45

1500,–

coll. compl. ncf 11. VII. 63

[with repairings, browned]

BIBLIOTHECA
CARCINOLOGICA
L.B. Holthuis

HISTORIÆ ANIMALIVM

LIBER IV.

Qui eſt de Piſcium & Aquatilium animantium natura.

Cum Iconibus ſingulorum ad viuum expreſsis ferè omnibus DCCXII.

Editio ſecunda; nouis Iconibus, necnon obſeruationibus non paucis auctior, atque etiam multis in locis emendatior.

Continentur in hoc Volumine,

Gvlielmi Rondeletii quoque, Medicinæ Profeſſoris Regij in Schola Monſpelienſi, &
Petri Bellonii Cenomani, Medici hoc tempore Lutetiæ eximij,
de Aquatilium ſingulis ſcripta.

Paralipomena quædam ad finem adiecta ſunt.

Μωμήσεταί τις ῥᾶον, ἢ μιμήσεται.

FRANCOFVRTI,
In Bibliopolio Andreæ Cambieri.

Anno cIↃ IↃ cIIII.

SACRATISSIMO AC INVICTISSIMO PRINCIPI, DIVO FERDINANDO, SACRI ROM. IMPERII IMPERATORI SEMPER AVGVSTO: REGI GERMANIÆ, PANNONIÆ, Bohemiæ, &c. Infanti Hiſpaniarum, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Principi Sueuiæ, Comiti Tyrolis, Habsburgi, &c.

Domino ſuo clementiſſimo, S. & Fœlicitatem à DEO *O. M. Optat*

INGENS EST AQVARVM ELEMENTVM FERDINANDE Cæſar Auguſte, ingentia earundem miracula, multæ in eis, variæ, & admirandæ animantes: quæ etſi ferè muta & ſine voce, non muta ſolùm ſtupidaq; cogitatione mirantes præterire homines deceat. Omnium enim author, conditor & conſeruator DEVS O. M. cuius vis & virtus vndiquaque eſt infinita, agnoſci & laudari in omnibus ab eo conditis debet: & maximè quidem in maximis. Magnitudo autẽ in alijs mole, in alijs vi quadam intelligitur: in aquis, mari præſertim, vtroq; modo, nam & magnitudo & vis huius elementi immenſa eſt, & mira in eius alumnis animantibus ingeniorũ monumenta. Qui mare nauigant (inquit vir ſapiens Hebræus) pericula eius enarrant, quæ auſcultantes admiramur: inuſitata & mirabilia in eo opera ſunt omnis animantium generis varietas, & procreatio belluarum. Paſſim ſanè in Libris Sacris thannim & leuiathan, hoc eſt, cete tum mediocris, tum vaſtæ magnitudinis, admirationis in opificem dirigendæ gratia, memorantur. Sed in minoribus quoque & minimis non deeſt quod miremur: ferè enim natura, imò prior & melior cauſa DEVS, vt plus roboris maioribus: ita plus ingenij quo ſe tueantur, ſiue aperto Marte, ſiue dolo & inſidiis, minoribus contulit: aut ſaltem ad fugam & velocitatem ea comparauit, ne penitus ab illis conficerentur & interirent: quam nimirum ob cauſam fœcundiora quoque minora eſſe voluit. Quis non trochili auiculæ, quàm crocodili belluæ: quis non piſciculi ducis balęnarum (ſeu muſtelæ marinæ) quàm balænæ immanis monſtri ingenium præoptet?

Aquatilium animantium hiſtoriam admiratione cognitioneq; dignam eſſe.

Sirach. 43.

Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hoſtem
Præſidiumq; datum ſentire, & noſcere teli Vimq; modumq; ſui.

Ouidius in Halieut.

Infinita certè morum in bonam malamq; partem exempla, plurima ingenij & ſolertiæ argumenta, & alia huiuſmodi, vt affectuum naturalium, conſenſionis ac diſſenſionis occultæ, in iis quæ per aquas viuunt, (piſcibus cetis, quadrupedibus aliisque amphibiis, cancrorum & concharum vario genere, & iis quæ mollia nuncupant, deniq; inſectis & zoophytis, quę Aquatilia animalia vocitamus omnia,) liquidò eſt videre: quamuis vniuerſum aquatile genus à vulgo hominum temere & immerito ſtuporis ac ſtoliditatis damnetur. Multa præterea quæ in ipſorum vita, actionibus & tota natura homines ſapientiæ naturæq; rerum ſtudioſi contemplantur: idq; vel cognitionis tantũ gratia, (qua per ſe etiam, & vt DEI opificium in operibus eius laudetur, nihil honeſtius, nihil iucundius boni ac eruditi viri iudicant:) vel vt aliqua ſimul inde vtilitas ad vitam humanam deriuetur. Plutarchus Chæronenſis in Libro illo Vtra animalium prudẽtiora ſint, terreſtria an aquatilia, diſertiſſimè condito, duos coram arbitris delectis diſceptantes introducit quorum alter terreſtria tanquam acrioris ingenii, alter verò aquatilia magna contentione præfert. hi cum peroraſſent, arbitri tanquam dubij vtrius opinioni potius fauerent, ſuadent, vt hac inter ſe lite compoſita, coniunctis ambo viribus, illis qui animalia præter hominem omnia omni ratione vacua aſſerunt, ſe opponant: quibus & ipſe Plutarchus in alio Libro aduerſatur. Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit, piſcium ingenia, in eo volumine, quod Halieuticon inſcribitur, inquit Plinius. Id quidem ad noſtra vſque tempora

Terreſtrium & aquatilium animantium comparatio.

petuenit, ſed imperfectum. Oppianus etiã aquatilia, vt magnitudine, ſic virib. ferocitate, & naturę
ipſorum admiratione terreſtrib. anteponit, hiſce carminibus, ab initio quinti Halieuticorum.

Teſtudo in terra eſt, ſed longè viribus impar,
Et longè inferior dira teſtudine Ponti.
Sunt ſicca tellure canes horrore timendi,
Sed nequeunt rabie canibus certare marinis.
Exitiale facit vulnus panthera tremendis
Dentibus in terra, fluctu magis aſpera Ponti.
Et nimis horrendæ in terra verſantur hyænæ:
Sed multò præſtant crudeli horrore marinæ.
Eſt aries terræ mitis, natat æquore vaſto
Sæuior, vt nequeas hunc aſſimilare priori.
Ecquis vaſtus aper ſuperabit robore lamnam?
Qui tantùm fului præſtant virtute leones,
Quantùm ſub fluctu fertur præſtare zygena?
Formidant phocas vrſi certamine toruas.

Sic ille. & ſunt profectò aquatilia ferè omnia magis admiranda homini, quã quę in alijs elementis
degũnt animalia: tũ ꝙ rariora & formę magis inuſitatę ſint, tũ quòd etiã ingenia (vt dictum eſt) mul-
torum admiratione digna, & moles quorundã vaſtę admirandæq; ſint. Tiberio principe cõtra Lug-
dunenſis prouinciæ litus (vt tradit Plinius) in inſula ſimul trecentas amplius beluas reciprocãs deſti-
tuit Oceanus miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonũ litore: interq; reliquas ele-
phantos & arietes, e[redacted]as. Quid violentius mari
ventiſue, (vt cũ Plinio loquar,) & turbinib. ac procellis? quo maiore hominum ingenio in vlla ſui
parte adiuta eſt (natura,) quã velis remiſq;? Addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis vis, verſum-
que totũ mare in flumẽ, tamẽ omnia hæc pariterq; eòdẽ impellentia, vnus ac paruus admodũ piſci-
Echeneidis miraculum, &c. culus echeneis appellatus in ſe tenet. Ruant venti licet, & ſæuiant procellæ, imperat furori, viresque
tantas compeſcit & cogit ſtare nauigia: ꝙ nõ vincula vlla, non ancoræ pondere irreuocabili iactę. In-
frenat impetus & domat mũdi rabiẽ nullo ſuo labore, nõ retinẽdo, aut alio modo ꝙ̃ adhærẽdo. Hęc
tantilla eſt ſatis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium ꝓ-
pugnacula, vt in mari quoq; pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana, cum roſtra illa ære ferro-
que ad ictus armata, ſemipedalis inhibere poſſit ac tenere deuincta piſciculus. Hæc Plinius, qui etiam
hiſtorias retentarum ab echeneide nauiũ adfert. Idẽ in mari præ cæteris ſubitã torpedinis vim, & le-
poris marini cuius maleficio Titum fratrẽ Domitianus ſuſtuliſſe creditur:) & paſtinacę (cuius radio
Vlyſſes perijt,) venena miratur. Cætera innumera prætereo, ne ſingulorũ enumeratione ſim proli-
xior. Has igitur ob cauſas vir ſapiẽs, ingenuus & liberalis, vt in vniuerſa Naturæ hiſtoria animũ paſcẽ-
Medicis apprime vtilis hæc cognitio, tũ cibi, tũ remediorum cauſa. dũ, ſic genus omne Aquatiliũ animaliũ ſibi noſcendũ duxerit. Medici imprimis (propter varios hu-
mani corporis tũ in ſecunda tũ aduerſa valetudine vſus) piſciũ ac reliquorũ in aquis viuentiũ naturas
quò nouerint accuratius, eò quidẽ ſuæ profeſſionis nomine digniores fuerint. Frequẽs enim piſciũ
Ad cibum. in cibis vſus diuitũ præſertim mẽſis contingit: & magna ſucci ex eis alimentiq; diſcrimina. Nec ſcio
Voluptas & luxus circa piſces. an in vllo ciborũ genere maior ſit voluptas: quæ cũ immodica eſt, in luxũ degenerat: cuius equidem
nuſquã maiora & plura quã circa piſces exempla reperio. Mullus antiquorũ prodigo luxu adeò inſi-
gnis & precioſus fuit, vt ſæpius argenti pari pondere a priuatis etiã Quiritib. emeretur, quũ pedis lõ-
gitudinẽ ſuperaret. Mullũ ingentis formæ (quatuor pondo & ad ſelibrã fuiſſe aiebant) Tyberius Cæ-
ſar miſſum ſibi cum in macellum deferri & vænire iuſſiſſet Amici (inquit) omnia me fallunt, niſi i-
ſtũ mullũ aut Apicius emerit, aut Publius Octauius. Vltra ſpem illi coniectura proceſſit: licitati ſunt.
Vicit Octauius: & ingentem conſecutus eſt inter ſuos gloriã, cũ quinq; ſeſtertijs emiſſet piſcẽ quem
Cæſar vendiderat, ne Apicius quidẽ emerat. Aſinius Celer è conſularib. hoc piſce prodigus, Claudio
principe vnũ mercatus octo millib. nummûm. Macrobius nõ octo, ſed ſeptẽ ſeſtertijs mullũ ab Aſi-
nio emptũ tradit, qui duas põdo libras excederet. At nũc (inquit) & maioris põderis paſſim videmus,
& precia hęc inſana neſcimus. Mullum ſex millib. emit Aequantem ſanè parib. ſeſtertia libris, Iuue-
nalis inquit de quodã Criſpino. Acipenſerẽ coronati miniſtri cũ tibicine inferebant. Apicius, gurges
ille nepotum altiſſimus, propter aſtacorũ maiorũ famã in Africã nauigauit. Romę vmbrarũ & ſtu-
rionum capita Triumviris rei Romanæ conſeruatoribus, inueterata quadam conſuetudine, tri-
buti nomine donantur. Qui noſtro ſeculo maximi fiunt, è mari ferè flumina ſubeunt, veluti
ſalmones, ſturiones, lampetræ: quanquam etiam Plinius ſalmonem Aquitaniæ, marinis om-
nibus prefert: & ſturio, ſi is acipenſer eſt, (quòd Rondeletio docenti facilè cõcedimus,) in maxima
olim quoque dignatione fuit. Archeſtratus, qui (referente Athæneo) Sardanapali vitam vixit, gale-
um Rhodium ſimilitudine deceptus, eundem acipenſeri exiſtimauit. Ex his autem (aiunt) vel mini-
mus viliſſimuſque (drachmis) Atticis millenis venditur. De hoc piſce Epicureum illum Archeſtra-
tum, qui non tã in voluptate quàm in luxu finẽ bonorũ collocauit, non puduit hos uerſus condere:

Accedens

Accedens Rhodios galeum tibi corripe vulpem
Vel moriturus, vbi nolunt tibi vendere furto
Tolle, aut vi: Siculi pinguem dixêre canem: mox
Iam perfer quodcunq; tibi tua fata minantur.

Apud antiquos (inquit Plinius) nobiliſſimus habitus acipenſer, nũc ſcaro datur principatus. Scarum præterii cerebrum Iouis penè ſupremi Ennius. Sunt qui hodie trutas ſalmonatas ſiue lacuſtres *Trutæ ſalmonatæ.* (non è quibuſuis tamen lacubus) ſalmonib. & marinis omnibus præferant, vt Iouius trutas Larij: quos ego piſces vt ſuauiſſimos eſſe conceſſerim, (ſicut & ſalmones, ſturiones, lampredas) præſertim ritè apparatos: ita ſaluberrimos & ipſis etiam ſaxatilibus marinis conferendos eſſe dixerim, in lacubus quidem albulas à nobis dictas, in fluuiis verò thymallum: quem quidem piſcem diuus *Albulæ.* Ambroſius in Hexaëmero commendat: Neque te (inquit) inhonoratum noſtra proſecutione thymalle dimittam, cui à flore nomẽ inoleuit: ſeu Ticini vada te fluminis ſeu amœni Atheſis vnda nutrierit, flos es quid ſpecie tua gratius? quid ſuauitate iucundius? quid odore fragrantius? Rhombus (inquit Paulus Iouius) inter planos obtinet principatũ, quem nobilis quidam aulæ procerum, circa popinales delicias ingenioſiſſimus, aquatilẽ phaſianum appellare ſolebat nõ abſurda quidẽ cõparatione: ſicuti & ſoleas externis, lampedras coturnicibus, lupos altilibus capis, ſturiones verò pauonibus adequabat. Maiores quidem & precioſos piſces, deorum etiam nomine διὰ τὸ τίμιον (quod Græcè commodius dicitur quàm Latinè. τιμὴ enim Græcis & precium & honorẽ ſignificat) appellabant, vt lupum, anthiam, & huiuſmodi, quod Athenæus & Euſtathius referunt. item anthropophagos, quod multorum facultates nimio in piſces luxu ſumptuq; conſumerentur. Iam quoniam præter cibum multa variaq; & præclara quædam remedia ex aquatilibus petũtur, hoc etiam nomine ad medicos hiſtoriæ eorum notitia pertinet. *Ad remedia.* Alios vſus omitto, vt quòd in remotis regionibus, *Ad alios vſus.* præſertim Ichthyophagorum, è cetis etiam ædificia & inſtrumenta ſupellexq; varia conficiuntur: quodq; Ichthyophagi ſolis piſcibus victitant: & Indi quidam balænarum pellibus veſtiuntur, vt in epiſtola Alexandri Magni ad Ariſtotelem legitur. Aquarum certe moles quo amplius quàm telluris *Marinorũ animaliũ quãtus* patet, eò plura maioraq; in eis miracula ſunt, non tamen eadem collationis ratio ad aërem quoque *numerus, & ſpecies quot.* & ignem referri poteſt: neq; enim hæc elemẽta, ſic, vt reliqua duo, ſuſtinendis nutriendisq; animalibus idonea ſunt. Peracta aquatilium dote, (id eſt, remedijs ex aquatilib. deſcriptis, inquit Plinius,) non alienũ videtur indicare per tot maria tã vaſta, & tot millib. paſſuũ terræ infuſa extraq; circundata menſura penè ipſius mũdi, quę intelligantur animalia, centũ ſeptuaginta ſex (*aliàs centum ſexaginta ſex, demptis ſcilicet Ouidianis, vt Hermolaus Barbarus monet*) omnino generũ eſſe, eaq; nominatim cõplecti, quod in terreſtrib. volucribusq; fieri non quit. Neq; enim omnis Indiæ Aethiopięq; aut Scythię, deſertorúmue nouimus feras aut volucres cũ hominũ ipſorũ multò plurimæ ſint differentiæ, quas inuenire potuim⁹. Accedat his Taprobane inſulæq; aliæ Oceani fabuloſè narratæ. Profectò cõuenit nõ poſſe oĩa genera in contemplationẽ vniuerſam vocari. At hercule in tanto mari Oceano quæcunq; naſcũtur certa ſunt, notioraq; (quod miremur) quæ profundo natura merſit. Hæc Plinius: qui tamẽ aliter libro nono: Theophraſto (inquit) piſciũ genera quatuor omnino ſunt ac ſeptuaginta, ad quæ triginta adduntur, quæ ſunt cruſtis intecta. Ego cum Oppiano potius ſenſerim, cuius hac de re ſententiam libro 1. Halieuticõn Laur. Lippius his verſibus tranſtulit:

Innumeræ pelago gentes voluuntur in imo
Nantes, quæ numerum vincunt. Sunt abdita nobis
Plurima monſtra maris: quis poſſet nomina verſu
Aedere? Quis Ponti metas? quis nomina dicet?
** Ter denas ad ſummum vlnas nouêre ſub vndis* **Repono, Mortales ad ſummũ vlnas nouere ſub vndis Terrentum, (ex Græco.)*
Mortales. ſed multa latent immenſa profundi
Aequora, ſub vaſto ſpirant tot gurgite piſces.
Alma parens tellus non agmina plura ferarum,
Nec maiora tulit, quàm vaſtus in æquore pontus.
Norunt cœlicolæ numerum penſare natantum,
Terreſtresq; acies, an partes æquet vtraſque, &c.

Hęc Oppianus. Homerus quidem ſolum Proteum, quem fingit immortalem, omnium, quæ in maris penetralibus latent, cognitione celebrem facit, vbi canit:

Ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος, ὅς τε θαλάσσης
Πάσης βένθεα οἶδε Ποσειδάωνος ὑποδμώς.

Sunt autẽ cõplura (inquit Plinius) in aquis animalia, maiora etiã terreſtribus. cauſa euidens, humoris luxuria. Alia ſors alitum quibus vita pendentibus. In mari autem tam late ſupino mollique ac fertili accremento, accipiente cauſas genitales è ſublimi, ſemperque pariente natura plæraque etiam monſtrifica reperiuntur, perplexis & in ſemet aliter atque nunc flatu, nunc fluctu conuolutis ſeminibus atque principiis. Vt vera fiat vulgi opinio, quicquid naſcatur in parte naturæ vlla, & in

 mari eſſe

mari eſſe præterq; multa quæ nuſquam alibi. Rerum quidem, non ſolùm animalium, ſimulacra ineſſe, licet intelligere intuẽtibus vuã, gladium, ſertas, cucumim verò & colore & odore ſimilem. Quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Hæc ille: qui hoc poſtremum verius de hippocampis dixiſſet: cochleis bubula potius capita, vnde nomen apud Venetos.

Principes quoque & reges decere, vt aliqua ex parte hæc cognoſcant, maximè verò vt promoueant.

Non ſolum autem reliquis mortalium, philoſophiæ quidem & medicinę ſtudioſis accuratior: ſed regibus quoq; & principib. expetẽda mediocris harũ rerũ cognitio fuerit. Nã vt nihil dicam de principibus eruditis tum priſcis, tum noſtri ſeculi, (inter quos M. T. & sereniſſimi FFF. veluti maiora quædam ſydera præfulgent:) quis neſcit Alexandrũ illũ Magnũ, nobiliſſimũ Ariſtotelis Stagiritę diſcipulum, adeò in hęc ſtudia propenſum fuiſſe, vt vix alia eius maior liberalitas, quã in præceptorem, propter condendam animaliũ hiſtoriã celebretur? octingenta quippe talenta contulit: & inſuper, teſte Plinio, aliquot millia hominum in totius Aſiæ Græciæque tractu, ei parêre iuſſit, omnium quos venatus, aucupia, piſcatusq; alebant: quibusq́, viuaria, armenta, aluearia, piſcinæ, auiaria in cura erãt: ne quid vſquã gentiũ ignoraretur ab eo. Antoninus imperator Seueri F. Oppiniani De animalibus poëmata (quæ ſunt De piſcibus & piſcatione, De venatione, De Aucupio,) inſigni liberalitate accepit. nam & patris exiliũ ei remiſit, & pro ſingulis carminibus totidẽ aureos numos adnumerari iuſſit: quo munere exhilaratus poëta characteribus etiã aureis ſua poëmata deſcripſit: quæ quidem & has ob cauſas, & quoniam elegantiſſimè condita ſunt, merito aliquis aurea cognominet. Aelianus, cuiꝰ De animalib. libri XVII. noſtra cura & diligentia Grçce Latineq; extãt, Neruæ & Adriano imperatorib. charus & familiaris fuit: vt Plinius qui & ipſe de omni animaliũ genere copiosè ſcripſit, Veſpaſiano: adeò quidẽ vt in Naturalis Hiſtoriæ ſuæ dedicatione nõ maiorib. titulis ꝙ Veſpaſianũ ſuũ, & iucundiſſimũ Imperatorẽ appellet. Plutarchũ, cuiꝰ libros De animaliũ ingenio aut ratione (vt dixi) habemus, Traianus amauit. Fridericus II. Imp. cũ aliâs vir eruditus fuit, & Gręcè etiã (mirũ illo ſeculo) calluit: tũ animaliũ naturæ ſtudioſus fuiſſe videtur, ex eo quòd, (vt tradit Cõradus Celtis) Lucius piſcis anno Salutis M. CCCC. XCVII. captus eſt in ſtagno circa Haylprun imperialem Sueuiæ vrbem: & repertus in eo annulus ex ære Cuprio in branchijs ſub cute, modica parte ſplendere viſus. Annuli figura & inſcriptio fuit hęc.

Verba Græca circũferentiæ inſcripta Εἰμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ παντέπρωτος ἐπιτεθεὶς διὰ τοῦ κοσμήτου φεδηρίκου β̄ τὰς χεῖρας ἐν τῇ ε̄. ἡμέρᾳ τοῦ Ὀκτωβρίου. Latinè ſonãt, (ſicuti Ioãnes Dalburgus Vuormacięſis epiſcopus interpretatus eſt:) Ego ſum ille piſcis huic ſtagno omniũ primus impoſitus per mũdi Rectoris Federici ſecũdi manus, die quinto Octobris. Numeri Græci in epicyclo annũ Salutis indicant quo id factũ eſt, M. CC. XXX. Sex minores circuli, ſignificare Imperij electores putãtur. Inde colligitur piſcẽ illũ in ſtagno vixiſſe annis CC. LXVII. Hoc quidẽ facto Federicus II. Alexandrũ

Magnum

Magnũ imitatus videri poteſt: Ceruos .n. captos aiunt, teſte Plinio, poſt centũ annos cũ torquibũ aureis, quos Alexãder Magnus addiderat, adopertis iã cute in magna obeſitate. Fertur & Diomedes torquẽ ęreã cerui collo addidiſſe, circa quã aucta ſit caro, & ceruus poſtea captus ab Agathocle rege Siciliæ in tẽplo Iouis conſecratus. Et Arcades aiunt Arceſilaũ quendã Lycoſuræ incolã, vidiſſe ceruã ſacrã Dominę appellatæ, ſenio grauatã, cui torques circa collũ fuerit hoc verſu inſcripta: Νεβρὸς ἑάλων ὅτ' ἐς Ἴλιον ἦν Ἀγαπήνωρ: hoc eſt, Hinnulus fui captus cũ in Ilio eſſet Agapenor. vnde vel elephãto lõgè viuacius animal ceruũ eſſe aliquis affirmet. Hoc Pauſanias, illud Ariſtoteles prodit. Noſtra verò memoria ante annos fortè ſeptẽdecim Franciſcus Gallorũ rex Petrum Gilliũ, virũ lõge doctiſſimũ, naturæq; animaliũ pręſertim aquatiliũ, mirificè ſtudioſum, liberaliter fouit: cuius ad Regem ſuũ verba quædã ex epiſtola, qua Aeliani ſui editionẽ ei nũcupat, nõ poſſum mihi tẽperare quin M. Tuæ recenſeã, vt eã ita magis ad excolẽdum hoc argumentũ, hoc eſt fauendũ eis qui in eo verſantur, accendã. Profectò (inquit Gillius) è regia dignitate nõ præſtantius quicq̃ efficere poteris, quã ſi quibuſdã neq; indoctis, neq; ſegnibus id dederis negotij, cum vt totius naturalis hiſtorię nouã periclitationẽ, tum vel maximè beſtiarũ Galliæ, aquatilium, terrenarum, volatilium nomina, mores & figuras ſcriptis perſequãtur: neq; amplius tã valde peregrina animalia ex Nouo Orbe deportata admiremur, vt noſtrorum vim contẽnamus. Enimuero quot egregij piſces in litorib. tuis errãt, nõ in vulgus ſolũ ignoti, ſed ne ſcriptorum quidẽ vlla notatione animaduerſi? Quot itẽ aues, quarũ nomina in ſumma omnium ignoratione verſantur, in cõſpectu noſtro lapſus exercẽt? quot etiã terreſtres beſtiæ? &c. Alij etiã qui nuper de aquatilib. ſcripſerunt in Gallia Italiaq;, Põtifices aut Cardinales locupletes habuerunt Mecœnates. ego vnus cum patronum & Mecœnatẽ hac in re hactenus deſyderẽ, eò venia ſum dignior, ſicubi expectationi nõ ſatisfacero. ſumptib. n. alicubi opus erat, nõ paulò quã meę facultates ſint maiorib. Diligentiã quidẽ, fidẽ, laborẽ, & lectionẽ multiplicẽ, nemo in me requiret, vt ſpero. Certè ſummos & principes viros omnia magna decẽt: & ea præcipuè vt ꝓmoueant, ad quorũ cõparandam cognitionẽ priuatorũ & tenuioris fortunæ hominũ opes nõ ſufficiũt, cuiuſmodi omniũ fermè rerũ naturę particulariũ doctrina eſt: nã vniuerſalis quarũuis rerũ ſciẽtia nec ſumptus tantos, neq; peregrinationis & tẽporis tantum poſtulat: commodiusq; domi & in quiete perficitur.

Hæc ego mecum potẽtiſſime Imperator, cum reputarẽ, & iã olim huius Voluminis dedicationẽ animo meo M. Tuę deſtinaſſẽ, vt maximum operum meorum in maximi optimiq; principis nomine tanq̃ tutelari appareret, hortatores acceſſerunt cũ alij virtutũ tuarum magnifici præcones, tum verò imprimis pręſtantiſſimi doctiſſimiq; M. Tuę medici, Iulius Alexandrinus, & Stephanus Laurẹus Amorfortius: qui ita me animarũt, vt ꝙ cogitauerã, perficere etiã auſus ſim. idq; facere propoſuerã, anteq̃ in faſtigium illud humani generis excelſiſſimum M. Tua eueheretur: ꝙ poſtq̃ DEI immortalis cõſilio, nec ſine magno omnium mortalium gaudio & applauſu, clementiſſimum ac moderatiſſimũ principẽ ſibi ꝓmittentium, ita factum eſt nuper, multò magis etiã & iure quodãmodo hunc Aquatilium animantium hiſtoriæ theſaurum ad M. Tuam pertinere arbitratus ſum. Ad eam igitur veniunt Tritones, Nereides, Nymphæ marinę, & vniuerſus chorus Amphitrites: *Dedicatio, & eius occaſio.*

Cymothoë, Ploto, Glauce, Thalieq́ benigna,
Et Neſæa, ſimulq́ Galene cum Galatea,
Speoq́, Actæeq́, Halimedaq́, Dynameneq́:

& alię innumeræ: imò totus cũ ſuis alumnis pater Oceanus. Et inſuper quæ fluẽtes, quæq; ſtagnãtes dulces aquas incolunt animalia, magno accedunt numero, ſingulis veluti legatis generatim ſpeciatimq; miſſis: & vt vno verbo dicã, Vniuerſa fluida natura adeſt, vt ſimul de Imperatoria maieſtate tibi congratuletur, ſimul & ſublimitati tuæ ſe ſubmittat. Salutant te muti, accedunt depedes, & tuũ ſubeunt vnanimi cõſenſu imperiũ: nec iã veterẽ illũ poëtis decãtatum Neptunũ, ſed FERDINANDVM veluti nouũ numẽ ſuũ agnoſcũt: & vt ꝓpitio vultu lætaq; fronte ſe ſuſcipiat, ſuppliciter orant.

Hoc non diſſimulârim, benigniſſime Cæſar, nõ totũ hoc volumen, ſed maiorẽ eius partẽ noſtri laboris eſſe. Nã quæcunq; Rõdeletius & Bellonius, doctiſſimi apud Gallos viri, ante me de ſingulis Aquatilium prodiderant, ea quoque omnia Operi noſtro, ne quid in hoc argumẽto deſiderare poſſent lectores, acciui: vbicunque verò illorum nomina non adſcripſi, ſiue expreſſus ſit COROLLARII titulus, ſiue omiſſus, ea noſtra ſunt omnia. *De ipſo hoc Opere.*

Obſeruarunt illi plurima apud Gallos, Belgas & Italos: Bellonius etiã in Græcia alijsq; Europæ Aſiæ & Aphricæ regionib. quib. in vnum redactis omnib. Aquatilium natura mirificè illuſtratur. Ego ex lectionib. meis alijsq; obſeruationib & amicorum qui diuerſis è regionib. varia miſerunt beneficio (nã toto decẽnio, & eo amplius) plura quã peregrinãdo, nactus ſum. A peregrinationib. n. cum aliæ quædam cauſæ, tum maximè ſumptuum magnitudo me abſterruit. Infinita certè antehac nunquam prodita expoſui: & vt Germanis meis paſſim me accommodarem, linguamq; vernaculã excolerem, operam omnem dedi. Diligenti quidem & diutina animaduerſione, peregrinis etiam quibuſdam piſcibus vetera nomina conuenientia primus reperiſſe mihi videor: nempe in Nilo oſtracionem, porcum, phyſam forte & alabetẽ ac typhlen, demõſtraui. In noſtris verò (id eſt, Germaniæ tuæ) fluuijs, incognitos hactenus pleriſq; (ne dicã omnib.) noſtri ſeculi eruditis, pyruntas, pœcilias, antaccos, oxyrynchos, ſiluros & centriſcos oſtẽdi. Eſt autem omnis ferè difficultas circa nominum,

quibus latini aut Græci veteres vſi ſunt inventionem poſita: quibus inuentis, reliquã hiſtoriam minùs difficile eſt addere. Labores ſanè mei (vt nihil de ſumptibus pro mea tenuitate dicam) immenſi fuerunt: quibus ſi operis euentus non omnino reſpondet, voluntati tamen meę nonnihil debebunt poſteri. Sed plura de iis quæ ego præter alios hac in parte præſtiterim, in præfatione ad Lectorem proferam, ne prolixitate mea M. Tuæ ſim importunior.

Peroratio cũ adhortatione

Equidem ea, quæ non tam meo, quàm communi totius Reipub. literariæ nomine peto, impetraturum me, maximam mihi ſpem faciũt, optime & ſapientiſſime Princeps, omnes Regię virtutes illę, quæ in M. Tua eluceſcunt: quibus & bonarum literarum linguarumq́; cognitio & doctrina omnigena ita accedit, vt veluti colophonem imponat. Multa atq; illuſtria beneuolentiæ & liberalitatis tuę in literas cũ ſacras, tũ profanas, & earũ ſtudioſos homines, publicè priuatimq́; extant: vt omnino fœliciſſimũ hoc à ſummo philoſopho optatum, ſub M. Tua imperium nobis contigiſſe videatur. optabat autem ille ad optimũ reipublicæ cuiuſuis ſtatum, vt vel philoſophus regeret, vel rector eius philoſopharetur. Scio multos prædicare Principes ab ijs, quæ cum in eis non ſint, eſſe tamen debebant, virtutibus, vt ita officij ſui diſſimulanter admoneantur: ego verò ſyncere & abſq; vllo adulationis fuco, ob eas quibus M. Tuam, eximiis & raris in hoc faſtigio virtutibus, ornari intelligo, laudare ac venerari me profiteor. Sed reliqua in Celſitudine tua, omni elogiorũ laudumq́; genere vehenda, alijs quibus ea ſunt notiora, & M. Tuæ propioribus relinquo; ego ſingularem tuum erga ſapientiæ & literarum ſtudia fauorem apprime & veneror & exoſculor. Scio multa optima exoptatiſſimaq́; viris literatis volumina, liberalitate tua in lucẽ prodiiſſe: & inter alia inſignem illum codicem qui Syro ſermone Noui Teſtamenti libros pleroſque omnes continet: quem ſingulari pietate Syros miſeratus, ne vnico veræ religionis theſauro diutius deſtituerentur, innumeris exemplaribus procuſum in Syriam liberaliſſimum munus miſiſti. Hac ego tanta benignitate tua commotus, hunc Halieuticũ ſiue Piſcatoriũ laborem meum, M. Tuæ conſecrare ſimulq́; ſupplicare volui, vt quemadmodũ omne literarũ genus te Mecœnate & patrono propagatur, ita huic etiam admirabili, pulcherrimę, maximæ, vtiliſſimæq́; Naturæ parti, circa Animantium, pręſertim Aquatilium cognitionem illuſtrandæ pro ſumma clementia & bonitate tua, adeſſe & opem ferre digneris. Quòd ſi contigerit tuo fauore, tua liberalitate, vt Oceani Germanici oræ aliqua ex parte maturè ab aliquo harum rerum ſtudioſiſſimo perluſtrẽtur, huius magni Voluminis Compendiũ aliquando, lectioni (præſertim Principum virorum) magis idoneũ, confici curabo: ita vt quæ noua acceſſerint, ſuis quæq; locis adijciantur, aliusq́, ſecundũ genera rerũ ordo inſtituatur: nam præſens hoc Volumen (de meis præcipuè ſcriptis loquor) non ad continuandam in eo lectionem, ſed ad inquirendum quod cuiq; libuerit (ordine alphabetico ferè ſingulis deſcriptis, & ſingulorum hiſtorijs per certa capita digeſtis) à nobis conditum eſt: & vt in pleroſque omnes eiuſdem argumenti veterũ ac recentiorũ libros vberrimi commẽtarij loco eſſet, in quo tum rerũ tũ vocabulorũ in diuerſis linguis varia expoſitio abũde haberetur. Quãquam autem tot & olim & hodie ſcriptores De Piſcibus & Aquatilibus libros ediderimus: certũ eſt tamen plurima, quæ in ſuis regionibus etiam vulgaria ſunt, doctorũ apud nos alibiq́; cognitionem adhuc fugere, necdũ in literas relata. Sçio multa & admiranda piſciũ aliaq́; genera in Oceano Germanico reperiri, quorum nomina ad nos peruenerunt, picturæ verò & plenior eorũ naturæ cognitio deſiderantur: Qualia ſunt, Wangwal/ Andwal/ Schwynwal/ Rauewal/ Wittewal/ Schiltwal/ Hanerkeit/ Nonwarſrack/ Trolwal/ Springwal/ Gerwal/ Blotewal/ Hill/ Herill/ Karckwal/ Rußwal/ Nachtwal/ Nordwal/ Wintiger/ Fiſchskecke/ Schellewyncke/ Rore/ Roſtinger/ Schlichtback/ &c. Veteres quidem, quorum de piſcib. monumenta extant, ad Oceanũ non penetrarunt, ſed pauca quędam ex auditu de quibuſdam Oceani animantibus prodiderunt. Exhibent aliquando reges & principes (qui mos Romanis Cæſarib. quondam frequens fuit) maximo ſumptu rariora quædam animalia populo ad vnũ fortè diem ſpectanda: Tua verò M. ſi eorũ quæ adhuc in Oceano noſtro latent animaliũ, notitiam illuſtrarit, depulſis veluti Sol ſuo exortu, ignorantiæ tenebris, non ſemel, nec vni populo, ſed perpetuum hoc, dum mundus hic erit, dũ vllæ literæ vigebunt, omnib. vbique gentium populis, non ſolũ vulgo, ſed eruditis & philoſophis hominibus, imò ipſi inclytæ philoſophię longè magnificentiſſimũ hoc ſpectaculũ exhibuerit. Ita, veluti mari detecto, apertiſq; gurgitibus & abyſſis, magnam omnib. admirationem excitaueris. Sic fiet vt veterũ ſcripta vberiore cũ fructu & ſuauitate, non ſolum, vt pleriq; ſolent, legamus: ſed etiam rebus ipſis cognitis intelligamus: ac inſuper multa noua, nullis in hunc vſque diem literis prodita, pulchro ingentiq; auctario philoſophiæ lucremur. Sic Galli & Itali non amplius gloriabuntur bonas literas ſuis proceribus magis eſſe cordi quàm Germanis: & maiora ſuorum procerum in literatos homines beneuolentiæ ſigna extare. Hoc igitur vt facere digneris FERDINANDE Cęſar Auguſte, omnes Muſę, omnis philoſophia, cum innumeris bonis & eruditis viris M. T. iterum atque iterum ſupplicant. VALEAT optima & clementiſſima M. Tua: cui DEVS pater omnipotens, omnia tum propria tum imperij commoda, cum feliciſſima pace, & de Chriſtiani nominis hoſtibus victoria ſecundet. Tiguri Heluetiorum. Nonis Auguſti, anno Virginei partus M.D.LVIII.

GVILLIELMVS TVRNERVS

ANGLVS MEDICVS,

NACTVS tandem libellum tuum, (quo Halieutica Ouidij, & è Plinio Aquatilium catalogum interpretaris & emendas, & Germanica atque Anglica nomina recenſes.) neſcio an maiori cum auiditate aut vtilitate, ſine vlla ferè intermiſsione, perlegerim. Multum enim per ipſum in hiſtoria piſcium me profeciſſe fateor. Qua de cauſa, cum innumeris alijs philoſophiæ, & medicinæ ſtudioſis, ingentes habeo tibi gratias, & perpetuam tibi mentis & corporis ſanitatem precor. Sed bene tantum tibi precando, honeſti viri & beneficij accepti memoris, officio non ſatis perfungor, niſi quo animi mei erga te gratitudinem teſtificer, aliquid tibi beneficioli protinus inſuper contulero. Illud autem, aliqua ex parte, mihi facere videbor: ſi piſcium aliquot mihi notorum nomina Britannica, & deſcriptiones tibi communicauero, & quid de eis, quæ iam ad maiora veluti præludens conſcripſeris, ſentiam, meam tibi ſententiam aperuero. Ne igitur præfando tempus inutiliter teram, rem ipſam ſtatim aggredior.

Solea.

Etiam atque etiam nunc tibi videndum cenſeo, ne illi, qui Soleam, Scollam interpretantur, ſua ignorantia tibi imponant. Solea enim, vt optimè noſti, à ſimilitudine plantæ humani pedis, vt bugloſſus à bubulæ linguæ ſimilitudine nomen habet. Porrò piſcis qui à Germanis maritimis Scholl aut Schull nuncupatur, ab Anglis a Place, à Flandris ein Platdcce, nullam neque cum humani pedis planta, nec cum vlla lingua ſimilitudinem habet. Proinde Solea, ſiue Bugloſſus, qui a Germanis inferioribus nominatur ein Tunge, à noſtris a Sole, non poteſt eſſe ein Scholl ſiue Schulla, (vt quidam interpretantur,) quum Schullam Paſſerem eſſe conſtet, non Soleam. Quanquam tu etiam ab Anglo quopiam non ſatis diligenter in hiſtoria piſcium verſato, vt ſuſpicor, edoctus libelli tui folio 106. Buttum Anglis & Flandris Paſſerem ſignificare doces. Verùm errauit, quiſquis ille fuerit, qui te hoc docuit. Nam licet in nominibus compoſitis Butti nomen non raro à Germanis mutuati ſumus: vt in Turbut, & in alijs ſimilibus, quæ memoriæ meæ in præſentia non occurrunt: in Meridionali tamen Britannici maris littore, perpetuo Rhombum marinum vocamus a Flounder, & fluuiatilem a freshwater Flounder, vt eundem piſcem in Septentrionali littore perpetuo Flůke vocamus. Paſſerem verò per totam Angliam a Place nominamus.

Schull. Butt. Rhombus. Flounder. Flůke. a Place.

Angli indicant etiam Paſſeres eſſe Rhombis multò candidiores, quod an Ouidius in ſequenti diſticho confirmet, nec ne: penes te iudicium eſto.

Fulgentes Soleæ candore, & concolor illis
Paſſer, & Adriaco mirandus littore Rhombus.

Iam quoniam in mentionem piſcium huius generis incidimus: libet piſcem tibi obiter deſcribere, qui mihi apud Galenum Citharus eſſe videtur. Is Rhombo minimo ſimilis eſt, ſed candidior, & circa caudam, & ſummas oras, quæ piſcem totum ambiunt, rubeſcit. Ab Anglis vocatur a Dab, à Friſijs Orientalibus ein Sandling. Saporis eſt non iniucundi, vtcunque apud Londinenſes in paruo precio habeatur.

Citharus. a Dab. ein Sädling.

Phocanam quam Angli in Northumbria, vbi ego primos edidi vagitus, vocant a Porpeſs: in Orientali Friſia, in qua ad integrum degi quadriennium, quo tempore duas integras emi phocænas & emptas, certioris cognitionis cauſa, diſſecui, ſcio vocari ein Brunfiſch. Verùm an ita quoque ab alijs Germanis maritimis nominetur nécne, & an hoc nominis alij, Balenæ tribuant etiam, nécne, incertus ſum.

Phocana. Porpeſs. Brunfiſch.

Quoniam de generibus Aſinorum in libro tuo, crebra fit mentio, & ab illis, quos citas, incerta ſubinde pro certis referuntur, gratum inprimis officium me hominem ad littus Brittannici maris natum, tibi Mediterraneo & penè alpino, facturum iudico, ſi quæ de Aſinorum generibus obſeruaui, tibi communicauero.

Aſinorũ duo genera apud antiquos inueniuntur, quorũ, alterũ ὄνος, & aſinus: alterum ὀνίσκος & aſellus, appellatur. Dorion .n. onon ab oniſco, diſtinguit: Athenæus & Plinius etiam duo faciunt aſellorũ genera. Tot me nouiſſe puto, quæ veterum deſcriptionib. conueniant. Onon ſiue aſinũ indico eſſe piſcẽ, qui ab Anglis vocatur an Haddok, à Germanis ein Schelluiſch. Caro huius craſsior & durior eſt carne Vuhytingi, & apud Friſios

Aſini. Onos. a Haddok. ein Schelluiſch.

Orientales,ubi mare valde limoſum & uadoſum eſt,febres excitare creditur. Verùm in mari Northumbrico, quod ualde profundum, undoſum & clarum eſt, piſcis ſatis eſt innocens. Oniſcon ſiue Aſellum, piſcem eſſe cenſeo, quem Angli vocant a Whytyng: Friſij Orientales non vltra ſpithamen longum ein Gad, ubi adoleuerit ein Witling. Vulgus ibi latine loquentium uocat gemmam maris. Piſcem eundem Angli Occidui, poſtquam exiccatus fuerit, uocant a Buckhorn, à duritie cornu damæ maſculi, quem ſimpliciter buckum vocamus, ut caprum maſculum ſiue hircum nominamus a gotce buck. Ad hoc genus pertinere puto piſcem, quem noſtra littora nominant a Marling, aut (ut puto rectius) a Mereling.

[Margin: Oniſcos. a Whytyng ein Gad. ein Witling. Géma maris. a Buthorn. a Marling.]

Is forſan eſt, qui Bellonio Marlangus dicitur. Rarus eſt apud nos piſcis, cum Vuhitingo tamen, multorum iudicio, carnis bonitate certare poteſt. Vuhitingorum per totam Northumbriam tanta fuit, me puero, copia, ut ſæpe 20. adultos nummo Henriciano, qui quatuor Heidelbergenſes ualet nummulos, emptos viderim. Hunc piſcem omnes gentes & indicant & ſentiunt eſſe ſaluberrimum.

[Margin: Alia quinq; Aſinorũ genera.]

Præter hæc genera quæ ueterum ſcript[illegible] alia [illegible] ſuperſunt quinque Aſinorum genera, ſi qua fides recentioribus ſcriptoribus ſit adhibenda. Horum primum genus eſt, (Bellonio nimirum) uentricoſus ille piſcis, cui in labro inferiori, barbula eſt. Hunc Angli Boreales uocant a Keling, Meridionales a Cod, Occidentales a Melwel: Friſij Orientales ein Cabbelow: Reni accolæ ſalſum, ein Bollich. Huius ſobolem non vocant Gadden, ut quidam referunt. Nam ideo rarior eſt præda, quod maxima ex parte in mari profundiori, et non in littore ut Aſelli tenelli, degat.

[Margin: a Keling. a Cod. ein Cabelow ein Bollich.]

Si barbatus Aſinus ſit quatuor pedes longus (multò enim longior reperitur) caput quod valde craſſum eſt, magnopere tamen à diuitibus, propter ſuauitatem ſaporis, expetitum, à ſummo roſtro ad extremas vſque branchias, ad longitudinem pedis unius extenditur.

Ventrem habet impensè prominentem, dorſum (ſi ſic loqui liceat) latum & craſſum: linea alba à capite vſque ad caudam per medium piſcem intercurſat. Ventriculum habet longum & inſigniter capacem, quem Northumbrienſes mei vocant a Gutpoke. Veſiculam quandam ouis refertiſſimam, ijdem kelke, hoc eſt teſticulos nominant. Folliculum verò glutinoſum vnde ichthyocolla conficitur, ijdem nominant a ſound. Multi non indocti palati hunc cæteris omnibus partibus huius piſcis longè præferunt.

[Margin: a Coleſiſhe.]

Secundum genus ab inſigni nigrore tergoris noſtri nominant a Coleſiſhe. Nobis hic peregrinus non eſt, vt ſcribit Bellonius, ſed lippis & tonſoribus ita notus, vt Delia non ſit canibus notior.

Idem non eſt Aſinorum viliſſimus, vt alius ſcribit, ſed recens captus, tam iucundi ſaporis eſt, vt cum Vuhytingo & Merlingo propemodum certare poſſit. Ego Haddoko, ſi quid meo palato tribuendum ſit, multum præfero. Verum non diffiteor, quin Carbonarius ille exiccatus, omnem ſaporis ſui gratiam amittat. Quare ex eorum piſcium albo eſſe crediderim, de quibus Plautus ad hunc modum loquutus eſt: Quaſi piſcis, itidem eſt amator lenæ, nequam niſi recens.

[Margin: a Leng uel Ling.]

Tertium genus Aſini vocamus a Leng (e. in hac dictione non aliter atque in pleriſque merè Anglicis, vt alij iòta, pronunciamus. Nam leng longum ſignificat, vnde lengthe, id eſt longitudo, deducitur.) Hic igitur piſcis à longitudine ſua nomen habet. Eſt enim reliquis omnibus Aſinorum generibus, longior: primo aſpectu, Aſinum barbatum refert, ſed multò ienuior & longior, capite non ita craſſo, nec ventre tam prominente.

Caro huius, ſaporis eſt iucundiſſimi, dum adhuc recens eſt. Cutis illi denſa eſt & glutinoſa. Quare poſt coctionem glutinoſus humor in patinis reperitur, qui ab artis popinariæ magiſtris gelu, aut gelatinum appellatur.

[Margin: a Codlyng.]

Quartum genus nuſquam in tota Anglia, niſi in Northumbria vidi, vbi a Codlyng appellatur. Piſcis eſt Haddoko multò maior, ſed Coddo multò minor. forma Coddum & ſapore Lengum, niſi me mea fallat memoria, refert. In littore Northumbrico prope oppidum Beduel, in copia multo maxima capitur.

[Margin: Haka.]

Quintum genus in noſtro mari nunquam cernitur, ſed in illo quod Galliam reſpicit, piſcis eſt valde frequens, Haka vocatur. Forma piſcis, hoc eſt longitudine & tenuitate, ad Lengi ſimilitudinem ferè accedit. colore & ſapore Coddum, vtcunque exprimit. Hæc quæ iam ſcripſi, non ex aliorum relatu didici, ſed præſens videns & contrectans.

[Margin: Gobiorum genus I.]

Sed iam inueſtigandum eſt, quiſnam piſcium, Gobio marinus ſit, è cuius cognitione in fluuiatilis cognitionem peruenire facilius poſſimus. Duo tantum Gobionum genera (quod reperire poſſum) Ariſtoteles ſtatuit. Alterum obiter tantùm attingens, Gobionem paruum, & ignobilem vocat, & eundem terram ſubire tradit, & Apuam gobitim gignere. Non autem ex Apua, vt malè in translatione Theodori habetur, gignitur, ſed Apuam gignit. Hoc genus Gobionis, niſi coniectura fallar, eſt littoralis piſciculus, quem Northumbrienſes, Cumbrienſes & Caletienſes vocant a Sandele. piſciculus eſt albus, tenuis, capite puſillo, forma aliqua ex parte Anguillam referens. Et licet φαῦλος ab Ariſtotele dicatur; non eſt tamen omnino iniucundi ſaporis. Nunquam aut rarò extra arenam, in qua poſt receſſum maris ad eiuſdem vſque reditum, deliteſcit, conſpici poteſt. Et ad hunc modum à noſtratibus capitur.

[Margin: a Sandele.]

Recedente mari, vtriuſque ſexus iuuentus ad littus ſe confert, & falcibus denticulatis, quibus ſegetes demetuntur, ex harena piſciculos in magna copia eruit.

Nobile illud & tantopere à priſcis ſcriptoribus decantatum alterum genus, Anglorum eſſe ſmeltam puto. Eſt enim Smelta noſtra piſcis littoralis, gregatilis, & circa littora parit, & in fluuios ſubit, vbi pingueſcit. Nec perpetuò in fluuiis degit. Nam vêre tantum, quo tempore copia longe omnium maxima, vltra Londinum, ad Kewam vſque & Brentfordam aduerſo flumine natitat. Raró, aut nunquam vltra ſpithames longitudinem excreſcit.

Alterum. Smelta.

Quæ omnia, quum Ariſtoteles ſuo gobioni tribuat, & nec magnitudo quam Galenus ab eo requirit, nec carnis bonitas deſit: non videor mihi temere iudicare Smeltam noſtram Ariſtotelis eſſe Gobionem.

Porrò huic non eſt diſſimilis piſciculus ille fluuiatilis, quem nos vocamus a Gudgiou, vos ein Kreſſling, inferiores Germani prope Coloniam ein Gŭukim / oder ein Gyum. Si liceret ex nominibus regionum variarum argumentum ducere, (quod aliqui hodie frequenter faciunt) concluderem ex tot nominibus, reliquias antiquas Latinitatis adhuc retinentibus, noſtram gudgionem eſſe Auſonij gobionem fluuiatilem.

Gobio fl. Auſonii ein Creſſling.

Piſciculus ille quem tu Creſſel Germanicè vocas, ut rectè diuinaſti, ab Orientalibus Germanis vocatur ein Grundling. Nam Stickhuſæ in orientali Friſia, noſtra gudgiona uocatur ein Grundlin.

Eſt apud Anglos in littore Cumbrico piſciculus lochæ noſtræ tam ſimilis, quam ficus ficui, aut ouum ouo, niſi quod quum locha ſit fluuiatilis, hic ſit marinus: & hic paulò viridior & maculis magis reſperſus. Poſt maris receſſum, in eius reliquijs, ſub lapidibus deliteſcit. Quibus motis ſtatim exilit, vt boitus, & à pueris capitur. Hic an ſit aliqua ſpecies gobionis viridis nec ne, non pronuncio, ſed alijs coniectandum relinquo: hoc enim varijs de cauſis aſſeuerare non audeo. Cumbrienſes vocant piſcem illum etiam a Grundling.

Locha marina. a Grunding in mare.

Truttarum in Anglia duo genera reperiuntur. Alterum quod Auſonij Salar eſt, à Northumbrienſibus meis vocatur a Burutrout. Ad hoc genus alia ſpecies referri poteſt Trutta illa, quæ vocatur an Allerfanght.

a Burutrout. an Allerfanght.

Hic piſcis, altero (quàm alter ſuperior) ventre magis prominulo eſt, & per omnia craſſior, & maxima ex parte vt alter in locis vadoſis, & non ita profundis: ita iſte, in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, ſub alnorum radicibus, quæ ad ripas fluuiorum naſcuntur interdiu deliteſcit. Atque ideo ab alno, qua noſtra lingua vocatur Alder aut Aller, nomen ſibi ſortitus eſt.

Alterum Trutæ genus in Northumbria vocamus a Bulltrout, hoc eſt, Trutam taurinam, ab inſigni magnitudine, qua alias Trutas ſuperat: cubito enim aliquando longiore reperitur. Craſſior eſt Salmone pro ratione ſuæ magnitudinis, ſed capite, ſi rectè memini, breuiori. Caro eſt, (quàm) Salmonis multò ſiccior, friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eundem in alijs Britanniæ prouincijs vocari a Gray trout, & in alijs a Skurf. Eſt & in Anglia piſcis à Trutarum forma non multum abſdens, quem à colore cinereo vocamus a Graylyng. Eundem audio alicubi Omber nominari. Idem, niſi fallor, piſcis eſt, quem vos vocatis ein Aeſch.

a Bulltrout. a gray trout. a Skurf. a Graylyng. Omber.

Gurnardorum habemus duo genera, quorum alterum quod cinerei ferè coloris eſt in occiduis & meridionalibus Angliæ prouincijs appellatur ſimpliciter a Gurnard, apud Boreales Anglos a gray Gurnard. Alterum genus, quod rubrum eſt, à Meridionalibus noſtris vocatur a Rochet, ab Aquilonalibus a rede Gurnarde.

Gurnardi. a Gurnard. a gray gurnard. a Rochet. a rede Garnarde.

In littore Orientali Angliæ, vt in Eſſexia, hoc eſt Orientali Saxonia; & Norfolcia & Sudfolcia, fieri poteſt, vt Gurnardus Curre appelletur. at in alijs omnibus Angliæ prouincijs nomen hoc prorſus ignotum eſt. Locuſtam marinam nuſquam audiui vocatam a ſe Creuis, ſed perpetuo a Lobſter.

Locuſta mar. a Lobſter.

Eſt alius huius generis piſcis in Northumbrico mari nuſquam viſus, ſed in Occiduo frequens, qui vocatur a loug Oiſter. cornicula habet, cubito ſubinde longiora.

a loug Oiſter.

Polypus à piſcatoribus, qui Vectam inſulam incolunt, vocatur a pour Cuttel: In Portlandia peninſula, mullus mihi verus conſpectus eſt, quem piſcatores vocant a ſore Mullet.

Polypus. a Pour cuttel. Mullus. a ſore Mullet.

Merulam in littore Occiduo me vidiſſe puto. hanc piſcatores illic vocabant a Cookefiſhe. Qui rogati nominis cauſam, reſponderunt hinc hoc nominis eſſe conſecutam, quod nautarum coci iure quodam ſuo propter delicatum ſaporem, apud ſe retineant & coquant, quum reliquos omnes facile ad quæſtum diſtrahi patiantur.

Merula. a Cookefiſhe.

Anglorum Menau cum Bellonio Ariſtotelis Phoxinum eſſe conſentirem, ſi ἐν τοῖς προσλιμνάσι τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πρὸς τὰ καλαμώδη οἷον πέρκη, páreret. Verùm quum extra omnem controuerſiam ſit Menowas noſtras nunquam in προσλιμνάσι fluuiorum & lacuum parere: ſed ſemper in ſaxoſis vadis aut ſabuloſis, vbi rapidiores ſunt aquæ decurſus: ipſe in hac re ſubſcribere non adeo.

Phoxinus.

Apua quæ à Cantabrigenſibus vocatur a Spirlyng, à Londinenſibus, dum recens eſt

Apua. a Spirlyng.

a Sprote,

a Sprote. a Sprote, & *infumata* a rede Sprote, *aut* a dryed Sprote, *non eſt Harengæ ſoboles, ut quidam affirmant, ſed ſui generis piſcis, à parente nullo ducens originem.*

Araneus piſcis, & malacoſtracus puto a qua wyuer *Araneus marin ſectum.*

Araneum Plinij noſtri piſcatores vocant a qua wyuer, *hoc eſt malam uxorem. nuſquam in Anglia audiui aliter uocari. Araneum marinum alium in Friſia uidi, ita ſimilem domeſtico, ut in ſola magnitudine à terreſtri differret.*

Pectines. a Scallop. a Cok. Cokle

Pectinum in Anglia duo ſumma genera habemus, quorum maius uocatur a Scallop. *minus uerò nominatur prope Portlandiam* a Cok, *à forma gallinacei capitis, quam piſcis apertus exhibet. Sub hoc genere continetur pectunculus ille per omnia littora frequens,* Cokle, *id eſt gallulus, per totam Angliam dictus. Concha quam pro pectunculo Bellonius oſtendit non per omnia pectunculi nomen meretur, quod ſtrigiles & ſtrias non rectas pectinis more, ſed tranſuerſas habeat. A pectunculorum tamen generibus non omnino ſeparo.*

Hæc ſunt doctiſſime Geſnere, quæ omnibus auxilijs commentariorum meorum deſtitutus, ſola adiuuante memoria, de hiſtoria piſcium colligere in præſentia potui. Quæ ſi boni conſulueris, quicquid huius generis obtigerit, haud grauatim tibi communicabo. Vale. Wiſſenburgi, Calendis Nouembris, anno 1557.

CON.

AD CANDIDVM LECTOREM PRÆFATIO:

Primum de Rondeletij, Bellonij & Saluiani libris, qui de Aquatilium Hiſtoria inſcribuntur.

Deinde de ſuo hoc volumine.

VELIM te, benigne Lector, Epiſtolam Nuncupatoriam primùm perlegere, quod in ea quædam contineantur, quæ cum hîc repetere non libeat, ignorare tamen te nolim.

Huic noſtro volumini quoniam Rondeletij & Bellonij ſcripta inſeruimus: de his authoribus quædam præfabor: & de Saluiano quoque, cuius Liber De aquatilibus animantibus Romæ nuper excuſus eſt. De reliquis verò tum antiquis, tum recentioribus eiuſdem argumenti ſcriptoribus, infrà in Catalogo huius generis ſcriptorum dicam.

Primùm igitur in tribus iſtis, (Rondeletio, Bellonio, Saluiano,) aliquid commune inuenio quod in omnibus ſummopere laudem: id autem eſt Voluntas, qua ſinguli quantum potuerunt præſtitêre, voluiſſentque (non dubito) amplius, ſi potuiſſent. Elaborarunt certè & præſtiterunt plurimùm, idque variis modis, obſeruando, ſcribendo, peregrinando, præſertim duo, (nam Saluiani peregrinationes neſcio,) & diſſecando atque inſuper ſumptus magnos fecerunt: & quod maius eſt tempus (quo nihil homini precioſius in hac vita dari poteſt,) conſumpſerunt, vt hanc Naturæ partem multis hactenus ſeculis obſcuram illuſtrarent. Quamobrem omnes literarum cultores, & qui viuimus, & poſteri, plurimùm eis debemus: qui cum magnam ætatis partem, ad maiora priuata commoda proculdubio conuertere potuiſſent: iis neglectis philoſophiam, hoc eſt publicum & vniuerſale commodum præpoſuerint. Diuinum hoc aliquid eſt, quàm plurimis aut omnibus prodeſſe velle. Boni certè viri eſt, primùm velle prodeſſe: deinde hoc ipſum certa ratione & via inſtituere, prudentis: denique fortis in labore perſeuerare. Hæc omnia illis tribuo. Atque vtinam etiam ipſi inter ſe, ſiue meritò, ſiue ex abundantia bonitatis, vt viros ſapientes decet, ſibi atribuerent, vt præter alias virtutes candidi etiam ingenuique viri tum eſſent, tum aliis videri poſſent: neque philoſophiam vulgo deridendam mutuis inter ſe rixis & vitioſis æmulationibus propinarent. Laudo equidem æmulationem in promouendis rebus bonis, ſed tacitam, aut ſaltem modeſtam. ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν. At ſi contentio rixoſa, ſi conuitia & maledicta, ſi ambitio & φιλαυτία nimiæ accedant, nulli non bono viro huiuſmodi æmulatio diſplicuerit. Impotens & intemperans plerunque humanum ingenium, ſi ſemel inuidia, æmulatione immodica, iracundia aut ſimultate labefactetur, redintegrari vix poteſt: & pro ſimplici iniuria multiplicem refert: quodque in beneficiis præcipit Heſiodus vt rependantur Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον αἴ κε δύνηαι: id infectus inuidia ſimiliue affectu animus ad iniurias detorquet: quas quidem pleroſque compenſare videmus, non ſolùm æquales, pro iure talionis, quod humanum quodammodo eſt, ſed ferarum more, multò maiores; quod & mihi nuper accidit, qui cum vna de re à quodam literis prodita dubitaſſem, is mox ita reſpondit, vt neque dubitationem meam ſolueret, & ſimul iratus omnem ferè integris operibus meis authoritatem imminueret. Verùm ego illi ignoſco: & alios quoque riuales, hoc eſt eiuſdem argumenti ſcriptores, vt mutuò ſibi ignoſcant, nec ſummo iure in ſeſe vindicandis vtantur, vt Chriſtianæ an cuius ſint religionis ſtudioſi ignores, admoneo & hortor.

Ἔλεγχ' ἐλέγχους, λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει Ἄνδρας φιλοσόφους, ὥσπερ ἀρτοπώλιδας. Vt unum arbuſtum

Rondeletio, Bellonio, & Saluiano, cõmunis laus qua.

Aemulatio bona & mala.

non fert duos erithacos, ita circa unum argumentum non ſunt tranquilli ſcriptores duo, ſi uel ambo contentioſi ambitioſique fuerint, uel alter eorum. Interim non probo, ſi qui alienam gloriam ſibi uendicent, alienis inuentis fruantur ac glorientur: necà quo profecerint agnoſcant. Ego quod me attinet, quoniam ex omnium libris profeci, omnibus gratias habeo ingentes: omnes illos & amo & ueneror præceptorum loco: ſicuti & alios uniuerſos, qui bono propoſito literas iuuandi, utcunque aliqua ambitio comitetur, lucubrationes ſuas in publicum ædunt. Quòd niſi Bellonium & Rondeletium magni facerem, certè ſcripta eorum volumini meo non acciuiſſem: nam Saluiani librum tardius accepi. Collegeram ego ex ijſdem authoribus, quæcunque de omni aquatilium genere ſcripta apud ueteres extabant. Hæc meo more, ut in Libris de auibus & quadrupedibus feci, expoſuiſſem: quæ uero inſuper ipſi obſeruarunt circa nomina & naturas ſingulorum, breuiter complexus addidiſſem: atque ita & meo inſtituto & lectorum quoque commodo magis ſatisfeciſſem: minus enim quæ ad unum caput uel ſegmentum pertinent, diuulſa fuiſſent, quàm nunc ſunt. Sed volui fauere honori eorum, & quàm maxime fieri potuit integra de ſingulis capita, ut ab eis ſcripta ſunt, relinquere: meas verò obſeruationes Corollarij uice addere. Hoc ſi rectè & honorificè eis à me factum accipiant, gaudebo: ſin minus, boni inſtituti conſcientia fretus acquieſcam. Inuitus equidem ad condendum hoc volumen acceſſi, qui homo ſum mediterraneus, & multis occaſionibus ad illuſtrandam hanc hiſtoriam careo: ſed cum typographus noſter ante aliquot annos meo conſilio, in omne animalium genus depingendum ſculpendumque ſumptus feciſſet, antequã alium quenquã idem moliri audiuiſſem: cum de Quadrupedib. & auib. libri vltra opinionem excreuiſſent, piſces relicti ſunt: de quibus nunc ſeorſim, ne tãti ſumptus fruſtra eſſent facti, mihi ſcribendum fuit. Sed ad inſtitutum ſermonem reuertor. Primum igitur omnibus illis communis quędam laus debetur, ut dixi: deinde ſua cuique peculiaris eſt.

De Bellonio priuatim. In Bellonio hoc eximie laudandum, quòd in diuerſis remotiſque Europæ, Aſiæ, et Africæ regionibus peregrinatus, multo tempore, maximis laboribus, & diſcrimine uitæ, per tot itinera & maria, multa huic noſtro ſeculo & ante hoc pluribus incognita prodidit: ſicut in aliorum quoq; animalium ac ſtirpium genere, alijſque rebus multis, de quibus libri eius partim æditi ſunt, partim magno deſiderio ædendi expectantur. *De Rõdeletio.* Rondeletius diligentiæ ſummæ circa indaganda uera ac uetera piſcium nomina, eorumque deſcriptiones (peregrinatus etiam ipſe ad Belgas & Italos) uariam eruditionem, & explicandis dubijs obſcuriſque authorum locis haud uulgarem ſolertiam adiunxit. *De Saluiano.* Saluianus uerò (quanquam eius liber, ad centum duntaxat piſces, nec multa in eis noua contineat) diligentiſſimè ea quę ipſe uidit ac diſſecuit, deſcripſiſſe uidetur: & iconum in ære ad viuum expreſſarum accurata pulchritudine omnes ſuperat. Eius ſecundum quoque librum, quem promittit, maturari optamus.

De præſenti uolumine Hactenus de illorum libris: nunc aliquid de noſtro hoc dicendum. Hoc igitur noſtrum Volumen Rondeletij quoque & Bellonij ſcripta, quę de ſingulis piſcibus ſunt, complectitur, ne quid in hoc argumento deſiderare lector poſſet. Ego enim (ut ingenuè fatear) homo mediterraneus & procul à mari diſſitus, (qui mediterranei partem in Prouincia olim breui omnino tempore uidi, cum harum rerum leuiter eſſe ſtudioſus inciperem: deinde Adriaticum Venetijs, ubi menſtruo tantũ ſpatio, piſces maximè videndi ac depingendi gratia immoratus ſum,) multa & pulcherrima eorum quę illi accolæ marium ſuorum, & peregrinati etiam ad externa obſeruarunt, ignoraſſem, niſi ex ipſorum libris hauſiſſem. Itaque facile illis hac in parte concedo: multiplici tamen lectione & philologia, qua hoc argumentum illuſtraui, ij quos hęc varietas delectat, Geſnerum hac parte præferent cui etiam Germani, Angli, & alij quidam populi debebunt, quòd uſitata eis uocabula paſſim iconibus propoſitis accommodârit. Conferendis etiam & iudicandis authorum ſcriptis, cum aliorum tum ipſius Rondeletij atque Bellonij, forte præ illis aliquid pręſtiti. Item in piſcibus quibuſdam lacuſtribus deſcribendis, cum lacus multi & magni in regionibus noſtris habeantur, hæc alij iudicanto. Hoc ipſe mihi nullo pudore uendicârim, neminem tum ſcribendo tum aliâs maiores hoc in genere labores ſuſtinuiſſe. etſi enim integra ferè illorum ſcripta uſurpaui: oportuit tamen ea ſubinde cum meis quę iam parata habebam collectaneis conferre: ne quid repeterem temere ex ijſdem authoribus. Pleraque etiam authorum loca quæ illi citant, in archetypis, quorum aliqua emendatiora habui, vt Plinij, Athenęi: aut locupletiora quoque, ut Aeliani, &c. quæſiui. itaque paſſim quędam, uel in ipſorum oratione, per parentheſes, & characteres minores, in contextu plerunque interdum ad margines, uel in Corollarijs meis, emendaui aut explicaui. Corollaria autem nunc nomino, omnia quæ noſtra ſunt in hoc volumine, tum quæ ſub Corollarii titulo continentur, tum alia quibus Rondeletii Belloniique nomen adſcriptum nõ eſt. Gręcæ quidẽ linguæ peritia, quam mihi à puero familiarem habui, non parum toto hoc opere me adiuuit, & meis melius condendis, & explicandis aut emendandis alienis. Quæ etſi plerumque non ita magni ſint momenti: ego tamen eo ſum ingenio, ut omnia quam fideliſſimè propriiſſimeque reddere cupiam: & orthographias ac etymologias uocabulorum accuratè curioſeque perſequar. Certe ſi ſuas lucubrationes, ut in Galliis æditæ ſunt, cum noſtra hac æditione conferant, longe caſtigatiora ſua ſcripta prodiiſſe induſtria noſtra fatebuntur. In plurimis quidem, præſertim nominibus piſcium, quos nondum uidi

vidi Germanicis aut alterius linguæ, quanuis dubitantur, coniecturis tamen artificioſis & veriſimilibus ita ſum vſus, vt alijs poſt me occaſiones certius omnia indagandi explicandique præbuerim maximas.

De eodem animali, modo Bellonij, modo Rondeletij ſcripta præpoſui, aliâs fortuitò, aliâs vt mihi hæc condenti commodius videbatur. Corollaria noſtra ſemper ſubtexui. Cum vero generis vnius ſpecies plures ſunt, plerunque Rondeletij Bellonique aut amborum de ijs omnibus ſcripta primùm poſui, deinde Corollaria addidi. ita vt non de vnaquaque ſpecie ſemper illorum & mea ſcripta coniuncta legantur. Sed hæc & huiuſmodi, quiſquis vel pauculas horas his legendis dederit, facilè per ſe obſeruabit: quemadmodum etiam quod piſcium nomina ad ſuum alphabeticum ordinē retulerim pleraque, ijs exceptis quorum genus aliquod amplum eſt. ſic conchas ſpeciales pleraſque poſt Cōcham in genere in C. elemento deſcripſi, quanquā hoc etiam aliquādo non obſeruaui, præſertim cū ſpecierū nomina ad quod genus referri deberēt, multis obſcurū aut dubiū fore videbatur. *Ordinis ratio.*

Alphabeticum autem ordinem ſecutus ſum, quoniam omnis tractatio noſtra ferè Grammatica magis quàm philoſophica eſt, & quia in præcedentibus quoque libris noſtris De quadrupedibus & auibus eundem ordinem ſeruaui. Videbatur enim is commodior ad inquirendum, ſicuti & Lexicorum ordo harum rerum imperitioribus. nam indicem ſemper quęrendi cauſa adire, ſæpe moleſtum eſt. Neque hoc ſine exemplo veterum quorundam doctiſſimorum hominum feci: ita tamen hunc ordinem temperaui, vt ſæpius quæ cognita ſunt, coniunxerim, vt Conchas, Cancros, Galeos &c. Ad hæc ego mihi omnia quæ apud quoſuis authores huius argumenti extant, colligenda imperaſſem, permulta autem ex eis dubia & incerta ſint, vt ad quod genus referas non conſtet, literarum ordinē hîc etiam commodum eſſe ratus ſum. Quod ſi adhuc clamitent aliqui Grammaticum hunc ordinē eſſe, & à philoſophis reprehendi: audient me non ipſis, neque philoſophis, qui pauciſſimi ſunt, ſed grammaticis & mei ſimilibus. tyronibus philoſophiæ, quorum maximus eſt numerus, hæc condidiſſe. Laudo equidem ordinem ipſorum & præfero, ſi ſimplex comparatio fieri poſſet in diuerſo inſtituto. Præſtantior & philoſophicus ipſorum ordo eſt: meus Grammaticus, & pleriſque vtilior. Icones quidem ſi cum nomenclaturis dedero, ſicut in Auibus etiā et Quadrupedibus feci, per claſſes ſecundum genera & ſpecies, quoad eius potero, pinxeram.

Porrò quod aliqui ſcripta noſtra De animalib. Centones appellant, ijs hoc nomine nō iraſcor, qui ipſe hoc profitear, ex multiplici lectione & omni authorū genere mea eſſe congeſta. Quod verò hoc inſtitutum etiam reprehendunt, magnū tū inſcitiæ tum ingratitudinis eorum argumentū eſt. Ingratitudinis, quod pro tātis laboribus (qui certè maiores ſunt in conſuendis ritè centonibus, quàm integro aliquo libro conſcribendo: id quod ego vtrunq; expertus, affirmo) non modo gratias non agāt, ſed etiam deprimant noſtra. vt ita nimirum extollant ſua: adeò ſumus φίλαυτοι. Inſcitiæ, quòd nō intelligant quam optandum foret in omni ſcientia tales extare commentarios quales noſtri De animalibus ſunt. hoc eſt Pandectas quaſdam, aut ſi mauis Centones, aut etiam Myriones, ex veterum ac recentiorū libris collectas ac ordine digeſtas: quorum vtrunque hominem non ſolum laborioſum requirit: ſed etiam variarū lnguarū peritum, vt è diuerſis transferat, & iudicij methodiq; non imperitū, vt ſingula in ſuos referat locos. Quæ omnia in meis De animalib. libris, ſi nō abſolutiſſime, qua potui tamē diligētia præſtiti, ita vt vix aliud opus ſimile in vlla ſcientia extare putem. Verū ego tantis laboribus locupletare rēpub. literariam nō contentus, innumera de experientia mea, & vſu & ratione confirmata quædā ijſdem in libris prodidi, quanuis nō deeſt qui impudentiſſimè nihil huiuſmodi à me factū & dicat, & ſcribat publicè, nomine tamē meo diſſimulato. Optandū inquam eſſet, (niſi ego prorſus deliro, & ille eximiè ſapit,) in omni ſcientia extare huiuſmodi Pandectas, (ſicuti copioſius vbi in librū De auib. præfatus ſum, oſtendit:) & rurſus earundē Compendium idoneo & æquabili ſtylo conſcriptum, & lectioni continuandę deſtinatum, cuius Pandectæ illæ veluti commentarij eſſent: Hæc me hoc loco repetere impudens & ambitioſa quorūdā improbitas, & improba φιλαυτία coegit. *Alphabeticus ordo.* *Ad calumniatores.*

Stylū meum & dictionem non excuſo: feci enim hoc aliâs, neq; ego me rethorē neq; Ciceronianū profiteor: grammaticè ſcripſi, & pleraq; omnia, quantū hoc argumentum & inſtitutū ferebat, dilucidé. Quidā huius temporis ambitioſiores, & qui vt ſua maximi faciunt, ita aliena contēnunt, alios qui ſtylum eis ſuppeditarent & excolerent, habuerunt: ab aliis nō ſolum dictione, ſed toto opere, & in ijs præſertim quæ è Græcis protuliſſe videntur, adiuti ſunt: quod tamen non fatentur. ego quicquid in meis ſcriptis tū laboris tū ingenij, cuius authorem non alium citârim, quicquid è Græcorum theſauris ſumptum, id omne meo Marte præſtiti. Quòd niſi ęquiores in poſterū illi mihi fuerInt, quorū nunc vt honori parcam nominibus abſtineo, nominabo eos aliâs, & alia quæ reticere mallē in ipſorū ambitionē dicam. Nihil viri magni aut locupletes mihi, vt alij, pleriſq; ſed amici, hoc eſt æquales ferè, & mediocris priuatæq; fortunæ homines contulerūt. quamobrē Lectores, ſi expectationi in quibuſdam nō ſatisfaciam, ſi dubia quædam & incerta relinquam, veniam dabunt. Satis magnam ego mihi hāc gloriā duco, quod copioſiſſimè omniū hoc argumētū tractaui: ꝙ aliorū inuētis plurimū addidi: excellāt alij apud Gallos & Italos ſuos, ego hac inter Germanos meos gloria cōtētus fuero. neq; enim ita affect⁹ ſū, vt Alexander Magn⁹, q cū alium etiam mūdū eſſe audiuiſſet, quod eū quoq; ſibi ſubijcere

 nequiret

nequiret, ingemuiſſe fertur. Vtinam & apud Hiſpanos, & Anglos, imo ſingulis in regionibus eſſent, qui eodem hoc in genere verſari & excellere cuperent. Mihi quidem vt nihil acerbius ambitioſorum hominum reprehenſionibus & conuitijs videtur: ita à bonis & eruditis viris ſimpliciter modeſteque mea emendari iucundiſſimum fuerit.

Rondeletii & Bellonii ſcripta quomodo à nobis repetita ſint.

Dixeram ſupra, integra Rondeletij Bellonijque de ſingulis Aquatilibus ſcripta à me poſita eſſe, & nihil eorum quæ ipſi protulerunt repetitum. Id magna quidem ex parte verum eſt. interdum tamen quædam omiſi, ſed pauciſſima: aut nulla potius, niſi quæ commodius in Corollario noſtro expoſita vel recitata ſunt. Græcos etiam authorum locos à Rondeletio recitatos plerunque omiſi, vbi & prolixiores illi videbantur, & Græca legi nihil opus eſſe iudicabam, præſertim ex illis authoribus quorum libri paſſim extant. nulla tamen Græca omiſi, quę non prius cum Latina interpretatione diligenter contulerim, ne quid temere omitterem. Ad hæc repetij etiam alicubi nonnulla eorũ, quæ Rondeletius & Bellonius quoque dixerant: ſed certam aliquam ob cauſam, vt cum authores illi non nominauerant: (quod non raro ab eis factum eſt, vt planior fortè conciniorque eorum flueret oratio: ſed ita contigit interdum, vt dubitet Lector ipſine quippiam tanquam oculati teſtes aſſerant, an ex authoribus recitent:) vel cum aliquid amplius aliter ve quam ipſi, interdum emendatius, dicendum habebam. Bellonium quidem ægre laturum, quod ſcriptis ſuis Corollaria mea & aliquando cenſuras, adiecerim: & quod ab eo quandoque diſſenſerim, non metuo: quod animi ſui æquitatem & moderationem, cùm anno ſuperiore hac iter faceret, cum aliâs, tum hac ipſa in re, mihi approbârit. Sed neque Rondeletium, qui ſe mihi beneuolum multoties antehac prębuit, meosque in Auium hiſtoria conatus adiuuit: & hoc quod nunc facio, multò ante facturum me intellexit, nec improbauit. Non dubito quin ab eo tempore, quo ediderunt ipſi ſua, multa vterque addidicerit multaq́; in ſuis emendârit: non idcirco tamen mihi ſuccenſebunt, ſi ego, ſic inuitãte propoſito meo præuenerim. Quod ſi aliquando libros ſuos vel emendarint, vel auxerint, non eſt quod metuant, ne eadem in Volumine noſtro inemendata relinquantur. nam ſi me viuo mutarint aliquid, id in noſtra etiam æditione, ſi fortè repetatur, vt emendetur, curabo. ſin minus, aut alius quiſpiam, propter typographi ſaltem commodum hoc faciet: aut Lectores hic admoniti, extentne in Gallijs aut aliubi procuſi codices eorũ emendatiores inquirent Si tamẽ præter expectationẽ meã alteruter eorum in me cõmoueatur, rogo ne publicè aliquid aduerſus me effundat, priuſquã per delectos arbitros viros bonos & eruditos mecũ agat: quorum ego ſentẽtiæ libenter me ſubijciam & acquieſcam. Quod ſi velut i talionis iure de meis etiã tũ iconibus tum ſcriptis, ſiue partẽ ſiue omnia, eodẽ ſibi modo, quo ego ab ipſis edita, in ſua transferre volumina velint, id quantũ in me eſt eis facile & lubens conceſſero. Inſtituerã equidem eos quoq; libros, quos De aquatilib. eorũque differẽtijs in vniuerſum ſuo Volumini doctiſſimus Rõdeletius præpoſuit, numero quinq;, editioni noſtræ adiungere: ſed cum iam nimium excreuiſſet operis moles, abſtinui. Sũt aũt illi tã diligẽter, tam eruditè conditi, vt vel illorũ gratia ſi quis totũ Rondeletij volumen emerit, pœnitere eũ nõ poſſit. Quanquã & nos in hoc volumine quædã generib. quibuſdam cõmunia attulerimus: ut cãcris, hoc eſt cruſtatorũ generi: item cetis, conchis: & in Loligine mollibus, &c. & fortaſſis aliquando, præſertim ſi author ipſe non aduerſetur, illos Rõdeletij libros ſeorſim, ſimiliter vnà cùm Corollarijs noſtris dabimus: & ſingulorũ etiam Aquatilium aliquot Paralipomena quędã breuiter citraq́; philologiam addemus: quæ ipſis quoq́; (Rondeletio inquã & Bellonio) quãquã his in rebus exercitatiſſimis cognoſcere proculdubio gratum & volupe ſit futurum. Multa enim interea dũ hoc volumen imprimeretur ſuper & nominibus diuerſis (pręcipue Germanicis) & piſciũ naturis cognoui: quæ hiſtorijs iã impreſſis amplius adijcere non licebat: & in Paralipomena referri oĩa operis magnitudo prohibebat.

Philologia.

Philologiam iuuenis amabã, nũc vt eã relinquam tempeſtiuũ videtur: & oſtendã aliquãdo quid breuitate poſſim: in qua multò plus & vtilitatis & ingenij eſſe video. Sed cũ ea demũ artificioſa & laudabilis ſit breuitas, quæ vtilia omnia cõprehendat: prolixius primũ in ſingulis ſe exercere, & ad breuitatis delectũ veluti materiam præparare operæpreciũ viſum eſt. Iuuenes aliorũ teſtimonijs et authoritate niti decet: ætate vero prouectiores & exercitati per ſe etiam fide digni & authores haberi poſſũt. quamuis infirmitas humana vitæq́; breuitas nunquam ad plenam rerum, præſertim quæ natura continentur, & quarum fluxa eſt materia, cognitionem perueniat.

DE ICONIBVS.

PLVTARCHVS in Sympoſiacis libro 4. problemate 4. (vbi è mari delicias & cibos, omnib. terreſtribus præfert.) meminit Androcydis pictoris, qui cũ Scyllã pingeret, natantes circa ipſam veris quam ſimillimos repræſentarit, (ἐμπαθέστατα καὶ ζωτικώτατα,) vt qui ipſe etiam opſophagus eſſet, hoc eſt lurco & liguritor piſcium inſignis. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipſe, & Thetis atq́; Achilles: Nereides ſupra delphinos & cete, & hippocãpos ſedentes: itẽq́; Tritones, chorusq́; Phorci, & priſtes, ac multa alia marina, eiuſdem manus omnia, magnum & præclarum opus, etiamſi totius vitæ fuiſſet: vt memorat Plinius lib. 36. cap. 5 Quod ſi hæ & ſimiles à vetuſtate icones ad nos perueniſſent, plurimũ illæ Aquatiliũ hiſtoriam illuſtraſſent.

Paulus Iouius

Primis noſtris temporibus Paulus Iouius, vt piſcium hiſtoriam excolere cœpit,

cœpit, ita et picturas eorum fieri curauit, vt ipſe refert: quas tamen typis publicatas non puto. Inde poſt multos annos cum ego omnino negligi ab omnibus hoc argumentum putarem, (Rondeletium enim, Bellonium, & Saluianum, idem moliri nondum cognoueram) plurimas in Italia & apud nos piſcium picturas mihi comparaui. ſed dum in Quadrupedum Auiumque hiſtoria, & aliis quibuſdam libris ędendis hæreo, illi quos iam nominaui, me anteuerterunt. quod mihi certè non ingratum fuit. Ab illis enim icones ſum mutuatus, quibus vel ipſe carebam, vel quæ ab ipſis accuratiùs mihi expreſſæ videbãtur: plurimas quidem è Rondeletij libris, paucas è Bellonij opere: pauciſſimas, nempe vnam aut alteram à Saluiano: non modo quod tardius liber eius ad me perueniſſet: ſed quia non plures è centũ illis, quas dedit, deeſſe mihi videbãtur. Elaborauerat quidẽ ſculptor noſter ante annos aliquot, non paucas Aquatilium effigies, tũ elegantes, tum maiori quam nũc pleraſque dedimus forma. ſed neſcio quomodo factum eſt, vt illæ mihi à typographo nõ exhibitæ vtriuſq; obliuione, vſq; ad finem fere æditionis latuerint, & nuper inuentæ maiori ex parte nõ amplius vſui eſſe potuerint: quod & hiſtoriæ illæ iam prælo abſolutæ eſſent, & icones aliunde, ex Rõdeletii pręſertim libris, factę multo minores. Sed quas ab aliis acceperim picturas, plerunque aut ſum profeſſus, aut ex ipſo loco apparet: nimirum ex Rondeletii libris eſſe, eas quæ Titulo capitis de piſce aliquo ab eo deſcripto ſubiiciuntur. Noſtræ vel cũ Corollariis ſunt, vel Rondeletii Bellonijve ſcriptis, ſed ita vt admoneatur Lector. Quæ ab alijs ſumpta ſunt, ijs magnitudo eadem relicta eſt: noſtræ verò vt aliis atq; aliis temporib., & à ſculptoribus diuerſis factę ſunt, cũ ego curam illam omnẽ in typographũ neceſſariò reieciſſem, ita magnitudinis nulla ſeruata proportione planè diſpares ſunt. Sed hanc culpam facilè minuit quę in B. ſegmento cuiuſq; magnitudo exprimitur. Non multũ quidem refert quantũ vnũquodq; pingatur animal, ſi reliqua proportio probè ſeruetur. Itaq; velim ſpectatorem ſingulas picturas per ſe conſiderare, & partium in ſingulis proportiones, non ipſas inter ſe diuerſas picturas quod ad magnitudinem conferre. Multa aliunde miſſa, ita dedimus vt accepimus: eorũ qui cõmunicarũt nominibus adſcriptis. Pauca ad ſceleton facta non diſſimulauimus. Pauciſſima prorſus ficta ſunt, vt ſolus (opinor) equus Neptuni fabuloſus, ex Bellonii libro. Quædã fortè neq; omnino verè facta, neq; prorſus tamẽ cõficta, vt quę ex Olai Magni Tabula Septẽtrionali mutuati ſumus: quorũ fides penes authorẽ eſto. Hæc & huiuſmodi cũ de quadrupedũ quoq; auium picturis ſcriberẽ, non ſolũ præfando culpam ſum deprecatus à librorũ initiis: ſed in ipſis etiam libris, vbicũq; aliqua ſuſpicio eſſe poterat, excuſaui & nominaui authores. Vtinã verò qui hęc calumniantur, veriores nobis & ad viuũ effictas imagines depromant. Fictitias imagines aliquot in priorib. libris meis (hunc enim nõdũ vidit) appinxiſſe me ait quidã. Fateor: ſed ita vt reprehenderẽ, vt nihil diſſimularẽ, vt nominarem authores. quòd ſi vel vnã à me confictã indicârit ille, aut falſam ſimpliciter pro vera poſitã cõiicerit, mendacij eum nõ arguam: quãuis id adhuc poſſem qui tanquã non vnã aut alterã, ſed cõplures fictitias dederim, in ſuſpicionẽ me vocet: qua frõte, qua conſcientia, ipſe viderit. ego nullius mea ſpõte mẽdacii in libris meis mihi cõſcius ſum. Hęc me hoc loco ſcribere, tãta in tãtos labores meos ingratitudo cogit. Hoc nõ diffiteor: picturas noſtras nõ vbiq; elegantes aut accuratiſſimas eſſe: ſed eam culpã (ſi quæ eſt) in typographũ, qui ſumptus ſuſtinebat, inq; pictores & ſculptores reijcio. qualeſcunq; ſint aũt, verę ſunt, hoc eſt, ad naturam factæ: vel ad archetypum alterius authoris qui ſemper nominatur.

DE NOMENCLATVRIS AQVATILIVM.

A. B. C. D. &c. literę, quas paſſim marginibus adſcripſi tum in meis, tũ in aliorũ ſcriptis, quid ſibi velint, expoſitum eſt in præfatione Libri I noſtri De animalibus. In A quidem ſegmento nomina deprompſimus vetera & recentiora. eſt autem præcipua circa antiquorum nominũ inuentionẽ difficultas: altera, vt ex linguis diuerſis hodie vſitatis, vni rei vocabula diuerſarũ gentiũ accommodẽtur. nam ne vna quidẽ lingua regionib. & dialectis plurimum diuerſis eaſdẽ rei vni nomenclaturas vbiq; tribuit. Pythagoras dicebat ὅτι πάντων σοφώτατός ἐστιν ὁ ἀριθμὸς δεύτερος, ὁ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα θέμενος, vt tradit Aelian᷒ Variorũ 4. 17. Libellũ q Germanica Aquatiliũ nomina alphabetico ordine enumerat, & multa interpretatur, ad magnũ hoc Volumen præparandi me cauſa ante bienniũ ædidi: quo cũ & Ouidij Halieuticon poëmatium ex emendatione noſtra cũ ſcholijs coniunctũ eſt & Aquatilium enumeratio iuxta Plinium aliquatenus emendata explicataq;. Eum forte olim emendatiorẽ & auctum dabo. multa enim ab eo tẽpore addidici: nec mirum, cũ particularia fere infinita ſint, & multo magis nomina quàm res. Vbi Germanicas nomenclaturas ignoramus, ab Anglis mutuari licebit: idq; multò iuſtius, quàm à Græcis Romani, aut à Romanis Græci mutuati ſunt quædam: quæ duæ ſunt longè diuerſiſſimæ linguę Germanicæ vero & Anglicæ maxima intercedit affinitas, vt in Mithridate noſtro oſtendimus. Licebit & fingere in lingua noſtra Aquatilium quorundã nomina, nõ cuiuis, ſed homini circa eorũ naturã exercitato & perito: nõ temere, nec ita vt Græcis Latinisve vtamur ad noſtrã terminationẽ deflexis, vt ſi ꝓ Salpa, Mæna, dicas Salper, Mener: hoc in vt cuiuſuis eſt, ita vel inſcitiæ vel neceſſitatis ſignũ eſt. Neceſſariò enim, aut ſaltẽ meliùs, in rebus omninò peregrinis, nominib. quoq; peregrinis vtimur. At in iis Aquatilib., quæ noſtrũ mare fert (noſtrũ appello,

De nomenclaturis Germanicis cum aliis, tum fictis.

 propter

propter linguę commercium, etiam ſi longius à nobis quàm Adriaticum aut Liguſticum diſtet)vel ijſdem nominibus vtendum nobis, quibus Germani marium accolæ vtuntur, ſi modò ea nobis cognita ſint: vel noua ſunt fingenda, idque præſertim ad imitationem alterius linguæ, Græcæ, Latinæ, Italicę, Gallicæ, Anglicæ, Illyricæ, ita vt eadem etymologia & ſignificatio à nobis interpretantibus retineatur: vel quoniam fluuiorum & lacuum piſces nobis notiores ſunt, ab illorum ſimilitudine marinos multos nominare poterimus, atque ijs potius nominibus vti, quàm proprijs ipſorum Germanicis: quorum non pauca nobis & obſcura ſunt, & certum nihil ſignificant. Itaque nomina Germanica modò propter penuriam cõfinxi: modo etſi vel Anglis vel Germanis Oceani accolis vſitata haberem, addidi tamen & alia eorundem aquatilium, vel aptè ficta, vel circumloquutione vſus, noſtræ ſcilicet dialecto magis conuenientia, vt & res ipſas magis explicarem: & linguę noſtræ, quæ hac in parte hactenus manca etiam doctiſſimis viſa eſt, copiam oſtenderem. Proderit autem hic labor meus imprimis grammaticis, tum illis qui pueros docent, tum qui ſcribendo interpretantur: & illi qui forte hoc opus in Epitomen contractum Germanicè reddet. Ficto quidem appoſite vocabulo, ſimul animalis forma naturaque vno ſæpius nomine indicantur. Licuit hoc Gazæ, dum Græca Latinè interpretatur: & laudatus eſt à viris doctis, etiamſi in more Latinis id antea non fuiſſet. Licere hoc philoſopho, imo eius officium eſſe, teſtis eſt Plato. Philoſophus autem dici debet, non vniuerſalis ſolum: ſed in ſingulis quoque rebus, quarum quiſque naturas callet, particularis. Duo autem præcipui in impoſitione nominum ſcopi eſſe debent. Primus imitatio alterius linguæ. debetur enim ſuus antiquitati honor, & retineri vetera præſtat, quam imponi noua. Secundus, ſi noua ſint ponenda, vt nomen omnino aliquid ſignificet, non commune aut vulgare, ſed in re quæ nominatur aliquid eximium & peculiare: (quod cum ad nominum memoriam, tum ad noſcendas rerũ naturas vtile fuerit:) ſiue ſimplici nomine, ſiue compoſito vti placuerit. Habet ſanè lingua noſtra vtcunque barbara, fingendi componendique facilitatem commodam, quòd pleræque in ea dictiones monoſyllabæ aut diſſyllabæ ſint: quæ multo commodius quàm polyſyllabæ componuntur. In multis quidem compoſitis Maris vocabulum vſurpamus. idque noſtra lingua Meer potiùs quàm See ad vitandam homonymiam appellare libuit. Multis etiam compoſitis additur nomen fiſch, vt Hornfiſch/ Monfiſch/ Sternfiſch. & cetorum nominibus Wal, quod commune cetacei generis nomẽ eſt. In auium genere plurima per onomatopœiam, id eſt vocis aut ſoni imitationem, poſita ſunt nomina, quod in piſcium genere muto non fit: præter Cuculum fortè: quem & Angli à voce a Curre nominant: nos recte dicemus ein Kurr vel Kurrfiſch: et alios pauciſſimos (vt Chromin. Lyrã). Quod ſi quis vel à ſe vel alijs conficto nomine interpretandi gratia vtatur, fateri id debet: quod ego quoque ſemper obſeruo. neque enim decet obtrudere aliis noſtra figmenta ſed ſua cuique libertas eſto, aut retinendi noſtra, aut noua fingendi. Sunt quæ in maribus & fluminibus Germaniæ non reperiantur, vt Sargus, & alii quidam: & fortè Muræna quoque. (Nihil eſt Murena (inquit Bellonius,) in Oceano rarius, cum tamen aliis litoribus planè ſit vulgaris.) His nomina fingi Germanica opus non eſt: vt vel ex nominibus peregrinitas appareat. nam aromatum quoque nominbus peregrinis vtimur pleriſque omnibus.

Epilogus.

Hæc ſunt quæ in præſentia præfari mihi viſum eſt. ſi quid aliud Lector expectauerit, id forſan in primi noſtri ſecundive de animalibus libri præfatione expoſitum reperiet: aut ſi vel mediocriter in ipſo hoc volumine ſe exercere voluerit, varias propoſiti noſtri rationes, toto opere ſibi conſtantes, per ſeſe deprehendet. Quod ſi multis in locis nõ ſatisfecero, vt qui (fateor) multa imperfecta, incerta, dubia reliquerim, pro æquitate & benignitate ſua mihi ignoſcet. Meretur hoc laborũ meorũ magnitudo, & voluntatis meæ communibus ſtudijs illuſtrandis deuotiſſimæ propenſio. Cœpi enim profecto ante decennium (quæ maxima ætatis humanæ pars eſt) de omni animaliũ genere multa ſubinde obſeruare, & condendis de ipſorum natura voluminibus materiam omni ſtudio præparare. Præ cęteris autẽ Aquatiliũ hiſtoria me fatigauit, magis omnino varia & multiplex, difficiliorq; (mihi præſertim mediterraneo & penè ad ſummas alpes undiq; à mari remoto homini) quã reliquorum animalium. Vix equidem unquam piſcatorum quenquam tãtũ maritimi exantlaſſe laboris arbitror; ſiue ex illis quos Græci ἑρκοθηρευτὰς, πορκέας, γριπέας, πληκτικοὺς, ἀσπαλιεῖς, κητοφόνους, σπογγιεῖς, πορφυρεῖς appellant: ſiue illis quos Latinè diceres hamiotas, cetarios, fuſcinarios, retiarios, conchitas, purpurarios, ſpongiatores, & quibuſuis aliis nominibus: non ſolum enim omnibus piſcationum modis capiendi piſces me occuparunt, ſed etiam multæ immanes belluæ, quæ non piſcando ſed vix ingenti apparatu expugnando vincuntur: nec ſolum τὸ μεθημερινὸν, verum etiam τὸ πρὸς φῶς νυκτερινὸν, vt Plato in Sophiſta diſtinguit τοῦ ἁλιευτικῆς μέρος tãto tempore ſum expertus. Itaq; nę ille magnã mihi iniuriã fecerit. & ab omni prorſus humanitate alienus fuerit homo, qui me tãdiu per omnia maria (vt flumina & lacus ſileã) circunuectũ, & vt omne genus animãtiũ expiſcarer, plusquã Vlyſſeis errorib. nec minori tẽpore defeſſũ, nũc tabulis fractis, corpuſculi viribus lucubrãdo exhauſtis, ætate cõſũptã, portus & quietis auidũ, nulla miſeratione aut benignitate dignatus, quòd pauca quædã nõdum perluſtrata mihi ſuperſint, portu & quiete excludat, cõuitijs tãquã omnino pigrũ & plane inglorioũ pſcindat. Nõ deerũt tamẽ (ſcio) huiuſmodi quædã ingenia (vt neq; ſutor Apelli neq; Momus Prometheo,

neque

neque ſua Maſtix Homero (aduerſus quæ optimum & doctiſſimum quenque vt mihi faueat & patrocinetur oro & obſecro. Cogitandum hanc cognitionem nunquam fuiſſe perfectam: & eam quoque partem quam Ariſtoteles aliique pauci illuſtrarunt, multis ſeculis obſoletam & penitus neglectam, nuper omnino reuocari cœpiſſe: maximam eſſe principii vim & dignitatem, ideoque nobis, qui inter primos ſumus, etiamſi non multùm pręſtiterimus, principij tamen nomine plurimum deberi. Inexhauſtam eſſe Deus naturam voluit: vt ita multo magis ad ipſiusmet, qui naturę omnis opifex eſt, ἐξ οὗ κρέμαται πᾶς οὐρανὸς καὶ πᾶσα φύσις, infinitam vim & incomparabilem maieſtatem animis concipiendã moueremur. Voluiſſem certè diutius hanc editionem differre, donec multa adhuc mihi dubia incertaq; cognouiſſem plenius, ſi per typographum licuiſſet. qui quòd ſumptus magnos in ſculpendis iconibus feciſſet, longius differri non eſt paſſus. Acceſſerunt & ſtudioſi harum rerum, efflagitatores perpetui. Et ipſe mecum reputaui, ædito opere multos me de ijs quæ ignoro adhuc admonituros, alios æmulatione, alios amicitia commotos: atq; ita emendanda quædam, & augendi mutandiq; in hoc opere occaſionẽ datũ iri: quæ libro non edito, ſi quid humanitatis mihi accidiſſet, inemendata reliquiſſem.

Sed quid eſt quòd in his excuſandis tantũ operæ ponam? equidem egomet mihi vel immodicè in harum rerum ſtudia incubuiſſe videor, nulla aut perexigua interim meliorum ſtudiorum & rei familiaris quoque ratione habita: adeo me alliciebat nimium iucunda mihi vel mei ſimilibus (τοῖς περὶ τὴν φύσιν, τὸν γέλωτα τῶν θεῶν, τὸν τοῖς θεοῖς οἰνοχοοῦντα Ἥφαιστον, τὸν χωλεύοντα, ἐπτοημένοις,) ſenſibilium rerum natura. Eſt enim profecto hic omnis rerum mortalium ſtatus, Vulcanus quidã è cœlo deiectus, claudicans & imperfectus, infimus & miniſter deorum. is igne & calore naturæ multa & mirabilia opera fabricat, quibus riſum quidem ἄσβεστον & voluptatem nimis affectam ſpectantibus excitat: at multo illi feliciores ſunt, qui altius animos attollunt, & vitam beatiorem conſtanter, & riſu minimè effuſo, ſed ſobria moderatiſſimaque ſenſuum voluptate adhibita, meditantur. Vtamur igitur hoc Vulcano tanquam fabro, qui nobis ſcalas & gradus ad ſuperiora ex abyſſo & hoc infinito mundo magis magisque in altum ſubuehentes fabricet, nec diu in his gradibus conſiſtamus, neque ad hos tanquam Sirenum ſcopulos conſeneſcamus: relictisque retibus & venatione τῶν ἀλόγων, λογικοὶ καὶ πνευματικοὶ venatores ac piſcatores in æterni nominis eius gloriam euadamus. Quod ſi mea induſtria Naturæ hæc pars magis perſpicua facta eſt, vt poſthac minus diu in eius perueſtigatione inſiſtendum ſit alijs, vel hoc nomine mihi agendæ ſunt gratiæ, quòd ætatem & tempus in aliorum gratiam conſumpſi, vt ipſi breuius in his immorati, citiùs ad meliora, quibus & immorari & immori præſtabit, ſe conferrent. Vale optime Lector, & me ama. id enim ſatis magnum laborum meorum præmium reputabo.

ENVMERATIO AVTHORVM, QVI DE PISCIBVS SCRIPSERVNT, EXTANTIVM ET NON extantium, veterum ac recentiorum.

CVM in primum noſtrum de animalibus librum præfarer, multos nominaui authores, qui vel de animalibus monimenta reliquerunt, omni videlicet eorum genere: vnde etiam de piſcibus eos ſcripſiſſe manifeſtum eſt, vt Ariſtotelẽ, Plinium, Aelianum, Oppianum, &c. quorum nunc repeti nomina nihil opus eſt: aut ſi quorundam fortè repetantur, aliud quippiam de ijs adferetur.

Piſcium naturam (inquit Apuleius in Apologia 1.) iampridem inquiſiuerunt maiores mei, Ariſtotelem dico, & Theophraſtum, & Eudemum, & Lycenen (corruptum videtur hoc nomen,) caterosq; Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium, deq; particulis, deque omni differentia reliquerunt.

Aceſias, & Aceſtius. Vide infra inter Opſartyticorum ſcriptores.

Aeliani de Animalibus libri XVII Græcè Latineque à nobis euulgati ſunt, (cum reliquis eiuſdem authoris ſcriptis,) auctiores multò & emendatiores & aliter diſtincti, quam in Petri Gillii verſione, quam alii ante nos ſequuti ſunt, vt Rondeletius quoque: qui librorum & capitum numerum, vbi aliquid ex hoc authore citat, ex Gillii diſtinctione notauit: quam nos plerunque reliquimus, interdum vero ad noſtram æditionem emendauimus. nec multum refert quandoquidem Index copioſus noſtræ æditioni adiectus, mox omnia oſtendit.

Agathocles Atracius ſcripſit de piſcibus ſoluta oratione, Suidas in Cicilio Halieuticorum ſcriptores enumerans.

Agis. Quære infra inter Opſartyticorum ſcriptores.

Apicius de piſcibus librum ſcripſit, quem Halieuſin appellauit, Hermolaus. Extant quidem Cælii Apicii de Re culinaria, vel arte coquinaria, vel obſoniis & condimentis libri decem, quorum nonus Thalaſſa, id eſt, Mare: decimus Halieus, id eſt Piſcator, inſcribitur, in emendata Gabrielis Humelbergii æditione. Vterque

apparatum: ſeu potius condimenta piſcium diuerſorum præſcribit. Halieuſis nomen piſcationem ſonat Græcis. Ab hoc Cælio Apicio (inquit Humelbergius) longè alius fuit Romanus ille, qui à Plinio Marci prænomine indicatur, & cuius tanquam guloſi & ventri mancipati, inter Latinos celeberrimi meminerunt ſcriptores: aut alter à Græcis celebratus, & opſophagi nomine inſignitus, vnoque luxu nobilitatus. Quorum hic poſterior à Græcis in Traiani imperatoris tempora reiicitur: & illi in Parthis agenti, vt refert Athenæus, cum multorum dierum itinere abeſſet à mari oſtrea recentia miro ingenio ſeruata ſummiſiſſe traditur. Ille verò prior Romanus opulentus, & voluptarius, eodem Athenæo ſcribente, Tiberii principatu ſua dilapidauit bona, tandemq́ vitam veneno finiuit.

Apuleius. Quære inferius in L. Apuleio.

Archippus ſcriptor veteris comœdiæ dedit fabulam ἰχθῦς, id eſt piſces, inſcriptam: non autem (vt quidam ineptè tradunt) de piſcium natura aliquid commentatus eſt. In ea ex teſtimonijs quæ Athenæus recitat, apparet eum opſophagos imprimis traduxiſſe: nã & Melanthiũ opſophagũ lixatũ piſcibus tradit ἀπ̓οβρωθησόμενον.

Archytas. Legè infra inter Opſartyticorum ſcriptores.

Ariſtotelis ζωϊκῶν ἢ περὶ ἰχθύων βιβλίον citans Athenæus, peculiarémne aliquem eius librum, an hiſtoriæ animalium partem intelligat, dubitari poteſt. aliqua enim quæ citat his titulis, in libris de hiſtoria reperiuntur: aliqua non, vt librum aliquem Ariſtotelis ſiue genuinum, ſiue ψευδεπίγραφον intercidiſſe ſuſpicemur.

Benedictus Iouius Pauli frater, Larium lacum & eius piſces carmine nobilitauit.

Cæclus. Lege Cicilius.

Cælius Apicius. Vide ſupra in Apicio.

Callimachus poeta Cyrenæus de piſcibus librum condidit, Suidas.

Carolus Figulus libellum ædidit de piſcibus Moſellanis ab Auſonio celebratis.

Cicilius (Κικίλιος) Argiuus poeta Halieutica compoſuit, Suidas. Apud Athenæum libro 1. legitur Cæclus Καίκλος. vtrouis modo legas, à Cæcilio forte detortum fuerit nomen.

Clearchi Solenſis Peripatetici liber de Torpedine citatur ab Athenæo: & alibi de Aquatilibus ſimpliciter, Περὶ τῶν ἐνύδρων, aliâs Περὶ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ.

Crito. Vide inferius inter Opſartyticorum ſcriptores.

Con. Geſneri liber Progymnaſmatum in Hiſtoriam Aquatilium, quo Publii Ouidii Naſonis Halieuticon poematium, & Aquatilium animantium Catalogum è Plinii libro 32. emendauit, & explicauit: & Germanica Anglicaque omne genus aquatilium animantium nomina ordine alphabetico recenſuit, &c. excuſus eſt Tiguri apud Geſneros fratres.

Damoſtratus hiſtoricus Halieutica condidit libris XX. de diuinatione ex aquatilibus, aliaque varia conſcripſit, Suid. Aelianus de Animalibus 13. 21. Damoſtrati libros Halieuticos citat.

Decius Auſonius Moſellam flumen cum ſuis piſcibus decantauit.

Diocles, & Dionyſius. Quære infra inter Opſartyticorum ſcriptores.

Dorionis volumen de piſcibus non ſemel Athenæus citat.

Dubrauij cuiuſdam de Piſcinis librum manuſcriptum Vratiſlauiæ à quodam poſſideri audio.

Edoardi Vuottoni Angli Oxonienſis de differentiis animalium libri X. impreſſi ſunt Lutetiæ apud Vaſcoſanum, anno 1552. in folio. in quibus etiamſi ſuarum Obſeruationum quod ad hiſtoriam nihil adferat, neque noui aliquid doceat: laude tamen & lectione dignum eſt opus: quod pleraque veterum de Animalibus ſcripta ita digeſſerit ac inter ſe conciliarit, vt ab vno fere authore profecta videantur omnia, ſtylo ſatis æquabili & puro, ſcholiis etiam ac emendationibus in varios authorum locos adiectis: & quod priuſquam ad explicandas ſingulorum naturas accedat, quæ communia & in genere dici poterant, doctiſſimè expoſuerit.

Ennius. Quære Q. Ennius.

Epæneti de Piſcibus librum Athenæus libro 7. citat, & eundem librum alibi Opſartyticum nominat, iiſdem ex eo verbis recitatis.

Epicharmus non quidem de piſcibus aliquid, vt quidam putauit, ſed inter alias comœdias vnam titulo Γᾶ καὶ θάλασσα, id eſt Terra & mare, ſcripſit.

Epiphanii Epiſcopi Cyprii Græcum libellum, parui ſanè precii, de animalium natura, Phyſiologi titulo manuſcriptum habeo: in quo explicat animalium quorundam naturas, & eas ad animum, mores, religionem accommodat. pauciſſima autem de aquatilibus inſunt.

Eraſiſtratus. Vide inferius inter Opſartyticorum authores.

Eudemus. Vide ſupra ab initio huius Enumerationis, Apuleii verba.

Euthydemi liber περὶ ταρίχων, hoc eſt, de Salſamentis ſeu ſalſis piſcibus, ab Athenæo nominatur. Vide etiã infra de Opſartyticorum ſcriptoribus.

Franciſcus Maſſarius Venetus in nonum Plinii librum, qui eſt de Aquatilium natura, caſtigationes & annotationes ſcripſit: quas Frobenii cuderunt Baſileæ in 4. anno 1537.

Glaucus Locrus, infra eſt inter Opſartyticorum ſcriptores.

Gregorius Mangolt, ciuis Tigurinus, de Piſcibus, qui in lacu Podamico imprimis, & aliis fere lacubus & fluuiis capiuntur, libellum Germanicè ædidit, typis publicatum Tiguri apud Andream Geſnerum.

Gulielmi Rondeletii libri de aquatilibus Lugduni impreßi ſunt in folio, anno. 1554. De iis in præfatione etiam diximus.

Hegeſippus Opſartytica condidit. Vide paulò poſt in O.

Heraclidæ duo, ambo Syracuſani. Vide Opſartytica.

Hiceſius in libro multa de nutrimento è piſcibus, ab Athenæo citata, tradit.

Hieronymus Cardanus in Volumine de Varietate rerum, multa de Aquatilibus, ex Rondeletii & Bellonij libris, quæ de ſingulis ſunt, fere mutuatus, refert.

Hippolyti Saluiani medici Romani de Aquatilibus liber primus, Romæ in ipſis ædibus impreſſus eſt anno 1557. in folio magnæ chartæ, cum iconibus ære ſculptis centum. Vide etiam ſupra in Præfatione noſtra.

Iulius Cæſar Scaliger in libris de Subtilitate rerum ad Hier. Cardanum, multa paßim etiam de aquatilium natura prodit.

Kiranidæ cuiuſdam obſcuri authoris libros 4 de remedijs & miris effectibus ex animalium omni genere, & plantarum lapidumque vidi.

Leonides Byzantius ſcripſit de piſcibus ſoluta oratione, Suidas.

Lucius Apuleius in Apologia 1. meminit ſe libros de Piſcibus Græcè ſcripſiſſe, & alios Latinè. in quibus (inquit) animaduertes, cum (alia) cognitu rara, tum nomina etiam Romanis inuſitata, & in hodiernum, quod ſciam, infecta, (forte indicta:) ea tamen nomina labore meo & ſtudio ita de Græcis prouenire, vt tamē Latina moneta percuſſa ſint. Et mox conqueritur ſe reprehendi, quod res paucißimis cognitas Græcè, Latinè proprijs & elegantibus vocabulis conſcribat. Et rurſus, conſcribere ſe de particulis omnium animalium, deq́ſitu earum, numero & cauſis.

Lycenen quendam de piſcibus ſcripſiſſe Apuleius memorat, nomine (vt ſuſpicor) deprauato. Lyceas quidē & Lycon authorum nomina ſunt, quorum hic de Pythagora ſcripſit, ille Aegyptiaca.

Marcus Antoninus Cæſar & philoſophus, de piſcibus nonnihil ſcripſit: cuius etiam quædam extāt adhuc, Lilius Greg. Gyraldus. Ego nihil eius extare puto, præterquam libros 12. περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν (vel, vt Suidas citat, τοῦ ἰδίου βίου διαγωγῆς ἐν βιβλίοις ιβ.) quos patruelis meus hoc tempore excudit. Ii & Romæ in Vaticana Biblioth. ſeruantur. Antonini Auguſtini Itinerarium, iam neſcio an eiuſdem authoris ſit. Mihi quidem hunc tantum philoſophum de piſcibus commentari voluiſſe, vix ſit veriſimile.

Mithæcus, aliâs Mythæcus per y. Vide mox inter Opſartyticorum ſcriptores.

Nicolai Mareſcalci Thurij LL. ac Canonum doctoris Hiſtoria Aquatilium, impreſſa eſt Roſtochij in ædib. ipſius, anno 1520. in folio, cum picturis, ſed fictis & abſurdis, iiſdem aut ſimillimis, quales in libris Bartolemæi Anglici & huius farinæ ſcriptorum de rerum natura habentur. Sunt autem collectanea tantum ex authoribus ordine alphabeti congeſta: proprium nihil, neque obſeruatio vlla, neque nomen Germanicum vllum: quod hercle miror, cum de longinquis nauigationibus ſuis per maria glorietur. Promittit & Zoographiam, & theriωn hiſtoriam, & ornithographiam, quæ ipſum præſtitiſſe non puto.

Numeni' Heracleota poema halieuticū ſiue de piſcibus, cōdidit, Suidas. Verſus eius ſæpe ab Athenæo recitātur.

Olympius Nemeſianus carmine ſcripſit de piſcibus, Gyraldus.

Oppiani Halieutica innominatus quidam Græcus Scholijs explicauit, quæ ad verborum cognitionē aliquid fortè fecerint: ad res vero cognoſcendas nihil aut minimum. memini enim in manuſcriptis illis (cum incidiſſē in generoſi viri Io. Iacobi Fuggeri Bibliotheca Auguſtæ) multa abſque fructu legiſſe. Vtiliores mihi in eadē Io. Brodæi Galli annotationes videntur, quas manuſcriptas Io. Oporinus nobis oſtendit vnà cum Annotationibus in Cynegetica: breui (vt ſpero) excuſurus: quanquam & ea magis philologica ſunt, quàm rerum notitiam illuſtrant. Cynegetica, id eſt libros 4. de Venatione Oppiani, Io. Bodinus Andegauenſis erudito carmine Latino interpretatus eſt, & Commentarium varium ac multiplicem adiecit: quæ Vaſcoſanus excudit Lutetiæ, anno 1555. in 4. Ego manuſcriptum libellum Græcū authoris incerti, veluti Paraphraſin in Oppiani Halieutica habeo: in quo tamē parū vtile reperio, niſi hoc fortè verum eſt, quod ſcribit piſciculum ceti ducem, muſtelā eſſe.

Opſartyticos libros fere nominant Græci qui de opſoniis & condimentis agunt, imprimis verò piſcibus, qui per excellentiam ὄψα dicuntur. vnde & Epæneti librum eundem modò opſartyticū, modò περὶ ἰχθύων nominat Athenæus. Idem libro 12. Primi (inquit) Lycij dicuntur inueniſſe caryceam, (quod ferculi genus precioſi eſt è ſanguine & varijs condimentis: Vide Varinum) cuius apparatum Opſartyticorū authores docēt: vt Glaucus Locrus, Mithæcus, Dionyſius, Heraclidæ duo genere Syracuſani, Agis, Epænetus, Hegeſippus, Eraſiſtratus, Euthydemus, Crito, Stephanus, Archytas, Aceſtius, Aceſias, Diocles, & Philiſtion.

Pancrates Arcas in libro inſcripto Ἔργα θαλάσσια: id eſt, Opera marina, multa de piſcibus prodidit carmine, Suidas & Athenæus. apud hunc quidem libro primo, non rectè Pancratius ſcribitur.

Paulus Iouius Nouocomenſis, ex medico epiſcopus Nucerinus, primus (opinor) noſtro ſeculo piſcium hiſtoriam illuſtrare cœpit: quod liber eius de Romanis piſcibus publicatus Romæ primum anno 1524. teſtatur.

Petri Bellonij Cenomian de Aquatilibus libri duo cum eiconibus, editi ſunt Pariſijs anno 1553. in 8. apud Carolum Stephanum. Et eiuſdem liber Gallicus de piſcibus marinis peregrinis, deq́ Delphino, ibidem impreſſus apud Chauderium in 4. anno 1551. Plura diximus ſupra in præfatione.

Petrus Gillius Gallus, primus, opinor, poſt Paulum Iouium noſtro tempore, piſcium hiſtoriam excoluit, libello de Gallicis & Latinis nominibus piſciū Maßilienſium ædito: & Aeliani de animalibus libris magna ex

parte

parte tranſlatis, acceſsionibus auctis quos Sebaſtianus Gryphius excudit Lugduni in 4.

Philiſtion. Quære ſuperius inter Opſartyticorum ſcriptores.

Poſidonius Corinthius carmina de piſcibus ædidit, Suidas.

Pub. Ouidius Sulmonen. Vide ſupra in Con. Geſnero.

Q. Ennius Phagetica compoſuit, vt teſtis eſt L. Apuleius: quo libro quæ eſui & gulæ magis celebrata eſſent, quoque loco (præſtarent quæque) carmine complexus erat, vt apud Græcos Archeſtratus, Gyraldus. Apuleius aliquot inde carmina recitat, Apologia 1.

Seleucus Emiſenus grammaticus verſu libros 4. Halieuticorum, ſeu de piſcatione, condidit Suidas. Cæterum Seleucus Tarſenſis de piſcibus ſoluta oratione ſcripſit, vt idẽ Suidas in Cicilio meminit, & Athenæus.

Sophronis Comici poeta Ἁλιεὺς*, id eſt piſcator, fabula ab Athenæo citatur.*

Speuſippus in libro Similium, piſciũ etiã ſimiles inter ſe formas expoſuit: vnde aliqua memorat Athenæus.

Stephanus. Vide ſupra inter Opſartyticorum ſcriptores.

Theophraſtus Lesbius ſcripſit de piſcibus proſa, Gyraldus. Vide ſuprà ab initio huius Enumerationis ex Apuleio, qui tamen non de Lesbio ſed Ereſio Theophraſto, id eſt noſtro, cuius de Stirpibus alijque libri extãt, ſentire videtur. Noſtri quidem Theophraſti inter cætera libellus etiam De piſcibus in ſcriptis habetur: inque iis aliud nihil, quã de illis primũ de Aquatilib. inquirit, quæ in terrã egrediuntur & aerẽ videntur haurire: deinde de piſcibus foſsilibus, quam partem poſteriorem nos in huius Voluminis noſtri F. elemẽto interpretaturi ſumus.

Xenocratis quædam extant de alimento ex Aquatilibus περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς *quæ quidem Græcè ſcripta cum nobis vir quidam doctus in Gallia promiſiſſet, non præſtitit. Video ea à Vuottono paſsim in ſuos de animalibus libros tranſlata, vnde & Bellonius & ego mutuati ſumus. ſed Vuottoni tranſlatio ſæpe mihi nõ ſatisfacit: vt neque Io. Baptiſtæ Raſarij apud Oribaſium. nam hic libro 2. Collectorum medicinalium ad imperatorẽ Iulianum, cap. 58. Xenocratis verba recitat. Vuottonus quidem multa aliter quam Raſarius tranſtulit, &c. vt omnino codex Græcus deſiderans. Idem hic Xenocrates videtur, cuius teſtimonio tanquam medici ſæpe vtitur Plinius lib. 21, 22. & pluribus deinceps. Galenus etiam libri decimi de ſimplicibus medicamentis cap. 4. è Xenocratis libro 1. de remediis ex animalibus (*περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ζώων ὠφελείας*) verba quædam recitat.*

CLARORVM VIRORVM, DEQVE NOBIS IN HOC OPERE bene meritorum, qui noſtros conatus benigne iuuerunt, plerique vel ab initiis pręcedentium librorum Hiſtoriæ animalium, vel in hoc ipſo opere ſuis locis paſsim nominantur. nunc quidem pręcipuè nomina in mentem veniunt hæc.

Achilles Pyrminius Gaſſerus Lindauienſis, Auguſtanæ Reip. medicus præſtantiſsimus.

Adamus à Bodenſtein, medicus Baſileæ egregius, & variarum rerum cognitione clarus.

Adrianus Marſilius à Dongen, pharmacopœus Vlmæ celeberrimus.

Antonius Schneebergius Tigurinus, medicus Cracouiæ pereruditus.

Cornelius Sirtardus felicis memoriæ, medicus ante paucos annos Norimbergiæ excellentiſsimus: qui tamen pro plurimis illis quæ contulit, à Gysberto Horſtio medico Romæ nuper (vt audio) defuncto, accepiſſe ſe omnia confeſſus, in illum potius quàm ſeſe omnem honoris gratiam conferri voluit.

Coſmas Holzachius Baſilienſis, medicus Scaphuſiæ primarius.

Dominicus Monthiſaneus medicus Veronæ.

Georgius Fabricius poeta illuſtris apud Hermunduros ſeu Miſenos.

Geryon Seilerus Auguſtanæ Reipub. ſummus medicus: & eiuſdem filius Raphael I. C. & Comes Palatinus.

Guilielmus Turnerus Anglus, medicus Vueiſſenburgi eximius.

Hieronymus Fracaſtoneus medicus Veronæ.

Hieronymus Frobenius, typographus Baſileæ clariſsimus: & de omnibus bonis literis quã optime meritus.

Hieronymus Cardanus medicus & philoſophus abſolutiſsimus.

Hieronymus Maſſarius Vicentinus, medicus & profeſſor Argentinæ præclarus.

Huldrichus Hugualdus Durgius, & in Baſilienſi gymnaſio philoſophiæ de moribus interpres doctiſsimus.

Io. Caius Anglus, medicus Londini clariſsimus.

Io. Fauconerus Anglus medicus & theologus excellens.

Io. Hoſpinianus Steinanus, Organi philoſophici doctor Baſileæ diſertiſsimus.

Io. Kentmanus medicus nobiliſsimus apud Miſenos.

Io. Parckhurſtus Anglus, theologus & poeta elegantiſsimus.

Io. Rabittus, ſacrarum literarum profeſſor fideliſsimus Lauſannæ.

Io. Thaumyllerus iunior, chirurgus Reip. Auguſtanæ peritiſsimus.

Iulius Alexandrinus, Ferdinandi imperatoris Auguſti medicus illuſtris.

Nicolaus Speicher pharmacopola Argentinæ ſolertiſsimus.

Petrus Bellonius, medicus Lutetiæ vario rerum vſu & experientia clarus.

Petrus Stuibius affinis meus, in ditione Tigurina Verbi miniſter & diaconus vigilantiſsimus.

Sebaſtianus Buotz Argentinenſis medicus ornatiſsimus.

Steph. Laureus Amorſortius, Ferdinandi Imperatoris Auguſti medicus, doctrina & experientia ſummus.

Theodorus Beza, vir nobilis, & in Lauſannenſi gymnaſio ſacrarum literarum interpres pereruditus.

EX

EX PSALMO CIII. SECVNDVM VVLGAREM DIVISIONEM: NAM SECVNDVM HEBRAEOS EST CIIII. *qui Dei O.M. laudes ex variis operibus eius, huius Vniuerſi partibus, earumq́ affectibus: item ex animalibus, atq́ conditis omnibus prædicat.*

QVàm plurima ſunt opera tua Domine: quæ tu omnia ſapientiſſimè condidiſti: ita vt plena ſit terra poſſeſſionibus tuis? Immenſi maris litora quantum inter ſe diſtant? Hoc natantium & reptilium innumeras continet tum maximas tum minimas animantes. Per mare tranſeunt naues, & cete ac beluæ marinæ, quæ vt in eo luderent creauiſti. Hæc omnia te ſuſpiciunt, & vt tempeſtiuè à te alantur, expectant. Te dante colligunt: te aperiente manum tuam, ſatiantur bonis. Cùm verò auertis faciem tuam, perturbantur: cum colligis ſpiritum eorum, deficiunt, & in puluerem ſuum reuertuntur.

EADEM INTERPRETE APOLLINARI LAODICENSI, qui LXX. interpretum translationem ſequutus eſt.

Ὡς σέθεν ἀμφιβόητα μάκαρ μεγαλίζεται ἔργα.
Πάνθ᾽ ἅμα θεσπεσίῃ σοφίῃ τεκτήναο ποιμήν.
Χθὼν ἱερὴ βέβριθεν ἀμετρήτων σέθεν ἔργων,
Κῦτος ἀπειρεσίης τε καὶ εὐρυχόροιο θαλάσσης.
Ἃ πόσα τοι βρεμέθοντος ἐγείρεται ἑρπετὰ πόντου.
Ζῶά τε θηήσαιο μεμιγμένα μείζονα τυτθοῖς.
Ἔνθα πολυκλήϊσιν ὁδὸς νήεσσιν ἐτύχθη.
Ἔνθα δράκων, ὃν πρὶν τεκτήναο παίγνιον εἶναι.
Εἰς δέ σε πάντα βλέπει δόμεναι φίλον εἶδαρ ἑκάστῳ,
Πᾶς δ᾽ ἄρα δωτίνην ἀγαθὴν ἐκ σεῖο κομίσσοι.
Πάντα λίην γάνυται παλάμας ὅτε σεῖο πετάσσεις,
Καὶ κλόνος αἰνὸς ἔχει, ὅτε σὴν στρέψειας ὀπωπήν.
Θυμὸν ἀπαινυμένοιο σέθεν θνήσκουσι δαμέντες,
Καὶ προτέρην φθινύθουσιν ἄφαρ περὶ μητέρα γαῖαν.

Rurſus eadem Hebraicè.

מחרבו מעשיך יחוח כלם בחכמה עשית מלאת חארץ קנינך : זח חים גדול ורחב ידים שם רמש ואין
מספר חירת קטנות עם גדולות : שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו : כלם אליך ישברון לתת
אכלם בעתו : תתן להם ילקטון תפתח ידך ישבעון טוב : תסתר פניך יבהלון תסף רוחם יגרעון ואל
עפרם ישובון :

EX SIBYLLINIS CARMINIBVS, QVÆ THEOPHILVS LIB. II. Contra gentes recitat. nam in cæteris Sibyllinorum oraculorum libris nuper publicatis, ea nunc non reperio.

Ἔστι θεὸς μόνος εἷς, πανυπέρτατος· ὃς πεποίηκεν
Οὐρανὸν, ἠέλιόν τε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου,
Οὔρεά θ᾽ ὑψήεντα, κ᾽ ἀέναα χεύματα πηγῶν·
Τῶν τ᾽ ἐνύδρων γεννῆσιν ἀνήριθμον πολὺ πλῆθος.
Ἑρπετά τε γαίης κινούμενα * ψυχοτροφεῖ τε,
Γοικίλα τε κτηνῶν λιγυροθρόα, τραυλίζοντα,
Ξουθὰ, * λιγυροπτερόφωνα, ταράσσοντ᾽ ἀέρα ταρσοῖς.
Ἐν δὲ νάπαις ὀρέων ἀγρίαν γένναν θέτο θηρῶν.
Ἡμῖν τε κτήνη ὑπέταξεν πάντα βροτοῖσι.
Πάντων δ᾽ ἡγητῆρα κατέστησεν θεότευκτον.
Ἀνδρὶ δ᾽ ὑπέταξεν παμποίκιλα, κ᾽ οὐ καταληπτά.
Τίς γὰρ σὰρξ δύναται θνητῶν γνῶναι τάδ᾽ ἅπαντα;
Ἀλλ᾽ αὐτὸς μόνος οἶδεν ὁ ποιήσας τάδ᾽ ἀπ᾽ ἀρχῆς·
Ἄφθαρτος κτίστης, αἰώνιος, αἰθέρα ναίων,

IOANNES PARKHVRSTVS ANGLVS

Ad Lectorem.

SI cupis omne genus piſces cognoſcere Lector,
Quos pater Oceanus nouit & uda Thetis:
Quosque ſub imperio Proteus, madidusq́; Palæmon,
Naiades, & Glaucus, Nereidesq́; tenent:
Non opus eſt leuibus cymbis, non puppibus altis,
Nec metuenda trucis cæca pericla maris.
Tutus at in terra, ſicco pede, nomina, formas,
Ingenia & vires, hîc didiciſſe potes.
Scilicet hæc iſto ſunt ſcripta volumine cuncta,
Quod tibi Geſneri ſedula cura dedit.
Hic depinguntur Xiphias, Balæna, Acipenſer,
Sepia, Scombrus, Elops, Polypus, Vmbra, Lupus.
Bos, Thynnꝰ, Congrꝰ, Melanurꝰ, Rhombꝰ, Aſellus,
Chryſophrys, Sparulus, Mormylus, Orphus, Acus.
Delphynus, Scarus, Hippurus, Box, Tænia, Mullus,
Salmo, Trutta, Pagrus, Lucius, Orca, Lepus.
Coccyx, Lolligo, Canis, Aſtacus, Oſtrea, Pecten,
Purpura, Sarda, Leo, Channa, Patella, Draco.
Denique quod mirum tibi poſsit iure videri,
Hîc Monachos piſces, Pontificesq́; leges.
Quiſquis non videt immenſos huic eſſe labores
Impenſos operi, næ videt ille nihil.
Pro meritis Geſnere tuis, meritas tibi grates
Doctorum nunquam turba referre poteſt.
Attamen ille poteſt, & vult, qui ſolus Olympum
Condidit, & piſces, Oceanumque ſimul.

EIVSDEM ALIVD.

Oceanum totum te luſtrauiſſe putato,
Si luſtres oculis hæc modò ſcripta tuis.

ALIVD.

Si conuenirent in locum
Vnum Solinus, Plinius,
Stagireus, Oppianus, &
Naſo poeta nobilis,
Vuottonus, & Bellonius,
Doctusq́; Rondeletius,
Et Saluianus Italus
Cum cæteris, qui piſcium
Pinxere uires, nomina:
Quid dicerent? Hoc dicerent:
Quis eſt, quis eſt Geſnerus hic,
Huiuſce Phœnix temporis?
Qui nos tot anteit paſsibus.

PHILOLOGVS QVIDAM.

QVAE mutæ fuerant pecudes, genus omne natãtũ,
Nunc operâ Geſnere tuâ uocale per ora
Doctorum volitans loquitur, ſemperque loquetur.
Tam longè latéque ſonans, chartacea quanuis,
Vndique gurgitibus reboat tua buccina ab imis:
Non arguta minùs, quàm quæ Tritonia quondam
Aere ciet, quæcunque mari ſpirantque natantque.
Tu maior Tritone moues non hæc modò: ſed quæ
Fixa vado aut ſaxis hærentque iacentque per vndas
Se quoque vim ſentire tuam commota fatentur.
Orphea ſic olim ſyluæ, ſic ſaxa ſequuta.
Tu lucem Oceano demittis & omnia mira
Detegis, illuſtras quæ celat abyſſus aquai.
Nempe quod eſt oculis in terra & in aere Phœbus,
Ingenijs per aquas hoc tu Geſnere uideris.
Tu velut alter Adam, ponis noua nomina rebus,
Et maiori etiam reuocas antiqua labore.
Nomina tu rebus reddis ſua, res Naturæ,
Naturamque Deo, qui primus & vltimus author,
Optimus atque idem eſt, & maximus: ut nihil illi
Conferri liceat quauis ratione: ſed hilum
Maxima quæque licet pariter coniuncta nec vnum
Conſtituant. nihil Oceanus, nihil omnis aquæ vis
Cum monſtris cetiſque ſuis, quæ ingentia, per ſe
Si ſpectes, fuerant: vel tota hæc machina mundi,
Si Dominum ſpectes, nihil eſt. ille omnia ſolus:
Illi vni & ſoli laudes hymnoſque canamus.
Et piſces pecudeſque obliti, ſponte relictis
Iſtis Naturæ gradibus, iam viuere Chriſto
Diſcamus, ne ſemper humi puerique moremur.

ENVME-

ENVMERATIO AQVATILIVM ANIMANTIVM, EO ORDINE, QVO IN HOC VOLUMINE DESCRIBVNTUR.

Numerus adiectus paginam deſignat.

Nominantur in hac enumeratione ea tantùm, quorum hiſtoriæ aut deſcriptiones non omnino breues ponuntur: vt quæ à Rondeletio, vel Bellonio, vel Corollariis noſtris deſcribuntur, omnia. Omittuntur autem ea, quorum paucißimis mentio fit, vocabula tantùm interpretandi, vt fit in Lexicis, vel aliò remittendi gratia, &c. Literæ a. b. *adſcriptæ ſunt, vbi Genus aliquod proponitur, cuius ſpecies plures nominantur, ab* a. *vſque ad* b.

Paralipomenis peculiares ſunt paginarum cifræ, vt & ſuffixæ literæ indices, cùm præcedentibus non cohærentes; ideoq; in his noſtris Indicibus, omnibus numeris ad Paralipomena referendis, (qui alioquin cum initio ipſius Operis ijdem eſſe poſſent) literam P. adiunximus; ne fortè ad principia neſcius, Lector, nullo numerorum obſeruato diſcrimine, recurreres.

A.

Abramis 1
Acarnan 1
Acipenſer 2
Aculeatus piſciculus 9
Acus 10
Admos 12
Adonis vel exocœtus 13
Aeolia, vel Aeolias 15
Acenaeus 15
Agonus vel Chalces 15
Alabes 17
Alauda 17
Alauſa, quæ & Clupea & Thriſſa. 19
a. de piſcibus ab albo colore dictis: primum in genere, deinde de Alburno Auſonii, Leuciſcis Græcorum, & Albulis lacuſtribus diuerſis 22
Alburnus Auſonii 23
Bubulca Bellonii 23
Blicca dictus piſcis Helvetice 24
Ballerus 24
Pleſtya 25
Leuciſci & deinc. 25
Cephalus fl. minor 28
De albis lacuſtribus & primũ de Lavaretto Sabaudis dicto 29
Bezola Sabaudorum 31
Ferra vel Pala Sabaudorum 31
Mox autem de iisdem & ſimilibus Corollaria ſequuntur.
b. Alec ſeu Halec, & Alex 35
Alpheſtes vel cinædus 36
Amia 37
Anchorago 40
Anadromi 40
Anadromis 40
Anguilla 40
Anodorcas 50
Antacaeus 50 & 52
Exos, vel Ezox, Ichthyocolla 50
Huſo 52
Ichthyocolla rurſus 54
Anthiæ 55. ex his ſpecies quarta Aulopus dicitur.
Anthracides 61
Aper 61
Aporrhais 62
a. Apuæ ſeu Aphiæ 63. in genere primum.
Deinde hoc ordine ſigillatim.
Apua vera 64
Cobitis 67
Engraulis, vel Encraſicholus, vel Lycoſtomus 68
Phalerica 69
Apua Mugilum 70
Apua Menidum & Mullorum 71
Piſces ſponte naſcentes 71
Hepſetus 71
Atherina 72
Lauarones Romæ dictus Atherinæ ſimilis 73
Membras 74
b. Apuarũ reliquæ ſpecies 74
Aquila marina 75
Draco ſive Araneus Plinii 77
Dracunculus 80
Aranea cruſtacea 82
Arbor bellua 83
Aries bellua 83
a. Aſelli: & primum Merlucius vulgo dictus 84
Merlanus vel Merlangus vulgo dictus 86
Egleſinus vulgo dictus 86
Gobergus vulgo dictus 87
Molua vel Morhua maior, vel Aſinus varius 87
Molua minor 88
Colfiſch Anglorum 89
Muſtela mar. vulgaris 89
Muſtela alia vulg. 90
Ophidion Plinij 91
Sequuntur de Aſellis Corol.iii
Primum de Aſellis ex veteribus ferè 92
Secundum de Germanicis & Anglicis Aſellorum nominibus 94
b. Tertium de muſtelabus mar. 96
Aſilus ſive Oeſtrus 97
Aſtacus 98
Aſtacus paruus ma. 104
Aſtacus fl. 104
Attagenus 109
Attilus 109
Aurata 110

B.

Bacanthus 113
Balæna vulgò dicta vel Myſticetus Ariſtot. Muſculus Plinii 114
Balæna vera 116
Balanus 121
Balagrus vel Barinus 123
Barbus 123
Bellonius Myſtum fl. vocat, & alium etiam marinum Myſtum deſcribit.
Blax 125
Blennus vel Belennus ibid.
Boops, vel Box, vel Boca 127
Bos 129
Buccinum 131

C.

Callichthys 134
Callionymus vel Vranoſcop. 135
Caluaria 137
a. Cancer fl. 137
Cancri in genere 142
Cancer mar. 148
Cancri lunarii & alii quidam 150
Cancer Heracleot. 150

Cancer Maa 151
Pagurus 154
Cancer latipes 157
Flavus ſiue undulatus, 157
Varius ſiue marmoratus 158
Brachychelus 158
Macrochelus 158
Hirſuti 158
Cancer cordis figura, Cancri parui, qui in alienis teſtis viuunt 159
Cancellus, qui in turbinatis: & Scyllarus, qui breuior eſt, & in Neritis habitat 161
Cancer eques 165
Urſus 165
b. Leo 166
a. Canes 167
Galeus canis, vel canicula Plinii 167
Canicula Ariſtot. 168
Canicula ſaxatilis 169
Canes & caniculæ ſimpliciter 170
Canes alii diverſi 173
b. Canis carcharias, ſeu Lamia 173
Cantharus 178
Capriſcus 181
Capito ſeu Cephalus fl. 182
Carpio Benaci 184
Caſtor 185
Caſtoris 190
Catus 190
Cercurus 190
Ceris vel Cirrhis 191
Cernua fl. 191
a. Ceti vel Cetacei piſces, & belluæ mar. in genere 193
Ceti diuerſi innominati ferè, & primum ex veteribus 200.
Cetus cui expoſita eſt Andromeda: & alter cui Heſione 201
& alii diuerſi deinc. Ceti diuerſi ex recentioribus 202
Cetus ambari 204
Spe ma ceti 206
Cete quædam è Tabula Olai Magni 207
Roſmarus 210
Cetus Britannicus 212
Cete aliquot ex deſcriptionibus Noui Orbis 213. ut ſunt, Tiburo, Maraxus, Catullus.
Cete Oceani Germanici 214
Chalcis 216
Channa 219
Chanadella 220
Charax 222
Chelidonias 222
Chromis 223
Chremes, Cremys, & Chremps 225
Cicada fl. 226
Cithari 227
a. Cochlea in genere 229
Cochleæ marinæ in genere 237
Cochlea quæ in oleario uſu erat 239
Cochlea margaritifera vulgò dicta 239
Cochlea cælata cum ſuo operculo 240
Echinophora 241
Cylindroides ibid.
Læuis turbine obtuſo ibid.
Depreſſa 241
Vmbilicus ibid.
Umbilici alii duo, varius & paruus ibid.
Cochl. umbilicata cum operculo ſuo 242
Alia umbilicata ibid.
Rugoſa & umbilicata ibid.
Cochleæ ſtagni marini 243
Marinæ diuerſa ibid.
Fluuiatiles 243
Cochleæ terreſtres ſeu limaces 244
Terreſtrium ſpecies diverſæ 251
De iis quæ arbores, frutices & herbas inundant 253
Minutæ, tum ſimpliciter, tum latæ longæq; 253
Nudæ, primum ſimpliciter: deinde ruffa, magna & nigra 254
Nudæ maiores 255
Pomatia 255
b. Seſils ibid.
Cærulei vermes in Gange 256
Colias 256
a. Concha in genere 258
Concha imbricata 263
Conchæ ſtriata ibid.
Echinata 264
Longa 265
Altera longa 265
Concha pictorum ibid.
Corallina 266
Concha rugata 266
Conchula rugata ibid.
Conchula varia 267
Concha rhomboides, vel Muſculus ſtriatus ibid.
Conchæ læues 268
Galas & Nigra ibid.
Faſciata ibid.
Concha craſſæ teſtæ, & conchulæ variæ 269
Concha mater unionum ib.
Conchæ diuerſæ ibid.
Chame 270
Chame læuis 270
Chama Peloris 271
Chama glycymeris 271
Aſpera 272
Nigra ibid.
Rurſus de Chamis ex Bellonio, ibid. & deinceps cum Corollar.
Conchæ diuerſæ 275
Mytulus vel Muſculus paruus ibid.
Mytulus fl. 276
Muſculi in gen. 276
Muſculi parui aut fœminæ, Plinii Myæ vel Myiſiæ Myſcaue ibid.
Mytuli ſeu Muſculi maiores, Myaces 277
Mytuli in ſtagnis marinis 278
Coroll. de Mye, Myace, Mytulo, Muſculo ibid.
Muſculi aquæ dulcis 281
Procellana vulgò dicta, hoc eſt concha Veneris, ſiue Murex aut Remora Mutiani 281
Eiuſdem ſecundæ & tertia ſpecie 282
Quarta 282
De eiſdem Bellonius, ibid. Corollarium 283
Conchylium 286
Operculum conchylii & buccini 287
b. Conger 290
Coracinus ſubniger & albus 294
Corax 299
Cordylus 300
Cornuta 303
Crocodilus 303
Crocodilus terreſtris. 304
Cuculus 305
Cucumis mar. 308
Cybium ibid.
Cynos æna 309
Cyprinus 309
Cyprini rari & monſtroſi 314
Cyprinus clauatus, Pegus vulgò Italis 315
Cyprinus latus, vulgò Brama 316
Piſces diuerſi apud Germanos cyprino lato cognati 318
Piſces marini, qui Bramæ mar. nimis generali nomine vocantur 318

D.

Daſcillus 319
Delcanus ibid.
Delphinus 320
Dentales 345
Dromones ibid.

E.

Echeneis 345
Echini 349
Elacaten 359
Elephantus locuſtarum generis, & alter bellua 360
Elops ibid.
Encatera 362
Ennea ibid.
Eperlanus ibid.
Equus piſcis 364
Equus Neptuni fabuloſus 364
Eritimus 365
Eruca mar. ibid.
Erythrinus ibid.
Erythrophthalmus 368
Eſox ibid
Eſchara 369

F.

Faber piſc. 369
Foſſiles piſces 371
Fullo piſcis 373

G.

Gallus piſcis 374
Garum, alex & muria ibid.
Gerres 379
Gladius ſeu Xiphias, 379
Glanis 384
Glanciſcus 388
Glauci ibid.
c. de Gobiis: & primum de Gobione mar. nigro 393
Gobius albus 393
Gobiorũ differentiæ primũ in gen. deinde de gobio mar. maximo flaueſcente ibid.
Rurſus de Gobio nigro 395
Rurſus de albo 396
Corollarium de Gobiis marinis ibid.
Gobio fl. 399
Cottus ſeu gobio fl. capitatus 400
Aſper piſciculus Gobioni perſimilis 403
Cobites fl. 403
Cobites aculeatus, & alter barbatulus 404
Coroll. I. De cobitide fl. barbatula 404
b. Corol. II. de aculeata 406
Grus marinus 407
Gryte ibid.
Guaicanus vel Reuerſus piſcis Indicus ibid.
Reuerſus alius 408

H.

Harengus 408
Hepar deiectamentum mar. 411
Hepatus piſcis 411
Hepſeti 414
Herpilla 414
Heſychi ibid.
Hippocampus ibid.
Hippopotamus 417
Hippurus 423
Hirci piſces 424
Hirudo ibid.
Hirudo mar. 433
Hirundo piſcis 434
Holothuria 437
Homines mar. & primum de Monacho & Epiſcopo piſcib. 438
Hyæna 441
Hycca & Hyſca ibid.
Hydrus 442
Corol. de Hydro, cherſydro, natrice, hydra ibid.
Hydra multiceps fabuloſa 457
Serpentes aquatici diuerſi 460

a. Inſecta aliquot aquatica 461
Squilla fl. vel Gryllus fluuiatilis ibid.
Phryganium, vermiculus fl. & mar. ibid.
Corollarium de eodem, & ſimilibus aliis fluuiorum animalculis 461
Tineæ vel Scrophulæ aquaticæ, 462
b. Seta vel Vitulus aquaticus 463
Iulis 464

L.

a. Lacertus piſc. 467
Lacertus vel Saurus acubus ſimilis 468
Lacertus peregrinus, ſeu maris rubri 468
Corollarium I. de Lacerto & Sauro 469
b. Coroll.2.de Trachuro 470
Larimus ibid.
Latus 471
Leo cruſtaceus ibid.
Monſtrum leoninum 472
Corollarium de eodem, & bellua marin. huius nominis apud veteres 472
Lepidotus 473
Lepras vel Pſorus ibid.
Lepus mar. 475.
Leuciſci 482
Libella inſectum fl. 483
Ligneum Zoophytum, 483
Lingulaca ibid.
Liparis ibid.
Locuſta mar. ſeu Carab. 484
Loligo magna, Teuthus Græcis, Lolius Gazæ 491
Loligo parua, Teuthis Græcis 492
De iiſdem Bellonij ſcripta & corollaria ſubiiciuntur. 493
Lucerna, Miluus & Miluago 497
Lucius 500
Lumbrici ſeu vermes ſtagni marini 506
Lupus piſc. 506
Lutra 515
Lycus 515
Lyra, ibid.
Cornuta ſiue Lyra altera 517
Sequuntur & Bellonij de iis ſcripta, & Corrollarium.

M.

Mæna 519
Smaris vel Mæna candida 522
Mæta 524
Maltha ibid.
Malum inſanum mar. 524
Manus mar. ibid.
Margaritæ 525
Mecones 539
Melanderinus 539
Melandrys, Melanthyni 540
Melanurus ibid.
Merula piſc. 543
Meryx, id eſt, Ruminalis 546
Minutal condimentum 546
Monachus, monſtrum, & piſcis idē Capitoni fl. ibid.
Monoceros mar. 547
Mormyrus ibid.
a. Mugilum generale nomen, & differentiæ 549
Cephalus 550
Ceſtreus 551
Myxon 552
Chelon 552
Mugil alatus 553
Mugiles ſtagni mar. 553
Mugil niger ibid.
Mugiles fl. in genere, 554
Mugilis fluui. ſpecies duæ 554
Rurſus de Cephalo ſeu Mugile Bellon. ibid.
Coroll.1.de Mugilib. in genere 555
II. De ſpecib. eorum diuerſis, & quibuſdam innominatis, pleriſque aquarum dulcium 556
III. De Capitone ſeu Cephalo mar. ibid.
IIII. De Mugile vel Ceſtreo ſpecie. Multa tamen tum in Chephalo, tum in Mugile toti huic piſcium generi communia depromuntur 559
V. De Labeone, qui & Bacchus vel Banchus alias dicitur 562
b. VI. De Myxone 564
Mulli ibid.
Muræna & Myrus 575
Murices 584
Muria 588
Mus piſcis 589
Mus aquatic. quadrupes ibid.
Muſca fl. ibid.
Muſculus 589
Muſtela Auſonij, Lampetra ibid.
Alterum genus Lampredæ 597
Lampetra parua & fl. 598
a. Muſtelarum fl. & lacuſtrium genus aliud, eiuſq; ſpecies aliquot: & primum de Lota Gallis dicta 599
Piſcis vulgò Barbota dictus 599
Muſtela lacuſtris maior, ibid.
Lota ſeu Barbota rurſus 600
Muſtela fl. Nili, ibid.
Corollarium de muſtelabus 601
b. Muſtelæ mar. diuerſæ ibid.
Muſtelis ſeu galeis in genere primum, deinde ſinguli, deſcribuntur à Rondeletio, Bellonio, & Coroll. noſtris 606 & deinceps. Singulos dico, vt acanthiam, læuem, aſteriam, glaucum, centrinem, rhodium, malthā: vt Tabula in ea pag. præpoſita oſtendit.
Myaces, Myes, Myſcæ, Mytuli 618
Myllus 618
Myſtus mar. 619
Myſticetus ibid.
Mytus 619

N.

Narica 620
Naſus piſc. ibid.
Nautili ſiue teſtacei polypi 621
Nereis 624
Nerita 625
Nigri piſces diuerſi, & venenati, tùm nigri, tum alij 627
Nouacula piſc. 628

O.

Oataricha 629
Olisthos ibid.
Ophidion 630
Opſon ibid.
Orbis vel orchis 631
Orca 635.
Orphus Græcis hodie dictus 637
Orphus veterum 638
Orthragoriſcus vel Luna piſcis 640
Oſtracion Nili 642
a. Oſtrea in gen. 643
Oſtrea gaideropoda, Spondyli Rond. ibid.
Oſtrea tridacna maris rubri 644
Rurſus de oſtreis in genere, ibid. & deinceps ex Rond. de formis eorum diuerſis: nempe oſtreis ſtagni mari. Marinis vel pelagiis, Sylueſtribus ſpondylis.
Coroll. de oſtreis priuatim dictis omnibus & de oſtracodermis in genere quædam 647
b. Aliud de oſtreis diuerſis 653
Oues marinæ 654
Oxyrhynchus piſc. 655

P.

Pagrus 656
Palla (Pila) mar. 659
Pan ibid.
Papauer ibid.
Paprax 659
Pardalis ibid.
Paſſeres in gene. 660
Deinde ſpeciatim, de Rhombis & Paſſeribus diuerſis: deque Buglosſo vel Solea: Cynoglosſo, Hippoglosſo: vt in tabella in ea pagina præfixa indicatur ibid.
Paſtinaca mar. 679
a. Patella, Lepas 685
Patella parua 686
Auris mar. ibid.
b. Sequuntur de iiſdem, &c. Bellonij ſcripta, & Corollarium.
a. Pecten 689
Pecten alter 691
Pectunculus ibid.
b. Sequuntur de iiſdem Bellonij ſcripta & Corollarium.
Pediculus mar. 649
Penicillus mar. 695
Penna mar. ibid.
Perca mar. 696
Perca fl. 698
Perca fl. ſpecies minor. 701
Perſeus piſcis maris Rubri 702
Phoca ſeu Vitul9 marin. ibid.
Phocæna, Turſio 711
Phœnix aquatilis 713
Pholas concha ibid.
Pholis 713
Phoxini diuerſi 715 & deinceps.
Phycis 718
Phyſa 722
Phyſalus 722
a. Phyſalus bellua ſeu Phyſeter 723
Priſtes 729 & 730
Serra mar. 730
b. Alius cetus Oceani quem Bellonius Priſtim putat ib.
Phytarus ibid.
Picus vel Pigus 730
a. Pinna magna 731
Perna 732
Pinna parua 732
Byſſus terreſtris & mari. ib.
b. Rurſus de iiſdem ex Bellonio, ibid. & Corollarium 733
Piren 736
Platamiſtæ 736
Platyuri ibid.
Pœcilæ piſces ibid.
a. Polypi in gen. 737
Polyporum prima & ſecunda ſpecies 738
Tertia 740
Rurſus de Polypo vtroq; ibid.
Bolitæna, Ozolis, Oſmylus 741
Eledona ibid.
Corollarium ibid.
b. Cætera Polypi genera, aut ſaltē nomina diuerſa 751
Pompilus 753
Porci piſces 755
Premadis, Primadiæ 757
Pſari 757
Pudendum mar. Mentula mar. 758
Pulex mar. 759
Pulmones mar. 760
Punguius 761
Purpura 762
Pyrites 787

R.

De Raiis in genere, & ſingillatim, vt Tabella præpoſita continet

continet 788. & deinceps.
De Ranis quadrupedibus in gen. & ſpeciatim multa, vt in Tabella apparet & deinceps.
Rana piſcatrix 793
Rhombi 799
Rota 799
Rubiculus 800
Ruſcupa ibid.
Rutilus fl. ibid.

S.

Sagittarius 802
Salamandra aquatilis ibid.
Salar 803
Salmo ibid.
Salpa 812
Salſamenta. i. Salſi piſes, eorumque partes: item infumati & inueterati ſimpliciter 816
Sarda veterum 822
Sardina ibid.
Sargus 825
Satyrorum ſpecie cete 829
Saurus ibid.
Saxatilis, ſpecies vna 999
Scarus varius 832
Rurſus de Scaro è Bellonio 832
& Corollarium 833
Scincus 837
Scolopax 838
Scolopendra cetacea 838
Scolopendra inſecta, ibid.
Scomber 841
Scorpius, Scorpena 845
Scorpioides 847
Rurſus de Scorpio & Scorpena è Bellonio & Corollarium 848
Sepia 851
Serpens mar. 862
Alius rubeſcens 863
De piſcib. ſerpentina ſpecie, & rurſus de Serpẽte mar. ib.
Corollariũ ad Serpentes mar. & alios aquatiles 863
Serra 867
Seſerinus ibid.
Silurus ibid.
Simia mar. 877
Sirenes 878
Sparus 880
Sphyrena 882
Spondylus 885
Spongia 886
Squalus 899
Squatina ibid.
Squatoraia 903
Squillæ in gen. 904. & ſpecies earum multæ deinceps, vt ſunt: ſquilla lata ſeu cælata (ſiue Cicada Aeliani, ſeu Cammarus veterum:) Squilla crangõ, gibba, parua, Mantis, à Rondeletio cognominata &c. vt in Tabella eadem pagina videbis.
Stellæ in genere & ſpeciatim 919
Strabelus 924
Stromateus 925
Strombi ſeu Turbines in genere & ſpeciatim 927
Sturio 931
Syena 933
Syagrides ibid.
Synagris, Synodon, Dentalis Dentex, ibidem.

T.

Tania 938
Tellina 940
Temachos 942
Teragus ibid.
Teſtudines in genere & ſpeciatim, ſicut in Tabella enumerantur 942
Thetya 954
Thunnus, Thynnus 957 & deinceps etiam de Pelamyde, Sarda, Orcyne, Cordyla, &c. ſicut in Tabella eiuſdẽ paginæ præmittitur.
Thriſſa 978
Thurſio, Thurianus, Tomus ibidem.
Thymallus ibid.
Tinca 984
Tinea 988
Tmeti ibid.
Tonſicula 988
Torpedines ibid.
Trachurus 998
Trage ibid.
Trichis, Trichias, ibid.
Triton 998
Trotta 1001
Trutta in genere, & ſpeciatim vt præmiſſa tabella indicat 1002
Turdi 1015
Turtures 1025
Typhle ibid.
Typhinidia ibid.

V.

Vermis microrhynchoteros 1026
Alius macrorhynchoteros ib.
Vermes in tubulis delitescentes 1026
Corollarium de Vermibus aquatilibus diuerſis, & de Lumbricis piſcium 1027
Vitulus mar. 1029
Vmbra mar. ibid.
Vmbra fl. 1032
Vngues ſeu Dactyli 1034
Vrſa teſtacea 1037
Vrtica mar. ibid.
Vua mar. 1044
Vulpes mar. 1045

X.

Xanthiai 1049
Xiphias, Gladius ibid.

Z.

Zygena. 1050

IN PARALIPOMENIS:

Quibus peculiares ſunt Paginarum Numeri, cum præcedentibus non cohærentes.

Alauſæ 1
Leuciſcus fl. παχχωώτ@ 2
Ammodytes 3
Anarrhichas, Klipfiſch 4
Antacæi ſpecies 5
Cancellus quidam, quem alicubi vulgò Auenam vocant, 5
Argentillus ibid.
Aſellus Callarias, 6
Brachycephali 7
Brethmechin 7
Cancer Heracleoticus, Gallus mar. 8
Capito fl. ſimpliciter 8
Cognati ei piſces diuerſi, vt Jeſen vel Jentling Germanicè dictus, 9 Coruus vulgò dictus germanis 9. Orfus eiſdem vulgò dictus 10. lacuſtris quidam, quem Album piſcem Saluianus nominat, 11.
Anadromus, qui dromus quidam, quẽ Miſeni Serto vel Blicke nominant 12
Coracinus Bello. 13
Alius ibidem.

INDICES ALPHABETICI, QVI AQUATILIUM HORUM LIBRORUM NOMINA IN DIVERSIS LINGUIS CONTINENT,

Hebraica, Græca, Latina, Italica, Gallica, Hiſpanica, Germanica, Anglica, Hungarica, Polonica, Turcica, Arabica.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

SI Index te ad aliquod folium remittat, vide diligenter, an in ſequentibus etiam foliis, de eadem re quam inquiris, aliquid tractetur. primam enim ferè paginam tantũ annotauimus. poteſt item fieri, vt in Indice pauculis literis mutatis vna eademque vox ſæpe repetita ſit, ſed nullum ibi eſt periculum. In linguis peregrinis non facile videre potuimus differentiam. Quædam ex variis linguis ad terminationis Latinæ deflexa, in Latino Indice invenies.

HEBRAICA.

Anaká 425
Chanet 230
Cheli 539
Chometh 244
Chumetha 230
Leuiathan 194
Limaza 230
Lul 230
Margelit 528
Sachel 230
Silon 1036
Aluca 425
Zalbacha 48
Zefa 443
Schablul 230.244
Scheſch 735
Thanim 195

Græca quædam quæ in hoc Indice nõ annotauimus, in Latino reperies. Græca aliquot vulgaria & noua his veteribus adiunximus.

Ἀβλεννής 9
ἀβραμίς 1
ἀγελαῖοι 218
ἄδμων 12
ἄδμως 12
ἄδωνις 13
ἀετὸς 75
ἀθερίνη 72
αἰγιλοῦρος 490
αἰδοῖον θαλάττιον 758
αἴλουρος 868
ἀγνεύς 2
αἰολίαι 14.15
ἀκαλήφη 1038
ἀκανθίας 607
ἀκαρνάν 1
ἀκεανής 2
ἀκκιπένσερ 1046
ἀλαβής 17
ἀλεαντρίς 35
ἅλμη 375
ἅλιξ 3.P
ἀλφηστής 36
ἀλωπεκίας 1045
ἀλωπέκιον 613
ἀλώπηξ 1045
ἀμία 37
ἀνάδρομοι 40
ἀναρρίτης 270
ἀνηρίτης 627
ἄνθιας 55
ἀνθιεύς 58
ἀνθρακίδες 61
ἄνοστος 741
ἀντακαῖος 52
ἀνωδόρκας 50
ἀράχνης 79
ἄρκτος 165.909
ἄσπεδος 98
ἀστακός 98.485
ἀστήρ 9.19
ἀστυάναξ 109
αὐλοί 1034
αὐλωπίας 55
αὐλωπός 57
ἀφρίτης 64
ἀφρός 64
ἀφύη 66
ἀφρύη 64
ἀχάρνα 1
ἄχαρνος 1
ἄχερνα 2
ἀχραδάμυλλος 234
βάιτυξ 425
βαίων 126
βάκχοι 549
βάλαινος 121
βάρακος 123
βαρῖνος 123
βατίς 125
βάτος 788
βάτραχος 785
βάτραχος ἁλιεύς 793
βδαλός 11
βδέλλα 424.717.
βέλεννος 125
βέλλα 11
βελόνη 9
βεμβίδιον 125
βεμβράς 74
βεμβραδόνες 123
βῆρυξ 125
βλακείας 125
βλάξ 125
βλέννος 552
βλεψίας 552
βλῖνος 126
βλιτάχεα 289
βόαξ 127
βόηξ 127
βόϊτος 401
βολβοτίνη 752
βολίταινα 737
βόπις 130
βουγάλεος 618
βουλίταινα 752
βούγλωσσα 666
βούπαις 129
βοῦς 130
βοώψ 127
βρίγχος 130
βωρίδια 1025
βρύτος 130
βῶς 130
βώξ 127
γαλαξίας 226
γαλεός 606.614
γαλεὸς κύων 167
γαλεώνυμος 614
γαλεώτης 380
γαλῆ 96.601
γάρος 375
γελαρίης 93
γλάνις 385
γλαῦκος 488
γναφεύς 374
γόγγρος 290
γραῖα 865
γραψαῖος 485
γυλλίσκοι 755
δακτυλεύς. 319.555.562
δάσκυλλος 319
δάκτυλοι 1034
δελιδώνη 753
δελκανός 319
δελφίν 371
δελφίς 371
δοίης 345
δόνακες 1034

δρακαῖνις 82
δράκων θαλάσσιος 77
δρόμων 165
δρυίνας 453
ἐγγραυλίς 64.68
ἔγχελυς 40
ἔγχλωρος 918
ἔλοψ 361
ἐλεδώνη 752
ἐλεωτρίς 360
ἐμύς 943.948
ἐνυδρίς 442.515
ἐξώκοιτος 36
ἔπουρος 425
ἐρέτιμοι 15
ἐρίτιμος 365
ἑρπήλη 695
ἐρύθρινος 366
ἐρυθρόφθαλμος 716
ἐπελίς 113
εὐωπίς 57
ἐχενηίς 345
ἐχῖνος 349
ἑψητοί 71
ζεῦς 371
ζῆλος 465
ζμύραινα 1050
ζύγαινα 1050
ἡδυπορφύρα 767
ἠλακατῆν 319
ἡμερόκοιτος 135
ἡμίνηρος 294
θῆττα 19.20
θολωδεύς 381.1649
θρᾶσσα 20
θρίσσα 19
θράττα 19
θραττίδα 20
θραττίδιον 978
θρίσσαι 15
θρίσσας 823
θρίσσιον 20
θρυμίς 078
θύμαλλος 980
θύνναξ 975
θυννίς 919.975
θύννος 960
ἱέραξ 498.499
ἱερὸς ἰχθύς 55
ἴζελος 848
ἴκταρ 305
ἰόνια 765
ἰουλίς 464
ἵππος 364
ἵππουρος 423
ἴσικος 463.& 464
ἴυξ 53.368
ἰωνίσκος 110
ἴωψ 365
καλαβώτης 134.469
κάλλιχθυς 134
καλλιώνυμος 135
κάλυξ 777
κανθαρὶς 180
κάνθαρος 178.940
καπρίσκος 181
κάπρος 61.442
κάραβος 490
καραβίς 485
καριδάριον 913
καρίδες 905.911.913
καρκινάς 164
καρκίνιον 161
καρκίνος ποτάμιος 137
καρορύς 443
κάρχαι 145
κάστωρ 185
καρχαρίας 173
κεγχρίνης 447
κενέθας 897
κεντρίνη 609
κεντρίνης 617
κέστρα 882.883
κεστρέαι 71
κεστρεύς 71.549.550
κεστρῖνος 562
κέφαλος 550
κίρης 191
κηρὶς 191.1017
κῆρυξ 130
κήτη 194
κῆτος 118
κιθαρός 228
κίνερμοι 226
κιόνια 765
κιρὶς 191
κιρρά 191
κιρρίς 191
κίσσα 731
κιχήλα 1019
κίχλη 1016.1019.
κίχλαι 545
κνίδαι 1042
κογχύλη 288
κογχύλια 648
κόδαλα 562
κοιλίας 217
κόκκυξ 306
κολιάς 256
κολίκαινα 1038
κόλλια 1025
κομάραι 916
κομμάραι 916
κομμιάραι 916
κορακεύς 296
κορακίδια 1025
κορακινίς 296
κοράκινος 296
κόραξ 300
κορδύλη 963
κορδύλος 301
κορὶς 369
κορύφαινα 423
κόρχορος 300
κορώνη 303
κόσσυφος 545
κόττυφος 543
κοχλίας 234.257
κόχλος 930
κράγγη 915
κράγγονες 905.910
κραγών 916
κραπάταλλος 303
κρέμυς 223
κριός 83
κρίσσα 303
κτάρα 305
κτείς 689
κτηδών 305
κύλινδροι 453
κυναπένσερ 1046
κυνόγλωσσος 668
κυπρῖνος 123.309
κυττός 179.319
κύφη 917
κωβιός 395
κωβῖτις 405
κώθων 398
κῶθος 303.401
κωρίς 913
λάβραξ 500.507.5048
λαβράκιον 507
λαγός 482
λάμβαι 178
λαμία 173
λάμνης 175
λάριμος 470
λατῖλος 471
λάτος ibid.
λεβίας 411
λεῖμα 244
λειβάτος 700
λελεπρίς 720
λεπάς 685
λεπράδες 940
λεπράς 473
λευκίσκος 26.549
λευκομαινίς 522
λεῦκος 391
λέων 166
λύκος 58
λυκόστομος 68
λιμνόστρεα 644
λινεύς 562
λιχάδες 289.648
λυχνός 14
μαζίναι 525
μαινίδες 520
μαίνουργος 524
μαιῶται 524
μαλάχος 524
μάλθη 524.611
μάνης 908
μαργαρὶς 538
μαργαρίτης 528
μελανδρῖνος 474.539
μελάνουρος 540
μητρίδια 1042
μῆρυξ 546
μόρμυλος 547
μονήρεις 218
μυίαγρος 444
μύαξ 280.618
μύραινα 575
μύρμας 548
μύρος 578
νάρκη 988
ναυκράτης 348
ναυτίλος 624
νέβρεις 170
νηρίτης 626
νειρῖται 930
νεμεάδες 624
νεροφίδιον 12
νωτιδανός 618
ξανθίας 1048
ξιφίας 149
ὄζαινα 740
ὄζολις 737
οἶστρος 97
ὄλισθος 629
ὀλοθούρια 437
ὀνίας 833
ὀνίσκος 84
ὄνος 741
ὄνυξ 629.1034
ὀξύρυγχος 27.792
ὀπισκέντρος 680
ὀροφίας 434
ὄρκυνος 962.977
ὀρθραγορίσκος 640
ὀρυκτή 756
ὄρυξ 636
ὀρφακίνης 639
ὀρφός 639
ὄρχις 631
ὀσμυλίας 752
ὀσμύλος 740
ὀστρακόδερμα 646
ὄστρακον καλλαϊνόν 653
ὄστρεον 647
οὐρανοσκόπος 135
ὀφίδιον 12.91.864
ὄφις 449
ὄψον 630
ὀψοφάγοι 631
πάγουρος 154
πάγρος 656
παλλακίς 968
πάλλαξ 968
πάν 659
παρείας 452
πηλαμύς 959
πεμφηρίδες 696
πεπρῖλοι 696
περαίας 549
πέρκη 696
περκίς 696

περσεύς

περσεὺς 702
πετηλίαι 150.165
πετραδεῖλαι 702
πηλαμύς 964
πῖλος 235
πίννη 731
πιννοτήρης 160
πιννοφύλαξ ibid.
πλάταξ 618
πλατύκροι 736
πλωταί 578
πνεύμονες 760
ποικιλίας 736
πολυποδίνη 752.754
πομπίλος 76
πόρκυς 723
ποτάμιος χοῖρος 711
πρέποντες 654
πρίστις 726
πολύπους 737
πόρκος 738
πορφυρίων 757
πρημνάς 20
πρήμναι 757
πριωνᾶς ibid.
πρῆστις 524.726
πριμαδίαι 757
πρόβατα 654
πυξάγγεις 145.
πυξάγεις ibid.
πώλυπος 747
πώλυψ ibid.
ῥαβδωταὶ 653
ῥαφηστὴς 798.1.P.
ῥαφὶς 9.
ῥίνη 781.& 899.
ῥινόβατος 901
ῥυάς 218 880 & 882.
σάλαγξ 803.807
σάλπης 812
σάργιοι 827
σαργῖνος 549
σαργὸς 82[illegible]
σάρδα 966
σαπέρδης 297
σάτρα 861
σαυρίς 468
σαῦρος 468
σέπουρος 424.878
σερίῳ 878
σέμελος 255
σεμελοειδαι 254
σελάτης 255
σεσερῖνος 867
σέσιλοι 255
σέσσυψ 361
σηπία 852
σίλουρος 868
σίμος 620
σιμὸς 878
σινώδων 937
σισορβάκος 470
σίφιαι 91.
σκαρὶς 833
σκάρος 830
σκαῦρος 920
σκίαινα 1029
σκιαδεὺς 1031
σκιθακὸς 838.998
σκίθαρκος 998
σκινὶς 1029.1031
σκιφίας 1049
σκίφος 1049
σκελίαι 858
σκολόπιδος 841
σκόμβρος 841
σκόπελος 4.P
σκορδύλος 878.15.P
σκόρπαινα 845
σκορπὶς 845
σκορπίος 845
σκυλίαι 93
σκύλλαρος 161 8.P.
σκυλλόψαρος 167
σκυταλίδες 919
σκιζύδρια 288
σμέρδος 523.882
σμύλλα 469
σμύρος 577
σμύραινα 575
σπάρος 833.880
σπόγγος 881
σπογγίαι 887
σπόγγοι 887
στωμελίδες 16
στέρνιον 150
στραβηλος 924
στρομβώδη 930
στρουθὸς 664
στρωματεὺς 925
συαγρὶς 62.933
σύαινα 933
σύκιον 756
συναγρὶς 934
σινόδους 934
σινοδοντὶς 935
σινόδων 937
σφυρὰ 884
σφηνεῖς 555
σφύραινα 882
σωλὴν 1034
ταινία 938
τάριχα 810
τελλῖναι 940
τεῦθις 491
τευθὸς 491
τήθεα 653
τήθη 954
τήθυα 437.954
τίλωνες 983
τιλλάνες 988
τμητοὶ 988
τριζότυς 802
τέρπαινα 992
τράγος 395 519 998
τράχηλοι 647
τραχοῦρος 407
τρίγλη 505
τριγλὶς 569
τρίσσα 823
τριχίας 20 823.825.
τριχίδιον 20
τριχὶς 15.20.823
τράχουρος 79
τρεψίχρως 748
τροχοί 799
τρυγὼν 679
τρωκτὴς 1001
τύφλη 1026
τυφλῖνος 1026
τυφλινίδια 1026
ὕαινα 441
ὑδραλής 443
ὕδρος 442
ὕκκη 366
ὕκκης 441
ὗς 441.756
ὕσκα 442
φάγρος 656
φαγρώριος 650
φάλαινα 117
φθεὶρ 694
φονίς 714
φόξινος 716
φύκινον 132
φοσφαὶ 710
φοινή 701
φρύνος 715
φυκὶς 719
φυκίδιον 719
φύκιον 718
φυκις 718
φυξίκινος 731
φύσα 723
φύπελος 724
φυσητὴρ 723
φώκη 703
φῶκος 712
φωλάδες 267
φωλαΐδες 713
φωλὶς 474
φωλὶς 713
χαλκεὺς 369
χαλκιδικὴ 15
χάραξ 222 934
χαύνη 219
χάννος 220
χειλὼν 552.562
χελιδονίας 222 962
χελιδὼν 434
χελμὼν 435.563
χελὼν 549.552.950
χελώνη 954
χήμη 273.613
χλωροκυρτίδες 918
χοιρῖναι 281.755
χοῖροι 181.755
χρεμὺς 225
χρόμις 223
χρύσος 113
χρυσοφαινής 113
χρύσοφρυς 110
χρισόψαρος 370
χυτοὶ 217.218
ψαμαθὶς 756
ψαμμῖτις 756
ψῆττα 661
ψίλων 984
ψόρος 473
ψυχρὸς 473
ψύλλος 760
ψωθοπέταλοι 757
ὠὰ τάριχα 629
ὠμὺς 948
ὠτάρια 285.687
ὠτία 053

FINIS.

LATINA VOCABVLA, QVIBVS ETIAM BARBARA QVÆDAM, QVÆ AB ILLIS VIX DISCERNERE POTERAT, qui Indicem collegit, adiunximus. Non autem curioſè omnes voces annotavimus. Nam quia totum opus alphabetico ordine conſcriptum eſt, ſi quid in hoc Indice non occurret, in operis alphabeto inquires.

A.

ABRAMIS 1
Acerina 2.19.825
acipenſer 2.932
accipiter 499
aco 16
acontias 445
aculeatus 9.10
acus 10.468.866
adonis 562.530
ægoceros 14
ælurus 14.385
æoli 15
æolias 15.296
ærica 1.716
æthiopè 878
ætnæus 15
agenon 644
agaſti 497
agonus 15
agulla 23
alabes 600
alauda criſtata 12
alauda 878
alauſa 19.10
albica 22
albicilla 27
alburnus 23.800
alburnus lacuſtris 24
albus 229.P.
albula 31
albula parva 34
alec 35
alex 81.375
alecula 520
aloſa 19
ambra 204
amia 37
ammodytes 3.P.
anacharſis 240
anchorago 40.806
anarites 40
anguilla 40
anguis 449
anodorcas 136
antacei 5.P.
antale 767
antales 345
anthias 55
anthropophagi piſces 522
aper 61.755
aper marinus 215
aphritis 64
aphya 63
apolectus 959
aporrhais 587
apua 64
aquila 12
aquila marina 75
aquo 19.824
araneus 77.82.
arbor bellua 83.799
ardea marina 381
argentillas 5.P.
aries bellua 83
ariſtoſus 21
armus 83
arneutes 83
arnogloſſus 668
aſelli 84
aſellus Callarias 6.P.1019
aſilus 67.320.969
aſinus varius 87
aſpargus 880
aſtacus 98.472
aſterias 783
aſtralus 108
attagenus 109
attilus 109
aulopia 60
aurata 110.880
aureum vellus 891
auſtratus 113
auris marina 686
auxis 962
azilus 204

B.

bacchus 92
balæna 114
balænus 24
balagrus 24
balani 713
balbus 124
balerus 24
ballæ marinæ 891
ballerus 24.123
banchus 92.123.
barbo 124
barbota 599
barbus 123
baſiliſcus 18.125
batus 780
belliculi 284
belberis 326
beberi 329
berula 73
bilas 486
biſula 31
blanctis 125
blax 387
blennus 401
boa 443
boaca 126
boaras 705
boces 128
bolbidium 752
bolitæna 712
bopgyrus 128
bos 129.812
bos bellua 213
bos cartilagineus 213
bos marinus 705
box 705
brema 318
briſſus 311
bruccus 682
brytis 359
babulca 23
buccinum 131
bufo 787
bugloſſus 227
bulbulus 311
buridia 74
butha 675
buzij 285
byſſus 731

C.

caburi 101
calcendix 270
callarias 90.91.224.6.P.
callychthys 57
callionymus 57
calliphlebara 654
callus 964
caluaria 633
cammari 101
camaſenes 137
cancellus 83
cancer Heracleoticus 914.8.P.
cancri lutarii 150
cancri equites 165
canicula 167
canis marinus 171.612.613
cantena 227
cantharus 13.P.
cantharides aquatica 291
capellanus 94
caper 61
capito 182.639
capito fl. 8.P.
capitoleus 636
capriſcus 755
carabi 101.484.
carien 82
carpio benaci 185
caſtor 185
caſtorides 190
catillo 569
cauda 759
caudiverbera 301
caulina 396
centipedes 839
centrina 609
centrines 756
centriſcus 761.762
centrites 448
cephalus 25.31
cepia 17
cepolla 97
cerchneas 448
cercurus 190
cernua 191
cercyrus 129
ceryx 386
ceſtreus 549
cetacei piſces 193
ceti ſperma 204
cete 117.174
cetos 959
chalcis 15.216
chama 270
chame 258
channa 637
chelear 222
chenion 210
chryſidrus 442
chilon 563
chremys 92
chremes 89
cicada fluviatilis 226
cicada 906
ciclas 1018
cinydus 528
citharœdus 1.19
citharus 179.227.663.
clupea 19.20.21.
978
clarias 90
clypea 21

coccini 216
coccyx 517
cochlea 131.228
cochleæ ſolitariæ 243
cochleæ terreſtres 24
cochleæ nudæ 244
cochleæ 928
colias 235
colora 101
coluber 448
columba marina 680
colybdana 758
colycia 587
conchæ 230.258
concha Venerea 623
conchylium 259.286
condylos 654
conger 290
coracidia 74
coracinus 294.1030
corani 67
corax 633
coraxus 300
cordyla 959.963
cordylus 300
corvulus 297
cornuta 303
coruus marinus 14.P.
coruus aſpratilis 296
coruulus 297
cotti 67
crarge 916
crangines 909
crangones 916
cremys 92
criſopleurus 815
criſſa 28
crocodylus 303
cuculus 305
cucumis 308
curſor 165
cybium 963
cynops 309
cynædus 36
cynogloſſus 668
cyprinus 309
cyperius 311
cyttus 370

D.

dactylus marinus 1034
dacus 319
dagon 440
delphinus Nilous 6
dentale 1127
dentex 222.319
decreto 440
dies 345
draco 77
draco marinus 865
dracunculus 80.469
dromas 345
dromo 345
dryinus 453
dryophytes 792
dux ceti 96

E.

eceola 528
echeneis 36.595
echini 349
echinometra 351
echinophori 243
edone 14
elegatrus 851
electris 35
elephas 212.100.360.98
elops 924
empetrum 18
encraſicholus 68
engraules 68
enthalium 768
epelanus 23
eperlanus 381.1014
epipetrum 759
epiſcopus piſcis 439
epodes 364
epurus 364
equus 364
equus Neptuni 364
erutimus 22
eruca marina 365.723
eſcharus 677
eſcarus 836
eſox 502.807
elacatenes 359
exocœtus 13.562
eſox 53

F.

faber 370
faſtaleon 55
fario 804
febrius 995
ferra 33
fidicula 228
figon 296
flamma maris 1042
fluta 43.578
foſſiles piſces 371
fuca 720
fullo 373
fuſanei piſces 217

G.

gados 84
galata 614
galeonymus 93. 136.613
galea 606
galeos 1049
galerita 17
galeus canis 167
galetta 606
galeus centrines 1046
galeus Rhodius 1046
galexia 590
gallarias 92
gallus marinus 370.8.P.
gammarus 105. 906.914
gardo 18
garus 930
gelarij 556
gerres 522
gibba 911
gladius 379
glanis 385.868
glaria 600
glauciſcus 388
glaucus 223.378
gobius 303.396
graculus 257.297
grillus 93.755
grus marinus 381
gutturoſula 606
gyrini 462

H.

halec 35
halecula 3.P.
haleſurion 408
halipleumon 760
hamia 320
heminerus 296
hepar 411
hepatus 411
heſperi 71
heracleotici cancri 150
hiatula 219
hippalectryon 364
hippogloſſus 669
hippocampus 364
hippurus 423
hircus 395.424
hirudo 404
hirundo 434
holoſteus 643
holothuria 437
homines marini 433
huſo 53
hydri marini 815
hyæna 441.617
hyca 58
hyſca 441.736
hyſtrix 357

I.

ichthyocolla 50.95
iecorinus 411
indicus vermis 22.P.
inſecta aquatica 461
iulis 464
iulus 121

L.

labeo 552
labrus 509.552
laccia 19
lacertus 467
lagois 470
lamia 173
lampeca 924
lampreda 348. 434.590
lampreda minor 23.P.
lampuga 978
lampyrides 592
lamyros 178
laſca 21
lati piſces 57
latilus 471
latus 931
lauaretus 1033
lauſulæ 22
lebias 15
lebianus 319
lelepris 473
leo 166.471
lepades 270
lepidotus 311.473
lepras 833
leptinus 319
lepus marinus 475
leuciſci 22.25.27.388.555.
leuciſcus lacuſtris 315
leucomænides 523
leucopis 22
leviathan 194
libella 483.1050
liculmen 374
ligulæ 825
limaces 244
limanda 671
limax 229
lingula 669
lingulaca 483
liſtrea 274
liparis 15.483.557.720
lipſaces 254
locuſta marina 484
loligines 401
lollius 453
lopas 625
lopidæ 351
lota 599
lubricus 619
lucerna 137.197
lucius 560
lumbrici 505
luna 640
luna maris 933
lupus 506
lupus marinus 705
lupi varii 1195
lupus quadrupes marinus 515
lutra 515
lycos 509
lyra 516
lytra 515

M.

marcella 502
mæna 128.519.149 612
macheta 378
mæia 83.151
malum inſanum 524
malleolus 882
maltha 611
manati 215
manus marina 524
maraxus 213
margarita 525
mario 50.53
maris ſpuma 1042
maximus 84.525
maxi 525
melanderinus 474
melandrys 360
melanthynus 963
melys 543
membras 70
membradia 74
mentula alata 695
mentula marina 758
meryx 833
merula 543
milago 94
miles 203.546
miliaris 448
miluago 94
miluus 497

mulia maior 87
monachus 183.438. 546
monedula 256.257
mors 210
muco 550
mugali 82
mugil alatus 553
mugil lacuſtris 31
mugilis 549
mulieres marina 624
mullus 564
muræna 575
mauria 53
murex 132. 288.584
muria 374
mus marinus 276.946
muſca fluuiatilis 589
muſculus 276
muſtela 593
muſtela dux cetorum 120
muſtela fluuiatilis 601
muſtela vulgaris 89
mutis 484
myagrus 444
myax 278.587
myes 538.587
myia 276.526
mytilus 15.294.618
myrinus 575
myrus 575.863.865
myſticetus 123
myſtus Nili 123
myſca 276
mytulus 275.276
myxini 525

N.

narice 71.227.620
nanus 620
narex 625.627
natrix 442
nautilus 621
nauplius 623
nauta 922
nebrias 170
nereides 440.624
nereus 626.627
nerita 625.929
nerophidion 630
nibius 499
nigri piſces 319
nouacula 629
nubes 629

O.

oculata 540.629
œſtrus 97
ololygon 463
orata 110
orca 635
ophidion 14.630
ophthalmias 540
orbis 137.631.632
orbis gibboſus 26.P.
orcynus 195.959
orphus 192.657
orthragoriſcus 635.756
oryx 636
oſtracion 642
oſtracum 652
oſtreum 258
oſtrea 643
oſtreæ 274
oſtrum 652.766
otion 653
oues piſces 654
ouis marina 86
oxyrhynchus 27.54.556
ozæna 740.752

P.

pagrus 319.658
paguri 143.156
palea marina 659
palla marina 659
palumbus 612
pan 1001
panthera 612
papagallus 833
papauer 659
pardalis 659
pareas 452
parus 660
papraces 983
paſſer 660
paſtinaca maior 75
paſtinaca 679
patella 629.685
pauones 689.833.1016
pecten 675.689
pectunculus 689.940
pediculus marinus 694
pelagia 762
pelamys 958
peloris 1036
pella 294
penicillus marinus 695
penna marina 695
pentadactylus tu bo 929
perca 696
perna 731.736
perone 12
perſicinus piſcis 699
perſus 702
petri piſcis 370
phagros 936
phattages 171.302
phoca 702.703
phocæna 327.711.756
phœnix hygros 713
pholades 713
pholis 564
phorcus 714
phoxinus 399.715
phriſſa 20
phryganium 461.21.P.
phuca 718
phycis 719
phyſa 633.722
phyſalus 722
phyſeter 117
phyſſalus 365
phytarus 730
pibala 3.P.
pila marina 891
pinna 258.526. 731
pinnophylax 913
pinnotheres 159
piren 757
piſces Babylonis 305
piſcis Iberus 469
piſces vocales 517
piſtrix 726
plagitia 678
plaguſia 736
plani piſces 57
platanes 25
plateſſa 736
platiſtacus 294
platognia 25
pleſtya 25
pœcilia 14
polæ 671
pollicipedes 122
polypus 737
pomphilus 753
pompilus 58.622.959
porcus marinus 327
porci 755.173
porces 702
praſinus 316
preponies 654
preſtis 726
priapus regis 759
primada 757
priſtis 726.730
pſammodytes 136
pſari 757
pſenes 757
pſittacus 1016
ptiſana marina 1019
pudendum marinum 157
pulex marinus 769
pulmones marini 769 1044.
pulpus 741
pungitius 761
purpura 286.762
pyruntes 982

Q.

quali 569

R.

racemus marinus 854
raia 130.788
ranæ 784
raſqueſſa 94
remiligo 347
remora 36
reuerſus 408
reuerſi 798
rhinobatos 903
rhombus aculeatus 661
rhyades 882
rogetus 499
roſmarus 210
rota 800
rubellio 366
rubellus 800
rubeta 787
rubiculus 800
rubrus 366.367
ruburni ibid.
ruffus 800
ruminalis piſcis 546.833
rutilus 800

S.

ſacri piſces 55.58.359
ſagittarius 633.802.838
ſalamandra 802
ſalar 803.807
ſalena 804.824
ſalimuria 375.376
ſalmo 804
ſalmulus 806
ſalpa 88.94.812
ſanguiſuga 424
ſaperda 294.297
ſar 766
ſarachus 16.919
ſarda 20.822.961.964
ſardina 823.824
ſarginus 556
ſargus 26.319.798.881
ſario 804.1004
ſaurita 449
ſaurus 11
ſaperda 618
ſapphirus 833
ſatyrus marinus 1001
ſepia 495.851
ſepidia 861
ſepiola 855
ſerra 727
ſerena 448
ſerpens marinus 862
ſeta 463
ſcallium 830
ſcaphis 278
ſcarabeus 179
ſcarus 319
ſcinalius 885
ſcincus 837
ſcindaria 837
ſcinis 837
ſcirris 837
ſcolopax 838
ſcolopendra 839
ſcomber 256.841
ſcombrus 841
ſcordyli 302.845
ſcorpæna 845
ſcorpidia 848
ſcorpius 845
ſcrophula aquatica 292
ſcurio 873
ſcylla 913
ſcyllarus 913
ſcyllia 618
ſeſerinus 641
ſillago 867
ſilurus 868
ſimia marina 18.877.1045
ſimus 620.878
ſirenes 878
ſmaris 522
ſmelus 880
ſmyræna 578
ſol marinus 922
ſolaris 871
ſolea 666.671
ſolea oculata 667
ſolenes 1035
ſparulus 881
ſparus 15.880

ſpatagus 311
ſpargus 880
ſpatanga 358
ſpathiurus 444
ſpheneus 561
ſphondylus 885
ſphyrana 578.500
ſpinachia 8
ſpinax 613
ſpinula 849
ſpondyle 11
ſpondylus 647.732.885
ſpongia 886
ſpurius 217
ſqualus 557.382.614.899
ſquatina 899
ſquatinoraia 901
ſquilla 905
ſquilla fluuiatilis 125
ſtauris 919
ſtella arboreſcens 921
ſtella marina 919
ſtincus 924
ſtirio 931
ſtora 931
ſtrabelus 924
ſtregia 23
ſtriata 925
ſtrinſia 599
ſtrobilus 924.238
ſtrombi 927.928.243. 244
ſturio 867.931
ſudis 882
ſuillus 756
ſues 755
ſus cornuta 757
ſyacion 673
ſyæna 756
ſyagrides 756
ſcyllion 170
ſynagris 319.935
ſynodon 933
ſyrena 448

T.

tænia 938
tanagræus cetus 200
tellina 276.940
temolus 980
temulus 980
tenia 671
teragus 466.942.1023
teſtacea 927
teſtudines 942.943
Tethya 437
thedo 978.1007
theulis 497
teuthis ibid.
thranis 1049
thraſſa 20.978
thriſſa 20.978
thunnus 97.195
thurianus 6
thurianus tomus 379
thurio 713
thurſio 713.978
thymalus 978
thymallus 263.1033
thymus 978
thynnus 957.756
thyrſites 983
tiburo 213
tiburonus 384.983
tiburo 213
tiburonus 384.983
tigris 975
tilones 983
tinca 983
tinea fontana 592
tinea 988
tomus 6
tonſicula 988
torentina 988
torpedo 988
torſio 712
tortuca 949
trachina 470
trachurus 998
tragus 92
trichia 20
trichis 20.822.998
tridacna 654
trigla 564
triglites 67
trigolas 307.573
triſſia 601
triton 222.439.998
trochus 800.930
trocta 998
troglodytes 18
troſſuli 1001
trutta 867.1102
tuber 956
tubuli 1026
tunnus 957
turbinata 927.930
turbines 927
turdus 834.1015
turgaron 82
turonilla 761
turſio 712
turtur 1007.1025
tyllo 374
thymalus 724
typhle 11.12.1025
typhline 11.12
tyrſio 712

V.

uacca marina 130.209
uaginal 759
uariata 363
uarius 1007
uelſus 876
ueretillum 759
uergiliades 315
uermes aquatiles 1026.1027
uermes ſtagni marini 306
uermis Indi fl. 1028
ueronus 715
uertibula 955
ueſpertilio 436
uipera marina 82.865
uirgines 842
uitta 671.938
uitulus aquaticus 48
uitulus marinus 702.1029
uiuella 727
umbilicus 229.929.980.1014
umbra marina 224.980. 1004.1029
unguis 288.1034
uniones 525
uranoſcopus 77
urena 309.759
urſa Ariſtot. 914
urſus 166
urtica 956
urtica marina 1037.1038
uua marina 1044
uulpes marina 1045

X.

xiphias 968.1049
xitos 523

Z.

Zaphyrus 112
zerta 655
Zeus 370
Ziphius 83.209
zitiron 203
zydeath 364

ITALICA.

A.

acicula 10
acuin 12
acuſigole 12
adano 19
adello 109
agonus 16
agulla 26
aguſeo 613
albo 11.P.
anclude 824
ange 449
anguello 73
anguſigola 71
achia 70
arbolinus 23
argutzella 10
arzinarello 1025
aſello 84
aſpidochelone 202
aſpredo 192
aſtaſe 98
aſtura 731
azio 607.613

B.

peſce baleſtra 1051
ballena 117
barbo 569
barboni 564
borbolus 363
borbor 977
baſtango 679
battipota 992
biancheti 67
boca in cape 135
bogue 127
bolaſſi 220
booba 135
borrobeza 126
boſtriz 601
bota 642
botatriſſa 599
botola 610.601
botte 401
brancha 161
bruccho 979
bruſola 37
buo marino 130.706

C.

cabacello 28
calamaro 493
cammarugia 906.910
cambetta 1051
canudo 36
capa tonda 263
capparola 940
cape longe 1034
capidio 723.117
capidolio 723.117
capo 518
carlino 880
capena 311
caualliero 165
cauezale 182
cauedanus 182
cazo marino 758
cephalo 548
cerna 638.699
cerres 522
cetola 370
chanadella 221
channa 977
chiepa 19.21
chergna 192
chaz 168
ciambetta 1051
clupea 26
coaliotto 1025
cocceu 306
colabuccus 51
columba 608.632.633
copeſce 51
copſus 51
corbetus 390
crines 1008
cucuri 68
cul de aſne 1037

D.

dentale 934
diauolo 11
domiſella 464

E.

eibrefon 715

F.

falce 939
faraſſa 679.682
fario 1007
fegarus 390
ferraza 679
peſce fico 86.985
figo 412
fiolca 153
folpo 741
fondola 405
foterſia 993
frago 657
fregarolus 215
friſou 554
fumitremula 993

G.

gabiani 17
galea 89
gallina 306

gamaro

gamaro 98
gambaro di mare 906
gambarella 910
ghiozzi 401
giro 523
girello 465
go 395
goi 393
gongole 691
grampella 154
granceola 145.154
grancettus 157
granci porroni 151
graZo 137
griczo 307
grilus 92
griſella 406
gritta 154.851
grongo 291
guatta 613.1046
gutturoſa 18

I.

ianquet 824
ionctius 716

L.

lacerto 841
lachia 470
lambena 719
lamiola 611.167
laſcha 26
latharina 72
lauaron 73
lechia 388.617
letta 28
limaga 255
lingua 666
lucerna 497
lumacha 245
lumbardo 100
lupaga 160
lupaſſo 507

M.

manola 520
maquereau baſtard 48
marino piſcatore 793
peſce martello 1051
maruzza 230
marzapan 473
maſſacara 909
mazenetta 157
merlo 834.719. 720
merluzzus 92
meſanca 720
meſſacara 914
miſſor 136.393
molecca 149
morelle 715
mormillo 547
morona 53
moſcardinus 741
moſcharolo 741.752
morſargo 993
muſcarolus 622
muZaro 752

N.

naridole 627
naſellus 85
nembrella 1031
nibio 435
nichio 259

O.

ochiado 541
occhiatella 988
oculatella 992
ognella 762
oia 541
ombrina 1031
oradiga 26
orchetta 991.1000
oreol 842
organo 516.518.977
oſtrege 643

P.

pagro 366.657
pal 167.170
pantalena 685
papagallus 1022
parnochia 906.910
pectenoriZo 939
pedotzo marino 695
perna 528
pernocia 916
peroſa raſa 792
perſega 822
peſce molle 78
peſquerell 23
pettine 24.P.
petroſa 798
phagrio 657
phrangolino 366
phyco 718
picio 542
pigus 315
piota 800
pittara 718
plane 664
polauda 133
polpo 741
porpo 741
peta marina 1037
prete 136

R.

raggia 798
peſceratto 76
ratepenade 76
rhombo 661
riccio marino 352
rochau 36
rometa 798
romia 691
roncera 762
roſpus 76
roſſeti 67
ruello 128

S.

ſaccheto 221.411. 1023
ſalmarino 1011
ſanguinerol 715
ſanut 36
ſarba 814
ſardanella 15
ſardella 17
ſardoni 824
ſargo 824
ſauro 468
ſcaragol 240
ſcardula 316
ſcarmus 92
ſcarpa 296
ſcauardino 23
ſcatzot 401
ſcepa 856
ſcombro 841
ſeppa 856
ſtoia 666
ſgramphi 988
ſomniolo 159
ſopi 851
ſorce 97
ſpada 379.1045. 1049
ſparlo 880
ſpaſe 938
ſpernotza 916
ſpetto 500.2.P.
ſpigarus 523
ſpigola 507
ſpogna 889
ſpoletta 1036
ſquaina 901
ſquaiola 404
ſquaqua 899
ſquiozole 275
ſtornaizzo 717
ſtramaZo 130
ſtratZarigla 8
ſtretta 28
ſtrinco 601
ſtrintz 601
ſuazo 672
ſueta 620
ſuro 467

P.

tanado 179. 180.13.P.
temaro 980
tenca marina 6.P.
themerus 979
tinca 544.985
ton 968
tonnine 968
torpedine 993
torpillia 993
totena 493
traZeina 81
trenolo 993
iro ta 1008
trull 26
trutala 1008

V.

uallopa 916.918
uairon 399.715
uarolus 508
uechio marino 703
umbrino 1030.1031
urſella 406
Vrſeta 909.914
Vſel 404

Z.

Zaphile 180
Zeuſila 436

GALLICA & Sabaudica.

A.

ables 23
ablette 23
aguillat 607
aloſe 19
aloſa 21
anchoies 816
angelus 899
apron 403
arcopendolo 1050
areigne 80
areng 409
Arondelle de mer 434
artiere 762
auriol 1019
peis d'auriou 841

B.

bar 508.509
barbarim 564
barbeau 123
barbet 123
barbue 662.672
baudroium 795
beccard 804
bechus 954
berdin 685
bernhard l'ermitte 161
bezola 31
biſre 186
bigornet 626
biZe 731
des blanches 24
bordeliere 24
bondelle 1014
borrugat 1050
bortiere 806
bouquet 917
boullauſe 601
bouuiera 24
brama 316
bremma 179
breſma 316
brochet 500.502

C.

Cabaſſonus 73
cagnola 1050
cagnot 167
calderonus 730
calliques 74
capeau 1039
capellan 719
capello di mare 1039
caramotte 907
carbaſſe 155
carpe 309
caſſeron 492
catto algario 608
catto rochiero 169
cauillone 568
celerins 15.72. 216
cero 1018
chabot 405
chabre 151
charree 461

chaſtai-

chaſtaigne de mer 352
chatoille 598
chremps 225
cigale de mar 910
ciuade 918
coguiol 256
coliart 791
coquille 263
corneti 132
cornetz 491
coulac 19.21
couſteaux 1034
couteau 492
crapau d'eau 787
crappe 797
creac 932
cubaſeau 1038

D.

Daine 1015
dard 26
dento 540
derbio 609
donzelle 91
dormille 3.P.
dromilla 40

E.

Eguille 607
emiſſole 608
epinarde 762
epinoche 762
eſcreuiſſe 105
eſponge 889

F.

la farra 31
ferran 614
fiatola 925
flambo 938
fletta 669
fletelet 666
fletz 666.671
flion 940
frax 173

G.

Gagnola 11
gardon 25.26
gibbar 117
giroflade 368
glorieuſe 76
gouion 395
grand eſpadas 379
grinadies 407
gronau 307
guernette 916

H.

Hal 782
halachia 19
hannons 691
harengades 74
haſeaux 316
homar 99

I.

imbriago 558
iourzou 1050
iraigne de mer 83
inſcle 519

L.

lacert 80
lamia 873
lamproye 590
langreut 99
lanzon 501
lauaretus 29
lebre de mar 847
lentillat 608
limande 665
limaſſon 327
loches 67.397
lochete 404
loche franze 716
lozange 661
lubin 507

M.

maigre 1029.1031
ma quereau 256.841
marmo 934
marſouin 327.636.712
marſupa 725
melet 70.72
peis de menage 125
merlan 84.85
merluz 84.92.1019
milandre 167
monnier 183
motella 605
moules 276
mulaſſus 725
mullet 350.554
munier 182
muſnier 401

N.

nacre 731
nadelle 70
nerophidia 11
nineau 1050

O.

oeil de bouc 685
oeſtres 643
orphiez vt Normanni vocant 9.11
ouella 716
ouldre 636
oye de mer 327

P.

pageu 866
pagull 155
pala 31
pardilla 715
peis rei 1030
perce 404
percepierre 17
perche de mar 696
perlon 300
peſcheteau 795
peteuſe 23
petoncles 691
platte 23
pleza 675
plya 664.670
poignaſtre 81
pole 678
pore 610
poſterol 1039
poulſepieds 1044
poupe 741
pourpe 737
vn pourpre 740
pulchella 20

Q.

quarelet 741

R.

Raina de mer 1024
raſcaſſa bianca 136
raſpecon 135
rayo 798
refait 306
reneau 128
rippe 762
ronſon 1014
roſiere 24.318.715
roſſe 474
rouget 306.366.316. 498.564
roſſeau 155
rouſſetes 168
rouſſeta 228.618

S.

ſalecoques 907
ſalmonata 1002.1003
ſaluth 91
ſanſue 425
de la ſante 907
ſauclez 27
ſaulmon 806
ſalmonata 1012
de ſaulterelles 909
ſecche 851.855
ſedenette 723
ſole 666
ſophie 26
ſorrat 611
ſoretz 409
ſparallon 880
peis ſpaſe 1045
ſpecchio 151
ſpet 882
ſquilles 907
ſquinaudo 151
ſuiſſe 26
ſurmuleti. 564

T.

Tucons 804
tapeton 135
tararonde 680
tarefranke 76
tenche de meer 720.985
teſtard 182
tinet 117
tinietz 938
torde 1019
torpin 993
tortugue d'aigue 947
tourd 1020
trompette 1.P.
tronchou 867
troutte 1008
trutta 1002
turbot 661.670.672

V.

vandoiſe 26
var 508
veirat 841
vergadelle 813
vielle 473.1019.1020
vilain 182
vingeron 800
virlis 626
vitvolant 499
viue 77
viuio 80
vmble 1004
vn pik 731
volant 434
vrtigo 1038
vrſins 349

HISPANICA & Luſitanica.

A.

Aguia paladar 11
aguia peſcado 8
aguilla 8
alache 843
almeia 688
anchoy 68
aranha 156
azedia 939

B.

baruo de la mar 369
bezogo 657
buzes 1.P.
bodian 833
bonitton 37
bout 640
bregiga 688
byza 37

C.

peſce cabra 498
calamar 494
camaron 101
cangreio 153.164
cartheno 178
caſſaun 171
cauallo 841
chabro 134
coeſſo 849
concha 245

D.

donſella 38
dorade 110
doradilla 112

E.

Enxaroquo 601

G.

Giltebeada 112

H.

Huga 782
hugia 993

L.

Lamprea 395
libre de la mar 479
lampugo 423
pieis limo 1050
linguado 666
lira 901
liuda 790
lobo marino 706
lupo 507

manatus

M.
manatus 213
marmo 547
marſopa 725
molere 718
mourene 575
muſole 614
O.
oſtia de la mar 648
P.
pagel 366
pampano 413
peixe 436
percha 697
petropſaro 639
picarel 522
picque 502
pulpo 741
R.
raſon 629
robalus 509
rodouallo 672
S.
ſaboga 19.21.
ſalema 815
ſaualus 21
ſerran 169
ſfolia 672
ſollo 502
ſpargoil 880
ſulig 168
T.
talparie 633
tordo 1019
tortuga 947
tremielga 993
V.
vallena 117
volador 434
X.
xibia 856

GERMANICA:

His non adiunximus quæ ab authore conficta ſunt. poteſt etiam fieri vt Anglica nonnulla ſint admixta.

A.
Aal 43
ablem 23
aelſelchen 22
älſen 1.P.
åſch 980
ågle 425
agonen 28
agun 17
ahaniger 12
albele 23.34
alben 23
allegarden 305
allböt 32
alet 183.555
alffen 23
alpken 32
alrupp 93
alſen 21
andwal 214
aslec 784
B.
bachforen 1006
bärle 17
balhenen 32
bambele 716
bapſt 402
barb 124
barß 699
beißker 737
bergerfiſch 94
berlin 597
berſich 697.699
bertſchze 697
biber 186
billegen 759
blatfiſch 494
blaubeuchlin 718
blawfelken 32
blawling 32
blech 24
blehe 16.P.
blik 24.11.P.
bliegg 23
blick 24
blizling 32
blößfiſch 867
blotewal 214
botſaug 688
bolch 94
bolich 50.875
borboche 603
bott 675
brachſme 316
brandbrachſme 541
braunfiſch 117
brechling 717
breitele 24.736
brik 592.597
broſen 16.P.
bulhorne 96
bütking 409
büb 311
bächfiſch 32
butt 717
butz 31.32.33
C.
capplan 94
cop 402
cheuyn 183
D.
deuelen 9.P.
diebel 9.P.
dick 874
dikrugg 2.P.
dobias 12.
doggefiſhe 171
dorſch 94.797
dorſt 875.932
durſt 94
E.
een oeſtre 648
ekle 699
elft 10.P.
elderitz 717
elſen 21
erflen 315
F.
felken 23
flachfiſch 94
flunder 678
forufiſch 26
foren 737
forine 1008
füne 879
fürn 24.25.26
G.
gabler 518
gangfiſch 32
gantzfiſch 675.679
garcanen 386
garlet 678
garnart 911
gebbe 12
genſter 19 P.
gernart 911
gerniſch 12
gerwal 214
glyſſen 22.28
gnitt 26
gob 398
goberge 87
goldbreme 112
goldfiſch 21.701.2.P.
goldforen 1006.
gornart 911
graumach 986
gräſig 28
greßling 199.716.980
grigge 48
gropp 240
grundele 399
grundforen 1006
grundling 405
gufen 399
guich 12
güllenkrotle 789
guellfiſch 601
gytzen 291
H.
hägele 17.28
hägling 34
häßling 2.P.
haffgaffe 1045
halbfiſch 676.679.799
hanerkeite 130.214
hardren 555
harlüchlä 718
gaſeling 22
haslen 22.556.2.P.
hecht 502
herill 757
hering 409
heßling 26
hörnfiſch 12
houtink 520
huechen 873
humer 101.102
hundfiſch 171.614.618
hüch 11
huſen 51
hürling 699
huß 54
I.
ientling 9.P.
ieſen 21.2.P.9.P.
ieſitz 9.P.
jinlanken 1012
inlank 808
iſer 980
iud 1051
K.
kableau 94
karas 22.298.318
kartwal 214
karpf 311.15.P.
kaulbars 193
kerder 461.21.P.
kirchlin 33
klipfiſch 4.P.
knab 981
körnling 980
kolfiſch 28
krab 138.149.156.
krämer 717
krezer 699
kreßling 980
kreß 399
krebs 104
krott 791
külberſing 193
küling 402
L.
lachs 1006.804
lachßforen 1012
lagenen 28
lake 425
lampred 595
laß 807
laubfröſch 791
laugele 17.23.26.556
lauk 27
laus 603
lauwen 986
lechan 516
lyder 807
lumpen 611
lüßfiſch 1.P.
M.
makrel 843
mannerhengſt 1.P.
marenen 21.758
meerbär 914
meerbonen 242
meereichlen 122
meerfreuwle 625
mekel 24
meerhund 703
meerigel 350
meerkrepslin 911
meerluß 695
meermäd 879
meerſengle 65
meſchen 291
meerſchum 479 1044
meerſpinnen 83
meertäſchen 156
mertz 462
meyfiſch 28.1.P.
migling 34
milchling 92
milling 717
möllen 792.803
mon 642
monfiſch 113
mönle 789
mönne 183
mor 5
morhauch 53
morß 420
morſchwein 53
möß 405
moßerle 602
müſeſſer 183
mull 482

munnen

Index.

muuken 28.9.P.
muſchelen 259
müthund 896

N.

nachtfiſch 32
nachtewal 214
nachmaul 29.P.
naſſel 839
naſen 620
natter 444
nerfling 9.P.
nonwerſrak 215
nordwal 215
nüneug 17.595. 1025.22

O.

oberkettichen 22
oberkötgen 718
okelen 22
oirnppe 23.P.
onhope 27
orfen 639.10

P.

palink 43
parme 132
parß 699
preiſſker 373
perle 528
perkfiſch 174
petermanche 81
pfarren 35
pfell 716
pfrill 716.717
pfülfiſch 373
pitzling 1014
plattgin 675
platisle 675
plechle 24
ploze 800
plötzen 867.499
plyen 24
pomuchel 94
porces 192
prik 17
prdde 603

Q.

quappe 603
quep 679

R.

rab 298
randeker 32
rappe 9.P.
rauchfiſch 94
rauenſchwal 215
redfiſche 307
reeling 699
renchen 32
rettel 26
rheinfiſch 96
riemling 717
roch 798
roddauw 800
rodde 169
roſemuken 318
rore 215
roßkopf 845
roſtinger 711
rotele 363.1006.1013
rooten 1006
rote 1014
rottene 800
roteugli 23
roteugle 800
rotfäder 367.499. 800
rotfiſch 318
rotſcheren 94
rub 706
ruffe 191
ruff 873
rugget 603
rup 603
ruſor 211
rußwal 211.215
rutte 603
ryſerke 404

S.

ſaelim 804
ſaelmling 1007
ſagfiſch 1010
ſalm 807
ſalut 386
ſandat 93
ſandkreſſen 400
ſchaid 386.871
ſchellewink 215
ſchellfiſch 94. 95.259
ſchill 21.76
ſchiltwal 215
ſchley 985
ſchlichtbak 215
ſchnak 502
ſchnek 230
ſchneppelfiſchgen 718
ſchniderfiſchli 23
ſchnottholf 633
ſchnotfiſch 28
ſchoemach 986
ſchollen 675
ſchweinwal 757
ſchwertfiſch 381
ſchwol 23.25.183. 556
ſchwumm 289
ſchweinwal 215
ſeeapffel 554
ſeebrenne 541
ſeehan 308.516
ſeehaß 475.633
ſeehund 53
ſeeld 21.P.
ſeelen 27
ſeelerchen 18
ſeekalf 706
ſeeoul 26.P.
ſeerthee 901
ſenglen 64
ſengelin 93.405
sligen 985
ſnacotfiſch 11
ſnepel 655
ſneppelfiſgen 655
ſpiegelkrabb 153
ſpirall 3.P.
ſpirinch 219
ſporten 94
ſpringwal 636
ſtachelfiſch 8
ſtachelſchalen 586
ſtaubfiſch 6[illegible]9
ſtechbüttel 761
ſtockfiſch 812.813
ſteinbyſſen 404. 461.829.22.P.
ſteinling 1020
ſtichling 700
ſtinks 986
ſtinkfiſch 219
ſtör 932
ſtorme 849
ſtrüben 32
ſtur 931
ſuetold 632

T.

tarbutt 672
teufelwal 119
thedo 183
tik 5.P.
tobias 12
torpor 81
tränle 699
trüſch 93.401.601
tunyn 968

V.

verich 21
vint 21
vnke 443
vorhenne 1009
vrocche 130

W.

walfiſch 117
waller 874
walmeiſter 3.P.
wangwal 215
waſſerſchnekli 243
waſſerguggen 291
waſſerkalb 463
waſſerlüß 461
wattfiſch 32
weißfiſch 22.23.32
weißle 717
weller 386.871
wellfiſch 602
welß 39.871.875
werink 21
wetterfiſchlin 718
wettling 717
winger 27.800
wintinger 215
wittewal 215
wolkus 797
würfling 639.10.P.
wyßfiſch 26.28
wyting 22
wytink 94

Z.

zanten 93
zanz 502.19.P.
zerten 978.11
ziege 21.193.2
zienfiſch 28
zige 193
zigen 978
zindel 19.P.
zirle 405
zeeld 986
zwergkrebslin 918
zwibelfiſchlin 23
zumbelfiſchlin 23

Anglica & Scotica, quorum multa Germanicis cognata & affinia ſunt.

A

Aprlcher 2.P.
applcherd ibid.
a qua wyuer 849

B.

barbel 124
baſe 509
bleis 23.24.
brut 665.
burts 678.

C.

chius 182.
cocles 730.
cochles 691.
colfiſch 89.
creuis 105.
curre 308.
cuttel 495.741.856.

D.

daces 27.63.
doggefiſche 614.
donehownd 617.

E.

egreſin 95.
eluertz 292.

F.

flunder 679.

G.

garrefyſſhe 11.
gornard 499.
geurnautus 517.
graylyng 980.
gurnard 498.
gyldenpole 308.

H.

habberdyne 95.
hadok 86.94.
hagfiſch 1036.
hake 94.
helbut 666,671.679.
herrinus 2.P.
hore 118.
horlepoole 118.
horuckek 12.
horſe leche 425.
hülk 94.

L.

lobſter 487.
lumpe 633.
ling 95.
luces 502.
lump 7.P.
lympyne 688.
lutz 501.

M.

macrel 842.
mew 715.
menow 717.718.
morhuel 88.95.
mullet 469.
myllerſchombe 519.

O.

omber 930.1009.
organe 95.
oyſter 648.

P.

paddel 26.P.
phlonder 670.
picrelles 502.
pike 501.
pikes 501.
pirot 1034.
pitot 1034.
pykherd 2.P.
pymperels 3.P.
a poſſen 682
polards 182
porpoſe 327
a preke 741
punger 155
purple 767
pyntylfiſſhe 759
pyperfiſch 12

R.

raye 798
redfiſch 498
roſcies 21
rotched 498

S.

ſandiltz 3.P
ſchade 20
ſchadde 21
ſcharpling 761
ſchmelt 326
ſeale 706
a ſele 706
ſeepadde 923
ſectode 797
a ſchrympe 911

a ſtake

Index.

aſtate 901.
ſnayle 245.
a ſponge 889.
ſprall oyle 3.P.
ſprat 2.P.
ſtickling 761.
ſturgeon 5.
ſchwreg 873.

T.

thornebake 798.
tok 874.
trute 1069.
tuny 968.

V.

viuer 80.

W.

walmeſter 3.P.
whirlepoole 215.637.725.
whytyng 94.

BOHEMICA, & Hungarica.

Acchla 875.
geczige 5.
gezdik 700.
harcha 873.
hartſcha 871.
huba 889.
neynok 598.
okaun 700.
pſtrua 1009.
ſcika 502.
ſsweetz 986.
ſwreg 5.P.
ſzekſtezeg 9.P.
tink 603.
tlanſſie 9.P.
tok 5.P.
tiik 5.P.
wyſz 8.
wyz 53.

POLONICA.

Czetzuga 932.
czaſzka 259.
glowiac 402.
iáſch 246.
iazdz 701.
ieſziotr 932.
kielb 405.
lin 986.
lipien 980.
mientus 603.
minog 595.
morſkaſwinia 327.
morskipies 614.
olun 699.
pleczika 26.
pſtrak 1009.
pſtranik 829.
pijawka 425.
ſczuka 502.
elyſz 405.
ſum 871.
zaha drzewna 771.

ILLYRICA, Moſcouitica, & Turcica.

Beluga 5.
bielaribitza 5.
bilaryba 34.
bulud 889.
cauy 833.
chierguer 827.
geſeter 5.
glavoche 402.
loſos 53.807.
oſſeter 5.
ſcheuuriga 5.
sledz 409.
ſterlet 5.
ſuruk 932.
toporek 124.

AD LECTOREM.

Bohemica quidem, Polonica & Illyrica, dialecti ſunt vnius linguæ: à quibus Turcica differt: & rurſus ab his omnibus Hungarica. Sed vt amicus quidam noſter hæc collegerat, ita reliquimus.

ARABICA, & Barbara quædam.

A.

Abarmon 1.
abremon 1.
aceſtis 101.
acheria 2.
aruna 741.
alacgina 767.
alchet 288.
alchuſt 440.706.
aleba 17.
alſoras 65.
almarmaheigi 43.866
alphorara 556.
alrach 953.
alſabat 137.
altarich 816.
aludha 283.
alzun 648.
anaſcent 821.
archanas 2.
aren 83.
arphet 821.
ariſtoſius 21.
arſengi 889.
aſit 520.
azelros 113.

B.

barcora 648.
bauoſa 18.
bermie 992.
berziticon 1021.
bratti 967.
brethmechin 7.P.

C.

caab 706.
calſatz 388.
caniferies 648.
canifis 648.
carufis 767.
caugilet 767.
chrachoros 833.
chuchi 706.
chirin 755.
coillum 706.
crieos 753.

E.

elacaten 963.
eſchara 369.

F.

fanage 856.
fead 992.
felchus 706.

G.

gaideropſare 89.
geſriſe 889.
geſſaſo 889.
giroli 522.
gramont 968.
granau 125.

H.

hager 528.
hahanc 741.
halzun 313.
harengus 408.
helcus 706.
higoana 803.

K.

karbanus 489.
koky 706.
kyloz 753.

L.

laha 255.
liſſes 967.

M.

melau 65.

N.

nonnati 65.

O.

offua 48.

P.

plagitia 675.

R.

raha 992.
rahadar 992.
rodetz 843.

S.

ſabot 137.
ſabor 849.
ſarthan 138.
ſaxaulus 830.
ſedaſa 288.
ſedeph 288.
ſeigi 648.
ſedſe 889.
ſtrazarigha 762.
ſtupeſcore 992.
ſturitus 923.

T.

talga 968.
taracha 822.
tuimallus 979.
tunallus 980.

V.

Vrbien 856.

Z.

Zidrach 1050.

FINIS.

HISTORIÆ ANIMALIVM Liber IV.

Qui eſt de Aquatilibus.

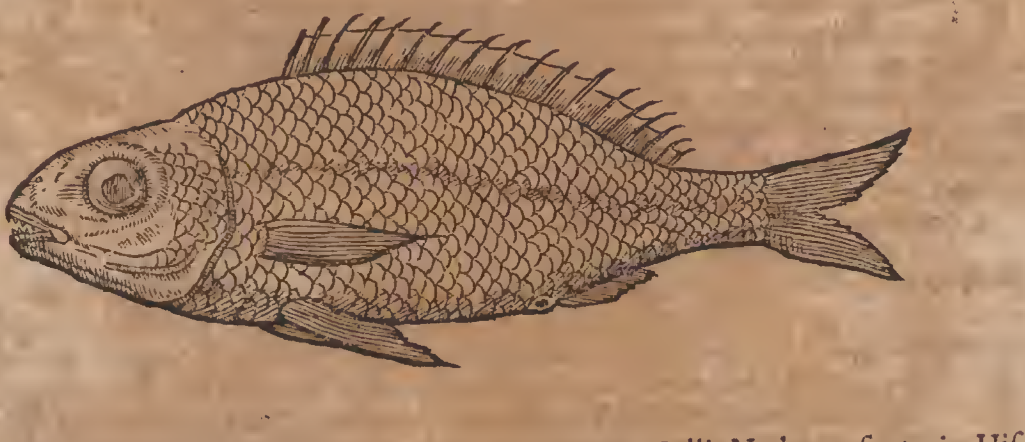
De Aquatilibus quorum nomina ab A Litera incipiunt.

ABARMON (vox corrupta, vt videtur) vel Abremon, piſcis eſt fœcundiſſimus: ſed oua niſi ventre ad arenam aſperam & ſalſam confricato non emittit. in arena autem prolem complet & educat, Albertus & author de natur. rerum Ariſt. citantes. Cum mare tempeſtatibus agitatur, ſobolem ſuam ventre (vtero) recipit: & poſteà rurſus emittit, Iorath. Videtur autem vel glauci, vel canum ſeu galeorum generis hic piſcis eſſe.

ABLENNES, vide in Acu.

ABRAMIS vel Abramis fluuialis Bellonio videtur is piſcis quem Itali ſcardulam, Galli & Germani ferè breſmam vel bramā appellant, ein Brachſme/ (de quo dicemus infrà in Cyprinis,) ſola nimirū nominis affinitate inductus. Atqui Oppianus (inquit Rondeletius) & Athenæus, qui abramidis meminerunt, thriſſis ſemper coniunxerunt, vt ſuſpicari neceſſe ſit abramides thriſſis ſimiles eſſe, vel eiuſdem generis, atque marinas, quæ ſtatis temporibus fluuios ſubeant; quæ de brama dici non poſſunt. ἀβραμίδες confertæ nunc petras, nūc pelagus, nunc littora ſequuntur, Oppianus lib. I. Halieut. vbi primæ vocali aſpiratur. Χαλκίσιν ξὺν τῇσι τε, καὶ ἁβραμίδες φορέονται ἀθρόαι. Grammatici α ante β leuigari aiunt: ſed excipiunt quæ ϱ cum implicitum habent, vt ἁβρὸς, ἁβρότονον. Ἄβραμις (cum acuto in prima, malim in vltima) Athenæo inter Nili piſces numeratur.

DE ACARNANE
RONDELETIVS.

PISCEM quem hic exhibemus, nec in Prouincia, nec in Gallia Narbonenſi, nec in Hiſpania A
videre potuimus, ſed Romæ tantùm, vbi inter erythrinos & pro erythrino venditur, eodémq; nomine (ſcilicet phragolino) nuncupatur. Idem eſt fortaſſe qui albores etiam dicitur Venetiis, quòd albus ſit. Ἀκαρνὰν dicitur ab Athenæo lib. 8. alibi ἄχαρνος: ab Ariſtotele lib. 32. cap. 11. ἄχαρνας: & ἀχάρνα genus piſcis apud Phauorinū. Acarne legitur in vuulgatibus Plinij codicibus, in catalogo piſcium. Appellationes alias aut vulgares aut Latinas non comperi.

B Dicimus igitur acarnanem eſſe piſcem marinum, pagri vel erythrini forma, colore candido, ſquamis argenteis, ore mediocri, tenuibus dentibus, roſtro aquilino pagri modo, ſpatio quod inter oculos eſt cōpreſſo, oculis magnis pro corporis ratione, aureisque: pinnis candidis. ad primarum radicem macula eſt ex nigro rubeſcens, caudæ extrema rubeſcunt, linea rectà à branchijs ad caudam protenſa. partibus internis à phagro non differt, eique & erythrino adeò ſimilis eſt, vt pro eis vendatur, vt dictum eſt, horumque trium nomina confundantur Romæ. omnes enim hi phragolini dicuntur.

F Athenæus lib. 8. ὁ καλούμενος ἀκαρνὰν γλυκύς ἐστι, καὶ ὑπόστυφος: τρόφιμος δὲ, καὶ εὐέκκριτος. Qui acarnan dicitur, dulcis eſt, & ſubaſtringens, ſatis alit, & facilè excernitur. Eadem ſanè ſum expertus, carneque eſſe candidiſſima, media ſubſtantia, facilè concoqui & diſtribui, bonum ſuccum gignere.

E Æſtate & hyeme capitur.

A Quæ potiſſimum in animum induxerint meum, vt piſcem quem repræſentamus acarnanem eſſe credam, bona equidem fide dicam, ei qui alia vel meliora inuenerit, magnam habiturus gratiam. Hiceſius apud Athenæum piſces aliquot eiuſdem generis enumerat, vt cap. de phagro citauimus, phagrum, chromin, anthiam, acarnanes, orphum, ſynodontas, & ſynagrides. At pagrum & erythrinum non eſſe eum quem hîc depingimus, color rufus ſatis probat. hic enim candidus eſt, illi rufi. Synagris etſi alba aliquando dicatur, maculis tamen rubeis conſperſa eſt, ſimiliter & ſynodon: quare hac maximè nota, & dentibus ab hoc noſtro ſeiunguntur. Nec orphus eſſe poteſt: nam vt paulò pòſt oſtendemus, ruber eſt, hic noſter albus. Supereſt vt vel anthias ſit, vel chromis, ſed hos ſuis locis ab acarnane certis notis diſcernemus.

C Acharnam ſcribit Ariſtoteles æſtate laborare atque extenuari, quod etiam in hoc noſtro piſce verum eſſe comperies.

Lib. 8 de hiſt. anim. cap. 9.

COROLLARIVM.

F Notandum, à Diphilo quidem apud Athenæum, acarnanem piſcem τρόφιμον καὶ εὐέκκριτον dici, ſi rectè ſcribitur: contrà verò ab Hiceſio, tum hunc, tum phagrum, chromin, & alios eis ſimiles, dulces & ſubaſtringentes, ſatisque alere, & pro ratione etiam δυσεκκρίτους eſſe, hoc eſt difficulter excerni, quæ lectio magis placet. nam & quæ aſtringunt, & quæ multum alunt, ægriùs contrarijs aut minus id efficientib. excernūtur. Plus a. alūt (inquit idē Hiceſius) q̄ magis carnoſi ex eis magisq; terreni, & minꝰ pingues fuerint.

A A Callia poëta ἀχαρνὸς cognominatur Αἰνεὺς, à loco circa quem abundat. Germanicè circumſcribitur ein meerbrachſmen art: nam cum erythrina & phagro confunditur. Archanus piſcis capitones cum adoleuerunt præcipuè corripit, Ariſtot. de hiſt. anim. 8. 3. vbi Græcus codex noſter ἀράχνας habet, Gaza ἀχάρνας legit. Archanas (codex noſter habet ἄχανας ſine ρ.) æſtate laborat, eóque tempore extenuatur, Ariſt. ibi. c. 19. Quærendum an anacharſis quoq; & acherla eiuſdem piſcis nomina ſint apud Heſychium.

Accipiter piſcis, vide in Lucerna.

Aceanes, Ἀκεανες piſces, Ampraciotæ, Varinus.

Acerinam Plinij medici, recentiorum cernuam eſſe putat Bellonius: ſed id fortè ab atherina potiùs corruptum eſt.

Acharna vel Acharnus, vide Acarnan.

Acherla, ἄχερλα, piſcis quidam, Heſychius. idem fortè qui Acarnan.

DE ACIPENSERE.

Rondeletivs.

A ANTEQVAM quid de acipenſere ſtatuendum nobis eſſe videatur exponamus, operæpretium eſt docere veterum & optimorum autorum teſtimoniis acipenſerem ab elope, & anthiā differre. Acipenſere quidem cum nullus alius apud Romanos celebrior vnquam piſcis fuerit, tamen quis is ſit hodie ambigitur: hac maximè de cauſa, ꝙ elopem eundem eſſe & acipenſerem exiſtimarūt permulti, qui cùm quæ elopi à veteribus tribuuntur, vix vlli è piſcibus noſtris competere viderent, acipenſere nos hodie carere, perinde ac ſi omnino ē medio ſublatus eſſet, vel in rerum natura amplius non exiſteret, multis perſuaſerunt, ac proinde quis fuerit elops vel acipenſer apud veteres nos penitus ignorare. Acipenſerem igitur & elopem eundem eſſe piſcem non recentiores ſolùm, ſed etiam veteres quidam opinati ſunt. Athenæus, Appion grammaticus in lib. de Apicij delitijs, piſcem qui elops nominatur, acipenſerem eſſe ſcripſit. Plinius, apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus acipenſer, vnus omnium ſquamis ad os verſis contra aquam nando meat, nullo nunc in honore eſt, quod quidem miror, cùm ſit rarus inuentu. Quidam eum elopem vocant. Gaza quoq; ἔλοπα Ariſtotelis acipenſerem vertit. Ex his eundem eſſe (veterum nonnullis creditum) elopem & acipenſerem liquidò conſtat. Quibus duo alia teſtimonia opponimus, Ouidij nimirum & eiuſdem Plinij: ille enim in fragmento operis de piſcibus diuerſis in locis acipenſeris & elopis meminit:

Acipenſerem & elopem eundem eſſe nonnullis videri.

Libro 7.

Lib. 9. ca. 17.

Acipenſerem & elopem diuerſos eſſe.

Et precioſus elops noſtris incognitus vndis. Et circa finem:

Tuq; peregrinis acipenſer nobilis vndis.

Lib. 32. ca. 11.

At ne videatur Ouidius eundem piſcem diuerſis nominibus appellaſſe, audi Plinium citantem priorem locum: Elopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum vndis, ex quo apparet falli eos qui eundem acipenſerem exiſtimauerunt. Elopi ſanè palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Minimè autem veriſimile eſt Ouidio, qui in optimatum & principum domibus plurimus fuerat, acipenſerem diuitum tantùm menſis dignum habitum, ignotum fuiſſe. Ouidio aſſentitur Columella, qui de elope hæc ſcripſit: Fretorū differentias noſſe oportet, ne nos alienigeni piſces decipiant, non enim omni mari omnes eſſe, vt elops qui profundo Pamphylio, nec alio paſcitur. Idem Ælianus tradidit in mari Pamphylio ſolùm, nec niſi rarò & vix capi. Varro tamen elopem Rhodium etiam fuiſſe ſcripſit in Satyra περὶ ἐδεσμάτων inſcripta citante Aul. Gellio. Quòd verò anthias ab eodem elope differat, docet ex Dorione Athenæus. Cùm enim dixiſſet, τὸν δὲ ἀνθίαν τινὲς καὶ καλλίχθυν καλοῦσιν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα: aliquantò pòſt ſubdit, Δωρίων δ᾽ ἐν τῷ περὶ ἰχθύων διαφέρειν φησὶν ἀνθίαν καὶ καλλίχθυν, ἔτι δὲ καὶ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα. Quare non ſine veterum autoritate ab acipenſere & anthia elopem ſecernimus. Dicam quod maius eſt, elopes etiam communi nomine piſces omnes

Lib. 8. cap. 16

Lib. 11. ca. 21.

Lib. 7. ca. 16.

Anthiā etiam ab elope differre.

omnes dici, quòd voce careant. Athenæus: Dic mihi ô Theſſale luctator Myrtile, cur piſces à Poëtis elopes vocantur? Et ille: Videlicet quia voce carent. volunt enim ſecundum analogiam illopas dici, quòd voce priuati ſint: nam ἴλλεσθαι ſignificat εἴργεσθαι, id eſt, prohiberi, & ὄψ vox eſt. Idem Phauorinus: ἔλλοπες, ἐκ τοῦ ἐλλείποντες τῆς ὀπὸς, τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι. Ellopes dicuntur quia voce deſtituti ſunt. Alij λόπας ſquamoſos piſces intelligunt παρὰ τὸ ἐν λεπίσιν εἶναι. Et apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piſcari. Acipēſer igitur Latinum nomen eſt, teſte Athenæo ſimplici c ſcribendum duabus primis ſyllabis breuibus, vt ex Lucilij verſibus liquet, quos Cicero citat lib. 2. de finib.

Ellopes dici omnes piſces, aut ſaltem ſquamoſos. Lib. 7.

Acipēſer per c ſimplex.

O Publi, ô gurges, Geloni es homo miſer, inquit,
Cœnaſti in vita nunquam bene cùm omnia in iſto
Conſumis, ſquilla, atque acipenſere cum decumano.

Et Martialis:

Ad palatinas acipenſera † mittito menſas:
Ambroſias ornent munera rara dapes.

† alij acipenſem.

Ex his apparet Grammaticorum quorundam error, qui autore Sipontino acipenſerem ab accipiendo dictum putant, quòd frequenter accipiatur: nam & rarus eſt piſcis, & nomen duplici c ſcribendū foret. Quis verò ſit is piſcis, ex nullò veterum meliùs quàm ex Athenæo diſcere licet. Is cùm de galeis ex Ariſtotele locutus fuiſſet, poſtremò de galeo vario, & vulpe, ſubiungit: Archeſtratus qui Sardanapali vitam vixit, de galeo Rhodio ſcribens eundem eſſe opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibiis & coronis in cœnis circumferebatur, coronatis etiam iis qui geſtarent, vocatque acipenſerem. † ſed hic quidem paruus; & porrectiore roſtro eſt, & figura triangulari magis quàm illi, (μᾶλλον ἐκείνων. malim ἐκείνου, ἤγουν τοῦ ἐν ῥόδῳ γαλεοῦ: id eſt, magis quàm ille, nempe galeus Rhodius.) Horum viliſſimus & minimus non minoris venit quàm mille nummis Atticis (Ἀττικῶν χιλίων.) Partim ex iis, partim ex aliis quæ mox dicentur, colligo piſcem eum marinum, qui à noſtris ſturio dicitur, à Gallis *eſturgeon* à Burdegalenſibus *creac*, ab Italis *porcellette* acipenſerem eſſe. Nā cum galei, vt vulpes, roſtro ſint oblongo, huic multò magis prominet roſtrū, vt meritò vulpe galeo μακρορυγχότερος dicatur. Huic notæ accedit alia certa admodū & euidens, nimirum corporis totius figura triangularis. Centrina quidem corpore eſt triangulari, ſed roſtro non porrecto, eſtque piſcis planè ignobilis & inſuauis. Galei cæteri rotundo ſunt corpore, ſed ſturio ventre eſt plano, latera ob oſſa vtrinque poſita angulos duos, dorſum inter hæc eminens tertium angulum, conſtituūt. Adde quòd cartilagineus eſt piſcis, quam ob cauſam Athenæus cum cæteris cartilagineis cōiunxit. Quòd ſi quis aliquem ex cartilagineis proferre poſſit, cui hæc acipenſeris figura magis conueniat quàm ſturioni, libenter in eius opinionem diſcedam. Veruntamen duo ſunt quæ ſententiæ noſtræ repugnare videtur. Vnum quod acipenſerem Athenæus paruum eſſe dicat, cum ſturiones noſtri ſæpe ad cetacei piſcis magnitudinem acereſcant. At de ſturione marino verba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cū vulpe galeo collatus rectè paruus dicitur, in aquis verò dulcibus ſaginatus longè grandior fit. Olim Romam aduehebantur marini, quod etiam hodie fit, vidique illic paruos tantùm ſturiones, quales etiam noſtri ſunt qui in mari capiuntur. Ciceronis de eodem piſce hæc verba ſunt in dialogo de fato, citante Macrobio. Quum eſſet apud ſe ad Linternum Scipio, vnaque Pontius, allatus eſt fortè Scipioni acipēſer, qui admodum rarò capitur, ſed eſt piſcis, vt ferunt, imprimis nobilis. cum autem Scipio vnum & alterum ex iis qui eum ſalutatum venerant inuitaſſet, pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas, acipenſer iſte paucorum hominum eſt. Hæc poſtrema Pontij verba, & ad piſcis paruitatem, & conuiuarum dignitatem referri poſſunt, perinde ac ſi dicat, piſcem minorem eſſe, quàm vt tot conuiuis ſatisfacere poſſit, vel præſtantiorem & delicatiorem quàm vt quibuſlibet conuiuis apponi debeat. Alterum quòd ſententiæ noſtræ reclamat, ex Plinio & Nigidio ſumitur: Acipenſer inquit Plinius vnus omnium ſquamis ad os verſis contra aquam nando meat. Et Macrobius: Quod ait Plinius de acipenſeris ſquamis, id verum eſſe maximus rerum naturalium indagator Nigidius Figulus oſtendit, in cuius libro de animalibus quarto ita poſitum eſt: cur alij piſces ſquama ſecunda, acipenſer aduerſa ſit? Quibus reſpondemus de acipenſere hæc dicta eſſe ab iis, qui eundem eſſe cum elope crediderunt, vt quod elopi conueniret, id acipenſeri tribuerint. Præterea contra aquam nando meare non eſt † elopi proprium, ſed cum aliis omnibus commune: piſces enim modò ſecunda, modò aduerſa, modò obliqua, modò trāſuerſa aqua natant, prout impetu vel prædæ auiditate feruntur. Proprium quidem elopi fuerit ſquamas ad os verſas habere. At ſi ſquamas ad os verſas habet, quomodo peculiare illi eſt contra aquam nare? Etenim huiuſmodi ſquamarum poſitus ſubeunte leuanteque eas aqua magno ad natationem impedimento fore mihi videtur. Poſtremò ex Athenæo perſpicuum eſt acipenſerem non eſſe ex ſquamoſis, ſed ex cartilagineis piſcibus, qui omnes ſquamis carent: nam galeis eum coniunxit Athenæus, & Archeſtratus Rhodiū galeum eſſe exiſtimauit, à quo cum roſtri tantùm longitudine, corporiſque triangulari figura diſſideat, efficitur cætera galeis ſimilem eſſe, id eſt cartilagineum longumque eſſe piſcem. Hactenus de ſturionis nomine Latino, quem acipenſerem eſſe credimus. Nunc inueſtigandum eſt quo nomine eundem Greci nuncupauerint. Ac primùm ἀλώπεκα ſiue γαλεὸν ῥόδιον, quem Syracuſij κυνὰ πίονα vocabant, non fuiſſe, vt ſentiebat Archeſtratus, ex Athenæo demonſtratum eſt. Dorion in lib. de piſcibus ὄνον & ὀνίσκον differre facit, quāuis Galenus cæterique tum veteres, tum recentiores ὄνοι & ὀνίσκον, Latini aſinum vel aſellum pro eodem piſce ſcilicet pro merlucio vſurpauerint. At Dorion ὄνον vocat γάδον, ὀνίσκον vero μάξεινον & γαλλερίδαν, alij γαλλαρίαν, alij γαλλαρίαν, niſi mendoſi ſint codices. Hoc diſcrimine poſito ſcripſit idem Dorion, murænam fluuiatilem vnam habere ſpinam ſolam ſimilem oniſco: ſpinam intelligo totum vertebrarum contextum, ex quibus colligo ὀνίσκον ſturionem eſſe: proferat enim aliquis quæſo, piſcem cui cartilaginea dorſi ſpina vnica ſit, & in nullas vertebras diuiſa præterquàm lampetræ & ſturioni. Hæc quidem nota tam certa eſt atque perſpicua, vt cum lampetræ noſtræ & ſturioni conueniat, inficiari nemo poſſit murænam fluuiatilem noſtram eſſe lampetram, & Dorionis ὀνίσκον ſturionem. His adiungam quæ Athenæus ex Ariſtotele profert de oniſco. Scribit Ariſtot. in lib. de animalibus, os habere hians patenſque ἀνερρωγὸς ſimiliter ac galei, & ſolitarium eſſe, quæ aſello, id eſt, merlucio quadrare minimè poſſunt, ſed ſturioni aptiſſimè: os enim valde ſciſſum habet, ſemperque hians, & in prona parte, quemadmodum galei, nec gregalis eſt. nunquam enim plures ſturiones ſimul capiuntur, aſelli vero gregales ſunt, ad quos etiam referenda ſunt reliqua, quæ eodem in loco ex Ariſtotele ab Athenæo proferuntur. Suſpicor eundem ὀνίσκον ſiue ſturionem eum eſſe qui à

Idem deſcriptus ex Athenæo.

† Græci codices noſtri Lib. habent μακρινώτερα per κ duplex.

A

Sturio eſt acipenſer.

Triangulus.

Cartilagineus.

Sturio marinus ferè cubitum non excedit.

Lib. 3. Satur.

Acipenſeris ſquamæ an ad os vertantur.

Li. 3. Saturn.

† Nos quidē nuſquā hoc de elope à Græcis proditum inuenimus.

Acipenſerem non eſſe vulpem vel muſtelum Rhodium.

Dorionis oniſcum gallariam ſturionem eſſe.

Libro 7.

Idem piſcis Galeni galaxias videtur. Galeno lib. 3. de alim. facult. γαλαξίας vel γαλεξίαν dicitur: ab Athenæo modo γαλεξίδας, modo γαλαξίας, vt alterutri codices mendoſi ſint. Galeni verba hæc ſunt: Galeorum non vna eſt ſpecies: nam piſcis qui in maximo habetur pretio apud Romanos galaxias vocatus, ex genere eſt galeorum, qui in Græciæ mari naſci non videtur, quæ cauſa eſt cur ipſum Philotimus ignoraſſe videatur. Id quidem nomé dupliciter in exemplaribus ſcriptum inuenitur, in quibuſdam galei per tres ſyllabas, in quibuſdam galeonymi per quinque, & conſtat ſanè celebrem illum apud Romanos galaxiam in eorum numero qui molli carne conſtant eſſe habendum, reliqui galei dura magis ſunt carne. Fieri vix poſſe opinor, vt quis alium proferat piſcem ex galeorum genere magnopere à Romanis celebratum qui molli ſit carne præter acipenſerem, ſiue ſturionem noſtrum. *Sturio quid cum galeis cõmune, quid diuerſum habeat.* Quod ſi quis galeum eſſe neget, dicimus ideo quod cartilagineus ſit, non plano ſed longo corpore galeis ſimili, quod os in prona parte habeat galeorum modo, meritò in galeis haberi. Quòd branchias opertas habeat, id ei ex galeis peculiare eſſe, quemadmodum etiam quod pinguis ſit: præter hunc enim & vulpem, ſiue galeum Rhodium, cæteri omnes galei pingui carent. Hæc ſunt quæ de Romanorum acipenſere & ſturione noſtro veterum Græcorum monumentis tradita fuiſſe comperi.

F Acipenſer aliquando maximo in pretio fuit apud veteres Romanos, aliquando tam celebris eſſe deſiit. *Li. 3. Saturn.* Macrobius: Hæc Sammonicus, qui turpitudinem conuiuij principis ſui laudando notat prodens venerationem qua piſcis habebatur, vt à coronatis inferretur cum tibicinis cantu quaſi quadam non deliciarum ſed numinis pompa. Idem ſecundo bello Punico celebre fuiſſe piſcis nomen, nec illius ſeculi diuitias euaſiſſe probat ex Plauti comœdia. Verùm Traiani temporibus tanto in honore non fuit, autore etiam Macrobio: nec inficias eo temporibus Traiani hunc piſcem in magno pretio non fuiſſe, teſte Plinio ſecũdo, qui in naturali hiſtoria, quum de hoc piſce loqueretur, ſic ait: Nullo nũc in honore eſt, quod quidem miror cum ſit rarus inuentu, ſed nec diu ſtetit hæc parſimonia. Nam temporibus Seueri principis, qui oſtentabat duritiam morum, Sammonicus Seuerus vir vt eo ſeculo doctus, quum ad ſuum principem ſcriberet, faceretque de hoc piſce ſermonem, verba Plinij quæ ſuperius poſui præmiſit, & ita ſubiecit: Plinius vt ſcitis ad vſq; Traiani Imperatoris venit ætatem, nec dubium eſt, vt ait, nullo in honore hunc piſcem temporibus ſuis fuiſſe verum ab eo dici: apud antiquos autem in pretio fuiſſe ego teſtimoniis palam facio, vel eo magis quod gratiam eius videam ad epulas quaſi poſtliminio rediiſſe, quippe qui dignatione veſtra quum interſum conuiuio ſacro, animaduerto hunc piſcem à coronatis miniſtris cum tibicine intro ferri. Hactenus Macrobius. Eſt reuera ſturio piſcis delicatiſſimus, ſuauiſſimus, bonique ſucci, vt non immeritò ab iis qui gulæ deliciis dediti ſunt, plurimùm commendetur.

A Nondum me omnibus ſatisfeciſſe puto, niſi iis quæ de ſturione dicta ſunt, adiungam refutationes eorum qui alios atque alios piſces pro ſturione repræſentarunt, quorum ſtudium conatuſque laudo, ſententias verò hac in re non ſequor. *Sturio nõ eſt lupus.* Fuerunt igitur qui ſturionem exiſtimauerint eſſe lupum, quorum opinionem quum de lupo diceremus, reiecimus. *Attilus Padi nõ eſt ſturio.* Alij Padi attilum ſturionem eſſe contendunt, qui nunc adilo dicitur, quod manifeſtè falſum eſſe ſenſus ipſe docet: attilus enim ſturione maior eſt, figura, ſapore, pretio, tota denique natura à ſturione diuerſus. *Turſio Plinij phocæna eſt, nõ ſturio.* Alia opinio, Plinij turſionem, noſtrum ſturionem eſſe affirmat, cuius præcipuum autorem fuiſſe Theodorum Gazam complures arbitrantur. multi eandem ſententiam ſecuti ſunt maximè nominis affinitate adducti: parum enim abeſt ſturio à turſione: præterea Plinij autoritate, qui ſturionis formam capite de turſionibus videtur expreſſiſſe. *Lib 9. cap. 9.* Delphinorum ſimilitudiné habent qui vocantur turſiones, diſtant & triſtitia quidem aſpectus: abeſt enim illa laſciuia, maximè tamen roſtris canicularum maleficentia aſſimilati. At ſi Plinij turſio, phocæna ſit Ariſtotelis, vt interpretatur Theodorus, is ſturio nullo modo dici poteſt, cum phocæna delphinorum modo catulos pariat lacteţq;, ſturio verò oua edat.

Hycca non eſt ſturio. Hermolaus Barbarus iuuandis literis, optimiſque ſtudiis promouendis natus, in tanta eruditorum diſſenſione rogatus ſententiam per epiſtolam Paulo Corteſio reſpondit, ſturionem antiquitus hyccam fuiſſe, ex teſtimonio Athenæi hac coniectura adductus, quòd hycca porcum ſignificet, ſturio autem porcelleto, quum præſertim ſit paruus, appelletur ab Italis magna eius nominis ſimilitudine. Qua in re ab Hermolao diſſentio, quem virum alioqui ob ſingularem eruditionem, magnamque rerũ optimarum cognitionem ſuſpicio: ex Athenæo enim nihil colligi poteſt vnde coniicere rectè poſſimus hyccam ſturionem eſſe: ſcribit enim hyccam ſacrum piſcem à Callimacho vocari, & à Zenodoto annotari, & erythrinũ à Cyrenæis hyccam dici: ab Hermippo verò Smyrnæo hyccam iulidem. *Sturio nõ eſt ſilurus.* Multi hodie Paulum Iouium in lib. de piſc. Roman. ſecuti, ſturionem ſilurum eſſe opinantur: quam opinionem eo animi candore à me redargui omnes quæſo exiſtiment, quo idem Iouius multorum de ſturione ſententias refellit.

Eorum ſanè quæ Auſonius ſiluro tribuit, quamuis ſturioni quædam competant, multa tamen repugnant. Primum ſilurus fluuiatilis eſt, ſturio marinus flumina ſubiens, neque tam vaſtus, neque delphino ſimilis, deinde tergore olei colorem non refert: etenim oleum flaueſcit, ſturio tergore eſt cæruleo. *Lib. 9. cap. 15.* Iam verò quæ de ſiluri moribus tradit Plinius, à ſturione valde ſunt aliena: ſilurus graſſatur vbicunque eſt, omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens: ſturio verò ob oris ſitum & figuram id efficere non poteſt. Poſtremo neque maleficus eſt, neque dentibus armatus.

DE EODEM BELLONIVS.

Sturio marinus ac fluuiatilis piſcis omnium ſui generis cartilagineorum, longè delicatiſſimus eſt: A qui ſi cum antiquorum piſcium nomenclatura conferatur, fortaſſe Latinorum Acipenſeri, Græcorumq; *Acipenſer & helops.* Helopi reſpondere videbitur, quod tamen temere affirmare non auſim: tum quòd Latinorum Acipenſer, & Græcorum Helops, rarò ab antiquis reperiri ſolerent: tum quod puſilli eſſent Acipenſeres antiqui: quamobrem Venetorum vulgus *porcelletas* appellauit. Plinij prætereà Acipenſer, vnus omnium ſquamis ad os cõuerſis, contra aquæ curſum natat. Quæ cum Sturioni minus conueniant, controuerſiam hanc iis relinquemus, qui rebus obſcuris paulò curioſiùs addicti, etiam interiora maris ac fluminum, paulò liberaliore ingenio perſcrutantur. *B Vbi Sturio. Cauia.* Eſt igitur Sturio, Tyrrheno atque Adriatico mari infrequens, Ponto & circa Mæotidem paludem frequentiſſimus: quibus ex locis huius oua, quæ alioqui nigra ſunt aduecta, atque in molem ingentem coacta, ſalita, & cadis incluſa apud Turcas, GRÆCOS ac VENETOS diuenduntur: Cauiarium appellant. Cuius generis eſt etiam aliud, rufo colore præditum,

de quo

de quo in Cyprino dicemus. Proinde Sturione Tanais abundat, quod flumen Aſiaticis Tana, ipſe quoque piſcis vulgo Xirichi appellari ſolet. A

Exiccatus autem vel inſolatus, ſale conſperſus, & in longiores aſſulas diſtiſſus, Græcis ac quibuſdam Italis optimum edulium præbet, vt crudis eius aſſulis cum cepis vulgus vti ſoleat. F

Integrum piſcem Cyprij Moronam vocant: Aſſulas autem, vulgus Italorum *ſpinalia*, aut eo corruptius *ſchinal a* vocat: quod totum huius piſcis corpus in lõgum per tergoris ſpinam, à capite ad caudã diffindere ſoleant. Ac quod ex huius piſcis folliculo, ſecundum ſpinæ longitudinem expanſo, Tanais incolæ collam conficiunt (quemadmodum ex Herodoti Strabonísve Antaceo) ob id generali quodam vocabulo, collam appellant, diſtinguuntq; ſturiones Caffæ populi, in Collam Xirichi, Collam Merſini, Collam Morona, & Collam Zuccha. A E

Colla quadruplex.

Cæterum frequentior, delicatior, ac procerior nobis eſt Sturio ex Ligeri ac Rheno quàm ex Oceano, aut Mediterraneo mari: vt noſtra memoria apud montem Argum. Franciſco Regi decem & octo pedes longus aliquando fuerit oſtenſus. Ea eſt porrò Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum ac Germanicorum inter ſe differentia, quæ magnitudine, craſſitie, cutis aſperitate, & ſubnigro, ſubfuluo, aut argenteo colore diſtingui poſſit. Quod autem ad huius piſcis deſcriptionem attinet, hoc ánimaduertẽdum eſt, Sturionem tereti, oblongoque eſſe corpore, inter rotundos ac planos ambigenti: vt qui ſubtus quodammodo planus ſit, dorſo verò ſemirotundo. Sequanicus ac Ligerinus adultus, tres interdum orgyias excedi, Galeum piſcem pinnis ac forma referens, exili corpore, hirta ſurſum pelle, deorſum plana ac læui, apud Ferrarienſes ac Bononienſes argenteo colore fulgens, dorſum & latera tribus veluti carinis diſtincta oſtendit. In dorſo, octo quaſi oſſicula cultellata prominere videas: in lateribus autem vtrinque, alia octo & viginti, calli duritiem præ ſe ferentia à branchiis ad caudam exporrecta. Cæterum, oblongo roſtri mucrone præditus eſt, porrectamque habet frontem, atque in pyramidem aſſurgentem. Cirrhos duos oblõgos, myſti modo, ſub mento oſtendit, ſub quo diſſiſſam barbam eſſe diceres. os ei ſub roſtro fiſtuloſum vulpeculæ marinæ modo. Proinde totius corporis compage ad Galeos accedit: ſed habet Galeus branchias cute contectas: hic verò, operimentum veluti ſpineum, ſquamati piſcium generis in morem, atque oculos pro corporis mole admodum paruos gerit. Branchias ſimplices quidem, nec vſq; adeò rufas habet: nulliſque dentium rudimentis præditus eſt, imò neque labia exaſperata præ ſe fert: non enim piſcib. aut conchis, ſed muco potius, aut aliis læuioribus, quinetiam ſabulo & arenulis, veſci credibile eſt. Quamobrem natura illi ventriculum duriſſimum confecit, adeo ſtricte tergori inhærentem, vt niſi diſciſſum inde euelli poſſit. Ob quam etiam rationem os illi in tubi modum fiſtuloſum eſt, quo facilius terram ad imum effodiat, habetq́ue œſophagum vndique in rugas contractum, linguam denſam & craſſam. Ac quando ad internas eius partes ventum eſt, cor etiam ſpongioſum ac triangulare pericardio incluſum oſtendit: iecur ſtomachum fulciens, in duos lobos diuiſum: oblongos quidem eos, fuſcos atque in gyrum crenis aliquot diſtinctos: quorũ dextro lobo veſicula fellis ita adſuta eſt, vt nulla ferè appareat. Lienem ſtomacho ſubiectum, ſubrubrum, & in V literam efformatum gerit: inteſtina valida & craſſa, tribus tantum ſpiris conuoluta. B

COROLLARIVM.

Acipenſer vel aquipenſer (vt apud Feſtum ſcribitur) vnde dicatur non conſtat. licet tamen conijcere vocabulum ab origine Græca detortum eſſe. nam Archeſtratus galeum Rhodium, quem putabat eũdem eſſe piſcem, à Syracuſanis κύνα πίονα vocari meminit, hoc eſt canem pinguem: quod ſi a. vocalẽ præponas & pauca immutes, acipenſera facies. Quanquam Athenæus acipenſerem non eundem eſſe ait, ſed minorem galeo Rhodio & roſtro longiore, vnde rurſus ſubit aquipenſerem ab acuta roſtri figura dici potuiſſe, vel Latina origine, vt aquifolia ab acutis foliis: vel Græca. nam & hodie Græci ſturionem ξυρίχ nominant, quaſi oxyrynchum (quod nomen etiam aliis piſcibus attribui ſcio) à roſtro oblongo & acuto: & potuit oxyrynchus in oquirenſem & aquipenſem demum peruerti. Sturio etiam Latinis hodie, & Stör Germanis vſitatæ voces, à Græca per aphæreſin ſimul & apocopen factæ mihi videntur. Forte & acipenſis in recto caſu proferri poteſt, à quo accuſatiuum acipenſem Martialis formauit in carmine, in quo alij acipenſera legunt.

Plura legẽs infra in St urione.

Moronæ vocabulum Græcis hodie vſurpatur, ſed non de eodem piſce omnibus. Cyprij ſturiònem ſic vocant, vt Bellonius ſcribit: Græci cæteri piſcem illum quem noſtri huſonem, vt Rondeletius & Calcagninus. ſed horum piſcium magna inter ſe naturæ formæq́ue ſimilitudo eſt: & vtriuſque ad ichthyocollam conficiendam vſus. vtrique præpingues ſunt. & porcum pinguedine referunt: vt inde marionis nomen factum arbitrer. nam & Cretenſes porcam μαρίν appellant, & Germani Mör: & ſturionem paruum vel marinum Veneti *porcelletum* vel *porcellum*, vt & Parmenſes & alij, Grapaldo teſte.

Plinius, vt ſuſpicor, porculum marinum. quare marionis (quem porculo marino ſimillimum facit) nomen apud Plinium non mutarim. quanquam Rondeletius maior legere malit, non mario, in hoc Plinij loco: Silurus graſſatur vbicunque eſt, præcipuè in Mæno Germaniæ amne propter Lisbouim & in Danubio maior, porculo marino ſimillimus. Vbi noſtri codices habent, Et in Danubio maior extrahitur, porculo marino ſimillimus: quæ lectio nobis probatur. (Nam de ſiluro Danubij nondum nobis conſtat an ſit, & quantus: & ſi eſt, an porculo marino ſimilis: quod non puto.)

Tomus nuncupatur Thurianus ab Italiæ oppido Thuriis, quo primum ex Sicilia creditur ſubuectus: à cuius deliciis ſturioni nomen conciliatum putant. Athenæus Thurſianum vel Thurianum obſonium prodit eſſe canis marini portionem, Cælius.

Sturionum has duas icones Venetiis nactus ſum:inferiorem Moronam nominant.

STVRIO PRIMVS.

STVRIO SECVNDVS.

Sturio piſcis eſt quem antiqui ſtoram vocauerunt, Albertus. ſed certum eſt neminẽ veterum ſic appellaſſe. Germani vocant Stör/Styr/Styrle. Angli *Sturgion*. Illyrij *Geſeter*. Vngari *Geczyge* vel *Getſchyge*, Hiſpani

ni *Sulinum*, quaſi *Suilum*, vel *Suillum* à *Sue*. Occa Moſcouiæ fluuius habet piſces quoſdam peculiares, quos ipſi ſua lingua vocant *beluga* miræ magnitudinis, ſine ſpinis, capite & ore amplo Biela id eſt, album. poſtrema tria Sturionum genera: & *bielaribuza*, hoc eſt album piſciculum nobiliſſimi ſaporis. horum maximã partẽ ex Vvolga fluuio eò deuenire putant, Sigiſmundus Liber. Crocodili quidã in Nilo diſrumpuntur ſuffoſſis aluis mollibus certis ferarum dorſualibus cruſtis, quas delphinis ſimiles nutrit fluuius, Marcellinus. Ego genus hoc piſcium, Sturiones, vel omnino cognatum eſſe puto: quos propter ſimilitudinem quandam aliqui Delphinos appellarint. nam & Solinus, Delphinum (inquit) genus eſt in Nilo, quorum dorſa ſerratas habent criſtas. hi delphines crocodilos ſtudio eliciunt ad natãdum, demerſique aſtu fraudulento, tenera ventrium ſubternatantes ſecant & interimunt. vide infrà in D. Babillus author eſt (inquit Seneca naturalium quæſt. lib. 4.) cum ipſe præfectus obtineret Ægyptum, Heraclitio oſtio Nili, quod eſt maximum, ſpectaculo ſibi fuiſſe Delphinorum à mari occurrentium, & Crocodilorum à flumine aduerſum agmen agentium, velut pro partibus prælium.

Carolus Figulus qui de Piſcibus Moſellæ noſtro æuo ſcripſit, ſturionem ipſum eſſe delphinum aſtruere conatus eſt, falsò id quidem. ſed certè multa quod ad formam vtrique conueniunt: vt ſi quis illos fluuiatiles delphinos appellet, nil faciat abſurdi: quanquam non omnino fluuiatiles ſunt, ſed è mari in fluuios maiores ſubeunt, quod non faciunt delphini. cruſtæ quidem illæ dorſuales ſerratæ, non delphinis marinis, ſed ſturionibus conueniunt. quibus ſi crocodilorum ventres aliquando dilanient in Nilo, non miror, quando in Danubio etiam huſonem piſcium maximum Sturio cruſtis illis hamatis ventrem ſubiẽs vulnerat ac vincit, vt fama eſt: ſiue id conſultò & pugnæ ritu facit, ſiue temere dum fugiens aut aliter impetu effertur, & in huſonem fortuitò incidit. Et hic idem Delphinus Nilôus noſter, ὀξυρυγχος fortè fuerit qui inter huius fluuij piſces memoratur, quando hodieque à Græcis Sturio ξυρίχη nuncupatur. Hiſca etiam Symeoni Sethi non alius piſcis videtur. vide in Hycca.

Sturio adultus piſcis eſt magnus, & nouem plerunque pedes longus, Albertus. amicus quidam noſter Antverpiæ pedes longum quatuordecim ſibi viſum nobis retulit. B

Creſcit ad iuuenci magnitudinem. nam qui centum & octoginta libras exceſſerint, vidi, Cardanus. Rotundus eſt inſtar claui, (aliàs clauæ.) Tres habet dẽticulorum in pelle pungentium per corporis longitudinem (ordines) os ad ſugendum potius quàm mandendum, carnem albam: oſſa nulla præterquàm in capite: pingue flauum: hepar magnum & prædulce, Albertus. Ventrem habet exiguum, & ferè ſolidus eſt in loco ventris: inteſtina parua. ore caret: & quæ in cæteris animantibus ori deſtinatur pars, in eo integra eſt: nec niſi modicum ſub gutture foramen habet, quod aëre ſereno aperit, reliquo tempore claudit, Author de nat. r. Piſces quidam ſquamas non habent, ſed pellem aſperam, vt canicula marina. aliquid etiam tale habent muruca & Sturio, & piſces illi qui ſturionem roſtro referunt, Albertus. videtur autem murucæ nomine intelligere huſonem, vel ei cognatum piſcem, quem Itali Moronam nominant.

Sturio viuit in aquis fluuialibus, quæ magnæ ſunt & diuiſæ: in ſtagnis viuere diutius non poteſt, niſi ad dulces fluuiorum aquas tranſire ei licuerit, Author de nat. r. Flumina non niſi lata ingreditur, Platina. C Aſcendit à mari per fluuios ad quinq; vel amplius dierum itinera, quanta ab homine mediocriter expedito cõficerentur. Viteberge reperitur in Albi, quæ vrbs dierum quinq; itinere (vt audio) à mari diſtat. Viẽnæ in Danubio, & fortè etiã S. In Rheno quouſq; aſcẽdant, dicere nunc non poſſum: hoc ſcio Argentorati nullos niſi rariſſime capi, vt miraculi loco habeatur. In Vvolga & Occa Moſcouiæ fluuiis abundant. Piſcis Germanicè dictus Zieg vel Goldfiſch (quærẽdum an ſit alauſa) cum Sturione in Albim aſcendit, & vnà capitur. Dentib. cum careat, ſuctu propemodum & paruis piſciculis victum ſibi venatur, Calcagninus.

Sturio & Muræna toto ore extrahunt humorẽ eorum quæ ſugunt ad ſuum nutrimentum, Albertus: qui Murænæ nomine lamprædam accipit. Cibi parum aut nihil admittit, cum ſola aëris ſerena tranquillitas ad cibum ei ſufficiat. quare ventrem anguſtum & inteſtina parua habet, Author de natu. r. Nihil cibi craſſioris in ventre eius reperitur, ſed humor viſcoſus quem exuxerit, Albertus. Apud Germanos quoſdã celebre eſt prouerbium, in hominem nullius aut parciſſimi cibi, aëre eum veſci inſtar ſturionis, **Er läbet des winds/wie der ſtör**: quem Latino Prouerbio rore paſci dixeris. Auſtro citiùs pingueſcit. aquilone verò flante ſubſidet in profundo. In lacte etiã poſitus diu ſicut in aqua viuit, Author de nat. r. Magna vi cauda impellit moles non paruas, & ſæpe ligna impetu caudæ quaſi diſſecat, Eberus & Peucerus. Sturio Salmonum è mari aſcendentium dux eſſe perhibetur: & inuentus copiæ Salmonum (quos lachſos noſtri vocant) indicium piſcatoribus facit, vt audio.

Huſonem impugnat & vincit, ventre quem ſubierit cruſtarum in dorſo aculeis lancinato: & ſimiliter Crocodilum in Nilo, ſi modo piſcis in Nilo delphini præ ſe ferens formam Sturio eſt. D

Sturionẽ magnum in Pado ſic capiunt: Homines in trib. aut quatuor nauiculis cõſpectum ipſum natãtẽ tacitè ſequuntur, donec viderint eum eſſe iuxta locum aliquẽ vbi tenuis aut vadoſa eſt aqua, nẽpe ripã verſus. tum ſubitò magno poſt eum ſtrepitu & tumultu cõcitato, terrẽt, ita vt in vadum fugere cõpellant: vbi cum natare nõ poſſit, cõprehẽditur. In Danubio ſturiones in arena dormiẽtes tridẽte percutiunt, Alb. E

Qui voluptates ipſas contemnunt, eis licet dicere, ſe acipenſerem mænæ non anteponere, Cice. lib. 2. de finib. vt citat Nonius. Et Thuſc. 1. eodẽ citãte, Et ſi quẽ (inquit) tuorum affectum mœrore videris, huic acipenſerẽ potiùs q̃ aliquẽ Socraticum libellum dabis. Plautus in fabula q̃ inſcribitur Baccharia, ex perſona paraſiti: Quis eſt (inquit) mortalis tanta fortuna affectus vnquam, Qua ego nunc ſum? cuius hæc ventri portatur põpa. Vel nunc qui mihi in mari acipenſer latuit antehac. Cuius ego latus in latebras reddã meis dentibus & manibus. Sturionem nunc tribus nominibus Græci ſale inueterantes condiunt, rhachinq; dorſi portionem nominant: quo argumento ſchinalẽ nos vocitamus: pleuram verò coſtas & latera. hypocœlium deniq; aluum cum pube, Cælius ex Hermolao Barbaro, cuius ipſe nomen diſſimulat. F

Sturio carne eſt ſuauiſſima, Cardanus. ſunt qui vitulinæ conferãt: ſed multò eſt pinguior & ſuauior. Hepar eius magnum eſt, adeoque dulce, vt niſi felle eius temperaretur, nauſeam faceret, Albertus. quare (coqui) felle eius hepar perfricare ſolẽt, Author de nat. r. Sturiones parui multò vilioris ſunt pretij magnis: ſicut & marini (qui & ipſi minores ſunt) fluuiatilibus poſtponuntur.

Fœminas ouis plenas plus quàm enixas probamus, non vſque adeò tamen vt maribus præferamus, Manardus. Sub cane ſturiones maximè commendamus, imò (vt Iouius ait) in mediis tãtum ſolſtitij feruoribus

ribus laudantur, Idem. Stirionem (inquit Platina: ſic autem nominat, non ſturionem) captum non ſtatim, ſed poſt paululum, in aqua dimidiata, vino albo & aceto coques. Salem indere memento. Tantum cocturæ, quantum vitulina caro, requirit. Comedi ſtirion ex leucophago, vbi multum gingiberis inſit, vel ex alkato vel ex ſinapio debet. Ex Stirione fit ſalitura, quam vulgo ſchinale vocant, quaſi ſpinale, quòd ex dorſo & ſpina fiat. Bonum ſcito, cum in teſſellas cõciſum, integrum & rubeum erit. Dum in craticulâ coquitur, aceto & oleo crebro inſpergito, ne deſiccetur: vbi calorem penetraſſe credideris, ab igne eximito, ac ſuffuſam reliquo aceti & olei, conuiuis apponito. Hæc ſunt potatorum calcaria. Conditum, quod cauiare vocant, ex eodem Platina: Oua ſtirionis, exemptis quibuſdam neruis, qui hæc intererant, lota ex aceto aut vino albo, in tabulam extendes, vt exiccentur. Salita deinde in vaſe aliquo, aut inuoluta ſale, manu, nõ tudicula, ne frangantur: in ſaccum raræ texturæ, vt inde humor exeat, conijcies. Poſtremò verò in ſeriam in fundo perforatam, vt ſi quid humoris ineſt, inde exeat, ad vſum repones, bene premendo & operculãdo. Coqui duobus modis cauiare poteſt. Nam & in buccellas vel ſi uſtis panis parũ toſtas extẽſum ad ignẽ cum fuſcina aut gladij cuſpide tandiu retinendum eſt, donec cruſtam fecerit coloratiorem: atque ſtatim calidum edendum: aut lotum in aqua tepida, ne plus quàm ſatis ſalitum videatur, oleribus bene conciſis, excrutato pani ac trito admiſcebis, addendo parum cepæ minutatim conciſæ ac frictæ, minimũ piperis. Hanc deinde impenſum in fricturæ modum coques, & Græcos huiuſcemodi cibi auidiſſimos paſces.

H.a. His diebus didici ſpecie modo, non item genere diſtare tres hos piſces, Danubianum marionem, Padanum acilum: & hyſcam, quem Tranſalpini ſturionem nunc vocant: nos Ciſalpini rectiùs, mea quidem opinione, ſtirionem, quaſi tu ſtolora dicas, quòd roſtro ſuo proræ item roſtratæ ſpeciem referat. Atque

Porci fl. hos omnes non abſurdè fortaſſis porcos fluuiales dixeris, quod & Græcis placuiſſe liquidò apparet, duntaxat in duobus (hyſca, & marione, qui Germanis Hus, Bohemis Wyz vocatur, ac ſi Græcè dicas ὗς) quib. tertius (atilum dico) totius corporis figura perſimilis eſt, & ſi quid inter illos paulum euariat, ex diuerſitate regionum accidere videtur: quod non in brutis ſolum, ſed & in humano genere ſatis conſpicuum eſt. Omnino cum porco terreſtri hoc totum genus habet quædam communia: præcipuè roſtrum, adipes, totiusque corporis obeſitatem: niſi quòd hyſca aliquanto gracilior collata ad alterutrum apparet: ſicut & mole vtriſque cedit. Omnes tamen cetacei, vt inter fluuiatiles haberi poſſunt. His fortaſſe aliquis marinum delphina adnumerauerit, tum forma ſimilem, tum vocabulo, videlicet δελφῖνα: quin & vulgo Germanorum porcum marinum ſua lingua dictum, Sigiſmundus Gelenius in epiſtola ad nos.

H.f. *Acipenſer Gallonij.* De acipẽſere Gallonij Crinitus de honeſta diſcipl. 6. 4. hæc obſeruauit: In oratione (inquit) M. Tullij pro P. Quintio hæc verba legimus: Non vt dominentur illis qui relicta virorum bonorum diſciplina, & quæſtum & ſumptum Gallonij ſequi maluerunt. Fuit autem Publius hic Gallonius poſtremæ gulæ homo, & in cupedijs & lautioribus cibis aſſiduè verſatus: vnde ob eam rem à Lælio viro ſapienti gurges eſt appellatus. nam & Flaccus Horatius, eundem Gallonium fuiſſe præconem aliquando teſtatur, atque eius menſam acipẽſere magno infamem: quod ex Lucilij poetę ſatyra mutuatus eſt. Verſus autem Lucilianos, quĩ lepidiſſimi ſunt, libitum eſt adiicere, ſicuti & M. Cicero in lib. de finib. refert ex Satyra ad Lapathum:

Læli, præclare & rectè ſophos: illeque verè
O Publi gurges Galloni, es homo miſer inquit:
Cœnaſti in vita nunquam bene, cum omnia in iſto
Conſumis ſquilla atque acipenſere cum decumano.

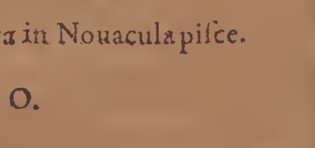
Stvricni cognatum eſſe puto piſcem, quem Vngari (vt audio) vocant Tock, vel Tück, vel Tockhal. Hal quidem ipſorum lingua piſcem omnem ſignificat. Hunc ad trium aut quatuor cubitorum magnitudinem peruenire aiunt, lubricum & ſine ſquamis eſſe, dorſo tamen ſpinoſo, ſubnigrum, capite magno, ſimilem ferè barbottæ dictæ, hoc eſt muſtelæ fluuiatili. (aut potius Huſoni, quem aliqui ſimiliter Barbottam vocãt:) dentibus carere, intus nihil præter cartilaginem habere: certo tempore capi, vere & autumno. E mari fluuios ſubire putant. Sed de hoc aliàs certius cognoſcemus ſpero: nunc huſonem aut ſimilem eſſe ſuſpicor, *Zucca* Caſſæ, idem aut ſimilis eſt, cuius in ichthyocolla meminit Bellonius. z pro d permutato: vt h coram t pro ſ inferiores Germani ponunt. Tok quidem per aphæreſin ab antaceo factum videtur nomen.

Accipitrem piſcem volantem Apuleius nominat. Is Græcè ἱέραξ vocatur, Latinè Lucerna vel Miluus, de quo in L. elemento agemus.

Aconias, *ἀκονίαι*, piſces Numenius apud Athenæum nominat. Vide infra in Nouacula piſce.

DE PISCICVLO ACVLEATO.

Rondeletivs.

Aculeatus maior. In fluuijs & lacubus reperiuntur piſciculi qui optimo iure aculeati nominantur ab aculeis quibus horrent. Horum duo comperio eſſe genera. Prius eſt maius, tribus tantùm aculeis in dorſo munitur, tribus in ventre, coniunctis, quales cernuntur in ſemine eius generis bliti quod *Epinar* Galli vocãt, à quo *pinar* hic piſciculus nuncupatur, vel *Escar de* à Germanis Stachelfiſch / Bueiſchle, ab Italis *Stratz* .... Aculei acutiſſimi ſunt & firmi quos in metu erigunt, vt ſe ab aliorum iniurijs tueantur. Aculeis demptis corpore paruas Percas referunt, à ſquamis nudi ſunt. Fluuij & lacus quidam tãta interdum horum piſciculorum copia abundant, vt putent nonnulli ſeminatium eſſe reliquorum piſcium, vel certè prædam. Exhauſtis etiam vel exſiccatis ſtagnis quamplurimi relinquuntur pauperibus colligendi. Alterum genus eſt eorum qui ſenos aculeos rigidos in dorſo habent, in

Minor. lateribus ſingulos. Hunc piſciculum in Nare vidi è quo Tiberim ſubit. Accolæ piſciculis iſtis veſcuntur.

F Errant qui de genere Galeorum eſſe aiunt. Quid enim piſciculis iſtis cum Galeis commune eſſe poteſt?

Corollarivm.

Piſciculum hunc pungitium vocat Albertus, ſpinachiã author obſcurus qui de naturis rerum ſcripſit: & alius quidam obſcurior neſcio qua ratione turonillam: niſi equitem intelligas, quòd aculeos calcarium inſtar habeat, vt qui equeſtri certamine decertant, quod vulgò tornamentum vocant, aliqui Tro-

ianum ludum à Vergilio deſcriptum, vel à ſpina factum ſit nomen; quam Germani **Dorn** appellant. Nam & Germani qui **Stichling**, id eſt, aculeatum hunc piſcem vocant (quod nomen noſtri percæ fluuiatili tribuunt) inter piſces eadem ratione equitis vel regis titulo ioculari celebrant. Vel potiùs à ſpinis, quibus inhorreſcunt. Anglicum eius nomẽ **Scharplyng**. Spinachia corpore eſt puſillo, ſed vtiliter vndique ſpinis extantibus munito, aduerſus aliorum piſcium iniurias tuta, Obſcurus. Pungitius piſciculus eſt omnium minimus: qui lanceolas (aculeos) binas habet in radicibus pinnarum ventris. Màs ſub gutture rubet, fœmina rubore caret. Squamas non habent. Piſcatores hoc genus piſcium ſponte generari aiunt, & ex ipſis alios omnes, hac obſeruatione inducti, quòd in lacunis nouis primo ſtatim anno inueniuntur, & poſtea ſequentibus annis piſces alij diuerſi quanquam nulli fuerint immiſsi, Albertus. Reperiuntur cum alibi, tum Argentorati, & Vitebergæ in Albi. nulli apud nos.

DE ACVS PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

A Græcis βελόνη piſcis dicitur, & ῥαφίς. Dorion citante Athenæo, βελόνην φησὶν ἣν καλοῦσι ῥαφίδα Ariſt. in his qui nunc extant libris βελόνην ſemper vocat. In lib. autẽ περὶ ζωϊκῶν vt ſcribit Athenæus, ῥαφίδα etiam nominauit. Similiter Oppianus, ῥαφίδες δ' ἐπὶ τῇσιν ἀραιαί. ἀβλεννὴς etiam nuncupata eſt. Athenæus, Ῥαφὶς ἡ βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλεννής. Gaza acum interpretatus eſt. Plinius aculeatum vocat. Belone, inquit, quos aculeatos vocamus. Alibi acum. Acus, inquit, ſiue belone vnus piſcium dehiſcente propter multitudinem vtero parit. Qui nunc Græciam incolunt corrupto vocabulo βελονίδα. Noſtri *Eguille*. Itali *aguzella*. Hiſpani *aguilla* vel *agu‑a peſcado*. Veneti *aucuzela*. Normani *orphiez*. Habet etymum à roſtri longitudine, tenuitate & acie, quòd ideo ſimile eſt acui vel ſagittæ: vnde ὀξύρυγχοι ῥαφίδες ab Epicharmo cognominatæ ſunt. ἀβλεννὴς verò quòd ſine muco ſit: βλέννα enim mucum ſignificat: hic autem piſcis carne eſt planè ſicca, & ſine humore lento, glutinoſo & mucoſo, quò multi lõgi piſces obliti ſunt. Duas acuum differentias obſeruauimus: vnam, quæ apud nos frequẽs eſt admodum, & vulgo notiſsima, de qua priùs tractabimus: alteram, quæ acus eſt Ariſtotelis, à noſtra vulgari diſsidens, de qua proximo capite.

A Libro 9. Ibidem. Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Libro 8. Lib 32. c. 11. Lib. 9. cap. 51. Ath. lib. 7. Acuum duæ ſpecies.

Acus vulgaris piſcis eſt longus, læuis, marinus quidem, ſed interdum etiam in marinis ſtagnis reperitur. roſtro eſt acuto, lõngo, tenui. Maxilla inferior ſuperiore eſt longior, in mollem quandam ſubſtãtiam degenerans. Dentes in vtraque maxilla parui frequentesq́;. Caput eſt triangulare, viride. Oculi magni, rotundi, lutei. Ante hos meatus ad audiendum vel ad odorandum trianguli figura. Branchiæ quatuor duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias. Duæ aliæ breues ſub ventre, quas ſequitur alia longa, aculeis conſtans & membranis ab vmbilico ad caudam progrediens. hac ſuperior alia eſt magnitudine ferè par. Cauda breuis eſt in duas pinnulas terminata. Podex infima parte ſitus, non admodùm conſpicuus. Acus hæc ventre plano eſt, reliquo corpore quodam modo quadrato, ob lineam vtrinque protenſam è ſquamis contextam, reliquis partibus læuibus & ſine ſquamis. Dorſo eſt cæruleo, ventre cãdido, ſpina dorſi viridi, cæteris partibus interioribus longis, vt ventriculo, inteſtinis ſine appendicibus. Hepate oblongo, & in eo veſicula fellis oblonga, corde angulato. B

Æſtate venter ouis multis refertus conſpicitur. Quare illam æſtatis tempore parere crediderim, ſed ſerò & ſine vlla ventris ſciſſura. C

Carne eſt dura & ſicca, quam ob cauſam difficiliùs coquitur, ſuccum tamen bonum gignit. Mirũ igitur ſi Athenæus de hac noſtra acu locutus † nõ ſit Ῥαφὶς ἡ βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλεννής. δύσπεπτος, ὑγρὸς, εὔχυλος: (*vide infra in Corollario. cùm minimè humidam eſſe experientia conſtet, ſed ſiccam.*) Oppianus de hac noſtra acu videtur locutus fuiſſe, cum tradit eam dentibus retia erodere & incidere. Dẽtes enim paruos habet & frequentes. F Libro 8. † negatio videtur abundare.

Καὶ μὴν δὴ ῥαφίδων τοῖος νόος: αἱ δ' ὅτε κόλπον
Δικτύου ἐκπροφύγωσι, πάνυ δ' ἔκποθε κλώωντες,
αὖθις ἐπιστρωφῶσι, λίνοισι δ' ἐπιμυζῶσαι
Δήγματ' ἐπιπείρουσι, τὸ δ' ἐξ ὄφιος δύεται εἴσω,
Τρύχει τ' ἀμελγόμενον πυκινοὺς ἔντοσθεν ὀδόντας.

Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Præterea eam quam exhibemus βελόνην ſiue acum meritò dici, tum figura, tum nationum omnium conſenſus appellationesq́; teſtantur, à qua diuerſam fateor eſſe eam, de qua ſcripſit Ariſt. quippe cui notæ multæ quæ huic noſtræ inſunt, minimè competant. dentibus enim caret acus Ariſtotelis, teſte Athenæo: Ad hæc rimam habet in ventre. Poſtremò hyeme parit. Quare diſtinctionis & perſpicuitatis gratiâ priorẽ belonem appellabimus vulgarem ſiue communem: alteram belonem Ariſt. de qua iam dicamus. Acus Ariſtotelis. Libro 7.

DE ACVS SECVNDA SPECIE, SIVE DE ACV ARISTOTELIS, RONDELETIVS.

Locis aliquot, quos poſteà citabimus, βελόνης meminit Ariſtot. Ea verò eſt, quæ à noſtris *Trompette* dicitur. Ab Italis quibuſdam *Diauolo*. Sunt qui ſerpentem marinum eſſe credãt, ſed falsò, vt docebimus. Piſcis eſt longus, tenuis, cubiti longitudine, digiti craſſitudine; oculis, branchiis hippocampo planè ſimilis. A B

nè ſimilis, necnon roſtro, quod tubam æmulatur, vnde à noſtris nomen poſitum. A capite ad podicem hexagonus eſt piſcis, à podice ad caudam quadratus. Podex in medio ferè corpore, à quo rima oblonga progreditur, in qua oua reponi certiſſimum eſt. Ego cùm huiuſmodi acum hyemis initio cultello aliquando diſſecarem, in rima oua permulta reperi, fideque digniſſimis viris oſtendi. Proximo anno quum non procul ab Aquis mortuis locus in mari turri ædificandæ deſtinatus, vndis vacuaretur, illicque maris purgamenta diligentiùs perluſtrarem, duas acus reperi coloris diuerſi: erat enim altera viridis, altera pulla, in quibus cùm rimam illam inſpicerem, oua vidi in ea excluſa, multoſq; fœtus iam perfectos, quorum alij maiores erant ac mouebantur, parteſque omnes perfectas habebant: alij minores: alij tam exigui & tenues, vt oculi duntaxat & roſtrum cernerentur. Pinnas duas habet hæc acus exiguas, ad branchias. Aliam in medio dorſi vix conſpicias, niſi dum viuit, & in aqua mouetur. Longitudo corporis cum tenuitate aliarum pinnarum vicem gerit. Cauda in ſimplicem & tenuem pinnam terminatur. Gulam habet, qua plurimi piſces carent. Ventriculo eſt paruo, oblongo, hepate magno, inteſtinis gracilibus rectis, non in ſpiras contortis. Non ſquamis, ſed ſerpentum modo integitur cortice pulchrè cælato & duro. Ob tenuitatem parum carnis habet: eamque ob cauſam à menſis reiicitur. Sed à pleriſque venuſtatis gratia exiccata ſeruatur. Hanc βελόνην eſſe ſeu ῥαφίδα de qua ſcripſit Ariſtoteles, conſtanter affirmamus. Nam teſte Athenæo

Quod hic ſit acus Ariſtotelis.
Libro 7.

libro περὶ ζωικῶν ἀνόδουν eſſe dixit, id eſt, ſine dentibus, quod huic noſtræ quadrat: quippe cui non modò nulli ſint dentes, ſed ne vlla quidem oris ſciſſura, verùm foramen ſolum veluti in extremo tubæ, tam paruum, vt tum propter eius paruitatem, tum propter roſtri longitudinē anguſtiamque, nè minimus quidem piſcis hauriri poſſit, ſed hâc veluti per fiſtulam ex aqua alimentum trahit. Iam verò rima ſub vētre, quam Ariſtoteles acui tribuit, quæ etiam ei, quam exhibemus, proculdubio ineſt, omnem controuerſiam dirimit. Eius hæc ſunt verba, quæ ſic conuertit Gaza: Qui autem acus vocatur, vnus tempore pariendi vtero

Lib. 6. de hiſt. animal c. 13.

dehiſcente oua emittit: habet enim hic rimam quandam ſub imo ventre, vt cæciliæ ſerpentes. A partu autem viuit, & vulnus calleſcit. Item Plinius: Acus ſiue belone vnus piſcium dehiſcente propter multitu-

Lib. 9. ca. 51.

dinem vtero parit. A partu coaleſcit vulnus, quod & in cæciliis ſerpentibus tradunt.

De acu rurſus Ariſtoteles: Acus verò appellata ſerò fœtificat, compluresque eius generis diſrupto

C ac dehiſcente vtero pariunt, non tam multitudine ouorum quàm magnitudine. Et modo phalangiorum

Li. 6 de hiſt. anim. ca. 17.

proles parentem offuſa circundat: quippe quam diſcedere ſtatim prolis amor non ſinat, & ſi tetigeris, fugiunt. In his verbis, ſi conuerſionem Gazæ conferat diligens lector cum verbis Ariſtotelis, intelliget poſtremam ſententiam corruptam eſſe, atque Gazam aliter legiſſe quàm nos in vulgaribus noſtris codicibus. Quî enim congruunt verba iſta, quippe quam diſcedere prolis amor non ſinit, cum ijs: ἐκπίπτει γὰρ πρὸς αὐτήν? Hæc ſunt Ariſtotelis teſtimonia, quæ neceſſariò conuincunt eam eſſe belonen ſiue acum, quam depinximus. Quæ ſerpens marinus dici nullo modo poteſt. Id quod eiuſdem Ariſtotelis autoritate confir-

Acum Ariſt. non eſſe ſerpentem marinum.

mo. Sunt & marinæ ſerpentes terreſtribus forma ſimiles, niſi quòd magis congri ſimile caput habeant. Magnitudine igitur, figura corporis, capite congri ſimili diſtinguitur ſerpens marina ab acu. De ſerpente autem marina plura ſuo loco dicamus. His quæ propoſueramus confirmatis, non abſurdum fuerit cauſam

Li 2. de hiſt. anim c. 14
Cur acui dehiſcat vēter.
Lib. 9. cap 51.

inueſtigare, cur acui dehiſcat venter. Ac primùm non ſine cauſa mirum videri poſſit Plinium loco anteà citato, id ad ouorum multitudinem referre: cùm quæ de acu ſcripſerit, ex Ariſtotele mutuatus videatur, qui tamen cauſam rimæ ſub ventre non multitudini ouorum, ſed magnitudini adſcribat, quum ait acum ſerò fœtificare, compluresque eius generis diſrupto ac dehiſcente vtero parere, non tam ouorum multitudine quàm magnitudine. Rurſus ſi magnitudinem ouorum rimæ cauſam eſſe putes, cur in hippocampi ventre rima non fit, cuius & plura & maiora ſunt oua quàm acus? Ælianus aliam adfert cauſam. Marinæ

Lib. 11. ca. 23.

acus, inquit, quod ſunt prætenues, minimè tortuoſum & ſinuoſum vterum fœtuumque capacem habent, idcirco catulorum ſuorum non ſuſtinentes incrementum, diſrumpuntur. non igitur pariunt catulos, ſed expellunt, atque eiiciunt. At permulti ſunt ſquamoſi, quibus ſinuoſus non eſt vterus: multi longi & tenues, qui rima iſta carent. Quare corporis tenuitati adiungendam cauſam aliam eſſe cenſeo: nimirū corticis duritiem. Nam vſq; adeò duro cortice integitur acus, vt gladio acuto ſecari vix poſſit. Quò fit, vt vēter diſtendi nequeat, quemadmodum hippocampi venter, qui mollis eſt. Emittit itaque acus oua ſua, atq; in illa rima tanquàm in alio ſinu fouet, donec excluſerit. Idem in cruſta intectis quibuſdam videre eſt, veluti in locuſtis, ſquillis, & cancris omnibus. Quæ omnia in appendicibus ad caudam poſitis oua ſua racematim compacta ſeruant, & fouent donec excludant. Qua nota diſcernuntur fœminæ à maribus. Natura itaque ſagax & prouida in acu rimam poſt podicem dilatat, donec peperit, quæ poſt partum ita coit, vt coaleſcere videatur. Quanquam fieri poſſit, vt coaleſcat, vt Ariſtoteles & Plinius exiſtimaſſe videntur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & faciliùs credere, & aliis certiùs perſuadere poſſunt. Illinc enim ichthyopolæ lucios cultro diſſecant, vt pingues eſſe empturis oſtendant, quos non emptos rurſus in viuaria coniiciunt, in quibus vulnus coit & coaleſcit. Quod naturæ rerum periti tincis attribuunt, quia iis ſe lucij affricant, vt illarum mucum vulneri illinant, atque ita eius labra in vnum conducuntur. Sed idem in acu euenire non poteſt ob cutis tenuitatem & ſiccitatem. Verùm ſic rimæ oræ committuntur, vt propiùs etiam inſpicienti coaluiſſe videri poſſint.

DE ACV MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

Acum Genuenſes Acuin nominant, idque ad diſcrimen Galei aculeati, quem Aculatum dicunt. Gallia

A huic piſci, & potiſſimum Lutetia & Rothomagum, Orphiæ nomen indidit, *Des Orphies*, Græcia *Zarganes*, Italia *Acuſigole*, olim *Belóne* & *Raphis* vocabatur. Ea nobis alioqui raró adferri cōſueuit, quia ſerò apparet & capitur. Grādior in Oceano euadit, q̄ in Adriatico, vbi vix digiti craſſitudinē excedit. Latinorū nōnulli à figura Aculeatum, non q acuminata ſit, nominauerunt. Huius duæ obſeruantur, vt mox dicam, ſpecies.

Seſquipedales in Oceano capiunt, duorum pollicum craſſitudine, ſquamis tenuib. obſeptas: tergoris

B partem præ terſitudine lucidam habentes, vt etiam veluti argenti repercuſſione in oculos vibrent. Viridem præ ſe ferunt ariſtam, hoc eſt, tergoris ſpondylos. Acus peculiares habet notas quæ Scōbro & Thynno etiam conueniunt: Suprà enim & infrà ad caudam, ſeptem pinnulas ſeu appēdices à ſe inuicem diſtinctas habet, quæ deinceps ad caudam deferuntur. Pinnam ſub vētre in medio corpore & ſupra tergus gerit: duas autem vtrinque ad latera, branchias vtrinque quaternas: Roſtrum porrectius in exilitatem faſtigiatum, tenue, crenatum dentibus, fel iecori annexum.

Fœtificat

Fœtificat ſerò, & hyeme parit. O

Noſtri recentibus tantùm vtuntur: contrà Illyrij, & qui Orientis plagas incolunt, apud quos ſale condiri, vt mox dicetur, ſolent. F

DE ACV ALTERA MINORI, IDEM.

Eſt aliud genus magnitudine tantùm à priore differens, tenuibus etiam veſtitum ſquamis, linguam exilem, & dentes molares obtuſos in ore habens, non vt prædicta: branchias quoque vtrinque quatuor. ſeptem etiam vt in maioribus ſupernè & infernè, & in caudà propendentes pinnulas, caudam bifurcā habet: nunquam digito craſſior excreſcere ſolet, nec pede longior euadere.

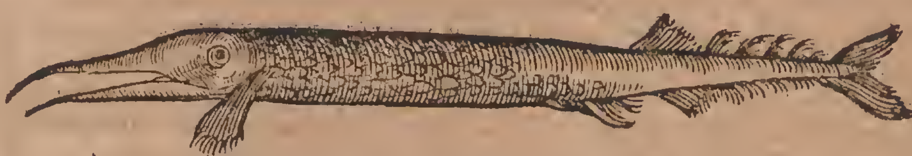
In inſula, nomine Liſſa, olim Phana affatim capitur, quas indigenæ, cùm multa dolia ſale cōdierint & impleuerint, nauigio inde transferunt, vt externis maximo quæſtu diuendant: Eſt enim conditura admodum ſuauis. Siquidem ſale inueterata, cruda cum pane edi ſolita eſt. F

Vnicam tantùm amborum dedimus effigiem, vtputà quòd ambobus notæ eædem ferè conueniant, nec niſi magnitudine diſcrepent. De hoc piſce Oppianus etiam meminit iſto verſu, A

Ambæ Sphyrænæ (inquit) longa, tenueſque Belonæ.

Etſi ſtomacho minimè gratam, malum procreare ſuccum, & parum nutrire Xenocrates ſenſerit: Diphilus tamen probum efficere ſanguinem dixit, vide in Corollario F. noſtris maximè in deliciis apprimè expetitum.

Quærendum an idem hic ſit ſaurus Rondeletij, maximè propter pinnas illas paruas verſus caudam. Videtur diuerſus, cognatus tamen.

DE TYPHLE MARINA, BELLONIVS.

Typhle vel Typhline antiquis, Plinio Spondyle, vulgo Græco νεροφίδια, id eſt aquæ ſerpens (ab Ariſtotelis marino ſerpente longè diuerſus) Maſſilienſibus *Gagnola* ob id, quòd quoties piſcationi indulgēt, vbi hunc alios præcedere viderint, lucrum ſe feciſſe portendant. A

Medicamentis tantùm vtilis eſt, à voraciſſimis quibuſcunque piſcibus minimè inuadi ſolitus: cæterum litoralis, nuſquam hamo decipi ſolitus. ore enim eſt adeo exiguo, vt vix acu traiici poſſit. G C E

Roſtrum illi eſt veluti rotundum, leuiter compreſſum & cartilagineum, in cuius extrema parte maxilla inferior pyxidatim tanquam operculum ſuperiori congruum inſeritur, ità vt roſtrum illud calami in modum ſit concauum: vnde Antonio Martinello Flandro, viro alioqui doctiſſimo, eum piſſorbulum vocari poſſe viſum eſt. Magna eſt huius cum Typhlope terreſtri (ſic enim à Nicādro vocatur, quem etiā Græcum vulgus Typhlinem nominat) ſimilitudo. Vtraque enim teſta contegitur dura, cui natura vtrinq; in lateribus rimam fecit cuticularem, contra aliorum naturam, vt eius aluus diſtendi poſſit in prægnantib. Ambæ ſquamis carent. Marina perfectam magnitudinem aſſecuta, ad pollicis craſſitudinē accedit, & cubiti longitudinem. Pinnas congri modo in lateribus duas iuxta branchias, & vnam in tergore habet. Caudæ verò extremum ei penicillo ſimile eſt, qui in ſummo maioris antennæ marinæ ranæ conſpicitur, paulò tamen minor. Branchias vt Muræna contectas habet: oculos tam paruos, vt vix grani milij magnitudinem æquent. Maris & fœminæ diſcrimen ſuſcipit. Ambobus corpora anguloſa, oblonga, à capite ad vmbilicū quadrangula: ab vmbilico verò per caudam in quinos deſinunt angulos: altera in anteriori parte ſexangula eſt: ac rurſus ab vmbilico ad caudam quadrangula. Vnicam tantùm in medio ventre rimam ferunt, cū tamen terreſtris duas habeat, in lateribus vnam vtrinque, quæ tam mari quàm fœminæ datæ ſunt. Vnicum quoque habent inteſtinum, album, rectà exporrectum, multa pinguedine circunſeſſum, hepar pallidum, oblongum: ſub cuius parte dextra fel continetur cæſium, grani hordei magnitudine. Cor vix milio maius eſſe cernitur. Spina tergoris articulationib. ſeu ſpōdylis raris interſepta eſt. Vuluam habet bicornē, vt cæteri piſces, ouis plenam, grani ſeſami magnitudine, rotundis, rubris, translucidis, quæ ipſo quidem vere excludit. Hæc Bellonius. Rondeletius ACVM Ariſtotelis nominat. Figuram vterque eandem pingit, niſi quod in ea quam Bellonius exhibuit pinna dorſi media non exprimitur, & rhombi quidam continuati per media latera deſcendunt. B

COROLLARIVM.

Acus in quarta declinatione, genere fœminino, inſtrumentum eſt nendi: in ſecunda verò declinatione, maſc. genere, vt grammatici quidam recentiores annotant, genus eſt piſcis, de quo Martialis libro 10. A

Et ſatius tenues ducere credis acos.

Raphium (ῥάφιον) Hippocrati ſubulam ſignificat, quam Galenus in Gloſſis κεντήριον etiam à pungendo nominat. ea præpunguntur quibus filum inſeri debet coria. ῥαμφησαὶ piſces quidā Heſychio, fortè Acus. Sunt qui acus marinas βέλλας non βελόνας nominant, vt author eſt Heſychius. dicūtur & βδαλοὶ nonnullis, apud Varinum. Recentioribus Græcis belóne etiamnum vocatur, vel aiulone. Auicennæ interpres modò Græcam vocem peruertit, modò Latinè aculeum interpretatur. Alcyonum nidos confingi putant ex ſpinis aculeatis, Plinius: (alij legunt aculeati:) è ſpinis belonæ, Ariſtot. Acus vulgò (Italicè) *anguſigola* dicitur, vt Alexander Benedictus ſcribit: vt Platina, *acucella*; Venetiis *acicula*, teſte Maſſario. Vbique gentium nomen retinet, Gillius. Hiſpanicè, *aguia paladar*. Germanicè Hornfiſch vel Snacotfiſch. Anglicè Hornekek vel Garrefyſſhe/ vel Pyperfyſh. Acus Ariſtotelis *Trompette* Gallis, à roſtri figura in fiſtulā deſinentis: vnde etiam dici poteſt: ein Trommeeter. Aquila, vt multi autumant, eſt acus, cuius roſtrum habet gruis vel Ciconiæ ſimilitudinem, Niphus. ſed hos longè falli, ex Aquilæ hiſtoria apparebit. *Aquila.*

Piſcem

Piſcem eundem eſſe coniicio, de quo Alberti verba hæc (in quibus quædam corrupta videntur) legimus. Abaniger (al'. Amger) eſt piſcis, vt dicunt, qui Amno (al'. Armo) propemodum ſimilis eſt, & longus & rotundus: Germanicè Guich (al'. Geruiſch/quod placet. accedit enim ad Anglicum Garrefyſſhe) vocatur, & eſt albus, bonæ carnis, breuior anguilla, roſtrum auis habens pro ore, ſubtile, longum & rubẽs, ac ſpinam in corpore viridem. Hornfiſch nomen vſitatum eſſe audio apud Germanos maritimos circa Stettinũ: Tobias verò in Saxonia maritima, vel Sobias/ vel Topeiaß circa Suerinum, Friſiis Gebbe. Puto enim omnibus his vocabulis piſcem vnum ſignificari, niſi fortè vnius generis duę ſunt ſpecies, maior ſcilicet & minor: Vtrunque in lacu Suerinenſi capi referunt. Sobias (inquiunt) piſcis eſt marinus, albus, longus quadrante vlnæ vel duos palmos, mucronatus, craſſitudine digiti ferè minimi, boni ſaporis. Anglis alicubi vocatur an Hornebeacke/à roſtro vel naſo corneo, vel cornu inſtar prominente. nam beck roſtrũ eſt. Alibi aliter, vt dixi. Peronæ cinis inſperſus vlcerum putredines ſanat, Kiranides libro 4. videtur autem perone idem quod belone ſignificare, ſi pro piſce accipiatur, vt coniicio. Bellonius typhlen vel typhlinen ab antiquis, à Plinio Spondylen, pro piſce nominari ſcribit, quem ipſe typhlen marinam appellat, Rondeletius acum Ariſtotelis: quod quàm verum ſit, ipſe viderit. ego typhlinen inter ſerpentes tantum nominatum memini: vt ſpondylum, (vel ſpondylen, vel ſpondylin, vt alij ſcribunt,) inter inſecta potiùs quàm ſerpentes vt putauit Plinius: inter piſces nuſquam: (niſi quòd inter Nili piſces Athenæus typhlen nominat, Heſychius typhlinum.) nam ſpondylus ſui generis inter oſtracoderma eſt. Eundem piſcem (Ariſtotelis acum) à Græcis vulgò νεροφίδιον vocari Bellonius ait: vbi in mentem venit ophidion piſciculum congrò ſimilem à Plinio nominari, ſed ab hoc diuerſum vt Rondeletio videtur.

Hanc acus figuram Venetiis accepimus.

B Raphis habet os paruum, longum, & ſimilis eſt ſphyrænæ, Kiranides. Ῥαφίδας ἀραιάς Oppianus dixit, graciles acos Martialis. Acui fel in iecore poſitum eſt, Ariſtot. Athæneus acum inter piſces læues & dentibus carentes numerat. Hornfiſch in lacu Suerinenſi, vt audio, roſtro ardeam refert, gladio non diſſimilis, ſed non longior cubito. Saurum, id eſt Lacertum piſcem quendam Rondeletius vocat, roſtro & priore corporis parte acubus ſimilem, poſteriore verò & carnis ſubſtantia ſcombris. Vide in Sauro.

C Acus hyeme parit, Ariſtot. In petris & arenis paſcitur, Oppianus.

D Acus piſcis (ſi recte ſic interpretor, quem Germani Hornfiſch appellant) harẽgas (vt vulgò nominant) perſequitur, piſcatoribus eam ob cauſam damnoſus.

E Huius piſcis bucca (os, roſtrum) geſtata vel ſuffita, dæmonia eiicit, Kiranides.

F Acus & thriſſæ, piſces ſunt aceroſi, (ἀχυρώδεις) minimè pingues, & ſine ſucco, (ἄχυλοι,) Hiceſius apud Athenæum. Quærendum an in Diphili etiam verbis quæ Rondeletius ex Athenæo recitat, non ὤχυλος, ſed ἄχυλος legi debeat, vel contra. Chalcides etiã quæ thriſes conferunt, Hiceſio piſces ſunt ἀχυρώδεις, ἀλιπεῖς καὶ ἄχυλοι. Aciculæ quouis modo coctæ, optimæ habentur, Platina. Alexander Benedictus tẽpore peſtis inter alios piſces etiam acum commẽdat. Piſcem Hornfiſch Germanis dictum molliorem eſſe audio, quàm vt ſaliri debeat: acum verò Bellonius ſale inueteratam ſuauem eſſe refert, vnde an idem ſit piſcis, addubites.

G Ad ſtillicidium vrinæ: Raphida marinum piſciculum comburito, & potui cinerem offerto, Galenus Euporiſton. 3. 277. Hic piſcis totus cum irino vnguento, vehementer inſpiſſat, Kiranides. Peronæ cinis inſperſus, vlcerũ putredines omnes ſanat, Idem libro 4. conijcio autem perones nomine intelligi bellonen. vel potius legendum percæ.

H.a Belone oppidum eſt Bæticæ proximum, Plinius 5. 1.

H.e Sculpatur nycteris in Rhinocerote lapide, & ad pedes eius piſcis raphis, id eſt acus, & ſub lapide radix herbæ immittatur. Hoc geſtatum dæmonia fugat: & ſi poſueris ad caput alicuius neſcientis, non dormiet, Kiranides 1. 17.

DE ADMOE.

Admos piſcis à ſolo, quod ſciam, Oppiano memoratur: apud quem in recto plurali primùm ἄδμωνες, deinde ἄδμωες abſque nì legitur: hic à recto ſingulari ἄδμως, ille ab ἄδμων deſcenderet. Lippius vtrobique legit abſque nì admoes. Datiuus pluralis ἄδμωσιν, ab vtroque rectè formari poteſt. Quomodo naſſis ineſcatus capiatur tertio Halieut. Oppianus, interprete Lippio, deſcribit his carminibus:

Admoas capiunt autumni tempore naſſa
Viminea, medias fraudem iaculantur in vndas.
Sub naſſa appendunt tophum, (τρητὸν λίθον δύναστῆρα:) *quod ſubere firmum*
Suſtentant ſuperet, (id eſt, ne in fundum ſubſidat:) *madidasque in fraude recondet* (recondunt)
Quattuor humenti cochleas (κάχληκας id eſt, lapides) *in littore captas.*
Lentorem cochleæ fundunt. hinc ſpuma marina
Albicat: & paruos allectat mota (nihil de motu Græcè legitur) *natantes.*
Curua natant, cubito admixæ (locus eſt corruptus, pro cubito, puto legendum ſubitò: pro adnixæ, adnixi, vel aliud quippiam, idq; in maſc. genere. Ἄδμωνες δ' ὁρόωντες ἔσω κύρτοιο μυχοῖο ἀγρομένους *ſpeculantur ab alto*

Admoti, extra naſſam cuneumq́; receſſum,
Piſciculos paruos ſalientes agmine multo:
Et ſubito irrumpunt. venter rapit improbus illos:
Nec prædam nactis, liquidas fugit illa per vndas,
Inſidiis fruſtra ſeſe diuellere (è naſſa euadere) tentant.
Dumq́; parant aliis peſtem, labuntur in ipſam. Hæc ex Lippij translatione recitare volui, vt appareat nec ipſum ſatis feliciter conuertiſſe Halieutica Oppiani: neque Aldum Manutium qua opus erat diligentia excudiſſe.

DE ADONIDE SEV EXOCOETO.

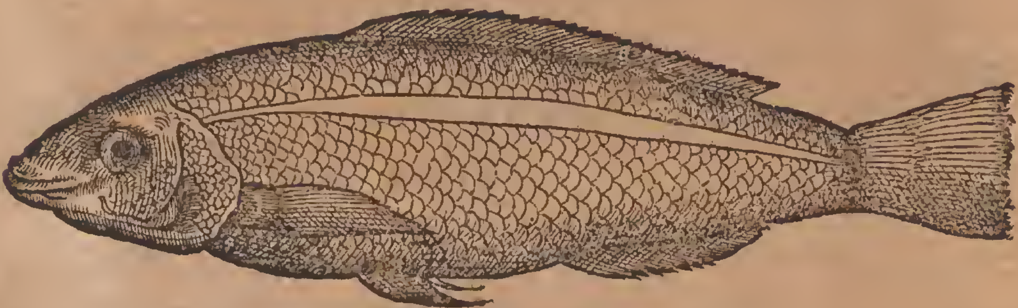
RONDELETIVS.

EXOCOETVS omnium ſententia piſcis eſt ſaxatilis, qui etſi rarus videatur Plinio (nam miratur Arcadia, inquit, exocœtum ſuum) tamen in noſtro litore nonnunquam reperitur, & nos in ſaxis ſtertentem aliquando vidimus. Multi ſunt piſces, qui peculiares locis quibuſdam eſſe dicuntur qui tamen in alijs etiam locis reperiantur.

Duo illi à veteribus poſita ſunt nomina. nam ἐξώκοιτος & ἄδωνις dictus eſt, teſtibus Plinio & Oppiano. Nullum huius vulgare nomen comperi, ſed communi tantùm ſaxatiliũ nomine nuncupatur. Exocœtus ab eo quòd in ſiccum ſomni cauſa exeat, vt ſcribit Plinius. Oppianus. A Lib. 9. cap. 10. Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Ibidem.

Ἄλλοι δ᾽ ἐξώκοιτον ἐφήμισαν, οὕνεκα κοίτας
Ἐκτὸς ἁλὸς τίθεται, μοῦνος δ᾽ ἐπιχέρσον ἀμείβει.

Multi exocœtum dicunt, quod proſilit vndis
In littus, ſicca ponens tellure cubile.

Athenæus nomen eum inueniſſe tradit, quod ſæpe extra aquam quieſcat. Libro 8.

Piſcis eſt ſemipedali magnitudine, forma terete, στρογγύλος, ſecundum Athenæum: ξανθὸς ſecundum Oppianum, id eſt, colore aureo, partibus quibuſdam vireſcente, alijs magis rubeſcente. A branchijs ad caudam lineam candidam, continuam habet. Corpore ſimilis eſt mænis iam fœtis, aut gobionibus. Paruas habet branchias: qua de cauſa Plinium dixiſſe crediderim circa Clitorium vocalem tradi, & ſine branchijs, quod fieri non poteſt: ſed qui branchias breues, imperfectas, nec valde manifeſtas habent, ijs carere exiſtimantur, veluti hippocampo propter paruitatem & ſitum deeſſe videntur. B

Cur diutius in ſicco viuat, in cauſa eſt quod aëris magna copia, à qua ſuffocari poſſit, affatim non trahatur ob branchiarum ſtructuram. Qua de re fuſius diximus lib. 4. cùm de reſpiratione ageremus. Vocalem autem eſſe fabuloſum eſt autore Pauſania, qui aſſerit ſe captos quidem exocœtos † vidiſſe, vocem verò nullam audiuiſſe, cum tamen illic vbi capiuntur, ad ſolis vſque occaſum commoratus eſſet, quod eo maxime tempore vocales eos eſſe piſces dictitant. Hos ποικίλους appellat Pauſanias, id eſt, varios: qua in re Athenæo non aduerſatur, qui στρογγύλους vocat. neque Oppiano, qui ξανθὸς. Nam Athenæus, qui στρογγύλους appellat, eiſdem lineam albam à branchijs ad caudam tribuit, qua ratione varii etiam illius ſententiâ dici poſſunt. Idem Athenæus ex Clearcho multa notatu digna de exocœto profert, quæ Leonicus vtriuſque linguæ peritus, & in philoſophicis feliciter verſatus in libro hiſtoriarum ſuarum Latina fecit, his verbis: Exocœtus piſcis eſt, quem nonnulli Adonidem appellant, ideo ſic nominatus, quoniam ſomni cauſa ſæpius ex humore in ſiccum exeat, colore autem eſt ſubrufo, & ab ipſis branchiarum initijs, ad extremam vſque caudam virgulam vtrinque albicantem continenter habet, forma verò eſt rotunda, minimeque expanſa, & magnitudine haud ferè abſimilis mugilibus (paruis,) qui litorei appellantur, quos octonûm maxime digitorum longitudinem planè adimplere percepimus: & ad ſummam piſci illi perquàm ſimilis eſſe videtur, quẽ hircum vocant, niſi quòd illi ventre ſupino nigricans quædam ſubeſt macula, quam hirci barbam appellant. Eſt autem exocœtus ex ſaxatilium genere piſciũ, & circa ſcopulos ferè & lapidoſa degit litora, qui pacato tranquilloque mari in ſummis elatus vndis, & illarũ ſenſim applauſu in nudis expoſitus cautibus, in ſicco diutius conquieſcit, ſeq; ad ſolis radios ſubinde conuertens immobilis manet. Cæterum poſtquam tantum eo loci, quantum ſibi ſatis viſum eſt, conquieuit, rurſus mare verſum cylindri more volutatur donec ad primas delatus vndas extremũ litus abluentes, reciproco illarum abſceſſu in mare delabitur. Verum dum in ſiccum quo diximus modo exit, litorales maxime aues præcauere dicitur, quæ tranquillis præſertim diebus ſecundum extrema litora depaſcuntur. Huiuſmodi ſunt cerylus, trochilus & creci ſimilis elorius, quas ſicubi conſpicatus fuerit exocœtus, non ſenſim, vt diximus, cum nullus ſubeſt timor, ad marinas volutatur vndas, ſed crebro feſtinans ſaltu in pelagus ſeſe demergere properat. Hactenus Athenæus de exocœto, cui omnes attributæ notæ cum maxime in hunc noſtrum, nec in vllum alium, quem vidiſſe aut audiſſe contigerit, competant: non dubito quin veri exocœti iconem hîc expreſſerimus. C Libr. [illegible] in Co-[illegible] B Libro 8.

DE EODEM EX BELLONIO, QVI DIVERSAM

eius effigiem dedit, vt ſequenti pagina habetur.

Exocœtum vulgus Conſtantinopolitanum † Clinon vocat. Genuenſes vna Bauecqua: Maſſilienſes *vn Gabet* vel *Gauot*. Romani cum aliis minutis piſcibus confundunt, modò Cernam, modò Miſſorem appellantes. Frequentiſſimus eſt Oceano, neque quiſpiam eſt qui indigenis Oceani congrorum piſca- †Gli[illegible]

tioni magis faueat quàm Exocœtus. Nam quum vrticis plurimum delectetur, atque vrticæ circa litora inter cautes hæreant, ille mari profundius mergi recuſat. quamobrem recedente mari ſub petris & foraminibus aqua refertis contineri mauult. Agricolæ autem loca ſaxoſa adeuntes, antequam æſtus reciprocetur, lapides dimouent, vt inter ſcopulos, in quib. deliteſcunt, Adonides captent, & hamos quos chordis alligant, ineſcent, quibus ita ad cautem ligatis aduentantes cum æſtu Congros ac Galeos illuc capere poſſint. Exocœti ſub lapidibus vel in cauis cautium quieſcentes, in rupibus Bononiæ penè innumeri reperiuntur: quos ſi quiſpiam manu imprudens attrectauerit, ſentiet horum dentib. magnam feriendi vim ineſſe. Indigenæ Comaſci vulpem vocant, vna folpe pronuntiantes. Exocœtus ſpecies habet plures, quarum vna criſtata eſt, Maſſiliæ frequens, primo aſpectu aliquatenus Gobium referens: cute enim glabra obducitur. Firmos dentes vt Scarus habet. Colore eſt ſubrufo vt Scorpæna, multis alijs coloribus confuſo. Totus piſcis (vt Anguilla) lubricus eſt, & ſine aliqua ſquama ac ſpina, præterquam Spondylorum. hinc vulgus Græciæ *Gl[illegible]os* nominauit. Non excedit craſſitudinem quam pollex & index amplecti poſſit. Continuam habet tergoris pinnam, ac neſcio quid ſupra oculos, quod veluti à pellis laxitate procedit. Cæterum laterum pinnæ reliquorum piſcium formam non ſeruant: nam hæ veluti inuerſæ conſpiciuntur. Pinnas, quæ illi ſub ventre ſunt, duobus tantum cirrhis radiatas habet:

Exocœtus cristatus.

Dentes ordine diſpoſitos, Sparo frequentiores & numeroſiores, maxillis firmiter inſertos. Interanea ad Scarum accedunt. Criſtati porrò Exocœti caput ad Chamæleonem accedit, in cuius cacumine pinnam videas Galli criſtam prorſus referentem. Caudæ pinnam & laterum rotundã habet, duas præterea ſub ſterno: alteram in tergore, continuam, admodum latam, quemadmodum & ea quæ illi ſub cauda eſt. Dentibus anteriorib. acutiſſimis præditus eſt, quales ſunt canini noſtri. Cute integitur laxa, multis coloribus, vt draco, variegata, vt primo aſpectu Draconem eſſe iudices. Viuax ſupra modum eſſe comperitur. triduum enim vel quatriduum abſque aqua viuit. Chamas quoque conficit & conchylia, atq; interdum vrticas paſcitur. Branchias tectas habet, & paruo foramine peruias: ſed & detectæ vtrinque quatuor numerantur.

Tertium Exocœti genus, etſi Byzantinis piſcatoribus non alio quàm Glini nomine pernoſcatur, ac nonnullis Chelidonius appelletur: tamen à Glino ac criſtato Exocœto hoc differt, quod raro ſex digitorum longitudinem, & duorum pollicum craſſitudinem excedat. Squamis caret: lituras per tergus melinas, cyaneas ac fuluas habet & continuam tergoris pinnam, mollem: caudæ autem latã, vti & laterum, omnes varij coloris. Branchias contectas vt Muræna, quam notam quum ego ſemel piſcatoribus oſtendiſſem, id eos coegit proferre aliud quiddam à Glino eſſe. Spinea branchia exterior, vt in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: ſed ab eo diſſidet, quòd quilibet aculeus duobus ſerratis denticulis ſurſum repandis & aduncis fulcitur. Caput multis coloribus polymitum habet, os grande, inferiorem maxillam latam & planam, dentes Glino priori aliquantum minores. Is dum ſcinditur, branchias non oſtendit integras, ſed rudimenta coloris paulò magis rubri quàm in Muræna.

COROLLARIVM.

Adonis piſcis eſt marinus, item dominus ſecundum Phœnices, & nomen iactus teſſerarum (*βώλχ*, lego *β*[illegible]) & proprium, Heſychius. Edone piſcis, qui & ophidion, Kiranides 1.7. neſcio quàm rectè. Vide plura infrà in Ophidio, elemento D. Exocœtus cum mare & terram amicam habeat, ipſum idcirco Adonin, quemadmodum mea fert opinio, ij appellarunt, qui huiuſcemodi nomen ei impoſuerunt, quòd Adonidis, qui Cinyræ regis filius fuit, vitam inſpexerunt: eum ſanè duabus in amore deab. fuiſſe, alteri marinæ, alteri terreſtri, fabulantur, Ælianus. Cirrhis, *κίρρις*, piſcis à colore cirrho.i. luteo, nomẽ habet apud grammaticos. apud Cyprios etiam Cirrhis (inquiunt) dicitur Adonis, &c. vide infrà in Elemento c. in Ceride. Mnaſeas Patrenſis piſces quoſdam in Clitorio amne vocales eſſe cõmemorat, exocœtos vt arbitror intelligens. Exocœtum in Arcadia, vt nos interrogauimus, lychnon modo vocitant, Maſſarius. Pauſanias in Arcadicis, Exonerat (inquit) ſeſe Clitor in Aroanium: in quo piſces ſunt tum alij, tum qui à varietate pœciliæ appellantur. hos vocem emittere tradunt turdi volucris ſimilem, &c. nullam exocœti aut adonidis mentionẽ faciens, nec aquam, vt ille facit, egredi ſcribens: vnde coniecerim pœciliam piſcem eſſe diuerſum, præſertim cum fluuiatilis etiam ſit, non marinus. Neque me admodum mouet Plinius, exocœtum ſine branchijs eſſe, & circa Clitorium vocalem tradi ſcribens. videtur enim hæc (vt aliàs non rarò) è Græcis imperitè tranſtuliſſe. Nam Athenæus ex Clearcho cum exocœti hiſtoriam recitaſſet, mox tanquam de diuerſis piſcibus circa Clitorẽ vocalibus & ſine branchijs meminit, quorum nomen nullum exprimit. quæ forte ex eodem aut alio ſcriptore Plinius cum ſic coniuncta legiſſet, ad eundem piſcem pertinere exiſtimauit. Sed de pœcilijs piſcibus in P. Elemento dicam.

ÆGOCEROS animal marinum. Vide in Ibice II.

ÆLVRI piſces pro Siluri, perperam in Dioſcoridis ac aliis quorundam veterum codicib. leguntur.

Æ O L I cognominantur ſcari quidam. Myllus, Lebias, Sparus, Aeolias è Mneſimacho Comico nominantur: & ſimiliter eodem ordine ab Ephippo. quærendum an ſcarus legendum ſit, non ſparus, cuius epitheton ſit æolias, ſublata diſtinctione. Sed æoliam ſubſtantiuè etiam accipi licet pro piſce diuerſo, quem & alibi ſeorſim nominat: vt ex Platone Comico,

Ὀρφὼν, αἰολίαν, σπωδόν τε τάτε καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες.

Numenij carmen legitur, quod citat Athenæus, Ῥηΐδ' ὡς ἕλκοιτο καὶ αἰολίην κορακῖνον. Et forte æoliæ (inquit idem) Epicharmo in Muſis coracini ſunt in hoc verſu, αἰολίαι (al. non rectè αἰλίαι legitur) πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Sed rurſus in Nuptijs Hebæ horum piſcium tãquam diuerſorum meminit his verbis, Μῦς, ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε κηριοειδέες, αἰολίαι, πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Turdum etiam æolían nuncuparunt, nimirum à varietate coloris.

Æ R I C A, vide in Chalcide.

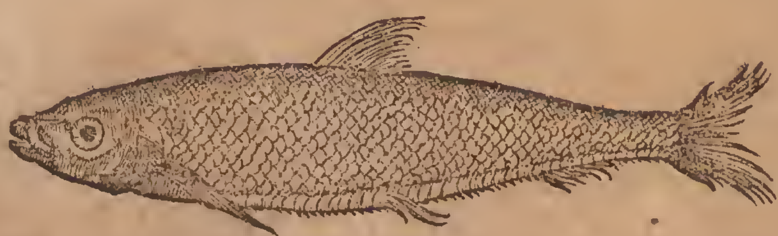
DE ÆTNÆO PISCE.

SVnt & caſtitate præſtantes piſces. Ætnæus, ita appellatus, poſteaquam cum pari ſuo tanquam cum vxore quadam coniunctus eam ſortitus ſit, aliam non attingit: neq; ad fidem tuendam ſponſalium tabulis illi opus, neque malæ tractationis pœnam timet. Neq; Solonem veretur, ex quo leges nobiles & vrbes graues profectę ſunt, quibus libidinoſi homines non parere nihil verentur, Aelianus. Τοὶ δὲ μίαν στέργουσι καὶ ἀμφιέπουσιν ἄκοιτιν Κάνθαροι, αἰτναῖοί τε, καὶ οὐ πλεόνεσσι γάνυνται, Oppianus. Rondeletius in Cantharo ætnæum non ſui generis piſcem, ſed Canthari duntaxat epitheton eſſe conijcit. Verum conſtructionis ratio in Oppiani carmine Græco piſces duos diuerſos vna coniuge contentos, quemadmodum & alios duos qui fœminas plures ſequantur, nominari euincit. Nec refert ſi apud alios authores ætnæus non nominetur: ſat fuerit ab Oppiano, Aeliano & Phile nominatum eſſe. Porrò quod Aetnęus cantharus apud Ariſtophanem legitur, pro maximo, ab Aetna monte: hoc ipſe Rondeletius ad cantharum inſectum non piſcem pertinere agnoſcit.

A G N O S, vide inter Anthias: & in Callionymo.

DE AGONO VEL CHALCIDE.

RONDELETIVS.

CHalcidem in lacuſtrium numero à nobis reponi fortaſſe mirabitur quiſpiam cùm Oppianus cum marinis numerârit. A

Chalcidem aut lacuſtrem eſſe, aut lacubus & fluuiis communem.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Χαλκίδες αὖ θρίσσαι τε καὶ ἀβραμίδες φορέονται
Ἀθρόαι, ἄλλοτε δ' ἄλλον ἀλὸς πόρον ἢ περὶ πέτρας,
Ἢ πελάγη, δολιχοῖσί τ' ἐπέδραμον αἰγιαλοῖσι.
Chalcides & Thriſſæ ſimul Abramidesq; feruntur.
Sedibus & variis habitant: nam ſaxa frequentant,
Aut æquor medium, curua aut per litto a currunt.

Præterea Athæneus marinis ſimilibus coniunxit: Χαλκίδες καὶ τὰ ὅμοια, θρίσσαι, τριχίδες, ἐρίτιμοι. Et alibi: *Lib. 7.* θρίσσα καὶ τὰ ὁμογενῆ, ἐρίτιμος. Ego verò Ariſtotelem ſecutus, ex quo Oppianus & reliqui ſua maiore ex parte expiſcati ſunt, inter lacuſtres colloco, ille enim lib. 8. de hiſtoria anim. Cùm dixerit fluuiatiles & lacuſtres à peſte quidem immunes eſſe, ſed horum nonnullis proprios morbos accidere, idq́ue exemplo *Cap. 20.* in Siluro & Cyprino fluuiatilibus declaraſſet, idem in lacuſtribus Balero & Tillone comprobat, quib. Chalcidem addit, vt ſimilem, id eſt lacuſtrem. Quod ſi quis parum probet, illud ſaltem ex Ariſtotelis ſẽtentia cogetur fateri, Chalcidem ab eo in eo genere haberi, quod & fluuijs & lacub. commune eſt, cuius generis eſt Cyprinus: loquens enim de lacuſtrium fluuiatiliumq; partu & generatione, hæc ſcribit: Cy- *Lib. 9. de hiſt. cap. 14.* prini quinquies aut ſexies pariunt, maximè iuxta ſyderum rationem, Chalcis ter. Reliqui ſemel anno. Pariunt autem omnes in ſtagnis fluuiorum & arundinetis lacuúm. Quare cum Chalcidem (quem Gaza æricam interpretatus eſt, quam etiam Dorion teſte Athenæo Χαλκιδικὴν vocauit) Ariſtoteles vel lacuſtrẽ vel fluuiatilem eſſe cenſuerit, qualis ea ſit, & quo nomine hodie nuncupetur inueſtigare oportet. A

Chalcidem igitur lacuſtrem eſſe puto, quæ in Allobrogum lacubus ſatis frequenter capitur, Lugdunumque defertur, & Celerin nuncupatur, ob maximam ſimilitudinem quam habet cum piſciculis paruis, Thriſſis ſimilibus, quibus abundat Oceanum mare, celerinos Galli vocant. Eandem eſſe puto quæ in Italia Sardanella vocatur à maxima cum Sardinis ſimilitudine; cuiuſmodi etiam fert Larius lacus, quę à Mediolanenſibus Agonus nominatur. *Sardanella. Agonus.*

Eandem etiam producit Verbanus lacus, niſi quod maior ſit.

Illę in lacubus ita pingueſcunt, vt cum in craticula aſſantur, pinguitudo veluti oleum deſtillet, à qua F pinguitudine ſunt qui Liparim (*vt Bellonius infra in Lencmeno*) appellant. Maxima copia vère capiuntur, & muria condìtæ ſeruantur minores, maiores non itẽ, quia non æquè in ſale poſſunt contabeſcere. *Alium liparim Rondeletius inter marinos exhibet.*

Squamis tectæ ſunt tenuibus facilè deciduis, argẽti terſi modo corpus ſplendet. Os habent magnum & totum corpus ſpectes, branchiarum opercula inciſa. Pinnis, cauda, partibus internis Sardinas referũt.

DE ALTERA CHALCIDE, IDEM.

Epirotæ eundem cum ſuperiore piſcem Sarachum appellant, quem in lacubus ſitis capiunt, & muria condiunt, ac in fumo exſiccant, vt aliò transvehere poſſint. Huius generis quidam ſunt minores, Sardinis, vel Thriſſis paruis tam affines, vt vix internoſcas, vt pictura noſtra demonſtrat. Alij ad magnarũ Thriſſarum magnitudinem accedunt. Chalcides tradit Ariſtoteles à pediculis infeſtari, quo in loco videtur mihi pediculorum nomen latiùs patere: vt eo beſtiolæ omnes infeſtæ comprehendantur. Locus eſt huiuſmodi: τῇ δὲ χαλκίδι νόσημα ἐμπίπτει νεανικὸν, φθεῖρες ὑπὸ τὰ βράγχια γιγνόμενοι πολλοὶ ἀναιροῦσι. Chalcis vitio infeſtatur diro (ſic Gaza νεανικὸν νόσημα interpretatur) à pediculis multis natis ſub branchijs interimuntur.

DE EISDEM BELLONIVS.

Tres ſunt apud Inſubres lacus, in quibus piſcem vulgari Mediolanenſium idiomate Agonum nominatum capiunt, varium quidem eum: Larius enim lacus, qui hodie Comenſis cognominatur, Agonos educat exiguos, ac magis populares, Sardis ſimiles, dempto quòd ventre ſunt latiore: neque aliò quàm Mediolanum transferuntur, aut ſaltem raro Mantuam prætergrediuntur. Eos dolijs muria conditos adſeruant, quanquam etiam mediocriter ſicci ſine muria comperiantur. Verbanus lacus, quem lacum maiorem cognominant, multò maiores Agonos quàm Larius educat. Indigenæ vrbium, quæ ad eius litus ſitæ ſunt, Aronan, Palencza, Cornobio, Locarna & Engudre vocatos piſciculos magno prouentu capiunt, media magnitudine inter Larios, & eos ex lacu Luganæ, quos indigenæ vrbiũ nominant campignon & buiſſon. Benacus autem lacus magnitudine inſignes agonos profert. Sed nec Verbani aut Benaci Agoni muria condiri ſolent vt minores.

Eſt lacus piſcoſus qui vocatur Grigole, Pataui finitimus, in conſpectu montis Celiſi, nõ longè à Verona, ad cuius latera Adix amnis influit, Veronã præterlabens, fluitantes ſuſtinens inſulas, vt Orchomenus, ſphondylio feraces: in eo indigenæ piſciculos capiunt, quos Sardanellas vocant: quorũ magna piſcatio poſt hyemem fieri ſolet (gregales enim ſunt) quibus magna etiam dolia complent. *Sardanella.*

B Cæterũ Agoni omnes ſquamas habent leui contactu decidentes, tenues, latas & tranſparentes: corpora argenteo colore nitentia, ſed parum nigricant in tergo. Deſquamati, ſupra argentum terſiſſimum refulgent. Oris rictum habent grandiuſculum ſine dentibus: pinnam in tergo ſimplicem, paruam, duas in lateribus ſub branchijs, quarum omnium exterius tegumentum ſpineum in medio crenatum eſt. Oculos valde grandes proferunt: caudam in penicilli modum diſciſſam: vtrinque nonnunquam lituris duabus rotundis ac nigris, interdum pluribus ſuggillantur in tergo. Lineam ſub ventre habent ſerratam, ad anum deſinentem: quam ſi digito in aduerſum confrices, cultri modo acutam percipias. Branchias habent vtrinque quatuor, interna parte veluti fimbriatas. quod etiam Harengis, Celerinis, & id genus piſcibus accidit. Cor vt ſemen cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas ſub branchijs occultatum: Hepar ſubrubrum ſiniſtro ſtomachi lateri & œſophago incubans, ipſumq́; pylorũ amplectens. Stomachi figura in conũ turbinatur: à cuius ſuperiore parte pylorus exit, multis apophyſibus cæcis ac longis circundatus. Lien dextræ ſtomachi parti inhæret, ruber: à pyloro inteſtinum non reflectitur, ſed rectà ad anum tendit. Triginta ſub vẽtre oſſicula acuta, aſperam in hoc piſce lineam conſtituentia, connumerare potes.

Sarachus. Sarachum Epirotæ (vulgus Albanenſes vocat) vt & Græci piſcem eundem nominant, quem Mediolanenſes Agonum. Duo enim trésue lacus ſunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur: quos vbi ſale condierint, exiccauerint, & fumo infecerint, Venetias, Anconam, & aliò nauigijs tranſuehunt. Quorum eos maximè in pretio habere ſolent, quos *de la Boians* huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horum vero duæ comperiuntur ſpecies, alterum minus, alterum autem Clupeç ferè magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non ſunt, maiores pedalem implent lõgitudinem. Ambo eadem linea ſub ventre præditi ſunt, qua Clupea inſignita eſt. Sunt ex Græcis qui Sarachos vulgò Saturidas vocent.

COROLLARIVM.

A Aquonem appellat hunc piſcem Benedictus Iouius, qui Larij lacus (vulgò Comenſem vocant) piſces erudito carmine deſcripſit: Mollis aquo vitam qui ſolis ducit in vndis: quaſi ab aqua nomen habeat, quod illa ad vitam ei adeò neceſſaria ſit, vt ab ea ſemotus celerrimè omnium extinguatur. Eiuſdem aut alterius recentioris poëtæ carmina hæc ſunt:

Larius innumeros in gurgite paſcit aquones. *Mollis aquo demptis viuere neſcit aquis.*

Ego potiùs hoc nomen aſſecutum coniecerim ab oſſiculis illis acutis, quæ aſperam ſpinoſamq́; in ventre eius lineam conſtituunt, & veluti acus quidam ſunt. Iouius acones appellat. Sed aco an aquo ſcribatur, parum refert. nam & aquifolia ilex ab acutis folijs aquila ab acumine vnguium roſtriq́; aut viſus dicuntur: & coquus aliter cocus ſcribitur. Comi agones vocari audio dum viuunt: ſalitos verò ſardenas. Fracaſtorius diſtinguit: Sardellarumque catervæ, His eſt maior aquo.

**Verbano.* Bellonius agonos nominat. Agoni (inquit) parui ex Benaco lacu habentur: mediocres ex lacu † Lemano: minimi ex Comenſi lacu. Italis vulgò accone vel aquone dicitur.

De Chalcide ex veteribus plura referam infra in Ch. Item de Celeuinis Oceani, ſiue Sardinis mediterranei, quas Chalcides putauit Bellonius.

Cum piſcatori cuidam Lucarnenſi piſciculum oſtendiſſem, quem noſtri *Hezele* vocitant, albulæ lacuſtri noſtræ perſimilem & cognatum, ſed minorem, agonum eſſe affirmabat. ego eius hiſtoriam & iconem mox inter piſces albos dabo: videtur enim mihi ab agono Italorum vero diuerſus. Inter eoſdem quoque Leuciſci fluuiatilis genus illud deſcribam, quod Germani Conſtantienſis lacus accolæ circa Conſtantiam *Agú* vel *Agúnen* appellant, quaſi agonem, circa Vberlingam *Laugele*, vt etiam noſtri. nam hunc quoque cum Italorum agono non conuenire iudico.

Idem piſcator Lucarnenſis agonos minimos vulgò gabianos dici mihi aſſerebat, maiuſculos agonos, maximos cepias, quæ è mari in Verbanũ aſcenderent per Padum. Sed cepiæ videntur eſſe clupeæ, genus ab agonis diuerſum, & è mari aſcendens: quod agoni non faciunt.

Verbanus lacus, qui hodie maior cognomine nuncupatur, & Larius quoque, acones piſces ferunt, effigie ac ſapore laccijs (.i. alauſis) perſimiles: verum magnitudine inferiores, vtpote qui ad ſummum pedalem menſuram non excedant. Vêre quoq; ſunt graciles, natura à laccijs plurimũ diuerſa, autumno autem quàm optimi, Paulus Iouius. In lacu Alcano optimi naſcuntur agoni, piſces non admodum magni, & ferè ſardellis aſſimiles, Platina. B

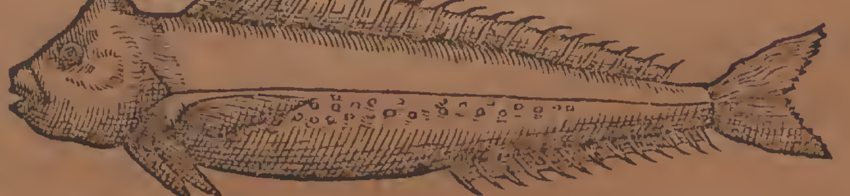
Elixi petroſelinum, butyrũ & aromata requirunt: fricti, malarancij ſuccũ aut agreſtam, Platina. Et rurſus, Sardellæ ex Benaco admodũ laudantur, frictæ ex agreſta aut malarancio ſuffunduntur. Aquones ſine ſquamis (Rondeletius & Bellonius ſquamas eis tribuunt) molles & flaccidos in iure edimus, ſubamaros, capite compreſſo, Incertus. F *Sardella.*

DE ALABE.

ALABES (ἀλάβης: videtur autem flecti vt Thales, Thaletis, & ἀλάβης ἀλάβητος) Straboni libro 17. inter piſces Nili nominatur. ἀλαβὴς dicitur, vt qui manu capi non poſſit, Varinus. hinc & alabaſtri factum nomen. Apud Athenæum libro 7. ἀλλάβης ſcribitur, paroxytonum, cum lambda duplici. Tarentinus in Geoponicis alabitos cum alijs piſcibus recenſet. Alebetæ, coracini, ſiluri, reperiuntur in Nilide lacu quem Nilus efficit, Plinius. Aleba, piſcis quidam, Syluaticus. Nos fluuiatilem piſcem qui propter lubricitatem manu retineri non poteſt, truſcham vulgò nominamus inter muſtelas deſcribendam. Verum non hic, ſed lampreda potiùs, veterum alabeta, fauente etiam nomine, videri poteſt. Nam cum lampreda nomen pluribus Europæ populis vſitatum ſit, Italis, Gallis, Hiſpanis, Germanis: communia autem pleraque à Græcis aut Latinis deſumpta ſint, lampredæ quoq; nomen cum Latinæ originis non ſit, Græcũ videri poteſt: vt a. vocalis initio dempta ſit, m. verò conſona in medio abundet, quod ſæpe fit ante p. apud recentiores Græcos, qui ſcribunt πάμπλυτοι pro pulueris: inter p. autem & b. ſumma affinitas eſt. itaque alabeta, facile in lambetam tranſierit, & rurſus lambeta in lampredam vel lampetram. alii enim aliter efferunt & ſcribunt. Sunt ſanè lampetræ piſces longi, cute læui & lubrica: vt alabetæ nomen propter lubricitatem eis conueniat. Et fortè è mari illæ Nilum ſubeunt, vt & alios fluuios. Aut igitur lampreda eſto alabes, aut alius muſtelarum generis piſcis lampredæ cognatus, vt is qui Germanis *Pruk* vel *Berle* vocatur, aut minimus in hoc genere à noué oculis vulgò dictus *Neunaug*. Hæc noſtra eſt diuinatio, eruditis Rondeletii coniecturis non contraria: quibus ille lampredã diuerſis apud veteres nominibus dictam conijcit: murænam fluuiatilem à Dorione, echeneidem ab Oppiano: bdellam, id eſt hirudinem in quodam Libyæ fluuio branchijs perforatis à Strabone.

DE ALAVDA CRISTATA SIVE GALERITA.

RONDELETIVS.

PRÆTER iam † dictos piſces, in ſaxis multos alios viuere comperio, quorum nonulli neq; figuram, neq; naturam ſaxatilium referunt, vt canicula illa cato rochiero vulgò dicta, quod in ſaxis viuat: vt locuſtæ, murænæ. Alij etiamſi in ſaxatilibus non habeantur, tamen naturam formamq; ſaxatilium imitantur, qualis eſt, qui à noſtris percepierre & coquillade dicitur, Galerita, alauda, de quibus nunc dicemus. Ac primùm de galerita quæ hactenus Græco vel Latino nomine caruit. Sed vt inter aues duæ alaudarum ſpecies ſunt, vna criſtata, altera minimè, ſic piſcibus anonymis ſolaq; criſta diſſidentibus galeritæ & alaudæ nomen poſuimus, veteres imitati qui ſæpiſſimè in piſcibus nominandis auium & aliorum animalium nomina mutuati ſunt. Galerita igitur Græcè dicetur ἡ λόφος ἔχουσα à noſtris coquillade. ſic etiã appellant alaudam criſtatam. Piſciculus eſt in litorum ſaxis degens ſcorpioidi ſimilis admodum corporis ſpecie. Digiti eſt magnitudine aut paulò maiore, tenui corpore, læui, lubrico, ſine ſquamis, ore paruo, dentibus anterioribus ſerratis, poſterioribus exertis, oculis paruis, cæruleis. In vertice dum viuit erecta eſt criſta, mollis & cærulea. Pinnæ ad branchias latæ ſed breues, in ventre paruæ & tenues. Cauda vnica pinna conſtans breuis & rotunda. Podex non procul à branchijs diſtat, a quo pinna ad caudam protenditur, alia à ceruice ad caudam continua. Corpus colore eſt fuſco, multis tamen maculis partim oblongis & tortuoſis notatur. Peritonæum ex nigro viride eſt. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, à quo fellis veſica pendet, perſpicuitate & coloris iucunditate ſmaragdum referens. Inteſtina lata ſunt, coloris lutei, ſatis diu extra aquam viuit ob paruã branchiarũ ſciſſuram. Carne eſt molli, ſed ob paruitatem negligitur.

† *Nam ſaxatiles ipſe deſerit... ſaxatilis differentia.* A B F

DE ALAVDA NON CRISTATA.

RONDELETIVS.

A VT ſuperiorem galeritam appellauimus, ita hunc piſciculum alaudam non criſtatam. Superiori enim planè ſimilis eſt, ſi criſtam in capite ſurrectam excipias. Poſſis etiam optimo quidem iure ſimiam appellare, quia capite ſimiam refert: eſt enim capite paruo & rotundo. Vel ſi noſtrorum appellationem ſequi velis, qui percepierre nominant, non abſurdè empetrum vocaueris: nam vt empetrum herba marinis locis prouenit, & maximè ſaxoſis, imò etiam nudo è ſaxo ſæpe exiſtit, ita piſciculus hic in petrarum cauernulis degit, & illuc confugiens, ſe in abditiſſimis earum rimis occulit, vt piſcantium inſidias effugiat, vnde noſtri percepierre nomen poſuerunt.

Simia. *Empetrus.*

B Eſt igitur piſciculus galeritæ ſiue alaudæ criſtatæ ſimilis, capite paruo & rotundo, ore paruo, oculis paruis, dentibus anterioribus ſerratis, poſterioribus longiuſculis, acutis exertis: pinnulas duas habet ad branchias, duas in ventre, aliam ſtatim à capite ad caudam continuam, item aliam à podice ori ſatis propinquo ad caudam vſque ductam. Cauda in vnicam deſinit ſaxatilium modo. Maculæ multæ mediæ corporis parti aſperſæ ſunt. corpore eſt læui & lubrico. Aqua, muſco, paruis atherinis, & aphyis veſcitur.

F Carnis ſubſtantia & mollitudine peleritæ ferè par, & nullius apud nos precij.

C A Piſcatores mordet, vnde Iulidem eſſe aliquando ſum ſuſpicatus: ſed cùm minimè venenatum eſſe eius morſum comperiſſem, veramque Iulidem tandem cognouiſſem, vtrunque piſcem rectè mihi videor diſtinxiſſe.

Iulis.

COROLLARIVM.

A Piſcem cuius hæc effigies eſt, alaudis Rondeletij ſubiungere libuit, cum propter criſtam capitis, tum reliqui corporis ſpeciem ſimilem. Venetijs Gutturoſam, vel diminutiua voce gutturoſulam vocant, la gottoroſola, vt vulgus effert: à prominente opinor ſub facibus tumore. Gallus quidam gallinam maris mihi nominabat, à criſta nimirum. Germanicè & hanc & Rondeletij alaudas, communi nomine *Seelerchen*, hoc eſt galeritas marinas nuncupare licebit. Quidam iulidem eſſe ſuſpicabatur, ſed nos alium iulidem dabimus, cui doctorum conſenſus fauet.

B Nigricat ferè vndiquaq;, niſi quod punctis diſtinguitur cæruleis, & color luteus viſitur per ſuperiorem partem totam dorſi pinnæ, & circa branchias, & ſummo ventre: reliqua ex pictura apparent.

C Littoralis eſt, & ferè ſubit foramina lapidum aut parietum ædificiorum quæ in littore extructa fuerint. vnd ſi quis troglodytæ nomen ei affingere voluerit, quod non tantum nationi cuidam hominum, ſed etiam auiculæ caua ſubeunti tribuitur, non ineptè fecerit.

Troglodytes.

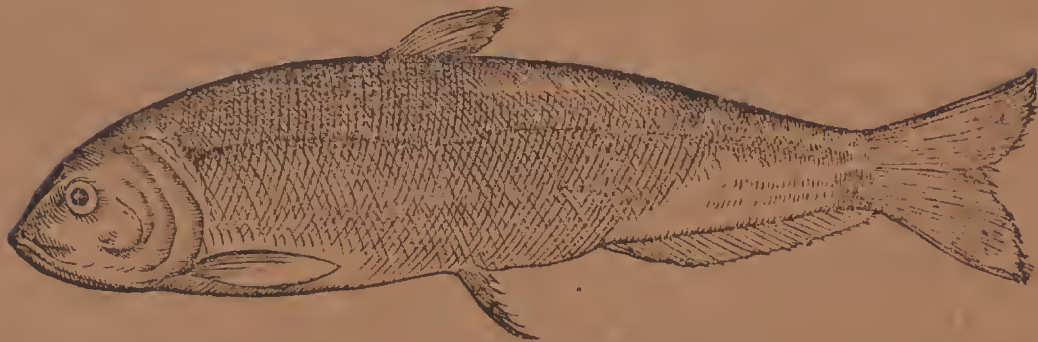
E F Facilè capitur vel carne in vas impoſita, & mox extracta. A piſcatoribus ferè abijcitur, quoniam lubrica eſt, nullius ferè precij, carne dura & vilis in cibo.

Alaudæ ſimilis eſt piſcis qui Antipoli à muco bauoſa dicitur, Rondeletius. Hunc in Pholide dabimus. Baſiliſci piſces circa petras leprades degunt, Oppianus lib. 1. Halieut. Veriſimile auté eſt alaudas noſtras à criſta, à qua & regulis auiculis nomen, baſiliſcos ab eo dictos. Vide etiam infra in Pauone circa finem.

Baſiliſci.

DE ALAVSA, CLVPEA VEL THRISSA PISCE, RONDELETIVS.

Figura hæc alauſæ Venetiis expreſſa eſt: ea quam Rondeletius poſuit ſquamas oſtendit, & in medio ventre ſpinulas recta linea prominentes.

HΘΡΙ΄ΣΣΑ variè à Græcis nominata eſt, authore Athenæo: nam Archippus & Mneſimachus θράττας appellauerunt, quo nomine Atticorum nullus vſus eſt, inde τὸ θράττειν, Dorotheus Aſcalonites θίτταν,* Græci θ in φ mutando φρίσσαι vocant. Auſonius & Gaza pro Græca appellatione, vulgari, vt opinor, vſurpata: atq; hos ſecuti alij aloſam. Galli aloſe, Burdegalenſes coulac. Maſſilienſes halachia. Romani laccia. Hiſpani ſaboga. Docti quidem θρίσσαι clupeam interpretantur neſcio qua ratiõe inducti, cùm de clupea ſolus Plinius hæc ſcripſerit, de attilo Padi loquens: Hunc minimus appellatus clupea, venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens morſu exanimat. Et ante hũc Ennius, cuius verſus exſtat apud Apuleium: *Omnibus vt clupea præſtat muſtella marina.* A

**Vide in Corollario.*

Clupea an ſit thriſſa.

Lib. 9. cap. 15.

Ex his quomodo confirmari poſſit clupeam noſtram eſſe aloſam nõ video, maximè cum clupeam minimum eſſe piſcem Plinius dicat: Aloſa verò noſtra cubiti magnitudinem aliquando ſuperet. Maſſarius non alia ratione motus idem ſenſiſſe videtur, quàm quòd Veneti aloſam chiepam nuncupant, quæ vox à clupea deducta eſſe videtur.

Aloſa piſcis eſt marinus, gregalis, ſardinis capitis figurâ, oris ſciſſura, ſquamis, pinnarum ſitu, numero ſimilis, ſed maior & latior. Spinas habet permultas, & inter veſcendum valde moleſtas, vtpote quæ ſine incommodo edi non poſſint, quemadmodum ſardinarum, aphyarum phalericarum, & membradum ſpinæ. B

Vêre & æſtate fontes dulceſq; amnes petit, illicq; pingueſcit, molli ſuauiq; carne redditur, & Athenæus inter piſces Nilum ſubeuntes recenſet. C

Libr. 7.

Quocirca quò longius à mari capiuntur aloſæ, eò meliores ſunt. Itaq; Burdigalæ & Lugduni, multò magis ſucculentæ palatoq; gratiores venduntur quàm Maſſiliæ: marinæ enim exuccæ ſunt, aridæ cum quadam acrimonia, à qua ſitis excitatur. F

Oppianus ſcripſit nullam eſſe aloſis ſtabilem in mari ſedem: C

Chalcides & thriſſæ paſſim, abramidesq; feruntur,
Atq; cateruatim percurrunt æquoris undas,
Et curuis habitant ſcopulis & littora viſunt,
Alternantq; vias ponti, curruntq; per æquor
Hoſpitium mutant ſemper pontoq; vagantur.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Thriſſas Ægyptias cantu delectari autor eſt Ælianus: Qui Maræotim lacum incolunt, inquit, Thriſſas illic cantu & pulſibus teſtarum concrepitantium conſonantibus piſcantur. Etenim tanquam ſaltatrices, ſaltantes in piſcatoria ad ſe comprehendendas explicata inſtrumenta incidũt. Idem ipſe proculdubio in aloſis noſtris ſum expertus: quum enim in Aruerniæ oppido Maringueſio eſſem, & in fluuij ripa ſæpe animi cauſſa deambularem, ad teſtudinis ſonos aloſas vidimus adnatãtes & ſaltantes, id quod noctu manifeſtiùs apparebat. Abundat autem fluuius ille tanta & ſalmonum & aloſarum copia, vt ſupra mille & ducentas vno retis iactu captas viderim. His adducor vt credam deprauatum eſſe Athenæi locum, in quo Ariſtotelem citat ν..ζ.ι.ῶν τ..χίδα τὴν λεγομένην, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούοντες ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quippe cùm de thriſſa, trichide, & trichia verba fecerit, & veterum de his teſtimonia protulerit, his adiungit Ariſtotelis autoritatem de eo piſce, qui ſaltu cantuq; gaudeat, & eo audito è mari exiliat. Sic igitur locus, meo quidem iudicio reſtituendus eſt.* ὀρχηστρίδα τὴν λεγομένην, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quæ ad Thriſſam referenda ſunt quæ ὀρχηστρὶ, id eſt, ſaltatrix dicta ſit. E

Lib. 12.

Lib. 7.

**Vide in Corollario.*

Aloſas ſubire flumina eorumq; fontes appetere diximus, ſed audito tonitru, ad mare properare piſcatores teſtantur. C

Auſonius eas pro vilibus habet: *Stridentesque focis opſonia plebis Aloſas.* Verùm ob copiam quibuſdam in locis vileſcunt, quemadmodum res aliæ etiam laude dignæ, magiſq; ſpinarum copia moleſtæ ſunt quàm inſalubres. Nam cum pinguerunt, & ſuaues ſunt, & ſuccum mediocriter bonum gignunt, quiq; facilè diſtribuatur. Cum aliquando in conuiuio de polyporum, luporum, pagurorum prudentia diſſereretur, Hieronymus Vida, vir bonus & doctus poeta, dixit nullum ſibi videri piſcem aloſa prudentiorem, qui non niſi obeſus nobis appareret, maximèq; idoneo tempore, cum carnium eſu nobis omnino interdicitur: faceta ironia, cùm imprudentiſſimos eſſe piſces meritò dicamus, qui non niſi quo tempore optimi ſunt, illisq; minimè parcimus, à nobis conſpiciantur. F

Thriſſis fluuiatiles piſces chalcides & abramides, admodum ſimiles ſunt, eaſq; coniungunt Athænæus & Oppianus.

DE EADEM BELLONIVS.

Aloſa, Gallicè *Aloſe*, Chiepa Italis, Lachia Romãis, Latinis Clupea, in Abramidis modũ tornata eſt, niſi corpore eſſet multò longiore ac craſſiore. Lineam aſperã, & veluti cultellato mucrõe ſcindẽtem gerit:

qua (vt Plinius tradit) Attilum ingentem Padi piſcem exanimat. ea verò acutior eſt in puſillis piſcibus. Permulti contendunt Aloſam à Clupea longè diuerſam eſſe. Grandes porrò & adultæ Aloſæ, Thriſſæ etiam dicuntur, idq; maximè cum ad iuſtam magnitudinem peruenerint. Trichides verò appellantur diminutiua voce, cum nondum in perfectam molem excreuerint: tunc enim magis ariſtoſæ percipiuntur. Nam Thriſſæ pulpas habent carnoſiores, minusq; ariſtis obſeptas. Aſcendentes flumina ſemper capiuntur, nuſquam autem deſcendentes. Ariſtobulus author eſt Thriſſas aſcendere in Nilum, ſicuti & Ceſtres abſque Crocodilorum metu.

Thriſſa. Trichis.

TRICHIS, GALLIS PVLCHELLA, ALAVſa minor, ex Bellonio.

Trichidem antiquorum, Virginis aut Pulchellæ nomine Galli cognoſcunt, Pucelle: quod veris initio dum huius piſcis capturæ dant operam, ſine ouis vt plurimum capiatur: vel quod ſcombros (quos illi etiam lenoner vocant) proximè ſubſequitur. Capitur in multis amnibus, ac præcipuè Ligeri, contra rapidum fluminis. Anglia ex Tameſi *Schade* vocat. Harengum grandiorem vix vnquam excedit: aut ſi quando excederit, appellationem mutat, ac tum quidem adultæ Alauſæ nomen accipit. Nonnulli Pulchellas ab Alauſis diuidunt: quorum tamen ſententia multis argumentis refelli poteſt. Quidã Gallię tractus fictas aut feniƈtes vocant, Andegaui Conuerſos: & qui Baioniam incolunt, *des Gauttes.* Sed audi quantum ab harengis diſſideant. Harengi corpore & capite latiuſculo præditi ſunt, labro promiſſulo: Pulchellæ, oblongiuſculo. Punctis harengus caret: Pulchella ternis atque interdum quaternis rotundioribus nigris in lateribus ac tergo vtrinque inſignitur. Lineam præterea ſub ventre, vt Celerinus, habet aſperam, qua etiam Harẽgus) *infra in Chalcide, harengo etiam aſperam illam ſub ventre lineam attribuit*) caret. Sed Celerino hamuli rotũdi ſunt, & ferè ſub ſquamis cõditi: Pulchellæ verò foris eminent, quemamodum in Trachuri caudæ lateribus. Trichias, vel (vt Ariſtoteli placet) Trichæus, cum Pontũ ingreditur, videtur quidem ac capitur: ſed exiens nuſquam adhuc conſpectus eſt.

COROLLARIVM, DE ALAVSA. VIDE ETIAM IN THRISſa. De Trichide & ſimilibus vocabulis plura dedimus infrà in Sardina: item in Trichide.

A Thriſſam Strabo ĩter Nili piſces numerat. Noſtræ ætatis Græci phriſſam vocitãt, Gillius: fortè quod ſpinis ſiue aculeis aliquando ſoleant inhorreſcere, quod Græci φρίσσειν dicunt. Criſſam & ciuitatis & piſcis nomen eſſe Suidas docet: pro piſce quidem an thriſſa potius legendum ſit dubitarim, quando criſſæ piſcis aliorum nemo meminerit. Thraſſa non idem eſt piſcis, vt Rondeletius putauit. nam Athenæus, quem citat, non hoc ſcribit, thriſſam & thraſſam eundem eſſe piſcem. Sunt autem hæc eius verba circa finem libri ſeptimi: Quoniam de thriſſa prius diximus, nunc etiam quæ ſunt thrattæ dicamus, quę in fabulis Archippi, Mneſimachi, & Antiphanis, inter alios piſces nominantur. Anaxandrides etiam [illegible] dixit: Atticorum verò nullas thrattam. Porrò Dorotheus Aſcalonites thettan (θέτταν) ſcribit in ſuo Dictionario, ſiue quod ita perperam (apud Mneſimachum aut Hipparchum) legit, ſiue vt vocem inſolitam emendaret (ac mollius proferret:) Eſt autem piſciculus quidam marinus. Hæc Athenæus, ex quo Euſtathius quoque repetiit. Thrãtta (inquit) vel gentile eſt fœminini generis à Thracia, vel piſcis nomen apud Dipnoſophiſtam, &c. Θρᾷσσα nomen eſt auis & piſcis, Stephanus in Θρᾴκη. Animalia quædam toto genere varia ſunt, vt panthera, vt pauo: & piſcium nonnulli, vt quæ thraſſę vocantur, Ariſt. De generatione anim. 5.6. Apud Phaniam in Epigrammate legimus etiam θρᾷσσαι genere maſculino, ſi rectè ſcribitur. Τριχὶς quidem piſcis, vel τριχίας (in prima declinatione, paroxytonum) & τριχίδιον diminutiuè, non alius quam thriſſa videri poteſt. Non probo quòd Rondeletius apud Athenæum libro 7. pro [illegible] reponit [illegible]. nam Euſtathius quoque hunc Athenęi locum citans τριχίδ. legit. Thynnidas quoque aliqui [illegible] (in quarta declinatione à recto oxytono) vel τριχάδας vocabant, vt Athenęus refert.

Thriſſa nomina Græca.

Intrantium Pontũ ſoli non remeant trichię, τριχίαι, Ariſtot. 8. 13. hiſtoriæ) Hi ſoli iſtrũ amnẽ ſubeũt, ex eo ſubterraneis eius venis in Adriaticum mare defluũt. itaq; & illic deſcendẽtes, nec vnquã ſubeũtes è mari, viſuntur, Plinius. Trichiæ ſunt eæ quas ſardas dicimus, ſubeũtes Iſtrum, nec remeãtes, vt ait Plinius, Volaterranus. ſed falſo Plinium ab eo citari ex verbis eius iã recitatis apparet. Amatus Luſitanus trichias ſcribit eſſe ſardinas. Trichias bis anno parit, Plinius. Deſcripſit.a. & hũc & ſupiorẽ locũ ex Ariſtotele: apud quẽ Gaza trichias cõuertit ſardas: & trichidas, ſardinas. Ariſtoteles ex trichide trichiã naſci dicit: ex membradibus trichidas. Sed hac de re plura leges in Sardinæ hiſtoria, ex Rondeletij ſententia, q & Gazæ ĩterpretatiõẽ nõ laudat, & Ariſtotelẽ hoſce piſces ex alijs diuerſi generis procreari ſcribere miratur. Nos hic de trichide ex veteribus obſeruata quædã adijciemus, quib. ferè ꝓbabitur trichidem eandem cum thriſſa eſſe, aut certè perſimilem natura ac ſpecie piſcem. Recitatis quidem priſcorum verbis, rem in medio relinquemus.

Οὐχ αὔλημα [illegible] Ἔσθιε τριχίδων [illegible] (τριχίδιον [illegible], vt Varinus habet,) Ariſtophanes in Eccleſiazuſis, vbi Scholiaſtes, Trichides (ĩquit) ſunt q̃ vocãtur thriſſę, & in cibo ſumptæ tuſſim mouent. idem in Acharnenſibus eiuſdem poëtę, Trichides (inquit) fortè hoc genus piſciũ eſt quos thriſſas nominamus, ab eo quòd oſſicula pilis ſimilia habeant. Trichides ſunt thriſſæ à tenuitate oſſium dictę, Etymologus. Et fortè hęc ſpinarum capillaris exilitas, faucibus aliquando hęrentium, cauſſa ſit tuſſis. conſtat a. thriſſas ſpinis eiuſmodi abundare. [illegible] τριχίδιον [illegible] τριχία λέγεται, Euſtathius ex Athenæo: e quo hoc etiam addit, hunc piſcem ſaltatione & cantu adeò gaudere, vt è mari quoq; proſiliat audiens, (thriſſas autem ſimiliter cantu & teſtarum ſonitu capi Ælianus refert.) deinde thriſſam quoq;, tanquam diuerſum piſcem ſentiens ſimiliter ἀπὸ τῶν τριχῶν denominari ait. Athenæus item de thriſſa & thrichide tanquam piſcibus diuerſis agit, chalcidib. ſimiles eſſe ſcribens. Citat & Ariſtotelis verba, tanquam diſtinguentis: Μόνιμα δ' οὐ. [illegible], [illegible], [illegible], τριχίς. in q̃bus non intelligo quomodo monimi vel ſtabiles hi piſces dicantur, cum thriſſæ Iſtrum ſubeant, & inde in Adriaticum mare ſubterraneis venis defluant. In ipſo etiam mari, Oppiano teſte, certam aut ſtabilem

ſedem

ſedem nullam habent. Dorion in libro de piſcibus trichidem, trichiam vocat. Trichidum meminit etiã Eupolis, parcum quendam traducens; qui cum carnes ſemiobolo vænirent, τριχίδας obſonare voluerit. Αἱ τριχίδες εἰ γένοιντ' ἑκατὸν τοῦ βολοῦ. Ariſtophanes in Equitibus. Ὦ κακόδαιμον ὅστις ἐν ἅλμῃ πρῶτον τριχίδων ἀπέβαφθη. Idem ἐν Ὁλκάσιν apud Athenæum. Piſces enim (inquit Athenæus) idoneos vt ſuper carbonib. aſſarentur, intingebant in muriam, quam Thaſiam cognominabant.

Thriſſam Galli aloſam vocant: quam & Auſonius ita appellaſſe videtur, cum cecinit:

Stridentesq; focis obſonia plebis alauſas. *Latinè.* Propterea Gregorius Tiphernas in Strabone, & Theodorus in Ariſtotele, cum Auſonium thriſſas non alio nomine appellare, quàm aloſas, vt nunc quoque in Gallia vocãtur, perſpicerent, clupeasq; eiuſmodi piſces eſſe minimè noſcerent, aloſas interpretati ſũt. Meminit thriſſæ præter cæteros etiam Hippocrates, Maſſarius. Indocti quidam pro alauſa, lauſulam dixerunt. Dubitat Rondeletius an clupea piſcis Latinè dictus idem ſit qui Græcorum thriſſa: ego pro eodem habebo, donec certius aliquid ĩtellexero, nam & Italicum vocabulum chiepa accedit: & eruditis quibuſdam, præſertim Maſſario, eundem eſſe placet. Accedit ſpinarum multitudo, quæ vt thriſſæ, ità & clupeę attribuitur. nam vt Calliſthenes Sybarita author eſt citante Stobęo; in Arari Gallię fluuio naſcitur magnus quidam piſcis, clupea (κλουπαία vel vt Plutarchus habet in libro de fluuijs) σκολόπιδος) nominatus ab incolis, qui creſcente Luna albus eſt: decreſcente, totus nigreſcit: & corpore nimiũ aucto à proprijs ſpinis interimitur. In huius piſcis capite lapis reperitur ſimilis grumo ſalis, qui optimè facit ad quartanas ſiniſtro lateri corporis alligatus decreſcente luna. Hæc quidem an clupeę in Arari accidant, viri naturæ ſtudioſi, quib. cognoſcendi facultatem fluminis illius vicinitas præbet, obſeruabũt. Ego aliquando an de carpione potius hæc intelligenda eſſent, dubitaui. Quod autem Plinius clupeam *Clypea.* minimum eſſe piſcem ſcribit, excuſari poteſt. ad attilum qui maximus eſt comparatione. Ennius quoq; in Phagiticis clupeam, vt Apuleius recitat, vel ut noſter codex habet, clypeam nominat.

Thriſſam Romani hodie lacciam vocãt, Veneti chiepam, Hiſpani ſabogam, (ſaualum, Amatus Luſi- *Vulgariã.* tanus,) Galli aloſam vocant, Maſſarius. Laſca piſcis genus eſt apud Dãtem. Galli & Campani (& Siculi) aloſas nominant: Hetruſci & Veneti veteri ſeruato nomine clupeas, Volaterranus. Alius eſt lechia *Lechia.* piſcis à Romanis dictus, hoc eſt glaucus veterum vt Rõdeletius docet, & laſcha eidẽ Italicè dicta, leu- *Laſcha.* ciſcus eſt è genere mugilum. Qui lacciam Romanorũ, lupum veterum eſſe putarunt, eos longè falli Iouius oſtendit, aduerſus Platinæ & Pomponij Lęti ſententiã. In Aquitania tam frequens eſt hic piſcis, vt rectè plebis obſonium Auſonius dixerit. appellatur autem, prętertim maior. Burdigalæ, Coulac: minor verò, Gathe, Innominatus. Alauſas opinor ab Auſonio dici piſces, quos Germanicè vulgò vocãt *Alſen.* *Alſen*, qui aduentũ vêris Rhenanis & Moſellanis annunciant. In mẽſe .a. Maio & circiter, quam primũ tonitrua audiuerint, in mare ſeſe recipiunt, adeoq; tonitruis terrẽtur, vt multi ex eis inueniantur in ripa Moſellæ & Rheni metu exanimati, Carol⁹ Figulus. Piſcis qui vocatur apud nos halſa, nõ apparet (niſi) in principio vêris vſq; ad tonitrua, & tunc moritur, Albertus Magnus, Et alibi, In piſcibus quos vocant *alſe*, nunquam inueniuntur oua. Aloſam Eberus & Peucerus interpretãtur Saxonicè *Ieſen*. is piſcis *Ieſen.* (inquiunt) habet lucentes ſquamas argenteo fulgore: eſtq; ex eorum numero qui apud Saxones a [illegible]ati *Elſen.* gratiores ſũt. Capitur in Albi. Alauſa, aliàs alſa & alſo, Germanis *Alſen, Elſen* Adamus Lonicerus. Inuenio & *Verich* nomen de hoc piſce Germanis inferioribus & maritimis vſitatum. *Verich.* Iſidorus quidã, Albertus & Murmellius, Latinũ eius nomẽ ariſtoſius vel ariſtoſus cõfingũt: quoniã ariſtis iñumeris (iq̃t Iſidorus) armatur caro eius, ita vt incommodè edi poſſit, & nõ ſine faſtidio, vnde pauperum cibus eſt, tanquam omnium piſciũ viliſſimus. Germanicè *Verich* interpretantur ijdem tres ſcriptores. alij ſcribũt *Verinch*, alij *Werinck*. Colore & figura eſt ſicut halſa, niſi quòd ariſtas ſpinales in carne plurimas habet, Albertus. ego alſam, id eſt alauſam ſine aſpiratione ſcripſerim, nec aliũ piſcem eſſe dixerim, niſi pro ætate forſan & magnitudine tantum diuerſis nomina etiam diuerſa conueniunt. Idem alibi (apud inferiores Germanos puto Gallis finitimos) *Vint* nominatur. Nam *Vint* dictos piſces gregarios eſſe ſcribit Alber- *Vint.* tus, & littorales. Autor eſt Auicenna (inquit idem) viſum ſibi quoddam genus piſcium aduenire ad ſonitum campanæ: & cũ is deſinebat, recedere. Hoc quidẽ apud nos conſtat omnibus, in mari Flandriæ, Brabantiæ & Germaniæ inferioris, piſcem pulcherrimum, qui lingua accolarum *Vint* (lego *Vint*, vt alibi duobus in locis ſcribitur) vocatur, & ſpinis in corpore abundat, gregatim accedere ad ſonitũ nolarũ, aut cymbalorum, aut campanarum paruarum. Extendunt enim piſcatores retia circa finem vêris menſe Maio cũ fune ſuper aquam, cui alligant campanellas: quę cum ſonant, venit hic piſcis cum conſtat eſſe (forte, cum copioſo) grege ſui generis in retia, Hęc Albertus. Conſtat autem ex veterum ſcriptis ſimiliter & thriſſas olim irretitas fuiſſe: idẽq; hodie fieri Rondeletius tradit. Alij recẽtiores idem hoc ſcribũt de piſce *Verich*. Bellonius Trichides (quas ab Alanſis ætate tantũ & magnitudine diſtinguit, quod ſint minores) in quibuſdã Galliæ tractib. Fictes vel Fenictes vocari ſcribit. Vox quidem Ficte ad Germanicã *Vint* accedit. *Ziege* vel *Goltſiſch* dicti piſces qui cum ſturione in Albim aſcẽdunt & vnà capiũtur, alau- *Ziege.* ſæ ſint, an cognati, nõdũ mihi liquet: vt neq; de illis quos in lacu Suerinenſi & Oceano vicino *Marenen* vulgò nuncupant. *Marenen.* Simon Paulus, qui nuper de oppido Suerino orationem ædidit: Murenas, inquit, in lacu nominant lingua nobis vernacula piſces haleci (harengo) ſimiles, ſed aliquanto minores, argenteis ſquamis, carne dura & friabili, Hæc ille. Ego huius generis piſces in mari cubitales capi audio; in lacu dodrantales & melioris ſaporis: inter lautiſſimos haberi, & frigidos edi. Fauconerus Anglus clupeã vel chepam Venetis dictam, Anglice *a ſchadde* nominari me docuit. Errant qui eadem lingua *pout* interpretantur, qui piſcis à noſtris vocatur *ein Treiſch*, in Muſtella à nobis deſcribendus. In eodem errore Murmellius verſatur, qui aloſam vertit *ein quapp*, vt alij *ein alquapp*, quod eiuſdem piſcis de muſtelarum genere nomen eſt. A Pylchen vel Pylcharde Anglis eſt alauſa minor, pucelle Gallorum. Harengo enim ſimilem eſſe aiunt, ſed minorem.

Harengæ à Germanis dictę clupeis ſimiles ſunt, Maſſarius. Adeò ſimiles ſunt alauſis & thrattis parnis, vt vix diſcernantur, niſi à diligenter animaduertentibus, vt pluribus in Harengo indicabit Rondeletius. Clupea piſciculus eſt marinus, ſpinoſioris generis, minutiſſimis ſquamis contectus, dorſo cæruleo, cętero colore argenteo, Maſſarius. Caput ei compreſſius in latum quam craſſius: in capite ſupra o-

culos vtrinq; veluti gemmæ ſmaragdinę relucent: dentes nulli: ſed labrum ſuperius in extremo denti-
culatum eſt leuiſſimè. lingua nigricat. Superiores mandibulæ deorſum prominent. Raró cubitalem
ſuperat magnitudinem, Iouius. Idem acones piſces Larij lacus effigie ac ſapore lacciјs perſimiles, ſed
minores eſſe ſcribit.

C Dorion in libro de piſcibus meminit etiam fluuiatilis thriſſæ, Athenæus. Subeunt lacciæ Tyberim
amnem ad prima vêris ſigna, ſed tum ſtrigoſæ, & ab quadam marinæ ſalſuginis ariditate parum amabi-
les: quæ mox paucorum dierum móra Tyberinis in vndis mirifice pingueſcunt: & incipiente ſtatim æ-
ſtate in maria reuertuntur, ſic vt reliquo tempore rariſſimè appareant. Præter ipſum Tyberim Arnus,
& Vmbro in Etruria, in Campania verò Lyris & Vulturnus laudatiſſimas præbent. in Pado quoque re-
periuntur haud ignobiles: in Galliæ verò Hiſpaniæq; amnib. longè maximæ, ſed quas ſapientiores pa-
raſiti Tyberinis minime eſſe comparandas exiſtiment, Iouius. In Ligeri fl. Galliæ alauſæ pretioſæ ca-
piuntur, vt audio, magnitudine barbi magni, carne tenera vt thymali. In aquis dulcibus frequenter
degunt, in his tamen qui fluxú & refluxu maris amareſcunt, Iſidorus. Tonitruis exanimantur, vt ſuprà
ſcriptum eſt. Thriſſa in Euripo non inuenitur, Ariſtot. Strabo lib. 17. ex Ariſtobolo refert, ſolos piſciũ
Nilum ſubire mugilem, aloſam & delphinum. Vide in Mugilibus. Alauſa confeſtim vt ex aqua extra-
cta fuerit, moritur, Adamus Lonicerus.

D Attilum in Pado, qui ad mille aliquando libras accedit, minimus appellatus clupea, venam quan-
dam eius in faucibus mira cupidine appetens, morſu exanimat, Plinius.

E Oppianus lib. 3. de piſcatione thriſſas capi ſcribit naſſa in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza vide-
licet de eruis frictis & myrrha vino odorato excepta: & ſimiliter chalcides, larimos & trachneos. Alau-
ſa ſic capitur: Retia tenduntur in longũ aquæ vel in tranſuerſum, & ante retia ſuper aquas inſtrumen-
tum inſtar arcus, ita vt fluitet ſuper vndas: in ſuperiori autem eius parte nola ſuſpenditur. eius ſonum
piſcis audiens, gregatim aduentat tinnitum nolę ſtultus ſequens, & hoc indicio patet, quod ſenſum ha-
beant auditus. Incidentes ergo in retia capiuntur in multitudine magna, Iſidorus. Τὴν θέλουσαν ᾄδοντες
ἀναδύεσθαι καὶ προϊέναι λέγουσι, Porphyr. lib. 5. de abſtin. ab animatis. Vide ſupra in A. inter Germanica no-
mina in *Vm*.

F Thriſſa & cognati piſces, vt chalcis & eritimus, facile digeruntur, Diphilus. Chalcides & thriſſæ a-
ceroſæ ſunt, ac minime pingues, & exuccæ, Hiceſius. Laccia piſcis pulparum mollicie ſaporeque ad-
modum delicatus eſt: verùm adeò frequentibus ac moleſtis ſpinulis præteneræ eius carnes impediun-
tur, vt in conuiuijs illarum tædio atq; periculo ſummæ ſuauitatis gratiam amittant, Iouius. Et rurſus,
Lacciæ vberrimè nutriunt, ſed glutinoſioris alimenti excrementa in ſtomachis non facile atteruntur.
propterea ab ipſis exhalationibus intempeſtiuam ſomnolentiã inducere, & ſitim augere exiſtimantur:
præſertim ſi appetentibus ad explenda vel mediocris etiã gulæ deſideria, minimè defuerint: quod pau-
cis, vel certe ipſis tantum è ſummo ordine nobilibus, ob eius piſcis graue pretium raritatemq; contin-
git. Vide etiam ſupra in C. Laccia in craticula aſſatur auulſis branchijs, extractoq; per eandem viam in-
teſtino. Aſſum ſalſa viridi ſuffundes. Quod ſi elixum voles, leucophago inuolues. Vtroq; modo ſuauiſ-
ſime editur. Ad hunc Pomponius Tiberis accola Martio, Aprili & Maio me ſæpius inuitabat. Satis etiã
tutò editur, cum non incongrue alat, Platina. Galli, vt audio, aloſam in partes ſciſſam torrent, deinde
imponunt butyro. Elixus etiam in aqua, deinde in butyro ponitur. Maio ferè in pretio eſt, & optimi
ſaporis, aliàs parum.

G Vlceris genus in capite naſcitur, quod Græci à duritie ſcleriam vocant. id ſanatur vſtis thriſſarũ ca-
pitibus, cum bulbo cocto & aceto miſcendis, Incertus.

H. a. Clupea etiã ciuitas eſt Africæ minoris, quæ ſcorpiones necat, teſte Plinio. cuius etiam Silius memi-
nit: In clypei ſpeciem curuatis turribus aſpis. Nam & Clypea & Aſpis dicitur, in promontorio Mer-
curij ſita.

e. Fel alicuius piſcis, & maxime lauſularum, ſi ſponſus vel ſponſa ſecum habeant cum petunt thala-
mum, & ſupra carbones ignitos ponant, & inde ſuffiantur, omnia ſupra dicta maleficia euaneſcunt,
Arnoldus.

DE PISCIBVS AB ALBO COLORE DICTIS,

PRIMVM IN GENERE, DEINDE DE ALBVRNO

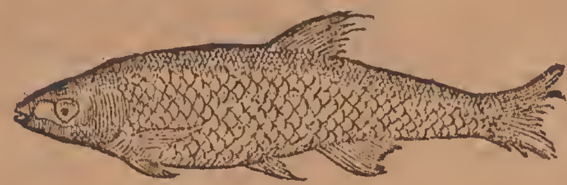
*Auſonij, Leuciſcis Græcorum, & albulis lacu-
ſtribus diuerſis.*

Albus piſcis. GALEOS tum varios tum centrinas piſcandi ratio hæc eſt: ALBVM piſcem illecebram ad eos ca-
ptandos demittunt, &c. Aelianus. Piſces candidi dicti omnes oua pariũt, &c. Plinius. Videtur au-
tem ſquamoſos appellare candidos. Occa fluuios Moſcouiæ bielaribitza, hoc eſt album piſciculum
nobiliſſimi ſaporis habet Sigiſmundus Liber. LEVCOPIS piſcis à coloris albedine dictus nomina-
Leucopis. tur in Geoponicis Conſtantini. ALBICA nomen barbarum eſt in Regimine Salernitano piſcis à co-
Albica. lore ſic dicti, vt ab eodem Germanicum *Wyting*, de quo inter Aſellos ſcribemus. Saxones *Weiſsfiſch*,
Wyting. id eſt piſces albos nominant communi vocabulo leuciſcos fluuiatiles & ſimiles eis piſces, quos ipſi ap-
Weiſsfiſch. pellant *Haſeling, Ockeln, Karas Oberkottichen* &c. Noſtri huiuſmodi piſces minores adhuc, generali no-
mine à ſplendore ſquamarum vocant *Glyſſen*, vt ſunt *unge Laugele, Haſslen vnd Schwalen*. aliqui priuatim
Glyſſen. piſciculos quos *Haſele* vocitant noſtri, *Wyſsfiſch* appellant. In Carinthia audio piſces dictos *Weiſsfiſch*,
in lacubus tantum haberi, atq; adeo pingues eſſe, vt cum aſſantur, alio nullo pingui ſit opus: & cum e-
lixantur, etiam adipem de ſe remittant: frequentiùs tamen aſſari. Sed hoc genus eſſe crediderim piſciũ
qui à noſtris *Blauuling* dicuntur, circa Acronium lacum *Felcken*: ex quibus *Adelfelchen* dicti, albi & præ-
Adelfelcken. pingues ſunt, aſſarique ſolent.

Albos piſces lacuſtres (vt nos nominamus) truttarum ſiue ſalmonum generi Rondeletius adnumerat: ego tum aliàs ſeparandos puto, tum eo quòd dentes non habent. ſed neq; maculas vllas, & carnem omnes albam. In hoc tantum truttis conueniunt quòd pinnulam in dorſo paruam habent, & carnẽ ſolidiuſculam: ſicciorem quàm truttæ, magisque friabilem, & candidiorem.

DE ALBVRNO AVSONII.

RONDELETIVS.

ALBVRNI appellatio ab Auſonio fortaſſe inuenta eſt. A Gallis Able vel Ablette vocatur, ab Anglis *Bleis*: à Germanis *Ablen*, (*Alben* potiùs,) vel *Zwibelfiſchin*, vel *Weiſsfiſchlin*. Piſcis eſt fluuialis, digitali magnitudine, aphyis albis ſimilis, oculis magnis, rubeſcentibus, dorſo vireſcente, ventre candido. Lineis duabus diſtinguitur: altera à branchijs ad caudam ducta medium corpus dirimit: altera minùs euidens à radice pinnæ branchiarum orta deficit, priuſquàm ad caudam perducta ſit. Pinnas eaſdem habet quas gobio. capite eſt paruo: corpore latiuſculo, ſed depreſſo, felle caret. Carne eſt molli & parum pingui. Vorax eſt piſcis, eam ob cauſam hamo facile capitur.

DE EODEM BELLONIVS.

Gallica appellatio Able ſeu Ablette, quodammodo ad eum quem Auſonius Alburnum vocat, alludit. Hunc Placentini Arbolinum vel Arborinum, vt & Mediolanenſes, nominant. Ego circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influente Scauardinum à piſcatoribus audiui appellari. Angli *Bleis* nominant. Affatim in Pado capiuntur. A quibuſdam Agulla dicitur. Ferratienſes non alia appellatione eum exprimunt, quàm Peſquerel vel Stregiæ: cum tamen Stregia alibi ſit idem quod Leuciſcus. A *Stregia.*

Argenteis tegitur ſquamis ac tenuibus: dorſum tamen paulùlum opacatur. Sex digitos longus eſt, quam menſuram rarò excedit. ex Sequana Epelano eſt ſimillimus: vixque ad duorum digitorum latitudinem extenditur. Lineam habet vtrinque arcuatam quæ eius latera diuidit. Nare eſt parum reſima. Mihi negarunt piſcatores Mediolanenſes Arborinum felle præditum eſſe: quod ex ipſa diſſectione poſtea comperi. B

COROLLARIVM.

Auſonius in Moſella Alburnos piſces prædam puerilibus hamis, omnibus notos eſſe canit. Vnde & fluuiatiles hos eſſe piſces, aut piſciculos potiùs, & viles & colore candido colligimus. Gillius hos eſſe arbitratur, quos Galli vulgò ables nominent. Alburnus (inquit Carolus Figulus) eſt piſciculus ille candidus, qui circa Confluentiam ad Rhenum *Abele* nominatur. Eſt & Alburnus mons. vtriq; rei nomen à candore inditum autumo. Ge. Agricola alburnum Germanicè interpretatur *Weiſsfiſch*, communiori fortè quàm oporteret nomine.

Alburnus à Rondeletio & Bellonio deſcriptus, is piſciculus eſt quẽ Germani vocitant *Blieg*, *Blieckt*, *Bliegle*: de quo in vulgari quodam libello de piſcatione hæc verba legi: *Ein Blieckt iſt des Kremers Knecht.* Fluuiatilis eſt, & melior ad cibum iudicatur autumno. Vix digitum longitudine excedit, latiuſculus tamen, & albicans, ſed ventre ſubcæruleo, ſubamarus. Coloniæ in Rheno capitur, & vulgò nominatur *Albenn*, vel *Alffer*.

Alburnum credimus eſſe piſciculum minutum & abiectũ, quem Germanicè *Alben*. vel *Zwibelfiſchlin*, (à cepis, quod cum ijs fortè pluribus à vulgo coquatur. Rondeletius ſcribit *Zumbelfiſchlin*, neſcio quàm rectè:) item *Weiſsfiſchli* nominant, à candore nomen habentem, Gallice Ablen, Adamus Lonicerus. Circa Acronium lacum ab oculis rubicundis nominatur *Rotengle*, id eſt erythrophthalmus, quod nomen alij diuerſo piſci tribuunt: & a vilitate *Schnitterfiſchlin*. Sed noſtrum quoque *Schwalen*, de quo mox inter Leuciſcos, alibi *Rotengle* vocitant. Sunt qui *Bleck*, *Furn* & *Schwalen*, ætate tantũ diſtinguant, quibus cum ego non ſentio. Sunt qui hunc cum blicca noſtra mox deſcribenda, nominum vicinitate decepti confundant. Haud ſcio an ijdem piſciculi ſint qui alicubi in Gallia nominantur *des blanches*, ab eodem colore: quorum minimæ ſquamulæ albæ ſplendent, & leui etiam contactu decidũnt. Alburno ſimillimum eſſe ſcribit Bellonius Epelanum fluuiatilem è Sequana, niſi quòd ruffas radices pinnarum gardonis modo habet. Pariunt Maio menſe alburni. retibus capiuntur. in cibo nunquam laudantur, præferuntur tamen frixi. Lucij capiuntur in Anglia tum aliàs tum ranis, tum piſciculis quos *Blikes* vocant, hamo affixis.

DE BVBVLCA, BELLONIVS.

Videtur Alburno Auſonij cognatus eſſe piſciculus. iconem eius nullam dedit. Vide in phoxinis.

SORDIDVS admodum & vilis piſciculus Gallico vulgo è re ipſa Bouuiera nuncupatur: alijs Peteuſe, etymologia à bombis obſcœnis tracta. A

Piſcis eſt Sequanæ alumnus, non tamen vſquequaq; frequens, vt qui non ſemper appareat. Nã quomodo Verones piſciculi nuſquam Auguſto, Septembri & Octobri tibi, aut ſaltem rarò apparebunt: ſic Bubulca ſerò in conſpectum venit. plurima vêre capitur. C

Bremmam ac Caſtagnolam marinã toto habitu æmularetur, niſi corpore eſſet minimo: planus enim & latus eſt. Sed & argenteo nitore refulget atq; orbicularem magis habet formam, quam in longitudinem protenſam. Trium digitorum longitudinem non excedit, neq, ſeſquidigitalem latitudinem. Soli obiecta, nigri nihil habere comperitur, quàm in linea quæ ſpinã comitatur ad caudã. Paruã in tergore B

geri

gerit piñulam: oculorum pupillam, omnem nigredinem ſuperantem. Squamis tegitur magnis & latis. Carneum quiddam, vt Cyprinus (quatenus paruum magno licet conferre) in fornice palati oſtendit: branchias vtrinq; quaternas ſimplices (*aliquid deeſſe apparet*) *Pinnarum ſimilium etiam numerum*, ac ſub ventre totidem: caudam bifurcam. Ore eſt paruo, dentibus vacuo. Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinem, quòd vix poſſint exenterari, quin eorum fellis veſica diſrumpatur: quo per totum corpus diffuſo, plurimum amari in veſcendo ſentiuntur: id autem ſub hepatis lobo dextro coloris ſmaragdini, magnitudine piſi continetur. Folliculum vento plenum in vtero geſtat geniculo interceptum. lienem ſtomacho inhærentem, rubrum atque orbicularem. Huius etiam inteſtina multis in gyrum reuolutionibus & anfractibus circumuoluta ſunt, Hæc Bellonius. Apparet autem non alium hunc piſciculum eſſe, quàm Bambele à noſtris dicitur.

In Picardia (inquit Rondeletius) Roſiere vocatur piſciculus, qui dimidiati pedis longitudiné nunquam ſuperat, corpore lato & compreſſo, oculis magnis pro corporis ratione, bramis minimis corporis ſpecie ſimillimus, colore luteo. quamuis parui capiantur, ſemper ouis grauidi ſunt. Vide in Phoxino.

Hic etiam à Rondeletio deſcriptus piſcis, ſi luteũ colorem demas, ad Alburni naturã accedit. Omnes quidem hi piſciculi parui ſunt, fluuiatiles, latiuſculi, menſis lautioribus contempti propter paruitatem & amaritudinem.

DE PISCE BLICCA, VT GERMANI VOCANT, QVI ALBVRNVS LACVSTRIS DICI POTEST.

Figuram bliccæ noſtræ non poſuimus, quòd omnino idem Ballerus Rondeletii videatur, ſciuè ab eo expreſſus.

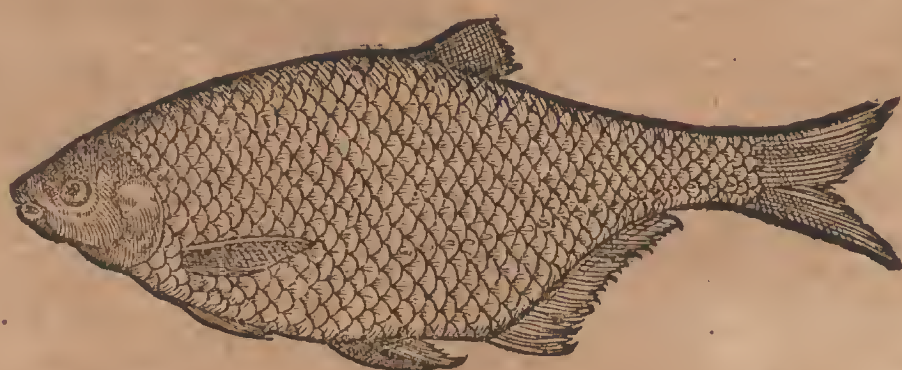
RONDELETIVS & Bellonius piſcem iam deſcriptum, quem Auſonii Alburnum eſſe conijciunt, Anglicè ſcribunt vocari *Blis*. Sed Fauconerus Anglus, cuius doctrinæ plurimum tribuo, Alburnum piſcem Anglicè *a bleke* nominari ad me ſcripſit: cui finitimum eſt Germanicum piſcis albicantis nomen *ein Blick*, à ſplendore. *Blicken* enim eſt ſubitum ſplendorem emittere. Quoniam verò blicca etiã noſtra piſcis tum albus, tum vilis eſt, de ea quoque hoc loco agam, ceu lacuſtri alburno. nam fluuiatilis alburnus Auſonii longè alius eſt. Noſtri igitur hunc piſcem vocant *Blick Blickling*, (quem aliqui imperite confundunt, vt ſuprà dixi, cum alio minimo *bliegg* appellato:) lacus verò ad Dunum oppidum in Bernenſium Heluetiorum agro accolæ *ein Breitele*, à corporis latitudine. Haud ſcio an idé ſit piſcis qui Coloniæ ad Rhenum nominatur *ein Bleich* vel *Bleech*. Circa Bielam, Heluetiæ oppidũ cum lacu, *Plechle* vocari audio, Sabaudis Platte, vnde diminutiuũ Platton. Argentinæ *Meckel*, vt conijcio. aiunt enim latum eſſe piſcem ad tres digitos, ſimilem illi cui à rubore pinnarum nomé. aliqui bramas ex eo adulto fieri putant, ſed falsò: (& apud nos quoque bramas vnius anni, aliqui *Blicken* appellant:) Maio menſe parere aiunt. Creſcunt aliquando in lacubus noſtris hi piſces ad mediocris ferè carpę ſiue cyprini magnitudinem, ita vt ſinguli quatuor aut quinque obolis argenteis, (qui drachmæ ſextantes ſunt,) væneant. Præferuntur Aprili. In lacu feliũ dicto apud nos bliccæ capiuntur, quod ſcio, bramæ autem nuſquam, vt puto. In lacubus ad Septentrionem aquæ dulcis piſces quidã *Plyen* vocantur, ijdémne bliccis noſtris, ignoro.

Plyen.

Iidem vel maximè cognati piſces ſunt Ballerus Rondeletii, & Pleſtya Bellonii: quare illorum quoque de his piſcibus verba attexemus.

DE BALLERO.

RONDELETIVS.

A ALVGDVNENSIBVS & lacuum qui in Allobrogibus ſunt accolis, piſcis Bramæ corporis ſpecie valde affinis Bordeliere nominatur, quod litora ſemper ſectetur & quærat: bord enim litus ſignificat. Hunc Ballerum eſſe puto cuius inter fluuiatiles & lacuſtres bis meminit Ariſtoteles.

B Bramæ tam ſimilis eſt vt parum cautis pro bramis ſæpe vendatur, ſed ab ijs magnitudine corporis & ſquamarum differt, & pinnarum ac caudæ colore. Eſt igitur Ballerus capite breui, ore paruo, ſine dentibus, ſed horum loco oſſa habet aſpera: ſine lingua, ſed palato carnoſo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias in medio ventre, ab excrementi meatu vnicam ad caudam vſque, in dorſo aliam. Poſteriores pinnæ cum cauda rubro colore perfuſæ ſunt, vt in Percis fluuiatilib. videre eſt: quæ in dorſo eſt, nigricat. Linea à branchijs ad caudam curua producta eſt. Branchias quaternas habet. Os in medio palato habet, ex aduerſo ſita ſunt oſſa duo loco inferiore, altera parte ſerrata, quibus contrario occurſu cum palati oſſe herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet, inteſtina pinguedine oblita, hepar ex albo rubeſcens, in quo fel viride: ſplenem rubrum.

C Vita & moribus à Cyprino non differt.

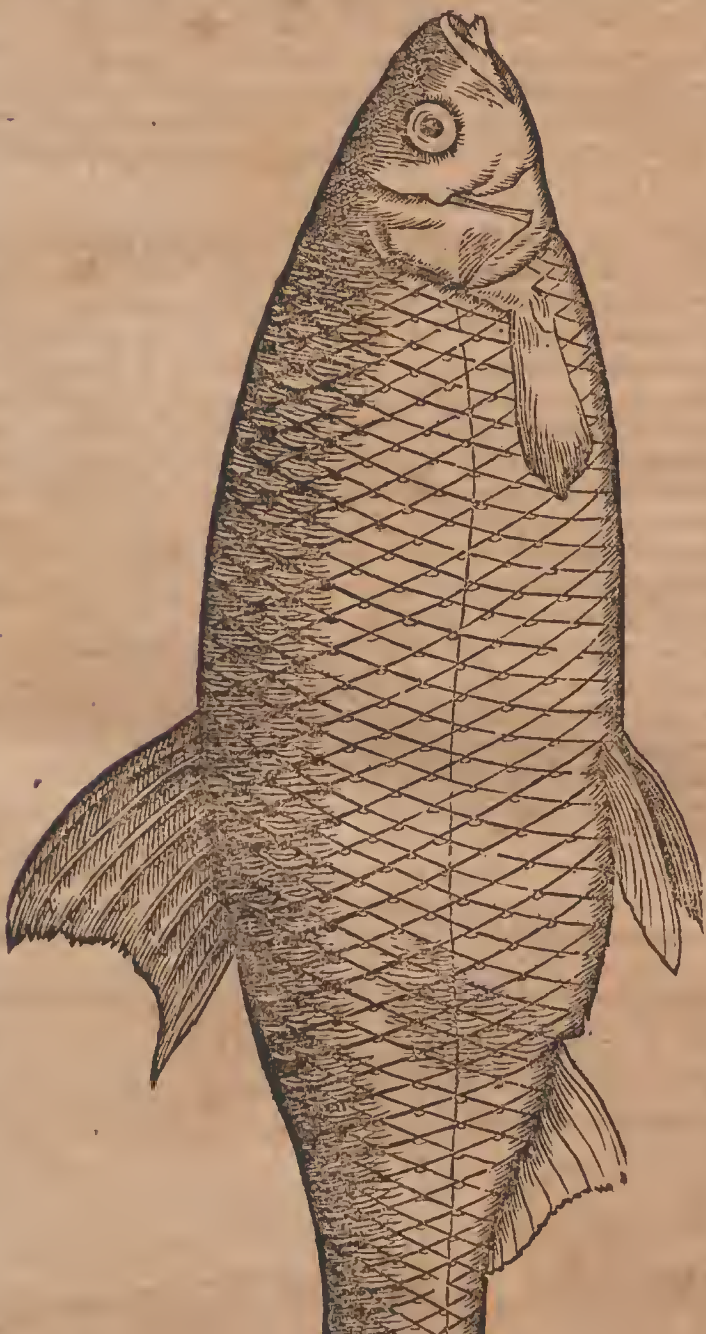
COROLLARIVM.

Ballerus, cyprinus, & cæteri ferè omnes, cum parturiunt, vadis ſeſe intrudunt, Ariſtoteles. Et alibi, Ballero & tilloni lumbricus canis exortu innaſcitur, qui debilitat, cogitq; ad ſumma ſtagni efferri, quà æſtu intereunt. Balerus apud nos ruſticè balænus nũcupatur, Niphus Italus. Balinus (melius Barinus) piſcis legitur, quem Theodorus cõuertit balerum. habetur & barenus lib. 6. (Ariſtotelis) inter amnicos, balagrus à Theodoro dictus: nec inuenio quamobrẽ eos ita verterit, niſi librarius corruperit, Hermolaus in Plinium. Vide etiam infra in Balagro: & in fine elementi G. in Guſtero.

DE EODEM AVT PROXIMO PISCE EX
Bellonij, libro quem Pleſtyam nominat.

Strymonis amnis accolæ vilem admodum piſcem agnoſcunt, quem illi vulgò pleſtyam nominant: A
qui & in Macedonia ad Piſchiacum lacum plurimus eſt: quo in loco modò *Platanes*, modò Pleſtya, modò Platognia vocatur.

Latus piſcis eſt, atq; ea forma tornatus, quà Abramidem fluuiatilem (Cyprinũ latum) conſpicimus. B
Multis ſpinulis abundat, atq; eodem modò holoſchœno (iunco) tranſſuitur vt Liparis, & per paria diuẽditur, muria optime maceratus. Frequentes ſquamas habet, rotundas ac tenues. Tergus eius nigricàt, venter candicat. Os non aperit ita grande, quod etiam omnibus dentium rudimentis caret.

Metallarijs ad Chryſiten (quam Siderocapſan vocant) opportunus eſt in fodinis. Carne conſtat dura, ſtupacea, palato ingrata. F

Partẽ eam quę ab ani pinnula ad caudam fertur, prominẽtem habet, corpus in Bremmæ fluuiatilis modũ compreſſum. Et rurſus in Abramide fluuiali, ſic autem Cyprinum latũ ſiue bramam nominat: Mihi ſanè (inquit) Pleſtyæ huius piſcium (generis) notas habere videntur. quarum color corporis albicat, & tota mole compreſſæ apparent. Oculorum pupilla non eſt, vt in alijs, nigra, ſed veluti cryſtallina, iris verò albiſſima: ac tredecim ſquamarum ordines vtrinq in lateribus habent. B

DE LEVCISCO.
RONDELETIVS.

Pro Rondeletij icone, poſui quam prius habebam ad noſtrum Schwal vel Furn expreſſam, etſi maiorem quàm conueniat. Cauendum ne cum Haſela noſtra, capitoni fl. quàm hic ſimiliori, confundatur.

LEVCISCORVM ſeu Mugilum fluuiatilium aliquot eſſe ſpecies dicere poſſumus. Ex his eſt is qui á Gallis *Gardon* vocatur, ab Italis *Laſcha*, à noſtris fortaſſe *Siege*: nonnihil enim diuerſus eſſe videtur. A

Eſt hic leuciſcus Capitoni ſiue Cephalo fluuiatili corporis aſpectu, pinnarum numero, ſitu, figura, ſquamis ſimilis: ſed capite eſt minore, corpore latiore. Dorſo cæruleo, ceruice vireſcente, ventre candido, oculis flaueſcentibus. Dentibus caret, imo palato oſſa habet. Partibus internis non differt à Capitone, niſi quòd tanta pinguitudine non obteguntur. B

Alacris eſt & viuidus hic piſcis: vnde Galli valetudinem integram deſignare volentes, hominem Gardone ſaniorem eſſe dicunt, quod ex piſcis iſtius agilitate & actionibus ſumptum eſt, non ex ſucco. *carne* enim eſt molli, fluxili, parum nutriente. C

DE EODEM BELLONIVS: QVI SARGVM SARgonémue, & Cephalum & Gardonem hunc piſcem appellat.

A Sani piſcis cognomen ſuo Gardono Galli tribuunt: quem Romani piſcatores, atq; adeò reliquum Italorum vulgus laſcam, Angli *Roſcus*, (Roche ſcribere debuit: quod tamen nomen Anglis aliũ piſcem ſignificat, quem nos Rutilũ nominauimus.) Placentini Agullam, Mediolanenſes Oladigam, alij Ocradigam vocant. Cùm itaque gardonum iſtum vbique prouenire, & Cephalum Sargoni formam retinere videam, facile quidem in eam ſententiam inclinaui, vt Gardonum ſeu Laſcam crederem Sargonem Cephalum ab Ariſtotele vocatum eſſe. Nam quum duo potiſſimùm ſint Mugilum marinorum genera, Cephalus & νῆστις, id eſt ieiunus (vt Dorioni placet,) reliquæ ſpecies fluuiatiles aut lacuſtres eſſe cẽſentur: quo in numero ſunt Sargones Cephali, latiore forma quàm alij præditi: vnde Sargi, vel (vt Theodoro placet) Sargones vocati ſunt.

B Nunquàm ad Cyprini magnitudinem accedunt. Pinnulam tenuem vnicam in tergoris iugo; nõ autem longam (vt Cyprinus) gerunt: cætera vt Squalus. Sed eſt corpore compreſſiore & magis recurto, pinnasq; ſubrubras habet. Parui Gardoni pinnam caudæ longiorem exerunt quàm Leuciſci: & antequam in extremum pinnæ (quæ bifurcata eſt) deſinant, rotundantur. Latiuſculis ſquamis conteguntur, ipſoq; capite magis ad Leuciſcum quàm ad Squalum accedunt. Oblongius & paulò craſſius habet corpus quàm Abramis, ſuntq; tergore quàm Squali magis nigricante, & auri colorem referente.

A Porrò piſcatoribus Romanis Keuillonorum vox paruos Gardonos exprimit: reliquos autem mixtim piſciculos fricturam vocant. In Ambra Melignanum alluente, plurimus eſt hic piſcis, quem eò loci Oradigam vocant, Mediolanenſes Oladigã, alibi Doradam, quòd in eo tractu huius caput aureo colore fulgeat. Sed & Peruſinus Italiæ lacus, omniũ longè delicatiſſimos huius generis piſces ꝓferre ſolet.

COROLLARIVM.

A Alburni, λευκίσκοι, *Vuyſsfiſch*, *Hesling*, ſquamis argenteis. Fortaſſis ad hanc ſpeciem ſargi pertinet, quorum vetus nomen adhuc Romę in vſu eſt, Eberus & Peucerus. Rondeletio Sarginus mugil idem eſt qui κεστρεὺς vel νῆστις ac numeratur inter marinos qui amnes ſubeũt, vt Bellonius hos piſces non rectè diſcreuerit, & fluuiatili piſci nomen dederit quod marino debetur. Itali piſcem hũc de quo agimus, laſcham vocant, vt Rondeletius ſcribit: alij clupeam eodem nomine, quæ ab alijs laccia dicitur. Gallice gardon appellari quidam conijciunt, è verbo Gallico garder. eò quòd ſeruari facile ſit in vaſculis aquatilibus per longum tempus. Cæterum Gardo vel Cardus piſcis, vt Galli vocant, à noſtris vulgò nominatur *ein Schwal*. Circa Acronium lacum *ein Fürn*, & à colore oculorum *ein Roteugle*. ſed minimus etiã piſciculus, quem Rondeletius & Bellonius Alburnum Auſonij faciunt, alicubi eodem nomine *Roteugle* vocatur, ab oculis rubicundis, qui in gardo potius flaueſcunt. Argentinæ gardum vocant *Rettel* vel *Rotaug*. Carolus Figulus rubiculũ vel erythrophthalmon nominibus fictis interpretatur. Piſcis in Albi dictus *Rotergel*, numeratur inter aſſari ſolitos, oculis & pinnis rubicundis. Ad Acronium lacum circa Lindauiam hunc piſcem *Fornfiſch* vocant primo anno, deinde *ein Gniti*, tertio *ein Furn*.

Sunt qui *Bleck* vel *Roteuglin* nuncupent ab initio; (neq; diſtinguant ab Alburno Auſonij quẽ ſui generis piſcẽ ab hoc ſemper diuerſum vt ego ſentio, noſtri *Bleck* alij *Roteugel* vocitant:) poſt annũ *Fürnling*, demum *Furn* vel *Schwal*. Nomen *fürn* alioqui Germanis adiectiuum eſt, & aliquid de ſuperiore anno ſignificat, inde dicunt *Fürnen wein*. noſtri *fernigen wyn*.

Circa Verbanum & Larium Italiæ lacus, Trull appellatur, vel Troy, & pro viliſſimo habetur. Gardus piſcis eſt fluuialis, gratiſſimi ſaporis, vendeſiæ ſimilis, à qua rubore oculorum diſcernitur, vterq; autem mediocris quantitatis eſt, Obſcurus. Calculum quendam vel ſimilem calculo, ſed molliorem ſubſtantiam in capite habet gardus noſter. Parere incipit Aprili, & pergit vſq; ad medium Maij. Vulgò omnes huius generis piſces oua habere, & fœminas eſſe putant. Laudatur antequam pariat, Ianuario, Februario & Martio, & tota etiam hyeme mediocriter. Sunt qui Aprili quoque & Maio commendent. Non inſalubris exiſtimatur.

Oua ſolidiuſcula & ruffa habet, q̃ multis in cibo grata ſunt. Elixari debet in vinũ feruidum immiſſus.

DE LEVCISCI FL. SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

Pro icone Rondeletij delineauimus piſciculum noſtrum, quem Laugelen vocant.

A ALIA Leuciſci ſpecies eſt ea quæ hodie à Gallis Vandoiſe vocatur, à Santonibus & Pictonibus Dard, quod ſagittæ modo ſeſe vibret, à noſtris Sophio, à Lugdunenſibus Suiffe. Hunc Leuciſcum nonnulli cum ſuperiore confundunt, ſed corporis latitudine differt, roſtroq; eſt acutiore, alioqui pinnis, earum numero & ſitu ſimilis eſt.

Squamis medijs tegitur, quæ lineolis diſtinctæ ſunt. Ex fuſco partim viridis eſt, partim flauus. Ventriculo eſt paruo: hepate magno, à quo fellis veſica dependet. Pingueſcit multum hic piſcis. B

Carne eſt molli ſuauique. F

Pinguitudo eius aurium doloribus ſuccurrit, & cum felle eiuſdem permiſta oculorum caliginem abſtergit. G

Piſcis hic eiuſdem generis piſcibus ſcilicet Mugilibus fluuiatilibus non admodum præſtat, neq; ab antiquis etiam ſi verus eorum Leuciſcus ſit, cæteris præfertur. Quare falſò id Galeno attribuit autor lib. De Aquatilibus, quòd ſcribat Galenus Leuciſcorum magnam copiam condiri ſolere, atque in magno haberi precio. De Leuciſco enim vnico tantum loco hæc tradidit Galen. lib. 3. de aliment. facult. cap. 24. Ex noſtris quidam, piſces in fluuijs genitos Leuciſcos appellant, à Capitonibus ſpecie diuerſos eſſe exiſtimantes. Cætera quidem animal animali ſimile eſt: ſed Leuciſcus paulo eſt candidior, caputq; minus habet, & guſtu eſt acidiore. Nutrimenti autem ipſius facultas talis eſt, qualẽ fluuiatilium Capitonum prius eſſe diximus. Itaq; de nomine tantùm controuerſia eſt, non de re. Quod verò his vtilius eſt, proferam. Piſcis iſte ex ijs eſt qui ſale condiuntur, (τῶν ταριχευομένων.) & qui lacuſtris eſt, ita conditus ſeipſo melior efficitur: quicquid enim in ſapore eſt mucoſi, & virus reſipiens, id omne abijcit. melior verò eſt recens diutius in muria ſeruato, (πλείονι τῷ χρόνῳ ταριχευθέντος.) Hic Galenus diſertè ſcripſit Leuciſcum Capitonibus nihilo meliorem eſſe, ſalitum verò meliorem ſeipſo effici, quod & omnibus eiuſdem generis piſcibus euenit. F

Locus hic poſtulat vt diligentius excutiamus quod ait Galenus Leuciſcum habere γεῦσιν ὀξυτέραν, id eſt, guſtum acidiorem, quod mendo non carere monuimus lib. 2. operis noſtri de marinis piſcibus, quũ de piſcium ſapore tractaremus, legendumq; eſſe κεφαλὴν ἔχον μικροτέραν καὶ ὀξυρυγχοτέραν. quam germanam eſſe huius loci lectionem ratio ipſa primum ſuadet. piſces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & aluntur marinis ſunt inſipidiores. marinis omnibus ſubeſt ſapor quidam acris, nec ita inſipidus. Id declarant piſces marini qui amnes petunt, qui in aqua dulci nutriti permultum guſtu ab ijs diſcrepant qui in mari capti ſunt. His accedit Athenæi autoritas qui Mugilem fluuiatilem appellatum fuiſſe ait ὀξύρυγχον, his verbis: Κεστρεὺς δὲ γίνεται μὲν καὶ θαλάσσιος καὶ λιμναῖος, ὁ ποτάμιος. ὅστις καλεῖται ὀξύρυγχος. Mugil quidem eſt marinus, & lacuſtris & fluuiatilis, hic autem vocatur ὀξύρυγχος. Ex his igitur conſtat lectionem noſtram veram eſſe, eaq; nota à Capitonibus Leuciſcum diſcrepare, quod roſtro ſit acutiore.

Locus Galeni examinatus.

Oxyrynchus.

DE EODEM BELLONIVS: QVI LEVCISCVM SIMpliciter hunc piſciculum nominat, & Latinè inquit Albicellam vel Albiculam dici poſſe.

Leuciſcus Hiceſio ſpecies eſt Mugilum: Pariſienſes vne Vandoiſe: Ligeris accolæ à mira velocitate, iaculum vn Dard, Angli Dace, Lugdunenſes Suiſſam vocant: quem optimè vt nos à Squalo diſtingunt, Inſubres Streiam, vulgus Græcum Leucorinum vocant. Accolæ lacus Biſtonij (cuius aqua partim dulcis, partim ſalſa eſt) Lilingam. Huius nondum prouecti piſcis, vêris initio magnum numerum capiunt, & modico ſale conſperſum atque exiccatum, Byzantium ferunt: venduntque Maio, Iunio & Iulio menſibus. A

Corpore longiore & anguſtiore eſt quàm Streia. Hunc Romani piſcatores à Squalo non diſtinguunt, neque enim adeò exacte piſces fluuiatiles, vt Galli, internoſcũt. Etenim Leuciſcus aſpectu multò hilarior eſt quàm Squalus, minoribusq; ſquamis contegitur: Albo colore nitet, & veluti inter ſquamas ſtrijs rectis interſtinguitur: Caudam bifurcam & pinnas albas profert, neque ita latas vt Squalus. Nulla habet dentium rudimenta: Linguam albam, branchias vtrinq; quatuor. Squalus præterea Leuciſco maior euadit. Porrò etiam Ablum ſiue Alburnum ſimillimum eſſe videbis Leuciſco: tamẽ eſt paulò craſſiori corpore, & ſquamis elatioribus, ac labro inferiore melius infarcto. Eſt etiam nonnihil diſcriminis in linea quę vtrinq; corpus interſecat. Siquidem Leuciſco non tam arcuata eſt, quàm Alburno: & Alburnus rotundiori corporis compage conſtat, ad Cephalim magis accedere. Leuciſcum enim Galenus cum fluuiatili Cephalo componit, ac de Mugilum genere eſſe ait: ſuoque tempore Leuciſcorum magnam copiam condiri ſolere, atque in magno haberi precio *. B

Quid à Squalo differat.

Quid ab Alburno.

** Hoc ſupra à Rondeletio reprehenſum eſt.*

Horum capturam ex Epiri lacubus maiorem fieri diximus, quos Epirotica lingua Scouranicos vocat. Veneti his maximè vtuntur, quos ad ſe nauigio adferri curant. eodemq; propè vocabulo vtentes Scourancas nominant. quę cùm Leucorinis maiores ſint: ambo tamen piſces ſale conſperſi & fumo infecti atq; exiccati, ad exteros mitti, vt noſtri Harengi foreti, conſueuerunt. A

Quanquam autem Leuciſci inter Mugiles adnumerentur, tamen ſtomachum non habent ita carnoſum, peritonæum albiſſimum, cor trigonum, duos hepatis lobos pallidos, ſub quorum dextro fel continetur: Splenem rubrum. Sed & interſtitium, quod inter oculos Squali & Leuciſci intercedit, diſcrimen inter vtrunq; diluet: minor enim in Leuciſco eſt capacitas, & calua rotundior.

COROLLARIVM.

Vendoſia vel Dardus Gallorum, piſciculus eſt quem Germani circa Argentinam vocant *ein Lauck* de quo illud celebratur, *Ein lauck iſt ein vueſcher.* id eſt Lauca lotrix eſt, fortè quia laucam etiã lixiuium vulgò appellant. Noſtris diminutiua eius nominis forma in vſu eſt, *Laugele.* Gelenius noſter ſic dictũ conijciebat quaſi λευκύλλον, id eſt albiculam, tanquam olim ſic appellaſſent Gręci, & ab ijs mutuati eſſent Germani. In quibuſdam Heluetiorum lacubus, vt iuxta Tugium & Bielam *Vunger* vocitatur: vt à Sabaudis circa Neocomum Vengeron. Diuerſus autem ab hoc piſcis eſt Vangeron in Lemano dictus, cui noſtri à rubore pinnarum nomen poſuerunt. Bielenſes etiam *Onhopt*, id eſt acephalos nominant hos piſces: amputatis enim capitibus ſiccatos aliò venales mittunt. Cum minimi denſis agminibus natant, animæ à noſtris dicuntur, *Seelen.* Acronij lacus accolæ nominibus variant: *Grauling* Lindauiæ vocant: A

Lauck.

Laugele.

Vunger.

Onhopt.

Seelen.

Vberlingæ *Laugele* vt nos: Conſtantię dum parui ſunt, *Zienfiſche* vel *Graeſing*: adultiores, *Agônen, Agûnen, Lagenen*. Aiunt enim piſciculos eſſe vix longiores palmo, ſquamoſos, quibus multi abſtineant quòd circa latrinas paſcantur: ſuo tempore tamen commendari. Aeſtate (inquiunt) innaſcuntur eis vermes, quos vulgò ligulas (*neſtel*) nominant, quo tempore inſalubres habentur. Oua gerunt vſque ad Iunium, deinde pariunt. Non ſolum autem inter ſe, ſed cum illis etiã piſcibus latis lacuſtribus, quos noſtri *rotten* vocant, & cum ſcardulis ſiue cyprinis latis coëunt, vnde piſcis genus enaſcitur, inter vtrunque parentem medium, *ein Drittfiſch*. Sed alius eſt agonus in lacubus Italiæ, & Germanicũ nomen *Graeſing* cauendum ne quis cum diuerſo fluuiatili piſciculo confundat, quem *Greſs, Greſsling*, vel *Kreſsling* nominant. In Dunenſi Bernenſium Heluetiorum lacu *Blavuling*, id eſt cærulei hoc genus leuciſci dicitur: noſtri longè aliud lacuſtre tantum genus ſic vocant. *Glyſſen* à ſplendore factum nomen, commune eſt piſcibus illis qui vulgò dicuntur *Lagelen Haſslen vnd Schvualen*. Galli Vendoſiam nominant, vt dictũ eſt, Albertus Magnus Vindoſam. Illyrij Aukley.

Italicum nomen eſt Strigio, Strilato, vel Stria, quo circa Tridentum etiam Germanice loquentes vtuntur: factum fortè à ſtrijs rectis, quibus inter ſquamas diſtingui videtur, vt Bellonius ſcribit. Ferrarienſes tamen (eodem teſte) ſtregiam vocant etiam illum piſciculum; quẽ Alburnum Auſonij eſſe eruditis placet. Strigilis (in recto ſingulari) à Grapaldo Italo cenſetur inter piſces veteribus ignotos. Strigiles (inquit idem) ſermone vernaculo piſciculi quidam dicuntur, quorum frequens fit captura per hyemes.

B Strigiles apud nos paulò maiores capiuntur in fluuio quàm in lacu. Longiuſculi ſunt, non lati, haſelis noſtris non diſſimiles ſpecie, paulò breuiores (ni fallor.) Dorſi color è fuſco, flauo & viridi ferè permixtus eſt. Pinnæ albicant, vel minimum ruffi admixtum habent. Linea qua terminatur laterũ color inſtar iridis reſplendet ex flauo & viridi colore. Branchias quaternas habent. Os aperitur in oblongum, nec prominet mandibula ſuperior. Strigil Padanus (vt olim obſeruaui) dodrantem nunquã excedit. craſſus ferè æqualiter per totum corpus à capite ad vſque caudam: minutis obſitus ſquamis. Vindoſa mandibulam vtrinque mobilem in faucibus habet, dentatam, Albertus. Bellonio Vandoſia dentibus caret; qui fortè non diligenter inſpexit. ego in faucibus vtrinque mandibulam curuam quinis armatam denticulis reperi, vt in ballero.

C Strigiles in Pado hyeme tantum capi ſolent. Reperiuntur in Taro fluuio iuxta Parmam, vix alibi. Gardus piſcis vendoſiæ ſimilis eſt: ſed rubore oculorum ab ea differt. vterque mediocris eſt magnitudinis, Obſcurus.

F Commendantur ſtrigiles Aprili & Maio menſibus. Memini etiam Februario ediſſe non inſuaues, quo tempore lactes in mare pleni erant. & eodem menſe laudãtur à noſtris. In Italia quidem hyeme imprimis capiuntur. Veru toſti, ſale, aceto, oliuo, pipere & cinnamomo conditi, paropſide in cibis non improbantur, Grapaldus.

Ius recentium piſcium ſaxatilium aluum emollire author eſt Dioſcorides. ſed ſaxatiles illi, cùm ſint marini, rari ſunt apud nos: habemus autem vocatos ſtrigiles ex Pado flumine: qui ſunt piſciculi albi inſtar argenti, facilis concoctionis & optimi nutrimenti. Eos in febribus etiam ægrotis aliquando permitto, nec vnquam obfuiſſe cuiquam memini, Braſauolus, ſed is fortè ſtrigiles diuerſos intelligit, nempe alburnos Auſonij, quos Ferrarienſes ſtregias appellant.

Hecticis conceduntur piſces aquæ dulcis parum petrini, (ſic loquitur,) communiter vocati ſtriguli, lucij, temuli, Gaynerius.

DE MVGILIS VEL CEPHALI FLVVIATILIS GENERE MINORE, QVOD PIſcibus albis adnumerandum videtur.

Non opus eſt icone. nam per omnia Capitonem fl. refert, niſi quòd minor eſt.

A PISCIS quem hic deſcribimus, frequens eſt in fluuijs, & vulgò nominatur *ein Haſsle*, (ſed in lacu iuxta Tugium Haſela noſtra vocatur *Ga gbaſse* & Suala noſtra ſiue Gardus, *Haſsle*, ſicut & Lucernæ.) In Saxonia capitur in Albi, & appellatur *Haeſsling*, vel cõmuniori nomine *Vrlſiſch*. Alburni, *Vyſsfiſch*, *Haeſsling*, ſquamis (nitent) argenteis, Eberus & Peucerus. Circa Argentinam *Schnotfiſch* quem ſpurium eſſe neſcio qua ratione (niſi forte nominis, quod piſcem turpem ſignificare videtur) in libello Germanico de piſcium captura legimus: *Ein Schnotfiſch iſt ein baſthart*. Item alio nomine *Meiſiſch*, à menſe Maio, quo præferuntur, ſed alauſis quoque puto nomen idem attribui. Cæterum Haſeaux Gallicè dicti piſces, cyprini lati (bramæ) minores ſunt, vt Bellonius ſcribit. *Glyſſen* apud piſcatores noſtros generale nomen eſt ad piſces quos vocant *Haſele, Laugele. Schvualen*.

Italicum nomen huius piſcis niſi Stretta eſt (à corpore longiuſculo fortè, & ſtricto, id eſt minimè lato) in Lario lacu, & in Verbano Gianetta, aliud neſcio. Hæc ſcripſeram cum Lucarnenſis piſcator in Verbano vocari mihi aſſeruit letta vel aletta. Idem fortè Papiæ Kabacello fuerit. Germanicum *Haſele* videtur lepuſculum ſignificare, fortè quòd agilitate ac celeritate natandi lepores repræſentent. *Kolfiſch* dicti Coloniæ non ſunt omnino diſſimiles piſcibus *Munner*, id eſt Capitonibus, ſed minores.

B Haſelæ noſtræ, (quas cephalos aut mugiles fluuiatiles minores dixerim. nam fluuiatilem cephalum ſiue ſqualum, multò magis quàm leuciſci ſuprà dicti referunt,) piſciculi ſunt molles, duos aut tres palmos longi, albicantes, per dorſum in viridi nigricantes, cauda & pinna dorſi glaucis, cæteris rubicundis: minim lati. Squamulis tenuibus, argenteis, branchijs ternis. Caro eorum ariſtis referta eſt, vt & mugilum fluuiatilium maiorum. Ex his qui in fluuio apud nos capiuntur, oculis rubere audio: qui in lacu non item. Obſeruaui poſtea lacuſtres ſuperna oculorum parte flauere. Dentes in faucibus vtrinq; conditos

conditos habet vt Capito fluuiatilis, in mandibula curua, exteriore ordine quinque maiuſculos, interius binos minores, omnes ferè in ſummo leuiter aduncos.

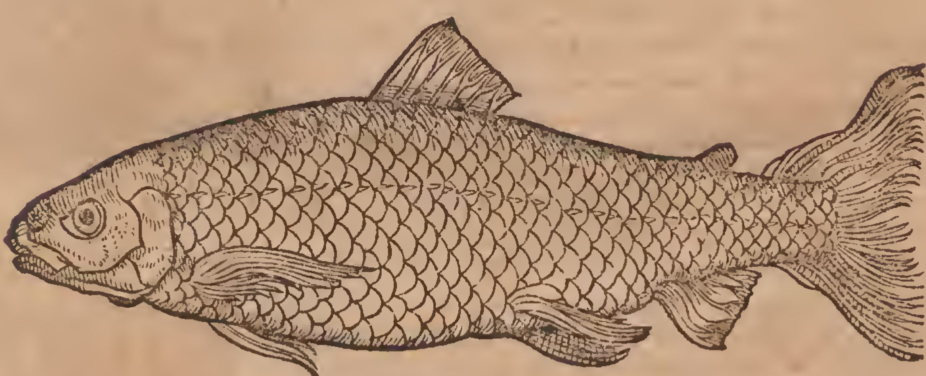
Parere incipiunt medio Aprili vel paulò ante.

Suo tempore (Maio & Aprili præcipuè, deinde Iunio & Iulio: à Maio quidem menſe etiam *Meiſiſch* alicubi nominantur) ſatis grati in cibo & ſalubres habentur. Aliquando verò vermes eis innaſcuntur, (ligulas noſtri vocant, *neſtel*) & omnino inſalubres fiunt. Hyeme macri ſunt ac minimè placent. Fluuiatiles etiam lacuſtribus præferuntur. Elixari debent in vino feruido. Circa initium Nouembris oua in hoc piſce reperi, quæ magis quàm piſcis placebant.

SEQVVNTVR PISCES ALIQVOT LACVSTRES, QVOS ALBIS ADNVMERAMVS: NAM ET GERMANICE FEre communi nomine albi dicuntur: & omnes propè generis vnius ſpecies videntur, omnes lacuſtres tantum, ſquamoſi, edentuli, pinna in dorſo duplici, vna in medio maiore, altera ad caudam parua vt truttæ. Carnis ſubſtantia alba, friabili, non inſalubri, & ſapore propemodum ſimiles, &c.

PRIMVM AVTEM ILLOS PONAM quos Rondeletius deſcripſit: deinde & noſtras de ſingulis obſeruationes, & alios eiuſdem generis addam.

DE LAVARETO PISCE LACVSTRI APVD ALLOBROGES. RONDELETIVS.

VERNACVLIS & proprijs vocabulis in rebus noſtris explicandis veterum nominum penuria vti cogimur: vt in piſce qui in lacubus Allobrogum tantummodo reperitur nominando, vulgi appellationem ſequũtur & Lauaretum vocamus. quẽ Salmonum Truttarumq́; generi adiungendum eſſe ſuaderet pinnula illa dorſi poſterior adipoſa Salmonum & Truttarum * generi propria, niſi multa alia reclamarent, vt oris cõſtitutio Thriſſis quàm Salmonibus ſimilior, os ſine dentibus, caput compreſſum, corpus maculis carens, caro mollis & candida. Lauaretum igitur inter Salmones & Aloſas ambigere meritò dicemus. A B

* & alborum piſcium lacuſtrium.

Is quod nunquam ſordidus ſit, ſed benè ablutus, ob munditiem & candorem nomen habere videtur. A
Lacuum Allobrogum proprius eſt, vt Burgetij, & Aequebeletij. Nec vllus eſt qui in Italia, Germania, Gallia, aut alibi vſpiam viderit. Vbi.

Pedali eſt magnitudine. corpore vtcunque compreſſo, Aloſæ vel Harengi modo: eos enim piſces capite & ore planè refert. Maxillę dentibus carent, ſuperioris latera inferiora operiunt & claudunt. Corpus ſquamis tegitur argenteis. A branchijs per medium corpus recta linea deſcendit. Pinnas duas ad branchias habet, totidem in medio ventre, proximè anum pinnulam vnicam, in dorſo priorem maiuſculum, poſteriorem paruam & pinguem, Salmonum Truttarumq́; modo. Cauda in geminam deſinit longam & latam, in extremo nigricantem. Branchias quaternas, duplices habet, cor angulatum, hepar ſine felle. Autumno parit. B

Carne eſt candida, molli, ſuaui, minimè glutinoſa, boni ſucci, mediocriter nutriente. Ex prædictis lacubus ſæpiſſime Lugdunum conuehitur. F

DE EODEM BELLONIVS.

A TRuttacei generis ac ſaporis eſt Lauaretus, ex lacubus *du Bourget, d' Aiguebelette*, & Lemano ad nos adferri ſolitus, noſtris principibus in magnis delicijs habitus: vnde regiorum œconomorum chartæ frequẽtem Lauaretum deſcriptum habent.

B Piſcis Lugduni ſatis cognitus, Vmbræ ſimillimus, niſi ſimus eſſet, dentibúſque omnino careret: Biſulam tamen vulgarem magis refert. ſed Lauaretus nunquam pedem excedit: neque craſſior eſt eo, quod pollex & index capere poſsũt. Capite eſt oblongo, ſquamis tenuibus, albis, atque, vt in Trutta, paruis. Exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad ventris latera vtrinque circa branchias: ac totidem ſub ventre ei oppoſitas, quæ tergoris faſtigiũ occupat. Aliam quoque paruam in eo interſtitio, quod eſt inter caudam & anum, quæ omnes nigricantes apparent. Linea à ſupercilio ſubrubra per latera ad caudam protenſa inſignis eſt: cauda bifurca, pinniſque ad extrema nigris, fimbriatis ac laciniatis. ventre eſt laxo ac prægrandi vt Trutta. Hoc item à cæteris piſcibus differt, quòd nare eſt recurta, atque (vt in harengis ac Lochijs) oſſiculis quibuſdam prominẽtibus inſigni, labris nullum dentium rudimentum oſtendentibus: appendice glabra ac carnoſa caudæ inſidenti, in Vmbræ modum. Neque tamen dentibus caret: oſſicula enim ad eius fauces atque Oeſophagi ingreſſum vtrinque conſpiciuntur, ſenis hinc inde denticulis, vt in Themolo, communita. Branchiæ illi ſunt vtrinq; quaternæ ac ſimpliciſſimæ: quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis ſanè minor eſt: nullis in lateribus maculis eſt inſignitus, totúmque huius piſcis corpus dempto tergore argenteũ eſt. Verum-

Partes internæ. etiã ſi ad eius internas partes aduertas, coſtas quinque & triginta vtrinq; connumerabis: cerneſque illi cor eſſe pallidum ac trigonum, pericardio incluſum: hepar albũ, vuius tantùm lobi, vt in Exocœto & Delphino: in cuius latere dextro fellis veſicula adſuta eſt. Lien à ſiniſtris apophyſibus & ſtomacho incumbit. Inteſtina nullas habent reuolutiones. nam gula vſque ad ventriculi fundum deducitur, qui per piſcis longitudinem delatus, ac ſurſum quidem reflexus, duodeuum parit adenibus ſuffultum, in cuius gibbo innumeræ apophyſes ſpectantur: ex quibus vena oritur, per quam ſanguis defertur ad hepar. à pyloro ſequitur aliud inteſtinum, quod nullis anfractibus circunductum, rectà ad anum tendit. Vuluam vtrinque bicornem habet, tenuibus ouis conſpicuam. Cætera in congeneribus piſcibus deſcribentur, Hæc Bellonius. qui & alibi Lauaronum piſcem vulgò Romæ dictum, magnam habere ſcribit cum Lauareto fluuiatili (lacuſtri, legerim) affinitatem.

Bezola, cuius hiſtoriam ſequens pagina dabit.

DE

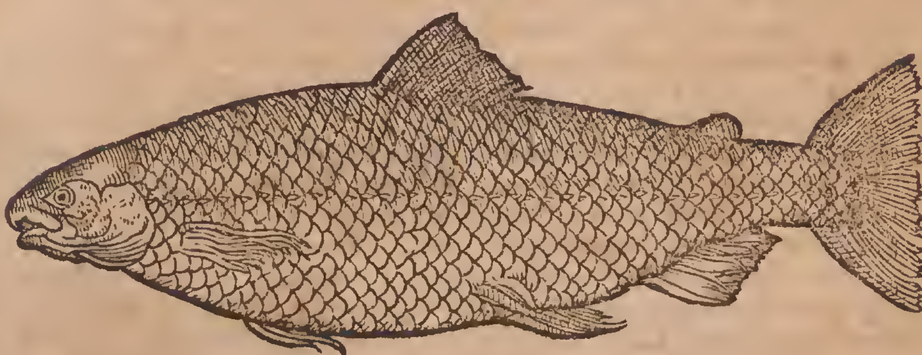
DE PISCE LEMANI LACVS BEZOLA WLGO NVNCVPATO. RONDELETIVS.

Pro icone quam Rondeletius poſuerat, non ſatis proba bezolæ piſcis, repoſuimus piſcis noſtri à cæruleo colore vulgò dicti picturam: is enim à bezola Lemani lacus, quod ſciam, nihil differt. Pinnæ ſimilitudo quæ à podicee xit, in noſtra icone abundat. Eam quòd hæc pagina non capiebat, præcedente collocauimus.

VT Lauaretum lacus Burgetius & Aequebeletius ferunt, ita Lemanus Bezolam vulgo dictam, non admodum diſſimilem. niſi quod colore minus eſt candido ad cæruleum inclinante, roſtro acuriore. capite minore, ventre latiore & prominentiore. Nullum piſcem reperias cum quo melius comparari poſſit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. Carne eſt molliore quàm Lauaretus, & ab eo ſaporis ſuauitate, & ſucci bonitate multum ſuperatur, nec in pretio habetur. Proprius eſt piſcis Lemani lacus.

DE ALIO PISCE PROPRIO LEMANI LACVS. RONDELETIVS.

In Rondeletij editione, diuerſi piſcis quem in Lemano Vangeronum vocant, effigies hîc non rectè poſita erat.

EST & alius piſcis Lemani lacus proprius qui ab accolis *la Farra*, vel *Ferra*, vel *Pala* dicitur, Lauaretos vel Thriſſas referens, magnitudiue cubitali, ore paruo ſine dentibus, vt in Thriſſis, colore cinereo, corpore depreſſo & lato, ſquamis, pinnarum ſitu & numero Lauaretis ſimilis. Linea à branchijs ad caudã recta & candida ducta eſt. Pinnulam dorſi mollem pinguemq́; habet, eandem latiſſimam. Carne eſt candida & ſuaui, quæ Lauaretorum Truttarumq́; carni non cedit. Aeſtate & Autumno capitur, hyeme in altis gurgitibus latet. Sale conditur & ſeruatur in hyemem.

COROLLARIVM DE ALBIS PISCIBVS LAcuum: & primum de Bezula, &c.

Alborum piſcium lacuſtrium vnius generis ſpecies, vt dixi, multæ ſunt, aliæ atq; aliæ in diuerſis lacubus. itaque nomina etiam multa variaque ſunt, non modo ſpecie differentium horum piſcium, ſed etiam eorundem in lacubus & regionibus diuerſis: pro ætatis quoq; & magnitudinis ratione variant. Sunt quæ alibi ætatis tantum diſcrimen, alibi ſpeciem peculiarem indicent nomina. Et ipſi piſcatores in diuerſis regionibus non per omnia conſentiunt. Volui tamen quanquam in re difficili, quoad eius poſſem, & nominum & rerum differentias naturasq́; perſequi. Lectores cogitabunt ſi quid vno aut altero fortè in loco verum nõ eſt, non ſtatim eſſe reijciendum. fieri enim poſſe vt alibi aliter res ſe habeat. Quod ſicubi etiam in varia & difficili re aberrauero, aut parum exacte aliquid tradidero, veniam dabunt. Sed hæc & huiuſmodi ad totam propemodum hanc hiſtoriam ſemel præfari ſatis fuerat, bonis & mediocris ingenij viris. nam quos incurabile calumniandi cacoëthes inuſit, illi ne γρυ quidẽ reſponſi aut excuſationis merentur.

Bezolæ nomine Sabaudis qui Lemanum accolunt vſitato, vſus eſt Rondeletius. Bellonius biſulam A
ſcribere maluit: Lauaretus (inquit) biſulam vulgarem magis refert. nec alibi eius meminit. Vulgus circa Leuſannam *Biſſolæ* profert, vnde diminutiuum *biſiolett*. Etymologiam neſcio. Si bezolam ſcribas, accedit ad Germanicum *Betz*, quo ſpecies vna huius generis nominatur. Latinum aut Græcum nomen nullum inuenio, vt neq; Italicum. Cephalum vel mugilem lacuſtrem, vel potius leuciſcum albulámue lacuſtrem appellare licebit. nam & noſtri ſpeciem vnam vulgò *Albelen* à colore vocant. hæc nomina generis ſi admittantur, ſpecies pro magnitudine diſtinguentur; magnæ, mediòcris aût paruæ differentia albulæ adiecta: vel coloris, vel præſtantiæ & nobilitatis.

Cephalus aut mugil lacuſtris

Albula aut leuciſcus lacuſtris.

Albularum genus alicubi nimis communi nomine *Braatfiſch* dicitur, ab eo quod ad cibum ferè aſſari ſoleat, Alibi melius *Felken*, *Felchen*, *Veiken*: quos quidam nuper Latinè falcones temere nominauit.

De alijs ſpeciebus agemus inferius priuatim: hîc partim in genere, partim ad cæruleos, vt noſtri cognominant, pertinentia quædam adferemus. In Acronio laudatiſſimi nominantur *Adelfelcken*, id eſt Albulæ nobiles, de quibus ſeorſim infra: alij *Blauufelcken* id eſt Albulæ cæruleæ, vel eædem noſtris cæruleis, *Blauling* dictis, vel nonnihil differentes vt quidam putant, & nos explicabimus infra in Nobilibus. Cæruleos noſtros, hoc eſt Tigurini lacus, *Balkenen* vocant, qui circa Tugium & Lucernam piſcantur: noſtros quidẽ maiores fieri audio. Et in Acronio *Baal* indigetant piſcem huius generis, quem alio nomine *Gangfiſch*, cuius tres differentias mox referemus. Cærulei noſtri quo tempore percarum fœturam ceu paſcua ſua ſequuti è ſuperiori lacus parte deſcendunt, circa initium Maij, *Vueidfiſch* dicuntur, hoc eſt paſcales piſces: *Randecker* verò nominant piſcatores quidam illos qui oblongi & graciles ſunt, (*die raaver*, vnde & nomen fortè à gracilitate factum:) quales ferè apparent, cum Linda fluuius, qui in lacum noſtrum influit, exundans, lacum ſuperiorem perturbârit. nos eoſdem ſimpliciter cæruleos appellamus: & à buzis qui craſſiores ſunt diſtinguimus. In Bernenſium Heluetiorum ditione cæruleos vocant *Allboeck*: (& *Blauuling* nomen attribuunt Vendoſi s, *den Langelen*, à cæruleo dorſi colore: quos capitibus amputatis ad fumum exiccant.) In Bauaria *Renchen*. In Carinthia vel eoſdem, vel ſimiles & maiores, *Reinancken*.

Nomina pro ætate quomodo varient.

Albularum cuiuſcunque generis piſciculi parui adhuc à noſtris nuncupantur *Migling*: à Dunenſibus in agro Bernenſium *Buochfiſch*: alibi (apud Heluetios ſuperiores & Rhætos) *Stüben*.

In lacu Lucernenſi piſces quos *Balhen* vocant, id eſt cærulei vel albulæ cæruleæ, pariunt circa diem diuæ Catharinæ, qui eſt ſeptimo Cal. Decembris. is partus Iunio menſe demum ſequentis anni ad magnitudinem digiti excreſcit, circa diem diui Ioannis, qui eſt octauo Cal. Iulij: & tum *Nachtfiſch* vocantur, hoc eſt nocturni piſces, quòd noctu ferè capiantur. deinde poſt annum *Edelſpitzling*, poſtea *Edelfiſch*, deinde *ein halbgrüuachſne balhen*, poſtremo *ein Balhen*.

Conſtantiæ ad Acronium lacum alia habent nomina: Primo anno, *Seelen*, id eſt animæ, (quanquam & Vendoſias paruas ſic nominant:) Lindauiæ *Mydelfiſch*, Secundo *Stüben* quos Albulas noſtras priuatim dictas eſſe putant aliqui, *albelen im Zürychſee*. ſed falſò. Tertio *Baalen*, *Balhen* vel *Gangfiſch*, vel *Vuatfiſch*, (vt Gregorius Mangoldus noſter, cuius libellus de piſcibus Acronij lacus Germanicè extat, ſcriptum reliquit:) in veteribus quibuſdam inſtrumentis & ſcriptis publicis Latinè ſed indoctè conſcriptis, Vadipiſces. Quarto *Renchen*, Lindauiæ. Quinto *Halbfiſch*, ibidem. Poſtremo *gantze Felchen* vel *Blauueling*.

Gangfiſch trium generũ.

Rurſus nomen *Gangfiſch* commune eſt ad tres ſpecies. Quidam enim dicuntur Conſtantiæ *Sandgangfiſch* & ijdẽ adulti Albulæ nobiles, *Adelfelchen*. Alij *Gruengangfiſch* ex quibus Albulæ cęruleæ fiunt, *Blauufelchen*. Alij *Vyſſgangfiſch*, id eſt Albulæ candidæ, quæ nomen non immutant. longiſſimus ex eis dodrantem parum excedit. Ex his tribus generibus (vt ſcribit Mangoldus) vnum Conſtantiæ in ſuperiori lacus parte capitur, (Vadipiſces nobiles puto) quod tempore quadrageſimalis ieiunij parit, & cateruatim degit, maximè in loco quem Cluſam nominant inter Brigantium & Liudauiam. Alterum (quos albos cognominant,) ibidem reperitur, & parit Decembri menſe per dies ferè quadraginta. Magna eorum examina circa Conſtantiam in Foſſa (vt vocant, *in der Grueb*) viſuntur: vbi etiam anno Domini M. D. XXXIIII. tractu vno quadraginta ſex millia huius generis piſcium capta ſunt, Hæc ille.

B Albularum genera in lacubus tantum reperiuntur, non quibuſuis, ſed magnis, & non procul alpibus aut altioribus montibus, hoc eſt illis quos influentes ex montibus orti fluuij implent, vt pleriſque omnibus Heluetiæ magnis, Tigurino, Riuario, Gryphio, Aegerio, Tugino, Lucernano, Dunenſi, Interlacenſi, Lemano, Acronio vel Podamico, Veneto, & alijs, & Atheſinis quibuſdam: item in Bauaria & Carinthia & apud Sabaudos ſeu Allobroges.

Olim cum diligentius piſcem cæruleum noſtrum conſiderarem, his verbis deſcripſi: Cæruleus mediocri magnitudine piſcis, tantus interdum vt binis ferè drachmis argenti vnus veneat, præſertim ex illis qui *Butzen* dicuntur, branchias habet quatuor. pro dentibus labra vtrinque modicè exaſperantur, quod tactu (inſerto digito) magis quam viſu apparet. locus etiam linguæ, limæ inſtar aſperiuſculus eſt. In labro ſuperiori vtrinque eminent puncta quædam ſolida, ſiue anguli: in albulis nõ item. Caudæ extremitas colorem ex atro cæruleum præ ſe fert, præſertim circa medium & ſciſſuram, in pinnis quoque eundem colorem deprehendas: item in capite, & ab eo fortè nomen inuenit. Pinnula exigua in extremo dorſo verſus caudam ſpectatur, craſſiuſcula, mollis, carnoſa. Pinnæ ad branchias binæ ſunt, totidem in medio ventre, vna à podice. Venter vndiquaque niueus eſt, dorſum totum ſubuiridi colore, ſi ſupern inſpicias, apparet. ſed neſcio quomodo hi colores pro diuerſo ad lucem poſitu variant. Dentes non habet, ſed linguam aſperam. Odor ei non ita grauis & piſcoſus vt pleriſque, ſed ſatis gratus. Fel ſubruffum. Ventres in hoc piſce, & trutta lacuſtri, quam à fundo denominant noſtri, gemini ſunt, aut vnus quidem cum fundo capaciore & eminente: inde verò inteſtinum amplum eadem ferè quæ venter capacitate, ad ventrem reflexum. Venter in cæruleo, primò capacior eſt, inde anguſtior: tum fundus ſequitur, quarto inteſtinum amplum. quinto inteſtini pars cum multis paruis & breuibus appendicibus toto circuitu primum, deinde ab vna parte inteſtini tantum, fortè quarta. Sexto reliquum inteſtinum.

C Oua piſcium maximè deuorant, & memini multa me in ventribus eorum reperire: itaque piſcium prouentum valdè imminuunt, ipſis etiam lucijs pernicioſiores. Circa Paſcha & initium Maij apud nos è ſuperiore lacus parte, dum percarum fœturam (hoc eſt oua, & piſciculos ex eis nuperrime natos, acicularum magnitudine) inſequuntur, deſcendunt. hanc enim ſugendo deuorant. & eo tempore magis pingueſcunt, vnde etiam *Vueidfiſch* tum nominantur. Quòd ſi fœturam earum nullam inuenerit, rurſus aſcendit & profunda petit. Cum Linda fluuius, & lacus ſuperior (quem Riuarium nominant) exundant, & lacum noſtrum perturbant, cærulei illi longiores & graciles quos *Randecker* vocant, deſcendunt. nam turbidam aquam non ferunt. Ex Albulis nobiles & quæ Buzi vulgò apud nos dicuntur, profundius degunt: cærulei verò & graciliores, altiùs, ferè circa medium profunditatis: & in lacu ipſo longiùs deſcendunt, vſque ad aquæ fluentis fermè initium. itaq; pariunt circa palos in lacu qui vrbem noſtram claudunt paulò ſupra effluentis Limagi principium.

Albularum omne genus paulò poſtquam ab aqua extractum eſt, expirat. Pariunt cærulei in profundo aquæ, non tamē profundiſſimis locis, (*nitt im trechter*) circa diui Martini ferè diem, hoc eſt octo diebus ante vel poſt: in Lucernenſi verò lacu circa diem diuæ Catharinæ, hoc eſt ſeptimum Cal. Decembris. Vadipiſces (nobiles puto) in Acronio dicti, per quadrageſimam pariunt, & eiuſdem generis albi menſe Decembri.

Cæruleos piſces in lacu noſtro capiunt menſe Aprili, & deinde vſque ad finem Septembris ferè. Capiuntur autem retibus maximis, quæ in aquam ad quinque aut ſex paſſus demittuntur cœlo pluuio, ſereno ad ſeptem. E

Præferuntur apud nos Iulio menſe. Quadrimi maxime placēt: parte anni priuſquam pariunt: quanquam & circa diui Martini diem Nouembri menſe, quo tempore pariunt, commendari audio. Laudantur aſſi, elixi, & frixi. Elixandi, in vinum feruidum immitti debent. Salſi conduntur vaſis ligneis, & in externas regiones procul, etiam ad Aeni pontem ex Acronio, mittuntur. Siccantur etiam fumo, & nobilibus quoque ac principibus donantur. Captos ne contabeſcant, quod breui eis accidit, mox diuendunt piſcatores, vel aſſos aliò venales mittunt. nam aſſi etiam frigidi placent. Duni in ipſis nauiculis aſſant, & per tria miliaria Germanica Bernam vehunt. In aliis piſcibus partes aliæ à guloſis appetuntur, albulæ vndiquaque placent. F

DE ALBVLA NOBILI.

ALBVLAM nobilem voco piſcem, qui Conſtantiæ *Adelfelch* appellatur, & apud nos (etſi pauci capiuntur, menſe Maio,) *ein Vuyſſfiſch oder Vuyſſer blauling.* Nondum adultus verò, Conſtantiæ *ein Sandgangfiſch*, noſtris *in Bitzling.* In cibo præferuntur albulis omnibus. nam & ſolidior eius caro eſt, & pingui paſſim interſepta. Audio has albulas minùs profundè, propius ripam agere quàm cæruleas, (*die Blavufelchen*) & reti incluſas vbi ſe ſenſerint, ad aquæ ſuperficiem tendere: cæruleas contrà, deorſum. Noſtras varò cæruleas tanquam ſpecie diuerſas, (*die Blavuling*,) nobilibus magnitudine & natura ſimiles, in ſuperficiem quoque ſimiliter ferri. Albulam nobilem ita aliquando excreſcere, vt vna drachmis argenteis duabus cum dimidia vel paulo pluris vendatur: cæruleam verò vt plurimum dimidia tantum drachma. In lacu Riuario albulæ candidæ dictæ ab accolis *Vuyſſiſch*, capiuntur: eædem puto quas ſupra *Randecker* nominatur. & in lacum noſtrum aliquando deſcendunt tempore pluuio preſertim: noſtræ verò cæruleæ in eundem aliquando aſcendunt, præſertim Nouembri menſe. Quærendū an hic ſit Lauaretus Gallorum. conſentiunt candor & præſtantia in genere albularum: & deſcriptio tota à Rondeletio poſita: niſi quod hepar an felle careat nondum obſeruaui. Bellonius hepar album ei attribuit, vnius tantum lobi, in cuius dextro latere fellis veſicula adſuta ſit. *Lauaretus.*

DE ALBVLAE GENERE QVOD BVZ ET KILCH VVLGO NOMINANT.

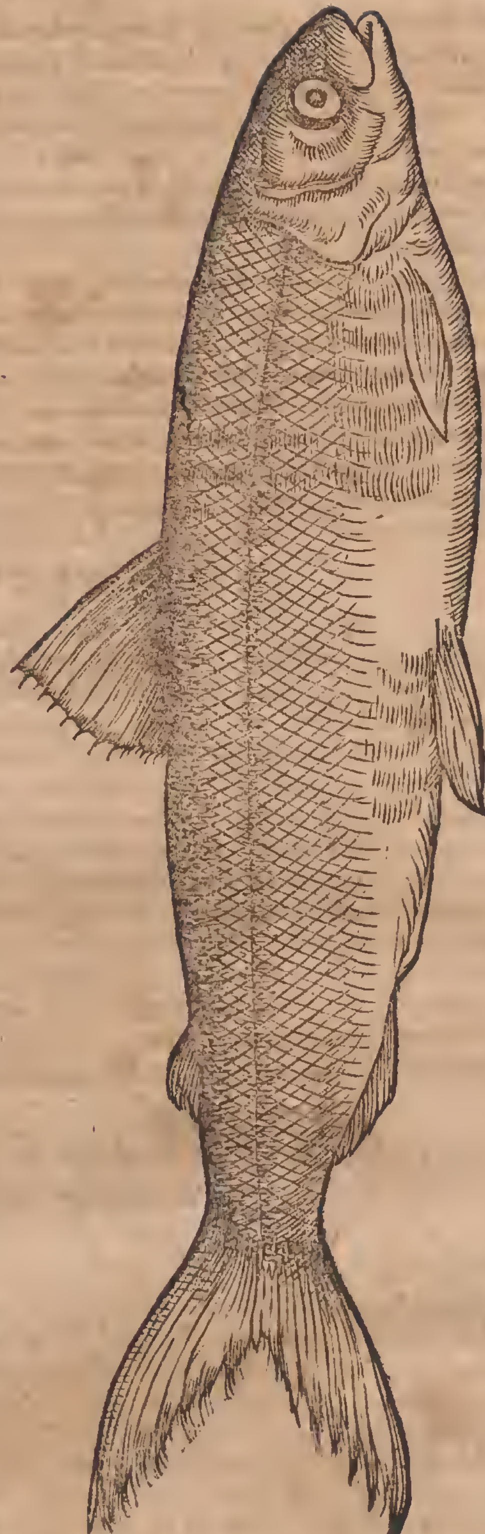
CONSTANTIÆ *Kirchlin* vocant albulæ genus candidum, & ſimile ijs quos *Gangfiſch* vocant, ventribus magnis: magnitudine albulas cæruleas quinquennes æquant, quas *Halbfelchen* nuncupant. Degunt in profundo, & pariunt æſtate. Ad cibum vt cæruleæ parantur. Mangoldus: quem apparet non epprobare illorum ſententiam, qui eoſdem Vadipiſces albos (*Vyſsgangfiſch*) eſſe putant. Alij *Kilchen* vocant, & ventre candido inflatoque, dorſo fuſco deſcribūt. in locis profundis (*im vurg oder triechter*) morari addunt, & paruos in eo genere *Kilchenſtüb* appellari: maiores eſſe quàm *Hægele* dictos à noſtris.

Eoſdem puto in Lucernenſi lacu *Alpken* vocitari, qui in e-m magnitudinem excreſcunt. quæ duobus à cruce dictis apud Germanos numis væneat, hoc eſt quadrante drachmæ aut inſuper beſſe. Et forte idem eſt Buzus noſter, *ein Butz* in lacu Tigurino, ſed magnitudine præſtans. nam albulam cæruleam quoque excedit, & ad precium duarum drachmarum argenti aliquando vnus accedit: ventre magno inflato. corpore pleno amploq;. Circa fundum aquæ degit, vt audio, vbi vermiculis quibuſdam, è quibus muſcæ arundinum naſcuntur, (*die rormuggen*: vermiculos ipſos *Chlunen* vocant noſtri,) & cochleis minutis paſcitur. Piſcatores hoc genus cæruleis præferunt, vtpote maius & pinguius. & ferè magis pingueſcunt piſces, qui cibum in fundo quærunt, vbi & copioſius & loco manentem reperiunt: quàm qui ſuperficiem verſus efferuntur, vbi & parciùs inueniunt, & cum labore inſequuntur. Alij tamē buzum quoque altius efferri mihi retulerunt. *Alpken.* *Butz.*

Forſan & in Lemano Ferra vel Pala dictus piſcis, quanquam cubitali magnitudine, vt Rondeletius ſcribit, non alius quàm buzus noſter eſt, & ipſe inter albulas maximus lautiſſimusque, (niſi nobilem excipias,) pro lacuum diuerſitate maior aut minor. Palæ nomen accedit ad Germanicum *Baal*. ſic enim albulæ genus quoddam in Acronio vocitant. Ferra ad Germanicum *Felch*. Minimum quidem albularum genus Friburgi in Heluetia *Pferren* vocari audio. *Ferra vel Pala.*

DE

DE ALBVLA PARVA, VEL SIMPLICITER DICTA IN TIGVRINO LACV.

A ETsi omnes lacuſtres piſces albos, communi nomine Albulas nominare nobis viſum ſit: hunc tamen priuatim Tigurini mei albulã indigetant, *ein Albele.* quare nos etiam vel ſimpliciter ſic vocabimus, vel paruę diſcrimen adijciemus. De minima quidem proximè dicetur. Sigiſmũdus Gelenius aliquando ad me ſcripſit albulam (ſic appellans, haud ſcio an diuerſum piſcẽ) Illyricè dici bila ryba. Sunt qui putant albulam noſtram non ſui generis piſcem eſſe, ſed albulam ſiue bezolam cæruleam ſecundo tertióue ſuæ ætatis anno ita vocari: quibus piſcatores noſtri contradicunt: quod cæruleos obſeruarint ſecundo etiam ac tertio anno forma coloreq́; à genere albularum (de quibus hîc loquimur) differre.

Nondum adultæ, vt bezolæ quoque, communi nomine vulgò *Migling* dicuntur. Alius eſt piſcis Albur in lacu Lario: & qui apud Sabaudos Able dicitur. Alburnum Auſonij Gallis able vocari, piſciculum minimum, de quo ſupra ſcripſimus, Rondeletius & Bellonius authores ſunt.

B Cognatus eſt hic piſcis cęteris lacuſtribus albis. Nã & ſpecies, & ſapor ferè omnium non diſſimilis eſt. Albula magis quàm Bezola albicat. cauda tamen & reliquæ pinnæ, præter eas quæ iuxta branchias ſunt, nigricant in extremitatibus. Dorſo color glaucus: alicubi tamen purpurei quiddam & cærulei mixtum videtur. Caput ex glauco cæruleum Inter caput & dorſum color viridis, ceu gẽma relucet. Branchiæ ei quaternæ. Hyeme aliquando memini videre me hunc piſcem ſquamis per latera exaſperatum, eminẽtibus per ſingulas ſquamas veluti tuberculis. Aiebant hoc indicium eſſe recentium & viuarum. Capiuntur Albulæ in ſumma parte Tigurini lacus, iuxta locum quem *Buchberg* vocant, diebus ferè quatuordecim poſt diem dini Martini: & ad oppidum Rapperſuillam circa ipſum diui Martini diem. A partu in lacum noſtrum deſcendunt (ſed non tam procul vt cæteræ albulæ) vſque ad ver: deinde rurſus aſcendunt non æſtate vſque ad diui Martini diem. Capiuntur etiam in Gryphio agri Tigurini, multò maiores quàm in noſtro: & in Haluillenſi Bernenſis agri.

F Albulæ Auguſto & Septembri menſibus præcipuè laudantur, quod ſuauiores eo tempore ſolidioresque ſint. poſtea enim pariunt, & mollior earum caro fit: & ſuccus in fœturam conſumitur.

DE ALBVLA MINIMA.

Icon hæc bene facta eſt, niſi quòd pinnula parua in extremo dorſo deſyderatur.

A ALBVLAM minimam hunc piſcem voco, quem noſtri *Haegele*, vel *Haegling*, quaſi haleculam appellant: Friburgi Heluetiorum (vt audio) *Pfaerren*: Lucernæ *Nachtfiſch*, (quòd noctu ferè irretiatur,) vt qui-

vt quidam putant. Sed mihi piſcator Lucernenſis affirmauit *Nachtfiſch* vocari Albulam cæruleam anno primo, cum circa diem diui Ioannis æſtate iam ad digiti longitudinem excreuit.

Albula minima tota ſpecie accedit ad illam, quam proximè albulam paruam nominaui: ſed plerunq; minor eſt, & in capite minus viridis. Si piſcem erectum inſpicias per dorſum, aliquid coloris purpuraſcentis in lateribus apparebit. Branchiæ ei quaternæ ſunt. pinnulæ albent. Ore aperto ſuperioris mandibulæ extremitas deorſum tendit. Os habet longiuſculum, dentes nullos. Obſeruaui aliquando rotunda quædam puncta nigricantia à capite vſque ad pinnam dorſi maiorem, per interualla. B

Sale conditus inſumatusq; commendatur. Placet alioqui recês in iure albo frigido, apio copioſe inſperſo, maximè per menſem Decembrem. Iulio coëunt. Noctu tantum capiũtur retibus, ad paſſus quadraginta aut quinquaginta demiſſis. cum cœlum ſerenum eſt, altius deſcendunt: cum nubilum, aſcendunt. Denſiſſimis gregibus præ cæteris albulis capiuntur, non paſſim in lacu noſtro, ſed maximè à pago Vædeſuilla, vſq; ad inſulam: & verſus alteram ripam à loco *Surenbach* vſq; ad Arborem longam. diebus quatuordecim ferè à Natali Domini capi incipiunt, & immixtæ eis albulæ cæruleæ aliquot, & mox expirant. quamobrem vt recentes habeantur, matutino tempore potius ad prandium coemuntur, & aſſi in craticula quàm calidiſſimi à gulonibus deuorantur: qui eam ob cauſam non vniuerſos, ſed paulatim alios poſt alios afferri iubẽt, vt ſtatim abſumptis prioribus, feruidi poſteriores menſis afferantur. Embamma additur ex aceto, ſapa, pipere, ſale, & porri aut cepæ folijs conciſis. F C E

ALEANTRIS, ἀλεαντεὶς, nominatur inter piſces à Tarentino, apud Athenæum inter Nili piſces Eleotris.

DE ALECE SIVE HALECE.

HALEC cum aſpiratione ſcribitur à Pontano & alijs pleriſque eruditis; vt etiam Halecula diminutiuum: quod nobis etiã placet. videtur enim deriuari ἀπὸ τοῦ ἁλὸς, ἢ ἀπὸ τῆς ἅλμης, hoc eſt à ſale, vel ſalſugine muriàue. Sed quoniam & recentiores multi non aſpirant, & in codicibus antiquis non raro ſine aſpiratione ſcribitur, in A. elemento mentionem eius facere volui. In genere etiam, in primæ ſyllabæ quantitate, & in terminatione alecis inconſtantia notatur. Nã & fœminino & neutro genere effertur: & primam alii producunt, alij corripiunt: & cum à cæteris alec ſcribatur, in Plinio legitur alex.

Mænidem (inquit Rondeletius) Gaza non rectè vertit halecem, neque τὰ μαινίδια haleculas; (*Gaza non aſpirat.*) Nam halec generis potius nomen mihi eſſe videtur, vt ſit piſciculus omnis vilis, vel muria conditus, vel piſcium fęx. Vnde Columella tabentes haleculas incrementi minuti piſces iubet prębere iis qui in viuarijs ſeruantur piſcibus. Et Hermolaus piſcem omnem vilem halecularium vocat.

Eſt etiam halec liquamen ex inteſtinis piſcium. Horatius,

Ego fæcem primus & halec,
Primus & inueni piper album.

Dicitur & à Plinio alex muriæ (imò gari) vitium. Laudatur (inquit) & Clazomene garo, Pompeijq; & Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thuria, iam verò & Dalmatia. Vitium huius eſt alex, imperfecta nec colata fæx. Quare Plinij vocabulum retinendum arbitror, Hæc ille.

M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, è iecore mullorum alecem excogitare prouocauit, Plinius. Et rurſus, cum garum dixiſſet olim ex eiuſdem nominis piſce factitatum, deinde ex alijs diuerſis, ſubdit: Sic alex peruenit ad oſtreas, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iocinera, Innumeriſq; generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſaltabeſcere. Et mox, Alece ſcabies pectoris ſanatur infuſa per cutẽ inciſam. Et contra canis morſus, draconiſq; marini prodeſt. in linteolis autem concerptis imponitur. Hinc apparet garum purius, delicatius, maioreque opera & ſumptu fieri ſolitum fuiſſe: alec verò longe vilius & craſſius, ſiue per ſe fieret, ſiue ipſius gari fæx, aut garum imperfectum, aut vitium gari. ita vt illo diuites, hoc plebs vteretur.

Cui portat gaudens ancilla paropſide rubra
Alecem, ſed quam protinus illa voret, Martialis lib. II. de piſce.
Capparin, & putri cepas alece natantes,
Et pulpam dubio de petaſone voras.

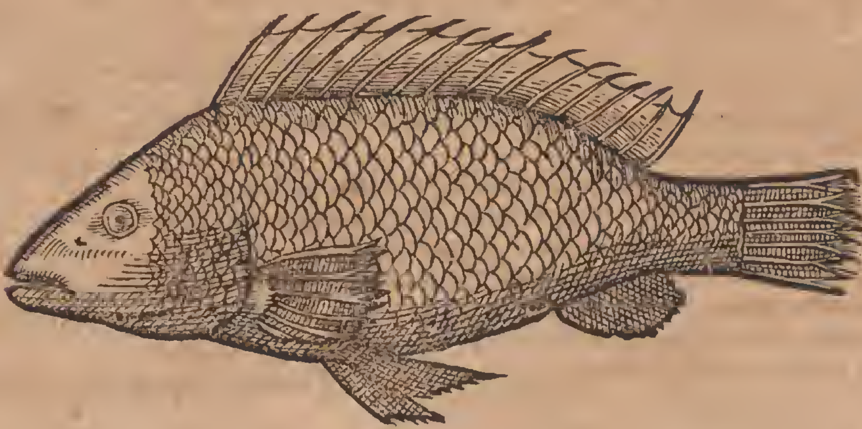
Idem lib. 3. de liquore ſiue liquamine. Sumen elixum, vel in furno aut craticula aſſum, cum alece aut ſinapi manducatur, Apicius. Qui mihi olera cruda ponunt, halec (legendum halecem, vt conſtet verſus) danunt, Plautus Aulularia pro piſce vile, vt Hermolaus accipit, ſed pro liquore forſan melius. Vbi oleæ comeſæ erunt, halecem & acetum dato; Cato de re ruſt. de pulmentarijs familiæ loquens. Datur cammarus, & riualis, halecula, (.i. in riuis naſcens piſciculus) vel ſi quę ſunt incrementi parui fluuiorum animalia, Columella. Et rurſus, Præberi conuenit tabentes haleculas. nã id genus piſces qui ſunt incrementi minuti, maiores alunt, lib 8. cap. 15. Vitium gari eſt alex, imperfecta, nec colata fex, neutro duntaxat genere, vt Plinius atq; Flaccus, & primus omnium Plautus extulerunt. ſiquidem & Gręci liquamen (liculmen, voce corrupta) vocant, quod puriſſimum ex eo fluxit. id autem quod fecis inſtar in cophino (ita enim vocãt, Vide plura inferius in Garo, vbi hæc ab Hermolao non rectè diſtincta reperies) obmanſit, alex: vnde liquiminarij dicantur. quo modo etiã pro liquore accipitur promiſcui gregarijq; piſcitij, Hermolaus.

Aleculæ vocabulum generale credo, idem apud nos ſignificans, quòd apud Græcos anthracides. In Pannonia (imò Germania etiam tota) piſciculum, quem Belgæ copioſiſſime venantur & inueterant, arengam vocantes, ipſi alecem hodie quoque nominant; Idem.

DE ALPHESTE VEL CYNÆDO.

RONDELETIVS.

Bellonius pro alpheſte eundem quidem piſcem pingit, ſed minus latum, craſſioribus labris bene dentatis, corpore maculoſo, & punctis diſtincto, non expreſſis ſquamis.

A ΑΛΦΗΣΤΗ'Σ & ἀλφηστικὸς Græcis eſt piſcis, qui à Plinio dicitur Cynædus, noſtri cõmuni ſaxatilium nomine rochau vocant: peritiores piſcatores canus, Maſſilienſes canudo corrupto vocabulo cynædum volentes dicere.

B Piſcis eſt marinus, ſaxatilis, dorſo purpureo, cæteris in partibus luteo, corpore ſtrictiore quàm aurata vel pagrus: mænis figurâ ſimilis, alioqui maiore & ſpiſſiore corpore, pedali magnitudine: ore mediocri. labra habet, & dentes ſerratos caninis ſimiles, quod omnibus ferè ſaxatilibus cõmune eſt. A ceruice ad caudam ſpinas tenui membrana cõnexas habet, non diuiſas, vnde neſcio anne rectè μονάκανθος ab Ariſtotele, citante Athenæo, dictus eſt. Huiuſmodi cum ſit piſcis quem hîc proponimus, ſupereſt vt eum eſſe oſtendamus, qui ab Athen. ἀλφηστής, à Plinio *cynædus* appellatur. Ac primũ Athenæi verba proferamus: Piſces quidam ſunt alpheſtæ, omnino quidem cerei coloris, purpuraſcentes tamen quibuſdã in partibus: aiunt ipſos binos capi, & videri alteri alterum comitem eſſe ad caudam. ab eo igitur quòd alter alterius nates (κατὰ πυγὴν, Athenæus: κατ' οὐρὰν Euſtathius) ſequatur, veteres quidam incontinentes, & in venerem procliues alpheſtas nuncuparunt. Ariſtoteles in libris de animalibus, vnica & non diuiſa ſpina (μονακάνθαι) eſſe dixit alpheſticum & flauum. Plinius verò cynædi, inquit, ſoli piſcium lutei.

Lib. 7.

Lib. 32. ca. 11.

A Principio ipſa nominis ratio alpheſtam eundẽ eſſe cum cynædo planè indicat: nam vt alpheſtas Græci appellant piſces ſe ſequentes libidinis cauſa, eodem quoq; nomine libidinoſos & incontinentes homines, ſic & Latini cynædos piſces: quoniam ſunt & cynædi homines molles, effœminati, libidinoſi, quiq; præpoſtera & nefanda venere vtuntur. Adhæc cerei coloris ſunt, ſecundum Athenæum, quibuſdam in partibus purpurei, quod noſtro planè conuenit. Dorſum enim colore eſt purpureo exaturato, ſiue violaceo, cæteræ partes cereo colore, quem Plinius luteum appellat. Ariſtoteles citante Athenæo κιρρὸν, Numenius ἐρυθρὸν. Græcis autem κιρρὸν ſignificat ξανθὸν, id eſt, flauum, autore Galeno libro 5. de ſanitate tuenda, cùm loquitur de vino pro ſenibus deligendo: κατὰ μὲν σύστασιν, ἀεὶ τὸ λεπτότατον αἱρεῖσθαι: κατὰ δὲ τὴν χρόαν, ὃν Ἱπποκράτης εἴωθε κιρρὸν καλεῖν, δυνάμενος δ' ἂν καὶ ξανθὸν ὀνομάζειν αὐτόν: Vt ſit ſubſtantia tenuiſſimum, colore quod Hippocrates κιρρὸν appellare ſolet: poterat autem & ξανθὸν, id eſt, flauum appellare. Hactenus Galenus. Ἐρυθρὸν idem dicitur. & ſalpam quæ lineis aureis diſtincta eſt ἐρυθρόγραμμον prius vocatã fuiſſe diximus. talis color eſt auri, vel flammæ ex lignis aridis excitatæ. Quòd ſi aliquando ἐρυθρὸν rubrum vel rufum interpretemur alios ſecuti, reprehendendi non ſumus: nam id etiam ſignificat ἐρυθρὸν: flauum ſcilicet exaturatum, quod eſt rubrum dilutius: vnde Oppianus, ξανθοί τ' ἐρυθρῖνοι, qui tamen iudicio omniũ rubeſcunt, talis eſt optimæ & minimè adulteratæ ceræ color. Dioſcorides de corni arboris fructu loquens, primùm dicit eſſe χλωρὸν, id eſt, virentem: πεπαινόμενον δὲ ξανθὸν, ἢ κηροειδῆ, id eſt, per maturitatẽ rubeſcere, aut ceræ colorem repræſentare. Vides vt ξανθὸν & κηροειδῆ pro eodem colore vſurpet: quod autem ξανθὸν rubeſceus vertit interpres, id non de rubro exaturato intelligendum eſt, ſed de diluto, quod ἐρυθρὸν aliquando appellari prius diximus: & alibi etiam Dioſcorides ſcribit, ceram optimam eſſe ὑπόκιρρον. Talis color eſt luteus, color nimirum vitelli ouorum. Idem color dicitur etiam nonnunquã πυῤῥός. Vinum enim κιρρὸν quod Galenus ξανθὸν, id eſt, flauum interpretatus eſt πυῤῥὸν ὠχρὸν, id eſt, rufum pallens lib. 12. methodi appellat. Quamobrem vehementer errant qui vinum κιρρὸν ſiue ξανθὸν putant eſſe, quod Galli vin clairet appellant: eſt enim hoc giluum. Colorem verò κιρρὸν ſiue ξανθὸν propriè refert vinum, quod in Gallia noſtra Narbonenſi prouenit, diciturq; muſcat & picardent. Hæc ideo diffuſius explicaui, vt ob nominum varietatem diuerſaſq; eorundem ſignificationes rerum notitia obſcurior nobis non eſſet. Quare κιρρὸν, ξανθὸν, πυῤῥὸν, ἐρυθρὸν & Latinè flauum, luteum, rufum, rubrũ, ſeu potius rubeſcens nonnunquam pro eodem ſumuntur, vt exemplis veterum comprobauimus: nonnunquam differunt, ſed ratione tantùm maioris & minoris: quo fit, vt propter magnam in colorum quorundã gradibus affinitatẽ, modò hoc, modò illo nomine, diuerſi autores vtantur, etiam in eodẽ colore deſignando.

Digreſſio ad colorum nomina.

Κιρρός.

Ξανθός.

Ἐρυθρός.

Libro 1. ἀλιευτικῶν.

Lib. 1. cap. 173.

Κηροειδή.

Lib. 2. cap. 105.

Πυῤῥός.

Concluſio.

Ex his igitur liquet qualis ſit piſcis iſtius color, diuerſis nominibus ab antiquis expreſſus, qui nõ ſolius eſt cynædi: cancri enim aliqui & cancelli, & leones parui, qui circa inſulam D. Honorati, & in mari Liguſtico capiuntur, flaui ſunt ſiue lutei: deniq; eiuſdem cum cynædo coloris, de quibus ſuo loco dicemus. Quare meritò falſus nonnullis Plinij locus videri poſſit: Cynædi ſoli piſcium lutei: vel inemendatus, vt legendum ſit, Cynædi toti lutei: quemadmodum locutus eſt Athenæus, τὸ μὲν ὅλον κηροειδεῖς, omnino quidem cærei coloris: modò intelligas non ita omnino luteos eſſe, quin aliqua parte purpurei ſint, vt initio huius capitis declaratum eſt.

Cinædi color.

Plinij locus an ſoli cinædi ſint lutei.

Carne & ſubſtantiâ eâdem eſt, qua cæteri ſaxatiles, nimirum tenera, molli, & friabili, minimeq; glutinoſa. Ius ex eo ventrem lenit. Coctus in ſartagine melior eſt aſſo in craticula, vel elixo: hic enim mollior fit, ille quia tener eſt & friabilis, in tenues partes facilè ſoluitur. Præparatur ſic: Exemptis interaneis ſale aſpergitur, & farina, quę partes continet & ſolui prohibet: deinde in feruens oleum inijcien- dus. Refrigeratus cũ ſucco mali Arantij editur. Aegrotis ſalubre alimentum: facilè enim coquitur, & temperatum ſanguinem gignit. F

DE EODEM BELLONIVS.

De icone, vide quæ ſupra ſcripſi cum icone Rondeletii.

Cynædus à caninis dentibus, fului aut rutuli coloris piſcis nominatur, qui etiam Maſſilienſibus vn Sanut. A

Saxatilis eſt: cuius color, vt reliquis ſaxatilibus, euariat. Peculiaribus quoque notis ab alijs diſtinguitur. Vt plurimum enim totus lutei ſiue cerei coloris eſt, quibuſdam tamen ſui corporis partibus admixtum rutilum colorem habens. Præterea ſquamas in gyrum crenatas gerit, quæ multa ſcabritie horrent. Nullus ſaxatilis tam firmos dentes habet, à quibus nomen ei inditum fuiſſe puto. Hos in maxillis oſtendit bono ordine diſpoſitos, oblongos & acutos, vt piſcis dentes eſſe minimè dixeris, ſed alterius cuiuſpiam carniuori terreſtris. B

Picus etiam Maſſiliæ dictus, colorem habet varium, & ad cynædum propius accedit: & canadella in Liguſtico mari dicta labijs eſt magnis vt cynædus.

COROLLARIVM.

Alpheſtes Græcis inuentorem ſignificat, & hominum epitheton eſt apud Homerum, quod ratione & conſilio artes, machinas, aliaque inueniant & excogitent, quæ cæteræ animantes inuenire non poſſunt. Conuenit autem huic piſci fortè hoc nomen ex eo quòd bini ſemper ſint, & alter alterum ſequatur, tanquam quærens & inueniens. nam ſi ſingulares aut ſolitarij vagarentur, non alter alterum reperiſſe, ſed amiſiſſe dici poſſet. Iam cum ſequatur alter alterum κατὰ πυγὴν, cinædi etiam nomen eis impoſitum. nam & de homine cinædo καταπύγων Græcè effertur. Malim autem cinędi primam ſyllabam per iôta ſemper quàm ypſilon ſcribere. denominatur enim cinędus Euſtathio, παρὰ τὸ κινεῖν τὴν ἄλλῳ τὸ σωματικὸν μέρος. Quod ſi à dentibus caninis, vt Bellonius ſine authore putat, hoc nomen factũ fuiſſe, non cinædum neq; cynedũ, ſed cynodonta vocari oportuiſſet: ſicut & alium quendam piſcem à dentib. ſynodonta vocamus. Diocles apud Athenæum ἀλφηστικὸν inter ſaxatiles piſces nominat. apud eundem Numenius ἀλφηστὴν appellat: & Epicharmi hæc verba citantur, Μῦς, ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε κηρυκοειδέες, tanquam & coracini lutei ſint, non ſoli cinædi. Sed adonis quoque ὑπόπυῤῥος vel ξανθὸς eſt, inde & cirrhis à cirrho colore dictus. Καταπύγων, ὁ λάγνος. ἡ δὲ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ἀλφίτων (lego ἀλφηστῶν, quanquã aliqui penultimam per iôta ſcribunt, ἀλφιστῶν) οὕτω λεγομένων ἰχθύων, ὅτι ἐπὶ πυγῇ κατ' οὐρὰν, (κατὰ πυγὴν, Athen.) Suidas. Ab huius piſcis natura Apollodorus alpheſtas libidinoſos intellexit, cum dixit Καταπυγωτέρων ἀλφηστῶν, Euſtathius: qui alibi monet καταπύγος & καταπύγων dici, vt ἄπειρος & ἀπείρων. Καταπυγοσύνην μυὸς Cratinus dixit. A, H.

Eũdem aut ſimillimum piſcem eſſe iudico qui Venetijs, ſi bene memini, Bruſola nominatur, à colore fortaſſis: & à Luſitanis Salmoneta: quem verno tempore optimum eſſe aiunt, Ruffus eſt piſcis (vt pictura repræſentat) toto corpore: cauda lutea maculis fuſcis diſtincta, extremitate, vt ſaxatilium ferè, æquali, non arcuata. maculæ nigræ ad pinnarum (quæ luteæ ſunt) iuxta branchias initium habentur, alia in pinna podicis, alia in extremo dorſo prope caudam. Linea à branchijs ad caudam tendit ruffa, punctis intercepta nigris. Oculorum pupilla atra iride lutea ambitur, ea rurſus circulo albo. Ruffus eſt etiam piſcis, & ex parte (cauda pinniſque præſertim) luteus, quem Donſellæ nomine Cornelius Sittardus olim pictum ad me miſit: è ſaxatilium genere, vt ex dentibus, caudæque ſpecie & macularum varietate apparet. Venter albicat. corpus oblongum & minimè latum eſt. os paruum prominens. *Bruſolla. Donſellæ.*

Cinædiæ (gemmæ) inueniuntur in cerebro piſcis eiuſdem nominis, candidæ & oblongæ, euentuq; mirandæ, ſi modo eſt fides, præſagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate, Plinius. Cinædus dicitur iynx auicula, & piſcis marinus, in cuius corpore translucido ſpinæ apparent: & lapis, qui & Opiſianus & dracontius, Kiranides 1.10. vſum autem eius deſcribit ad philtra ſeu ceſtum Veneris. Alpheſtes quidam ictus fulmine in alpes mutatus fingitur. A

DE AMIA, RONDELETIVS.

QVÆ Ἀμία à Græcis dicitur, Latino nomine caret. A noſtris & Hiſpanis *Byza*, quaſi Byzantia, vt opinor: amia enim Byzantia in pretio habebatur. Ab alijs boniton vocatur. ἀμίαν nominatam fuiſſe autor eſt

autor eſt Athenæus, quòd οὐ κατὰ μίαν φέρεται, ἀλλὰ ἀγεληδὸν, id eſt, quòd non ſolitaria ſit, ſed gregatim viuat. Alio verò loco etymum habere ſcripſit ex Ariſtotelis ſententia, παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις, ἔστι γὰρ συναγελαστική: quòd ſimul cum ſui ſimilibus eat: eſt enim gregalis. Idem Plutarchus in libro, cui titulus, Vtra animantia prudentiora ſint, terreſtria an aquatilia: ἀμίαις δὲ καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμός.

B Eſt autem amia piſcis marinus, pelamydi vel thunno, vel ſcombro corporis ſpecie, pinnis, cauda ſimilis: eſt enim roſtro acuto, ventre craſſo, cauda tenui, in figuram lunæ in cornua curuatæ pinnis eius conformatis, dorſo cæruleo eoque ſplendente dum viuit; ventre argenteo. A dorſo ad ventrem lineæ ductæ ſunt obliquæ, nigricantes, certis interuallis à ſeſe diſtantes. Oculi parui ſunt auri æmuli. Cutis læuis, dempta ea parte quæ circa branchias eſt. Dentes habet ſerratos, acutiſſimos, in os recuruos. Branchias opertas. Ventriculum rugoſum, longum, ferè ad podicem vſque demiſſum, cuius appendices ſunt innumeræ ſcombrorum appendicibus tenuiores. Inteſtina gracilia, hepar rubeſcens, ſplenem nigricantem: fellis veſicam toti inteſtino attextam, autore etiam Ariſtotele lib. 4. de partibus animaliũ. Vel, vt alio loco ſcribit, cum toto inteſtino extenſam, ex æquo longam, ſæpe etiam conduplicatam; (replicatam al. quaternus.)

Capite 2.
Lib. 2. de Hiſt. animal. cap. 17.

C In Prouincia multæ amię capiuntur, in maris anguſtijs, quas inſulæ frequentes efficiunt: in litore noſtro paucæ ob maris vaſtitatem. Aqua dulci delectantur. Ariſtoteles: Thunni, pelamydes, amiæ ſubeunt Pontum vêre, atque ibi æſtatem traducunt. Et mox: Petunt autem Pontum paſtus gratia, qui vberior & melior ibi propter dulcium aquarum permiſtionem ſuppeditatur. Beluæ quoque magnæ pauciores ibidé ſunt. Et alibi: Celeriter piſces omnes augeſcũt, in Ponto celeriùs: indies enim amię multæ manifeſtè augentur. Et Plinius: Piſcium genus omne præcipua celeritate adoleſcit maximè in Ponto. Cauſa, multitudo amnium dulces inferentium aquas. Amiam vocant, cuius incrementum ſingulis diebus intelligitur. Rurſus Ariſtoteles: Οἱ δὲ ποταμοὺς ἀναπλέουσι πολλοὶ τῶν ἰχθύων, καὶ εὐθηνοῦσιν ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ ἐν ταῖς λίμναις, οἷον ἀμία καὶ κεστρεύς. id eſt, Fluuios petunt piſces multi, & in fluuijs & ſtagnis commodè delectabiliterq; degunt. (id enim εὐθηνεῖν, Gaza præſtare vertit,) vt amia & mugil. Carne & alga veſcitur. Ariſtoteles: Amia, thunnus, lupus magna ex parte carne veſcuntur, algam etiam attingunt.

Lib. 8. de Hiſt. animal. cap. 13.
Lib. 6. de Hiſt. animal. cap 17.
Lib. 9. cap 15.
Lib. 8 de Hiſt. animal. cap. 19.
Lib. 8 de Hiſt. animal. cap. 2.

F Pingues igitur ſunt & molles amiæ ſuaueſque, ob id Archippus & Epicharmus (autore Athenæo) πίονας appellarunt. Hiceſius verò boni ſucci & molles eſſe cenſuit, ad excretionem medias, minus tamen nutrire. Archeſtratus ad gulæ luxum ingenio mirus amias optimas eſſe exiſtimauit, tempore autumni poſt vergiliarum occaſum, Byzantiaſque laudauit. Hos de amia rectè ſenſiſſe exiſtimo, locoſque duos Galeni in tertio libro de aliment. facult. deprauatos eſſe, priorem in quo citat ex Philotimo piſces duræ carnis: Καὶ μέντοι καὶ ὧν ἔγραψεν ὁ Φιλότιμος κατὰ λέξιν οὕτως ἐν δευτέρῳ περὶ τροφῆς: Δράκοντές τε, καὶ κόκκυγες, καὶ γαλεώνυμοι καὶ σκόρπιοι, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ τράχουροι, καὶ τρίγλαι, καὶ πάλιν ὀρφοί τε, καὶ γλαῦκοι, καὶ κυνες, καὶ σπάροι, καὶ γόγγροι, καὶ ἀμίαι, καὶ ζύγαιναι. Ibi pro ἀμίαι legendum λαμίαι. eſt enim lamia ex cetaceorum cartilagineorumque genere, & ob eam cauſam dura admodum carne. Alterum, quo piſces quos rectè Philotimus duræ carnis eſſe cenſuit, approbat: Γόγγρους δὲ, καὶ φάγρους, καὶ ἀμίας, καὶ ἀετοὺς, ὀρθῶς εἶπε σκληροσάρκους εἶναι. vbi rurſus λαμίας legere oportet: alioqui Philotimi Galenique ſententiæ ſenſus ipſe repugnat. Sed ne emendationem temere affinxiſſe videamur, eam ex ipſomet Philotimo confirmo, qui amiam inter mollis carnis piſces connumerat, Galeno ipſius verba citante: Φιλότιμος δὲ ἐν τρίτῳ περὶ τροφῆς περὶ τῶν μαλακοσάρκων ἰχθύων οὕτως ἔγραψεν αὐτοῖς ὀνόμασι: Κωβιοὶ δὲ, καὶ φύκες καὶ ἰουλίδες, καὶ πέρκαι, καὶ σμύραιναι, καὶ τρίγλαι, καὶ κόσσυφοι, καὶ σαῦροι, καὶ πάλιν ὄνοι, καὶ πρὸς τούτοις ἀμίαι, καὶ ψῆτται &c. Vides hîc amias in piſcibus mollis & teneræ carnis numerari, vt capite proxime ſequenti cum piſcibus duræ carnis nullo modo recenſeri poſſint.

Libro 7.
Athen. lib. 7.
Amias pro lamiis apud Galenum bis legi, & has duræ eſſe carnis, illas mollis.
Lib 3. de alim. facult. cap. 29.

E Scribit Ariſtoteles amiam ab alijs piſcibus appeti. Piſces ſenſum guſtandi habere conſtat: multi enim ſuis & proprijs gaudent ſaporibus, & eſcam ex amia maxime capiunt, & piſcium pingue, vt qui guſtatu huiuſmodi delectentur, & in cibo huiuſmodi eſca. Sed ne vna omnibus prædæ ſit, eam validis dentibus, & vel ad propulſandam vel ad inferendam iniuriam aptiſſimis armauit natura: ob eamque

Lib. 4 de Hiſt. animal. cap. 8.

A cauſam troctam etiam appellatam arbitror, eundemque planè eſſe piſcem, qui amia dicatur, & trocta ab Aeliano. Hæc enim ſunt eius verba: Piſcis trocta, cuius naturam nomen & os declarant, dentes habet frequentes & continentes, quibus quicquid inciderit, perfringere poteſt. Dicitur ergo ἀπὸ τοῦ τρώγειν. quod vorare ſignificat. Deinde quæ Oppianus, ex quo permulta mutuatus eſt, amiæ tribuit, ea ipſe troctæ. Hamo captus (*Oppianus vulpeculas etiam hoc facere ſcribit*) ſolus ex piſcib. nõ ſe ab hamo retrahit, ſed impellit ſeſe in ferrũ, (*aſſiliens, Athen. eius Ariſtotelem citans.*) chordam conſumere (*morſu abſcindere*) cupiens. Piſcatores contrà machinantur longas anſas: ille verò, quoniam quodam modo valet ſaltu, anſas ſæpe tranſilit, ac linea qua agitur conciſa ad piſcium domicilia reuertitur. Oppianus verò:

Lib. 12. cap. 53. Troctas Aeliani, & Oppiani amias eoſdem piſces arbitratur.
Lib. 3. ἁλιευτικῶν

Aſt amia celeres, & vulpes fraudere cincta
Præuertunt ſummas morſu confringere ſetas.
At piſcator eis longam, ex qua pendeat hamus,
Conſuerunt virgam, dente quæ atroſa retundat.

(Græce eſt, καυλὸν ἐγχαλκεύσαντο, id eſt lineam ex ære addunt.) Subiungit Aelianus: Troctæ ſui generis grege coacto delphinos inuadunt, maximè ſi quem ſegregatum circumuenire poſſint. planè enim ſciunt delphinum ſuis morſibus verberari aſperè ſolere. Itaque troctæ ei acerrimè inſtant, delphinus contrà reſilit, ſubſilit, atque indicat vt ex dolore torqueatur: idcirco tenaciter vrgent, ſimulq; ad ſaltum delphini tolluntur, hic eos repellere conatur, illæ verò nihil remittentes viuum lacerant: poſtea verò quum pro ſe queq; aliquam eius partem vulnerârit, diſcedit. Oppianus verò amiarum & delphinorum pugnam ita deſcribit, vt facile cognoſcas

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

A eadem omnino eſſe iſta, cum ijs quę Aelianus de trocta ſcripſit.

Sunt qui quam priùs ſphyrænam eſſe docuimus, amiam eſſe credant; ſed non ſine errore. amia enim gregalis eſt, cum thunnis ſcombriſque Pontum ingreditur. At ſphyræna ſolitaria eſt.

Sphyrænã Rondeletii aliam eſſe ab amia.

Paulus Iouius lechiam piſcem ita Romæ nuncupatum amiam eſſe exiſtimat. Sed lechia, vt ipſe fatetur ſolitarius eſt piſcis, amia verò minimè, vt docuimus. Nos lechiam eum eſſe piſcem demonſtrabimus, qui ab antiquis glaucus dictus eſt, à noſtris derbius.

Lib. de piſ. Ro. cap. 4.

Poſtremò

Poſtremò alij lampugo piſcem Hiſpanicum pro amiâ vera accipiunt, quòd citò augeſcat, quòd gregalis ſit, quòd ſcombris quodammodo ſimilis. At dentes, quamuis magni ſint & validi, vt delphinum vulnerare poſſint, repugnant: non ſunt enim in os recurui, quales amiæ dentes ſunt. Lampugo autem hippurum veterum eſſe ſuo loco docebimus. Quare qui omnia diligentiùs expendet, amiam veram à nobis exhiberi facilè iudicabit, vtpote cui nulla planè nota, quæ ab Ariſtotele, Athenæo, alijsque fide digniſſimis autoribus amiæ tribuatur, non perappoſitè quadret.

Lechia Romanorum non eſt amia. *Lampugo Hiſpanorum non eſt amia.* *Concluſio.*

COROLLARIVM.

Amia genus eſt piſcis, Feſtus. Quidam non rectè aſpirant. Dicitur autem ἀμία ἡ. genere fœminino, declinatione ſecunda, accentu paroxytonum: & fortè etiam ἀμίας ὁ. in prima genere maſculino. Κυανόχρως δ' ἀμίας νεῶ τοῖς μέγας, ὅς ε θαλάσσης Πάσης βένθεα οἶδε Ποσειδάων ἀπόλμως, Matron Parodus apud Athenæum. Ἄμια proparoxytonum ſcribitur in codicibus vulgatis Ariſtotelis de animalibus 8. 2. Eberus & Peucerus amiam non rectè interpretantur Germanicè *Welis*. Quòd ſi Velſus piſcis eſt, vt puto, quem recentiores aliqui barbatum nominant, maximus in muſtelarum genere, non erit amia, ſed ſilurus forté. A

Ariſtoteles libro quinto de animalibus numerat inter Cartilagineos amiam, Athenæus: ſed perperam: legendum ex Ariſtotele lamiam. Amiæ in Ponto celeriter ac euidentiſſimè omnium augentur, Ariſtoteles. Cum thynnis amiæ & pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum ſuis quæque ducibus, Plinius. Amiæ etiam in Alopeconneſo reperiuntur, Ariſtot. Piſcis eſt pelamydi ſimilis, Idem. Amiæ Ariſtoteli, citante Athenæo, gregariæ ſunt, dentibus ſerratis, branchijs opertis. Matron Parodus amiam cyanei coloris & magnam cognominat, Archippus παχεῖαν, id eſt craſſam. Os ei eſt anguſtius, Plutarchus. Pet. Bellonius tum amiæ tum lamiæ pellem aſperam & limæ inſtar eſſe ſcribit. Hamio piſcis eſt ſaxatilis, qui dextra ſiniſtraque lateribus virgis puniceis perpetuis alijsque diſcoloribus deſignatur. & dictus eſt hamio, quia non capitur niſi hamo, Iſidorus, & Author de nat. rerum: qui etiam addit lapidem eum interius gerere. Inepte autem quòd aſpirant, quòd in o. terminant, quòd vocabulo Græco etymologiam Latinam adſcribunt. B

Amia ex mari fluuios ſubit, præſtatque in fluentis & lacubus, Ariſtot. Amat mare vicinum fluuijs aut ſtagnis ob dulcem aquam, & limum, Oppianus lib. 1. cum verò mox ſubijciat lupum etiam ingredi fluuios, amiam innuit non ſubire, ſed ſemper in proximo paſci. Carniuora tantum eſt, Ariſtot. alibi addit, alga quoque eam veſci. Λαιψηρά id eſt celeris Oppiano cognominatur. C

Gregales ſunt amiæ Ariſtoteli: quod nimirum ſe inuicem ament: quare & opem mutuam ferunt defendendo ſe acerrimè: vnde θρασύφρονες, hoc eſt audaces dicuntur Oppiano. Cum belluam viderint aliquam, colligunt ſeſe, & quæ magnitudine præſtant, luſtrantes gregem circumuallant: & ſi qua violatur, defendunt. dentes his validi, & iam cum aliæ belluæ, tū lamia aggreſſa, vulnera accepiſſe acriùs viſa eſt, Ariſtot. Amiarum contra delphinos pugnæ perquàm accurata ex Oppiano (interprete Gillio) deſcriptio hæc eſt: Cum delphinis (inquit) magnum & hoſtile certamen ineunt ſolæ Amiæ, corporis magnitudine Thynnis inferiores. quibus etſi carnes infirmæ & molles, dentes acutiſſimi ſunt, ijs maxime confidentes potentem piſcium regem tam præclare contemnunt vt cum ſolum quempiam ab alijs ſegregatum obſeruauerint, vndique tanquam ſigno dato, frequentes in eum ipſum inuadant. Delphinus ſuo robore nitens, primum hoſtium impetum negligit, & longe lateque inſequens, partem earum lacerat, partem exedit & conficit. Poſtremò harū magna multitudine circumſeſſus, dolet, quòd ſe vnum ſolum contra tantam multitudinem videat. Itaque reuocatis omnibus viribus, ab his ingreditur ſe fortiſſime defendere. Hæ contrà Delphini membris circunfuſæ, atq; ad eadē pertinaciter inhæreſcentes, dentes defigunt, ſimul & partim ex his illius latera conuellunt, partim roſtrum & pinnas, partim ventrem acerbis morſibus affligunt, partim ſummam caudam comprehendunt, partim dorſum exedunt: tum aliæ ex vertice, aliæ ex collo pendent. Is autem vario & multiplici dolore refertus, inſtar turbinis mare concitat: & permulto furore agitatus, in omneis partes ſeſe verſat: & ſaltanti ſimilis, nunc tanquam procella fluctus ſummos concurſat, nunc in profundum defertur, ſæpe magna maris interualla deſaltans, reijcere conatur examen audacium piſcium. Hæ vero nihil de violentia remittentes, magis magisque in eum incumbunt, & cum demergitur, eandem viam ipſæ conficiunt: cum rurſus extra aquam eminet, eædem quoque tractę vnà cum ipſo in ſublime feruntur. Diceres Neptunum nouum quoppiam monſtrum ex Delphinis & Amijs finxiſſe. adeò enim ſanè dentium pertinacia colligantur, vt ex illius corpore nunquam dentes tollant, niſi partem apprehenſam abſtrahant. Cum autem aliquod ſpatium ei dant reſpirandi à certamine, tum videas rabiem ducis irati, tum mortifera Amijs pernicies infertur. Hæ quidem in fugam ſe impellunt, ille vero fulmini ſimilis, has acriter inſequitur, & diſcerpit, & lacerat, ſimul & effuſo multo ſanguine, purpuraſcit mare, Hucuſque Gillius ex Oppiano. Hanc cum delphinis amiarum pugnam ſibi quoq; obſeruatam Bellonius ſcribit. D

Ad amias vtuntur curuis hamis, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos vitant, Plutarchus. Eſca ad glaucos, Tarentino in Geoponicis adſcripta: Amias, callichthyas & thriſſas marinas aſſans, exoſſansque, bryon illis hordeaceamque farinam adijcito: ijsque in paſtam coactis vtitor ad ineſcandum: Ἰχθυοθηρητῆρα Μενέστρατον ὤλεσεν ἄγρη Δύνακος ἐξ ἀμίης ἐκ τριχὸς ἑλκομένη, &c. Appollonides Anthologij 3. 4. E

Archeſtratus amiam autumno poſtquàm pleiàs occiderit, commendat. quo tempore (inquit) vel copioſe ſumpta nihil nocebit. Sic autem parabis: Ἐν συκῆς φύλλοις, καὶ ὀριγάνῳ οὐ μάλα πολλῷ, Μὴ τυρὸν (id eſt, nullis condimentorum nugis adiectis) ἁπλῶς δ' οὕτω θεραπεύσας, Ἐν συκῆς φύλλοισι σχοίνῳ κατάδησον ἄνωθεν. Εἶτ' ὑπὸ θερμὴν ὦσον ἔσω σποδὸν, & cura ne aduras. Sit autem capta circa Byzantium, καὶ ἐγγὺς Ἀλωπεκῆς. (Alope ciuitas eſt Atticæ, Theſſaliæ aut Magneſiæ, Ponti, circa Eubœam, circa Locridem. ſed per o. breue in penultima. Halos verò, Ἅλος, ciuitas eſt Achaiæ & Phthiotidis.) Sed procul ab Helleſponto iam deterior eſſe incipit, ita vt in Aegæo mari non amplius laudari mereatur. Coquum quendam So- F

tades

tades Comicus ſic loquentem inducit: Ἀμίαν τι (ἐπελάμην) χήραν, θηρίον καλὸν σφόδρα. Θελίοισι (folijs ficus) ταυτὴν εἴλησα ἐλαδίῳ (pauco oleo) διείς

Εὐόκρυφό θ' ὥσπερ δαλόνεις πολλὴν τέφραν.

G Καὶ σπαργάνωσα θελπάσας ὀρίγανον.

Amiæ dentes geſtati ſine dolore dentes puerorum oriri faciunt. Ipſa in cibo ſumpta dyſenteriæ medetur, Kiranides.

Anacharsis, nomen viri, & piſcis quidam, Heſychius. Idem fortè qui Arcanan.

Anchorago piſcis nominatur à Caſſiodoro Epiſtolarum lib. 2. epiſtola 4. in regij conuiuij deſcriptione. Deſiinet (inquit) carpam Danubius, à Rheno veniat anchorago. Quinam autem is ſit, non habeo quòd dicam: niſi quòd conijcio ſalmonem eſſe, qui certo tempore in Rheno, roſtro ei ad ſimilitudinem anchoræ incuruato, vocatur vulgò *ein Lachs*.

Anartes vel Anarites, oſtrei conchæúe genus eſt: de quo leges infra in C. inter Conchas.

Anadromi, Ἀνάδρομοι, Tralliano medico, in genere dicuntur piſces quicunq; ex mari in fluuios conſcendunt. Epileptici (inquit) ex piſcibus eos ſumant potiſſimùm quos Græci anadromos appellant: atque hos non admodum continuè. Verbũ ἀνάδρομος (inquit Iacobus Goupylus) ſignificat aſcendentem. Significare itaque videtur piſces qui ex mari aſcendunt, Strabo lib. 15. Geograph. ſcribit ex ſententia Ariſtobuli, τῶν ἐκ θαλάττης εἰς τὸν Νεῖλον ἀνατρέχειν μηδὲν, ἔξω θρίσσης καὶ κεστρέως. Idem Trallianus victus rationem in ſyncope quæ febrientibus accidit, præſcribens, piſcibus eos vti iubet ſaxatilibus ſiui minus fluuiatilibus qui anadromi vocantur, cum oxymelite.

Fluuios ſubeunt (εἰς τοὺς ποταμοὺς ἀναπλέουσι) piſces multi, & in fluuijs ac ſtagnis commodè degunt, & corpore proficiunt, vt amia & mugil, Ariſtoteles de animal. 8.19. Memorantur & à Pauſania piſces marini εἰς ποταμοὺς ἀναθέοντες. Vide etiam mox quæ poſt Andromidem Bellonij annotauimus.

Anarphichas nomen fictum, *ein Klipfiſch*.

DE ANDROMIDE.

Bellonius.

Lvgdvnenses detortis quibuſdam ab Andromide literis Dromillam vulgò vocant, piſciculum quem æſtate frequentem habent, hyeme raro. Plinius medicus libro 5. cap. 7. Piſces pingues pelagici (inquit) epilepticis prohibentur. Dandi auté ſunt Merulæ, Turdi, aut Scorpio, aut Scardus, (fortè Scarus:) de fluuiatilibus edant eum qui dicitur Andromis. Quibus ex verbis intuli piſcem hunc macra ac ſicca, & ob id ſalubri carne conſtare: quo factum eſt vt Lugdunenſium Dromillam cum Plinij Andromide contulerim. Hæc Bellonius, ego verò non dubito quin Andromis Plinij, corruptum ſit, vocabulum ab anadromis vt Græci vocanti piſcibus nam & nomen accedit: & ſalubritas, proxima poſt ſaxatiles: & in eodem morbo conceduntur. Porrò Dromillam Bellonij, circa lacum Lemanum Domillæ vocant

DE ANGVILLIS.

Anguilla piſcibus adnumeranda.

Rondeletivs.

A Qvamivs Homerum ſcribat Athenęus videri voluiſſe Anguillas à piſcium natura ſeiunxiſſe hoc verſu: Τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες οἳ κατὰ δίνας. Tamen inter fluuiatiles vt ab omnibus, ita à nobis reponentur. nam branchijs ſpirant, quod piſcibus ſolis proprium eſt: nec potiore ratione Congri, Murænæ, Myri piſces dicentur quàm Anguillæ.

Enchelys vnde dicta.

Anguilla. Sexus.

Dicuntur à Græcis ἐγχέλυες à luto ſiue limo. Athenæus lib. 7. Σαφῶς δηλοῖ ὅτι ἡ ἔγχελυς ἐκ τῆς ἰλύος λαμβάνεται, ὅταν καὶ τοὔνομα εἰς ὓς ἐπιφέρηται. Dixit tamen Ariſtophanes in multitudinis numero ἐγχέλεις. Ex hac Athenænei autoritate ſic legendum puto apud Phauorinum. ἔχελυς (*melius* ἔγχελυς) παρὰ τὸ ἔχεσθαι ἐν τῇ ἰλύϊ, ὅ ἐστι ζωγρεῖσθαι. vbi pro ἐν τῇ ἰλύϊ inemendatè, vt opinor, legitur in excuſis exemplaribus ἐν τῇ ὕλῃ.

Vbi.

Anguilla dicitur à Latinis quod anguis ſpeciem referat. A noſtris pro ætatis & magnitudinis ratione B varijs admodũ nominib. deſignatur. Iidem Anguillas in marẽ & fœminam diſtinguũt cõtrà quæ capite eſt minore & acutiore, Anguille fine appellant. Sed quid de hac diſtinctione ſentiendũ ſit, poſteà docebimus. Anguilla omnis naſcitur in aqua dulci, ſoláque ex ſimili piſcium genere, mare vel marina ſtagna ingreditur: alioqui viuit in lacubus, fluuijs & ſtagnis.

Eſt ex longis piſcibus & lubricis, à ſquamis nudus, cute quæ facilè tota diuellatur tectus. Os illi eſt ſatis apertum, dentibus paruis munitum. Branchiæ paruæ, cuticula tectæ, rima parua, quam ob cauſam in turbidis aquis facilè ſtrangulantur, & in aëre diutius viuunt. Ad branchias pinnulæ ſunt duæ. reliC qui corporis flexuoſus impulſus pinnarum vices gerit. A medio dorſo, & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius quàm pinnarum ſubſtantia, qui poſteriores corporis partes ambit. Gula intus longa & lata. Ventriculus & inteſtina in longum protenduntur. Hepar magnum eſt & rubrum, ex quo fellis veſica magna pendet, fel aqueum eſt. Pinguis & viſcida eſt caro.

Lib. 6. de Hiſt. cap. 16. Ariſt. de earũ generatione.

In putredine gignitur Anguilla vt vermes in terra, id quod experientia compertum fuit. Aliquando enim equo mortuo in Magalonę ſtagnum iniecto, paulò poſt innumerabiles Anguillæ illic viſæ ſunt, quod ego ita accipio vt non ex equi tantum, ſed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generentur. Alij tradunt ex Anguillis præ ſenectute mortuis, & putreſcentibus nouas generari. Ariſtoteles prodidit Anguillas nec per coitum procreari, nec parere oua: nec vllam captam vnquam eſſe quæ aut ſemen genitale, aut oua haberet. Meatus quoque vel ſemini vel uuluæ accommodatos nullam diſciſſam oſtendere. Sed hoc vnum inter ſanguinea genus totum ſine coitu, ſine ouo

ne ouo procreari: idq; argumento conſtare, quod in nonnullis feculentis ſtagnis aqua omni exhauſtis & limo detracto Anguillæ denuo generentur, ſi aqua pluuia affluxerit: ſiccis enim temporibus gigni

Duplicem iconem anguillæ Rondeletius poſuerat, fortè ut ſexus diſcrimen indicaret: nos una, quam áudum ſculptam habebamus, contenti fuimus.

non poſſunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre viuant & alantur. Videri tamen ait nonnullas habere facultatē generandi, quòd in aliquib. Lumbriculi fiant: ex his enim generari Anguillas credi, ſed falsò.

ſed falsò. Nā ex ijs prodeunt Anguillæ quę terræ inteſtina vocantur, quæ ſponte in luto, humeſcētéq; humo proueniunt. Iam aliæ abſolui ex his viſæ ſunt, aliæ ſcalptis diſcerptiſq; intus apparuerant. Oriuntur hęc inteſtina in mari, in fluuijs ſtagniſque, putredinis maximè ratione, ſed in mari quà algæ ſunt, in ſtagnis autē & fluuijs iuxta ripas. calor enim amplius eas ſubiens partes, facit vt putreant. Talis eſt procreatio Anguillarum. Idem alibi tradit Anguillam neque marem neque fœminam eſſe, neq; prolem ex ſe generare. Quam autem differentiam maris & fœminæ Anguillæ notarunt, ſcilicet alterā caput habere amplius, atque oblongius: alteram, hoc eſt fœminam, magis repandum, non maris & fœminæ eſſe differentiam, ſed generis.

Lib. 4. de Hiſt. cap. 11. *Sexus.*

Lib. 9. cap. 50. *Vnde generentur.*

Plinius de generatione Anguillarum aliter ſenſit. Anguillæ, inquit, atterunt ſe ſcopulis, ea ſtrigmenta viuiſcunt: nec alia eſt earum procreatio. De eadē re hæc Athenæus: Ὀχεύονται δὲ συμπλεκόμεναι, κἄπειτα ἀφιᾶσι ἐκ αὐτῶν, ὃ γενόμενον ἐν τῇ ἰλύϊ ζωογονεῖται. Coëunt Anguillæ ſeſe complexæ, deinde emittunt ſtrigmentitium quid ex ſeipſis, ex quo cum in limo fuerit animal generatur. Idem Oppiani teſtimonio confirmatur, qui ſcribit Anguillas gregatim circumfundi & corporibus inter ſe complicatis coire, ex quibus lentor (χωρίκελος ἀφρῷ) in arenam deſtillans limo excipitur, in quo procreantur Anguillæ innumeræ.

Lib. 1. Halieut.

Adhuc de generatione earum, & partibus genitalibus.

Vidi equidem Anguillas mutuo corporum complexu coëuntes, neque puto partibus ad gignendum neceſſarijs prorſus deſtitutas eſſe: inferiore enim ventris parte, & fulua in fœminis, & ſemen in maribus reperitur: ſed pinguitudine multa circunfuſæ hæ partes non apparent, quemadmodum neque oua pinguitudini permiſta. Idem enim ijs euenire quod de Congris ſcriptum reliquit Ariſtoteles: quæ cum pinguedine in ignem iniecta crepitant & diſſiliunt, atque ſic deprehenduntur. Anguillas igitur crediderim alias in putredine alias ex maris & fœminæ commiſtione procreari. Harum paucæ, vt tradit Ariſtot. certiſq; locis veſcuntur limo, cæteriſque edulijs ſi quis apponat, ſed maximè (plurimæ) dulci humore viuunt: idq; qui in viuarijs Anguillas nutriunt, potiſſimùm obſeruant, vt omnino pura ſyncerāq; ſit aqua affluens & effluens per ripas (πλατάμωνα) vbi viuaria extruunt (κονιῶντες) nam niſi aqua limpida ſit, ſtrangulatæ breui intereunt, eò quòd anguſtis ſint branchijs, & meatus mox obturentur.

Lib. 8. de Hiſt. cap. 2. *Cibus & conſeruatio.*

E Hinc aquam turbare ſolent, qui eas piſcantur. In Strymone circa Vergilias capiuntur: tunc enim aqua & lutum aduerſis flatibus turbantur: alioqui in ſatius eſt quieſcere. Cui ſimile eſt quod prodidit Plinius de Anguillis, quæ Octobri menſe capiuntur in Mincio amne, fluctibus glomeratæ in tantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricati ſingulorum milium globi reperiantur. Idem certum eſt euenire in permultis Gallię riuulis & fluminibus, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuijs, naſſis & alijs excipulis innumerabiles capiuntur Anguillæ, quæ ſalitæ in proximum quadraginta dierum ieiunium ſeruantur. Ariſtophanes pereleganter & feſti è eos qui ex reipublicæ perturbatione commoda ſua comparant Anguillarum piſcatoribus ſimiles facit in Equitibus.

Captura. *Lib. 9. cap. 22.*

Ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας.	Ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδέν.
Ἐὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν,	Αἱροῦσι· καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς.

Ex eodem fonte manaſſe puto id quod prouerbij loco apud nos iactatur, Piſcari in aqua turbida, quod dicitur in eos qui ex litibus, bellis, ſeditionibus: denique ex quietis vel priuatæ vel publicæ perturbatione magnos fructus percipiunt, ac maximè hinc facultates ſuas augent. Anguillæ non ſuperfluitant viuæ (mortuæ,) ait Ariſtot. nec ſurſum vt cæteri piſces maxima ex parte efferuntur: ſunt enim ventre exiguo. pingue in paucis ineſt, plurimæ eo carent. Quæ ratio ſi paulò fuſius explicetur, multò magis perſpicua fiet. Pinguitudo quidem leuis eſt & aëreæ naturę quo fit vt pingues piſces facilè ſuperfluitare poſſint, hoc tamen ſatis mihi non facit. Nam Galei qui neque pingue neque ſeuum habent, mortui ſuperfluitant. Potior igitur mihi ratio ea eſſe videtur, quę ex ventris paruitate ſumitur. Ventrem enim paruum cauitatem qua viſcera continentur, intelligo, quę cum parua ſit, parum quoque aëris congeniti ineſſe in ea neceſſe eſt, à quo piſces in aqua ſumma ſuſtinentur. Et quid aëre multo congenito opus fuit Anguillę in alto luto degenti, maximè cùm ob paruam branchiarum rimam aërem hauſtum ſatis diu retinere poſſit, cum neceſſarius is fuerit? Quoniam igitur aër poſt mortem euaneſcit, non mirum videri debet, ſi Anguillæ mortuę per ſummam aquam non ferantur. Cur igitur animalia cætera ſuperfluitant mortua? In cauſa ſunt flatus ſub cute concluſi, à quibus ſurſum efferuntur, corpora. Hoc inde maximè colligas, quod in aquis extincti non fluitant quoad putreſcant. ex ſanguine enim & humoribus alijs putreſcentibus flatus gignuntur, quibus diſperſis intumeſcunt corpora & efferuntur, cum nullus ijs putrefactis ſit exitus. Quòd ſi acu pupugeris, tum deorſum feruntur, nec fluitant. Sed longius ab inſtituto digreſſi ſumus.

Cur non ſuperfluitent.

Cur alia mortua ſuperfluitent.

F Anguillę ſale conditæ ſalubriores redduntur, quod enim viſcidum ineſt attenuatur. Quę in mari capiuntur preſtant fluuiatilibus & lacuſtribus. In ſtagno noſtro, quod Latera dicitur, trium vel quatuor cubitorum longitudinē ęquant, quales eæ quę ab Archeſtrato celebrantur: κωπαΐδας καὶ Στρυμονίας, μεγάλας τε γάρ εἰσι καὶ τὸ πάχος θαυμασταί. In Gange amne tricenos pedes implet. Hiceſius Anguillas maximopere commendat, authore Athenæo: Περὶ δὲ τῶν ἐγχέλεων Ἱκέσιός φησιν ἐν τοῖς περὶ ὕλης, αἱ ἐγχέλεις εὐχυλότεραι πάντων εἰσὶν ἰχθύων, καὶ εὐστόμαχοι (malim εὐστομία) ἀφιστᾶσι τῶν πλείστων: πλήσμιαι γάρ εἰσι, καὶ πολύτροφοι. ἐν δὲ τοῖς ταρίχεσι, τὰς μακεδονικὰς ἐγχέλεις κατατάττει. Hiceſius in lib. de materia ait Anguillas omnibus piſcibus ſucci bonitate pręſtare ſtomacho gratiores eſſe: ſatiāt enim & multi ſunt alimenti, inter ſalſamenta autem Macedonicas Anguillas annumerat. Noſtris Anguilla ſalſa cibus eſt gratus, paratuq; facilis: elixa enim & in craticula aſſata editur citra oleum, vel aliud condimentum. multum nutrit, nec facilè diſſipatur cum glutinoſa ſit. Quare otioſis cibus eſt inſalubris, ijsq; qui cum morbis à pituita viſcida ortis conflictantur, quiq; articulari morbo, vel lithiaſi, vel doloribus capitis obnoxij ſunt. Recentes ſalſis inſalubriores, maximè ſi parum coquantur, vel farina ſubacta & piſta, vel olla concluſæ. eæ enim ventriculum relaxant, coctionem turbant, niſi prima menſa ſumantur. In veru toſtæ meliores.

Libro 7.

E Capiuntur apud nos naſſis. Oppianus lib. 4. ἁλιευτικῶν, puerilem & iucundam capiendarū Anguillarum rationem tradidit, quam ſatis fœliciter Lippius his verſibus expoſuit:

Rurſus de captura earum.

Atq; puer ludens vaſti prope litora ponti *Decipit Anguillas, longa inteſtina ſub vnda*

Conijciens,

Coniiciens, hami ſetis æquata videres.
Arripit, atq; cito ſenſit tumefacta perire.
Et ſubito ventus denſus percurrit in ora
Et vento arctatur, fruſtraque euadere tentat.
Spiritus educit pueri ludentis in altum.
Vt videt, vtq; ruit, longa inteſtina petentem
Namque puer ſufflans anima inteſtina repleuit:
Anguillæ & pueri flatu tumefacta laborat:
Inflatam penitus, & toto pectore anhelam

In medicamentis ad aurium dolores & neruorum, Anguillarum pinguitudo vſurpari poteſt. fel ad oculorum ſuffuſiones. Anguilla in vino putrefacta vini faſtidium facit. G

COROLLARIVM.

Anguilla ab anguis ſimilitudine nomẽ tulit Varroni. Ebraica vel affine aliqua lĩgua *zalbach* צלבחא A nominatur, in dictionario Munſteri trilingui. *Almarmaheigi* eſt piſcis marinus, viperę ſimilis. Siraſi prodidit nomen hoc eſſe Perſicum, compoſitum ex *mar*, quod eſt vipera: & *maheigi*, quod eſt nomẽ piſcis, quem Ægyptij appellant *thaian* marinum. Quamobrem anguillæ & alij piſces ſine ſquamis ſimiles (murenę nimirum, congri, ſerpentes marini, & huiuſmodi longi lubriciq́;) appellantur hoc nomine, Andreas Bellunenſis. Græcè hodie ἀχέλυ vocant. Κωπᾴδων σπυρίδας dixit in Pace Ariſtophanes, lautitias quaſdam ciborum enumerans. & in Acharnenſibus, Πρέσβειρα πεντήκοντα Κωπᾴδων κορᾶν. Eſt autem Copais lacus Bœotio, in quo anguillæ magnæ (plurimæ, Varinus) naſcuntur. Hinc eſt quòd cum Lyſiſtrata apud eundem poëtam dixiſſet, pręſtare Bœotios omnes perijſſe: Calonice anguillas excipiendas ſubijcit. Dorion etiam apud Athenæum anguillas Copáidas laudat quę prægrandes fiant. Rurſus in Acharnenſibus, Ariſtophanes ἐγχέλεις κωπᾴδας lego: ſcholiaſtes Copaidem Bœotiæ & ciuitatem & lacum eſſe ſcribit, in quo anguillæ abundent. Καὶ Κωπᾴδων ἁπαλῶν τεμάχη στρογγυλοπλεύρων ἐφωνεῖσι, Strattis apud Atheneum. Agatarchidas author eſt Bœotos τὰς ὑπερφυεῖς τῶν Κωπᾴδων ἐγχέλεων, ἱερείων τρόπον στεφανοῦντας καὶ κατευχομένους, ὀλάς τε ἐπιβάλλοντας θύειν τοῖς θεοῖς. Lege etiam mox in B. Anguillæ etiam, vt murenæ, ex freto Siculo vbi optimę capiuntur, Græcè plotæ, Latinè flutæ vocantur. vide in Murenis. Ἐγχέλεις πλωταὶ à priſcis commendabantur, Athenæus li. 2. Fluta.

Anguilla apud Itallos, Gallos & Hiſpanos nomen Latinum retinet. Germanicè *Aal* ſunt qui ſcribant *Oll, oel*. Flandricè, *Ael, Palinck*. Anglicè *an Ele*. Illiricè *Augorz*. B

Anguillas è Bœetia Copaides priſci laudauerunt, Pollux. Cephiſſis in Bœoetia palus (lacus) eſt, quã & Copaida nonnulli nominant. in paludem fluuius Cephiſſus excurrit. Copę oppidulum in palude eſt, cuius & Homerus in Catalogo mentionem facit. Piſces huius paludis nihil ab alijs piſcibus paluſtrib. differunt: anguillæ tamen ibi ſunt ingenti magnitudine, eſuq́; ſuauiſſimæ, Pauſanias. Anguillæ Bœotię etiam apud Athenęum celebrantur inter delicatiſſima edulia. Vide ſupra quoq; in A. In pretio quondã fuerunt anguillę ex Bœotia Copaides: quanquam in Ægypto grandioribus, quæ vocantur baſilicę: ſicut in Sicilia plotæ, Cælius. Circa Berenicen fluuius eſt Lethon, in quo naſcitur copia anguillarum, quas regias vocant: ſeſquialteras ad illas quę è Macedonia & ex Copaide lacu habentur, Ptolemæus Euergettes apud Athenęum. Τοῦ δ' ἐς γῆ ἔγχελυν Μαιανδρίην Τέλουχεν ἐσθίοντ' ἀφείλετο. Simonides. Homines gulę ac ventri dediti, non deſinunt celebrare ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρείας, &c. Clemens in Pędagogo. Strymoniæ anguillę ex Strymone fluuio maximę, olim celebres erant, vt Antiphanis teſtimonio Athenęus comprobat. item circa fluuium Euclem, Εὐκλεᾶ. Erant & in Eloro amne magnæ, & in Arethuſa circa Chalcidem manſuetæ.

Ingentes & ſapidiſſimas alit Vulſinenſis lacus anguillas: quarum incredibilem multitudinem capiunt in excipulis ad egreſſum Martæ amnis fabricatis, Iouius. Lacus eſt Italiæ Benacus in Veronenſi agro Mincium amnem tranſmittens, ad cuius emerſus annuo tempore Octobri ferè menſe, autumnali ſydere, vt palàm eſt, hyemato lacu, fluctibus glomeratæ voluuntur in tantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricatis, ſingulorum milium globi reperiãtur, Plinius. Apud nos etiam anguillæ abundant, dolijs cum aqua aliquando incluſæ & Auguſtam Vindelicorum, vbi comitia principum agebantur, auectę. Circa Conſtantiam ad Rhenum ſitam pręcipuè capi audio inter ſuperiorem & inferiorem lacum medio loco. In Danubio anguilla non eſt. neq; in alijs hoc flumẽ influentibus aquis: impoſitam emori aiunt. In reliquis verò Germaniæ aquis omnibus anguillæ multæ inueniuntur, Albertus. Et rurſus, Anguilla quia frigus multum fugit, & aquam lentam, (non) claram & calidam, ideò (propter frigiditatem fortè) non inuenitur in Danubio, eò quòd ante fauces alpium ab occidente in orientem fluit Danubius: & maior pars aquarum quæ influunt in eum, ex alpibus profluit: & eſt fluxus eius ante alpes & parte aquilonari. Vndiq; in Germania (inquit Nauclerus) amnes procurrunt, qui ſe vniuerſi in Rhenum Danubiúmue exonerant, idque experimento compertum eſt, mirabilè dictu, quòd amnes quique, licet ex vno aliquãdo fonte ſcaturiant, ſi Danubio influunt, anguillis carẽt: ſi verò Rheno illabuntur, anguillas nutriunt. Sanctus Gulielmus Lauſannenſis epiſcopus ab anguillis læſus maledixit eis ita, vt anguillas omnes à magno lacu Lauſannenſi (Lemano) & omnibus influentib. in eum fluuijs (quorum maximus eſt Rhodanus) tanquam in exilium relegârit, Felix Malleolus in libro de exorciſmis. Copia anguillarum eſt in quadam parte Britanniæ (vt ſcribit Beda) quæ anguillarum terra vocatur, in ortu coſmico Pleiadum, hoc eſt, 17. Calendas Iunij. Tunc enim nuſquã inſpiſſatur aqua luto, quod accidit à ventis oppoſitis qui è terra erumpunt initio veris, cum iam terra aperiri incipit, Albertus. Anguillæ in Gange amne tricenos pedes implent, Plinius & Solinus. Optimæ & præpingues capiuntur in Timano lacu. Reperiuntur etiã in limoſis locis propè Syracuſas, tanta multitudine, vt piſcari volentib. lata adſit pręda, Io. Rauiſius. Anguillę lõgę & lubricę ſunt, Ariſt. & Plin. Lęues & congro ſimiles. Ariſtot. Serpentis ſpeciem referunt, Idem. Anguilla lõgę cognata colubræ, Iuuenalis. Pingue in paucis ineſt, plurimæ eo carent, Ariſtot. Minùs per ventrem omentumq́; pingueſcunt. pingue. n. ſeparatum non habent, Idem. Tergus anguillis craſſius quàm murænis eſt, Plinius. Pellem viſcoſam & ſpiſſam habent, Albertus. Pinnæ binę omnino longis & lubricis, vt anguillis, Plinius. hæ eis iuxta branchias hærent, & ſic mari vtũtur, vt ſerpentes terra, Ariſt. Pinnulis ſuppinis carent, Idem. Quaternę eis vtrinque branchię ſimplices ſunt, Ariſtot. Branchias pauciores minusq́; cõtinentes habent, Idem,

Branchias habent exiguas, Athenæus ex Theophraſto. Anguillæ ineſt gula, ſed exigua, Ariſtot. Fel ei in iecore ſitum eſt, Idem. De ſexu huius piſcis leges infrà in C. In anguillis nigrarum & albarum tantum obſeruantur differentiæ, Bellonius. Archeſtratus anguillam vt ſpinis & oſſibus carentem, ſolam piſcium apyrenon eſſe cecinit, hoc verſu: Ἔγχελυς ἣ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς, Hermolaus Bar. in Corollario. (Apyrena proprie Punica quæ nihil duri intus habent: non quòd πυρῆνας non habeant, ſed quòd duros vel magnos non habeant. Sic piſcem qui nihil duri intus & nullam ſpinam habeat, per metaphoram apyrenon dixeris.)

Anguillarum apud Flandros (vt audio) ſunt duo genera: vnum quod nobilius habetur, vocant *Palynck*, (noſtri *Aal*, id eſt anguillam.) hoc in profundo fluuiorum degit, & aqua deſcendente occultat ſe in limo, ita vt inde effodiatur ſæpe, colore fuſco. Alterum genus minus eſt & contemptum, quod vocant *Aal*, (nobis ignotum.) delectatur hoc genus cadaueribus iniectis in aquas: circa quæ etiam ſæpe inueniri & naſci dicitur. Sub pectore color ei eſt diuerſus, qui paululum vergit ad flauum.

Anguillas marinas memorat Epicharmus in Muſis. Ex fluuijs in mare veniunt, Ariſtot. & Oppianus. Quamuis cœno generentur & gaudeant: aqua tamen turbida abhorrent, & ſuffocantur, vt in pauca etiam aqua, Albertus. quare per tempeſtates quoque cum ventis aqua turbatur, ſuffocari ſolent, Athenæus. Gaudent aqua clara, eaq; ſẽper affluente & effluēte, Rauiſius. Fugiũt frigus, & aquã lētã, clarã (nõ claram,) & calidam. Albertus: qui lentam aquam fortè ſtagnantem, vel tarde fluentem intelligit: niſi legas lutulentam. Vidimus in Creta prata quædam virentia in complurib. locis effoſſa, infinitas penè anguillas ad capturam effuſim præbuiſſe, quæ præterlabenti humore nutriuntur, Alexander Benedictus in proœmio libri 21. de curandis morbis. Dicunt qui nutriunt anguillas paſci eas noctu, interdiu verò in limo quieſcere, (hîc Græcè additur σήψεως (fortè τήψεως) γινομένης:) quod ſimiliter de dictis terræ inteſtinis fertur. atque ideo Homerum anguillas à piſcium natura ſeparaſſe hoc verſu, Τείροντ᾽ ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες, οἳ κατὰ δίνας, Athenæus. qui rurſus hunc verſum recitat, tanquam Homerus etiam intellexerit anguillas in profundo aquæ in limo verſari, & cum vellet fluuium ardentem ad profundum vſque ſignificare, eum protuliſſe. Anguillæ eduntradices & herbas, & quod inueniunt in limo: & vt plurimum paſcuntur nocte. die autem abſconduntur in profundo aquæ (aut in cauis, Albertus.) Se etiam inuicem deuorant, Ariſtot. Vidi eas etiam paſci ranis & vermibus, & piſcium partibus: & capiuntur quoq; huiuſmodi eſcis. Nonnunquam ab aqua egrediuntur in agros piſis vel ciceribus conſitos, ſed per cineres vel ſabulum ſiccum ſerpere non poſſunt, Albertus. Piſciculos infirmiores rapiunt, maximè quos in ſemine reperiunt, Author de naturis rerum. Hyeme latent in limo, Albertus. Condunt ſe in fundo in cauis ceu cuniculis; vt audio, cubiti aliquando altitudine, per varia loca apertis, vt in terra talpæ. Anguilla ſeparatim ab alijs piſcibus viuit, neq; cum ijs temere inuenitur, Aelianus. In mari per tempeſtates aſcendit contra aquam, vt quidam ſcribit. Corpore eſt tam lubrico, vt aſſerant nonnulli, ſi incluſa teneatur, quacunque caudam exerere poſſit, eâdem euadere totam. Anguillis & murænis in aqua (aquæ fundo) idem motus eſt, qui ſerpentibus in terra. & quoniam binæ anguillis pinnulæ applicantur, minus flexuoſo corporum impulſu in humore, atque in terra vtuntur, Ariſtot. in libro de communi animalium greſſu. Anguillæ origo eſt ex limo: vnde & quando capitur adeò lenis eſt, vt quanto fortius preſſeris, tanto citius elabatur, Iſidorus. Ex aliorum piſcium limo (ſuperfluitatibus, Albertus) naſcitur, Author de nat. rerum. Naſcitur ex limo algarumq; putredine imis in lacubus & fluuijs, Iouius.

Nonnulli tradunt conuolutis ſibi inuicem anguillis, attritu corporum mutuo mucorem quendam in arenam limumq; diſtillare, atq; ita generari, Bellonius. Anguillæ verme naſcũtur, Ariſtot. Et alibi, Inteſtina terræ vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit.

Anguillas minimas inſtar fili cuiuſdam maiuſculi eſſe aiunt. Piſcatores quidam noſtri eas parere aiunt, & quidem fœtus viuos, qui aliquando tantilli reperiantur, vt vix tres digitos æquent longitudine: idq; non certò, ſed quouis anni tempore. Iam bis à fide dignis audiui quòd duæ anguillæ captæ ſint in Germania, quarum vtraque multa habuerit ceu fila in vtero: & matribus occiſis, ex ventribus earum multas eſſe egreſſas, Albertus. Obſeruaui ego (inquit Chriſtophorus Encelius) lumbricos illos aquaticos (lampretas paruas fluuiatiles intelligit *die neunaugen*) item anguillas & murænas (*pricken*) gigni viſcoſitate terræ: deinde mutua attritione ex ſaliuario lentore quem faciunt: tertio ex ouo more reliquorum piſcium. Quamprimum verò excluſi ſuſcipiuntur in branchias, & illis fouentur (vt Nicander dicit de ſepia & lepore marino) à piſce Ploceno, vt ita dicam, (*von den plozen*:) & ab his piſcibus qui à rubore oculorum dicuntur *Rotauger*. item à murilegulis piſcib. (*von den deuelen*) qui vorant aquaticos mures: item à guſteris & vkkelangis ſic dictis piſcibus: ſicuti mihi piſcatores ad oſtium Tangræ ſæpe oſtenderunt. Lupi quoque aquatici iam æditi ex ouo, ab ijſdem piſcibus in branchijs fouentur. quamobrem (adulti) non lædunt eos, nec vorant, ne nutrici malam referant gratiam: anguillæ verò ingratæ ſobolẽ talium piſcium veram plurimùm comedunt, imò nutricem ipſam, vt cuculus currucam, Hæc ille. Sunt qui conijciant anguillas à lucijs procreari: quòd cum lucij genituram omnem emiſerunt, ijſdem in locis poſtea reperiantur anguillæ, vbi genitura eorum fuerat. Anguillas ex Ioue natas Matron Parodus apud Athenæum fabulatur, nimirum quod earum generatio incerta ſit: qua ratione & fungos & tubera aliqui deorum filios dixerunt. Anguilla neque mas, neq; fœmina eſt: neque prolem ex ſe aliquam poteſt procreare: ſed qui eam capillamentis & lumbricis quædam ſimilia interdum adnexa ſibi gerentem vidiſſe aiunt, inconſideratè id aſſerunt, antequam aduertant, qua parte illa gerantur. Neq; enim aliquid eiuſmodi eſt, quod animal creet, niſi prius generarit ouum. quod in nulla Anguilla viſum eſt. Et quæ animal gignunt, ſuo in vtero fœtum continent, non in ventriculo. Ita enim non ſecus, quàm cibus concoquerentur primordia genituræ, Ariſtot. Et alibi, In genere anguillarum quoque meliores ſunt, quas fœminas nominant, quæ nomen fœminæ temere acceperunt. non ſunt enim fœminæ, ſed quia aſpectu à ceteris diſcrepãt, fœminę appellantur. Salamandris non eſt genus maſculinum fœmineúmue, ſicut neque in anguillis, omnibusq; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generãt, Plinius. Albertus aſſerit anguillam tempore pluuiarum in gutture oua habere: cuius error perſpicuus eſt, cum in anguillis ſexus non ſit, Ni-

ſit, Niphus. Anguillas generari, inquit Cardanus, non ex muſtellis, certum eſt, quòd natura & forma plurimum differant. nec ex ſemine ouíſue. hoc enim haud dubium eſt. ſed ex pingui humido, quale etiã ſub terra inuenitur. Conſtat in Mincio amne quandoq; mille ſimul glomeratos capi. cur autem tot glomerentur, aut ob timorem contingit, aut ob inopiam caloris, vt dictum eſt: vel quia hoc loco coitus illis ſit. nam dum ſimul ſunt, genus earum reparatur. Veriſimile enim eſt, quemadmodum quædam ſolo ſemine in proprio loco velut perfecte animalia generantur: quædam abſq; proprio loco & ſemine, velut quæ primò ex putredine ſola fiunt: ita quædam ex ſemine, ſed non in proprio conceptaculo, cuiuſmodi ſunt anguillę. Semen autem (anguillarum) eſt pingue quoddam, quod nõ ex certa parte deciditur. Perficitur tamen certis temporibus velut Octobri menſe, & coniunctione plurium. Sunt etiam inter eas quędam maſculis ſimiles, craſſiore, latiore ac breuiore capite. alię fœminis, his contrarię. Rondeletius ſibi inconſtans, maſculas deſcribens, in eadem fermè pagina modò longiore, modò breuiore *capite eſſe ait. Supernatare vt cęteri piſces ab interitu non ſolent: quoniam veſicam multò aëre plenam, vt illi non habent. Ergo primum anguillę ex ſola putredine pinguis humidi generãtur, velut & apes & veſpę. Deinde facilius multò è ſucco vnius ſeu ſpuma, facillimè autem ex multarum colluuie. Itaq; nihil mirum eſt ſub terra eas generari, quemadmodum & ſerpentes. Cum enim ſub terra (vt dictum eſt) vbique fermè aqua, velut in ſpongia contineatur: velut ſerpentes ex terra humida, ita anguillę ex aqua ſub terra contenta. Et, vt dixi, vna genita, aliæ generantur ex illa. Aluntur autem ex his, quibus generãtur. nam & echini & vermes plurimi ex arena aluntur, Hucuſq; Cardanus. Νύμφα ἀπειρόγαμος, anguilla Eubulo. Propter æqualitatem & ſimilitudinem corporis facilimæ eſt generationis, Albertus. Diu in litore & terra viuit, Oppianus. Anguilla, & quęcunq; ſerpentis ſpeciem referunt (vt murænæ) quoniam branchias habent pauciores, minusq́; continentes, diu extra aquam viuere poſſunt, non enim multum refrigerationis deſiderant, Ariſt. Theophraſtus libro 5. de ijs quæ degunt in ſicco, inquit & anguillam & muręnam diutius poſſe extra humorem viuere, eò quòd paruas branchias habeant, & parum humoris admittant, Athenæus & Plinius. Si à ſole tangantur in terra, breui emoriuntur, vt audio. Viuere exemptu aquis vel ad diem quintum, ſextumq́; poſſunt. & aquilone etiam diutius durant, auſtro minus. & ſi æſtate de lacu in piſcinam transferuntur, viuere nequeunt: ſed ſi hyeme, facilè ſedis mutationem patiuntur, nullam deniq; vehementem mutationem tolerant. & quidem æſtate (τοῖς θέρεσιν ἐὰν βάπτωσιν εἰς ψυχρὸν Ariſt. de hiſt. anim. lib. 8. ca. 2. Gaza pro τοῖς θέρεσι, legit ἐ,ρεὺς) etiamſi in frigidam aquam transfers, omnes plerunq; intereunt. Quin & ſi exigua in aqua ſtabulentur, pereunt. Ariſt. & partim etiam Plinius. Hyemem in exigua aqua nõ tolerant, neq; in turbida, Plinius. Viuit extra aquam ferè per quinque dies, ſi ſit in loco vmbroſo, frigido, præcipuè ſi verſetur in gramine, & non impediatur à motu: idq; magis ſi ventus Septentrionalis aſpiret, Albertus. Vita anguillis nonnullis vel ad ſeptem octoq́; annos protrahitur; Ariſtoteles. Octonis viuunt annis, Plinius. Platina non rectè ſcripſit octoginta. Nos ſeruauimus anguillam in piſcina per quindecim annos, Niphus. Paſcuntur noctibus, Plinius. Aegerrime moritur. nam & excoriata etiamnum viuit. ad tonitrua cõmouetur, Author de nat. rerum. Cum tonuit, de fundo ad ſuperficiem enatam: & tum retibus facilè capiuntur, Albertus. Anno natus Domini 1125. frigus per hyemem ingens fuit, & plurimæ niues, ita vt in viuariis piſces propter glaciem ſuffocarentur, & anguillæ impatientes frigoris in terram proreperent, & infrà fœni cumulos ſe abderent: quanquam illic etiam perierunt, Annales Auguſtæ Vindelicæ. Exanimis ſola piſcium non fluitat, Plinius: niſi cum aquis putrefacta diſſoluitur, Author de natur. rerum. D

*Ego hanc inconſtantiam Rondeletii in Anguilla hiſtoria, quam poſuimus, non reperio.

Nymphodorus Syracuſanus mugiles & anguillas tantopere inquit cicures eſſe, vt de largientium manu cibum ſumant. In Arethuſa Chalcidenſi mugiles etiam manſueti & anguillæ inauribus tum argenteis, tum aureis ornati accipiunt à largientibus cibos, à ſacerdotibus viſcera, & caſeos, Gillius ex Athenæo. Nymphodorus in Eloro amne inquit eſſe lupos, & anguillas magnas, adeò manſuetos, vt è manibus etiam porrigentium panem capiant Athenæus. quod & Apollodorus meminit in Chronicis. Anguillas cicures (ſacras vocant) Arethuſam habere conſtat, Plutarchus. meminit etiam Ælianus. In Labradij Iouis fonte anguillas è manu veſci, & inaures additas gerere, veteres prodidêre, Plinius. Sunt qui referant anguillas ſi in terra incluſę ferantur, & in propinquo ſint ſerpentes, ſibilum ędere, quo excitati illi ad properent: quod apud me parum veriſimile eſt. Ardeę cum alios piſces tum anguillas deuorant, Turnerus de ſtellaribus hoc priuatim tradit. Morfex ex magnorum mergorum genere piſces magnos capit, pręcipuè anguillas Albertus. Phalacrocorax anguillas integras vorat, quod Anglus quidam nobis retulit. illæ mox per inteſtina elapſæ, denuò deuorantur. idque vel nouies aliquando repetitur, priuſquam debilitata tandem retineatur.

Anguilla ſic capitur: Vas ſalſamentarium ponunt obſtaculo in eius os indito, quod colum vocant, Ariſtotel. In noſtro quoque fluuio Limago ſimiliter excipulis capiuntur, propter anguillas præcipuè fabricatis. In medio nempe fluminis ſępes vtrinque excitantur, ſpiſſæ confertęque viminibus & virgultis. eæ ſuperius longè inter ſe diſtant, vt earum initia ſint quaſi duæ extremitates baſis in triangulo. deinde paulatim ad trianguli mucronem producuntur: illic in medio naſſa ſiue excipula (aliqui excipulum genere maſculino dicere malunt. Euphorbię herbæ inciſæ conto ſubditur exaipulus ventriculo hœdino, Plinius libr. 25. capit. 7.) ponitur: qua piſces & anguillæ ſecundo fluuio deſcendentes excipiunt. (Supra excipulam caſula piſcatoria ſtruitur, qua inſtrumenta ſeruantur. Anguilla tonitru territa, de fundo ad aquæ ſuperficiem enatat: quod ſi tunc rete per ſtagna, in quibus ſunt anguillæ trahatur, ferè omnes capiuntur; ita vt aqua euacuetur anguillis, Albertus. Anguillas vidi paſci ranis, vermibus & piſcium partibus: quibus eſcis etiam ad hamum capiuntur, Idem. Audio lumbricis etiam hamo affixis eas ineſcari. Ex Tarentino eſca ad anguillas: Scolopendræ marinæ, caridum fluuiatilium, ana drachmas octo, cum ſeſami drachma vna axceptis vtitor. Alia ex eodem: Salis Ammoniaci drach. octo. cepæ drach. I. adipis vitulini drach. VI. quæ vbi miſcurris hamos cæruleos conficito, eosque ipſo pharmaco inductos, aquis immergito: ſtatimque piſces vtro ratione odoris ſeſe impellentes accedent. Solent autem piſcatores hamis cæruleis vti, (quales fiunt, ſi poſtquam expoliti ſunt per cineres feruidos ducantur,) ne, ſi fuerint ſplendidi, piſces

piſces refugiant. Cum aqua tranquilla eſt, efflare videntur anguillæ. apparent enim bullę paruæ in ſuperficie aquæ vbi latent: quo indicio deprehenduntur, & feriuntur aliquando fuſcina ſeptem vel nouem dentibus mucronata, (*mit dem geeren.*)

Anguillæ quomodo capiantur inteſtino in aquam demiſſo, vt ſupra etiam ex Oppiano Rondeletius recitauit. nos hic Aeliani paraphraſim appoſuimus. Homo piſcandarum anguillarum vſu peritus ad ſinuoſum locum vbi latius confluens dilatatur, vel in ſaxis ex aqua eminentibus, vel in arbore radicitus ventorum turbinibus extirpata & iam putreſcenti ſedens, perpinguis inteſtini ouilli tria aut quatuor cubita patentis alterum caput in aquam deijcit, quod aquæ verticibus agitatum volutatur: idemq; illius alterum extremum manibus tenet, in quod quidem ipſum arundinis fruſtum perinde longum atq; gladij capulum inſertum eſt. Neque vero diu anguillas eſca latet, quin continuò earum prima quæque fame ſtimulata hiante ore atque imminenti hamatos ac vnciatos dentes ſuos in idipſum inteſtinum defigit, atque hoc idem crebra inſultatione detrahere conatur. At enim piſcator anguillam intelligens, ad fluctuans inteſtinum inhæreſcere, arundinem ad quam alligatum eſt inteſtinum ori ſuo admouet, & quoad poteſt inteſtinum inflat: quod quidem ipſum defluente hominis aſpiratione & impletur, & penitus intumeſcit: & ventus in anguillam illapſus, illius fauces opplet, atq; anhelitum eatenus obſtruit, vt ea non queat neq; reſpirare, neque infixos dentes detrahere. quare ſuffocatur, & captiua ſubtrahitur. Quid ſit *a bedde of eeles* poſt tonitru, Angli dicant. Circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis, Plinius.

De anguillarum viuarijs vide ſuprà in C. Anguillæ aquis iniectę, hirudines perdunt, Paxamus in Geoponicis. Zigari vulgò appellati, hominum genus erroneum & ad fraudes natum, anguillas equis per anum (vt audio) inſerunt, vnde illi inflati obeſiores videntur: & cum propter moleſtiam interaneorum ſaliant, alacriores, itaque væneunt maioris. Vide infra in G. mox ab initio. Aureum vel cholobaphicum colorem aliqui parant ex felle anguillarum, vel aliorum piſcium maiorum, vel boum. miſcent autem aceti modicum, & cum creta ſubigunt in maſſam. Anguillarum tergore verberari ſolitos tradit Verrius prætextatos. & ob id multam his dicit non inſtitutam, Plinius. Prætextatos (inquit Calcagninus in Collectaneis vetuſtatis) impubes appellat. de quibus legem veterem Crinitus affert: Impubes (qui frugem aratro quæſitam nocte furtim depauerint, aut ſecuerint, ex Plinij lib. 18. ca. 3.) arbitratu prætoris verberanto: ac noxam duplionem decernunto. Mirari ſe inquit Calcagninus multam additã eſſe duplionem, ſi ideo verberantur quòd ea ætas nondum mulctæ idonea videatur. ego pro ac noxam, legerim aut noxam apud Crinitum. Noſter Plinij codex habet, noxiámue duplionémue decerni: malim, noxámue duplionem decerni. Præbent & alios vſus ex anguillarum pellibus lora, & mulieribus dum obeliſcos ferreos circumagunt, vt fila arundinum cannis agglomerent. Limus aquarum vitium eſt, ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur, Plinius.

F Quibus in locis anguillæ vel abundent vel commendentur, leges ſupra in B. In mari rariſſimè capiuntur, & eæ quidem multò ſapidiores videntur, quàm ipſæ prognatæ nutritæq; in amnibus. veluti quę viſcoſum lentumq; illum habitum penitus exuant ſalſarum aquarum egregio temperamento, Iouius. Diphilus inquit anguillas lacuſtres inſuauiores eſſe marinis, & pluris alimenti. Archeſtratus cum omnem anguillam laudat, tum maxime quæ in freto è regione Rhegij capitur. Sed valde præſtantes ſunt etiam (inquit) Copęę & Strymoniæ. ſunt enim magnę, & perquam craſſæ. ὅμως δ' οἶμαι βασιλεύει ἔγχελυς, ἣ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς. vide an per ἔγχελυν ἀπύρηνον proprium anguillæ genus, fortè lampredam intelligat, quæ & delicatiſſima eſt, & tota ἀπύρηνος puto, id eſt ſine omni oſſium, ſpinarumq; duritie: anguilla non item, Circa ſolſtitium eas medici maximè deteſtantur, Iouius. Pręferuntur corporis mediæ partes. Murænas Hiceſius ait multum alere non minus anguillis & congris. Gryllus anguillæ ſimilis eſt, ſed inſipidus, Diphilus. Anguillæ in cibo damnantur omnes quocunque tempore. duræ nanq; digeſtionis ſunt, & humorem viſcoſum aggenerant. verum ex his quas fœminas nominant, meliores eſſe conſtat, de quibus in C. diximus. Multum alunt, ventrem molliunt, arteriam repurgant, vocem reddunt claram, (quod etiam de congris quidam tradunt) & genituram augent. faſtidium tamen pariunt: & quę fuerint maiores, vberius alunt, humores excrementitios generant, Elluchaſem. Congros Hiceſius ſcribit σκληροτέρους εἶναι ἀγγελαίων (ἀλλ' ἐγχελέων, quod placet) καὶ ἀραιοσαρκοτέρους τε καὶ ἀτροφωτέρους, ἐν χυλίᾳ τε, πολὺ λειπομένους. εὐστομάχους δὲ εἶναι. Anguillas omni ex loco, omniq; tempore, & pręſertim circa ſolſtitium medici deteſtantur. Stomachis enim & renibus ſunt inimicæ, ſed præcipuum ſentiunt nocumentum ex earum obſonijs, qui arenulas mingere conſueuerunt: quoniam illę anguillari glutino in calculos cogi & aſtringi videantur. Podagra quoq; laborantibus manifeſtè officiunt: nec vllis morbis medentur, ſic vt iniquè feciſſe natura videatur, quæ tam ſuauem refutandis expuendisq; piſcibus ſaporem indiderit. Cęterum anguillas minimè noxias, ſed quę propter exilitatem commodè verubus torreri nõ poſſint, gignit Serius Cremonenſis agri fluuiolus, qui in Adduam excurrit, Iouius. Anguilla ętate prouectior, ſalubrior habetur iuniore ſecundum quoſdam, Arnoldus Villanouanus. Iuncturis inferioribus nocet, Idem. Author Salernitani carminis de ratione victus anguillam in cibo voci nocere ſcribit, contrà quàm Elluchaſem: & ſi edatur, frequenter ſuperbibendum eſſe, nimirum vinum generoſũ, vt craſſus & viſcoſus ex ea ſuccus diluatur. Anguilla & lampreda craſſum glutinoſumq; ſuccum procreant, & magis anguilla: & timendum eſt ne quid eis veneni inſit, Arnoldus in Regimen Salernit. Ne in aqua quidem pura, nedum in ea quæ ſtagna aut purgamenta vrbis alicuius excipit, probatur vnquam Gulielmus Pantinus. Hippocrates mugile & anguilla abſtineri iubet in tertio genere tabis, & in primo ſplenis morbo. Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à vinolentia & guloſitate piſcium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturę hominis infeſtiſſimam, Idem, ni fallor. Anguillæ ad ſemilibram eſitatæ ventrem emolliunt: idẽ facilius efficit libra, Braſauolus. Sunt qui anguillam pulmoni & pectori vtilem faciant.

Hecticis conceduntur aliquando anguillę, ſed rarò, Gaynerius. Ad venerem concitandam, Ex piſcibus delicatiores ſubueniunt, aromate conditi, quales anguillæ, & ex Benaco lacu carpiones, Alexander Benedictus.

Appa-

Apparatus. Caput & cauda extrema anguillis coquendis abſcinduntur, ſiue quod pulpæ nihil eis inſit, ſiue quod aliquid veneni habere exiſtimantur. Sunt qui venenum etiam contineri putent in vena illa oblonga nigricante per ſpinam dorſi, quamobrem eximunt. Piſcatores noſtri anguillis cutem detrahunt, vtpote denſam & viſcoſam: detrahitur autem difficulter, deinde in tomos ſcindunt, & ſanguinem ceu noxium, diligenter eluunt. In vino optimo viuę ſubmergi debent donec immoriantur: deinde præparari cum aromatibus inſtar gelu: ſed præſtat vt prius in aqua bis ebulliant: deinde ea effuſa decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu, vel paſtillus, vel aſſentur cum embāmate idoneo, vt quod viride cognominant, adiectis aromatibus & vino hyeme, omphacio autem & aceto æſtate, Author annotationum in Regimen Salernit. Cum omnis cibus non ſatis coctus noxius ſit, hic tamen præ alijs omnibus: vnde plus quàm reliquorum piſcium coctio eius, temporis requirit. Toſta quidem quàm elixa nutrimento eſt commodior, vitioſis ſcilicet humoribus per ignem ſublatis, Adamus Lonicerus. Captam anguillam & excoriatam, & exenteratam, in fruſta ſatis magna concides, ac veru ad focum bene coques, poſitis inter fruſta lauri aut ſaluiæ folijs, humectando ſemper coctvram muria, quam iſti ſalimolam vocant. Vbi prope cocturam fuerit, farina aut pane trito, addito cinnamo, & ſale inſpergendo circumquaque incruſtato. Elixam ſi voles, cum petroſelino, ſaluia ac aliquot lauri folijs percoques, & agreſta ac pipere ſuffundes. Salitam preterea in fruſta concides. maceratam in aqua horis quatuor aut quinque, in cacabum ad focum pones. ſemicoctam in aquam recentem transferes: ſinesque efferuere, donec omnino coquatur. Coctam, petroſelino conciſo & aceto ſuffundito, Platina. Torta ex anguillis: Anguillam decorticatam & in fruſta conciſam, parumper elixabis. Amygdalarum ſuccum cum agreſta & aqua roſacea per ſetaceum in catinum tranſmittes. Non erit item ab re, quò ſpiſſius hoc fiat, paſſulas cum tribus aut quatuor ficis contundere. Atriplices deinde cum petroſelino manibus disfractos; & in oleo parum frictos paſſularum vnciam, nucleorum item pineorum vnciam, gingiberis, piperis, cinnami, crocique parum, ſupradicta tandiu manibus admiſcebis, quoad vnum corpus fiant. Mixta, in patellam bene vnctam & ſubcruſtatam indes, per quædam quaſi tabulata fruſtra anguillæ collocando. vbi ſemicocta fuerit, in ſuperiorem cruſtam pluribus in locis perforatam, modicum agreſtæ, aquæ roſaceę ac ſaccari ſuffundes. Coctam demum hoſtibus appones. Nihil enim boni in ſe habet, Idem Et rurſus, Anguilla in torta: Anguillæ elixæ & in fruſta conciſæ, aut lac alterius piſcis, aut adipem minutatim inciſam, parum mentę, petroſelini conciſi, pineorum vnciam, tantundem paſſularum, modicum cinnami, gingiberis, piperis ac caryophyllorum addes, miſcebiſq;. In cruſtam deinde extendes, addendo parum optimi olei. Vbi prope cocturam fuerit, duas vncias amygdalarum tunſarum in agreſta cum croco diſſolues, ac per ſetaceum tranſmittes, ſuperq; totam leniter extendes. Hoc pulmento Palladius Rutilius mirè delectatur, etſi nihil boni in ſe habet. Elixari apud nos ſolet, & apponi in iure croceo aromatico. Excoriata fit melior, præcipuè quando aſſatur. ſic enim nimia eius humiditas exiccatur, Albertus: & quod noxium ineſt, euaporat, Obſcurus. Itali anguillas ferè aſſant, & ne pinguedo deſtillet, aſpergunt interim amylo aromatibus mixto. Aſſaturi anguillam coqui in tomos concidunt, quos obeliſcis transfigunt. alij integram aſſant, ita vt poſtquam pelle ablata dorſum repurgauerint, & ſaluię folia pulpę eius inſeruerint, rurſus ei ſuam pellem inducant. Anguilla ſalita plurimum vtuntur Itali Adriatico vicini, Bellonius. Circa catarractam Rheni prope Scaphuſiam, anguillæ digitales tantum ſale inueterantur. Magnas vel ad brachij craſſitudinem capi audio in Aqua mortua, vt appellant, Galliæ Narbonenſis: quæ viuę nec exenteratæ conijciantur in magnum vas ligneum, ſale qui ſufficiat ſuperiniecto. in eo anguillę ſe reuolutant & immoriuntur. Tertiò poſt die exenterantur, paranturque ad cibum in veru. ſic etiam ſalubriores eſſe putant. Ius in anguilla ex Apicio: Piper, ligusticum, apij ſemen, anethum, rhûn Syriacum, caryotam: mel, acetum, liquamen, oleum; ſinape & defrutum. Aliud: Piper, liguſticum, rhûn Syriacum, mentham ſiccam, rutę baccas, ouorum vitella cocta, mulſum, acetum, liquamen, oleum, coques. Τὰς ἐγχέλεις ἥδιον, καὶ μετὰ τεύτλων ἐντυλίξαντες, vt apud Athenęum legimus. hinc Eubulus, Νύμφα ἀπειρόγαμος τεύτλῳ περὶ σῶμα καλυφθεῖσα λευκόχρως πάρεστιν ἔγχελυς. Et alibi, Αἵ τε λιμνοσώματοι Βοιώτιαι παρῆσαν ἐγχέλεις θεαὶ τεῦτλ' ἀμπεχόμεναι. Et alibi, Παρθένος Βοιωτίας Κωπαΐδος· ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεάν.

Equo aſthmatico (ſic enim interpretor, quem Germanicè ſuffocatum appellant, *erſteckt*) hippiatri quidam anguillam viuam ori inſerunt vt per inteſtina elabatur. Sunt qui anguillam paruam imponi iubeant purgationis gratia. Vide ſupra in E. de Zigaris, qui hoc faciunt vt equi alacriores obeſioresq; videantur. Eſt apud nos nauta, mihi notus, qui viuam aliquando deuorare auſus, integram viuamq; aluo reddidit. Aſſa in cibo ſtomachicos & dyſentericos ſanat, Kiranides. Vinum in quo anguilla ſuffocata ſit, (anguillæ duę necatæ, Plinius,) potui exhibitum, vini odium (tædium, Plinius) parit, Galenus Euporiſton 3.152. Vinum cui immortua fuerit vel modice potum, ſine ebrietate eſt, (ebrietatem arcet,) Kiranides. Gaynerius in cura hecticæ propinat aquam quę vi ignis vaſe chymico deſtillârit ex capis minutatim conciſis, vel anguillis, &c. G *Anguilla integra.*

Sanguinem anguillæ cum rubello vino duplici menſura coniunges, & ex aqua tepida mixtum colico ieiunio dabis bibendum, ſed ſub dolore dari oportet. nam & præſens remedium feret, & in futurum morbo huiuſmodi liberabit, Marcellus. *Sanguis.* Anguillæ pinguis in aqua ſine ſale decoctæ adeps ſupernatans glabro capiti capillos reſtituit illitus, vt Iudęi quidam promittunt. *Adeps.* Adeps de anguilla vt dictum eſt collectus, & ſimiliter de anſere, miſcentur ac ſubiguntur cū ſuccis rutæ, abſynthij, hederę terreſtris & cynogloſſi, ad formam vngenti: hoc vncta vulnera alio emplaſtro non egent, & breui perſanantur, ex libro Germanico manuſcripto. Ad ſurditatem: Adipem ſimiliter de anguilla cocta lectum, cum ſucco ſed ſubige: & inde guttam auribus inſtilla: & linteo calido obtura. deinde panem album bene calidum impone, Ex eodem. Pinguedo anguillæ auribus medetur, Author de nat. r. Ad hæmorrhoides exeuntes & dolentes: Anguillam euiſceratam abſciſſis extremis tundito, & in olla vitreata coquito: & cum pinguedine ac liquore qui remanet in fundo vaſis, inungantur hæmorrhoides, Leonellus Fauentinus qui hoc Alberti experimentum eſſe ſcribit, Alexander Benedictus pro eodem remedio filipendulæ herbæ radicis farinam addi iubet, & imponi. Anguillæ hepar cum felle ſuo in vino ſolutum, & pro-

& propinatum alicui clam, abſtemium reddit, Kiranides. Locus in quo euulſi fuerint pili, illinatur felle anguillæ maſculæ mixto cum oleo roſarum vel ſanguine veſpertilionis, Arnoldus. Si vaccæ à coitu cauda anguillæ detur, certò concepturam promittunt quidam, homines ſcilicet nimis vel ſtolidi vel ſuperſtitioſi.

Hepar cum felle.
Fel.
Cauda.

H.a Λυκηλατες Lacedęmonij anguillas vocant, Heſychius. videtur enim vocabulum Lacędæmonij huc pertinere. non ad Λυκιάδες vocem præcedentem. Offia, id eſt anguilla, Syluaticus, mihi potius ophis ſcribendum videtur, quod eſt anguis Gręcè. Ἐγχελις apud Ariſtotelem in vltima per iôta ſcribitur, vt Athenæus annotat. ego librariorum culpæ id adſcripſerim: nam ex alijs caſibus per ypſilon ſcriptis apud Ariſtotelem, (vt ſunt in plurali αἱ ἐγχέλυς, τῶν ἐγχελυων vel ἐγχέλεων, τας ἐγχέλυς,) coniecerim eum in recto ſingulari quoque ἔγχελυν dixiſſe. etymologiæ etiam ratio ypſilon in vltima requirit, cum & vocabulum ἰλυ, quod eſt limus ita ſcribatur. dicitur enim ἔγχελυς διὰ τὸ ἔχεσθαι ἐν ἰλυΐ, vel quaſi ἐν ἰλυΐ χεομένη: ex limo quidem etiam gignitur, vt canit Oppianus. recentiores Eberus & Peucerus διὰ τὸ ἄγχεσθαι ἐνὶ λυΐ nominatam conijciunt, quòd limo ſtrangulentur. etſi id non limo ſimpliciter, ſed aqua perturbata patiuntur. At Scholiaſtes Ariſtophanis annotat Bœotos ἔγχελιν per iôta efferre. Non placet quod apud Varinum legitur ἐγχύλης paroxytonum per υ. in vltima. Ἔγχελυς & ἔγχελυν Simonides dixit: Homerus ét ἐγχέλυας. videtur .a. per εως quoq; declinari à recto paroxytôo ἐγχέλυς, vel aliter proparoxytono ἔγχελυς. Apud Comicũ & alios plures legimus ἐγχελέως & ἐγχέλεις. Aelius Dionyſ. in ſingulari numero docet ἔγχελυν dici, in plurali ἐγχέλεις. ἐγχελέων, (al ἐγχέλεων propar.) ἐγχέλεσι, Varin. Attici (ĩq̃t Athen.) ἔγχελυν in ſingulari per ypſilon proferũt, in plurali ſine ypſilo. Σκέψασθε παῖδες τὴν κρατίστην ἔγχελυν, Ariſtophanes in Acharnenſibns. Et alibi, Ἔγχελυν Βοιωτίαν. Et alibi, Καὶ λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς. Apud eundem ἐγχέλεις, ἐγχέλεων & ἐγχέλεσι reperias. Ἐγχέλεων αὐτοφυὴς, Strattis. Οὐδὲ χαίρω βατίσιν, οὐδ᾽ ἐγχέλυσι, Ariſtophanes in Acharnenſibus. Ἐγχελίδιον Antiphanes forma diminutiua protulit. vt citat Athenęus: apud quem tamen in alio verſu Amphidis poetæ antepenultima eiuſdem vocabuli melius per ypſilon legitur. Ὀπτᾶτε τὰ ἐγχέλεια, Ariſtophan. in Acharnenſibus. vbi Scholiaſtes, λείπει τὰ κρέα, ἢ λέγει τὰς ἐγχέλεις. Varinus ἐγχέλειον interpretatur τὸ τεμάχη τῶν ἐγχελέων.

Ἔνεστι ζῶν ἐγχέλεια καὶ θύννους ἔχει, Alexis, Τὰ δ᾽ ἐγχέλεια χαίρομαι λεπτὰ ξύ, Antiphanes. Eſt ergo ἐγχέλειος nomen adiectiuum, ac ſi anguillinum dicas: quare non probo quod alibi apud Athenæum penultima per iôta vel per ypſilon ſcribitur in verſibus Antiphanis, Poſidippi & Archeſtrati. Ἐγχελεοτρόφους Ariſtoteles vocat eos qui in viuarijs (quę ἐγχελεῶνας quaſi anguillaria nominat) anguillas alunt. apud Athenęum tertia ab initio ſyllaba per y ſcribitur: Gaza reddidit, qui viuarijs anguillariis dant operam.

Palynck Flandris eſt genus anguillæ, nobilius & maius, totum colore fuſco: in profundo fluuiorum degit, & aqua diſcedente ſe occultat. *Aal* verò ijſdem (vt audio) ſub pectore habet colorem flauum ferè, & cadaueribus delectatur. *Ele* vel *Eel*, Anglis (vt dixi) anguilla vocatur: quæ ſi obeſa & grandis fuerit: *Fauſen ele* cognominatur. Neque enim *Fauſen* piſcis nomen per ſe eſt, vt quidam ſcripſit. Minima Anguilla ijſdem *Grigge* vocatur. *Schaſlyng* verò media inter *Grigg* & *Fauſen ele*. Haud ſcio an eadem ſit Flandrorum & Hollandorum *Palynck*. Anguillæ quædam *Pymper eles* dictæ, ex Flandria in Angliam conuehuntur. Piſcis, quem Coloniæ vidimus, pharmacopola ſeruabat, in vitro aquę pleno, vocatur Germanicè (ſi rectè memini) *ein pypeoyle*, ſpithamen longus, toto corpore nigris maculis refertus, ore lãpetræ ſimili, barbato, pinnato dorſo, & alecis cauda ſimili. Hæc amicus quidam ad me. Idem, vt conijcio apud Anglos aut inferiores Germanos *Spralloyle*, vel *Spralbyle* appellatur. nam & hic piſcis eſſe dicitur anguillę ſimilis, ſed caput habet vt piſcis fundulus, colore cinereo, maculis nigris, dodrantem longus. Idem eſt fortè quem *Pymper ele* quidam vocitant. Polonicum anguillę nomen eſt *Uvegorz*.

Gordonius anguillas nemorales inter oculorum remedia commendat, nimirum angues quoſdam nigros & anguillis ſimiles intelligens. Lumbricos longos in falconibus recentiores aliqui anguillas vocant. Qui de piſcibus iocos quoſdam Germanicè confinxerunt, anguillam aiunt hiſtrionem vel mimum eſſe, *Der Aal iſt ein Gaukler*: fortè quòd varijs & lubricis motibus hoc hominum genus imitetur. Nos anguilla manet longę cognata colubræ, Iuuenalis Sat. 5. Τὰς εἰκοὺς (ἀντὶ τοῦ εἰκόνας) τῶν ἐγχέλεων τὰς ἱμὰς μιμούμενοι, Ariſtophanes in Nebulis, vt citat Suidas.

Harpya vrbs eſt Illyriæ iuxta Encheleas, Stephanus. Ἰλλυριῶν τοὺς καλουμένους Ἐγχέλεας, Pauſanias in Bœoticis. Colchi qui ab Aeete ad repetendam Medeam erant miſſi, non auſi redire, pars habitarunt in Illyrica circa Ceraunios montes prope Enchelas vel Enchelyas populos, vt Apollonius quarto Argonauticorum refert, Ἀνδράσιν Ἐγχελέεσσιν ἐφέστιοι: ſed ſcholiaſtes Ἐγχέλυας eos vocat.

b Remoram piſcem aliqui longitudine mediocri anguillæ ęquant. Circa Ebucam Inſulam alicubi in Orbe nouo piſcis eſt mirabilis anguillę ſimilis, excepto capite quod grandius habet, cum pellicula crumenę non diſſimili, qua piſces inuolutos comprehendit, & piſcatoribus adfert, Gyllius. Albertus in lacu Ponamico piſces magnos naſci ſcribit anguillis ſimiles, nimirum generis muſtelarum quas vulgò *Trüſchen* appellant, (aliqui ab anguillæ ſimilitudine *Alputt*: quem piſcem inferiores Germani vulgò anguillarum matrem eſſe dictitant. nam & ſimilis eis eſt, & ventricoſus tanquam grauidus:) vel maiores illis *die Wellmer*. Congrum aliqui Germanicè *Meeraal*, id eſt anguillam marinam interpretantur: vel quod idem ſignificat *Seepaling*. Angli nomen Latinum ſeruant, vel etiam anguillæ adiiciunt, *Conger*, *Congerele*. congros verò puſillos priuatim vocant *Eluers*.

c Aliqui in generoſo equo cum diuerſas aliorum animalium virtutes requirunt, tum etiam anguillę, agilitatem nimirum & celeritatem. In ſinu detentæ quæ magnę ſunt ita circumuinciunt hominem, vt nonnunquam ſuffocent, calore enim illo tepido delectari veriſimile eſt, Cardanus.

d Referunt fides è corio anguillarum, auditores ad ſaltationem inclinare, Cardanus.

e.& f Sybaritani hominum luxurioſiſſimi iis qui anguillas piſcarentur aut venderent, vectigalium immunitatem decreuerunt, Athenęus. Ὃν δ᾽ ἂν ἴδῃ πρῶτον πένητα καὶ νέον Παρὰ Μικίωνος ἐγχέλυς ὠνούμενον, Ἀπάγειν λαβόμενον εἰς τὸ δεσμωτήριον Alexis. Miſeri ſunt diuites qui parcè viuũt: Οὐ γὰρ θανών γε δήποτ᾽ ἔγχελυν φάγοις, Philetærus. Menander inter paucas ſumptuoſiſſimi conuiuij delicias, quæ talẽto ferè cõſtarent, anguillas et-

las etiam numerat. Τῷ δὲ (Γόγγρῳ) μετ᾽ ἴχνια βαῖνε θεὰ λευκώλενος ἰχθὺς Ἔγχελυς, ἣ Διὸς εὔχετ᾽ ἐν ἀγκοίνῃσι μιγῆναι: Ἐγκειτῶν, ὅθεν ἐγχέλεων γένος ἀγροτεράων, Matron Parodus in deſcriptione conuiuij. addit autem tantam fuiſſe vt vix à duobus viris robuſtis eleuari potuerit. Τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα: Ἡμεῖς δὲ τῶν ὄψων μέγιστον παρὰ πολύ, Anaxandrides Aegyptium quendam alloquens.

Καὶ τἄλλα δεινοὺς φασὶ τοὺς Αἰγυπτίους
Εἶναι, τὸ νομίζειν ἰσόθεον τὴν ἔγχελυν.
Πολὺ τῶν θεῶν γάρ ἐστι τιμιωτέρα.
Τῶν μὲν γὰρ εὐξαμένοισιν ἔσθ᾽ ἡμῖν τυχεῖν,
Τούτων δὲ δραχμὰς τοὐλάχιστον δώδεκα
Ἢ πλέον ἀναλώσασι, ὀσφρανθῆναι μόνον.

Οὕτως ἔσθ᾽ ἅγιον παντελῶς τὸ θηρίον, Antiphanes apud Athenæum. Apud eundem Epicureus quidam anguilla appoſita, Πάρεστιν (ἔφη) τοῦ δείπνου Ἑλένη, ἐγὼ οὖν Πάρις ἔσομαι, καὶ χεῖρας μήπω τινὸς ἐκτετακότος ἐπ᾽ αὐτήν, ἀποσπαλὼν ἐψίλωσε τὸ πλευρὸν ἀγαγὼν εἰς ἄκανθαν. Et Antiphanes eodem recitante, Πάντ᾽ ἐστιν ἡμῖν. ἥ τε γὰρ σιωπώνυμος Τῆς ἔνδον οὔσης ἔγχελυς Βοιωτία, Μιχθεῖσα κοίλοις ἐν βυθοῖσι κακκάβης: Χλιαίνετ᾽, αἴρετ᾽, ἕψεται, παφλάζεται. Nidorem quoque (inquit) talem emittit, tantumq́, vt ne faber quidem vllus adueniens naſo præditus, facilè hinc diſcederet.

Σκέψασθε παῖδες τὴν ἀρίστην ἔγχελυν
Ἥκουσαν ἔκτῳ μόλις ἔτει ποθουμένην:
Προσείπατ᾽ αὐτὴν ὦ τέν,* ἄνθρακας δ᾽ ἐγὼ
Ὑμῖν παρέξω τῆσδε τῆς ξένης χάριν.
Ἀλλ᾽ ἔσφερ᾽ αὐτήν. μηδὲ γὰρ θανὼν ποτε
Σοῦ χωρὶς εἴην ἐντετευτλανωμένης,

*forte ὦ τάν, ſi per carmē liceat.

Dicæopolis homo luxurioſus in Acharnenſibus Ariſtophanis. Scholiaſtes cum teutlis, id eſt betis olere anguillas coctas fieri ſuauiſſimas ſcribit: Vnde & alibi dixerit poëta, Τὰς ἐν τεύτλοις λοχευομένας. Εἰς τὴν ἀποδεδαρμένην ἔγχελυν, Οὐ περικαλυπτομένα βορβορυχώδεα, Charmus Syracuſanus apud Athenæum qui parœmias aliquas de vnoquoque ferculo in promptu habebat. Lendes tolluntur anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo, Plinius.

Πολλὰς δὲ τυφλὰς ἐγχέλυας ἐδέξω, Archilochus apud Athenæum. Anguilla Aegyptiorum literis inuidiam ſignare videtur, quæ ita bonis infeſta omnibus eſt, vt anguilla piſcibus, quorum omnium ſocietatem & communionem fugit, Cælius. De ſignificationibus ab anguilla ſumptis, plura leges in Hieroglyphicis Pierij Valeriani. h.

Lepidotum & anguillam piſces ſacros cenſent Aegyptij, Herodotus. Agatharchides ſcribit Bœotios Copaidas anguillas magnas victimarum inſtar coronare, & cum votis ac precibus iniecto hordeo dijs ſacrificare, Athenæus.

Prouerbia. Ciſſamis Côus: Hunc aiunt pecuarijs gregibus ſupra modum diuitem fuiſſe, verùm anguillam quotannis apparere ſolitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum (ab ipſo occiſa, Suid.) in ſomnis apparens hominem commonuiſſet vt ſepeliret ſeſe, & ille neglexiſſet, euenit vt tum ipſe, tum vniuerſum illius genus radicitus interiret, Hæc fermè Zenodotus. Hoc quidem prouerbium Delium aliquem natatorem requirit. Apparet aſſiue quod alibi dictum eſt Temeſſeus (ὁ [illegible], ἢ ὁ ἐν Τεμέσῃ ἥρως, Euſtathius) genius, Eraſmus. Suidas habet Criſſamis per ſ duplex, Varinus per ſimplex. Anguillas venari ſeu captare (ἐγχέλεις θηρᾶσθαι) dicuntur, qui priuati compendij cauſa cient tumultus: inde ducta ſimilitudine, quòd cum aqua ſtat immota, nihil capiūt, qui capiant anguillas: cum verò ſurſum ac deorſum miſcent ac perturbant aquam, ita demum capiunt, (cuius rei cauſa ſuperius explicata eſt Rondeletij verbis.) Quadrabit in eos, quibus tranquillo reipublicæ ſtatu, nihil eſt emolumenti. Proinde ſeditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicum malum in ſuum priuatum vertāt commodum. Prouerbium extat apud Ariſtophanem, (cuius verſus recitat Rondeletius,) Eraſmus. Meminit & Suidas in ἐγχέλεις θηρώμενος, & rurſus in Ταυτὸν ἐπεπόνθει: vbi ſic ſcribit: Οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρῶντες τῶν [illegible] περισχωμένοι, καὶ τὸν βόρβορον ἀνατυράξαντες, τῆς θήρας τυγχάνουσι. Hinc illud Alciati Emblema in diuites publico malo:

Anguillas quiſquis captat, ſi limpida verrat
Flumina, ſi illimes auſit adire lacus,
Caſſus erit, ludetq́, operam, multum excitet ergo
Secretæ, & vitreas palmula turbet aquas,
Diues erit. Sic ijs res publica turbida lucro eſt,
Qui pace, arctati legibus, eſuriunt.

Ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id eſt, Cauda tenes anguillam: In eos aptè dicetur, quibus res eſt cum hominibus lubrica fide, perfidiſq́;. aut qui rem fugitiuam atq; incertam aliquam habent, quam tueri diu nō poſſint, Eraſmus. Tappius idem Germanicè profert tanquam vſitatū. *Du haſt ein aal bey dem ſchwantz:* Vel, *Er iſt zu halten wie ein aale bey dem ſchwantz.* Anguilla magis lubricus Eraſmo prouerbialiter vſurpatur. Anguilla eſt, elabitur, Plautus Pſeudolo, λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς, Ariſtophanes. Hinc nos aliquando in vitam humanam his verſibus luſimus;

Anguillæ ſimilis vita eſt, ſic lubrica fertur.
Et quo ſolicitè premitur magis, effugit illa
Lubricitate ſua citius, tranſitq; prementem.

Folio ficulno anguillam, ſubaudiendum tenes: Τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν: Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur quàm poſſit elabi. Nam fici folium ſcabrum eſt, vt cui nomen etiam inditum ab aſperitate ſcripſerit Plutarchus, atque ob id ad retinendam anguillam natura lubricam vel maximè idoneum, Eraſmus.

Emblema Alciati in deprehenſum:

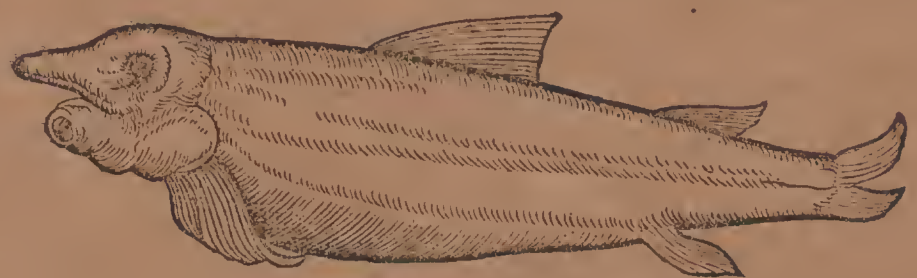
Iandudum quacunque fugis te perſequor: at nunc
Caſſibus in noſtris denique captus ades.
Amplius haud poteris vires eludere noſtras,
Ficulno anguillam ſtrinximus in folio.

ANIOS piſces nominat Tarentinus in Geoponicis. Ipſe ἀνίων ſcribit in gignendi caſu plurali, niſi mendum eſt.

ANODORCAS, ἀνωδόρκας, nomen piſcis qui & bricchus dicitur, apud Thebanos, Heſychius & Varinus. Legimus & brincum piſcem. Anodorcæ quidem nominis ſignificatio, cum vranoſcopo conuenit. In Lexicon Græcolatinum quidam inſcripſit piſcem eſſe è cetaceorum genere, qui alias brincos dicatur, ſed authorem non nominant.

DE ANTACEO BORYSTHENIS. RONDELETIVS.

Similis eſt hæc figura attili in Bellonij libro, niſi quod vnicam in dorſo pinnam habet, & caudam nonnihil differentem. Sed aliter attilum Rondeletius pingit.

ANTACEI piſces dicũtur prægrãdes, & vaſtæ magnitudinis in Mæotide & in Boryſthene. Ex his vnus eſt quem hic proponimus roſtro oblongo, acuto, oris vaſto & rotundo hiatu in ſupina parte.

DE EXOSSE PISCE, ET DE ICHTHYOCOLLA RONDELETIVS.

Bellonij figura ab hac differt, præſertim cauda. Hunc autem vocat Germanicè Huſen & Bolich: & geminas in dorſo pinnas ei appingit, &c. Huſo, inquit, Germanorum. aliarum gentium nomina eadem quæ Bellonius ponit.

B CETACEVS piſcis eſt quem hîc proponimus, cartilagineus, ſine oſſibus vllis aut ſpinis, ſine ſquamis. Capite eſt craſſo & lato, ore magno & in promptu poſito, è ſuperiore maxilla quatuor apophyſes carnoſæ dependent. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine.

F Carne eſt prædulci & glutinoſo admodum, ob id ſalituræ idonea, qua melior redditur & rubeſcens Salmonis modo, atque etiam durior, quam ob cauſam aliquandiu maceranda priuſquam coquatur. Eã Tanais & Ponti accolæ Romam & Venetias tranſmittunt, illicq; in foro piſcatorio venditur.

Mario non rectè apud Plinium legi. Cap. 15.

Plinii verba.

** Idem ſenſus erit, ſi Thunni legas, & punctum addas. Exos.*

A Ab huius piſcis carne viſcida admodum & tenaci, & ab inteſtino ſiue membrana interna longa, quam complicatam & exſiccatam pro Ichthyocolla vendunt, in Ponto Collanus dicitur vulgò, (&c. vt Bellonius.) Quo verò nomine veteres hunc piſcem deſignarint, inquirendum. Primùm eorum improbanda eſt ſententia qui Marionem dici arbitrentur, quod vox hæc affinis ſit Græcorum huius ætatis appellationi, qua piſcem hunc ex quo glutinum ſit, nominant. Cui rei Plinij authoritatem adiungũt, ex lib. 9. Et in Danubio Mario extrahitur porculo marino ſimillimus. Sed cum Marionis nomen apud nullum autorem Græcum vel Latinum legatur pro piſce, Barbarũ eſſe iudico: depravatumq; eſſe Plinij locum modo citatum docuit me Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus in Plinij lectione exercitatiſſimus & diligentiſſimus: neque enim Mario legendum eſſe, neque mari, vt in vulgatis noſtris exemplaribus habetur, ſed maior, ex veterum & optimorum codicum collatione. Et ne ab eodem loco recedamus, alia eius vitia corrigemus, & inde piſcis de quo nunc agimus nomen Latinum eliciemus. Locus ita nunc vulgò in excuſis legitur: Præcipua magnitudine Thunni inuenimus talenta xv. pependiſſe. Eiuſdem caudę latitudinem duo cubita & palmum. Sũt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo, Eſos in Rheno, Attilus in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. Silurus graſſatur vbicunque eſt, omne animal appetẽs, equos innatantes ſæpe demergens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne propter Lisboum: & in Danubio maior, porculo marino ſimillimus. Et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſſibus, ſpiniſue interſitis, carne prædulci. Statim initio eius loci pro Thunni, Thunnum rectè emendauit Maſſarius, * vt vnicus hic intelligatur mirandæ magnitudinis, ſicq; legatur: Præcipua magnitudine Thunnum inuenimus talenta xv. pependiſſe, &c. Deinde pro Eſos in Rheno legendum puto Exos, de quo Exoſſe piſce, ea poſtrema intelligenda ſunt. Et in Boryſthene memoratur pręcipua magnitudo nullis oſſibus, ſpiniſue interſitis, quę piſci quem capiti huic præfiximus aptè quadrant: oſſibus enim ſpiniſque, quæ etiam piſcium oſſa dicuntur, prorſus caret, vt Exos optimo quidem iure dicatur.

Hæc

Hæc poſtrema Plinij verba ad Silurum referri non poſſunt, vt quidam falſò opinati ſunt: Silurus enim ex Plinio lib. 22. ſpinas habet. Siluri, inquit, fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo naſcitur, carnes impoſitæ recentes, ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit, & adeps, & cinis ſpinæ eius vicem ſpodij præbet. Ex quo loco illud quoque colligitur Silurum Nilo amni peculiarem non eſſe, nec Exoſſem Rheno, quamuis in loco prius citato ſcripſerit Plinius, Silurus in Nilo, Exos in Rheno. nam Silurum etiam hodie in Danubio capi conſtat, Exoſſem in eodem Danubio, atque in Boryſthene. Cùm igitur tres prægrandes & cetaceos piſces propoſuiſſet Plinius, Silurū, Exoſſem, Attilum, ſingulos deinceps explanās per epexegeſim primum de Attilo, deinde de Siluro, poſtremo de Exoſſe dicit. *Cap 20.*

Abſurdum etiam non fuerit piſcem hunc ichthyocollam appellari. nam etſi nomen hoc glutinum ex piſce ſignificet, tamen pro piſce interdum ſumitur teſte Plinio libro 32. Ichthyocolla appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt corium. idemque nomen glutino eius. Idem gluten Dioſcoridi venter eſt piſcis cetacei, præſtatque candicans, natione Ponticum. quale hodie quoque ex eius piſcis inteſtino ex Ponto mittitur, quòd maximo eſt argumento piſcem hunc Ichthyocollam eſſe. *Ichthyocolla. Cap. 7. Lib. 3. cap. 102*

Sed quoniam in Ichthyocollæ mentionem incidimus, ex quibus piſcis partibus gluten excoquatur, & quibus alijs ex rebus etiam fiat, explicandum. * Quidam ex ventre non ex corio fieri dicunt. Ariſtoteles non ex vno tantùm piſce id confici exiſtimaſſe videtur. Ineſt, inquit, in cute omnium lentor quidam mucoſus, verùm alijs magis, vt in tergo bubulo, ex quo glutinum facere ſolent. Quinetiam ex piſcibus glutinum à nonnullis excoquitur. Ergo ex Galeis, cæteriſque cartilagineis piſcibus, ex ſepia fieri poſſe puto. E *De Ichthyocolla & vnde fiat. * Plinius. Lib. 3 de Hiſt. cap. 11.*

Docti quidam eam Aſinorum ſpeciem, quam Moluam Galli vocant, Ichthyocollam eſſe arbitrati ſunt, quod ea glutinoſa ſit admodum, & eius partes quædam in glutinum denſari poſſint. Sed ea opinio ex eo facile conuellitur, quod * Plinius & Dioſcorides Ponticam Ichthyocollam imprimis commendant. Διαφέρει δὲ ἡ ἐν Πόντῳ γεννωμένη χροιᾷ λευκή, ἀτραχὴς, ἀψωρώδης, ταχέως τηκομένη. Plinius: Ichthyocolla laudatur Pontica, candicans, & carens venis ſquamiſque, & quæ celerrimè liqueſcit. Molua autem non ſolùm Ponti, ſed & maris Mediterranei accolis omnibus planè incognita nunc eſt, & olim fuit, quia in Oceano ſolùm capitur. Quamobrem Ichthyocolla eſſe non poteſt, etiamſi ex ea glutinum confici poſſe non negem. Quantum ad priorem ſcriptorum diſſenſionem attinet, id tenendum, & ex corio ſiue ex cute, & ex inteſtinis ventriculoque, atq; ex capite, pinnis, cauda piſcis Exoſſis: item ex taurorum & boum auribus, collo, glutinum excoqui poſſe. ineſt enim in corijs glutinoſus & mucoſus humor. aliæ verò partes quas diximus ex craſſa & viſcida pituita & conſtant, & aluntur. *Molua aſinorum ſpecies in Oceano, non eſt ichthyocolla piſcis, etſi ex ea glutinum fieri poſſit. *Lib. 3. ca. 102 Glutinū vnde*

Madeſcere debet Ichthyocolla, ait Plinius, conciſa in aqua, aut aceto, nocte & die: mox tundi marinis lapidibus, vt facilius liqueſcat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant, & tetanothris. Dioſcorides vtilem eſſe tradit emplaſtris capitis & leprarum medicaminibus, & tetanothris quæ cutem faciei erugant & extendunt. Eiuſdem vſus ad maturandos abſceſſus plurimùm confert: & peritonæo diſciſſo ſiue in enterocele, ſiue in epiplocele, vtiliter admoueri frequenter ſum expertus. In ſanguinis ſputo, in iure capi diſſoluitur, vel cum medicamentis aſſumi prodeſt, necnon in pulmonum vlceribus cum Cancrorum fluuiatilium cinere. Miſcetur cerato illi Meſuæ Diapente nuncupato. Eius vires à Paulo Æg. hæ traduntur. Ichthyocollæ vis eſt opplere & ſiccare: rectè miſcetur emplaſtris capitis, & glutinantibus, & ijs quę ad lepras tollendas, & erugandam faciem conficiuntur. Præter ea quę dicta ſunt addit Auicenna valere * ad veſicas ex vſtione factas, & ad ſcabiem vlceroſam, quòd deſiccet & glutinet. G *Lib. 32. cap 7. Lib. 3 cap. 102 Lib. 7. † Eadem vis taurocolla.*

Non ſolum ex piſcibus, ſed etiam ex alijs animantibus glutinum fieri autor eſt Plinius. Boum corijs inquit, glutinum excoquitur, taurorumq́; , & id præcipuum. E *Lib. 11. cap. 39.*

DE ICHTHYOCOLLA, BELLONIVS.

Nullo, aut admodum paruo nutriendis corporibus noſtris eſt vſui, qui Pontico vulgo Collanus piſcis, Bononienſibus Copſus appellatur. F

Valet autem ad conglutinandas omnis generis chartas, atq; inſtrumenta muſica, reliquaq́; lignaria incruſtamenta, quæ teſſellato, imbricato, & vermiculato opere fiunt. E

Quamobrem cum antiqui nullum aliud nomen peculiare haberent, quod huic piſci imponerent, partem pro toto accipientes ichthyocollam, vt & Itali Colpiſcem, & vulgus Colabuccum appellauerunt. Quanquam ex multorum aliorum piſcium folliculis Ichthyocolla fieri ſoleat. Ferrarienſes (apud quos, pro Sturione, nequiſſima Ichthyopolarum impoſtura interdum venditur, quum eius caro multum inferioris ſit notæ) piſcem Iudaicum nominauerunt, alij Copeſce. Eſt Italiæ fluminibus (*fortè eſt inter Italiæ flumina*) Eridano aut Pado tantum peculiaris: Herodoto à magnitudine qua cetaceos piſces ęquare conſpicitur, Antaceus: Pōponio quoque Magnus vocitatus eſt, ac Boryſthenis incola. Eſt enim præcipuæ magnitudinis piſcis, Sturioni & Attilo cognat⁹: qui quòd quaternis veluti barbis ad labia ſit communitus, ab ijs qui Tanaim incolunt, vulgo Barbotta dicitur. Germanis, apud quos ſexcentarum * librarum pondo ex Danubio aduectum conſpeximus, ab ingenti, & quaſi cuiuſdam paruulę domus magnitudine, hyperbolyce *Hauſen* dictus eſt. Flandris *Bolch*. A ** ſcilicet medicarum*

Oſſibus ac ſpinis caret, oblongamq́ue ac propè teretem formam refert: hoc à Sturione, atque Attilo præcipuè diſſidens, quod roſtro careat, magnum oris rictum præ ſe ferat, ſitq́ue ſublutea, dura, læui ac glabra cute conueſtita carne. Proinde oculos pro corporis mole admodum exiguos oſtendit: binaque ante ipſorum canthum, parua atq; aperta foramina: pinnas in tergore duas, ad caudam erectas, ſub qua tertiam videas podici vicinam: ac branchias veluti ſpineo tegmine communitas, Sturionis modo: magis tamen bifurcam habet caudam, præcipuaque à cæteris piſcibus nota diſcernitur, quòd paulò ſupra ſpineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera impreſſo foramine peruius ſit. Mirum eſt, collam ex ſolo huius piſcis folliculo à capite ad caudam per ſpinæ longitudinem extenſo in Ponto fieri, cum Dioſcorides ex ventre piſcis cetacei confici referat. Germani hanc veſiculam in Ichthyocolla exprimentes, *Hauſen ploſen* nominant, quam recens ab ipſo piſce detractam agglomerant ac tranſſuunt, exiccatamq́; ad nos ex Ponto tranſmittere ſolent. B

Carnem autem huius, ſale conſperſam, Græcorum vulgus in delicijs habet, Moronam appellantes: quam Venetijs publicè diuendi ſolitam, quidam Silurum putant: à quo tamen quantum hic piſcis diſtet, ſuo loco docebimus. Hæc Bellonius. Ego piſcem *Bolch* vel *Bolch* Germanis inferioribus dictum, ſuo loco inter Aſellos ab Huſone diuerſum eſſe oſtendam. barbuttæ quidem nomine iiſdem Germanis muſtella fluuiatilis vel lacuſtris nominatur, quàm tryſchiam noſtri vocant.

DE ANTACÆO COROLLARIVM.

Antaceis nomé videtur amnis dediſſe in Mæotim lacum Aſiatica parte influens, Hermolaus. Recentior quidam hunc fluuium imperitè Anticiten, & piſces Anticæos nominauit. Antacites Sarmatiæ fluuius haud longè Tyramba oppido in Mæotin exit. à quo Antacæi piſces, qui pro oſſibus cartilaginem habent. Antacæorum præſtantiſſima ſalſamenta quotannis à Mæotica palude in Adriam uſque inuehi ſolitum, Hermolaus aſſerit, Vadianus. Ego omnino antacæos ſcripſerim à recto Ἀντακαῖος penultima longa, per αι. diphthongum circumflexum. quamobrem ab Archeſtrato in verſu dactylico nominari non potuit, vbi de ſalſamentis Boſphori loquitur:

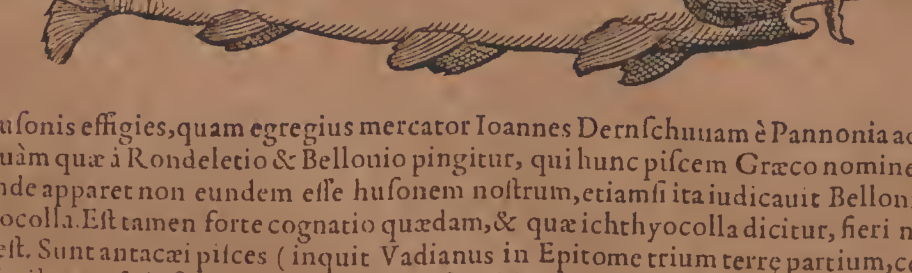
Βοσπόρου ἐκπλεύσαντα τὰ λευκότατ' ἄλλα πρόσω. Μηδὲν ἐκεῖ στερεᾶς σαρκὸς Μαιώτιδι λίμνῃ
Ἰχθύος αὐξηθέντος, ὃν οὐ μέτρῳ οὐ θέμις εἰπεῖν.

Plinius Antacas populos circa Mæotin Colchis vicinos facit, lib. 6. cap. 7. Recentior quidam Antacæos à Ponti fluuio Antace, (cuius ego nomen apud authores legiſſe non memini,) dictos conijcit. Cete magna (id eſt magnos cetaceos piſces) quæ antacæos nominant & inueterant, Boryſthenes alit, Euſtathius in Dionyſium ex quarto Herodoti. Antacæi delphinis magnitudine pares circa Boryſthenis & Mæotidis oſtia ad Gangamam (ſic enim locum appellant) ligonibus effodiuntur, Strabo lib. 7. Antacei, id eſt grandia cete, in Danubio naſcuntur, Ælianus. Athenæus dicit ἡμίνιρον (penultima alias per η. ſcribitur) idem eſſe quod ἡμιτάριχος: cuius meminerit Sopater Paphius his verbis:

Ἐδέξατ' ἀντακαῖον, ὃν τρέφει μέγας Ἴστρος, Σκυθικὸν ἡμίνιρον ἡδυνεῖ.

In Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſſibus ſpinísue interſitis, carne prædulci, Plinius. quem de ſiluro hic ſentire, quidam falsò opinati ſunt. Silurus nanque ſpinas habet: & cinerem ſpinæ eius vicem ſpodij præbere author eſt Plinius. Intelligit autem antacæum piſcem. hunc Mela Pomponius & Solinus intelligentes, optimi ſaporis eſſe prodiderunt: quod etiam Barbarus in Corollario, capite de omotaricho, ita exponere videtur, Fr. Maſſarius Ex antacæis ſalſamenta fiunt, præſertim ex maxillis & ijs quæ circa palatum ſunt partibus, (quòd eæ partes aliis ſuauitate præſtent,) Dorion. Iſtri flumine per hyemem glacie aſtricto, piſcatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant & aperiunt: vbi cum permulti alij piſces facile capiuntur, tum antacæi quoque: & ij quidem teneri. nã qui ætate proceſſerunt, ad maximi Thunni magnitudinem accedunt. ij ſanè pinguiſſimo abdomine ſunt, vt eius ventrem lactantis Scrophæ ſuos fœtus vbera dicas: ſicq; aſpero corio teguntur, vt eo perpoliantur haſtæ. Ab illius capitis medio à medulla (cerebro) ad caudam mollis & ſtricta membrana pertinet: quam ad aſſum ſolem exſiccatam, flagellum ad concitanda iumenta efficere poſſis. Cum eſt iuſta magnitudine, ſub glaciem ſubiens, nunquam ad cauum ſeu puteum glaciei peruenit, ſed aut ſub ſaxa ſubijcitur, aut in imam harenam ad vitandum frigus abditur. Nam id temporis cum gelidum eſt flumen, & perfrigida tempeſtas, nullis nec herbis nec piſcibus veſci neceſſe habet: tantum inertia laboris gaudet, & alitur ex pingui ſuo ſucco. Et quemadmodum Polypi, cum præda deſtituũtur, brachia ſua circumrodunt: ſic is ſuam pinguitudinem exedens viuit. Ineunte rurſus vere, iamque libere fluente Iſtro, odit ignauiam: itaque ſeſe ex latibulis ad ſummam aquam incitãs, aquæ ſpuma expletur. Vbi magno murmure rapidus fertur, ibi à piſcatoribus ad hunc modum inſidias ei molientibus facile capitur, vt hamus cum linea in ſpumam demiſſus, ſub arborem occultetur. & ferri ſplendor minimè perſpicuus ſit: is tum ore hiante atque imminente. liguriens inſidioſam eſcam deuorat, ex eoque perit, vnde prius alebatur, Ælianus 14. 26. Hinc facile conſtat, non quoſuis grandiori corpore piſces, qui cetacei ſolẽt vocari, antaceos quoque rectè dici, vt nuper quidam exiſtimarunt. Τάριχος Ἀντακαῖον ἢ Γαδειρικόν, Antiphanes apud Athenæum: qui & alibi conuiuium deſcribens in quinto pinaciſco ἀντακαίου μικρὸν fuiſſe ſcribit. Vngari piſcem Tock appellant, quem ſupra mox poſt Acipenſerem deſcripſi, non alium puto quàm Huſonem Germani: videtur autem Tock vocabulum per aphæreſin ab antaceo factum.

ALTERVM COROLLARIVM DE HVSONE, VT GERmani appellant, *docti plerıq; antaceum interpretantur.*

☞ Noſtra huſonis effigies, quam egregius mercator Ioannes Dernſchuuam è Pannonia ad nos tranſmiſit, alia eſt quàm quæ à Rondeletio & Bellonio pingitur, qui hunc piſcem Græco nomine ichthyocollã nominãt. vnde apparet non eundem eſſe huſonem noſtrum, etiamſi ita iudicauit Bellonius, cum ipſorum ichthyocolla. Eſt tamen forte cognatio quædam, & quæ ichthyocolla dicitur, fieri nimirum ex vtroque poteſt. Sunt antacæi piſces (inquit Vadianus in Epitome trium terrę partium, certum eſt autẽ eum de huſonibus noſtris ſentire) qui Iſtrũ aduerſum è Ponto ingreſſi, Pannonia inferiori, mẽſibus maximè Octobri & Nouẽbri capti, clariſſimæ vrbi Viẽnenſi magna copia inuehũtur. Ipſi vidimus pleroſq; magnitu-

magnitudinis pondo quadringentorum, minimos quinquaginta. frequentem numerum circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus minus, quorum magna pars ſalſamentarijs cedit. Sed & recẽter coctis eximia ſuauitas: & negát horum lactibus quicquam in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri. Miror autem hac quoque in parte naturę vim, vt non minus in vndis piſces quàm in terris volucres aut feræ migrent. centum quinquaginta milliaribus Germanicis ex Euxino mari in eum vſque locum Pãnoniæ, vbi illorum captura eſt, aduerſis ſuauibusque vndis innatant. Et memoria teneo Antaceum duobus milliaribus ſupra vrbem inclytam Viennam captum, piſcatoribus magno miraculo, Hæc ille.

Ezox piſcis eſt, quem quidam lachſum vocant: quidam autem magnum piſcem Danubij, & quarundam aquarum influentium in Danubium, quem Vngari & Alemanni huſonem nominant, Albertus: *Ezox.* Cæterum lachſus Germanis idem eſt qui ſalmo, qui in Rheno inuenitur (vt Plinius quoque ſcribit) prægrandis. Ilox, ἴσοξ, piſcis quidam cetaceus, Heſychius & Varinus. Inter recentiores etiam hodie non indoctis quibuſdam eſox non alius quàm lachſus noſter videtur, vt Georgio Agricolæ, & Ebero cum Peucero. quibus & ipſe facile aſſentior: etſi Rondeletius aliter iudicet. Salmo Illyricè loſos vocatur amni vocabulo. Apud Plinium lib. 9. cap. 15. de maximis piſcibus propriè dictis mentio fit: vt ſunt inter marinos thunni: & in quibuſdam amnibus haud minores, (ſcilicet thynno,) ſilurus in Nilo & Mæno, eſos in Rheno, attilus in Pado: & in Danubio maior, (ſcilicet thynno,) porculo marino ſimillimus. Et in Boryſthene (inquit) memoratur (idem ſcilicet qui in Danubio, de quo proxime dixerat, innominatus ille, hoc eſt huſo, non autem eſos, vt Rondeletius accipit, de quo ſuperius dixerat,) præcipua magnitudo (ideſt piſcis præcipuæ magnitudinis) nullis oſſibus, &c, niſi quis Boryſtheniten illic piſcem, ſui quoque generis, & à præcedentibus omnibus diuerſum faciat, vt fortè porculo marino ſimillimus, ſit ſturio: Boryſthenites verò ſit antacæus ſiue huſo, quæ nobis ſententia magis placet. Hoc interim probo, quòd Rondeletius maior potius legit, quàm mario vel mari. Ezox (Huſo) eſt piſcis Danubij maximus, ita vt vix biga trahi poſſit ab equis tribus aut quatuor. Vnum habet inteſtinum: oſſa pauca & parua in corpore, cartilaginea potius quam ſolida: ſed in capite fertur multa habere oſſa: & carnes dulciſſimas, guſtu vel ſpecie porcinis perſimiles. Toto corpore lenis eſt, nec † aſperum quicquã vel in corpore vel intus habet. *† Figura noſtra dorſum aſperũ habet.* Mitiſſimus eſt, ac timidus: quippe qui nec aduerſus minimum piſciculum ſe defendere poſſit, ſed ſtatim agitatur ad fugam. Huic ſturio per luſum ſe affricare gaudet: quem ezox ſtatim vt ſenſerit, ad latibula fugit, quæ ſibi tutelæ gratia in ripis fodere ſolet. Sed quandoque ſturio importunus eijcit latitantem, ſequiturque fugientem. & quia magni ſunt ambo, nec etiam in cõpioſiſſimis aquis latêre poſſunt, diſcurrendo, & ante ſe aquas agitando ſæpe ſimul a piſcantibus capiuntur. Piſcis hic captus vino generoſo vel lacte potatur. nam vino inebriatus viuere poteſt pluribus diebus, quare ad longinquas regiones cibi gratia defertur. Bibit autem vini ſextarios quatuor antequam inebrietur. Author de nat. rerum. Huſo eſt piſcis non ſquamoſus, ſpecie ſturionis, ſed pellis albæ & lenis abſq; omni ſquama & ſpina. Inuenitur autem longitudine vigintiquatuor pedum, quando perfectus eſt: & hac menſura tanto minor, quanto ætate inferior fuerit. Nullum omnino os habet * in capite. ** al. niſi in cãpite.* Loco ſpinæ dorſi cartilago eſt, quæ foramen habet magnum, & vacuum, à capite à caudam, tanquam terebello perforatũ. Nullæ ei ſpinæ, ſed pinnæ eius coniunguntur cartilagini. Caro eius in dorſo ſaporem vitulinæ refert: in ventre verò porcinæ. Et habet adipem intermixtum pinguedini. ſicut porc⁹: Nec reperitur in alijs aquis quàm Danubio, & influentibus in eum, Albertus. Apud Neuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregij ſaporis, & quib. oſſa nulla ſunt, nec aliud quàm cartilagines tenerrimæ, Solinus. Piſces in Danubio capiuntur nimij ſaporis, oſſibus carentes, cartilaginem tantum habentes in corporis continentiam, Iornandes.

Mario vt apud Plinium non rectè legi concedatur, eâ tamen voce hunc piſcem nominari abſurdum non eſt, non modò quòd multi eruditi apud Plinium ſic legerint, & de hoc piſce interpretati ſint: ſed etiam propter etymologiam. *Mario.* *mor* enim Germanis ſuem fœminam ſignificat: & Cretenſes eandem marin appellant: & huſo quaſi hys vel hyſio vel hyſca dictus videtur. vnde & Illyricè Vuyz appellatur. & moronam non ſolum Itali, ſed etiam Cyprij alijque vocant, illi huſonem noſtrum, hi ſimilem ei ſturionem. Cauendum verò ne quis marionem vel moronem cum morua confundat, quòd & nomina conueniant, & ex vtroq; ichthyocolla fiat aut fieri poſſit. Eſt enim morua aſellorum generis: Murca verò vel Muruca, vt in Alberti libris paſſim deprauatis legitur, cum quo iſtorum piſcium conueniat, non facilè dixerim. *Murca. Muruca.* Glutinum (inquit) fit ex veſicis piſcium, præcipuè huſonis, & piſcis marini qui vocatur murca. Et alibi, Piſces quidam corium habent aſperum, ita vt eo arido etiam lignum radatur: vt piſcis quem Flandri maritimi * *Seerobe* nominant, quod eſt canicula marina. aliquid etiam habet muruca & ſturio, & quæ roſtro ſimilia ſunt ſturioni. *† Seehundē potius.*

Eſt & *Morhouch* alius piſcis Britannis, vt audio, quem ijdem alibi *Merſchvveir*, eiuſdem ſignificationis Germanica voce appellant. *mor* enim eis mare ſonat (non vt nobis ſcropham) & *houch* porcum. delphinum autem & turſionem porcos marinos vocitant. Mario Danubij vulgo Italorum etiam nunc ſemilatino nomine moro appellatur, ob ſalſamenta illis notus; guſtu aſpectuque porcinam ſalitam nonnihil referentia, Germanis barbarico vocabulo Huſio dictus, Sig. Gelenius in Plinium. Idem in epiſtola ad nos: Porcini generis ſunt, attilus, ſturio, (*vt in Acipenſere pluribus recitaui*;) & qui Germanis *H*[illegible], noſtratibus (Bohemis) Vuyz, vtrunque ac ſi Græcè dicas ὗ[illegible], vel hyſca, manifeſta ad Græcam vocem alluſione dicitur. Cælius Calcagninus quoque Huſonem Panoniæ, Moronam in Italia dici teſtatur. In Danubio non modò extrahitur Mario, ſed in alijs pleriſque fluuijs, quem nunc parua immutatione Moronem vulgo appellant, Gillius. Alius eſt Μαρῖνος piſcis Ariſtoteli memoratus. Eſt animal quod in toto corpore non habet os niſi in capite, & loco omnium aliorum eſt cartilago: ita quòd in loco ſpõdylorum non habet armillas: ſed vnam continuam cartilaginem extenſam per dorſum, & eſt perforata continuo magno foramine vacuo, in quo eſt modicum humiditatis aquæ medulloſæ, vt piſcis qui Huſo vocatur in Danubio, Albertus. In oceano hoc genus reperiri non puto. Inteſtina eius Viennæ vocant *Huſenkropf*, quæ præpinguia & copioſa ſunt, ita vt vas ferè octo congiorum aliquando repleant. E Ponto Danubium ſubeunt, inter Budam & Viennam capiuntur: cubitorum aliquando ſex lon-

gitudine, oculis paruis, Gregatim natant: & cantum ſequuntur tubarum, ad quem etiam ex aduerſa ripa accedunt, & ſic irretiuntur (vt audio) extrahunturq; vncis. In aqua robore valent, & piſcatorem ſi cauda percuſſerint, naui eijciunt: vt primum verò caput eis extra aquam fuerit, inualidi & tanquam mortui redduntur. Squamas non habent, ſed cutim craſſam, & porcinæ inſtar pinguem. A ſturione ſuperantur: qui ſubiens ventrem eorum ſpinis ſuis lancinat. Huſones in fundo amnis iacentes, veſtigio impreſſo, tridente percutiunt, Albertus.

F Huſonis oua in cibo expetuntur, *Hauſenrogen*. aliqui Italicè cauiar appellant. Recens paratur ad cibum in iure flauo cum cepis minutatim conciſis. Salſus verò præmaceratur aqua tum iure nigro conditur vel condimento è pomis, aromatibus, croco, vuis paſſis, &c. Baltaſar Stendelius. Hæc dum conderem Antonij Schnebergeri doctiſſimi diligentiſſimique iuuenis, ciuis mei & olim diſcipuli, è Cracouia literas accepi, quibus ille cum de varijs rebus, tum de hoc piſce ad me ſcripſit in hæc verba: Huſones dicti piſces, Polonis Vuyzina, ex Vualachia afferuntur. libra modo bazio numo (drachma dimidia) modo ſeſquibazio venditur. Paratur eodem modo, quo caudam fibri parari ſcribis, à qua guſtu etiam non multum mihi differre videtur. vtrunque pingue eſt edulium, quo multi plurimùm delectâtur, magis verò fibri cauda, vtpotè ſuauiore. ſtomachus meus ſicut ab omnibus pinguibus abhorret.

Sturiones (inquit Cardanus lib. 7. de varietate rerum) quemadmodum & truttæ, diuerſarum ſpecierum eſſe videntur. Attilum ex hoc genere eſſe referunt. ſimiliter & quem vocant Exoſſem, cui ſunt quatuor carneæ appendices. Ex huius ventre fit morona: è dorſo, chenale, (*ſchenale, vel ſpinale potius:*) ex ouis, quod vocant cauiarium. è capite, pinnis, cauda, corio, ventriculo & inteſtinis, quam vocant ichthyocollam. Cauiarium, oua ſunt concreta, ſaleque condita: eſtque ex eo nigrū ac rubrū. Fiunt & hæc ex affinibus piſcibus, attilo, ac vero ſturione, ſiluro & oxyrynchο: quamuis forma omnes inter ſe multum differant. conueniunt enim, quia magni natura. *Oxyrynchus* Oxyrynchus octo cubitos excedit nonnunquam deferturq; ad nos ſalitus è Caſpio mari. Et quoniam omnes ſuaui carne ſint, id autem fermè piſcibus omnibus contingit qui è mari in flumina aſcendunt: atque id illis tertium commune eſt. Veruntamen oxyryncho roſtrum acutum eſt: attilo, oris loco tuba quędam ſub roſtro monſtroſa forma: ſiluro dentes, Hęc illæ. Nos plura de Oxyrynchis in O: & mox in fine Corollarij de Ichthyocolla.

EX EPISTOLA IOANNIS DERNſchvuam mercatoris.

Mitto tibi Huſonis piſcis (Geſnere) effigiem viuam. is in Danubio nec vbique nec tempore quouis capitur, ſed quando migrat. Terra argilloſa & pingui gaudet. Capitur ferè ab autumno vſque ad Ianuarium, per ſpatium decem milliarium inter Viennam & Poſonium, Presburgum vulgò vocant: vbi ad inſulam Schutam nomine, cum arce munitiſſima, vltimus huius piſcis capturæ locus eſt, *der letſt Hauſenfang*. Viennæ die Veneris væneunt plerunq; quinquaginta, vel ſeptuaginta, & aliquando centum huſones. qui integri ferè diſtrahuntur, libra ternis minimum obolis, alias quaternis aut quinis, (hoc eſt cruciatis numis ferinè quatuor, aliàs quinis aut ſenis.) Copioſiſſima horum piſcium captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab oſtijs Danubij, quibus in mare Ponticum ſe exonerat. inde ſalſi exportantur in remotas regiones.

DE ICHTHYOCOLLA COROLLARIVM.

De Ichthyocolla, quoniam ex diuerſis piſcibus fit, & ſuprà in Acipenſere ſcripſi, & proximè in Ichthyocolla piſce, Antacæo, Huſone, ex Rondeletio & in Corollarijs noſtris: hic inſuper quędam communia adijciemus. Ex genere etiam aſelli quod *Bolch* Germani vocant, fieri aliqui putant. Dioſcoridi Ἰχθυοκόλλα κοιλία ἐστὶν ἰχθύος κητών, hoc eſt venter piſcis cetacei Marcellus Vergilius antiquos codices quoſdam monet pro κοιλία habere κόλλα, quod eſt glutinum. Poteſt autem ventris nomine communi veſica quoque intelligi, ferè enim ex huſonum tantùm veſica ichthyocollam Germani habent, quare & *Huſenbluter* appellant. Præſtat Pontica, ὑπότραχυς: Marcellus docet aliam lectionem ὑπόπαχυς, quam probat, vertitque non pinguis, (παχὺς tamen craſſum potius quàm pinguem ſignificat:) quoniam ſequatur ψωρώδης, quod cum ὑπότραχυς pugnare ei videtur. ſed fortè non pugnat ὑπότραχυς, id eſt modicè aſper, cum non pſorode, hoc eſt non admodum ſcabro. Inuentum aiūt eſſe Dædali. Gluten id ex piſcibus eſt, & piſcis quoque nomen. proinde Celſus quoties vult glutinum intelligi, adijcere ſolet gluten, Hermolaus,

Ichthyocollam Galli collam buccæ vocant, quòd oris ieiuna ſaliua diluere glutinandis rebus ſoleant. alij collam moruæ, Ruellius. ſed moluam potiùs quàm moruam dicendum eſſe piſcem Aſellorum generis, ex quo ichthyocolla non fit, etſi fortè fieri poſſet, ſuo loco non tacebitur, Germanis ichthyocolla, non ſolùm vt dixi, Huſonis veſica nominatur, ſed etiam Huſonis glutinum, *Hauſleim*: & oris glutinum, *fiſchleim* vel *mundtleim*, quòd eo in ore madefacto chartæ glutinentur. translucidum ferè & flauum eſt. vtuntur eo cum alij artifices, tum pictores ad ſubtiliora quædam pigmenta.

E Gelu vt fiat in patina, (ſic vocant ius è decoctis piſcibus aut pedibus quadrupedum, porcinis præcipuè, cęteriſque partibus eorum extremis, glutinoſum, denſatum, & aromatibus cōditum.) iuri miſcetur aliquid tragacanthæ, vel gummi Arabici, acaciæue aut lycij, aut veſicę piſcis antacęi. hoc appetitum excitat, aceto præſertim conditum, & ſanguinis fluxum ſiſtit, eſtur frigidum. Si febrientibus aliiſque ægrotis vires inſtaurare libeat, ſic facies: Carnem pulli cum vituli pedibus aut vervecis diſcoques in aqua, donec caro incipiat diſſolui, tum percolabis, &c. vt in Gallinaceo ſcripſimus.

E Si glutine piſcium decocto vnxeris lecticam, cimices non graſſabuntur in te, Didymus in Geoponicis.

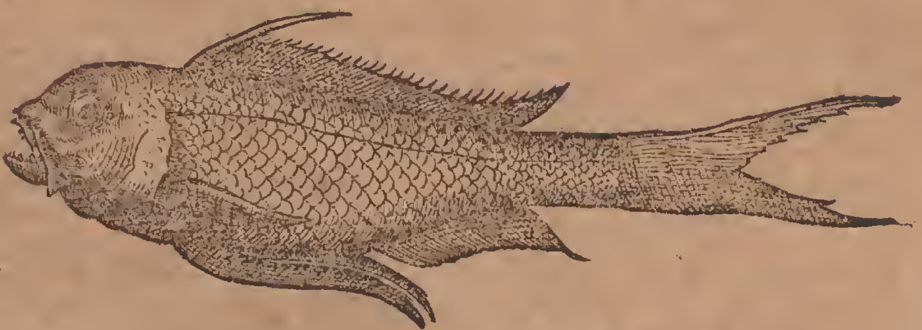
G Ichthyocolla epinyctides tollit, Plinius. Erugat cutem, extenditque in aqua decocta horis quatuor, dein contuſa, colluta, & ſubacta ad liquorem vſque mellis. Ita præparata in vaſe nouo conditur, & in vſu quatuor drachmis eius binæ ſulphuris, & anchuſę totidē, octo ſpumæ argenteę adduntur, aſperſaque

quæ teruntur vnà. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur, Idem. Et alibi. Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere: item ichthyocolla.

Antacæis & Sturionibus cognatos crediderim & Oxyrynchos Caſpios: ex quorum viſceribus, Æliano teſte, ad multos vſus accommodatum fit glutinum. nam non modo ad quæcunque applicatum fuerit, adhæreſcit: ſed & firmiſſimè retinet, vt & decem diebus madefactum nũquam poſtea diſſoluatur. Itaque etiam artifices qui circa ebur laborant, eo vtuntur, & opera faciunt pulcherrima. Vide etiam ſuperius de Oxyrynchis in Corollario Huſonis. Piſcem vilem & glutinoſum quendam Venetijs falcẽ dictum, alibi in Italia peſce cola, vel colpiſcem vocant, quod perfrixus vel aſſus in quoddam veluti glutinum reſoluatur: in Falce ex Bellonio deſcribemus. *Oxyrynchi.*

DE ANTHIÆ PRIMA SPECIE.

RONDELETIVS.

ANTHIARVM diuerſa genera apud veteres autores reperio: manifeſtam vel integram deſcriptionem nullam, ſed notas quaſdam duntaxat, & harum nonnullas inter ſe pugnantes, vt ex ſequentibus perſpicuum fiet. Adhæc de anthia alij ita ſcripſerunt, ac ſi vnica eſſet piſcis ſpecies. alii quatuor ſpecies conſtituerunt. Ex quibus fit vt nominibus abundemus, rerum verò notitia nobis deſit. Nihil eſt autem in omni genere pernicioſius quam nominum tantum peritum eſſe, rerum verò ipſarum inſcium. Quamobrem quanta maxima potui diligentia, anthiarum ſpecies diu perueſtigaui: eaſq́; quæ mihi notæ ſunt, hic exhibeo, ei qui certiora & meliora inuenerit, magnam habiturus gratiam. A

Ἀνθίας dicitur à Grecis, & ἱερὸς ἰχθὺς teſte Ariſtotele. quo loco, inquit, anthias ſit, ibi nullam beluam eſſe confeſſum eſt: quo indicio vſi ſpongiarum piſcator vrinantur, & ob id ſacrum piſcem hunc nominant. At hæc appellatio illi cum multis alijs communis eſt. Nam Pompilius, delphin, mullus, & plerique alii piſces ſacri dicti ſunt. Dicitur & * καλλίχθυς, id eſt, pulcher piſcis, & καλλιώνυμος, id eſt, pulchri nominis. At vranoſcopus, Athenæo & Plinio teſtibus, ſic cognominatus eſt. Vocarunt alij ἔλλοπα: ſed eſt etiam piſcis alius, ἔλλοψ, qui ſquamas ad os verſas habet. Hiceſius à quibuſdam λύκον, dictum fuiſſe ait, niſi quis pro λύκον, legendum eſſe cenſeat λευκόν. Eſt enim ſpecies anthiæ alba: neque enim nomen λύκος cuiquam piſcium tributum reperias. nam qui à nobis Latinè lupus dicitur. non λύκος, ſed λάβραξ dicitur à Græcis. Poſtremò dicitur ab Ariſtotele αὐλωπίας, quem locum non ſatis expreſſit Gaza. τίκτει δὲ καὶ ὁ αὐλωπίας (ὃν καλοῦσιν ἀνθίαν) τοῦ θέρους id eſt, parit etiam æſtate aulopius, quem vocant anthiam. Oppianus verò αὐλωπὸν quartam ſpeciem anthiarum facit. *Lib.9. de Hiſt. anim. cap. 37. * melius propa roxytonum. Lib.32. cap. 11. Λύκος. Lib.6. de Hiſt. anima. cap. 17 Lib. 1.*

Sed de nominibus ſatis. Nunc eum anthiam quem primi generis eſſe ſuſpicor, deſcribamus. Is eſt colore ſimilis pagro, vel cynædo, ſcilicet rubeſcente, vnde Oppianus ξανθὸν appellat, eadem ſignificatione qua ξανθὰς ἐρυθαίνεις. Pinna ſtatim à capite ad caudam ferè vnica, rufa, cuius aculeus primus lõgus & robuſtus, ad branchias pinnæ duæ rufæ, In ventre duæ aliæ, multò longiores & tenuiores eiuſdem coloris: à podice ad caudam ferè alia etiam rufa. Cauda rufa in duas pinnas longas deſinens, caput rotundum, non compreſſum, varium: roſtrum non prominens. is eſt qui à noſtris barbier dicitur. Oppianus ſcribit Anthiarum genera in ſaxis habitare, ea tamen aliquando deſerere explendæ gulæ gratia. voraces enim & guloſos eſſe, dentibus tamen carere. eius verba ſunt: B *Lib. 1 ἁλιευτικῶν. Ibidem.*

Ἔξοχα γὰρ περὶ πάντας ἀδηφάγος οἶστρος ἐλαύνει
Κείνους, καὶ νωδόνπερ ὑπὸ στόμα χῶρον ἔχοντας.

Quæ ſic conuerto:

Supra alios omnes ciet inſatiata libido
Ventris, non etiam munito dentibus ore.

Νωδὸς enim inquit Suidas, eſt ὁ μὴ ἔχων ὀδόντας, At his repugnant quæ ex Ariſtotele profert Atheneus lib. 7. Ἀριστοτέλης δεῖ καὶ καρχαρόδοντα εἶναι τὸν καλλίχθυν, σαρκοφάγον τε καὶ συναγελαζόμενον. Ariſtoteles * ait anthiam (nam ex præcedentibus liquet καλλίχθυν hic pro anthia ſumi) ſerratis eſſe dentibus, & carniuorum & gregalem. Carniuoros dentibus præditos eſſe conſtat, cæteros, qui luto, ſtercore, aqua viuũt minimè. Quare ſi Oppianus qui anthias voracitate alios ſuperare ſcribit, eoſdem etiam intelligat carniuoros eſſe, vt reuera ſentire videtur libro tertio. cum ſcribit anthias capi percis & coracinis in antra, in quibus latitant, demiſſis, ipſe ſecum pugnare videretur, niſi quis aliam Oppiano interpretationem affingat, vt per Νωδὸν περ ὑπὸ στόμα χῶρον ἔχοντας, regionem oris internam dentibus vacuam, id eſt, palatum & linguam, quibus infixi ſunt dentes in multis piſcibus, cæterùm in maxillis ſerratos ineſſe dentes reliquorum ſaxatilium modo, (accipiat.) Quæ interpretatio mihi curioſior quàm verior videtur eſſe: nam idem Oppianus ſcribit libro tertio, anthijs στόμα eſſe ἄοπλον, id eſt, inerme. Vteruis verum dicat, is quem depinximus, ſerratis eſt dentibus & paruis. *Anthias Oppiano edẽtulus, Ariſtoteli καρχαρόδους. * vt Athenæus citat.*

Eſt & alius ſcrupulus qui non minus nos torquet. nam Ouidius de anthia hæc prodidit in Halieutico ſuo:

Anthias his tergo quæ non videt vtitur armis,
*Vim ſpinæ nouitq́ ſuæ. * verſuq́ ſupino*
Corpore lina ſecat, fixumq́ intercipit hamum.

** verſoq́ ſupinus, in impreſſis codicibus.* *Lib. 9. cap. 59.* *Lib. 11. cap. 28.*

Idem Oppianus libro tertio. Plinius autem & alij, capto anthiæ non id tribuunt, ſed alijs non captis Eius hęc verba ſunt: Anthiæ cum vnum hamo teneri viderint, ſpinis quas in dorſo ſerratas habent, lineam ſecare traduntur, eo qui tenetur extendente, vt præcidi poſſit. Et Aelianus, Vt homines fidi & commilitones veri, perinde piſces inter ſe vlciſcuntur, quos anthias nominant. ex his quilibet cũ nouerit conuictorem ſuum captum eſſe, celerrimè adnare feſtinat, ac dorſi ſui nixu ad eum inhæreſcit. Idẽ Plutarchus in libello cui titulum fecit, An terrenæ beſtiæ aquatilibus ſint prudentiores, ſcribit: Anthiã captiuo anthiæ ſuccurrere, reiectumque in humeros funiculum ſurrectis aculeis reſecare, ſpinæque ſuæ aſperitate refringere.

Lib. 9. cap 59. *Lib. 3 ἁλιευτικῶν.*

B Plinius ſerratam ſpinam anthiæ tribuit, alij non ſerratam, ſed aſperam & acutam quam Oppianus ὀξύπτερον appellat. At ſerratam ſpinam ſiue aculeum in paucis piſcibus obſeruaui, vt in paſtinaca, & eo quẽ elephantem vel ibin vocant. Noſter verò anthias non ſerratam ſed aſperã & acutam ſpinã habet.

Quanam arte capiantur anthiæ, fuſius diſces ex Plinio & Oppiano.

Lib. 9. cap. 59. *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

E Hiceſius apud Athenæum ſcribit anthiam eſſe χρυδρώδη, καὶ δύχυλον, καὶ δ' ἔκκριτον οὐκ εὐστόμαχον δέ.

F Qui locus apertè mendoſus eſt, quid enim ſignificare poteſt χρυδρώδης? Neque χονδρώδης, id eſt cartilagineus dici poteſt: nam anthiæ ex cartilagineis non ſunt. Puto igitur legendum ἐρυθροειδῆ, vel ἐρυθρόν Eſt enim erythrino vel pagro colore ſimilis, & eiuſdem cum his generis eſſe autor eſt Hiceſius. Eſt igitur anthias rubeſcens ſiue rufus, boni ſucci, excretu facilis, ſtomacho non gratus. Quæ notæ huic noſtro anthię competunt.

DE ANTHIÆ SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

Lib. 1. Halieut

A ANTHIÆ rubeſcenti ſubiungit Oppianus, anthiam ἀργυφεόν, id eſt album & ſplendidum. Quis autem is ſit, me nondum planè ſcire fateor: nam quem capiti huic præfixi, ſuſpicicione quadã tantũ motus anthiam album eſſe puto: vtpote quo candidiorem ſplendidioremq́; nullum vnquam vidi.

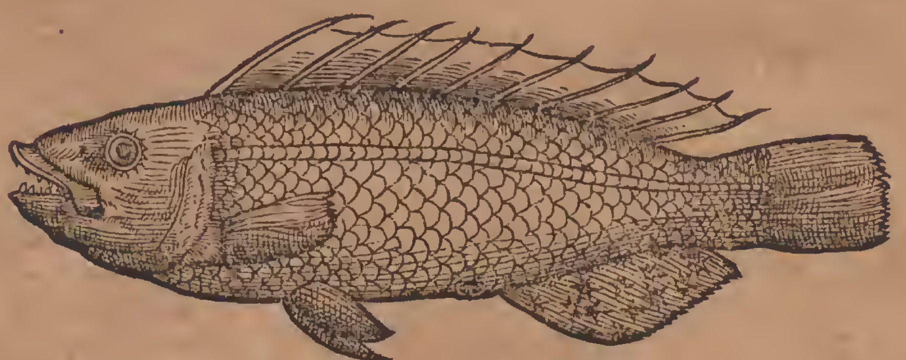
B Eſt enim leuis & ſine ſquamis: quem noſtri capelan nominant, à raſo, opinor, & glabro, & ob id candido ſacerdotum capite, quos capelans lingua noſtra appellamus.

C Eſt autem pelagius piſcis, non ſaxatilis, ad aſellorum genus accedens, ſed paulò latior.

F Molli eſt & tenera carne, bonique ſucci, Anno 1545. tanta huius piſcis captura fuit in noſtro litore, vt duos totos menſes piſcatores nullum ferè aliud piſcis genus ceperint, magno ſuo incommodo. Cùm enim piſcis hic neque ſale condiri, neque exiccatus ſeruari poſſit, cogebantur effoſſa terra obruere, ne fœdo corruptorum piſcium odore à littore arcerentur.

DE ANTHIÆ TERTIA SPECIE.

RONDELETIVS.

Lib. 1. Halieut

TERTIVM anthiæ genus Oppianus nigrum facit: τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοί. Anthiæ tertij generis ſunt atro ſanguine fuſci. Quod non ad piſcis ſanguinem, ſed ad totius corporis colorem referre oportet, quem per atrum ſanguinem; nigrum, ſiue purpureum exaturatum, ſiue indicum intelligit. Qui color à Gallis dicitur violet obſcur. Affirmare auſim huiꝰ generis piſcẽ eſſe eũ, quẽ hic exhibemus.

B Eſt enim ſaxatilis, totus purpurei coloris vel indici, corporis forma ſcaro vario ſimilis, corpore longo, cauda craſſa, ſerratis & acutis dentibus. Labra habet, oculos admodùm rotundos, purpureos & rubros. Podicem magnum, è quo inteſtinum rubro viridique diſtinctum excidit. Partibus internis cæteris ſaxatilibus ſimilis eſt. Eſt carne tenera, fragili, ſicca, optimiq́; ſucci.

DE QVARTA ANTHIÆ SPECIE.

RONDELETIVS.

QVARTA anthiæ ſpecies Oppiano dicitur ἐυωπὸς & αὐλωπὸς. ἐυωπὸς, quod bonis ſit oculis, & optima viſus acie. αὐλωπὸς autem cur dicatur, non perinde apud omnes conſtat ſic verò Oppianus. A Lib. I. Halieut.

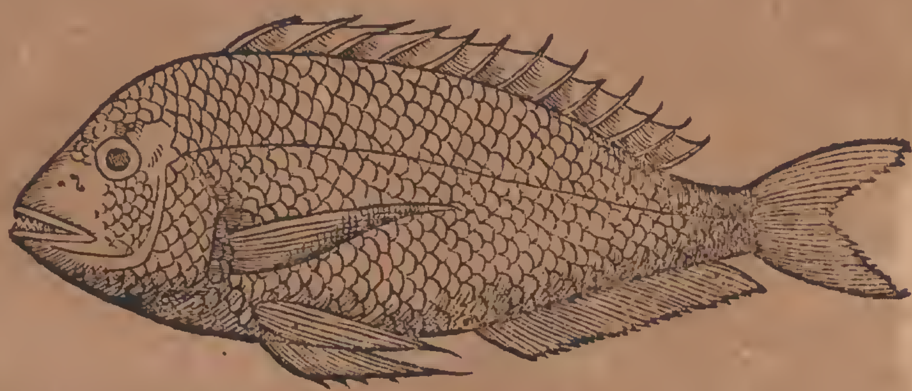
Ἄλλους δ' εὐωπούς τε καὶ αὐλωπὺς καλέουσιν·
Οὕνεκα τοῖς καθύπερθεν ἑλισσομένη κατὰ κύκλον
Ὀφρὺς ἠερόεσσα περίδρομος ἐστεφάνωται.

Quæ ſic vertit interpres:

Euopos atq; aulopos hoc nomine dicunt,
Nanq; ſupercilium circum reſeratur in orbem.

Quæ cùm prima fronte ſatis obſcura ſint, ſignificare mihi videtur, ideo aulopos dictos, quòd oculi *in orbem veluti ſupercilio rotundo, obſcuro vel nigro cincti ſint & coronati: quò fit vt caui & ſint & videantur oculi. Αὐλωπὰς igitur κοιλοφθάλμους intelligit, id eſt, cauis ſiue profundis oculis, quibus præditi acutè cernunt: contrà, quibus oculi prominent: vnde & ἐυωποὶ dicti ſunt, quòd acie oculorum valeant. Neque mihi probantur quæ hoc in loco ſcholiaſtes annotat, nimirum αὐλωποὺς, μακροὺς ἔχοντας ὀφθαλμοὺς δίκην αὐλοῦ, id eſt, qui oculos longos habeant tibiæ inſtar.

* τοῖς καθύπερθεν, id eſt parte ſuperiore, Oppianus.

Quanuis interpretationem hanc approbet & ſequatur Cælius Rhodiginus: qui libro 12. Lectionũ antiquarũ ſcribit aulopis oculos eſſe, cuiuſmodi ſunt pagurorũ, nec non aſtacorum: quibus proprium eſt forinſecus oculos ꝓtrudere inſpectandi cauſa. Quæ demiror quo modo in mentem venerint docto & variæ eruditionis viro, cum nemo vnquam aut viderit, aut obſeruarit, aut audierit ullum eſſe ex ſquamoſis piſcem, cui ſint oculi prominentes vt locuſtis & aſtacis, quos cum velit poſſit protrudere & recondere. Quare priorem interpretationem, doctis omnibus longè magis probatam iri ſpero: qua caui & veluti corona nigra cincti dicuntur aulopi oculi, & ideo acutè cernentes: alteram verò quæ prominentes oculos tribuit, falſam & planè reijciendam. Hæc nota quam diximus, cùm huic, quem oculis ſubijcimus, maximè conueniat (habet enim ſupercilia nigra oculos ambientia) quin anthias ſit quarti generis non dubitamus,

DE LATIS PISCIBVS, QVOS ANTHIAS GRÆci nominauerunt, *Bellonius.*

Etſi Planorum piſcium à Latis diſcrimen alibi ſatis oſtendiſſe videmur, tamen hic quoque nonnihil repetere minus eſt alienum, quum de his ſermonem vniuerſum hoc loco ſimus habituri, & quum non niſi ab eorum interpretatione incipere poſſimus. Dictum igitur eſt, Planos piſces ab antiquis ſic appellatos fuiſſe, quòd eorum natura à recta peruerſa eſſet, vt qui veluti in planum expanſa manu in æquore natarent: cuius generis ferè omnes, latiore vocabulo, antiqui Pſettas & Paſſeres appellarunt. Ab his autem Lati (de quibus proximè dicturi ſumus) ita differunt; quòd quanquam ipſo ſuper ſolo expanſis piſcibus ſitu etiam plani appareant: tamen dum in æquore natant, ita quidem feruntur, qualis eſt in rectum contentæ atque erectę manus figura, pollice ſurſum eminente, in quo reliquorum ſquamoſorum formam ac naturam retinere videntur. Quamobrem etiam oculos alio à Planis ſitu, ab vtroque capitis latere collocatos habuerunt. His autem Græci, & Planis Paſſerum, ſic & Latis Anthiarum generale nomen indiderunt. Alij Candidos piſces, alij Pompilos, alij Auratas vocauerunt: nonnulli quoque Græcorum ἐυώπας & αὐλωπὰς, quod magnos aut concauos oculos habeant: eosque piſces ſtrepitu gaudere, atque eò allectos nonnunquam decipi ſcribit Oppianus: quorum etiam quatuor ſpecies a ſignat his verſibus: Latis & Planis quid differat.

Quatuor Anthieon ſpecies verſantur in vndis:
Sunt flauæ, & niueæ ſunt atro ſanguine fuſcæ:
Euops atq; Aulops alios hos nomine dicunt.

Omnes autem ſunt pulchri coloris, & auro atq; argento varie micantes.

Hæc Bellonius, qui piſces Anthias inſinuat ſic dictos à pulchro floridoque colore, ex etymologia nominis Græci. ſed cur piſces latos in genere Anthias rectè nominari putauerit, neque rationem aliquam video, nec ipſe vllo authore ſuam tuetur ſententiam. Apparet autem eum in hanc ſententiam indeveniſſe, quòd Plinius ex Ariſtotele ſic tranſtuliſſe videatur, ſiue is ipſius, ſiue librariorũ error eſt. Certiſſima eſt (inquit) ſecuritas vidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt, vbi maleficæ beſtiæ. qua de cauſa vrinantes, ſacros appellant eos. Ipſe quidem alibi planos piſces nominat communi vocabulo rhombos & paſſeres: & cartilagineos, raias, paſtinacas, &c. Mox autem ſubnectit Bellonius figuras ac deſcriptiones, piſcis diui Petri, & Fietolæ vt Itali hodie nominant: & Lampugæ, vt Maſſilienſes, cui cognatam facit Lopidam, Stellam & Lecciam Romanorum. Nos de ſingulis iſtis in Glauco.

COROLLARIVM.

De Anthia & ſacris piſcibus Athenæus ſic ſcribit: Anthias vel Callichthys piſcis eſt, omnium optimus per hyemem, authoribus Epicharmo & Ananio. Meminit eius Dorion quoque in libro de piſcibus. Vocant eum aliqui Callichthyn, item Callionymum & Ellopem, Epicharmus in Muſis Ellopem commemorat, Callichthyn verò & Callionymum, tanquam eundem, tacet. Dorion tamen anthiam & callichthyn A

Sacri piſces. callichthyn differre ait, item callionymum & ellopem. Sed quinam eſt ſacer appellatus piſcis? Telchiniacæ hiſtoriæ author ſacros ait piſces eſſe delphinos & pompilos. Theocritus verò Syracuſanus in Berenice (idyllio leucum appellatum piſcem, ſacrum nominat, his verſibus: Σφάζων ἀκρόνυχος ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθὺν, Ὃν λεῦκον (al'. γλαῦκον) καλέουσιν. ὁ γάρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Dionyſius etiam cognomento Iambus in libro de dialectis ſic ſcribit. Audiuimus piſcatorem Eretricum (Eretria vrbs eſt Eubœæ) & alios quoſdam piſcatores, ſacrum piſcem Pompilum nominare. Et, vt Homerus ait, in prominente litore aliquis ſedens extrahit ἱερὸν ἰχθὺν, id eſt ſacrum piſcem: pompilum ſcilicet, niſi & alius fortè ſic appelletur. Callimachus auratam ſacri piſcis titulo dignari videtur, cum ſcribit, χρύσεον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν. Alij ſacrum piſcem interpretantur τὸν ἄνετον, (deo alicui dicatum. vel liberum,) vt & bouem ſacrum alij magnum, vt in illo ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. nonnulli τὸν ἐχόμενον (ἱέμενον, vt & Euſtathius πρὸς τὸν ῥοῦν, id eſt, aquæ fluentis auidum, vel ſecundum aquam natantem. Clitarchus nautas inquit pompilum vocare piſcem ſacrum, eò quod è pelago naues ad portum vſque deducere (προπέμπειν) ſoleat, indeque pompilum nuncupari, χρύσοφρυν ὄντα, (id eſt cum non alius ſit quàm aurata piſcis: vel, adiectiue, aureis ſupercilijs decorus.) De eodem Eratoſthenes, Ἠὕδρομίην χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Hactenus Athenæus. conijcio autem dromiam ab Eratoſthene cognominatum pompilum, à curſu quo comitatur nauigia. Theſtorem Troianum Enopis filium haſta transfixum Patroclus apud Homerum Iliad. π. ita e curru extrahit, ὡς ὅτε τις φὼς Πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ. Ὡς εἷλκ' ἐκ δίφροιο κεχηνότα δουρὶ φαεινῷ. Ἤνοπι interpretantur ſonorum, vel ſplendidum: Scholiaſtes verò innominatus, primam per ει. diphthongum legit, & exponit διαυγῆ. Sacrum autem piſcem (inquit Euſtathius) vt & alijs quibuſdam & Ariſtoteli placet, Anthiam appellat. is enim vbi degit, mare belluis carere indicat, quare ſacer à ſpongiatoribus nominatur. Alij pompilum intelligũt, vt Timachidas, Πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθύες, id eſt Pompili ſacri piſces, tanquam ſeruatores nauigantium. Alij magnum & inuſitatum, & dijs marinis ſacrum accipiunt. Alij ſimpliciter τὸν ἱέμενον κατὰ ῥοῦν. Alij διερὸν ſcribere malunt, id eſt humidũ, vel in humore viuentem. Eadem ex Euſtathio Varinus. Ellopẽ ſacrum piſcem à poeta vocari exiſtimant. alij non hunc, ſed Anthiam: quòd locus quem is incolit & belluarum expers, & vrinatoribus tutus ſit: cuius fiducia piſces confirmari, ibidem pariunt. Naturæ cauſam penitus retruſam & abditam, meum non eſt explicare, Ælianus. Cauſam difficile colligere eſt: ſeu horrent anthiam belluæ, qualiter elephantes ſuem, gallum leones: ſeu loca non infeſte prudens & memoria præditum animalculum agnita notat, aditque tantum, Plutarchus. Comprimis verò (inquit idem) mirandus anthias eſt, quem ſacrum piſcem Homerus vocat. tametſi magnum quidam ſacrum intelligunt, quomodo os ſacrum magnum: & comitialem morbum magnum ſcilicet, ſacrum vocant. quidam verò communi ratione. quod in tutela numinis ſit, ad hæc omnibus expetatur, (ſic Grynæus eſt, ἔνιοι δὲ κοινῶς τὸν ἄφετον καὶ ἱέμενον. Euſtathius τὸν ἱέμενον κατὰ ῥοῦν habet.) Eratoſthenes auratam videtur ſacrum piſcem dicere, hoc verſu, Εὐδρομίην (Ἠὕδρομίην vt ſupra ex Athenæo) χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν. Multi ellopem ἱερὸν ἰχθῦν interpretantur aliqui διερὸν, τὸν ἀεὶ ἐν ὕδατι βρεχόμενον, à verbo διαίνω τὸ βρέχω. alij ταχὺν. καὶ διωκτικὸν, παρὰ τὸ δίω τὸ διώκω. alij magnum: vel τὸν ἄνετον, ὡς ἱερὸν θεῶν ἀποτεθεῖσθαι, Etymologus. An ſacrum piſcem dicemus vocatum, à quo belluę refugiunt? nam & ſerpens ſacer eſt, à quò fugiunt cæteri: & auis ſacra in falconum genere, à qua reliquæ omnes ſibi timent ac fugiunt. quare & piſcatores vt belluis intactum eſſe hunc piſcem obſeruarunt, abſtinere etiã ipſi, & pro ſacro habere voluerunt. Ἱερὸς ἰχθὺς, id eſt Sacer piſcis dicebatur, cui nemo nocebat, ſed ſui iuris erat. Suidas indicat eſſe apud Homerum. quicquid enim ingens ac præclarum haberi volebant veteres, ἱερὸν appellabant. Per iocum dici poterit in hominem prægrãdem & in precio habitum, quum ſit ſtupidus & infans, Eraſmus Rot. in prouerbijs. Sed Suidas non tanquam prouerbium recitat. verba eius hæc ſunt: Ἱερὸν ἰχθὺν Ὅμηρος τὸν ἄνετον καὶ αὐτεξούσιον λέγει, οὐ τὸν καλλίχθυν ἢ τὸν πομπίλον ὥς τινες. Scribit ſexto Bibliotheces Diodorus, in Arethuſa fonte ſacros haberi piſces, vt qui ſint hominibus intacti. Callimachus in Epigrammatis hyccam ſacrum vocat piſcem, θεὸς δὲ οἱ ἱερὸς ὕκκης, Cęlius Rhod. ex Athenæo Euſtathius hoc etiam annotat, primam in ἱερέα corripi: in ἱερὸν ἰχθὺν produci.

Prouerbium. (margin, beside "uarunt, abſtinere etiã ipſi")

Hycca. (margin, beside "minibus intacti")

Oppianus ἀνθιέων in genitiuo plurali pro ἀνθιῶν protulit, ſic poſtulante verſu, & alibi ἀνθιεῖ in dandi caſu ſingulari, à recto ἀνθιεύς. Eorum (inquit) quatuor genera, pręcipuè in profundis ſaxis degunt. non ſemper tamen. nam cum ſint voraciſſimi, quocunq; gula vocat, paſſim oberrant. Idem anthiarum quatuor genera magna eſſe dixit, μεγακήτεα φῦλα. Apud Varinum Ἄνθεια proparoxyt. fœmininum in nominatiuo ſcribitur, quod non probo. Hiceſius ſacrum piſcem eſſe putat, alio nomine λύκον dictum, Rondeletius conijcit λευκὸν eſſe legendum, &c. cui non contradixerim. nam Athenæus etiã licet ex Hiceſio ſcribat ſacrum piſcem ab alijs lycon, ab alijs callionymon vocari, poſtea tamen ex Berenice Theocriti (quam puto non extare) verſus quoſdam recitans hæc verba commemorat, ἱερὸν ἰχθὺν Ὃν λεῦκον (carmen hic non admitteret λυκον) καλέουσι: ὁ γάρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. & ſimiliter Euſtathius repetit. Itaque λεῦκος (quanquam alia lectio habeat γλαῦκον) properiſpomenon, piſcis nomen fuerit, non λευκὸς oxytonum: vt & γλαῦκος piſcis eſt, γλαυκὸς verò color. Huc facit vt Rondeletius itidem obſeruauit, quòd anthię genus ſecundum ἀργεινὸν pro λευκὸν Oppianus dixit. Eidem neganti piſcem vllum apud Grecos *Lycos.* λύκον fuiſſe dictum, obijci poteſt quòd Crates Comicus apud Athenæum libro 3. poſt teſtudinem & cancros in mentione ſalſamenti elephanti ταριχέους λύκους nominat.

Piſcem vilem & glutinoſum, quem falcem Veneti nominant. alij in Italia peſce colla, ad Tenedum audiui vulgò Græce falſo Anthiam nominari, Belonius. Is thænia eſt Rondeletij.

B In mari rubro Perſeus piſcis pari magnitudine eſt cum Anthia maximo, Ælianus. Anthias piſcis eſt magnus, & lapidem in capite habet, Kiranides. Rondeletius Ariſtotelem ait pugnare Oppiano, quoniam hic anthię tribuat edentulum & inerme os: ille verò dentes ſerratos callichthyi, qui idem ſit cum anthia. Sed quamuis aliqui eundem fecerint, Dorion tamen diſtinguit: & Ariſtoteles quoque, diuerſis in locis & nominibus diuerſis eos nominans. Oppianus etiam diuerſum facit, & ipſum tamẽ cetaceum callichthyn,

callichthyn, & ſimiliter capi ait. Præterea tribuit Anthiæ Rondeletius ſpinam aſperam & acutam; ſpinæ nomine non dorſum aut ſpinoſam eius pinnam accipiens, ſed aculeum quendam, ſicut pingit: quod haud ſcio an poſsit aliquo veterum teſtimonio comprobari. Plinius & Ouidius ſpinæ dorſi tantum meminerunt, quam ille etiam ſerratam facit. Oppianus Halieut. 3. dorſum eius acutum nominat, πολλάκι δ' ἐξ ὑπερῴων ἀπὸ ῥάχιν ἔτμαγε δαφὰς ὀξεῖαν, de captiuo loquens, qui hamo tenetur. quem alij gregales vt iuuent. πολλάκι καὶ δόνακα λελαιόμενοι γενύεσσι ῥῆξαι ἀμηχανέωσιν, ἐπεὶ στομάτεσσιν ἄοπλοι, hoc eſt, Sæpe roſtro lineam rumpere nituntur, ſed fruſtra, vtpote inermi.

Inter equum & piſcem anthiam (imò anthum auem) inimicitia intercedit, Philes. Quo in loco Anthias ſit, nullam ibi belluam eſſe confeſſum eſt. quod caſu ſic euenire dixerim: quomodo & vbi ſit limax, neque ſus eſt, neque perdix. omnes enim limaces ab his eduntur, Ariſtoteles. D

Anthiæ cum ſint capti, miſerabile præbét ſpectaculum: mortem ſuam lugere & quodammodo ſupplicare videntur. Ac nimirum quemadmodum homines qui in latrones immiſericordes, & cædis auidos incurrerunt, aufugere conantur: ſic ſanè ij retibus inſultantes, inſidias tranſilire conantur. Qui hoc genus mortis euadunt, in terram antea eis inimicam exiliunt: atque ibidem mortem obire malunt, quàm gladio perire, Aelianus. In patria mea (inquit Oppianus) ſupra litus Sarpedonis, quicunq; Hermupolin & Eleuſan habitant, anthias hoc modo capiunt. Piſcator prope terram obſeruat petras cauernoſas, quas incolere ſolent anthiæ: & magnum orbibus ligneis inter ſe colliſis ſtrepitum excitat eo gaudent anthiæ. itaque emergenti alicui, percas aut coracinos in aquam proijcit, epulatur ille raptim. Piſcator quotidie illuc, & tanquam inuitatis conuiuis, qui ſemper plures apparent, cibum præbet. Manent illi eodem in loco, & nauim veluti nutricem expectant: quam cum appellere ſenſerint, mox omnes obuiam læti & ludentes adnant. Deinum ita manſueſcunt, vt contrectantis etiam manum, & porrigentis cibum non refugiant: & quocunque manum egerit, ceu ſigno dato, illuc ſtatim, tanquam pueri in gymnaſio morigeri magiſtro, ſe recipiant, continentem verſus, ante nauim, retro. Sic cicuratis illis, tandem hamum inijcit mari. primum manu ſignificat omnibus recedendum, & ſimul lapidem proijcit. quem illi eſcam eſſe rati ſequuntur. Vni alicui relicto hamum (eſca obtectum) ſupra mare porrigit: quo miſer ille vorato, mox ambabus piſcatoris manibus rapitur, vt reliquam turbam lateat. nam ſi cæteri captum aut viderent, aut ſtrepitum extrahendi audirent, nullis amplius eſcis reuocari poſſent, ſed fraudem atque inſidias fugerent exoſi. quamobrem piſcator validus & agilis ſit oportet, aut etiam à ſocio adiuuetur. Alij non eſcis aut vlla ſimulatione, ſed ſuis freti viribus anthias adoriuntur. Hamum ex ære aut ferro faciunt, dupliciter alligatū valido funi. hamo lupum piſcem inſerunt viuum: aut in os mortui indunt plumbū, quod delphinū vocant: cuius pondere caput ita inclinat & reclinat ac ſi viueret. Et remigantibus cæteris vnus à puppi, cum iam apparent anthię, hamū in mare leniter circumactū inijcit. Sequuntur illi certatim nauem, & eſcam ceu fugientem. piſcator verò obſeruans, anthiæ quem præſtantiorem viderit, eam admouet. qui captus, vix magno labore & contentiſſimo niſu retinetur, remigantibus interim cæteris. Neq; ſocio capto deſunt gregales reliqui piſces: & dum iuuare cupiunt, dorſis ad eum coniunctis, & temere conglobati, impediunt magis. aliquando & funiculum roſtro, ſed fruſtra, præmordere conantur. dentibus enim carent. itaque tandem ægrè defeſſum labore, ac vulnere, & remigio nauis ſuperatum, extrahit piſcator. qui ſi vel paululum ei cōcederet, non amplius attracturus foret, adeò ingens eorum vis eſt. Nec rarò acutam ſupra ſpinam reſecta linea, euaſit anthias, Hæc Oppianus. Anthiæ aliquem de grege ſuo captum hamo ſequentes, hamum (lineam) ſecare conantur. quod cum præ dentium infirmitate perficere non poſſint, pondere ſuo illum adeò grauant, vt à faucib. ita compreſſi hamus euellatur, (aut linea rumpatur) κοπέντος τοῦ ἀγκίστρου, Io. Tzetzes 3.126. Nec de anthia piſce ſileri conuenit (inquit Plinius) quę plerosque aduerto crediliſſe. Chelidonias inſulas diximus Aſiæ, ſcopuli maris, ante promontorium ſitas: ibi frequens hic piſcis, & celeriter capitur, uno genere, paruo nauigio, & concolori veſte, eademque * hora per aliquot dies continuos piſcator enauigat, certo ſpacio, eſcamque proijcit. Quicquid ex eo mittitur, ſuſpecta fraus prędæ eſt: cauenſque quod timuit, cum id ſępe factum eſt, vnus aliquando conſuetudine inuitatus Anthias, eſcam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut autor ſpei, conciliatorq; capturæ. Neque enim eſt difficile cum per aliquot dies ſolus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit, paulatimque comitatior, poſtremo greges adducit innumeros, iam vetuſtiſſimis quibuſque aſſuetis piſcatorem agnoſcere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum vltra digitos in eſca iaculatus hamum ſingulos inuolat veriùs quàm capit, ab vmbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri ſentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio vlla aut ſonus cæteros abigat. Conciliatorem noſſe ad hoc prodeſt, ne capiatur. Parcit piſcator fugituro in reliquum gregem. Ferunt diſcordem ſocium duci inſidiatum pulchrè noto cœpiſſe malefica voluntate: agnitum in macello à ſocio cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, cōdemnatumq;: addidit Mutianus, æſtimata lite decem libris. Λαβρακα ἐπ' ἀνθίῃσι πολίζοις, Oppianus lib.3. ad anthiam capiendum eſcam è lupo parari præcipiens. E

[*Margin: al. ora.*]

Hiceſius dixit phagrū, chromin, anthiam, orphū, ſynodontem, ſynagridē, acarnanē, genere (quod ad nutritionē nimirū) ſimiles haberi: vtpote dulces, modicè aſtringentes, multū alere, & vt par eſt difficulter excerni. plus alunt ex eis qui carnoſi ſunt, magisq; terreſtres, & minus adipoſi. Idē anthiā ſcribit eſſe χονδρώδη, pro quo Rondeletius ἐρυθρώδη vel ἐρυθρὸν legendum putat, à colore rubro. ego χονδρώδη potius legerim, non quòd ſit cartilaginei generis piſcis quos Græci σελάχη & σελάχια vocant, & χονδρακάνθα: ſed quod carnem forte ſolidiuſculam habeat. nam ſolida quædam cartilaginea dicimus, vt Plinius etiam paſtinacę radicem. Idem cartilaginoſum galbanum dixit: & cucumerem cartilaginei generis eſſe: & cartilagine placere mora, vt callo pyra & mala. Vnde ex ijs quæ in cibum veniunt, non ea modo quæ ſolidiora calloſaque ſunt, cartilaginea dici putarim, ſed quæ etiam inter mandendum inſtar cartilaginis crepant, vt rapa, raphani, cucumeres, &c. Germanus diceret, *Das keck iſt vnd kuellet. oder knoſet*, vnde & duracina ceraſa quædam *krellikrieſe* vocant noſtri. Galbanum verò alia ratione, & ſimilitudine quadam aſpectus formæque cartilaginoſum dicitur. In Hiceſij igitur verbis aut χονδρώδη legemus, aut κητώδη. eſt enim cetaceus piſcis. nam quòd pagro eiuſdem generis anthiam eſſe idem author dixit, F

[*Margin: χονδρώδης. Cartilagineus*]

non

non tam ad naturam & colorem piſcis, quàm alimenti rationem ſpectare dixerim. Sunt enim hæc eius verba in libro περὶ ὕλης ſiue de alimentis. Vox quidem χονδρώδης, accedit ad ἀχυρώδης, quod eſt aceroſus, ſqualidus, ſiccus. Acum & chalcidem piſces eſſe ἀχυρώδεις & ἀχύλους, authores ſunt. Sed χονδρώδη omnino legerim. quomodo & ſcorpios piſces χονδρώδεις eſſe, eodem authore legimus. Piſces precioſos, vt anthiam, lupum, aliqui anthropophagos nominabant, propter magnitudinem ſumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij Deos, διὰ πολύτιμον Euſtathius.

G Anthiæ fel cum melle inunctum exanthemata curat, & floridum vultum facit. Adeps verò eius cum cerato carbunculos, ſteatomata, apoſtemata, vbera (forte tubera aut tubercula) ſcrophulas & dothiênas ſanat. Lapides capitis ad collum ligati cephalalgiam ſanant, & omnes capitis ac colli paſſiones, Kiranides.

H.a. Anthias his tergo, quæ non videt, vtitur armis, &c. Ouidius. Itaque emendandus eſt Plinij locus: Pytheas, inquit, id tradit idem (lego, Anthiam tradit idem, nempe Ouidius) infixam (infixum) hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaque lineam præſecare. Vide etiam in Callichthye quædam de Anthia, infra in C. elemento.

DE ANTHIÆ SECVNDA SPECIE, COROLLARIVM.

In Capellani piſcis vulgò dicti figura, quam ex Rondeletij codice dedimus, aculeus quidam à branchijs mox infra pinnam vtrinque deorſum oblique tendit, cuius in deſcriptione non meminiſſe Rondeletium miror. Nos plura de eo & Germanicis eius vocabulis annotauimus ſuprà in Capite de Germanicis & Anglicis quibuſdam aſellorum nominibus. Puto enim eundem eſſe quem Germani *Bolck* vel *Kabliau* vel *Capellangan* vocitant, is ad mediterraneos Germanos capite mutilus mittitur ſalſus, aut ſimpliciter exiccatus. Rondeletius tamen ſuum Capellanum neque ſale condiri, neque exiccatum ſeruari poſſe ſcribit, cœli calidioris fortè aut alia nobis ignota ratione. Piſcẽ enim eundẽ eſſe non dubito.

DE TERTIA SPECIE ANTHIÆ RONDELETII COROLLARIVM.

Huius icon lineam ſatis magnam à capite ad caudam oſtendit, cuius in deſcriptione non meminiſſe Rondeletium miror. ſimilem ferè in adonide vel exocœto pingit.

DE QVARTA SPECIE ANTHIÆ, SIVE AVLOpo, *ex alio loco Rondeletij, Corollarium.*

De nonnullis aliter atque aliter diuerſi authores ſcripſerunt, vt Aulopum quartam anthiæ ſpeciem facit Oppianus: aulopiam & anthiam eundem eſſe ſcribit Ariſtoteles, in ſpecies anthiam non diuidens. Ælianus verò Aulopium alium videtur deſcripſiſſe: Qui circum inſulas (inquit) Tyrrhenicas nuncupatas in maritimis rebus verſantur, cetaceum quempiam piſcem Aulopiam appellant, cuius vim & naturam explicare non alienum eſt: magnitudine maximum. Aulopiam maximi Thynni ſuperant: at robore Aulopias cum illis collatus, primas fert. Quamuis enim Thynnorum ratio fortiſſima eſt, aduerſarij tamen Aulopiæ promptè repugnantis, ne primum quidem impetum ſuſtinet: ſed ſanguine ei (per metum) refrigerato cedit: vnde reſolutus mox vincitur. Aulopias verò cùm omni conatu ei reſiſtit, perdiu pugnam tolerat, ac nimirum contra piſcatores quoque decertat, & ſæpiſſime victoriam reportat ſeſe premens, (κατὰ τὸν πλόον, al. σεισμὸν,) & capite in profundum nutans. ſua enim natura, ore ac ceruice (elata, velutique pariter ſuperbiente) eſt robuſtus. Cum eſt captus, eximia forma ſpectatur: oculis eſt patulis, rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos canit. Maxillæ non ſolum robuſtæ, ſed etiam pulchræ ſunt. Dorſo eſt cæruleo, coloris ſaturati, & uentre candido, a capite ad caudam pertinens aurea quædam linea in orbem deſinit.

Ex his colligunt nonnulli, aulopion eſſe quem lingua vernacula vocamus boniton, quem amiam eſſe demonſtrauimus. At notæ aliquot inſignes reclamant. neque enim cetaceus eſt piſcis ſicuti aulopios, neque lineam auream à capite ad caudam ductam habet, neque oculis eſt magnis patuliſque. Hæc duntaxat nota vtriq; communis eſt, quòd dorſo ſint cæruleo, ventre candido.

DE EODEM AVLOPIO COROLLARIVM.

A Mihi Oppiani, Ariſtotelis, & Æliani Aulopius, piſcis vnus videntur: qui & anthias, vel ſpecies anthiæ dicatur. Ab eo autem diuerſum puto quem Rondeletius pro quarta Anthiæ ſpecie pinxit. nam ſi idem eſſet, non putaſſet Rondeletius diuerſum ab Æliano eſſe deſcriptum. Cæterum εὐωπὸς dictus videtur, non à viſus acie vt Rondeletius conijcit, ſed quòd pulchris appareat oculis propter ſuperciliorum ſpeciem, vt Oppianus exponit: vel etiam magnis, vt Ælianus: Oculis (inquit) eſt patulis, rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos eſſe canit. Vnde & Iunoni βοῶπις epitheton, pro μεγαλόφθαλμος. Εὖ quidem in compoſitione videtur & magnitudinem & pulchritudinem poſſe ſignificare. Εὐώψ, ὁ καλοὺς τοὺς ὦπας, ὅ ἐστι τοὺς ὀφθαλμοὺς: ἢ ὁ καλὸς φαινόμενος τοῖς τῶν ἐρώντων ὀφθαλμοῖς, Euſtathius. Βοῶπις, ἡ μεγαλόφθαλμος, ἢ ἡ ἱλαρῶς βλέπουσα, Idẽ. Apud eũdẽ lego galeã αὐλῶπιν cognominatã τὴν ἐκ μέσου ἀνατείνουσαν εἰς αὐλὸν τινὰ ἤγουν τὸν καλούμενον φάλον, εἰς ὃν ὁ λόφος ἐνίσταται, ὡς ὁ λόγος λέγει. hoc eſt, quæ in ſummo quẽdã ceu canaliculũ habeat (ſiue ſimpliciter, ſiue qui in acutum exeat) phalon alio nomine vocant, cui criſta inſerebatur. Alias etiam interpretationes in Lexico Phauorini leges. Αὐλωποὺς hos piſces Oppianus propter carmen dixiſſe videtur. Ariſtoteli & Æliano αὐλωπίας vocatur: & Athenæo lib. 6. αὐλωπίαι nominantur inter alios piſces. Archeſtratus apud eundem ταυλωπίαν vocat, his verbis: Καὶ νεαροῦ μεγάλου ταυλωπία ἐν θέρει ὠνοῦ κρανίον. ego malim ſic legere καὶ νεαροῦ μεγάλου τ' αὐλωπίου: quamuis & αὐλωπία Doricè dici poſſet in genitiuo, ſed Archeſtratus non ſcripſit Doricè. Αὐλωπίας, κοιλόφθαλμος, Varinus. Numenij carmen

quod

quod citat Athenęus, Ἀχονίας, κιγκάλους τε, καὶ ἀλλοπίω (forte αὐλωπίω, vt ω ſit verſum in o per ſyſtolen) τρώχου, ꝓ ane corruptum apparet vel ex proſodię, & metri ratiõe, quod hexametrum eſſe debebat. Cõſtaret ſi legeres, Ἀχονίας κίχλας τε, καὶ ἔλλοπας, ἠδὲ τράχουρον. A Neapolitanis de piſcatore probo viro accepi piſcem quendam vocari Aulopenam: ſed cum hunc non viderim, neq; ille mihi quantislibet propoſitis præmijs vno toto menſe piſcem capere potuerit, certi nihil tibi repræſentare poſſum. hoc tantum adſcripſi, vt qui Neapoli verſantur docti, aduertant num rectè Aulopenam vulgò nominent, Gillius.

Aulopios (inquit Ælianus) quàm inſidioſis captionibus comprehendatur, mihi ſicut auditione accepi, exponendum eſt. Homines ad piſcatum prudentes, loca vbi domeſticas ſedes & commorationes arbitrantur Aulopias tenere, ex ſpeculatione pręcipiunt & præſumunt. deinde poſtquam permagnum piſcium Coracinorum numerum retibus ceperunt, & nauem ſuam firmauerunt, ſtrepitum quendam more veſparum faciunt, & Coracînos ad illiciendos eos prætendunt. Vbi verò ij ſtrepitum exaudierint, & eſculentam illecebram animaduerterunt, alij aliunde eò ire pergunt, & gregatim circum nauim piſcatoriam errant: atque eatenus & plauſu & cibo ad piſcatores manſueſcunt, ſiue meo iudicio eſcę cupiditate capti: ſiue, quemadmodum piſcatores inquiunt, ſuo permulto robore nitentes, vt non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures ſunt, quos ſanè piſcatores vt beneficos ab alijs internoſcunt, fœdereq; cum ijs deuinciuntur, pacemq; ſeruant. Eos tanquam duces ſectantur alij feri Aulopiæ, quos vt piſcatores & capiunt & occidunt, ita à manſuetiorum (quos columbis allectatricibus contulerim) captura ſe abſtinent, quaſi fœdus quoddam cum ijs ſancitum habentes. Nec verò piſcator bene peritus, quantalibet inopia premat ur, manſuetum Aulopiam prudens & ſciẽs comprehendit. quinimò ſi eum ipſum imprudens ceperit, non mediocri dolore afficitur. Capitur autem hamo transfixus, aut mortifero vulnere ictus. ſed & alijs modis hi piſces capiuntur, Hæc Aelianus. Vide etiam ſupra in Anthia ſimpliciter E. Καὶ νεαρῆς μεγάλου ταυλωπία (vel potiùs, μεγάλου τ' αὐλωπίας) ἐν θέρει ὠνοῦ Κρήνιον, ὅταν (forte Κρήνιος ὅταν, vel Κρήνιον αὖ) ἀέθων πυμάτην ἀψῖδα διφρεύῃ. Καὶ τὸ δ' ἅπτει θερμὸν τηχέως, καὶ τρίμμα μετ' αὐτοῦ. Ὅπλα δ' ἀμφ' ἐξελκύσον ἐλῶν ὑπόγλαυκον αὐτοῦ. ANTHRACIDES vel Anthraces, Ἀνθρακίδες, Ἄνθρακες, piſciculi ſuper prunis aſſari ſoliti. Ἀνθρακίδων ἄλλων πῶν. Ariſtophanes alicubi. Ἐνθρακίδες (apud Varinum prima etiam per alpha ſcribitur, non probo) parui piſces aſſi. omnia quidem quæ ſuper prunis aſſantur, ἐνθρακίδια vocabant, Scholiaſtes in Acharnenſes Ariſtophanis & Suidas. Ἀνθρακίζομαι, Ariſtophanes in Auibus: αὐτὸ τὸ ἀνθρακας ἐσθίομεν. ἔστι δὲ εἶδος ἰχθύος λεπτόν, ὃ παροπτῶντες (ὅπερ ὀπτῶντες, Suidas) ἐσθίουσι, Scholiaſtes. ἢ ὀπτὰς ἐσθίομεν, ἢ ἄνθρακας ζωπυροῦμεν. Suidas.

DE APRO RONDELETIVS.

ΚΑΠΡΟΣ piſcis nomen eſt apud Ariſtotelem & Athenęum, à Gaza aper dicitur: nam Latinè κάπρος aprum ſignificat, non caprum vt * quidam aliquando verterunt. An verò piſcis quẽ hic exhibeo, aper ſit, pro certo nondum habeo: ſed cùm rarus admodum piſcis iſte ſit, & notas inſignes habeat, ſtudioſos celare nolui, ſed propoſita pictura inuitare ad rem diligentius expendendam, vt tandem quis ſit piſcis iſte, conſtare poſſit. A

** Plinius*

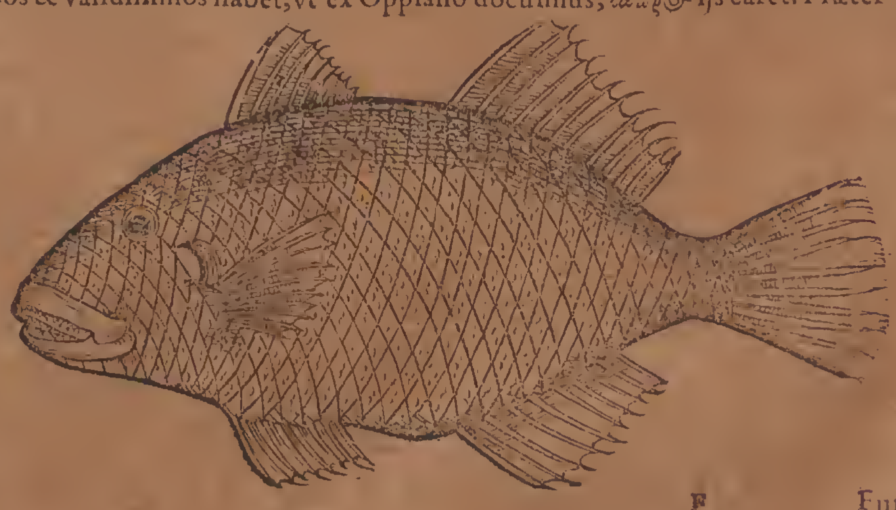

Eſt autem ſquamoſus: nihilominus tamen præduro, ac veluti aſpera & villoſa cute tecto corpore, ferè rotundo compreſſo, rubeſcente: oculis magnis, roſtro oblongo, & obtuſo ſuis modo ſine dentibus. mox à capite ſecundum dorſi longitudinem, aculeos habet præacutos. duros, lõgos, rectos, ſetas eſſe diceres, inęquales nam primi breuiſſimi ſunt, medij longiſſimi, poſtremi medijs minores & primis maiores. Pinnas duas ad branchias, in ventre duas alias, multis firmisq; aculeis & à ſeſe diſiunctis conſtantes. A podice tres aculeos, breues & acutos. Cauda in vnicam pinnam deſinit. Athenęus inter τραχύδερμα numerat ex Ariſtotele, quæ nota aptiſſimè quadrat. eſt enim duris aſperiſque ſquamis operto corpore. Dicat aliquis Ariſtotelem κάπρον fluuiatilẽ facere, & in Acheloo amne vocalem: cum hic noſter marinus planè ſit. Id equidem fateor, ſed Athenęus hunc Ariſtotelis locum mihi ſuſpectum reddit, qui ex Ariſtotele adfert σκάφρον φθέγγεσθαι καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, vt fortaſſe σκάφρον legere oporteat apud Ariſtotelem pro piſce alio: vel corruptus ſit locus Athenæi, & κάπρον pro σκάφρον reponendum ſit. (*pro σκάφρον legendum σκάρον cum Euſtathio: fluuiatilem autem pro apro Acheloi ... vide n. ſ. a in Porcis.*) Nemo autem exiſtimet κάπρον & καπρίσκον idem eſſe: certiſſimis enim notis à ſe diſcrepant. καπρίσκος dentes & acutiſſimos & validiſſimos habet, vt ex Oppiano docuimus, κάπρος ijs caret. Prætereà καπρίσκος ab Athenęo dicitur durus, virus olẽs; κάπρος verò, ex Archeſtrati peritiſſimi artis opſonatricis ſententia ſummopere laudatur. B

Capros ſl Ariſtotelis Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 11.
Lib. 8.
Capriſcos quid differat a Capro.
Lib. 7.

DE ALIO APRO, BELLONIVS.

Capros Ariſtoteli, Plinio Caper, alijs Aper, piſcis eſt quem amnis Achelous gignit, qui nonnũquã grunnire creditur

F

B Eum primum apud Epidaurum, quam nunc Ragouſam vecchiam vocant, conſpexi, Cyprini magnitudine. Hic aliorum piſcium more branchias non habet detectas, quanquam quaternas intus conditas ferat, vt Exocœtus & Muræna. Os paruum oſtendit, in quo dentes albi, humanis æmuli, in gyrum ſiti ſunt. Duas fert in tergo pinnas, quarum prior, fortibus aculeis obſirmatur: quibus audacter, ſi quos piſces oderit, aggreditur: pelle integitur dura atq; aſpera, qua ligna expoliri poſſunt. Squamis caret. Altera pinna tergoris vicenis neruis conſtat: Corpus habet circinatum & planum. Lineas fert cancellatas in cute. Vnam vtrinque gerit in lateribus pinnam. Oculos ſurſum in capite ſitos: Pinnam in cauda rotundam. In ſumma, piſcis hic aliorum non ſeruat normam.

A Et cum Capriſcus, quem in † Trago piſce deſcripſi affine nomen habeat cum Capro, cauendum eſt tamen ne nomenclatura Apri, Capri & Capriſci te decipiat. Illyrii piſcium affinitate decepti, piſcem iſtum (*Bargler*) vocant: ſed vox ea Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus tornatum habet. Erit forſan is, quem Athenæus porculum fluuiatilem vocat: quem etiam ex Ariſtotele vocalem eſſe tradit, Hæc Bellonius. Idem in Gallico libro de Delphinis, &c. eundem hunc aprum, à Rondeletij apro diuerſum deſcribens, piſcem ait eſſe rarum, in templis tantum aliquibus pendentem à ſe viſum, excreſcere ad magnitudinem carpæ: iconem à ſe exhibitam ad viuum effictam eſſe.

† Ego in Trago Bellonii nullam Caprisci mentionem inuenio.

COROLLARIVM.

Rondeletij aper cum aliàs differt à Bellonij apro plurimum, tùm quòd ſquamas habet. Bellonij verò caret. Bellonij quidem aper, fluuiatilis videtur: Rondeletij marinus eſt piſcis, quem à figura roſtri aculeorumque ſetas referentium ſic appellandum cenſuit: cum veterum aper à voce & grunnitu hoc nomen tulerit. Bellonius quidem ſuum fluuiatilem eſſe non aſſerit, ſed inſinuat, Athenæi porculum fluuiatilem eſſe conijciens. Rōdeletij verò marinum aprum, hyænæ, vel capriſci (quo cum plurima habet communia) ſpeciem eſſe coniecerim.

Qui caper vocatur in Acheloo amne grunnitum habet, Plinius. Piſces vocem non ædunt: ſi qui tamen ædere dicuntur, vt piſces Acheloi (Hermolaus in tranſlatione Themiſtii addit, capri dicti) branchijs aut alia quapiam parte ſonant, Ariſtot lib. 2. de anima. Piſces non omnes muti ſunt: ſed lacerta (lyra, Ariſtot.) chromis & aper grunniunt, Ælianus. Aper ſingulas branchias vtrinq; habet, eaſq; duplices, Ariſtot. Rondeletius branchiarum numeri non meminit, Bellōius quaternas ſuo apro tribuit, eaſque intus conditas, non detectas. Varinus κάπρον interpretatur phagrum piſcem. ſed is πάγρος potiùs quàm κάπρος alio nomine dici ſolet. Piſcium quidam ſunt σκληρόστομοι καὶ τραχύδερμοι, ὡς κάπρος. Athenæus Ariſtotelem citans. Huius piſcis (inquit idem) Dorion quoq; & Epænetius meminerunt. Capros ex Argo apud Philemonem laudatur, Athenæus & Euſtathius. Apriculum piſcem ſcito primum eſſe Tarēti, Ennius vt citat Apuleius. credibile eſt autem piſcem illum non alium eſſe quàm capron Græcorum.

Αὐτὰρ ἐπὴν Ἀμβρακίαν ἔλθῃς ὀλβίαν χώραν,
Τὸν κάπρον ἂν γ' ἐσίδῃς ὠνοῦ, καὶ μὴ καταλείπε
Κἂν ἰσόχρυσος ᾖ, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων. τὸ γάρ ἐστιν νέκταρος ἄνθος.
Τοῦτο δὴ (ἰχ) ἡμῖν ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν,
Οὐδ' ἐσιδεῖν ὄσσοισιν, ὅσοι μὴ πλεκτὸν ὕφασμα
Σχοίνου ἐλειοτρόφου κοίλου χέρεσιν ἔχοντες
Εἰώθασι δονεῖν ψήφους λίθωνι λογισμῷ,
Ἀρθμὸν μηλείων θυ' γλυ' δώρημα τε βάλλων (βάλλοντες, ſi verſus pateretur,) Archeſtratus apud Athenæum.

Senſus eſt caprum ne videri quidem poſſe niſi à ditiſſimis.

Aper pelle eſt aſpera & dura. hunc piſcem vidi Venetijs in foro diui Marci conditum in opificis cuiuſdam officina pendere. Cum Thraci cuipiam oſtendiſſem, Capriſcum dixit à ſuis nuncupari ſolere: cumq; huius pictam effigiem Siculis piſcatoribus oſtendiſſem, porcum eſſe affirmarunt, Gillius. Piſcis quem antehac aliqui pro apro deſcripſerunt, vulpes marina eſt, Bellonius. videtur autem notare Gilliū. ſed quam ille vulpem facit, muſtelus centrines eſt Rondeletij. ita quidem vt ſentirent aliqui, tum cutis aſperitate, tum nomine (Venetijs enim porcum appellant) induci potuerunt. Eadem occaſione (nominis ſaltem) hyænam piſcem, aliqui centrinam eſſe putauerunt. ſed nimium leuis & friuola eſt ex ſolis nominibus coniectura. Sunt & ὕες piſces Epicharmo nominati, de quibus dubitat Athenæus an iidem ſint κάπροι. Athenæo non Synagrides tantùm, ſed Syagrides etiam inter piſces ſunt: eſt autem ſyagros Græcis fera, quæ Latinis aper. Capriſco piſci in C. elemento locus erit. De diuerſis etiam aliis porcini generis piſcibus, in Porco dicetur. Aprum cetaceum nominauimus belluam quandam ex Cetis ab Olao Magno delineatis, infrà inter Cete.

APOLECTVS, vide in Thunno.

DE APORRHAIDE, MVRICVM GENERIS, *vt videtur. Rondeletius.*

Lib. 4. de hiſt. cap. 4.

APorrhaidum duobus in locis meminit Ariſtoteles. Gaza murices interpretatus eſt. Natices (inquit) ſaxis adhęreſcunt more patellarum & Muricum, (aporrhaidum in Gręco,) ac cæterorum generis eiuſdem: nec niſi tegmine dimoto adhęrent, quod velut operculum ſibi poſſident. Vſum enim quem biualuibus pars vtraque adminiſtrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, qua oris habitus, (*qua & os continetur.*) Modus hic idem Muricibus, (ἀπορρᾳΐσι) purpuris, atq; omnibus generis eiuſdem. Ex his ſunt qui dubitandi occaſionem ſumant, ſint ne Aporrhaides in Muricum, an in Lepadum genere. In Lepadum quidem genere nec ab Ariſtotele, nec ab vllo alio diſertè ponuntur: duas enim dūtaxat Lepadum ſpecies ponit Ariſtoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere eſſe inde effici putant, quòd Lepadum more ſaxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quamuis Lepadum more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiuſdem generis eſſe cum Lepadibus. Etenim Neritæ adhærent vt Lepades, vt ibidem dicitur, tamen à Lepadibus genere differunt. Quod ſi quem mouere debuit Ariſtotelis locus, in quo vnà cum Lepadibus Aporrhaidum meminit: & is qui mox ſequi-

Aporrhaides non eſſe ex lepadum genere. contra Bellonium.

ſequitur, ab ea ſententia abducere debuiſſet, in quo cum Purpuris & turbinatis Aporrhaidas numerat: Modus hic idem aporrhaidibus, purpuris, atq; omnibus generis eiuſdem.

Quare Aporrhaidem in turbinatorum genere eſſe cenſeo, vt ex ſuperiore Ariſtotelis loco diligentius animaduerſo perſpicuum eſt. Etenim vt Lepades adhærent ſaxis: ita Neritę, Aporrhaides, & omnes eiuſdem generis adhærent ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam Lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente affixæ ſunt: Neritæ verò & Aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa: quemadmodum videmus Cochleas terreſtres ſaxis, & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti ad glutinaras. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum Neritarum, Aporrhaidum, atq; aliorum turbinatorum eundem pręſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, cluſilibus & reſeratilibus, à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta, & addito foramini carnem oſtendenti operculo, tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur Neritas & Aporrhaides in turbinatis haberi. Aporrhaidem rectè Muricem mihi videtur Gaza conuertiſſe, ab aculeos multos & longos, atq; acutos, quibus Murices omnes armati ſunt, qualis eſt hîc quem proponimus.

Aphorrhaidē à Gaza rectè muricem verti.

Dicam preterea quod ſuſpicionibus & coniecturis tantum inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe eius Muricum, ſiue turbinatorum gēeris, cuius mentionem facit Plinius libro 32. Muricum generis ſunt quę vocant Græci Colycia, alij Corythia, turbinata ęquè, ſed minora multò: efficaciora etiam, & oris habitum cuſtodientia. Quod Muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Atheneo Colycia ſiue Corycia. Etenim Chamæ genus quoddam Græcis ait vocari κωρύκας in Macedonia, quas Athenis κοσιας dicant. Cęterùm eas non muricibus, ſed (vt dixi) Chamis pręſertim tracheis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe in huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas.

Plinii locus de colycys vel corythiis. Cap. 7.

Hermolai verba.

Corycia.

Hæc ſunt Hermolai verba, quæ verò conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Atheneo emendari poteſt. Nam ſi κωρύκων nomen Chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minime poteſt. Neq; illud verum, affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſq; cōueniat, ob id Chamis etiam tribui in calce operis. neq; enim ideo poſt Chameglycymeridas ponit Colycia ſiue Coryphia, quod Chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt Chametracheas, Chameleos, Chameglycymeridas, ſubiungit Colycia, & Coryphia, quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco Coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis ſiue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Ariſtoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κορυφὴ ad omnia extrema & ſumma transfertur. inde κορυφαῖον, quod ſummum eſt & extremum. Vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, Coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quòd multò minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpicionibus habeantur.

Contra Hermolaum.

Coryphæa.

COROLLARIVM.

Apud Plinium in fine libri 32. pro corycia, aliàs legitur corophia: vtrumuis legas, commatis, non puncti, nota ſubſequi debet, vt per appoſitionem mox legatur, concharum genera. Plinius de buccino quædam ſcribit, quæ Ariſtoteles de aporrhaide: Vide in Buccino C.

DE APVIS SEV APHYIS GENERATIM.

RONDELETIVS.

MInimi piſces ſuæ paruitatis cauſa minimè negligendi ſunt, in paruis enim rebus ſæpe multa magna admiratione digna ſpectantur. Quis enim echeneida piſciculum non miretur? Quis non phoxinū fluuiatilem piſciculum ouis ſemper grauidum? Omitto atherinas, cobiten, aphyarum genera, aliáque permulta, quorum nonnulla ſine mare & fœmina ex aqua & limo: quædam ex ſemine nata, ad aliorum piſcium alimenta, vſusq; noſtros à natura condita ſunt. Verùm in tenui labor, vt ait poeta, nam præterquàm quòd piſciculorum differentiæ & naturę multiplices ſunt (differunt enim vita, quoniam alij paluſtres, alij fontani, alij foſſiles: differunt & partibus & moribus) ipſæ etiam res tam minutæ, minutam diligentiam curioſamq;, & attentionem poſtulant.

Minutorum hiſtoria non contemnenda.

Incipiam autem ab aphyis quæ minimæ ſunt. Dictę verò ſunt aphyę ὅτι αὖ ἀφυεῖς ὄντα, τῷ τε δυσφυεῖ, teſte Atheneo. Sic enim legere malo quàm διςφυεῖς, vt in vulgatibus codicibus legitur. id eſt, nominatæ ſunt aphyæ, quaſi non natæ. Quemadmodum enim α Græcis priuandi particula eſt, ita & δυς ſæpiſſime, id quod infinitorum nominum compoſitio oſtendit. At ſi quis vulgatam lectionem ſecutus διςφυεῖς dictas exiſtimet, id eſt, bis natas, quod temporis ſpacio Aphyæ pereant & denuo naſcantur, autore Ariſtotele, is ſimul cogitet non ἀφύας ſed ἀναφύας potius appellandas fuiſſe à renaſcendo. Nec ſentit Ariſtoteles ex ijs quæ interierunt, alias renaſci. Verum aliquando interire, & quodam tempore non reperiri, deinde ex eadem ſemper materia, ſcilicet ex terra arenoſa vel limo alias naſci. Quare aphyas potiùs ὡς ἀφυεῖς, καὶ δυσφυεῖς, id eſt, veluti non natas rectiùs dici cenſeo. Quæ enim propriè dicuntur aphyę [illegible] ſunt ἄγονοι authore Ariſtotele: id eſt, nec accreſcunt, nec procreant, de quibus mox fuſius. Plura aphyarum genera conſtituerunt veteres, quarum nonnullæ ex ſemine naſcuntur non diuerſorum piſcium vt nonnulli putant: (ſemina enim non commiſcentur, piſciumq; genera diuerſa coire à nemine viſum eſt, inquit Ariſtoteles, ſquatina ſola quæ ῥίνη dicitur: hoc facere creditur & βάτος, id eſt, raia: eſt enim piſcis qui ῥινόβατος appellatur,) ſed ex ſemine eiuſdem generis, vt gobionum, mænidum, mugilum. De his deinceps dicemus.

A

δυσφυεῖς. Libro 7.

Lib. 6 de hiſt. anim. cap. 15.

Ibidem.

Aphyarum genera.

Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 11.

DE APVIS IN GENERE, BELLONIVS.

Piſcibus quos litorales vocant, qui in ſcopulis ad litus viuunt: cutemq́; glabriorem habent, quàm vt ſquamoſi eſſe credi poſſint: adnumerari debent Aphyæ, vel Aphydii, (*Aphydia potius, ex Athenæo,*) Aphritides vel Aphri, Cobitides, Atherinę, Triglitides, Engraules, Coracidia, Boridia, Typhlenidia, & Membradæ, quas aliqui Phalericas Apuas vocant. Omnes è piſcium ſaxatilium genere, & cæteris piſcibus aptiſſima præda, vt Oppianus ſcribit. Apuæ omnes grandiori capite conſtant, oculos habent elatos & nigros.

COROLLARIVM.

Apud Athenęum vbi ſcribitur apuas dictas quaſi ἀφυεῖς ἢ διοφυεῖς: ego quoq; δυσφυεῖς legerim, vt & Hermolaus & Rondeletius, non quòd δυς vt ipſe putat, aliquando priuatiua ſit particula vt α στερητικὸν: ſed quòd imminuat aliquando vt α. quoq; interdum: vt δυσφυεῖς intelligantur, οἱ κακοφυεῖς, ἢ ὀλιγοφυεῖς. nam vt bene, pro valde accipitur: ſic malè & malignè, pro parum: vt malè gratus, herba malignè creſcens. Sed in illo malè etiam omnino priuatiuum eſſe poteſt. Sic mala punica quędam ἀπύρηνα dicuntur, non quòd pyrēnas non habeant, ſed eos minimos, vel minùs duros. Sunto igitur δυσφυεῖς, qui malignè & nimis puſillo corpore nati ſunt. vel qui malignè aut omnino non creſcunt. Accedit & Euſtathij autoritas, apud quem legimus, ἀφυὲς, ἀντὶ τοῦ μικροφυ-, ὅθεν καὶ ἀφύη ὁ ἰχθὺς λέγεται ὡς μικροφυὴς, ὡς ἐν ἰχθύσιν. Νάπυ (ſinapi) dicitur, quaſi ναφυ. ὅτι ἐστέρηται φύσεως. (φύσι pro cremento.) ἀφυὲς γὰρ καὶ μικρὸν ὥσπερ καὶ ἡ ἀφύη Athenæus. Plinius aphyen ἀπὸ τοῦ ὕειν dictam indicat, his verbis: Aphyen Græci vocant, quoniam is piſciculus è plunia naſcitur Sed cum aliter aphros quoq; aphritis & aphrye dicatur, aphyen pro aphrye dictam per ſyncopen à ſpuma non eſt abſurdum.

APVARVM GENERA, EO QVO DEINcepſ deſcribuntur ordine.

Apua vera. Cobites. Engraulis vel Encraſicholus, qui & lycoſtomus, vulgò Anchoia.

Phalerica. Apua mugilum. Apua Menidum & Mullorum. De piſcibus ſponte naſcentibus. Hepſeti. Atherina. Membras.

Belennus ſiue Blennus piſciculus carnis ſubſtantia apuam cobiten refert, & à Rondeletio inter Apuas deſcribitur: vt Sardina etiam propter ſimilitudinem qua apuam refert Phalericam. nos hanc in S. elemento, illum in B. deſcribemus.

DE APVA VERA.

RONDELETIVS.

A EX aphyis ea verè aphya dicitur, quę ab Ariſtotele ἀφρὸς, ab Athenęo ἀφρῖτις, à nonnullis ἀφύη, à ſpuma maris, vnde oritur, nominata eſt, vel à candore ſi Suidæ credamus, qui etiam ἐγγραυλὶς à multis dictā fuiſſe ſcribit, nec non Oppianus libro quarto ἁλιευτικῶν. Apuam Latini vocant, inquit Plinius, quoniam is piſciculus è plunia naſcitur. A Liguribus non nata appellatur.

Lib.31. ca. 8.

B Piſciculus eſt admodum exiguus, vix vnquam minimi digiti longitudinem æquans, ſæpius candidus, aliquando rubeſcens, nigricantibus oculis.

C Neq; gignit, neq; gignitur, ſed ex ſpuma & originem & nomen habet, vt dictum eſt. De huiuſmodi

Lib.6. de Hiſt. anim. cap. 15. aphya hæc Ariſtoteles: Naſcitur aphya è ſpuma in vmbroſis & tepidis locis, quando ex ſerenitate terra caleſcit, vt circa Athenas apud Salaminem & iuxta Themiſtoclēum, & in Marathone. locis enim huiuſcemodi ſpuma illa conſiſtit. Interdum etiam quum aqua multa è cœlo effluxerit, naſcitur in ſpuma excitata ab imbri. Vnde illi nomen ἀφρὸς à ſpuma Fertur etiam nonnunquam per ſumma maris, & in ſpuma conuoluitur, vt in ſtercore vermiculi. Eadem Athenęus: Aphyarum, inquit, plura ſunt genera,

Lib.7. quę ἀφρῖτις dicitur, è ſemine non naſcitur, vt ſcribit Ariſtoteles, ſed ex ſuperfluitante in mari ſpuma, imbribus multis collectis. Eadem ēt omnino Suidas. Aphyam Veneri ſacram eſſe, author eſt Athenęus, quia ipſa quoq; ex ſpuma genita eſt, vnde Ἀφροδίτη nomen inuenit. Apud eundem ab Apollodoro me-

Ibidem. retrices duæ Stagonium & Anthis ſorores Aphyæ dictę ſunt, quòd candidæ eſſent, graciles, & oculis p̄grandib. (*Antiphanes vero Nicoſtratidem Ἀφύαν aut dictam fuiſſe eandem obcurſum.*) Aphyam etiam ἀφρὸν (di-

Lib.13. ctam) ſcribit Ariſtoteles ex terra arenoſa naſci, quæ tempore interit & renaſcitur. Quam hic depinxi-

Lib.6. de Hiſt. anim. cap. 15. mus, ea proculdubio eſt, quæ ex ſpuma naſcitur, nulla repugnante nota in Liguſtico litore frequens: in ſpuma conuolui cernitur, nomenq; non natæ ei aptiſſimè quadrat. Inde etiam in alias regiones aſportatur, id quod de ſui temporis piſcatoribus ſcripſit Ariſtoteles, qui vt deportare poſſent, ſale conſper-

Ibidem. gebant: breue enim tempus durat aphya iſta, caput tantummodò & oculi reſtant.

F Prætereà adeò mollis, tenera, tenuisq; eſt, vt citiſſime percoquatur. Idem apud Athenæū Clearchus

Lib.7. Peripateticus ait ex Archeſtrato, qui Aphyam, quòd paruo igne egeat, iubebat in calidam patellā inijci, ac mox vbi ſtridere cœperit, auferri: (ſtridet autem vt primum ſenſerit ignem, ſicut & oleum.) vnde parœmia, ἴδε πῦρ ἀφύη ignem vidit aphya, quaſi vidiſſe modò ſufficiat ad decoctionem. Vel ἀφύη ἐς πῦρ, aphya ad ignem, dicitur, inquit Suidas, ἐπὶ τῶν ταχέως διαλυομένων id eſt, de iis quæ celeriter intereūt, aut abſumuntur, ſiue quæ facilè ac cito conficiuntur. Ferebatur & illud apud Gręcos ἀφύων τιμὴ τὸ ἔλαιον,

Ibid. Aphyarum honor oleum: quoniam in oleo coquebantur. Chryſippus Philoſophus autore Athenæò ſcripſit aphyam Athenis vileſcere ob copiam, & mendicorum eſſe opſonium, alibi in precio eſſe, multò etiam deteriorem. Lynceus Rhodiacas aphyas laudat. Archeſtratus aphyam omnem pręter Athenienſem & Rhodiacam vituperat. Aphya omnis humidum alimentum præbet, flatusq́; gignit. Nicomedi

†Narrat etiam Athenæus lib.1. Bithynorum regi, autore Suida,† cum aphyarum edendarum deſiderio teneretur, proculq́; à mari abeſſet, Apicius ille guloſus piſciculorum figuram imitatus, vt aphyas veras appoſuit. Erat autē huiuſmodi earum apparatus. Rapum fœminam in longiuſcula & tennia fruſta ſpeciem aphyæ referentia ſecuit, quæ in oleo cocta ſale & papauere aſperſit, ſicq; hac eum cupiditate liberauit.

Oppia-

Oppianus ſcribit timidum & imbecillum aphyarum genus (*quod engraules vocant*) omnium prædæ expoſitum eſſe, ob id in perpetua formidine viuere, & ſeſe in globos conglomerare, & ita ſe implicare, cōnectereque, vt diſſolui vix poſſint: ſæpe etiam horum aceruorum occurſu nauium curſus retardari. C.D. *Li. 4. Halieut.*

DE EADEM BELLONIVS.

Nonnatos vel Nonnados vulgus Genuenſe nominat, quaſi non adhuc prouectos dicere vellet. quorum duæ ſunt inſigniores differentiæ: peculiari autem nomine alii ab albedine† *Bianchetti* alij à rubedine *Roſetti*, & Romę *Peſci noui* appellantur, omnium quos aqua producit piſcium minimi. Sunt qui ſui generis eſſe aſſeuerent, non autem alterius progeniem: & quòd maiores euadere nō poſſint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni * piſcari ſoleant, feranturq́; eiuſdem perpetuò magnitudinis in forum, quòd tamen falſum eſſe comperi. Multi enim horum piſcium ter, quater, & quinquies eodem anno pariunt, vt Thriſſa, Trigla. Cyprinus: ac ſi quis attentius aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Męnas, Cephalos, Sargos, Sparos, & id genus piſces; quos ideò ſeorſim deſcribere propriis capitibus operę pretium fuit.

†De Bianchettis & Roſetis. Bellonius ſententiam infra quoq; leges in Apua cobitide *†capi*

CORÓLLARIVM.

Apua genus minimi piſciculi, Feſtus. Theodorus apluam interpretatus eſt, quia non alio principio ferè, quam ex pluuia generetur. Adeò puſilla eſt, vt ij, qui Niceam incolunt, Nonnatam appellent, quaſi nondum natam, id quod Græcum (aphyę) nomen indicat, Maſſarius. Saperdæ (Σαπέρδαι) ſunt apuę calamis diuiſæ & inueteratæ, (πεταρχευμέναι:) alii lardum, alii ſalſamenta apuarum interpretantur: eruditiores verò tomum piſcis cuiuſdam ſalſi. nam carcinum (lego coracinum) piſcem, Saperdam Pontici nomināt. Varinus. Nos alibi etiam plura de ſaperda dicemus. Γόνοι etiam pro apuis quidam dixerunt. nā cum ſemper exiguæ ſint, ſemper γόνος, id eſt fœtura aut fœtus recens exiſtimari poſſunt, vt de hominibus etiam noſtri vulgari diuerbio dicunt, *Kleine roſſzle bleybend lang fül.* Equi parui diu manent pulli. κ' ἀπὸ τηγάνε γόνον, Hegemon apud Athenęum. Epicharmus membradibus & cammaris apuas adnumerat, diſtinguens ab eis τὸν λεγόμενον γόνον. Et Archeſtratus, Τὸν γόνον ἐξαυσῶ, τὸν ἀφρὸν καλέουσιν Ἴωνες. Coquus apud Alexin lolligines, raiam, δῆμον & ἀφύας nominat, neſcio quid per δῆμον ſibi volens, niſi vltimam acuas, & pingue vel adipem intelligas. nam & πιάπιον mox nominat. Λιπαρὸς ἡ ἀφύη, Varinus: nimirum à pingui, quo valerica apua maximè abundat. ſed apud Ariſtophanem, λιπαρὸς epitheton eſt apuæ. vide infrà in H.f. Alius eſt liparis piſcis, de quo ſuo loco. Alforas, vel alforam, aſtaroz, aſturain, aſforus, Alberto & huius farina ſcriptoribus nomina ſunt corrupta pro apua. Quędam Gallicè apuam *Merlan* vel *Merland* interpretantur. Bellonio *Merlandfiſel*, Anglicè dictus piſcis, ex genere aſellorum eſt, vt & Rondeletio Merlanus. Piniciano apua Germanicè *Sengleu* dicitur: ſed is fluuiatilis piſciculus eſt, noſtri fundulum vocitant: à cuius ſimilitudine apua, præſertim cobitis, *Meerſengle* vel *Meergründele* dici poterit: apua verò de qua hîc agimus *Meerſeele* quoniam & lacuſtres piſciculos diuerſorum generum confertis agminibus natantes *Seelen*, id eſt animas (à paruitate) noſtri appellant. Eliota Anglus apuam coniicit eſſe piſciculum vulgo *Dace* dictum: quem ego leuciſci fluuiatilis genus eſſe audio, vandoſiam Gallorum. quare aliud Anglicum apuę quærendum eſt nomen.

A

Saperda.

Γόνος.

Apuas ſtrongylas, id eſt rotundas, Archippus apud Athenęum dixit. B

Apuæ ſponte naſcuntur ſine coitu, ex imbribus, ſpumeſcente mari. alię naſcuntur è limo, putreſcente ſcilicet vel ipſo, vel quicquid in fundo collectitium eſt, Oppianus. Apuę (inquit Ælianus) piſces ex ſeſe nec procreantur, ſed è limo enaſcuntur. cum enim cœnum in mari concreuerit, valde & limoſum & atrum efficitur, atq; ex ſua quadam voluptate, mirabili natura & vitali tepeſcit: atque in permulta animalia nimirum Apuas immutatur. Eæ autem ſic in putrido luto & ſordibus, tanquam lumbrici, generatæ, ad natandum maxime valent. Tumq; mirabili cauſa quadam ad ſalutaria impelluntur: eo nimirum, vbi ad tegendam vitam perfugia, & ad tuendam propugnacula habeant. Hæc autem perfugia ſunt ſcopuli magni & in ſublime eminentes: & cribani à piſcatoribus dicti, hoc eſt petræ in multiplices ſinus, tremebundorum fluctuum & ſaxifragarum vndarum verberatione, multo tempore excauatę. Hæc ideo abdita eis perfugia natura indicauit, ne fluctib. conuellerentur aut perirent. debiles. n. ſunt ad reſiſtendum & infirmę contra fluctuum incurſiones. Hic piſcis impatiens Solis fugit ad vmbras arborum, quas in aquas emittunt, calorem verò diligit, Albertus. Et rurſus, Nautæ ſuper hoc piſciculo referunt, ſi conſumatur putrefactus vſq; ad caput & ad oculos, adueniente aqua iterum renaſci: & tunc diu viuere, cum ante hanc ſuam regenerationem breuis ſit vitæ. Sed hæc ex Ariſtotelis verbis malè intellectis tranſumpta videntur. Apuę cibo non indigent: ſed ſufficit eis vt inter ſe lambant, ἀλλήλας περιλιχμήσασθαι, Ælianus & Ariſtophanis Scholiaſtes, ex Oppiano vt apparet. Tam denſis agminibus natant, vt totum qua natant, mare albicet, non aliter quàm area niue repleta adeò vt nullum terrę veſtigium in eà compareat, Oppianus.

C

Procreatio apuarum

Natatio. Refugia.

Cibus.

Apuę verriculis tenui filo contextis comprehenduntur, inutilibus alioquin ob exilitatem ad aliorū piſcium capturam, Ælianus, (& Scholia Ariſtophanis: in quibus ἅμματα pro νήματα legitur.) Lepus mar. in cœno gignitur, & ſępe vnà cum apuis capitur, Idem. E

Diphilus dixit aphyam grauis & difficilis concoctionis eſſe. Præfertur tamen inter cęteras vera apua quæ & aphrîtis dicitur. Apuę, membrades, trichides, & alij quorum ſpinas ſimul edimus, omnes inflare & humidum nutrimentum præbere ſolent, cum enim carnes citò admodum concoquantur ſpinę verò tardè diſſoluantur, (præſertim in apuis adeò ſpinoſis,) inęqualis & impedita vtrinq; concoctio peragitur. Elixari eos præſtat, ventrem inæqualiter ſubducunt, Athenęus Mneſitheus. † Ἀφύα ἐς πῦρ, id eſt, Aphya ad ignem, prouerbium in ea quæ celeriter intereunt aut abſumuntur, ſiue quæ facilè ac ſtatim conficiuntur. nam aphya piſcis mollis ac tener admotus igni protinus decoquitur. Frigitur autem in oleo feruenti: vnde fertur & illud apud Græcos, † Ἀφύων τιμὴ ἔλαιον id eſt, Aphyarum honor oleum. Effertur & ad hunc modum, Ἴδε πῦρ ἀφύα, id eſt, Aphya vidit ignem: quaſi vidiſſe modo ſufficiat ad decoctionem. Itaque ſi puella iam nubilis ſtatim ſponſo viſo incaleſcat, conueniet, Ἴδε πῦρ ἀφύη, Eraſmus

F

†Ἀφύη.

†Ἀφύων.

Rot. At mihi verba Suidæ, (& Scholiaſtæ Ariſtophanis,) ἐπὶ τῶ τέλος ὀξὺ λαμβανόντων, non rectè intelligi videntur de rebus ijs quæ celeriter intereunt aut abſumuntur, ſed ſimpliciter de illis quæ citò conficiuntur, vt in prouerbio, Citiùs quam aſparagi coquantur. Huic idem aut proximum eſt, Τάριχος ὀπτὸς ὀψὸς αὐτὸν ἴδῃ τὸ πῦρ, Tarichus aſſus mox vt ignē viderit, quod Atheneus prouerbii loco citat. † Ἀφύων τιμὴ, Aphyarum honos, (inquit alibi Eraſmus,) quoties humilibus exiguus quiſpiam honos contingit. nam aphya piſciculus eſt vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum quo frigitur: vnde iactatum illud, Ἀφύης τιμὴ τὸ ἔλαιον i.e. Aphyæ honos oleum. Meminit Scholiaſtes Ariſtophanis in Equites. Apua (non natus vulgò) cruda, multitudo oculorum collecta eſſe videtur: cocta verò, candida & iucundi ſaporis, Niphus. Cœpit garū & priuati ex inutili minutoq; (*quidā mutilato legunt*) piſciculo cōfici, apuā noſtri vocant, aphyen Græci. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. videtur autē non ex quauis apua, ſed ea ſpecie, quæ lycoſtomus dicitur, præcipuè garum fieri inſinuare: ex qua quidem optimum id parari docet Rondeletius. Iam patinas implebo meas, vt parcior ille Maiorum menſis apuarum ſuccus inundet, Auſonius de garo, vt Hermolaus legit, & pro apalaria reſtituit apuarum. Saperdam Photion pro apua inueterata & harundinibus infixa capit, Idem Hermolaus. Ex Apicio, Patina de apua: Apuam lauas, ex oleo maceras, in cumana compones, adijcies oleum, liquamen, vinum. alligas faſciculos rutæ & origanum: & ſubinde faſciculos cum apua elixabis. cum cocta fuerit, proijcies faſciculos, & piper aſperges, & inferes. Aliter patina de apua ſine apua: Pulpas piſcis aſſi vel elixi minutatim facies, ita abundanter, vt patinam qualem voles adimplere poſſis. teres piper & modicum rutæ: ſuffundes liquamen quod ſatis erit, & olei modicum, & commiſces in patina cum pulpis, ſic & oua cruda confracta, vt vnum corpus fiat: deſuper leniter compones vrticas marinas vt non cum ouis miſceantur. impones ad vaporem, vt cum ouis bullire poſſint: & cum ſiccauerint, ſuperaſperges piper tritum, & inferes ad menſam. nemo agnoſcet quid manducet. Patina de apua frixa: Apuam lauas: oua confringes, & cum apua commiſces. adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat: & cum ferbuerit, mittes aquā. cum duxerit, ſubtiliter verſas, facies vt coloret, œnogarum ſimplex perfundes, piper aſperges & inferes, Hæc ille libro 4. cap. 2.

Margin: † Ἀφύων. — Garum.

G

Ex aquatilibus ad renum & veſicæ vlcera congruit apua marina minima, aſſiduè comeſta, Aëtius 11.30.

H. a

Ἀφύη per η in recto ſingulari ſcribitur, non ἀφύα, vt Eraſmus Rot. habet: quanquam & Scholiaſtes Ariſtophanis & Suidas Ἀφύα ſcribant. Genitiuus pluralis paroxytonus eſt, ἀφύων, vt Gaza annotauit: cū cæteri omnes in ſecunda declinatione circunflecti ſoleant. Aphya dicitur etiam ἀφρὸς, id eſt ſpuma à colore: & vulgò Engraulis, Scholia in Equites Ariſtophanis. nos Engraulin non ſimpliciter apuam, ſed eius ſpeciem deſcribemus inferiùs. Ἀφύδια Ariſtophanes forma diminutiua protulit, Atheneus. Βῶκες ἀφύαι, σμαρίδες, nominantur ab Epicharmo. Attici plerunq; ἀφύας in plurali numero, rariſſimè ſingulari efferunt, Euſtathius. Πληθυντικῶς λέγουσι τὰς ἀφύας. Αρίσταρχος δὲ φησὶ ἀποδέχεται πληθυντικῶς διὰ τὸ χ. Scholiaſtes Ariſtophanis in Auibus: ego quid ſibi hæc verba διὰ τὸ χ velint, non video. Ariſtoteles tamen in ſingulari dixit, Ἡ δὲ ἀφὴ ἡ ἀφύη γένος ἰχθύων ἐστὶ, cum res ipſa pluralem poſtularet: de apuis enim diuerſis loquitur. Hic illud obiter annotârim, cum apua propriè dicta, γόνος vel γόνος θαλάττιος (vt Atheneus habet) nominetur, hoc eſt fœtura, vel maris fœtura: ex ipſo enim mari naſcitur, non vllis parentibus, vt ſcitè ἄγονον γόνον gripho quis appellet: ſunt enim ἄγονοι, id eſt ſteriles, Ariſtotele teſte: in verbis iam recitatis philoſophi, reliquas quæ impropriè vocantur apuæ γόνον ἰχθύων dici, hoc eſt nō ſimpliciter aut marinam, ſed piſcium fœturam: quòd ex parentibus procreentur, gobijs, mullis, mænidibus, vt putant. Rondeletio enim veriſimilis fit hæc quoq; genera ſua ſponte ſine coitu naſci, denominari verò à ſimilitudine ad piſces iam dictos. Apua vera ab Ariſtophanis ſcholiaſte & Suida Ἀφύα ἡ προηγουμένη dicitur, quæ nullis parentibus naſcitur, &c.

Epitheta, ex Oppiano: Ἀβληχρὸν, πλεῖον γένος. Ἠπεδανῆς ἀφύης ὀλιγηπελὲς ἔθνος. Οὐ μέν πω τι τέτυκται ἀκιδνότερον γένος ἄλλο Δειλαίης ἀφύης.

b

Ἀφύει, albicat, apud Hippocratem: ὥσπερ ἀφύης τὸ χρῶμα ἴσχει, (colorem non natiuum aut vitalem habet,) inde nomen adiectiuum ἀφυώδης, quod tali colore affectum ſignificat, Galen. in Gloſſis. Ego à colore apuarum piſcitiorum verbum illud ac nomen deduxerim: à quibus & meretriculæ quædam à bicantes. Apuæ ſunt cognominatæ, vt Atheneus refert. Bebrades quidem ſiue membrades apuarum generis πολιόχρωτας, id eſt colore incanas Ariſtophanes dixit. Et fortè hydropis, præſertim leucophlegmatiæ color, albus ſimul & tumori coniunctus, ſicut in ſpuma albedo, propriè ἀφυώδης diceretur.

F.

Ἀτὰρ τηγανιστὰς ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν, Pherecrates apud Athenæum. Ἀλις ἀφύης μοι, παρατέταμαι γὰρ ἐσθίων: Ariſtophanes in Antagoniſtis citante Suida, in Ἄλις: & rurſus in Θωπεύει: vbi non Antagoniſtis, ſed Tageniſtis (rectiùs puto) legitur: nam & Scholiaſtes Ariſtophanis ſic habet. videtur & prouerbiali ſenſu in hominem prolixè ineptéq; loquacem torqueri poſſe. Εἰ δέ τις ὑμᾶς ὑποθωπεύσας, λιπαρὰς καλέσειεν Ἀθήνας, Εὗρε τὸ πᾶν ἄν, διὰ τὰς λιπαρὰς, ἀφύων τιμὴν περιάψας, Ariſtophanes apud Suidam in Θωπεύει: item in Ἀφύα, vbi corrupte legitur, Εὗρετο πανδοξίαν τὰς λιπαρὰς &c. interpretatur autem λιπαρὰς ἀφύας ἀντὶ τοῦ λιπαρὰν τιμὴν, ἤτοι εὐτελῆ. Senſus verborum comici hic videtur: Si quis per adulationem pingues Athenas nominârit, idē quo apuę ſolent celebrari elogiū eis attribués, ille nihil non facile cōſequetur. Locus eſt in Acharnenſib. Οὐ πώποτ' ἀφύας εἶδον ἀξιωτέρας, Ariſtoph. in Equitib. hoc eſt, Nunquam apuas vidi vilioris precii. nam ἄξιον Atticis eſt εὔωνον, Scholiaſtes: qui etiam ſuo tēpore apuā aphritin Athenis valde expetitā fuiſſe ſcribit. Ἦν δὲ γήτειον προσαιτῇ ταῖς ἀφύαις ἥδυσμα τι, Ariſtophanes in Veſpis, tanquam de cibo lautiſſimo. Apicius quomodo Nicomedi regi apuas mentitus ſit, Rondeletius ex Suida refert. meminit & Athenæus libro 1. non tamen Apicium ille, vt Suidas, ſed alium quendam coquum Nicomedi artificioſas illas ex rapis apuas finxiſſe ſcribit, & Euphronis comici ſuper ea re verſus adfert: Apicium verò Traiano Cæſari cum in Parthia procul à mari eſſet, oſtrea recentia miſiſſe ait arte quadam reſeruata, ὄστρεα νεαρὰ ὑπὸ σοφίας αὐτοῦ τηρηθέντα πεμψάμενα. Archeſtratus Apuam omnem μίνθον, id eſt oleti inſtar contemnit, Phalerica quæ Athenis capitur, & Rhodiaca exceptis: Quod ſi guſtare (inquit) eas deſideras

Margin: Phalerica.

deras, ὁμοῦ χερὶ κνίδας ὀψωνεῖν τὰς ἀμφικόμους ἀκαλήφας εἰς ταυτόν. μίξας δ' αὐτὰς ἐπὶ τηγάνου ὅπλα, Εὐώδη τρίψας ἄνθη λαχάνων ἐν ἐλαίῳ.

Apuam Veneri ſacram fuiſſe ex Athenæo repetijt Rondeletius: meminit & Euſtathius. item Varinus, Apua (inquit) ſacra eſt Veneri: quòd vtræque è mari ſint prognatæ: ἡ μὲν ἀφύη, φυσικῶς: ἡ δὲ δαίμων, φυσικῶς, lego μυθικῶς. Sed Neptuno etiam eoſdem piſciculos conſecraſſe veteres, idem Athenæus author eſt: & priuatim apuam Phalericam Veneri ſacram extitiſſe. Οὔτ' ἀφύη νῦν ἐστιν ἐπὶ σοφῶς Οὔτ' αὖ βεβρὰς κακοδαίμων, Ariſtonymus apud Athenæum: Verſus prouerbialis apparet, in eum fortè qui aliquid amiſerit acquirendi alicuius gratia, quo tamen potitus non ſit: Vel in eum qui ex duobus diuerſis conſtet, aut partibus diuerſis ſe accommodet, ita vt neutrius ſit omnino: veluti ſi Iudęus à ſua religione diſceſſerit, Chriſtianam tamen non ſit amplexus totam. Sic autem legitur hic verſus apud Athenæum in Bebradũ mentione: in Apua verò bis mutilatus, primum: Ὡς οὔτ' ἀφύαν νῦν ἐσθ' ἁπλῶς. Ὡς οὔτ' ἀφύη μὲν ἐστιν ἁπλῶς. Vide infrà in Apua membrade F. Νῦν δὲ οὐδὲ ἀφύαν κινεῖν δοκεῖς, Hermippus apud Athenæum. nimirum in hominem nimis infirmum.

DE APVA COBITE.

RONDELETIVS.

ARISTOTELES explicata aphyæ natura tum ea quæ ex terrenoſa, tum ea quæ ex ſpuma naſcitur, hæc ſubiungit: Ἡ δὲ ἄλλη ἀφύη γόνος ἰχθύων ἐστιν, ὁ μὲν καλούμενος † κωβῖτις, κωβιῶν τῶν μικρῶν καὶ φαύλων οἳ καταδύουσι εἰς τὴν γῆν id eſt, reliquæ aphyæ piſcium ſunt fœtus, quæ quidẽ cobites dicitur gobiorũ paruorum & prauorum qui terram ſubeunt. vbi κωβίτης: gobionaria vertitur à Gaza, qui locum hunc Ariſtotelis peruertit his verbis. Reliqua apua fœtura piſcium eſt: quæ enim gobionaria dicitur, gobiones paruos, ignobiles, qui terram ſubeunt, creat. Imò creatur hæc aphyę ſpecies à gobionibus paruis & vilibus, non autem gobiones creat. Quod miror à Maſſario citante hunc locum in commentarijs ſuis in librum nonum Plinij, animaduerſum non fuiſſe. Nam ipſa Ariſtotelis verba perſpicuè interpretationem Gazę falſam eſſe conuincunt. Nec non Athenæus, qui ex mente Ariſtotelis de eadẽ re ita ſcripſit: ἑτέρα δ' ἐστιν ἀφύη κωβῖτις λεγομένη. γίνεται δὲ αὕτη ἐκ τῶν μικρῶν καὶ φαύλων τῶν ἐν τῇ ἄμμῳ διαγρομένων κωβιδίων:, id eſt, Alia autẽ eſt aphya cobites dicta, gignitur autẽ ex paruulis & vilibus gobijs, qui in † terra degunt & verſantur. Itẽ Suidas ſimiliter. Ergo aphya cobites eſt, quæ ex gobionum ſemine procreatur, nunquam ad gobionum magnitudinem accedens, alioqui gobionibus marinis ſimillima eſt. Corpore eſt rotundo, pellucido, dorſo latiuſculo, colore candido, nigris aliquot maculis aſperſo, cauda varia, oculis quodam modo ſupra caput poſitis. Pinnæ eædem ſunt illi quæ gobionibus, maximè illa gobionibus peculiaris, barbæ inſtar propendens ex ea ventris parte, in qua binæ ſunt in alijs piſcibus. Hepar lactei coloris, & in eo fellis veſica. Splen rubet. Inteſtina & peritonæum ex albo nigreſcunt. Cor ex albo rubeſcit.

A Lib. 6 de Hiſt. animal. cap. 15. † κωβῖτις

Cap. 37.

Lib. 7.

† arena. B

A

Noſtri loches de mer appellant. Eſt enim ijs piſciculis quos Galli *loches* vocant, tam ſimilis vt vix ab his diſtinguatur. Differunt tamen corporis figura. Eſt enim hæc (apua) gobionum inſtar corpore rotundo, non compreſſo: illi verò (lochæ fluuiatiles) corpore depreſſo & longiuſculo. Cum verò nullus ſit omnino piſciculus, qui propiùs ad formam gobionum accedat, quàm qui hîc à nobis exhibetur, certum eſt aphyam cobiten eſſe, quæ † grauis eſt, & difficile coquitur, veluti reliquæ aphyæ.

† F Cobitis ſtagni mar.

Eadem aphya cobites in ſtagno marino frequentiſſima eſt, & loche vocatur: colore & figura à gobionibus non differt, ſed magnitudine. parua enim ſemper manet: gobiones multò magis augeſcunt. Item à fluuiatili differt quod breuiore ſit & craſſiore corpore, fluuiatilis longiore & graciliore.

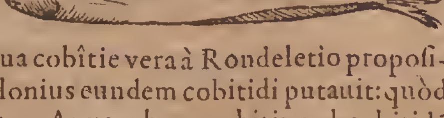
DE EADEM BELLONIVS.

Hepſeti.

Qui Venetis in piſcaria diuenduntur piſciculi, quos vulgus Marſionos vocat, hi ſanè ſunt Græcorum Cobitæ & Hepſeti: ſic enim Dorion huiuſmodi litorales piſciculos nominauit, quos omnes ex Atherinis piſciculis procreari cenſet, qui in foſſulis relinquuntur, Nilo recedente. Ego verò à Gobijs naſci putauerim, & vulgo noſtro vocari Menuiſe, (*alius eſt Menous Anglorum, de quo in Phoxino dicemus.*) Terentius minutos piſciculos nominauit. Triglites.

Trigliten Dorion vocauit piſciculum omni anni tempore ferè apparentem. Siquidem quum Trigla ter anno pariat, Triglites Aphyæ gen[us] ſemper apparere poteſt. Hi ſunt piſciculi Aphridites, quos Genuenſes Roſſetos nominant. Nam qui piſciculus Hiceſio Cibotis (legendum Cobitis) dicitur, is eſt quem etiam Ligures bianchetum ab albo colore vocant. Sunt enim (inquit Hiceſius) in Aphyarum genere quidam albi & admodum tenues ac ſpumei, quos Cibotides (Cobitides) nonnulli appellant. Roſſeti. Biancheti.

COROLLARIVM.

Piſciculus à nobis delineatus, Venetijs Marſio nominatur: Petrus Gillius veterũ cottum eſſe putabat. Piſces quoſdã (inquit) gobioni ſaxatili propemodum ſimiles, Ariſtoteles cottos nominat, quos adhuc nonnulli coranos nuncupant. Mihi quidem apua cobitie verà à Rondeletio propoſita videtur: Marſionem tamen huc apponere volui, quoniam Bellonius eundem cobitidi putauit: quòd ſi ea non eſt, omnino tamen à genere apuarum ſeparari non debet. Apuam hanc cobitin vel cobitidẽ dixerim à recto cobitis, non cobiten à recto cobites. nam κωβίτης vocabulum Græcis maſculinum eſt, nec poteſt cum aphya fœminino coniungi: κωβῖτις verò penanflexum per iôta in vltima, ſicut & in penultima, fœmininum eſt. Germanicè hunc piſciculum à ſimilitudine vocare licebit *ein Meergrundel*. Ex apua cobitide encraſicholi naſcuntur, Athenæus. Apua alba cibotis (cobitis) dicitur: & hepſetus piſciculus minutus eiuſdem generis eſt, Diphilus Siphnius. Ex cobitide encraſicholi fiunt. cobitis alba, tenuis, & ſpumea eſt: alia verò quædam (apua ſcilicet) ſordidior & craſſior, Athenæus.

Cotti. Corani.

D E

DE ENCRASICHOLIS, QVOS ALII ENGRAVLES, ALII LYCCSTOMOS APPELLANT, Rondeletius.

E *Icon Bellonii pinnam etiam à podice habet, & illam quæ in dorſo eſt multò maiorem.*

A INTER aphyas numerantur encraſicholi ab Ariſtotele, Athenæo, Suida. Verùm hi (*Athenæus & Suidas è Stholiaſte Ariſtophanis*, ex aphya cobite encraſicholos gigni ſcribunt: ille ex aphya, quæ in Athenienſium portu naſcitur. Vt vt res iſta habeat, encraſiocholos eos eſſe exiſtimamus, quos noſtri cum Prouincialibus Anchoies appellant. Dicuntur etiam Aeliano λυκόστομοι, & ἐγγραύλεις, quam tamen poſtremam appellationem primo aphyarum generi ab Oppiano & Suida tributam fuiſſe diximus. Encraſicholi verò nominati ſunt ὡς ἐν τῷ κρατὶ τὴν χολὴν ἔχοντες. id eſt. quòd in capite fel habeát. Ab oris forma λυκόστομοι.

Anchoies. Lycoſtom.i.

B Piſciculi ſunt digiti magnitudine, aliquando paulò maiore: ſine ſquamis, roſtro acuto, ore maximo, habita corporis ratione, eiuſque ſciſſura magna, vnde lycoſtomi nomen. Dentibus carent, ſed maxilla vtraque ſerræ modo aſpera. Branchias paruas habent & duplices, pinnas totidem. Cor oblongum & acutum: hepar rubrum, maculis rotundis conſperſum. Ventriculi appendices multas & nigras. Venter eſt molliſſimus, quam ob cauſam ſtatim abſumitur. ouis ſcatent rubentibus. pro corpuſculi magnitudine ſanguine abundant, & carnoſi ſatis ſunt: vnde fit vt delicatiores, molliores, ſuauioreſque ſint. Spinis carent, excepta dorſi ſpina, quæ tenuis admodum eſt, vt dentibus negotium vix faceſſat.

F Sale conditi aſſeruantur, & in garum vertunutr: quod ne corrumpatur, non niſi truncato capite cō-

A diuntur, cum quo fel vnà cum hepate: cęterisque viſceribus & inteſtinis tollitur.

Lib. 31. cap. 8. Mutilatus piſciculus.

De hoc piſciculo loqui Plinium autumant, quum garum fieri ex mutilato piſciculo ſcribit. Quo loco alij minuto, alij minimo pro mutilato legunt. Quòd veros encraſicholos exhibeamus, teſtes ſunt locupletiſſimi, qui Græciam hodie incolunt. affirmant enim quos Anchoies dicimus, encraſicholos etiam hodie in Græcia vocari.

F Ex his optimum conficitur garum, ſi ſale conditos Soli exponas, donec caro diſſoluta fuerit. Hinc optimum remedium ad deiectam appetentiam recreandam, ad craſſæ pituitæ attenuationem, citandamque aluum. Huius gari vice ſępiſſimè ipſe domi hoc modo parandos iubeo. Primum piſciculos, vt aſſolet, conditos & illotos, cum aceto, oleo, & api; folijs in patinam inijci, deinde ſuppoſitis prunis tamdiu agitari, dum omnino in liquorem abeant: id oxelæogarum meritò nuncupari poteſt, præſtantiſſimum condimentum, & ad ea quæ paulò antè dicta ſunt, efficax. Quæ parandi ratio longè melior videtur, quàm quę veteribus in vſu fuit: nihil enim vitij aut putredinis oxelæogarum noſtrum contraxiſſe poteſt, cum ſępe ſupputri garo origano ſit opus, iuxta veterum prouerbium: Putre ſalſamentum amat origanum, quod hodie quoque Romæ obſeruari videmus. Nunquam enim encraſicholos vendunt ſalſamentarij ſine origano.

Garum.

E F Magna iſtorum piſciculorum copia in Prouincia capitur noctu è nauiculis igne accenſo: magna itē Baionæ: ſed hi maiores ſunt, illi ſuauiores & molliores. Crudi etiam cum oleo & ſelino eduntur.

DE EODEM BELLONIVS.

Qui latine (minus communi vocabulo) haleculam nominat.

A Piſces, quos Galli & Hiſpani *Anchoy* dixerunt, Veneti Sardonos nominarunt, ad Chalcidum differentiam, quos illi Sardellas vocant: ſed Romani pro Sardonis Sardas intelligunt: Tractus litorum Ligurię incolæ, Cueuri, Cueunari, vel Cueuneuri appellitant, ſicque Genuenſes: Romanū vulgus *Alici* nominare mauult, quaſi Haleces diceret: Incrementi minuti piſces ſunt Haleculæ, ſed in ſalſuris cæteris omnibus meliores euadunt: vt earum Muria, in ſapore, inferior Garo non ſit.

B Sui generis piſcis eſſe vel ex hoc probari poteſt, quod Columella inter piſces annumerat, qui ſunt incrementi parui: Digito enim raro longiores & craſſiores euadere comperiuntur. Et quemadmodum Harengus Celerinum refert: ſic quoque Halecula Sardinam. Is prorſus ſquamis caret, & branchias exteriores latas gerit.

C Spurcitijs, cœno & arena veſcitur. Et quemadmodum Anates & Anſeres roſtris cœnum commouent, & eo ſeſe exaturant: ſic etiam Haleces, quæ cum Sardinis ſæpenumero capi ſolent, arenis & ſpurcitijs exaturatæ comperiuntur.

B Si tu Haleculam interijcias inter oculi aciem & ſolem, omnino eam tranſparere videbis, dempta tamen linea argentea, quæ vertebras ſpinę comitatur, quæ ſanguinem continet. Exiguam in ſummo tergore habet pinnam. Cauda ei bifurca eſt. Corpore magis tereti prædita eſt quàm lato. Pinnis lateralib. ſi bene memini, caret. Caput magnum ei eſt. Hoc habet mirabile, quòd dum oſcitat, amplum os aperit, vt ſerpentis potius os, quàm piſcis appareat Hinc meritò Græci olim Lycoſtomoſ, ſiue os lupinum nuncupauerunt. Alij nonnulli Lupum ſimpliciter dixerunt. Linguam nullam habere, nec linguę rudimentum creditur.

F Solent præcindi Halecularum capita, antequàm ſaliantur. Nam gnari piſcatores ſciunt tantam ineſſe amaritudinem in felle eius, vt id vnà cum capite auferant. Quo fit vt ferè ſemper ſine capitibus in doliolis conditæ nobis deferātur. Salitæ, crudę ſemper eduntur. Hyeme vt plurimùm à fine Decembris vſque ad quadrigeſimam (quo tempore etiam Sardæ) capiuntur.

B Enixius hoc ſtudui, vt ex longioribus & craſſioribus nanciſcerer: ſed nunquam palmi longitudinem pertingere, & pollicis craſſitudinem aſſequi comperi. Argenteo colore micant, tergore verò ad cœruleum

culeum accedunt. Multi hos falsò fel in capite gerere credunt: habent enim id inteſtinis annexum. Fel hoc modo auferunt: Altera manus caput trahit, vt cum ea manu viſcera, quibus fel hæret, eximantur. tamen recentes Haleculas frixas in ſartagine cum oleo vel butyro: vel in craticula aſſatas vnà cum viſceribus, optimi ſaporis eſſe deprehendi. F

Viſcera habent nigerrima, ſed peritonæum albiſſimum, contrà quàm ſalpa: ſtomachum pallidũ oblongumq;: Apophyſes in duodeno non plures quàm viginti: Fel per longitudinem inteſtinorum protenſum, ita confuſum, vt minimè ſit conſpicuum. B

COROLLARIVM.

Encraſicholi nomen inditum huic piſcitio apparet, tanquam fel in capite contineat (fellicipitem Latinè dixeris) παρὰ τὸ χολὴν ἐν τῷ κρανίῳ ἤτοι κεφαλῇ ἔχειν: quanquam enim fel inteſtinis annexum habeat, ſed protenſum cum illis confuſumq; vt minimè ſit conſpicuum, vt Bellonius docet, caput tamen ei amarum & veluti bile infectum eſt: vnde & mutilari ſolet. Germanicè dici poteſt *Onhopt.* id eſt Acephalus, (nam & haleculæ leuciſciuè lacuſtris genus circa Bielam Heluetiæ, ab eo quòd mutilari capite ſoleat, ſimiliter nominatur:) Vel per circumlocutionem, *ein kleine Hering art.* Λυκόστομος καὶ κρασίχολος, (lego ἐγκρασίχολος) epitheta ſunt apuæ ſiuè engraulis, ἐγγραύλεων, melius ἐγγραύλεως. Suidas. Porrò engraulis (ἐγγραυλις, ν.) nomen ab encraſicholo per ſyncopen factum videtur. Ariſtophanis interpres, & ab eo mutuatus Suidas, apuam eſſe ſcribunt non aliam quàm quæ vulgò vocetur engraulis. Oppianus etiam ἐγγραυλεις eſſe ait ἀολλιζερὲς ἀφύης ἀδινὸν γένος, conferctum infirmæ apuę genus: quod vel pro ſpecie vnius generis accipi poteſt: vel per periphraſim potiùs & epexegeſin pro eodem piſce: nam paulò pòſt eoſdem tum ἐγγραυλεις, tum ἀφυας ſimpliciter vocat. Gillius Latinè Encraulos dicere voluit, ſecunda declinatione. Ἀφύα, αἱ ἔγγραυλοι, Varinus. Forſitan & vulgare nomen anchoiæ ab engraule interpolatum fuerit. Bellonius halec ſiue haleculam interpretatur: nos ſuprà in Alece noſtram & aliorum ſuper hoc nomine ſententiam attulimus. Dorion inter Hepſetos cum alijs piſciculis encraſicholos numerat. Ἐγκρασίχολος, ἐρίτιμος, Χαλκηδόνιοι, Callimachus in diuerſis gentium nomenclaturis apud Athenæum, & rurſus, Ἴωπες, ἐρίτιμοι, Ἀθηναῖοι tanquam encraſicholus piſcis, à Chalcedonijs eritimus dicatur: & ſimiliter Athenis alius ab encraſicholo, iops. iopem autem inter Hepſetos, id eſt, minutos piſciculos ſuprà nominârat. Cœpit garum priuatim ex inutili piſciculo minimoque confici, apuam noſtri vocant. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. videtur autem lupi nomine apuam lycoſtomum intelligere: cum & nomen conueniat, & genus apuæ, & garũ ſimiliter optimum ex eo fiat. Cum Græco cuipiam eas, quas Anchoias, ſiue Amploias littus Liguſticum & Gallicum nominat, oſtendiſſem: ſumma aſſeueratione appellabat Lycoſtomos, Gillius. Circa Genuam anchioe vulgò dicuntur: à recentioribus quibuſdam medicis, vt Blaſio Aſtarienſi ancludæ, vt conijcio. A

Athenæus ex Ariſtotele inter monimos, id eſt ijſdem in locis manentes piſces numerat thriſſam, encraſicholum, membradem. Oppianus libro quarto Halieut. tradit engraules apuas denſiſſimis agminibus natare, & ferro etiam aut ſecuri percuſſa earum agmina non tota diſijci: & retibus nullo labore circundata ad litus extrahi. quod de ipſis ſimpliciter apuis protuliſſe videtur. nam has quoq; engraules vocat, Aelianus ad lycoſtomos transfert: & forſitan de vtriſque verum eſt. C

Engraules piſces (inquit Aelianus) quos alij encraſicholos, alij Lycoſtomos appellant, paruuli piſciculi natura fœcundi albiſſimique perſpiciuntur. Et quòd ab alijs piſcium gregibus exedi & confici valde metuant, idcirco, ad inſidias quibus ſunt opportuni vitandas, eatenus confertis turmis denſi natant, vt eorum quiſque ad vicinum proximum adhæreſcat: vt ne ſcaphæ quidem incurrentes, eos diſſocient, nec ſi quis remis diſpergere conetur, eorum ſocietatem dirimere poſſit. Ita verò inter ſe reſtrictè & pertinaciter, tanquam contexti contrahuntur, vt tanquam ex aceruo frumentorum aut fabarum ſi quis in eos immiſerit manum, accipere queat. non tamen ſine vi abſtrahuntur, quin perſæpe diſtrahantur, vt & eorum alteram partem abruptam capias, & alteram relinquas, & in pleriſque caudam retineas: in alijs non aſſequaris, ex alijs caput reportes, & alteram partem in mari reliquam facias.

Conferta & continens lycoſtomorum natatio à rei maritimæ peritis bólos appellatur, qui permultas piſcatorias naueis interdum implet, vt illi teſtantur, Aelianus. E

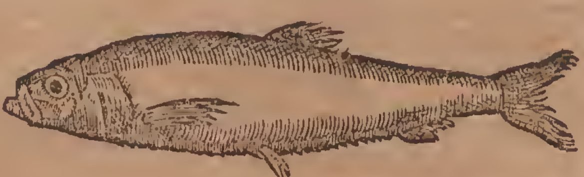
Ancludæ ſunt piſces parui, oblongi, ſaliti, qui tempore quadrageſimę in Italia comeduntur. eos in curanda phlegmatica febri Blaſius Aſtarienſis commendat. Apuæ encraſicholi Mediolanum adferuntur abſque capitibus, muria conditę, appellanturque ab Inſubribus Anchiouæ, Cardanus. F

Clitarchus de Thebanis ſcribit quòd fuerint delicijs & gulæ dediti, & in conuiuijs parare ſoliti θρία, καὶ ἑψητοὺς, καὶ ἀφύας, καὶ ἐγκαρσιλόχους, lego ἐγκρασιλόχους. H

APVARVM etiam aliud genus ſale ſicco conditum Mediolanum adfertur, quod ab argenteo colore argenteum vocatur: idque vilius eſt, & inconſtantis magnitudinis. ſunt enim ex his maiores ac minores encraſicholis, Cardanus.

DE APVA PHALERICA.

RONDELETIVS.

APHYÆ phalericæ meminit Ariſtoteles, ex qua μεμβράδα gigni ait, alij ἀφύας, alij θεμβράδας legunt. A Ego aphyas phalericas ſponte naſci puto. vnde verò phalericæ dictæ ſint docet Suidas (ex Ariſtophanis Scholiaſte,) cum ait, Ἀφύας φαληρικὰς τὰς μεγάλας. Φαληρεὺς δὲ λιμὴν Ἀττικῆς, id eſt, aphyas phalericas eſſe magnas. Phalereus autem portus eſt Atticæ. Poſſent etiam fortaſſe à candore nominari: nam Græci etiam τὰ φαληρά, λευκὰ καὶ ἀφρίζοντα vocant, id eſt, alba & ſpumea. Erit autem meo quidem iudicio,

Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 15.

iudicio, aphya phalerica ea quæ à nobis nadelle vel melete (melet vero genere maſculino atherina. Bellonio membras eſt, quæ Maſſiliæ meleta dicitur.)

B Piſcis eſt ſardinis ſimilis, minor & tenuior, ſed latior. Squamas in mari haberi certum eſt, ſed ſtatim excidunt remanentibus earum veſtigijs, ijsq; ſquamis, quę ventrem firmant & aſperum efficiunt, vt in aloſis & ſardinis videre licet. Mollis eſt, & adeò pinguis piſciculus iſte, vt ſi aliquandiu digitis tractetur, liqueſiat: aut, ſi magna copia in nauicula vehatur, † ſupernatantem pinguedinem colligant piſcatores, qua olei vice ad lucernas vtuntur. Maxima huius copia, præſertim autumno, capitur, eſtque meritò viliſſimus: vidimus tamen piſcatores duos vnius diei capturam quinquaginta aureis coronatis vendidiſſe.

†E

DE EADEM BELLONIVS.

Meleta Rondeletio apua phalerica eſt, Bellonio membras. Maſſilienſium vulgus (inquit Bellonius) membradas vocat Meletas: Rothomagenſes, & qui in litore Oceani (vbi Sequana in mare ingreditur) obuerſantur, appellant vn Crado, Genuenſium vulgus Arachia. Membradem autem nihil aliud eſſe quàm thriſſæ fœturam, ab authoribus traditum eſt, vnàq; cum ſpinis edi ſolere.

F Hos piſces ad litora Mediterranei maris incolę ſale condiunt & adſeruant: in Oceani autem litore, piſcationi inſeruiunt, vile veſcentibus edulium.

† vocat.

Membrades & Trichides, Archeſtrati, Engrauli, Encraſicholi, & (vt † ait Aelianus) lycoſtomi, piſciumq; id genus cæteri, quibus vnà cum ſpinis veſcimur, flatuoſum atq; humidũ præſtant alimentum.

COROLLARIVM.

A Apuas epitheto λιπαρὰς, id eſt pingues fuiſſe cognominatas diximus: & λιπαρὰν ceu ſubſtantiuum nomen grammatici quidam interpretantur aphyam. Rondeletius phalericam præ cæteris pinguem facit. Angli à pinguedine *Schmel:* appellant piſciculum, quem Galli Eperlanum: ſed is dentatus eſt, & in precio, quare diuerſus ab apuis fuerit. Alium vocant *à Smelt*, quòd facile liqueſcat, & ſi diu ſeruetur, in aquam totus ferè reſoluatur. qui potiùs apuarum generi adſcribendus videtur: & conuenit apuam ex pluuia aut humore ortam, rurſus in aquã abire. Sed de hoc certius aliquid ab Anglis eruditis, Io. Caio præſertim, expecto. Eliota hunc piſcem in Eſſexia Angliæ comitatu haberi ait. A pinguedine etiam marinus quidam piſcis Liparis à Rondeletio dictus eſt: & aliqui lacuſtrem agonum eandem ob cauſam Liparim vocarunt: & in lacu Macedoniæ dictus Liparis alius (Sardinis vel Alauſis cognatus linea ventre ſimiliter aſpera inſignis) à Bellonio deſcribitur.

F Apuæ Phalericæ apud veteres in pretio erant, Pollux.

H. a. Ἡ δὲ Φαληρικὴ ἦλθ᾽ ἀφύη τρίτωνος ἑταίρη Ἄντα παρειάων σχομένη ῥυπαρὰ κρήδεμνα, Matron parodus apud Athenęum. ludit autem forſan ex eo quod etiam meretriculæ quædam apuæ dicebantur. Μηδὲ τὰ μικρὰ τὰ Φαληρικὰ ταδ᾽ ἀφύδια, Ariſtophanes Tageniſtis. Ἀφύας ἀρ᾽ ἕξεις πελαμύδος Φαληρικάς. Idem Acharnenſibus.

f. Καὶ Φαληρὶς ἡ κόρη Σπλάγχνοισιν ἀρνείοισι συμμεμιγμένη Πηδᾷ, χορεύει, πῶλος εἰς ὑπὸ ζυγοῦ. Ῥινὸς δ᾽ ἐγείρει φύλακας ἡ φαίσου κνίσας, Θερμῇ παροξύνουσα πνοιῇ τηγάνου, Alexis apud Athenæum, vel (vt alibi citat) Eubulus. Lynceus Samius laudans Rhodiacas apuas, Phalericis Aeniatides dictas confert, Athenæus. Ἀφύαν θ᾽ ἅμ᾽ αὐτῇ (cum amia) παρέλαβον Φαληρικήν: Εἰς κύαθος ἐνταῦθ᾽ ὕδατος ἐπιχυθεὶς πολὺ, Τεμὼν δὲ λεπτὴν τῆς χλόης, καὶ πλείονα Καὶ ἢ δικότυλος λήκυθος καταστρέφω, (id eſt, vix cyathum aquæ affundo, olei verò multò plus, nempe vel ad duas cotylas, & paucas herbas minutatim inciſas,) Coquus apud Sotadem comicum, citante Athenæo. Apud quem hoc etiam legitur, Φαληρικῆς ἀφύης τε διαστραγμένος. Apuis Phalericis comparant Aeniatidas in Rhodo. Vide & ſuprà in Apua vera f.

h. Veneri ſacram faciunt Φαλαρίδα, vt Ariſtophanes habet in Auibus, κατὰ συνέμφασιν τοῦ φαλλοῦ, Athenæus. videtur autem de phalaride aue intelligere, vt Euſtathius quoque in primum Iliados. Vide in noſtra Auium hiſtoria, in Phalaride inter Mergos. Apuam quidem ſimpliciter dictam, Veneri ſacram fuiſſe ſuprà dictum eſt.

DE APHYA MVGILVM, ID EST MVGILIS SPECIE SINE COITV NASCENTE EX TERRA ARENOSA VEL LIMO, *Rondeletius.*

C PONIT Ariſtoteles aphyam aliam mugilum fœtum. Sunt qui ex limo & arena proueniunt etiam ex ijs generibus, quę per coitum & ex ouis oriuntur: quod tum locis alijs paluſtribus, tum verò apud Gnidum factum olim memoratur. Stagnis enim canicula vigente exiccatis, & limo arido, vbi primùm imbribus reſtagnare loca inciperent, piſciculi naſcebantur generis mugilum, (κεστρέων τι γένος,) quod per coitum procreatur, (ὃ γίνεται μὲν, fortè μὴ, ἐξ ὀχείας) magnitudine mænarum paruarum, nec in his aliquid vel oui, vel ſeminis continebatur. Quinetiam in nonnullis Aſiæ amnibus, qua effluunt in mare, piſciculi quidam magnitudine inteſtinorum hepſeti (naricarum vertit Gaza) eodem modo proueniunt. Sunt qui omne mugilum genus ſponte oriri opinentur, ſed non rectè: nam & oua eorum fœminæ, & ſemen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorum eſt, quod non coitu, ſed ex limo arenáue enaſcatur.

Lib.6 de Hiſt. animal.cap. 15.

Hepſeti.

A Quare aphyam mugilum nihil aliud eſſe puto quàm mugilum ſpeciem eam quę ſponte ſine maris & fœminæ coitu naſcitur ex terra arenoſa vel limo: cuiuſmodi ea eſt, quã habemus, quæ naſcitur in foſſis, non procul

non procul à vicino nobis eoq; antiquiſſimo oppido Latera vocato. Eiuſdem generis eſt quæ in Lado noſtro capitur, & Athelan nuncupatur, quã non dubito hyemis tempore è ſtagno marino fluuiũ ſubire. *Alia eiuſdem generis.*

COROLARIVM.

Ceſtreæ fœm.gen. κεστρέαι, alij piſces ſunt quàm κεστρεῖς maſculino, qui mugiles aut cephali ſunt: κεστραῦ πμαχη Ariſtophanes dixit in Nubibus: vbi alij ceſtras interpretantur murænas, alij diuerſos quoſdã piſces. ſed videtur comicus de tomis mugilum maiorum ſentire. Eſt etiam (ceſtrea) genus apuæ, Suidas. Idem in ἀφύα, Apuæ quædam ſpecies (inquit ab Ariſtophanis Scholiaſte mutuatus) è paruis mugilibus procreatur.

DE APHYA MÆNIDVM ET MVLLORVM.

RONDELETIVS.

VT mugilum, ita mænidum eſt aphya autoribus Ariſtotele & Athenæo, quæ ex eorundem ſententia mænidum fœtus eſt: ſed fortaſſe veriùs dicemus hanc quoque aphyam ſine mare & fœmina naſci ſponte, & ita appellari, quia mænidum ſpeciem referat. cuius iconem nõ appoſui, quia ex mænide antè depicta ſatis intelligi poteſt, quemadmodum & mullorũ aphya ex ipſius mulli pictura quæ ſuo loco exhibebitur. Hanc verò mullorum aphyam ab Athenæo commemoratam reperio, quam vocat τριγλίτιν ἀφύην: quam hîc adiungendã eſſe duxi, ne qua aphyæ ſpecies pręter mitteretur. Parui igitur mulli præſertim in ſtagnis marinis ex putredine oriuntur, quos mullorũ aphyas eſſe rectè dixerimus, vt τριγλῖται à veris mullis, qui τρίγλαι dicuntur, differant.

COROLLARIVM.

Ἡ μὲν ἀφρῖτις λεγομένη ἀφύα, οὐ γίνεται ἀπὸ γόνου: ἄλλη δέ τις ἐστι γόνος μαινίδων, Ariſtophanis Schol. & Suidas. Fortè pro γόνος legendum γονή. vide ſuprà in Apua vera H.a. Sed Ariſtot. lib. 6. cap. 15. Sunt (inquit) qui limo & arena proueniant, etiam ex ijs generibus quæ per coitum & oui primordio generentur, &c. vt recitatum eſt ſuprà in Aphya mugilũ verbis Rondeletij. De apua triglitide ſententiã Bellonij habes ſuprà in Cobitide. Aphritides aliæ quàm triglitides ſunt, nempe verę apuæ: Bellonius nõ ſatis diſtinguit.

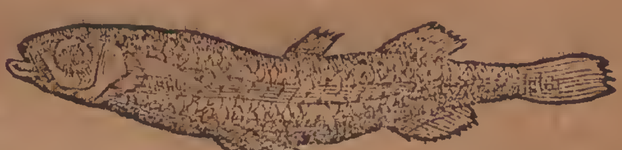
DE RELIQVIS APHYIS, SEV SPONTE NASCENTIBVS PISCIBVS, RONDELETIVS.

SI piſces omnes qui ex terra vliginoſa, vel limo, vel pluuia, vel quoquo modo ſponte naſcũtur, aphyæ dici debent, multò plura aphyarum genera ponenda ſunt. Nam in ſtagnis dulcium aquarũ penitus exiccatis, imò aratis & ſatis videmus piſces multos ſponte naſci. itẽ in riuulis, vt paruas anguillas, paruas lampetras, paruos cyprinos, tincas, atherinas aculeatas.

DE IIS QVI HEPSETI VOCANTVR.

RONDELETIVS.

A

TΩN ἑψητῶν nomen multorum tenuiũ, & exiguorum piſciculorum cõmune eſt, vt encraſicholorum, iôpum, atherinarũ, gobionum, paruorum mullorum, ſepiolarum, paruarũ loliginum, paruorum cãcrorum, encraſicholorum, vt ex Dorione docet Athenæus. Vocabant etiam in tiqui (vt circa Naucratim patriam meam, inquit Athenæus) ἑψητοὺς piſciculos poſt Nili inũdationem anfoſſis relictos. Efferebant autem plurali numero ſæpiùs quàm ſingulari & ἑψητοὺς ἀπὸ τοῦ ἕψειν, id eſt, à coquendo ſiue elixando nominarunt, quòd multi ſimul coquantur, nec propter paruitatem ſeligantur. *Lib. 7.* Hæc quamuis vera ſint, fuerit nihilominus minimè abſurdum dicere τοῦ ἑψητοῦ nomen piſciculi vnius proprium etiam fuiſſe, quod indicare videtur Athenęus: Aphya (inquit) grauis eſt, & difficilis cõcoctu. *Lib. 8.* Huius generis alba cobitis (ſic enim legendũ, non cibotis) vocatur, & hepſetus paruus piſciculus eiuſdem generis eſt. Hunc piſciculum eſſe opinor, qui à noſtris iuoil dicitur.

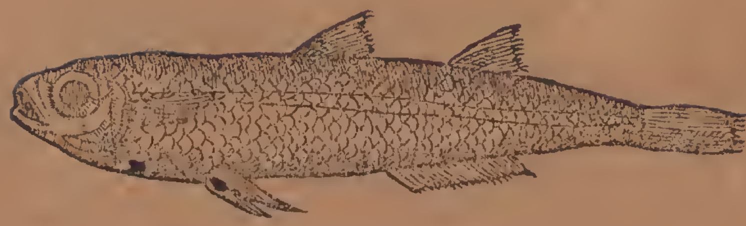
Piſciculus eſt digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea virga, quæ à branchijs ad caudam extenditur: oculis depreſſis, magnis pro corporis paruitate, ore ita ſciſſo & cõformato, vt inferior maxilla protenſa maior ſit ſuperiore, ſitque veluti oris operculum. *B*

COROLLARIVM.

Hepſetos ab illis quas cobitidas vocant apuis nõ diſtinguit Bellonius, cui⁹ verba poſui ſuprà in Apũa cobitide. Dorion manifeſtè diſtinguit, hepſetum minutum piſciculum non eundem ſpecie cum cobitide, ſed eiuſdẽ generis eſſe ſcribens. Narica piſcis eſt minutulus, qui à nando nomen ſumpſit, vt quidam volunt. Plautus apud Feſtum, Naricam bonam atque Canitã. In nonnullis Aſię amnibus, qua illi in mare effluunt, piſciculi quidam magnitudine inteſtinorum hepſeti (ἰχθύδια μικρὰ ἡλίκα ἑψητοῦ ἔντερα, magnitudine naricarũ vertit Gaza) eodem modo proueniunt, quo alibi mugilibus cognatę apuæ, quæ reſiccatis aquis ſub ortu canis, & limo iam arido, vbi primum imbribus reſtagnauerint loca, procreãtur, Ariſtot. Clitarchus Thebanos ſcribit fuiſſe delicijs & luxui deditos, ſolitoſque in conuiuijs parare θρία καὶ ἑψητοὺς καὶ ἀφύας. Charmi Syracuſani iocus apud Athenæum refertur, εἴ τι ἐν τοῖς ἑψητοῖς ποιεῖν: Οὐκ ἀπ' ἐμοῦ σκεδάσεις ὄχλον; ἑψητός, λεπτὸν ἰχθύδιον, Athenæo: qui ex poëtis inter alia hæc etiam teſtimonia citat: Οὐχ ἑψητῶν λοπάς ἐστιν, Ariſtophanes Anagyro. Χαρίεις αἰτοῦμαι ἄλλον ἑψητόν, Eupolis. Ἀγαθῶν πινακίον ἑψητῶν ἐν τέτταρσιν ἕνα, Eubulus. Καὶ γὰρ ἑψητῶν τινες παρῆσαν ἡμῖν δαιδάλεοί πως. τὰ γὰρ καλὰ πάντα Δαιδάλου καλοῦσιν ἔργα, Alexis. βεμβράδ' ἀφύην ἑψητόν, Nicoſtratus. Hippocrates quoque hepſetum piſcem nominat, teſte Varino: apud quem hi piſciculi etiam ἑψητεῖς nominantur.

DE ATHERINA.

RONDELETIVS.

A — *Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 17.* — *† [illegible]rinus Ga[illegible] [illegible] [illegible] apu[illegible] [illegible]rum repe[illegible].* — *† Melet a vero [illegible]t ſupra [illegible]at gen. [illegible] apua Phalerica eſt.*

ΑΘΕΡΙ'ΝΗΝ vel ἀνθερίνην, vt Ariſtotelem legitur, ἐκ τοῦ ἀνθέριξ: vel πλεονασμῷ τῶν ἐκ τοῦ ἀθὴρ, Gaza ariſtam conuertit. nam ἀνθέρικες ſunt ariſtæ, & ἀθέρες ſimpliciter ſpicæ vel ariſtæ dicuntur. Propriè tamen ſummæ ſunt hordei ſpicæ, quæ ceu cuſpides habent, quæ nulli ſunt vſui, ſed inter metendum pereunt. Vel vt ex Aeliano profert † Phauorinus, ſpicę ſunt degeneres, quas ſpicilegi colligunt á meſſore neglectas, vnde ἀθερίζειν ſignificat ἄγαν καταφρονεῖν, ἀφροντίζειν, & ſimilia: id eſt, valde deſpicere & negligere. [illegible] piſciculum dici putat idem Phauorinus, ideo quòd ἀθερίζεται πάντως καὶ αὐτὸ διὰ τὸ εὐτελές: id eſt, quia negligitur ob vilitatem. Fortaſſe non ineptè dictam putes ab ariſtis, quæ per metaphoram pro ſpinis ſumuntur, quas multas habet atherine, & duriores quàm ſardinæ, aphyæ, & reliqui huiuſmodi piſciculi. Romę etiã hodie idem nomẽ ſeruatur: nã Latharina vulgò nuncupatur. In litore noſtro raro capitur, diciturque † Melet: Maſſiliæ & in ſtagno quod Martegue vocatur, frequentiſſimè, & Sauclez nominatur.

Atherina piſciculus eſt marinus, litoralis, reperitur & in marinis ſtagnis aphyis ſimilis, dodrantali magnitudinè, parui digiti craſſitudine, dorſo ſpiſſo, ventre leuiter depreſſo, ore paruo ſine dentibus, B oculis magnis. Colore eſt vario: nam venter argenteus eſt, dorſum fuſcum circa caput ex flauo rubeſcit ſardinarum modo. Locus, qui inter oculos eſt, cælatus videtur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre, aliam à podice, præter has alias duas in dorſo. Omnes candidæ ſunt. Cauda ex duabus pinnis conſtat. Pro linea in medio corpore à branchijs ad caudam protenſa, ſpiſſum quid habet ſub cute, quod non poſſum aliter quàm faſciam per ſimilitudinem vocare, quæ quum cocta atherina editur, euidentiſſima eſt: & quum lumini obijcitur: quia reliquo corpore pellucida eſt, hac parte opaca.

C — *Lib. 6. de Hiſt. animal. cap. 17.*

Atherina ex his qui autumni æquinoctio pariunt, prima parit in terra, (*iuxta terram, Gaza: primam autem prope eo fiat: quoniam fœtus eius primùm apparet,*) autore Ariſtotele atterens aluum arenæ.

F Carne eſt ſatis ſicca, media ſcilicet, & optima ſaporiſque grati, quicquid dicat Phauorinus, qui pro vili piſciculo habet: quòd ſi cum ſpinis edi poſſet, multò ſuauior foret. Cum aliquando Auenione eſſem, atherinisque frequenter veſcerer, vnum id ad ſuauitatem & ſaporis gratiam illis deeſſe expertus ſum, quòd ſpinæ inter edendum negotium faceſſant: à quibus ſpinis ariſtis ſimilibus, atherinas nominatas fuiſſe ſuſpicati ſumus.

A — *Melet Gallorũ Melete.* — *Encraſicholi.*

Noſtri piſcatores ideo atherinam melet appellant, quòd eius aphyarum generis, quod melete nuncupari diximus, marem eſſe credant, ſed falſò: nam aphyę huius generis ſponte ſine mare & fœmina naſcuntur. Atherinarum verò genus & mare & fœmina conſtat. Prætereà quamuis vtcunque ſimiles ſint, tamen atherina ſolidiore eſt ſpiſſioréque corpore, aphya verò illa molliſſimo depreſſoque. Vero ſimilius fuiſſet, encraſicholorum marem dixiſſe, quos piſciculos eſſe oſtendimus. Anchoies appellatos, ad hos enim propius accedunt: qua de cauſa pro encraſicholis ſæpe venduntur: ſed qui propiùs inſpexerit, facilè diſcernet. Nam atherinis ſquamę ſunt frequentiores & duriores, os minus, caro ſiccior, encraſicholis mollior. Quare ex atherinis garum bonum confici non poteſt: quia non poſſunt ita diſſolui F & contabeſcere, veluti garus piſcis vel encraſicholus.

Atherinæ nullus eſt in medicina vſus, ægris tamen medici Maſſilienſes apponi iubent, neque id abſurdè: etenim ſatis ſicca, non glutinoſa eſt carne. quare neque difficilè coquitur, neq; flatus gignit.

Atherina de ſtagnis mar.

Atherina, vt in litoribus, ita in ſtagnis marinis capitur vêre, maxima copia. lutum redolet, frixa & elixa editur.

DE EADEM BELLONIVS: QVI TAMEN ALIVM QVAM

Rondeletius pro atherina piſciculum deſcribit: cuius iconem in Corollario habes.

† Saucle, Rondeletius, ſed de diuerſo piſce.

Atherinam Græcum vulgus, Romanum Lotharinum vocat: quanquam eorum nonnulli cum alio piſce confundant, quem Lauarolum nominant, de quo poſtea dicetur, Veneti Angoellam, Maſſilienſes † Sencle, Genuenſes Quennaro appellant.

Piſciculus eſt raro digiti craſſitudinem excedens, neque extenſo digito longior: Argentei coloris, B translucente corpore, & quod ſoli obiectum, vt vitrum tranſpareat: lineamque oſtendit internè obſcuram, rectam, à capite ad caudã, à ſanguine qui in ſpina diffunditur, prouenientem. Oculis eſt grandibus, lingua candida. Pinnam vtrinque in lateribus, & geminam alteram ſub ventre habet, quæ piſcẽ in partes æquales ſecat: ac præterea tenuem aliam & paruam fert in medio tergore pinnulam. Cęterum cor gerit vt ſemen Oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbellè incluſum: branchias vtrinque quatuor: coſtas item vtrinque decem omni capillamento tenuiores: vertebras adeò exiles, vt vix ab acie oculi perſpicaciſſima diſcernantur.

E Atherinæ Vranoſcoporum, Scorpionum, Blennorum, & piſcium aliorum præda, apud multos ſunt maximi prouentus, eſtque piſcis ſui generis delicatiſſimus: cuius apud quoſdam quæſtuoſiſſima piſcatio fieri ſolet.

DE LAVARONO PISCE ATHERINAE PERSIMILI, BELLONIVS.

ALIVM piſciculum Atherinæ ſimillimum, Romanum vulgus agnoſcit: quem Lauaronum vel Lauonum, Maſſilienſes Cabaſſonum, Genuenſes Capaſſonū, à capitis magnitudine vocant: magnamque habet cum fluuiatile Lauareto affinitatem. A

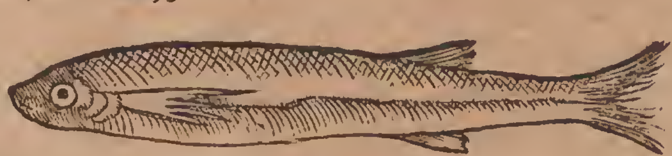
Eiuſdem pretij Romæ Lauaroni eſſe ſolent cum Acherina: illucque cum Sardinis & Alecis (Alecibus, vel aleculis) mixtim ferri conſueuerunt. B

Grandiore ſunt capite quàm Atherinę, magis recurto, ac compreſſiore ad ventrem corpore, & paulò latiore tranſparent vt Atherinæ, maximamque habent cum ijs affinitatem. Squamis multis integuntur, quæ detectæ argenteū colorem prę ſe ferre videntur. Duas in tergore gerunt pinnulas, vtrinque ad latera vnam. Dentibus carent vt harengus: cor exiguum, oblongum, triquetrum habent: Hepar pallidum, cui ſtomachus ſubeſt, piſciculis & caridibus paruis nonnunquam refertus. Inteſtina ad anum tribus circunuolutionibus reflectuntur: Fel ob eius exiguitatem conſpicuum non habent: ſpinas quoque ferunt nullas: Carnem albiſſimam & leuiſſimā. Calculos duos in capite gerunt, Seſamo minores. Squamas paulò quàm Atherina latiores & numeroſiores. B

Proinde cum berula Romæ frequens edi ſoleat, & vulgo Lauarona dicatur: ac circa hanc frequens piſciculus, de quo hîc ſermo eſt, reperiri ſoleat: meritò Lauaronum ab herbæ ſibi peculiaris nomine dixerunt: alioqui nullum occurrit mihi nomen antiquum quo ego hunc piſcem exprimere poſſim. A

COROLLARIVM DE ATHERINA.

Atherina Gillij, vt videtur, & Bellonii.

Figuram hanc tanquam atherinæ, vt Gillius vocabat, Venetijs accepi, vbi hunc piſciculum vulgò anguello nominant. frixos edi demptis capitibus. In capite ſubuirides ſunt. color in frixis intus ad latera nigricabat. Anguelli nomen fortè diminutiuū eſt ab anchoia, ob anchoiæ paruę ſimilitudinem. Luſitanos audio pexe rei, id eſt piſcem regis appellare: quod nomen lato piſci, vmbræ aut coracino ſimili, Rondeletius attribuit. Atherinæ ruſticè dicuntur latherini, Niphus Italus. Atherinæ piſciculi ſunt parui, Kiranides. Gregales illos piſciculos, quos Sancletos Maſſilienſes vocant, Gręcis innumeris Genuæ & Maſſiliæ oſtendi, qui omnes ſtatim Atherinas appellarūt, Gillius. Acerima, piſcis quidam, Syluaticus. Acerinam Plinij medici, recentiorum cernuam eſſe putat Bellonius. mihi hæc nomina corrupta ab atherina videntur. ἑψητοὶ & ἀθερινοὶ in vulgato Athenæi codice, malim ἀθερῖναι. Hepſetorum quidem, vt Rondeletius ſupra ex Athenæo docuit, communi nomine tum atherinas, tum alios piſciculos paruos comprehendunt. Dubitat Vuottonus eadémne ſit atherina quæ aloſa, ſed proculdubio diuerſi ſunt piſces. Atherinam Rondeletij Germanicè per circunſcriptionem, paruulam harengæ ſpeciem eſſe dicemus: *Ein k... e raane Hering art.* nam Bellonij atherina minor eſt, quàm vt harengi ſpecies nominari poſſit: quamobrem ſimpliciter apuæ ſpeciem interpretabimur, *Ein Meerſielingeſchlecht.* Eſt aliud Atherinæ genus quod tranſuerſum in ventre habet aculeum, vnde arbitror Atherinę nomen traxiſſe, Gillius. A *Aliud genus atherinæ.*

Ariſtulæ (Atherinæ) gregales ſunt. Ariſtoteles Gaza interprete. quamobrem miror, cur idem Gaza alibi, vbi hunc piſcem inter rhyades numerat Ariſtoteles, ſolitarios tranſtulerit. ſed rhyades qui ſint, leges in Chalcide. Gillius etiam ſuam atherinam, congregatilem eſſe piſciculum tradit. Circa æquinoctium vernum rhyadum prima parit iuxta terram, πρὸς τῇ γῇ, vt Gaza vertit, non in terra, vt Rondeletius habet,) Ariſtoteles. Θῆλα δ' ἀνὰ πτερόεσσαν ἀπὸ χλοεραῖς βοτάνῃσι βόσκονται μαινίδες, ἰδὲ τρίγλαι, ἠδ' ἀθερῖναι, Oppianus lib. 1. Ἀθερῖνοι pro ἀθερῖναι in codicibus noſtris, hiſtoriæ anim. Ariſt. 9. 2. C

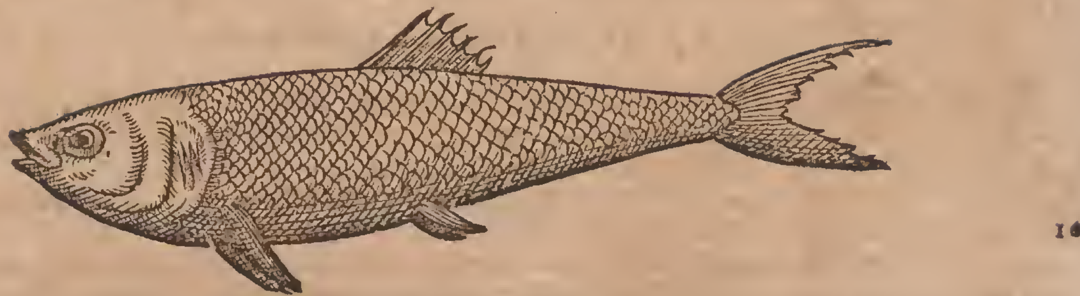
Atherinarum vſus ad garum, in Garo exponetur. F

Atherinarum ius ventrem mollit & renibus prodeſt, Kiranides. G

Ictar, atherina, Callimachus in Nomenclaturis diuerſarum gentium, ἐν ἐθνικαῖς ὀνομασίαις, Athenęus. ἴκταρ, ἐθνικῶς ἰχθῦς, Varinus: quæ verba ſic interpretor, vt ictára ſit nomen piſcis genti cuidam (cuius nomen non exprimitur) vſitatum: vt ἐθνικὸν vocabulum non aliud ſit quàm communi quidem linguæ inuſitatum, in uſu autem gentis aut dialecti alicuius priuatim, quod & γλῶτταν dixeris. quãuis Galenus priſca & obſoleta tãtum vocabula glottas appellat. In Varino malim legere ἰχθύς τις, hoc eſt piſcis quidam, nempe certa ſpecies: quàm ſimpliciter ἰχθύς quaſi totum genus deſignet. Dictus autem videri poteſt ictar vel ictára piſciculus à paruitate. nam ictar aduerbium Græcis ſonat propè, breui, aut paruo interuallo. & ἴκταρ τὸ ψελλὸν, ὁ σύντομον interpretantur. Archippus fabulam condidit Ἰχθῦς inſcriptam: vbi piſces cum Athenienſibus ſic paciſci facit: Ἀποδοῦναι δ' (ἡμᾶς) ὅσα ἔχομεν ἀλλήλων, (ἡμᾶς) μὲν θρᾴττας καὶ ἀθερίνην τὴν αὐλητρίδα. &c. fortè quòd tibicina aliqua atherinæ nomine appellaretur, vt & meretriculæ quædam apuæ cognominabantur, vt ſupra dictum eſt. Apud Athenæum libro 8. cum quæſtio exilis & ſcrupuloſa à quodam curioſiùs propoſita eſſet, Cynulcus exclamauit: Καὶ τίν' ἂν τῶν μεγάλων οὗτος, οὐκ ἰχθύων, ἀλλὰ ζητήσεων ἐν νῷ λάβοι; ὃς τὰς ἀκάνθας ἐκλέγει ἑψητῶν τε καὶ ἀθερινῶν, καὶ εἰ τούτων ἀτυχέστερόν ἐστιν ἰχθύδιον, τὰ μεγάλα τεμάχη παραπεμπόμενος. H *Vocabulum ethnicum Glotta.*

DE MEMBRADE.

RONDELETIVS.

Lib.8. de hiſt. anim. cap.15. Lib.7.

MEMBRADAS ex aphya phalerica gigni ſcripſit Ariſtoteles. Quo loco τράδας habent vulgares codices. Athenæus etiam autor eſt antiquos variè dictionem hanc extuliſſe. Nam Phrynichus βέβραδα dixit. Epicharmus βεβραδόνα: (item Sophron.) Attici βεμβράδας. Quoquo modo nominentur, cõſtat vel aphyę ſpeciẽ eſſe, vel certè piſciculos viles, quos Phrynich⁹ teſte Athen. χρυσοκεφάλους βεβράδας cognominauit, id eſt, aureo capite. Et Ariſtophanes πολιόχρωτας, id eſt, cano corpore. Quantùm coniectura aſſequi poſſum, hi ſunt piſciculi, quos Galli *celerins* vocant. (*Bellonius tum celerinum Oceani, tum ſardinam mediterranei maris chalciaem interpretatur, magnitudine tantum diſtinguens.*) Sunt enim candido admodùm corpore, capite verò auri colorem ęmulante, ſardinis valde ſimiles: Vel qui Agathopoli magna copia ſæpe capiuntur, paruis aloſis ſimiles, vocanturque illic calliques vel lachez, Maſſiliæ harengades. In qua ſententia permanebo, donec alius certiora & veterum autoritate confirmata proferat.

Bellonij de Celerino piſce vulgo à Gallis dicto, ſcripta, in Chalcide ponemus, in C. elemento.

COROLLARIVM.

A Membràs, μεμβρὰς oxytonum, Atticè βεμβρὰς dicitur. Μεμβρὰς, genus apuæ, Scholiaſtes Ariſtophanis, Suidas & Varinus. Βεμβρὰς, εἶδος ἰχθύος εὐτελοῦς, καὶ βράδον ος. ὁμοίως καὶ βράδονες κίχλαι, Varinus, & partim Etymologus. apud vtrunque lectio corrupta eſt. legendum enim ex Athenæo, Epicharmus eas βεβραδόνια vocat, his verbis: βεβραδόνες καὶ κίχλαι, &c. Μέλιτος γλυκυτέρας βεμβράδας φάσκων ἔχειν, Εἴ τοῦτο ἄριστ' ἐστιν, οὐδὲν κωλύει, Τοὺς μελιτοπώλας αὖ λέγειν, βοῶν θ', ὅτι πωλοῦσι τὸ μέλι σαπρότερον τῶν βεμβράδων, Eupolis. Alexis quoq; μεμβράδα dixit inter vilis precij cibos, & rurſus βεμβράδα, Athen. Scribitur & ſine μ. βεβρὰς: vt Ariſtonymo Οὔτ' ἀφύη νῦν ἐστιν ἔτι σαφῶς, (al'. ἁπλῶς: al'. νῦν ἐστι σαφῶς) οὔτ' αὖ βεβράς: de quo tanquam prouerbiali ſupra dixi in Apua H. Nicoſtratus dixit: βεμβράδ' ἀφύην ἑψητόν. Τριχθάδες, αἱ χαλκίδες: Ἡ ἐγκλέων μεμβράδες, Heſychius. Trallianus Membridia dixit, vt recitabo inferiùs, in reliquis ſpeciebus apuarum.

B Ταῖς πολιόχρωσι βεβράσι τεθραμμένην, Ariſtophanes.

C Phalerica apua membrades gignit, Ariſtoteles. Athenæus ex Ariſtotele membradem numerat inter piſces μονίμους id eſt non migrare ſolitos.

E Veſpas apiarij hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos naſſam, in quam prius paruulam Mænam, aut Membradem cum Chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus, vt in Hiſtoria inſectorum referemus in Veſpis.

F Bebradem capite mutilato: ſi corpulẽtior fuerit, & lotã ſale minuto & aqua eodẽ modo quo triglitidem coquito, Dorion. Fit autem (inquit) è ſola bebrade apparatus quidam, qui βεβραιφύη dicitur, cuius meminit Aryſtonymus (hoc verſu ſcilicet, quamuis eum paulò pòſt citet non ſuo loco vt videtur, Οὔτ' ἀφύη νῦν ἐστιν ἔτι σαφῶς, (al'. ἁπλῶς,) Οὔτ' αὖ βεβρὰ κακοδαίμων. vtpote cibus ex vtroq; compoſitus, vel condimenti aut gari genus, vt coniicio. poſſe autem prouerbialiter hæc verba vſurpari ſupra dixi in Apua h. Ὅ γέ τοι Σικελὸς ταῖς μεμβραφύαις προσέοικεν ὁ καρκινοβάτης, Idem Ariſtonymus.

De alimento ex membradibus flatuoſo & humido, leges ſuprà in Apuis F. in Corollario. Βεβράδας φέρων ὀβολοῦ, Ariſtomenes. Ἢν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφῶς, (al. ὀρφὰς,) μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ, Εὐθέως εἴρηχ' ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας, Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοιχ' ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι, Ariſtophanes in Veſpis. Ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων, φαληρικῆς ἀφύης τε διαπεπηγμένος Machon apud Athenæum.

a.b Ὦ χρυσοκέφαλοι βεβράδες θαλάσσιαι, Phrynichus. Βεβραδόνι ἀφεία, Sophrõ apud Athenæũ: fortè παχεία.

APHYARVM RELIQVÆ SPECIES, BELLONIVS.

Piſciculorum minimorum (inquit Oribaſius) genera quædã ſale aſſeruantur, quæ vnà cum acrioribus oleribus eduntur. Horum alia vocantur τραχαλίδια, alia ζωίδια, alia κόλια, alia τυφλωίδια: omnia ſtomacho infeſta, aluum citant, nec facilè concoquuntur, Hæc Bellonius.

Coracidia. Dorion piſciculos minutos diuerſos, communi nomine hepſetos appellat: & inter cæteros etiam καρκίνια apud Athenæum id eſt cancellos. ſed vide an præſtet coracidia legere, vt Oribaſius nominat. Saperdam quoque ſunt qui apuam ſalitam, alij coracinum interpretantur, & eodem in loco paulò pòſt Athenæus Alexidis verba recitans, coracinos cũ hepſetis nominat. Τῶν οὖν κορακίνων πεῖραν ἐχρῆν λαμβάνειν, Οὐδὲ τριχίδων, οὐδ' οἷον ἑψητῶν τινων. Alexander Trallianus de quartana ſcribens, vbi melancholicus humor, & tenaces in ſtomacho humores abũdãt, aut liẽ obſtruitur: Optima (inquit) eſt quæ Encatera (ἐγκατηρά)

Buridia. Membridia. dicitur: ἡ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων βριδία, καὶ μαινομένια, ἢ μεμβριδιά ἐστι. Buridia Oribaſius, citante Belonio, ζωίδια nominat: Membridia, membrades interpretor.

APVARVM genus quoddam adeò minutum eſt, (quod aliàs Genuæ vidi,) vt nulli vſui fermè eſſet. Hoc primùm anno, quæſtus extrema cupiditate, cœperunt eſſe in ciuitate noſtra, (Mediolani,) Cardanus. Videtur de apuis veris loqui.

Apuarum generi affines mihi videntur etiam illi piſciculi, qui ad Oceanum Germanicum *Spiring*, vel *Spirling*, & *Stinckeling* vel *Stinckfiſch*, & *Pen* appellantur: de quibus nonnihil circa finem operis ſcribemus.

DE AQVILA MARINA, EX VETERIBVS.

A ARISTOTELES author eſt aquilam eſſe piſcem planum & cartilagineum. Plinius quoq; aquilam à Græcis teſtatur inter cartilagineos numerari, eoſque planos vt apparet. Oppianus ſimiliter lib. 1. de piſcatione aquilam cartilagineum & viuiparum piſcem facit. Aëtòs, id eſt Aquila, piſcis eſt ſine ſquamis, ſimilis hiéraci, id eſt accipitri, ſed nigrior, per omnia ſimilis trygoni piſci, (præter centrum, vt additur lib. 4.) Kiranides lib. 1. in A. elemento. ſed eundem piſcem tum accipitri piſci, tum trygoni, id eſt paſtinacæ rectè comparari neſcio quomodo defendi poſſit. paſtinacę tamen eum rectè comparari apparet ex eo quòd ſimiliter cartilagineus & planus piſcis eſt: item ex mentione centri, id eſt radij. quare non accipitri piſci, ſed aui eum conferri coniecerim. nam Bellonius quoque aquilam ſuam capite atque oculis ferè miluinis eſſe ſcribit: & Græci aëtòn, Latini aquilam à ſimilitudine ad hanc auem aliqua vocauerunt: ſiue alis eam referat, ſiue roſtro, ſiue aliter. magna autem inter has aues, aquilam, miluum & accipitrem ſimilitudo eſt. Rurſus autem cum dicitur Aquilam paſtinacæ eſſe ſimilem præter centrum, dubitari poteſt, centróne careat; an habeat quidem ſed diuerſum. Idem ſcribit hunc piſcem lapidem habere in capite.

F Aquilam piſcem habere carnem duram, legitur apud Galenum libro tertio de alimentorum facultatibus.

G Ex Kiranide. Lapis qui reperitur in capite piſcis aquilæ, aufert quartanam. Si quis hunc lapidem cum vino biberit, non ſentiet omnino ſe bibiſſe. & ſi geſtet lapidem collo appenſum, meri vel lagenam bibens non ſentiet. Eundem lapidem piſcis cum vino tritum, &c. videtur autem aëtiten lapidem de nido aquilæ volucris à lapide reperto in capite piſcis aquilæ non ſatis diſtinguere: aut ſi diſtinguit, nihil quàm ſuperſtitioſas vires ei tribuere. itaque non libuit omnia huc adſcribere. Adeps piſcis aquilæ intinctus, verrucas & myrmecias curat. Lapides de capite eius appenſi, quartanarios ſanant. fel inũctum, viſum acuit. Spinæ eius combuſtæ ſuper ſarmenta vitium, dæmones eiiciunt. Piſcis ipſe in cibo ſumptus, epileſiam perfectè ſanat.

DE EADEM BELLONIVS.

A Paſtinaca maior, veteribus Græcis ἀετὸς; Latinis Aquila marina dicta eſt, quòd magnas ac diſtentas, in alarum formam, pinnas gerat: ſitque capite atque oculis ferè miluinis. Aquitani Taram francam vocant, ad ſuperius deſcriptę Paſtinacę differentiam: Romanorum vulgus Aquilonem: Genuenſes, ab oblonga & ferè murina caudâ, duarum vlnarum longitudinem interdum excedente, Peſce ratto nominant. Illyrij, lingua vtentes Italica; Roſpum, hoc eſt bufonem marinum, à capitis bufonem referentis ſimilitudine, vocauerunt:

B Piſcis eſt Adriatico ſatis infrequens, quamobrem Venetijs apud Clodiam inſulam aliquãdo captum ac depictum, cum magna admiratione à circulatoribus circumferri vidimus.

A Huius deſcriptionem integram antequàm hîc proponamus, ne quis nominum ambiguitate atque affinitate decipiatur; illud vos admonitos velim, marinam Aquilam, ab hac quidem alteram eſſe, ſed volucrem, ac ſuper mare ac lacus diuagari ſolitam: cuius ea eſt natura, vt piſces, acutiſſimis (vnde nomen habet) oculis ſemel conſpectos, à ſummo aëre, deorſum in aquę profundum delata; protinus capiat ac deuoret: vnde Græcis ἁλιαίετος, Latinis Oſſifraga dicitur. vulgus noſtrum Offraye, Itali, locum Lemanum (*Larium aut Verbanum, aut Benacum forte. nam Lemanus in Sabaudia eſt.*) incolentes; Agniſtam piumbinam vocant. *Haliáetos auis*

B Cæterum, vt ad maioris Paſtinacæ deſcriptionem redeamus, litoralis eſt ac cœnoſa; capite elato, Aquilæ vel Milui oculos ac roſtrum referente: dentibus ſic in ore diſpoſitis, vt totum eius palatum, tam supernè, quàm infernè; ijs veluti latioribus tabellis ordine tranſuerſo diſpoſitis; conſtratum præ ſe ferant. Tergoris color supernè quidem liuet, ſubtus autem albicat. Cauda illi eſt admodum longa, quam piſcatores ſtatim ipſo piſce adducto auferunt, ob venenati radij noxam, quem in altera Paſtinaca deſcripſimus. Quamobrem etiam ijs locis, quibus frequens eſt, arctiſſimo interdicto vetitum eſt; ne publicè cum aculeo diuendatur.

F Alioqui dura carne prǽditus eſt, inquiunt Galenus & Philotimus; & quæ ſtomacho magnum in coquendo negotium exhibeat. Imò hoc etiam deteriùs habet Paſtinacarum & Aquilarum caro; quòd tetrum ac grauem odorem ipſo ſapore præ ſe ferat. Quamobrem eam dum edunt, alliatis condimentis intingere ſolent, vt acutiſſimus allij ſapor alterum facilè obtundat:

DE EODEM PISCE, RONDELETIVS. QVANQVAM IS AQVILAM ESSE NEGAT, ET SIMPLICITER ſecundam Paſtinacæ ſpeciem nominat.

A PISCIS quẽ hîc exhibemus, à noſtris *Glorieuſe*, A Romanis & Neapolitanis aquila vocatur. A Genuẽſibus *roſp*, id eſt, *buf.*, & *peſce* ratto. A nõnullis ratepenade. Ab Aquitanis tarefrãke. Ab alijs falco. Ab alijs *ãgo* & *ferraza*. Nos ſecũdã paſtinacæ ſpeciẽ facimus quia alteri vita, moribus, partibus internis & externis omnino ſimilis eſt, niſi ꝙ capite eſt magis exerto, roſtro nõ angulato, ſed rotũdato, deniq; capite bufonẽ planè refert, vnde bufonis nomẽ à Genuẽſibus poſitũ. Latera veluti alæ expãſæ, magis in angulũ acutũ deſinũt q̃ in altera, à quibus ratepenade, id eſt, veſpertilio nũcupatur. Caudã verò, eiuſdẽ radio, & veneno minimè ab ea diſſidet, & à caudæ lõgitudine peſce ratto dicta eſt. Ex quibus liquet eũ, qui librũ de Piſcibus nuꝑ publicauit, mõſtrũ potiùs q̃ paſtinacã alterã depixiſſe, quippe q̃ bufoni capite minimè ſimilis ſit: ꝙ tamẽ ipſe aſſerit, & alieno planè ſitu radium locatum habeat, tum alæ à naturali figura diuerſiſſimæ ſint, poſtremò totum corpus aliena prorſus ſpecie, & à naturali plurimùm diſtante.

Contra Bellonij iconem

C Cœnoſis in locis viuit, eadẽ arte qua ſuperior piſces venatur: lẽtè. n. natat, & veluti cũ põpa quadã, q̃ ob cauſã à noſtris *glorieuſe* appellatã audio. Ac quemadmodũ generoſus equus beneq; curatus, ꝓtioſoque ornatu inſtratus cũ faſtu gradit̃, & ꝓpinquantes calcibꝰ petit: ita paſtinaca natãs, piſces circũnatãtes radio ferit.

F Carne eſt molli, fungoſa, inſuaui, vt etiam altera.

A Quare vehementer errare eum exiſtimo, qui aquilam marinam apellat. Quis vnquam quæſo apud Ariſtotelem, Plinium, aut vllum alium veterem ſcriptorem legit, paſtinacam marinam eſſe aquilam? Aut quis vnquam aquilæ radium in cauda venenatum tribuit? Aut quis aduerſus ictus venenati radij aquilæ remedia præſcripſit? Quòd ſi Romani, Neapolitanique aquilæ nomen piſci huic dederint, non ideo hinc efficitur veterum aquilam hanc fuiſſe, cum infinitorum piſcium vocabula, quibus hodie variæ gentes vtuntur, à priſcorum ſiue Latinorum ſiue Græcorum vocabulis valde diſſentiant. Sed quid in his diutius immoror? cum cuiuis, qui Galenum diligenter legerit, perfacile ſit opinionem hanc conuellere.

Quod non ſit aquila marina.

†F † Is enim lib. 3. de Alimentorum facultatibus, quum de piſcibus duræ carnis ſcribit, Philotimi ſententiam approbat, qui aquilam marinam duræ carnis eſſe cenſuit, quemadmodum & lamiam & congrum. At qui paſtinacam hanc guſtauerit, eam præhumida mollique carne eſſe iudicabit, niſi ei vel morbo vel natura guſtatus ſenſus planè hebes fuerit.

COROLLARIVM.

Iconẽ Bellonij, q̃ ꝓ aquila marina dedit, vidi etiã in charta quadã impreſſã in Italia, eãdẽ prorſus, niſi ꝙ radiũ in cauda nullũ oſtẽdit, ſiue ꝙ reuera careat, ſiue ꝙ à piſcatore, vt fieri ſolet adẽptus fuerit: ſed addã deſcriptionẽ pariter impreſſã, ita vt ex Italico ſermone trãſtuli: Piſcis hic rarus & ignotus omnibus duobus millibus paſſuũ ſupra Clodiã (inſulã) captus eſt anno Salutis M. D. XLII. menſe Iunio: de genere planorũ. lõgus à capite ad initiũ caudæ pedes quatuor & amplius: latus verò à pinna extrema extẽſa ad oppoſitã extremã duplò ferẽ. craſſꝰ pedẽ. Colore vẽtris albo, vt & plani ões. Dorſũ verò tũ colore tũ ſpecie pellis thũnũ refert. Caput ei mirabile: oculi parte prona ferè: & ſub eis duæ magnæ ceu auriculę, vel potius foramina caua, ita vt nõ viſũ modò, ſed etiã ſolidũ aliquid reciperẽt. In extremo capite roſtrũ eſt acutũ & carnoſũ: & ſub eo labrũ cartilagineũ mobile, in quo nares duæ maximæ latẽt. Vtrinque foramina quina, ſeptenis illis q̃ in lãpreda cõſpiciũtur ſimilia. Poſt pinnas maiores, aliæ binæ minores ſpectantur, vtraq; magnitudine manus. inter quas exoritur cauda neruoſa, ſubtiliſſima, tres vlnas longa: q̃ & ipſa in primo ſui exortu pinnam breuiſſimam habet, Hactenus quæ tranſtulimus. Quod ſi vera eſt hæc deſcriptio, non dubitârim Aquilam marinam hunc piſcem nominare. Fieri quidem poteſt vt in ſceleto aliquid peruerſum fuerit vt ſolent circulatores, aliique, in animalibus, quorum ſeruaturi ſunt & oſtentaturi cadauera, aliqua interdum admirationis augendæ cauſa mutare.

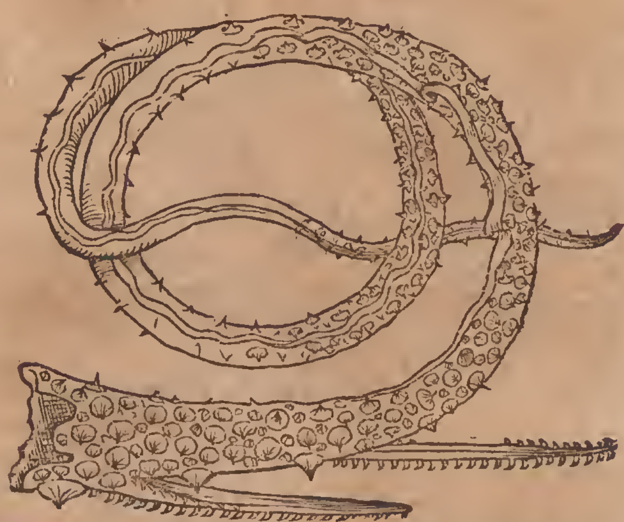
Aquilã piſcẽ planũ & Cartilagineũ Neapolitani etiã hac ætate vocãt Aquilã, ſimilẽq; Paſtinacæ eſſe dicũt, ſtrictiori tamẽ corpore eſſe, & pĩnis lõgioribus, & acutioribus: capite ꝓminẽtiore, atq; ad trecẽtas ſæpe libras accedere. ſed nihil affirmo cũ ſolã ex piſcatore Neapolitano auditionẽ acceperĩ, Gillius. Sũt qui aquilã in cauda nõ vnicũ, vt paſtinaca, ſed binos radios habere putẽt, qualẽ figurã ſubiecimus à Cornelio Sittardo felicis memorię trãſmiſſã, qui à Gysberto Horſtio medico Romę acceperat. addũt piſcem in cibum venire. aliquando centum librarum eſſe. roſtrum habere acutum ac inflexũ, vnde illi nomen.

Aquila cauda à Sittardo miſſa.

Quòd autem Bellonius oſſifragam auem, quam Græci φήνην, ab aquila marina, quam haliæeton ijdem vocitant, non diſtinguit, Gallici vocabuli ſimilitudine factũ puto. haliæetum enim Galli *offraye* vocant, quaſi oſſifragam, vt Angli *Oſprei*: cum ſpecies ſint longè diuerſæ, quanquam ſub vno aquilæ genere. Aquila, vt multi autumant, eſt acus, cuius roſtrum habet gruis vel ciconiæ ſimilitudinem. alij vero dicunt piſcẽ eſſe cartilagineum, cuius roſtrum aquilam eſſe putant, Niphus. Sed illorum qui aquilam pro acu accipiunt, ſententia ineptior eſt, quàm quæ refelli mereatur. Iac. Syluio quoque non aſſentior, qui in libro de ſimplicibus medicamentis, hepatũ piſcẽ aquilam maris interpretatur.

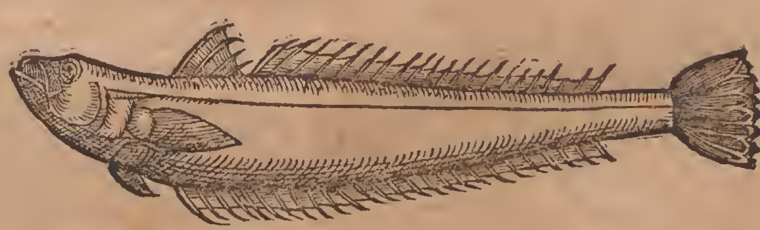
Huiuſmodi quoq; caudam Cremonæ in cœnobio diui Petri iuxta Padum ſe vidiſſe amicus quidam mihi retulit. Longa eſt hæc cauda in pictura quam habeo, dodrantes ſex cum palmo: lata circa initium, digitos ferè tres. Radius maior, longus palmos duos, vel paulò plus.

Καρχαρόδοντα ſunt, hoc eſt ſerratos & pectinatim coëuntes dẽtes habent animantium quædam, vt leo, canis pardalis, ἀετίδες, & piſces carniuori, Scholiaſtes Ariſtophanis & Suidas. puto autem per aëtides hic non aquilas piſces intelligi, ſed fortè legendum ictides, quæ muſtelarum generis quadrupedes ſunt, & dentes habent eiuſmodi.

DE DRACONE SIVE ARANEO PLINII. RONDELETIVS.

Araneus Rondeletij.

B
A
Lib.32.cap.11.

DRACO, dracunculus, & vranoſcopus, ſimiliter aculeos ad caudã ſpectantes habent, & dura ſiccaque ſunt carne. Draconem quidam aliud volunt eſſe à dracunculo (inquit Plinius, literarum ordine piſces enumerans:) eſt autem (inquit) graculo ſimilis: aculeos in branchijs habet ad caudam ſpectantes: † ſic & ſcorpio lædit dum manu tollitur. Quæ de dracone non de dracunculo accipienda ſunt: quoniam etſi dracunculus aculeos ad caudam ſpectantes habeat, minimè tamen vt ſcorpio lædit dum manu tollitur: quod magno ſuo malo quiuis experiatur. Id cùm probè norint piſcatores, ichthyopolæ, coci, draconem viuum intrepidè non contrectant; & Galli non niſi truncato capite menſis apponunt. Verùm idem eſt draco cum eo quem araneum alibi vocat Plinius. Rationes quibus in eam adducor ſententiam, hæ ſunt. Nuſquam legas in mari animantia eſſe aculeis venenum immittentia, præter paſtinacam, (cuius radio nihil in mari eſt execrabilius, inquit Plinius,) ſcorpium, draconem, araneum, porcum marinum, de quo hæc Plinius. Inter venena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorũ corpore: Paſtinacam & ſcorpium nemo vnquam cum dracone, vel araneo confuderit, ſi modò eorum notas ex veteribus didicerit. Porci nulla eſt cum dracone ſimilitudo, ſiue corporis ſpeciem, ſiue vitã, ſiue mores conſideres, vt inde marini porci nomen iure tribui queat. Supereſt araneus, quem eundem cum dracone eſſe conuincunt aculei ſpinę in dorſo nigri maximè venenati, ijdem modò araneo, modò draconi à Plinio attributi, vt nulla ſit rei, ſed nominis tantùm differentia.

† his vt

Draconem Ariſtotelis & araneum Plinii, eundẽ eſſe piſcem.
Lib.9.cap.48
Ibidem
Lib.32.cap.5.
Porcus mar.
Lib.9.cap.48.
Lib.32.cap.5.

Præterea quod de ratione ſcripſit Plinius, id in araneo noſtro quiuis experiatur, qui piſcium capturæ intereſſe voluerit: captum enim arena ſemper ſe obuoluentem cernet. Plinius: Draco marinus captus, atque immiſſus in arenam, cauernã ſibi roſtro mira celeritate excauat. Huc accedit gentium ſententiæ noſtræ conſentiens appellatio. Noſtri enim Ligures, Hiſpani, Maſſilienſes, eum quẽ draconem eſſe conſtat, quemq; Græci huius ætatis δρακαίναν dicunt, araneũ appellant. Eſt igitur δράκων θαλάσσιος, Latinè draco marinus, ſiue araneus, Gallis viue dictus, Siculis & Neapolitanis tragina corrupta voce pro dracæna.

D
Lib.9.cap.29.

Aranei aliæ icones noſtræ quas Venetiis accepimus.

MAIORIS.

MINORIS.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. *Lib. 8 de Hiſt. anim. cap. 13.*

B Piſcis in arena & litoribus degens, teſtibus Oppiano & Ariſtotele. In noſtro mari palmum maiorem raro ſuperat: in oceano, aliquando cubiti magnitudinem attingit. falcato eſt ventre, dorſo recto. colore vario: dorſo enim fuſco eſt, ventre candido, lateribus lineis aureis tranſuerſis pulchrè diſtinctis. Capite percam marinam ęmulatur, oris ſciſſura obliquè à ſuperiore parte in inferiorem vergente: quo fit vt ore aperto & hiante, maxilla inferior ſuperiore maior videatur. dentibus paruis denſiſque. Oculis eſt ſurſum ſpectantibus, & adeò ſplendidè vireſcentibus, vt ſmaragdum pulcherrima viriditate ſuperent ijdē breui interuallo à ſe diſtant, in quo triangulũ expreſſum, & aculeos paruos cernas. brāchiarũ opercula in aculeos ad caudam ſpectantes terminãtur, quæ poſt articulationē cũ oſſibus capitis tenui membranæque ſimili ſubſtantia potiùs quàm oſſea conſtant, Quamobrem draco ea, quũ extra aquam aerem

trahit,

trahit, inflat, non aliter quàm nos cum buccas inflamus. In ceruice vel dorſi principio, quinq; aculeos habet, tenues, nigros, præacutos, tenui membraná nigra connexos, quibus venenatum vulnus infligit, multoq; pernicioſius quàm branchiarum aculeis. A capite, oculis, venenatiſq; aculeis draconi nomen datum, teſte Aeliano. Marinus draco alijs piſcibus reliquo corpore aſſimilis eſt: eius caput, & oculorũ magnitudo, terreni draconis ſpeciem ſimilitudinemque gerunt. magni enim ſunt, & venuſti. Maxillæ etiam ſimilitudinem quandam habent cum terreſtribus: & eius pellis non procul abeſſe à terrena palpanti videtur, ſquamarum ſcilicet aſperitate. Quin & infeſtis, & venenatis armatus eſt aculeis. A ceruicis aculeis pinna incipit ad caudam vſq; continuata. Alia eſt à podice ad caudam. Aliæ duæ ad branchias, eodem ſitu quo in fluuiatilibus, id eſt, inferiores multò quàm in marinis eſſe ſoleant. Inter has & ſciſſuræ oris finem in parte ſupina duę alię ſunt, minores candidę. Podex non procul à branchijs diſtat. Linea à branchijs ad caudam ducta multò eſt altior, dorſoq; propior quàm in cęteris piſcibus. Cute dura tegitur, ſquamis paruis & tenuibus aſperſa. Ventriculo eſt magno, ſplene paruo, hepate ex albo rubeſcente, corde angulato,

Lib. 12 cap. 14 & ſimiliter Philes.

Loliginibus paruis, alijſq; minutis piſcibus veſcitur. Moribus & veneni viribus ſcorpioni ſimilis C
eſt. † carne dura, ſiccaq; eſt, vt Philotimus tradidit, id quod Galenus lib. 3. de al. fac. approbat. †F

Nemo exiſtimet nos araneum Plinij cum araneo Ariſtotelis confundere, cum toto genere differant. A
Eſt enim ἀράχνης, id eſt, araneus Ariſtotelis (*Quærendum araneo inſecto cancellum compararet an malacoſtraco Ariſtoteles*) ex genere malacoſtracorum, cui ſimilem cancellum facit. Araneus verò Plinij piſcis eſt ſanguine præditus, & venenatis aculeis, vt oſtendimus. Hic ſilentio præterire non decet eius ſententiam, qui draconem Romæ trachina nominatum, trachurum veterum nominum ſimilitudine deceptus eſſe putat, eius verba ſunt: Trachina & ipſa etiam in fricturę numerum refertur, quam trachurum, vt Oppiano videtur, eſſe putamus, vel vt Atheneo placet, trachidam eo argumento quòd infeſtam & propè læta lem ſpinam in ceruicibus habeat, & binas item alias, & quidem acutiſſimas ab auribus prominentes. Hic piſcis oblongus eſt ac tenuis, & falcatus in ventrem, cuius latera † lineæ frequẽtes & obliquæ, vergentes ad cæruleum colorem pulcherrimè deſcribunt. Falſam eſſe opinionem hanc, etymum ipſum, & modò citata verba clarè oſtendunt. τράχουρος enim à caudæ aſperitate, aculeiſq; nomen habet: at draco non in cauda, ſed vt ille ait, in ceruicibus infeſtam & propè lætalem ſpinam habet; & binas item alias, & quidem acutiſſimas ab auribus prominentes. Reijcienda quoq; eſt Alberti magni ſententia, qui draconem beluam marinam eſſe cenſet, quę venenatis dentibus & piſcatores, & alias animantes ſubito interficit. Neque enim draco inter beluas marinas recenſetur aut à Plinio, aut ab Oppiano: neque dentibus ſed aculeis venenatis nocet, vt ex Plinio antè probauimus. Idem confirmat Dioſcorides: δράκων θαλάσσιος ἀνατμηθεὶς, καὶ ἐπιτεθεὶς, ἴαμά ἐστι τῆς τῶν ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγῶν. Draco marinus diſſectus, & apertus impoſituſq; ictus ſpinæ ſuæ qua ferit, medela eſt. Quanquam Dioſcorides aliquando δῆγμα ἀντὶ τῆς πληγῆς vſurpet, id eſt, morſum pro ictu ſiue punctura, vt cùm de mullo loquitur: Ὁ μὴν δὲ ἀναιρεθεῖσα καὶ ἐπιτεθεῖσα, θαλασσίου δράκοντος καὶ σκορπίου καὶ ἀράχνης δήγματα ἰᾶται. Mullus marini draconis & ſcorpionis, & araneæ morſibus medetur. Non minori reprehenſione dignus is qui in ſuis in Dioſcoridem commentariis capite de dracone marino, pro eo hippocampum verum deſcribere videtur: nam in ijs quæ capite de hippocampo, de ipſo hippocampo tradidit, vehementer errat, eaq; cum de hippocampo dicemus, improbabimus. Porrò id abſurdum eſt quod ſcribit, non eundem eſſe draconem marinum, de quo tradiderint Dioſcorides & Plinius, duas ob coniecturas, quæ vaniſſimæ ſunt. Prior eſt, quòd draco marinus Dioſcoridis ſpina venenata pungit, cui ictui draco ipſe diſſectus atq; impoſitus medetur: alter verò Draco, nempe Plinii morſu ſolum nocet. Vbinam quæſo hæc Plinius? nuſquam ſanè. Imò verò eadem planè quæ Dioſcorides ſcripſit. Draconis marini ſcorpionumq; ictus, carnibus eorum impoſitis ſanantur. Et ibidem: Draco marinus ad ſpinæ ſuæ qua ferit, venenum ipſe impoſitus, vel cerebro toto prodeſt. Altera coniectura eſt, quod ex Dioſcoridis verbis colligere licet, facile eſſe draconem marinum habere, qui veneno ſuo remedio ſit, contrà difficilimum alterum habere cum grandis ſit belua. Minimè verò Plinius in beluis marinis draconem numerauit, imò ab ijs ſeiunxit. Cùm enim li. 32. beluas marinas recenſet, draconis marini non meminit, ſed poſteà cum alijs piſcibus numerauit. Sunt qui non intellecto nominis etymo, quod antè ex Aeliano tradidimus, quum draconem marinum audiunt, ſimile quid animo fingunt ijs draconibus quos pictores pro arbitrio pingunt. Vnde fit vt quidam raias exiccatas, atq; in eum modum efformatas pictaſq;, quo pictores dracones terrenos figurare ſolent, pro veris draconibus marinis accipiant. Sed facilè imperitis imponitur, qui neq; ex antiquorum ſcriptorum lectione piſcium cæterarumque animantium naturas didicerunt, neq; res ipſas intuiti ſunt. Quæ ſi feciſſent, ex capite, ore, branchijs apertis, pinnis, aculeis, caudę aſperitate, atque ab alijs huiuſmodi, raias agnouiſſent. Huiuſmodi raiæ Antuerpię ſic efformantur, atque inde alio deportantur.

Lib 4 de Hiſt. anim. cap. 4.

Trachurum a dracone differre.

Paul. Iou. libr. de Rom. piſcibus, cap. 19.

** Hoc in minore noſtro araneo apparet, non in maiore.*

Contra Albertum, Draconem mar. nec beluam eſſe, nec dentib. nocere.

Lib. 2. cap. 15.

Ibid. cap. 24.

P. Matthiolum notat.

Lib. 2. cap. 3.

Plinii & Dioſcoridis draconem mar non differre

Lib. 32. cap. 5.

Cap. 11.

Raias marinas aridas diſtortas aut etiam pictas, falſo pro draconibus marinis oſtentari.

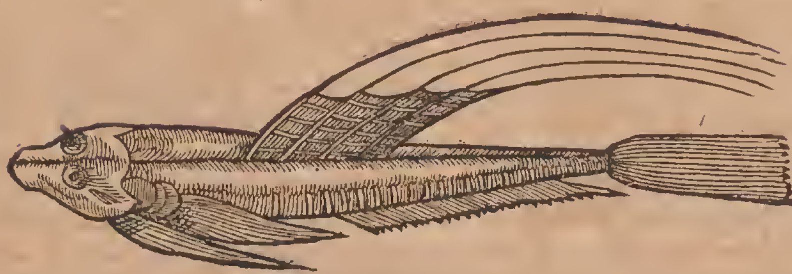
Verum ad draconem redeamus, aduerſus cuius venena, multa & pręſentia remedia dedit natura. Nã vt ex locis ante citatis liquet, ipſe impoſitus ictus ſuos ſanat. Mulli caro impoſita idem præſtat. Idem Galenus ſcribit: Draconem marinum aduerſum ſuum ipſius ictum impoſitum, necnon mullum valere. Et Dioſcorides: Peculiariter autem ictus à marino ſcorpione & dracone inferuntur qui moleſtos cruciatus cient: interdum autem, ſed raro, nomas excitant: quibus abſinthij, ſaluiæ aut ſulphuris ex aceto triti potio ſubuenit. Et nos aliquando vidimus partem à dracone marino punctam in tumorem erigi, & cum doloribus vehementiſſimis inflammari: quæ ſi negligatur, facilè gangręna corripitur, quo in malo piſcatores noſtri ad lentiſci folia, tanquam ad ſacram anchoram confugiunt, iſq; partem vulneratam confricant, meliùs ſibi conſulturi, ſi draconis ipſius diſſecti carnes vel cerebrum imponerent. Nec eſt negligenda theriaca confectio cum aqua abſinthij ſumpta. Quæ omnia remedia conferunt priuſquam gangræna partem vulneratam occupauerit. tum enim gangręnę cauſa ſcarificanda pars eſt, & garo acetoq; fouenda, caput mulli ſaliti imponendum. Eiuſdem etiam recentis è capite cinis contra omnia venena prodeſt, cęca quadam naturarum diſcordia.

Aduerſus venena draconis mar.

Lib. 11. de ſim. med. facult.

Lib. 6. cap. 6.

DE DRACVNCVLO; ARANEI SPECIE ALTERA, RONDELETIVS.

A Dracunculi piſcis Plinius ſolus, quod ſciam, meminit, quem à dracone differre ſcripſit, vt proximo capite oſtendimus. Hunc eſſe putamus qui à noſtris lacerta vocatur, quòd lacertis terrêis corporis figura ſimilis ſit: & dracunculum, vt à dracone maiore diſtinguatur, eſſe appellatum.

B Eſt piſcis marinus dodrantali magnitudine, cotto fluuiatili non multum abſimilis, roſtro acutiore, & capite latiore. Ranæ etiam piſcatrici quodammodo ſimilis eſt: ſed rana piſcatrix ore eſt maiore, pinnis concoloribus, quæ in dracunculo variæ ſunt. Capite eſt magno, compreſſo, roſtro prominente, ore paruo ſine dentibus, ſine vlla ad branchias ſciſſura: ſed huius vice ſupra caput vtrinque foramen eſt, vt in Hippocampo, quod, niſi dum piſcis viuit, eoque aquam trahit & emittit, manifeſtum (non) eſt. Oculos magnos ſupra caput poſitos habet, capitis os in aculeos deſinit ad caudam ſpectantes. Pinnas longiſſimas pro corporis magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias ſitæ, aureę ſunt, in radice argenteę. Quæ in ſupina parte, à cæterorum marinorum piſcium pinnis, ſitu magnitudineque diſſident: nam & ori propiores ſunt, & longiores ijs quæ ſunt ad branchias. In dorſo duæ eriguntur: prior † parua eſt, aurea & argenteis lineis diſtincta: poſterior magna admodum in medio dorſo, papilionum alis non valde diſſimilis, radijs quinque hordei ariſtis ſimilibus, membranaque conſtans. Radij priores longiores ſunt, poſteriores breuiores, contrà quàm in membrana, quæ ſingula radiorum interualla, veluti intertexta occupans paulatim creſcit. Eadem quoque varia eſt, lineis enim argenteis in medio duarum nigrarum ſitis diſtinguitur. Hæc in medio dorſi cauo veluti in vagina conditur. Alia eſt à podice ad caudam, etiam aurea, demptis eius fimbrijs quæ nigricant. Corpus totum ſenſim gracilius fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbrię nigricant. Eſt & picto corpore: nam ab huius medio argenteæ lineę ad ventrem ductæ ſunt. In maxillis partibusq; anterioribus veluti punctis argenteis notatur. Ventre eſt lato, plano candido. Cuticula tantùm tegitur.

**Hæc in pictura vix apparet.*

C E Capitur hic piſcis maximè caniculæ vigentis tempore, cuius ſyderis vim omnia ferè animantia ſentiunt, etiam piſces ipſi: quorum alij è profundo ſurſum ſe efferunt, alij in profundum ſecedunt, alij ad ſaxorum latebras confugiunt.

F Carnis ſubſtantia gobionibus paruis ſimilis eſt, ijſdemq; alimentis veſci traditur.

G Minùs venenatus eſt huius quàm draconis ictus.

B E In Agathenſi litore capitur, alioqui rarus eſt. & tum ob raritatem, tum ob venuſtatem ſummumque omnium rerum opificis Dei in hoc piſce artificium, piſcatores ipſi admirantur, & amicis qui naturæ rerum contemplatione delectantur, dono dant.

DE EODEM DRACONE MARINO, BELLONIVS.

A Litoralis eſt marinus Draco, à marino ſerpente longè diuerſus, omni mari familiaris. Gallis Viua aut Viuio dictus, quòd præter aliorum piſcium naturam, captus diu extra aquam viuat. Angli *Viuet* nominant. Maſſilienſes Plinianam vocem ſequuti, *vne Areigne*, quaſi Araneum dicere maluerint: Genuenſes *Traginam* nomine à *Dracæna* corrupto vocauerunt.

C Pelagius etiam eſt piſcis æquè ac litoralis.

E Demiſſis in profundum lineis ſetis, multus capitur inter inſulas Ægei maris.

G Sed hoc piſcatores diligenter obſeruant, ne captum draconem manu contrectent: eiuſq; caput lapide conterunt: deinde hamum ab ore auferunt. Draco enim ſi nudus contingatur, aculeo venenato totā manum perimit, niſi promptiſſimè occurratur: febrem ac delirium protinus excitans, ac totum brachiū inflammans. Cuius adhuc viuentis punctura formidabilior eſt, quàm demortui. Nam etiam à demortuis inflictum vulnus multum nocet. Aiunt autem ad id, remedium eſſe, ſi ab eodem aculeo iterum atq; iterum vulnus pungas.

B(A) Oblongus eſt piſcis, forma pugionis modo compreſſa: vnde à quibuſdam Gallicè *Poignaſtre* vocatur. Non habet ſquamas, aut ſaltem exiliores quàm ſint terreſtrium: dentibus eſt breuibus, crebris & tenuiſſimis: os vt Draco ſerpens dentibus communitum habet. Oculis grandibus præditus eſt, branchijs vtrinq; quatuor ſimpliciſſimis, & pinnis vt Callionymus vel Exocœtus. Duas fert in tergore pinnas, quarum anterior capiti vicina nigra eſt, quaternis horrens aculeis. Ea autem pinna quæ ſubſequitur, longior apparet, & per dorſum porrigitur ad caudam, quam valde latam habet, nec adeò bifurcam. Inferior pinna vſq; ad anum excurrit. In ſpineo exteriori tegmine vtrinq; ad branchias aculeum habet ad caudam ſpectantem, translucidum, oſſeum, longum. Obliquas in tergore oſtendit maculas, multorum quidem colorum, ſed fuluæ reliquias vincunt. cor illi rubrum eſt, ſeminis cicerculæ figura. hepatis lobi duo, quorum maior in ſiniſtrum tendit, cui ſubeſt folliculus fellis, Lien à fundo ſtomachi depēdet ſubniger. Stomachus ſurſum reflectitur: ex cuius pyloro ſex apophyſes prodeunt, quibus inteſtina in orbem obuoluuntur, atq; alia tanquam in alia ita reflectuntur, vt longitudinis nihil ſit in recto. Vuluam autem habet bicornem, paruam. De hoc Dracone ſic Oppianus:

Cautibus & bibula mulli paſcuntur arena,
Et Simii, & Glauci, & denſato dente Dracones.

C O-

COROLLARIVM. A

Ex duabus aranei piſcis iconibus, quas Venetiis nactus adieci, vna minoris in hoc genere eſt, quem peſce ragno, id eſt piſcem araneum ſimpliciter vocant: altera maioris, quem peſce ragno pagano, & Galli alicubi (vt audio) *vn tumbe*. Vterq;, vt pictura exprimit, aculeum vnum magnum in ceruice vel dorſi initio habet, (quo in loco Rondeletii & Bellonii araneus, non vnum aculeum magnum ſeparatum, ſed quinq; tenues membrana ſeu pinnula connexos oſtendit,) qui an rectè à pictore ſit collocatus, Adriatici accolæ ſcierint. ego etſi illic aliquando piſcem vidi, non ſatis memini. ſchedam quidem à me annotatam inuenio huiuſmodi: Araneus piſcis eſt pulcher, lęuis, oblongus, varius ſiue maculoſus, ſimilis gobio oblongo: ſpinam in dorſo venenoſam habet, & ſingulas in lateribus vtrinq;. Iouius trachinam (alij *tratzeinam* ſcribunt, alij vulgò intraſſine) Romæ dictam ſcribit infeſtam & propè letalem ſpinam in ceruice habere: quib. verbis vnam non plures eo in loco eſſe innuit: vt Dioſcorides quoq;, τῷ ἐν τῷ αχαύθης αὐτοῦ ἀκάνθῳ nominans. Et Plinius, Peſtiferum (inquit) animal araneus, ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Apparet in maculis quoq; differentia: quæ in maiori plures, coniunctiores, minores, ac nigriores ſunt: nonnullæ etiam ruffæ: in minore verò maiores, rariores, ſubflauæ. nullæ in pinna dorſi, vbi maior multas habet.

Germani *Petermanche* vel *Petermenches* nominant: neſcio an corrupto vocabulo, quaſi peſca ragno, id eſt piſcem araneum dicturi imitatione Italorum aut Gallorum quorundam. Alibi idem, vt audio, *Torpor* dicitur: quod nomen fortè à ſcorpio factum fuerit, quòd ſimiliter venenatis vt ille aculeis feriat. Hunc aiunt ſi quem ſuo in capite aculeo læſerit, hominem ad inſaniam quandam ad horas ferè viginti quinq; (alii ad horas ſex) redigere. capite reſecto reliquum corpus edi. Anglice *Viuer* dictus videri poteſt à febri, quam Angli *feuer* vel *fiuer* appellant. aculeo enim venenato cum aliàs noxius eſt, tum febrim ac delirium protinus excitat. Alberto draco marinus ingens eſt beſtia, ſerpentis faciem referens, alis non ãplioribus, quàm quæ ad natandum ſufficiant: ſed ob virium pręſtantiam omnium aquatilium præſtantiſſimus cenſetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. quin & venenoſum eſt illi hoc animal, adeò vt quoſcunq; piſces, vel alia quæcunq; animalia dente vulnerauerit, interimat. Piſcatorum pręterea artificio captus, ſtatim vt in arenam ſeſe protrahi cernit, mira celeritate ſcrobem in litore fodit, qua ſe condere poſſit, Hæc Albertus, recitante Matthiolo. Qui etſi ex Ariſtotele & Plinio, vt opinor (inquit Matthiolus) tranſcribat: plura tamen addere videtur quibus an multa ſit adhibenda fides quid ſtatuam non habeo. Siquidem hoc animal Ariſtoteli tanta admiratione non pręſtat, nec draco appellatur, ſed ſerpens, vt is poſteritatis memorię commendauit lib. 9. cap. 37. de hiſtoria anim. his verbis: Serpens marina colore & corpore congro proxima eſt: ſed obſcurior atq; acrior. hæc ſi capta dimittatur foris, in arẽam roſtro quàm primum adacto terebrat, ſubitq; tota, eſt ore acutiore hęc quàm terreſtres. Plinius hoc animal non ſerpentem, ſed draconem marinum pariter cum Alberto vocat, lib. 9. cap. 27. ſic inquiens: Rurſus draco marinus captus atq; immiſſus in arenam, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat. At hic, mea quidem ſententia, draco marinus haudquaquam fuerit, de quo ſcribit Dioſcorides, ſed per ſe maris ſerpens, Hæc Matthiolus. Verum Rondeletius tradit draconem quoq; marinum piſcem captum, arena ſemper ſe obuoluere ſolere.

Albertus ſerpentem mar. Ariſtotelis, cũ dracone mar. confudit.

Draco marinus eſt monſtrum crudelitate horridum: inſtar draconis terreſtris longitudine extenditur, alis caret. Caudam habet tortuoſam: caput ſecundum magnitudinem corporis paruum, ſed hiatum oris horridum: ſquamas & cutem duras. pinnam autem habet pro alis, quibus vtitur in natando. vno impetu magna maris ſpacia tranſcurrit, & hoc potius robore virium quàm remigijs pinnarum. Peſtifer eſt hominibus & etiam piſcib. morſus eius: mortem enim infert, Author libri de naturis rerum: ex quo & Albertus quædam mutuatus tranſcripſit. idem addit cinerem oſſium eius ſanare dentium dolores.

Piſcis quem Bellonius ophidion Plinii eſſe iudicat. veluti ſerpens paruus, congro ſimilis eſt: & à Bellonio ſerpens marinus & draco quoq; marinus nominatur. ſed aliud eſt Ophidion Rondeletii. Sunt qui pro certo velint Hippocampum eſſe piſciculum illum, vel potius marinum monſtrum, qui dracunculus quibuſdam, alijs verò Equiculus marinus vocatur, cuius nullus in cibis vſus, Matthiolus. Draco mar. piſcis Auicennæ 2.225. Teninbahari dicitur.

Araneus piſcis eſt magnitudine Cobionis, aut paulò maior, colore vario, cuius dorſum prope caput tres aculeos habet noxios. ita etiam araneum hodie cognominant, Maſſarius. Squamas (φολίδας) Aelianus aſperas draconi mar. tribuit, & pellem eius non procul à terreni dracõis pelle abeſſe ait, ſi quis palpet. At Bellonio araneus nullas habet ſquamas, aut exiliores quàm ſint terreſtrium (ſerpentium.) Rondeletio paruis & tenuibus ſquamis aſpergitur. B

Draco Ariſtoteli piſcis eſt litoralis. Oppiano in petris & arenis paſcitur. C

Draconem marinum ſi manu dextra attrahere coneris, non ſequitur, ſed violentè renititur. Siniſtram verò ſi inijcias, cedit & capitur, Aelianus 5.38. D

Dracõis piſcis ſpinæ ſunt venenoſæ, Oppianus lib. 2. Halieu. Hũc piſcẽ omnes ſcriptores, atq; ætatis noſtrę piſcatores, cũ à Paſtinaca diſceſſerũt, omniũ marinorũ veneuatiſſimũ eſſe aſſeuerãt, Gillius. Et rurſus, Acutiſſimos in dorſo habet aculeos, quos piſcatores ab hoc capto ſtatĩ abſcĩdũt. Magnã admirationẽ habet, ꝙ multi piſcatores mihi teſtati ſunt, eo tẽpore cũ piſciũ genus amore tenetur, ſe vidiſſe in vulnere, quod huiuſmodi piſcis inflixiſſet, piſciculos illius ſimiles generatos eſſe. Draco & gobio piſces marini pungendo venenum emittunt, minimè tamen mortiferum, Aelianus. G

Ad marini draconis plagam: Locum percuſſum cum plumbo fricato, ipſumq; dracõnẽ diſſectũ plaga imponito. Serpillũ item tritum, aut lenticulã coctã pro cataplaſmate imponito. In potu verò abſinthiũ cum vino diluto præbeto, aut ſaluiam cum paſſo. Mirè etiam his conducit ex bryonia & eruo paſtillus cum vino potatus, Aëtius 13. 39. Aranei marini punctura ſimiliter vt ſcorpionis mar. (de qua proximè dictum) curanda videtur, Auicenna 4.6.5.24. Sunt qui remedia hæc etiam ex Auicenna adferant, authores obſcuri, qui & morſum pro punctura aliquoties ſcribunt: Sulfur ex aceto illitum: Adeps crocodili illitus: Plumbum infricatum, vel ſtanni (*vel plumbi*) ceruſſa infricata: Succus abſinthij. Itẽ hæc verba ex quarto Canone: Morſus draconis marini, ſimiliumq; magni corporis ſerpentiũ, curatur in quãtũ eſt vlcus tantum, non in quãtum eſt venenũ de quo ſit curãdũ. quæ ego ad crocodilum potiùs retulerim.

Hæc

Hæc etiam ex Plinio citant: Abſinthium aduerſatur draconi marino è vino potum, Plinius libr. 27. & Dioſcor. Carnes ſtellæ impoſitæ maximè valent. Imponuntur quoque contra eum ſalſamenta, vel cybium, ex aceto, Plin. lib. 32. Mullus etiam piſcis crudus & diſſectus admouetur, Idem.

Aegineta præter alia ex Aëtio dicta, ſulfur cum cum aceto imponit, aut ipſum draconem piſcem apertum: & vrina humana fouere ſeu perfundere (καταιονᾶν, vt Dioſcorides quoq;) conſulit. E vino diluto ſaluiam propinare: aut ſurculorum fici in vino paſſo dilutum, (ἀπόβρεγμα,) aut cerebrum ipſius piſcis. Draco marinus ad ſpinæ ſuæ, qua ferit, venenum, ipſe impoſitus, vel cerebro toto (poto, ex Aegineta) prodeſt, Plinius. Iuuant aduerſus ictum draconis mar. medicinę quas ſcribemus in capite rutelæ: & propriè theriaca prima: & albedarungi potum, & impoſitum emplaſtri inſtar, Auicenna 4. 6. 3. 55. qui rurſus inferius 4. 6. 5. 24. araneam mar. nominat, vt interpres habet, & eadem prodeſſe remedia ſcribit, quæ aduerſus morſum (ictum) ſcorpii mar. Draconis marini ſcorpionumq; ictus, carnibus earum (*ranarum puto, vel teſtudinum. locus iam non occurrit*) impoſitis: item araneorum morſus ſanantur. in ſumma contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morſu noxia, ſuccus earum ex iure decoctarum, efficaciſſimus habetur, Plinius. Non ab re fuerit quæſiiſſe, an eundem draconem illum qui vulnerauit, medicinam vulneri à ſe facto facere dicat: an ex eodem genere quē potuerit aliquis habere. nobis in priorem illam partem animus inclinat, Marcellus Vergilius in Dioſcoridem. Piſcatores hodie, vt audio, iecur eius illini conſulunt, vt dolor ex ictu illicò mitigetur. Allium commendant Auicenna, & Serapio ſecundum Dioſcoridem, cum folijs ficus agreſtis & cumino emplaſtri modo impoſitum, Aggregator. Ceruſſa infricata prodeſt, Auicenna. Ficus ſiccæ cum hordeo & vino emplaſtri inſtar, Serapio ſecundū Dioſcoridem. Mullus auxiliatur contra dracones marinos, illitus ſumptúsue in cibo, Plinius. Iuuat & ocimum, Dioſcorides: ocimum fluuiale appoſitum, Auicenna. Plumbum integrum ſiue ſimplex (id eſt nec lotum nec vſtum) vtiliter affricatur marini ſcorpii draconiſq; ictibus, Dioſcorides. Serapio ex Dioſcoride laudat etiam plumbum vſtum tritum & illitum, quod ego apud Dioſcoridem non reperio: vt neque ex ceruſſa infricata remedium apud Auicennam.

Tuſſilago altera,

Tuſſilago altera à quibuſdam ſalnia appellatur, ſimilis verbaſco: conteritur ea & colata calefit: atq; ita ad tuſſim lateriſq; dolores bibitur: contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax, Plinius. alii ſaluiam ſimpliciter cōtra hæc venena laudarunt. noſtri ſclaream, precipuè ſylueſtrem, foliis verbaſco ſimilem, ſaluiam nominant ſylueſtrem. Mompelij aliud genus ſaluiæ ſylueſtris vidi, floribus flauis, in orbem circinatis, &c. Sulfur cum aceto draconis marini ſcorpioniſq; plagas ſanat, Dioſcorides.

H a

Dentium dolores ſedantur oſſibus draconis marini ſcarificatis gingiuis, Plinius.

Vipera mar.

Iſidoro aranea genus eſt piſcis, dictum eò quòd aure feriat. habet enim in ea ſtimulos quibus percutit. ſed næ ille ineptè. araneus enim, non aranea, piſcis vocatur, idq; ab araneo inſecto terreſtri venenoſo, quod à Gręco ἀράχνη per ſyncopen appellatur. nam & mus araneus cognominatur, cui præter venenum nihil cum araneo inſecto commune. Fortè & vipera marina eiuſdem Iſidori, non aliud quàm araneus ſeu draco piſcis fuerit: Vipera mar. (inquit) piſcis eſt paruus, paulò plus quàm cubiti vnius: in capite ſuper oculos vnum cornu fert paruum, acutum, & mortiferum. eo nanque quemcunque vulnerat, veneno inficit. quod cauentes piſcatores capto piſce, caput ei amputant: reliquum verò corpus in vſū hominum cedit. Draco marinus, qui & murænula, Arnoldus. Kiranidæ draco marinus, ſerpens marina eſt, vide infra inter ſerpentes mar. Δρακαινὶς inter piſces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Græcè δρακαινίδα putat nominatum Athenæo.

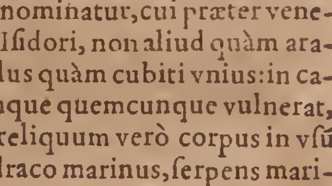
Draco marinus, piſcis paruus venenoſę punctionis, lingua noſtra vocatur doracena, Syluaticus: meliùs dracæna. Alibi verò hunc piſcem cum ſcorpio confundit. Idem voces Aren & carien, draconem marinum exponit: & Turgaron, ſpeciem draconum marinorum. item Mugali draconem marinum ineptè. mygale enim mus araneus eſt: draco marinus autem, piſcis araneus.

His ſcriptis reperi apud Auicennam 4. 6. 3. 56. Haren carmen exiſtimari de genere dracōum marinorum eſſe, & morſum eorum ita curandum vt morſum viperarum: vnde mox murępam eſſe collegi: quod de ea ſimiliter Aetius ſcribat. Ἤ ψόρον, ἢ σκάλοπας, ἢ αἰγιαλῆα δράκοντα, Numenius. Nicander in Theriacis ἁλιρραίστην δράκοντα dixit. Δράκοντες ἄλκιμοι inter piſces ab Epicharmo.

DE ARANEA CRVSTACEA.

RONDELETIVS.

A F

INter cruſtata eſt ὁ ἀράχνης, id eſt, araneus vel potius aranea, vt ab araneo Plinij diſtinguatur. Ariſtoteles illius meminit in cācelli deſcriptione: Τὴν δὲ μορφὴν, ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅμοιόν ἐστι τοῖς ἀράχναις: πλὴν τὸ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνο. Forma vt breuiter dicā, cancellus ſimilis araneis eſt, niſi quòd partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem habeat. Quę araneę noſtrę optimè quadrant: parte enim priore cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui cancri, in acutum deſinente, oculis prominentibus, inter quos cornicula duo protenduntur. Brachia forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum puto.

F

Corpore eſt tenui, pellucido, & ob paruitatem reijcitur.

COROLLARIVM.

Cum nec Ariſtoteles nec alius quiſquā arachnæ aquaticæ (quod ſciam) meminerit: & cancellum nō aquatili marinęue, ſed ſimpliciter arachnę Ariſtoteles comparârit, non eſt neceſſe genus illud malacoſtraci, quod Rondeletius exhibuit, arachnen Ariſtotelis eſſe. nam ſi terreſtri etiam araneę conferre cancellum volueris, bene quadrabit. Quoniam tamen à vulgo Gallorum fortè ſic appellatur genus hoc malacoſtraci, quin ita Latinè etiam & Gręcè nominetur, non prohibeo. Hìc in mentem venit mihi cancellus, quem Sebáſtianus Buotzius Argentinenſis medicus excellens aliquando oſtendit, auenam vocabat,

Auena cancellus.

ſi rectè

ſi rectè memini, ceu vſitato circa Mompelium vocabulo: partes eius omnes perexiles erant: caput vt in locuſtario genere prominens: cauda breuis & ad ventrem reflexa, vt in cancris propriè dictis: ita vt ambigere inter hæc genera videatur, ſicut & cancellus priuatim dictus. Pedes forcipati omnes, non chelæ tantum, ſi pictor rectè expreſſit. Iconem quoq; in Paralipomenis. Maiam quoq; cancrum ob ſimilitudinem quam cum araneo (terreſtri) habet, vulgus Gallicum *Iraigne de mer*. quaſi araneum dicat, nominauit Bellonius. Germani ſepias & paguros, *Meerſpinnen*, id eſt, araneos marinos vocitant. item cancellum hoſpitem concharum, vt Albertus ſcribit. vide infra in Cancelli hiſtoria. A. Cephali adulti exeduntur maximè ὑπὸ τοῦ ἀράχνου, Ariſtoteles 8.2. hiſtoriæ animalium. Gaza legit ἀρχάνου: vertit enim ab arachno vel archana. *Maia.*

DE ARBORE BELLVA.

Rondeletivs.

Arbor inter maxima Oceani animalia à Plinio numeratur: quod fortaſſe de ſtella arboreſcente, de qua poſteà dicemus, intelligi poſſet, niſi Plinius diceret: In Gaditano Oceano arbor, in tantum vaſtis diſpanſa ramis, vt ex cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. Quę in ſtellam arborem competere non poſſunt, ideo quòd in tantam magnitudinem nunquam accreſcat. Vide quæ ſcripſi in Rota.

Acharnas piſcis, lege Acarnan.

DE ARIETE BELLVA.

Rondeletivs.

Arietes Oppianus libro primo ἁλιευτικῶν inter cete pelagia & terribilia numerat: κριοὺς cognominans ἀργαλέους: libro quinto inter cetaceos: Κριοὶ μὴν πολλοῖσιν ἐπὶ χθονὶ βόσκονται, οὐ δὲ θαλάσσης Κριοῖς μειλιχίοισιν ὁμοίιοι ὅσσε πελάσσαι. Non probè igitur Lippius vertit arietes marinos mitiores eſſe terreſtribus.

COROLLARIVM.

Plinio Aries duplex eſt: primùm bellua: deinde alius piſcium forma. Tiberio principe contra Lugdunenſis prouinciæ litus in inſula ſimul trecentas amplius belluas reciprocans deſtituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantùm cornibus aſſimulatis, Plinius. Et alibi, Graſſatur aries vt latro. Et nunc grandium nauium in ſalo ſtantium occultatus vmbra, ſi quem nandi voluptas inuitet expectat: nunc elato extra aquam capite, piſcantium cymbas ſpeculatur, occultusq; adnatans mergit. Κριοί τ' ἀργαλέοι, Oppianus. Κελὸς, ἰδεῖν ἐχθρὸν ζῶον. Suidas & Varinus in Κριός.

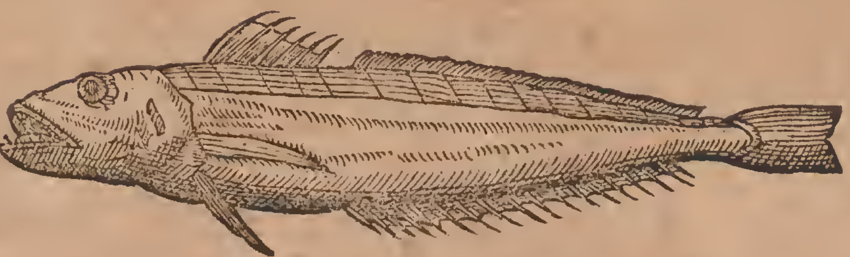
Ex Aeliano. Eximia (inter cete) magnitudine eſt aries, vel ipſo aſpectu infeſtiſſimus, & periculoſiſſimus. procul enim licet compareat, maris procellas & tempeſtates ciet & agitat. Et alibi, Mare magnum Taprobanen inſulam ambiens infinitos piſceis procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarũ & arietum, aliorumq; animalium. Et rurſus, 15.2. Marini arietes (quorum quidem nomen apud multos peruagatum eſt, ſed non tamen hiſtoria omnino explicata, niſi quatenus à pictoribus & fictoribus oſtenditur) circa Corſicam & Sardoum fretum hybernant, atq; ex ſumma aqua eminentes ſpectantur: Simul & maximi delphini circum eos natant. Mas aries frontem alba vitta redimitam habet, vt vel hanc Lyſimachi, vel Antigoni vel alterius cuiuſpiam regum Macedonię diadema dicas. Aries verò fœmina quémadmodum barbæ appendiculas gallinacei quaſdam poſſident, ſic ipſa cirros ex imo collo pendentes habet. Neq; modò eorum vterq; mortua, ſed & viua corpora exeſt, & conficit. In natando magnos fluctus facit: tempeſtate quam ex ſua agitatione ciet, naues funditus euertit, ac eos qui ſecundum mare verſantur, rapit. Nam qui Corſicam incolunt dicunt, virum qui ex tempeſtate naufragium feciſſet, natãdi bene peritum, vbi permultum maris natando tranſmiſiſſet, circa Corſicam crepidinem quandam aſſecutum aſcendiſſe, ibiq; conſtitiſſe, tanquam periculo iam omni exemptum atq; ſecurum: poſt verò quàm aries famelicus eum oculis comprehendiſſet: conuolutum agitatumq; poſteriore ſui parte plurimum mare concitaſſe: deinde ab intumeſcente æſtu elatum inſtar procellę & turbinis hominem corripuiſſe. Hæc de ariete circa Corſicam. Cæterum Oceani accolæ fabulantur veteres Atlantidis (*Atlantides vel Atlanticæ inſulæ: quas beatas vocant, duæ ſunt*) reges, qui genus ad Neptunum referunt, in capitibus ſuis arietum marium tænias geſtaſſe, imperii inſigne: & reginas ſimiliter cirros, quos diximus, fœminarum arietum. Tanto narium robore prædita eſt huiuſmodi belua, ſpiritum vt vehementer & permultum anhelet, & immenſum aëra reſpiratione ad ſe attrahat, eaq; aſpiratione marinos vitulos ad hanc rationem comprehendat: Cum enim arietem nouerunt vicinum eſſe ad moliendas ipſis inſidias, in terram celerrimè enatantes, in ſpecus ſaxorum conduntur. is cognita fuga, inſequitur: & contra antrum ſtans, ex corporis odore prędam intus eſſe percipit, & narium illecebra quadã acri inter ſe & vitulos aërem intermedium attrahit. Hi tanquam vel ſagittam, vel ſpiculum, ſic ſanè ſpirationis illius appulſum declinant, & refugiunt. Tandem tamen violentiſſimo anhelitus ductu inuiti, & tanquam loris quibuſdam aut funibus conſtricti, ex latebra extrahuntur, & ab ariete deuorantur. Ex earum naribus enatos pilos harum rerum periti magnos vſus afferre teſtantur, Hæc omnia Aelianus.

De ouibus marinis ſuo loco dicetur. De Aegocerote marino in Quadrupedum hiſtoria ſcripſi in Ibice H. Ziphius apud recentiores dictus, ingens bellua marina (de qua inter Cete in C. elemento ſcribam) quoniam & ipſe Phocas appetit, quęrendum an ſit aries veterum. *Ziphius.*

Armvs piſcis eſt, vt dicunt, ſaxatilis: qui lapidem geſtat interitus, valde ſpecioſus per latera, & virgulis diſtinctus puniceis: toto etiã corpore reliquo diuerſis gratiſq; coloribus depictus, Albertus. Ego hoc nomen corruptum puto ab Amia, ſcribitur & Hamio ab Iſidoro.

Arnevtes, vide in Hippuro.

DE ASELLIS, ET PRIMVM DE MERLVCIO, *vt vulgo vocant, Rondeletius.*

Lib. 3. de Alim facul. Lib. 8. meth. cap. 2. et lib. 7. cap. 6.

A ΟΝΟΣ piſcis Græcè dicitur, & ὀνίσκος teſte Galéo. Quos Philotimus ὄνους nominauit, alij ὀνίσκους nominant. Ipſe quoque eoſdem diuerſis in locis ὀνίσκους appellat. Ariſtoteles ſemper ὄνον. Gaza, Latiniq; omnes, Varro, Ouidius, Plinius aſellum vocarunt, perinde ac ſi ſemper ὀνίσκος, & nunquam ὄνος à Græcis dictus ſit. Ligures hodie quoq; aſello nominant. Alii aſino, alij naſello. Noſtri merlus, quaſi maris lucium: huic enim oris ſciſſura caudaque valde ſimilis eſt. Galli etiam merlus vocant. A colore verò aſellus dictus eſt, teſte Varrone. idem innuit Ouidius: *Et tam deformi non dignus nomine Aſellus.*

Lib. 4. de ling. Latin.
in Halieut.
Onos & oniſcos aliquando differunt.
Gados.
Maximus.
De piſcib qui. bus vnica ſpina, inter quos etiam oniscus galarias eſt.
Lib. 1. ἀλιευτικῶν.

Vt ut iſta ſe habeant, non ſemper ὀνίσκος hunc piſcem quem hîc oculis ſubijcimus qui & ὄνος dicatur, apud veteres ſignificat. Athenæus lib. 7. Differt ὄνος ab oniſco, vt ait Dorion in libr. de piſcibus ſic ſcribens: ὄνος, quem vocant quidam gadon: gallerides, quem vocant quidam oniſcon & μάξεινον. Paulò ante id multò apertius oſtendit: Dorion in libro de piſcibus ſcribit fluuiatilem murænam, ſpinam vnicam ſolùm habere, oniſco qui galarias dictus eſt, ſimilem. Quî hæc aſello competere poſſunt, quem ſpinas permultas habere conſtat? Pauci ſanè ſunt piſces, quibus vnica ſit ſpina, murænæ fluuiatilis modo, quam lampetram noſtram eſſe ſuo loco oſtendemus. Quin etiam Oppianus manifeſtè ὄνους & ὀνίσκους diſtinxit. Nam ὀνίσκους inter eos numerat qui in cœno, lutulentiſq; litoribus degunt. Deinde ὄνους inter eos qui in alto mari perpetuò verſantur.

Onì Oppiani
Oniscus inſtrumentum.
Oniscus Dorionis non videtur aſellus.

Porrò quid ſimile habet ὀνίσκος chirurgicum inſtrumentum apud Hippocratem cum aſino? Quare etſi ὀνίσκος per diminutionem dicatur ab ὄνος, non vbiq; tamen aſellum conuerterim.

Nec ὀνίσκον Dorionis aſellum piſcem à Latinis nominatum eſſe crediderim, vt demonſtrauimus cum de acipenſere diximus: quamuis hunc de quo nunc agimus, modò ὄνον, modò ὀνίσκον Græci, Latini verò aſellum tantùm nominaſſe videantur. Huius aliquot ſunt genera in Oceano, veteribus fortaſſe incognita de quibus deinceps dicemus. Ac primum de eò qui *merlus* à nobis dicitur.

B Aſinus igitur ſiue merlucius piſcis eſt pelagius, cubitali magnitudine, aliquando maiore. Dorſo cinereo, ventre candido & argenteo, cauda quadrata, capite prominente & depreſſo, oculis magnis, magna oris ſciſſura. Maxilla inferior ſuperiore paulò longior eſt, & latior: in vtraq; non ſolùm dentes, ſed etiam in palato acuti, in os recurui. In interiore oris parte poſt linguam oſſa ſunt, parte ſuperna, infernaque aſpera? & in gulæ è regione cordis duo alia reliquis longiora, quæ obſtant atq; præpediũt, ne piſces dum deuorantur, in gulæ anguſtias compulſi, aculeorum aſperitate cor vulnerent: eſt enim valde guloſus hic piſcis. Branchias quaternas habet duplices, inter quas ſitum eſt cor figurâ oſſis dactylorum, id eſt, fructuum palmę, pericardio contectum ſupra ſeptum tranſuerſum ſitum, tribus conſtans partibus, vt in cæteris piſcibus, quas ſuo loco perſpicuè declarauimus. Ex quibus liquet minimè verum id eſſe quod de hoc piſce ſcribit Athenęus: Καὶ μόνος οὗτος ἰχθύων τὴν καρδίαν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔχει. Solus hic ex piſcibus cor in ventre habet. Nam ſi τῆς κοιλίας nomine cauitatem illã intelligit quæ diaphragmati ſubeſt, αὐτοψία id falſum eſſe conuincit. Sin eam etiam cauitatem quæ ſuperior eſt diaphragmate, eadem in parte cor habet, qua alij omnes piſces. Neq; video cur natura inſtituti ſui oblita, in hoc piſce potius quàm in alio, cor à ventriculo, inteſtiniſq; diaphragmate nõ ſecluſerit, cuius vſum in piſcibus alibi expoſuimus. Cęterùm aſinus ventriculo eſt magno, ſuperiore parte lato, inferiore in acutum deſinente: quem hepar albeſcens veluti manu complectitur, magis dextra parte, quàm ſiniſtra, ex quo fellis veſica pẽdet, felle viridi diſtenta. Ventriculum ſequitur anguſta ecphyſis: cui continens eſt latum & amplum inteſtinum, quod rurſus anguſtatur, graciliuſq; fit. Splen in meſenterii medio ſitus rubeſcit. Spinę dorſi ſubeſt veſica aëre plena. Pinnis natat quatuor: quæ in ſupina parte ſunt, fluuiatilium quorundam modo ori propiores ſunt, quàm quę ad branchias ſunt poſitæ. Podex non multum infrà locatus eſt, à quo ad caudam pinna continuatur. Huic ſimilis eſt alia in dorſo ad caudam ferè protenſa. Hac rurſus alia breuior, mox à capite ceruicis loco. Linea à ſuperciliorum loco ad caudam ducitur.

Lib, 3. cap, 14.
Lib. 7.
De corde aſelli.
Libr. 3. cap. 13.

F Galenus ſcribit aſellos, ſi probo vtantur alimento, & mari puro, carnis bonitate cum ſaxatilibus contendere. Qui verò prauo alimento vtuntur, aut in aquis miſtis, & potiſſimum ſi eæ vitioſæ fuerint, degunt, carnis quidem mollitiem non abijcere, ſed pinguitudinem & lentorem acquirere: propterea neq; ſuaues ampliùs, vt ante, manent, ſed alimentum ex ſeipſis excrementitium reddunt. Et in libro methodi medendi ſeptimo, in ijs numerat cibis qui & boni ſucci, & cõcoctu faciles, minimeq; glutinoſi ſunt. Et alibi, molli eſſe carne, nec minus probandos eſſe quàm ſaxatiles, atq; ex iure albo febricitantibus eſſe apponendos ſcribit. Quare aſini carne quidem ſunt molli, ſed non æquè ac ſaxatiles friabili. nonnunquam etiam ferinum quid reſipiunt, id quod non in hoc tantùm piſce, ſed in omnibus ferè aliis piſcibus & auibus, atq; omnibus animantibus quæ carne ſolùm veſcuntur, comperias. Idem igitur aſinis accidit quod mullis: hi enim quamuis in præſtantiſſimis piſcibus habeantur, tamen pro diuerſa victus ratione vel meliores, vel deteriores efficiuntur. Iecur aſelli delicatiſſimum eſt, & cum mulli iecinore comparandum.

Lib. 3 de Aliment facult.
Cap. 9.
Lib. 8. meth. cap. 8.

C Latet æſtate ſi Ariſtoteli credimus, longo tempore: indicio eſt quod non niſi longo tempore pòſt capiatur, noſtri tamen piſcatores omni ferè tempore aſellos capiunt.

Lib. 8. de Hiſt. cap. 5.

A Plinius libro 9. cap. 17. Duo aſellorum genera ſunt: Callariæ minores, & bacchi qui non niſi in alto capiuntur,

capiuntur, ideoque prælati prioribus. Et libro 32. cap. 11. Callarias aſellorum generis, ni minor eſſet. Et Athenæus, vt initio capitis diximus, ὄνον ab oniſco ex Dorione differre tradit. Quę duo ὄνον ſcilicet & ὀνίσκον, ſi quis ſemper confundenda eſſe putet, fateatur neceſſe eſt aſellum, qui vulgò nunc ab omnibus pro merlucio habetur, neque ὄνον, neq; ὀνίσκον dici poſſe ſecundum Ariſtotelem ἐν τῷ περὶ ζωικῶν. citante Athenæo libro 7. neque enim merlucius os habet κεχηνὸς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, id eſt, apertum & hians ſimiliter ac galei, id eſt, in parte ſupina ſed os habet in promptu, parteq; primum obuia: hians quidem, ſed non vt galei. Præterea non eſt ὁ συναγελαστικός, id eſt, ſolitarius: hoc enim falſum eſſe apparet, ex magna aſellorum captura, quæ fit in Anglia, Scotia, alijsq; in locis, ex quibus per totam Europam ſale cōditi & exiccati conuehuntur: neq; enim tanta merluciorum copia ſimul caperetur, niſi gregatim natatent. * Iam verò nec illud quadrat, quod τῷ ὄνῳ tribuit Ariſtoteles: Obruunt arena ſeſe, aſinus, raia, paſſer, ſquatina, cumq; nullam ſui corporis partem non tectam reliquerint, verberant radiolis ſui oris quos piſcatores virgulas vocant, quas piſciculi cum aſpexerint, adnatant, quaſi ad algas quibus veſci ſoliti ſunt. Has * virgas ad alliciendos piſces in merlucio nuſquam videas, quæ in ſquatina manifeſtiſſimę ſunt. Poſtremò neq; merlucius ποικιλογάστωρ eſt, cum Epicharmus apud Athenæum ὄνως ποικιλογάστορας vocet. Nulla, inquam, harum notarum merlucio qui ὄνος & ὀνίσκος appellatur, ineſt. ſed ei apertiſſimè inſunt, quem nos ὀνίσκον capite de acipenſere eſſe demonſtrauimus. Quare ὄνος, & inde hypocoriſticon nomen ὀνίσκον, fateor à Galeno & veterum permultis pro eo accipi piſce, quem hic depinximus, quiq; merlucius vocatur. Ab alijs verò, vt à Dorione ὀνίσκος pro alio longè diuerſo, qui & γαλλερίδας & γαλαξίας, & χελλαρῆς nominatus fuit, multò maior merlucio. Et ſi diſſentiat Plinius, qui callariam minorem aſellum facit. Qui ὀνίσκος cum in magnam molem accreſcat, veluti diminutiuum nomen ab ὄνος in hac ſignificatione non conſiderabitur, in qua etiam ὄνος ab Ariſtotele dicitur, quum de radiolis oris eius loquitur loco paulò antè citato. Ex his perſpicuum eſt etiam veteres nomina iſta confudiſſe.

Rurſus, onō & oniſcō. aliquādo pro diuerſis piſcib. accipi. (& aſello vel merlucio vulgo dicto nō cōuenire quędā à ueterib. prodita de oniſco vel ono:) & quod veteres etiam hæc nomina confuderint.

Lib. 9. de Hiſt. anim cap. 37.

† (D)

† (B)

Lib. 7.

Dorionis oniſcum gallariā, & Galeni galaxiam eſſe ſtrionem Rōdeletius ſentit.

Hoc tamen capite à vulgari omnium huius temporis doctorum hominum ſententia non recedimus, qui merlucium aſinum ſiue aſellum eſſe credant, idq; non ſine ratione. Primùm id oſtendit cinereus color, qui cū aſinorum color ſit, ab eo aſelli piſces dicti ſunt. Varro, Alia piſcium vocabula à coloribus, vt hęc, aſellus, vmbra, turdus. Deinde lapides in cerebro, molis ſimiles. Poſtremo caro mollis & friabilis. Hęc de prima aſellorum ſpecie. *Vide etiam paulò poſt, in Muſtela vulgari altera ex Rondeletio, &c.*

Merlucium eſſe aſellum.

Lib. 4. de ling. Latin.

ASELLORVM SPECIES PERMVLTÆ, AC PRIMVM *de Marlucio vulgari, Bellonius.*

Multos piſces deinceps enumeraturi ſumus: vulgarem in pleriſq; Europæ tractibus denominationē habentes, quorum nullum peculiare vocabulum apud antiquos reperimus: niſi quis eos ſub Aſellorū phalange connumeret: ſic. n. omnes tā marinos, quàm fluuiatiles, aut ſtagnorum piſces præter cæteros ſegnes atq; ignauos appellauerunt antiqui: quanquam hos à cinericio colore dictos putet Varro, vnde Epicharmus pœcilogaſtoras, (nam venter cū albus ſit, à cinereo dorſi colore variat,) appellaſſe viſus eſt.

Huius autem notæ primus à nobis hoc loco recenſebitur qui Græcis ὀνίσκος, Gallis noſtris Marlucius (quaſi maris Lucium ab ipſa ſimilitudine dicere vellent) appellatus eſt: etſi Lucium marinum improprię Corcyrenſium & Cretenſium vulgus Sphyrenam hoc nomine appellent. A Genuenſibus autē piſcis hic Naſellus, prima detracta litera (Aſellum dicere volentibus) nuncupatur. Mollis omnes hui9 generis piſces ſunt carnis, quemadmodum Murænæ, Bugloſſi ac Paſſeres: quibus Philotimus addit Gobiones, Percas, Turdos, Merulas, ac Lacertos. Hoc autem (ne quis vocū affinitate hallucinetur) inter molles, & mollis carnis piſces intereſt: quòd molles abſolutè appellentur ij, qui exangues ſunt, nullamq; teſtā, ſpinas aut ſquamas habeāt, etſi carne ſint in coquēdo dura ac contumaci: Mollis autē carnis, è re ipſa nominantur: qui cum ſanguinei ac ſpinoſi ſint, tamen habēt carnem cocta facilē ac delicatā. A

Piſces mollis carnis differūt à malacijs.

Proinde Marlucius oblongo & tereti eſt corpore, colore cinericio, glabra cute: in cuius tergo duas habet pinnas, vnicam ab ano ad caudam, caudæ verò pinnam rotundam oſtendit. * Cirrhum quoq; ſub mento: & branchias vtrinq; quatuor. Ore eſt pręgrandi, & veluti reſciſſo: cuius dentes tenues in multos ordines diſpoſiti, palatum vndecunq; exaſperant: atque in faucibus oſſicula vt in dentali exaſperata oſtendit. Cor illi ex diaphragmate interſeptum eſt pericardio incluſum: Hepar in duos lobos diſtinctum. † Stomachus oblongus, innumeris appendicibus ad pylorum circunſeptus: à quo ieiunum oritur, laxum ac pallidum: de quo item ileon, duobus ſemicirculis ad rectum deſcendens, gracile id quidē ac rubicundū. Folliculum item habet candidiſſimum, ſpinæ annexum, quo in natatione plurimum adiuuatur. Calculos in capite duos candidos habet: ijs propemodum ſimiles qui in Sparo reperiuntur. Cæterum Atherinis ac deiectamentis marinis, vt & Gobionibus veſcitur. C

† Non apparet in pictura.

** Ventriculus*

DE SECVNDA ASELLORVM SPECIE, MERLANO, RONDELETIVS.

Merlangus Bellonij in ventre pinnas duas habet, non vnam vt hic.

QVI vulgò à noſtris merlan dicitur, aſini ſpecies eſt minor: multumq; ab eo piſce differt, † qui à Venetis peſce molle, à Romanis phyco nominatur, qui eſt antiquorum phycis, de quo ſuo loco. Merlan9 verò maris Oceani piſcis, corporis habitu aſino ſimilis eſt: Oculis magnis, pſpicuis, coloris argentei. A

Merlan vulgo dictus.

** Notat Bellonium.*

Merlanus oceani. **Contra Bellonium.*

B Squamis paruis tegitur, ore eſt medio. Dentes paruos habet in maxillis. Pinnarum numero, ſituq; aſino, ſimilis, hoc dempto quòd aſinus duas tantum in dorſo habet, hic tres. linea à branchijs ad caudam ſinuoſa ducta eſt. Ventriculum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubeſcens: uuluam bifariam tantum diuiſam, & non * quadrifariam vt ineptè quidam ſcripſerunt, id quod certo comperiet ex anatome diſſecandi peritus, qui pro uuluæ partibus vaſa ſpermatica temere non acceperit. In capite calculos oblongos habet, non omnino rotundos quales habent plurimi alii piſces.

F Carne quidem friabili eſt, & molli, ſed non perinde ac phycis: vnde hos piſces comeſos non maiori oneri eſſe ventriculo, quàm ſi è zona appenſi geſtarentur, vulgò dicunt Galli, qui duræ carnis piſces probant, cæteriſque præferunt. Merlanus ob carnis mollitiem aſſus melior eſt quàm elixus. Quare in ſartagine frigendus, farinaque aſpergendus, vt partes contineantur, neque diffluant.

C Veſcitur aphyis, caridibus, gobionibuſque ignobilibus & paruis, atque alijs huiuſmodi piſciculis, quos integros deuorat, non dentibus in fruſta diuidit. dentes enim habet non ad incidendum, ſed ad retinendam prædam. Piſciculi verò in ventriculo in fruſta diſciſſi ideo reperiuntur. quòd cibi in ventriculo dum à calore natiuo immutantur & concoquuntur, comminuuntur & atteruntur. Quæ poſtrema ideo adieci, ne mirum quid aut huic piſci peculiare annotaſſe videretur is qui de piſcibus nuper librum edidit.

DE EODEM, BELLONIVS.

F Galliæ tam frequens eſt Marlangus, vt à carnis leuitate, vulgari prouerbio, locum fecerit, hominem duodenis Marlangis probè paſtum, minore ab his pondere in curſu fatigari, quàm ſi ſenos tantùm zonę appenſos geſtauerit.

A Dubium eſt mihi, an is ſit piſcis, qui à carnis mollitie & candore antiquis Græcis πρόβατον, hoc eſt Ouis ſeu Pecus dici conſueuerat. Hoc aſſeuerare poſſum, Venetis piſcem mollem, Byzantinis Muzum vel Mazum, vulgo Romano Ficum appellari. Quanquam etiam hoc vocabulum ad permultos alios aſellos transferant, quemadmodum Gręci vulgares ſuum Gaideropſarum, de quo in Callaria docebimus. Eſt etiam Phycus alius ab hoc, vt ipſa quidem orthographia, ſic etiam natura ipſa longè diuerſus, de quo in Phycide agemus.

B Proinde Marlangus noſter plurimum albus eſt ac mollis, argentei coloris, pinnas habens ſub ventre duas, atque in lateribus ad branchias, vtrinque vnam: tres quoque in tergore, duas ab ano ad caudam. Cęterum ventre eſt prominulo, quemadmodum & omne aſellorum genus: eſtque lutea quadam linea à capite ad caudam vtrinque producta, inſignis, ſquamiſq́ ita tenuibus, vt viſum fugiant. rotundis oculis in media pupilla cryſtallinis. dentibus in ſuperioris & inferioris maxillæ extremitate tenuib', acutis, albis, ordinatis. Oblongo ac rotundo ſtomacho, quem Gobijs in fruſta diſciſſis. Caridibus atque alijs piſciculis plenum reperias: pylorumq́ue quadam veluti appendicum ſeu apophyſeon cæſarie circunſeſſum cernes. Proinde huius piſcis fœminæ vulua quadrifariam diffinditur, quod cæteris piſcibus non accidit, eiusque tergoris ſpina ſexaginta vertebris conſtat, ac quos in capite calculos ex aliorum conſuetudine gerit, eos oblongos ac minimè rotundos eſſe conſpicies.

DE TERTIA ASELLORVM SPECIE.

EGLEFINO, RONDELETIVS.

A REBVS primum nomina poſita ſunt ijs in locis, in quibus ipſæ naſcuntur & proueniunt, quæ deinde ſeruant exteri, ad quas rę s eæ conuehuntur. Sic Egrefin vel Eglefin vocamus piſcem, cui Angli, Scotique, qui hoc piſcis genere abundant, nomen dedernnt. Eſt is ex Aſellorum genere, Græcis, vt arbitror, incognitus.

Ouis marina, Notat Bellonium.

B Capite eſt magno, oris ſciſſura magna, oculis magnis, roſtro aquilino, (*inde forſan eglefin nomen inductum. nam egle aquila eſt Anglis, vt Gallis aigle. ſed illud ſi quid ſibi vel e non aſſequor malim egle fiſch, id eſt aquila piſcis. quamuis longe alia eſt veterum aquila.*) Quod nonnullos impulit, vt crederent ouem marinam eſſe, ſed non ſine errore. Quam enim vocauimus vmbram, Gręci huius temporis ouem marinam appellant. Sed de hac re mox. Piſci de quo nunc loquimur, è mento carnoſa appendix barbæ inſtar propendet. Branchias quaternas habet: circa has, venulas veluti appendices ſanguine plenas, inſtar lumbricorum contractas & corrugatas. In faucibus oſſa aſpera aſini modo. Similiter pinnas quatuor ad natandum, ſed in dorſo tres, à podice duas. Maculas aliquot nigras inſperſas habet, ſed non multas, vt in aſino vario videre licet.

F Carne eſt molli & friabili.

A Hūc aliū à Britanis *Hadock* quidā vocari exiſtimāt. At mihi aliū ab egreſino pro *Hadock* oſtēderūt aliquādo ichthyopolę, q latior erat, & ad eū quē *Gobergę* ꝓximo capite appellabimus propius accedebat.

Hic

Hic mihi falſa eius opinio improbanda, qui egrefinum, veterum Græcorum eſſe πρόβατον & arietem autumat: quod criſta in ceruice promineat, in quo chamæleonem & † chamæleopardalum terreſtrem æmulatur: quodq; præter apicem, etiam gibbum ſuper naribus gerit, in terreſtrium pecudum formam. Quid quæſo pinna ceruicis loco criſtæ inſtar erecta facit, vt πρόβατον, id eſt, ouis marina dici poſſit? Ex ea verò nota ſola, quod gibbum ſuper naribus gerat in terreſtrium pecudum formam, effici non poteſt vt ouis marina dicatur: cum vmbra piſcis non roſtri ſolum, ſed totius oris forma terrenam ouem multò melius referat. Ridiculum autem id cum dicit, ſe credere egrefinum πρόβατον & arietem eſſe. nam rationibus confirmare, vel veterum teſtimonijs comprobare oportet, non temere credere. *Quod non ſit ouis marina.* ** camelopardalim.*

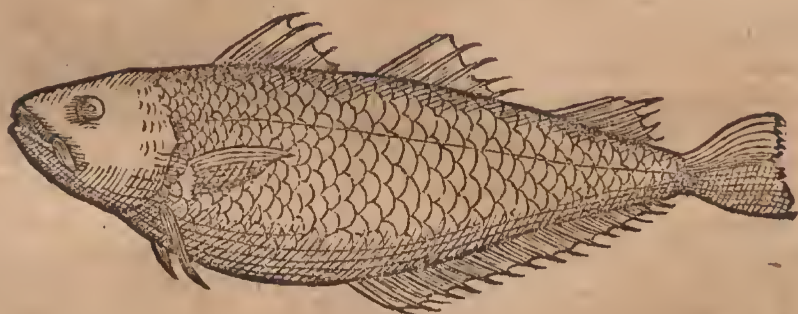
Deinde ſi πρόβατον & arietem piſcem pro vno & eodem accipit, vehementer errat: quoniam apertè eos diſtinxit Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν, vbi πρόβατον cum ijs numerat qui in alto latent: multò poſt verò κριὸν, id eſt, arietem cum cetaceis. Quorum vim & immanitatem cum expoſuerit, & ex his multos recenſuerit, addit: κριοί τ' ἀργαλέοι. Item Plinius cum cetaceis & beluis marinis recenſet Arietem. Ex his efficitur, neq; πρόβατον & arietẽ eundem eſſe piſcẽ, neq; ſi idẽ eſſet, vllo modo eum eſſe, qui nũc egrefinus nominatur, tum ꝙ mores omnino repugnẽt, tum ꝙ cornua quę arieti Plinius attribuit, egrefino deſint. *Ouem mar. ab ariete differre cum Bellonius videatur confundere.* *Lib 32. ca: 11.*

DE EODEM, BELLONIVS.

Aſellorum generis eſt qui vulgo Æglifinus vel Aegrefinus dicitur, quem nulli Iecorinum eſſe autumauerunt. Salitus aliud nomen vulgare adeptus eſt, præter aliorum morem: vocatur enim Hadou, voce fortaſſe à Britannorum vulgo deſumpta, apud quos * *Hadox* ſeu *Hadoche* dici ſolet: noſtro Oceano peculiaris, reliquis litoribus infrequens. A *† Hadocke*

Maximam habet cum noſtra Morhua vulgari ſimilitudinem: à qua cæteris quibuſdam veluti maculis nigris, quibus conſperſus eſt, atque etiam quòd minor eſt, diſtingui ſolet. Cubitalem longitudinem non excedit: prægrandibus oculis præditus eſt: criſta in ceruice prominente, in quo Chamæleonem & † Chamelopardalum terreſtrem ęmulatur: qui quidem apex in ſalitis magnis eſt perſpicuus, ex quo antiquis crediderim πρόβατον & Arietem appellatum fuiſſe. Nã præter apicem, etiam gibbum ſuper naribus gerit in terreſtrium pecudum formam. Verumetiam in hoc piſce id præcipuè eſt admirandum, ꝙ in ſingulis branchijs, quas vtrinque quaternas habet, apophyſes ſanguinei coloris lumbrici contracti ſimilitudine gerat, in quibus ſanguis purus cõtineatur. In faucibus oſſa dentibus armata oſtendit: quibus quæ ore comprehendit, in ſtomachum facile immittit. Cirrhum breuem ſub inferiori maxilla gerit. Apophyſes vermiculorum ſpeciem referentes ferè innumerabiles ſupra pylorum in multum gregem coeuntes exeunt: reliqua inteſtina alijs Aſellorum generibus propè ſimilia ſunt. Lineam in lateribus vtrinque nigram gerit, atq; adeò maculam ad latera etiam nigram, vt ſancti Petri piſcis. B ** Camelopardalim.*

DE QVARTA ASELLORVM SPECIE,
GOBERGO, RONDELETIVS.

ALIA eſt aſinorum ſpecies, quæ vulgò *Goberge* dicitur. A

Maris Oceani piſcis eſt, qui ex terræ parte nuper reperta ſalitus ad nos aduehitur, morhua ſiue molua latior & maior. hæc enim cubiti eſt magnitudine, aut nõ multò maiore: ille duorũ cubitorũ magnitudinẽ ſuperat. Colore eſt cinereo, ventre falcato. Squamis tegitur. Ore eſt mediocri ſine dentib. oculis ſatis magnis. Pinnarum numero ſituq; ſuperioribus duobus ſimilis eſt. Cauda in vnicam deſinit. Linea à branchiarum ſuprema parte ad caudã obliquè producitur. Partibus internis aſino ſimilis eſt. B

Carne conſtat duriore quàm aſinus, minus glutinoſa quam molua. Piſcis iſte in aqua maceratus, vel fuſte contuſus, pauperiorum & ruſticorum cibus eſt. F

DE QVINTA ASELLORVM SPECIE,
MOLVA MAIORI, VEL ASINO VARIO, RONDELETIVS.

EST etiam inter Oceani aſinos, is piſcis qui à nonnullis molua ab alijs Muſchebout, (*nimirum à maculis ſeu punctis. nam mouſcheter Gallis ita diſtinguere ſignificat,*) ab alijs leopard à maculis nominatur. Nos aſinum varium appellabimus. A

B Piſcis eſt ſquamoſus, gobergo proximè deſcripto ſimilis, item moluę, ſed maior. Dorſo cinereo, multis maculis nigris conſperſo. ventre candido, falcato. Pinnas tres habet in dorſo à podice vnicam, duas ad branchias, duas in ventre, quæ magis ab ore ſunt remotæ, quàm in aſino & gobergo: in quibus duobus hæ ventris pinnæ, fluuiatilium piſcium modo, ori propiores ſunt, & loco firmiori innixæ. Ore eſt magno. Oculis minoribus quàm gobergus. Dẽtes habet in maxillis. Internis partibus aſino ſimilis eſt.

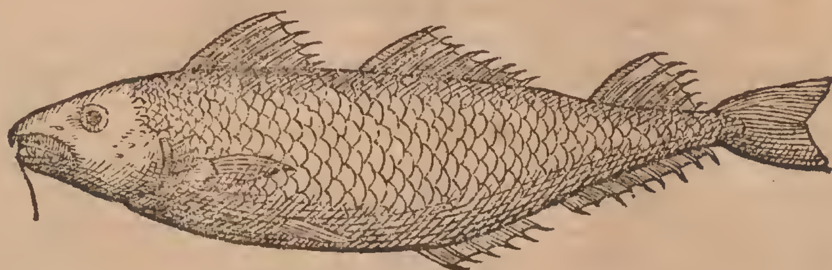
A Hanc moluam maiorem eſſe puto. ei enim ſimilis eſt hic piſcis, & eodem modo maculatus.

F Subſtantia carnis ferè eadem: nam glutinoſus eſt, ſed minus quàm molua.

DE EODEM, BELLONIVS.

Eſt Heberdum piſcis ita nominatus ab oppido Iſlandiæ, à quo ad Scotos primum, deinde ad Britannos peruenit: magni quidem nominis apud Anglos, vt qui præter gratum ſaporem latius ſeſe diffundit artubus: liuente ſurſum tergoris colore, ſub ventre candido: cauda quodammodo anguloſa. tribus ſurſum pinnis, infernè duabus, (*vnica, Rondeletius*) ab ano ad caudam exeuntibus inſignis.

DE MOLVA VEL MORHVA (ALTERA, MINORE,) RONDELETIVS.

A QVÆ molua vel morhua à Gallis nominatur, ab Anglis *morhuel*.

F Piſcis eſt maris Oceani. magis corporis figurâ, quàm carnis ſubſtantiâ aſinis ſimilis. Cubitum vnum longus eſt, & eo plus, pedem vnum latus. Ore eſt magno, dentes habet in maxillis. Ex inferioris maxillæ extremo appendix carnoſa, veluti pilus è mento propendet. Oculis eſt ſatis magnis, parum acutè cernentibus. Inde Gallorum eſt prouerbium, Oculi morhuę, quod iacitur in eos, quibus infirma eſt & hebes oculorum acies: ſic enim ferè ſemper accidit, vt qui magnis ſunt oculis & prominentibus, maximè quibus lata eſt pupilla, parum acutè cernant ob maiorem ſpiritum diſſipationem. Pinnas habet ad branchias & in uentre binas, partibus pronis tres, à podicè duas. Dorſum cinereis fuluiſque maculis notatum, venter falcatus.

F Recens hic piſcis carne eſt multò meliore, quàm ſalitus & exiccatus: quippe cuius caro tum glutinoſa adeò eſt, vt etiam butyro diu immerſa (quod, vt pinguia omnia glutinoſarum rerum ad hæſionem impedit) digitis ita hæreat inter edendum, vt vix reuellatur. Cùm contrà fieri oportere ratio ipſa ſuadere videatur, quòd ſal calefaciat, extenuet & incidat. At cur glutinoſior morhua tempore efficiatur, in cauſa eſſe puto tenuis humoris conſumptionem. Quemadmodum in farina multa aqua diluta euenire videmus, quę ſi aliquandiu coquatur, tenuioribus partibus ab igne abſumptis tam ſpiſſa glutinoſaque redditur, vt ea ad multa ferruminanda vtamur. Idem in ſacchare in aqua diſſoluto experieris: coctione enim glutinoſius multò fiet.

Salpa. A Salpam nonnulli pro molua vſurparunt, ſed magno errore, vt iam docuimus.

Lib. 5. cap. 23. Moluam neq; Plinij neq; Dioſcoridis ichthyocollam eſſe.

Alij Plinij ichthyocollam eſſe putauerunt, qui & pro piſce & pro eiuſdem glutino ichthyocollam vſurpat.. Ichthyocolla, inquit libro 32. cap. 7. appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt corium, idemque nomen glutino eius. Horum opinionem cum de ichthyocolla dicemus, improbabimus. Multo minus Dioſcoridis lib. 3. cap. 102. ichthyocolla dici poteſt: Ἡ δὲ ἰχθυόκολλα λεγομένη κοιλία ἐςὶν ἰχθύος κητώδους. vbi fortaſſe non κοιλία ſed κόλλα legendum. (*κοιλία videtur pro quouis ventriculo aut folliculo accipi poſſe, vt nihil ſit mutandum.*) Nam morhua piſcis eſt Græcis veteribus incognitus, non cetaceus, vt ichthyocolla. Præterea ponticam præferunt Plinius & Dioſcorides: at morhua in toto mari mediterraneo non reperitur. Neque verò, ſi ex morhua ichthyocolla, id eſt, glutinum fiat, rectè concluditur morhuam ichthyocollam piſcem eſſe.

Bellonium notat: forte & alios **muſtellarum* *Stockfiſch.*

Fuerunt qui piſces quoſdam cum aſellis numerarunt, quos potiùs in * muſtellorum genera referri oportet: ſunt enim longi & læues. Similiter eum quem nos Plinij ophidion eſſe demonſtrabimus, non rectè aſelli ſpeciem fecerunt. Poſtremò Angli Germaniq; piſces ſalitos & exiccatos *Stokfiſch* appellant, qui omnes aſellorum generibus non comprehenduntur.

DE EADEM MORHVA VVLGARI, MAXIMA

Aſellorum ſpecie, Bellonius.

Mirarer antiquos rerum omnium ſolertiſſimos inueſtigatores, ſpeciem hanc Aſellorum, præter cæteros maximam, quam noſtrum vulgus Moluam aut Morhuam vocat, prætermiſiſſe, niſi exiſtimarem Græcos atque Italos, eius penuria multum laboraſſe, quum alioqui noſtræ regioni non minus atque Harengus ſit frequens.

B (F) Vt plurimum ſeſquicubitalis eſt longitudinis: latitudinis verò pedis vnius: ac dum recens eſt, guſtus optimi, & nutritionis ſatis ſalubris. Tres ſupina parte (*ſupinam & pronum contra quam oportebat, videtur accepiſſe,*) pinnas gerit, prona duas, ab ano ad caudam protenſas. Oculos habet admodum magnos: vnde illud vulgare Lutetianum in ſtolidos, quique cùm magnis ſint oculis præditi, nihil tamen vident, Morhuæ oculi. Huius piſcis inteſtina, & folliculi (quemadmodum & reliquorum cetaceorum) ichthyocollæ conficiendæ inſeruire poſſunt: reliquæ partes internæ ad * Callariam accedunt: de quo proximè diſſeremus.

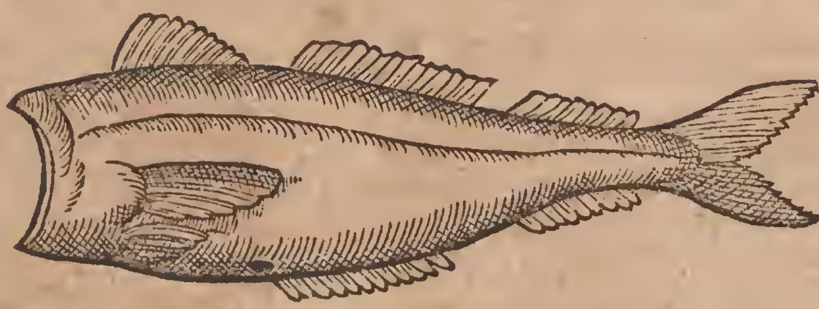
**Muſtelam marinam.*

DE PISCE COLFISCH ANGLORVM.

BELLONIVS.

Colfiſch Anglorum, cuius caput hic tibi non oſtendimus, (inquit Bellonius,) quod id ne apud Anglos quidem (apud quos ſanè peregrinus eſt) nobis vſquam fuerit compertum.

Gū Anglis eſt glutinum, Col verò carbo vt nobis: vt forſan à colore, non à colla, id eſt glutino, nomen ei fecerint Angli.

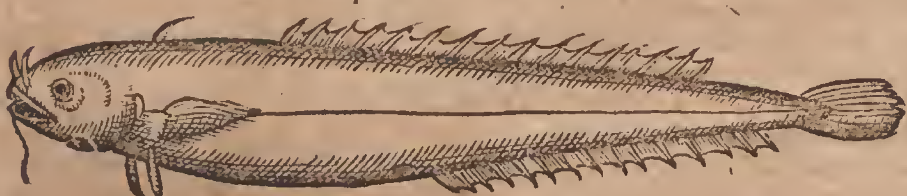

NESCIO qua ratione piſcem hunc Britanni ſic nominauerint, niſi dicas eidem hunc illis eſſe vſui, quo in Ponto in Sturionis genus, ex cuius folliculo ichthyocolla confici ſolet. Huius autem Aſellorum ſpeciei ob id tibi propoſuimus effigiem, quòd à reliquis ipſa caudæ, quam lunatam ac bifurcam gerit, forma diſſideat, quæ cæteris alioqui rotunda eſſe ſolet. Cæterum ex eo tractu Britannico ad nos defertur qui ad Hollandiam ſpectat. Piſcis hic prouectus, alicuius precij eſſe ſolet: paruus autem, carne eſt planè inſipida. Squamis contegitur latioribus, quàm quiuis alius ſui generis: tergore eſt nigricante, ventre candidiore. A capite ad caudam, atram lineam productam habet, ad latera aliquantulum inflexam: pinnasque reliquis ſui generis piſcibus duriores ac robuſtiores. Proinde popularis eſt, atque omnium ſalitorum inferioris notæ.

DE MVSTELLA VVLGARI.

RONDELETIVS.

Hic forte chremes eſt, qui & barbatulus & generis aſellorum deſcribitur: & cum muſtela marina comparari ab Æliano videtur.

MVSTELLAM noſtri piſcatores appellant, quam Ligures & Itali galeam, alij peſce moro. Græci hodie gaideropſaro, (*id eſt, aſinum piſcem.*) A

Piſcis eſt marinus, lotæ vulgò Lugduni nominatæ ſimilis, vel phycidi alibi à nobis deſcriptæ. Corpore eſt longo, fuſci coloris, ſine ſquamis. Ore ſatis magno, paruis dentibus. Ex maxillæ inferioris extremo cirrhus vnicus & candidus propendet. E ſuprema verò maxillæ ſuperioris ſiue roſtri parte duo cirri eminent, ſed nigri. Pinnis duabus natat poſt branchias poſitis, item duabus alijs paruis in ſupina parte propius os accedentibus. Alia eſt pinna à podice longa ad caudam ferè attingens. Huic ſimilis alia eſt in dorſo, ſed longior. In ceruice cirrus alius eſt, & vnicus velut paruæ pinnæ initium. Corpus in mucronatam caudam deſinit, & in pinnam vnicam eiuſdem figuræ. Linea recta medium corpus interſecans ad caudam ducta eſt. Ventre eſt magno & paulùm prominente. Intus ventriculum habet magnū cum appendicibus. Inteſtina ſine gyris ad podicem demiſſa. Hepar album ſine felle. B

Squillis & piſciculis veſcitur. C

Carne eſt molli & friabili, & ea in ſaxatilium penuria, etiam ægri veſci poſſunt, ſi elixa ſit, ſani frixa in ſartagine. F

Sitne hæc Plinij & Auſonij muſtella, magna inter doctos contentio eſt. Plinius: Proxima eſt his mēſa generis duntaxat muſtellarum, quas mirum dictu, inter alpes lacus Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis gerit. Auſonius in Moſella. A

Lib. 9 cap. 17. Aliam eſſe Plinii & Auſonii muſtellam.

Quæq; per Illyricum per ſtagna binominis Iſtri
Spumarum indicijs caperis muſtella natantum.

Plures hæc ad lampetras noſtras referunt, quorum verior ſententia mihi videtur, vt fuſius capite de lampetra dicemus. Quare piſcis quem hic oculis ſubiecimus, à veterum muſtella procul abeſt. Ob id muſtellam vulgarem cognominauimus quam ex aſellorum genere eſſe puto, vt fortaſſe callarias ſit, aſellus minor Plinij. Quanquam hac de re certi nihil ſtatui poſſe exiſtimem, niſi quòd affirmare poſſum, erraſſe eum * qui callariam & clariam pro diuerſis piſcibus ponit, cùm ſit planè idem piſcis, ſed clarias ab Oppiano tantum per ſyncopen dicatur pro callarias.

Callarias vel Clarias.

** Notat Bellonium.*

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Ψῆτται, κ[illegible]ι, καὶ τελγλιδες, ἔργατ' ὀνίσκων.

Idem muſtellæ vulgaris picturam aliter quam nos expreſſit. Verùm hæc, vt & multę alię eiuſdem autoris piſcium icones, deprauatiſſima eſt, & à naturali figura alieniſſima.

Alius ex Æliano ſcripſit muſtellam breuem eſſe piſcem ſimilem *iecori. ſed cum in Æliano, qui hodie extat, nihil tale compererim, nihil certi ex Aeliano de muſtella proferre poſſum. *Imò habet Ælianus noſter Græcus, lib. 15. cap. 11.*

** iecorino.*

Bellonij deſcriptio iconi ſuæ quem ponit pulchrè reſpondet, vt piſcem qualem vidit pinxiſſe videatur: nec dubito quin multæ ſint huius generis differentiæ. In dorſo quidem pinnas duas pingit, ſuperioris minorisq́; in deſcriptione non meminit. cirrhos ſuperiori labro nullos appingit. caudam à reliquis pinnis ſeparat.

DE EODEM, SIVE GALEA VEnetorum, *aſellorum altera ſpecie, Bellonius.*

De figura quam Bellonius exhibuit, vide noſtra & Rondeletij verba proximè retro.

A Vt nobis frequens eſt Merlangus, ſic Venetis aſellorum ſpeciem ad hunc accedentem multùm communem eſſe video, cui vulgus Adriaticum Galeæ nomen impoſuit. Huius effigies ad muſtelam (mox deſcribendam) atque ad noſtram Barbotam (Lotam) fluuialem, plurimum accedit. hoc tamen ipſa magnitudine à ſequenti diſſidet, quòd rarò ſeſquipalmum excedat, atq; adulta quidem nigricet, puſilla candicet.

B Glabra cute contecta eſt, capite magis plano quàm anguillæ, oculisq́; latioribus, cirrumque ſub labro inferiore protenſum gerit. Pinnas in lateribus rotũdas, nigras, ac rurſus ſub branchijs (quas vtrinque quatuor habet duas alias, binos veluti cirrulos referentes: pinnam quoque aliam carnoſam, à medio dorſo ad caudam vſque productam: ac præter hanc etiam aliam ab vmbilico ad caudam abeuntem, quam circina tam, mollem ac nigram habet. Cor illi ſub branchijs, vt in alijs Aſellis, triquetrum deliteſcit, ſed paulò magis turbinatum: Hepar ſtomacho incumbit. duobus lobis præditum. Ventriculum etiam gerit oblongum, pylorum innumeris apophyſibus circundatum: à quo inteſtina tribus inflexibus conuoluta, ad anum demittuntur. Peritonæum illi argentei coloris eſt. Vulua vtrinque in cornua prominet, permultis ouis referta, inter quæ oſſiculum membrana inuolutum, caput aquilæ referens comperimus, folliculo quoque, commodiori natationi idoneo (vt & cæteri aſelli) præditum eſt: qui latiori ſpinæ parti incumbens, durus, glutinoſus, & plurimo flatu diſtentus apparet. Cæterum eius caro paucis ſpinulis referta eſt.

C Veſcitur Apuis, Caridibus, & omni piſciculornm genere.

Alia Muſtelæ ſpecies Geſneri, Venetiis depicta.

DE MVSTSLLA ALTERA VVLGARI, SIVE GALEA PISCE RONDELETIVS.

Cirrus à maxilla inferiore ſimplex & ſingularis dependere debet, vt in Bellonij figura.

A Piscem quẽ hic oculis ſubiecimus, apud nos rariſſimũ, cùm ad me attuliſſet piſcator, diu multumq́; nomẽ naturãq́; ſciſcitatus, cõperi eum eſſe, qui à Maſſilienſib. muſtella vocetur, ob ſimilitudinẽ quã cum ſuperiore habet: ab Illyricis pegorella: à Gręcis huius ætatis etiã gaideropſaro, id eſt piſcis aſinus.

B Piſcis eſt marinus merlano quodammodo ſimilis: differt autem appendicibus quæ in ſuperiore maxilla eminent. Alia ex inferioris maxillæ extremo, velnti è mento barba prodendet. Pinnas ad branchias breues habet. Subſunt in ventre aliæ duę cirris quàm pinnis ſimiliores. A podice pinnam aliam habet cum pinna caudæ continuam: in dorſo duas, prior parua eſt, altera magna cũ pinna caudę continẽs.

Partibus

Partibus internis ſuperiori ſimilis eſt. Hepar ex albo rubeſcit in tres lobos diuiſum, quibus tanquam manu ventriculum amplectitur. In hepate fel habet, Ventriculum magnum cum appendicibus multis. Inteſtina in ſpiras conuoluta. Veſicam aëre plenam ex tunica craſſiuſcula & alba.

Carne eſt molli & friabili, & cum aſinorum vel etiam ſaxatilium carne conferenda. F

Vt liberè dicam quod ſentio, quæ aſino ſiue aſello notæ inſignes & euidentiſſimæ tribuuntur ab Ariſtotele, huic magis competere mihi videntur, quam merlucio, quem omnes hodie aſellum veterum eſſe iudicant, maximè τὰ ῥαβδία, id eſt, virgulæ ad alliciendos & capiendos piſces, quibus prorſus caret merlucius: quòd lapides molares in capite habeat, quòd lateat. A *Aſellus Ariſtotelis.*

Nec illud prætermittendum, autorem libri de Aquatilibus nuper editi non rectè piſci iſti ſquamas ademiſſe, cùm totus ſquamoſus ſit. (*Imo ſquamis, inquit Bellonius, Polam vulgarem refert: ſed eas pictor in icone ipſius non expreſſit.*) B

DE EADEM, BELLONIVS.

Aſinum piſcem vertere poſſumus, quem Creticum vulgus Gaideropſarum vocat. Indigenæ ad portum Veneris Pegorellam, Genuenſes ac Maſſilienſes Muſtelam. puto Ariſtotelis & Galeni eſſe Callariam. A *Callarias.*

Piſcis eſt ad Marlangum noſtrum accedens, Græco atque Italico litori frequentiſſimus, inter mollis carnis piſces cônumeratus: trium interdum palmorum longitudinis, ac cruris humani craſſitiei: colore ex liuido in opacum abeunte. ſquamis Polam vulgarem referentibus. Duas in tergore pinnas gerit: quarum minima, capiti vicina eſt: præter quas aliam rurſus ad caudam vſque protenſam habet: ac rurſus ad latera vtrinq; vnam, rotundam, ſub quibus poſtremis craſſiores ac carnoſi quidam cirri, bifidi conſpiciuntur: huius quoque caudæ pinna rotunda eſt: cirrum ſub mento habet, maxillas mobiles, dêtes confuſos, vt & aſinorum reliquum genus. Sed hoc ab ijs differt, quod in labro ſuperiore maculam oſtendit in cordis figuram denticulis circunfultam, linguam albicantem, & in cuſpidem efformatam. Proinde branchias diſtendit vtrinque quatuor, ſub quibus cor deliteſcit triquetrum, pericardio vt in cæteris piſcibus obuolutum. De diaphragmate hepar pallidum ac ferè lacteum appenſum eſt, in tres lobos diuiſum: cuius pars ſiniſtra, cæteris maior, veſiculam fellis oblongam admittit: tertius lobus ſuperficiei ſtomachi incumbit. Lien illi eſt ſanguineus, gracilis, oblongus, dorſo incumbens, à ventriculo dependens: quem, propter voracitatem, prægrandem vidimus, eius ferè figuræ, cuius eſt paſtorum inſtrumentnm, cui cornutę muſæ nomen eſt. In pyloro admodum multæ ſunt apophyſes, vt quinque & triginta facilè connumeres. Eius inteſtina non amplius quàm tribus reuolutionibus circunflexa ſunt, antequam ad rectum pertingant: præter quæ, veſicula quadam cæteris aſinis communi præditus eſt, gemino veluti folliculo tergori coniuncta, quæ illi commodioris natationis vſum exhibere creditur. B

Cæterum hic piſcis ſardellis, boopis, trachuris atque alijs piſciculis ſeſe exaturat. C

DE OPHIDIO PLINII.

RONDELETIVS.

Icon ſequentis paginæ, non eſt quam Rondeletius dedit: ſed noſtra Venetiis picta: eadem prorſus, vt iudico: niſi quòd innumeris illis & rotundis ferè maculis caret, quas in ſua oſtendit Rondeletius, Bellonius omittit. Quare genera Ophidij tria ſtatuerim: Barbatum duplex: nempe maculoſum, vel ſine maculis: tertium imberbe & flauum.

CONGRO ſimile eſt ophidion quaſi paruum ſerpentem dicas, diminutiuo nomine ab ὄφις. Eſt autem ophidion piſciculus qui à noſtris vocatur donzelle, cuius Plinius duobus locis meminit: vno nominat tantum, in piſcium catalogo: altero qualis ſit breuiter indicat: Vrinæ incontinentiam hippocampi toſti, & in cibo ſæpius ſumpti emendant. item ophidion piſciculus congro ſimilis, cum lilij radice: Piſciculi minuti ex ventre eius, quos deuorauerit, exempti & cremati: ita vt cinis eorum bibatur ex aqua. Hactenus Plinius. Quoniam verò piſcis quem capiti huic præfiximus, tam congro ſimilis ſit quàm ouum ouo, vt eſt in prouerbio: videor mihi veriſſimè pro Plinij ophidio propoſuiſſe. Eſt igitur ophidion piſciculus longus & læuis. Pinnas duas habet, in dorſo & in ventre (*ſingulas*,) ſitu, figura, ſubſtantia congri pinnis ſimiles. A congro gemina barba è maxilla inferiore propendente differt, & oris rictu, qui in congro maior eſt. Binæ lineæ tenues à capite ad caudam productæ ſunt, qua nota in eam aliquando ſententiam adducebar vt ſeſerinum Athenæi eſſe crederem. Sed tandem vero ſeſerino cognito, qualem antea demonſtrauimus, rem omnem diligentius cùm expendiſſem, Plinij ophidion eſſe iudicaui. A *Lib. 3. cap. 11.* *Ibidem cap. 9.* B(G)

Quòd autem aduerſus vrinæ incontinentiam prodeſſe cum lilij radice legitur in Plinio loco modo citato, mendoſum eſſe ſuſpicor, ſubſtituendumque ſeminis incontinentiam cum rutæ radice, quod & rationi conſentaneum eſt, & ita in vetuſto quodam exemplari legiſſe me memini. G

Cęterum ophidion carne eſt candida, dura veluti draco. B F

Inepte fecit, qui ophidion inter aſellos numerauit, cùm planè ijs diſſimilis ſit corporis habitu, capite, pinnis, atque cum longis planè connumerandus. A *Contra Bellonium.*

Ophidion alterum flauũ vel imberbe. Circa Lerinum inſulam & Antipolim ſæpe capitur piſcis ſuperiori omnino ſimilis corporis ſpecie & carnis ſubſtantia: eo differt, quòd cirri carnoſi barbæ inſtar è maxilla inferiore non propendent. Colore etiam à ſuperiore diſſidet: eſt enim flauus. Quam ob cauſam ophidion flauum vel ophidion imberbe, vt à ſuperiore diſcernatur, appellabimus.

DE EODEM, SIVE GRILLO VVLGARI *Aſelli ſpecie, Bellonius.*

Hic fortè potius callarias fuerit. Lege quæ inferius ſcripſi in Corollario primo. De Gryllo vide infra nonnihil Corollario 3. de aſellis &c. & de Ophidio plura in elemento.

A.B.F. Mollium Aſellorum claſſis eſt, Italorum pleriſque Grilli nomine cognitus piſcis, palmum ex Mediterraneo non excedens: carnis admodum delicatæ, Romanis antiſtitibus in delicijs habitus, à quorũ vulgo pro cõgro accipitur, atq; interdum ab ichthyopolis eius loco ſupponitur.

B Cui ſententiæ ego quidem facilè accederem, niſi ab hoc longè diuerſa eſſet hui⁹ capitis ac pinnarũ effigies. Illud enim quaternis cirrhis barbatũ apparet: Hæ verò carnoſæ, integram in gyrũ caudã ambiunt, ac multa nigredine perfunduntur. Verum quidem eſt lubricam illi pellem eſſe, Anguillæ ac Cõgri modo: ſed reliquæ notæ ad Anguillam accedunt.

A Quamobrem tam incerta eſt mihi huius piſcis nomẽclatura, vt vix in promptu quid de hoc ſtatuere poſſim, occurrat. video enim communem Grilli & Congri apud authores appellationem eſſe: & tamẽ hic Grillus, Congrus nõ eſt. Scio præterea Venetos, ſuperius deſcriptum piſcem, atq; *Muſtela.* hũc quoq;, Galeã appellare: ſed ꝙ hic piſcis Muſtela ſit, ipſi⁹ quidẽ pinnę caudã ambiẽtes ac nigricãtes, ipſaq; carnis in mãducãdo iucũditas plu*Tragus.* rimũ reclamãt. Audio qui Tragũ antiquorũ eſſe iudicẽt: de quo Oppian⁹.

Mænides, & Tragi ſimul, & Atherina vagantur.

Quorũ ſentẽtijs facile aſſentirẽ, niſi planè mihi eſſet ignota, ex antiquorũ ſcriptis, piſcis Tragi deſcriptio. Hoc vnũ mihi compertũ eſt (quod & vo*Aſelli ſpecies.* bis affirmare poſſũ) piſcẽ hũc, mollẽ & delicatũ, Aſellorũ eſſe ſpeciẽ, ab alijs plurimũ diſſidentẽ, atq; ob id peculiare nomẽ ſibi promeritum.

B Porrò linguam habet paruam, acutã. cor trigonũ, ruberrimum: hepar, ad ſiniſtrũ latus exporrectũ: ſtomachũ oblongũ, pylorum permultis apophyſibus circundatũ: à quo tres inteſtinorũ reuolutiones ad anũ pertingunt. lienem rubrum atq; oblongum. Cætera ad reliquos aſellos, atque adeò ipſa voracitate accedit.

SEQVVNTVR DE ASELLIS COROLLARIA TRIA. PRIMVM DE ASELLIS EX VETERIBVS *ferè. Secundum, De Germanis & Anglicis Aſellorum nominibus. Tertium, De Muſtelis marinis.*

COROLLARIVM PRIMVM DE ASELLIS.

A Aſellus Romæ ſcarmus & merluzus dicitur, Niphus. Aſellorum duo genera, callariæ, minores: & bacchi, Plinius. Hermolaus (inquit Meſſa*Bacchus.* rius) videtur hoc loco dicere, poſſe etiam legi banchus: ſed ego potius bacchus quàm banchus legerẽ, tum ex vetuſtis codicibus, tum etiam Athenæo, Euthydemo atq; Diphilo, in quibus bacchum ſctiptum inuenimus, non banchum: ex eo fortè quod aſinus (teſtante Plinio quarto & viceſimo volumine) dicatus eſt Libero, hoc eſt Baccho, vt banchus alius omnino piſcis ſit, vti retuli*Banchus.* mus, inter mugiles minimus. Euthydemus in libro de ſalſamentis, alij (inquit) bacchon appellant, alij γελαρίαν, alij oniſcon. Archeſtratus, Τὸν δ' ὄνον ἀνοήδων, τὸν καλλαρίαν καλέουσιν, Ἐκτρέφει εὐμεγέθη, ἀμφλὼ (fortè εὐμεγέθη σομφλὼ) δὲ τρέφει τινὰ σάρκα. Καλῶς, οὐχ ἡδεῖαν ἐμοί. Gallatiam aliqui mendaciſſimè murænam fluuiatilem a Dorione apud Athenæum nũcupari ſcribũt. vide in Muræna. Callarias aſellus minor, dicitur aliter Gallarias & Galleridas, Gillius. item γελαρίης, & χελλαρής. & galaxias, & clarias, κλαρίας, ab Oppiano per ſyncopen. Et fortè reliqua nomina vulgus imperitũ deprauauit: probandum eſt autẽ quod à galacte, id eſt lacte, deriuatum quàm optimè videri poteſt, vt galarias, vel galaxias, nimirum à lacteo colore, quem ego de aſelli tum gadi, tum magis galariæ, iecore imprimis accipiendum cenſeo. ſicut & Germani inferiores genus quoddam muſtelæ à lacteo iecinore *Milchling* appellant. niſi quis à gales, id eſt muſtelæ ſimilitudine galeriam vocare malit. Videri ſanè poteſt aſellus galarias, muſtelarum generi adnumerandus, (ſi ſturio non eſt, vt Rondeletius putat,) tum quòd alij quoque cognati piſces habentur eiuſdem generis: tum quòd ſpina ſingularis, os reſciſſum (quamuis non eadem parte ſitum) ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, καὶ τὸ μὴ συναγελαστικόν, & oris radioli ſeu virgulæ (barbulas interpretor) fauere huic ſententiæ videantur. Plinio Bacchi, maiores aſelli ſunt, callariæ minores: Athenæo verò Bacchus, oniſcus & chellares (quòd à callaria corruptum dixerim) idem eſt piſcis. Cremys piſcis vel chremys, (malim *Cremys. Chremys.* Chremes, vide in Chromi) aſellus (oniſcus) eſt apud Grammaticos: videtur autem idem muſtelarum generis. Γαλίαι, (Γαλαρίαι potius,) oniſci, Heſychius & Varinus. Hoc etiã annotandum, galarias & ſimilia nomina adiectiuæ ſignificationis eſſe, differentiæ gratia ceu epitheta propria ſubſtãtiuo ſuo adijcienda, vt ὄνισκ, αἰολίας, ἀλωπεκίας. Γαλαρίας, ἰχθῦς ὁ ὀνικὸς (lego ὀνίσκος) Heſychius & Varinus. Λαζίνης. γαραδείας, (videtur corruptum, fortè à γαλερίδας,) καλαρίας ἰχθῦς, Heſychius. λαζίνης factũ apparet à Latino aſino.

aſino. Græcus quiſpiam nauta Maſſiliæ mihi dixit, etiam nunc Gallariam in Græcia appellari: ſed mihi non potuit piſcem, cum tamen ſummè ab eo contenderem, repræſentare, Gillius. Varro ab aſini colore hunc piſcem dictum ſcribit. Græci à ſegnitie dictos aſinos innuunt. nam Oppianus lib. 3. de piſc. ὄνων νωθεῖν δέμας, dixit: & Ælianus cum nominaſſet piſces prægrandes ac pigros, qui in latebris maris abdi ſolent, nec longè ab eis natando recedere, oues, hepatos, prepontes: aſellum quoque inquit eis adnumerari poſſe. Equidem onon maiorem eſſe putarim quam ſit oniſcos, cum Plinio, quamuis aliter Rondeletio videatur. Eberus & Peucerus aſellos maiores Germanicè interpretantur *Zanten*: minores, *Sengelen*. Sed *Sengelen* audio eſſe fœtum ſunduli piſciculi, id eſt gobij fluuiatilis minoris. *Zanten* nomé mihi ignotum eſt: niſi idem ſit *Zander* vel *Sandat* piſcis, qui apud Boruſſos & Danos in litoribus capitur, & magna copia dolijs incluſus, in exteras regiones mittitur. Ventre albicat, dorſo nigricat, magnitudine qua de aſellorum genere *Stockfiſch* dictus mediocris, capite non admodum grandi. Caro eius ſalſa tenacior euadit. Roſtochij aiunt *Sandat* nominari, in Pruſſia *Sant*: piſcem eſſe marinum, percę aliquo modo ſimilem, oblongum ad dodrátes fere tres cũ dimidio, flumina ſubire, in cibo laudari. Alij cõparant eum ſpecie trutæ (*einer Lachsförmen*,) ſquamis cyprino. In Suerinenſi etiã lacu capitur per quadrageſimã. Zandet. Sandat.

Memini Galenum prodere galaxiam pretioſiſſimum Romæ piſcem è genere galeorũ, id eſt muſtelorum (γαλεῶν, vel galeonymorum) eſſe, & in Græciæ mari fortè non inueniri, vt in Acipenſeris hiſtoria Rondeletius refert. ſed fieri poteſt vt muſtelarũ muſtelorumq́; genus non rectè diſtinxerit Galenus. hos γαλεοὺς, illas γαλᾶς vel γαλέας Græci appellant. Apud Grammaticos etiam in Lexicis γαλέα & γαλεὸς non diſtinguuntur. Galeonymus quidem ex Galeni verbis videtur aut idem eſſe qui galaxias, aut genus ad eum ceu ſpeciem: vt long. alius ſit qui callionymus vocatur & alio nomine vranoſcopus. Bellonius Muſtelę fluuiatilis genus quod lotam Galli nominant, noſtri *Truſch*, *alrupp*, &c. clariam fluuiatilem vocat, pro callariam, Oppiani poëtæ imitatione: & ſimilem ei in Nilo quendam piſcem clariam Niloticum: & in mari Muſtelam Maſſiliæ dictam. etſi alium quoque piſcem ijdem eodem appellant nomine, quem alij in Italia vulgò grillum, qui mihi verius callarias videtur, & grilli nomen à gallaria corruptum ſuſpicor. carnis, inquit, eſt admodum delicatæ, & mollis, Romanis antiſtitibus in delicijs habitus natura ad aſellos accedit, &c. Sed de his mox inter Muſtellas. Hic ſatis ſit, quod ad nomen, monniſſe, aſellum gallariam, de quo eruditi diſputant, præ omnibus grillum Italorum mihi videri: etſi Rondeletius Plinij ophidion eſſe coniecerit. Nam aut idem piſcis fuerit ophidion: aut ſi diuerſus eſt, plura argumenta pro gallaria quàm pro ophidio factura arbitror. Idem Rondeletius callariam eſſe ſuſpicatur galeã (primã) vulgò ab Italis dictã. Quod ſi q̃d obijci poterit, minus tamẽ id erit, q̃ q̃ aduerſus aliorũ cõiecturas dici poteſt: & ꝓpter cõfuſa quædã apud veteres tum nomina tũ deſcriptiones excuſari poterit. Galeonymus. Grillus.

Ariſtoteles aſelli piſcis ſolius omniũ in media aluo corculũ ſitũ pro maximo memorauit, Apuleius. B

Onos degit in latibulo aliquo in profundo. paſſeres verò, καὶ κλαγίαι, καὶ τεγλίδες, ἔργατ᾽ ὀνίσκων, in cœno & paluſtribus locis (ἐν τενάγεσι) maris, Oppianus: tria genera diuerſa ὄνους, ὀνίσκους & κλαγίας ſe facere oſtendens. Aſellum latere plurimum temporis conſtat, quoniam longo interpoſito tempore capitur, Ariſtot. Quidam æſtus impatientia medijs feruoribus ſexagenis diebus latent, vt glaucus, aſelli, auratæ, Plinius. Exortum caniculæ extimeſcit aſellus, Ælianus. Solus (aſinus) calidiſſimis flagrante Sirio diebus occultatur, cum alij per ſummum hyberni temporis frigus ſe abdant, Athenæus ex Ariſtotele. Oniſcus quoties anno pariat, nondum exploratum eſt, Oppianus lib. 1. de piſc. Aſelli partum nunquã deprehenſum fuiſſe, in ſermonem hominum venit, Gillius tãquam ex Æliano. ſed melius videtur Oppianus dixiſſe: & locum hunc Æliani non reperio.

Aſini, (ὄνοι,) boues, oues, raiæ, piſces prægrandes hamo capti, ſequi recuſant, & magnum ſæpe extrahendi laborem piſcatoribus pariunt, dum graui corporis mole ad arenam aut aquę fundum renituntur, Oppianus. Orcynus gaudet oniſco eſca, Oppianus lib. 3. de piſcat. E

Poſt acipenſerem apud antiquos præcipuam authoritatem fuiſſe lupo & aſellis Cor. Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere, Plinius. Bacchus eſt boni ſucci, difficilis concoctu, (ἄπεπτος, Maſſarius vertit malæ concoctionis. ſed ἄπεπτος legendum videtur ex Galeno; cuius verba Rondeletius citat) odore graui, βρωμώδης, Diphilus. Rondeletius etiam carnem eius nonnunquam ferinum quid reſipere ſcribit. Eligantur è piſcibus maximè lupi, & aſelli mediocri magnitudine, Aëtius in curã colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Apud Galenum de aſellis hæc leguntur diuerſis in locis, vt Braſauoli Elenchus indicat: Pelagici ſunt: carne molli, friabili, (ſed non æque vt ſaxatiles:) neque craſſi, neq; tenuis ſucci. Qui in puro mari degunt, ad ſaliendum non ſunt accommodati. Vtiles ſunt calidis & ſiccis. Merlucius ſine ſquamis eſt. accepit fortaſſe hoc nomen à merula. lucio tamen perſimilem aiunt. Coctum cum ſinapio albo comedes, Platina. F

Oniſcon piſcem Aëtius ad vitia interaneorum commendauit, Maſſarius: piſcem intelligat an uermẽ non ſatis ſcio, Hermolaus. Ex aſello piſce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, in frigidis febribus alligantur in linteolo, Plinius. Inueniuntur & in banchi (malim bacchi) piſcis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculoſis pręclarè medentur, Idem. G

Onos, id eſt aſinus marinus, piſcis eſt, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij octapedem, Kiranides. De oniſco inſecto multipede, ſuo loco dicetur. Oniſcos etiam Hippocrati vulnerariũ inſtrumentum ad luxata corporum eſt, Maſſarius. Heſychio ſerra fabrilis. ſed de inſtrumẽtis ab aſino nominatis plura in Quadrupedum hiſtoria in Aſini philologia attuli. Scari genus vnum æolon vocant, alterũ ὀνίαν, Athenæus. Πολὺς γὰρ ὅμιλος τὴν ἐκ κύλλου σοβῶν Σαίνοντος ὑραίοισιν (lego, Σαι οντα χράισιν) ἰνδίαν ἀλὸς, Achæus apud Athenęum paulo poſt initium ſeptimi. quem verò piſcem cylli marini nomine appellet, non conſtat. ſi cillum dixiſſet, de aſino intelligerem. grammatici enim κίλλον interpretantur ὄνον. ſed malim ad ſcyllos, id eſt canes referre, quibus illud Σαίνοντα χραίσιν melius quadrat. a.

Cor in ventre aſelli inſtar aliquem habere, in hominem ventri deditum, & cui animus ſemper in patinis ſit, ſcitè torqueri poterit. h.

Merlu nomen eſt vſitatum Flandris & Gallis de aſello piſce. Romani Merlucium vocant id eſt Lucium marinum, *ein Meerhecht*.

COROLLARIVM II.

DE GERMANICIS ET ANGLICIS QVIBVSdam *Aſellorum nominibus.*

Stockfiſch. Rodtſer. Dorſch, vel Durſt. Capito. Sporten. Pomuchel. Dorſch. Flitten. Sporden. Nopſen. Strumulus. Milago. Miluago:

Stockfiſch, nomen Germanicum eſt, quo Angli etiam & Galli vtuntur: nec vnam, ſed diuerſas Aſellorum ſpecies comprehendit: vt quos appellāt *Capellauen, Schelfiſch, Pomuchell.* Nomen à trunco factum eſt, quem noſtri *Stock* nominant. huic enim aridus hic piſcis tundendus imponitur, quoniam ariditate adeò riget, vt niſi præmaceratus aqua aut prætunſus, coqui non poſſit. At longè alius piſcis eſt ſalpa, qui recens etiam ferulę ictibus ad coctionem præmollitur, Eraſmus Roterodamus in epiſtola quadam fuſtuarium piſcem hunc vocat à baculo quo contunditur: ſed à trunco potiùs ſic nominari, Ge. Fabricius monuit. Partes circa ventrem & pinnas reſectę & ſeorſim ſalitæ, *Rodtſer* (vel *Rotſcher*) à Germanis nominantur: ea caro aliquanto mollior eſt, ſuauior, & facilior concoctu, vt Iuſtinus Goblerus ad me ſcripſit. Aliqui *Stockfiſch* & *Thortſch* vel *Dorſch* einſdem generis eſſe dicunt. Capitur *Dorſch* etiam in lacu Suerinenſi. quidam capitonis genus interpretantur, propter capitis ad reliqui corporis magnitudinem, exceſſum. Veterum quidem capito longè alius piſcis eſt, mugili cognatus. Venter piſcis, qui *Torſch* Lubeci vocatur, aptus eſt cibo. delicatior verò eius pars roſtrum & pinnæ, *Sporten* appellant vel *Sporden*. *Pomuchell* piſcis vocatur in Dania, vbi abundat, & Pruſſia. Caro ei mollis, caput magnum. iecur vt in muſtela fluuiatili (*vvie die Truſchen*) & ſimiliter ſuaue. E maioribus in hoc genere fiunt qui vulgò *Stockfiſch* & *Rauchfiſch* (frigore indurati, vel infumati) dicuntur. è mediocribus, fiunt *Flachfiſch* dicti, (neſcio qua ratione. *Flach* nobis planum ſignificat.) Parui ſaliuntur, & dolijs incluſi *Dorſch* appellantur. Minimis veſcūtur incolæ, & ita coquunt vti muſtellas fluuiatiles mediterranei. Capitibus mutilati pleriq; omnes exportantur. capita enim, maiorum præſertim, caudas & abdomen (*flutten* vocitāt, id eſt partes ventris inferiores) abſcindunt: & pulpas (*die vrvvengelein*) ac ſi quid eſui eſt, ſeparant: & Sole toſtas has partes dolijs condunt, & *Sporden* appellant. Cibus hic delicatiſſimus eſt. Dolium plenū denarijs ſedecim, aut ad ſummum viginti vænit. Hæc vt olim amicus quidam dictauit. *Stockfiſch* quo remotius ad Septentrionem capitur, eò melior & pinguior habetur. Aliqui *Nopſen* vocant, ſi bene memini. Murmellius Latino nomine ficto ſtrumulum nuncupauit, haud ſcio quamobrem. Eiuſdem generis eſt Capellanus vulgo dictus, qui alio nomine *Bolck* dicitur, vnde Latinum nomen Boca aliqui imperitè poſuerunt, quaſi vocabuli ſimilitudo ad nomen imponendum ſatis efficax eſſet. alij eidem abſurdius etiam nomen fecerunt milago, ne vocabuli quidem ſimilitudine aſtipulante. Miluago quidem ſeu miluus à Plinio nominari videtur piſcis, quem Græci hieraca vocant, aliqui lucernam. Sigiſmundus Liber Baro inter cætera magni principis Moſcouitarum dona, multa quoq; piſcium fruſta, inſalſa, aëre durata, Belugæ, Oſetri, & Sterled, accepiſſe ſe ſcribit. Capi ſolent *Stockfiſch* dicti piſces menſe Ianuario, vigente frigore. Calor enim eos laxat & emollit, vt exportari non queant: frigus verò indurat. *Stockfiſch* vocantur etiam *Bergerfiſch* & *Rotſcheren*, Eberus & Peucerus Germani. Piſcium *Stockfiſch* apparatus diuerſos, Baltaſar Stendelius in Germanico ſuo libro Magirico deſcribit.

Bolch. Vvyting. Schellfiſch. Rodde. Haddocke. Hacke.

Molua Gallis, *Bolch, Bolck* vel *Louch*, vel *Boling* Germanis, aſinorum ſpecies eſt in Oceano: licet Bellonius linguæ noſtræ imperitus, huſonem interpretetur *bolich*, & Matthiolus Silurum. Cæterum idem piſcis *Balck* apud Hollandos, apud Friſios vocatur *ein Kableau*. Mittitur is quoque ad mediterraneos Germanos capite adempto. Sunt qui ita diſtinguant, vt *Kableau* vocetur piſcis viuus aut recens, *Bolch* verò iam capite mutilatus & ſalſus. Similem eſſe aiunt piſci quem Rhenanum vulgò vocant (*ein Rhynfiſch*) ſed capite multò maiore. Nomen *Kableau* ſcribitur etiam aliter, *Cableau, Cabelleau, Capellengau, Capellian, Capplan*. Huic ſimilem faciunt piſcem *Hacke* vel *Hadock* dictum. Non deſunt qui *Vvyting* piſcem paruum eſſe dicant, *Schellfiſch* mediocrem, *Cableau* vel *Bolch* prægrandē, magnitudine ferè viri, nec aliud intereſſe diſcrimen. ſed illi certè falluntur. Capellanum piſcem Angli (vt audio) vocant *Kodde, Coddefiſhe, Nevve Kodde*. Bellonio idem eſt Anglicè dictus *Scarborovvgfiſhe*, & *Nevve Kottu*: haud ſcio an ea aſellorum ſpecies, quā ex terræ parte nuper reperta, Rōdeletius mitti ſcripſit. Qui aliquādo, rarò tamē, ad nos vſque adfertur piſcis ex Oceano per quadrageſimā, *Bolch* vel *Rhynfich* nomine, talis ferè eſt: oblōgus, ad palmos minores ferè ſeptē, ſqamuis obtectus: corpore caudā verſus ſe attenuāte. dentes multi exigui, oculi magni. caput ſupra latiuſculū. Linea vētrē & thoracis cōcauitatē à dorſo diſtinguit. Pinnæ in dorſo tres ſunt. cauda in medio modicè introrſū caua eſt. ſingulos audio denario vno indicari. aut minoris aliquāto. Elixi in aqua, cū pane (offis panis) & butyro coquūtur denno. *Stockfiſch* ſimilē eſſe aiunt capellano piſci vel Rhenano vulgò dictis: ſed capellani (quē Flādri Galliq; ſic nomināt) ſuprà inter Anthias ſpeciem ac deſcriptionem ex Rondeletio dedi. *Hadock* Anglorum vel *Haddocke*, aſelli genus eſt ſimile capellano, multo minus. aridum bene magnum vidi Argentinæ in curia ſuſpenſum. *Hake* vel *Hacke* Anglis, ſimiliter tum aſelli genus, tum capellano ſimilis eſt. idem fortè *Huyck* apud Hollandos: qui memoratur in prouerbio, *Huyck* (alij *Huck*) *noch Kabeliauves*, de homine qui ſibi viuit, neque vllarum eſt partium: ſimile illi, *Er iſt vveder fleiſch noch fiſch*. Scribitur etiā *Hulck*, vt in prouerbio. *He ſoude er een Hulck verſtheeren, dan een Both vvinnen*, in hominem prodigum vel ineptum, qui magna inſumit, vix parua lucratur. *An Hacke* piſcis eſt longus, & attenuatur caudam verſus vt Lucius: lineam habet in dorſo nigram.

Vvhytyng.

Mollo Italorum, Anglis *a Vvhytyng* maxima copia apud Anglos capitur, vt Io. Fauconerus mihi ſignificauit. Sed alius eſt phycis, quem Galli mole nominant, fortaſſe ob carnis mollitudinem. Albica in Regimine Salernitano recenſetur inter piſces ſalubres: Arnoldus Villanouanus piſcem marinum eſſe inquit, & interpretatur Germanicè *Vvytung*. Germanis inferioribus *vvyt* album eſt. alij ſcribunt Germanicè *Vvytinc, Vvytinck, Vvittig, Vvitling*.

Ichthyocolla:

Iconē hāc quę ꝓxima pagina ſequitur, aſelli primi ſiue Merlucij, Venetijs nactus ſum, vbi mollo nominatur. Rōdeletij Merlucius pinnis ab hoc variat, vt lector facile conferēdo deprehēdet. Ichtyocolla cū ex alijs

ex aliis piſcibus fit, tum ex morua & morone. ſed moro vel huſo eſt: morua aſellorum generis. Ichthyocollam (inquit Ruellius) Galli collam buccæ vocant: alij collam moruę. ita enim cetaceum vocant piſcem, quo frequentiſſimè veſcuntur. cuius glutinoſo ventre & corio glutinum fieri inter omnes conuenit. quare veriſimili coniectura colligi poteſt, piſcem quem Gallicum vulgus appellat moruam, ichthyocollam Gręcis fuiſſe nominatum, cum ferè totus inter coquendum in glutinum lenteſcat, ſiccatusq; in idem coaleſcens redit, Io. Ruellius in hiſtoria ſtirpium. ſed huſo potius, quem Gallis ignotum puto, ichthycolla fuerit: nam quod inde fit glutinum, noſtri veſicam huſonis appellant, &c. Morua verò longè alius piſcis eſt, Oceano proprius, Græcis Latinisque veteribus ignotus. Gluten fit ex ve- *Morhuel.*
ſiculis piſcium, pręcipuè huſonis, & piſcis marini qui vocatur murca. (fortè morua,) Albertus. Aliqui mollius moluam pro morua proferunt: verum rectius non definio, cum pro vtroque non deſint coniecturæ. Molua enim à mollitie carnis dici potuit, vt merlucius Italis mollo, Gallis mole. Morhua verò à Germanico vocabulo, quo & Angli vtuntur, *Morhuel*: quamuis Germani primam ſyllabam per e. potius efferunt, *Merhuel*. Teſtis eſt Rondeletius hebetes eſſe Morhuæ oculos. vt inde etiam prouerbium ſit exortum in eos quibus infirma eſt & obtuſa oculorum acies, &c. Quid ſi igitur Morhuel dicatur tanquam marina vlula? nam & Merhuel, & Meruel aliqui proferunt. *Vuel* autem Germanis vlulam ſignificat, (vt *huvv* bubonem,) Anglis *Ovvl* vel *Oul*. Sunt autem oculi vlularum interdiu hebetes, vt & aliarum nocturnarũ auium. Morua iuuenis ſatis appropinquat prędictis (piſcibus ſalubribus, lucio, percæ, carpæ, tércæ, trutæ, &c.) in bonitate, conſideratis prædictis conditionibus. eſt tamen craſſior & viſcoſior prædictis, Arnoldus Villanou. Fortè piſcis Merlengus eſt laudabilior poſt rogetum. non eſt enim ita craſſus & viſcoſus vt plagitia & ſolea (de genere paſſerum,) & eius caro eſt ſatis friabilis: ſed cõſideratis ſapore & odore cum colore & ſubſtantiæ puritate & nobilitate, deficit in bonitate à rogeto & gornato, Idem.

Schellfiſch genus aſelli, Coloniæ & alibi *Rhynfiſch* appellatur, id eſt Rheni piſcis, longitudine pedali, vt audio. Murmellius Latinè ficto nomine piſcem capitoſum appellare voluit. Scalda ſiue Sceldis flumen eſt apud Antuerpiam profluens in mare, in quo capitur, & nomen ab eodem mutuatus videtur. Ad cibum hoc modo paratur; primum in aqua pura elixatur: tum butyro ſalſo aut recenti feruido & apio conditur. aliqui etiam ſinapio condimentum addũt. Cibus eſt ſuauis, delitię Vueſtphalorum, vt Iuſtinus Goblerus I. C. ad me ſcripſit. Quid ſi ab aſello nomen factum diuines? quaſi *Selfiſch*.

Egreſin Anglis Scotisue dictum piſcem non eſſe hepatum vt quidam putabant, Rondeletius in Hepati hiſtoria conuincit.

Labordeau, *Laebberdane*, ſciſſus & ſalſus *Rheynfiſch*, id eſt Rheni piſcis per excellentiam dictus, vt audio. *Habberdyne* proferunt Angli: Galli aſpirationem negligunt, & l. pro articulo addunt. Quærendum ad idem ſit qui apud Anglos *groſs Islandfiſch* nominatur. Rondeletius à maculis Leopardum vocat, & aſinum varium interpretatur, Ego Leonardiam oppidum eſſe audio vel pagum prope Groningam, à quo fortaſſis nomen piſci factum fuerit, quòd inde nimirũ copioſe exportetur, ſiccus & inter ſalſamenta. In Holſatia (vt audio) vocatur *Yſsfiſch*, quod ex Iſlandia aduehatur.

Lyn, *Lyng*, *Lengfiſche*, Anglis ſunt piſces quos aſellorum generis Bellonius facit. Ex his recẽtem vocant *greene Lyng*: ſiccum, *drye Lyng*. mediocré magnitudine. *myddle Lyng*: maximum & pretioſiſſimum, *organe Lyng*. Vox *organe* quid ſibi velit, non aſſequor: niſi forte ita maximum in hoc genere piſcem vocant, vt Græci thunnum maiorem, *Schellfiſch.*
orcynum.

Permultæ aliæ Aſellorum ſpecies antiquis incognitæ: nobis etiam peregrinæ, Britannis, atq; adeò Hollandis ipſo tantum nomine diſtinctæ, Bellonius.

Maximus eſt apud Britannos & Hollandos Aſellorum quęſtus, quorum tanta eſt in eorum mari copia, vt poſt ſuæ regionis ſaturiatem, etiam alias longè remotas non ſine maximo vectigali expleat. Hos piſces ſalitos, præſertim maiores Morhuas ac Merlucios generali vocabulo *Stockfiſch*, quaſi verberatos piſces, (*immo a trunco in quo caduntur*,) appellant, quod tanta ſint ſiccitate poſt imbibitum ſalem, vt nuſi magnis, frequentibus ac diuturnis malleorum ictibus diuerberati, diſſolui non poſsint, quo facilius

* *condantur.* cilius coquantur. Nam etiam antequam Merlangi * condiantur, longo tempore exiccari ſolent, vnde ſicciores euadunt. Quamobrem tunc quoque *Buckhorne*, id eſt Capri cornu appellantur, (*Hollandis fortè. nam Anglis Buckplatycerotem ſonat., Got verò (aprum.*) Verum particularia quædam nomina hiſce Aſellis attributa, potius nobis hiſtoriæ deſcriptionem, quam populorum, apud quos frequentes ſunt, libidinem ademerunt. Eſt enim *Heberdum* ita nominatus ab oppido Iſlandiæ, &c. (*vt ſupra recitatur.*) Delicatiſſimus omnium eſt qui Britannis vocatur *Right Holland*, quaſi verum ac genuinum Hollandicum dicerent. huius eſt eadem ferè cum ſuperiore forma, niſi latior ac breuior eſſet. Cęterum ichthyopolæ Londinenſes ſalgamariorum ac cetaceorum Britannicis aut etiam Hollandicis nominibus vti, ad Aſellorum diſtinctionem coacti, ſic eos peculiaribus quibuſdam vocibus nominare ſolent, *Lingfiſck, Selandſiſche, Bremerfiſch, Vveſtcontreſiſche, Merlandſiſch, Kotfiſch, Merhuel, Scarl orougfiſche*, quod eſt idem cum *Nevve Codde*, grandis. *Jſlandfiſche, Haddocke.* quæ omnia vocabula, uti ſupra dictum eſt, diuerſam potius vulgi, pagorum, aut inſularum nomenclaturam, quàm ipſorum piſcium naturam indicant.

RVRSVS DE PISCE QVEM ALIQVI A RHENO DENOMINANT, *Rheynfiſch.*

PISCIS hic pictus eſt Francfordiæ ad Mœnum. neſcio quàm bene: ſalſi enim duntaxat, ex Oceano aduecti, illic habentur. *Rheynfiſch* appellant, de quo nos quędam ſuperius. Rondeletius capiti de Siluro hanc eſt giem à me miſſam præpoſuit. Ego ſilurum eſſe non arbitror. aſellorum Oceani generis eſſe puto, (non Iſtri piſcem.) Danubij piſcem eſſe, & ferocem voracemque adeò vt catulos etiam iniectos flumini deuoret, quæ Rondeletius partim tanquam à me ſcripta, partim tanquam à Germanis accepta recitat, neque ſcripſiſſe me ad illum, neque audiuiſſe tale quid de hoc piſce memini. In præſentia non hunc, quamuis & ipſum miſi, ſed barbatum illum, quem mox in ſequenti capite pingit, quod de Glanide inſcribitur: qui non tantùm in Iuerdunenſi lacu, ſed Danubio etiam alibique capitur, ſilurum eſſe puto: de quo plura ſuo loco dicemus. Bellonius ſoli *Colfiſch* ex Aſellorum genere, caudam lunatam & bifurcam tribuit, cæteris rotundam. Sic hic noſter vt Aſellorum generis eſſe concedatur, *Colfiſch* non eſt, quamuis caudam (ſi rectè pingitur) bifurcam habeat. Nam pinnæ ventris in eo quem Bellonius exhibet, cum noſtro hoc Rheni piſce non conueniunt. de capite quod dicam non habeo, cum acephalum pingat. Cæterum à Rheno cognominatum hunc piſcem opinor, non quòd in eo flumine capiatur, ſed quod ſalitus fortè per Rhenum mittatur.

COROLLARIVM III. DE MVSTELIS VEL POTIVS *Muſtelabus Marinis, vel Aſellis Muſtelinis.*

Muſtelam per l. ſimplex aut duplex ſcribas. nihil intereſt. Muſtela (inquit Aelianus libro 15. cap. 11. Gręcè γαλῆ ſcribitur) paruus (μικρὸς) piſcis, nullam cum galeis, id eſt muſtelis, communitatem habet. nam hi quidem cartilaginei ſunt, & pelagij, & magnitudine præſtant, & caniculæ (κυνὸς) ſpeciem ſimilitudinemque gerunt. Muſtelam verò diceres eſſe iecorinum. eſt enim piſcis breuis, (βραχὺς, *id eſt breuis, ſæpe pro paruo accipitur. aliqui enim pro ſua magnitudine longiuſcula eſt muſtela,*) oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. eius barba quàm iecorini maior eſt; & minor quã chremetis. Algas depaſcitur, & ſaxatilis eſt: atque ſimiliter vt terrena, omnium cadauerum, in quæ incurrit, oculos exeſt & conficit, vt audio. Hæc ille. *Dux ceti.* Dux ceti quem Oppianus deſcribit, eſt quem vulgò γαλεῦ, hoc eſt muſtelam, nuncupant, Paraphraſtes Græcus innominatus Halieuticorum Oppiani. Rondeletius aſellum gallariam, vulgo ſturionem dici, & apud veteres Latinos acipenſerem ſuſpicatur. Et ſane nihil prohibet alium galariam cum muſtela, alium cum muſtelo piſcibus ſimilitudinem habere, vtrunq; etiam cum aſellis commune quippiam. quod ſi ita eſt, vtriuſq; piſcis nomen ab initio per gamma ſcribendum erit, & per l. ſimplex, galarias vel galaridas: & per r. potius quam per x. ne galaxias à lacte dictus videri queat. Sed in vtranq; partem coniecturę non deſunt. lege ſuprà in Corollario de aſellis veterum. Clarias etiam per ſyncopen pro calaria à quibuſdam ſcribitur. C. quidem à Latinis transferentibus Gręca, ſæpe pro G. ſcribi ſolet, & contrà, vt Gobius pro Cobio, & Cygnus pro Cycno.

Chremes etiam, de quo ſupra pluribus, muſtelarum generis videri poteſt: hoc eſt cognatus aut certè ſimilis. Et forſan óliſthos quoq; Oppiani, ſimiliter vt Chremes circa oſtia fluuiorum degens, nomen à corporis lubricitate ſortitus: quę pleriſq; huius generis piſcibus communis eſt.

Alia quædam ſuprà cum ipſis muſtelarum vulgarium Rondeletii iconibus, & eius quem ophidion appellat, annotata à nobis leges.

Muſtelas omnes Germanicè appellabimus, *Meertrüſcher, Meerquapper*, val aliis à mari & muſtelæ fluuiatilis nominibus (quę in diuerſis regionibus variant) compoſitis vocabulis. Item *Meergrundel.* Eiſdẽ & *Svvall* ve inferiorib. Germanis nominatũ piſcem (de quo in Anguilla nonnihil dixi) cognatum puto.

Grillus. Grillus marinus Italis hodie dictus, ab aliis Cepolla (Cepula) marina vulgo vocatur: ab aliis peſce galia. Gryllus Nicandro idem qui conger eſt. Diphilus anguillæ ſimilem facit, ſed inſuauem. nomina-

rat au-

rat autem congros in præcedentib. de anguilla loquens: vt gryllum & congrum pro diuerſis eum habuiſſe exiſtimari debeat.

Qui Venetiis Sorce, quaſi ſorex vel mus, vocatur, piſcis marinus, muſtelæ fluuiatili noſtræ (lotæ Gallorum) aſſimilis eſt, ſine ſquamis. caudam & pinnas in dorſo ac ventre oblongas habet, molles, & omnino ſimiliter vt lota, ſed colore nigro. tota pars prona ei nigricat, maculoſa tamẽ videtur: ſupina albicat. Longus erat quem vidi palmos duos, ſiue digitos octo. Nota ei peculiaris, quòd inter caput & pinnæ dorſi principium, media dorſi pars ad longitudinem pollicis tranſuerſi caua eſt, & albicantem intus lineam oſtendit. In ſuperiori labro duo ceu pili breues nigricantes eminent, ab inferiori vnus albicans dependet. Caput ceu ſerpentis denticulos habet: rictum oris latum, & rotundum ſi aperias. Hic nimirum eſt Balænarum dux piſcis, Muſculus à Plinio dictus: à Paraphraſte Oppiani *Lolum*, vt dictum eſt.

Meduſam Lycophron vocat γαλῆν διειρόπαιδα. id eſt muſtellam colliparam: quoniam capite eius amputando à Perſeo, è ceruice eius Chryſaor homo & Pegaſus equus exilierunt. marina autem, muſtella è ſuo collo parit, Iſacius Tzetzes. repetiit & Varinus in γαλῆ. Sed alij authores de muſtela quadrupede hoc ſcribunt, (quamuis neq; de illa, neq; alio animali id credendum Ariſtoteles cenſet,) vt in eius hiſtoria recitaui cap. 3.

De Muſtelis ſeu Muſtelâbus dulcium aquarum agemus in M. elemento.

DE OESTRO SIVE ASILO. RONDELETIVS.

A

Oeſtrus terreſtris.

Lib. 3. Georg.

Oeſtrus marinus.

OEſtrum ſiue Aſilum marinum vocarunt veteres, neque à voce neq; à figura, ſed à naturæ ſimilitudine quæ illi eſt cum terreſtri.

Oeſtrus enim terreſtris eſt inſecti genus horriſono ſtrepitu, vulgus tahon, Latini Aſilum vocant, teſte Virgilio, (*de quo fuſius in Hiſtoria inſectorum dicetur.*) Græcorum authores οἴςρους appellant, ab eo quod exagitent, nec patiantur examina conquieſcere. Inde Oeſtro perciti dicuntur furore correpti. Et οἰςρᾷν & οἰςρηλατεῖν ſtimulari & concitari ſignificat.

Ab huiuſmodi natura, beſtiola in mari dicitur οἶςρος, id eſt, Aſilus: qui Thynnos & Xiphias ita diuexat & concitat, vt in naues aliquando exiliant, atq; etiam nonnunquam in litus. Adeò nihil eſt quod hoſte careat.

Qualis verò ſit Aſilus marinus pauci nouerunt. quia exiguus eſt admodum, & raro, vigente tantùm canicula, nec in multis piſcibus, ſed in Thynnis & Xiphiis, nonnunquam in Delphinis, nec tamen omnibus, conſpicitur. Eum ſic deſcripſit Ariſtoteles: Aſilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur ſpecie ſcorpionis, aranei magnitudine. Quæ breuis eſt, & non ſatis explicata Aſili notio: ex qua Aſilum nunquam penitus noſſem, niſi ſub Thynni pinna, quæ ad branchiarum eſt ſciſſuram, affixum conſpexiſſem æſtuante canicula. Ergo ex ipſa αὐτοψίας ſic fuſiùs depingi poteſt. Pro ore tubulum ſiue fiſtulam habet, pro corporis ratione longam. Vtrinq; ſitæ ſunt veluti manus duæ, quæ ad os flectuntur. Sequitur aluus cum inciſuris, cui affixi ſunt ſex pedes: duo qui in extrema aluo ſunt, craſſiores ſunt & longiores: qui ſequũtur vtrinq; locati, paulò minores: reliqui duo qui magis in laterib. ſunt, omniũ minimi. Ore ſiue fiſtula ſcorpionis terreſtris caudæ, pedibus, eiuſdẽ brachijs ſimilis eſt: aluo & magnitudine, araneo.

B

Lib. 5. de Hiſt. cap. 31.

Vt Polypi acetabulis, ita hic ore adhæret parti molliuſculæ & pingui ſub pinna ita tenaciter, vt auelli integer non poſſit. Sanguinem exugit hirudinum ritu, vſq; dum præ plenitudine decidat & moriatur. Cur in ſummo tantùm æſtu & caniculæ tempore piſces dictos infeſtet, id in cauſa eſſe puto, quòd æſtate tantùm naſcatur, autumno pereat. Cur ſub pinna hæreat, in cauſa eſt partis mollitudo, pinguitudo, & ſanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem læui integuntur, ſed illi ſubſunt ſquamæ duriores. Ex his intelligendus eſt Plinii locus libro 9. Animal eſt paruum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc ſe & Thynno & ei qui Gladius vocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo: tantoq; infeſtat dolore, vt in naues ſæpenumero exiliant. Dubium non eſt hæc de Oeſtro ſiue Aſilo marino dici. Sumpta ſunt ex maiori parte ex Ariſtotele: Οἱ δὲ θύννοι καὶ ξιφίαι οἰςρῶσι περὶ κυνὸς ἐπιτολήν: ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι τηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον τὸ καλούμενον οἶςρον, ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ ἴσον ἀράχνῃ. ποιοῦσι δὲ ταῦτα πόνον τοιοῦτον, ὥστε ἐξάλλεσθαι ἐνίοτε οὐκ ἔλαττον τὸν ξιφίαν τοῦ δελφῖνος: διὸ καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι.

C

Cap. 15.

Hìc animaduertere licet quàm procul à veritate abſit Autor libri de Aquatilib.: qui Pediculum marinum pro Oeſtro exhibuit, cùm in eodem contextu Ariſtoteles hunc ab illo ita diſtinxerit, vt impudentis ſit hominis ſine ratione à vetere & probatiſſimo ſcriptore diſſenſiſſe: vel parum oculati, qui Ariſtotelis locum non viderit, qui eſt huiuſmodi: In mari gignuntur in piſcibus Pediculi, non ex ipſis piſcib. ſed ex limo, aſpectu ſimiles aſellis multipedibus, niſi quòd caudam ampliuſculam habeant. Et mox: Aſilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur, ſpecie ſcorpionis: & cætera quæ ante citaui mus. Vides perſpicuè ab Ariſtotele Pediculum Aſello multipedi conferri, cui ille Aſilum comparat. Deinde cũ Ariſtoteles tam apertè Pediculum ab Aſilo diſcernat: ille ſine cauſa dubitat, an Ariſtoteles Aſilum à Pediculo & Pulice diuerſum conſtituerit. Idem autor, inquit de Ariſtotele, videtur Oeſtrum ſeu Aſilum diuerſum à Pediculo conſtituere. Nos verum Pediculum marinum libro de Cruſtatis expreſſimus. in ijs enim numerari debet, quòd cruſta tenui contegatur.

A

Contra Bellonium, qui pediculum marinum pro œſtro exhibuerit.

Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 31.

COROLLARIVM.

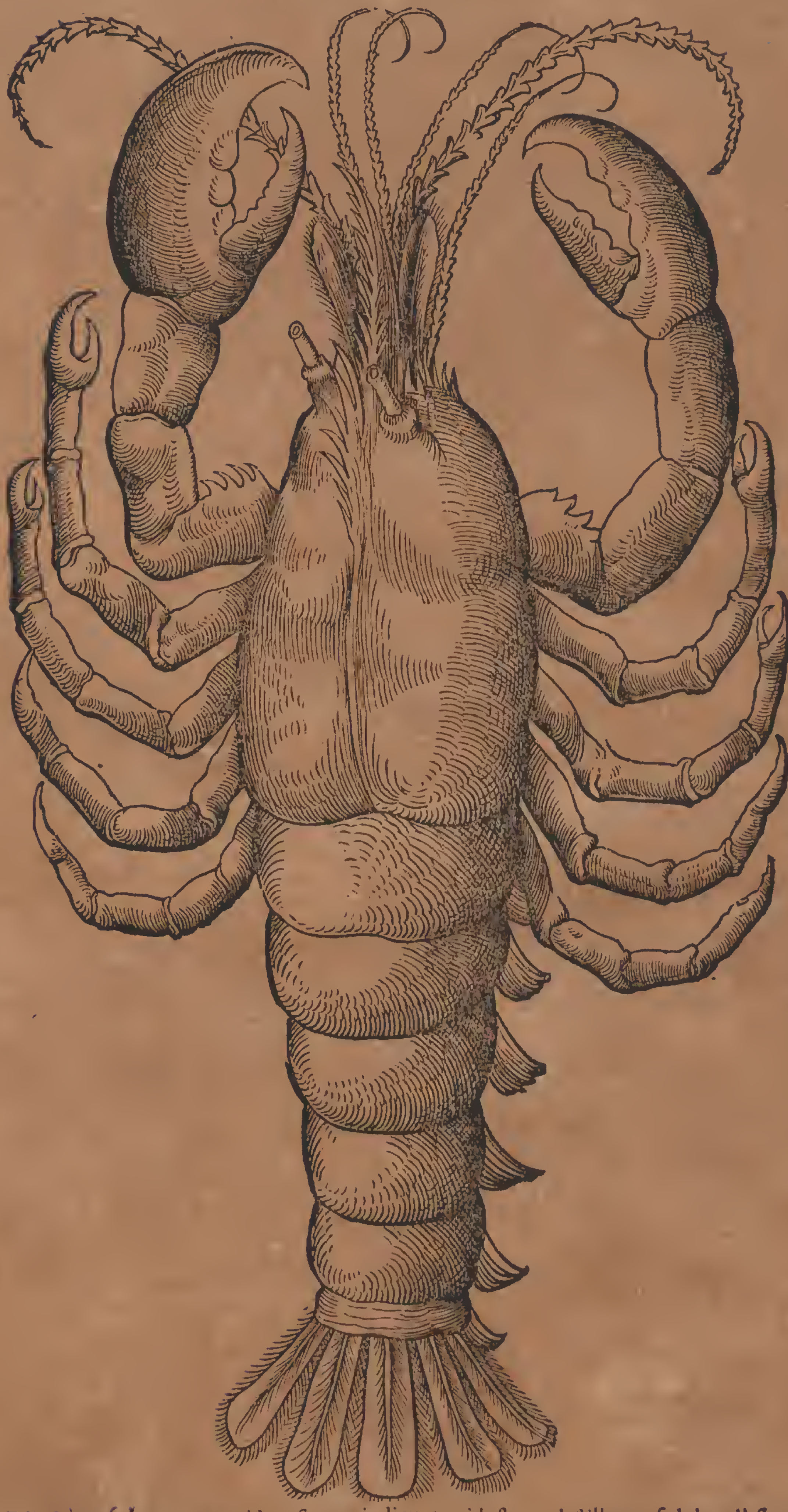
Aſilus vexator piſcium Scorpij ſpeciem ſimilitudinemque gerit. is quem vidi albus erat, & ad piſcẽ Pagrum inhæreſcebat. Piſcatores affirmant maximos piſceis conficere poſſe, Ligures vocant Pruſam, Gillius. Aſilus aquaticus thunnum æſtate infeſtat, & vt eo tempore deterior ſit, efficit Ariſtot. Et alibi, Aſilus primades infeſtat iam adultiores, quo tempore larga eſt ipſarum captura. Et rurſus, Thũnus poſt Arcturum melior eſt, iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit, quæ facit vt ſit in æſtate deterior, & largiùs capiatur. Et apud Athenæum, Thunnus dum fœtus adhuc paruos habet, vix capitur: cum verò grandior fuerit, capitur propter aſilum. Ἕως μὲν ἂν ἔχῃ μικρὰ τὰ κυήματα, δυσάλωτος: ὅταν δὲ μείζων γένηται, διὰ τὸν οἶςρον ἁλίσκεται.

ASPARGVS, vide in Sparo.

ASPEDOS, conchylij genus Epicharmo: Ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, ἀσπέδους, ςραβήλους.

DE ASTACO, RONDELETIVS.

Forma hæc aſtaci eſt, quem Venetiis Aſteſe vocant, vbi & depictus eſt: ſed minus accurate, vt apparet, quam a Rondeletio.

A ΑΣΤΑΚΟΙ quaſi ἄσταχτοι mea quidem ſententia dicuntur, id eſt, non deſtillantes ſed abundè fluentes: quod tubercula plurima tum alba, tum purpurea guttarum ſiue lachrymarum ſpecie forcipib. in-

ſperſa

ſperſa habeant. nominabant etiam ὄσακὺς Attici pro ἀστακὺς, vt ὀσταφίδας autore Atheneo lib.3. Gaza Gammaros conuertit, vulgi Italici appellationem, vt opinor, ſecutus: dicitur enim gammaro, vel cambaro: (*vt & ſquilla crangon, gambaro di mare:*) Non ſum tamen neſcius gammari vocabulum vetuſtum eſſe & Latinum, vt apud Martialem.

Aſtacus & Cammarus vel gammarus veterum diuerſi ſunt, &c.

Concolor in noſtra gammare lance rubes. Sed gammarus ſquillarum ſpecies erat veteribus Romanis. Atheneus lib.7. κάμμαροι, Gammari. Epicharmus in nuptijs Hebes, Prætereà, bocæ, ſmarides, aphyæ, gāmari, κάμμαροι. Horum etiam Sophron meminit in muliebribus mimis. Eſt autem ſquillarum ſpecies, & ita à Romanis vocantur.

Gammarus ſquilla ſpecies Atheneo

At aſtacus non ſquillarum, ſed locuſtarum potius generis eſſet: nam, vt Ariſtoteli placet, locuſtis ſimilis, neq; multis notis ab ijs diſſidet: Cruſtatorum animalium primum genus eſt locuſtarū, (καράβων) & huic ſimile aliud, aſtacorum. Prætereà nullus eſt opinor, qui καμμάρους & καμμαρίδας idem eſſe neget. at has Galenus apertè ab aſtacis ſecernit: Ἀστακοὶ, καὶ πάγουροι, καὶ καρκῖνοί τε, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες, ὅσα τ' ἄλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περιέχον ὄστρακον. Quòd ſi Latinam τοῦ ἀστακοῦ appellationem deſideres, eum planè eſſe arbitramur, quem Plinius elephantum appellat, à magnitudine opinor & longitudine pedum & brachiorum. Id ex eius pictura perſpicuum eſt. Elephanti locuſtarum generis, nigri, pedibus quaternis biſulcis: prætereà brachia duo, binis articulis ſingulis forficulis denticulatis. Quæ omnia tam aſtaco conueniunt, vt nulli magis. etenim ſpecie & longitudine corporis locuſtis ſimiles ſunt (aſtaci:) ſed colore differunt: ſunt enim nigri, id eſt, purpurei ſiue violacei coloris exaturati: pedibus biſulcis, brachijs duobus forficulis denticulatis, ad eorum diſcrimen qui pedes quidem habent, ſed ſimplices, vt locuſta, & chelas ſine denticulis. (*vide infra in E. elemento, de Elephanto.*)

Aſtacus locuſtarum generis.

Lib 3. de fac. aliment.

Elephantus Plinii, idem aſtaco videtur.

(B)

Sed aſtacum noſtro more fuſiùs deſcribamus. A Gallis & Normanis homar, à Romanis gammaro, vel cambaro di mare, à Venetis aſtaſe vocari audio, ab Illyricis larantola, à noſtris langrout vel eſcreuice de mer.

Aſtacus corporis habitu aſtaco fluuiatili, quem Galli *eſcreuice* vocant, ſimillimus eſt, magnitudine & colore diſſidens: nam marinus multò maior eſt. vidi aliquandò forcipis partem alteram, quæ libram aquæ caperet. Colore eſt, dum viuit, purpureo † exaturato, ſed vnà cum vita coloris nitor euaneſcit. maculis varijs, vt cærulæis, rubris, candidis, notatur. Coctus totus rubet, vt cruſtata ōnia. Cornua duo ante oculos habet, initio articulata, longa, tenuiora, quàm locuſta: ſunt & alia duo breuiora. E media frōte exiſtit aliud paruum, vtrinq; ſerratum, latius obtuſiusq; quàm in ſquillis, in quib. eſt tenue acutiſſimumq;. Pedes ſitu numeroq; à locuſtarum pedibus non diſtant, bini forcipibus proximi biſulci & hirſuti. chelæ glabræ ſunt, magnę, binis articulis diſtinctæ, roſtris auium ſimiles: harū pars ſuperior mouetur, inferiori immobili, veluti in crocodili maxillis. Interiori parti maiora tubercula affixa dentiū ſpecie, quam ob cauſam denticulatos forcipes appellant. Cauda, vt in locuſta, ex tabellis contexta, in pinnas deſinit ſed duriores. Dentes duos veluti locuſta habet, carunculam pro lingua, gula, ventriculus, parteſq; internæ omnino ſimiles.

B

† violàceò, vt ſupra.

Vt oſtendamus nos verum Ariſtotelis aſtacum repræſentaſſe, & vehementer erraſſe autorem libri de aquatilibus, qui longè alium ab aſtaco cruſtatum piſcem exhibuerit, aut potiùs ſomniarit: adſcribam integram Ariſtotelis deſcriptionem παραφραστικῶς, ex libro quarto de hiſtoria animalium, vt melius omnia intelligi poſſint.

Quod verum aſtacum exhibuerit, Bellonius non [illegible].

Aſtaco, inquit, nitet color nigro aſperſo. Primùm inferiore loco octo pedes habet, vtrinq; quaternos: deinde duos magnos, vtrinque ſingulos, multò maiores, in extremo latiores, quàm locuſta, ſed inęquales: dextri enim extremum latum eſt, prominens & tenue: ſiniſtri craſſius & rotundius, vtrunque tamen indiuiſum eſt, ſuperiore & inferiore parte, veluti maxilla dentes habens. ſed dexter pes paruos omnes & ſerratos, ſiniſter in ſummo ſerratos, internos veluti maxillares, inferiore in parte quatuor & continuos, ſuperiore tres & non continuos. Aliquando contrà euenit, vt poſt ipſemet annotat, vt quod ſiniſtræ tribuitur, dextro inſit, & contrà. Vterq; pes ſuperiorem partem mouet, & ad inferiorem attringit vterq; inferiore ſitu extrorſus obtortus eſt, vnde γαμψώνυχοι ἀστακοί ab Epicharmo dicti ſunt, teſte Atheneo, tanquam ad capiendum & premendum nati. Supra horum magnorum exortum duo alij parui exiſtunt, hirſuti, ore paulò inferiores. paulò adhuc inferiores ſunt branchiæ (τὰ βραγχιοειδῆ, id eſt veluti branchiæ) circa os, veluti ex pilis multis compactæ, quæ aſſiduè mouentur. Duos paruos & hirſutos pedes ad os adducit, qui & adnata quædam tenuia gerunt. Dentes duos habent aſtaci locuſtæ modò. ſuperiore loco cornua multò breuiora & tenuiora quàm locuſta: quatuor item alia his forma quidē ſimilia, ſed breuiora & tenuiora. Supra hæc oculi parui & breues, non vt in locuſta magni. frons quaſi quædam acuta & aſpera ſupra oculos extat latior, quàm locuſtæ. Deniq; facies acutior, & pectus latius quam locuſtæ, carnoſius & mollius. Octo pedum inferiorum, quatuor in ſummo bifidi ſunt, vtrinq; ſcilicet bini magnis chelis propiores: reliqui quatuor, vtrinq, ſcilicet bini, minimè. Cauda quinq; tabellis conſtat, quàm τραχῆλον, id eſt, collum vocari ſcripſit Ariſtoteles, niſi mendoſus ſit locus. ſequitur ſexta illa pars latior. Interiora, in quib. fœminę prius pariunt, quam oua ædant, quatuor ſunt hirta, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues ad exteriora prominent. Pectus, corpusq; totum læue eſt, non quemadmodum in locuſtis aſperum. Fœminæ & maris in hoc genere nullum eſt diſcrimen. Etenim mas & fœmina, vtcunq; contigerit, alterutram chelarum maiorem habent, vtranq; æqualem nunquam. Et alibi idem Ariſtoteles: Locuſtæ, cancriq; omnes chelam dextram grandiorem valentioremq; habent: Aſtaci ſoli nō hanc vel illam, ſed alterutram, vt ſors tulerit. Quis dilucidius vnquam rem vllam expreſſit, quàm aſtacum Ariſtoteles his verbis? His adde inter omnes doctos conſtare, aſtacum fluuiatilem eſſe, quem Galli *eſcreuice* appellant. Quo magis error præclari illius autoris libri de Aquatilibus conuincitur, qui ineptiſſimam & à naturali alieniſſimam aſtaci formam exhibuit, quæ locuſtæ etiam quadrare nullo modo poteſt, vt ex eodem Ariſtotele, & ex præcedente capite colligere facile eſt. Idem autor credit adultum aſtacum à Latinis elephantum dictum, & Plinii elephantum aſtaci delineationi planè conuenire. ſed quā ineptè iſta accommodat, conſydera quæſo ſtudioſe lector. Inter marina, inquit, ex Plinio, ſunt elephanti locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo,

B

Aſtaci partium diligentiſſima ex Ariſtotele deſcriptio. & à locuſta diſtinctio.

Lib.3.

Lib.4: de part. anim. cap. 8.

Rurſus contra Bellonii iconem aſtaci. quod ex commentitia ſit: quoq; aliud pictura, aliud verba Bellonii demonſtrent:

quos duo etiam brachia vtrinq; ſubſequuntur. Addit prætereà brachia duo, binis articulis, ſingulisque forficulis dẽticulata, quæ in aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt: Hæc ſunt noui illius autoris verba. Primũ in aſtaco quem depinxit quaterni pedes biſulci non ſunt, imò nulli, ſed omnes articulis tãtùm intercepti, & in vngues ſiue πλῆκτρα deſinentes. Quare aut deliraſſe ipſum oportuit in pingendo aſtaco, aut qui biſulci pedes dicantur non intellexiſſe. Ipſe verò ſecùm pugnat, qui elephanti deſcriptionem aſtaco accommodans, pedes biſulcos quaternos ſe intelligere ait: alio autem in loco qui eum quem modò citaui pręcedit, duos tantum bifidos aſtacis pedes tribuit. Pedes, inquit, vtrinq; quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt. Deinde duo brachia in eiuſdem aſtaci delineatione binis articulis, ſingulisq; forficulis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingulos vngues ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ altera parte vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro aſtaco propoſuit, neq; locuſtę neq; aſtaci formam aptè refert, ſed potiùs commentitia res eſt. Prætereà hoc docere non eſt, ſed ſtudioſis imponere, aliud picturâ, aliud verbis demonſtrare.

A Ad aſtacos veros redeamus, quos ex pictura noſtra facilè & verè agnoſces, & eoſdem ſiue adultos ſiue non adultos cum elephantis Plinii eſſe exiſtimabis, ex iis quæ in ſuperioribus diximus.

C ※ Ii in læuibus (ac terrenis) locis naſcũtur, vt ex Ariſtotele citat Athenęus, locuſtæ in aſperis & petroſis, neutri in lutoſis. Quare in Helleſponto & circa Thaſum naſcuntur aſtaci, circa Sigeum & Atho locuſtę. Theophraſtus eodem teſte prodidit aſtacos, locuſtas, ſquillas ſenectutem exuere, (*item Aelianus, vt & alia cruſtis tenuibus tecta.*) *Lib.3.*

DE EODEM, BELLONIVS.

A Aſtacum, Maſſilienſes vn Ligumbault, Genuenſes Lumbardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aſtaci appellationem adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda vel Lichuda appellant.

C Sine humore longius è mari deferri nequit. quamobrem rarò viuus Lutetiæ viſitur, putriſq; eſt antequam eò perueniat, quemadmodum & omnia malacoſtraca.

B Aſtacus à Carabo non magnitudine tantum (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantum modò rubet. Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinę modo: Aſtacus extentos, ac forcipibus dentatos, partẽq; mouentes ſuperiorem adſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit intus concaua: ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora: ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſſiuſculi, non autem (vt Carabi) maiuſculi. Læuem habet cruſtam ſine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinq; quatuor habent: quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinq; videas: In collo autem deinceps, hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commodè vtuntur.

C Aſtaci à bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, atq; abſoluta ab Arcturo reddere ſcribit: eſſeq; tum optimum Aſtacum, cum grauidus eſt.

A Plinius medicus de dyſentericorum cibo pertractans, ac de calore nimio, oſtracoderma & aſtagines optimi cibi eſſe tradit. Puto autem Aſtacos eum intellexiſſe. *Aſtagines.*

F Symeon Sethi frigidos eſſe Aſtacos & humidos putat, & multum nutrire: ſed ventrem cohibere, vixque concoqui poſſe, pręſertim magnos, paruos autem meliùs: & eorum caudas, quàm chelas (hoc eſt, crura) difficilius concoqui, craſſioriſq; ſucci eſſe: quapropter condimentis calidis emendari, & ab eorum eſu vinum vetus ac rubellum potare ſuadet. Mneſitheo aſſos elixis meliores eſſe placuit, & ideo clibano incoquendos. Non parum in eis ſalſi ſucci contineri, vt in teſtatis creditur, minus tamen quàm in illis.

E Nautæ ſalina ex Aſtacorum forcipibus fabrefaciunt, in quibus ſal in piſcatione deferre conſueuerũt.

A Indigenæ, qui apud vicos & caſtella in riparia Genuę agunt, non Ligumbautum eum, vt Maſſilienſes ſed Lupagam nominant: id quod ab incolis portus Veneris accepimus.

DE ELEPHANTO, BELLONIVS: QVEM EVNDEM FACIT

cum Leone & aſtaco adulto vel grandi. Rondeletius diuerſum, ex quo iconem & hiſtoriam Leonis inter Cancros dabimus.

B Plinius Elephantum marinum ſic depinxit, vt eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina (inquit) ſunt Elephanti Locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; ſubſequuntur. Addit pręterea brachia duo binis articulis ſingulisq; forficulis denticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia

A binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. Quamobrem adultum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim. nam Aſtaci quantò maiores exeunt, eò nigriores euadunt.

Leonem Græcis eundem eſſe eum Elephãto Plinii. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni quam Plinius Elephanto. Oppianus.

Τῷ ἔπι καὶ εἶσι λέων βλοσυρή τε ζύγαινα. quod ſic Lippius vertit,

Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygæna. *Ego hic de leone bellua, non de malacoſtraco ſentire Oppianum dixerim.*

Aelianus Leonem marinũ Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui ac gracili: brachiaq; habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cæruleo colore eſſe, ſubnigriſq; diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem, quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant, Hæc Bellonius.

Pleriq;

Pleriq; dum nationes nonnullas etiam nunc Leonem Aſtacum nominantes ſequuntur, arbitrantur Leonem eſſe Aſtacum. Plinius tamen ſeparatim ab Aſtaco Leonem tractat: & Atheneus ſeparatius vtrunq; ab altero diſtinguit, cum inquit, Aſtaco Leonem maiorem eſſe, Gillius. *Aſtacus. A Leone diuerſus.*

COROLLARIVM DE ASTACO.

Cancrorum genera carabi aſtaci, &c. Plinius. Italicè gambaro vocatur, vel potius gambaro di mare, ad differentiam aſtaci fluuiatilis, quem ſimpliciter multi gambaro nominant. Hiſpanicè camaron. Germanicè *Ein Hummer*. Anglis aſtacus eſt *a creuyle of the ſea*. nam *lopſter* Anglorum locuſta eſt, non aſtacus: quanquam Eliota diuerſis locis aſtacum, locuſtam & leonem interpretatur *a Lopſter*. Maſſilienſes & leonem & aſtacum, ex Plinio diuerſos piſces, vno eodemque nomine Ligombaudos nominant, Gillius. Aſtacum Græci & qui accolunt Adriaticum ſinum etiam hac ætate ſic vocant, Idem. A

Κάριδες, καρίδες [illegible] μικραί, [illegible] τὰς ἐρυθρὰς [illegible] Heſychius & Varinus. Et alibi, κάμ[illegible] τὰς ἐρυθρὰς καρίδας: vbi legerim καμμάρου duplici, & καρίδα cum [illegible]. Colora Latinè, cammarus, Calepinus: qui ex Apicij libro 2. hæc verba citat: Vel cammarum defrutum mittas, quod Romani colorem vocant. Euſtathius apud Atheneum καμμορο legit per [illegible]. quod non placet. ſic enim ſcribit in primū Odyſſeę. Κάμμορος, fato ſuo vel morte infelix & miſer homo. ſignificat autem hæc vox aliquando etiam ſquillas, teſte Atheneo, his verbis, κάμμοροι καὶ [illegible] (lege [illegible]) [illegible] Ῥωμαίων [illegible]. Et forte (inquit Euſtathius) vulgus inde corrupto nomine καβουρ[illegible] dixit. Aconitum radicem habet modicam, cammaro ſimilem marino, quare quidam cammaron appellauêre, Plinius. Frāciſcus Maſſarius Plinium cammari nomine hic aſtacum intellexiſſe putat. ego ſquillam potiùs dixerim, nam & Theophraſtus radicem aconiti ſcribit tum ſpecie tum colore ſimilem eſſe καρίδι, id eſt ſquillæ, ſic enim lego, non [illegible], vt Gaza qui nuci trāſtulit: neq; καρίδι, vt Marcellus Vergilius, qui tamen rectè marinę ſquillæ conuertit. Dioſcorides aconiti gēnus alterum radices ait habere [illegible] μελαίνας, cammari vero nomen à Plinio aconito primo tribuitur: qua de re plura ſcripſi in Philologia de Lupo H. a. vbi & Galeni de cammaro vel cammoro apud Hippocratem è Gloſſis verba retulimus. Eſt & inter delphini nomenclaturas apud Dioſcoridem camarus. Cammari anatibus in neſſotrophio pro cibo dantur, Varro & Columella. Didymus eo in loco habet [illegible] ſed placet [illegible] tantum legi, pro cammaris. Carabi modo pro locuſtis marinis, atque ita hodie Ligures appellant, modò pro cammaris à veteribus, vt Atheneo placuit, accipiuntur, Hermolaus. Bellonio cammarus eſt vulgaris noſter cancer ſi dictus. Dimidio conſtrictus gammarus ouo, Ponitur exigua feralis cœna patella, Iuuenalis Saty. 5. [illegible] μαρας, καρίδες, Macedones. Sunt inter cochleas, quæ intra ſe beſtiolas habent ſimiles gammaris puſillis qui vel in flumine gignuntur, Ariſtoteles interprete Gaza, de hiſt. anim. 4. 4. Grecè ſic legitur: [illegible] [illegible] ἀστακοῖς τοῖς μικροῖς, ἃ γίνεται καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς. *Cammari.* *Caburi.*

Aſtacos in Euxino nullos reperiri author eſt Oppianus lib. 1. de piſcat. Speuſippus lib. 2. Similium ex malacoſtracis ſimilia eſſe ſcribit, aſtacum, nympham, vrſam, cancrum, pagurum, Atheneus. Leo maior eſt aſtaco, Diphilus. Aſtacus & alia huius generis, Luna decreſcente inaniores infirmioresq; ſunt, Atheneus. Differt à locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus portendit: atq; etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non multis, Ariſt. Inteſtinum ei rectè in caudam finit, Idem. B

Scilicet locuſtæ aſperis ſaxoſiſq; locis proueniunt, aſtaci lenioribus. quod & ſequentia indicant: videlicet hyeme aprica litora ſectantur, æſtate in opaca gurgitum recedunt: etiam ſi Oppianus Aſtacos locis petroſis degere prodiderit: Nos autem ſequimur (vti Plinius) Ariſtotelem autorem grauiſſimum, & cæteris fide digniorem: Fr. Maſſarius. qui in his Plinij verbis, Locuſtæ degunt petroſis locis, cancri mollibus, pro cancri legit aſtaci. Aſtaci & locuſtæ teſtas exuunt aut vêre, aut autumno poſt partum, Ariſtotelis. C

Si quem Aſtacum comprehendiſti, eum longiſſimè exportes, relicto ibi ſigno, vnde ipſum cepiſti, eodem ipſum vnde comprehenſus fuerit, arrepſiſſe reperies: ſi inquam modò ita ex mari exportaueris, vt deinde ſic propè depoſueris, vt in mare adrepere queat, Aelianus & Oppianus. Aſtacus polypum extimeſcit, Aelianus & Philes. D

Aſtaci odore eſcarum allectati capiuntur Ariſt. E

Aſtaci in Alexandria magni fiunt, Athenęus: apud quem etiam Matron Parodus carabum & aſtacum inter cæteros piſces lautiores, in conuiuio quodam Attico appoſitos ait. Aſtaci multum alunt, Pſellus. Tympanicis teſtacea, vt aſtacum, vel buccina, vel pectines, raro & modicè ſolius voluptatis gratia offerre conuenit, Trallianus. Podagram pituitoſam precedit ferè plurium ciborum, & vitioſos ſuccus generantium vſus, vt iſiciorum, aſtacorum, &c. In cardialgia quoq; conuenire ait cibos qui non facile corrūpantur, & acribus mordacibuſq; humoribus reſiſtere poſſint, quales etiam aſtaci ſunt. Pſellus eos difficulter concoqui ſcribit. Aetius in curatione colici affectus ex pituitoſo humore ſquillas [illegible] interdicit, aſtaco autem pro voluptate frui permittit. Sunt aſtaci inſipidiores & duriores è mari quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cum ederem, nullius precij mihi viderentur, Cardanus. De aſtacis [illegible] deſcribit Apicius lib. 2. cap. 1. Cammaros marinos, paruos admodum, & quorum teſta tenella eſt, elixos & fœniculo & aceto ſuffundito, Platina. F

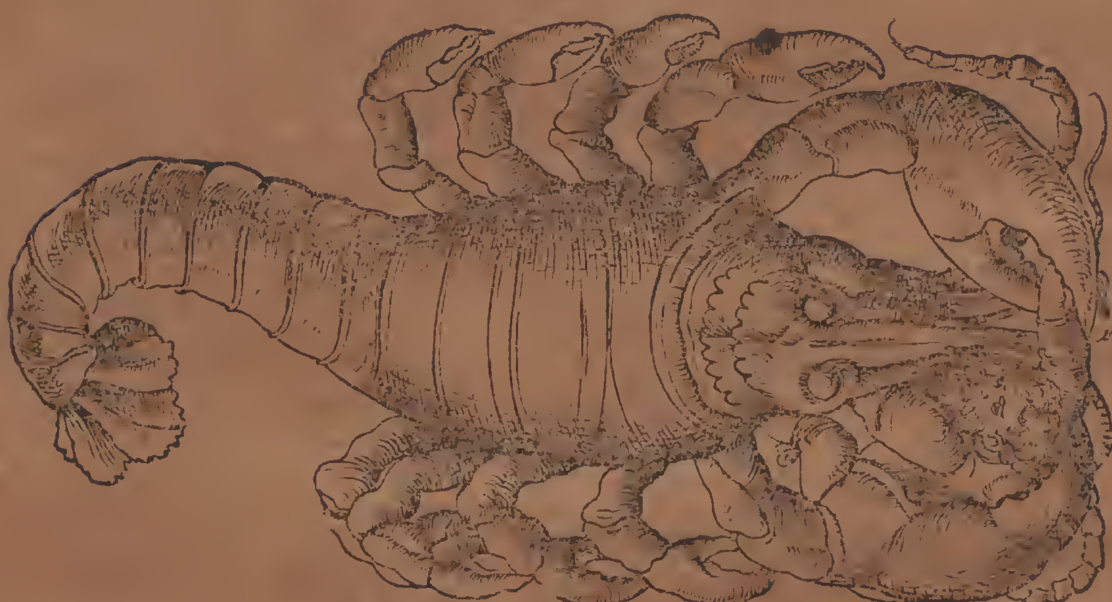
Aſtaci teſta incenſa, ſolutaq; in ſucco oryzæ, dyſentericos ſanabit & cœliacos, Kiranides. G

Aſtacus vel oſtacus Attice dictus mihi videtur, quaſi oſtracus [illegible] eſt enim inter [illegible] inſignis. Akeſtis, id eſt locuſta piſcis, Syluaticus bis, ineptè aſtacus enim ſcribendum [illegible] ſta non eſt, ſed ſimilis. Aurium ſiue auricularum pars caua, dicitur aſtacus, [illegible], apud Pol[illegible] [illegible] cus vrbs in ora (Aſiæ minoris,) ſinum à ſe cognominat Aſtacenſem ab Aſtaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio, &c. adi Volaterranum Scythæ Bithyniam inuaſerant, ciuitateſq; deleuerant [illegible] A[illegible] cum, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, grauiter vaſtauerunt, Trebellius Pollio. Meminit & Pauſanias huius vrbis. Aſthacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. H

COROLLARIVM DE LEONE.

Leo inter oſtracoderma aſtaco maior eſt, Diphilus. Maſſilienſes & Leonem & Aſtacum, ex Plinio diuerſos piſces vno eodemque nomine Ligombaudos nominant. Forcipibus firmiter Aſtaci & Leones retinent, quicquid comprehenderunt. Cum enim Maſſiliæ permultas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamq;, vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in littus expulſam reliquiſſent, & Vulpes in eam ipſam ad exedendas Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatorib. capta fuit, Gillius.

ASTACI MARINI, QVEM HVMER vocant Germani, ex deſcriptione Septentrionalium regionum Olai Magni, effigies. Ingentem eſſe ſcribit, (inter Orchades & Hebrides inſulas,) & tam validum vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo, quod pedes omnes biſulcos pinxit: & caudam tabellis tam multis conſtruxit, &c.

IN EADEM TABVLA MAGNVS depingit aſtacum xii. pedum, qui deuoratur à monſtro marino ſimili rhinoceroti.

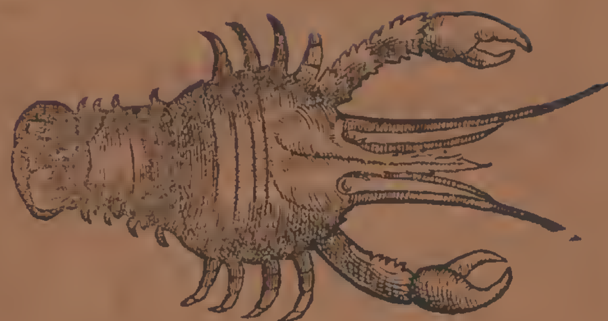
CHELA ASTACI MARINI, EX OCEANO QVALEM ET QVANTAM domi habeo ſed paulò breuior. Pictoris artificio ita pingi poteſt vt facies hominis ridicula appareat. nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucę, oculos, quibus ſupercilia pictor addet. Superiorem partem, quateru, ceu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alióue colore inducet, ad repræſentationem pilei auriti, & ad tempora deſcendentis, vt lateant aures: retro & circa tempora pili promineant nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maioris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint, rubicundo co'ore inſigniendа. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ pręſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè gorgoneam & terribilem habebis faciem.

DE ASTACO PARVO MARINO.

RONDELETIVS.

A ASTACVM hunc marinum paruum vocamus, vt à magno differat, vt etiam ab elephanto & leone diſtinguatur, cuius ſolus, quod ſciam, Athenęus meminit. Ex oſtracodermis (inquit) ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo: quæ eiuſdem cum ſint generis, differunt maior autem eſt leo aſtaco.

B Eſt aſtacus hic ſemper paruus, nec ferè vnquam magnitudinē picturæ noſtræ ſuperat. Capite & thorace eſt rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciſo. è capite eminet cornu latiuſculum, magnum, ſi totum corpus ſpectes, vtrinque ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo breuiora cornu ſerrato vicinio ra, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinque quaternos pedes ſine forficibus. Collum ſiue cauda tabellis conſtat & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic viuo corpus rubeſcit, alioqui lineis cæruleis tranſuerſis variatum.

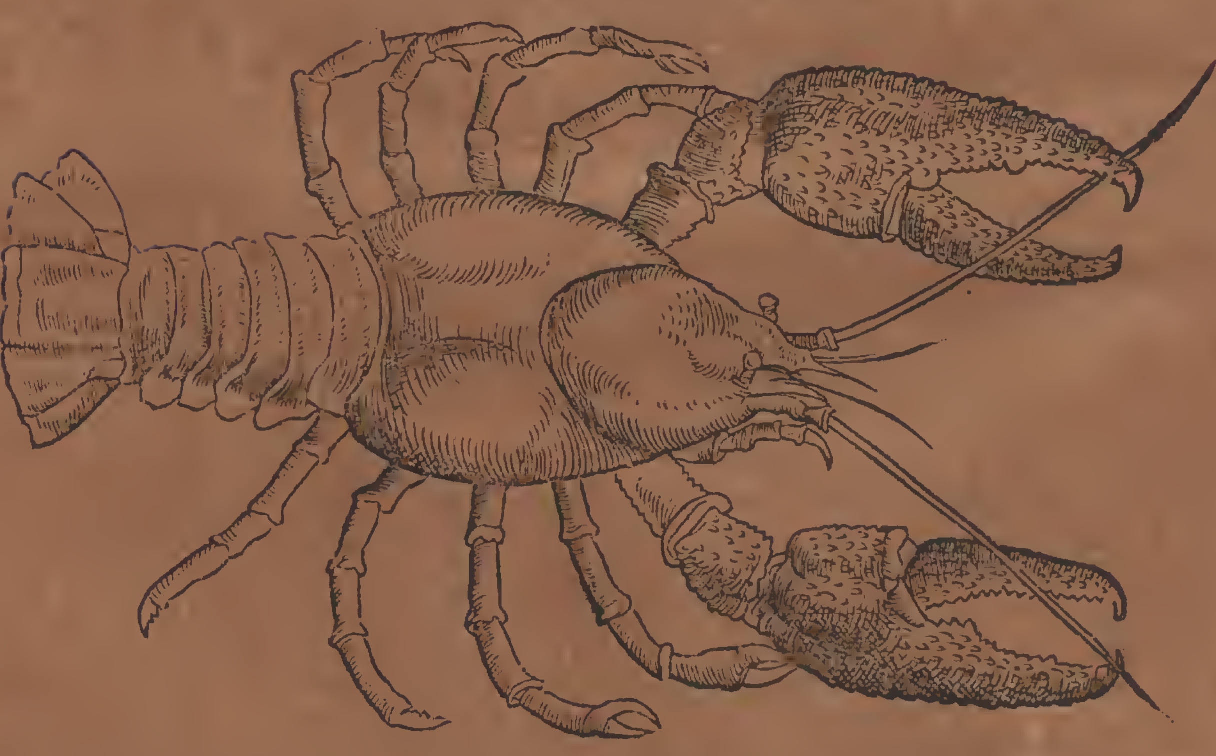
F Rarus & bonæ carnis eſt, firmioriſque quàm elephas, melioris quàm Locuſta.

B Differt à fluuiatili, quòd ſit, dum viuit, colore fuſco, corpore longiore & ſtrictiore, cornu frontis latiore & breuiore.

DE ASTACO FLVVIATILI.

RONDELETIVS.

Pictura hæc Aſtaci fluuiatilis noſtri eſt, qualis apud Heluetios & Germanos eſt, maioris ſcilicet & ſimpliciter dicti Krebs: eo enim minor eſt, & colore diuerſus, qui ſaxatilis cognominatur, Steinkrebs. Rondeletij verò Aſtacus fluuiatilis, noſtro latior ac breuior videtur: & caudæ quoque figura differre.

A IN fluuijs montium & gelidis riuulorum vndis cruſtata animalia procreantur, quæ à figura Aſtacorum marinorum, vel contrà marini à fluuiatilibus nominati ſunt.

B Aſtaci fluuiatiles corpore ſunt rotundo: (*teretem enim vt cylindros & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. Et ipſe Rondeletius paulo inferius cancros rotundos, aſtacos longos eſſe ſcribit:*) capite in cornu latiuſculum, breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora ſunt, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili deſinentia. Vtrinque chela vnica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis connexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinunt. Poſterior corporis pars quæ collum appellatur, ſex tabellis conſtat, cauda pinnulis quinque, media ſcuti formam refert, & articulatæ etiam ſunt, vt cæteræ à communi articulo pendent & proprio colligantur. Os dentibus munitum, vt in locuſtis & Cancris. Carnis aliquid eſt in ore pro lingua. Sub cauda appendices ſunt in quibus oua reponuntur. Cocti Aſtaci rubeſcunt.

Lunæ vim ſentiunt quemadmodum cruſtata alia & oſtracoderma.

Carne

F Carne ſunt molli & fluida, quamobrem meliùs coquuntur ſi in feruentem aquam iniiciantur, maximè aceto vel ophacio admiſto. feruens enim aqua mox vt carnem contigerit eam firmat, nec diffluere ſinit.

C Aſtaci ſarcophagi ſunt & ſcatophagi. Cadauera conſectantur. nam ſi in aqua vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquam vultures magna frequentia adnatant, nec inde recedunt priuſquam quicquid carnis fuerit arroſerint. Quo ſpectaculo quidam aliquando cõmotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. quamobrem equos mortuos in aquam coniiciendos aliquoties curauit, tandẽ euentu ab eadẽ ſententia deductus eſt.

B In Gallia & maximi & frequentiſſimi capiuntur.

G Non probo medicos qui Aſtacis eam vim & cibis, & in pulmonum vitiis ineſſe exiſtimant, quæ in Cancris inſit. quoniam Aſtaci carne ſunt præhumida, diſſipatu facillima, minimùm nutriente.

A Multò minùs probandi qui cancros fluuiatiles eſſe putent: cum Cancris corpus ſit rotundum teſte Ariſtotele, ſine cauda, vel cauda corpori applicata nec extenſa. Aſtacus corpore longo, Locuſtis ſimili, quod capite & collo tabellis diſtincto conſtet.

B Lapides in capite habere Aſtaci creduntur, quos Medici quidam ad comminuendum renum calculum in vino albo propinant: ſed in ſenioribus ſolum reperias.

De eodem Bellonius: ipſe cammarum nominat, nos Cammarum apud veteres marinum duntaxat eſſe, ſquillarum generis, iam oſtendimus.

A Cammarus vel Gammarus, Gallis Eſcreuiſſe, Romanis *Gammarella* & Gambarus vulgò Græco Caranis vel Caranidia, à Caride nomine detorto appellatur: Cammaro ſeu Gãmaro Padi accolis: apud quos rotundiore eſt, & magis crenato quàm noſtri Sequanici corpore, cuius etiam pes ſiniſter dextro craſſior eſt. Verumetiam Gammaros puſillos, quidam fluuiatiles Aſtacos vocauerunt. Genus aliud eſt (inquit Ariſtoteles) quod magnitudine cancrum non excedit facie Aſtacis ſimile. Ex quo apparet Ariſtotelem huic piſci nullum nomen proprium indidiſſe. Nam ipſe eodem loco teſtatur, quoſdam eſſe inter cruſtatos minutiores, nullis penè nominibus annotatos. Athenæus author eſt Gammarum Latinè dici genus quoddam Caridis &, καμμαρος vocat ſquillarum quoddam genus. Plinius hiſtoricus Cammarum diuerſum à Squilla facit, dum lib. 27. cap. 5. radicem modicam, Cammaro marino ſimile eſſe ait: quo loco cognomento marini adiecto, Squillam intelligere videtur: quod ex Dioſcoridis Græca lectione capite de Aconito probatur: ῥίζα (inquit) ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, hoc eſt, radices nigreſcunt in modum cirrhorũ Squillæ. Libro itẽ 32 cap. 11. idẽ Plinius Cãmarũ enumerat cũ ſex & ſeptuaginta piſciũ generibus, cùm tamen paulò pòſt Squillam eodẽ capite pronũciet, Aſtaciq; appellationẽ lib. 9. cap. 31. habeat. Columella etiam Cammari vocẽ retinuit quem inter animalia parui incrementi numerauit. Martialis: *Gammarus marinus, id eſt, ſquilla*

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta Mulli: Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Labuntur qui Cammarum pro cancro fluuiatili aſſumunt. Siquidem cùm Cammarus (vt reliquum Squillarum genus) caudam habeat; Cancer eſſe non poteſt. Nullum enim Cancrarium genus caudam habet. Cammarum ergo id eſſe conſtat, quod quidam fluuiatilem Aſtacum puſillum dixerunt. Nã quum de Locuſtario genere ſit, tota facie Aſtacum referat, & cancri magnitudinem non excedat, meritò concluditur, Gallorum Eſcreuiſſam, antiquorum Latinorum Cammarum eſſe. *Bellonius Aſtacum fl. Cammarum vocat cum vulgo Italorum quod ſi ſic nominare vis, fluuiatilis diſcrimen addendum eſt.*

B Nam eius bifurca brachia, duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoque vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſque in extremo quinas habet: ambobus idem ferendi & excludendi modus: iiſdẽque ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibiis, & externis partibus præditi ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Cammari ventriculum, Mutis vndecunq; ambit: multi falſò eius ſtercus eſſe credunt: ego vero eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tam miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterũ os comperias ſuis maxillis ac dentibus refertum. Tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinque in cammaris ſpiraculum ſeu foramen ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt.

COROLLARIVM.

A Aſtacus fl. Flandricè dicitur K*reeus*: Anglicè *Creuis, Creuiſe, Crauiſſhe*. ſed marinum etiam Angli vocant *a ſea Creuyſe*. Proxima eſt vox Germanica Kre*bs*. Illyricè Kak. Ariſtoteles cancros caudatos vocat gambaros, (aſtacos potiùs:) magnos verò marinos, locuſtas. nos vulgari magis quã vſitato ſcriptoribus nomine cancros dicemus, quos vulgus generaliter cancros appellat: omnia ſcilicet mollioris teſtę animalia, quæ multos pedes habẽt, & retrorſum natãdo incedũt, ambulando autẽ antrorſum nituntur, Albertus. Putauerim ego (inquit Matthiolus Senenſis) gammaros (vulgò dictos) Galeno appellari gammarides, mutuato, cùm Romam veniſſet, à Latinis vocabulo, quod eo carerent Græci, Hæc ille. Sed Rondeletius καμμαρίδας à Galeno nominatas libro III. de alim. facult. à cammaris ſquillarum generis nihil differre putat. Sunt & alia piſcium nomina vtriuſque terminationis, quæ nihil differre videntur, niſi ſexu forte: vt thynnus, thynnis: perca, percis: cantharus, cantharis: phycus, phycis: carabus, carabis. De cãcrorum ab aſtacis & locuſtis diſcrimine, & nominibus Germanicis, lege infra in Cancro, in Elemento C.

B Abũdãt aſtaci fl. in Helueticis & alpinis regionibus, in riuis, fluuiis, torrẽtibus, lacubus. Sũt autẽ duorum generũ: alii nobiles cognominantur, *Edelkrebs*, maiores nigrioreſq; : alii *Steinkreb*, id eſt ſaxatiles: & *Thuwkrebs* neſcio vnde dicuntur. reperiuntur in riuis ſaxoſis, minores, parte ſupina albiores, prona nigriores: elixi non vndiquaque rubeſcunt, ſed partim albicant. Dentes in ore ventriculi oſtendũt, ſerratos. Reperiuntur bini lapilli globi dimidiati figura, in cãcrorum (aſtacorum) fluuiatilium capitibus, Georg. Agricola. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Gammarus (Aſtacus) lapides candidos gignit in oculis: cortice depoſito duriore, mollem induit: tuncque lapides fiũt maximi, abſumpta materia corticis in lapidibus, Cardanus. Puto autem hoc & fluuiatili & de marino aſtaco rectè accipi. Creſcũt eis in plenilunio globi dimidiati duo lapidũ inſtar ſub oculis interiùs, Albert?. In fœmellis præcipuè, cùm ſyphar exuerunt. Germani vocant *Krebſaugen*, quòd quaſi formam habeant oculi, vel Kreb-

ſtein.

ſtein, Chriſtophorus Encelius. In magnis & annoſis aſtacis lapillum aliquando reperiri in proximo ſupra forcipes articulo audire memini. Mares in ea parte, qua corpus ad caudam cõtinuatur, ſubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fœminæ carent. Cauda etiam maris, rotundior eſt, & planior & ſpiſſior: fœminę autem magis tenuis, & vacua & lata, quaſi compreſſa, Albertus. Et alibi, Mares à fœminis non differunt: niſi quòd fœminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorũ ſiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fœmina. Ariſtoteles in aſtacis (loquitur ille quidem de marinis, ſed commune hoc eſt omni cruſtatorum generi) non branchias, vt Gaza & Rondeletius transferũt, ſed βραγχιοειδῆ dixit, hoc eſt partes brãchijs ſimiles: rectè Vuotton⁹, veluti brãchias. Hæ os circũdãt (inquit Ariſtot. de hiſt. anim. 4. 2.) non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιοειδῆ τὰ περὶ τὸ στόμα δασέα καὶ πολλά· ταῦτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego cirros potiùs quã branchias aut βραγχιοειδῆ has partes albidas dixerim. quid. n. branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam aut figuram aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe, atqui verum non eſt quòd aſſiduè moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cum vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius aſtaci aut affectu, tum rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot (inquit) branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intra nec extra aquam moueri vnquam vidimus. quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel vt ad motum progreſſionis natationiſue eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationem: qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia vt in terra pulmone, ſic in humore eodem & brãchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diu viuere non poſſunt: cancri verò plurimis diebus põſſunt. ego ſine cibo in ſolâ aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel altero quoq; die mutata, in angulo zetæ noſtræ calefactæ. Sed neque vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt aſtacis. vtrinque enim ad latera oris per foramina quædam, aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoque obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cum ſcribit: τὰ μὲν οὖν μαλακόστρακα, οἷον οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι, παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò ante autẽ dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibũ in aqua capiũt, eã admittãt, vt & cete & malacia. Itẽ hiſtoriæ animalium 4. 2. Ζῷα δὲ θάλατταν δέχονται μὲν διὰ (abundat hæc præpoſitio) τῷ στόματι πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ἀπολαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe, ἀφιᾶσι δὲ ἀπολαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τοῦ μέρους οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ· ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ κάραβοι. Quæ Gaza ſic trãſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed cancri parte oris exigua adducta reſpuunt: locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſæ plures quàm cætera habent. Quaſi verò hauſtam ore aquam aliunde carabi, aliunde cancri emittant. cum in citato loco ex libro de reſpiratione, vtroſque eadem parte emittere clarum ſit: quare hic etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic, legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc in præſentia mihi ſuper hac re in mentem venère: quòd ſi quid etiamnum deſideratur, inquirant alij.

C Aſtacos fl. aiunt quidam animal eſſe amphibium, herbis veſci & noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe. Cancer fl. vt dicunt periti piſcatores, etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium, & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degunt, carnes comedunt, adeò vt (quod experimento nouimus) carnibus in Danubio alligatis nauibus & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna cancrorum multitudo, Albertus. Aſtaci fl. etiam ranas appetunt. Cãcer lacte potatus ſine aqua multis viuit diebus, Idem. Ego aſtacum domi in aqua ſine vllo cibo dies xiij. viuum ſeruaui, vt retuli in B. Cancri latent hyeme menſibus quinque. Vêris autem tempore procedentes exuunt teſtas, ſicut anguis pellem. dicunt tamen quidam quòd hyeme apparent, & ſectãtur litora: ęſtate autem recedunt gregatim ad aquas optatas, hyeme etiam læduntur frigore. Autumno & vêre pingueſcunt, & maximè in plenilunio, Albertus. Cancrorum humiditas creſcit creſcente Luna, Idem. Teſtas ſuas per ſingulos menſes exuunt: & cum ijs ſpoliatæ ſunt, lapillos in capitè multò maiores gerunt. In coitu mas primum aſcendit ſupra dorſum fœminæ. ea verò mox ſe ſupinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando ſe ad eam ſine egreſſu ouorum, Albertus. Oua pariunt per anum, per quem etiam excrementa reddunt. neuter verò ſexus membrorum habet, quod in coitu intret corpus alterius, ſed per applicationem portarum (meatuum) coëunt, Idem. Chriſtophorus Encelius Salueldenſis cancros ore coire prodidit. Quibuſdam oua excluſa iuncta manent corpori, donec naſcuntur fœtus, vt in cancris, Cardanus. Ego minimos cancellos caudæ matris adhuc hærentes videre memini, Cardanus. nos quoque idem obſeruauimus. Oua fœminæ primo in corpore ſunt valde compreſſa: deinde paulatim exeunt, & virgulis ſub cauda curtis adhærent, donec complentur, Albertus. Cancri genus terreſtre quoddam in terra latitat, maximè in Occidentali India, Cardanus. In cancris aliquando reperiuntur intricatæ venæ albæ: noſtri *neſtel*, id eſt ligulas nominant. non probantur illi in cibo, vt neque piſces ita affecti.

D Pica inter cætera cancros etiam venatur. & fertur picam quandam à cancro quem ſuper arborem detulerat, collo compreſſo periiſſe.

B Cancri capiuntur virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliena, aut ranarum corpora inſerta ſint, (*aut baculis, quibus secto ora tam fœtentia transfigantur*,) ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoque reticulo cùm cancer non adeò celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos refert demum bene robuſtos, & viuaces ac magnos. nam parui ad eſcam ſublimem non tam facile accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt, Cardanus. Cancros plurimos capies ſi ranas decoriatas (melius autem eſt cutim pendentem relinquere) infixeris baculis fiſſis, & ſic diſpoſueris baculos per riuum diſtantes inter ſe duarum vlnarũ ſpacio,

aut circiter. Mox enim cancri accedentes adhærebunt. Eleuabis igitur baculos, & ſtatim altero reticulum ſubtus tenente decuties. Audiui ab ijs qui rem erant experti. Sunt enim cancri carniuori: nam ſi vel cadaueris alicuius aliquod membrum in aqua iaceat, ſemper multi cancri circumadhærent. Cancri capiuntur per carnem retro ad nauim ſuſpenſam, Albertus vide ſuperiùs in C. circa principium. Sunt qui naſſæ iecur aliquod imponant, in medio riui. Alij iecur vitulinum diſſectum in aliquot partes oleo frigunt, & in naſſa ſuſpendunt. Alij hircinum iecur bene aſſatum, camphora præparata (ſic inuenio in libello quodam Germanico) illinunt. deinde omento vituli vel ouis recenti circundant. & tabellæ alligant ſecundum artem, &c. Sic piſces & cancros innumeros capi aiunt.

Eſca ad piſces pro Septembri menſe commodè fit è cancellis paruis & teneris: vel è caudis maiorum. De extremis forcipibus aſtacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ceu fuco tingit: ſed vergit ad croceum. Si aſtacum mortuum in meatum aliquem talpę impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multo pòſt tempore fœtor omnis euanuerit. Si quis in vino ſublimato in vaſe cancrum imponat, & accendat, ſtatim rubeſcit cancer, quem deinde viuum & rubeum, ſpectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Ge. Pictorius. præſtabit puto cancrum filo ferreo vel aliter tenere ſuſpenſum, ne vaſis caliditate pereat, vel amburatur: quod aliquando factum vidi. Lapillos aſtacorum fluuiatilium nonnulli funda claudunt, Ge. Agricola.

Aſtaci fl. præcipuè commendantur Martio & Aprili, & magis creſcente Luna: decreſcente enim, deteriùs ſe habent. F Cancri præſertim ſaxatiles dicti nobis, ęgrè concoquuntur, Ge. Pictorius. Sunt aſtaci inſipidiores & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cùm ederem, nullius precij mihi viderentur, Cardanus. Fluuiatiles quidem chelis & caudis præcipuè placent, vt iocoſis illis mixobarbaris metris noſtri inſinuant: In ſcheris & caudis Mande *ocht nicht ſuck*. Cancris edendis eximi debet inteſtinum caudę. Chàlybis particula cancris viuis appoſita, multo tempore viuos & recentes eos conſeruat, vt quidam aiunt. Cancrorum fl. temperamentum non inuenio ab authoribus determinatum: ſed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idque vehementer, iudico ipſos frigidos & humidos: ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent verò in ſecundo. Quidam calidos putauerunt: quòd inter coquendum rubeſcant, quibus non conſentio. Aegrè concoquuntur, concocti verò multũ alunt, Michaël Sauonarola. Torta ex cammaris tempore ieiunij, vt deſcribit Platina 8. 41. Ex cammaris elixis quod bonum eſt in mortario tundes. Succum deinde amygdalinum cum aqua roſacea per ſetaceũ tranſmiſſum præparabis: aut, ſi id non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas & ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides. Cinnami, gingiberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & bene tunſa cum ouis lyci, (lucij,) vt concreta melius coquantur, in textu bene vncto, ac ſubter ſupérue incruſtato, ad focum pones flamma procul. Coctum, ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc edulium lædit.

Ex libro Germanico Baltaſaris Stendelij Coqui: Cancros in olla vel in ſartagine coques, (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, niſi caueatur ſedulò,) affuſo vino vel aqua. condies ſale, & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens. Cum pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E cancris ſerum & coagulum: Cancellos paruos, detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudę media extracta, in pila tundes crudos: lac affundes, colabis, (*vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum.*) Defundes in ſartaginem, & cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques: guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuſculum facies, & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis. cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartura: Cancris elixis, cruſtas & chelas ſeparabis: & quicquid bonæ eſt pulpæ, minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiſcebis: & hac fartura rurſus implebis cruſtas, & in veru ligneo ſuper craticula leniter aſſabis: ſunt qui butyro frigant, id quoque leniter. Addit & alios modos de pulpis contuſis, quos omitto.

Sunt qui pulmentum de aſtacis ſic fermè parent: Aſtacos coquunt, terunt cum medulla panis candidi, & cum lacte amygdalino per ſetaceum tranſigunt, agitant cum ſex ouis, modicum aromatici pollinis addunt. In hectica febri laudantur cancri: qui primo in lixiuio bulliant, donec teſta eorum poſſit remoueri: deinde in aqua hordei coquantur perfectè. ſed quoniam concoctu difficiles ſunt, ſi in eadem menſa cum alio cibo ſumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorũ odor non ampliùs ſentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur, Gaynerius.

Emplaſtrum ad calidam ſtomachi vomicam: Cancelli (Cancri) marini aut fluuialis in aqua decocti G caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita tribus diebus, maturat efficaciſſimè, & plus quàm ſit veriſimile, vt à nobis expertum eſt, Alex. Benedictus. Leonellus Fauentinus carnem cãcrorum remedio cuidam ad phthiſin miſcet. Caro cãcrorum ad antidota analeptica ſecreta, ter lixiuio, vel aqua ſalſa lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut ſero butyri coquatur, Syluius. Vide paulo ante in F. circa finem. Electuarium ad maraſmũ & phthiſim ex deſcriptione Bartolomæi Montagnanæ: Caudarum cancrorum fl. præparatorum libræ dimidium: ſeminum intybi, acetoſæ, ſcariolæ, lactucæ, cu[illegible]ſq; drachma ſeſqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: ſacchari ſecundæ decoctionis vnciæ quatuor: mellis violacei quantum ſufficit, miſceantur. Ad tabem aliqui commendant ius de aſtacis fl. in plenilunio captis. Ipſos etiam aſtacos riuales & fluuiatiles, in cibo commendant: & liquore arte chymica ex eis deſtillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt ac perfricant. Tunduntur aſtaci crudi, cum ſuis cruſtis, & chymicis inſtrumentis ad ignem lentum in vaporem ſoluuntur: qui denſatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam, Ryſſius.

Pthiſicis vtiles ſunt cancri fl. quos nimiùm, vt puto, ſuperſtitioſè præparari iubent: per ſe.n. proſunt, Alex. Benedictus. Ad icterum: Aſtacis fl. iunioribus numero quinquaginta, contuſis, exprime ſuccum: cui admiſcebis tantundẽ chelidonij, vel deſtillati ex eo liquoris. Hoc æger quaternis hauſtibus ebibet: mane ſcilicet, ac veſperi ſub ſomnũ, per biduũ. Deinde vtẽdũ balneo ſudatorio, de chelidonio ſimiliter, Innominatus. Si vrina impediatur propter calculum, aut ſtranguriam, ſic facies: Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: ſines ita per noctem: poſtridie mane exprimes, colabis, & propinabis

partem

partem ſuperiorem, id eſt puriorem, ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina vrinã cientia, raphani, apij vel petroſelini, lithoſpermi: & nucleos perſicorum in cibo dabis, Incertus. Inuenio & ſimile remedium commendari ad teneſmum, ac promouendam aluum. Vnguentum ad partiũ corporis conſumptionem & atrophiam: Aſtacos fl. viuos cum iecinore vitulino tere ac læuiga: deinde cum oleo oliuarum & laurino, ana libram ſemis, vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus aut quicquid eſt ſubierit: ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas xij. relinque, Obſcurus. Remediũ quod efficaciſſimum putant ad cephalæam: Cancrum fluuiatilem coctum & diligenter tritum, refrigeratumque cum oleo ſcilicet cucurbitino aut violaceo, aut roſaceo, naribus ſupponunt, vt olfactu iuuet, Alex. Benedictus

Ad periculoſam linguæ & gutturis inflammationem, quæ & febribus aliquando ſuperuenit, & exercitus epidemio malo ſæpe inuadit: noſtri à colore vocant *die bruni*, remedia ex aſtaco fluuiatili plurimùm laudantur. fiunt autem ab alijs aliter, vt ſubſcribemus, ex libris Germanicis manuſcriptis. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum viuum contuſum cum aceto, colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua eſt. deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge. ſic linguam & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat, hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retro) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium, quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem viuos contere: & ſtillatitios liquores intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde. inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert. eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet. deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguã purgatam & abſterſam larido inſulſo perunge. poſt horam aut dimidiam quicquid viſcidę pituitę inſederit, rurſus abſterge, & ſucco aſtacorum præſcripto denuò laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. deinde ſuccum de aſtaco viuo contrito expreſſum propina. & potionem para huiuſmodi: Fungos de ſambuco, ceraſa viſula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia, cum pauco alumine in aqua coquito. quæ colata bibi debet. Poſtremo os colluatur aqua pura alumine permixta. Quintum iam perſcripſi in Equo G. Spuma enim de ore equi primùm abluenda eſt lingua &c.

Remedium ex rubeta & cancris pariter vſtis aduerſus cancrum, in mamillis mulierum, in Rubeta G. reperies.

Ex decoctione aſtacorum in aqua remedium aduerſus articularem morbum, habes in Ciconia G.

Aduerſus vnguem oculi (vt vulgò vocant) in equo: Puluerem de cancris vſtis infla. Puluis oculorum cancrorum cum aqua foliorum perſici potus (poſt venam ſectam) medetur pleuritidi nothæ, Leonellus Fauentinus.

Lapilli de aſtacis viuis exempti glauco vel ſubcæruleo colore ſunt: & in fontibus aliquando tales inueniri audio. Triti & poti cordis roborare vires dicuntur, Albertus. Dentes infricatus ex eis pollẽ purgat atque dealbat. Idem cum fæce vini albi arida vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos, cum eodem polline de lapillis aſtacorum aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hæmoptoicis, Adamus Lonicerus. Oſſicula de poplitibus leporum cum lapillis cancrorum trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exiccent, Obſcurus. Videtur & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam, idem remedium per ſe, vel alijs admixtum profuturum. Ad coſtam fractam in lapſis aut præcipitatis: Lapillos aſtacorum cum penidijs, tragacantha, & liquore ſtillatitio de carduo Mariæ, (vt vocant) mane & veſperi propinato. Lapides qui in cancris, & piſcibus quibuſdam gignuntur, prohibent generationem lapidum in renibus, genitoſque diſſoluunt, Cardanus. Vrinam mouent, non in homine tantum, ſed etiam iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciẽdam vrinam propinent noctu in lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum, vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperi: Iecinoris leporini vſti, apij, id eſt petroſelini vulgò dicti, ſeminis aquileiæ, ſingulorum vnciæ duę. Maxillarum lucij, nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum, ſaxifragę ſeminum, lapillorum de aſtacis, zinziberis albi, cinnamomi, ſingulorum vncia. Aniſi, coriandri, vtriuſq; ſemuncia. Macis drachmæ duæ. Sacchari vnciæ quinque. miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum: Aliqui lapillos in capitibus cancrorum repertos terunt, & melle exceptos illinunt. quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent.

Oua cancri medentur contra venenatos ſerpentium morſus, Albertus. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo: Teſtas aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe, & inunge. E teſtis aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem.

H *Alciati Emblema in paraſitos:*

Quos tibi donamus fluuiales accipe cancros,
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaque aluus adeſt,
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſque pedes, ſpiculaque apta pedi.
Cum vagus in triuiis, menſaque ſedilibus erras,
Inque alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

Vide etiam infrà in Corollario cancri fl. ex Marcello Vergilio H.

ASPIDOCHELONE, vide inter Cete varia, in C. elemento.

ASSVLAS, feſtucas, &c. Apuleius in Apologia prima tanquam maris reiectamenta nominat.

ASTRABELI, qui & Strabeli, inter conchas dicentur.

ASTRALVS (alij Auſtratus) piſcis eſt qui aquarum vndas ore ſuſcipit, & oritur quando Pleiades occidunt, eò quòd tunc tempus eſt pluuium, Albertus. Apparet autẽ ex veteribus nõ intellectis trãſcripſiſſe

pſiſſe eum. Aliàs legitur Auſtratus. Coniicio & Aſtaroz eundem eſſe, nec alium intelligendum quàm apuam.

ASTYANAX, Ἀςυάναξ, piſcis quidam, Varinus.

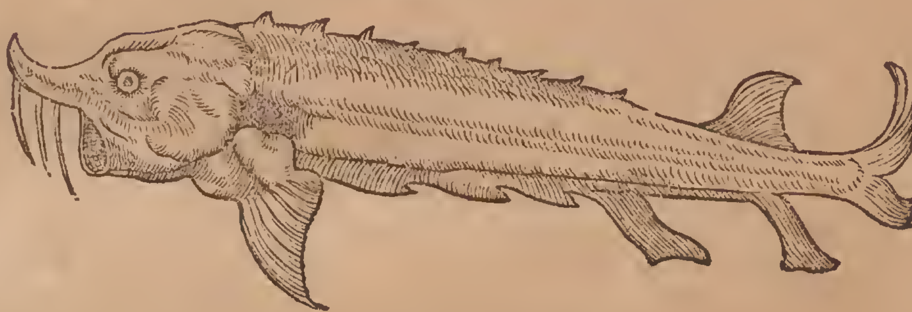
ATHERINA inter Apuas dicta eſt.

ATHILI, Ἄθιλοι, conchæ marinæ ſpecies, Heſychius.

ATTAGENVS piſcis apud Athenæum, Ἀτταγενὸς, alio nomine ſcepinus (Σκεπινὸς) dicitur a Dorione. Attageni nomen fortè ei poſitum fuerit ab aue ſimiliter inter aues lautiſſima vt hic inter piſces eſt. vel etiam à maculis ac punctis quibus ſimiliter vt auis diſtinguatur: vtroq; genere piſcẽ, quẽ Venetijs Marzap ã vocant, Bellonius lepradem, attagenem eſſe cõieceris. Antiqui Scepanum attagenem marinũ dixerunt, à carnis delicata iucunditate, Bellonius Et alibi, Liſſa (inquit) vel gliſſa Cretenſibus thynni genus eſt, quod extra Cretam Capanum vocant, contorta fortaſſis à Scepano dictione. hunc enim eſſe Scepanum nihil vetat, quem Dorion Attagenẽ marinum appellauit, ſed non eſt Oppiani Scepanus, qui littoralis ac cœnoſus eſt: hic vero thynn⁹ pelagius, in alto mari, delicatiſſimi ſaporis. Oppianus lib. 1. de piſc. Σκεπανοὶ (per α. in medio (ϲυνηλοῖσι καὶ ἐνὶ πνάγεσι θαλάσσης φέρβονται. Apud Varinum Σκεπινὸς per ι, ſcribitur.

DE ATTILO, RONDELETIVS,

De Attili effigie quam Bellonius exhibuit, vide ſuprà in Antaceo Boryſthenis. Miſit ad me olim etiam Ant. Muſa Braſauolus Ferrarienn. medicus nobiliſſimus Attili effigiem, quæ cum hac Rondeletii pulchrè conuenit niſi quòd ſpinoſos illos dorſi clypeos, plures, latiores, & contiguos habet.

ATTILVS piſcis eſt magnus, Pado proculdubio peculiaris: etiamſi quidam hac de re dubitent, quibus vix fieri poſſe videatur, tam vaſtæ magnitudinis piſcem in fluuio naſci, quin potius è mari amnem ſubire. Verùm id mihi à vero alienum non videtur, cetaceum piſcem in vaſtis Padi gurgitibus & receſſibus procreari & nutriri. Quòd ſi vel in Mediterraneo mari, vel Oceano naſceretur, vel illic, vel in alijs fluuijs repertum aliquando fuiſſe neceſſe foret, quod nemo vel vidit, vel ſcripſit vnquam. Quare Padi ſolius alumnum dicemus eſſe Attilum, de quo hæc Plinius: Attilus in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. B

Pado peculiaris.

Plinius.

Hunc verè à nobis repræſentatum fuiſſe indicat nominis affinitas: ab Italis enim Adello & Adano & Adeno vocatur. Indicat piſcis ipſius figura nuſquam alibi quã in Pado viſa. Poſtremo ipſa magnitudo. Huc accedit doctorum hominũ quibus Italia hodie ornata eſt, conſenſus: in quibus eſt Calcaginus, qui cùm ſæpe in Pado Attilum viderit, in epiſtola quadam optimè expreſſit, quam adſcribere ineptum non fuerit, quod nulla alia deſcriptio Attilum nobis propiùs intuendũ proponere poſſit. ea eſt huiuſmodi: A

Quòd à me percontaris an Attilus, quem Ladanum vulgaris nomẽclatura ſolet appellare, is ſit quem Italia Moronem, Vſonem Pannonia vocitat: paucis reſpondeo, me eundem non exiſtimare, vel ex Plinij teſtimonio, qui eum Pado vult eſſe peculiarem, quo loco de proprijs quorundam amniũ piſcibus agit. Sed ego vt tecum agam liberaliùs, non modo te ad Plinij, ſed ad oculorum etiam tuorum teſtimonium prouoco. Totam itaque Attili effigiem, ac membraturam quãta potui breuitate perſtrinxi, & quia non ſatis perſpicuè id fieri poſſet, niſi noti alicuius piſcis exemplo vteremur: Hyccam ſiue Sturionem, qui nullo fermè loco non naſcitur, mihi propoſui. Qui licet in mari natales habeat, ſolet tamen aduerſus amnes mira ſubire voluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis ſiue Vſonis exemplo vtendũ non duxi, quod neque ij piſces cognoſcantur, neque mihi eorũ imago ſatis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe. Attilus hoc differt ab Hycca ſiue Sturione, quod Sturio pelagius eſt, Attilus amnicus & Pado peculiaris. Sturio non temere viſus æquare quatuor talenta Attica, id eſt trecentas libras. Plinius ſcribit Attilum ad mille libras, id eſt, ſupra XIII. taléta excreuiſſe. Quæ magnitudo ſanè inſignis, & raro perſpicua. Attilus quum ad certam magnitudinem excreuit, ſquamas hiſpidas abiicit: quas per quinq; verſus diſpoſitas gerit, in ſumma ſcilicet dorſi ſpina, ex vtroq; latere geminatas & ſibi quaſi parallelas, extremus verſus pinnas attingit. His abiectis tactu læuis euadit, nec habet quod vnguem offendit. Contrà Sturio ſemper hiſpidas ſquamas ſuas tota ęſtate retinet. Caro Sturionis callũ habet, & mirificè palatum oblectat: Attili contrà fluxa eſt & mollis, & palato parum iucunda. Exiſtimãt piſcatores προτομὴν, id eſt, partem priorem Attili, ad poſteriorem vix eam habere proportionem, quam quatuor ad vnum. Tota .n. vis huius piſcis ſita eſt in capite & parte capiti attigua. Quæ obſeruatio etſi ad Sturionem etiam alioſq; piſces pertineat, autore Ariſtotele ac Plinio: cuius verba ſunt videlicet: Capita piſcibus portione corporum maxima, fortaſſis vt mergantur: tamen in Attilo neſcio quomodo præter cæteros luculéta eſt atque admirabilis. Parui ſunt oculi Attilo in tanta mole capitis. Sturio & Attilus habẽt os in parte † prona, eo propè in loco cui in cæteris perfectioribus animantibus reſpondent omoplatæ. Os vtriq; ſine dentibus, ſed Sturioni fermè orbiculatũ: Attilo multò maius, & ad lineã obliquã inciſum, quo aperto, vaſto illo hiatu piſces deuorat, quos reſpirando κατὰ Ἀλεξάνδρον (ita piſcatores putant) contraxit. Loca piſculenta maximè frequentat, hyberno præcipuè tempore vorticoſas voragines: ad quas piſces frigoris impatientes, teporis gratia ſe recipiunt. Roſtrum Sturioni reſimum ac latiuſculum, ad imaginem ferè Delphini & oxyrynchi: Attilo planum, & paulò minùs quàm in mucronem deſinens. Attilo tergi color albicans

Cælius Calcaginus de Attilo, & quid a Sturione differat.

B *Sturio.*

Spina Attili.

**ſupina.*

C

B

albicans & lanoſus, Sturioni vergit in glaucum. Quod Plinius tradit de Clupea minimo piſciũ, ſi Attilo D comparetur, quæ venam quandam eius faucibus mira cupiditate appetit, eumq; ita (morſu) exanimat: hoc ſibi ingenuè incompertũ noſtra ætate piſcatores teſtãtur. *Clupea.* Cæterũ ꝙ inertia pingueſcat, ꝙ catenato capiatur hamo, quòd niſi iugis boum extrahatur, hęc & certa ſunt, & Padi accolis dant quotidiana ſpectacula. Hactenus de Attilo Calcagninus, quibus pauca addemus ad Attilum agnoſcendum nõ inutilia.

B Os clauſũ ad obliq̃ lineã inciſũ eſt, ſed aptũ & hiãs arotũdũ. Ante illud pẽdẽtè roſtro appẽdices car nõ ſę & molles. Brãchias optas habet, ad quas pĩnę ſitæ ſũt. Clypeata† oſſa tergo gerit Sturionis ritu, ſed ea tẽpore abiicit, ꝙ in cauſa eſt cur alij ſine oſſib⁹. alij cũ oſſibus depingãt. poſt q̃ pĩna dorſi eſt vnica, cui parte ſupina ſubiacẽt duę, quales omnino ſũt Sturioni. Cauda etiã in duas deficit. Sed ne ijs q̃ antea à nobis dicta ſũt repugnare videatur ꝙ dixit Calcagninus, os Attilo & Sturioni eſſe in ꝓna parte: cũ dixerimus Sturioni, Galeis, pluribuſq; alijs piſcibus, quibus os nõ eſt in prõptu, ſed ſub roſtro latet, vt in Sturione & Attilo, illis eſſe in ſupina nõ in ꝓna parte: animaduertẽdũ eſt Calcagninũ nõ ſatis rectè, neq; ex Ariſtotelis ſẽtẽtia ꝓnã partẽ appellaſſe: ſupina.n. dicẽda eſt nõ ꝓna, q̃ ſub roſtro eſt, quâ vẽter & viſcera cõtinẽtur: quâ verò ſuperior capitis pars & dorſum ꝓna, vt rectè ſic dicamus Attilũ & Sturionẽ os habere in ſupina parte, Vranoſcopũ in ꝓna. Quod Ariſtotelis authoritate cõꝓbamus. Is.n. de piſciũ genere & differẽtijs tractãs ſic ſcribit: ἓν δὲ εἶδος ὂν ζῴων τὸ τῶν ἰχθύων γένος ἕν, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισαι, πολλὰς περιέχον ἰδέας. τὴν μὲν γὰρ ἔχει, καὶ τὰ πρανῆ: καὶ τὰ ὕπτια, ἐν ᾧ τὰ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ σπλάγχνα. Gaza ſic: Piſcium genus inter ea quę aquas incolunt, vnũ diſtingui à cęteris iure poteſt, cùm forma euariet numeroſiore. Habet id caput, & prona, & ſupina: parte qua venter & viſcera continentur ſupina habet. Id quod non ſolum de piſcibus, ſed etiam de quadrupedibus traditur ab Ariſtotele: ἔχει δὲ τὰ τετράποδα ζῷα, ὅσα μὲν ὁ ἄνθρωπος ἔμπροσθεν ἔχει ἐν τῷ πρόσθεν, κάτω ἐν τοῖς ὑπτίοις: τὰ δὲ ὄπισθεν, ἐν τοῖς πρανέσιν. id eſt, Partes quas homo habet priores, quadrupedes infra habent, & ſupinas: quas autem ille poſteriores, hæ pronas.

**ſquamas Calcagninus appellat.*

proni & ſupini diſtinctio.

Lib. 2. de Hiſt. cap 13.

Lib. 2. de Hiſt cap. 2.

F Sed ad Attilum reuertatur oratio. Is carne eſt molli, parum ſuaui. pro Sturione delicatiſſimo aliquando venditur. ſed ſapore impoſtura detegitur.

E Piſcatores Ferrarienſes mihi aliquando narrarunt Attilum capi ſagena per tranſuerſum amnem iniecta, ex cucurbitis exſiccatis ſuſpenſa, in quam nauiculis vtrinque diſpoſitis vrgetur & compellitur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Sturioni magna ex parte reſpondet piſcis cartilagineus, Ferrarię frequentiſſimus, inter Padi diuitias merito connumeratus, quem Adanum vulgus vocat, quemque puto antiquorum eſſe Attilum.

B Ingentis eſt magnitudinis, cætera Sturionem tam internis, quàm externis partibus refert: hoc dẽpto, ꝙ pro eminentioribus ac calloſis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis præditus eſt, hic ſtagnatis tãtũ liuidis, ſeſſilibuſq; maculis, in cute minus aſpera, ad latera ſit diſtinctus. Præterea vnicam tantùm pinnam ab ano ad caudam gerit: Sturio antẽ duas habet. Cęterũ, os Attilo prominet oblongum, fiſtuloſum ſublongo etiam naſo, ſed carne non eſt vſque adeò delicata, vt Sturionis: nec enim tãti in Fer-

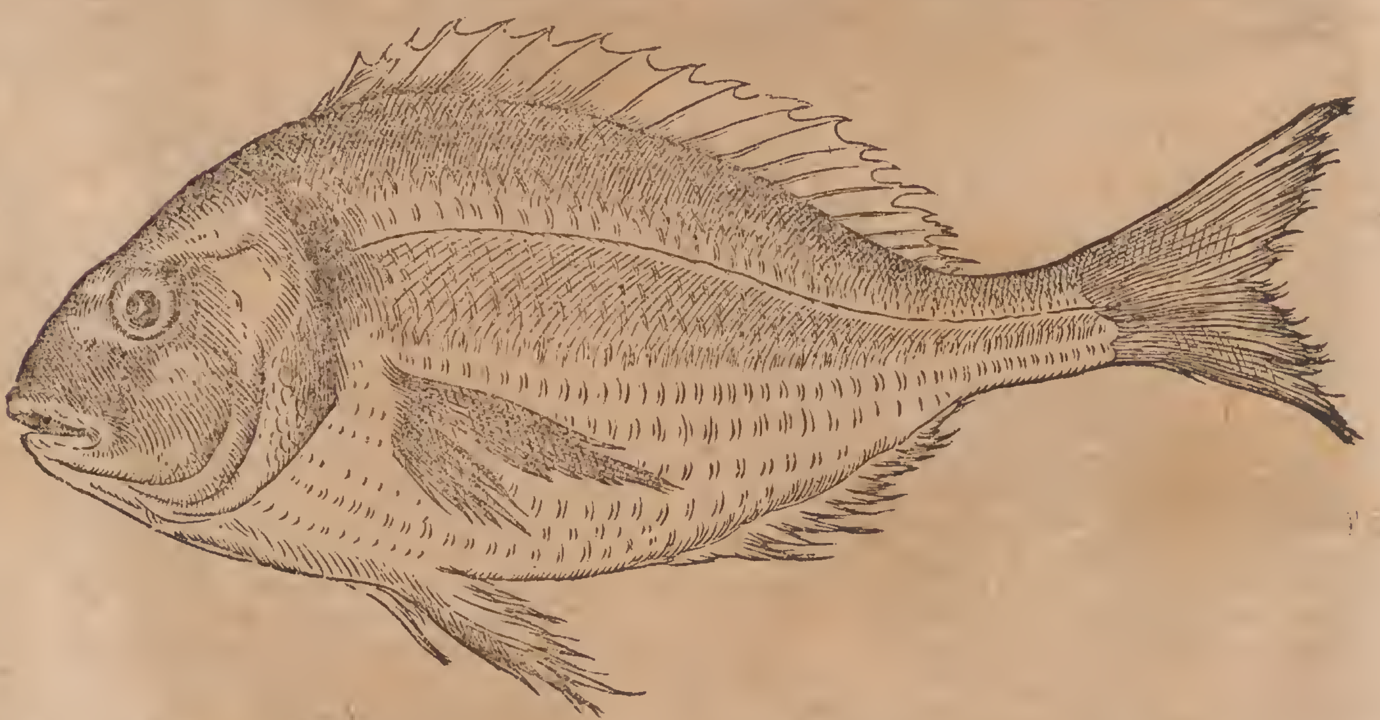
E rarienſi aut Bononienſi foro piſcario vænire ſolet. Capitur interdum ſagena, cucurbitis fulta, & tranſuerſum in amnem cõiecta, præcedentibus vtrinq; ſandalijs, in quibus piſcatores Attilos ſecũdum rapidi fluminis curſum in ſagenam cogant. Hoc noſtra Gallia, atque adeò Germania & Hiſpania caret.

COROLLARIVM.

Attilus non eſt Sturio, vt aliqui exiſtimarunt: ſed qui nunc Attina ſiue Adena ab accolis Padi nominatur, Fr. Maſſarius. Gillius vulgò ſcribit Ladanim (lego Ladanum, vel potiùs Ladano, l initiale loco articuli eſt) appellari. Plinius hunc ait (verba ſunt Galli) ad octingentas & mille aliquando libras peruenire. is quem vidi, ad ſexcentas libras accedebat. AVLOPIVS vel Aulopias, vide in Anthia.

DE AVRATA, RONDELETIVS.

Iconem hanc dedimus nos. Vt Venetiis expreſſam habuimus. Rondeletii meliorem eſſe puto, quæ & dentes in ore, & toto corpore ſquamas oſtendit. & pinnam dorſi non vndiquaque ſimilem, ſed anteriore omnidia parte ſpiculis diſtinctam per interualla ſpinoſis, poſteriore non item.

A XPYΣΟΦΡΥΣ, Latinè Aurata vel Orata, ab auri colore: nam pro auro orum ruſtici dicebant, vt orichalcum & oriculam, pro aurichalco & auricula, vt ſcribit Feſtus:) ἰωνίσκος ab Epheſiis autore Archeſtrato dicitur. Prouinciales & Hiſpani dorade vocant, ſeruata ab omnibus eadem ferè nominis ratione, niſi quod Græci χρύσοφρυν à parte, ſupercilijs ſcilicet aureis, nuncupantes, rem melius indicarunt. Hoc quoque tempore apud Græcos nomen ſuum retinet. Id etiam non omittendum, à Græcis non ſolùm piſcem hunc, ſed etiam Pompilum χρύσοφρυν appellatum.

Athen. lib. 7.

In Gallia

In Gallia Narbonenſi pro ætatis differentia, quæ magnitudine definitur, diuerſa nomina habet. Quæ palmi magnitudinem nondum attingit, ſauquene dicitur: quæ cubiti eſt magnitudine, daurade: quę inter illas eſt, meiane, quaſi dicas mediam Piſcatores noſtri maximam auratam ſubredaurade vocant, id eſt ſupra auratam, quòd communem magnitudinem ſuperet. Galli *daurée*, quem nos fabrum eſſe dicimus, vocant, ne qui nominis affinitate decipiantur. Auratam verò noſtram brame de mer: quo nomine etiam ſparum, cantharum, & ſimilis figuræ piſces nuncupant. *Athen. lib. 7.*

Aurata piſcis eſt marinus, litoralis, ſtagna aliquando marina ſubit, ibiq; pingueſcit. In dulces etiam aquas conuehebatur ab antiquis. Inde lacus Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulſinenſis, & Ciminus lupos auratasque procreauerunt, inquit Columella. B *Lib. 8. cap. 16.*

Ad cubiti magnitudinem accreſcit, lato eſt corpore, non rotundo ſed compreſſo: ſquamis integitur medijs, colore eſt vario varijs in partibus. Dorſum ex cœruleo nigreſcit, latera argentea ſunt, venter lacteo colore. Supercilijs quidem & palpebris caret, ſed per ſimilitudinem, à locis illis, in quibus in cæteris animantibus ſupercilia eſſe ſolent, aureo colore fulgentibus, aurea ſupercilia habere dicitur, maximè cùm ſatis accreuerit: vnde illis nomen à Græcis poſitum. Oculis eſt medijs. Branchiarum opercula ſunt oſſea, alia parte purpureo alia nigro colore perfuſa. Os mediocre, maxillæ latæ & robuſtæ. dentes anteriores ſerrati, latiuſculi, in acutum deſinētes, breues. in ſuperiore & inferiore maxilla oſſea tubercula, dura, quibus vice dentium molarium pectines, & tellinas frangit, & mandit. Branchias vtrinque quaternas habet, duplices. Pinnis natat quatuor, binis ad branchias poſitis, lōgioribus, binis in ſupina parte, breuioribus. Præter has quatuor pinnas ab Ariſtotele numeratas, à podice pinnam vnā cōperies ad caudā ferè deductā, tribus nixam aculeis. Dorſum multis & acutis aculeis, tenui mēbrana connexis horret: quos cùm natat, erigit: dum quieſcit, deprimit, ac veluti recondit. Aculeorum primi minores, medij maiores, poſtremi in mollem quandam & pilis ſimilem ſubſtantiam degenerant. A capite ad caudā lineæ aliquot ſubobſcuræ ductæ ſunt. Cauda lata & magna, ſurſum ſpectat, veluti ex duabus pinnis cōſtans trianguli figuram deſcribentibus. Peritonæū colore nigro. Ventriculus ſubiacet magnus, cum paucis appēdicibus, breuibus & latis. ſplē nigreſcit. Hepa magnū eſt, à quo fellis veſicula pēdet longa, pīguedine obducta. Fel viride. Inteſtina pīguedine oblita in gyros ducta, lata. Cor in pectore quadratū.

Aurata parit æſtate, maximè vbi flumina in mare influūt, vt ſcribit Ariſtoteles: parit etiā in ſtagnis marinis. Dormit interdiu tā arctè, vt fuſcina ſępenumero capiatur, alioq. fuſcina capi nō poſſe exiſtimatur. C *Lib 6 de Hiſt. ani. cap 17 & Lib. 5. cap. 10.*

Piſcis eſt timidiſſimus, frigoris impatiens: quia lapides habet in capite, quò fit vt hyemis iniurias maximè patiatur.

Deinceps qua ſit ſubſtantia ſuccóue dicendum. Archeſtratus peritus opſoniorum æſtimator auratam Epheſiam laudat apud Athenæum: F *Lib. 7.*

Χρύσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε. *Auratam ex Epheſo ne prætermittito pinguem.*

Apud eundem Hiceſius ait, piſcem hunc & ſuauiſſimum, & inter omnes ori eſſe gratiſſimū, quique maximè alat. Et Eupolis auratas lupis præfert, cùm ſcribit: δραχμῶν ἑκατὸν ἰχθῦς ἐωνημένος, μόνον ὀκτὼ λάβρακας, χρυσόφρυς δώδεκα: i. piſces drachmis centum emptos, octo ſolùm lupos, auratas duodecim. Nec puduit Sergium Oratam cognomen inde accepiſſe, quòd ei piſces auratæ fuerint chariſſimi. Alio loco Athenęus ex Diphilo, auratam rationem melanuri ſequi teſtatur. & Mneſitheus Athenienſis difficilem quidem concoctu auratam eſſe, ſed cùm concocta fuerit, multum alere dixit. Et Cornelius Celſus auratam in ijs recenſet cibis, qui duri ſunt & robuſtiores. Romani Tarentinam prætulerunt, eam maximè, quæ Lucrinum lacum ingreſſa, illic concharum eſu pinguerat, Martialis: *Ibidem. Ibidem. Lib. 8. Lib. 2. cap. 18*

Non omnis laudem pretiumque aurata meretur, Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

In precio eſt apud nos quæ capitur in ſtagno, quod Martegue, & in eo quòd Latera appellatur. Optima quæ in ſtagno ad montem Cetium pinguit. In hac opinionum varietate ſic ſentiendum: Auratam carne eſſe media, neque molli, neque dura, optimumq; ſuccum gignere: & ſaxatilium carne paulò eſſe duriorem. veſcitur enim non ſolùm piſciculis, ſed tellinis, cōchylijs paruis, quas validis maxillis frangit, ſcarique rictu ruminat. Cæterùm pro ratione ætatis, locorumq; in quibus degit, ſucco eſſe diuerſo. nam quas medias prius vocauimus, eæ ſucci bonitate & ſuauitate cæteris præſtant. Quare qui concoctu difficiles eſſe dixerunt, eas quæ maiores ſunt, & ſeniores intellexerunt. Eligendæ etiam ſunt quę in profundo ſtagno & puro, vel in mari mediterraneo capiuntur. Nam in Oceano rariores ſunt, & ſicciore durioreque carne. Quæ in ſtagnis aquiſue alijs impuris degunt, deteriores.

Aurata in cibo ijs qui venenatum mel deuorarunt auxilio eſt, Plin. lib. 32. cap. 5. G

In ſtagno noſtro fiunt ſepes ex tamarice, quibus retia obtenduntur, in quibus tanta auratarum copia capitur, & ſale conditur, vt in tota Gallia Narbonenſi & Delphinatu, maximè quo tempore à carnibus omnino abſtinetur, non pauperum modò, ſed etiam diuitum menſis apponantur. Non multùm diſſimilem auratarum capiendarum rationem, veteribus in vſu fuiſſe teſtis eſt Aelianus lib. 11. cap. 34. E *Vide plura mox in Aurata ſtagni mar.* **vt in Corollario refereiur.*

Præparatur varijs modis. Nam ſi in aqua & vino elixetur, vt Galli parant, palato grata eſt: item ſi in aqua & aceto. optima ſi in oleo & pauca aqua elixetur, croco, pipere, aceto, vuis paſſis additis: vel vt Itali faciunt, ſi in craticula aſſetur, rigata oleo & omphacio. Quòd ſi ventri inſeratur vmbella fœniculi, vel ramus libanotidis, fit odoratior & melior, quod maximè quando in ſtagno nutrita eſt, faciendum. Aſſatur & calida comeditur: vel aſſatur, & aceto pipereque conſperſa aſſeruatur, frigidaque editur. Farinâ bene ſubactâ & piſtâ concluſa, oleo, omphacio, aromatiſque delicatioribus condita, optima etiam eſt, maximè ſi è maioribus ſit. Sale condita in aqua dulci elixatur, & cum aceto editur. Sunt qui aqua maceratam ad minuendam ſalſuginem, in ſartagine frigunt: & ſapa, aceto, cepiſque condiēdo ſaporem optimum ei conciliant, quò maximè noſtri delectantur. Sapa etenim ſalſuginem dulcedine ſua temperat, acetum, acorem iucundum, cepa nidorem gratum addit. F *Apparatus.*

DE AVRATA STAGNI MARINI.

RONDELETIVS.

STAGNA marina vere cateruatim ſubeūt Auratæ, vt illic æſtatē trāſigant. deinde in mare remeāt non impeditæ. Verum noſtri ex tamaricum ramis ſepes contexunt, trianguli figura, cuius extremum &

 acutum

acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, naſſiſque adhibitis, vel retibus, vel †ventriculo quo tempore carnium opſonijs nobis omnino interdictum eſt, incredibilé Auratarum multitudinem capiunt, quæ piſcandi ratio tertio quoque anno tantũ repeti poteſt. Hæ Auratæ figura ab alijs non differunt. Pinguiores quidẽ ſunt, ſed lutũ magis olẽt, vel quia in luto degũt, vel quia Cõchulis piſciculiſque e luto viuentibus veſcuntur, tum etiam limo, lutulentaque aqua. Vnde & Mugiles, qui à piſcibus omnino abſtinent, lutũ reſipiũt. & omnes piſces qui in puriore ſtagno verſantur, minus lutum reſipiunt. Non ſunt tamen iſtæ Auratæ negligendæ in marinarum inopia, ſed euiſceratæ coquẽdæ ſunt, & fœniculi, vel origani, vel alterius odoratæ herbæ ramulis infarciendæ, vt viroſus ille odor euincatur.

†*verricula.*

DE AVRATA, BELLONIVS.

A Aurata mari mediterraneo cognita, Gallis tamen ignota (nihil enim habet cum Dorada Maſſilieñſium commune, de qua in Anthijs dictum eſt†) Oppiano à fuluis ſupercilijs Chryſophrys appellatur. In Dentalis longitudinem ac latitudinem excreſcit. Pinnam gerit in tergore continuam, quatuor & viginti ariſtis munitam, quarum duodecim anteriores in mucronem deſinunt. Reliquũ pinnę obtuſum eſt. Porrò duos fert aculeos in alia pinna quæ ano vicina eſt, Sargi aculeis imbecilliores. Duas præterea pinnas ſub ventre habet, & vtrinque circa branchias vnam: lineam ſuper oculis vtrinq; ferè obliquam,

**Inter Anthias dixerat piſcem S. Petri a Gallis Doradam vel Dorce vocari.*

B aureo nitore micantem, vnde Græcis nomen habet. Eſt & in Aurata peculiaris quædam nota, quam tu percipies, vbi eſt linea illa arcuata, quæ latera vtrinque diuidit, & ad branchias deſinit: ibi n. magna quædam vtrinq; litura nigra ſuggillatur. Dẽtes habet albos, optimo ordine in gyrũ maxillæ diſpoſitos, oblongos & ſubrotundos, vt Sargus: non autem latos vt Scarus. In interna autem maxillæ parte, multos præterea molares vt Sargus habet, ſed in Sargo latiores ſunt, quibus plerique in annulis pro gemmis vtuntur. ſiquidẽ peroptimè eos lapides referũt, quos Gallico vocabulo Crapaudinas dicimus. Caudam habet latam, bifurcam, & penè lunatam: branchias vtrinque quatuor: labra admodum craſſa; ſquamas latiuſculas, vt Dentalis.

C Pelagius piſcis eſt, partim ſaxoſis, partim arenoſis locis degens: Litora quoque ſequitur.

B Fuſcina ſæpenumero capitur interdiu, atque etiam noctu dormiens, vt lupus.

F Carnem habet candidam, ſolidam, & quæ bonum procreat ſuccum, abundeque nutrit, facilè digeritur atque excernitur.

COROLLARIVM.

A Aurata dicta eſt quòd aureũ ſuperciliũ gerat, vt in auratis ſenioribus cernitur Fr. Maſſarius. Aurata Hiſpanis alicubi vocatur doradilla. Anglis *Gilteheade*, vel *Goldeneie*, quaſi Aureus oculus vel, *Gyldenpole.* piſcis eſt ſic dictus ab aureo capitis colore. habet is in fronte, vt ferunt, aliquid concretum, quod auri inſtar in aquis lucet. Dẽtes eo ordine diſpoſitos, quo *check zeck.* ſchachorũ ſeu latrũculorũ ludi dẽtes ſiue ſpatia diſtincta interpretantur) quibus cõminuit & cõfringit (ꝙ ſæpe noctu audiuerũt piſcatores) cochleas & alia teſtacea quibus veſcitur. alij auratam, alij ſcarum eſſe putant. Vocatur etiam *Gyldenpole* piſcis apud eoſdem ſimilis Lucernæ, vel Cuculo (vt audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. *Pole* eſt occiput, quo lucet vt aurũ. Germanicè dici poteſt *ein Goldbrame oder Goldbrachſme, oder Meerbrachſmenart.* Aurata in Aquitania Daurade dicitur, Innominatus. Exiſtimant quidam inter Auratas à piſcatoribus (Romæ) vendi Scarum, maximè ſquamarum ſpecie Auratis ſimilem. cæterum ego crediderim eum non facilè à nobis deprehendi errore vendentium, qui ſimilitudine decepti, neque animaduerſa ſaporis nobilitate in foro piſcario eum auratis & Sargis commiſcere conſueuerint. Conſenſu tamẽ piſcatorum Zaphirus piſcis, ſic à cyaneo eius geminæ colore dictus, inter Auratas longè ſapidiſſimus exiſtimatr, qui fortaſſe Scarus antiquis fuerit, Iouius. Imperitè quidam trutam piſcem, *ein Forellen*, interpretantur Auratam.

Zaphirus.

B Circa Berenicen Libyæ fluuius eſt Λήθων, in quo naſcitur labrax & aurata, Ptolemus Euergetes apud Athenæum. Aurata etiam in maritimis lacubus gignitur, Ariſtoteles. Auratis proxima forma ſunt ſpari: item ſynodontes, verum maiores, Ariſtot. Ad ſeſquipedem eas accedere, & quindecim libras aliquando appendere audio. Binas pinnas parte prona, & totidem ſupina habent, Ariſtot. & Plinius. ſed meliùs de pinnis earum Rondeletius ſcripſit. Paucæ appendices eis ſupernè circa ventriculum exeunt: & in eodem genere alijs plures alijs pauciores.

C Aurata piſcis eſt litoralis, Ariſtot. In petris & arenis paſcitur, Oppianus. Maiorum piſcium genus ab alijs τυηπ, ab alijs pelagium dicitur, vt auratæ, glauci, phagri, Athenæus Mneſitheus. Aurata carniuora tantum eſt, Ariſtot. Pariunt hyeme, (æſtate, vt libri Ariſtotelis habent) & bis pariunt, Athenæus tanquam ex Ariſtotele. Plurimum temporis latent, Ariſtot. Medijs feruoribus ſexagenis diebus latent, Plinius. Aurata quoque hyeme laborat vt capito, Ariſtot.

D Aurata omnium piſcium timidiſſimus eſt. Aelianus.

E Veteres Romani Auratarum aliorumque pelagiorum piſcium ſemina atq; viuaria in mediterraneos lacus deferebant, Iouius (ex Columella) Arenoſi gurgites, planos quidẽ nõ peſſimè, ſed pelagios meliùs paſcunt, vt auratas ac dẽtices, Punicaſq; & indigenas, Columella. Auratæ fuſcina interdiu ſæpenumero dormiẽtes capiũtur, Ariſtot. Mænides eſca ſunt Auratis, Oppianus lib. 3. de piſc. Aurata omniũ piſcium timidiſſimus eſt. nam ſub Arcturi tempus, cum maris acceſſus & receſſus maximè fiunt, & eò altius exaggerata arena, ad littus relinquitur, vt naues ſæpe ab omnibus aquis nudæ in terra maneant: tũ piſcatores poſtquàm populorum arborum ramos frondibus conueſtitos paxillorum modo in mucronem acutos in arenam defixère, diſcedunt: pòſt autem rurſus accedens mare ſecum imbellem Auratarum multitudinem attrahit. Quæ vbi æſtus reciprocauit & receſſit, in exigua aqua concauis locis retenta relinquuntur, & verò ramorum metu quieſcunt. Adeò nimirum ramos vento agitatos exhorrent, vt ne loco quidem ſe commouere audeant. Quamobrem primo cuique magnum meticuloſorum piſcium numerum capere & ferire licet. Neque modo ab vſu piſcandi inſtructi, ſed etiam totius piſcationis rudes, atque adeò pueri & fœminæ capere poſſunt, Aelianus.

F Minimè intus vitiãtur (in vẽtriculo corrũpũtur) aues, & eæ potiùs duriores: auratæ piſces. neq; ſolũ aurata pura, aut ſcarus, ſed etiã lolligo, locuſta, polypus, Celſus. quid ſi legamus? neq; ſolũ aurata, coru?, & ſcarus.

& ſcarus. Nam & alibi idem author, Piſcium (inquit) eorum qui ex media materia ſunt (id eſt mediocriter alunt) ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt, (minùs ſunt graues:) deinde qui quamuis teneriores, tamé duri ſunt, vt aurata, coruus, ſcarus, oculata. In dyſenteria hepatica ex intemperie frigida, ex piſcibus dare conuenit merulam, auratam, & præcipuè mullum, Trallianus. Χρύσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε, Ὅν κεῖνοι καλέουσιν ἰωνίσκον: λάβε αὐτὸν Θαύμα Σελινουσίου πόντου, πλύνων δέ νιν ὀρθῶς. Εἶθ' ὅλον ὀπτήσας παράθες, κἂν ᾖ δεκάπηχυς, Archeſtratus. Auratæ æſtate raró, hyeme autem frequentiſſimè capiuntur, quæ tum laudatiores exiſtunt. Ipſæ inter cæteros piſces peculiari quadam dote ſingularem & ſaporis ſimul & ſalubritatis gratiam obtinent. Rectè coquentur, ſi ex præcepto Galeni eas in craticula ſubditis mitioribus prunis, oleo & ſale acetoque conſperſeris, Iouius. Ius in auratam deſcribit Apicius lib. 10. cap. 12. & patinam de aurata, lib. 4. cap. 2. Si pinguis eſt orata, elixam: ſi maceſcit, aſſam facito, ac moreto viridi ſuffundito, Platina.

Χρύσοφρυς proparoxytonum in recto ſingulari probè ſcribitur, χρυσόφρυς verò paroxytonum in pluralibus recto, accuſatiuo, & vocatiuo. Plinius circa finem libri 32. chryſon piſcem ex Ouidio nominat, apud quem non chryſos ſed chryſophrys legitur, Et auri Chryſophrys imitata decus: quare corruptum à librarijs Plinij locum dixerim, vt & alia quædam piſcium ex Ouidio vocabula: ſicuti nos nuper ſcholijs in Halieuticon Ouidij æditis oſtendimus. Etelis, Ἐτελίς piſcis idem qui chryſophrys, Heſychius & Varinus. Etelis Ariſtoteli piſcis eſt ſquamoſus, & oua parit. hunc piſcem Niphus Italus ait à ruſticis cacalonem vocari: quaſi verò non innumeri ſint piſces ſquamoſi ouipari, vt duabus tantũ his notis, quiſnam piſcis ſit etelis, conſtare non poſſit. Rondeletius quoque inter piſces ſibi ignotos numerat. Ἱερὸν ἰχθὺν, id eſt ſacrum piſcem apud Homerũ, alij aliter interpretantur, anthiam, callichthyn, auratam, pompilum, &c. Vide ſuprà inter Anthias. Clitarchus apud Athenæum, Nautæ (inquit) pompilum piſcem ſacrum appellant, eò quod naues è pelago deducat ad portum vſque: atque ideo pompilum dici, cum ſit aurata. Sed nos de Pompilo piſce diuerſo ab aurata, ſuo loco agemus. Χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν, Callimachus. Ἠδρομίλων χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν, Eratoſthenes. videtur autem de pompilo ſentire, niſi quis auratã potiùs intelligat. Ἐν δ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἐλλοὶ Νήχοντες παίζουσι δι' ὕδατος ἀμβροσίοιο, Eumelus vel Arctinus Titanomachiæ autor, apud Athenæum. Alia eſt fluuiatilis aurata, vt vulgò Padi accolæ Ferrariæ & alibi nominant. quidam Germanicè *Monfiſch* mihi interpretabatur. Hunc eſſe coniicio quem noſtri *ein Schuual* vocant, Gardonum Galli, de quo ſupra inter albos piſces ſcripſi. iris oculorum aurei in eo coloris eſt. Chryſophis (malim Χρυσοφαής) gemma aurum videtur eſſe, Plinius. Nónne à piſcibus appellati ſunt Sergius Orata & Lucius Muræna? Columella lib. 8. Macrobius etiam 3. Saturn. Oratam cognominatum ſcribit, quòd piſces auratæ ei fuerint chariſſimi. Varro etiam lib. 3. de re ruſtica eius meminit, & Val. Maximus. Sed aliter Feſtus, Sergium quendam prædiuitem (inquit) quòd duobus annulis aureis & grandibus vteretur, Oratam dicunt eſſe appellatum. Oſtrearum viuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano ætate L. Craſſi oratoris, &c. Plinius.

H.a. — Etelis. — Serg. Orata.

b. Ἀγλαΐη χρύσοφρυς ἐπώνυμος, Oppianus lib. 1. de piſc. Χρύσοφρυς ὃς καλλιστος ἐν ἄλλοις ἔσκετ' ἰχθύς, Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici.

g. Chryſophryos auis (piſcis) oculi ſuſpenſi tertianarios ſanant. Cor quoque eius tritum ſuſpenſum febricitantem curat. Lapis capitis eius ad collum ſuſpenſus, phthiſicos ſanat, Kiranides lib. 1. Et rurſus libro 4. Oculi tertianam & omnem ophthalmiam ſanant.

h. Veneri ſacer exiſtimatus eſt hic piſcis: vnde Archippus apud Athenæum, Ἱερὸς Ἀφροδίτης χρύσοφρυς Κυθηρίας.

AVRIS marina, alio nomine Patella fera dicitur. Vide in Patella.

AVRIS Veneris inter conchas dicetur.

AVSTRATVS (alij Aſtratus) piſcis eſt, qui aquarum vndam ore ſuſcipit, & oritur quando Pleiades occidunt, eò quòd tunc tempus eſt pluuiarum, Albertus. videtur autem vocabulum corruptum, & ad Apuam pertinere quæ de hoc piſce refert.

AVXVMÆ, vide in Thunno.

AZELVS (Arabicè) piſcis cetacei generis, ex cuius ventre ambra eximitur. Vide inter Cete.

DE PISCIBVS QVORVM NOMINA B. LITERA INITIALI SCRIBVNTVR.

BABYLONICI piſces. Lege infra in Cordylo.

BACCALEARVM à piſce dicta regio ad Septentrionem, Author Nauigationis Magellanicæ.

BACANTIBVS, malus piſcis: Βακαντιβος, κακὸς ἰχθύς: de homine voluptuario: qui otium ſectetur, nec ſuis negotijs incumbat, Varinus. Suidas piſcis non meminit, in huius vocis, quæ Latina videtur, interpretatione. Βακάντης, ὁ σχολαστής, & Βακαντιβος, σχολαστής, μὴ παραμένων τῷ πράγματι αὐτοῦ: homo ſcilicet vagus, vagabundus, otioſus. Σχολαστὴς quidem Græcis dubiæ ſignificationis eſt. nam & ſimpliciter otioſum hominem denotat: & rurſus diligentem & aſſiduum circa vnam rem aliquam, ita vt cæteris omnibus abſtineat & otietur: vnde & vacare alicui ſtudio Latini dicunt illum qui in id vnum intentus, alijs omnibus curis ſtudiiſque vacuus ſit. atq; ita ſcholaſtici κατ' ἐξοχὴν dicti, qui bonis literis operam nauant. Itaque Vacantem & Vacantiuum, in bonam partem potius interpretarer, τὸν σχολαστὴν καὶ παραμένοντα τῷ αὐτοῦ πράγματι, hoc eſt vacantẽ, potius q̃ vagantem. Sed quid hoc ad piſces? quonian Varinus ita refert, vt Vacantiuus nomen piſcis videri queat: errore forſan librariorum, quoniam proximè ante in Bæone piſce parœmiam retulerat, Μῆμοι βαιὼν κακὸς ἰχθύς, ἐπὶ φιληδόνου.

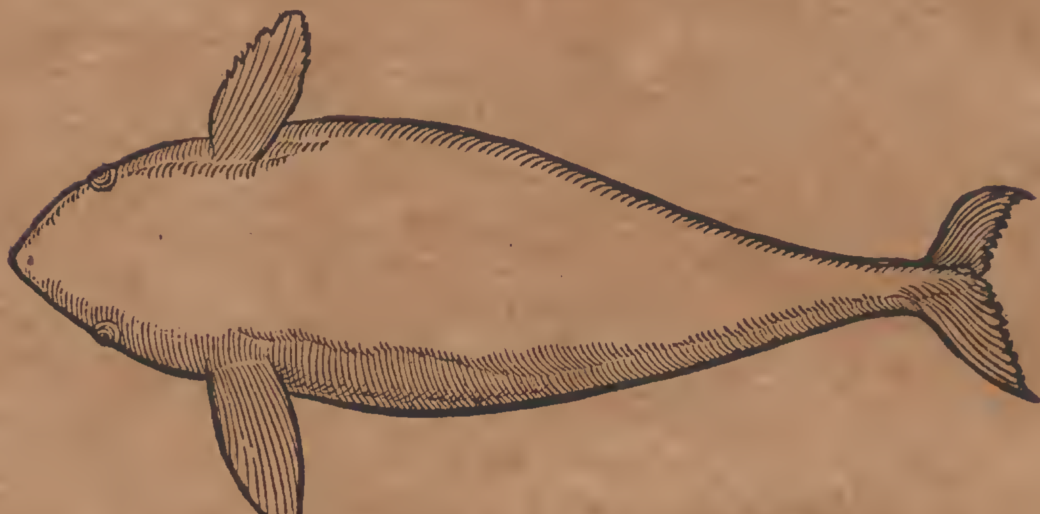
BACCHVS, vide in Corollario j. de Aſello. & in Mugilis Labeonis Corollario.

BÆON, quære infra In Blenno.

DE BALAENA VVLGO DICTA, SIVE DE MYSTICETO ARISTOTELIS, MVSCVLO PLINII.

RONDELETIVS.

Plinius confundere videtur Muſculum beluam, & piſcem balænarum ducem.
Hunc cetum infra in C. ubi de Cetis diuerſis agitur, Britannicum cognominabimus: ubi & iconem & deſcriptionem diuerſas habes.

A

ANTIQVI balænę nomine vnicam duntaxat belluam intellexerunt, quo nunc piſcatores Santonici & Hiſpani ad phyſeteres, orcas, alioſque prægrandes, & balænæ perſimiles beluas abutuntur, quas tamen vernaculis, & proprijs nominibus diſtinguunt, vt ex ſequentibus perſpicuum fiet. B

Primùm igitur in Aquitanici maris litore, & in India, immenſa belua capitur, quam balænam vocāt: plurimùm XXXVI. cubitos longa eſt, octo alta, oris ſciſſura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eo nulli, ſed horum loco in vtraque maxilla corneæ ſunt laminæ nigræ, ſenſim in pilos ſuillis ſimiles deſinentes: quæ in interiore, & poſteriore ſiue interiore oris parte breuiores ſunt, in media longiores. ab interioribus lingua intus continetur, & coërcetur, inde educta vel abſciſſa, ita diffunditur, vt in eūdem locum recipi poſteà non poſſit: maxima enim eſt, laxa admodum ſubſtantia. ſale cōditur, & à plurimis in maximis habetur delicijs eſt enim omnium corporis partium tenerrima, ex ea XXIIII. vaſa implentur, cuiuſmodi ſunt ea quibus in Gallia ſalſamenta conduntur, vt hnc & illuc conuehantur. Oculi quatuor vlnarum ſpatio à ſe diſtant, foris parui apparent, intus capitis humani magnitudinē ſuperāt. Quamobrem falluntur ij qui bubulis maiores eſſe negāt. Pinnas duas maximas in lateribus habet, quibus natat & catulos in metu occultat. In dorſo nullam habet. Cauda ſitu caudis delphinorum ſimilis eſt, figurâ non multùm abſimilis: quam quum mouet, ita mare agitat, vt nauiculas ſubmergat, vel ſi cymbam attingit, euertat. Roſtro eſt breui, fiſtula caret. corio duro, nigro, integitur ſine pilis, cui lepades & oſtrea hærentia aliquando reperiūtur. Internę partes veluti in delphino, pulmones, renes, veſica, teſtes, pudendum. In huius beluæ ventriculo, mucus, ſpuma, aqua, alga fœtida inueniuntur, ſine vllis piſcium fruſtis: vt inde appareat carniuoram non eſſe. In quarundam ventriculo ambra viſa eſt.

Interiora.

A Huiuſmodi planè eſt belua quam capiti huic præfiximus, quam cum vulgo balænam appellauimus alibi. ſed balæna veterum non eſt: fiſtula enim caret, id quod mihi omni aſſeueratione affirmarunt, qui quotannis his beluis inſidiantur, & captas in partes ſecant. Fiſtulam autem veteres omnes vno conſenſu balænæ tribuunt. Quare cùm balæna veterum non ſit, ex vnica nota, propria quidem, & quæ nulli cum hac communis ſit, μυστίκητον Ariſtotelis eſſe colligo, quem Gaza Plinium ſecutus muſculus Latinè appellat. Ἔτι δὲ καὶ ὁ μυστίκητος ὀδόντας ἐν τῷ στόματι οὐκ ἔχει, τρίχας δὲ ὁμοίας ὑείαις. Gaza, Muſculum etiā piſcis pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, ſuillis ſimiles. Plinius, Muſculus marinus qui balænam antecedit, dentes nullos habet ſed pro ijs. ſetis intus os hirtum, (& linguam etiam ac palatum.) Alio in loco Plinius inter beluas marinas muſculum numerat. Vt à beluis ordiamur, arbores, phyſeteres, balænæ, priſtes, tritones, nereides, elephanti, arietes, muſculi, &c. Quare cū corneę illæ laminæ in pilos ſuillis ita ſimiles deſinant, vt ſi inde auulſos ſeorſum cuipiā oſtendas, aliunde quàm ex porci dorſo auulſos eſſe neget, quibus pilis belua iſta os hirtum habet, quam notā nullis alijs tribui à veteribus comperias: cùm etiam belua ſit à piſcium forma aliena, non eſt quòd dubitem Ariſtotelis μυστίκητον, ſiue, quod idem eſt, Plinij muſculum appellare. Eum alio in loco Plinius balænis viam monſtrare tradit: Amicitiæ exempla ſunt, Balæna, muſculus: quando prægraui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis, infeſtantia magnitudinem vada prænatans demonſtrat, oculorumq; vice fungitur,

Quod belua cuius imago eſt poſita, non ſit balæna, cum fiſtula careat: ſed Myſticetus Ariſtotelis, vel Muſculus Plinii.

Lib.13.de Hiſt. ani.cap.12
Lib 11 cap.37.
Lib.32.cap.11.

A quo

A quo valde diſſentiunt Oppianus, Aelianus, Plutarchus, qui longè diuerſum à muſculo non ſolum balænarum, ſed etiam reliquorum prægrandium cetaceorum ductorem deſcribunt. Primùm Oppianus libro 5. ἁλιευτικῶν, beluis maris immanibus duce opus eſſe docet, tum quia nimia corporis mole & põdere oppreſſæ tardè mouentur, tum quia omnes demptis canibus parùm acutè cernentes facilè poſſent impingere: idcirco viæ comes illis adeſt paruus quidem aſpectu, ſed longo corpore, cauda tenui, qui anteit viamq; monſtrat, vnde ἡγητῆρα, id eſt, ducem nominant. beluis marinis adeò gratus & amicus eſt, vt quo is velit ſequantur, in eoq; vitæ ſalutisq; ſpes omnes ſitas habeant. Aelianus de eodem duce hæc prodidit. Omne fere cetaceum genus duce ad ſibi moderandum eget, illiusq; oculis ducibus ad vidẽdũ vtitur. Is autem dux eſt, quemadmodum harum rerum periti teſtantur, longus piſcis, colore albo, capite prælongo, anguſta cauda. Huncne ducem vnicuiq; cetaceo natura dederit, an amicitia quadam is adductus cetum vltro antegrediatur, haud ſcio planè, ſed id tamen factum naturæ vi potiùs arbitrarer. nam hic ſeparatim nunquam ab illo natat: ſed ante huius caput antecedens, ipſius dux exiſtit, ac veluti clauus. etenim cuncta illi & prouidet, & pręſentit, caudæq; extremo præmonſtrat ſingula: hac parte cetum contingit & monet. ſic horribilia formidoloſaq; inhibet, ſic cibaria conciliat, inſidiasq; à piſcatoribus poſitas ſigno quodam oſtẽdit: atq; quem locum propter magnitudinem ipſum adire non oporteat, pręſignificat: nequando latenti alicui alliſus petræ aut affixus, funditus intereat. Quod mirum videri debet, minimam beſtiam maximo animali vitę cauſam afferre. Videtur autem cum belua huiuſmodi ad nimiam pinguitudinem peruenit, amplius nec videre nec audire poſſe. carnium enim moles & videndi & audiendi viam intercludit, & horũ ſenſuum meatus obſtruit. Nunquam. a. cetus ſine hoc duce apparet. Quod ſi is piſciculus quo ad neceſſaria vtitur, perit, illi quoq; pereũdum eſt. His ſubſcribit Claudianus.

ſculum beluam, & piſcem balænarum ducem, alijs authoribus longe diuerſos.

Lib. 10. cap. 6.

Sic ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Belua, ſulcandas qui præuius edocet vndas,
Immenſumque pecus paruo moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monſtro.

Hæc Aelianum ex Oppiano mutuatum eſſe, facilè perſpiciet is qui Oppiani verſus cum iſtis contulerit. Quare obſeruandum ęſt Oppianum ducem balænarum depinxiſſe paruum, longo corpore, tenui cauda: Aelianum verò longum piſcem, colore albo, anguſta cauda, quæ faciunt vt ſuſpicer Oppiani locum mendoſum eſſe, βαιὸς ἰδέσθαι, δολιχόντε δέμας. Si enim paruus eſt piſcis, quo pacto longo corpore eſſe dicetur? Ex Aeliano igitur legendum crediderim λαχνὸς ἰδεῖν, vel quid ſimile, vt Oppianus & ſecum & cum Aeliano conſentiat. (*Suſpicatur Rondeletius apud Oppianum pro βαιὸς ἰδεῖν, legendum λαχνὸς ἰδεῖν. atqui nihil prohibet paruum aliquid, id eſt non craſſum, ſimul & longum eſſe.*) Quanquam Plutarchus hunc ductorem paruũ piſcem eſſe affirmet. Locus eſt in libello, Vtrum prudentiora ſint terrena animalia aquatilibus: Is quem gubernatorem (ἡγεμόνα) vocant, magnitudine formaq; gobii piſciculus, foris quidem auium cum horruêre, propter aſperitatem ſquamæ ſimilis perhibetur. Et grandiorum cetorum cuipiam ſemper hæret: præitq; curſum dirigens, ne vel in breuia cœnumue impingat, vel in anguſtias incidat vnde exitus non detur. Hunc balæna lubens ſequitur veluti temonem nauis. Ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum beluæ venit, animal ſeu ſcapha, ſeu ſaxum, peſſum it ſtatim peritq;, in alui profunda merſum. Hunc autem agnitum, ore velut ancoram recipit intra fauces eius dormiturum, & quieſcente quieſcit: progrediente rurſus, vt antea eum ſequitur, haud vſquam diu noctuue deſtituens. hoc niſi facit, errare impingereque certum eſt. Periêre multæ dum velut gubernatore carens nauigium, delatæ ad terram ſunt, quod ipſi quoq; circa Anticyram vidimus: ac prius etiam haud ita procul à Bunis ceto eiecto, & putreſcente, peſtem inuaſiſſe narrant. Hæ ſunt de balænarum ductore diuerſæ veterum ſententiæ. Ego ſæpe balænarum piſcatores interrogaui, num piſcis aliquis balænas antecederet, qui fabuloſum hoc eſſe mihi affirmarunt.

Plutarchus.

Belua hæc viuos catulos parit, id quod ex diſſectione certiſſimum eſt. habent mares & teſtes & pudendum, fœminę & vterum & mammas. Quæ cùm ita ſint, iis quæ ex Plinio lib. 9. cap. 13. obiici poſſunt reſpondendum. ſic enim ſcribit: Quæ pilis veſtiuntur animal pariunt, vt priſtes, balæna, vitulus. Et mox ibid. cap. 14. Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus & vipera. Quaſi verò nulla ex ijs quæ pilo carent, pariant animal pręter delphinum & viperam: ac proinde μυστίκητος, de quo nunc agimus, animal non gignat etiamſi pilo non veſtiatur. At turſiones, orcę, phyſeteres, pilo carentes animal pariunt ex ſemine non ex ouo. Sunt quidem plures alii piſces vt cartilaginei, galei, ſiue vllis pilis ex ouo animal procreantes, etiam ipſo Plinio autore eodem modo quo vipera. Nam ea delphini modo animal non gignit, ſed ex ouo prius conceptum, delphinus verò ex ſemine ſiue ouo. Quare vterque Plinii locus vt in codicibus excuſis legitur, falſus eſt, vel inemendatus, quem ex Ariſtotele vt & multa alía deſumpſit: Procreant animal homo, equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur: atque in genere aquatili quæ cete appellamus, vt delphini, & quæ cartilaginea vocantur: quorum aliis fiſtula data eſt, branchię deſunt, vt delphinis & balænis. Vides hîc balænam ab eorum quę pilis integuntur genere ſeiunctam, & eâdem ſententia cum delphinis & cartilagineis comprehenſam, quæ ſine controuerſia pilis carent, vt fortaſſè apud Plinium ſic legendum ſit: Animal pariunt priſtes, balęna, & quæ pilis integuntur, vt vitulus. Præterea illud non ſine cauſa quis miretur quòd belua iſta pulmonibus ſpirans fiſtula careat, (*Qui cetum Britannicum deſcripſi, non alium ab hoc Rondeletii ceto, quantum video, tribuit ei foramina duo magna in capite: per quæ, inquit, vidatur beluam plurimam aquam veluti per fiſtulas eiectaſſe.*) quam habeat balęna vera, phyleter, orca. quæ fiſtula cùm non ſolum ad reijciendam aquam, ſed ad reſpirandum data ſit, huius vice muſculus rimas ſeu foramina habet, quòd roſtro ſit non oblongo, ſed obtuſiore quàm cetere beluæ, quemadmodum teſtudines & vituli marini.

C

Animaduerſus & emendatus Plinii locus: qui non ſola pilo carentium delphinus & vipera animal pariant.

Lib. 1. de Hiſt. cap. 5.

Fiſtulæ loco quid habeat Myſticetus.

Caro muſculi nullo eſt in pretio, lingua ſola commendatur. F

Pinguitudinis maxima copia ex partibus cuti ſubiectis, & ex vẽtre colligitur, quæ liquefacta non cõcreſcit, ob partium tenuitatem, eam ad lucernarum vſus ſeruant, Oſſibus apud Ichthyophagos populos tecta ſepiuntur: nec non horti in Aquitanico litore, vbi frequenter capiuntur, maxime ad oppida illa quæ lingua vernacula Biarris & Capretõ & S. Iean de Lus nominãt. Cãpiũtur illic circa brumã: nõ linea & hamis validiſſimis vt fuſiùs deſcribit Oppiãus, & ex eo Aeliãus, ſcribẽs balęnas duce ſuo orbatas, & carnea mole oculis imminẽte, oculos tẽebris circũfundi, ideo ad ſcopulos & litora facilè impingere. E

Capturæ.

Lib. 5. ἁλιευτικῶν.

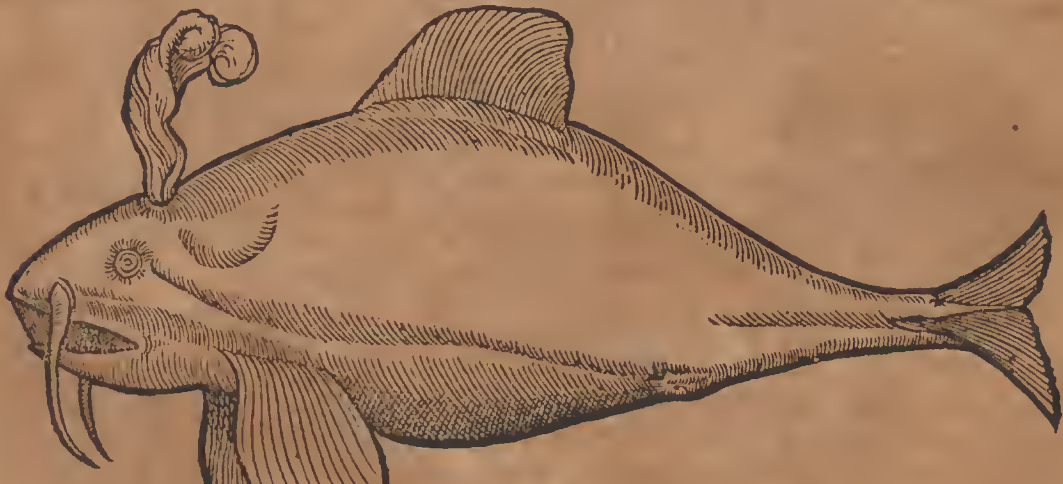
Tum robuſtos piſcatores primùm beluæ magnitudinem cōiecturis aſſequi. ſi enim vertex extra aquam emineat, non obſcura ſignificatio eſt beluam ingentem eſſe: contrà ſi dorſum extra ſummam aquam appareat: deinde robuſtiſſimum hamum ad catenam ferream alligatum proijcere. Belua vt eſcam videt, ſine mora effreni auiditate eam rapit, ſimulq; ferro guttur transfigitur: cuius dolore incitata, catēam exedere & conficere conatur, quod ipſum poſtquam diu multumq; conata eſt, acerrimis doloribus affecta in pelagi profundum demergitur: cui funem omnem relaxant, tum quòd nullis viribus retrahi poſſit, tum ne piſcatores vnà cum nauigio deijciat: ſed vtribus vento plenis funibus appenſis in imum deſidere prohibitam, & fluitantem alij haſtis, alij tridentibus, alii ſecuribus cædunt, & plagis multis euictam in litus pertrahunt. Sed in locis illis quæ paulò antè nominaui, eodem modo capiuntur balænę, quo modo circa Scyllæū tractū capi ſolitos olim xiphias, qui & galeotæ vocantur, narrat Strabo: *Lib.1.Geogr.* Manentib. in ſtatione multis biremibus ſcaphulis, binorum in ſingulis, alter remigat, alter in prora ſtat haſtam tenēs. ſignificante autem ſpeculatore galeotam ſupereminere (nam beluæ tertia pars è mari prominet) & ꝓpinquante ſcapha, ille è manu coniecto telo vulnus infligit: deinde relicto ferro haſtile extrahit: ferrū enim hami figura factum eſt, & leuiter haſtili aptatum de induſtria. ex eo appenſus eſt funiculus longus, quem vulneratæ beluę laxant, dum diſcruciata, & effugiens mortua fuerit. tum vel in litus trahūt, vel in ſcapham recipiunt, niſi omnino grandis fuerit piſcis. Nautæ & piſcatores eorum quę antè dixi oppidorum, in capiendis balęnis admodum ſolertes & expediti, (vt ipſimet mihi narrarunt, vt etiam diligenter rem omnem mihi per literas explicauit Capellanus vir doctiſſimus & humaniſſimus clariſſimi Nauarræ regis Henrici medicus,) ſimili in balænarum piſcatu ratione vtuntur: niſi quod pluribus cymbis opus ſit, & celeriùs actis, atq; vel ad fugiendum, vel ad inſequēdum habilioribus. Illi igitur è turrib. ſpeculati, ſi quas balænas viderint tympanorum ſonitu omnes conuocant, quo ſigno dato omnes tanquam ad vrbis excidium accurrunt, telis & omnibus q̄ neceſſaria ſunt inſtructiſſimi. In ſingulis igitur cymbis deni collocantur robuſti remiges, alij multa tela, longa, cuſpide hamata, quorum figuram ſub beluæ figura expreſſimus, in beluam conijciunt, quibus infixis & altiùs inhærentibus funes longiſſimos telis annexos relaxant, vſq; dum vitam cum ſanguine fuderit, tunc vnà cum funibus balænam in litus retrahunt adiuti maris vndis, prædam partiuntur, cuius pars vnicuiq; cedit pro telorum coniectorum copia, quæ proprijs notis & inſculptis internoſcuntur. Mares difficilius capiuntur: fœminæ faciliùs, maximè ſi fœtus ſequantur: cum enim in his protegendis immorantur, fugiendi occaſio perit. Eadem ratione orcæ, phyſeteres omneſq; ſimiles beluæ capiuntur, quam hìc ſemel expoſitam alijs locis nō repetemus: ſuperuacaneum enim id foret.

B Mihi non viderer hominis veritatis ſtudioſi officium feciſſe, niſi priuſquam caput hoc concludā, impudens mendaciū eius detegerem, qui de aquatilibus libros duos edidit, is initio prioris, cum de balęna loquitur, neſcio qua fronte audet dicere Ariſtotelem partem balęnæ muſculum appellaſſe, quem etiam Oppianus (inquit) veluti quendam alterum piſcem balænę ducem eſſe cecinit, &c. Quid hoc aliud eſt quæſo, quàm grauiſſimo autori iniuriam facere? Muſculum, inquit, partem balænæ appellauit Ariſtoteles, qui ne per ſomnium quidem id vnquam cogitauit. nam muſculi nomine non vtitur, ſed Gaza interpres ex Plinio, vt antea docuimus, quem ſi vel ἀναλφάβητος legiſſet, in tam fœdū errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt: Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat, cuius locum prius protulimus. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi ſiue μυςικήτε mentio fiat, quis inde colligat partem balænę ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neq; Plinius tribus in locis, quos initio huius capitis citauimus, muſculum partem balænę facit, ſed beluam marinam. Ex his .a. Latinis verſibus Lippii quos citat, ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe: qui tantùm abeſt, vt balęnę partem muſculum faciat, vt muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui balænis iter pręmonſtrat, quem paruum, ſiue album (vt ex Aeliano emendauimus,) eſſe ait, lōgo corpore, cauda tenui, nominatum ἡγητῆρα, quo orbata balęna mox perit. Latinus interpres Plinium & Gazam ſecutus muſculum conuertit, in cuius conuerſione legenda mirum quàm ſtupidus fuerit, qui non viderit illic deſcribi piſcem diuerſum à balænis, ſemotum ab illis præcedere, quod prætenturis illis conuenire nullo modo poteſt. His addendum Plutarchi teſtimonium qui piſcem forma & magnitudine gobij, balænarum ducem, ἡγεμόνα vocat. Horum omnium locos antea citauimus conſultò, tum vt quod propoſitum nobis erat demonſtraremus, tum vt deinceps errores iſtos refelleremus. Quare nihil attinet iterū locos proferre, nec in tam manifeſtis erroribus coarguendis immorari.

Muſculum nō eſſe partem Balænæ Ariſtoteli contra Bellonium.

Lib.3. de Hiſt. anim. cap.21.

DE BALAENA VERA. RONDELETIVS.

EXpreſſa eſt balæna quam hic exhibemus ad veram viuæ effigiem, cuius etiam iconem perſimilem ad me miſit vir doctiſſimus Geſnerus. Eam Santones beluam piſcatores vocant gibbar, à gibbero dorſo, id eſt, in tumorem eleuato, in quo eſt pinna. A

Hæc Balænis vulgò dictis minor non eſt, ſed minus ſpiſſa minusq́; obeſa, longiore eſt & acutiore roſtro, ob id fiſtulam habet. pinnæ in ventre breuiores & minores: lingua quoq; minor, vtpote quæ quatuor duntaxat vel quinq; ſalſamentaria vaſa impleat. B

Vorat hæc aphyarum turmas. In mari Indico balænę cùm ſe ſupra modum ingurgitarint, clamant vel mugiunt tam magno & contento ſono, vt qui binis Gallicis miliaribus abſunt exaudire poſſint. Minore pinguitudinis ſaburra premuntur: ideo celeriùs cæteris mouentur & natant. frequentes in India ſunt (B) & nouo orbe. In fronte fiſtulam habent, fœminę mammas, vterum, viuos fœtus pariunt, lacteq́; nutriunt, & paruulos pinnis ſuis tegit ac tuetur mater. Dormiunt, atq; adeò quæcunq; fiſtulam habent, elata per ſumma æquoris fiſtula. C

Pinguitudinis, carnis, eadem natura, idem vſus qui ſuperioris, deniq; eadem piſcandi ratio. B

DE BALÆNA BELLONIVS.

Accedit Balænæ figura a Bellonio poſita, ad orcæ figuram, niſi quod capite & dorſo elatioribus eſt, &c. plurimum quidem ab vtraque Rondeletii icone differt.

Ingentiſſimus omnium aquatilium piſcis veluti cæterorũ rex ac princeps Balæna eſt: quo nomine eã omnes tum antiqui, tum recentiores vocauerũ: †Cete per inſignẽ denominationẽ quibuſdam dicitur. Vulgus Italorum (cui nulli præterquã ad lucernas eſt vſui) Capidolium, quod eius adeps velut oleũ minimè concreſcit, appellauit. A

** Cetus*

Maximę molis eſt piſcis, viuiparus, roſtratus, pulmone pręditus: brâchiarũ loco pręgrandem fiſtulam in fronte gerens, haud exertã tamẽ, vt vulgo depingi ſolet, per quã, humorẽ quẽ ore exceperat, magno impetu effundit ac reiicit, vt eo vel onerarias ĩterdũ naues ſubmergere dicat̃. Pinnas habet vtrĩq; vnã, ac præter has tertiã in dorſo veluti alam, qua totũ corpus dirigit: caudãq́; lunatam, qua remonis vice, huc atq; illuc corpus inflectit: reſpirat ac dormit ædita per ſumma æquoris fiſtula, exilitq; ad litus interdũ, inquit Oppianus, ſolẽ paſſura calentẽ. Corio glabro ac ſpiſſo ĩtegitur, nigro, duro, firmo ac ſolido, ſquamis & villis carẽte: cui pinguedo nonnũquam pedis altitudine ſubeſt, †noſtratib., præſertim verno ieiunio, ſale condita, eduliis apta, laridũ quadrageſimale appellant. B (F) Quin etiã Balænę lingua multarum eſt librarũ pondo, nobis in maximis deliciis haberi ſolita. reliquas eius piſcis carnes, etiam bubularum inſtar ſalitas, audio vel numeroſum exercitum integrum diẽ alere poſſe. †Prętenturas anta oculos habet, ob id appellatas, quòd his ſibi prætendat iter. Sunt autem tenues quædam aſſulæ quaternis vlnis longę, ac ſeſquipedẽ latæ, ad extrema in faſtigium acuminatæ, longiſſimis villis ad latera pęrditę (ſetas aut barbam appelles per me licet) vulgus falsò ĩterdum coſtam Balænę nominat: cuius perpolitis ac bene exiccatis fruſtulis, politiores mulierculę ſua pectoralia (quę buſta vocant) cõmunire, veſtiumq; fibras rigidiores ac rotundiores continere, atq; apparitores publici, virgularum ac faſcium loco geſtare ſo'ent. Partem hanc Balenę muſculum appellauit Ariſtoteles, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem Balenæ ducem eſſe cecinit:

†Icon ab eo poſita has non oſtendit.

Muſculus pars Balenæ quod Rondeletius impugnat,

Hac ratione (inquit) *comes cunctis ductorque viarum*
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo,
Et tenui cauda paulo ſemotus ab illo
Præcedit. Et paulò pòſt, *Hunc piſcem vero ductorem nomine dicunt.*

Interiora.

Cętera quę ad interiorẽ tam ingentis animalis ſtructuram pertinẽt, puto equidẽ ad Orcã & Delphinũ (quorũ anatomẽ poſtea deſcribemus) referri poſſe, cũ hoc viuiparum Cetacei genus exteriore forma illis reſpondeat, & ab iis incredibili tantũ mole diſcrepet. Huius rei teſtes ſunt oſſa tã vaſta, tamq́; numeroſa in pleriſq; regionib. cõſpici ſolita, vt iis ruſtici apud Britannos, Armoricos ac Scotos (quorũ mare magna horum piſciũ copia abũdat) tanquã palis, ſuos hortos, p̃diaq́; obſepire conſueuerint. Proinde nõ eſt à nobis huius piſcis forma ita exactè depicta, vt aliorũ omnium. non enim eius tanta nobis facta copia fuit, vt hanc per opportunitatem ad viuum depingere potuerimus, ſed ab antiqua quadam effigie deſumptam tibi proponimus, quàm proximè ad naturalem ipſius piſcis figuram accedere indicauimus.

COROLLARIVM.

Balęnę nomen à Gręco deſcendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua conſuetudine, qua πύῤῥος burrhũ, πύξον buxum dicebant, Feſtus. Φάλαινα piſcis eſt cetaceus ſiue bellua marina, Heſychius & Varinus. Balęnam belluam marinam, ipſam dicunt eſſe piſtricem, ipſam eſſe & cetum, Feſtus. Ego Capitoleum arbitror Balenam ex eo potius quàm Orcam eſſe, quòd Gręci etiam nunc vocant φαλαίνω, quam vulgo appellamus Capitoleum: & quòd etiam in Capitoleo, & non in ea, quæ nunc alicubi Balena vocatur, fiſtula in fronte ſpectetur. Itaq; cum Orca in nullis ſcriptis (quod iam mihi veniat in mentem) tradatur habere fiſtulam in fronte, mihi tam diu apud nonnullas regiones Italiæ peruulgata Balena videbitur, quoad totam rem melius inquiſiero, Gillius. Phyſeter (inquit Rondeletius) belua eſt admirandę magnitudinis, ex balęnarum genere, quę ab Italis Capidolio dicitur.

Gręcum phalęnę nomen non modò ad Latinos deriuatum eſt, ſed alias pleraſq; nationes. Italis vulgo ballena aut valena dicitur. Hiſpanis *Vallena*. Illyrice *Vvelryb*. Germanis *Vvalfiſch, Vvalfiſch*. ſed id nomen aliis quoq; cetacei generis piſcibus contribuunt: balænæ quodnam proprium ſit, quærendum. A Ego hoc tempore cetum quem accolę Oceani *Braunfiſch* (neſcio vnde dictum, niſi à colore forſan) nominant, balænam eſſe coniicio. Huius generis vnus captus eſt anno Salutis 1545. ad locum quem vocant *Gripsvuald*, longus ſupra vigintiquatuor pedes. In eius ventriculo reperta eſt ingens copia piſcium non concoctorum adhuc, & inter alios ſalmo ſiue lachſus viuus vlnæ longitudine: ita vt tria dolia (quæ tonnas nominant) inde repleta ſint. Galli & Hiſpani *Tinet* appellant, Angli *Hore*. Hæc ad Sebaſtian. Munſterum ſcripſit, & ſimul piſcis imaginem miſit Iacobus Citzvvitz cancellarius principum Pomeranię. Ea ferè talis eſt, qualem Rondeletius pinxit, ſed dentes oſtendit inter ſe contiguos & latos tanquam hominis: caudam magnam & reliquo etiam corpore latiorem, ſuprà infraq́; æqualem, & per margines eleganter criſtę inſtar inciſam: in medio cauam & reductam. pelle nigra vndiq; tegitur, niſi quod maculę duę magnæ candidæ vtrinque ſupra medium oculi incipiunt & retro tendunt. maxilla etiam inferior tota candida eſt, & pars quædam ſub ventre: Hæc vt icon pręſe fert. Aliqui tria huius nominis piſcium genera

Braunfiſch.

Tinet.

genera eſſe retulerunt. Squamas (vt audio Pelles malim) habent duriſſimas, quæ ferro penetrari vix queant. Pars eis in ventre ſub collo (vel pectore) albicat: mari etiam altera ad pudenda. Cauda ſimilis eſt caudæ hirundinis. Nimia pinguitudo earum faſtigium parit. Cum nauis recens picata eſt, ſentiunt illum odorem: quo delectatæ accedunt vt ſe naui affricent, vnde illa ſubuerti periclitatur. Nautæ verò dolia picata eis obijciunt, vt nauim relinquant. Ludunt illi cum doliis, & aquam per fiſtulas capitis emiſſam in ſublime proiiciunt. Dorſum ad tres vlnas eminet. Cum ventus lenior flat, præſertim Auſter, dorſi partem & caput ſupra aquam erigunt: & modò capite eminent, modò eodem deprimuntur, ita vt dorſum paulatim totum appareat: quod quidem auræ aſpirantis oblectatione facere videntur. Rarò capiuntur in Germania inferiore, vt prodigij inſtar habeatur ſi quando capi contigerit: circa Friſiam verò & in mari Balthico multi. caro pinguis eſt, odore graui, & vitulinam quodammodo refert. Lardum habet in dorſo. Sunt qui barbam habere negent: genitale verò vlnæ ſeu brachii longitudine, craſſitudine femoris viri corpulenti ei tribuant. Hæc bellua Anglis, vt dixi, *Hore* vocatur: & alio nomine *Horlepoole*, & *Vvhirlepoole* etiam ni fallor: eadem nimirum omnium ſignificatione, quòd impetu ſuo & flatu vorticoſas in mari tanquam palude procellas excitet. Oleum ex ea colligi aiunt. Κῆτος pro Balæna aut priſti aliquando per excellentiam authores ponere videntur.

Olavs Magnus in regionum Septentrionalium deſcriptione monſtra marina diuerſa pingit, ex quibus balænas quædam nominat, ſiue propriè, ſiue nimis communi nomine: quas, vt apud illum reperi, exhibeo. etſi picturis eius fidem non admodum habeam, cum fiſtulas capitum nimis eminentes pingat, & pinnas quorũdam diuiſas & vnguibus munitas pedum inſtar, &c. Reprehendenda eſt eius audacia, qui Sueuię (Suecię vel Scandiæ) picturam edidit: ſiquidem balænas canalibus adeò eminẽtibus expreſſit, vt aures eſſe dicas: quo fit vt plura alia ex pictoris potiùs arbitrio, quàm ex authoris ſententia depicta eſſe credam, vt ex aliorum piſcium figuris coniicere licet, Rondeletius. Idem fiſtulam in cetis, ab interiore palati parte perforatam, duplicem, ſeptoque diſtinctam eſſe ſcribit: verùm in extima parte (inquit) vnicum foramen eſt, figura C. literæ, in quo operculum eſt ex carne pingui fiſtulis impoſitũ, quod eas aperit & operit, Hæc ille. At Olai icones prominentes etiam foris meatus geminos oſtendunt: cui etiam picturæ, Iacobi Ziegleri deſcriptio conſentit. verba eius inferius in B.

BALÆNA CVM ADIVNCTA ORCA EAM PERSEQVENTE.

BALÆNA ERECTA GRANDEM NAVEM SVBMERGENS.

Videntur & alia quædam cete ex eodem Balęnis adnumeranda, quæ ipſe ſimpliciter cete nominat, cum præter magnitudinem balænis præcipuè conuenientem, nullam in ſe corporis partem raram aut monſtroſam habeant. Eiuſmodi ſunt:

CETVS

CETVS INGENS, QVEM INCOLÆ FARÆ INSVLÆ ICHthyophagi tempeſtatibus appulſum, unco comprehenſum ferreo ſecuribus diſſecant & partiuntur inter ſe.

NAVTÆ IN DORSA CETORVM, QVAE INSVLAS PVTANT, anchoras figentes ſæpe periclitantur. Hos cetos Trolual ſua lingua appellant, Germanice Teuffelwal.

SIMILIS EST ET ILLORVM ICON APVD EVNDEM, CAPITE, roſtro, dentibus, fiſtulis, quos montium inſtar grandes eſſe ſcribit, & naues euertere, niſi ſono tubarum aut miſſis in mare rotundis & vacuis vaſis abſterreantur: quod & in Balthico mari circa balænam Brunfiſch dictam fieri diximus.

Maximum animal in Indico mari priſtis & balæna eſt, Plinius. Et rurſus, Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus balænę quaternûm iugerum, priſtes ducenûm cubitorum. Indica maria ba- B

læнas habent vltra ſpacia quatuor iugerum, Solinus. Quatuor iugera Maſſarius interpretatur nongentorum ſexaginta pedum longitudinem. Ad litora Noruegiæ appelluntur aliquando immenſæ magnitudinis piſces balaenę, quarum nonnullę ad vlnas centum longitudinis accedunt. Hæ per æſtatem circa Noruegiam inter Foſam inſulam & arcem Vardehuſam pariunt: magis eò agminibus adnantes, adeò vt naues quæ fortè inciderint, in maximo verſentur diſcrimine, etiam cum in profundo ſub aqua balænæ fuerint, Incertus. Cum balænæ vi tempeſtatum aut ab alijs cetaceis animalibus in Septentrionalibus oris ad litus expelluntur, multa plauſtra plena de vno piſce ab incolis auehuntur, Olaus. Balænæ & in noſtra maria penetrant. in Gaditano Oceano non ante brumam cõſpici eas tradunt, Plinius. Sunt & prægrandes in mari Britannico. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis Sa.10. De balænarum magnitudine plura leges infra in Cetis in genere B.

Balæna quemadmodum Delphinus, lac habet, colore quanquam nigro non eſt, maxime tamen cyaneo, qui medium inter nigrum & viridem locum tenet, conſpicitur: non branchiis, ſed fiſtula (ſic enim huius reſpirandi uiam apellant) ſpiritum ducit, Aelianus. Branchiæ non ſunt balænis, nec delphinis. hæc duo genera fiſtulis ſpirant: quę ad pulmonem pertinét, balænis à fronte, delphinis à dorſo, Plinius. Et rurſus, Ora balenæ habent in frontibus: ideoq; ſumma aqua natantes in ſublime nimbos efflant. Per ora (inquit Maſſarius) Plinius intelligit fiſtulas, quas balęnę, vti retulimus, habent à fronte, quod & ſequentia indicant: non autem ora quibus deuorant. ea nanque non à fronte, ſed ſubter habẽt, ex Ariſtotele 8. de hiſtoria. Cæteris, inquit, piſcibus captura minorum à fronte agitur ore, vt ſolent meare. At cartilaginei, & delphini, & omnes cetacei generis reſupinati corripiunt: habent enim os ſubter, vnde fit vt periculum minores facilius poſſint euadere. Balæna mammas & lac habet, Ariſtotel. Balæna, delphinus & quæcunque fiſtulam gerunt, tum aërem recipiunt vt terreſtria, tum aquam vt aquatilia, Idem. Balænas & priſtes Plinius inter pilo intecta & animal gignentia numerat. Ceti quidam ſunt hirſuti, iiq; maximi: quidam verò minores & planæ pellis, qui in noſtro mari capiuntur duorum generum, alii dentati: alii ſine dentibus, qui ore ſugunt, ſicut muræna (lampreda,) aliquanto minores dentatis, & multò meloris carnis, Albertus. Et alibi, Balęnę genus quoddam ſugit & extrahit alimentũ, ſicuti ſturio & murena, (ſic vocat lampredam.) Puncta veru balęna nuper in oris Germaniæ emiſit per oculum vndecim amphoras magnas ſaginiminis, Idem. Apparet autem ipſum quoque balænę nomine communiùs quàm veteres ſcriptores vſum. Balæna copioſum ſanguinem habet, & reſpirat in aëre miro modo, Galenus ſexto de vſu partium. Cutis eius ſummè dura, & propemodum inſenſibilis eſt, Ibidem libro 3. A caſtro Vuardhus litus totum verno tempore procul infeſtum eſt balænis vaſtæ magnitudinis, adeò quòd ad centum perueniunt cubitos, Spiracula duo habent in ſumma fronte patentia ad cubiti proceritatem. (*negat hoc Rondeletius.*) hæc tecta ſunt folliculo. Reſpirantes efflant vndas in modum denſi nimbi. Spina dorſi reperitur continens amplexu vlnas tres, internodia ſingula vnam, Iac. Zieglerus in deſcriptione Schondię. Oculi cancris, balænis, (*in Græco etiam* φαλαίναις *legitur, ſed perperam vt videtur*) carabis & omnibus animalibus capitis expertibus, ceruicibus prælongis inſunt. Habent enim hæc omnia teſtaceam ac duram cutim: vnde facile erat oculos altis ceruicibus tuto imponere, &c. Galenus de vſu partium 8.5. pro φαλαίναις autem videtur legendum ἀστακοῖς, aut aliud teſtati animalis nomen.

C Sedes & commoratio balænis eſt pelagus, Aelianus. In Gaditano Oceano non ante brumam conſpici eas tradunt: condi autem ſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere, Plinius. Balęna, delphinus, atque etiam cete omnia, quę reflant, ſpirant, Ariſtoteles. In mari Taprobanę inſulæ permultas balænas eſſe aiunt delphinis inſidiantes, Aelianus. Ambra eſt fungus quo cete & balænæ pro cibo vtuntur. argumento eſt quòd ambra reperiatur in ventriculis balænarum, Incertus. Nos plura de ambra afferemus in Cetorum hiſtoria Elemento C. Balęnæ ædita per ſumma ęquoris fiſtula dormiunt, Ariſtot. Delphini balęnaeq; ſtertentes etiam in ſomno audiuntur, Plinius. In ſiccũ egreditur balęna vt à Solis radiis caleſcat, Aelianus, & Oppianus lib.1. de piſc. Interdum exit ad litus, & proſtrata dormit in arena, Incertus. Adoleſcit celeriter, & decem annis creſcit, Obſcurus. Quæ pilo veſtiuntur animal pariunt, vt priſtis, balæna, Plin. Delphini binos nutriunt vberibus ſicut balæna, Idẽ. Balænę vel binos complurimum magnaq; ex parte, vel ſingulos procreant, Ariſtoteles. Fœtus (vitulos ſuos) mammis nutriunt, Plinius. Gregatim ad prolificandum vére conueniunt. rugiunt horrendum, Iac. Zieglerus. Cetus poſtquam ętatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipſo mox coitu vi genitalis virgæ emutilatur ita, quòd vltra coire nequit: ſed intrans alti maris pelagus in tantum excreſcit, vt nulla hominum arte capi poſſit, Iſidorus. intra tres autem annos quomodo capiatur, ex eodẽ ſcribemus in cetaceis in genere E. Cetus, vt legitur, non comedit vt alii piſces maſticando, cibumque dentibus comminuendo, ſed tantummodo glutiendo, & intra corpus retinendo. Idem habet oris meatus, vt dictum eſt, ſtrictos. Vnde non niſi paruos piſciculos deglutit, quos odorifero anhelitu ſuo attrahens ad ſe, ac deuorans in ventrem ſuum mittit. Habet enim in gutture quandam pellem membranæ ſimilem, quæ multis meatibus perforata non ſinit quicquam magni ingredi ventrem, Iſidorus.

D Balęna faucibus filios abſcondit, ſi quando maiorem belluam fugere contigerit, Philoſtratus lib.2. de vita Apollonii. Fœtus ſuos geſtant, cum inualidi ſunt: & ſi parui ſint, eos ore ſuſcipiunt. hoc idem eminente tempeſtate faciunt, & poſt tempeſtatem illos euomunt. Quando autem propter defectum aquę fœtus impediuntur ne matrem ſequantur, mater aquam in ore receptam inſtar fluuii ad eos eiicit, vt ſic inhęrentes terrę liberet. Adultos etiam diu comitatur, Author libri de nat. rerum. Cetum (Balęnam Plinius) duci & dirigi aiunt à paruo quodam piſce pręnatante, ita vt cauda piſcis proximè oculos ceti ſit. Indicat autem ei tũ prędam, ſi qua pręſto eſt, tum aduerſus ipſum à piſcatorib. aut aliis belluis inſidias. Hoc viuo cetum nemo facile ceperit. quamobrem piſcatores ſummo ſtudio huic piſci inſidiantur. quo capto, nullo negotio iam oberrans cetus inſtar cęci circa litora & petras capitur. Appellatur autem hic piſcis dux, ὁδηγὸς (ab Oppiano,) quem vulgus γαλλὼ, id eſt Muſtelam nominat. Porrò eſca ceti eſt hepar taurinum crudum hamo inſertum. Dẽtes ipſius triplici ſerie collocatos eſſe aiunt, Hæc Gręcus author innominatus qui ex Oppiano de piſcib. veluti paraphraſin ſcripſit. Venetiis vulgo Sorce, id eſt ſoricem ſiue murem vocant piſcem, muſtelę ſimilem, quem inter Muſtelas marinas ſuprà poſt Aſellos deſcripſi.

Dux.

Muſtela dux cetorum.

Piſci-

Piſciculus qui balænis oculorum vice fungitur, muſculi nomen habet & iuli, Hermolaus in Plinium. Ἄγρης μοῖραν ἔλειπον ἐπὶ ζώοντας ἰούλους, Ἠ γρυσειήτην τρόγλην, ἢ περκάδα κίχλην, Eratoſthenes apud Athenæum. Hippuris ineſcatur iuli, Oppian⁹. Plura de Muſculo afferemus in M. elemento: Delphinus & phalæna inimici ſunt, Philes. In mari Taprobanæ permultas balænas eſſe aiunt, qui thunnis inſidiantes in terrã non exeant, Ælianus 16. 18. Orcę quàm infeſtę balęnis ſint, in ipſarum hiſtoria Rondeletius ex Plinio deſcribit. Nos paulò antè picturam ex Olao Magno dedimus, qua orcam repręſentat perſequẽtem balænam. Balęna (vt quidam mihi retulerunt) gladium tanquam hoſtem capitalem metuit.

Balęnam audio capi anchoris iniectis, quæ ad viſcera vſque penetrant. anchorę autem alligantur aliquot magnis funibus. funes cordibus magnis, qui in æquore ſupernatant, & vbinam balæna ſaucia ſit, oſtendunt. Cetus vel balæna in mari ludens, ſignum eſt tempeſtatis. Obſcurus. Contra pericula nauium à balænis, ne ſubmergantur, remedium eſt nauigantibus caſtoreum dilutum aqua, & in mare effuſum. hoc tanquam aconito petitus grex balænarum totus repente diſſipatur, & in profundum fertur, Iacobus Zieglerus in Schondia. periclitantur autem (inquit) naues, quę vel in earum corpora, vel in vortices aquarum (quos hæ faciunt inſtar charybdis agitatione ſua) delatę fuerint. Ego ex vndis etiã quas efflant, præſertim phyſeteres, periculum eſſe addiderim. De oſſibus balęnarum & eorum vſu ad ædificia, &c. leges infrà in Cetis in genere E. E

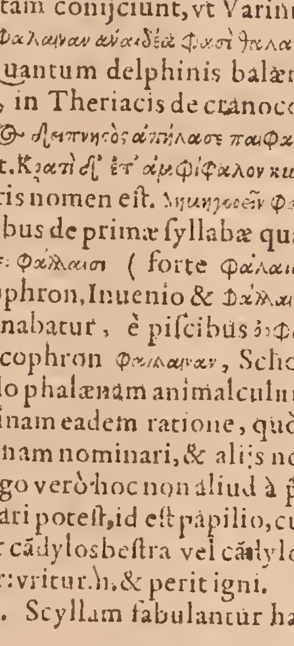
Balænæ ſaporem habent ingratum & mucoſum, Galenus 3. de alim. Carnes earum ſalſę humores melancholicos faciunt, Idem tertio de locis aff. Sunt & viſcera quorundam, quia pinguia, grata: velut ſturionum, balænarum, delphinorum. nam non ſolum ſapore, ſed & odore quaſi violę commendantur, Cardanus. Balænę breuiores cubitis ſexaginta, condiuntur in cetarijs: maiores inutiles cibo ſunt, propter non domabilem aſperitatem, Zieglerus. F

Magi in lethargum vergentibus coagulo balænę aut vituli marini ad olfactum vtuntur, Plinius. G

Balenam multi ſcribunt per e. ego per æ. diphthongum malim, vt & murænam: quoniam Gręci φάλαιναν & μύραιναν ſcribunt. Balena beſtia immenſę magnitudinis ab emittendo & fundendo aquas vocata eſt. cæteris enim beſtijs maris altius iacit vndas. βάλλειν autem Græcè dicitur emittere, vt ſcribit Iſidorus. ſed melius Feſtus à Gręco φάλαινα deducit. Videri autem poteſt ſic dicta Græcis φάλαινα, propter maculas albas quibus ſplendet, ſi modo vera illa balæna eſt, quam cãdidis inſignem maculis *Brunfiſch* Germani paroceanitę appellant, quod & Calepinus ſenſiſſe videtur, cum ſcribit balænam ſiue phalęnam dictam, quaſi conſpicuam beluam. aut à fiſtula capitis, qua reijcit aquam. nam & in galeis militaribus phálon Græci vocant meatum cui plumas inſerebant. A candicante quidem ſplendore muſcam quoque noctu lucernis aduolantem idem phalænæ nomen ſortitam dixerim: aliter pyrauſten appellant. quanquã Grammatici παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι phalænam illam vocitatam conijciunt, vt Varinus ſcribit. φάλαι per apocopen pro φάλαιναι apud Lycophronem eſt. Ναὶ μὴν καὶ φαλαιναν ἀναιδέα φασὶ θαλάσσης ἐκβαίνειν. Oppianus prima producta in φάλαινα, vt & apud Latinos. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis. Nicander etiam in phalæna volucri produxit, in Theriacis de cranocolaptis phalangijs ſcribens, Κνώδαλα φαλαίνῃ ἐναλίγκια, τὴν περὶ λύχνους Ἀκρέσπερος δειπνηστὸς ἀπήλασε παιφάσσουσαν. Cęterum φάλος & φάλιος pro albo vel ſplendido primam corripiunt. Κρατὶ δ᾽ ἐπ᾽ ἀμφίφαλον κυνέην θέτο τετραφάληρον, Homerus Iliad. Ariſtophani in Veſpis Phalæna mulieris nomen eſt. Ἀμνημονεῖν φάλαινα πανδοκεύτρια. Et rurſus, εἶθ᾽ ἡ μιαρὰ φάλαιν᾽ ἔχουσα τρυτάνην: quibus verſibus de primæ ſyllabæ quãtitate ſtatui non poteſt, quòd loco impari vocabulum ſit poſitum. Ἀναγκάσει φάλλαισι (forte φάλαισι, Scholiaſtes legit φαλαίναις. ſed ita non conſtat carmen) κοινωνεῖν δρόμου, Lycophron. Inuenio & φάλλαινα duplici λ. quandoq; ſcriptum, quod minus placet. In Lycia ſacerdos vaticinabatur, è piſcibus ἰχθύων φαινομένων, ἢ φαλλαινῶν, Euſtathius. Cetum deuoraturum Andromedam, Lycophron φάλαιναν, Scholiaſtes canem marinum vocat. Io. Tzetzes Variorum Chiliade 9. non modo phalænam animalculum lychnis aduolans, παρὰ τὸ ἅλλεσθαι εἰς φῶς dictum ait: ſed etiam belluam marinam eadem ratione, quòd è mari egreſſa in luce Solis apricari gaudeat. Addit, aliud quoq; animal phalęnam nominari, & alijs nominibus, pſychen, pſoran, pyrauſten vel πυραύσμορον, vulgo κανδηλοσβέσταν. ego verò hoc non aliud à p̃dicto animalculo lychnis aduolãte & inibi pereũte dixerim: ꝗ & pſyche vocari poteſt, id eſt papilio, cuius ſpecies quædã minuta eſt: & pſora, à ſcabro ſui corporis alarũq; habitu: & cãdylosbeſtra vel cãdylosbeſtes potius ab eo ꝗ facit, extinguit. n. cãdelas. & pyrauſtes ab eo ꝗ patitur: vritur. n. & perit igni. H. a.

φυσητήρ, fiſtula balęnæ qua reſpirat, vocatur ab Æliano de Animalibus 5. 4. Scyllam fabulantur habuiſſe ſex capita, & inter cætera vnum balænæ, Iſacius Tzetzes. b.

DE BALANO RONDELETIVS.

ARISTOTELES inter teſtacea Balanos numerat, à ſimilitudine. Sed hæc vox βάλανος multarũ arborũ fructib. accõmodatur, quẽadmodũ glãs apud Latinos omniũ gl̃diferarũ arborũ fructib. Quamobrẽ Dioſcorides addito epitheto Palmarũ fruct⁹ φοινικοβαλάνους vocauit, & Caſtaneas Σαρδιανὰς βαλάνους vel Διὸς βαλάνους: & βάλανον μυρεψικὴν, glandẽ vnguentariã, q̃ Plini⁹ myrobalanũ vocauit. In officinis hodie ſemẽ behẽ dicitur. Sũt & myrobalani fruct⁹ alij Arabib. dicti, qui ex Ægypto & Syria ad nos deportãtur, quorũ etiã Dioſcorides meminit, quũ ijs fructum palmæ cõparat: Palma in Ægypto naſcitur. ea medio maturitatis vigore, autũno decerpi ſolet, Arabicæ myrobalano ſimilis. Ex his liquet βάλανον addito epitheto ambiguitatis vitãdæ cauſa multis arborib. attribui. Sed Balanus * marinus à ſimilitudine glãdis querneæ nominatus eſt authore Athenęo: Αἱ δὲ βάλανοι καλοῦνται ἀπὸ τῆς κατὰ τὰς δρυΐνας ὁμοιότητος. Glãdes dictę à ſimilitudine fructuũ querc⁹. Sic etiã Gaza apud Ariſtotelẽ cõuertit. Ex quo quidẽ nõ potes colligere q d hodie Glãdes appellare poſſimus: earum enim breuiter meminit his verbis: Rimis cauerniſque ſaxorum veſtibula generantur & glandes. Athenęus Glandes alias alijs maiores facit: Glandes, ſi maiores fuerint, aluo facilè ſubducuntur, & placent palato. Et rurſus, ex Diphilo: Glandes pro locorum varietate differunt. Ægyptiæ dulces ſunt, teneræ, ori gratæ, copioſi nutrimenti, multi ſucci, vrinas cient, aluum ſoluunt.

A
Lib. 5. ca. 15.
* marina.
Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15.
Lib. 3
Glãdium differentia.

Aliæ magis ſalſæ ſunt. Eadem pro huiuſmodi locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodū enim Ægyptiæ glandes ad Nili oſtia captæ dulciores ſunt.copioſioriſq; nutrimēti & ſucci,ita Oſtrea in oſtijs Rhodani,Sequanæ,Garūnæ capta,dulciora ſunt alijs quæ ꝓcul ab aquis dulcib.capiuntur: ac proinde hęc quòd magis ſalſa ſint,magis aluū ſolicitant,minùs nutriunt.Hæc de Glandium natura.

Glandes quæ ſint hodie. Nunc Glandes ipſas demonſtremus.In Liguſtico litore Muſcolorum eſt genus quoddam in ſaxis latēs, nonnulli Glandes veterum eſſe putant, ſed Pholades eſſe potiùs exiſtimauerim,de quibus poſtea dicemus.Si quis tamen nimis præfractè defenderit Glandes eſſe,non refragabor.Liberè dicam quod ſentio.

Pollicipedes. ** Bellonius.* Duo mea quidem ſententia Glādium genera ſunt:vnum quod in Gallia & Britannia noſtra pouſſepiez appellant, Pollicipedes nominant *quidam,quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant,quod nomen eiuſque interpretationem non probo. Id genus glandem eſſe colligimus, quod illi cum glandibus magna ſit ſimilitudo. Nam vt glandis quercus,vel ilicis pars prior læuis eſt,& in acutum tendit,po-
B ſterior aſpera:ſic hæc quæ ſaxo affixa exhibem⁹,poſteriore parte qua ſaxis hęrent,rugoſa ſunt & aſpera, glandiumque calyculis poſteriorem earum partem arctè retinentibus,ſimili.Plura ex vnica radice pēdent è ſaxorum rimis.Ex teſtaceorum genere ſunt:pars enim prior longa,rotunda ex duabus teſtis componitur,colore & læuitate vnguium,in medio rimula eſt, ex qua capillamenta quædam veluti plumæ rubeſcentes prodeunt.Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus conſtat,tota in quinque digitorū longitudinem accreſcit,craſſitudine ſunt pollicis in Hiſpania, in Britannia noſtra ſunt minores. Pars poſterior quæ ſaxo alligatur,corio duro aſperoq; potiùs quàm teſta conſtat,ex nigro flaueſcit.In Hiſpa-
F niæ parte ea qua Oceano alluitur,reperiuntur:in Normannia & Britannia noſtra frequentiſſimè adeò vt per vicinas vrbes pagoſq; diuendant. Mulieres & delicatiores homines alia faſtidientes cibaria hoc edulij genere delectantur,& qui Veneri dediti ſunt. Elixantur in aqua, ius quod intus eſt ſugitur, tum priore parte contorta & diſrupta, caro extrahitur & ex aceto editur.

DE BALANI SECVNDA SPECIE, PARVA.

RONDELETIVS.

A SI cui glandes hæ non placeant, alias propono quæ glandibus fructibus ſimiliores ſunt. Naſcuntur in ſaxis, & in rimis nauiū, quæ diutius immotæ vno in loco manſerint. adnaſcuntur etiam Mytulis. Vidi equidem Mytulos vetuſtos & mortuos totos iſtis glandibus opertos, & naues præ vetuſtate putres,quibus frequētiſſimę adnatæ fuerant.

B Hæ Glandes ſtriatę ſunt, foramen habent è quo veluti frondem emittunt, multæ ſimul naſcuntur.Intus parum carnis continent, paruæ ſemper manent. Quamobrem has paruas Glandes, illas magnas appellare poſſumus.

F Noſtri prorſus negligunt,ac ne deguſtant quidem.

RVRSVS DE PRIMA BALANORVM SPECIE ex Bellonio: ipſe Pollicipedes tantum vocat.

A Pollicipedes vulgò Poulſepieds, (*Rondeletij Vrticam vmbrā ſuam ab aliquibus Pouſſevir Britannorū vocari ſcribit,*) quod pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant,racematim Oceani cautibus adhærent:nomen antiquum nullum habent.

B Plures ab vno exortu coagmētantur, veluti ſi quiſpiam fingat aliquot ocreas ſimul alligatas de quodam loco editiore pendere,quarum ſoleę deorſum ſitę ſint.Minoris digiti craſſitudinem habent:quinque digitos longi ſunt,ac magno aceruo ſimul coagmētati,ab eodē exortu,ſaxo firmiter adhærentes:teretes, nigro corio veſtiti:quorū extrema ſeu capita eodē modo ꝓminere videtur,quo pes tibiæ alligat⁹ eſt:in qua quidē extremitate rima inter duo duriora veluti teſtacea ora apparet,cui brāchiæ ſubſunt.

F Armorici litorales magnam horum copiam in pagos & vrbes vicinas conuehunt,quos vili pretio diuendunt.Sunt autem optimi ſaporis,ac mirum in modum faſtidia ſtomachi ſubleuant,vt etiam mulierum malacijs accommodentur.Elixi ex aqua ſalſa, pulpam habent duriuſculam,quam auferunt ſiniſtra tenentes radicem,ad quam alligantur,dextra verò caput arripientes: quod poſteaquam contorſerint, pulpam à theca extrahunt,vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo.Pulpa autem quæ inde egreſſa eſt,lumbrici modo oblonga,rubra,teres, aceto piperato maceratur ac manditur.

COROLLARIVM.

A Conchas quas Bellonius balanos facit, Rondeletius Cōchas rhōboides appellauit.eæ inter Cōchas Elemēto tertio à nobis referentur.Aliqui Balanos putāt,quas Rōdeletius Pholades,de quib. in P.Gen⁹ Concharū eſt ꝙ Græci noſtrę ætatis,adhuc antiqui nominis retinētes,Balanos vulgò nominant.Plaut⁹ & Columella etiā Balanos à glandium ſimilitudine,ſunt enim læues, vt vidimus: in cauernis ſaxorū ſtabulātur.Veneti non rectè Dactylos appellant,Pet.Gillius.Germanicè nominari poſſunt *Meereicheln.*

B Limoſa regio maximè idonea eſt cōchylijs & oſtreis:purpurarumq; tū concharū pectūculis, balanis vel ſphōdylis,Columella 8.16. Συμφυὲς δὲ, μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακοι, σωλὴν καὶ βάλανος. κοινὸν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν. κόγχη.

D Thynnus non modo glandes,verumetiam purpuras proſequitur prope terram,ab exteriore pelago vſque in Siciliam inchoans, Strabo libro. 5.

Epicharmus in Nuptijs Hebę tanquam in lautiſſimis epulis nominant κογχύλια, λεπάδας, τηθυνάκια, βαλάνους. & Macrobius in conuiuio quo Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt balanos nigros & albos inter alia teſtata. Balani ex teſtaceis conueniunt ſtomachicis Archigeni apud Galenum de compoſ. medicam.lib.8.

Plura vide inferius in Concha rhomboide ſeu balano Bellonij,ex Xenocrate & Galeno, quæ huc relata oportuerat in F.

Macrobius

Macrobius balanos nigros & albos maſc.gen.dixit, Græci ſemper fœm. g. efferunt. Preſſa tuis balanus capillis, Horatius lib.3. Carm. de balano myrepſica, hoc eſt glāde vnguentaria, quam & myrobalanum vno vocabulo nominant, fœm.gen. non neutro vt recentiores quidam putant. quare apud Pliniū etiam non Sardianos balanos, vt vulgati codices habent, ſed Sardianas legerim, de caſtaneis. H.a.

DE BALAGRO VEL BARINO.

BALAGRI & Carini piſcium fluuiatilium meminit Ariſtoteles de Hiſt.ani.lib. 4.cap.vltimo, ſed in Græco legitur χυπρῖνος & βαρῖνος, vbi Gaza reddit Carini & Balagri. Epitrageę ſunt, (inquit Ariſtoteles,) hoc eſt ſteriles. nam nec ouum, nec ſemen vllum prolificum vnquam habent: (tales barbi in Rheno aliquando inueniuntur, circa Scaphuſiam, *Junckeren* vocant.) ſed qui ſolidioros pinguioresque in eo genere ſunt, ijs inteſtinum paruū eſt, & laus pręcipua in paſtu. Vide ſupra inter Albos piſces BALLERVM Rondeletij, & Corollarium noſtrum. Ballerus fortè is eſt quem Saxones Germani *Praſem* vocant, Eberus & Peucerus. Sunt piſcium nonnulli epitrageæ, ab hirci ſterilitate appellati: quo in genere carini & bareni ſiue balagri ex amnicis annotantur, Fr. Maſſarius.

BAMBADONES piſces, βαμβραδόνες, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebę, citante Athenæo. ſed melius legetur βεμβραδόνες, vt idem alibi citat. Sunt autem Bebradones quæ aliâs Membrades dicuntur, Apuarum generis.

BANCHVS. Vide in Corollario de Mugile Labeone.

BARACVS, βάρακος, piſcis quidam, Heſychius & Varinus.

BARBOTTA vulgò dictus piſcis, inter Muſtelas fl. dicetur in M. litera.

DE BARBO, RONDELETIVS.

MVGILVM fluuiatilium generi ſubijci poteſt qui à carnoſis cirris barbæ modo dependentibus Barbus ab Auſonio vocatus eſt, à Gallis Barbeau, & Barbet & Barbarin quum minor eſt. A

Piſcis eſt fluuiatilis mugilibus corporis ſpecie, pinnis, earum numero & ſitu ſimilis, niſi quod pinna quę in medio eſt dorſi firmiori aculeo innixa eſt: pinnę ventris magis flauæ ſunt, caudæ pinna rubeſcit. Roſtro eſt longiore & acutiore, cartilagineo & pingui: è cuius extremo duæ appendices, ex lateribus aliæ duæ propendent, à quibus Barbi & Barbati nomen adeptus eſt, dentibus caret. oculis eſt paruis: pupilla nigra, quam ambit aureus circulus. Branchiarum rima parua, quamobrem extra aquam ſatis diu viuit. Linea à branchijs ad caudam porrecta minus euidens eſt quàm in alijs. Colore eſt vario: dorſum enim ex viridi flaueſcit, venter lactei eſt coloris. In hepate fellis veſicam habet: inteſtina in ſpiras contorta, pinguitudine oblita. Veſicam aere plenam. B

Oua venenata eſſe vulgò dicuntur, quòd vim turbandę alvi & ventriculi ſubuertendi habeant. Hoc ideo fit quia bilem mouent & excitant. ijs enim qui affatim oua iſta deuorarunt, & vomitu & alui deiectione, & magno oris ventriculi morſu & moleſtia corpus vacuatur. Hanc vim ouis iſtis ineſſe nonnulli exiſtimant eo maximè tempore, quo ſalicum (quæ ad fluuiorum ripas ſunt) floribus in aquam decidētibus veſcantur. Sed cùm eadem neq; ſalicum floribus, nec alijs ipſorum Barborum partibus quę ex ijſdem aluntur, inſit, id idioſyncriſię potius tribuerim quam manifeſtæ cuipiam qualitati. F.G.

Barbus carne eſt candida, molli, ſapore non inſuaui, ſed pituitoſa, ſpinis multis armata. Circa caput pingueſcit, cum ſquamis coquitur, quia paruę ſunt. Cùm ſenuerit, maiore eſt in pretio, & melior. quod cecinit Auſonius his verſibus. F

Tuq; per obliqui fauces vexate Saraui,
Qua bis terna fremunt, ſcopuloſis oſtia pilis,
Quum defluxiſti famæ melioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barbe natatus.
*Tu melior peiore æuo, tibi contigit * vni*
Spirandum ex numero non illaudata ſenectus.

Vehementer errant qui Mullorum vires Barbis tribuunt, quòd vtrique barbati ſint. cum maximè à ſeſe diſſideant, hi fluuiatiles, illi marini & rubri. Barbus non ineptè ob roſtrum longius & acutius inter Oxyrynchos connumerari poteſt, quoniam multi eo nomine à veteribus donati ſunt. A

** alias, omni.*

Barbus à Mullo diuerſus.

Oxyrynchus.

DE EODEM, BELLONIVS. QVI

Myſtum fluuiatilem nominat.

Myſtus frequenter in Nilo capitur. ſed quomodo Lucius Italicus à Gallico differt, ſic Nili Myſtus à noſtro diſſidet. Noſter enim Myſtus oblongus eſt, & quaſi teres: Niloticus vero craſſo & recurto eſt corpore: eiuſdem tamen coloris ſunt: & eodem modo barbis quatuor ſeu myſtacibus exornantur. Niloticus noſtrum Cyprinum ipſa forma ferè æmulatur: ventrem enim habet expanſum. Tanta craſſitudine in Nilo proficit, vt eum Memphis libras viginti pendentem viderim: quo in loco Mythus vel Myſtus dicitur: vulgus Græcum Muſtachato pronunciat. Eſt & aliud quiddam, quod Gręci vocant μυστικῆτον, de quo in Balæna diximus. oblongis aſſulis, cauda tenui: Latini muſculum vocant. ſetas multas habet ſuillis ſimiles, caudę equinæ proximas. Quidam volunt hoc in ore Balænæ contineri. Romæ Barbi Tiberini plurimùm laudantur.

Myſtus Nili.

Myſticetus.

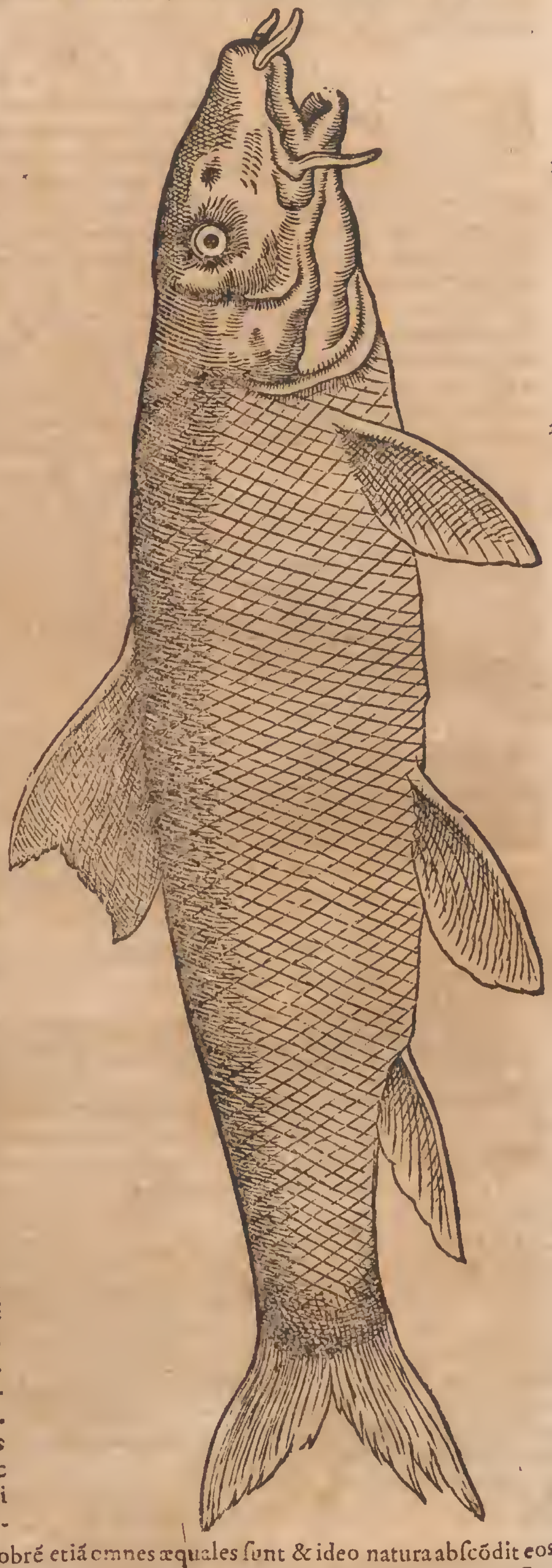
Vulgus Mediolanenſe iam adultos Barbos, Barbaros vocat: minores verò Balbetos. Quanquam etiam marinum Mullum Galli Barbatum appellant. A

DE MYSTO MARINO,

BELLONIVS.

Myſtum marinum piſcatores quidam Veneti, quum ſemel inter cæteros cepiſſent, oborta eſt, me præſente, inter eos de ipſius nomenclatura contentio. horum enim quidam propter grandia labra & barbulas his adhærentes, Porceletam (genus quoddam Sturionis) eſſe contendebant: alij, propter lineas tranſuerſas, quas in lateribus gerit, Mormyrum vocabant. Tandem autem lis eorum dirępta eſt, quum ego Myſtum illis eſſe diſſerui. etenim quemadmodum marinus Lucius, ſic Myſtus etiam marinus fluuiatilem refert. A

Barbus hic à noſtro pictore eam antequam Rondeletij liber aderetur, delineatus eſt: maiuſculus quã vellem, vt & alij multi.

B Proinde Myſtus argenteo colore nitet: corpus habet oblõgum in Mormyri modum, denis vtrinq; lineis trãſuerſis nigricantibus delibutũ. Vẽter illi dorſo candidior eſt, ac magis terſus. cauda bifurca: ſed pinnę laterales †Frago breuiores & latiores. verùm quæ in tergore eſt, decẽ craſſioribus ac breuioribus ſpinis cõſtat, quàm Cantharus: quæ verò ab ano ad caudam fertur, ea duobus tantũ aculeis obfirmatur. Cęterum oblongo eſt capite, vt Sphyræna, aut fluuiatilis Myſtus: Oculis non valde magnis, quorũ irides aureę ſunt: Labris ꝓminulis, mollibus, craſſis, Sturioni ſimilibus, ſola antrorſum, pro dẽtibus, ſcabritie exaſperatis. Cirrhi autem tenui membrana maxillæ inferiori coniunguntur. Molares quidẽ habet dẽtes in oris poſteriore parte ſurſum ac deorſum abditos, ordine multiplici diſpoſitos, albos, paruos, breues: branchias vtrinq; quaternas.

*Phagro.

F Sapida eſt illi ſupra modum caro, mollis, alba, friabilis, ſpinulis haud valde referta.

B Squamæ cuti fortiter inhærent, quę multò maiores quàm in fluuiatili ſunt. Proinde ſtomachus Myſto eſt oblongus: in quo arenam, Conchulas, Tellinas, Pectines ac Mitulos cõperies: nullas præterea apophyſes in eius pyloro videbis.

COROLLARIVM.

A Barbus Auſonij à recẽtioribus quibuſdam barbulus, aut barbellus, aut barbo vocatur, à nonnullis ineptè balbus. & quoniã barbatulꝰ eſt, vt mulli, ab imperitis quibuſdã cũ mullo lõgè diuerſo & marino piſce confunditur. In plerisq; omnib. linguis à barba nomẽ habet. Barbio Italicè. Bárbo Hiſpanicè. *Bark, Barber, Barbel, Barbele*, Germanicè. *Barme*, Flandricè, & apud Saxones etiam *Parme*, vt Ge. Agricola interpretatur: Anglicè *Barbel, Barbyll*. Illyricè Toporek. Polonicè Beziana. Gręci etiã Myſtũ vel myſtacatũ vulgò vocant, vt Bellonius docet, à myſtace, id eſt barbitio. quanq̃ ſuperioris labri tantũ barbã propriè ſic appellant. Myſticetus etiã inter cete barbatꝰ videtur. Ab accolis Strymonis Græcè loquentib. myſtacatꝰ vel myſtus dicitur, Bellonius. Barbuli piſcis nullã in veterib. ſcriptis memoriã extare Grapaldus miratur. Alexãder Benedictus mullũ barba inſignitũ & marinum fluuiatilẽ nominat, fluuiatilis nomine barbum intelligens.

B Piſces aliqui duas habẽt mãdibulas mobiles in guttere ſuo, quę in laterib. vtrinq;, vna dextrorſum, & altera ſiniſtrorſum, cõtra ſe inuicẽ mouẽtur: & in ore nullũ habẽt omnino dentẽ, ſed in mãdibulis illis, ſicut barbellus & carpo. &c. Albertus. Et alibi, Piſciũ omniũ dẽtes valde acuti ſunt, exceptis ꝑpaucis qui in laterib. gutturis mãdibulas habẽt, vt piſces fluuiatilis magnis vetuſti ſquamis, barbellus (at huic ſquamę ſunt exiguæ) monachꝰ, & alij quidã. hi .n. habẽt dẽtes latos aliquantulũ, magis ad cõterẽdum cibũ q̃ ad diuidendũ idoneos: quamobrẽ etiã omnes æquales ſunt & ideo natura abſcõdit eos in gutture, vt clauſo ore aqua nõ ſuffocet mãdentes hos piſces. Tales .n. dẽtes maximè habet Carpo (Cyprinus) piſcis. Piſciũ alij oſſeũ tegumentum branchiarũ habent, vt Lucius, Barbus & Salmo, Albertus.

C Barbus veſcitur algis aquarum, cochleis & piſcibus, ne ſuo quidem generi parcens. Sub collibus & ripis prominentibus verſari gaudet, & porcorum inſtar fodere, ita vt aliquando in cauernis inhæreat ac pereat, vt piſcatores aiunt. Barbi apud nos ineunte Auguſto pariunt. In villa mea ad Danubium ſita, vbi plurimæ ſunt cauernæ in muris & lapidib. expertus ſum quotannis poſt æquinoctiũ autũnale congregari piſces quos vulgus barbellos vocat, & tanta copia conuenire, vt manibus etiã capiantur, ita vt meo tempore incolæ loci aliquãdo decem plauſtra ferè manibus eiecerint. nam hoc genus piſcis frigus non

ſuſtinet

ſuſtinet. quare ſemper languidus hyeme inuenitur, (& latet aliquandiu) æſtate verò mundus & ſanus eſt, Albertus. Hirudines barborum pinnas aliquando infeſtant: quas illi ſaxis affricãtes in fundo aquæ depellunt, aut rapidiora fluminis loca petunt vt aquæ impetu elidantur, quod piſcatores aſſerunt.

Piſcatores mihi retulerunt barbellum in fluuijs oua ſua cuſtodire, ne ab alijs deuorentur, Albertus. D

Piſces quidam capiuntur rebus fœtidis, vt barbelli cadaueribus, Albertus. Circa Argentinam retis E genus quod vrſam nominant vulgo, naſſæ ſimile, duobus iuſti ponderis lapidibus oneratum, inſerto per medium ramulo cui alligarint vermes illos, quos *Engerich* Germani vocant, (Engæos dicamus nos, ab eo quod in terra ſemper deliteſcant, donec Maij tempore in ſcarabæos ab eodem menſe nominatos transformantur,) in aquæ fundũ demittitur fune: ſic & alij quidã Piſces, & barbi præcipue ineſcantur.

Barbus non ſuſtinet frigus. quare ſemper languidus hyeme inuenitur, æſtate verò mundus & ſanus F.G. eſt, Albertus. Commendari incipit Maio, uſque ad Iulium, vt piſcatores circa Rhenum & alia flumina aiunt: noſtri etiam Auguſto probant: oua verò nunquam. Ganeones labra huius piſcis præcipue appetunt. Barbus frequens Inſubriæ piſcis eſt, ac vilis. eſt enim adagium, Barbum neque frigidum, neq; calidum, nec elixum, nec aſſatum, eſſe bonum, Cardanus. Alexander Benedictus tamen ſalubrem peſtis tẽpore victum præſcribens, mullum barba inſignitum & marinum & fluuiatilem (de barbo ſentiens) cõmendat. Barbuli inter bonos piſces, quouis modo cocti, non connumerantur. Eorum oua, menſe præſertim Maio perniencioſa habentur, Platina. Cum de ouis barbuli piſcis cocti duos tantum bolos comediſſem, experiundi gratia, nihil inde aliquot horis poſtea noxæ percepi. demum ſub horam cœnæ plurimam in ore ventriculi ſenſi inflationem, quam vt diſſoluerem, aniſum ſumpſi, ſed fruſtra. poſt horam facies mea apparuit tanquam in ſyncope, ita vt aſtantes & admirari, & de mea ſalute timere inciperent. Ego interim magnam non ſolum in ſtomacho & ventre, ſed omnibus membris externis alterationem & inæqualem quandam intemperiem in vnaquaque carnis parte ſentiebã. Tum ſupernenit paſſio cholerica, donec ſupra infraq; ſimul pluries oua purgarentur, magna cum anxietate & virium proſtratione & maximo vitę periculo, Ant. Gazius. Ego etiam quoſdam his ouis deguſtatis ſimiliter ferè affectos noui, & quendam intra duas horas ab eis aſſumptis ſupra infraq; magna cũ anxietate vehementer inanitũ. quamobrem oua cum piſcis exenteratur, ſtatim eximi debent nec vna cum piſce coqui. Oua fluuiatiliũ quorundam piſcium, vt mullornm (barborum dicere debuit) ventrem acrius turbant, Alexander Benedictus. Quidam ex ouis lucij quoq; ſimiliter cholericam paſſionem excitari aiunt. Mollioribus & ocioſis hominibus ex horum ouorum eſu facilius noxam fieri putant; robuſtioribus & laborantibus non item. Elixandum vino priùs feruenti imponendum aiunt, eſt enim carne molli & laxa.

Equorum purgatio ex inteſtinis tincarum aut barbonum à Ruſio Hippiatro deſcribitur.

Myſtus marinus Bellonij, Germanice vocari poterit, *ein Meerbarbel art*, hoc eſt Barbi marini ſpecies, nam & mullum ſic nominamus.

Barbum quidam ioco ſarctorem cognominant, neſcio qua ratione. *Ein Barbiſt ein ſchneyder.* H

BARINVS, vide ſupra in Balagro.

BASILISCI piſces, βασιλίσκοι, circa petras leprades (humiles, iuxta mare arenoſum) paſcuntur, Oppianus lib. I. Hi an Alaudis Rondeletij ſint cognati, quærendum.

BATIS, βατὶς, genus eſt piſcis, aliud quam batos, (id eſt Raia,) Varinus. Rondeletius baton eſſe docet Raiam in vtroque ſexu: batida, fœminam tantum. Eſt & auis Ariſtoteli βατίς. Videtur & Botis nomen eſſe piſcis.

BEBRAS & Bebradon, Apuæ genus eſt ſupra dictum.

BEMBIDION, βεμβίδιον, piſciculus quidam paruus eſt, Heſychius & Varinus.

BERBERI Conchæ margaritiferæ genus inter Margaritas dicetur.

BERYS, βήρυς, piſcis, Varinus.

BLACEAS, βλακείας, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. idem nimirum qui Blax.

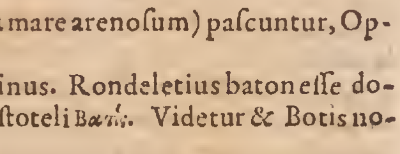
BLAPSIA piſcis eſt qui alio nomine Cephalinus dicitur, à Cephalo diuerſus, vt quidam in Lexicon Græcolatinum retulit.

BLAVTIS. aliâs Blanctis. piſcis eſt fluuialis. Huius caput incenſum, & cum melle ſolutum & ſuperlitum, viſus acutiſſimos præſtat. Fel quoque eius idem præſtat, Kiranides.

BLAX, βλὰξ, piſcis eſt quidam ſiluro ſimilis, ſed inutilis adeò vt ne canes quidem eum guſtare velint, Suidas. βλὰξ alioqui nomen adiectum Græcis ſignificat mollem, diſſolutum, laxum, ſtolidum, ignauum, inertem. Plato de repub. 4. βλακικὸν πάθος dixit animi ſtuporem & inertiam, vel hebetudinem, quod & πνευμονίαν aliquis dixerit à pulmone marino abſque ſenſu animali. βλὰξ, ſtultus, à piſce quodam fœtido, ἀπό τινος ἰχθύος δυσώδους, Heſychius. βλακεύειν, μωραίνειν. εἴρηται δὲ ἀπὸ ἰχθύος τοῦ καλουμένου βλακός, Idem. Blitum herbæ genus eſt, cui nomen à ſtupore ſaporis inditum putant, quaſi βλὰξ, quæ vox bardum & ſtupidum ſignificat. Feſtus in Blito,) Eraſmus. Lege apud eundem prouerbium, Inutilior blace, βλακὸς ἀχρηστότερος. Vide etiam in Glanide B. I. Corollario.

DE BLENNO VEL BELENNO. RONDELETIVS.

Blennus alius.

PISCIS βέλεννος dicitur ab Athenæo lib. 7. qui ab Oppiano libro I. de piſcat. βλέννος, βαιὼν ab Epicharmo, quod breuis ſit, opinor, pro corporis craſſitudine. Piſciculus eſt ei qui à Tholoſatibus Peis de menage vel grauan dicitur, ſimilis. Ei verò qui à Gaza cothus (*Cottus fl. piſciculi*) nominat, tam ſimilis, vt idem planè videatur. A

Lib. 4. de Hiſt. anim. cap. 8.

Pelagus eſt & rariſſimus. Corporis ſpecie ranã piſcatricem refert: colore & carnis ſubſtantia aphyam cobiten. Eſt igitur capite magno, roſtro acuto, ore paruo. Pinnam in ceruice vranoſcopi modo habet nigram, qua caret cothus fluuiatilis. duas alias inferiores ori proximas. Squamis caret. Ventre eſt candido, reliquo corpore fuſco: cauda non omnino rotunda, nam vtrinque depreſſa eſt. Hanc meam ſententiam confirmat Athenæus: ἔστι δὲ, inquit, κωβιῷ τὴν ἰδέαν παραπλήσιος, id eſt, ſpecie ſimilis eſt cotho ſiue co- B (F)

Libro 7.

ue cothio: nam vtrouis modo legi poſſe puto, niſi malis κωβιῷ legere. huic enim ſatis eſt ſimilis. ſed cotho, de quo nunc loquimur, multo ſimilior. Vix enim quis belennum à cotho diſcernat, niſi qui nouerit hunc in fluuijs, illum in alto mari degere.

F Ex Epicharmi verbis, quæ refert Athenæus, apparet vilem fuiſſe piſciculum, nec immeritò. eſt enim humida carne, planè inſipida. corpore valde breui: quippe cùm caput toto reliquo corpore maius ſit. Ἄγε δὲ τρίγλας τε κἀγχαρίας βαιῶνα. Ibidem Athenæus autor eſt apud Atticos prouerbiũ fuiſſe, Μή μοι βαιῶν κακὸς ἰχθύς: ne mihi bæon malus piſcis. nec proverbij vſum indicat.

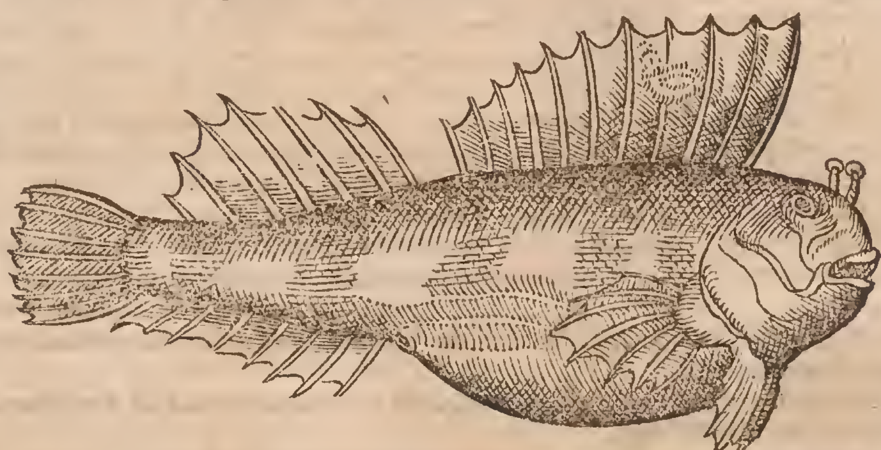
G Blennorum cinis cum ruta veſicę vitia & calculos ſanat, inquit Plinius lib. 32. cap. 9.

DE BLENNO BELLONIVS: QVI ALIAM

quàm Rondeletius figuram exhibuit.

A Blennium ab ignauia dictum puto: Corcyrenſes & Zacynthij Cæpolam à cepæ ſimilitudine vocãt.

B (E) Eſt autem ea magnitudine, quæ paruam Scorpænam non excedat. Grãdi capite, ſpiculis vallato, turgido ventre. Rarius quàm alij piſces ſagenis capi conſueuit. Scorpænam colore refert, atq; ita flauus eſt vt cæpa. Duas pinnas ad dorſum habet: latam præterea vtrinque vnam ad latera, & ſub ventre geminã. Magnos exerit oculos & nigros. Ore eſt maximo ac deformi vt Scorpius. Superius labrum ipſi capiti, veluti tubus quidam, infixum eſt. Dentes ei vſque adeò tenues ſunt, vt eius maxilla potius exaſperata, quã denticulata eſſe videatur. Squamis integitur leui contactu decidẽtibus. Voraciſſimus eſt vt Callionymus. Linguam habet albam ac conſpicuam. Squillis, Apuis & piſciculis veſcitur, quos latens in algis captat. Cor habet laxum, hepar album. Tota huius piſciculi moles quadrantalem non excedit longitudinem. Craſſitudo eius vt cæpa mediocris conſueuit.

F Hunc niſi multo ſale condieris, nullius erit ſaporis: quamobrem Græcorum pauperiorum cibus eſſe ſolet.

A Quoſdam audiui qui hunc Boacam perperam vocarent. Plinius quum de diæta cardiacis obſeruanda loquitur, bulbi cuiuſdam piſcis litoralis meminit, qui fortaſſis ad Cępolam accedit. Oppianus. Smarides, Blenni cum Scaris, Boces vtrique.

COROLLARIVM.

Belennus (vel Blennus) piſcis à Sophrone memoratur. eſt autem ſpecie ſimilis κωθιῷ, (Hermolaus legit κωβιῷ,) Athenæus. Idem nimirum eſt qui apud Varinum βλῖνος ſcribitur per iôta circumflexum. licet apud Suidam acuatur. nam βλῶνος per ω. circumflexum, tyrannum ei ſignificat. Σίαλις, blennus Achæis, Heſychius & Varinus. vide in Sue a. 1. σίαλος σῦς. Βαίων (paroxytonum) piſcis qui & βλῖννος, (ſic ſcribitur per iôta circumflexum, & ν. duplex,) gobio ſimilis eſt. Varinus. Videtur autem ſic dictus à paruitate ſua. βαιὸς enim minutus eſt. Βαιῶνας piſces Epicharmus in Nuptijs Hebæ nominat. Βαίων, piſcis eſt, & menſuræ nomen Alexandrinis, Heſychius. De prouerbio Atticis vſitato, Μή μοι βαιών (oxytonum, quod probo) κακὸς ἰχθῦς, vide ſupra Vacantibus.

Bellonij Blennus, & Rondeletij Scorpioides, piſces planè cognati videntur. Bellonij Blennum ego eodem nomine olim in Italia pictum accepi à Cornelio Sittardo, qui hæc etiam verba adſcripſerat: Blẽnus vulgò (Italis) borrabozta, & peſce de petre, quòd ſemper inter petras agat: aliâs etiam peſce de forteſſa vocatur. boni & ſuauis eſt nutrimenti. Siue autem Rondeletij ſiue Bellonij icon veriorem nobis blennum expreſſit, Germanicè vocari poterit *ein Meergropp*. Non probo eos qui blennium, aut blembũ, aut blemmũ ſcribũt. Blenni ſunt piſces parui marini, q. & lupi (λύκοι) vocãtur, Diophanes in Geoponicis 18. 14. his quomodo capiantur terreſtres lupi, dixi in lupo E. Vranoſcopum blemmi ſpe-

C ciem eſſe conijciunt eruditi.

H Blennus paſcitur ſub herbis in litore algoſo, ἀνὰ θῖνα πρασόεσσαν, Oppianus.

Blennos ſtultos eſſe Plautus indicat in Bacchidibus, qui ait: Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones, Feſtus. Poteſt autem fieri vt vel à blenno piſciculo inſipido, quod & Bellonius monuit, ſtolidum & inſulſum hominem veteres blennum dixerint: vel à blenna id eſt muco. nam quorum muco vel pituita plenum eſt cerebrum, minus ferè ſapiunt. quare & ouis pecus eſt ſtolidum, & homines non multo prudentiores ab eo κριόμυξοι dicuntur. βλέννα quidem Græcis mucus eſt, μύξα. aliqui per π. ſcribunt πλέννα, Varinus. inde Πλεννώδεις, μυξώδεις, Galeno in Gloſſis.

BISAS, pagurus eſt marinus, &c. Vide infra in Paguro, in C. elemento.

BLEPSIAS, βλεψίας, qui & Cephalinus, alius eſt quàm Cephalus, Athenęus.

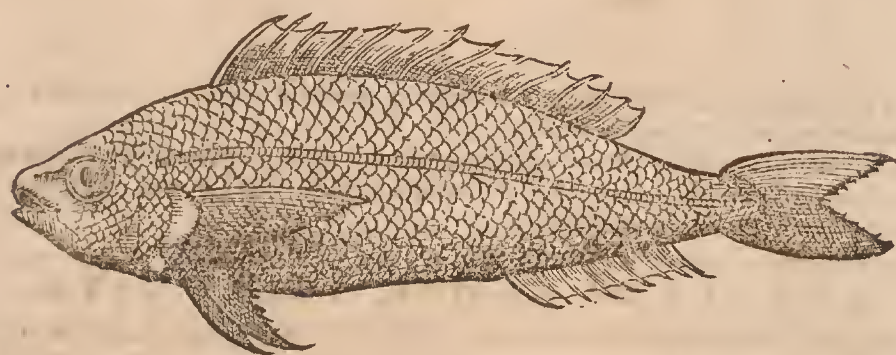
BOLBITIS ab Epicharmo nominatur, idem fort quod Bolitæna. Βολβίτης.

BOLBOTINE, vel BOLITÆNA, vide in Polypo, cuius ſpecies eſt.

DE BOOPE, RONDELETIVS.

BOOPS in Gallia noſtra Narbonenſi, Italia, Hiſpania, & re & nomine notiſſimus eſt. βοώψ, βῶξ, βόηξ, βόαξ dicitur. Βοώψ ab oculorum magnitudine. Βῶξ ab Ariſtotele citante Athen. lib. περὶ ἰχθύων. & lib. 9. de hiſtor. animal. & ab Oppiano lib. 1. Βόηξ à Numenio, βόαξ à Speuſippo, & ab aliis Atticis, ἀπὸ τῆς βοῆς, id eſt, à voce, autore Athenæo. quare & Mercurio ſacrum eſſe piſcem fama eſt, vt citharum Apollini. Pherecrate etiam teſte, nullus omnino piſcis vocem edit, præterquam βόαξ. Eodem in loco Ariſtophanem Byzantium ſic reprehendit Athenæus: Ariſtophanes Byzantius male ait nos dicere piſcem βῶκα, cum dicere oporteat βοώπα, (*βόωπα potius proparoxytonum, vt Athenæi noſtra æditio habet. nam βοώψ oxytonum in eadem non probo*:) quoniam paruus piſcis cum ſit, magnos oculos habet. ſit igitur βόωψ bouis oculos, id eſt magnos, habens. Aduerſus hunc dicendum: ſi hoc male nominamus, quare κορακῖνον (*καρκίνον non κορακῖνον, Maſſarius*) dicimus, non κορακῖνο? dicitur enim ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν. quare etiam non σείκρον dicimus, ſed σίλκρο? cum ſic dicatur, ἀπὸ τοῦ σείειν συνεχῶς τὴν οὐράν. Hæc Athenæus, cuius etymologiam Feſtus Pompeius ſecutus eſt: Bocas, inquit, genus piſcis à boando, id eſt vocem emittendo appellatur. A Plinio box, vel vt alij legunt, boca dicitur, Græco nomine non mutato. Quare miror Gazam idem non feciſſe, & vocam conuertere maluiſſe. Venetijs booba: in reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonenſi, Hiſpania, bogue nominatur. A

Lib. 7. Cap. 2.
Ibidem.
Lib. 32. cap. 11.
Lib. 9 de Hiſt. cap. 2.

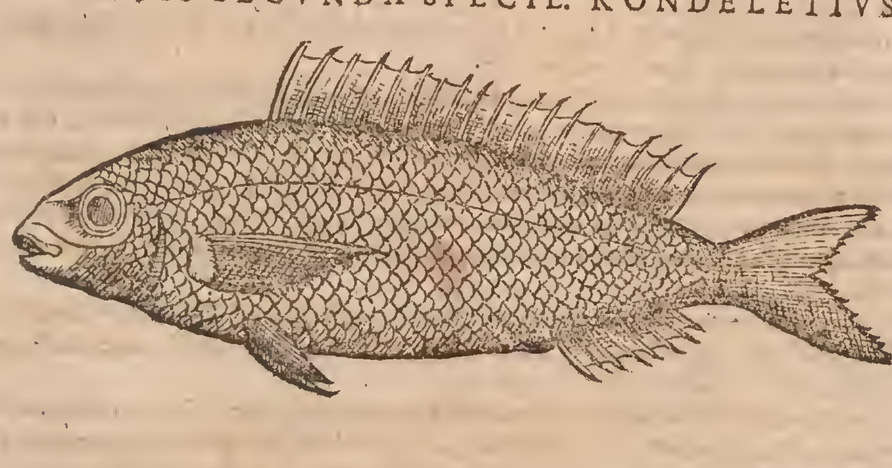
Piſcis eſt marinus, litoribus gaudens, ex mænarum genere pedali magnitudine, corpore ſatis rotundo, non compreſſo, quale fere eſt mugilum. Capite breui, & paruo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, vtpote qui totam ferè capitis regionem occupent. Colore eſt vario. In dorſo à branchijs ad caudam lineas ductas habet, alias aureas, alias argenteas, minus quam in ſalpa illuſtres: ob quas, ab Ariſtotele in libro περὶ ἰχθύων, νωτόγραπτος, id eſt, in dorſo pictus cognominatus eſt. in ventre nullæ apparent lineæ, ſed hic ſquamis tegitur argenteis. Pinnæ ſunt ſpari, canthari, ſargi, pinnis ſimiles: cauda ſubaurea: ventriculus magnus, cum multis appendicibus: inteſtina tenuia admodum, hepar rubrum, ſplen ex rubro nigreſcens. B

Athen. lib. 7.

Nutritur alga, carne, luto.

Athenæus lib. 8. ex Diphilo, Βῶξ δὲ ἑφθὸς εὔπεπτος, εὐαπόδοτος, ὑγρὸν ἀνιείς, εὐκοίλιος. ὁ δ' ἀπ' ἀνθράκων γλυκύτερος καὶ ἁπαλώτερος. vbi pro εὐαπόδοτος, legendum εὐανάδοτος: id eſt, Box elixus, coquitur diſtribuiturque facilè iurulentum quid emittens, facilem aluum reddens. Aſſus ſuccenſis carbonibus ſuauior eſt, & tenerior. In Prouincia ſatis cõmẽdatur, vt etiã ægrotis apponatur. Veteribus vilis, nec vllo in pretio fuit. Reuera piſcis iſte in ſartagine coctus, vel aſſus ſuper craticulam mediocriter alit, quia ſiccior redditur. C F

DE BOOPIS SECVNDA SPECIE. RONDELETIVS.

NVLLVS veterum duas boopis ſpecies facere videtur, præter Oppianum lib. 1. ἁλιευτικῶν: A

Καὶ σμαρίδες, καὶ βλέννος, ἰδὲ σαργοί, ἀμφότεροί τε βῶκες.

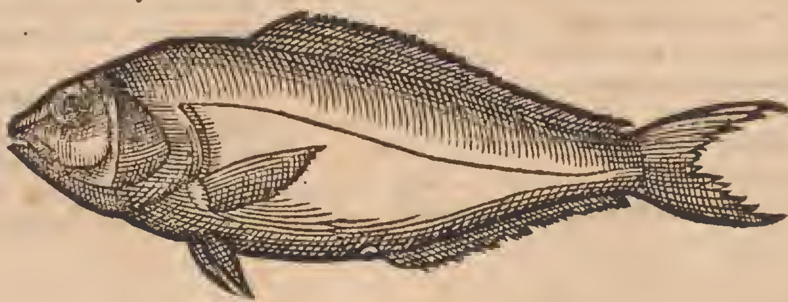
Noſtri quoque piſcem quendam, in multis ſuperiori ſimilem, bogue rauel appellant. quid verò iſtud rauel ſignificet, non potui omnino aſſequi: niſi quod peritiores piſcatores, bogue rauel dictum eſſe putant, quia capiatur & vendatur cum piſcibus, vulgo raualle appellatis, id eſt, minutis, quique ſimul elixantur, & apponuntur, nec propter paruitatem ſeliguntur.

Is igitur piſcis quem boopis ſecundã ſpeciem facimus, boopi vel mænæ ſimilis eſt. roſtro magis acuto, dorſo ex cæruleo rubeſcente, ventre argenteo, cauda rubeſcente: oculis magnis & varijs, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo vireſcente: corpore toto latiore quam boops, ſed breuiore. B

A Quis ſit is piſcis difficile eſt conijcere, niſi in genere mænarum numeremus, quiq; differat à boope non ſexu tantùm (ſunt enim in hoc genere & mares & fœminæ) ſed etiam ſpecie. ſed propter ſimilitudinem, alteram boopis ſpeciem conſtitui.

DE RARA BOOPIS SPECIE.

RONDELETIVS.

A RARVS eſt piſcis quem hic exhibemus, cuius nomen neque à piſcatoribus noſtris, neque ab alijs potui vnquam extorquere propter raritatem.

B Piſcis eſt palmi maioris longitudine, totus à ſquamis nudus, ore paruo, oculis valde magnis pro corporis ratione, in pronis partibus pinnam habet ad caudam vſque continuam, cauda lata ſpiſſaque eſt. Ad branchias & in ventre binas pinnas habet.

F Sapore, carnis ſubſtantia, oculis boopem refert.

RVRSVS DE BOOPE, BELLONIVS.

A Boces vel Boopes Maſſilienſium vulgus Bogas, vt & Romanum vocat: apud quos multùm frequentes ſunt, Venetijs non item. Duæ huius piſcis cognoſcuntur differentiæ: ſiquidem earum altera minor

B eſt, & perpetuo parua, altera paulò maior.

Boces à mænis ita diſtinguere poteris, quòd Mænam videas latiori eſſe corporis compage, nigriore colore, & vtrinque lituram vnam habere. Boca perpetuò parua eſt: & pro ſua magnitudine craſſiori conſtat capite, corpore magis tereti. Boces & Mænę ſeu Gerres eandem corporis conſtitutionem, hoc eſt, pinnas, ſquamas & capita habēt. Boopes nulla litura variātur, ſed ambo tereti corpore præditi ſunt. Giruli.a.ſeu Smarides magis nigricāt, & lituris variegātur. Boces teretiores ſunt, Giruli magis plani.

E Bocū color hilari ac quodāmodo aureo fulgore nitet, vt tergora colore ad aurū inclināte micare credas.

G Oppianus, (de eſcis piſcium,) Denticem Boces, Hippuros fallit Iulus.

B Box, vt Athenæo placet dictus eſt παρὰ τὴν βοήν. Gregalis eſt & litoralis piſcis, herboſis gaudens.

Piſcis eſt paruus, oculos pro corporis ratione grandes habens. Duos habet in capite calculos, non

E prorſus rotundos, vt in paſſeribus, ſed oblongos, vt in merlangis.

Boces multis modis conditæ carnipriuij tempore diuenduntur, potiſſimum Anconæ, more Illyrico, ex gelu conſeruatæ. aliæ ſale inueteratæ vnà cum girulis, id eſt, Smaridibus. Colorem aureum etiam ſale conditæ, retinent.

DE ALIA QVADAM SPECIE BOGÆ, BELLONIVS.

A Qui piſciculus litoralis Bogue & Reneau (*Cum icone ſcribebatur Bogue Reneau, ſine copula,*) Maſſilien-

B ſibus dicitur, is Genuenſibus Ruello vocari ſolet.

Coloris eſt eiuſdem cum Erythrino piſce, dentibus, pinnis ac capite conſimilibus: ſed reliquo corpore differunt. Nam Box vulgarem bocam refert, eodemq; circino tornata eſſet, niſi magis ad Erythrinum accederet. Verum linea quæ corpus Erythrini interſecat, per medium vtrinque arcuata eſt. In hoc autem recta prætenditur, neque Erythrini gibbam habet. Dentes præterea anteriores breues & acutos oſtēdit, ſed tam ſuperiores quàm inferiores molares ſunt, vt Sargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam inſignem habet, quòd eius branchiarum exterior ſpina ad

A radices nigra eſt.

Nihil vetat quominus eum eſſe piſcem aſſeramus, quem Ouidius Bopgyrum vocauit, in ſcopulis viuentem. Maſſilienſes à Boopa & Gyro, id eſt, Smaride, idem ei nomen indiderunt, ac Bopgyrum, quaſi dicas Bocem Smaridem, appellarunt.

A Sunt & bôces mænæ illo (illa, mena vel leucomænide) maiores, quas Græci in hodiernū diem Boopas, vt Ariſtophanes Byzantius, & Veneti Boopas (aliqui bobbas ſcribunt) cognominăt. Frā. Maſſarius. Vocantur & leucomænides quædam, aliqui boaces nominant. Ὅπως σὲ πείσῃ μηδεὶς πρὸς τῶν θεῶν Τὰς βόακας ἄν ποτ' ἔλθῃ λευκομαινίδας καλεῖν, Polyochus apud Athenæum vbi de Mænidibus agit. Sed leucomænides aliæ ſunt quæ Smarides vocantur. Quoſdā audiui qui blennum, boacam (boaca) perperam vocarēt, Bellonius. Numenius βόηκας dixit, hoc verſu: Ἠλακάτην συνόδοντα, βόηκάς τε, τελγκάς τε. Boops autē vocatur ab oculis, quibus paruus ipſe præditus eſt magnis, vt Ariſtophanes Byzātius ſcribit. bouis.n. & equi vocabulū in compoſitione magnitudinem ſignificat. inde & Iuno βοῶπις ab oculorū magnitudine apud poetam. Cæterum bocas à boando dictus Feſto, phoca potiùs fuerit, id eſt vitulus marinus, quāuis ipſe piſcē eſſe dicat: grāmatici .n. circa rerū naturam idonei quib. fidē adhibeas nō ſunt. Athenæus quoque grāmaticus eſt. & licet Mercurio ſacer ſit tanquā vocalis: dici poteſt ſoli⁹ nominis reſpectu hoc dici, vt

& alij

& alij plerique piſces nominis tantum ratione alij alijs
dijs conſecrantur. Eorum ſanè qui piſcium naturas ſtu-
dioſè indagarunt, qui piſcem hunc ſonũ aut vocẽ æde-
re prodiderit, nemo eſt. ſed neq; brãchias aut alias par-
tes aſperitate aut aliter ad ſonũ edendũ aptas habet, vt
cuculus, faber, & alij qui vocales exiſtimãtur. De phoca
autẽ Rõdeletius: φωκη (inquit) à Græcis dicitur, ducto
nomine ex βώκη, ob boatũ ſiue mugitum quem edit.
Speuſippus mænidi ſimiles eſſe ait boacem & ſmari- B
dem. Bupes alij buſtos (lego, Boopes, alij bôcas) dicunt,
piſces ſunt ſimiles paruis Cephalis, Kiranides. Boopis
oculi magni ſunt, & (ni fallor) mobiles.
Bôces (βῶκες) vtrique paſcuntur ſub herbis in litore C
algoſo, κὰδ θῖνα πλαζόντεσσιν, Oppianus.
Bôces nominãtur Epicharmo in Nuptijs Hebæ. Ma-
gna eſt diuerſitas temporis, ἐνίοτε κρείττων γίνεται θύννε βό- F
αξ. Coquos apud Nicomachum. Mugiles, mænides, &
bopæ, piſces ſunt noxij, & excrementitij, Pſellus.
Boopes in cibo renib. ꝓſunt. fel eorum acuit viſum. G
De ſpinis verò crematis pollen, vlcera ſanat. Kiranides.
Βῶξ circumflexũ Euſtathio & Varino, Athenæo oxy- H.2.
tonum. factum eſt autem per crâſin à βόαξ, vt βώσαντι pro
βοήσαντι. Sed præſtat circumflecti. nam ex acuta & graui
ſyllabis duabus vna ſit contracta, vt βόαξ βῶξ, &c. Gaza
βώψ oxytonum ſcribit Rondeletius, & ita ſemel in A-
thenæi æditione habetur, librariorum ſcilicet culpa:
mihi paroxytonũ magis placet. ſolet enim in cõpoſitio-
nibus accentus oxytonorũ transferri, &c. & ſic in eadẽ
æditione βόωπες proparoxytonum rectè ſcribitur, à ſin-
gulari nominatiuo paroxytono. Sic & αἴθωψ & νώψ ꝓpè
ſcribuntur paroxytona. βῶξ ranam ſignificat, & piſcem,
Varinus. βούπαις, puer magnus, nõdum adultus vir. ἢ νέος,
ἔφηλιξ: aut piſcis, Idem. videtur autem ſi pro piſce acci-
pias βούπαις corruptum pro βόωπες in multitudinis nu-
mero. Κῆρυξ μὲν ἔστω βόαξ. Σάλπης δὲ σάλπιγξ ἔπ' ὀβολὸς μι-
σθὸν φέρων, Archippus eleganter ex congruentia nominũ
piſcibus officia diſtribuẽs. Nã & Mercurio ſacer exiſti-
matur bóax, propter vocem, à qua & Bootes nomẽ præ-
conis factum eſt, vt annotauit Euſtathius.
Ἀλλ' ἔχουσα γαστέρα μεστὴν βοάκων ἀποβάδιζ' οἴκαδε, Ariſto-
phanes apud Athenæum. Pherecrates cum dixiſſet pi-
ſcem alium nullum voce prædit um ferri, ſubiungit, Νὴ
τὼ θεὼ Οὐκ ἔστιν ἄλλος ἰχθὺς οὐδεὶς ἢ βόαξ.
Altera ſpecies Boopis Bellonij, nihil videtur habere Boopes alii.
cõmune cũ ſecũda Boopis ſpecie Rõdeletij, ſed neq; cũ
teria, q̃rendũ.a.an cognat⁹ ſit is piſcis Orpho Rõdeletij.
Bopgyrum piſcem ex Ouidio Plinius nominat, Bopgyrus.
cotrupta nimirum à librarijs voce. nam Cercyrus eo in Cercyrus.
loco apud Ouidium legitur. Κέρκυροι Oppiano circa pe-
tras conchulis plenas degunt.

Bôcis hæc forma Venetijs picta eſt.

DE BOVE, BELLONIVS.

Bos, vaſtiſſimum Raiarũ genus, latiſſimũ ac magis A
amplum eſt: vnde illud Oppiani,

Batideſq;, boum genus vſque proteruum. Et alibi,
Incola bos cœni, qui vaſta mole mouetur
Corporis, & latos ſeſe diffundit in armos.
Biſſenis magnos cubitis porrectus in artus. Vaccam Ligurum vulgus appellat: Pariſinis noſtris (apud
quos frequentiſſimus eſt, ſed nunquam integer, talis enim è litore deferri non poteſt) nullo alio quàm
Raiæ nomine agnoſcitur: quod eius quidem caro non modo ſapore, ſed & colore, atque adeò inſertis
cartilaginibus, maiorem Raiam præ ſe ferat.
Proinde trucibus eſt dentibus, atque in hami modum inflexis, tribus ordinibus in maxilla diſpoſitis B
iiſq; mobilibus, ore maximum rictum oſtendente: vncinos vtrinque ad capitis latera gerit, permultos
quidem eos, & ad caudã incuruatos. Colore eſt totius corporis liuido, nulliſq; maculis aut vncinis di-
ſtincto. Falluntur qui Bouem marinum cornibus præditum eſſe cenſent: nihil enim tale in eius figura
percepi, quam hoc loco proferrem, niſi tot Raiarum pictura abundè tibi ſatisfaceret.
Piſcem hunc Oppianus homicidam cognominat, quòd eum aſſerat vndis immerſos ac natantes ho-
mines, ſua corporis mole ac vaſtitate ſuffocare, nec liberam illis reſpirationem permittere. D

COROLLARIVM.

Hunc piſcem quẽ Bellonius & eruditi pleriq;, veterum Bouem eſſe arbitrantur, pluribus deſcriptũ
depictumq; à Rõdeletio inter Raias dabimus. nã Raiã oxyrynchũ alteram ipſe cognominat, nec tamen
Bouem

Bouem eſſe negat: quod nomen ei à ſui in hoc genere corporis magnitudine attributum eſſe apparet. nam vt Bos quadrupes magna eſt, ita eius nomen etiam in compoſitione vocabulorum magnitudinem rerum denotat, vt in Philologia de Boue oſtendimus. Βῶς & βῶ. apud grammaticos Heſychium & Varinum pro piſce legitur. Venetijs vulgò Stramazo dici audio, aliqui Lamiam interpretantur. ſed Lamia piſcis longus eſt, vt Rondeletius docet, Bos planus. Bos, quem Plinius inter planos, & cartilagineos commemorat, ad trecentas aliquando libras accedit. Dalmatæ etiam noſtra ætate Bouem vocant, Gillius. Auguſtinus Niphus Caniculas & Boues confundit: Caniculę (inquit) apud nos ruſticè piſces Canes vocantur, ruſtici Canoſas appellant, has exponit Plinius. lib. 9. quas Boues præcipui authores nuncupant, quòd ſint ingentis latique corporis, natantium hominum deuoratores. hę admirabili calliditate in mari noſtro graſſantur, portuſque & exculta ædificijs litora ſæpius frequentant: inde occultæ & quaſi torpentes ſimulata ſegnitia natantes adoriuntur. Germanicè Bos piſcis nominari poterit *ein Urroche*: id eſt Raia ingens, ea ratione qua Vrogallum & bouem vrum pro maximis dicimus. Ariſtoteli numeratur inter cete, in quibus ouum nunquam cernitur.

B Bos piſcis eſt cartilagineus, Ariſtoteles, Galenus in Gloſſis, Suidas. Planus & cartilagineus, Plinius. Strabo libro 17. bouem inter piſces Nili numerat. Oppianus lib. 2. de piſcat. Eſt (inquit) bos piſcis vorax incola cœni, latiſſimus omnium. ſæpe enim ad vndecim vel duodecim cubitos latitudinis accedit. ſed viribus planè imbecillis, & corpore molli: dentibus obſcuris, exiguis, infirmis. Et ſimiliter ferè Ælianus: Bos marinus in limo gignitur: & licet minimus mox à partu, poſtea tamen maximus euadit. partes ſupinæ albicant. dorſo, facie & lateribus admodum niger eſt. Vires ei infirmæ, os exiguum, dẽtes incluſi in conſpectum non veniunt. Longitudine & latitudine inſignis eſt.

C D βοῶν ἀπέσιτα γένεθλα ἐν πηλοῖσι κεῖνται τεναγώδεσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus. Ouidio in Halieuticis ſcombriq; bouesq; pelagij ſunt. Bos non ouum, ſed ſtatim animal gignit. Ariſtot. In cibo cũ piſcib. multis veſcitur, tum carnem humanam præcipuè appetit. Porrò cũ virium ſuarum infirmitatis ſibi ſit conſcius, ſola corporis mole fretus eſt. Itaq; ſi quẽ fortè natantem, aut piſcationi intentũ viderit, adnans in altũ ſe tollit. & incuruat⁹ deſuper ſe inijcit, ac ſuo põdere deprimit, & corpore toto grauis illi, tecti inſtar, ſuperimminẽs, & mẽbris omnibus ſuis ſeu vinculis impediẽs, emergere hominẽ & reſpirare phibet. Quamobrẽ homo ſpirandi facultate erepta, extinguitur: bos prędа fruitur, Ælianus & Oppianus.

E Boues, Oues, Raiæ, &c. apprehẽſa mordicus eſca hamo infixa, ſequi nolũt: & magni corporis mole ad aquæ fundum adhęrentes trahentib. renituntur, & ſic elabuntur interdum ab hamo, Oppianus.

F Ex cartilagineis Bos carnoſus eſt, ſed præfertur ei muſtelus ſtellaris cognomine, Diphilus.

H. a. Alius Bos eſt, inter cetarios numeratus ab Ariſtotele: qui etſi nullis eſt viribus, tamen eum terroribus homines in periculum adducere, Ælianus & Oppianus tradunt, Gillius. Ego Bouem cetarium non alium à cartilagineo fecerim. is ipſe enim propter magnitudinem, à qua & Bouis nomen adeptus eſt, inter cetaceos rectè numerari poteſt, vt thynnus & alij magni, qui tamen Cete propriè non ſunt.

Salpa etiam Bos nominatur, Heſychius & Varinus. quoniam herbis marinis ita veſcitur, vt terreſtribus Bos quadrupes, Pancrates apud Athenæum.

Phocam Latini Vitulum marinum, Maſſilienſes vulgò Bouem marinum appellant, Gillius. Genuẽſes Itali ſimiliter Buo marino. i. Bouem marinum. Phocę ſunt marini boues, Seruius.

Boues marini dicti in noſtris maribus, & profundo degunt, ſicut dicunt piſcatores peritiſſimi, Albertus.

Hanerkeite, belluam quandam in Oceano Septentrionali vocant Germani, triginta ferè paſſus longam, in qua medulla & ſeuum repetitur ſimiliter vt in Boue.

Cornuta Plinio inter belluas eſt, ſiue binis ea cornib. armatur, vt vacca Olai: ſiue ſingulis vt Monoceros & Rhinoceros eiuſdem. quamuis Rondeleti⁹ inter piſces Cornutã Plinij numeret, & lyram alteram faciat.

Vacca marina ab Olao Magno nominatur & pingitur in tabula regionum Septentrionalium. Vide infra inter Cete diuerſa in C.

De Manato bellua Indica, ibidem leges. ea bouem terreſtrem (inquit Rondeletius) capite refert. & fortè Bos cẽtus Ariſtotelis eſt, à Boue piſce plano cartilagineo diuerſus.

In mari iuxta Arabiam nigram variæ animantes degunt terreſtribus ſimiles, ſed breuioribus cruribus, ijsque pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe aſini, canes, boues: Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam peracta anno Domini 1549.

Sepum leonis calidius eſt & ſiccius ſepo ALGEBUT, id eſt Bouis è mari exeuntis, & præſtat apoſtematibus duris, Raſis. Dioſcorides & Galenus nihil huiuſmodi habent: nec ego algebut vocem apud quenquam reperio diligenter quæſita.

BOIRUS vel Cottus fluuiatilis, vide in Gobio fluuiatili.

BOTIS, Βότις, piſcis quidam Sophroni in Mimis: Κέστραι βότιν κατίσχουσι. niſi fortè herbam aliquam intelligat, Athenæus.

BOX, vide Boops.

BRADON nomen an cognomen ſit alicuius piſcis dubitari poteſt. Βεμβρὰς, εἶδος ἰχθύος εὐτελοῦς καὶ βραδέος. ὁμοίως καὶ βράδονες κίχλαι, Varinus. Vide ſuprà in Apua Membrade, & infrà in Corollario De Turdo H. a.

BRICCHUS, piſcis quidam, idem fortè Vranoſcopo. Ἀνωδόρκας, βρίκχος ὁ ἰχθὺς ὑπὸ Θηβαίων, Heſychius.

BRINCHUS, βρίγχος, nominatur apud Athenæum ex Mneſimacho inter alios piſces.

BRINCUS, Βρίγκος, piſcis eſt cetaceus, Varinus. Athenæus etiam verba Ephippi referens βρίγκον piſcem nominat: & alibi τρύγκον, corrupta forſan à librarijs voce. Numenius in Halieutico trincos piſces nominat, hoc verſu: Ἠλευκὴν σμυδοντα, βόηκας τε, τρίγκας τε. Vide Burynchus.

BRYTIUS, Βρύτιος, genus echini pelagij, vt Ariſtoteles ait: alij piſcem dicunt, ſunt qui tribus ſyllabis βρυγγίνην ſcribant, Varinus.

DE BVCCINO RONDELETIVS.

A

KΗΡΥΚΑ Ariſtotelis, Buccinam Gaza ſemper interpretatur: Plinius Buccinum: Buccinū (inquit) minor cōcha, ad ſimilitudinē ei⁹ Buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Aliquādo Muricē vocat, ſicuti alibi docuim⁹. Cur Buccina vocetur, verba Plinij ante citata oſtēdūt.

Eſt ex turbinatorum genere, longiore teſta: in medio latior eſt, inde in turbinem longum deſinit: altera parte margine in longum procurrente, atque illic rotunditate oris inciſa. Totus intus læuis eſt, & candida. Foris tuberculis multis atque exochis aſpera. Caro interna partibus quibuſdam rufa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus candida. Foramen operculo, ꝙ eſt oui figura, integitur, & arctiſſimè clauditur. Duo buccina hic exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterum prominente interno corpore, & inuerſo operculo. Antiquorū Buccina eſſe declarat ſuccus dilutior, & minus florid⁹ quàm in Purpuris, quod de Buccino tradit Plinius: Buccinum per ſe damnatur quia fucum remittit. Teſta ſcabra & aſpera, ſed non aculeata, neq; clauata. Ariſtoteles: Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas: quędam enim læues ſunt, vt Vngues, Mytuli, & Conchæ nonnullę quę galades à quibuſdam vocātur: aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea, & Pinna, & Cōcharum genera quædam, & Buccina. Plinius: Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque, aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in Buccino. Quæ notæ omnes cùm certiſſimæ ſint, & in his Buccinis quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum non in eadē permanere ſentētia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc ſcripſit: Concharū ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamēto. Duo ſunt genera, Buccinum, minor Concha, ad ſimilitudinem eius Buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotūditate oris in margine inciſa: alterum Purpura vocatur, & cætera. At contrà euenit in noſtro litore: Purpura enim ſemp minor Buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legēdum eſſe res ipſa demōſtrat. Corrupt⁹ eſt etiā Athenęi locus, ex quo colligunt omnes qui de piſcibus noſtro ſeculo ſcripſerunt, Buccinū minus eſſe Purpura quod filius Purpuræ vocetur. Locus Athenęi eſt huiuſmodi Περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τάδε λέγει: κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος υἱὸς πορφύρας. Vbi pro υἱὸς legendum ὡς, Id eſt, Buccinum marinum abundè nutrit vt Purpura.

Lib. 9. cap. 36.

B

Lib. 9. cap. 38.
Lib. 4. de Hiſt. cap. 4.

Plinii locus emendatus Lib. 9. cap. 63.

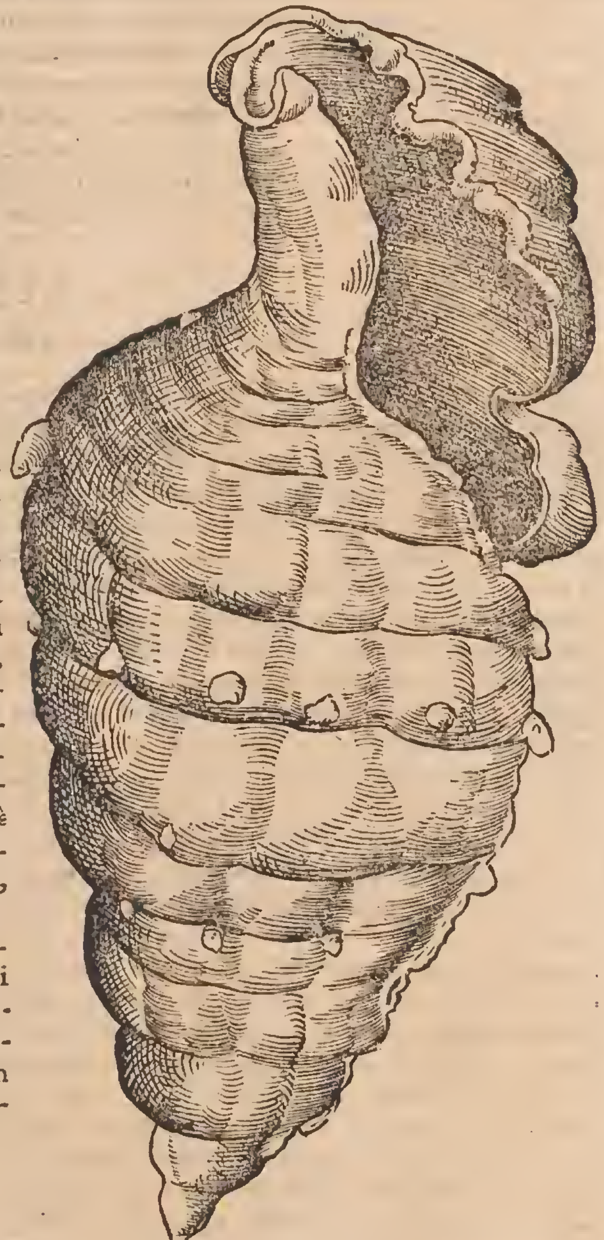
Athenæi locus

Lib 3.

Buccina cōcremata eadem præſtant quæ Purpuræ, ſed vehementius vrunt: ſi quis ſalis plena fictili crudo adurat. Dētifricio conueniunt: ambuſtis vtiliter illinūtur, quibus ſolui medicamentū nō oportet: nam poſteaquā vulnus cicatricē duxerit, ipſum in teſtę modum induratū, ſponte ſua decidet. Fit etiam calx è Buccinis, Hæc Dioſcorides lib. 2. cap. 5.

G

Icon hæc noſtra eſt, ſiue Cochleæ, ſiue Buccini: quam apud ciuē quēdam noſtrū vidimus, mucrone pertuſo, circulo ſtanneo ambiente, vt apta eſſet inflari. Rondeletij hoc loco poſita effigies, noſtræ quidē ſimilis eſt, ſed tuberculis rotundis ſcitè clauata.

DE BVCCINO PARVO, ET STRATO RONDELETIVS.

Figura hæc ad noſtras cōchas effi̇cta eſt, aliā Rondeletius poſuerat, ſed huic ſimilimam.

Inter Buccinorum genera hæc duo reperi, paruum, lineis frequentibus aſperiuſculum: vt fortaſſe illud ſit Plinij Buccinum Purpura minus, ijs quibus vetuſtior Plinij lectio non placeat. neque ſucco, neq; partibus internis à ſuperiore differt. Alterum huic ſimile eſt, niſi quod lineas prominétiores habet, & tranſuerſas, vt ſtriatum meritò dici poſſit. Eſt & teſta ſpiſſiore durioreq;.

DE BVCCINO AVT MVRICE, BELLONIVS.

A Murex à Ceryce nomine Græco κῆρυξ prodijſſe mihi videtur, κ litera mutata in m, η verò in v, & υ in e. Buccinum alij vocant, vel quod buccis admotum ſonos muſicos edat, vel quòd buccas inflare tibicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea: de qua Ouidium ſic ceciniſſe puto:

caua buccina ſumitur illi Tortilis, in latum quæ turbine ſurgit ab imo:
Buccina, quæ in medio concepit vbi aëra ponto, Litora voce replet ſub vtroq; iacentia Phœbo.

B Eſt enim eius concha etiam turbinata, & in anfractum intorta, ſed quàm purpura minor: vnde & à quibuſdam filius Purpuræ dicitur: nullisq; aculeis exertis clauata apparet, queadmodum Purpuræ concha, ſed ſcabra eſt: habetq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in margine inciſam.

E F Vterque autem piſcis, purpureum colorem fundit: eſtque Maſſiliæ, Genuę ac Venetijs in cibis expetitus: ſed Buccini caro Purpuræ carne durior eſt.

C Ambo quoque fauare Ariſtoteli dicuntur, quòd ſanè hoc pacto faciunt: Oua ſub lapide prona parte oblonga, albaque, deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur cùm fauificant: quò vero tempore fauos extruunt, ſi incoquantur & abſcindantur, oua intrò continere comperientur: quæ ſaliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminãt, vt inde decidere non poſſint: quod tam magno artificio cõſtruunt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur. hæc autem fauificatio verna eſſe ſolet.

B Cęterum Buccini cõcha vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedit. Strias in tergore quinas habet, vt Nerita, plæriſq; in gyrum tuberculis obtuſis breuibusq; obſeptas, multò quam in Purpura frequentioribus. ſed vbi in claniculam deſinunt, vnicus tantùm eam comitatur. interna parte inciſam oris rotunditatem habet, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerit, Purpurarum more, eodemque operculo contegitur, quo etiam turbinata omnia, ne in teſtas contracta ab externis offendantur. Color Buccini teſtæ intus lacteus, foris eſt fuluus: tantaq; magnitudine nonnunquam creſcit, vt ad Carteiam Purpuræ & Buccini Decacotyli, id eſt, decẽ cotylarum, capaces reperiantur.

C Cæterum Lunæ incremento pleniores ſunt: ęſtate verò gracileſcunt.

G Athenæus, Galenus, Dioſcorides, Oribaſius plura de Buccinis medicamenta conſcripſerunt, à quib, ſingula peti poſſunt.

COROLLARIVM.

Buccini hoc genus paruum eſt, ex Conchis noſtris depictum.

A Murex à Plinio vertitur aliquando pro Græco ceryce, aliâs buccinum pro eodem. Vide in Murice Elemento M. quæ Rondeletius obſeruauit. Buccinum Plinius (alicubi) pro ceryce ſeu murice dixit. cum enim ex ipſo Plinio duo ſint genera turbinatorũ continentium florem illum tingendis veſtibus expetitum, alterum ſcilicet buccinum, alterum purpura, (quæ alio nomine ex ipſo Plinio pelagia nuncupatur,) neceſſe eſt buccinum eſſe, qui ceryx, murex, & conchylium appellatur, Maſſarius. Muricum nomen generalius eſſe video quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Hermolaus. Conchylium aliqui apud Plinium pro buccino capiunt, & conchyliatam veſtem pro eo quod eſt buccino tinctam. Maſſario alia quædam ſpecies à buccino diuerſa videtur: licet quandoque in genere pro quauis concha à Plinio vſurpetur. Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à ſimilitudine ſoni dicunt, Feſtus. βύκκινον hodie à Græcis appellari audio. Strobili dicuntur cochleæ, & buccina marina, αἱ θαλάσσιοι κήρυκες, Suidas. Maſſilienſes purpuras, & Murices & Buccinos vocant Bios, Gillius. Et rurſus, Ligures Buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Maſſilienſes Bios cornetos, Græci quidam hac ætate Strophilidas.

B Purpuræ & Buccinæ tantæ ſunt in Indico mari, vt facilè congium capiãt, Ælianus. Buccinorum partes vide in Purpuris & Cochleis, quibus ſimiliter conſtant, teſte Ariſtotele. De buccini & conchylij operculo, leges in Conchylio ex Rondeletio. Speuſippus inter ſe ſimiles eſſe tradidit ceryces, purpuras, ſtrabelos & conchas. Buccinę teſtas habent ſcabras: turbinatæ vel in anfractum intortæ ſunt, caro eorum penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur, excepto capite. In buccinorum paruorum conchis aliquando cancellus reperitur, Ariſtot. Vidi & aliud buccini genus purpuræ ſimilius figura, & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs quæ picta dedimus: ſed tuberculis vndiquaque diſpoſitis deinceps rotundis ſcitè omnino eleganterque στιχηδὸν clauatum: nec in mucronem adeò exporrectum, ſed capite obtuſiore breuius. Ionia ſunt qui florem eſſe credant eum, quem purpuræ, vt Ariſtoteles ſcribit, habent, & buccina, medium inter papauerculum & ceruiculam, vt Athenæus teſtatur. Eſt autem papauerculum in buccino pars eius ima eſculentaque. quanquam omnis callus pinnę & conchylii interior papauer quoque dicitur. Ego in Dioſcoride non iconia, ſed cionia, hoc eſt verbum è verbo columellam lego: ita ſcriptum in exemplaribus aliquot inuenias, Hermolaus. Rondeletius in Cancelli hiſtoria legit ἰόνια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur, ex Dioſcor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt teſtas circumferre poſſint. Sed de hac parte plura etiam fortè in Purpuris afferemus. Dentale vulgò dictum à recentioribus medicis aliqui buccinum interpretantur, vt Antale purpuram. Nos de vtroque in Purpura dicemus.

Buccina in petris & arenis paſcuntur, Oppianus. Hyeme abeunte gignuntur, Ariſt. Non niſi petris adhærent, circaq́; ſcopulos leguntur, Plinius. quod hic de buccino dicitur, Ariſtoteles de † aporræde quarto de hiſtoria dicere videtur, quam Theodorus muricem conuertit. Verba Ariſtotelis hæc ſunt: Natices ſaxis adhæreſcunt more patellarum & aporrædum ſiue muricum, Fr Maſſarius. Diocles tradit ὁμαλεώτερα τῶν κογχίων εἶναι κόγχας, πορφύρας κήρυκας. (Sed hoc potius ad F. pertinere videtur.) Buccina Canis exortus dies circiter tricenos conduntur, ſic & purpuræ & pectines, Ariſtot. Idem buccinas teſtatis πορευτικοῖς, id eſt, greſſilibus adnumerat.

† aporrha de.

E Dercylus dicit buccinas commodas eſſe ad reddendum ſonum. Gillius. Buccini ad purpuram tingẽdam vſus, ad Purpuræ hiſtoriam differetur.

F Ex oſtreorum genere purpurę & buccina reliquis præferenda, Aëtius in cura colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Podagram pituitoſam præcedit ferè plurium ciborum & vitioſus ſuccos generantium vſus, vt aſtacorum, buccinorum, pectinum, &c. Alexander Trallianus. Tympanicis teſtacea vt aſtacum, vel buccina, vel pectines, rarò & modicè voluptatis gratia offerre conuenit, Idem. Et in cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facilè alterentur aut corrumpantur, & mordacibus acribusq́; humoribus reſiſtere poſſint, vt ſunt aſtaci, pectũculi, cerycia, id eſt buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioſo & acri influxu, ægrum veſci iubet alimentis mitibus, minimè mordacib., & incraſſantibus: inter alia κηρυκίοις. In purulentis ſi falſus humor eſt, pectines aut buccina, aut aſtacum dare non eſt alienum, Idem. Buccinorum carnes ori gratæ ſunt, & ſtomacho vtiles, ſed aluum non molliunt, Dioſcor. Ex teſtaceis, ſtomachicis maximè conueniunt buccina, purpuræ, &c. Archigenes apud Galenum. Pinnę (Πίνναι) vrinam cient, difficilè concoquuntur. & ſimiliter buccina: quorum colla (τράχηλοι) ſtomacho conueniunt, ſed difficulter concoquuntur, quamobrem iis qui ſtomacho infirmi ſunt conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum (αἱ μήκωνες λεγόμεναι πρὸς τοῖς πυθμέσι) tenera ſunt, & facilè corrumpuntur, (εὔφθαρτοι. Hiceſius tamen in κηρύκων τραχήλοις habet δύσφθαρτοι,) Diphilus. Buccinorum colla ſtomacho apta ſunt, & minùs quam mituli, chamæ aut pectines alunt. Conueniunt autem ſtomachum imbecillem habentibus, & non facilè cibum propellentibus deorſum (μὴ ῥᾳδίως ἀποδιωθοῦσι τὴν τροφὴν εἰς τὸ αὐτὸ τῆς κοιλίας:) forte μὴ ῥᾳδίως ἀποδιωθοῦσι τὴν τροφὴν εἰς τὸ κάτω τῆς κοιλίας:) neque enim facilè corrumpuntur. Nam quæ concoctu planè facilia ſunt, contraria ratione ſtomacho infirmo aduerſantur, vt quę, cum tenera ac ſolubilia ſint, leui occaſione corrumpantur. quamobrem papauera buccinorum ad ſtomachi infirmitatem idonea nõ ſunt, ventri autem imbecillo conferunt, Hiceſius. Alexis apud Athenęum inter cibos Venerem ſtimulantes, bullos, cochleas & buccina recenſet. Vide in Cochleis G. Remedia quæ infrà Muricibus attribuuntur, buccinis quoq́; conuenient. nã Plinius ceryces modo buccina, modò murices conuertit. Idem remedia plurima muricib. & buccinis vſtis communia facit. Vide infra in Muricis corollario G.

G Mituli cremati eundem Buccinis effectum prębent, Dioſcor. Pro buccinis oſtrea ſubſtituere licebit, Aegineta in Succedaneis. Contra dorycnium in cibo iuuant ſtrombi, pectines, buccina, Nicander. Kerycia conchylia in cibo contra cicutam dantur, Kiranides. Galenus inter abſtergentia quæ pilos attenuant, buccinorum aliorumue oſtreorum teſtas vſtas connumerat. Vt ne cui penis arrigi poſſit: Buccinum vſtum lotio bouis caſtrati extinguito: hoc in cibis aut potionibus vtitor: quod remanet in vaſe reponito, Galenus Euporiſton 2.25. Ad auris dolorem à calore, Viua buccina in oleo elixa illine. hoc enim naturalem quandã in ſe vim obtinet, Nicolaus Myrepſus. Ad oris tetros abſq́; vlcere odores: Ex oſtreis purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumq́; cubitum eunt aceto acerrimo colluũt. Galenus Euporiſt. 2.11. Ad parotides emplaſtra quædam molliora fiunt cerati forma, ex butyro vel œſypo conflata, oſtreis aut buccinis aut purpuris vſtis additis, Galenus de compoſit. med. ſec. locos. Ibidem Archigenes aduerſus idem malum buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confeſtim diſcutiantur. Ad chœrades diſcutiendas: Cerycia marina vre, & cũ melle cocta impone cataplaſmatis inſtar, Hippiatros quidam. Buccina, purpuræ & oſtrea vſta conueniunt indureſcentibus ac vetuſtis parotidum inflammationibus, Galenus de comp. med. ſec. loc. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum, alphosq́; diuturnos, mirabile: Buccina vſta & trita in oleo veteri ſufficiẽti ſubigito, & ad glutinis craſſitudinem reducito: raſo prius, & fricto, illinito, Nicolaus Myrepſus. Ad ephelidas & lenticulas: Purpuras aut buccina expiſcatus in ollulam coniice, & in furnum aſſanda mitte, deinde ex melle tritis vtere, Galenus Euporiſton 2.8. Medicamentis ad impetigines apud Aëtiũ miſcentur teſtę buccinorum vſtorum. Vulgus apud Germanos inferiores & Oceano vicinos contra tuſſim inanem pręſertim & puerorum, potum ſolitum è buccini vel cochleę marinę (*Rinkhorn* ipſi nominant) concha hauſtum prodeſſe putant.

H.a. Purpuram marinã quidam ceryca vocãt, Kiranides 1.16. ſed dicẽdum eſt potius ſpecies eſſe vnius generis proximi diuerſas. Κηρύκιον vox eſt diminutiua apud Kiranidẽ, Hippiatros, Trallianũ. Κῆρυξ ſcribitur cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ & huiuſmodi, tãquã vltima natura breuis ſit, & poſitione tãtũ extendatur. in obliquis tñ natura producit̃. Κήρυκές τε, μύες τε, καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλήν, Oppianus. Charmus Syracuſanus inter cæteras parœmias ſeu hemiſtichia q̃ de vnoquoq́; ferculo in prõptu habebat, de buccinis hoc vſurpabat, Χαίρετε κήρυκες Διὸς ἄγγελοι, ex Homero videlicet, q̃ de pręconib. in exercitu hæc verba ꝓtulit: à quib. ẽt conchę iſtæ marinę, pręconum ſuo cũ inflantur ſono fungentes vice, nomen ſumpſerũt. Aggregator interpretatur ceryces cancrorũ (lego concharum) eſſe ſpeciem, vel limaces marinas, quæ Venetiis dicantur Buouali. Κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος, υἱὸς πορφύρας, Archippus apud Athenęum. fuit .a. is Atheniẽſis veteris Comedię poëta Athenęo teſte, & ſæpe eius verſus ab Athenęo citãtur. & cum ſenarium iambicum verbis iam recitatis conſtitui appareat, non conueniet υἱὸς mutari in ὡς, quod Rõdeletio placuit. τρόφιμον ẽt non vt ipſe, quod nutriendi vim habeat, expoſuerim hoc loco: ſed pro eo quod nutritur & alitur: vt ſic Buccinum maris alumnũ, purpuræ filius, vti Cęlius Rhodiginus quoq́; cõuertit. qua ratione .a. filius purpurę dicatur, magnitudinisne, an alia quadam, alij indagent. Ciceros (nomẽ corruptum pro Ceryces) id eſt Buccini marini, Syluaticus. Buccinus ẽt à Petro Gillio maſc g. effertur alicubi. Buccinus minor Romanis, Delphinium, vt inter nomenclaturas apud Dioſcoridem legitur. Eſt

M &

Buccina inſtrumentum. & inſtrumentum buccina, quo ſignum in bellis, prælijs, aut aliâs datur. Equitib. imperauit vt ad tertiã buccinam præſto eſſent, Liuius. Signum buccina datur, Cicero. Vt ad ſonum buccinæ pecus ſepta repetere conſueſcat, Columella. Subulcus debet conſuefacere omnia vt faciant ad buccinam, Varro. Buccina autem dicta videtur à bucca qua inflatur, aut à ſimilitudine ſoni. Hinc verbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæſari. Triton fertur cum concham inuentam (Buccinam proximè vocarat) excauaſſet, & ſecum ad gigantes tuliſſet, & ibi ſonitum quendam inauditum per concham miſiſſet: hoſtes veritos ne qua eſſet immanis fera ab aduerſarijs adducta, cum eſſet ille mugitus, fugę ſe mandaſſe. Higinus. Apibus noctu quies in matutinum, donec vna excitet gemino aut triplici bombo, vt buccino aliquo, Plinius: niſi fortè legendum eſt, buccina aliqua. Buccinæ meminit Vegetius de re militari 3.5. & buccinatorum 2 7. Ceryces à noſtris verbum ex verbo buccina cõuerſi ſunt, quòd ceryx idem ſit quod præco. quanquam & à cera, quam muco ſimilem attritu mutuo ſaliuant, cognominari poſſe videntur, quod Græci κηρίαζειν dicunt, Hermolaus. Buccina oppidum eſt in Sicilia vt meminit Dionyſius: quo nomine etiam dicta eſt inſula Pontiani pontificis exilio & morte clara.

Archeſtratus circa nomen κηρύκων iocatur his verſibus apud Athenæum: Καὶ Ἐφέσω λήψῃ τοὺς χήμας ἐπιπονήσας. Ἴηγια καλχηδὼν (μέχει) τοὺς κήρυκας δ' ἐπιτεῖψαι Ο Ζεὺς, τούς τε θαλασσογενεῖς, καὶ τοὺς ἀγοραίους, Πλὴν ἑνὸς αὐθ᾽ οὕτω, κεῖνος δέ μοι ἐστὶν ἑταῖρος. Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κηρύκων feſtiuè luſit: Cum enim ciuitatem in qua erat plurimos κήρυκας (id eſt præcones) habere cognouiſſet, ſummis pedum digitis incedebat, metuere ſe inquiens, ne ſi pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter conchylii formam mucrones aliquos circa ſe habeat, Euſtathius

Buccini marini ſimilitudine eſt pomum balſaminę fruticis, Hermolaus.

b. Anchuſa eſt herba tingens τὰ ἀληθινὰ κήρια, Nic. Myrepſus, in D. litera cap. vltimo. lego ὡς τὰ ἀληθινὰ

c. κήρυκας, & verto, vt veri murices. κήρια pro κήρυκας.

Bvglossvs, id eſt Solea. Vide inter Paſſeres.

Bvridia vel Boridia. Vide ſupra in fine tractationis de Apuis diuerſis.

Bvrynchvs, Βούρυγχος, piſcis cetaceus, Varinus. idem fortaſſis qui Brincus.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA A C. LITERA INCIPIVNT.

Caecilia, vide Typhle vel Typhlinus.

Calabotes, Καλαβώτης, piſcis quidam & lacertus, Heſychius & Varinus. Eſt autem lacertus alius terreſtris, alius inter piſces, de quo ſcribetur infra.

Calama, Καλαμα, ὄψος ἰχθῦς, Heſychius.

Calandras piſces quoſdam vel aquatilia animãtia Chriſtophorus Columbus in Noui orbis Nauigatione nominat, quatuor prægrandibus calandris ſe donatum a piſcatoribus ſcribens, easq; in cibo ſuauiſſimas fuiſſe. Quærendum an ſint teſtudines, vt coniicio: quæ etiam in Italia alicubi Gallanæ dicuntur. Callarias, vide in Aſello.

Callibivs quidam piſcis, Καλλίβιος, à Diphilo Siphnio nominatur. Pelamys (inquit) multum alit & grauis eſt, ęgrè concoquitur, vrinam promouet. ſalſa verò (ταριχευθεῖσα) Callibio ſimiliter, bonam aluum facit & attenuat. Sed Rondeletius eo in loco pro callibio reponit cybio.

DE CALLICHTHYE.

A Callichthyn Bellonius facit illum piſcem qui Romanis atq; Neapolitanis Fietola appelletur, nullo ſatis efficaci argumento id approbans: nec alio, quàm quòd totus ſit pulcher, hoc eſt aureo atq; argenteo colore inſignis, quod tamen de callychthy veterum nemo prodidit. Eundem piſcem (aut alteram eius ſpeciem) Rondeletius Romæ Fiatolam vulgò nuncupari tradit, ab aliquibus Stromatea ob ſimilitudinem quandam: & nos poſt Stomatea de eo agemus. Callichthyn verò alium ab Anthia non facit: Anthias (inquit) dicitur & callichthys, id eſt Pulcher piſcis, & callionymus id eſt pulchri nominis. at vranoſcopus etiam Atheneo & Plinio teſte ſic (callionymus) cognominatus eſt. Sed Oppianus diſtinguit: cùm enim libr. 3. de piſcatione, Anthiæ capiendi morem deſcripſiſſet, ſubiungit, Τοῖον καὶ κάλλιχθυς ἔχει σθένος, ὧδε καὶ αὐτὴν Ὀρκυνῶν. Dici tamen poteſt callichthyn anthiæ ſpeciem eſſe, quoniam differentię eius quatuor aſſignantur. icem

Quare nos veterum de callichthy ſcripta, ſeorſim colligere operæ precium duximus. Sacrum pi plu- Homero nominatum alii anthiam, alii auratam, aut callichthyn, aut ellopẽ, &c. interpretantur, vt lib.5 rib. in Anthia annotatum à nobis eſt. κάλλιχθυς ἐπώνυμος ἱερὸς ἰχθῦς. Oppianus lib. 1. de piſc. Et rurſus ımal Qui ſpongias legunt, ſi callichthyn viderint, animantur. nulla enim bellua, nec aliud noxium an in mari illic reperitur, vbi hic piſcis fuerit: quamobrem & ſacrum cognominarunt, quod purum & in- noxium circa eum mare ſit. Idem Ariſtoteles de anthia tradit: & Atheneo anthias aliâs callichthys dicitur. Anthiam (inquit Dorion apud eundem) aliqui & callichthyn vocant, & callionymũ, & ellopem.

E Ariſtoteles callichthyn prodidit dentes habere ſerratos, & gregatim degere. Oppianus callichthyn

(E) cetaceis adnumerat piſcibus: & alibi thunno eſca eum gaudere ſcribit.

E Anthiam piſcem hamo captum, qui funi alligatus fuerit, quanta vi & contentione piſcatorum extrahi oporteat, in eius hiſtoria ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poeta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, aliiq; piſces cetacei, & talibus capiuntur brachiis. Ad glaucos capiendos eſcam præſcribit Tarentinus, cui & callichthyas admiſcet.

F Ἐφθὸς ὁ κάλλιχθυς: νῦν ἔμβαλε τὴν βαλανάγρην, Ἔλθῃ μὴ Πρωτεὺς Ἄγις ὁ τῶν λοπάδων. Γίνεθ' ὕδωρ καὶ πῦρ, καὶ ὃ βούλεται. ἀλλ' ἀπόκλειε. Ἥξει γὰρ τοιαῦτα μεταστραφθεὶς τυχὸν ὡς Ζεὺς Χρυσορόος, ἐπὶ τὴν δ' Ἀκρισίου λοπάδα, Hedylus in Epigrammate in Agidem obſophagum: quod & propter feſtiuitatem recitare volui, & quòd in ſummis deliciis hunc piſcem olim habitum inde appareat. Τῆκλαν καὶ κάλλιχθυν, ὑγρόμενον, ἄλλοτε δ' ὀρφόν, Numenius, Ἐν πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὅδε, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ κάλλιχθυς ἐκλάμπει. Clemens Stromatum 1. In recto ſingulari rectè videtur ſcribi κάλλιχθυς proparoxytonum, vt φίλιχθυς, χρύσοφρυς: non oxytonum, vt quidam: & in accuſandi caſu ſimiliter κάλλιχθυν, non vt Varinus alicubi habet (librariorum ſcilicet culpa) paroxytonum.

DE CALLIONYMO VEL VRANOSCOPO, RONDELETIVS.

Pictura hæc Venetiis facta eſt: ſatis bona, ſed minus elegans & accurata quam Rondeletii: quæ cirrhum etiam a medio inferioris maxillæ propendentem oſtendit.

QVI οὐρανοσκόπος à Græcis & καλλιώνυμος vocatur ab Athenæo etiam ἁγνὸς dicitur: quæ vox quanquam caſtum ſignificet, nihil tamen de huius piſcis caſtitate apud veteres authores legas. Veteri Latino nomine caret: quam ob cauſam Plinius Græcis ſemper vſus eſt. Galeni interpres cœli ſpeculatorē appellauit. Gaza pulchrum piſcem perinde ac ſi καλλίχθυν, non καλλιώνυμον, legiſſet. Atqui tum ob fuſcū colorem, tum ob capitis, totiusque corporis ſpeciem, fœdus eſt aſpectu. Et καλλιώνυμος, id eſt pulchri nominis piſcis nominatur, ob οὐρανοσκόπου appellationem, quæ pulcherrima eſt, & homine quàm piſce dignior. Hominis enim proprium eſt ſurſum aſpicere, id eſt mente naturam rerum & cœlum contēplari: fragilia & caduca, quæq; falſò in bonis à vulgo habentur deſpicere, atq; infra ſe poſita arbitrari. Quēadmodum verò ab ab antiquis pulchro honeſtoque nomine donatus eſt hic piſcis, ita à Maſſilienſibus turpi pudendoq;, quod honeſtę matronę præ pudore nominare vix audeant. Vocant enim ab his tapecon, quòd peſſi inſtar conformatus eſſe videatur: & raſpecon, quòd caput ob aſperitatem ad ſcalpenda muliebria pudenda accommodari poſſit. Ab Italis boca in capo, à noſtris rat appellatur. Oppianus † ἡμεροκοίτην nominat, quòd interdiu in arena dormiat, noctu vigilet prędæ quęrendæ cauſa, vnde & νυκτερὶς vocatus eſt. Ex quibus liquet non de phoca, vt opinatur Eraſmus, etiamſi noctu in terram exeat ſomni capiendi cauſa, ſed de vranoſcopo potiùs intelligendum eſſe Suidæ locum, quo ſcribit: Ἡμερόκοιτος, ἰχθῦς τις, καὶ ὁ κλέπτης. id eſt, Hemerocœtus piſcis eſt quidam, & fur. Fures enim quòd interdiu dormiant, noctu vigilent, ἡμερόκοιτοι aptè nūcupātur, ēt Heſiodi teſtimonio. Μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.

A

Lib. 4. ἁλιευτικῶν.
* ἡμερόκοιτον

Vranoſcopus piſcis eſt marinus, litoralis, pedali magnitudine, ſine ſquamis. Capite magno, oſſeo, aſpero, ranæ piſcatricis capiti quodammodo ſimili. Os longè ſecus quàm reliqui piſces ſitum habet, nimirum ſupra caput, magnum & patēs, cuius operculum eſt maxilla inferior, ſurſum valde attracta. Lingua breuis ſed lata, oris internas partes ita occupat, vt eas, niſi linguam digitò valde comprimas & ſummoueas, videre non poſſis. Ex ea parte quæ inter linguam eſt, & maxillam inferiorem, oritur membrana in principio latiuſcula, ſenſim in carnoſam rotundamq; apophyſin deſinens, extra os propendens, qua piſciculos alliceat, allectos deuoret. Eandem cùm vult retrahit & exerit, veluti ſerpens, linguam. Oculi ſupra caput ſiti rectà cęlum intuentur, vnde οὐρανοσκόπου nomen optimo iure datum. Nam dracunculus rana piſcatrix, raia, paſtinaca, rhombus, paſſeres, bugloſſi, ſepia, polypus, oculos habent ſupra caput: ſed pupillæ ad latera ſpectant, non ſurſum ad cęlum. Oſſa capitis, caudam verſus in aculeos deſinunt tenui membrana opertos. Ab oſſibus branchias integentibus itidem duo alii aculei ad caudam ſpectant membrana tecti, dempto extremo mucrone. Branchias quaternas habet, iuxta quarum ſciſſuram pinnæ duæ magnæ & robuſtę, & varię exoriuntur. Subſunt in parte ſupina alię duæ minores, albæ, maxillę inferiori propinquæ. Has pinnas ſequitur os, veluti ſternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorſo duæ ſunt, quarum prior capiti propior parua eſt & nigra, vt in araneo. Poſterior ad caudam vſq; porrigitur, dorſo concolor. Cauda in pinnam latam deſinit, pauonis caudæ dum piſcis viuit æmulam, fimbrię purpuraſcunt. Dorſum fuſco colore eſt, venter candido: qui colores, dum viuit, manifeſti ſunt, alioqui vnà cum vita pereunt. A capite lineę duæ ex ſquamulis conſtantes ad caudam protenduntur, reliquo corpore cute dura intecto, quęq; facilè excoriari poſſit. Ventriculus firmiſſimis tunicis conſtat, è cuius ore appendices octo dependent. Hepar candidum eſt, à cuius exteriore parte fellis veſica pendet, admodum magna, ſi corporis magnitudinem ſpectes, felle valde diſtenta. Fellis ſubſtantia, oleum colore & conſiſtentia refert. Vulua multùm infra poſita eſt, bifida.

B
B
F

Carne eſt alba, dura, non multum à carne ranę piſcatricis differente, grauiſq; odoris, de qua ſic Athenęus: Οὐρανοσκόπος δὲ † καὶ ὁ ἁγνὸς καλλίχθυς, ἢ καὶ καλλιώνυμος, βαρύς. In arena & cœno latet, vt piſcibus inſidietur. Cùm igitur carne, cœnoſaq; aqua veſcatur, grauem viroſiq; ſaporis eſſe neceſſe eſt.

Lib. 8.
† forte ὁ καὶ.
(C)

Vranoſcopus in venādo eodem aſtu, quo rana piſcatrix vtitur. cùm enim luto ſe immerſerit, caput paululùm exerens, membranam ſiue apophyſin ex ore demittit, ad quam piſciculi tanquam ad vermem adnatant: qua præmorſa admonitus vranoſcopus, ſtatim retrahit, & cum ea piſciculum. Nos primi particulam iſtam in hoc piſce deprehendimus, quoque aſtu piſciculos venetur, obſeruauimus. nulla enim prorſus, quod ſciam, huius mētio ſit apud vllum aut veterem, aut recentē, Græcū Latinúmue ſcriptorē.

D
B

Vranoſcopi meminit Galenus his verbis: Exiſtimare, inquit, ob id hominem rectè ſtare, vt cælum promptè ſuſpiciat, (*& dicere poſſit* ἄντην γῶν πρὸς ὄλυμπον ἀποστρέπτοισι προσώποις) hominum eſt qui nunquam vranoſcopum viderunt, qui etiam inuitus cælum ſemper aſpicit.

Lib. 3. de vſu part. cap. 3.
A. (& G.)

Porrò eundem eſſe piſcem qui vranoſcopus & callionymus vocatur, confirmant Athenæus, Plinius, reliquiq; veteres autores. Athenęi locus iam citatus eſt. Plinius: Callionymus ſiue vranoſcopus. Et alibi: Cal-

Vranoſcopum & Callionymum eundem eſſe.

M 2

Lib.32.cap.11 bi: Callionymi fel cicatrices ſanat, & carnes oculorum ſuperuacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſius, vt exiſtimauit Menander quoque in comœdijs. Idem piſcis & vranoſcopus vocatur, ab oculo quem in capite habet. Dioſcorides de felle loquens. Eſt vis omnium acris & excalfaciens, intenſis tamen & remiſſis viribus differunt. Siquidem præſtantius in effectu eſſe videtur fel marini ſcorpionis, & piſcis qui callionymus appellatur.

Lib.32. cap.7. Lib.2 cap 96. Lib.10.de facult.ſim. med. cap.de felle.

Idem ferè Galenus: Animalium quorundam ſingulariter bilis à medicis laudatur, tanquam aciem exacuat oculorum, & ſuffuſionum initia digerat: veluti piſcis quem vocant callionymum, hyænæ, & ſcorpii. Ex his omnibus conſtat nos verum vranoſcopum exhibuiſſe. Nec obſtat quod Plinius, vt ante citauimus, ſcripſit vranoſcopum dici ab oculo quem habet in capite, quaſi vnicum oculum habeat. Iam enim demonſtratum eſt, nulli animali plures pauciores ue oculos duobus eſſe. Quare enallage numeri vſus Plinius, oculum pro oculis poſuit: quemadmodum Dioſcorides cùm draconem marinum ad ictus ſpinæ ſuæ valere dixit, cùm ſpinarum dixiſſe oportuiſſet.

Lib.3 ca.2.

Eundem & Hemerocœton dici.

Poſtremò eundem eſſe vranoſcopum ſiue callionymum, & hemerocœten Oppiani, perſpicuè declarat & veluti ob oculos ponit eius pictura: Quam ſic conuerti.

Lib.2 ἁλιευτικῶν, *στόμα λάβρον

Stultitia inſignem memorabimus hemerocœten,
Segnitieq; omnes ſuperantem, quos creat æquor.
Scilicet huic ſita ſunt in vertice lumina, ſurſum
Conuerſa, immodiceque, hæc inter, † hiantia cernes
Ora. dies totos fulua proſtratus arena
Dormit: noctu autem vigilat, ſolusque vagatur:
Nycterida hinc etiam appellant.

C His ſubiungit adeò voracem eſſe piſcem, vt ciborum copia nimis diſtento ventre diſrumpatur atque emoriatur: quo triſti exitu homines à luxu crapulaq; deterret, & ad temperantiam adhortatur.

DE EODEM BELLONIVS.

A Vulgaris eſt Callionymus piſcis, Ariſtoteli inter litores adſcriptus, multis nominibus pro variis nationibus appellatus. Romani Miſſorem vocant. Genuenſes Vn Prete vel Preue, Veneti Bec in cauo: Maſſilienſes Raſcaſſa bianca, quaſi album Scorpionem dicerent. aliud vulgus voce obſcœna Tapecon nominat. Aliis etiam Reſponſadoux dicitur. Oppianus Hemerocœtam vocauit.

C Adeò viuax eſt piſcis, vt ſi hunc internis omnibus priuaueris, nihilominus moueatur.

B Pinnas molles atq; obtuſas habet, translucidas duas in tergore: quarum ea, quæ capiti vicina eſt, veſpertilionis alæ ſimilis eſſe videtur. Eſt enim nigra velut in Scorpione mario & Dracone. Pinnam caudę latam habet, ceruicem quaſi compreſſam, in cuius ſuperficie parui oculi poſiti ſunt, atq; interſtitium, id quod eſt inter oculos, concauum apparet. Nec alium reperias quem magis Silonem iudices. Siquidem is non, vt alii piſces, os antè gerit, ſed valdè ſupra caput habet, vnde Veneti ſupradictum nomen ei indiderunt. Inferiorē maxillam ita ſurſum retractam habet, vt inter oculos iuncta eſſe appareat. Oris hiatus cum id expandit, tam grandis eſt, vt velut in ipſa ceruice infarctum tubulū habere videatur. Ambæ ſpinæ exteriores branchię, vtrinq; ad caudā ſpectantes, aculeo in extremis pręmunitę inueniuntur. Squamis caret: Cinereus totus in tergore conſpicitur, ſupinus verò cādicat. Brāchias vtrinq; quaternas habet. Cor pericardio incluſum, erui magnitudine. Voraciſſimus eſt: quapropter ſtomacho eſt ampliſſimo, villis omnis generis prædito ac bene cōfirmato. Hepate verò pallido, ſtomacho incumbenti, cuius pars maior ſiniſtrum occupat latus. Veſicula fellis, in formam lachrymæ rotūda ſub dextro hepatis lobo cōſpicitur, nuci auellanæ magnitudine: humoremq; continet oleoſum, ad ocularia medicamēta accōmodatum. Porrò lienem habet lētis magnitudine, planum & orbicularem, rubrum, ſtomachi parti ſiniſtræ incumbētem: Apophyſes multas in pyloro, inteſtina nodis interſepta, quæ propriis nominib. diſtingui poſſunt, ter tantum circunflexa, antequā ad rectum perueniāt. Firmum habet œſophagum, vt etiam piſciculos ariſtis tergoris bene munitos deuoret: cuiuſmodi ſunt parui Scorpiones ac Dracones: proinde ieiunus piſcis contrahitur, ſatur dilatatur. Vuluam bicornem habet ouis plerunq; refertam: ſecundum ſpinamvſq; ad ſeptum protenſam: Carnem, qualis eſt Draconis marini.

Interiora.

A Etſi autem Romani Miſſorem vocent hunc piſcem: Miſſoris tamen uoce ad eum piſciculum etiam pertinet, quem nos Chabotum, Itali Botulum vocant: is enim Callionymo quodammodo reſpondet. Cęterùm Gallica huius appellatio alteri etiam conuenit, quem nonnulli Haloſurion vocauerunt: de quo in Genitali marino, ſuo loco diſſeremus.

COROLLARIVM.

A Vranoſcopum eſſe piſcem, cuius effigiem dedimus, inter eruditos omnes conuenit: & ante annos aliquot Aloiſius Mundella medicus excellens ſimilem eiuſdem piſcis iconem ad me miſit. Hiceſius diuerſum piſcem anthiam ab aliquibus καλλιώνυμον vocari ſcribit, quod nomen etiam vranoſcopo tribuitur, ſiue à pulchritudine nominis vranoſcopi, vt Rondeletio videtur: ſiue ab aliqua ſimilitudine pudendorum. nam & tapecon à Maſſilienſibus nuncupatur (vt Rondeletius ſcribit) quod peſſi inſtar conformatus eſſe videatur. Callionymus autem (Heſychio & Varino teſtibus) tum pro piſce, tum metaphoricè pro vtriuſq; ſexus genitali accipitur. Sacrum piſcem aliqui callionymum interpretantur, non vranoſcopum, ſed anthiam intelligentes. Vide ſupra in Anthia. Οὐρανοσκόπος ἢ, ὁ ἄγνος καλλεμῦθος, ἢ καὶ καλλιώνυμος, βασεῖς, Diphilus. Rondeletius legit βασεὺς in ſingulari numero: & tria hæc nomina de piſce vno accipit. quod ſi recte fecit, non ſolum βασεὺς in ſingulari legendum fuerit, ſed etiam verba ἢ ὁ ἄγνος tranſponenda vt legatur, ὁ ἄγνος. Alius à callionymo videtur galeonymus piſcis: vide in Corollario primo de Aſellis. Pſammodytes, ψαμμοδύτης, piſcis eſt, qui & Callionymus dicitur, Heſychius & Varinus. Arenarium dixeris, quod in arena ſe occultet. Αἰεὶ δ' ἐν ψαμάθοισι πανημέριος τετανυσμένος εὕδει Oppianus. Anodorcas, Ἀνωδόρκας, βρίγχος ὁ ἰχθὺς ὑπὸ Θηβαίων Heſychius & Varinus. idem, vt coniicio, qui Vranoſcopus. Ammodytes quidem inter ſerpentes eſt. Piſcem Arabib. dictum Sabot aliqui callionymum Græcorum interpretantur. Vtitur eius felle Raſis libro 9. de morbis curandis, ca.27. ad oculorū ſuffuſionem. Alſabut eſt piſcis notus in Perſia, Andreas Bellunenſis. Et rurſus, Sabot vel Sabut eſt piſcis qui reperitur in flumine dicto Fora apud Perſiam. Sabot nomen piſcis, & eſt Spinula Syluaticus. Spinula quidem Scorpius eſt. Catrion, id eſt, habens oculum in capite, Syluaticus. apparet autem nomen à callionymo deprauatum.

Callionymi duo diuerſi.

Galeonymus.

Pſammodytes.

Anodorcas.

Sabot.

Lucerna.

Italicè

Italicè hic piſcis vulgò nominatur Bocca in ca, vel Lucerna de petre, vt audio. Alius eſt qui ſimpliciter Lucerna vocatur. Germanicum confingi nomen licebit *ein Pfaff*, id eſt presbyter vel ſacerdos. nam & Genuenſes preue vel prete vocant: ab eo nimirum quòd cœlum ſuſpiciat, vt ſolent qui preces ad Deũ fundunt, quod ſacerdotum præcipuè officium eſt. Vel, *ein Himmelgueger*, hoc eſt cęli ſpectator. Vel periphraſticè *ein Meergroppen art*. nam & Romani eodem nomine, quo gobiũ fl. capitatũ nuncupant, vt ſcribit Bellon. & eruditi quidã hũc piſcem bléno cognatum iudicãt. eſt autem blennus quoq; gobio fl. perſimilis. *Lucerna.*

Callionymo Ariſtoteles ait in dextra iecoris fibra fel ſitum eſſe, pro portione corporis maxime omnium copioſum: Iecur autem ad læuum latus collocatum eſſe. Cui quidem rei teſtimonio eſt Menander in Meſſenia: Facio (inquit) te habere fel Callionymo copioſius. Anaxippus item in Epidicazomeno: Me ſi moueas & ſicut Callionymi feruere efficias omne fel. Sunt qui eum dicant eſculentum, alii pleriq; negãt. Poëtę quidem vbi conuiuia & epulas deſcribunt, non facilè eius meminerunt, cum alioqui pleroſque quorum vſus eſt, ſuis verſibus nominarint, Aelianus. B (F)

Hamerocœta inſigni ad tuitionem ſui eſt temeritate, & ſingulari ſegnicie: tum verò ſuam inſaturabilem rabiem nunquam explere poteſt: imò vſq; eò procedit huius inexhauſta cibi helluatio, quoad cibo onuſtus, in terram ſe abiecerit, & quiſpiam alius piſcis hũc humi ſtratum occiderit. Eum autem eſſe inſatiabili abdomine hoc ipſum declarat: Nam ſi edendum cibum huic capto obieceris, ſuam ſatietatem tandiu ſuperare conatur, dum cibus exaggeratus ad ipſum os redundat, Gillius ex Oppiano.

Delicatiſſimi hunc piſcem guſtus eſſe audio. Hippocrates in libro de internis affectionib. aliquoties victus rationem præſcribens callionymum concedit, vel eo vti præcipit. Qui pituita alba laborat (inquit) ex piſcib. veſcatur ſcorpio, aut dracone, aut cuculo, aut callionymo, aut gobio, aut aliis piſcibus qui ſimilem facultatem habent. Et rurſus, Qui ægrotat morbo craſſo à pituita putrefacta, obſonium habeat ex piſcibus ſcorpium, aut callionymum, aut cuculum. In morbo ſplenis, Dentur (inquit) piſces ſcorpius, draco, cuculus, gobio, callionymus. hos coctos & frigidos dato. Et alibi, A pituita maximè in aquam inter cutem tranſitus fit, &c. in hac qui curabilis eſt, ex piſcibus vtatur gobio, dracone, callionymo, cuculo, ſcorpio: & aliis huiuſmodi, omnibus coctis non recentibus, & frigidis. hi enim ſicciſſimi ſunt, & in iuſculum ne intingat, & inſulſi ſint piſces. F

Callionymi felle quidam putant Thobię oculos curatos fuiſſe. Ad oculos ſuffuſos prima ferè omniũ compoſitionum eſt, quæ ex fœniculi ſucco & hyænæ felle, ac melle Attico conſtat. quidam verò etiam caprinum fel addiderunt. Verùm poſtea alius aliud fel ammiſcuit, galli, aut viperę, aut teſtudinis marinæ, aut callionymi. nunc verò in precio eſt pharmacum ex felle ſcarorum, Galenus de compoſit. ſec. loc. lib. 4. Ad auditus grauitatem ſenecta anguium cum felle bubulo aut caprino, aut teſtudinis mar. aut callionymi diluta vtitor, Apollonius libro 3. eiuſdem operis Galeni. Auribus vtiliſſimum callionymi fel cum roſaceo infuſum, Plinius. G

Auctor eſt Galenus, hominem cum ſit erectæ ſtaturæ, ſic promptùs & commodiùs multò manuum vti miniſterio. Quod verò de cœli ſuſpectione à quibuſdam affertur, multo excipit riſu Galenus idem: quãdo procerioris colli auitia longè id facilius valeant implere. Eſſe quoq; piſcem ait ab re cœli inſpectorem nuncupatum, quòd vel inuitus ſuſpiciat perpetuò. Addit, qui iſta tradant, non videri Platonem intellexiſſe, à quo proditum ſit, ſuſpectari à nobis, non vbi quis caput reclinet oſcitans, ſed cum mente cœleſtium corporum, cœlitumq; naturam attingat, Cęlius. H.b.

Callos ex Ariſtotele Gaza modo pro Holothuriis, modo pro Tethyis reddidit.

Calvaria piſcis in Phagiticis Ennii nominatur, citante Apuleio in Apologia 1. hoc verſu, Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Carne. ego potiùs legerim, Corcyræ polypus, caluaria pinguis Acarne. eſt. n. A carne Plinio Magãſiæ oppidũ. quãq; & Carne Phœnicię oppidũ eſt Plinio & Stephano. Dicit ãtẽ Ennius quibus in locis qui piſces ſint præſtantiores. Quærendum an idem ſit orchis vel potius orbis à Plinio nominatus piſcis: qui ſuo globo, & dentibus ſimilibus hominum, caluariam ferè humanam refert. Græci nullum hoc nomine piſcem habent integrum, ſed cranium partem, quorundam, vt ſynodontis Antiphanes, inter delicias numerant. *Orbis.*

Camasenes, Καμασῆνες, ab Empedocle piſces omnes vocantur, Euſtathius, & Athenęus, qui hoc etiam Empedoclis carmen recitat: Πῶς καὶ δένδρεα μακρὰ, καὶ εἰνάλιοι καμασῆνες. Καμασῖνες (per iôta) ἰχθύες, Heſychius & Varinus. Legimus & Κεμασῖνας (primam per epſilon) apud coſdem pro piſcibus, perperam vt iudico. Cammarvs, vide in Squilla.

DE CANCRO FLVVIATILI RONDELETIVS.

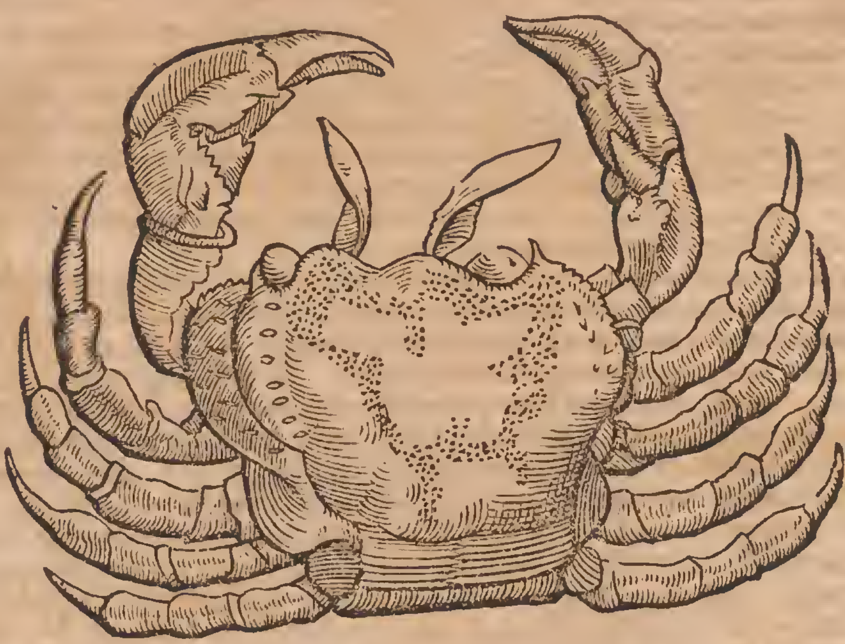
A

CAncro fluuiatili carent Galli & Germani. Quamobrem non ſine errore Aſtacos fluuiatiles in Cancrorum vicem vſurpant, in ijs etiam remediis, in quibus veteres Cancros fluuiatiles ſummopere commendarunt. Reperitur frequens in Gręcia, Creta, Sicilia, Italia, Hetruria. Reperitur & in Nilo, Aeliano teſte. Ego in Italia accuratè pingendum, & ad veriſſimam effigiem exprimendum curaui, quòd viderem à quibuſdam † picturam eius à vera alienam fuiſſe repræſentatam. Dicitur à Græcis καρκίνος ποτάμιος, ab Italis Grancio & Granzo. ** Bellonium notat.*

Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore læuioreq;: corpore minùs rotundo, brachijs primis craſſioribus & longioribus pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet. Cauda corpori applicata diſcernuntur mares à fœminis. ea enim in fœminis latior eſt ad ſcuti formam, ad oua tutiùs contegenda, in mare eſt anguſtior. Carne ſunt dulci. B

Cancri fluuiatiles cruſtam tempore (*quo tempore cruſtam*) exuũt, tunc molliores ſunt, & ſummi Pontificis cardinaliumq; menſis maximè expetuntur. A quibuſdam in lacte ſuffocantur, quo dulciores & meliores fiant. Degunt in riuulis & latent in luto, vnde ligonibus effoſſa ſcrobe capiuntur. Qui eos vendũt funiculo alligatos & à ſeſe ſeiunctos ſeruant. Etenim ſi ſe contingant, pedes mutuò ſibi arrodunt & vorant, quod verum eſſe ipſe ſum expertus. Cùm enim ducentos Romæ emiſſem, domiq; in aquam vt ſeſe reficerent conieciſſem, ita inter ſeſe conflictati ſunt, vt plures quinquaginta mutilatos repererim. eò tandem deuentum eſt, vt omnibus necatis vnicus ſuperſtes fuerit, quem adhuc exſiccatum ſeruo. Cancri flu-

cri fluuiatiles ſatis nutriunt, & corpora humectant. Quare Auicenna in febrib. hecticis cum aqua hordei valde probat, quod nihil ſalſi habeant, humidioresq; ſint marinis.

G Permulta alia de iiſdem traduntur à Dioſcoride, Nicandro, Plinio: quę ſuperuacaneum fuerit hîc deſcribere. Solius Galeni ſententiam exponam, quo maiorem authoritatem habeat oratio de Cancri fluuiatilis mira & occulta facultate. Fluuiatilium Cancrorum, inquit, cinis deſiccat, & proprietate totius ſubſtantiæ mirè demorſis à cane rabido auxiliatur, vel ſolus, vel cum thuris parte vna, gentianæ quinq; Cancrorum decem. Vel eo cinere vtendum quemadmodum parabat Aeſchrion longo vſu peritiſſimus: qui viuos Cancros in æneam patinam iniectos tandiu vrebat quoad in cinerem redigerentur, vt facilimè in puluerem tenuarentur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A(B) Cancros fluuiatiles in Creta plurimos vidimus circa Colocaſias, & in Atho Macedoniæ monte, atq; adeò in Ciliciæ riuulis qui non longe ab Iſſo defluunt. In Gallia nullos vnquam conſpexi. Crudi comedi poſſunt. Numeroſi circa Romam, ligonibus effoſſa ſcrobe, vel etiam trubla capiuntur: ac dieb. quib. (C) carni interdictum eſt, baioco (qui noſter dimidius eſt aſſis) ditioribus diſtenduntur, filo appenſi ac traiecti (vnde Romani Filſas vocant) ne duris forcipibus alter alterius tibias amputet, ac mutuis vulneribus ſe conficiant. Amphibios eſſe conſtat: longiùs enim ab aqua ſecedunt: integram tamen hebdomadã, atq; interdum menſem extra aquam degunt. Cęterùm vterque Cancer tam marinus quàm fluuiatilis eodem cognomento Romæ appellatur Grancio vel Granzo.

B Vterque, craſſitudinem oui gallinacei rarò excedit. Fluuiatiles duriore teſta, rotundioreq; & craſſiore conteguntur, vividioresq; ac delicatiores ſunt quàm marini: Præterea tibiis aſperioribus, & brachiis fortioribus ac rugoſioribus pręditi ſunt. Ambobus forcipes ſunt multùm crenati: ſed marino frons non vſq;quaq; rotundatur: atque in gyrum crenas habet, quibus fluuiatilis caret. Marinus præterea liuidum Loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex rufo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini læues ſunt, & longiores tibias habent. Ambo in obliquum feruntur, cruſta fragili incluſi, oculisq; ſunt rigentibus. Fluuiatiles præterea in ſexu differentiam habent. Nam fœminę operculum reflexum ſubtus ferunt latiuſculum, ſub quo oua per ęſtatem excludunt: maribus contrà anguſtum eſt. Hoc autem vnũ generale eſt in Cancrario & Locuſtario genere, vt dextrum brachium ſit illis ſiniſtro fortius ac crenatius.

F Edules omni tempore anni ſunt fluuiatiles Cancri, ſed ęſtate longè meliores, poſteaquam durum corticem exuerint. Luna item plena vberiores, ſilente flaccidi ſunt.

D Proinde Caſtorem Dioſcorides Cancris ſe explere tradit: ſed id de fluuialibus intelligi oportere nemini dubium eſt. Etenim Caſtor in ripis fluminum verſari magis eſt conſuetus.

G Simeon Sethus, rectè admodum fluuiatiles Paguros vocat, quos pulmonibus vlceratis mederi, ſed veſicæ nocere ſcribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc eſt, hecticis, & lenta febre laborantibus: hos enim humidum, lęue, ac modicè refrigerans alimentum ſuggerere affirmat: pręſertim (ait Galenus) ſi in aqua prius decocti magna ex parte ſalſuginem innatam exuerint.

COROLLARIVM.

A Sarthan vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna cancer fluuiatilis (vt Plinius: vel fluuialis, vt Palladius, Marcellus empiricus & alii) nominatur: à medico Elluchaſem, vrbien. Germanirè dici poteſt *ein Krab, Krabbe, Süſſwaſſerkrabbs*. nam Angli cancrum marinum propriè dictum vocant *Crabbe*, quem nos differentiæ cauſa vocabimus *ein Meerkrabbe*: Aſtacos verò *krebs*: & ex iis marinos *Meerkrebs*, cæteros *Süſſwaſſer krebs*. Pagurum fl. pro cancro fl legimus apud Galenum Euporiſton 3.

D Tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id ſcorpiones à proximo omnes, Plinius. Vide plura in G. inter remedia ex Cancro fl. intrinſecus contra venena.

venena Nilum in agros redundaturum præſentientes cancri & crocodoli, altiùs in loca flumini inacceſſa transferunt oua ſua, Aelianus 5.52.

E Cancri (fluuiatiles) aquis commodi fuerint. nam & venas aperiunt, & hirudines perdunt, Paxamus in Geopon. 2.4. Aduerſus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant, Plinius. Contra erucas aliqui fluuiales cancros pluribus locis intra hortum clauis figunt, Palladius. Et rurſus Democritus aſſerit neque arboribus, neque ſatis quibusſlibet noceri poſſe à quibuſcunque beſtijs, ſi fluuiales cancros plurimos, vel marinos, quos Græci πάγουρος nominant; non minùs quàm decem fictili vaſculo in aqua miſſos tegas, & ſub dio ſtatuas, vt decem (aliâs octo) diebus Sole vaporentur. Poſtea quæcunque illæſa volueris eſſe, ea aqua perfundas: & octonis diebus peractis hoc repetas, donec ſolidè quæ optaueris adoleſcant. admirabere, Palladius lib. 1. & Democritus in Geoponicis libro 10. & quinto etiam ſimiliter. Pes cancri ſi ſuſpendatur ad radicem arboris fructiferæ, cuius fructus decidunt abſque vento, non decident ampliùs, Raſis.

F Cancer fl. eſt difficilis concoctu, plurimum alit. emendat ipſum decoctio cum mes, (genus eſt quoddam leguminis, fabis vel piſis natura cognatum.) marinus quidem eſt ſubtilior, Auicenna. Cum tranſiremus per montem Athon, inuenimus riuum quendam cancris adeò abundantem, vt vel mille ſtatim capi potuiſſent. erant autem aſtacis fluuialibus diſſimiles. eos ab itineris duce perſuaſus cum crudos ederem, nihil vnquam ſuauius aut delicatius guſtaſſe mihi viſus ſum, ſiue illi verè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries aut nouitas cibi in cauſa fuerint. Hos cancros cum aſtacis fluuialibus diſſimiles viderem, è mari in riuum illum aſcendiſſe ſuſpicabar: ſed mons tam arduus & inacceſſibilis erat, vt illud fieri non potuiſſe appareret: & ſpecies ipſa à marinis diſcrepabat, Bellonius. Qui leporem marinum hauſerũt, cum piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiales cancros libenter edunt, Dioſcor.

G Cancri marini poſſunt eadem quæ fluuiatiles: verùm inefficaciùs omnia præſtant, Dioſcor. Et Plinius cum remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet Minùs (inquit) in omnibus his marini proſunt, vt Thraſyllus autor eſt.

Contra venena varia. Cancri fluuiales cocti aut aſſati comeſti, contra venena quęlibet auxiliantur, Aëtius. Cancros fl. contritos crudos è lacte potandos dato, ac omniũ reptiliũ ictibus medeberis, Idem. Triti potique ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, cõtra venena omnia proſunt, priuatim cõtra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino: vel, ſi non ſit, caprino, vel quocunque. addi & vinũ oportet Plinius. Et rurſus, Nihil ęquè aduerſari ſerpentibus quàm cancros: ſueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi: cũ Sol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes, Thraſyllus author eſt. Sues non ęgrotabunt, ſi nouem cancros fluuiales eis comedendos porrexeris, Didymus. Ceruus à ſerpentibus morſus, cancros fluuiatiles quærit, Oppianus. Plura de cancrorum eſu aduerſus venena in ceruo & in homine, leges in Ceruo. Nicander in Theriacis cancrum fl. in lacte tritum, cum nardi drachma miſcet contra morſus ſerpentium: & circa finem eiuſdem poematis, inter cætera compoſiti cuiuſdam medicamenti contra omnes venenatos ictus ac morſus eundem requirit. Cancri fl. aut marini ad viperæ morſum bibuntur è vino per ſe: vel cum ſtaphiſagria & ſole & polio, Aegineta. Cum lacte triti & potati, & plagæ adhibiti, morſis à vipera auxiliantur, Aëtius 13.21. E rurſus ibidem ad idem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegin.) & adiecta iride (Aegineta nõ habet irin) & calaminthe, rurſus ſufficienter terito: idemque rurſus, modico adiecto ſale, facito: & paſtillos informato, quibus in vmbra exiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut vino: in cataplaſmata verò cum lacte diſſoluito. Aegineta 5.13. hoc remedium Archigeni authori adſcribit. Quòd ſi fluuiatiles (inquit) cancros nõ habueris, marinis vtere. Morſi a cane rab. in cibo proſunt cancri, cammari, echini recentes cum vino mulſo, Rufus. Cancri fl. expreſſi ſuccum cum lacte (aliâs aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangijs morſos confeſtim liberare produnt, Dioſcor. Cerui percuſſi à phalangio, quod eſt aranei genus, aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur, Plinius. Triti crudi, potique ex aſinino lacte, auxiliantur contra ſerpentium phalangiorumque morſus, atque ſcorpionum ictus, Dioſcor. Cancer fl. aut mar. ſi potetur cum lacte aſinæ, confert contra morſum aranearum citrinarum peſſimarum) id eſt phalangiorum) & ſcorpionum, Raſis. Medetur morſui ſcorpionum & rutelæ, emplaſtri modo impoſitus aut in cibo ſumptus, Auicenna. Contritum crudum è lacte propina contra omnium reptilium ictus, ſed præcipuè ſcorpionis, Aëtius. Triti potique ex aqua recentes, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte proſunt, &c. vt ſuprà ex Plinio retuli. Necant ſcorpiones triti cum ocimo admoti, Plinius & Dioſc. item Raſis qui ocimum albederogi vocat: & Auicenna, qui bedarungi. Vide ſupra in D. Eadem vis cõtra venenatorum omnium morſus, priuatim ſcytalen & angues, & contra leporem mar. ac ranam rubetam. Decem verò cancris cum ocimi manipulo adalligatis, omnes qui ibi ſint ſcorpiones ad eum locum coituros dicũt: & cum ocimo ipſos cinerémue eorum percuſſis imponunt, Plinius. Decocti & cũ iure eſitati ijs proſunt, qui leporem mar. hauſerunt, Dioſcor. Qui leporem mar. ſumpſit, cancros edat aſſiduè. piſcẽ .n. nullum admittit, Aëtius. Crudi è lacte triti dantur cõtra venenatos ictus pręcipuè ſcorpionis. ſic & deſperatum epoto lepore mar. confeſtim ſanabis, neque verò latere puto eorum tantùm carnem terendam eſſe cum lacte, Aëtius. Aliqui decoctos in vino ad quartas è balneo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. alij verò ſiniſtrum oculum deuorari iubent, Plinius. Rupta conuulſa cancri fl. triti in aſinino lacte maximè ſanant, Plin. Decocti & cum iure eſitati phthiſicis prodeſſe traduntur, Dioſcor. & Plinius. Caro eorum confert phthiſicis, & propriè cum lacte aſinæ: & ius eorum, &c. Auicenna. Carnes eorum cum iure proſunt in hectica & ſputo ſanguinis, Elluchaſem. Caro eorum cum lacte contrita tabidis confert: vel ipſi in albo iure decocti & ſumpti cum ſuo iure, Aëtius. Cancri fl. triti ſinguli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino, aut calida aqua poti, Plinius. Triti ex aqua poti, aluum ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluum (*Obſcurus eſt hic locus, Braſauolus verbum cient repetit: tanquam è vino aluum cieant, ex aqua ſiſtant.*) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorũ drachmis, Plin. Aqua decoctionis cancri fl. ventrem ſoluit, & vrinam promouet, Raſis. Si cancri cocti exiccentur, & in puluerem redigantur, ſumáturq; ex vino vel aqua ad duas drachmas: immò ſi quis copioſè cancros edat, ventrem ſubducũt, Braſauolus. Succus cancrorũ fl. cũ melle hydropicis medetur, Plinius.

Ex Archigene ad hydropicos apud Galenũ de cõpoſ.med.ſec.locos: Optimè facit & hoc: Cãcri fluuialis
ſicci triti, pedibus ac eminẽtijs omnibus amputatis ℨ.j. aſari ℨ.j. miſceto aqua ex ipſo flumine vnde cãcri
extracti ſunt accepta, & propinato. aliquando verò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam
educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua: Cancrorum fl. aridorum ſine
manibus & pedibus ademptis teſtis lib.j. aſari lib.j. Trita & commixta ex aqua pluuiali (fluuiali,) vnde
ſunt deſũpti cãcri dato bibẽda. Iterdũ pro aſaro ſeruatur, (videtur hic aliquid mutilũ & ex pręcedẽtibus
Archigenis verbis reſtitui poſſe,) Nicolaus Myrepſus. Ad vrinę difficultatẽ: Pagurũ fluuiatilẽ cõterito,
& pãniculo expreſſum potui exhibeto, Galenus Euporiſton 3.226. Cãcri fl. triti in vino potiq; profluuia
(menſium, vel vteri, Braſauolus hæc verba non rectè de alui profluuio accipit) ſiſtunt Plinius. Si fluxus
vteri oboriatur, cancros fl. in vino ſuffocato, & vinum bibendum dato: & quæ ſiccãt ſuffito & apponito, 1
Hippocrates de natura muliebri. Et rurſus libro 2. de morbis mulieb. Si fluxus vteri fiat, cancros fl. in
vino ſuffocato & de tali vino cum aqua bibendum dato. Si mortuus fœtus in vtero ſit, cãcros fl. quinq;
& rumicis ac rutæ radicem, & fuliginem de furno, omnia ſimul trita, & cum aqua mulſa vnita, ſub dio
per noctem exponat, & ieiuna ter bibat, Idem libro 1. de morbis muliebr. Ad capitis in equo dolorem
hac potione vtitor: Cancros fl. ſeptem tritos cum lactis caprini ſextario & olei cyatho permiſce: tùm
purè colatam potionem per os infunde, Pelagonius Hippiatros.

Extrinſecus. Cãcer fl. tritus, & cataplaſmatis inſtar impoſitus, extrahit tela (palos & ἀκίδας) corpori
inhærentia, Galenus ad Piſonẽ & Plinius. Viuus tritus impoſitus extrahit cuſpides ſagittarũ (res acutas
& ſpinas, Auicenna) infixas carni, Raſis. Similiter applicatus apoſtemata dura diſſipat, Idem. Contritus
vel combuſtus ex melle ſtrumis medetur, Plinius. Pes cancri in charta conuerſationis à collo eius qui
habet ſcrophulas, curat, quandiu durat ſuper ipſum, Raſis. Cancri fl. cum canchry, pedicularia, & ruta 2
pari modo miſcentur pro epithemate ad ſcorpionum ictus, apud Galenum libro 2. de antidotis. Triti in
oleo & aqua, perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. aliqui & piper addunt. Magi quoq; oculis
earum (eorum, vt emendaui in Rana G.) ante Solis ortũ adalligatis ægro, ita vt cæcas (cæcos) dimittant
in aquam, tertianas abigi promittunt. eoſdemque oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adal-
ligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt, Plinius. Oculus cancri appenſus oculorum dolorem
mitigat in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam, Raſis.

Vlcera quæ in auribus, aut vlla corporis parte fiant, cancrorũ fluuiatiliũ ſuccus cũ farina hordeacea
ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis proſunt, Plinius. Et rurſus, Succus eorum cũ farina
hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginã, vel alia oris vitia,) ſeu
gargariſmus ex cancris fluuiatilibus: Cancros fl. contritos in aquæ cotyla vna coctos & percolatos, 3
præbe gargariſandos. Siquidem craſſa multa ducit, & leuat ſtatim, vt ait Galenus, hoc medicamentum,
Nicolaus Myrepſus. ego apud Galenum non memini legere. Mulieri vbi mammę inflantur: Cancros
fl. viuos contunde, & fac implaſtrum quod imponatur, Nicolaus Mirepſus. Ad profundas mammarum
durities: Cancros fl. cum ouo applicato, quod & lac reſtinguit, Aëtius.

Lib.32. cap.10 De malo pilari in mammis. Li. 47. de hiſt. anim. ca.11.

Cancri fluuiatiles illiti, vel marini pilos in mamma, vel muricum carnes appoſitę tollunt, Plin. Hic
locus me impellit, inquit Rõdeletius, vt ꝙ ſentio dicã, de morbo quẽ mulierũ mammis accidere ſcribit
Ariſtoteles, vocatq; τριχίαν. Gaza malum pilare interpretatur, de quo morbo Pliniũ hîc loqui maximè
veriſimile eſt. De eo verò ſic Ariſtoteles interprete Gaza: Vbera tota ita fũgoſa ſunt, vt ſi in poculo fortè
pilũ hauſerit mulier, dolor moueatur in mãmis, ꝙ malũ pilare τριχίαν appellãt, nec ſedatur donec pilus 4
vel preſſus exeat ſpõte, vel cũ lacte exugatur. Ego verò malũ ex pilo hauſto fieri nullo modo poſſe cõten-
do, etenim planè repugnat anatome. nã pilus hauſtus per vẽtriculũ in inteſtina delabitur, & inde per anũ
cum excrementis reliquis egeritur. Quî .n. pilus per venas meſaraicas, & ex his per tot hepatis exiguos
ductus & mæandros in cauam venam, à caua vena ad axillares venas, ab ijs ad mammas penetrare poſſit?
Vel ſi illuc permeârit, cur non per venas in papillã deſinẽtes potiùs delabitur, vel ſuctu extrahitur, cùm
hæ multò latiores ſint medijs, idq; ſine dolore. Quare cùm huiuſmodi malum mãmã infeſtat, id non ex

Vermiculi in mammis.

pilo hauſto oriri puto: ſed ex vermiculo paruo capilli ſpecie, ex pituitoſioris & putreſcentis ſanguinis
copia generato, qualẽ equidẽ aliquãdo vidi ex nobilis & ſpectatiſſimæ fœminæ mãma natũ. Huiuſmodi
capillares vermiculos aliquando mihi in vrina oſtendit excellẽtiſſimus medicus præceptor olim meus

In vrina. In dẽtibus, &c.

Gilbertus Griffius, qui facilè parum aduertentes latuiſſent. huiuſmodi etiam ſæpe reperi in fontibus,
quarum aqua craſſa eſt & viſcida, nigros, pedem vnum longos. Fiunt vermiculi etiam in dentibus, in 5
auribus, in inteſtinis, in vlceribus ſordidis. Vidimus etiam è cute vermiculum.

Hiſtoria acicula de abſceſſu exempta poſt annorum aliquot dolorem.

Narrabo aliud cuius non ipſe ſolùm, ſed etiã multi ſpectatores vnà fuimus. Laborauit iuuenis bra-
chij dolore annos aliquot, qui ſecundum longũ ſentiebatur, & tumorẽ excitauerat, factuſq; eſt tandem
abſceſſus, quo ſcalpello diuiſo, acicula ærugine obducta, forficulis inde educta eſt, eam ex ijs qui aderãt
nonnulli à puero vnà cum cibis deuoratã fuiſſe credebãt tandemq; illuc penetraſſe, ꝙ fieri nõ potuiſſe
arbitror. Ego in ea re aliud coniicere non potui, quàm puerum dũ petulantiùs laſciuiret, vel procaciùs
colluderet, brachio in aciculam impegiſſe, idque ſine dolore, quemadmodum in ira vel magna animi
contentione, mente alio ſpectante dolor ſtatim nõ ſentitur: tum quia æruginem acicula contraxiſſet vi
ſiccandi præditam: progreſſu tamẽ tẽporis dolor excitatus eſt, factuſq; abſceſſus. Hactenus Rõdeletius.

Cancri fl. triti, ſicque cinere & oleo ſubacti, perniones emendant, Plinius. Triti verendorum puſtu-
las diſcutiunt, Idem.

Cancri fl. aridi ſuffiuntur ſi fœtus abruptus in vteri collo detineatur, Aëtius 16.19.

Cinis cancrorum, vel cancri vſti intrinſecus. Vruntur cancri in vaſe figlino, occluſo luto quod ſapi-
entiæ cognominant, in fornace ad ignem lentum. bibitur autem hic cinis cum ſyrupo de papauere ad-
uerſus ſputum ſanguinis, Elluchaſem. Cancri fl. triti potique ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato
contra venena omnia proſunt, (& vt ſuperiùs recitaui,) Plinius. Et rurſus, Cinis eorum ſeruatus pro-
deſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. quidam adiiciunt gẽtianam, & dãt in vino.
nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino ſubactos, deuorandos ita præcipiũt. A ſcorpione percuſſis
cancros

cancros fl. vel cinerem eorum cum ocimo imponunt, Idem. Quomodo vti debeant, tradit Bulchaſis tractatu 3. Cinis eorum cum melle prodeſt ad morſum canis rab. potus, Auicenna: perperam forte, vt pro potus legendum ſit illitus, ſicut habet Aetius. Prodeſt cinis cancri aſperſus aceto, Hali: vel cinis cruſtarum cancri mar. vt Aggregator citat ex neſcio quo authore. Cancrorum fl. exuſtorum cinis qui duo cochlearia expleat, adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo (alias quatriduo) potus cum vino, magnopere prodeſt canis rabioſi morſibus, Dioſcor. De antidotis diacarcinon ad morſos à cane rabioſo, multa protulimus in Cane G. (*pagina 202. & deinceps:*) Hîc aliud addemus ex libello Iacobi Magni. Diacarcinon furentibus, hydrophobis, lycanthropicis vtilis antidotus: recipit cineris cancrorum fl. drach. quinque. gentianæ vnc. ſemis. roriſmarini drach. j. ſpodij duas. lapidis lazuli ſcrup. duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus mane & ſerò. Aetius libro 12. cap. 47. inter antidotos podagricas, hanc etiã, quæ ex cancris eſt, deſcribit: Ex cancris (inquit) pharmacum etiam mollibus corporibus cõducit: quod hoc modo componitur: Cancrorum magnorum viuorum vſtorum in æreo vaſe, trientem. gentianæ incorruptæ quincuncem. thuris integri & indiuidui albi vnc. j. Datur inde cochlearium vnum. Ad cancrorum verò exuſtionem ligna vitis aduruntur. Et ſtatim, Deſcribam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus & mollibus conducens. Eſt autem id quod à rabido cane morſis datur, cuius compoſitionem in ſermone de rab. canis morſu tradidimus. Adieci autem ego (inquit Philagtius) ad huius pharmaci apparatum, etiam pertroſelini drach. octo, vt plurimum verò decem, quo vrinæ ciendæ vim acquirat. & multos ſane arthriticos iuuit, præſertim quibus tenerum & album corpus fuit, medioctis myſtri menſura ex eo data, aliquando ex aqua mulſa. Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo validum & citra tranſpirationem adſeruarem. Deinde vero veluti prædictum eſt bibendum exhibui, Hucuſque Aetius.

Cinis cancrorum vel cancri vſti, extrinſecus. Cancri fl. combuſti triti & cum melle adpoſiti, ſtrumas diſcutiunt, Plinius & Marcellus. Aduſta ſanantur cancri mar vel fl. cinere: & ea quæ feruenti aqua cõbuſta ſunt. hæc curatio etiam pilos reſtituit cum cancrorum fl. cinere: putantque vtendum cum cera & adipe vrſino, Plinius. Rimas pedum ſediſque, perniunculos, & carcinomata cum decocto melle lenit hic cinis, Dioſcor. Vtilis eſt fiſſuris pedum ex frigore. item ani. & quod de eo aduſtũ eſt, ponitur in medicamentis morpheæ & panni vtiliter, Auicenna. Ex oleo & cera rimas in ſede emendat, Plinius. Cancri mar. cinis vſti cum plumbo carcinomata compeſcit. ad hoc & fluuiatilis ſufficit cum melle, lineaq; lanugine. ſed aliqui malunt alumen melque miſcere cineri. Equorum carcinomata, inquit Hieronymus, ſecanda ſunt, ſi locus admittat: ſin minus, cancros fl. vſtos imponere oportet: & cũ acida fæce ſubigere ac imponere piceæ corticem tritum, Hierocles in Hippiatricis cap. 77. Philoſophi medicamentum ad cancros vteri: Cancros fl. tres aut quinq;, impares enim eſſe oportet, ſub prunis vſtos cum oleo liguſtrino terito, & cum penna illinito, Aetius.

Vide ſupra Emblema Alciati in Corollario de Aſtaco fluuiatili, H. h. Exigit à nobis cancer, ambiguũ quidem informeque animal, & cui conſueuerint capto pueri libenter illudere: ſed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum cõtra ſe maledicta & contumelias deleri: quibus iniuſte damnari & immerito explodi à pictoribus & poetis ſe ſentit: qui non habentes quam paraſitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderẽt, fluuiatilibus cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti ſibi perſuadentes, & ab aliis crediti, quod tota eius animalis figura & ſpecies huic hominum generi eorumque ſtudiis ad vnguẽ congruere videretur: reſponderetq; glomer & globus ille corporis: nec niſi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; ſtudio & petitis vndiq; à paraſitis multa ſcurrilitate lautioribus epulis. Numeroſa autẽ illa chelarum pro pedibus ſeries, celeritati totaq; vrbe vagis eorum diſcurſibus, quibus ad hilariorem ſicubi ea illuxiſſe videatur fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in aſcẽſu & periculo vtitur & hæret id animal, morſibus, maledictis, clandeſtiniſque ſuſurris & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re ſaluteq; eius curam laboremque ſuum probare & gratiam inire nituntur. poſtremoque in ſummo dorſo, veluti in altiſſima ſpecula poſiti, exerti, nunquam ſomno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio ſagaciq; coniecturæ, qua conſilia, vota, amores, iras, odiaque eorum quibus blandiuntur, intellexiſſe volunt: vt inguinum modo corruptis & in pus iã tumentibus affectibus illis adſint. Quam iniuſte autem impudenterq; & contumelioſe id egerint, naturam intelligentibus cognouiſſe facile eſt: quæ ambiguo & in humido ſiccoq; elemento pariter agenti animali, ventris inanem plerunq; globum illum ideo dedit, vt quemadmodum ſolent pueri alligato ex humeris ſubere, rotundioreue & ampliore cucurbita, ſecuram in piſcinis primam auſpicati natationẽ, ſic poſſet & cancer glomeris illius ope in ſumma aqua ſine periculo fluitare. Multas verò illas & lõgiores chelas, vt per terram ingredienti aliorum animalium modo infirmam ex inferiore parte aluum altius à terra extollere liceret. Denticulatos itidem forfices, vt maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexſpectata ſæpe deſcendit, apprehenſis ſtirpibus ſupra aquam, vſq; dum ea defluat incolumis penderet. Mobiles poſtremo in omnes partes & in excelſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo quam à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occurſantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoſcere & cauere: offerentiaq; ſe vitæ & ſalutis ſuæ commoda certius aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam fœlicem naturam & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtendere conati ſunt: bicipitem Ianum & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes: vt quales à natura factos nos eſſe oporteret, imaginibus illis ſaltem intelligeremus: nulla earũ neceſſitate, ſi quæ in cãcro ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis aut paraſiticæ notas diligentius contemplaremur, Hæc omnia Marcellus Vergilius.

H. h.

Paraſiti cancris collati.

DE METROPOLEOS EPHESIÆ CANCRIS HOSTIBVS *ſerpentium, ex Aeliano libro 16. cap. 38.*

Ad paludem, quæ iuxta Epheſiam metropolim exiſtit, aiunt cauernam eſſe ſerpentium plenam maximorum:

ximorum: quæ vt magnum acerbitatis uirus habent in mordendo, ita tametſi ex cauerna prodeuntes vſque ad proximam paludem ſerpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppoſitam ripam exeant, Cancrorum, qui eas extenſis forcipibus comprehenſas interficiunt, metu deterrentur: itaque cõquieſcunt, atq; à tranſmittendo ſe ſuſtinent, cancrorum cuſtodias formidantes, & pœnarum metum exhorreſcentes: ac niſi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerẽt, & tuta illic omnia præſtarent, dudum peſtiferis ſerpentium morſibus incolæ periſſent.

ASSERINA (fortè Aſterion, vt Plutarchus habet) locus eſt in Tenedo cum paruo fluuio, in quo etiã cancri ſunt τὰ χελώνια διηρθρωμένα ἐπιπλεῖον ἔχοντες καὶ πελέκει ἐμφερῆ. Suidas in Τενέδιος. Tenedij ſecurim (aliquãdo conſecrarunt Delphis) à cancris qui naſcuntur apud ipſos περὶ τὸ καλούμενον Ἀστέριον. ſoli enim hi cancri in chelonio (teſta ſua) ſpeciem ſecuris referunt, Plutarchus in libro. De eo quòd Pythia non amplius carmine reſpondeat. Tenedia quidem ſecuris inter prouerbia ab Eraſmo Rot. memoratur.

DE CANCRIS IN GENERE RONDELETIVS.

Cãcri qui proprie, & eorum ſpecies. Lib. 9. cap. 31.

CRVSTA intectorum quartum genus eſt cancer, cuius ſpecies ſunt permultæ, etiam ſi hîc non tam late pateat, quam apud Plinium qui ei locuſtas atque aſtacos ſubijciat. Nos verò cancri nomine ea tantum complectimur, quæ cum caudam corpori appreſſam habeant, rotundo ſunt corpore, cum locuſtæ, aſtaci, ſquillæ, lõgum habeant. Cancrorum genus, inquit Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facile enumerandum, maximum quas mæas apppellant. Secundum paguri, & quos Heracleoticos vocant. Tertiũ fluuiatiles, cæteri minutiores, & nullis pene nominibus annotati. Et genus cancrorum litorale Phœnice fert tantæ velocitatis, vt eos conſequi facile non ſit, vnde ἱππεῖς, hoc eſt equites appellant. Genus item aliud eſt quod magnitudine cancrum non excedit, facie aſtacis ſimile. Nos plura genera numerabimus, quæ ſub cancris contineri nemo non fatebitur.

Differentiæ & partes.

Ea multiplici varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, mææ, paguri ab albis & pinnophylacibus: hi enim parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt colore, paguri & mææ rubeſcente, vndulati flauo quum è mari extrahũtur: latipes, & qui in oſtreis naſcitur albeſcente: qui in pinna, flaueſcente: vrſus colore corticis mali punici. Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoq; ſitu differunt, horum oculi fere ſe contingunt: illorum, magno interuallo à ſe diſiunguntur. Sunt nonnulla in quibus omnes conueniunt. omnibus enim pars dura & teſtacea foris pro cute eſt, mollis & carnea intus: ſupina corporis planiora & magis tabellata ſunt, quibus & oua deponunt, quum pariunt. Omnibus pedes ſunt deni cum chelis, cornua tenuia parua & pauca. Cauda omnibus complicata & introrſus reducta, quo fit vt rotundo ſint corpore, & omnes cauda carere cenſuerit Ariſtoteles. Corporis totius alueum atq; caput indiſcretum omnes habent, Hæc ille.

Cauda.

Et rurſus poſt hiſtoriam Cancri parui: Quam nos caudam (inquit) appellauimus, quæ ex tabellis maniſeſte conſtat, Ariſtoteles ἐπικάλυμμα πτυχῶδες uocat, quia corpus poſteriore parte integit, nec in pinnas deſinit, nec extenditur ad natationem. Cancri enim magis ingrediuntur quam natant, etiamſi aquatiles ſint.

Motus & ingreſſus eorum.

Cum verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueãtur, cancri per tranſuerſum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, cancri in anteriora reuera ꝓgrediuntur, ad eam ſemper partem, ad quam oculi, tendentes: nobis verò in latus ferri videntur, quia oculi membra imitantur, quæ in latus, ſi ingreſſus noſtri vel aliorum animalium rationem habeas, progrediuntur. Recte igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeunt: is autem motus ei qui fit antrorſum ex diametro opponitur.

Aquam ore excipiunt & reddunt.

Cruſtata omnia aquam marinam ore excipiunt, inquit Ariſtoteles: ſed cancri exceptam oris parte exigua reijciunt. qua de cauſa circa cancrorum os ſpuma apparet, ex aqua & aere vna cum aqua hauſto attractu & reiectu agitatis: locuſtæ per branchias (*impropriè dicit branchias*) quas maiores habent tranſmittunt.

Quod ſe inuicem vorent.

Cancri in ciborũ penuria à ſuo genere nõ abſtinent: ꝙ ſi quis procul amandare velit, eos ita diſponat oportet, vt alteri in alterum impetum faciendi poteſtas nulla ſit. Sunt igitur cancri ex pãphagorũ genere, ſiue marini ſint ſiue fluuiatiles, ſiue inter hos medij, qui ſcilicet in ſtagno marino naſcũtur & degũt.

COROLLARIVM DE CANCRIS IN GENERE: VBI QVÆ AD *ſpeciem nullam cancri peculiarem referuntur ab authoribus, (aut licet referri poſſent, communia tamen ſunt,) commemorantur.*

A De cancris in genere plura dicemus, vbi ea quæ cruſtatis communia ſunt omnibus exponentur. hîc ea quæ ad cancros peculiariter, præcipuè: quanq̃ & locuſtario generi congruentia multa adferentur. Cancri ſpeciem peculiarem conſtituunt, paguri aliam. Græci tamen recentiores aliquando confundũt. Cancri, qui paguri dicuntur: Symeon Sethi, & Scholiaſtes Ariſtophanis. Palladius cãcros marinos memorat, quos Græci paguros nominent, ex Democrito. & in Geoponicis, Democriti hæc verba citantur: Καρκίνους, τουτέστι παγούρους ποταμίους, ἢ θαλαττίους, libro 10. Libro 5. autem, καρκίνους ποταμίους, ἢ παγούρους θαλασσίους. Sarthan vel Sarathan Auicennæ, סרטן, Arabice (Serapionis codex vulgatus nõ rectè habet Sartam per m. in fine) cancrum ſignificat. Cancros vulgo mutatis & inuerſis literis grancos vocant, tam fluuiales & è lacuna, quam marinos, Platina Italus. Cruſtati generis animalia non habent nomen quo ſummum genus poſſit dici. Latine fortaſſe cancer dici poterit, Niphus. Quæ à Græcis malacoſtraca appellantur, Theodorus in vniuerſum cruſtata Latino nomine nuncupauit: quæ cum apud Græcos communi nomine carere ex Ariſtotele primo de hiſtoria Plinius animaduertiſſet, cruſta intecta omnia ſub cancri nomine cenſuit appellanda, ceu cancer genus eſſet & ſpecies, Maſſarius. Aloiſius Mũdella epiſtola nona, nihil aliud multis verbis docet, quam cancri nomen generale eſſe: videri autem aliquando ad fluuiatiles contrahi: cammaros verò eſſe marinos, & quòd ex fluuialibus tantum antidotus diacarcinon paranda ſit. De cancro nigro & aureo Auicennæ, quem ſua lingua caniſſem appellat, vide mox in B. Nos

Cancros (vt cõmunius accipiam Cancri nomen pro quouis malacoſtraco) Locuſtarios, καραβοειδεῖς, nominare poſſumus *lang Krebs*: alterum vero genus, quod Cancratium quidam nominant, *kurtz Krebs, rund Krebs, Teſchen krebs*. Vide plura de Germanicis nominibus, in Paguro in Corollario A.

B De cancri & aliorum cruſtatorum partibus quædam in uniuerſum agit Ariſtoteles libro 4. cap. 8. de partib. animalium. Cancri non habent collum neq; caput, Galenus lib. 7. de vſu partium. Quibuſdam indiſcretum caput eſt, vt cancris, Plinius. Cancri obliquum aſpiciunt. Cruſta fragili incluſis rigentes (oculi,) Idem. Cancrorum plurimæ parti oculi ſunt tum intro, tum foras in obliquum moueri apti, Ariſtot. Oculos habent duros. palpebris & pilis carent, Galenus. Lege etiam ſupra quæ ſcripſi ex Galeno, in Corollario de Balæna B. de oculis Cancrorum. Cancer pedes habet & brachia, forcipesq; pro manibus, Author libri de nat. rerum. Cancris forcipes, pedeſq; haberi, & ij quales eſſent, dictum iam eſt. omnibus verò magna ex parte grandior ac validior forceps dexter, quam læuus eſt. Quinetiam de oculis diximus, viſum parti plurimæ eſſe in obliquum. Alueus verò totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum, nec aliud quicquam. Oculi non eodem ſitu omnibus poſiti, ſed alijs è latere ſupra, †continuo ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine: alijs in medio breui diſcrimine, vt Heracleoticis, aut maijs. Os oculis ſubditum, in quo dentes duo, vt locuſtis: verum non rotundi, ſed longi. Tegmina dentes operiunt duo, inter quæ talia interiacent quædam, qualia locuſtarum dẽtibus adnecti expoſui. *† ἐνθὺς continuo, & nullo medio.* Humorem igitur ore accipit, tegminibus illis depellendo: emittitque meatu oris ſuperiore, obductis meatibus, qua interfluxit. Duplex ille meatus ſub oculis eſt. Quoties ergo aquam acceperit, vtroque tegumento os obturat, atq; ita reſpuit humorem. Gula poſt dentes breuis admodum eſt, ita ut protinus venter os excipere videatur. Venter biſulcus gulæ ſubiungitur, cuius ex medio inteſtinum ſimplex & tenue procedit, quod ſub applicato exteriore operculo deſinit, vt dictum eſt. Quod autem inter tegumenta interiacet, huius, ſicuti locuſtarũ, dentibus adnectitur. Humor intus in alueo pallidus, & minuta quædam oblonga, albida continentur. Ruffa etiam alia, maculis diſperſis. Differt à fœmina mas, magnitudine, craſſitudine, & operculo. id enim amplius in fœmina eſt, & diſtantius, & hirſutius, & opacius, quale etiam fœminæ locuſtarum ſortiuntur Ariſtot. De ventre & dentibus tum cancrorum, tum cruſtatorum omnium in genere quædam ſcribit Ariſtot. lib. 4. cap. 5. de partib. anim. Cancris pedes octoni, omnes (alias, Pedes octoni omnibus) in obliquũ flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur, inferiore immobili. Dextrum brachium omnibus maius, Plinius. De forcipibus cancrorum lege Ariſtot. lib. 4. de partib. anim. cap. 11. Octonos (pedes) & marinis eſſe diximus, polypis, ſepijs, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi, Ariſtot. Cætera binos pedes duces habent: cancri tantum, quaternos, Idem & Plinius. Cancris primi vtrinque pedes quaterni, tum terni alij, ordinem eodem modo explentes. reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliqnum flectuntur, quo modo etiam inſecta mouentur, Ariſtot. Et rurſus, Cancris etiam omnes deni cum forcipibus ſunt. Cancri (inquit Ariſtot. 4. 11. de partibus animalium) ſuperiorẽ ſui forcipis partem mouent, non inferiorem habenti enim pro manu, forcipem eſſe oportet, mordendi autem ſecandique officium dentis eſt. cancris igitur, cæteriſq; quibus licet ociosius cibum capere, quũ in humore non ſint, oris vſus partitus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent & mordeant, ſicuti crocodilo fluuiatili euenit. qui vnus maxillam mouet ſuperiorem, quoniam pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. itaque ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit. Ad retinendum verò, vnde ictus inferri vehementius poteſt, inde motus commodius agitur: infertur autem vehementius deſuper quam de parte inferiore. ergo cum vtriuſque tum capiendi tum mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint neque pedes idonei, commodius ijs eſt mouere ſuperiorem maxillam quam inferiorem. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Niphus lib. 4. de animal. cap. 2. nam primo tribuit cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc incõſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitæ (propoſitiones,) quæ veræ ſunt de cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vnde Albertus non imperite dicit cancrum, qui communiter cancer dicitur, habere decem pedes qui vero aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. *Cancer aureus.* Et Auicenna in ſuo de animalibus libro cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eũ verò, quem Ariſtot. dicit habere quatuordecim, vult eſſe aureũ, quẽ ſua lingua caniſſem appellat, q. aureus interpretatur, hæc Niphus. *Cancer niger. Caniſſem.*

Mares duas habent ſpinas inter ventrem & caudam, quibus fœminæ carent, quæ oua in ventre habent, Author libri de nat. rerum. Vide etiam in C. Cancris ex cruſtaceis, ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cum locuſtis ſquilliſque longum ſit Inteſtinum eis finit, qua applicatum illud operculum geritur medio applicaminis ipſius: verum ijs quoque parte exteriore, qua oua pariunt, deſinit, Ariſtot. Cum ſenuerit cancer, duo lapides albi coloris intermixto rubore inueniuntur in eius capite, Author libri de nat. rer. De exuuio cancrorum, leges in C.

C Cancros viuere aqua dulci & ſalſa, Galenus ſcribit in libro de boni & mali ſucci cibis. Mare ore exceptum, exigua oris parte adducta reſpuunt, Ariſtot Quicquid ceperint ori admouent ſuo forcipe, Idem. Saxatiles omniuori ſunt, Idem. Cancri & cancelli & alij piſces, polypum Venere exhauſtum deuorant: quos prius ipſe vorabat, Oppianus & Aelianus. Cancer lacte potatus, ſine aqua viuit multis diebus, Author de nat. rerum. Cancros in plenilunio incrementum ſuſcipere Plinius aſſerere videtur ex verbis Ariſtotelis de partibus animalium ſcriptis de echinis. Cancri quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt, Ariſtot. Et rurſus, Quædam ambulare poſſunt, vt genus cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen vim habet ambulandi. Cancri quomodo moueantur tradit Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu. Retrogradi ſunt, nec vnquam ante faciem ſuam ambulare norunt, Author de nat. rer. Sed verius Plinius, In pauore (inquit) etiam retrorſum pari velocitate redeunt. Cancri parte priore (*Rondeletius vertit partibus poſterioribus*) copulantur, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq; (τὰ ἐπικαλύμματα τὰ πτυχώδη) mutua conſertione cõponẽtes.

Primum

Primum cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet : tum maior vbi ille ſuperuenerit, vertit ſe in latus. Nulla re differt fœmina à mare , niſi quod operculum applicatile illud amplius, & diſtantius, & hirſutius (*magis diſiunctum à corpore, & denſius contectum, Rondeletius.* συνηρεφέστερον) fœminæ gerant, in quo oua pariunt, & qua egerunt excrementum. membrum autem quod alter in alterum inſerat, nullum omnino habetur, Ariſtot. ſed de ſexus diſcrimine ſupra etiam in B. dictum eſt, & in Cancro fl. Locuſtæ, ſquillæ, cancri, ore coeunt. Plinius. Non ſemel ſed ſæpe cruſtam exuunt, Ariſtot. Et rurſus, Cruſta ſua tam nuper nati, quam poſt exuuntur per ver. Et alibi, Cancri etiam exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicue: ſed etiam duriores exuere aiunt, vt maias. Cum verò exuunt, mollis admodum cruſta ſubnaſcitur. & quidem cancri præ teneritate non ſatis ambulare poſſunt. Veris principio ſenectutem anguium more exuũt reuocatione (renouatione, vt Maſſarius legit in vetuſtis codicibus) tergorum, latent menſibus quinis, Plinius. Hyeme aprica loca ſectantur, æſtate in opaca turbatim (*turmatim vſitatius eſt*) recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt, maxime plenilunijs : Platina ex Plinio, qui hæc de locuſtis, & de cruſtatis in genere ſcribit. Vniuerſi vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regreſſi circumeunt, apparetq; iter, Plinius. Cancris vita longa, Plinius Ariſtoteles quarto de hiſtoria locuſtis tantum, non cancris, vitam diuturniorem datam teſtatur. Sole Cancri ſignum tranſeunte, cancrorum cum exanimati ſint, corpus transfigurari in ſcorpiones narratur in ſicco, Plinius. Vide etiam inferius in Cancro marino & Paguro.

D Dimicant inter ſe vt arietes, aduerſis cornibus incurſantes, Plinius. Cancer quam callide deuoret oſtrea, vide in H. nomenclaturam Ptyxagris. Cancros interdum vrſus deuorat, Ariſtot. & Plinius. Cancri ignibus aduſti odor (nidor) inuiſus (infeſtus) eſt apibus, Palladius & Columella. Neue rubentes Vre foco cancros, Vergilius. Cancrorum odore, ſi quis iuxta coquat, apes exanimantur, Plinius. Si velis ne in te aper graſſetur, cancrorum brachia illa denticulata tecum appenſa circunfer , Didymus. Cancer admota ipſi polypode herba abijcit chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis.

E Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur. quod cnipes appellant : qui cum in ficis gignuntur, ficarios illos culices (τοὺς ψῆνας) deuorant. Huius remedium cancros ſtatuunt alligandos, (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τοὺς καρκίνους περιπερονᾶν, forte προσπερονᾶν , pro affigere :) in eos enim vertere ſeſe cnipes inquiunt, Theophraſtus de hiſtoria 2.9. Tanto diſſidio flagrant cancri & erucæ, vt ſi à cornibus ſuſpendantur illi ramis arborum, in quibus irrepunt aut nidulantur erucæ, illico decidant , collabantur ac alio immigrent, Ant. Mizaldus. Quidam tres cancros viuos cremari iubent in arbuſtis, vt carbunculi nõ noceant, Plinius. Ardeola cancrum faſcinationis amuletum nido imponit, Aelianus & Philes. Cancrorum nidore apes exanimantur. vide ſupra in D. Hyeme (tempeſtate, pluuia) imminente cancer ex aqua in terram prodit, Aratus. Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσῳ. Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαΐσσεσθαι ὁδοῖο.

F Cancros & huiuſmodi malacoſtraca Galenus ſcribit dura carne conſtare: atque ob id difficillimè cõfici, ſed firmi alimenti eſſe. Cancri piſces ſunt aquatici, frigidi & humidi, ſeptentrionales, Author libri de ſpermate Galeno adſcripti. Cancer grauis eſt & difficilis concoctu , Diphilus & Pſellus. Cancri, locuſtæ, ſquillæ & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multo facilius quam alij piſces. cõuenit autem eos aſſari potius quam elixari , Mneſitheus. Cancri fluuiales & marini, multum alunt, & non facile in ſtomacho corrumpuntur: verum ſunt difficilis digeſtionis, Arnoldus Villanouanus. Ex his quæ teſta integuntur, ſquilla omnium minime noxia exiſtit, cancer turbationem inducit, Aetius in curatione colici affectus phlegmatici. Cancros & piſces omnes conchas habentes aluum ſoluere Galenus teſtatur, propter ſalſedinem & acrimoniam eorum : ideoque ſtomacho nocere , maxime neruoſæ eius ſubſtantiæ, Iſaac libro 3. vt quidam citant. Coqui debent ex aqua & aceto & abundanti ſale. Ita efferueant oportet, vt bis terue ſpumam exundanti aheno emittant. Cocti, & in patinas tranſlati, ex aceto (ſuffuſo) comeduntur, Platina. Cancros coqui iubet Galenus in aqua in qua nati ſunt, libro 9. de compoſ. ſec. locos.

G Cancris marinis & fluuiatilibus communia quædam remedia in fluuialibus retuli. Cancri contra ſerpentium ictus medentur, Plinius. Contra ſcorpionum ictus ſilphium cum cancro trito in vino propina, Aegineta. Cancri appoſiti ſcorpio ipſum occidunt, Aetius. alij hoc priuatim de cancro fl. ſcribũt. Cerui morſi vel à phalangio, vel à quouis generis eiuſdem, cancros edunt : quod idem homini etiam prodeſſe putatur. ſed non caret faſtidio Ariſtot. Apri deuorato hyoſcyamo, cancros ſibi pro remedio quærũt, Aelianus in Varijs 1.7. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis, & cancros veſcendo, maxime mari eiectos. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illita, Idem. Cancri cum in electuariis & antidotis reſumpti vis ponuntur, ſic præparari debent: Euellantur extremitates cancrorum è pedibus & corporibus ſuis: & abluantur cum aqua frigida & ſale cum cinere ter, donec iam puræ ſint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, aut aqua lactis à quo extractum eſt butyrum. ſic præparati electuarijs miſceantur , vt docet Auicenna libro 4. ſui Cano. fen prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos , Hæc ex vetere editione Nicolai Præpoſiti.

Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere dicuntur, (vide ſupra in Cãcro fl.) ex hyſſopo purgare. Et ſi partus ſtranguletur, ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus , cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho & apio , menſtruas purgationes expediunt, lactiſque vbertatem faciunt. Item in febri quæ fit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in vino auſtero poti prodeſſe dicuntur, Plinius. Ad ſtrãguriam quidam iubent tres cancros coqui in cyatho aceti, in mortario ſimul contundi, exprimi, & propinari. Cancri teſtam diligenter teres, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi moleſtia laborabit, Marcellus. Aetius ad idem remedium cancros vrit, vt nunc ſubſcribetur.

Cancri vſti. Cancros tres aut quinque, aut ſeptem tantum, cum ingenti ſtrepitu indeſinenter ſub teſta viuos exure : & contriti eorum cineris cochlearium vnum cum condito præbe : eoque calculoſos renes

tenes ſanabis, Aetius. Marcellus empiricus ad hoc remedium cancros ſimpliciter terit, vt paulò ante recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, Plinius. Cancri, ſcolopendræ marinæ cinis cum oleo à Plinio inter pſilothra numerantur. coniicio autem non cancros ſimpliciter, ſed cinerem eorum intelligendum. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo vſus eſt, Plinius. A beſtiis venenatis rabioſoq; cane demorſos ſanat cancri interiorum cinis ex aqua ſemel ac bis potus, quantum manu capere potes, Galenus Euporiſton 3.32. Prodeſt morſui canis rab. impoſita membrana ſiue ſenectus anguium vernatione exuta, cum cancro maſculo trita Plinius. Cancri oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt, Plinius. Cancri oculus ſubti iter ſublatus, & in phœnicio colligatus, colloq; ſuſpẽſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen remedium à caſto homine fiat, Marcellus. Si ramphos erodii (roſtrum ardeæ) cum cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, Kiranides. Lapides in capite cancri repertos, in potu ſumptos cordis punctiones ſanare aiunt, Author de nat. rerum. Καρκίνος nomen eſt paroxytonum, dactylicum, penultima enim à poetis Ariſtophane; Nicandro, H.a. Oppiano & aliis, ſemper corripitur: quamobrem non rectè ab aliquibus circunflectitur. Carcinus dictus videtur quaſi coracinus (vt rectè apud Athenæum legit Maſſarius. nam locus in noſtris codicibus corruptus eſt) quòd coras, id eſt pupillas & oculos mobiles habeat. Καρκίνος, καρκινός τις ὤν, ὁ κινῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάρα, Varinus. Carcinon quaſi caracinon à mouendo capite dictum putãt, Eraſmus Rot. Καρκίνιον diminutiuum Ariſtoteli cancellus eſt, qui deſcribetur inferiùs. eundem Galenus καρκινάδα appellauit, inquit Rondeletius. Ἀλάκη, fuligo, cinis, cancer, λιγνύς, σποδός, καρκίνος. κύπελ, λαοίλη, Varinus & Heſychius. & mox, Ἀ'άκη, πύθρακες, forte ἄνθρακες ſcribendum. & non ἀλάκη per κ. ſed per β. ſic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychium: & Ἀλαβώδες eidem eſt ἀνθρακῶδες, κεκαπνισμένον. Ἀλάβη etiam magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vſitatum. Cæterum cancri nomine hîc inſtrumentum forcipem intelligo, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν. Πυξάγρα vel πύξαγρα, cancer dicitur ab eo ꝙ oſtrea venetur lapillo inter teſtas ſeu valuas (πύχας ἢ πυξία) eorum immiſſo, vt pede facilius carnem eorum euellat, Varinus. Κάβειρ, καρκίνοι: coluntur illi in Lemno relligioſe, tanquam Vulcani filii, Heſychius. Κάρχα, cancri, Siculis, Varinus. Nepam quidam cancrum putant, ſed verè nepa ſcorpius dicitur, &c. Nonius. vide in Scorpio.

Apud Syluaticum barbara quædam nomina reperio, Cacunaculæ, Caci, & Cacoctica, cancrum interpretatur pro ſingulis: & oleum cabrumûm, quod ex cancris fiat.

Καρκίνος genus vinculi eſt, Varinus. meminit Galenus in libro de faſciis. & calceamenti caui genus: καὶ τῆ πάγρ γ.ος. (lego καὶ ἡ πυράγρα,) Heſychius & Varinus. pro vinculo quidem etiam κασκαρος ſcribi reperio. Κάρκαρα, τραχεῖς, καὶ δεσμοί, Iidem. Καρκίνος paſſio eſt quæ nunc καρκίνωμα dicitur, Suidas & Heſychius. Sed Cor. Celſus cancrum à carcinomate diſtinguit. nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidunt, hoc verò corrupta interiùs aliqua parte innaſci. Suetonius etiam in Auguſto carcinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui vlceratur interdum, ſubrubente aut liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis. connaſcuntur autem ei vt plurimum venæ aut pili. Eſt & occultum (inquit) carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ὑπερφανές. Cancro abſceſſui nomen à ſimilitudine ad cancrum animal aquatile factum eſt. oritur autem ex nigra bile in vna quapiam corporis particula redundante. Θηρίον, vlcus ferum quod & cancer dicitur, Varinus. Albarnabet, id eſt cancer in naſo, Vetus gloſſographus Auicennæ. Cancer apud Latinos ſecundæ & tertiæ declinationis maſc. generis nomen eſt morbi. quidam hos Ouidii verſus citant vt neutri generis eſſe probent, ex libro 2. Metam. Vtq; malum latè ſolet immedicabile cancer Serpere, & illæſas vitiatis addere partes. quum hoc, Malum immedicabile, per appoſitionem intelligendum ſit. Gangræna eſt cãcer. Lucilius lib. 1. Serpere vti grangræna malo, ad quem herpectica poſſet. Varro, περὶ εἰσαγωγῆς: Si ob eam rẽ gangræna non ſit ad Bacchium ventura. Idem de vita pop. Rom. lib. 3. Quo facilius animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangrænam ſanguinolentam permeaſſe, Nonius Marc. Καρκίνοι etiam ſunt oſſa capitis quæ aliter zygomata dicuntur, Pollux. Πυράγρα fabrile inſtrumentum eſt (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον) quod & cancer vocatur, ſeu pagurus, Heſychio, Varino, Euſtathio, hoc eſt forceps, propter chelarum ſimilitudinem, & ſimilem apprehendendi vſum. δι᾽ ὁμοιότητα λαβῆς. σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς καὶ τὴν πυράγραν, Varinus Καρκίνος λίθους ἔχων Polluci memoratur inter οἰκοδόμων inſtrumenta. Ἰδὼν δὲ τὸν χαλκέα κοιμώμενον, καὶ τὸν ἀσκὸν, καὶ ἴδον καρκίνον εἰκῆ κείμενον, καὶ ἐπαλλήλως ἔχοντα τὰ ἔμπροσθεν, Athenæus lib. 10. in gripho Simonidis: in quo νέτλιον ἰχθὺν alii delphinum, alii hircum interpretantur. Idem inſtrumentum videtur, de quo Galenus in Gloſſis: τομεῖον καὶ τομεύς καλεῖται σιδηροῦν ἐργαλεῖον δίχηλον, ᾧ οἱ χαλκεῖς πρὸς ἄλλα τέ τινα, καὶ πρὸς τὸ ἀνασπᾶν καὶ μοχλεύσαι ἥλους χρῶνται.

Cancri nominantur à grammaticis verſus retrogradi, hoc eſt qui non ſolum à dextra ad ſiniſtram, vel à principio ad finem, ſed etiam contrà legi poſſunt, vel eodem, vel quod artificioſius eſt contrario plerũque ſenſu. Lectio autem illa conuerſa vel iiſdem manentibus dictionibus fit, vt in his ſenariis ſcazuſi, quibus nos ad Io. Friſium noſtrum aliquando luſimus.

Cancellos mitto vix Friſi kos tibi ternos, *Claudos licet, prorſus ne videar ingratus,*
Cancris pro multis, tu conſule boni rogo.

Et in hoc diſticho vbi ſenſus efficitur contrarius: Laus tua non tua fraus, virtus non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium. Vel ſingulis literis retrò legendis, vt in hoc diſticho: *Signa te ſigna, temere me tangis & angis Roma tibi ſubito motibus ibit amor.* Cancrũ ẽt dixerim retrogradam ſcriptionem, quam nos aliquando excogitauimus alternis Græcis Latiniſque dictionibus: Vt, otot ςκλπ muidimiD. Tæpocon appellarunt Græci genus ſcribendi ſiniſtrorſum, Sextus. Plura quære apud Gyraldum in Sotade in Hiſtoria poetarum.

Καρκινοῦσθαι, cancri brachiorum inſtar comprehendere, vel comprehendi & cõtorqueri ἐπαλλήλως, hoc eſt, alternatim vel mutuò: cancellari Latinè dicemus, pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦται, ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρύνεται, Heſychius & Varinus. Χειμῶνες δὲ ἐπιχνόμενοι πανταχοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον, Theophraſtus de cauſis 3.26. hoc eſt vt Gaza tranſtulit: Sata frigore melius radicantur cãcrificãtq;. Χειμὼν πιλώσας καὶ καρκινώσας τὰς ῥίζας, σύμμετρον εἰς τὸ ἔαρ ποιεῖ τὸ μέγεθος, Idem libro ſecundo de cauſis plantarum. τὸ ῥιζοῦσθαι τὸν σῖτον, συγκαρκινοῦσθαι (aliâs κεκαρκινῶσθαι) ἔλεγον. ὅθεν καὶ Φερεκράτης ἐν τοῖς Αὐτομόλοις

μύλοις ἔφη, Ὁπόταν σχολάζῃς, νῆψον, ἵνα τὰ λήϊα ϲυγκαρκινωθῇ, Pollux & Suidas. Αὐλητικῶς τε καρκινοῦν τοὺς δακτύλους Plato Comicus apud Athenęum libro 15. Germanicè dicimus, *Schrencken, krümmen.*

Cancelli. Cancelli (inquit Cælius Rhodiginus) erant veluti ſepta quędam ex lignis tranſuerſim iunctis obliquatisq; ad defendendam, hoc eſt repellendam turbam. Cicero de Oratore libro 1. Nam ſi quis erit qui hoc dicat, eſſe quaſdam oratorum proprias ſententias atq; cauſas, & quaſi certarum artium, forenſibus cancellis circumſcriptam ſcientiam, fatebor equidem in his magis verſari hanc noſtram dictionem. Et pro P. Quintio Et me facile veſtra exiſtimatione reuocabitis, ſi extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipſe circundedi. Quin & pro Sextio è fori cancellis plauſum excitatum ſcribit. Sidonius item Apollinaris quadam libr. 5. epiſtola: Vmbram (inquit) ſtipitibus altatis, cancellatimq; pendentibus pampinus ſuperducta texuerat. *Cancellatum.* Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei ruſt. lib. 3. Pręterea (inquit) è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis tranſuerſis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad ſpeciem cancellorum ſcenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis, per quos exundat piſcina, prętigantur ænei foraminibus exiguis cancelli, quibus impediatur fuga piſcium, Columella 8.17. *Cancri.* Hoſce cancellos item cancros dici, quanquam rarenter admodū, animaduertimus inde ſcitu dignum prorepſit adagium, vt inter Orci cancros adhæſiſſe dicatur, qui ita irretitus illaqueatusq; teneatur, ac impeditus, vt nuſquam pateat effugium. Eſt qui cancellos pro abaco ſeſſili interpretatur. *κιγκλίδες.* Sunt porrò qui cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Ariſtophanis interpres in Veſpis dicaſterii, hoc eſt ſtationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quā (inquit) etiā cancelotē dicunt, id eſt καγκελλωτήν. Hyſplax, inquit Theocriti interpres, laquei ſpecies eſt: propriè autem curſorum carceres ſic vocantur, quem nos cancellum dicimus. Hæc omnia Cęlius. Et rurſus, Cinclidas Romani cancelotas vocant, vti adnotant Gręci. Cancelli per diminutionem vocantur opus ſubtili materia in tranſuerſum compacta ad ſimilitudinem retis factum, quòd frequentia foramina habeat, Sipontinus. Columella de vite loquens 4.2. Hæc autem quæ toto proſtrata corpore, cum inferius ſolum quaſi *Cancellare.* cancellauit atq; irretiuit, cratem facit. Cancellare teſtamentum aut ſcripturam pro delere, veteres iuriſconſulti dixerunt. Filiumq; eius militem magni Pompeii, & rectos & tranſuerſos cancellatim toto corpore habuiſſe neruos, author eſt Varro, Plinius lib. 7. *Cancellarius.* Cancri dicebantur ab antiquis, qui nūc per diminutionem cancelli, Feſtus. Ab his & cancellarium apparet dictum, qui intra cancellos publico ſcribendi munere fungeretur, ne impediri à plebe poſſet. Eos qui ſunt nobis à commentariis (inquit Cęlius Calcagninus,) quales Gręci ὑπογραμματεῖς vocitant: nos ſcribas, aut librarios, aut nouo verbo, amanuenſes dicere poſſumus. Nā peruulgatam illam cancellariorum vocem non libenter adeò vſurpare ſoleo: vel quòd à Latinitate abhorreat, vel quòd non omnes eodem ritu interpretantur. Nam & in vrbe & aliquot in prouinciis Cancellarius ſummi magiſtratus nomenclatura eſt. Nos noſtros ſubſidiarios & quaſi optiones hoc nomine honeſtamus.

Pſilothrum herba, quæ & καρκίνωθρον & κλῆμα vocatur, Scholiaſtes Nicandri. Carcinethron quidem inter nomenclaturas Dioſcoridis, polygonus eſt, quæ & κλῆμα: pſilothrum verò vitis alba. ſed Nicander non intelligit polygonum herbam, cum eam proximè antè nominârit. Polygonon aliqui carcinetron vocant, Plinius. Criſpula, herba cancri, minuta habens folia criſpa, Syluaticus. Centumgrana eſt herba cancri, Idem. Hieronymus Tragus, ſi bene memini, *Harnkraut* interpretatur Germanis. Matthiolo Senenſi herba cancri heliotropium maius eſt, ſic autem vocari (inquit) Ruellius ait, quòd eius flores in caudę cancri (qui nobis aſtacos eſſe putatur) ſimilitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio aſſignata mihi non planè ſatisfacit, quòd ſcorpionum & aſtacorum caudę forma inter ſe maximè differant. Vnde potius crederem, hoc heliotropium herbę cancri appellationem traxiſſe, quod efficaciſſimum ſit aduerſus carcinomata, & vlcera gangrenoſa, ad quę magno admodum ſucceſſu eo vtuntur chirurgi. Gallos audio herbam cācratiam (ſua lingua Grancherie) nominare, alterum genus geranii, cui folia ferè maluę, quòd cancroſis vlceribus mederi exiſtimetur.

Epitheta. Neue rubentes Vre foco cancros, Vergilius 4. Georg. vbi Seruius, id eſt, cum vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Textor cancri ſyderis, & animalis aquatici epitheta confudit: nos ſeparabimus. Animanti igitur hæc adſcribenda: Octipes, multipes, ſcopuloſus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcœnus. nam fluuiatilis æquoreus, & littoreus, differentiæ potius quàm epitheta fuerint. Syderi verò conueniunt, Lernęus, pluuialis, (niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd Sol menſe Iunio, cum vehemens viget æſtus, hoc ſydus percurrat: Calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, ęſtiuus, æſtifer, rapidus, inflammans. Vtrique, Curuans brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι, Lycophron. ſiſyra enim vel ſiſyrna eſt tunica craſſa ex ouilis vel caprinis pellib. cum lana, Varinus. Ῥοδοδάκτυλος cancer apud Athenęum libro 13. cognominatur. *Octapedes.* Καρκίνον ὀκτάποδα Nicander dixit. Octapedes, Ὀκτάποδες, etiam Scythico prouerbio dicebantur, qui duos poſſiderent boues, & currum vnum. Lucianus in Scytha, Οἱ παρ' αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι. Dici poterit per iocum, inquit Eraſmus, in hominem qui ſibi locuples videatur, vel in eum cui ruſticanę ſunt opes. Addit prouerbio gratiam alluſio ad ſcorpium, polypum, ſepiam & teuthidem, octonis pedibus animantia & ob id Gręcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit, Octapedem excitas. Siquidem hoc animal ſub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν ſcribit per ω. non per α. Hęc Eraſmus. Octipedis fruſtra quærentur brachia cancri, Ouidius 1. Faſtorum. Καρκίνοι ἀλῆται, Oppianus. ſed hoc fortè marinis potius conueniet, vel omnibus, vel ſpeciei cuidam. Plura leges inter epitheta paguri inferius.

Ex Batrachomyomachia Homeri circa finem.

Ἦλθον δ' ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, ϲτρεβλοί, ψαλιδόϲτομοι, ὀϲτρακόδερμοι,
Ὀϲτοφυεῖς, πλατυνῶτοι ἀποϲτίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαιϲοί, χειροτένοντες, ἀπὸ ϲτέρνων ἐϲορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρέες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι, οἵ ῥα μυῶν οὐρὰς ϲτομάτεϲϲιν ἔκοπτον, &c.

Propria. Carcini poemata, Καρκίνου ποιήματα. dicebantur ea (inquit Eraſmus) quæ videbantur obſcuriùs & inſtar ęnigmatis dicta. Carcinus poëta quiſpiam fuit, in quem iocatur Ariſtoph. in Pace Εὐδαιμονέϲτερος φανεὶς τῶν Καρκίνου ϲτροβίλων. id eſt, Qui vſus eſt felicior vel Carcini ſtrobilis. Is finxit Oreſtē ab Ilio coactū,

vt ma-

vt matricidium conſiteretur, per ęnigmata reſpondentem, autore Suida, qui teſtatur prouerbium à Menandro vſurpatum in falſo Hercule. Stratonicus apud Athenęum libro 8. cum audiſſet quendam imperitè canentem, rogauit, cuius eſſet cantio: cum is reſpondiſſet Carcini: Πολύ γε μᾶλλον (ἔφη) ἢ ἀνθρώπου. id eſt, Multò ſanè magis (inquit) quàm hominis. nam καρκίνος Græcis & cancrum animal ſignificat. itaq; iocus ex ambiguo captatus eſt, Hactenus Eraſmus. Καρκίνος (paroxytonum inuenio & proparoxytonũ) poeta fuit tragicus: cuius filii tres memorantur à Scholiaſte Ariſtophanis in Pace, ipſi etiam tragici poetæ, à paruitate corporis ὄρτυγες cognominati. aut fortè quòd contentioſi & pugnaces eſſent, ſicut coturnices mares ſunt. Idem poëta in Veſpis Carcini filios καρκίνων ἀδελφοὺς vocat: & καρκινίτην vnum ex eius filiis. Sed verſus eius iocoſos & argutos de Carcini filiis aliquos audiamus: Ἕτερος τραγῳδὸς Καρκινίτης ἔρχεται, Ἀδελφὸς αὐτοῦ. Φιλοκλέων. Νὴ Δί᾽ ὠψώνηκ᾽ ἄρα. Βδελυκλέων. Μὰ τὸν Δί᾽ οὐδέν γ᾽ ἄλλο, πλήν γε καρκίνους. Προσέρχεται γὰρ ἕτερος αὐτῶν Καρκίνου. Φιλ. Τουτὶ τί ἦν τὸ προσέρπον, ὀξίς, ἢ φάλαγξ; Βδελ. Ὁ πιννοτήρης οὗτός ἐστι τοῦ γένους, Ὁ σμικρότατος ὃς τὴν τραγῳδίαν ποιεῖ. Φιλ. Ὦ Καρκίν᾽ ὦ μακάριε τῆς εὐπαιδίας, Ὅσον τὸ πλῆθος κατέπτησεν τῶν ὀρχίλων. Item in Nubibus cum quidam exclamaſſet Ἰώ μοί μοι: Strepſiades ſubiungit. Τίς οὗτοσί ποτ᾽ ἔσθ᾽ ὁ θρηνῶν; ἤ πού τινων Καρκίνου τις δαιμόνων ἐφθέγξατο; vbi Scholiaſtes, δαιμόνων dixit pro παίδων παρ᾽ ὑπόνοιαν. eſt enim tragica exclamatio illa Ἰώ μοί μοι. Fuerunt autem Carcini filii, Xenocles, Xenotimus, & Demotimus. primus tragicus, cæteri χοροδιδάσκαλοι. Ironicè autem ludit in Carcinum, tãquam de victoria certus, &c. Vide etiam Suidam ter in Carcino. Carcini filii ſtrobili, id eſt cochleę vel buccinæ marinæ, vt Gyraldus interpretatur. De hoc carcino, eiusq; filiis, & aliis eiuſdem nominis, plura leges apud Gyraldum de poëtarum hiſtoria dialogo 7. & in Chiliadibus Eraſmi, in prouerbio Fortunatior ſtrobilis Carcini. Memoratur & Carcinus Corinthius in Equitibus Ariſtophanis.

Θερμαστρίς, vas ſimile cancro, quo vtuntur aurifabri, Varinus, vulgò tigillum (aliqui crucibulum) vocant, etiam Germani. Videtur & κεραμὶς dici & χύμη κεραμίς. vide in Corollario de Chamis A. Χηλὴ, cancri pedem ſignificat: & à Latinis etiam chelę vocabulum vſurpatur. hinc δίχηλα dicuntur animantium etiam quadrupeda, quorum pedes nec ſolidi, nec multifidi, ſed bifidi aut biſulci ſunt; vt armenta & pecora. Galenus etiam τμεῖον interpretatur σιδηροῦν ἐργαλεῖον δίχηλον. Ἄλλοι δ᾽ αὐτῶν ᾔεσαν, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν, Xenophon libro 7 de Cyri minoris expedit. Amaſęus vertit, iuxta ipſa portus latera, quę quòd curuatis vtrinq; molibus prominent, chelas, id eſt acceptabula Gręci vocant. Χηλαὶ ἢ φύσιγγες, rhagades, id eſt rimæ ſunt, calcanei, pedum, pudendi, Pollux. Χήλωμα, τὴν δίσχιστον γλυφίδα τοῦ βέλους, ἢ προσπήγνυσιν ἐν τῷ τοξεύειν νευρὰν τοῦ βέλους, Galenus in Gloſſis. Brachia cancri Ouidius dixit, furcas Apuleius. Pedes cancrorum bifurces & bifurculatos Gaza dixit, & poſt eum Maſſarius: alii biſulcos & bifidos. Tabellas quidam Latinè vocant, quas Ariſtoteles πλάκας: quibus cruſta cancrorum coagmentatur, & quaſi articulatur. b.

Vt tranſuerſus, non prouerſus cedit, quaſi cancer ſolet, Plautus apud Varronem de lingua Lat. Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem cancri, Vegetius. Cancer dicitur capite gignere, Eraſmus in prouerbio, Cancrum ingredi doces. c.

Aſtures quidam è regionibus Septentrionalibus ad nos delati, quanquam omne genus auium capiunt, libentius tamen cancris veſcuntur, Albertus. d.

Prouerbia. Cancros lepori comparas: Vide in Lepore. Cancer leporem capit, Καρκίνος λαγών, vel plenius Καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ, de re impoſſibili. hoc etiam in Lepore dictum eſt. Nunquam efficies vt rectè ingrediãtur cancri. Ariſtophanes in Pace, Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν, Οὐδ᾽ ἐπὶ τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν. Ambulet vt cancer recta haud effeceris vnquam: Nec quicquam efficies vbi res erit antè peracta. Hoc velut oraculum poeta facetus pronunciat, quod à natura ſit inſitum, nullo corriges negocio. nam cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quòd ſuperiùs dictum eſt, Actum ne agas, Eraſmus Rot. Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον, &c. Scholiaſtes Ariſtophanis addit, ὅτι τοὺς Λακεδαιμονίους δηλονότι ὀρθὰ, καὶ ἁπλᾶ φρονεῖν. Cancrum rectè ingredi doces. Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις. de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Finitimum vel idem potiùs cum illo, quod paulò ſuperiùs ex Ariſtophane retulimus in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, Aethiopem dealbas, &c. ſiquidem animal hoc non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum, Eraſmus. In ſeditione vel Androclides belli ducem agit Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ᾽ Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ. in homines contemptos & humiles, qui per occaſionem aliquam incidentem, dignitatem ſortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum, Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. Et aliter, Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς. id eſt, Fert rebus deſperatis & cancer honorem, Eraſmus. Sed in hoc prouerbio Carcinus viri nomen videtur. Imitari nepam, pro retrocedere, vel in peius labi: quod noſtri dicunt, *hinderſich, wie die Krebs gand.* hoc eſt, Retrorſum, vt cancri ambulant. Vide in Scorpione h. Nepa enim ſcorpionem potiùs quàm cancrum ſignificat. Qui homini nimium animo pręſumenti, & glorioſa verborum Plus vltrà iactatione ſuperbienti, illudere nuper Romę voluit Paſquillus, hominem cancro inequitantem pinxit, & verba hæc adſcripſit, Plus vltra. h.

Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθύνοντες, ἐοίκασι καρκίνους μασσωμένοις: οἳ δι᾽ ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὀστᾶ ἀσχολοῦνται. Ariſt. in Similibus. hoc eſt, Qui dialecticę ſtudium profundè rimantur, cancros edentibus ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

Sunt qui Alopen Carcini poetę fabulam apud Ariſtotelem in Ethicis interpretentur: alii ipſius poetę filiam, quæ adultera fuerit, vt eſt apud Euſtratium. Sunt qui ſaniùs ſe Ariſtotelem interpretari putent: & carcini nomen non poetam, ſed cancrum ſignificare, eo Ariſtotelis loco affirmant. nam è cancro Alope morſa fuit ſicut Philocteten idem philoſophus paulò antè à vipera morſum dixerat, Gyraldus. *Alope.*

Somnia. Cancer viros perner ſos & inemendabiles indicat, propter animalis tranſuerſionem veſtigiorum. Si quis inueniat marinum cancrum aut pluuialem (fluuialem,) virum peruerſum inueniet & inopem. Si marinum, regem: ſi fluminis, principem, eò quod mare regem, flumen verò principes ſignificat, Incertus.

DE LAPIDE INSTAR CANCRI.

CANCER marinus eſt cancer in lapidẽ cõuerſus, ex India delatus, qui eſt notus in Syra & Aegypto, valde v-

valde vſitatius in collyrijs, Andreas Bellunenſis. Rimegi eſt lapis ſicut cancer, Vetus Gloſſographus Auicennæ. Reiben lapis eſt ſicut cancer, Syluaticus: apud quem etiam Keiben per kappa ſcribitur. Sed Bellunenſis apud Auicennam libro 2. cap. 591. pro Reiben reſtituit Rathiaha. is (inquit Auicenna) eſt lapis ſicut cancer, refrigerans & humectans in ſecundo gradu. Exiccat, abſtergit, viribus cancro proximis: & viſum acuit. Et alibi, Cancer marinus (ſarathan ſeu ſarthan bhari) non pro cancro maris intelligi debet, ſed pro ſpecie cancri habentis membra omnia lapidea, Auicenna lib. 2. cap. 152. vbi & remedia ex eo addit hæc: Aduſtum de eo ſubtilius eſt reliquis aduſtis: idq; deſiccat vlcera, & confert ſcabiei. Abſtergit dentes, & delet pannum & lentigines. prohibet lachrymas & reſoluit cum ſale vngulam, & fit ex eo collyrium, & fricatur cum eo ſcabies palpebrarum. Prohibet quartanam. Et rurſus cap. 718. de Teſta, Exiccat (inquit) & abſtergit teſta, præſertim clibani qua ſubtilior eſt teſta cancri marini. Et mox, Abſtergit ſcabiem, & propriè teſta cancri marini. Carcinas lapis Plinio non ſpeciem cancri marini, vt hic, ſed colorem tantum refert.

Cancrum quidem marinum vel pagurum in lapidem conuerſum, ipſe Venetijs aliquando reperi, & adhuc ſeruo. Vide inferius in Viſo Rondeletij.

DE CANCRO MARINO, BELLONIVS. GRÆCIS

(inquit) καρκίνος θαλάττιος dicitur, Gallis Cancre.

Iconem hanc in Italia nactus ſum: eſt autem perſimilis illi quam Bellonius exhibuit. Subiicietur & alia Rondeletij.

B CANCER marinus rotundo ac ferè circinato corpore præditus eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine conueſtito: cuius magnitudinem ad Pagurum, Maiam, Aſtacũ & Locuſtam facile contuleris. Maiores enim trium aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Marinorum color certè maribus quidem rubentior, fœminis ex liuido in cyaneum tendit.

C Mares autem fœminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter ſe diutiſſime dimicant, arietum more. Crura in ventrem reflectunt dum incedunt.

B Ea verò habent blæſa, vtrinq; in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur. habent porrò inteſtina multiplicibus cirrhis obſeſſa.

C Mouenturque horum partes ſolidiores albis muſculis agẽtibus vt in paguro docebimus.

B Tanta eſt marinorum cum fluuiatilibus cancris affinitas, vt vtrique ſimul mixti, vix niſi à perito diſcerni poſſint.

F Sponte mortuus cancer prorſus abdicandus eſt.

C Diu extra aquam viuit.

A.B. Veneti Granceolum (ad diſcrimen magni paguri, quem Granciporrum vocant) nominant. Cancros autem à Paguris eiuſdem magnitudinis (cum quibus ſæpe ab ichthyopolis permiſcentur) ipſa glabritie primum diſcernere oportet. Paguri præterea tibias habent hirtas, & brachia grandibus forcipibus vallata atque in nigrum colorem abeunt: in extremo liuent. Cancri omnino glabri ſunt: quorum anterior corporis pars poſteriore latior eſt.

Ferrarienſes, mares Grancos, fœminas Grancellas vocant, ac ſeorſim diuendunt.

G Cancri marini vel fluuiatiles (inquit Plinius Secundus) in cibo ex iure allium viridi cum ficu dupli- ci, malum, hydropicum auocant.

In Cancrorum marinorum genere, Veneti mazanetas (*Infra etiam cancrum paruum latipedem mazenetam ab Italis vocari ſcribit*) nominant, Molecis ſimiles: quorum alterum marem, alterum fœminam produnt, Mazanetas, fœminas eſſe volunt, Molecos vero mares, quos molleſcere, ac vernationem exuere ferunt: contra autem Mazanetas putant perenni contegi cruſta, & nuſquam decidere. Molecos quoque aut molecas aiunt, tum quidem torpeſcere, cum cortice exuuntur: quo tempore paſta molliores aliquando ſenſimus.

DE CANCRO ANONYMO RONDELETII, QVEM EVNDEM PVto ſuperiori, hoc eſt illi quem Bellonius ſimpliciter cancrum marinum vocat.

Iconem hanc Rondeletius bis poſuit. primum lib 18. cap. 21. quod nos hic repetimus. deinde Tom. 2. in lib de piſcib. ſtagni marini, c. 12. quod mox ſubiiciemus.

vbi. CANCRVM hic exhibemus eum, quo frequentius in Gallia Narbonenſi veſcimur, qui naſcitur in marinis ſtagnis.

C Diu extra aquam viuit.

A Nomine caret: niſi quòd à noſtris generis nomine cancre appellatur.

B Brachia habet non admodum magna, pedes longos, in acutum deſinentes: cornicula duo.

F Super carbones aſſatur, vel elixus & cruſta ſpoliatus in ſartagine frigitur. optimus eſt quum oua habet.

G Qui in ſtagno marino degit, inter fluuiatilem & marinum medius eſt: quo in fluuiatilium penuria aduerſus canis rabidi morſum vtendum cenſeo, loto prius in aqua hordei, vel pimpinellæ. Iidem cancri prius etiam loti & decocti in iure carnis, hecticis valde proſunt, multumque nutriunt. Eorundem cinis cum ſyrupo ex adianto hauſtus, ſanandis pulmonum vlceribus confert. multo verò efficacior fiet, glycirrhiza, ſeminibus frigidis maioribus additis, & in tenuem pollinem redactis.

DE CANCRO STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

Lege quæ annotauimus ad iconem præcedentis capitis.

TRIA potiſſimum cruſtatorum genera in ſtagnis noſtris viuere comperio, præter hæc nulla ferè alia: nempe Squillam gibbam & paruam.

Tertium genus eſt Cancer nomine vacans, magnitudine media, ſimilis marino. Chelas duas habet, pedes quaternos. Fœminę intus eſt pars quædam crocea qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe puto. Quo tempore ouis turget, optima eſt. Cæteræ partes internæ albæ in fœmina & in mare omnes. Hoc Cancrorum genus inter marinum & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: ſtagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quandò igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis deponant, quibus tum fœliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atque hoc expertus profiteor, phthiſicis multùm auxiliari. illis enim, ita vt diximus, lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptiſſanę coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex iiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat, ſi in aqua adianti, vel plantaginis lotus cum lacte aſinæ, vel cum cremore ptiſſanę hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt Medici quidam, qui fluuiatilibus vel ſtagni marini cancris, fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Canctis de quibus loquimur; inferiores. illi .n. molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quæ facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat neq; peculiarem vim ad pulmones iuuandos inſitam habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante: quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hęret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Cancri ſtagni marini figuram capiti pręfiximus, vt meliùs à cęteris eiuſdem formæ diſtinguatur.

COROLLARIVM DE CANCRO MARINO *ſimpliciter dicto.*

A CARCINOS Græcè is eſt qui rotundo corpore habetur: quem nos vulgari nomine dicimus Grāchio. is Venetiis, vbi marinorum numerus propè infinitus habetur, vbi cruſtam exuerit, à corporis mollitie vulgò vocatur Mollecca. E quorum genere ſunt etiam quæ appellantur Macinette. nam & hæ ſuo tempore cruſtam exuunt, Matthiolus. Plura vide inferius in Paguro, quod nomen pro cancro ſimpliciter Græci, præſertim recentiores aliquando ponunt. Cancer marinus Anglis & Germanis inferiorib. vocatur *Krab*, *Crabbe*: ſuperioribus dici poteſt *ein Meerkrabb*. Vide ſuprà in Corollario Cancri fluuiatilis A, & inferiùs in Paguro.

C Cancri marini in ſaxis paſcuntur & habitant, Oppianus lib. 1. de piſc. Quod autem Plinius dixit cancros locis mollibus vitam degere, haud ſatis verum videtur. Sunt enim Paguri, cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur: & ſimiliter cancri illi alii parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, pręterquam cum exuerint ſenectutem, quos tam petroſis quàm terrenis locis vitam agere perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, vbi cancros ſaxatiles ſtercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cum cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant. nec defendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non cancri, ſed aſtaci legendum exiſtimauerit, vt dictum eſt ex Ariſtotele, vnde hęc mutuatur, Maſſarius. Oſtracoderma omnia cruſtam ſuam exuunt, Oppianus. ergo Mazanetas etiam Venetiis dictas ſuo ſpoliari corio probabile eſt, quod & Matthiolus approbat: etſi Bellonius è vulgi ſententia ſecus tradat. Concaua littoreo ſi demas brachia cancro, Cętera ſupponas terrę, de parte ſepulta Scorpius exibit, caudaque minabitur vnca, Ouidius Metam. 15. Vide infra in Paguro c. & ſupra in Cancro in genere.

D Quicunq; perſpexerit qua machinatione cancer Oſtrea capiat, illius laudabit & diliget ſolertiam. Oſtreum interea ſuas conchas (cœni & aquę deſiderio) cum patefacit, is ſuis brachiis ſublatum calculū in concharum hiatum iniicit: quo interpoſito, Oſtreum teſtas claudere non poteſt, quare à Cancro exęditur & conficitur, Gillius ex Oppiani de piſcib. lib. 2. cuius verſus Græcos recitat Rondeletius in Cancro paruo qui in alienis teſtis hoſpitatur, tanquam de illo ſenſerit Oppianus, quod mihi non videtur: ſimpliciter enim cancrum hoc facere ait. Vide Πτύξαγεν apud Varinum, vel ſuprà in Cancro in genere H. a Meminit etiam diuus Ambroſius, vt in Oſtreis recitabimus.

In Boſphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promōtoria verò venti vis maior eſt, ita vt omnino repulſi auerſiq; Cancri, impetum ſequi vndarum cogerentur. Hoc prænidentes illi, vbi iam propè ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimul & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepētes per præcipites crepidines in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt, iter pedibus conficientes. Cum autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piſcatores, cùm declinandi communis periculi gratia ſponte in terram exeunt: neq; homines cùm ſint, ipſo etiam maris impetu ſęuiores ipſis videri volunt, Aelianus 7. 24.

G Cancro marino & alia multa cum fluuiatili communia, tum remedia diximus ſuprà. Dioſcorides quidem marinos eadem quæ fluuiatiles præſtare ſcribit omnia, ſed ignauius. Apri in morbis cancros veſcendo ſibi medentur, maximè mati eiectos, Plinius. Aeliano apri cācros ſimpliciter remedium ſibi cōtra hyoſcyamum quærunt. Cancri mar. decocti ius contra dorycnium efficax habetur, Plinius. Marini, non fluuiatiles, cancri aſſumuntur in theriacam Cl. Apollonii ad rabioſorum canum morſus, apud Galenum de antidotis lib. 2. ca. 73. Si equus cum fœno aut pabulo braſſicam ſylueſtrem fortè deuorārit, prodeſt marinos cancros tritos cum ſucco braſſicæ (ſatiuæ) miſcere, & apprehenſa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, Abſyrr. Cancros marinos impari numero exuſtos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anſerina remiſſa, ęquis ponderibus, vniuerſa permixta vnum corpus facies, atq; æqualiter in duodecim partes diuides, & in cibo aut in potione laboranti phthiſico dabis, mirè proderit, Marcellus. Cancri mar. drachmæ duæ à pueris ſi bibantur, ſtranguriam ſanant, infantibus ex lacte materno vel nutricis, Alexander Benedictus.

Extra corpus. Cancrorum ſl. cinis ex oleo & cera rimas in ſede emendat, item & marini cancri polline (ſcilicet ſuo emendant,) Plinius. Cancri mar. ex oleo impoſiti, pernionibus vtiliter proſunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum diſcoctum eſt, Marcellus. Teſta cancri mar. abſtergit ſcabiem, Auicenna lib. 2. cap. 172. ſed cancrum mar appellat cap. 152. eum qui in lapidem induruerit, de quo ſuprà ſcripſimus mox poſt Cancrum in genere. Cancelli (Cancri) mar. aut fluuiatilis in aqua decocti caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita calidę ſtomachi vomicę tribus diebus, maturat efficaciſſimè, & plus quàm ſit veriſimile, vt à nobis expertum eſt, Alexander Benedictus. Cancri fluu. illiti, vel marini, pilos in mamma tollunt, Plinius. de malo pilati in mammis lege ſuprà in Cancris fluu. G.

H. a. Cancer marinus à poëtis etiam littoreus & æquoreus dicitur. Concaua littoreo ſi demas brachia cancro, Ouidius Metam. 15. Sextum ſcorpii genus καρκίνῳ αἰγιαλῇ ſimile facit Nicander. Καρκίνοι ἀλῆται, id eſt errones ab Oppiano cognominantur, nimirum quòd certam aut ſtabilem ſedem non habeant. Bellonius tamen non quemuis cancrum, ſed equitem tantùm cognomine, hoc epitheto dignatur. Carcinias lapis eſt Plinio marini cancri colore. Nos ſupra de carcinoide, id eſt cancriformi lapide marino mox poſt cancrum in genere quædam attulimus.

DE CANCRIS LVTARIIS, EX AELIANO, 7. 30.

CANCRORVM genus Lutarium colore aliis albius ſpectatur. hi in luto naſcuntur: cum inceſſit eis timor, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quib. quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cum autem iniectus eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidii, non tamen admodum firmi habent. enimuero comprehenduntur quòd ſurſum ſubleuare non queunt. Quidam eos comedunt, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt. In Gręcis codicibus manuſcriptis duobus hos cancros πετηλίας dici inuenio, nimirum ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, hoc eſt à volatu. Gillius legit πηλίαι, hoc eſt lutarii. nam πηλὸς lutum eſt, in quo gignuntur. Dicuntur & arborum folia πέταλα, ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, & cicada πετηλὶς, animal volucre. Πέταλα verò paruas & fruticoſas palmas interpretantur. nam & Latinis petilum, paruũ ſignificat: proximum eſt eiuſdem ſignificationis Gallicum nomen.

CANCRORVM genera diuerſa eſſe audio. ſunt enim quidam ſaxatiles: alii in limo, algis aut arena gignuntur. quamobrem & formis & cognominibus differunt. Aelianus 7. 24.

STERNION ab Alexandro Tralliano nominatur. Diabete morbo laborantibus (inquit) conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν, &c. Annotauimus paulò ſuperiùs (inquit Iacobus Goupylus) accepiſſe nos ab homine vulgarem Græcię ſermonem tenente, στέρνιον eſſe ex oſtracodermorum genere. ſed ex hoc loco intelligi poteſt, eo nomine carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi vel oris ventriculi) dolore affectis cibi qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſq; humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον, καὶ ἀστακοὶ, καὶ ἰσικοὶ, καὶ κτένια καὶ κοιλίαι χηνῶν, Idem Trallianus. Ego vtrobiq; vuluam porcinam intellexerim, & ſternii nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore curatione, conuenire inquit στέρνα (χοίρειον ἢ στέρνιον) καὶ βούλβιον, καὶ δαμαλῶν (δαμάλεων, iuuencarum) πόδας: & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorũ ex billoſo & acri humore. Veſcatur ęger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incraſſantibus, vt orpho, glauco, bulbio, ſternio. Verbum bulbion (inquit Goupylus) à nomine Latino vulua ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα, cuius eſu ſanguis pituitoſus redditur. Quę conſequitur dictio στέρνιον, petita eſt ex vulgari Gręciæ ſermone. ea enim ſignificatur ὀστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi, Hæc ille. Eſt quidem cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine oſtracodermon vllum intelligat, dubito: præſertim cum ſemper hoc nomen cum vuluę mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem.

DE HERACLEOTICO CANCRO, RONDELETIVS.

A Dicti ſunt Heracleotici cancri ab Ariſtotele, ab Heraclea illuſtri vrbe ad Pontum Euxinum ſita, quæ ob id etiam Pōtica dicta eſt, potiùs quàm ab vlla alia Heraclea. fuerunt enim plures alibi vrbes Heracleę nominatę.

B Hi cancri paguris tam ſimiles ſunt, vt vix diſcernantur: veruntamen ſpecie, vt diximus, differunt, vt ex deſcriptione iam fit perſpicuum. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus: pars teſtę prona aculeis aſpera eſt & hirta. colore eſt fuſco, quo à paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata. corpore ſunt minore quàm paguri, in alto mari degunt.

F Carne ſunt media. Ius ex iis aluum ſoluit. mediocriter nutriunt. Aſſi ſapidiores ſunt quàm elixi. Rariores ſunt in noſtro mari.

DE EODEM BELLONIVS: QVI EFFIGIEM EIVS DIVERSAM

exhibuit, quam ſubiicimus: nempe Galli marini vulgo dicti, quem Rondeletius Vrſum facit, & iconem ab hac nonnihil diuerſam ponit, quam infra dabimus.

A COMPLVRES Heracleoticum Cancrum videntes, Gallum marinum ea tantùm ratione vocant, quòd eius brachia videant in criſtę Galli modum tornata eſſe. Robuſtiſſimam cruſtam habet ac ſpiſſam. Plurimus in Siciliç litore: quanquam & aliquando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario

vbi vulgò diuendatur. Cancrorum genera (inquit Plinius) ſunt Carabi, Aſtaci, Maię, Paguri, Heracleotici. Cancrorum (ait Ariſtoteles) genus maximum eſt, quas Maias appellant: ſecundum paguri, & quos Heracleoticos vocant.

A

Qui enim Heracleotici vocantur, cruſta quoq; firmiore muniuntur, vt Maię: & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt quàm Maiis. Heracleotici itaq; cancri dorſo non ſunt aſpero vt Maię, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibię vtrinq; ſunt quaternę, brachia duo admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida, & bene armata. Horum enim pars ſuperior, elatis crenis vallata eſt.

B

Cum autem Heracleas vrbes viderem adiacentes litori, vnam Ponti, alteram Propontidis, tum quidem facile mihi perſuaſi ab eis id cancri genus ſuam deſumpſiſſe nomenclaturam: niſi tu à magnitudine ac robore potius dictum eſſe putes.

COROLLARIVM.

Ex cancris qui pelagii ſunt, pedes habent longè retardiores ad ambulandum. ſunt enim cęteris ipſi nantiores, vt Maię, & qui Heracleotici appellãtur. Crura iis breuia, quia parum mouentur. ſed ſalus eorum beneficio cruſtæ firmioris contingit. itaq; Maiis crura tenuiora, Heracleoticis breuiora, Ariſtot. de partibus 4. 10. Gallum marinum qualem Bellonius pingit, Cornelius Sittardus Romę ſibi viſum exiccatum in ædibus Gysberti medici ad me depictum miſit. Aiebat (inquit) Gysbertus, nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe. Rondeletius vrſum veterum eum eſſe putat, qui Gallus marinus vulgò nominetur. Porrò Bellonii vrſus è locuſtario genere eſt, abſq; chelis, & à Rondeletio inter Squillas cenſetur, latę cognomento. Vide etiam infra in ijs quæ ex Petro Gillio de Maiis cancris, & aliis minoribus attuli, poſt Corollarium noſtrum.

DE CANCRO MÆA, RONDELETIVS.

A

CAncri μαῖαι dicũtur ab Ariſtotele, à Gaza maię, fortaſſe à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam ſignificat & nutricem aliquando etiam pro grandiore natu ſumebatur. Cancer hîc à nonnullis carabo dicitur, ab aliis porroni, à Venetis granci porroni, ab aliis cancharo de Barbarie. Noſtris eſt ἀνώνυμος, quia rariſſimè in noſtro litore capitur.

B

Eſt omnium cancrorum maximus. vidi ex oceano cancrum męam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitum accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem ſiniſtra. Omnibus enim cancris, vt ſcripſit Ariſtoteles, magna ex parte maior eſt chela dextra quàm ſiniſtra. chelarum extrema nigreſcunt. Cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur. ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum cancrorum caudis planè ſimilis. Carne conſtat dura & inſuaui, coquitur in furno vel in aqua, & ex aceto editur, difficile concoquitur malumq; ſuccum gignit.

Lib. 4. de hiſt. cap. 3.

F

A

In huius cancri cognitione valde hallucinatus eſt autor libri de aquatilibus, qui cancrum vulgò Maſſilię ſquinado dictum pro cancro męa exhibuit, non intellectis vel fortaſſe ne lectis quidem notis, quas cancro męę Ariſtoteles libro 4. de partib. anim. capit. 8. tribuit. Cancrum enim męam omnium maximum eſſe tradit: deinde crura ei breuia (*tenuia tantum, non etiam breuia videtur attribuere*) & tenuia tribuit. Cancris, inquit, qui ex pelagiis ſunt, pedes ſunt ad ingrediendum tardiores, vt mæis, & Heracleoticis cancris, quia parua (pauca) vtuntur motione, ſed ſalus iis firmioris cruſtę beneficio (τῷ ὀστρειώδεις εἶναι) contigit. quare męę tenuia crura, Heracleotici parua habent. Qui verò cancrum cuius picturam poſuimus cum viuo contulerit, & ſępius ac diligenter inſpexerit, longè maiorem (*in Oceano quidem, non in mediterraneo, inquit Scaliger &c.*) eſſe eo quem Maſſilienſes ſquinado vocant comperiet, & crura pro corporis ratione longè tenuiora & breuiora. His accedit alia nota minimè negligenda, quam idem Ariſtoteles prodidit: Cancri alii oculos habent è latere ſuprà, ſtatim ſub prona parte multũ à ſeſe diſſitos: alii in medio, breui diſcrimine, vt Heracleotici & męę. Sic in noſtro oculi breui ſpatio à ſe diſtant, in altero multò maiore.

Contra Bellonium, qui cancrum Maſſiliæ Squinado dictum quem Rondeletius Pagurum facit, pro Maia exhibuit.

Lib. 4. de hiſt. cap. 3.

DE EADEM BELLONIVS. FACIT AVTEM VETERVM

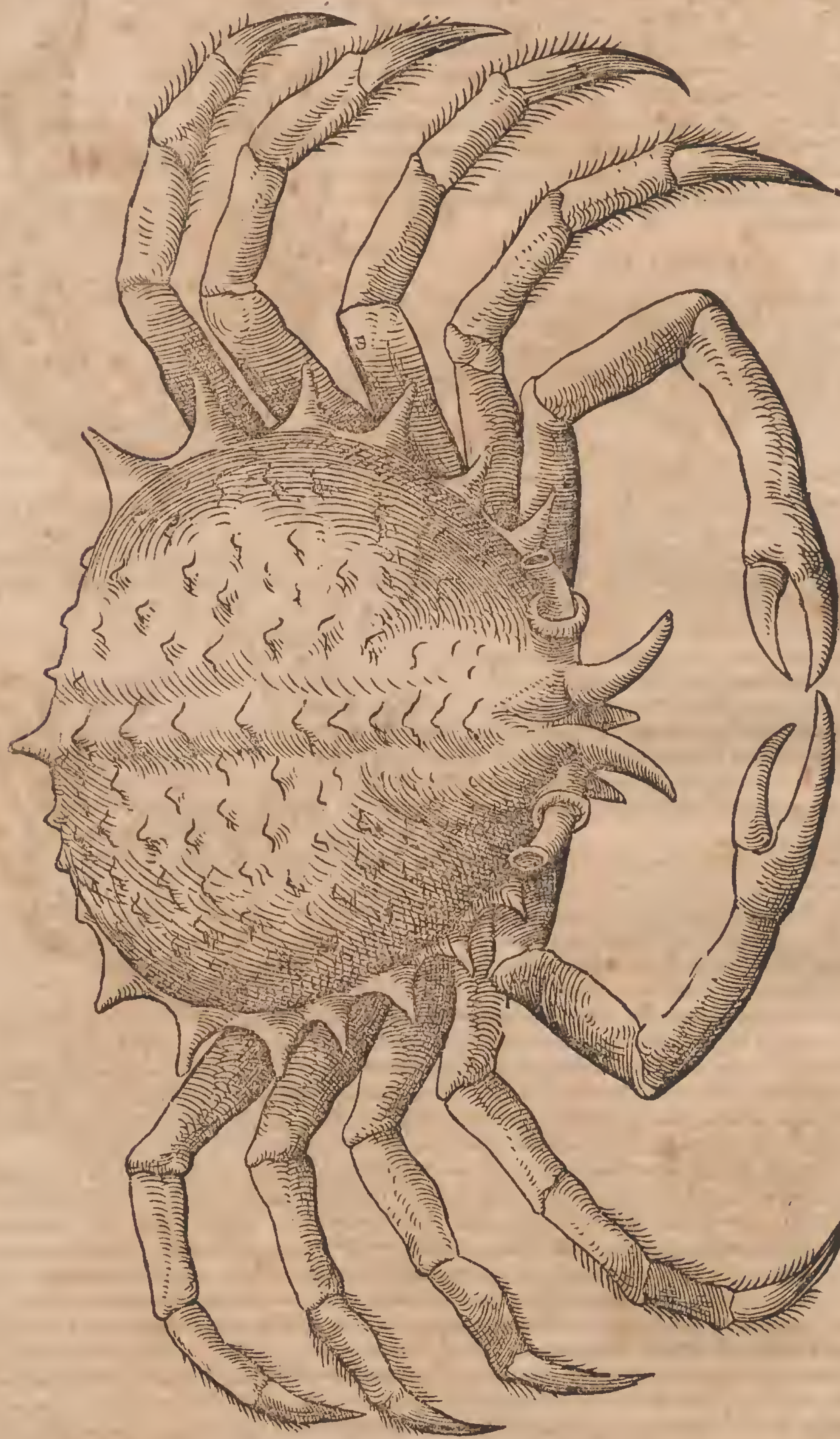
Maiam, cancrum illum quem pro paguro Rondeletius exhibet.

A

MAIAM ob ſimilitudinem, quam cum araneo habet, vulgus Gallicum *Iraigne de mer*, quaſi araneum dicat, nominauit. (*Eſt & alius Araneus cancellus, de quo ſupra in Elemento A. ex Rondeletio ſcripſi.*) Maſſilienſes ab aculeis infinitis, quibus in tergore more locuſtę horret, & villis quib. vndique eſt circumſeptus, Vne ſquinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenſes à ſpeculis, in Maiarum corticib. eleganter incluſis, Specchio, hoc eſt ſpeculam dicunt. Alii Granceolas vel Cancreolás: Romanum vulguſ Grancitellas. Pelagius eſt piſcis. Non enim vt Pagurus inter ſaxa, neq; in ſicco, minusq; temporis extra aquam degit.

Vbi.

Iconem hanc pro Maia fœmina Venetiis pictam accepi: quæ cum Bellonii pictura ſimilis eſſet, pro ea poſui. Rondeletii iconem accuratius expreſſam, maris forſitan in hoc genere, & deſcriptionem, mox in Paguro eius videbis.

Hoc autem à Paguro differt, quòd Pagurus parte anteriore latus ſit, Maia verò poſteriore parte in latitudinem ſe diffundat, anteriore coarctetur, & anguſtior fiat. magis eſt præterea orbiculata quàm Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia, forcipibus imbecillis dentata, quib. prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam graue, vt ad inceſſum ineptiſſima eſſe videatur, quamobrem in terra ſegniſſima, in aquis velociſſima eſt. Pedes quoq; non habet forpicatos, ſed vnguibus bene munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodem modo, quo reliquum cruſtaceũ genus, rubet: ſed viua aut liuet, aut vireſcit, aut rubore phœniceo aſperſa eſt: quã ſi ſupinam contẽpleris, tria

tria parte anteriore breuia ſpecula ab ipſius cruſtę tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ deliteſcunt. Tibias non habet læues vt Pagurus, ſed multa ſcabricie exaſperatas. Maia fœmina, operculum latiuſculum habet, ſub quo duo foramina membrana occluſa in ipſis poſteriorum radicibus collocata apparent. Quatuor preterea vtrinque ſemicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quib. hærent oua in fœtis.

Interanea cum Paguro aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunque diligentius ſpeculari cupiet, neceſſe eſt eum viuentis Maiæ teſtam ſuperiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeò ore ipſo dentes extrinſecus duos oſſeos: in palato autem carunculam qua linguę vice fungitur: preterea ante dentes bina denticulata oſſicula, atq; in eius ore cauitatem ſtatim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam eſſe puto. Ex hac enim oua prodire compertum eſt. Subſequitur cauitas ſatis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus eſt piſcis, vt vel os alterū, vel eius ventriculum eſſe dicas: cui etiam dentes adſunt (quemadmodum in Locuſta) numero quaterni, inciſorii, & vnus molaris: à quibus gula incipit, in cuius ſummo epiglotidem manifeſtè videas. Ea autem ad apophyſes meatibus committitur adeò exilibus, vt vix appareant. & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem receſſuum, ſic apophyſes vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adſtrictæ, & maximè muſculis. nec eſt aliud inteſtinum manifeſtum, quàm illud in quo deſinunt apophyſes, excrementi ſcilicet receptaculum. Eſt autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vſque protenſum. Sed & veſicam vtrinq; vnam in ipſa aluo robuſtam, magnam & membranoſam cernas: cuius exitus eſt per ea duo foramina quæ ſub operimento latent. Branchias habet vtrinque ſub teſta in lateribus numero ſenas: quæ certa membrana ab ipſo tegumento diſtinguuntur. aquam enim in ore acceptam per meatus qui ad radices crurum ſunt, egerit. *Interiora.*

COROLLARIVM.

PICTVRAM Venetiis pro Maia fœmina miſſam in locum figuræ à Bellonio exhibitæ, cui ſimilis erat poſui. [illegible]s cancer ab Italis Granceola vocatur. Luſitanis Cangreia vel Cangreiola, vel Centola, vt audio. Eandem Hieronymus Fracaſtorius Maię nomine olim ad me miſit, ſed magis pyramidata parte anteriore, &c. quòd ad alterum fortè ſexum expreſſa eſſet. Gillius quoq; hanc Maiam exiſtimauit. Sed contradicit Rondeletius. iudicent eruditi. Maię ſunt grandiores, rotundiore ventre, greſſu in terra ſegnes, in aquis autem velociſſimæ, Veneti Granceuolas vocant: quarum rotundioribus teſtis ſpecula includere ad elegantiam ſolent, Iouius. Quæ [illegible]æ vocantur, è genere cancrario maximę ſunt: quibus cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, dorſo ſpinoſo, cruribus oblongis: quas vulgus cancreolas cognominat, Maſſarius. Idem, in nono Plinii męę nomine Græco potiùs quàm Latino ſcribendum ait, vt codices antiqui habent: quam[illegible]s Theodorus Latino nomine maias interpretatur. Vtranq; (hoc eſt Bellonii & Rondeletii) Maiam, Germanicè nominare licebit, *ein groſſen Krabe*, id eſt, Cancrum magnum. Bellonii verò Maiam *a Fry* cum Anglis: (quod nomen tamen ab aliis pectinum generi cuidam aculeato tribui inuenio.) vel fictis nominibus aliarum imitatione gentium, *ein Meerſpinn*, cum Gallis, vel potiùs *groſſe Meerſpinne*, vt hæc Maia ſit: ille pagurus, vel commune ad cancrarium genus nomen. quamuis & ſepiam aliqui ſic vocitant. Albertus cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Araneam maris appellari. *ein Spiegelkrabb*, cum Genuenſibus, *ein Hechelkrabb* cum Maſſilienſibus.

DE MAIIS CANCRIS: ET ALIIS SIMILIBVS, SED MINO-ribus, de quibus ſint'ne Heracleotici an Equites dubitat, Gillius.

MAIIS, ex Cancrorum genere maximis, cauda deeſt, atque ex vtroq; latere quinq; pedes tenues valdè eminent, forcipibus carentes, exceptis duobus anterioribus vltimis, qui ſubtilibus forcipibus dentati ſunt: earundemq; os ſimiliter duobus grandibus vt Locuſtarum dentibus impletur, & tanquam brachiolis quibuſdam circummunitur, eiusq; color rubet: corporis figura poſterior rotundior, anterior pyramidatior: extremę partes aculeorum ſerie circumuallantur, quorum duo ex fronte tanquam cornua eminent: crura quibuſdam ſpinulis horrent. B

Maſſilienſes Squinadas nominant: Iidemq; quorū induſtria in piſcatione verſatur, mihi narrarunt, ſe perrarò piſcari ſolere aliud Cancrorum genus, quorum corpus vt longe minus ſit, quàm Maiarum, multo tamen longiores pedes exiſtere: ſint'ne Heracleotici an equites Cancri, diiudicare non queo, cum ſolam rudem auditionem acceperim quod ipſum idcirco adſcripſi vt alios, quibus maius otium eſt, ad horum inquiſitionem incitarem, Hęc Gillius. Videtur autem minor hic, ſed ſimilis ſquinadæ cancer, is eſſe qui Folia vel Folca in Italia nominatur: cuius effigiem, vt à Cor. Sittardo meo felicis memorię accepi, apponam. Folca (inquit) dicta partim à Maiis differt, niſi quòd aſperitatē in teſta tomētoſam habet. A

Heracleotici. Equites.

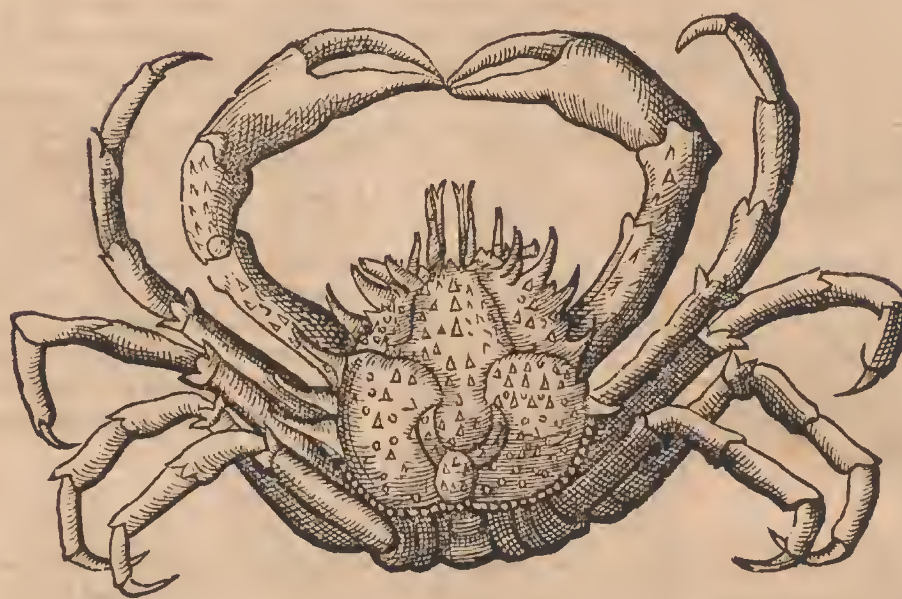
Folca.

Μαῖα propriè obſtetricem ſignificat, à verbo μω vel μαι, quod eſt quęro: abuſiuè verò γάμμην (id eſt matrem vel auiam,) & omnem ętate prouectiorem mulierem μαῖ- ſalutant, Euſtathius. Et alibi, μαῖαι ſunt mulieres natu grandiores, & quæ parturientibus aſtant, etiamſi iuniores fuerint. Hinc męę cancro nimirum factum nomen à magnitudine: ac ſi carcinometram aliquis diceret, vt inter echinos echinometrā. Porrò vt ad mulieres μαῖας, ſic ad viros ἄττα, (ad natu maiores fratres vel alumnos,) appellatio honoris gratia eſt. Fuit & Maia vna Atlantidum ſiue Pleiadum, quæ ex Ioue Mercurium peperit. a.

DE PA-

DE PAGVRO, RONDELETIVS.

Lege quæ annotauimus ſupra ad Maiæ Bellonii figuram.

A ΠΑΓΟΥΡΟΣ altera cancri ſpecies eſt: nomine Græco vſi ſunt Plinius & Gaza: In Prouincia ſquinado vocatur, ab aliis gritta, ſquaranchon, grampella, ab Hiſpanis chabro. Dicitur πάγουρος παρὰ τὸ χαίρειν ἢ φυλάττεσθαι ἐν τοῖς πάγοις: id eſt, quod in editiorib. & præcipitibus locis verſetur. Exiſtimare aliquis poſſet eoſdem eſſe paguros & Heracleoticos cancros ex Ariſtotele qui ſic illos coniunxerit. Δεύτερον δὲ οἱ τε πάγουροι καὶ οἱ ἡρακλεωτικοὶ καρκίνοι. Secundum canctorum genus paguri & Heracleotici cancri. Magna vtrorumq; ſimilitudo effecit, vt iidem eſſe viderentur: reuera tamen diuerſæ ſunt ſpecies Ariſtoteli ac Plinio paucis differentiis à ſeſe diſtinctæ, vt ex ſequentibus perſpicuum fiet.

Heracleotici paguris perſimiles, &c.

B Pagurus poſt cancrum mẹam maximus eſt, parte anteriore, & in lateribus ſenis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, acutæ, firmę admodum, ſub quibus cornua duo minora articulata. Ex lateribus valde prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora ſpectantes, magno interuallo diſiuncti, qua nota à cancris mẹis differunt. Teſta tota minimè lęuis ſed aſpera, vtpote quæ tuberculis & aculeis tota conſperſa ſit. In ea, maximè in ſuperiore eius parte pictores noſtri
(E) ſpecula includunt, nec id ſine gratia ob aculeos & teſtæ colorem. Pedes octo habet, longos, craſſos, ſex articulis interceptos: chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æſtatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & pattes internas eaſdem quas locuſta.

F Carne eſt media, neque dura, neq; molli, & dulci non tamen æquè ac ſquillarum caro. In furno aſſatur ore & ano obturatis, alioqui quicquid intus eſt liquidi effluit, & fit ſimilis cancris Phœniciis, quib. nihil eſt intus ob pabuli inopiam. Sentit & vim lunę, vt reliqui cancri qui creſcente luna ſucculentiores & meliores ſunt.

D Veterum ſcriptis ſatis celebratus eſt pagurus: muſicam amare, & ea delectari dicitur. Laudatur etiã prouerbio Paguri ſapientia, cuius etiam cauſa puto è collo Epheſiæ Dianæ Pagurum olim ſuſpenſum fuiſſe, prudentię & conſilii ſymbolum. Paguro verò ſapientia tribuitur, quia vere quum cruſtam exuit, aculeis armiſq; omnibus ſpoliatum ſe ſentiens latet, & viribus ſuis diffidens, nullos aggreditur, quoad teſtam nouam & duriuſculam recuperarit. Vtitur & prudentia in excutienda grauiore teſta. Quum enim tempus appetit, huc & illuc tanquam furiis incitatus fertur, alimenta perſequens vt ex pleniore victu ad corporis molem facta acceſſione teſta diſrumpatur. Quæ omnia Oppianus ſic exponit.

Prouerbium.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Hæc in Corollario paraphraſtice redduntur ex interpretatione Gillii.

———— Οἱ δὲ πάγουροι
Πάντῃ μαιμώωσιν ἐδητύος ἰσχανόωντες,
Πλησάμενοι. τότ' αὖ δὲ διατμαγὲν ἔρκος ὄληται,
Αὔτως, οὔτε βορῆς μεμνημένοι, οὔτε τευ ἄλλου,
Ἔμπεδον: ῥινῷ δὲ περιτρομέουσιν ἀραιῷ
Θαιὸν θαρσήσαντες ἀπὸ ψαμάθοιο πεσόντα.
Ὄφρα περὶ μελέεσσι νέον σκέπας ἀμφιπαγείη.

Ἡνίκα ῥηγνυμένοιο βίου φθάσωσιν ἐλυτρα,
Ῥηϊτέρη ῥινοῖο διάκρισις ὄφρα γένηται.
Οἱ δή τοι πρῶτον μὲν ἐπὶ ψαμάθοισι τέτανται
Ἐλπόμενοι, φθιμένοισι μετέμμεναι, οὐδ' ἔτι θερμὸν
Ἀρτιφύτῳ μετὰ δ' αὖτις ἀγειρόμενοι νόον ἤδη
Τόφρα δὲ θυμὸν ἔχουσιν ἀμήχανον, ἀδρανέοντα,

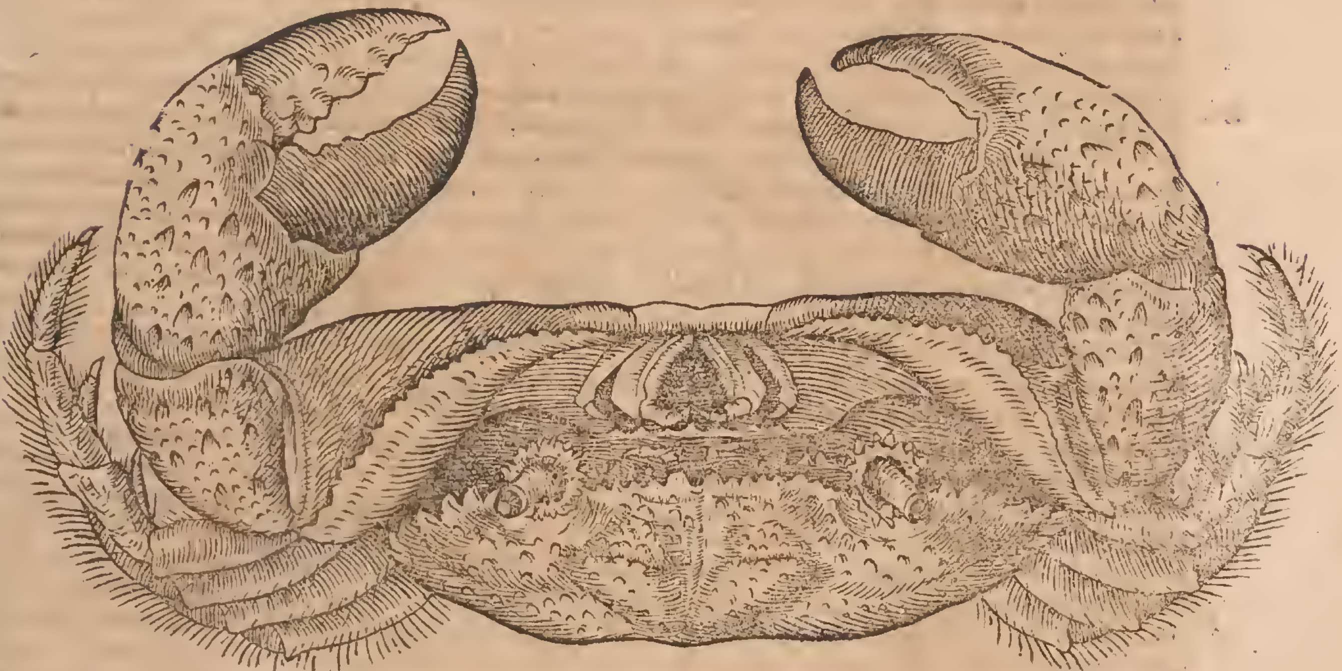
Id verò ſapientię Paguri attribuunt. quod natura edocti, vt & reliquę omnes animantes faciunt: neq; ſolùm paguri, ſed etiam locuſtę & cancri cruſta ſua exuuntur vere, quemadmodum angues membrana vernationis quam ſenectutem appellant, vt tradit Ariſtoteles. Idem ſcribit Oppianus, omnes cruſta intectos cruſtam veterem exuere, deinde aliam renaſci. Πάντες δ' οἱ τε χηλὸν ὑπ' ὀστράκῳ ἐστήρικται, Ὄστρακον ἐκδιώκουσι γεραίτερον, ἄλλο δ' ἔνερθε. Σαρκὸς ὑπ' ἐν νεότητος ἀνατέλλεται. Quos verſus ideo maximè citauimus, vt admoneremus poetam non adeò verborum ſollicitum, ὄστρακον pro cruſta, non pro duriore teſta, qualis oſtrearum eſt, vſurpaſſe. Nam quæ verè teſtacea ſunt, integumentum ſuum non mutant, ſed cruſtata tantum. eius rei cauſam aliâs reddidimus.

Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 17.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

D E

DE EODEM, BELLONIVS.

Item hæc Paguri alia eſt, quam a Rondeletio exhibita. Poſui autem non ipſam hic Bellonii iconem, ſed meam, quam olim Venetiis fieri curaui, plane ſimilem.

A PAGVRVM Galli Vn Chabre vel Vn Crape nominant. Gręcia vbiq; hodie adhuc vulgò Paguri nomine cognoſcit. Caue autem ne pro Paguro Pagrum dicas. Eſt enim Pagrus, piſcis ſquamoſus, multum à Paguro diuerſus. Pagurum autem hunc Normanni à rubro vel rufō, quem eius teſta prę ſe fert colòre, Vn Rouſſeau appellant: alii quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, Vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carbaſſe & Fagule, Veneti Granciporrum, nomine fortaſſe compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Sunt alii Galli Mediterranei maris incolę, qui Pagull nomine à Paguro deriuato proferant.

C Reſpuit læues tract⁹, aſperas cautes incolit, quas ęſtus maris in refluxu & reciprocatione ſiccas reliquit. Pagurus, vbi receſſit mare, in arido relictus, ob metum crura contrahit, & torpentis modo immobilis quieſcit.

B Cruſta eius nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluę humanę magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa, vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quę conſtringunt vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt quàm demortuorum. In viuis enim præ nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterum cocti (vt aliud omne cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam coniiciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus locuſtariū, ſub tergoris cruſta, ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multò latiores ſunt quàm longi, vt ex Oçeano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam mihi viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturę ſecreta, tot adſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturę artificium neceſſe ſit fatearis. Mutim (ea autem eſt hepar) habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis propè apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internę muſculis albis conſtant, quibus externę mouentur...

A Sethus, Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aetium & Paulum.

F Salſi ſucci eſſe (minus tamen quàm oſtracoderma) & ventrem ſiſtere ſcribit. Inter lautiſſimos cibos hodie receptus eſt, quem tamen carnis & coctionis durioris Galenus aſſeuerat. Sed id (vt iam in Cancris dictum eſt) de muſculis potiùs quàm de Muti (qua potiſſimum parte conſtat) intelligendum eſſe puto.

COROLLARIVM.

A PAGVRVM eundem quem Bellonius pingit cancrum, in Italia ab eruditis nominari audiui. nec alium ad me pictum Fracaſtorius dedit: de eodem etiam Gillius ſenſit. & nomina tum alia, quæ Bellonius recenſet, atteſtantur: tum porri vel pori nomen vſitatum Italis per ſyncopen à paguro contractum videtur. quanquam hoc nomen Rondeletius ſuæ Maię attribuit, porroni quidem ille, non porri ſcribens. Ad littus Adriatici ſinus hos Cancros Porros vocant, quaſi Paguros: Maſſilienſes Carabaſſos: Gillius; de eo ſentiens de quo & Bellonius. Dalmatæ aliquibus in locis in hodiernum diem paguros, & Veneti cancros porros cognominant, Maſſarius. Paguri hodie Granciporri dicuntur, Iouius. Et in aliis Italiæ locis pauri vel pauari cognomine, pedibus piloſis, teſta nigricante. A Palladio Cancri marini vocantur. Pagurus, ſpecies eſt cancri, Heſychius. rectè quidem ille. recentiores verò Græci pleriq; pagurum pro cancro ſimpliciter & in genere vſurpant. Vide ſupra in Cancro in genere, A. Sic pagurum fluuiatilem dixit author Euporiſton 3.226. Παγουρ· τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, Scholiaſtes in Equit. Ariſtophanis. Biſas, pagurus eſt marinus qui vocatur carabus, Kiranides. Ab Anglis hoc genus cācri vocatur *a Purger*. à Germanis *ein Meerſpinn*, id eſt araneus marinus. (Maia quam à Gallis Bellonius araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſa nominari poterit, *ein groſſe Meerſpinn.*) Sed hoc nomen etiam ſepiæ aliqui tribuunt, cū

peneri

generi cancro magis conueniat. *Seekrebs oder Seeſpinn*, in lacu Suerinenſi capitur. & in eodem *Krabbe* dictus, (Friſiis *Krab*, *Krabe* :) hic forte pagurus eſt, id eſt cancer marinus maiuſculus: ille, minor, ſimpliciter marinus cancer. Galli quoq; Oceano vicini pagurum vocant Chabre vel Crape. Albertus cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam cancros alicubi *Meertaſchen* vocitant, à ſimilitudine marſupii illius quod Germani taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite & cauda capparente.) Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam aliisq; ſpeciebus, magnitudinis aut alia quapiam differentia ſimul expreſſa, B,C. conuenerint. E genere cancrorum Pagurus læui dorſo eſt, (tabellatioreq;,) Maſſarius.) In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit : huius pedes breuiores quàm Maiarum, quicquid comprehẽdunt ſtrictiſſimè conſtringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquã cornua extra emineant, interdum intra in teſtam abditi recedant, Gillius. In Britannia quàm maximi reperiuntur, Maſſarius. Paguri Oppiano ſaxatiles ſunt, (item Nicandro,) & amphibii. Scorpii quidam ex paguris generantur, teſte Nicandro in Theriacis. Paguri capti & extracti mari à piſcatoribus, aliquãdo terrę foramina ſubeunt, vbi immortui in ſcorpios mutantur, Idem. Vide ſupra in Cãcro marino C. item in Cancro in genere. Cruſta ipſis rumpitur, & ſenectutem quemadmodum ſerpens, ſic integumento ſe ipſi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abſcedere ſentiunt, tum huc & illuc tanquam furiis incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris acceſſione & corporis mole inflati, inuolucrũ ſuum rumpere poſſint: ex quo vbi elapſæ ſunt, atq; ſe explicauerunt, in ſabulo iacent, mortuorum ſimilitudinem ſpeciemq; gerentes. De naſcente autem pelle, etiamnum molli & tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde poſtquam ex diſſolutione ſe paulatim collegerunt, & quodammodo reuixerunt, primũ ſanè guſtant ſabulum. Tandiu autem timidi ſunt, & viribus ſuis diffidentes, quoad tegumento circumueſtiantur: id ſimul vt cœptum fuerit conglutinari & ſolideſcere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adſunt animis, & omittunt timorem, Aelianus 9.43. Eſt autem paraphraſis Oppiani D verſuum, quos Græcos Rondeletius poſuit. Impudentes paguros Oppianus dixit. Non modò in mari, ſed in terram eiectus, vel captiuus contra laceſſentes ſibi negotium pugnant: quod quidem ipſum vſu percepi. Cum enim Lazarus Bayfius, poſt pręclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties me ad littus Adriatici ſinus duceret, vt piſcium naturas exploraremus, cum alia pleraq; periclitabamur, tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in ſicco repentib. ſpectabamus: pueros quidem in eorum forcipes feſtucam inſerere : hos verò magno robore animi hominum multitudinem, qua circuncludebantur pręclarè contemnentes, pertinaciter quicquid arripuiſſent, retinere: neq; vel ſæpiſſime victos tandiu obſiſtendi finem facere, quoad omnibus viribus defecti, tanquam homines pugilatione & luctatione certantes, ſtrenuè decumbebant, Gillius. Muſicæ ſtudio delectatos capi, mox in E. refertur. De paguri prudentia, vide ſuprà in Rondeletii ſcriptis, & infra in H.

Paguros muſicę illecebrę machinatione piſcatores capiunt. ii enim in latibula abditi, primum vt ad inſtrumentum quoddam muſicum (photingium vocant) piſcatores ſuauiter canere ingreſſos audierĩt, ſtatim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò inducuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò, ad tibiam canentes, cedunt: illi autem ſequentes, in arido comprehenduntur, Aelianus 6.31. Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi vt quidam tranſtulit. ſed inſpiciendus eſt Græcus codex, & conſiderãdum an facem potiùs vel muſicum inſtrumentum, quod φωτιγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author. Grammatici & Lexicorum conditores nullam huius vocabuli mentionem faciunt. Cum decoquuntur, partim ruffeſcunt & partim nigreſcunt, inter lautiſſimos recepti cibos, quos carnis & digeſtionis durioris Galenus de virtute alimentorum tradit, Maſſarius. Pſellus etiam paguros & cancros non facilè concoqui author eſt. Ventrem durum mollit ius pagurorum, Kiranides. Paguri ſeu cancri falſum quendam ſuccum habent, minus tamen quàm cętera oſtracoderma : ventrem verò ſiſtunt, cum aquę incocti ſuccum ſalſum dimiſerint, Sy-H. a. meon Sethi. Πάγοι ſunt loci aſperi, præcipites, δύσβατοι, vel acutæ petrarum eminentię, *Schrofen* dicũtur à noſtris, vt chœrades, id eſt ſcrophulæ Græcis. παρὰ τὸ πεπῆχθαι εἰς ὕψος. inde nomen paguris, quòd in huiuſmodi locis ſoleant οὐρεῖν : quod verbum licet obſeruare & cuſtodire ſonet, accipitur tamen pro morari, vt φυλαττέσθω quoq; in illo, δυσκηδέα νύκτα φυλάξω, Etymologus & Varinus. Paguri dicti ſunt, παρὰ τὸ ἐν τοῖς πάγοις ὁρᾶν καὶ ὁρμᾶν: ἢ παρὰ τὸ τοὺς πάγους οὐρεῖν ἢ φιλάττειν, Scholiaſtes Nicandri. Prima huius nominis corripitur Oppiano: Item Nicandro, Ἢ οἱ δ' αὖ ῥαιβοῖσιν ἰσήρεες αἰόλα παγούροις. Sic & in πάγος: Ἐκπροθέων μὲν γὰρ πάγοι ὀξεῖς, Odyſſeę ε. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem pagurum dixit (ipſum, non cutim eius, vt Cælius Rhodig. putauit,) propter cutis aſperitatem, quæ ſenectute contrahitur, Euſtathius, & Tzetzes Scholiaſtes, χεροτρόφοι pariter cognominatum inquiens, quod puerum Achillem educârit, ad differentiam marini paguri (cancelli) pinnotrophi, id eſt pinam marinam nutrientis. Paguri forma diminutiua à Symeone Sethi παγούρια dicuntur.

Epitheta quæ cancris, pleraq; etiam paguris conuenient, & contrà. Ἀναιδέα φῦλα παγούρων, Oppianus. Ἀμφίβιοι. Idem. Ὀπισθοβάμων, pagurus, Varinus: tanquam non ſit epitheton, ſed antonomaſia. addit & alia epitheta ex innominato authore, periphraſin (vt videtur) ſiue paguri, ſiue alterius cancri: ὀπισθοβάμονα, τείνηλον, ἐκπέτην, νηκτὴν, ego νήκταν paroxytõum malim, id eſt natatorem. His ſcriptis Statyllii Flacci epigramma reperi, Anthologii libro 6. titulo 3. qui inſcribitur Ἀπὸ ἁλιέων: Γαμψοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδύταν, Ὀπισθοβάμον' ἀτράχηλον, ἐκπέταν, Νήκταν τ', ὀμμανώτοι, ὀξεοχόχροα Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁ ρμιηβόλος Ἄγρας ἀπαρχὰν αὐτὸς ἤθη Κώπυσος. Scorpii quidam ſimiles ſunt ῥαιβοῖσι παγούροις, Nicander: id eſt tortuoſis, obliquè incedentibus, σκαμβοῖς, Scholiaſtes. Ab eodem πετραῖοι, hoc eſt, ſaxatiles cognominantur : & ὀκριόωντες, hoc eſt, aſperi. Πυράγρα, id eſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam cancer vel pagurus appellatur, Heſychius. Vide in Cancro.

h. Laudatur prouerbio paguri ſapientia, &c. Rondeletius, vt ſupra recitauimus. Ἐθ' ἁλιεὺς ἀνάγκη σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαποὺς τέχνας, Timocles aut Xenarchus in Purpura apud Athenęum. Eraſmus Rot. huius prouerbii non meminit.

Genvæ, vt audio, vulgò nominantur Ogie, cancri quidam marini paguris ſimiles, ſed minores.

D E

DE CANCRO LATIPEDE, RONDELETIVS.

PARVVS quidam & ignobilis cancer apud nos frequentiſſimus eſt, nomine tamen caret ob vilitatem: nos à nota ſatis inſigni latipedem cognominauimus. A

Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulo maiore. chelas habet denticulatas, & articulatas, pedes vtrinq; quatuor. Poſtremus & minimus, à quo latipedem hunc cãcrum nuncupauimus, præter aliorum cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam, ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcẽte, anteriore quodammodo nigricante Oua habet pallida. B

Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare, (*Quærendum an hic cancer ſit quem curſorem cognominant, vel ei cognatus. Vide infra in Cancro equite,*) beneficio latitudinis poſtremorum pedum. C

De huiuſmodi cancris locutum puto Ariſtotelem hoc in loco: οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλισκόμενοι ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας. Quæ mihi videntur alium ſenſum habere quam Gaza in interpretatione ſua expreſſerit. Sic igitur vertendum fuerat: Parui cancri qui capiuntur inter paruos piſciculos, poſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnarum vel palmularum vice ſint iſti pedes. A *Lib. 4 de part. animal. cap. 8.*

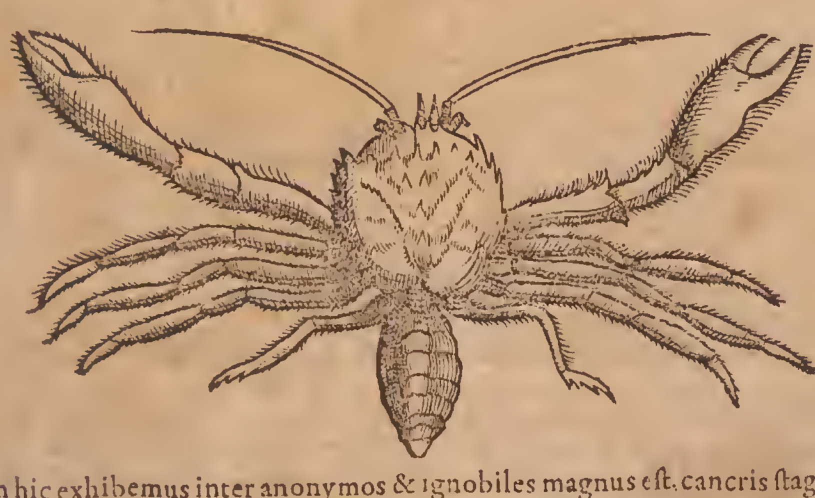
Paruus igitur cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celerius impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt iis vtatur perinde ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræque aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſſendum, ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. C

DE EODEM VEL SIMILI CANCRO PARVO LATIPE- *de: & rurſus alio, Bellonius.*

Paruum Carcinum aut Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natãdum ceu pinnulis aut remis vtitur. Maſſilienſes Grittam genuina voce nominant. Veneti ac Ferarienſes† Mazenetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantum pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. **Vide ſupra in Cancro mar.*

Piſciculos alios carcinis aliquo pacto ſimiles Romani ruſtici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multo † maiores ſunt: ſupini albicant, proni autem ſubcinericii ſunt, punctiſque frequentibus ac candidis in tergore variantur, Ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt: tamen viuaces admodum ſunt. Eos quoties nautæ reperiunt, crudos edunt cũ pane: ſed Romæ coquuntur: gratiores tamen ſunt crudi, niſi horum copia aluum conturbaret, ac plus æquo cieret. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores, forcipatos, crenatos ac robuſtiſſimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus, niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoque rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrario generi, eodemque modo ſubtus reflectitur. **forte, minores.*

DE CANCRO FLAVO SIVE VNDVLATO, Rondeletius.

CAncer quem hic exhibemus inter anonymos & ignobiles magnus eſt. cancris ſtagni marini vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis quæ in prona parte ſunt ſinuoſæ vndarum modo, non aliter quam in cameloto vulgo nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum inſulam, nec vſpiam ſimiles vidi. Caudam extentam depinximus, ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirſutos: chelas duas magnas etiam hirtas: cornua duo ſatis longa: in fronte aculeos ſiue appendices duas, in lateribus alios aculeos. A B

DE CANCRO VARIO SIVE MARMORATO,

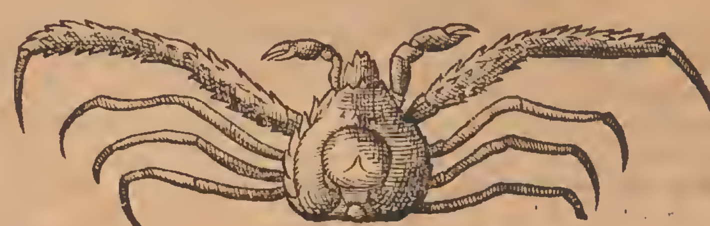
Rondeletius.

IN ſaxis Agathenſis litoris degit hic cancer, qui ideo à nobis varius ſiue marmoratus dicitur, quia teſta eſt læui ac perpolita, coloribus variis conſperſa: marmor varium ſiue iaſpidem pulchrè referente, ſiue ſplendorem teſtæ, ſiue læuitatem, ſiue colorum varietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculæ virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo cancro maiore ex parte euaneſcunt. Si mortuus in ſole exiccetur, totus ſit flauus. Brachijs nõnihil ab alijs differt. forfices enim breuiores habet & craſſiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in aſtaco. Cruſta quam in cæteris durior. Cornicula duo è fronte extant. Oculi ſatis à ſeſe diſtant: poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta.

C In ſaxorum cauernulis degunt: &, ſi quem conſpexerint, intro ſubeunt: itaque pedibus hærent, vt auelli vix poſſint. Metu vacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Id cancri genus in Agathenſis litoris ſcopulis tantum vidi.

DE CANCRO BRACHYCHELO. RONDELETIVS.

B INTER cancros qui circa Lerinum inſulam capiuntur, is eſt quem hic depinximus: ex rubro nigricans, paruus, corporis figura ab alijs cancris nonnihil differente. corpus enim poſteriore parte contra quam in cæteris latius eſt, anteriore acutius. Chelas duas habet valde breues & tenues, vnde βραχυχήλην nomẽ dedimus. His proximi pedes duo longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur voluiſſe natura quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues. Supina pars aculeos habet. Rariſſimus eſt alibi cancer in Lerino frequens.

DE CANCRO MACROCHELO.

CANCRI huius picturam Io. Kentmannus medicus doctiſſimus ad me dedit: neſcio vbi nactus. Ego amplius de eo quam effigies præ ſe fert quod dicam non habeo. Macrochelum vel Leptochelum cognominare licebit, quod inter Cancros longiſſimæ ei tenuiſſimæque ſint chelæ.

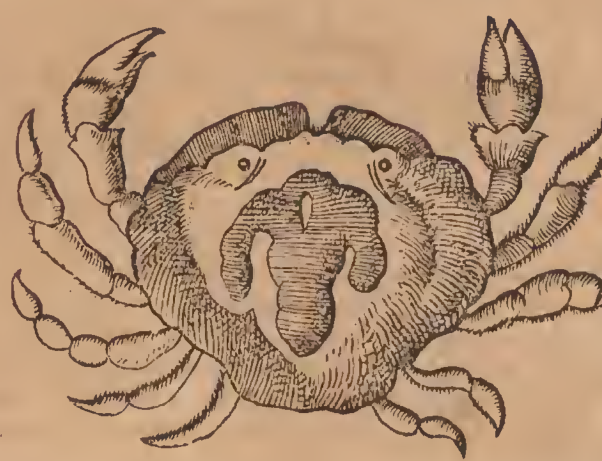
DE HIRSVTIS CANCRIS, RONDELETIVS.

Cancri hirſuti. HIRSVTA ſunt quædam cancrorum genera, varijs in partibus, alia in ſupina parte, alia in pedibus.

Paruorum hirſutorum genera tria. Paruorum verò cãcrorum qui hirſuti ſunt, differentias tres obſeruaui. Prima eſt eorum qui chelas aculeatas habent, & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo: quæ ſequuntur vtrinque partes, ſerratæ ſunt In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibusque omnibus hirtis ſunt.

2 Huic generi ſimile aliud eſt æque hirſutum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt ſuperiore, & chelarum extrema nigricantia non habet.

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, dempta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſq; reperiſſem: quod facit vt credam ſpecie differre, tamen, ob magnam cum ſecundis affinitaté, pictura horũ ſeparata nil opus fuit.

C Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem prorſus negliguntur.

CORROL-

COROLLARIVM.

Cancris hirſutis Rondeletij adnumerandus videtur ille, quem Lupum marinum vulgo Romæ, alij ſomniolo vocant: quod eius cruſta in puluerem redacta ſomnum inducat. alijs papilla piloſa vel caſtrãgiolo dicitur. Videtur non multum abludere à deſcriptione Maiæ: vt Cornelius Sittardus ad me ſcripſit, cui etiam iconem debeo.

DE CANCRO CORDIS FIGVRA.

Rondeletius.

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino refert. cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt & paruus, vix vnquam inter litorales inuentus: ſed panagro ex alto mari cum Pelagicis piſcibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facilè è retium maculis elabitur. In maiorum aſellorum ventriculis huiuſmodi cancros ſæpe inuenimus.

DE CANCRIS PARVIS QVI IN ALIENIS TESTIS VIVVNT, RONDELETIVS.

Hi cum in pinnis degunt, priuatim pinnotheres dicuntur. Alij ſunt Cancelli vel Scyllari, corpore oblongo, qui inanes tantum teſtas inhabitant: de quibus inferius ſeorſim.

CANCROS paruos in alienis teſtis hoſpitari Ariſtoteles prodidit, & idem experientia docet, non tamen in omnibus teſtis ſine diſcrimine eos reperias, non in lepade, non in tellinis, non in conchulis, nunquam in mitulis marini ſtagni, ſed in mitulis gurgitum, pinnis, pectinibus atque oſtreis. Ariſtoteles: Innaſcuntur in teſtaceis quibuſdam cãcri albi, omnino parui: plurimi quidem in mitulis foliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πτελώδεσι) tum in pinnis quos pinnotheras vocant. Quinetiam in pectunculis atque oſtreis, (λιμνοστρέοις,) verum nullum ij conſpicuum capiunt incrementum. Piſcatores aiunt cancros iſtos vna cum illis quorum teſtam inhabitant naſci. Athenæus in pinnis & conchis margaritiferis naſci ait, cuius locus emendatius, quam in vulgaribus codicibus legi hoc modo poteſt: Ὅσαι δ' αὖ πέτραις ἢ σπιλάσι προσπεφύκασι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα γεννῶσι τὴν μαργαρίτην. ζῶσι (ζωογονοῦσι habet codex vulgatus) δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου (τοῦτο) δὲ συμπέφυκε τῷ τοῦ κόγχου στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν εἰσφέρον, ὃ δή ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ. Pinnæ quæ petris aut ſaxorum cauernis (πέτραις ἢ σπιλάσι) adhæſerint, radices agunt, illic margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens, quod cancro paruo ſimile eſt, & vocatur pinnophylax.

Lib. 5. de Hiſt. anim cap. 15.

Lib. 3.

C *In quibus teſtis aut conchis degant.*

Dicam quod ſæpiſſime vidi. Cancri parui qui in oſtreis reperiuntur, minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi, præterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. Qui in pinnis reperiuntur, maiores ſunt, & magis rubri quam albi ſunt, alioqui chelis pedibus, toto denique corpore tum inter ſe tum alijs omnibus cancris ſimiles. A cancellis autem differunt, quod parui cancri viuentium pinnarum & oſtreorum hoſpites ſunt: cancelli inanes duntaxat teſtas & turbinatas ſubeunt, ſuntque longo corpore locuſtis non cancris ſimili. Cur cancelli in alienis teſtis habitent, poſtea exponemus, nunc de cancris paruis idem faciendum. Sunt qui miram beſtiolæ (*Non è cancro paruo, ut Rondeletius putat, ſed ſimpliciter cancro Oppianus hoc adſcribit. vide ſupra in Cancro marino D.*) hac in re prudentiam extollunt, inter quos Oppianus: Quum, inquit oſtrea teſtas aperiunt, vt limum & aquam ad vitam ſuſtinendam hauriant, cancer lapillum chelis arreptum in teſtas medias immittit: quo à claudendis teſtis cum oſtrea impediuntur, cancer ingreſſus epulatur illic, & eorum carnem depaſcitur.

In oſtreis.

In pinnis.

A cancellis quid differãt.

Cur in alienis teſtis habitẽt.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Cancrum non arrodere oſtrea.

Ὄστρεα μὲν κληῖδας ἀναπτύξαντα θυρέτρων,
Πέπταται ἀγκλίνησιν ἐφημένα πετραίῃσι.
Λέχριος ὀξείῃσι φέρει χηλῇσι μεμαρπώς.
Ὀστρέου ἔνθεν ἔπειτα παρήμενος εἰλαπινάζει
Ἀμφιδύμους πλάστιγγας ἐρύκ σθένος, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
Ἰλὺν λιχμάζοντα, καὶ ὕδατος ἰχανόωντα
Καρκίνος αὖ ψηφῖδα περὶ ῥηγμῖνος ἀείρας
Λάθρη δ' ἐμπελάει, μέσσῳ δ' ἐνέθηκατο λᾶαν
Λαίτμα φύλων, τὸ δ' ἄρ' ἔτι καὶ ἱέμενον περ ἐρίσσει
Οἴγεται ...

Sed hoc fabuloſum eſſe puto: nũquam enim mytulos, pectines, pinnas, oſtrea in quibus ſunt cancri, arroſa vlla ex parte reperias.

Aliter Plinius qui ſcribit cancrum dapis aſſectatorem, pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, & communi præda communiter cum pinna veſci: quem locum capite de cancello citauimus, item Athenæi locum illi plane ſimilem. Oppianus quoque lib. 2. Halieut. ſcribit pinnam in magnis teſtis eſſe imbecillam, ſine mente, ſine aſtu: ſed hoſpitem cancrum excipere à quo nutriatur & cuſtodiatur, vnde pinnophylax vocatus eſt. Quum igitur piſcis teſtam ſubit, pinna morſu à cancro admonita, teſtam claudit, prædamque communem depaſcuntur.

C *Fabuloſum eſſe cancrum pinnarum iiſdẽ veſci quibus pinnæ aut alia concha quarum ſunt hoſpites.*

Ὄστρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει ... ἔνδοθι ἰχθῦς
Οὔτε τι μητίσασθαι ... οὔτε τι ῥέξαι
Καρκίνος ἐνναίει, φέβεται δέ μιν ἠδὲ φυλάσσει,
Ἰχθὺς ἔνδον ἵκηται, ὃδ' οὐ φρονέουσαν ἀμύξας
Ὄστρακα συμπατάγησε, καὶ ἔνδοθεν ἐφράσατ' ἄγρην
Πίννη ναιετάει κεκλημένος ἡ μὲν ἄναλκις
Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυνόν τε δόμον, ξυνήν τε καὶ ὕπνον
Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλήσκεται ... κόχλου
Δήγματι κερδαλέῳ πίννην ἐλελιξ' ... ἤπην
Αὐτῇ τ' ἠδ' ἑτάρῳ, ξυνὸν δ' ἅμα δεῖπνον ...

Sed hæc omnia fabuloſa eſſe, inde neceſſario efficitur, quod neque pinnæ, neque mytuli, neque oſtrea piſcium carne paſcantur, ſed aqua tantum & luto.

Squilla parua. Quod ab his autoribus cancro paruo tribuitur, idem à Cicerone ſquillæ paruæ, ſic enim καρίδιον Ariſtotelis interpretatur: quæ ſquilla parua etiam in pinnis reperitur, quemadmodum & cancer paruus, *Cicero.* teſtibus Ariſtotele & Plinio, vt capite de cancello docebimus. Ciceronis hæc verba ſunt libro 2. de Natura deorum. Pinna verò (ſic enim Græce dicitur) duabus grandibus patula conchis cum parua ſquilla ſocietatem init comparandi cibi. Itaque cum piſciculi parui in concham hiantem innatauerint, tum admonita à ſquilla pinna morſu comprimit conchas, ſic diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quo admirandum eſt congreſſune aliquo inter ſe, an iam inde ab ortu natura ipſa congregata ſint. Quæ eadem ratione falſa eſſe conuincuntur. qui enim cibo eodem veſci poſſunt ſquillæ paruæ & pinnæ, cum ſquillæ piſciculorum carne vt cruſtata omnia viuant, pinnæ verò nullo modo, ſed aqua tantum & luto? *Verior cauſa, cur pinnas & oſtrea cancri parui ſubeant.* Cur igitur in pinnis & oſtreis cancri parui reperiuntur? Quia cum omni generi animantium à natura tributum ſit, vt ſe vitamque tueantur, vt paſtum & latibula quærant: cancri parui molliore teſta tecti, & ideo iniurijs magis opportuni, concharum caua ſubeunt, vt illic tanquam in ſpecubus & antris tutius degant. Quare non ſolum in teſtis, ſed etiam in ſpongiarum cauernulis, in ſaxorum rimis, in exremis teſtarum, quibus oſtrea tecta ſunt, cauis, ſæpiſſime cancros paruos reperi. Nec immerito dubitat Cicero congreſſu ne aliquo inter ſe, an iã inde ab ortu natura ipſa congregata ſint. Piſcatores, inquit, Ariſtoteles, cancros paruos naſci confirmant, vna cum illis, quorum teſtam inhabitant. Athenæus de cancris & pinnis loquens: *Lib. 3.* φασὶ δέ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι. Aiunt quidam pinnas & cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Ego verò cum cancros paruos in pinnis & oſtreis ſæpiſſime ouis turgentes viderim, affirmare audeo non ſponte ex limo aquaue vt teſtacea, ſed ex coitu maris & fœminæ, & ex ouis prouenire. Quare vel in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia. Hactenus de cancris paruis.

DE PINNOPHYLACE, BELLONIVS.

In latiore & capaciore Pinnæ parte, quæ in ſublime attollitur, plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duas, vt plurimum vnam. Fruſtra creditum eſt Pinnam piſciculis ali, morſuque à Pinnophylace admoneri, concludere conchas, & intus piſces exanimari. Quod ſiquidem verum eſſet, oporteret omnibus intus ineſſe Pinnophylacem: ſed decem aperies, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias.

COROLLARIVM.

Pinnoteres, πιννοτήρης, idem qui pinnophylax, ὁ τὰς πίννας (πίννη) φύλαξ id eſt pinnæ cuſtos, Suidas, Heſychius & Varinus. Eſt autem maſculini generis, non fœminini vt quidam vſurpat. Athenæus etiam ex Chryſippo πιννοτήρην ſcripſit per τ. nimirum ἀπὸ τοῦ τηρεῖν καὶ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Maſſarius & Rondeletius pinnother ſcribunt in tertia declinatione, t. aſpirato, neſcio quam recte. ex Plinij codicibus vulgatis quidam t. aſpiratum habent, alij non. Nunquam naſcitur (inquit) pinna ſine comite, quem pinnoterem vocant, alij pinnophylacem. is eſt ſquilla parua, alibi cancer dapis aſſectator. Apud Ariſtotelem de hiſt. 5. 15. legimus, οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod ſi mendoſum nō eſt, rectus ſingularis fuerit, ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρεύων, hoc eſt in pinna venari ſolitus cancer. Germanice hic cancer paruus vocari poterit, *ein kleiner Meerkrab*: cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua *ein Meer krab'e*: vt eadem ſit horum nominum ratio ac differentia in ſermone noſtro, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & καρκίνιον, id eſt cancrum paruum & cancellum. Vel potius cancer ille paruus vtroque modo ex iam dictis Germanice appelletur: cancellus vero *ein Meer krebſt*, vt nō ſolum paruitas eius, ſed etiam corporis figura oblongior qua aſtacum refert, ſimul indicetur. Pinnophylacem Ariſtoteles ſcillaron quoque & ſcillarion vocauit, & καρίδιον. Theodorus pro vtroque ſquillam paruam reddidit, Plinium ſecutus, Vuottonus. ſed Rondeletius hæc nomina diligentius diſtinxit. Rondeletius in ſquilla parua ſcribit σκύλλαρον genere neutro per y. Sed ſcyllaros mihi genere maſculino dicendum videtur: τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον Ariſtoteles hiſtoriæ 4. 4.

C Theophraſtus de cauſis. 2. 24. poſtquam de viſco, & polypodio, quæ arboribus innaſcuntur egiſſet, ſubdit, ſic eſſe natura comparatum vt hæc non niſi in alijs valeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in conchis (ἐνταῦθα πίνναις,) atque in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum. Et mox, Neque enim vita fortaſſe conchis poſſet ſeruari, niſi opera cancri. Patrem aut hominem qui ſe ipſe non curet, ſed à domeſticis & propinquis curetur volentes ſignificare, pinnam & cancrum pingunt Aegyptij. hic enim carni pinnæ velut agglutinatus manet: vnde & ex conſecutione nominis πινοφύλαξ, quaſi pinnæ cuſtos vocatur. Hæc quidem plane hiat in concha eſuriens: quod ſi interim piſciculus aliquis irrepſerit, mordet (vellicat) cancer forcipe pinnam. quod ſentiens ea concham claudit, atque ita piſciculum venatur, Orus in Hieroglyphicis 2. 109. Eadem vero Aelianus, cuius verba in Pinna referam. Item Plutarchus. Is, inquit, quo de ſcribendo atramenti plurimum Chryſippus conſumpſit, pinnotheras, primas in omnibus huius & phyſicis & moralibus libris habens. (Nā ſpongiotheram non vidit, alioqui haud taciturus.) Pinnotheras igitur cancrorum de genere eſt, pinnæ ſemper adhærens, ac ad concham huius atrienſis inſtar excubans. hiare quippe pandique tantiſper ſinit, dum piſciculi quos capi poſſe ſperet, irrepſerint. ibi pinnæ carnem vellicatu leni ſtringit, ac intra fauces ipſius proripit ſeſe. illa mox concham comprimit. prædam poſtea intra clauſtra captiuam in cōmune partiuntur & vorant. Et Cicero lib. 3. de Finibus, At illa quæ in Concha patula pinna dicitur, iſque qui enat è concha, qui quod eam cuſtodiat, pinnoteres vocatur: in eamque quum ſe recipit, includitur, vt videatur monuiſſe vt caueret.

ὁ πιννοτήρης οὗτος ἐστὶ τοῦ γένους Ὁ σμικρότατος, Ariſtoph. in Veſpis de Carcini poetæ filijs ludens.

DE CAN-

DE CANCELLO, QVI IN TVRBINATIS: ET SCYLLARO, QVI BREVIOR EST, ET IN NEritis habitat, *Rondeletius*.

Cancellus in teſta. *Cancellus nudus.* *Teſta vacua.*

QVI cancelli figuram diligentius inſpexerit, aſtacis annumerandum dixerit: qui cancelli nomen audierit, cancrorum potius generi: nam Galenus † cancris minimis comparat. Alius locuſtis ſubijciendum eſſe contendet, quod ſimilem eſſe τοῖς καραβοειδέσι dicat Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4. alio loco idem cum teſtaceis recenſet. Nos † hoc loco reponere voluimus, vt medius eſſet inter cruſtatos, qui longo ſunt corpore (hos enim καραβοειδῆ vocat Ariſtoteles lib. 5. cap. 15.) & cancros. ineſt enim in eo, quod & locuſtis & cancris ſimile ſit. Inter oſtracoderma vero referri non poteſt, quia teſtas non ſuas ingrediatur: quemadmodum aliquando & ſpongias, ſi quando foramen in eis capax nanciſci poſſit. Eum Ariſtoteles καρκίνιον vocat. noſtri bernard l'ermite. eremitam quidem, quod alios fugiens, in teſta perinde ac in ſolitudine viuat. bernardum autem, quod plebs noſtra bernardos etiam vulgari prouerbio fatuos eſſe dictitet: fatuumque eſſe cancellum, qui cruſta tectus, chelas habens, quæ ad vitam tuendam ſatis eſſe poſſent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod ſi non hæc ſolum, ſed poſteriores etiam cancelli partes ſpectaueris, prudentem eſſe iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valde opportunas partes dura & firma teſta muniat. Ligures brancha vocant vel branchna, Prouinciales bious cambus. Nos primum teſtam vacuam, deinde cancellum nudum repræſentamus, vt melius particulæ omnes perſpici poſſint: tum cancellum in teſta, parte priore exerta altera latente.

A
Et primum quod ſit medius inter aſtacos & cancros.
† Lib. 3. de ſac. alim. er.
† Nos Rondeletii ordinem non ſeruauimus.

Huius deſcriptionem quam maxime dilucide poterimus proferemus ex Ariſtotele, qui in minuto animali explicando diligentior videtur fuiſſe, quam in multis aliis explicatu alioqui digniſſimis. Cancellus, inquit, quodammodo inter cruſtata & teſtacea animalia ambigit. natura enim ijs quæ ſpecie locuſtarum ſunt, ſimilis eſt, & ipſe per ſe naſcitur: quatenus verò teſtas ingrediatur illicque viuat, teſtaceis ſimilis eſt. Quare cancellus inter hæc anceps videtur eſſe. Forma autem araneis ſimilis eſt, præter partem capiti & pectori ſubiectam, quæ in cancello maior eſt. cornicula duo rufa tenuia gerit. ſubiacent oculi duo longi qui nunquam intus conduntur, neque occluduntur veluti in cancris, ſed ſemper eminent: ijs ſubeſt os, circa quod veluti capillamenta quædam plura. His ſubiuncti ſunt pedes duo biſulci, quibus ori cibũ admouet: bini alij vtrinq; hærent lateri, & tertius paruus. Thoracis inferior pars mollis tota, & diſſecta pallida eſt intus. ab ore meatus vnus eſt ad ventrem: excrementi, nullus eſt, qui appareat. pedes & thorax duri ſunt, minus tamen quam in cancris. Nexu nullo teſtis adhæret purpurarum modo & buccinorum, ſed libere & facile hinc migrat. Hæc Ariſtoteles, qui alio etiam in loco hæc de cancello: Initio gignitur ex terra & limo cancellus. deinde in vacuas teſtas ingreditur: vbi cum accreuerit, in ampliorem teſtam ſubit, videlicet aut neritæ aut turbinis, & aliorum huiuſmodi ſæpe etiam parua buccina. ingreſſusq; eam circumfert, ibidem nutritur & augetur, deinde capaciorem petit.

B
Lib. 4. de Hiſt. anim. cap. 4.
Lib. 5 de Hiſt. cap. 15.

Obſeruandum eſt Ariſtotelem alterum hoſpitis alienarum teſtarum genus facere. Longior eſt, inquit, qui in turbinibus, quam qui in neritis viuit. Genus igitur illud diuerſum in neritis habitans, cætera quidem ſimile eſt, ſed ex pedibus bifidis dexter paruus eſt, ſiniſter magnus, quo magno potiſſimum graditur. Idem genus in cõchis reperitur, quibus vt cancelli adhæret. Id genus vocant [illegible]. Et paulo poſt: Quibus ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquam turbinatorum hoſpites ſunt, ſed neritarum duntaxat. Libere dicam quod diu multumq; obſeruaui, ſola corporis longitudine duo hæc cancellorum genera differre puto, vt cancellus turbinatorum hoſpes longior ſit, quia eorum teſta longior ſit: neritarum, breuior: quia neritarum teſta eſt læuis, ampla & rotunda.

A
Lib. 4. de Hiſt cap. 4.
Genus alterum in neritis, breuius. Scyllarus.

Quantum ad pedum biſulcorum longitudinem attinet, in omnibus cancellis quos plurimos vidi, ſemper ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro perſpexi, quod non fortuito ſed certa ratione mihi videtur contingere. Cum enim viuant in teſta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti ac proinde incrementi decedit, tantum ſiniſtræ liberiori & laxiori accreſcit.

(B).

Præterea videtur Ariſtoteles tertium genus conſtituere, quum dicit: Sunt inter cochleas, quæ intra ſe beſtiolas habeant aſtacis paruis ſimiles, qui vel in fluminibus gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuam teſtam carunculam habeant. Forma qualesnam ſint, ex diſſectionibus contemplare. Quæ quanuis ita ſint, vnica tamen deſcriptione contentus ea tria non admodum differre ſenſilè videtur, earumque paucas & non inſignes differentias eſſe.

A
Ibidem. Genus tertium.

In mitulis, & pinnis & oſtreis cancri valde minuti naſcuntur, de quibus nonnulli ea quæ prius ex Ariſtotele A

Cancri parui à cancellis diſtinguuntur, quos aliqui confundunt.

riſtotele protulimus, intelligenda eſſe opinantur: verum toto cælo aberrant. Nam cancris iſtis quadrare hæc nullo modo poſſunt, ſcilicet cornicula duo tenuia, rufa: ijs enim prorſus carent. oculi ſemper eminentes, cum in cancris modò emineant, modo condantur. præter pedes duos bifidos, duo alij vtrinq; & tertius paruus: thoracis pars inferior tota mollis. Hæc inquam paruis cancris non conueniunt. His & illud accedit, quod cancelli ſine teſta nati in alienam ingrediuntur: deinde grandiores facti ſubinde teſtas mutant, in ampliores ſcilicet migrantes. Cancri parui eodem Ariſtotele autore in teſtis nati nullum perſpicuum accipiunt incrementum, vt ſubinde teſtas mutare ijs neceſſe ſit corporis magnitudini accommodatas. Poſtremo cancelli & cancri parui in varijs (ἀνομοίοις) teſtis habitant, vt eodem in loco tradit Ariſtoteles. Abſurde igitur faciunt, qui paruos cancros, quos in oſtreis viderint, Ariſtotelis καρκίνια eſſe putant.

Plinium etiam videri confudiſſe. Lib.9.cap 31. Lib 5.de Hiſt. anim cap 15.

Plinius etiam pinnotheris ſiue pinnophylacis nomine & cancrum paruum, & τὸ καρκίνιον, id eſt, cancellum Ariſtotelis confudiſſe videtur contra Ariſtotelis ſententiam. Sic enim ille quum de cancris loquitur: Pinnother autem vocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere, & cum accreuerit migrare in capaciores. Quum ex cancris minimum dicit, manifeſtum eſt locum hunc Ariſtotelis expreſſiſſe: Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνια λευκὰ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικρὰ· πλεῖστα μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς ἐλώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆρα. Quum verò dicit inanium oſtrearum teſtis ſe condere, &c. hunc interpretatus eſt: Τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανόμενον μετεισδύεται πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. At quamuis τὸ καρκίνιον ἐκ τοῦ καρκίνου hypocoriſticon ſit nomen, tamen, apud Ariſtotelem valde differunt beſtiolæ duæ ὁ καρκίνος μικρὸς & τὸ καρκίνιον, id eſt, cancer paruus & cancellus: vt ex ſuperioribus liquet, maxime cum ille minimus ſit, & in pinnis & nonnullis alijs naſcatur, & ſedes non mutet, quia nunquam accreſcat, nec in inanibus habitet: cancellus verò non adeo paruus, & per ſe naſcatur, & augeſcat, & ſubinde in alias teſtas migret, easque inanes.

L.9.c.42. Pinnother à Plinio etiam ſquilla parua dicitur, & cancer dapis aſſectator. Cancellum etiam Ariſtotelem pro cancro paruo aliquando impropriè poſuiſſe.

Alio in loco Plinius pinnotherem ſiue pinnophylacem facit ſquillam paruam & cancrum, (*cancrum paruum*) propius hic Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis eſt pinna, naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem pinnotheren vocant, alij pinnophylacem: id (is) eſt ſquilla parua, alibi (*id eſt in alijs pinnis*) cancer dapis aſſectator. Quæ ex Ariſtotele lib.5. de hiſt. anim. cap.15. ſumpta ſunt: Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυσσοῦ, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὑταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον: ὃ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον. quo loco τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, id eſt, pro cancro paruo non pro cancello antea deſcripto locuſtis ſpecie ſimili vſurpatur. pugnãtia enim ſcriberet Ariſtoteles, qui cancellum in inanibus teſtis habitare ſcripſit. De paruo autem cancro mentionem hîc fieri clarè oſtendit Ariſtoteles, quum mox ſe explicans ſubdit: Ἐμφύονται δ' ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνια λευκὰ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικρὰ, πλεῖστα μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς ἐλώδεσι, ἔπειτα δὲ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Horum duorum diſcrimen ex ijs quæ antea fuſius tradidimus perſpicuum eſt.

Plinium duos pinnophylacas facere cãcrum paruũ, & ſquillam paruam.

Quod vero Plinius loco proxime citato duos pinnotheras ſiue pinnophylacas faciat, τὸ καρίδιον, id eſt, ſquillam paruam ſiue ſquillulam, & cancrum paruum, non cancellum (quem eremitam appellari diximus, quod non cum pinna aut vllo alio, verum ſolus in teſta aliena habitet) confirmo ex Athenæo, apud quem eadem plane leguntur de cancro pinnothere, quæ apud Plinium de cancro dapis aſſectatore. Plinij verba ſunt, Alibi cancer dapis aſſectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo quicquid incluſit exanimat, partemq; ſocio tribuit.

Lib.3.

Athenæus: Chryſippus Solenſis (inquit) in quinto de honeſto & voluptate, ait: Pinna & pinnoteres operas mutuas præſtant, ſeorſum viuere non poſſunt. pinna ex oſtreis eſt, pinnoteres cancer paruus. pinna teſtam pandit ingredientes piſciculos obſeruans, pinnoteres adſtans ſiquid ſubierit, morſu pinnæ ſignificat: quæ demorſa, teſtam claudit: eoq; quod incluſum ſit communiter veſcũtur. Vides quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles loco poſtremo citato, cancrũ dici à Plinio, à Chryſippo καρκίνον μικρόν.

Concluſio.

Quæ omnia huc ſpectant, vt admoneam diligenter animaduertendum eſſe in legendis his Ariſtotelis & Plinij locis, diſtinguendas eſſe beſtiolas duas quæ ijſdem vel ſimilibus nominibus nuncupantur, ſcilicet καρκίνιοι, id eſt, cancellu pro eo quem initio capitis depinximus, (quem eremitam vulgo nominamus,) qui locuſtis ſpecie ſimilis eſt: & cancellum pro cancro paruo cancris figura omnino ſimili, qui pinnoter ſiue pinnophylax eſt & dicitur: quorum priorem τὸ καρκίνιον ſemper vocat Ariſtoteles, alterũ ſæpius, τὸν καρκίνον μικρὸν, ſemel tantum quod ſciam καρκίνιον.

Herm. Barbarus cancellũ cum ſquilla parua confundit. Καρίδιον.

His illud addam: Hermolaum Barbarum non recte quod ſequitur annotaſſe apud Plinium loco proxime citato: ſquilla parua, hoc eſt cancellus quẽ Græci vocãt καρίδιον: ſubditur enim, Alibi, inquit, cancer, dapis aſſectator. Hoc ſecuti, opinor, qui lexica Græca concinnarunt τὸ καρίδιον cancellum perperam interpretantur. Nam τὸ καρίδιον ſquillulam ſiue paruam ſquillam ſignificat, diminutiuum nomen ὁ καρὶς, quam ſquillam eſſe conſtat: quæ ſpecie differt à cancello ſiue cancro paruo, vt ex antedictis liquet, qui καρκίνιον vel καρκίνος μικρὸς nominatur. Neq; vero Plinius idem vult eſſe ſquillam paruam & cancrum, ſed duo diuerſa quæ pinnam cuſtodiant, ſcilicet ſquillam paruã in quibuſdam pinnis reperiri cancrum paruum in alijs cibi cauſa, vt ex Athenæo comprobauimus.

C

Non modo cancrum paruum quod Ariſtot. ſcribit: ſed cãcellũ quoque in ſpongiarum cauernulis latere & viuere.

Scribit Ariſtoteles lib.5. de hiſt cap.16. pinnophylacas etiam in ſpongiarum cauernulis reperiri: Naſcuntur etiam in ſpongiarum cubilibus pinnophylaces, ſimiles araneo paruo: qui aperiendo claudendoque piſciculos venantur: aperiunt antequam ingrediantur, claudunt & contrahũt cum ingreſſi fuerint. Hæc de cancro paruo dicta ſunt, ſed idem etiam cancellus, id eſt eremita noſter facit: in ſpongiarũ enim cauernis latet & viuit: eius rei oculatus ſum teſtis. Vidi primum cancellum captum non procul ab Aquis mortuis in eo ſpongiarum genere quod denſiſſimum eſt: deinde & alios plures in eodem ſpõgiarum genere.

D

Cancellus cur quærat alienas domos, teſtas turbinatorũ & ſpongiarum cauitates.

Hanc autem ob cauſam cancellus alienas domos quærit, quod poſteriorem corporis partem mollem habeat, & integumento externo egentem: læui quidem, ne lædatur: & non hærente, vt mutare poſſit, quodq; ſecum trahere queat cibi quæritandi cauſa. Nunquam igitur cancellum in ſaxorum rimis & cauernis reperias tum quod ſaxa intus aſpera, tum quod immobilia ſint: contra in turbinatis frequentiſſime. quia eorum medijs partibus, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur, (eas Dioſcorides

tides ἴδια vocat,) cancellorũ mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt teſtas circumferre poſſint. Similiter ſecundum ſpongiarum cauarum & intus leuium ſinus cauda contorquetur, & accommodatur vt eas trahere poſſint: nam ob denſitatem pauciore aqua ſunt imbutæ, ideoq; leues, & in litore allũtur ſæpius ſaxis non hærentes. Cancelli qui in huiuſmodi ſpongijs viuunt, ingratum & piſculentum odorem reſipiunt, quem à ſpongia contrahunt. ſpongiæ enim genus illud prædurum atq; aſperũ autore Ariſtotele τράγος nominatur, lutoq; alitur. Reliqui cãcelli q in teſtis viuũt, hui⁹ odoris ſunt expertes.

Lib. 2. cap. 6.

Lib. 5. de Hiſt. cap. 16.

Hæc de cancello ſatis eſſent, niſi pauca, quæ Ariſtoteles in deſcriptione omiſit, ſupplere oporteret, vt integra de cancello hiſtoria habeatur. B Cancellus ex cruſtaceorum eſt genere, locuſtis vel aſtacis ſimilis. corpore enim longo eſt: cornua longa, tenuia flauaq; habet. totum corpus ex rubro flaueſcit. Chelarum quarum alteram craſſiorem eſſe diximus, ſciſſura parua eſt, qualis in hirſutis cancris ſpectatur: præter chelas pedes duos vtrinq, magnos, incuruos & acutos cum chelis & capite foras effert, quum ingredi vel piſces capere vult. Duo alij vtrinq; hirſuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intro trahit. Pars poſterior nullis tabulis conſtat, ſed cute duntaxat: ob id ab Ariſtotele mollis dicitur. ſed ad eam firmandam certis interuallis diſſitas lineas tres habet, latas, durioris ſubſtantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues, breues, molles, in lateribus ſitas gerit. In eiuſdem extremi ſupina parte excrementi meatus cernitur, quem ſi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu cancellum carere non affirmat Ariſtoteles, ſed non euidentem eſſe ait: quod facit vt credam Ariſtotelem, non tam diligenter cancellum à teſta nudum, quàm eâdem opertum, ſpectaſſe. nam meatus is in cancello teſta ſpoliato perſpicuus eſt. Magis auget ſuſpicionem quòd de ouis nihil dixerit, quæ ex parte interna pendent per latera, tanquam racemi vel globuli filo annexi, imò crediderit ex terra limoq; non ex ouis generari. At nos æſtate cancellos cum ouis vidimus, eaq; differentia mares à fœminis aperte diſtiugui, quod eodem tempore hæ oua haberent, illi minimè. C Ex quibus efficitur ex coitu maris & fœminæ naſci, non ſponte vt teſtacea. Neq; dicendum à coitu omnino præpediri quòd teſta integantur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant, ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant.

In timore tam citò in teſtam ſuam ſe recipiunt, vt ea ſonũ edat: itaq; occultantur, vt caput intra chelas lateat, nihilq; è teſta emineat preter cornua. D

In ſaxoſis locis verſatur, & in litorib. carne, luto, deniq; ijſdẽ veſcitur quib. cruſtatorum genera. C

Cancellos Galenus lib. 3. de fac. alim. καρκινάδας appellat. ζωΰφια δ' ἐστι ταῦτα πάνυ σμικρὰ τοῖς καρκίνοις ἐοικότα, ξανθὰ δὲ τὴν χρόαν. Parua, inquit, ſunt animalia, flauo colore, minimis cancris ſimilia. A Quòd parua ſint animalia, quòd flauo colore hæc cancello noſtro perappoſitè quadrant: quòd minimis cancris ſimilia ſint, non item. ſunt enim locuſtis, vel aſtacis ſimiliora quàm cancris, niſi cancri nomine vniuerſè cruſtata omnia complectatur. Idem Galenus ſcribit, mullos cancellorum eſu deteriores fieri: Αἱ γοῦν τρίγλαι, τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ ἀηδεστέραι εἰσι, καὶ ἀκατεργαστότεραι, καὶ δυσπεπτότεραι, καὶ κακόχυμοι. Id de cancellis qui in ſpõgijs quæ τράγοι à fœtido odore nominantur, rectè intelligetur: ac de cancellis alijs qui in cœnoſis litoribus degunt, paruiq; ſunt: nam ſunt aliquando qui ad aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accreſcãt.

Ibidem.

Lutum olent, marinum odorem reſipiunt, difficilè concoquuntur, ſuccum ſalſum & vitioſum gignunt, à piſcatoribus prorſus negliguntur: F Denique nomine eremitę, & moribus celebriores ſunt, quã vlla alia laude. Nos tamen in eo explicando prolixiores fuimus, quia res minutæ etiam diligentiam poſtulant, & à multis ſæpius ignorantur.

DE EODEM, BELLONIVS.

Partim locuſtarij eſt, partim etiam teſtacei generis cancellus: in quo non minore admiratione dignus eſt, quam eques. B C Nam quum oblongus ſit, ac ſeorſim naſci ſolitus, tamen in vacuis aliorum exanguium teſtis vitam traducit, modo has, modo illas petens: atq; vbi vnam conſpurcauit, tum ad aliam ſe tranſfert. Neritas enim ingreditur aut Turbines, ſæpe etiam Buccinas & Murices, atque adeò omne genus cochlearum. Pomatiæ limacis molem rarò excedit. per littus graditur in ſicco, ſuam teſtam ferens, vitáq; multos dies ſine aqua.

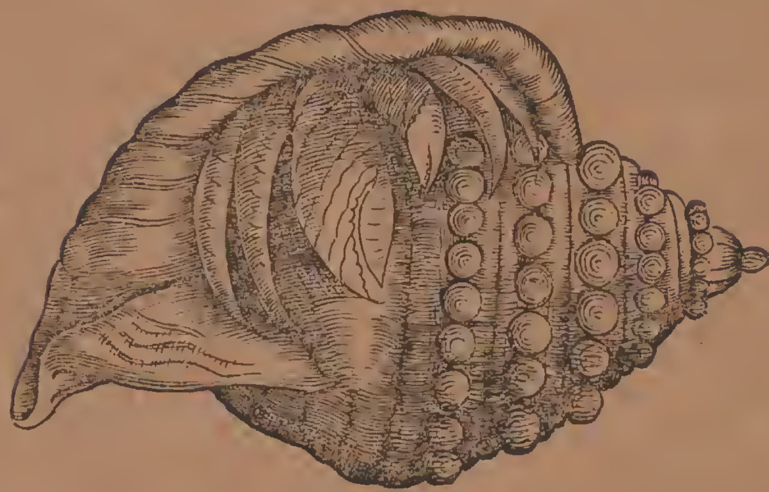
Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villoſis: quorum duo anteriores ſeu priores brachijs forcipibus biſulcis conſtant, quibus cibum ori admouet. B Cruſta dura pro cute veſtitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cæruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinq;, qui brachia ſubſequuntur, vnguibus in extremo oblongis & aduncis vallati ſunt. Cirrhos antè quidem duos, rubros, ſub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inſtar Aſtaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis diſtinctos. In ſumma, eius ſuperior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem turbinis, quam in cochlearum clauiculis inſerit: cùm tamen Locuſtæ caudæ ſimilis ſit. Tabellis enim loricatur duris, ſed obſequioſis: in quibus vtrinq; veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudę pinnulis tribus, vt & Cancri, præditum eſt. Dentes oſſeos vt Carabus habet, quibus eſcas comminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem ſuo domicilio exerit, & tunc ſimilis araneis apparet: ſed partem capiti & pectori ſubditam vaſtiorem quàm Araneus oſtendit. Ab ore œſophagus tenuis, vt filum ad ſtomachum protenditur. Inteſtina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus.

Edulis non eſt, ſed eſt ipſe alijs piſcibus gratiſſimum obſonium, Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, F & id genus ſaxatilibus.

Quamobrem piſcatores cancellos plurimùm appetunt, quos ſuis cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt. E hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturam faciunt. Quod Oppianus multis verſibus commodè explicat, quos hoc loco producere minimè opus eſſe videtur.

COROLLARIVM.

Cancelli in buccino effigies, quam olim Cornelius Sittardus mihi communicauit.

A Cancellus(vt idem Sittardus ad me ſcripſit) hic eſt extractus ex cochleari domuncula, expetitus in cibis frequentiſſimè capite adnaſcitur buccino, ita vt vi extrahendus cancellus ſit quodammodo: quod Valerius Cordus & ego experti ſumus cum plures in mari cepiſſemus apud portum Liburnum vbi copioſiſſime viſitur, non procul à littore maris Liguſtici inter ſaxa.

Scyllarus ſiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad me miſſus.

Cancellus alius oblongus aſtaco fl. ſimilis, quem & ipſum Sittardus miſit: referendus ad tertium genus cancelli à Rondeletio memorati.

Cãcellus Græcè καρκίνιον: Oppiano (Galeno Æliano) καρκινάς; vocabulo dactylico oxytono fœminino, eo quoq; (vt videtur) diminutiuo, quanquam Grammatici nullam huiuſmodi diminutiuorum formã oſtendant, nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, Μητρᾶς, pro Zenodoro, Metrodoro, maſculina ſunt. etſi verò vox καρκινάς magis poetica videri poteſt, quàm καρκίνιον: tamen Ælianus quoq; & Galenus ea ſunt vſi. Hiſpanicè (vt audio) Cangréio dicitur. Germanicè vocari poterit *ein kleiner Meerkrebs, Meerkrebſe*. Vide ſupra in Corollario de Cancro paruo A. Albertus Magnus de cancello agens ex Ariſtotelis de hiſt. libro 4 cap. 4. Hoc animal (inquit) ſimile eſt araneæ, & etiam apud nos vocatur aranea maris. Et ſunt illę conchę, quæ ſunt rotundæ, magnæ & paruæ: habentq́; in parte ſtricta quaſi duas auriculas vtrinque. tales ferre conſueuerunt peregrini in peris ſuis, peregrinationis peractæ ſignum, quibus ille verbis cancellos & pectines conchas confundere videtur.

B Dalmatia, Iſtria, & paludes noſtræ Venetæ, plurimũ abundant cancellis, Maſſarius. Oblõgior eſt (inquit idem) qui turbinẽ ſubit, quam qui neriten. genus enim diuerſum eſt, quod in nerite degit: cætera quidem non abſimile, ſed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cum læuum grandiuſculum habeat. cuius rei cauſa eſt, quoniam turbines omnes ſi erectos componas, vt pars tenuior & acutior cælum ſuſpiciat, & pars amplior terram deſpiciat, hiaturam obtinent à ſiniſtris: quamobrem cum lęuus pes ſine impedimento liber ſit, & exerceri poſſit, ſuſcipere facilius incrementum poteſt: dexter verò cũ reſtrictus & impeditus ſit, neq; ita commodè vt læuus exerceri poſſit, augeri minime valet: quã quidẽ rationem Ariſtoteles cum quarto de hiſtoria cancellũ ita deſcriberet, non aſſignauit, Hæc ille. Cancellum etiã ipſe in Adriatico natans reperi in concha muricata: caput ſolum & pedes, & parum quiddam in extremo caudę (tres articuli videlicet) cruſta muniuntur: totus reliquus alueus, nudus mollisq́; eſt. ſimilitudinem, anteriori pręſertim parte, cum cancro fluuiatili habet, oculos in corniculis eminentib. geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in poſtrema conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita concham gerens obambulat: poteſt autẽ ſe totum ſic in penetralia conchę recondere vt nihil eius apparet. Pedes quos ambulãdo prętendit, partim rubent, partim cęrulei ſunt, hirſuti. Cum in mari ſupra ſaxum cepiſſem, domum relatam concham, decoxi, vt extraherẽ cancellum extractus odore, colore, ſaporeq́; fluuiatilem referebat.

Cancelli parua ſunt animalia, flauo colore, minimis cancris ſimilia, Galenus.

C D Ex Æliano & Oppiano: Nudi primam cancelli naſcuntur: deinde conchas & domicilia ad habitandũ deligunt, easq́; ſecum geſtantes munimento ſibi, ita progrediuntur. Cum enim vacuas & inanes offenderint conchulas purpuræ, aut turbinis, aut neritę aut buccini, (turbines quidem præ cæteris amant, quòd & capaciores ſint, & geſtatu leuiores,) primò intra eas ingrediuntur, deinde cum in ampliorem magnitudinem excreuerunt, quàm ijs vt capi queant, in teſtam laxiorem tanquam domum alterã demigrant. neq; modo in ſupradictorum conchas immigrant, ſed & in permultas alias capaciores tranſeunt: & ampliore nacti, ea tanq̃ maiore domicilio gaudẽt. ac ſæpe de ſpolijs (inanib. cõchis) multo certamine inter ſe contendũt, viribusq́; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Cancri

Cancri & cancelli, alijque piſces, polypum Venere exhauſtum deuorant: quos prius ipſe vorabat, Oppianus.

Piſces quidā propriā carnē prauo alimēto corrumpunt. vt mulli qui cācellos mandunt, Galenus.

De ARANEO Cancello ſupra in A. elemento ſcriptum eſt.

DE CANCRO EQVITE, SIVE CVRSORE.

BELLONIVS.

AMPHIBIOS eſſe conſtat cancros equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardorib. meridiano tempore agminatim è mari egrediātur, diemq; ſub Sole tranſigant, aut ad refrigerium: aut potiùs, ne à piſcibus qui interdiu diſcurrunt, edantur. quos ego Mēphi Hieroſolymas ꝓficiſcens, fines Ægypti prætergreſſus, ex Mediterraneo litore ſub veſperā mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruaui. Tanta autem velocitate ferebantur (vnde equitum nomen habent) vt ne vnum quidē curſu conſequi vſquam potuerim. Sed hoc etiam mihi magis admirandum eſſe viſum eſt, lacertam ex ambroſia (ſub qua deliteſcebat) exilientem, cancrum equitem, quem venaretur, curſus velocitate (me cōſpiciente) nuſquam aſſequutam eſſe: adeò volare potiùs quā currere videbatur eques. Genus eſt quoddā cācrorum in litoribus Phœniciæ (inquit Ariſtoteles) tantæ velocitatis, vt vix quiſquam conſequi poſſit: vnde ἱππέας, id eſt equites, appellarunt. ijs nihil ferè intus propter inopiam eſt pabuli. Curſores Cancri, vti alij referunt, (*dicuntur* :) quòd longè lateque vagentur: modo circum litora erreut, modò longius proficiſcantur. C

Grande phalangium non excedunt: Corpus habēt coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & (vt Pagurus) tornatum: crura autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea continet. Oculos grano phaſeoli non habent maiores, quibus acutiſſimè cernunt. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo lucidi, per medium fului. Tibiæ ſunt illis, lenibus villis obſeſſæ, vtrinque quinæ: quarum duæ anteriores, brachia ſunt forpicata, quibus cuncta (Cancri modo) complectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis atq; oblongis vallatę. B

Edules non eſſe rectè quidem docet Ariſtoteles, propter alimenti inopiam. adeò autem parui ſunt, vt ſinguli ſeſquiſcrupulum vix pendeant. F

De hoc ſic Oppianus, Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται. Quod ita reddit Lippius.

Errones cancri populis numerantur in iſtis. A

COROLLARIVM.

In Phœnice hippæ vocantur cancrorum generis, tantę velocitatis vt conſequi non ſit, Plinius. Ab Ariſtotele non ἵπποι, id eſt, equi: ſed ἱππεῖς, id eſt, equites vocantur. Vide ſuperius in ijs quæ ex Gillio attuli de Maijs cancris & alijs minoribus, mox poſt Corollarium noſtrum, Germanicè appelletur *ein Reuter, oder ein Reuterkrab.* Ferrariæ aliquando mihi demonſtratum memini ſceleton cancri equitis, quem vir doctus qui oſtendebat, Italice caualliero vel caballiero (id eſt equitem) nominabat. ſed is corpore oblongo erat: cum eques veterum rotundo ſit corpore, & abſque cauda apparente, (vt cancri propriè dicti) quod & Bellonius approbat.

Δρόμων, Dromo, eſt paruus cancer, Heſychius & Varinus. Bellonius curſores cancros, eoſdem equitibus facit, neſcio quam rectè. Inter Cancrorum diuerſa & multa genera (inquit Ælianus) quidam appellantur curſores, ([illegible]) quòd longe lateq; vagentur. hi modo circum littora errant, vbi & nati ſunt: modò longius proficiſcuntur, non aliter quàm peregrinationum ſtudioſi homines. Cauſa eis erroris eſt, vt vel in loca ſaxoſa, vel cœnoſa ſæpe perueniant: idq; eo propoſito, vt amplius aliquid cibi perquirant. Bellonius in Singularibus obſeruationibus ſuis ſcribit hos cancros non multò maiores eſſe parua caſtanea: Ab Ariſtotele cancrum curſorem vocari, fallíq; illos qui dromones appellent, cum ij cetaceorum generis piſces ſint. Atqui Ariſtoteles, equites tantum cancros, non curſores memorat. & nihil prohibet idem dromonis nomē tum cetacei generis piſcibus, tum cancris curſoribus attribui: qui ab Heſychio etiam dromones, & dromię ab Æliano nominantur. *Dromo. Curſor.*

Dromonum cancrorum generis fortè & cancer latipes fuerit, quem à Rondeletio deſcriptum pictumq; ſupra dedimus: Cum piſcibus alijs (inquit) ſagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare, beneficio latitudinis poſtremorum pedum.

Cancrorum epitheton [illegible] ex Cratete comico refert Athenæus: Latine aëripedem dixeris, vel contractione poëtica æripedem, à volucri pedum velocitate. equitibus autem, vtpote velociſſimis cancrorum, præ cæteris conueniet. quanquam enim cancri quidam volare dicuntur, πετηλίαι dicti, (quos ſupra mox poſt Cancrum marinum ex Æliano deſcripſimus,) non pedibus tamen illi volatum, ſed pinnis ſuis conficiunt.

Oppianus lib. 1. cum de carabo & aſtaco ſcripſiſſet, degere eos aliq; in petris, ſubdit, eiuſdem generis etiam cancros errones eſſe: Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται. quem verſum Bellonius de cancris equitibus interpretatur. quærendum an curſoribus potiùs conueniat, quos oberrare vagos ex Æliano retulimus, ſi modò illi alij ſunt quàm equites, aut cancri ſimpliciter dicti. Sunt & formicæ equites, quas Plinius pennatas vocat, ſimiliter à velocitate dictę, vt cancri equites, qui remigio cornuum (πτερύγων, id eſt pinnarum, Ælianus) adiuuant ſe natando, Hermolaus.

DE VRSO, RONDELETIVS.

ATHENÆVS τὴν ἄρκτον inter cruſtata nominat tantum. Ariſtoteles cum cruſtatis etiam recenſens, idem ei pariendi tempus eſſe à natura ſtatutum tradit quod locuſtis, nihilq; præterea. quo in loco videtur mihi vrſum cancrorum generi ſubieciſſe. Cùm enim locuſtarum, aſtacorum, ſquillarum meminiſſet, quorum aliquot, eaſq; certas ſpecies alio in loco numeraſſet: vrſum ſubdidit, vt à ſuperiorib. diuerſum. qui cū ex cruſtaceis ſit, non poteſt alteri quā cancrorū generi ſubeſſe. q; valde multiplex eſt, nec facilè enumerandū. Vrſi nomē non à forma impoſitū eſt vt locuſtis, ſed ab actionib. moribuſq;, vt lupo, cynædo. A *Lib. 3. Lib. 5. de hiſt. cap. 17. Lib. 4. de hiſt. cap. 2.*

Quemad-

B Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis, brachijs cum forficulis, breuibus quidem ſed latis & validis, multùm poteſt, vtriuſque forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ galli gallina-

(A) cei figuram refert. Noſtri migrane, id eſt, malum punicum vulgo vocant à figura & colore valde ſimili. Præter brachia octo pedes paruos habet & tenues quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit vrſi more.

F Carne eſt molli, excrementitia, inſuaui, virus reſipiente. Quo fit vt in luto degere putem. Vrſum mihi oſtendit Iacobus Regius Lugdunenſis Chirurgus in lapidem conuerſum, ea vt arbitror ratione, vt vrſo in ſaxo mortuo & exiccato, aqua marina quę multum corporata eſt, vel ſpuma perpetuò alluente, pedes & brachia corpori continuata ſint, ac cruſta firmior & lapidea corpori obducta.

Vrſus in lapidē conuerſus. vide ſupra de Cācris marinis lapideis.

COROLLARIVM.

Rondeletij Squillam latam pro vrſo Bellonius pingit ac deſcribit: vrſum verò eiuſdem, cancrum Heracleoticum facit. quare ipſius de hoc cācro ſcripta, in Heracleotico iam ſuprà poſui. Pro vrſo quidem cruſtaceum illud & caudatum animal quod Bellonius pingit. Sittardus etiam vir diligens & eruditus pictum iam olim ad me miſit. Crediderunt nimirum hunc eſſe vrſum, à corporis forma, quæ craſſa ei & recurta eſt, ſicut terreſtri. deinde quia genus alterum per omnia huic ſimile, magnitudine tantum inferius, Ligures vulgò Vrſetam appellant. Vrſa Rondeletij Germanicè dici poterit *ein Bærenkrab*. Bellonij verò *ein Bærenkrebs*. hic enim longus & caudatus eſt, ille rotundus.

Iis etiam quas nomine vrſæ arctos appellant, idem pariendi tēpus natura ſtatuit, quod locuſtis: quocirca per hyemem, & Vere priuſquam oua excludāt, cibo laudantur: cum excluſerint, deterrimæ fiunt, Ariſtoteles. De vrſis marinis è genere cruſtatorum meminit Hippocrates ſecundo De victus ratione. Maſſarius. Speuſippus ex malacoſtracis ſimilia eſſe ſcribit, aſtacum, nympham, ἄρκτον, id eſt vrſum. cancrum, pagurum. Vrſas (τὰς ἄρκτους) magnas naſci in Pario Archeſtratus author eſt.

DE LEONE RONDELETIVS,

A ATHENÆVS obiter tantùm ex Diphilo leonē inter malacoderma recēſuit, quo in loco ꝓ μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, ἀστακὸς, κάραβος, καρκῖνος, λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ἐν(?) διαφέρουσι. μείζων δ᾽ ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ. Ariſtoteles nullā omnino mentionem fecit. Plinius libro 9. cap. 31. nominauit tantùm. Cancrorum genera carabi, aſtaci, mææ, paguri, Heracleotici, leones. libro verò 32. cap. 11. notam addit, qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit, quorum brachia cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ. Ex quib. verbis quiſnā ſit verus leo poſt lōgam diligentemq; omnis generis cruſtatorum inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cùm minimè contemnendus, imo ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſius qualis ſit, exponam.

B λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis leo, à colore flauo, vt arbitror, quo coloratus eſt, dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiuſculos, quorum ſciſſura maior quàm in vllo alio cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in elephantis ſunt loco brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres, qui proximè brachia ſequuntur longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis, neq; pilis munitus. Præterea ab aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum locuſta conuenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaque habet. item alia in frōte breuia, inter quæ vnum è media fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hęc ſunt oculorū ꝓpugnacula, qui cornei ſunt, & ꝓminent. Corpus totū vndulatum eſt, inſtar panni ex hircorum camelorumque

rumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in aſtacis in pinnas quinq; deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus leo circa Lerinum inſulam (quę nunc inſula D. Honorati dicitur,) non procul ab antipoli, ad me miſſus eſt.

A Hæc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs cancris ſimilibus, locuſtæ corpore. leonem eſſe quē depinximus facilè iudicabit. Ex cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine lóga habét, hirſuta, forcipata. At corporis locuſtæ figura longa eſt, cauda ex tabellis conſtat, dorſum aculeatum quæ in leone noſtro expreſſa ſpectantur. *Verū Leonem ſe exhibere.*

Non minus abſurde de leone quàm de aſtaco loquitur autor libri de aquatilibus. nam quemadmodum aſtacum adultum, à Latinis elephantum dictum fuiſſe credit: ita Gręcos aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & leones potiùs quàm elephantos appellare maluiſſe. nam Ælianus, inquit, eam deſcriptionem tribuit leoni, quam Plinius elephanto. Eſto idem ſit leo Æliani & elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem eſſe Plinij elephantum & leonem? Sic enim ille concludit: Conſtat igitur leonem eundem eſſe piſcem quem elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè diſtinxiſſe. Nam cùm Plinius de elephantis dixiſſet, paulò pòſt leones ſubiunxit, & notam diuerſam addidit: quorum brachia, inquit, cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ. Alius eſt igitur Plinij elephantus, alius leo quem hoc capite expreſſimus, *Hæc Rondeletius. Nos Bellonij de Elephanto & Leone verba ſupra in Aſtaco recitauimus. Apparet autem non contradicere Rondeletium, quin idem ſit Æliani Leo, & Plinij Elephantus: Plinium vero Leonem & Elephantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit.* *Contra Bellonium, qui Leonē & Elephantum Plinij eūdem facit. Lib.32.cap.11.*

CANCER quidam Italicè Grancio ſpiantano dicitur.

CANCRORVM quædam genera in India Occidentali venenoſa ſunt, Cardanus.

DE CANIBVS.

POTERAM de Canibus ſeu Caniculis inter Galeos vel Muſtelos agere. ſed viſum eſt hoc loco de Canibus priuatim ea dare, quæ apud ſcriptores reperi, aut quæ obſeruaui ipſe. In ijs primum locū habebunt, quæ Rondeletius tradidit, de Galeo cane vel Canicula Plinij: de Canicula Ariſtotelis, (quā ex Ariſtotele ſcylium & nebrium vocat, ex Athenęo ſcymnum:) & altera eius ſpecie ſaxatili. His & Bellonij ſcripta & Corollaria noſtra ſubiungam. Poſtremò de Cane Carcharia, ſiue Lamia. nam Rondeletius eundem piſcem iudicat, Bellonius diſtinguit.

DE GALEO CANE, VEL CANICVLA PLINII, RONDELETIVS.

A GALEVS Canis à Latinis dici poteſt, qui à Grecis γαλεὸς κύων, à Plinio communi vocabulo canicula vocatur, à Maſſilienſibus Liguribusque pal, à Græcis huius ętatis σκυλλόψαρο, à Romanis lamiola, (*alibi Multham quoq; ſcribit a Romanis lamiolam vocari,*) quaſi parua lamia quod dentibus lamiæ ſimilis ſit: à noſtris milandre & cagnot, id eſt, paruus canis.

B Corporis ſpecie iam deſcriptis galeis (*tam deſcripſerat acanthiam, læuem & aſteriam*) valde ſimilis eſt. Dentes habet acutos ad latera recuruos. Ex parte oculorum inferiore tunica enaſcitur, quæ totum oculum operit. palpebræ auium modo, non quòd reuera palpebra ſit: nam autore etiam Ariſtotele, palpebris carent piſces, & palpebræ ex cute fiunt. hæc autem membrana eſt duntaxat, quam Plinius libro 9. capite 46. nubem appellari tradit, quæ inter dimicandum plurimùm obeſt, oculos obtegendo. *Li.2 de partib anim. cap. 13.*

A Lōgè alia eſt hęc Plinij canicula ſiue canis gale9, ab eo galeo quē Ariſtoteles σκυλίοι appellat, Gaza caniculā. vt ex generādi ratione paulò pòſt cōfirmabimus. Qui verò hic ꝓponim9 Plinij caniculā eſſe, duo neceſſario demōſtrāt. Primū nubes illa quæ oculos cōtegit, deinde atrox illa cū hominib. dimicatio, quā hodie quoque piſcatores, litorumq; maris accolę timent. appetit enim canicula hæc calces, inguina, poplitesq; tam auidè, vt aliquādo in terram exiliat. Sed ſatius eſt Plinij verba adſcribere, quoniam partim ex iam dictis, partim ex dicendis totus Plinij locus ſatis obſcurus, longè dilucidior fiet. Canicularū maxima multitudo circa eas, (ſpongias ſubaudi: de ijs enim ſupra loquebatur Plinius, qui libros ſuos in capita non diſtinxit) vrinantes graui periculo infeſtat. ipſi ferunt vt nubem quandam craſſeſcere ſuper capita † animaliū, planorū piſcium ſimilem, prementé eas (*alias, eos*) arcentemq; à reciprocanda: & ob id ſtylos pręacutos lineis annexos habere ſeſe, quia niſi perfoſſæ ita nū recedāt, caliginis & pauoris, vt arbitror, opere. Nubē, n. & nebulā (cuius nomine id malum appellant) * inter animalia illa haud vltra cōperit quiſquā. At cum caniculis atrox dimicatio, inguina & calces omnemq; candorē corporū appetunt. Salus vna in aduerſas eundi, vltroq; terrendi. Pergit deinceps pugnā exponere canicularū cum vrinantibus, quā apud ipſum autorem leges. (*Vide infra in Corollario. Vuottonus hanc non ad Canes Galeos, vel Caniculas minores: ſed ad cetaceas refert.*) Quam nubē ſuper capita craſſeſcere ſcribit, eam quam dixi tunicam ex inferiore parte oculorum enatam, oculosq; operientem intelligere oportet, qua præpediuntur caniculæ ab ictu iterū inferendo: quā ſi Plinius vidiſſet, nō ab alijs referentibus audiiſſet, non ſuper capita, ſed ſuper oculos craſſeſcere dixiſſet, maxime cū eā comparet planorum piſcium nebulæ: eadē enim eſt in planis piſcibus vt in raijs, niſi quòd in his ex interiore parte oritur, ac in extremo ſerrata eſt. *Quod hæc ſit canicula plinii. De nube oculos eius operiente. Lib.9 ca.46. † animaliū, alias nō legitur. * alias, inter animalia haud vllam.*

A Ex his igitur galeum illum quā milandre vocamus caniculam Plinij eſſe, tum ob nubem oculos operientem, quæ in nullo alio galeo præterquam in hoc, & galeo glauco, de quo mox, reperitur: tum ob id ꝙ partes corporis humani nudas candidasq; appetat. Quam ob cauſam etiam ab his qui nūc in mari verſantur, reformidatur. *Concluſio.*

DE

DE CANICVLA ARISTOTELIS.

qua et Hinnularis cognominatur. RONDELETIVS.

Teſtaceum ouum (enquit Rondeletius) ſeparatim depingendum curauimus: & in diſſecta caniculæ mammas illas candidas, biſidamq; vuluam.

A Q V Æ τὰ σκύλια vocat Ariſtoteles, Gaza caniculas interpretatur. Vocari etiam νεβρίας teſtis eſt idem Ariſtoteles, id eſt, hinnulos, (*Hinnulares a maculis nimirum*) Non vocem, ſed ſignificationem ſecutus Athenæus, σκύμνους appellauit, id eſt, catulos: vtraq; voce à terrenis animantibus ad marinas tranſlata, illa à ceruorum, hęc à leonum catulis. Noſtri caniculas chaz vocant, Galli rouſſetes.

Lib. 6. de Hiſt. anim cap. 10.

B Canicula generis galeorum minima, colore eſt rufo, nigris maculis aſperſis, cute admodum aſpera, ſi à cauda ſurſum ad caput manum ducas: ſin à capite ad caudam, minimè. Oculis ore, branchijs, pinnis, cauda, partibus internis prædictis planè ſimilis eſt. Vētriculo itaq; eſt magno, hepate in duos lobos ſecto, in quo fellis veſica. Prope ſeptum tranſuerſum reliquorum galeorum modo veluti mammas candidas habet: vtrinq; vnam, quæ dum vtero gerit conſpiciuntur, alio tempore vix apparent. Vuluam bifidam, in cuius medio ad ſpinam adhærent oua: quę cùm accreuerint, in vtrumq; vuluę ſinum transferuntur: eoq; differt à cæteris galeis, qui ad ſeptum tranſuerſum oua concipiunt, non in vuluæ medio, autore Ariſtotele. Cęterum caniculæ oua, teſtacea quędam ſunt, colore & perſpicuitate cornu ſimilia, in quibus ſimilis ouis humor continetur, figura verò puluinaribus quæ dormituri capiti ſupponimus ſimilia ſunt: ex angulis dependent meat⁹ lōgi, tenues quos Ariſtoteles πόρους τριχώδεις vocat, id eſt, meatus capillares: hos lyræ fidibus aptè compares. inſtar capreolorum vitis connoluuntur, ſed dum explicantur duorum cubitorum longitudinem ęquant. Teſta intus rupta, dilapſaq; fœtus prodit, ſic ex ouo viuum animal parit canicula. Nos teſtaceum ouum ſeparatim depingendum curauimus: & in diſſecta canicula mammas illas candidas, bifidamq; vuluam, vt Ariſtotelis locus perſpicuè intelligi poſſet: cui maior etiam lux accedet, ſi diligentius duo hæc expēderimus, ſcilicet figuram teſtaceorum ouorum caniculæ, ſimilem ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις, id eſt, tibiarum ligulis. Et, ſint meatus an non, tenues illę & capillares conuolutęq; apophyſes ex ouorum angulis dependentes. Ἡ γλῶττα preter notum ſignificatum linguam ſiue ligulam ſignificat, quæ tibijs adhibetur, à figura ſic vocatam, quę ex amplo adſtrictius tendit, fieri ſolitam ex arundine. teſtis eſt Dioſcorides: Καλάμων ὁ μέν τις καλεῖται ναστὸς, ἐξ οὗ τὰ βέλη γίνεται· ὁ δέ τις θῆλυς, ἐξ οὗ αἱ γλῶτται τοῖς αὐλοῖς κατασκευάζονται. In arundinum genere quędam ναστὸς, id eſt, farctior vocatur, ex qua ſagittę fieri ſolent: alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Eædem ligulæ hodie quoq; tibijs adhibentur: abſque ijs enim ſonus edi non poſſet, Galli anches nominant. Huiuſmodi ligulas referūt anguli teſtacei oui caniculę: qui ex anguſto in amplum latumq; euadūt, vt ſi quatuor ligulas coniungas, teſtacei illius oui figuram conſtituiſſe videaris.

De uulua & ouis.

Ibidem.

Tibiarum ligula.

Lib. 1. cap. 115.

Locus iſte me admonet, vt eum errorem tollam, qui iampridem in medicorum ſcholis inoleuit, natus ex Latinis quibuſdam autoribus, & maximè ex Galeni interpretib⁹, qui ἐπιγλωττίδα ligulam vertūt: perinde ac ſi ἐπιγλωττὶς & γλωττὶς idem eſſent, diceretúrq; ligula à linguæ animalium ſimilitudine, non à tibiarum ligula. Idem error in Græcos quoque Galeni codices irrepſit, in quibus ſexcenties ἐπιγλωττὶς pro γλωττὶς legitur, cum tamen admodum diuerſę ſint particulæ. Eſt autem γλωττὶς, id eſt, ligula, rima ac ſciſſura quædam veriùs quam foramen, antequam orificia eius patefacta ſint: rima, inquam, quam duo tertiæ cartilaginis ſcilicet arytænam referentis proceſſus in media laryngis amplitudine conſtituunt. eius figuram linguæ tibiæ Galenus comparat: proprietate verò ſubſtantiæ tale eius corpus eſſe ait, cuiuſmodi nullum aliud eſt eorum quæ corpori inſunt. membranoſum enim eſt, ſimul & adipoſum, & glanduloſum: eſtq; primum, & maximè præcipuum vocis inſtrumentum, minimè vero ἐπιγλωττὶς: deinde ad ſpiritus cohibitionem confert. Horum omnium fuſam explicationem cauſaſq; pete ex Galeni libro 7. cap. 11. 12. & 13. de vſu partium, ac quandiu ea in re verſatur Galenus, toties mendum eſſe exiſtimato quoties ἐπιγλωττὶς legeris, & γλωττὶς reponito. Ἐπιγλωττίδα verò inſtrumentum eſſe longè diuerſum figura, ſubſtantia, vſu, Galenus ipſe eodem libro declarat. Rotunda enim eſt, ac cartilaginea, ac magnitudine paulò maior laryngis orificio. vergit autem ad ſtomachum, poſitionemque habet tertiæ cartilagini arytænoidi contrariam. hanc ne dum tranſglutiuus cibus potúſue in laryngem

Glottis in homine quid ab epiglottide differat.

Libro 7. de vſu part. cap. 11. & cap. 12.

Epiglottis. Cap. 16.

gem incidat, natura prouidè laryngis orificio admouit velut operculum quoddam, rectam quidem omni alio tempore quo animal reſpirat: quum autem quiduis tranſglutit, laryngi ipſi accedentem. Vides γλωττίδα & ἐπιγλωττίδα figura, ſubſtantia, vſu differre: ac γλώττας Ariſtoteles & Dioſcorides vocant, ligulam Latinè dici oportere: ἐπιγλωττίδα verò laryngis ſiue arteriæ aſperæ operculum. Cicero libro 2. de natura deorum: Aſpera arteria tegitur quaſi quodam operculo. *Concluſio.*

His addã locũ vnũ Galeni, in quo pro γλωττὶς legitur ἐπιγλωττὶς, vt ex eo reliquos ſtudioſi deprehẽdere poſſint, ac emendare. Locus eſt initio libri primi περὶ τῶν πεπονθότων τόπων. καὶ μὴν ἐθεασάμεθα τῷ μειρακίῳ τῷ μετὰ βηχὸς ἀναπτύσαντός ποτε χιτῶνα παχὺν καὶ γλίσχρον, ἐτεκμηράμεθα κατὰ τὸν λάρυγγα σώματος τὸ ἔνδον ὃ καὶ τὴν ἐπιγλωττίδα συνίστησιν, εἶναι. Atque etiam in adoleſcente qui tuſſi expuerat tunicam craſſam viſcoſamq;. coniecimus partem eſſe corporis in interna parte laryngis, quod epiglottida conſtituit. hic γλωττίδα legendum eſſe manifeſtiſſimum eſt. Nam vt ex ſupradictis liquet, ligulæ ſubſtantia craſſa, viſcoſa, pinguiſq; eſt, laryngis internam partem occupans. Epiglottis cartilaginea ſolùm eſt, extra laryngem eamq; operiens. Similes multos errores ex vtriuſque figura, ſitu, ſubſtantia, vſu perſpectis, emendare quiuis poterit, etiam mediocriter eruditus. *Locus Galeni emendatus.*

Supereſt vt de ijs dicamus, quos, vt diximus, Ariſtoteles πόρους τριχώδεις, id eſt, meatus capillares appellauit. Ii proculdubio in tantam tenuitatem degenerant, vt nullum meatum ineſſe putem: liberè enim proferam quod vidi. Cum caniculas ſæpius diſſecuerim, recentiaq; earum oua, nullus mihi omnino meatus apparuit: fruſtraq;, ſi aliquis eſſet, illic à natura mihi conditus videretur. Nam aut vt aliunde aliquid hauriatur, quod ad nutritionem accretionemq; neceſſarium ſit, aut vt aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic ineſſe neceſſe eſt. Si per hos trahendum aliquid eſſet, eorum capita vteri venis adhærere alligariq; oporteret, quemadmodum in quadrupedibus vteri cotyledones cum ſecundarum venis coaleſcunt. Præterea meatuum capita, quibus in eos aliquid primùm influit, ampliora eſſe, ſenſim verò anguſtari neceſſe eſt. Quare cùm neque capita vtero adhęreant, ſintq; anguſtiora qua parte ampliora eſſe deberent, neq; eſſe meatus, neque dici poſſunt: nihil verò per hos ex ouo effluere perſpicuum eſt ex humoris ipſius conſiſtentia, qui craſſior eſt, quàm vt per tam tenues meatus permeare queat. Non ſunt igitur meatus, ſed ouorum appendices, capreolorum vitis modo intortæ, ad retinendum ac firmãdum vndiquaque in vtero ouum, vt neque ſurſum, neque deorſum loco moueatur: quoad in eo, calore vteri formatus fœtus ſtato tempore in lucem exeat. Sed longius fortaſſe egreſſa eſt oratio. Quæ de canicula ſuperſunt perſequamur. *Tenues illæ & capillares apophyſes, et ex ouorũ angulis dependent nõ eſſe meatus*

Carne veſcitur quemadmodum reliqui galei, cœno gaudet: vnde ſordida & lutoſa ſemper capitur, maximè hamo. C E

Caro virus reſipit, excrementitia eſt, concoctu difficilis. F

Quam hic delineauimus caniculam eſſe Ariſtotelis oſtendunt anatome generandiq; ratio ab Ariſtotele traditæ: deniq; nomen ipſum. cùm enim nunquam ad maiorum galeorum molem accreſcat, dicitur σκυλίον ab Ariſtotele, & ab Athenæo (& Oppiano li. 1.) σκύμνος, id eſt, catulus. Vt autem penitus noſceretur, non ſolùm ſupinam & diſſectam, ſed & pronam exhibere voluimus. A

BELLONIVS hũc piſcẽ Muſtelũ Varium ſeu Stellarẽ nominat: cuius verba ponã infrà cũ Muſtelis.

DE CANICVLA SAXATILI.

RONDELETIVS.

(Gillius & Bellonius galeum ſtellarem hunc eſſe putabat, ſed reprehendit eos Rondeletius.)

CANICVLAM ſaxatilẽ appellam⁹ eã q̃ à noſtris catto rochiero. A Gallis vt ſuperior, rouſſete vocat. A

Caniculæ Ariſtotelis pinnis, branchijs, partibus internis, pariendi modo, planè ſimilis eſt. Vita verò, magnitudine, cutis aſperitate duritiaq; differt, illa in cœno & litoribus degit, hęc in ſaxis & alto mari frequentius: vnde fit vt illa ſæpius, hæc raro capiatur. illa in mari noſtro ad ſummum cubitalis eſt: hæc binos cubitos aliquãdo ſuperat, cuteq; adeò aſpera ac dura eſt, vt ea lignũ eburq; perpoliri poſſint, non aliter quàm cute ſquatinæ, eadem enſium capuli muniuntur. Præterea maculas corpori aſperſas latiores habet. Carne eſt meliore, nihilominus tamen ferinum quid redolente. Cæterum mammas illas candidas, veluti ſuperior (*Ariſtotelis*) canicula habet, oua teſtacea planè ſimilia, niſi quod maiora ſint. B (F)

Hæ differentiæ me impulerunt, vt à canicula Ariſtotelis diſtinguerem, vocaremq; cum noſtris caniculam ſaxatilem. A

COROLLARIVM DE CANICVLA SAXATILI.

Caniculam ſaxatilem ſuam Rondeletius Maſſiliæ cattum algarium nominari ſcribit. ſed ea quã exhibet figura, non conuenit cum illa quam guattum augerium (pro catto algario) inter muſtelos ſtellares primo loco pingit Bellonius: cui multo obtuſius roſtrum eſt, &c magis autem congruit illi quem tertio loco Rouſſetæ nomine inter ſtellares pingit, & minorem cognominat.

Quod ad cutis aſperitatem, nulli in Muſtelorum vel Canum genere, aſperiorem tribuit Rondeletius quàm Cani ſaxatili: Bellonius Caniculę ſimpliciter ab eo dictæ: ſed galei etiam ſtellaris cute fabros lignarios perpoliendis operibus ſuis vti ſolere tradit. At Rondeletio galeus ſtellaris cute lęuiore eſt quã galeus læuis. Sunt (inquit idem) qui galeum ſtellatum eſſe credunt eum qui à noſtris catto rochiero, à Maſſilienſibus catto algario vocatur: ſed non rectè, &c. Ariſtotelis caniculę cutis admodum quidem *Aſperitas cutis muſtelorũ.*

P aſperæ

aſpera eſt, ſi à cauda ſurſum ad caput manũ ducas: ſin à capite ad caudã, minimè. Galeus leuis etſi aſpera cute cõueſtitur, tamẽ aculeis caret, Bellonius. Varij, molliore ſemper ſunt pelle: Cẽtrinę dura Ælian⁹.

DE GALEO CANICVLA, BELLONIVS.

A KY'NA Græci, Latini Caniculam nominarunt, Muſtelorum ac Galeorum poſtremum genus: maximum tamen, & minimè aculeatum, vorax, ac cęteris piſcibus infenſiſſimum: denteſq; omnium maiores, acutiores, latiores, crenatos habens.

B

E Eius cutis admodum aſpera, fabris noſtris lignarijs non minus expetitur, quam apud Italos Rhinæ cutis. Valet enim ad arcus & ſagittas expoliendas, ligniq́; aſperiora vitia emendanda, maculaſq́; eius ſuperficiem inficientes protinus eluendas. Hoc etiam enſium ac pugionum manubria contegunt, ne tam facilè manu diſſiliant.

Duas habet in tergore pinnas, rectas quidem eas, ſpiniſq; carentes: duas item ad latera, vtrinque vnam: branchiarum foramina quinq; in quolibet latere: ani verò foramen inter duas pinnas poſitum, nullamq; ſub cauda pinnam oſtendit. Cætera cum reliquis conuenit.

DE CANIBVS ET CANICVLIS, SIVE PLINII, *ſiue Ariſtotelis, ſiue alijs ſimpliciter ita dictis, Corollarium.*

A Vocabula piſcium pleraq; tranſlata ſunt à terreſtribus ex aliqua parte ſimilib. reb. vt anguilla, lingulaca, &c. alia à vi quadam, vt lupus, canicula, torpedo, Varro. Canis marinus à ſimilitudine morũ canis terreſtris dicitur, eò ſcilicet ꝙ mordeat, Obſcur⁹. Muſteli & canes, piſces ſunt cartilaginei, Athenæus.

Canicularum marinarum (κυνῶν θαλαττίων) tria ſunt genera: quarum maximæ quædam inter cete robuſtiſſima numerari poſſunt. Ex reliquis duobus generib, (quæ in cœno degunt, & ad cubiti menſuram excreſcunt, aliud Galeos, aliud Centrines (alias, Centrites) appellari ſolet. Quod colore varium eſt, Galeos nominatur: reliquũ genus qui Centrinas appellarit, non errabit. Rurſus varij molliore ſemper pelle, & capite latiore ſunt: Centrinę parui & pelle dura, & capite acutiore, &c. (de Cẽtrinis inter Muſtelos in M. litera dicetur.) Ælianus, & partim Philes quoq;. Et ſimiliter ferè Oppianus lib. 1. de piſcat.

Καὶ κύνες ἁρπακτῆρες, ἀναιδέες. ἐν δὲ κυνέεσσι Τέτρηχ' ἀδινὴ γενεή. τὸ μὲν ἄγριον ἐν πελάγεσσι
Κήτεσι λευγαλέοις ἐναρίθμιον: ἄλλα δὲ φῦλα Δίπλοα καρτίστοισι μετ' ἰχθύσι δινέονται
Πηλοῖς ἐν βαθέεσσι. τὰ μὲν κέντροισι κελαινοῖς Κεντρῖναι αὐδώωνται ἐπώνυμοι. ἄλλο δ' ὁμαρτῆ
Κλείονται γαλεοί. γαλεῶν δ' ἑτερότροπα φῦλα: Σκύμνοι, καὶ λεῖοι καὶ ἀκανθίαι. ἐν δ' ἄρα τοῖσι
Ῥῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι. εἴκελα δ' ἔργα Πᾶσιν ὁμοῦ, μορφή τε, σὺν ἀλλήλοις δὲ νέμονται.

Ex his Oppiani carminibus Canis nomen videtur latiùs etiam patere quàm Galei, id eſt muſteli: & ſimiliter ex Æliano: vt quod non ſolum genus omne muſtelorum, ſed etiam canem cetaceum pelagium comprehendat, nimirum illum carcharian cognomine, de quo infrà ſeorſim dicetur. Alij tamen ſcriptores pleriq; Muſteli nomen aut æquè, aut etiã latiùs quàm Canis extendunt. Cæterùm quomodo ῥίνας, id eſt ſquatinas inter Galeos numeret, non video, quanquam enim cartilaginei ſint generis, latę tamen ſeu planæ, non longe ſunt vt Galei: quare ſuſpectus mihi hic locus eſt, vt pro ῥῖναι malim legere εἰσίν. Athenæus ex Ariſtotele eaſdem galeorum ſpecies numerans, his verbis, Ἀριστοτέλης δὲ εἴδη αὐτῶν φησιν εἶναι πλείω: ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκυμνον, ἀλωπεκίαν, &c. nihil de rhina vt neq; Ælian⁹. Scyllion piſcis è genere galeorum ab Ariſtotele nominatur: Maſſilienſes Palum: nonnullæ regiones Caniculam vocant, Gillius. Ligures & Maſſilienſes Pal, Rondeletius. fortè à pali quadam ſimilitudine circa roſtrum acuminatum, vt in ſphyræna. vel à palumbo. nam Galeum lęuem à cutis colore Maſſilienſes palumbum vocare Bellonius ſcribit. Rondeletius galeum læuem à Romanis piſcem columbum vocari. non quòd ſcyllion vel caniculam galeum læuem eſſe dicam: ſed quoniam ſpecies ei cognata eſt, nomen ab eo mutuari potuit. Galeorum generis eſt canicula, quam Grȩci κύνα vocant, alij νέβρον: alij σκύλιον, vel σκύμνον, vel σκύμνιον, Vuottonus. Gillius ſcyllion per λ. duplex ſcripſit. eſt autem diminutiuum nomen, generis neutri, & videtur vtroque modo ſcribi poſſe. quando primitiuum etiam tum σκύλος tum σκύλλος ſcriptum reperitur, pro canicula vel catulo: qui & ſcylax & ſcylacion dicitur. Sed de his vocibus, & ſcymno quoq; & ſcymnio, annotauimus quædam in Philologia de Cane H.a. Carchariam canem, alias lamiam & ſcyllam vocari author eſt Nicander Colophonius in Gloſſis. ergo ſcylla maior eſt canis, σκύλλιον minor. Nebrij etiam vocabulum ab alijs aliter ſcribitur. Vuottonus (aut librarius) υ. pro β. non rectè poſuit. ab hinnulo enim (qui Gracis νεβρὸς eſt) dictum apparet, propter variam & maculoſam cutem. A Bellonio νέβρος ſcribitur, paroxytonum: quod nomen apud idoneos authores nuſquã extare puto. nam νεβρὶς oxytonum, hinnuli vel cerui pellem ſignificat: de qua nos multa in Ceruo H. e. Σκύλια vocari etiam νεβρίας teſtis eſt Ariſtoteles, id eſt hinnulos, Rondeletius: tanquam rectus ſingularis ſit νέβρος, in tertia inflexione. Apud Ariſtotelem quidem de hiſt. lib. 6. cap. 10. legitur in codicibus vulgatis, τὰ μὲν οὖν σκύλια, ἃς καλοῦσί τινες νεβρίας γαλεούς: Gaza vertit, Caniculæ, quas aliqui ab hinnulo nebrios muſtelos appellant. vbi νεβρίας eſſe legẽdum in accuſatiuo plurali primæ inflexionis non dubitarim nempe à recto ſingulari ſimiliter νεβρίας ſcribendo, vt Αἰνείας. Sic & aliæ galeorum differentiæ quædam in ίας terminantur, vt γαλεὸς ἀκανθίας, ἀστερίας, ἀλωπεκίας. Sic & ποικιλίας fit à ποικίλος, & ipſum piſcis nomen, ſed diuerſi à galeo pœcilo, id eſt vario vel ſtellari. item à κάρχαρος, καρχαρίας canis. Cæterũ νέβρειος cuius meminit Euſtathius per ει. diphthongum in medio, poſſeſſiuum eſt, ad hinnulum pertinens. Dicatur igitur galeus nebrias, & Latinè hinnularis non hinnulus. vt & aquila hinnularia vocatur à Gaza, quę νεβροφόνος Ariſtoteli. Athenęus ex Achęo poeta cyllum piſcem nominat, vbi vel cillum, hoc eſt aſinum aſellúmue piſcem intelligo: vel ſcyllum pro ſcyllio. Piſcis de quo agimus, ferè coniunctis nominibus γαλεὸς κύων dicitur, vt Vuottonus etiam & Rondeletius obſeruarunt, hinc eſt nimirum quod Oppianus ſcribit, ἄλλο δὲ (φῦλον κυνῶν) ὁμαρτῆ κλείονται γαλεοί. hoc eſt: Alij vero Canes pariter appellantur muſteli: nam Κεντρῖναι abſolutè vocantur, tanquã genus è galea diuerſum, quamuis & ipſi piſces ſint γαλεώδεις. Plinius alicubi ex Theophraſto caniculas pro canibus carcharijs reddidit: quod Hermolaus quoque annotauit. Ergo canicula non vnius ſpeciei nomen, nec ſemper tanquam diminutiuũ fuerit accipiendum.

Ariſtotelis caniculam, item alteram ſaxatilem, inter Muſtelos ſtellares ponere videtur Bellonius:
nebriam quidem diuerſum facit. Læuium Muſtelorum (inquit) altera ſpecies Νέϐρια; (*Νεϐρίας, id eſt Hin- — *Bellonius de Nebria Muſtelo.*
nularis, vt iam emendaui) apud Græcos, apud Latinos autem Hinnulus, ab albis maculis, per eius cutem
ad dorſum vndecunq; diſperſis, nomen habet. Maſſilienſium vulgus, apud quos frequentiſſimus eſt,
Niſſolam (*vide an hic ſit ille Galeus læuis, quem Rondeletius ſcribit in Prouincia Emiſſole vocari*) appellat. Ocea-
no noſtro nullo ſeorſum nomine ab alijs ſecernitur, cum tamen multum à cæteris differat. Eſt enim ro-
ſtro latiore, naribus patulis: ore magis capaci, dentibus obſcuris atque obtuſis, vt in Raia flaſſada dice-
mus: colore candidiore, corpore rotundo, & in longitudinem protenſo. Atque hac pręcipuè nota à Spi-
nace differt, quòd inter duas ani pinnas & caudam, tertiam quandam minorem gerat, nullis alijs præ-
terquam Stellato galeo communem. Porro carne præditus eſt ſapidiore, ac melioris ſucci: cute admodũ
glabra, hepate quoq; nigricante, atque in duos lobos diuiſo, præter aliorum morem. Hæc Bellonius,
qui & picturam addit, ab ea quam Rondeletius caniculæ Ariſtotelis vel nebriæ dedit diuerſam, in hoc
pręcipuè conſpicuam quod per latera maculas nouem rotundas, deinceps in ea per interualla pingit.

Canicula è galeorum genere etiamnum apud Venetos nomen ſeruat, Maſſarius. Ego Venetijs ali-
quando peſce cane nominari audiui muſtelorum generis piſcem, pinnis cinereis, membraneis, ore lato:
& huic ſimilem alium la caneglia, & la gatta. Luſitani Caſſaun appellant. Quos Græci galeos tam ma-
rinos quam terreſtres (*atqui terreſtres quadrupedes vt Græcis pleriſque omnibus (nam apud Trallianum γαλεοὶ ἐν-
σικίδιοι leguntur] γαλέαι vel γαλαῖ; non γαλεοὶ. ſic Latinis muſtelæ fœm. g. non muſteli vocantur. nam γαλαῖ, id eſt
muſtelæ piſces fœm. g. dicti, longè alij quàm galei, id eſt muſteli, ſunt:*) Latini autem Muſtelas, (Muſtelos,) noſtri
nullo diſcrimine marinos Canes appellant, Bellonius. Galeum glaucum, vt Rondeletius docet, vulgò
vocant cagnot blau, id eſt canem glaucum ſiue cæruleum, à cane galeo diſtinguentes, Rondeletius. Ga-
leum acanthiam quoq; à Gallis vocari inuenio chien de mer. Rondeletius caniculam Ariſtotelis & ſi-
milem ei ſaxatilem, Gallicè Rouſſete nominari ſcribit: Bellonius Roſſetam Gallice dictam primum ga-
lei ſtellati genus facit: cuius de hoc genere verba inter Muſtelos in M. elemento referemus.

Hundfiſch Germanis, *Doggefiſhe* Anglis, dicuntur Canes piſces tum maiores tum minores. Videntur
autem omnes cartilaginei piſces oblongi, (hoc eſt Galei vel Muſteli omnes,) ſic appellari poſſe. Ego dif-
ferentię cauſa caniculam Plinij ſimpliciter nominarim *ein Hundfiſch*, vel *ein kleinen Hundfiſch*: Ariſtote-
lis verò, *ein Fleckhund, ein geflecketen Hundfiſch*. Conijcio & centrinen galeum nullo diſcrimine *Hundfiſch*
nuncupari ab accolis Oceani Balthici. Piſces quidam corium habent aſperum, ita vt lignum eo arido
radatur: vt piſcis qui dicitur iuxta mare Flandricum *ein Seerohe*, (*Seehund* fortè,) quod eſt canicula mari-
na, Albertus. Cæterum Flandri & alij Oceani Germanici accolæ *Seehund* appellant non Canem mari-
num, ſed Phocam, vt pluribus in Phoca dicam. Bellonius libro 1. de piſcib. marinis peregrinis Gallicè — *Phoca.*
ædito, ſua memoria inquit ſtagnis quibuſdam Gallię (de Fontaine bleau, & de Chantilli) canes quoſ- — *Alius canis*
dam marinos à vulgo dictos, fuiſſe immiſſos, longè alterius generis quàm canes muſteli ſunt, qui omnes — *marinus inco-*
ſtagnorum piſces trucidarint, ita vt Comeſtabilis coactus fuerit ſagittis & bombardis interfici iubere, — *gnitus.*
nec plura addit, vt quinam aut quales illi Canes fuerint diuinare nequeam. neque enim Phocas, vbi
eas Latinè deſcribit, Canes, ſed vitulos, boues & lupos marinos nominat. Aug. Niphus caniculas & bo-
ues marinos confundit, vt ſcripſi in Corollario Bouis A.

Galeus, canis (κυνὸς) ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, Ælianus. Piſcis quem vocam' maris caniculam — B
pellis exiccata & indurata ad ſolem, adeò exaſperatur, vt ea ferrum & ligna aliquãdo inciderim, Alber-
tus. Scyllia ſiue Canes minores, non in roſtro os, ſed infra parte ſupina dentatum (denticulatum) ha-
bent, Gillius & Maſſarius. Delphinorum ſimilitudinem habent turſiones, maximè tamen roſtris ca-
nicularum maleficentię aſſimilati, Plinius. Caniculis medio uuluæ circa ſpinam oua adhærent, quæ
cum accreuerint, abſoluta feruntur per vuluam bifurcam, annexamq; ad pręcordia quomodo & cæte-
ris eiuſdem generis in vtranq; partem transferuntur, Ariſtoteles. Caniculę & raię teſtacea quædam ge-
runt, figura eius teſtæ ſimilis tibiarum ligulis eſt, Idem. hæc ſententia (inquit Vuottonus) non habetur
in veteri Ariſtotelis traductione, & mihi certè videtur ſuſpecta. Rondeletius approbat, interpretatur,
& pingit quoque.

Margaritæ frequentari ſueta litora propter piſcantium inſidias declinantes, vt quidam conijciunt, — C
circa deuios ſcopulos & marinorum canum receptacula deliteſcunt: Ammianus Marcellinus, & Soli-
nus. Κύνα λάϐρον καὶ ἀρπακτῆρα, id eſt Canem voracem & rapacem Oppianus cognominat. Piſcem An-
glicè dictum *Dogfyſshe*, id eſt, Canem, aiunt captum edere vocem aut ſonum latratus canini inſtar, Elio-
ta: ex vulgóne an aliquo authore haud ſcio. mihi quidem de canibus muſtelis hoc minimè veriſimile
videtur. Polypi in terram verſo capite coeunt: reliqua mollium tergis, vt canes, Plinius. Canicula ſe-
mel tantum anno parit, veris tempore, Ariſtoteles. Κύνα ζωοτόκον, id eſt, Canem viuiparum Oppianus
eſſe canit. Aparine flores in orbiculis ſuis aſperis continet concoquitq;, fructum deinde parit: vt illis
ſimile ſit quod in galeis ac viperis euenit, (ὅπερ γαλεῶν καὶ ἐχιδνῶν. Gaza interpres videtur legiſſe κυνῶν vel
ἐχιδνῶν, ſed legendum fortè κυνῶν. ſunt enim canes galeorum generis, etſi in viperis quoq; idem contin-
git.) illa enim vbi intra ſe oua pepererunt, mox animalia gignunt, Theophraſtus de hiſt. 7.14. Vidi ali-
quando canem exigui corporis fœtus vndecim vno partu edidiſſe, ita vt caput (more ſolito in cætera-
rum quoq; animantium partubus) primò naſceretur, non tunicis inuolutos, vt in delphinis, ſed vmbi-
licari tantum meatu vtero matris coniunctos, Bellonius.

De alga quadam marina noctu lucente, Caniculis marinis venenoſa, ex Æliani de animalibus libro 14. capite 24.

Caniculæ (κύνες) & alia maris alumna animalia, quibus audaciam natura inſeuit, cum ſummus per
ęſtatem calor viget, ad litora ſe recipiunt, & verſus pręcipitia natant, & expoſita fluctibus promonto-
ria ſubeunt & anguſtis profundisq; fretis ſeſe inſinuant. Refugiunt enim pelagus, & quæ in eo ſunt
paſcua eo tempore negligunt. Naſcitur autem genus quoddam algæ ſeu fuci in petris profundis: quæ
magnitudine myricam, fructu papauer refert. Fructus reliquo anni tępore occluſus ſolidusq;, & oſtrei

inſtar durus eſt. dehiſcit autem ab æſtiuo ſolſtitio, vt calyces roſarum. Exterior pars fructus, nempe cruſta quædam ſiue membrana, teſtæ vel oſtrei modo dura, & viſu quàm maximè flaua, interiorem, cui color cœruleus, ſubſtantia mollis & tanquam veſicæ inflatæ pellucida, valli modo ambit ac munit. Ex hac (interiore parte) noxium ſtillat venenum. Emittit autem noctu igneum quendam, & veluti ſcintillãtem ſplendorem: & oriente iam Sirio veneni vehemẽtia creſcit. Quamobrem piſcatorum natio omnis, quæ pancynicum (*lego cynoſpaſtum: vel cynoſphaſtum potius, vt Gillius: quod canes marinos occidat. nam & aglaophotis terreſtris, vel cynoſphaſtus ſimiliter rectè dicetur, a canum terreſtrium pernicie: vel cynoſpaſtus, quòd cani alligata extrahatur. nam φάω, φῶ, occidere ſignificat: σπάω autem trahere*) hanc ſtirpem appellat, à Canis ortu venenum hoc gigni arbitrantur. Porrò Canes marini ad igneum iſtum in hac marina myrica floris ſplendorem, tanquam inopinati alicuius lucri ſpe allecti, veneno partim aſperſi, partim deuorato, & branchijs etiam hauſto, extincti fluitant. Vnde his in rebus exercitati homines venenum ſecundarium ex piſciũ iſtorum tum ore, tum partibus cæteris colligunt. Simile malum ex terreſtri etiam aglaophotide eſt, de qua mox dicemus, Hactenus Ælianus.

D Κύνες ἁρπακτῆρες, ἀναιδέες, id eſt, Canes rapaces & impudentes, ab Oppiano appellantur. Canicula marina ſimul atq; peperit, nulla mora interpoſita, ſuos paruulos ſecũ natantes habet. Si quis verò eorũ timeat, ingreditur rurſus per genitalia in ventrẽ matris: & vbi timor abierit, denuo prodit, tanquam rurſus editus, Ælianus 1.17. & Philes ſimiliter, & Oppianus lib. 1. de piſc. Ioannes Tzetzes verò glaucum & galeũ catulos ſibi metuentes ore occultare ſcribit, canem vtero. Plinius vrinãtium aduerſus caniculas pugnam deſcribens, prẹter ea quẹ Rondeletius recitat, addit: Salus vna in aduerſas eundi, vltroq; terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et ſors æqua in gurgite. Vt ad ſumma aquæ vẽtum eſt, ibi periculum anceps. Adempta ratione contrà eundi, dum conetur emergere, & ſalus omnis in ſocijs. funẽ illi relegatum ab humeris eius trahunt. Hanc dimicans, vt ſit periculi ſignum, læua quatit: dextra apprehenſo ſtilo in pugna eſt: modicus aliâs tractus. Vt prope carinam ventum eſt, niſi præceleri vi repente rapiant, abſumi ſpectant. Ac ſæpe iam ſubducti, è manibus auferuntur, ſi non trahentiũ opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipſi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij, ſed monſtro ſolertia eſt nauigium ſubeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur. Certiſſima eſt ſecuritas vidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt, vbi maleficæ beſtię: qua de cauſa vrinantes ſacros appellant eos.

E Duo genera paruarum canicularum (galei & centrinę) in cœno capiuntur. Piſcandarum ratio hæc eſt: Album piſcem illecebram ad eas captandas demittunt. ex his ſi qua capietur, cæteræ omnes hoc videntes circa captam aſſiliunt: ac eam, dum hamo ex profundo extrahitur, ad nauem vſque inſequi non ceſſant. Inuidia quadam hoc eas facere exiſtimares, quaſi illa quę capta eſt, ſibi vni eſcam aliquam prædata alicunde eſſet. atque ex ipſis nonnullę in nauem inſilientes, ſæpe ſua ſponte capiuntur, Ælianus 1.55. & Oppianus lib. 4. de piſc. qui hoc præ ſtudio & amore quo inter ſe mutuò ardent Caniculas facere canit. Vnũ aliquem (inquit) hamo captum, cẹteri omnes ſtatim tam auide inſequuntur ad nauim vſque, ſeu ſimul volentes perire: nec antè fugiũt, quã ſociũ extractum viderint. Quare magn⁹ eorum numerus partim reti (hypocha) concluſi, partim tridente ſancij, partim alijs decepti dolis capiuntur.

F Quæ de alimento ex canibus marinis Galenus tradit, ad Carcharias canes potiſſimum videntur pertinere: quare eò vſq; differam. Canicularum genera quædam audio non edi recentia, ſed exẽterata inſolari abſq; ſale, vt etiam raias. Galei omnes carnẽ duram habẽt. Canicula galeus, vt Xenocrates tradit, & qui illi ſunt ſimiles, ſapore virus referunt, & malum procreant ſuccum, Vuottonus.

G Pro crocodili adipe, canis marini adeps in remedijs ſubſtituitur, Author ἀνθυβαλλομένων incertus, & Raſis. Hic ſi coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, ſedat dolorem dentium, Raſis. Dentium dolores ſedantur cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatoq;, vt ex eo dentes ſemel anno colluantur, Plinius. Infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. adalligatusq; idem pauores repentinos tollit. idem effectus & caniculæ dẽtis, Plinius. Cinis dentium tum caniculæ Plinij, tum galei glauci, infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert, Rondeletius. Idem ex dentibus carchariæ canis dentifricia parari optima ſcribit.

Ad vlcera oculorũ & albugines: Felle canis marini vnge, aut felle galli, Galenus Euporiſtõ 2.99. Fel ꝙ à cane piſce (cane aquatico) eximitur, letiferũ eſt. quippe ꝙ potũ vel eſitatũ: lẽtis tantũ quãtitate, intra ſeptẽ dies interficiat, curãtur tamẽ qui hauſerint, epoto bubulo butyro cũ gẽtianę (Romanę) radice & cinnamomo, & (& iterũ) coagulo leporis. Prodeſt & corpus vniuerſum odoratis oleis illinire, & victu tenuiſſimo vti, Auicenna 4.6.2.14. ex quo & Matthiolus repetijt. An verò canis ille piſcis, & muſtelorũ generis ſit, aut aliud quodpiã animal, nõ habeo ꝙ dicam. Lutra quidẽ etiã quadrupes à nonnullis, canis fluuiatilis appellatur. Ferdinãdus Põzettus fel hoc canis piſcis eſſe ſcribit. Etſi, inqt, vix poſſit curari (qui hoc ſumpſerit:) nec fortè reperiri (hoc genus veneni:) remediũ tamẽ fieri debet à vomitu cũ aqua, oleo roſaceo & butyro. Bertruci⁹ verò medicus: Fel (inqt) canis aquatici, vel canis rabidi, lẽtis magnitudine ſumptũ, intra ſeptẽ dies interficit: quib. ſuperatis poteſt eſſe ſalutis ſpes. De veneno ꝙ ex canũ marinorũ ore, & alijs partib. legitur, cũ algã quandã noctu lucentẽ deuorarint, aut ea aſperſi fuerint, dictũ eſt ſuprà in C. Fel etiã leopardi, leonis & viperæ, à quibuſdã inter venena numeratur.

H. a. Γαλεοὶ κύνες, id eſt Muſteli canes nominãtur ab Oppiano lib. 4. Delphini etiã à Tiberio in epigrammate canes marini dicuntur, ... ἐγχος ἰχθυφάγοι σκύλακες. Epitheta. Ἁλίπλαγκτος, hoc eſt mariuagus. Oppianus ſed hoc potiùs differẽtiæ vocabulũ eſt, vt à terreſtri diſcernatur. Λάβρος, ἀναιδής, & ἁρπακτής, apud eundem. Κυνοκοπήσω σε, (τυπτήσω σε καθάπερ κύνα) coquus inquit apud Ariſtophanẽ: & aptè quidẽ ꝓ ſua perſona. eſt. n. canis piſcis quidã. ἅμα δὲ καὶ κυνείως σε διαθήσω, ἐστὶ γὰρ τραχύτατον, Varinus è Scholiaſte in Equites Ariſtophanis. Apud Suidã Κυνοκοπήσω τὸ νῶτον legit. aliâs Κυνοσκοπήσω per σκ. Auſonij epigrãma in leporẽ captum à cane marino, qui dũ canem terreſtrem concitatius fugit, in mare ſe prẹcipitarat, recitaui in Quadrupedibus de Lepore H. e. Leguntur & duo Germanici Cęſaris epigrãmata de eodem, & vnum Tiberij, in Anthologio Grẹco. 1.31. Γαλεὼ σμυρνίδα, ἣν ἔνιοι καλοῦσι, κυνὸς ῥῖνα, Epęnetus in libro de piſcibus apud Athenæum. Vide infra in Cyn. vbi & alia à Cane deriuata nomina dicentur.

Cynos etiam.

DE

DE CANIBVS ALIIS DIVERSIS.

Muſtelus ſtellaris videtur qui Italicè Catto di mare dicitur, Anglicè *Donehovvnd* vel *Donecovv*: id eſt Canis fuſcus. nam *Done* Anglis colorem fuſcum ſignificat, qui ad cæruleum inclinet.

Xiphiā, hoc eſt Gladiū piſcē Strabo Galeoten appellat, (quaſi cū galeis, id eſt muſtelis, aliquid cōmune habeat) quē etiā canem marinū & Thurionem & Tomum Thurianum quidā opinantur, Gillius.

Canis pinguis à Syracuſanis dictus, κύων πίων: Rhodijs verò galeus vulpes, ab Archeſtrato Accipenſer exiſtimatus, & omnium lautiſſimus piſcis creditus eſt. Vide inter Muſtelos.

In mari iuxta Arabiam nigram varię animantes degunt, terreſtribus ſimiles, ſed breuioribus cruribus, pinnatis: pilis obtecto corpore perbreuibus: nempe aſini, cati, canes & boues, Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, quæ peracta eſt anno Domini 1549.

Canis marinus belua terribilis & hoſtilis omni animanti, quod eius verberibus cedit. Robuſtiſſimos habet branchos (pedes, quaſi brachia) clauorum modo formatos. Hi venantur per mare greges piſcium inſtar canum in terra feras venantium, excepto quòd latrare nequeunt, ſed pro latratu afflatum horribilem habent. Inſequentes ergo piſcium greges ad loca anguſta coartāt, & ſic in coartatos crudeli morte graſſantur. Piſcatores vero loca notantes, in quibus abſcōditi piſces à fuga latebant, retibus capiunt circumcluſos. Hæ verò beluæ difficulter multis tridentibus confici poſſunt, Iſidorus.

Canita, vel Canata, vel vt quidam codices habent Cauata, piſcis nomen videtur. Feſtus enim ex Plauto hæc verba adfert: Muriaticam video in vaſis ſtanneis, naricam bonam & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piſcinarias.

DE CANE CARCHARIA, SEV LAMIA.

RONDELETIVS.

QVOD Lamiam in cartilagineis longis, cetaceiſq; numerem, reprehendent fortaſſe multi, qui apud Plinium lib. 9. cap. 24. in planorum piſcium numero legerint. Planorum piſcium, inquit, alterum eſt genus quod pro ſpina cartilaginem habet, ranæ, paſtinacę, ſquatinæ, torpedo, & quos bouis, lamiæ, aquilæ nominibus Græcia appellat. Sed cùm lamiam cęterorum galeorum inſtar longum eſſe ſpiſſumq; piſcem, ac rotundum ſenſus ipſe doceat: dempta ſola dorſi latitudine qua à cæteris galeis differt, quæq; Plinium impulit, vt cum planis cartilagineis numeraret: proculdubio in longis cartilagineis, & cetaceis cenſendus eſt. *Lamiā longis eſſe adnumerandam contra Plinium.*

Λαμία dicta eſt ἀπὸ τοῦ ἔχειν μέγαν λαιμὸν, id eſt, quod magnam habeat gulam. λαιμὸς enim guttur ſiue gulam ſignificat, vnde λαιμαργία & λαίμαργος. Nicander Colophonius ἐν τῇ γλώσσαις citante Athenæo lamiam & καρχαρίαν, & σκύλλαν vocari ſcripſit. καρχαρίαν verò à dentium aſperitate, acumineq; dici puto: κάρχαρος enim aſperum acutumq; ſignificat. vnde καρχαρόδοντα animalia, quibus acuti pectinatimq; coeuntes ſunt dentes. Λάμναν Oppianus vocat, A *Libro.7.* *Lib.1. ἁλιευτικῶν.*

Δυσαύπα χάσματι λάμνης. Et alibi:

Τίς δὲ τόσον φορέει χλοῦνης σθένος, ὅσσον ἄαπτοι Λάμναι;

Gaza Grȩca appellatione vſus eſt in conuerſione ſua. In Italia, Prouincia, Hiſpania idem nomen ſeruatum eſt. A noſtris quoq; lamio vocatur: Baionę frax.

Lamia piſcis eſt galeorum omnium maximus. nam aliquando ad tantam magnitudinem accreſcit, vt currui impoſita, vix à duobus equis vehi poſſit. Quare euiſcerata, & in fruſta diſſecta, curribus duobus aliquando imponenda fuit. Vidimus mediocrem lamiam mille librarum pondere. Capite eſt dorſoque latiſſimis. Cauda ſi reliqui corporis magnitudinem ſpectes, min⁹ craſſa ſpiſſaq;, in lateribus compreſſa, pinnis duabus conſtans. Non procul à cauda aliæ duæ ſunt pinnulę, vna inferior, altera ſuperior, ad brāchias, & ad podicem aliæ binæ, in medio ferè dorſo vna alia. Cute aſpera integitur, cui pingue quiddā ſubeſt. Capitę eſt magno, dorſo breui, ſed lato, oris ſciſſura maxima. Dentibus acutiſſimis, duriſſimis, trianguli figura, vtrinq; ſerratis, quorum ſex ſunt ordines, primi ordinis dentes extra os prominent, & in anteriorem partem vergunt, ſecundi recti ſunt, tertij, quarti, quinti, & ſexti in os recurui maxima ex parte, in vtraque maxilla carne molli, fungoſaq; contecti. Ventriculo eſt vaſtiſſimo gulaq; ampliſſima. ob id rectè Oppianus δυσαύπα χάσματα λάμνης dixit, id eſt, periculoſos vaſtoſq; lamię hiatus. Hepate eſt adipato, in duos maximos lobos diuiſo. Oculis maximis, rotundis: quorum muſculi qui ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum mouent, maniſeſtè conſpiciuntur. Qui oculos quodammodo intrò trahunt, & veluti in contemplantibus diligenterq; aliud intuentibus fixos, immotoſq; tenent, non radicē neruorum opticorum ambiunt: ſed à ſuperiore parte oſſis regionis oculorum orti, in longum extendūtur. Similem huiuſmodi muſculorum ſitum etiam in humanis oculis ſæpius oſtendimus, quum in ſcholis noſtris publice anatomen corporis humani doceremus. Eſt aliud in lamiæ oculis obſeruatu digniſſimum. Neruorū opticorum loco, qui in hominibus cæteriſque animantibus inſunt, ſubſtantia eſt cartilaginea, B

tilaginea, dura, omniſq; mollitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore poſterioreq; dura eſt, parte etiam anteriore exquiſitiſſimè perpolita. Cæterum in lamiæ oculis humores omnes, tunicęque longè manifeſtius, quàm in bubulis oculis conſpiciuntur, maximè quæ humorem cryſtallinum inuoluit. telis aranearum tenuior maximeq; pellucida.

C Piſcis eſt carniuorus, voraciſſim⁹ & anthropophagus: cadauera enim mortuorum etiam integra vorat, quod ex diſſectione compertum eſt, Maſſiliæ enim & Niceæ aliquando captę ſunt lamiæ, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus eſt. Ab hac inſigni ingluuie lamias appellatas fuiſſe opinor mulieres quaſdam maleficas, quę cum carnes humanas auidiſſimè expeterẽt, Veneris illecebris forma præſtantes iuuenes, quiq; optima eſſent corporis conſtitutione, delinitos atque allectos deglutiebant: ꝙ Menippo Lucio contigiſſet, niſi grauis & prudentis viri conſilium ab amore iuuenem auocaſſet, eumque hoc dicto deterruiſſet, ὄφιν θάλπεις, καὶ σ' ὄφις: Serpentem foues, & ſerpens te: quod percommodè de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur quod tandem certum exitium eſt allaturum. Sed ad piſcem redeamus. Vidi equidem in Santonico litore lamiam, cuius os gulaq; tanta erant vaſtitate, vt hominem etiam obeſum capere poſſet. Magnarum itaq; lamiarum os ſi hians ſeruetur, reliquo corpore contecto canes (*ſcilicet terreſtres*) ventriculum facilè ſubeunt piſcium reliquias voraturi. Quæ cum accuratius conſiderarem, mihi in mentem venit lamiam fuiſſe, in quam ingreſſus eſt Ionas, illicq; triduo diuina prouidentia conſeruatus, tandemq́; incolumis eiectus, quod ſacræ Bibliorum ſcripturæ nullo modo repugnat. Legitur enim Ionas in ventre magni piſcis ſiue in ventre ceti fuiſſe: quod nomen generis eſt, quo grandes piſces comprehenduntur: non omnes quidem ſi Ariſtotelis authoritatem ſequamur, ſed ij tantum qui ſtatim animal concipiunt, & non ex ouo, perfectum pariunt. Sic enim ſcribit lib. 1. de hiſt. anim. cap. 5. Alia animal pariunt, alia ouum, alia vermem. Animal pariunt homo equus, vitulus marinus, & alia pilis intecta: & ex aquatilibus cete, vt delphin & quæ cartilaginea nominantur. Et alibi lib. 3. de hiſt. anim. cap. 20. Mammas habent quæcunq; animal pariunt intra ſe, & in lucem edunt: quæq; pilis intecta ſunt, vt homo, equus: & cete, vt delphin, vitulus marinus, balęnæ. Veruntamen Galenus lib. 3. de fac. alim. inter cete numerat canes, zygænas, thũnos magnos: qui non ſtatim animal, ſed ouum pariunt, vt videatur piſces omnes prægrandes cetaceos appellare. Et apud Athenęum lib. 7. Soſtratus thũnum qui permultum accreuit, cetum vocat. Eadem ſignificatione cete vſurparunt Paulus Ægineta & Varro. Quicquid ſit, ceti nomine non potiùs balæna, quàm quiuis alius immanis piſcis intelligetur, maximè cum balęnæ pulmonibus ſpirent: quibus, aſperæq; arteriæ cùm cedant ventriculus, gulaq;, anguſtiores eas partes eſſe neceſſe eſt id quod etiam ex diſſectione conſtat. Harum verò partium in lamia ea eſt vaſtitas, vt Ionam capere potuerit, quemadmodum cadauera tota in ea inuenta fuiſſe experientia compertum eſt.

Lamiæ mulieres.

Ionas.

Ceti qui propriè, & qui cõmunius vocentur.

B Lamiæ cuti pingue aliquid ſubeſſe videtur.

F Carne eſt candida non multùm dura, neq; ferini ſaporis, ob id multorum galeorum carni præferẽda: neque ideo reijcienda quòd lamia hominum cadaueribus veſcatur: nam mullus qui in præſtantiſſimis & optimis piſcibus habetur, hominum etiam cadauera perſequitur. Lamiam igitur eſſe opinor, de qua carchariæ nomine multa apud Athenæum Archeſtratus ille (obſonatorum Heſiodus vel Theognis,) qui in ſuis pręclaris præceptis maximè hypogaſtria extollit, quoq; modo præparanda ſint, docet. Quibus ſubiungit multos ignorare quàm præſtans ſit is cibus, hiſq; leuem inſulſamq́ eſſe mẽtem, qui ideo ab hoc cibo abſtinent, quòd ἀνθρωποφάγος ſit piſcis.

Lib. 7.

Ἀλλ' οὐ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν τόδε θεῖον ἔδεσμα: Οὐδ' ἔσθειν ἐθέλουσιν ὅσοι *κέφαν γελυώδη
Ψυχὴν κέκτηνται θνητῶν δ' εἰσὶν ἀπόπληκτοι Ὡς ἀνθρωποφάγου τοῦ θηρίου ὄντος. ἅπας δὲ
Ἰχθῦς σάρκα φιλεῖ βροτέην, αἴπερ ἐπικύρσῃ. Noſtri carnem lamiæ allijs, cepíſue atque aromatis conditam edunt.

** alias κέφλων ἠλεβώδη, apud Athenæũ lib. 4.*

G Dentes argento aurifices includunt, quos ſerpentis dentes vocant: hos mulieres è collo puerorum ſuſpendunt: quia dentitionem iuuare creduntur, & puerorum pauores arcere. Ex ijſdem dentifricia parantur optima, quorum aſperitate dealbantur dentes, ſiccitate conſeruantur & firmantur, ne quis à cæco quopiam effectu id prodire putet.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Carcharias, caniculæ genus eſt admodum ferox, inter cetacea connumeratum: magnitudine Thynnos ſuperans, quos & deuorare creditur. Marinos canes dentium voracitate, ordine multiplici, atque acumine refert. Vnde Aſiaticorum vulgo marini canis nomen habuit.

B Proinde ad Zygænam, Simiam, Vulpeculam, ac Galeos omnes qui piſces cartilaginei ſunt generis) branchijs, pinnis, cauda, cute, atque adeò corporis habitu (dempta tamen magnitudine) accedere videtur.

(E) Tantę eſt apud Noruegios magnitudinis, apud quos *Perkſiſch* (quaſi montanum piſcem dicerẽt) appellatur, vt ducentarum librarum pondus nonnunquam excedat. Exiccatos autem aſſeruare, atque ex eorum cadaueribus marina monſtra ementiri ſolent. Cæterum capite eſt amplo, roſtroq; in mucronem exporrecto: ore vſque adeò vaſto atque capaci vt quodlibet eius maxillæ latus ſex & triginta dentibus præditum ſit: quælibet autem maxilla duos & ſeptuaginta comprehendit dentes: quæ ſumma eſt in vtraque centum quadraginta quatuor dentium: quorum anteriores magis rotundi, poſteriores verò lati, atq; in cuſpidem efformati ſunt, validi tamen omnes, quales in Lamia deſcribemus. Laterum ac tergoris pinnas longè quàm in quouis ſui generis cartilagineo piſce maiores gerit: quibus minor eſt quæ ad caudam protenditur. Podicem inter duas pinnulas habet: ac quod ad eius caudam attinet, ea cubitalem æquat longitudinem, eoque ad Vulpeculam accedit, (*Rondeletio galeus centrines eſt, quem Vulpem facit Bellonius,*) quam Veneti Porcum marinum vocant: quod eius ſuperior pars, quæ vertebris communita eſt, altius attollitur, quàm inferior quæ creſcentis lunæ figuram exprimit, quarum intercapedinem dimidia linea explere poteſt.

DE LAMIA BELLONIVS: QVAM A CANE *Carcharia diſtinguit.*

Latorum ac planorum piſcium viuiparorum, ac cartilagineorum, longe maximæ molis euadit, qui Græcis λάμνη, Latinis Lamia dicitur, ipſa voce ad lamiam quodammodo accedente: de quo ſic Oppianus, Et quis vaſtus aper ſuperabit robore Lamnam? A

Galeorum generis eſt, ſcabraque cute integitur: atque os habet in anteriore capitis parte, rhinæ aut ranæ modo poſitum: in quo mirum hoc eſſe videtur, quod dentibus plus minus ducentis ſit refertum, in vtraque maxilla per quaternos verſus diſpoſitis: ad radicem latis, in acutum ac pyramidem deſinentibus, atque ad latera crenatis: quibus noſtri fabri aurarij plurimum vtuntur: linguas ſerpentinas falſo appellant. Lamias enim qui capiunt, ex earum dentibus ac maxillis magnum quæſtum facere ſolent, quos aiunt aduerſus venena conferre: quamobrem auro atque argento vulgus includere ſolet. Noſtris alioqui piſcatoribus incognitus eſt piſcis. B

Genuenſibus ac Neapolitanis veteri Lamiæ appellatione notiſſimus: cuius carne veſci minime dedignantur. A. F.

Hanc picturam Carchariæ Canis ad ſceleton olim fieri curaui.

COROLLARIVM AD CANEM CARCHARIAM SImul & Lamiam: ſiue vnum duobus his nominibus piſcem, ſiue diuerſos, veteres appellarunt.

A Carcharias, canis marinus eſt, Varinus. Athenæo κύων καρχαρίας dicitur. neque enim recte apud eum inter has duas dictiones comma interponitur. apud eundem Archeſtratus τοῦ καρχαρία (per α. in vltima, quæ & per ει. diphthongum recte efferetur) κυνὸς dixit. Carchari & elacatæ ventriculos, Columella: vt rectus ſit carcharus, idem quod carcharias. ſed Maſſarius legit carchariæ: Καρχαρόδοντα Græci vocant animalia quorum ſerrati ſunt dentes. huiuſmodi autem piſces pleriq; omnes ſunt: ſed præ cæteris, ſerratis robuſtisque dentibus hic canis eſt, vt κατ' ἐξοχὴν tum καρχαρίας, tum κύων (quod maximus validiſſimuſq; inter canes ſit) dictus videatur. nam & carchariæ ſimpliciter dicuntur, vt à Theophraſto de hiſt. 4.8. Mare rubrum (inquit) belluis refertum eſt, plurimaſq; caniculas (καρχαρίας) habet, in tantum, vt nare tutum non ſit. Quem locum Plinius ita repetijt lib. 13. cap. 25. In mari rubro ſyluæ viuunt, laurus maxime & oliua. fruticum magnitudo ternorũ eſt cubitorum, caniculis referta, vix vt proſpicere è naui tutum ſit, remos plerunq; ipſis inuadentibus. Canis ille cetaceus pelagius, de quo meminimus in Corollario de Canibus A. non alius, ni fallor, quam canis carcharias fuerit. Oppianus quidem aliquoties Canes numerat inter cete. de lamijs verò priuatim agit, cum alias, tum libro 5. de piſcatione, diuerſum vtroſque capiendi modum deſcribens, vt referemus in E. Fieri quidem poteſt, quod Nicander Colophonius refert vt in nonnullis locis, carcharias alio nomine lamia dictus ſit, propter ſimilitudinem: ab alijs verò exactius ſuo diſcretus nomine. Ariſtoteles ſemel duntaxat puto lamiæ meminit, cartilagineis piſcibus adſcribens, lib. 5. de hiſt. cap. 5. Canicula ferox cetacei generis, illa eſt quæ vrinantes circa ſpongias graui periculo infeſtat, &c. Vuottonus. atqui Rondeletius hoc non ad cetaceam, ſed minorẽ caniculam refert, quam Plinij cognominat, vt à ſcylio ſiue canicula Ariſtotelis diſcernat. Rondeletius lamiam à cane carcharia non diſtinguit: Bellonius diſtinguit, in hoc potiſſimum, quod lamiæ os in anteriore capitis parte tribuit, carchariæ verò roſtrum in mucronem exporrectum. Dentes interim & carchariæ lamiæve Rondeletius, & lamiæ priuatim Bellonius, linguas ſerpentium vocari aiunt, & auro argentoue includi, &c. Canis carchariæ pars eſt etiam qui à Romanis thyrſio (θυρσίων) vocatur, ſuauiſſimus ille & delicatiſſimus, Athenæus libro 7. Sed de Thurſione & tomo Thuriano plura ſcribam in Gladio piſce, quem ipſum quoque canem & galeoten vocari teſtis eſt Strabo. Piſcem Italis vulgo dictum Stramazo, aliqui bouem cartilagineum eſſe putant, qui & lamia dicatur. ſed lamia piſcis longus eſt, vt Rondeletius docet, bos planus. Gillio quoque carcharias & lamia piſcis vnus videtur. Maſſilieſes (inquit) ſuæ antiquitatis retinentes, propriè lamiam vulgo nominant. Siculi ranam marinam (eodem teſte) lamiam vocant. Maltham quoque Romani lamiolam à dentium ſimilitudine nuncupant, vt Rondeletius ſcribit. dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Lamiam à Cane Carch. differre.

Thyrſio.

Carcharias & lamia ſiue vnus ſiue duo ſunt piſces, propter generis tamen naturæque cognationem vno nomine à Germanicis appellari poteſt, *ein Fraſs oder Fraſhund*, à voracitate, vt Græci quoque à gula lamiam dixere: vel à magnitudine *ein Vrhund, ein groſſer Hundfiſch, ein VValhund*. Bellonius apud Noruegos *Pergfiſch* vocari ſcribit, quaſi montanum piſcem. Quærendum adipemne an aliud quippiam commune habeat cum eo galei genere, quod porcum marinum Veneti vocant: vt nomen *Perkfiſch* à porco ſit corruptum. quid enim illi cum montibus? Porci autem nomen vel ab Anglis vel Italis vel Gallis mutuari potuerunt Noruegi, quorum alioqui Germanica lingua eſt. Alius eſt *Bergerfiſch* Germanicè dictus alicubi, inter aſellos Oceani. De hoc piſce Io. Caius ex Anglia nuper ita ad nos ſcripſit: Canem carchariam ea plane figura, qua Bellonius pinxit, (*nos ſimilem Rondeletii picturam dedimus*,) vidi in ſicco relictum per littus. Erat iuſtum onus plauſtri. Caro illi adeo inſulſa, vt ne conditura quidem gratiam ieiunis & egẽtibus ſtomachis dare potuerit vllam, Os nullum per totum corpus, ſed cartilago. Eum noſtri piſcatores *à Doggefiſche*, id eſt piſcem canarium vel caninum vocabant, Hæc ille. Sed Anglicum hoc nomen, vt & Germanicum *Hundfiſch*, & Græcum Κύων, & Latinum Canis vel Canicula, latius patere, oſtendimus ſupra in Canibus A. poſſunt tamen hæc omnia per excellentiam, de carcharia priuatim accipi.

(F)

B Carcharias os in roſtro non parte ſupina, habet, Gillius & Maſſarius. Bellonius verò os lamiæ in anteriori capitis parte tribuit, carchariæ roſtrum in mucronem exporrectum facit. Carchariæ os multis dentium ordinibus dentatum eſt, dentibus retrouerſis, hoc eſt introrſus ſpectantibus, Maſſarius. Magnam admirationem habet id quod mihi Nicenſes teſtati ſunt, ſe cum huiuſcemodi piſcem ad quatuor millia librarum accedentem cepiſſent, in eiuſdem ventre ſolidum hominem repeiſſe. Simile quiddam Maſſilienſes mihi narrarunt, ſe aliquando Lamiam comprehendiſſe, in eademque loricatum hominem inueniſſe. Huius dentes ab aliorum canum dentibus diuerſi ſunt. nàm aliorum incurui in partem oris interiorem ſpectant, & teretes ſunt: Lamiæ vero (ſiue Carchariæ) lati & pyramidati, mucronem enſiũ, quibus hac ætate vtimur, referunt: precioſi exiſtimantur, & in argento includuntur. Cum vnum ad huius naturam diligentius cõſiderandam licitarer, alius quiſpiam ad delicias hunc maiore propoſito præmio mihi præripuit, Gillius. Lamiæ dentes incuruos eſſe Oppianus tradit, vt referam in E. Canis piſcis, phoca, delphini & cete omnia pulmonem habent, & plus caloris quam cæteri piſces, Author libelli de vtilitate reſpirationis Galeno adſcripti. Sed canis tum carcharias tum cæteri omnes, branchias non pulmones habent: & falli potuit ſcriptor ille quiſquis fuit, quod inter cete propriè & impropriè dicta diſcrimen non agnouit.

Canis carchariæ iconem Ge. Fabricius olim ad me dedit, ſcite quidem expreſſam, ſed (vt conijcio) ad ſceleton: ac ſimul deſcriptionem his verbis adiecit: Κύων rapaciſſimus & velociſſimus piſcis. Rapacitatem oſtendit, figura oris. velocitatem, pinnarum in dorſo, ventre, corpore & cauda multitudo & magnitudo. Rictum canis habet, cum triplici acutorum inflexorumque dentium ordine. Oris pars ſuperior, acutior & eminentior eſt inferiore. Spina à collo per dorſum tendens cum cauda finitur. Collum oblongum, pectus toroſum. poſt quod duæ validæ pinnæ, quibus pro remis nando vtitur. Initio dorſi vna ingens pinna erigitur. Sequuntur poſtea inferiore corporis parte, binæ minores pinnæ, intra quas pudẽdum muliebri ſimile habet. Rurſus aliæ duæ, altera in ſuperiore, altera in inferiore parte. Poſt has ad cau-

ad caudæ finem ingens pinna erigitur, illi quæ in dorſi initio eſt ſimilis. & hæc pinna cum ipſa cauda quaſi forcipis figuram exprimit. Totum corpus validum, cuius etiam magnitudinem pictura (ea ad quinque dodrantes ferè longa erat) refert. Balthici populi littorales *ein Hundſiſch* vocant.

Canis cetaceus ferox (ἄγελ@) in pelago degit, non vt minores in cœno, Oppianus. In amnes nonnũquam ſubit canicula: Vuottonus, de cetacea priuatim hoc referens. Carchariam marinum piſcem omnium canicularum robuſtiſſimum & maleficentiſſimum vidi Niceæ & Maſſiliæ, Gillius. Εἰσὶ δ' αὖ τεραφερῆ λάφροι κυνες· ἀλλὰ κυνέασιν Εἰναλίοις οὐκ ἄντις ἀναιδείῃ ἐρίσει. Oppianus libro 5. inter cete. Et mox: Τίς δὲ τόσον φορέει χλήνη; ὁτ' ἐν@, ὅσσον ἀάπτοι Λάμναι; canes marinos cetaceos (id eſt carcharias, vt ego interpretor) à Lamijs diſtinguens. Alibi etiam canes rapaces & impudentes vocans, mox canis genus in tres diſtinguit ſpecies, vt recitaui in Canibus in genere A. Cetis omnibus corpora ſunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, exceptis canibus, ἐσφὶ κυνῶν, Idem libro 5. C

De canum ingenio, vide mox in E. initio. Lamia nonnunquam amiarum gregem aggreſſa, vulnera accepiſſe viſa eſt, Vuottonus. Thynni (inquit Strabo lib. 1.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrunt beluas, vtputa delphinos, canes, aliasq; balænis ſimiles: è quorũ venatione canes & galeotas pingueſcere ferũt, quos xiphias, id eſt gladios appellãt. D

Inter cete inprimis canes laſciui, ſuperbi, contumelioſi ac impudentes ſunt, Αἰεὶ κυδαίνουσαν ἐπὶ φρεσὶ λύσσαν ἔχοντες. itaque ſæpe piſces etiam in retibus & naſſis piſcatorum populantur ac deuorant. atq; interea quandoq; dum ventri indulgent, piſce aliquo eis grato pro eſca in hamum infixo à piſcatore capiuntur, Oppianus libro 5. Et proxime ante: Lamiæ vero catulos vt capiant, ſæpe eis vinculũ remi (τροπὸν αὐτὸν ἐπηρετέα δεσμὸν ἐρετμοῦ) ſolutum porrigunt: quo illi viſo dentes infligunt: qui quoniam recurui (ἀγκύλοι) ſunt, impediti ceu vinculo aut catena retinentur, atque ita tridente percuſſi pereunt. Corium canis marini geſtatum, canes terreſtres fugat, Kiranides. Eſca iacentium piſcium in piſcinis mollior eſſe debet, q̃ ſaxatilium. itaque præberi conuenit ſcombri carchariq; ventriculos, &c. Columella. E

Canis cetacei (Carchariæ) caro, quæ prædura atque excrementitia eſt, in vulgi cibum ſale maceratur in quatuor partes diſſecta. ingrati autem ſaporis eſt atque mucoſa: ideoq; non niſi raro abſq; ſinapi aut oxelæo, aut alio id genus acri quopiam condimento edi ſolita, Vuottonus è Galeni de alimentorum facultatibus libro. Canis marini caro ſalſa facit ſanguinem melancholicum, Galenus lib. 3. de locis affectis. Multi ex damnato victus genere ſtulti effecti ſunt, ex ſuilla carne, bubula, aſinina, canina, ſalſamentis continuis, canibus marinis, cetarijsque omnibus, &c. Alex. Benedictus. Piſces qui neq; ſolitarij apparent, neque rurſus gregarij ſunt, facilius concoquuntur, vt congri, & carchariæ, & ſimiles, Athenæus Mneſitheus. Ὄρφω, αἰολίαν, τοὺ ὀδοντίνη, καρχαρίαν τε. F

Μὴ τέμνειν, μὴ σοι νέμεσις; Θεόθεν κατάπτυστοι. Ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus apud Athenæum. Idem Archeſtrati de huius piſcis apparatu hos verſus recitat:

Ἐν δὲ Τορωναίων ἄστει τοῦ καρχαρίου χρὴ
Τοῦ κυνὸς ὀψωνεῖν ὑπογάστρια κοῖλα κάτωθεν.
Εἶτα κυμίνῳ αὐτὰ πάσας ἁλὶ μὴ συχνῷ ὄπτα.
Ἄλλο δ' ἐκεῖσε φίλη κεφαλὴ μηδὲν προσενέγκης,
Εἰ μὴ γλαυκὸν ἔλαιον. ἐπειδὰν δ' ὀπτὰ γένηται
Ἤδη, τριμμάτιον δὲ φέρειν, καὶ ἐκεῖνα μετ' αὐτοῦ
Ὅσα δ' ἂν ἐν λοπάδος κοίλοις πληρώμασιν ἑψῇς.
Μηθ' ὕδατος πηγῶν, μήτ' οἴνινον ὄξος
Συμμίξῃς. ἀλλ' αὐτὸ μόνον κατάχεον ἔλαιον,
Αὐχμηρόν τε κύμινον. ὁμοῦ δ' εὐώδεα φύλλα,
Ἕψε δ' ἐπ' ἀνθρακιῆς, φλόγα τούτοις μὴ προσενεγκὼν,
Καὶ κίνει πυκνῶς, μὴ προσκαυθέντα λάθῃ σε.

Ἀλλ' οὐ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν τόδε θεῖον ἔδεσμα, &c. vt ſupra Rondeletius recitauit. Cum ſcombri, carchari, (carchariæ legit Maſſarius) & elacatenæ ventriculos, &, ne per ſingula enumerem, ſalſamentorum omnium purgamenta quæ cetariorum officinis euerruntur, Columella lib. 8. ὀρφώς, γλαῦκος, ἔγχελυς, κύων, Cratinus in Plutis tanq̃ de lautis piſcibus vt conijcio. Κυνὸς κρανίον τοῦ καρχαρίου (vltima circũflectenda erat) nominatur ab Athenæo ex Mneſimacho. & alibi Κυνὸς κρᾶον (penultima circunflexa) ex Menandro.

Canis marini dentes vſti & cum melle ſoluti, gingiuas purgant, Kiranides. Dentifricia è Carchariæ dentibus parantur optima, &c. vt Rondeletius docet: qui & alibi cinerem dentium tum caniculæ Plinij, tum galei glauci, infantium gingiuis dentitionibuſque multum conferre ſcribit. G

PHILOLOGIA DE CANE CARCHARIA SEORSIM.

Scylla apud Homerum piſcatur. δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. vbi Euſtathius, Delphines. n. (inquit) & canes, non ſunt piſces, ſed cete. Eſt apud Oppianum ſcytale, quæ in alto degit pelago, raro litora adiens. vide an ſit eadem, quæ ſcylla, an Oppiani exemplaria ſint mendoſa, & legendum potius ſit σκύλλαι τε, pro σκυτάλαι τε, Vuottonus. Canem quidem carchariã alio nomine ſcyllam dici Nicander refert. vnde & ſcyllion diminutiuum pro canicula. Achæus apud Athenæum lib. 12. Ponticum cyllum, niſi malis ſcyllum, nominat, canem Ponticum forte intelligens: Πολὺς γὰρ ὅμιλος ποντίου κύλλου πρὸ τῶν (ἐναλίου θεωρία,) Χραίνοντος θυραίου σιν (forte Σαίνοντος γεραίου) ὑδίαν ἁλός. Canem marinum carchariam dici nonnulli voluerunt: à cane Pontico longe diuerſum, Franciſcus Maſſarius. Cetum deuoraturum Andromedam Lycophron phallænam vocat, Scholiaſtes verò canem marinum & phallænam. Ἀλλ' ὅτε καρχαρίαν, ὅτε δὲ ῥόθιον ψαμάθοις τε α, Numenius Heracleotes in Halieutico. Θυννοθηραία δὲ γαστὴρ ὑαίων καρχαρίας ὁ κάπηλος δηλῆθε: Sophron apud Athenæum, ſed locus apparet corruptus. Epitheta. Sæuas piſtres & æquoreos canes Pædo dixit, vt Seneca citat Suaſoria 1. ſed differentia hoc, nõ epitheton eſt. Κυνῶν ὑπέροπλα γένεθλα: Κύνες ὑβρισταὶ, ἀγήνορες, ἄγριοι, Oppianus. Cõuenient etiam epitheta quæ in cæteris Canibus prædicta ſunt. De Scylla aue ſcripſimus in Hiſtoria Auium, tum in S. elemento: tũ in A. mox poſt Accipitrẽ circum. Niſi filiam hoc nomine fuiſſe fabulantur, & mutatã in auem. Scyllam niſi filiam Minos occidit, cum patrem ei prodidiſſet, vt in commentarijs in Dionyſium Afrum diximus, Euſtathius in Odyſſeæ A. Porro in Dionyſium, de Saronico mari ſcribens: Ferunt (inquit) Minoem cum Megara cepiſſet opera Scyllæ, quæ ipſum amans patris caput abſciderat, cogitaſſe eam quæ prodidiſſet parentẽ, nulli parſuram: ideoque patris proditricem & patricidam nauis temoni alligaſſe vt ita traheretur per mare. tum ipſam in auem eſſe conuerſam, vt tradit Parthenius Metamorphoſeon ſcriptor: ſinum verò illum maris Saronicum eſſe dictum (quaſi Syronicum) inde quod Scylla per eum tracta eſſet. Porro ab hac Scylla, Scyllæum etiamnum vocatur locus in Hermione Peloponneſi, vbi mulier è mari, in quod ſe præcipitem dederat, eiecta eſt. Idem in Odyſſeæ M. Scyllam (inquit) Phorcynis & Hecatæ filiam eſſe

fabulantur, quæ ſcylaces (id eſt canes) lateribus adiunctos habeat, in freto Siculo. Homerus quidem Cratæin Scyllæ matrem nominat, Magi verò Hecaten. Steſichorus Lamiæ filiam facit. Sunt qui Tritonem eius patrem eſſe dicant. Scyllæ Homerus ſex capita tribuit: alij tria tantum, vt Anaxilas Comicus vbi huiuſmodi fabuloſa monſtra pro improbis ſcortis interpretatur, his verbis: Ὅςις ἀνθρώπων ἑταίραν ἠγάπησεν, οὐ γένος ἂν δυνάιτο παρανομώτατον φράσαι. τίς γὰρ ἢ δράκαιν' ἄμικτος, ἢ χίμαιρα πύρπνοος (al πυρπνόος) ἢ χάρυβδις, ἢ τρίκρανος σκύλλα ποντία κύων, σφίγξ, ὕδρα, λέαιν', ἔχιδνα, πτηνά θ' ἁρπυιῶν γένη, εἰς ὑπερβολὴν ἀφῖκται τοῦ καταπτύςου γένους; Notandũ eſt autem ad canina ſpectra inclinare fabulam: quæ Hecubam quoque in canem conuertit, & Hecatæ caput aſſingit caninum. Callimachus etiam in Commentarijs, Dianam ait aliquãdo diuertiſſe apud Epheſum Cayſtri filium: & cum ab vxore eius eijceretur, primum eam in canem mutaſſe: tum rurſus miſeratione ductam, in ſpeciem humanam reſtituiſſe, illam verò præ pudore, vitam laqueo finiuiſſe: deam verò ornatum proprium ei circundediſſe, & appellaſſe Hecaten. Porro quod Hercules Scyllam occiderit, & fabula ipſam reuocarit in vitam, vt malum immortale foret, agnoſcit etiam Lycophron. Qui allegorias quærunt, Scyllam interpretantur cõtumaciam, (αὐθάδειαν,) & caninam audaciam: quæ in Vlyſſem quidem arrogantia ſua nihil potuit, ſed ſocios eius aliquos læſit. Huic allegoriæ conuenit etiam Phorcyn pater, vt in Rhapſodia A. ſcriptum eſt: & matris Hecates vel ſimpliciter canina forma, vel ſecundum alios facies canina, Hæc omnia Euſtathius. Plura leges apud Eraſmum Rot. in prouerbio, Incidit in Scyllam. A Lycophrone μιξοπάρθενος κύων vocatur. Pedes ei fuiſſe duodecim fabulãtur: capita ſex, vnum campæ, (id eſt erucæ, *quamquam & campe Libyca quædã quadrupes memoratur Diodoro Siculo, a Dionyſio interfecta.*) alterum canis, tertium leonis, quartum gorgonis, quintum balænæ, ſextum hominis, Iſacius Tzetzes. Centauros itaque, & ſcyllarum membra videmus, Cerbereaſque canum facies, &c. Omnigenum quoniam paſſim ſimulachra feruntur, Lucretius libro 4.

PHILOLOGIA DE LAMIA SEORSIM.

Λάμια proparoxytonum ab Euſtathio & alijs pleriſq; ſcribitur, vt Θέασια & Ιάμνια, inquit Euſtathius. aliter Λάμνη Oppiano (non Λάμνη, vt quidam putauit) in recto ſingulari: vnde genitiuus λάμνης, & accuſatiuus λάμνην, & rectus pluralis λάμναι apud eundem leguntur. Λάμβαι, τὰ χάσματα, ἢ οἱ μύνοι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰχθῦ, Varinus. Lamiam grammatici παρὰ τὸν λαιμὸν, id eſt à gula deducunt. vſurpatur autem & Græcis & Latinis id vocabulum pro voracitate. Ἔξοχα δ' ἰχθυολαπῖς ἐνὶ κήτεσι μαργαίνουσι Λαιμῷ λαβροσύνῃ τε κιωῶν ὑπέροπλα γένεθλα. Oppianus. Euſtathius lamiæ nomen deriuari voluit à verbo λάπτω, λέλαφα, λέλαμμαι. Bellonius quid ſibi velit quod lamiam ipſa voce ad hamiam accedere ſcribit, non video. neque enim cũ amia piſce (quem hamiam cum aſpiratione nõ recte videtur appellare) quicquam commune eſt lamiæ, præter literas quibus ſcribuntur accentibus quidem variant. ἀμία enim paroxytonum eſt, λάμια proparoxytonum. Ab eodem qua ratione lamia piſcis latus planuſque, & tamen galeorum generis qui longi ſunt, eſſe dicatur, miretur aliquis. De lamia, tum quadrupede, tum huius nominis ſpectro ſiue dæmonio, plurima diximus in Quadrupedum hiſtoria. Amia alicubi pro lamia deprauate legitur in Athenæo, Maſſarius. Nominatur & Lamyros piſcis ab Ouidio, hoc verſu: Fœcundumque genus Mænæ, Lamyroſq;, Smariſq;. ſic.n. lego. vulgati codices corrupte habent, Menerelamiroſq;. Vide in Lamyro.

Lamyros.

Epitheta. Ἀάπτοι λάμναι, Oppianus. Ἀταρτηρῆς τε δυσώπεα χάσματα λάμνης, Idem.

Lamiæ ſcorti inſignis meminit Aelianus Variorum 12.13.

Lamiam aliqui Scyllæ matrem faciunt, quam quidam in fabulis dæmonium quoddam eſſe fingunt: Comicus etiam libidinem eius traducit, his verbis: Λαμίας ὄρχεις ἀπλύτους, Euſtathius. Sibyllam primam aiunt fuiſſe filiam Lamiæ, hanc verò Neptuni, Plutarchus in libro Cur non amplius carmine Pythia reſpondeat. Lamia oppidum eſt celebre Phthiotarum, Plinius 4.7. Scoppa grammaticus lamiam Italice interpretatur, la ianara, ſtrea, magara. Vide in Strige in Hiſtoria Auium noſtra. Solus homo mammas habet in pectore, vt ſcribit Ariſtoteles. Epheſius in Scholijs narrat. Ariſtophanem Comicum tradidiſſe lamiã habere in pectore mammas, eodem ſcilicet loco, quo ipſas homo obtinet, id quod fabuloſum videtur, Niphus.

Quoniam de dentibus lamiæ Gillij & Rondeletij verba retulimus ſupra: & aliqui lapidis genus, quem ego gloſſopetram Plinij eſſe conijcio, à linguæ figura ſic dictum, dentem lamiæ nominant, alij ſerpentis linguam, iconem eius ex Coſmographia Orientis Andreæ Theuet monachi Galli, quam Gallice nuper edidit, hîc appoſui.

Genus quoddam linguarum (inquit, cum lapidum dicere debuiſſet, linguas referentium figura) in Melite inſula reperitur: quas aliqui lamiarum dentes vocant, quod mihi veriſimile non fit: alij ſerpentium linguas, quod magis probo. Inter ſaxa & rupes adhærent, tanquam adnatæ aut glaciei cõgelantis vinculo aſtrictæ. Superficies earum pulchrè polita eſt, ambitu dẽticulato, tam ſcitè vt vix aliquis artifex æmularetur. Cõmendantur aduerſus venenum maximopere, vnde etiã cõijcio has eſſe ſerpentiũ linguas

DE CANTHARO, RONDELETIVS.

A QVEM Græci κάνθαρον vocant, Gaza ſcarabeum in conuerſione ſua nominat. In Gallia Narbonenſi, Prouincia, Hiſpania parum mutato nomine Cantheno dicitur. Hodie quoq; Græci quidam corrupto vocabulo σκαθάρι appellant. Ligures tanado à colore. illis enim tanat, color eſt, qui pullus Latinis, Gallis enfumé. Cantharus verò à ſimilitudine canthari terreni, qui è fimo ingentes pilas auerſis pedibus volutat, inquit Plinius, dictus mihi videtur. Vt enim hic fimo delectatur, & in eo hyeme conditur: ſic cantharus piſcis, in luto & ſordibus libenter verſatur. Quare in litoribus & portubus degit, in quæ loca maris ſordes fluctibus pelluntur, cœnumq; ex proxima terra pluuijſque confluit.

Lib 8. de Hiſt. anim. cap.13.

Lib.11.cap.28

Iconem

Iconem hanc canthari quod iam prius in Italia factam haberem, poſui. Rondeletii icon corpus oſtendit latius, & (ſi caudam excipias) infra ſupraque rotundius, os minus prominu s, & denticulatum, &c.

Piſcis eſt litoralis, auratæ vel ſargo corporis forma, branchijs, pinnis, aculeiſque ſimilis. ſquamis integitur paruis: caput & quæ circa oculos ſunt partes, ex nigro rubeſcunt, quæ permiſtio pullum ſiue fuſcum colorem efficit. Ore eſt minore, quam aurata vel ſparus, dentibus paruis. A brāchijs ad caudam lineæ ductæ, ſunt ſubaureæ: non manifeſtæ, vt in ſalpa, ſed obſcuræ. Internis partibus non differt à ſparo. Lapides habet in cerebro. B

Aqua & ſtercore veſcitur C

Huius obiter inter litorales meminit ſolum Ariſtoteles lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13. & in catalogo piſcium nominauit tantum Plinius lib. 32. cap. 11. A

Sed Oppianus de eius caſtitate hæc cecinit: D

Καὶ τοὶ μὲν πλεόνεσσιν ὑμιλναίαις ἀλόχοισι Τέρποντευ, σαργῶν τε γένος, καὶ κόσσυφος αἴθων.
Τοὶ δὲ μίαν στέργουσι καὶ ἀμφιέπουσιν ἀκοίτιν, Κάνθαροι, αἰτναῖοί τε, καὶ οὐ πλεόνεσσι γάνυνται.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Quæ ſic vertit interpres:

*Vxores ſargi multas & * merulus ardens* *Ducunt: aſt alii contenti coniuge ſola,*
Cantharus † æ naus ſi ⁊ entes agmina lecti.

**In merulo primā breuem producit.*
† Poſt cantharus diſtinxerim.

Oppianum imitatus Aelianus ſcribit cantharos non more ſargorum pro multis coniugibus, ſed non aliter quam Menelaum cum paride, pro vna tantū decertare. Hic obſeruandum eſt, videri Oppianū ætnæum nomen piſcis facere, id quod etiam facit Aelianus multo apertius. Cuius hæc ſunt verba: Sunt & caſtitate præſtantes piſces. Aetnæus ita appellatus, poſteaquam cum pari ſuo tanquam cum vxore quadam coniunctus, eam ſortitus ſit, aliam non attingit, neq; ad fidē tuendam ſponſaliū tabulis illi opus eſt, neq; malæ tractationis pœnam timet: neque Solonem veretur, ex quo leges nobiles, & vrbes graues profectæ ſunt, quibus libidinoſi homines non parere nihil verentur. Mihi verò longe ſecus videtur. Exiſtimo enim ætnæum epitheton eſſe canthari, quoniam nulla omnino, quod ſciam, mentio ætnæi piſcis fiat apud Ariſtotelem, Plinium, Athenæū, aut vllum aliū vel Græcum vel Latinū ſcriptorem veterem. Præterea autorem habeo Phauorinum, cuius verba hæc ſunt, in dictione κάνθαρος. Κάνθαροι αἰτναῖοι, μεγάλοι ἀπὸ τῆς Αἴτνης, id eſt, Canthari magni ab Aetna. quanquā hîc legatur in vulgaribus codicibus, κάνθαροι αἴτναι pro αἰτναῖοι. id quod indicat alter eiuſdem locus in dictione Αἰτναῖ. Αἰτναῖος κάνθαρος ὁ μέγας, ἀπὸ τοῦ Αἰτναίου λέγει Ἀριστοφάνης κάνθαρον τὸν ὑπερμεγέθη. μέγιστον γὰρ ὄρος ἡ Αἴτνη, ἢ ὅτι διάφοροι κάνθαροι εὑρίσκονται. id eſt, Cantharus ætnæus magnus. ætnæum dicit Ariſtophanes cantharum permagnum: maximus enim mons Aetna, aut quod varij (διάφοροι, *peculiares vel excellentes*) canthari inueniantur. Neq; vero ſum neſcius his in locis de cantharo terreno mentionem fieri: ſed ex his colligo cantharum marinum ætnæum pro vario ſiue pro fœdo dici, quorum vtrumque illi apte conuenit, ſiue corporis colorem, ſiue victus rationem locumque, in quo degit ſpectes.

De Aetnaeo. nos quod Aetnaeus epitheton tantum canthari videatur, refutauimus in Aetnaeo.

In pace.

Cantharus molli eſt nimium præhumidaque carne, nec boni ſucci: quare merito viliſſimus eſt piſcis, nec niſi pauperiorum cibus. Ventrem mollit elixus. In ſartagine coctus vel elixus cum croco, cinamomo, pipere, zingibere, vel cepa & oleo, vel exiccatus, multo melior redditur. F

DE EODEM BELLONIVS: QVI CITHARVM CVM CANTHARO

confudit, vt ab initio apparet, in locum enim aliquot es pro citharo cantharum repoſui.

Citharus (*Cantharus*) piſcis Lutetiæ ex Oceano tritiſſimus, à cuius vulgo Bremma marina, dū † Abramidem nominare conatur, appellari ſolet. Maſſilienſes Cantenam, Genuenſes Cannā, (*cum icone ſcribebatur Tanua, in libro Gallico de piſcibus Tanua: malim Tanna.*) alij Daphanum, Dephanum vel Tephanum vocant. Cantharū autē minime ex hoc dictū puto, q. Canthari vaſis exprimat effigiem, aut quod Cantharo, id eſt, ſcarabeo (ſic. n. Theodorus vocat) ſimilis ſit. vel quod cantare ſciat: ſed potius (vt ait Apollodorus) q̃ Apollini ſacer ſit, vt & mullus Proſerpinæ, Bocas Mercurio, Catulus (*κύων: Athenæus habet, voce corrupta vt coniicio. Bellonius aut quiſquis eſt, Catulum verti ſſe miror. Citton quidem hederam, non piſcē, Dionyſio ſacram eſſe conſtat.*) Libero patri, Apua Veneri, Neptuno quoq; Pompilus. A

† Cyprinum latum.

Citharus in Melanuri formā circinatus eſt: ſquamis integitur ex Indico ſplendentibus: vnde Romano vulgo Zaphile dictus. Os habet paruum, inferiorem maxillam latam, in qua breves ſunt dentes, confuſo ordine diſpoſiti: labrum ſuperius, veluti in calua infarctum: caudā bifurcam, cuius ſuperior pars longior eſt, quam inferior: Supercilia nigricantia atque oculos cæſios, quorum pupilla nigra eſt, in ambitu pallida: lineam arcuatā, vtrinque in lateribus cyaneam. B

Gregalis

C Gregalis eſt: raro enim ſolus capitur. Veſcitur herbis, carne, pane & caſeo, ex nauibus in mare proiectis. In locis quæ ἄσπρα nominant, gignitur. Aelianus 1.26.

E Capitur naſſis, hamo & Sagenis.

B Branchias habet vtrinq; quaternas: quarum ſuprema ſpinea ſiue oſſea flexilis eſt. Pinna tergoris duodecim aculeis rigentibus eſt communita: cui, quæ vicina eſt, tribus tantum vncinis obſirmatur. Video porro Sargum Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem eodem ferè circino tornatos eſſe, vt vix ab oculatiſſimo atq; aſſuetiſſimo diſtingui poſſint. Ego vero in foro piſcario Londinenſi memini me vidiſſe Cantharos quoſdam lineis albicantibus variegatos, alios cyaneis, alios ex luteo nigricantibus, rectis quidem, ſed non ita conſpicuis, vt in Salpæ tergore videas.

F Xenocrates hunc piſcem (*forte citharum, non cantharum*) inter grati ſaporis & boni ſucci edulia, qui & abunde nutriant, facileque in corpus digerantur, & aluum modice cieant, connumerat.

COROLLARIVM.

A Cantharus idem piſcis videtur qui alias fœm. gen. κανθαρίς vocatur. Κανθαρίδα στεφανεῖσαν, ὕαινάν τε, τρίγλην τε, Numenius. Κάνθαρος χρυσοειδὴς ἰχθύς, id eſt piſcis aureoli colore, Varinus. Ducuntur enim in cantharo à branchijs ad caudam lineæ ſubaureæ, obſcuræ, vt Rondeletius ſcribit. Idem nomen huic piſci inditum ſuſpicatur, quod non aliter in cœno maris verſetur, quam in ſtercore terreſtris cantharus. Ego à colore dictum exiſtimarim, quo cantharum, id eſt ſcarabeum refert, ſiue nigricante, vt in pilulario ſiue ex nigro rubeſcente, vt in ſcarabeo magno: qualem in eo colorem pictura etiam quam Venetijs nactus ſum repræſentat. nam & Ligures tanado à colore vocant. illis enim tanat is color eſt, qui pullus aut fuſcus Latinis, Rondeletio teſte. Galli tanne colorem caſtaneæ corticis qui intra echinum eſt, appellant, ni fallor: qui ſi dilutior ſit, ceruinus dicitur: ſaturatior, Bæticus, vt Rob. Stephanus interpretatur. Caſtaneus in veſtibus is color, quem ſublata prima ſyllaba vulgo taneum dicimus, cuius meminit Ouidius de arte amandi, Bayfius Gallus.

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, Ouidius. Maſſilienſes etiamnum cantharum vulgo, Ligures tamidum (forte tanadum, vt Rondeletius habet,) Græci corrupte ſcatarum nominant, Gillius. La cantara nomen eſt Italis vſitatum: Romanis Zaphile, Bellonio teſte, forſitan à ſapphiri colore. ſunt enim è cantharis quidam cyaneis lineis variegati, vt Bellonius ſcribit. ſed Iouius Sapphirum piſcem Romæ dictum à cyaneo eius gemmæ colore, ſcarum interpretatur. Nos Germanice circumloquemur, *ein brune Meerbrachſm*, à colore & piſcis fluuiatilis bramæ vulgo dicti ſimilitudine.

B Cantharus ſargo ſimilis eſt, Gillius. De colore eius iam dictum eſt in A.

C Piſcis eſt litoralis Ariſtoteli, Ouidius inter pelagios numerare videtur. Gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominant Aelianus. κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι νέμηται, Oppianus lib. 3.

D Turgent amore in fœminas canthari marini: & quoniam zelotypi ſunt, acerrime pro ſuis coniugibus pugnant Aelianus.

E Canthari ineſcantur polypo aut carabo aſſo in naſſam vimineam amplam indito, ad ſaxum aliquod inclinatam: cuius non modo venter ſit bene capax, ſed os quoque ſatis amplum. Ingredietur enim primum cantharus aliquis, & mox poſtquam paſtus eſt, tanquam ſibi metuens rurſus exibit. Piſcator nouam ſubinde eſcam reponet: donec multis magniſque tandem collectis, hos iam ceu domicilio gaudentes operculo ori tractu obſirmato capiat, Oppianus.

F Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, Ouidius. videtur enim ſuccum pro ſapore dixiſſe, vt & Græci χυμόν.

Nam & alecula modo capta, & cantharus, exiguusque gobio, &c. Columella lib. 8.

a. Cantharus & cantharis etiam inter inſecta vaginipennia ſunt.

Cantharus quoque poculum eſt, quo vſus eſt Liber pater. Scyphus Herculi tribuitur, vt cantharus Libero patri, qui & ipſe à naui nomen ſumpſit. nam & Herculem ſcypho poculo maria tranſuectum aliqui narrant, Perottus. C. Marij penè inſolens factum. nam poſt Iugurthinum, Cimbricumque & Teutonicum triumphum, cantharo ſemper potauit, quod Liber pater inclytum ex Aſia deducens triumphum, hoc vſus poculi genere ferebatur, Valerius Max. 3.30. & Plinius lib. 33. Cantharo mulſum date, Plautus Aſin. Et grauis attrita pendebat cantharus anſa, Vergilius in Bucolicis. Paruulus cantharus, Iuuenalis Sat. 3. Germanis etiam cantharus nomen eſt vaſis è quo vinum miniſtratur menſis, vt Italis quoque. eius apud nos forma eſt talis: circunferentia à ſummo ad imum æqualis, à tertia ferè altitudinis parte canalis obliquus eminens aſcendit ipſo vaſe paulo altius: quo inclinato vinum funditur. Operculum vaſi accommodatum eſt huiuſmodi vt inſeri adimique poſſit. è ſtanno fieri ſolet. Seruant & Itali canthari vaſis nomen, haud ſcio an eiuſdem formæ. Noſter quidem cantharus, vas eſt hauſtorium in quod è dolio hauritur vinum: vel pocillatorium, vt ita dicam, è quo vinum in pocula minora funditur in menſas, & fundo ſimplici conſtat: veterum vero cantharus potorium vas fuit, hoc eſt poculi genus, & fundo duplici ſic enim apud Athenæum legimus libro 11 Poculorum (inquit) aliqua fundum vnum habent, naturale ſcilicet, hoc eſt, ſimul cum ipſo vaſe conflatum aut fabricatum, aut ſunt cymbia, phialæ, & huiuſmodi: alia verò duo funda habent, vt ooſcyphia, cantharia, (κανθάρια,) Seleucides, carcheſia, & ſimilia. alterum enim fundum hæc habent cum vaſe ſimul factum, (vt ſuperiora:) & inſuper alterum addititium, quod ab acuto incipiens & in latius deſinens, pedis loco eſt, cui poculum inſiſtit, Hæc ille. Conuenit autem hæc forma duplicis fundi, vaſis illis quæ Stizas vulgus noſtrum appellat. Pollux inter pocula θηρίκλεια & κάνθαρον nominata ſcribit ab inuentoribus. Menander cantharum pro nauicula poſuit, Macrobius autor libro 5. Ant. Mancinellus. Canthari, per quos aquæ ſaliunt, inquit Africanus iureconſultus. Cantharus, nodus ſub lingua Apis bouis, quē Ægyptij colebant numinis vice, Plin lib. 8.

h. Athenæus piſces quoſdam refert deorum conſecratos illis, quibus cum nomine aliqua in re conuenirent, vt boacem Mercurio: citharum Apollini, &c. κιττὸν Baccho, ego cyrrum piſcem nuſquam legi: citton vero hederam huic deo ſacram eſſe conſtat. Ex piſcibus vero bacchum potius eiuſdem nominis deo conſecrarim: aut cantharum, quod is quoque eiusdem nominis vaſe potorio vteretur.

CAPRON piſcem ab Ariſtotele dictum, ſupra in Apro quæres. DE CA-

DE CAPRISCO RONDELETIVS.

ΚΑΠΡΙ'ΣΚΟΣ piſcis à Grecis dicitur, & μῦς, & à Strabone li.17. χοῖρος, qui à noſtris & Siculis porco. A
Eſt autem piſcis marinus, corporis forma pagro quodammodo ſimilis, magis rotundus, compreſ- B
ſus. ſquamis tam firmè cohærentibus, tamq; aſperis, vt iis lignum, & ebora poliri poſſint, veluti ſquatinę cute. Ore eſt paruo, pro corporis magnitudine, ſed dentibus acutiſſimis & validiſſimis, oculis rotundiſſimis. Branchiarum operculum non eſt oſſeum, neq; ſciſſum, ſed eſt rimula tantum orthragoriſci modo, ad quam vtrinq; poſita eſt pinna. In dorſo tres habet aculeos robuſtos, aſperos, rectos, membrana iũctos. A loco in quo branchię coeunt, oſſa duo iuncta per ventrem ad podicem extenſa, in aculeum vnicum & euidentem deſinunt: quæ ventrem ſic firmant, vt non minus dura ſit tota epigaſtrii regio, quàm dorſum ipſum. Internis partib. auratę ſimilis eſt, hepate magis albo. Hunc piſcem eſſe qui μῦς dicatur, notæ eędem ab Oppiano traditæ comprobant:

Μῦς Oppiani Lib.1. ἁλιευτικῶν.

Ἐν † δὲ μυῶν γένος ἐστὶν ἐν ἰχθύσιν, οἳ περὶ πάντων
Θαρσαλέοι νεπόδων, καί τ' ἀνδράσιν ἀντιφέρονται,
Οὔτι τόσοι πέλοντες: ἐπὶ στερεῇ δὲ μάλιστα
Ῥινῷ, καὶ πυκινοῖσι πεποιθότες ἔνδον ὀδοῦσι.

Eſt quoque præ reliquis ſanum muris genus audet
Bella in ſe re viris gestantul., tergore duro
Fidens, & denſis armato dentibus ore.

† Inter piſces qui degunt in petris & arenis ſunt etiam mures.

Nullus eſt omnino piſcis ex ſquamoſis qui tam duro tegumento opertus, tamq; firmis dentibus armatus ſit quàm hic piſcis, adeò vt expertus ipſe ſim, ne acutiſſimo quidem gladio penetrari poſſe. Ex quibus colligas piſcem hũc planè μάχιμον eſſe, cum nihil fruſtra fiat à natura. His adducor, vt credam eum piſcem quem hîc depingimus, μῦν eſſe Oppiani, qui ab Athenęo lib.8. dicitur καπρίσκος, & μῦς: vt hoc in loco non aſſentiar Hermolao, qui legendum putat ὗς, niſi eodẽ modo apud Oppianum quoq; legatur. Sed pręſtat locum Athenęi proferre: Καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς, βρωμώδης δ' ἐστὶ καὶ σκληρὸς, κάτωθεν δὲ δυσαπεπτότερος, δέρμα δ' ἔχει εὔστομον. Capriſcus vocatur etiam μῦς, virus reſipit, & durus eſt, citharoq; concoctu difficilior. quod ſequitur δέρμα δ' ἔχει, &c. indiſtinctum eſt in vulgaribus noſtris codicibus: nam poſt δυσαπεπτότερος oratio commate diſtinguenda, & nomine εὔστομον claudenda. Illud verò εὔστομον, non ſignificat ori gratum: hoc enim ſuperioribus planè repugnaret: ſed bene firmum, durum & robuſtum: ἀπὸ τοῦ στομῶσαι, quod inter cætera ſignificat στερεῶσαι. id eſt, roborare & indurare. Hunc verò piſcem ea eſſe ſubſtantia, ſuccoq; quem tradit Athenęus, ego guſtatu ipſo deprehendi. De eodem Strabonem locutum fuiſſe exiſtimamus, cùm piſces Nili recenſet: τῶν χοίρων ἀπέχεσθαι τοὺς κροκοδείλους, στρογγύλων ὄντων καὶ ἐχόντων ἀκάνθας ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, φερόντας κίνδυνον τοῖς θηρίοις. id eſt Crocodilos abſtinere à porcis, qui cum rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Quæ adſcripſi, vt intelligant omnes vel hunc piſcem, de quo agimus: vel eum de quo proximo capite dicemus, (quos ſupra poſuimus in Apro.) verum eſſe Nili porcum: non magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Belueder nuncupatis circa Nili ſtatuam ſculptus ſpectatur, porcusq; vulgo dicitur, cum ſit Hippopotamus.

Athenæi locus perpenſus.
Hermolaus.
Εὔστομον pro duro.
F
A
Χοῖρος Strabonis.
Nili porcus.
Hippopotamus.

COROLLARIVM.

Cum Capriſcus hic Rondeletii vulgò à Gallis Siculisq; porcus appelletur, & aculeis in dorſo armetur validis, aſperis, acutis: quærendum an idem fortè ſit Plinii porcus, de quo ſcribit: Inter venena ſũt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Aprum ſuum Bellonius ſquamas habere negat: Rondeletii verò tum aper tum capriſcus ſquamoſi ſunt. In cæteris plerisq; deſcriptio apri Bellonii (in A, elemento à nobis poſita) & caprilci Rõdeletii ferè conueniunt: vt vel ijdem vel omnino cognati inter ſe piſces videri poſſint. Vtriq; pellis dura & aſpera, qua ligna expoliri poſſunt: duę in tergo pinnę, quarum prior fortibus aculeis obfirmatur. Branchię non detectæ. corpus rotundum ferè. lineę cancellatę in cute. vna vtrinque in lateribus pinna. Oculi ſurſum in capite. Os paruum: in quo dẽtes, acutiſſimi & validiſſimi Rondeletio: humanis æmuli, in gyrum ſiti, Bellonio. hactenus deſcriptiones conueniunt: icones verò ab vtroq; poſitę multũ diſſimiles ſunt. Quod Rondeletius ex Diphilo δέρμα εὔστομον pellem duram interpretatur, rarum eſt, & (ni fallor) exemplo caret: & ſi à verbo στομῶν deriues, vt ipſi placet, εὐστόμωτον dicendum erat. Maſſarius quidẽ ex hoc Athenęi loco εὔστομον, ſuaue tranſtulit. nec prohibet fortè durities, quò minus aliquid ori gratum ſit, pręſertim mediocris & cartilaginea vt ſic dicam: imò etiam iuuat. & dura etiam cutis coctione mitigari poteſt. Pręterea cum ipſe Diphilus in eodem de piſcibus ſermone, contrario ſenſu vocabulum ἄστομον aliquoties vſurpet pro eo quod inſuaue eſt & ori ingratum, ineptè ſanè εὔστομον alia quam contraria ad ἄστομον ſignificatione poſuiſſet. Apud eundem Athenęum Hiceſius de ſphyręnis ſcribit ἀπειθεῖς εἶναι τὴν γεῦσιν καὶ ἀστόμους. & εὐστομίας Plutarchus accipit pro adlubeſcentia palati, orisq; commendatione. Cæterum in iiſdem Diphili verbis nomen βρωμώδης malim per o. magnum in prima ſcribere. etſi aliquoties in eodem ſermone ἄβρομος quoq; per o. breue ſcribatur, contrario ſenſu. Βρῶμος ἐπὶ δυσωδίας λέγεται, Varinus. fortè & virus Latini ab hac voce deduxerint.

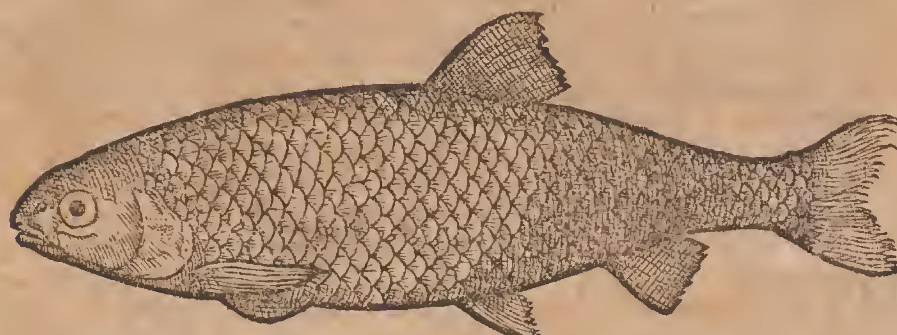
Εὔστομον.
Ἄστομον.
Βρωμώδης.

Q Germa-

Germanicum capriſci nomen his verbis circumſcribere licebit, *ein Sauwfiſch im Meer* : ad differentiam apri, qui in Acheloo reperitur, *ein Sauwfiſch im rinnenden oder ſieſſen waſſer.*

Vide num Rondeletii aper marinus hyænæ, vel porci, vel capriſci, quo cum plurima habet communia, ſpecies ſit.

DE CAPITONE SEV CEPHALO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A Cephalus fluuiatilis is eſt, qui ab Auſonio Latinè Capito nominatus eſt. à Gallis *Munier*, quod circa moletrinas plurimus ſit: ab aliis *Vilain*, id eſt turpis ac fœdus, a victus ratione: quia ſtercore, cœno, ſordibus delectetur & viuat. Alii à capitis magnitudine *Teſtard*. Sunt qui ſqualum Latinè appellandũ eſſe contendant, quia Romani hodie ſqualum vocant. Sed alias oſtendimus Squali nomen ſolis Galeis Squalus. conuenire à ſqualore & cutis aſperitate. Capitonis nomen quo vſus eſt Auſonius in Moſella, ad marinũ referri non poſſe, vel hinc potiſſimum colligas, quod ariſtis Capitonem abundare ſcribat, id quod fluuiatilibus commune eſt. Verſus eius ſunt:

Squameus herboſas Capito interlucet arenas, *Viſcere praetenero fartim congeſtus ariſtis.*

B Eſt igitur Capito hic, marino Capitoni ſimilis, niſi quod dorſo eſt minus lato, & corpore magis compreſſo. Vnicam habet pinnam in dorſo, duas branchiarum ima parte, inferiore ventris loco duas alias, à podice vnicam. Capite eſt craſſo & magno. Os ſine dentibus eſt, ſed aſperum : palatum carnoſum, ſed minus quam in Cyprino, item oſſa in palato. oculos habet medios, pupillam nigram. Branchias quaternas & geminas. Ventriculum paruum, inteſtina parua, hepar ex albo rubeſcens, fel in medio viride, veſicam geminam aere plenam, peritoneum nigricans. Caro frequentibus ſpinis firmata eſt. Veſcitur cœno & aqua, à carne abſtinet, vt ex frequenti diſſectione & ventriculi inſpectione cognouimus.

B In pura aqua diu ſeruari poteſt, modo aqua mutetur ſæpius, & vas ad ſummum vſq; non impleatur, nec mica panis, nec quicquam aliud in aquam iniiciatur: alioqui moriuntur ſuffocati.

F Carne eſt candida, guſtus inſipidi. Sale conditus melior efficitur & à marino ſalito vix diſtinguitur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Veneti & Romani Squalum vocant, quem piſcem Inſubres Cauedanum, Placentini & his finitimi *Cavezale*, Pariſienſes *Teſtardum*, alii *Vn Cheneſne*, Lugdunenſes *Vn Muſnier*, prouiſores aulici *Vn Vilain*, alii Calliaſtro, Cenomani & Andegauenſes *Vn Cheuane*, vel *Vn Teſtard*, Angli *Cheuens* vel *Polards* appellant, quorum nominum bona pars à capite, quod craſſiuſculum hic piſcis habet, profecta eſt. Eum nondum adultum *Gauetum Romæ* vocari audiui. In morem Cephali extuberat. Cum autem Cephalorum quatuor ſint genera (vt Hiceſio placet) quorum omnium deterrimus eſt is qui Chelon ſiue Bacchus appellatur, nos non ſine ratione eum quarto Cephalorum generi adſcribi debere exiſtimamus. Siquidem hic Cephalum capitis effigie, ipſoq; adeò colore refert, atq; omnium Cephalorum magis eſt inſuauis : vnde Villanum aut vilem aulici ichthyopolæ commodè nominarunt. De hoc meminit Auſonius, cùm de Thedone ſcribit.

Et nullis ſpinis nociturus acumine Thedo. Cæterum genuina Teſtardi appellatio, Gallica quidem eſt, ad Thedonem nonnihil alludens: ſed Cheuinçi magis Anglica eſt ad maiores piſces huius generis pertinens. minores enim palmum non excedentes *Polards* : paulò autem maiores *Cheuens* vocant.

B Pedales enim ſunt, & perſæpe longiores : hoc à Mugilibus differentes, quòd Mugiles duas ferant in tergo pinnas, hi verò vnicam tantum eo loci paruam: duas in lateribus, ac rurſus vtrinque vnam : duas rurſus ſub ventre, ſuperiori oppoſitas, caudam bifurcam. Leuciſco prorſus perſimilis eſſet, niſi ſquamis paulò latioribus contegeretur. Ceruicem & caluam quodammodo planam habet vt Mugil : patulas nares, inferius labrum admodum grande. Os dentibus vacuum pupillam in medio oculi nigram, quarum iris lucida plurimum apparet.

COROLLARIVM.

A Capito & Squalus vnius piſcis fluuiatilis nomina vetera Latinis vſitata ab Italis etiamnum retinentur. Græci eius nullo peculiari nomine meminerunt : mugilis tamen fluuiatilis nomine comprehendi poterit: vt κεστρεὺς ποτάμιος, vel potius κέφαλος ποτάμιος dicatur. Eſt enim apud eos cephalus ſpecies mugilis marini, quem Capitonem Latinè transferunt. & hic quoq; à mari aliquando longius recedens flumina ſubit: à noſtro autem hoc fluuiatili diuerſus eſt. Capitonis fluuiatilis, hoc nomine Auſonius tantum meminit, quod ſciam, hoc verſu: Squameus herboſas capito interlucet arenas, &c. Plinius, neq; is ſolus vt Gillius putauit, ſed Ouidius quoq; & Varro ſqualum vocarunt. Squali quidem nomen vulgus à cephalo deprauaſſe videtur. Neq; verò me præterit, ſemel alicubi apud Plinium ſqualos pro galeis legi, ſiue id corruperunt librarii, ſiue vulgus ſeculi Pliniani literas aliquas immutauit.

Qui Adriaticum ſinum accolunt, etiam hac ætate Squalum vocant, Gillius. Proferunt autem Italicè *ſqualo*, vel *ſquallo*, Venetiis etiam *ſquadro* aliqui: Tridenti *ſquaic*, & de minore *ſqualloto*. Ferrarienſes & alii accolæ Padi capitonem nominant, Capidon: ſimiliter circa Larium lacum: alii cauedo, caueden, caueano, vel potius caueano. omnia enim hæc nomina à capite facta videntur, quod reliqui corporis proportione grandiuſculum habet. Miratur Grapaldus cauęduli piſcis nullam in veteribus ſcriptoribus memoriam extare. Ab aliis, ni fallor, Scieuolo d'aqua dolce, id eſt cephalus aquæ dulcis dicitur. Papię Kabacelli quidam piſces dicuntur, ſimiliter puto a capite, haud ſcio an iidem. Lugdunenſes Munium vocant, Gillius. *Vn Muſnier*, Bellonius: qui alibi etiam gobium fluuiatilem alterum à ſuis Cenomanis *Muſnier* appellari ſcribit. Munii quidem vocabulum Rondeletius à moletrinis deductum ait: quærendum an à mugile potius (cuius eſt ſpecies) deductum ſit. Carolus Figulus piſcem quem Gallicè *Monnier* [*Moennen.*] appellat, (& à quibuſdam mullum exiſtimari ſcribit, ineptiſſimè quidem à ſola primę ſyllabæ in Gallico nomine congruentia) Germanos ad Moſellam *Moenne* vocare ait, nomine (vt apparet) à Gallis deducto: alii *Moene* ſcribunt n ſimplici. in regione Vueſterica & alibi vocatur *ein Myn*, vel *Minne*. Colonię (ni fallor) *Mynnekin*. Albertus monachum nominat, vt coniicio. nam in Danubio & aquis in eum [*Monachus.*] influentibus, naſum eſſe piſcem ſcribit ſimilem monacho, tenuiorem, & naſum valde craſſum habere. Eſt autem capito noſter ſimilis piſci quem naſum vocant Germani. Idem Albertus maxillas & dentes monacho tribuit, quales in capitone noſtro viſuntur, vt retuli in Barbo B. Vide infra in Monacho M. elemento. Haud ſcio an idem ſit piſcis, quem in nonnullis Germaniæ partibus *Monſtich* appellari aiunt. [*Furn.*] Argentinę nominatur *ein Furn, oder Forn*. quod nomen alii (vt piſcatores circa Acronium lacum) diuerſo piſci attribuunt, quem noſtri vocant *ein Schwal*, nos ſupra Leuciſci ſeu Mugilis fluuiatilis ſpeciem feci- [*Mieſſer.*] mus, inter Albos piſces. Circa Argentinam etiam *Mieſſer* ab aliquibus cognominari audio: vnde illud natum puto, quod inter iocos piſcatorios catus appellatur: *Ein Furnſtein Katz*. tanquam muribus felium inſtar veſcatur, quod falſum eſſe dixerim. muſcis enim potius quàm muribus veſcitur. Heluetii *Alet* nominant Bauari *Alle*. Angli *Cheuen vel Cheuin*. Bellonius *Chienen* & *Chien* non rectè videtur ſcribere tan- [*Alet.*] quam Anglica vocabula. Huic ſimilimum eſſe audio quem iidem Angli vocitant *a Chubbe* ſed minorem, ſi bene memini. Sunt & *Mylneynſiſhe*, piſces quidam Anglis. Bellonius hunc piſcem ab Auſonio non [*Thedo.*] capitonem, vt mihi cum Rondeletio videtur, ſed Thedonem vocari ſuſpicatur, leui admodum coniectura, ex vocabulo motus, quod id ad Gallicum *Teſtard* nonnihil alludat. Auſonius nihil aliud de Thedone præter hunc verſum reliquit ſcriptum, Et nullo ſpinę nociturus acumine Thedo. ex quo facile de quo piſce ſentiat coniicere non eſt. Carolus Figulus Thedonem opinatur eſſe piſcem, quem vulgò Truttam nominant. quidam verò inquit thedonem aiunt eſſe piſcem quem fundulum vocant. Atqui Truttã ſpinas habere, eaſq; etiam validas conſtat. quare muſtelam minimam illam, quam noſtri enneophthalmon vocant, cætera lampredę ſimilem, quod ſpinis prorſus careat, ſi diuinandum eſt, thedonem eſſe cõiecerim. Eſt igitur piſcis de quo agimus, mugilis fluuiatilis ſpecies: ad quod genus etiam alii quidam piſces, partim inter Albos prędicti Leuciſcorum nomine communi, partim in Mugilibus dicendi, referuntur. ſed hic peculiare, vt diximus, Capitonis aut Squali nomen ſibi vendicat. Piſcis quidem *Schwal* dictus à noſtris, etſi ſub eodem mugilum genere comprehenditur, & nomine accedit proximè, alius eſt tamen à Squalo Latiorum.

Squalus piſcis ſquamoſus eſt, & Barbi piſcis ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, exceptis pilis, quib. barbus ornatur. [B] Gillius. De maxillis & dentibus monachi piſcis. Alberti verba recitaui in Barbo B. Hæc dũ ſcriberem Capitonem mihi allatum è foro piſcario inſpexi, maiorem multò quàm capi ſoleat: appendebat enim libras noſtras quinq; cum dimidia. libra autem noſtra, octodecim vnciarum eſt. longus erat ſeſquipedem. Pinna dorſi denis conſtabat ceu neruis ſpinoſis, quæ primo ſimplices. in latum ſuperius eleganter findnntur. Pinnę binę ad branchias, totidem in medio ventre infra: vna à podice. color earum ruffus: vt & caudæ, in qua tamen extrema ad cęruleum inclinat. Bellonius pinnas duas in lateribus ei tribuit, ad branchias intelligo: ac rurſus vtrinq; vnam, duas rurſus ſub ventre. ego hæc verba *ac rurſus* abundare dixerim. pinnas enim duas ad branchias habet, vtrinq; vnam: ac rurſus duas ſub ventre, vnam à podice: vt res ipſa oſtendit, & Rondeletius quoq; rectè ſcripſit. Pinnæ in dorſo initium æquidiſtabat ab initio capitis, & initio caudę. Squamæ ſplendidę, albicantes, anguloſæ, latę (vnde ſquammeum Auſonius cognominauit, ab earum magnitudine) cute vltra medium obductæ, minimis variante punctis. Oculi nigri, in circuitu aureoli. tempora ſubflaua. os rubicundum. Linea quędam à brãchiis verſus caudam per medium corpus leuiter apparebat. Latitudo inter vtrũq; oculum trium digitorum erat. Dentes latent in faucibus, in maxilla ferè ſemicirculari, ſupernè leuiter adunci, ordine duplici, exterius quini, interius bini. Cum maximus eſt, vlnę menſuram ęquare audio. Ariſtis in carne multis abundat: nec omni tamen tempore vel ętate puto: nec vndiquaq;, ſed verſus caudam præcipuè.. Noſtro quidem [C] ſeculo piſcinam nemo ferè habet niſi dulcem, & in ea duntaxat ſqualos ac mugiles piſces, Varro. Squalus lacuſtris & fluuiatilis eſt, Gillius. & apud nos ſimiliter: maior tamen in fluuio noſtro, vt aiunt, quàm lacu. in Rheno quoq; magnus. Capitur & in Lario lacu: in Conſtantienſi lacu nullus, neq; inferiore neque ſuperiore. Inuenio Cephalum, etiam inter Strymonis fluuii piſces nominatum a Bellonio: nec ſcio an de marino intelligat. mugiles enim Nilum ſubire Strato author eſt, Squameus herboſas capito inter [*Cephal. lacus.*] lucet arenas, Auſonius. Ouidius etiam inter piſces degentes in herboſa arena ſqualum numerat, ſed marinos, (cephalum marinum fortè intelligens,) hoc verſu: Et ſqualus, (addo, &) tenui ſuffuſus ſanguine mullus. Gregatim natat. Carnem & piſces non attingit: ſed ſcarabeis & quibuſuis animalculis, quę in aquę ſuperficie viderit, ſaltu mordicus apprehenſis paſcitur: vt ineptè à quibuſdam *Mieſiſſer*, id eſt, muriuorus cognominetur. non enim mures, ſed muſcas captat, & cantharos. Vide in E. quib. ineſcetur. Menſe Maio parit: vel, vt quidam dicunt, Maio, ab vno latere: ab altero verò poſteà, cum ceraſa quę amarella noſtri vocant, iam matura ſunt. Hamo capiuntur, cui piſcatores inſerunt, vel gryllum campe- [E.] ſtrem, vel acinum vuæ: vel muſcæ genus, quod piſcatores noſtri *Aleimuggen* appellant. ea muſca eſt magna, oblonga, nigricans: per hyemem in fluuiis latens, alia ſpecie apparet, vt in Hiſtoria Inſectorũ dicemus. Cerebro et bubulo delectantur: cuius particulam ſubtiliter circa hamum piſcatores quidam alligant.

Viſcere prætenero fartim congeſtus ariſtis, Nec duraturus poſt bina trihoria menſis, Auſonius de ca-
F pitone. Squalus ſanè noſter vilis eſt piſcis,& cum molli ſit carne mox extra aquas flacceſcit. Qui maior fuerit, minus eſt mollis: vt hic etiam, ſicut de barbo Auſonius ſcribit, in ſenecta præferendus videatur. Commendantur apud nos Decembri potiſſimum. Scribunt aliqui per hyemem totam eos admitti menſis poſſe, & vêre etiam vſq; ad initium Maii. æſtate non probari. Placent & circa Octobris calẽdas, quo tempore hæc dum ſcriberem, vnum ouis grauidum reperi. magnus is & præpinguis erat. oua quoq; ſapiebant palato. Nec vllæ apparebant ariſtę, ſiue illæ non omni tempore, ſiue non omni ætate in eis reperiuntur. Menſura ſquali qua minorem vendi in Bauaria nõ licet, ſeptem vel octo mediocres viri digitos implet. Caput in eo pręfertur. Fluuiatilem lacuſtribus, tum ſaporis odoriſq;, tum ſalubritatis gratia, antetulerim. Aſſus plerunque magis laudatur. ſi elixari placeat, vino frigido imponendus eſt: & cum iam prope eſt vt ſatis coctus ſit, butyro calido perfundendus. Sunt qui hunc piſcem maiuſculum, in tres diſſectum tomos, ad quadrageſimale ieiunium reponant.

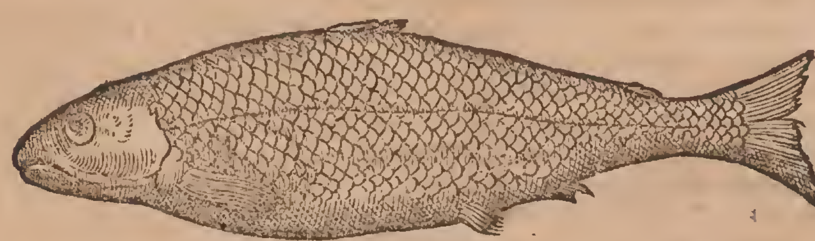
H.a. Capitonem recentiores aliqui vocant gobii fluuiatilis genus alterum, cui caput eſt grandius. Capito etiam dicitur de homine qui magnum caput habet, Ciceroni 1. de Nat. & duri capitones, qui nunquam de ſua ſententia immutantur apud Plautum in Perſa.

Carabvs, vide in Locuſta.

Carinvs, vide ſupra in Balagro. Caris Gręce, Latinè Squilla eſt.

Caro marina è Trotula in libro Muliebrium capite viceſimonono, miſcetur medicamento ad maculas oculorum. Adarce eſt. Vide Syluaticum.

DE CARPIONE BENACI. RONDELETIVS.

A Inter lacuſtres Truttas vel Salmones Carpio ab Italis nominatus reponetur: quod figura, partium numero & carnis ſubſtantia illis ſit ſimilis, vt ex collatione cuiq; perſpicuum eſſe poterit. Rectè igitur vocabitur Salmo vel Trutta Benaci lacus, quod in nullo alio reperiri omnes affirment. Ferunt olim in Italia Pione appellatum. deinde cum quidam, cui carius piſcis hic venditus fuerat, facetè dixiſſet ſe carpione emiſſe inde vocari cœptum pro Pione, Carpione.

B Eſt igitur Carpio piſcis pedali magnitudine, capite, ore, dentibus, branchiis, pinnis, cauda, ſquamarum paruitate Truttis ſimilis. Corpori maculas aſperſas habet nigricantes & rufas. Ventre eſt candido, laterib. aureis, dorſo nigricante. Pinnulam dorſi poſteriorem adipoſam habet, quę Salmonum & Truttarum nota eſt. Hoc tantum à Truttis differt, quòd ventre ſit paulò prominentiore, & roſtro longiore.

F Cæterum partibus internis, carnis ſuauitate & ſubſtantia Truttas optimas refert, quantum guſtu deprehendere mihi licuit, cum per littora Benaci iter facerem. illic enim diligentius Carpiones contemplatus, & aſſos, & elixos mihi parari iuſſi ſine vllo condimento, vt veriùs de ſucco & ſubſtantia iudicare poſſem. Tanti faciunt piſcem hunc Itali, vt vix vllum alium vel marinum, vel fluuiatilem cum eo cõferendum putent. Et eſt reuera piſcis bonus, carne duriuſcula, ſiccaq;, minimè glutinoſa, rubeſcente, denique omnino Truttis vel Salmonibus ſimili. Editur Carpio elixus ex aceto. Solent & Benaci accolæ in ſartagine frixum, foliis inuolutum, aceto irrigatum per vicinas vrbes circunferre. Idẽ mos eſt apud nos Cemeneorum montium oculis in Truttis ſeruandis & aliò mittendis. Aiunt Carpiones diu ſeruatos cõtabeſcere & deteriores fieri, quod & multis aliis piſcibus accidit, maximè iis qui delicatiore & friabili ſunt carne. Contrà qui duri & glutinoſi ſunt, aſſeruati meliores fiunt, & concoctu faciliores.

DE EODEM, BELLONIVS.

B Carpio non ita magnus piſcis, Benaci lacus alumnus, lautioribus Italorum menſis plurimum expeti ſolet. Quamobrem illi certis, quibus frequens atq; edulis eſt, anni temporibus, captum ſagenis piſcatoriis, rarò autem hamo, piſcinis ad litus includunt: quem haud diutiſſime adſeruant, ne nimium macilentus ac deterior euadat. frixus .n. & ſalitus, atq; interdũ aromatib. conſperſus, longius circũferri ac per vrbes Italię diuendi ſolet. Sed & Genuenſes ad huius rei imitationẽ, vulgarẽ ſuam Carpionatam cõ-

Carpionata Genuenſium. ficiunt, atq; in multa loca per verna ieiunia transferunt. Ea .a. pleriſq; bonorũ ac ſaxatiliũ piſciũ generib. in ſartagine ferventi oleo incoctis conſtat. Trachuros enim Athe[illegible]nas, Sargos, Sparos, Erythrinos, Bocas, Mænas, Pagros, Auratas, & huius generis permultos prius frixos, ac modico ſale inſperſos, & in caniſtris cancellatim diſpoſitos, latifolia myrto ac lauro intertexunt. Romani nunc fricturam, nunc Pe-

(A) ſce de Sfollia nominant. Atq; hos eſſe piſces exiſtimo, quos Plinius medicus Viſcellatos vocauit. De pi-

Viſcellati piſces. ſcibus (inquit) aſpratilibus viſcellatum cum aniſo conditum aut pipere modico dabis. Item lib. 5. capite 24. Labis Echinos, Pectines, Pipiones, & piſces viſcellatos. Puto quidem eum fiſcellatos, quaſi fiſcella vel vimine concluſos atq; aſſeruatos intelligere voluiſſe.

B Carpio Benaci lacus truttarũ generis piſcis eſt: ſed teretius illi eſt corpus, barbi ſiue myſti in modum carniuorus & phryganii edax. Quamobrem oblõgis dentib. non in maxillis modò, ſed & in palato & ſuper ipſa lingua prędītus eſt. Squamas habet tenues, lituras in tergore ſubruffas ac nigras. Ventrem candidum atq; argenteum, tergus ſubnigrum. Vnicam ac breuẽ pinnam, ſecundum dorſum extenſam atq; eminentem carunculam iuxta caudam: obſcuram in laterib. lineam, in quib. nullæ ſint pinnæ, ſed ipſarũ quoddam veluti rudimentum ſub ventre ad branchias. Huius piſcis corpus aliquantulum falcatum eſt, neq; pedem excedere vnquam eſt viſum: cętera Troctam refert. nam ſquammarum & pinnarum ſeriem eandem eſſe in vtroq; facilè conſpicies, capite tamen eſt longiore.

COROLLARIVM.

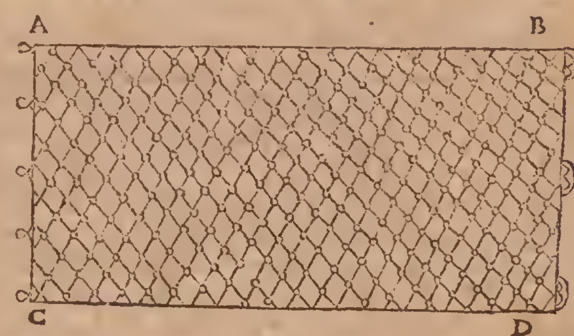
Carpionem multi vocant piſcem, quem alii carpam, hoc eſt cyprinum veterum: de quo nos infrà in Cyprino ſcribemus. Capitur in lacu Benaco propè medio, quaq; altiſſima eſt aqua, piſcis clarus, Carpio ab incolis dictus, pedis plerunq; longitudine, qui omnino piſcis alibi non capitur. eum piſcem capere, atq; cognoſcere Federico (imperatori) voluptati fuit, Petrus Bembus Hiſtoriæ Venetæ lib. I. Germanicè nominari poterit *ein Gartſæ ine*, vel per circumſcriptionem, *ein Seeforinen art im Gardtſee*. id eſt, Trutæ Salmonatæ genus in Benaco. Nullam huius piſcis in veterum ſcriptis mentionem extare Grapaldus miratur. A

Carpionem è Benaco Tridenti olim vidi, thymallo ferè ſimilem vel Biſolæ lacuſtri piſci, quatuor aut quinq; palmos longum, tres aut quatuor digitos in ventre latum, dentibus per labia multis, ſquamis exiguis. Punctis nigris notatur, vt trutæ lacuſtres ferè, plurimis, in ſpineo quidem branchiarum operimẽto, denis aut duodenis aliqui. Audio nonnullos ad quatuor libras appendere. Spinam in capite geſtant pernicioſam, Platina. B

Piſces quoſdam auro veſci vulgò creditur, vt thymallos, carpiones Benaci, & alios quoſdam. hinc & carpiones dictos aliqui ſuſpicantur à carpendo auro. ego aurum & argentum è loculis guloſorum hominum potius ab eis conſumi dixerim, qui vt ſuo gratificentur palato nullos non ſumptus faciunt. eſt aũt pretioſiſſimus hic piſcis, vt diſtichon illud apud Italos de eo circunferatur:

Chi beue maluaſia, & mangia carpion, In capo d'un va in prigion.

Benacum lacum profundiſſimum eſſe aiunt: & in eo carpiones gregatim capi circa medium ferè profunditatis lacus. nam quo tempore in profundo degunt, capi non poſſunt. Maximum rete in altũ recta dimittunt, hoc modo: Deinde duo c.d hoc eſt partem inferiorem retis trahendo eleuant, donec ſuperiori a.b. æquetur. Deinde quaterni totũ rete ſurſum trahunt, ita vt ſecundum latitudinem planum ferè extrahatur. aliquãdo inane, aliquãdo cum paucis piſcibus extrahitur. quamobrem magno veneunt. B

Caro huius piſcis ſolida eſt, & rubicunda, vt truttis. Coquuntur, vt audio, in aqua ſalſa, vt Iudei ſolent ſuos piſces coquere: deinde oleo friguntur. Saluberrimos iudicant, vt ęgrotis etiam, & capite vulneratis concedant. Ego olim oleo frixos, quos vir pereruditus & liberalis Aloiſius Mundella medicus prẹſtantiſſimus (vnà cum icone ſimili illi quàm Rondeletius exhibuit) Brixia Tigurum ad me miſerat, quàm optimos guſtaui. Tridenti aliquando vidi paruum etiam carpionem duobus denariis argenteis & quadrante, hoc eſt obolis argẽteis octonis vęnire. Alexander Benedictus tempore peſtis carpionem inter cęteros piſces commendat. hic (inquit) in Benaco lacu noſtro omnium laudatiſſimus eſt. Idem nutrimenta quę Venerem concitant recenſens: Ex piſcibus (inquit) delicatiores conueniunt, aromate conditi, quales anguillæ, ex Benaco lacu carpiones, &c. ſic enim diſtinguendum eſt. Coquuntur carpiones Benaci quouis modo: verùm vt diu durent, captos ſtatim ac in ſalimola biduo retentos, in optimo oleo diu friges, vt bene coquãtur. Seruari (*ſic habet codex noſter*) hoc modo per menſem: etſi minùs ſalubres & inſuaues ſint, & eo amplius ſi recocti fuerint, ſeruabuntur vt alii piſces, non tamen adeò, ſi hoc modo fuerint fricti, Platina. F

Cauendum eſt, ne à ſpina quam in capite geſtat, lædaris. pernicioſa. n. ac ſi veneno tincta eſſet habetur. G

Carpionis fabula inter Pierii Valeriani poëmata eſt: in qua fingit Catulli poetę per Benacum nauigantis poemata incidiſſe in aquam. In carpiones (ſic habet argumentum fabulæ) inde mutantur libri: H

Membrana nanque piſcium id genus parit.
Ramenta in auri transferuntur litera:
Cognata quæ eſſe conſcii piſces ſibi,
Sola illa deinceps deſtinarunt carpere,
Unde hæc ſecuta carpionum nomina.

Et in ipſo poemate:

Candor adhuc remanet membranæ, vt ut ante nitebat,
Aridula doctæ pumice raſa manus.
Puniceusq; color tergo, qui frontibus, & qui
Argenti fuerat cornibus ille decor.
Fulua caro fuluum manifeſtius indicat aurum,
Et ſapor ambroſia gratior & melior.
Aureus huic lentor, vis aurea, mutilis ægris
Non cibus eſt: aurum noſcere vt inde queas.
Hic ſatiare nequit, nequeunt ſatiare libelli.
Spinula pungentis monſtrat amœna iocos.
At ſale quod veſco longos conditur in vſus,
Victuros pandit tempus in omne ſales.

Παρέργως quędam de viſcellatis piſcibus apud Plinium medicum Bellonius in carpione ſcribit, & à fiſcella ſic dictos ſuſpicatur. ego iuſcellatos potius dixerim, hoc eſt iure conditos: quos quidam Gręcè, ſi bene memini, ζωμωτοὺς appellant. iuſcellum enim (librarii aliquando perperam viſcellum ſcribunt) vocem à iuſculo diminutam, apud Cęlium Aurelianum & Gariopontum legimus. Galenus quidem in iure albo coctos potiſſimum laudat.

DE CASTORE, RONDELETIVS.

De fibris ancipitis naturę animalibus etſi multi multa ſcripſerint, partim ex veterum & probatorum ſcriptorum libris, partim ex iis quæ ipſi viderunt & obſeruarunt, tamen inutilis non fuerit hic labor meus eadem rurſus pertractandi: quia quędam proferimus quę ad partiũ tũ internarũ tũ externarũ cognitionẽ pertinent, quę à nullo, quod ſciam, literis prodita ſunt, maximè ex percontatione & colloquio optimi doctiſſimique viri Gulielmi Pelicerii Monſpelienſis epiſcopi accepta: qui diu domi Caſtores aluit tum minores tum maiores, vt eorum partes, naturam, mores penitus noſſet. A

Κάστωρ à Gręcis dicitur à dictione γαστὴρ, quæ ventrem ſignificat, quod ventroſum ſit animal. Reiicienda igitur quorundam Grammaticorum etymologia, qui dictum Caſtorem volunt quod ſeipſum caſtret, vel quod ob Caſtorium à quęrentibus caſtretur. καστόριον teſtes Caſtoris vocant, vt annotat Galenus Fibrum A

brum Latinè dictum volunt à fibtis, id eſt, amnium ripis quas incolit. Canem Ponticum alii vocant. Galli *bifre*, alii *bieure* nominant. Ab Italis *biuare*, à Germanis *Biber* appellatur. Sunt qui à Lutra non diſtinguunt, cùm maximè cauda differat, & viribus Lutra Caſtore multò ſit inferior.

Lutra.

B Caſtor animal eſt amphibium, ac veluti Sciurus aquatilis. Capite, oculis, dentibus murem refert: lingua ſuem, maxillis leporem, roſtro canem barbatum. Dentes longi ſunt, lati, recurui. Animal horrendi morſus, arbores iuxta flumina vt ferro cædit. hominis parte comprehenſa, non antequam fracta con-)D) crepuerint oſſa morſum reſoluit. In interiore maxillæ vtriuſq; parte octoni ſunt molares, inęquales. Auriculæ paruæ pilis obtectæ. Priores pedes ſimię pedibus, poſteriores anſerinis ſimiles quibus potiſſimũ & caudæ latitudine natat: prioribus foueam ſibi cauat in ripis amnium, eamq; componit lignis à ſe cęſis ea arte collocatis, vt vel decreſcente vel increſcente aqua partem anteriorem corporis in ſicco, caudam verò in aqua habere poſſit. quia cauda extra aquam exſiccatur, durior, rigidiorq; redditur, atq; ideò minus obſequens pręſertim in excernendis alui excrementis. quam ob cauſam partem poſteriorem in aqua tenere exiſtimant diligentes rerum perueſtigatores. alioqui ęgrè admodum excrementa reiicit: tum quia fellis parum in inteſtina influit, illud enim frequenter euomit. tum quia alimentis ſiccis maximè veſcitur, vt ramis & corticibus arborum. Anterioribus pedibus ſimiarum vel ſciurorum ritu tanquam manibus cibum ori admouet. Cauda illi piſcium, id eſt, ſquamoſa, quemadmodum piſces ſquamoſi ſunt, prona parte. ſupina, glabra & lęuis. Partibus internis porco quàm alteri animali ſimilior, ſcilicet lingua, pulmone, corde, ventriculo, inteſtinis: hepate in quinq; lobos diuiſo, in minoribus lobis fel latet. ſplen paruus pro corporis magnitudine: renes magni, pinguitudine obducti non aliter quàm in vitulo anniculo. Veſica ſuillę ſimilis: teſtes parui, ſubſtrictiq; & adhærentes ſpinę, qui adimi ſine vita animalis non poſſunt.

Caudam cur in aqua habeat.

Fibri in inguinibus geminos tumores habent, vtrinq; vnicum membrana ſua concluſum, oui anſerini magnitudine. inter hos eſt mentula in maribus. in fœminis pudendum. Hi tumores teſtes non ſunt, ſed folliculi membrana contecti, in quorum medio ſinguli ſunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis & ceroſus: quem ipſe Caſtor ſæpe admoto ore lambit & exugit, poſtea hoc veluti oleo quas poteſt corporis partes contingere, oblinit: non aliter quàm aues, præſertim eę quas ad aucupium ὀρνιθοκόμοι alunt: quibus ſupra podicem ſiue prona in parte caudę veſicula eſt, in qua ineſt liquor quidam pinguis, oleo ſimilis, quem roſtro exhauriunt, ac pennas primum maiores, deinde minimas quaſq; pinnas perungunt. id quod Galli aucupio dediti Proindre vocant, id eſt, perũgere, atq; hoc maxime prognoſtico pluuiam præſagiri aiunt: natura aues ſub diode gere ſolitas ad id ſtimulante, vt veluti oleo illitæ peẽnę non madefiant. Hos tumores teſtes non eſſe hinc maximè colligas, quod ab his nulla ſit ad mentulam via, neq; ductus quo humor in mentulæ meatum deriuetur & foras emittatur. Pręterea quod teſtes intus reperiant. Liquor ille de quo loquimur, cũ recẽs eſt, oleũ refert, cũ vetuſtior mellis liquidi colore eſt & craſſitudine.

Tumores quoſdam peculiares, non teſtes eſſe in caſtorum inguinib. &c.

Idem leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in vtroq; inguine tumor eſt, glandulę prominentis modo intus meatus eſt varicoſus, capreoli modo intortus, è quo liquor effluit. Hos tumores cum in omnibus leporibus obſeruaſſet vulgus, lepores omnes ſimul mares & fœminas eſſe credidit. Eoſdem tumores Moſcho animali eſſe puto à quibus odoratum illud pus emanat. Neq; ſunt audiendi qui putant tuberculi, vel vmbilici inflammati ſaniem eſſe. Tumorem eſſe glandulæ vel teſticulo ſimilem, mẽbrana circundatum, norunt qui adulterant. nam in teſticuli formam effingunt, ac teſticulum Moſchi appellant.

Leporum tumores ſimiles.

Moſchus animal.

Hæc quę de tumoribus inguinum caſtoris & liquore inde manante à nobis prodita ſunt, cum ita ſe habere doceat ipſa inſpectio atq; experientia, nunc inquirendum, ſint ne Caſtoris teſtes quib. olim vſi ſunt veteres in pręſtantiſſimis remediis, quibus hodie quoq; ſæpius vtimur: an verò tumores illi liquore ceroſo grauidi, de quib. iam diximus. Et ſi teſtibus vſi ſint veteres, poſſimusne in eorum vicem tumores illos vtiliter vſurpare. Primum teſtibus vſos fuiſſe antiquos perſpicuè docent ipſorum ſcripta. ὄρχεις κάστορος ὀνομάζουσι καστόριον, inquit Galenus. χρήσιμον δὲ καὶ πολύχρηστον φάρμακον. Seſtius apud Plinium, paruos eſſe ait ſubſtrictosq;, & adhęrentes ſpinę. Adulterari autem renibus eiuſdem qui ſint grandes, cum veri teſtes parui admodum reperiantur. Pręthereà ne veſicas quidem eſſe cum ſint geminę, quot nulli animantium. Itaq; inter probationes falſi eſſe geminos folliculos in vno nexu dependentes. In his folliculis inueniri liquorem, & aſſeruari ſale, & corrumpi fraude, coniicientibus gummi cũ ſanguine aut ammoniaco: quoniã ammoniaci coloris eſſe debeãt, tunicis circundati, liquore veluti mellis ceroſi, odoris grauis, guſto amaro & acri, friabiles. Quæ poſtrema nota de exſiccato teſte cum ſuo liquore intelligenda eſt. friabile. n. humori competere non pôt. Idem de teſtibus Caſtoris ex Dioſcoride colligitur, qui eligi vult caſtoreum quod habeat teſtes ex vno ortu connexos, liquore intus ceroſo, odore graui & virus redolente.

De caſtoreo veterum.

Lib, 32. cap. 3.

dolente, guſtu acri, mordente, friabile, naturalibus tunicis circundatum. Nunc quod venditur Caſtorium etiam ſi adulteratum non ſit, teſtes non eſſe, magnitudo ipſa conuincit. illi enim parui ſunt admodum, & gallorum gallinaceorum teſticulos magnitudine non multum excedunt: Caſtorium verò noſtrum multò maius eſt, nihilq; aliud planè quam tumores ii quos & oratione & pictura expreſſimus, exectí atque exſiccati tunica veluti ſcroto inuoluti, qui pro teſtibus habentur: quia eo loco ſunt quo in quadrupedibus pendent teſtes ex vtraque penis parte. Quare non mirum ſi pro teſtibus hodie venales proponuntur. Sed facultatibus ne differant, vocari in diſceptationem poteſt. Qua de re dicā quod ſentio: Tumorum liquorem, liquidiorem eſſe, tenuiorumq; partium quàm teſtium; quod ſaporis odoris que maior acrimonia declarat: ac proinde in remediis quæ extrinſecus adhibentur efficacior erit: iis verò quæ aſſumuntur vis minuenda pro affectus ratione. Atq; exiſtimo veteres ipſos tumorum potius quàm teſtium liquorem medicamentis permiſcuiſſe, vt ex liquoris ceroſi conſiſtentia, odore graui, virus redolente, ex guſtu acri, mordente colligere licet: quas omnes notas veriores eſſe in tumorum quam in teſtium liquore comperies.

Reliquas corporis particulas actiones moresq; perſequamur. Fœminę quam hic depinximus, vnicus eſt meatus & ad excernenda excrementa, & ad pariendum. Cute tegitur & pilis denſis breuibusque & mollibus Lutrę modo. E

Carne eſt dura, pingui, bubulę ſimili, ſemper virus olet. quoquomodo condiatur, malum ſuccum gignit. aſſa melior eſt aromatis aſperſis. F

Dioſcorides cum piſcibus & cancris in aqua viuere, non piſcibus & cancris veſci intellexiſſe videtur. Verba eius ſunt ζῶον ἀμφίβιόν ἐστι, τὸ πλεῖστον ἐν ὕδασι σὺν ἰχθύσι καὶ καρκίνοις τρεφόμενον. id eſt, Fiber ancipitis vitę animal plerumque cum piſcibus & cancris victum in aqua capeſſit. Et reuera corticibus & ramis arborum, maximè ſalicum, ac foliis & fructibus potius veſci experientia comperit Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus, qui fibris quos alebat, frequenter piſces & viuos & mortuos obiecit, à quibus omnino abſtinerent, ac ne deguſtarent quidem cum tamen verſari in aqua maximè cibi cauſſa videri poſſint. G

Permirum illud quoq; eſt quod idem mihi affirmauit de Caſtore fœmina, quæ catulis ereptis concluſa: portis firmiſſimis arroſis, & clauis ferreis euulſis patefacto aditu, ex alto loco præcipitem ſe dedit. D

Magnus eſt Caſtoris in medicina vſus. nam, vt à pelle incipiam, vtile eſt podagricis, calceari pellibus fibrinis ponticis. Vrina venenis reſiſtit, quę commode ſeruatur in ſua veſica ad antidota. Fel ad oculorũ ſuffuſiones & ad venerem in mulieribus excitandam valet. Coagulum epilepticis conuenire creditur. Tumores inguinum & teſtes in frigidis & humidis morbis magno ſunt auxilio, cum ſicco ſint & frigido (*calido*) temperamento, ꝙ ex acri odore & ſapore colligas. Serpētũ venenis aduerſantur, ſternutamenta mouent, & in vniuerſum varios obtinent vſus, quos declarat Dioſcorid. li. 2. Galen. lib. 11. de facultatib. ſimpl. medic. & Plinius variis in locis, quæ omnia deſcribere ſuperuacaneum foret. Venenis reſiſtere caſtoreum, declarant antidoti quibus miſcetur, vt Theriaca Opii vires debilitat, ob id narcoticis adhibetur: purgantibus verò, ad craſſam pituitam incidendam & educendam. Efficaciſſimum eſt caſtorium ex Ponto Galatiæ, mox Africæ vt tradit Plinius. quod tamen Strabonis autoritate impulſi nonnulli improbare poſſent, cum ſcribat caſtorium Ponticum eſſe φαρμακῶδες, ſi id venenatum interpretarentur, ꝙ tamen verum non eſt. Nam Strabo de Hiſpania loquens caſtorium Hiſpanicum cum Pontico conferens hoc efficaciſſimum, illud imbecillum eſſe intelligit. verba eius ſunt: Κάστορας μὲν φέρουσιν οἱ ποταμοί, τὸ δὲ καστόριον οὐκ ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν τῷ Ποντικῷ. ἴδιον γὰρ τῷ Ποντικῷ πρόσεστι φαρμακῶδες καθάπερ ἄλλοις πολλοῖς. Id eſt, Caſtores quidem in fluuiis inueniuntur, ſed caſtorium eandem vim minimè habet cum Pontico, cui ꝓprium eſt efficaciſſimam habere in medicamentis vim. Neq; huic ſententię noſtrę refragatur quod Auicenna, aliiq; aduerſus morbos à Caſtorio tanquam venenato excitatos, remedia & antidota præſcribũt. Nam de caſtorio nigro, fœtido, rancido, corrupto loquuntur: quod venenatum eſſe vnoq; die hominem perimere traditur, & inſaniam agere ob immodicam ſiccandi facultatem. G Lib. 32. cap. 3. φαρμακώδης. Lib. 3. Geogr.

Eſt & hoc loco non diſſimulandus error autoris libri de aquatilibus, qui Caſtorem ſiue Fibrum, Ariſtotelis Latacem eſſe ſcribit, cum Ariſtoteles ipſe eodem in loco Caſtorem & Latacem ceu diuerſos ponat: τοιαῦτα δ' ἐστὶν οἷον κάστωρ, καὶ σαθέριον, καὶ σατύριον, καὶ ἐνυδρὶς, καὶ ἡ καλουμένη λάταξ. Neq; eſt quod quenquam id moueat quod ſcribit Ariſtoteles Lataci dentes eſſe robuſtos, noctuq; egredi, virgulta proxima ſuis dentibus vt ferro præcidere, quæ Caſtori tribuit Plinius. Etenim id Caſtori, Lataci, & Lutræ commune eſt. Vnde Varro Lutras quaſi Lytras dictas eſſe exiſtimat, quod arborum radices in ripa ſuccidat & diſſoluat, quod Græcis eſt, λύειν. Lutra quidem præter differentias quas alii adferunt, à Caſtore differt renibus: qui in Lutra magni ſunt, ac veluti ex multis paruis renibus compacti, quales eſſe Delphinis & Vitulis terreſtribus alibi diximus. Latax verò à caſtore, quòd Lataci pilus ſit durior, medius inter pilum vituli marini & ceruí. A *Caſtorem non eſſe Latacem contra Bellonium.* *Lutra & Latax quid cõmune caſtori habeant, & quid diuerſum.*

COROLLARIVM.

Caſtoris & figuram (parte prona, vt Rondeletius ſupina) & hiſtoriam cum quadrupedibus viuiparis dedimus: Bellonii verò de eodem obſeruationes in Appendice de iiſdem: vbi & quędam ab eo ſcripta non approbaui: & inter alia quòd calculi interdum in teſtibus exiſtimatis reperiantur: intellexi autem poſtea Bellonium calculos illos dum caſtores ipſos ſecaret, reuera in eis reperiſſe: quod vt viro docto & diligenti concedam, rarò tamen & pręter naturam id fieri dixerim. hîc, quoniam Rondeletio quoque & Bellonio, de hoc & aliis quibuſdam amphibiis animalibus in Aquatilium hiſtoria agere viſum eſt, quædam ſuperpondii loco adiiciemus. Kiranides caſtorem alio nomine canem fluuiatilem nuncupat, alii potius lutrę hoc nomen attribuunt, & ęquius quidem vt mihi videtur. quandoquidē lutra in piſces, ceu canis in feras inuadit: caſtor nõ itẽ. Pro latace, Auicennę ex Ariſtotele translatio lamyakiz habet: Albertus falſo caſtorem exponit, cum Auicennę interpres pro latace habeat lamyakiz; pro caſtore faſtoz. Eadem voce alibi deceptus Albertus lamię quædam attribuit, quę omnino caſtoris ſunt. Fiber Germanice *Biber* dicitur, apud Saxones *Pever* vt Ge. Agricola ſcribit. Apud Anglos quoſdam nomen Latinũ ſeruat: nec mirum ſi nullum ei poſitum ſit vernaculum, quando in ea inſula non reperitur, vt audio: & forte ne in aliis quidem inſulis marinis. Sed nonnulli Anglorum *Beuer* vocitant: A

B Caſtorem Soſtratus ſcribit inueniri in deſertis Scythię,& teſtes habere latos inſtar apri, Scholiaſtes Nicandri. Caſtores aliqui androgynos eſſe putant,(vt etiam lepores,) quod tumores teſtibus ſimiles in vtroq; ſexu habeantur. Caſtoreum circa vrbem Balaſcham abundat ; & in alias regiones inde effertur, Ludouicus Romanus. Enydrus animal eſt fluuiatile amphibium, ſimile caſtori, Heſychius. Apud Gelonos lacus eſt ingens, ex quo lutrę capiuntur & caſtores, Herodotus. Noſtri fibros circa fluentes tantum aquas morari aiunt, lutras etiam circa lacus, Nicander tamen caſtorem λιμναῖον, id eſt lacuſtrem dixit. Auicenna ſcribit ſe vidiſſe caſtorem, cuius omnes dentes fuerint rubei,& curui,& longi. & huius cauſſa fuit, quia hoc animal eſt venaticum,& niſi venetur non habet cibum. quamobrem natura produxit ei dentes longos, qui fortiter prędæ infigantur: & curuos, ad fortiter retinendum. rubedinis autem cauſa fuit, influxus ſanguinis in eos, Albertus. Caſtorem fœminam in Albi captam Georgius Fabricius (in epiſtola ad me) ſibi inſpectam ſcribit, cuius vtriuſq; pedis digitus qui eſt minimo proximus, vngulam bifidam habuerit, roſtro auis ſimilem. cętera bellè conueniſſe cum icone quam lib. 1. poſui. Iulius Pomponius Sabinus, qui ante annos octoginta in Scythia peregrinatus eſt, in hunc modum de caſtore ſcribit libro 1. commentariorum ſuorum in Virgilii Georgica, Fiber animal horrendum, infra magnitudinem porcelli, pedes habet breuiſſimos. ventroſus eſt. Dentes habet peracutos. Habitat ripas Boryſthenis amnis, qui è palude inacceſſibili oritur. Differunt inter ſe colore,(vt in D. referetur.) Cauda pedalis, aut paulo amplior, in longitudine formam habet linguę humanę, ſed tamen amplitudo modum non (*forte abundat negatio*) ſuperat. eadem pilos non habet, cortex verò ſimilis eſt cortici piſciũ, qui ſunt ſine ſquãma. Si requiras ſimilitudinem, fibri ſimiles ſunt lutris,&c. quæ referemus in ſequentibus capitibus.

C Circa fluuios tantum degit: vel, vt quidam putant, etiam circa lacus: vide in A. Caſtor etiam, vt feles & ſciuri, pedibus prioribus caput, aures, os demulcere ſolet, Ge. Fabricius. Nullam arborem, pręter populos, ab eo expeti & abſcindi audio, easq; ſæpe mediocris in Germanorum zetis vſitatę fornicis craſſitudine. Ad arboris truncum erecti dentibus deorſum actis ſecant: & poſt vnam aut alteram ſectionem ſemper retrocedunt curſu, inſpecturi caſumne minetur arbor. Domicilia ſua ad trãquillos profundosque amnium receſſus aut ſinus ferè conſtituunt.

Fiber morſu arbores iuxta flumina, vt ferro, cædit. Pedes habet breuiſſimos: vnde fit vt currere non poſſit. Cum vocem dat, infans eſſe creditur. Paſcitur pomis & arborum corticibus, Iul. Pomponius Sabinus.

D Caſtor ſeipſum caſtrat, Iuuenalis Sat. 12. Minimè mordet, Pomponius Sabinus. id enim niſi laceſſitus non facit. irritatus verò adeo ſæuit, vt etiam oſſa eius, quem inuaſerit, morſu diminuat, Geo. Fabricius. Tria domicilia ſeu cauernas in ripis per gradus excauat, vt cum fluuius intumeſcat, ſuperiora petat: quoniam prope aquas habitare gaudet, Pomponius Sabinus.

Fibri inter ſe differunt colore, quę in pilo differentia eſt. Qui nigriores ſunt, vt dominos cęteri venerantur: proxima nobilitas illis eſt, qui non ſunt adeò nigri: qui rufeſcunt, ſerui ſunt. Ita obſeruatum eſt à Scythis. Hi, id eſt, ſerui, poma legunt: hi cædunt cortices. inde duo iunguntur, in quorum dorſum alii ex bacillis veluti cratem conficiunt,& poſtea poma & cortices ſuperimponunt. Illi autem qui ſubiêre, iuncti procedunt pari greſſu, vſq; ad regiam,& ibi exonerantur. Cum domini capiuntur, mœrore quodam afficitur plebs,& luctum inceſſu vultuq; indicat. Si domi nutriuntur, tantus ineſt eis pudor, vt domum neq; ſtercore neq; vrina maculent: & ſi egredi non datur, queritur,& clamat, donec poteſtas ei fiat exeundi. Et quanto nobilior, tanto modeſtior eſt fiber, Idem Pomponius. Quod ſeruos caſtorum loco plauſtrorum eſſe Pomponius ſcribit, id cum mure alpino commune habet hoc animal, Ge. Fabricius.

E Fibri apud Valleſios aliquando capiuntur in canalibus ſeu aquæductibus, qui è Rhodano fluuio in prata irriganda ducuntur. Caſtorum pelles apud Gelonos ad rhenones faciendos conſuuntur, Herodotus lib. 4. Eædem apud Moſcouitas habentur in magno precio. omnesq; iuxta ex his, quòd nigro eoque natiuo ſint colore, fimbrias veſtium habent, Sigiſmundus Liber Baro. In Polonia etiam caſtorum pelles elegantiores pretioſiſſimę ſunt. nam & diutiſſimè durant. Pelles dorſi veſtium pellitarum addunt oris, tum vt decoris gratia emineant, tum quia eiſdem conſeruari putant alias pelles. Fiunt & integrę veſtes ex eis, quibus pannus nullus ſuperinducitur, vt è lupinis. E pilis mollioribus & interioribus de ventre præſertim, inuicem intricatis lanę feltrię inſtar tibialia & pilei fiunt, quæ reſiſtunt pluuiis. Adipis fibri piſcatoribus etiam vſum eſſe audio, ſimiliter vt ardeę. Dentib. fibri ne collis puerorum ſuſpenſis, aiunt vim ineſſe, ne membrorum aliquod cadentes perfringant: quod quia ratione caret, ſuperſtitioſum ar-

F bitror, Ge. Fabricius. Sunt ex venatoribus Germanorum, qui fibri etiam carnes ad cibum parant: pręcipuè verò poſteriorem eius partem á ſalubritate commendant: ego pernam aut petaſonem pinguem prætulerim, Hier. Tragus. Scythæ caudam comedunt,& in deliciis habent,& ſale condiunt, vt nos petaſones: eſt enim ita pinguis cauda, vt apud nos lardum, Pomponius Sabinus.

G Dentes caſtoris anteriores aliqui poculis immittunt, aduerſus regium morbum vim eis ineſſe medicam perſuaſi, à colore forſan quo & ipſi flaueſcunt è ruffo. Vrina fibri reſiſtit venenis & ob id in antidota additur. adſeruatur autem optimè in ſua veſica, vt aliqui exiſtimant, Plinius. Apri quoque vrinam in veſica ſua ſeruari & ſiccari ad remedia quædam iubent.

Probatur ammoniacum τὸ καστορίζον τῇ ὀσμῇ, hoc eſt odore caſtoreum referens, Dioſcorides. Galenus non καστορίζ ſed κορίζ, id eſt coriandri odorem in ammoniaco requirit, niſi librarii erratum hoc eſt. ego caſtorei odorem in ammoniaco vel inde probârim, quod adulterantes verum caſtoreum, gummi aut ammoniacum in follem coniiciebant, vt pluribus ſcripſi libro de animalibus in Caſtore G. Moſchi odor horribilis (viroſus) redditur, ſi prope aſſa fœtida vel caſtoreum fuerit, Arnoldus Villanouanus. Caſtoreum abundat in Perſide, ſed ex Balaſcham vrbe aduehitur. tanta ineſt illi vis, cum nondum conſenuit, neq; adulteratum eſt, vt Vertomannus referat (interpres eius Germanus, non rectè hæc ad moſchum tranſtulit) quaternos homines, qui ſinguli poſt ſingulos illud naribus admouerant, ſanguinem protinus ex ipſis naribus miſiſſe. Sed Perſæ ob auaritiam nullum ſyncerum caſtoreum ad nos venire ſinunt. Inuenitur & iuxta Iſtrum flumen,& iuxta Rhenum etiam, in frigidis ſcilicet regionibus, ſed longè infirmius eo quod in Oriente ac Meridie gignitur, Cardanus. Caſtoreum annis ſex poſſe ſeruari recentiores qui-

õres quidam ſcribunt. Efficacius eſſe aiunt quod viuis caſtoribus ſit exemptum. Pro caſtoreo ſubſtitui ad remedia poteſt agalochum aut ſilphium, vt legimus in Antiballomenis Galeno adſcriptis. egò pro agalocho ſagapenum legerim, vt ſcripſi libro 1. de animalib. in Caſtore. Ceterum in Antiballomenis quę cum Aeginetę codice habentur, in caſtorei locum non ſilphium ſuccedit, ſed ſilpharum; id eſt blattarũ fœtentium inteſtina, σίλφων (σιλφῶν) βδεχσῶν ἔντερα: nimirum extra corpus, vbi fermè quęuis fœtida aut viroſa pro caſtoreo vſurpari licet. à ſilphis quidem ad ſilphium facilis eſt tranſitus. In multis diuerſisq; remediis apud veteres caſtoreum opio, nimiam eius ſtupefaciendi vim inhibendi cauſſa miſceri ſolitum animaduertimus: vt in medicamentis ad oculos, aures, ad hæmoptoicos, cœliacos, dyſentericos, apud Galenum de compoſ. med. ſec. locos, Nicander in Theriacis aduerſus venena commendat κάστορος οὐλὸν ὄρχιν, id eſt caſtoris teſtem (vt Scholiaſtes exponit,) ὁλόκληρον ἢ ὀλέθριον αὐτῷ: hoc eſt integrum, vel caſtori ipſi pernicioſum. ſed integrum ſemel dandum non puto ſenſiſſe Nicandrum, cum nullus ferè medicorũ ſupra drachmam vno tempore propinet. Caſtoreum inunctum emollit neruos & ſiccitatem aufert, Kiranides. Aluum mollit, & ſcybala educit, Braſauolus: quod nos aliquando experti ſumus:

Si manus & caput contremiſcant (inquit Aretęus in curatione lethargi ſeu veterni) caſtoreum dimidiæ drachmę pondere ex mulſæ cyathis tribus ad plures dies bibendum eſt. ſi bibi verò non poſſit, ad demoliendam calamitatem cum olei cyathis tribus, in quo ruta incocta ſit, duplum in imum inteſtinum infundatur: idq; per plures dies faciendum. Vltra verò vtilitatem, quæ ex hoc prouenit, (nam ſupra infraq; flatus expellit: & nonnullis vrinam ſtercusq; detrudit:) ſi fortè in omne corpus dilabens penetrat, firmi atq; robuſti nerui efficiuntur, & habitus ad calidum ſiccumq; permutat: morborumq; cõſtitutiones conuertit. Optimè etiam proficit ſi in nares inſpiretur. nam & ea ex parte ſpiritus ſternutamentis educit. Et quemadmodum per veſicam vrinam expellit, ita & per nates mucum. Hos autem effectus hoc loco ſuaui caliditate pręſtat, & melius quàm alia ſternutatoria: ſcilicet quàm piper, veratrum, radicula, euphorbium. nam hæc ad primum atq; vltimum attactum immitia ſunt, & caput ſenſumq; perturbant. Caſtoreum verò paulatim adhibitum calefacit, cum & alioqui capiti conducat: quandoquidem nerui vndiq; ex capite oriantur: morbis autem neruorum caſtoreum medetur. Ceterum ipſum cum aliquo aut aliquib. ex ſupra comprehenſis admiſcere non ingratum fuerit. nam ſi admixtum ſit, non protinus quidem caput mediocriter cõturbauerit, diutius verò caliditatem accenderit, Hæc Aretęus. Et paulò poſt: Eadem huic vitio, quæ & catocho expediunt. ſimilis enim atq; eadem eſt horum morborum ſpecies. Caſtoreum vtiq; iſtis opportunius eſt atq; lenius & potui datum, & illitum, & in inteſtinum infuſum. Et mox in capite ad apoplexiam: Miram habet vim ad reſolutos caſtoreum, & illitum cum aliquo ex antedictis oleis, (Sicyonio vel gleucino:) ſed longè potentius eſt ſi cum mulſa potui detur. portio verò tanta ſit, quantam in veternoſis nouimus. coniectare autem oportet & ætatem ægrotantis: & mentem, an pluribus diebus bibere ſit paratus. Et paulò poſt: Inunctionum verò materia eſt (in hoc morbo) quæcunquè à me ſupradicta ſunt, cum ipſis verò caſtoreum. Item inter auxilia rigoris quem tetanum vocant: Perungendę (inquit) ſunt nares caſtoreo cum crocino vnguento, permixto. quinetiam caſtoreum trium obolorum pondere aſſiduè bibere expedict. Verum ſi ab hac potione gula laboret, interiicienda eſt laſerpitii radicis exhibitio, &c. Ego puellę aliquãdo à laqueo paulò poſtquam ſe aſtrinxiſſet (nimio mœrore, ꝙ adoleſcens, qui coniugium ei promiſerat, negaret) ereptę, caſtorei pollinem in iure calido per os infudi, vnde illa mox reuiuiſcere videbatur, viuitq; etiamnum. Ad capitis dolorem caſtoreum cum oleo & aceto Archigenes apud Galen. commendat. idem id admiſcet cataplaſmati cuidam in capitis dolore, & aliis ad eundem remediis. In curandis phreniticis vehementer noxium eſt aceto vti, atq; peucedano, & ruta, & caſtoreo. premunt hæc enim, & vertigines ingerunt, & ob acrimoniam ſui tumentes diſſecant membranas. Hin etiam alienationem geminant, aut preſſuram ingerunt vehementem. Cęlius Aurelianus. Arnoldus Villanouanus de memorię conſeruatione ſcribens ad vnctionem occipitii cum cæteris miſcet caſtoreum duorum vel trium annorum. Collyriis monohemeris dictis quibuſdam adduntur ea quę mediocriter aſtringunt, & concoquunt, & diſcutiunt. talia autem ſunt, crocus, myrrha, lycium Indicum. caſtorium etiam & thus citra adſtrictioné concoquunt, ſimulq; diſcutiunt, Galenus. qui alibi ẽt idem ſcribit, caſtoreum inter ocularia medicamenta concoquere ſimul & diſcutere. Apud eundem ĩter Aſclepiadis medicamenta ad fluxiones oculorum cohibendas caſtoreum cum opio commendatur. Ad auditus grauitaté ac ſurditatem Caſtorium cum baccis lauri & aceto infunditur, Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. loc. Ibidem caſtoriũ ab Andromacho & aliis miſcetur compoſitionib. ad aurium dolores, iis pręſertim quibus & opium accedit, vt vim eius infringat. Caſtorii & papaueris ſucci par põdus in teſta attica aut Romana torrefacito, & trita paſſo diluta aurib. dolentib. inſtillato, Apollonius in eodem opere. Cęterum quęret fortaſſis aliquis, (inquit paulò poſt Galenus,) quam ob cauſam, cum nõ ſolum Apollonius, ſed alii etiam quidam celebres viri papaueris ſuccum & caſtoreum torrefacere iuſſerint, quo videlicet vehementia virium ipſorum minueretur, ego ad priorem meum ſermonem id apponere reliqui, nimirum ſupra, cum auris doloris curandi rationem ſcribebam. Huic ego reſpondebo in hunc modum: Caſtorium quidem igitur neq; omnino torreri operę pręcium exiſtimo. neq; enim tãquam ſenſus ſtupefactiuum ad papaueris ſuccum ammiſcemus, ſed ob contrariam omnino rationem. vt videlicet vehementiam refrigerandi facultatis in eo obtundat. Quare qui papaueris quidem ſuccũ torreri iubent, non ſimpliciter id faciunt. In caſtorio verò omnino abſurdè id pręcipiunt: ipſum enim per ſe concoctoriã ægrè ſolubiliũ & in ſcirrhum induratarum affectionum vim habet. Sufficiens itaq; eſt ẽt papaueris ſucci facultas, ſi ex eo quod eorum compoſitio diu ante pręparata & iam inueterata ſit, ipſius vires leniantur: torrefactus enim efficaciam perdit. Si verò caſtorio mixtus ad tempus aliquod inueteraſcet, manebit quidem adhuc in eo multa efficacia ipſius facultatis: malignitas verò ipſius extinguetur. Ad dolorem auris ex inflammatione obortum: Miſcetur caſtorio opium. verum multo ante vſum tempore, ſiue pari pondere, ſiue duplo caſtorio ammiſceatur, pręparatum id eſſe conuenit: & miſcetur quidem in vehementiſſimis doloribus pari, in minoribus verò duplo. Liquor verò quo hæc diluuntur ex muſto ſapa ſit. multò. n. magis quam dulcia vina, dolorem hæc ſedat, &c. Galenus ibidem. Emplaſtro cuidam molari, id eſt ad dentes molares dolentes, caſtoreum addit Aſclepiades apud Galenum.

Caſtoreum potum & olfactum, & oleum de caſtoreo ſtomacho inunctum, proſunt ſingultientibus, Trallianus. Colicis medicamentis quàm plurimis caſtorium miſcetur apud Galenum lib. 9. de comp. ſec. locos. Cum oleo ſeu(&)nitro ſubmiſſum (clyſtere immiſſum) colicos ſanat, Kiranides. Caſtorii drachma cum opopanacis obolis tribus pota(vel deuorata)ſummè facit ad iſchiadicos, Aëtius. Semen non emittenti in coitu (cum tamen in ſomnis emitteret) ob humidam vaſorum ſeminariorum frigiditatem, caſtoreum inter cætera propinatum eſt, Aetius in fine libri vndecimi. Caſtorum teſticuli ad curandas vuluas ſunt vtiles, (ἐς ὑστερέων ἄκεσιν: Valla non rectè tranſtulit ad curanda poſteriora,) Herodotus libro 4. Suffitum caſtorium olfactu excitet ex vtero ſtrangulatas, Galenus ex Aſclepiade. Vtero ſtrãgulatis ſubuenit fœdè olentium olfactus, vt liquidę picis, capillorum lanęq; exuſtorum, flammæ in lucerna extinctæ nidoris, caſtorei: quod præter fœditatem odoris neruos etiam refrigeratos calefacit, Aretęus. Caſtoreum cum vino iniunctum, ſuffocationes matricis ſanat, Kiranides. Caſtoreum peſſis veterum mollientibus miſcet Hippocrates in libro de ſuperfœtatione. Idem lib. 2. de morbis muliebribus, ad fluxum rubrum ex vtero, caſtorii obolum ex vino nigro auſtero propinat. Kiranides verò, Caſtorium (inquit) tritum, in peſſo, menſes educit. idem potum cum cerumine (ſordibus) de auribus mulæ, conceptum prohibet. Cum fœtus mortuus eſt, dictamnum Creticum propinari, aut ſi is defuerit, caſtores (κάστορας, caſtorium potius) in vino Chio coqui(& propinari) iubet Hippocrates in libro περὶ ἐγκατατομῆς ἐμβρύου.

Qui corruptum caſtoreum ſumpſerunt, calidę phrenitidis accidentia incidunt, & citò mori periclitantur. His poſtquam vomitus fuerit prouocatus, ſuccum propinato acetoſę herbæ, aut acetum vini, aut lac vaccinum acetoſum, aut malorum acetoſorum ſuccum. Eſt enim hæc vis propria pomorum acidorum ſucco, vt huic veneno aduerſetur. Lac etiam aſininum prodeſt, Raſis 8. 33.

H.a. Epitheton. λιμναῖος κάστωρ Nicander dixit, id eſt lacuſtris: quanquam noſtri circa fluuios tantum, nõ etiam lacus reperiri caſtores aiunt.

Centaurium minus alicubi audio *Biberkraut* Germanicè vocari: non à fibro, vt coniicio, ſed à febre, cui medetur corrupto nomine. Herba quædam in humidis pratis, & foſſis pratorum aquam continentibus creſcit, ternis foliis, fabæ ferè: radice longa, tranſuerſa, geniculata, quam Adamus Lonicerus ſcribit *Biberklee*, id eſt fibri trifolium appellari.

Vulpanſerem Galli ſua lingua fibrum appellant, vn bieure: eo quòd ſimiliter vt fiber viuariis noxius ſit, deuorandis ſcilicet piſcibus, Bellonius. De Caſtori dicetur mox.

C. Caſtor puto, ſic me ſubes, apud Pompeium: Perottus legit ſubis. Sed rectè puto ſubes legi, pro eo quòd eſt, ſubtus arrodis, vt caſtor arborem.

DE CASTORIDE.

CAſtorides animal marinum ad littora & ſaxa eminentia vlulatum diritatis plenum edunt, & grauiſſime rugiunt: earum ſonitum quicunq; audierit, non effugiet, quin paulo poſt excedat è vita, Aelianus 9. 49. ex Oppiani Halieuticorum libro primo, vbi is Caſtorides inter cete recenſet, quæ è mari in ſiccum aliquando exeant his verſibus:

Δηρὸν δ᾽ ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγοντ᾽, ἐγχέλυές τε καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη:
Καστορίδες τ᾽ ὀλοαὶ δυσπενθέες, αἵτ᾽ ἀλεγεινὴν Οὖσαν ἐπὶ κροκάλῃσιν ἀπαίσιον ὠρύονται.

Ἀνδράσιν &c. vbi Μίσγονται ἠιόνεσσι καὶ ἀρούραις, id eſt miſceri litori & terrę, pro eo quod eſt in litus & terram exire interpretor: non autem in litore coitu cum aliis animalibus miſceri, vt innominatus Oppiani paraphraſtes intellexit, his verbis: Μίγνυνται ἡ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδοειδεῖ χελώνῃ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς, ὥσπερ καὶ ἡ καστορίς. δυσωνύμως δὲ ἐστιν ἡ καστορὶς· ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς αὐτῆς, τελευτᾷ. Io. Tzetzes in Variis ſcarum & caſtoridem ſolos piſcium vocales eſſe ſcribit.

Catvllvs cetus quadrupes noui Orbis, deſcribetur infra inter Cete diuerſa.

Catvs. In mari iuxta Arabiam nigram varię animantes degunt, terreſtribus ſimiles, ſed breuioribus cruribus, iisq; pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus, nempe Aſini, Cati, Canes & Boues, Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam peractæ anno Salutis 1549. Itali etiam canes vel muſtelos marinos, vulgò catos appellare ſolent,

Cavata. Vide Canita ſuperius.

Cavlines, vide in Gobiis.

Κεμασῖναι, ἰχθύας, Heſychius. Vide Camaſenes ſupra.

Cemmor, Κέμμορ, cetus eſt ingens, Heſychius & Varinus.

Centriscvs. vide in Pungitio.

Cephalinvs, Κεφαλῖνος piſcis, à Dorione in libro de piſcibus nominatur, & alio nomine Blepſias, à Cephalo diuerſus, Athenęus. In Phauorini dictionario κεφαλῆνος non recte per η. ſcribitur in penultima.

Cephalvs piſcis, id eſt Capito, marinus, inter Mugiles deſcribetur.

DE CERCVRO.

CErcuri piſces manent in Petris quæ plenę ſunt chamis & patellis, Oppianus libro 1. Halieut. ſcribit autem Κέρκουρος proparoxytonum, per ου. diphthongum in penultima. Ouidius inter pelagios piſces cercyron ponit, per y. in medio. Cercyrosq; ferox ſcopulorum fine moratus. Plinius ex Ouidio non rectè bopgyrum, niſi librarios cauſemur, pro cercyto poſuit. Varinus etiam κέρκουρον piſcem agnoſcit. Rondeletius inter piſces ſibi ignotos numerat. Apud Heſychium κερκοῦρος, properiſpomenon, tum nauigij tum piſcis nomen eſt. Cercurus ſiue Cercuron, nauis Aſiana pręgrandis, authore Nonio: à Cypriis inuenta, teſte Plinio libro 7. Plautus Sticho, Ibidem in cercuro. ſtega. Ibidem: Cercurum, quo ego me maiorem non vidiſſe cenſeo. Arianus libr. 8. pro genere nauigii κέρκουροι nominat.

DE CERIDE VEL CIRRHIDE.

VIX alius piſcis eſt, cuius nomen tam variis ſcriptum modis reperiam, quàm de quo nunc dicemus. Nã apud medicos Diphilum Siphnium, & Trallianum, κηρὶς vocatur, vocabulo oxytono fœminino per ιδ☉ paroxytonum inflectendo: nimirum à colore ceræ, vnde & pruna cereola dicuntur. ab aliis cirrhis, κιῤῥὶς, à cirrho (vt Græci vocant) colore, Latini giluum interpretantur. is autem ſubflauus eſt, ita inter vini colores κιῤῥὸν legimus. Κίῤῥις (malim oxytonum fœmininum) ὁ ἰχθὺς, ἐπειδὴ κιῤῥός ἐστι τὴν χροιάν, κερρὶς δὲ διὰ τοῦ ε ψιλοῦ. Κίῤῥις, εἶδ☉ ἰχθύ☉. ὁμοίως δὲ λέγεται παρὰ Κυπρίοις κίῤῥις ὁ ἄδωνις παρὰ Λάκωσι δὲ ὁ λύχν☉. παρὰ Κάκωσι δὲ λύχνος. Vnus enim piſcis eſt Lychnus & Adonis. vide in Lychno. Varinus. qui tamen paulò ante ſcripſerat κιρὶς (oxytonum cum ſimplici rhô vt ét Heſychius) λύχν☉, ἰχθύς, ἢ ἄδωνις, Λάκωνες. Videtur autem ſentire piſcem alio nomine Adonin dictum, à Cypriis aut Laconibus cirrhidem vocari. & color quidem ſubflauus, vtriſq; conuenit. Sed Oppianus piſces hos facit diuerſos. De adonide enim vel exocœto alia ſcribit: de cirrhide verò libro 1. Halieut. quod circa petras leprades degat: libr. tertio cirrhadem vocans, à perca deuorari refert. Ceris piſcis carne eſt molli, bonam facit aluum, ſtomacho commodus eſt. ſuccus verò eius incraſſat & abſtergit, (παχυμερὴς καὶ σμήχει, quæ duo videri poſſunt inuicem aduerſari,) Diphilus. Ex piſcibus dare conuenit κόσσυφοι, κηρίδα, χρύσοφρυν, Trallianus de hepatica dyſenteria ex intemperie frigida. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi, vt ceris, (*atqui Diphilus κηρίδα ἁπαλόσαρκον facit*,) orphus, glaucus, Idem. Κίρρις nomen eſt fluuii, & piſcis, & proprium, Suidas & Varinus. Κεῤῥὶς, nomen piſcis, Suidas. Κιῤῥά, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Κήρυλ☉, piſcis, & auis genus, Varinus. Reperitur & κίρυλ☉ rhô ſimplici, ni fallor, apud grammaticos. ſed pro aue cærulo, id eſt alcyone mare, κήρυλ☉ apud authores vſitatum eſt. Septimum turdi genus à Prouincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & noſtri ſpeciem vnam turdi cero vocant. hoc genus eſſe puto quod κηρὶς ab Athenæo dicitur, Rondeletius, ex quo & iconem & deſcriptionem huius piſcis inter turdos ponemus. Vide etiam Corollarium noſtrum ſuper eodem. Alius eſt coris piſcis, qui & eſcharus à Dorione vocatur. Idem nimirum eſt piſcis Scier hic Wottono dictus circa nuda ſaxa degens, inter ignotos ab eo numeratus.

DE CERNVA FLVVIATILI. BELLONIVS.

PIſcis ſaxatilis (*fluuiatiles piſces non propriè ſaxatiles dicuntur*) eſt Cernua, Gallicis amnibus ignota. Britannis *Ruffe* vel *Ruchi* dicitur. Non eſt autem perca marina aut orphus, vt in Orpho contendimus. A

Neq; aliorum quiſpiam eſt qui Channam meliùs exanimem referat. Nam mortua hiat, & oris rictum apertum tenet. Etſi.a. ſaxatilis eſt, plurimùm tamen habet viſcoſi lentoris ſquamis adiuncti. Gobium marinum (dum natat) hoc potiſſimum refert, quòd pinnas omnes laterum, caudæ & tergoris, multis tráſuerſis lituris nigris, variegatas oſtendat. Cæterum recens capta, hilari quadam ac ſubvirenti opacitate, ceu Pauonis torques, refulget. Imo vero extra aquam educta, ac ſuo humore deterſa, aureo fulgore in cæruleum abeunte inſignis eſt. Percam plurimum æmulatur, niſi tranſuerſis lineamentis (quę Percæ inſunt) careret, oreq; eſſet magis recurto. Huius caput ad Sparum accedit, atq; eoſdem habet colores: oculos elatos, cæſios, admodum perſpicuos & tranſparentes. Cernua hoc potiſſimum ſigno dignoſcitur, quòd ſpineum branchiarum tegumentum, crenatum vt in lupo, & ſua rima luxatum habet. Vbi autem linea quæ piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam ſpectantem draconis marini modo videas: Sed & hoc à Perca diſſidet, quòd Perca duas in tergore pinnas habeat, Cernua verò tantum vnicam: nulliſq; dentibus, ſed neq; lingua manifeſta prędita eſt: ſquamiſq; eſt quadrangulis, robuſtis, crenulis tenuibus in gyrum inciſis contecta, quæ piſcem hunc ſcabrum admodum efficiunt, vnde Anglis nomen habet *Ruche* in quo etiam † Cynędum & Paganellum imitatur. B *Cinædum.

Rarus eſt apud Tameſin: plurimus autem in Ranello, quod Oxonium præterfluit. Nàm is piſcis apud Britannos Perca ſalubrior eſſe creditur. F

Æſtate tantùm capitur: latet enim per totam hyemem. C

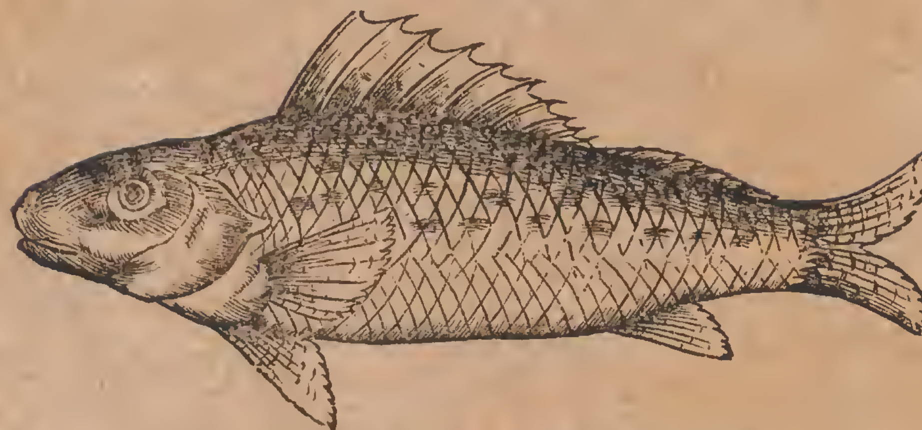
Proinde à (*a forte abundat*) Cernua radiis ſolaribus obiecta, maculis nigris per dorſum diſtingui percipitur: at tota ſub ventre candicat. Ad œſophagi ingreſſum in faucibus quatuor oſſicula dentata, duo in ſuprema, duo in infima parte gerit, quibus cibum in ſtomachum demittit. B

Eius cor ſuo pericardio incluſum, & ſepto aliis viſceribus ſeiunctum eſt: quod è corpore extractum Callionymi, Scorpionis, Exocœti, Orphi, Channę, & multorum aliorum in morem diu moueri non deſinit, atq; in ſyſtole quidem exangue & contractum: in diaſtole autem multo ſanguine madere atque expanſum eſſe conſpicitur. Huius porrò hepar ex pallido ruffeſcit, ſiniſtrę ſtomachi parti incumbens: à quo lobi duo exiles dextram regionem occupant, ac pylorum fouent. Interanea omnia Cernuę peritonęo argentei coloris circuncluduntur. Vaſculum fellis tenui villo alligatum à ſima iocineris parte dependet, atq; è longo ſtomacho pylorus exit: cui tres tantum apophyſes breues & albę annectuntur. Lienem inter ſpinam & ſtomachum maiorem in hoc piſce pro magnitudine eius quám in aliis vidimus, parum lunatum, venis, neruis, & arteriis ſanguineis ipſi ſtomacho alligatum: Duodecim quoque veluti vniones, erui magnitudine, carnoſos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibuſdam Cernuis conſpexi: quorum vnuſquiſque vermem incluſum, gracilem, oblongum, teretem contineret, qui ex venis meſaraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes eſſe ſolent. nam etiam Lumbricos, Aſcarides (*Aſcarides vox videtur abundare*) in ſeſquiulnam longos aliquando comperimus. Cęterum Cernuę rectum inteſtinum rubrum eſt, quod cęteris alioqui piſcibus pallidum apparere ſolet. Interiora.

Ego verò puto Acerinam Plinii medici, recentiorum Cernuam eſſe: cumque Exocœtum Romanis piſcatoribus ſemel oſtenderem, vt vulgare eius nomen ab iis ſciſcitarer, illi Cernam vocabant, quod tamen vocabulum etiam ad Percam fluuiatilem transferre ſolebant. A Accrinæ.

COROLLARIVM.

Cernuæ fluuiatilis icon, Argentinæ facta.

Alia eiuſdem accuratior, quam Io. Caius ex Anglia miſit.

Hæc eſt murica, vt in ſceleto quoq; vidi, & rectè ſcit Bellonius.

Marinus piſcis, quem Ariſtoteles orphum vocat, Theodorus cernuam interpretatur, Græci quoque orphum hodie cognominant, Maſſarius. Theodorus quidem Siculos ſecutus videtur, qui orphum vulgò cernuam appellant, Maſſilienſes Ernham corruptè, Gillius. Venetiis chergua dicitur. Piſces qui vulgo cernuæ, Græce dicuntur orphi, Niphus. Sed de orpho piſce diuerſo quàm hîc propoſuimus, ſuo loco agetur. Auſonius cernuę meminit, ſed ea fluuiatilis eſt, Rondeletius. Item Maſſarius, De cernua piſce (inquit) meminit & Auſonius: ſed quoniam inter fluuiatiles, orphumne intellexerit, haud equidem affirmare poſſum. Ego cernuę nomen apud Auſonium neq; in Moſella, neq; alibi legiſſe memini. Nullus eſt inter Latinos authores antiquos, qui vnquam pro piſce marino cernuam Latinè pronunciauerit, Bellonius: cum tamen neq; de marino, neq; de vllo alio dulcium aquarum piſce, cernuę nomen apud veteres reperiatur, quod ſciam. Vt ex Ariſtotele Gaza, ſic ex Galeno etiam pleriq; interpretes illum imitati, cernuam pro orpho reddiderunt. nos hîc non de orpho, neq; cernua marina, ſed de fluuiatili ſcribimus quam cum Bellonio ſic appellamus, vel cum Io. Caio Anglo aſpredinem.

Cerna vel cernua nomen vagum, ad quinque piſces diuerſos. Ruff Danubii.

Porcellio. Porces.

Aſpredo.

Ruffe Anglis, vel *Ruch* etiam, ſi rectè ita ſcribit Bellonius, ab aſperitate dictus eſt piſcis. nam & Germanis *Rauch* aſperum ſignificat. Piſcem audio ſpinoſum eſſe pinnis, quas in dorſo & in ventre habet: eaſque ad tactum erigere in ſui defenſionem: ita vt nuſquam contingas: niſi te lædas. Perca paulo minorẽ & rotundiorem eſſe. Non video (inquit Bellonius) quòd ille piſcis (marinus) quem vulgus Romanum & Neapolitanum cernam vocat, cum eo conueniat quem Græci orphum nominant. (*nempe vulgus Græcorum hodie. nam diuerſum ab eo orphum veterum Rondeletius pingit.*) Idem Bellonius cernuam fluuiatilem vocat Ruffum ab Anglis dictum piſcem, nimirum quod nullum eius antiquum haberet nomen. Habet is ſimilitudinem aliquam cum perca marina, & partim etiam cum channa: quorum vtrunq; piſcatores aliqui Italiæ cernam vel cernuam vocant, vt alii exocœtum quoq; & percam fl. *Ruff* piſcis etiam in Danubio neſcio qualis appellatur. Piſces magni (inquit Albertus libro 4. de animalibus, tract. 2. cap. 3.) non poſſunt intrare in cauernas. itaq; dormientes in arena percutiuntur tridente. & ſic piſcatores venátur in Danubio Ruffos, Huſones & Sturiones. Eliota Anglus Melanurum interpretatur *a Ruffe*. ſed hic fluuiatilis piſcis eſt, ille marinus. Sunt qui ficto nomine Porcellionem appellent, quoniã à Friſiis *Porces* dicitur. ſimilem eſſe aiunt percæ, ſed punctis luteis aſperſum. Colonię *Poeſck*. Vide an Porcus Latinè dici poſſit propter ſpinas. nam Strabo χοῖρον, id eſt, porcum Nili piſcem facit, rotundum, & ſpinas ei noxias in capite tribuit, propter quas Crocodili eo abſtineant: & Plinius ſuo porco ſpinas in dorſo. Eſt .a. & noſter fluuiatilis, rotundus, ſpinoſus, abſtinentq́; eo Lucii propter ſpinas. & nomen *Porces* conuenit. In dorſo quidem pinnas aculeatas, ita vt porci ſetas erigit. Vide ſuperiùs in Capriſco, & in verbis Rondeletii ad finem eius hiſtoriæ. Idem eſt qui *Kutt, Kautt, Kaulparſs*, & *Goldfiſch* appellatur Germanis. Hæc ſcripſeram cum iconem piſcis *Ruff*, à Ioanne Caio Anglo accepi, quæ plane cum piſce Kutto Argentinæ & alibi dicto conuenit: ſed verba etiam Caii, quibus hunc piſcem graphicè nobis repręſentauit, adſcribam. Aſpredo (inquit) fluuialis piſcis eſt, toto corpore aſper, pinnis ſpinoſus, percę forma & magni-

tudine

tudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cum pallore flauus: duplici per maxillas ſemi circulorum ordine notatus: (*quorum poſterior in ſpinulas aliquot exit, & à ſubiecta branchiarum parte deduci eleuarique poteſt*) oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus: pupilla niger. linea per dorſi longitudinem porrecta, & veluti filo tranſuerſo corpori affixa ſingularis. Notis per caudam atque pinnas nigris maculoſus: quæ (pinnæ) cum ira ſubeſt, inhorreſcunt: cum animi conquieſcunt, reſidunt. Caro aſpredini quæ percæ, & friabilitate & ſalubritate laudata. Locis gaudet arenoſis: & cum alibi in Britannia, tum pręcipuè in Hiero flumine (quod noſtrum Nordouicum alluens, in Baradeuum æſtuarium ad Hieri oſtium, oppidum tum piſcatura tum portu celebre, illabitur) frequens eſt. Noſtri Ruffum vocant: quod cum Latinis aſperum ſignificet, aſpredinem piſcem nominauimus. Hæc ille: qui & iconem miſit, ſuæ deſcriptioni pulchrè reſpondentem.

Qui gulam magis quàm ſanitatem curant, ſæpius etiam aſpratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, & quos moruas nominant, ſaturatim deuorant, Georgius Pictorius. Videtur autem aſpratilis nomine piſcem, quo de agimus, indicare.

Ego Cuttum piſcem Germanis dictum hactenus non vidi. piſcem aiunt eſſe digiti longitudine, minimis ſquamulis, ita vt deſquamari opus non habeat: gobio fluuiatili maiori ſimilem aliquo modo, eadem ferè magnitudine & figura, ſed capite minori: viridiorem, delicatiſſimum, præſertim tempore vêris, & cum parit, quod fit menſe Martio, quando & percæ fl. pariunt. In Germanicis de piſcibus iocis aurifrabri cognomen ei tribuitur, *Ein kutt iſt ein goldſchmid*: eam fortè ob cauſam quod auro veſci vulgò exiſtimetur, vnde & *Goldfiſch* appellatur. niſi quis à colore potiùs hoc nomen ei inditum velit: nam etiam extra aquam eductus (ait Bellonius) ac ſuo humore deterſus, aureo fulgore in cœruleum abeunte inſignis eſt. Percæ fl. cognatus videtur. vnde & Germanica nomina hæc inuenit, *Kaulbarſs, Kulzerfing*, à figura terete, & percæ ſimilitudine. nam pinnam in dorſo inſtar percæ erigit. Gualtherus Riffius in magirico ſuo libro Germanicè ædito inter piſces ſalubres (pro ijs qui ventris profluuio laborant) commendat percas, & piſces *Kautten*. qui aliter *Goldfiſch*, & *Kulberfing* dicantur. Alius eſt *Goldfiſch* qui in lacu Suerinenſi capitur, & alio nomine *Zieg* vocatur, Sturionis è mari flumina ſubeuntis comes, &c. De quo inter Paralipomena in Alauſæ mentione ſcribemus. *Goldfiſch. Zieg.*

E percarum genere qui *Kulperſich* dicuntur vel *Kaulperſich*, ſalubriores exiſtimantur, etiã ægrotis, ſpinis in dorſo maioribus. Alterum earum genus *Grauberſich*, id eſt percas fuſcas appellant, de quibus in P. elemento ſcribemus.

Chriſtophorus Encelius hunc piſcem, percam minoré nuncupat. Perca minor (inquit) à Germanis propter rotunditatem corporis dicitur *ein Kaulparſs*. In huius capite binæ reperiuntur gemmæ, candidiſſimæ, oſſeæ, magnitudine ſeminis lini, proportione tamen piſcis. Hac gẽma nihil præſentius in frangendo calculo veſicæ, propterea etiam meritò & cautè ab his qui eius vires ſciunt colligitur. Poloni Ieſch appellant: & callidum eſſe aiunt adeò, vt Lucio caudam obuertat, & pinnas erigat, ne voretur.

CERRVS eſt in trãſlatione Gazæ, qui Smaris Ariſtoteli, mænæ ſpecies: qua cũ eius hiſtoria ponemus.

CESTRA, vide in Sphyræna.

CESTREVS, vide in Mugile.

DE CETIS VEL CETACEIS PISCIBVS, ET BELLVIS MARINIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

CETACEI piſces, autore Ariſtotele, ij propriè dicuntur, qui magni ſunt, & perfectum animal ex ſemine non ex ouo gignunt, vt delphini, balænæ, phocæ. Quanquam alij tum Latini tum Græci veteres cetaceos acceperint pro grandibus cuiuſuis generis piſcibus, vt aliàs monuimus, veluti in thunnorum & galeorum genere quidam cetacei ſunt. De prioribus maxima ex parte hìc loquemur, quos Latini beluas marinas etiam vocarunt ab immanitate, opinor, & magna cum terreſtribus beluis ſimilitudine: nam eodem modo concipiuntur & gignuntur, † & pulmones habent, renes, veſicam, teſtes, mentulam: fœminæ vuluam, teſtes, mammas. Carnis quoq; ſubſtantia non multùm à terrenis diſcrepant, quæ res patres noſtros impulit, vt dubitarint aliquando, an quadraginta dierum ſpatio, quo carnium eſu nobis eſt omnino interdictum, beluarum marinarum carne veſci liceat. ſed vt multa ijs ſunt cum terrenis animalibus communia, ita quædam ſunt, in quibus diſſident: externis enim partib. mutilati ſunt, naribus carent, pedibus, (*præter phocas, teſtudines, hippopotamos, & ſi qua alia nobis ignota ſunt,*) auriculis, mammæ papillis. *A* *Cetacei qui.* *(B)*

Nunc conſiderandum num potiùs in terrenarum quàm aquatilium genere habendæ ſint eæ, quæ præterquàm quòd aërem recipiant, in terra etiam pariant, & catulos educent. Etenim animantium diſcrimen à locis ſumitur, quòd aliæ terrenæ ſint, aliæ aquatiles: terrenæ, quæ aërẽ recipiunt: aquatiles, quæ aquam. Et nulla earum, quæ humorem recipiunt, aut volucris eſt, aut pedeſtris, nec cibum ſibi ex terra petit autore Ariſtotele. At ſunt quæ inter has ambigunt, in quo genere ſunt beluæ marinæ: & quæcunque fiſtulam vel quid ſimile cum pulmonibus habent, vt delphini, balænæ, teſtudines & ſimiles: quod genus, inquit Ariſtoteles, neque aquatile facilè dixerim. ſiquidem terrenum eſt, quod aërem recipit: aquatile, quo aquam ſecundum naturam. vtriuſque enim participant, cùm & aquam hauriant reddantq; per fiſtulam, (vel foramina narium loco,) & aërem per pulmones. Vel fortaſſe rectius aquatile genus ita diſtinguemus, vt aliud ſit quod aquam admittat emittatq;, (vt vnà cum aqua admiſſo aëre refrigeretur.) *Verba hæc incluſimus parentheſi, vt Rondeletij eſſe, non Ariſtotelis, qui nunquam ita ſenſit, notaremus.* aliud propter cibum cum enim in humore cibum accipiunt, fieri non poteſt quin aliquid humoris ſimul hauriatur, quod hauſtum, quo emittant, inſtrumentum habeant neceſſe eſt: refrigerationis verò cauſa aërem per pulmones trahunt, cuiuſmodi ſunt cetacei, de quibus nũc tractaturi ſumus. Hi à ſeſe differentijs quibuſdã ſecernũtur. Sunt qui corporis magnitudine reliquis præſtant, vt balænæ, phyſeteres, orcæ. priſtes delphinis & phocænis longè ſunt immaniores, teſtudines marinæ mediæ ſunt magnitudinis. Differunt & partib. quibuſdam internis & externis. Orca truculentos dentes habet, delphin multos quidem ſed paruos & minùs noxios, phoca luporum terreſtrium dentibus ſimiles: muſculus *Ex Ariſtotele.* *Lib. 8. de Hiſt. anim. cap. 2.* *Ibidem.* *Differentia a corpore & eius partibus.* *Dentes.*

nullos, ſed horum vice letas longas ſuillis ſimiles. Teſtudines etiam dentibus carent, ſed pro his maxillarum pyxidatas commiſſuras habent. Cetacei multi fiſtulam habent, præſertim maximi, vt balænæ, phyſeteres: quæ deeſt teſtudinibus & phocis, ſed ijs ſunt foramina duo ante oculos narium loco.

Fiſtula.

C Vita differunt. nam balænæ aqua & ſpuma maris veſcuntur, orca & phoca piſcibus. Balænæ, delphini, & omnes ferè belluæ ex ſemine concipiunt, & viuum animal pariunt. Teſtudines ob integumenti duritiem, & compreſſius latiuſque corpus, viuum animal in vtero geſtare non poſſunt.

DE IISDEM, BELLONIVS.

Cetacei piſces, Græci κητώδεις ἰχθύες, vocantur, nempe qui grandiori copore præditi ſunt, Herodoto Antacei, (*Nos hoc ſupra deprehendimus in Antaceorum hiſtoria*) Pomponio magni, quibuſdam beluini ac feroces appellantur: cuiuſmodi nonnulla marina monſtra reperias, quo nomine non ſolum viuipara maiora antiqui intellexerunt, verum etiam ouipara: atq; adeò quæcunque aquatilia (vt ait Oppianus) uaſtis membris immenſa mole feruntur. Quinetiam Dioſcorides Ichthyocollam, Galenus Libellam, ac præter hanc, Canes: Paulus, Thynnum: Oppianus, Amiam, Xiphiam, Bouem inter aquatilia cetacea collocauerunt: quæ Galenus ſalita recentibus meliora euadere tradidit. Et rurſus, Ita comparatum eſt, à natura piſcium generi, vt quos præter cæteros maiores, ac ſanguine præditos efformauit, eos ad terreſtrium animalium imitationem, non carnibus atque oſſibus modò communierit, verùm etiam reliquorum more coire, ac viuos fœtus ædere voluerit.

COROLLARIVM.

A De Cetis in vniuerſum hoc in loco præter inſtitutum quædam congeſſimus: quod & pauca ea ſint, & hac occaſione de cetorum nõnullis ſpeciebus tum apud veteres memoratis, ſed anonymis, tum alijs de quibus breuiſſimè quædam recentiores tradiderunt, mentionem deinceps facere opportunum ſit viſum. Cetaceo generi communia quædam, in Balænis etiam prædicta reperies. Cete plurali numero genere neutro Latini veteres ferè dicunt, Græcos imitati, nec alium ferè caſum Grææ declinationis apud Latinos reperias: Celſus quidẽ cêtos, in ſingulari numero genere neutro dixit, & ſimiliter Plinius accuſandi caſu ſingulari. Græca declinatio τὸ κῆτος, κήτους vt βέλος, βέλους. nam Latinè ſic declinari non poteſt, Seruius. Plautus & Feſtus cetum in accuſandi caſu ſingulari genere maſc. dixerunt, declinatione ſecunda Latinorum more, in qua caſus formari omnes poſſunt. & nos etiam ita vtemur. Si quis marinas belluas (aut l. ſimplici beluas) pro cetis dicere malit, non impedio. nam cetarium aut cetaceum piſcem, non tam de ceto propriè dicto & pulmonibus ſpirante, quàm de maximo piſce branchias habente, vt thunno & ſimilibus acceperim. Thunni quidem & alij maximi etiam cete vocantur ab ijs qui minus propriè loquuntur, vt Rondeletius docet pluribus, tum in ijs verbis quæ proxime poſuimus De cetis in genere, tum ſuperius in Cane vel Lamia. Plautus quoque cetum cum trygone, ſcombro & molli caſeo nominans, thunnum aut alium piſcem magnum, non cetum propriè dictum intellexiſſe videtur. Iam cum omnes piſces maximi ſiue ouipari ſiue cartilaginei ceti nomine communiùs ſumpto comprehendantur, peculiariter tamen inter ouiparos thunnus vbi ad ſummum perueniſſet incrementũm κῆτος appellabatur. Inter cartilagineos longos Canem ſiue Lamiã magnitudine præcipua eſſe puto, inter planos eiuſdem generis fortaſſe bouem. quanquam & alius bos eſſe videtur generis cetorum propriè dicti. Cete maiores in mari ſunt piſces perfectum animal parientes, vt delphini, balænæ, priſtes, & cætera huiuſmodi genera: in quo quidem videntur haberi & thunni magni, non animal ſed ouũ parientes, ex verbis M. Varronis ſuperiùs allegatis, Archeſtrato, Athenæo & Paulo Aegineta de tuenda valetudine, tradente cetacea, vt balæna, vitulus marinus, libella, delphini & thunni prægrandes: qua in ſententia & Galenum fuiſſe video. Ariſtoteles verò his tanto antiquior cui maior fides adhibetur, eos tantùm piſces qui animal pariunt, vt delphini, balænæ, & cætera id genus cete appellauit, Maſſarius. Piſces maiores, qui in τεμάχη, id eſt romos ſeu ſegmenta ſciſſi vendunrur, τεμαχίτας nominant Græci, vt Phauorinus ſcribit: licebit autem eoſdem ferè cetaceos appellare. Quoties Aratus κῆτος habet, à Cicerone ſēper vertitur piſtrix, Perionius. Omnib. maximis beluis dux eſt exiguus, oblongo corpore, cauda tenui: κήτεσι δ' ἐν πάντεσσι [illegible] ἕπεται, Op. lib. 5. vbi κῆτος generis nomen pro ſpecie poſuit, balæna fortè. nam & Feſtus, Balænã (inquit) beluam marinã, ipſam dicunt eſſe piſtricem, ipſam eſſe & cetum. Et vulgò quidã pro balæna accipiunt, κατ' ἐξοχὴν, quòd hæc in cetaceo genere ferè maxima ſit. Beluam pro ceto Plinius dixit, Feſtus beluam marinam. Horatius belluam Ponti, Ouidius feram Metam. 4. Græci etiam θῆρας aut θηρία vocant (cete, præſertim homini noxia, vt feras etiam quadrupedes & ſerpentes quæ homini nocent.) Τὸ δὲ θηρίον ὁρμῆς βιαίας [illegible], διακόπτει τῇ ἀκάνθῃ τοὺς δεσμούς, Varinus in dictione Ἄκανθα, quam interpretatur ſpinam dorſi in ceto. Pauſanias de fluuijs quibuſdam ſcribit,, θηρία, id eſt, noxios homini piſces ſeu beluas (vt ſiluros, glanides) alentibus. Εἰς θηρία πόντου, hoc eſt in beluam marinam, extat epigramma Græcum, quod referemus infra in Capite de Cetis diuerſis ex veteribus. Monſtra Vergilius dixit pro cetis raræ & inuſitatæ formæ. Et quæ marmoreo fert monſtra ſub ęquore pontus.

Thannin.
Leuiathan.

Thannin vel thannim. תנין, תנינם, Hebraica dictio, Munſtero eſt draco, coluber, ſpecies quædam magni ſerpentis marini itẽ piſcis magnus, ſpecie ſerpentina, qui & Leuiathan, ſiue cete, vt Kimhi exponit, Ezech. 29. in plurali thanninim, Gen. 1. & Thannot (gen. fœm.) Malachiæ 1. & thannin Threnorum 4. vbi interpres vertit lamiæ, Hæc ille. Thannim Dauid Kimhi author eſt, in terra eſſe Genus ſerpentiũ, in aquis vero piſces magnos ſerpentib. aſſimiles Hieronymus Eſaiæ 27. cetũ interpretatur. Occidet cetum qui in mari, &c Eſaiæ 27. ſirenas: quas nos (inquit) aut dæmones, aut monſtra quædã, vel certè dracones magnos interpretati ſumus: qui criſtati ſunt & volantes. Septuaginta ἐχῖνοι, id eſt herinacij. Aquila, Symmachus & Theod. ſirenas interpretati ſunt, ſignificantes vel beſtias aliquas eſſe, vel dæmones iuxta errorem gentilium, dulce cantantes, & decipientes homines. Eodem nomine (inquit Aug. Steuchus) vocantur dracones terreſtres atque marini. nec enim cete & maximi piſces aliud in aquis ſunt, quàm dracones & ſerpentes in terra. Geneſeos 1. Chaldæus interpres habet tanianiah. Arabs tananin. Perſa agdehaan, Leuiathã, vel Liuiathan. (tribus ſyllabis, vt liu prima ſyllaba ſit, ia ſecunda,) לויתן, Iob 3. Abraham Ezra, Leui ben Gerſon & Moſes & Prizol ex magiſtrorũ ſententia, אבל, ebel, id eſt luctum interpretantur, vt translatio Hieroſolymitana קינה, kina, ploratũ dicit liuiethah Hieros

nymus leuiathan. Septuaginta μέγα κῆτος, hoc eſt cetum ingentem. Sed rectius Abraham Ezra Iob. 3. & Pſalmo 74. & 104. dag gadol, quod eſt, piſcis magnus. ita & Rabi Moſes Pſalmo 74. comment. & Kimhi thannin gadol, hoc eſt, cetus magnus. Iob 40. belluam marinam apertè ſignificat. Pſalmo 74. Arabs conuertit althannin. Septuaginta δράκοντος. Pſalmo 104. Chaldæus vocem Hebraicam reliquit. Arabs poſuit לתין: quod vitioſe ſcriptum videtur pro אלתנין, althannin, Hæc ex obſeruationibus præceptoris mei Bibliandri. Latini thunni nomē à Græcis habent, qui thynnon dixerunt, mutuati nimirum ab Hebraico nomine thannin. quanquā enim thunnus nō propriè cetus eſt, vt qui pulmonibus careat, inter cetaceos piſces tamen numeratur, qui magnitudinis ſuæ reſpectu, quanquam branchias habeant, vt propriè dicti piſces, cete vel cetacei dicuntur. Thunnus quidē adeò excreſcit, vt etiam nomen mutet, ac primùm orcynus, deinde cetus appelletur. Eſt & lamia, idem qui canis carcharias, aut ſimilis, non cetus quidem propriè, ſed longè maximus piſcis, adeò vt etiam integros homines voret, vt & ipſa thannin meritò dicatur, vt cetacei piſces omnes: ſed Threnorum 4. vbi pro thannin lamias reddidit interpres Latinus, feræ aut belluæ terreſtres intelliguntur. Lamiæ (inquit) nudauerunt mammas, lactauerunt catulos ſuos: quod non de ſerpentibus aut draconibus accipi poteſt, qui nec mammas habent, nec lactant: ſed feris quadrupedibus viuiparis: non quibuslibet, ſed magnis & immanibus, hominiq; horrendis: vt & in mari nō quiuis piſces, ſed magni & noxij thannin vocātur. Porrò vocabulū leuiathā compoſitū videri poteſt, à thannin per apocopen, & verbo לוה, laua, quod adhærere vel addi ſignificat: vnde לויה, liuiath apud Gramaticos Hebręos, additionem vel augmentū notat: vt leuiathan nō ſit ſimpliciter thannin, id eſt magnꝰ piſcis, vel cetus: ſed maximꝰ omnino, quales in cetorū genere phyſeteres, priſtes & balænæ ſunt. Porrò de Leuiathan quē in aduentu Meſſiæ comeſturi ſint Iudæi, mira fabulātur.

Thunnus.

Germani cêtos omne *Wallfiſch* appellant. nomen à balæna factum videtur, & ad illam propriè pertinere. Angli ſimiliter *Whale*, *Waleſiſhe*. Illyrij Sum, vt quidam aiunt. ego ſilurum propriè ab eis Sum appellari puto.

B

Cete nulla in Euxino reperiuntur præter paruos delphinos, Oppianus lib. 1. & alij. Cete magna in mari exteriore paſcuntur, & piſces multò maiores, quàm in mari interno apud nos, Nearchus apud Arianum. Cadara appellatur rubri maris peninſula ingens. Huius obiectu vaſtus efficitur ſinus, duodecim dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quando nullius auræ recipit afflatū. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem beluæ adoleſcunt, Plinius. Magnitudinem balenarum Plinius quatuor iugerum, id eſt nongentorum ſexaginta pedum eſſe meminit. Ingens enim longitudo CCLX. pedum à Plinio XVIII. volumine tradita eſt. Nearchus vero viginti trium paſſuum balenarum magnitudinem conſtare tradit, qui ex inſulis ante Euphratem cetum mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum ſe vidiſſe refert. ſit hic balena, vel priſtis haud certe conſtat, Maſſarius. Monpelij in æde d. Petri coſta balænæ 28. pedes longa oſtenditur. De magnitudine oſſium in cetis plura leges infra in E. In mari figuræ omnes effictæ videntur animalium, & non ſolum animalium, ſed etiam inſtrumentorum. Et in Indico præcipuè monſtra immenſæ ſunt & incredibilis magnitudinis, Cardanus libro x. operis de ſubtilitate. deinde variarum & monſtroſarum in mari formarum aſſignatis cauſis, ſubdit: Eadem verò ratio de magnitudine belluarum in mari, præcipueq; Indico quæ de forma. Nam ob humidum, & calorem, & alimentum fermè vbique præſens, tum quia abſque pedibus ſuſtinentur, & grandia ſuperant maris ſpatia abſque labore, ideo maximi ſunt piſces terreſtrium animalium comparatione, auium autem longè magis. Nam finge vaſtum animal, & elephanto quadruplo maius, ſi eſſe poteſt, in terra, nonne plurimo cibo indigebit, quo abſumto cogetur magnū illud pondus maximo incommodo alias quærere terras. itaque facilè contracto morbo peribit: aut inedia, ſi ſenſim & lentè ex vna regione in aliam tranſierit. Deinde etiam ſi tutò tranſeat & abſque labore, quis modus erit ne hominum inſidijs capiatur? Horum nullum eſt periculorum aut incommodorum in mari. nam neque cibus deeſſe piſcibus, nec trāſitus ex vna regione in aliam cum labore eſt, nec vllis hominum inſidijs medio mari, etiamſi monarcha imperet, ſubijci poterunt. Ob id igitur piſces maximi inter animalia, aues minimæ: terreſtria magnitudine ſunt mediocria, Hęc ille. Equus ceto ſimilis poſt pectus in templo quodam Gabalis ſpectatur, Pauſanias in Corinthiacis. Cetus piſcium maximus habet os in fronte magnum & patulum, & oris meatus ſtrictos, Author de nat. rerum.

Delphini, turſiones & reliqua cetacei generis, corio duntaxat teguntur, Maſſarius.

Delphini, balænæ & reliquum cetarium genus branchijs carent, ſed fiſtulam ſui pulmonis cauſa cōtinent, qua humorem quem in ore acceperint reſpuant. nam & humorem admitti neceſſè eſt, cum cibū in aqua ſubmerſum capiant, & admiſſum emitti neceſſe eſt. nam branchiæ ijs quæ ſpirant incommodæ habentur. haud enim fieri poteſt, vt idem & branchias habeat, & ſpiret. ſed enim ijs ad reſpuendam aquam fiſtula data eſt, quæ ante cerebrum ſita eſt, ne poſtpoſita id interciperetur à ſpina, (æditaq; † per ſumā æquoris fiſtula dormiunt & ſpirant, quòd maiora animalia plus caloris ſibi requirunt, vt poſſint moueri, quapropter pulmo ijs inditus eſt plenus caloris ſanguinei, Ariſtot. de partib. animal. 4. 13. Phyſſeter (Φυσσητὴρ) nominatur fiſtula (αὐλὸς) cetaceorum piſcium, Varinus. Plura de fiſtula cetorum leges, vbi ex Rondeletio piſcium partes in vniuerſum deſcribentur. Cete oſculis (fiſtulis) cubitalibus, iuxta nares poſitis, tantum aquæ effundunt, vt naues etiam prægrandes obruant. Ex earum pinnis virgæ ſunt pulcherrimæ, quæ oſſeæ ſeu corneæ videntur. ſunt enim nigræ, ſimiles cornibus bubalorum, & adeò flexiles, vt nunquam rumpantur. nitent præcipuè in Sole, ſic vt aureæ videantur. Singula fila virgam vnam habent, atque ob id in vna pinna plurimæ: virgis enim pinnæ conſtare videntur. Os verò capitis adeò patens, vt ex eo nauiculam efficere queas, Cardanus lib. 10. de ſubtil. Cetaria omnia carent auriculis, Ariſtot. Cetacei generis piſces (propè, addit Vuottonus) omnes reſupinati corripiunt eſcas, (piſces minores) habent enim os ſubter, Idem. Vnde fit vt periculum minores piſces facilius poſſint euadere. alioqui pauci admodum ſeruarentur. quippe cum delphini celeritas atque edendi facultas mira eſſe videatur, Vuottonus. Cetus in iuuentute dentes habet nigros, in ſenecta albos, Obſcurus. Cete aliqui dicunt dentium tres ordines habere, vt & Scyllam Homerus, Io. Tzetzes. Albertus cetorum alios dentatos eſſe ſcribit, alios ſine dentibus. Ego ex picturis quas vidi cetorum diuerſo-

† Parentheſi incluſa Maſſarius hæc citans adducit.

rum, in alijs dentes ſerratos, in alijs planos humanis ſimiles animaduerti: & in quodam genere etiam longos exertos, vt Roſmaro appellato. Cetaceis cur anteriores dentes obtuſi ſint, & cur adeps eorum non concreſcat, Cardanus quærit in opere de varietate rerum. Cete mammas habent & lac, Ariſtot. Fel habent cete omnia, excepto vno delphino, Vuottonus. Delphinus teſtes habet intus conditos, & qui ad aluum nectuntur, Idem. De balænæ genitali, & cur cete genitale habeant, lege Cardanum De varietate rerum.

C Spirant quæ fiſtulam habent omnia & recipiunt aërem: haud enim carent pulmone, Ariſtot. Cete marina nihilo ſunt inferiora carniuoris terreſtribus belluis, ſed viribus etiam & magnitudine excedunt, Oppianus. Cete (quædam) rugiunt, Cardanus. Ad littora, aut minime profunda loca, aut breuia nullum appropinquat: ſed in alto verſatur, Aelianus. Multa in alto verſantur: Παῦρα δὲ ῥηγμίνων σχεδὸν ἔρχεται, ὅσσα φέρουσιν. Ἠϊόνες βαρύθοντα, καὶ οὐκ ἀπολείπεται ἅλμης. Oppianus. Ceti ſemper in fundo maris degunt, molis ſuæ pondere: ſemper famelica, vt quorum vaſta ventris vorago ſit inexplebilis: quare & ſe inuicem conficiunt, robuſtior infirmiorem, Idem. In mari beluæ circa ſolſtitia maximè viſuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertunt maria, pulſataſque ex profundo beluas cum fluctibus voluunt, Plinius. Viſus omnibus hebetior, Vuottonus. Omnibus corpora ſunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, præter canes, Oppianus lib. 5.

Cetos.

Cetacei generis piſces eodem, quo reliqui, modo coëunt. planis enim admotis partibus agunt: nec parum multúmue temporis, ſed mediocre in coitu ipſo conſumunt, Ariſtot. Omnia tum intra ſe, tum foras animal generant, Idem. Et rurſus: Delphini & balenæ & reliqua cete, quæ non branchias, ſed fiſtulam habent, animal generant. Additur ijs priſtes, & bos. nullum ex ijs enim oua habere cernitur: ſed ſtatim fœtum, (κύημα,) ex quo redacto in formam animal conſtat: quemadodum homo & quadrupes, quæ animal pariunt. Scymni, Σκύμνοι, id eſt catuli, dicitur etiam fœtura piſcium viuiparorum, vt cetorum, Oppiano. Cete intra ſe generant, perfectúmque animal pariunt: mammas habent & lac, catulosque interdum binos nutriunt, Maſſarius. Nullum genus piſcium habet collum vel virgam vel vuluam manifeſtam, aut omnino exteriores vel interiores: aut etiam mamillas, præter delphinum & cetorum genera, quæ generant ex vtero ſibi ſimilia: & ideo habent mamillas: non quidem in ſuperiori parte corporis ſui, ſed inferiùs prope iuncturam: & mamilla eorum ſimilis eſt iuncturæ quæ eſt ſine ligamento, ac ſi ſit addita corpori: & terminatur in conum papularem. Tendunt autem in eis duo meatus ad interiora mamillarum, canalibus aſſimiles: è quibus lac manat alendis catulis, qui teneri adhuc ſequuntur matrem: vt omnium cetorum ſoboles: quod viſum eſt à piſcatoribus in diuerſis maribus Germanico, Anglico, Flandrico, Illyrico & alijs, Albertus.

D Omne ferè cetaceum genus duce ad ſibi moderandum eget, illiuſque oculis ducibus ad videndum vtitur, Aelianus. vide plura ſuperiùs in Balæna. Cete quædam in metu deuorare ſuos fœtus legimus. deinde rurſus euomere, Cælius. ſed hoc glauci facere dicuntur, vt muſteli quidam vtero recipere, non propriè cicta cete.

E Cete ſæpe obuias terrent naues in mari Iberico vbi proximè reliquerunt Oceanum, νήεσσιν ἐϊσκόμενοι ὁμοῖα, Oppianus. Cete aliquando fluctus hauſtos ita eructant, vt alluie nimboſa plerunq; claſſem nauigantium deprimant, (hoc veteres priuatim de phyſeteribus tradunt.) Sed & cùm in mari tempeſtas oritur, ſe ſuper fluctus attollunt, & commotionibus ac turbinibus naues mergunt, (Hoc de balænis Olaus Magnus ſcribit: Vide in Corollario de Balæna, Picturam hoc repræſentantem: & alteram illud quod ſequitur.) Arenas aliquando dorſis tollunt, in quibus ingruente tempeſtate, nautæ terram ſe inueniſſe gaudentes, anchora iacta falſa firmitate quieſcunt at ignes accenſos belua ſentiens ſubitò commota ſe mergit, & homines cum nauibus in profundum trahit, Obſcurus. Thynni non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, Plinius. Huic contrarium nō eſt quod apud Strabonem legitur & Arrianum qui res geſtas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum ſonitu exterritas fuiſſe. Plinius enim non beluis cetarijs viuiparis vt Strabo & Arrianus, ſed thynnis ouiparis hanc conſtantiam tantummodo tribuit, Maſſarius. Vide plura infrà in Phyſeteris hiſtoria, Elemento p. Arabici maris pars multis varijſq; belluis referta eſt. cete etiam illic vagari feruntur. quapropter naues tutelæ cauſa tintinabula quædam, tam à prora, quàm à puppi deferunt: quorum ſonitu terrefactæ belluæ nauibus non appropinquant, Philoſtratus de vita Apollonij libro 3. Repetit hæc Gillius & phyſeteres priuatim refert. Caſtoreo aqua diluto, & in mare profuſo, cete diffugiunt, & in profundum ſe recipiunt, vt ſcripſimus in Balæna E. In Indico mari beluæ circa ſolſtitia maximè viſuntur. tunc illic runt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertunt maria, pulſataſque ex profundo beluas cum fluctibus voluunt: & aliás tanta thynnorum multitudine, vt magni Alexandri claſſis haud alio modo, quàm hoſtium acie obuia, contrarium agmen aduerſa fronte direxerit: aliter ſparſis non erat euadere: qui non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur, Plinius. Vide Maſſarij verba paulò ante. Plinius quidem ſentire videtur, Alexandri naues agmen contrarium fronte aduerſa, non contra thunnos, ſed ipſas inter ſe inſtituiſſe, vt ex colliſione mutua excitatus fragor thynnos terreret. Macedones narrabant in multa & incredibilis magnitudinis cete ſe incidiſſe, vnde conſternati ſpem omnem vitæ abiecerint: quippe qui arbitrarentur viros omneis vnà cum nauibus ab illis ſubitò abſumptum iri. Sed poſteà animis reſumptis, clamorem magnū omnes ſe pariter edidiſſe, ſimulque armis colliſis & perſonantibus tubis tantū ſtrepitus feciſſe, vt perterritæ belluæ ſubter aquam ſe demerſerint, Diodorus Sic. de geſtis Alexandri. Arrianus etiam hoc de cetis ſimpliciter refert: Strabo priuatim phyſeteres nominat. In Canariam inſulam vnam ex Fortunatis perhibent expui vndoſo mari belluas, deinde cum monſtra illa putredine tabefacta ſunt, omnia illic inſici tetro odore, ideoq; non penitus ad nuncupationem ſuam congruere inſularum qualitatem, Solinus. In multis Indiæ locis aiunt cete quædam ad litus appellere, vbi ἀνάπωτις (aquæ reciprocatio quæ exundationem ſequitur) quædam ea reliquerit. Alia à magnis tempeſtatibus in continentem expelli, & inibi computreſcere, Arrianus. Πολλάκι δὲ πλαγχθέντα κατ' ἠϊόνος ἐγγὺς ἵκανεν Ἀγχιβαθοῦς, ὅτε κέν τις ἐπὶ σφίσιν ὁπλίζοιτο, Oppianus.

Callich-

Callichthys, orcynus & alij piſces cetacei ſimiliter hamo capiuntur vt anthias, Oppianus libro 3. De anthiæ autem captura ſuo loco ſcripſimus. ſed orcynus & callichthys, cetacei piſces ſunt, non cete.

Omnia cetacea (inquit Gillius ex Oppiani Halieut. libro 5. exceptis canibus, tarda in natando ſunt, neque ſine piſciculo duce quoquam progrediuntur. Hic ſingula illis oſtendit, ſiue præda capienda ſit, ſiue quodpiam periculum inſtet, ſiue propinqua vada vitanda: huic ad ſolam caudæ motionem illa parent. per hunc audiunt & vident: neque tantopere vaſtis beluis vires proſunt, quàm aſtutia paruuli piſciculi. Quamobrem aſtutus piſcator vt huiuſmodi beluas capere poſſit, varia & multiplici eſcarum illecebra, hunc primum (hamo) capit, deinde nullo labore monſtra comprehendit. neque enim à duce orba amplius maris vias vident, non propinquum periculum ſentiunt, ſed tanquam pondera quædam temere vagantur, ignara quónam fluctibus deferantur. Nam quod duce priuata ſint, & carnea mole in oculos eminente, (σίν οἱ ἐπ' ὄμμασι πολλὴ ἀπειρ ἀχλύς, Oppianus,) eorum aſpectus tenebris circunfunditur: Ideo ad ſcopulos & litora offenſionem accipiunt. Tum robuſti piſcatores ex eiuſmodi beluis quampiã inſidijs attentare deliberant, ſed primo illius magnitudinem pondusq; coniecturis aſſequuntur. Nam ſi illius vertex extra aquam paululum eminet, non obſcura ſignificatio eſt, beluam ingentem eſſe: quod ſi dorſum bene emineat extra ſummam aquam, non tanta eſt: nam minores quia leuiores ſint, idcirco altiùs eminent. Piſcatores lineam ex frequentibus funiculis contortam faciunt, craſſitudine rudentis (τρόπεις, ſunem interpretantur qui malum nauis vtrinque confirmet, à prora ſcilicet & puppi) nauis mediocris, longitudine quæ ſufficere videatur. Huic addunt catenam ferream, quam hamo inſerunt, ne dentibus belluæ laceretur. Hamum magnum faciunt, quantus faucibus belluæ comprehendi commodè poſſit, adeò validum vt ne ſaxo quidem cedat, Ἄγκιστρον δ' εὐεργὲς ἐπημοιβαῖς κεχάρακται γλωχίνων προβολῆσιν ἀκαχμένον ἀμφοτέρωθεν. In media fune (catena potiùs, Δεσμῷ δ' ἐν μεσάτῳ) orbes quidã frequentes ſunt, qui furioſos belluæ motus cohibeant, ne ferrum perfringat contorquendo. cedunt enim illi in gyrum, vnde fit vt catena loco non maneat. Eſca eſt iecur aut ſcapula tauri. Multi autẽ ſunt piſcatorum ſocij & opiferi, qui in promptu habent ſpicula, fuſcinas, harpas ſeu falces, ſecures, & alia huiuſmodi fabrorum arte incudibus confecta. Tum tacitè remigantes, nutu ſi quid opus eſt ſignificant, & ſummopere cauent ne vllo ſono percepto bellua in profundum refugiat. Vbi verò iam propè ſunt, eſcam è prora demiſſam belluæ offerunt. Hæc vt eſcam videt, nulla cunctatione interpoſita, effreni auiditate eam appetit, atque ſtatim ferro eius guttur trãſfigitur: cuius dolore incitata, catenam exedere & conficere conatur: quod ipſum poſtquam diu multumque conata eſt, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur. Tum omnem funem huic relaxant, quòd nullis viribus humanis retrahi poſſit, & faciliè exagitata fera nauem cum remigibus in profundum detraheret: ſimul & amplos vtres venti plenos ex funibus bellua mare ſubeunte appendunt. Illa vulneris dolore ſtimulata, vtres contemnit, & reluctantes, & ſummam aquam ſemper appetentes, in altitudinem maris deprimit. Cum autem peruenit ad imam maris ſedem defatigata quieſcit, ingentes fluctus anhelans. at enim quieſcere cupientem vtres non permittunt, ſeſe in ſublime efferentes. Itaque contra hos renouat atq; inſtaurat pugnam, & veluti animalia ſibi infeſta perſequitur vlciſcendi animo. & iterũ ac ſæpius fruſtra vtres detrahit. hi ſurſum verſus ſubuolant: illa verò grauiter dolens, rurſus profundum petit: & modò alieno impulſu, modò ſua ſponte trahitur, & tantopere furit, & aquarum procellas anhelando commouet, vt exiſtimes ſub fluctibus Boream ſtabulari. Tum piſcatorum aliquis illico ad litus remigans, lineã ſaxo alicui alligat, & in mare redit. Tandem defeſſa & viribus iã exhauſta bellua, vter aliquis victoriæ nuncius effertur ſublimis: mox etiam cæteri, & cum ijs cetus vel inuitus attrahitur. Mox piſcatores ſuis nauigijs congregantur, & cohortatione mutua tanquam in prælio, magnis animis, magno tumultu, feram aggrediuntur. Alij haſtis ſeu iaculis, alij tridentibus, alij ſecuribus, falcibus, alijsue inſtrumentis armati cædunt vtcunque renitentem ſtatuque cientem procellas: & vulneribus, quibus inflictis mare rubeſcit, putridam ſentinam infundunt, acrem & ignis inſtar mordacem. Expugnãtam denique ad litus trahunt atque eijciunt. Vbi illa nequicquã iam moribunda palpitat, pinnasq; motitat, & graue ſpirat. Et hoc quidem modo cete grandia capiuntur: minorum verò vt facilior eſt captura, ſic inſtrumenta, vt par eſt, minora: hamus inquam, eſca & linea. & pro vtribus caprinis, cucurbitæ (ἀφύδες κολοκυώτης aridæ adhibentur, Hæc omnia Oppianus, partim ex noſtra tranſlatione.

Belluæ marinæ frequenter capiuntur (inquit Albertus) quando auiditate nimia perſequendi harengas in littus impingunt vadoſius ac breuius quàm vt inde redire poſſint. Nam non ita pridem vna quædam impegit in littus Friſiæ: quam incolę, ne cum maris refluxu euaderet, ligauerunt omnibus qui per totam inſulam reperiebantur funibus: quorum extrema palis profundè in terram adactis, & lapidibus & ædificijs proximis alligabant. Mari autem refluente piſcis aqua adiutus perrupit omnia, & cum funibus euaſit in altum mare, incolis ob illorum iacturam mœſtis. Sed cum ſaturatus non eſſet, tertio die rurſus harengas inſecutus, eodem quo priùs loco hærens inuentus eſt vnà cum funibus, quos inſulani piſce occiſo recuperarunt. Cum verò diuiderent piſcem, cernix amputata ſuo caſu non aliter ac ſi domus rueret fragorem & ſonum edidit. Cæterum piſcatores (inquit idem) qui in noſtris maribus cetos venantur, duobus ferè modis vtuntur. Primus eſt, cum tres piſcatores paruis nauiculis vehuntur ad locum, in quo bellnas eſſe ſciunt aut ſuſpicantur. ex illis duo remigant, tertius in naui ſtat paratus ad feriendum. habet autem inſtrumentum, cuius haſtile eſt de ligno abiegno, leuitatis cauſa. in eius extremo, qua comprehenditur manu, foramen eſt: cui inſeritur funis validus longiſſimusque, qui in orbem complicatus in naui iacet, ita aptè vt nullo impedimento ſtatim emiſſum haſtile ſequatur. Cuſpis inferiùs triangula eſt ſagittæ inſtar, mucrone perquam acuto politiſſimoque, vt facillimè penetret. Duæ autem lineæ (extrema latera) quæ ad medium mucronem vtrinque tendunt, non minùs quàm vel acutiſſima nouacula incidunt. Superficies tota tenuis (læuis) eſt, & optimè polita. In medio lateris quod opponitur angulo inferiori acuto, erigitur perpendiculariter ferrum illi lateri continuatum, ad cubiti altitudinem vel paulò plus. & ibi habetur foramen cui infigitur haſtile. Porrò cum iã cetus apparet, is qui haſtile manu extenſum tenet, alios quotquot poteſt ſimiliter inſtructos aduocat. Tum natantem in ſuperficie aquæ cetum, dum piſces ex alto perſequitur, quàm poſſunt profundiſſimè feriunt: & mox

relictis in vulnere inſtrumentis recedunt. Quòd ſi cetus percuſſus ſtatim in mare abeat, funes abſcindunt, & oleum atq; operam ſe perdidiſſe conqueruntur. Sin ſtatim in fundum deſcendat, vtpote valde læſus vulneribus: fundo ſe affricat, propter ſalſedinem vulneribus ſe inſinuantem: atque ita magis magisque cuſpidem ſibi in corpus adigit altiùs: & mox laborem piſcis è profundo ebulliens ſanguis prodit. Ipſe debilitatus, paulatim fundi ſolum ſequens appropinquat littori, donec apparere incipiat: & tunc ab incolis turmatim collectis multitudine nauium & ſpiculorum circundatus occiditur. Huic alter venandi modus ſimilis eſt, niſi quòd ſpiculum non verbere, (manu:) ſed ictu validiſſimæ baliſtæ certo infigitur. & in hoc quoque funis immittitur, ſicut diximus, Hucuſq; Albertus. Cetus (inquit Iſidorus) poſtquam ætatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipſo mox coitu virtute virgæ genitalis emutilatur ita, quòd vltra coire nequit: ſed intrans alti maris pelagus in tantū excreſcit, vt nulla hominum arte capi poſſit. Infra tres igitur annos ætatis ſuæ capi poteſt. Capiuntur autem ſic: piſcatores locum vbi cetus eſt notantes, illic congregantur cum nauibus multis, factoq; circa eum fiſtularū ac tubarum concentu, alliciunt inſequentem. quia gaudet huiuſmodi ſonis: cumque iuxta naues hærentem ſono modulationis attonitum cernunt, inſtrumentum quoddam ad inſtar raſtri dentib. ferreis acuminatum in eius dorſum clam proijciunt, atque diffugiunt. Nec mora, ſi certū vulneris locum ſenſerit, fundum maris cetus petit, ſeque ad terram dorſo fricans vulneri ferrum violenter intrudit, quouſque perfoſſa pinguedine viuam carnē interiùs penetrauerit, ſicq; ferrum ſubſecuta ſalſa maris aqua vulnus intrat, ac vulneratum perimit. Mortuum ergo ſuper mare fluitantem piſcatores cum funibus adeunt, & ad littus cum magno tripudio trahunt.

Ichthyophagi vrbem incolunt nomine Steiuram, vbi ex magnorum piſcium membranis veſtes intexunt, Philoſtratus libro 3. Lora è cotijs cetorum validiſſima ſunt ad magna pondera ſubleuanda per trochleas, & Coloniæ in foro ſemper venalia habentur, Albertus. Iuba tradit cetos ingens in flumen Arabiæ intraſſe, pinguique eius negociatores, & omnium piſcium adipe camelos perungere in eo ſitu, vt aſilos ab his fugent odore, Plinius. Circa Cythera inſulam cete prædicant maiori granditate generari: eorumque neruos accommodatos eſſe ad conficiendas, non ſolum pſalteriorum, & muſicorum aliorum organorum fidiculas, ſed ad bellica etiam inſtrumenta ex his confectæ chordæ (arcuum, addit Gillius) cenſentur optimæ, Aelianus, Qui cultui ſtudent in Britannia, dentibus mari nantium belluarum inſigniunt enſium capulos. candicant enim ad eburneam claritatem, Solinus. Ex dentib. cetorum, quos Moſcouitæ Morſſ appellant, manubria & tenacula enſium, framearum & cultellorum faciunt ijdem Moſcouitæ, & Turci & Tartari, vt impetuoſiores ictus grauitate adiuuante impellant, Matthias à Michou. Candidi ſunt cetorum dentes, vt ebur, ſed in opere longè firmiores, Cardanus. Fiunt & pectines & alia inſtrumenta ex ijſdem, eburneorum æmula, & candoris ſui in multam ætatem tenaciora: ſed leuiora ſunt, & ex halitu hominis ſudorem minùs concipiunt. & cum in terram cadunt, non ita facile franguntur. Gedroſos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni claſſium præfecti prodidêre domibus fores è maxillis beluarum facere, oſſibus tecta cōtignare: ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Gedroſi (inquit Maſſarius) cum fores è maxillis beluarum marinarum in domibus fieri, & tecta contignari præfecto claſſium Magni Alexandri retuliſſent: non à Gedroſis ipſis hæc fieri, ſed ab Ichthyophagis populis, qui citra Gedroſos habitant, non procul ab eis, ex Diodoro, Arriano Straboneque videntur prodidiſſe. libro enim 15. Ichthyophagorum regio, inquit, ſecus mare eſt, & magna ex parte arboribus caret. raritas in ea palmarum, acanthi, myricæ, aquarum, & domeſtici cibi maxima eſt. Veſcuntur piſcibus tum ipſi, tum eorum pecora, & aquas pluuiales foſſiles potant, pecoribus carnes piſcium præbent. domicilia ex oſſibus cetorum ſcilicet (vt Arrianus tradit) balænarum, & oſtreorum conchis, magna ex parte faciunt. nam trabium & fulcrorum vſum coſtæ præſtant, portarum maxillæ vertebris fiunt mortaria in quibus piſces ſubiguntur, ad ſolem aſſantur. Poſtea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiſcentes. quos ſubactos Alexander Magnus iuſſit à piſcibus abſtinere vt Plinius meminit libro ſexto, cum antea ſolis piſcibus alerentur, à quibus nomē habent. quod etiam confirmatur ex eodem Strabone inferiùs, vbi ait: Qui nunc in Indiam nauigant, beluarum quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim, nec ſæpius ſe offerant, ſed diſcedant clamore ac tubis repulſæ. dicunt eas terræ nequaquā appropinquare: oſſa vero iam diſſolutarum à fluctibus facile eijci, & materiam faciendarum tegetum (*Mendum hoc videtur. Græcè forſitan leguntur* σφωτῆρες, *hoc eſt aſſeres, vt nos paulo poſt ex Arriano interpretati ſumus.*) Ichthyophagis ſuppeditare. Ichthyophagi ergo quoniam arboribus, & lignis ex conſequenti, carent, ex oſſibus beluarum domicilia conſtruunt, Hæc Maſſarius. Ichthyophagi piſces teneriores, crudos, vt ex aqua extrahunt, eſitant. maiores verò durioreſque Sole ſiccant, & ex aridis molitisque farinā & panes conficiunt. alij mazas ex ea farina coquunt. Ditiores apud eos domicilia ex oſſibus cetorum, quos mare expulerit, extruunt. & è latioribus eorum ianuas parant. Vulgus verò & tenuioris fortunæ homines è ſpinis piſcium ſuas domos ædificant, Arrianus libro 8. Et rurſus, In multis Indiæ locis aliqua ex cetis ad littus appelluntur, cum recedente æſtu in vadis hæſere, alia fluctu iactata quaſi naues tempeſtate victæ in terram deferuntur. Ex quibus putrefactis oſſa ad domos ædificandas legunt: oſſa laterum grandiora pro tabulis ſunt, (ſic vertit Maſſarius: Græce [illegible] legimus, id eſt trabes, vel tigna, non tabulas:) minora, pro aſſeribus, (Arrianus σφωτῆρας dixit:) maxillarum oſſibus ([illegible] legendum [illegible]) pro portis vtuntur, ex quib. multa quinque & viginti cubitos (ὀργυιὰ, vlnas, paſſus,) accedunt, Arrianus interprete Maſſario. Ichthyophagi in ſpeluncis habitant, vel tugurijs oleæ frondibus contectis, & trabibus ac tignis ex oſſibus ac ſpinis cetorum perfectis, Strabo lib. 16. In Septentrionalib. maximis Europæ inſulis eccleſiæ & domus (ſacræ priuatæq; ædes) ex coſtis & oſſibus cetaceis extruuntur, Olaus Magnus.

Cetus aut balæna ludens in mari, ſignum eſt tempeſtatis, Obſcurus.

F Ichthyophagi quomodo cùm alijs piſcib. veſcantur, tum è magnis ſiccatis farinam, panem & mazas conficiant, ſcriptum eſt ſupra in E. Multi ex damnato victus genere ſtulti effecti ſunt, ex ſuilla carne bubula, aſinina, ſalſamentis continuis, canibus marinis, cetarijſq; omnib. Alexander Benedictus. Durā habent carnem cetacea omnia & excrementoſam, prauiq; ſucci. Atq; recens eorum caro, ni optimè cōcoquatur, crudi ſucci plurimum in venis congerit: ſenſibusq; cibus omnino inutilis habetur. Quam-

obrē ipſis ſale conditis ferè in cibis vtimur: ita.n. fit vt alimentū quod ex ipſis in corpus digeritur, & tenuius reddat, concoctioniq; & ſanguini generando accōmodatius, Vuotton⁹ ex Galeno ni fallor. Braſauol⁹ in ſuo in Galenum Indice hæc annotauit: Cetacea condiuntur ſale: ſalſa enim meliora euadunt, & ſanguini faciendo magis ſunt accommodata: caro autem eorum recens facit ſuccos crudos copioſe in venis. lib. 3. de alim. facult. Cetacea ſuccum habent craſſum & glutinoſum, in libro de cibis boni aut mali ſucci. Omnium carnes ſalſæ ſanguinem melancholicum creant, tertio de locis affectis. Cetacei piſces nulli vtiles ſunt ſenibus, quinto de ſan. tuenda. Vitari debent in victu attenuante, De atten. victu. Epilepſiæ obnoxij auerſentur piſces pingues & cetaceos, vt ſcombrum, pelamydas. hi enim omnes craſſum terreſtremq; & inimicum naturæ ſuccum congregant, Trallianus.

Scabies equorum linitur vnguine ceti, vel quod in lancib. ſalitus thynnus remittit, Columella. Sunt qui pro ceti ſpermate, vt vulgo nominant, adipe cuiuſuis ceti vtātur. hoc modo: Adipē in vaſe reponūt, loco frigido, vt cella vinaria, deinde prælo exprimunt, & quod remanet craſſum ſperma ceti vocant: vires quidem eaſdem eſſe aiunt. Plura leges inferius in Ceti ex quo ambra legitur hiſtoria. Cetaceorum piſcium coria aſpera tuberculis vlceratis conueniunt, vt ſcribit Galenus in 2. de morbis vulgar. cōmentario 2.

Cetarij dicuntur à cete, qui maiores in mari ſunt piſces, Maſſarius: quaſi cete etiā in ablatiuo, & alijs quàm nominandi accuſandiq; caſibus pluralis numeri efferre liceat. Cete grandius, Cælius Rhodiginus. Κέλλ@, cynocephalus, cetos, Heſychius & Varinus. Καμπσίγγα, ὁμοίως καμπτικῶς, apud Epicharmum, Heſychius & Varinus: neſcio quàm rectè. malim κάμπ@, κῆτ@. nam & apud Lycophronem legimus, Βρωθεὶς πλευρὰ χοιτα καμπέων γνάθοις: Scholiaſtes interpretatur κητῶν. Oppianus cetum modò piſcem vocat, ἰχθύν: modo feram, ἀλλόφυλον θῆρα: modo ἀλκὶ@ ἄλμης. item πέλωρ vel πέλωρον ſubſtantiuè, & ἄχθ@ πόντου. Circa Taprobanen maxima cete ſunt, quę Dion. Afer Ἐρυθραίη πόντε θαῦματ' appellat, Euſtathius. Elacatênes nō quiuis cetacei piſces in mari ſunt, vt Varin⁹ ſcribere videt: ſed thūnorū generis dūtaxat. H.a.

Epitheta. Immania cete, Vergilius 5. Æneid. Armigeri Tritones eunt, ſcopuloſaq; cete, Statius 1. Achill. Cognominantur etiam grandia & horrida. Ἠέ τί μοι καὶ κῆτ@ ἐπισσεύῃ μέγα δαίμων ἐξ ἁλὸς, οἷά τε πολλὰ τρέφει κλυτὸς Ἀμφιτρίτη, Vlyſſes naufragus Odyſſ. ε. Κήτεα δ' ὀβριμόγυια, πελώρια θαύματα πόντε, Ἀλκῇ αἰχμακέτῳ βεβολήατο, δεῖμα ἰδὲ ὅσσοις Εἰσιδέειν: αἰεὶ δ' ὀλοῇ κεκορυθμένα λύσσῃ, Oppianus lib. 1. Hal. Et rurſus. Ὅσσα δέμας προβέβηκεν ἀπειρεσίως ἄχθεα πόντε. Idem nominat cete πελώρια θηρία, πέλωρα, ἀνθεπέλωρα, αἰνιδέα δέμματα πόντε, θῆρας ἀπειρεσίας, πελωρίου πέλωρα, Βλοσυρὸν δ' ἀλ@ Ἀμφιτρίτης, μέγα κῆτ@, βελύ πέλωρ, nam πέλωρ ſubſtantiue accipit. & ceti cadauer Ἀμφιβεβρωμένον, ἄγριον ἰδέσθαι.

Cetarius, qui cete & magnos piſces venditat, & bolonas exercet, authore Donato. Cetarij, lanij, coqui, fartores, Terentius Eunucho. Minimè artes eæ probandæ quæ miniſtræ ſunt voluptatum, cetarij, lanij, coqui, &c. Cicero 1. Offic. Et ne per ſingula enumerem ſalſamentorum omnium purgamenta, quæ cetariorum officinis euerrūtur. Columella. Cetarij genus eſt piſcatorum, quod maiores piſces capit, dictum ab eo quòd cete in mari maiora ſunt piſcium genera. Varro, Non animaduertis cetarios, cum videre volunt in mari thunnos, aſcendere in mâlum altè, vt penitus per aquam perſpiciant piſces, Nonius. Garum apud Turcas etiamnum in magno eſt vſu, præcipuè Byzantij. Eius venditores olim cetarij vocabantur. Gallicum nomen non habent, niſi quis velit Harenniers (quaſi harengarios) appellare. Romę Piſcigaroli dicuntur, compoſito nimirum à piſcibus & garo nomine, Bellonius. Cetarius etiam adiectiuum eſt grammaticis, vt cetarij fines vbi capiuntur cete, Plinio 31. 8. Piſces maximi inter cetarios habentur, vt thunni, Maſſarius. Græci ἰχθῦς κητώδεις dicunt, Latinè cetarios vel cetaceos dixerim. Cetariæ, cetariarum (vt grammatici recentiores annotant) ſunt loca iuxta mare ſtagnante lacu: in quibus thynni, & alij huiuſmodi piſces capiuntur, & iuxta ſaliuntur, Plinio libro 37. Horatius cetaria dixit g.n. Plures annabunt thunni, & cetaria creſcent, Serm. 2. 4. Scoppa Italus cetariam, id eſt lacum vbi capiuntur thynni, Italicè interpretatur, la tunnera, tunnara. Polypus Carteiæ in cetarijs aſſuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq; ibi ſalſaméta populari, Plinius. Vide inferius in deriuatis Grę canicis circa finem. Græcis adiectiuum eſt κητεί@: Oppianus hominum contra phocas pugnam, κήτειον μόθον dixit. Κητείης ἄγρης, generis cetarij, Idem. Et alibi, Κητείοισιν ἐπ' ἀέθλοις. Nereides κητείοις νώτοισιν ἐφήμεναι αὐτὰ χέοντι, Theocritus Idyllio 20. Πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, Homerus Odyſſeę λ. vbi Euſtathius, Κήτειοι, id eſt magni, παρὰ τὸ κῆτ@, vt à κῆδ@ fit κήδει@, &c. Sed milites mercenarios quoq; κητείος nominabant, διὰ τὸ μέγεθος, metaphora à cetis ducta. Alij populos Myſię huius nominis faciunt, qui poſtea Eleatæ dicti ſint, à Cetio (ἀπὸ κητείε) fluuio torrentis inſtar in Eleatide, quem & κητώεντα nuncupant. Alij Ceteos putant eſſe Pergamenos. Sunt qui κήδειοι ſcribant, & interpretentur, affines, cognatos, vel κηδεστάς: alij verò χήτειοι, & aliter interpretentur, vt pluribus exponit Euſtathius. Geographus verò (inquit) quinam ſint Cetij populi apud Homerum conſtare negat. grammaticos enim fabulas quaſdam & coniecturas tantum afferre. Cetium (Κήτειον) autem fluuium Caico miſceri, cuius circa Idam fontes ſint, Hęc Euſtathius. Alij ex Strabonis libro 13. recitant, Cetios eſſe populos inter Cilices & Pelaſgos, qui dicti videantur à Cetio fluuiolo quodam in eorum agro, cui⁹ etiam meminerit Plinius 5. 30. Vocatur & Cetius mons inter Noricum & Pannoniam, hodie vulgò Kalenberg. Κηλώδεις, id eſt Cetacei vel cetarij ab authoribus piſces maiores, vt thunni cognominantur. φησὶ, ὅ τῶν κηλωδῶν ἰχθύων αὐλάς, Varinus. Orcynus & callichthys, ὅσσοι τε δέμας κηλώδεες ἄλλοι, Oppianus. Homer⁹ Lacedæmona κητώεσσαν cognominat, vt Odyſſeæ quarti initio. In Lacedæmonico (Laconico) mari accepi ingentia cete gigni: eamq; ab cauſam quidam Cretenſes Homerum dicunt Lacedæmonem cetoſam appellaſſe, Ælianus. Μεγακήτεϊ νηὶ μελαίνῃ, Homerus Iliad. θ. nauim maximam indicans, à magnitudine cetorum, à qua vt nonnullis videtur, ſed nimis μικροπρεπῶς, etiam Lacedæmon κητώεσσα dicitur, Euſtathius. Lacedęmona cetóeſſan nuncupant, & magnam interpretantur, vel quia cete habet grandius. Verum καιετάεσσαν Zenodotus maunlt ſcribere, vt intelligamus καλαμινθώδη. Aſtipulari videtur & Callimachus vbi ait: Ἵππους καιετάοντας ἀπ' Εὐρώτα κομίσσαι. In Laconica verò ſcatet herba calaminthe, quam nepetam Romani dixere. Alij ab rimis ſic nuncupatam opinantur, quas terræmotuum vi cōtingit fieri. eas autem cætos (καιέτους) appellant. terræmotibus verò Lacedæmon obnoxia eſt, Cęlius Rhod. ex Euſtathij commentarijs in ſecundum Iliados, & in Odyſſeæ quartum ab initio.

Videtur autem calamintha καιέτα alio nomine dicta, à feruore ſuæ facultatis, qua tantum non vrit. παρὰ τὸ καίειν. Quærendum (inquit Euſtathius) an Lacedæmon cetóeſſa dicatur eo quod ambiens regionem mare κητοτρόφος & θηλώδης ſit, hoc eſt multas producat belluas. ſic & Herodotus circa Atho montem dixit eſſe θάλασσαν θηριωδεστάτην. Μεγακήτης Iliad. ο. epitheton eſt nauis ingentis, vt ſuperius recitaui. Sic & Iliados Λ. Εἱστήκει γὰρ ἐπὶ πρύμνῃ μεγακήτεϊ νηΐ. Odyſſeę verò Γ. μεγακήτεα πόντον legimus: Varinus interpretatur magnos cetos habentem, vel ſimpliciter magnum: & μεγακήτεα nauim, μεγάλην, παρὰ τὸ κῆτος. ἢ μέγα κῆτος (ſed ita per ypſilon ſcribi deberet antepenultima) ἔχουσαν, ὅ ἐστι πλατεῖαν. Πολυκήτεα Νεῖλον. Theocritus Idyllio 17. Ἐπολξάμενος μακάρεσσι κητοφόνοις, Oppianus 3. Halieut. Omotarichō aliqui vocāt cetema, (κήτημα,) ait Diphilus apud Athenæū: addit id graue eſſe, & viſcoſum, & cōcoctu difficile. Thynnorū piſcationē Itali & Siculi cetiā (κητίαν) appellare ſolent: tū loca vbi reponere ſoliti ſunt magna retia, cæterumq; inſtrumentū quo captari aſſueuerūt, cetotheria (κητοθηρεία) ideo nominantur, ꝙ magni thynni in numerū cetorū ab eis referantur, Ælianus de animalibus 13. 16. Ego κητοθηρείαν Latinè cotariā dixerim: fortè & κητίαν ſimiliter. De Myſtoceto piſce ſupra in Balæna ſcriptum eſt.

Propria. Ex dignioribus quidam in Regem aſſumptus eſt, quem Ægyptij Cetem, Gręci Πρωτέα appellant, Diodorus Sic. Cetò, Κητώ, ex Phorcyne peperit draconem velleris aurei cuſtodem. Heſiodus in Theogonia. De Cetijs populis & Cetio fluuio & monte, ſupra inter deriuata diximus, Ceteus quidā in Tanagra fertur fuiſſe corpore craſſiſſimo, κητεύς. Vide infrà de Cetis diuerſis, mox ab initio. Ceton rex quidam ab Hercule circa Troiam occiſus eſt, vt infrà dicetur in Ceto cui expoſita eſt Heſione.

b. Ἄλλοι δ᾽ ὠτειλὰς πολυδηλέιτοιο πελώρου Χαλκοτόρους ἀφόωσιν, ὁ δ᾽ ὀξύπρωρον ἄκανθαν Θηεῖται σμερδνοῖσιν ἀνισταμένην σκολόπεσσιν. Ἄλλοι δ᾽ ἀλκαίην, ἕτεροι πολυχανδέα νηδύν, Καὶ κεφαλὴν ἀπέλεθρον ὀρώμενοι ἠγάσσαντο, Oppianus 5. Halieut. vbi notandum quod alcæam de cauda ceti dicit, propter magnam eius vim, παρὰ τὴν ἀλκήν: cū alioqui de leonina ferè tantum vſurpari ſoleat. plurimum enim hac parte leo valet, & ea flagellans latera ad fortitudinem (πρὸς τὴν ἀλκήν) ſeipſum animat. Idem poeta de corpore ceti θήρειον δέμας dixit pro κήτειον, & δέμας ὑπερφυές. item μέλη ἄπλατα, πτέρυγας σμερδαλέας: & ὀδόντων ἀργαλέην βίην καὶ χάσματος αἰχμάς. Et rurſus de dentibus, Ἔνθ᾽ οἱ μὲν γενύων ὀλοὰς στίχας ἠγάσσαντο Δεινούς, χαυλιόδοντας, ἀναιδέας, ἠύτ᾽ ἄκοντας, Τριστιχεὶ πεφυῶτας ἐπασσυτέρησιν ἀκωκαῖς. Βρωθεὶς πολυστίχοισι καμπέων γνάθοις, Lycophron. Καὶ πελώροις κήτεσσι δομὴν ἀπέλαντοι ἰδέσθαι. Apollonius Argonaut: Ἄκανθα, ἡ ῥάχις τοῦ κήτους, Varinus: id eſt dorſum ceti. nam alioqui oſſa, non ſpinas cete habent.

c. Naufragi non modo miſere pereunt in mari: ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῖς δαιτυμόνας μίμνουσιν, ἀτυμβεύτους δὲ τάφοιο Θηρείου λαιμοῖο, μυχοὺς πλήσαντο τυχόντες, Oppianus de cetis loquens.

h. De Epopeo piſcatore deuorato à cetacea belua, in Pompilo dicemus. Ἄταλλε (ἐσκίρτα καὶ ἔχαιρε) δὲ κήτε᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ Παντόθεν ἐκ κευθμῶν, οὐδ᾽ ἠγνοίησεν ἄνακτα, Homerus Iliad. Ν. de Neptuno. Ὤλεσε κῆτος ὀδμήν, alicubi apud Homerum ni fallor.

DE CETIS DIVERSIS INNOMINATIS FERE, ET PRIMVM EX VETERIBVS.

TANAGRÆVS cetus, Ταναγραῖον κῆτος. Obeſum ac prægrandi corporis mole ſic appellabant, à Tanagra Bœotię ciuitate, quam Homerus Γραῖαν, Lycophron Pœmandriam appellat, maritimam. ad quam delatus cetus immani magnitudine prouerbio locum dedit. Refertur ab Athenæo lib. 12. Ταναγραίων φυλὴν, κήτει ὁμοιότητα. Ἔφορος λέγει εἶναί τινα ἐν Τανάγρᾳ παχύτητα, (lego παχύτατον, ὃς ἐλέγετο Κητεύς, Varinus. videntur autem verba poetę cuiuſdam, ſic fortè legenda: Ταναγραίῳ φυλὴν Κήτει ὁμοιότατον, vt ſit finis ſenarij, & initium alterius, hoc ſenſu: Tanagræo ceto corpore ſimillimum. Πόσῳ κάλλιόν ἐστι πενόμενον εἶναι λεπτότερον, ἢ ὑπερπλουτοῦντα τῷ Ταναγραίῳ κήτει ἐοικέναι; Hermippus apud Athenæum lib. 12. Quod ſi de ceto marina bellua accipiamus, rectè ſcribitur κήτει paroxytonum: ſin de Ceteo homine craſſiſſimo, vltima erit circunflectenda à recto κητεύς.

CEMMOR, Κέμμορ, μέγα κῆτος, Heſychius & Varinus.

DE cetis ingentibus quæ claſſem Alexandri terruerunt, magna vi aquæ flando in ſublime emiſſa, ex Arriano & Strabone ſcribam infrà in Phyſetêre.

MACEDONIBVS dum è Meſambria Tocam nauigarent, Nearchus author eſt, viſum cetos in litus eiectum, cubitorum quinquaginta, corio ſquamoſo, tam craſſo vt cubitum ęquaret, innatis ei oſtreis. patellis & algis multis, Arrianus de rebus Indicis.

IVBA in his voluminib. quæ ſcripſit ad Caiū Cæſarem Auguſti filium de Arabia, tradit cetos ſexcētorū pedū longitudinis, & trecentorū ſexaginta latitudinis in flumen Arabię intraſſe, pinguiq; eius negociatores, & omnium piſciū adipe camelos perungere in eo ſitu, vt aſilos ab his fugent odore, Plinius.

TVRANNIVS ꝓdidit expulſam beluam in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas vltimę caudæ cubita XVI. fuiſſent, dentes eiuſdem CXX. maximi dodrantium menſura, minimi ſemipedū, Plinius.

CIRCA Gedroſiā Indiæ regionē ferūt cete lōgitudine dimidiati ſtadij, & latitudine ꝓ rata lōgitudinis portione naſci, &c. Ælianus, vide infra in Phyſetêre, vbi & Plinij verba referā de iiſdem cetis ex libri 9. cap. 3. CIRCA Cythera inſulam cete prædicant maiori granditate generari; eorumq; neruos accommodatos eſſe ad conficiendas non ſolum muſicorum organorum fidiculas, ſed ad bellica etiā inſtrumenta ex his confectę (arcuum, vt Gillius addit) chordæ cenſentur optimæ, Ælianus 17. 6.

IN templo Æſculapij Sicyône in porticu ſpectatur os ingens ceti marini, Pauſanias.

IN eo mari admirandæ magnitudinis cete reperiuntur: quę ſæpenumero Oceanum eum nauigantibus, pelago innatantia & emergentia apparuerunt, Nicephorus Calliſtus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ 9. 19. ex Philoſtorgio deſcribens Paradiſi ſitum ad Orientem ſub æquinoctiali.

ERATOSTHENES dicit in Perſicæ præternauigationis initio inſulam eſſe, vbi cetum viderit mari eiectum, quinquaginta cubitorum, Strabo lib. 16.

AD Cadaram rubri maris peninſulam exeunt pecori ſimiles beluę in terram, paſtæq; radices fruticum, remeant: & quædam equorum, aſinorum, taurorum capitibus, quæ depaſcuntur ſata, Plinius.

THEO-

Theocles libro 4. ad Syrtim ait cete procreari triremibus maiora, Ælianus. A Tauro vertitur littus orientem verſus, flumina decurrunt à Pſebeis montibus. Nauigatio inſulis impeditur. Mare deinceps ſequitur profundum, habens cete magnitudine eximia: haud infeſta hominibus, niſi quod fortè quis inſcius in earum criſtas (vide ne in Græco ſit λοφιάς, id eſt ceruices) inciderit. Neq; enim nauigantes inſequi aduerſo Sole poſſunt, ſplendore eorum oculos obumbrante, Diodorus Sic. lib. 4. de fabuloſis antiquorum geſtis.

DE CETO CVI EXPOSITA EST ANDROMEDA: ET ALTERO, CVI HESIONE.

De Ceto ſydere Higinus ſcribens, De hoc (inquit) dicitur, quòd a Neptuno ſit miſſus vt Andromedam interficeret. de qua ante diximus: ſed à Perſeo ſit interfectus, propter immanitatem corporis: & per illius virtutem inter ſidera collocatus. Et ſuperius, Antromeda Mineruæ beneficio dicitur inter aſtra collocata, propter Perſei virtutē, quod eam ceto propoſitā à periculo liberarat, &c. Fortè & apud Aratū eiusq; Scholiaſtē aliq̃d de hoc ceto reperies. Ouidius Metā lib. 4. fabulā ſic deſcribit:

Perſeus per aerem volitans, Æthiopum populos Cephæaq; conſpicit arua. Illic immeritam maternæ pendere linguæ Andromedam pœnas iniuſtus iuſſerat Ammon (Caſſiope enim mater fiducia formę auſa fuerat ſe Nereidibus præferre.) Quam ſimul ad duras religatam brachia cautes Vidit Abantiades. Vt ſtetit, ô, dixit, non iſtis digna catenis, &c. & nondum memoratis omnibus, vnda Inſonuit, veniensque immenſo bellua ponto. Imminet, & latum ſub pectore poſſidet æquor. Tum Perſeus à parentibus vt ſua ſit ſeruata ſua virtute paciſcitur. Accipiunt legem. Ecce velut nauis pręfixo concitata roſtro Sulcat aquas iuuenum ſudantib⁹ acta lacertis: Sic fera dimotis impulſu pectoris vndis, fundæ iactu aberat. Tum Perſeus pedibus tellure repulſa Arduus in nubes abijt.

Et celeri miſſo præceps per inane volatu Terga feræ preſſit: dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo. Vulnere læſa graui modò ſe ſublimis in auras
Attollit, modo ſubdit aquis, modo more ferocis Verſat apri, quem turba canum circunſona terret.
Ille auidos morſus velocibus effugit alis: Quaque patet, nunc terga canis ſuper obſita conchis,
Nunc laterum coſtas, nunc qua tenuiſſima cauda Deſinit in piſcem falcato vulnerat enſe.

Beluæ cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, oſtēdit inter reliqua miracula in ædilitate ſua M. Scaurus, longitudine pedum XL. altitudine coſtarum Indicos elephantos excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali, Plinius. Ioppe oppidum antiquiſſimum orbe toto, ſaxum oſtentat, quod vinculorum Andromedæ veſtigia adhuc retinet, &c. Solinus. reliqua enim habet vt Plinius: niſi quod addit, Verticuli ſpinæ ipſius latitudine ſemipedem (ſeſquipedem, ex Plinio) ſunt ſupergreſſi. Cetos deuoraturum Andromeden Lycophron phallęnam (φάλλαιναν) vocat, Scholiaſtes verò canem marinum & phallænā. Expoſita, vt ſcribit Plinius, bellua eſt in mari circa Ioppen aliquando inuenta, quæ multos longiſſimosq; dentes habet, & pinguedinem quinq; cubitorum: & eſt de genere cetorum: Albertus, ridicule à Plinio expoſitam nominatam putans, cum non hoc belluæ nomen Plinius, ſed Andromedam ei expoſitam fuiſſe ſcribat. Plura reperies in Onomaſtico noſtro in Ioppe, per duplex, & Iope per ſimplex p.

Heſionem Laomedontis regis Troiæ filiam monſtro marino expoſitam Hercules liberauit, occiſo prius ceto: ſed cum Laomedon equos præſtantiſſimos in præmium illi promiſſos denegaret, Hercules indignatus Troiam euertit, & occiſo rege Heſionem Telamoni, qui primus murum conſcenderat, in prędæ partem conceſſit, vt Grammatici inter Herculis labores referunt. Fuit Heſione ſoror Priami, mater Aiacis & Teucri. de qua Vergilius 8. Æneid.

Nam memini Heſiones viſentem regna ſororis Laomedontiaden Priamum Salamina petentem, &c.

De ceto (inquit Palæphatus interprete Phaſianino) hoc memoratur, quòd Troianos è mari exiens inuadebat. Et ſi quidem ei puellas aliquas Troiani obtuliſſent, ab eis recedebat: ſi minus, eorùm totam regionem deuaſtabat. Quàm verò id fatuum ſit credere, Troianos filias proprias cetò exponere ſolitos fuiſſe, quis non videt? Virum namq; potius magnum quempiam hunc fuiſſe dicendum eſt: qui cū rex eſſet, multum roboris viriumq; habens, ac in re nauali valde potens, paludem quandam in Aſia, quam Troiani poſſidebāt, circa mare ſubuertit tributumq́; ab eis ſibi ob id perſoluebatur: quod quidam daſmon, hoc eſt vectigal vocant. Argento autem eius temporis homines minimè vtebantur: ſed vaſis ſolū, ac ſuppellectile omni alia. Imperauit ideo rex ille qui Ceton (Κῆτων) dicebatur, vt ciuitates quædam tributi nomine equos ſibi darent, alię verò puellas darent. Hunc verò regem cui nomen erat Cēton, barbari Cetum vocabant. hic circunquaque loca illa adibat & debito neceſſarioq; tempore tributum ab ijs promiſſum exigebat. Quod ſi quæpiam ciuitates perſoluere recuſarent, eorum regiones ac loca malè tractabat. Peruenit & is quoq; ad Troiam, eo potiſſimum tempore quando Hercules illuc etiam exercitum Græcorum habens, venit. Vnde Herculem tunc Laomedon rex in Troianorum præſidium conduxit. Ceton verò exercitum ſuū cum impetu in eos duxit. Cui cum obuiam Hercules & Laomedō cum copijs ſuis facti eſſent, illū interfecerūt. Quo ex facto ſermo fabuloſus cōfictus eſt, Hæc Palęphat⁹. Ceton rex.

Cum Ionas propheta à nautis nauigantibus Tharſis eiectus eſſet è naui in mare, propter tempeſtatē ipſius cauſa, quod Dei mandato non paruiſſet, exortam, vt ipſe confitebatur: præſto fuit piſcis magnus (רגדגדול) à quo deuoratus, tres dies & noctes in ventre ipſius vixit: tum demum propter feruorem precū quas ad Deū fundebat, ab eodē piſce in terram eructatus eſt. vt copioſius in hiſtoria Ionæ inter prophetas minores in vetere inſtrumento legitur. Ioſephus libro 9. Antiquitatum aſſerit Ionam ad littus maris Euxini eiectum. hinc enim non longum iter pedeſtre ei fuit in Aſſyriam conficiendum, vt patet intuenti tabulas Ptolomęi, Munſterus. Ionam à lamia piſce potius quàm balæna (cui gula anguſtior & propter pulmones & arteriam aſperam) deuorarū fuiſſe, &c. Rondeletius probabiliter oſtendit, vt recitauimus ſupra in Cane. A Ionæ hiſtoriæ, fortè trieſperi Herculis orta eſt fabula: cuius meminit Cælius Rhod. his verbis: Lycophron in Alexandria Herculem λέοντα dicit τριέσπερον, ex inſiti roboris pręſtantia, & quia in eius generatione triplex in vnā coiuit nox: vel quia triduū in vētre ceti trāſmiſerit, à quo

à quo Heſionem liberauit, quum ei immortales equos eſſet pollicitus Laomedon, quos illi pro Ganymede fuerat dilargitus Iupiter. Τριέσπερος Ἡρακλῆς, διὰ τὸ ἐν τῷ κήτει τρεῖς ἡμέρας ποιῆσαι, ὡς ἑσπέρας καλεῖ (Λυκόφρων,) διὰ τὸ ἀφώτιστον καὶ σκοτεινὴν εἶναι τὴν τοῦ θηρίου γαστέρα, Varinus.

Eximia magnitudine exiſtimantur, Leo, Libella, Pardalis, Phyſalus, Preſtis, Maltha, Aries, Ælianus. Nos de his & alijs multis ſuo loco & ordine agemus.

Tiberio principe contra Lugdunenſis prouinciç littus in inſula ſimul trecentas amplius beluas reciprocans deſtituit Oceanus, mirç varietatis ac magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantũ cornibus aſſimulatis: Nereidas verò multas, Plini⁹.

Ganges alicubi (vbi altiſſimus latiſſimusq; fluit) cete procreat, quorum adeps vnguenti vſum præſtat, καὶ ἐκ τούτων πιμελῆς ἄλιφα ἐργάζονται, Aelianus 12. 14. Gillius legit ἄλφιτα: vertit enim, è quorum adipe farinæ conficiuntur, quod veriſimile non eſt.

Cete in mari Indico quintupla ad Elephantum vel maximum magnitudine degunt. Nam vna etiã coſta ceti ad viginti cubita accedit. Labrum (χελύνην) habent quindecim cubitorum. pinnam ad vtrãque branchiam ſeptem cubitos longam: Ælianus 16. 12. vbi pro χελύνην voce inuſitata, & corrupta, vt iudico, aliâs legitur χελώνην, id eſt teſtudinem. quid ſi legamus χελύνην? id eſt labrum. nam & Ariſtophanes in hac ſignificatione vtitur. Quod ſi quis teſtudinem malit: pinnarum nomine pedes intelligat, quos etiam Nicander in teſtudine marina πτέρυγας dixit. Sed cum nec ceti, nec teſtudines branchias habeant, branchiarum tamen locus in cetis commodius, quam in teſtudinibus intelligi mihi videtur.

Mare quod Taprobanem ambit, infinitos piſces & cete procreare ferunt: & eorum quædam habere capita Leonum, Pantherarum & Arietum, aliorumq; animalium: &, quod magnam admirationem habet, Satyrorum ſpeciem ſimilitudinemq; cete nonnulla gerunt. Alia exiſtunt muliebri facie, eisque pro crinib. ſpinæ dependẽt. Addũt & alia reperiri abſurda, quorum genera tam monſtroſa exactè explicari ne à peritiſſimis quidẽ pictorib. poſſent. Caudæ eis oblõgæ & inuolutæ. pro pedibus forfices (chelç) aut pinnç. Ac in eodẽ mari belluas in vtraq; ſede viuẽtes audio: & noctu ſegetes & herbas depaſci, inſtar gregaliũ & ſeminibus victitantiũ animaliũ: quodq; palmarum fructu iam maturo gaudeant, iccirco eas arbores amplexu ſuo molli flexiliq; concutere, excuſſas violento impetu palmulas exedere, eaſdemq; crepuſculo matutino, cum iam incipit dilucefcere, in mare redire abdiq; merſas, Ælianus 16. 18.

Macedones in obſidione Tyri cum ad teli iactum aggerem produxiſſent, oſtentum à Deo quopiã ad imminentem cladem denũciandam, immiſſum eſt. Fluctus enim è mari ad molem eam incredibilis magnitudinis cetum appulerunt, vnde nihil incommodi factum eſt. Corporis enim parte altera aggeri acclinata, diutius ibi conſtitit, cum maximo inſpicientium omnium terrore. Rurſus demum in mare enatauit Hincq; religio maxima vtroſq; occupauit, exiſtimanteis illud portendere. Neptunum ſibi auxiliarem fore, animo vtiq; id id quod optabant inclinato, Diodorus Sic. de geſtis Alexandri.

De Cetis gedrosiis circa Arabiam (Albertus ineptè Zedroſos vocat, tum circa orthographiam lapſus, tum quòd vocabulum gentile, cetorum proprium exiſtimauit) quarum maxima oſſa ædificijs apta ſunt, diximus ſupra in Cetaceis in genere.

In Feram marinam quæ hominis cadauer capillis aut ceruice (λοφιῆς ὕπερθε) apprehenſum ad litus extulit, (ne ſcilicet periret in mari:) & ibidẽ interijt, ꝙ in mare nimis relictum non poſſet redire. Antiphili epigramma Græcum extat huiuſmodi libro primo Epigrammatum Grçcorum, ſectione 40.

Ἀγρέα θὴρ χερσαῖον ὁ πόντιος, ἄμνοον ἔμπνουν | Ἀράμενος λοφιῆς ὑγρὸν ὕπερθε νέκυν,
Ἐς ψαμάθους ἐκόμισσα. τὸ δὲ πλέον ἐξ ἁλὸς εἰς γῆν | Νηξάμενος, φόρτου μισθὸν ἔχω θάνατον.
Δαίμονα δ᾽ ἀλλήλων ἠμείψαμεν. ἡ μὲν ἐκείνου | Χθὼν, ἐμὲ: τὸν δ᾽ ἀπὸ γῆς ἔκτανε τοὐμὸν ὕδωρ.

Brodæus de delphino interpretatur, quem ſolum ferè in mari homines diligere, ſeruare, efferre, hiſtorijs proditur. Avctor Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temooribus cete (κῆτος, ſing. numero) comparuiſſe magnitudinis miræ: Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circuniectis omnibus fuerat: nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos inſectatum auidè ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. ſed accolis hinc inde accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum in ſiccum, cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem, Cælius Rhod. Porphyrion, Πορφυρίων, auis quędam, & piſcis, Heſychius.

DE CETIS DIVERSIS EX RECENTIORIBVS.

Leviathan (inquit obſcurus & barbarus ſcriptor) Hebraicè dicitur draco. Fertur autem quòd (hic) draco & in terra ſerpit, & in aquis natat, & in aëre volat, vnde & in Aſia tribus nominibus appellatur, ſcilicet ſerpens, cetus & leuiathan. Loquens enim in ſpiritu de diabolo, ſub leuiathan typo, ita dicit propheta: In die illa viſitabit dominus in gladio ſuo duro, & grandi & forti, ſuper leuiathan ſerpentem, & vectem: & ſuper leuiathan ſerpentem tortuoſam, & occidet cetũ qui in mari eſt. Iorath, Leuin (inquit) & leuiathan piſcibus aſpedo, id eſt ceto (aſpidochelonen obſcuri quidam cetum maximum faciunt, inde aſpedi nomen fortè Iorath fecerit) frequenter inſidiatur: & pugnat cum eo. Omneſq; piſces maris, qui pugnam vident inter illos, ſubitò ad caudam ceti confluunt. Et ſi cetus ab illo deuictus fuerit, morietur & ipſe ſtatim. Quos enim cauda cinxerit, mox deglutit. Quod ſi cetus ſuperari non potuerit, tunc leuin a faucibus ſuis fœtidiſſimum odorem cum aqua emittit, cetus autẽ econtrario aquam haurit, & reſpuit. & odorem fœtidiſſimum repellit: & ſic ſe ſuoſq; ſaluat & defendit, Hæc barbari illi. Nos ſuprà de cetaceis in genere A. Leuiathan ad omnes maiores cetos commune nomen eſſe docuimus.

Aspidochelone (inquit Phyſiologus, ſcriptor barbarus) Græcè dicitur belua quędã in mari, quæ Latinè dicitur aſpidoteſtudo. Eſt autem cetus magnus, habens ſuper corium ſuum, tanquam ſabulum, quod eſt iuxta littus maris. Vnde plerunque eleuato dorſo ſuo ſuper vndas, à nauigantibus nihil aliud creditur eſſe quàm inſula: itaque applicantes † dentes ſuper eam alligant naues: accendunt focos ad coquendos cibos. Ille vero vbi ſentit odorem & calorem ignis, mouet ſe à loco, & ſic mergit naues

† nauta.

naues in profundum: Alia quoq; huius beluæ natura eſt, quando eſurit, aperit os ſuum, & quaſi quendam odorem bene olentem exhalat de ore ſuo, quem ſentientes minores piſces confluunt in os eius, quod vt impletum fuerit, claudit, & eos tranſglutit, Hęc ille. Ego aſpidochelones nomen apud nullum ex veteribus legi, niſi quòd Epiphanius Cypri epiſcopus, in libro quem phyſiologum inſcripſit, ea quæ paulò ante Phyſiologi tanquam authoris nomine recitaui, tradit, cap. 30. Oppianus quidem 1. Halieut. aſpidóeſſa (id eſt ſcutata, corio ſcuti inſtar operta) epitheton facit teſtudinis:

Δηρὸν δ' ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγονθ' ἐγχέλυές τε, καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη. Hoc eſt Aliquando è mari in proxima litora egrediũtur anguillæ & ſcutata teſtudo. Nam Græcus paraphraſtes innominatus non recte hunc locum reddit his verbis: Μίγνυται δὲ καὶ ἡ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδοειδεῖ χελώνῃ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς. hoc eſt, Miſcetur (Coit) etiam anguilla cum ſcutiformi teſtudine in littoribus. Ad Aſpidochelonen attinent quæ Iſidorus de ZITIRON monſtro ſcribit: quod nomen fortè à ceto corruptum eſt, quaſi κητειρον vel potius κητειον dicas. Zitiron (inquit) monſtrum eſt, quod vulgus militem vocat, ingens atque fortiſſimum. anteriori parte formam ferè militis armati pręfert: & caput quaſi caſſide galeatum, ex cute rugoſa, dura firmiſſimaq;, oſtendit. Ab eius collo dependet ſcutum longum, latum & magnũ, & interius cauum: vt in eo poſſit contra ictus pugnantium more defendi. Eſt enim forma triangulare, firmitate, duritieq; tam validum, vt vix vnquam poſſit iaculo penetrari. De collo eius & de ſpondylis venæ quædam ac nerui fortiſſimi protenduntur in humerum, à quibus prædictum ſcutum pendet in ſcapula. Brachia quoq; (longa) fortiſſima nimis habet, & quaſi manum biſulcam cum qua validiſſimè percutit: vnde fit vt difficulter nimis ab homine capi poſſit: & ſi captus fuerit difficulter etiam necari, niſi cum malleis poterit, Hæc ille, ex quo Albertus etiam repetijt: qui addit in mari Britannico hoc animal apparuiſſe, & eſſe de genere tortucarum, id eſt, teſtudinum. Et rurſus, Barchora (id eſt, teſtudo) tantum exceſcit, vt ſcutum eius octo vel nouem pedum inueniatur, cornu habet in capite, ſicut tortuca agreſtis: & hoc circundat caput ad modum galeæ. Piſcatores Germaniæ & Flandriæ militem vocãt hoc animal, quòd ſcutum & galeam gerat. Eſt autem ſcutum eius ac ſi de quinq; aſſeribus ſit compoſitum. Pedes quatuor habet, multorum digitorum, & caudam inſtar ſerpentis. Plura etiam Albertus Barchoræ adſcribit, quæ veteres de teſtudine marina prodiderunt. *Zitiron. Miles.*

VACCA marina monſtrum eſt magnum ac validum, & ad iniurias iracundum. Non oua ſed fœtum parit, plerunq; vnum, aliquando binos aut plures. Fœtum tenerè diligit, & ſecum ducit quocunq; pergit. Annis triginta hoc animal cauda etiam amputata viuere conſtat. Author libri de natura rerum.

EX ALBERTI MAGNI DE ANIMALIBVS LIBRO XXIV.

CETVS eſt maximus piſcium cognitorum, cuius fœmina balæna vocatur. Eſt autem hic piſcis multorum generum. Quidam enim hirſuti (aſperi) ſunt, ijq; maximi: alij corium habent planum, (lęue,) minores: horum in noſtro mari genera duo viſuntur. Vnũ habet rictũ oris vallatum prægrandibus & longis dentibus: qui plerunq; cubitales, aliquando duorum aut trium, rariſſimè quatuor cubitorum reperiuntur. Pręcipuè verò canini duo, cæteris longiores eminent: & ſunt ſubtus ſicut cornu, inſtar elephanti vel apri dentium, qui culmi vocantur: comparati nimirum ad pugnam. Et hoc quidem genus ceti os habet idoneum quo mandat & cõminuat cibum. Alterum, noſtra memoria viſum, os edentulum habet, aptum duntaxat ad ſugendum, vt muræna, (*lampreda*:) aliquanto minus priore, & multo ſuauiore carne. Vtrunq; branchijs caret, & ſpirat ſicut delphinus, nempe per cannam fiſtularem. Vtriq; coriũ ſuper oculos denſum & nigrũ. Oculi tanti, vt vnius etiam oculi fouea (ceu lacus quidam) homines quindecim largè capiat, interdum viginti. Oculis adiuncta ſunt additamenta ciliorum inſtar, cornea, (*radios fortè dixeris, vt de Rota belua Furnus ſcribit, quaternis eam dicit gui radiis, modiolos e irum (cornu lego, ſcilicet rad orum) vel his duobus vtrinq́, claudentibus,*) longitudinis octo pedum, plus minus pro magnitudine piſcis: horum ſingula figuram propè referunt magnæ falcis fœniſecum. Sunt autem numero ducenta & quinquaginta ſuper oculum vnum, ac totidem ſuper alterum. pars ſingulorum latior radicē figit in corio: at guſtior prominet. non rigent tamen, ſed iacent diſpoſita à radice oculi verſus tempora piſcis: ita vt appareat vnum os latum, ceu magnus quidã vannus: & vtitur eo piſcis ad operiẽdũ oculũ ſuũ in magnis tẽpeſtatibus. Os. a. habet amplũ: & cũ ſpirat, eructat ex eo copioſam aquã, qua aliquando implet nauiculas & ſubmergit. Pinnas etiã magnas, & ea qua delphinus ſpecie. caudã bifurcã: cuius latitudo eſt plus q̃ vigintiquatuor pedũ, cũ piſcis ad incrementi ſui ſtatũ peruenerit. Coſtas. a. habet curuas, & longas ad ſpiſſitudinem piſcis, magnitudine tignorũ in magnis domib. Tigna. a. voco ſuper quę cõclauantur (*clauis affigũtur*) laquearia, quib. tegulæ domus affigũtur. Hũc piſcẽ ſcribũt veteres quatuor iugera terrę occupare vẽtris ſui latitudine: quã ego magnitudinẽ nunquã à noſtris piſcatorib. qui multos ſæpe viderũt, inquirẽdo cognoſcere potui. Maximus illorũ, de quib. audiui, onus trecentorũ currũũ fuit, in carnes & oſſa diuiſus. Sed hęc moles rara eſt: qui verò ducẽtos, vel centũ & quinquaginta currus onerẽt, plus minus, frequẽter apud nos capiũtur. Colẽ habet hic piſcis & teſtes intus in corpore, ſicut delphinus: & tẽpore coitus colẽ emittit. Fœminę vulua eiuſmodi ferè eſt, vt muliebris. Fœmina in coitu mari ſe ſubmittit, vt delphinus quoq;. Velocis autem ſunt coitus, ſicut animalia omnia quorum teſtes intus conditi ſunt. Mas genitura abũdat: & quod præterfluxerit eius (neq; enim totũ capitur ab vtero fœminæ) collectũ, ambra vocatur, maximi precij, & vſitatũ medicis in curãda (gutta) arthritide ac reſolutione. Icciro autẽ genitales cetorũ partes condũtur, ne vel natando impediant, vel aquæ frigiditate lædantur. Quod autẽ aliqui dicũt, cetũ poſt vnum coitum cum balæna, impotentẽ ad coeundum amplius effici: itaq; in profundum pelagus ſe abdere: atque illic adeò augeri mole, vt inſula quædam maris videri queat: nõ puto eſſe verũ, nec talia referunt fide digni aut oculati teſtes. Ceti quidẽ cum pugnant pro fœminis & catulis ſuis, victus in altum gurgitem ſe recipit, & præ metu aliquandiu manet, & quòd non moueatur, obeſus admodum fit. Lardum his piſcibus in dorſo eſt, vt porcis. pingui abundant, pręſertim in capite circa cerebrũ. Tẽpore meo multi ſunt capti. Vnus in Friſia circa locũ qui Stauria vocatur: cuius cum caput per oculũ cuſpide punctũ eſſet, vndecim lagenas adipis emiſit, quarũ vnaquęq;

vix

vix portabatur ab homine vno. cuius res teſtis ego ſum oculatus. Adeps lucidus & purus eſt, cum defecatus fuerit. Alter captus eſt vltra Traiectum verſus Hollandiam : cuius caput quadraginta reddidit adipis lagenas. Huius piſcis lardum eſt, quod (*Gallicè*) graſpois vocatur. Porrò concipit balana (fœmina ceti) catulum vnum, & nutrit eum (*lactando.*) is multo tempore ſequitur matrem, ad tres fortè aut quatuor annos. Hic piſcis cum in arcto aliquo profundo concluditur, & nauibus circundatur, ſubmittit ſe in fundum, & ſubitò emergens naues (*quas ſuburit*) ſubmergit. Hæc omnia Albertus.

DE CETO AMBARI.

Est odoramenti genus (inquit Ruellius libro 1. de Stirpibus, cap. 17.) quod recentiores Græci modo ampar, modo ambar nominant. hoc diuerſis in locis ſcaturit, vti Aetius (*imò Actuarius, & Symeon Sethi in libro de alimentorum facultatibus*) literarum monimentis tradidit. ſunt autem huius fontes quemadmodum picis, (πηγεκλεῖς. *Seth*,) bituminis, ſulfuris, & ſimilium, qui huiuſcemodi ambarum eructent. Sed in eo genere præfertur quod fuluum eſt, κιῤῥόν,) pręingue. tale in Indica ciuitate, quæ Selachitum (Silache, Symeon) nominatur, vendi ſolet. Aliud ſubalbidum, quod in oppidulo maritimo felicis Arabię, cui Sinchrio (iuxta Sichrim oppidulum, Cardanus. Sethi Sycheon nominat, Συχέον) nomen eſt, gignitur. Tertium atro colore micat, quod viribus infirmius eſt. Colligitur hoc ex piſcibus qui fontes & ambari ſcaturigines deguſtarint. Vim habet excalfaciendi. humorum lentitiam digerit, (incidit, Sethi.) quare medicamentis quæ ſecandi naturam ſortiuntur, (ſtomachicis. Sethi) immiſceri ſolet. Caput & cor olfactu roborat. ſed temulentis largius in vinum coniectum, ebrietatem exaſperat. (Si quis ante potum [ἐπὶ πότῳ. poſt potum] eius odorem olfecerit, ebrietatem accelerat, [ταχύνει: Ruellius legit τραχύνει] & ſi in vino ponatur, multò magis, Sethi interprete Gyraldo.) Cæterũ Mauritanorum familiæ authores (vt Serapio) in mari tradunt ambar, non ſecus atq; in terra fungos naſci: ſequientibusq́; procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuosè ſaxis expuit in litus, tum homines qui præſentiunt maris inſultus, ad vada ſe conferunt: & quod eructarint ambarum, congerunt. Pręcellit quod in inſulis, harum regionum litoribus, eiectum inuenitur, colore cæſio (cæruleo, Serapio.) in globi formam coactum. Improbatur quod ſtruthiocameli oui more candicat. Damnatur quoq; ambarum, quod è piſcium ventribus exemptum fuerit. Namq; cetaceus piſcis nimium auidus huius ambari, hoc eſu ſibi necem conſciſcit: præſertim dum copioſius eſtur. Azelum vernaculo nomine vocant piſcem. is emortuus fluitat, & vndis maris emergit. tum inſulani coniectis vncis & funibus extrahunt, ambarumq; cęſo ventre eximunt. Sed quòd proximè ſpinam dorſi inuenietur coaluiſſe, longè magis præfertur: vtpote quod & purius & ſynceri⁹ tradatur, longioremq; moram in piſcis ventre fecerit. Addunt calfacere & ſiccare ambarum, cerebrum & cor roborare, omnesq́; ſenſus vegetiores efficere: quare ſenibus & frigidis auxiliari. Officinæ noſtræ ambram chryſeam (griſeam) vocant. Confundunt ſub hoc nominis ambitu ſuccinum magno errore. nam ambarum peregrinum nomen eſt, illius duntaxat rei proprium. Quapropter ſunt, qui ſentientes hoc diſcrimen, ne committeretur error, orientale ſuccinũ maluerunt appellare. Sed nos vt alia quædam, quod patrio vocant nomine ambar, edocti à veteribus Latinis ambarum diximus: ſicut & ſachar, ſacharum. Liberum tamen fuerit vel ambar vel ambarum proferre. Hæc omnia Ruellius, & mutuatus ab eo Matthiolus Senenſis. Azel eſt piſcis quidam magn⁹ Syluaticus. Quod de genitura ceti cum ſua fœmina coeuntis abundat, id mari ſupernatans colligitur ambræ nomine, Iorath. Aëtius lib. 16. cap. 133. ambram ſuffumigio moſchato admiſcet, & aliquot alijs deinceps ſuffumigijs. Ambarium inijcitur in thymiama Eſdrę apud Nicolaum Myrepſum. Sultanus olim Ægypti tyrannus ſolebat cereis immiſcere ambram, voluptati atque valetudini ſimul conſulens. nos, quibus carior eſt ambra, nec opes regiæ, laſeris ſuccum aut thus poſſemus immiſcere. nam vt illa regibus, ita hæc priuatis magnifica atq; decora, ac delicijs apta, Cardanus. Succino fragrantior eſt ambra, vt cum pretioſiſſimis conferatur mercibus, Idem. Permutatur vncia aureis duobus, Alexander Benedictus, cum muſci vnciam ſenis aureis emi ſcripſiſſet. His ſcriptis inſpexi catalogos, de medicamentorum precijs in pharmacopolijs diuerſarum vrbium, quos habeo: in quibus magna quidem diuerſitas eſt, vbique tamen ferè maius precium ambræ, quam moſcho. Ambræ vncia Lugduni alibiq; in Gallia coronatis duodecim venit: in Germania florenis duodecim. Alicubi tamẽ (vt Auguſtę Vindelicorum) ambram & moſchum eodem precio vænundari audio, vtriuſq; vnciam florenis octo. Alibi, vt Norimbergę, ita diſtinguunt, vt ambrę griſeę precium ſit floreni duodecim in ſemunciam: communis verò, floreni tres, alibi duo cum dimidio ferè. Moſchi vnciam Galli coronatis ſeptẽ vendunt, præſtantiſſimũ (quem orientalem cognominant) octonis. Cęterum ſpermatis ceti vnciã, floreno indicant Germani.

Azelus.

Succinum.

Ambarum. Ambar.

Suffitus.

Ambarium.

Mira illius vis ad cerebrum, multa graue olet propter odoris magnitudinem. Tenues habet craſſis partes immixtas. Creditum eſt eſſe ſemen piſcis horrendi monſtroſiq; ex cetaceo genere, cuius caput lapidis referat duritiem. Hic in Africæ Oceano oritur, eiuſq; nomen Ambar: vnde thymiamati nomen inditum. Sunt illius tria genera, colore, odore atq; pondere ſibi inuicem reſpondentia. Album, leuiſſimum, odoratum, optimumq; : nigrum, grauiſſimum, odore carens, atq; ignauum: cinereum, omnibus his mediocre, Cardanus. In mari circa Madaigaſcar inſulam maximam ditiſſimamq́;, cete grandia capiuntur, ex quibus ambrum colligitur, M. Paulus Venetus.

Præter Europæum ſuccinum, quod Mauri & Officinæ Perſica voce Caraben appellant, aliud eſt (inquit Le. Fuchſius) quod in Africa, & item aliud quod in Aſia gignitur: ob id hoc Aſiaticum, illud verò Africanum appellatur: vtrunque Arabes Ambram vocant. Recentioribus quoque Græcis ἄμπαρ & ἄμβαρ nominatur. Latinè ambarum dixeris. Colligitur hoc ex piſcibus cetaceis. nonnulli ſemen, vel Græca vtentes voce, ſperma ceti: alij, vt Auicenna, ſtercus eiuſdem magno errore putant: quum non ſit niſi ſuccinum quod balænæ ſiue cete deuorarunt. Vnde liquet Auicennam maximo in errore verſari, qui ſub ambræ voce vnica duas inter ſe diuerſiſſimas res, nempe ſpumam ſiue florem ſalis, & ſuccinũ hoc Africanum & Aſiaticum, deſcribit ac confundit. Et ex eodem etiam poſteriores medici, & horũ officinæ errandi occaſionẽ ſumpſerunt. Nam illi res has diſcernere nequeuntes, florẽ maris ſperma ceti vocant:

Auicennã confundere florẽ ſalis cũ ſuccino vel ambra.

vocant: quum potius ſuccinum quòd è cetaceis piſcibus eximitur, vulgi & imperitorum more ita nominandum illis fuiſſet. hoc enim ad alterius differentiam ſperma ceti nominari poſſet, quamuis parum propriè. Ambarum fuluũ, vel, vt hodie loquuntur, ambra citrina, (diſcriminis † gratia appellari poſſet.) Ad nos hoc tempore non affertur: ſed in eius locum ſubſtituitur ambarum factitium, quod hodie in officinis ſub ambræ nomine proſtat, & magnis impenſis à pharmacopœis comparatur: atq; à colore cinericio, vt illam à citrina, quæ ſuccinũ eſt, vt diximus, diſcernant, griſeam appellant. Modum autem conficiendi alibi oſtendimus: (*Fortè libro 9. in ſuis Commentariis de ſimplicium medic. facultatibus mox enim etiam de camphora factitia in eo[dem] libro ſe ſcripſiſſe ait.*) Vt iam perſpicuum ſit omnibus, recentioribus medicis triplicem eſſe ambram: vnam ſubalbidam, quæ eſt flos maris, illiſq; ineptè ſperma ceti dicitur. Alteram ſuluam & pinguem, quam citrinã nominant: quæ certè rectiùs quã prior ſperma ceti, quũ nonnũq̃ ex illis eximatur, diceretur. Tertia griſea, q̃ natiua nõ eſt, ſed factitia, & hodie in officinis ſub ambræ nomine ꝓſtat. Hæc oĩa Fuchſius, qui inter ea etiã quæ ſecundo ordine caleſaciunt ambarũ numerat: & rurſus inter ea quæ caput, & cor & vterum iuuant. Frigidis temperamẽtis vtiliſſima eſt, Aben Meſuai.

** Videtur hæc verba parẽ he ſimilia [illegible] dare [illegible] quẽtia [illegible] cũ [illegible] accidentium.*

Ambra, Arabicè Hambar (vt ſcribit Auicenna libro 2. cap. 63.) videtur è ſuo fonte ſcaturire in mari. Illud verò quod dicitur quod eſt de ſpuma maris, aut ſtercore animalis maris, lõginquum (*parum probabile*) eſt. Præfertur griſea (alsheb) fortis: deinde varia, (alazarach:) poſt eam citrina: & deterior eſt nigra. Adulteratur gypſo, cera, ladano, & ambra bona (al', & mixtura odorifera facta ex ambra & moſcho quæ mixtura appellatur alned (vel almend,) aliâs almende.) Eius ſpecies nigra mala eſt: quæ ſæpe colligitur è ventre piſcis ea deuorata mortui. Calfacere videtur in ſecundo abſceſſu, ſiccare in primo. Senibus decrepitis ſubtili calore ſuo prodeſt. Eius quod almend vocant ſpecies vna ſi tangatur digitis, denigrat eos, & conuenit denigrandis radicibus pilorum, qui vt paulatim enaſcuntur, ita tinguntur. Iuuat cerebrum, ſenſus & cor. Hæc Auicenna. *Almend.*

Quæ ſupra ex Ruellio de ambra ſcripſimus, hæc ille partim ex Serapione, partim ex Symeone Sethi mutuatus eſt. Nos hic inſuper quędam ex Serapione addemus. De hambra (inquit capite 196.) ex mari eſt, in terris Zin (alias Zing) in Occidente, & illa defertur almahadiæ. Inferunt enim eam huc homines qui nominantur Miheræ, id eſt veloces, qui noverunt quòd mare ipſorum eijcit ambram. Ea quę reperitur in ventre ceti non eſt bona: quam Perſæ pharmacopolæ mandi nominant. *Mandi.*

Ambra (vt ſcribit Elluchaſem) eſt inſtar cerebelli. maxima eius maſſa ad mille aureos accedit. Scaturit autem è fontibus in mari, & ſupernatat aquæ. de qua ſupernatantes aues (ſuperuolantes aues, vel ſupernatantes piſces legerim) ſi guſtarint, moriuntur. Alij animalis cuiuſdam excrementum eſſe putant: alij ſordes ſeu purgamentum maris. Inter omnes eius ſpecies griſea pręfertur: deterior eſt cui color niueus. Tertio loco habetur picea. (nigra.) Ambra piſcis eſt horribilis odoris. nam piſces qui ipſum deguſtarint, rurſus euomunt. & cum præparatur (ad cibum) decollaturq;. (aliâs, decoquitur) egreditur ex eo arena. Eſt etiam alia ſpecies ambræ pinealis: & alia quę dicitur mundus, (mandi potius, vel męnde,) carens odore. Hæc ille. Ambræ pinealis nomine fortè ſuccinum commune intelligendum fuerit: quod plerique olim putabant à quibuſdam pinei generis arboribus exudare.

Alexander Benedictus (de curandis morbis libro 13. capite 26. quod inſcribitur de victus ratione in vomentibus ex nauigatione maritima) de ambaro, ſuccini odorati nomine hæc prodit: Quid ſuccinũ odoratum ſit paucis referemus. non ſatis enim liquidò de eo habetur. Commendatur albo ac nigro mixtum ac leue: odore, primo olfactu, ingratum: conſuetudine gratiam acquirit, cum prędicta (moſchus & zibethum) faſtidium pariant. Prolificum piſcis cuiuſdam vel ceti ſemen eſſe arbitrantur, durum, glebæ terræ ſimile, in mari inueniri ac ſupernatare ad litora, vbi & aliud ſuccinum inuenitur, fama eſt. Aliqui ex Caſpio mari aduehi volunt. Didicêre matronæ baccas auellanæ magnitudinis vel gallę, filo inſuere, ad religionis cultum. Maiores quoque pilæ ex ijs contra peſtilentiæ virus (vt in eius obſeruatione diximus) conformantur. *Electio.*

Pilę ab ambra denominatæ, quę ſuauis & medicati odoris gratia parantur in Seplaſijs, quo modo fieri & miſceri debeant, pleriq; medici, quorum de peſte ſcripta extant, literis mandarunt.

Ἄμπαρ ſeu ἄμβαρ, Ambarum ſeu ambra Arabum & Actuarij ac Simeonis recentiorum Græcorum, odoramenti genus locis diuerſis ſcaturit, vt bitumen, ſulfur. Nobis hodie larga & præſtantiſſima ex litore Aquitanico mittitur, cinericio colore. Indicam rufam, (κιῤῥὰν, citrinam) pinguem, Arabes & Simeon præferunt Arabicæ ſubalbæ, &c. Syluius. *Ambar Aquitanicum.*

Gallijs quibuſdam, id eſt trochiſcis odoratis, Meſue moſchum & ambram miſcet. Platearius ſuppoſitorium factum ex ſtyrace calamita, ambra & moſcho commendat ad educendos menſes, & promouendum conceptum ex cauſa frigida impeditum.

Ambra (inquit Manardus) res noua eſt, quam non tanti facio quanti ęſtimatur. Et rurſus de camphora agens, in Annotationibus in Meſuen, Simeon (inquit) ampar vocat dicitq; multis in locis emanare à quibuſdam veluti fontibus, &c. vt nos ex Simeone retulimus, qui vel ipſius Manardi memoriæ lapſus eſt, vel negligentiæ potius typographorum error, qui hęc non ad camphoram, ſed ad paulò ſuperiorem de ambra locum referre debuerant. Idem Manardus vbi Meſue in confectione ambrę muſcatæ ambram canni nominat, nihil aliud quàm ambræ epitheton hoc eſſe ait.

Ambarum (inquit Adamus Lonicerus) calidum eſt & ſiccum in primo gradu. digerendi vim poſſidet. Membris paralyticis medetur, pectus purgat, memoriam cuſtodire aiunt. Contra vertiginem (frigiditatem vel humiditatem dicere voluit, puto) capitis & vertiginem ex ea prouenientem: Recipe ambari drachmam, ligni aloës ſemunciam, oſſis de corde cerui dicti vncias duas. Diſſoluantur cum aqua roſacea, & formentur catapotia. Fumus ambrę & cornu cerui, æquali portione prunis impoſitorum, comitiales ore exceptus recreat. Procidentem matricem per infernas ſuffitus idem admiſſus, aſſa fœtida interim naribus admota, retrahit. Capiti frigido prodeſt ambarum, & frigiditate debilitatam ratiocinandi vim reſtaurat. Melancholiam pellit.

Georgius Agricola libro 1. de natura eorum quæ effluunt ex terra: Bitumen liquidum (inquit) differt colore, &c. Effunditur quoque in mare Germanicum, atq; ex eo fit ſuccinum, è candido candidũ.

Quoddam eſt in cinereo candidum: quale emanat ad maritimum Arabiæ felicis oppidulũ, quod Sichrin appellant. id ipſum etiam concretum Arabes ambram vocant. Serapio etiam Germanicum ſuccinũ videtur ambram vocare. Aſiaticum ſuccinum Pſellus in Arabia felici ſubcandidum, in India fuluum naſci ſcribit. vtrunq; Mauri appellant ambram. M. Paulus Venetus aſſerit in balęnis inueniri, vt fortè inuenitur: tametſi in noſtris piſcibus repertum eſſe ſuccinũ neſcio. Itaque etiam Aſiaticum ſuccinum vt Europæum, in mare è fontibus defluit: ibiq; induratum eijcitur in littora. ſed ad nos non affertur. verum in eius locum ſubſtituitur ambra factitia, muſcum vel cibetum redolens: quę fit aut ex benzoo, cera candida noui examinis, carie fraxini, arborum muſco: aut ex ſtyrace, ladano, ramentis xyloaloes. additurq; ad vtranque compoſitionem muſcus vel cibetum: atq; omnia cum aqua roſacea commiſcétur, (*aucta amb admodica*,) ſed facile fraus deprehenditur. etenim natiua non ita celeriter vt factitia, aquis molleſcit: & ab eadem colore & odore differt, Hæc Agricola. Fictitia manibus ſubigi poteſt, cerę inſtar, vera non poteſt, Platearius: ex quo etiam Agricola adulterandi modum deſcripſit. De viribus ambræ aduerſus comitialem, & ab vtero ſtrangulationem plura tradit idem Platearius.

Ambra factitia.

Ambra non eſt ſpecies bituminis è terra effluens: neq; ſemen ceti. nam hoc non liqueſcit, ambra verò liqueſcit. ſed eſt fungus, quo cete & balęnæ veſcuntur. argumento eſt, quod ambra reperiatur in vétriculis balænarum, Innominatus.

DE EO QVOD PHARMACOPOLÆ ET VVLGVS HODIE SPERMA CETI NOMINANT.

INter ſalis genera maximè tenuium partium eſt flos ſalis. eſt enim non modo tanquam fauilla tenuiſſimus & leuiſſimus: ſed etiam candidiſſimus. At maris flos ab eo totus eſt diuerſus. etenim humidus, pinguis, croceus, vt qui ſit ſemen balęnarum: quod alias explicabo, Georgius Agricola libro tertio de natura foſſilium. Interpretatur autem Germanice *Vualram*.

Haloſanthos, flos ſalis, à mari mihi nomen habere videtur, inquit Chriſtophorus Encelius: eſtque quędam effloreſcentia maris. & emittit hoc mare medicamentum. alio ſub nomine habetur in officinis: nempe dicitur ſperma vel ſemen ceti, vel balænæ, ſeu ambar ſubalbidum. Saxones vocant *Vualrath*, vel *Baldrath*, forſitan ab effectu in nonnullis morbis. Veteres non fecerunt mentionem ſpermatis ceti, ſed floris ſalis: eſtque idem. Reperitur autem ipſo in mari, vt mihi nautæ aliquoties & mercatores retulerunt (licet & ſupra petras in Nilo reperiri volunt, aut in paludibus ad mare, & in ſtagnantibus maris partibus. Dioſcorides libro 5. cap. 77. in Nilo & lacubus natare dicit, &c.) color illi croceus aut lateritius: ſed vt deponat ruborem, & fiat candidum, purgatur. hinc ruffi quaſi grumi, adhuc inueniuntur, in ipſa eius maſſa, vt ita dicam. Eſt autem res pinguedine virus olens, & ingrati odoris: quæ aqua non reſoluitur, ſed tantum oleo. Caſſius Felix Haloſachnes meminit; & Plinius libro 31. cap. 7. qui primum florem ſalis definit eſſe leuiſſimam ex ipſo ſale fauillam & candidiſſimam. Deinde & florem ſalis dici
(G) ait rem diuerſæ naturæ, vtpote humidioris, & coloris crocei aut ruffi: veluti rubigo ſalis, odore quoque ceu gari diſſentientem à ſale, non modo à ſpuma. inueniri autem in Ægypto, & differri Nilo, & innatare quibuſdam fontibus, fierique flantibus Aquilonibus. In Saxonia eius vſus adeò vulgaris eſt, vt neſcio ad quem non morbum illo vtantur. Scio ego propter nimium eius vſum perijſſe honeſtiſſimam matronam ad oſtium Tangræ. Quidam & ambram vocant hoc ſperma ceti. alij ambram fructum arboris vel gummi ſub mare creſcentis: alij iecur, alij ſtercus piſcis, alij ſpumam quandam maris eſſe putauerunt. Vide Almanſorem tractatu 3. Hucuſq; Encelius.

Halos anthos, id eſt flos ſalis, vox ambigua eſt. nã & fauillã, hoc eſt ſiccam, leuiſſimam, & candidiſſimã ſalis in ſalinis collecti partẽ, & aliã quandã rem humidioris naturæ, ac crocei aut rufi coloris, & ingrati odoris, quæ ſummo mari & fluminib. ac lacubus, qui maris etiã appellatione veniũt, innatat, ſignificat. Præſtaret autẽ ad euitandã confuſionẽ Latinos, priorẽ ſalis florẽ: alterã autẽ maris florem, appellare, ꝙ ſcilicet reuera maris flos ſit: & ἁλὸς vox quum ſine articulo à Græcis efferatur, pro mari vſurpari poſſit.
(G) Maris autẽ flos ille, qui Dioſcoridi ἁλὸς ἄνθος dicitur nõ eſt niſi balænarũ ſemen, ꝙ in officinis medicorũ non tamẽ ſine errore, Sperma ceti, & Auicennę (vt infra fuſius dicetur) Ambra ſimpliciter nominatur, &c. Fuchſius, ab Encelio vt apparet mutuat'. Idem in cerato quodam ad grumos ſanguinis in veſica diſſoluẽdos ſperma ceti cæteris admiſcet. Ex caſu, lapſu, aut ictu, ſi quid in corpore conuulſum, ruptum aut fractum eſt, ſi quid ex iiſdem cauſis intumuit, ſperma (vt vocant) ceti propinant, multi populi, præſertim verò Septentrionales & maritimi Germani, quibus & recẽtius & copioſius hoc remedium eſt. nã & ſuggillata diſcutere, & ſanguinem cõcretum diſſoluere putant, dolores mitigare, calores remittere: &, ſi non admodũ proſit, nihil obeſſe. Sunt qui adipẽ cuiuſuis ceti, vaſe exceptũ, in cella frigida deponant, deinde prælo exprimant, vt pars tenuior effluat, quę inſtar olei eſt, & iiſdem viribus, quibus pars craſſior quæ remanet, licet tenuiorum partium. Craſſiorẽ pro genitura ceti vendũt, cuius vim quidem repræſentat, ſed ignauius. Diligẽtiores dignoſcũt, ꝙ vera genitura ceti (ſi modo genitura eſt, vt vocat') maculis candidis, latis & dulcibus inſignitur: adipis verò pars craſſior, pinguior compactior, & minoribus maculis videtur. Quod apud nos venditur ſperma ceti albũ & pingue eſt, friabile ferè, & in ſquamas reſolubile. Medici & pharmacopœi quidam Germaniæ & Vngariæ, inter remedia ſua habẽt quod vnguentũ potabile vocãt, quo medici, pręſertim vulnerarij, vtũtur in concuſſis, vulneratis, hæmoptoicis, & huiuſmodi affectibus. Habetur & aliud vnguentũ de ſpermate ceti, quo aliptę quidam, pręcipuè Itali, vtũtur in dolorib. neruorũ ex morbo Gallico. Vnguentũ potabile à Valerio Cordo & Leonardo Fuchſio deſcribitur huiuſmodi: Butyri recẽtis, ſalis expertis, libræ iij. Rubeæ tinctorum, caſtorei, floris maris (id eſt, ſpermatis ceti,) radicis tormẽtillę, ana unc. j. Bulliãt ſimul in vino odoro ad eius conſumptionẽ, ac formetur vnguentũ. Datur ijs qui ex alto ceciderunt. Fuchſius addit, glutinat. n. vulnera. Olaus Magnus in deſcriptione Septẽtrionaliũ inſularũ, Sperma ceti à nauigantib. in Oceano diuerſis in locis colligi meminit. Germanicũ vocabulũ *Vualrath*, non à celeritate auxilij, vt quidã putãt & ſcribũt *Barath*, ſed à nomine *Vual*, ꝙ eſt cetus vel balæna, & *Ram*, ꝙ eſt genitura mihi factũ videt', & ſcribendũ efferendũq; *Vualrã*, vt idẽ hoc Germanis ſignificet, ꝙ Latinis ſperma ceti. Feles ad libidinẽ ꝓnas *ramling* noſtri eſſe dicunt: & *Ramſtren* allij ſylueſtris genus à viroſo odore nominatur.

DE CETIS QVIBVSDAM EX OLAI MAGNI SEPTENTRIONALIS OCEANI EVROPÆI DESCRIPTIONE.

Iconum fides penes authorem eſto: nos enim eas omnes ex tabula ipſius Septentrionali pingendas curauimus: Apparet autem eum ex narratione nautarum, non ad viuum, pleraque depinxiſſe. Vix probarim capita quorundam nimis ad terreſtrium ſimilitudinem efficta: vt neque pedes vnguibus armatos: & fiſtulas adeò prominentes, cùm balænarum quas ſupra diximus: tum hic priſtis ſeu phyſeteris.

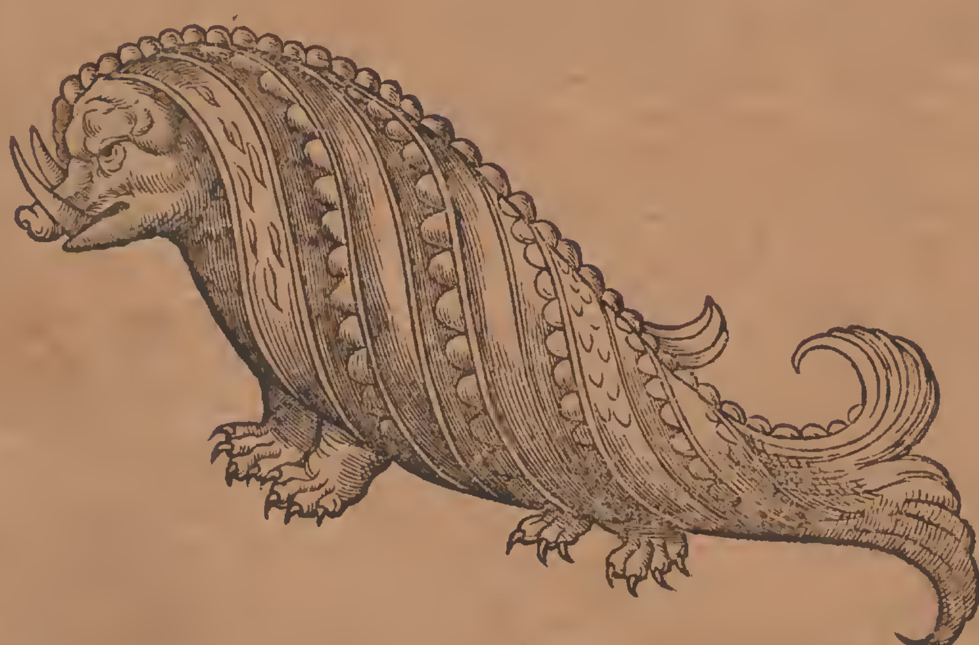
Verba & deſcriptiones authoris, partim ex ipſa tabula, partim ex libello Germanicè paulo copioſius edito, adiecimus.

IN Septentrionalibus maribus copia variorum cetorum eſt ob immenſam marium profunditatem, quæ tanta eſt alicubi vt nulla funium longitudine attingi queat: & multis in locis anchorarum vſus non eſt, ſed circulos ferreos plumbo incluſos earum loco demittunt.

NOMINA quædam confingemus à ſimilitudine terreſtrium, vt apri, hyænæ, monocerotis, rhinocerotis, &c. literarum ferè ſeriem ſequemur.

BALÆNAS & eis cognatas quaſdam belluas in B. elemento ex eodem hoc authore poſuimus.

DE APRO CETACEO.

OLAVS Magnus in tabula ſua quam literis diſtinxit, in B.b. belluam hanc marinam ſine nomine pingit, ingentem eſſe ſcribit, & dentibus truculentis excelſisq;. Nos à dentium figura ſitúque aprum nominauimus: ſed cetaceum, vt à piſce eiuſdem nominis diſcerneretur.

DE CETO BARBATO.

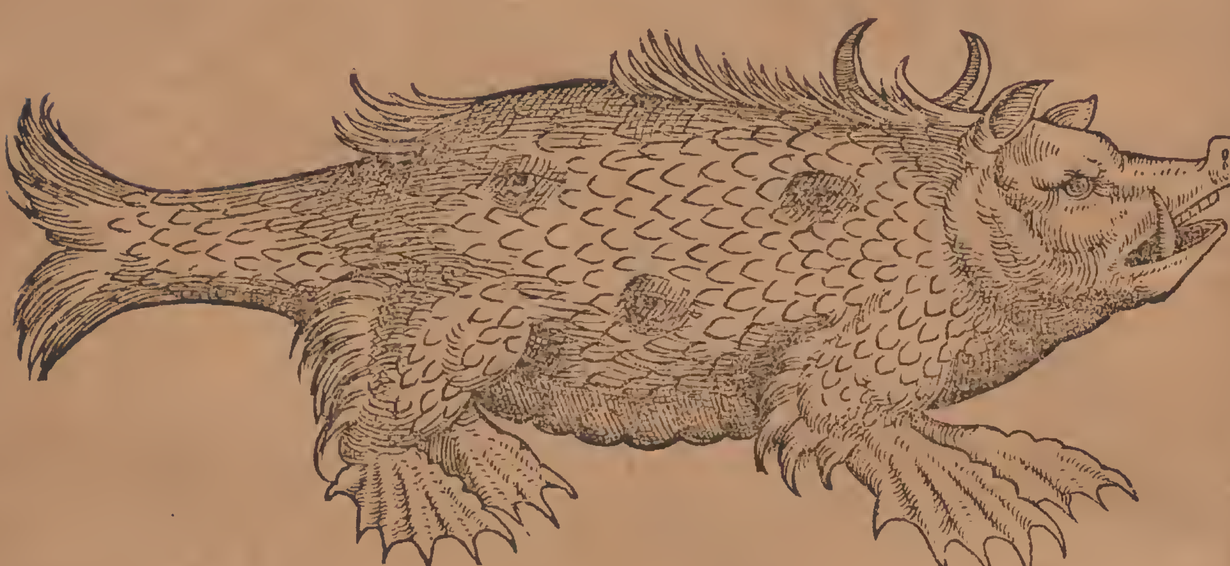
EODEM in loco B. b. Olaus hoc quoq; monſtrum pingit: Maximum, vt ait, & cornibus, & viſu flãmeo horrendum: oculi circunferentia ſedecim vel viginti pedum menſuram continet. Caput (quadratum, Cardanus) in quatuor mucrones diuiditur. barba prolixa eſt. pars poſterior parua (anguſtior & breuior, Cardanus) exiſtimatur. Nos cetum barbatum appellauimus, imitati Cardanum, qui libro decimo operis De ſubtilitate, cete aliquot ex eodem hoc authore commemorat: vbi Barbato huic cornua bina tribuit quod neque Olaus dixit, neque repræſentat icon non. binis enim ſed quatuordecim ceu cornibus radiatum caput eſt. cornua vtrinq; ab oculo incipiunt, & per occipitium tranſeunt, neſcio quàm rectè. Albertus enim (cuius verbis paulò ante in cetis Oceani Germanici deſcribendis vſus ſum) cetis noſtrorum marium appendices quaſdam eſſe ſcribit (circa oculos) ciliorum inſtar, corneas, octo ferè pedes lõgas, plus minus pro magnitudine piſcis, ſpecie magnæ falcis fœniſecum, ducentas & quinquaginta ſuper oculum vnum, & totidem ſuper alterum, ex lato in acutum deſinentes, non rigidas, ſed iacentes, & diſpoſitas verſus tempora piſcis, ita vt veluti os vnum latum magni vanni inſtar efficiant, quo belua aduerſus tempeſtates oculos muniens operiat. Oculi vnius foueam homines quindecim, aliquando viginti capere.

DE CETO CAPILLATO.

CETVM Capillatum vel crinitum hunc piſcem nomino, cuius caput tantum Olaus delineauit in tabula, paulò infra A. l. in explicatione verò nullam eius mentionem fecit.

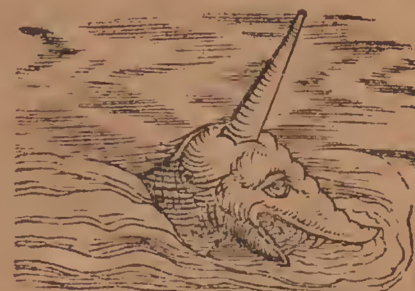
DE HYÆNA CETACEA.

HANC feram marinam Olaus exhibuit in D. K. porco ſimilem eſſe ait, & apparuiſſe in mari iuxta Thylen inſulam, quæ ſupra Orchades Septentrionem verſus ſita eſt, anno Domini 1537. Ego hyænam voco, à ſimilitudine, ſiue ſuis, ſiue hyænæ, quadrupedum. De veterum hyænis piſcibus aut cetis dicam in H. elemento. In hac Olai icone non probo auriculas animali marino appictas. roſtrum quoq; nimis porcinum videtur. Hoc mirum quod in eius latere tres velut oculi apparent expreſſi.

DE CETIS DVOBVS, IVBATO, ET MONOCEROTE.

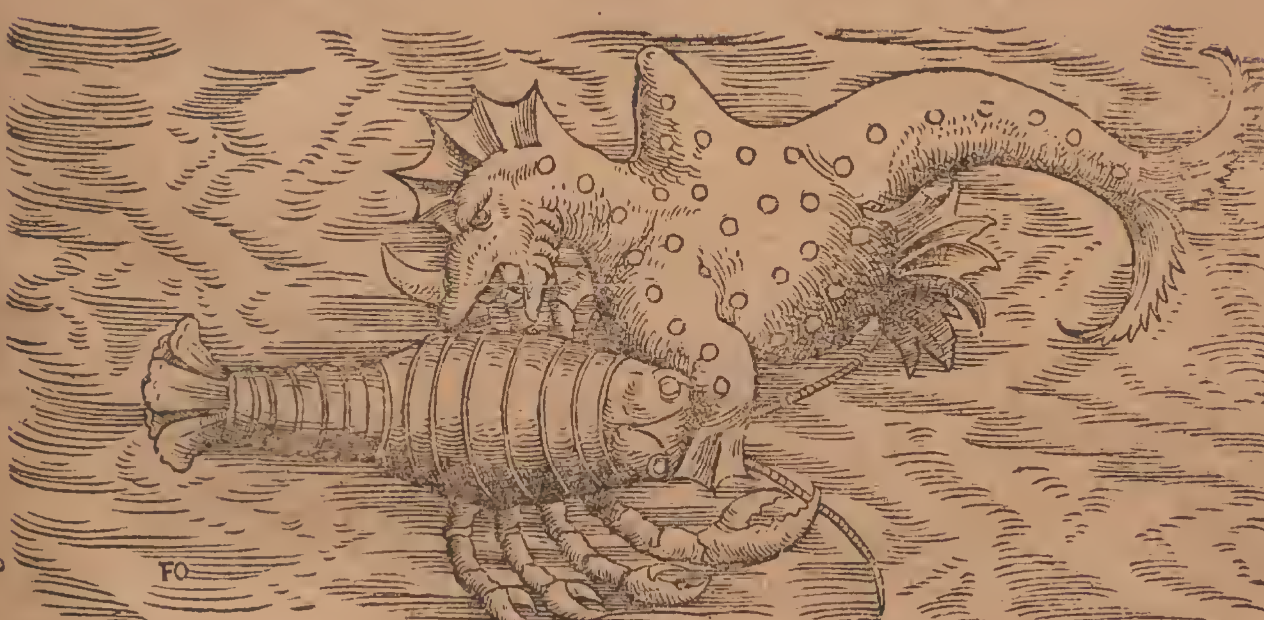
MONSTRVM hoc potius quam cetum, iubatum ſimul barbatumq; in mari glaciali pingit Olaus, paulò infra Gruntlandiam, remotiſſimam ad Septentriones regionem, intra B. literæ cõplexum: facie viri ferè, in explicatione verò tabulæ nuſquam eius meminit: vt neque Monocerotis, id eſt, vnicornis, cuius caput paulo infra A. m. ex æquore prominet. Vide infrà, elemento M. de Monocerote plura.

DE PISTRI AVT PHYSETERE.

CAPVT & ceruicem ceti, quem piſtrin aut phyſeterem putat, Olaus exhibuit in A. o. Nos de vtroque plura in P. elemento referemus.

DE RHINOCEROTE CETO.

MONSTRVM Rhinoceroti ſimile (inquit Olaus, qui hanc figuram in Tabula E. e. exhibuit) naſo & dorſo acutis, deuorat gambarum (*em Humer, aſtacum potius*,) duodecim pedum. Rhinoceros (inquit Cardanus) faſtigiatum dorſum habet: & narem occultam, & in cornu deſinentem: pedes habet duodecim & cancros deuorat. Sic ille, cum dicere debuiſſet, pedum duodecim cancros deuorat.

DE VACCA MARINA.

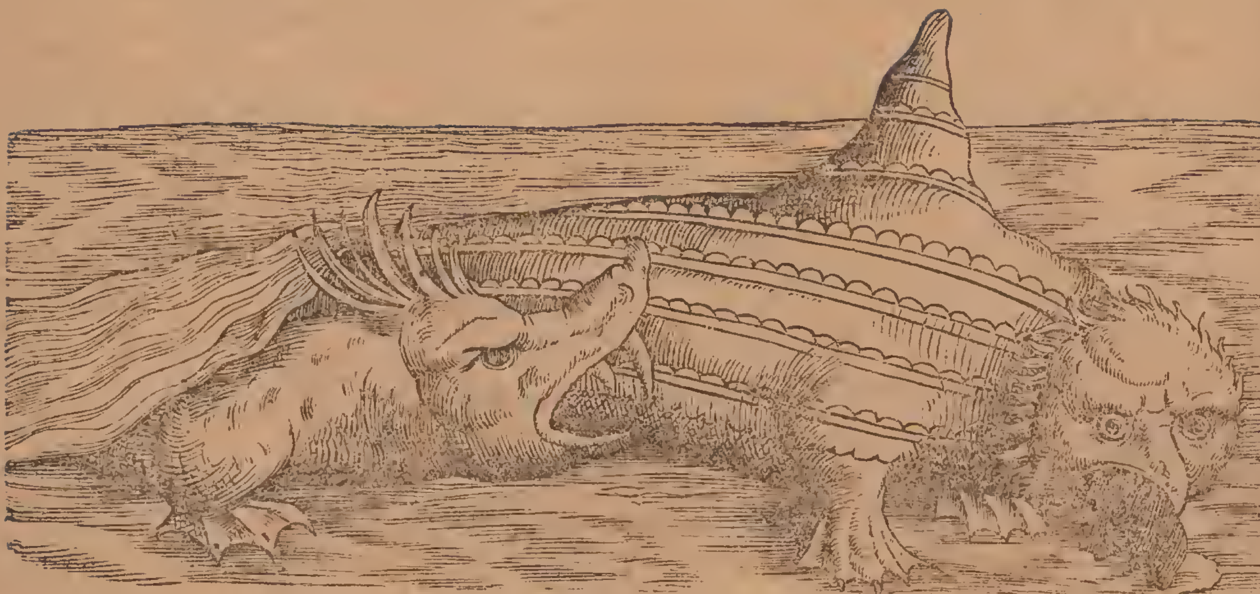
VACCÆ marinæ caput, vt ipſe nominat, in tabula Olai circa D. e. prominet huiuſmodi. Plinius cornutam inter belluas maris nominat, nec vllam eius deſcriptionem addit. nos Vaccam Olai ſic nominare poterimus: neque enim cornutum alium piſcem ſcriptores memorant, præter monocerotem eidem Olao à ſingulari cornu dictum, & arietem.

Cornuta.

DE ZIPHIO.

ZIPHIVS (Ziphio ſimile, in libello Germanico) monſtrum marinum horribile; phocam nigram deglutit, teſte Olao: qui in tabula D. d. & D. e. hanc effigiem propoſuit: delineato ſimul etiam alio monſtro innominato terribili, quod ziphio ad latus inſidiatur. Aries quoque veterum & ingens bellua eſt, & ſimiliter phocas appetit.

Zifius vel Ziphius (à Cardano Ziphus ſcribitur) eſt bellua marina, valde formidabilis, (ingens, de genere cetorum, Albertus.) & omnium animalium generi valde diſſimilis, forma ſingularis. Huius nanque caput ſi videris, monſtroſum eſt omnino: ſi oris abyſſum, fugies velut imaginem mortis: ſi oculos, horrebis: ſi reliquum corpus, nihil in rebus ſimile te vidiſſe fatebris, Author libri de nat. rerum. Germanicè *Zyſſvval* dici poterit: vel *Sauffvval* à deglutiendo, quod etiam magna animalia, vt phocas, deuoret.

DE ROSMARO.

Figura ab Olao Magno exhibita in Tabula E. ɩ.

ROSMARVS eſt bellua marina ad magnitudinem elephantis. Littorum montes ſcandit, & gramine paſcitur. Somni gratia dentibus ſe à rupe ſuſpendit, & adeò profundè dormit, vt piſcatores laqueis & funibus vinctum comprehendant: id quomodo fiat, alias explicabimus, Olaus. nos hactenus aliud nihil præter hanc tabulam, & breuiſſimam eius explicationem ab eo æditum vidimus. Pedes in hoc ceto expreſſi non placent: quanquam pictura etiam illa quæ Argétinæ in Curia ſpectatur, pedes oſtendit, ſed in ea caput tantum ad ſceleton veri capitis factum audio, reliquum corpus ex coniectura aut narratione adiectum. Poſſunt in ſceletis, præſertim maiorum piſcium, pinnę, ad aliquam pedum vnguiumq́ue ſpeciem arte formari. Dentes etiam in Olai icone ſurſum tendentes minus placent, quam qui in capite Argentinæ picto, (cum Romam ad pontificem Leonem tale caput è Scandinauia mitteretur, vt audio,) deorſum è ſuperiore mandibula vergunt, ſicut in elephantis, ſiue dentes ſiue cornua potius. Sic enim commodius à ſcopulis & rupibus ſe ſuſpendent. Author qui chorographicam Moſchouiæ tabulam ante paucos annos ædidit. Mors hanc belluam nominat: & ſimiliter dentes exertos binos à ſuperiore mandibula deſcendentes ei appingit: homines alij a'b alia rupis parte haſtis & lapidibus ſcandentem vel dormientem oppugnant. Dentibus (inquit) ſuſpenſa, greſſum per altas rupes promouet in verticem vſq;, vnde citiùs ſe demittit per ſubiectos campos graſſatura. Libet etiam verſus Germanicos qui in curia Argentinæ leguntur ſuper huius monſtri effigie, hic adſcribere.

Ruſor in Norweg nennt man mich/
Cetus dentatus bin doch ich.
Mein Weibe †balena iſt genannt/
Im Orientiſchen Meer bekannt:
Macht vngewitter groß im Meer/
Schreckt Alexandrum vnd ſein Heer.
Dem kalten Meer dem ſtreich ich nach/
Zu ſtreit vnnd fechten iſt mir gach.
Man findt viel tauſendt mein genoſſen/
Die lang Zän hand aus der maſſen.
Die ſind 2.3.4. elen lang/
Vnd ſo dick wie ein Zilgſtang.
Da iſt ein fechten vnd ein reiſſen/
Mit den Walfiſchen wir vns beiſſen.
Vnd all Fiſch die wir kummen an/
Die mögen für vns nicht beſtan.
Doch hand mich etlich ſo getrieben/
Daß ich im Meer nicht bin geblieben:
Sonder muſt weichen an den ſtaden/
Da nam ich mein tödtlichen ſchaden.
Zwentzig acht Schuch man mich aus mas/
Wiewol ein klein Ruſor ich war.
Solt ich mein zeit aus ſollen leben/
Ich hett nichts vmb all Wallfiſch geben.
Von Nidroſia der Biſchoff hat
Mich ſtechen laſſen an dem gſtad.
Bapſt Leo meinen Kopff geſchickt
Gen Rom da mich manch Menſch anblickt.
Zu Straßburg hat man den auch geſehen/
Tauſent fünffhundert iſts geſchehen.
Vnd neuntzehen Jahr vmb Weinacht zeit/
Ein ſtarck gebiß hat mich geholffen nich

Pictura quæ Argentinæ in caldario Curiæ viſitur, in panno expreſſa.

†*Indocto alicui cetus mas viſus eſt, balæna fœmina: cum cetus totius generis nomen ſit, balæna ſpeciei in vtroque ſexu.*

Audio hanc belluam binis dentibus è ſcopulis tanquam clauo ſe suſpendétem, à Germanis Oceani litora colétibus *Roſtinger* appellari. In extrema Moſcouia, vel Hungaria Scythica, non longe à Tanais ortu, Morſz dicitur. A Germanico *Ruſor*, (quod nomen factum videtur ab impetu & ſonitu quo per mare fertur, *von dem rauſchen vnd gr...*, ἀπὸ τῆς ὁρμῆς καὶ ῥύμης,) quidã Roſmarũ Latina terminatione dicere voluerunt. Vel *Ruſor* dictus eſt, quaſi *Rieſor*, (nam *Rus* lingua noſtra gigantem ſignificat,) à magnitudine & robore quo cæteris cũ piſcibus tũ cetis pleriſq; præſtat. Alium eſſe puto qui *Rußwal* nominatur, quinquaginta paſſuum longitudine: deuorãs homines & cymbas, & inuertens naues. In Iuhra & Corela Scythicis regionibus ad Septẽtriones remotiſſimis, ſunt aliq mõtes mediocris tumoris, qui Oceano per totũ Septẽtrionẽ adiacẽt. Super hos ſcandũt ex mari piſces Morſz nuncupati, dẽte ſeſe ſupra montẽ cõtinendo, fricando, & aſcenſũ promouendo: cũq; ad ſummitatẽ mõtis peruenerint, ad vlteriora greſsũ promouẽdo, ad alterã partẽ montiũ volutando decidunt. Hos illæ gẽtes colligẽdo, dẽtes eorum ſatis magnos, latos & albos, põdere grauiſſimos capiũt, & Moſcouitis pẽdunt atq; vendunt. Moſcouitæ vero his vtũtur. ad Tartariam quoq; & Turciam mittunt, ad parãdũ manubria gladiorũ, framearum & cultrorũ: quoniã grauitate ſui maiorẽ ac fortiorẽ impreſſionem impingunt, & præbẽt impellẽtibus in laboribus, pugnis, prælijs, Matthias à Michou. Ceti quidã habẽt rictũ oris dẽtatũ prægrãdibus & lõgis dẽtibus: ita vt plerũq; inueniãtur cubitales: aliquãdo duorũ aut triũ aut quatuor cubitorũ. Inter cæteros lõgius prominent duo canini: & ſunt ſubtus ſicut cornu, inſtar dentiũ elephantis & apri, qui culmi vocãtur. Vidẽtur autẽ ad pugnãdũ eſſe facti, Albertus Magnus. Cõijcere autẽ licet de his præcipue piſcibus quos Roſmaros vocamus, eũ ſentire. Et rurſus, Ceti hirſuti & ali, longiſſimos habẽt culmos, (dẽtes exertos,) & illis ad ſaxa in rupibus ſe ſuſpẽdũt dormituri. Tum piſcator appropinquans quãtũ poteſt corij à lardo ſubiecto ſeparat iuxta caudã, & funẽ validũ immittit: quem mox ad circulos (ferreos) in mõtiũ infixos, vel palos robuſtos vel arbores ligat. Tũ lapidibus è magna fũda proiectis caput piſcis ferẽs, excitat eũ. Is cõcitatus qũ conatur recedere, pellem à cauda per dorſum & caput extractam relinquit. nec longe à loco illo poſtea debilitatus capitur: vel natans in aqua exanguis, vel ſemiuiuus iacens in litore.

Roſtinger.
Morſz.
Ruſor.
Rußwal.
B
B

Balænam etiam aiunt è mari aliquando egredi, & in ſole ſe calefacere. Cemmor, Κέμμορ, ceti magni nomen eſt apud Heſychium: accedit autem ad Scythicum vocabulum Morſz. Quod ſi idem elephas veterum non eſt, recte tamen, & magnitudinis ratione, q̃ parem elephanto Olaus ei attribuit: & dẽtium ſiue cornuũ quæ ſimilia exerit, & ſimiliter, & ad eoſdem vſus, elephantum hunc cetũ appellabimus. Tiberio principe cõtra Lugdunenſis prouinciæ littus in inſula, ſimul trecentas amplius beluas reciprocans deſtituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, cãdore tantũ cornibus aſſimulatis. Quoniã autẽ de ambabus beluis, ſcilicet elephantis & arietibus ſimul loquitur, dẽtes elephanti marini Plinius hîc cornua videtur appellaſſe, ne ſi dentes dixiſſet, arietes, de quorum cornibus non dentibus ſermo eſt, ab appellatione cornuũ excluſiſſe videretur, &c. (vt in Elephanto terreſtri B. recitauimus.) Maſſarius. Eſt & elephantus teſtaceus, qui non alius videtur quam aſtacus.

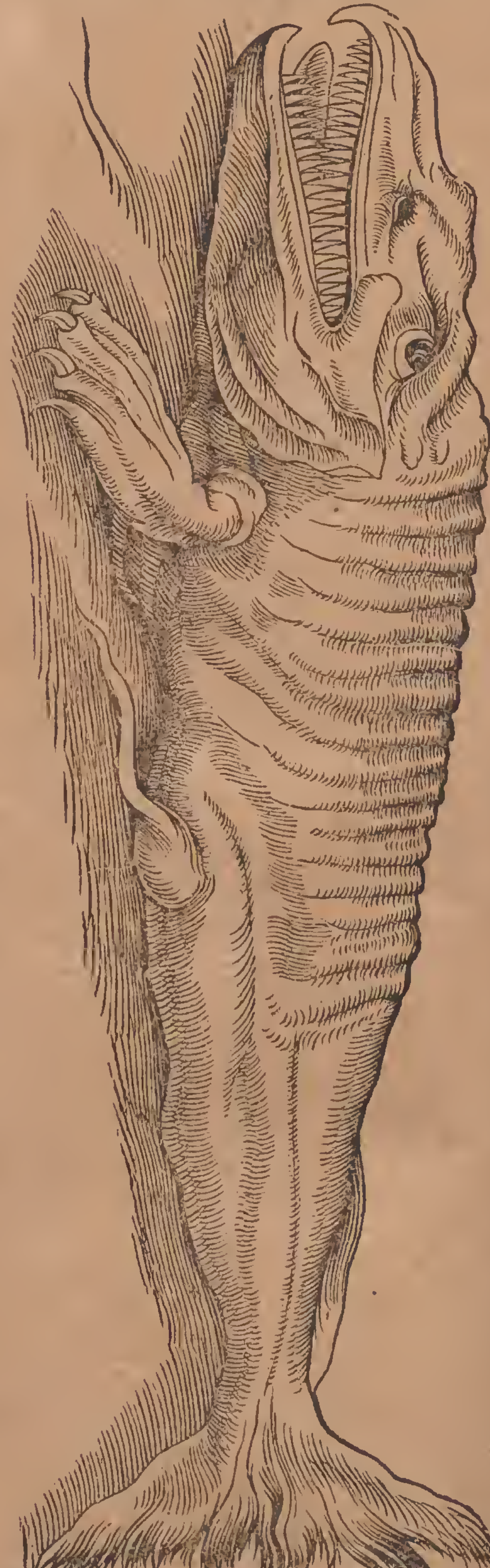
DE CETO BRITANNICO.

EFFIGIES ceti huius publicata eſt in charta typis excuſa, Londini primum, deinde in Italia, vnde nos deſumpſimus: cum corporis eiuſdem ac partium deſcriptione huiuſmodi.

Apographum ex literis ad Polydorum Vergiliũ, ex vrbe Tynemutho in partibus Angliæ Borealibus.

Proiecit in arenas apud Tynemuthum mare hoc noſtrum mẽſe Auguſto (anno Domini 1532.) mortuã beluam, molis & magnitudinis ingentiſſimæ: quæ iam magna ex parte diſcerpta eſt, remanet adhuc tamen, quantũ centum fermè ingentia plauſtra auehere vix poterunt. Aiunt qui primum beluã viderunt, & vti poterant diligenter perſcripſerunt, lõgitudinis illam fuiſſe triginta vlnarũ, hoc eſt pedum nonaginta. A ventre ad ſpinam dorſi, quæ arenis profunde immerſa iacet, ſpacium eſſe circiter octo aut nouem vlnarũ: certũ nõ habetur. nam viceſimoſeptimo die Auguſti ipſe ibi affui, fœtente iã belua, vt vix ferri poſſet odor. Cõiectãt dorſũ ipſius ad ſpaciũ trium vlnarũ in arena immerſum. nã quotidie alluitur & operitur fluctibus maris. Rictus oris, ſex vlnæ & dimidia. Longitudo mandibulæ, ſeptem vlnæ cũ dimidia, (viginti duo palmi, Gillius.) circuitus alicubi vlna vna cũ dimidia. omnino ſicut quercus grandis eſt. Triginta coſtas in lateribus habet, magna ex parte longitudinis pedum vnius & viginti, circuitu vnius pedis & dimidij. Tres vẽtres veluti vaſtos ſpecus: & triginta guttura, quorum quinq; prægrãdia ſunt. Habet duas pinnas, vtranq; quindecim pedũ in longitudine. vix poterant decẽ boues alterã earũ abſtrahere, (*trahendo è corpore auellere.*) Palato adhærebãt quaſi laminæ corneæ, vna ex parte piloſæ: qualẽ iam vnã vides, ſupra mille, (nõ eſt fabula Polydore, ſed res veriſſima,) quãuis nõ omnes vnius magnitudinis. Lõgitudo capitis à principio vſq; ad rictum, ſeptem vlnæ. De lingua variatur. maior pars cenſet ſeptem fuiſſe vlnarum lõgitudine. (linguam viginti pedes latam fuiſſe, Gillius.) Aiunt genitale ei fuiſſe prodigioſæ magnitudinis, membrum inquam maſculum. Vir quidam cum dilaniaret, ferme merſus fuiſſet in ventrem beluæ cadens, niſi coſta arrepta ſe ſuſtentaſſet. Spacium inter oculos ſex (quinq;, Gillius) vlnæ. Oculi & nares tanto corpori valde impares, quales bobus eſſe ſolent. Gillius etiam oculos pro corporis portione perparuulos, nimirum bubulis non maiores extitiſſe ſcribit.) Cauda bifurcata & ſerrata, latitudine ſeptem vlnarum. In capite duo magna foramina erant: per quæ putatur beluam, plurimam aquam veluti per fiſtulas eiectaſſe. Nulli illi fuere dentes. vnde colligitur non fuiſſe balænam: nam balænis aiunt maximos eſſe dentes, exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore huius piſcis erant, Hucuſq; author epiſtolæ ad Polydorum Vergilium. Videtur autem & Gillius inde mutuatus in Aelianum ſuum tranſtuliſſe, ſed quædam parum recte. In charta, quam dixi Londini & in Italia publicatam eſſe, ſcalæ etiam ceto adhibitæ erant cum homine aſcendente: & alij duo in tergo ceti

Britannici ceti & iconem & deſcriptionem aliam habes ſupra in B. in Balæna vulgo dicta Rondeletij.

go ceti inſidebant. Nares huic belluæ non deeſſe mireris, cum foramina, vt dictum eſt, in capite habeat: quæ narium loco cetaceo generi data eſſe teſtis eſt Ariſtoteles. Anglus quidam vir bonus olim piſcem hũc in litore ſe vidiſſe mihi aſſeuerauit, & Lõdini adhuc eius effigiẽ in domo quadã ſpectari. Nomẽ eius apud veteres an aliquod extet, nõ facile dixerim. Laminæ quidẽ illæ corneæ quibus os dentiũ loco exaſperatur, quandã ſerræ ſpeciem præ ſe ferunt. quærendum an ſit priſtis. nam & ingens & oblongo corpore bellua priſtis eſt, de qua in P. elemento ſcribemus: vbi & aliam Rondeletij priſtin ponemus. *Priſtis.*

DE CETIS ALIQVOT EX DESCRIPTO- *ribus orbis noui.*

DE TIBVRONE, RONDELETIVS.

TIBVRO piſcis eſt Indicus, quem ex genere vitulorum marinorum eſſe puto, ſi vera ſunt quæ ſcribit autor hiſtoriæ Indicæ. A

Plurimum decem pedes longus eſt, ſex craſſus, corio contectus ſine pilis. Dormiens ſtertit in litoribus. Mari genitale eſſe aiunt duplex, longum. Fœminæ vulua eſt bifida, & mammæ plures. Viuos parit, & lacte nutrit. Latiſſimo eſt oris rictu pro corporis magnitudine. Duplicem dentium ordinem habet, qui continui ſunt, admodum denſi & truculenti, crenati. B C

Sæpius è mari egrediuntur in continentem, magna obuiorum pernicie. nam in homines, vaccas, equas impetum faciunt. Subeũt & fluuios. Velociſſimũ eſt animal, ſarcophagum, admodum vorax. Qua de cauſa hac arte capitur. Accedentes ad naues ita è mari eminent vt facile videantur, nautæ hamum vtrinq; vncinatũ ex catena appenſum è puppi in mare demittunt. hami extremo annexi ſunt annuli aliquot ferrei, quorum vltimo alligatur funis cannabinus, hamo craſſior multo. Eidem hamo affigitur pro eſca, particula piſcis alicuius, aut thunni, aut alterius tiburonis aſſi, ſi quando alias captum aſſeruarint. His igitur veluti præparatis inſidijs, etiamſi celerrime currat nauis, ſecũdis ventis remiſq; impulſa, eã tiburones non ſolum aſſequuntur, ſed etiam preteruolant aliquando: colludentes modo à prora ad puppim & contra currunt, modo circa nauem gyros aliquot faciunt, idque adeo ſine defatigatione. vt interdum quadrigentorum miliarium ſpatio naues ſequantur, quicquid purgamentorum e naui eijcitur vorantes. Quod ſi contingat ab aliquo hamum arripi, magis ac magis impactus hæret, ob celerẽ nauis tractum. Quemadmodum ſi vncum infixeris quo magis trahas, eo firmius hæret, & altius penetrat. Sic capiuntur tiburones, quorum nonnulli tam magni ſunt. vt vix à duodecim vel quindecim viris robuſtis in nauem pertrahi poſſint. Quum naui propinquus eſt, tam validis caudæ ictibus eam quatit, vt in periculo verſetur. C E *Quomodo capiatur.*

Necati tiburonis carnes in particulas longas & tenues ſecantur, quæ vt exiccentur aeri exponuntur funibus nauis appenſæ. His deinde veſcuntur elixis vel aſſis. Cibus eſt in mari verſatis non inſuauis: nautis vtilis. quia in multos dies veluti ſuccidia ſeruatur, Hæc Rondeletius.

Si vitulo marino cognatus eſt, cur nulli pedes ei tribuuntur? & ſi pedes non habet, quomodo in continentem egreditur magna obuiorum animalium, in quæ impetum facit, pernicie? Quærendum igitur ſi pedes habet, cum pilis careat an ad hippopotami naturam potius accedat: vel ſui omnino generis ſit. & ſimiliter de Maraxo, Manato, Catulloque mox deſcribendis conſiderandum.

DE MARAXO, RONDELETIVS.

TIBVRONE multo maior & truculentior eſt belua maraxus, ſed celeritate tiburone multo inferior. Corio integitur vt tiburo, eique in multis ſimilis eſt. Nouem aliquando dentium ordinibus ora maraxorum armata vidiſſe ſe affirmat autor hiſtoriæ Indicæ. Hi eadem arte qua tiburones capiũtur, ſed rarius. neque eorum carne veſcuntur nautæ, verum in mare reijciunt, niſi in ſumma omnium ciborum penuria. Huiuſmodi beluas aliquando in Hiſpanico etiã mari reperiri aiunt, qui in eo mari verſantur.

Vide quæ ſupra in fine Tiburonis hiſtoriæ annotauimus.

DE MANATO, RONDELETIVS.

ALIA eſt belua Indica, quam manatum vocant Hiſpani, qui in Indiam nauigant. bouem capite refert, dorſo eſt plano, pelle duriſſima. Fœmina duas maximas mammas habet, & lac, viuos fœtus edit & nutrit. Ad eam magnitudinem accedit vt mortuus vix à terreſtrium boum iugo trahi poſſit. Caro vitulinæ ſimilis, ſed pinguior & inſipidior. In capite lapides reperiri aiunt, ad renum calculum remedio efficaci. Cicuratur hæc belua & docilis eſt canum more, ſed iniuriarum memor eſt. Hæc de Maraxo literis prodita ſunt ab ijs qui eum viderunt. Quibus addemus hunc fortaſſe bouem eſſe marinum, beluam ſcilicet bouis nomine: cuius meminit Ariſtoteles, quam etiam viuos catulos parere ſcribit: Delphinus, balæna, & reliqua cete quæ branchias non habent ſed fiſtulam, animal generant. præterea priſtes & bos. Eſt & bos alterius piſcis plani cartilaginei nomen, de quo alibi diximus: Cartilaginea ſunt iam dicta. præterea bos, lamia, aquila, torpedo, rana. *Bos belua. Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 11. Bos cartilagineus. Lib 5. de Hiſt. cap. 5.*

Lege ſuperius annotata circa finem hiſtoriæ Tiburonis.

DE CATVLLO CETO QVADRVPEDE, EX PE- *tri Martyris oceaneæ decadis tertiæ libro octauo.*

IN Bainoa prouincia noui Orbis, vallis ampliſſima eſt Maguana dicta, & eius pars quædam Atiei vocatur. Huius regionis regulus piſcatione delectabatur. In eius retia piſcis Catullus incidit, de genere piſcium immanium qui dicuntur Manati ab incolis. Minime notum arbitror genus id monſtri per noſtra maria. Eſt nanque teſtudineæ formæ quadrupes: ſquamis tamen, non concha munitus: corio duriſſimo, ita vt neque ſagittam vereatur. mille verrucis armatus: tergo autem plano, & capite prorſus bubulo. Aquatilis et terreſtris piſcis: mitis, iners vti elephas: vtique delphin hominibus ſociabilis, ſenſu mirabili. Infantulum piſcem domi regulus aluit dies aliquot pane patrio, ex iucca & panico puta confecto: radicibus etiam alijs quibus homines veſcuntur. (Deinde) adhuc paruulum proiecit piſcem in lacum ſuis ædibus proximum, tanquam ad viuaria: qui lacus & ipſe ſuſcipit aquas, *Manati.*

nec illas

nec illas euomit. eſt lacui nomen Guaurabo: qui dehinc lacus Manati eſt appellatus. Liber in aquis piſcis annos vagatus eſt quinq; ac viginti. adoleuit in immenſum. Quæ de Baiano, quæue de Arioneo delphinis feruntur, diſtãt ab huius piſcis geſtis. Piſci nomen eſt impoſitum Matum: quod ſignificat generoſum aut nobilem. Quando ergo ex reguli familiaribus ei notis præcipuè, quiſquam in lacunæ ripa Matum Matum, hoc eſt, generoſe generoſe proclamabat: humani beneficij memor, caput eleuans ad vocantem pergebat. Paſcebatur hominum manu. Si vero quiſpiam transfretandi cupidus ſigna dabat: proſtratu ſao traiecturos inuitabat. Decem aliquando monſtrum conſcendiſſe vno receptu, transportatosq; fuiſſe omnes incolumes pſallendo & cantando, compertum eſt. Sed ſi Chriſtianum quenquam erigens caput cerneret, ſummergebatur, & parere recuſabat, quia fuerat à Chriſtiano iuuene quodam petulante affectus iniuria. In piſcem nanq; mitem & domeſticum fuerat iaculatus haſtam acutam: licet haudquaquã læſus fuerit ob duritiam corij, quod habet verrucoſum, aſperumq;: illatam tamen ſenſit iniuriam. Et ſi quando vocabatur à notis, ex illo die circumaſpectabat prius diligentiſſime, ne quis veſtitus Chriſtiano more adeſſet. Luctabatur in ripa cum reguli cubicularibus: ſed præcipue cum adoleſcente regulo grato, cum quo domi cibos aliquando ſumpſerat. Cercopitheco lepidior erat. Fuit longo tempore vniuerſæ inſulæ ſingulari ſolatio. nam & incolarum & Chriſtianorum multitudo ingens ad monſtri miraculum quotidie confluebat. Sapidas inquiunt eſſe illius ſpeciei piſcium carnes, multoſq; maria illa generant. Amiſſus eſt tandem facetus piſcis Matum: ad mare deuectus ab Attibunico, vno e quatuor æque diuidentibus inſulã fluminibus: ex alluuie inaudita tiphonibus horrendis comitata. ſuperauit enim Attibunicus ripas adeo, vt vniuerſam impleuerit vallem, & ſeſe lacubus omnibus immiſcuerit.

Vide etiam ſuperius quæ ad finem hiſtoriæ Tiburonis adſcripſimus.

Regio circa Tarnaſari vrbem Indiæ piſcibus noſtro more ſcatet: in tantamq; adoleſcunt magnitudinem, vt bini cantari (centenarium puto cantarum vocat) pondo nonnulli inueniantur, Ludouicus Romanus. Interpres Germanicus non bonæ fidei, ſi ex Latino tranſtulit: de piſcis ſpina duodecim centenariorum à Ludouico viſa, hoc in loco meminit.

Cetus ingens cũ alis inſtar molendini.

Die ſeptimo dum redirem ſecus littus nauigans, vidi Caput album: quo poſtridie ſuperato circiter meridiem in mari apparuit belua immaniſſima, habens effigiem piſcis, quæ in nos gradu citatiſſimo cõtendebat. Hæc à nobis in priora exiſtentibus conſpecta eſt illico. quam vt vidimus, cœpimus trepidare: quippe qui vaſtiorem nuſquam videramus. Ibat igitur bellua tanto impetu ac fragore, celſoque capite, vt nos perterrefaceret plurimum. Nos datis vento velis quam celerrime altum petentes, euaſimus Deo fauente diſcrimen. Præuentus eſt ergo piſcis ſpacio vnius miliarij, nec propius acceſſit. Tunc eſt à nobis conſpectus ad regulam. nam diligentius formam beluæ conſiderauimus. Quum enim caput ſupra aquam efferebat, videbatur alas quaſdam habere inſtar alarum molendini, quod vento circumagitur, vbi non adeſt aquarum copia. Ob id noſtra ſententia viſa eſt belua non minor liburcinis, id eſt galleis noſtris. Hiſpani quidem omnes qui aſſuenere magnis nauigationibus, fatebantur nunquam ſe vidiſſe atrociorem vaſtioremve beluam, licet innumeras vidiſſent balænas, Aloyſius Cadamuſtus.

Ceti frontem condentes & retegentes.

Cum circa diuæ Helenæ inſulam nauigaremus, enormes piſces conſpicati ſumus, tantæ quidem vaſtitatis, vt ſinguli ſingulis magnis ædibus conferri poſſint. Ii enim vbi ſupra aquas tolluntur, hianti ore eminent: videnturq; cum ſupernatant frontem retegere inſtar loricati militis, dum à congreſſu temperat lumen admiſſurus. Iidem dum vrinant frontem condunt latam ternos paſſus. Quum enim innatant pelago, adeo conturbãt aquas, vt nos agitatione huiuſmodi, præſertim vt belluas ſubmoueremus, omnia tormenta exonerauerimus, Ludouicus Romanus. Hic forte eſt Zytyron dictus ab Alberto, de quo ſuperius ſcripſimus. Anteriori parte (inquit) armati militis ferme ſpeciem refert. caput ceu caſſide galeatum eſt, ex cute rugoſa & dura, &c.

In mari iuxta Arabiam nigram variæ animantes degunt, terreſtribus ſimiles: ſed breuioribus cruribus, ijsque pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe aſini, cati, canes & boues: Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, quæ peracta eſt anno Domini 1549.

DE CETIS, QVI IN OCEANO GERMANICO ET
Septentrionali ad Europam viſuntur, præter illos quos ſuperius ex Tabula Olai Magni deſcripſimus.

ANNO Domini M. D. XXXI. eiectum eſt in Hollandia ex Oceano ingentis piſcis cadauer non procul ab Harlemio. is longus fuit pedes LXVIII. craſſus vel altus pedes XXX. oris rictus latitudine patuit pedum XII. vt in Naucleri Chronicorum Appendice legitur, & Hedio in ſuis Chronicis Germanicis prodidit.

CETORVM NOMINA GERMANICA QVÆ SEQVVNTVR PLERAQVE OMNIA, PAVCIS EXCEPTIS,
Hubertus Lag..etus dum Hamburgo in Islandiam proficiſceretur, ſibi obſeruata Georgio Fabricio communicauit: à quo ego accepi.

Bos cetaceus.

A*Nduval* longus eſt orgyias XXIII. in cibum non venit. *Blotevval*, hoc eſt cetus ſanguineus, ſi recte interpretor. non eſt edendo. *Fiſchskrok*, paſſus triginta longus, perſequitur agmen harengarum. *G..vu*, cetaceus quidam piſcis eſt, qui in cibum non recipitur, neſcio vnde ſic dictus, niſi roſtri figura forte aliquid cum *Gerfiſch*, id eſt, Acu piſce ei conuenit. *Hanerkrette* longus eſt paſſus XXX. medullam & ſeuum habet inſtar bouis. Hunc bouem cetaceum appellare licebit. *Kerckvval* ſimiliter ad paſſus XXX. porrigitur. dentes autem habet LXX. quos fabri expetunt ad ſuos vſus. Cetus hic forte dentatus cognominari poterit: vel Carcharias, etſi alius eſt canis Carcharias. nam & Germanici nominis ratio, niſi id à dentium veluti ſerrata aſperitate factum eſt, quæ ſit alia neſcio. Sed alium quoque cetum (quem vulgo *Ruior* nominant) aliqui dentatum appellant: qui idem an alius ſit ignoro. *Nachtvval*, hoc eſt cetus nocturnus, vlnas viginti lõgitudine ęquat: dẽtes vero eius ad vlnas tres extendũtur.

Nonv..ſ-

Nonvverſrack, vlnarum eſt quinquaginta. homines & cymbas deuorat, & naues inuertit, vt etiam *Roſvval* dictus. Nos cetum naues ſubmergentem in Balæna pinximus, ex Tabula Olai.

Nordval, id eſt Septentrionalis cetus, viuit ex rore & pluuia, latitudine eadem qua lõgitudine, duodecim paſſuum vtraque.

Rauenſchvval. quaſi coruinus cetus, à nigro colore, non eſtur.

Rore cetus bona natura præditus (ſic ille ſcripſit) corpore immenſo & valde craſſo, paſſus triginta longus.

Rusſvval, quinquaginta paſſuum eſt. deuorat homines & cymbas. inuertit naues, vt & *Nonvverſrocke*. Nomen ab impetu ei factum puto.

Schellevvinck, octoginta paſſus longus. ſubmergit naues. Eius grana (ſic quidam ſcripſit: oua forte) medentur lepræ.

Schiltvval, id eſt, cetus ſcutatus. non editur.

Schluchtback, cetus à duritie corij dictus, triginta paſſuum longitudine: homines timet.

Schvvinvval, id eſt cetus porcinus, longus eſt paſſus XXXIII. in cibum non venit.

VVangvval, paſſuum duodecim eſt, canis inſtar dentatus. Noſtri maxillas vocant *VVangen*, à quibus an huic ceto nomen ſit impoſitum, dubito.

VVintinger dicti ceti verſantur prope inſulas & ſinus inſularum, longi paſſus XX. eſui ſunt.

VVittevval, id eſt cetus albus. non eſt edendo.

Hæc hactenus ex Huberti Lagneti obſeruationibus.

Herill dicta belua anno Salutis M. D. XXII. poſtridie paſchatis, eiecta ad litus in Selandia reperta eſt inter Vuikkam, & locum (vel oppidũ) qui à diuo Vuerpio denominatur, longitudinis pedũ LXXII. ſiue paſſuum duodecim, ſi pedes VI. pro paſſu computes: altitudinis pedum XIV. Interſtitio ab oculis ad rictum, pedum VII. De hoc piſce conciſo dolia quæ ab harengis denominant noſtri, centum & quadraginta auecta ſunt. iecur etiam dolia quinque repleuit. Capitis figura tanquam apri fuit, corium munitum tanquam conchis pectinum. Hunc piſcem Fridericus Schmidemanus mercator Spirenſis vidit. Hæc ab optimo & doctiſſimo felicis memoriæ viro Chriſtophoro Clauſero vrbis noſtræ archiatro accepi. Poterit autem hic cetus Aper marinus, vel Aper cetaceus appellari. Quærendum an idem ſit monſtrum illud marinum apri ſpecie, quod ſupra inter Cete Olai Magni depictum dedimus. *Aper marinus.*

Gripſuualdi in Pomerania captus olim ingens & mirabilis piſcis, ibidem in templo ſummo depictus hodie viſitur, cum epigrammatis duobus, quæ vir doctiſſimus Georgius Curio medicus ducalis Stettini ad me miſit. ea ſunt,

Hilla vocor piſcis ad flumina fertilis Hildæ
Indigenis captus præda ſtupenda fui.
Nec dubita quiſquis picturam videris iſtam,
Sic caput & dorſum, ſic mihi cauda fuit.

Aliud,

Talis fluctiuomis eſt captus piſcis in vndis,
Quæ ſita ad Arctoum eſt Hilda vetuſta ſalum:
Hic vbi diues agri Pomerania numine diuum
Subijcet imperio celſe Philippe tuo.
Quiſquis in hac tantam miraris imagine molem,
Picturæ certam certus habeto fidem.

De eodem poſtea Io. Culmannus meus è Monte Peſſulano ſic ad me ſcripſit: Sunt quidam hic nobiles Pomerani, à quibus accepi annis ſuperioribus in Pomerania ad Gripſuualdum oppidum, cetum quempiam captum longitudine pedum XXII. latitudinis immenſæ: in ſumma, molis tantæ, vt quatuor equis fortiſſimis oneri fuerit. Genitale aiunt habuiſſe inſtar equi Flandrici: in ceruice foramen ampliſſimum, per quod ceu fiſtulam aquas reiecerit, carne delphino haud abſimili. Cetum illum quem Germanorum quidam *Braunfiſch* appellant, (balænam eſſe arbitror, & plura de eo in Corollario ſuper Balæna ſcripſi) à Gallis ad Oceanum Hillam vocari audio.

DE ALIIS QVIBVSDAM CETIS OCEANI GERMANICI.

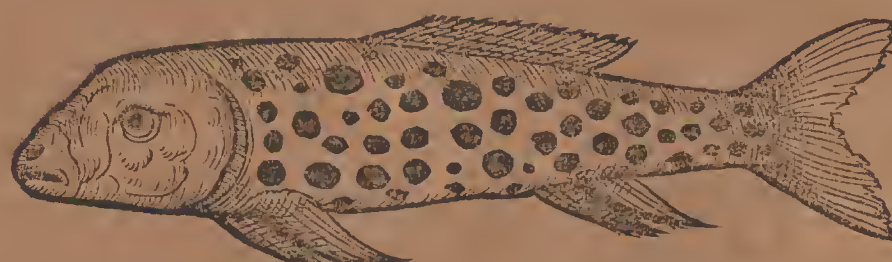
VALENTINVS Grauius felicis memoriæ, vir clariſſimus, Decimarius & Senator Fribergenſis, cui ego librum De quadrupedibus ouiparis nuncupaui, de me & communibus literarum ſtudijs optime meritus, trium Germanici maris beluarum effigies aliquando delineatas ad me miſit: non ſatis accuratè quidem expreſſas, (ad ſceletos forte capitum duntaxat, factas, reliquo corpore pro coniectura appicto,) vt ſuſpicor, quod in duabus rimæ poſt oculos tanquam brãchiæ apparerent, quibus ceti carent. cætera propemodum inter ſe ſimiles erant. quamobrem vnam tantum ex tribus hic appoſui. Caudam non probe expreſſam opinor: magisq; ad delphinorum caudam debere accedere. Dentes omnibus plani erant, ſicut in homine. Maxilla inferior in duabus multo breuior ſuperiore: in tertia ferè

par. Pin-

par. Pinna in dorſo vnica, capitis extremo quam caudæ aliquanto propior. Aliæ duæ eo fere loco quo branchiæ ſunt in piſcibus. Ea quam exhibeo, cetum repræſentat, cuius longitudo fuit pedes XXXVI. cum triente. altitudo pedes IX. Ex reliquis duobus, vnus longus fuit pedes XXXIV. cum dimidio: altus ſeptenos. alter vero longus pedes XXVII. altus octonos.

Vvhirlepoole ab Anglis dictus cetus, balæna eſt, vt quidam exiſtimant, Eliota Anglus. Videtur autem à vorticibus quos turbinis inſtar in aqua excitat, nomen habere: Nam & profundiora & vorticoſa circa molarum rotas loca ſic vocant. & turbinem ventum, qui fœnum eleuat, *a VVhirle vvind.* nos vorticem *ein vvirbel*, à vertendo. nam & verticem capitis ſimiliter vocamus, vbi capilli in partes vertuntur diuerſas ab vno veluti centro. Apparet aliquando hic cetus Anglis in mari prope Cantium: qui an Phyſeter potius quam Balæna ſit, doctiores illic inquirant. Nec alius puto piſcis eſt ille, quem *Horlepole* vocitant Angli: & alio nomine *Hore* vt accepi. eadem nimirum omnium ſignificatione, quod impetu ſuo flatuq; vorticoſas in mari tanquam palude procellas excitet. Idem igitur Germanorum *Braunfiſch* fuerit: aut vna ſaltem ſpecies piſcium *braunfiſch*. ſunt enim qui ſpecies eorum ternas faciant. *Pole* quidé Anglis palus eſt, & Germanis inferioribus *Pol*. Quanquam *Pole* etiam ſynciput Anglis ſignificat: vnde *Gilderpole* piſci ab aureo ſyncipite nomen poſuerunt. Anglicum nomen *Hore* accedit ad Germanicum *Rore*: quem paulo ante diximus, craſſiſſimum eſſe & triginta paſſuum longitudine cetum.

DE MACVLONE ANGLICO CETO.

Piſa. PISA in litore noſtro Britannico, quod Orientem ſpectat, certo quodam in loco Suffolciæ, inter Alburnum & Ortfordium oppida, ſaxis inſidentia (mirabile dictu) nulla terra circunfuſa, autumnali tempore anni M. D L V. ſponte nata ſunt, adeo magna copia vt ſuffecerint vel millibus hominum. Eodem tempore Lynni, oppidi Norfolciæ in Anglia portuoſi, Piſcis. piſcis hic maculoſus, rudi figura depictus (vt in charta impreſſa per Angliam publicatus eſt) in ſiccum à piſcatoribus deductus fuit, longus amplius pedes LX. carne pingui, clara & candicante, guſtus ſuauitate ceruinam referente. Nomen noſtrates neſciuere piſcatores, nos Maculonem vocitemus, Io. Caius medicus Anglus in epiſtola ad me. Porro quod in icone apparent branchiæ, neſcio an ſit probandum. magnitudo enim omnino cetacei piſcis eſt, cui branchiæ non conueniunt. Numerus quoque, figura, ſituſque pinnarum & caudæ, non reſpondet cetaceis. Pictor forte imperitus ſat habuit piſcem vtcunque pingere, & oſtendere maculas. Ex veterum cetis pardalis maculoſa eſt, de qua nonnihil ſuo loco dicetur.

CHALANDRI tanquam piſces nominantur ab Epicharmo apud Athenæum, niſi erratum eſt à librarijs, vt ſuſpicor, hoc verſu: Ἰρυγόνες τ' ὀπισθόκεντροι, καὶ χαλανδροι, (alias χαλαροὶ) κωβιοί.

DE CHALCIDE, BELLONIVS: QVEM PISCEM IN OCEANO CELERINVM, IN MEDITERRAneo Sardinam dici putat.

Celerinus piſcis, Rondeletio Membras videtur, &c. Bellonio Oceani piſcis eſt, magnitudine tantum differens a Sardina mediterranei maris.

A GALLI, qui ad mare Oceanum ſiti ſunt, nullum piſcem agnoſcunt, qui Sardinæ nomine vocetur, quod nullus apud eos piſcis ſit, qui Gallicè Sardina dicatur, niſi aliunde ſalſus adferatur. Mutant enim nomẽ Sardinis Galli, & Celerinos vocãt. Sed nonnihil intereſt diſcriminis in magnitudine, quod quidem mox indicabimus. Celerini maris ſunt Oceani alumni, Sardinæ Mediterranei. Quemadmodũ autem Boops & Mæna, Erythrinus & Phagrus, Sparus & Aurata, Cantharus & Melanurus, Bulbus ſeu Blennus & Scorpæna. Fleſus & Quadratulus, Barbula & Limanda, Rhombus & Fletelus, maximam habent inter ſe ſimilitudinem: ſic Celerinus cum Harengo ita æquiparatur, vt niſi exacte inſpiciantur, nõ dignoſci poſſint. Quod ſi quiſpiam Celerinos idem cum Sardinis eſſe mihi non credat, imprimis eum intelligere oportet, Celerinũ tã popularẽ eſſe in Gallia piſcẽ, quam Sardinam in Mediterraneo mari.

B Celerinus ſiue Sardina paulo Harengo minor eſt, ſquamis intectus latiuſculis, leuiter ſuperficiei corporis vti in Mullo hærentibus, & facile decidentibus & tranſparentibus. Pellis quæ ſubeſt, omni argento lucidior eſſe ſolet: Harengus vero magis compreſſo corpore conſtat. Ambo ora aperiunt grandia, dentium rudimentis carentia, linguam habentes conſpicuam. Celerinorum branchiæ variæ annulos deſcribunt. Circinati enim ſunt in circuli formam interna parte multum ſerrata, quibus cibos ſe-

C cernunt in mari, eo modo quo anates & anſeres ſuis roſtris ſerratis in cœno. Ex quo plane liquet, Celerinum ſpurcitijs maris veſci & arena, non autem piſcibus vel præda. Imbecilla enim labia, & maxillas nullis dentibus horrentes habet. Dum autem irritatum mare eſt, & procellis compulſum, tunc in modum nubis per mare nunc huc nunc illuc circunferri ſolent. Quam rem cum non ignoraret Oppianus, hæc ſcripſit,

Chalcides & Thriſſæ paſſim Abramideſque feruntur,
Et cauis habitant ſcopulis, & litora viſunt,
Hoſpitium mutant ſemper, Ponto que vagantur.
Atque cateruatim percurrunt æquoris vndas,
Alternantque vias Ponti, curruntque per æquor,

Stomachum talibus, quibus dixi, ſpurcitijs ſemper A

B plenum habent. Circa pylorum innummeræ ſunt Apophyſes, vt facile ſexaginta connumeres. A pyloro reliqua inteſtina vſque ad rectum deſcendunt. Hepar vero habet in duos lobos partitum, fel hepati annexum. Cum deſierint amplius videri Celerini, Harengi nobis adferuntur. de quibus tempeſtiuum eſt

uum eſt vt diſſeratur. Hæc Bellonius, qui Harengum quoq; piſcem de genere Chalcidum eſſe conijcit. Et mox. Harengi mihi de genere Chalcidum eſſe videntur, quos in Mediterraneo mari etiamnum capi planum faciam. Etenim Carniſpriuii tempore, cum Romæ agerem, hos in foro vulgo ferri conſpicatus ſum: non tamen illic Harengi nominabantur, ſed Sardoni: promiſcuè enim nulla habita differentię ratione vnà cum Sardinis vendi ſolent, vt ſic commixti, Sardini vulgo vocentur. Sardini vel Sardellam maris Mediterranei, eundem eſſe piſcem quem Celerinum Oceani, nemo dubitare poteſt: cuius natura ea eſt, vt paulò magis in mari Oceano, quàm in Mediterraneo excreſcat. Nec verò mihi ipſi quiſpiam impoſuiſſe me credat, cum dico quotidie Romæ Harengum videri, & Celerinum eundem cum Sardina vel Sardella eſſe: hoc mihi adiiciendum operę pretium fuit, quod omnes diligenter obſeruaui, & ariſtas, quas ſub ventre in linea recta habent, numeraui, ſed Celerino aſperiorem, quàm Harengo deprehendi. Lineam itaq; in his aſperam tranſuerſis ariſtis obfirmatam cernito, qualem Lechia & Liparis habent, ſed multò valentiorem, Harengo debiliorem, cuius latera nullis teguntur Squamis. Celerinis verò contra, aſperiores ſunt hamuli, qui inter duas ſquamas coarctantur. Harengus præterea corpore eſt multo Celerino ſiue Sardonio latiore præditus, ad Liparem piſcem magis accedens. Vterq; lineam ſub ventre trigintaquinq; vncinulis aſperulam habet. Gallia nihil iſto piſce vulgarius nouit: nec commodius aliquid quo homines ſua ieiunia exaturent. Iconem Harengi adpoſui. nam tanta eſt illius cum Sardella ſiue Celerino affinitas, vt ex pictura vix poſſint diſcerni.

A *Rondeletius Sardonum Romæ dictum, Harengum eſſe negat: & Harengum Clupeæ potius quã Chalcidis generi attribuit.*

Rondeletii verò de piſce quẽ Galli hodie Celerinum vocant, ſentẽtiã, ſuprà in Apua Mẽbrade leges.

COROLLARIVM.

A Chalcidem Rondeletius conijcit eſſe piſcem illum, qui hodie in magnis Italiæ lacubus Agoni nomine, in Allobrogum vero lacubus Celerin nuncupatur: ob ſimilitudinem maximam quam piſcis hic lacuſtris cum marino Oceani eiuſdem apud Gallos nominis habet. Vide ſupra in Agono plura de Chalcide, Rondeletii ſcripta. Chalcis nomen eſt auis, & piſcis, Heſychius. imò lacerti etiam, qui alio nomine zygnis appellatur: Cęlius Rhodiginus cum piſce confundit, Chalcidicę quidem appellatio ad piſcem ſimul & lacertum refertur, zygnis non item. Chalcides piſces Dorion Chalcidicas nominat, Athenęus. Chalcidem Theodorum non rectè conuertiſſe æricam oſtenderem, ſi vel iam mihi otium eſſet, vel multum ad rei notionem intereſſet. Ego non audeo eas appellare neq; Meletas, neq; aliam ex iis quas vulgo vocamus Sardinas: ſed tandiu meum iudiciũ ſuſtinebo, quoad rem melius inquiſiero: neq; ob aliam cauſam chalcidis notionem meam implicatam hic ibidem profiteor, niſi vt ſi mihi maior facultas inquirendi non permittatur, harum rerum ſtudioſos ex mea ignoratione admoneam, & incitem ad explorationẽ notitiã. Cum ex Græculis piſcatoribus percunctarer, quaſnam putarent chalcidas, tandem quiſpiam dixit, à ſuis ciuibus accolis Acheloi fluuii hac ętate Nungrias nuncupari, Gillius. Rondeletius Harengũ à Sardina differre contra Bellonium oſtendit, vt in Harengi hiſtoria referemus. τριχίδες, (τριχιάδες potius, vel τριχίδες, vel τριχιάδες,) αἱ χαλκίδες: [illegible], Varinus, τριχίδια, χαλκίς, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Athenæus Chalcides & Thriſſas & Sardinas ſimiles eſſe dicit: Oppianus ſemper in Thriſſæ commemoratione ét Chalcidis meminit: & ſimiliter Columella, cum inquit, piſcibus in piſcinis præberi conuenit, tabentes Haleculas, & ſalibus exeſam Chalcidẽ putrẽq; Sardinam. Θρίσσα, καὶ τὰ ὁμόφυλα, χαλκὶς καὶ ἐρίτιμος, (alias ἰοβέτινος.) [illegible], Diphilus. Χαλκίδας τὰς (ὡς) καλοῦσι καὶ σαρδίνους, ἐρίτιμους, ἴβρακα, Epænetus in libro de piſcib. apud Athenæũ: Euſtathius quoq; ſimiliter citat. Ariſtoteles eritimos, ſardinos dixit, Vuottonus ex Athenæo, nõ rectè: vide inf. in Eritimo. Et rurſus, Ariſtoteles (inquit Athenęus) li. 5. σαρδίνας αὐτὰς καλεῖ. Gaza ex Ariſtotele trichides vertit ſardinas: Varinus verò (vt paulò ſuprà recitaui) trichades (vel trichides,) chalcides aliter vocari ſcribit. itaq; chalcides ét ſardinas vertere licebit, ſiue ſpecies eadem eſt, ſiue potius generis proximi ſpecies duę diuerſę: quõiam & ab Ariſtotele tanquã diuerſæ nominantur, & à Columella li. 8. ca. 17. Sic & chalcides lacuſtres ſeu fluuiatiles Ariſtoteli, & marinas Oppiani, propter naturę & generis affinitatem, vtraſq; chalcidum nomine ꝓbè appellari dixerim. nam & ſardinas vel ſardellas lacuſtres hodie quaſdam Itali nominant, (quas alii agonos,) cum marinas duntaxat videantur memorare antiqui. Similiter percę tum marinæ tũ fluuiatiles dicuntur, etſi ſpecie diuerſæ. Nominatur & apud Galenũ ſardina, vel ſardena, σαρδίνη Vuottonus. Chalcis eum ſit Thriſſis & Sardinis ſimilis non eſſe poteſt, vt falsò Merula putat, è genere Rhomborũ, Gillius. Merulæ forte impoſuit, quod Chalceus piſcis deſcribatur rotũdus & orbicularis. Sed chalceus alius piſcis eſt quem in Fabro deſcribemus, à chalcide diuerſus, veterum teſtimonio. Chalcidem Theodorus ęricam interpretatur, alii fabrum. ſed piſcis eſt ſpurius, ex diuerſis generib. genitus, ſicut mulus, Niphus in Ariſtotelis hiſtoriam 8. 20. Imperitè .a. chalcidem cum chalceo, .i. fabro, confundit. & ex diuerſis parentib. gigni, ideoq; ſpurium eſſe, temere ac ſine authore ſcribit. neq; enim hoc aſſerẽdum eſt ex ſolo vocabulo quod Gaza confinxit. nam Hiſtoriæ animalium li. 5 ca. 9. vbi Ariſtoteles piſcium plurimos ſemel anno parere ſcribit, vt ex fuſaneis thunnos, chalcides, &c. Gaza chalcides non vt alibi ęricas, ſed ſpurias interpretatur. quem locũ explicans Niphus, Spuriæ, (inquit) chalcides vocantur, & ęricæ piſces vulgò: cum ęricæ vocabulum nuſquã opinor vulgare ſit, ſed à Theodoro ad imitationẽ Græci confictũ. Hoc in loco Ariſtotelis (inquit Vuottonus,) videntur exemplaria oĩa mendoſa: nam chalcis gregarius eſt, non fuſaneus: & ter parit. Chalcis Germanicè poterit circumſcribi, *ein Hering art*, id eſt Harengi genus. vel Chalcis marina, *ein Meeragûne*, id eſt Agonus marinus. & chalcis lacuſtris, *ein Agûne, oder Agûnen art.*

Celerinus alius lacuſtris, alius marinus. *Zygnis.* *Chalcidica.* *Aerica.* *Anchoae.* *Meletae.* *Sardinae.* *Nungriae.* *Harengum a Sardina tota ſpecie differre.* *Σαρδῖνοι.* *Chalceus.* *Spurius.*

Χαλκίδας ἦν ῥ φέρῃς φίλ' ἀκανθίδα, Phanias in Epigrammatis. B Chalcidem Ariſtotelis inter fluuiatile & lacuſtre genus recenſere videtur hiſtorię 8. 20. Oppianus vagis marinis adnumerat, qui nunc petras, nunc pelagus, nunc litora ſequuntur. C Vide ſuperius in A. & Rondeletium in Agono. Vuottonus vt paulò ante recitaui ad finem A. chalcidem non fuſaneum eſſe ait, ſed gregarium piſcem. quæ nos occaſio inuitarat, plura de fuſaneis, vt Gaza nominat, & alia quædam afferendi, quæ ab aliis ſcriptoribus obſeruata non ſunt. Plurimi piſces (inquit Ariſtot. hiſtorię 5. 9.) ſemel anno pariunt: vt ii quos fuſaneos ex argumento cognominant, quia fuſim (in Gręco non eſt fuſim: ſed ſimpliciter, καλοῦνται δὲ χυτοὶ οἱ τῷ δικτύῳ περιεχόμενοι) retibus capiantur: vt thunni, limarię, mugiles, chalcides, (ſed has alibi ter anno parere ſcribit, vt Plinius quoq;,) monedulæ, chremes, paſſeres, & reliqua huius generis:

Fuſanei. *Χυτοί.*

T Et rur-

Ῥυάδες.

Ἀγελαῖοι.

Et rurſus 8.13, Pontũ (inquit) ſubeunt plurimi fuſanei & gregatilis generis, &c. Gręcè eſt πλεῖϛοι τῶν ῥυάδων τε καὶ ἀγελαίων ἰχθύων εἰσὶ δὲ οἱ πλεῖϛοι ἀγελαῖοι. ἔχουσι δὲ οἱ ἀγελαῖοι ἡγεμόνα, Et paulò poſt κολίας quoq; inter ῥυάδας nominat, quos ſupra inter χυτοὺς: vt iidẽ videant χυτοὶ & ῥυάδες, qui retib. capiuntur, (migrantes pręſertim,) & ducem non habent: etſi etiam ipſi frequentes & ſimul multi natent, (vt equidem coniicio) quemadmodum propriè ἀγελαῖοι dicti. Nam ex iis quos Ariſtoteles χυτοῖς adnumerat, thunnos gregales eſſe conſtat: & paſſeres quoq; gregales eſſe ſuſpicor, cum in tanta copia capiantur. Vidimus mugilum luporumq; capturam (inquit Rondeletius) vno retis iactu, centum aureis coronatis vęniſſe. Χυτοὶ ſanè dicti videntur, διὰ τὸ χύδην ἁλίσκεσθαι, hoc eſt quod fuſim capiantur, vt Gazæ etiam placuit: fuſim accipio pro copioſe. Eiuſdem originis eſt vocabulum χυδαῖοι, de quo Euſtathius: Χυδαῖοι ἄνθρωποι, πάλαι μὲν οἱ ἀθρόοι καὶ πεπληθυσμένοι, ὕστερον δὲ οἱ τοῦ ὄχλου καὶ ἐδαφινοί. aſſerit autem ab aduerbio χύδην hoc nomen deriuari. Ergo χυτοί piſces huiuſmodi erunt, vt quæ in cęteris animalibus Ariſtoteles libr. 1. hiſtorię capite primo ἀγελαῖα ἄναρχα (id eſt gregaria ſine duce) nominat, vt ſunt formicæ & alia innumera. Hoc etiam quod retibus includantur, non ſolitarios, ſed gregales eſſe arguit. Quod ſi ita eſt, & chalcides rectè ab Ariſtotele fuſaneis adnumerantur, vtpote ἀθρόα, id eſt conferctæ & frequentes Oppiano teſte: & non rectè à Vuottono ſcribitur, atherinam è ſolitariorum genere eſſe: quoniam rhyadas ita interpretetur Gaza li. 6. hiſt. cap. 17. neq; enim anti interpretatio Gazæ eſt, certè atherina ſolitaria non eſt, ſed vt reliquæ ferè apuæ, quarum generi ſubſcribitur, gregalis piſciculus. Et Ariſtoteles ipſe expreſſiùs alibi (ſi bene memini) gregales eſſe atherinas ſcribit. Idem ſolitarios Gręcè alio vocabulo, μονήρεις nominat, vt de citharo ex Ariſtotele citat Athenęus. Nõ eſt igitur quod ſuſpicetur quiſquam cum Vuottono omnes Ariſtotelis codices corruptos eſſe lib. 5. hiſt. vbi chalcides inter fuſaneos nominantur. quin & Athenęus eundem locum ex Ariſtotele ſic recitat, vt codices noſtri rectè habent. Ariſtoteles vocabulo rhyades genere maſculino vtitur, vt libro 4. hiſt. cap. 8. Rhyades quoties piſcium lotura vel nauis ſentina eiecta eſt, fugiunt vt odorẽ ſentientes: vbi Gaza flutas conuertit: cum alii ex anguillis & muręnis quæ ſupernatant ſole torrefactæ, πλωτὰς vocant Græci, flutas reddiderint. Cæterum libro quinto vbi rhyades per ęſtatem parere Ariſtoteles tradit, Gaza ſpargos tranſtulit. Spargi etiam (inquit, ca. 11.) per æſtatem pariunt, mugilum labeones, ſargones, mucones, capitones. Deniq; lib. 6. ca. 17. ῥυάδας piſcium genera dixit ſolitaria: id eſt, quæ ſolitariè vagantur. οἱ δὲ τόκοι γίνονται τοῖς μὲν ῥυάσι τοῦ ἔαρος. Hanc Gazæ interpretis inconſtantiam, Vuottonus quoq; obſeruauit: ſed delectum non probè fecit. Rondeletius ſparum, ſpargum, aſpargum, eundem piſcem ſuæ ſpeciei facit, qui Græcè dicatur rhyàs: cum σπάρος nomen huius ſpeciei apud authores legatur, rhyàs verò Ariſtoteli generalis differentię vocabulum ſit. Hoc poſtremò addiderim, piſces quoſdam inter ſolitarios & gregales ambigere, vt ſcripſi in Congro c.

Solitarii.

Chalcis an ſonum aliquem edat.

Chalcis quodammodo ſtridet, ψοφεῖ οἷον ϛριγμὸν (lego τριγμὸν. nam & proximè τριγμοὺς dixerat,) Ariſto. hiſtoriæ 4.9. Chalcis ſibilat, συρίττει, Aelianus 10.11. Ego pro χαλκὶς repono χαλκεὺς, id eſt Faber piſcis: vt deprauatum in Ariſtotelis codice vocabulum, quale reperit, deſcripſerit Aelianus. Sed integrum hunc Ariſtotelis locum audiamus: Piſces vocis quidem expertes ſunt: ſed ſonos quoſdam ſtridoresque mouent, qui vocales eſſe exiſtimantur, vt lyra, vt chromis: his enim quaſi grunnitus quidam emittitur. aper etiam piſcis in Achelo vocalis habitus eſt, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo ſtridet, alter perinde vt cuculus auis obſtrepit. Quæ omnia creditam illam vocem emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiuſculas continent: aut ſuis interioribus quæ circa ventrem habentur. ſpiritus enim incluſus in his eſt, Hæc Ariſtot. atqui chalcidi branchiæ horridiuſculæ ſeu ſpinoſæ (nam ἀκανθώδεις verbo vtitur Ariſtoteles) non ſunt: in chalceo verò branchiarum operimenta foris horrent, ſicut in lyra & ſimilibus piſcibus: ipſę verò branchiæ intus an ſpinoſæ ſint, neſcio: qui piſcem ipſum nondum viderim. Chalceum pręterea Maſſilienſes Trueie vocant, quia dum capitur ſuum more grunniat. Hoc igitur & verę lectionis apud Ariſtotelem & Aelianum reſtituendæ: & piſcem quem diui Petri vulgò nominant, chalceum eſſe, de quo multi antehac dubitarunt, argumentum eſto.

Chalcis ter anno parit, Ariſtot. & Plinius. Alibi verò (vt in A. recitaui) χυτοῖς eam adnumerat Ariſtoteles, qui ſemel anno pariant. Oua ſua gregatim gurgiti altiori mandat congeſta, Ariſtoteles. Quamuis carne paſcatur, non vagatur tamen, Idem. ſed hic quoq; locus mihi ſuſpectus eſt, vt addubitem ad chalceumne potius referenda ſint hęc verba. nam chalcidem edentulam eſſe puto, & minimè carniuoram: Vide mox in E. vagari autem eam, nec ſtabilem habere in mari ſedem ex Oppiano retulimus. Pediculi quibuſdam innaſcuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius. Vide ſupra in Chalcide altera Rondeletii, in A. elemento. in hiſtoria Agoni.

E Oppianus thriſſas capi ſcribit naſſa in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza videlicet de eruis frictis & myrrha vino odorato excepta: & ſimiliter chalcides. vnde coniicimus hos piſces carniuoros non eſſe. Veſpas hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos naſſam, in quam prius paruulam męnam, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus. Eſca iacentium (piſcium, paſſerum vel concharum genera videtur intelligere: loquitur autem de piſcinis) mollior eſſe debet quàm ſaxatilium. itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, & ſalib. exeſam chalcidem, putremque ſardinam. &c.

F Chalcidem ſale exeſam Columella dixit: qui etiam inter mollis carnis piſces cum ſardina & halecula eam numerat. Chalcides, tragi, acus & thriſſæ, piſces ſunt ἀχυρώδεις, καὶ ἀλιπεῖς, καὶ ἄχυλοι, Hiceſius apud Athenæum. quæ verba vnà cum illis quę in A. retuli ex Diphilo, Vnottonus ſic vertit: Chalcis trichidi atq; thriſſę ſimilis eſt, piſcis ariſtoſus ſpinoſusue: aut ſiccus & ſqualidus, hoc eſt ἀχυρώδης: neque multum in ſe pinguedinis continet, neque ſuccum copioſum in alimentum prębet: facile tamen in corpus digeritur. Acum quoque piſcem ſupra ex Hiceſio ἀχυρώδη & ἄχυλον eſſe diximus.

H.a. Χαλκίδας τι, (alias κωμαρίδας, quod non placet,) Epicharmus apud Athenæum. Βούγλωσσον ταύτην θέρεος, καὶ χαλκίδα κεδνήν. Archeſtratus apud eundem. Eſt & chalcis accipitrum generis: item lacertorum, vbi philologiam huius vocabuli requires.

f. Αἱ δὲ λῆς, σαρκεῖ τι, χαλκίδες τε καὶ τοιπτύλοι, Epicharmus in Nuptiis Hebæ. Et rurſus, Χαλκίδες, ὗες θ', ἱέρακες τε, χ' ὁ πίων κύων.

Chalcidibus, aut ſardinis, apuarumue generi potius (vt Turnero placet) cognatus videtur piſcis quem Germani accolæ Oceani *Stinckeling, Stinckfiſch*, vel *Spirinch* appellant. de quo plura dicemus in fine Operis.

DE CHANNA, RONDELETIVS.

SPeuſippus apud Athenęum percam, channam, phycidem ſimiles eſſe dicit: quamobrem cognita perca, reliquæ facilius cognoſcentur. B *Lib. 7.*

Dicitur à Gręcis χάννη & χαύνη, vtrunque enim nomen reperio: nam à verbo χαίνω, quod ſignificat hio, deducitur χαύνη & per pleonaſmum τοῦ, vel dicitur χαῦνος vel χάννος vel χάννη & χαύνη: vtroque enim genere pro piſce ſumitur. à verbo autem χαίνω deducitur, quod ſemper ore hiante ſit, vnde à Gaza hiatula vertitur. Eandem ob cauſam ab Epicharmo dictas fuiſſe channas μεγαλοχάσμονα opinor, id eſt, multum hiantes. à Maſſilienſibus, noſtratibus & Hiſpanis ſerran dicitur, à quibuſdam channa. A

Channa piſcis eſt pelagius, autore Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13. nihilominus ſaxatili ſimilis & cũ ſaxatilibus ab Oppiano numeratus, lupum corporis habitu referens, & oris ſciſſura. Maxillam inferiorem ſuperiore prominentiorem habet, ob quam cauſam ore ferè ſemper eſt aperto. Dentes acutos, oculos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, branchiis internisq́; partibus ceteris ſaxatilibus eſt ſimilis ſed ventriculo eſt maiore & laxiore. Colore eſt vario, dorſum ex rubro nigreſcit: lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ ſunt. Cauda maculis rufis notata, item pinna à podice ad caudam. Pinna dorſi rufa eſt. Inde Ariſtoteles, citante Athenęo ποικιλέρυθρον μέλαιναν appellauit & ποικιλόγραμμον, quod partim nigro, partim rufo ſiue rubeſcente colore variata ſit. Adhæc cum permultas viderimus & diſſecuerimus, omnes vuluas habere comperimus, & ſæpius ouis, ſed non multis plenas, quòd omnes fœminę ſint, vt annotauit Ariſtoteles libro 4. de hiſt. anim, cap. 6. B *Lib. 1 ἁλιευτικῶν* *Color.* *Sexus.*

Quæ omnia mihi fidem faciunt nos channam veterum hîc proponere: quanuis Maſſilienſes piſcem alium iſti ſimilem channam vocitent: & ſtagni quod linqua noſtra Martegue dicitur, accolæ piſciculum alium canadelle: quod fieri propter ſimilitudinem reor, & hos piſces cum channis confundi: quemadmodum in turdis, quorum plura genera recenſuimus, vſuuenit, quos omnes communi nomine turdo appellant. A *Channa Maſſilienſ. alia, Canadella alia.*

De channa Ouidius libro de piſcibus. C

Et ex ſe *Concipiens channe gemino fraudata parente eſt.*

Et Ariſtoteles Pliniusq; locis capite de erythrino citatis prodiderunt, channas omnes fœminas eſſe, quod omnes vuluas habeant, nullæ ſeminis vaſa, quibus mares à fœminis diſcernuntur: quòd omnes grauidæ capiantur. Verum qui fieri iſtud poſſit, non ſine cauſa quis dubitauerit. quemadmodum & de phoxinis, de quib. Ariſtoteles libro 6. cap. 13 de animalium hiſtoria: Formantur oua per coitum in iis, qui venere vtuntur: fiunt & ſine coitu. oſtendunt id fluuiatilium quidam: nam ſtatim atq; nati ſunt, propè dixerim, & parui adhuc phoxini oua habent. Iam verò perdices non ſolum hypenemia oua, ſed etiam fœcunda concipere aiunt: ſi, quo tempore gliſcunt & ad venerem incitantur, aduerſæ maribus ſteterint, vento inde flante. Et equas quaſdam in Luſitania ſine coitu parere, ſunt qui affirment. Quæ naturali & inſigni animalium iſtorum fœcunditati tribuere oportet. Sunt & mulieres tam fœcundæ natura, vt primo ſtatim concubitu concipiant: vnde prouerbium, τίκτει κ' ἡ χὴρ ὅταν κακῶς ἀνδρὶ παρῇ. Parit puella etiam ſi malè adſit viro. Noui equidem matronas integerrimas & caſtiſſimas ex ſenibus & prope effœtis maritis ob naturalem fœcunditatem liberos ſuſcepiſſe. Ex quib. efficitur, vt minus mirum videri debeat in mari, in quo fœcundiſſima ſunt animalia, erythrinos & channas ex ſe concipere, & ſine mare oua parere: quæ poſteà mare diuina & procreatrice ſua vi perficit, maſculiq; vicem gerit. qua de re plura legere potes li. 4. cap. 3. & 4. Dicet fortaſſe aliquis erythrinos & channas vtriuſq; eſſe ſexus, quod de leporibus terrenis credunt aliqui: quod etiam in quibuſdam comperi aiunt, vt in mugilibus, in quibus modo oua, modo lac videri ferunt, (ſemen autem lac vocant.) idq; mihi affirmauit Ioannes Laurentius vir iam ſenex, & in piſcandi arte exercitatiſſimus: vtpote quam & in noſtro litore, & in Hiſpania, & in Italia exercuerit. Eam nunc in inſula quæ Martegue dicitur, non procul à Maſſilia exercet. At huic opinioni refragatur Ariſtoteles, qui oua ſemper in iis reperiri affirmat. Verùm de hac re nihil ſtatuo. Sed liberum cuiq; iudicium relinquo. Cætera quæ de channa dicenda ſunt perſequamur. *An channæ omnes fœminæ ſint.* *Maris vis diuina & procreatrix.*

Channa ex ſarcophagis (.i. Carniuoris eſt, teſte Ariſtotele libro 8. de hiſt. anim. cap. 2. cui & ſynodonti euenit, vt cum minores inſequuntur, venter excidat, propterea quod piſcium vẽtriculus iuxta os poſitus eſt. nec gulam habent. Et lib. 2. de hiſt. anim. l. cap. 17. Piſces magna ex parte gula carent, vt qui coniunctum ſtatim ori ventriculum habeant. quocirca ſæpius euenit grandibus, vt dum per impetum inſectantur minores, ventriculus in os procidat. Sola igitur cauſa cur ventriculus in ore channæ & ſynodontis, & aliorum quorundam ſæpe reperiatur, non eſt ventriculi ſitus ad os. omnibus enim piſcib. qui pulmonibus non ſpirant, quique ob id, & arteria aſpera, & gula carent, id accideret. Sed voracitas & tanta cibi appetentia vt ventriculus, cui rectæ ſunt fibræ ad trahendos cibos, ſurſum feratur, & tum ob *Cur channæ, ſynodonti & aliis quibuſdã piſcibus ventriculus in os excidat.*

T 2 propin-

Galeni verba [illegible].

propinquum ſitum, tum ob laxitatem in os procidat, id quod declarat Galenus li 3. de facult. naturalib. quo etiam in loco Ariſtotelis ſententiam profert imò verba ipſa adſcribere videtur longe quidem diffuſius quam in noſtris exemplaribus legantur. Sunt hæc Galeni verba: Ergo ex iam dictis patet internã gulæ & ventriculi tunicam, cui rectæ ſunt fibrę, quæ ab ore in ſe attrahat, eſſe inſtitutam, eoq; in deglutiendo tantum agere: externam verò, cui tranſuerſæ ſunt fibrę, quò conſtringat ea quæ continet, ac protrudat, talem eſſe factam, eandem tamen non minus in vomendo, quam deglutiendo operam ſuam nauantem. Clariſſimè ſubſcribit iis, quæ dicimus & quod in channis, & quod in iis qui Græcè σπεύδοντες appellantur, accidit, vt quorum ventriculus interim in ore inueniatur, veluti Ariſtoteles in libris de animalium hiſtoria prodidit, reddita etiam cauſſa, prę guloſitate id inquiens illis contingere. Ita enim ſcribit: In vehementiore appetentia, ventriculus omnibus animalibus ſurſum procurrit, adeo vt nonnulli cum primum incipere manifeſte eum affectum ſentiunt, foras repere ſibi ventrem dicant: alii vero cibos quos adhuc mandunt, necdum ſatis eos confecerunt, eripi planè inuitis. Ergo in iis animalibus quæ natura ſunt guloſa, quibusque oris laxitas eſt multa, ac ventris ſitus propinquus, (veluti in ſynodonte, ac channa cernitur,) nihil mirum eſt, cum in admodum vehementi eſurie, minorum piſcium aliquem proſequuntur, ac iam in eo propè ſunt vt comprehendant, ſi auiditate perurgente venter eorum in os ſurſũ rapitur. Fieri autem id aliter prorſus nequit niſi venter cibos per gulam veluti per manum ad ſe trahat. Sicuti & nos prę ſtudio aliquando nos totos vnà cum manu extendimus, quo promptius corpus quod petimus apprehendamus: ita & ventriculus cum gula, veluti cum manu vnà extenditur. Proinde in quibus animalibus hęc tria ſimul incidunt vehemens nutrimẽti auiditas, gula parua, & oris laxitas ampla, in his paulum extenſionis momentum totum ventriculum ſurſum in os agit. His verbis Galenus & Ariſtoteles apertè oſtendunt cauſam rei, quam quęrebamus, cur ſcilicet channis & aliis piſcib. ventriculus in os excidat.

Channas pro chamis quidam accepit inepte.

A Hoc loco me etiam inuitum cogit veritas vt lectores admoneam, virum alioqui doctiſſimum, & mihi amiciſſimum, qui his Galeni libris annotationes aliquas in margine aſperſit, lapſum eſſe cum channas, id eſt, hiatulas, concharum genus eſſe annotauit, ſimilitudine nominis, vt opinor, deceptus. Sunt enim chamæ conchulæ quibus channę nomine tantum ſimiles, re valde diſſimiles ſunt: quippe quæ ſquamoſæ ſint, ex pelagiis vel litoralibus piſcibus, vt initio huius capitis diximus.

F Channa tenera eſt carne, vt ſcribit Diphilus, durior tamen percâ. Paratur vt reliqui ſaxatiles.

DE EADEM, BELLONIVS.

Channum Gręcis dictum volunt, quod is piſcis moriens, perpetuo hiet ac rictum ædat. Maſſilienſes apud quos plurimus eſt, Serranos vel Serratanos vocant, Genuenſes Bolaſſos, incolæ Portus Venetis Barquetas, Græcorum vulgus, Channo.

B Tanta eſt huius piſcis cum Orpho, Hepato & Perca marina (cum qua publice diuendi ſolet) ſimilitudo, vt piſcem penè eundem eſſe credas: ſed Percæ marinę Channis ſunt maiores, lineiſq; latis tranſuerſis ex rufo nigricantibus tergora diſtincta habent. Channi autem promiſcuè tranſuerſas & rectas lineas ferunt.

E Oppianus, --- *Phagrus Channi ſeducitur eſca.* Piſcem iſtum irretitum non capiunt: ſed calamo fallunt ex hamo, & maximè ſi carcinis pro eſca vtantur: eos enim appetunt auidiſſimè. Channa calculos in capite gerit, vt Perca, Scorpio, Cephalus & Vmbrina.

Sextus.

C Omnes porrò Channos oua ferre ac fœminas dici poſſe Ariſtoteles tertio de generatione animalium ait. partim enim receptacula habent ſeminis genitalis, partim vuluas.

COROLLARIVM.

Channa vel Channe piſcis, vel Channus, Græcè duobus modis rectè ſcribitur, χάννη fœminin. vel χάννος maſculino genere, Oppiano bis. non probo qui per ypſilon ſcribunt, (etſi Ariſtotelis codices ſic alicubi habent, deprauati nimirum, vt innumeris aliis in locis?) vt neq; eos qui per alpha in fine, aut per n. ſimplex in medio. A verbo χάνειν fit χῶ, & χανδὸν, & χάννος piſcis, liquida Aeolicè duplicata, vt ſciunt etymologi, Euſtathius. Hoc & Gaza animaduertit, qui Hiatulam ab hiando conuertit. Sed idem pro chama concha quoque hiatulam vertit, vt ſatius ſit Gręcis vti vocabulis, ne res diuerſæ confundantur. Cęterum an moriens tantum hiet, vt Bellonius voluit: aut etiam viuens plerunque, quod ſuſpicor, quod vorax admodum piſcis ſit, & mandibulas ferè ita conſtitutas habeat vt Rondeletius annotauit, obſeruent quib. non deerit occaſio. Channe à noſtris ruſticis dicitur orcana, Niphus. In Lemno inſula hodie cano, Bellonius. Græci etiam hac ętate & Veneti vocant chanen, Gillius. Germanice circumloquemur, *Ein fiſch gleich dem Meerberſich, Ein Meerberſich art.*

B Perca, channe & phycis, ſimiles ſunt, Speuſippus. Channe ſpinas in dorſo robuſtas & acuta habet. eius labrum inferius & rubet & eminet. exiguis eſt dentibus & acutis, itemque aculeatis branchiis, Gillius. Erythrini & channę (omnes, vt addit Rondeletius) vuluas habere traduntur, Plinius. Channę omnes oua habent, Ariſtot & Plinius.

C Channe pelagus eſt piſcis, Gillius. Ouidius etiam inter pelagios numerat. Oppiano chami, χάννοι, degunt circa ſaxa muſcoſa. Piſces ſunt libidinoſi, Aelianus.

H.a. Χάννας τε πελίας τε ... , Numenius apud Athenęum: ſed verſus videtur corruptus. Chennion etiam genus piſcis dictum fuiſſe apud Varinum legimus.

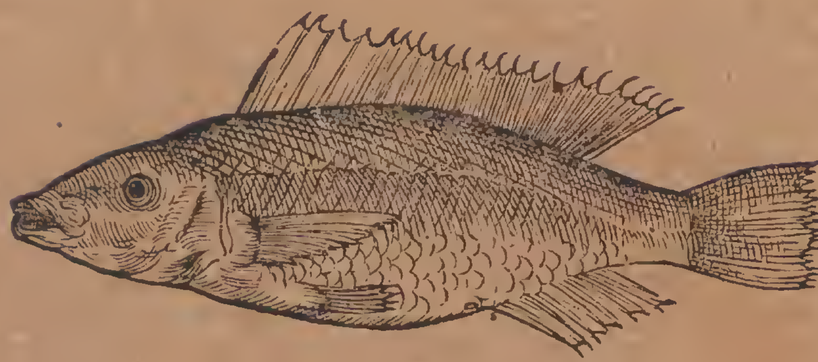
DE CHANADELLA, VEL CHANNADELLA

potius, a ſimilitudine Channæ.

MAſſilienſes alium piſcem Channæ prædictæ ſimilem, channam vocitant: & ſtagni, quod lingua noſtra *Martegue* dicitur, accolæ, piſciculum alium *canadelle*: quod fieri propter ſimilitudinem reor, & hos piſces cum channis confundi, Rondeletius.

DE

DE EADEM, BELLONIVS.

Liguſtico mari cognitiſſima Canadella, elegantem ac varium habet colorem, bona tamen ex parte B
purpureum: neque vnquam ad eam magnitudinem extuberat, ad quam alii piſces ſaxatiles. Sachetum
Veneti vocant, qui dum viuus capitur, ſpinoſum quiddam è branchiis vibrat, quo manus contrectan-
tium ferit. Labiis eſt magnis vt Cynędus, ſed dentibus ab hoc & à Phycide longè diſſimilibus: quo-
rum cum anteriores acutos, & ferè caninos habeat, poſteriores tamen obtuſos oſtendit. Pinnam dor-
ſi continuam, & (vt in Scorpione marino) crenatam: reliquas branchiarum pinnas vtrinq; luteas: qui
color etſi vt in aliis ſaxatilibus vt plurimum variet, eadem tamen corporis moles, eadem forma huic
permanet. Squamas habet lituris viridibus, cinereis, rubris, & interdum caſtanei coloris variegatas,
atque extremam branchiam (quę illi oſſea eſt) crenatam vt lupus. Roſtro eſt acutiore quam Lam-
bena: optimumque, vt reliqui piſces ſaxatiles, alimentum præbet. Cognatus huic eſt hepatus, qui F
ſimiliter à Venetis ſacheto vocatur, (inquit Bellonius) ſolo colore differens: de quo in H. elemento
dicetur: quanquam is cuius iconem nunc ſubiicimus, hepatus Bellonii videtur.

COROLLARIVM.

Canadellę piſcis nomen hodie vulgo vſitatum Gallis ad Liguſticum mare, vel per diminutionem à channa factum eſt, vel aliquam eius cum channa cognationem ſignificat. Veneti Saccheto vocant, vt etiam hepatum (ſed alius eſt Rondeletii hepatus) indifferenti nomine, inquit Bellonius. Ea quam ego hic exhibui effigies, Venetiis Saccheti nomine mihi confecta eſt. piſcem ſparo congenerem aliqui eſſe putant. Ego Bellonii hepatum eſſe ſuſpicor. ipſe quidem hepati ſui iconem non poſuit. Noſtra colores varios oſtendit: pinnis ad branchias & cauda flaueſcit, ſed cauda innumeris etiam maculis rubris diſtinguitur. pinnę in ventre Indici coloris ſunt: illa quæ podicem ſequitur primum Indica, deinde flaua, in extremo rubicunda, &c. Sed Bellonius inſpectis meis iconibus, piſcem rubicundum A. 13. quem turdo xi. Rondeletii cognatum ſuſpicor, hepatum ſuum eſſe dicebat: & eum quoque Venetiis Saccheto vocari indifferenti nomine. Vide Corollarium ad Turdos Rondeletii: videtur enim Bellonii Hepatus vndecimo Rondeletii turdo cognatus.

DE CHARACE. IANVS DVBRAVIVS PISCEM *Cyprino ſimilem, vulgò Karas dictum, characem nominat, ab aculei. ſcilicet, παρὰ τὸ χαλάσσειν.*

CHarax in petris & arenis paſcitur, Oppianus lib.1.his verbis: Ἐν δὲ χάραξ, καὶ ξιφοί τε κυβερνητῆρες ἔασι Κωβιοί. Χαράκιο. à Tarentino inter piſcium marinorum genera recenſentur. Dentex & charax eiuſdem generis ſunt: ſed hic præſtat, (ἀμείνων δὲ ὁ χάραξ,) Diphilus Siphnius apud Athenæum de alimento ex piſcibus loquens. quamuis quod eiuſdem generis cum dentice eſſe tradit characem, non modo ad nutrimenti rationem, ſed formam quoq; vtriq; communem retulerim. Et forte charax hoc nomen inuenit, φ firmis dentibus os vallatum, ſimiliter vt ſynodon ab iiſdem appellatus habeat. χάραξ enim vallum ſignificat, ſicut etiam ἕρκος, quo vocabulo de ſerie dentium poeta vſus eſt. Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων; Quarè vt ſynodonti Germanicum nomen finximus *ein Zanbrachſmen oder Zanfiſch*: ita & characem veluti alteram eius ſpeciem nominare poterimus, *Ein Zanbrachsmen art, oder ein art vom Zanfiſch.*

Haud ſcio an idem ſit charax Aeliani quem libro 12. cap. 25. his verbis depingit: Charax piſcis fœtura eſt maris rubri. is pinnas habet & vtrinq; & in tergo auricolores. Inferiores partes purpureis cingulis illuſtrantur Similiter eiuſdem cauda, auri colorem gerit. Purpureus color medios oculos pulchre adumbrat. Sed Græca illa adſcribam, quæ etiam aliter conuerti poſſe videntur, vt non pinnæ tantum, ſed latera tota cum dorſo aurei coloris ſint. Ἴχει δὲ πτέρυγας, καὶ χρυσῷ προσεικασα, ὅσα δὲ (ὅσα τε) ἰδεῖν τὰ παρ' ἑκάτερα καὶ νῶτον ὡς ἐστι, καὶ τα... ἔχει χρυσ... Χάραξ fœminino genere palum ſeu perticam ſignificat, maſculino autem vallum militare, Euſtathius.

DE CHELIDONIA. VIDE ETIAM IN HIRVNDINE, COROLLARIO A.

CHelear piſcis nomen videtur, eiuſdem qui & chelidonias dicitur. Χελεάρ, χελιδών, χελιδονίας, καὶ ἰχθὺς ... id eſt, Chelar, hirundo, chelidonias, & piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Χελιδόνας, piſcis quidam, Suidas: melius χελιδονίας. Piſcem boreum inter ſydera iuxta Andromedam hirundinis piſcis pferre caput, proptereaq; à Chaldæis piſcem nuncupari chelidoniam Theon ſcribit, Cælius Rhodig. ex Theone in Aratum. Cum ſexaginta dies à ſolſtitio brumali abierint, initio noctis arcturus oritur: poſt illum vero, hirundo (*piſcem intellexerim, ſed ſtellam ſydus*) apparet, Heſiodus. Pelamydum generis maxima apolectú vocatur, durius tritone, Plinius 32.11. vt Hermolaus legit. Eſt autem, vt coniectura conſequor, (inquit idem Hermolaus,) triton id quod Græci chelidoniam vocant: apolectus verò, quam ſynodontida. Athenęus. Maior (inquit) pelamys, ſynodontis appellatur, durior quàm chelidonias. Item paulo poſt: Orcynus (inquit) ſimilis eſt chelidonię cum magnus eſt. Confer hæc verba cum Plinio: Orcynus (inquit) pelamidum generis maximus non redit in Mæotin, ſimilis tritoni, Hæc Hermolaus Græca Athenęi (imo Diphili apud Athenęum) verba hæc ſunt: Πηλαμὺς ἡ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται. ἀνάλογον μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι, σκληρότερος, ἡ δὲ χελιδὼν ἡ τῷ πολύπῳ ἐοικυῖα, ἔχει τὸ ἀφ' αὐτῆς ὑγρὸν, δὲ χροιαν ποιεῖ, καὶ κινεῖ αἷμα. Ὁ δὲ ὄρκυνος, βαρβαρώδης: καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. In his verbis quid à Rondeletio mutetur, requires infra in capite De thunni, pelamydis, aliiſq; ſimilibus nominibus. Et quia chelidonię nomen apud nullum veterum aut recentiorum pro piſce reperiri putat, pro eo ſubſtituit χελιδών. Cum n. (inquit) ſemel χελιδὼν legatur, cui alii piſces comparantur, cur in eadem comparatione perſeuerante ſententia, non chelidon deinceps, ſed chelidonias legatur? Atqui veriſimilius contrarium dixiſſet Rondeletius. cũ enim in hoc Diphili loco, chelidonias bis legatur, chelidòn ſemel, probabilius fuerit, in eo quod ſemel ponitur errorem eſſe commiſſum, quam in eo quod bis. Quid quod χελιδὼν fœminini generis vocabulum eſt, χελιδονίας maſculini? Rondeletius lectionem emendans, chelidonias quidem mutat in χελιδὼν fœmininum, attributa verò ei maſculina nomen ac participium relinquit. ſic enim legi vult: Ἀνάλογον μέν τοι (τῇ συνοδοντι) ἡ χελιδὼν, τῇ πηλαμύδι σκληρότερός ἐστι cum ἀνάλογος & σκληροτέρα dicere oporteret. Sed neq; hoc approbârim quod Rondeletius ait, Diphili ſententiam in eadem comparatione perſeuerare, tanquam omnia de pelamydis tantum generibus ſint, cum ipſe interim chelidonem genere differre fateatur, nutrimenti verò ſucciq; ratione accedere eam ad pompilum. ſic enim legit, non polypum. Ego potius dixerim Diphilum à pelamydum genere diſcedentem, de heledona loqui, quæ & ſpecie & viribus polypo ſimilis eſſe, & ſanguinem mouere, & bonum colorem facere dici poteſt, (ſi bene ſcripta veterum memini. vide infra in Polypo) chelidòn non poteſt. quamobrem apud Diphilum ego ſic legerim, ἡ δὲ ἐλεδώνη ἡ τῷ πολύποδι ἐοικυῖα. neq; enim tam perſeuerationis in vno genere apud authores, quã ſępe negligunt, quàm rerum ipſarum habenda eſt ratio. Mihi quidem non temere verba authorum videntur immutanda, ſed omni ſtudio quęrendum quo pacto ea quæ poſita ſunt, tueamur. Verum hac de re plus quàm inſtitueram dixi. Alterum exocœti genus circa Byzantium quidam chelidonium nominant, Bellonius. Et rurſus, Tertium exocœti genus à nonnullis (piſcatorib. in Gręcia hodie) chelidonius appellatur. Coloris ratio chelidòniis leporibus, & ficubus quoq;, nomen dedit: quæ an ſimiliter piſcib. ab hirundine dictis conueniat, nunc non habeo quod affirmem. Fieri enim poſſet à figura nomen eis factum fuiſſe: ſicut & de balæna Oceani Germani *Brunfiſch* dicta fertur, caudæ pinnam ei ſimilem eſſe hirũdinis caudę. De chelidone, id eſt hirundine piſce, in H. elemento dicetur. CHELLARES, χελλάρης qui aliter bacchus & oniſcus, id eſt aſellus vocatur, Dorion apud Athenęum. Vide in Aſellis. CHELMON, Χέλμων, piſcis qui & chelidon, id eſt hirundo dicitur, Varinus.

Triton.

Apolectus.

Synodontis.

Heledona.

CHELON, id eſt Labeo, de genere mugilum eſt.

CHENNION, Χέννιον auicula quædam in Aegypto ſale condiri ſolita, (coturnix parua. quęre in Coturnice a.) & genus piſcis, Varinus.

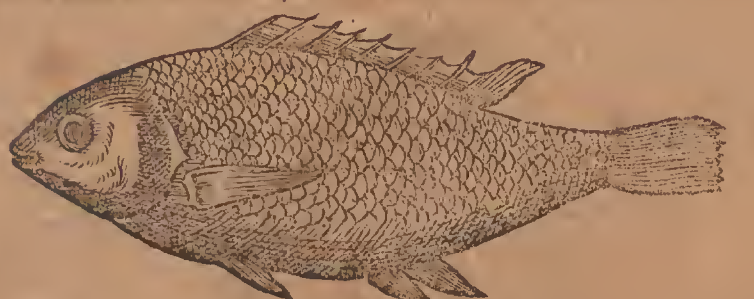
CHERABAS, Χηράβας, Sophron nominat: ſunt autem oſtracoderma. & Archilochus quoq; χηράβου meminit, Athenęus.

CHLOSSVS, Χλοσσὸς, piſcis Ionicè, Heſychius & Varinus: ἰχθὺς ὑπὸ Ἰώνων. tanquam non aliquam ſpeciem, ſed genus totum hoc vocabulum Ionibus ſignificet.

CHO-

Cholix, χόλιξ, bouis venter aut craſſum eius inteſtinum, vel genus piſcis ſecundum aliquos, Varinus.

DE CHROMI, RONDELETIVS.

Χρόμις & χρέμυς an ijdem, an diuerſi ſint piſces, equidem me adhuc neſcire fateor: malo enim id fateri quàm ſciens ſtudioſis imponere, & rem incertam pro certa proponere. Athenæo videntur diuerſi eſſe piſces. diuerſis enim locis vtriuſq; meminit, vno loco ex Epicharmo. Καὶ τευθίας, χρόμις τ', ὅς ἐν τῷ ἦρι κάπρον ἀκανθίων ἰχθύων πάντων, ἄριστος. vbi τευθίας ponitur pro ξιφία per diæreſim in κσ. & hyperthesim τῶ σ. altero loco: Καὶ τὰ μὲν λιθοκέφαλα, ὡς χρέμυς. quem locum citat ex Ariſtotele περὶ ζώων. Chromis Latinum nomen nullum habet, noſtris verò piſcatoribus incognita eſt: ob id nomine caret. Chromin eſſe puto, & eam hîc exhibeo, quæ in ora Liguriæ, Antipoli, & in inſula Lerino, (quæ nūc diui Honorati inſula dicitur,) frequentiſſima eſt, vocaturque à Liguribus caſtagno à caſtaneæ colore. A B

Piſcis eſt litoralis corporis figura, pinnis & ſpinis melanuro ſimilis: ſed oculis eſt minoribus, nota nigra in cauda caret, ſed totum corpus nigricat. lineas habet rectas à branchiis ad caudam. ore eſt paruo, ſquamis paruis. interna omnia auratæ ſimilia habet. poteſt etiam non ineptè corporis figura, & colore cantharo comparari, niſi quòd chromis paulò nigrior eſt. Lapides habet in cerebro, ob id hyeme malè habet.

Ariſtoteles ſemel anno parere ſcribit, & inter τοὺς χυτοὺς collocat, id eſt fuſaneos piſces, vt Gaza vertit. Et alibi cum iis recenſet, qui exquiſito ſunt auditu, & grunnitum quendam edere ſcribit. C

Piſcis hîc paruus eſt, & vilis habetur: humidior enim eſt, ideo in craticula aſſandus. Archeſtratus tamen dixit: F

Lib. 5. de hiſto. anim. cap 9. *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 8.* *Ibidem cap. 9.*

Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν, ἢν θέρος ᾖ. Πίων
Ἀνθέρος, ἢ καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ.
Maiorem chromin in Pella capi, tempore meſſis,
Pinguis enim eſt: vel in Ambracia.

Ouidius immundam chromin appellauit.

DE EODEM, SEV CASTAGNOLA PECVLIARI

Maſſilienſium piſciculo, Bellonius.

Caſtagnola à colore corticis caſtaneæ vulgo Genuenſium, Maſſilienſium, & incolarum Portus Veneris dicta. Grandem pro ſua magnitudine habet in tergore pinnam, caudam longam & bifurcam, pinnam vtrinq; ad branchias vnam, & duas ſub ventre. Squamis contegitur latis. Corporis figuram in Cyprini modum circinatam habet. Brāchias vtrinq; ternas, quarta dempta quæ claiculæ ipſi corpori iungitur. Hepate eſt vnius tantum lobi, ſtomacho incumbentis, vt in Delphino diximus. Stomachum rotundum habet: & duodenum, ſine apophyſibus inhærens ieiunio: colon admodum gracile, ter tantum cum aliis inteſtinis obuolutum. A B

Vere & æſtate copioſiſſimus capi ſolet: nihili tamen à piſcatorib. fit: eſt enim popularis. C. F.

Magna eſt Chromidis cum Glauco (Rondeletius Glaucum longe aliū facit) puſillo vt & Glauci prouecti cum Vmbra ſimilitudo. Ea putatur eſſe quam Athenæus Chremydem, Oppianus Chremitem Ariſtoteles Chrempum appellat, quem inter eos piſces annumerat, qui acutiſſimo auditu præditi ſunt. Turdum Veneti, vt & Maſſilienſes Vmbrinam falsò appellant: & horum etiam nonnulli Vn † chrom. A

† Chrau.

Fuſaneus eſt piſcis, noſtris Pariſinis ignotus, ſimus in Lauareti modum, mediiq; inter lupum & coruum magnitudinis: herbis virentibus præcipuè veſcitur, ac litoralis eſt: vnde Oppianus: B C

Per molles habitant ripas, herbaſque vorantes *Labrax, atque Amia, placidæque Chremites.*

Cui etiam Ouidius eas notas dediſſe videtur, quæ aliàs Phycidi debentur:

Atque immunda Chromis, merito vilißima Salpa. Atque auium dulces nidos imitata ſub vndis.

Eſt enim Chromis, etſi litoralis, ſucci tamen gratiſſimi, & qui non minus iucundam nutritionem, quàm piſces ſaxatiles exhibeat. F

Proinde tenuibus ſquamis veſtitur, ex auro nitentib., ac cæruleum interdum colorem concinnè vibrantib. Binas gerit pinnas in tergore, quarum anterior, quæ minor eſt, nouem obfirmatur aculeis. alias quoq; ad latera, etiam acutas ac puſillas habet, atq; vnam etiam ſub ano ad caudam vnico aculeo roboratam. Huius item exterior branchia, ſpinea eſt, atq; in gyrum nigra, &, vt in lupo, denticulata. Caudam habet ſubrotundam, veluti Vmbra & Glaucus. Atq; hoc præſertim à reliquis piſcib. diſtinguitur, quod vndantibus ac tranſuerſis veluti lituris ex cæruleo in cinereum colorem abeuntibus ſit aſperſus: quas * tamen puſillum Glaucum habere diximus: nam hæ quidem in prouectiore Glauco euaneſcunt. Cæterum caput habet obtuſum, maxillamq; in ſuperiore labro veluti infarctam, ac quoddam ceu linguæ rudimentum, dentiumq; loco ſcabritiam ſub labiis apparentem. Multis abundat lactibus circum inteſtina, ac folliculum tergori annexum gerit, medio geniculo interſeptum: Vuluam bicornem, ouis vtrinq; plenam: Hepar ſubrubrum: ad quod fel vaſculo tenui contentum, à duodeno incipiens, deferri videtur: Lienem ſtomacho inhærentem, oblongum, tenuem, rubrum: Cor triquetrum, albo pericardio contentum: Stomachum per tergoris longitudinem protenſum, cuius pylorus octonis apophyſib. ſeu appendicibus ambitur. Hæc Bellonius. B

** etiam*

DE ALIO PISCE, QVEM BELLONIVS CHROMIN ESSE CONIICIT.

De hac icone vide quæ notauimus mox ab initio Corollarii ad Chromin Bellonii.

COROLLARIVM, AD CHROMIN BELLONII.

A Nos non è Bellonii libro iconem, ſed quam prius Venetiis nacti eramus eiuſdem piſcis, poſuimus: quę in hoc tantum differt, quòd cirrhum ſub mento ſeu inferiore labro non oſtendit: nec caput, præſertim labro ſuperiore, adeò ſimum & obtuſum. quin & maculam nigram effigies noſtra, quam cum coloribus depictam habeo, ad branchias oſtendit, cuius non meminit Bellonius. Idem chromin & glaucum piſces perſimiles inter ſe pingit corporis ſpecie. vtriq; cirrhus à mento dependet. vterq; peculiari nota, lineis vndantibus & tranſuerſis paſſim è dorſo ad media latera tendentib. inſignis eſt: quę tamen in glauco prouectiore euaneſcunt, ait. Pinnę in dorſo binę vtrique: ad branchias etiam, & ſub eis binę in ventre

Icon.

Glaucus cum Chromi collatus.

ventre ſimiliter ferè. ſed à podice pinnam in chromi pingit, in glauco non pingit. Vtrunq; etiam, falſo vmbrinam vocari, ait, ab vmbrę marinę ſimilitudine. Glaucus puſillus (inquit alibi) chromidi adeò ſimilis eſt, vt pro ea plerunq; diuendatur. Rondeletius Vmbram hunc piſcem vocat, & dentib. carère ait, cũ ſuæ Vmbrę dentes Bellonius appingat, nomina interim eadem quæ ſuæ Vmbræ Rondeletius tribuit. Plura diligens lector in Vmbrę hiſtoria requiret, & conſeret, dabitq; operam ne piſces inter ſe diuerſos confundat, vmbram dico, coracinum & latum, λάτον, prima correpta, qui tam ſimiles ſunt Rondeletio, vt magnitudine potius quàm aliis notis diſcernantur, & piſcatores aliqui ętate tantum (ſed non rectè) eos differre exiſtiment. Coracinus ad cubitalem peruenit magnitudinem, vmbra ad multo maiorem, præſertim in Oceano: latus maximus eſt. Vmbra verrucam ſeu tuberculum in mento habet, coracinus & latus carent. Bellonius cirrhum non verrucam nominat. Glaucus (inquit) prouectior adeò vmbram refert (præſertim cirrho quem ſub labro inferiori erectum habet) vt à pleriſque alter pro altero aſſumatur. Idem tamen in vmbrę pictura cirrhum illum non exprimit. Quod ad lineas ſiue lituras illas elegantes, Rondeletius vmbrę tantum eas attribuit, his verbis: Vmbra videtur dicta à lineis obliquis à dorſo deſcendentib. aureis: & obſcuris, quę aliarum videntur vmbræ, vna enim manifeſta eſt, ſequens obſcura, & ſic deinceps à capite ad caudam vſq; Bellonius verò chromidis ſuę lineis alium colorẽ tribuit: Hoc pręſertim (inquit) à reliquis piſcibus diſtinguitur, quod vndantibus ac tranſuerſis veluti lituris ex cœruleo in cinereum colorem abeuntibus, ſit aſperſus: quas etiam puſillus glaucus adeò ſimiles habet, vt pro chromide plerunq; vendatur. Sed vt finem faciam, (vix enim ipſe me extrico, magis tamen Rondeletii ſententiis accedo,) quoſdam veluti aphoriſmos diſtinctionis horum piſcium gratia ſubiiciam.

Vmbram & Chromin forte aliqui confundunt.

Vmbre, coracini & lati ſimilitudo & differentia.

Glaucus Rondeletii toto genere, à chromi & vmbris diuerſus eſt. 1

Glaucus Bellonii vmbrę cognatus eſt, vel ſpecies vmbrę, à Rondeletio non deſcripta, quod ſciam: quanquam à Venetis corbetum quaſi coruulum vocari ſcribat: Rondeletius vero, Coracinum (inquit) Italia ferè tota coruum nuncupat. 2

Vmbra Rondeletii & Bellonii vnus eſt piſcis, & iiſdem nominibus ab vtroq; nominatur: ſed non ſimiliter deſcribitur. Rondeletio enim dentibus caret: Bellonio dentes habet in oris ambitu raros, firmos acutos, &c. 3 Coracinus Bellonii longè alius eſt quàm Rondeletii, vt & figurę & deſcriptiones oſtendunt: vnde non ſpecie modo, ſed toto genere diuerſos eſſe piſces apparet. 4

Chromin & vmbram confundere videtur Bellonius.

Chromin & coracinum vt confunderent aliqui, occaſionem dedit vicinitas nominum, tum veterum tum illorum quibus hodie quidam vtuntur. 5

Germani vmbram & cognatos ei piſces, corui marini nomine circunſcribere poterunt, adiecta magnitudinis differentia: ita vt vmbra ſimpliciter dicatur *ein Seerapp*, à colore, qui Græci etiam & Latini nominis cauſa fuit: latus, *ein groſſer Seerapp*: coracinus inter hos minimus, ſed corpore latiuſculo, *ein kleiner Seerapp, ein Meerbrachſmen oder Meerkarpffen art*. nam & Melanuro comparatur. Sed & chromin Rondeletii, quanquam toto genere differt, cum corporis non figura tantum, ſed & pinnis ſpiniſq; Melanuro ſimilis ſit, quin & cantharo figura atq; colore comparetur, Germanicè appellemus *ein ſchwartzlachte oder braune* (à caſtaneæ colore, vnde & Galli caſtagnolæ nomen indiderunt) *Meerbrachſmen art*. 6

Chromis Rondeletii.

Chromin Ligures etſi corrupte, tamen non longè à nominis gentilitate chro etiam nunc vocant, falſo Veneti Coruum, Gillius. vnde apparet eundem cum Bellonio Chromin ipſum exiſtimaſſe. Eundem piſcem Luſitanos audio Celema vocare.

ALIVD COROLLARIVM DE CHREMETE,

Cremye, & Chrempe ex veteribus.

Chremyn, Chromin, & Chremetem ex recentioribus nullus quod ſciam, diſcernit: nos recitatis veterum ſcriptis diſtinguemus. Muſtela piſcis nihil cum Muſtelo commune habet. Iecorinum eſſe dicere s. nam piſcis eſt breuis, oculis conniuentibus, pupillis cyaneis: barba quàm Iecorinus maiore, ſed minore quàm chremes. Καὶ τὸ μὲν γένειον ἔχει τοῦ ἡπάτου μεῖζον, ἥττον δ' αὖ πάλιν τοῦ χρέμητος καταγένειος. Aelianus 15.11. Ex quibus verbis colligimus Muſtelam Aeliani & hepatum (diuerſum ab aliorum veterum hepato, vt Rondeletio quoq; videtur) & chremetem ſimiles eſſe piſces, ac ſimiliter barbatulos. Χρεμύς, ὁ ὀνίσκος ἰχθύς: id eſt Chremys, aſellus piſcis, Heſychius & Varinus. Γένειον ex Aeliano barbam interpretor: non mentum, vt Gillius. quanuis enim Euſtathius γένεια (hoc eſt in multitudinis numero) barbam interpretatur, γένειον verò mentum: idem tamen leonis & mulli piſcis quoq; γένεια dici ait, hoc eſt barbam. Mentum enim nulli præter hominem, nec male, authore Plinio. Ergo de Aeliani chremete non eſt dubitandum quin ſit diuerſus à chromide, quæ pagro & ſynodonti comparatur ab Hiceſio. his enim piſcibus nulla prorſus cum muſtela Aeliani ſimilitudo eſt. Ego muſtelam marinam Germanicè nomino *ein Meertrüſchen*: Chremetem verò *ein Meertrüſchen art*, hoc eſt Muſtelæ marinę ſpeciem. Nec alius videtur Heſychii χρεμύς quem aſellum eſſe ait, nam & muſtelæ marinæ aſellorum generi attribuuntur. Vide ne Muſtela vulgaris Rondeletii, Chremes hic ſit. Oppiano chremetes amant mare vicinum fluuiis aut ſtagnis ob dulcem aquam, & limum illic ſe colligentem: λάβρακές τ', ἀμίαι τε θαλασσοτρόφοι, ἠδὲ χρέμητες, Πηλαμίδες, γόγγροι τε, καὶ ἰλυκαλλέστατοι ἔλλοψοι &c Videtur, & ἔλλοψ à corpore lubrico dictus piſcis, chremeti muſtelęq; cognatus eſſe. Athenæo cremys, χρέμυς, piſcis lapidem in capite gerit, ex Ariſtotele. In noſtris verò codicibus Ariſtotelis cremys piſcis ne nominatur quidem chromis verò (vt mox referam) in capite lapides habere ab eo ſcribitur. Chremps etiam piſcis, ſi rectè ſcribitur, ſemel apud Ariſtotelem nominatur, lib. 4. cap. 8. Sunt (inquit) inter piſces qui liquidius audiant, mugil, chremps, (χρέμψ, Gaza omiſit, vt & Plinius in huius loci conuerſione) lupus, ſalpa, chromis. Quamobrem non probè Bellonius, Chromin (inquit) Athenæus chremydem, Oppianus chremitem, Ariſtoteles chrempum vocat. Primum enim an idem ſit piſcis cui diuerſa hæc nomina conueniant, non ſatis conſtat: & vt idem ſit, non tamen chremydem accuſandi caſum, à recto χρέμυς paroxytono, ſed cremyn, quantum aſſequor, (vt *botryn*, non botrydem,) deducere oportebat vt neque chrempum à recto χρέμψ: neque chremitem ex Oppiano, qui penultimam per η. id eſt e. longum ſcripſit: vt Aelianus quoque & Suidas. Lippius ex Op-

Γένειον.

Cremys.

Chremps.

ex Oppiano placidaes chremetes dixit, ſed epitheton de ſuo adiecit: & in fœminino gen. protulit, cum deberet in maſculino efferre, ſicut Aelianus fecit. Χρέμις quidem per υ. oxytonum apud Heſychium ineptè mihi ſcribi videtur. Chremetis nomen vnde ſit natum neſcio, niſi forte quod Chremes in quibuſdam veterum comicorum fabulis barbatus inducitur: qualis & hic piſcis eſt. nam cum barba tribus his inter ſe ſimilibus (vt coniicio) piſcibus data ſit, hepato, muſtelæ & chremeti, prolixior huic quam cæteris cótingit, Aeliano teſte. Quærendum an chremes ſit ex aſellorum genere paruus & barbatulus piſcis, quem in Adriatico peſce molio vel moro nominant atq; idem callarias Plinii, quaſi γαλαρίας, id eſt muſtelaris id eſt aſellus muſtelæ ſimilis. Galenus pretioſiſſimum Romæ piſcem γαλαξίαν nominat è genere galeorũ id eſt muſtelorum, (qui longè alii ſunt quàm muſtelę:) & Athenęus eundem γαλερίδαν & γαλλαρίαν: Dorion oniſcum (hoc eſt aſellum) gallariam. Rondeletius vulgò hunc ſturionem dici, & apud veteres Latinos acipenſerem ſuſpicatur. Et ſanè nihil prohibet alium galerian cum muſtela, alium cum muſtelo piſcibus ſimilitudinem habere: vtrunq; etiam cum aſellis commune quippiam. vel potius coniiciendum Galenum vbi ſcribit galaxian galeorum generis eſſe non γαλεῶν, ſed γαλῶν dicere debuiſſe: niſi quis γαλεῶν à recto γαλέα, non à γαλεὸς formare velit. Vide ſupra in Corollario primo de Aſellis.

ALIVD COROLLARIVM DE CHROMI.

A CHROMIS apud Ariſtotelem quater nominatur, nec amplius quod ſciam: ſemper cum acuto in vltima, ter cum o. breui in prima: ſemel cum o. magno ego neq; acui vltimam in hac dictione, neq; o. magnum in prima ſyllaba ſcribi laudârim. Genus quidem ex verbis Ariſtotelis non apparet: oxytonum neceſſario fœmininum foret: ego paroxytonum & maſculinum probo. quare ita inflectetur vt ophis, nec d. in obliquis aſſumet. Χρόμις, genus piſcis, Heſychius & Varinus. Apud Athenęum quoque ſimiliter ſcribitur: Ex Epicharmo, Καὶ σκιαθίας χρόμιάς τε: Rondeletius legit χρόμι, τε. Ex Numenio, Ἢ ὕκην ἢ καλλίχθυν, ἢ χρόμιν, ἀλλοτε δ᾽ ὀρφόν. Ex Archeſtrato, Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λῆψῃ μέγαν. Et ſimiliter aliquot in locis apud Aelianum. Scio Ouidium immundas chromes dixiſſe genere fœminino. Sed Græcorum in ſuæ linguæ vocabulis tum authoritas tum ratio grammatica apud me maioris eſt.

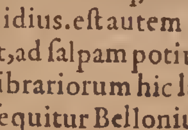
B Orphum, chromin, pagrum, anthiam, acarnanem, ſynodontem & ſynagridem, genere ſimiles exiſtere Iiceſius dicit. Chromis in capite lapidem gerit. & algore vehementer infeſtatur, vt & alii qui lapidem habent. Ariſtot. Χρέμυς Atheneo ex Ariſtotele in capite lapidem gerit. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt, ſed maximè qui lapidem habere in capite exiſtimantur, vt lupi, coracini, (aliàs chromes,) pagri, Plinius. Coracinus apud Plinium libro 9. cap. 17. ſcribitur lapidem habere in capite, legendum eſt autem chromis, non coracinus, tam ex vetuſtis codicibus, quàm ex Ariſtotele, Maſſarius. Atqui coracinum quoq; lapillos habere in poſteriore capitis parte Rondeletius refert.

C In quodam genere non ſunt mares, ſicut in erythrinis & chromibus, Plinius. ſed pro chromibus alii codices meliùs habent channis. Chromis fuſaneus eſt piſcis, χυτὸς: & ſemel anno parit, Ariſtot. quos aũt fuſaneos appellet, in Chalcide dixi. Semel anno parit, Idem. In herboſa arena degit, Ouidius: qui & immundam cognominat, ex eo fortè quod ſonum quendam veluti grunnitum cum ſue quadrupede immunda communem habeat, à quo ſono forſan & chromis nomen per onomatopœiam factum eſt. Piſces qui vocales falsò exiſtimantur, omnes ſonum illum emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiores & ſpinoſas continent: aut ſpiritu circa ventrem incluſo, Ariſt. vide ſupra in Chalcide c. in Corollario. Chromis veluti grunnitum ædere videtur, Idem. Inde nimirum per onomatopœiam Chromis eſt dictus. Coruus marinus à cordis (corui) voce dictus eſt, quia pectore grunnit, ſuaq; voce proditus capitur, Iſidorus. ſed hoc de chromi non de coruo piſce accipiendum videtur: ſicut & quod Iorath ſcribit: Piſces qui dicuntur corui, cum pariunt, voce ſua produntur: quia ſemper gemitus vel grunnitus proferunt, & ſic capiuntur. Inter piſces liquidius audire chromin, (ἐν χρόμιν, Aelianus) fertur, Idem. Produntur clariſſimè audire mugil, lupus, ſalpa, chromis, Plinius: ab Ariſtotele etiam chremps additur Atq; immunda chromis meritò viliſſima ſalpa, Atq; auium dulces nidos imitata ſub vndis, Ouidius. eſt autem poſterior verſus periphraſis Phycidis. quod ſi ad præcedentium aliquem referri deberet, ad ſalpam potius vtpote proximam, referri, quam ad chromin conueniret. Quamobrem Plinius (niſi librariorum hic lapſus eſt) non rectè ex Ouidio memorat chromin qui nidificet in aquis: nec rectè eum ſequitur Bellonius. Eſt etiam Chromis viri nomen, Theocrito Idyllio primo.

CHRYSON piſcem ex Ouidio nominat Plinius in calce libri 32. errore puto librariorum. Chryſophrys enim apud Ouidium legitur, hoc eſt Aurata, non Chryſos.

CICADAE marinę, vt Alianus nominat, & Galli ad mare mediterraneum hodie vulgò, inter Squillas locus erit. vbi & Squillam mantin Rondeletii, quam Cicadam marinam Bellonius appellat: & aliam quandam reperies.

DE CICADA FLVVIATILI. RONDELETIVS.

CErnuntur etiam in riuulis beſtiolæ cicadis terrenis perſimiles, quas ob id cicadas fluuiatiles nomino. Et ventris latitudine, & pedibus natant: quos vtrinq; ternos habent, poſtremi longiſſimi ſunt. Hoc à terreſtribus differunt, quod capite ſint magis exerto, & ceruicis aliquid habere videantur.

CILLVS, Cyllus vel Scyllus, vide in fine ferè Corollarii de Aſellis ex veteribus.

CINÆDVS in Alpheſte deſcriptus eſt.

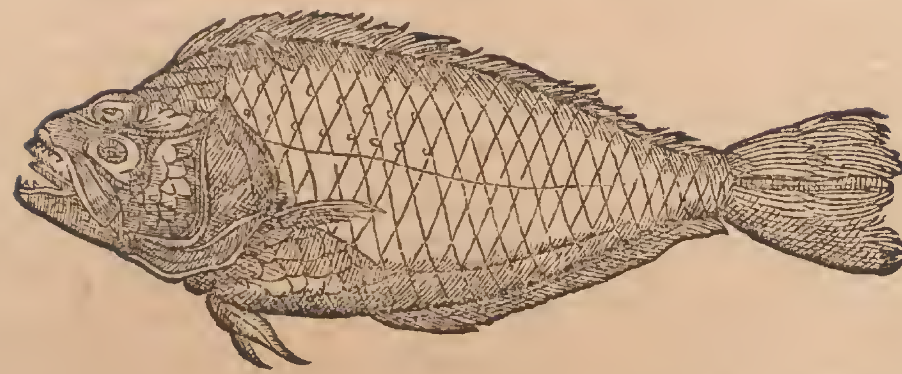
Κίναιδος, ἰχθύς, Heſychius & Varinus. corruptum fortè nomen à cinędo piſce.

CINERMI, κινέρμοι, ἰχθύδια μικρὰ, Iidem. hoc eſt piſces parui, quos nimirum ſimili vocabulo, ſed tranſpoſitis literis naricas Latini vocant.

CIRES, Cirrha, Cirrhas, Cyrrhylus: vide Cêris.

DE

DE CITHARO, RONDELETIVS.

DE citharo ex Ariſtotelis lib. de animalibus & piſcibus hæc profert Atheneus: Citharus ſerratis eſt dentibus, ſolitarius, alga veſcitur, linguam ſolutam habet, cor album & latum. Prætereà Galenus citharo rhombum ſimilem eſſe ſcripſit. Ex quibus colligo hunc verum citharum eſſe, quem hîc exhibemus, qui hodie Romæ ſatis frequens eſt, & folio nominatur. Cum enim piſcibus à natura lingua data ſit, vt ait Ariſtoteles, oſſea & non ſoluta: vel dura, ſpinea & adhærens: isq; vnicus ſit ex planis cui lingua ſoluta ſit, teſte Ariſtotele, contra aliorum piſcium naturam, rectè mihi videor hunc citharum eſſe affirmare. His adde notas reliquas, quę aptiſſimè quadrant, quod ſerratos habeat dentes, quod ſolus capiatur, quod alga veſcatur quemadmodum ſalpa, quo fit, vt inſuauiore ſit carne quam bugloſſum. Vnde Pherecrates apud Athenęum, Ὦ ἀνταχθεὶ ἔνεστιν ἐν κιθάρῳ πινακόν. B C

Lib. 3. de alimen facul.
Lingua.
Lib. 4. de hiſt. cap. 5. & lib. 2 cap. 13.
Reliqua notae

Eſt igitur citharus piſcis planus, rhombo quodammodo ſimilis: bugloſſo ſimilior, ſi ſquamas excipias, quæ in citharo ſunt magnę rhombi figura. A capite ad caudam linea tenuis ducta eſt. Partibus internis reliquis planis ſimilis. B

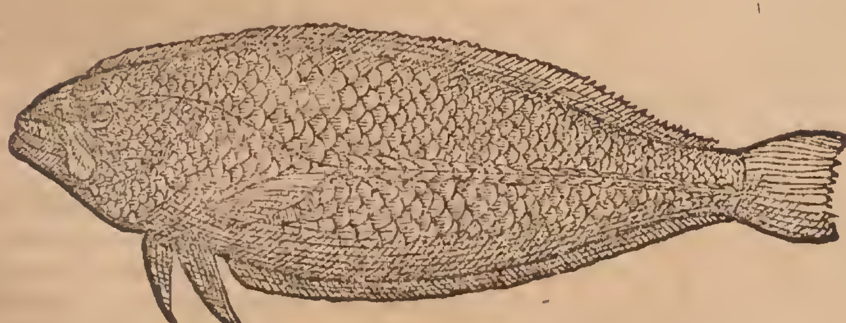
Ex his liquet de citharo non rectè ſenſiſſe eum qui piſcem à Gallis egrefinum ſiue eglefinum nomina tum citharum eſſe crediderit: cum ex Galeno citharum planum piſcem eſſe conſtet, linguamq; ei ſolutam eſſe: quæ egrefino nullo modo conueniunt. A

Egreſinus alius eſt piſcis.

Longè grauior eſt, minimeq; diſſimulandus error illius qui citharum cum cantharo confundit, cum toto genere differant. nam cantharus litoralis eſt piſcis, quem cum aurata, orpho, ſynodôte numerat Ariſtoteles. iis enim ſimilis eſt corporis figura. citharus verò planus piſcis bugloſſo ſimilis, vel rhombo Galeno authore. At cantena (ſic enim à Maſſilienſibus citharum appellari ſcribit) non ſolum planus piſcis non eſt, ſed etiam carnis ſubſtantia, vita, moribus, à citharo plurimum differt.

Contra Bellonium qui citharum & cantharum confudit.
Lib. 8. de Hiſt. anim. cap. 13.

DE CITHARO FLAVO SIVE ASPERO. RONDELETIVS.

ALterius cithari ex Archeſtrato meminit Atheneus rufi ſiue ſubflaui, qui aſſandus eſt, caſeo multo oleoq; condiendus, quique ſine ſumptu apparari non poteſt: prior verò albus, & in aqua ſaleque multo elixandus, additis herbis. Verſuum Archeſtrati hic ferè ſenſus eſt, qui cum apud Athenæum ſatis mendoſe legantur, ſic reſtitui poſſunt: A *Lib. 7.*

Κίθαρον δὲ κελεύω, Ἂν μὲν λευκὸς ᾖ † (καὶ) στερεός τε, πεφύκῃ.
Ἕψειν εἰς ἅλμην καθαρὰν, καὶ † φύλλα καθέντα: Ἂν δ᾽ ᾖ πυῤῥὸς ἰδεῖν, καὶ μὴ λίαν μέγας, ὀπτᾶν,
Θερμῇ γεντήσαντα δέμας νεοθηγεῖ μαχαίρᾳ, Καὶ πολλῷ τυρῷ, καὶ ἐλαίῳ τοῦτον ἀλ φε,
Χαίρει γὰρ δαπανῶντας ὁρῶν, ἔστι δ᾽ ἀκόλαςος.

† deerat hoc verbum.
† χ φύλλα in vulgatis codicibus.

Hunc citharum eſſe puto, qui aſper etiam dici poteſt: eſt enim ſuperiori figurâ ſimilis: lingua magis ſoluta, oris ſciſſura magna, dentibus ſerratis, ſquamis intectus rotundis, aſperis. Virgam habet à capite ad caudam protenſam, latiuſculam, maioribus ſquamis conſtantem. Partibus internis ſuperioribus ſimilis eſt. Is Venetiis reperitur optimus. B

Sunt qui verum bugloſſum eſſe credant, nec ſine ratione: non ob figuram ſolum, ſed etiam ob aſperitatem. Eſt enim bonis lingua magna & aſpera: vnde & bugloſſum herba vulgò borrago appellata, & à figura, & ab aſperitate. Licebit igitur mea quidem ſententia hunc piſcem verum citharum eſſe rufum ſiue aſperum exiſtimare, vel bugloſſi nomine comprehendere, de cuius differentiis poſtea dicemus. A *Bugloſſus.*

COROLLARIVM DE CITHARO ET CITHAROEDO.

Citharus aliorum & Citharœdus Aeliani, piſcis eſt, cuius in mari rubro genera duo Aelianus deſcribit, A

bit, corporum pigmentis (vt inquit Rondeletius) à noſtro diuerſa. In mari rubro (inquit) piſcis procreatur, cuius corpus ita figuratum eſt, vt ſimilitudinem Lingulacæ (buglosſi) eius latitudo gerere feratur. Squamınæ non magnam tangenti aſperitatem habent. Cum ſubaureo eſt colore: tum lineis à ſummo capitis vertice ad extremam caudam nigris ſic diſtinguitur, vt eas citharæ fidiculas contentas eſſe dicas, vnde is Citharœdus appellatur. Os ei peſſum it & ſubſidet, (τὸ στόμα δὲ αὐτῷ συνίζει) idemque nigerrimum eſt, cinguloq; croceo circumligatur: vertex varietate diſtinguitur, fulgore aureo & nigris quibuſdam lineis, (πολυγραφαί.) (Pinnas aureas habet, ruffo colore multipliciter variatur.) Cauda eſt nigra præter extrema: ea .n. candidiſſimo colore aſperguntur. Alii item Citharœdi picti (στικτοί) naſci dicuntur, toto corpore purpurei, certis interuallis aureolas lineas poſſidentes. Eorum verò caput cingulis violaceis illuſtratur, vno (quod eſt ante oculos) ad branchias pertinente: altero ſecundum oculos, vſq; ad medium caput excurrente: alio autem tanquam monili ſic collum circumplicante. Hæc Aelianus lib. 11. ca. 23. vnde & Cælius Rhod. tranſtulit libro 23. ca. 33, ſed parum bene, quibuſdam omiſſis.

Parentheſi incluſa, ex Gillii verſione reliquimus, in noſtris codicibus Græcis non inuenta.

Ab Oppiano li. 1. ἁλιευτ. ſcribitur: καὶ κίθαροι, καὶ τρίγλα, καὶ ἀδρανέες μελάνουροι, inter litorales. A Varino κίθαρος vel κιθάρα, in vocabulo Πόλκη. Iac. Syluius in libro de ſimplicibus medicamentis citharum Gallicè interpretatur rouſſetam: quod nomen minimo Galeorum Rondeletius adſcribit. Non probo quod quidam nuper ſcripſerunt citharum (cum lyra confundentes) à grandi capite Romanis caponem nominari. hic enim miluorum generis piſcis eſt, non paſſerum vt citharus. Gaza ex Ariſtotele Fidiculam conuertit, lib. 2. cap. 17. hiſtoriæ anim. Fidicula apud nonnullos phycis piſcis eſt, qui authore Plinio colorẽ ſuum mutat, alias candidus, vere varius: idem ſolus piſcium ex alga nidum facit, in quo & parit: Niphus, ineptiſſimè citharum cum phycide confundens. Germanicè circunloquemur, *Ein Plateiſsle, oder Zungenart*, hoc eſt Paſſeris aut Soleę ſpecies. Maſſilienſes cuiuſdam piſcis, quem vnum aut alterum in omni vita tantum cepiſſent, cuiusq; nomen ignorarent, mihi formam adumbratè deſignarunt, qualem Aelianus Cithari piſcis deſcribit: eundemq; ſimiliter Rhombo ſimilem teſtati ſunt, vt Galenus dicit: & Aelianus etiam addit Lingulacę ſimilitudinem gerere, Gillius. Quidam hunc piſcem Tęniam eſſe putauerunt, quæ Romę vulgò pecten vel pecten orzo dicatur. Sed nos alias Tęnias Rondeletii dabimus. Rondeletio Citharus Romæ folio appellatur: Bellonio Tænia ibidem ſfolia vel ſfolio: quo & Veneti nomine (inquit) Soleam vocare conſueuerunt.

Capo.
Fidicula.

B Citharo complures appendices ſupernè circa ventriculum exeunt, Ariſtot. Piſcis planus, rhombo ſimilis eſt, Galenus. In pictura huius piſcis, quam ex Italia accepi, diuerſi colores apparent: pleriſque in locis ſubflauus: cęruleus maiori ex parte oculorum, circa branchias, & infrà: maculæ per ſingulas ſquamas albæ, ſingulæ: poſt oculos, & poſt branchias ruffus, &c.

C Litoralis eſt Oppiano. Alga paſcitur, in arenoſis locis victitat, Vuottonus.

F Citharus, vt Xenocrates prodidit, ſtomacho ingratus eſt: malum procreat ſuccum, ſed non facilè corrumpitur. Quod ad citharos attinet (inquit Galenus li. 3. de alim. facult.) Philotimum vehementer miror: quibus cum rhombus ſit adſimilis, carnem tamen habet ipſis molliorem: (à Philotimo verò inter μαλακοσάρκους non numeratur:) cum interim aſellis longè ſit inferior. Et hos igitur (citharos) & iecorarios, &c. ſcito in medio eſſe piſcium durę carnis ac mollis. His autem quidam frixis in ſartagine veſcuntur: alii aſſant, aut in patinis condiunt, vt rhombos & citharos Verum hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totum ſunt cauſæ. Ad coquendum autem ſunt pręſtantiſſimi, qui albo iure condiuntur. Poſt hæc albi iuris apparatum docet. Capriſcus piſcis viroſus & durus eſt, & concoctu difficilior quam citharus, Diphilus. Κίθαρος ὀπτὸς ἐς θύννου τὸ κεφάλαιον τοδί, Callias aut Diocles apud Athenęum. Ὡς ἀγαθόν γε ὁ κίθαρος, καὶ πρὸς Ἀπόλλωνος πάνυ. Ἐκεῖνο θράττει (λυπεῖ) μ' ὅτε λέγουσιν: ὦ 'γαθέ, Ἔνεστιν ἐν (Ἔνεστι καὐ) κιθάρῳ τι κακόν, Pherecrates apud Athenęum. videtur autem prouerbialiter dici, In citharo etiam aliquid boni ineſſe: ad ſignificandum, nihil tam proſperum, tam lautum aut lætum eſſe, cui non aliqua moleſtia comes ſit.

H.a. κιθαρὸς, (oxytonum, malim proparoxytonum,) ſignificat pectus, coſtam & piſcem quendam, Heſychius & Suidas. Κιθαρὸν, thoracem interpretatur Galenus in Gloſſis. Κίθαρος, (addo θώραξ, interpretationis gratia,) quod oſſa in eo ita ferè digeſta ſunt, vt in cithara muſico inſtrumento fides, Varinus. Κιθαρὶς etiam dicitur, idem piſcis vt videtur, & κίθαργος apud Pollucem, Vuottonus: Ego κιθαρὶς oxytonum non legi ſed proparoxytonum ſemel in verſu Epicharmi noſter Athenæi codex habet: ſed idem alibi melius in eodem verſu κίθαρος. Κίθαργος quoq; apud Pollucem 6.8. corruptum apparet, vt & alia ibidem piſcium nomina. Κίθαρος ἐνῆς, Epicharmus apud Athenæum. ſic autem ſcribitur tribus diuerſis in locis, & epitheton cithari eſſe videtur: niſi quis potius legat ἐνῆν, pro inerat, in menſa ſcilicet vel patina: cum & alias hoc verbum adiungat Epicharmus: & pro ἐνῆς oxytono alibi vltima circumflectatur. innumeris enim locis Athenęi codices deprauatiſſimi ſunt.

Piſces multi, alii aliis diis conſecrati ſunt, nominis ſaltem ratione: ſic citharo cum Apolline conuenit, boaci cum Mercurio ſermonis deo, Athenæus ex Apollodoro. Euſtathius quoque & Varinus (in Πόλκη) citharum Apollini ſacrum eſſe repetunt, à nominis ſimilitudine cum cithara, quoniam hic Deus tanquam citharœdus celebratur.

CITTVLVS. vide Cittus.

CLARIAS. quære in Muſtela, ſupra poſt Aſellos.

CLVPEAM in Alauſa habes.

COBII. lege Gobii.

COBITIS Apuæ genus poſt Gobios deſcribetur: & Cobites quoq; fluuiatilis piſciculus ibidem.

DE COCHLEIS.

1. In genere.
2. De Cochleis marinis & earum ſpeciebus.
3. De Cochleis fluuiatilibus.
4. De Cochleis terreſtribus, & earum differentiis.

DE COCHLEIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

PERMVLTA Cochlearum ſunt genera. Aliæ terrenę ſunt, aliæ aquatiles, & hæ vel in aqua dulci, vel in mari degentes. Horum trium generum meminit Dioſcorides, vnicuiq; peculiares vires tribuēs. Κοχλίας χερσαῖος εὐστόμαχος, δυσφθαρτος. Cochleæ terreſtres ſtomacho vtiles ſunt, & non facilè corrũpuntur. Et mox: Καὶ ὁ θαλάσσιος δὲ εὐστόμαχος, καὶ εὐκοίλιος: ὁ δὲ ποτάμιος, βρωμώδης. Marina ſtomacho idonea, & facilè aluo excernitur: fluuiatilis verò reſipit virus. Totidem Cochlearum genera enumerat Plinius: In eodem genere ſunt Cochleæ aquatiles, terreſtresq́;, exerentes ſe domicilio, binaq; ceu cornua prodentes contrahentesq;. De marinis loquitur quũ ſcribit: Echini oua plenilunijs habent hyeme, & cochleæ hyberno tempore naſcuntur. Dioſcorides κοχλίου nomine omnes comprehendit addito epitheto. Ariſtoteles cochleas terreſtres alio nomine diſtingui tradit, vocariq; à nonnullis κωκάλια.

Lib. 2. cap. 11.
Lib. 9. cap. 32.

Maſſarius vir admodum doctus in ſuis annotationibus in nonum librum Plinij exiſtimat cochleas à Græcis appellari στρόμβους, id eſt, Turbines. Eius hæc ſunt verba: Sunt autem cochleæ inter teſtacea, quæ ſanguine carent. Verum aliç aquatiles, aliç terreſtres ſunt, quç item in plures ſpecies diſtinguntur. Aquatiles cochleę ſunt, quæ Græcè ſtrombi, Latineque turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem ſententia fallitur. Nam ſtrōbi à cochleis ſecernuntur, vel ipſo Plinio autore, qui in piſcium marinorum catalogo, ſeorſum concharum genera & ſtrombos recenſuit. Et alio in loco pro diuerſis ponit. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recētes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera cochleę τῶν στρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen στρομβώδη καὶ στρόμβοι multò latius patent. Nam στρομβώδη nomine intelliguntur etiam, quę in longum turbinem deſinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt cochleæ, quod teſta quidem ſint clauiculatim intorta, ſed rotunda & non in longum protenſa, dicuntur enim κοχλίαι, quod habeant τὸ ὄστρακον κυκλοτερῆ. στρόμβοι verò etiam dicuntur, quibus teſta quidem in turbinem deſinit, etiamſi clauiculatim contorta non ſit, vt ex ſtrombis quos depinximus perſpicuum fit. Quod ſi quando apud autores confundantur hæ ſignificationes, obſeruandum eſt præter rerum ipſarum naturam id fieri. Id ſilentio præteriri non debet, quod κόχλος apud Ariſtotelem, Vmbilicus à Gaza conuertitur, perinde ac ſi quædam alia ſpecies eſſet. Sed hoc vocabulo nullus veterum Latinorum, quod ſciam, pro cochleæ ſpecie vſus eſt, præter Ciceronem libro ſecundo de oratore. Sępe ex ſocero meo audiui quum diceret, ſocerum ſuum Lælium ſemper ferè cum Scipione ſolitum ruſticari, eosq́; incredibiliter repueraſcere eſſe ſolitos, cum rus ex vrbe tanquam ex vinculis euolaſſent. Non audeo dicere de talibus viris, ſed tamen ita ſolet narrare Scæuola, Conchas eos & Vmbilicos ad Caietam, & ad Lucrinum legere conſueuiſſe. Neque ſum neſcius doctos homines Vmbilicos, paruos rotundosq́; lapillos & politos interpretari, qui in litoribus reperiuntur. Alij vel ad lapidem, vel ad Concham, vel ad herbam referunt. Verùm ad herbam referre ineptum eſt, cum Vmbilicus herba in vmbroſis & præhumidis locis proueniat. Quid lapilli parui ſimilitudinis cum Vmbilico habeant, non video. Quare cochleæ ſpeciem per Vmbilicum intelligendam puto, quod facilè ſibi perſuaſerit is, qui ea quę de Vmbilicis deinceps dicentur, attentè legerit.

Aquatiles cochleas triũ: tum ſtrombos dici Græcis Maſſarius putat.
Contra Maſſarium.
Lib. 3. cap. 11.
Cap. 10. eiuſdẽ lib.
Κόχλος an rectè vmbilicus à Gaza vertatur.

COROLLARIVM DE COCHLEIS IN GENERE.

A

Cochleæ inter teſtacea ſunt quę ſanguine carent. In eodem genere ſunt cochleę aquatiles terreſtresque Plinius. Maſſarius aquatiles propriè ſtrombos dici putat, terreſtres cochlias vel cochlia: ſed eius ſententiam ſatis redarguit Rondeletius. Concha vocabulum generale videtur, (etſi ad biualuia magis propriè videatur referendum:) huius ſpecies aliæ turbinatę ſunt, & cochleę dicuntur: idq́; vel hebetius: quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, id eſt longiore magisq; faſtigiato vel mucronato ductu, & vocantur ſtrombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſæ communi vocabulo adhuc conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili ac plana ſuperficiei curuatione ſe colligant: vt Venereæ & Porcellanę dictę: ſiue biualues, ſiue vniualues ſint: vt conchæ vocabulo genus totum teſtaceum comprehendamus: ſicuti cruſtaceum, cancri. quorum vtrunq; vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt: vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodius verba faciamus. Vuottonus tamen aliter accipere videtur: Turbinati generis (inquit) alia in anfractum intorta ſunt, vt Cochlearum genera: alia in globum circumacta vt Echinorum (vide ne Concharum potius) genera: ſic & Maſſarius habet, qui citat Ariſtot. 4. de part. animal. Cochleas de terreſtribus plerunque intelligo, cum ſimpliciter proferuntur: ſæpe enim de vtra loquantur authores exprimunt, terrenæ aut marinæ diſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum eiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt quando generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Et nos hoc in loco quæ authores in genere de cochleis prodiderunt, collegimus: aut ſi quid etiam magis ſpeciatim dicta ſunt, generi tamen toti congruere poſſunt. Κόχλους & κοχλίας Theodorus nonnunquam vmbilicos vertit: quaſi ſit vmbilicus genus quoddam teſtaceum aliud à cochleis, vti ſentit etiam Maſſarius. verum quod vmbilicus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. hiſtoriæ animalium, idem ſit quod cochlea, videtur ex Athenæo libro 2. Vuottonus. ego cum Rondeletio ſenſerim, Vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem, κόχλος & κοχλίας: ferè tamen Ariſtoteli cochlos vmbilicum, id eſt, cochleam marinam ſignificat cochlias verò terreſtrem cochleam. Cochlos nonnunquam etiam generale eſt: vt Pauſaniæ in Laconis, κόχλους ad purpuræ tincturam maximè idoneos ferunt Laconicæ maritima, Vuottonus. Eſt cochlos apud Ariſtotelem animal teſtaceum, & aliud quàm limaces, à Theodoro dictum Vmbilicus. hoc & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacem quoq; cochlon, Maſſarius. τὰ ὀστρακόδερμα ..., οἷον οἱ κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, Ariſtot. 4. 4. hiſtoriæ. Gaza vertit, Vt vmbilici, cochleæ, purpuræ, (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus.

Vmbilici.
Limax.

mus. Et paulò mox, Οἷον δὴ τὰ χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ πάντα τὰ στρομβώδη. Apellas Lacedęmonios ait σεμέλοι (fortè σέσιλον. de quo inter terreſtres cochleas agetur) τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Cancellus incolit teſtam vacuam Neritæ, buccini, aut ſtrombi. quæ vbi ipſum iam auctũ capere amplius non poteſt, Διζῆται ἄλλον περὶ νῶτα κοχλίου κύτος ἀμφιβαλέσθαι, Oppianus. Concham pro cochlea (ſed marina. pro tereſtris enim vix, quod ſciam, aliquis conchę nomine vſus eſt, niſi in carmine fortè, vt Columella: Implicitus conchæ limax: vbi tamen concham pro teſta dixit) genus pro ſpecie, dixit Plinius: Auditũ in quodã ſpecu concha canentem Tritonem. Item Vergilius ſimiliter de Tritone, Sed tum fortè caua dum perſonat æquora concha, Cochlea grammaticis recentioribus, propriè teſte limacis eſt, licet quandoq; pro ipſo limace qui teſtã habet, accipiatur. eſt autẽ propriè limax (inquiunt) quæ ſine teſta eſt: cochlea verò quæ teſtam habet. Cochleas & teſtudines Albertus & alij indocti confundunt.

Concha.

Limax.

Cochleæ omnes equinam, ſeu potius boninam, effigiem præferunt. quapropter Veneti ab eiuſmodi ſimilitudine eas bubalos appellant, Maſſarius. Sunt qui cochleam Italicè interpretantur, *la maruza*, *la zamerucа*. Germanicè *ein Schneck* vel *Schnegg*, communi ad terrenas & marines nomine. Angli non propriè dicendas cochleas, ſed conchas biualues quaſdam, vt pectunculos *Cokles* appellant. *Schablul* Hebraicam vocem, cochleam transferunt, alij limacem, ceram, vermem. vide in Teſtudine A. in libro de Quadrup. ouip. Arabicum eius nomen eſt Halzum, vt Syluaticus citat capite 324. ex Serapione. Auicennę interpres libro 2. halzun ſcribit, & interpretatur limaces. In trilingui Lexico Munſteri inuenio Iul & meſibata pro cochlea, לול, מסבתא. pro limace vero *chomet*, *chemuta*, *ſachel*, *limaza* חומטא, חמט, זחיל, לימצא.

B Turbinati generis cochlea eſt, & in anfractum intorta. Cochlearum omnium caro teſtis penitus incluſa continetur, nec vlla ex parte conſpicua eſt, excepto capite. Quòd ſi teſtam detraxeris, hebeteſcit cochlea atq; expirat, Wottonus. Omnes ſanguine carent, ac repunt tegmina ſua ſecum ferentes. Rerũ, non ſolum animalium ſimulacra inſunt in mari. quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis, Plinius. Cochleæ omnes ſiliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto: quæ cum exerunt caput, bina cornicula prętendunt, equinamq; ſeu potius bouinam effigiem pręferunt. quapropter Veneti ab eiuſmodi ſimilitudine eas bubalos appellant, Maſſarius. In eodem genere (exanguium) cochleæ, aquatiles terreſtreſq;, exerentes ſe domicilio, binaq; ceu cornua protendentes, contrahenteſq;: oculis carent, itaque corniculis prætentant iter, Plinius. Et alibi, Cochleis oculorũ vicem cornicula bina prætentatu implent. Et rurſus, Cochleis ad prętentandum iter corporea (id eſt carnoſa) ſunt cornua, bina ſemper, & vt prætendantur ac reſiliant. Saliua cochlearum, quę punctis acu vel ſtilo carnibus manat, à Græcis vt Galenus inquit myxa dicitur, hoc eſt mucoſus lentor ſiue mucor mucúſue, Maſſarius.

C Augentur hęc & alia teſtatorum genera creſcente Luna, & cum eadem minuuntur, Albertus. Mouētur cochleę omnes & ſerpunt parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum, Ariſtoteles de marinis. quærendum autem an terreſtribus quoq; idem conueniat: vt hoc etiam quod ſcribit, Cochlearum genus coire perſpectum eſſe: ſed an ortus earum per coitum ſit, necne, nondum exploratũ ſatis haberi, vtriſque forſan conueniet. Sic & epitheta illa in gripho quem Athenæus recitat, Γλογγενὴς ἀνάκανθος, ἄναιμος, ὑγροκέλευθος. vtriq; generi accommodantur. Primum etiam, ſi interpreteris, terrigenam, vt Cicero: quod non ex coitu, ſed ex terra, limóue, vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus, potiùs quàm ſyluas) oriantur. Cęterum ὑγροκέλευθος marina dicetur, quod per humorem repat: nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ κέλευθα: terreſtris verò à molli inceſſu. ὑγρὸν enim pro molli vſitatum eſt. Mouentur contractione & emiſſione corporis, & teſtas ſuas aliquando relinquunt, Albertus. Ex marinis etiam nudas inueniri Braſauolus ſcribit. Viciſtis cochleam tarditudine, Plautus Pœnulo.

E Formicas abiges, cochlearum vacuas teſtas ſi vſſeris, & eo cinere foramen inculces, Palladius. Paxamus ad idem teſtas cochlearum cum ſtyrace vri iubet, finibuſq; (foraminibus) comminutas inijci. Eſca ad omnes piſciculos: Cochlearum (κοχλιῶν) carnem accipiens, exemptis membranoſis caudiculis, (χωρὶς τῶν ὑμενωδῶν,) ex ea eſcam inijcito. ſed non vtaris totius cochleæ magnitudine, (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τοῦ κοχλίου, Cornarius vertit, neque magnitudine cochleę abutaris,) Tarentinus.

F Cornelius Celſus Cochleas boni ſucci eſſe author eſt. Duri ex media materia piſces ſtomacho apti ſunt, oſtrea, pectines, murices, cochleæ, Idem. Et rurſus, Minimè intus vitiantur, (id eſt, minime in ventriculo corrumpuntur,) aues bubula, omniſq; dura caro: omnia ſalſamenta, cochleæ, murices. Eodem teſte cochleæ aluum mouent: interq; ea numerantur quæ imbecilliſſimæ materiæ ſunt, id eſt quæ minimum alunt. quod equidẽ non probârim: omnes enim cochleæ duræ, & concoctu difficiles ſunt: ſi tamẽ rectè concoquantur, vberrime alunt. Cochleæ & limaces difficulter concoquuntur Pſello. Cibi qui aliquid viſcoſum habent, vt oua, acrocolia, cochleæ, τὰς ὑγρὰ φύσει τὴν πολλὴν βρῶσιν, (hoc eſt, cibi auiditatem prohibent, vel potius ne quis denuò nouũ capere cibũ ſtatim indigeat, efficiunt.) diu .n. in vẽtriculo manẽt, & ſucci ſui lentore inhęrẽt, alioſq; pariter ſuccos cõprehendunt, Quidam aqud Athenæum ſi bene memini. Ab exolutione & deliquio animi reſocillabis, panem in vino diluto exhibendo: aut aliud quippiã ex his q̃ aceruatim reficere vires poſſint, vt ſunt oua ſorbilia, bulbi, cochleę, Archigenes apud Galenum de compoſ. med. ſecundum locos. vbi de ſtomacho affecto loquitur: Sed vinum præcipuè aceruatim reficit vires, quod ſubtilitate ſua illico penetret: oua etiã tum facilè concoquuntur, tũ probè copioſeq; alunt. bulbi & cochleæ, vt craſſioris ſucci ſunt, ita ventriculo immorantur diutiùs. ſed quia ſolidius alimentũ præſtant, & cochleæ inſuper non facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare poſſunt. Alioqui.n. tardiùs & paulatim alũt, (ac difficilè coquũtur,) bubula, cochleæ, ſphõdyli, &c. authore Galeno in Aphoriſmos. Eadẽ quę iã nominaui alimẽta, (oua, bulbi, cochleę, & ſimilia, modicè glutinoſa ſcilicet,) ſemen augere videntur, ' (negationẽ ſuſtulerim) διὰ τὸ ὁμοειδὲς ἔχειν τὰς πρώτας φύσεις, καὶ τὰς αὐτὰς δυνάμεις τῶν σπέρματι, Herac. Alexis quoq; apud Athenæũ eadẽ hæc tria cum buccinis & acrocolijs, id eſt, trunculis ſuillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenſet. Galenus diuerſis in locis, de cochleis hæc tradit, vt in Elencho ſuo annotauit Braſauolus: Eas eſſe craſſi ſucci: ſanguinẽ craſſum.

ac ni-

ac nigrum generare: victum eſſe Alexandrinorum, vires reficere poſſe, cibum eſſe hyemis: à multo earum eſu cauendum ſenibus, non admittendas epilepticis: ſtomachicis conuenire (de compoſit. ſec. locos. 8. 4.) tota ſubſtantia iecori conferre videri: (quare & pharmacum hepaticum libro octauo de cōpoſ. ſecundum locos, deſcribit.) deniq; carnem earum aſtringere, in libro de theriaca ad Piſonem. Sed ea emplaſtica potius quam aſtrictoria fuerit. Cauſæ elephantis, hoc eſt, aëris vitium, & cibaria quæ nimis craſſum & melancholicum humorem nutriunt vel gignunt, vt ſunt lens continua, & ſalſamenta multa, & cochleæ, & carnes aſininæ, abūdant maximè in Ægypto & Alexandria, Gariopontus. Cochleæ (G) bullientis (elixę) fruſtella in cibo conueniunt ſtomacho ſoluto, vel reſoluto & incontinenti, Marcellus. In iliaco affectu exhibeantur alimenta aluum ducentia: aut dentur cochleæ valde elixę & ipſarum ſuccus, Aretæus. Aluum mouent, authore Celſo. Cato cap. 158. in deſcriptione iuris ad aluum deijciendam, inter cætera requirit, cochleas ſex, marinas nimirum, vt & reliqua in eâdem. Cochlearum cib. ſtomacho medetur. in aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito, atq, ita è vino garoq; ſumi, præcipuè Africanas. nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. id quoq; obſeruāt, vt numero impari ſumantur. virus tamen earū grauitatē halitus facit, Plinius. Vide etiā infra in c. inter remedia ex eis ad ſtomachum. Oribaſius etiā quomodo ſint præparandæ, docet.

Ex Apicij lib. 7. cap. 16. In cochleas lacte paſtas: Accipies cochleas, ſpongizabis, (ſpongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod conchæ foramen operit & claudit) tolles vt poſſint prodire: adijcies in vas lac & ſalem vno die: cæteris diebus in lac per ſe: & omni hora mundabis ſtercus, cum paſtę fuerint, vt non poſſint ſe retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte aut ſapa confecto,) paſci poſſunt. Cochleas ſale puro & oleo aſſabis: laſere, liquamine, pipere, oleo ſuffundis. Aliter. Cochleas aſſas, liquamine, pipere, cumino, ſuffundis adſiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac ſiligineum (ſiliginea farina nutritum & mixtum) infundis: vbi paſtæ fuerint, coques.

DE REMEDIIS EX COCHLEIS, QVÆ PRÆCIPVE QVIDEM TERRESTRIBVS CONVENIRE videntur: *quia tamen non diſtinxerunt authores, nec quoque non diſtinximus.* G

In remedijs marinę diſcrimen nunquam ferè adijci reperias: niſi ſemel, cum ſtomacho marinæ traduntur vtiliores: & iterum ad ſanandas ſciſſuras manuum, &c. Vide in Cochleis marinis G. Quamobrem cum marinę nomen non adijcitur, plerunq; ſemper de terreſtri intelligemus: terreſtris vero differentia quandoq; exprimitur, tanquam parabilioris aut etiam melioris.

1. Ex cochleis, in genere.
2. Particulatim, à capite ad pedes, intus foriſq;, indiſtinctè.
3. Ex muco earum.
4. Ex fimo.
5. Ex cochleis vſtis, ſiue totis, ſiue teſtis tantum.

Remedia quędam è cochleis ſupra quoq; in F. deſcripta ſunt.

EX COCHLEIS REMEDIA IN VNIVERSVM.

Cochleæ tritæ ſi vnà cum teſtis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterum impenſè deſiccant. & omnino inhærere ipſas ſinere oportet quoad ſponte decidant. Idemq; faciendum in tumoribus ex ictu natis difficile ſolubilibus, & ex contuſione facta in auribus. Deſiccant enim illos magnopere vniuerſos, etiamſi viſcoſus craſſuſq; in alto humor cōtineatur, Galenus. Et rurſus, Cochlearum caro prius in mortario contuſa, ac poſtea ad lęuorem redacta, omnium valentiſſimè deſiccat partes ſuperfluo humore grauatas, adeò vt & hydericis conueniat, Hæc Galenus. ſed magis placet, vt vnà cum teſtis ſuis imponantur: his enim deſiccandi uis etiam maior eſt. Et Dioſcorides, Crudæ (inquit, addo & contritæ) cū tegumentis impoſitæ, aquę inter cutem tumores exugunt: ſed non ante ſoluuntur, (καὶ οὐκ ἀφίενται, non prius decidūt, interprete Marcello,) quam omnis hauriatur humor. (Sic &) podagricas inflāmationes leniunt. Vt panos diſcutiant, quidam ſinopidem admiſcent cochleę contuſę, Plinius. Marcellus ſimpliciter cochleas contuſas, aduerſus paniculas commendat. Pelagonij hippiatri ad quamuis inflammationem: Cretā Cimoliam cum oleo Hiſpano & aceto, & polline thuris, vnciarum quatuor pōdere, & bulbos & cochleas tritas miſcens, adhibe, ęſtate frigidum, hyeme calidum. Cochlea cocta mollit, Celſus. Cochleæ tum crudæ tum coctæ, cum teſtis ſuis aut ſine eis contritæ, emplaſtris concoquentibus & ſaniem è vomicis fracta cute educentibus, vtiliter immiſcentur. Matthiolus. Caro cochleæ aperit apoſtemata: oportet autem vt miſceatur ei farina hordei, & puluis molendini, Raſis. Glutinant vulnus cōtuſę cum teſtis ſuis cochleę, Celſus. Cochleæ proſunt eis quæ ſerpunt cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrtha quidem & thure etiam precioſos neruos ſanare dicuntur Plinius. Carnes earum cum thure & myrrha illitę, cum vulnera alia, tum maximè quæ nerui acceperunt, conglutinant, Dioſcorides. Equidem ego aliquando in agro carnes ipſas ſolas in vulnus cum nerui vulneratione & contuſione factum tritas impoſui, ipſumq; vulnus pulchrè glutinatum eſt, & neruus phlegmonem haud perpeſſus. erat autem homo durus & agreſtis. miſcui tamen illis contritis pollinem farinę acceptum à pariete molæ proximo. Scripsêre autem maiores me nonulli medici, ad eiuſdem vſum miſcendum ipſis thus, aut myrrham. Verum horum habebam tum neutrum, vt qui tunc ab vrbe abeſſem in villa. Poſſis autem & reſinæ frictę contritę admiſcere, ſi adſit, quippiam, Galenus. Remedium quod peculiariter neruos coniungit: Carnis limacum vnciæ duæ: myrrhę, thuris, picis torrefactæ ana. ℥.j. tunduntur carnes, reliqua verò in puluerem trita ſedulò intermiſcentur. Aliud: Carnis cochlearum bene contuſæ vnciæ tres, farinæ piſtrinalis, picis ſiccę, pulueris lumbricorum, & radicis ſymphyti, ana ſcrupuli duo. terebinthinæ è vino lotę

Ad tumores. *Ad panos.* *Ad inflammationes.* *Molliunt.* *Concoquunt.* *Educunt.* *Ad ea quæ ſerpunt.* *Ad vulnera cum alia, tum neruorum.*

Infixa corpori extrahunt. ſemuncia, iungantur omnia, Iacobus Hollerius. Crudæ cum teſtis impoſitæ (ad lęuorem tritæ) impactos
corpori aculeos (palos) extrahunt, Dioſcorides ex quo etiam Galenus repetijt. Cochlearum & lima-
cum carnes, aliàs per ſe, alias cum ſuis volutis tritę, miſto interdum coagulo tela ex alto rapiunt, atque
hydropicis aquas exugunt, Iac. Hollerius. Limaces extingunt (reſtringuũt) ſanguinem, Auicenna li-
bro 2. Vide inferius de ſanguine narium ſiſtendo.

REMEDIA EX COCHLEIS A CAPI-
te ad pedes.

Ad capitis morbos. Hemicranicis proſunt lumbrici terrę triti, & cochlearum carnes lateri affecto illitæ, Aëtius ex Ga-
leno. Cochleæ in cibo medentur his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus ver-
tigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulę contritę cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ, diebus plu-
rimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedêre, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto v-
nam. Sic & ſuſpiria emendant, & vomicas, Plinius. Quibus vertigines fiunt aut quibus mens perturba-
tione capitis alienatur, cochleæ ſingulę cõtritæ maiores cum ſuis teſtis ex calida paſſi vel defruti potio-
ne datæ diebus plurimis, proſunt, ſi poſt triduum continuum interpoſitum, iterum plurimis diebus ac-
cipiantur. Qui vnam cochleam maiorem ſemicoctam comederit die primo, ſequenti duas, tertio tres,
quarto duas, quinto vnam, remedium experietur, non ſolum ad vertiginem, ſed etiam ad ſuſpiria & vo-
mitus (vomicas, Plinius) prodeſt, Marcellus. Et rurſus, Ad eos quos ſubito linquit animus, & quibus
mens alienatur, aut vertigo eſt, cochleæ cum ſuis teſtis tritæ incoctę ita dantur per dies quinq;, vt prima
die cochlea vna cum paſſi cyatho potanda detur: alia die duæ, cum duobus cyathis: tertia die tres, cum
tribus cyathis: quarta die duæ, cum duobus cyathis: quinta die vna, cum cyatho vno. Ad fluxionem o-
Ad oculos. culorũ: Cochleam cum teſta ſua & oui candido ad ſtrigmentitiam formam redactam, in ſplenio altero
ad alterum extendendo imponito: ſua ſponte decidit, vbi reſtiterit fluxus. Archigenes apud Galenũ de
compoſitione med. 4. 8. Pilí genarum euulſi ne renaſcantur: Cochlearum carnes cum viridium rana-
rum harundineta incolentium vel erinacei terreſtris ſanguine ſubigito, & adiecta atramenti ſutorij
commenſurata quantitate exiccari ſinito, & vtere cauendo ne pupillam attingas, Aëtius 7. 67. Ad exul-
Ad aures. ceratas ex plaga & fractas aures: Cochlearum colla vna cum teſtis terito, & dimidiam myrrhæ partem
Cochlearum colla. addito ac imponito, Apollonius apud Galenum de compoſ. ſec. locos. Remedium ex cochleis ad tumo-
res ex contuſione in auribus, lege ſuperius inter remedia ad tumores in genere. Cochleæ contritæ &
Ad ſanguinis fluxum e naribus. fronti illitæ è naribus fluentem ſanguinem ſiſtunt, Plinius, Marcellus, Serenus. Tritæ cochleæ (Carnes
earum, Dioſcor.) cum aceto naribus inditæ, quamuis magnos fluores ſanguinis compeſcunt, Marcel-
lus. Cum ſanguis è naribus nimium erumpit, præter cætera, inijcere intus in narem oportebit cochleæ
Ad dentes. viuæ carnem per ſe, aut cum thuris polline tritam, Idem. Si infans cui dentes prouenire incipiunt dolo-
Cochleæ cornu res habeat, veteris (magnæ nimirum & adultæ) cochleæ cornu pelliculæ illigatum pro amuleto appen-
de Galenus de compoſ. ſec. locos lib. 5. ex Archigene vt videtur. Ad inflammatas tonſillas: Extrinſecus
Ad tonſillas. *Ad ſtomachũ.* autem fouere conuenit ſpondia, aut abſinthio, aut cochleis ([illegible] . Fuchſius legendum putat [illegible])
crudis ex aqua pluuia calida, Nicolaus Myrepſus. Stomacho laboranti cochleę proſunt, ſi in aqua fer-
ueant, & ſic carbonibus torreantur, atque ita ex œnogaro ſumantur impari numero Marcellus. Idem
remedium ſuprà in F. ex Plinio recitaui. quod etiam Serenus his verſibus deſcribit: Seu cochleas vndis
calefactas ac propè victas Suppoſitis torre prunis, vinoq; garoq; Perfuſas cape: ſed prodeſt magis eſſe
marinas. Plinius non marinas, ſed Africanas magis ad hoc auxilium commendat. Cochlea cruda deuo-
rata, ita vt dentibus non tangatur, ſtomachum curat: certe languentem, ſi per triduũ ſic ſumatur, emen-
dat, Marcellus. Viuæ caro, & præſertim Aphricanæ, cum aceto deuorata, ſtomachi dolores mitigat,
Dioſcor. Ad choleræ vexationem, cochlea cum teſta contuſa potui danda eſt, Galenus Euporiſton 2.
37. Pro ijs quos ſubito linquit animus remedium ex cochleis, deſcriptum eſt ſuperius inter capitis re-
Ad excreationẽ ſanguinis. media Inflationem (ventriculi) diſcutit cochlearum cibus, Plinius. Ad excreationem cruentam reme-
dium ſic: Cochleę elixatæ teruntur, & ex aqua calida à ieiuno bibuntur. nec non ad idem cochleæ in-
lotæ ex aqua marina coquuntur & deuorantur, Marcellus. Præcipiunt cochleæ crudæ carnem tritam
bibere ex aqua calida in tuſſi cruenta, Plinius. Contra orthopnœas ſanguinemq; expuentibus, eſt qui
Ad orthopn. cochleis illotis quibuſdam protropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat:
aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſſi medentur, Idem. Cochleæ crudæ tritæ cũ
Ad tuſſim, ſuſpiria, vomicas, phthiſin. aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſſim ſedant, Plinius. Suſpiria & vomicę quomodo emendẽ-
tur, lege ſuprà inter remedia capitis ex Plinio & Marcello. Ad phthiſin, Intritas vino cochleas hauſiſſe
Ad lateris dolores. iuuabit, Serenus. Cochleæ exemptæ teſta ſua, & cum ptiſſana coctæ, lateris doloribus medentur: melius
ſi humorem ptiſſanæ ipſius ſorbendum dederis, ipſas quoq; cochleas contuſas velut malagma, ſupra
Ad hepar. dolentem locum lateris imponi ſatis vtile eſt, Marcellus. In lateris doloribus cochleæ illinuntur, Plini-
us. Scripſit & ex cochleis pharmacum hepaticum Aſclepiades huiuſmodi: Cochlearum trium carnẽ
valde probè tertio, & affuſis vini nigri cyathis tribus calfacito, ac bibendum dato. Videntur autem hæc
iuxta totam ſubſtantiam efficacia eſſe, non ſecundum vnam aut alteram qualitatẽ. Quale eſt & lupinum
hepar cuius abunde experimentum habemus. Vſus autem ipſius conſimilis cochleis eſt. teritur [illegible] im
exactè hepar lupum, & datur drach. j. cum vino aliquo dulci, qualia ſunt Theræum, Creticum, & [illegible]
belites, ac dulce protropum. Benigna enim hęc ſunt viſceri, ipſum nutrire potentia, & media iuxta c[illegible]
lidi & frigidi oppoſitionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire videntur, [illegible]
quæ ex ſubſtantię proprietate commoditatem de ſe exhibent, & neq; calidas, neq; frigidas intemperi-
es lędant. Atqui in febricitantibus manifeſta febri, aut non obſcure, velut ſolet aliquibus hepaticis
accidere, melius eſt ex aqua calida pharmacum præbere, aut ex aliquo prædictorum ſuccorum, velut
eſt ſeridis ſuccus, Galenus de compoſit. ſecundum locos: vnde & Aetius repetijt. De remedio ex coch-
leis ad tumores hydericos, lege ſuprà ad tumores in genere. Cochleæ frixæ vel aſſatæ mirum in modũ
hydropicos

Ad dyſentericos & cœliacos.

hydropicos iuuant, ſiccandi nimirum vi, Iac. Hollerius. Dyſentericis medentur cochleę duæ cum ouo, vtraque cum putamine contrita, atque in vaſe nouo, addito ſale, & paſſi cyathis duobus aut palmarum ſucco, & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis, & in potu datis, Plinius. Cochleæ cum teſtis ſuis contritę duæ, & oua cruda duo, & paſſi cyathi duo, aquæ cyathi tres: ſimul permixta omnia, ac diu coagitata, & in vaſe fictili calefacta, ad modum potionis cœliaco data medentur. Marcellus. Et rurſus, Ad dyſentericos ſolitaneos: Cochleam (*Lego, Ad dyſentericos: Solitanam cochleam plenam, &c. de Solitana autem cochlea in diuerſis terreſtrium formis dicetur infra cum Aphricanis*) plenam cum teſta ſua viuam teres. ad cuius pondus infra ſcripta trita miſcebis: id eſt caſei veteris quantum eſt cochleæ dimidium, oui medullam in aceto coctam, panem candidum vetuſtum vel toſtum, vel (quod eſt melius) nauticum, rutam piper ex vino quod cum prius ferro candenti calefeceris potui ſine aqua miniſtrabis, ſed & baccas myrteas adijcies. hæc omnia conteres, & in potione vini veteris ieiuno dabis.

Ad iecur. Ad ileon. An colon.

Cochleas inter hepatis remedia laudant: Aëtius & Syluius terrenas expreſſe. Ileo reſiſtit & cochlea, ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata, Plinius. Cochleas valde elixas, & earum ſuccum, in iliaco affectu præberi, Aretęus etiam ſuadet. Cochlea tota trita cum teſta, vino & myrrha, (& dactyl. addit Kiranides) ſi exiguum inde bibatur, colli veſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcorides. Scribonius apud Galenum de compoſ. ſec. locos, cochleam vnam crudam tritam cum vini cyathis duobus, & aqua calida, colicis propinat. Caro cochlearum emplaſtro ad ramicem cum alijs quibuſdam miſcetur apud Aetium 14.21. Cochlea tota trita cum teſta, vino & myrrha, ſi exiguum inde bibatur, coli veſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcor. Cocleæ crudæ contritæ cum teſtis ſuis, & ex paſſo per dies ſeptem, aut vt plurimum nouem potui datæ, efficaciter dyſuriæ proſunt, Marcellus. Cocleam grandem vnam viuam prendes, & eius carnem eximes, ac ſolam teres in mortario, & cum aceti acris coclearibus tribus dabis bibendam, atq; hoc per triduum facies. deinde intermiſſo triduo, niſi ſtatim expulerit calculum, ſimiliter remedium, &, ſi neceſſe fuerit, ſępius dabis, Idem. Ad comminuendos calculos iubent vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo, vel cochleas decoctas vti ſuſpirioſis, (*id eſt contritas cum ſuis teſtis, & calefactas ex paſſo: vt [illegible] inter auxilia ad caput.*) Eaſdem exemptas teſtis, tritasq;, tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas tertia die vnam, vt ſtillicidia vrinæ emendent, Plinius. Cochleæ (crudæ cum ſuis teſtis) tritæ & admotę, menſes ciunt, ἔμμηνα ἄγουσι λεῖαι [illegible], Dioſcor. Galenus tamen vim contrariam eis attribuit, libro 11. cap. 3. de facultatibus ſimplic. med. Sunt (inquit) qui ad menſium retentionem (πρὸς τὴν καταμηνίων ἐπίσχεσιν) eis vtantur. Vter verius dixerit, experimento cognoſcendum verbis enim in vtranq; partem dici poteſt: pro Dioſcoride, quod totius ſubſtãtiæ proprietate, qua hydropicorum aquã & humores etiam craſſos tumorum exugunt, qua corpori infixa extrahunt, eadem vteri ſanguinem eliciant: pro Galeno, quòd nimium fluxum ſiſtant ea vi, qua erumpentem etiam e naribus compeſcunt, & vulnera glutinant. Ad vtrumuis effectum an ſolæ aut alijs admixtę, cum teſtis aut ſine eis adhibeantur, refert. Fortè & locus: videntur enim humorem cui imponuntur, ſiccare, & ſiſtere, ſi ad principiũ ex quo fluxus fit imponantur: tum vi ſiccandi tum attrahendi ad ſe. ſin adhibeantur extra illud principium, præſertim inferius, eadem vi attractrice fluxum commouere. Ego Dioſcoridis ſententiæ potius aſſentiar, ex quo Galenus & hoc & cætera pleraq; tranſcripſit, donec experimentis (vnum quidem vel pauca ad confirmationem non ſufficiunt) contrarium approbetur. Vt facilè pariat mulier, Dictamnũ bibitur, cochleæ manduntur edules, Serenus.

Ad ramicem. Ad veſicam. Ad calculum. Ad ſtranguriam. Ad menſes. Ad partum.

Ad teſtes & inguina.

Caro cochleæ curat vlcera teſticulorum, Raſis. Cocleæ viuæ contritæ cum myrrha & impoſitæ inguibus, efficaci auxilio ſubueniunt: ſed relinquendę ſunt loco cui appoſitę fuerint tam diu donec ſpõte decidant, quod fiet cum perſanauerint, Marcellus.

Ad artuũ, pedum & talorum dolores.

Ex cochleis remedium ad articulares tumores, reperies ſuprà inter præſidia ad tumores in genere. Crudæ tritæque cum ſuis teſtis impoſitę, podagricas inflammationes leniunt, Dioſcorides. vide ibidé ſuprà. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atq; in vino decoctæ cum piperis granis quindecim, lumborum dolori medentur, Plinius & Serenus. Et rurſus, Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino Aminęo & pipere, potu prodeſſe dicunt, Plinius. Aut in Aminęo cochleas haurire Lyæo Conueniet, Serenus ad iſchiadem.

EX MVCO VEL SALIVA, (PLINIVS SPVMAM *et ſuccum vocat, alii muccum ſaliuoſam*) *cochlearum remedia: quæ tamen ad terreſtres maximè referenda videntur.*

Humor cochleæ, qui loco ſanguinis eſt, efficaciter impedit ortum capillorum, Albertus. Vide mox de pilis palpebrarum. Vbi multum muci cochlearum accipere voles ſeorſim, ſtylo carnem earum pungito. ſed non ante multos dies collectas eſſe expedit: alioquin enim tempore deſiccantur. nam recentes plurimum habent viſcoſæ illius humiditatis, quam ſtylo compunctæ effundunt. Humiditatis hæc pilorum in palpebris (alias ſupercilijs, non rectè: nam Gręcè βλεφάροις legitur) præter naturam glutẽ eſt, Galenus lib. 11. de ſimpl. med. Et alibi in eodem libro, Cochlearum humor ſolus per ſe citra carnẽ ſumptus (qui à multis μύξα, id eſt mucus nominatur) thuri miſtus aut aloæ aut myrrhæ, ſiue quibuſdam horum, ſiue omnibus, quoad habeat cerati craſſitiem, medicamentum fit glutinatorium, ([illegible], id eſt glutinoſum,) deſiccatq; pulchrè purulentos mucos aurium, ſed & fronti impoſitum inhæret, oculorum fluxiones reſiccans. Item in Hippocratis librum de arte, comment. ſecundo, Cochleæ mucus cum thure, ſiccat abſque morſu. Mucus ſi miſceatur cum thure aut aloe, & teratur donec fiat ſicut mel, & ponatur ſuper frontem, & circa caput in modum ligaturæ vel coronæ infantibus, quando accidit eis ventus in capite, qui caput magnum efficiat. Et fit huius cura, donec reſtringat caput omnia oſſa tumefacta, & redeat caput ad metam naturæ propriæ, Raſis. Pilos in palpebris incommodos, euulſos renaſci non patitur ſpuma cochlearum, Plinius. Muccus ſaliuoſus, qui compunctis cochleis & ſimcibus redditur, emplaſticus eſt: in quo cineres & puluiſculos qui ſanguinem claudant, conuenienter adhibebis, Iac. Hollerius. Vua mitigatur ſucco cochleæ acu transfoſſæ illita, vt cochlea ipſa in fumo (poſteà, Marcellus) ſuſpendatur: hirundinum cinere cũ melle. ſic & tonſillis ſuccurritur, Plinius. Muccus

cochleæ potus per ſe, vel cum myrrha, vel aloe confert obſtructo iecori, Raſis. Teſtibus qui deſcenderint, ſpumam coclearum inlitam mederi certum eſt, ſi inde tangantur, Marcellus & Plinius. Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum remedio eſſe tradunt, Plinius. Procidentia alui illito cochlearum ſucco punctis euocato curatur, Plinius.

E FIMO REMEDIVM.

Fimum vel cinerem coclearum & granum ſinapis cum aceto ad ternos ſcrupulos miſcere, & temporibus inlinire prodeſt ad hemicranium, Marcellus. Venerem inhibet & fimum cochleæ, & columbinũ, cum oleo & vino potum, Plinius.

EX COCHLEIS VSTIS, SIVE INTE- *gris, ſiue teſtis tantum.*

Cinis cochlearum admodum reſiccantis eſt facultatis, obtinens item nonnihil ex vſtione calidum, Galenus. Cochlearum omnium (terreſtrium, aut marinarum, aut fluuiatilium) teſtæ crematæ excalfaciendi & vrendi naturam ſortiuntur, Dioſcor. Cochleę cum ſuis volutis & ſaliua cremantur nouis fictilibus: cinis ſectę arterię inſpergitur, & ſanguinem ſiſtit, Iac. Hollerius. Ad ſanguinis reiectionem è pectore: Ouorum cinis, aut cochlearum prodeſſe putatur, Serenus. Auicennæ libro 2. limax ſimpliciter (malim, concha eius vſta) extinguit (reſtringit) ſanguinem. Cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, diſcutit panos, (paniculas Marcellus,) Plinius. Vſtæ cochleæ teſtæ purgant lepras & vitiligines, & vitia cutis in facie, (ἐφήλεις,) Dioſcorides. Apud Aëtium quoq; miſcentur medicamento ad pſoras & elephantiaſes. Ambuſtis medetur murium cinis & cochlearum: eoq; (eiq;) ſic, vt ne cicatrix quidẽ appareat, Plinius. Fimum vel cinerem coclearum & granum ſinapis cum aceto ad ternos ſcrupulos miſcere, & temporibus inlinire prodeſt ad hemicranium, Marcellus. Comitiales ſanat cochlearum cinis addito ſemine lini & vrticæ, cum melle inunctos, Plinius. Albugines extenuat, Idem, Aetius quoq; auxilio cuidam ad albugines eum ammiſcet. Emendat oculorum cicatrices & albugines, (leucômata,) & dentes purgat, Dioſcorides: loquitur autem de cinere è teſtis per ſe crematis. Cum carne verò ſua vſtæ cochleæ, tritæq; ex melle, ad viſus hebetudines illinuntur, Idem. Limaces aduſtæ vlceribus oculorum conferunt Auicenna. Ad vuam laxatam facit cinis ex cochlea, Serenus. Ad abſceſſus in tonſillis: Cochleas teſta nudatas in ollam inijce: deinde torrens & in cinerem redigens, puro melle ac leni excipe, atque perunge. vis eius eſt incredibilis, Galenus Euporiſton 2. 25. Cinis de interioribus cochleæ cũat vlcera gutturis, Raſis. Cinis cochleę vſtę ſuper teſta, cum melle tritus, digito illinatur gutturi dolenti, Idem. Ad hæmoptoicos: vide inferius in remedijs dyſenteriæ ex hoc cinere. In lateris doloribus laudatur cochlearum cinis in ptiſana decoctarum, quæ & per ſe illinuntur, Plinius. Cochlearum cinerem potum in vino, phthiſin ſentientibus vtilem tradunt eſſe, Idem. Ouum in aceto coctum ſi edatur, fluxiones ventris deſiccat. quod ſi quippiam eorum quæ ad dyſenteriam aut cœliacum affectum cõueniunt, adiunxeris, & frixum in cibo dederis, non parum laborantes adiuueris. Eiuſdem autem ſunt facultatis omphacium, rhus, galla, ſidia, cinis cochlearum integrarum vſtarum, Galenus. Et alibi: Cochleæ ſi totæ cum teſtis vrantur, admiſta galla omphacitide, ſimulq; pipere albo, mirificè proſunt dyſenterijs, in quibus vlcera nondum putredinoſa ſunt. Conuenit autem vt piperis ſit pars vna, gallæ verò duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigâris, cibis inſpergito, bibendumq́; , aut ex aqua, aut ex vino albo & auſtero præbeto. Idem Aetius 9. 48. ex Oribaſio repetit. Recenſet idem remedium Ægineta. In opere etiam de compoſ. ſec. locos, Galenus ex Andromacho medicamentum ad dyſentericos hæmoptoicosq; deſcribens, quod ſtatim à prima potione fluxum cohibeat, cum alijs multis aſtringentibus, ſiccantibus, & refrigerantibus medicamentis, cochlearum vſtarum drachmas xij. nominat. Dyſentericis prodeſt cochlearum cinerem bibiſſe in vino, addito reſinæ momento, Plinius. Galenus Euporiſton 1. 112. cochleas integras vſtas miſcet cum duplo cornu cerui vſti, & plantaginis ſucco excipit. inde dyſentericis fabæ magnitudinem ex vino aut aqua propinat. Cinis cochlearum quæ viuæ crematæ ſunt, ex vino auſtero potus, ileo reſiſtit, Idem. Ad lienis dolorem aliqui dant cochlearum cinerem, cum ſemine lini & vrticæ, addito melle, donec perſanet, Plinius. hoc remedium aſſiduè à ieiuno lienoſo acceptum, intra paucos dies eum ſanat, Marcellus. Teſtarum inanium cinere ad calculos pellendos vti quidam iubent, Plinius. Ad inuoluntarium mictum: Cochleam cum teſta vſtam tritamq; que ex vino cubitum eunti potui offerto, Galenus Euporiſton 3. 258. Ad procidentem ſedem. Cochleã vſtam & tritam ano exeunti prius loto applica, & ſanabis, Aetius. Ad infantium procidentem ſedem Fabrorum aqua, in qua candens ferrum extinguunt, calefacta ſubluito: deinde cochleam combuſtam, & in puluiſculum redactam, inſpergito, Galenus Euporiſton 3. 155. Kiranides ad idem cochleæ cinerem cerato exceptum imponit.

Coclea apud Marcellum Empiricum paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodig. alicubi cochliam per. i. in penultima ſcripſit. Latinis vocabulum hoc generis fœminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας vt Αἰνείας: vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus non paroxytonus, vt quidam ineptè ſcribunt, formatur. omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circunflecti debet, tribus exceptis, χλουνῶν, χρήστων, ἐτησίων. Primam huius vocabuli Græci & Latini aliquando corripiunt. Contritis prodeſt cochleis perducere frontem, Serenus. Muribus in Batrachomyomachia κορυφὰς κοχλιῶν λεπτῶν κατ' ἀμφιφαλαιστῆρι. Anaxilas apud Athenæum in ſenario, Ἀπεστερηκέναι τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ, Pauſanias κόχλον Λακωνικὴν fœminin. gen. protulit. Et in Arcadicis, Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Ariſtoteles maſculino genere effert. Κόγχος, κοχλίας, Heſychius. Κοχλίας dicitur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρεύω: ἢ παρὰ τὸ ... τὸ συστρέφω, ἑλίας, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κ. κοχλίας, Etymologus. Ἀκοστίς, κοχλίας, Heſychius & Varinus: fortè παρὰ τὸ ... Ἀχραδάμυλος, ἐγχελίας, Tarentinis, Iidem: videtur autẽ terreſtrẽ cochleam, aut ſpeciem ipſius ſignificare. ἀχράδες, pyri ſylueſtres ſunt. μυλακοί Grammatici interpretantur πλησιάζειν, μυλλόν. obliquum, incuruum, tortuoſum: & læue, vt videtur. μυλλόν, λεῖον, Heſychius: vbi λεῖα paroxytonum adiectiuè ſcribo à maſculino λεῖος: nam λεία penanflexum, prædam ſignificat: (nam & mox ſubiungit, μυλώπατοι, πρεσλωές,) nõ pro ſubſtantiuo prædã ſignificante. Μυμεὶ verò pro λεῖα, ibidẽ corruptum eſt: vt & ordo literarũ, & terminatio vocabuli indicat. Ξιφίδρια, κοχλία. Heſych. & Varin⁹: ſed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimam per y. ſcribi poſtulant: vt à ξίφος diminutiuũ

ξιφύ

ξιφύδριον fiat, ſicut à μελος μελύδριον. quanquam & alterum diminutiuum ξιφίδιον in vſu eſt, & receptiore vt puto. Pro κοχλία, in multitudinis numero κοχλίαι ſcripſerim. Sed magis probo quod alibi apud eoſdem reperio, σκιφύδρια, genus conchylij, pro ξίφος quidem, etiam σκίφος aliter proferri ſcio. Πιλὸς, κοχλιός, Heſychius. malim, Πῖλος, κοχλια: vt pîlus ſit genus cochleæ quodpiam, à figura pilei (quem Græci etiam πῖλον vocant) ſic dicti, ſiue is in acutum exeat vt ſtrombi, ſiue forma ſit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in mari tum in terra reperiuntur. Σελάτης, κοχλίας, Heſych. & Varinus. hic fortè ſeſilus eſt, de quo in terrenis cochleis dicetur. Φερέοικος, id eſt domiporta, epitheton cochleæ, pro ipſa cochlea vſurpatur ab Heſiodo, Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ. quanquam enim de terreſtri loquitur, cochleis tamen omnibus teſta opertis, commune eſt epitheton: & teſtudini quoque. Φερέοικος καὶ φέροικος, κοχλίας, ἢ χελώνη, Varinus. Sunt qui phereœcon deſcribant animal album, ſimile muſtelæ, quod ſub quercubus & oleis naſcatur aut verſetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλαίαις γινόμενον, & glandibus veſcatur, ſic dictum ab Arcadibus: alij inſecti genus veſpa maius faciunt, Etymologus & partim Heſychius. Colias piſcis eſt, pro quo apud Ariſtotelem alicubi perperam legitur cochlias. Κοχλίδιον diminutiuum fit à κοχλος, Etymologus. Et rurſus, κοχλίδιον fit à κοχλίας, vt à κοιλία, κοχλίδιον. Κοχλίδιοι, genus animalculi, Suidas. Grapaldus etiam Latinè cochleolam dixit. Cochlea ponitur modò pro toto animali, modò pro tota teſta, Syluaticus. Cochlea per diminutionem dicitur, quaſi conchula, Iſidorus: ſed ineptè.

Syllaba prima in carminib. apud Latinos ſæpe corripitur Οὐκ εἰμὶ πόλις. οὐδὲ κοχλίας ὦ γυναι, Philyllius. Homerus etiam in Batrachomyom. corripuit. Sed cochleas prius eſt vrtica aut furfure paſci, Serenus. Cochlearum figura in ſe clauiculatim, cuniculatim, ſpirulatim capreolatim, retorta, anfractuoſa, ſinuoſa, ἑλικοειδὴς, alijs etiam rebus nomen dedit, inſtrumentis, ſcalis, vijs. Stagnum piſcinæ habere debet ſpecus iuxta ſolum: eorumque alios ſimplices & rectos, quo ſecedant ſquamoſi greges. alios in cochleam retortos, nec nimis ſpacioſos, in quibus Murænæ deliteſcant, Columell. Vitruuius lib. 10. cap. 19. nominat aſcentem machinam. de qua Gul. Philander, Mox (inquit) vocabitur acceſſus, Græcè ἐπιβάθρα. Suſpicor autem fuiſſe machinam, quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in ſublime creſceret: & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis ſiſtebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prælum tollimus atque deprimimus: niſi interpretari velimus dictum de machina quam tollenonem Vegetius appellat. Sentina in naui maxima Hieronis etſi plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου, (hoc eſt cochlea ſic dicta machina,) commento Archimedis, Athenæus. Diodorus libro 5. De fabuloſis antiquorum geſtis, de Hiſpania ſcribens, eiuſque fodinis: Subtus terram (inquit) reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum curſus ſpe quæſtus vi magna recidunt aut, quod mirabilius videtur, cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede quum in Aegyptum profectus eſt, adinuentas. Eiuſmodi inſtrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, erecta ſuperiùs aqua, ſumma arte diligentiaque exiccant. Cochlea (inquit ſcriptor Promptuarij, neſcio ex quo authore) hauſtorium organũ, quod vulgus pompam appellat. In medio rota eſt: quæ dum a calcantibus verſatur, machina introrſus clauiculatim detorta, inter ſtrias & ſtrigiles aquas exorbet ex aquario ſepto, & retrorſus emittit. Huius autem machinæ conficiendæ ratio, à Vitruuio libro 10. cap. 11. deſcribitur: Eſt autem, inquit, etiam cochleæ ratio, quæ magnam vim haurit aquæ, ſed tam altè tollit, quàm rota. Cochlea in torculari (inquit idem ſcriptor Promptuarij) lignum eſt erectum clauiculatim ſtriatũ: id eſt ſpirulatim & capreolatim ſtriatũ: quod per medium prælum ſtriatum & ipſum tranſactum, vertigine ſua tollendo, demittendoq; prælo inuentum eſt. Vulgo (à Gallis puto) viſa torcularis dicitur. In cochlea exprimis, Valladius 4.10. circa finem. Ergo prælũ Germani appellant, ein trotbaum, ein preß. Cochleam verò ein trottſpill, ein ſtraub: quæ vox poſterior ad ſtrombum accedit, ὡς ἀπὸ τοῦ στρέφειν. à figura verſatili. Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori ſtella, à palis arcas lapidum attollent ſecũ arbore, quod maximè probatur, Plin. Κοχλίας, τὰ ἐκ τ. ἑλικοειδῆ χόα, (lego ξύλα) τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα, Heſychius. Oribaſius in libro de machinis cap. 4. & 5. cochleas inſtrumenta chirurgica deſcribit. item cochleam fœminam, quæ Græcè θήλεια κοχλίας appellatur. nos breuitatis cauſa lectorem ad ipſum remittimus. Obſeruauimus Romæ iuxta forum fuiſſe locum, quem Scalas vocabant annularias: quas eruditiores ita nuncupatas augurantur ab annularijs officinis, vel à proponentib. annulis. Aliorum cõiectatio eſt, ſic eas dici, quæ in cocleæ formã effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus coclium dicitur, cuius commeminit etiam Strabo: ſiue coclides, quæ per circuitum ſcanduntur: ſicuti & torcularia, ad cocleæ ſimilitudinem ſubſtructa, cocleæ dicuntur. Cochlidium, ſcala rotunda. Strabo libro vltimo: Altitudo quædam manu facta, turbinea, petroſæ ripæ perſimilis, in quam per cochlidium aſcenditur. Fuit Romæ Traiani forum cum templo, & equo æneo, ac columna cochlide, cuius erat altitudo centum & viginti octo pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinque, feneſtellæ quadragintaquinque, Cælius. Cochleæ & ſcalæ cochlides in ædificijs dicuntur, quòd anfractuoſæ ſint, in modum cochlearis teſtæ, & quod clauiculata & tortili ſtructura à triclinijs in cœnacula euadant, cuiuſmodi ferè ſunt in ædificijs Gallicis ſcalæ, Budæus. Germani quoq; tum ipſum animal, tum huiuſmodi ſcalas *Schnecken* appellant. Scoppa Italus coclidẽ interpretatur, ſcala a babaluxa, à garagoſo, lo caracho. Eſt etiam cochlea genus oſtij. Varro 3.5. de re ruſtica: Ornithônis oſtium eſſe debet humile & anguſtum: & potiſſimùm eius generis quod cochleam appellant, vt ſolet eſſe in cauea, in qua tauri pugnare ſolent. Κοχλίας, ὁδὸς εἰς ἑκάτερον ἐπιστρεφομένη, Suidas & Varinus: hoc eſt, via quæ in vtranque viciſſim partem circumagitur: ſiue de gradibus per ſcalas huiuſmodi accipias: ſiue de vijs itinerum: huiuſmodi enim per montes præſertim aliquando viæ ſunt. Coclis etiam capitis ornamentum videtur, (inquit Cælius Rhodiginus) ab ſimilitudine ſcalarum vel animalis verbo corriuato. Pollio Treuellius in Zenobia: Ad conciones galeata proceſſit cum limbo purpureo gemmis dependentibus per vltimam fimbriam: media eſt coclide, velut fibula muliebri aſtricta, brachio ſæpe nudo. Aures, ſiue auriculæ veriùs, ſinuoſæ, quæ cochliæ nuncupantur, homini immobiles omnino ſunt, Cælius Rhod. Κοχλίας, extrinſecus aurium ambitus eſt, ἡ ἔξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων, Pollux. Κόχλον ἡ γυναικεία γλῶττα καλεῖ τὸ αἰδοῖον· ὃ δηλοῖ τὸ νῦν καὶ χόλαν λεγόμενον apud veteres ac recentiores, Euſtath. tanquam cochlos, ſtimi, & cholâs ſynonyma ſint.

Strombus.

Scalæ annulariæ.

Coclium.

Coclis.

Cocleæ nominantur inter morbos fici arboris Hermolao. Ἀπόβρασμα, κόχλασμα, Heſychius & Varinus. fortè quòd à mari eructatur & reijcitur, vt cochleæ, vmbilici, conchæ. nam & ἀποβράσματα ſunt τὰ σκύβαλα τῶν πυρῶν. Διακόχλω, ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ διάστημα χρόνου, Heſychius. ego διακωχὴν, in ea ſignificatione potiùs dixerim. nam hæc quoque διάστασις χρόνου τινὸς ἢ διάλειψις definitur. Κοχλιοειδῶς, clauiculatim aut cuniculatim, Plinio interprete. Πολύδοτος, κοχλιοειδής, Suidas & Varinus. malim ego πολυδίνητος. Heſychio idem eſt πολυέλικτος, πολύκυκλος. Item βοστρυχιδής, (meliùs βοστρυχοειδής,) πολυκαμπής: hoc eſt tortilis, tortuoſus, anfractuoſus, Neritus eſt conchylium κοχλιῶδες, Heſychius. Budæus cochlearem teſtam dixit, tanquam ſic rectè fiat à cochlea cochlearis: ſicut à mola, molaris.

Cochlearium. Cochlear, cochleare vel cochlearium, inſtrumentum eſt notum: vide Dictionaria. item menſuræ genus, de quo conſules medicos, & illos qui de ponderibus ac menſuris ſcripſerunt, præſertim Ge. Agricolam. Cochleari menſura, Plinius lib. 20. (niſi legendum cochlearij,) tanquam adiectiuè, à recto cochlearis. In Martialis diſticho enallage generis eſt: Sum cochleis habilis, nec non minus vtilis ouis. Nunquid ſcis potiùs cur cochleare vocer? Κοχλιάριον, τὸ παρ᾽ ἡμῖν. Suidas: ſed locus eſt mutilus. Videtur autem à κοχλίας diminutiuum fieri κοχλιάριον: potiùs quàm à κόχλος, κοχλάριον, & abundante ióta cochliarion, vt Varinus habet. Τὸ δὲ κοχλιάριον, καλοῖς ἂν μυστιλάριον ἢ κοχλιώρυχον, Pollux. Μυστιλάριον diminutiuum eſſe apparet à μυστίλη, μυστίλην & μύστρον rurſus diminutiua dixerim à μῦ, quod eſt muſculus in concharum genere. quin & concha quanquam generis nomen, & chama vel chema, χήμη, ſpecies, pro menſuris vſurpantur. Μυστίλη μὲν οὖν ἐστὶ ψωμὸς κοῖλος, ἔντος (εἰς ἔντος) ἢ ζωμὸν βαθυνθείς: ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ μυστιλήσασθαι λέγουσιν. ἐμοὶ δὲ καὶ τὴν καλουμένην αἴγλαν. μυστίλην ἴδιον (ἴδιον καλεῖν) ἢ αἴγλαν, Pollux. tanquam ægla idem quod myſtile ſignificet, ſed vocabulo idiotico minusque recepto. Cochlearium, locus quo reponuntur cochleæ. Varro libro 3. de re ruſtic. Nam & idoneus ſub dio ſumendus locus cochlearijs.

Cochlos & cochlax marinos calculos ſignificat, Maſſarius. Cochlacæ dicuntur lapides ex flumine rotundi, ad cochlearum ſimilitudinem, Feſtus. Calculi frequenti motu in maris littore rotundati, quos Latini vmbilicos vocant, (vt eſt apud Ciceronem De oratore libro ſecundo) à Græcis, vt nos commonuit Ariſtoteles in Mechanicis quæſtionibus, appellantur crocæ. Quærit enim quid ſit, quòd in littoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant quæ vocantur crocæ. Sunt qui ea voce littus intelligant, vnde & marino conciliatum ſit nomen crocodilo: quoniam ad terræ & littoris contactũ compaueſcat, Cælius Rhod. (κροκάλην etiam vel κρόκαλοι, littus & calculum interpretantur.) Et rurſus, in Græcis adnotatum auctoribus eſt, fluuiales aut marinos lapides dici quoque trochalos, itẽ chermadia & cochlacas. Τρόχαλοι, οἱ ἴσως οἱ κόχλακες, (κόχλακες,) ἢ καὶ χερμάδια (χερμάδια) λέγονται, nempè fluuiatiles & marini lapides, Varinus. Vt à νέος, νέαξ fit: ſic à κόχλος, κόχλαξ. Thucydider tamen κάχλακας dixit per alpha, Etymologus. Κάχληκος, τοῦ κόχλον, Heſychius & Varinus. malim κάχληκος per η. in penultima. Λελεγίοι, κόχλακες, ἢ κοχλώδεις τόποι, Iidem. Κοχλάδες, lapides attriti perpetua in aquis volutatione, glareæ, vt quidam in Lexicon Græcolatinum retulit. ſed ſine authore. ego dictionem deprauatam puto & κόχλακες legendum. Χλαρὸν, κόχλαξ, Heſychius & Varinus. accedit ea vox ad Latinam glarea. grammatici interpretantur minutiſſimos lapillos, qui in fluuiorum ripis, vel maris littoribus reperiuntur. inde glareola, glareoſus. Στρόμβος, κόχλος, ῥόμβος, περιφερὴς λίθος, Heſychius. Iuxta pyramides Aegypti lapilli reperiuntur, forma & magnitudine lentis, ex reliquijs ciborum, quibus operæ veſcebantur, in lapides indurati. Maritimi quoque & fluuiatiles calculi) (αἱ θαλάττιαι καὶ ποτάμιαι ψῆφοι) eandem ferè ambiguitatem præſtant: ſed propter motum qui in aqua fit, rationem aliquam habent, in illis verò conſideratio dubia eſt, Strabo. Cochlea, (Cochlaca, Feſto) lapis ex flumine rotundus, ad ſimilitudinem cochleæ: qui aquæ inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & nos aliquando experti teſtamur, Humelbergius.

Vbi inſilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor, Nonius ex Pomponio: vbi nomen cocleatum quid ſibi velit, non aſſequor: niſi vel tardum, vel cochleis ornatum intelligas. conchis enim quibuſdã lora & frenos equorum aliqui ornant, tanquam bullis ex metallo.

Epitheta & griphi. Ὑλογενής, ἀνάκανθος, ἀναιματος, ὑγροκέλευθος, Achæi in Sympoſijs griphus (id eſt ludicra quæſtio) eſt de cochlea apud Athenæum. Qui & alibi alium ex Teucri definitionibus recitat: Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀνόστεον, ὀστρακόνωτον, Ὄμματα τ᾽ εἰσκύπτοντα προμήκεα, κ᾽ εἰσκύπτοντα. ſed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum. Ὀστρακόνωτον hîc aliqui non rectè cruſtatum vertunt, cum cochleæ inter teſtata ſint, Maſſarius. Ὑλογενής, è materia, luto nimirum ſeu cœno, & terra, natũ ſignificat: eodem ſenſu ac ſi ἰλυογενής diceretur. Gyraldus ſic tranſtulit: Exos eſt animal pedibus ſine, & ſine ſpina, Teſtea terga, oculos producens, atque recondens. Achæi autem carmen Cicero 2. de diuinat. tranſtulit, cum inquit: Vt ſi quis medicus ægroto imperet, vt ſumat Terrigenam, herbigradam, (aliâs tardigradam, ſed carmen non admittit,) domiportam, ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguinis compotem. Κοχλίας κεράστας, id eſt cochleas cornutas, Achæus cognominat: Statius curuas.

Lapides quidam cum in turbinem deficiant, cochlearum inſtar ſunt torti, Ge. Agricola. Vide etiam in Strombo H.

Cochlis, Κοχλίς, nomen meretricis apud Lucianum. Cochliuſa inſula eſt iuxta Lyciam, à cochleis, quæ ibi inueniuntur, dicta.

b. Teſta cui includitur cochlea, alijs quoque nominibus appellatur: tegumentum & voluta à recentioribus quibuſdam: cochlearis teſta, à Budæo. Cochlea ſynecdochicè à Celſo, ſi bene memini, cum ait Serpere in cochlea. ſic & conchyliorum κόχλους, hoc eſt teſtas, apud Pollucem legimus. Curuarum domus cochlearum, Statius. Cochleas cum ſuis domibus franges, Samonicus. Germani quoque domunculas cochlearum appellant, *Schneckenheuſsle.* Σὺν τοῖς κελύφοις, Dioſcorides: quaſi κέλυφος vt λόγος flectatur, cum vſitatius ſit in neutro genere vt τεῖχος. Idem & Galenus ὄστρακα dixerunt: Plinius calices vt apparet: vide mox in f. Ariſtoteles hiſtoriæ anim. 4. 4. ἕλικα dixit de cochlearum in teſtis anfractu. Vertiginem vel clauiculam in earum teſta nominant eruditi, ſpiram ipſam qua veluti articulatur, quam & volutam poſſe vocari puto: etſi hanc ſynecdochycè pro tota teſta quidam accipiunt. Folijs & volutis ornata opera, decent templa teneriorum dearum, vt Veneris, Floræ, Vitruuius.

Tinea-

Tinearum genus eſt tunicas ſuas trahentium, quo cochleæ modo, Plinius. c.

Ad ſuperſtitionem pertinet, ouorum, vt exorbuerit quiſque, calices, cochlearumq; protinus frangi: aut eoſdem cochlearibus perforari, Plinius. Ego calyces potiùs ſcripſerim per ypſilon, quàm per iôta. plurimum enim inter hæc vocabula intereſt, vt nunc docebo, diligentius quàm hactenus à quoquã ſit factum, quod ego ſciam. Calix igitur cum poculum ſignificat, à Græco κύλιξ deriuatur, ypſilo in alpha mutato: non à caldo, vt Feſtus putauit, quòd in eo calda puls apponeretur, & caldũ eo biberent. Martialis calices vitreos dixit, qui à Græcis κύλικες ὑάλινοι, verbum è verbo ſcilicet nuncupâtur, authore Iulio Polluce, Bayfius. Coronatus ſtabit & ipſe calyx, Tibullus. Sed Græci ſemper fœminino genere κύλικα efferunt, vt in Athenæi & Euſtathij ſcriptis apparet. Κύλιξ, inquiunt ijdem, dicta eſt ἀπὸ τοῦ κυλίειν, id eſt à voluendo vel circumagendo, quod ad rotam figlinam vel fabrilem (τροχῷ ἢ κεραμευτικῷ ἢ χαλκευτικῷ) circumagatur. vnde & medicinalem pyxidem quod ad tornum circumuoluta ſit κυλιχνίδα nominant. Plura de calice eiuſque forma & differentijs Athenæus. Cæterùm calyx per y. eſt conceptaculum aut inuolucrum florum priuſquam dehiſcant, & in roſa præcipuè ſic appellatur, pyramidis figura in eâdem inſignis. *Ein roſenknopff.* Cum modicè iam ſe aperit, nympha dicitur, de roſa quoque potiùs quàm alio flore κατ᾽ ἐξοχήν. Vbi verò iam apertus eſt flos, & poſtea etiam cum ſemen continetur, calyx hæc tanquã baſis eſt, foliata plerunque, aut aliter compacta, aut ſquamata, aut quibuſdam ceu digitis imam floris fructuſue partem comprehendens. Sed magis propriè calyx dici videtur priuſquam ſe aperiat flos, dum adhuc tegit ipſum & includit, vnde & nomen ei factum. nam à verbo καλύπτω, idem quod καλύπτω ſignificante, cuius futurum eſt καλύψω, deriuatur ἡ κάλυξ, alibi τὸ κάλυξ, Euſtathius. Κάλυκες eidem ſunt annuli roſarum calycibus ſimiles: vel aurei quidam canaliculi, (ſoleniſci,) quibus capilli (πλόκαμοι in mulieribus) continentur. Pollux ſimpliciter inter muliebria ornamenta nominat, Homerum & Anacreontem citans. Τραγοπώγων πολὺ κάλυκα ἔχει μεγάλην, Theophraſtus 7.7. hiſtoriæ, calycem amplam vertit Gaza. nam Dioſcorides (qui ſæpe Græci ſermonis proprietatem aut elegantiam mihi negligere videtur) maſculino genere protulit: Ἐπὶ δὲ τῷ καυλῷ κάλυξ μέγας, ibidem de tragopogone. Αἱ ἐν ῥοδωνιαῖς κάλυκες, Aelianus de animalibus 14. 24. Sed vnde veſtes lineas faciunt, folijs moro ſimilis, calyce pomi cynorrhodo, Plinius libro 12. de pala arbore loquens. Calix in roſis dicitur nondum totis folijs patens & explicitus roſæ globus, Marcellus Vergilius: qui alibi meliùs hanc dictionem per y. ſcribit. Clymenon aliqui calycanthemon appellant: in clymeno autem hac (inquit idẽ Marcellus) calyces folliculos eos intelligebant, quæ Dioſcorides nominat λοβοὺς ἐπὶ τῇ καλυφθείσῃ ἀνθήσει νεύοντας κάλυ, ὥσπερ ῥόδα μεμυκότα, Suidas. Κάλυκας, σύσφιγγας, ῥόδα κεκαλυμμένα, Idem. Ex Heſychio & Varino: Κάλυκας, ὅρμους, σφιγκτῆρας κόσμους. Καλυκίζειν, ἀνθεῖν. Καλυκὲν, μικρὸν ῥόδον. Κάλυκων, τῶν ὀμμάτων τοῦ φύλλων (palpebras intelligo.) Κάλυξ, flos roſæ, flos nondũ apertus, nympha: inauris: & fiſtula aurea, capillos continens. Sunt qui embrya, id eſt fœtus in vtero, κάλυκας interpretetur: alij germina, (*inquit Scholiaſtes Suidæ aut alibi, ... id eſt ſtolæ ſunt: gemmæ, velè gemmis recens nata germina.*) Calyx etiam purpuram marinam ſignificat. ſed ea κάλχη quoque dicitur. Καλύξεις, ῥόδων καλύκια. Κάλυξ, κόσμος πλεκτὸς ῥόδων. Καλυκοστέφανος, ὁ ἐστεφανωμένος. Καλυκες, (lego κάλικες) τὰ ἔμβρυα: (*quod ita in vtero latitant, vt in germinibus folia, in ſuis calycibus roſæ, in teſtis oua, in domibus ſuis cochleæ.*) Scribitur & καμακὶς apud Heſychium pro fiſtula ſeu tubulo capillos continente. Κάλυξ, ἡ τοῦ ῥόδου κεφαλή, Etymologus. Καλυκώδης λοβὸς, calyculata ſiliqua, Dioſcor. lib. 2. cap. 135. Dicitur & papaueris calyx, aliàs κώδεια, vt quidam annotauerunt. Echinorum calyculos Apuleius nominat Apologia prima. Calycem enim echinatum inſtar caſtaneæ echinus marinus habet. Glandiũ calyculos (quos cupulas vulgò vocant) pulchrè dixit Rondeletius. Cochlearum calices apud Varronem & Plinium legimus. Ῥόδα ἐκκυψαντα τῶν καλύκων, Aelianus de anim. 15. 12. Ergo ouorum & cochlearum calyces per y. non per iôta, dicemus: & fœminino genere potiùs quàm maſculino, vt à calice poculo certiùs diſtinguamus. Dum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebit: Et cocleas tibi habe: perdere nolo famem, Martialis.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν τοῦ κώπαι, οἳ περιφέρουσι δι᾽ ἀπιστίαν τὰς οἰκίας, Anaxilas apud Athenæum. hoc eſt, h.
Vel cochleis cuipiam fidis minus, Quæ teſteam circunferunt ſemper domum. prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem, & nemini ſatis confidentem, adeò vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Domiportam cocleam Cicero appellauit. nec malè vna hac ratione laudata eſt, neceſſario homini exemplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat: & Prienæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coaceruet, quas nec hoſtis ferat, nec populetur bellum, Marcellus Vergilius. Viciſti cochleam tarditudine Plautus Pœnulo. Ὦ Πλάτων, ὡς οὐδὲν ᾔδησθα (fortè οἶσθα) πλὴν σκυθρωπάζειν μόνον, ὥσπερ κοχλίας σεμνῶς ἐπηρκὼς τὰς ὀφρῦς, Suidas in Σκυθρωπάζω. Conueniet in hominem qui grauitatem ſimulat: vel grauitatis plus vultu præ ſe fert, quàm ſapientiæ in pectore recondat.

Calix & calyx.

DE COCHLEIS MARINIS IN GENERE, BELLONIVS.

A

Turbinatum exanguium genus, cochleæ nomen Latinis habuit: quod tametſi ſpecie diſtinguatur, tamen omnes in anfractum intorquentur. E

Quod autem Plinius de cochleis altilibus tradit: id, ni fallor, de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ, neque Aphricanæ, aut Solitanæ, terreſtres eſſe cenſentur ac (*aut*) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci vocant) virus olet. Præterea terreſtribus viuaria non inſtituuntur. A

Vide in Corollario noſtro contrariam opinionem.

Quamobrem ne cochleæ nomen nobis imponat, id eſt, ne terreſtrium nomenclaturam cum marinis confundamus, dicendum eſt, cochlearum varias eſſe ſpecies, quarum ſingulas perſequi longioris eſſet operæ: vnam enim quicunque intus norit, omnes nouerit. ſed hîc duas tantùm tibi proponam, vt ex harum varietate diuerſas reliquarum ſpecies agnoſcas ac conſyderes. Hæc Bellonius. Icones autem ſubiungit primum cochleæ cuiuſdam paruo buccino ſimilis, quam nos etiã apponere non opus eſt viſum, cum alias aliquot huius generis ſpecies poſuerimus: deinde alterius quam Rondeletius Cylindroidem cognominat, ex quo eius & iconem & deſcriptionem paulò pòſt dabimus.

COROL-

COROLLARIVM DE COCHLEIS MArinis in genere.

Cochleam marinam genus eſſe, quod ab Ariſtotele & alijs Græcis cóchlos vel cochlías dicatur, modò ſimpliciter, modò expreſſa marinæ differentia, & Gazam pro cochlo vmbilicum vertere,(vt alibi, & libro 9. hiſt. anim. cap. 51.) cū vmbilicus ſpecies duntaxat vna ſit, non generis nomen: ſuprà partim Rondeletij verbis, partim etiam noſtris, oſtenſum eſt. Item Strombon pro quo turbinē Gaza reddidit, non omnen marinam cochleam ſignificare, vt Maſſarius & Gillius putauerunt: ſed ſpeciem eius oblongiori ductu turbinatam. Strobilum quoque, & Strabelum,& Cochlon & concham, pro cochlea marina, ſiue omni, ſiue genere illo quo ad buccinandum vtebantur, authores vſurpare, ijs quæ ſubijciemus teſtimonijs conſtabit. Strobili, Στρόβιλοι dicuntur cochleæ, & buccina marina, Suidas. Στραβήλοις, τῷ κογχώδει ἐσάλπιζον Heſychius. Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλον τετρυπημένης, Pauſanias. Sed tū fortè caua dum perſonat ęquora concha, Vergilius de tubicine. Auditum in quodam ſpecu concha canentem Tritonem, Plinius. Sadaf, id eſt cochlea marina, Syluaticus. Vide in Conchylio A. in Corollario. Halzum Serapioni cōmune eſt nomen marinæ & terreſtri. Buoualo ſimiliter Italis commune eſt: non tamen quamuis marinam cochleam puto, ſed maiuſculam ſignificat. Hiſpanis & Luſitanis Caramuyo dicitur, Amatus Luſitanus. ab alijs Alméia, vel caracól de la mar. Sed hoc poſterius, vt & Caragolo, fortè ad Neriten priuatim pertinet. Limaces marinas vulgò Maſſilienſes nūcupant, Gillius. Germani *ein Meerſchneck*. Flandri *ein Seelſlecke ein ein hunſckin*. Alij *een Kinckhorn*: quod nomen factum audio à vulgari perſuaſione, tanquam tuſſi ſicca laborantes, ſi ex tali cochlea biberint, liberentur. Angli *a Wlyk*: & alteram ſpeciem minorem *a pervvyncle*. Vtranque audio eſſe cochleam ſimilem terrenæ, ſed graciliorem, oblongiorem, magiſque conuolutam, & ore anguſtiore. nam quas Cochleas vocitant, cochleæ non ſunt, ſed pectines vel aliæ quædam biualues conchæ.

Vmbilicus.

B Vidi cochleam marinam quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piſcator exſiccare vno prandio poſſet, Gillius. Cochleæ turbinatæ ſunt. earum caro penitus eſt incluſa, nec vlla ex parte conſpicitur, præterquam capite, Ariſtoteles. Os eis ineſt: & dentes acuti, breues, tenues, præduri: & quod interiacet dentibus carnoſum. Promuſcides item gerunt modo muſcarū: quod quidem membrum linguæ effigiem præ ſe fert, Idem. Plura de cochleæ dentibus, lingua, ingluuie, ventre & papauere, leges apud eundem de partibus animalium libro 4. cap. Cætera etiam turbinata (inquit) vt purpuræ, buccina, ſimiliter vt cochleæ conſtant. Vmbilicorum (Cochlearum) venter ſimilis eſt gutturi auium, Ariſtot.

Membrana in grandiuſculis vmbilicis (κόχλοις) ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans, colore ſimilis ſuperioribus illis mamillantibus caruunculis (*de quibus dixit in turbinatorum genere ſub ventre ubi ſitam eſſe, binas, albas, ſolidaſque*) tendit. Habet etiam inciſuras, quales in ouo locuſtarum habentur: verum hoc albidum, illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullū foramen poſtremum patet, ſed prætenui membrana cauo intus anguſto continetur. Tendunt ab inteſtino ad imum nigrantia quædam aſpera, atque continua, qualia vel in teſtudine viſuntur, ſed minus nigra. Cæteri quoque vmbilici hæc habent eadem: ſed quo minores, eo minutiora, Ariſtoteles hiſtoriæ 4.4. Vmbilicis albugo à natura data eſt, Ibidem. Græcè eſt τὸ λευκόν: id autem inquit tale quid eſſe in cochleis, quale quod appellatur ouum in biualuibus. Partes exteriores eius generis differentijs variantur. nam biualuibus turbinata quodam modo aſſimulantur. quippe quæ omnia operculo quodam cōgenito carni patulæ oppoſito claudantur, vt purpuræ, buccinæ, natices, & reliqua generis eiuſdem, idque præſidij cauſa: quà enim teſta non protegit, facilè offendi poſſent ab ijs quæ extrinſecus inciderent. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta ſunt, vt buccina: alia in globum tantum circumacta, vt echinorum genus, Maſſarius ex Ariſtotele quarto de partibus animalium. Oſtracodermorum & concharum capita ferè latent (aut nulla ſunt:) cuius rei cauſa eſt, quia non paſcuntur niſi modo planta per poros vndique trahentia nutrimentum. cuius ſignum eſt, quòd piſcatores Flandriæ & Germaniæ colligunt oſtreum, quod eſt vnius teſtæ ſpiralis, inſtar cochleæ: & ponunt ſub arena iuxta mare. id in fluxu maris aperitur & impinguatur humore vndique per corpus ſuum attracto. idem ego expertus ſum de canna (vngue ſeu dactylo concha) ſtante ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput, Albertus.

C Cochleæ omnes mouentur & ſerpunt parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum, Maſſarius. Sed Ariſtot. de anim. 4. 4. priuatim hoc de ſtrombis & ſimilibus, id eſt turbinatis ſcribit. Ex teſtatis cochleas tantum coire perſpectum eſt: ſed an ortus earum per coitum ſit, nec ne, nondū exploratum ſatis habetur, Ariſtot. Vmbilici (Cochleæ) pariter omnes ſua oua habere viſuntur verno autumnalique tempore, Idem. Videtur etiam τὸ λευκόν appellare ouum in cochleis, vt dictum eſt in B.

E Cochleas altiles in viuarijs apud veteres Romanos, nō marinas, vt Bellonius putauit, ſed terreſtres fuiſſe, in terreſtrium hiſtoria aſſeremus. Priſci homines ante tubam inuentam vtebantur aut fumo, aut cochlea marina, Scholiaſtes Homeri in Iliad. ς. Κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσάλπιζον. Tritones aliqui fabulantur concha perforata buccinare, Φυσᾶν διὰ κόχλον τετρυπημένης, Pauſanias. Plinius etiam concha canentem Tritonem dixit: & Vergilius de Miſeno tubicine, Sed tum fortè caua dum perſonat æquora concha.

F Marinæ in Italiæ mediterraneis perquàm raro in cibos veniunt: ijs verò qui maris litora inhabitant, frequentiori ſunt vſui, Matthiolus Senenſis. Terreſtres cochleæ ſtomacho vtiles ſunt, & non facilè corrumpuntur. marina etiam ſtomacho idonea eſt, & facile aluo excernitur, Dioſcor. Ad ſtomachi remedium: Cochleas vndis calefactas ac prope victas Suppoſitis torre prunis, vinoq; garoq; Perfuſas cape: ſed prodeſt magis eſſe marinas, Samonicus. Vide ſupra in Cochleis in genere G. & infra in terreſtrib. Marinæ ſtomacho vtiliores ſunt. efficaciſſimæ tamē (etiam) in dolore ſtomachi, Plin. Marinæ etiā cochleæ, quamuis cito deijciuntur, propter ſalſuginem qua aluum iritant: non tamen vniuerſum aut citò nutriunt, ſed paulatim, ea ſcilicet ſui parte quæ à ſuperfluo eijciendo vel eiecto ſeiungitur & remanet, Braſauolus. Cochlearum marin. humor (ius decoctarum) aluum mouet, Galenus de theriaca ad Piſonem, & Kiranides. In colico affectu ſumantur piſces duriori carne præditi: & ex teſtaceis pectines, oſtrea, cochleæ marinæ, Trallianus.

De

De remedio ex eis ad ſtomachum, leges proximè retrò in F. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumque ſciſſuras: Marinam cochleam oblongam cremato & conterito: deinde oui albo, aut aſinino lacte adiecto illinito, Galenus in Euporiſtis. In buccinum aut cochleam aliquam marinam potum ſolitum infundi ac inde bibi iubent, aduerſus ſiccam tuſſim, præſertim puerorum, vulgus inferioris Germaniæ. G

Conada, id eſt coclea marina, Syluaticus.

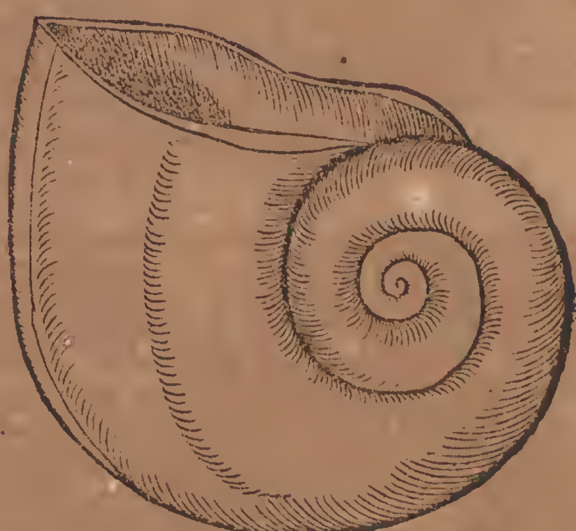
Lari aues, vt Eudemus ſcribit, ſublimeis cochleas ſurripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad ſaxa allidunt: itaque eſculenta teſtis ſeiunctis eligunt, Aelianus. H. a. f.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρὸς, Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι, Theognis. ſentit autem de cochlea, Athenæus. Gyraldus hos verſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit: h.

Mortua concinit pelagi de fluctibus orta, Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

Similem de teſtudine griphum Gyraldus affert, Amphion (inquit) apud Pacuuium ænigma hoc protulit: Quadrupes domiporta, tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera, capite breui, ceruice anguina, aſpectu truci, euiſcerata, inanima, cum animali ſono.

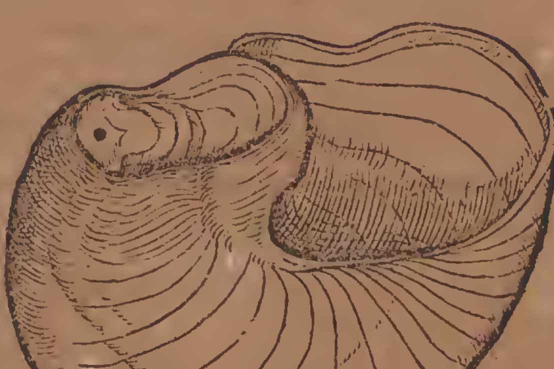
DE COCHLEA QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT RONDELETIVS.

COCHLEA hæc rotunda eſt, & teſta intorta & magna admodum, adeò vt ſic quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam eſſe puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vſu fuiſſe, quòd ea oleum decapelarent, vel ea in vſus quotidianos oleum haurirent: cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodum vaſis eius, quod arytænā vocant, veluti roſtro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiuſmodi Cochleam etiam aurifices, additis anſa & baſi in vrceos efformant eleganti artificio, quod eam contra venena aliquid valere credant. *Lib. 32. cap. 11.*

Huic cochleæ ſimilis Margaritifera vulgò dicta, referetur in M.

DE COCHLEA MARGARITIFERA VVLGO DICTA RONDELETIVS.

COCHLEAM hanc margaritiferam, quæ ex India, & ſinu Perſico adfertur, vulgus appellat: quia vnionum colore ſit, & ſplendore. In ea verò vniones non reperiuntur, ſed in ijs quæ conchis binis conſtant, vt iam oſtendimus. Auro argentoq; hæc includitur in poculorum ſpeciem. Ex eadem in fruſtra diſſecta, imagunculæ, globuli ad nuncupandas preces, monilia conficiuntur.

Sunt qui hanc ſecundam eſſe Nautili Conchæ ſpeciem tradunt, ſed falsò, vt ex Ariſtotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polyporum genera duo ſunt Conchis indita: quorum alterum à quibuſdam nautilus & nauticus vocatur, ab alijs ouum polypi. Teſta ipſius ſimilis eſt Pectini cauo, & ei non cohæret. Sæpiùs iuxta terram paſcitur. Vnde euenit vt fluctibus iactatus in terram deijciatur, cumque teſta exciderit capiatur & in terra emoriatur. Sunt autem parui, & ſpecie ſimiles Bolitænis. Alterum genus veluti Cochlea in teſta latet, nec vnquam egreditur, ſed ſua interdum brachia exerit. Primùm ſtupidi eſt non animaduertiſſe Ariſtotelē duo tantùm Polyporum genera conchis concluſa conſtituiſſe, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentem author libri de aquatilib. tria ponit. Tertia, inquit Nautili ſpecies ab Ariſtotele prodita. Sed hæc ſecunda quam adfert, Nautilus Ariſtotelis eſſe nequit, neque enim Pectini cauo vlla ex parte comparari poteſt. Deinde cùm Nautili corpore ſint exiguo, trahere concham tantæ magnitudinis non poſſent. Hoc non eſt artificiosè fingere: qui enim fingit, ſaltem probabilia debet dicere. *Contra Bellonium qui hoc cochleæ genus Nautilicon, tha ſpeciem facit.*

Neque concha nauplij quam depinxit Plinius lib. 9. cap. 30. eſſe poteſt, vtpote cuius figura ab hac concha alieniſſima ſit. Nauigeram ſimilitudinem & aliam (inquit) in Propontide ſibi viſam prodidit Mutianus: concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac condi nauplium animal Sepiæ ſimile. *Naupliū non eſſe hanc cochleam.*

DE EADEM, BELLONIVS, QVI NAVTILVM ALTErum nominauit: quod reprehendit Rondeletius.

Secundam Nautili conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanam ob id vocant, quod Muricis conchæ (de qua in Buccino diſſeremus) formam habeat. Eam enim etiam Porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit: quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμυρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus.

B Huius amplitudo cum † ſuperiore conuenit, ſed paulò magis eſt craſſus: prior præterea pectunculorum more ſtriatus eſt: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: vndecũq; nitidius, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremq; maculis, Hæc Bellonius.

† *Nautilo pro præ dicto.*

(A) Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de Pour celene: vel Groſſe coquille de nacre de perle. Vide etiam infrà in Conchis diuerſis c. de concha porcellana.

In Conchis margaritiferis color (inquit Cardanus) nõ abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius: vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum. nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi, vt cotylam capiat: res profectò vſus elegantiſſimi, & pulcerrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt concha, margaritarũ conchis ſimillima: tanto verò noſtris nobilior limacum conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora. multorum ſeculorum curſu res meliores euadunt, Hæc ille.

DE COCHLEA CÆLATA CVM SVO OPERCVLO, RONDELETIVS.

A IN mari permultæ ſunt Cochlearum formæ. Hoc genus quod proponimus ad Turbinum ſpeciẽ accedit. A noſtris, Prouincialibus, & Hiſpanis Scaragol, vel cagarolo de mar nominatur, quòd ad Cochlearum terreſtrium quas cagaroles vocant, formam accedat.

B Teſta eſt turbinata, & ſatis longa, cælaturis inæqualis & ſcabra, ſpiſſiore quàm in Cochleis terreſtribus, intus læui. Operculum ſpiſſum eſt, rotundum, ſuperiore parte non aſperum, in qua voluta expreſſa eſt, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua ſcilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberoſum, & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terreſtribus non differt.

F Carne eſt dura, & ad concoquendum difficili. Succum ſulſum gignit, ventrem extimulat Elixa melior eſt.

E Teſta in aceto macerata, ſuperiore veluti cute vel cruſta ſpoliatur, redditurque Cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida & vnionis modo colorata.

A Sunt qui Cochleam quam hìc exhibemus, Vmbilicum appellent: ſed non ſine errore, vt perſpicuum ſiet, quum docebimus qui ſint Vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant.

Quod non ſit Vmbilicus, contra Bellonium.

DE EADEM BELLONIVS, QVI VMBILICVM MARInum aut Fabam marinam nominat.

A Cochli (Κόχλου) nomine Vmbilicum marinum vel Fabam marinam vulgarẽ intellexit Ariſtoteles, atque adeò marinam cochleam, (*Vide quæ nos ſuperius ſcripſimus in Cochleis in genere A.*) quemadmodum & terreſtres Cochleas, κοχλίας vocauit: noſtris limaces dicuntur.

B Eſt autem Vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multò maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit quàm commune Buccinum. Quumque turbinatum genus omne, prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Aurifices lapidem eſſe putant, cuius ego duas ſpecies animaduerti. Alteram cinerei coloris, ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubram. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cùm alij turbines, opercula ſua habeant vel longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundum operimentum ha-

(F) bet. Edulis eſt, vulgoque Buccinarum, Purpurarum, & Neritum modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroque conſtat: cuius clauicula earum herbarum more, quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſi-

(F) niſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat) vt Purpura & Buccinum in κόχλοις eſt conſpicuum, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cochleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumque ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum tur-

G binum optima calx fiat, nihil vetat quò minùs eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitilinges & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus.

Plura vide infra poſt cochleas vmbilicatas Rondeletij.

DE COCHLEA ECHINOPHORA, RONDELETIVS.

PARVIS Buccinis figura ſimilis eſt hæc Cochlea, quam echinophorum ab aſperitate nominamus: tota enim tuberculis, ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo, ſucco, ſubſtantia, à paruo Buccino non differt.

DE COCHLEA CYLINDROIDE, RONDELETIVS.

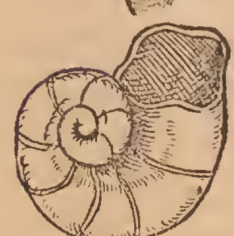
NATVRA adeò fœcunda eſt in turbinatorum & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile ſit: quod etiam veteres nō fecerunt, alioqui rerum indagatores ſeduli, & in nominibus inueniendis fœlices. Nos tamen diſtinctionis gratia, atque vt aliæ ab alijs internoſcantur, nomina ponimus quæ præſertim figuram exprimant, vt in ea facimus quæ hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς que vocatur, à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata eſt, punctis varijs notata. Pollicis craſſitudinem vix vnquam ſuperat.

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE OBTVSO RONDELETIVS.

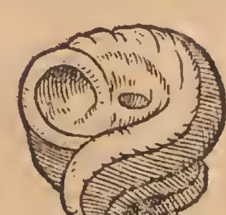
LÆVIS eſt & polita admodum Cochlea iſta atque in turbinem longiuſculum deſinens, ſed obtuſum. Operculo tegitur. Teſta eſt craſſiore quàm cæteræ, carneque minus dura. Frequentiſſimè circa Lerinum inſulam capitur.

DE COCHLEA DEPRESSA, RONDELETIVS.

OPERCVLVM Cochleæ cælatæ refert Cochlea quam hic repræſentamus: quæ concaua eſt, & carnem intus habet. Simillima eſt cochleis terreſtribus, quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus: quæ initio parua, paulatim creſcunt ad foramen vſque.

DE VMBILICO, RONDELETIVS.

DIXIMVS ex Ciceronis loco qui eſt libro 2. de oratore, Vmbilicos eſſe Concharum ſiue Cochlearum ſpecies: id quod verum eſſe indicat ipſa rerum natura: quæ nobis, à turbinatis, conchis, cochleiſque omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoque corpus exerunt, alterum habent, vmbilico ita ſimile, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur veluti circa ϖελικόχλιον. Hac de cauſa Vmbilicus vocatur: nam μεταφορικῶς vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quam hîc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt. Ea Cochleæ, quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt: figurâ differt, colore, & cælatutis. nam picta quidem eſt variè, quòd lineas quaſdam purpureas habet, alibi vnionum more ſplendet: nihilominus tamen tota teſta læuis eſt, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundam repræſentans.

DE VMBILICO VARIO, ET DE PARVO, RONDELETIVS.

ECCE Vmbilicum priorem mira varietate à natura diſtinctum, ſcilicet, nigris, rubris, & albis tuberculis, coralliorum omniū colorem & naturam referentibus. ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem breuem deſinit. Alter Vmbilicus eſt valde exiguus, ciceris magnitudine, aliquando paulò maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri corallij æmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſuræ operculi vice ſunt.

DE COCHLEA VMBILICATA CVM OPERCVLO SVO RONDELETIVS.

** Alia alio.*

COCHLEA hæc in magnitudinem ſatis inſignem accreſcit, quæ turbinata eſt, & in medio vmbilicata. Variæ * vario ſunt colore: aliæ enim nigricant, aliæ corneo ſunt colore, aliæ maculoſæ. Proximè accedunt ad formam cochlearum terreſtrium paruarum, quæ conglomeratæ fœniculi craſſioribus caulibus adhęrent: quæ etiam, præter reliquarum cochlearum terreſtrium naturam, vmbilicatæ ſunt: carneque ſunt bona.

DE ALIA COCHLEA VMBILICATA, RONDELETIVS.

INTER cochleas vmbilicatas ea quoque fuerit, longior, & multis anfractibus contorta: quorum longitudo & obliquitas in cauſa eſt, quominus vmbilici extremum perſpici poſſit. Teſta lęuis eſt, & quaſi cornea, vel vnguium ſubſtantiæ ſimilis.

DE COCHLEA RVGOSA ET VMBILICATA RONDELETIVS.

TOTA huius cochleæ teſta rugas per tranſuerſum ductas habet, ita elatas vt ſtriata dici poſſit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcente, valde fragili.

Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt. pars ſuperior longiùs p: ocurrit. Foramē valde apertum & longum.

A Hanc tertiam eſſe nautili ſpeciem ab Ariſtotele proditam falsò tradidit author libri de aquatilib. duas enim tantum polyporum ſpecies conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, vt antè oſtendimus. Neque vllus eſt qui viderit in ea Concha Nautilum, qui minor eſt, quàm vt tātam Concham ſecū trahat: cuius etiam ſtructura à facili oatione aliena eſt, ob tranſuerſas rugas: cùm in marinis animantibus hoc diligentiſſimè cauerit natura, ne quid eſſet, quod natationi morā aut impedimentum afferret.

Contra Bellonium hanc nō eſſe tertiam Nautili ſpeciē

COROLLARIVM.

Bellonius inter Nautilos hanc Cochleam pinxit, ſed deſcriptionem nullam addidit.

Vmbilici in teſtatorum genere varia ſignificatio.

DE vmbilici marini ſignificatione lege ſuprà de Cochleis mar. in genere, noſtra & Rondeletij ſcripta. Sunt enim qui cochleam marinam omnē hoc ceu generis vocabulo comprehendant inter recentiores, quorum ſententiam non probamus. Alij ſpeciem vnam, quę & ipſa tamen alias ſub ſe comprehendat, turbinati & cochlearū generis, vt Rondeletius. Sed Arnoldus Villanouanus, Aggregator & alij, porcellanas vulgò dictas, quarum lęuis eſt, non turbinata concha, (de quib. inferius dicetur, in Conchis Porcellanis,) vmbilicos vocant: aliqui corrupta voce belliculos, quaſi vmbilicos. Sunt poſtremò qui vmbilicum mar. & fabam marinam nominent, non animal aliquod integrum cum ſua teſta, ſed operculum eius duntaxat, nempe Cochleę cęlatæ vt Rondeletius nominat: cuius iconem ac deſcriptionem paulò antè poſuimus: Germani *Meerbonen*. Vmbilicus marinus (inquit Leonardus Fuchſius in Annotationibus in Nicolai Myrepſi librum 2. de compoſ. medicamentorum, in vnguenti citrini deſcriptione) lapis eſt exiguus, coloris inferna ſui parte candidi, ſuperna rubei, in litore maris repertus: & in altero ſui latere, ſuperno nimirum, hominis, puellarum maximè formoſarum vmbilicum referens: vnde etiam illi nomen inditum eſt, vt vel Vmbilicus, vel Veneris vmbilicus à quibuſdam vocetur. in altero autem planus, niſi quòd lineas veluti in domunculis ac teſtis cochlearum ductas in gyrum obtinet. Barbari Belliculos nominant. ad quod Nicolaus noſter reſpexit, qui habet, βελίλικι θαλασσί: ita vt potiùs Belíricus, quā belliculus, barbaris hic lapis appellandus veniat. Fertur puellis gratiam conciliare, (& plurimum facere ad formam amoremque: & ad morbos puellarum, Ftncelius: ex cuius de lapidibus libro, reliqua etiam ferè tranſcripſit Fuchſius.) Hodie pueris argento & auro incluſum, pro amuleto appendunt mulieres, Hæc illi.

DE COCHLEIS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

TESTACEA pauca in ſtagnis marinis procreantur, plura tamen quàm in aqua dulci. craſſiorum enim partium eſt aqua ſtagni quàm fluuiorum, & magis corporata calidiorque, ideo ad duriora & magis terrea gignenda aptior. In ſtagnis igitur reperias oſtrea quædam, & Conchas nonnullas: & Cochleas, eam maximè rotundam & ſtriatam quam hîc expreſſimus. Cæteras cum de marinis diceremus, exhibuimus.

COROLLARIVM DE COCHLEIS *marinis diuerſis.*

MARINÆ etiam Cochleæ aliæ in teſtis ſunt, aliæ ſine teſtis, Braſauolus in Aphoriſmos 2.18.

COCHLEAS quaſdam peregrinas ex Oceano orientali, magnas, in Italia Boubali de Leuant, cognominant.

COCHLEÆ Ponticæ Perſarum regem imitantur, æſtiuos dies Suſis agentem, hybernis vero Ecbatanis: etenim ad nuncupatam Propontidem calidam hyemant, æſtiuum autem tempus ad Ægialum agitant, propter molles auras quas hoc mare eis afflat, Aelianus de animal. 10. 6.

IN Rubro mari Cochlea tum ſpecie pulcherrima, tum maxima naſcitur. Teſta ei purpurea: & in eius medio ſpira ſiue voluta, mira colorum varietate & veluti floribus natiuis diſtincta. Sertum diceres ſummo artificio & ornatu contextum, è floribus multijugis, viridibus, aureis, rubicundis per æqua digeſtis interualla, Aelianus de animal. 11. 21.

Stromborum hiſtoria tradetur infra in S. elemento: Neritæ in N.

VARIA ſunt Cochlearum genera. Sunt oblongæ, quibus tubæ loco vtuntur tubicines: (echinophoros vocant aliqui, aut eclinophoros. *Echinophori.* Sunt & rotundæ in oleario vſu, quibus ſcilicet oleum effunditur: & pentadactyli: & quibus clauicula in acutiſſimum acumen intorquetur, Vuottonus. Oblongas fortè omnes ſtrombos rectè dicemus. *Strombi.* Obtuſiorum verò ac rotundiorum, pleraſque vmbilicos præſertim quæ magnæ non ſunt vt oleariæ. De pentadactylis vide in Purpuris.

COCHLEIS nonnullis innaſcuntur beſtiolę ſimiles gammaris puſillis, &c. Ariſtoteles. Vide ſuprà in Cancello.

DE COCHLEIS FLVVIATILIBVS. RONDELETIVS.

COCHLEAS paruas gignunt flumina & riuuli multi, Cochleis terreſtribus ſimiles ſunt, ſimiliter cornib. iter prætentantes, niſi quòd cornua habeant breuiora latioraque pinnularum ferè forma. Teſta longiuſcula in acutum deficiens Stromborum modo. Harum poſtrema depreſſa eſt magis, aculeis aſpera, à quibus echinatam fluuiatilem nominare poſſumus. Similem aliquando in Ranarum ventre reperi.

COROLLARIVM.

Cochleæ perexiguę turbinati generis in ripis, lacuum præſertim noſtrorum reperiuntur, quarum aliæ latiores ſunt: aliæ oblongiores acutioreſque. illos vmbilicos lacuſtres, hos verò ſtrombos appellâris. *Waſſerſchneckle.* A B

Fluuiatilibus cochleis quæ in fluminibus & foſſis naſcuntur, non veſcimur, Matthiolus. Cochleæ fluuiatiles virus olent, Dioſcorides. Fluuiatiles & albæ virus habent, Plinius. Idem tamen paulò antè de cochleis in genere (niſi quis de terreſtribus tantum accipere malit) dixerat, virus earum grauitatem halitus facere. F

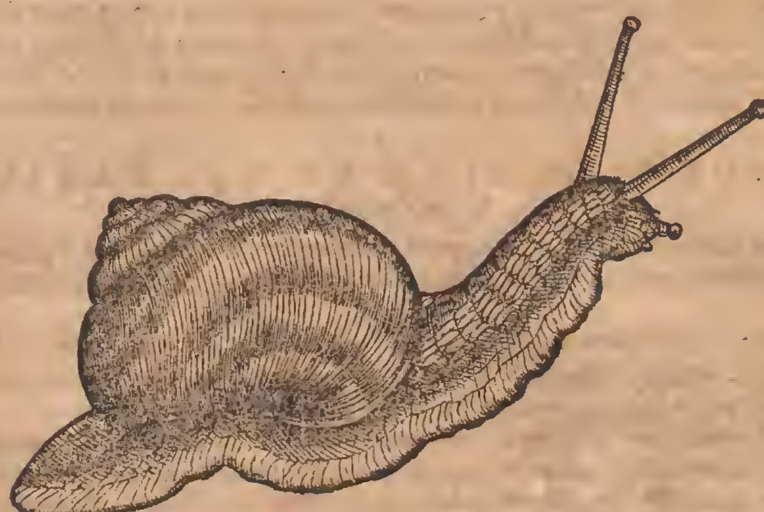
Quartanis mederi dicuntur cochleæ fluuiatiles in cibo recentes: quidam ob id aſſeruant ſale, vt dent tritas in potu, Idem. G Et alibi, Ictibus ſcorpionum carnes fluuiatilium cochlearum reſiſtunt crudæ vel coctæ. quidam ob id ſalſas quoq; adſeruant. imponuntur & ipſis plagis. Venerem concitant cochlearum fl. carnes ſale adſeruatæ, & in potu ex vino datæ, Plinius.

In Nilo inueniuntur Cochleæ ingentes, quæ vocem vlulatui ſimilem ædunt, (nimirum ſi inflentur,) Strabo lib. 17. Cochleas Ægyptias quoque memorant authores, vt infrà in Terreſtrium differentijs oſtendam, hoc an aliud genus intelligentes, ignoro.

Cochleæ in lacu noſtro circa ripam inueniuntur diuerſorum generum: quę differunt inter ſe figura, colore, ſoliditate. Sunt enim quędam ex eis rotundiores, & in ſummitate, quam centrum ſeu principium ſpiræ dixeris, planiores hebetioreſque, ita vt vmbilicum ea parte referant. magnitudo quæ ſeſilis, id eſt terrenis ſylueſtribus illis quę fruticibus adhærent. harum aliæ candidæ ſunt, aliæ flaueſcunt: aliæ varię & maculoſę, ſolidiores. candidis hoc peculiare (neſcio an omnibus) vt foramen, quod ad alteram labiorum extremitatem eſt (labia voco oram ipſius teſtæ quà dehiſcit, quaque animal caput exerit, centro vel mucroni ferè oppoſitum, non ſicut in cæteris, terreſtribus quoque in obliquum, ſed recta mucronem verſus pateat. Labia in his, rotundioribus dico, præſertim varijs, eleganter in margines prominent, intus candida omnibus. Eſt & genus vnum, minimum, planè compreſſum & ſeſſile, tubæ cuiuſdam in ſe retortæ inſtar. Aliæ ſunt oblongæ, candidę, pallidæue: quas ſtrombos potius quàm cochleas dixerim: teſta in mucronem turbinata, fragiliores. foramen mucroni oppoſitum in eis non apparet. mucrone differunt, qui alijs longior eſt: alijs perbreuis. marem & fœminam fortè dixeris. Maximę tres circiter digitos longę ſunt. Videtur & proprium quoddam genus candidum, turbinatum, minus iam dictis.

Mituli quoque in lacu noſtro reperiuntur, paruuli, albicantes: & quidam fuſci, maiores vtrique fragiles. Et aliud quoddam biualue genus, ad fabę magnitudinem, dorſo (vt ita dicam) gibbo, vt in tellinis & chamis quibuſdam. Cochleis aquaticis piſces quidam veſcuntur.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS, QVAS LIMACES APPELLANT.

TESTATORVM genus naturam proportione plantis reſpondentẽ (ἀντίστροφον) habet hinc eſt quod nullum in terra gignitur, aut partium, quale genus limacum eſt, (τὸ τῶν κοχλιῶν:) & ſi quid eiuſmodi aliud ſit ſed rarum. at in mari ſimilique humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà, &c. Ariſtot. de generatione anim. 3 11. Quamobrem nos hoc in loco poſt marinas cochleas, de terrenis etiam agere voluimus: propter naturæ cognationem: & quod in terreſtribus nullum genus, cui aptè adſcribi queant, reperiatur. quamuis enim exangues, inſecta tamen non ſunt. Iſidorus limacem vermem limi appellauit, ſed impropriè. vermes enim inſecta ſunt. Limaces, cochleæ à limo appellatæ, Feſtus Pomp. (& Columella libro 10.) intelligit autem, vt ſentio, terreſtres, Grapaldus. In limo quidem & generantur & nutriuntur, Albertus. Λεῖκα, animal ſimile cochleæ, Heſychius & Varinus. A Græcorum vulgo hodie κοχλίο. vel πάλιγγας nominatur. Beſtiolarum genera quædam herbis innaſcuntur, raphano erucæ & vermiculi: item lactucis & oleri: vtriſque hoc amplius, limaces & cochleę, Plinius. Idem cum nominat cochleas quæ eduntur, hoc genus de quo ſcribimus, intelligere videtur: cuius ſpecies alias non edules deſcribemus infrà. Chometh, חמט, Hebraicã dictionem, Leu. 11. & Num. 14. alij limacem, concham teſtudinem, alij lacertam interpretantur. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi Latini ſermonis imperiti abutũtur. ego omnino lacertũ ſignificare puto. vide in Lacerto A. inter Quadrup. ouip. Schablul שבלול, potius limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur: & Rabi Salomon Pſalmo 58. conſentit Abraham Eſra quoque quanquam aliqui veluti שבלת intellexerunt. Chaldæus vertit tibelela תיבללא: Arabs liſchmat, ſi rectè ſcribo vocales לשׁמעה. Septuaginta κηρὸ. Hieronymus cera. item vermis. Vide in Teſtudine A. Auicennæ & Serapioni limax dicitur Halzun: (Albertus ex interprete in hiſtoria animalium vocabulum alzun ponit. (vel oſtrei,) vbi Græce apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena, vox corrupta puto, apud Syluaticum.

Idem

idem barbara hæc nomina, Caſia, Cotia, Coliris, pro limace accipit. Limaces noſtræ maiores vulgares & edules, à Matthiolo pomatiæ exiſtimantur. Vide infra in Pomatijs.

Limax Italis eſt lumaca, lumacha, limaca: & apud Tuſcos, chiocciola: Venetis bubalo vel bouualo. Hiſpanis, *rócha* vel *caracol*. Prouincialibus & Hiſpanis *Scaragol* vel *Cagarolo*, cochleam terreſtrem ſignificat, Rondeletius. Gallis, *limaſſon*, *eſcarcot*. Germanis, *ein Schneck*, *Schnegg*, *Schnegel*. Flandris, *Slecke*. Anglis, *a Snayle*. Bohemis & Illyrijs *hlemyzd*, vel *hlemayzd*. Albertus ineptè teſtudinem cum limace confudit. Vide etiam ſuprà in Cochlea in genere A.

Limaces terreſtres teſta intectis adnumerãtur: eorum caro penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite, Ariſtot. Capitis figura carent. oculorum loco habent cornua quædam mollia: in quibus ſunt duo nigra puncta, quæ vſum quendam & actum perficiunt oculorum, Albertus. Græci etiam quidam oculos vocant impropriè: vt ille in gripho: Ὄμματά τ᾽ ἐκκύψαντα πρὸ μήκους, κ᾽ εἰσκύψαντα. B

Teſtudo (Cochlea) & limax oculos ſuos habent in ſummitate cornuum ſuorum: & cum appropinquat aliquid, retrahunt oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus. ſic & pectẽ oſtreum ſi quis digitos admoueat: ſubitò claudit oculum: ex quo cognoſcitur habere viſum, Albertus. Limax cornua quatuor habet, duo breuia, & duo longa: quæ extendit, cum progreditur: contrahit, cum recolligitur in ſeipſum, Idem. Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceæ duricia, Plinius. Et cochleæ dentes habent indicio eſt à minimis earum deroſa vitis, Plinius. Qui echeneidem vidêre, limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt, Idem. Limacum teſta clauiculatim intorta eſt. hæ cum de teſta exerunt caput, quoniam oculis carent, bina cornicula prætentandi iter cauſa prætendunt: quæ ſi quid obſtaculi reperiunt, reſiliunt, equinamque ſeu potius bouinam effigiem præferunt: vnde Veneti ab eiuſmodi imagine bubalos eas vocant, Maſſarius.

Limax è putredine herbarum & viſcoſo rore generatur: viſcoſitas autem terreſtris circumquaque dureſcit in teſtam, in qua habitat, Albertus. Limax teſta detracta hebeteſcit, Maſſarius. Sale ſuper eam proiecto tota liqueſcit ferè, & in aquam viſcoſam conuertitur, Albertus. Circa initium Auguſti exire eas è teſtis ſuis audio, & nouis ſuperinduci. Limax nomen accepit à limo, in quo generatur & nutritur, Albertus. Limaces naſcuntur in vitia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam, Plinius. Rore paſcuntur cochleæ, vt cicadæ: hinc illud fortè ex Philyllio poëta Athenęus citat: Nõ ſum cicada, neq; cochlea, ô mulier. οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γυναι. Marcellus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem paſcentis, remedium quoddam dictat. Teneras audent erodere frondes Implicitus conchæ limax, hirſutaque campe, Columella. Dentes habent, indicio eſt à minimis earum deroſa vitis, Plinius. Plura de cibo limacum reperies mox in E. Cochleæ mirè in Campania caulem aſphodeli perſequuntur, & ſugendo areſaciunt, Idem. Quaſi cum caletur cochleæ in occulto latent, Plautus Capt. Limaces hyeme deliteſcunt, Ariſtot. Hyeme latent, vêre prodeunt, Albertus. E terra exeunt cum vêre pluit, Braſauolus. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euaneſcunt, Plinius. Cochleæ etiam (vt ſerpentes) conduntur (hyeme:) illæ quidem iterum & æſtatibus adhærentes maximè ſaxis: vt etiam inimia reſupinatæ auulſæque, non tamen exeant, Plinius. De Cauaticis, quæ è cauis terræ non prorepunt, inferius dicetur. Cochleæ latitant etiam hyeme, ſed magis æſtate. quamobrem plurimæ apparent cum autumno pluerit, τοῖς μετοπωρινοῖς ὕδασι. Latent autem tum in terra, tum in arboribus æſtate, Theophraſtus citante Athenæo. Limaces omnes leuiore quodam tegmine ſibi ſuperimpoſito hyeme latent: ſed pomatiæ peculiare ab hac re nomen ſibi inuenerunt, Vuottonus. Limaces etiam coëunt, & oua pariunt (vt audio) candida, magnitudine oculorum lucij piſcis: quibus incubantes aliquando reperiuntur Maio menſe. C

Perdices & ardeas hoſtes ſuos cochleæ agnoſcunt, & fuga ſibi cauent. itaque vbi aues illæ paſcuntur, nuſquam reptantes videris cochleas. At qui è cochlearum genere Ariones (Ἀριόντες) ſiue Ἀρίονες,) vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas aues decipiunt & eludunt. Egreſſi enim è teſtis ſuis, abſque metu paſcuntur. Aues verò ad teſtas vacuas fruſtra aduolant: & cum inanes viderint, tãquam inutiles abiiciunt, & ſe recipiunt aliò. redeunt illi, ad ſuam quiſque domum, & cibo iam ſatur, & dolo ſuo incolumis, Aelianus 10.5. Perdices in Sciatho inſula cochleas edunt, Athenæus. Lacertę inimiciſſimum genus cochleis, Plinius. Deuorant cochleas, bruchos, &c. Matthiolus. Simiam audio timere limaces: qui ſi circumponantur ei, comprimit ſe, metuit, nec audet contingere. D *Ariones.*

Cochlearum non marinarum, vt putauit Bellonius, ſed terreſtrium viuaria fuiſſe Romanis quondam in vſu, quiuis vel mediocriter attentus, ex locis authorum mox recitandis, perſuaderi poterit. Ex Varronis de re ruſtica libro 3. Leporarij alterum genus illud venaticum duas habet diuerſas ſpecies: vnam, in qua eſt aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ ſunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi: T. Pompeius in Gallia tranſalpina tantum ſeptum venationis habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat. Præterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus coclearia atque aluearia, &c. Et rurſus: De cochleis ac gliribus, inquit Axius, quod reliquum eſt, non quæro. neque enim magnum emolumentum eſſe poteſt. Non iſtuc tam ſimplex eſt, inquit Appius, quam tu putas ò Axi noſter. Nam & idoneus ſub dio ſumendus eſt locus coclearijs, quem totum circùm aqua claudas, ne quas ibi poſueris ad partum, non liberos earum, ſed ipſas quæras. Aqua inquam cludendæ, ne fugitiuarius ſit parandus locus. Is melior, quem & non coquit ſol, & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt, vt ferè non ſunt (*non ſunt aquæ, vel ros non eſt,*) in aprico loco: neque habeas in opaco, vbi facias, vt ſunt ſub rupibus, ac montibus, quorum alluant radices lacus, ac fluuij: manu facere oportet roſcidum: qui fit, ſi adduxeris fiſtulam, & in eam papillas impoſueris tenues, quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac latè diſſipetur. Paruus his cibus opus eſt, & is ſine adminiſtratore. Et hunc, dum ſerpit, non ſolũ in area reperit: ſed etiã, ſi riuus nõ prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu producunt, cũ ad eam tẽ pauca laurea folia interiiciant, & aſpergant furfures non multos. Itaq; coquus has viuas an mortuas coquat, plerũq; neſcit. Genera coclearũ ſunt plura, vt minutæ albulæ. quæ afferũtur è Reatino: & maximæ, q̃ de Illyrico E *Viuaria limacum* *Ex Varrone* *Albulæ minutæ* *Illyricæ.*

Africanæ. *Solitanæ.* apportantur: & mediocres, quę ex Affrica afferuntur. (Non quod in his regionibus quibuſdam locis, eæ magnitudinibus non ſint diſpariles. nam & valde amplæ ſunt quædam ex Africa, quæ vocãtur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere poſſint & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collatę & minores ſunt, & maiores.) Hæ (*Africanis fœcunditas præcipua, Plinius*) in fœtura pariunt innumerabilia. Earum ſemen minutum, ac teſta molli diuturnitate obdureſcit. Magnis inſulis in areis factis, magnum bolum deferunt æris. Has (*Africanas*) quoq; ſaginare ſolent ita, vt ollã cũ foraminibus incruſtent ſapa, & farre, vbi paſcantur, quæ foramina habeat, vt intrare aër poſſit. Viuax.n. hæc natura. Hæc omnia Varro. *Varronis quædã explicata.* Sunt autem quædam in eius verbis obſcura, & fortè deprauata, quæ fortè olim reſtituent qui codices nacti fuerint vetuſtos & emendatiores. Verbum exgruminantes Georgius Alexandrinus interpretatur, de menſura & recta via excedentes, vel grumos eruentes. Author Prumptuarij (vel quiſquis eſt, è quo ille tranſcripſit) exgrumantes legit, & interpretatur grumos eruentes, & ex grumis exilientes. grumus enim eſt terræ collectio, à congerie dictus. De cochleis Africanis, Solitanis, aliiſque ſpeciebus, dicemus infra. Propalam aduerbium ſignificat clarè, apertè, in propatulo. Sed quid ſibi volunt hæc verba? Exgruminantes ad propalam vitam diu producunt, &c. Ego ſanè ſenſum eruere nullum poſſum: niſi quod ex ſequentibus colligo, è cochlearum ſaliua ſuo tempore tanquam exgrumante, concreſcenteque opercula gigni: ita vt incluſa intus animalia viuant an mortua ſint dubites. & fortè vt opercula citiùs aut meliùs obducantur, interiecta laurea folia & furfures aſperſi, nonnihil adiuuant. Cæterum quòd in fine ollam perforatam eſſe iubet, vt intrare aër poſſit: & cauſam addit: Viuax enim hæc natura eſt: ad aërem refero: quòd hoc elementum non modò reſpirantibus ad vitam neceſſarium: ſed alijs etiam pleriſque, licet reſpirantibus, vitalis vigor ab aëre foueatur ac conſeruetur. Cochlearia ipſa, id eſt loca in quibus aluntur cochleæ, inſulas vocat, quod vndique includantur aquis.

Cochlearum viuaria (inquit Plinius) inſtituit Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi, paulo ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum, ſeparatim vt eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricę, quibus magnitudo præcipua: Africanę, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & ſaginam earum commentatus eſt, ſapa & farre, aliiſque generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta ſit, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices, autor eſt M. Varro. Hæc Plinius, qui ex Varrone, vt apparet, hæc omnia tranſcripſit: ſed poſtremum illud non verè, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. non enim hoc de *Q. Fuluius* altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterum Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius lib. 8. primus togati generis ſuum, cęterorumque ſylueſtrium animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro, capite 12. libri 3. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquinienſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolum ea quæ dixi: ſed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonenſi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompeij ſepto ſubiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſupra recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Sed hæc cochlearum ſaginatio non multum temporis durauit, iam Macrobij ſeculo ignota. is enim Saturnaliorum 3. 13. Si cui (inquit) mirum videtur, quòd ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam & Grapaldo viſum eſt.

Cochleæ vites & ſtirpes varias erodunt, folia, cymas, germina, gemmas inuadunt. Contra culices & limaces, vel amurcam recentem, vel ex cameris (caminis) fuliginem ſpargimus, Palladius. Deſtillatur è limacibus Maio vel Octobri menſe aqua, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiem tradunt, Adamus Lonicerus.

F Sunt qui meliores ex mari piſces faſtidientes, mucoſum cochlearum callum in cœnis amant, Marcellus Vergilius. Cochleæ terreſtres quæ in altioribus & montanis locis inueniuntur, ſapidiores ſunt, Braſauolus. Cochleæ omnes in vniuerſum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter ſe differunt, id natalis ſoli cauſæ aſcribitur. nam quę in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs ſanè præſtant, quæ in opacis degunt ac paluſtribus Id enim guſtu facile deprehenditur: quòd hæ inſipidæ habeantur, vel paluſtrem reſipiant limum: illę verò ſapidiores, eſuique gratiores exiſtant. Quandoquidem abſinthium depaſtæ, amaritudinem reddunt: ſicuti quæ ſerpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroſelinum, fœniculum, ſtichadem, Amatus Luſit.) aliaſque odoratas herbas aſſumunt, odoris gratia commendantur, Matthiolus. Carnes limacum an præ cæteris ſint laudandæ, Petrus Aponenſis diſputat in Quæſtionibus ſuis 68. In Alexandria Aegypti ſalſamenta & limaces, quidam etiam aſininas carnes edunt, &c. vnde elephantiaſin eis frequentem eſſe contingit, Cælius Rhod. ex Galeni ad Glauconem lib. 2. Cochleæ terr. ſtomacho vtiles ſunt, & non facilè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, Aphricanæ, Aſtypalaicæ, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur: & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ id eſt operculares cognominatæ. Marina & ſtomacho idonea, & facilè aluo excernitur: Fluuiatilis virus olet, Dioſcor. Cochlearũ cibus (inquit Plinius) præcipuè medetur ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri, intacto corpore earũ oportet: mox in pruna torreri nihilo addito: atq; ita è vino garoq; ſumi, præcipuè Africanas. Nuper hoc cõpertũ plurimis prodeſſe. Id quoq; obſeruãt, vt numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatẽ halitus facit. Laudatiſſimæ autẽ ſunt Africanæ, ex his Solitanæ: Aſtypaleicę, Siculę modicę: quoniã magnitudo duras facit & ſine ſucco. Balearicę, quas cauaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis Caprearum. Nullæ autẽ cibis gratæ neque veteres neque recentes: *Hoc ita accipio: tanquam dicat, neque multo tempore reſeruatas domi placere in cibo, neque etiam recenter lectas.*) Marinæ ſtomacho vtiliores. efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcunq; viuæ cum aceto deuoratæ, Hæc ille. In Italia hodie quouis ferè anni tempore limaces edi audio. colligi eas autũno cœlo pluuio: ſeruari in cella aliqua, vbi ſtrati ſint furfures. vel arena, vt purgentur. deinde parietibus & paſſim ſe affigentes per hyemẽ relinqui, vt verno & quadrageſimalis ieiunij tempore in cibum veniant. Veſcuntur eis qui ad populum declamant eam ob cauſam,

quòd

pectus & vocem roborare credantur. E noſtris etiam & quæ nobis ciſalpinæ ſunt regionibus colligi, & trans alpes vehi Italiam verſus audio. Non ita pridem apud nos quoque menſis ganeonum quæri cœperunt. Parantur autem plerunque ſic: Vbi ita purgauerint & elixauerint, vt paulò poſt ex Platina ſequetur: frigunt demum butyro, vel piſcium inſtar elixant: vel in teſtas ſuas reponunt, cum butyro & pipere modico: ac ſuper craticula aſſant parum, dum liqueſcat butyrum: & cum teſtis ceu oſtrea menſis inferunt. Dura eſt cochlearum terreſtrium caro, Græcis vbique in quotidiano menſarum vſu, eoque concoqui pertinax: eadem tamen ſi conficiatur, valentiſſimè nutrit. Succus earum, vt teſtaceorũ in aquis, ventrem ſubducit. quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo & vino, iuſculo inde facto vtuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantùm gratia carne earũ veſci libuerit: in aqua priùs ferueſacito: eaque pòſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vſque dum caro ferè præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata, vt aluum retinet, ita alimentum nõ contemnendum corpori præſtat, Galenus de aliment. fac. 3. 2. Limaces ſua humiditate & lentore nutriunt, & agunt reſiſtendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur elixæ, ſaccharo & cinnamomo aſperſæ: raro tamen, quoniam difficilis coctionis ſunt, Nic. Maſſa. Noſtræ mulieres ſecretum quoddam genus cocturæ ſciunt, quo adeò tenellæ efficiuntur, vt in ore liqueſcant, & nihil calloſitatis habere videantur, Braſauolus. Et rurſus, Cochleæ quæ in frutetis naſcuntur, aluum circumagunt & ſtomachũ, vomitiones mouent, ſed & aluum emolliendi vim habent. (*De his infrà ſeorſim.*) De paruis loquor, quæ in arboribus & frutetis naſcuntur: non de maioribus. Et hoc etiam (*maiores addendum puto*) efficiũt, (*hoc eſt aluum mouent, non etiam vomitum mouent.*) ſi elixatæ fuerint ex petroſelino, porro, oleo & ſale: & iuſculum hoc ſimul edatur. illæ etenim quę friguntur, & è viridi ſapore (*embammate*) eduntur, aluum non emolliunt: plerunque verò difficilioris ſunt coctionis niſi ritè percoctæ ſint. Coqui multifariam cochleæ poſſunt. Iactæ in vas vbi modicum aquæ inſit, per noctem aut diem reponendæ, cooperculo addito ne prodeant, purgabuntur vehementer. Sunt qui eas lacte per noctem paſcant & purgent. Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tandiu retineãt, quoad ſemicoctę ac bene ſpumatę fuerint. Ex cochleis verò erutæ, ac primum ex aqua calida bene lotæ, ſubinde ex aceto & ſale confricatæ, rurſumque lotæ ac farina inuolutæ, in feruenti oleo aut liquamine ſunt frigendæ: ſic ictas, aut mentha ſylueſtri, allio, pipere, croco, tunſis & agreſta diſſolutis: aut ſalſa viridi ſuffundes. Elixæ, vt mihi quidem videtur, aut alliatum, aut moretum requirunt. Cochleæ ſi ſine multo allio aut moreto fuerint, boni alimenti ſunt. pectori & pulmoni opitulantur. Hepar, eius fibras laxando, iuuant: hecticis proſunt, Platina. Nonnulli hodie cochleas hectica febri laborantibus concedunt, non contẽnendo auxilio, Amatus Luſitanus. Qui phthiſi afficiuntur, maritima loca vitare debent: atque illic maximè, vbi pix conficitur, commorari, ibique cochlearum carne cum vino excoctarum adſiduè veſci, Marcellus Empiricus.

REMEDIA EX LIMACIBVS DIVERSA.

1. A capite ad pedes intus & foris.
2. Ex ſaliua.
3. Ex lapide, arena, oſſiculo, cornu.
4. Ex aqua deſtillata.
5. E teſtis inanibus.
6. Ex iiſdem vel integris vſtis.

Cochlearum genus omne ſimili ferè ad remedia facultate pollet: nos tamen vt authores diſtinxêre, ſeparauimus. itaque ſeorſim & hiſtoriam & remedia cochlearũ in genere perſcripſimus, deinceps etiam diuerſas terreſtrium ſpecies & ex eis medicinam tradituri. Maiores, candidæ & teſtatæ cochleæ, vt ad cibum ſic ad remedia & præcipuè in vſu ſunt. Teſtudinem pro limace dixit interpres Raſis, cap. 75. de remedijs ex animalibus.

Aſclepiades apud Aëtium carnem cochleæ terr. acopo cuidam ſiue vnguento ad ſedandos iſchiadis dolores admiſcet. Sanguinem ſiſtunt cochleæ terr. extractæ teſtis, Plinius. Limaces Io. Tagautius addit emplaſtro ad maturanda œdemata: aliqui etiam ad reſoluendum. Limaces per ſe vel cum alijs miſcentur cum melle & felle bouis: ſic autem impoſitæ anthraci vel alijs apoſtematibus venenoſis maturant ea & rumpunt, & quemlibet tumorem eorum diſſoluunt, Arnoldus Villanou. Limacem ſi quis contuſum vlceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium, Dauid Kimhi vt citat Munſterus in voce Schablul. Terrenæ cochleæ totæ exemptæ, tuſæ & impoſitæ, recentia vulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt quæ non adhærent, Plinius. Remedia & cochleis & limacibus ad vulnera cum alia tum neruorum glutinanda, recitaui ſuprà in cochleis in genere. Cartilagines glutinant caro & ſaliua cochlearum. ſed ſi magna vulnera ſunt fibula priùs conducere vel acu oportet: deinde medicamento impingere. id in cartilaginibns aurium & narium fieri debet: Cochleæ cum ſuis volutis diu teruntur in mortario, vt nihil aſperi reliquum ſit. ſanguis draconis ſubquadruplã, manna ſuboctuplã ratione adiungitur. permiſcentur in mortario, & effinguntur, Hollerius. Et rurſus, Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigatur. Ad phlegmonen crurum aut pedum, laudatum: Limaces terreſtres cum teſtis viginti ſubactis, cimoliam, & oui lutei quantum ſatis eſt, imponito mortario, vt ceræ conſiſtentiam acquirant: & probe confectum cum penna illinito, Nicolaus Myrepſus. Limacibus medici noſtri ad veterum imitationem pro tuberculis maturandis per ſe, uel alijs admixtis medicamentis vtuntur, Amatus Luſitanus. Ad fœminarum ſtrumas veteres (*hoc vel ad ſtrumas vel ad cochleas referri poteſt*) cochleæ cum teſta ſua tuſæ illinuntur, maximè quæ frutetis adhærent, Plinius. Cochleæ quæ ſalinis (*fortè ſentibus*) inhærent, cũ teſtis ſuis tunſę, atq; impoſitæ ſtrumis, efficaciter proſunt, Marcellus. Cochlea terr. contrita & illita, ſcrophulas deſtruit, Kiranides. Aëtius libro 8. cap. 10. remedia deſcribens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sôle prouocatas, & ad varos vti liceat: Poſt cætera, Ad diuturnas autem lentigines (inquit) hoc vtere: Bulborum depuratorum, thuris, vtriuſque vnciam vnam: contere, adiecto cochlearum terreſtrium magnarum cruore, (muco.) Oportet autem ipſas adhuc viuas ſtilo pungere; atq; id quod effluit mucoſum

Ad cartilagines ruptas.

Ad ſtrumas.

Ad lentigines.

pharmaco iniicere. quod vbi vſus tempore diſſolueris melle exceptum inunge. *Oleum de limacibus.* Oleum de limacibus ad dolores membrorum & artuum, etiam internos & latentes, quacunque ex cauſa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quodam manuſcripto: Cochleas albas quæ per arbores ſcandunt, centum in pila contunde: & impone in ſaccum, longum ferè dimidium brachij, latum quadrantem. ſed ſalis manipulum plenum infrà ſupraque cochleas ſimul inde oportet. Suſpende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoque perunge partes affectas & dolentes, in quibus nullus rubor forinſecus neque tumor apparet. Argentum viuum poteſt etiam extingui butyro, vel limaciarum (limonum potiùs de genere citriorum) ſucco, ſed minùs efficaciter, Thomas Philologus. Limacem (viuam ni fallor) ſuperſtitioſi quidam panno incluſam, pro febris amuleto commendant, ſi collo pendens geſtetur. Harundines & tela, quæque alia extrahenda ſunt corpori euocant cochleæ, ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impoſitæque cum teſtis: & eæ quæ manduntur, exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſſimè, Plinius. *Ad caput.* Cocleæ matutinum rorem paſcentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alligatur, colloque ſuſpenditur, continuo medetur capiti dolenti, Marcellus. Kiranides ſimile amuletum ex limace nuda refert. vide inferiùs. Vt capilli multiplicentur: Limaces trecentas ſuis teſtis exemptas, in aqua diſcoques: & extractis denuò pingue quod ſupernatat colliges: idque in vaſe vitreato repondes, & ſuperinfundes ſextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint: & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci ſcrupulum, & parum ſaponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquaſſati. Bulliant ſimul omnia. Hoc liquore capillos ſæpiùs inunges: & lauabis lixiuio facto de cinere combuſtorum braſſicæ caulium, &c. (locus eſt obſcurus vel corruptus.) & percipies quotidie pilos augeri, Andreas Furnerius in libro Gallico de decoratione. Quærito cum duro quas geſto corpore dotes, Cui ſpuma Getuleo defluit ore malo, Io. Vrſinus: cuius interpres Iacobus Oliuarius, Vtilis eſt cochlearum cibus epilepticis inquit: neſcio quàm veriſimiliter. Vnguentum quo capilli flaueſcunt: Cochleas quotquot voles in vas impone, & ſalem ſuper eas iniice: ſic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam ſi præraſi fuerint, Ex libro Germanico manuſcripto. *Ad oculos.* Ad oculorum dolores: Limaces teſtis exemptas in aqua coquito: quæ vbi refrixerit, adipem ſupernatantem colligito. medetur is omnifarijs oculorum doloribus, Incertus. Anacollema ad reſtringendas fluxiones: Limacem cum teſta tuſam, toti fronti & temporibus illinito, Galenus Euporiſton 1.36. Cochlea terr. contrita & illita fronti, dolorem & rheuma oculorum ſiſtit, Kiranides. Ad epiphoras oculorum ſedandas, limaces complures tere in mortario nouo vel nitido, & adiice ibi ouum gallinaceum incoctum. & tinge illic lanam ſuccidam, & fronti impone, Marcellus Empiricus. vide etiam infrà in remedijs è ſaliua limacum. *Ad aures.* Cochleæ quæ ſunt in vſu cibi cum myrrha aut thuris polline appoſitæ, item minutæ & latæ, fracturis aurium illinuntur cum melle, Plinius. Cochlea terr. circumfotu aurium plagas & rupturas ſanat, Kiranides. Vide ſuperiùs in auxilijs ad vulnera cartilaginum. *Ad nares.* Compoſitio è limacibus ad narium vitia, præcipuè ozænam & polypum, deſcribitur à Galeno Euporiſton 1.25. *Ad fauces.* Aſperitatem faucium & deſtillationes leniunt cochleæ: coqui debent in lacte, demptoque tantum terreno conteri, & in paſſo dari potui, Plinius. Cochleæ terra tantum excuſſa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum paſſo Cretico aduerſum faucium moleſtias hauriuntur, Marcellus Empir. *Ad tuſsim.* Ad ſputum educendum & contra tuſſim, quidam limaces teſtis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant. hoc remedium humores craſſos valde attenuat, & per ſputum educit, Arnoldus Villanou. in libro de aquis medicinalibus. Ad tuſſim ſiccam in equo curandam: Limaces integras cum frumento aut hordeo diſcoques, & equo dabis eam aquam in potu, ita vt aliud non bibat, donec conſumpſerit, Ruſius. *Ad ſanguinis excreat.* Proſunt cochleæ (terrenæ) & ſanguinem excreantibus dempta teſta tritæ in aquæ potu, Plinius. *Ad phthiſin.* Aduerſus phthiſin: Viginti aut triginta limaces contere in mortario, contritaſque proiice in menſuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti ſingulis matutinis menſuram conuenientem. & ieiunet duas aut tres horas, ſemper reiterando quouſque conualeſcat, &c. Incertus. *Ad ſtomachũ.* Cochleæ marinæ efficaciſſimæ ſunt in dolore ſtomachi. laudatiores traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ, Plinius. *Ad aluũ mou.* Aluum molliunt cochleæ, ſed magis marinæ. eas enim faciliùs excerni Dioſcorides dixit, & ſalſedinis plus habent. Serenus de terrenis ſenſiſſe videtur, ex eo quòd vrticæ aut furfure priùs paſci iubeat cochleas ventris molliendi gratia ſumendas. Purior hinc guſtus noxa ſine mouerit aluum. Vide etiam ſuprà in F. *Ad vmbilicũ eminentem.* Ad vmbilicos infantum eminentes: Carnes coclearum teres, & his myrrhæ puluerem miſcebis, & in linteolo inductum impones: & ſubfaſcia, vt faciliùs reprimat: & cum acacia tritum, & aqua ſimiliter temperatum ſubponendum eſt, Theod. Priſcianus. *Ad hepar.* Ad inflammationem hepatis: Cochlearum terr. carnem optimè conterito, & vini nigri cyathos tres affundito, calefacito, ac bibendum præbeto. ſecundum omnem ſubſtantiam ſuam efficax eſt, ſicut & hepar lupinum, Aëtius ex Galeno. Caro limacum hepatis intemperiei tum calidæ tum frigidæ, ſalubris eſt tota ſua ſubſtantia, ablato limacum lentore multis lotionibus & frictionibus in lixiuio calido, vel aqua calida ſali aut arenis miſta: frigida enim dureſcunt. Syluius. *Ad lienem.* Cochleæ vtiles ſunt phthiſico, Splen retro nimium cuiue cruore tumet, Io. Vrſinus, nimium indiſtinctè. Iacobus Oliuarius ſcholiaſtes eius in cibo eas lienoſis prodeſſe putat: ego foris potiùs applicauerim, vt & alijs tumoribus duris. *Ad colicam.* Cochleæ terr. ſucculentæ in cibo ſumptæ, ob uctari & ſeſe opponere colicæ affectioni videntur, Aëtius. Ex eodem remedium aduerſus eundem morbum. quod conſtat cornu cerui tenero vſto, cochleis terr. pipere & myrrha, in Ceruo deſcripſimus. *Ad hydropem.* Ad hydropem aſciten: Limaces cum ſuis conchis tritæ ventri imponantur emplaſtri modo, donec ſponte cadant. exiccant enim vehementer, Leonellus Fauentinus. *Ad calculum.* Ad calculum renum: Limaces coctæ cum teſtis ſuis contritæ tres numero in vino bibuntur, ſequenti die binæ, & tertio vna, Alexander Benedictus.

Remedia muliebria. Cochleæ in cibo ſumptæ accelerant partum: Item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha illitæ, profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque

quę vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq́; cum roſaceo. Ad hoc Aſtypalæicæ maximè eliguntur, Plinius. Ad ſtrangulationem vteri, quidam è cochleis ſuffitum infernè adhibent.

E SALIVA.

Cartilagines glutinantia remedia , natura conſtant tenaci & viſcida, vt caro & ſaliua cochlearum, Hollerius. Vide ſuprà in auxilijs ad vulnera. Ad fiſtulam remedium vſu approbatum: Impleatur olla limacibus ſine aqua & ponatur cooperta ſuper ignem. & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quę collecta & ſiccata fiſtulas mortificat, Arnoldus in Breuiario 3. 21. Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retulerit, (Si quis abraſo acu lentore earum) pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit, replicabit,) Dioſcorides. Cochlearum ſaliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignitq́;, Plinius. Mucus cochleæ potus per ſe, vel cum myrrha, vel aloe, conducit obſtructo iecori, Raſis: fortè in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata hepati prodeſt, vt ſupra diximus.

EX LAPIDE, ARENA, OSSICVLO: CORNV.

Arenulę quæ inueníuntur in cornibus cochlearum (in cochleis, Marcellus) cauis dentium inditæ, ſtatim liberant dolore, Plinius. Et alibi, Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceę duriciæ: eæ dentitioné facilem præſtant adalligatæ. Et rurſus, Limacis lapillum, ſiue oſſiculum quod inuenitur in dorſo, adalligatum dentitioni mirè prodeſſe tradunt. Ad exeſos dentes: Limacis lapidem in fruſtula ſeſami magnitudinem ęquantia confringe, & in dentis foramen immitte, illico dolorem ſedat: ſed ex cera operculum facito, Galenus Euporiſton 2. 12. Cum ſtrophus & ventris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit: phyſicum (remedium) traditur, os limacis neque manu immunda, neque terra, neque dente contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuo. Vegetius artis veterinariæ 1. 62. Lapides omnes qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq́; gignuntur, prohibent generationé lapidum in renibus, genitosq́; diſſoluunt, Cardanus. Aliqui non de limace ſimpliciter, ſed de limace nuda lapillum celebrant: de quo inferius ſuo loco dicetur. Limacis inter duas orbitas inuentę oſſiculũ per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduerſus capitis dolorem plurib. ſemperq́; prodeſt. Plinius. Limaci calculum quem in capite habet tolle, quod non facile facies, niſi ei dum in via repit caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecum habueris, nunquam vllum dolorem capitis nec ſenties nec patieris, Marcellus. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, veteris cochleæ cornu pelliculę illigatum pro amuleto appende, Archigenes apud Galenum. *Ex limace vel eius capitibus amuletum.*

Limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita præciſa harundine, (& geſtata,) Magi quartaná amoliri pollicentur, Plinius. alii lapidem de cochlea nuda, &c.

LIQVOR STILLATITIVS E LIMACIBVS.

Exudato igne ex cochleis humore, noſtrę ętatis medicina præſenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica ſunt & macie conficiuntur, Marcellus Vergilius. Aqua ex limacibus deſtillata, mane ad vncias ſex ſumpta, hepar imbecillum mirè roborat: & phthiſicis gracilibusq́; eſt remedio, Syluius. In curanda hectica febri, vſitata eſt aqua de limacibus pręparatis. has colliges cum rore, & viuas in furfure pones vt expurgentur. expurgatas cum aqua hordei bene lauabis, & deſtillabis Antonius Guainerius. Ad maculam oculorum: Limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde fimum lacerti, corallium rubeum & ſaccarum candi admiſce, & rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam mane & ſerò oculis immittit, Io. Gœurotus medicus regis Gallorum.

EX ANDREÆ FVRNERII LIBRO GALLICO DE

decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquod coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptio.

Aqua ad omnes faciei maculás tollendas: Cryſtalli & corollij partes æquales pone in vaſe vitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (adddendum erat per quot dies:) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit. tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquam elicies in alembico. Vſus tempore accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & ablue faciem , quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabilis: Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua vt ſuprà dictum eſt. deinde ſalis (alias ſalis gemmæ) contriti vnciam in vaſe vitreo ſparges, & limaces ſuperimpones: idque alternis facere perges, donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, vt ſupra ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta vteris vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quod ſi deſtillandi commoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo, donec vngenti formam recipiant, eoq́; vteris veſperi vt alijs ſupraſcriptis vngẽtis, & facie prius abluta abſterſaque: & poſtridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum . Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia. Limaces albæ triginta. lactis caprini libræ duæ. adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres. camphoræ tritæ drachma. deſtillentur in alembico vitreo. Deſtillata è limacibus Maio vel Octobri menſe aqua, clauum reſectum, ſi inſtilletur, ſanat. manuum verrucas purgat ferrum in ea exſtinctum chalybis inducere duriciem tradunt, Adamus Lonicerus. Gualtherus Ryffius verrucas & clauos præcidi prius iubet, quoad eius fieri commode poteſt, deinde linteum hoc liquore madidum imponi.

EX TESTIS INANIBVS REMEDIA.

Pollen de teſtis limacum inanibus contritis fiſſuras manuum pedumque inſperſus ſanat, Obſcurus.

Idem

Idem pollen cum cera & fermento ſubactus & impoſitus, paronychiam emendat, Incertus. Teſtæ limacum contritæ cum peſtilentia ſuibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per ſe, vel cum radice gentianę illius cæruleę quę ſemper diſſecta naſcitur, vnde cruciatam Germani appellant, Ex libris manuſcriptis Germanicis. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Teſtas limacum collige pridie diui Ioannis per æſtatem. lotas & mundas contunde, per ſetaceum incerne: & pollinem in oculū affectum inſla per calamum, Innominatus. Cochleæ inanes, id eſt ſine carne ſua, caſu inuentæ, contuſæ & in puluerem tenuiſſimum redactę, in potione calculoſis datæ medentur, Marcellus. Vtuntur hoc remedio hodieq; nonnulli apud nos.

EX COCHLEIS VSTIS, PRIMVM SIMPLICITER,

(intelligo autem cochleas vna cum teſtis vri:) deinde inanibus, id eſt teſtis earum.

Cochlearum omnium cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica vi: & ideo cauſticis commiſcetur: pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur, Plinius. Smegma ad pruritus & pſoras: Cochleas terreſtres vſtas & tritas cum melle adfrica, Aëtius. Eaſdem etiam alibi ſimiliter cum melle tritas poſt modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras. Sanguinem ſiſtit cinis cochlearum terrenarum, Plinius. Ad vlcera capitis & achores: Cochleam albam cum teſta exurito & applicato, Aetius. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem ſiſtit: Limaces & cornu cerui vres: oui albumine excipies, ac fronti applicabis, Incertus. Ad vmbilicos infantium eminentes: Cocleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus, Theodorus Priſcianus. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex oui albi ſucco illius per dies xxx. medetur, Plinius. Paſſionib. ani vtilis eſt limacum cinis cum aceto, Aggregator ex Kiranide. Cochleæ aduſtæ cancro in pene vtiliter inſperguntur, Iacobus Oliuarius.

Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt, Plinius. Et alibi, Idem cinis admixtus ceræ procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam è cerebro viperæ. Ad ficos ani: teſtas cochlearum candidarum cremato, (& pollinem inſpergito,) Innominatus. Si quid in tergore equi ruptum fuerit: & ſanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino ablues: & ſi quid putridę carnis fuerit, æruginem tritam inſperges: decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluiſculum inſperges: qui cinere de ſambuco & limacum maiorū teſtis crematis, contritis, & æqualiter mixtis conſtat, Incertus. Si quippiam ex teſta cochleæ aduſta in lotium mulieris grauidæ miſeris, petet fundum, ſi maſculum geſtet: ſi puellam, ſupernatabit, Iacobus Oliuarius.

H.a. Plinius modo limacem nominat, modò cochleam terrenam, alii terreſt rem. Eſt autem limax maſculini generis Columellæ, Implicitus conchae limax, hirſutaq; campe. Plinio fœminini, Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis limacia pro limace nominatur. Limaces viri qui atterunt & conſumunt, Nonius Marcellus. Plautus, Limaces viri. Sic autem è lima inſtrumento dicuntur, qui exquirunt vt aliquid auferant, Perottus. Forte & ipſa animalia ab hoc inſtrumento potius quam à limo dicta fuerint, quod ſtirpes, folia, germina limæ inſtar arrodant & conſumant. Penultima in obliquis longa videtur: vt in adiectiuis Latinis ſagax, dicax, loquax, &c. nam in Græcis ſubſtantiuis breuis eſt. λιμακώδεις, οἱ ὑγροὶ καὶ βοτανώδεις, Galenus in Gloſſis: rigui, herbidi, vt prata rigua ſunt, qua λειμῶνες Gręcis dicuntur, à verbo λείβω, vt videtur. Lymax fluuius eſt in Arcadia apud Phigaliam, in quem purgamina ſordesq; (Gręci λύματα vocant) coniecerunt Nymphæ, cum Iouem peperiſſet Rhea. Dicuntur & lymaces petræ, Cælius. λύμακες, πέτραι, Varinus. χαμαιδύται, κοχλίαι, Heſychius & Varinus. videntur autem cochleę terreſtres ſignificari, ab eo quod terram ſubeant, quod & troglodytę vocabulum ſonat. χερμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωθρότατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τοὺς κοχλίας, Heſychius & Varinus.

Epitheton limacum κεράσται, id eſt cornuti. Η (Οὐ) ποσὸς δ' Ἄλτνη (Αἴτνη) τρέφει κοχλίας κεράστας, Achæus. Reliqua ſunt ſuprà cum Cochleis in genere. Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ.

Πληϊάδας φεύγων, (id eſt, magno iam ęſtu incipiente,) Sole ingrediente geminos, (κοχλίας, Scholia) pręparate ad meſſem, Heſiodus.

b. In limacum teſtis ſpectamus volumina, conuolutiones, anfractus, &c.

h. Limace tardior, ab Eraſmo Rot. prouerbialiter dici poſſe inſinuatur. Κοχλίας αὐτομάτως βαδίζων προσηγεῖτο καὶ πομπῆς αὐτῷ σίαλον ἀναπλύων, Suidas ex innominato authore. Cochleis cornua protēdentibus territi olim Narnienſes, vt dicitur, pontem celeberrimum ad illas arcendas ſunt demoliti, Grapaldus.

Prouerbia. Cochleæ vita, Κοχλίου βίος: de ijs qui parcè paruoq; viuunt: aut contracti à negocijs luceque forenſi ſemoti. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας: Tu verò (inquit) tantū moleſtiarū ſuſtines, turbans ac torquens teipſum, cum ob parſimoniā cochleæ vitam viuas, Eraſmus Rot. Victitāt ſucco ſuo: Prouerbiali figura dictum eſt (inquit idem) in paraſitos. qui ſi quando cœna contigit lautior ingurgitant ſeſe: rurſus vbi nulla arridet ſpes cœnatica, coguntúrque οἰκόσιτοι viuere, fortiter ferūt inediā, & in conuiuij ſpem durant. Sumpta metaphora à cochleis, quæ per æſtum intra teſtam contractæ, vtcunque ſucco ſuo aluntur, donec acciderit pluuia. Plautus in Captiui duo: Cum res, inquit, prolatę ſunt, cum rus homines eunt, Simul prolatę res ſunt noſtris dentibus. Quaſi cum caletur, cochleę in occulto latent, Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit. Itidem paraſiti rebus prolatis latent: In occulto miſeri victitant ſucco ſuo. Adagium Domus chara, domus optima, quanquam à teſtudine natum ſuo loco retulimus: videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi. conuenit enim vtrique τὸ φερέοικον. Scribit Epictetus, vt citat Stobęus in ſermone de temperantia, cicadas animal muſicum gaudere calore: & excitari Solis calore vt in ipſo cantillent. Cochleas contra animal mutum, (& à Muſis alienum) gaudere irrigatione: elici à rore, eiuſq; gratia prodire. Quamobrem (inquit) ſi volueris vir eſſe muſicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipſam non ſines egreſſam inquinari: ſed cum in conſeſſibus à ratione fuerit accenſa, tū vaticinari eā & canere iuſtitię oracula iubebis, Hęc

ille.

ille. Pro Græcis verbis ab initio, οἱ πέτλιγες μυστικοὶ, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam & manifeſto falſa ſunt, & cum ſequentibus non congruunt: Legerim, Οἱ πέτλιγες ξηροὶ καὶ μυστικοί: οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι. Per cochleam diuinæ lectionis interpretes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, &c. Pierius in Hieroglyphicis.

DE COCHLEARVM TERRESTRIVM *ſpeciebus diuerſis.*

De Cochleis terrenis in genere iam dictum eſt, & ſimul ſpecie illa maiori vulgari, teſtata, quæ & ad cibos & ad remedia in vſu frequentiori eſt. Nunc differentias earum ſingulatim perſequemur. quæ quidem ſumuntur, vel à magnitudine, vnde maiores & minutæ dicuntur. Vel a figura, vnde longę, latæ. Vel à colore. ſunt enim albæ, nigræ, fuſcæ, ruffæ, variæ. Vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ: vnde nudas & tectas cognominant. Vel regionibus: quod aliæ ſint vulgares, indigenę, noſtrates: alię peregrinę. Vel victu, pręſertim ex plantis. adhęrent enim aliæ alijs, quas appetunt, fico, lauro, aſphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius: forſan earum quędã gregatiles ſunt: alię vel omnino nõ ſunt: vel minus gregales. Vel à vita, ſeu locis in quibus degunt. Cauaticæ ſemper in cauis latitant. pomatiæ etiam Plinio terra ſemper obrutæ ſunt. exeunt alię, ſed in herbas humiliores: aliæ altius frutices aut arbores ſcandunt. Vel cibi ratione ad homines. alijs enim veſcuntur, vt vulgaribus teſtatis maioribus: alijs abſtinent, vt minutis & nudis omnibus noſtri. in Aphrica enim aliud nudarum genus eſt.

Abrotonen inuenio limacis genus vocari. quamquam ſunt qui locuſtam putãt. itẽ qui apem, alij qui paratã in eo vocabulo intelligant: Hermolaus, & eũ ſecuti Maſſar. & Vuotton⁹. Ego apud Etymologũ, ex quo Phauorinus etiã trãſcripſit, hęc verba inuenio: Ἀβρότων, κοχλίων (κοχλιῶν) εἶδος. οἱ δὲ, ἀκρίδων, αἵ τινες πολλαὶ γινόμεναι τοὺς καρποὺς διαφθείρουσιν. οἱ δὲ μελιττῶν. οἱ δὲ ἀπρόσταν φασὶν, ὅ ἐστιν ἀντὶ λῃστῶν. Vnde apparet rectum ſingularẽ eſſe ἄβροτος: ἀβρότων verò genitiuum multitudinis, ꝙ in eo caſu interpretationes omnes reddantur. Hermolaus fortè putauit Ἀβρότων eſſe rectum ſingularem: & abrotonem accuſandi caſum inde formauit. Sunt igitur Abroti vel cochleæ, nimirum quę gregatim folia & germina inuadunt: vel locuſtæ quę fruges & fructus perdunt, à voracitate forſan dictę vt alpha ab initio abundet vel intendat.

Aceratæ vocantur cochleę quędam, latè multifariamq́; naſcentes: de quarũ vſu ſuis dicemus locis, Plinius. Sed quoniam alibi nuſquam de aceratis meminit, latarum verò ſæpius: non latè forſan aduerbialiter legendum, ſed latæ nomine adiectiuo fœminino plurali: vt aceratæ eædẽ ſint quæ latę: de quib. inferius agetur. Sic etiam Maſſarius legit. Sunt & aceratæ (inquit) latæq́;, multifariam naſcẽtes.

Aegyptiam cochleã contuſam ſuggillatis cũ inflammatione imponi iubet Apollonius apud Galenum de compoſ. ſecundum locos libro 5. cap. 1. De Ægyptia fluuiatili è Nilo dictum eſt ſupra.

Africanæ, Vide Aphricanæ.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS ALBIS, ET *aliis earum coloribus diuerſis.*

Habemus & ſylueſtres cochleas ſeu arboreas, quę frutetis adhærent & ſentib⁹. Ex his aliæ albę ſunt: alię pręter albedinem nigris, rubris, vel luteis (*punctis vel lineis*) impreſſæ ſunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ, Braſauolus. Cochleę terr. reperiuntur albæ, nigrę, magnæ paruæ, mediocres, Matthiolus. Limax inuenitur alba, rubea, crocea & nigra, Albertus. Albæ ſiue Albulę minutæ, quæ in Reatino agro naſcuntur, Varroni Plinioq́; memorantur inter veſcas, & altiles quondam. Vide inferius de Minutis. Limaces quidam ruffi, alij nigri conſpiciuntur, Adamus Lonicerus. De ruffis infrà poſt Nudas agetur. Sunt & minuti quidam nudi in hortis, fuſci coloris.

DE COCHLEIS APHRICANIS, TE- *ctis, Nudis, Solitanis.*

Cochleæ maximę ex Illyrico apportantur, mediocres ex Africa: non quod in his regionibus quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles. Nam & valde amplæ ſunt quędam ex Africa quę vocãtur Solitanae, ita vt earum calices quadrantes octoginta (*quadrans ſextarii quarta pars eſt, & vncias quinque capit menſuræ vini. Ergo quadrantes octoginta, ſextarios viginti efficient: hoc eſt tres congios cum duobus ſextariis*) capere poſſint. & ſic in alijs regionibus eędem inter ſe collatæ, minores ſunt & maiores. Hæ fœcundiſſimæ ſunt, &c. vt ſupra ex Varrone recitaui, in Cochleis terr. vulgaribus E. vbi de viuarijs earum ſermo eſt. Africanis fœcunditas præcipua, Solitanis nobilitas, Plinius. Dicuntur autem Solitanę à patria, authore Maſſario. Remedium dyſenteriæ ex cochleis Solitanis ex Marcello Empirico deſcripſi in Cochleis in genere G. Solitanam vel Solitaneam cochleam inquit, cum teſta ſua viuam teres, &c. *Solitanæ.* Cochleæ Africanæ genus vnum tectum eſſe, alterum nudum, apparebit paulo poſt ex remedio ad dyſenteriam, quod è Plinio tranſcripſimus. In Africa genus quoddam cochlearum nudum eſt, quo veſcuntur, vt dicunt authores: & noſtri Ferrarienſes retulere qui anno Salutis M. D. XXXV. cum Imperatore Carolo V. in Africam commigrarunt, vt Tuneti regem in ſuam ditionem reſtituerent, Braſauolus. Sed Africanas ſimpliciter in vſu cibi fuiſſe, ex Plinio & Varrone conſtat: ego de teſtatis accipio. *Nudæ.* nudas verò Africanas Plinius ſolus (quod ſciam) nominat, ad remedia quædam, foris imponens, aut cinerem propinans. quare ſi quæ nudę hodie in Africa eſitantur, eſto: authores tamen hoc non prodiderunt. Ex cochleis terrenis optimæ ſunt Sardonicæ, Aphricanæ, &c. Dioſcorides, vocat autem κοχλίαν Λιβυκόν. Et rurſus, Viuæ caro, & pręſertim Aphricanę, cum aceto deuorato, ſtomachi dolores mitigat. *Adſtomachũ.* Laudatiſſimę ſunt Africanæ, ex his Solitanæ, Plinius. Et mox, Laudatiores traduntur quæcunque viuæ, cum aceto deuoratæ. Cocleas, ſed veras Africanas, conditas ex ſale, & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſſimo ſtomachi dolore vexabitur. certè ſi carbonibus toſtę ſumantur, melius proſunt, Marcellus Empiricus. Omnes circa ſtomachum dolores ac moleſtias ſedari aiunt, cochlea Aphricana cruda integra vorata, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſecundum locos.

Ad oculos caligantes: Cocleas Africanas veras ſuper ſpiſſam craticulam diſpoſitas ponito, & carbones acres aſſidue ſuggerito, vt æqualiter comburantur: deinde mortario terito, vt tenuiſſimum ex his puluerem facias: adiectaque mellis Attici cotyla vna, iterum validiſſime terito & poſtmodum in vaſculo fictili repone, & ſigna. & cum alicui mederi voles, ſpicillo inde eum inunge, intra paucos dies integram aciem eius claramq; reſtitues, Marcellus Empir. Ad aurium dolores facit Aphricana cochlea in propria teſta, cum oleo nardino aut roſaceo ferueſacta, Aſclepiades apud Galenum de compoſ. ſec. locos lib. 3. Ad eoſdem, Cochleam, Africanam putridam compungito, & roſaceo impleto, & ferueſactũ calidius per ſtrigilem infundito, Archigenes ibidem. Laboranti vuæ diuturno labore hæc cura ſuccurrit: Hirundinem vuam teſta Africanæ cochleæ includes, eamq; phœnicio inuolutam, lino circa collum ſubligabis, intraq; diem nonum omni moleſtia liberaberis, Marcellus.

Ad ventris profluuium: Cochleam Aphricanam ſumens, in eam, liquidam picem infunde, & calefactæ carnem exime, & in anum bis aut ter immitte, Galenus Euporiſton 2. 46. Galenus de compoſ. ſec. locos lib. 9. ex Aſclepiade remedium hoc affert, hydropicis imponendum. Quidam (inquit) cumini libram vnam, ſulfuris viui quadrantem, cochlearum Africanarum libram: arida tundunt, cribrant, & tuſis ficubus vna cum carne cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto ſufficienti addito. Antidotus Paccii Antiochi a tota affectione (colica) liberans, vt a Galeno deſcribitur libro 9. de compoſ. ſec. locos, capite quarto, inter Aſclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati molliſſimi, uſti ad albedinem, cochlearia tria magna. piperis albi grana x. aut ix. myrrhę parum, odoris gratia. Omnia teruntur. & cochlea Africana (*terreſtris ſimpliciter, Aetius & Galenus rurſus, cochlea ſimpliciter, e Scribonio*) varii coloris vna cum teſta itidem teritur, vino Falerno per ſaccum non excolato affuſo. Sit autem vini menſura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vaſe permiſta ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco ſubſidat. Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato: itemq; ſequentibus duobus diebus. Oportet autem diem vnam ante, cibum differre: & reliquis diebus prandio ſolo vti, in eoq; aſſumere cibum qui facile confici poteſt. Plura vide in Ceruo G. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur: & aduerſus colicam probat eam, quæ quam maculoſiſſima ſit. Ad emendandam vrinæ incontinentiam iubent cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari, Plinius & Marcellus. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur, vtiliſſimę dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarij pondere dimidij acaciæ: exq; eo cinere dantur cochlearia bina in vino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo caldę. Quidam omnibus Africanis ita vtuntur. Alij totidem Africanas, vel latas infundunt potius. Et ſi maior fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine, Plinius. Hydrocelicis mirè prodeſſe tradunt cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere, Idem. Cochleæ nudæ Africanæ tritæ cum thuris polline & ouorum albo, tetris teſtium vlceribus & manantibus auxiliantur: aliqui pro thure bulbum admiſcent: reſoluunt autem triceſimo die, Plinius. Cochleæ Aphricanę cum ſua carne comburuntur, cinis earum illinitur & medetur podagris, Marcellus. Inflationes vuluarum diſcutiunt cochleæ Africanæ binæ, cum fœnigręci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor. illinuntur aluo priùs irino ſucco perunctę, Idem.

Nuda. (margin, beside "Cochleæ nudæ, de quibus diximus")

Nuda. (margin, beside "polline & ouorum albo")

Arboreæ cochleæ. Lege ſuprà in Albis.

Ariones nominantur ab Æliano de animal. 10. 5. Græcè Ἀρείονες ſcribitur, alias Ἀρείοντες. Sunt autem ſic dicti fortè quaſi ἄῤῥινοι. ὅτι αὐτῶ ῥινὸς ἤτοι ὀστράκου, καὶ γυμνοὶ εὐελίσσονται. exeunt hi è teſtis ſuis, vt perdices & ardeas inſidiantes eis deuitent: poſtea repetunt: vt recitaui ex Æliano in Cochleis terreſtribus in genere D.

Astypalæa inſula cochleas omnium laudatiſſimas (in cibo) habet, Plinius: qui & alibi Aſtypalæicas commendat poſt Africanas & Solitanas in cibo, ad confirmandum ſtomachum. Optimę Sardonicæ, Aphricanæ, Aſtypaleicę, (οἱ ἐν Ἀστυπαλίᾳ, lego Ἀστυπαλαιαὶ γινόμενοι,) Dioſcorides. Stephanus Aſtypalæas quinque numerat. Vnam è Cycladibus: Secundam, oppidum in Co: Tertiam, inſulam cum oppido inter Rhodum & Cretam: Quartam, oppidum in Samo: Quintam promontorium prope Atticam. Hinc Aſtypalaicus deriuarim, ſicut ab Athenis Athenaicus: vt antepenultima per a. ſcribi debeat, non per e. vel æ. Aſperitatem faucium & deſtillationes leniunt cochleæ. coqui debent in lacte, deptoque tantum terreno conteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui Aſtypalæicas efficaciſſimas putent, & in ijs ſmegma earum, Plinius.

Balearicæ etiam, quas Cauaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur, inter cochleas (ad cibum, & confirmandum ſtomachum) laudantur, Plinius. Et rurſus: In Balearibus inſulis Cauaticę appellatæ non prorepunt è cauis terrę, neque herba viuunt: ſed vuæ modo inter ſe cohęrent.

Caprearvm ex inſulis quoq; laudantur cochleæ, (ad cibum,) Plinius.

Cavaticæ. vide Balearicæ.

Chivs inſula cochleas optimas (ad cibum & robur ſtomachi) gignit, Dioſcorides.

Cocalia (Κωκάλια, τὰ) vt quidam vocant, teſtis integuntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terreſtrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur, excepto capite, Ariſtot. hiſtor. anim. 4. 4. Inuenio limacis genus cocalian ab Ariſtotele vocari, Maſſarius. Sed Ariſtoteles eo quo citauimus loco cocalium genere neutro dixit: & per κ. ſimplex, non duplex vt habet Vuottonus. Eſt apud Ariſtotelem inquit ille κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (niſi in alterutro codicum inſit menda) cochleæ genus, &, vt videtur, terreſtre genus teſtaceum, à limace diuerſum.

Colysidipnos, Κωλυσιδειπνος, vocari cochleas quaſdam Apollodorus libro 2. Etymologiarum author eſt. In Plutarchi Sympoſiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colyſidipni, Cælius. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob cauſam, dubito. Conijcio autem terrenum eſſe genus, quod vel cito ſaturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingeſtos egerat.

D E

DE COCHLEIS QVÆ ARBORES, FRVtices aut Herbas inuadunt.

Scabies & cochleę adnaſci ſolitæ, ficorum peculiares morbi ſunt, Theophraſtus de hiſt. 1. 16. Impetigo, & quę adnaſci ſolent cochleę, peculiaria ficorum vitia. nec vbique: ſunt enim quædam ęgritudines & locorum, Plinius. Cochleę ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impoſitaeq; cum teſtis, & eæ quę manduntur exemptae teſtis, infixa corpori extrahunt, Plinius. Habemus & ſylueſtres cochleas, vel arbores, quę frutetis adhærent & ſentibus ex his alię albę ſunt, (alię aliis coloribus, vt ſuprà in Albis dictum eſt.) His vulgo non veſcuntur. Nos verò (inquit Braſauolus de ſeipſo) plerunq; comedimus. nã etſi paruę ſint tales cochleæ, multis tamen ſapidiores ſunt: nec vnquam vel circumagi (turbari) aluum, vel vomitum prouocari perſenſi. Fortè ab aliis eduliis oppreſſę ſuum hoc opus à Dioſcoride ſcriptũ perficere non potuerunt, Hæc ille. Dioſcorides ſeſilon, qui vepribus frutetisq; adhæret, ventrem & ſtomachum turbare: vomitiones excitare prodidit: de quo nos infra ſeorſim: & rurſum de ſylueſtribus priuatim, quoniam nomina differunt, rei enim ipſius diſcrimen nullum eſſe puto. Limaces naſcũtur in vicia, & aliquando è terra cochleæ mirum in modum erodentes eam, Plinius. Aunici, id eſt limaces terrenæ, quæ degunt in planta agni caſti, Syluaticus. ſed fortè ab agno limaces illi, agnici potius dicendi fuerint. Cochleę quædam lupinis paulo maiores in agro Romano leguntur, vbi autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumerę viſuntur, Matthiolus. De cochleis appetentibus aſphodeli caulem, Plinius alicubi meminit. Idem (ni fallor) remedium præſcribit è cochleis ex lauro arbore ſumptis. De Cochleis quibuſdam vmbilicatis marinis Rondeletius ſcribens, proximè (inquit) accedunt ad formam cochlearum terreſtrium paruarum, quæ conglomeratę fœniculi cæteriſque altioribus caulib. adhærent: quæ etiam præter reliquarum cochlearum terreſtrium naturam vmbilicatę ſunt: carneque ſunt bona, (ſed hoc poſtremum fortè de marinis tantum accipit.) *Sylueſtres, de quibus etiam infra in S.* *Seſilos.*

Germanas Cochleas nominat Demetrius qui Grecè de accipitribus ſcripſit, lib. 2. ca. 66. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter caetera cochleas Germanas admiſcet. Vuam caniculatam & cochleam germanam combure & contere, atq; ex eo puluere mixto, pollice ſummo, vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum, Marcellus. An verò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an alio quodam ſenſu, non habeo quod affirmem. Africanas quidem cum ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas & Germanas vel genuinas dixeris) deligi iubet.

Illyricis magnitudo præcipua eſt, Varro. Vide ſupra vbi de viuariis cochlearum ſcripſimus, in Cochleis terr. e.

Linvsias Cochleas Strabo prædicat, ab agro cui nomen eſt Lino, iuxta Pityûntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio, Hermolaus & Maſſarius.

Lipsaces. Vide in Nudis.

Latæ Cochleæ. vide Aceratæ ſuperius. Nominantur autem à Plinio aliàs latæ & minutæ, de quib. leges mox in Minutis: aliàs Latæ ſimpliciter. Ad dyſenteriam: Aliqui cochleas Africanas, vel latas infundunt (clyſtêre) quinas: &, ſi maior fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine, Plinius. Cochleæ latæ potę tollere dicuntur pedum & articulorum dolorem. bibuntur autem binæ in vino tritæ. Eædem illinuntur cum helxines herbę ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe contenti ſunt, Idem.

Lvlientia, ſpecies limacum, Syluaticus. ſed innumera apud illum vocabula corrupta ſunt.

DE MINVTIS COCHLEIS, TVM SIMPLIciter, tum latis longisque.

Minutæ à Plinio aliàs ſimpliciter dicuntur: alias latæ longaeue cognominantur. De latis quidem ſimpliciter, proxime dictum eſt. Albæ vel Albulæ minutæ è Reatino, edules & altiles olim vſitatæ fuerunt, vt ſup. diximus. Reperiuntur apud nos in terra, vt hortorum, & collibus apricis, exiles quædam teſtae cochlearum in mucronem turbinatæ, plerunq; ſemper vacuæ: animal in eis deprehendere non memini. Strombos terreſtres dixeris. Idem in hortis nudæ minutæ, fuſci coloris. Cochleæ quædam lupinis paulò maiores in agro Romano leguntur, vbi autumno quorundam carduorum caulib. aceruatim cohærentes innumeræ viſuntur, Matthiolus. De cochleis paruis, quæ arboribus, fruteis & ſentibus adhærent, Braſauoli verba recitaui ſuprà in Albis. Limaces naſcuntur in vicia, & aliquando è terra cochleae minutæ, mirum in modum erodentes eam, Plinius. Cochleae minutæ fronti illinuntur tritae, in capitis doloribus. Idem. Cochleae ſylueſtres ſtomacho inutiles aluum ſoluunt, item omnes minutae, Idem. Pruritus ſalſos leuat maris rabidi ſudor, cochleęq; minutæ, Quarum contactu perimetur acerba libido, Serenus. Plinio cochleæ minutæ latæ contritae, illitae, pruritum ſedant. Et alibi, Scabendi (inquit) deſideria tollunt minutae & latae cum polenta. Tetris teſtium vlceribus & manantibus auxiliantur cochleae latae paruae contritae ex aceto, vel cinis eius, (earum,) Idem. Tollit ex facie vitia & cochlearum, quæ latae & minutæ paſſim inueniuntur, cum melle cinis, Plinius: lentigines quoq; & liuores abolet, Marcellus. Capiti medendo: Profuit & cochleis frontem tractare minutis, Serenus. Cochleas noſtrates minutas etiã inanes collige, & in mortario marmoreo diligenter tere, deinde puluere ipſo molliſſimo dentes tibi perfrica, quo facto dolorem ſedabis. Inguinum tumorem cochleę minutæ (tritę) cum melle illitę leniunt: Plinius, Serenus, Marcellus. Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet: ſanguinem ab eodem humero detractum, vaſe excipito, & admiſceto oleum, oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas paruas quinquaginta. hoc remedio calido probè perunge, &c. Theomneſtus in Hippiatricis Græcis, cap. 26. Cochleę minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle, Plinius.

Sunt & minutæ longæque candidæ cochleæ, paſſim oberrantes: te arefactæ Sôle in tegulis, tuſæque in farina miſcentur lomento æquis portionibus: candoremque & leuorem corpori afferunt, Plinius. *Longæ.*

DE COCHLEIS NVDIS, PRIMVM SIMPLICITER: DEINDE RVFFIS MAGNIS, ET NIGRIS.

COchleas, non etiam limaces, nudas apud veteres Latinos nominari inuenio. Sunt autem ex nudis aliæ magnæ, vt quas à colore noſtri cognominant ruffas, (in quo genere etiam nigrę ſunt,) de quibus præcipuè ſentire puto ſcriptores cum ad medendum cochleas nudas poſtulant: aliæ paruę, vt quæ gregatim folia ſectantur, & hortos infeſtant, cinerei aut fuſci coloris. Et hæ quidem ſemper nudæ ſunt, quod ſciam: Ariones Aeliano memoratæ, vt ſuprà retuli, non ſemper. Σέμελοι, κοχλίαι. Σεμελοειδίαι ... Heſychius & Varinus Sunt & Africanę nudæ, eęque edendo, vt Braſauolus voluit. Vide ſupra in Aphricanis. Cochleæ nudæ apud nos abiiciuntur. degunt fere in latrinis, cloacis, & humentibus locis, Braſauolus. Sunt in cochlearum genere quæ tegumento vel teſta carent, quæ nobis (Italis) ſpeciatim Lumacho vulgò appellantur, noctu potius quam interdiu ad paſcua exeuntes. degunt hæ non modo in campis & hortis: ſed in cellis viuariis, & aliis ſubterraneis vliginoſiſq; ædium locis Geruntin capite lapidem, non tamen omnes, Matthiolus. Lepus marinus ſpecie cochleæ tegmine nudatæ cernitur, Aelianus.

Semelæridae Lipſaces.

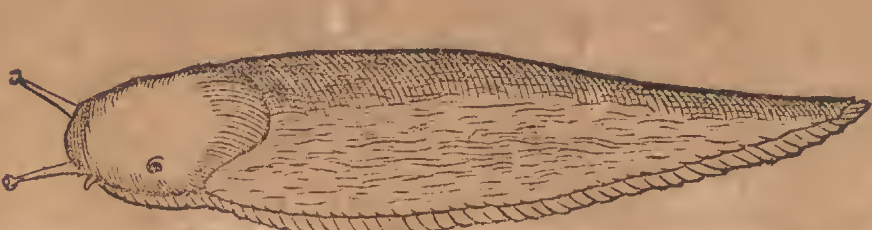
Ad quartanas magi adalligant cochleas quę nudę inueniuntur, Plinius. Limax nudus cum manna (polline) thuris ſolutus & nari immiſſus, ex ea ſanguinis eruptionem ſiſtit, & matricis ſinum clauſum aperit, Kiräides. Illitio (ad anginam) ex limacibus: Limaces nudas ſine teſtis in hortis repertas in ollula vrito: & in cinerem redactas excipe melle Attico quod ſatis eſt, & illinito. Alii piperis grana decem iniiciunt. Oportet verò eodem modo parare cancrorum uſtorum fluuialium cinerem cum melle, Nicolaus Myrepſus. Cocleis quæ nudę inueniuntur, adiicitur aliquid triti turis, & albi ouorum, atq; inde vlcera teſticulorum tumentia, & hydrocelæ puerorum ſiue ramices ſuperliniuntur, vt modo glutinis adhæreſcat: pueri verò continētur in lectulo donec omnis turpitudo reprimatur, Marcellus Empiricus. Cochlearum quæ nudæ inueniuntur exuſtarum cinis, omnem exulcerationem pedum ſanat, Idem. Cochlearum quę nudæ inueniuntur, cinis, ſi viuę combuſtæ ſint, vlcera omnia pedum ſanat, Plinius.

Cochleæ quę teſta carent expetuntur mulieribus ad expoliendam faciem. nanq; ex iis in ſtillatorium vas coniectis, additis quibuſdam aliis, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies læuorem mentitur, Matthiolus. Medicamen pro mulieribus coſmeticum: Limaces nouas ſine teſta in vaſe vitreo pones, & aſperges ſale gemmeo contrito: tum aquam limonum ſuperinfundes vt emineat, & vas obſtructum inſolabis donec fiat quaſi vnguentum. eo facies illita mirificè abſtergitur. debet autem ablui aqua de floribus fabarum, aut aqua furfuris frumenti, Bertapallia & Gordonius.

Remedia ex lapillo vel oſſiculo cochleae nudæ. Vide etiam ſupra ex lapillo vel oſſiculo cochleę terr. ſimpliciter in G. Cochleę nudæ gerunt in capite lapidem, non tamen omnes: quem febribus tertianis adalligatum vulgus prodeſſe exiſtimat, Plinius dentitionem facilem præſtare, Matthiolus, Limacius lapis in capite limacis quæ cortice non integitur, ſolet generari. Hunc, vt oſtendere poſſum, candido colore, & aſpera ſuperficie eſſe oportet, quod ex aquea ſubſtantia coactus ſit frigore, & ob id etiam paruus, quod in paruo animali inuentus. Putant alligatum quartanam patientibus prodeſſe non parum, Cardanus. Lapillus quem ego vidi & accepi à quodam qui ſe exemiſſe dicebat è capite nudę cochleę, poſtquam in multis fruſtra quęſiuiſſet, fabæ ferè magnitudine erat, humilior compreſſuſque magis, albidus, modicè trāſparens, inæqualis, aſper, parte altera veluti in oculum protuberans, durus, ſed friabilis dentibus, ita vt in arenulas atteratur. Lapis de capite limacis longæ non ſcutatę, lucidus inſtar cryſtalli, tritus impoſitus oculo omnem pannum & oculi telam tollit: quod ſi fel hircinum miſceatur, fortius erit, Author Additionum in Breuiarium Arnoldi. Nudæ cochleę, (ſeſili,) poſtquam Sol aſcendit, medio inter cornua abſciſſo, calamo acutiſſimo, exime os quod habet: & inuolutum albiſſimo panno habe ad omnimodam ophthalmiam, pro cuſtodia omnis ophthalmię, & faucium, gulae, tuſſis, & cephalagiae, & quotquot circa caput ceruicemq; paſſiones contingunt, non ſinit fieri: &, ſi iam fuerint, circunligatum curat, Kiranides. Cochleae (ſimpliciter) matutinum rorem paſcentis caput arundine praeciditur, & in linteolo licio alligatur, colloq; ſuſpenditur: continuo medetur capiti dolenti, Marcellus Empiricus. Ad quartanas alligant Magi limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita praeciſa harundine, Plinius. Capitis doloribus remedia ſunt cochlearum quae nudae inueniuntur nondum peractae, ablata capita: ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quae alligantur, Idem.

DE COCHLEIS NVDIS MAIORIBVS, QVÆ RVFFO

plerunque colore ſunt, quandoque nigro.

DE Cochleis nudis maioribus oblongis, quae plerunque ruffo, aliquando etiam nigro colore reperiuntur, etſi dictum ſit nonnihil in praecedenti capite de cochleis nudis in genere: hîc tamen priuatim quaedam, praeſertim remedia, quae de ruffis in Germanicis quibuſdam manuſcriptis libris, peculia-

peculiariter annotata animaduerti, adferam. Laha, vt putatur, eſt teſtudo nigra ſine domo vadens in ſyluis, Albertus de animal. lib. 4. tract. 1. cap. 3. Germani quidam hoc genus appellant *Vuerſchnecken*, vt Carinthii. Itali quidam Limaga, Romani Limagot.

Si de vulneribus articulorum liquor iſte manet, quem ab articulis noſtri denominant; limacis ruffæ toſtę farinam inſpergere quidam conſulunt. Tela corpori infixa dicuntur extrahere limaces rufi, Incertus. Vt verrucæ, ganglia, & claui, (*Uvertzen, vberbein vnd ægerſtenaug,*) in hominibus & iumentis aboleantur: Limacem ruffam bene ſalito, vel ſali imponito, inde liquato humore verrucas aut ganglia perungito, & partem limacis ſuperilligato. Clauis verò linum eodem liquore madidum imponito. Experimentis hæc conſtant. Similiter fici vel mariſcæ emendantur. Vt pili in iumentis proueniant: Limaces ruffas aperies, exenterabis, multo ſale aſperges: & facto inde vngento inunges. pilos copioſè euocat. Si quæ corporis partes macie aut atrophia laborent, ſic curabis: Cochleas ruffas (numerus non exprimitur) in vaſe bene operculato ſale conſperges, & ſines per dies IX. deinde menſuram (vncias menſurales circiter quadraginta) olei laurini, vini ſtillatitii (quod aquam vitæ nominant) vncias quinq; diu permixtis vtere. partem vel atrophia vel arthritide laborantem inunge. quanquam arthritidi etiam ſola cochlearum aqua (*nimirum quæ ex eis ſalſis manarit*) vtilis eſt. Limaces ruffas aliqui miſcent emplaſtris quibus hernia curatur: Sunt qui ad ſuppurandum vtantur. Si boues ſanguinem è veſica aut ano excreuerint, aut eo morbo quem noſtri à gramine denominant (*graſsſieche*) laborarint, limaces ruffas in ſero acido (quo lac finditur) imponunt, & tepidum præbent bibendum.

DE POMATIIS COCHLEIS.

IN Ligutiæ alpibus pomatiæ, id eſt operculares cognominatę cochleę, à Dioſcoride inter optimas & ſtomacho vtiles numerantur. De iiſdem ſentire Plinius videtur cum ſcribit: Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtę ſe operiens. obrutæ ſemper terra hæ: & circa maritimas tantum alpes quondam effoſſæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Matthiolus Senenſis pomatias cochleas, vulgares noſtras maiores, quæ pręcipuè in cibum veniunt, nominauit, vt cum ex deſcriptione, tum figura adiuncta apparet. nec ego diſſenſerim. Non me fugit (inquit) quas Dioſcorides pomatias vocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, viciniſq; aliis locis, & eas quidem pręſtantiſſimas. Eruuntur. n. è terra hyeme, & frutetis, vncis quibuſdam ferreis, prope fruticum radices terra circunfoſſa. Concluduntur hæ contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypſi ſpeciem referente: ſicq; contectæ terra ſe condunt. Fit enim ob hoc, vt in cibis iis longè ſuauiores, gratioresq; habeantur, quę vere & æſtate imbribus excitatę hinc inde vagantur. Quod autem ſic hyeme recondantur, deliteſcantq; ſub terra, circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat: cum tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt, Hæc Matthiolus. Limaces omnes leuiore quodam tegmine ſibi ſuperimpoſito hyeme latent: ſed pomatię ab hac re peculiare ſibi nomen ſortitæ ſunt, Vuottonus. Πομαπίας, κοχλίας, Varinus: per o. breue in prima ineptè. debet enim per ô productum ſcribi Πωματίας. quoniam πῶμα operculum eſt. Limacis pomaceæ (pomatiæ ſcribendum) magnitudinem rarò excedit cancellus qui teſtas vacuas ingreditur, Bellonius.

Salinis inhærentes Cochleę, cum teſtis ſuis tunſæ atq; impoſitę, ſtrumis efficaciter proſunt, Marcellus. Sed & cochleę terr. ſimpliciter, maximè quæ frutetis adhærent, cum teſta ſua tuſæ ſtrumis & ſcrophulis vtiliter illinuntur. Vide ſupra. Quid ſi pro ſalinis legas ſentibus?

Sardonicæ cochleę, ἐν Σαρδῷνι, hoc eſt è Sardinia inſula, optimæ ſunt (in cibo,) Dioſcorides.

Semeli. Vide Seſeli.

DE SESILIS COCHLEIS.

SEſilum Kiranides vel eius interpres Gerardus Cremonenſis, libr. quarto in Cochlias, cochleam nudam interpretatur, ſi bene memini, aliorum quod ſciam nemo. Cochleam quæ vepribus frutetiſque glutinata cohæret, nonnulli ſeſilou vocant ventrem & ſtomachum turbat, vomitiones excitat, Dioſcorides: Gręcè legitur σέσιλον ἢ σεσέλιτα. ego poſteriorem vocem non probo. Braſauolus hoc genus ſylueſtre & arboreum vocat, paruum, &c. vide ſupra in Capite De Cochleis quæ arbores, frutices aut herbas inuadunt. Quærendum an eędem ſint de quibus Plinius ſcribit, Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, &c. Vel potius quæ ſylueſtres ab eo dicuntur: Sylueſtres (inquit) ſtomacho inutiles, aluum ſoluũt. Limax ſylueſtris Italicè Corniolo dicitur. Cochleæ quædam σεσιλοι dicuntur, vt ab Epicharmo: Τέως α- πάντων ἀκελίδας αὐτα λάσεντω, Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἄπαγ' ἐς τὸν φθόρον. (Senarii duo erunt ſi legas αὐτα λάσετω: & mediam in ſeſilo producas. Videtur autem vſum eius in cibo damnare.) Apellâs verò Lacedęmonios ait σέμελον τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Σέμελος, κοχλίας. Σεμελοειδὰς, οἱ ἀνδρῶν κελύφεις, ὡς ἔνιοι λίψακας, Heſychius & Varinus. Σεσῆλοι, κοχλίαι, Λάκωνες, Heſychius. Σελάτης, κοχλίας, Heſychius & Varinus. Σίσιλ☉, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, ἢ ζῶόν τι, Iidem.

Siculas Cochleas Dioſcorides optimis (in cibo & ſtomacho ſalubribus adnumerat. Siculæ commendantur quandiu paruæ ſunt: quia magnitudo duras facit, auffertq; ſuccum, Maſſarius ex Plinio.

Sylueſtres Cochleæ ſtomacho inutiles ſunt, & aluum ſoluunt: item omnes minutæ, Plinius. Maſſarius ſylueſtres interpretatur adhæreſcentes frutetis & ſentibus, quarum genus (inquit) ſeſilon nominant. ſic & Braſauolus, quorum ego veſtigia libenter ſequor. Demetrius ſcriptor Græcus libr. 2. de accipitribus cap. 71. cochleam ſylueſtrem nominat.

Sunt igitur Cochleæ terreſtres nobis cognitæ: Aliæ

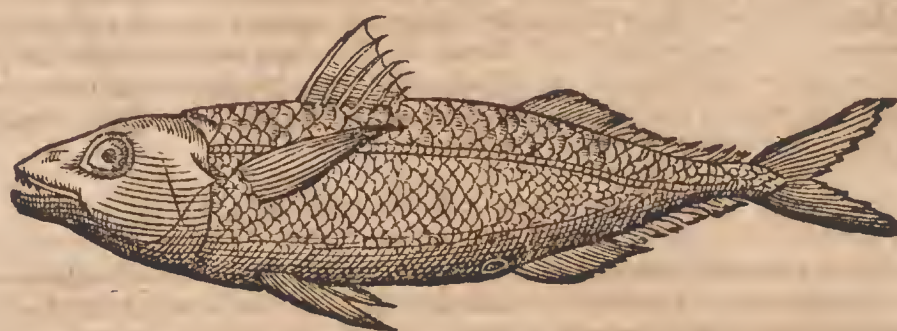
Tectæ
- Maiores, vulgares, in vſu cibi, pomatiæ.
- Minores, ſylueſtres, ſeſili, diuerſis coloribus. eædem fortè quæ minutæ & latæ à Plinio dicuntur.
- Minimæ, non rotundæ, vt ſuperiores, ſed ϛρομβοειδεῖς. Minutæ & longæ fortè Plinio.

 Maio-

Nudæ. { Maiores, ruffæ, in vſu remediorum. / Minores, fuſcæ, non vſitatę medicis.

Coervlei nomine & colore vermes in Gange, elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehenſos ipſorum manu rapiunt in profundum, Solinus. Statius Seboſus haud modico miraculò affert, eſſe in Gange Indię vermes branchiis binis, ſexaginta cubitorum, Cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. his tantas eſſe vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant, Plinius 9.15. Hoc monſtrum habet brachia (ſic legitur, non branchias) inſtar cancri, longitudine ſeptem (aliâs, ſex) cubitorum, (vnius cubiti, valde ſęua, Albertus,) quibus elephantem corripit, & vndis ſubmergit, Author de nat. r. Plura lege infrà in Vermibus aquatilibus elemento V.

DE COLIA, RONDELETIVS.

A Κολίας piſcis à Græcis dicitur, quem Gaza monedulam interpretatur, parum rectè, vt opinor, monedula enim auis non κολίας, ſed κολοιός ab Ariſtotele, & aliis nominatur Quare Gazam κολοιὸν legiſſe crediderim: neq; enim aliter vir Græcè & Latinè doctiſſimus monedulam vertiſſet. Sed piſcé de quo nunc loquimur, Iulius Pollux, & Athenęus κολίαν appellant: & κολίαν non κολοιὸν in Ariſtotelis exemplaribus quæ nunc extant, legimus. Quare Græco nomine vtendum cenſemus, eumque piſcem coliam eſſe putamus, qui à Maſſilienſibus coguiol vocatur.

Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.
Lib. 5. cap. 9.

B Eſt igitur colias lacerto minori, vel ſcombro omnino ſimilis, his tantum notis exceptis, quod colias maior ſit & ſpiſſior, ſquamisq; integatur paruis & tenuibus, ac lineas obliquas à dorſo, breues, punctis nigris notatas habeat. Vnde ab Ariſtotele in lib. περὶ ζωϊκῶν ἢ περὶ ἰχθύων, citante Athenęo σκολιόγραμμος dicitur. Pars eſt capitis vſque adeo pellucida, vt nerui optici cum cerebro veluti per vitrum appareant. Vêre ſanguinem emittit purpuræ ſplendorem perbellè referentem. Rarus eſt apud nos piſcis, in Hiſpania & quibuſdam aliis locis frequens.

A F Hunc verò quem exhibemus, veterum eſſe coliam certò colligere poſſumus ex eorundem monimentis. Noſter enim hic piſcis aut ſcomber eſt aut colias: neq; vllus eſt, qui non primo intuitu ita non iudicet. Et piſcatores noſtri à ſcombris ob ſimilitudinem non diſtingunt. Scombrum verò non eſſe ſatis perſpicuè oſtendit. Athenęus lib. 3. quum ſcribit ſardā magnitudine colię parem eſſe. Atqui ſarda pelamys longa eſt, autore Plinio lib. 32. ca. 11. Quę ſanè magnitudo ſcombro pręcedenti capite deſcripto competere non poteſt. Idem indicare videtur Hiceſius apud Athenęum: ait enim, τοὺς σκόμβρους ἐλαχίστους μὲν εἶναι κατὰ τὸ μέγεθος, τροφιμωτέρους δὲ τῶν κολιῶν δ' εὐχυλοτέρους, οὐ μὴν δ' εὐεκκριτωτέρους. Sic enim legendum eſſe, vel τροφιμωτέρους δὲ τῶν κολιῶν καὶ εὐχυλοτέρους, non autem vt in exemplaribus excuſis legitur, manifeſtum fiet, locum iſtum, cum alio eiuſdem autoris loco qui eſt in libro tertio, conferenti. Hiceſius igitur ſcombros colię comparans, minores eſſe & melioris ſucci, qui tamen non facilius excernantur, apertè dicit. Quod & cuiuis qui piſcem hunc noſtrum nactus fuerit, experiri licet. Nam ſcombros meliores eſſe, quia humidiores pinguioresq; ſint, coliam multò deteriorem comperiet. Locus ille alter Athenæi eſt huiuſmodi: Ἡ σάρδα προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, ὁ δὲ σκόμβρος κοῦφος καὶ ταχέως ἀποχωρῶν τοῦ στομάχου. ὁ κολίας δὲ, κολλοσκιλλωδέστερος, δηκτικώτερος καὶ κακοχυλώτερος, εὔτροφος. κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλανὸς, καὶ Ἱσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος: λεπτότερος γὰρ καὶ γλυκύτερος. Qui locus rurſus mendo non vacat, quid enim ſignificare poteſt κολλοσκιλλωδέστερος? reponédum itaque puto κολλωδέστερος. Coliæ ſarda magnitudine aſſimilata eſt. ſcomber autem leuiter & ſubito è ventriculo deſcendit. Colias verò glutinoſior, acrior ſiue mordacior, deterioris ſucci, multum nutriens. melior autem Amyclanus, & Hiſpanus qui Sexitanus dicitur: gracilior enim eſt & ſuauior. Mutua horum duorum locorum collatio, vtrunq; dilucidiorem emendatioremq; teddit. In loco proximè citato, dicitur colias deterioris eſſe ſucci quàm ſcomber: in altero dicitur ſcomber melioris eſſe ſucci quàm colias. Adhæc dicitur illic ſcomber leuis, nec diu in ventriculo immorari: colias autem glutinoſior, durior, mordacior: quam ob cauſam excernendi vim ſtatim excitat. hîc verò, ſcomber non facilius excerni, quā colias dicitur. Quare cùm colias maior ſit, deterioris acriorisq; ſucci: ſcomber minor, meliorq;, alioqui corporis ſpecie ſimiles, rectè mihi videor hoc capite coliam repręſentaſſe, pręcedenti verò ſcombrum qui à Gallis Maquereau nominatur.

Iconem exhibitam coliæ, non ſcombri eſſe.

Libro 7.

Supereſt ſcrupulus eximendus, quem nobis iniicit Plinii locus. Colias, ſiue Parianus, ſiue Sexitanus à patria Bętica lacertorum minima. Sed locus hic adeò mutilus & deprauatus fuit, vt in eo omnino reſtituendo & corrigendo plurimum ſudârit Hermolaus. Primum igitur ſic legendum: Colias Parianus, ſiue Sexitanus è patria Bętica. Id liquet ex Athenęo libro tertio cum de colia ſcribit: Κρείσσων δ' ὁ Ἀμυκλανὸς, καὶ Ἱσπανὸς λεγόμενος. Quibus mox ſubiungit: Στράβων δ' ἐν τῷ τρίτῳ γεωγραφικῶν, πρὸς ταῖς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις κατὰ Καρχηδόνα τὴν καινὴν πόλιν εἶναι Σεξιτανίαν: ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεσθαι: καὶ ἄλλην Σκομβροαρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεσθαι γάρον.

Plinii locus lib. 32. cap. 10.

Vides

Vides hic etiam Hiſpanos ſiue Sexitanos commendari colias,& Amyclanos,(*Amyclæ ciuitas fuit Laconiæ: item Amyclæ Taciti, inter Caietam & Tarracinum,*) à Plinio verò Parianos. Quanquam quę ex Strabone citantur,paulò aliter apud ipſum reperias: ſcribit enim libro tertio: Ἡ δὲ Μάλακα καὶ πλησίον μᾶλλον φοινικῆς τῷ σχήματι: ἐφεξῆς δ᾽ ἐστὶν ἡ τῶν Ἑξιτανῶν πόλις, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεται. id eſt,Malaca autem ad Phœnicę ciuitatis formam propiùs accedit.ſequitur Hexitanorum ciuitas, à qua falſamenta cognominantur.(*Vide ne à Malaca lacerti Malacani potius dicendi ſint quam Amyclani:*) Et aliquanto poſt, Εἶθ᾽ ἡ τοῦ Ἡρακλέους ἤδη νῆσος πρὸς Καρχηδόνα, ἣν καλοῦσι Σκομβροαρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν ἄριστον σκευάζεται γάρον. Deinde Herculis inſula obiacet Carthagini Scombroaria vocata, quod ibi capiantur ſcombri, ex quibus optimum garum conficitur. Et Sexti autore Plinio lib. 3. cap. 1. oppidum eſt Beticæ Hiſpanię. Poſtremo verò illud lacertorum minima cum ſuperioribus non congruit, niſi genera ſubaudias: ex quibus tamen nemo rectè colligat coliæ inter lacertos magnitudinem minimam eſſe: cùm ſarda, vt diximus, ſit coliæ magnitudine par, quæ ſarda pelamys longa eſt. Sed ad pręſtantiam non magnitudinem id referendum eſſe, dicique per collationem cum melioribus, demonſtrant quæ ſequuntur: Ab his Mæotici & cybium & cætera. vt ſit ſenſus: Colias Parianos & Sexitanos ſequuntur præſtantiores maioresq; piſces, vt Męotici, pelamys conciſa, cordyla, & cętera.

Colię, inquit Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. ca. 13. ſubeuntes Pontum capitur, exeuntes autem minimè, (ob id fortaſſe quod aquarum dulcedine allecti illic perpetuò deſident.) Optimi in Propontide ſunt, antequam pariant. C F

COROLLARIVM.

Coliam Bellonii, Scombro minorem,& ſiue ętate, ſiue etiam ſpecie ab eo differentem, cum Scombro ponemus. A Rondeletius ſuum Coliam Scombro maiorem facit. Vterque tamen Maſſiliæ Coliam piſcem vulgò Coguiol (vel Cogniol) vocari ſcribit. Nos Coliam Bellonii, minorem appellabimus: quoniam & Gręci hodie Colion vocant, qui Lemnum, Thaſum, Samothracen & Imbrum incolunt: Rondeletii, maiorem, vt ſententię vtriuſque faueamus. Colias etiam hac ætate à Gręcis colios corruptè vocatur: ab iis qui Niceam incolunt, *Coguiol* corruptè, quaſi Colias appellatur, Gillius. Item Bellonii Coliam Germanicè nominabimus, *ein kleiner Macrell*: id eſt Scombrum paruum. Rondeletii verò, *ein groſſer Macrel*: id eſt, Scombrum magnum: vel potius magnam Scombri ſpeciem, ne quis magnitudine tantùm aut ætate differre putet. Coliæ vocabulum in Gręcis codicibus Ariſtotelis vulgatis, variis modis ſcribitur, κολίας, κοιλίας, κοχλίας, in diuerſis: ego vnum tantum probo, nempe κολίας, idq; paroxytonum, ita vt Αἰνείας αὐθίας. vnde genitiuus multitudinis formabitur τῶν κολιῶν, circunflexus. Colian Theodorus non rectè, vt inquit Hermolaus, monedulam vertit, tanquam legerit κολοιόν. Plinius graculum reddidiſſe videtur, vt cum draconem piſcem graculo ſimilem eſſe ſcribit. nam & auem κολοιὸν Plinius graculum interpretatur. *Monedula Graculus.* Galeni interpres in libris de alimentis pro coracino graculum conuertit, vt prius etiam Gaza ex Ariſtotele.

Νωτόγραπτος, ὁ βῶξ: σκολιόγραπτος, κολίας, Atheneus: ſed etiam κοιλιόγραπτος legi poteſt: vt intelligatur B βῶξ dorſo, κολίας in aluo (ventre) picturas gerere, Hermolaus. Bellonius quidem ſuum Goliam ventre vario eſſe ſcribit. Colias (inquit Vuottonus) quaſi lineas quaſdam habet depictas, non in dorſo, ſed obliquas.

Colię magna ex parte non ſubeunt Pontum: ſed in Propontide trahunt ęſtatem, & pariunt: hyemem C in Aegeo: Κοχλίαι ab Ariſtotele Hiſtor anim. 5. 9. Gaza κολίαι legit. vertit enim monedulas. Atheneus hunc locum repetens vocabulum repetens vocabulum κοχλίαι omittit.

Xenocrates author eſt, & ſcōbrum & colian carnem habere nō aliter atq; thunni ſtomacho incommodam, F aridam, malique ſucci, & quæ non facile aluo excernitur, atque copioſè nutrit: verùm colię caro ori minus grata eſt, minusq; ſucci habet. Vt Coliæ Pariani commendantur, ſic & Scombri circa Parium, (Vuottonus ſuſpicatur Pariam, vel Parum forſitan legendum) præſtantiſſimi habentur. Sed Parium etiam Athenæus libro tertio memorat ex Heſiodo (Archeſtratum alibi opſophagorum Heſiodū aut Theognim vocat) hoc verſu: Καὶ Πάριον κολίων (κολιῶν) κυδρῆτερος ἔσκε πολίχνη. Pityûs Straboni medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio eſt. Atheneus Amyclanos (non Parianos) & Sexitanos colias commendat. Sexi quidem Plinio oppidum eſt Bęticæ Hiſpanię. quare & in Martialis verſu libro 7. Cum Saxetani ponatur cauda lacerta, legendum erit Sexitani. Galenus de alim. facult. lib. 3. ca. 41. quod de cibis ſale conditis inſcribitur: Piſces (inquit) mollis carnis & excrementis vacui, vt ſaxatiles & aſelli, ad ſaliendum non ſunt accommodi: coracini verò, pelamydes, myli, ſardę, ſardenæ, quęque Saxatina vocant & ſalſamenta, ad ſaliendum ſunt appoſita. Græcè legimus: καὶ τὰ Σαξάτινα καλούμενα καὶ (καὶ fortè abundat) ταρίχη, πρὸς ταριχείαν εἰσὶν ἐπιτήδεια. Et paulò poſt: Prętantiſſima omnium ſunt, Sardica ſalſamenta, hodie ſardas vocant: & myli ex Ponto. ſecundum autem poſt illa locum habent coracini, & pelamydes, & quæ Saxatina appellant. Hippocrates in libro de internis affectionibus in primo ſplenis morbo, obſonium dat ſalſamentum Gaditanum, &c. ſcombrum fortè aut coliam intelligens: & rurſus idem ſi hydrops à ſplene fuerit.

Quod ad locum hunc Plinii: Colias ſiue Pariãus, ſiue Sexitãus à patria Bætica, lacertorũ minima, pro *Plinii locus.* minima lego genera: vt & cōſtructio conſtet, & quod res poſtulat dicatur, nec ita interpretari opus ſit vt Rondeletius facit contra vſitatum loquendi morem, certe Plinio non receptum, vt minimum ſimpliciter pro eo quod minimi ſit precii, vel bonitate & pręſtantia infimum, dicatur. Legamus igitur, non minima, ſed genera. nam & Helacatenes paulo ante dixerat ſunt lacertorum genera. ſic enim legendum. Vuottonus hoc in loco legit minima genera. Sed hæ coniecturæ ſunt.

Σαπέρδαι, λέβιοι & κολίαι piſces nominantur ab Ariſtopane in Holcadibus, Atheneus. Κολοφών, κολοιός, & piſcis quidam marinus, Heſychius. videtur autem idem qui colias eſſe. De voce κολλοσικολλωδέστερος iudicium noſtrum, lege infra in Conchis mitulis.

COLON piſcis generis Mugilum, inter Mugiles dicetur. κόλων

COLOPHON. vide ſuperius in fine Corolarii de Colia.

COLVBER in aquis viuens à Græcis enhydris vocatur, Plinius. Vide in Serpentibus aquaticis.

COLYBDÆNA, vide in Pudendo marino.

COLYCÆNA genus quoddam vrticę marinę vulgo Græcorum.

COLYCIA inter Murices ſunt, aliàs Corycia, vel Corythia.

COLYMBÆNÆ cum gammaris, ſquillis, ſepiis, &c. ſtomachicis in cibo conueniunt, apud Galenum de compoſ. ſec. locos 8. 4.

COMARIDES, Κομαρίδες, in quodam Epicharmi verſu apud Athenęum leguntur, aliâs Χαλκίδες, quod magis probarim.

DE CONCHIS IN GENERE, RONDELETIVS.

Conchae nomen quam late pateat.

Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus: hoc verò Plinii lib. 9. ca. 33. authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina concharum nomine comprehendit. Verba eius adſcribere ſuperuacaneum haud fuerit, vtpote quorum iucunda & eleganti varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramque ac multiplicem in procreandis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt.

Differentiae concharum ex Plinio.

B Concharum genera, (inquit) in quibus mira, (alias, magna) ludentis naturę varietas, tot colorum differentiæ, tot figurę, planis & (aliàs comma ſine copula intercedit) concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cęſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato: iam diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, (aliàs, canaliculatim) pectinatim, imbricatim vndata, cancellatim reticulata in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, (aliàs, denſata, porrecta, ſinuata:) breui nodo ligatis, toto latere connexis ad plauſum apertis, ad buccinum incuruis, (aliàs, ad buccinam recuruis.) Quum planas & concauas dicit, pectines intelligit quibus ſolis hæc nota contigit: cum ad buccinum recuruas, Cochleas & Buccina comprehendit. Concharum genus, quibus teſta durior eſt, quęq; duabus teſtis conſtant, vtriſque cauis, δίθυρα vocat Ariſtoteles, τὸ δυσὶν ὀστράκοις περιεχόμενον, quod gemina teſta continetur: biualue conuertit Gaza; ſicut μονόθυρα vniualue. θύραι enim valuę ſunt, eas Cicero lib. 2. de natura Deorum Cõchas Latinè dixit. Pinna enim (ſic Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua ſquilla quaſi ſocietatem coit cibi comparandi.

Biualues.
Vniualues.
Concha pro teſta altera in biualuibus.
Concharum colores.

Concharum multæ ſunt differentiæ etiam præter eas quas ex Plinio protulimus: ſunt enim aliæ albae, aliae nigrae: quædam albo nigroque diſtinctae.

DE EISDEM, BELLONIVS.

In Teſtatorum exanguium numero biualues (conchae) cenſentur quibus interna pars carnea eſt, nihil durum habens: foris autem ſolida: quales ſunt conchæ, oſtrea, & id genus, gemina teſta concluſa. Biualues igitur conchae, altera ligata, altera ſoluta conſtant: &, vt concludi poſſint & aperiri, alia binis quidem concluſa valuulis ſunt, verum vtroque latere connexis, vt ſunt vngues, quos etiam digitos vocant.

COROLLARIVM.

Chame.
Chame trachea.

A Conchæ vocabulum commune eſſe ad omnia malacoſtraca, contrahi verò plerunq; ad biualuia, ſcripſi ſuprà in Cochleis in genere A. Conchæ nomen (inquit Vuottonus) vnam ſpeciem ſignificat, nempe chamen, vt apud Ariſtotelem libro quarto hiſtoriæ animalium: ſed & priuatim chamen tracheam, vt li. 5. & apud Oribaſium lib. 2. Plinius conchas appellauit, non quæ teſta adeò fragili clauduntur atq; cochleæ, pectines, digiti: ſed quæ firmiore, vt purpuræ, buccina, pinna. Concha etiam quibuſdam non minus generale eſt, quàm oſtreum. continet enim omnia quæcunq; teſta intecta ſunt. Nonnunquam etiam pro teſta ipſa accipitur: vt Columellæ in Horto, Implicitus conchæ limax, (*de teſta ſingulari. item de duplici*) vt Ciceroni libro ſecundo de nat. deorum de pinna, Duabus patula conchis: &, Comprimit conchas. Polypi veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius. Firmioris iam teſtę (*de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempe vnguibus, pectinibus, cochleis, echinis & cancris*) murices & concharum genera, Plinius. Theodorus in tranſlatione Ariſtotelis hiſtoriæ anim. 4. 4. oſtrei & conchæ nomine vtitur, pro vniuerſo genere teſtato. Conchylii quoq; nomen quandoq; generale eſt ad omnes conchas: Vide Rondeletium in Conchylio, & Corollarium noſtrum. Conchae dicuntur quæ teſtam læuem habent ac politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam: oſtrea verò, quæ aſperã, ſcabramque. quamuis generali nomine oſtrea quoq; conchæ vocentur. item quæ ex vno tantum latere teſtam habent, altero ſcopulis, lapidibus aut alteri materiae adhaerent. Nam teſtae ipſae duriores, propriè conchæ dicuntur, quales ſunt coclearum. Ouidius, Oſtreaq; in conchis tuta fuere ſuis. Cicero de pinna loquens: Duabus grandibus obſita conchis. Perottus. Et rurſus, Itaque purpura inter conchas potius numerabitur: murices inter oſtrea, ob ſcabriciem corticis. Haec ille. Sed ſcabricies teſtarum diuerſa eſt. alia ſcilicet in oſtreis, per totam teſtae ſuperficiem: alia in muricibus & purpuris, eminentibus quibuſdam aculeis. Conchae omnes celerrimè creſcunt, praecipuè purpurae, Plinius. Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento, Idem. κόγχος, τὴν κόγχλην, τὴν χήμην: Galenus in Gloſſis, & Varinus. Heſychius etiam & Varinus conchas interpretantur χήμας. Auguſtinus Niphus diſcrimen quoddam inter concam & concham ridiculè ſomniat. Vbicunq; (inquit) conca ſcribitur c exili, id eſt ſine h. ſignificat genus, id eſt omne teſtatum. nam concha cum h. ſpeciem vnam eorum tantum importat: quae ſi ſit canaliculis diſtincta, dicitur etiam concha. ſi ſit laeuis & plana, chama vocatur. Concha Lucrini delicatior ſtagni, Martialis de oſtreo in Erotion puellam. Et alibi, Tu Lucrina voras, me paſcit aquoſa Peloris. Concharum generis & pinna eſt, Plinius. Gaza alicubi ex Theophraſto pro pinna, ſimpliciter concham tranſtulit. Populatio morum atque luxuria non aliunde maior, quàm è concharum genere prouenit, Plinius: de margaritis nimirum & purpuris ſentiens. Inter conchas principatum tenent margaritę, Quidam ex Plinio. Imperito nonnunquam concha videtur margaritum, Feſtus ex Varrone. Lęuis ab æquorea cortex Mareotica concha Fiat, inoffenſa curret arundo via: Martialis de concha Veneręa vel lęuigatoria. Concham pro cochlea veteres quidam dixerunt,

Chame.
Conca.
Oſtreum.
Pinna.

runt, ſed marina præcipuè. Vide in Cochlea A. Auditum in quodam ſpecu concha canente Tritonem, Plinius. De terreſtri rariſſimè: vt Epicharmus hoc verſu, Κόγχον ἤ τον σέσιλον ἀπαγ' ἐς τὸν φθόρον κόγχος, κοχλίας, Heſychius & Varinus. Conchæ genera complura ſaxis affixa vitam omnem traducunt, Ariſtoteles interprete Gaza. Plinius & Apuleius conchulas forma diminutiua dixerunt: & Gręci ſimiliter κογχία, Strabo & Diocles. Conchylium quandoque in genere pro quauis concha à Plinio vſurpatur. Animalia iacentia pro generibus concharum Columella dixiſſe videtur 8. 17. aut fortè pro ſoleis & huiuſmodi planis. *Conchylium* Concha Italicè adhuc dicitur conca: vt & Hiſpanicè *concha*. Nichio etiam Tuſcis concham ſonat. Galli circunloquuntur, *Toute ſorte de poiſſon à coquille*. Germanis *Muſcheln*: Flandris *Moſſeln*: conchas omne genus, ſed pręcipuè pectines, chamas, & alias biualues ſignificat & videtur ea vox à muſculis vel mytulis facta, ſpecie vna concharum. Cochleas verò & turbinata *Schnecken* appellant, & *Rinckhorn*, vt dictum eſt. *Schal*, vel *Schall*, teſta eſt, ſiue ſimplex, ſiue ex binis valuis altera. Vnde *Shelfiſh* Angli nominant omne teſtatum animal, nos *Schalfiſch* proferemus, vel *Schellfiſch*. ſed priori nomine vti pręſtiterit ad vitandam homonymiam. quoniam aſelli quoque ſpecies, quàm à Rheno inferiores Germani denominant *Rheynfiſch*, alio nomine *Schellfiſch* dicitur à fluuio Scalda vel Scaldi, qui iuxta Antuerpiam in mare profluit. Poloni concham *Czaſzka* interpretantur. Sadaf eſt conchula marina, Vetus gloſſographus Auicennę. Haly medici Punici interpres Sadephum ſcribit. In Auicennæ animalium hiſtoria, quam ex Ariſtotele magna ex parte tranſtulit, pro concha, alzun eum dixiſſe inuenio: interpres poſuit alzun vel oſtreum.

B

Silicum duritia teguntur oſtreę & conchæ, Plinius. Speuſippus in libro Similium ſimiles inter ſe facit purpuras, ſtrabelos, conchas.

Concharum & teſtatorum in vniuerſum differentiæ.

Differentias concharum quod ad teſtas graphicè elegantiſſimeq; Plinius deſcripſit, & ex eo repetiit Rondeletius. Nos eaſdem hic Gręcè proponemus, vt Athenęus libro tertio recitat. Ariſtoteles (inquit) in libro de animalibus ſic ſcribit: Oſtrea ſunt, (id eſt teſtata,) vt pinna, oſtreum (ſpeciatim dictum,) mitilus, pecten, vnguis, concha patella, têthos, balanus. Greſſilia verò, buccinum, purpura, hedypurpura, echinus & ſtrabelus: (*tanquam oſtrea dicantur propriè quæcunque teſtatorum biualuia ſunt, & patella quoque vniualuis: eademque omnia progrediendi vi & inſtrumentis careant. Greſſilia vero ſint buccinum, purpura, & aliqua turbinata. non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoque nonnulla moueri conſtat, vt pectines.*) Et mox: ἔστι δὲ ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός: τὸ δὲ τῆθος, ἀρράβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη, λεπτόστομον: τὸ δὲ ὄστρεον, παχύστομον. (*Videtur hic locus corruptus: & à Latino etiam Athenæi interprete Natali de Comitib. non bene tranſlatus. Quid ſi ſic?* Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον [*vel potius* τραχυόστρακον] λεπάς. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. συμφυὲς δὲ [*vt & Ariſtot. dicit,* ὅπη ἐπ' ἄμφω συμπέφυκε] καὶ λειόστρακον, σωλήν. μονοφυὲς δὲ, βάλανος.) μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον. λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος: Κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Ego apud Ariſtotelem hæc verba non reperio. Libro autem quarto hiſtoriæ animalium capite quarto, Teſtatorum differentię leguntur huiuſmodi: Eorum quædam turbinata eſſe, ῥομβώδη: alia non turbinata. Rurſus ex his monothyra ſunt, quę teſta vna continentur: dithyra quæ duabus. Sunt item quib. altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt patellę. † Tanquam patellæ inter non turbinata genus tertium conſtitutã, à cæteris duobus, biualuibus inquam vniualuibusq; diuerſum: cum tamen recentiores pleriq; omnes, patellas vniualues faciant. Certe hoc in loco Ariſtoteles tria genera apertè conſtituit, vt retulimus: & Gaza ſimiliter tranſtulit: ita nimirum ſentiens, Turbinatorum carnem includi, niſi quod ceruicem & caput exerunt cum libet: Non turbinatorũ verò in aliis includi teſta vel gemina, vt in chamis: vel ſingulari, quorum ſpeciem nullam nominauit, videtur autem de conchis illis ſentire quas Venereas aut porcellanas vulgò nominant. nam ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non cõprehendit: quod nam aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cum non modo dithyras, ſed monothyras quoq; conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis contineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, patellæ etſi concham vel teſtam vnam duntaxat habeant, ea tamen non continentur aut includuntur: ſed altera parte nudæ ſunt, qua ſaxo adhærent, quod eis alterius teſtę loco eſt. Quamobrem aut tria ſtatim, vt hic Ariſtoteles, non turbinatorum ponemus genera: aut potius bina tantum in prima diuiſione, ita vt eorum alia dithyra ſint: alia monothyra. & horũ rurſus ſpecies duę: vnà, quæ teſta ſua ſe in orbem colligente carnem occultat. vt conchæ Venereæ: altera, vt patellæ, q̃ carnem ex dimidia parte nudã oſtendunt. Addit & quartum genus Ariſtoteles, eorum quę omnino & omni ex parte ſolida includantur, vt ſunt tethya. Paulò poſt, cũ ſcribit: Papauer cõchæ omnes habẽt, ſed alia parte patellę, alia biualues: videtur patellas ceu vniualues, biualuibus opponere: quod quidem eo fieri modo poteſt, vt iam dictũ eſt. Verum quarto de partibus animalium libro capite quinto, è ſolis patellis videtur vniualuium genus conſtituere Ariſtoteles. Vniualue genus (inquit) quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: fitq; alieno ſepto quodãmodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Sed ne aduerſetur ipſe ſibi Ariſtoteles, ita vt prædiximus vniualuium genus in ſpecies duas diſtingui poterit. niſi quis Ariſtoteli genus illud concharum quas Venereas cognominamus ignotum fuiſſe putet: quod non in mediterraneo (ni fallor) ſed in Oceano tantum generentur, & ex India etiam aut aliis ad Orientem ſitis regionibus maritimis adferantur. Plinii quidem ſeculo notas fuiſſe dubium non eſt. Dubitet etiam aliquis an thyræ hoc eſt valuæ nomen, in globum ſe colligenti conchæ rectè poſſit attribui: patellarum ſanè teſtis multò aptius quadrare videtur: quæ etiamſi ſimplices ſunt, biualuium tamen teſtas referunt Sed hæc in mediũ expoſita relinquo: & vnde noſtra digreſſa eſt oratio, reuertor.

Digreſſio de vniualuibus Patella.

Conchæ Venereæ.

Concharum differentiae reliquae, ex Ariſtot.

Τῶν δὲ διθύρων τὰ μέν ἐστιν ἀναπτυκτὰ, (ἀναπτυκτὰ, de partibus animal. 4. 7. Gaza vertit reſeratilia) οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε: τῇ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μέν ἐστιν, ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ἔτι δὲ αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά εἰσι, ὥσπερ σωλὴν καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι ὑπό τινων γαλάδες. τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες. καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν, οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος: τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. item quędam λεπτόχειλα ſunt, alia παχύχειλα. Quædam κινητικά: alia ἀκίνητα καὶ προσφυῆ.

Vide inferius de Conchis læuib. ex Rondeletio: vbi is iam recitata Ariſtotelis verba, melius quàm Gaza interpretatur. Similis ferè, ſed breuior teſtati generis diuiſio exſtat apud Ariſtot. de partibus anim. 4. 7. Conchulam teſtam habentem ſtriatam nominat Apuleius.

Concharum ſpondyli ſeu corpora in plenilunio incrementum ſuſcipiunt. Dicuntur autem ſpondyli carnes eorum interiores. Latinè calli. Omnis callus pinnæ & conchylii interior, papauer quoq; dicitur. Hermolaus. Ariſtoteles nominat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρείων τὸ σαρκῶδες. Germanicè licebit nominare, *den kernen, das fleiſch*: ſed elegantius priore modo. Conchæ dentibus etiam binis fulciuntur vt cruſtata, Ariſtot. de partib. 45. Carent conchæ viſu, omnique ſenſu alio quam cibi & periculi, Plinius. Conchæ aliç habent in ſe margaritam, aliç non habent: licet conchæ omnes aliquid habeant de natura margaritæ, Albertus. Oculi oſtreis nulli, quibuſdam concharum dubii, Plinius.

Conchis optimis abundat Lucrinus, Bibaga Indiæ inſula, & mare rubrum, Textor, ſed è Lucrino italiæ lacu oſtrea, non ſimpliciter conchæ, commendabantur olim.

C Conchæ in limo arenoſo naſcuntur, Ariſtot. Et rurſus, Conchæ, chamę, vngues, pectines, locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Et alibi, Naſcitur concharum genus quemadmodum expoſitum eſt, ſed locis variis: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; aſperis, alia arenoſis: & alia ſedem mutant, alia ſtabiliter degunt. Vidi factas ex æquore terras, Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ, Ouidius Metam. 15. Alexander ab Alexandro vir ſane doctus & diligens Genialium dierum lib. 5. ca. 9. hæc tradit: In memoria mihi eſt, lapidem duri marmoris, non vnius coloris, vidiſſe in montibus Calabris, longo à maris receſſu, in quo multiplices conchas maris congeſtas & ſimul concretas cum ipſo marmore in vnum corpus coaluiſſe videres, quas quidem oſſeas & non lapideas eſſe, & quales in littoralibus vadis inſpicimus, facile erat cernere. quod ſi marmor in fruſta diſſectum reſecaſſes, etiam multiplices conchas ſingulis fruſtis quaſi natiuas conſidere, & cum lapide vnà diſcindi videres. Quod profecto multum præſtat argumenti diſſimilia corpora diſiuncta priùs, poſtea colluuione rerum miſta & longo æuo coaceruata coaluiſſe. Quod genus marmoris, in quo conchylia videantur plurima in Theſſalia & Hæmonia præcipuè apparere authores memorant: atq; in Ægypto ſalſuginem eſudare, Herodotus tradit, ita vt in collibus ęditioribus ea quę mari incito expuuntur, facilè conſpiciantur. Apud Megarenſes quoq; & omnem Macedoniam ex rupium præruptiſſimis ſaxis lapides excauari nonnulli teſtati ſunt, in quib. pleraq; ſpecie appareant littorali, multaq; ędificia & magnas moles ex illis conſtrui. Conchę omnes celerrimè creſcũt, præcipuè purpurę, Plinius. Concharum quoq; corpora Lunę effectu (*in plenilunio*) augeſcunt, Plinius. Luna incremento ſuo omnium clauſorum maris animalium atq; concharum membra turgere iubet, Palladius. videtur autem clauſa maris animalia pro oſtracodermis in vniuerſum dicere. Conchæ & cochleæ inde vocatę ſunt, quia deficiente Luna cauantur, id eſt euacuantur & minuuntur, Iſidorus. Conchæ et vngues nulla innitentes radice permanent, Ariſtot. Conchas tenuiores ſcabrasq; polypum aiunt efficere circum ſe, velut loricam duram, de qua re in Polypo dicetur. Concha marina toto corpore ſimul aperto miſcetur in coitum, ſicut Iuba refert in Phyſiologicis; Fulgentius in Mythologiis. Non murmura veſtra columbæ, Brachia non hederę, non vincant oſcula conchæ, Gallienus imperator in Epithalamio. In alto mari naſcuntur abies & quercus, cubitali altitudine: ramis earum adhærent conchae, Plin. Negant in aqua vllum eſſe animal ad conficiendum hominem atrocius conchis, Platina. Conchæ cur capitibus careant, & quomodo nutriantur, ex Alberto ſcripſi in Cochleis mar. in genere c. Conchæ (αἱ κογχύλαι) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videntur, odorandi ſcilicet facultate, Suidas in κογχύλη.

D Pelecanas aiunt in fluuiis conchas fodiendo eruere, & cum iam multas ingeſſerint, reuomere, tum carnes lectas deuorare teſtis relictis, Ariſtot. in Mirab. Concha veſcuntur mulli, & aliis quibuſdam Ariſtot. Conchularum carne veſcuntur polypi: vnde fit vt eorum cubilia cognoſcant, qui venantur, congerie teſtarum. Trebius Niger prodidit polypos auidiſſimos eſſe concharum: illas ad tactum comprimi præcidentes brachia eorum, vltroq; eſcam ex prædante capere. inſidiantur ergo polypi apertis: impoſitoq; lapillo (&c. vt in Polypo exponetur,) Plinius. Negant in aqua vllum eſſe animal ad conficiendum hominem atrocius conchis, Platina.

E Limoſa regio (maris) idonea eſt conchyliis, muricibus & oſtreis, purpurarumq; tum concharum pectunculis, Columella 8. 16. vbi de piſcinis loquitur. Vide mox in F. circa initium. Conchæ inter inſtrumenta pictorum numerantur à Martiano I. C. ff. ne Fundo inſtructo & inſtrum. legat. Concharum non quarumuis, ſed buccini aut cochleæ, tubarum loco ante illas inuentas vſus olim fuit. Vide in Cochleis mar. E. Cœruleum Tritona vocat, conchaq; ſonanti Inſpirare iubet, Vergilius. Conchas aliquas, præſertim illas quæ margaritas ferunt, & berberi dicuntur, polire ſolent artifices. eæ politę nitore placent pulcherrimo, & iridis colorum æmulo proq; diuerſa ad lucem cõuerſione, vt columbarum colla, vario inde opera varia ornamentaq; conficiuntur. Conchis, vt chamarum & mytulorum teſtis, pigmenta ſua infundunt pictores. Quod ſupereſt, quæcunq; premes virgulta (de vitibus loquitur) per agros, Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra: Aut lapidem bibulum, aut ſquallenteis infode conchas. Inter enim labentur aquę: tenuisq; ſubibit Halitus: atq; animos tollent ſata, Vergilius 2. Georg. Vbi Seruius, Cochleę (melius conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur: lapis verò arenarius & propter ſpiramina, & propter immodicum hauriendum humorem ſi forte nimius fuerit. Conchę adhęreſcentes tempeſtatis ſigna ſunt, Plinius.

F De concharum alimento leges etiam infrà in Oſtreis F. Ichthyophagi quidam conchas quę carnem habeant, hoc modo nutriunt: Iis in foſſam vel lacunam aliquam immiſſis, piſciculos in cibum iniiciunt, atque in penuria piſcium vtuntur, Strabo libro 16. Conchula marina, purpura, pelorides, tanquam cibi ſtomachum roborantes, laudantur à Scribonio Largo, Compoſitione 104. vt ab aliis cochleę mar. Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. Qui re Venerea vti non poſſunt, edant polypos, concharum genera omnia, Aetius. Ῥωμαλέαι περὶ τῶν κογχίων φησὶν εἶναι ὁ Διοκλῆς, κόγχας, πορφύρας, κήρυκας, Athenæus. Conchulæ maris & cæterorum ferè oſtreorum ſuccus planè tum ſalſus eſt, tum ventrem ſoluendi vim obtinet. quamuis earum caro ventrem reprimat, Galenus 3. de ſimplic. Aluum mo-

uent

uent cochleę, oſtrea, pelorides, muſculi, & omnes ferè conchulæ, Celſus. Vrticam coctam cum conchulis ciere aluum, Phanias Phyſicus prodidit, Plinius. Chamarum, conchularumque in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum vino aſſumitur, Dioſcorides. Ventri molliendo, Quodq; ſatis melius verbis dicemus Horati, Mugilis & viles pellent obſtantia conchæ, Serenus.

Multi ex damnato victus genere ſtulti effecti ſunt, ex ſuilla carne, bubula, aſinina, cetariis omnibus, conchulis, &c. Alexander Benedictus. Conchas omnes epilepticis nocere, Galenus author eſt.

Concham coctam pipere, petroſelino, mentha ſicca, cinnamo obligas, Platina. Et alibi, Capę ex genere conchyliorum ſunt. coqui in patella ſine aqua debent. Conchas vbi videris prę calore aperiri, agreſtā cum modico piperis triti & petroſelini conciſi indes, admiſcebisq;: ac ſtatim in patinas transferes. In aqua bene ſalita per noctem & diem retinendę prius ſunt, vt amaritudinem innatam relinquant. Humeſcunt omnes conchæ, nimis oſtrea friget: His inflare ſalax eſt tibi cauſſa Venus, Bapt. Fiera,

Conchæ marinę, eadem ferè quæ cochleæ tum marinę tum terreſtres pręſtare videntur. Conchulæ marinę adduntur remediis ad ſuperfluum medicamentorum (à medicamentis purgantibus) fluxum ſiſtendum, Incertus. Sadephum, id eſt, concha marina: pręfertur alba, Hali. Conchæ mar. aduſtæ abſtergendo purgant dentes. ex non aduſtis contritis emplaſtrum applicatum aduſtionem ignis ſanat, Raſis ad Almanſorem. Ad ægilopes: Conchulas cum teſtis ſuis tere, & appone. aliqui verò miſcent etiam aloën vel myrrham, Galenus Euporiſton 2.106. Conchæ vſtæ vnum ex validiſſimis medicamentis ad achores ſunt, Galenus de compoſitione ſecundum locos. *G* *Concha marinae.*

Conchæ vocabulum Seruius à Gręco κόγχη deducit. alii Latinum putant à concauitate dictum. itaq; ſine aſpiratione ſcribunt. Conchæ inde vocatę ſunt, quia deficiente Luna cauantur, id eſt euacuantur, Iſidorus. Speuſippus ſeorſim nominat κόγχας, μῦς, σωλῆνας, &c. κόγχοι, μύες, κ' ὄστρεα, Aeſchylus. Nihil autem intereſt κόγχαι fœminino, an κόγχοι maſculino genere dicantur, vt apud Athenęum legimus. Sed & κόγχος interdum fœmininè effertur: κόγχος μέλαινα, Epicharmus. apud Sophronem quoq; οἱ κόγχοι μελαινίδες nominantur. Κυματοφορτίδες, κόγχοι, Heſychius & Varinus. Κογχάριον, id eſt conchula, diminutiuum apud Dioſcoridem eſt. Πόμφυκα, τὸν κόγχον, Varinus. Scafium, id eſt, concha, Syluaticus. vide inferius in Mitulis. Λεβηρίδα, id eſt, Leberidem aliqui ſenectam ſerpentis, alii concham vacuam interpretantur, Galenus in Gloſſis. Calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus, & quos ſpolia Oceani Claudius Cæſar vocauit, cum parata expeditione milites iuſſit galeas conchis & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipſum oſtendit, Cælius Calcagninus lib. de calculorum ludo. *H. a.*

Epitheta. Conchæ apud Ouidium cognominantur, marinæ, tenues. Terga cauis ſuper obſita conchis 4. Metam. de ceto. Detritis conchis læuior, 15. Metam. Viles, capaces, Horatio. Squalentes, (aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas,) Vergilio 2. Georg. Conchæ grandes, Cicero 2. de Nat. ſed hoc differentia, non epitheton eſt. *Epitheta.*

Concha nomen eſt menſurę, teſte Galeno in libro de ponderibus & menſ. Eſt autem alia magna, alia parua. Sic cochlearium etiam chama & myſtrum, menſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum quibus eiuſdem nominis oſtracoderma aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. Menſuram quanta eſt conchæ teſta terito, Hippocrates de nat. muli. Tota capitis humani oſſium ſtructura, vocatur πήλος, κρανίον, & κόγχος apud Lycophronem, hoc verſu: Τέτρηνος σκεπτέρνῳ κόγχον διχάσω μέσον. apud Ariſtophanem σκάφιον, Pollux. Sed ſcaphium etiam ſpecies concharum marinum eſt, quæ mys alio nomine dicitur. Conchos dicunt oculorum caua, Cęlius. Τὰ γε μὴν ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν κόγχοι καλοῦνται, ὁ περὶ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, Pollux. Auris etiam concha dicitur pars caua extrinſecus· τὸ ὑπ' αὐτῇ τῇ ἕλικι ἡ περιαγωγὴ τοῦ ὠτός, Pollux. Sed de conchis dictis in corpore humano, plura fortè in Anatomicis Veſalii lector curioſus inueniet.) Item patella in genu apud eundē κόγχη vel κόγχος appellatur: aliàs μύλη, &c. Menſis remotis puer euerrat καὶ κογχυλίων κόγχας, καὶ ὀστρέων κόγχυ (malim κόγχας vel κόγχας) καὶ ἰχθύων λέπη, Pollux: hoc eſt concharum teſtas, & piſcium ſquamas. Sigilla etiam imagunculæque relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quod imbricatis conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari. conchas enim Ethrures nichios nominant) collocandę, Gulielmus Philander in Vitruuium. Vaſis genus concauum ac ſuperius patulum, à conchæ naturalis ſimilitudine concham vocamus. Plinius, Puluis, ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia ſoluatur: ac rurſus tunditur, deinde lauatur in conchis, ſiccaturq;, Perottus: qui & alibi concham vas oblongum & concauum interpretatur. Conchæ nomen pro vaſe Lugduni etiamnum ſeruant. quidam vas interpretantur valde apertū inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam adhibent. Ego concham dici rectè puto uas omne, cibo, potui, aliisue vſibus accommodatum, quod marginum aut labiorum latitudine careat, præſertim ſi longitudo eius latitudinem vicerit. eiuſmodi enim concharum teſtę ſunt. talis & cochlearium figura eſt, ſed manubrio addito. paterę verò, obbæ, catini, lances & huiuſmodi vaſa, quamuis latitudine illa careant, quam habent patinę, plattæ vulgo dictæ, (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τοῦ ἀγγείου ὅλου, ἢ τῶν χειλῶν.) rotundiora tamen ſunt, quàm vt conchæ nomen mereantur. Cato de re ruſt. In cellam oleariam hæc opus ſunt: Dolia olearia, opercula: labra olearia quatuordecim: conchas maiores duas, & minores duas. Cum bibitur concha, cum iam vertigine tectum Ambulat. Iuuenalis Sat. 6. Plinius lib. 33. ferream concham dixit. In ſacra hiſtoria Regum 3.7. proditur decem fuiſſe luteres ſeu conchas æneas, quarum quæq; tenebat quadraginta batos, &c. Rob. Cenalis. Κόγχιον κεραμίδα, ἢ ὃν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος, Galenus in Gloſſis. Concha ſalis puri, pro ſalino continente ſalem, Horatius Serm. 1.3. Pectinum (quos vulgus noſtrum conchas diui Iacobi nominat,) vſus eſt alicubi pro ſale, quo aquam ſacerdotes conſecrant. *Concha menſura.* *Conchae partes aliquot corporis hum. dictae.* *Conchae pro teſtis.* *Conchae imbricatae.* *Concha uas.*

Simul vmbræ quoſdam repercuſſus cæteris (coloribus,) qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, Plinius de pauone: vbi conchatam aliqui interpretantur in modum conchæ curuam. *Conchatus.*

Conchyliarii. Conchytæ. Inter vrinatores ſunt, κογχυλιευταὶ Plautus conchytas appellat, qui conchylia conquirunt in mari. In Codice Iuſtiniani Murileguli dicuntur, quaſi muricarii à muricibus, Budęus in Pādectas. Saluete fures maritimi, conchytæ atq; hamiotæ, Plautus Rudente. Dicuntur & conchilegi, Cod. de metallariis, qui cō-

Conchilegi. chylia, murices ſeu purpuras colligunt. Anarites oſtreum eſt κογχῶδες (conchiforme) quod petris, vt patellæ adhæret, Athenęus. Α᾽ μέλαινά τε κόγχος, ἅπερ κογχόθηρας πᾶσιν ἐς τελσώνια, Epicharmus apud Athe-

Κογχώδης. nęum. Locus apparet deprauatus.

Conchites lapis eruitur in foſſa Hildesheimię vrbis: qui in curuis liris ad ſcapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur. longus eſſe ſolet palmos duos, latus palmum, Ge. Agricola., Κογχίτης lapidis genus: & κογχυλίας, lapis durus conchyliorum in ſe formas habens, in Lexicis Gręcis leguntur. Conchitæ lapidi alii etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua conchas aliquas ſiue teſtacea animalium referunt, dicti: vt cochlites, myites, ctenites, ſtrombites. Eſt & Conchites ſaxi xel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Gręcis (inquit) ſoli Megarenſes conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. Imprimis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior, cui conchæ marinæ ſemper inſunt.

In ſubterraneo domicilio quod oſtenditur iuxta Cumas Italiæ, (quod vulgus fingit fuiſſe antrum Sibyllæ, cum veriſimile ſit fuiſſe ſpeluncam prædonum ac piratarum,) viſuntur parietes vario concharum contextu muſaicum opus imitantes, Eraſmus Rot. in prouerbio Conchas legere. Mirantur aliqui quomodo fiat vt duobus tribusq; ſtadiorum millibus longè à mari in mediterraneis locis frequentibus concharum & oſtreorum & cheramydum magna cernatur multitudo, & ſalſi lacus, Strabo lib. 1. Et mox, Eratoſthenes ait ſe multis in locis à mari longinquis, vidiſſe lapidibus inhærentes conchulas, pectines, & oſtracorum formas, ſalſumq; lacum in Armeniis, &c. Herodotus etiam in montibus Ægypti conchylia quędam naſci ac procreari tradit. Lege ſuprà in c. Meminit & Solinus ca. 15. & Plutarchus in libro de Iſide & Oſyride. etſi conchylia illi pro conchis dicant. Vide etiam in Oſtreis H.C.

Conchis fœm. gen. eſt faba (inquit Sipontinus) cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabæ freſæ, quæ ſine cortice coquitur: à ſimilitudine concharum, quod confracto cortice velut implicita conchis ſuis caruncula videatur. Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta, Martialis lib. 3. Si conchem toties meam comeſſes, Idem libro 5. Cuius conche tumes? Iuuenalis Sat. 3. Eadem puto apud Athenęum Græcè κόγχος dicitur, ſi bene memini, neſcio ex quo authore hos verſus citantis:

Λιτὴ δ᾽ ἡ αὐσταλέη ἐνὶ κόγχῳ Ε᾽ λλαιῶι, ἡ πᾶσα περιοστροφητος ὀϊζύς. Epicharmus etiam conchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τε μικρὸν, ἀλλ᾽ αὐτὸς τε περιεστεμμένον. Κογχυλαγόνες, γυναῖκες, νύμφαι, Heſychius & Varinus. Volucrum maius, id eſt concha maior, Syluaticus. κόγχναι, αἰόχναι, Heſychius & Varinus.

Zenobia Odenati vxor capta ab Aureliano, vixit prope Tybur in Zenobii agris, vbi viſebatur Conchę locus, Cælius ex Trebellio Pollione.

c. Troglodytarum mulieres circa collum geſtant κογχία ἀντὶ βασκανίων, Strabo: id eſt conchulas pro amuletis faſcinationum. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπούσῃ, Ariſtophanes in Veſpis. Scholiaſtes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τύπους αὐτῶν. Solebant nimirum ſigilla ceu vaſculis quibuſdam includere, vt hodie ligneis torno factis, vel è laminis ſtanneis, quo typi diutius conſeruentur.

f Α᾽ νέχασκον εἷς ἕκαστος ἐμφερέστατα Ο᾽ πτωμέναις κόγχαισιν ἐπὶ τῶν ἀνθράκων. Et Sophron ſimiliter, Κόγχαι, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς κελεύματος, κεχάναντι ἄμμιν πᾶσαι. τὸ δ᾽ κρέας ἑκάστας ἐξέχει. Quinas fartas conchas piſcinarias, Feſtus ex Plauto.

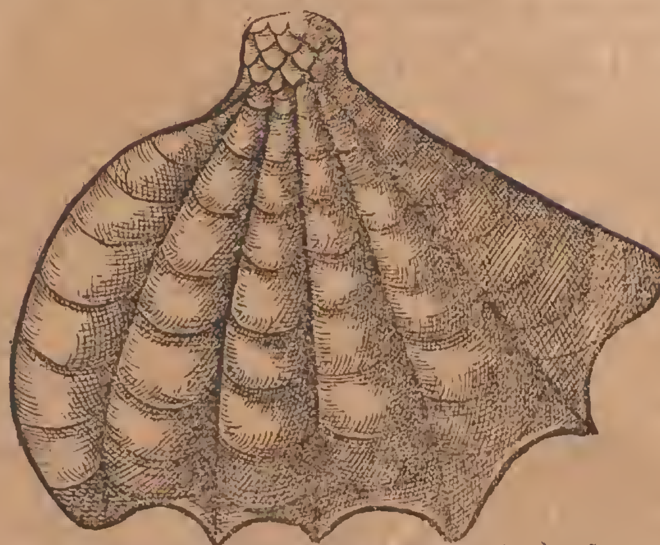
h Venerem concha Cyprum deuectam canunt, quod nonnulli ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex earum cibo. non ſecus enim ac oſtrea libidinoſa eſſe perhibentur, Pierius Valerianus. Videntur autem conchæ & ipſę libidinoſę eſſe, vt in c. dictum eſt: & libidinem veſcentibus excitare.

Prouerbia. Prouerbia. Concha dignus, Κόγχης ἄξιος. Rem nullius precii concham dicunt Gręci, quemadmodū Latini nauci aut floccū. Vnde quod cōtemptiſſimum, nulliusq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebāt, Eraſmus Rot. Κόγχη, τὸ ἐλάχιστον. καὶ κόγχης ἄξιον, τὸ οὐδενὸς ἄξιον, Suidas & Varinus. Κόγχης, ἐπὶ τοῦ ἄξιον οὐτέλειαν ἐτίθεσαν, Heſychius. locus eſt corruptus. legerim, Κόγχης ἄξιον ἐπὶ τοῦ εὐτελοῦς ἐτίθεσαν. vel, Κόγχην, ἐπὶ τοῦ οὐδενὸς ἀξίου καὶ εὐτελοῦς. Concham diuidere, κόγχην διελεῖν, de iis qui nullo negocio quippiam perficiunt: Suidas, Heſychius & Varinus: ἐπὶ τῶν ῥαδίως τι ποιούντων. οἷον, τουτόν ἐστι τόδε τὴν κόγχον διελεῖν. Et Suidas, Ω῞σπερ κογχύλην διελεῖν, παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Eraſmus Rot. reddit, Tanquam concham dilacerare, vel conchylium diſcerpere. de imbecillis (inquit) & viribus longè inferioribus dicebatur. nam illiſæ ſolo rumpuntur conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt ac diducunt, aperiuntur, Hæc ille. Videtur autem anguſtiorem feciſſe prouerbii vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis quæ nullo negocio peragatur. Conchas legere. Summi ocii eſt (inquit Eraſm. Rot.) conchas & vmbilicos legere in littoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum. quanquam transferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quędam animi gratia admiſcent. Craſſus orator apud Ciceronem libro De oratore ſecundo, de Lælio & Scipione loquens: Non audeo (inquit) dicere de talibus viris, ſed tamen ita ſolet narrare Scęuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere conſueuiſſe, & ad omnem animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Idem Valerius Maximus libro 8. cap. 8. de Scipione & Lęlio refert.

DE

DE CONCHIS DIVERSIS.

DE CONCHA IMBRICATA, RONDELETIVS.

A

Lib.9.cap.33.

Lib.25

CONcha hæc eſt diſtinctione teſtæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus. teſta enim ad vndarum ſeſe attollentium ſimilitudinem diſtincta eſt, quæ diſtinctiones cum aliæ aliis inſidiant imbricum modo, Cõcha imbricata dicitur, quemadmodum à Vitruuio imbricata cęmenta: Incerta, inquit, cęmenta alia ſuper alia ſedentia, inter ſe imbricata, non ſpecioſam, ſed firmiorem quàm reticula pręſtant ſtructuram. Imbricata, inquit Budęus, appellat inter ſe hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ aliis imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Eaſdem Conchę huius diſtinctiones non ineptè ſquamis compares, ſic enim ſquamę piſcium rotundę diſpoſitæ ſunt.

Concha hæc magna eſt, & lata ambitu inferiore, lacinioſo ac eo firmiter cohærente. Teſta dura eſt, intus læuis. B

Caro dura ac concoctu difficilis, alioqui ſuperioribus ſimilis. F

Frequens eſt concha in oriente, reperitur etiam in Oceano. *Vbi.*

A Gręcorum vulgo aganon vocari audio, & à Caloieris Arabię, id eſt, cœnobitis qui illic ſunt Tridacnam, (vt annotauit Bellonius) Verum Tridacna quorum meminit Plinius, eſſe non poſſunt. Sic enim ille cum de oſtreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda eſſent. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Oſtrea in India valde magna reperiri, vbi omnia grandiora eſſe quàm apud nos ſæpe diximus: quæ magna oſtrea quidam Tridacna appellauit, quia non niſi tribus morſibus degluriri poſſunt. Hæc Rondeletius. A *Lib.32.cap.6*

At Plinius quæ Tridacna nominat, non eſt neceſſe de Indicis intelligi, ſed de genere altero potius, quę vel apud Italos reperiantur, quemadmodum inter nos inquit. Vide infra in Oſtreis diuerſis, Bellonii verba: & noſtra in Corollario.

DE CONCHIS STRIATIS.

RONDELETIVS.

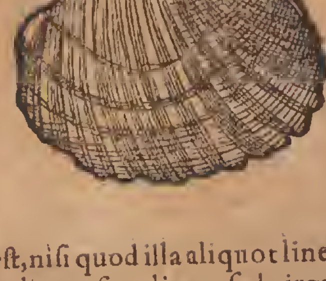

STriatas Conchas nunc exequimur, quarum primam exhibemus eam quæ communi nomine à noſtris Coquille vocatur, ab Italis Capa tonda, à rotunditatae. A

Duabus enim teſtis conſtat multum cauis, & in dorſum multum elatis vt ad rotundam figuram multum accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ Pectinum modo, in ambitu ſerrarę. Harum aliæ ſunt albæ, alię nigricant, aliæ flaueſcunt, per ginglymum colligantur: vtriuſq; enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur. B

Caro dura eſt, difficiliſq; concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit. F

Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. G

Altera Concha ſtriata priori ſimilis eſt, niſi quod illa aliquot lineas tantum à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet: hęc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam rufa: vnde Concha ſtriata, faſciata, & rufa dici poteſt.

Tertia

TertiaConcha ſtriata cæteris longior eſt, oui figura, teſtis multum cauis, canaliculis parum profundis aliquot lineis per tranſuerſum ductis.

COROLLARIVM.

Conchis ſtriatis Rondeletii, ſubieci ſpeciem illam quam Venetiis rotundæ nomine pictam accepi. Rondeletius primam è tribus ſtatis ſuis rotundam vocat.

DE CONCHA ECHINATA, RONDELETIVS.

Echinatam Concham ab aſperitate vocamus, ſicut aculeatam ab aculeis vocare poſſumus. In hac vniones reperiri teſtatur Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis, (margaritis) concham eſſe ſimilem Pectini inſecto, hirſuti Echinorū modo, ipſum vnionē in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Hęc Concha ſuperiorib: & Pectini ſimilis eſt, teſtis admodum concauis, ſtriatis in ambitu inciſis. In ſtriis ſiue exochis eminent aculei frequētes, incurui, certis interuallis à ſeſe diſſiti, qui ſi vi aut alia ratione exciderint, veſtigium ſui relinquunt. Quod à me temere dictum non eſt: ſunt enim qui putant Conchas oēs ſtriatas aculeis illis armatas eſſe, ſed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falſum eſſe experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum veſtigia ſemper apparent Cōchas verò ſtratas tantum ét poſt magnas procellas in litore ſępiſſimè videas ſine vllis aculeis, eorumue notis. Vidimus etiā ſæpe conchas ſtriatas ſine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum eſt aſperitate & aculeis Carne verò interna & ſubſtantia plane ſimilis eſt Hæc Rondeletius.

Lib. 9. ca. 35.

Iuba tradit Arabicis (margaritis) concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo: ipſum vnionem in carne, grandini ſimilem. Vide inferius in Corollario inter Conchas diuerſas M. de Concha maris Rubri. item in Corollario de Margarita A.

COROLLARIVM.

Conchæ echinatę Rondeletii, ſpeciem aliam ſimilem, quam Venetiis olim accepi, non puto tamen in Adriatico aut mediterraneo inueniri, ſed Orientali Oceano, adiungere volui. Teſtæ vtręque figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput verſus recurua eſt, inuicem ſimiles ſunt. hoc pulchrum in eis: tribus in ſummitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinque mucrones mutua inſertione, vterq; in oppoſitę teſtę acetabula, cohæreant: atq; ita fit, vt quoniam concha tota alternatim & ſtriis eminentibus exaſperatur, & canaliculis cauis (quos & ſtriges vel ſtrigiles dixeris) ſulcatur, infima parte ſtrigiles oppoſitis committantur & reſpondeant ſtriis, his prominentibus, illis ſubeuntibus.

DE CONCHA LONGA,

RONDELETIVS.

HÆc Concha duabus magnis & longis conſtat teſtis. Chamæglycymeridi ſimilis eſt:ſed teſtæ multò ſpiſſiores ſunt. magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubeſcente, in medio albeſcente, intus candido cum lęuitate. Ex hac calx conficitur.

Dentifricia optima ex eiuſdem cinere parantur.

COROLLARIVM.

Conchę longæ ſpecies etiam in dulcibus aquis reperitur: cuius teſtam alteram parte eius interna expreſſam hic exhibemus. alteram non vidi: ſed binas ſimiles eſſe puto, & ginglymo articulari. Superficies externa ſcabra eſt, qua adempta interior læuis candicat margaritiferæ conchæ inſtar. &, ſi bene memini, in his etiam conchis margaritas exiles inueniri aiunt.

DE CONCHA ALTERA LONGA,

RONDELETIVS.

CONCHAM hanc Dactylum eſſe ſeu Vnguem falſum † eſt Neque audiendi ſunt, ij qui his quinque vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace & Concha longa, Plinium ſeorſum ad hunc piſcem ſignificandum vti tradunt. Neque illud rectè ab alijs ſcriptum eſt, Digitos Conchas longas vocari. Nam Plinius lib. 32. cap. 9. diuerſis locis de his locutus eſt, vt de diuerſis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, ſcorpio marinus in vino necatus, vt deinde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa. Deinde multò pòſt. Mares alij Donacas, alij Aulos vocant, fœminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores fœminae ſunt, & vnicolores. Quid verò de hoc Plinij loco ſentiam, poſtea exponam, atque alios eſſe Dactylos à Conchis longis demonſtrabimus. A

Hanc quam hic exhibemus Concham longam Plinij eſſe affirmamus, quod nulla ſit hac longior & ſtrictior. Noſtri *Cultier* vocant. A

Teſta eſt alba, aſpera, lineis multis & diuerſis diſtincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet ordine diſpoſita. In noſtro litore frequenter iacentes reperiuntur. B

DE CONCHA PICTORVM,

RONDELETIVS,

INTER Conchas eam numerat Ariſtoteles qua pictores vtebantur, non in diluendis aut aſſeruandis coloribus, ad quam rem pictores hodie Muſculorum teſtis vtũtur: ſed cuiũs teſtae radebantur, quòd conficiendis coloribus vtiles eſſent, ne quis exiſtimet ex interno corpore ſaniem aliquam veluti ex Pur-

Lib. 5. de Hiſt. cap. 5. puris & Buccinis infecturæ vel picturæ vtilem colligi. Verba ſunt Ariſtotelis: Ὧ δ' οἱ γραφεῖς ὀστρέῳ χρῶνται, πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quę pictoribus vſui eſt, craſſitudine plurimum excedit: & florem illum non intra teſtam, ſed foris habet. reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiuſmodi eſt cōcha quam hîc proponimus, teſtis ſpiſſis, intus lęuibus, foris inęqualibus & aſperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura ſpondylorum aut minorum Oſtreorum. Hanc accepi à Gulielmo du Choul Allobrogum præfecto, viro varię admodum & antiquę eruditionis, cuius egregium ſpecimen eſt editurus his libris quos propediem publicabit. Is ad ſingularum doctrinam, ſummam ergà literatos omnes liberalitatem atque humanitatem adiecit, qua in me quoque vſus Conchas aliquot, atque turbinata depingendo dedit.

DE CONCHA CORALLINA, Rondeletius.

A Conchæ ſupradictę ſimilis eſt hæc quę in mari noſtro repetitur colore ſcilicet. rubra enim eſt, corallum planè imitata, vnde B corallinam nuncupauimus, figura diſſimilis: externa enim teſtarum partę pectinem refert: niſi quod hæc ſtriata non eſt, ſed lineis tantū aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus læuiſſima, candidi marmoris colore, Spondylorum modo colligantur teſtæ vinculo nigro, tenues ſunt, ſed ſatis duræ: Caro dura, odore viroſo, ſapore ſalſo. Rarò reperitur hæc concha: & vix, niſi poſt diutinos auſtri flatus, & caniculæ exortum in litus eijciatur.

DE CONCHA RVGATA, Rondeletius.

B Magna hæc concha, & lineis multis, & elatis per tranſuerſum ductis valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte concham margaritiferam, matrem perlarum vulgò dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſſit vinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coeuntes.

E Teſtę ob ſpiſſitudinem in lamias & fruſta diſſecantur, ex quib. ſphęrulæ precum conficiuntur. dentiſcalpia quemadmodum ex matre perlarum, ſed non adeo ſplendida.

B In hac concha vniones reperiri non dubito.

DE CONCHVLA RVGATA. Rondeletius.

NON ab imo ad ſummum lineas ductas habet hæc conchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinūt. Teſtę non ſunt tumidę & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſę: colore vario. ſunt enim ex albo cinereę, & ad liuidum accedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt: & tam arctè connexa, vt ſine vi nō aperiantur, faciliusque rumpantur teſtæ, quam pateſiant, quòd à Chamarum natura prorſus alienum eſt quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare † conſtat qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc concha arenæ modicum recipit per lateris rimam. aquam ſugit ore quod illic ſitum eſt, rotundum & in ambitu ſinuoſum. Iſtas conchas Veneti biueronos ſiue piueronos vocant. Maſſilienſes Cloniſſas. Ligures Arſellas.

† Bellonius taxat.

DE EADEM, BELLONIVS, QVI CHAMAM *peloridem nominat, quod reprehendit Rondeletius.*

A Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, (*Rondeletius mox Conchulam variam Gallice Pelourde nominat, & è luto ei. iſcribit, &c.*) Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſallas, Hiſpani Armillas; Anconitani, Rauennates & Ariminenſes Pouerazos, quaſi pauperculos nominant, quod illic nimium popularis, pauperibuſq; offerri ſolita ſit. A luto autem, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent. πηλὸς enim lutum eſt. (*Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, infra in Chamis Peloridis.*) Alii dictas à Peloro monte Siciliæ volunt.

B Differunt autem à Calcineilis, (chamis piperatis,) quod turbinatiori & grandiori corpore conſtēt. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida, ac multo quā chameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. non enim ita horret, vt aſpera: neq; ita glabreſcit, vt lænis, albo præterea ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde Caparozolā (*chamā læuē quoq; caparozolam vulgò dici, alibi ſcribit: Quanquam Venetus cappe rozza vel rozzole vulgo dicuntur,*

dicuntur, ab eruditis quibuſdam illic pelorides exiſtimantur, & à Græcorum vulgo hodie ὀρυκτοὶ dicuntur, hoc eſt foſſiles, nam in fundo ſeu limo maris a fodientibus eruuntur. Teſtam earum læuem & albidam eſſe puto.) dici puto, quòd ex rubro ſubfulua ſit,

Eius autem caro durior eſt, quam læuium Tellinarum & Peuerazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum, bonumq; ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum: nec facilè excerni. F

COROLLARIVM.

Hæc quoq; aut Conchulæ rugatæ Rondeletij eadem eſt, aut planè ſimilis: neque poſuiſſem, niſi iam prius habuiſſem ſculptam.

DE CONCHVLA VARIA. RONDELETIVS.

AD fauces Malgurianas capitur frequenter Concha parua, teſtis ſpiſſis & depreſſis, quę lineolis multis & admodum varijs diſtinctę ſunt, ob id variam nominauimus. Chamæ aſperę non valde diſſimilis ſed minus aſpera eſt. A B

Carne eſt dura, lutum redolente, ſapore ſalſo, ob id ius ventrem multùm ciet. A pauperibus ſolum emitur. F

Vocant vulgò noſtri pelorde, (*hoc nomen etiam conchulæ rugatæ Rondeletii Bellonius tribuit, de qua proximè ſcriptum eſt:*) quæ vox etſi Peloridi affinis ſit, tamen longè alia eſt Concha à Chame peloride, dictamq; puto à noſtris à luto & ſordibus: fœdas enim res & ſordidas lordes appellant. Reperitur eadem frequens haud procul à Narbone, toto luto oblita, vocaturq; illic Pholado, quaſi φωλάδα dicas à verbo φωλεύειν: quod latere, vel in latibulis degere ſignificat, quę appellatio aptè conuenit: nam conchę iſtæ in luto latentes degunt, ſæpius ad pedem vnum depreſſæ. Has mulierculæ venantur gladijs latioribus, aut alijs ferramentis in lutum altius immiſſis vt eleuent. Ob hāc concharum naturā in eam ſententiam inclinat animus, vt eas φωλάδας Athenæi eſſe putem, quarum his meminit: Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεροι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum nutriunt, ſed viroſæ ſunt. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades ori gratæ ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Et Phauorinus φωλαΐδες ὀστράκινά τινα βρωμώδη. Quod ſi cui hæc ſententia non probetur, easq; tantū Pholadas eſſe velit, quæ in ſaxorum cauernulis, non in luto lateāt, de quibus poſteà dicemus, (*elemento P.*) non valde repugno. A *Pholades.* *Lib. 3.*

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO, RONDELETIVS.

QVAM hic repræſentamus Veneti Muſſolo vocant. (*Vide infra in Corollario de Muſculis, in Conchis diuerſis M.*) Græcorū vulgus Calagnone, apud noſtros ἀνώνυμος eſt. Falsò βάλανον quidam vocant: nam nihil ſimilitudinis cum quernis glandib. habet, neque in ſaxorum rimis naſcitur, quod temere nonnulli aſſerunt. neque teſta leui contecta eſt. neq; huius caro tenera eſt, neque palato grata, quod de Balanis ſcripſit Athenęus: ſed dura, virus olens atque inſuauis. Opinionem etiam eorum qui ſpondylum appellant, ſatis refellit teſtarum connexus, de quo in ſpondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperi: quare Muſculum ſtriatum rectè dici poſſe puto, quod teſta ſit Muſculorum marinorum teſtæ ſimili, ſed ſpiſſiore & firmiore. Præterea pars qua cohærent teſtæ, recta eſt ferè, veluti in Muſculis, altera parte rotunda: recta ferè, inquam, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prominet, vt figuram rhomboidem ſatis aptè tota teſta repræſentet, vnde Concham rhomboidem propriè appellari poſſe putem. A *Balanum non eſſe.* *Lib. 3. Spondylum non eſſe.*

Ab angulo capitis teſtarum ducuntur paruæ ſtriæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota concha nigricat. B

Dura eſt admodum carne, ſi cum alijs Muſculis comparetur. F

Rara eſt hęc concha, quod in alto mari degat. C

DE EADEM CONCHA, BELLONIVS: IPSE BALAnum nominat: quod taxat Rondeletius.

Balani ſaxis multùm adhærent, immobilesq; ſunt, teſta lęui contecti. Vulgus Græcum Calagnones vocat. Veneti (apud quos frequentes ſunt) Mouſſolos, dum fortaſſe mytulos dicere ſtudent: ſunt enim his ſatis ſimiles. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & Balani & glandes Græcis ac Latinis dicti ſunt. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrūque nomen trāsfert. Columella inter Concharum genera annumerat. Paulus concharum genus Condylos ſcribit, quos tu fortaſſe Spondylos dixeris. A

Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates, *Sed hæc de veris balanis accipi debent: de quibus ſupra in B. Elemento ſcripſimus*) aluum ciet: qui verò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magisq; aluū perturbant: atque vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo pręcipuè commendat, qui eo loci proueniunt, vbi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxisq; adhærent: ij namq; inquit) dulces & habitiores, plenioresq;, copioſum præbent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumque permovent, ori ac ſtomacho pergrati, teneriorem q; habent carnem, & vrinam cient. F

Iconem Bellonij omiſimus, quanquam diſſimilem illi quam Rondeletius exhibuit: teſtis breuioribus & obtuſioribus, nõ ita in anguſtum ab altera parte exeũtibus. Eiuſdem generis eſſe puto hanc etiam concham Venetijs ad viuum effictam hac forma.

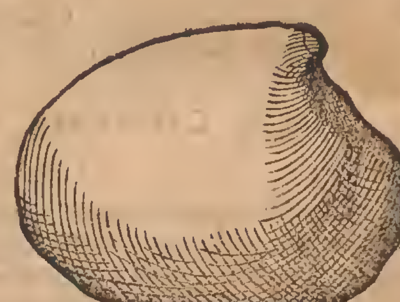
DE CONCHIS LÆVIBVS.

RONDELETIVS.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4. ASPERAS cõchas, ſtriatas, rugatas, executi ſumus, ſequũtur læues & non ſtriatæ: has .n. ita diuidit Ariſtoteles: ἔτι δὲ αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα, καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες. καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν, οἷον κτείς, καὶ κόγχων τι γένος: τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum non ſatis expreſſit Gaza hoc modo: Ipſarum etiam teſtarum magna varietas: nam aliæ lęues, vt Vngues, Mytuli, & Concharum quædam quas galadas appellant. Aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi & Concharum nonnullæ. Ariſtoteles teſtas diuidit in læues & aſperas. Rurſus aſperas: in virgatas & non virgatas. Sunt igitur teſtæ quædam aſperæ & non virgatæ, vt Pinnarum teſtæ. Sunt quędam aſperæ & virgatæ, vt Pectinum teſtæ. Quare ſic vertendum fuerat. Teſtarum magna eſt varietas. aliæ enim læues ſunt, vt Vngues, Mytuli, & Conchę quædam quæ galades nominantur. Quędam aſperæ, vt Limnoſtrea & pinnæ, & Conchæ nonnullæ & Buccina. Et aſperarum quidem aliæ ſunt virgatæ, vt Pecten: alię non virgatæ, vt Pinna. Hactenus Ariſtoteles: *Virgatæ quæ.* qui virgatas teſtas appellat non ſimplicibus lineis aut tuberculis, ſed virgis elatis & ſtrijs aſperas, de quibus ac de alijs aliter aſperis iam diximus.

Læuium differentia. Lęuium inter ſe differentia eſt à magnitudine & paruitate, à craſſitudine & tenuitate teſtæ, à colore, quędam enim totæ nigræ ſunt, quædam albæ: quædam nigris lineis diſtinctę, aliæ purpureas, tranſuerſas & rectas lineas habent, de quibus deinceps.

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA, RONDELETIVS.

A CONCHAE γαλάδες Latinum nomen nullum inuenerunt, quare Gaza Latino nomine vſus eſt. Has inter lęues numerat Ariſtoteles, vt ſuperiori capite protulimus.

B Fortaſſe à lacteo colore dictæ ſunt γαλάδες: ſunt enim candidiſſimæ, maximæ, & læuiſſimę. Nonnullę parum purpuraſcentes, quędam flaueſcentes reperiuntur, ſed intus omnes candidiſſimæ ſunt.

F Caro alba eſt, dura, concoctu difficilis, ſuccum craſſum gignit. ius ex his aluum mouet, ſi per ſe coquantur, vel ſine multæ aquę admiſtione, ſatis raro capitur.

Conchæ nigræ. His conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere exiſtimauimus, quod ſuperiorib. planè ſimiles ſint, niſi quod intus & foris nigricant. caro quoque minus candida eſt, vtraq; non admodum concaua eſt, & teſta una cauitate ſua alterius apophyſim recipiente firmè colligantur, Hæc ille. Bellonius Galades eſſe putat. quæ alio nomine chamę lęues dicuntur: de quibus inferius, Rondeletius negat.

DE CONCHA FASCIATA,

RONDELETIVS.

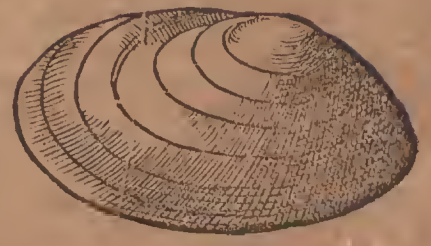
A B SVPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha quã hic repręſentamus, niſi quòd paulò latior eſt, quod lęuibus videtur peculiare. Pręterea quinque veluti faſcias a latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles quibus puellæ noſtræ capillum redimire ſolent: quas Vettes appellant, id eſt, vnde & hanc Concham coquille vetade nuncupant. Inde Latinè faſciatam vocauimus, non ineptè, vt arbitror.

B Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea.

F Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt.

Alia ſimilis. Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantum lineis purpuraſcentib. quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt lęuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur.

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHVLIS VARIIS, RONDELETIVS.

B
G

AGALADE & chama aſpera hæc concha figura non differt, neque vita aut ſubſtantia, ſed craſſitudine tantum teſtarum. Hæ lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunr, nihilominus tamen læues ſunt.

Ex his vſtis & in cinerem redactis præſtantiſſimum antiſpodium fit, quod in ſpodij veri vicem commodè vſurpatur. Fiunt & ex his dentifricia, & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur. fit & ex ijſdem calx.

Sunt & conchulæ quædam aſperæ, quædam læues nucis iuglandis magnitudine, quæ maiores nunquam fiunt, Græci κογχάρια vocant: de quibus Dioſcorides loquitur, vt citauimus quũ de Chamis ageremus. Ius earũ, inquit, cũ aqua modica elixarum aluum ciet. *Conchulæ iuglandis magnitudine.*

DE CONCHA MATRE VNIONVM, RONDELETIVS.

A
B

PVLCHERRIMA Concha & margaritifera, lingua Indica βέρβερι dicta fuit. (*Vide infra in Corollario de Margaritis.*) A Gallis *Nacre de perles*, pro Matre perlarum (nos enim perlas vocamus, quas Græci μαργαρίτας, Latini vniones) quod frequentiores & meliores vniones in his quàm in alijs Conchis vel Oſtreis inueniantur: nam in alijs etiam conchis margaritæ proueniunt, de quibus ſuo loco tractabimus.

Hæc concha magna eſt, ſpiſſa, modicè caua, figurâ Pectinum æmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua quæ non permeant. Altera rotũda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè in interna parte. externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hanc pro Matre vnionum veriſſimè repræſentatam fuiſſe docet Athenæus his verbis: Androſthenes in Nauigatione Indiæ ſcribit, Turbinum & Chœriorum, & aliarum Concharum formas ibi longè alias (ἰδέας ποικίλας, καὶ πολὺ διαφόρους τῶν παρ' ἡμῖν, *id eſt formas varias & multo præſtantiores*) eſſe quàm apud nos. Illic & Purpuram naſci, & cæterorum Oſtreorum magnum numerum. Sed inter alia peculiare id eſſe quod Berberi vocant, in quo margarita gemma naſcitur, magni pretij in Aſia, venditurq; Perſis & nationibus quæ ad Orientem ſpectant pari auro repenſo. Oſtreum aſpectu Pectini ſimile eſt, Concha non ſtriata ſed plana, ſpiſſa, (οὐ ῥαβδωτὸν τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ,) non vtrinq; aurita Pectinis modo, ſed altera tantùm parte. In eius carne gẽma concreſcit, vt in ſuilla grando: modò colore adeò ſimilis auro, vt cum eo collata non facilè internoſcatur, modò argentei coloris, modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Hæc ſunt quæ certò confirmant nos veram concham Indicam quæ βέρβερι dicta eſt, repręſentaſſe.

Eadem ratione arbitror vnionem in conchis concreſcere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel veſica. Quo anno hæc ſcriberemus mortuus eſt quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis conſtans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum veluti caput marmoris rotundi & candidi ruſtulum referebat, vel margaritæ maiuſculæ figuram & ſplendorem. id ex pituita vitrea concretum fuiſſe exiſtimo. Quare nec mirum ſi in Oſtreis & Conchis ſeneſcentibus vniones reperiantur. De quibus plura ſuo loco. Vide infra in ijs quæ de Margarita ſcribit. *Vnio in Conchis quomodo concreſcat.*

COROLLARIVM DE CONCHIS DIVERSIS.

Concharum è genere ſunt Dactyli, Plinius. Vide in vnguibus. Itali hodie Capas (id eſt conchas) lõgas appellant. Sed aliæ ſunt conchæ longæ à Plinio nominatæ, cum inquit: Conchę longę carnes ex mulſo potę cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa, iocineris doloribus medentur, Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, γλυκύκρεων | Κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα, Sophron qui conchas longas videtur ſolenes, id eſt dactylos interpretari. (Boëthij Scoti conchas margaritiferos in Scotia vulgò viduarũ cupodias dici ſcribit.) Conchulam oblongam alij tellinem, alij chemam macràn vocant, Marcellus Empiricus.

CONCHÆ genera plura ſaxis affixa omnem vitam traducunt, Ariſtoteles.

LEPADES, id eſt Patellę, conchæ ſunt petris adhæreſcentes, Galenus in Gloſſis. Vide ſuprà etiam in Conchis in genere A. ad duas ſpecies commune vocabulum conchę ſoleat extendi.

ICHTHYOPHAGI cum per tempeſtatem piſcari non poſſunt. Conchas legunt permagnas: quarũ teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore oſtreis perſimili, veſcuntur, Diodorus Siculus.

CONCHÆ quædam habent teſtas ſubtilis & tenuis labij in extremo vbi coniunguntur: aliæ per quã denſas: vt genus illud è cuius teſta fiunt monilia & manubria cultellorum, Albertus. videtur autem de margaritifera quadam concha ſentire.

CLVSILES mordaceſq; Conchę, ceu mituli, pro eſca imponuntur paruulis rariſq; textu veluti naſſis, in alto iactis, quibus purpuræ capiuntur, Plinius.

CONCHÆ quædam ſatis magnæ in piſcinis & lacubus reperiuntur. Has quidam in lixiuio decoquunt, donec cortices teſtarum nigri emolliantur vt demi poſſint. reliquum album contundunt, & rore inter Pentecoſten & Auguſtum collecto deſtillatoq;, excipiunt, & ſubigunt: inde globulos formant minimos, pertunduntq; acicula, & filo inſertos ad Solem indurant, &c. vt pluribus ſcripſi in Columba E. ſic Margaritas mentiuntur.

COROLLARIVM ALTERVN DE CONCHIS *diuerſis apud veteres memoratis, ſecundum ordinem literarum.*

De Concha ACATII modo carinata, vide in Nauptilo.

ALBAE conchę, λευκαί: vide Androphyctides.

AMATHITIDES Conchæ nominantur ab Epicharmo, eædem nimirum quas infrà Venereas nominabimus.

ANARITES, vel Anartes, Ἀναρίτης ἢ ἀνάρτης, oſtreum eſt (id eſt, teſtaceum animal) conchæ ſimile, κογχῶδες. Varinus habet κογχλιῶδες,) quod petris vt patellæ adhæret. Meminit eius Ibycus. item Herodas, Προσφὺς ὅκως τις χοιράδι ἀναρίτης. ſunt autem chœrades, ſcopuli marini. Et Æſchylus inſulas quaſdam ἀναριτοτρόφους nominat, Athenæus. Fortè autem dicti ſunt Anaritæ, ἀπὸ τοῦ ἀναρτᾶν, ἢ ἀνηρτῆσθαι. quòd à petris pendeant. Ἀνηρίτης, κοχλίδιον. id eſt cochlea parua, à Nereo dæmone marino, Varino. Vide etiam in Nerite, in N. elemento.

Ἀβίλοι, κόγχαι (κόγχαι, Varinus) θαλασσίας εἶδος, Heſychius,

ANDROPHYCTIDES quædam Conchæ memorantur ab Epicharmo, his verbis: Κακοδ᾽ἰχιμοί τε κυνηγόνοι, τὰς Ἀνδροφυκτίδας πάντες ἄνθρωποι καλέοντ᾽ ἄμμες δὲ λεύκας (λευκὰς ποιῆσαι). Hæ conchæ fortaſſis contraria quàm reliquæ facultate. Venerem non promouent, ſed inhibent: aut etiam ſterilitatem inducunt, vt inde κακογονίμους κόγχας, hoc eſt mal. probatæ ad fœcunditatem, & Androphyctides fortè à virorum & concubitus tædio ac fuga dicantur.

G CALCENDIX genus conchæ, Feſtus. Tellinas Anconitani Calcinellos nominant, ad diſcrimen alterius conchæ, quæ ab iis Chalcene appellatur, Bellonius. Inditum autem hoc nomen fortaſſis eſt à calce, quam è conchis quibuſdam fieri teſtis eſt Rondeletius. non enim placet quod Bellonius ſcribit, Anconitanos Chalenam vel Chalcenam appellare Chamam piperatam, nomine à Chamula detorto.

DE CHAMIS RONDELETIVS.

Difficultas. DE Chamis omnibus certi aliquid ſcribere certè perdifficile eſt, tum ob earum varietatem, tum ob parum certas & diſtinctas earum notas à veteribus traditas. Quapropter minimè miror Hermolaum *Hermolaus.* virum optimarum rerum cognitione præſtantem in ſuis in Dioſcoridem corollarijs de oſtreis & conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia eorum & varietate, vt opinor, deterritum. *Marcellus Virgilius.* Marcellus Virgilius Græcè & Latinè doctiſſimus, in ſuis in eundem autorem commentarijs, ab iiſdem abſtinuit, earundẽ diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere, inquit, minorum oſtreorum Chamæ ſunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. ob id peritoribus relinquimus: Hactenus Marcellus. *Bellonium notat.* Ab horum modeſtia alieniſſimi quidam, perinde ac ſi harum rerum diſtinctioni difficultas nulla ineſſet: Chamas aliquot ineptè depinxerunt, pro arbitrio ſcilicet, nulla veterum ſcriptorum autoritate freti, vnde pro Chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparunt. (*Atqui hoc & veteres quidem fecerunt. vide in Corollar. o nostro de Conchis in genere.*) *Concham aliquando generis nomen eſſe, alias ſpeciei a Chamis diuerſæ.* Concha enim vniuerſe quidem teſtam omnem ſignificat, vt iam annotauimus: & vt aliquando nos quoq; accipimus, quum nulla rerum confuſio inde ſequitur. Sed quum ſpeciatim de reb. dicitur, rerum ſingularũ proprijs nominibus vtendum. Hanc ob cauſam Ariſtoteles Conchas à Chamis diſtinxit libro 5. de hiſt. animal. cap. 5. *Concha ſpecies peculiaris.* Αἱ δὲ κόγχαι, καὶ χῆμαι, καὶ σωλῆνες, καὶ κτένες ἐν τοῖς ἀμμώδεσι λαμβάνουσι τὴν σύστασιν. Conchæ, Chamæ, Pectines, Vngues, locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Alio loco eiuſdem operis concharũ *Lib. 4. cap. 4.* ſpecies aliquot recenſens: Teſtę (inquit) à ſeſe differunt: aliæ enim læues ſunt, vt Vngues, Mytuli, Conchę quædam quæ galades dicuntur: aliæ aſperę, vt Limnoſtrea, Pinna, concharum ſpecies quędam. Neq; eſt quod quis in Chamarum & Concharum confuſa tractatione Dioſcoridis autoritate ſe tueatur, quũ *Lib. 2. cap. 9.* ſcribit: Καὶ ὁ ἐκ τῶν χημῶν δὲ καὶ τῶν λοιπῶν κογχαρίων ζωμὸς, κοιλίαν κινεῖ ἑψηθέντων μετ᾽ ὀλίγου ὕδατος: μετ᾽ οἴνου δὲ λαμβάνεται. Chamarum conchularumque aliarum in exigua aqua decoctarum ius aluum ciet, id cum vino aſſumitur. Hic Chamas & Conchulas coniungit, non quod eædem ſint, ſed quod ius ex vtriſque eadem ſit facultate. Id quod omnibus etiam teſtaceis commune eſt: ius enim ex omnibus, aluæ ſubducendæ vim habet.

Chamæ quomodo diſtinguantur a conchis. Nunc inquiramus quid ſit Chamis proprium, quo à Conchis, quibus in multis ſimiles ſunt, diſtinguantur. Athenæus: τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, ἃς ἴσως οὕτως ὀνόμασε· τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι. id eſt, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortaſſis χῆμαι à Græcis *Lib. 3.* nominatæ ſunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id eſt ab hiando. Id etymum ſecuti quidam Hiatulas Latinè appellant. Sed cum *Lib. 6. cap. 9* eadem voce etiam Channæ nuncupentur, quæ à Chamis maxim diſtant, vt in priore operis noſtri parte oſtendimus, tutius eſſe puto Græca appellatione vti Plinij exemplo, à quo Chamæ nominantur, & Chamæpelorides, & Chamętrachee, atque aliæ eiuſdem generis, Chamæ igitur etſi concharum generi ſubſint, hoc tamen à cæteris conchis diſtabunt, quod ſemper fiant, & teſtas apertas habent.

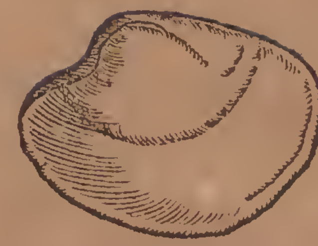
Chamarum differentiæ. Harum multæ ſunt differentiæ. Athenæus libro 3. Hiceſius Eraſiſtratius (inquit) Chamarum alias ait dici aſperas, alias regias, aſperas quidem mali eſſe ſucci, pauci nutrimenti, facilè excerni, ipſis pro eſca eos vti qui purpuras piſcantur. Lęuium autem præſtanti e differentias magnitudine ęſtimari. Aliquanto poſt idem Athenęus ex Diphilo: Chamarum craſſiorum (χημῶν δὲ τῶν παχυτέρων) quæ paruę ſunt, & tenui carne (oſtrea vocantur) ſtomacho gratæ ſunt, & excretu faciles, Craſſę verò, quas & regias, & pelorias appellant, multum nutriunt, difficilè excernuntur, boni ſunt ſucci, ſtomacho conueniunt, præſertim magnę. Priore loco Chamę in aſperas & regias diuiduntur, videnturq; lęues pro regijs accipi. Poſteriore in craſſas paruas & craſſas magnas quę cum lęuibus eædem eſſe videntur. A Plinio ſpecies hę numerantur, Cametrachea, Chameleos, Chamępelorides, generis varietate diſtantes & rotunditate, Chameglycymerides. Nos ita diſtinguimus vt Chamarum alię leues ſint, alię aſperę. Lęuib. Chamępelorides & Chameglycymerides ſubijcientur, de quibus ordine dicemus.

DE CHAME LÆVI, RONDELETIVS.

CHAMELEIA à teſtę læuitate nomen inuenit.

Teſta duplici conſtat, Conchis læuibus quæ galades dicuntur, ſimilis eſt. Ab his teſtarum fragilitate differt. digitorum enim compreſſu frangitur facilè, quod conchis & pectinibus non euenit. Intus & foris candidiſſimæ ſunt, caro quoque intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum

alterum os eſt, alterum excrementi meatus, vtrunque ſinuoſum eſt, vt dilatari & conſtringi poſſit: hoc ad attrahendam aquam illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα vt conchæ cæteræ. Latere magis protuberante ſemper hiat. A B B

In arena cum Tellinis capitur, qua de cauſa ſæpiùs aqua pura elui debet ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis eſt & tenera, alioqui vix edi poteſt. B E F

Chamas eaſdem eſſe cum læuibus conchis quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſt: nam Ariſtoteles, vt antea docuimus, chamas à conchis ſeiunxit, *Hæc ille. Sed pro Ariſtotele aliquis dixerit conchas a chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potius quam genere, & nihil prohibere idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui: vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Quæ de hac concha Bellonius ſcripſit, paulo pòſt adferentur.* *Conchas galades, a conchis leuib. differre.*

DE CHAME PELORIDE, RONDELETIVS.

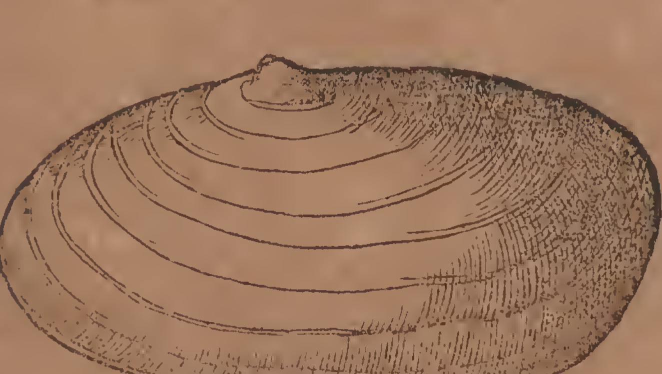
PELORIDAS Athenæus vno loco à Chamarum genere ſegregaſſe videtur ex ſententia fortaſſe Philillij: μὴ πελωρίδες ὠνημένα ... πελωρίδες ... καὶ ἀκρηδαγυῶν Pelorides vocatę ſunt à dictione πέλωρος: maiores enim ſunt Chamis, & ab ijs diuerſæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas craſſarum ſpeciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores ſunt. Chamas etiam peloridas appellat Plinius. Hos ſequimur, ac Chamas peloridas, ſiue pelorias, ſiue pelorinas à magnitudine dictas fuiſſe cum veteribus exiſtimamus, id quod innuit Athenæus priore loco modò citato: nam πελώριον ſiue πέλωρα ſignificat τὸ μέγα καὶ περιττὸν id eſt, magnum & prodigioſum. Vel dictæ ſunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud Pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum lautitia verba faciens: Apud veteres in pretio fuit Muræna ex freto & Muræna Tartæſia: Placebat Thynnus Tyrius, & Mugil ex Sciatho, Hœdus ex Melo, Cōchæ etiā Pelorinæ, (πελωριναι,) vnde fortè nomé adeptæ quæ nunc Pelorides (πελωρίδες) vocantur. Ex his apparet inſignis error eorum † qui ſcribunt Peloridas nomen habere à luto, in quo tū manibus, tum retib. eueruntur: pilos enim lutum eſt: ſic enim eorum ſcripta verba reperio. πηλὸς quidem lutum eſt, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixiſſe oportuerat, non πελωρίδας, & πελωρίας, & πέλωρα, ſicuti omnes extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortaſſe ne legerant quidem, quod ſcripſit Ariſtoteles, Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenoſis prouenire, non cœnoſis. Sed omiſſis nominibus rem ipſam depingamus. A Libro 3. Lib. 32. cap. 11. † *Bellonius notatur.* *Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15.*

Chama peloris duabus conchis conſtat, quæ nunquam ita iunguntur quin ſemper hient, & viuo & mortuo animante, etiam ſine calidi contactu. Hæ oblongæ ſunt & leues, ex albo purpuraſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt: quæ etiam contracta tota teſta vix capi poteſt, extenta multò longior eſt, rotunda, ſpiſſa, pudendo virili non abſimilis, digiti medij craſſitudine. In extremo altero foramina duo apparent, alterum oris eſt, rotudum, alterum excrementi. B

Santones conchæ ſtrictæ & non hiantis ſpeciem *Pelourde* appellant, quæ vox à Peloride deducta eſſe videtur. Sed ea Chama peloris non eſt, cùm magna non ſit, neque hiet. (*Vide ſupra in Conchula rugata ex Bellonio. Alia eſt etiam* pelourde *a Gallis dicta, & Medueria eum dicta, Rondeletio ſuperius Conchula varia.*) A *Palourde Santonum non eſt Peloris.*

Caro Peloridis dura eſt, ob id difficile excernitur & multùm nutrit. F

DE CHAME GLYCYMERIDE
RONDELETIVS.

CHAMARVM generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij & Macrobij teſtimonijs. Chamæglycymerides, inquit Plinius, quæ ſunt maiores quàm Pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſſe dixit, & ne quis eaſdem eſſe Peloridas & Glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet Chamas, legat Macrobium libro tertio. Saturnalium. Ante cœnam (inquit) Echinos, A

Oſtreas crudas quantum vellent, Peloridas, Spondylos &c. Paulò poſt alia edulia enumerans, Glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem Glycyameridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco & Latino fuerit, quam compoſitionem improbat Quintilianus.

B Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores quàm Pelorides: teſta oblonga, Mytulorum fluuiatilium teſtæ modo, ſed duriore & ſpiſſiore, rugoſa, non tamen ob id aſpera, ex albo ruſeſcente: carne & ſucci

F bonitate Peloridi ſimiles.

A Eaſdem eſſe puto cum ijs quas Pelorides maiores Athenæus libro 3. vocat.

Pelorides maiores.

Corycia & Crij chamæ ſunt aſperæ, non glycymerides.

Hermolaus Barbarus conijcit apud Pliniũ poſt verba hæc, Chamæ glycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, pro colycia ſiue corophia, legendum corycia ex Athenæo qui ſcribit conchas quaſdã a Macedonibus vocari κώρυκας, quas Athenienſes κρείας nominant. Sed vtut apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus: Hegeſander (inquit) in commentarijs ait conchas aſperas vocari à Macedonib. Corycos, ab Athenienſibus κρέας, id eſt, arietinas, *Hæc Rondeletius: ſed an κρείας rectè arietinas interpretetur, dubitari poteſt. Apud Heſychium penultima per iôta ſcribitur:* Α᾽θηναῖοι τὰς τραχείας κόγχας κρίας καλοῦσι.

DE CHAMA ASPERA.

RONDELETIVS.

A B Χῆμαι τραχεῖαι, id eſt aſperæ, à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, oblipuas multas, cauas, eamque ob cauſam muſco ſæpe oppletas. Superiorum modo oblongæ ſunt, intus læues.

F Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur purpuræ: vnde pro eſca vtuntur ea purpurarum piſcatores, vt ante ex Athenæo diximus.

De eadem Bellonij ſcripta paulò poſt reperies.

DE CHAMA NIGRA,

RONDELETIVS.

Chamarũ differentiæ ex Aeliano.

AELIANVS lib. 15. cap. 12. Chamas marinas, varias & multiplices eſſe tradit. nam quædam ipſarum (inquit) nigerrimæ ſunt: nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur: Aliæ vtroq; colore mixto inſignes. Ex his colligunt nonnulli Chamas pro conchulis accepiſſe, quæ colorum varietate à ſeſe diſtant, ſed non rectè, vt ego quidem ſentio: nam ſunt vt conchulæ, ita chamæ variç, albæ, nigræ, ex albo rubeſcentes, aliæ fractu faciles, aliæ difficiles. Idem de Cochleis & Pectinibus verè dicitur. Quare ineptè † fecerunt, qui concham nigram pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis eſſe ſoleant, neque hient: Chamæ verò teſta ſint longiore, quali, chama nigra quam hîc proponimus. teſtis oblongis, læuibus, duris, ſpiſſiſque, ac veluti marmoreis.

† Bellonius reprehenſus, quòd conchã nigram pro chama nigra exhibuerit.

DE CHAMIS, BELLONIVS.

A IN Chamis nominandis vulgus Gallicum cum Italico conuenit. Siquidem noſtri maiores Chamas *des Flammes*, minores verò *des Flammetes* nominant, quòd cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores Chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantopere redoleant. (*Rondeletius Conchulas rugatas, quas ſupra exhibuimus, a Venetis Peueronos dici ſcribit. Vide mox de Piperata Chama.*) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulã prouocantem ac piper redolentem comperiet. Cæterũ quæ Chama Latinis dicitur, eadem Italis *Cappa*, Gallis autem *Coquille* appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento Cappas ſanctas, Capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant: De quibus nunc eſt ſeorſim diſſerendum.

DE PIPERATA CHAMA, E GENERE

læuium, Bellonius.

A Chamam piperatam Veneti Beuerazas vel Peuerazas vocant ad diſcrimen minorem, quas Biueronos appellant. Paluſtre eſt concharum genus in cœno degens, quod Anconitani & Rauenates Chalenam vel Chalcenam nomine à Chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis ſaporem ſitim excitent, vel quòd illç perpetuò bibant, neque diu ſine aqua ſeruari poſſint: atque in forum allatæ, & aquæ immerſæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò ſitientes moueri percipiantur.

B Supra modum fragiles habent teſtas, læues ac compreſſas, non autem vt aliæ conchæ orbiculares: verùm vſque adeò tenues, vt tranſpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infractis, ſed neruo, vt oſtrea. Labra non habent crenata, ſed læuia, magiſque in rotunditatis ambitum circinantur, quàm Tellinæ.

CHAMA LÆVIS

A Omnium concharum albiſſimæ ſunt, quas chamas leias Græci vocauerunt: Galladæ autem (vt reor) Ariſtoteli dicuntur. (*Non probat hoc Rondeletius: cuius Galades conchas ſuperius poſuimus.*)

B Tantam magnitudinem adipiſcuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, ſenorum autem longitudinem exuperent. quæ res multò perſpicatiùs innoteſcet ex ijs qui à Diuorũ Iacobi aut

Micha-

Michaëlis perſolutis votis redeuntes, teſtas ea qua dixi magnitudine de ſuis pileis appendũt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum Tellinis ac Pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo. labris ac teſtis tenuibus, læuibus, non autem denticulatis.

Facilè à calido tanguntur, (*afficiuntur:*) quamobrem mox hiantes ſua labra pandunt: quo fit vt parum diu abſint à mari quin exanimentur, læuique illiſu frangantur. ſuam quoque aquam facilè amittunt, multaſque arenulas recipiunt, à quibus quòd elui difficile poſſunt, vulgò reſpuuntur. Sed recentes, & adhuc viuæ, Tellinis certè poſthabendæ non ſunt. C F

Indigenæ *caparozas* vel *capo-ozolas* vocant. (*Vide ſuperius in Conchula rugata.*) Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Aëtius Dioſcoridem ac Galenum ſecutus, chamulas vocauit. A

Moueri autem à ſe Chamas leias, ac ſedem in litore mutare compertum habeo. quæ res ei innoteſcet, qui has in vaſe aqua oppleto immerſerit, quod Veneti plerunque faciunt, vt minus exanimes ſeruent, neue arenis conſpurcentur, aut deteriores euadant. C

Chamarum (inquit Dioſcor.) conhcularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. F

DE CHAMA TRACHEA, BELLONIVS.

Chama trachea, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtque rotunditate penè orbiculari constructa. hoc tamen inter ſe differunt, quod illa læui quidem teſta: hæc verò, aſpera claudatur, pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas, crebras & profundas. Dura eſt admodum chamarum aſperiorum teſta, ſi cum læuib. conferatur. Ea enim non niſi valido ictu perfringi poteſt, cum tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama præterea trachea in arena circa litora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt Pecten) denticulata, ſed Mytulorum more lænia habet. B (C)

Mouetur vt limax vt eius concham nonnunquam profundius ſaburrantem conſpexerimus. fortibus nanque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. C

Hiceſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſque ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententiæ expertus facilè aſtipulor. F

DE CHAMA (SEV POTIVS CONCHA, VT *Rondel. vel plane*) *nigra*, *Bellonius*.

Eſt & alia læuis chama à cæteris hoc diſtans, quòd cùm læuis ſit, tamen & robore teſtæ cũ aſpera facilè certare poteſt. Cloniſſa quidem maior eſt, & plerunque nigricat. Cardinibus quoque, quib. valuas coniunctas habet, à prædictis etiam differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotunditatem turbinatur, nec vt Peloris plana eſt. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autem Aelianus in chamis quaſdam eſſe nigras, ac reliqua genera alba eſſe protulit, hancque vnicam pro maiore teſtæ parte nigricare videam, facile mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam eſſe, ac fortaſſis antiquorum Glycymeridem. Nam & Peloride maior eſt & dulcior: neque piperato guſtu percipitur, *Hæc Bellonius. Nos Glycymeridem Rondeletij chamam, quam magis probamus, exhibuimus ſuprà.* Icon.

COROLLARIA DE CHAMIS. ET *primum in genere.*

Χήμη, genus oſtrei. Suidas. A verbo χάω, χῶ, quod eſt χωρῶ (hoc eſt capio) fit χαίνω, vt à χρῶ, χραίνω: ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit etiam χήμη, τὸ ὄστρεον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, vt ex Athenæo liquet, Euſtath. Sed videri poteſt chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione: hoc eſt, ſiue quoniam ora hiant, ſiue à capacitate. caua quidem & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua animantium ora hiant, cum accipere aliquid auent. & licet conchæ omnes tum cauæ tum ad capiendum aptæ ſint, chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capacioribus. Χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην καὶ μείζονα, Galenus in Gloſſis: nimirum pro vaſis genere, capaciore quàm concha communis ſit. Cæterum pro χηραμίδα (χηραμὸς vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam ſignificat) legerim ego κεραμίδα, hoc eſt ſiglinam. vt concha ſiglina (à ſigulo facta) maior intelligatur, quàm marina & naturalis concha. nam in eodem libro ſic habet Galenus, κογχύλη κεραμίδα, ἤδη νῦν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος. hoc eſt, Concha ceramis, idem quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & Latinè vas ſiglinum, aut ſiglinum ſimpliciter dicas, nihil intereſt. Κεραμεὺς figulus eſt: κόγχη κεραμεοῦ, vas ſiglinum. κεραμὶς fortè de minorib. tantum, vt conchis dicitur qualia noſtri vocant *tigel*, quidam vulgò crucibula: Græci etiam thermaſtridem. nam θερμαστρὶς Heſychio vas eſt ſimile cancro quo vtuntur aurifabri. Vt autẽ κεραμὶ pro vaſe ſiglino accipitur: ſic pro argenteo ἀργυρᾶ, pro aureo χρυσᾶ, vtrumque dupliciter. Σκεύη enim vel additur vel ſubauditur. nempe oxytona hæc nomina in fœminina Græcis ſunt, ſed vim adiectiuam habent, terminationẽ verò maſculinam, à qua formentur, nullam. nam eorũ maſculina adiectiua in ος vel ους, fœminina faciunt in ῆ circunflexũ, vt ἀργυροῦ, χρυσοῦ, & κεραμεοῦ, ni fallor. legimus enim κεραμεᾶ & κεραμεῖ apud Grammaticos. Chama Latinè efferri poteſt, aut chame, aut chema, aut cheme. & diminutiuũ, chamula: vt à concha, conchula. Apud Plinium compoſita videtur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata. quòd ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chamenleon dicat, & chamasleas, &c. non vt quidã recentiores, chameleon, & chameleas, inepte. ſed omnino p̃ſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininũ eſt, λεῖος, id eſt læuis, communis generis Atticè: communiter maſculinum eſt, & fœmininum facit λεία. quare & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dicetur. Concha generale nomen, interdum ad chamas apud veteres contrahitur: vt oſtendimus ſuprà in Concha in genere. Gaza non modo chamam teſtaceũ animal hiatulam conuertit ſed etiam chamem piſcem alicubi ſimiliter. nos Græca vocabula retinere præſtiterit. Contra eum qui channam piſcem cum chama concha confudit, Rondeletij verba, qui voluerit, leget in Channa. Χημάς, ὁ ἰχθύς, Suidas. ſed corruptum eſſe tum vocabulum tum interpretationem coniicio; χήμας enim boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, nõ pro piſce, ſed p̃ conchis. A

Spar-

Oſtrea. Lioſtrea.

Spartianus oſtreas & lioſtreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamas leas intellexit, etiamſi lithoſtreæ ſcriptum erat. id ex Athenæo ſumitur: qui ait, chamas tracheas oſtrea quandoq; dicitata, Hermolaus. Chamas Itali *Peuerazze* nominant, à pipere, ſiue ob cauſas à Bellonio recitatas, ſiue quòd cum coquuntur pipere condiantur. Germanice *Muſcheln* dici poſſunt: ſed id nomen nimiũ patet. contrahetur autem ſi differentiam addas, ita vt conchæ propriè dictæ, cognominentur rotundæ, *runde Muſcheln*: chamæ verò, longæ *lange Muſcheln*. Licebit & Italos imitari, *Pfeffermuſcheln*: vel etymologiam Græcam, *Gynmuſchlen*, (vel euphoniæ cauſa n. in m. mutando, *Gymmuſchelen*.) nam *gynen*, vel *ghinen* nobis hiare eſt, verbum (vt apparet) à Græco χαίνειν deſumptum. Chamæ marinæ & variæ & multiplices ſunt: aliæ aſperæ, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compreſſu confringuntur, illæ verò vel ægerrimè ſaxo cõteruntur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt, nonnullæ argẽtei coloris ſimilitudinẽ gerere videntur: aliæ vtroque colore mixto inſignes, Aelianus 15. 12.

Chamarum vt varium & multiplex genus, ſic multas & diuerſas ſedes habent. Quædam enim in littoribus diſperſæ, iacent in arena, nonnullæ ſub algam ſubijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ ſaxis tanquam mordicus adhærent. Aeſtiuo tempore cum incipit meſſis, in Iſtrico mari gregatim natant & leuiter feruntur, cum ante id tempus ſua ſibi mole graues efferri non poſſent. Euri, Boreę, & Auſtri idcirco fugientes ſunt, quòd eos ventos ferre non poſſint. Contra ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, cum à tempeſtatibus mare ſentiunt conquieſcere, & Fauonium flare, tum relictis ſedibus, ad ſummam maris aquam natant, & apertis teſtis eminent, (ſic tanquam vel ſponſæ è thalamis prodeunt, vel roſæ ad ſolis radios exporrectæ, ex inuolucris ac calycibus ſuis erumpunt,) & quieſcentes ventum expectant placidum ac ſecundum: qui ſi contigerit, alteram concham ſubſternentes, alteram erigentes, altera pro velo, altera pro naui ad nauigandum vtuntur, vt ſi eas procul videas ſic per tranquillum mare natantes, claſſem nauium exiſtimes. Quòd ſi nauem ad ſe accedere ſentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piſcis nationem, metu perculſæ, contractis teſtis, frequentes delabuntur, & occultantur, Aelianus, 15. 12.

E Strombis & chamis (chamis aſperis, Hiceſius apud Athenæum) ineſcantur purpuræ, vt in ipſarum hiſtoria ex Oppiano referam, In exiguis naſſis inquit, Στρόμβους συγχέλσαντες ἅμα χήμησι τίθενται. Plinius in his naſſis eſcam ineſſe ſcribit cluſiles mordacesque conchas ceu mitulos, chamas nimirum ita circumloquutus.

F Chamæ Epheſiæ commendantur ab Archeſtrato: vt & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus præſtant, ita inferiores ſunt chamis. E conchylijs aluum ſimul & vrinam cient præcipuè mituli, oſtrea, pectines, chamæ, Athenæus. Chamarum aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum vino aſſumitur, Dioſcorides. Chamæ paruæ ſunt conchæ, quæ paſſim peuerazæ vocantur: Ex his, vel tellinis, (quæ vulgò peueracinæ,) vel illis quæ cauæ vulgò dicũtur, circiter triginta in quatuor aquæ vncijs ebulliant: quoniam ab ipſis aqua marina exit, quæ aquæ miſcetur. poſtea cum decoctæ fuerint, ius in cyathum fundatur, & vini optimi dimidio cyatho addito, bibatur. idem ius ſolum etiam ſine vino præſtat: idq; non ſolum ratione ſalſedinis vel aquæ marinæ: ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandã naturam habet, Braſauolus.

Cama vulgo.

H. a. Χήμη, χάσμη, Varinus. id eſt oſcitatio. vtrunque fit à verbo χαίνειν. Pandentes ſe quadam oſcitatione, Plinius de conchis margaritarum. Χημείαν interpretantur aliqui argenti & auri præparationem, quam vulgò chymiſticam vel alchimiſticam artem nominant: quaſi à chymis & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. ſed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quod vaſis illis quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. hæc enim χήμας & χήμας κεραμίδας vocari, ſuprà in A. monui. Χήμωσις apud medicos affectus eſt oculorum ambientis oculum membranæ, quod album quoq; appellatur, albæ carni perſimilis: & numeratur inter oculorum vlcerationes. Alij chymoſin per y. ſcribunt, & rubram carnoſamque corneæ oculi pelliculæ inflammationem interpretantur, &c. Chema etiam menſuræ nomen eſt. Vide ſuprà in Cochlea.

DE CHAMA LÆVI, ET LONGA VEL PARVA.

GALADES ſui ne generis ſint, an chamæ læues Ariſtotelis, addubitat Vuottonus. Bellonius concham ab Italis *Capparozola* vulgò dictam chamam læuem interpretatur: & alibi chamam peloridẽ ſuam, hoc eſt conchulam rugatam Rondeletij. Venetijs quidem duorum generum conchas hoc nomine indigetant. à Clamme, Anglis.

CHEMÆ oblongæ Marcellus Epiricus meminit, capite cap. 21. Siſymbrij ſuccum (inquit) bibat ad plenitudinem conchulæ oblongæ, quam Græci telynen (tellinen) alij chemam macram vocaut. Verum telline parua quidem, non tamen longa eſt conchula. & chema pro menſura apud medicos, alia magna, alia parua eſt: vt Marcellus fortè pro μικρὰν legerit μακρὰν, vt ſępe hæc duo vocabula inter ſe à parum attentis permutantur.

CHAMAM nigram Bellonius glycymeridem facit, Rondeletius quaſdam è galadum genere nigras deſcribit, Epicharmus κόγχον μέλαιναν nominauit: & κόγχους μελαινίδας Sophron.

DE CHAMA PELORIDE.

PELORIS eſt ſpecies oſtrei (ὀστρέου, non ὀρνέου, vt Phauorini Lexicon ineptè habet) à magnitudine dicta, qua chamam & alia ſimilia oſtrea excedit, Etymologus & Euſtathius in Dionyſium. Clemens in Pædagogo piſces & alia eſculenta, è diuerſis regionibus celebrata commemorans, vt oſtrea Abydena, Męnides Liparæas, conchas πελωρίδας quoque nominat: ſentiens nimirum non à magnitudine, ſed à regione

regione hóc nomen eis impoſitum. Et ſimiliter Athenæus. Item Archeſtratus, Μεσσήνη δὲ πελωριάδας γενοπορθμίδι κόγχας (ſcilicet μεγάλας ἢ καλὰς παρέχει.) hoc eſt, Iuxta Meſſenen autem in freto Pelorides conchæ magnæ vel optimę proueniunt. Meſſenen hîc accipio pro vrbe Siciliæ propinqua Peloro monti, quæ Meſſana dicitur à Latinis: non eiuſdem nominis Græciæ in Peloponneſo ciuitatem. Dixit autem Peloriades Archeſtratus per parentheſin carminis gratia. Vt Nicander Colophonius etiam, Χηρί-πυς, στρόμβοισι, πελωριάδες τε, μύες τε. Dicuntur & πελωρύχαι vltima acuta Polluci. πελωρίαι quidem vocare non libet: nec eruditus quiſquam ſic protulit, niſi deprauati fortè ſint codices. Peloridem abſolutè dicas aut conchæ chamæ ve nomen adijcias, parum refert. Bellonius conchulam rugatam Rondeletij, peloridem exiſtimauit cuius opinionem reprehendit Rondeletius. Nos ſuprà Bellonij ſuper ea concha verbis, de cappis roſſolis quædam inſeruimus. ſic enim eruditi quidam pelorides hodie à vulgo Italorum vocari putant. Germanicè circumloqui licebit, *Eingroſſe Muſcheln art, Groſſe Gymmuſcheln.*

Murice Baiano potior Lucrina Peloris, Horatius. Et fatuam ſumma cœnare Pelorida menſa, Martialis. Fatuam autem vocat, hoc eſt inſipidam: qua ratione alibi (libro 6.) aquoſa etiam cognominatur, hoc verſu: Tu Lucrina voras, me paſcit aquoſa Peloris. E Lucrino quidem alia quoq; oſtrea commendata puto. Concha Lucrini delicatior ſtagni, Martialis lib. 5. de Erotio puella. Summam menſam in recitato Martialis verſu, primam interpretor. alui enim molliendæ gratia vt alias conchas, ſic & chamas & pelorides, vel potiùs ius earum, ante alios cibos ſumi conuenit. Peloridum ius cum vino ventrem emollit, Kiranides. Et alibi, Ventrem durum mollit ius Peloridum. Pelorides emolliunt aluum, Plinius & Celſus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam, echinos, oſtreas crudas, peloridas, ſphondylos, patinam oſtreorum, peloridum, &c. Chamæ pelorinæ (πελώριαι, lego πελωριναι) dictæ, multum alunt bonique ſucci ſunt, difficilè excernũtur (δυσέκκριτοι. niſi legendum ſit εὐέκκριτοι) id eſt facile excernuntur quòd aluum molliant, vt dictum eſt) ſtomacho conueniunt, præcipuè maiores, Diphilus. An caro ipſarum difficilè, ius verò facile excernitur? Murices, pelorides, &c. tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur à Scribonio Largo, compoſitione 104. Ex oſtreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda in cibo, deinde pelorides præſtant, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. F

Lucrinum.

Pelorus, Πέλωρος, promontorium eſt Siciliæ Italiam verſus, à Peloro gubernatore nauis Annibalis ibi ſepulto, &c. Vide Onomaſticon noſtrum. Πελωρὶς, inſula vel locus per e. breue in prima, vt in hoc verſu, Ἠνεμόεσσα πελωρὶς ἐς Αὐσονίην ὁρόωσα, Etymologus. eſt autem verſus Dioniſij Afri de Peloro Siciliæ promontorio: quod πελωρὶς ab eo adiectiuè dicitur. ſubauditur enim ἄκρα. Πελώρια feſta & Iupiter πέλωρ memorantur ab Athenæo libro 14. in mentione feſtorum vbi ſeruis domini inſeruiebant. H.

Cygoni videntur conchæ quædam nominari ab Epicharmo, niſi epitheton hoc earũ potius eſt. Lege ſuperiùs Androphyctides in hoc Concharum catalogo alphabetico.

Cicobavlitides, Κικοβαυλιτίδες, conchylij genus nigrum, καὶ τὰ ἐκ στέατος σκωλήκια, Heſychius.

Conchvlæ Delmes, & caro porcelli maris, (de concha porcellana videtur ſentire,) combuſtæ, ſi bibantur drachmæ pondere, cum ſerapio aliquo aſtringente, medentur vlceribus inteſtinorum & dyſenteriæ. Ex eiſdem cinis ano prolapſo inſperſus, eo in ſuum locum reducto, efficaciter cohibet, Complutus apud R. Moſen. Authores hæc remedia Cochleis terreſtribus attribuunt. Vide ſuprà inter remedia ex Cochleis terr. vſtis. D

Galades conchæ. Vide ſuperiùs inter Conchas ex opere Rondeletij. G

Conchæ longæ genera duo ſuprà in Conchis diuerſis ex Rondeletio dedimus. Græci aliquando dactylum concham longam vocitare videtur, vt & hodie Itali at Concham longam Plinij à dactylo differre Rondeletius oſtendit. Scaphidem Hippocrates nominat concham marinam oblongiorem, quam aliqui vulgò myacem vocitant. Vide mox in Myace. L

Margarita & Margaritiferæ conchæ, in M. elemento locum habebunt. M

In mari rubro Conchæ quædam naſcuntur, quarum teſtæ ſecturas quaſdam & cauitates (ἐντομὰς καὶ κοιλάδας,) & labra acuta habent. quæ cum coëunt inter ſe ſic alterno incurſu coniunguntur, vt tanquã duarum ſerrarum coëuntiũ dentes videantur inter ſe conuenire: vnde fit, vt ſi piſcatoris nantis quamcunque partem, etiamſi ſub eam os ſubeſt, mordicus apprehenderint, amputent: & ſimiliter ſi articuli locum comprehenderint, neque id mirum, cum tanta ſit marginum acies, Aelianus 10.20. Eadem fortè eſt de qua Plinius: Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, &c. vide ſuprà in Concha echinata Rondeletij.

Conchæ minutæ in ſpongijs repertæ, manifeſtò eas eſca viuere oſtendunt, Plinius.

DE MYTVLO, (MVSCVLO PARVO RONDELETII,) BELLONIVS.

AD Græcorum antiquorum Balanum, (*Bellonius Balanos vocat, quas Rondeletius conchas rhomboides, ſuperius deſcriptas,*) recentiorumque Calagnonem, ac Venetorum Muſſolum plurimum accedit Mytulus qui & Muſculus, Oceano frequentiſſimus vulgo Gallico Moule. Parcius in Adriatico capitur, Venetis Conchola nominatur, Romam rariſſimè adfertur. Mitylenenſes Midia vocant.

Cluſiles & reſeratiles habet teſtas, intus ac foris læues: labra tenuia, corpus oblongum, altera parte latum, altera turbinatum. B

Connectuntur Muſculi inter ſe, fauificant & aceruantur Muricum modo. Algoſis & arenoſis locis degunt. C

Falluntur autem qui duo marinorum Mytulorum genera conſtituunt: eorum nempe alterum fluuiatile eſt Nam μῦς vel μύαξ, omnium Græcorum conſenſu, idem cum Mytulo & Myace, vel muſculo Latinorum eſt. A

Marinus autem villos habet extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtæ qua ſcopulis hæret, per quos alimen- C

alimentum (*Reprehendit hoc Rondeletius*,) exugit, atque arenulas & marina deiectamenta attrahit. Hinc fit vt qui muſculi locis arenoſis creſcunt, aut inter teſtas figlinas gignuntur, deteriores euadant: qui verò algoſis tractibus nutriuntur, meliores ac multò gratiores fiunt, vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuli cancrum pinnæ modo in concha nutriunt, orbicularem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat, & alatur, & oua excludat, grandi lente multò maiora ac craſſiora. Humi accubant Mytuli, cùm tamen Glandes ſiue Muſſoli adhęrendo pendeant.

G Dioſcorides Ponticos laudat myaces. Plinius Myacū iuſculum aluum & veſicā exinanire tradit, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemque minuere. Itaque vtiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Idem prodeſſe fellis pituitæque: pulmonis, iocineris, ſpleniſq; vitijs ac rheumatiſmis ait: fauces tamen vexare, vocesque obtundere: ſed & vlcera quæ ſerpunt, aut ſint purganda, item carcinomata perſanare.

De Mure piſce, leges in M. elemento.

DE MYTVLO FLVVIATILI, BELLONIVS.

Fluuiatiles Mytulos Inſubres *Squiuzole* vocant, Marinis alioqui ſimiles, niſi magnitudine differrent, & ſub recti apparerent, atque humi pinnæ modo inſigerentur. Sedem non mutant. Grandi hiatu ſuas teſtas pandunt, quas reſeratiles cluſileſque habent, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. Guſtus ingrati percipiuntur, ex quo μύες κυνώδεις (immò σκιλλώδεις, vide in Corollario) ab Athenæo vocari putantur, ac ſi Mytulos caninos dicat. Gallis *Moules a' eſtuc* dici conſueuerunt.

DE MVSCVLIS (IN GENERE) RONDELETIVS.

De ſignificationibus vocabulorum, Mus, muſculus, mytulus, mys, myax.

A per totum

NON facile eſt dicere qui ſint Muſculi à quibuſdam Latinis dicti, qui μύες à Gręcis maſculino & fœminino genere. Item qui ſint μύακες Dioſcoridi, Mytuli & myes Plinio. Cum oſtracodermis Muſculos Plautus in Rudente recenſet. Habemus Echinos, Lepadas, Oſtreas, Balanos captamus, Conchas, marinam vrticam, Muſculos, Plagoſas, (*Plauuſias legit Maſſarius*) Striatas, &c. Sic & Celſus libro 2. Oſtrea, Pelorides, Echini, Muſculi, & omnes ferè Conchulæ aluum mouent. Gaza Ariſtotelis μυσίκητοι, muſculum interpretatus eſt Plinium ſecutus: vt docuimus priore parte operis noſtri, μύας verò ſemper Mytilos. Athenæus λύτλον à Romanis appellatā fuiſſe Tellinam ſcribit, quā Græci quidam ἐντέλλιν nominabant. Hermolaus Barbarus mytulū & mytlum idem eſſe putat. Athenæus μύας in diuerſo genere diuerſa ſignificare demōſtrat his verbis: Οἱ δὲ μύες μέτως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοὶ οὐρητικοί: κράτιστοι δὲ οἱ Ἐφέσιοι, καὶ τούτων οἱ φθινοπωρινοί. αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν οὖσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε καὶ εὔχυλοί εἰσι, πρὸς δὲ καὶ τρόφιμοι. Myes mares mediocriter nutriunt, aluū cient & vrinas. Optimi ſunt Epheſij, præſertim autumno. Myes fœminæ, maribus minores, dulces ſunt, boni ſucci, copiosè nutriunt.

Myſticetus. *Tellina.* *Athenæus.*

F

A Tria, inquit Hermolaus, inuenio quæ μύες dicuntur. Primùm Teſtudines ſunt, ideoque non μύες in plurali, ſed μῦδες & ἐμύδες vocantur. Genus hoc, aquatilis mus, & lutaria Teſtudo à Theodoro, marinus mus à Plinio quandoque libro 9. vertitur. Alterum interum inter piſces. Tertium inter Oſtrea pro Mytulo.

Hermolaus. Teſtudines. Mus aquatilis & marinus.

G Quos μύακας appellat Dioſcorides libro 2. cap. 7. Plinius Mytulos nuncupaſſe videtur: Quoniam quæ περὶ μυάκων ſcripſit Dioſcorides, eadem planè de Mytulis Plinius. Μύακες καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος, χρησιμεύουσιν εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι, ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων. καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Plinius lib. 32. cap. 9. hæc ferè ſic conuertit: Mytuli quoque vt Murices cinere vim cauſticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoque plumbi modo, ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caliginesque, atque in alijs partibus ſordida vlcera, capitisque poſtulas. Carnes verò eorum ad canis morſus imponuntur. Ante locum hunc tradit Myacas degenerare in duas ſpecies in Mytulos myiasque.

Myaces Dioſcoridis, Plinii mytulos eſſe.

Rondeletii ſententia. Lib. 32. cap 9. Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15. Myiæ vel Myiſcæ. Myſci. Lib 3. de gene. anim. cap. 11.

In hac nominum diſſenſione & varietate hæc rectè ſtatui poſſe iudico. Myacas generis nomine appellat Plinius huiuſmodi teſtacea, quæ Ariſtoteles μύας vocant, Gaza Mytulos, Athenæus μύας vtroque genere. Aceruantur, inquit Plinius, Muricum modo, viuunque in algoſis gratiſſimi autumno. Sic Ariſtoteles cùm expoſuiſſet quomodo Purpurę & Buccina congregentur & fauificent, idē poſt περὶ μυῶν dicit: γηρομάζονται δὲ καὶ οἱ μύες. Athenæi locum περὶ μυῶν vtriuſque generis paulò antè protulimus. Myacum verò duæ erunt ſpecies, Myiæ ſiue Myiſcæ, quæ à Plinio dicuntur, & Mytuli. Hermolaus in hoc Plinij loco Myiſcas in exemplaribus aliquot vetuſtis legi affirmat. Sed ſi quid in rebus marinis coniectura iudiciumque meum valere debent, Myſcos rectè legi poſſe arbitror, vt ſint parui μύες, vt declarat Plinius: qui dicuntur ab alijs Latinis Muſculi diminutiuo nomine à Mus, vt μύσκος diminutiuum nomen eſt à μῦ, Myiæ ſiue Myiſcæ ſiue Myſci ἐλάττους μύες Ariſtotelis, qui plurimi circa vnum principium aliquod adnaſcuntur. Μύες in fœminino genere Athenæi. Hos Muſculos à Latinis appellari puto, vt iam dixi. His maiores Mytuli erunt, Dioſcoridis μύακες, vt prius demonſtratum eſt. Vel Dioſcorides μυάκων nomine vtrunque genus comprehendit. Quod ſi nominum horum rationem haberi nolis, ſed rei tantùm, dicemus in mari reperiri Mytulos, ſiue Muſculos, ſiue μύακας, maiores, & minores ſimul colligatos. De quibus deinceps dicemus.

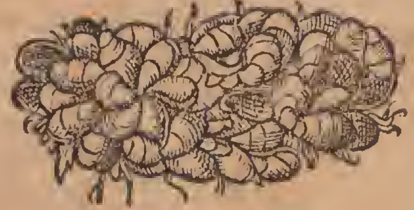
DE MVSCVLIS (PARVIS AVT FOEMINIS, PLINII MYIIS, VEL MYISCIS, vel myſcis,) Rondeletius.

A MVSCVLOS paruos & rotundos Plinius Myias vocat, id eſt, Muſcas: noſtri *mouſches de mar*: Galli *moules*, Græci hodie midia: Veneti conchole.

Sunt

B

Sunt ex oſtracodermorum genere, quæ tenui teſta, & duplici conteguntur. Circa ſaxa aut ligna naſcuntur, pilis & veluti lana alligantur. Teſta foris nigra, ferè ſemper vel muſco, vel lanugine obducta, intus læuis ſplendens, ex albo cærulea, parte acutiore craſſior & ſpiſſior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, quum cruda eſt, cocta vitellis ouorum ſimilis, in ambitu fimbriata: in ea foramen eſt euidens ad attrahẽdam aquam. neque enim per villos attrahit, quod ineptiſſimè quidam † aſſerunt, lanæ illius ſiue byſſi vſum ignorantes. In media carne eſt particula carnoſa, linguæ ſimilis. Ineſt & mutis, & pituita quædam glutinoſa. Callo albo adhæret.

† Bellonium taxat.

Excutiendus eſt hic locus Ariſtotelis libro 5. de hiſto. anim. cap. 15. Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ δὲ μέγεθος παμπαν μικροί. πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι. Quem ſic conuertit Gaza. Cancri colore albido, corpore admodum parui in nonnullis teſta operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mytulis ſoliatis: neq; id ſatis rectè, vt opinor, deceptus vocis τῆς πυέλου ſignificatione, in qua pro balneorum ſolio ſiue labro propriè vſurpatur. Sed hinc ad alia concaua & profunda transfertur, ſumiturque ἀπὸ τῆς κοιλότητος. Sic Galenus lib. 9. de vſu part. cauitatem cerebri meatus per quos excrementa craſſiora expurgantur excipientem, πύελον nominauit: Cauitas igitur quæ meatus hos excipit, quam alij à figura πύελον, alij ab vtilitate χοάνην, id eſt infundibulum nominant, ſuperiore parte veluti lacunæ (δεξαμενῆς τινὸς *id eſt lacus, ſolij, ciſternæ, eruditi in recto vltimam acuunt, vt ſcribendum ſit* δεξαμενῆς τινος) vtilitatem præbet: inferiore autem, vt & nomen indicat, infundibulis ſimilis eſt. Non ſum neſcius hoc in loco πύελον in vulgatis codicibus legi, ſed melius πύελον doctiorum iudicio legas. Dioſcorides de Titymali characiæ ſemine loquens, cauitatem in qua fructus continetur πυέλοις comparat. Ἐπ' ἄκρων δὲ τῶν καυλῶν κόμη σχοινοειδῶν ῥαβδίων, καὶ ὑπὸ αὐτῶν ὑποκοίλα ὅμοια πυέλοισιν, ἐν οἷς ὁ καρπός. Pendet in cacuminibus caulium, coma iunci ſub qua caueolę ſoliolis balneorum ſimiles, in quibus ſemen continetur. Quare cùm πύελος cauum locum ſignificet, Mytulos πυελώδεις non ſoliatos dixerim, ſed in imo maris, ſiue in gurgite natos, ad eorum teſtaceorum diſcrimen qui in limo cœnoſo, vel in arenoſo proueniunt. Hanc interpretationem meam confirmo ipſiuſmet Gazæ autoritate, locum enim qui mox ſequitur, ità vertit: φύεται μὲν οὖν τὰ ὄστρεα καθάπερ εἴρηται· φύεται δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἐν τοῖς πυελώδεσι τόποις, ἔνια δὲ ἐν τοῖς σκληροῖς καὶ τραχώδεσι. (*malim* τεναγώδεσι) τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀμμώδεσι. Naſcitur enim Concharum genus quemadmodum expoſitum eſt, ſed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atque aſperis, alia arenoſis. Perſpicuè vides Oſtrea ἐν τοῖς πυελώδεσι nata, in gurgite nata dici. In Mytulis igitur in imo maris natis cancri parui proueniunt, nec in Mytulis in ſtagno marino, aut in quouis loco alio lutoſo & ſordido procreatis Cancros paruos vnquam reperias.

Expenſus Ariſtotelis locus. μύης πυελώδεσι, non a figura dici, ſed in imo maris naſcentes. quod nos in Corollario reprobabimus.

Lib. 4. cap. 165

Nos verò Myas, ſiue Myiſcas, ſiue Myſcos Plinij ſiue Muſculos, & Athenæi τὰς ἐλάττονας μύας, ſiue τὰς μύας repræſentaſſe perſpicuè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior: paruitas, rotunditas. teſta hirta, atque alia quæ his à Plinio & Athenæo tribuuntur. Plinius: Myaces degenerant (*Digeruntur malim, vt genera in ſpecies digeſsimus*) in duas ſpecies, in mytulos qui ſalem viruſque reſipiunt: Myiaſque (*aliâs Myſcas*) quæ rotunditate differunt, minores aliquanto, atque hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores, (*dulciores, ex Athenæo.*) Athenæus Οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλότεροι τῶν σκιλλωδῶν. ἀτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τῶν φύσει ὄντες τοιοῦτοι. id eſt, Minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris ſucci ſunt ijs qui ſcillæ ſimiles ſunt: minus tamen alunt, quia minores & quia natura ſunt huiuſmodi. Aliquanto pòſt: Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε, καὶ εὔχυλοι εἰσι· πρὸς τε δὲ καὶ τρόφιμοι. Quæ Myes dicuntur, alijs minores ſunt, dulces, boni ſucci. præterea ſatis nutriunt.

A

Muſculos pariter vere exhibuiſſe.

Lib. 32. cap. 9.

Lib. 3.

DE MYTVLIS, (SEV MVSCVLIS MAIORIBVS, MARIBVS, QVOS ET MYACES *Dioſcorides vocat*,) *Rondeletius*.

Bellonius huic perſimilem ſuum mytulum pingit, cum cancello intra valuas apparente: cùm nomina & reliquam deſcriptionem, mytulo minori conuenientia ponat.

A

MYTVLOS noſtri muſcles vocant, & conſalmes de mar, ad differẽtiam fluuiatilium vel paluſtrium mytulorum, quib. figura tantùm ſimiles ſunt.

B

A Muſculis differunt magnitudine & rotunditate: guſtu etiam inferiores ſunt. nam ſalem viruſque reſipiunt, ait Plinius.

(F)

A

Eoſdem eſſe Mytulos cũ Dioſcor. libro 32. cap. 9. Myacib. antè oſtendimus ex eadem præparãdarum teſtarũ ratione, & ex ijſdẽ facultatibus. Quarum poſtremã non probat Gal. de facult. medic. libro 11. cap. 3 Τῶν δὲ μυάκων σάρκα λειωθεῖσαν ἐπιτιθεμένην ἀρμόττειν φασὶν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν. ἐγὼ δ' οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γινόμενα. Porrò Mytulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. Ego verò nullam (peculiarem) facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, ſicut ea quæ à rabido cane mordente ſunt inflicta.

(G)

In oleorum præparatione teſta Mytulorum vtebantur veteres: eſt enim caua & labris tenuibus. Dioſcorides de cicino oleo: Ὅταν δὲ ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν, ἀρθέντος τοῦ λέβητος ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀπαφύσσε μυάκι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. Vbi inſitum prorſus humorem reddiderunt, ſublato ab igne vaſe, innatans oleum Mytuli concha tollitur, & reconditur. Et mox de oleo amygdalino: εἶτα ὑποπλινθίων πρέσσε πλακαρίοις, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μυάκα ἀναλάμβανε. Mox tabellis premitur, & quod digitis hæſit, Mytuli concha

E

Lib. 1. cap. 32.

cha excipitur. In hac concha pictores hodie colores ſuos diluunt: tùm quod ij à teſta nihil immutentur tum quòd ſuſtinenti manui nulli ſint oneri.

DE MYTVLIS, IN STAGNIS MARINIS, RONDELETIVS.

MYTVLI in ſtagnis etiam reperiuntur: ſed non niſi vbi ſaxa ſunt, vel ligna hærentia. Circa hæc enim naſcuntur, byſſo alligati, ex duabus teſtis conſtantes, foris nigris, intus plumbeis. Carne ſunt molli, flaueſcente. Marinis ſunt longiores: ſed marini ſpiſſiore teſta, palato gratiores.

COROLLARIVM DE MYE, MYACE, MYTILO, *Muſculo. Ex his Myax & Muſculus paſſim maiuſculis characteribus ſcribentur.*

A Vocabulum μῦς circunflecti debet, non acui. In petris & arenis viuunt, Κήρυκές τε, μύες τε, καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλῆν, Oppianus. Poteſt & μύες ſcribi in plurali penultima longa. quanquam aliquando producitur etiam ſine circunflexo: Ἦν δέ τις ἐν μύεσσι νέος παῖς, Homerus in Batrachomyomachia. Vide plura in Mure quadrupede H. a. Myes à Theodoro vertuntur mytuli, ſed quàm rectè, iudicare nondum audeo. Cum Græcis hominibus eos quos vulgò Veneti vocant MVSCVLOS & Cuniculos oſtenderem, dixerunt eſſe Mydia, hoc eſt Muſculos, Gillius. Conchas illas quas rhomboides Rondeletius cognominat (deſcriptas & exhibitas ſuperiùs) Veneti Muſſoli nominant, hoc eſt muſculos aut mytulos, ſunt enim his ſatis ſimiles, teſte Bellonio, eorum icones in fine huius Corollarij dabimus. Mutilum Aggregator vulgò Venetijs ait *Gazanelle* dici: quod nomen idem forſitan fuerit cum Gillij cuniculo concha. Vniones in noſtro mari reperiri ſolebant, crebriùs circa Boſphorum Thracium, ruffi ac parui in conchis quas myas appellant, Plinius 9.35. quem locum explicans Maſſarius: Myes (inquit) quos Latini mytulos interpretantur, conchæ ſunt teſtis leuibus, ſed interius nitentibus & perlucidis, vt oſtreæ margaritiferæ, labijs quoque tenuioribus quàm oſtreis, eiuſdem propè generis cum ijs, qui vel in flumine generantur. nos tales non modo in Boſphoro Thracio, ſed alijs quoque locis conſpeximus, quos nunc MVSCVLOS appellant. Et mox, Huic proximum genus eſt, quas myias, hoc eſt muſcas vocant. differunt à mytulo rotunditate, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus teſtis, de quibus Plinius & Athenæus meminerunt. Et alibi, Non deſunt qui myacas in Dioſcoride myas ſiue mytulos eaſdem eſſe conchas putent, cum tamen Plinius hoc ipſo volumine mytulos in harenoſis prouenire prodiderit, & libro triceſimo ſecundo myacas in mytulos degenerare, atque in algoſis non harenoſis viuere teſtatum reliquerit. Maiores in hoc genere conchas, Plinius mitulos, Oribaſius myacas, Athenæus μύας σκιτλώδεις vocat, & μύας genere maſc. abſolutè. Minores verò Plinius myiſcas, Oribaſius & Athenæus myas appellant, Vuottonus. Minores Rondeletius myas vocat cum diphthongo in prima ſyllaba, & muſcas interpretatur. quod equidem non probârim, quoniam ea vox Græca eſt, & Græcorum nemo ſic vſurpauit. Athenæus enim myas de paruis muſculis fœminino quidem genere extulit, ſed ſine diphthongo, inflexione tertia, in qua etiam μῦ, id eſt muſculus mas declinatur. quare & myiſcam proferentibus non aſſenſerim. Mytuli à Romanis Græco nomine tellinæ nuncupantur, Niphus. Scapidem (Σκαφίδα) Attici vocant ſcapham paſtoralem, καδίσκον alias καθ' ὥσπερ, λέγουσι: fortè εἰς ἣν ἀμέλγουσιν. in qua mulgent: vt poëta in hoc verſu: Γαυλοί τε, σκαφίδες τε τετυγμένα, τοῖσιν ἄμελγεν. Hippocrates verò ſic vocat concham marinam oblongiorem, quam multi (οἱ πολλοί, multi, vel vulgus) MYACEM appellant, μύακα προσαγορεύουσι, Galenus in Gloſſis, & Varinus. ſed hic aut librarij pro μύακα poſuerunt μύα. id quod fieri facilius potuit, quòd finalis huius vocis ſyllaba κα, in proximo verbo καλοῦσι (hoc enim ipſe vtitur,) non προσαγορεύουσι, repetatur. Quærendum an MVSCVLVS vulgò dictus Venetijs, (Concha rhomboides Rondeletij,) hic MYAX ſit, quoniam & teſta oblongior, & nomen ei congruunt. Scafium, id eſt concha, Syluaticus. MYACES piſces intelliguntur murices, (*hoc ex idoneis authoribus quod ſciam, nullus docet:*) ſed & pro conchula accipitur MYAX, qua humores excipiuntur, Cælius. Ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια, Varinus.

De Italicis nominibus *Muſſolo & Gozonello* in præcentib. dictum eſt. Luſitani mytilum nigricantem, Mexilam vocant. Germanicum nomen *Muſcheln* à MVSCVLO Latinorum factum videri poteſt: ſed ad conchas biualues omnes extenditur. quamobrem circumloquemur ita vt Mytilum ſiue Muſculum majorem, nominemus *k ... ſchvvartze Muſcheln*: minorem verò, *Moeßmuſchelin, Harmuſcheln*, à muſco. quoniam, vt ſcribit Rondeletius, teſta eorum ferè ſemper vel muſco vel lanugine obducitur. Angli *Muſcle* non communiter vt nos concham omnem biualuem, ſed propriè & peculiariter paruam hanc nigricantem appellant.* MVSCVLI in inferiore Germania (vt Cornelius Sittardus aliquando ad me ſcripſit) ex Oceano Germanico capiuntur, & ſuauiſſimi guſtus ſunt, elixantur in aqua, deinde addito pipere & butyro comeduntur. Germanicè *Moeſchtlen* vocantur.

Μύες πυελώδεις. Μύας πυελώδεις Gaza ex Ariſtotele vertit mytilos ſoliatos, à figura. Niphus mitulos latioris vel amplioris conchæ interpretatur. Rondeletius reprehendit, & in imo maris ſiue gurgite naſcentes conuertit. quoniam Gaza eodem apud Ariſtotelem loco (hiſtoriæ animalium 5.15.) pro πυελώδεσι τόποις interpretetur, gurgite: cùm nõ gurgite tantũ Gaza, eo in loco verterit pro hac voce: ſed (Oſtrea naſcuntur,) alia vadis, alia gurgite. ego non πυελώδεσι, ſed omnino πηλώδεσι, id eſt limoſis, eo in loco legerim. nam vt hoc in loco, ita rurſus in eodem capite, Ariſtoteles triplicem natalis ſoli differentiam facit. Ὀστρακώδη (inquit) omnia naſcuntur ἐν τῇ ἰλύϊ. οἱ μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα, ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει, κόγχαι. περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθεα καὶ βάλανοι. Πύελος non modo ſolium, ſed alia vaſa diuerſa ſimilis figuræ ſignificat: quę noſtri vocant *Standen, Zuber, Butten, Mulen.* &c. eſt autem in fœminino tantùm genere bonis authoribus vſitatum. Πύελον νεκρῶν dixit Aelianus in Varijs 13.3. Πυελίς, (paroxytonum. ego proparoxytonũ prætulerim) πύελος χαλκῆ, Heſychius. ſed mox in maſculino dicit, Πύελος ἐν ᾧ οἱ ὕνοι πλώοντες: σκάφη, ἐμβάτη. vnde aliquis conijciat πύελον à verbo πλώειν per metatheſin fieri. ſed diuerſæ ſuper huius dictionis origine grammaticorum ſententiæ ſunt. Πύελος (inquit Etymologus) propriè dicitur ὅπου τοὺς πυρὸς πλύνουσι, (*quid ſi legas πλύνουσι, ἀντὶ τοῦ βρέχουσι; nam Appion πλύνειν interpretatur μολύνειν, βρέχειν. quid ſi dicas*

dicamus, pyleon eſſe vas in quo triticum, id eſt, farina triticea aqua perfundatur & ſubigatur?) quaſi πύρελ☉. τοὺς δὲ λέγουσι καὶ δίχα τοῦ ρ. τοὺς πυρούς. εἰσὶ δὲ (πύελοι) σκαφίδες ἐν αἷς λούονται, παρὰ τὸ πεπυθὸς, τουτέστι τὸ σεσηπὸς ἐλεῖν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον τοὺς πηλιωτάς, ὡς Θέων ἐν ὑπομνήματι Ὀδυσσείας. Euſtathius verò, ex quo Varinus etiam repetijt, ſic tradit: Πύελ☉ συνήθως ἡ λεκανίς: dicta fortè non à verbo πύειν, ſed παρὰ τὸ πύον, quod eſt crema (ἀπάνθισμα, *der nydel oder ramen*) lactis: tanquam vas huiuſmodi commodum ſit paſtoribus excipiendæ cremæ. Sunt & πέλλαι paſtorum vaſa, lacti dum emulgetur excipiendo accommodata, mulctræ, *Melchkübel*. γαυλοὶ emulſum ſeruant, vt & σκαφίδες: ſed γαυλοὶ videntur fuiſſe vaſa rotunda, *Brennten, Gelten, Näpff.* (nam & nauigia quædam rotunda dicebantur γαῦλοι, voce penanflexa. pro vaſe enim lactario vltimam acuit.) σκαφίδες oblonga, *Multen, Multle.* Lege Varinum in Γαυλοί. Quæ torno cauantur vaſa, omnia rotunda ſunt: ſcaphas verò oblongas fuiſſe conijcio, non torno forte, ſed alijs inſtrumentis excauata: quoniam ſic dictæ ſunt παρὰ τὸ σκάπτειν τὸ κοιλαίνειν, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σκαπτομένων καὶ γινομένων βαθέων, vt Varinus ſcribit. inde & ſcaphæ naues dictæ, minores propriè & monoxylæ, vt lintres, ex trunco vnico excauato & veluti effoſſo: quibus ſimilia ſunt vaſa illa, quæ *Multen* appellant noſtri: quorum alia fundum æquale & planum habent: alia magis propriè ſic dicta & nauibus ſimiliora, in medio profundiora ſunt, vtrinque verò altiora ſe explicant, & ad ſummos margines ſurgunt, vt in nauibus proram ac puppim verſus. Hæc figura in mytilis etiam ſpectatur: magiſque in maioribus, quòd longiores ſint, (minores enim, vt ait Plinius, rotunditate differunt:) ita nimirum vt è duabus mytili teſtis vtraque per ſe ſcapham vel πύελον referat: vnde πυελώδεις ab Ariſtotele dictas ſuſpicor: idque κατ' ἐξοχὴν: quod quamuis & aliæ forſan longiuſculæ conchæ reperiantur, non diſſimili figura, pyelon tamen minùs exactè repræſentent. Scribit Ariſtoteles cancellos in mytilis iſtis reperiri: quod & ipſum maioribus conuenire magis videtur. in minoribus enim vix ſuppeteret cancellis capiendis locus. Et quanquam pyelos ſolium quoq;, hoc eſt labrum in quo balneantur ſignificat, eius tamen figura propter fundum æquale & planum, mytilis non conuenit, quare ſoliatas à Theodoro conuerſas non probo. Ariſtophanes Veſpis, Ἀλλ' ἄθρει κατὰ τῆς πυέλου τὸ τρῆμ', ὅπως μὴ 'κδύσεται. Vbi Scholiaſtes: Αἱ γὰρ πύελοι τρώγλας εἶχον ἐπὶ τὴν ὁδόν, δι' ὧν ἀπολουόμενοι ἐξεχέοντο τὸ θερμόν. παίζει δὲ καὶ τοῦτο ὡς ἐπὶ μυός. Item in Equitibus, Τὰς πυέλους φησὶ καταπεπνῖχθαι ἐν θαλάσσῃ. Scholiaſtes interpretatur τοὺς ἐμβάσεις. πύελ☉ γὰρ δρύινον, ἐμβατὴ ἐν ᾗ ἀπολούονται. Hoc & Suidas repetit. Θερμὴν εἰς πύελον εἰσεληλυθεν, Suidas ex innominato. Vt hoc etiam: Ἐν πυέλῳ τῶν ἱερῶν λειψάνων τῶν κορυφαίων τῶν ἀποστόλων Πέτρου. pro theca vel loculo funeris. Χλωρὰς πυρὸν ἐρεπτομένας παρὰ πύελον, legimus Odyſſ. ε. Euſtathius λεκανίδα interpretatur, & alia addit quæ iam ante recitauimus. Πύελ☉, ἡ λεκάνη, Varinus. hoc eſt peluis. Quin & palam ſiue fundam annuli, cui gemma includitur, hæc vox aliquando ſignificat. Τοῦ δακτυλίου, τὸ μὲν, ὁ κύκλ☉: τὸ δὲ, ἵνα ὁ λίθ☉ ἐναρμόζεται, πυελὸς τε καὶ πυελίς, ὡς ἔφη Λυσίας, Pollux. Πυελίδα Lyſias & Ariſtophanes dixerunt, quod nos ſphragidophylacion, Suidas & Varinus. Πυελίς, σφραγιδοφύλαξ. καὶ πυξ, ἀρτοθήκη, ἀλφιτοθήκη. ἔνθα ἡ ψῆφ☉ ἐν δακτυλίῳ, Heſychius. ſed ordo verborum confuſus apparet. ego ſic legerim: Πυελίς, σφραγιδοφύλαξ, ἔνθα ἡ ψῆφ☉ ἐν δακτυλίῳ. καὶ πύν, ἀρτοθήκη, ἀλφιθήκη.

Sed pyelos quid ſit, quæ conchæ πυελώδεις, explicatum abunde eſt. nunc ad vocabulum σκιλλώδεις aggrediar: cuius ſimiliter obſcuritate viros noſtri ſeculi eruditos cæcutiuiſſe video. ego mytilos eoſdem nempe maiores, quos πυελώδεις Ariſtoteles dixit, ab Hiceſio rectè σκιλλώδεις cognominatos oſtendam. Σκιλλώδεις. Verba eius apud Athenæum ſunt hæc: Τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι. οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ περὶ τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς. οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικοί περ μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν: ἀτροφώτεροι δὲ, διά τε τὸ μέγεθ☉ (ἐλάττιον) καὶ τῷ φύσει ὄντες τοιοῦτο, Hoc eſt, Ex Mytilis Epheſij, & qui ſucci bonitate eis pares ſunt, tantum ſunt chamis inferiores, quantum pectinibus præſtant. Vrinam magis quàm aluum cient. Sunt qui ex eis ſcillam reſipiant, mali ſucci, & guſtu ingrati. Qui verò his minores ſunt, & foris hirſuti, ijs qui ſcillam referunt & vrinam magis promouent, & ſuccum generant probiorem, minus tamen nutriunt, tum paruitatis ſuæ cauſa, tum ſui generis natura, Hęc ille. Facile autem ex verbis eius eſt animaduertere, ſcillæ ſaporem ingratum inſuauemque dici, & vt ipſe interpretatur, περὶ τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. qualem ſcilicet in ſcillæ marinæ herbę tunicato cepæ inſtar bulbo, medicis celebrato, experimur: amarum & acrem. & ſimiliter in pancratio, altera & minore ſcilla: cui authores guſtum amarum quique os accendat, attribuunt. Colias piſcis κολλωδέστερ☉ eſt, δριμύτερ☉ καὶ κακοχυλώτερ☉. κρείσσων δὲ ὁ Σεξιτανός. λεπτότερ☉ γὰρ καὶ γλυκύτερ☉, Athenæus ex Diphilo de ſalſamentis. vbi itidem σκιλλωδέστεροι ipſe interpretatur, acriorem & mordaciorem: cui Sexitanum dulciorem opponit. Rondeletius hoc in loco κολλωδέστερ☉ (hoc eſt, glutinoſior) legere mauult. ego vel σκιλλωδέστερ☉ tantùm, vel κολλώδης (aut κολλωδέστερ☉) καὶ σκιλλωδέστερ☉ pariter legerim: vt colias Sexitano non ſolùm mordacior amariorque ſit, ſed etiam glutinoſior. quod & ipſum ſcillæ bulbo proprium eſt. ſuccus enim eius glutinoſus eſt, & fila tenacia tunicis bulbi diductis in longum ducuntur. ſic ad κολλωδέστερ☉ opponetur λεπτότερ☉, ad σκιλλωδέστερ☉ verò γλυκύτερ☉. Plinio etiam mytili minores ſalem (fortè ſcillam legendum) viruſque reſipiunt, ideo guſtui ingrati. minorum caro mollior dulciorque (aliâs durior, minùs rectè) eſt. Oribaſius quoque molliorem carnem minoribus adſcribit. Diphilo quoque (vt Græcè Latineque Rondeletius in capite de Muſculis, paulò antè poſito, recitauit) οἱ μύες, id eſt mytili minores, vt ipſe teſtatur, dulciores ſunt ac melioris ſucci quàm maiores: τρόφιμοι τε καὶ τροφιμοι. Hiceſius tamen minores ἀτροφωτέρους eſſe refert maioribus: quòd & parui ſint, ideoque minùs alant, & toto genere eiuſmodi. Idem author bulbos quoſdam σκιλλώδεις eſſe ſcribit, hoc eſt nihilo ſcilla gratiores in guſtu. ſolênes verò κολλώδεις, id eſt glutinoſos. Rurſus Hiceſius, τῶν τροφίμων μήκωνας σκιλλωδεστέρας ἢ τὰς τῶν κηρύκων eſſe ait. Succum hunc in mytilis nitroſum vt ita dicam, id eſt cum amaritudine acrem, mare dulcius & cœlum autumnale temperat. Quamobrem myaces, Plinio teſte, gratiſſimi ſunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegypto laudatiſſimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Eiuſdem acrimoniæ cauſa fauces ab eis vexari, (quod idem Plinius ſcribit,) & vocem obtundi credendum eſt. Mituli ora mandentium atque fauces acri mordacitate vexant, gulam arteriamque exaſperant: tuſſim quoque ſiccam & raucedinem efficiunt, vocemque obtundunt, Vuottonus tanquam ex Plinio. Hæc (inquit) Plinius non vni ſpeciei, ſed myacum, id eſt mitulorum,

 generi

generi tribuit. Ego hunc locum in Plinio iam non reperio: quòd ſi tamen myacum generi toti hæc tribuat Plinius, non rectè facit: ex maioribus enim duntaxat hæc mala ſentiuntur. Libro quidem 32 cap. 9. verba hæc, Fauces vexant, vocemque obtundunt, de myacum genere toto profert. Σκιλλώδεις ergo mytili ſunt quales diximus: qui ſcillam reſipiunt: Latinè ſcilloſos dicere forſan licebit ad imitationem Græci vocabuli: vt à vino odorem ſaporemque vinoſum dicimus, Græci οἰνώδη. Nec admittenda eſt Bellonij opinio, qui pro σ... δεις legit κωλώδεις.

B Mytili biualues ſunt & cluſiles, cum & concludi & aperiri poſſint. tuentur autem ſe concludendo. Reſeratiles ſunt. & ab altero latere nodo ligantur. Teſtas habent læues, labra tenuia, Ariſtot. Capiuntur purpuræ paruis rariſque textu veluti naſſis in alto iactis. ineſt ijs eſca cluſiles mordacesq; conchæ, ceu mitulos videmus, Plinius. Iuba tradit mytulos (*alij vitulos legunt, Rondeletius lepores, neutrum probo*) ternas heminas capere in Oceano Arabico, Plinius. Sumitur inciſo mytilus ore mihi, Martialis libro 3. De ouo mytulorum, dicetur mox in c.

C Myaces aceruantur muricum modo, viuuntque in algoſis, Plinius. Deteriores ad cibum ſunt qui in locis arenoſis aut inter teſtas figlinas proueniunt, ijs qui in algoſis gignuntur, Vuottonus ex Oribaſio ni fallor. Mituli etiam fauificare ſolent, Ariſtot. Mituli ita gignuntur, vt inter plantas quædam ſobole, (vt cepe,) quippe qui minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur, Ariſtot. Et mituli, & pectines, ſponte naturæ in harenoſis proueniunt, Plinius. Ariſtoteles (inquit Maſſarius) aliter ſentire videtur tertio de generatione animalium his verbis: Natura teſtati generis conſiſtit, partim ſponte, partim aliqua ab ipſis emiſſa facultate quanquam ſæpenumero ea quoque ſpontina oriantur conſtitutione. Sed generationes plantarum accepiſſe hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam ſobole, vt cepe: hoc igitur tertio modo mytili gignuntur, quippe qui minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur. buccina, & purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittunt. ſemē verò nullum eſſe eorum putandum eſt, ſed quo diximus modo plantis aſſimulantur: quamobrem larga eorum copia prouenit cum primum conſtiterit aliquid. hæc enim omnia vel ſponte vt oriantur euenit: itaque ratione tunc magis cum origo præceſſerit, conſiſtunt. aliquid enim excrementi ſingulis proficiſci credēdum meritò eſt ab eo principio, cui ſoboles quæque adnaſcitur. Sed cum ſimilem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium ſubſtantiam ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt: quapropter excremento hoc gigni probabile eſt. Quæ autem vel ſobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Cum igitur dicat eorum quæ ſobolem nullam procreant, vel non fauant, ortū ſpontinū eſſe, Mytuli qui ex ipſo Ariſtotele ſobole generantur, & fauificare ſoliti ſunt, vt quinto de hiſtoria ſcriptum eſt, non ſponte prouenient. Sunt inter teſtata, quæ ouum in ipſis impropriè dictum (nutricationis enim duntaxat melioris ſignum eſt, vt in ſanguineis pingue) non ſemper ſed vêre tantum habeant. mox enim tempore procedente minuitur, demumque totum aboletur: vt pectines, mituli, oſtreæ. tempus hoc enim prodeſt eorum corporibus, Ariſtot.

Mituli an ſpōte proueniant.

E Mvscvlorvm teſtis hodie vtuntur pictores diluendis & aſſeruandis coloribus, Rondeletius.

F De alimento ex Mytilis, leges quædam ſuperiùs in Rondeletij capite de Muſculis in genere, & in Chamis Corollario F & infrà in Oſtreis. De ſapore eorum acri & amaro paulò antè in A. vbi quinam μύες σκιλλώδεις eſſent, enucleauimus. Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα ἡ Ἄβυδος. Archeſtratus. Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. E conchylijs aluum ſimul & vrinam cient præcipuè mituli, oſtrea, Athenæus. Cato capite 158. in deſcriptione iuris ad aluum deijciendam inter cætera requirit mutulos (mytulos) LII. Myaces maiores duri ſunt & concoctioni renitentes, ſanguinem procreant craſſum, & pituitæ multum, & ſuccum denique non adeò probum. Copioſè alunt, ventremque & vrinam cient. Hi ſi aſſentur, ſitim vehementem excitant. ſi verò elixentur, & acrioribus quibuſdam, vt ſinapi naſturtioue condiantur, non adeò virus reſipiunt. Minores carne ſunt molliore & dulciore, boque ſucci: verùm minùs alunt, & vrinam cient magis: Vuottonus, ex Oribaſio ni fallor.

G Remedia quædam & vires Myacvm ſiue mytilorum, reperies ſuprà in Rondeletij capite de Muſculis in genere: & proximè antè in Bellonij ſcriptis. Aluum purgant myaces, (*myacum ius,*) Plinius. Et mox, Myaces cremati vt murices, morſus canum hominum ſanant cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti vicem obtinent. Mvscvlvs marinus tritus ex oleo vetere, talorum tumoribus & doloribus impoſitus medetur, Marcellus Empiricus. Ex conchis marinis foris nigris, intus ſplendidis (Myacas intelligere videtur) ad conſolidanda vulnera remedium pulchrum Marianus Sanctus in Compendio chirurgiæ deſcribit

Ad infirmos & caliginoſos oculos, & nebulas oculorum in iumento: Muſculos aquatiles vre ſuper carbonibus: & corium externum detrahe vſque ad medium quod album apparet: id ſerua, & adde zinziber & chalcanthum, pares ſingulorum portiones. paratum ex his tribus mixtis pollinem in oculos equi inflato. proderit, Ex Hippiatrico libro Germanico.

Myon marinorum coctorum cum ſmyrnijs, & porris & apijs (ius) cū vino potum, iſchiadicos curat, Kiranides. Myacvm coctura pota ventrem mollit. teſtæ verò combuſtæ in pollinem redactæ, apoſtemationes ſiſtunt, & cicatrices ferunt, (*auferunt fortè cicatrices vlcerum*) cum melle verò illitæ, craſſas palpebras attenuant, & leucomata. Eadem quę buccins præſtant. Oportet autem lauare cinerē aqua, Idem.

H. a. Mvscvlvs à mure diminutiuum eſt nomen, ſiue pro concha ſiue pro quadrupede accipiatur: pro concha tamen à muſco etiam factum videri poteſt, quo obductæ huius generis conchæ quæ propriè Muſculi dicuntur (hoc eſt minores ferè omnes,) videntur. Speuſippus ſeorſim nominat κόγχας, μῦς, σωλῆνας. &c. Κόγχοι, μύες, κ' ὄστρεα, Æſchylus. Νηρῖται, σώμβοί τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Mytilus vocabulum eſt dactylicum. Sumitur inciſo mytilus ore mihi, Martialis lib. 3. Vuottonus Græcè μίτυλος ſcribit. ego nuſquam Græcè ſcriptum reperio, præterquam apud Athenęum, qui tradit tellinam à Romanis vocari μύτλον: malim μύτιλον. quanquam tellina à mytilo noſtro diuerſa eſt.

In

In noſtro Plinij codice mitulus plerunque ſcribitur, tanquam à Græco μιτύλος, ypſilo in u. conuerſo. Etſi verò Græci hac voce, vt dixi, non vtuntur, Græcæ tamen originis videtur: & ſimiliter à μῦς fieri diminutiuũ μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος. quamobrem Latinè etiam vel mytilũ rectè ſcribemus: vel mutilum u. pro y. ſi quis tamen mitulum vitandæ cauſa homonymiæ (quoniam adiectiuum quoque Latinis mutilus eſt) ſcribere malit, per me quidem licebit. MYAX etiam diminutiuum fortè fuerit à μῦς: vt à ῥύαξ, ῥύδαξ. quanquam & alterum à μύαξ diminutiuum, μυάκιον reperiri puto. MVSCVLVM hodie Græci Μύδιον appellant, forma itidem diminutiua à μῦς: vt ab ὗς & σῦς ducuntur ὑΐδιον & συΐδιον. verum in his iôta accedit: in mydio nullum, vt vulgus profert: eruditi etiam μυΐδιον efferre poſſent. Μύκης etiam & μύκιον nominibus Græcia alicubi hodie vtitur, ni fallor. ſed melius μύσκη aut μυσκίον dicetur. μύσκη quidem fœm. genere, tanquam à μῦς fœminino: quod mytilum minorem ſignificat Athenæo. & in Plinij codicibus de eodem myſcam vel myiſcam legimus. Cælius Rhodiginus μύσκον murem quadrupedem paruum ſignificare ſcribit: ego apud authores legere non memini. Cochlearium, chema, my[illegible] inſtrumentorum nomina ſunt, quibus vel ius hauritur, vel menſuratur aliquid, omnia à generibus [illegible] charum facta: vide in Cochlea in genere H. a. Μῦστρον diminutiuum eſt τοῦ μυὸς, id eſt à MVSCVLO genere conchylij, Ge. Agricola. ſed hæc diminutiuorum forma vſitata non eſt: ſimpliciter verò deriuata huiuſmodi multa ſunt, vt σεῖστρον, σέργητρον, μίσητρον, &c. à tertia perſona præteriti paſſiui ſingularis. & alia, vt κλεῖθρον à κλεὶς. item ῥόπτρον, quod fortè deriuatum non eſt: & alia complura. Pollux τὸν μύστρον genere maſculino dixit, cum acuto in prima: quæ cum natura longa ſit, circunflectenda videtur in recto & ijs caſibus qui vltimam corripiunt. Μύστρα & μυστρία Euſtathio idem ſunt quod μυστίλαι, ὅ ἐστι κοῖλοι ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμοῦ ἐπιτήδειοι. A myſtrio diminutiuo dicuntur etiam μυστριοπῶλαι apud eundem. Μυστίλη quoq; videri diminutiuum poteſt à μῦς fœminino, vt μυτίλος à maſculino. hinc verbum μυστιλᾶσθαι Euſtathio, διὰ μυστιλῶν ἀρύεσθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τὰς ψωμοὺς. Μυστίλημ, ὁ μυστίλων ἄλμυρ, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεστάτων ἢ ἐπιπόνως ζῶν, Euſtathius. Ctenites lapis (inquit Ge. Agricola) ſtriatus eſt omninoque pectinis effigiem repræſentat. Myites verò, quia ſtriatus non eſt, MVSCVLI ſpeciem præ ſe fert. is duplex, oblongus, & pectinis modo rotundus. hic colore cinereus reperitur in Chattis ad Spangebergum arcem, vbi & trochitæ: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapicidinis eius tractus qui eſt vltra montem Mauricij: ille modo ſubfuſcus, modo ſubflauus effoditur ex foſſa mœniorum Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones ſpectat: Hæc Agricola, qui Germanicè hunc lapidem interpretatur *Muſchelſtein*.

Genera concharum duo, quæ Venetijs vulgò Muſculos nominant: alterum muſco prorſus hirſutum eſt.

OLVRIDES, Ὀλολυγίδες, genus concharum, Heſychius & Varinus. O

PELORIDES iam priùs in Chamis dictæ ſunt. P

PHOLADES Conchæ in P. Elemento deſcribentur.

PISCINARIA quædam Concha vulgò hodiè ab Italis dicitur, Cappa piſciota: haud ſcio an eadem cuius meminit Plautus his verbis, quæ à Feſto citantur: Muriaticam video in vaſis ſtanneis, naricam bonam & cauatam, & taguma, quinas fartas conchas piſcinarias.

PLAGOSÆ, vt Rondeletius legit: Plaguſiæ, vt Maſſarius, à Plauto in Rudente inter Conchas commemorantur.

DE MVSCVLIS AQVÆ DVLCIS, RONDELETIVS.

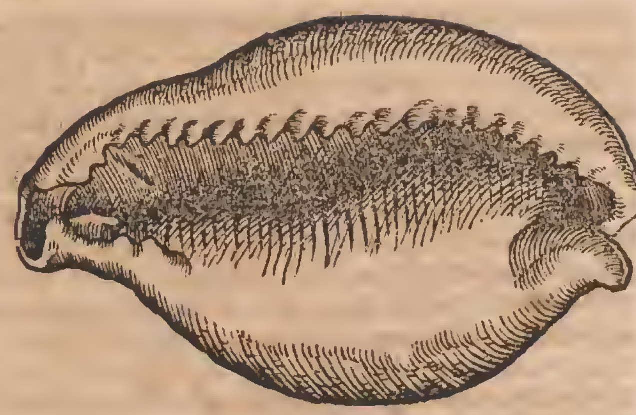
LONGE plura & maiora in mari quàm in fluuijs vel lacubus gignuntur oſtracoderma, cuius rei cauſam ſæpe aliàs marinæ aquæ vi attribuimus. In aqua dulci ſtagnante maximè reperiuntur Muſculi, ferè nunquam in rapidis fluminibus. Galli Moules vocant. Duplici conſtant concha tenui & fragili, foris nigricat & veluti ex multis additamentis conflata eſt, ob id aſperior. Intus læues ſunt, ex cæruleo nigricantes. Carne ſunt dura, concoctu difficili, mali ſucci, quo fit vt qui ijs copioſius veſcuntur, in febres incidant.

DE PORCELLANA VVLGO DICTA: HOC EST CONCHA VENERIS, SIVE MVRICE aut Remora Mutiani, Rondeletius.

Icon hæc non eſt Rondeletij: ſed ſimilis, ad vnam è noſtris Porcellanis conchis depicta. Ea in hoc genere maxima eſt: nos in Corollario ruſſam cognominabimus.

HERMOLAVS Barbarus Plinij locũ libro 23. emendans, pro Veneri cymbia, legi poſſe cenſet Veneriæ, Senecam citans: Veneriæ, inquit, Spondyli & Oſtrea, Venereæ Conchæ nuſquam alibi mentionem factam fuiſſe ſcio. Eam eſſe puto quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde Concha ſiue A *Venerea.*

 Cochlea

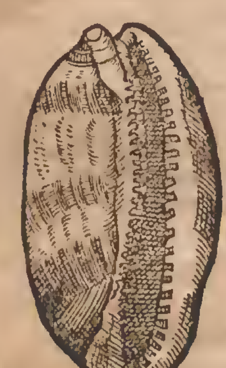
Lib.9.cap.35. Cochlea Venerea dicta ſit, quam deſcribit Plinius ex Mutiano, qui Muricem appellabat. Mutianus, inquit, Muricem eſſe latiorẽ Purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice Cõcha, vtroq; latere ſeſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: Conchaſque quæ id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. (E) Quam deſcriptioné nulli alteri meliùs quadrare cõtenderim, quàm ei Conchæ, quam Porcelaine vocamus: nonnulli læuigatoriam, quia læuiſſima eſt teſta, qua mulieres noſtræ ornaméta quædam ſua linea, in amylo aqua multa diluto, lota, deinde exſiccata poliunt, adeò vt ſplendeant. Eâdem Itali atque Græci hodie chartas læuigant, quod & Plinius olim factitatum fuiſſe memorat. Lib.13.cap.12. Scabritia, inquit, chartæ læuigatur dente Conchaue, ſed caducæ literę fiunt.

B Concha iſta oui figura eſt, Purpura maior & latior: ſunt enim quæ in magnam amplitudinem accreſcant. teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrinque ſeſe colligente. quod vt intelligas, concipias animo concham ſimplicem per planum extenſam: deinde vtranque in partem reduci & complicari, ad rotundam ſiue ouatam concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis & cohærentibus, dempta rima quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis (D) adhæret in mari Rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus vel earundem clauo affigi puto, atq; earum curſum remorari, eſſeque Remoram Mutiani, cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictum eſt, plena vẽtis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem celebrantur. (Remora Mutiani.) Teſtam duram eſſe admodum vel inde agnoſcas quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quæ à tineis vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa vel perforata ſæpe videas. Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis conchis.

E Huic Conchę perforatæ in altero extremo multi hodie clâues appendunt, & zonæ accommodant, ob Conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil ſordium colligit, neque veſtes atterit. Eandem aurifices in duo ſecant, & cochlearia conficiunt.

G Huius aliquis eſt in medicina vſus: nam reperitur in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum, atq; vteri vlcera, ſed pharmacopœorum vulgus pro Concha venerea Pectines vſurpat. (Pectines.) Ex ea dentifricia optima parantur. Vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate.

DE SECVNDA SPECIE CONCHÆ VENEREÆ, RONDELETIVS.

A B CONCHAM hanc raram non poſſumus non vocare Conchę Venereæ ſpeciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. eſt enim oui figura, Concha ſimplice vtrinque ſeſe colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam.

G Ad vlcera, & alia exſiccanda non minus probanda, quàm ſuperior. Varia quoque eſt, ſed ita maculas inſperſas non habet, ſed pro his lineolas. teſta eſt tenuiore & minore, magiſque perſpicua.

DE TERTIA SPECIE CONCHÆ VENEREÆ, RONDELETIVS.

CONCHÆ hoc genus non minùs Venereis Conchis ſubijci poteſt, quàm ſecundum, ob teſtam vtrinque ſeſe colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana eſt, compreſſa eſt magis quam ſupradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata eſt, durior & ſpiſſior ſecunda, colore candido.

DE QVARTA SPECIE CONCHÆ, VENEREÆ, RONDELETIVS.

PARVA ſemper manet hæc Concha, quæ ſuperiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs quàm Concharum venerearum generi ſubijci poteſt. Parte altera plana eſt, altera in tumorem elata, in qua circulus eſt aurei coloris, alioqui tota foris candida eſt, intus cærulea. Teſta eſt valde dura, eadem vi exſiccandi prędita, qua ſuperiores.

DE EISDEM CONCHIS, BELLONIVS: QVI *Læuigatorias vel læuigatas eas cognominat.*

B Conchę genus lęuigatiſſimę in Rubro mari capitur: cuius cochleę ad nos vſque deferuntur.

E Earum apud Gręcos & Turcas quoque chartis expoliendis vſus eſt. Chartarum ſcabritia (inquit Plinius lib. 13.) lęuigatur dente conchâue, ſed caducę literę fiunt: minùs ſorbet polita charta, magis ſplen-

ſplendet. Vulgus noſtrum talem vſum inexpertum, ijs tantum ad ſuſpendendas claues, vel conficienda cochlearia vtitur.

Porrò lęuigatoria concha oualem habet formã: eiusq́; eſt politiſſima teſta atq; ęquabilis, nullis (*quadã multis, præſertim maiores, de quibus hic ſcribit Bellonius: alias nullis, vt minores*) punctis diſtincta ac ſtellata: ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. B

Harum autem concharum tres aut quatuor differentias comperi: alię enim ingenti dorſo tument, alię verò oblongiore, ac veluti tereti forma protenduntur. Alię rurſus puſillæ, aliæ magis capaces, minuſque ſtellatæ aut maculatæ reperiuntur. E

His rubri maris incolæ magno labore in aceruos collectis, ingentē quæſtũ ab ijs q. Memphim adeũt, facere ſolent. His enim Ægypti ſua lintea glutino imbuta lęuigare atque expolire conſueuerunt.

C O R O L L A R I V M.

Porcellanę conchę vnde ſint dictæ, non conſtat mihi. quanquam & Græci χοιρίνας vocarunt, vt mox oſtendam. Conijcio tamen hoc nomen eis factum, à quadam oris ſuilli ſpecie, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, vel potius altero extremo teſtæ, nempe acutiore & eminentiore roſtri ſuilli inſtar quodãmodo referunt, ἢ διὰ τὸ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ μεταξὺ τῶν χειλῶν σχίσει· καὶ τῇ ἐνδοτέρω κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ. vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi & minores ſunt, vulgus noſtrũ appellat. & quòd figura quodammodo vterum referant, ſuperſtitioſi homines corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur. hęc ſuperſtitio vt & in alijs pleriſq; amuletis, luxurię ſuperbięq́; prętextus eſt, quæ vt hęc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentóue incluſa, collo pendentia oſtententur, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem ſuam pudicitiam hac hedera produnt, quàm ſanitatis tuendæ inſtrumenta aut amuleta morborum. Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres, inquit Varro, noſtrę nutrices maximè, naturam qua fœminę ſunt appellant porcum: & Græci eadem ſignificatione chœron. ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copioſius in Philologia de ſue oſtendimus. Sunto igitur dictæ porcellanae διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanę nomen à purpura detortum videtur innuere: Purpurarum teſtas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus ſuas preces mulierculæ nũcupare ſolent, ex teſtis maiorũ purpurarum aut muricum, Galli patenoſtres de porceleine vocãt. Ab Ennio nominantur matriculi, citãte Apuleio, inter res marinas: de quibus, niſi conchę Venereę ſpecies ſunt, non habeo quod diuinem. A

Porcellanæ vnde dictæ.

Amuleta omnia aut ſuperſtitioſa, aut ſuperbiæ prætextus.

Matriculi.

Aludha eſt genus conchyliorũ, quæ appellantur porcelletae. ſic exponitur tertio Canone Auicēnæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio Can. capite de cura aſcitæ, Andreas Bellunēſis. Vide Vadaha inferius mox in Vmbilicis marinis. item Canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 4. de curatione fluxus ſanguinis & menſium, legitur alhuda: vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas quæ adferũtur à S. Iacobo. De Cochlea margaritifera vulgò dicta, ab vnionum colore ſplendoreq́;, (nam vniones in ea non reperiuntur, ſed in ijs quæ conchis binis conſtant,) ſuprà inter Cochleas ſcriptum eſt. Hanc & porcellanam (*maiorem: talem cuius quidam apud nos argento incluſam pro poculo habet*) vulgò vocant artifices, quod muricis conchæ (quam ſimiliter porcellanam nominant) formam habeat, Bellonius. Idem in volumine Gallico de piſcibus marinis peregrinis, lib. 2 cap. 26. Porcelliones conchas inquit à Pandectario & Nicolao nominari: & coniectura vtitur murrhina vaſa olim ex porcellanis maiorib. concharũ generis facta fuiſſe, quę muricibus quodammodo ſimilia ſint. conſtare ea è terra noſtro tempore, incruſtari verò morochtho ſiue leucographide lapide, in Italia quidem viliora, in Cairo precioſiſſima, ſplēdida & tranſlucida, ita vt vel exiguum vas numis duobus aureis, quos ducatos appellant, vęneat, &c. Scoppa quidem Italus in Dictionario ſuo, murrham gemmã agatham vulgò dictam vel porcellanam interpretatur. Ge. Agricola murrhina vocat, neutro genere numero plurali, vt ipſa etiam ex eo vaſa murrhina dicuntur: & onychis in Oriente ſpeciem eſſe docet: vt eiuſdem alia ſpecies apud nos eſt Chalcedonius appellata vulgò. Martialis libro 14. myrrham vocat ſiue gemmam, ſiue ex ea poculum, hoc diſticho: Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno Conuenit, & melior fit ſapor inde mero. Cardanus lib. 5. de ſubtilitate, cum Plinij verba è libri 27. cap. 2. de myrrhinis vaſis (*ſic ipſe ſcribit, non murrhina*) recitaſſet, ſubiungit: Ergo quis non videt figulina hæc eſſe, & eius generis, quod hodie Procellanas (*ſic ſcribit, non Porcellanas*) ſolemus appellare? conſtant enim & hę ex ſucco quodam ſub terra denſato, & ex Oriente vehuntur. At noſtra pallidiora, & odore carent. (*forte myrrhina à myrrhæ odore, vel myri, id eſt, vngenti odorati nomen traxerunt. nam vt Plinius inquit, aliquã his vaſis & in odore commendatio eſt.*) & quæ ex his etiam tranſlucent (*tranſlucere in eis quicquam, aut pallere vitium eſt, Plinius*) magis probantur: folijsq́; ac imaginibus placent: nullumq́; purpuræ veſtigium. Quę omnia videntur ab antiqua myrrhina diſſidere. verum temporum varietas & opificũ, tum vſus hoc pepererunt, &c. Vtcunq; res ſe habeat, & precium, & loc⁹ & materia, & modus quo fiunt, eadē eſſe docent hæc myrrhinis. Nunc longo Indiæ tractu fiunt, maximè apud Chinam: hi olim Seres. Fieri dicuntur ex conchyliorum atque ouorũ corticibus: ſepeliunturq́ue conſtanti fama in octoginta vel centum annos, quaſi hęreditatum loco. Inde eruta obducũtur vitro, ne combibant. Succi autem quibus cortices excipiuntur, non ſatis noti ſunt. Pinguntur etiã antequã vitrũ ſuperaddatur. Incertum eſt an excoquantur ob nitorem ac duriciē. Maiora in precio ſunt, ſed multum ab antiquis degenerant. Et quamuis ita ſit, non tamen minus eſt ſuperbum his cœnare, quã auratis atq; ex argento vaſis, Hęc totidem verbis Cardanus. Addiderim ego teſtas tandiu ſepultas, præſertim loco mediocriter humido, veriſimile eſſe, ita marcidas & molles fieri, vt maſſa luti aut argillæ inſtar ſit: ſubigiq́;, formari, & tornari figlina rota ſimiliter poſſit. Sed Murrhinæ Plinij amplitudo nunquã paruos excedit abacos, nec craſſitudo ferè maior eſt, quã neceſſaria vaſi potorio. quod conchylijs defoſſis, aut factę ex eis argillę non conuenit. eorum.n. quæ arte aut voluntate hominis fiunt, definita magnitudo non eſt. Inueniri etiam in pluribus locis murrhina cum ſcribit, humoréque putari calore ſub terra denſatum: lapidē eſſe (non argillam, non arte factũ aliquid) qui effodiatur inſinuat. Sic & cryſtallũ inueniri

Murrhina.

Cardanus.

(non fieri) ſcribunt authores, humore denſato vi frigoris. Sed hac de re hoc in loco plurib. inquirere, intempeſtiuum videtur. Catinus de Sceni, eſt vas quod adfertur è regione Sceni, & à Venetis dicitur porcellana, Andreas Bellunenſis. Catini & lances, quas porcellanas vocant, fiunt in prouincijs Cim (Cini) & Macim, Ioſaphat Barbarus in deſcriptione itineris ſui in Perſiam. De Murrhinis plura leges infrà in Purpura H. a. In libro medicinali R. Moſis porcellum maris pro genere quodam conchæ interpres tranſtulit.

PORCELLANA Ruffa dici poteſt concha ex genere illarum quæ propriè porcellanę nominantur, maxima, (cuius iconem ſuprà poſuimus, ſub lemmate Rondeletij,) teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit, terminetur: alterum verò, cui dentes aut ſtriæ longiores ac minùs prominentes, introrſum conuertitur, & in ſeſe conuoluitur vt in cochleis. ſuperior pars (dorſum Bellonio) gibba hæmiſphęrij figura, ſed maior eſt, ſpecie ouali: longiuſcula enim eſt, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtuſiorem. Magnitudo eſt ferè quę anſerini oui. nuſquam inniti poteſt, niſi parte plana, quæ candida eſt, vt intus quoq;. gibba quæ hęmiſphærium conſtituit, ruffa, maculis nigris diſtincta, ſed paucioribus, minuſq; ſcitè quã ſtellata. Læuitate ita reſplendet, vt imagines reddat, ſed obſcurè.

STELLATA per excellentiam dicta, ſuperiori ſimilis eſt, paulò minor: oui gallinacei magnitudine penè. ex albo liueſcit, hoc eſt ad cœruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoq; ſubcœrulea videtur teſta, tranſlucida ferè. tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreq; ſuperioris elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruffæ, pleraq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.

RVFFA minor appelletur, parua in hoc genere, quadruplo minor aut amplius quam ſtellata: longiuſcula. Ventre (ſic partem ſimam appello) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidi, candidus eſt. In labris etiam denticulatis ſtriges ruffæ ſunt, ſtriæ candidæ. Striam nomino, vt in columnis ſtriatis Vitruuius, partem eminulam: ſtrigem verò, cauam. Dorſum in ſummo varium eſt, albis, pallidis & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius & formam icone adiuncta aliqua ex parte repræſentauimus.

MINIMA, quæ priuatim *Muterſtein*, hoc eſt calculus vteri vel matricis à noſtris vocatur, Luſitanis & Æthiopibus Buzios: vndiquaque alba eſt: niſi quod in dorſo lineæ binæ flauent, in oualem ferè ſpeciem coniunctæ: & dorſum ipſum inæqualius quàm cęteris, & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit ſed obliqué. idem per medium, pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cœruleum tendit. De eius vſu leges infra in E. Icon eius huiuſmodi eſt, parte ſima, gibbum Rondeletius pinxit, quartam Conchæ Venereæ ſpeciem nominans. BELLICVLI marini quoque à medicis & pharmacopolis dicti, eædem videntur conchulæ. Sic enim de eis ſcribit Aggregator ex libro Circa inſtans (id eſt Platearij de ſimplicib. med.) Belliculi mar. ſpecies ſunt conchyliorum alborum, oblongorum, magnitudine caſtaneę paruę: quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus tranſmarinis. Ego apud Platearium in litera B. cap. II. nihil huiuſmodi, ſed hæc tantum verba reperio: Belliculi marini frigidæ & ſiccę naturæ ſunt. exceſſus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quaſi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miſcentur, vt vnguento citrino. Eſt autem vſus eorum ad faciem, talis: Puluis ex eis tenuiſſimus ſubigitur cum adipe gallinaceo liquato, ad modum vnguenti. Seruari diutiſſimè poſſunt, tanquam lapides. Belliculi vel Bellirici marini, Arabicè aſtor, vmbilici humani ſpeciem referunt. ſunt autem lapides parui & albi, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes ſicut dentales, (&c. ſicut Platearius,) Syluaticus. Vadaha, id eſt vmbilicus vel belliculus marinus, Syluaticus. Vide Aludha ſuperius, paulo poſt initium huius Corollarij. Nicolao Myrepſo in vnguento citrino vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abſtergenda, inter alia nominantur μπελίελκοι θαλάσσιοι. Fuchſius vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) Belliculos nominant. ſunt autem lapilli ex illorum traditione exigui & candidi, in litore maris reperti, vmbilicũ hominis referentes, abſtergendi facultate præditi. Cæterum in opere de compoſitione medicamentorum belliculos ſiue vmbilicos mar. interpretatur fabas marinas vulgò dictas, in qua ſententia ante ipſum Euricius Cordus fuit: qui porcellanam hanc noſtram Dentalium vocat: Dentalium (inquit) eſt conchula marina parua, dentatam rimam habens. Lege quæ annotauimus ſuprà mox poſt Cochleas vmbilicatas Rondeletii. Vmbilici marini vel porcellanæ ponuntur cum medicamentis quæ abſtergũt & dealbant faciem, Arnoldus Villanou. Vmbilici in teſtatorum genere variam ſignificationem oſtendi ſupra, vbi de Cochleis marinis diuerſis egimus.

Belliculi.

Vadaha.

Venereas conchas indocti quidam ſuperiore ſeculo, vt Syluaticus & alij, vt ineptè ſcribebant Veneras, Soneras: ſic etiam imperite interpretabantur pro conchis quas peregrini à d. Iacobi ſepulcro auferunt, hoc eſt pectinibus. In compoſitionem pilularum de bdellio Venereæ adustę recipiuntur apud Meſuen & Serapionem. Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego Rondeletij ſententiam porcellanas interpretantis amplector. Nauigant Neritæ (alias Veneriæ præbentesq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant, Plinius 9.33. vbi in Annotationibus ſuis Gelenius: Rectius legitur Veneriæ. ſunt enim cõchæ non gratæ modo Veneri, ſed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebriſque eſt eius deæ effigies, concham, atq; haud ſcio an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum quod non concauam partem aurę præbeat concha, ſed diuerſam, cum concaua ſit velificationi aptior, ſequenda igitur & hic vetera exemplaria: Nauigant ex his Veneriæ, pręben teſq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. Venereas etiam à Seneca nominatas Rondeletius meminit: & ſanè à pulchritudine, ſplendoreq; & lęuore, quæ dotes Venerei formoſiq; corporis pręcipuæ ſunt

ſunt, nomen hoc meretur præ cæteris conchis porcellanæ: & quas eodem nomine appellant margaritoideis conchę. Martialis libro 14. lemmate 209. Læuis ab æquoreo cortex Mareotica concha Fiat, inoffenſa curret arundo via: Veneream ſeu Porcellanam concham generis nomine propter prętantiam ſimpliciter Concham nominat.

Hedyle Poetria ſcribit de Glauco marino dæmone, veniſſe eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, Ἢ κογχε δώρημα (*abundat aliquid ad hexametrum*) φέροντα Ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης, Ἢ τὰς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγας. Ad mare rubrum vicus eſt, nomine Tor: vbi oneratos vidimus viginti camelos cōchis iſtis rotundis, à quibus appenſæ claues in Europa geſtari ſolent: incolę verò Cairi eis vtuntur ad poliēdam papyrum & lintea quę gummi (aqua gummata) delibuta fuerint, Bellonius libro 2. de ijs quæ in peregrinationibus ſuis obſeruauit. Cum igitur hoc genus conchæ à mari rubro feratur, quærendum an inde nomen ei factum, vt Erythræa à nonnullis dicatur: nam hoc mare Gręci Erythræum vocant, vel ἐρυθρὰν θάλασσαν. vel à teſtæ ſuæ colore, qui ruffus eſt in maioribus omnibus, & in minorum quoque nonnullis. Venit & è rubro concha Erycina ſolo, Propertius libro 3. dicta eſt autem Erycina ab epitheto Veneris, vel quòd ipſa eſt Veneri Erycinæ ſacra, vel quod dicitur Venus è concha marina prodijſſe. Αἱ κόγχαι αἱ Ἀμαθιτίδες, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebę inter alias quaſdam conchas. Eſt autem Amathûs inſula maris Ægæi Veneri ſacra. Eſt Amathûs, eſt celſa mihi Paphos, atque Cythera, Ouidius. Piſcoſamq; Gnidon, grauidamq; Amathûnta metallis, Idem. Et eodem nomine Cypri ciuitas Veneri ſacra, vnde totam inſulam Amathuſam (alias Amathuſiam) olim dictam aiunt. Cytheriacā quoq; concham Martialis nominat hoc verſu: Læuior & conchis Galle Cytheriacis. *Concha Erythraa.* *Amathitis.* *Cytheriaca.*

Otaria (Ὠτάρια, id eſt Auriculę) oſtrea ſic dicta, in Pharo inſula iuxta Alexandriam gignūtur, cęteris iam dictis conchis & oſtreis omnibus magis nutrientia, ſed excretioni non facilia. Antigonus Caryſtius hoc oſtreum Æolicè aurem Veneris (Ἀφροδίτης) nominari ſcribit, Athenæus. Ex quo Heſychius etiam, & Varinus repetierunt. Κῶπις, διὰ τὸ κυφόν τε καὶ κοχλοειδὲς, καὶ τοῖς ἀγγείοις ἐοικέναι. καὶ κυφελίτης ῥύπος ὁ ἐν τῷ ὠτίῳ ῥυπαρός. καὶ τὰ ἀγγεῖα. καὶ τὰ κενὰ σμήνη, Etymologus ſtatim ante Κύων. apparet autem duas eſſe voces, κῶπις, pro κώπης, ex aliquo verſu. nec ſcio an de aure tantùm audiendi inſtrumento ei hic ſermo ſit, an de concha etiam, propter vocem κοχλοειδὲς. Ab οὖς diminutiuum eſt ὠτίον; ab hoc aliud ὠτάριον. Puto autem cum otion Athenæus oſtrei ſpeciem eſſe dicit, non priuatim dictum oſtreum, ſed concham omnem in genere intelligi. Nec aſſero tamen Veneream concham & Veneris aurem, rem eandem eſſe: ſed propter nominum ſimilitudinem, de vtriſque dicendum hic exiſtimaui. Auris marina, quæ aliter Patella fera nominatur. Ariſtot. *Auris Veneris*

Χοιρίναι Grecorū non alię q̃ porcellanæ videntur: quoniā & nomen conuenit, & res, hoc eſt cōmunis concharū natura: & forma, calculos.n. ſiue lapillos tum duritie tum figura porcellanæ minores referūt: quamobrē calculorum loco ad ſuffragia eis vtebantur, ꝙ calculos elegantiores reperirent nullos. Mirū eſt.a. cum Ariſtophanes & alij Græci earum meminerint, Ariſtotelem diligentiſſimum huiuſmodi rerum ſcrutatorem ſilentio præterijſſe. Ad quod reſpōderi poteſt, ex rubro mari vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in noſtras regiones aduehi ſolitas, ideoque naturam earum Ariſtoteli perſpectam non fuiſſe, etiamſi nomen vulgò agnoſceretur. Ὁ δ' ἐκεῖνος ὀρχὰν τετρημοφόρος, ἀρχαίῳ σχήματι λαμπρὸς, Οὐ χοιρίνων (*fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus ſecundæ declinationis genitiuus pluralis vltimam non circumflectētibus*) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, συνόνυχα καταληφθεὶς, Ariſtophanes in Equitibus. vbi Scholiaſtes, Chœrinę (Χοιρίναι) conchæ quædam marinæ ſunt, quibus vtebantur Athenis ante calculorum vſum inductum. Idē Suidas repetit, & inſuper: Χοιρίναι καὶ ἡ θῆλυς τῆς χοίρου. οὕτω κἀπιθῶ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης ἐξελθεῖν, qui verſus in Veſpis Ariſtophanis legitur. Et hi paulò antè, Ἡ δ' ἦτα λίθον μετὰ πίνησον, ἐφ' οὗ τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι. In eadē fabula χοιροθλίψ vocatur ὁ φιλοδικαστής qui chœrinas conchulas ad ferenda ſuffragia ſæpe manib. premat. alij interpretantur eū qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον) contrectet. Heſychius χοιρίνας calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cum non calculi, ſed conchulæ ſint, quæ calculorum vicem in ſuffragijs olim obtinebāt. ꝙ Pollux etiā teſtatur: Τὰ μὲν γὰρ χοιρίνας ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. Χοιρίναι placentæ ἆθλα τίθενται τοῖς παννυχίσι τῷ διανυκτερεύσαντι, Athenęus. Ab eodem, libro 14. nominātur χοίριναι (proparoxytonū) placentę, quarū Iatrocles in libro de placētis meminerit. Porcellanā minimā aliqui hodie (ſi bene memini) coruinā aut coruiolam vocant. tanquā è coruo piſce deſumptam: quū in eo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulū ab illis qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro porcellana, à Græcorum chœrina detortum. *Χοιρίναι.*

Porcellanæ omnis generis. Germanicè vocari poterunt Mutermuſcheln, Venusmuſcheln. E

Æthiopes ex rebus communibus vix quicquam tantopere curant, quam vt habeant conchulas porcellanas albas. quas Buzios nominant: pro quibus vel aurum quandoque copioſe permutant: aut pro eis filios ſuos parentes vendunt. apud Thongrum Æthiopum regnum pro comperto hoc habetur. Eiſdem loco monetæ vtuntur, vt Luſitanus quidam nihil affirmauit. Locus eſt vbi loco monetæ vſurpatur porcellana alba, quæ in mari reperitur ad Coromara fluuium, Obſcurus. Conchylia minuta & candida vmbilicosq;, quidam funda claudunt, Ge. Agricola. nos de hoc tum luxu tum ſuperſtitione plura diximus ſuprà in A. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. In concha læuigatoria, id eſt porcellana maiore, faciem ſculptam & pulchrè expreſſam vidi. *Cuzīi.*

Caro porcelli maris & conchulæ delmes combuſtæ dyſenterię in potu medentur, & anū prolapſum aſperſus ex eis pollen reſtituit. Vide ſuprà in Conchis diuerſis D. G

Saperda. vide Tragus mox.

Tellinis locus erit in T. elemento.

Tragus genus eſt conchæ mali ſaporis, Feſtus. Grammaticis quibuſdam recentioribus ſaperda genus eſt conchæ mali ſaporis, & nonnunquam pro ſterquilinio ponitur. Nos de ſaperdæ vocabulo plura diximus in Coracino.

Conchæ nonnullæ etiam inter Murices deſcribentur, in M. elemento.

D E

A DE CONCHYLIO, RONDELETIVS.

Vocabulũ commune. *Purpura.* *Species certa, a purpura diuerſa.*

DVBITANT nonnulli ſit ne Conchylium turbinatorum genus vnicum, vel nomen omnibus, vel multis turbinatis commune, qua in ſignificatione vſurpauit Plinius lib. 9. cap. 36. Sed vnde Cõchylijs precia? Et: Lingua Purpurę longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia. Vitruuius lib. 7. cap. 13. pro purpura: Incipiam nunc de oſtro dicere, quod & chariſſimam & excellentiſſimam habet pręter hos colores aſpectus ſuauitatem. Id autem excipitur ex Conchylio marino, è quo purpura inficitur. Quare Conchylij nomen eſt polyſemum apud Poetas, Hiſtoricos, Philoſophos, & Iuriſperitos.

Sed & ſpeciei nomen eſſe puto, quæ qualis ſit, nunc inueſtigandum. Sunt qui nihil aliud eſſe Con-

chylium quàm Purpuram arbitrentur. Quod haud verum eſſe ex Plinio lib. 9. cap. 35. ſic comprobamus: Ait enim, Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit. Et de Purpuris loquens: Calculoſę appellantur à calculo maris, mirè apto Cõchylijs, & longè optimo Purpuris. His manifeſtè Plinius Conchylia à Purpuris ſeiunxit.

Conchyliũ, alijs quod buccinũ & murex. *Lib. 9. cap. 36.*

Alijs Conchylium idem eſt quod Buccinum: quod Plinius, cùm duo tantum genera turbinatorum continentium florem illum tingendis veſtibus tantopere expetitum poſuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum: neceſſe eſſe videatur Buccinum eſſe qui Murex, κῆρυξ, & Conchylium appelletur: cum etiam conſtet, & Murice Tyrio infectas veſtes dici, & conchyliatas. Quæ ratio etiam ſi valida nõnullis videatur, eã tamen facilè conuellere poſſum eiuſdem Plinij autoritate, qui euidentiſſimè Conchylium à Buccino ſeiunxit. In Conchyliata veſte cætera eadẽ ſine Buccino, præterque ius tẽperaturæ, (*aliàs, vas temperatur aqua pro muſſo humani potius excremento.*) Et alio loco, Conchyliis ſuum flore coloremq́; proprium tribuit. Luxuria veſtibus quoq; prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales. Vnũ in cocco, qui in roſis micat, gratius nihil traditur aſpectu. Et in Purpura Tyria, dibaphaq́; Laconica. Alium in amethyſto, qui in viola, & ipſum purpureum, quemq́ue ianthinũ appellamus. Genera enim tractamus in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt, qui propriè Conchylij intelligitur, idque multis modis. His adiungemus Dioſcoridis teſtimoniũ, qui cum dixiſſet de Purpura & Buccino, aliquãtò poſt de Cõchylij operculo ſeorſum ſcripſit, & in fine addit. Αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον καὲν ποιεῖ ὅπερ ἡ πορφύρα, καὶ ὁ κῆρυξ. Crematum Conchyliũ idem efficit, quæ Purpura & Buccinum.

Lib. 9. cap. 39. *Lib 21. cap. 8*

Conchyliũ ſpecies quæ ſit. *Oſtracium, onyx, operculũ conchylij, idẽ.*

Quare cũ ex his conſtet Conchyliũ diuerſam eſſe à Purpura & Buccino turbinati ſpeciẽ, iã quale ipſum ſit explicemus. Conchyliũ ſeruato Gręco nomine vocatur à Latinis, Sunt qui Oſtraciũ putẽt dici. Sed illi nomen partis toti accõmodant, vel Plinius nomẽ totius parti dedit: ſic.n. libro 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdã oſtraciũ vocari, q aliqui onychẽ vocẽt. At onyx (inquit Dioſcorides) ἐστὶ πῶμα τοῦ κογχυλίου, id eſt operculum Conchylij, pro quo etiam oſtraciũ ſumi à Plinio declarãt ipſiuſmet verba: Hoc ſuffitũ vuluæ pœnis mirè reſiſtere. Odore caſtorei, meliusq́; cũ eo vſtum proficere. Quę eadem ſunt cũ his quę operculo Conchylij tribuit Dioſcorides. commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemq́; ſuffitu excitari tradit fœminas, quę vuluarum ſtrangulatione conciderint.

B Conchylium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latius qua in turbinem deficit, ſine aculeis tuberculiſue vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in Purpura & Buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo mox dicemus. Conchylijs ſuccum ineſſe purpureũ ſatis teſtatur Plinius libro 21. cap. 8. Tertius eſt qui propriè Conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunq; ſaturatior: alius in malua ad Purpuram inclinans, alius in viola ſerotina Conchyliorum vegetiſſima. Ex eodem ſucco lanas tingi ſolitas facilè eſt ex veterum ſcriptis confirmare. Marcellus Medicus de affectibus aurium ſcribens, claudendam aurem lana infecta Conchylio marino monet: exſiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum libro 3. medicament. κατὰ τόπους, Conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per ſe Conchylio infectam lanã magnopere prodeſſe auribus tradit. Qui Conchylia legebant Conchyliarij dicebantur, & Conchylileguli, & Conchytę à Plauto.

Conchylijs ſuccum ineſſe purpureum. *Lib. 32. cap. 7.*

C Conchylij partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchyliũ idẽ efficit q Purpura & Buccinũ, ait Dioſcorides. Operculũ ſuffitu excitat fœminas vuluę ſtrãgulatu oppreſſas, comitialesq́;. Carnẽ internã medicamentis dolorẽ aurium ſedãtib. admiſcet Galen⁹ in fine libri tertij de medicamẽtis κατὰ τόπους: quũ myrrhã, adipẽ anſerinũ, vel butyrũ vel reſinam, & Conchylij internã partem æquis partib. trita ſuper aurẽ ponenda monet. Quo in loco Cornarius legendum ſuſpicatur non κογχυλίου τὸ ἐντὸς, ſed τὸ ἐκτὸς, opinionemq́; ſuam hac ratione firmare conatur, q teſta & operculum vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teſte, valeat ad pręciſos neruos. ſed malim ego priorem lectionẽ ſequi. Nã eo in loco magis dolorẽ ſedare ſtudet Galen⁹, quã exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendunt, ſcilicet adeps anſerinus butyrum, reſina quæ doloris alleuamentũ afferũt, calore & humore. Quare p κογχυλίου τὸ ἐντὸς carnẽ intelligo, quæ ob ſalſum ſuccũ digerendi

Lib. 2. cap. 10. *Perpenſus Galeni locus.*

digerendi vim aliquã obtinet:& ob ſubſtantiã pinguem, glutinoſamq; παρηγορικόν quid habet. Ob eam cauſam vermes & aſelli qui ſub aquario vaſe ſtabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commẽdantur. Teſta verò magis exſiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admiſceri debeat: exſiccando enim conſtringendoq;, dolorem augerent potius quàm leuirent.

Reperiuntur Conchylia parua eiuſdem figuræ quæ ſuperius depicta eſt in ſpongijs, fabæ magnitudinem non ſuperantia. *Conchylia minima in ſpongijs.*

DE OPERCVLO CONCHYLII, ET BVCCINI, HVIVS ROTVNDVM, ILLIVS LONGUM EST,) *Rondeletius.*

IN Purpura ſatis demonſtraſſe nos arbitror, operculum eius βλάτιον ſiue βλάτιον Βυζάντιον, ſiue Βυζάντιον appellari debuiſſe. Nunc oſtendendum nobis eſt blattam Byzantiam Arabum nihil aliud eſſe, quàm Conchylii operculum: quos imitati Pharmacopolæ noſtri Conchyliorum, Buccinorumque opercula permiſta vendentes, blattas Byzantias vocant, has rotundas, illas longas.

Serapio libro de Simplicib. cap. 91. Athfar atheb, id eſt, vngula aromatica. & blatta Byzantia Dioſcoridis, eſt Conchylium ex ſpeciebus Oſtreorum, & eſt ſimiliter de Conchylijs palpir, & reperiuntur in regionibus Indię, in aquis iuxta quas oritur ſpica nardi. odor autem eius eſt aromaticus. quoniam iſtud animal comedit nardum, & ipſa colliguntur tempore æſtiuo, quando aquæ deſiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in litoribus maris Euzim, & color eius eſt declinans ad albedinem, & eſt pinguis. ſed illa quę naſcitur in Babylonia eſt coloris ſubnigri, & eſt maior illa, & omnes habẽt bonum odorem: quando fumigantur, cum eis ſentitur ſicut odor caſtorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti ſuffocationem matricis, & ſimiliter habenti epilepſiam, confert, & quando bibuntur molliunt ventrem: & faciunt omnes operationes quas faciunt oſtraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodem in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioſcoride tranſcripta eſſe nemo eſt qui neget, ſi illa cum Dioſcoridis verbis contulerit, quę ſunt huiuſmodi. Vnguis, ſiue onyx, Cõchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo Purpura integitur, quod in Indię nardiferis lacubus inuenitur, ſuauem ideo ſpirans odorem, quod Conchylia inibi nardi pabulo veſcantur. Colligitur poſtea quam ſtagnantes aquæ æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Laudatiſſimus qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigreſcit, atq; minor conſpicitur. Ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquatenus caſtoreum olent. Iidem ſuffitu excitant fœminas vuluę ſtrangulatu oppreſſas, comitialesq;. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioſcorides, quibus planè ſimilia ſunt quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit.

Serapionis verba de vnguib. aromat. vel blattis Byzantiis, e Dioſcoride tranſcripta.

Purpurarum.

Dioſcor. lib. 2. cap. 10.

Dicitur autem vnguis à figura: eſt enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus ſimile. Altera tantum parte adhærens, id eſt, craſſiore. Quum inceditur fumum multum emittit, valetque ad ea quę tradidit Dioſcorides. *Vnguis vnde dicatur, &c.*

Sed id propius intuendum, quod ſcribit in Indię nardiferis lacubus inueniri, ſuauem ideo ſpirare odorem, quod Conchylia inibi nardi pabulo veſcantur, colligique poſteaquam æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Nam ſi Conchylia marina ſint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colligũturq; aquis æſtu exſiccatis? An mare deſerunt turbinata, vt fluuios lacusq; ſubeant? Hæc à Dioſcoride ex aliorum ſententia dicta eſſe crediderim, eaq; ex alijs deſcripſiſſe, quibus expoſitis, præfert ea quæ ex mari adferuntur. *Conchylia an in lacubus reperiantur.*

A

Sunt qui blattas Byzantias longas, negent eſſe onychas, ſiue opercula Conchyliorum, quod blattæ Byzantiæ non ſint odoratæ, ſed fœtidæ. Quam opinionem facile ex eo poſſum refellere, quod Dioſcorides non ſemper εὐώδεις vocet id, quod grato ſolum & iucundo odore placet. ſed aliquando id quod vehementi & graui eſt odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen ſuauis odoris eſſe nemo dixerit. Sed de hac re plura alias dicturi ſumus. Quod autem hoc loco εὐώδεις rectè interpretemur, id maximo eſt argumento, quod qualitatem odoris exprimere volens Dioſcorides dixit: ἀμφότεροι δ' εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de illo e mari rubro & Babylonico loquitur) incenſi caſtoreum quodammodo redolent: quod caſtoreum odore graui & virus redolente eſſe debere tradidit idem Dioſcorides. Huc accedit quod non niſi à fœtidis rebus facto ſuffitu, ſuffocatione vuluæ oppreſſę excitantur, neque comitiales. Quare ſi, quę blattę Byzantię hodie venduntur à ſeplaſiarijs, grati & ſuauis odoris non ſint, ideo Conchyliorum opercula, vel Vngues eſſe non rectè inficiaberis.

Εὐώδης de graui odore. Lib. 1. cap. 98.

Lib. 2. cap. 26.

Eximen-

Quomodo vnguis conchylii ſimilis ſit ei quo purpura tegitur. Eximendus ſcrupulus alius, quem nobis inijcit Dioſcorides quum dicit: Vnguis Conchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur. Quæ conſentire non poſſunt cum ijs quæ diximus de Cõchylij operculo, longo ſtrictoq́;, Buccini verò & purpuræ rotundo, niſi hanc ſimilitudinem ad vſum ſubſtantiamq́;, non ad figuram referamus: vt ſit ſenſus: Quemadmodum Purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti teſtâ alterâ, ita & Conchylium. vel ſubſtantiâ, viribusq́; ſimile eſt Conchylij operculum Purpuræ operculo, non autem figura, Hęc ſunt quæ de Conchylij & Buccini operculis dicenda putaui.

COROLLARIVM.

A Conchylium quandoq; generale nomen eſt ad omnes conchas, à quibus nomen accepit, Maſſarius. *Conchyliũ nomẽ communc.* Spiritum (inquit Plinius libro 2.) ſidus lunæ exiſtimari: & hoc eſſe quod terras ſaturet: accedensq́ue corpora impleat, abſcendensq́; inaniat: ideo cum incremento eius augeri conchylia, & ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit. E conchylijs aluum ſimul & vrinam cient præcipuè mituli, oſtrea, pectines, chamæ, Athenæus. Apud eundem Epicharmus, Ἄγε δὴ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, ἀσπέδους, στραβήλους, τηθυνάκια, βαλάνους, πορφύρας, ὄστρεα, συμμεμυκότα, &c. Rondeletius oſtendit Plinium accepiſſe Cõchyliũ, ceu nomen multis turbinatis commune. Conchis ſeu conchylijs ſolebant ſigilla (ſphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur, Scholiaſtes Ariſtophanis. Conchylium (id eſt teſta) purpurarũ crematum, additur collyrijs abſterſorijs apud Aëtium 1. 345. *Species vna.* Alias pro ſpecie vna accipitur, ſiue murice, purpuraue, vt quidam putarunt: ſiue certa quadam quæ aliud nomen non habeat, quod Rondeletius approbat. Murex conchylium per excellentiam dicitur: vnde veſtis tincta murice, conchyliata dicitur, Maſſarius. Et rurſus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino, ſi volumus exponere, vti certè aliqui exponunt, conchyliata veſte, id eſt tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij. nam ſi verum eſt, quod ſupra ex verbis Ariſtotelis & Plinij inuicem collatis oſtendimus. hoc eſt Plinium cerycem modo muricem, modo buccinum conuertiſſe, ac propterea buccinum eſſe, qui ceryx, murex & conchylium appelletur, cum duo præſertim concharum dixerit eſſe genera, quæ tingendis veſtibus vſui eſſent, videlicet buccinum minor concha, & purpura, quo pacto verba hęc, ſcilicet conchyliata veſte, exponi poterunt tincta murice, ſine buccino, cum buccinum & murex vti retulimus eadem eſſe conſtet? Neceſſe igitur erit vel negare coniecturam noſtram Ariſtotelis fundamentis ſuperius roboratam: vel dicere, quod verba conchyliata veſte hoc loco non ſignificent tincta murice, ſed ipſo conchylio, vt conchilium ſit concharum genus diuerſum à murice ſiue buccino. Plinius triceſimoſecundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus. vt ſit ſenſus: cinis teſtę earum concharum quæ murices vel earum quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat. ſicuti etiam inferius eodem triceſimoſecundo libro muricem à purpura diſtinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroq; modo &c.

Conchylia diuerſa. Κογχύλη, purpura, Varinus: Κογχύλη, ὅθεν ἡ πορφύρα: id eſt concha, è qua purpura ſumitur, Suidas. Κογχύλια, τὰ ὄστρεα, Varinus. Ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια, Idem. Athenæus chamas etiam conchyliorum nomine comprehendit. Κινοβαυλιτίδες, conchylij genus nigrum, & vermiculi ex adipe, ἐκ στέατος, Heſychius & Varinus. Nerites quoq; Heſychio eſt conchylium, κοχλιῶδες, & pinna, ὀστρεῶδες κογχύλιον. Σκιφύδρα genus eſt conchylij, Heſychius. vide in Cochleis in genere. Alchel, id eſt, conchylium marinum, Syluaticus. Et rurſus, Alhelh, id eſt cotula (lego conchula) maris. Guada, conchylium vel oſtracum, Idem. Calſaz, ſpecies conchylij. Idem. Sedeph, id eſt. conchylium, interpres Serapionis. quidam codices, habent achafar. Sadaf id eſt, cochlea marina, Syluaticus. Sedafa, eſt quod fit de cochleis quæ adferuntur à ſepulchro diui Iacobi, poſtquam exterior cortex fricando ademptus eſt: ſimilitudine margaritæ, Idem. Conchylia quædam in montibus Ægypti naſci tradit Herodotus. Conchylium Indicum Paulus Ægineta nominat genus illud purpuræ, cuius teſta (operculum) onyx à Dioſcoride nominatur, Hermolaus.

B In Ponto conchylia non ſunt, cum oſtreæ abundent, Plinius. vbi de ſpecie certa eum ſentire apparet. nã cũ communius accipitur conchylium, oſtreã quoq; cõplectitur. Byblus inſula parua eſt apud Indos, vbi maxima conchylia, muriceſq́; eximiæ magnitudinis naſci perhibẽt, Philoſtratus de vita Apoll. lib. 3.

Vnguis. Vnguem conchylij operculum, nonnulli oſtracium appellant, ſiue oſtracon. Galenus pôma, hoc eſt cauum, ſiue (quod idem eſt) operculum, etiam in purpuris. Onychem verò Paulus teſtam vocari dicit conchylij, duntaxat Indici, quod & condylion appellat. condylos certè oſtrei genus eſt eidẽ Paulo & ampulla vngenti onyx quandoq; dicitur, Maſſarius. Blattas Byzantias pharmacopolæ quidam vulgò amarilium nominant, Obſcurus. Sed de blattis Byzantijs plura leges in hiſtoria Purpuræ ex Rondeletio: & in Corollario ibidem. Eſt & onyx ſui generis concha integra, alio nomine dactylus: de qua in Vngue dicemus in v. litera.

D Polypi veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius: qui teſtudines marinas etiam, conchylia petere ſcribit.

E Cemus (Κημὸς) inſtrumentum eſt contextum è iuncis, coli figura, in quod purpurę & conchylia ingreſſa capiuntur, &c. Varinus. vide in Equo H. e. Stagna quæ limo cœnoque luteſcunt, conchylijs magis & iacentibus apta ſunt animalibus, Columella 8. 17. de piſcinis loquens.

Ponitur conchylium & pro ipſo colore, ſicut purpura murexq́;, Maſſarius. Lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ, Marcellus Empiricus meminit. Spartana chlamys, conchylia Coa. Iuuenalis Sat. 8. Plinius cum de luxuria concharum in cibo dixiſſet, ſubdit: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? &c. vt in Purpura H. e. recitabimus. Caſtorium genus eſt tincturę è cõchylio, Suidas & Varinus: nimirum ipſe conchylij color, qui & ipſe forſan aliquem caſtorij odorem, ſicut & operculum eius referebat. In Apẽnino frutex eſt, qui vocatur cotinus, ad lineamenta modò, cõchylij colore inſignis, Plinius. Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Et alibi, Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura conſtat. Vidimus iam & viuentium vellera, purpura, cocco, conchylio ſeſquilibris infecta, velut illa ſic naſci

cogente

cogente luxuria, Idem. De conchylio, murice, purpura, coloribus ac veſtibus multa Plinius lib. 9. ca. 36. & deinceps, quæ nos pleraq; in purpura referemus. Sed vnde (inquit) conchyliis precia? quîs (quibus) virus graue (vnde & caſtorii nomen fortè, vt diximus, ei inditum) in fuco, (id eſt colore vel tinctura: alias fuſco, quod non probârim:) color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari. Et mox, Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento. duo ſunt genera, buccinum minor (maior, Rondeletius) concha: alterum purpura, &c. Et cap. 37. Purpurę calculoſæ appellatur à calculo maris, mirè apto conchyliis, & longè optimo (alii aliter legunt) purpuris, &c. In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino: pręterq; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento, dimidia & medicamenta adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, ſaturitate fraudata: tantoq; dilucidior, quanto magis vellera eſuriunt, (id eſt non ſaturantur.) Et alibi, Phycos thalaſſion (id eſt, fucus marinus) conchyliis ſubſternitur.

Glires cenſorię leges, princepsq; M. Scaurus in conſulatu, non alio modo cœnis ademêre, quàm Conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues, Plinius. Cochleæ & conchylia à Celſo numerantur inter ea quæ imbecilliſſimę materiæ ſunt, id eſt quę minimum alunt: quod iam ſupra in Cochleis comprehendi. Multum alunt oſtrea, conchylia, aſtaci, &c. Pſellus. Minima inflatio fit ex piſcibus, conchyliis, Celſus. Nihil ex eis quod pingue eſt, ſumant, vt pectines & conchylia, Plinius medicus 5. 1. Conchylia viduarum cupedię ſunt, vt eſt apud Sophronem mimographum & Phaleręum Demetrium, Hermolaus. Τοὶ γε γλυκύκρεων Κογχύλιοι, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα, Sophron apud Athenęum. Conchylia adeò proceribus gulæ probata ſunt, vt vel inde ſit conformatum adagium, Eſſe conchylia viduarum cupedias, ſicuti Phaleręus commeminit Demetrius, Cęlius Rhodig. ex Hermolao. In omne genus conchyliorum: Piper, liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cuminum pluſculum: mel, liquamen: ſi voles, folium & malobathrum addes, Apicius 9. 7. F

Contra dorycnii venenum conchylia omnia cruda vel aſſa in cibo proſunt, Dioſcorides. Apud Galenum libro 2. de antidotis conchyliorum ius contra idem venenum propinatur. Sanguis conchylii miſcetur auricnlari cuidam compoſitioni Andromachi vt recitat Galenus de compoſ. medic. lib. 3. Capitis vlceribus vtiliter illinitur muricum vel purpurarum teſtę cinis cum melle, conchyliorum (vel ſi non vrantur) farina ex aqua doloribus, Plinius. Conchylia quomodo vti debeant, Bulcaſis docet tract. tertio. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura & buccinum, Dioſcorides. Muricum vel conchyliorum teſtę cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditq; ſeptenis diebus illitus, ita vt octauo candido ouorum foueantur, Plinius. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur, Idem. Conchylium (id eſt teſta) purpurarum crematum, miſcetur collyriis abſterſoriis apud Aëtium. G

Si vero infrenus manat de vulnere ſanguis,
Huius & atra cinis currentem detinet vndam.
Purpura torretur conchyli † perdita fuco,
Verrucasq; quoq; deſecta frenare cruorem.

* *forte prædita.*

Dicitur ambuſtus Tyrio de vellere puluis, Serenus. purpuram autem conchyli fuco præditam, interpretor lanam conchylio tinctam: vt Marcellus Empiricus quoque accepit: Si quis (inquit) maleficiis capillos perdiderit, hac eos ad priſtinam formam ratione reparabit: ſi lacertum ſalſum martenſem cum ſuo capite, & lanę purpureæ optimè in conchylio tinctæ duas ligulas, & chartam cubitalis menſurę ſeparatim comburat, cineremq; permiſceat, cōteratq; cum oleo cedrino paulatim adiecto, vt craſſitudinem velut glutinis faciat: eoq; medicamine glabrum locum perfricet, ita vt prius diu linteo aſperiore detergeat. Lanam conchylio infectam auribus indi iubet Crito apud Galenum li. 3. de compoſ. ſec. locos, poſt infuſum pharmacum ad dolores earum. Andromachus ſimiliter, lanę purpura infectæ tomentum indi, vel conchylio eas obturari. Lana conchylio infecta, per ſe etiam auribus magnopere prodeſt: quidam aceto & nitro madefaciunt, Plinius.

Lapis conchylii admiſcetur electuario cuidam Auicennę contra calculum. aliqui cochleam marinam vel conchylium interpretantur: alii cochleam (teſtam) limacum. ſed verius lapis conchylii, eſt cochlea (teſta) purpuræ marinæ, Syluaticus.

Κογχύλη in fœm. gen. aliquoties apud Suidam legitur, in Caſtorio & alibi Κογχύλιαι (melius Κογχύλια, τὰ) oſtrea & purpuræ ſunt, Heſychius. Βκιπάχια apud Epicharmum aliqui conchylia, alii πλάχια exponunt, Heſychius & Varinus. Αἰγάδες, oſtrea omnia. alii interpretantur calculos & conchylia, Heſychius & Varinus. Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto, itaq; buccinum & conchylium continebitur, l. Si cui lana. ſupra De legat. tertio, Bayſius. Ypſilon in conchylio producitur, à Iuuenali, Petronio, & aliis. Purpura torretur conchyli (pro conchylii) perdita (prædita) fuco, Serenus. H.a.

Epitheta. Lubrica conchylia, Horatius 2. Serm. Conchylia Côa, Iuuenalis Sat. 8.

Conchylium etiam colorem aut ipſam veſtem infectam ſignificat. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit, iam conchylium poſcit, Quintilianus lib. 1. de pueris nimium molliter educatis loquens: Horum ego non fugiam conchylia? Iuuenalis Sat. 3. Perottus interpretatur luxurioſas veſtes & murice infectas. Coloris quoq; nomen in (eſt) conchylium, & chliaroconchylium, & concha Ægyptia, paralios cognomine, quam & pinnam vocat Democritus. Idem chryſoconchylium fieri docet, ſed fictitium & metallicum: ſicut & chryſocorallium, quod item & gemmæ eſt nomen, Hermolaus. Murex conchylium per excellentiam dicitur, vnde veſtis tincta murice conchyliata dicitur. Plinius infra: In conchyliata veſte cętera eadem ſine buccina. Et Cicero in Phil. Conchyliata periſtromata appellat, quæ infecta erant ſucco conchyliorum, Maſſarius. Scoppa Italus conchylium colorem non rectè interpretatur ſcarlatta, quod coccus eſt: vel carmoſino, qui color ex ouis vermiculorum ſeu ſeminibus quibuſdam tingitur, quæ reperiuntur ac radices herbarum quarundam.

Conchyliarii, κογχυλιεῦται, vel conchytæ, conchylia conquirunt in mari in codice Iuſtiniani murilleguli dicuntur, à muricibus legendis, Budæus. Vide ſupra in Conchis in genere a. Κογχύλαι, κηλῖδες, id eſt, gallę, Heſychius & Varinus. Κογχυλίας λίθος in Ariſtophanis Dædalo nominatur, & apud Xenophontem κογχυλιάτης, Pollux de lapidibus ſcribens 7. 23. Κογχυλίας lapis eſt durus, habens in ſe conchyliorum for-

mas, Heſychius & Varinus. ἔχων ἐν ἑαυτῷ κογχυλίς πίπκς: forte κογχυλίων legendum, niſi κογχυλίας adiectiuum eſſe dicas. Vide ſupra in Conchite lapide, in Conchis in genere a. Quod genus cretæ ſit illa, quã conchylium Xenophon, alii cenchilium vocant lapidem, vt inquit Pollux, ignoro, Hermolaus: cuius verba & librarii deprauarunt: & ſenſum Pollucis ipſe non conſequutus eſt. Pollux enim non de creta, ſed lapide loquitur: quem conchylian vel conchyliaten nominat, vt modo recitaui. Κογχυλιάζοντες, κογχύλιον ἐκπιέζοντες, Heſychius & Varinus. Malim, Κογχυλιάζοντες, κογχύλιον ἐκπάζοντες, vt interpretemur conchylia expiſcantes, qui ſcilicet conchyliarii dicuntur, & à Budæo Grecè κογχυλιάςαί. Heſychius ἐκπάζοντες habet per α. in antepenultima, hoc eſt eximentes, è mari colligentes. nam πάσαι recentioribus Græcis accipere ſonat. in Lexico Græcolat. vulgari πάω verbum reperio, pro comprehendo: & πάζω Doricè pro πιέζω. Ἀνακογχυλιάζων τὸ ὑπαλήρε τὴν Δωρεάν, Ariſtoph. in Veſpis, pro κωλύων (alluſione forſan ad verbum ἀνακωχεύειν) πρὸς τὴν κογχύλιν πέπηγεν. aiũt autem quartam ſyllabam huius verbi ἀνακογχυλ. breuem eſſe, Scholiaſtes. Ἀνακογχυλιασμὸς, gargarizatio, Atheneo lib. 5. ex Platone. dicit autem aquę ana conchyliaſmòn remedium eſſe ſingultus.

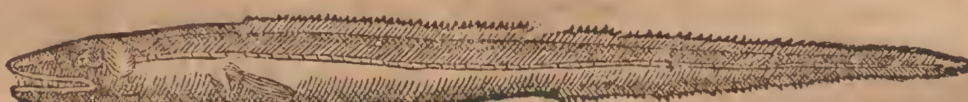
b Conchylia lunata quædam Plinius nominat, Grecè dixeris μηνοειδῆ, Cęlius. Solinus cap. 15. reduuias conchyliorum nominat, ſpolia vel teſtas inanes. idem reduuias eſcarum crocodili dixit, quas in faucib. eius trochilus appetat, reliquias interpretor. Menſis remotis puer euerrat κογχυλίων κόχλυς, id eſt, conchyliorum teſtas, Pollux.

c Καὶ αἱ κογχύλαι ὄφιν οὐκ ἔχουσι φαίνονται δελέατι ἐφεπόμεναι, Suidas. Didymus apud Athenęum ait, ſolitos eſſe quoſdam, lyrę loco, conchyliis & oſtracis (oſtreis vel teſtis) inter ſe colliſis, numeroſum quendam ſonum ſaltationibus aptum ędere.

f Extructa menſa, non conchyliis aut piſcibus, ſed multa carne ſubrancida, Cicero in Piſonem. Atque Lucrinis Eruta littoribus vendunt conchylia cœnas, Vt renouent per damna famem, Petronius Arbiter. Mullorum laudatiſſimi qui conchylium ſapiunt, Plinius.

Conchylij inſtar diſcerpere, prouerbium explicatum eſt ſupra in Conchis in genere h. Conchylia vi duarum cupedię, prouerbiali ſenſu olim dicebatur: vide ſuperiùs in F.

DE CONGRO, RONDELETIVS.

A LOngi piſces ferè omnes cartilaginei ſunt. Dicuntur autem longi à corporis ſpecie: & à galeis, qui longo etiam ſunt corpore, differunt: quod rotundiores ſint quodq; illi muſtellis, (*Galeos muſtellis ſimiles ei ii, cum galei ipſi muſteli ſint: niſi muſtelas quadrupedes intelligas:*) hi ſerpentibus ſimiliores ſint. Præterea galei neq; ſeuum, neq; pinguedinem habent, vt Athenęo placet, ex longis autem ſunt qui pinguedinem habent.

Lib. 7.

Ex longis conger omnium notiſſimus eſt, qui γόγγρος à Gręcis dicitur, à verbo γρῶ, quod vorare ſignificat. Callimachus, ὃς ἔγραε κηδεμόνα, αὐτὶ τοῦ ἤσθιεν ἀφ᾽ οὗ ῥήματος ὀνομαγρὸς, καὶ ἐν Δωριπλασιασμῷ γόγγρος: ἐσθίει γὰρ τῶν πολυπόδων τὰς πλοκάμυς, Hæc Phauorinus. Nicander teſte Athenæo γρύλλυς etiam congros vocatos fuiſſe tradidit, id eſt porcos, ab eadem, vt opinor, voracitate. A noſtris congre vocatur. A Maſſilienſibus filat, quia inſtar retis piſces inuoluit & implicat. Duo ſunt congrorum genera, vnum albicat, & pelagium eſt: alterum nigricat, & litorale magis eſt, quam pelagium.

Lib. 7.

Genera duo.

B Conger piſcis eſt longiſſimus, ſcilicet quatuor vel quinq; cubitorum longitudinem attingẽs. Atheneus: Eudoxus in libro ſexto de terrę ambitu ſcribit congros multos in Sicyone capi (ἀνδραχθεῖς, id eſt) quos homo vix ferat, horum aliquos eſſe etiam plauſtrales, ἁμαξιαίυς. Aſpectu ac læui lubricaq; cute anguillę proximus eſt. Roſtri extrema ſiue labra habet carnoſa, in ſuperiore apparent appendiculæ duæ carnoſæ. Dentes habet paruos pectinatim coeuntes, oculos magnos, branchias binas, vtrinq; duplices, earum vnicum vtrinq; foramen, non oſſeo operculo, ſed cute contectum. Pinnas duas, vnam à ceruicis extremo ad caudam, alterã à podice ad caudam porrecta eſt: vtraq; non membranæ, ſed cutis potius ſubſtantia conſtat, & tota ora nigricat. Cauda in acutum terminatur A capite ad caudam linea ducta eſt. Circa caput puncta ſunt aliquot, æqualibus interuallis diſſita. Venter lacteo colore eſt, dorſum nigricat in vno genere, in altero etiam dorſum candidum eſt. Quod ad partes internas attinet, gula ventriculo præponitur, idq; ad corporis longitudinem & tenuitatem accommodatè. Ventriculus longus eſt podicem ferè attingens. Hepar rubrum, à quo pendentem fellis veſicam ſemper vidi: quod Ariſtotelis cauſa dico, qui in quibuſdam ad iecur, in aliis infra iecur ſitum fel eſſe ſcripſit. Sæpe etiam idem genus, vtrunq; fellis ſitũ habet, veluti conger. alii enim ad iecur, alii infra iecur annexum (χολὴν ἀπηρτημένην, *fel à iecore ſeiunctum, Gaza vertit ſepoſitum*) habent. Hæc Ariſtoteles. Cæterum fel aqueum eſt. Splen nigricat. Congri oua intra ſe pinguedine obducta longa ſerie continent, quod perſpicuè declarat Ariſtoteles his verbis: Habent congri fœturam, ſed non in omnibus locis ſimiliter conſpicuam, neq; enim ob pinguedinem apparet. Eſt autem in longum protenſa, quemadmodum in ſerpentibus, verum in ignem coniecta manifeſta fit: quod enim pingue eſt liquitur & in vaporem abit: oua verò exiliunt, & ab igne eliſa crepitant. Præterea ſi digitis contrectes & teras, ſubeſſe pinguedinem læuem, oua craſſiuſcula (*aſperiuſcula forte: ad λεῖον enim non παχὺ, ſed τραχὺ opponitur, facili librariorum tranſitu. Gaza vertit duriuſculum*) ſentias. Congri igitur alii pinguedinẽ ſolũ habent, ouum nullum: alii contrà pinguedinem nullam. ouũ aũt quale modo expoſui.

Interiora.

Lib 2. de hiſt. anim. c. 15.

Oua.

Lib 6. de hiſt. anim. cap. 15.

C Oppianus libro 1. ἁλιευτικῶν, cum expoſuiſſet anguillas mutuo corporum internexu coire, & ex his lentorem

lent [illegible] rem quendam [illegible] [ſi]milem deſtillare in arenam & in limum, ex quo anguilla procreetur; ſubdi-d[illegible] [illegible]. Quod ſi ita intelligas, vt ex ſtrigmentitio quodam humore arena, li[m]oq; [illegible] conſ[illegible] gignanturq; congri, quemadmodum & anguillæ, id vero conſentaneum non e[ſt]. Congri enim oua [p]ariunt, ex quibus aliorum piſcium modo qui oua concipiunt, congri alii procreantur, [illegible] ex Ariſtotele docuimus. Sin mutuo corporum innexu complexuque coire accipias, id ve[r]um eſt, ita enim longi piſces corpora commiſcent. Ariſtoteles: Quæ pedibus carent, & quæ longo ſunt corpore, vt ſerpentes & murenę, circumplexu mutuo ſupinarum partium coitum peragunt. Congri carniuori ſunt tantum, vt ſcribit Ariſtoteles. Ob id fluuiorum oſtia petunt, maioris prędę cauſa, non ſolum verò ob dulcis aquæ deſiderium, vt ſcribit Oppianus.

Lib. 5. de hiſt. animal. cap. 4
Lib. 8. de hiſt. anim cap. 2.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Πηλαμύδες, γόγγροι τε, [illegible] καλέουσιν ὄλισθον,
Ἢ λίμνας, ὅσαι πρὸς ὕδωρ μεταπαύεται ἅλμης.
Ἐκ ποταμῶν δίνῃσιν ἀπὸ χθονὸς, ἔνθα νέμονται
Γείτονα ναιετάουσιν ἀεὶ ποταμοῖσι θάλασσαν,
Πολλὴ γὰρ πρόχυσις συμβάλλεται ἰλυόεσσα.
Φορβὴ ἱμερτὴ, γλυκερῇ δ' ἁλὶ πιαίνονται.

D

Congri etſi magni & validi ſint, vincuntur à locuſtis, ſed polypos ipſi vincunt: quibus repugnare videtur Plinius. Polypum tantum locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant. Qui locus ex Ariſtotele, à quo permulta mutuatus eſt Plinius, vel emendandus eſt, vel explicandus. Ariſtotelis verba hæc ſunt: Locuſtę magnos etiam piſces ſuperant, & mirabilis quidam caſus horum nonnullis accidit. Locuſtas enim polypi ſuperant, vt ſi iuxta in iiſdem retibus polypos ſenſerint, prę metu locuſtę moriantur. Locuſtę verò congros, quia propter cruſtę aſperitatem elabi congri non poſſunt: At congri polypos deuorant. neque enim congris propter corporis (*congrorum*) lęuitatē polypi reſiſtere poſſunt. Ex his falſum eſſe liquet locuſtam à congro lacerari. Quare vel legendum in Plinio: Locuſta congrum, rurſus polypum congri lacerant. Vel ſic diſtinguendus & intelligendus eſt contextus: Polypum in tantum locuſta pauet, vt ſi iuxtà viderit, omnino moriatur. locuſtam conger, ſubaudi pauet: rurſus polypum congri lacerant.

Lib. 9. ca. 62.
Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2

F

Archeſtratus apud Athenęum libro 7. congri è Sicyone magni & pinguis caput, & interanea commendat. Hiceſio placet congros durę eſſe carnis, inter gregales, item rarę carnis, & minus nutrientes, mali ſucci, ſtomacho tamen gratos. Apud nos nullo eſt in pretio. Hiſpanis ſatis probatur. Galenus inter duræ carnis piſces rectè à Philotimo numeratos eſſe ait. Albertus Magnus ſcripſit congros occulta quadam vi lepram generare.

Ibidem.
Lib. 3. de alim. facult.

C D

Viuunt abſciſſa cauda congri & murænæ capitales hoſtes. anthore Ariſtotele: Viuunt ſępe mugiles ablata cauda, & congri vſq; ad excrementorum meatum. Deuoratur autem mugilis cauda à lupo, congri à murena. Plinius: Mugil & lupus mutuo odio flagrant. Conger & muræna, caudas inter ſe pręrodentes.

Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.
Lib. 9. cap. 62.

DE EODEM BELLONIVS

F

Congros inter piſces dura carne præditos Galenus libro ſecundo alimentorum connumerat, ſuccosque ſalſos & craſſos in corpore generare aſſeuerat.

Noſtris Gallis (apud quos maxima ex Oceano Congrorum copia eſt, maximorum quidem ac ferè Cetaceorum per æſtatem: minores autem aliis anni temporibus adferri ſolent) Græcum atq; adeo Latin[um] vocabulum ferè retinuit, *Vn Congre*: Maſſilienſibus Fiela vel Fielaz vocatur. Romanis, apud quo[s] [e]x Tyrrheno non ita frequens piſcis adfertur, Drongo vel Brongo appellatur.

Huius quidem piſcis duo diſcrimina eſſe compertum habui. Alii enim nigri ſunt, alii paulò magis candidi, hoc eſt, quidpiam in tergore atq; extremis pinnis nigrum referentes.

Omnes glabra atq; lubrica pelle integuntur: Oculos (quos etiam argenteus circulus iridis l[oc]o ambire videtur) nigros habent: Dorſum in ſummo tergore elatum. Lineam vtrinq; rectam, corpus ad latera interſecantem. Dentes pro capitis magnitudine breues, per ordinem in maxillis diſpoſitos: Labra admodum craſſa, quorum ſuperius rudimenta quædam cirroſa præ ſe ferre videtur: quę dum comprimuntur, mucoſum quiddam emittunt. Os prægrande: Linguam Anſerinæ ferè ſimilem, albam. Hepar quoq; pallidum, Lupino ſimillimum, cui ſiniſter lobus dextro multò longior eſt. Stomachum admodū grandem, à quo ad rectum inteſtinum vnica eſt tantum reuolutio. Conger paruus ab Anguilla, hac præcipuè nota diſtinguitur, quod rectam lineam, pallidam, vtrinq; per medium corpus à branchiis ad caudam delatam habeat, venterq; illi magis albicet. Dentes præterea Anguillæ in hoc à Congro differunt, quod confuſi in vtraq; maxilla diſpoſiti ſint, eiusq; labrum ſuperius horreſcat.

Interiora.
Diſcrimen à anguilla.

E

Congros ita decipiunt piſcatores: Minores piſces funibus copulatos (quorum ſinguli ſingulos hamos habent) maioribus ſcopulis, qui ſicci, poſteaquam mare deceſſit, remanere ſolent, alligant: quos, cū maris fluctus rediit, à Congris deuoratos comperiunt: & eos in ſiccis ſcopulis altera die relinquit mare: ipſosq; Congros ob eſcam deuoratam relictos reperiunt.

COROLLARIVM.

A

Conger an Congrus dicatur, hoc Gręca, illud Latina terminatione, parum intereſt. Conger & murena, Plinius 9.62. Conger, quem & gongrum, vt modo (*Veneti hodie*) nominant, Plinius 32 volumine appellaſſe videtur, Maſſarius. Γόγγρος Græcè per duplex in medio γ. rectè ſcribitur, non ſimplex vt in vulgato Heſychii codice eſt. Nicander Epopœus (in libro de linguis, Maſſarius) congros aliter gryllos vocari ſcribit. nos de Gryllo plura inter Muſtelas poſt Aſellos, diximus. Almarmaheigi, Arabicum vel Perſicum nomen eſt, commune longis & lubricis. quære in Anguilla A. Venetiis hodie el *grongo* vocatur. Antiates brunchum appellant, Platina. Græcum Latinumque nomen apud pleraſque gentes retinet, Gallos, Italos, Hiſpanos, Anglos: ſed interpolatum nonnullis. ſoli Maſſilienſes (inquit Gillius) non Maſſilicè, ſed planè barbarè Phialaſſum appellant. Congri à quibuſdam (*Germanis*) anguillæ marinæ vocantur, & abundant in mari Normanniæ, Albertus. Eberus & Peucerus Germanicè interpretantur *Meeraal*: alii ſcribunt *Meer oll, vel Seeoll.* Quidam in parte Germaniæ inferioris, *palen* vocari mihi retulit, neſcio quam rectè. *Palynck* quidem Flandris anguilla eſt. Polonicum congri nomen aut periphraſin inuenio le-

 zior-

ziorny vuegorz. Anglica ſunt, *à Conger. à Gongre. à Congerel.* Dicuntur & *Eluertz* in Anglia Congri puſilli. Capiuntur noctibus obſcuris in fluuio Sabrina propè Gloceſtriam & Teuxberiam in magna copia. ita enim ſunt aggregati, vt reticuli quodam genere ex aqua veluti hauriantur. Captos & elixos, conuoluunt ac vendunt. Habentur autem in delitiis: & cum aceto ferè aut ſinapio eduntur. Aſcendunt autem è mari in fluuium puſilli tantum illi. Nomen eis ab Anguillarum ſimilitudine factum videtur. Et hæc de Congris puſillis, ex optimo doctiſſimoque viro Ioanne Parkhurſto Anglo accepi.

B Conger eſt piſcis longus, vt anguilla vel murena, Plinius. Magnus eſt, & anguillæ ſimilis, Kiranides. Longus eſt, vt murena, ſed corpore multò maior, Author de nat. rerum. Ophidion piſciculus eſt ſimilis gongro (alias ſcombro, quod non placet,) Plinius. Prælongus eſt piſcis, rotundus, (teres,) & albiſſimæ carnis, Albertus. Congri longi & lubrici (λεῖοι, Ariſtoteles, læues reddit Gaza) ſunt Plin. Congro binę vtrinq; ſunt branchiæ, alterę ſimplices, alterę duplices. Ariſtot. Binas tantum pinnas habet, Idem & Plinius. Pinnulis ſupinis caret, Ariſtot. Ineſt ei gula, ſed exigua, Idem. Non ędit ouum arenidum, quale piſces ſquamoſi, Idem.

C Congrorum albicantium genus pelagium eſt, nigrantes ambigunt littorales ne an pelagii ſint. Ariſt. Vuottonus vertit, partim pelagii, partim littorales ſunt. Victitant frequenter in paludibus, & ad fluuiorum oſtia, vbi copia influit aquę dulcis. Et fluctus cœno commixtus vortice multo Voluitur à terra: Vuottonus ex Oppiano vt apparet. Puſilli tantum fluuios alicubi ſubeunt, vt Sabrinam in Anglia. In ſic cum repunt etiam congri, vt quidam ex Plinio citant. Carniuori ſunt, Plinius. carniuori tantum, Ariſt. Dubitet tamen ſuper hoc aliquis, quoniam circa fluuiorum oſtia & aqua dulci pingueſcere ab Oppiano traduntur. ἐνὶ νέμονται φέρβειν ἱμερτῶν, γλυκερῇ δ' ἁλὶ πιαίνονται. Obſcurus etiam ille de naturis rerum ſcriptor, vento vehementiori flante pingueſcere eos ſcribit, limo fortè & fundo aquæ ſic concitato. Congri maximè ſe inuicem vorant, Ariſtot. Immitisq; ſuę Conger per vulnera gentis, Ouidius inter pelagios piſces. Cadaueribus etiam naufragorum veſci hunc piſcem audio. Hiceſius ſcribit congros eſſe σκληροτέρους τῶν ἀγελαίων, hoc eſt duriores inter gregales, vt Rondeletius vertit: (quod magis probarem ſi Grẹcè σκληροτάτους τῶν ἀγελαίων legeretur: ſic enim & ipſum ἀγελαῖον eſſe inſinuaretur: id quod in cõparatione per comparatiuum facta non fit) vel aſperiores gregalibus, vt Natalis de Comitibus ex huius quidem verſione congros gregales eſſe negaris, ex Rondeletii eſſe dixeris. ſed alia lectio habet τῶν ἐγχέλεων, hoc eſt duriores anguillis. vide in F. Piſces ſquamis (*addenda eſt nega io, nam ? hunni, ſcombri, &c. ſquamis carent*) contecti, vt thynni, ſcombri, thynnides, ſcombri, ſolent (ferè) etiam gregarii eſſe. Cęterum illi qui neq; ſolitarii apparent, neq; rurſus gregarii ſunt, facilius concoquuntur, vt congri, & carcharię & ſimiles, Mneſitheus Athenienſis apud Athenęum lib. 8. videtur autem locus deprauatus, ex eo quod congros primum gregariis adnumerat, deinde illis qui inter ſolitarios & gregarios ambigant. Natalis quidem interpres ita ad verbum tranſtulit, vt codex vulgaris Grẹcus habet. Conger flexuoſo impulſu corporis, ita mari vtitur natando, vt ſerpens terra rependo, Plinius & Ariſtot. Sed omnes huiuſmodi longi ac lubrici piſces quomodo natent, & de pinnis eorum, plura leges apud Ariſtotelem in libro de communi animalium greſſu. Hybernis menſibus latet conger, Ariſtot. Multi hoc tempore in ſpeluncis conditi latent: maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, pręterquam ſtatis diebus paucis, & iiſdem ſemper. item murena, conger, &c. Plinius. Congri cauda à murena abſcinditur: & ſuperuiuunt congri licet abſciſſa cauda meatu tenus excrementario, Ariſtot.

D Immitisq; ſuæ conger per vulnera gentis, Ouidius in Halieutico. Congri enim maximè ſe inuicem vorant, authore Ariſtotele. Congri cauda à murena abſcinditur, Ariſtot. & Atheneus ex eodem. Sunt & inimicitiarum miracula: Conger & murena caudas inter ſe prærodunt, Plin. Congri polyporum brachia erodunt. falluntur autem qui aiunt polypum ſeipſum eſſe, Ariſtot. Congrus polypodum cirros deuorat: Suidas, Etymologus, & Varinus. Polypum ſua rodere brachia, falſa opinio eſt. id enim à congris euenit ei, Plin. Polypum in tantum locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant, Idem Congri polypos ſuperant, ſed edere non poſſunt. læue enim & lapſum polypi corpus, vſum hoſtis effugit, Gaza ex Ariſtotelis hiſtoria 8. 2. Grẹcè ſic legitur: οἱ δὲ γόγγροι τοὺς πολύποδας κατεσθίουσι, οὐ δύνανται γὰρ αὐτοῖς διὰ τὴν λειότητα δύνασθαι (lego οὐ δύνανται) ἀντέχειν. hoc eſt, vt ego interpretor: Gongri polypos deuorant. polypi enim congros propter corporis lubricitatem prehenſare aut retinere non poſſunt. Rondeletius vertit: Neque enim congris propter corporis læuitatem polypi reſiſtere poſſunt: obſcuriùs, & minùs aptè ad ſententiam Ariſtotelis: non enim non poſſe reſiſtere polypum congro Ariſtoteles ſcribit, ſed apprehendere ipſum & retinere non poſſe. etiamſi ſenſus eòdem recidit, nempe vt polypus vincatur. Sic igitur res ſe habet: Polypus quicquid ſuis cirris aut flagellis comprehendere poteſt, (& ſic eo vincit, & in ipſum agere) id etiam vincere poteſt, comprimendo videlicet, quod validiſſimè facit. itaq; locuſtam vincit, quæ cum aſpera ſit, elabi ab eius cirris non poteſt. congrum lubricũ & incomprehenſibilem ſibi non vincit, ſed vincitur. Rurſus conger, quicquid dentibus & morſu impetere poteſt, vincit: polypum autem qui mollis eſt, mordere poteſt: locuſtam, cuius dura eſt cruſta, non poteſt. quare ab hac vincitur, illum vincit. Hoc vt breuius commodiusq; & intelligat quiſque & meminerit, hac figura delineauimus.

Vincit.
P Z L P. Polypum, L. Locuſtam, C. Congrum ſignificat. Ergo Polypus vincit locuſtam, Locuſta Con-
C Z P grum, Conger denique polypum. Vel ſic.

L Z C vel ſic C Z P
P Z L L Z C Sic ex tribus iſtis piſcibus vnuſquiſque à victi ſui victo vincitur.

E De congris puſillis quomodo capiantur in Anglia, lege ſupra in A.

F Congri carnem pinguem eſſe audio. In cibo dulciſſima eſt, Author de natur. rerum. Albiſſima eſt & dulcis, ſed concoctu difficilis, & ideo dicitur lepram (*falſa præſe: t m, vt quidam ſcribunt*) generare, Albertus. Archeſtratus inquit: Congros tantum cæteris piſcibus pręſtare, quantum thunnus viliſſimis

coracinis præfertur: quos & ſtomacho conferre Hiceſius teſtatus eſt, Maſſarius. Congri habent carnem duram, ægrè conficiuntur, & pariunt ſuccos craſſos & ſalſos, Galenus lib. 3. de alim. facult. At contrariũ Mneſitheus ille Athenienſis apud Athenæum ſcribit: Piſces illi qui neq; ſolitarii apparent, neq; rurſus gregarii ſunt, faciliùs concoquuntur, vt congri, & carchariæ, & ſimiles. Coquus quidam apud Philemonem, recitante Athenæo: Inuaſit me (inquit) cupido terræ cœloq; narrare, quantam voluptatem ceperim ex egregio illo congro, quem paraui, nullis conditum caſeis, nec vllis deſuper floribus aſperſum: ſed qualis viuus, talis etiam aſſus erat, tener omnino & molli igne toſtus, &c. Et ſicut gallinæ perſequuntur ſui generis auem, quem cibum ore tenet maiorem quàm deuorare queat: Sic illum qui primus congrũ ex olla arripuit, cum quàm delicatus eſſet hic piſcis primum cognouiſſet, alii (conuiuæ) perſecuti ſunt. quod ſi illi qui vilioribus veſcuntur piſcibus, ſcarum haberent, &c. aut è Sicyone congrum, quem Neptunus ipſe diis affert, omnes ſanè eo guſtato facti fuiſſent dii. nam ſi vel mortui hunc odorentur, reuiuiſcunt, Hæc ille. Sphyrænæ plus alunt quàm congri, Diphilus Siphnius. ego pro σφύραινα, legerim σμύραιναι. nam & Hiceſius murænas ait multum alere, non minus anguillis & congris, Athenæus. Et alibi: Sphyrænas ait Hiceſius plus congris alere, ingratas tamen ori & inſuaues eſſe, ſucci bonitate mediocres, Hiceſius ſcribit congros σκληροὺς εἶναι τῶν ἀγελαίων &c. hoc eſt duriores gregariis, & rarioris carnis, minusque alere, ſucci bonitate multò inferiores, ſtomacho tamen gratos, εὐστομάχους. ſed pro ἀγελαίων quidam legunt ἐγχέλεων, vt Volaterranus: quod mihi etiam placet. (vide in c. ſuperius.) nam Diphilus quoq; de gryllo ſcribit, ſimilem eſſe anguillæ, ἀηδέστερον δὲ, hoc eſt, ſed ori minus gratum. Gryllus autem conger eſt Nicandro. Et conuenit ſimiles alioqui ſpecie naturaq; inter ſe piſces, quod ad nutrimenti quoq; ex eis rationem attinet, comparari. Γόγγρῳ τε λευκῷ πάντ' ἐπὶ τοῖς κεφαλαίοις Βεβρίχθαι. τούτοις γὰρ τρέφεται τὸ πνεῦμα, κἀκ τὸ φωνάριον ἡμῶν πέλεκυ γρόον γίνεται, Clearchus apud Athenæum libro 14. ego primum verſum ſic lego: Γόγγρον τε λευκὸν πάντ' ἐπισωρευθῶσι. Et tertium ſic, τὸ φωνάριον ἡμῶν πελαλαμπρὸν γίνεται. Proferuntur enim hæc verba à citharœdo paulò poſt ad citharam canente. Natalis etiam interpres ſic vertit, Vorato congrum cãdidum, ac tenacia: Nutritur illis quando certè ſpiritus, Tum vox fit ipſa præpotens nobis bona. Anguillas quoque vocem claram reddere Elluchaſem medicus author eſt. Dulcia enim & viſcoſa arteriæ proſunt, & ſuperficiem eius leniunt, quod ad vocis claritatem facit. De congro ſic narrat Archeſtratus in Gaſtronomia: Ex Sicyone caput congri capiatur amice, Prægrandis, fortis, pinguis, tum concaua (κοῖλα, viſcera puto: nam & Rondeletius interanea interpretatur) cuncta. Spargendam coquito inde herbam in ſalſugine multa. Poſteà idem quæ in diuerſis Italiæ locis ſunt, exponens, hæc inquit: Optimus hic capitur conger, qui obſonia tantum Exuperat, quantum thunnus pinguiſſimus olim Exuperat viles coracinos. Ephippus etiam & Antiphanes apud Athenæum congri caput inter delicias recenſent. Diocles opſophagus interrogatus conger an lupus præſtaret: hic aſſus, ille elixus, reſpondit, Athenæus ex Hegeſandro. Antiphanes anguillam in aqua ſale & origano condita lixari iubet: & congrum ſimiliter. Congrum in fruſta conciſum eo modo coquito, quo anguillam: locato inter fruſta ſalniæ aut lauri folia, Platina. Ex Apicio: Ius in congro aſſo, Piper, liguſticum, cuminum frictum, origanum, cepam ſiccam, ouorum vitella cocta: vinum, mulſum, acetum, liquamen, defrutum, & coques.

Conger cum oleo coquitur donec diſſoluatur, & inde colatum oleum cum cera conficitur. hoc cerotum mulieribus prægnantibus non ſinit rumpi ventrem. prodeſt etiam arthriticis & ſciſſuris pedum, Kiranides. G

Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere Pauliſper: vbi ego venero, exoſſabitur, Terentius Adelphis. γόγγρος à voracitate dictus eſt. nam γρῶ Græcis eſt voro, &c. Varinus ex Etymologo qui ideo tantum voracem hunc piſcem putat quod polypi cirros prærodat: ego toto genere voracem dixerim. vide in c. Potuit & γόγγρος fortè dici quaſi γογγύλος, id eſt rotundus vel teres potius. Gongrus etiam, γόγγρος, morbus eſt arborum. Arbores nonnullæ gongros à quibuſdam vocatos habent, vel ſimile quiddam pro arboris natura, nam gongrus maximè oleæ conuenit, eoq; morbo plus quam cæteræ laborare videtur. Premnum id nonnulli appellant, alii crotonem, alii alio nomine. Rectis vniſtirpibus, minusq; ab imo plantigeris, id aut nullo pacto, aut minus accidere ſolet, Theophraſtus de hiſt. plant. 1. 13. puto autem tuber aliquod durum & contortum in arboribus nonnullis gongrum dici: ſicut & bruſcum & molluſcum tubera quædam in arboribus à Latinis dicuntur. Et hæc in plantis ſimiliter ferè ſe habere puto, vt in animalibus varices. H. a.

Epitheta. Congri ὀλισθηροὶ, id eſt, lubrici, Oppiano. Παχεῖς, id eſt, craſſi, Epicharmo. Πίονες, ἰσχυροὶ, μεγάλοι, Archeſtrato. Verum ex his primum duntaxat omnibus commune & perpetuum eſt: reliqua differentiæ accidentium. λευκὸς καὶ μέλας, albus & niger, differentiæ generis, non epitheta ſunt.

Tu Machærio Congrum, murænam exdorſua quantum potes, Plautus Aulularia. Exdorſuare quidã interpretantur dorſum confringere, dum apparantur piſces & exenterantur. Sed fortè etiam pro eo quod eſt ſpinam dorſi eximere acceperis, ſi ea congris ita eximitur vt anguillis: aut pro pellem detrahere, ſi id quoq; in congris, vt in anguillis fit. F

Καὶ Τιτυὸν εἶδον λίμνης ἐρικυδέα γόγγρον Κείμενον ἐν λοπάδεσσ', ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο τραπέζας.
Τῷ δὲ μετ' ἴχνια βαῖνε θεὰ λευκώλενος ἰχθῦς Ἔγχελυς, Matron Parodus in deſcriptione conuiuii Attici. Dorion opſophagus (id eſt piſcium helluo) cum puer piſces non emiſſet, eum flagris cecidit, iuſſitq; optimorum piſcium nomina dicere. cum puer autem orphum, glaucíſcum, congrum, & ſimiles alios cõmemoraſſet: Piſciũ iuſſit te (inquit) nõ deorũ nomina dicere. Γόγγρος δ' ὅμοια ἐλέφαντι τίμια, ... Alexis apud Athenæum. Καὶ τὸν Σικυώνιον γόγγρον ἤδη παχυπέραν ἔχοντ' ἀκάνθας, Antiphanes. Agris Rhodius primus piſcẽ optimè aſſauit, Nireus verò Chius cõgrũ elixauit dijs, Euphron Adelphis. ὁ καὶ ἄγρας τρεφόμενος, Θαλάττιον καὶ κῆτος ... Antiphanes. Cũ Antagoras poëta congrum coqueret, & ollam ipſe moueret, Antigonus rex à tergo aſſiſtens, Putasne ait Antagora Homerum Agamemnonis geſta deſcribentem congrum elixaſſe? Cui ille, Tu ne verò putas, ô rex, Agamemnonem tantis rebus gerendis intentum, adeò curioſum fuiſſe, vt quiſnam in caſtris congrũ coqueret, non ignorare voluerit? Plutarchus in Apohthegmatis, & Sympoſiacorum quarto. Pauperes ſibi emere non poſſunt cranium lupi, non gongri, οὐδὲ σηπίας, οὐδὲ μακρᾶς (μαλακὰς) ... οἶμαι θεοὺς, Strattis.

Coquus quidam apud Archedicum ſcribit ſe emiſſe quinque drachmis caput congri, & fruſtra (πρμάχια) priora, (propiora capiti:) item drachma τραχήλους, colla aut ceruices congrorum fortè intelligens: additque dignam coquo facetiam: ἀλλὰ νὴ τὸν ἥλιον Κ'ἀμοὶ τράχηλον ἕτερον εἴποθεν λαβεῖν ἦν, καὶ πρίασθαι δυνατὸν, ὃ ἔχω τοῦτον αὐ Πεῤῥίν εἰσενεγκεῖν ταῦτα δεῦρ', ἀπηγξάμην. hoc eſt, Quod ſi aliunde mihi caput & ceruicem aliam acquirere vel emere liceret, ſtrangularem me potius, quam has lautitias conuiuis inferrem. nihil enim tam cupiebat quàm ipſe deuorare.

DE CORACINO SVBNIGRO, ET CORACINO ALBO, RONDELETIVS.

Lib. 8. cap. 30. & lib. 5. ca. 17.
Vnde dictus.
Lib. 7. cap. 5.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

A Coracinus Melanuro ſimilis eſt, (inquit apud Athenæum Speuſippus,) melanuro verò melanderinus. Κορακῖνος appellatio Grǣca eſt, qua ſeruata coracinus Latinè melius dicetur, quàm coruulus vel graculus, vt à Gaza in libris de hiſtoria animal. conuertitur. Neq; enim apud omnes conſtat. à corui graculiue, id eſt à nigro colore dictum eſſe coracinum, vt docet Atheneus libro 7. Ὠνομάσθησαν δὲ διὰ τὸ διηνεκῶς τὰς κόρας κινεῖν. καὶ οὐδέποτε παύεσθαι. dicti ſunt coracini, quia perpetuo oculos moueant, & nunquam mouere deſinant. & alio in loco. Ὠνομάσθη γὰρ ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν. dictus eſt à mouendis oculis. Contrà Cęlius Rhod. παρὰ τὸ κόραξ, id eſt, τὸ μέλαν, à colore nigro dici putat. & Oppianus:

Καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ. *Et nigro cui nomina dicta colore*

Athen. libr. 7.
Aeolias.

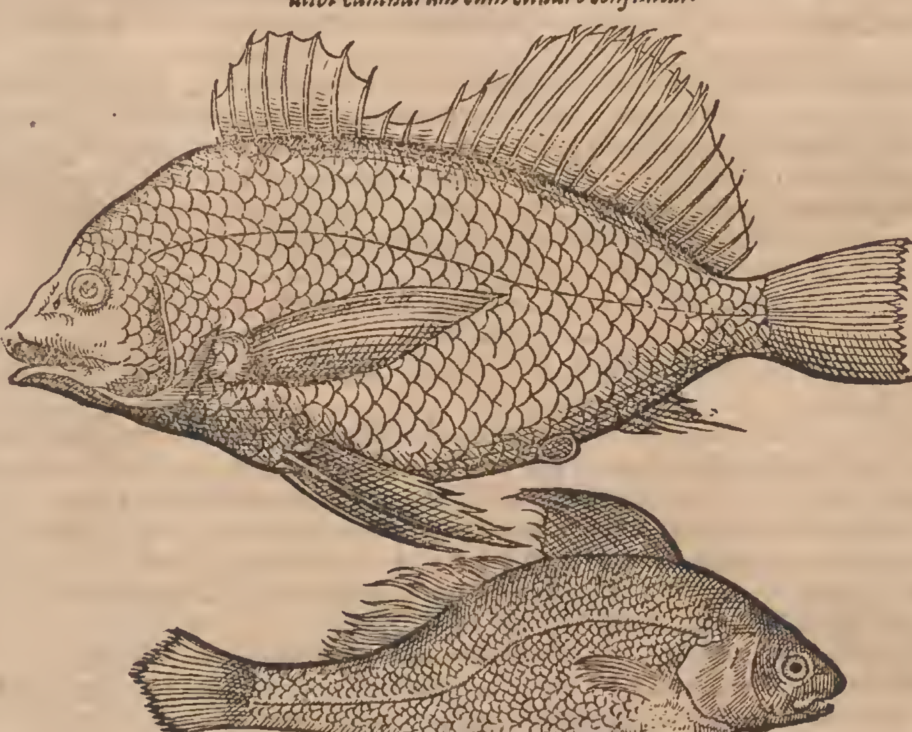
Coracinus. Et Vitruuius, vt dictum eſt libro 2. cap. 13. coracinum colorem, pro nigro dixit. At non omnes coracini nigri ſunt, teſte Atheneo lib. 8. Κορακῖνος ὁ ἐκ τοῦ Νείλου ἥττων δὲ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ. Coracinus ex Nilo, minor autem niger albo. Vel melius κρείττων, id eſt melior niger albo. Numenius αἰολίην vocat, id eſt varium. Ῥηϊδίως ἕλκοιτο, καὶ αἰολίην κορακῖνον. & Athenæus teſtis eſt, κηροειδέας appellatos coracinos, id eſt cerei coloris.

Corax alius piſcis.

Suſpicari licet Gazam qui coruulum interpretatur, hypocoriſticon nomen facere, κορακῖνον τοῦ κόρακος, ſed non rectè: nam κόραξ alius eſt piſcis, cuius poſt coracinum album & nigrum, meminit Athenæus lib. 8. Ὁ κόραξ ἱέρακος σκληρότερος. Cuius hypocoriſticon nomen, non eſt κορακῖνος, ſed κορακινίδιον, (*Hoc coracini hypocoriſticon eſt: non coracis, à quo diminutiua deduxeris,* κοράκιον, κορακίδιον, κορακίσκος.) Atheneus libr. 7. de coracinis ſcribens: Ὑποκοριστικῶς δὲ ὠνόμασεν αὐτοὺς Φερεκράτης ἐν Ἐπιλήσμονι, Τοῖς σπίοις σιτῶν κορακινιδίοις καὶ μαινιδίοις. Has ob cauſas in Athenęi ſententiam magis inclinat animus: & coracinum Latinè nominandum, retenta Grǣcorum appellatione, non coruulum neque graculum iudico. Græci enim pluribus nominibus piſcem hunc deſignarunt. Nam authore Atheneo lib. 7. coracinus σαπέρδης & πλατιστακὸς (*Dorion myllum inquit platiſtacum vocari. cum auctor eſt, non coracinum*) dictus fuit. Nili incolæ πέλτην vocant, Alexandrini ἡμίνηρον. Sed quod in aurata, idem in hoc piſce vſuuenit, vt pro ętatis ratione, diuerſa numina ſortiatur, eodem Atheneo authore: nam maiores coracini πλατισακοὶ: qui medię ætatis ſunt, μύλλοι: minimi, γνωτίδια nominantur. Noſtra Gallia Narbonenſis corp, per apocopen vocat: alii durdo, alii vergo, alii corbau. Italia ferè tota coruo. Grǣci hodie κόρακον.

Saperda.
Platiſtacus.
Pelta.
Ἡμίνηρος.
Myllos.
Gnotidion.

Bellonii coracinus omnino alius eſt. cantharum enim pro coracino pingit: & alibi cantharum cum citharo confundit.

Coracinum nigrum Rondeletius maiorem ne an minorem hic pictum intelligat neſcio. in deſcriptione non explicat: ſed ſimpliciter tanquam de vno loquitur, niſi quod ex Athenæo coloris differentiam affert: qui vero hic pinguntur, magnitudine etiam, & reliqua ſpecie, differunt.

Tanado Ligurum alius eſt piſcis.

Coracinus non eſt qui Liguribus tãnado dicitur, (*Gillium, qui tamen nihil aſſeruit, & Bellonium notat,*) quem cantharum eſſe prius diximus: eſt enim coracino minor, & multis aliis notis caret, quę coracino inſunt. Neq; enim tanado ſic varius eſt, neq; cereus, neque nigras pinnas veluti alas habet, vnde μελανοπτέρυγον coracinum appellauit Ariſtophanes. Verum ex ſequenti deſcriptione, quid à cantharo & aliis differat perſpicuum fiet.

Co-

B

Coracinus piſcis eſt marinus, maris ſtagna etiam aliquando ſubiens, & Nilum fluuium, & Æςotidem lacum, ex ſquamoſorum genere, Auratę vel Melanuro quodammodo ſimilis eſt, cubitali magnitudine, aliquando multo maior, dorſo repando, colore ſubnigro, circa caput vario: maximè enim cum è mari extrahitur, caput ſubaureo eſt colore, ad purpureum exaturatum vel ad nigrum accedente, ita vt aurum ſubeſſe videatur, colore ex purpureo nigreſcente perfuſum. Squamis tegitur magnis & latis: oculos magnos habet, prope hos duo foramina ad odorandum, vel ad audiendum. Ore eſt mediocri, dentibus paruis. In ſummo roſtro, & inferiore maxilla foramina quædam parua apparent. Ad branchias pinnæ magnæ & latæ: in ventre maiores, nigrę, qua nota ab aliis ſquamoſis diſſidet. Podex magnus & rotundus: quem ſequitur pinna longa & nigra, aculeis nigris & robuſtis innixa. In dorſo alia longiſſima eſt, conſtans aculeis tenui membrana reuinctis. duas eſſe poſſis dicere. His maiores, pro corporis magnitudine nullas equidem vidi. Cauda in pinnam vnicam latam deſinit. Ventriculum magnum habet, cum appendicibus octo vel nouem. Omnia inteſtina tenuia, hepar magnum, fel in hepate, ſplenem oblongum & rubrum. In poſteriore capitis parte lapillos albos, veluti lupus, quos ad morbos quoſdam vulgus vſurpat.

C

Gregalis eſt piſcis. Semper enim non vnicus, ſed multi ſimul capiuntur. Maximè Hippurus & Coracinus hyeme non capiuntur, inquit Plinius, prętерquam † æſtatis paucis diebus, & iiſdem ſemper. Ariſtoteles libro 8. de hiſtoria animal. Piſcium complures hyeme latent, ſed apertiſſimè hippurus & coracinus: nam hi non capiuntur niſi ſtatis quibuſdam diebus, eiſdemq; ſemper. Ex quibus nemo rectè colliget eum non eſſe coracinum quem nos proponimus, quod plerunq; hyeme in mari noſtro capiatur: quoniam ea eſt noſtra piſcandi ratio per ſagenam, vt omnes piſces qui in iis ſunt locis ad quos ſagena pertingit, quouis tempore capi poſſint.

† ſtatis.

Quod in marinis ſtagnis reperiri dixerim, veriſſimum eſſe docet experientia. Etenim in ſtagnis noſtris cum auratis & mugilibus capiuntur, in noſtris autem fluuiis minimè. Veruntamen in Nilo degere ſcribit Athenæus libro 8. φέρει δ' ὁ Νεῖλος καὶ ἄλλα γένη πολλὰ ἰχθύων, καὶ πάντα ἥδιστα, μάλιστα δὲ τὰ τῶν κορακίνων. πολλὰ γὰρ καὶ τούτων γένη. Idem alibi, Κορακῖνος ἐκ τοῦ Νείλου &c. Priùs enim locum citauimus & emendauimus. Et Strabo libro 17. ἰχθύες ἐν τῷ Νείλῳ πολλοὶ μὲν ἄλλοι χαρακτῆρα ἴδιον ἔχοντες καὶ ἐπιχώριοι: γνωριμώτατοι δὲ ὅ, τε ὀξύρυγχος, καὶ ὁ λεπιδωτός, καὶ λάτος, καὶ ἀλαβῆς, καὶ κορακῖνος, &c. Et Plinius lib. 32. ca. 5. Coracini Piſces Nilo peculiares ſunt. Et alibi li. 5. ca. 9. Nilus incertis ortus fontibus, & per deſerta & arentia, originem in mōte inferioris Mauritanię, non procul oceano habet, lacu protinus ſtagnante, quem vocant Nilidem. ibi piſces reperiuntur alebetę, coracini, ſiluri. Sunt qui coracinum Nili, à marino diuerſum eſſe dicāt, quod nomen mutent: nam πέλτην vocant Aegyptii, & ἠλιώνηγον, vt prius ex Atheneço diximus. At in aliis qui flumina ſubeunt idem non euenit: nam mugil dicitur, tam qui in ſtagnis marinis & fluminibus, quàm qui in mari degit. & lupus ſiue Tyberinus, ſiue marinus, & ſalmo, lampetra, ſturio, eodem ſemper nomine dicuntur, ſiue in mari ſint, ſiue in fluuiis. Sed ex his effici minimè poteſt, diuerſos eſſe ſpecie, coracinum marinum, & coracinum fluuiatilem, vt nec ſalmo marinus à fluuiatili ſpecie differt, neque aloſa fluuiatilis à marina, ſed ſucci bonitate & ſuauitate differunt. nam piſces huiuſmodi in fluminibus nutriti, longè præſtantiores ſunt iis qui in mari capiuntur, & qui propè fluuiorum fontes, iis qui in oſtiis, quibus in mare influunt: vt ſturio marinus multum ſuauitate inferior eſt eo, qui in Rhodano vel Garumna nutritus eſt. aqua enim dulcis pingues piſces reddit, & odorem illum marinum veluti eluit. Huius rei guſtatū iudicem optimum quilibet adhibere poteſt. Quare nominis varietas differre ſpecie non facit, ſed ea à fretorum & gentium varietate inducta eſt. Exempli gratia: Amia in Gallia Narbonenſi boniton, in Prouincia palamide. Trachurus à Vaſconibus chicharou, à noſtris ſieurel nominatur.

Vbi. Quod fluuiatilis etiam ſit. & Coracinum Nili non alium eſſe quā marinum, licet & alia nomina habeat.

De marinis flumina ſubeuntibus: quodque iidem in fluuiis præſtent.

Amia.

F

Nunc de ſubſtantia coracini & ſucco. Fluuiatilis & maximè è Nilo melior eſt, niger albo, & elixus aſſo. eſt enim ſtomacho gratior, aluo facilis. & apud Athenęum libro 7. Amphis: Qui coracino marino veſcitur præſente glauco, ſanæ mentis non eſt. Niloticos verò coracinos (inquit Athenęus) dulces, bonę carnis, & ſuaues eſſe ſciunt, qui periculum fecerunt. Apud eundem (*fluuiatilis coracinus, authore Diphilo*) dicitur eſſe ſubpinguis, minimè mali ſucci, carnoſus, qui multum alat, facilè concoquatur, & diſtribuatur, omnino myllo pręſtantior Marinus ſiccior duriorq eſt, & ob id minus palato gratus. Idem eſto iudicium de mugilibus, lupis, cæterisq; huiuſmodi, quin in marino ſtagno, vel in fluminum oſtiis capti pinguiores ſunt & ſuauiores marinis. ſed omnes huiuſmodi minus ſalubri eſſe ſucco, magisq; excrementis abundare cenſeo, tum ob alimentorum copiam, tum quod minus exercentur: quæ etiam in cauſa ſunt, cur citius putreſcant. Eaſdem ob cauſas Galenus mugiles ſtagnorum marinorum & in fluminum oſtiis altos vituperat. Coracinus ſale condiebatur. Galenus: Poſt ſardas (σάρδας) ac pelamydas mylli, qui ex Ponto adferuntur, pręcipuè commendantur, poſt hos coracini. Et Perſius, Saperdamq; aduehe ponto. Coracinum autem ſaperdam etiam dici prius oſtendimus. Athenęus verò loco paulò antè citato, in quo coracinum myllo in omnibus pręfert, Galeno apertè aduerſatur, niſi dicamus à Galeno coracinum maiorem intelligi, ab Athenęo verò minorem: qui myllum pro medię ætatis coracino vſurpat, vt antea docuimus: qui vero in ſuo genere minores ſunt, maioribus longè præſtant, id quod Galenus ipſe de thunnis declarat. Thunnorum caro, qui & ętate & corporis mole ſunt minores, non perinde dura eſt, eoq; hi facilius coquuntur. Coracinus igitur maior, durior eſt & inſuauior: minor contrà, (*mollior, & ſuauior:*) & myllo, qui iam ſatis accreuit, melior.

Lib 3. de alim. facult.

Ibidem.

Galenus myllum coracino præfert, Athenæus contra.

Ibidem.

G

Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt, inquit Plinius: & carnes eorundem aduerſus ſcorpiones valent impoſitę. & coracini fel excitat viſum. Lapides, in capite repertos valere ad nephriticū, vel colicum dolorem vulgus exiſtimat. Alii collo ſuſpenſos ad morbum regiū conferre credunt. Qua ratione aut facultate equidem neſcire me fateor. Et experientia ipſa hoc falſum eſſe arguit. Ad nephriticum verò dolorem valere ſum expertus. Comminuit enim lapides renum: vel pituitam, ex qua calculi gignūtur, & retinentur, exiccādo, vel pondere ſuo propellendo, vt lapis Indicus, vel Iudaicus, vel lapis Lyncis. Cęlius Rhodiginus, vir & multę, & variæ eruditionis, libr. 12. Lectionum Antiq. hæc ſcribit, Palladii locum caſtigare volens. Scitu non indignum eſſe, ab eruditis obſeruatum, vbi Palladius ſcripſit,

Lib 32. cap. 10.

Ibidem.

cap. 5.

Ibid. cap. 7.

E

coracinam picem aduerſus arborum formicas pollere, reponendum, coracinum piſcem, & id ex agricolationum magiſtris in Græcorum ſcientia, At nos rem ipſam experiri voluimus, num coracinus piſcis antipathia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodum cancer boues à ſalicibus aliisq; arboribus. Sed rem aliter habere experientia ipſa comperi. Quare coracinam picem, vt à reſina, quæ nihil aliud eſt quàm pix alba, differat, legendum eſſe iudico, vt & Vitruuius coracinum colorē dixit pro nigro.

F Coracinus piſcis, ſi paruus ſit, vt aurata à noſtris pręparatur, vel in ſartagine frigitur, vel in craticula aſſatur. Si magnus, elixus in aqua, aceto & vino albo apponitur, & cum ſucco oxalidis, vel aceto editur. Si diutius ſeruandus, aſſus, aceto & pauco pipere conditur, additis foliis lauri vel myrti vel iuglandis. ſalſus, elixus ex aceto editur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Glaucorum generis eſt, qui Græcis κορακῖνος, Latinis quoq; Coracinus à paulò magis nigro, quàm Cyprini fluuiatilis colore dicitur. Maſſilienſibus pes Carpa, Comenſibus, & qui Lemanum incolunt (marinus enim & fluuiatilis eſt) peſce Scarpa vocatur. Grçcorum vulgus corruptè †Caralzidia nominat.

† forte Koracidia.

Media eſt inter Vmbram & Chromidem magnitudine: Salituris eſt idoneus; quod & Galenus teſtatur

B F libris de alimentis, in quibus hoc etiam animaduertendum eſt, vbicunq; Gracculum perperam ab

A interpretibus conuerſum comperies, illic Coracinum ſcribi atq; intelligi debere. quemadmodum & vbi Plinius ex Ouidio Rhacinum pullum eſſe ſcribit, illic etiam Coracinum legi oportere. Plinius autem medicus hunc piſcem Coruum aſpratilem vocat: ſaxatilem puto dicere voluiſſe.

Coruus aſpratilis.

B Ad Melanurum ipſa forma accedere videtur, latisq; integitur ſquamis, admodum nigris, vnde nomē habet: capite eſt ac dorſo in Cyprini modum gibberoſo, atq; in arcum conuexo, pinnamq; gerit in tergore continuam, duas rurſus in lateribus nigras, & vnam ſub ventre firmis aculeis vallatam, quibus Glaucus caret: calculosque binos in capite valde magnos, quos nonnulli in pretio habere ſolent.

F Hunc piſcem Galenus durę eſſe carnis aſſeuerat.

COROLLARIVM.

A Nominatur ab Heſychio & Varino κορακῖνος piſcis, idem nimirum qui coracinus: & à Tarentino rei ruſticæ ſcriptore κορακῖνος. Coracinum hodie Grçci coraca nominant, Maſſarius. Bellonius à Grçcorum vulgo Carakidia dici ſcribit, malim Korakidia. Coracini à veteribus deſcripti notę, conueniunt ei quē nos hodie coruum appellamus. aliqui tamen inter coracinum & coruum differentiam non paruam faciunt, huic à colore, illi à motu pupillarum nomen factum dictitantes. ſed forte non aliter differunt, niſi quia coracinus eſt coruulus, corax verò coruus, Niphus. Differunt genere coracini fluuiatiles à marinis, quod ex Strabonis & Ariſtobuli verbis coniicitur. Ita enim Strabo decimoſeptimo libro loquitur: Piſces in Nilo permulti ſunt ac diuerſi, qui propriam quandam & ſuam formam habent, ſed maximè noti ſunt oxyrynchus & lepidotus, & latus & alabes & coracinus & porcus & phagorius, quem etiam phagrum vocant. Item ſilurus & citharus & aloſa & mugil: ex teſtaceis (*melius, Oſtraceis, pucis nomen,*) dilychnus, phyſa, bos: item cochliæ ingentes, quę vocem vlulatui ſimilem edunt. Poſteà paulò poſt inquit ex opinione Ariſtobuli, nullum piſcem ex mari aſcendere pręter mugilem, aloſam, & delphinum, propter crocodilos. Quare cum coracinum è mari non ſubire Nilum, & in eo tamen reperiri conſtet, coracinus marinus erit ab eo qui fluuiatilis eſt, ſpecie omnino diſtinctus, quemadmodum & perca. nam eius duo genera etiam uerſa ſunt, alterum ſcilicet marinum, alterum fluuiatile, Maſſarius. Rondeletius vero eundem marinum & Nili coracinum eſſe aſſerit: etſi nominibus varient.

Myllus an idem coracino ſit dubitatur.

Myllus an idem coracino ſit, vt pro ętatis & magnitudinis ratione tantum nomina euarient, vt Rondeletius aſſerit, diligentius conſiderandum eſt. Authorem quidem aliæ ſuæ opinionis quàm Athenęum habere ipſum non puto: qui hoc non aſſerit, ſed inſinuare videtur, eò quod coracinum eundem ſaperdę facit: & platiſtacum quoq;, qui myllus maior eſt, ſaperdam vocari ait. quod argumentum non ſufficit. nam apua ſalita quoq; ſaperda vocatur, & coracinus non eſt. Sed quoniam corporis quoq; ſpecies, nempe latitudo quæ & nomen platiſtaco dedit, coracino aſtipulatur, idem fortaſſis fuerit: præſertim cū coracini fluuiatiles ab Alexandrinis etiam plataces appellentur: & myli maiores facti, platiſtaci. quanquam Dorion in lib. de piſcibus ſeparat. Coracinum (inquit) multi ſaperdam vocant, eſtq; optimus illorum qui è Męotide palude adferuntur. Deinde de mugilibus ait: tum de myllis: γνωτίδια (inquit, vel ἀγνωτίδες, lego χνωτίδια quinq; ſyllabis, vt ibidem proximè ſequitur) vocantur parui mylli: platiſtaci verò magni, mediocres mylli. Euthydemus coracinum ſcribit à multis ſaperdam nominari, cui Heracleon Epheſius & Philotimus quoq; aſſentiuntur. Cęterum quod ſaperdes etiam platiſtacus vocetur, (ὅτι ἢ καὶ πλαπιστικὸς [*lego πλατιστακὸς, vt alibi habet ex Dorione quatuor ſyllabis, cum accentu in vltima, quanquam et πλατίστακος pro paroxytono ibidem ſcribitur in vulgatis codicibus, vt in Varini quoq; Lexico*] καλεῖται ὁ σαπέρδης,) vt coracinus quoq; Parmeno Rhodius in Magaricis docet, Athenæus. Coracinos Alexandrini πλάτακας vocant ἀπὸ τοῦ προέχοντος, (per excellentiam interpretor, quod Græci aliter κατ᾽ ἐξοχὴν dicunt.) Idem. Μύλλος paroxytonum genus eſt piſcis, Heſychius & Varinus. Μυλλὸς vero oxytonum, qui ſtrabis vel peruerſis oculis eſt: item placenta quædam ex ſeſamo & melle, Siculis vſitata, Athenæus lib. 14. quanquam apud eundem lib. 9. μυλλοὺς piſcem vltima acuta (errore nimirum librariorum) inter alios quoſdam ex Mneſimacho nominari reperio. Oppianus Halieut. primo, carminis cauſa primam corripuit, lambda altero abiecto: Petræ quædam humiles (inquit) iuxta arenoſum mare ſunt, leprades cognominatæ, id eſt nudæ ἵν᾽ ἢ μύλοι, τρίγλης τε ῥοδόεσσα σὺν ἀνέμωνι. coracini verò eidem circa petras herboſas degunt, vt ſtatim ſubiicit. Myllus vulgò myllocopion à Grçcis dicitur, Hermolaus in Plinium. hoc ſi verum eſt, non idem fuerit coracino: quem Græci hodie coracem, vel karakidion nominant, vt prædictum eſt. niſi quis diuerſis in locis Græciæ, nomina etiam eiuſdem piſcis diuerſa vſurpari cauſetur. Nicea non procul à Varo amne in

Figon.

Liguſtico littore ſita, piſcem vocat Figon, quem noſtræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus, & Plinius inter piſces numerant Myllon, quem Oppiani commentaria eum interpretantur, quem vulgò no-

go nominant Greci Myllocopion. Hunc Maſſiliæ videre non potui, an ſit ſecorinus, an Myllus, an alius, certi nihil habeo. Hoc duntaxat dixi, vt ex mea inſcitia alios exacuam ad diligentiorem inquiſitionem, Gillius. De piſce Figon Italicè dicto plura leges infra in Corollario de Hepato. Coracinus æolías quoq; dicitur à nonnullis: quáquam alius piſcis eſt ęolias Epicharmo, Hermolaus. Vide ſuprà Aeoli in A. elemento. *Aeolias.* Coracinum Alexandrini Heminero (ἡμίνηρον per η. in prima & penultima) vocant, Athenęus lib. 3. vbi & hæc eius verba leguntur: Ἢ τῶν καλῶν ἡμινήρων (*ſic hæc etiam ex noſter per iota in penultima & antepen.*) ἢ τῶν ταριχηρῶν σιλούρων. addit, Heminirus quid differat ab hemitaricho Archeſtratus dixit. *Heminerus.* Meminit eius & Sopatrus Paphius: Ἐδέξατ' ἀντακαῖον, ὃν τρέφει μέγας Ἴστρος, Σκύθαισιν ἡμίνηρον ἡδονήν: ſentiens nimirum Scythas non minus antacęo ſuo Iſtriano gaudere, quàm Alexandrinos heminiro aut coracino ſalſo. de ſalſamentis enim agit eo in loco Athenęus.

Saperdam Photion pro apua inueterata, & harundinibus infixa capit, Hermolaus: qui Etymologum Photionem vocare ſolet: cuius verba hic adſcribam, Saperdas quinq; & quatuor percas Lycophron dixit. *Saperda.* Sunt autem ſaperdę, apuę calamis transfixę (δ...ηκυῖαι, nimirum à δ...ειν, vt iôta ſubſcribendum ſit ſub ἦτα. etſi Varinus habet ...ηκυῖαι) & inueteratę: vel ſuccidia & laridum (τὰ ὕεια ...ά ...α ...ες καλοῦσι. Sunt & percæ piſces: & forſitan ab iis ſaperdę nomen factum eſt, quod apuas exiccatas ſignificat. Sed eruditiores ſaperdam aiunt eſſe tomum piſcis inueterati. carcinum (lege coracinum. & ſimiliter apud Heſychium) enim piſcem, Pontici ſaperdam nuncupant. Coracidia pro apuarum genere quodam, vide ſupra in fine ſcriptorum de Apuis diuerſis. *Coracidia.* Saperda, genus peſſimi piſcis, Feſtus. Saperdę piſces nominantur ab Ariſtophane in Holcadibus, Athenęus. Καὶ σαπέρδας τοὺς περὶ Μαίανδρον ... τοῖς καλοῦσι, Porphyrius lib. 3. de abſtinentia ab animatis. Τοὺς μαιώτας, καὶ σαπέρδας, καὶ γλάνιδας, Archippus. Saperdes (σαπερδίς, oxytonum per iôta, malim σαπέρδης paroxytonum per ἦτα, genere maſc. Gaza vertit ſaperdis, Niphus ſaperdes) ſemel tantum ab Ariſtotele memoratur, quod ſciam, circa finem libri 8. de animalibus. idq; inter fluuiatiles (& lacuſtres, vt Vuottonus addit) vt eundem eſſe coracinum fluuiatilem nõ dubitem: Saperdes (inquit) grauidus commendatur. Idem verò alibi de marino ſcribit: Coracinus cum vtero fert optimus eſt, vt mæna. Et quid agam rogitas? en ſaperdam aduehõ Ponto? Sat. 5. Grammatici quidam recentiores indocti, Saperda (inquiunt) genus eſt conchæ mali ſaporis, & nonnunquam pro ſterquilinio ponitur. Saperdę, quaſi ſapientes & elegantes. Varro Modio, Omnes videmur nobis eſſe belli, feſtiui, ſaperdæ, cum ſimus καπροι, Nonius. Perottus habet, cum ſimus canopi. nam quod Feſtus Pompeius (inquit) ſcribit ſaperdam genus eſſe peſſimi piſcis, vbi legerit ipſe dicat. Volebat quiſpiam apud Diogenem Cynicum philoſophari cui ille ſaperdam (interpres pernam tranſtulit, dedit, ac ſequi ſe iuſſit. Vt autem ille prę uerecundia abiecto quod ferebat, abſceſſit. poſt aliquãtulum occurrens illi ridens ait: tuam & meam amicitiam ſaperdes (σαπέρδης) diſſoluit. Apollodorus refert Phrynas meretrices duas fuiſſe, quarum vna Clauſigelos cognominata ſit, altera Saperdium, Athenæus & Euſtathius. Cæterum ſcaperda Heſychio genus ludi eſt in Bacchanalibus vſitati. trabs ad hominis ſtaturam erigebatur, perforata vt inſerendum reciperet funem, quem viri vtrinq; ſinguli certantes obuerſis inter ſe dorſis, omni conatu in diuerſas partes trahebant. Omne etiam quod difficile eſt σκαπέρδα vocatur: καὶ ὁ πυκρὸς, σκαπέρδης. Σκαπερδεῦσαι, λοιδορῆσαι. Σκάπαρδος, ὁ ταραχώδης καὶ ἀνάγωγος: hoc eſt irrequietus aliquis & malè educatus. Λακκοσκάπερδον, λακκόπρωκτον, Omnia apud Heſychium.

Gaza ex Ariſtotele pro coracino coruulum vel graculum vertit: & coracían auem generis monedularum interpretatur graculum. nam & Itali multi vulgo coruum hunc piſcem aut coruulum vocant. *Coruulus. Graculus. Coruus.* Celſus coruum piſcem nominat inter eos qui teneriores leuioresq; ſunt illis ex quibus ſalſamenta fieri poſſunt, cum aurata, ſcaro, oculata. Vbicunq; graculum interpretes Galeni verterunt, coracinus ſcribi & intelligi debet, Bellonius. Graculo ſimilem draconem marinum dixit Plinius: colian puto graculi nomine intelligens.

Coruus piſcis ſubniger eſt ad corui ſimilitudinem, vnde nomen accepiſſe putatur, Platina. Vulgò quidem corbo, coruo, vel corf ab Italis, Venetiis & alibi vocatur. Corbetto autem Venetis dictus, Bellonio glaucus eſt, à Rondeletii glaucis omnino diuerſus. Chromin aliqui cum coruo confundunt, vt in eius hiſtoria diximus. itaq; coruo marino etiam vocem attribuunt, quę ad chromin pertinet. Coracinus piſciculus eſt ſpinoſus: vulgò dictus *guarracino*, Scoppa Italus. Guarracini nomen à coracino factum apparet. fortè autem non coracinus maior & albus, ſed minor & nigrior ſic ab eis appellatur. quoniam Scoppa piſciculum eſſe ait, & alibi coruulus diminutiuo nomine appellatur. Sic enim ad me aliquando Cornelius Sittardus ſcripſit: Cornulus piſcis eſt, quem alii coruulum vocant in Italia: vulgo coracino dicitur, & capo groſſo, & coruaſili: erythrinus ab aliis vocatur, ſed malè vt exiſtimabat Gisbertus Horſtius. eſt in deliciis menſarum. Hæc ille, qui & iconem miſit ſuis coloribus expreſſam: capite craſſiuſculo, &c. colore paſſim, pinnis etiam (quas binas parte prona oſtendit, coracino non conuenientes) caudaq; rubentem. alibi ſubflauus ei, alibi niger color eſt. Erit igitur triplex, vt videtur, coracinus, albus ac niger, quorum meminit Rondeletius: ac tertius, paruus, rubeſcens. Coracinum Bellonius ſcribit in Lario (et ſi in codice eius Lemanus non rectè ſcribitur pro Lario) lacu vulgò peſce ſcarpa vel carpa vocitari. In Lario equidem piſcem carpam reperiri vix puto, niſi cyprinum aliqui in eo fortè ſic vocent, quem tamẽ vulgo burbarum vocant, vt Romæ etiam. Benedictus Iouius qui Larii lacus piſces carmine deſcripſit, carpam nullam, ſed bulbulum nominat, hoc eſt burbarum ſiue cyprinum. Piſcis quem pro citharo ſiue cantharo (confundit enim) Bellonius pinxit, & ille quem pro coracino, quomodo diſtinguendi ſint, nõdum ſatis video. Vtrunq; ad melanuri formam accedere ait, &c. Cum piſcem, inquit Gillius, quem Maſſilienſes vocant Caſtaneum, à colore caſtaneæ, piſcatori cuipiam oſtendiſſem, dixit in Corſica, vnde ille ortus eſſet, vocari Cornulum. Cum Neapolitano etiam piſcatori demonſtraſſem ſtatim reſpondit, Coracinum Neapoli vulgò nominari: à quorum probando tandiu iudicio me ſuſtinebo, quoad videro magis ſimilem (*veterum deſcriptioni*) Coracinum, quem Speuſippus, in libro Similium, Melanuri dicit ſimilitudinem gerere, Hæc ille. Sed à caſtaneæ colore dictum piſcem, cantharum eſſe, non coracinum, Rondeletius docet.

Coracinus piſcis latus & ſquamoſus. Germanis per Saxoniam vocatur *ein Rab*, (hoc eſt coruus,) vt Eberus & Peucerus ſcribunt. Nos inter Paralipomena *Rab* piſcem inter Capitones fluuiat. exhibebimus & deſcribemus. Sed *Karaſs* etiam piſcis inter albos eiuſdem fluminis numeratur: cyprino tum ſpecie, tum ſquamis, non diſſimilis, vt audio, minor, ſed latior & ſapidior, albior. ad libram (ſedecim vnciarum puto) vnam accedunt, maximi ad duas. Habentur & in Bohemia, & Polonia (in Viſtula & ſtagnis, vbi aluntur) eodem nomine: in quo ſcribendo Germani variant, *Kras*, *Karuontſs*, *Kariſs*, *Gariſs*. Nomen ſanè ad coracem vel coracinum alludit. Circa operis finem vtriuſq; iconem exhibiturum me ſpero, beneficio Kentmani. Nos interim coracinum fluuiatilem vocabimus cum eruditis illis viris, *ein Rab*, vel *Rapp*, id eſt coruum ſimpliciter: marinum verò, *ein kleiner Seerab*, vt ab vmbra & lato piſcibus cognatis diſtinguatur. vide ſupra in Corollario ad Chromin Bellonii. vel per periphraſin, *ein Meerbremen oder Meerkarpfen art*.

B Nilus multa piſcium genera, eaq; omnia ſuauiſſima nutrit, maximè verò coracinorum, Atheneus. Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt, Plinius. In Iſtro flumine permulti diuerſiq; piſces naſcuntur, & coracini quoq;, Aelianus. Et rurſus, Iſtri conſluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant: vbi vt in ſtricta ſcrobe cum permulti alii piſces facilè capiuntur, tum plurimi cyprini, & coracini, Aelianus. Speuſippus ſimiles eſſe ait melanurum & coracinum, Atheneus. Coruus piſcis marinus fuluus eſt, è ſtagno nigricans, alga veſcitur, & bis anno parit, Volaterranus Atheneum citans: apud quem hæc verba iam non reperio. A fuluo quidem colore coracini κνηκοειδεῖς Epicharmo dicuntur μελανοπτέρυγοι Ariſtophani à nigritia pinnarum, αἰόλιαι Numenio ob varietatem coloris. Coracinus apud Plinium lib. 9. cap. 17. ſcribitur lapidem habere in capite, legendum eſt autem chromis, non coracinus, tam ex vetuſtis codicibus, quàm ex Ariſtotele, Maſſarius. Atqui coracinum quoque lapillos habere in poſteriore capitis parte Rondeletius ſcribit, quibus ad morbos quoſdam vulgus vtatur, &c. vide verba eius in G. Coruina lapis in capite corui piſcis reperitur, & ſemper bini ſunt. color eius albus opacus eſt, cum oblonga ac gibboſa figura ab vna parte, in altera concaua cum aliqua eminentia in medio, extrahitur palpitante piſce, ac Luna creſcente, menſe Maio. Geſtatus vt carni adhæreat, ilium dolores aufert, tritus ac ſumptus idem facit, Camillus Leonardus Piſaurenſis: qui & alium quendam coruinam lapidem memorat, ex decoctis ouis de nido corui, &c. In coracini capite lapillus inuenitur, quem puerorum collo pro amuletis ſuſpenſum regio morbo aduerſari, ignobiles quidam authores tradiderunt, Incertus. Sunt qui coruinam lapidem aliter ſynodontidem dictum tradunt. Sed alius eſt Synodontites, è Synodonte piſce: de quo infra in Synagride dicemus. qui è coracino eſt, coracinites vocari poteſt: qui è chromi, chromites: è ſciæna, ſciænites, quem Bellonius Pierre de coliq; vulgò Gallis nominari ſcribit. Coruus ſubniger eſt ad corui ſimilitudinem, vnde nomen accepiſſe putatur. pinnas in tergo oblongas geſtat, lapidemq; in capite, Platina. Coracinus eſt latus piſcis, ſubniger, atq; ſquamoſus, pinnis nigricantibus. quæ notæ ei quem nos hodie coruum appellamus pulchrè conueniunt. is enim gibberoſus eſt, & proportione cæterorum ſquamoſorum, admodum latus videtur. Niphus.

Lapides in capite coracini.

Coruina.

C Coracinus locis ſaxoſis degit, Ariſtot. Oppiano coracini circa petras herbôſas degunt, myli circa leprades, hoc eſt nudas. Plinius ex Ouidio nominat orphum rubentem, rhacinumq; pullum, perperam vt apparet, niſi coracinum legas pullum, & forte verſus ille deſit in vulgatis codicibus, in quo nominatus ab Ouidio fuerat. Sed verſus Ouidii inter pelagios piſces, ſic habent: Cantharus ingratus ſucco, tum cõcolor illi Orphus, cæruleaq; rubens erythrinus in vnda. Ouidius quidem pelagios aliquos facit, quos alii fide digniores inter ſaxatiles numerant. Coracini piſces gregales ſunt, Ariſtot. Coracinos Grammatici quidam Græci ab aſſiduo pupillarum motu dictos volunt, (διὰ τὸ διηνεκῶς τὰς κόρας κινεῖν, καὶ οὐδέποτε παύεσθαι, Atheneus) quod etymon alii in carcinon, id eſt cancrum aptius mihi referre videntur, qui oculos totos mobiles habet: vt coracino potius, vt Oppiano placet, color ater nomen fecerit. Coruus alga veſcitur, & bis anno parit, Volaterranus tanquam ex Atheneo: apud quem nihil tale nunc reperio. Coracini nonnuſquam meſſe tritici pariunt, Ariſtot. Et rurſus, Coracinus & mullus pariunt autumno. ſed ille poſt mullum fœtificat inter algas, vtpote qui locis ſaxoſis degat. fert vterum longo temporis ſpacio. Et alibi, Coracinus precipuè inter minora genera piſcium celeri incremento perficitur. ſolet hic parere iuxta litora, algoſis denſiſq; locis, lib. 5. ca. 10. hiſtoriæ anim. vnde Athenæus etiam repetiit. Sed intereſt nonnihil: Συμβαίνει μὲν οὖν (Athenæus addit σχεδὸν) πάντα ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν τοῖς ἰχθύσι, οὐχ (Atheneus negationem non habet) ἥκιστα δὲ κορακίνῳ τῶν μικρῶν, &c. Prodeſt coracinis ferè præter cæteros piſces annus ſqualens: quod his quoq; ob eam rem commodior eſt, quia per ſiccitatem potius tepor accidit, Ariſt.

E Coracini aliiq; piſces in Iſtro congelato, ſcrobe putei inſtar excauata, facilè capiuntur, Aelianus. Eſca ad capiendos tantum coracinos piſces magnitudine preſtantes, ob excellentiam ipſius compoſitionis: Recipit lenticulæ torrefactæ. ſcrup. viij. cumini torrefacti, drach. 1. vuę immaturæ, betonicę viridis ana drach. iiij. Coronopodis herbæ tantundem, anthyllidis amaricantis, hoc eſt viridis, drac. j. palmularum iam flacceſcentium, drach. iiij. caſtorei, drach. j. Omnibus propè contuſis addens ſuccum anethi, trochiſcosq; fingens, eis vtitor, Tarentinus.

Thynnus & anthię capiuntur eſca coracini, Oppianus lib. 3. Halieut. Aulopiæ quomodo coracinis ineſcentur, ex Aeliano dictum eſt in Aulopia inter Anthias. Tarentinus in Geoponicis, ad tenues piſciculos arundine capiendos eſcam deſcribens: Caridum fluuiatilium (inquit) drachmam accipito, buccinarum tantundem. quos piſces vbi in garo ex coracino piſce (ἐκ κορακινιδίων) confecto, delituerint integrum biduum infuſi, tertia die extractos, ineſcandi vſui exponito, &c. Palladius coracinam picem nominat contra formicas arborum; ſed mendoſa lectio eſt, & coracinum piſcem legendum, id quod ex Græcis rei ruſticæ ſcriptoribus elicias, Hermolaus. Locus eſt ex Paxamo in Geoponicis Grecis, lib. 13. cap. 10. Sunt qui piſcem coracinum dictum (ἰχθὺν τὸν καλούμενον κορακῖνον) arbori appendant, ac ſic interficiant formicas. Vide Rondeletium ſupra in E.

F Quantum thunnus viliſſimis coracinis prefertur, tantundem conger cæteris piſcibus preſtat, Archeſtratus. Alii alibi piſces principatum obtinent, coracinus in Ægypto, Plinius. Princeps Niliaci raperis coracine macelli, Pellææ prior eſt gloria nulla gulæ, Martialis lib. 13. Coracinum Niloticum nobilibus

etiam

etiam marinis piſcibus adæquari tradit Xenocrates, Κορακῖν@ δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, ἥττων δ' ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, καὶ ὁ ἑφθὸς τοῦ ὀπτοῦ. εὔστομ@ γὰρ καὶ εὐστόμαχ@ καὶ εὐκοίλι@, Diphilus Siphnius. Quem locum Natalis de Comitibus ſic cõuertit: Coracinus è Nilo peior niger candido: ac elixus aſſato. hic ſiquidem ſtomacho ventriq; confert: Rondeletius pro ἥττων legit κρείττων: cui aſſentior: & pro δὲ ſequente καὶ repono, vt ita legatur: Κορακῖν@ δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, κρείττων: καὶ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, &c. & Latinè vertatur: Coracinus è Nilo pręſtantior eſt, (*quam marinus*:) & niger quàm albus: & elixus quam aſſus. elixus enim tum ſtomacho tum ventri conducit. Niloum quidem anteferri marino, ſatis iam probatum eſt. elixum verò aſſo ſalubriorem eſſe, quoniam durinſculæ carnis eſt, (pręſertim adultior paulò,) & ventrem magis mollire, (quod Diphilus εὐκοίλιον eſſe dixit, hoc eſt bonam aluum facere,) non eſt dubitandum. Ἥττων quidem vocabulum Gręcis non modò minus & inferius magnitudine, ſed etiam bonitate, hoc eſt deterius, ſignificare ſcio. Et ita Diphilus quoque paulò pòſt vtitur: Τῷ δὲ κεφάλου κατὰ διέστερός ἐστιν ὁ κεστρεύς, ἥσσων δὲ ὁ μυξῖν@, πελάγι@ ὁ κοιλαι. Item Hiceſius, Λέγεται δὲ εἶναι οἱ κέφαλοι, ὅ τε πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν, δεύτεροι δὲ εἰσὶ τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἥττονες δὲ οἱ μύξινοι. Saperdes etiam grauidus commendatur, Ariſtoteles circa finem libri 8. de fluuiatilibus agés. Alibi idem de marino dicere videtur: Coracinus cum vtero fert, optimus eſt, vt alec, (mena.) Minimè intus vitiantur (id eſt in ventriculo corrumpuntur) auratæ piſces. neq; ſolum aurata pura aut ſcarus, ſed etiam lolligo, &c. Celſus. malim, neq; ſolum aurata, coruus, & ſcarus, &c. nam & alibi ſic habet: Piſcium (inquit) eorum qui ex media materia ſunt, (id eſt, mediocriter alunt,) quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui qu uis teneriores, tamen duri ſunt, vt aurata, coruus, ſcarus, oculata. Coracini marini parum alunt, & facilè excernuntur, bonitate ſucci mediocres, Hiceſius. Hippocrates in libro de internis affectionibus, in primo ſplenis morbo obſonium Gaditanum, aut ſaperdam: Et hæc eadem rurſus commendat, ſi hydrops à ſplene fuerit. Tarentinus eſcas piſcium deſcribens, meminit gari, ἐκ κορακινίδων, id eſt è coracinis: niſi quis coracidia fortè apuarum generis intelligat. Heminerus, id eſt Coracinus fluuiatilis, inter ſalſamenta facilè cõcoquitur, digeriturq;: abunde nutrit, minimeq; mali eſt ſucci, Vuottonus. Coruus optimis piſcibus annumeratur. Coqui, ſiue magnus, ſiue paruus vt de varrolo (Varrolus Romæ dictus lupus eſt) diximus, poteſt. frictum moreto cui modicum allii inſit, aut ſinapio ſuffundito, Platina.

Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt ſed nos hæc omnibus terris demonſtramus. carnes eorum aduerſus ſcorpiones valent impoſitę, Plinius: quaſi non omnes coracini, neque marini, ſed Niloi tantum hoc pręſtent. Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt, Idem. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt: item mullorum ſalſamenti cinis. quidam capite tantum vtuntur cum melle, vel coracinorum carne, Plinius. Corui mariní fel inunctione adhibitum, caligines tollit, albugines & cicatrices extenuat, carnes excreſcentes compeſcit, fluoresq; oculorum reprimit, Marcellus Empiricus. Coraſi (lego coracini) fel cum melle cuncta (cunctam, vel inunctum) viſus hebetudinem ſanat. Huius quidem fel & corui, & perdicis, & ſcari, & ſcorpionis, ęqualiter, cum melle & opobalſamo illita, ſummè iuuant hebetudine viſus laborantes ſenes: & vulturis fel, Kiranides libro 3. inter remedia ex piſcibus. Affirmat Palladius dolorem laterum ſedari, ſi ſub annulo geſtatus lapis de capite corui piſcis, carnem attigerit, Platina. Lapides omnes qui in piſcibus, cancris, cornu, & aliis gignuntur, prohibent generationem lapidum in renibus, genitosq; diſſoluunt, Cardanus. G

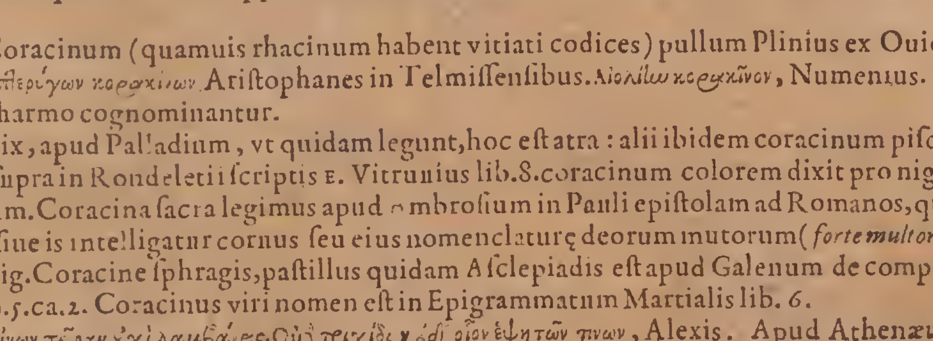
Coracinus dicitur vel à colore nigro (qui κόραξ Gręcis eſt, vnde & κόραξ, id eſt, coruus,) vel ab aſſiduo pupillę motu, Cælius ex Oppiani interprete. Vide etiam in Cancro a. nam is quoq; καρκίν@, quaſi κοράκινός τις dicitur. Κορακία, ὁ μέλας, οἱ κολοιοί, καὶ κορακῖν@ ὅμοιως, Heſychius. Suidæ etiam κορακίας, nigrum ſignificat. Ariſtoteles primum graculi genus coracian appellat. Antiphanes & Pherecrates apud Athenęum κορακινίδια forma diminutiua protulerunt. Coracinus fortè eſt cornulus, corax verò coruus, Niphus. ſed forma diminutiuorum in -νος Grecis vſitata non eſt. Coracinus penultimam circunflectit & ſemper producit: Χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἰθοπι χροιῇ, Oppianus. Καρκίν@ verò corripit. Ἀπ' ἱέρακα (Cleonem intelligit) φίλει μεμνημέν@ ἐν φρεσὶ, ὅς σοι ἤγαγε σπονδὰς Λακεδαιμονίων κορακῖνε, pro κόραξ per iocum, Ariſtophanes in Equitibus. Archippus τοὺς κορακιῶντας dixit pro iis qui coracinos piſces in cibis appetant. H.a.

Epitheta. Coracinum (quamuis rhacinum habent vitiati codices) pullum Plinius ex Ouidio cognominat. Μελανοπτερύγων κορακίνων Ariſtophanes in Telmiſſenſibus. Αἰολίην κορακῖνον, Numenius. Κηρισειδέες coracini Epicharmo cognominantur.

Coracina pix, apud Palladium, vt quidam legunt, hoc eſt atra: alii ibidem coracinum piſcem legere malunt. vide ſupra in Rondeletii ſcriptis E. Vitruuius lib. 8. coracinum colorem dixit pro nigro, à coruo aue nimirum. Coracina ſacra legimus apud Ambroſium in Pauli epiſtolam ad Romanos, quæ Coraci pręſtarentur, ſiue is intelligatur coruus ſeu eius nomenclaturę deorum mutorum (*forte multorum*) vnus, Cælius Rhodig. Coracine ſphragis, paſtillus quidam Aſclepiadis eſt apud Galenum de compoſ. medic. ſec. genera lib. 5. ca. 2. Coracinus viri nomen eſt in Epigrammatum Martialis lib. 6.

Τῶν οὖν κορακίνων τέρπεν κἀλλ λαμβάνεις. Οὐ δὲ τριχίδι ὁ ὅλος οἴον ἐφ' ἡ τῶν πινων, Alexis. Apud Athenæum nominantur ex Mneſimacho φυξίκιν@ ὅλ@, κορακῖν@ ὅλ@, ἠλακατῖν@, &c. F.

DE CORACE, RONDELETIVS.

A Κόραξ piſcis à Gręcis, à Latinis coruus, à noſtris cabote à capitis magnitudine dicitur, (*à qua & hyram Rondeletii, aliqui caponem vel capitonem vocant,*) à Romanis gallina, (*Cuculus etiam à Maſſilienſibus Galline dicitur, Rondeletio teſte*) à Burgegalenſibus perlon, vt reliqui ſimiles.

B Piſces eſt marinus, corporis forma miluo ſimilis, aculeorum pinnarumque magnitudine diſcrepans. Oſſa branchias integentia cælata in aculeos deſinunt. Pinnæ quæ ad branchias, minores quam in hirundine, maiores quàm in miluo ſunt, ex viridi nigricantes parte interiore, exteriore albeſcunt, cum maculis rubeſcentibus. Dorſum ex cæruleo nigricat, latera rubeſcunt. Venter lactei eſt coloris. Caput eſt magnum, locus inter oculos cælatus. In dorſo virgas ex oſſiculis contextas, inſtar cuculi habet: in eodem pinnas duas, prior eſt breuior cum aculeis longioribus acutioribusq; poſterior longior eſt, cum multo minoribus aculeis. Linea ſimplex à capite ad caudam ducta eſt. Palato minus eſt flauo quàm miluus. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, inteſtina tenuia, hepar ex albo rubeſcens.

Carne puriore eſt quàm miluus, teſte Atheneo, lib. 8.

Coracem eſſe, quem hic exhibuit, in Lucerna ſeu Miluo probat Rondeletius.

COROLLARIVM.

Qui Coruus piſcis & apud Latinos veteres quoſdam vocatur, vt Celſum: & hodie vulgò apud Italos vt diximus, non alius quam coracinus eſt. Rondeletius diuerſum vt faceret, vno opinor Athenęi loco commotus eſt, vbi is ſcribit corui carnem duriorem eſſe quàm milui: inſinuans ſpeciem reliquam eſſe ſimilem, carnem duntaxat in cibo duriorem. Quæ igitur de coracino corui nomine dicta ſunt, non repetemus. Κόραξ piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Corax Rondeletii quomodo Germanice nominari poſſit, lege in Cuculo A. in Corollario. Xenocrates κόρακον ſcribit piſcem eſſe prędurę carnis, qui & in maiorem auctus magnitudinem durior euadit, ſapore viroſo: difficulter in corpus digeritur, Vuottonus. Coriax, ſalſamenti genus eſt, fortè coracinis. Diuturnos frequenter dolores diſcuſſit allium: item ſalſamentum, vt encatera dicta, & coriax, Trallianus in curatione hemicraneæ. Iacobus Goupylus in Annotationibus ſuis: Suſpicamur (inquit) hæc duo verba, ἐγκατηρὰ & κορίαξ vel κορίαξος, ex ſermone vulgi Græcorum petita, quibus τῶν ταρίχων genus aliquod ſignificatur: quo ęgris vtendum in his morbis, quos humor frigidus, craſſus, & viſcidus creauiſſet, auctor præcipere ſolebat, vt ex multis huius libri locis facile omnes videre poterunt. Verbum autem ἐγκατηρὰ deductum arbitror à nomine ἔγκατα, quo ſignificantur inteſtina, tum piſcium, tum quadrupedum: quę etiamnum ταριχεύεται, id eſt ſale cōdiuntur. Scio ſitim à ſalſa pituita obortam, ſedatam eſſe ſalſorum cibariorū vſu, veluti à ſalſamento, & coriaxo, & encatera, & cappari, οἷον ἀπὸ ταρίχου, καὶ κοριάκου, ἢ ἐγκατηρᾶς, ἢ καππάρεως, Idem Trallianus in capite de ſiti. Hoc in loco (inquit Goupylus) κορ... dicit, quod ſuperius κορίαξ dixerat.

Coraxus. Coriax. Encatera.

Coracon, Κορακὸν, aſtacum, nympham, vrſam, cancrum, pagurum, ex malacoſtracis inter ſe ſimilia eſſe, dicit Speuſippus libro 2. Similium, apud Atheneum. Vide an pro coracon, legendum ſit cárabō.

Corchorvs, Κόρχορος (vt Suidas habet, quod magis probo,) vel Corcorus, Κόρκορος, (vt Heſychius & Varinus,) vile quoddam olus ſylueſtre eſt, à quo & prouerbium natum, Corchorus inter olera: in homines viles & nullius ęſtimationis, qui ad maiorem quàm mereantur dignitatem aſpirant. Sunt qui corchorum piſcem interpretentur, ſicut hippurum, vilem in cibo, Hęc Suidas. Lycophron falſus eſt, κόρχορον putans eſſe piſciculum quendam, Eratoſthene teſte. eſt enim olus quoddam agreſte & vile in Peloponneſo: vnde prouerbium: Καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις, Scholiaſtes in Veſpas Ariſtophanis.

DE CORDYLO, RONDELETIVS.

Hanc iconem ex Bellonii libro ſumptam, poſuimus etiam in Appendice de Quadrupedibus vna cum Bellonii deſcriptione.

Qvod hic exhibetur animal Crocodilum terreſtrem non eſſe in eius hiſtoria docuimus, ſed Cordylum Ariſtotelis eſſe crediderim, cuius tribus in locis meminit, annotans ex iis animalibus quæ pedes habent vnum tantum eſſe Cordylum qui branchias habeat. Vnus eſt li. 4. de partib. anim. ca. 13. Cordyli branchias habent & pedes, pinnis enim carent, ſed cauda illis ſoluta & lata. Alter eſt in libro de reſpiratione: Pedibus carent piſces omnes: etenim quæcunq; habēt, ad ſimilitudinē pinnarū habent. Verùm ex iis quæ pedes habēt, vnū nouimus cui ſint branchiæ, Cordylus appellatur. Tertius hiſtoriæ animalium 1. 1. Hic diſſimulare non oportet in exemplaribus excuſis aliquando Crocodilū vel crocodiliū repertū fuiſſe. At rectè Cordylum legas teſtimōio Athenæi Ariſtotelē citantis. Κόρδυλος. τοῦτον Ἀ᾽ ριστοτέλης φησὶν ἀμφίβιον εἶναι, καὶ τελευτᾶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου αὐανθέντα, (ἀναυθέντα, fortè) Νουμήνιος δ᾽ ἐν ἁλιευτικῷ κύρυλον αὐτὸν καλεῖ. Cum igi-

Cum igitur quod hic proponitur quadrupes ſciſſuram branchiarum & branchias habeat, non poſſum non exiſtimare Cordylum eſſe Ariſtotelis, cui ſoli ex quadrupedibus contigit branchias habere. Eſt quidem Crocodilo ſimilis, ſed minor. In dorſo cute tantum integitur: cortice ſquamoſo, cauda, pedib. capite tectis. Capite eſt minore, breuiore minusq; acuto quam Crocodilus. poſt oris rictum foramen vnicum ſeu rimam branchiarum habet. pedes in digitos quinq; diuiſos, his & cauda natat.

COROLLARIVM.

De Cordulo quadrupede amphibio iam ſcripſimus in libro de quadrupedibus ouiparis. item in Appendice hic etiam alia quædam addemus. In Ariſtotelis codice Græco, libro 4. de partibus animalium, cap. 13. crocodili pro cordyli, mendoſe legitur, Maſſarius. Libro 7. cap. 2. hiſtoriæ animal. Ariſtotelis verba explicans Niphus: Non exploratum eſt (inquit) quid cordulus ſit. in noſtris quidem codicibus loco corduli, habetur κροκόδειλος, crocodilus: de quo loquens Epheſius tradit crocodilum ſolum branchias habere, & pulmone carere, paſci tamen in terra. ideo mihi conſonum (probabile) eſt Ariſtotelem hæc dicere de crocodilo aquatili, non de cordulo piſce aliquo, neque de cordyla fœtu thũni, Hęc ille. Ego in meo Ariſtotelis codice Baſiliæ vulgato, κορδύλος paroxytonum ſcribi reperio, in libro de reſpiratione capite 10. noſtræ diuiſionis: & ſimiliter Hiſtoriæ anim. lib. 7. cap. 2. Tractationis verò de partib. anim. lib. 4. cap. 13. οἱ δὲ κόρδυλοι, proparoxytonum: atq; hęc omnia maſc. genere: Rurſus Hiſtoriæ lib. 1. cap. 1. κορδύλη genere fœm. quod non placet. diſtinctionis enim cauſa cordylum quadrupedem maſc. genere ſemper dixerim: cordylam verò thunni fœtum fœminino. Et κορδύλη quidem pro quadrupede cum ſemel duntaxat apud Ariſtot. inueniatur, vitioſè ſcriptum facilè aliquis ſuſpicetur: in maſculino autem genere & ſæpius ſcribitur, & ex adiunctis vt articulis, & participijs, rectè ſic ſcribi confirmatur. An verò cordylus paroxytonum aut proparoxytonum ſcribatur rectius, conſiderandum eſt. ego paroxytonum malim, ſicut apud Ariſtotelem bis reperio, proparoxytonum ſemel, apud Athenæum quoque proparoxytonum eſt. ſed video nomina in λος triſſyllaba per lambda ſimplex. pleraque omnia proparoxytona eſſe: vt αὐλός, adiectiuum (nam proprium antepenacuitur) ποικίλος, ὄργιλος, αὐτίλος, μυτίλος, μυρτίλος, (nam Σίμυλος apud Suidam non rect ſcribi puto:) ἔστυλος, Φαυρίλος, τετρίλος, ὀρχίλος, Κοιτίλος, Ἡδύλος, κορμύλος, &c. per lambda verò duplex, proparoxytona ſunt, vt βδέλλος, ſτάχυλλος: & ſi alia etiam conſona præcedat lambda, vt Γ'φιλος, χοίνικλος. nam Αἴφιλος compoſitum eſt, & accentum tranſtulit, vt & alia huiuſmodi, Θεόφιλος, Σώφιλος, item κάμηλος, στρόγγυλος, ποικίλος: ſed hoc plurium ſyllabarum eſt. proparoxytona etiam inuenio, βήρυλος, σπόνδυλος, κόνδυλος, σπίλος, ἔστυλος, ſed hoc quoq; tres ſyllabas excedit. Hæc mihi curioſius fortè indagantur: ſed occaſionem fecit negligentia grammaticorum, qui hac de re nihil, quod ſciam, obſeruarunt. nam neque apud Gazam aut Euſtathium nunc reperio: neq; aliàs apud alios tale quid legiſſe memini. Vide an Cordylo nomen ſit factum à ſpecie & mobilitate caudæ, qua cordylam, id eſt ligulam fortè refert, quod vel inde cõijcimus, quoniam ſiluri caudæ comparatur, cui à motu caudæ inditum nomen eſt.

Crocodilũ alicubi pro cordylo ſcribi.

De genere & accentu huius vocabuli.

Vidimus in fonte paruulo Lugduni (inquit Cardanus) piſciculos cum duobus pedibus in parte anteriore, quaſi ſub alis. Erant autem veri piſces: quos ego capitones libenter à capitis magnitudine, quod ranis ſimile habent, lato ſcilicet & humili, ac magno ore, appellauerim. In his videtur natura prouidiſſe, vt è ripa firmius cibum ſumere poſſent. An verò è ranarum naſcentium numero? an Cordulus Ariſtotelis? ſed Cordulus quatuor pedes habet, Hæc ille. Mihi quidem planè de gyrinis loqui videtur, hoc eſt imperfecto ranarum fœtu: de quibus multa ſcripſi in libro de Quadrup. ouiparis in Rana c. hos bipedes primum eſſe puto, poſtea quadrupedes. De iiſdem nuper Martinus Benedictus Bernenſis, vir pereruditus, rem miram ad me ſcripſit: nempe in Stocchornio monte altiſſimo ditionis Bernenſium lacus duos ſpectari meridiem verſus: in quibus animal nullum reperiatur præter lacertas aquaticas, ſalamandras, & ranarum ſoboles magno capite, cauda longa, quatuor pedibus, quos Græci (inquit) gyrinos vocant: ranæ verò omnino nullæ iſthic comparent, inſident hæ beſtiolę ripam ad Solem ſe apricantes.

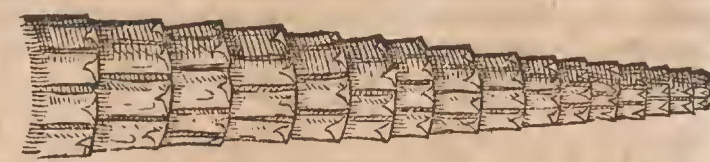
Caudiuerberæ, quam Bellonius Crocodilum terreſtrem, Rondeletius cordylum Ariſtotelis, facit, copioſa deſcriptio, ex literis ad me datis Bononia, à Thoma Eraſto Heluetico medico & philoſopho doctiſſimo. Animal eſt crocodilo ſimile, minus, inferius labrum mouens, ore & capite teſtudini ſimilibus. Collum breue habet, in parte inferiore inflatum, ita vt qua parte corpori & capiti coniungitur exiguum, in medio longè capacius exiſtat, quaſi tumefactum, idque parte tantum inferiore. Pedes quinis † digitis quatuor habet inſtar lacertarum aut crocodilorum. Reliquum corpus non ſquamoſum ſed pelle duriuſcula contectum, cui ſuperinductum eſt veluti ſerpentis exuuium album. Forma eius talis eſt cum ſubiecta cute, qualis cera molliuſcula, cui pannus lineus impreſſus eſt, quaſi poroſa. Caudam habet rotundam in circulos diuiſam, modo ferè inexplicabili mihi in his rebus deſcribendis nunquam verſato. dicam vt potero. Squamæ ſunt duriſſimæ, videnturque oſſeæ, & ferè quadrangulę & planæ, niſi quod cauę ſunt leuiter, vt caudam efficiant rotundam. Ita vna alij coniuncta eſt, vt tegulæ, cerniturq; quaſi rimula quædam inter adiunctas mutuo ſquammas in circuitu, ſed in extremitate prorſus pares ſunt, vt finis in circuitu efficiat circulum. Sequentes poſtea ſub his ortæ eodem quo illæ modo circulum faciunt, ſed tanto minorem, quanta eſt ſquammarũ craſſitudo, quę tanta eſt, quanta ferè cultelli ea in parte, qua acie caret. Hoc ordine vſque ad extremum deuenitur vbi tres ſquamę circumeũt & tegunt caudę corpus, vtpote minimum iam redditum. Dicendum autem hoc quoq; eſt, in extremo cuiuslibet ſquamę in parte ſuperiore quaſi ſpina acutiſſima inſidet, non tamẽ longa, & ſurſum ſpectat, non verſus finem caudæ prominet. Fines enim ſquamarum exactè pares ſunt. Depingam in charta, quãtum mihi pingendi imperitiſſimo licebit, diligenter imaginem. Pictor cuius opera vtimur, iam pridem laborat, & qui habet non pharmacopola eſt, ſed vir nobilis, neq; vult cuiquã dare. Vocat caudiuerberam, quia continuo caudę agitatione diuerberet. Putant quidam genus lacertæ eſſe, cuius fecerit mẽtionem Ariſtot. in ſuis de animalibus alicubi libris. Hoc quod vidi eſt paruum, decies maius vix æquaret

† In Bellonii pictura crocodili terreſtris, 4. tantum digiti pinguntur

Cauda.

Caudiuerbera Lacertæ genus

ret crocod. magnitudinem. Squamæ, vt dixi, ferè ſunt quadrangulę. Punctum quod in fine eſt, pede latiore extremitati inſidet, & ſurſum ſpectat, niſi parum verſus caput reflecti quis dicat. Deſinunt autem in circulum hoc modo. Oportet tamē intelligere, vt eſt dictum, alios ſub alijs ordines ortos, perinde atque tegulæ ſub tegulis prodeūt, & tantum ſemper in ambitu de magnitudine caudę decedere, quanta eſt ſquamarum craſſities.

Pellucidæ videntur, flaueſcentes aut pallentes & oſſeę, ſeu potius corneæ. Cauda tota eā habet flexionem fer ,& corporis proportionem, quam cauda crocodili ad reliquum corpus. Venter tamen in hoc quam in crocodilo magis plenus, rotundus & inflatus eſt inſtar ſacci cuius extremitates paulò ſint anguſtiores. Tergum latum & quodammodo planum, vt ima quoque pars ventris, quæ tamen rotunda magis eſt. Tergum non videtur prorſus inſtar lacertorum tergoris planum, ſed quandam, leuem tamen, habet rotunditatem efficiens prominentiam. Si aliqua ſaltem ſpinarum ſimilitudo requiritur, in Raiæ piſcis cauda fortaſſis reperiuntur: id quod affirmare non audeo, cum ad manum non habeam.

De Salamandra aquatica, ſiue Lacerto aquatico, quem Bellonius cordylum eſſe putauit, multa ſcripſi in libro de quadrupedibus ouiparis: & plura etiam hoc in libro adferam, infra in Salamandra aquatica: vnde Cordylum hoc animal non eſſe, facilè conſtabit.

Nunc quid ſit caudiuerbera vulgò dicta, (quam Gręcè vromaſtigem vel poti⁹ vræomaſtigem Latini vocabuli imitatione dixeris.) inquirendum eſt diligentius: & primum potiſſimumq́; an reuera branchias habeat, ſicut Bellonij icon repræſentare videtur, quod mireris, cum in deſcriptione earum non meminerit, vt neque Thomas Eraſtus qui ſceleton mihi deſcripſit. Rondeletius Bellonij iconem imitatus videtur, nec animal ipſum vidiſſe. Quid ſi hic Phattages ille Indicus ſit? de quo Ælianus libro 16. cap. 6. de animalibus, ſic prodidit: In Indis naſcitur beſtia, quę crocodili terreni ſpeciem ſimilitudinemque gerit. magnitudine eſt Melitenſis catelli. pellis eius adeo aſpera denſaq; cortice munitur. (περιέκειται ἡ φολίδα τραχεῖαν ἄγαν ἔχων καὶ πυκνὴν,) vt detracta ei limæ (ῥίνη .Gillius non recte ſerram reddidit) vſum prębeat, & vel æs diſſecet ac ferrum exedat & conficiat. eam Indi Phattagen vocant. καλοῦσι ἡ φαττάγην αὐτὸ (τὸ ζῶον.) Inſcriptio capitis habet, Περὶ τοῦ ἐν Ἰνδοῖς ὃς καλεῖται φαττάγης. vt phattages in recto ſingulari maſculino proferatur.

Phattages.

Cordyli amphibij & pedibus gradientis hiſtoria, admonet me piſcium quorundam, qui pinnulis ceu pedibus gradiuntur: & hoc cum cordylo commune habent, quod etſi branchias habeant, egreſſi tamen cibum petant in terra: quod Ariſtoteles alicubi ſoli aquatilium cordylo attribuit. Nam exocetus egreditur quidem, ſed non pabuli cauſa: vt & cetacea quædam pedibus prædita. Piſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produntur: circa Babylonis rigua, decedentibus fluuijs, in cauernis aquas habentibus remanere. Quoſdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraque venanteis refugere in ſuas cauernas, & in ijs obuerſos (ἀντιπρόσωπους) ſtare. capita eorum eſſe ranæ marinę ſimilia: reliquas partes gobiorum, branchias vt cęteris piſcibus, Plinius. Leguntur autem eadem apud Ariſtotelem in libro Mirabilium narrationum: & in Theophraſti de piſcibus libello copioſius. Ariſtoteles inquit eos exire ἐπὶ τὰς ἅλως, id eſt ad areas, quaſi frugibus aut ſeminibus veſcantur. Theophraſtus cum cætera omnia ſimiliter habeat, hoc non habet: vt neq; Plinius. Sunt apud Indos piſciculi (inquit Theophraſtus) qui è fluuijs in terram exeunt, & ſaltant, ac rurſus in aquam abeunt, ſicuti ranæ: aſpectu ſimiles τοῖς μαζίνοις, (μαξένοις, Athenæus ab initio libri 8. hæc citans.) Sunt & circa Babylonem, (&c. vt iam ex Plinio retuli:) qui in terram exeunt: & ſi quis inſequatur, recipiunt ſe fuga in aquam: & facies obuertunt. Sępe enim accedentes aliqui eos iritant. quod autem pedibus careant, & pinnis, quas bene magnas habent, ad ingreſſum ſe promoueant, ab ijs qui perſequendo multos ceperunt, cognitum eſſe. Hi piſces fortè cognati ſunt gobio fluuiatili noſtro maiori & capitato, vel potius muſtelę fluuiatilis generi quod lotam appellant Galli circa Lugdunum: quorum genus vnum etiam alicubi foſſile reperit: poteſt .n. carere aqua: aſtipulatur oris ſpecies, ranæ ſive paluſtri, ſiue marinæ ſimilis, & corpus reliquum gobio. Et circa Heracleam Ponticam Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces aiunt, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, author Plinius.

Piſces Babylonis.

Κόρδυλος piſcis quidam eſt, Varinus. Scordyli à Tarentino inter piſcium marinorum genera numerantur. Σκόρδυλα, θαλάσσιος ἰχθῦς, ἔνιοι κορδύλη, Heſychius. ſed ſcórdyla ſcribi non placet, κορδύλη placet. Σκορδύλη, ζῶόν τι τῶν πλματιαίων (πλματαίων) ἐμφερὲς ἀσκαλαβώτῃ Idem. hoc eſt, Scordyle, animal eſt paluſtre, ſtellioni ſimile: non aliud nimirum quàm cordylus. Córdylus etiam vrbs eſt Pamphyliæ Hecatęo in Aſia, Stephanus. Cordylla (Cordyla potius per l. ſimplex, vel Cordyle, κορδύλη, appellatur partus qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur, Plinius. De hac plura leges in hiſtoria thunni. Ne toga cordylis, & penula deſit oliuis, Martialis lib. 13. Corydelis ſalſamentarius piſcis eſt, quem nos cordyllam vocamus, Græci & cordylida & dorylum, (*forte cordylum.*) at cordila (*cordyle*) tumores in capite ſignificat. & mitellam quoque Cyprijs eam, quam Perſæ cidarin, Athenienſes crobylon appellant, Hermolaus. Numenius corydelidis (κορδυλίδος, lego κορυδηλίδος) meminit hoc verſu: Ἠ' μύας, ἢ ἵππους μεγαλαυχέα κορύδηλιν, Athenæus. Καὶ γογγόν ἐξήγειρεν ἐκ τῆς ἀσπίδος, Ariſtophanes. id eſt, durum tumorem ex ictu clypei in capite ei excitauit. παρ' ὑπόνοιαν (inquit Suidas) γογγύνα dixit pro κορδύλην. noſtri bullam vocant tumorem in capite ex ictu obortum, *ein beulen*. Ὑπώπιά εἰσιν ἐκ πληγῶν ἀνοιδήματα ... καὶ κορύστματα ἅπερ κορδύλας φασι: καὶ χαλκοῖς ὀξυβάφοις ταῦτα ἀνατρίβοντες, ἀφανῆ ποιοῦσι: Scholiaſtes Ariſtophanis in Pacem, μώλωπας etiam mox, id eſt vibices, ſuggillata hęc appellans: quę apud nos etiam ſtanneis vaſis impoſitis, delentur. Κορδύλη, τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν περιείλημα, Perſis Νιδάριον, Suidas in Νιδάριον. Sed rectius fortè κιδάριον legeretur. cidaris enim Perſicum capitis inuolucrum, tegumentum, aut pileus eſt, vt idem Suidas in Cappa docet. Κορδύλα (vel potius κορδύλη) baculus paſtoralis, vel clauæ caput (hoc eſt pars craſſior) eſt. Varinus καλαῦροψ. Forſitan & cordylus quadrupes à figura ſic nominatur, quod caput ei pro reliqui corporis portione maius ſit, inſtar ranæ marinæ, vt dictum eſt: quæ ratio an etiam

Cordyla thunni partus.

Corydelis idē.

etiam cordylis thunnorum conueniat, neſcio. conuenire tamen coniecerim. ſemper enim in fœtu nouello caput præ cæteris magnum apparet. κορδύλη, πᾶν τὸ ἐξέχον καὶ συνεστραμμένον: καὶ ὁ παρὰ τὸν ὦμον δεσμός. id eſt, omne quod prominet, & contortum eſt vel nodoſum: & vinculum (fortè nodus veſtimenti) iuxta humerum, Suidas & Varinus. qui prouerbium etiam, Κορδύλης οὐκ ἄξιος, memorant. De quo Eraſmus Rot. Ne ligula (ſic cordylam interpretatur) quidem dignus, inquit, dicebatur homo nequam & nullius precij. quod prouerbij durat etiam hodiernis diebus apud Latinos (*Germanos fortè dicere voluit*) vulgo iactatum. Tametſi magis arbitror piſcis cordulæ vilitatem prouerbio feciſſe locum: cuius vilitatem oſtédit & Martialis lib. 11. Primum (inquit) apponentur lactuca & porrum: Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto, Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat. Hęc Eraſmus. An verò cordulam rectè verterit ligulam, dubitari poteſt. Ligula ſanè non à ligãdo dicitur, ſed à lingua diminutum eſt lingula, & per ſyncopen ligula: quod nomen inter alias ſignificationes, ſegmẽtum quoq; corij oblongum cui fibula calcei inſeritur, denotat. Non extrema ſedet lunata ligula (alias lingua) planta, Martialis. Et ligulas dimittere, ſolicitus, ne Tota ſalutatrix iam turba peregerit orbem, Iuuenalis. hanc ligulam ſi Eraſmus Gręcè κορδύλην dici putauit, idonei alicuius ſcriptoris teſtimonio comprobari debuit. Impoſuit ei fortè (ſi modo errauit, vt ſuſpicor, nondum aſſero) quod grammatici quidam cordylen appellent, vinculum circa humeros. Ego cordylen non pro ligula calciamenti: ſed pro faſcia acceperim, qua caput vel alia pars corporis obuoluitur. in prouerbio autem, faſciam ne vel piſcem cordylam, accipere pręſtet dubitari poteſt: ideoque vocem Græcam relinqui præſtat. Ligulas calceorum, Græcè etiam γλώττας vocari ſolitas puto. Μέρη δὲ ὑποδημάτων, γλῶτται, καττύματα, ἴχνοι. Pollux 7. 20. vbi quid ſibi velit vox ἴχνοι non aſſequor: niſi quis ἴχνη legat, & calceamentorum veſtigium intelligat, quo terra calcatur. Quod ſi quis ligulam à ligando dictam eſſe putat, & cordylam, quaſi chordulã, id eſt funiculum aut lorũ accipit, ineptus homo eſt. Dormit adoleſcens in Nubibus Ariſtophanis Ἐν πέντε σισύραις ἐγκεκορδυλημένος: ἤγουν ἐγκεκρυμμένος. κορδύλην γὰρ οἱ Κύπριοι λέγουσι τὸ περιείλημα τῆς κεφαλῆς, Scholiaſtes. Cordulas inteſtinorum hœdi Vegetius dixit: malim chordulas. Chorda, Χορδὴ, vocatur inteſtinum craſſum ouillum, Varinus.

Coridestraes, Κωριδεστράες, animal marinum, Heſychius & Varinus.

Coris nomen eſt piſcis. Vide infra in Eſcharo, in E. litera.

DE CORNVTA.

Attollit cornua è mari ſexquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit, Plinius libro 9. Ipſe potius legerem, (inquit Maſſarius:) Attollit cornutã è mari ſexquipedalia ferè cornua, vt omnes codices habent. Quis enim tam rudis eſt qui ſequentia verba ſcilicet quæ ab his nomen traxit, non ad cornutam referat? Cornuta videtur eſſe piſcis magnus, cum Plinius inter piſces maiores connumerauerit triceſimoſecundo. Cornua habens ſexquipedalia, hoc eſt longitudinis pedes vnius & ſemis, vnde nomen accepit. Piſcatores Maſſilienſes mihi narrarunt, ſe aliquando piſcem cepiſſe, cuius cauda accederet ad duorum cubitorum longitudinem, largo ore, & duobus cornibus cubiti longitudine fuiſſe, & ad ducentas libras acceſſiſſe, eiusq; nomen ignoraſſe. equidem ipſe ex Plinio arbitrabar Cornutam eſſe: is enim hunc inter maiores piſces numerat, & cornua ait ſeſquipedalia habere, Gillius. Cornuta Plinij belua eſt. Rondeletius etiam piſcem cornutam vocat, & alio nomine lyram alteram: *Lyra piſcis.* cumque etiam Plinij cornutam eſſe conijcit, quòd à maxilla ſuperiore promineant veluti cornua ad ſemipedem ferè interdum, vnde ſemipedalia fortè legendum apud Plinium ſuſpicatur. Ius in cornutam Piper, liguſticum, origanum, cepam, vuam paſſam enucleatam: vinum, mel, acetum, liquamen, oleum, & coques, Apicius 10. 3.

Corone, Κορώνη, grammaticis Græcis, pręter cornicem auem, & alia quędam, piſcis quoque genus ſignificat.

Corophia, vel Corycia, vel Corythia, vide in Muricum hiſtoria: & ſuperius in Colycijs.

Coryci, Κώρυκοι. à Macedonibus conchæ aſperæ vocantur, Athenęus.

Corydelis. Vide ſuperius in Cordylo.

Coryphæna piſcis idem qui Hippurus eſt. Quære in H.

Corythia, lege Colycia.

Costas, Κόστας, vocauit Diphilus piſces quoſdam ſalſamentarios, Hermolaus.

Cothvs, Κῶθος, idem qui gobius, Numenio, hoc verſu: Ἠ σκάρον, ἢ κῶθον, τρωφίλην. Et Sophron fortaſſis τὸν τοῦ θυννοθήρα υἱὸν, id eſt thunnorum piſcatoris filium ab hoc piſce Cothoniam Κωθωνίαν, appellauit. Siculi quidem pro gobio κώθωνα dicunt, Athenæus. Κῶθον, κῶθος, genus piſcis. Varinus.

Cottvs fluuiatilis piſciculus Ariſtoteli, vt Gaza tranſtulit: Græcè enim Boitus legitur, in Gobio fl. maiori dicetur.

Crangæ, vel crangones, Crangines vertit Gaza, è genere Squillarum ſunt.

Crapatalli, Κραπάταλλοι, piſces quidam, Heſychius. Κραπάταλλος παρὰ πολλοῖς ὁ μωρὸς, ἢ νόμισμα, Idem. Κραπαταλίας, ἀνεμώδης καὶ ἀσθενὴς, ἢ ἀνίσχυρα λέγων, ἄμεινον δὲ ληρώδης. Idem, hoc eſt, ventoſus, infirmus, nugator. Cremys. Vide in Chromi.

Crios, Κριοὺς, Athenienſes vocant conchas aſperas, Athenæus.

Crissas, Κρίσσα, nomen eſt ciuitatis, & piſcis, Suidas. Nos thriſſam ſemper, non criſſam, apud authores pro piſce legimus.

DE CROCODILO, RONDELETIVS.

Crocodilvs aqua deſtitutus diu viuere nequit. Animal eſt partim fluuiatile, ſcilicet Niloticũ, partim terreſtre: quod ad quindecim cubita excreſcit authore Ariſtotele, vel plerunq; ad duodeviginti vt tradit Plinius. Inuenitur etiam in India noua in inſulis Honoratę vrbis. Et flumen Darat Crocodilos gignit in Mauritania. Magno eſt oris rictu, dentibus longiſſimis & validiſſimis, exertis, in vtraq; maxilla pectinatim diſpoſitis. Lingua caret Crocodilus Ægyptius, inquit Ariſtot. ea enim in re piſcibus quibuſdam ſimilis eſt. cum enim piſces ſpineam nec abſolutam contineant linguam, tum vel maximẽ

C

Vbi.

B

Lingua.

maximè nonnulli adeò lenem indiſcretumq; eum ipſum linguæ tributum locum ſortiti ſunt, vt niſi labrum admodum diduxeris, ne veſtigium quidem linguæ inſpicere poſſis. At reuera linguam habet, ſed latam & breuē vt in exiccatis Crocodilis cernere licet, quos mercatores ex Ægypto deferendos curant: linguam, inquam, multò interiore quàm in cæteris animantibus oris parte ſitam, & hærentem. Cum igitur valde imperfecta ſit, ea carere exiſtimatur. Maxillam ſuperiorem mouet Crocodilus, vt docet experientia, id quod annotat etiam Ariſtoteles lib. 3. de hiſt. cap. 7. Maxillæ à capite protendūtur oſſa duo quarum inferiorē animalia omnia mouent, excepto fluuiatili Crocodilo. Hic enim vnus non inferiorē, ſed ſuperiorem mouet. Sed id non ſoli ex omnibus animalibus Crocodilo peculiare: nam inter aues phœnicopter[9] ſuperiorem partem roſtri mouet, vt annotauit Menippus Philoſophus libro de Homine. Cute eſt corticea, dura, contra omnem ictum inuicta, in dorſo tuberculis inæqualibus aſpera, in vētre læui. Pedes quatuor habet breues ꝓ corporis magnitudine, qui in digitos vnguib[9] acutiſſimis munitos diuiſi ſunt. Lateribus adnexa crura tum priora tum poſteriora, retro inflexa, & paulum ad latus vergentia vt in lacertis. His in ſumma aqua expanſis natat & cauda, in qua magnum ineſt robur. Interna lacertis ſimilia habet.

Maxilla ſuperioris motus.

Phœnicopterus.

D Terribilis hæc contra † ſagaces belua eſt, fugax contra inſequentes. Tradit Plinius lib. 8. cap. 25. alium eſſe Crocodilo hoſtem Delphinum, qui ſe vt territus immergens, cultellata dorſi pinna Crocodili aluum, cuius mollis tenuiſque eſt cutis, ſecat. Qua de re quid ſentiam, in Delphino expoſui.

† ſugaces.

B Sunt qui Crocodilum podice carere credant, ſed falsò. Cum enim oua pariat, meatu aliquo ea emitti neceſſe eſt, atque eodem excrementa excerni, vt in lacertis & alijs animalibus quæ oua pariunt, euenit. Sed vt in lacertis, ita in Crocodilis meatus non apparet ſquama ſiue cortice tectus. quamobrem eo carere exiſtimantur. At ij quum egerere volunt, cerni poteſt.

Podex.

E Crocodilos aliquando cicurari poſſe author eſt Ariſtoteles lib. 9 de hiſt. cap. 1. Carniuora manſueſcunt commodi ſui ratione, quale ſe genus Crocodili exhibet ſacerdoti locis quibuſdam propter cibi curam quæ ibi inſumitur, quod idem fieri cęteris etiam locis intelligi licet. Strabo narrat in Arſinoe, quę prius Crocodilorum ciuitas dicebatur, cultui habitos ſacroſq; fuiſſe Crocodilos, & à ſacerdotibus nutritos pane carne & vino, quę à peregrinis afferrentur ad huiuſmodi ſpectaculum venientibus, à ſacerdote vno Crocodili os aperiri, ab alio panem, carnem, vinum inijci, tum Crocodilos in lacum exilire.

Lib. 17. Geogr.

De Eodem quę Bellonius ſcripſit, recitaui in Appendice de Quadrupedib. ouiparis.

DE CROCODILO TERRESTRI,

RONDELETIVS.

Quinam autem revera ſit Crocodilus terreſtris, neſcire ſe fatetur ingenuè, quod ego etiam fateor.

PLINIVS libro 28. cap. 8. genera duo Crocodilorum conſtituit. Proximè fabuloſus eſt Crocodilus, inquit, ingenio quoque illo, cui vita in aqua terráq; communis, &c. Alter illi ſimilis multum infra magnitudinem, in terra tantùm, odoratiſſimisq; floribus viuit, ob id inteſtina eius diligenter exquirūtur iucundo odore referta. Crocodileam vocant, oculorum vitijs vtiliſſimam, cum porri ſucco iniunctā & contra ſuffuſiones vel caligines. Hoc ſecundum Crocodili genus quale ſit, ingenuè fateor me neſcire, malo enim id fateri, quā mihi ipſi ſtudioſiſque imponere ac res incertas pro certis proponere. Igitur an hęc ſecunda Crocodili ſpecies Scinc[9] ſit, mihi nondum certum eſt: quamuis dicat Plinius Scincum quorundam ſententia terreſtrem eſſe Crocodilum. Non ſum neſcius pro Crocodilo terreſtri à viris doctis haberi, à quibuſdam etiam exhiberi animal Crocodilo aſpectu ſimile, corpore quidem læui, cæterùm capite, cauda & pedibus, cortice ſquamoſo contectis. Verùm quia poſt oris rictum branchiarum

branchiarum rima apparet, neque Scincum, neque Crocodili ſpeciem eſſe dixerim, propterea quod Crocodili branchijs careant ſed ſolus Cordylus ex pedeſtribus habeant, quas ſubeſſe rima illa etiam in pictura authoris librorum de aquatilibus expreſſa indicat. Neque verò Cordylus Ariſtotelis, Crocodilus terreſtris eſſe poteſt. quoniam Cordylus partim in aqua degit, partim in terra, Crocodilus terreſtris in terra tantùm, ad diſcrimen illius qui ancipitis eſt naturæ.

COROLLARIVM.

Crocodili multi ſunt in India, Germanicè dicti *Allegarden*: quorum crura ſunt quatuor, breuia, magnis munita vnguibus, cauda longa, corpore grandi. Captiui (in carceribus aqua circunfluis, vel inſulis) horum metu, ne ab eis rapiantur, aquæ ad enatandum ſe committere non audent, Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam peracta anno Domini M. D. XLIX. Nomen quidem *Allegarde* Germanicum non eſt, ſed factum (vt conijcio) ab Hiſpanico legarto, quod lacertũ ſignificat. Cui vacat, plura de crocodilis in Hieroglyphicis Pierij Valeriani leget. A

Nilus & Indus crocodilos gignunt, Pauſanias. Nearchus tradit in Indo flumine nec multos crocodilos inueniri, nec hominibus infeſtos, Strabo. B

Crocodilus de teſteis ouis naſcitur, qualia ſunt volãtium, Macrobius. Oua parit candida, Bellonius. Oua crocodilorum cooperiuntur in arena calida & ſicca, vt pullificent, Petrus Aponenſis in Problemate 20. 26. Vt primum ab incubatione ouorum crocodili catuli fuerint excluſi, ſcorpium ex ipſo (ἐξ αὐτοῦ, Philes habet ἐξ αὐτῶν, id eſt ex ipſis ouis) naſci audio, cuius caudæ aculeo venenato ille ictus intereat, Ælianus de animalibus 2. 23. Duo dicuntur eſſe pelecanorum genera, vnum aquaticum quod piſcibus: alterum terreſtre, quod ſerpentibus & vermibus viuit: & dicitur delectari lacte crocodilorũ quod crocodilus ſpargit ſuper lutum paludum; vnde & pelecanus ſequitur crocodilum, Albertus: ſed ouiparo animali lac tribuere, ridiculum eſt. Circa Xaguaguara in Orbe nouo Hiſpani Colonum ducẽ ſecuti, crocodilis alicubi occurrerunt: qui aufugiebant aut mergebantur, odorem à tergo muſco vel caſtoreo ſuauiorem relinquebant. Nili accolæ de crocodili fœmina idem mihi retulerunt: de abdomine preſertim, quòd Arabicos æquet odores quoſq;. Petrus Martyr Oceaneæ decadis libro 4. Veteres non aquatici, ſed terreſtris crocodili inteſtina (vt Plinius) iucundo odore referta eſſe aiũt, quod odoratiſſimis floribus viuat. C

Iſin aiunt cum fratris Oſiridis corpus à Typhone diſiectum quereret, in nauicula è papyro confecta per paludes nauigaſſe. quamobrem in nauiculis è papyro contextis nauigantes, lædi à crocodilis negãt, ac ſi illi papyrum propter hanc deam vel colant vel metuant, Plutarchus in libro de Iſide. D

Adeps crocodili illitus, draconis marini morſus curat, vt quidam ex Auicenna citant. G

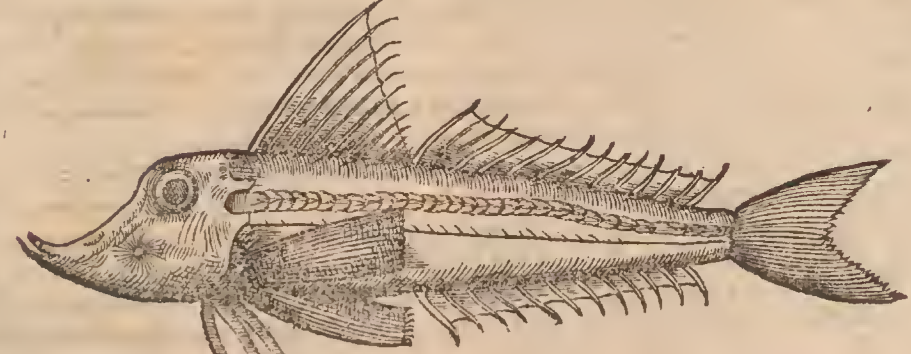
Labyrinthi ædificia ſubterranea præpoſiti Ægyptiorum nolebant vllo pacto nobis monſtrari, quòd dicerent illic tum regum ſepulchra eſſe, tum ſacrorum crocodilorum, Herodotus lib. 2. H.

SCINCVM aliqui crocodilum terreſtrem vocant: de quo nos copioſe ſcripſimus in libro de quadrupedibus ouiparis: & Bellonij de eo ſcripta in Paralipomenis recitauimus. De Salamandra aquatica, quam pro ſcinco indocti aut impoſtores pharmacopolæ ſupponunt (venenum pro medicamento) quãque cordulum Bellonius eſſe putat, itidem in libro de quadrup. ouip. & in Paralipomenis ſcripſi, addãque plura, infra in S. elemento. Ranæ, quas ſcincoides vocant, numeroſiores quàm par ſit, peſtilentiæ futuræ aliquando præſagia ſunt, Alex. Benedictus.

CTARA, Κτάρς, piſcis omnium minimus, Heſychius & Varinus. Hictar, ἵκταρ à Callimacho in nomenclaturis gentium cum encraſicholo, trichidijs, & calcide nominatur, vt refert Athenæus, idque in nominandi caſu. Quærendum eſt autem de genere eius, an ſit maſculinum vt μάκαρ, an fœmininum vt δάμαρ, an neutrum vt nectar. item an aſpirari debeat, quod probabile eſt, vtpote à verbo ἵκω, à quo etiã ἰχθὺς formari videtur, tenuibus in denſas conuerſis. Eſt autem hictar piſciculus viliſſimus: id quod vel corruptum Byzantij in vſu nomen indicat: κτάρας enim appellãt, Euſtathius in Odyſſeæ Υ. Eſt & aduerbium ἴκταρ, propè ſignificans: vnde parœmia, Οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλει, αὐτὶ τοῦ οὐδ᾽ ἐγγὺς τοῦ σκοποῦ γίνεται, Idem. Inuenio & cum tenui (apud Heſychium & alios, ἴκταρ ſcribi aduerbialiter. Ἴκταρα, ἐθνικῶς, ἰχθῦς (πι) Heſychius. *Hictar.*

CTEDON, Κτηδὼν piſcis quidam Κτηδόνες. τρίοδοντες (hic diſtinxerim) ἰχθύες. καὶ θηλίδια, καὶ αἱ ἐπ᾽ εὐθείας τῶν ξύλων ἐκφύσεις, Varinus. Κτηδων, (malim oxytonum,) τριόδους, Heſychius. Quidam in Lexico Græcolatino vulgari κτηδόνα interpretatur floſculum qualis lanę eſt pectinem ligneum: venas & diuiſiones in lignis pectinum modo, hoc eſt, διαφύσεις, diſcriminationes. Vide Marcellum Vergilium lib. 3. cap. 1. & lib. 1, cap. 110.

DE CVCVLO, RONDELETIVS.

A ΚΟ'ΚΚΥΞ Latinè cuculus, vt auis ita piſcis à voce dicitur, à noſtris morrude ab ore: quia morre vocant os cum prominentibus labris. Galli à mullis non diſtinguentes, quod eiuſdem ſint coloris, rouget vocant, (*vt lyram quoque:*) Santones hunc & ſimiles perlon, Maſſilienſes galline, (*Corax etiam, ſimilis piſcis à Romanis Gallina dicitur, Rondeletio teſte*) Agathenſes rondelle à corporis rotunditate. Neapolitani Græci nominis veſtigia ſeruantes cocchou, quaſi coccygem, Maris Illyrici accolæ organo (*Lyram quoque ſimiliter a voce organi vel orani ſcribit apud Liburnes*) à voce.

Piſces vocales qui & quomodo, ex Ariſtotele. Aper piſcis Acheloi amnis, vocalis eſt, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo ſtridet: alter perinde vt cucul⁹ auis obſtrepit, vnde nomen accepit. Quę omnia creditam vocem emittunt, aut attritu branchiarum (horridi enim aſperiq; ſunt ij loci) aut ventris internis partibus, in quibus ſpiritum incluſum habent: quem dum atterunt atque agitant, ſonos illos edunt.

B Cuculus piſcis eſt marinus, hirundini marinæ corporis ſpecie ſimilis, ſi os, alarum magnitudinem, ſquamarum copiam excipias. Ventre eſt candido, reliquo corpore rubro. Capite magno, angulato. Roſtrum in duos aculeos breues terminatur. Palpebrarum loco duo itidem ſunt aculei parvi. Capitis quoque poſterior, & ſuperior pars in duos aculeos ad caudam ſpectantes deſinit. Item os branchias operiens aculeos habet. Cute tenui integitur, præterquam in medio corporis latere, in quo virga protenſa eſt, ex ſquamis tenuibus contexta: & in dorſo, in quo à capite ad caudam duo ſquamarum aculeatarum ordines protenduntur, locum medium cauum relinquentes: è quo pinnæ duæ exoriuntur, quæ natando eriguntur, quieſcendo in cauo veluti in vagina conduntur. Harum prior minor quidem eſt, ſed primos aculeos longiores & acutiores habet. Poſterior longior eſt, à medio dorſo ad caudam ferè protenſa: ſed aculeos minores, & pilis ſimiles habet. Pinnis quatuor natat, duabus ad branchias poſitis, mediæ longitudinis, quæ extremis partibus rubeſcunt: duabus alijs in ſupina parte ęqualibus, candidis. ante has pendent veluti fila, quemadmodum in hirundine diximus. Pinna alia eſt à podice ad caudam, qui orī quam caudæ propior eſt. Toto corpore eſt carnoſo, ſpiſſo, rotundo, circa caudam latiuſculo. Cauda in pinnam latam terminatur, perinde ferè ac in hirundine. Branchias duplices habet, palatum flauū, gulā breuem. Ventriculi appendices multas. Hepar ex albo rubeſcens, ſine felle: ſplenem rubrum, veſicam aeris plenam, ſpiſſam. Muſculos magnos habet & carnoſos, vnde à Gallis quibuſdā refait vocatur quaſi

(A) dicas bene curatum & ſaginatum: vtuntur enim hoc nomine πλυσαρκίαν ſignificare volentes.

F Ob ſpiſſiora latera commodè in ſartagine frigi non poteſt: ideo Itali in duas partes ſectum frigunt, quam præparandi rationem per manus ab antiquis acceperunt. Nam Epicharmus & Dorion apud Athenæum libro 7. per ſpinam diuiſos diu coqui iubent. (*Hæc ex Corollario fidelius recitantur.*) Noſtri elixos in aqua & vino, ex aceto vel oxalidis ſucco edendos apponunt. Vel in olla coquunt, omphaico, croco, pipere, folijs apij condientes. Cuculus dura, ſiccaq; eſt carne, nihil aut parum admodum glutinoſa, eſt tamen miluo tenerior, teſte Athenæo libro 8. Ὁ δ' ἱέραξ, καλλιο σαρκότερος μὴν κόκκυγος.

A Hunc quem depinximus verum antiquorum cuculum eſſe, docet illa cum hirundine & mullo ſimilitudo: maxime vox illa, quam edit, cum retibus capitur: tum color ruber, à quo Numenius apud Athenæum libro 7. ἐρυθρὸν appellat.

RVRSVS DE CVCVLO, EX BELLONIO: IPSE CVCVLVM

ſimpliciter nominat, vel minoris cognomen addit. maiorem enim illum facit, quem Rondeletius Lyram appellat, cui pinnas cæruleas, minori rubentes tribuit.

Icon Bellonij, omnino alia quam Rondeletij eſt, ſimilis Lucernæ Venetiis dictæ, cuius iconem in L. elemento dabimus, (vbi nos aliquando pingi curauimus, quamquam cæruleis ad branchias pinnis, quem colorem maiori cuculo ſuo Bellonius adſcribit) niſi quod tres vtrinq; infra branchias cirros oſtendit: quales in Rondeletii cuculo, ab altera tantum parte terni ſpectantur.

A Nihil eſt cuculo piſce in piſcarijs Gallicis frequentius, cuius corporis compages & habitus ad Callionymum accedit, & Miluo quodammodo eſt ſimilis. Grandibus eſt pinnis prēditus. quamobrem Oppianus Cuculum celerem cognominauit. Cuculum rufum eſſe, Numenius eſt author, vnde noſtris à rubedine Rougetus dicitur. Speuſippus tradit Mulo eſſe ſimilem, vnde nonnulli Trigolam à ſimilitudine appellant, vt iam in Trigla diximus.

B Corio contegitur membraneo, ſquamis carente: niſi hę ſint admodum ſubtiles, atq; in dorſo minus quam in ventre. Duos habet ordines aſperitatum in tergore, veluti ſquamas in ſe inuicem incumbētes

** nonenis.* inter quas duæ pinnæ tergoris continentur: quarum, quæ capiti vicina eſt, † nonis obfirmatur aculeis: altera ad caudam obtuſa ſine aculeo exporrigitur. verum etiam vnam iterum vtrinque ad latera habet: ac pro pinnis anterioribus, cirrhos hinc atque inde ternos, ſpineos, qui in alijs piſcibus non viſuntur: branchias vtrinq; quatuor: Caput oſſeū, rugis exaſperatū, in quo aculeū vtrinq; vnū (vt in dracone marino dicetur) circa branchias exertum reperias, Dentibus caret. quorū loco aſpera tantùm habet labia.

F Carnem habet duram, friabilem, albam: quapropter à Romanis Caponis nomine appellatur. (*aut fortè potius a capitis magnitudine: & corax, & lyra Rondeletii,*) Tellinas, Chamas, Conchulas, Cancros, Vr-

(C) ſos, Aſtacos Locuſtas, & id genus cruſtatula edere ſolet: quibus eius ſtomachus dum ſecatur, diſtentus eſſe cōperitur. Diphilus Cuculum cum Miluo contulit. Ait enim Miluum durioris eſſe carnis quā Cuculum: reliqua huic per totum fere ſimilis eſt, Hæc ille. COROLL.

Bellonij cuculus, quo nam à Rondeletio nomine dicatur, non conſtat mihi. nam figurę ab eo poſitæ ſimilem nullam Rondeletius exhibet. Deſcriptio autem Bellonij anguſtior eſt: & ea quæ affert, duobus aut pluribus ferè huius generis piſcibus accommodari poſſunt, vt Cuculo Rondeletij, Lyræ eiuſdem, & coraci. Figuræ Bellonij adſcriptum erat piſcem hunc à Venetis Lucernam vocari: Rondeletius miluum ſuum Lucernam vocari ſcribit à ſuis, quod noctu ſplendeat. ſed figura & deſcriptio milui ipſius non conueniunt. Eſto igitur Bellonij cuculus, ſiue primus, ſiue ſecundus, piſcis qui Venetijs Lucerna vocatur, (à Plinio etiam ſic dictus libro 32. cap. vltimo) cuius mortui etiam oculos noctu in cubiculo ſplendentes obſeruaui, à Rondeletij tum cuculo, tum miluo, quem item Lucernam vocari ſcribit, tum hirundine, quem Lucernam Plinij eſſe ſuſpicatur

tur, diuerſus: pinnis circa branchias rotundioribus: eminentijs à maxilla ſuperiore nullis vel breuiſſimis: donec certiora alius quiſpiam docuerit. in præſentia enim (ingenuè fateor) extricare me ſatis, & Bellonium ac Rondeletium inter ſe conciliare non poſſum. Interim Rondeletij diſtinctionem magis probo; qui nigriorem in hoc genere piſcem, coracē facit; rubicundum, cuculū. Vide plura in Lucerna.

DE ALTERO CVCVLI GENERE, BELLONIVS.

Eſt & alius piſcis Romæ tritiſſimus, quem piſcatores Griczo vel Riczo vocant: hic ſquamis obducitur craſſiſſimis, & tangenti aſperulis, velut in Galeorum pellibus videmus. Rougetum Gallicum, atq; etiam Grundinum, (*lyram Rondeletij*) capite, pinnis, cauda, & toto corporis habitu refert, vnde piſcatores pleriq; caponem nominant. Hirta ſquamarum congerie horret: duos habet aculeos in pinna, ad caudam ſpectantes, vt Draco. Roſtrum vtrinque oſſiculis duobus prominentib. communitum eſt, multò quàm in Grundino ſeu Gournauto longioribus. Rubet vt Cuculus & Lyra: Lyręque ferè ſimilis eſſet, niſi aculeis illis minacibus & roſtro bifurcato careret.

CVCVLVS maior Bellonij, Rondeletij Lyra eſt: & Lyra Bellonij, Rondeletij Lyra altera: de vtroq; in L. litera dicemus.

COROLLARIVM.

A

COCCYX nominatur coccygium diminutiua forma: nam apud Trallianum in curatione colicæ affectionis pro κύγιον Iacobus Goupylus reſtituit κοκκύγιον, è Pſello de diæta. Coccyx ſimilis eſt triglæ, id (Trig) eſt mullo. & Typhoni in libris de animalibus author eſt putare aliquos trigolam, τριγόλην, eundem eſſe cuculo piſcem, propter ſimilitudinem formæ, & partium poſteriorum ſiccitatem, Athenæus. Apud quem Sophron etiam hunc piſcem nominat, his verbis: Τριγόλα ὀυφ ν στόμιον, καὶ τριγόλαν τὰν ὀλόσιον. & rurſus τρίγλας γε πίονας τριγόλαν δὲ ὀπισθίαν. (ὀπίσθιον puto legendum: videtur enim maſculinum eſſe, ὁ τριγόλας,) Coccygem Maſſilienſes Gallinam appellant: Neapolitani etiam nunc antiquitatis retinentes, Cochum, (*ſi alij quidem et el cocho*) Siculi Cochum corruptè quaſi Coccygem. Hunc piſcem cùm à voce, quam Coccygis volucris ſimilem mittit, nomen traxiſſe non ignorarem, ex piſcatoribus percontatus ſum, nunquamnam vocem mitteret? Reſponderunt hunc cùm ſe irretitum ſentit, quiddam vocale ſtrepere, nihil præterea ſe obſeruaſſe. Quod quidē ipſum facilè credidi. Quicquid enim habent aurium, in quæſtum piſcium conferentes, ad piſcium voces obſurduerunt, Gillius. Cuculus Agathenſib. Rondelle vocatur, à corporis rotunditate, Rondeletius. ego potiùs ab hirundinis piſcis ſimilitudine ſic dictum coniecerim, quam rondelam aut arondellam Itali & Galli quidam vocitant. Eſſe autem cuculum tum mullo tum hirundini piſcibus ſimilem, teſtis eſt Speuſippus. Aut cuculus eſt, aut cuculo (Gornart.) ſimillimus, magnitudine ſolùm fortaſſis aut colore differens piſcis, quem inferiores Germani *Gornart*, vel *Gaernaert* appellant: Angli *Gurnard*: non à grunnitu (opinor) quòd more ſuis grunniat, vt conijcit Rondeletius: neque enim Germanis aut Anglis vſitatum verbi grunnire vocabulum eſt: ſed à craſſo (groſſum vulgus dicit) naſo forraſſis, omnibus enim huius generis piſcibus capitis magnitudo communis eſt. Galli quidam *Gronau* proferunt: & hæc etymologia à groſſo naſo Gallicæ, Anglicæ, Germanicæque linguis conuenit: nec non Latinæ, ſi craſſo dicas pro groſſo. Si quis tamen onomatopœiā eſſe contendat, quoniam & Ligures organo, ob ſonum quem ædit, appellent, concedo. *Redfiſche* id eſt piſcē rubentem Angli gurnardo ſuo ſimilem eſſe aiunt. quare cuculum, cui color rubicundus in hoc genere (Redfiſche) maximè conuenit, Numenio teſte, *Redfiſhe* appellarim: lyram verò Rondeletij Gurnardum. (Sed alius eſt *Rotfiſch* Anglorum inter Oceani aſellos à Bellonio nominatus.) Licebit & *Redfiſch* nomen (*aliqui Germanorum Rotubert vel Rotubert vocitant: Adamus Lonicerus ſcribit Rodtbart. ab authore Regiminis Salernitani Gelbio vel Rogetus dicitur, marinus, notus, duræ carnis & ſalubris*) ceu genus ad ſpecies aliquot inter ſe ſimiles extendere: nam & Galli Rogeti (Rouget) nomine ſimiliter à rubore facto, mullum, cuculum & lyram comprehendunt. Græcè λυροειδεῖς, id eſt Lyriformes huiuſmodi piſces appellàrim, vt hirundinem, miluum, coracem, lyram vtranque, cuculum: hi enim omnes multa habent communia. Mullus quoque parum ab eorum forma recedit: longiùs aliquanto vranoſcopus. Omnes ferè corpore tereti ſunt, capitibus craſſiores, poſticis partibus exiliores: aſperi & aculeati, præſertim circa caput & branchias: infra quas etiam cartilaginei cirri peculiares eis dependent: plerique etiam verſus binos ſpinoſos per dorſum habent. pinnas in dorſo duas omnes, quarum prior breuior altiorque, & maioribus munita aculeis eſt. Quorundam vel os vel oculi noctu lucent, vt hirundinis, lucernæ, ſiue hæc eadem quæ miluus Plinij eſt, ſiue diuerſa. Vocem quoque aut ſonum potiùs ædunt, aſperitate branchiarum, (vt in Chalcide expoſitum eſt) cuculus, lyra, fortè & alij. Volant, hirundo, miluus ſiue miluago. Itaque genus vnum commune ſtatui poterit: cuius ſpecies Germani differentijs expreſſis circunloquentur. Cuculus generis nomine appelletur *ein Redfiſch*, ab excellentia rubicundi coloris, quamuis & lyra Rondeletio rubeat: & Galli Rouget ab hoc colore indiſtinctè appellant, cuculum, lyram & mullum, quoniam & colore, & corporis ferè figura ſimiles ſunt. Hirundo & Miluus, *fliegende Redfiſche*, id eſt volantes lyriformes: Corax *ein ſchwartzlechter Redfiſch*. Mullus *ein Rotbart*: Lyra, *ein Gornart oder Seehan, oder Seehas*: Lyra altera, *ein geharniſchter Redfiſch*. Diuerſus ab his piſcis eſt Gornus marinus, minimus, albus, ad longitudinem mediæ partis medij digiti: editur cum capite & ſpinis, vt legitur in Regimine Salernitano. Eſt autem nimirum apuarum generis piſciculus, vt tamen rectè Germanicè etiam Gaernart dici illic adijciatur. In quibuſdam Angliæ locis huius generis fuſco colore piſcem, *Curre* indigetant: de quo Io. (Curre) Caius his verbis ad me ſcripſit: Hunc piſcem an in alijs partibus Angli Gournautum (vt Bellonius ſcribit) appellent, neſcio. Id ſcio, in partibus Auſtralibus vocant *Curre*, à voce quam ædit eo ſono quo homo cum profert vocem *curre*. quod ipſe aliquando in mare obſeruaui, in vno huius generis capto: qui quoties tetigeram erigebat ſpinas, & *curre* ſonabat. Piſces quidam lati corporis habent quatuor alas, duas in ventre, & duas in dorſo, & alæ vocantur hæ pinnæ. & ſic per omnia habent hi piſces, quos nos Lepores maris, Galli autem Gornais vocant. hi enim duas pinnas habent in ventre, & duas directè ſuper eas in latere verſus dorſum, Albertus. Et rurſus libro 24. Lepus mari-

(F) marinus (inquit) præter venenoſum (veteribus memoratum,) alius eſt, (*Germanis ſic dictus*) capite lepori ſimilis, reliquo corpore piſcis, & ille bonus eſt, rubicundæ pellis, & duræ, & indigeſtibilis carnis: quem lepram generare ferunt, & vulgò gornellum vocant. Is habet poſt caput quatuor pinnas: duas, quarum motus eſt ſecundum longitudinem piſcis: & hæ ſunt longę, ſicut aures leporis: & duas, quarũ motus eſt à dorſo ad ventrem ſecundum profunditatem piſcis, quibus ſe eleuat antè, propter pondus ſui capitis reſpectu reliqui corporis ſui. Alibi etiam leporem maris inter piſces litorales Germanię nominat. Lyra (inquit Rondeletius) à Germanis inferioribus *Lechan* (lego *Seehan*) dicitur, quaſi gallus marinus. Puto autem eundem piſcem ab alijs Germanis *Seehaſs*, id eſt leporem marinum dici, à longiuſculis iuxta branchias pinnis, (vel cirris ſub branchijs,) tanquam auriculis: ab alijs *Seehan*, id eſt gallum marinum. Et fortè galli marini nomen lyræ imprimis conuenerit, quòd pinnam in dorſo criſtæ gallinaceæ ſimilem erigat: vel quòd huiuſmodi piſces ſuſpendi ſoleant aridi, vt pro vario corporis motu & capitis obuerſione ventos ac tempeſtatis mutationem, ſicut cantu gallinaceus, indicent. Lyra altera in ædibus exiccata ſuſpenditur, cauda, vnde vẽtus ſpiret, indicante, Rondeletius. Talem nomine *Seehan*, id eſt gallum marinum, ad ſceleton (vt apparet) depictum, G. Fabricius ad me miſit: capite craſſo, ſpinoſo, ſed roſtro rotundiore, non ita oblongo neque acuto vt in cæteris huius generis, ſi modo probè expreſſum eſt. nam ſceletorum forma plerunque à natura deflectit, tum ſponte, tum vi aut artificio. Quidam *Seehan* caponem interpretantur: quo nomine Lyram quoque Itali quidam nominant. Galli marini & Pergolici inter piſces numerantur à Chriſtophoro Encelio. Antuerpiæ piſcem longè diuerſum leporem marinum nominant, qui totus eſt mucoſus, & orbis ſcutatus à Rondeletio vocatur, ſuo loco nobis deſcribendus. *Gyldenpolle* piſcis apud Anglos ſimilis eſt lucernæ (vel cuculo, vt audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. *Polle* eſt caput, quo lucet (nimirum etiam noctu) vt aurum, quod Angli *gylde*, noſtri *gold* appellant. Io. Caius de hoc nomine aliquid ſibi conſtare negat.

Gornellus. *Seehan.* *Seehaſs.* *Gyldenpolle.*

B De ſimilitudine cuculi ad alios piſces, deque colore eius. & alia quædam ad B. referenda, diximus in A. Cuculus piſcis aliquam cum lucerna formæ ſimilitudinem habet, Gillius.

C Cuculi piſces litorales ſunt, arena & ijs quæ in arena naſcuntur, veſcentes, Oppianus. Inter litorales & pelagios ambigunt. Cuculus piſcis vocalis fertur, & perinde vt auis eiuſdem nominis obſtrepere, Ariſtot. & Aelianus.

F Egregij cuculi, quos eſitare ſolent omnes, diſſectos (παραχιζομένους, dorſo nimirum aliquot per trãſuerſum ſectionibus inciſo,) aſſos atque conditos, Epicharmus apud Athenæũ. pro χαύομες lege χναύομες. Dorion quoque aſſari eos iubet παραχίζοντας κατὰ ῥάχιν, id eſt per dorſum inciſos, & condire herba (χλόῃ, apio nimirum, aut etiam ruta) caſeo, rhoë, ſilphio, ſale, oleo. & inter aſſandum verſos inungere, & ſale modico ſpargere, & ablatos aceto conſpergere. Hierax (id eſt miluus vel lucerna piſcis) durior eſt cuculo, cætera ſimilis, Diphilus. A Galeno etiam libro 3. de alimentis inter duræ carnis piſces numeratur. Diocles libro 1. ſicciores ait eſſe carnes recentium piſcium, (τῶν νεαρῶν:) ſcorpios, cuculos, paſſeres, &c. (fortè in genitiuo legendum, ſcorpiorum, cuculorum, &c.) mullos verò his minùs ſiccos eſſe, Athenæus. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum eſſe, propter formæ (ad mullum) ſimilitudinem, & partium poſteriorum ſiccitatem: quam Sophron etiam indicauit, ſcribens: τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ᾽ ὀπισθίαν. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè vim alimentariam tribuit ſcorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio, in morbis craſſis & pituitoſis vſum eorum concedens, vti in Callionymo recitauimus. In colico affectu ex calidis & bilioſis humoribus, ſumantur piſces duriore carne præditi vt ceris, orphus, glaucus, ſcorpius, coccyx, (Goupylus enim ex Pſello coccygia hîc legit, vt in A. prædictum eſt,) Trallianus. Leporem mar. lepram generare ferunt, & vulgò gornellum vocant: Albertus, vt recitaui in A.

a. Ypſilon in coccyge producitur, Oppiano & Numenio. ἵπποι, κόκκυγές τε θοοί, ξανθοί τ᾽ ἐρυθῖνοι, Oppian. Epitheta. Κόκκυγος ἀγλαοί, Epicharmo. Θοοί Oppiano. Ἐρυθροί, Numenio.

DE CVCVMERE MARINO,

RONDELETIVS.

CVCVMERIS marini meminit Plinius lib. 9. cap. 2. qui & colore & odore cucumeri terreſtri ſimilis eſt. Is eſt proculdubio quem proponimus, cucumerem paruum figurâ, colore odore referens. Digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, veluti in cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet.

COROLLARIVM.

RERVM quidem non ſolum animalium, ſimulacra ineſſe in mari, licet intelligere intuentibus vuã, gladium, ſerras: cucumim verò & colore & odore ſimilem, Plinius. Cucumis piſcis à Plinio dicitur, colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem vulgo Peponẽ vocamus: niſi arbitremur Plinium per vulgatum Melonem Cucumerem appellare: quod ipſum ſimile vero videtur legenti ea quæ idem ſcribit de Cucumeribus, Gillius.

CVRSIONES vel CVRSORES. Vide Dromades.

CVRYLVS. Vide in Cordylo.

DE CYBIO.

Vide etiam infrà in Corollario de Thunno F.

CYBIVM dictum, quia eius medium æquè patet in omnes partes, quod genus à geometris κύβος dicitur vnde etiam teſſellæ quadratæ κύβοι. Hinc & cybios genus piſcis: quia piſcantes id genus piſcium velut aleam ludant, Feſtus. Poſt lacertos (Sexitanum & Parianum) ſequuntur (inquit Plinius, nimirum quod ad pretium & ſaporis bonitatem, pręſtantiores alijs) Mæotici: Cybium. ita vocatur conciſa pelamys, quæ poſt 40. dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla etiam dicitur pelamys puſilla, cum in Pontum è Mæotide exit.

Plura de Cybio leges infra in Thunno: vbi Rondeletij caput ponemus, inſcriptum, De thunni, pelamydis, orcyni, alijſque ſimilibus nominibus. Κυβεῖαι ab Oppiano libro 1. inter pelagios piſces nominantur, hoc verſu: ὀρκύνων γενεή, καὶ πρηνάδες, ἠδὲ κυβεῖαι: à recto ſingulari κυβεία, vt conijcio. Orcynorum genera ſtatuere videtur Oppianus πρηνάδας & κυβείας, Vuottonus: ex iam citato poëtæ verſu id ſuſpicatus, cum in eo ſimpliciter orcynos, prenades & cybéas pelagios eſſe dicat: non genus aliquod in ſpecies diſtinguat. nam ὀρκύνων γενεή, periphraſis eſt pro ὄρκυνοι. Sed rectè quidem videtur Vuottonus dicere, non tamen ex hoc Oppiani verſu. Vræa quidem vel horæa cybia, ſunt ſalſamenta de partibus caudę proximis è pelamyde magna, quam & tritonem vocant. cybia verò ſimpliciter dicuntur, ex alijs etiam partibus conciſis à quadam figura cubi: quod multo magis probârim, quàm quod piſcantes id genus piſcis velut aleam ludant: hoc enim omni ferè piſcationi commune eſt. Vrenę apud Varronem quæ ſint dubitatur. Soleę, (inquit,) muſtellæ, vrenæque. Legendum fortè vręa: quæ & alibi à Varrone nominantur: Cybium (inquit) & thynnus, & cuius partes Græcis vocabulis omnes, vt melandrya atque vræa. Horęa quidem dici cœpta videntur, tanquam modeſtiore & elegantiore vocabulo, pro vræis.

Imponuntur ſalſamenta & contra morſum canis rabioſi: & contra draconem marinum ex aceto. idē & cybij profectus, Plinius. Cybium aiunt vtiliter imponi vulneri à cane facto, Galenus lib. 11. de medic. ſimplic. Cybia vetera eluta in nouo vaſe, deinde trita, proſunt doloribus dentium, Plinius. Cybium optimum ac vetuſtiſſimum ollę inditur, atque argilla circumlinitur, & furno ardenti obijcitur, vt ad cinerem cybium excoquatur. tunc adiecto Pario lapide contuſo, ſalſamenti ſuprà dicti fauilla cōteritur. hoc dentifricium ita bonum eſt, vt ad inanitatem dentes non ſinat peruenire, Marcellus Empiricus. Vide & alia in Thunno G. G

Cybium (inquit Budęus) appellatur illud vas à Græcis, quod priſci Latini quadrantal appellabant: ea ratione dictum, quæ iam in cybio piſce poſita eſt. H.

CYLLVS vel Scyllus. vide in fine ferè Corollarij de Aſellis ex veteribus.

CYNOGLOSSVM in P. litera poſt Soleam (quam Græci bugloſſum nominant) dabimus inter paſſeres.

CYNOPS, id eſt Canis oculus: vel CYNOPVS, id eſt Pes canis, nominatur tantùm à Plinio libro 22. capite vltimo, inter aquatilia animantium: vt & CYNOSDEXIA, id eſt dextera canis, aliqui ſine ſ. cynodexia legunt, ibidem. Rondeletius ignota ſibi fatetur. quis verò noſſet quod nemo deſcribit? Fortè zoophyta quædam fuerint, qualia in mari fœcundiſſima rerum variarum parente, & æmulatrice terreſtrium, innumera ſunt: vt etiam manus marina, quam ſuo loco exhibebimus.

CYNOS EVNA, piſcis idem qui ſmaris apud Athenæum. qui circa finem libri 7. in Chalcidū mentione ex Epæneti de piſcibus libro hæc verba profert: γαλλιῶ σμυρνίδα ἣν ἔνιοι καλοῦσι, κυνὸς εὐνά. Maſſarius in nonum Plinij capite 26. Smarides (inquit) vocantur etiam marides & cynoſeuma (ſic enim perperam habet codex eius impreſſus per m.) à nonnullis, vt inquit Athenæus. vnde apparet eum pro σμυρνίδα, legiſſe σμαρίδα: & rectè quidem: nam eodem libro de mænidibus ſcribens Athenæus Epæneti ex Opſartytico verba hæc recitat: Σμαρίδα, ἣν ἔνιοι καλοῦσι κυνὸς εὐνά. quare illic etiam ſimiliter legendum: & poſt γαλλιῶ diſtinguendum, ceu piſcem diuerſum. Cynoſſema loci nomen eſt in Ægypto Straboni; Κυνὸς σῆμα Stephano Libyæ locus, &c.

DE CYPRINO, RONDELETIVS.

Cyprini iconem ex noſtris poſuimus, quod eam iam ante expreſſam haberemus.

SI Cyprinorum nota propria ſit palatum carnoſum habere linguæ vice, plurima quidem ſunt Cyprinorum genera. Nam quæ Tinca & Brama nominatur, atque plures alij piſces palatum carnoſum habent. Quoniam verò quę Carpa à Gallis omnibus vocatur, inter cęteros omnes piſces maximè carnoſum palatum habet, eam pro veterum Cyprino hîc deſcribemus, & Cyprinū eſſe comprobabimus. Aliquot alios quibus nota hęc communis eſt cum quibuſdam alijs huic tanquam ſpecies ſubijciemus. A *Cyprini ſpecies.*

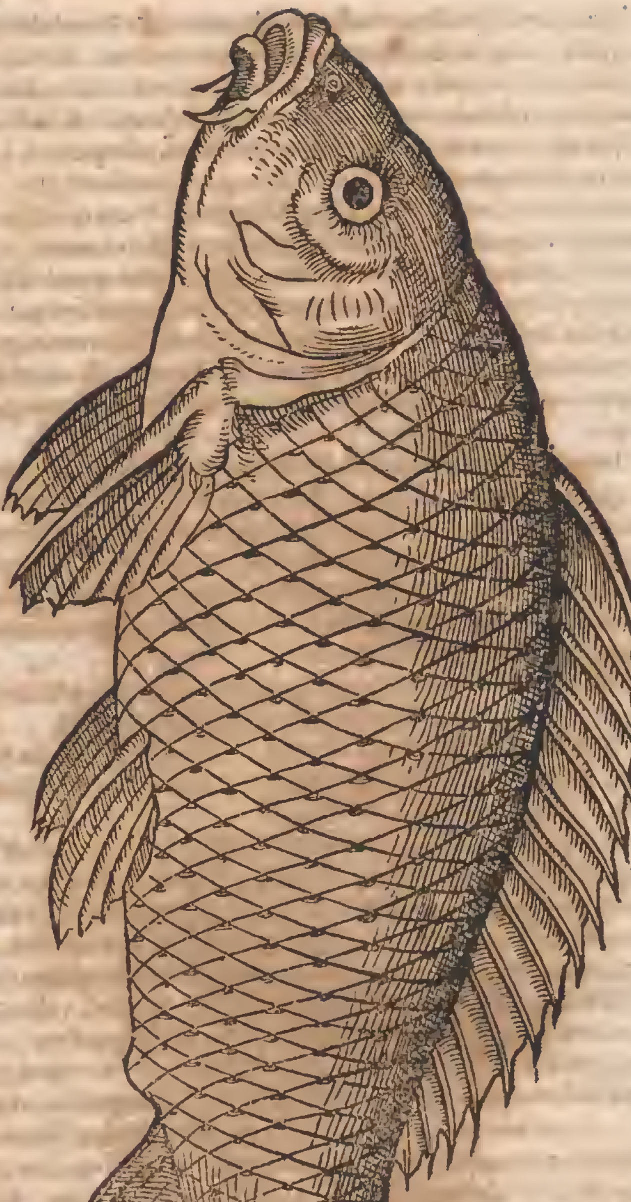
Sed primùm id perueſtigandum, ſit ne Cyprinus piſcis marinus an fluuiatilis, an lacuſtris. Oppianus libro 4. ἁλιευτικῶν cum marinis litoralibus recenſet: Σκόμβροι, κυπρῖνοί τε, καὶ οἳ φίλοι αἰγιαλοῖσι. C *Cyprinus in quibus aquis degat.*
Et aliquanto poſt de partu marinorum piſcium loquens: Πέντε δ' ἢ κυπρῖνοι στοναχαῖ μήνεσσιν ἔασι.
Neque hunc ſolum, ſed etiam alios omnes quorum Ariſtoteles meminit, Oppianus marinos facit. Athenęus à marinis non ſeiunxit, etiam Ariſtotelem citans. Κυπρῖνος, ὁ σαρκοφάγων καὶ χιλός, ὥς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, καὶ συναγελαστικῶν. At Dorion eodem Athenæo citante inter fluuiatiles & lacuſtres collocat. Δωρίων δ' αὐτὸς ἐν τοῖς λιμναίοις καὶ ποταμίοις καταλέγων γράφει οὕτως· λεπιδωτὸν, ὃν καλοῦσί τινες κυπρῖνον. Prior locus eſt: Cyprianus ex carniuoris & gregalibus eſt piſcibus, vt tradit Ariſtoteles. Sed hunc locum poſtea excutiemus. Alter eſt: Dorion verò in lacuſtrib. & fluuiatilibus numerans ſic ſcribit: Lepidotum quem vocant quidam Cyprianum. Ariſtoteles ſine controuerſia aliquot in locis fluuiatiles Cyprinos eſſe facit, vt cum nonnullis piſcibus palatum carnoſum pro lingua datum eſſe ait, veluti inter fluuiatiles Cyprino. Et alio in loco de fluuiatilibus & lacuſtribus tractans, vt Silurum, (Glanim,) ita Cyprinum tonitruo ſopiri magno ſcribit, ſed leuius. Item alibi de partu lacuſtrium & fluuiatilium ſcribens. Iam verò experientia docet non ſolum in fluuijs, ſed in lacubus magnis & in ſtagnis Cyprinos naſci. Quare non refert ſi inter fluuiatiles vel lacuſtres annumeres. *Lib. 7.* *Lepidotus.* *Lib. 4 de hiſt. anim. cap. 8.* *Lib. 6. de hiſt. cap. 14.* *Lib. 8. de hiſt. cap. 20.*

A Gallis omnibus Carpe vocantur. Genere ab Italorum Carpione differt, vt poſt dicetur: quòd propter eos dico, qui nominis affinitate in eum errorem inducti ſunt, vt Carpionem Italorum cum Carpa noſtra confuderint. Κυπρῖνος & Κυπριανὸς à Græcis vocatur. A

In lacubus & in fluuijs quibuſdam ad inſignem magnitudinem accreſcit. vidimus .n. qui triū cubitorum magnitudinem attigerit, non ſolùm longo ſed ſpiſſo eſt corpore, ſquamis tegitur maximis & latiſſimis, à quib. λεπιδωτὸς appellatū fuiſſe puto à Dorione. Vix .n. aliū repias q̃ validiores vel latiores habeat ſquãmas. Colore eſt flaueſcēte, maximè cū ſenuit. Iunior colore eſt magis ad fuſcū inclinãte. Capite eſt breui, p̃ corporis ratione, Tincis hac parte ſimilis. Ore eſt medio, labris adipoſis, carnoſis, flaueſcētib. B

Ex-

Ex ſuperioris labri lateribus iuxta angulum ſciſſuræ oris extat appendix vtrinque vna, mollis, flaueſcens, in acutum deficiens, μυςακας poſſis appellare. Supra has aliæ breuiores ſunt, & ideo minùs euidentes, nigricantes. Dentibus caret Cyprinus: ſed horum vice os palati medio infixum planum habet, læue, triangnlare: ex aduerſo, in parte inferiore oſſa duo inciſa, in gulam recurua. Oculis eſt medijs, ante quos ſunt foramina. Pinnis natat latis: duæ ſitæ ſunt ad branchias magnæ, in medio ventre duæ: inter quas & caudam alia eſt vnica, quæ ſerrato aculeo & valido innititur: inter hanc & præcedentes eſt excrementi meatus. Ex medio dorſo vnica erigitur ad caudam ferè cõtinua robuſto etiam inciſoque aculeo fulta. Cauda lata eſt, ex nigro rubeſcens, vt & poſtrema pinna.

Lingua an careat. Lingua caret, vt iam diximus, ſed eius loco palatum carnoſum dedit natura ſaporum percipiendorum cauſa. quod euulſum linguæ formam adeò refert, vt non ſolùm vulgus, ſed etiam viri docti linguam vocent, & linguam veram eſſe præfractè defendant, adeò difficile eſt opinionem euellere, quæ in animis hominum penitus inſedit. At qui in os viuorum Cyprinorum digitos immiſerit, qui viuos mortuosue diſſecuerit, cernet ſuperiori oris parti ſiue palato carnoſam ſubſtantiam affixam, inferiori nullo modo hærentem, nec vllo pacto ſolutam aut liberam, vt lingua dici non debeat, niſi imperfecta admodum incertaque. Itaque non iam falſæ & inueteratæ opinioni nemo fidem adhibeat, ſed τῇ αὐτοψίᾳ, Ariſtotelique ſic ſcribenti: *Lib. 4. de hiſt. cap. 8.* Aquatilium generi quos piſces vocamus, data quidem eſt lingua, ſed imperfecta, incertaque, oſſea enim nec abſoluta, ἀπολελυμένη. Sed palatum nõnullis carnoſum pro lingua eſt, velut inter fluuiatiles Cyprino, ita vt niſi diligenter inſpexeris, lingua id eſſe videatur. Huiuſmodi palato carnoſo præditi ſunt & alij piſces, vt Baler. (*Cyprinus & Balerus dentes habent, vt nos obſeruauimus in faucibus ſicut & Tinca*) Tinca, & plures lacuſtres qui lingua & dentibus carent. Qui dentes habent, quibus alimentum retinere queant, ijdem & linguam obtinent oſſeam, imperfectam, inferiorique parti hærentem, velut linguę illi oſſeę dentes infigi poſſent, quemadmodum nonnullis in palato: nullis autem horum palatum eſt carnoſum. Sed ad Cyprinum redeamus. Is pro corporis ratione ventriculum vel magnum, vel paruum habet. Hepar medium, in quo fellis veſica nigricans. Splenem magnum, pinguedine obducta inteſtina.

C Ouis diſtentum ventrem ſemper reperias, quia quinquies aut ſexies anno parit, authore Ariſtotele: *De ouis & partu cyprini.* ſed ex ouis incrementum tardum eſt, ouaque edita à mare ſeruantur quum congeſta reperit, reliqua pereunt. Cyprinus enim, Balerus, & ſimiles, vadis ſe intrudunt quum parturiunt, ac ſæpenumero ſingulas fœminas, mares tredecim vel quatuordecim perſequuntur, fœmina oua progrediendo emittit, mares ſectantes ſemen ſuum ouis aſpergunt, verùm plurima pereunt: cùm fœmina non ſtabilis, ſed mutans continuè pariat, diſſipari oua neceſſe eſt, videlicet ea quæ non in materiam inciderint aliquam, ſed *Cyprinos etiã ſponte naſci.* excepta ab vnda ferantur. Illud verò notandum, non ſolum maris & fœminæ commiſtione Cyprinos naſci, ſed etiam ſponte, & ſine vllo maris & fœminæ ſemine, id quod experientia mihi confirmauit. vidi enim in aquis in caua loca & montibus ſepta receptis & collectis ſponte generatos Cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec ſtagnum, nec palus, nec lacus, nec fluuius vllus, nulla denique aqua præter cœleſtem influxiſſet.

A Quam Galli omnes Carpam vocant, veterum Cyprinum eſſe ex ſuperioribus notis perſpicuum eſt, *Carpã vere Cyprinũ eſſe. Carniuorum non eſſe.* maximè ex frequenti partu, ex ſquamarum magnitudine: ex eo quòd lacuſtris ſit, & fluuiatilis, ſententia Dorionis & Ariſtotelis. Nam quantum ad Athenæi locum iam citatum attinet, dicimus integrum non eſſe. neque enim carniuorus Cyprinus ab Ariſtotele ponitur, cùm herbis, muco, luto veſcatur. Neque verba hæc ſenſum vllum habent: πῶς γλῶτταν οὐκ ἀπὸ τῷ ςόματι, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ςόμα κέκτηται. tradit enim

enim Ariſtoteles linguam Cyprino deeſſe, ſed eius loco palatum carnoſum habere, idq; maximè in piſce quem exhibemus conſpicitur. Sed de hac nota ſatis iam diximus.

Noſtri Cyprinos in piſcinis & viuarijs includunt, alij in paludes & ſtagna conijciunt, magno prouentu: nam tertio vel quarto quoq; anno maximos quoſq; diuendunt, relictis paruis ad propagationē. E

In lacubus Allobrogum & Italiæ, vt in Lario, capiuntur Cyprini admirandæ magnitudinis. Capiuntur in fluminibus & riuis, vt in Sequana, Arari, Lado. B *Vi, & magnitudo.*

Vniuersè quidem carne ſunt molliore, humida, parum glutinoſa, ſatis inſipida, ſed pro locorum in quibus proueniunt, & nutriuntur differentia, magis minusue ſalubres vel inſalubres ſunt. Qui in fluuijs magnis vrbibus vicinis, earumque ſordes excipientibus degunt, mali ſunt ſucci, à quibuſdam tamen cupediarum amatoribus valde probantur, quod pingues ſint & prægrandes. magis probandi qui rapidis & puris aquis naſcuntur & viuunt. Qui in paluſtribus & ſtagnantibus aquis, lutum olent. F

Lapis palati ægris in graui febris æſtu alleuamentum aliquod adferre traditur, quòd ſitim ſedet & refrigeret. Eodem ſanguinis è naribus fluxiones cohiberi, ſi ore contineatur, ſunt qui affirment. G

DE EODEM BELLONIVS

Inter amnicos piſces antiqui Cyprinum optimè deſcripſerunt: Galli Carpam (quæ ex Sequana & Arari laudatiſſima eſt) Placentini Carpanum, Ferrarienſes (vt & multi accolæ Padi) Carpenam, Veneti Rainam, Romani Burbarum, Græci (qui Turcis inſeruiunt) corruptè Saſan, Strymonis amnis accolę Grinadi vocant. Sed Aetoli antiquam Cyprini nomenclaturam retinent. Kyprinos enim adhuc vocant. Proinde ne Carpam cum Carpione confundas, imprimis tibi cauendum eſt: differunt enim inter ſe plurimum. habent quoque Padi accolæ ad Comaſcum, piſcem marinum Cyprino perſimilem, cui vnica eſt in tergore pinna, atq; vtrinq; in lateribus ad branchias vna, duæ ſub ventre, piſcem Scarpam vocant: de quo iam in Coracino dictum eſt: de Cyprino ſic Oppianus, Scombri, Cyprini, ſtabulantur littora iuxta. Ac paulò pòſt, In pelago fœtus quinos edit Cyprianus. (*Græcè eſt* κυπρίνοισιν, *à recto* κυπρῖνος.) A

Fluuiatilis & lacuſtris eſt, & (vt Dorion author eſt) gregalis & carniuorus. cuius latera vtrinque latiore carne turgent. Squamarum quoque rotundarum ſerie tam firmiter vallatur, vt meritò Lepidotus appellari poſſit: lapidum enim ictus facilè repellunt eius ſquamę. Communis Cyprinorum longitudo ſeſquipedalis eſſe ſolet: at bipedalem menſuram excedere rarum eſt. Poſt Glanim (ait Ariſtoteles) tardiſſimè augentur Cyprinorum oua: augentur tamen quæ mares cuſtodiunt ad milii magnitudinem: Sopitur quandoque. B

Cæterum ex Cyprinorum ouis Cauiarium rubrum fieri ſolet, Iudęis dicatum: nigro enim (quod ex Sturionum ovis conficitur) eis ex lege eſt interdictum. Quapropter qui ad Capham vrbem ad Tanaim ſiti ſunt, magnum ex rubro Cauiario lucrum conſequuntur. F

Cyprinus dentes in ore non habet, ſed tantum in ingreſſu faucium.

C O R O L L A R I V M. B

Cyprinus nomen eſt piſcis, Heſychius & Varinus: qui primã acuunt: ego penultimam potiùs circunflexerim, quam Oppianus producere ſolet, vt coracini quoq;. Κυπριανὸς verò quatuor ſyllabis vltimam acuit, vt & alia in ανος. Oppianus cyperium nuncupauit, Vuottonus. Sed Oppianus κυπρῖνος tantùm dixit tribus ſyllabis: interpres verò Latinus cyparinum ſemel. Balagri piſcis fluuiatilis meminit Ariſtoteles libro 4. hiſtoriæ, cap. vltimo: qui nec oua, nec ſemen prolificum habeat: ſed Græcè perperam legitur κυπρῖνος καὶ βαλῖνος, vbi Gaza reddit carini & balagri. A

Lepidotum aliqui cyprianum vocant, Dorion. Λεπιδωτὸς inter piſces à Tarentino nominatur: à Strabone & Athenæo inter piſces Nili. Orpheus in libello de lapidibus, ſquamis nitentem argenteis lepidotum dixit. --- καὶ φολίδεσσιν Αἰγυφέη λεπιδωτὸν ὑποσίλβοντα κελεύω. Oſiridis corpore dilaniato Typhonem aiunt pudendum eius in Nilum abiecisſe: & de eo guſtaſſe ex piſcibus lepidotum, phagrum & oxyrynchum: ideoque Aegyptios hos piſces deteſtari, ἀφοσιοῦσθαι. Plutarchus in libro de Iſide. Huic aduerſatur quod Strabo ſcribit libro 17. Animalia quædam Aegyptij vniuerſi colunt: vt ex aquatilibus duo, lepidotum piſcem & oxyrynchum. Et vbi Herodotus, Lepidotum & anguillam piſces, ſacros cenſent Aegyptij: Valla interpres ſquamoſum vertit: quod non probârim. ſeruandum enim eſt homonymiæ vitandæ gratia Græcum huius piſcis nomen. *Lepidotus.*

Cyprinus à quibuſdam recentioribus carpa nominatur, quo nomine aut ſimili, multi hodie Europę populi in vulgaribus linguis vtuntur. Deſtinet carpam Danubius, à Rheno veniat an chorago, Caſſiodorus in epiſtolis 12.4. de regio conuiuio ſcribens. Miratur Grapaldus nullam in veterum ſcriptis carpani mentionem extare. Eraſmus Carpas dixit. alij quidam carpones, (vt Albertus) & carpiones, Carolus Figulus. Nos de Carpione Benaci, planè diuerſo, & truttarum generi adnumerando piſce, ſuprà ſcripſimus. Græci (nonnulli, Gillius) in hodiernum diem antiquo nomine Cyprinum vocant, Maſſarius. Circa Larium lacum Italicè Burbaro vel Bulbers vocatur, maximus qui in eo naſcuntur, piſciū. Bulbulus, ante alios immani corpore piſces, Benedictus Iouius in Larij deſcriptione. Venetijs carpano, alibi reina: quod nomen à regina factū videtur, quòd magnitudine inter fluuiatiles & lacuſtres excedat: & à ganeonibus pinguiores ex eis præcipuè appetantur. ſic inter radices alpinas oreoſelini, vel petroſelini, vel laſeris genus, quod alij vulgò aſtrantiam vel magiſtrantiam nominant, Rhęti & alij qui Italiam verſus montana incolunr, reinam appellant. Braſauolus in libro de purgantibus medic. pro carpa reginam dixit. Carpas Mantuæ Bulbaros vocant, Platina. Hiſpani Carpa. Germani ſuperiores *ein Karpff*: inferiores *Karp*, vel *Karpe*: & alicubi, vt audio, *ein Bub*: quod ad Bulbulum vel Burbarum Italorum accedit. alibi *een Carper*, Flandri *Carpel*. Angli *a Carpe*. Bohemi Capr. Poloni Karp. Apud nos pro ętate etiam nominibus diſtinguitur. vocatur enim primo anno *ein Setzling*: ſecundo *ein Sproll* vel *Sprall*: tertio *ein Karpff*.

Spiegelkarpin, Cyprini quidam ſunt in Franconia, ſic dicti à maculis. Cyprini nigricantes Venetias è Venedis aduehuntur. Coracini quoque in quibuſdam lacubus ſcarpę vel carpe piſces vulgò dicuntur, vt Bellonius tradit: capite ac dorſo in Cyprini modum gibberoſo, atq; in arcum conuexo. vide in Coracino A.

B Cyprinus piſcis fluuiatilis eſt Kiranides. Cyprini nigri in Danubio capiuntur, Aelianus. In lacu Suerinenſi cum alij piſces abunde, tum cyprini capiuntur. Carpæ plerunque non minùs latæ quàm longæ ſunt. Craſſiores ſunt quàm longiores ſecundum proportionem, Albertus. Carpo piſcis eſt magnitudinis mediocris, decem interdum librarum, Adamus Lonicerus. In vnguibus egregij accipitris videntur eſſe veluti lineæ quædam aut ſciſſuræ, & ſquamæ tanquã in cyprino piſce, Demetrius Conſtantinopolites. A ſquamarum quidem magnitudine lepidotus alio nomine vocatur: quas etſi ἀργυφέας, id eſt argenteas Orpheus dicat: non tamen neceſſe eſt albas eſſe: cum de coloribus poetæ ſæpe loquantur impropriè, & epithetis aliquando abutantur. dixeris autem commune hoc ſquamarum epitheton eſſe. Squamas habet quaſi aureas, Author de nat. rerum. Carpa plus ſanguinis habet quàm cæteri piſces, pro ſua magnitudine: ideoque minùs eſſe frigidi temperamenti probabile eſt, Greg. Mangoldus. Lapillum in capite iuxta linguam habet, candidũ, durum, ad minimi numiſmatis magnitudinem, interdum paulò maiorem. Habet & in medio capitis ſubſtantiam quandam maiuſculam, craſſam, cordis ferè figura, duram ſed tenacem & flexilem dum recens eſt, ſub dentibus mordentis: tanquam in acetabulo quodã repoſitam: ſimiliter vt leuciſcus fluuiat. quem Gardonum vocant Galli. De hac fortè ſenſit Encelius, & impropriè lapidis nomine appellauit, his verbis: In carpæ faucibus reperitur gemma ſeu lapis, forma triangulari, magnitudine proportione piſcis, coloris candidi extrà, intus flaui. Linguã (vt vocant) ſeparatam à palato, in parua etiam carpa duos digitos latam vidi, linguæ in quadrupedibus propriè dictæ figura: ſubſtantia quoque & guſtu ſaporeue ſimili. vſum quoque eius & facultatem guſtandi, ſimilẽ eſſe dixerim. quare linguam appellari nihil prohibet. neq; enim vt lingua vel ſit vel dicatur propriè, locus & ſitus facit: cum aliæ etiam partes ſitu diuerſo nomen idem retineant.

Lingua. Cæterum quod apud Athenæũ legitur de hoc piſce, τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα κέκτηται, & Natalis interpres Latinus ſimiliter ad verbũ tranſtulit, linguã ei non ſub ore, ſed ſub os eſſe: ineptè dictum & deprauatũ apparet. legi poterat τὴν δὲ γλῶτταν οὐ κάτω ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ στόμα κέκτηται, hoc eſt, linguã nõ inferiore parte oris, ſed ſuperiore habet.

Dentes. Dentes etiã cyprinũ habere dixerim οὐκ ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα: hoc eſt, non in ore, ſed ſubtus. intra fauces enim dentes ipſius latent, neque vel oculis diducto ore, neque tactui immiſſo digito apparent: ſicut & balero, & alijs quibuſdam. Sunt autem in maxillæ recuruæ medio dẽtes quini ferè accumulati, chœradum inſtar, ſitu & magnitudine inæquales, tres maiuſculi, duo exigui, præduri, caui, ſuperficie ſumma lata, ſiue plana, obtuſa, ſed lineis quibuſdam exaſperata, vnus tantum & candidior cæteris, & ſuperficie læui eſt in mucronem breuiſſimum faſtigiata. Hęc de cyprini dentib. ſtudioſiùs tradere viſum eſt, quòd Bellonius nullã eorũ mentionem faciat. Carpo & alij quidã piſces in lateribus gutturis mandibulas habent, ſub branchijs, nec vllum in ore dentem, Albertus. vide in Barbo B. Cyprino quaternæ ſunt branchiæ, duplici ordine, nouiſſima excepta, Ariſtoteles. ego quaternas in eo reperi, ſed omnes duplices. Lactes in carpa circa calendas Nouembris reperi turgidulos.

C Cyprini piſces litorales ſunt, Oppianus: gregales, & in arenoſis locis victitant, Vuottonus. De carpa fertur, quòd cum fœmina eius grauidam ſe ſentit, & tempus pariendi inſtat, motu oris (*ore innuens pulſu lenı, vt adiuuet parituram: tunc illum loco ſeminis lac emittere, quod fœmina ſuſcipiens ore, ſtatim oua pariat in ſobolem profutura, Author de nat. rerum: qui & etymologiam quoque ridiculam addit, carperam appellari, quod carpens, videlicet maſculi ſemen, pariat*) maſculum excitet, vt lac ſpargat: & ita demum eam parere. Eſt autem lac (genitura) huius piſcis valde ſpiſſum. Quòd autem quidam dicunt fœminam lac ore ſuſcipere, & inde futura concipere oua, omnino falſum & alibi à nobis improbatum eſt, Albertus. Cyprinos, tincas, anguillas, apuas, è putredine, ſeu abſque ſemine generari certum eſt, Cardanus in Varijs. Audio in piſcinis ſeu viuarijs quibuſdam carpas reperiri, in quibus neutrum ſexum agnoſcas, in cibo ſuaueis. Quærendum an hæ ſint quæ abſque ſemine procreantur. Cyprinus, balerus, & cæteri ferè omnes vadis intrudunt ſeſe cum parturiunt, Ariſtot. Paritura carpa ad ripam, vbi tepidior eſt aqua, ſe recipit, & oua emittit. ſequuntur autem eam mares duo: qui genitura ſua tanquam linteolo oua excipiunt, & ad loca tuta commodaq; educationi ſeu cuſtodiæ deducunt, Greg. Mangoldus. Cyprini quinquies aut ſexies anno pariunt: partumq; ſyderum ratione potiſſimùm faciunt, Ariſtot. Soli quinquies anno pariunt, Oppianus: ſexies, Plinius. Carpę noſtræ ſub Iunium & in Ipſo Iunio parere ſolent. Cyprini poſt glanin tardiſſimè augentur, ouaque ædita à mare ſeruantur. Ouum eorum, & reliquorũ eiuſdem generis eodem die, & poſt, magnitudine milij fit, Ariſtot. Et alibi, Tũ ſolùm oua ſua cuſtodit cyprinus, cum ea congeſta repererit. Cum autem cyprinus hoc faciat quod & Ariſtoteles teſtatur, & experientia piſcatorum in carpa noſtra obſeruatum affirmat: mireris Plinium ſcribere, ſilurum ſolum omnium ædita cuſtodire oua. Carpæ cerebrum ad augmentum & decremẽtum Lunæ creſcere vel decreſcere dicitur. quod etſi omnibus piſcibus accidat, huic tamen præ cæteris: ſicut inter quadrupedes lupo & cani, Author de nat. rerum. Cyprinus canis exortu potiſſimum ſideratur, & tonitruo ſopitur magno. ſed hoc leuius ei accidit quàm glanidi, Ariſtot. 8. 20. Quem locum Plinius ſic tranſtulit: Fluuiatiliũ ſilurus (*glanis dicere debuit*) caniculę exortu ſyderatur, & aliâs fulgure (*tonitruo*) ſopitur. hoc & in mari (*Ariſtoteles nihil de mari: ſed ex profeſſo de fluuiatilibus hæc ſcribens agit*) accidere cyprino putant. Semini (*Soboli*) carperæ nonnunquam in anno primo natiuitatis niger vermiculus quidam poſt aurem tabificus innaſcitur: & hoc ſæpius poſt Auguſtum, eaque tabe moritur. remedium eius eſt aqua dulcis & fluuialis, Author. de nat. rerum. Vide in Corollario De vermibus aquatilibus. Ariſtoteles ballero & tilloni ex fluuiatilibus ac lacuſtribus vermem (helmintha, lumbricum) innaſci ait ſub Cane: quo illi infirmati ad ſummum aquæ efferantur: & illic æſtu (vi Solis) intereant. Lucijs & carpis (vt ex perito quodam piſcatore accepi) peſtis aliquando ingruit, vnde tumores etiam in corpore ipſorum apparent: (F) carpis etiam ſquamæ decidunt. itaque pereunt plerique omnes infecti præſertim cũ in piſcina aut viuario plures coniuncti fuerint. Carpis priuatim ſanguis interdum circa coſtas coagulatur, quod vel ex coloris, qui alb. iſthic eſſe debebat, mutatione apparet. Sic affecti in cibo etiam inſalubres ſunt, etiam ſi vulgus id non obſeruet. Et hi morbi præcipuè accidunt, cum annus ſiccior fuerit, & aquæ imminutę. In Palatina regione Germaniæ, in loco cui nomen à Michaele & campo, vel agro, (*Michelsfeld*) in foſſa circa arcem carpam eſſe, quæ centeſimum vitæ annum attigerit, ex homine fide digno cognoui. Carpani herbas depaſcuntur cum fluuij aucti alueos excedunt, Platina.

Marem oua ſua cuſtodire, in c. dictum eſt. Aſtutus eſt piſcis, & vt reti capiendus euadat, varia machinatur. Primum enim circumiens foramen quærit: quo non reperto, tranſilire conatur, vibrato in aërem corpore. aliquando ſub reti effugium quærit, (ſuffodiens in fundo, Albertus.) Aliâs herbam ore tenens, retinet ſe ne trahatur à reti. aliâs de ſuperficie veniens, quantum poteſt caput fundo infigit, ita quòd rete non niſi caudam tangens illabitur, (aliâs ſuperueniens eliditur,) Auth. de nat. rerum. D

Interdictum eſt apud nos piſcatorijs legibus, ne quis eo retis genere vtatur quod ab arundinibus denominant, (*den Rorzug*,) imprimis verò ne reti cuius anguſtæ ſunt maculę inter arundines quiſquam piſcari auſit: cyprinos tamen & praſinos (vt appellant) retibus quorum amplæ ſunt maculæ expiſcari licet: modo praſini in eam ſint adulti longitudinem, quæ legibus piſcatorijs determinata eſt. Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta, ſcrobem inſtar putei excauant, in qua cum alij piſces permulti, tum plurimi cyprini & coracini capiuntur, Aelianus. Placentas è papaueris ſeminibus ad olei vſum expreſſis, piſcatores aliqui in fruſtula comminutas mane, veſperi & circa mediam noctem aquis inijciunt: & rete ſemper ſuperinijciunt: itaque piſcium magnam copiam aliquando capiunt, & in forum aduehunt. guſtantur enim hæ placentæ ab omni piſcium genere, carpis tantum & lucijs exceptis. Circa Argentoratum hęc ars noſtro ſeculo primùm exerceri cœpit: & cum increbreſceret, prohibita primùm, poſtea rurſus conceſſa eſt: à monacho Carthuſiano inuentā aut demonſtratam aiunt. Argentorati quidem papauer copioſè colitur: ex ea vrbe placentæ huiuſmodi in piſcandi vſum, aliò etiam conuehuntur. Quòd ſi medicos audiret magiſtratus, piſcationis hoc genus, quo piſces ſiue papauere ſiue alio medicamento torpore ſtuporeque quodam affecti, veluti ſopiti, capiuntur, omnino damnaret. Carpo optimè valet in fundo argilloſo tritico primo ſeminato, & poſtea argilla deſuper ſparſa, & poſtea aqua ſuper effuſa, Albertus. Carperæ ſoboles paucis aquis (*fortè annis*) prouenit: ſi in ſingulis foſſis decem cubitorum recenter factis ponantur ſingulę carperæ cum parib. ſuis ante partum proximè. opinio vulgi eſt earum ſic ſobolē prouenire. ſed poſtquam pepererunt, eximuntur. Soboles quoque trium vel quatuor menſium tempore roborata, foſſis reiecta (*exempta*) reponitur, vbi habet creſcere cum perfectis, Author de nat. rerum. E

Carpæ pingues ſunt & dulces, ſed non ſalubres, & mollis carnis, Albertus. Gaynerius Italus carpiones concedit hecticis, carpas an carpiones Benaci intelligens neſcio. Carpa piſcis eſt admodum viſcoſus: quare & vino coquitur ad tollendā eius viſcoſitatem, Encelius. Carpa etſi ſquamoſior ſit alijs quibuſdam, vt perca & lucio, carnem tamen non habet adeò albam, friabilem & ſubtilem, ſicut lucius & perca: & ſæpius reperitur in ſtagnis, Arnoldus in Regimine Salernitano. Inſalubres ſunt carpæ cum morbis laborant: quod ex ſquamarum defluuio, aut ſanguine circa coſtas coagulato apparet, vt diximus in c. Nuper audiui mulierem albo quod circa branchias eſt è carpa ſtagnenſi deguſtato, mox inflatam eſſe, & multo pòſt tempore ægrotaſſe: cuius rei cauſa fortè in vermem aliquem venenatum, qui branchijs hæſerit, reijcienda fuerit. Commendantur apud nos circa Martium menſem præcipuè: bene habitæ tamen & pingues omni tempore placent, Maio & Iunio menſibus exceptis, cum genituram emittunt, aut emiſerunt recens. Cibus ex eis mollis & phlegmaticus eſt, Adamus Lonicerus. Reginæ etſi tanta mollitie non ſunt præditæ, quanta mænæ & anguillæ, eſitatæ tamen & ipſæ paulò copioſius, aluum ſubducunt, Braſauolus. Præſtat mas fœminæ, vt etiam inter cæteros pleroſq;: lacuſtris ſtagnenſi, præſertim ijs in locis lacuum, vbi fluuius ſubire poteſt. in his enim multò præſtantior euadit. Maiuſculum etiam minori præferendum puto, quod idem in cæteris carne molli præditis piſcibus obſeruatur. Quorum color flaueſcit, minus probantur cæteris, (nigris.) Carpæ caput ganeones imprimis expetunt, linguæ maximè gratia. Lingua eius perdulcis eſt, (præſertim) aſſa, Albertus. Carpani groſſi (obeſi,) & herbas, vbi flumina ob increſcentiam ex alueis exeunt, depaſti, non inſuaues, cum leucophago aut alliato habentur. parui friguntur, Platina. Sanguine abundat carpa præ cæteris piſcibus. exenterata intrinſecus abluenda eſt vino illo in quo elixabitur, ab initio ſtatim frigido immiſſa, non vt alij molles feruido, (nimirum propter pulparū craſſitiem.) Quod ſi gelu in patina facere libuerit, ſquamæ eius linteolo illigatæ ſimul cum piſce coquantur, vt ius reddatur craſſius. Acetum elixandis carpis additur, ſed mox aufertur colando, ne ſquamæ eis decidant, (ſed locus hic in Germanico libro vnde transferimus, obſcurus eſt.) fruſta capitis primùm imponi debent, deinde quæ craſſiora fuerint, prius. elixa donec ſpuma rubeſcat. cola inuerſo lebete ſuper linteo puro, & calida infer, Baltaſar Stendel. Idem paulò poſt docet ius nigrum cum pane in carpa fieri. F

Cyprini piſcis fluuiatilis fel inunctum (oculis) omnem obſcuritatem ſanat. Adeps Venerem excitat. Hoc liquato ſi quis in balneo ſexum ſe (*fortè, pudenda ſibi*) inunxerit, colorem (*calorem*) bonum, & poſt concubitum ſtatim conceptionem parit, Kiranides. Orpheus in Opallij gemmæ mentione, lepidotum ait neruorum affectionibus mederi: quæ autem eius pars vel quomodo id præſtet, non exprimit. de adipe inungendo fortè intelligendum, ad ſedandos dolores, præſertim in affectibus calidis. Καὶ νεύρων ἄλγη καὶ πάθη λεπιδωτὸς ἀμύνει. Lapillus de capite cyprini ad remedia quædam vſurpatur: extractum de piſce crudo efficaciorem putant. Sed ne pro lapide aliam quandam duram in faucibus ſubſtantiam accipias, cauendum. Lege ſuprà in B. contritus ſanguinem è vulneribus manantem ſiſtit inſperſus, Incertus. Sanguis è naribus fluens ſi ſuper hunc lapidē defluat aut deſtillet, ſiſti creditur à Bohemis. Prodeſt calculoſis: & ore contentus aduerſatur ebullitioni flauæ bilis circa os ventriculi, quam Germani feruorem appellant, (*den ſod. oder ſoth*) pręſeruat contra colicam paſſionem, & alia quædam efficit, Encelius. Vt carpæ, ſic & aliorum piſcium lapilli calculos renum pellere creduntur: quorundam etiam pro amuletis aduerſus morbos quoſdam geſtantur, vt clupeæ contra quartanam: & coracini vel chromidis, contra coli malum. G

Cyprinus penultima producta effertur, quæ & circumflectitur Grecis. Nomen ei à Cypride, id eſt Venere factum videtur. tanquam fœcundiſſimo piſci. quinquies enim vel ſexies anno parit: & adeps eius, ſi verum Kiranides dicit, ad fœcunditatem facit. Ioannes Herterus ciuis & amicus meus, iuuenis eruditus, cum aliquando carpis aliquot me donaſſet, hoc tetraſticho ei gratias egi: Tu mihi cyprinos donas Hertere natanteis, Sic tibi ſit facilis Cypria diua potens. H. a.

Sic te formoſa donet Venus aurea nympha,
Augeat & pulchra prole benigna patrem.

Inter iocularia piſcium nomina, quæ in libello quodam Germanico circumferuntur, carpam nequam vel nebulonem eſſe (neſcio qua ratione) legitur: *Ein Karpff iſt ein Schelm.* Melius diceretur, *ein Bub.* nam & ſic alicubi vocari audio. Lingua carponis vel herba vulpis vel digitalis dicta quædam, inter lunatiæ ſpecies ab obſcuris ſcriptoribus collocatur: tumoribus vtilis, & ne nimia obeſitate corpora luxurientur, prohibens, vt aiunt. Sunt qui linguam piſcis appellent, vulgò *fiſchzung*, montanam quandam ſedi (aut phylli, ſecundum aliquos) ſpeciem, albicãtem, præſertim marginibus foliorum, magis quam ſedum maius vrbanũ in tectis naſcens, à quo etiam magnitudine & ſucci copia vincitur. Carpæ nominãtur in oleis vermiculi, flatibus auſtrinis creati, vt ἶπες in vitib. Hermol. Barb.

e. Cyprini adeps & hepar ſuffitu dæmones fugant, Kiranid. Orpheus ſuperſtitionum pater in Opallij gemmæ mentione, miſceri cum ea iubet electrum, myrrham, & ſquamas lepidoti (nimirum ad ſuffitum,) vt futura omnia præuideantur.

Cyprinus rarus & monſtroſus.

DE CYPRINIS RARIS ET *monſtroſis.*

HAC forma Cyprinus captus eſt in Acronio ſiue Cõſtantienſi lacu, prope Retz, duos ferè dodrantes longus, in præſentia illuſtris & generoſi viri comitis Wolff de Schaũburg, anno Salutis M. D. XLV. idib. Nouembris. Picturam ad me miſit Achilles Pyrminius Gaſſarus medicus hoc tẽpore Auguſtę præſtantiſſimus. Prona pars nigro colore picta eſt, latera fuſco, ſupina luteo. Spectabilis in eo præcipuè facies, æmula humanæ latitudine ſua. nec non oculis, ore, naſo, buccis ac mento.

Hæc ſcripſeram cum eundem piſcem Raphael Seilerus iuuenis Auguſtanus clariſſimi medici Geryonis filius, cùm omnimoda eruditione, tum iuris ſcientia, & comitis Palatini dignitate nobilis, pictum ad me dedit, cum deſcriptione huiuſmodi: Piſcem hunc omnino qualem depictum mitto, fuiſſe captum in flumine Auſtriæ (quod vocant *die Eus*) in ditione comitis Iulij de Hardegg prope vrbem Retz, anno 1545. menſe Octobri, viri quidam eruditi & graues, mihi veluti teſtes oculati confirmauerunt. Faciem non auerſam, ſed repreſſam, ab obliquo in planum aſpectu tendente, cum temporibus vtrinque latis, oculis, narib. ore, mandibula, omnia effigie humana habuit. Pinnis ſquama, cauda, totoque corpore poſteriore, ipſaque adeo magnitudine, atque colore, carpam præ ſe tulit. Rete captus eſt ſolus, & ob raritatem, ac maximè quòd ſenib. etiam ignotus eſſet, diu cõſeruatus: & veluti miraculũ quoddã paſſim aſportatus.

DE ALIA CYPRINI MIRA SPECIE, RONDELETIVS.

Iconem omiſi. monſtra enim pingere non inſtituimus.

NEC potui nec debui ſtudioſe lector ſilentio præterire miram Cyprini ſpeciem quę Lugduni in foro piſcario viua empta eſt, dum hæc commentaria mea prælo iamiam committenda eſſent. Nullus fuit qui non demptis capite & roſtro, Cyprinum eſſe iudicarit hunc piſcem. Nam ſquamarum figura & colore, pinnis, earundem ſitu, cauda, idem planè eſt cum Cyprino. Pinna dorſi initio aculeum inciſum habet, vt in Cyprino. Eundem aculeum habet alia pinna quæ excrementorum meatũ ſequitur, quæ rubeſcit, item caudæ pars ei reſpõdens. Tota cauda lata eſt vt in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, ſimiliter duas in ventre. Caput habet non protenſum vt Cyprinus, ſed Delphini capiti ſimile, roſtrum ſatis longum ſed obtuſum, quale reuera pictura repræſentat. ex ſuperiore roſtri parte iuxta oris ſciſſuram appendix carnoſa vtrinque vna dependet, vt in Cyprino, hac ſuperior eſt alia breuis & vix apparens, niſi propius inſpicias vtrinque etiam vnica, Hæc Rondeletius.

Similem

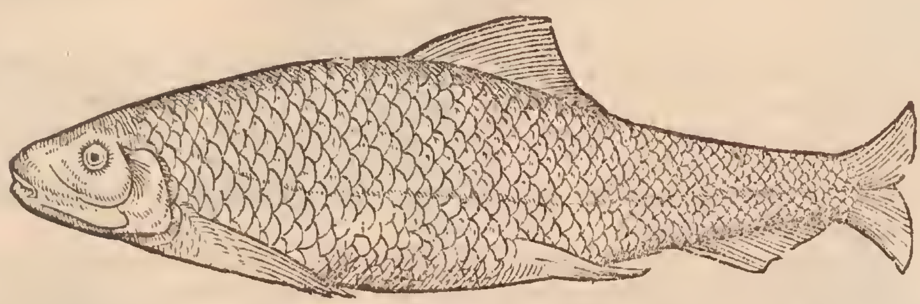
Similem cyprino monſtroſo, (ſed barbulis inſignem, quas in ſuo Rondeletius non expreſſit) quem Rondeletius exhibuit, Gilbertus Cognatus Nozerenus vir doctiſſimus ad me miſit: in Nozerethano ſtagno repertum, anno Salutis M. D. LIIII. Februario menſe. In cognati viuario nouem tantum diebus vixit.

Sed longè pulcherrimus fuit, nec ſpecie, ſed coloribus rarus & admirandus cyprinus ille, qui anno Domini M. D. XLVI. Omburgi in ditione Comitis Palatini Marchionis Ioachimi Brandenburgenſis captus, & Auguſtam miſſus eſt ad Carolum V. Cæſarem in comitijs illic agentem, qui eum ſorori Marię donauit. Coctus etiam colores retinuit. Picturam eius mihi communicauit Ioannes Thannmyllerus iunior, chirurgus Auguſtanus peritiſſimus. in qua longitudo apparet trium dodrantum: latitudo digitorum nouem, quæ eſt à medio dorſo ad ventrem medium. Pinnæ dorſi initium partim aureo, partim rubro colore eſt, deinceps verò pulcherrimè cœrulea. reliquis pinnis omnibus color aureolus, vt capiti etiam magna ex parte, ac ventri: ſed paſſim etiam rubedo interuenit, quæ barbulas quoque quaternas tingit. Dorſum ex viridi cœruleum: latera ſuperiùs viridia, inferiùs aurea &c. In ſumma ſuauiſſimis floridiſſimiſque coloribus vndiquaque adeo eleganter pictus atque diſtinctus eſt, vt vel cum rubri maris elegantiſſimis quibuſdam maximéque varijs piſcibus certare poſſet.

CAPTVS eſt aliquando apud nos Cyprinus hermaphroditus, in quo vtriuſque ſexus notæ (hoc eſt & geniturę & ouorum vaſa) comparuerunt. In piſcinis verò contrarium quandoq; reperitur, nempe neutrius ſexus cyprini, nec mares, nec fœminæ. Et hi fortè ſunt, quos ſponte naſci Rondeletius author eſt.

IN Albi flumine piſciculi quidam carpis exiguis ſimiles capiuntur, latiuſculi, amari, ingrati: piſcib. albis adnumerant, & *Oberkotticken* vulgò appellant: aliqui per conuicium ruſticorum vel ſartorū carpas, *Baurenkarpffen, Schneiderkarpffen*.

DE CYPRINO CLAVATO SIVE PIGO, RONDELETIVS.

A Mediolanenſibus Pigus vocatur piſcis, Græcis veteribus vt arbitror incognitus, quamobrem no- A
mine Græco atque etiam Latino vacat: etiamſi Plinius huius mentionem fecerit, vt mox dicemus, nullo tamen proprio nomine impoſito. Vulgi ergo appellationé ſequentes Pigum nominare poſſumus: vel, quia ex Cyprinorum eſt genere, à clauis, qui è medijs ſquamis exiſtunt: Cyprinum clauatum vel aculeatum rectè vocabimus, vt hoc maximè diſcrimine à cæteris diſtinguatur. Hunc optimè expreſſum Piſis mihi dedit Guinus Medicus.

Eſt igitur Pigus ex Cyprinorum genere, qui in Lario & Verbano lacu tantùm reperitur, vt aſſerunt B
Mediolanenſes: Cyprino ita ſimilis, vt demptis aculeis Cyprinum eſſe affirmes. Eſt enim eodem corporis habitu. Pinnas totidem eodem in loco ſitas, os, oculos, palatum eodem modo carnoſum, interna omnia ſimilia habet. A branchijs linea curua ducta eſt, punctis notata. colore eſt glauco, ventre rubeſcente. Squamis magnis tegitur, è quarum medio oriuntur aculei acuti veluti cryſtallini. Vita, morib. ſapore, ſucco, Cyprino ſuperiori ſimilis, niſi quod paulò melior eſt.

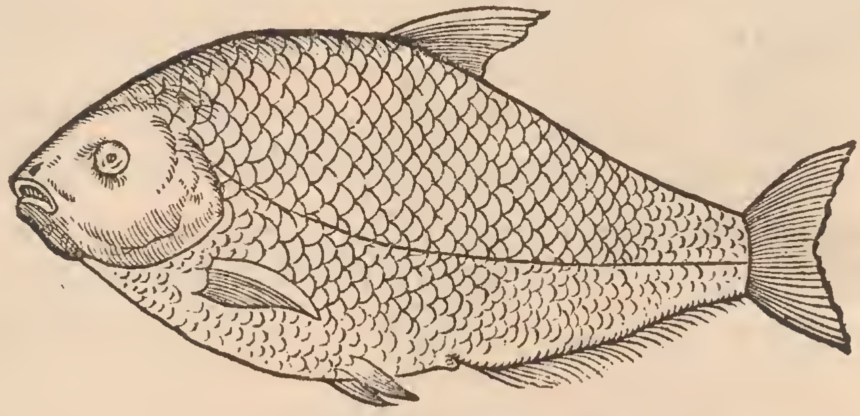
Pigum eſſe cuius meminit Plinius lib. 9. cap. 18. duę certiſſimæ notæ demonſtrant. Plinij verba pri- A
mum ſubijciemus, deinde notas declarabimus. Duo lacus, inquit, Italiæ in radicibus Alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt, ſquamis conſpicui, crebris atque præacutis, clauorum caligarium effigie, nec amplius quam circa eum menſem viſuntur. Notę ſunt hæ, prior quod in Lario & Verbano tantum lacu reperiuntur hi piſces, teſtibus omnib. horum lacuum accolis, reliquiſque Italię populis. Altera ſumitur ex clauis è medijs ſquamis enatis, vt pictura oſtendit, quos clauis caligaribus comparat Plinius. Sunt autem caligę calceamenti militaris genus ad mediam vſque tibiam, vt in antiquis marmoribus, & numiſmatis perſpicitur, vnde claui caligares, qui caligis affigebantur vel ad conſtringendum vel ad ornandum, quales Turcæ etiam hodie calceis ſuis affigunt.

COROLLARIVM.

Ego ſimilem huius piſcis picturam Comi ad Larium expreſſam olim accepi: ſed caudę pinna maiore quàm Rondeletius pingat: & ventre albo, non rubeſcente, propter ſexus diſcrimen fortè. Pigum appellatum conijcio, quòd clauis ſiue aculeis ſuis pungat, quaſi picum. nam & aui pico roſtro pungenti inde nomen eſſe factum arbitror. Toloſani roſtrum olim vocabant beccum, vnde beccaſſę, id eſt gallinagini, apud Gallos nomen. Et noſtri verba *becken* & *bicken*, pro tundere vel pungere, vt aues roſtro ſolent, (ὀπτειν dicunt Gręci,) vſurpant. Circa Verbanum *pi* à vulgo nuncupatur: alijs pigo vel picquo. Albertus hos piſces Vergiliades vocat: quoniam, vt ſcripſit Plinius, Vergiliarum ortu apparent. Hi piſces (inquit idem) pulchras habent ſquamas, acutas vt claui, in capite autem ſunt parui: & poſtea (poſt caput) caligarum modo dilatantur: atque hoc ridiculè, vt ex Rondeletij ſcriptis apparet, ne plura addam. Qui Larium lacum ac. olunt, Aprili & Maio menſibus piſcem hunc florere dicunt, nempe cum clauos emittit duros, prominentes pyramidis aut claui caligaris inſtar, ita vt dimidium lati digiti è corpore extent, (vti Franciſcus Niger ad me ſcripſit:) eoſque turbinatos, nullo ordine. Audio & cyprinū vel cy-

vel cyprini genus candidum capi aliquando in Atheſi, ſimilibus per ſquamas dorſi aculeis, frequentibus. Et huic rurſus ſimilem eſſe aiunt piſcem, cui Germanicum nomen eſt *Erflen*. Eſt apud nos lacus piſcoſus nomine Gryphins: in quo piſcium quos bramas (vulgò *Brachſmen*) vocitant, genus peculiare reperitur: (nam in noſtro lacu nulli ſunt,) quod *Steinbrachſmen* (vt in Acronio etiã Lindauiæ, alibi *Thornbrachſmen*) appellant: lautius ac delicatius cæteris, & ſub tempus quo generationi vacat, aculeatum, vt fertur, & albius euadit: mares duntaxat, quanquam & alij cyprini lati quum generant, ſquamis exaſperantur, & alij fortè plerique piſces: eoque tempore ad cibum minùs probantur. Quòd ſi hoc cyprini genus, cyprinus clauatus non eſt: Germanicè tamen eum piſcẽ ſic appellemus licet, *ein Thornbrachſmen oder Steinbrachſmen, oder Steinka uſſ aus dem Kummer See, oder aus dem Langen See.*

DE CYPRINO LATO SIVE BRAMA, RONDELETIVS.

A ſI Cyprinorum genera plura ſtatuenda ſunt, eis non ineptè piſcem ſubijciemus, quem Galli Bramam
B vocant, Itali Scardolam & Scardam. Squamis enim, corporis ſpecie, vita Cyprino ſimilis eſt: ſed latiore corpore & compreſſo, quod illi ex lacuſtribus & fluuiatilibus maximè conuenit, ac proinde ea differentia à Cyprino diſtinguitur.

(A) Sunt qui ob nominis affinitatem quam Bramam vulgus vocat, Abramidem eſſe putent, ſed non ſine errore, (vt in Abramide dictum eſt.)

B Eſt autem piſcis fluuiatilis & lacuſtris, maximus & latiſſimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorſo repando & cultellato, corpore compreſſo, ſquamis magnis tecto. Linea à branchijs ad caudam ducta curua eſt. Ad branchias pinnæ duæ aliç, ab excrementi meatu alia eſt ad caudam continua. Huiuſmodi piſces in lacubus maximi naſcuntur. Vidi in Aruerniæ lacu quodã Bramas quæ binûm cubitorum longitudinem, pedum totidem latitudinem æquarent.

C Stagnantibus aquis delectantur, illicque muco, herbis, luto veſcuntur.

B Quare in his tantùm fluuijs reperiuntur, qui tardè fluunt, turbidaque ſunt, & craſſiore aqua qualis eſt Araris, multi item in Gallia Belgica: nec in ijs ad eam vnquam magnitudinem accreſcunt, ad quam in lacubus & ſtagnis. *Vbi.*

F Carne ſunt molli, pingui, excrementitia, à nonnullis tamen habetur in pretio. In craticula aſſatur, vel farina bene ſubacta & piſta includitur aromatis condita: ſed ſuauior eſt quam ſalubrior.

DE EODEM BELLONIVS,

Abramidem fluuiatilem nominans. Vide ſuprà in Abramide.

Abramidem Galli atque Angli Græcam dictionem ſecuti vne Breſme, Placentini Arbolicam, Itali Scardolam ſiue Scardam, Veneti Ruſſatam vocauerunt. Latior & planior eſt piſcis quam Laſca: cuius generis qui mediocri ſunt magnitudine, Lutetiæ Haſeaux nuncupantur.

COROLLARIVM.

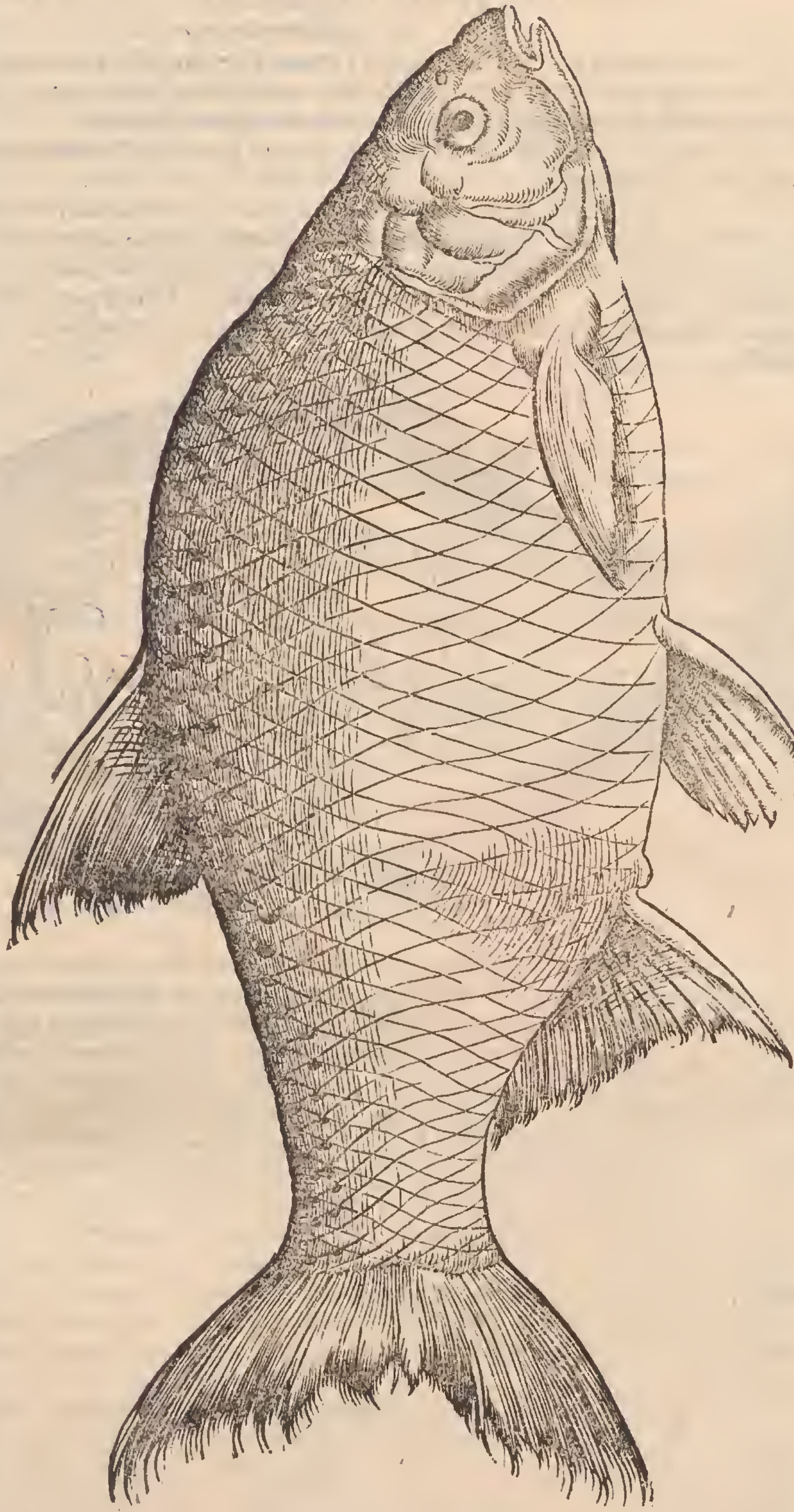
Icon hæc Cyprini lati ad viuum ſtatim facta eſt ad vnum ex lacuſtribus noſtris.

A PRASINVM piſcem recentiores quidam Germani vocant Cyprinum latum Rondeletij, Germanici nominis imitatione: Albertus Breſmam. Is an Ballerus Ariſtotelis ſit, Eberus & Peucerus dubitant. nos de Ballero ſupra ſcripſimus. Itali circa Larium Scardua vocant, alij ſcardulam. Scarda dicitur à Platina. Scarduæ piſcis nullam in veteribus ſcriptis mentionem haberi Grapaldus miratur. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Benedictus Iouius in deſcriptione Larij lacus. Galli Braſme. Germanicè à noſtris nominatur *ein Brachſme*. Sunt qui putant primo anno eundem eſſe piſcem dictum *ein Bleik*, (*quem nos ſui generis piſcem eſſe in Ballero oſtendimus*:) ſecundo demum vocari *ein Brachſme*: atque id nomen retinere. Alij Germanorum aliter proferunt: *Praſem* Saxones: *Braſem*, Friſij: circa Coloniam Agrippinam, *Bryſer*: alibi *Praſem* (vt circa Confluentiam,) *Preſſen, Brechſem, Praxme, Breme*: quod nomen postremũ, ad Gallicum accedit: vt *Scharte* Tridenti, ad Italicum Scardula.

B Praſinum piſcem vidi Aprilis die 22. qui aculeos, ſeu clauos quoſdam, paruos & paucos in capite habebat: & alios complures in ſquamis verſus caudam, ſingulos aut binos in ſingulis ſquamis. Breſma piſcis lapidem albũ habet in capite, Albertus. Truyeue (id eſt porcus vel porca) Mediolani dicitur piſcis paruus ſimilis ſcardulæ, Bellonius in Gallico libro de piſcibus. hunc eſſe puto quem Galli Gardonum vocant, nos Leuciſci nomine inter Albos piſces deſcripſimus. Abundant bramæ in lacubus Heluetię. Item in lacu qui Suerinum oppidum alluit, aulam principum Megalopolenſium non procul Oceano Balthico. Ex hoc enim lacu (vt Simon Paulus Suerinenſis prodidit) biduo ante factum nuptiale, quod fœlicis memoriæ Henricus dux Megaloponenſis cum illuſtriſſima principe Helena electoris Palatini filia celebrauit, quinque millia Praſinorum, vt nominant, ſimul capta ſunt. Quam piſcium nobilium vbertatem mirificam dux Henricus ipſe ſolebat narrare, ſe velut teſtimonium diuinę benedictionis ſecuturæ, fauſtiſſimi ominis loco accepiſſe.

Scardulæ

Scardulę apud nos in lacu Tigurino, non paſſim, ſed ſuperiore eius parte capiuntur, vſque ad pagum *Stefen* vel *Menedorff*, vt plurimum, ſoli nimirum ſeu fundi ratione. vadum enim argilloſum, vel albicanti argillæ ſimile amant. Scardulæ marinę (ſpecie forſan differentes) vêre iam adulto circa paſcha ex Oceano Germanico per flumẽ Varuon in lacũ quendam prope Roſtochium tam denſis agminibus biduo triduoue ingrediuntur, vt haſta etiã conſiſtentibus eis inſerta, recta manere poſſet. Quidam in Polonia permultos horum piſcium coniecit in piſcinam, quæ mox ſuperueniente hyeme tota congelata eſt: & cum parandi conuiuij cauſa remoto gelu piſces capere vellet, ne vnum quidẽ inuenire potuit, licet equis per fundũ deductis excitandorum piſcium cauſa. Sequenti autem vere rurſus omnes apparuerunt, ut audio. C

D

Brenna (lego Brema, vel Breſma) eſt piſcis fluuialis: qui cùm videt ſibi lucium imminere, declinat ad cœnoſa, aquarum limpiditatem à tergo perturbans, Alexander quidã obſcurus.

E

De legibus piſcatorijs apud nos capturam cyprinorum & ſcardularum attinentibus, lege ſupra in Cyprino E. ab initio nonnihil. Præfectus piſcatorũ apud nos tabellam è ligno habet tres ferè digitos latam, triente digiti craſſam, cui filum bis circunuolutũ menſuram conſtituit maculæ retis, quo bramas capere licet. ambitus totus maculæ, duodecim ferè digitorum eſt. In huiuſmodi reti brama ferè quinq; digitos lata contineri poteſt, minores euadunt. ſed refert etiam craſſitudo piſcis. nam in eadem latitudine alius alio craſſior eſt. In Bauaricis conſtitutionibus eandem eſſe longitudinem video, quã tum carpas tum bramas capi licet, nempe 16. digitorum: aut ſi quis menſuram à latitudine malit, ea requiritur in carpa, digitorum quatuor: in brama, ſex. In lacubus Suedię vel Scandinauiæ vno retis tractu interdum ſcardulas ter mille, aut etiam quater mille capi aiunt. menſe Maio quidem per gramen eas ferri animaduertunt, & veſtigia ſequentes indagant, non aliter quàm feras in terra venatores ſolent.

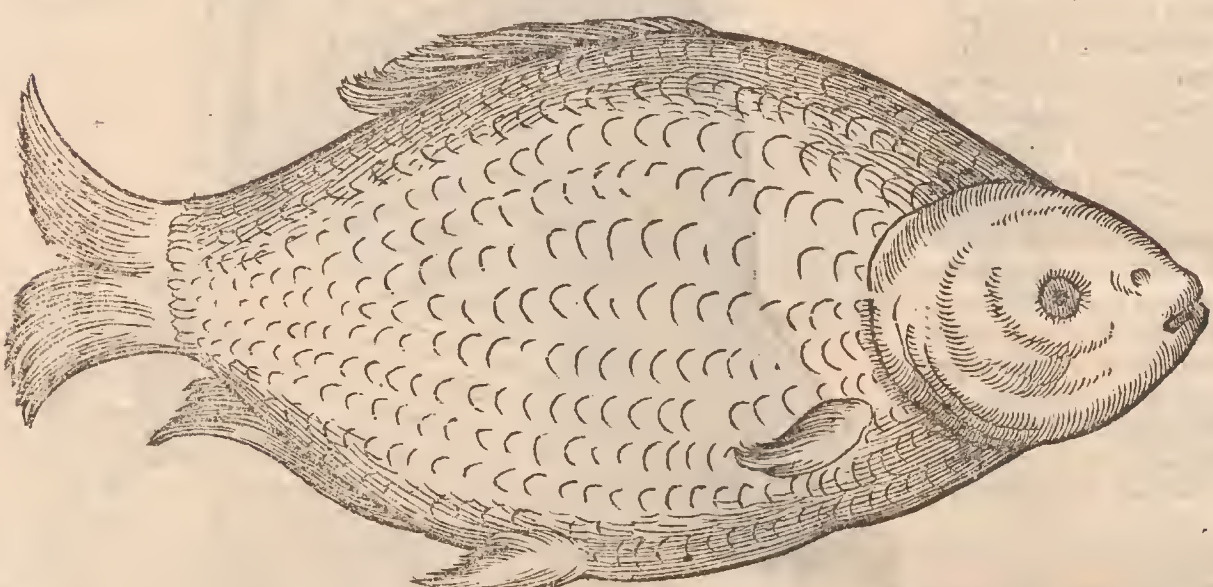
Bramæ apud nos vt & alij quidam piſces, è Gryphio lacu præſtantiores, quàm in Tigurino qui vrbẽ alluit, habentur. In Aruernia, vbi in lacu quodam magnæ & pingues capiuntur, in pretio ſunt: & vulgò Gallicum hoc diuerbium ab accolis vſurpatur: Qui ha braſme, peut bien braſmer ſes amys hoc eſt, Ad lautum conuiuium, in quo opulentiam ſuam oſtentet, vocare amicos poteſt, qui bramas habet. Reginæ, ſcardulæ & huiuſmodi non videntur reprobari, ſicut tincæ, anguillę, & ſimiles qui ſquamas nõ habent, Ant. Gazius. Cupediarum periti, vt lucij caudam, cyprini caput, ſic ſcardulæ Iulio menſe: ego Tiguri circa finem Aprilis ſuaues & longè pinguiſſimas edi. Alibi Februario Martioque menſibus, & quo tempore ſalices ſtillant (ſic enim in Germanico de piſcibus adeſpoto libello reperi) maximè probantur. Scardæ quouis modo coquantur, inſipidæ ſunt: & plus moleſtiæ ob minutiſſimas ſpinas inter edendum, quàm voluptatis afferunt, Platina. Aliqui ſuper craticula torrent oleo vel butyro inunctas. F

DE PISCIBVS DIVERSIS GERMANIÆ NOtis, *Cyprino lato cognatis.*

Circa Roſtochium Praſinos vulgò (*Praſem*) vocant piſces è mari per fluuium Varuon in lacum quendam circa paſcha conferctiſſimè ſe recipientes, vt ſuprà dixi. qui an ijdem ſint praſinis noſtris, vel generis eiuſdem potius ſpecies diuerſa, non habeo quod affirmem.

De Cyprinorum genere, quod Germani *Steinbrachſmen* vel *Thornbrachſmen* nominant, dictum eſt ſuprà in Cyprino clauato.

K..., Karaus, Kariſs, Geriſs, piſcis in Albi fluuio inter albos connumeratur, carpæ fermè ſimilis, latior & albior: ſed minor. Maiores enim ex hoc genere, carpam vnius aut alterius libræ ęquare aiunt: colore etiam, formaque accedere, breuiores tamen eſſe, in cibo laudari in piſcinis apud Bohemos nutriri. De hoc an coracinus vel ei cognatus ſit, ſubdubito. Vide ſuprà in Corollario de Coracino A. ad finem. Figuram eius qualem olim adumbratam accepi, hîc appoſui: in operis fine meliorem exhibiturus.

Rotfisch, in Noruegia piſcis marinus, Praſino noſtro magnitudine & figura ferè ſimilis, minoribus pinnis, totus rubens intus & foris. Laudatur in cibo. Erythrinus hic an pagrus ſit quærendum. Bellonius ab Anglis Londini etiam aſellorum quoddam genus *Rotfiſch* appellari ait.

Rosemucken in Pruſſia appellantur piſces, qui in ſtagnantibus aquis, lacubus aut piſcinis profundis capiuntur, cyprinis latis congeneres, quadruplo ferè maiores (vt audio:) præpingues. aſſari ſolent cum aromatibus. caput eis ferè ſpongioſum vel muſcoſum eſt præ corpulentia. Idem eſt puto piſcis quem Albertus de animalibus libro 7. tractatu 1. cap. 7. nominat *Hoſemud*, mendoſè forſan librariorum culpa, quem capi ſcribit in mari Flandriæ & inferioris Germaniæ.

Goldame dictus Germanicè piſcis ab auro (aureo fortè colore) ſimilis eſt praſino nondum adulto, quod ad formam. ſapore enim plurimùm differt. hyeme capitur ſub glacie in lacu Suerinenſi. Eſt & *Goldamma* paſſeris auis genus, à colore dictum. Non diſſimilis etiam apud Anglos praſino eſt, latior tamen (vt audio) & colore tincæ, quem *Doree* vocitant. alij *Dare*. alij *Dorry* ſcribunt, aliqui *du roy*, vocabulo Gallico, quod regium ſignificat. piſcem enim lautiſſimum aiunt. Galli Fabrum piſcem, ſiue Gallum marinum, ab aureo & micante colore, vocant Dorée, quaſi Doradam, id eſt, Auratam, à qua tamen multum differt.

Maſſilienſes veram auratam Dorée vocitant, quam (vt alios complures ſimilis figuræ) Galli Oceani accolæ (& ſimiliter puto Angli) nimis communi Bremæ marinæ nomine comprehendunt.

Bremæ marinæ nomen, vt iam dixi, Gallis, Anglis & Germanis latè patet, ad piſces diuerſos, qui omnes tamen ſquamoſi latique ſunt & cyprino præſertim lato, vt Rondeletius cognominat, aliqua ex parte ſimiles. *Seebreme, Meerbrachſmen*. quanquam certis in regionibus fortè ſpeciem vnam quampiam ſic appellant: alicubi enim marinum piſcem bremæ lacuſtri ſimilem, ſed craſſiorem & maioribus oculis, priuatim ſic nominari audio.

Bvbvlca Bellonij, piſciculus eſt ſuprà inter Albos piſces deſcriptus. Is (inquit) Bremmam ac Caſtagnolam marinam toto habitu æmularetur, niſi corpore eſſet minimo, &c.

In Picardia (inquit Rondeletius) Roſiere vocatur piſciculus, qui dimidiati pedis longitudinem nunquam ſuperat, bramis minimis corporis ſpecie ſimillimus, colore luteo, &c.

PISCES MARINI ALIQVOT, A VETERIBVS MEMORATI,

ſquamoſi & lati, qui omnes vno generali nomine Bremæ, vel Bramæ marinæ, Seebremen, *nominantur aut nominari poſſunt, adiecta aliqua (ſi videbitur) coloris aliaue differentia: ordine literarum enumerati.*

Anthias. vide mox in Aurata.

Auratam Galli ad Oceanum Brame de mer vocitant: quo nomine etiam Sparum, Cantharum, & ſimilis figuræ piſces nuncupant, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita ſimiles eſſe, vt vix ab oculatiſſimo diſtingui poſſint. Bellonius. Chromis, Pagrus, Erythrinus, Hepatus, Orphus, Anthias, Dentex, Synagris, ſimiles ſunt, Gillius ex Athenæo.

Cantharus Lutetiæ vulgo Bremma marina dicitur, Bellonius.

Charax Synodonti ſimilis eſt, ſed præſtantior, Diphilus. At Synodon Auratæ perſimilis eſt.

Chro-

Chromis. Vide in Aurata. *Ein ſchvvartzlechte oder braune Meerbrachſme.*

Coracinus Melanuro confertur. *ein ſchvvartze Meerbrachſmen art.*

Dentex vel Dentalis. *ein Zanfiſch oder Zanbrachſme im meer.*

Erythrinus, id eſt Rubellio. *ein rote Meerbrachſmen art. ein Rotfiſch.*

Hepatus Ariſtotelis & Athenæi. *ein Meerbrachſmen art mit einem ſchvvartzen flecken am ſchvvantz, vvie auch der* Melanurus. Alius eſt Æliani Hepatus.

Melanurus. *ein Meerbrachſmen art mit ſchvvartzen flecken am ſchvvantz: vvie auch der* Hepatus.

Orphus. Vide in Aurata paulò ſuperius.

Pagrus vel Phagrus. *Ein anderer rote Meerbrachſme, ein andere Rotfiſch.* nam & Erythrinum paulò antè ſimiliter interpretatus ſum. ſed hic è ruffo ad cœruleum vergit, & rotundior latiorq́; eſt: erythrinus ſimpliciter rubet, &c. Pagri nomen proprium Galli non habent. fecit hoc affinitas, quam hic piſcis habet cùm Bremma fluuiatili, qui Latinorum & Gręcorum eſt Cantharus, (*Cantharus Bremma marina eſt, fluuiatili ſimilis*) vnde non Galli ſolùm, ſed & Angli quoq; Cantharum & Pagrum, licet plurimum inter ſe diſſidentes piſces, Bremmam fluuiatilem (*lego marinam*) appellauerunt, Bellonius.

Rubellio. Vide Erythrinus ſuperius.

Sargus, vide in Aurata ſuprà, *ein Meerbrachſmen art. ein Geiſsbrachſme.*

Scarus. *ein Meerbrachſmen art, blavvlecht, vnd mit breiten zanen vvie ein menſch. Ein Zanbrachſmen art.*

Sparus. *ein kleine Meerbrachſmen art, ein Sparbrachſmen.*

Synagris. *ein anderer Zanfiſch oder Zanbrachſme.* nam & Denticem ſic interpretatus ſum. Synagridem & Synodontem aliqui non genere, ſed ſpecie differre arbitrantur, Rondeletius ſola ętate.

Synodus. vide in Aurata: & proximè in Synagride.

Venetijs Raina de mer, id eſt, Carpam marinam vocant piſcem quendam, quem exhibebimus ad finē hiſtoriæ Turdorum.

Cyttus, Κυττὸς, piſcis nominatur ab Athenæo inter piſces tanquam Dionyſio ſacer. ex quo & Maſſarius repetijt: ſed is aliter ſcribit: Cittulum (inquit) Libero patri ſacrum fecere Gręci. Euſtathius Athenæi verba de ſacris piſcibus repetens: nihil de cytto. Ego cantharum inter piſces potius conſecrarim Baccho, vt inter frutices cittum, κιττὸν, id eſt hederam.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA D. LITERA INCHOAT.

Dactylevs, Δακτυλεὺς, id eſt Digitalis: alias Didactylæus, id eſt Bidigitalis, Mugilis genus eſt, à latitudinis menſura dictum, qua digitos duos non explet, Athenæus.

Dacvs piſcis quidam à Tarentino nominatur, ſi modo in recto ſingulari ſic vocandus eſt. ipſe id gignendi cauſa plurali ponit δάκων. Dyces quidem Cyrenæis erythrini ſunt.

Dascillvs cœno & ſtercore veſcitur, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. 2. nec alibi, quod ſciam, eius meminit, nec alius quiſquam. Codex Græcus noſter ſic habet, Ὁ δάσκιλλος τῷ βορβόρῳ καὶ κόπρῳ τρέφεται. Theodorus Daſquillum tranſtulit, ſicut pro ſcilla ſquillam dicimus. In expoſitione Niphi inuenio δασκύλλαι, in margine etiam δασκύλλος & ἀσκύλλος. Idem daſcyllos ruſticè ait dici celace: quod ita accipi poteſt ac ſi vulgò in Italia ſic appellentur: & ita, vt poëta canit, Noſtri ſic rure loquuntur. ſed hoc verum non eſt. rectius & clarius in Alberti commentarijs, qui Arabicam tranſlationem ſequuntur, (in qua pleraq; omnia piſcium nomina à Græcis quidem detorta ſunt, ſed adeò corrupta vt veſtigium vix agnoſcas,) ità nominari daſcillum dixiſſet: quamuis noſtra Alberti æditio non celace habet, ſed celeka: & eodem in loco ab Ariſtotele ſcarus & melanurus algis veſcentes: & ſalpa, ſtercore & algis, nominantur: pro quibus omnibus Albertus ſic habet: Celeka cibatur ſtercore ſiue cœno & herbis, & paſcitur quaſi quolibet & ſolus tempore per eſcam vuechim ſiue ſtercoris deprehēditur. Vnde pro daſcillo potiùs an ſalpa, Albertus Celeka poſuerit, neſcias. Abſurdiora hæc ſunt quam immorari nos deceat: adferre tamen volui, vt Niphi ineptiæ proderentur. Daſcyllum piſcem ſibi ignotum Rondeletius fatetur.

Ruſtice dici, quid Nipho ſignificet.

Niphi ineptia.

Delcanvm, Δελκανὸν, piſcem à Delcone fluuio nominari, in quo etiam capiatur, & ſalſus ſtomacho quam commodiſſimus ſit, author eſt Euthydemus in libro de ſalſamentis. Dorion verò in libro de piſcibus, Leptinum Lebianum nominans (τὸν λεπτινὸν, λεβιανὸν ὀνομάζων) eundem & Delphicanum eſſe quoſdam aſſerere ait, Athenęus. Lebia, Λεβίαι, piſces quidam lacuſtres ſunt Heſychio & Varino. τὰ λεπίδας ἔχοντα, τὰ ῥύγχη, καὶ ἰχθῦς λιμναῖοι. Si Rhodios inuitaris. ἔστι δὲ. Ἀπάξεις σίλουρον, ἢ λεβίαν, ἐφ' ᾧ χαριῇ πολὺ μᾶλλον, ἢ μυρρίνην στεφοντχέας, Diphilus apud Athenæum. hoc eſt, Silurum aut lebiam coctum ſi appoſueris Rhodijs, multo magis quàm murrhino (generoſo aliquo vino) eis gratificaberis. Delcus, Δέλκος, lacus eſt piſcoſus circa Thraciam, Heſychius.

Leptinus. Lebianus.

Deledone Δελεδώνη, ὁμυλαῖος ἰχθῦς, Heſychius & Varinus.

DE DELPHINO, BELLONIVS.

F

Delphini nomen magis vbique receptum eſſe video, quàm eius carnis eſum, quà apud orientales plagas veſci ſumma religio eſt. B F

Piſcis eſt omnibus maris litoribus frequens: in Ponto quidem minor, in Galliç litoribus maximus, ditiorum popinas multis modis apparatus lautiores reddens, inter viuipara connumeratus. G

Fœtum enim producit, quadrupedum terreſtrium inſtar: vnde illud Oppiani;

Et Delphin Ponti princeps, vitulíq; marini *Hi pariunt fœtus, fœtus æquare parenti Poſſis:*

B Quinque vel ſex pedes longus eſt: craſſus autem, quantum hominis amplexus concludere poſſit. Cæterùm glaber, ac ſine ſquamis, liuente tergo: ventre albicante, roſtro tereti, tenui & oblongo in anſeris modum. Quamobrem vulgus noſtrum marinum anſerem appellauit, Oye de mer. Pinna illa vtrinque (A) ad latera vnica eſt, altera in dorſo erectior. Dentibus, quibus centum & ſexaginta poſt roſtri cuſpidem os communitum habet, pro armis vtitur. branchiarumque loco, fiſtulam inter oculos gerit, per quam & aerem attrahit, & aquam reijcit. Cauda illi eſt nigra, lunata, leuiter fiſſa, ac præter aliorum piſcium conſtitutionem tranſuerſa: cumq; vt cęteri piſces oculis præditus ſit, palpebras tamen præter eorum naturam gerit, quemadmodum & meatus ad audiendum, in quos ſi feſtucam adegeris, protinus eos ad oſſa petræa deſinere comperies. Proinde quod ad ſexus differentiam attinet, maſculo foramen quoddã apparet in ventre medio, è quo pudendum exerit quadrupedibus ferè ſimile. Fœminæ pudendi orificiũ, ano vicinum eſt, etiam ad terreſtria animalia accedens.

C Mirum eſt, hunc piſcẽ inter marinos principes connumeratũ, etiam à minoribꝰ viliſſimisq; deiectamentis infeſtari, quale eſt œſtrũ, q̃ Latini aſilum appellauerunt, à quo laterali pinnę inhęrenti tantopere cruciarur, vt magno interdum impetu ex mari in ſiccum exiliat, illicq; vitã plerunq; finire cogatur. *Aſilus.*

D Iam quæ de Hamiarum cum delphinis pugna ab authoribus tradita ſunt, vera eſſe comperimus: ſiquidem vtrorumque agmina ad Helleſponti fauces ſpectabili prælio dimicantia vidimus: ſed omnium qui nobiſcum in naui erant iudicio, Delphini victoriam conſecuti ſunt: ea ſcilicet coniectura, quòd Delphini Hamias vi compellere ac prę ſe agere viderentur. *Hamiæ.*

Hic ſequebatur icon Delphini, cum nomenclaturis: Delphinus, Gallicè Oye de mer, vel Marſouin. Nos Rondeletii icone contenti fuimus.

B Falluntur plurimum, qui tales eſſe putant Delphinos, quales in antiquis marmoribus & numiſmatis depictos vident, hoc eſt, repando dorſo incuruos atque inflexos: id enim ſtatuariorum ac pictorum libido effecit potius, quàm vt aliqua nos ad id credendum ratio adducere poſſet. Verum quidem eſt, ingruente tempeſtate, dum ſaltantes Delphini, atque ab vndis exilientes, in mare præcipites ferri conſpiciuntur, noſtros oculos fallere ſolere, atq; incuruum quiddam præ ſe ferre: ſed ea ratio geometrica, qua oculus ob motus celeritatem plerunq; decipitur, quemadmodum ſi rectum lignum in obliquum præcipitem (*præceps*) trudas. Quamobrem ſtatuarijs ac pictoribus hoc concedendum eſt, quibus Gallica etiam lilia longè ab ipſa natura diuerſa primum confingere placuit. Hoc tamen in antiquorum marmorum ac numiſmatum delphinis placidius ferendum eſt, quòd dempta incuruata figura, reliquum totius corporis naturam probè imitetur. *Non eſſe Delphinum incuruum.*

Quid Delphinus à Turſione diſtet.

B Equidem non omnino abſurdè ſenſiſſe mihi videntur, qui marinum ſuem, quem Marſuinum vocãt, pro Delphino vſurparunt. Quanquam enim re vera Marſuinus ſit marinus Turſio, tamen tanta eſt vtriuſque piſcis partium interiorum cum porci terreſtris, atq; adeo hominis partibus ſimilitudo, vt Delphinum etiam marinum porcum dicere poſſis: adeo mollibus partibus, cerebro, corde, hepate, ventriculo, renibus, ac vaſis inde prodeuntibus: durisq;, hoc eſt oſſibus, atque ab his cartilaginibus, inter ſe conueniunt. Hoc intereſt, quod Delphini lien compactus non eſt, ſed in multos globulos diſtinctus: fellisq; folliculo, ac cæco inteſtino caret. Hoc præterea à Turſione diſtat, quod Delphini inteſtina multò graciliora ſint: itemque epiglottis quæ in palati foramen inſeritur, triploq; minore ſit pudendo, maiore corde, liene, hepate, pulmone ac ventriculo: lingua quoq; multò longiore ob roſtri prominentiam. Præterea Delphini dentes in inferiore maxilla ſemipedem longa, ſerratos, & acutos, vtrinq; quadraginta, ſuperioribus minores conſpicies. Turſionis verò obtuſiores in latũ ſe diffundũt, vt in pecudũ anterioribus inciſorijs cernere eſt. Cauda etiã lunata Delphinis apparet, Turſionib. laciniata, magisque quadrãgula. Deniq; Delphinꝰ, vt plurimũ Turſione gracilior eſt, magis tamẽ carnoſus, ac minꝰ pinguis. *Interiora delphini & turſionis.*

Porrò vt nihil intactum prætermitteremus, quod ad pręcipuam huius piſcis cognitionem ſpectaret, vtriuſque piſcis fœminæ vterum aliquando diſſecuimus, quem conſpeximus ad humani formam propemodum accedentem. Cuius diſſecti formam ac figuram ſequens tibi pictura oſtendet.

Matricis Delphini cum fœtu efformatio: quæ Turſioni etiam conuenit.

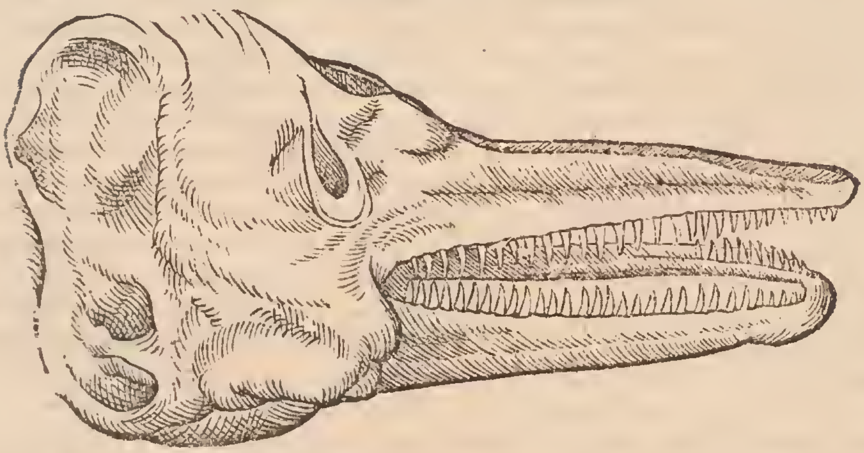

Delphini caluaria.

Vt Delphinus quatuor & viginti vertebras, atq; vtrinque duodecim veras coſtas habet: vtq; in eodẽ clauiculas, ſcapulas, cubitos, radios & vlnas facilè agnoſcere poſſis, & in lateralibus pinnis quandam veluti manum in quinq; digitos articulatos diffiſſam: ſic eius caluaria, quantam habeat cum porco ſimilitudinem, videto ex ea figura, qualis à nobis aliquando in Rauennati litore perſpecta eſt.

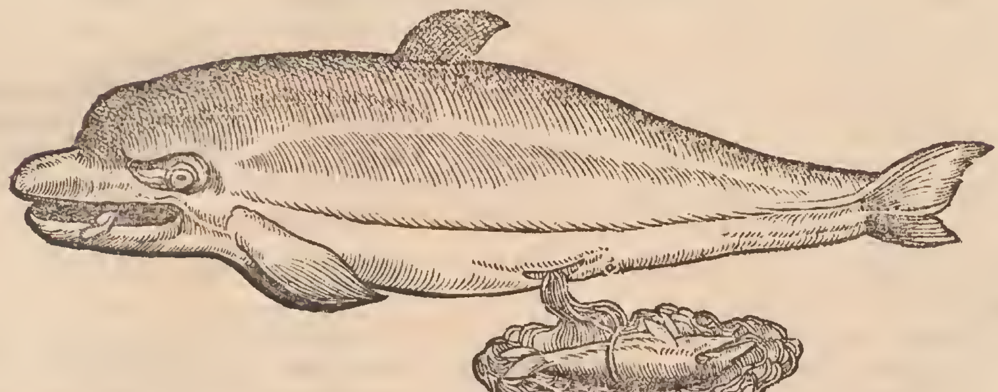
Simile

Simile huic delphini cranium nos quoque olim accepimus à Cornelio Sittardo, Romæ depictum apud Gibertum Horſtium medicum.

DE DELPHINO, RONDELETIVS.

Delphinus fœmina, cum fœtu maſculo.

Bellonii icon roſtrum longius oſtendit: & caput à roſtro non adeò præcipiti, ſed leni accliuitate dorſum verſus: ſicut & Giſberti Horſtij pictura Romæ ad viuum facta, quam habeo: in qua etiam fiſtula in capite apparet è regione oculorum ferè, ſed paulò anterius, &c.

A QVI à Grȩcis δελφὶς vel δελφὶν & δελφινίσκος, à Latinis non mutato nomine delphin vel delphinus, & delphinulus dicitur, ab accolis maris mediterranei delphin vel dauphin, à quibuſdam oceani accolis marſouin vel meerſchouin, quaſi maris ſuem dicas: à Gallis becdoye, quod prominentiore ſit roſtro. Cognominatur ἱερὸς ἰχθῦς, & παιδεραστὴς & φιλάνθρωπος ab amore, quo pueros & homines proſequitur, & Simo, quòd hoc nomine delectetur. Nonnulli delphinos berellos vocant, eo quòd (vt Alberti verbis vtar) ante naues aquã euomãt. Delphinus tanquã genus phocænã ſub ſe cõprehendit teſte Ariſtotele lib. 6. de hiſt. anim. cap. 12. quũ ſcribit phocænã delphino ſimilẽ eſſe, ſed minorẽ, & à cõpluribus delphini genus eſſe exiſtimari. Et Ælianus libro 16. cap. 18. de Taprobanæ inſulæ piſcib⁹ loquẽs, balænas delphinis (*thynnis eſt in Græco*) inſidiari ſcribit, horum duo genera illic naſci: alterum ferum, dentibus ſerratis, & inexorabili immanitate piſcatoribus infeſtum: alterum natura manſuetum circum homines natare, & more canũ blandiri, & ſe contrectari ſuſtinere, atque obiectum cibum ſumere. De delphino eo qui omnibus notior eſt, & hominum amans primum dicemus, cuius partes tum internas tum externas eò diligentius explicabimus, quò plura ab Ariſtotele, Plinio, cȩteriſq; probatis authoribus de eo ſcripta ſunt, & vt quæ prȩtermiſſa ſunt addamus, & vt quæ ab ijs tradita ſunt, dilucidiora reddamus: poſtremò vt intelligant ſtudioſi, quantopere cetacei quidam ſiue beluæ marinȩ cum quadrupedibus terrenis conueniant. Ex delphinis quos multos vidimus, duos, fœminam matrem, & fœtum marem proponimus graphicè depictos, & ad viuorũ delphinorũ veriſſimã imaginem expreſſos.

Delphinũ ſpecies ſub ſe comprehendere.

De iconibus.

B Delphinus igitur cetaceus eſt piſcis, corio læui & ſine pilis, ſed duro, cõtectus, corpore oblõgo, terete, dorſo repãdo, roſtro lõgo, rotũdo, reſimo, oris ſciſſura longa, quæ ad vnguẽ clauditur veluti ceruorum os, dentibus paruis, acutis, pectinatim coëuntibus: lingua carnoſa, exerta, in ambitu parum ſerrata, mobili ſuillæ ſimili. Oculis magnis, ſed cute adeò tectis vt pupilla ſolũ appareat, ij non procul ab oris ſciſſura ſiti ſunt, in eadẽ ferè linea. Nullum meatũ neq; ad odorandũ, neq; ad audiendũ habet, ſi Ariſtoteli credimus, eũ tamẽ & odorari & audire certũ eſt. At meatus habere quib. audit nos ex anatome deprehendimus. Hi poſt oculos ſunt tenues admodũ & exigui veluti in vitulis marinis, & multa pinguedine circũtecti, vt vix appareant, ſed in caluaria auris internæ cõſtitutio tota manifeſta eſt. Poſt roſtrũ ſiue ſupra roſtrũ fiſtulã habet geminã, quæ ad caput arteriæ aſperȩ pertingit foris figura C. internus ſinus carne quadã molli & pingui oppletur, qua vtrumq; foramen arctè clauditur, eaq; fiſtula ante cerebrũ eſt, ne quis credat poſt cerebrũ eſſe: nam ſpinȩ dorſi continuus ductus fiſtula interciperetur, ſed à veteribus dicitur in dorſo eſſe, quia magis ad partem poſteriorẽ ſpectat, quàm in balæna, in qua fiſtula magis ad anteriora vergit. Eius vſus eſt, vt per eam reſpiratio fiat & aqua cũ cibo hauſta reijciatur. Pinnis natat duabus validis, quæ veluti hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur, earũ muſculi quatuor robuſti dorſo pectoriq; annectũtur. In medio dorſo pinna vnica ſurrigitur, partim oſſea, partim cartilaginea, ſine vllis ſpinis aculeisue: etſi Plinius, Appiõ, Pauſanias ſpinas in dorſo habere dixerint. Cauda ex duabus pinnis conſtat è lateribus ortis, quæ in ſemicirculũ ſinuantur. Inferior vẽtris pars ȩquali ſpatio à ſeſe diſiuncta hȩc continet,

Fiſtula.

tinet, vmbilicum, pudendum, anum. dorſo eſt nigro, ventre candido. Cute ſpiſſa & firma, ſed molli ob

Interiora. Ventris inferioris partes. pinguedinem, quę ſubeſt veluti in porcis terreſtribus. Caro eſt nigricans, ſuillę vel bubulę ſimilis. Non ſpinis vel cartilagine, ſed oſſibus, ſuſtinetur. Sub peritonæo partes quæ ad nutritionem & generationem conformatæ ſunt ad quadrupedum terreſtrium magis quàm ad piſcium partes accedunt. Nam epiploum habet, ſed minus pingue, quo ventriculus & inteſtina incaleſcunt & fouentur. Ventriculum magnum, cum ad iuſtam magnitudinem accreuerit: in recens nato exiguus eſt, & geminus videtur, ei⁹ fundo pancreas hæret, deſinit in inteſtina, quę in multos gyros conuoluuntur, eadem ferè vbique craſſitudine, præterquam in extremis, quę medijs paulò ſunt latiora. Meſenterium vertebris annectitur, glandulas nigras, venas arteriasque intertextas gerens. Lien in recens natis magnus pro corporis ratione, in adultis paruus & niger. Hepar coloris ſanguinei, ſepto tranſuerſo annexum, ventriculum totum complectens, in duos lobos diuiſum. In caua parte vmbilicalem venam habet, quo loco vena porta exoritur. A gibba parte caua vena prodit ſurſum & deorſum ramos quamplurimos mittens. Fel nullum conſpicitur. Renes venę magnæ trunco arteriæque magnæ per emulgentes alligantur, ſunt corporis proportione ampliſſimi inter hepar & teſtes ſiti numeroſis carunculis racematim compactis veluti acinis conſtantes. Vrina per vreteras in veſicam percolatur: quæ terreſtrium animalium veſicis ſimilis, ſita eſt inferiore ventris parte. In ijs qui vtero adhuc geſtantur, in vrachum deſinit, per quem vrinam deponit in allontoidem tunicā ad dię́ vſque partus. Editi in lucem per pudendum vrinam ſicuti terreſtria emittunt, & per muſculum ſphincterem retinent. Vracho arteriæ vmbilicales adhærent, arteriæ magnæ inferioribus ramis inſertę. Vtrinque ſunt teſtes oblongi, quibus pręparantia vaſa præpoſita ſunt, infiniti ſcilicet venarum & arteriarum è magna vena arteriaque ortarum ramuli, qui poſt varios & multiplices anfractus in epididymin inſeruntur. Cum enim magna ſanguinis copia multo ſemini generando neceſſaria ſit, quæ longo vaſorum ductu ob ſpatij breuitatem tranſmutari & elaborari nō poteſt, ſolerter admodum natura gyros illos vaſorum inſtituit, vt illis, id quod longitudini deeſt penſaretur, & quibus ſinguli meatus capreoli modo intorti dependent, & in glanduloſa corpora radici pudendi adnata deſinunt, ex quibus, meatu vrinario, neruo cauo genitale conſtat humano ſimile, cuius extremum foris propendet. in glandem tenuem linguis auium ſimilem deſinens, quæ præputio non o-

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. mnino integitur, intus replicatum latet, ad veneris vſum exeritur. Oppianus:

Μήδεά τ' ἀνδρομέοισι πανείκελα καρτύνονται: Οὐδ' αἰεὶ προφανὴς πέλει ἄρσενος, ἀλλά οἱ εἴσω
Κέκρυπται, λεχέων ὅτε μὴ χρέος ἕλκεται ἔξω.

Venas ſuas, neruos, arterias idem pudendum habet, oſſi innititur quod oſſi pubis proportione reſpondet. Inferiorem ventrem ſumus executi, de ſuperiore iam dicamus. Thorax coſtis veris & men-

Thorax. Pulmones. doſis. ſterno, vertebris, muſculis conſtat. cuius capacitatem pulmones magni complent, denſiore ſubſtantia quàm in terreſtribus: craſſitudine & colore hepar quadrupedum referunt, tum ne aqua in rariorem ſubſtantiam altius penetrans eijci non poſſet, tum ne in magnis expirationibus, quibus in aquis ferè ſemper vti coguntur, tenuior ſubſtantia facilè diſrumperetur. Hi in duas partes diuulſi ſunt, parte inferiore adeò gracileſcunt, vt membranam eſſe affirmes, vndique cor complectuntur peri-

Cor. cardio concluſum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorum cordi abſimile: duos ſinus, totidem auriculas. denique ſimilia omnia habet. Adhæc aſperam arteriam, œſophagum, muſculos, & quęcunque in terreſtrium corporibus ſunt, clauicula exempta reperire eſt. Caput cum vertebris arti-

Caput. Cerebrum. culatur. Cerebri diſpoſitio eſt diuerſa. nam in anterius & poſterius diuiſum eſt, non in dextrum & ſiniſtrum, vt in homine. Neruorum coniugationes ex eo naſcuntur, plexus χοροειδὴς in eo, rete mirabile, meninges duæ pro integumento. Vt omnia hæc in ſummam contraham, porco terrrſtri maximè ſimilis eſt: differt autem colore, felle, renum forma.

Fœminarum partes interna. Supereſt vt fœminarum partes internas explicemus, quò fœtus generatio intelligi poſſit. Vulua ceruicem palmum vnum longam habet: ea deinde in ramos duos diſtribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre eſt, teſtes ad vteri cornua poſiti, pudendum inter vmbilicum & podicem.

C

Conceptus fœtus, & partus. Fœtum ex ſemine concipit, ſine ouo, & perfectum in lucem edit ſingulos vno partu, interdum tamē & binos, vterum gerit decem menſibus. Æſtate parit, nec vllo tempore alio, vt rectè ſcripſit Ariſtote-

Perpenſus Plinii locus lib. 9. cap. 8. les lib. 6. de hiſt. animal cap. 13. Vnde Plinij locus is falſus videri poteſt. Agunt vere coniugia, pariūt catulos decimo menſe, æſtiuo tempore. Nam ſi vere delphini cum fœminis commiſceantur, gerantque vterum decem menſibus, qui fieri poteſt vt æſtate pariant? Dicam quod ipſe experientia comprobaui. Quum hæc ſcriberem, è matris vtero fœtum, quem hic depingendum curauimus vere extraxi. Alteram Octobri menſe diſſecui, in cuius vtero tum primum formari cœptos catulos inueni. Ex quib. effici neceſſe eſt, eum quem ferè perfectum vere comperi proximæ æſtatis initio in lucem edi oportuiſſe: alterum initio autumni conceptum decem menſibus pòſt nimirum æſtate, gignendum fore. Quare Plinij locum mendoſum eſſe exiſtimo: neque enim intellexiſſe delphinos veris tempore coire, cum

Lib. 9. de hiſt. anim cap. 49. mox ſubiungat decimo menſe catulos parere, æſtiuo tempore. Sed legendum: Agunt vera coniugia, ꝙ ex Ariſtotele ſumptum eſt. Διατρίβουσι δὲ μετ' ἀλλήλων κατὰ συζυγίας οἱ ἄρρενες ταῖς θηλείαις. degunt coniugatim mares cum fœminis. Chorio, amnio, allontoide tunicis fœtus in vtero inuoluitur: ſanguine nutritur per venas vmbilicales, ſpiritum per arterias eaſdem trahit. Deniq; eodem planè modo quo quadrupes

Coitus. animal vel homo in vtero concipitur & nutritur, & in lucem editur. Coeunt delphini ſupinis partibus admotis mutuis amplexibus inhęrentes, hominum more. Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν:

Δελφῖνες δ' ἀνδρέσσιν ὁμῶς γάμον ἐντύνονται. *Quæ παραφραστικῶς vertit interpres.*
In faciem verſi dulces celebrant hymenæos *Delphines, ſimiles hominis complexibus hærent.*

Nutritio. Id quod à me aliquando in mari noſtro ſpectatum eſt. Lacte nutriunt catulos, geſtantq; eoſdem infirmos, adultos diu comitantur. Adoleſcunt autem celerrime, quippe annis decem ad ſummā perueniunt

Incrementum Vita. magnitudinem. Viuunt annis compluribus. Conſtat enim nonnullos vixiſſe annis vigintiquinq;, alios triginta: quod cognitū fuiſſe teſtatur Ariſtoteles, præciſa à piſcatoribus cauda, vt quos ita reddidiſſent mari, captos itē agnoſcerent, & ſpacium temporis ſcirent. Item Albertus tricenis annis viuere ſcripſit.

Dormiunt

Dormiunt roſtro ſublato, ſiue fiſtula elata per ſumma æquoris, qua etiam ſpirant, pinnas ſuas leuiter mouendo, ſtertentes etiam leuiter audiere nonnulli. *Somnus.*

Certiſſimum & hoc eſſe futuræ tempeſtatis prognoſticon aiunt, vbi in maris ſuperficiem frequentius ſe vibret, & quodammodo colludat. cuius rei cauſam D. Thomas hanc reddidit: Hyemali, inquit, procella ingruente ab imo maris conſurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta ſuggerunt, tuncque calor excitatur in delphinis. quoniam verò calidi propria eſt agitatio, inde contingit id animal crebrius erumpere, ac ſeſe oſtentare. Ex quo illud eſt Plinij lib. 8. cap. 35. delphini tranquillo mari laſciuientes, flatus ex qua veniunt parte præſagiunt. item ſpargentes aquam, item turbantes (*alias: item ſpargentes aquam turbatum (ſ. ſubaudi mare,) tranquillitatem*) tranquillitatem. Id verum eſſe affirmant piſcatores & nautæ. Non ſolum verò delphini, ſed & alia etiam animalia tempeſtatem pręſentiunt, vt echini arena ſe ſaburrantes, vt ranæ vltra ſolitum vocales. Sunt & multò plura, quæ tempeſtates præſagiunt, de quibus Plinius libro 18. cap. 35. Quare crediderim piſces in aqua aeris agitatione mutationeq́; affici, non aliter quàm imbecillos & valetudinarios ob auſtrinos inſtantes flatus, dolorem in capite, vel articulis ſentire, quod euenit ijs qui cum Neapolitano morbo diu conflictati ſunt, vel arthricis. Sic laterum vel thoracis doloribus obnoxij ſeptentrionales ventos prenunciant. Nam paulatim magis ac magis immutatur aer, priuſquam omnino in contrarium permutetur. Leues autem immutationes facile ferunt, qui proſpera ſunt valetudine, magisq́; externis cauſis morborum reſiſtunt. Ad alias delphini actiones tranſeamus. E *Tempeſtatis prognoſticon. Mutuatus eſt hæc Ronde. ex Cæl. Rhod. li. 8 cap. 6.*

Stridorem edit, vocisq́; nonnihil, quia aſperam arteriam & pulmones habet & linguam mobilem, quod vt intelligerent ſtudioſi exertam in pictura expreſſimus. Sed ſtatim reclamabit aliquis ex Ariſtotele, vnaq; cum Plinio nos errare affirmabit, de delphini lingua hæc ſcribente: Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, breuis atque lata, haud differens ſuillæ. Pro voce gemitus humano ſimilis. Ariſtoteles autem diſſentire videtur his verbis: Ἀφίησι δὲ καὶ ὁ δελφὶς τρισμὸν, καὶ μύζει ὅταν ἐξέλθῃ ἐν τῷ ἀέρι, οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς εἰρημένοις. ἔχει γὰρ τοῦτο (*apparet hic aliquid vitiatum, ego legerim ὄντως γὰρ ἔχει*) φωνὴν ἔχει καὶ πνεύμονα, καὶ ἀρτηρίαν: ἀλλὰ τὴν γλῶτταν οὐκ ἀπολελυμένην, οὐδὲ χείλη, ὥστε ἄρθρόν τι τῆς φωνῆς ποιεῖν. Delphinus ſtridet ac mutit efferens ſeſe in aerem, ſed non quemadmodum ea quæ ſuperius enumeraui (*non vt piſces illi qui vocales exiſtimantur, vt cuculus, chromis, lyra, &c.*) hic enim vocem & pulmonem, & arteriam habet: ſed linguam non ſolutam, neq; labra, vt articulatam vocem poſſit edere. At qui Ariſtotelis contextum propius inſpexerit, nobis Plinioq́; minimè aduerſari intelliget. Etenim Ariſtoteles hoc capite oſtenſurus, quæ animalia vocem, quę locutionem, quæ ſonum aliquem ſiue ſtrepitum edant, ſubtiliter hæc omnia diſtinxit: vt vox à pharynge & pulmonibus pendeat, vt quibus pulmo deſit, ijs nulla vocis emittendæ ſit facultas, locutio verò non niſi vocis per linguam explanatio ſit. quamobrem quę linguam non habēt, aut μὴ ἀπολελυμένην, id eſt, non liberam & ſolutam, ea neq; vocem emittunt, neque loquuntur, at ſonos edere vel alijs partibus poſſunt. Lyra igitur & chromis ſonos ſtridoresq́; mouent, quia neq; pulmonem, neq; arteriam habent, & pectines quoties per ſumma humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicūt, ſtridere ſentiuntur, atque etiam marinę hirundines quæ ſublimes volitant mare non attingentes. Delphinus verò non eodem modo ſtridet ac mutit, quo hæc omnia, quia vocem habet ob pulmonem & arteriam: præterea linguam mobilem ac liberam, ſed non ita liberam & ſolutam vt voci articulatæ & locutioni efferendæ ſatis eſſe poſſit. Quare non negat Ariſtoteles delphinum linguam mobilem habere, ſed non ita mobilem & ſolutam, (*Ariſtotelis verba, τὴν γλῶτταν οὐκ ἀπολελυμένην, ita accipit ac ſi dixiſſet, οὐχ οὕτω ἀπολελυμένην, vel οὐχ ἱκανῶς ἀπολελυμένην*) vt vocem articulatam efferre poſſit. eſt enim breuis, vt ait Plinius. Atquę hunc eſſe germanum Ariſtotelis ſenſum confirmo ex ipſiuſmet teſtimonio, cuius paulo poſt hęc ſunt verba: Pueri vt cętera ſua membra continere ac regere nequeunt, ſic etiam linguæ ſunt impotentes, & quidem imperfecti, & ſerò lingua abſoluuntur, itaque magna ex parte balbutiunt, tortique ſunt lingua. Pueris igitur lingua non deeſt, neque adhærens eſt, ſed mobilis & lata, quæq́; exeri poteſt: ſed nondum ita libera, vt vocem diſtinctè articulateq́; enunciare poſſint. Ita delphinis lingua eſt lata, mobilis, quæ modo exeri, modo cōdi poſſit, nō hærēs palato, neq; oſſea, nō ita tamē ſoluta vt vocē explanatè efferre queant. Porro neque labra, neq; palatum cameratum habet, quæ locutioni conferūt. C *Stridor et vox Linguæ. Lib. 9. cap. 8. Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 9.*

Delphinum audire, cęteroſque omnes piſces conſtat ex ijs quæ diximus, quum de piſcium ſenſibus ageremus. Huius verò ſenſus organum nullum manifeſtum reperiri poteſt, ne in delphino quidem, vt putat Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. anim. cap. 8. At audire ſine meatu vllo parteq́; huic rei deſtinata, nullū animal poteſt, per quam ſoni vocesq́; ad cerebrum perferantur. Qua ratione impulſus cum delphini cranium diligentiſſimè contemplatus eſſem, maniſeſtiſſimum audiendi meatum, qui ad cerebrum vſq; patet, inueni: è regione verò in viui delphini capite foramen tam exiguum, vt ferè oculorum aciem fugiat, ſtatim poſt oculum, qui ſitus in cauſa eſt, cur difficilius reperiatur. ſunt enim oculi & foramina illa in eadem ferè linea cum oris ſciſſura. *Auditus, eiuſque organum in delphino & piſcib.*

Cū verò ſagaciſſimè odoretur, multo difficilius eſt inuenire quæ pars huius ſenſus miniſtra ſit: quod non ſolùm in delphino, ſed in omnibus alijs piſcibus admiratione dignum eſt: neque eſt quòd quis per foramina illa, quę ante oculos ſunt narium loco, piſces odores percipere certò credat: ad cerebrum enim vſque non permeant, ſed partim obſepta & cæca mox deſinunt, partim ad branchias feruntur. Omnes tamen odorari certum eſt, cum eſca recenti abſtineant, nec ijſdem eſcarum generibus omnes capiantur, ſed varijs, ſcilicet ſui agnitione odoris, quippe cùm vel fœtidis nonnulli alliciantur. Quare meatus iſtos cæcos eſſe exiſtimo, & qui oculis noſtris cerni non poſſunt, per quos tamen odori ad cerebrum pateat aditus, vt qui tenuioris eſſentiæ ſit quàm humor. Quòd ſi in his qui branchias habent perſpicui nō ſunt, quantò minùs eſſe debent in ijs qui pulmonib. ſpirant? In illis .n. branchiæ valde patent, vt ſine inſpiratione magna odorari poſſint: hi, cum reſpirationis organū intus lateat, ſine magna inſpiratione & aëris tractu, odores non percipiunt, vt docet Gal. in libro de odoratu, quibuſcū vna in cerebrum penetraret aqua, ſi per apertos meatus permearent. Odores autē in cerebrū piſciū ſeſe inſinuare id maximo eſt argumento, quod ad eſcam nidoroſam accedūt, odoribuſq; caput repleatur & grauitate tentetur. Et vt de cæteris taceamus, de delphino odore vnguenti grauiter offenſo hiſtoriam ex Plinio *Odoratus, eiuſque organum in delphino et piſcibus.* *Libro 9. cap. 8*

narremus,

(D) narremus. Alius delphinus inter hos annos in Africo litore Hipponis Diarrhyti, ſimili modo ex hominū manibus veſcens, prębensq; ſe tractandum, & alludens natantibus, impoſitosq; portans, vnguēto perunctus à Flauiano proconſule Africę, & ſopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatusque ſimilis exanimi, caruit hominum conuerſatione, vt iniuria fugatus, per aliquot menſes: mox reuerſus in eodem miraculo fuit. Qua in re delphino cum ſuibus conuenit, quibus amaracinum inimicum eſt, ſi Lucretio credimus, libro 9.

Deniq; amaracinum fugitat ſus, & timet omne Vnguentum

B Quoniam verò actiones ſine partibus, quæ harum gratia à natura conditę ſunt, explicari vix poſſunt: ijs addamus quædam de delphini ore ab Ariſtotele & Plinio prodita, quibus fit vt dubitare poſſit aliquis, ſit ne delphinus veterum, quem hic exhibemus. Cum enim delphino noſtro ſit os ante & in prōptu, longa etiam ſciſſura & multum infra roſtrum deſcendens, tamen Ariſtoteles hæc ſcripſit: Cartilaginei, delphini & omnes cetacei reſupinati (ὕπτιοι) cibos capiunt. habent enim os ſubter, vnde fit vt minores periculum facilius poſſint euadere, alioqui pauci admodum ſeruarentur: quippe cum delphini celeritas, atque edendi facultas mira eſſe videatur. Et alio loco apertius: Sunt & oris differentię. alijs enim os eſt ante & in promptu, alijs infrà parte ſupina, vt delphinis & cartilagineo generi. quamobrē hæc niſi conuerſa reſupinentur, cibum corripere nequeant. quod natura non ſolum ſalutis gratia reliquorum piſcium feciſſe videtur (dum enim illa ſeſe conuertunt, mora intercedit, qua piſcis quem inſectantur euadere poſſit: nam omnia id genus rapina piſcium viuunt) verùm etiam ne nimis deuorandi auiditatem explerent. ſi enim facilius caperent, breui præ immodica ſatietate perirent. Prętereà roſtrum rotundum eſt & tenue, quoque diuidi in os non poſſit. (*Poſtrema Gracè ſic leguntur.* Πρὸς δὲ τούτοις περιφερῆ καὶ λεπτὴν ἔχοντα τὴν τοῦ ῥύγχους φύσιν. οὐχ οἷόν τε διαίρετον ἔχειν.) Ex ijs ſua mutuatus eſt Plinius: Niſi multum infra roſtrum os illi foret, medio penè in ventre, nullus piſcium celeritatem eius euaderet. Sed affert moram prouidentia naturę: quia niſi reſupini atque conuerſi non corripiunt, quæ cauſa pręcipuè celeritatem eorum offendit.

De delphini ore.

Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.

Lib. 4. de part. anim. cap. 13.

Lib. 9. cap. 8.

Concluſio.

In his Ariſtoteles & Plinius videntur delphinis os in ſupina parte tribuere, quod galeis & alijs multis cartilagineis proculdubio competit, delphinis non item: de quibus id veriſſimè dici crediderim ꝙ † in ſupini conuerſi cibos corripiant: tum propter cauſas quas reddit Ariſtoteles, tum propter longam oris ſciſſuram, & multum infra deſcendentem, ob quam ſi proni veſcerentur, cibi vix bene corripi poſſent, atq; hinc & inde diffluerent, nec recta in oris fundum, ac inde in œſophagum deferrentur.

† in abundat, vel reſupini legendum.

Nullos in pinna dorſi delphino aculeos eſſe. contra Gelliū & Plinium.

Addam aliud quod à veteribus dictum eſt, vero haud conſentaneum. Aulus Gellius inquit: Verba Appionis ſubſcripſi eruditi viri ex Ægyptiacorum libro quinto, quibus & delphini amantis, & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, aurigationes refert: eaq; omnia ſeipſum, multosq; alios vidiſſe dicit. Καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, ἢ περὶ παιδικὰ ἐπτοημένον φανῆν. αὐτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθὺς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τοῦ ποθουμένου χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. Ἐξέρχετο (Ἐξεχεῖτο, *in noſtra aditione: & ſic Gellius legiſſe videtur. auertit enim, confluebat*) δ᾽ ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν νηχόμενον ὑπ᾽ ἔρωτος. id eſt, Et nos quidem vidimus apud Puteolos delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorſo puerum admittebat, ita vt pinnæ aculeos velut vagina conderet, ne dilectum ſibi corpus laceraret, receptumq; equitis modo inſidentem per magnum æquor, per ducenta ſtadia (*triginta fere paſſuum m. s., Gellius*) deferret. Roma igitur tota, omnisq; Italia confluebat, vt piſcem amoris cauſa vectorem pueri ſpectaret. Paulò aliter rem narrat Plinius. Diuo Augusto principe Delphinus (*in Campania, Solinus*) Lucrinum lacum inuectus, pauperis cuiuſdam puerū, ex Baiano (*litore Solinus addit*) Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine ſępius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mœcenatis & Flauiani, (*Fabiani, Solinus*) & Flauij Alfij, multorumq; eſſet literis mandata. Quocunq; diei tempore inclamatus à puero, quanuis occultus atq; abditus, ex imo aduolabat, paſtusq; è manu præbebat aſcenſuro dorſum, pinnę aculeos velut vagina condens, receptumque Puteolos per magnum ęquor in ludum ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis, donec morbo extincto puero ſubinde ad conſuetum locum ventitans, triſtis & mœrenti ſimilis, ipſe quoq; (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Hi delphino aculeos in pinna dorſi tribuunt, quod falſum eſſe ſenſus ipſe conuincit: nullas enim omnino ſpinas, neq; aculeos in vlla corporis parte habet delphin. Quare vel fabuloſa iſta eſſe oportet, vel eos qui iſta ſcripſerunt parum diligenter delphinos inſpexiſſe. Pinna vnica eſt in medio dorſo ſatis rigida: aliæ duæ in ventre, ita ſitæ vt non ſolum natatum, ſed etiam vt motum quo ſurſum ſeſe effert reſpirandi cauſa adiuuent. Aliæ duæ in cauda, quarum etiā magnus eſt vſus, & diuerſus ac in alijs ſitus. Non ex recto ſpinæ dorſi ductu oriuntur, vt altera ſurſum, altera deorſum ſpectet, ſed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera ſiniſtram partem verſus, ita vt cauda ſua latitudine aquam verberet. Cuius tanta vis eſt, vt prouerbio dictum ſit, δελφῖνα πρὸς τ᾽ οὐρὰν δεῖν, id eſt, delphinum cauda ligare, in eos qui fruſtra quidpiam conantur, quod non dictum eſt propter caudam lubricam, etſi læuis ſit, ſed propter eius robur: nullus enim quantumuis viribus præſtans delphinum hac parte retinere poteſt.

Pinna delphini.

Cauda.

C Quum deorſum contendit, caudam ſurſum mouet, contra quum in ſumma aquæ ſeſe effert: ſed ea celeritate, vt nullum eo velocius animal eſſe dicatur. Ariſtoteles lib. 9. de hiſt. anim. cap. 48. Omnium tum aquatilium tum terreſtrium animalium velociſſimi mihi videntur eſſe delphini: ſuperſiliunt enim nauigiorum magnorum malos: quod maximè faciunt, quum piſcem quempiam cibi cauſa perſequuntur: tunc enim ſi is fugit, ad fundum vſq; fame vrgente inſequuntur: quod ſi longior fuerit reuerſio, ſpiritum continent, quaſi ſpatium apud ſe reputantes, & conuerſi ſagittæ modo feruntur, celerrimè itineris longitudinem emetiri volentes reſpirandi cauſa, quo impetu nauigiorum, quæ fortè illic fuerint, malos ſuperant. Hoc idem vrinatores faciunt, cum ſe in profundum demiſerunt. pro viribus enim cōuerſi enixius efferuntur, vt ſpirent. Quæ Plinius maiore ex parte expreſſit. Velociſſimum omnium animalium non ſolùm marinorum delphinus, ſed ocyor volucre, acrior telo. Nam cum fame concitati, fugientem

Velocitas & impetus.

Lib. 9. cap. 8.

gientem in vada ima perſecuti piſcem, diutiùs ſpiritum continuêre, vt arcu dimiſſi ad reſpirandum emicant, tantaque vi exiliunt, vt plerunque vela nauium tranſuolent vento euntium. Vnde qui hieroglyphicis literis res ſignificabant, velocitatem per delphinum expreſſerunt: quod indicat celeberrima illa & omni Principe digniſſima ſententia σπεῦδε βραδέως, id eſt, feſtina lentè, quæ Octauio Auguſto adeò arriſit, vt non in ſermonibus modò quotidianis crebrius vſurparet, verum etiam epiſtolis ſuis frequenter inſereret: admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur ſimul & induſtriæ celeritas & diligentię tarditas. Eadem Tito Veſpaſiano adeò placuit, vt numiſmatis inſculpſerit, quæ altera ex parte faciem Titi Veſpaſiani cum inſcriptione præferrent, altera ancoram, cuius mediũ ceu temonem delphin obuolutus complectitur, ancora tarditatem, delphino celeritatem deſignante. Eandem delphini celeritatem comparat ſagittę Oppianus:

Delphini icon in Hieroglyphicis.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Δελφῖνες δ' ἀγέλῃσιν ἁλὸς μέγα κοιρανέουσιν Ἔξοχοι ἠνορέῃ τε, καὶ ἀγλαΐῃ κομόωντες,
Ῥιπῇ τ' ὠκυτέλῳ: ἀλὰ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν Ἵπτανται.

Ab hoc delphini in natando impetu ortum eſt prouerbium. δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, delphinum nare doces, in eos competens, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore.

D

De hoſtib. delphini amiis & crocodilis.

Veruntamen delphinus etſi velociſſimus & fortiſſimus ſit, aduerſario non caret: amiæ enim cum eo pugnant, & expugnant, vt capite de amia fuſius expoſuimus. Idem crocodilos necat in Nilo, vt tradit Plinius lib. 8. cap. 25. Verum in crocodilo maior erat peſtis, quàm vt vno eſſet eius hoſte natura contenta. Itaque & delphini immeantes Nilo, quorum dorſo tanquam ad hunc vſum cultellata ineſt penna, abigentes eos præda, ac velut in ſuo tantum amne regnantes: alioqui impares viribus ipſi aſtu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, ſciuntq; non modo ſua commoda, verumetiam & hoſtium aduerſa, norunt ſua tela, norunt occaſiones, parteſque diſſidentium imbelles. In ventre mollis eſt tenuiſque cutis crocodilo, ideo ſe vt territi immergunt delphini, ſubeunteſque aluum, illam ſecant ſpina. Superius annotauimus delphinum non in dorſo tantũ, ſed in toto corpore ſpinas omnino nullas habere, quamobrem pro ſpina, legendum opinor, pinna vel penna, quemadmodum ante cultellatã pennam dixit. Sed non ſine cauſa dubitauerit is qui delphinum & crocodilum diligentius inſpexerit, qui fieri poſſit, vt delphinus dorſi pinna crocodili aluum dilaceret. Nam crocodili cutis minus eſt in aluo dura quam in dorſo, non tamen ita mollis, vt cultro etiam peracuto penetrari poſſit: delphini verò pinna non vſqueadeo dura eſt neque acuta, cui tamen vim magnam à celeritate addi non negârim.

A

Sturionem aliqui delphinum putarunt.

Non deſunt qui ſturionem noſtrum, veterum eſſe delphinum crediderint, ob dorſi cultellata oſſa, quæ clypeos referunt, quibus etiam ligna veluti ſerra ſecari poſſunt. A que in ea ſententia fuiſſe ſcio virum doctiſſimum, cuius iudicium in his rebus plurimi facio.

D

Delphinus an præeat balænæ.

Vulgus piſcatorum ait delphinum balænæ præire, & iter præmonſtrare, quod veteres muſculo tribuerunt. Sed eius opinionis occaſionem inde ortam arbitror, quod vbi balænæ ſunt, ibi delphini & lamiæ frequentes ſint, à quibus balænę dilacerantur. Delphinos fama eſt, ſi pompilum aut vrgente fame, aut caſu aliquo deguſtarint, ſtupidos fieri ſubitò, & viribus defectos nullo poſtea negotio maris æſtu in litus eijci, ibique à mergis, cæteriſque auibus maritimis dilaniari & abſumi.

C

Occultatio delphinorum. Eruptio in terram.

Tricenis diebus latére circa canis ortum, occultariq; incognito modo, ſcribit ex Ariſtotele Plinius lib. 9. cap. 8. quod eò magis mirum eſt, inquit, ſi ſpirare in aqua nequeunt. Neq; ego id verum eſſe crediderim, niſi in ſcopulorum ſpecubus lateant, in quib. liberè ſpirare poſſunt, quemadmodum faciunt & vituli marini. (*Sic & Maſſarius ſentit.*) Solent etiam in terram erumpere, incerta cauſa, ijſdem authoribus: ſed id œſtro diuexati faciunt, veluti thunni & gladij. Præ dolore igitur in terram exiliunt, cuius rei oculatus ſum teſtis. reperi ipſe œſtrum ſiue aſilum delphino, qui in litore iacebat, inhęrentem. Idẽ eis accidit mugiles veloces admodum perſequentibus: quum enim citatum curſum inhibere non poſſunt, in terram vſque impelluntur. Statim tellure tacta moriuntur, ait Plinius libro 9. cap. 8. Et Ouidius:

Terra cõtactu non ſtatim mortui eos.

Quem poſtquam bibulis iniecit fluctus arenis, Vnda ſimul miſerum vitaque deſtituit.

Ex eo natum fuiſſe prouerbium author eſt Plutarchus: delphini in terra vis, de ijs dictum, qui id in quo minùs valeant toto conatu petunt, quod delphinus tam ſtupendæ agilitatis animal terræ contactum nõ patiatur. Sed hoc falſum eſſe docet experientia. Nam fœmina quam diſſecuimus, vt eam cum fœtu exhiberemus, viua diu iacuit, & delphini viui à noſtratibus Lugdunum vſque aliquando deportati ſunt. Citiùs moriuntur ſi ijſdem retibus quibus thunni capiantur, ob id quod inuiti ſub aqua retinentur, reſpiratione priuati. Si ſagena noſtra vulgari capiantur, non capiuntur, (*fortè, moriuntur:*) quia ſeſe efferendo reſpirant. Multò ocyùs moriuntur fiſtula obturata, quod argumento eſt magis per fiſtulam quàm per os reſpirare. Ichthyopolæ noſtri longius aſportare volentes, & viuos ſeruare, in fiſtulam vinum inſtillant, quod fiſtulam non obſtruit, ſed per eam in os & ventriculum penetrat, & diutius ſpiritus conſeruat.

Quod dignoſcant, qui è delphinis deguſtarint.

Socij hominũ in piſcatione, ex Plinio.

Ferunt eos dignoſcere, qui è delphinis deguſtarint, illoſque deuorare: ab alijs verò abſtinere, qui nunquam delphinum contigerunt vt ederent, tanta beneuolentia ſeſe mutuo proſequuntur. Tradunt etiam veteres, delphinorum opera homines in piſcatu vſos fuiſſe. Vnicum ex Plinio exemplum proferemus, & eò libentius, quòd in Gallia noſtra Narbonenſi ſolitum fieri narrat eo in loco, qui à Montepelio parum diſtat, quique Monſpelienſibus noſtris tam notus eſt, quam ſua cuique domus. Præterea locum Plinij in vulgaribus codicib. corruptis aliquot locis reſtituimus opera Guilielmi Pelicerij Monſpelienſis Epiſcopi antiquitatis periti ſſimi. Locus eſt huiuſmodi. Eſt in Nemauſienſi agro ſtagnum, Latera appellatum, vbi cum homine delphini ſocietate piſcantur. Innumera vis mugilum ſtato tempore, anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſeruata ęſtus reciprocatione. Qua de cauſa prętendi non poſſunt retia, quæ molem ponderis vllo modo tolerent. Et iam ſi non ſolertia inſidietur tempori: ſimili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite efficitur: locumq; ſolum pandendis retib. habilem effugere feſtinant. Quod vbi animaduertere piſcantes (concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam voluptatis huius auida) totuſq; populus è litore quanto poteſt clamore conciet

Simonem ad ſpectaculi euentum: celeriter delphini exaudiunt deſideria, Aquilonum flatu vocem proſequente, Auſtro verò tardiùs ex aduerſo referente. Sed tunc quoq; improuisò in auxilium aduolant. properè apparet acies, quę protinus diſponitur in loco, vbi coniectus eſt, pugna opponente ſeſe ab alto, trepidoſque in vada vrgent. Tunc piſcatores circundant retia, furciſque ſubleuant. at mugilum nihilominus velocitas tranſilit. At illos excipiunt delphini, & occidiſſe ad præſens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, includique retibus ſe fortiſſimè vrgentes gaudent: ac ne id ipſum fugam hoſtium ſtimulet, inter nauigia & retia, natanteſque homines ita ſenſim elabuntur, vt exitus non appareat. Saltu (quod eſt alias blandiſſimum his) nullus conatur euadere, ni ſummittantur ſibi retia. egreſſus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in vnius diei præmium conſcij ſibi, operiuntur in poſterum: ne piſcibus tantùm, ſed intrita panis è vino ſatiantur. *Ex Mutiano.* Quę de eodem genere piſcandi in Iaſſio ſinu Mutianus tradit: hoc differunt, quod vltro neque inclamati præſto ſint, parteſque è manibus accipiant, & ſuum quæque cymba è delphinis ſocium habeat, quamuis noctu & ad faces. Hac piſcādi ratione audio Hiſpanos aliquando vſos fuiſſe non procul ab vrbe Palamos nuncupata. Eadem hodie quoque vti poſſent piſcatores noſtri, nec dubito quin delphini offa vino que cicurari poſſent, & inclamati accurrere, cum aliquoties ſibilo euocatos acceſſiſſe ad naues, & circumnataſſe viderimus, nec minùs hodie quàm olim ad id accommodatæ ſunt ſtagni fauces ad oppidum Malgurium vocatum. *Erga homines amor.* Quæ ſi vera ſunt, nec illud mirum eſſe debet, quod Plinius ſcribit delphinum hominis amicum animal eſſe, nec hominem expaueſcere vt alienum, obuiam nauigijs venire, alludere exultantem, certare etiam, & quamuis plena præterire vela: verum & muſica arte mulceri ſymphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli ſono. *Arionis hiſtoria, ex Herodoto lib. 1.* Hinc tantopere ab Herodoto primùm, deinde ab alijs celebrata hiſtoria, qua ferunt Arionem Methymnæum delphino inſidentem ad Tænaron fuiſſe euectum, qui erat citharœdorum ſui ſeculi nulli ſecundus, quique primus hominū, quod nouimus, & fecit, & nominauit, & docuit Corinthi Dithyrambum. Hunc Arionem ferunt cùm permultum temporis triuiſſet apud Periandrum, concupiſſe in Italiam Siciliamque nauigare: rurſus parta ingenti pecunia voluiſſe Corinthum reuerti, & quum profecturus è Tarento eſſet, quia nullis magis quam Corinthijs fideret, nauigium virorum Corinthiorum conduxiſſe. Quum altum tenerent, iſtos Arioni inſidiatos, vt eo deturbato pecunia potirentur. hoc illum intelligentem oblata eis pecunia, mortem tantùm fuiſſe deprecatum. Non perſuadenti nauitas iuſſiſſe, vt aut ſibi manus inferret, vt ſepulturam in terra nanciſceretur, aut illico in mare deſiliret. Arionem ad hanc neceſſitatem redactum obſecraſſe, vt, quandoquidem ipſis ita placitum eſſet, cernerent ſe omni ſuo ornatu coopertum, ſtantemque ſuper foros audirent cantantem, & cum decantaſſet ſibi ſe manus illaturum, atque iſtos permittentes (inuaſerat enim eos libido audiendi præſtantiſſimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem conceſſiſſe. illum inducto ſibi ornatu, ac ſumpta cithara ſuper foros inchoaſſe carmē quod dicitur Orthium, eoque decantato ſeſe vt erat ornatus, in mare ieciſſe. Et hos quidem curſum tenuiſſe in Corinthum, illum verò aiunt à delphino exceptum in Tænarum fuiſſe tranſuectum. Et cùm è delphino deſcendiſſet, Corinthum eodem habitu perrexiſſe. Et vbi peruenit, quicquid contigerat enarraſſe: & Periandrum (quia non crederet) tenuiſſe hominem in cuſtodia, ne quò prodiret: cæterum curauiſſe vt nautas haberet: eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum ſi quid de Arione memorarent. & referentibus illum ſoſpitem circa Italiam agere, fortunatumque Tarenti ſe reliquiſſe, Arionem apparuiſſe eodem quo deſilijſſet habitu, iſtos terrefactos nihil amplius habuiſſe quod cōuicti inficiarentur. Hęc Corinthij ac Leſbij aiunt: extatque in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium ſuper delphinum ſedens, (*Hucuſque Herodotus.*) Eadem cecinit Oppianus. Iam ad magis neceſſaria conuertimur.

F Delphinum in menſas principum venire, magnoque in precio eſſe in principum aulis vidimus, ſępeque mirati ſumus: cum ferinus ille odor omnem cibi gratiam, ſi qua ſit, ingratiſſimam reddat. Apud nos foſſores ipſi atque infima plebs omnino abſtinent. hinc fit vt rarius in foro noſtro conſpiciantur venales. Ad eos mittuntur qui longiùs à mari abſunt, vt ad Auenionenſes & Lugdunenſes, quia extra mare diutius viuit, longiuſq; aſportari poteſt circa putredinem, quoniam dura eſt carne & corruptu non ita facili. *Galen. de nutrimento ex cetaceis, delphinis, &c.* Qualem ſuccum gignat in corpore delphini caro, ſatis ex eo perſpicuum eſt, quod ex cetaceorum ſit genere. Qua de re Galenus libro 3. de alimentorum facultatibus, Philotinum reprehendens: Poſthæc autem (inquit) canem adſcribit, quem in cetaceorum genere numerare oportebat, vt qui carnem duram & excrementitiam habeat. Quapropter in partes ſecto atque ſalito vulgares homines veſcuntur, ingrati enim ſaporis ac mucoſus: ideóq; cum ſinapi & ex oleo atq; acrib. condimentis eum mandunt. Ex hoc genere ſunt balænæ, delphini & vituli marini, ad quos proximè magni thunni accedunt. Item alio in loco: Diximus quidem iam antè de cetaceis animalibus, quæ marina ſunt, in quo numero ſunt phocæ, balænæ, delphini, libellę, ac grandiores thunni, & pręter illa canes, quæque his ſimilia ſunt. Nunc autem de ipſis in ſumma dicendum, quod omnia eiuſdem duram & praui ſucci, atque excrementitiam habent carnem. Quapropter ſale potius condientes, ij ſis vt plurimum vtuntur, alimentum quod ex ipſis in corpus diſtribuitur, ea ſalitura tenuius facientes, eoque coctioni & ſanguini faciendo commodius. Nam recens eorum caro ni valdè probè coquatur, crudorum ſuccorum copiam magnam in venis congerit. His addam quod experientia ipſe didici, delphini carnē præterquam quod dura ſit & difficilis concoctu, etiam pinguem eſſe: quo fit vt ventriculum relaxet, & nauſeam moueat. *Præparatio ad cibum.* Nunc de pręparatione dicendum, cuius vniuersè duo ſunt potiſſimum genera. Vnum quo cibi vitium aliquod corrigitur, veluti quum ſalitur, vt craſſus humor ſalis vi extenuetur, & generando ſanguini accommodatior fiat: vel quum cibus decoquitur veterum more, cepa, porro, apio, anetho, atque alijs huiuſmodi coctioni additis ad craſſi humoris attenuationem, quæ præparatione meliora redduntur omnia, quæ craſſum glutinoſumque ſuccum gignunt. Alterum eſt præparationis genus quo ſępius vtimur, voluptatis potius quam valetudinis rationem habentes, cum condimentis ea permiſcemus quę ad gulam irritandam titillandumque palatum faciunt. Sic delphini carnem quidam præparant in veru torrentes, quemadmodum & ſuillam recentem, & mali arantij ſucco intinctam edunt, vel ex condimento quod aceto, ſacchare & cinnamomo conſtat. Alij in craticula aſſant. Alij farina bene ſubacta concludunt caryophyllis, pipere, zingibere, nuce moſchata condientes, quib. odor

ille ingratus euincatur. Elixam magis probârim quàm aſſam, modo in aceto & vino coquatur, iniectis apio, hyſſopo, origano. Partes delphini quæ magis commendantur ſunt hepar, & lingua. Hepar tenera quidem eſt ſubſtantia, ſed malum ſuccum gignit. Lingua autem tenerior & pinguior, atque hepati præferenda.

Hepar & lingua.

Delphini cinerem in medicamentis numerat Plinius, quæ lichenas & lepras tollunt, ex aqua illitum. Exulcerationem (inquit) ſequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphinis iecur in fictili torrent, donec pinguitudo ſimilitudine olei fluat, ac perungunt. Et febrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones Plinio authore. Et hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cum vino potus. grauitati ſaporis (*fortè, odoris*) occurritur tactis naribus vnguento, aut odoribus, vel quoquo modo obturatis. Prӕterea delphini adipe linamenta accenſa excitant vuluæ ſtrangulatu oppreſſas. Infantium quoque gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuę tangantur: adalligatuſque idem pauores repentinos tollit.

G
Lib. 32. cap. 7.
Ibidem cap. 10

Abſurdum planè eſt, quod ſcripſerunt quidam, matres in os catulos recipere, quod fieri non poſſe perſpicuè oſtendit oris compoſitio, œſophagi anguſtia, catulorum ipſorum magnitudo. Id faciunt galei, vt ſuo loco diximus.

A
Matres in os non recipere catulos.

COROLLARIVM.

Scylla apud Homerum piſcatur Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι κῆτος. vbi Euſtathius, Delphines enim & canes (inquit) non ſunt piſces, ſed cete. Delphin apud Græcos nomen retinet hodieque: à vulgò enim δέλφινας effertur. apud cæteras verò pleraſque Europæ gentes, etſi delphini nomen paſſim audiatur, & à pictoribus alijſque figura eius effingatur: in Oceano tamen eo nomine piſcem nullum norunt piſcatores. alijs enim nominibus barbaris, ſingulæ ſuis, delphinum nuncupant, vt copiosè tradit Bellonius in Gallico libro, quem De delphino alijſque diuerſis piſcibus maris ędidit. In hoc pleræque gentes conueniunt, quòd porcum marinum ſuis vocabulis appellant: & ſanè Græca etiam Delphini nomenclatio, ad delphacem, id eſt porcum in eadem lingua ſic dictum accedit. pinguiſſimum enim animal eſt: & porco terreſtri pinguedine lardoque non cedit: cui & interiora ſimilia habet, coſtas, iecur, inteſtina, & reliqua pleraque. Porci quidé marini piſces diuerſi à veteribus dicti longè alij ſunt, de quib. ſuo loco. *Meerſchvvein* à Germanis dicitur, circà Suerinũ & alibi, comune nomine phocæna & delphin. ſunt enim inter ſe ſimiles, niſi quod roſtro porrectiore & anſerini inſtar prominente delphinus eſt, & vt plurimum gracilior, magis carnoſus, minus pinguis, maior alioqui. Phocęna minor, ſed dorſo latiore, roſtro obtuſo, vt icones oſtendunt. Orcæ etiam quam Oudre Galli vocent, Bellonius commune hoc nomen (Marſopia) facit: quæ delphino non parum maior eſt. Nos diſtinctionis cauſa, nomina imponemus, vt Delphinus dicatur *ein Gänſchvvein*, compoſito ab anſere & porco nomine, vel *Meergans*, quod eſt anſer marinus. nam & Galli quidam ſic vocitant. Phocæna ſimpliciter *ein Meerſchvvein*, vel *ein klein Meerſchvvein*, id eſt porcus marinus minor. orca vero, maior: *ein groſs Meerſchvvein*. Porcum marinum † in Oceano Germanico dictum præpinguem eſſe, varijs circa latera coloribus, cauda tranſuerſa, capite ferè vt Salmonis, ex Roſtochienſi quodam accepi. Vtuntur & Galli Germanico nomine, ſed corrupto, Marſouin: Britanni & Armorici ſeu Brittones, in Gallia Morhouch appellant, idem ſignificante vocabulo: quo & Galli eis vicini vtuntur, alij perperam morho pronunciant, vt Bellonius obſeruauit. Angli *Porpoiſe* appellant, Gallico nomine (vt apparet) ex porco & piſce compoſito, quanquam Gallis ipſis non vſitato. alij *Parpoiſe* ſcribunt: Bellonius *Porc piſch* tanquam Anglicũ profert, neſcio quàm rectè. Ge. Agricola delphinum Germanice interpretatur, *Meerſchvvein, darvon kumpt ſalſpeck*. Sed lardum illud quod *ſalſpeck* appellant, phocæ potiùs fuerit. Poloni Morska ſvvinia nuncupant, idem puto ſignificantibus vocabulis.

A
Phocæna.
** Hæc & ſequentia plera que nomina, delphino & phocænæ communia ſunt, aut eſſe poſſunt.*

Circa Propontidem delphinorum genera duo cognoſcuntur, maiores ſcilicet & minores, Bellonius. Delphini, vt Plinius, Seneca, Strabo: vel, vt Solinus, delphinum genus: vt Marcellinus, Delphinis ſimiles, Nilum immeantes è mari, vel (vt alij) ſimpliciter in Nilo, quomodo criſtatis ſerratiſue dorſis ſuis, in quibus cultellata ineſt pinna (ſpina) crocodilorum ventres (quòd ea tantùm parte molliores ſint) ſubeant, & ſaucient, pluribus è nobis expoſitum eſt in Crocodilo D. Meminit & Solinus cap. 35. Delphinorum in mari, animal eſt nigræ pellis, caput habens breue, & dentes in ore continuos, ſicut ſunt molares dentes porci, Albertus: videtur autem phocænam intelligere, cum caput breue ei tribuat. Cæterum alibi porcum marinũ nominans, & Pliniũ citans Plinij porcum (cui venenatæ in dorſo ſpinæ, neq;.n. aliud de eo Plin.) & phocænã aliumue ſimilem piſcẽ confundere videri poteſt. Porcus marinus (inquit) eſt piſcis eſculentus, porco magna ex parte ſimilis, capite enim ſimilis eſt porco, & linguam ſimiliter ſolutam habet. partes etiam interiores & coſtas vt porcus. tota fere caro eius tranſit in pinguedinem. voce tamen differt à porco. In dorſo eius quædam ſpinę ſunt venenum efficaſſimum habentes. ſed fel eius eſt remedium contra puncturam ſpinarum illarum. Labore magno victum conquirit. in fundo enim maris fodit terram ſicut porci, vnde hunc alium eſſe apparet à porco (*delphino ſcilicet, aut phocæna*) quem nos ſic appellare conſueuimus. Hæc Albertus. Et alibi: Aliud eſt (inquit) genus delphinorum, quod os in medio ſui corporis habere ferunt. & hoc genus odit catulos ſuos, ita vt mas deuoraret eos, niſi fœmina occultaret, &c. vt in D. referemus. Carolus Figulus in Ichthyologia Sturionem, Silurum & Delphinum, tria vnus piſcis nomina eſſe ſuſpicatur. Sed huius opinionem ipſa ſingulorum pictura & hiſtoria triplex in volumine noſtro facilè refellit. Bellonius in Gallico de piſcibus libro ſturionem non eſſe delphinum aſſerit, hac maximè nota quòd non habeat caudam lunatam, vel ita falcatam, qualia dimidiæ ſinnantur cornua Lunę. talem enim delphino authores tribuunt: cum alijs pluribus & validioribus argumentis idem conficere potuiſſet.

Porcus mar. Alberti.

In Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica, præter vitulos & paruos delphinos: Plinius ex Ariſtotele de hiſtoria animal. lib. 8. Οὐδὲν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης. hoc eſt, In Ponto fera nulla eſt pręter delphinos & phocænas. Theodorus phocænas, turſiones interpretatur: vt neceſſe videatur, aut Plinium, aut Theodorum perperam vertiſſe. Phocas quidem vitulos marinos eſſe, ambo nouerant. ſed Theodorus aliud genus phocænas, aliud phocas accipit, quoniam Ariſtoteles libro 6. ita

B
vbi.
Phocæna.

dicat,

dicat, Theodoro interprete: Idem & phocęnæ, id eſt, turſioni partus, qui delphino. ſimilis hic paruo delphino eſt, naſcens in Ponto: ſed intereſt, quòd minor eſt turſio, ampliore dorſo, colore cœruleo. complures id genus eſſe delphini opinantur, Hæc Ariſtoteles. Theodorũ mouere potuit, quòd Plinius dixerat, libro nono capite nono: Delphinorum ſimilitudinem habere qui vocantur turſiones. diſtant & triſtitia aſpectus: abeſt enim illa laſciuia. maximè tamen roſtris (inquit) canicularum aſſimilati. Fortaſſe verò dicat aliquis paruos delphinos à Plinio hîc relatos, pro phocęnis capi, atque ita cum Ariſtotele Theodoroque conſentiat: niſi quatenus vitulos adiungit, & maiores delphinos præterijt, Hermolaus qui multò ſimpliciùs fateri poterat, hallucinatum Plinium, vt ſæpe ſolet: pro phocænis non rectè phocas, qui vituli marini ſunt, legiſſe aut vertiſſe. Ammianus quoque tradit nullam beluam immeare Ponto inimicam piſcibus, extra quàm paucos, inquit, delphinos. quem locum, vt pleraque omnia in eo authore, deprauatum cenſeo: nec paucos, ſed aut paruos, aut phocas & delphinos ſcribendum, Idẽ Hermolaus. Ælianus quidem de animalibus 9.59. ex Ariſtotele φώκης legit, non φωκαίνης, ſimiliter Plinio. Oppianus libro 1. de piſcibus de Ponto Euxino ſcribens:

Παῦροι μὲν δελφῖνες, ἀκιδνότεροι δ' αὐτοὶ Κητείης γενεῆς, καὶ ἀκυδέες ἐννεμέθοντι.

Nomen παῦρος, magnum paruum, non numero paucum propriè ſignificat. Pontus à feris beſtijs liber eſt: ſoli delphini minuti illic errant, Gillius. Kiranides ſcribit, ſi modò rectè tranſtulit Cremonẽſis, delphinum plurimum eſſe circa Euxinum Pontum. In Adriatico mari non niſi rariſſimè capiuntur, vt Bellonius obſeruauit. Ariſtobolus author eſt nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere, præter mugilem, thriſſam vel delphinum, crocodilorum metu: delphinos, quia præſtantiores ſunt: mugiles, quia à porcis piſcibus (quibus crocodili propter ſpinas abſtinent) ob naturæ quendam conſenſum ſecus terram ducuntur, Strabo. Intrant aliquando delphini aquas dulces, vbi aliquandiu piſcibus paſcuntur, non

Delphini cete. multum temporis tamen immorantur, Bellonius.

Natura omnium maximè animalium ſuperflua peculiariſque delphino, & ſi quid aliud tale in cetaceo genere, vel reliquo aquatili ſit, vt balæna & quæcunque fiſtulam gerunt. nam & terreſtrium naturæ participant recipiendo aëre, & aquatilium quod aquam recipiant, (in qua degant) Ariſtot. Et alibi, Delphinus inter cete numeratur: branchijs enim caret. arteriam & pulmonem habet: itemque fiſtulam, à dorſo (ante cerebrum, Rondeletius: inter oculos, Bellon.) ſtatim animal generat. Cete fiſtulã habent propè cerebrum, Wottonus: qui πρὸς τὸν ἐγκέφαλον apud Ariſtotelem legere mauult, quàm πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου id eſt, ante cerebrum, ex ipſo Ariſtotele (inquit) de delphino, qui non à fronte, ſed à dorſo fiſtulam gerit. quanquam libro quarto de partibus animalium, & de reſpiratione, habetur, non πρὸς, ſed πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id eſt ante cerebrum, Hæc Wottonus. ego cum viris doctis & oculatis teſtibus, quos nominaui, ante cerebrum fiſtulam delphini poſuerim, inter oculos, vt Gisberti Horſtij etiã icon

Species vel ſimilitudo. mihi communicata oſtendit: quanuis Plinius ſcribat, Balænæ & delphini fiſtulis ſpirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorſo. Delphinorum ſimilitudinem habent qui vocantur turſiones, (&c. vt ſuperiùs circa initium huius capitis B. recitaui,) Plinius. Phocæna in Ponto, delphino ſimilis eſt, Ariſtot. φῶκος (malim φώκαινα) κῆτος θαλάσσιον ὅμοιον δελφῖνι, Heſychius. Habet & ſilurus aliquam cum delphino ſimilitudinem, fortè magnitudinis tantum, & ſimilis venandi naturæ: quã-

Magnitudo. obrem Auſonius de eo canit, Amnicolam delphîna reor. Sic & thunnum maiorem aliquos delphino comparantes audiui. In Gange Indiæ plataniſtas vocant, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius. Delphinis magnitudine pares antacæi ſunt, Strabo lib. 17. Gladius piſcis crebrò delphini magnitudinem excedit, Plinius. Quantum delphinis bałęna Britannica maior, Iuuenalis Sat. 10. Delphinos in Oceano Indico maiores apparere quàm in mediterraneo, Arrianus lib. 8. refert. Longè tamen maiores ijs, qui noſtris maribus ſunt, ſe vidiſſe Nearchus refert, cum e Meſſambria in Taornum annauigaſſet, Maſſarius. De longitudine, magnitudine, pennis, dentibus, cute, cau-

Figura. da, & alijs exterioribus delphini partibus, multa diligenter annotauit Bellonius in libro Gallico ſuo de delphino, &c. lib. 1. cap. 40. Dorſum delphino repandum, roſtrum ſimum, vnde & Simonis nomine gaudent, Plinius. Corporeque & preſſo ſpinæ curuamine flecti Incipit, & lati rictus ſunt, Ouidius: qui & alibi curuos, alibi pandos delphines dixit. Sed curuos non eſſe, ſuprà Bellonij verbis oſtenſum eſt: idemque copioſius in libro Gallico ſuo id approbat. tales quidem eſſe videri poſſunt vel in ipſa aqua lu-

Partes exteriores. dentes, vel ſaltu ſuper æquora ſe vibrantes: Vt infra etiam dicetur in loco de iconibus.

Delphini corio duntaxat integuntur, vt reliqua cetacea, Plinius. Delphini oculos habent in dorſo, & ora in parte oppoſita: vnde non bene prædam ſuam capiunt propter diſtortionem oris à parte oculorum. hinc eſt quòd ora ſua conuertunt ad cœlum, & dorſum oculoſque ad terram, vt prædam ſuam conſequantur, Phyſiologus. Non parum miror Ariſtotelem, & Plinium, ſcribentes infrà parte ſupina Delphinos ora habere. Equidem Delphinum cum in manibus haberem, ſole clarius vidi non infra parte ſupina, ſed in roſtro Thunni modo ſciſſa ora habere, Gillius. De ore delphini, quodque niſi inuerſus piſces capere nequeat, (de quo etiam libro 2. cap. 3.) Bellonius in opere Gallico multa ſcribit, lib. 1.

Auditus & eius organa. cap. 35. & de gulæ ipſius anguſtia, cap. 36. quæ nos hîc non repetimus, quòd cum ipſius ex Latino de piſcibus libro, tum Rondeletij verbis, eadem ferè ſummatim ſuperius à nobis comprehenſa ſint. Delphinus & reliqua cetaria carent auriculis, Ariſtoteles. Delphinus audit quidem, ſed nullis cauernis quæ vicem præſtent aurium, Idem. Rondeletius cauernas eſſe oſtendit, ſed minimas & quæ viſum propè effugiant. Auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino atque delphino: & quę cartilaginea appellauimus, & viperis. hæc cauernas tantum habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum: quem tamen audire manifeſtum eſt. nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti ſono. Quonam modo audiant, mirum, Plinius. Iidem nec olfactus veſtigia habent, cum olfaciant ſagaciſſimè, Idem & Ariſtoteles. Contra naturam aquatilium ſoli linguas mouent, So-

Interiora. Oſſa. linus. Falcata nouiſſima cauda eſt, Qualia dimidię ſinuantur cornua Lunę, Ouidius de delphino. Tritonis Romę à ſe viſi caudam Pauſanias delphini caudæ comparat.

De partibus internis delphini & phocęnæ Bellonius voluminis ſui Gallici lib. 2 prolixè ſcribit, primis ferè octodecim capitibus. Delphinus oſſa, non ſpinę: animal enim pariunt, (*adde, & concipiunt*

initio, vt excludantur cartilaginea, quæ animal quidem pariunt, ſed ouum concipiunt,) Plinius. Delphinus felle caret, idque ſolus inter ea quæ pulmone carent, & mare excipiunt, Plinius & Ariſtot. Delphino genitale foris eſt, teſtes intus ad aluum nectuntur, Ariſtot. Et alibi, Delphino meatus genitales ad ſpinæ locum adhærent: teſtes verò ſub aluo latent. Teſtes intus habet vltima conditos aluo. nec meatus, ſed penem pertendentem habet, vt boues. Penes delphini perinde quaſi hominum arrigitur: nõ tamen ſemper patet, ſed occultatur. cum autem ad coitionem inflammantur, extra eminentem proferunt, Gillius ex Oppiano. Teſtes delphino prælongi vltima conduntur aluo, Plinius. *Fel.* *Genitalia.*

Delphinus etiam mammas habet: animal enim concipit illico, & creat. Continet hic ſuas mammas non parte ſuperiore, ſed prope genitale. nec modo quadrupedum papillas conſpicuas habet, ſed velut alueolos quoſdam humoris duos, vtroque de latere ſingularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum ſectantium parentem excipiatur: idque iam à nonnullis perſpectum eſt, Ariſtot. Delphini binas in ima aluo papillas tantùm gerunt, nec euidentes, & paulò in obliquum porrectas. neq; aliud animal in curſu lambitur, Plin. De maris & fœminæ delphini diſcrimine Bellonius ſcribit Gallicè libro 1. cap. 42. *Mãmæ, & lac*

C

Delphini & circa litora ſaxoſa degunt, ἀκταῖσι πολυῤῥαθάγοισι γάνωνται: & mare profundum (pelagus) habitant: vt nuſquam mare ſine delphinis ſit, Oppianus. Delphinorum gregatim natantium mirum ordinem exponemus in D. Delphinus cum mare accipit, redditque per fiſtulam, tum aërem per pulmonem. habet enim hoc membrum, & ſpirat. Quamobrem retibus apprehenſus, breui tempore ſtrangulatur, vt qui ſpirandi facultatem amiſerit. foris verò diutius viuere poteſt mutiens, & anhelans modo cæterorum ſpirantium. quinetiam dormiens roſtrum exerit ſupra mare, vt ſpiret, Ariſtot. Viſus delphinis acutiſſimus, ------ φλογόεν τε σέλας πέμπουσι ἐπ' ὀπαῖ ὀξύτατον, ita vt piſcem etiam ſub lapide vel in cauerna aliqua latitantem videant, Oppianus. De auditu & odoratu, horumque ſenſuum organis in delphinis, leges ſuprà in B. Delphini carniuori tantum ſunt, Ariſtot. Delphini celeritas edendiq; facultas mira eſſe videtur, Ariſtot. Quomodo in omne piſcium genus dominetur, & robore celeritateq; præſtantes, longè lateque venando perſquantur piſces, refeı etur in D. Piſcium quos ceperint, capita ſolum deuorant, Bellonius. Pompilo deguſtato diſcruciantur & conuelluntur. vide in D. Delphinis os parte ſupina poſitum eſſe, (quod docti ferè omnes hodie negant) eoſque reſupinatos ſolùm corripere eſcas, & quamobrem ita fiat, Ariſtoteles diſſerit libro 4. de partib. animal cap. 10. Delphinum non aquatilibus tantùm, ſed etiam terrenis omnibus velocitate ſaltuque præſtare, (ἔξυ πάντων καὶ τῶν πεζῶν ταχύτατον εἶναι,) ita vt nauium malos etiam tranſiliat, author eſt Ariſtoteles: & cauſam conatur afferre eiuſmodi. Quemadmodum enim vrinatores animam continent, ſic ille primo ſpiritum comprimit, deinde corpus ſicut ſagittam neruo expulſam iaculatur. nam ſpiritus intus compreſſus, & illum & vrinatores compellit, ac iaculatur, Ælianus de animal. 12. 12. Velociſſimum omnium animalium, non ſolùm marinorum, delphinus eſt, ocyor volucre, ocyor telo. nam cum fame concitati fugientem in vada ima perſecuti piſcem, diutius ſpiritum continuêre, vt arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaque vi exiliunt, vt plerunque vela nauium tranſuolent ſaltu Plinius. quam apud eum lectionem Maſſarius approbat. Celeritatem delphinorum ego ipſe (inquit Bellonius) in mari obſeruaui: & nauim noſtram pleno velo & ventis ſecundis ocyſſime inuectam, delphinos celeritate vincentes animaduerti: quæ tanta eſt, vt nullius ſit maior in aëre volucrium. huius autem velocitatis cauſam non equidèm pinnas fecerim, quæ ad tanti corporis molem exiguę ſunt, ſed corporis duntaxat pondus, (*imo robur & vires corporis, quibus vibrare ſeipſum, & neruorum agili contentione, tanquam e iaculatori po. eſt: vt non ſufficiat per ſe robur tanta celeritati, ſi accedat agilitas, neque contra: robur autem non in corporis magnitudine, ſed in tendinibus & neruis maxime poſitum eſt.*) nam ſi pinnarum magnitudo promoueret velocitatem, hirundinem piſcem paruum, cuius pinnæ tamen nihilo quàm delphini minores ſunt, celeriorem eſſe oporteret, Bellonius. Delphino non minus interdum exilit gladius aſilo infeſtatus, Ariſtot. Nec ſe ſuper æquora curui Tollere conſuetas audent delphines in auras, Ouidius 2. Metam. Turſiones (Phocænæ) delphinis ſimiles, diſtant triſtitia aſpectus. abeſt enim illa laſciuia, Plinius. Delphinum ſimiles (de pueris ludentibus Troianum equeſtre certamen, nunc fugiendo, nunc renouando pugnam) qui per maria humida nando Carpathium, Libycumque ſecant, luduntque per vndas, Vergil 5. Æn. à recto delphin, vel pro delphinorum, Seruius. Delphinorum celeritatem in nando, quæ prouerbio locũ dedit, eleganter deſcribit Manilius 5. Aſtronomicôn: vt non minus eleganter eorum impetum in piſces reliquos cecinit Papinius nono Thebaidos, his verſibus: *Velocitas & ſaltus*

Qualis cœruleus tumido ſub gurgite terror. *Piſcibus: arcani quoties deuexa profundi*
Scrutantem delphina vident, fugit omnis in imos *Turba lacus, viridesq; ſe metu ſtipantur in algas,*
Nec prius emerſi, (emergunt) *quam ſumma per æquora flexus*
Emicet, & viſis malit certare carinis. Ad idem Sillius lib. 15. ----*rabidi ceu bellua ponti*
Per longum ſterilis ad paſtus iactata profundo *(cum procul in fluctu piſcem malè ſaucia vidit,*
Æſtuat, & luſtrans nantem ſub gurgite prædam, Abſorbet latè permixtum piſcibus æquor.

Hinc contrario ſenſu prouerbiali figura in diris à Marone dictum eſt:

Antè lupos rapient hœdi, vituli ante leones: *Delphini fugient piſces, aquilæ ante columbas.*

Quæritur quamobrem in terram erumpant. hoc enim interdum eos facere incerta de cauſa dicitur, Ariſtoteles & Plinius. Videntur autem vel aſilo infeſtati, vel morbi alicuius vi, vt ſub mortem, (vnde aliqui ſepulturæ deſiderio in litus erumpere eos nugantur,) vel nimio dum perſequuntur piſces impetu, in terram aliquando efferri. nam quòd poſtquam erupêre, ſtatim tellure tacta moriuntur, vt Plin. tradit, morbo aliquo eos conflictari indicium eſt. alioqui enim diutius in terra viuere poſſunt, vt Rondeletius & Bellonius docent. Erumpunt etiam in litus nimio ſtrepitu piſcatorum eis inſidiantium grauati, & capiuntur, teſte Ariſtotele. Delphinis pro voce gemitus eſt, humano ſimilis, Plinius & Solinus, quia pulmonem habent & venam aſperam, & eorum lingua non eſt abſoluta, nec eorum labia prouueniunt vel prominent ad diſtinguendam vocem, Author de nat. rerum. Sonum ędit delphin per fiſtulam, qua & aquam emittit, τῇ στενῇ ὀξείᾳ διεξόδῳ, Paraphraſtes Oppiani. Edita per ſumma æquoris fiſtula, reſpirationis cauſa, dormiunt. & iam delphinum ſtertentem etiam nonnulli audiuere, Ariſtoteles bis *Gregaria natatio.* *Reſpiratio.* *Viſus.* *Cibus.* *Eruptio in terram.* *Vox.* *Somnus.*

vel ter. Delphinum perpetuò motu præditum eſſe ferunt, nec quoad viuit, ne dormiens quidem, à motione conquieſcit: Cum enim neceſſe habet dormire, ex alto ad ſummam aquam elatus, vt totus videatur, dormit: non enim ſomni expers eſt. atque ita dormiens, in profundum tandiu depellitur, quoad imam ſedem maris contingat: ad quam poſtquam funditus delapſus eſt, terræ pulſu è ſomno excitatur: deinde ex alto emergit, ac repetito ſomno ſimiliter atque priùs ad maris fundum appulſus, expergiſcitur, tum rurſus eminet extra aquam, & hoc ipſum ſæpe facit. eamque ob cauſam inter quietem ac actionem agens, nunquam omnino à motu quieſcit, Ælian. de animalib. 11. 22. Plutarchus etiam in libro Vtra animantium prudentiora, eadem refert: Dormiens (inquit, interprete Grynæo,) à ſummo per altum demittitur, tantiſper dum in vadum impingat, ſolumque ſentiat. hic excuſſo ſomno, ronchoq; ædito ad ſummum rurſus meat, rurſusque demittitur, ac pronus fertur motu quodã mirabiliter compoſito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem de cauſa fertur, Hæc ille. Sed de thynni ſomno aliter Ariſtoteles ſcribit: & cum delphinus reſpirationis cauſa ſubinde ſuperficiem petat, thynnus reſpirare opus non habet. Delphini ſimiliter atque homines complexu Venereo iunguntur, Oppianus, hoc & Rondeletius à ſe ſpectatum refert. Ariſtoteles vero, Delphinis quoque (inquit lib. 5. hiſt. animal. cap. 5.) omnique cetario generi hic idem (qui piſcibus) modus eſt coeundi. planis enim admotis partibus agunt: nec parum multumue temporis, ſed mediocre in coitu ipſo conſumunt. Et rurſus de generatione animalium lib. 3. cap. 5. interprete Gaza. Eodem modo quo delphini piſces etiam coeunt, ammouendo ſupina per lapſum, quibus impedimento cauda eſt. ſed delphinorum abiunctio diuturnior eſt: piſcium verò huiuſcemodi celerrima eſt. Qui locus Græcè ſic legitur: Τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον οἱ δελφῖνες ὀχεύονται παραπίπτοντες, καὶ οἱ ἰχθύες ὅσοις ἐμποδίζει τὸ οὐραῖον. ἀλλὰ τῶν μὲν δελφίνων χρονιωτέρα ἡ ἀπόλυσις, τῶν δὲ τοιούτων ἰχθύων ταχεῖα. Clarior autem fiet hic locus lectori, ſi conferat cum ijs quæ hiſtoriæ lib. 5. cap. 5. ab Ariſtotele produntur. nos feſtinantes prẹterimus. Piſces attritu ventrium coeunt, tanta celeritate, vt viſum fallant: delphini & reliqua cete ſimili modo & paulò diutius, Plinius. Delphinus vtero geſtatur decem menſibus, Ariſtot. Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus (*immo & reliqua cete*) ac vipera, Plinius. Delphinos Oppianus ζωοτόκους, id eſt, viuiparos eſſe dicit. Geminos parere (*vt plurimum*) Oppianus refert. Parit binos, & ſingulis ſingulas præbet mamillas, Paraphraſtes Oppiani. Delphini ſingulos magna ex parte ædunt, interdum tamen & binos, Ariſtot. Adoleſcit celeriùs proles delphini, quippe quæ annis decem ad ſummam perueniat magnitudinem. Ariſtoteles & Plinius. Delphinorum catulos Plinius dixit libro 9. De mammis lacte & lactatione delphinorum, vide ſuprà in B. Delphinorum & cetorum fœtus, lactantur, & ſequuntur matrem, Albertus. vide ſupra in Cetis in genere C. A Græcis qui circa Propontidem habitant, accepi, delphinos etiam inſtar aliorum (quorundam) piſcium migrare, è mari mediterraneo videlicet Septentrionem verſus Helleſpontum & Propontidem emetiri, & Euxinum ingreſſos certo tempore immorari: tum denuo loca priùs relicta repetere, Bellonius. Delphinus felle caret: quare & longæuus eſt, Ariſtot. Viuunt delphini (quidam) annis tricenis, quod cognitum præciſa cauda in experimentum, Plinius. Solent in terram erumpere incerta de cauſa, & ſtatim (*aliâs nec ſtatim, quod non placet: non enim hoc ſenſiſſe Plinius videtur, etſi ſententiam eius non probo*) tellure tacta moriuntur, multoque ocyus fiſtula obturata, Plinius. Mortem ſuam preſagiunt: & ad litus ſe recipiunt, vt in terra expirent, & vel ab homine aliquo, vel inducta maris æſtu arena, ſepeliantur: ne principem marinorum animantium inſepultum iacere quiſquam videat, Oppianus. Nos cauſas aliquas cur in terram erumpat, ſuprà indicauimus. Extra aquam diu viuere poteſt mutiens & anhelans, modo cæterorum ſpirantium, Ariſtoteles. Extra aquam diutius viuere poſſunt, dum aere fruantur, quàm intra aquam ſi prohibeantur reſpirare. nam & retibus incluſi aliquando ſuffocantur. Arimini captus noſtra memoria tres dies in terra vixit. Delphinus (inquit Cælius Rhodiginus) tam ſtupendæ agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur: quin inuectum in harenam emoritur confeſtim. Propterea in Demoſthenis vita Plutarchus: Delphinis, inquit, vim ignorans Cẹcilius, in omnibus nimius, iuuenili calore, Demoſthenis & M. Tullij collationem ædere adortus eſt. quod ſi vnicuique obuium foret τὸ γνῶθι σαυτὸν, haud fortè diuinum videretur prẹceptum, Hæc ille: ſed conciſius quàm oportebat: Sic enim Plutarchi verba ſonant: ἰδὼν τοὺς λόγους ἀντεξετάζειν, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἡδίων ἢ δεινότερος εἰπεῖν, ἐάσωμεν. κἀκεῖ γὰρ ὥς φησιν ὁ Ἴων, δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία. ἣν ὁ περιττὸς ἐν ἅπασι Κεκίλιος ἀγνοήσας, ἐνεανιεύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος: Tanquam diceret, Si ego comparare vellem Demoſthenis & Ciceronis eloquentiam, obijci mihi poſſet Ionis illud, Delphini in terra vis. Videtur autem hoc prouerbium conuenire in eum qui alicubi quidem excellat, in diuerſo autem genere nihil poſſit. ſicut delphinus in mari velociſſimus, nihil poteſt in terra: quod quidem verè dici arbitror: non tamen inde conficitur eum in terra ſtatim expirare. Plenius quidem prouerbium ſic efferri poſſe videtur, Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία οὐδεμία. Ergo qui rem in qua nihil poteſt aggreditur, vires ſuas ignorat, & delphinus in terra dici poterit. Eraſmus Rot. huius prouerbij non meminit. In epiſtolis Plinius colluſorem delphinum in terram extrahi ſolitum ſcribit, hareniſque ſiccatum, vbi incaluiſſet, in mare dilabi rurſum, Cælius Rhodiginus.

Coitus. *Geſtatio vteri.* *Partus.* *Incrementum.* *Migratio.* *Vita & mors.* *Prouerbium.*

D Degunt coniugatim mares cum fœminis, Ariſtot. Quoquo eant coniuges euagantur, Solinus. Agunt vere (*aliàs fere, & melius*) coniugia, Plinius. Delphini aliâs gregatim nant, aliâs mas & fœmina ſimul: nunquam verò ſolitarij, Bellonius. Magna erga gnatos charitas in hoc animali eſt, Ariſtot. Nutriunt lacte & vberibus catulos, ſicut balænæ: atque etiam geſtant fœtus infantia infirmos, Plinius & Ariſtot. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate, Iidem. Inualidos aliquantiſper proſequuntur, Solinus. Teneros in faucibus receptant, Idem. Sed hoc verum eſſe aut fieri poſſe, Rondeletius negat: propter roſtri & gulę delphinorum anguſtiam, & catulorum magnitudinem. Admitti tamen poſſe videtur, ſi catulos ore tantum ab eis geſtari interdum, non penitus includi, intelligamus, quod Ariſtoteles dixit. Oppianus verò prorſus recipi & ſubire canit:

Coniugium. *In fœtum amor.*

Εὖ πῶς

Εὖτε γὰρ ὠδίνων δίδυμον γόνον ἐς φάος ἔλθοι Αὐτίχ᾽ ὁμοῦ ἐγένοντο, περὶ σφετέρην τε τεκοῦσαν
Νηχόμενοι σκαίρουσι, καὶ ἐνδύνουσιν ὀδόντων Εἴσω, καὶ μητρῷον ὑπὸ στόμα δηθύνουσι.

Mater verò (inquit) gaudens facilè patitur, & mamillam vtriſque lactandam præbet. Iam robuſtioribus mater ad venationem præit, nec prius quàm adultos deſerit. Ἀλλ᾽ αἰεὶ δ᾽ οὖν τῆς γε ἑπιόχ.. σοι ἐγγὺς ἕπονται. Catuli, ſi quod periculum ſit, in ora parentum ingrediuntur, Paraphraſtes Oppiani. Paruos ſemper aliquis grandior comitatur vt cuſtos, Plinius & Ariſtot. Maiores natu (parentes nimirum) duces ſe præbent minoribus, donec adoleuerint. Cum verò grex eorum procedit, minores in prima acie ſunt, Oppiani paraphraſtes. Delphin & phoca vna cum catulis ſuis capiuntur, commoriunturque. captis quoq; matribus *Cum catulis capi parentem,* pulli pariter capiuntur, Io. Tzetzes. Mulierum (inquit Aelianus de animalibus lib. 1. cap. 18.) in filios *& contra.* ſtudium magnam quidem hominum admirationem habet. Veruntamen perſpicio filiis qui è vita exceſſerunt ſupereſſe matres, nec ex eorum caſu more delphinorum perire, ſed triſtitia mitigata, in doloris obliuionem venire. Delphinus autem fœmina, omnium maximè animalium, eorum quæ procreauerit ſtudio tenetur. Ex ſeſe geminos parere ſolet. Cum autem piſcator aut tridente eius ſobolem vulnerauit, aut ſpiculo feriit (enimuero ſpicula ex parte ſuperiori vbi funis oblongus inſeritur, perforata ſunt) cuſpides vncinatæ defixæ in Delphini corpore eum retinent. Is quandiu dolens, & in omnes partes reſiliendo ſe verſans aliquod robur habet, piſcator funem relaxat, ne vi abrumpatur, eiuſque culpa cum ferro delphinus diſcedens ex captiuitate euadat. Cum autem ex vulnere delphinum labori ſuccumbere, atque aliquantum de contentione inſultandi remittere piſcator animaduertit, ſenſim ad nauim ſubducit, prædaque potitur. Iam verò mater nec catuli ſui caſum perhorreſcit, nec metu reprimitur, ſed incredibili deſiderio filium inſequitur: & quod filium in media cæde verſantem ſibi deſerendum non exiſtimat, nullis terroribus ab inſequendo deterretur. atque adeo eam filio venientem ſubſidio percutere manu facile eſt, vt collibuerit volenti cædere, adeò propè accedit. itaque vna cum filio capitur, cui ſeſe ex periculis ſeruare & diſcedere integrum erat. Ac ſi adſint ei ambo catuli, intelligatq; alterum læſum eſſe, atque, vt diximus, captiuum abduci, integrum alterum caudæ verberatione perſequitur, ac mordicus premens ablegat, atque aſpirationem quandam occultam mittit, tanquam teſſeram, vt fuga ſalutem adipiſcatur. Cuius admonitu diſcedit ille, ipſa verò remanet, vt capiatur, atque ſimul cum filio altero moriatur, Hæc Aelianus. Eadem ex Oppiano referam in E. Aliud eſt genus delphinorum, quod os habere aiunt in medio ſui corporis, &c. & hoc odit catulos ſuos, ita vt mas deuoraret eos, niſi à fœmina occultarentur. mater enim abſcondit eos, & dum adoleſcant ſecum ducit. adultos demum & ipſa odiſſe incipit, ac deuoraret tandem eos adiuuante etiam mare, niſi propriis viribus ipſi ſeſe defenderent, Albertus.

Delphini parentes ſenio confectos alunt, & natationem etiam ipſorum corporis ſui niſu promouet, *In parentes pietas.* Io. Tzetzes. Mare tranquillo ſolent natare delphini gregatim vt minores præcedant, maiores verò ſe- *Amor mutuus.* quantur: nec recedunt ab eis non magis quàm à teneris agnis paſtores, Oppianus. Ex ætatum ratione diſpoſiti, gregatim natant, etenim perparuuli etiamnum ex ætate infirmi in primo ordine locantur, hos natatione proximi ſequuntur qui ſunt cõfirmata ætate. nam Delphinus cum catulorum ſuorum amantiſſimum animal eſt: tum de iis vehementer metuens, diligenti cuſtodia eos conſeruat: ac nimirum ſic natant, vt tanquam in militari cuneo alii in prima acie, alii ſecunda, alii tertia conſtituantur. natu minimi antè prænatant, poſt verò hos fœminæ ſequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes, filiorum & vxorum natationem inſpiciunt, atque obſeruant. Quid ad hos Neſtor bone Homere? quem ais ad inſtruendas acies principum ſuæ ætatis præſtantiſſimum fuiſſe, Aelianus de anim. 10. 8. Fertur delphino apud Cariam capto atq; ſaucio, ingentem reliquorum multitudinem conueniſſe ad portum, immoratamque, donec piſcator dimiſerit eum, quem ceperat. tum omnes ſimul recepto captiuo rediiſſe, Ariſtot. Ipſis quoque inter ſe publica eſt ſocietas. Capto à rege Cariæ, alligatoque in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo, mœſtitia quadam, quæ poſſet intelligi, miſerationem petens, donec dimitti rex eum iuſſit. Vrbs Thraciæ, cui nomen eſt Aenos, præclarum dat teſtimonium Delphini amoris, quem erga ſuam nationem habet. Cum fortè eueniſſet, Delphinus vt vulnere accepto, non mortifero quidem, ſed ſanguinem mittenti, caperetur: reliqui non comprehenſi, id ipſum vt ſenſerunt, maximis ſaltibus ad portum gregatim profecti, probè ſtudium ſuum captiuo nauarunt. Piſcatores igitur de ſuis periculis pertimeſcentes, captiuum deſeruerunt. Itaque delphini natu maiores, tanquam ſocium quendam homines genere ſe contingentem, ſic triſtes pergebant illum comitari, & magno ſtudio ſubleuare: Cum vel homines ipſi cum intimis & neceſſariis infelicibus ſuis ſtudium & curam perraro communicare ſoliti ſint, Aelianus 5. 6.

Conſpecti ſunt iam defunctum portantes, ne laceraretur à beluis, Plinius. Iam conſpectus eſt del- *Cura in mor-* phinorum grex, maiorum & minorum promiſcuus, poſt quem, duo quidam paulo poſt viderentur del- *tuos.* phinulum defunctum labentem in imum ſubire, & in ſumma pelagi dorſo euehere, quaſi miſerantes, ne ab aliqua bellua deuoraretur, Ariſtoteles. Delphinum Io. Tzetzes animalium iis adnumerat, quæ cadauera ſui generis ſepeliant. Delphini etiam (inquit Aelianus 16. 6.) mortuorum memoriam non abiiciũt: & eos quibuſcum conſuetudinem viuis habuerant, extinctos quoque non deſerunt. Itaq; ſui generis cadauera ſubeuntes, ad ſummam aquam alleuant: tum ad continentem (velut funere) illos efferentes, hominibus ipſos ſepeliendos tradunt, Ariſtotele teſte: poſt vero ſequitur magna Delphinorum multitudo, tanquam funeri operam dantium, atque in extinctos honorem conferentium, aut certè eos ab impetu aliarum beluarum ne deuorentur defendentium. Itaque homines rei muſicæ intelligentes reuerentia ſtudii in Delphinorum muſicam adducti, humatione eos afficiunt. Vos verò inſcitiæ veniam agreſtibus hominibus qui à Muſis & Gratiis, quod aiunt, auerſi ſunt, Delphini tribuite: quandoquidem vel ipſi Athenienſes Phocionem probum virum inhumatum proiecerunt: tum Olympias, quæ filium Iouis peperiſſet, vt ipſa gloriabatur, & ille profitebatur, inſepulta iacuit. Pompeius item Magnus cum tot tantaſque res præclaras geſſiſſet, ac ſummis victoriis partis, ter triumphaſſet, interfectoris ſui patrem ſeruaſſet, & in regnum reſtituiſſet, Aegyptii non modo interfecerunt, ſed capite mulctatum, proiectum ad litus reliquerunt.

Amor hominum. Complura animalium nec placida, nec fera, ſed mediæ inter vtrunque naturæ ſunt, vt in volucribus hirundines, apes: in mari, delphini, Plinius. Et alibi, Hominis amicum animal eſt, obuiam nauigiis venit, & alludit exultans. Delphini nauibus appropinquare gaudent: & nautis ſonum aliquem ſibilumve edentibus, diutius circa naueis immorantur. cumque ad naues accedunt, ſonitus euidens ex fiſtulis earum, propter reſpirationem multo tempore ſuppreſſam auditur, Bellonius. Nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntque ita appellari, (*quam delphini,*) Plinius. Hoc quidem ipſum non eſſe fabulam expertus ſum, cum ad Antipolim vrbem Prouinciæ Narbonenſis nauigarem, & Delphinum vel longinquo interuallo contenta voce Simonem appellarem, confeſtim ad me propè acceſſit, vt manibus attingere potuiſſem, Gillius. Delphini quidam quomodo nauigationis quorundam duces fuerint, in *Societas cum piſcatoribus.* Philologia dicetur infra in Apollinis Delphinii mentione. Delphinos piſcationis alicubi ſocios eſſe, & auxilium piſcatoribus ferre tanquam de induſtria, (inquit Bellonius) veriſimile quidem videri poteſt: ego vero fortuitò id euenire dixerim, qui diuerſis in locis & portubus maris hæc obſeruaui: & cum amico quodam meo homine induſtrio ſæpe in diuerſis inſulis Illyriæ aut Græciæ magna cum voluptate ſpectaui delphinos, qui modo gregatim: modo bini, mas & fœmina coniugati (neque enim inuicem ſeparantur) venantes, poſtquam minores piſces ex diuerſis partibus maris, vbi liberius vagabantur, in anguſtiam aliquam, aut locum minus profundum complures compuliſſent, impetu tandem in eos graſſari, & obuiis quibusque promiſcuè paſci. Quod ſi in confertos celerinorum aut ſardinarum greges inciderint, immodica helluatione, capita tantum expetentes, reliquo corpore neglecto, detrimentum ingens populando afferant. Itaque magnus ſæpe confectorum piſcium numerus in æquore fluitat. Sunt qui irruentis delphini impetu conſternati perplexique in aerem quantum poſſunt exiliant, vnde tam denſo agmine in mare relabuntur, vt pluuiam repræſentent. Itaque partim ab auibus laris & aliis, qui turmatim delphinos ſequuntur, deuorantur in aere, partim in mari à delphinis. Partim etiam, ſi piſcatores adſint, vel manibus vel retibus capiuntur. Sic delphini venantur mane, vt ientaculum ſibi parent, ſic in meridie vt prandeant, ſic veſperi vt cœnent, totos ferè dies venando occupati. Quamobrem non temerè à piſcatoribus amantur, quoniam piſces vndequaque in retia ipſorum compellunt. pro quo beneficio hanc gratiam eis rependunt piſcatores, quod nunquam eos offendunt: & retibus etiam incluſos, liberant: in Græcia videlicet, & iis in locis, vbi delphinis veſci religio eſt, Hæc Bellonius. Euboicorum hominum ſermone huc narratio quædam perlata eſt: illorum piſcatores pariter æqualiterq; cum delphinis piſceis quos ceperint, communicare audio: ad huiuſmodi piſcatum tempeſtatum quietem opus eſſe. id quod ſi acciderit, tum de prora laternas quaſdam piſcatores ſuſpendunt. quæ etſi intra ſe ignem habeant ſic tamen lucem tranſmittunt, vt ignis quidem obtegatur, lumen verò tranſluceat, piſcibus ſplendor timorem facit, & moleſtiam affert, quare inſidiarum ignoratione obſtupeſcẽtes quid ſibi velit quod vident appropinquare aggrediuntur, cauſam tanti ſui timoris cognoſcere ſtudentes. Cuius rei conſideratione perterriti, aut ad ſaxum quoddam ſtant frequentes cum tremore & metu, aut ad littus impulſi exiliunt, ſic obſtupefacti, vt de cœlo tacti eſſe videantur, facileque iam ſit tridente percutere. Delphini cum ignem à piſcatoribus incendi animaduertunt, ſeipſos ſtatim ad ſubſidium iis ferendum comparant. Et illi quidem ſenſim & pedetentim remigant: ii verò formidine exterrentes impellunt piſces, eorumque effugia reprimunt, ne elabi queant. ii igitur & ex delphinorum natatu, & piſcatorum remigatione vndique in anguſtias compulſi, quod ſentiunt ſibi nullum ex tantis anguſtiis exitum patere, idcirco ſtant & manent: vnde efficitur, vt eorum magnus numerus capiatur. At cum delphini velut repetentes communis laboris remunerationem, ſibi debitam ex illa piſcatione, eò procedunt. Quibus prædæ auxiliatoribus ſi cum fide & grato animo piſcatores æquabilitatem diſtribuant, perſuaſum his habetur, qui in re maritima verſantur, rurſus ad piſcandum, etiamſi minus inuitentur, adiutores fore: ſin autem piſcatores prędam cum his communicare omiſerint, hoſteis experientur, quos antè amicos habuerant, Hæc omnia Gillius ex Oppiani Halieuticorum quinto.

In pueros amor. In marino etiam genere plurima de delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium. amores quoque in pueros, & affectus libidinis, cum circa Tarentum, & Cariam, tum etiam locis aliis referunt, Ariſtot. Hiſtoriæ de manſuetudine delphinorum à Græcis veluti planè recentes hodieq; paſſim memorantur, Petrus Bellonius. φιλοπαιδία eorum multis exemplis exprimitur.

DELPHINORVM IN HOMINES, PRÆSERTIM PVEros, *amoris hiſtoriæ aliquot ordine literarum expoſita.*

A.

In Alexandria vrbe Ptolemæo ſecundo regnante Delphinum amore ſimili (in puerum quendam) flagraſſe audio, quo alter Iaſenſem puerũ proſecutus eſt, Aelianus. De Iaſenſe puero inferius leg s.

Amphilochi de pueris delphiniſq; eadem narrant, quæ de Arione circunferuntur, Plinius.

ARIONIS LESBII EX OPPIDO ME- *thymna, hiſtoria.*

Arionis hiſtoriam, ſicut ab Herodoto deſcripta eſt, Rondeletius recitauit, nobis hic quæ præterea apud alios authores obſeruauimus, adiicientur. Ex Herodoto repetiit etiam Gellius lib.16.c.19. Quanto delphinis in ſtudio muſica ſit, ex Arione Methymnæo Aegyptii (Corinthii, Herodotus) & Lesbii teſtantur, Aelianus 2.6. Idem lib.12. de animal. cap.6. quantopere (inquit) delphini φιλῳδοὶ & φίλαυλοι ſint, hoc eſt cantu & tibiis delectentur, Arionis hiſtoria nobis teſtimonium fuerit: quam & ſtatua eius in Tænaro, & ſubſcriptum epigramma repræſentant, hoc videlicet diſtichon:

Ἀθανάτων πομπαῖσιν Ἀρίονα Κύκλονος υἱὸν, Ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν ὄχημα τόδε.

E pelago ſeruauit Ariona Cyclone natum Delphinus vector, diis ducibus, Siculo.

Cæterum hymnus quo ſe Arion gratum Neptuno declarare, & ſimul delphinorum in muſicam ſtudium teſtari voluit, tanq̃ & illis mercedem pro ſe ſeruato & ſuperſtite exoluens, ab eo conditus eiuſmodi eſt: Ὕψιστε θεῶν πόντιε, χρυσοτρίαινε Πόσειδον, γαιήοχ᾽, ἐγκυμονάλμαν, (alias ἐγκύμων ἅλμαν:) Βράγχιοι περὶ δέ σε πλωτοὶ θῆρες

θῆρες χορεύοντι κύκλῳ, κούφοισι ποδῶν (πτερύγων) ῥίμμασι ἐ' ἀφρὰ ἀναπαλλόμενοι: Σεισμοί (Σειμοί τε) φριξαύχενες, ὠκυδρόμοι σκύλακες φιλόμουσοι δελφῖνες, ἔναλα θρέμματα κουρᾶν Νηρηΐδων θεᾶν, ἃς γείνατ' Ἀμφιτρίτη; Οἵ μ' ἐς Πέλοπος γαῖ' ἐπὶ Ταιναρίαν ἀκτὰν ἐπορεύσατε πλαζόμενον Σικελῷ ἐνὶ πόντῳ, κυρτοῖσι νώτοις, χορεύοντες ἄλοκα Νηρείας πλακὸς, τέμνοντες ἀστιβῆ πόρον. Φῶτες δ' ἔλιοί με (φῶτες δ' αὐίλεώ με) ἀπὸ ἁλιπλόου γλαφυρᾶς νεὼς εἰς οἶδμα ἁλιπόρφυρον λίμνας ῥίψαν. Quæ nos ita reddidimus Latinè: Neptune Deum maximè, Qui rex maris profundi Tridente clarus aureo Complecteris vndique terram: Te branchiis & pinnis Inſigne piſcium genus Mutæ colunt natantes. Præ cæteris te pandi Circumnatant delphines Canes marini, & errant luxta, leuesque ſaliunt: Quandoque & inſtar iaculi Vibrant ſeipſos eminus Pernicitate mira, Ceruice rigidi recta. Oblectat hoſce Muſica, Amant eos Nereides Suum pecus puellæ, Quas Amphitrite peperit. Vos me vagantem Siculo in æquore, ad Tænarium Litus tuliſtis equitem, Vectumque dorſis veſtris. Veſter chorus me placidè Non peruium mortalibus Longè ſalum lateque Sulcans natando eduxit: In quod viri me nautæ Deiecerant è naui Curua, marina, perfidi. Eandem hiſtoriam Gorgias apud Plutarchum in Conuiuio ſeptem ſapientum prolixè ac eleganter perſequitur, enarians nonnihil ab Herodoto, cum alias, tum quòd delphinos plures fuiſſe ait, qui alternis onus vehendi Arionis ſubeuntes, comitantibus aliis, præeuntibus item & ſequentibus aliis, ad Tænarum tandem ipſum expoſuerint, &c. Inter alia ad Tænarum donaria & Arion eſt citharœdus æneus, ſupra delphinum, Pauſanias in Laconicis. In Helicone cum alia quædam dedicata ſunt, tum Arion Delphino inſidens, Idem in Bœoticis. Io. Tzetzes in Variis 1.17. eadem hiſtoria ex Herodoto & Oppiano recitata: Sic illi (inquit) hiſtoriam veluti veriſſimam referunt: Allegoricè autem ſic ſe habet: Vbi periclitans cecinit orthium carmen, Phœnices, viri piratæ, naui delphino inſignita, (νηὶ δελφινομόρφῳ) eum miſerati in Tænarum euexerunt. Meminit & Plinius; veroque ſimilem hiſtoriam eſſe putat, ex eo quod alia multa miri in homines amoris delphinorum argumenta celebrentur. De nomo ſiue carmine orthio, quod Arion decantauit, lege Cælium Rhod. lib. 9. cap. 8. Tænaron (inquit Solinus) eſt promontorium aduerſum Africæ, in quo fanum eſt Methymnæi Arionis, quem delphine eo aduectum imago teſtis eſt ærea, ad effigiem caſus & veri operis expreſſa. præterea tempus ſignatum. olympiade enim vndetrigeſima, qua in certamine Siculo idē Arion victor ſcribitur, id ipſum geſtum probatur. Eſt & Arion equus in fabulis, natus ex concubitu Neptuni in equum mutati cum Cerere in equam mutata, &c. Cælius Rhod. Alciati emblema de Arione leges infra inter icones. Aliqui dicunt lyram cœleſtem fuiſſe ſydus Arionis citharœdi omnium primi. Sunt qui delphinū Arionis in mari ſeruatorem, in ſidera relatum ſcribant. Strabo lib. 13. Herodotum de Arione per delphinum ſeruato fabulari ſcribit.

B.

BYNE eadem quæ Leucothea. hæc perſequentem Athamantem fugiens, cum filio Palæmone incidit in mare: & circa Corinthum à delphino expoſita eſt, ἐξεχύθη, &c. Varinus in Byne. Vide etiam infrà in Melicerte.

C.

IN CAMPANIA delphinem puer fragmentis panis primo allexit, &c. Vide infra.

AD referendam gratiam delphini hominibus iuſtiores ſunt, cum tamen lege Perſarum (quam laudibus tollit Xenophon) minime teneantur. Cœranus ſic nuncupatus natione Parius, à piſcatoribus delphinos ad Byzantium captos argento redemit, & liberos dimiſit: ex ea libertatis largitione hanc collegit gratiam, vt naue actuaria quinquaginta remorum (ſicut in ſermonem hominum venit) Mileſiis vectoribus (quinquaginta, Plutarchus: piratas cæteros fuiſſe ſcribens) plena, in qua & ipſe vehebatur, in freto Parii maris funditus euerſa, & vectoribus naufragio perditis, illum ipſum delphini ex hoc periculo ſeruarint, eique ad parem gratiam cum beneficio quod priores ab ipſo accepiſſent, perſoluendam ſatisfecerint: quod quidem ipſum, promontorium nomine Cœranium, quo ipſum expoſuerunt, vbi & ſpelunca in ſaxo viſitur, (iuxta Zacynthi ſpecum, Plutarchus) facile oſtendit. Itaque poſtea Cœranum mortuum ſecundum mare illud cognatione ei proximi ſepultura affecerunt: quod quidem ipſum, vt delphini ſenſerunt, frequentes tanquam ad iuſta funeri perſoluenda ad littus conuenerunt: & quoad pyra arderet, tandiu ſicut amicis fidi amici permanſerunt: Deinde reſtincto rogo diſceſſerunt. Non item certè homines, ſed potius viuos colunt, & eos quidem diuitiis diffluentes & opibus. Contrà verò ab iis defunctis, vel aliquo infortunio preſſis, ſe totos auertunt, vt ne gratiam pro beneficiis, quibus ab eis, dum viuerent, affecti fuerunt, perſoluant, Aelianus de animal. 8.3. Eandem hiſtoriam Plutarchus refert in libro, Vtra animalium, &c. & Athenæus lib. 13.

E.

ENALVM Aeolium aiunt cum Phinei filiam quam amauerat, Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuam abieciſſent, eodem loci deſiliiſſe, & hinc à delphinis Lesbum incolumem deportatū, Lesbius Myrtilus author eſt, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. interprete Grynæo. Eandem verò hiſtoriam in Conuiuio ſeptem ſapientum paulo aliter refert.

H.

HERMIAS puer in Iaſſo inuectus delphino. vide mox in I.

HESIODI à latronibus interempti cadauer cum in mare iniiceretur, delphinorum grex ſuſcipiens ad Rhium & Molycriam exportauit, vt pluribus tradit in Conuiuio ſeptem ſapientum Plutarchus.

IN Africano mox (*dixerat proximè de inſigni illo in Campania d. Augusti tempore*) litore apud Hipponem Diarrhyton delphin ab Hipponenſibus paſtus tractandum ſe præbuit, impoſitos quoq; frequenter geſtauit. Nec populi tantum manibus acta res eſt. Nā & proconſul Africæ Flauianus ipſe eū contigit, vnguentis etiam delibuit. qui odoris nouitate obſopitus, aliquantiſper pro exanimi iactatus (iactitatus;

vt legit

vt legit Hermolaus) eſt, multiſque menſibus deſciuit à ſolita conuerſatione. Eandem hiſtoriam Plinij Hippones (oppida) duo ſunt, inquit Hermolaus, Regius & Diarrhytus. De hoc autem delphino Hipponenſi, non Solinus modò, ſed Cæcilius quoque Plinius ſcribit ad Cannium Ruffum: vbi vnguentum id non à Flauiano proconſule, ſed ab Octauio Auito proconſulis legato ſuperfuſum tradit.

DE PVERIS DVOBVS IASENSIBVS.

Ante hæc (*Ante inſignes illos, in Campania alterum d. Auguſti tempore, alterum in Africo litore*) ſimilia de puero in Iaſſo vrbe memorantur, cuius amore ſpectatus longo tempore dum abeūtem in littus auidè ſequitur, in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propicii fuiſſe interpretatus. In eadem vrbe Iaſſo † Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitantem, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum: delphinumque cauſam leti fatentem non reuerſum in maria, atque in ſicco expiraſſe. Hoc idem & Naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi & Tarentini de pueris delphiniſque narrant. Plinius. Apud Aſſum vrbem Babyloniæ puerum delphinus adamauit. quem dum poſt aſſueta colludia recedentem impatientius ſequitur, arenis inuectus hæſit, (&c. ſimiliter vt Plinius,) Solinus. Ad Iaſum vrbem (inquit Aelianus de animalib. lib. 6. cap. 15.) Delphini amores iamdudum decantati erga formoſum puerum, non ſine mea commemoratione, & literarum memoria mihi relinquendi videntur: Itaque cum Iaſium gymnaſium, vbi pubes Iaſia exerceri ſolita eſſet, mari adiaceret, vnde pueri, qui nondum ex ephebis exceſſiſſent, poſt exercitationes in curriculo ad mare peruenientes, antiquo more lauarentur, ex iis natantibus ad vnum aliquem formæ pulchritudine pręſtantem Delphinus quem ardentiſſime amaret, proximè profectus, primo exterruit puerum: poſt verò conſuetudine vterq; in alterius amorem ſe inſinuans, beneuolentia coniuncti fuerunt: atque inter ſe firmam amicitiam fecerunt: ac iam inuicem ludere cœperunt, modo adnantes inter ſe certabant, modò puer tanquam pullum equiſo, ſic in Delphinum ſubnatantem aſcendens & audacius exultans, in amaſio ſedebat: quod quidem facinus ſummam Iaſenſium & hoſpitum admirationem habebat. Enimuero Delphinus puerum amores ac delicias ſuas vehens longiſſimè in mari procedebat, atque adeò tam longè, quam puero inſidenti placeret, progrediebatur: Deinde ex alto reuertens, eundem illum litori reddebat, atque mutua dimiſſione vterque ab altero, hic quidem in maris altitudinem, ille verò domum ſuam diſcedebat. Iam porrò ad tempus cum gymnaſia dimittebantur, ad excipiendum puerum Delphinus præſto erat: Puer autem cum ex amaſii expectatione, & eius colluſione voluptate afficiebatur, tum ſupra humanam conditionem formoſus circumſpiciebatur, qui ſanè non modo hominibus, ſed beluis quoque ratione carentibus formoſiſſimus, & ſi non certè diu, videretur: ſiquidem fato quodam ſuccubuit. Nimium enim exercitatus & feſſus aliquando puer, cum toto ventre in vectorem ſuum delphinum temere ſe inieciſſet, non animaduertens aculeatam ſpinam dorſi erectam eſſe, atque horrentem, acuminibus eius vmbilicum ſibi exulcerauit. ex eoque factum eſt, vt & venæ quædam abrumperentur, & permultus ſanguis efflueret, ibique puer extremum ſpiritum effunderet. Id delphinus partim ex pondere ſentiens: non enim iam vt conſueuerat tam leuis & expeditus inſidebat, nempe qui ſpiritibus ſeſe non ſubleuaret: partim ſanguine imbutum mare cernens, id quod res erat vt intellexit, amoribus ſuis ſuperſtes viuere noluit. Quamobrem multo robore, quemadmodum Rhodia nauis (*plenis velis propulſa,*) ſic ſimul cum defuncto in litus ſe eiecit: amboque, hic iam mortuus, ille animi defectione expirans humi ſtrati iacuerunt. Iaſenſes ciues vt illorum vehementem amorem cum honoris gloria compenſarent, ſepulchri monumentum commune amborum, & formoſi pueri, & delphini amatoris, conſtituerunt: & ſtatuam quæ forma eximia puerum in delphini dorſo ſedentem haberet, excitarunt: atque etiam numiſmata ex argento atque ære fecerunt, & eorum imaginibus ſignauerunt, Hactenus Aelianus. Ex Aeliano repetiuit etiam Io. Tzetzes Chiliade 3. cap. 117. Eandem hiſtoriam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. refert. & poſt reliqua: Sed enim (inquit) oborta iam aliquando tempeſtate, nymboque & grandine validis incumbentibus, delapſus puer ſub vndis extinctus eſt. delphinus re animaduerſa & cadauer quocunque iactaretur ſecutus, in continentem impete ſe tandem vna eiecit, nec ante diuulſus eſt quam in ſicco expiraſſet. Monumentum calamitatis eius Iaſenſium moneꝺ etiamnum inſculptum, puer delphinum inequitans eſt. Duris author eſt à delphino in Iaſo amatum puerum, ac per mare vectum, Dionyſium (Maſſarius ſcribit Poterum) nomine, tempore Alexandri Magni, à quo etiam accerſitus fuerit: de morte verò eius non meminit. Quòd ad Iaſum vrbem multum variant ſcriptores, in quibuſdam Plinii codicibus Ialyſus legitur: ſed legendum Iaſſus (inquit Hermolaus) cum ex vetuſtis codicibus, tum ex Oppiano Aelianoque, hoc ipſum de Iaſſio delphine paucis immutatis tradentibus. ſed & Solino, qui tamen Babyloniæ putauit vrbem Iaſſum, falsò. ipſe Plinium & Strabonem ſecutus in Caria ea ſtatuo, Hæc ille. Noſtra Solini æditio Aſſum habet, duabus ſyllabis. Ad oram Cariæ eſt Iaſſus inſula continenti adiacens, ſterilis, ſed piſcoſa, Strabo lib. 14. Sed Iaſum per ſ. ſimplex authores Græci, in quos incidi, plerique habent: poeta fortè aliquis carminis gratia geminarit. Μετεπέμψατο τὸν ἐκ τῆς Ἰασοῦ παῖδα, Duris apud Athenæum. In noſtris Aeliani codicibus Ἴασ☉ proparoxytonum legitur: vnde ciues Iaſenſes, Ἰασεῖς, dicuntur, eidem & Plutarcho. Stephano grammatico regio Ἰασσὸς oxytonum cum ſ. duplici inſula eſt Cariæ. Iaſos verò proparoxytonum, ſ. ſimplici, ciuitas Peloponneſi. Ἴασον Ἄργος, id eſt Peloponneſus, dicta eſt ab Iaſo rege, filio Phoronei & Ἰοῦς: meminit Euſtathius ex Strabone, & inde Iaſides denominari ſcribit. Iaſenſium reipublicæ mentio eſt apud Heraclidem.

† *Hegeſidemus.*

L

Lesbii ſiue Methymnæi Arionis hiſtoriam recitauimus ſuprà. eam Oppianus quoque deſcribit libro quinto Halieuticorum. Καὶ μὲν τις Λέσβοιο παλαίφατον δ' ἔργον ἀοιδοῦ Ἔκλυεν, &c. deinde alias quoque hiſtorias addit, Libyci cuiuſdam pueri, & alterius Aeolii delphinis amatorum. Ioannes Tzetzes Chiliade 3. cap. 117. memoria aut feſtinatione lapſus, Lesbium puerum ex Oppiano nominat, quem Aeolium dicere debuerat: de quo ſcribemus mox in P. litera. habitauit enim Pordoſelenen.

IN LI-

In Libycum quendam puerum, qui pecora ad litus in Africa paſcebat, delphini amores Oppianus eodem in loco his carminibus celebrauit:

Καί που τις Λίβυος κούρου πόθον οἶδεν ἀκούων,
Τοῦ ποτε ποιμαίνοντος ἐράσσατο θερμὸν ἔρωτα
Δελφίς, σὺν δ' ἤθυρε παρ' ἠϊόσι, καὶ κελαδεινῇ
Τερπόμενος σύριγγι, λιλαίετο πώεσιν αὐτοῖς
Μίσγεσθαι, πόντον τε λιπεῖν, ξυλόχους τ' ἀφικέσθαι.

Delphinus qui puerum per Lvcrinvm lacum Puteolos in ludum ferre ſolebat, mox in P. memorabitur.

M.

Ino Athamantis mariti iracundiam fugiens, in mare ſeipſam, & puerum (filium Melicerten) de rupe Moluride abiecit. Melicertæ autem puero, quem delphinus in Corinthiorum Iſthmum depoitauit, quemque mutato nomine Palæmonem appellant, honores cum alii ſunt oblati, tum Iſthmia quoque in eius laudem quotannis celebrant, Pauſanias in Atticis. Item in Corinthiacis, In Iſthmo templũ (Neptuni eſt,) vbi & alia quędam ſimulacra ſpectantur: & puer Palæmon delphino inſiſtit, qui ipſi quoque ex ebore autque auro ſunt effici. Et rurſus, In via quæ recta ad Lechæum deducit, ſimulacrum Neptuni eſt & Leucotheæ, & ſuper delphinum Palæmonis. Vide etiam ſuperius in Byne, ex Varino, & inferius in iconibus.

N.

Navpacti idem accidit circa delphini in puerum amorem, quod in Iaſo. Vide ſuprà in Iaſenſibus pueris. Sub Cæſaribus in Puteolano mari, & aliquot ſæculis ante apud Naupactum, vt Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſſimi delphinorum quidam cogniti compertique ſunt, Gellius 7.8.

P.

Palæmon delphino inſiſtens. vide ſupra in Melicerte.

Tarentini Delphis conſecrarunt quaſdam de barbaris Peucetiis decimas. inter alia ſunt etiam Calynthi opera, ſtatuæ tum peditum, tum equitum. Rex item Iapygum Opis, qui ſociis Peucetiis venerat ſuppetias, ita eſt effictus, ac ſi in acie cecidiſſet. Imminet Iacenti ei heros Taras, & Phalanthvs (*Φάλανθος, vt Strabo & Euſtathius ſcribunt: is Tarentum coloniam duxit*) Lacedæmonius, & non procul à Phalantho delphinus. Priuſquam enim in Italiam appulit, facto in mari Criſſæo (alias Criſæo) naufragio, in terram aiunt exportatum Phalanthum à delphino Pauſanias in Phocicis

Leonides autem Byzantius in vrbe Pleroseleno nuncupata, ſe cum Acolida nauigando præterueheretur, delphinum in illius portu vrbis habitantem, ciuibus huius tanquam hoſpitibus ſuis vtentem vidiſſe confirmat. Idemque affert hunc delphinum de manu aniculæ cuiuſpiam, eiuſque mariti educari ſolitum fuiſſe, plenoſque inuitamentis cibos illi ab eiſdem ſuppeditatos: neq; tamen, puer cum eis eſſet infans pariter alendus, illum alere deſtitiſſe, ſed ambos educaſſe: ex quo conuictu delphinus puerque mutuum inter ſe amorem conciliarunt. Delphinus vrbem, quam dixi, veluti patriam ſuam flagranti ſtudio amplexabatur, portumq; tanquam domum ſuam amanter incolebat: & ſuis nutritiis gratiam educationis ſic perſoluebat, vt cum ætate grandis factus eſſet, deque manu educantium cibum capere non haberet neceſſe, iam longius progrediens, ex prædis quas capiebat partim ſibi ad prandium haberet, partim ſuis educatoribus adferret: quod illi cum ſcirent, hoc ceu vectigal libentiſſimè expectabant. nomen quoque ſimiliter delphino vt puero impoſuerant. Puer ex illa viuendi cum delphino conſuetudine hanc collegerat fiduciam, vt ex crepidine, locisque è mari eminentibus illum auderet appellare, facileque ad ſe leni appellatione euocaret. Ac ſiue ille cum alicuius nauis remigatione contenderet, ſiue cum aliis gregatim errantibus luderet, & variis in quoſuis aſſultibus geſtiret, ſiue multa fame preſſus venaretur, ad puerum tamen tanta celeritate redibat, vt vehementi impetu more nauis pleniſſimis velis impulſæ ferretur, atque ad ſuos amores appropinquans luderet, & adſiliret, nunc circum illum adnans, nunc illum ipſum velut prouocans, ad certamen ſecum amaſium ſuum alliciebat. Et, quod magis mireris, vt honore ei cederet, ſeque vinci in gratiam ipſius ſimularet, ſubmittere ſe illi natando aliquando viſus eſt. Hæc ſuo tempore celebrata, inquit Leonides, tum peregrinis admirationi inter cætera vrbis ſpectacula, tum puero ſimul cum parentibus lucro fuiſſe, Aelianus de animalib. lib. 2. cap. 6. Eandem hiſtoriam deſcribere videtur Oppianus Halieuticorum quinto, quæ ſuo ſeculo contigerit. Puerum enim inſulæ Aeolidis, cuius nomen non dicit, fuiſſe ait, à pueritia cum delphino parunlo educatum, & mutuum inter eos amorem atque familiarem vna cum ætate increuiſſe: ita vt delphin per omnia ſe illi præberet, colluderet, vocanti ocyſſimè adeſſet, ac dorſo ſuſceptum quoquo vellet geſtaret: nec ipſum tantum, ſed alium etiam quemcunque ab eo ſuſcipi imperaſſet. Mortuo tandem adoleſcente, non amplius vſquam apparuiſſe delphinum, creditumque ipſum etiam illius quem tantopere adamaſſet fata ſecutum. Cæterùm apud Aelianum vitiatum eſſe inſulæ nomen puto, nec Pleroſelenos legendum, ſed Poroſelenos. Πορδοσελήνη (inquit Stephanus) inſula eſt iuxta Lesbum, cum vrbe eiuſdem nominis. ciuis Pordoſelenites. aliqui vt ciuilius loquantur (vel vt prolationis aſperitatem (δυσφημίαν) effugiant, Strabo lib. 1..) Poroſelenen nominant. Delphinum in Poroſelene (Ioniæ ciuitate) qui præmia puero ob ſalutem perſoluit (nam à piſcatoribus vulnerato ei ſanitatem medicamentis reſtituerat) hunc inquam delphinum vidi, & puero accerſenti obtemperare, & quoties vellet inſidere, eũ auehere, Pauſanias in Laconicis circa finem: vnde & Lonicerus in Varia hiſtoria tranſtulit lib. 1. c. 35. Delphinos Venereos & amaſios eſſe (inquit Gellius lib. 7. c. 8) non modo hiſtoriæ veteres, ſed recentes quoque memoriæ declarant. Nam & ſub Cæſaribus in Pvteolano mari, vt Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis ante apud Naupactum, vt Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſſimi delphinorũ quidam cogniti compertiq; ſunt. Neq; ii amauerunt quod ſunt ipſi genus: ſed pueros forma liberali, in nauiculis fortè aut in vadis littorum conſpectos, miris & humanis modis arſerunt. (*deinde Appionis verba ſubiungit Græcè Latineq́, quæ Rondeletius ex eo repetiit, vbi aculeos in pinna dorſi delphinum habere negat. Et mox:*) Ad hæc adiicit (Appion) rem non minus mirandam. Poſtea, inquit, idem ille puer delphino amatus, morbo affectus obiit ſuum diem. at ille amans, vbi ſæpe ad littus ſolitum annauit: & puer, qui in primo vado aduentum eius opperiri conſueuerat, nuſquam fuit, deſiderio tabuit: exanimatuſque eſt: & in littore iacens inuentus ab iis qui rem cognouerant, in ſui pueri ſepulchro humatus eſt, Hæc ille.

S.

De Delphino duce eorum, quibus Serapidis & Dionyſii reuehendi negotium datum fuerat à Ptolemæo Sotere, dicetur infra ex Plutarcho in Propriis.

T.

Tarentini eadem de pueris delphiniſque narrant, quæ Iaſenſes, Plinius. Iaſenſium puerorum hiſtoriæ expoſitæ ſunt ſuperius in I. De Tarentinis vide infra inter icones.

Teitæ (*ciues Teo Ioniæ oppidi*) ex delphini amore erga eleganti forma puerum, quantopere amatorio affectu genus hoc animantis flagret, prædicant, Aelianus de animalib. 2. 6.

Vlyſſis parma quod inſigne delphinum habuerit, Steſichorus docet: qua verò maximè de cauſa Zacynthii memorant, quemadmodum Critheus teſtatur. Puerulus adhuc Telemachus cùm fortè in mare quod iuxta vorticoſum erat, per lubrica decidiſſet, excipientibus delphinis ab imoque reuehentibus, euaſit. hinc ſculpturam annulo, & vmboni ſignum pater delphinum inſcripſit, gratia ſic animali relata, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

Nemeæum quédam cum fluctibus exanimis iactaretur, delphini excepêre: mox alter alteri alacritate mira tradentes expoſuere Rhium, vt iugulatum oſtenderent, Plutarchus ibidem.

Epigramma Græcum in feram marinam, quæ hominis cadauer capillis aut ceruice apprehenſum ad litus tulit, & nimium relicto mari in litore periit, recitaui in Cetis diuerſis D. Brodæus de delphino interpretatur.

Ipſa delphini humanitas grata diis eſſe videtur. Solus enim delphinus hominem hoc quidem ſolum nomine diligit quia ſit homo, cæterorum quæ per continentem degunt, vel nullum, vel quæ manſuetiora ſunt tantum, canis, equus, elephas nutricatores modo & familiares colunt ſuos. Hirundines dum vmbra & opportunitate neceſſaria potiantur, commigrant cohabitantque nobis, per cætera hominem velut beſtiam fugere & auerſari ſolent. Delphinis autem longè quam cæteris ſecus, illa ſummis philoſophorum tantopere deſiderata, ſordibus omnibus, omni fraude carens amicitia, ſolis cum homine natura intercedit. Nam qui haud vllius vlla in re mo talis opus habent opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere multis, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

RELIQVA IN D.

De laſciuia & luſibus delphinorum & quomodo nauigiis alludant exultantes, & de colluſore delphino in harenam extracto, ſcripſimus ſupra in C. Delphino laſciuior: prouerbialiter dici poteſt, Eraſmo Rot. teſte.

Vndique dant ſaltus, multaque aſpergine rorant:
Emerguntque iterum, redeuntque ſub æquora rurſus:
Inque chori ludunt ſpeciem, laſciuaque iactant
Corpora: & acceptum patulis mare narib. flant,

Ouidius de delphinis. Delphinorum ſimilitudinem habent qui vocantur turſiones: diſtant verò triſtitia aſpectus. abeſt enim illa laſciuia, Plinius.

Delphini cantu mulcentur, Plinius. Extat Philippi cuiuſdam carmen Græcum inter Epigrammata 1. 40. de luſcinia, quæ boream fugiens quum per mare volaret, delphini dorſo ſuſcepta vectaque ſit, & illum nantem carminibus ſuis delectarit, vt vel hoc hiſtoriæ Arionis fidem faciat. Quam vehementi Delphini muſicæ amore teneantur, quamque admirabili ad vocis cantum ſtudio concitentur, ſermone & literis multorum longe lateque peruagatum eſt, Aelianus. Supra in Arionis hiſtoria leges delphinos eſſe φιλῳδοὺς καὶ φιλαύλους, hoc eſt cantu & tibiis præcipuè delectari. Cantu delphines moueri, teſtis locuples eſt Pindarus, Cælius. Ioannes Aelmerus Anglus, eximiæ eruditionis vir, narrauit mihi gregem delphinorum ad buccinam ſe erigentium, aliquando ſibi viſum in ora Angliæ.

Naufragum (hominem, vel aliter in mare delatum) ſi delphini carnes vnquam guſtarit, à delphinis, ſi qui adfuerint, deuorari aiunt: ſin minus, mortuum etiam ad littus euehi, Albertus. Perſuaſio quædam vulgaris eſt (inquit Bellonius) non inter Græcos ſolum, ſed Italos quoque, præſertim Venetos nautas, ſi quiſquam coorta tempeſtate in naui ipſorum inueniretur, qui aliquando occidiſſet delphinum, omnes circunquaque delphinos collectum iri, vt naui perniciem moliantur, in vltionem eius qui delphinum peremiſſet. Itaque religioſè eis lædendis, aut etiamſi alius interemerit in cibo ſumendis, abſtinent. Contra verò, homines eorum generi innoxios ab ipſis amari putant, ideoque comitari eos naues, præſertim in periculis à tempeſtate, vt ſi opus eſſet, naufragos ſeruarent. Ab Italis delphinus non comeditur, nec eum piſcatores venantur: in noſtro autem mari Germaniæ adiacenti delphini capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus.

Delphinus frater hominis dicitur: quia moribus humanis quodammodo aſſimilatur, Obſcurus. Delphini cum homines eſſent, à Dionyſio in piſces mutati ſunt, vt fabulatur Oppianus.

Ἀλλ᾽ ἄρα θυμὸς ἐναλίγκιος εἰσέτι φωτῶν
Ῥέζει ἀνδρομέην ἠμὲν φρόνιν, ἠδὲ καὶ ἔργα.

Intellectus delphinorum. Nunc iam de intelligendi prudentia Delphini dicere, non alienum eſt. Simul enim vt in retia Delphinus incidit, ſtatim primo quidem quietè & liberè manet, neque omnino fugere meminit: ſed & epulatur, & alios ſecum captos depaſcitur: & tanquam huic condictum eſſet conuiuium ex iis exſaturatur. Deinde cũ ſe extrahi atq; ad littus appropinquare intelligit, dentibus, lacerato reti, è ſeruitute liberatur. Iam ſi quando piſcatores poſteaquam captiui Delphini nares holoſchœno iunco traiecerint: quodã obſequio atq; indulgẽtia eũ ex poteſtate idcirco dimittant ſeruituteq; liberent, vt hac notionis nota inuſta, ſi iterum capiatur, apertiora det indicia, ſe alias captum & ſeruatum fuiſſe: is velut indicium & notam priſtinæ captiuitatis veritus, nõ amplius ad ſagenam appropinquat, Aelianus de animalib. 11. 12. Et ſimiliter Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Irretitus delphinus (inquit, &c. vt Aelianus.) vbi verò ad litus ventum eſt, eroſo perruptoque reti auolat. quòd ſi fuga quidem euadere primum capto non datur, periculi tamen nihil eſt iunco quippe circa collum inſuto ſignant, dimittuntque rurſus: deprehenſum poſtea verberibus, futuræ cicatricibus agnitum, caſtigant. quod quidem perraro accidit. nam venia data, vitaque ſemel reſtituta, plerique omnes in poſterum cõtinent ſe, ac ab iniuria faceſſunt.

Præſagien-

tes mortem ſuam, in terram erumpunt, Oppianus. Eruptionis quidem eorum in terram cauſæ diuerſæ eſſe poſſunt, vt in c. retuli.

A captis Delphinis (inquit Gillius) tanti fletus gemitusq; fiunt, vt cum in naui, vbi permulti Delphini tenebantur, pernoctarem, mihi acerbiſſimum dolorem inuſſerint: adeò eos animaduerti humano gemitu, & lamentatione, & magna lachrymarum vi ſuam conditionem deplorare, vt ego huiuſmodi piſcium miſericordia lachrymas tenere non potuerim: vt proximum, qué magis gemere ſentiebam, dormiente piſcatore in mare abiecerim: malui enim lædere piſcatorem, quam mihi ad pedes ſtratum, quaſi ſupplicantem non ſubleuare: ſed nihil promoui hoc abiecto, reliqui alii magis magisq; gemitum auxerunt: vt non obſcuris ſignis mihi viderentur petere ſimilem liberationem. Itaque totam noctem in acerbiſſimo luctu verſatus ſum. *Captiuorũ gemitus.*

Delphinus pediculo piſci pabuli copiam ſuppeditat, Ariſtot. Vide in pediculo. Sunt & in piſcium genere paraſiti, vt pedunculus (φθείρ) appellatus, qui ex ijs quę delphinus ceperit (*ſuperfluus nimirum & intercidentibus*) victitat. itaque ex eius prędа, tanquam ex locupleti menſa refertus pingueſcit. Eo nimirum delphinus tantopere delectatur, vt cum ipſo libenter quæ comprehenderit, communicet, Ælianus de anim. 9. 7. Hirci marini in Cyrenaico & Sardoo mari cum delphinis oberrant, Volaterranus ex Æliano. Manſuetudine, amore, celeritate, forma atq; robore, non in hoc tantum cetaceo, ſed in omni marino genere, reliqua facile ſuperat delphinus, Vuottonus. Delphinus (inquit Gillius ex Oppiano) in omne propemodum piſcium genus dominatur: neque modo robore præſtat, ſed & formæ pulchritudine & celeritate excellit: nam tanquam ſagitta neruo expulſa, ſic ad natandum velox eſt. Et ſimiliter atque volucribus aquila, terrenis leo imperat, & ſerpentibus draco, in piſcium natione hic dominatur. neque enim ad eum piſces appropinquare, neq; intueri audent: quod ſanè eum regem ſuum timeant. Is cum cibum inquirit, multos piſcium greges turbat eorundemque longam & latam fugam facit, omnesq; maris meatus timore implet: nimirum optimum quenq; diripit & prædatur. In media natura quędam communitas retruſa leoni eſt, & affinitas cum delphino, (inquit Ælianus de anim. 5. 17.) non ex ea parte ſolum ꝙ vterq; imperat, ille quidẽ terrenis beſtijs, hic verò aquatilibus: ſed etiam quod ſiue ſenectute, ſiue morbo infirmis ambobus ſimia medetur, illi terreſtris, huic marina. Delphini τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κρατιστεῦον τῶν ἄλλων, indicat poeta, hoc verſu: Ὡς δ᾽ ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι. *Conſerſio & diſſenſio cum alijs animalibus.*

De amiarum ſiue troctarum pugna contra delphinos, ex Æliano & Oppiano leges ſupra in Amiæ hiſtoria. Pompilum hoſtili odio delphini perſequuntur: neq; hoc ipſum tamen impunè faciunt. cũ enim hunc guſtauerunt, diſcruciantur & conuelluntur continuò: & quod furore inflammati conſiſtere non queunt, idcirco in litora expelluntur, atq; fluctu eiecti, à cornicibus marinis gauijsque exeduntur & conficiuntur, Ælianus de anim. 15. 23. & Athenæus libro 7. Pancratem authorem nominans. In mari circa Taprobanen permultas balænas delphinis inſidiantes eſſe aiunt, Ælianus interprete Gillio. noſtri codices Græci non delphinis, ſed thunnis, habent: locus eſt libro 16. de anim. cap. 18. Apud Philen tamen legimus, delphinum & phalænam inimicos eſſe.

E

Delphinum capere (vt canit Oppianus) nefas & impium eſt: & quiſquis ceperit (ſua ſponte occiderit,) is vtpote impurus neq; ad deos accedere ſupplex, neq; aram attingere piè riteq; poteſt: & ſuos quoq; contubernales polluit. nec minus infeſtus eſt dijs, quàm homicida aliquis. ſenſus enim & ingenium hominis habent, quare etiam amore proſequuntur hominem. (hoc deinde hiſtorijs aliquot approbat, iam enumeratis in D.) Thraces tamen & qui circa Byzantium habitant, barbari & immanes eos capere audent. Tridentem ſiue iaculum triſulcum parant, longiſſimo funi annexum, piſcatores, & matrem alicubi cum geminis catulis oberrantem obſeruant: eisq; adnauigant delphini ſine metu vllá ve ſuſpicione loco manent, donec alter ex catulis iaculo feriatur. percuſſum piſcatores non attrahunt, neq; enim poſſent: ſed funem laxant, & remigando celeriter ſequuntur donec ille tandem viribus exhauſtus in ſummam effertur aquam. illum vbiq, miſera & mœſta ſequitur mater, nec vſquam deſerit: alterum interim adhuc incolumem, à ſe propellere, & vt fuga ſibi conſulat hortari videtur. Saucio verò adeò adhæret, vt nullo modo abſterreri, ne ictibus quidem, aut diuelli ab eo queat: itaque ſimul cũ filio capitur & occiditur, Hæc Oppianus. Eadem ex Æliano retuli ſupra in D. vbi de amore huius animantis in fœtum mentio eſt. Capiuntur attoniti ſono, Plinius. Delphinorum captura talis eſt: Cum enim piſcatores repentè alueis vniuerſum circundederint gregem delphinorum, inde obſtrepentes in mare, efficiunt vt territi erumpant vniuerſi in littora, capianturq; tentato grauatoq; capite, præ ſtrepitus inflicti nimietate. Ariſtoteles. Retibus comprehenſi, breui tempore ſtrangulantur, Idem. quando videlicet reſpirare eis integrum non eſt. Caput retibus facilè ferunt, (*dummodo reſpirare liceat*,) donec ad littus ventum ſit. ibi enim reti mox lacerato euadunt, Philes. vide ſupra in D. *Captura delphinorum.*

Ex delphinis fit delphinelæum, id eſt piſcium colla, Kiranides interprete Gerardo Cremonenſi. ſed veriſimile eſt cùm adipem ex delphinis liquatum ſeruari ad varios vſus, quemadmodum & ex alijs cetis: tum ex alijs eius partibus conſici ichthyocollã rem ab oleo ſeu adipe diuerſam. fit enim ea ex diuerſis piſcibus, vt in Antacęi hiſtoria ſupra docuimus. Pſyllo animali ſi piſcator vtitur ad ineſcando piſces, multis piſcibus potietur. ligari autem debet in pelle delphini, Kiranides.

Cum thynni circumretiti tenentur, Neptuno piſcatores vota faciunt, ne gladius piſcis, né ve delphinus in captiuorum numero ſit. hic enim ad moliendas retibus inſidias acerrimus, ijs perniciem affert, ac dentibus conficit. ille verò, ſi ætate ſit confirmata, ſæpe lacerato reti, thynnorum gregi irretito ad ſe exuendum ex laqueis facultatem dedit, Ælianus.

Delphini inflatus (*natatus potius*) verſus arcton, boream flare facit: ad meridiem cõtra, auſtrum: ſimiliter & in alios ventos operatur, Kiranides. Cum delphini in portũ ſe conijciũt, tẽpeſtatem ſignificari putant, Incertus. Nõ aſſentior illis, qui delphinos ſalientes tẽpeſtatem præſagire ſcripſerũt. Diligẽter .n. pluries & diuerſis in locis per mare obſeruaui, delphinos non minus ſequi ventum, quam contraire: nec minus turbato mari, ꝙ̃ trãquillo placidoq; apparere. ſubinde enim per æquoris ſumma ſe oſtendũt reſpirationis cauſa, qua vt ſemper, ita & ante & poſt tempeſtates indigent, Bellonius. ſed aliud eſt apparere, aliud ludere & laſciuire. Vide etiam Pierium Valerianum in Hieroglyphicis. *Tempeſtatis prognoſticum.*

F De nutrimento ex cetis & cetaceis in genere, Galeni verba & Rondeletij, habes ſuperiùs in hiſtoria Delphini ex Rondeletio. Delphinus quàm delicatus & precioſus exiſtimetur apud Gallos circa Oceanum, & quàm opiparè ſoleat apparari, & quę gentes eo veſcantur, quæ abſtineant, Bellonius prolixè ſcribit operis Gallici de piſcibus libro 1. capitibus quarto, quinto, ſexto, ſeptimo, octauo & nono. & rurſus de carne ipſorum libro 2. capite duodecimo & deinceps. In Britannia quidem hodie negligi, neque in cibo expeti niſi à pauperculis fortè, audio. Ab Italis delphinus non comeditur, nec eum piſcatores venantur. in noſtro autem mari Germanię adiacenti delphini capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus. Cauendum eſt ne piſces magni & duræ pellis, vt delphinus, ſturio & ſimiles comedantur recentes capti: ſed tandiu piſcis reſeruetur, & maxime euiſceratus, donec abſq; corruptione ſubſtantiæ tenereſcat, Arnoldus in libro de cõſeruatione ſanitatis. Sunt & viſcera quorundam, quia pinguia, grata: velut ſturionum, balænarum, delphinorum. nam non ſolum ſapore, ſed & odore quaſi violę commendantur, Cardanus.

G Echinus marinus combuſtus alopeciam ſanat cum adipe vrſino, vel delphini, aut porci, Kiranides. Dentes delphini à collo ſuſpenſi, emittentibus dentes (pueris dentientibus) proſunt. Venter autem eius ſiccus & tritus potus, ſpleneticos ſanat. Iecur aſſum in cibo tertianam & quartanam, & omnem typum nocturnum ſummè ſanat, Idem.

H.a. Nomina quędam apud Græcos dicatálecta ſunt, (vt veteres grammatici ſcribunt,) hoc eſt duplicis terminationis, vt in ἰ oxytona, θὶ, ἀκτὶν, δελφὶν, quæ per ὶς etiam proferuntur: verum terminatio in ἰν eis magis conuenit, quod vel obliqui caſus oſtendunt, in quibus ν ſeruetur. Sunt qui in his vocabulis ν, in ς conuerti aiunt Dorum dialectio, qua λέγομες etiam & ſimilia dicuntur, Euſtathius. In Oppiani libris δελφὶς aliquoties legere memini, δελφὶν nunquam: quo modo & Pindarus, & Pauſanias alijq; proferunt. apud Theocritum duntaxat δελφὶν reperio. Latinè quidem delphis in recto ſingulari vſitatum non eſt, ſed delphin, aut delphinus. Delphinum ſimiles, qui per maria humida nando, &c. Vergilius 5. Æneid. vbi Seruius, Delphinum (inquit) vel venit ab eo quod eſt delphin, delphinis: vel pro delphinorum, à delphinus, delphini. Delphina Ouidius dixit in accuſandi caſu ſingulari. Δελφὶν maſculino aut fœminino genere effertur, vt quidam in Lexicon retulit, authorem non citat. ego, quod meminerim maſculinum ſemper legi. vltima natura longa eſt. Δελφὶς ἠϊόνεσσιν ἐπέδραμεν, Oppianus. Δελφῖνάς τε, κύνας τε. Marinus ſic dictus eſt παρὰ τὸ δέλφαι, Varinus: quaſi verbum quoddam ſit δέλφω, quod equidem nunquam legiſſe memini. ego delphinem potius dictum reor à nomine delphax, quod eſt porcellus. eſt enim porcus quidam marinus, & ſic à noſtris quoque nominatur, &c. Vide in A. Nec à nomine δελφὺς, quod vulua vel vterus eſt, appellatos abſurdum videatur: quod fœtum viuum hac parte contineant, vt quadrupedes viuiparæ, & reliqua etiam cete. Obſcurus quidam delphinum fratrem hominis dixit, propter ingenium & mores, tanquam inſinuans delphinum quaſi ἀδελφὸν vocitari. Delphinis roſtrum eſt ſimum. qua de cauſa nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntque ita appellari, (*quam delphini*,) Plinius. mihi eos hoc nomen agnoſcere videtur, non tanquam roſtri ſui figuræ conueniens: ſed quod & ſibilum propter ſ. literarum, & ſonum altiſſimum propter o. magnum exprimat: ita vt ſi quis magno clamore ſenſim id modulateq; proferat, & procul exaudiant delphini, & non ſine voluptate aliqua: ſibilo enim gaudere eos dixerim, ſicut & tibiarum aliorumq; inſtrumentorum ſono. Laſciuũ Nerei ſimum pecus. Liuius Ægiſtho de delphinis. Delphiniſcum Ariſtoteles paruum vocat delphina, ſic Paniſcum & Satyriſcum dicimus, Cælius. Delphines, Aeolicè βελφῖνες, Heſychius. Delphini canes quidam marini ſunt, ſicut & canes caniculæq; piſces. nam & hi & illi ſic in mari venantur, vt canes quadrupedes in terra. Δελφῖνες πελάγιοι ἰχθυοφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. ---- ὁ δ' ἀρνευτῆρι ἐοικὼς Κάππεσ' ἀφ' ὑψηλοῦ πύργου, Homerus Iliad. μ. Scholiaſtes ἀρνευτῆρα interpretatur vrinatorem, Κυβιστητῆρι δ' ἐοικὼς, Ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει, ἤ τε λαῖλαψ, &c. Oppianus de delphino ab amijs infeſtato. Vide plura in Agno a. & in Vrinatrice aue. Σχέτλιος ἰχθῦς pro delphino, in gripho Simonidis apud Athenæum.

Epitheta. Epitheta delphini à Textore obſeruata hæc ſunt: Amaſius, Arionis, Cæruleus, Blandus, Curuus, Incuruiceruicus, Laſciuiens, Pandus, Repandiroſtrus, Vagus, Venereus, Viridis. Pandos quidem & curuos delphines Ouidius dixit. Laſciuum Nerei ſimum pecus, Liuius Ægiſtho de delphinis. Δελφῖνες μεγακήτεος, Homerus Iliad. φ. Ἀλιοι δελφῖνες, Theocritus. Πελαγοδίοι ἰχθυοφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. Φιλαύχενες, ὠκυδρόμοι σκύλακες, Φιλόμουσοι δελφῖνες, in hymno Arionis. Item in Halieuticis Oppiani, Εἰναλίων ἡγητὴρ: Δελφῖσι βασιλεῦσι: Ἰχθυνόμων βασιλήων δελφίνων: Δελφίνων ἀγέλαι εὐειδέες ἵμερος ἅλμης: Γ'ερὸν τρόχιν (τροχίας Varino eſt ἄγγελος, ἀκόλουθος,) ἐννοσιγαίου: Πρόπολοι Ζηνὸς ἁλιγδούποιο, Miniſtri Iouis mariſoni, id eſt Neptuni: & Δελφὶς ἠΰγένειος, non à barba iubáve, ſed à maxillarum & dentium vi.

Icones. Delphin inſigne Gallorum &c. Delphinum tanquam regem marinorum animalium, in ſuis inſignibus Gallorum reges habent, ita vt ſecundus ei poſt lilia locus attribuatur. quamobrem effigiem eius repræſentant in numis diuerſis ex auro, argento, ære, picturis inſignium, & vexillis. ſed ea falſa & monſtroſa eſt, ac minimè genuina, Bellonius: qui hac de re copioſius ſcribit libro 1. (quem Gallicè de delphino &c. edidit,) capitibus 28. & 29. Et eiuſdem libri capite 27. Athenæus author Gręcus (*inanit, ego nihil eiuſmodi apud Athenæum reperi*) & Valturnus in commentario de rebus Britonum, ſcribũt Cęſarem principi delphinatus regionis delphinum donaſſe, vt eo vteretur inſigni, quod ad debellandos Gallos ſuppetias ei tuliſſet, vnde in quanta exiſtimatione delphinus etiam olim fuerit conijcimus. Porro vt delphin regioni nomen fecit in Gallia, (Delphinatum vocant:) ſic filio regis primogenito. nam hunc etiam Galli delphinum cognominare ſolent, & delphino vtitur inſigni.

Delphini effigies curua cur fieri ſolita. In numis pleriſq; & marmoribus antiquis, vbi delphini effigies ſpectatur, curua apparet: non ꝙ is verè curuus ſit, (vide ſuprà in B.) ſed quod delphinus cum in perpetuo ferè motu & agili ate ſit, ſiue per laſciuiam ludens & ſaliens, ſiue piſces inſequens venando, ſiue nauigia comitans, plerunque talis apparet, præſertim cum capite prominente (ſępius autem emergit & effert caput neceſſitate reſpirationis, aut etiam admiratione circumſpiciendi audiendive aliquid,) mox eo rurſus in gurgitẽ fertur pronus, vrinatori ſe demergenti ſimilis. vnde & κυβιστητῆρα eũ Oppianus cognominat,

Cognominat, & ἀρνευτῆρ' apud Homerum alij vrinatorem, alij delphinum interpretantur. Partim igitur hanc delphini vrinantis agilitatem & geſtum, partim quia viuacior elegantiorque huiuſmodi eius forma, quàm ſimplex & recta, videbatur, curuum hoc animal pictores & ſtatuarij expreſſerunt: non temere aut libidine aliqua, vt Bellonius putat, neq; (vt idem) decepto eorum viſu ob motus celeritatem, ſicut rectum lignum ſi præceps in obliquum trudas (curuum apparet.) non enim apparere tantum curuos, ſed reuera incuruare corpus eos dixerim, cum ſaltu aliò ve impetu ſe vibrant. nam cum pinnas ad natandum binas tantùm habeant, vi & contentione corporis neruorum ac muſculorum ſeſe quam celerrimè promouent. Cum deorſum contendit delphinus, (inquit Rondeletius,) caudam ſurſum mouet, (*hoc niſi incuruato corpore non fit:*) contrà, quum in ſumma aquæ ſeſe effert. Cum fame concitati fugientem in vada ima perſecuti piſcem diutius ſpiritum continuere, vt arcu dimiſſi (*corpore nimirum ſimiliter incuruato, vt ita validius ſeſe eiaculentur*) ad reſpirandum emicant, &c. Plinius. Delphinorum effigies curuas Bellonius duas exhibuit, alteram è numiſmate ſumptam, quam nos quoq; poſuimus ſuprà cum ipſius deſcriptione: alteram è marmore antiquo, quam repetere nobis operæprecium nõ eſt viſum.

Emblemata Alciati in eum qui truculentia ſuorum perierit:

Delphinem inuitum me in littora compulit æſtus, *Exemplum infido quanta pericla mari.*
Nam ſi nec propriis Neptunus parcit alumnis, *Quis tutos homines nauibus eſſe putet?*

Eiuſdem aliud in auaros, vel quibus melior conditio ab extraneis offertur:

Delphini inſidens vada cærula ſulcat Arion, *Hocq́, aures mulcet, frænat & ora ſono,*
Quam ſit auari hominis, non tam mens dira ferarum eſt. *Quiq; viris rapimur, piſcibus eripimur.*

Pueri inſidentes delphinis: & nummis [illegible] ſigues iis.

Hoc quidem Io. Oporinus noſter diligentiſſimus doctiſſimusque typographus, ſuos quos ſubinde plurimos optimosque excudit libros, inſignire ſolet. In Tænaro Arionis ſtatua eſt, & ſimulacrum delphini, Higinus.

Puerum delphino inuectum numis inſculpebat Aſis, Ἄσις, Pollux libro nono: ex quo Cælius etiam Aſis reddidit. ego pro Ἄσις mallem Ἴασος, vt de puero Iaſenſi intelligatur: Ælianus enim & Plutarchus ſcribunt, ſtatuam ab Iaſenſibus excitatam quæ forma eximia puerum in delphini dorſo ſedentem haberet: & numiſmata quoq; ex argento & ære, imaginibus eorum ſignaſſe. Scio Aſidem terram ab Ouidio libro 9. dici pro Aſia: ſed de hac Pollucis verba non accipio. vt neque de rege vllo huius nominis, ſicut nuper quidam putauit. Pierius Valerianus tamen, Apud Aſiaticos (inquit) puerum delphino inſidentem fuiſſe in nummis tradit Strabo. Ego Strabonis hęc verba hoc tempore non inuenio: interpres quidem multa ineptè tranſtulit, quare rem in medio relinquo. Non temere fręnatus delphinus pictus (inquit Pierius Valerianus) incolumitatis indicium fuit: quod dubio procul ob multos ab vndis eius opera ſeruatos factum opinamur. In Neptuni ſiquidem templo, quod apud Iſthmon erat, viſebatur Palæmon puer ſuper delphine & auro et ebore confectus, quem Herodes Athenienſis dicauerat. Nam & Palæmoni nautę pro incolumi nauigatione vota faciunt. idem enim & Melicerta & Portunus eſt: cui, vt apud Virgilium habetur, Seruati votum ſoluunt in littore nautæ, vt Glauco & Panopeæ. Huius Melicertę corpus in Iſthmo à delphino expoſitum inuenit Siſyphus. Vide ſuprà quoq; in D. Taras Herculis (filius) delphino inuectus in numiſmate Tarentinorum fuit, teſte Ariſtotele, qui numiſma apud illos nummum appellari ſcribit, Pierius Valerianus. Alij Taram Neptuni filium faciunt, à quo Tarentũ vrbs Italiæ ædificata ſit, quæ ſimiliter à Græcis Τάρας dicitur. Tarentini quondam (inquit Bellonius in libro Gallico) numis ſuis inſculpſerunt delphinum, ad memoriam Tarentis filij Neptuni, quem, (Neptunum) ab aliis dijs in delphinum conuerſum fuiſſe fingunt. quamobrem Tarentem delphino frænato inequitantem fecerunt. Tarentini eadem de pueris delphinisq; narrant, quę Iaſenſes, Plinius. Iidem Delphis Phalanthi Lacedæmonij ſtatuam dedicarunt, & non procul ab eo delphinum: illum enim facto in mari naufragio, à delphino exportatum aiunt, vt ſupra in D. retuli. Delphinos repræſentatos vidimus in numis diuerſis, Auguſti, Ruffi, Tiberij, Domitiani, & Vitellij: & pręterea in Græcis quibuſdam, (vt conijcio, inſcriptio enim nulla erat) qui multò melius expreſſi ſunt: qualẽ hic exhibemus vnũ vtrinq; depictum: cuius margo rotundus erat, non anguloſus: & anſulę binæ, vna vtrinq;, Bellonius. *Taras.*

Duo delphini incurui, dorſo repando, ex antiquiſſimo numiſmate æreo.

Vidi etiam (inquit Bellonius) numos Claudij Cæſaris, in quibus exprimitur Neptunus cum tridẽte inſidens piſci, delphino ſimili: mihi tamen orcam potius repræſentare voluiſſe Claudius videtur. is enim (teſte Plinio) in portu Oſtiæ orcam expugnauit, & ſpectandam populo Rom. exhibuit: cuius nimirum rei memoriam in numis ſuis relinquere voluit. Illud Varronis monumentis proditum eſt, inſtitutum fuiſſe veteribus, vt circa Liberum patrem delphini appingerentur, Cælius Rhod. Quod delphinum Baccho adpingunt (inquit Pierius Valerianus) non ſolum ad fabulam ſpectat, (*qua nimirum* *Bacchus.*

 Tyrrheni

Tyrrheni nautæ à Baccho in delphines mutati finguntur. ſed etiam ad hiſtoriam. quòd vinum marina aqua mixtum facilius conſeruatur, vt Columella ſcribit ſe ab agricola patruo didiciſſe. & Dionyſius hac de cauſa ad mare fugiſſe fingitur. quod apud Athenæum habemus. *Neptunus.* Circa forum Corinthi conſtructus eſt fons, & ſuper eo Neptunus æreus, cuius ſub pedibus delphinus aquam emittit, Pauſanias in Corinthiacis. *Ceres.* Phigalenſes in antro quodam Cereris ſimulacrum conſecrarunt, cætera mulieri perſimile, præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus, delphin manu ſuſtinebatur: columbę verò altera, Cælius Rhod. Pierius Valerianus Veneris potius hoc ſimulacrum fuiſſe conijcit: Delphinum enim (inquit) amoris ſimulacrum eſſe, tam ex hiſtoria, quam ex tot Veneris *Cupido.* ſignis, quibus id genus piſcis admouetur, alibi comprobauimus. Pictores Amorem, formoſum adoleſcentem pingunt, ſagittarium, igniferum, alatum: qui manu altera delphinum, altera herbam teneat: alis eum aeri dominari indicantes: herba, terræ: delphino, mari; &c. Io Tzetzes 5.11. in Varijs.

Emblema Alciati de potentia amoris:

Nudus Amor viden' vt ridet, placidumq́; tuetur?
Nec faculas, nec qua cornua flectat habet.
Altera ſed manuum flores gerit, altera piſcem,
Scilicet vt terræ iura det atque mari.

Inuenio etiam ex delphini ſimulacro amorem in ſimpliciorem ætatem ſignificari, quem puerilis ętatis amaſium non vno exploratum eſt exemplo, vt non immeritò tot in nummis delphinum cernere ſit ab alato Cupidine frænatum. Et Veneris ſtatuas pleraſque vidimus, quibus adſculptus eſt Cupido, qui vel delphino inſideat, vel alio quoquo modo regat eum apprehenſum, Pierius Valerianus. Ita verò delphinus (inquit idem) maris regem ſignificat, vt pro aqua mariq; ipſo paſſim in nummis excudatur. Pręcipuè autem Sunij Neptunus ſub delphinis imagine colebatur. *Neptunus iterum.* Neptuno verò aquarum domino nullo non in ſigno eius adſculpebatur. (*Vide infrà in Delphino ſidere.*) Pulcherrimus extat nummus, cuius inſcriptio eſt, NERO CLAVDIVS CÆSAR AVG. GER. P. M. TRI. P. IMP. PP. vbi Neptunum ipſum videas in portu ſedentem, id enim quietis indicium: dextera temonem terræ adprimentem, quod ſignum nauigationis eſt in portum foſſilem: lęua verò delphinum amplectentem, quod maris blanditias & tranquillitatem oſtendit, &c. Atq; vt hunc hieroglyphicum quo de agitur interpretari aggrediamur, epigramma Gręcum extat, cur Cupidinis ſignum vna manu delphinum, altera flores contineat, in hunc modum interpretatione facta:

Οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος, Τῇ γὰρ μὲν γαῖαν τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Eſt & in nummo M. Agrippæ L. F. COS. III. Neptuno reduci ſignum S. C. cuſum, in quo Neptunus læua tridenti altè innititur. dextra verò delphinum exporrigit. In Q. Naſidij nummo nauis eſt cum ſtella & velo pleno, ab altera parte caput, tridente ab occipitio poſito: infra delphinus eſt: inſcriptio, Neptuni. quod tutam Q. Naſidij nauigationem Neptuni beneficio peractam indicat, Hæc omnia Valerianus. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio (ſunt,) Neptunus ipſe, & Thetis, atque Achilles: Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes, Plinius.

Athenęus libro 10. inter cęteros griphos, hunc etiam Simonidis refert:

Μιξονόμου τε πατὴρ ἐρίφου, καὶ σχέτλιος ἰχθὺς
Πλησίον ἠρείσαντο καρήατα. παῖδα δὲ νυκτὸς
Δεξάμενοι βλεφάροισι Διωνύσοιο ἄνακτος
Βουφόνον οὐκ ἐθέλουσι τιθηνεῖσθαι θεράποντα.

Hos verſus aiunt in Chalcide veteri cuidam donario inſcriptos fuiſſe in quo hirci & delphini effigies fuerint. Alij in epitonio pſalterio hęc animalia expreſſa fuiſſe aiunt: & βουφόνον Bacchi miniſtrum, dithyrambum interpretantur. Alij aliter, &c. In Olympicorum carcerum embolo, id eſt roſtro, delphis æreus in canone erectus viſitur: & in medio ara, quę aquilam ex ęre alis longè extenſis ſuſtinet. Eſt autē machina huiuſmodi, vt ea commota delphinus in terram cadat, aquila verò ſurſum proſiliat, Pauſanias *Delphinus cũ anchora.* Eliacorum 2. Peruulgatum ſignum illud eſt, quòd maturè agendum ſignificat, ſi delphinus anchorę vel alligetur, vel, vt veteres fecerunt, obuoluatur, vno contationem, altero celeritatem ſignificante: quæ ſimul iuncta, inuicemq́; temperata, maturitatem faciunt: & quod Horatius ait, & properare loco & ceſſare indicant. Sunt qui hieroglyphici huius inuentum Auguſto tribuant, quòd & adagium & ſignū huiuſmodi ſolitus ſit identidem repetere. Habetur ea ſpecies, qua delphinus anchoræ ſe circumuoluit, in Titi Veſpaſiani nummis. Sed fortè non diſpliceat in huiuſmodi ſignificatum trahere, quod in nummo quodam æreo apud Maſſæos inſpexi Romæ, bouem humana facie perſonatum, ſupra quem delphinus imminet. per hunc enim celeritatem, per bouem tarditatem intelligimus, quæ illius animalis propria eſt. Actionem verò ex humana facie colligimus: quod hominum proprium in primis ſit res gerere, Pierius Valerianus in Delphino. Et rurſus in Anchora: Animaduertendum (inquit) anchoram quę in nummo Titi habetur, extrema dentium in vomeris ſpeciem dilatare: cuiuſmodi figuram Aldus noſter imitatus eſt in omnibus quos impreſſit libris. alia verò forma eſſe, dentibus quippe in acutum recto ductu mucronatis, quam in nummo veteri apud eruditiſſimum virum Romulum Amaſæum vidimus. Hæc Valerianus, qui alterius etiam huius anchoræ figuram in Hieroglyphicis ſuis delineauit. Lege etiam ſuperius de hoc ſigno in Rondeletij ſcriptis.

Emblema Alciati, cuius lemma eſt, Princeps ſubditorum incolumitatem procurans.

Titanij quoties conturbant æquora fratres,
Tum miſeros nautas anchora iacta iuuat.
Hanc pius erga homines delphin complectitur, imis
Tutius vt poſſit figier illa vadis.
Quam decet hæc memores geſtare inſignia reges,
Anchora quod nautis ſe populo eſſe ſuo?

Vlyſſis inſigne. Vlyſſes in parma & annulo (& enſe, Pierius Valerianus) inſigne delphinum habuit, in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapſum delphini ſeruarunt, vt in D. retuli ſupra ex Plutarcho. Lycophron Vlyſſem vocat δελφινόσημον κλῶπα: vbi Scholiaſtes, Steſichorus (inquit) & ſimiliter Euphorion, Vlyſſem in clypeo delphini typum habuiſſe tradunt, Iſacius Tzetzes & Varinus. Sed δελφινόσημον dictū Vlyſſem à Lycophrone, etiam ea de cauſa exiſtimes, quòd Philoſtratus eum ſubſimum fuiſſe dicit. *In Herculis ſcuto.* delphini enim ſimo admodum roſtro ſunt. Heſiodus in ſcuto Herculis delphinos argenteos cælatos fuiſſe canit, qui piſces æneos perſequerentur, his verſibus: Πολλοὶ γε μὲν ἀμμέσον αὐτοῦ Δελφῖνες τῇ καὶ τῇ ἐθύωντο ἰχθυάοντες, Νηχομένοις ἴκελοι. δοιοὶ δ' ἀναφυσιόωντες Ἀργύρεοι δελφῖνες ἐφοίτων ἔλλοπας ἰχθῦς: Τῶν ὑπὸ χάλκειοι τρέμον ἰχθύες.

Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum, &c Vide infrà inter prouerbia.

Delphin ſydus

Delphin inter ſydera numeratur apud Proclum de ſphęra. Nominatur & à Varrone libro 2. de re ruſt. Arati interpres delphinum Muſicum ideo ſignum dici ſcribit, quia nouem ſit ſtellis inſignitus, qui eſt Muſarum numerus: ſed ſtellas tamen in eo decem recenſent alij, Cęlius Rhod. Delphinus qua de cauſa ſit inter aſtra collocatus, (inquit Higinus) Eratoſthenes ita cum cæteris dicit: Neptunum quo tempore voluerit Amphitritem ducere vxorem, & illa cupiens conſeruare virginitatem fugeret ad Atlanta, complures eam quæſitum dimiſiſſe: in his & Delphina quendam nomine, qui peruagatus inſulas, aliquando ad virginem peruenit, eiq; perſuaſit vt nuberet Neptuno, & ipſe nuptias eorum adminiſtrauit: (*Vide hæc de re etiam infra aliter ex Oppiano, in h. circa initium, vbi de delphinis ſacris agitur*) pro quo facto inter ſidera delphini effigiem collocauit. Et hoc amplius: qui Neptuno ſimulachra faciunt, delphinum aut in manu, aut ſub pede eius conſtituere videmus, quod Neptuno gratiſſimum eſſe arbitrantur. Aglaoſthenes autem qui Naxica conſcripſit, Tyrthenos ait fuiſſe quoſdam nauicularios, qui puerum etiam Liberum patrem receptum, vt Naxum cum ſuis comitibus tranſuectum, redderent nutricibus nymphis. Nauicularij ſpe prædæ inducti, nauem auertere voluerunt: quod Liber ſuſpicatus, comites ſuos iubet ſymphoniam canere: quo ſonitu inaudito Tyrtheni, cum vſque adeò delectarentur, vt etiam in ſaltationibus eſſent occupati, cupiditate ſaltandi ſe in mare inſcij proiecerunt, & ibi delphines ſunt facti: quorum cogitationem cum Liber memoriæ hominum tradere voluiſſet, vnius effigiem inter ſidera collocauit. Alij autem dicunt hunc eſſe delphina, qui Ariona citharœdum ex Siculo mari Tænarum tranſuexit. & reliqua. nos in Arionis recenſenda hiſtoria ſatis prolixi fuimus in D. Idem Higinus capite 2. vbi ea quæ deinceps dicturus eſt proponit, paruum delphinem nominat. Et in cœleſtium corporum efformatione: Delphin (inquit) non longè ab Aquilæ ſigno figuratus, in curuatione caudę nouiſſimæ tangit æquinoctialis circuli circumductionem, &c. Stellarum eſt omnino nouem. Aliqui dicunt lyram cœleſtem fuiſſe ſidus Arionis citharœdi omnium primi.

Neptuni fabula.

Tyrrheni nautæ à Baccho in delphinos conuerſi.

Delphinus Arionis.

Delphis pro Delphica

Δελφὶς non modo maſculinum eſt pro delphino, ſed etiam fœmininum adiectiuum pro Δελφικὴ, vt in verſu: Δελφὶς γὰρ φάμα ποδ' ἐγγεαστιὸν, apud Suidam. Δελφισι βάκχαις, in Delphide regione habitantibus, Varinus.

Delphis inſtrumentum nauticum.

Τοὺς δελφῖνας μετεωρίζε, καὶ τὴν ἄκατον παραβάλλε, Ariſtophanes in Equitibus, vbi Scholiaſtes: Delphis (inquit) eſt organum nauticum: quod in altum attollere iubet poeta: nam & delphinorum ſublimes ſunt ſaltus. Aliter, Delphis, κρέμασμα τῶν νεῶν, ἀγκύρωμα: hoc eſt, inſtrumentum quod à nauibus ſuſpendebatur, anchora quædam. Vel inſtrumentum quoddam è ferro plumbóve delphini ſpecie factum, quod ab antennis mali (ἀπὸ τῆς κεραίας) in pugna nauali ſolebant in hoſtium nauim, eius deprimendę cauſa, immittere. (*Huiuſmodi maſſam è ferro aut plumbo Galli hodie Salmonem vocant, Bellonius.*) Inſinuat hoc Pherecrates in Agris ſcribens: Ὁ δὲ δὴ δελφὶς ἐστὶ μολιβδοῦς. δελφινοφόρος τε κέρδος διακόψει τοὔδαφος αὐτῶν ἐμπίπλων καὶ καταδύων. Et Thucydides dixit δελφινοφόρον τὴν ναῦν ἐξηρτῆσθαι (*vide an verbum ἐξηρτῆσθαι abundet*) τὴν ἐξηρτημένην ἔχουσαν δελφῖνα πιθανόν. Nam libro ſeptimo verba eius hæc ſunt: ὑπὲρ τῶν αὐτῶν αἱ κεραῖαι ὑπὲρ τῶν ἔσπλων αἱ ἀπὸ τῶν ὁλκάδων δελφινοφόροι ἠρμέναι ἐκώλυον: Hæc ille, & ſimiliter Suidas. De eodem Euſtathius: Καὶ δελφῖνα δὲ ναύτην (fortè ναυτικὸν vel ναῦται) φασὶ, id eſt delphinum appellant (inſtrumentum) à malo ſuſpenſum, è ferro aut plumbo, vt cataractæ inſtar (hoc eſt è ſublimi magno cum impetu) nauigijs piratarum illideretur, authore Pauſania. qui & alibi ſic ſcribit: Delphinum eſſe quod & κεροκέτη nominetur, machinamentum ferreum, quod à naui ſuſpendatur in tēpeſtate, vt contra ventos firmetur. Ex Euſtathio Varinus quoq; repetijt. Delphines, moles vel pondera quædam, delphinorum forma, ſuſpenſa, vt in piratarum naues inijcerentur, Heſychius. Ἐπὶ δὲ τῷ ἐμβόλῳ δελφὶς ἵσταται ὅταν ἡ ναῦς δελφινοφόρος ᾖ, Pollux. id eſt, Super embolum ſtat delphis, quando nauis fuerit delphinophoros, interprete Cælio Rhod. Noſtris temporibus (inquit idem Cælius) celocium artius (*fortè altius*) ſurrectum roſtrum recuruum, vulgus nauticum delphina appellat. Delphis ſupra embolum, ęreum inſtrumentum eſt, quo naues hoſtium diripi poſſunt, Cælius Calcagninus. Oppianus Halieut. libro 3. de anthiarum captura canens, lupum piſcem hamo transfigi ait, ſi viuus habeatur: ſin minus, plumbum quod piſcatores delphinum nominant, in os inſeri, cuius pondere piſcis commotus, capite modo nutet, modo ſublimior ſit, veluti viuus. Εἰ δὲ θάνῃ τάχα οἵ τις ἀπὸ στόμα θῆκε μόλιβδον, Δελφῖν' ὃν καλέουσιν: ὁ δὲ βρίθοντι μολίβδῳ νεύει τ', ἐγκλίνει τε κάρη, ζώοντι ἐοικώς. Et rurſus libro 4. ſimiliter de ſcarorum captura ſcribit, optimum eſſe ſi ſcarus fœmina viua trahatur ad alliciendos alios: ---- ἢν δὲ θάνῃσι, Δελφῖνος μολίβοιο μετὰ στόμα δέξατο πῆχυν. Nec multò poſt de merulis capiendis, piſcator (inquit) hamo inſerit Καρῖδα ζώουσαν. ἐπ' ἀγκίστροις δ' ὑπένερθε βεληδὺς αἰνήσπιτου μολίβδου κύκλος, &c. In organis chirurgicis quibuſdam delphines dentibus (tympani, quod eſt rotunda machina dentata) incluſi, machinas motu prohibent, quod vnci quoq; efficiunt, Oribaſius libro de machinis, cap. 4. Genus quoddam vaſis Romani olim delphinum nominarunt, quo in conuiuijs vtebantur: cuius meminit Plinius vbi ſcribit de vaſis antiquis (lib. 33. cap. 11.) his verbis: Delphinos quinis milibus ſeſtertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. Videntur autem huiuſmodi vaſa, quibus miniſtri regum & principum vtuntur, quę vulgo Naues appellant, &c. Bellonius in libro Gallico. Delphinida, poculorum menſam vocat in Lexiphane Lucianus his verbis: Ποτήρια δ' ἐκ τῶν παντοῖα ἔκειτο ἐπὶ τῆς δελφινίδος τραπέζης. Id eſt, Pocula verò omnimoda iacebant in menſa delphinide. Hanc Porphyrio Latinè Delphicam vocauit, quum in ſermonibus ait Horatius: Et lapis albus Pocula cum cyatho duo ſuſtinet. Iuuenalis item ſignificauit: Et recubans ſub eodem marmore Chiron, Cælius Rhod. Quidam in Lexico Græcolatino delphinidem menſam interptetatur quæ pedes habeat ad ſimilitudinem delphinis.

Delphin plumbū, cuius ad piſcationem vſus eſt.

Delphin chirurgicus.

Delphinus vas

Delphinis menſa.

Delphax.
Delphys.
Delphines draco.

Δέλφακες ſunt ſues, & propriè quidem fœminæ, αἱ δελφῖνας (lego δελφύας) ἔχουσαι: id eſt, quæ vuluas habent. δελφὺς enim vulua, vterus, ſeu matrix eſt, vnde ἀδελφοὶ (id eſt, fratres vterini) dicti, Athenæus. Delphines nuncupatur ab Apollonio libro Argonauticôn ſecundo, draco ab Apolline confectus. cuius etiam verſiculos appoſui:

Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνησσοῖο Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.

Id ipſum verò interpres item comprobauit: additq́; à quibuſdam maſculino genere pronunciari, ab alijs fœminino: quod (inquit) melius eſt. Quod autem delphines vocaretur, qui Delphicum cuſtodiebat oraculum, Leandrus dixit & Callimachus, Cælius. Varinus etiam è Scholiaſte Apollonij repetijt: qui hoc addit, Callimachum tradere dracænam fuiſſe, hoc eſt draconem fœminam, & rectè fœm. g. efferri, Δελφύνη, [illegible] δελφὺν, [illegible], Idem. Ab hoc dracone occiſo Delphinium cognominatum Apollinem aiunt, de quo plura referemus mox inter propria. Apollonij verſus paulò antè recitatos à Cælio, Varinus Heliodoro adſcribit. Δελφὺν, μήτρα: ὅθεν Δελφοί, δράκων, Helychius: ſed pro dracone Delphuco [illegible] ſcribendum fuerit. Dionyſius Afer fœm. gen. delphynen dixit per ypſilon in penultima: In Pythico campo (inquit) iuxta Cephiſſum fluuiũ, δράκοντος Δελφύνης [illegible]. quem locum enarrans Euſtathius: Videtur (inquit) hoc in loco exuuium ſerpentis ſuſpenſum fuiſſe, & locus ipſe Pythòn ab eo denominatus. Vocat autẽ pellẽ ipſam ſynecdochicè ὄφιν, totum pro parte, vt [illegible] pro corio: & ἐλέφας pro dente vel cornu elephantis dicitur. Cæterum pro maſculino ὁ δελφὺν, fœminino genere ἡ δελφύνη eum protuliſſe dicunt, more poetico [illegible]. Porrò locus Πυθὼν Græcè dictus eſt, quod draco in eo computruerit, à verbo πύθω, quod eſt putreſco: vel ab oraculis quę illic rogabantur & audiebantur: [illegible], [illegible] (ἤ ἐρωτᾷ, Suidas,) Hęc ille. Delphi, Δελφοί, Apollinis templum ſic dictum eſt, ab eo quod delphinen draconem ibi confecerit Apollo, Suidas in [illegible]. Triton filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad vmbilicum homo, inde delphinus: & tanquam [illegible], Varinus.

Triton.

Stirpes.
Delphinicum.

Delphides, vt quidam ſcribunt, fructus ſunt de genere carotarum. Δελφίνιος, herba quædam, Heſychius. Delphinium Dioſcorides libro 3. deſcribit, maius & minus. Surculos (inquit) emittit à radice vna ſeſquipedales, aut maiores, à quibus folia exeunt parua tenuia, diuiſa (φυλλάρια ἐσχισμένα, λεπτά: Marcellus vertit tenuia & candida, quaſi λεπτὰ καὶ λευκὰ legerit,) prælonga, quæ delphinorum effigiẽ repræſentant, vnde tractum nomen eſt. flos leucoio non diſſimilis, purpureus, (ὑπέρυθρος.) Semen in ſiliquis, milio proximum: quo non aliud vtilius bibi poteſt à ſcorpione percuſſis. aiunt enim obiecta herba ſcorpiones reſolui, atque ignauos torpeſcere. ſemota verò ea, ſeſe ro colligere. Prouenit in aſperis & apricis. Alterum delphinium ſuperiori ſimile, ſed folijs & ramis longè gracilius eſt. Viribus eiſdem poſſet, ſed non ita efficacibus, Hæc ille. Hoc de delphinio caput Matthiolo & Cordo adiectitium videtur: quod Galenus & Paulus nullum huius in cenſu ſimplicium mentionẽ faciant, quos tamen Dioſcoridem imitatos conſtat. Adde quòd id antiqua exemplaria non habent: nec vllam Dioſcoridi fuiſſe cauſam, cur ſiliquiferam vmbelliferis herbis immiſceret, inſtituto ſuo compugnans, Anonymus qui ſcholia condidit in Dioſcoridis libros Lugduni excuſos apud Baltaſarem Arnolletum anno Domini M. D. L. Marcellus Vergilius quoq; nihil de hac planta Plinium & Æginetã agere miratur. Dubitamus (inquit) ob eam cauſam, latere in antiqua etiam medicina delphinium hoc ſub appellatione aliqua alia, auxitq́; ſuſpicionem noſtram, quod is quem vetuſtiſſimum habemus Longobardis literis ſcriptum Latinum Dioſcoridem, nullum hoc loco delphinium oſtendit. Ego an delphinij deſcriptio Dioſcoridis ſit, & an ſuo loco repoſita, iam non controuerſor: & ſi cui ita videatur, donabo neque à Dioſcoride deſcriptam eſſe, neque hunc locum inter vmbelliferas eius deſcriptioni conuenire. Hoc potius nobis quærendum quę nam herba ſit delphinium, quę nam eius loco vſurpari poſſint, & quo cæteri veteres medici nomine eam appellarint. quibus de rebus quoniã non pauca ſcripſi libro primo huius hiſtorię. in Philologia de Lupo, pag. 74[illegible]. non eſt quod ijſdem hic repetendis negotium lectori faceſſam. Sed quæ illic omiſſa ſunt, hic addamus. Lychnis à Dioſcoride deſcripta, & alijs antiquis medicis pleriſq; memorata, ſi non eadem delphinio eſt, proximè omnium ſaltem & deſcriptione & viribus accedit. Nam & leucoio ſimilis in ea flos eſt, & is purpureus: quorum vtrunq; delphinio quoq; tribuitur. Semen (aut flos) contra ſcorpionum ictus bibitur. ferunt etiam admota ſcorpijs herba hac (lychnide ſyluestri) torpidos & inefficaces eos ad nocendum fieri. Horum etiam vtrunq; de delphinio Dioſcor. tradit, nec plura de eius virib⁹: vt neq; de lychnide, niſi ꝙ ſemẽ eius potũ bilẽ per inferna exigat. Sed delphinium aſperis apricisque locis ꝓuenit Dioſcoridi: lychnis in humentibus, vt Marcellus Vergilius ſcribit. atqui Marcellus authorẽ non adfert: quemadmodum neq; quod lychnidis flos noctu fulgere credatur, quod vt ſcriberet ſola puto etymologia commotus eſt. Sed vt aliquis conuincat delphinium & lychnin diuerſas eſſe plantas, nos magnam earum & formæ & virium cognationem eſſe oſtendimus. Theophraſtus (ex quo Gaza lucernulam tranſtulit) & Plinius eum ſecutus, lychnidem primum inter ęſtiuos flores numerant. Folijs quidẽ quo pacto delphinum imitetur lychnis, nemo ſatis expoſuit mihi animus inclinat, hanc ſimilitudinem in eo eſſe, non modo quod oblonga ſint, & ampliora initio paulatim attenuentur, (hoc enim cũ multis commune habent,) ſed quod inſuper in alteram partem, id eſt alterum marginem nonnihil incuruẽtur, vt vrinantes & ludentes delphini aſſolent. Marcellus Vergilius ſenam hodie dictam delphiniũ eſſe putabat: & alij quidam conſolidam regalem vt vulgò nominant. ſed vtroſque procul aberrare, ipſa delphinij deſcriptione mediocriter conſiderata, manifeſtum eſt. Ruellius herbam in aquoſis naſcentem, quam aliqui filium ante patrem vocant, (quòd ſiliquam (inquit) & intus ſemen ante floris exitum oſtendat, rectius ſi partus ante conceptum ab eis appellaretur. Iam audio aptius ab teretis ſiliquulæ per extremum in expanſum florem exeunte figura, buccinarum quadã ſimilitudine dici) delphiniũ eſſe putat. Eius ſententiæ accedit Amatus Luſitanus: & herbam à Ruellio demonſtratam in Hiſpania etiam creſcere ſcribit. quod facile credo, cũ & apud nos, & in omnibus quas vidi regionibus reperiatur abunde circa ripas riuorum, fluuiorum, & alijs humentib. locis. quanquam Ruellius in aſperis & locis toti diei ſolem accipientibus enicare referat: ſed hæc etiam humida ſimul eſſe nil ꝓhibet. Ego in parietib. etiam reperi, & vmbroſis nõ raró. omnino vbi naſcitur, aqua vel eſt, vel nuper fuit. In Italia quidã aliud delphinium oſtendunt: verum nullus adhuc Matthioli ſententia legitimum oſtendit. Idem demonſtratum à Ruellio delphinium, nunquam verum ac legitimum ſibi viſum ait. Ego neq; lychnidem verã hactenus quenquã protuliſſe puto. Et miror in Italia vbi frequentes ſunt ſcorpiones has herbas ignorari. Lunaria Græca, quam in libello de Lunarijs exhibui, ſi lychnis non eſt, ei tamen affinis tum natura tum

Lychnis.

viribus

viribus videri poterit, & forſitan thlaſpi maius appellari: nam & folia magna habet, & ſiliquas πλατυφύλλας, id eſt in latitudinem compreſſas: & vires thlaſpeos aut naſturtij, hoc eſt inſignem acrimoniam, quæ bilem per aluum exigere poteſt, ſeminum vna aut altera drachma in potu ſumpta de quocunque iſtorum trium. Scorpijs autem aduerſatur nimirum non alia vi, quàm naſturtium, raphanus, eruca, & calaminthe, vt tradiderunt authores. In Græco libello de medicinis ſubſtitutis, (qui & cum Galeni, & cum Pauli Aegin. operibus habetur,) legimus pro acanthij ſemine lychnidem poſſe ſubſtitui: ſed meliùs Martianus Rota ex emendatiore codice, pro lyſimachio ſpinæ Aegyptiæ ſemen ad ſupprimendum ſanguinem in vſum recipiendum tranſtulit. Delphinij certè vim magnam eſſe ex hoc etiam cõſtat, quòd in Conſtantini Geoponicis legimus: ſi delphinium herba maſcula trita & cribrata in aquam inijciatur, adeò piſces conuocari vt poſſint manibus comprehendi. Lunariç Græcę cognatam iudico herbam, quàm aliqui hodie oſyrin eſſe putant: Caulis eſt ſingularis, (vt pictura, quàm a Io. Kentmano accepi, oſtendit, ipſam enim nondum vidi,) cubitalis, vt conijcio: in quo folia circiter ſeptem ſingulatim digeruntur, ſimplicia, ſeſquidigitum lata in medio, vnde finem verſus mucronantur, palmum ferè longa, in alterum latus recurua, delphinorum quadam ſpecie, idque natura, vt audio: ne quis picturam in hoc fallere arbitretur. ſuperiora duo parua & marginibus inciſa ſunt. Superiùs ſiliquæ aliquot, ſicut in leucoijs, ſunt, ſurſum conuerſæ: in ſummo caule corymbi florum, qui ex albo purpuraſcunt, folijs quaternis, leucoij floribus ſimiles, vel potiùs lunariæ Græcæ. Herbam ouorum (*Eyerkraut*) appellari vulgò in Saxonia & alibi, ab eo quòd folia diſſecta ouis frixis aſpergantur, ſaporis gratia, acrimoniam enim habent, à Bellonio cognoui: & eam ob cauſam in hortis coli. Hanc neminem hactenus vel deſcripſiſſe vel exhibuiſſe pictam miror. Foliorum magnitudo fortè remorabitur aſſenſionem, quo minùs credatur delphinium. ſed ſi conueniant reliqua, hanc ſolam impedire æquum non eſt: cum generis vnius vbique ſpecies reperiantur multæ.

Dictynnæ Dianæ & Delphinij Apollinis (inquit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.) aræ templaque per Græciam multa paſſim ſunt. Enimuero quem locum ipſe ſibi deus peculiarem elegit, eum Cretenſium poſteri delphino duce tenuerunt. Neque enim quod fabulantur quidam, ſumpta delphini ſpecie deus ipſe, ſed ab illo delphinus miſſus perque mare curſum dirigens, claſſem perduxit Cirrham. Iis etiam quibus à Ptolemæo Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionyſij reuehendi negotium datum fuerat, ventorum vi præter animi ſententiam, ſupra Maleam abreptis, & iam à dextera Peloponneſum habentibus, ac ob id perturbatis triſtibusque, delphinum ante proram cõſpectum narrant, veluti vocantem, ac ducem ſe in ſtationem quandam leni curſu præbentem: illos verò de via iam nihil ſolicitos tantiſper prænatantem viamque monſtrantem ſecutos, dum conſtituerentur Cirrhæ. ibi factis pro reditu ſacris, intellexiſſe è duobus ſimulacris alterum, Plutonis quod erat, tolli auferrique: alterum Proſerpinæ, effictum expreſſumque, relinqui oportere. Eſt autem veriſimile, etiam quia muſicen delphinus amat, charum eſſe deo. Qua quidem in re huic ſe Pindarus conferens, non delphinum, inquit, abditum elici: *Nomina propria. Apollo Delphinius, & forũ; Delphinium.*

Quem placido ponti de pelago, Exciuit amabile tibiæ melos, Hucuſque Plutarchus.

Delphinium Athenis locus erat in quo ius dicebatur. huius appellatio (inquit Cælius) inde videtur fluxiſſe, quia Apollo ibi coleretur Delphinius: cuius & Plutarchus meminit, Marathonium taurũ illi à Theſeo immolatum prodens, qui Tetrapolim infeſtaret. Sic verò Apollo dicitur, quoniam Caſtalio Cretenſi coloniam deducenti ſe obtulit ducem, (*meminit etiam Stephanus in* Δελφοί) delphini preferens imaginé, qui & nauem præceſſerit vſque ad Criſſęum Phocidis ſinum: vnde & Delphi quoq; dicti, qui locum tenuère ab illo munitum: vel quòd draconem delphina (*delphinen*, [illegible]: *vide ſuprà in H.. ex Suid.*) peremerit in Pythone. Colebatur Delphinia ite Diana, vt in theſauris Iulij Pollucis obſeruauimus. Fuit & apud Aeginetas Delphinius menſis Apolli ſacer Delphinio, Hæc Cælius. Non Neptuno & Baccho ſolùm, (inquit Pierius Valerianus) verùm etiam Apollini delphines dedicantur: multasque eius aras apud Gręcos delphinis inſculptas fuiſſe Plutarchus atteſtatur. Adhęc nonnulli addunt, Apollinem delphini ſpecie adnaſſe ad Delphos, apud quos præcipuè colitur. Sed Creticum hoc commentum aiunt: illi enim Apollinem omnis ſalutis authorem celebrabant, & ab vnoquoq; malo liberationem Apollini ferebant acceptam. nam & quòd fabulę fabulantur homines in delphinos tranſmutatos, ea de cauſa confictum aiunt, quòd delphinis ducib. nautæ ſeruati fuerint. Templi Apollinis Delphinij Athenis Pauſanias quoque in Atticis meminit. Delphinia quoniam in Aegina feſtum & certamen penthalum in Apollinis honorem celebrari ſolita fuiſſe, author eſt Pindari Scholiaſtes in Pythijs Carmine 8. Et rurſus in Nemeis Carmine 5. Delphinius menſis (inquit) apud Aeginetas dictus fuit, Delphinio Apollini ſacer, in quo ſacrificant Apollini [illegible], vel in quo Apollinis certamen Hydrophoria dictum peragebatur. [illegible] Lycophron: cuius ſcoliaſtes Iſacius Tzetzes Apollinem Delphicum interpretatur, & ea affert quæ nos iam ſuperiùs Cælij Rhodigini verbis retulimus. Et inſuper: Aliqui vero dicunt Apollinem ſub forma delphini ingreſſum eſſe in nauim (Caſtalij è Creta ducentis coloniam,) & hoc in loco, vbi Delphi ab eo vocati ſunt, & Delphinius Apollo, [illegible] ſed magis placet vt Etymologus & Varinus habent, [illegible], hoc eſt in mare exiliiſſe. Itaque Caſtalius illic occupata regione & Delphos à delphino nominauit, & Delphinij Apollinis templum extruxit. Delphinium Athenis (inquit Pollux libro 8.) dicaſterium erat, id eſt ſtatio iuri dicendo, ab Aegeo conſtructum. iudicium in eo primum Theſei factum eſt, dum interfectos quidem à ſe latrones fateretur, ſed iure diceret interfectos, Cælius. Pollux forum hoc iudiciale vocat [illegible]: (hoc eſt ad Apollinis Delphinij templum:) ſicut & alia quadam Athenis ſimiliter præpoſitione Ἐπὶ adiecta nominabantur, vt [illegible], (Aelianus in Varijs habet [illegible]) [illegible]. Pauſanias in Atticis, Ad Delphinium (inquit, ἐπὶ Δελφινίῳ) iudicium de his exercebatur, qui iuſtam ſe cędis cauſſam habuiſſe contendebant: quo iudicio & Theſeum abſolutum perhibent, cum Pallantem qui ſeditionem mouerat, eiuſque filios occidiſſet. Priuſquam verò Theſeus abſolutus eſt, occiſorem ſemper fugere: aut ſi maneret, eadem morte perire neceſſe erat. Apud Suidam quoque & Varinum ἐπὶ Δελφινίῳ hic locus dicitur, item apud Aelianum in

Delphinia, Diana.

Delphinius menſis.

Delphinia feſtum.

Delphinium forum iudiciale.

num in Varijs. 5. 15. & mihi ſemper ita nominandus videtur, non autem Delphinium vt Cælius habet. non refert autem ad Appollinem Delphinium interpretemur, (deorum enim nomina non rarò pro templis ipſorum ponuntur:) an ad Delphinium templum. Delphinium (inquit Scholiaſtes Ariſtophanis) templum eſt Apollinis Athenis, ἐν τελευτῆ (meliùs ἐπὶ) Δελφινίῳ δικαστήριον. Euſtathius tamen Iliad. φ. locum hunc vtroque modo nominari ſcribit tum Δελφίνιον, tum ἐπὶ Δελφινίῳ, ſed authorem non adfert. Delphinium regio (χωρίον, Stephano χωρίον) eſt in Chio, Scholiaſtes Ariſtophanis. Delphûſa, fons Delphis in Phocide, Stephanus. Delphuſia, vrbs Arcadię, Idem. Euboici litoris principium eſt Oropus, portuſque ſacer quem Delphinium vocant, ad quem antiqua iacet Eretria, Strabo libro 9. Delphis paroxytonum, nomen viri apud Theocritum idyllio 2. Delphinatus hodie pars Galliæ vocatur vt dictũ eſt ſuprà inter icones. Delphinos hodie quidam canes ſuos appellant: non ineptè. nam & animantes alias venantur in terra, & hominem amant, vt delphini in mari.

b. [illegible] γλαυκά, [illegible] φιλῳ αὐχένα, & alias in delphini corpore partes nominat Oppianus 2. Halieut. Et acceptum patulis mare naribus efflant: Ouidius. nares pro fiſtula dixit. hac enim efflant mare.

c. Texuntque fugas & prælia ludo, Delphinum ſimiles, qui per maria humida nando, Carpathium Libycumque ſecant: luduntque per vndas, Vergilius 5. Aeneidos. Αἱ π καμπύλαι Καρίδες ἐξήλλοντο δελφίνων [illegible], author apud Athenæum. [illegible] ἅμιλλαν [illegible], ἐν δ' [illegible] βυ: [illegible] ἰθύνει τὰ νῶτα δελφίς, [illegible], Pindarus. Vide inferiùs inter prouerbia. Equis Iberis velociſſimis (inquit Oppianus) ſola fortè aquila contenderit in aëre volans, aut circus, aut in aquis natans delphinus, Ἢ δελφὶς πολιοῖσιν ὀλισθαίνων ῥοθίοισιν. Et alibi, Δελφὶς δ' ἦν τ' ὀξὺς ἐπεὶ κλύε [illegible], [illegible] Κραιπνὰ θέων ἀκάτοιο φίλης ἀγχιστος ἵκανεν. Ἐξέπτυσθεν Σκύμνος [illegible], Oppianus de delphino. Delphinus fœmina πάνυ ἀφθόνῳ καὶ πολλῷ τῷ γάλακτι θηλάζει τὸ βρέφος, Aelianus. Echneidem quæ limacis rubri teſta carentis effigiem refert, vulgus Græcum partum delphini vocat, Bellonius.

d.
Ὡς δ' ὁπόταν δελφῖνες ὑπ' ἐξ ἁλὸς εὐδιόωντες
Σπερχομένην ἀγεληδὸν ἑλίσσωνται περὶ νῆα,
Ἄλλοτε μὲν προπάροιθεν ὁρώμενοι, ἄλλοτ' ὄπισθεν,
Ἄλλοτε παρβολάδην: ναύτῃσι δὲ χάρμα τέτυκται:
Ὣς αἱ ὑπεκπροθέουσαι ἐπήτριμοι εἱλίσσοντ', Apollonius in Argonauticis libro 4. de Nereidibus circa nauim ſe oſtendentibus loquens. De luſu delphinorum lege etiam paulò antè in c.

Ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι
Φεύγοντες, πιμπλᾶσι μυχοὺς λιμένος εὐόρμου
Δειδιότες, μάλα γάρ τε κατεσθίει ὅν κε λάβῃσι:
Ὣς Τρῶες &c. Homerus Iliad. φ. de Achille Troianos fugientes in fluuio occidente. ipſe quidem fluuium ingreſſus meritò delphino confertur. Οὐ τόσον εἰναλίᾳ [illegible] σιμὸν ματοδελφὶς, Οὐδὲ τόσον θρήνησεν ἐν ὤεσι μακρὰ χελιδὼν, Theocritus Idyll. 19. in epitaphio Bionis. Bianoris in delphinum Arionis epigramma legitur Anthologij Græci lib. 1. ſectione 40. item Philippi in luſciniam delphino inſidentem natanti per mare. Cephi aues in mari thunnos maximè comitantur, &c. ſequuntur etiam delphinos, & piſcium ab illis occiſorum ſanguine paſcuntur, Oppianus.

e. In canem caprophónon extinctum in mari, cum viſis delphinis, feras eſſe ratus, inſilijſſet, Philippi epigramma legitur in Anthologio lib. 1. ſectione 35. Aduertendum quod qui ἀῤῥητικερματικὰ litteris mandarunt, haud omiſere: Si quis ex delphine vtrem ſibi quęſierit, ſecumque habeat, flaturum quem is optârit ventum, Cælius Rhod. ex ſcholijs Iſacij Tzetzis in Lycophronem: cuius hæc verba ſunt, Ὡς ἐάν τις δελφῖνος (fortè δελφῖνα vel ἐκ δελφῖνος) [illegible], [illegible], &c.

h. Delphinos ſacros eſſe piſces Epimenides tradit, Maſſarius. Nos ſacros olim eos fuiſſe habitos, & quantum nefas exiſtimatum ſit eos occidiſſe, ex Oppiano ſuprà diximus in E. circa principium: & plura de piſcibus ſacris in Anthia. Ὦ δελφίνων μεδέων Σουνιάρατε, Ariſtoph. in Equitibus. videtur autem Neptunum Suniaratum dicere, a Sunio Atticę promontorio, vbi [illegible] & precibus inuocabatur. Oppianus Ζηνὸς ἁλιγδούποιο θεράποντας, hoc eſt Iouis Marini (Neptuni) miniſtros nominans, delphinos intelligit. Et alibi delphinos, inquit, vbique in mari ſpectari. charos enim eſſe Neptuno: eò quòd Amphitriten aliquando connubium eius fugientem, & in ædibus Oceani latitantem ipſi prodiderint: vbi rapta ab eo Amphitrite coniunx eius & maris regina ſit facta, & eam ob cauſam ſummus in aquatilium genere honor delphinis decretus. Vide etiam ſuprà in Delphino ſydere, ex Higino. & paulò antè inter icones, quibuſnam dijs conſecrati quondam fuerint delphini. Neptuni & delphinorum colloquium, inter Luciani dialogos marinos extat. Nonius Marcellus Menandri quoſdam verſus recitat, quos etſi corruptos in codicibus noſtris, vt reperi, adſcribam: Vehutos hippocampus in eternę vſus ſcire nocitur delphino cinctis vehiculis. Plinius quidem Scopam artificem tradit Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes feciſſe.

Delphini ſacri

Sepulti.

Delphinus qui Puteolis puerum amauit, eoque mortuo eius deſiderio expirauit, inuentus in litore in eiuſdem pueri ſepulchro humatus eſt, vt retuli in D. Delphinos morituros in litus erumpere aiunt, tanquam ſepulturæ deſiderio. vide ſuprà in c.

Authoris incerti epigramma, quod habetur Anthologij libro 3. ſectione 17. in delphinum in litore ſepultum, & rurſus marinis ædibus erutum, perelegans eſt huiuſmodi.

Κύματα καὶ τρηχύς με κλύδων ἐπὶ χέρσον ἴσηνεν
Δελφῖνα, ξείνοις κοινὸν ὅραμα τύχης.
Ἀλλ' ἐπὶ μὲν γαίης, ἐλέω τόπος· οἱ γὰρ ἰδόντες
Εὐθύ με πρὸς τύμβον ἔστεφον εὐσεβέες.
Νῦν δ' ἡ τίκτουσα θάλασσα, διώλεσε τίς ποτε πόντω
Πίστιν, ὃς οὐδ' ἰδίης φείσατο συντροφίης;

Metamorphoſes.

Tyrrheni nautæ à Bacho in delphinos conuerſi ſunt, (ex hominibus mutati ſenſus adhuc humanos retinent, Oppianus:) vide ſuprà in Delphino ſydere. Et te (Neptunũ) flaua comas frugũ mitiſſima mater. Senſit equum. te ſenſit equũ crinita colubris Mater equi volucris: ſenſit delphina Melantho, Ouid.

Prouerbia.

Prouerbium Delphinus in terra, vel Delphini in terra vis: explicatum eſt ſuprà in c. ad finem. Delphinum cauda ligas, vel alligas, in eos q. quippiam incaſſum conantur. vel qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſſit ſuperari, Eraſmus Rot. Δελφῖνα πρὸς τὸ οὐραῖον δεῖς, ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, [illegible] δυσκίνητον [illegible], Suidas. Delphinum natare doces, in eos qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore, Eraſmus. Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, ἐπὶ τῶν ἐν ἐκείνοις [illegible] τοὺς παιδοτριβεῖν τους, ἐν οἷς ἤσκηνται, Suidas. Delphino & boui nihil eſſe commune Aelianus ceu prouerbio dixit de animalibus 14. 25. item Suidas ex innominato, Τί γὰρ δὴ δελφῖνι καὶ βοΐ φασι κοινὸν ἐστιν;

Σύλακι καὶ φιλοσόφοις; Lecane peluim indicat, vnde illud parœmiodes in Lucullo apud Plutarchum. λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ, Delphina peluis non capit. vtimur innuentes re pretioſa quem videri indignum: ſicuti apud Seleuciam ſuperbè pronunciauit rhetor Amphicrates, quum amplius rogaretur, artis ſuæ documenta inibi promeret, Cælius Rhod. τὸ φ' ἀδυάσιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς, Pindarus. Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum, Qui variare cupit rem prodigialiter vnam, Horatius De arte, indocti poetæ (inquit Eraſmus Rot.) ſtultitiam taxans, qui multa non ſuo loco neque tempeſtiuiter deſcribit, perinde quaſi pictor delphinum piſcem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rurſus aprum in vndis. Confine eſt illi in lenticula vnguentum. Οὐδ' ἅλιοι δελφῖνες ἐπὶ χθονὸς, οὔτε τι ταῦροι ἐν πόντῳ στείχουσι, Theocritus Idyllio 20. Delphino laſciuior, prouerbiali ſpecie dici poteſt, vt placuit Eraſmo Rot.

DENTALES ſunt oſſa ſatis alba, quę dentes caninos referunt: quibus tamen longiores ſunt, inanes intus & perforati. Oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: Siccantis, refrigerantis & abſtergentis naturæ. Miſcentur autem inter cætera vnguento citrino vel citrio dicto (Nicolai,) Syluaticus. Et alibi, Belliculi (vel Bellirici) marini, lapides parui & albi inueniuntur in ripis (litoribus) maris, cohærentes ſicut dentales. Dentales & maiores eis Antales, naſcuntur in fundo maris, in cauernis quibuſdam petrarum: ſunt autem oſſa candida, dentibus caninis ſimilia, pertuſa inſtar cannæ, Innominatus. *Antales.* Indocti quidam Dentale putarunt eſſe dentes piſcis, quem Itali vulgò Dentale vocant, (de quo in Synagride ſcribemus) Braſauolus Dentale, Buccinum marinum interpretatur, Antale verò purpuram. Plura de vtroque in Purpura leges.

DENTEX, vt Columella, Apicius: vel Dentalis, vt recentiores quidam vocant, Synodus vel Synodon Græcorum eſt: & in S. litera depingetur. Aliud verò eſt Dentalis vulgò dictus pharmacopœis, de quo iam diximus.

DIES piſcis eodem die oritur, & completur, & moritur, & habet duos pedes, & duas alas pinnales, quidam diutius eum ab ortu viuere dicunt, à perfectione verò diem vnum duntaxat, Albertus. Sed apparet eum ineptè hæc ex Ariſtotele tranſtuliſſe, qui non de piſce aliquo, ſed de ephemero inſecto hæc ſcripſit.

DIDACTYLÆVS. vide Dactylus.

DIGITVS, quem Græci Solênem vocant, deſcribetur in Vngue.

DILYCHNVS, Δίλυχνος, à Strabone libro 17. inter piſces Nili nominatur.

DIOX genus eſt piſcis frequens in Ponto, Feſtus. Idem fortè qui Ezox vel Izox.

DOEES, Δοίης, tanquam piſcis nomen in carmine Numenij legitur apud Athenæum: Ἢ σκάρον, ἢ κώθον τροφίλω, καὶ ἀναιδέα δοίην. ſed diuerſa lectio habet λείην. Quærendum an per ἀναιδέα, id eſt impudentem, intellexerit canem. Sunt autem canes è muſtelorum genere: & muſteli quidam λεῖοι, id eſt læues.

DRACO marinus. vide in Araneo piſce. Dracænis inter piſces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Græcè δρακαινίδα putat nominatum Athenæo.

DROMONES à curſu fortaſſe, Plinius pro ſpecie beluæ vſurpat. Ariſtoteles δρομάδας à curſu piſces omnes eos appellat, qui in Pontum aliunde excurrunt, quique vix vno loco conquieſcunt, cuiuſinodi ſunt thunni, pelamydes, amię. Sic enim libro 1. cap. 1. de Hiſtoria animalium: Καὶ τῶν πλωτῶν πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων, οἷον οὓς καλοῦσι δρομάδας, θύννοι, πηλαμύδες, ἀμίαι. Complura inter nantes piſcium genera gregatim degere ſcimus, vt quos curſores vocant. vt thunnos, pelamydas, amias, Rondeletius. Δρομάδας Theodorus curſores vocat, & curſiones, vt libro 6. animalium hiſtorię: Aeſtate omnes, qui curſiones vocantur, vltimi gregalium pariunt. Sunt enim piſces gregales. Sic & anadromi dicuntur, qui certo tempore è mari exeuntes fluuios ſubeunt & aſcendunt. Δρόμων Heſychio & Varino paruum cancrum ſignificat. Ἠ δρομίαν χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἰχθύν, Eratoſthenes. videtur autem de pompilo ſentire, niſi quis auratam potiùs intelligat. *Dromo. Dromas.*

DYCEN (Δύκην) piſcem Cyrenæi erythrinum appellant, vt Clitarchus ſcribit, Athenæus. Vocantur & daci quidam piſces in Geoponicis Græcis.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA E. VOCALIS INCHOAT.

DE ECHENEIDE VEL REMORA, BELLONIVS.

REMORA, quæ & Echeneis, piſcis minimè edulis eſt, totus exoſſis ac mollis. Hunc vulgus Græcum partum Delphini vocat. A

Limacis rubri teſta carentis effigiem refert: lubricus eſt: ſerpit circa ſaxa in mari, ſed lentè, & iter prætendit cornibus. B Ad ſpithamę longitudinem, & ad manubrij ligonis craſſitiem plerunque excreſcit. Coloris eſt herbacei, inferiorem partem planam habet, dorſum repandum in gibbum conuexum, (*à qua ſpecie forſan delphini partus eſt appellata*) lentoremque aut mucaginem, vt limax, ſerpendo relinquit. Ac quod ad eius interanea pertinet, in eo reperiès hepar, ſtomachum, inteſtina, lienem, fel, & reliqua terreſtris animalis potiùs, quàm aquatici effigiem ac naturam referre. In Corcyra frequentiſſimè euerriculis extrahitur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

EXENHΙΣ à Græcis dicitur piſcis, ἀπὸ τοῦ ἴσχειν τὰς ναῦς, id eſt, à retinendis nauibus, ſic & à Latinis remora & remiligio ab ijſdem remorandis. A Huius piſcis quanuis frequens fiat & celebris ab effectu mentio à veteribus, rarò tamen hodie cernitur, imò pauciſſimis cognitum eſſe putauerim, qua de cauſa inter peregrinos & ignotos repono.

Cur autem parum notus ſit, in cauſa fuerunt diuerſæ à diuerſis ſcriptoribus traditæ huius piſcis deſcriptiones, vt ſi omnes vera ſcribant, neceſſe ſit pluribus piſcibus nauium retinendarum vim ineſſe, *Diuerſæ veterum deſcriptiones.*

id quod

id quod non animaduertentes plurimi, quum remoræ notas ab Ariſtotele, Plinio, Oppiano tradita confundunt, perinde ac ſi omnes de eodem piſce loquerentur, euenit, vt neque Ariſtotelis, neq; Plinij neque Oppiani echeneida internoſcant. Quòd autem alia atque alia ſit variorum autorum remora, iam demoſtrandum eſt.

Oppiani deſcriptio.

Oppianus tradit echeneida pelago amicam eſſe, longam cubitum vnum, ſubfuſco colore, anguillæ ſimilem, acutum os habere ſubter, contortum, rotundi hami cuſpidi ſimile. de qua nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non viderunt incredibilem: nauem enim ſecundi venti vi impulſam, paſſisq; velis per mare currentem, echeneis tanquam eam voratura ore admoto ſiſtit, inuitiſque nautis retinet, perinde ac ſi in tranquillo portu quieſceret. Oppiani verſus citauimus, quum de lampetra diceremus, quos hîc omitto, ne prolixior ſim.

Lampetra. Plinij loca diuerſa. Cap. 25.

Plinius lib. 32. cap. 1. limaci magnæ ſimilem eſſe dicit eorum teſtimonio, qui eam viderunt, quæ Caij Principis quinqueremem tenuit. Libro autem nono diuerſorum diuerſas ſententias de eadem profert, vt ipſe monet libro trigeſimoſecundo: Nos, inquit, plurimorum opiniones poſuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus, libri noni locum intelligens quem iam citamus. Eſt paruus admodũ piſcis aſſuetus petris echeneis appellatus: hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, &c. Ibidem: Mutianus muricem eſſe latiorem purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice, concha vtroque latere ſeſe colligente. Et mox: Trebius Niger ſeſquipedalem eſſe, & craſſitudine quinque digitorum, naues morari. Quàm diſſimilia ſunt iſta? remoram anguillæ ſimilem eſſe, longam cubitum vnum, & piſcem admodùm paruum eſſe petris aſſuetum: deinde muricem eſſe purpura latiorem, tum limaci ſimilem eſſe. Poſtremo ſeſquipedalem eſſe, & quinque digitos craſſam. Sed interim annotatione dignus eſt Plinij locus libro nono: Eſt paruus admodum piſcis aſſuetus petris, echeneis appellatus. hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, inde nomine impoſito: quam ob cauſam amatorijs quoque veneficijs infamis eſt, & iudiciorum ac litium mora, quæ crimina vna laude penſat, fluxus grauidarum vtero ſiſtens, partusque continens ad puerperiũ. Pedes eum habere arbitratur Ariſtoteles, ita poſita pennarum (aliâs pinnarum) ſimilitudine. Imò reprehendit Ariſtoteles lib. 2. de hiſt. animal. cap. 14. eos qui remoræ pedes tribuunt. Ἔστι δὲ ἰχθύδιόν τι τῶν πετραίων, ὃ καλοῦσί τινες ἐχενηίδα, καὶ χρῶνταί τινες αὐτῷ πρὸς δίκας, καὶ φίλτρα. ἔστι δ᾽ ἄβρωτον. Τοῦτο δὲ ἔνιοί φασιν ἔχειν πόδας, οὐκ ἔχον, ἀλλὰ φαίνεται, διὰ τὸ τὰς πτέρυγας ὁμοίως ἔχειν ποσί. Legendum igitur apud Plinium, pedes habere arbitrantur ex Ariſtotele, ita poſita pennarum (*pinnarum*) ſimilitudine, vt rectè emendauit Maſſarius.

Emendatus Plinii locus.

Aelianus 2.17

Ælianus eandem quam Oppianus remoram deſcribere videtur. Echeneis pelagius eſt piſcis, aſpectu niger, longitudine cum mediocri anguilla æquandus. Nomen à rebus, quas agit habet, ab inhibendis nauibus. Echeneida Grecè ſcientes appellarunt. Nauis ſecundo vento & plenis velis propulſæ extremam puppim mordicus premens tanquam indomitum atque effrænatum equum fręno robuſto inhibens, violentiſſimè ab impetu reprimit, & conſtrictam tenet: fruſtraq; ventis vela dantur, fruſtra venti afflant, quæ res vectores angit, & ſollicitos vehementer habet.

Ex his id conſtare puto, quod initio propoſueramus, nimirum non vnam echeneida à veteribus deſcriptam fuiſſe.

D

Vis mira remorandi naues.

Nunc de eiuſdem piſcis vi facultateque dicendum, quam cùm cęteri authores, tum maximè Plinius lib. 32. cap. 1. ad ſtuporem vſque admiratur, in diuerſis locis. Quid violentius mari ventiſue, & turbinibus ac procellis? quo maiore hominum ingenio vlla ſui parte adiuta eſt (natura) quàm velis remiſq;? Addatur his & reciproci ęſtus inenarrabilis vis, verſumque totum mare in flumen, tamen omnia hæc pariterque eodem impellentia, vnus ac paruus admodùm piſciculus echeneis appellatus in ſe tenet. Ruant venti licet & ſæuiant procellæ, imperat furori, vireſque tantas compeſcit, & cogit ſtare nauigia: quod non vincula vlla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla eſt ſatis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatę claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, vt in mari quoque pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana, cùm roſtra illa ære ferroque ad ictus armata ſemipedalis inhibere poſſit ac tenere deuincta piſciculus. Fertur Actiaco † mari tenuiſſe prętoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliam: Ideoque Cæſariana claſſis impetu maiore protinus venit. Tenuit & noſtra memoria Caij Principis ab Aſtura Antium remigantis, vt res eſt, etiam auſpicalis piſciculus. Siquidem nouiſſimè tum in vrbem reuerſus ille imperator ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta, cùm è tota claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenére adhærentem gubernaculo, oſtenderuntque Caio, indignanti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret, quadringentorumque remigum (*Notandum, videri ex Plinio, niſi in codice ſit menda, quinqueremem remos quadringentos, ex Polybio autem trecentos tantùm obtinuiſſe, qui hunc ordinem tam à Carthaginenſibus quàm Romanis ſeruatum fuiſſe ſcribit, Maſſarius*) obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc poſteaque videre, eum limaci magnę ſimilem eſſe dicunt. Nos plurium opiniones poſuimus in natura Aquatilium cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera, cum celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem. conchas quoque eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. E noſtris quidam Latinis remoram appellauêre eam. Mirumque è Græcis, alij lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo prodiderunt. Alij ſale aſſeruatum alligatumque grauidis partus ſoluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quocunq; modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ atque effectu, in remedijs ſponte naſcentium rerum dubitet? Et alibi: Mutianus muricem eſſe purpura latiorem, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice, concha vtroque latere ſeſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, conchasque quæ id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger ſeſquipedalem (aliâs pedalem) eſſe, & craſſitudine quinque digitorum,

**Marte Antonii nauis Caii nauis.*

Echeneidis genera plura eiuſdem effectus.

(G) (A)

Odinolyon. Lib. 9 cap. 25.

Gnidiorum Venus.

gitorum, naues morari. Præterea hanc eſſe vim eius aſſeruati in ſale, vt aurum quod deciderit in altiſſimos puteos, admotus extrahat. Huius tam mirandi effectus cęcam, planeque occultam eſſe cauſam, videtur ſignificare Plinius.

Adamus Lonicerus in libro de aquatilibus huius nullam omnino cauſam naturalem reddi poſſe exiſtimat. Non immerito, inquit, tantas in tantillo piſciculo vires aliquis miretur. magneti quidem ſua eſt in ferrum facultas, adamantem coram toxico ferunt madere, turcheſiam appetente periculo aut ſcindi, aut omnino rimam aut maculam aliquam concipere, ſed longè alia natura venit admiratio in noſtra echeneide. lapidibus ſiquidē & metallicis naturalis pro materiei varia conflatione, cæleſtiumque corporum in ea elaboratione quadantenus cauſſa aſſignari poteſt, partim etiam natura ſecretis eſt relinquenda. Baſiliſcum ſerpentem adeò venenatum eſſe ſcribunt, vt viſu etiam in hominem virus transfundat. Torpedo piſcis non tangenti piſcatori per hamum & virgam torporem, (vnde nomen etiam accepit. ſicut & Græcis νάρκη dicitur,) immittit, ac totum deinde corpus occupat, in quibus veneno ea vis tribuitur. ſed quid de hoc piſciculo afferemus in medium? quam eius viribus & potentiæ aſcribemus rationem? Hic ſicut & reliqui piſces in aquis agit. Non alibi niſi in aquis vires ſuas exercet, nulla adeſt magnitudinis in eo violentia, minutulus ipſe naui ſe adiungit, nulla vis cōtra ipſū ſatis eſt, nullus impetus loco mouere nauē poteſt, niſi piſciculus hic naui adhęrere inuentus eſſet. Adſcribi illud poteſt, cur non aliæ ſimiliter naues fixæ manent? cur hæc tantum, cui piſciculus hic ſe adiunxit? cur inuento hoc & amoto plenis mox velis nauis procedit, nec impedimentum ampliùs ſentit? Fatendum eſt rationem hîc naturalem adferri nullam poſſe. Et quis non videt in eodem fatale quoddam indicium & præſagium quaſi futuri mali præſcium, periculum imminens cupiens auertere? Tenuit legatos Periandri de caſtrandis pueris nobilibus, tanquàm indignum indicante natura homini id quod conſeruationi ipſius donatum eſſet auferri: & idcirco nauem inhibuit, & à curſu reuocauit, ſed ſecurum & improuidū genus hominum velut rem nihili floccipendit. Tenuit nauem Caij Cæſaris, non multò pòſt Romæ interfecti. Condolens miſero Cæſaris exitio, ipſa natura cupit ab ipſo malum auertere, atque à curſu infauſto & infelici reuocare. Hactenus Lonicerus, cuius verba ideo adſcripſi, tum quod ea quę de aquatilibus ſcripſit, variùs leguntur, tum quod huic loco ſint accommodata: Recenſemus enim quæ de remora literis prodita ſunt admiratione quidem digniſſima, ſed quæ magna ex parte ceſſauerit, ſi tam mirabilis euentus cauſa reddita ſit. Nam, vt rectè dixit Ariſtoteles, Θαυμάζεται τῶν μὲν κατὰ φύσιν συμβαινόντων ὅσων ἀγνοεῖται τὸ αἴτιον. Idem in libro, quem Μηχανικὰ inſcripſit, quærit cur clauus cum paruus ſit, & in extrema naui tantas habeat vires vt ab exiguo temone, & ab hominis vnius viribus alioqui modicè nitentis magnę nauium moles moueantur. Cui quæſtioni præter alia reſpondet facillimum eſſe mouenti ab extremo, mouere aliud: quia prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his quæ feruntur, in fine ceſſat impetus, ita in continui quod mouetur fine, maximè imbecillis motus eſt. qui verò maximè imbecillis eſt, facilè dimouetur: vel, vt dilucidius loquar, in puppi (extrema ſcilicet nauis parte) rectè collocatur clauus, quoniam moles omnis continua ab eo extremo, cui admotum ſit aliquid, quod moueat, facilè tota mouetur. Etenim ſicuti in ijs quę vibrantur, initio vehemens eſt motio, quæ in fine langueſcit: ſic contiuæ molis prius extremum, cui id quod mouet coniunctum eſt, celerrimè fertur: alterius verò extremi imbecillis admodùm eſt motio & renixus. Imbecille autem omne facilè in quamlibet partem leui momento impellitur. Ex quibus efficitur ſi in hanc vel illam partem clauus moueatur, proram quoque vel dextrorſum vel ſiniſtrorſum ferri in rectum verò remorum impulſu. Idem alijs rationibus demonſtrat Ariſtoteles, quas volens omitto. Quare ſi rectà & celerrimè currat nauis, & echeneis ore clauo vel puppi affixo caudam vel ſe totam modò in dextrum modò in ſiniſtrum moueat, neceſſe eſt etiam in prora motionem hanc percipi, & ad echeneidis motum ambiguum, ambiguè quoque moueri, ac proinde impetum eius inhiberi, cùm ab Ariſtotele demonſtratum ſit, & experientia comprobatum, ad exiguam vnius extremi motionem, extremum alterum, atq; adeò totam molem continuam nutare. Lampetra igitur, verbi gratia, vel quęuis alia remora, non in ipſa naue neque ipſius lateribus, ſed puppi vel gubernaculo adhærente, & caudam vel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec vltra fertur, non aliter quàm ſi tranquillo mari in proſpero & celeri nauis curſu gubernator imperitiorem ad gubernandum admittat, qui clauum rectè tenere non poſſit. firmiſſimè enim in curſu tenendus eſt, ne fluctuet nauis, alioqui mox retardabitur impetus. Eadem de cauſa validis retinaculis ad puppim clauus alligatur, etiam in fluuiatilibus nauigijs, libero in obliquū motu non impedito, atque in rapidis amnibus in terram altè defixis palis in vtraque ripa funes alligantur ad dirigendum iter, ne aquarum vi fluctuante naue progreſſus inhibeatur, neque rectà fluuius traijci poſſit.

Adamus Lonicerus, quod nulla omnino cauſa naturalis inueniatur, cur piſciculus tantillus nauim moretur.

Rondeletius cauſam, quā ipſe putat, huius miraculi exponit.

E

Vires aliæ huic piſci adſcriptæ.

Alias remoræ vires tribuit Ariſtoteles: hac enim vti quoſdam ſcripſit ad iudicia & philtra: quod apertius Plinius: Amatorijs quoque veneficijs infamis eſt & iudiciorum ac litium mora: quæ verò parū conſentanea eſſe mihi videntur, nec id affirmat Ariſtoteles, ſed ex aliorū potiùs ſententia, quàm ex ſua profert. Qui id crediderunt, vidētur cæcam illam, quam putabant, remorandi naues facultatem ad mulieres firma amicitia deuinciendas tranſtuliſſe: quæ cum natura leues ſint & inconſtantes, nulla efficaciore remora quàm auro conciliari vel in amicitia retineri poſſunt. Non ad conciliandos vel irretiendos amatores, ſed ad eorum liberalitatem eliciendam & exhauriendos loculos ſcorta Romana hypogloſſum herbam domi curioſè alunt, quam ab effectu bonifaciam appellant.

A

Contra Hier. Cardanū, qui echeneidem, echinum, & torpedinem cōfuderit, &c.

Sed ne in remora explicanda diutius lectores remorer, iam finem facio, hoc vno annotato quod Hieronymus Cardanus libro 10. de ſubtilitatibus parum rectè de remora ſenſiſſe videatur hoc in loco. Sunt & piſces (inquit) viribus clari, vt torpedo, quam Ianuenſes vocant tremorizam. Frequentiſſimus eſt, & ex echinorum genere, qui ſpinis abundat, quorum captura piſcatorum manus hebeſcunt & obſtupeſcunt innata quadam vi, quæ tamen ſolùm viuentibus ineſt. Sed eſt alius echinus non è genere ſpinoſæ torpedinis, ſed ex concharum genere, quem remoram Latini vocant. Dictus echinus ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, quòd naues ſiſtat fundo illarū hærens. Vnde C. Caligulæ Cæſaris triremem moratus eſt, malo illius omine, limaci magnæ perſimilis eſt rarusq;, vt qui poſt ea tempora non viſus ſit: vnde remorā aliā

eſſe à torpedine conſtat, quanuis Ariſtoteles nominis ſimilitudine & effectus vnum genus exiſtimauerit. Vide quot errores paucis complexus ſit. Primum Ariſtoteli falsò adſcribit, quòd remoram & torpedinem nominis ſimilitudine & effectus genus vnum eſſe exiſtimauerit, cum id ne per ſomnium quidem Ariſtoteli vnquam in mentem venerit. Nam libro 2. de hiſtor. animal. disertè ſcripſit remoram piſciculum eſſe ſaxis aſſuetum, torpedinem verò libro quinto eiuſdem operis inter cartilagineos Plinius libro nono. Deinde torpedinem ex echinorum genere facere videtur, quod planè à veritate abhorret, vt ex ijs quę de torpedine diximus, & ijs quæ de echinis dicemus, perſpicuum eſt. Tum remoram echinum appellat, ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, cùm echeneida appellare oporteat: echinus enim longè aliud ſignificat, nempe hirtum & aſperum. Adhæc id omnino contra veterum ſententiam dicit, quod remora naues ſiſtat fundo illarum hærens. Scribit enim Plinius, circa nauim adhærentem gubernaculo inuentam fuiſſe remoram, quę Caij Cæſaris nauem retinuerit, miratumque eum fuiſſe quomodo adhęrens tenuiſſet piſcis, nec idem polleret in nauigium receptus. Poſtremo vehementer errat qui remoram Ariſtotelis limaci magnæ perſimilem eſſe credit, cùm Ariſtoteles piſciculum eſſe dicat ſaxatilem.

Cap. 14.
Cap. 5.
Cap. 24.
Lib. 32. cap. 1.

C O R O L L A R I V M.

A Echeneis piſcis alio nomine Naucrates dicitur, Ναυκράτης, Kiranides: & Suidas ex diuo Baſilio. Vtriuſque nominis ratio eadem eſt, à nauibus ſcilicet retinendis: ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ κρατεῖν τὴν ναῦν: ἢ ἀπὸ τοῦ ἔχεσθαι τῶν θεσπεσίων νεῶν, Suidas. Καὶ πήγνυται ναῦς ἐντυχοῦσα ναυκράτει, Philes. Echeneidem non vidi, neq; ex quantũlibet infinitis percunctatus ſim, quenquam piſcatorem reperire potui, qui hunc ipſum hac ætate viderit, Gillius. Qui ad hanc diem echeneida, vel concham hanc (à Mutiano proditam) viderint, neminem comperi vel nautam vel piſcatorem, L. Greg. Gyraldus. Oppianus proculdubio quam lampetram nunc vocamus, ἐχενηΐδα ab effectu appellauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, vt nullus ſit ſanę mentis qui eam pro lampetra noſtra non agnoſcat, Rondeletius: cuius plura hac de re verba leges infra in Muſtela Auſonij. De Murice Mutiani, ſiue Concha Veneris, vide ſupra in conchis diuerſis. Echeneis Latinè remora & remiligo dicitur: authores, Feſtus & Plautus. nam echinus piſcis alius eſt, erinaceus Latinè dictus: pudendo philoſophi cuiuſdam noui errore, qui piſcium duorum: quaſi vnius figuram proprietateſque deſcribit, in vnum ceu monſtrum diuerſiſſimas naturas confundens, vtinamque ſolum hoc in hiſtoriam naturalem peccaſſet, ne de nihilo cognomentum Magni meruiſſet, Hermolaus. In Plinij quidem & Lucani codicibus echinus pro echeneide ab imperitis librarijs poſitum erat, à quibus deceptus videtur Cardanus: quod verò idem remoram cum torpedine confundit, occaſionem ſumpſiſſe videtur ab Italico tremorizę vocabulo, quo torpedinem alicubi nuncupant, colludentibus vtriuſque vocabuli literis. Albertus obſcurum de naturis rerum ſcriptorem ſecutus, echinum cum echeneide confudit. Echeneidem Germanicè nominemus licebit, *ein Schiffheber, ein Schiffſumer*, de quocunque genere intelligatur: Bellonij echeneidem limaci ſimilem, priuatim, *ein Schneckfiſch.*

Lampetra.

B Echeneis piſciculus eſt, magnitudine gobij, pinnis quatuor, Suidas ex Baſilio. Corpore eſt oblongo, cubitali, colore verò αἰθαλόεσσα, (id eſt fuliginis: paraphraſtes innominatus habet σακτόχροος, malim στικτόχροος, vt idem ſignificet quod στικτὸν, hoc eſt varius, maculoſus: Aelianus qui ex hoc poëta tranſtuliſſe videtur, habet τὴν ὄψιν μέλας, hoc eſt aſpectu niger: poëta paulò poſt αἰόλος ἰχθῦς, varius piſcis,) ore paruo, acuto, quod infra caput deorſum retorquetur, (&c. vt Rondeletius recitat) Oppianus. Maſſarius formam turbinatam ei attribuit ex Oppiano, cum is ſimpliciter longam eſſe dicat. Chæremonianus Trallianus piſciculis aliquando varijs appoſitis, vnum oblongum capite paruo & acuminato oſtendebat, eique ſimilem eſſe echeneidem dicebat, in mari Siculo à ſe viſam, Plutarchus in Sympoſiacis. Trebius Niger echeneidem (piſcem tradidit) ſeſquipedalem eſſe, Plinius. Vetuſti codices omnes (inquit Maſſarius) pedalem habent, non ſeſquipedalem. nam ſi ſeſquipedalis eſſet, hoc eſt vnius pedis & ſemis, non eſſet paruę menſurę. neque Ariſtoteles & Plinius echeneidem piſciculum ſeu piſcem admodũ paruum eſſe retuliſſent. Quare vel pedalem, vt antiqua lectio, vel ſemipedalem legendum, vt in triceſimo ſecundo volumine teſtatum reliquit, licet ad cubiti magnitudinem peruenire poſſe Oppianus tradiderit, cui quidem hac in re non aſtipulor, Hæc ille. Iſidorus etiam ex Plinio ſemipedalem legit.

D Parua echeneis adeſt, mirum, mora puppibus ingens, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Non (defuit) puppim retinens Euro tendente rudentes. In medijs echeneis aquis, oculique draconum, Lucanus lib. 6. de venefica necyomantiam exercente. Meatus nauium echeneis (echeneidis) morſus inter vndas liquidas alligauit: aut Indici maris conchæ ſimili potentia labris ſuis nauiũ dorſa fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quàm exagitata poſſit elementa compellere. ſtat pigra ratis tumentibus altè velis, & curſum non habet cui ventus arridet, ſine anchoris figitur, ſine rudentibus alligatur, & reliqua: Caſſiodorus libro 1. Variarum, vt recitat Gyraldus in libro de nauigijs. Rondeletius Cardanum reprehendit, quod ſcripſerit remoram fundo nauis hærentem, eam ſiſtere, cum idem Oppianus tradat: Ἰχθῦς ἀμφιχανὼν ὀλίγον στόμα νέρθεν ἐρύκει Πᾶσαν (ναῦν) ἀποτρέπτος βεβιημένος. id eſt, vim naui ſub carina inferens, mordicus totam detinet. Et paraphraſtes, δάκνουσα τῆς νεὼς τὴν τρόπιν. Et Plutarchus in Sympoſiacis 2. 7. ad latus nauis hærentem echeneidem, remoratam eſſe nauim refert. Quod ſi ita eſt, Rondeletius dum huius miraculi cauſam indagat, & piſcem hunc circa puppim tantùm aut temonem hærendo nauim remorari putat, fruſtra laborârit. Ego ne nihil ad hoc propoſitum conferam, cum quod de meo depromam ingenio, in re tam abdita non habeam, Plutarchi ſaltem hac de re inquiſitionem ex Sympoſiacorum lib. 2. Problemate 7. (quamuis obſcuram deprauati codicis vitio) Latinè interpretabor, quoad eius poſſum: Chæremonianus Trallianus piſciculis aliquando varijs appoſitis, vnum oblongum capite paruo acutoq; oſtendebat, cui ſimilem eſſe echeneidem dicebat, quam in mari Siculo vidiſſet, eiuſque vim admiratus eſſet, cum non parum impedimenti & moræ nauigationi attuliſſet, donec à proreta lateri nauis forinſecus adhærens caperetur. Tum alij Chæremonianum irridebant, ceu qui rei fabuloſæ abſurdæque fidem adhiberet. Alij alias quoque mirabiles in rerum natura diſcordias commemorabant, (tanquam ad confirmationem potentiæ echeneidis:) vt ſunt, quòd aries conſpectus elephantum furentem compeſcit: quòd viperam ramulus fagi admotus ſuo contactu immobilem

Plutarchi inquiſitio cauſæ, ob quam echeneis moretur naues.

mobilem

mobilem reddit: quòd taurus ferus (ἄγριος, *ferus vel efferatus*) ad ficum arborem alligatus, quietus & placidus manet: quòd ſuccinum leuia omnia, præter ocymum & oleo madida, mouet & attrahit: quòd ſiderites lapis non attrahit ferrum,, ſi alio inungatur. Hęc enim cum ſic ſe habere indubitatis experimentis conſtet, eorum tamen cauſas eruere vel difficile vel etiam impoſſibile eſſe dicebant. Ego verò hanc quęſtionis depulſionem magis, quàm ſolutionem eſſe aiebã. Quin ita potius vſu venire exiſtimandum eſt, ſicut aliâs ſæpe fit, vt quę rebus quibuſdam accidunt, cauſæ ipſarum eſſe non rectè iudicentur. Veluti ſi quis ex vulgari dicto, Ἡ ἄγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται: Salix amerina floret, vua coquitur: ipſam ſalicis amerinæ florum germinationem, maturitatis vuarum cauſam faciat: vel propter fungos lucernarum aërem denſari & obnubilari exiſtimet: vel vnguium curuationem, cauſam non accidens eſſe vlceris pulmonis. Quemadmodum enim quæ iam diximus ſingula ad aliud quidpiam conſequuntur, propter communem aliquam efficientem cauſam: ſic ego ſimiliter vnam eſſe cauſam dicebam, quæ & tarditatem nauigio inferat & echeneidem ad idem alliciat. Nempe cum ſiccior nauis eſt, neque admodum grauatur humore, conſentaneum eſt carinam leuitate ſua facile per mare delabi, & aquas ligno puro meanti facile cedere. Contrà cum humidior eſt, & aquæ nimium imbibit, multa alga & muſco innaſcente obducitur: quibus hirſutum lignum & aquam obtuſiùs ſecat, & aqua ipſa ligno tenaciori adiuncta difficiliùs ſeparatur. quamobrem nautæ latera nauium abradere ſolent, vt muſcum atque algam abſtergant: quibus adhæreſcentem echeneidem, propter earum viſcoſitatem (*quaſi ſucci eiuſmodi appetens*) tarditatis nauigij non quidem cauſam eſſe, ſed cauſę illam efficientis accidens (σύμπτωμα καὶ ἐπακόλουθημα) eique ſuperuenire, iudicandum eſt, Hucuſque Plutarchus. Echeneidis piſcis (breue quid, parum aliquid) ex oſſibus ſi conſueris in corio equi, & habueris tecum, & aſcenderis nauim, non mouebitur nauis in aqua, niſi auferatur quod poſitum eſt, vel exieris de naui, Kiranides 1. 13. Atqui Caius princeps (vti refert Plinius) peculiariter mirabatur, quomodo adhęrens hic piſcis tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. Aliqui teſtudinis etiam pedem dextrum vehentia nauigia, tardiùs ire tradunt, Plinius.

Accidentia rerum ab imperitis ſæpe pro cauſis haberi.

Echeneis in cibos non admittitur, Ariſtoteles & Plinius. F

Venerem inhibet echeneis, Plinius. Abortus cohibere echeneidem qua occaſione aliqui crediderint, dicemus mox in Echino G. Venenoſa an ſit dubitatur. lege infrà in Corollario de Echino G. ab initio remediorum ex eo intra corpus. G

Remeligines & remoræ à morando dictæ ſunt. Plautus in Patina: Nam quid illę nunc iam diutius remorantur remiligines? Feſtus. Ἐχενηΐς, vocabulum eſt oxytonum quadriſyllabum: nec piſcem modo ſignificat, ſed ancoram quoque in epigrammate: Ἄγκυραν τ᾽ ἐπὶ τοῖς ἐχενηΐδα, δεσμὸν ἀέλλης, Varinus. H. a.

Epitheta. Parua, Ouidio. Ὀλισθηρός, Oppiano.

Ἐχένηος, nomen proprium viri cuiuſdam rei nauticę periti apud Homerum, Euſtathius.

Emblema Alciati inſcriptum, In facile à virtute deſciſcentes:

Parua velut limax ſpreto Remora impete venti,
Remorumque, ratem ſiſtere ſola poteſt:
Sic quoſdam ingenio & virtute ad ſydera vectos,
Detinet in medio tramite cauſa leuis.
Anxia lis veluti eſt: vel qui meretricius ardor
Egregijs iuuenes ſeuocat à ſtadijs.

Aliud eiuſdem, ſub lemmate Maturandum:

Maturare iubent propere, & cunctarier omnes,
Ne nimium preceps, neu mora longa nimis:
Hoc tibi declaret connexum echeneide telum.
Hæc tarda eſt, volitant ſpicula miſſa manu.

PISCICVLVS quidam Emdæ in Friſia ad Oceanum (vt amicus quidam mihi retulit) repertus eſt, quatuor digitos longus, cuticula tenuiſſima, ſine ſquamis. capite, pro corporis magnitudine, maximo. oculis paruis. reliquo corpore turbinato. ſub mento quiddam habebat figura acetabuli, quo probabile eſt eum ſaxis adhærere. nam cum cauitatem illam digito premeret, qui hæc narrauit, ita adhęrebat, vt circumferri poſſet.

DE ECHINIS, RONDELETIVS.

DVBITARI non immeritò poſſit, inter cruſtatáne, an inter teſtacea numerandi ſint echini: nam eos inter teſtacea Ariſtoteles recenſuiſſe videtur, quum ſcribit: Τὰ δὲ ὀστρακόδερμα τῶν ζῴων, οἷον αἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, ἔτι δὲ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, &c. Plinius verò inter cruſtata, cùm enim de cancris & locuſtis dixiſſet, ſubiunxit: Ex eodem genere ſunt echini, &c. quanquam non neſciam Maſſarium horum genus ad exanguium genus, de quo multò antè Plinius, referri voluiſſe: ſed ad propinquius cruſtatorum genus rectius mihi referri videtur. Si enim horum integumentum propiùs inſpicias, non durum, neque ſiliceum, ſed fragile potiùs cruſtæ tenuioris modo eſſe iudicabis. Sed quilibet ad vtrum voluerit genus referat pro arbitrio. Vtut res habeat, de his commodè iſto in loco dicetur, poſt reliqua cruſtata, antequam ad teſtacea aggrediamur.

Ariſtotelem videri teſtaceis annumerare: ſecus Plinium & Maſſarium cruſtaceis.

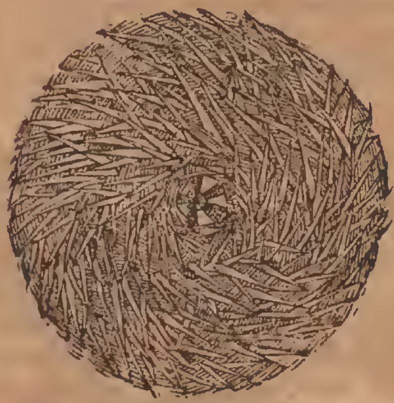
Dicitur ἐχῖνος, ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτῷ, τῶν ἀκρῶν ἀφθόνων ὄσων: vel per antiphraſim, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὡς ἀκράτητος, quòd teneri ob aculeos non poſſit. H. a.

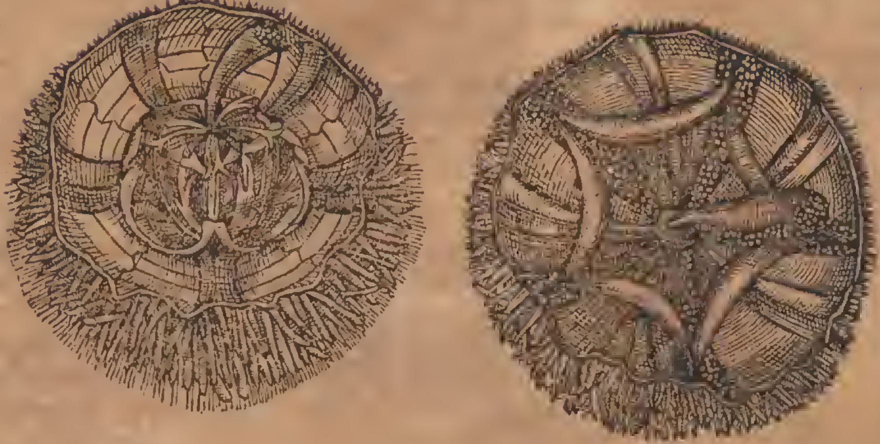
Duplex eſt echinus, terreſtris, & aquatilis. terreſtrem Gaza erinaceum conuertit: aquatilis nomen Græcum retinuit, Plinium opinor ſecutus, qui echinum appellat. Vocantur echini à noſtris vrſins corrupto ex erinaceis vocabulo, ab alijs caſtagnes de mar, quòd veluti caſtaneæ echinato calyce contecti ſint. A Maſſilienſibus vrſins & doulcins, qui ſint edules, etiam ſi dulces non ſint, ſed ſalſi & ſubamari: maiores, quique edendo non ſunt, raſcaſſes ab ijſdem appellantur. Hos noſtri migranes vocant, qui cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum punicorum ſimiles ſint. Germanis dicuntur *meerigel*, Hiſpanis erizo di mar, Liguribus zinzin. A

Omnibus cruſta eſt tenuis, vndique ſpinis ſiue aculeis armata, quæ pro pedibus ſunt. Ingredi eſt his in orbem volui, itaque detritis ſæpe aculeis inueniuntur. Omnes carnem intus nullam continent: ſed nigra quædam vice carnis ſunt in omnibus oua, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta. Alij nigricant, alij purpurei ſunt. Ampliorem partium deſcriptionem in ſingulis trademus. B (C)

DE ECHIMO MAIORE, VEL OVARIO ET ESCVLENTO, RONDELETIVS.

Echinus integer.

Echinus in duas partes diſſectus.

A PRIMVM echini genus, quod cibo idoneum eſt, in quo oua multa & magna ſunt, eſculentaq́;, non ſolùm in maioribus, ſed etiam in minoribus: ſtatim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebuſque tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine & magnitudine ouarium hunc echinum appellat Hermolaus.

Ex Ariſtotelis quarto de hiſt. animal.

B Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta vna parte parum compreſſa, in qua os eſt rotundum quinque dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi ſunt, quę ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili ſtupendoque artificio ſunt conſtructę & cælatæ, vt nihil ſit in toto mari elegantius ſpectatuque iucundius. Quinque igitur ſunt oſſicula per ſymphyſim coniuncta, quorum ſuprema pars latior roſæ pictæ figuram repræſentat: ex ea dependent quinque alia oſſicula minora, tenui membrana alligata, id totum eſt quod comparat Ariſtoteles τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχειν τὸ κύκλῳ δέρμα, id eſt, lanternæ quæ pellucida aliqua pellicula ſiue membrana circundata non ſit. Inter dentes interna caruncula quædam eſt, quæ linguæ vice eſt, mox iungitur gula quæ in inteſtinum deſinit, longum per teſtam ſtellatim diſpoſitum eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo oris ſitum, ita vt os in terram verſum ſit, excrementi foramen ſupra habeatur, paſtus enim ex imo petitur, vnde fit vt os ad paſtum ſit verſum, excrementum verò ſuperiùs parte prona teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pilularum inſtar. Qualis inteſtinorum, talis ouorum ordo eſt. nam inter nigrum id quod carnis vice eſt & inteſtinum oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, orique grata ſunt etiam ſi ſalſa & ſubamara ſint. Sunt quidem omnibus echininis oua, inquit Ariſtoteles, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, (niſi in hoc echino,) Et alibi: Omnia teſtacea vêre & autumno ea quæ oua appellant habent: echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebuſque tepidis reſtituuntur, redduntur que pleniores, pręterquam illi quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis menſib. meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrinſecus foraminibus paruis plena eſt, per quę mouendi facultatem nerui aculeis ſuppeditant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylen excipientia, vinculo, membranula ſcilicet obligata, vt in orbem moueri poſſint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum eſt, craſſius, & in acutum illi deſinunt. His in gyrum mouetur. Hoc eſt admirandum Dei opt. max. in hoc animante opificium, quod vt clariùs perſpiceretur, ſuperiore loco, echinum integrum, inferiore diſſectum in partes duas depingendum curauimus, vt quantum pictura plana aſſequi pictor potuit, internę huius echini partes intelligi poſſent. Tradunt

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 5

Ibidem.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 12.

De picturis ſuprapoſitis.

D E ſæuitiam maris echinos præſapire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere ſtabilientes, nolunt volutatione ſpinas atterere. Quod vbi videre nautici, pluribus ancoris nauigia infrænant, authore Plinio. Veſcuntur aqua, luto, arena.

C

B Maiore ex parte quum viuunt purpureo ſunt colore, in mortuis floridus color euaneſcit.

Abacu-

Ab aculeorum quibus obducti ſunt aſperitate ortum eſt prouerbium ἐχῖνος τραχύτερος, id eſt, echino aſperior, in hominem intractabilem & inſuauibus moribus dictum. metaphora ducta eſt à marino, & à terreſtri. vterque enim aſper eſt, ſed marinus toto corpore aſper, terreſtris non item. Eſt & aliud ab his prouerbium, Πρὶν δὲ δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου. Priùs echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra, de ijs qui moribus ac ſtudijs inter ſe ſunt ita diſſidentes, vt nulla ſpes ſit aliquando neceſſitudinem inter eos coituram. *Prouerbia ab echino.*

Olim ante cœnam echini integri & crudi cum oſtreis, ſpondylis, pectunculis apponebantur, quia horum ſuccus aluum ciet. Vnde Athenæus ex Demetrio Scepſio feſtiuam narrat hiſtoriã de eo qui echinos integros deuorare voluit. Laconem ait, ad cœnam vocatum appoſitis echinis, qui quomodo edendi eſſent cum ignoraret, ac quomodo alij ederent non animaduerteret, vnum in os immiſſum cum teſta, dentibus comminuit, & ſtridere fecit. Cùm igitur miſerè os diſcruciaretur ob duram cibi aſperitatem: O ſceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam emollitum, neq; poſthac vnquam ſumpſero. Noſtri lapide teſtam frangunt, & flauam ſiue croceam partem, id eſt, oua edunt. Olim ex mulſo & garo ſubducendæ alui gratia deglutiebantur, vrinam etiam mouent. F

Cruſta in medicamentis vtilis eſt. Nam vt ſcribit Galenus, Erinacei vtriuſque tam marini quàm terreſtris corpus (*teſta potiſſimum, & aculei*) vſtum cinerem efficit facultatis tum detergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam ad excreſcentia, & ad ſordida vſi ſunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere expertus ſum, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex iiſdem cineribus fiunt dentifricia ſicca, aut melle ſcillitico excepta. Plinius tradit echinis viuentibus tuſſis, & in vino dulci potis, egregiè profluuia purgari. G *Lib. vi. de ſa. cu. ſimp. medic. Lib. 32. c. [illegible]*

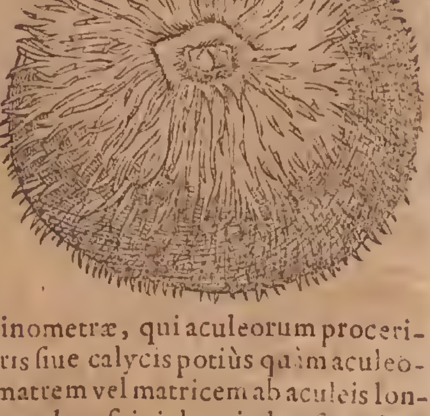
DE ECHINO SPATAGO ET BRISSO, RONDELETIVS.

SECVNDI & tertij generis echinorum breuiter Ariſtoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη, τό, τε τῶν σπατάγγων, (*al. ἀσπατάγγων, vt Athen. citat libro 3.*) καὶ τὸ τῶν καλουμένων βρύσσων, γίνονται δ' οὗτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium echinorum genus, ſpatagi & briſſi: quæ genera pelagia ſunt, raraque inuentu. Ex his Ariſtotelis verbis, neq; ex vllo alio authore vetere notas aliquas colligere poſſis, quibus hos echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm echinum, quem hîc exhibemus, pelagium & inuentu rariſſimũ eſſe certo ſciam, qui ab echinometrę, echini ouarij, echini parui, notis à veteribus traditis facilè diſtinguatur, non dubitaui pro ſpatago vel briſſo proponere. A

Hic igitur echinus ſiue ſpatagus, vel ſpatangus (vtroque enim modo legitur) ſiue briſſus, minùs rotundus eſt, quàm ſuperior, à cordis figura non valde recedens, aculeis paruis & raris ſeptus, altera parte (in qua ſcilicet os eſt) magis planus quàm ſuperior. Os dentibus caret: verùm maxilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim & luto veſcitur. In interiore teſta nulla talis ſpectatur fabrica, qualem in echino ouario deſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco eſt.

DE ECHINOMETRA, RONDELETIVS.

QVARTVM echinorum genus echinometram numerat Ariſtoteles, quaſi matrem aut matricé dicas echinorum, inquit Gaza. quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marem à fœmina non diſtingui: neque enim ex ſemine vel ex ouo generantur, ſed ſponte oriuntur, vt oſtracoderma. Echinometras magnitudine ab alijs omnibus diſtinguit Ariſtoteles: ὅτι αἱ ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθει πάντων μέγισται. Sed hanc magnitudinem nõ ad corpus ſiue calycem, verum ad ſpinas refert Plin. quum ſcribit: Ex his echinometræ appellantur, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi. Cuius ſententiam Gyllius Ariſtotelis ſententiæ pręfert his verbis: Ariſtoteles dicit echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit: quod ipſum mihi veroſimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes echini traxerint, rectiùs nominantur echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quàm ob magnitudinem calycis. Ego verò à corporis ſiue calycis potiùs quàm aculeorum proceritate echinometras dici exiſtimo. cur enim echinorum matrem vel matricem ab aculeis longis nominaſſent veteres, cum ſit aliud quintum ſcilicet genus paruo calyce ſpinis longis duriſque? hoc quidem genus pro echinometra vſurpaſſe videtur Plinius, & eum ſecuti contra Ariſtotelis mentem, cùm perſpicuè vtrunque genus ſeparet. Quare Ariſtotelem hîc ſequendum cenſeo ex quo ſua tranſcripſit Plinius. A *Lib. 4. de h. anim. c. [illegible]* *Gyllius.*

Ariſtotelis igitur echinometram hîc exhibeo, qui magnitudine reliquis pręſtat, adeò vt ambabus manibus quaquauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſque eſt mediocribus. Internæ partes ouarijs echinis ſimiles ſunt, demptis ouis ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt & planè exucca. B F

DE ECHINORVM QVINTO GENERE, RONDELETIVS.

Infra A. proximè eſt echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adhærens è regione.
Supra D. Lepas inuerſa.
Supra E. Lepas parua.

A QVINTVM echinorum genus id eſt, quod ſaxo inhærens repræſentamus, calyce paruo, ſpinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ deſtillationes fœlici ſucceſſu ſum vſus. vnde affirmare non dubitamus id eſſe quintum genus echinorum, de quo ſic Ariſtoteles: Genus item aliud eſt minutum ſpinis longis, prædurisque, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad ſtillicidia vrinæ medicamento vtuntur.

Lib. 4 de hiſt. anim. cap. 5.

Echini cădidi Ariſtoteles author eſt echinos alios naſci, circa Toronem, qui candidi ſunt, & ſpinis, & teſta, & ouo. augentur forma productiore quàm cæteri, ſpina ijs parua, nec rigida, ſed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à ſeſe diſiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. *Circa Toronem candidi naſcuntur, ſpina parua, Plinius.*

DE ECHINIS, BELLONIVS.

A Echinum, Gallicum vulgus à ſimilitudine tegminis caſtaneę, vocauit Chaſtaigne de mer, quodque Erinacei terreſtris modo in orbem conglobatus & contractus, vndique aculeis circunvalletur, Erinaceus etiam dictus eſt: quod nomen imitati quidam Oceani incolæ Heriſſon de mer appellarunt: Maſſilienſes à dulcedine ſaporis, Dulcinum, Vn Douſſin: eumque qui magis eſt albus ac pelagius, addito cognomento, Douſſin raſcas nominarunt. Genuenſes Zinzin, Itali Riccio marino. Nomen antiquum retinet in Græcia.

F Verum Echinorum ſpecies deſcripturus, Ariſtotelicam ſecutus authoritatem, ab ijs qui ſunt edendo inchoandum eſſe putaui. Nam nigri, minuti, ſpinis longis & calycibus exiguis præditi, nullius ſunt ponderis in popinis: de quibus ſingulatim eſt dicendum.

E Fruſtra traditum eſt echinos ſæuitiam maris præſagire. Nam quum tam multis proboſcidibus muniti ſint, à fluctu minime volutari poſſunt: neque ſpinas (vt creditum eſt) atterunt.

F Multis verbis ius echinorum Galenus, Paulus, Aetius & Plinius Secundus commendant: quo vocabulo aquam internam eſſe intelligendam puto: nam niſi recentes & crudi, non ſunt edendo.

G Manducandus eſt echinus (inquit Plinius medicus) ex interuallo phreneticis & epilepticis. aptus eſt ſtomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus eſt idoneus. Dioſcorides autem ſcribit, ijs quibus atra bilis ſtomachum infeſtare ſolet, piſces in aquis petroſis degentes & erinaceos recentes conuenire. Echini marini (inquit Aetius) ex vino mulſo & garo præſumpti ventrem leuiter ſubducunt. Referuntur autem inter edulia modici alimenti. Cibos auerſantibus appetentiam excitant, veſicam expurgant, vrinam laxant: quod & Galenus libro de attenuante victu, & item Dioſcorides confirmant.

DE ECHINOMETRA, BELLONIVS.

A B Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum ſpinæ longiſſimę, calyces minimi. Ego verò Ariſtotelis ſententiam ſecutus, Echinometras cæteros echinos calycis magnitudine ſuperare aſſeuero, minimiſque aculeis eſſe præditos, breuibus & obtuſis interceptos ſpiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem teſta cinerea eſt, pugni aut oui anſerini magnitudine, rapi modo in vaſtitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, ſupina autem rotundæ.

C F Pelagiæ magis ſunt Echinometræ. quòd autem reliquis maiores ſunt, ideo cæteris anteponuntur. Longu-

Longurijs longioribus nautę multò egent magis, quàm in alijs echinis: Siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: **E** quas in inſulis maris Aegæi tanta craſſitudine profeciſſe contemplatus ſum, vt ad craſſitudinem binorum pugnorum extuberauiſſe viderim: rariuſculè quàm alij echini capi **(F)** conſueuerunt, ſed quo maiores ſunt, eò delicatiores exiſtimantur.

DE ALIIS ECHINIS EDVLIBVS, BELLONIVS.

B Ab Echinometris, qui echini ſunt edules, maiores quidem aculeos habent: craſſitie autem minores ſunt, vixque grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. Alij enim omninò nigri, alij albi, quidam vitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei, alij purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos, ſcintillæ modo.

E Hos piſcatores venantur hoc pacto: Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui ſint dentes. hanc manum echinis ſubmouent, vt eos ab imo in ſublime attollant, qui ſuis promuſcidibus ſeſe ita ſtabiliunt, vt plerunque piſcatores teſtam priùs atterant, quàm inde integros diuellere poſſint.

F Semper crudi eduntur: ouis quæ eius teſtæ inhærent, in modum ſtellæ radiantibus, ac quinque ordinibus diſtinctis, digito vel pane attritis atque diuulſis, vt liberiùs abſorberi poſſint, emundata aqua ac ſtercoribus, quibus (vt oſtrea) interdum ſcatent. Ea autē oua guſtui dulcia ſentiuntur, ceu Ricini pulpa, quibuſdam echinis pallida, alijs flaua, alijs autem rubentia.

B Quòd autem ad eorum anatomicam deſcriptionem attinet: ſciendum eſt edules echinos in orbem conglobatos, ac ſpiculorum ſerie armatos eſſe. Os parte prona, in medio corpore terram verſus inclinatum habere: in cuius ambitu quina oſſicula bene diſpoſita dentium officio funguntur: prona autem parte plani ſunt, breuiſſimoſque aculeos ac promuſcides numeroſas habent. Supina rotundiorem oſtendunt teſtam perforatam, in qua quidam eſt meatus ad excrementi exitum: quod vt muribus, cylindreum eſt, lapidoſum ac terreum, quibuſdam veluti ſpiculis intertextum. Promuſcides autem Echinorum edulium, linguis Cicadarum vel Muſcarum ſimiles ſunt, Stellarum & Pudendorum marinorum modo, eaſque tam crebras habent, vt dinumerari nequeant, quibus vndique circumſepti adhæreſcunt: extrorſum autem non apparent: concidunt enim in ſeipſos contracti. Spinis conſtant paulò quàm Echinometræ longioribus.

DE MINORI ECHINO, BELLONIVS.

Rondeletius hoc genus quintum facit.

B Genus Echinorum aliud eſt (inquit Ariſtoteles) minutum, pelagium, ſpinis grandib. longis, prædurisque, modo penè lapidis, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad diſtillationes vrinæ vtuntur. Vulgus tum Italicum, tum Gallicum, atque etiam Græcum Iudæ vocat, quòd perpetuò nigreſcat, **(A)** fordeſcat, & guſtus ingrati percipiatur. Paſſim reperitur: quod aliter Briſſis & Spatagis euenit ex philoſophi ſententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera ſpinarum longitudine ſuperat: neque colorem vt illa varium habet: teſtam iuglande maiorem non promit, eſtque reliquis omnibus viuidior. Ná ſi ſupinum ponas, mox ſuas ſpinas deprimit, & ſe in pronam partem conuertit. Plures habet quàm alij proboſcides: idcirco citiùs repetit, firmiuſque hæret. Oua non fert vt alij, ſed ſanguineum quiddam nigrum, ſaniei ſimile, quo manus cruentat atque inficit. Dentes itidem in verticilli modum habet quinos, circulari ordine diſpoſitos, vt & cæteri, quibus algas, ſaxa, & conchyliorum teſtas arrodit. **(E)** In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari ſinunt, vt annuli vice ad ſignandum panem vtantur: refert enim quinquefolium, vel quidpiam ſimile affabrè delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis ventres eſſent membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoq; appenſi ad foramen excrementi coëunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſi apparent: ſunt enim vltra ſex millia in quolibet echino.

Echinus maris rubri. Echinum vidimus in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem quam vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum. ſemipedem latum, minus quàm alij rotundum, paucioribuſque, ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret.

COROLLARIVM, DE ECHINIS IN GENERE.

A De echinis in genere quædam ſcripſit Rondeletius in deſcriptione Echini maioris vel ouarij. Plin. aliâs Herinaceorum tegmentum vocat cruſtam, aliâs teſtam: cum tamen Ariſtoteles religioſe ſemper Herinaceos inter teſtaceos numeret, & tegmentum eorum teſtam appellet: Gillius, qui Ariſtoteli ſubſcribit. Rondeletius cruſtatis echinos adnumerat. Ericius marinus ſpecies eſt habentium oſtraca, Auicenna. Ἐχῖνος θαλάττιόν τι ὄστρεον, Suidas. Vter meliùs ſentiat experiantur qui in manibus habere poſſunt. Rondeletius integumentum earum non durum, neq; ſiliceum eſſe ait, ſed fragile cruſtæ tenuioris modo. Verùm etiam dura & ſilicea, ſi tenuitas accedat, planè fragilia ſunt & magis etiam quàm minùs dura. flexilia autem, vt cruſtatorum corium, præſertim recens, non ſunt. Conchulas quoque multas teſtam tenuem prorſus & fragilem habere videmus, quæ tamen cruſtati generis non ſunt. Heſychio echinus eſt animal marinum edule: ſed ſpecies echini quaſdam non eſſe edendo, ex Rondeletij obſeruationibus ſatis apparet. Echinus non eſt erinaceus marinus, vt exponit Albertus: ſed eſt veluti caſteus (*caſtanea*) cardus, plenus rubro humore, Niphus. qui alibi etiam echinum marinum, vulgò cardum (*carduum*) marinum appellari ſcribit. quòd autem echinus non ſit erinaceus marinus, contra Albertum abſurdè negat. Echinus alibi in Italia vocatur el riccio, rizzo de mare, zino, lo incino. Scoppa grammaticus Italus echinum interpretatur lincino de mare, bogancitola: & genus cancrorum facit, inepetè, Albertum & huiuſmodi ſolœcos authores ſecutus. Hiſpanis dicitur erizo de la mar. Germanis

manis *Seeapffel*, id eſt malum marinum, circa Daniam, Noruegiam & alibi: quòd & rotunditate figuræ, præſertim aculeis demptis, & magnitudine mâlum referat. ad ſummum enim inſtar magni mali inueniri audio in Oceano Balthico, durum, punicei ferè coloris, & ſpiculis ademptis maculoſum: nullum eius vſum eſſe, ſed pro ornamento in domibus ſuſpendi. Quòd ſi quis aliarum gentium ferè omnium ſimiliter appellantium imitatione, *Meerigel*, id eſt echinum marinum vocare voluerit, reprehendi non poterit. Recentiores quidam echeneidem piſciculum de quo proximè dictum eſt, & echinum, qui piſcis non eſt, (branchijs enim caret,) imperitiſſimè confundunt. Vide ſuperius in Echeneide A. Echinus Græcis commune tum terreſtri tum aquatili nomen eſt: Latini veteres ericium & erinaceum de terreſtri dicunt, de marino vix vnquam, ſed Græcum echini nomen ſeruant, vt pluribus annotaui in Echino terreſtri inter Quadrupedes.

B Eratoſthenes dicit in inſulis ante Euphraten, miræ magnitudinis cancros atque echinos reperiri: quorum alij pileis maiores ſint: alij διχότυλοι, id eſt binas cotylas capiant, Strabo libro 16. Haberi & fluuiatiles echinos Paulus Aegineta prodidit, Hermolaus & Maſſarius. Oſtrea (*meliora*) Circeis, Miſeno (*promontorio*) oriuntur echini, Horatius Serm. 2. 4. Echinus (maris) omnium maximè à natura munitus eſt: quippe qui teſta vndique ſpinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hunc in genere teſtato ſortiri diximus, Ariſtot. libro 4. de part. Echinus nihil habet carnis, in globum circumactus eſt, Ibidem. Plinius & Scholiaſtes Nicandri echini carnes nominant, oua nimirum eius & partem eſculentam intelligentes. Cruſtis & ſpinis teguntur echini, Plinius. Calyculos echinorum Apuleius dixit. Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta, Cortice depoſito mollis echinus erit, Martialis lib. 13. Vidi ego (inquit Nicolaus Perottus) & ſæpe piſcatus ſum piſcem hunc (*echinum impropriè piſcem vocat:*) in ſcopulis quibuſdam maris noſtri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, cœruleo ac viridi miſto: vſque adeò grata oculis ea varietate, vt ſi colores durarent, nulla eſſet cum gemmis comparatio: ſed mortuo piſce colores tabeſcunt, Hæc ille: & ſimiliter Gillius. Euenit, vt quod caput appellant & os, verſum in terram ſit: quod verò ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſuprà habeatur. quod idem omnibus turbinatis, patelliſque euenit. paſtus enim de imis petatur, neceſſe eſt. Vnde fit, vt os inuerſum ad paſtum ſit, excrementũ verò ſuperius parte prona teſtæ contineatur, Ariſtoteles in hiſtoria. Ex eodem genere (*quo locuſtæ, ſcilicet cruſtatorum*) ſunt echini. oua omnium amara, quina numero. ora in medio corpore, in terram verſa, Plinius. Dentes echinis quinos eſſe, vnde intelligi potuerit, miror, Idem. Dentes quini echinis omnibus ſunt, caui intrinſecus: inter quos caruncula quædam interiacens linguæ officio fungitur, mox iungitur gula: deinde venter in partes quinq; diſtinctus, (*perinde ac ſi plures numero ventres hoc animal habeat. ſunt enim omnes diſtincti, pleníque vacantis materiæ ex ſtomacho vno dependent, &c. vt hic, Ariſtot. in opere de partibus anim. lib. 4.*) plenus excrementi: cuius meatus omnes in exitu excrementi coëunt, quà teſta forata eſt. Ventri autem ſubdita ſunt, quæ oua appellant, membrana obducta diuerſa, eodem in omnibus impari quinario numero: quorum quod nigricat, parti creditum eſt ſuperiori, ex dentium origine pendens, amarum, nec eſculentum, quale in multis ineſſe animaduertimus, aut certè eius proportionale. nam & in teſtudine, & in rubeta & in rana, atque etiam in turbinato genere, & in molli ſed colore diuerſo, & aut omnino inguſtabili, aut magis ab vſu cibario alieno. Corpus echinis priore atque nouiſſima parte ſpiſſum, & continens: cætera verò non continuum, ſed ſimile laternæ, cui non obducta membrana eſt, Ariſtoteles in hiſt. animalium. Et rurſus, Echinis caro negata eſt: id ipſumque habent peculiare, vt nullam intus carnem contineant. Nigra quædam in omnibus vice carnis ſpectamus. Echini oua ſtellę ſpeciem ſimilitudinemque gerentia, etſi amaro non ingrato tamen ſapore ſunt Gillius.

EX ARISTOTELIS DE PARTIBVS ANIMALIVM.

libro 4. cap. 6. de ouis echinorum.

Caro in echinis, vt dictum eſt, nulla eſt circa ventrem: ſed quæ oua appellantur, numeroſiora teſtæ adhærent, membranulis ſingula obuoluta, & paribus diſtincta interuallis. Nigra etiam quædam circum ab ore fuſa ſparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non vnum, ſed plura genera echinorum ſint, omnium partes quidem eas omnes ſortiuntur: ſed oua appellata nec omnes cibo idonea, & parua admodũ continent, exceptis ijs qui vada incolũt. Omnino idipſum cæteris quoq; teſtatis euenit. caro enim non æquè omnium eſculenta eſt. & excrementum quod papauer vocatur, quibuſdam cibo idoneũ, quibuſdam non idoneũ eſt. Cõtinent hoc turbinata omnia ſua clauicula: vniualuia, ſuo fundo, vt patellæ biualuia, quà nodo ligantur. Quod autẽ ouum vocatur, latere dextro biualuia habent: altero latere oſtium excrementi continet. Sed errore ouum id vocitatur, quippe ꝙ tale ſit, quale eſt pingue in ſanguineo genere, cum viget. quamobrem fieri ſolet per id tempus anni quo vigent, ſcilicet vere & autumno. laborant enim teſtata omnia per frigus & æſtum, atque exuperantiam temporis pati nequeunt. argumento eſt quod echinis euenit. habent enim id iam inde ab ortu naturæ, & plenilunijs vberius: non quia per id tempus copioſiùs paſcuntur, vt quidam putant: ſed quod noctes tepidiores ſint propter lucem pleniorem. calorem enim deſiderant quoniam frigori patent, vtpote quę ſanguine careant. ex quo fit, vt æſtate potiùs vbique vigeant, præterquam in Pyrenſi (*Pyrrae, Maſſarius*) Euripo. nam ibi nõ minùs tempore hyberno probantur. Cuius rei cauſa eſt, quòd tunc vberiùs pabulentur, cum piſces per id tempus ea loca relinquant. Habent echini omnes oua eodem numero, atq; impari: quina enim dentes etiam ventreſque totidem. ratio, quod non ouum eſt quod ouum vocatur, ſed quòd bona animalis enutritione, alimoniaque proueniat. fit oſtreis quidem in altero tantummodo latere, id quod oui nomine appellatur. idemque quod echinos habere dicimus: ſed cum teſta echini non modo cæterorum oſtreorum orbem colligat vnum, ſed in globum circumagatur, vt non partim talis, partim non talis formetur, ſed vſquequaq; ſimilis ſit: (vndiq; enim in ſe nutibus ſuis conglobatur:) idcirco ouũ quoq; ſimili modo habeat neceſſe eſt. non enim ambitu, vt cætera, diſſimili conſtat echinus. nanq; ijs omnib. caput in medio ſitum eſt: quam quidem corporis partem ſitum tenere ſuperiorem certum eſt. Nec verò ouum

ouum habere continuum poteſt: quando neque cętera generis eiuſdem ſic habent, ſic altero latere tantum ſui orbis. Ergo cum id commune omnium ſit, proprium autem illius, vt globi ſpeciem gerat, oua numero impari ſint neceſſe eſt: nam ſi pari eſſent, per diametrum diſpoſita haberentur, cum ſimilem hinc atque inde ſeruari rationem interualli conueniat. ſic autem diſpoſitis vtroq; latere orbis ouũ haberetur, quod in cęteris oſtreis non eſt. altero enim latere ſuæ orę id habent & oſtreę & pectines. itaque terna aut quina, aut quolibet alio numero impari eſſe neceſſe eſt. at ſi terna eſſent, diducta inter ſe laxo admodum interuallo haberentur. ſi plura quàm quina, continuum propè ouum redderetur: quorum alterum non melius eſt, alterum fieri non poteſt. quina igitur oua echinos habere neceſſe eſt. quam ob cauſam venter quoque quinquepartitus eſt, & dentes totidem habentur. ſingula enim oua, cum quaſi corpora quædam animalis ſint, modum quoq; viuendi ſimilem habeant neceſſe eſt. hinc enim capitur incrementum. nam ſi venter vnus tantummodo eſſet, oua aut longè diſtarent, aut totum alueum occuparent, vt echinus & difficile moueretur, & cibi minus impleretur. Cum autem quinq; numero interualla ſint, ventrem ſingulis adiunctum quinquepartitum eſſe neceſſe eſt, eademque de cauſa dentes etiam totidem habentur: ita enim natura ſimilem rationem prędictis membris reddiderit. Sed quam ob cauſam oua numero impari, totq; numero echinus habeat, dictum eſt. cur autem alij parua admodum, alij magna, cauſa eſt quòd natura conſtant alij alijs calidiore. calor enim cibum cõcoquere plenius poteſt: quamobrem qui cibo inutiles ſunt, in ijs excrementi plus eſt. mobiliores etiam facit natura caloris, vt paſcantur, nec ſtabiles maneant: cuius rei indicium eſt, quòd eorum ſpinis aliquid ſemper adhęreat, tanquam crebrò moueantur. ſpinis enim vt retulimus, vt pedibus vtuntur.

Echinus Plinio carnes habet rubentes ſicut minium, Albertus. Ego hunc Plinij locum legiſſe non memini. Ariſtoteles carnem echinis omnino negat. Non omnibus idem vitreus (minij hic fortè legit Albertus) color. circa Toronem candidi naſcuntur, &c. Plinius. Idem Albertus & eiuſdem monetæ ſcriptores, echino partes quaſdam attribuunt quæ echeneides ſunt.

C

Spinis ſuis echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemq; permutant, Ariſtot. Et alibi, Echinorum ſpinę vicem pedum eis præſtant, non villorum vt erinaceis (terreſtribus.) Echinis ſpinæ pro pedibus ſunt. ingredi eſt his in orbem volui. itaq; detritis ſępe aculeis inueniuntur, Plinius. Mouentur agilius & frequentius qui ſunt cibo idonei: cuius rei argumentum, quod ſemper aliquid algæ ſuis ſpinis implexum gerant, Ariſtot. καραβοί θ᾽ ἵκοντ᾽ ἐχῖνοί τε, πὸι καθ᾽ ἁλμυρὸν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζοὶ δ᾽ ἐμπορεύονται μόνοι, Epicharmus in Nuptijs Hebes. Ἐχῖνος ὄστρεον πορευτικόν, Athenæus ex Ariſtotele. Echin⁹ inter teſtacea quib. facultas ingrediẽdi eſt, olfactũ minimè habere videt᷑, Ariſtot. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atque aculeis communitos, ſi quis contriuerit, & alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit, hęc tamen cohærentiam & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohęreſcunt, velutique conferuntur ſimul, & naturali rurſus quadã conciliatione (mirum dictu) integrantur, Ælianus 9. 47. & Philes. Echini oua plenilunijs habent hyeme, Plinius. ſed melius Ariſtoteles, Nullo tempore ouis omnino carent: ſed maximè plenilunijs diebusq; tepidis redduntur pleniores: præterquã ij quos Pyrrhæus fert Euripus. nam illi hybernis mẽſibus meliores ſunt. Luna alit oſtrea, & implet echinos, muribus fibras, Lucilius apud Gellium: à quo etiã Plinius mutuatus cernitur, vt ſcripſi in Mure B. De ouis echinorum plura retulimus ſupra in B.

D

Fluctus & tempeſtas ad terram Echinos deuoluens è mari funditus in aridum expellit & violenter allidit. hi eius periculi metuentes, cum ſentiunt mare inhorreſcere, & ventorum acerbitate procellas cieri, ſuis ſpinis lapillos ad geſtandum faciles tollunt, vt libramentum ac firmamentum habeant, vt ne procellarum incurſus, ac ſuę eiectionis periculum, à quo ſibi timent, ſubeant, Ælianus de animal. 7. 33. Oppianus libro 2. tradit echinum præſagire tempeſtates, & lapillis operiri, (*vide etiam infra in E.*) ne agitatione procellę ſpinas atterat. Maſſarius. Atqui Oppianus nihil de ſpinarum attritione, ſed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquenq; dorſum ſuum aggrauare ſcribit. ----νώτοισι δ᾽ αἰγιαλίζων ἕκαστος λᾶαν: ὅστιν βαρύθοντα περὶ σφετέρην ἀκάνθαις ῥηιδίως φορέειν, &c. Echini marini quoties æſtum procellasq; preſensêre, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, néve tempeſtate ingruente auferantur, ſed petris firmè inhæreant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Simone Grynæo interprete. Echini tum terreſtres tum marini ſpinarum ſuarum obiectu & rigore, ceu uallo quodam, ſeſe tuentur quo minus capiantur. Athenæus. Vide in Echino terreſtri h. inter prouerbia. Echini corporis partes diſiectas rurſus coire & redintegrari, peculiaris & admirandæ naturę vis eſt, ſi verè hoc tradit Ælianus, vt in c. retulimus. Vrticæ genus quoddam echinos, in quos offenderit, corrodit, Ariſtot. Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. Echinum (*marinum, vt coniicio*) interimit potamogiton, Ælianus & Philes. Et mox idem Ælianus: Echinus autẽ mergi fel non tolerat: vbi echini vocabulum non rectè repeti ſuſpicio eſt.

E

Echini affigentes ſeſe, aut harena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt, Plinius. Echinus in mari cum ventorum procellam præſenſerit, calculum validum arripit, eumq; velut ſaburram vehit, & tanquam anchoram trahit, ne excutiatur à fluctibus: ſicq; qui non poteſt ſe ſuis viribus liberare, alieno regitur pondere. Quo indicio etiam nautæ velut ſignum futuræ perturbationis capeſſunt, & ſibi præcauent ne hos imperitos turbo inueniat, Ambroſius. Vide ſupra quoq; in D.

F

Author libri de naturis rerum & Albertus, echinum piſcem cum echeneide confundũt, vt dictũ eſt: & echinum venenoſum eſſe, nec edi poſſe, niſi mortis periculo aiunt: cũ Ariſtoteles echeneidẽ piſcẽ nõ edulẽ eſſe ſcripſerit. Echinorum verò alij ſunt edules, alij ἄβρωτοι, id eſt cibo inepti. Vide inferius in G. ab initio de remedijs ex echino intra corpus. Sunt echinis omnibus oua ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, Ariſtot. De ouis quidem echinorũ ſuprà etiam in B. diximus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam echini, oſtreæ crudæ, &c, Macrobius. Echini (vt Athenęus libro 3. recitat ex Diphilo, Natali de Comitibus interprete) ſunt teneri, bonumq; habent ſuccum: viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles, boniq; ſucci & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (*μήλινοι, id eſt læves, Natalis vertit fraxinei: non probo*) craſſiores, & qui cum raduntur lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam,

Icariam & Adriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari. Qui circa Sicilię ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Menſe Decembri (inquit Palladius) quibus litus in fructu eſt, vbi Lunæ iuuabit augmentum, quę omnium clauſorum maris animalium atque concharum iubet incremento ſuo membra turgere) echini carnes ſalibus condire curabunt. quod ſolito more conficitur. Hanc quoq; rem per omnes mēſes bene faciemus hybernos, Hæc ille. atqui Bellonius non niſi recentes & crudos edendo eſſe ait. Marinus echinus ſtomacho ventriq; vtilis eſt, vrinam cit, Dioſcor. Vrtica, echinorum oua, & huiuſmodi, nutrimentum exiguum & humidum prębent: ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent, Mneſitheus. Echini mar. caro eſitata ventrem mollit, & calculos qui per vrinam redduntur ſummè ſanat cum condito ſumpta, Kiranides. Echini aluum mouent, Celſus & Galenus in libro de attenuante victu. Ventrem deiiciunt conchularum iura & echinorum mar. Aëtius. Echini ex mulſo eduntur & garo alui ſubducendę gratia. Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant ac denſant, Galenus libro 3. De alim. facult. In echino: Accipies pultarium nouum, oleum modicum, liquamen, vinum dulce, piper minutum: facies vt ferueat: cū ferbuerit, in ſingulos echinos mittes, agitabis: iterum bulliat: cum coxeris, piper aſperges, & inferes. Aliter in echino: Piper, coſtum modicè, mentham ſiccam, mulſum, liquamen, ſpicam Indicam & folium.

Aliter: Echinum totum mittes in aqua calida, coques, leuas, in patella compones: addes folium, piper, mel, liquamen, olei modicè, oua, & ſic obligas: in thermoſpodio coques: piper aſperges & inferes. In echino ſalſo: Echinum ſalſum cum liquamine optimo, carę no, pipere temperabis & appones. Aliter echinus ſalſus: Liquamen optimum admiſces, & quaſi recentes apparebunt, ita vt a balneo ſumi poſſint, Apicius 9. 8. Echinos vbi coxeris, pipere & croco aſperges, Platina. Scinditur leui percuſſu hirta teſtudo, (cortex echini,) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur: decidunt ſordes, quæ in ijs pro viſceribus ſunt: remanent quinque partita oua ſubrufa, ad ſtellæ imaginem formata. hæc cruda ſumuntur, ſapore non iniucundo, quamuis neſcio quid amaritudinis habeāt, Nicol. Perottus. Præſtant qui Miſeni naſcuntur. Oſtrea Circeis, Miſeni oriuntur echini, Horatius. Inulas ego primus amaras Monſtraui incoquere, illutos Cotillus echinos, Vt melius muria, quam teſta marina remittat, Idem Sermonum 2. 28. Alex peruenit ad oſtreas, echinos, vrticas, &c. Plinius. Echinus non ignotus eſt principum menſis, ſpinoſo caſtaneæ tegumento aſſimulatus, Iouius.

G

Remedia ex echinis vſis extra corpus.

Echinorum teſtæ contuſæ, & ex aqua illitæ, incipientibus panis reſiſtunt, Plin. Echini mar. apud Galenum (De compoſ. medic. ſec. loc. lib. 1. cap. 1.) recipiuntur in medicamento quodam quod caluefcentes etiam prohibere, & pilis veſtire promittitur: & paulò pòſt etiam terreſtris acanthion, Galenus erinaceum interpretatur. Ibidem cum medicamenta quædam pilos diſperdentia ex comptorijs libris Critonis enumeraſſet, ſubiungit: Quin & fortiora his componunt ex echinis (*marinis nimirum*) & ſalamandra in oleo coctis. ammiſcent autem ipſis & alcyonia & ſandarachen, & quęcunq; alia eius generis exiſtunt. Teſta cruda inaſſata commodè medicamentis admiſcetur quę pſoras abſtergunt, Dioſcor. Echino mar. ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redit, Ælianus. Teſtis contuſis & ex aceto illitis (adpoſitis, Marcellus) ſtrumæ curantur, Plinius. diſcutiuntur, Marcellus. Echini ex aceto epinyctidas tollunt, Plinius.

Echini tum terreſtris tum marini corpus vſtum, eadem pręſtat. Vide in terreſtri inter Quadrupedes. Teſtæ crematę cinis (Echinus cū teſtis crematus, Ælianus) ſordida vlcera expurgat, Dioſcor. & Plinius. Luxuriantem carnem reprimit, Dioſcor. Echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, & omne vlcus illicò ad cicatricem & ſoliditatem reducit, Kiranides. Alopeciam quoq; idem cinis ſanat & denſat, cum adipe vrſino, vel delphinio, aut porcino illitus, Idem. Cutem (in alopeciis) replet echini cum carnibus ſuis cremati cinis, Plinius. Galenus lib. 1. de compoſ. ſec. loc. cum remedia quędam ad alopecias ex Sorano pręſcripſiſſet: Oportet autem (inquit) & partem affectam pręfricare vel per alcyonium vſtum, donec morſum perſentiſcat, vel per echini marini vſti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat. Et paulò poſt: Echinorum mar. teſtas vſtas, ex melle & aceto pręraſis illine. Ad alopeciam expertum: Teſtę echini mar. vſti, muſcerdarum, iridis, ſingulorum vncia. bene contuſa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum etiam cicatricibus pilos creat, Nic. Myrepſus. Et rurſus: Aut echinorum mar. teſtas crematas bene tritas irrigato cum melle, & illine. Echinum comburi cum viperinis pellibus raniſque, & cinerem aſpergi potioni iubent magi, claritatem viſus promittentes, Plinius. His quę ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate erinacei terreſtris corium crematum opitulatur ſi aqua aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieris orificio illinatur. idem poteſt echinus marinus, & mitulæ viuentes vſtę, Aetius 16. 21. Licet autem ſuſpicari, vt echeneidē aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandem contra abortus vim echino et adtribuiſſe, occaſione vtrobiq; à vocabulo ſumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac ſi non ſolum naues illa retinere, hic verò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quędam cohibēdi vis vtrique ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in aliis quoq; rebus innumerę ſunt.

Intra corpus.

Arceſilaus Batti Eudęmonis filius, cum in letalem morbum incidiſſet, marino echino in potionem per Learchum ei tradito, ad mortem compulſus eſt. Plutarchus de virtutibus mulierum, in Eryxonæ mentione. Echinum quidem venenatum eſſe alius veterum nemo prodidit, quod ſciam: ſed tantum echinorum quoſdam non eſſe edules, (de quibus inferius dicemus:) ſicut & echeneidem edendo eſſe negarunt. recentiores verò echinum cum echeneide, vt diximus, confundentes, vim ei venenoſam attribuunt. Contra dorycnium echini maximè proſunt: & ijs qui ſuccum carpathi biberint, præcipuè eius (*eorum, ſcilicet echinorum*) iure ſumpto, Plinius. Contra dorycnium ſuccurrunt animalia quæ in litore & petris marinis degunt, vt gobij, & huiuſmodi, (ſiue cruda, ſiue elixa toſtáue edantur.) ſed multo magis iuuabunt in cibo ſtrombi, echini, &c. Nicander & Scholiaſtes. Morſis a cane rabioſo proſunt in cibo echini recentes cum vino mulſo, Rufus. Aretęus in curatione elephantiaſis: In cœna (inquit apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt, oſtrea, echini, &c. Epileptici ſi ex echino ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt. quippe habet aliquid ventri ducendo, ſtomachoq; firmando, & vrinę

citandæ

citandæ commodum, Trallianus. Eorum qui vomica (empyemate) laborant, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur, echinum eos ſumere non prohibeto, Idem. Ex oſtreorum genere purpurę & buccina reliquis præferenda ſunt: deinde pelorides præſtant: poſtea echini recentes; deinde quæ propriè oſtrea appellantur, reliqua verò relinquenda ſunt, Aetius in cura colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. In diabete echinus cauendus eſt, Trallianus. Ad ſtomachum hebeſcentem non parum proficit echinus mar. etenim vel omnium ciborum faſtidio laborantem, in priſtinæ valetudinis ſtatum reſtituit, atq; veſicam (quemadmodum harum rerum bene periti affirmant) vacuam facit, Ælianus 14. 4. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne. vtilis & echinus eſt: vt qui præterquam quod contemperet refrigeretque, pręterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumq; & vrinam mouet: quib. nihil eſt præſtantius, Trallianus. Ad dyſuriam id eſt vrinæ difficultatem & calculum, echinos tere cum aculeis ſuis, & ex mulſa aqua frequenter accipito, Marcellus. Echini cum ſpinis ſuis contuſi, & è vino poti, calculos pellunt. modis ſingulis hemina bibitur, donec proſit: & aliâs in cibis ad hoc proficiunt, Plinius. Echini viuentes tuſi, & in vino dulci poti, egregiè profluuia purgant, (*menſes promouent*,) Plinius. Vt ſecundæ expellantur: Echinos marinos tres totos tenuiter tritos, in vino odorato bibendos dato, Hippocrates libro 1. De mulieb. morbis.

Si echini aculei pedicus inhæſerint, aut alicui corporis parti, in lotio humano calenti pedem diu tene, facilè excutientur, Marcellus empiricus.

Plurima ad philologiam de echino pertinentia, iam in terreſtri echino à nobis expoſita ſunt. hic paralipómena adferemus. Σχῦρος, ἐχῖνος, Heſychius & Varinus. Hyſtrix, animal teſtatum, marinum, edule, Varinus. Vide in Hyſtriche quadrupede A. ad finem. Βατῆρος, ἐχίνη, σφάκελος, Heſychius & Varinus. Euboi, id eſt luſcinia, echinus maris, Kiranides 1. 5. Eſt & echinus pars ventris ruminantium. Ἠ' ἐλαφοιηδὼν, τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον, Nicander in Theriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πολύπτυχον, (melius πολύπτυχον. noſtri vulgò hanc ventris partem multiplex appellant: *das manigfalt*:) & propriè de boue dici addit. Ἀ' φύσιν χύτραν, τὸν καλούμενον ἐχῖνον παρὰ τῷ Ἱπποκράτῃ, Varinus. Dorion τὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει, Athenęus. Echinis marinis, abſq; aculeis, ſimiles etiam lapides vidi: vnum hemiſphęrica figura, parui mali magnitudine: alterum lenticulari figura, magnitudine rapi mediocris, lati compreſſiq; vtrinque. clauduntur cruſta quadam albicante, quinis diſtincta radijs, quę circa baſin latiores. paulatim μυουρίζουσι, hoc eſt veluti caudæ quędam, anguſtiores fiunt: inter binos radios interſtitium binos tuberculorum ordines habet, quę veluti verrucę rotundę aut veluti oua quædam ſunt: ordo vnuſquiſque in minori lapide quina aut ſena tubercula continebat, in maiori iam pleraque(vetuſtate, vel attritione, in fluuio enim quodam apud nos repertum audio) alliſa & obtuſa vix apparebant. Vide infrà vbi de anguib' ſcripſi in Hydri hiſtoria. Squinada Maſſilienſibus Maia (*Bellonii*) appellatur, à ſimilitudine pectinis ad quem lina attenuantur, Bellonius. Squinada quidem Gallicum nomen per aphereſin ab echino factum videtur. Noſtri hoc inſtrumentum vocāt *ein Hechel*. Squinada Gallis quaſi echinada dicta videtur. Latinè pecten appellari poteſt. Ad huius ſimilitudinem, quidam conligant acus, ita vt cuſpides ipſarum in eundem locum porrigātur, & per ipſas cutem compungunt in alopeciæ curatione, vt Galenus ex Sorano annotauit. Pecten echini vocatur iureconſultis echini pellis veſtiū deterſui accommodè cōcinnata, cuius auctor rei Plinius eſt, Cęlius. Noſtris in vſu eſt tabella è ligno quadrata, & multis pertuſa foraminibus, quibus ſetarum penicilli infarciuntur, & vt aſperior, rigidior, ęqualisq; ſuperficies ſit, tondentur. hac veſtes purgandæ perfricantur. *ein ryberle*. Echinum dixerıs. Et ſimiliter inſtrumentum, quo pocula aliquando exterguntur, ſetis in manubrij lignei vel è filis ferreis confecti altero extremo tranſuersè impactis, ad capituli in dipſaco, (quem aliqui ſimpliciter carduum appellant) effigiem, oualem ferè. Item inſtrumentum quo panni lanei pectuntur. vulgus à cardui capitulorum ſimilitudine, *Carterſchen* appellat. H.a.

Echinus marinus, Horatius. ſed differentia hoc, non epithetū eſt. ὀξυμελής, ὀξυκάρηνος, Oppianus. Αἱθήεις, Nicāder. Scoliaſtes interpretatur cuius caro ſit ruffa, ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς μετὰ τὴν σάρκα. Καρηκομόων ἀκανθαῖς, Matron Parodus. Plura in Echino quadrupede dedimus, quorum multa marino etiam quadrant. *Epitheta.*

Echinophora, genus conchę, Plinio, lib. 32. Sinope ſita eſt in collo peninſulæ cuiuſdam: cuius litora petroſa ſunt, & foſſes quaſdam in petris excauatas habent, quæ mari tempeſtate elatò complentur: quam ob cauſam non facilè adire poſſunt: & inſuper quod petrarum ſuperficies omnis ſit ἐχινώδης (id eſt aſpera & acuminata, echinata: interpres vertit echinis plena,) nudo pedi inacceſſibilis, Strabo libro 12. *Deriuata.*

Marinus huc echinus obuoluitur, (inquit in Hieroglyphicis Io. Pierius;) lenticulari propemodum figura, cochleari cruſta, ſcabritie varia, crebris lineamentis rectilineis, quatenus in ſphęrica figura fieri poteſt, picturata, &c. Atque vt ad eius ſignificata aggrediamur, hominem difficilem atque moroſum, qui cum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis, ex hieroglyphico eius commonſtrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, aſperitate renitentiaque horridum experiare. atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem, per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem, (*picto echino deſignare licebit.*) erant enim apud veteres vaſa (ahenea aut opere fictili facta) echini nomine nuncupata, quæ ſcilicet animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs vſus erat: in quæ teſtium dicta ſcriptaque iudicia coniicerentur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impune illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam, ſine graui ſupplicio. Sunt etiam qui per echinum nauigationem tutam intelligant: ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens, attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla verſari iactarique poſſit. Ad hęc macilentiſſimum hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem contineat, foris & ſpinulas & cruſtam tantùm habeat. Annum integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquijs inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, non imperitè echini marini dilaniationem quandam figurabit. ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſimè ſolideſcit: *Icones.*

Echinion;

Plantæ. Echiniõ, hippophaes Dioſcoridi. Echinopus herba ab echinis dicta eſt, & memoratur in prouerbio, Τὰς ἀκάνθας συνάγων ὥσαν ἐχινόποδας, Euſtathius in Iliad. β. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ, quod pedes ingredientium ſuper ea detineat & remoretur: vel quod echini marini pedibus ſimilis ſit, Etymologus & Varinus. Λυκόφανον, τὸ ἐχινόποδα, Μεσίωιοι, Heſychius & Varinus. Riſu vti licet ad multa vtiliter & ſerio monenda: Ὡς ἂν ἐχινόποδας καὶ ἀκάτρηχεῖαν ὄνωνιν φύονται μαλακῶν ἄνθεα λειριῶν, Plutarchus in Sympoſiacis 1. 4. Ceras ex omnium arborum ſatorumq́; floribus apes confingunt, excepta rumice & chenopode, Plinius. legerim potius echinopode: licet herbam quandam ſuibus venenoſam, noſtri chenopodem, id eſt anſeris pedem vocitent. Bellonius in ſingularibus obſeruationibus ſuis herbam vulgò Achinopoda vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam incolæ in lignorum inopia vtant. Vide etiam in Echino quadrupede. Glycyrrhizæ folia echinata ſunt Plinio: ego χίνε, id eſt lentiſci folia glycyrrhizam habere dixerim, non ἐχῖνε nec ἐχινώδη.

Propria. Echini ciuitatis meminit Strabo lib. 1. Item lib. 9. ſupra Phalaram (inquit) à mari ora vrbium xv. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti ſtadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinæ vel Echinades inſulæ quædam ſunt: de quibus plura diximus in Echino quadrupede inter propria. Οἱ δ᾽ ἐκ Δουλιχίοιο, Ἐχινάων θ᾽ ἱεράων Νήσων αἳ ναίουσι πέρην ἁλὸς Ἤλιδος ἄντα, Homerus Iliad. β. vbi Euſtathius: Rectus (inquit) eſt Ἐχίνη, apud poſteriores autem Homero Ἐχινάς, ſiue deriuatum ab Ἐχίνη, ſiue diminutiuum. Echinadum incolæ Epei dicebantur, Varinus. Apparet autem ab echinorum copia nomen eis eſſe factum, Euſtathius & Athenæus. Eaſdem Homerus in Odyſſea Θοάς nominauit, Varinus. Dulychium inſula vna eſt Echinadum: quę quidem iuxta Acheloi fluuij oſtiũ ſitę ſunt, Euſtathius in Odyſſeæ α. Echinades inſulæ ab Acheloo amne congeſtę ſunt, Plinius. Et alibi, Ante Aetoliã Echinades. Echinades inſulæ (inquit Pauſanias in Arcadicis) quod ab Acheloo non fuerint diſſipatæ, nec ad noſtram vſq; ætatem in continentem redactæ, in cauſa ſunt Aetoli: qui cum ipſi ſunt expulſi, tũ ager omnis eſt deſolatus. Ergo in Echinadas, quippe cum ſementem in Aetolia non faciant, cœnum Achelous non ſimiliter inuehit.

b. Iuba tradit Arabicis margaritis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, Plinius. Κίλλεια, ſpinę echinorum, Heſychius. In mari Indico purpuræ & buccina tanta ſunt, vt facilè congium capiant: & echinorum teſtę ſimiliter, (Καὶ μέν τοι καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δέξαιτ᾽ ἂν τοσοῦτον στέγειν,) Ælian. 16. 12. Echinopus herba dicta eſt fortè quod ſimilis ſit echini mar. pedibus, ποσί, Etymologus & Varinus. Et ſemel aſpecti litus dicebat echini, Iuuenalis Sat. 4.

d.
Τοῖς δὲ Νηρεῦς τῶν ἐχίνων τοῖς σκέλεσι
Προβλητικαῖς δίδωσιν ἐν βυθῷ κόρας,
Ὅπως φύγωσι περὶ ζάλης τὰ τῆς ζάλη, Suidas ex innominato.

f. Vtra magis piſces & echinos (*tanquam de cibo lauto*) ęquora cælent, Pinguis vt inde domum poſſim, Phęaxq́; reuerti, Horatius lib. 1. Epiſt. Lynceus conuiuium Atticum ceu parcum deſcribens apud Athenæum libro 4. appoſitos ait quinque paruos pinaciſcos, in quorum vno fuerit allium, in altero duo echini, &c. Primum oſtrea vidi & echinos: quæ quidem procemia ſunt δείπνου χαριέντως πεπεξυτανδμένου, Quidam apud Athenęum. Πίναξ ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων ἡγήσεται.

Ἔχων ἐχῖνον, ὠμοτάριχον, κάππαριν, Nicoſtratus apud eundem. Poſidippus nominat ἐγχέλυα, ἐχίνους περσοφάτους. &c. Athenæus.

Αὐτὰρ ἐχίνους ῥῖψα καρηκομόωντας ἀκάνθας. Ἐν καθαρῷ, ὅθι κύματ᾽ ἐπ᾽ ἠϊόνος κλύζεσκε.
Οἳ δὲ κυλινδόμενοι καναχὴν ἔχον ἐν ποσὶ παίδων Πολλὰς δ᾽ ἐκ κεφαλῆς περιθελύμνους εἷλκον ἀκάνθας, Matron Parodus.

Echini ſuperficiem Venetiis pictam hic adiecimus.

h. Magi Zoroaſtrem ſecuti canes, gallinas, & terreſtres echinos bono Deo attribuunt: aquaticos autem, malo, Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride. Prius duo echini amicitiam ineant, alter è mari, alter è terra. Vide inter prouerbia ab echino quadrupede ſumpta. Ὥσπερ ἐχῖνον λαβεῖν μὲν ῥᾴδιον, τηρεῖν δὲ χαλεπὸν, οὕτω τὰ χρήματα, Ælianus in Varijs 4. 14. Lege in Echino terreſtri in fine Philologiæ.

DE ECHINOMETRA, ET RELIQVIS ECHINIS.

Echinometras Iulius Pollux metras appellat, Hermolaus. Ariſtoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calicis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis & calicibus minimis deſcripſit, quod ipſum mihi vero ſimilius videtur, cum ab aculeis nomen omnes Echini traxerint. rectius igitur nominantur Echinometræ, qui aculeorũ proceritate præſtant, quã ob magnitudinẽ calicis. Ex hoc genere maximi vt vidimus, minimis aculeis ſunt: hos Maſſilienſes vocant Raſcaſſos. Huiuſcemodi vidi, qui quoquoverſus palmos dirigeres, pluſquam duorũ eſſent palmorum craſſitudine. alios etiam inſpexi calice exiguo, & aculeis digiti longitudinem ſuperantibus, longitudine aculeorum pręſtantes: à Siculis Maſculi appellantur. Maſſilienſes vulgò omnes nominat Ericios, Hæc Gillius. Rondeletius Ariſtotelis ſententiam potius ſequitur. Theophraſtus ἐχίνου tres ſpecies facit, ex quibus tertia magnitudine & craſſitudine pręſtans ὁλοέχινος dicatur, Varinus. Verùm Theophraſtus de hiſtoria plantarum lib. 4. cap. 13. non echini ſed σχοίνου, id eſt iunci tres ſpecies facit, quarum tertia maior holoſchœnos, ὁλόσχοινος, dicatur.

Spatangæ. SPATANGAS aut Patangas Hermolaus dicit, Vuottonus. Πατάγγας ἔνιοι καλοῦσιν ἐχίνων τι εἶδος, Pollux. Σπατάγγαι, οἱ μεγάλοι ἐχῖνοι οἱ θαλάσσιοι, Heſychius. Spatagus echini genus à Gillio & Rondeletio nominatur, ac ſi σπάταγγος vt λόγος dicendum eſſet. ſed video authores σπατάγγης vt Χρύσης, in prima declinatione poſuiſſe, vnde rectus pluralis σπατάγγαι apud Heſychium probè legitur. pro πατάγγας apud Pollucem, legerim σπατάγγας. Genitiuus pluralis eſt σπατάγγων apud Athenæum, qui Ariſtotelis etiam verba recitans ſimiliter hunc caſum profert, non vt vulgati codices habẽt σπατάγων. Requirebat quidem

quidem inflexio prima genitiui pluralis vltimam circumflexam: ſed fieri poteſt vt hoc vocabulum, licet non animaduerterint grammatici, excipiatur, ſicut & χλήνων, χρήστων, ἐτησίων Ariſtophanes in Holcadibus, Δαρδάπτοντα, μισύλλοντα διαλείχοντά μου τὴν κάτω παταγγίω, (melius παταγγίω. paroxytonum) vt citat Athenæus.

Ariſtoteles, & ex eo Athenæus, echinorum genus quoddam briſſos nominant. βρύσσους. Idem aliter bryttus in Lexicis Græcis ſcribitur. Βρύττος genus eſt echini pelagii, vt ait Ariſtoteles. alij piſcem eſſe dicunt. aliqui tribus ſyllabis βρυγγόνην ſcribunt, Heſychius & Varinus. Βρυτίνη quoque animal quoddã eſt Heſychio. Α'βρυττοι, echinorum marinorum genus, Iidem. Et alibi, Αμβρυττοι (Heſychius duplex habet) echini quidam marini, quos Ariſtoteles βρυώνους (imò βρυσσους) vocat. Sed hæc vocabula corrupta videntur ab ἀβρώτοι. ſic enim Ariſtoteles nominat, echinos qui edendo non ſunt. de quibus etiam Michael Epheſius quærit libro 4. de partibus animalium. Quomodo (inquit) Ariſtoteles echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores ſunt, plenos excrementis, ideoque cibis ineptos dixit? nam ſi calidiores ſunt, melius eos concoquere & excrementorum minus habere par erat, nec eſſe ineptos cibo. an dicendum calidos quidem eſſe, ſed voraces, & præ copia ingeſtorum, quæ calor natiuus eorum vincere non poteſt, cruditatem in eis fieri? Ibidem Epheſius Scholiaſtes plura adfert de dentium & ventriculorum in echinis ratione, quæ ne ſim prolixior, omitto. Non ἄβρωτος modo, ſed etiam venenoſus fuit echinus ille marinus, quem in potione per Learchum ei tradita Arceſilaus Batti Eudæmonis filius cum letali morbo laboraret, hauriens ad mortem compulſus eſt. meminit Plutarchus in libro de virtutibus mulierum. Α'βρότων, genus cochlearum, vel locuſtarum, (quæ cum abundant fructus perdunt:) vel apicularum οἱ δὲ ἀστερόπον φασιν, ὅ ἐστιν αὐτῆς τῆς λησίου, Varinus. — *Quintũ genus Rondeletio.*

In cauſa eſt frigiditas (inquit Ariſtoteles) non ſolum vt pilus, ſed etiam cutis, terrena duraq; euadat. indicium vel echini pelagij (ποντιοι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præalti, in quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem exigui ſint, ſed aculeos grandes duroſque gerunt. cauſa magnitudinis eſt, quod incrementum corporis in ipſos conuertitur. cum enim parum caloris obtineant, neq; concoquere poſſint, multũ ob eam rem habent excrementi. aculei autem, & pili; & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi modo penè lapidis conſtant, propter frigus & gelu, Hæc ille de generatione anim. 5. 3. Hoc genus echini medici conterunt (vt ſcribit Philoponus) ac ſtranguria laborantibus, humori alicui admiſcentes, in potu tradere ſolent, Niphus.

SAGITTARIUS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini ſpeciem ac ſimilitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis, Ælianus 12. 25. — *Sagittarius.*

EDCNE piſcis, qui & ophidion, Kiranides 1.7, Vide in Ophidio.

DE ELACATENE, RONDELETIVS.

IN piſcium Catalogo ſtatim poſt hepar helacatenas Plinius numerauit, & Athenæus poſt hepatum. Sed animaduertendum apud Plinium ſcribi helacathenes, apud Athenæum elacatenes: quã poſtremam lectionem ſecuti Feſtus & Columella elacatenam dixerunt: quanquam apud Columellam non elacatena, ſed elacata legebatur, cui voci elacatenam rectè ſubſtituit Hermolaus. Qui ſint autem elacatenes, declarat Athenæus ex Mneſimacho: Μνησίμαχος Ἱπποτρόφω, Σκόμβρος, θύννος, κωβιός, ἠλακατῆνες; εἰσὶ δὲ κητώδεις ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν. Mneſimachus in Hippotropho, Scomber, thynnus, gobius, elacatenes: ſunt autem elacatenes cetacei ad ſaliendum idonei. Feſtus: Elacatena genus eſt ſalſamenti, quod appellatur vulgò melandrya. Columella: Scombri, carchari, elacatenæq; ventriculos: &, ne ſingula enumerem, ſalſamentorum, omnium purgamenta. (*Loquitur de eſca, quam piſcibus in piſcinis præberi conuenit.*) Ex his colligo elacatenam piſcem fuiſſe ex thunnorum genere, vel thunnis & lacertis corporis ſpecie conſimilem, longum ſcilicet & cetaceum, iaculi vel coli vel fuſi figura, in extremis tenuiore, in medio craſſiuſcula, à verbo ἠλασκω, quod ſignificat circumuoluor & circumuertor. Cum ſalituræ idoneus eſſet piſcis, factum eſt, vt non pro piſce ſolum, ſed pro ſalſamento ſumeretur: quemadmodum garum, liquor, qui ex garo fit piſce. — *L. 8. c. 17.*

Quòd ex thunnorum genere ſit, vel thunnis ſimilis elacatena, ſuſpicari licet ex Feſto, qui elacatenam genus eſſe ſalſamenti ſcribit, quod melandrya vocatur: nam μελάνδρυς autore Pamphilo & Athenæo, τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστι. Sunt & μελάνδρυαι, τὰ τεμάχη αὐτῆς λιπαρώτερα. id eſt, particulæ thynnorũ pinguiores: quæ alibi, vt opinor, dicuntur κόρσαι τῆς θύννου. His ſubſcribit Plinius de thynnis membratim cæſis loquens: Melandrya vocatur cæſis quernis aſſulis ſimillima. Præterea ex eo quod ſimiles piſces coniũgit Athenæus, in ijs quæ ex Mneſimacho profert, quæ iam citauimus, perſpicuum eſſe poteſt, mendum vnum eſſe, vt pro κωβιός, κολίας legendum ſit. nam κωβιὸς diſſimilis eſt & vita & corporis forma, κολίας verò eiuſdem generis, vt ex ſuperioribus libris conſtat. — *Lib. 8.*

COROLLARIVM.

Elacatenẽ ego maſculino tãtũ genere citra vllã aſpirationẽ protulerim, à recto ὁ ἠλακατὴν, ſicut ὁ ψύλλος. Videtur .n. ſalſamentarius hic piſcis, vel pars aliqua eius & ſalſamentũ ex eo factũ, non quidẽ à verbo ἠλάσκω (vt Rondeletius conijcit) ſed à nomine ἡ ἠλακάτη, quod colũ ſignificat, denominari: quod fortè coli ſpeciem aliquo modo repræſentet, in extremis tenuior, in medio craſſior, quod idem Rondeletius ſuſpicatur. Ἠλακάτην verò muliebre nendi inſtrumentum ab ἠλάσκω deduci Etymologus coniectat. Apud eũdem & alios grammaticos Lexicorum ſcriptores, plures vocabuli ἠλακάτη ſignificationes qui voluerit leget. Porrò elacatenem ex thunnorum genere piſcem fuiſſe: vel thunnis & lacertis corporis ſpecie conſimilem, longũ ſcilicet & cetaceũ, idem Rondeletius putat: cui facilè aſſenſerim. itaq; apud Pliniũ: *Helacatenes ſunt lacertorum genera*, continuo orationis ductu legerim. Ἠλακατῆνες, θαλασσίων ἰχθύων οἱ κητώδεις, Varinus. apud Heſychium alpha in ſecunda perperam omittitur. Κωβιός, ἠλακατῆνες, καὶ κυνὸς οὐραῖον, Menander apud Athenæũ libro 7. vbi ſimiliter fortè pro cobio colias legendũ fuerit, vt eodem in loco in Mneſimachi verbis Rondeletius caſtigat. Μνασέας δ᾽ ὁ Πατρεύς φησιν, Ἰχθύος δὲ γίνεται καὶ ἡσυχίας καὶ ἀδελφῆς γαλλίνης, καὶ μύραινα καὶ ἠλακατῆνες, Idẽ Athenæus. Apud eundẽ libro 9. nominatur ex Mneſimacho, θρασκίνος ὁλκὸς, ἠλακατίνος, (lego ἠλακατὴν vel in plurali numero ἠλακατῆνες,) κυνὸς οὐραῖον, &c. Ἠλακάτη vſurpatur pro fuſo, colo, telo, arundine, ſuprema mali parte, quibus omnibus figura oblonga & recta conuenit.

Feſtu

Melandrya.

Feſto Elacatena genus eſt ſalſamenti, quod appellatur (inquit) vulgo melandria, quanquam aliud eſt propriè melandryum, Hermolaus in Plinium. Et in Corollario, Ex orcyno ſunt & melandryæ : ſed & pubes eius tota ſalem accipit, admodumq; pinguis eſt. Melandrys maſculino genere piſcis eſt, thunnus ſcilicet magnus, ſiue orcynus, ſiue ei ſimilis : melandryũ verò neutro genere, aut fœminino melandrya, tomus & ſalſamentũ ex eo piſce. Μελανδρύα inter ſalſamenta ſunt: vnde πίναξ ἀπομελανδρυώδης (ἀπομαλανδρυώδης apud Heſychium, perperam) Epicharmus dixit, Athenæus. Teq; iuuant gerres , & pelle melandrya cana, Martialis lib. 3.

Σταυροὺς δ' ἐκτὸς ἔλασσε διαμπερὲς ἔνθα καὶ ἔνθα Πυκνοὺς καὶ θαμέας, τὸ μέλαν δρυὸς ἀμφικεάσσας, Homerus Iliad. Ξ. de hara Eumæi ſubulci. Euſtathius μέλαν δρυὸς, alij (inquit) interpretantur medullam quercus, (τὴν ἐντεριώνην, τὸ ἐγκάρδιον, τὴν μήτραν,) quę vt plurimum nigra eſt. Ariſtarchus corticem (τὸν φλοῦν, lego φλοιὸν) intelligit. Crates verò opacam & denſam foliorum abundantiam, μελάνδρυον vocat, quod ea propter vmbram nigredinem ligno inducat. Κρεμάσας τὸ ξύλον πίτυος ἐκ μελανδρύου, Æſchylus in Philoctete. Iocineri medetur herba melandryũ, naſcens in ſegete ac pratis, flore albo, odorata. (odorato, Ruellius: & idem alibi odorata) eius cauliculus conteritur ex vino vetere, Plinius 26.7. Melandryum (inquit Ruellius) aliqui nominis ſequentes etymum pro quodam roboris genere ſumũt, queis vel Theophraſtus aſtipulatur. Alij cenſent apud Plinium melampyrum legendum: quando id Theophraſto inter Siculi frumenti vitia numeratur, lolio quidem ſimile, ſed innocens, neque tentans caput, Hæc ille. Mihi melandryon herbã Plinio deſcripta, cognata tum facie tum viribus videtur ſcandici ſeu pectini Veneris, & caucalidi ſeu dauco arueņſi. Nam & Veneris pectẽ frutice eſt odorato, floribus candidis, è quibus cornicula acuum effigie prodeunt, &c. & ſcandicis decoctæ ſuccus, renibus, veſicę iocineri medetur. Et caucalidis ſuccus bibitur arenis pellendis & veſicæ pruritibus vtilis. idem lienis, iocineris, renũque pituitas extenuat. Melandryon apud Theophraſtum eſt exalburnatum robur, de nigricie cõciliato nomine, Cælius Rhod. Longè alius piſcis eſt Melanderinus, de quo in M. elemento dicemus.

ELEGINI, Ἐλεγῖνοι, inter marinos piſces gregales numerantur ab Ariſtotele, hiſtorię animalium 9.2. Rondeletius ſibi ignotos fatetur.

ELEOTRIS, Ἐλεωτρὶς, inter Nili piſces nominatur ab Athenæo libro 7. Strabo libro 17. Nili piſcium genera enumerans, nullam eius mentionem facit. Aleantris in Catalogo piſcium Tarentini legitur in Geoponicis, idem an diuerſis haud ſcio.

DE ELEPHANTO LOCVSTARVM GENERIS, ET ALTERO BELLVA.

PLINIVS tradit Elephantum locuſtarum nigrum genus, pedibus quaternis, biſulcis, brachijs duobus, duplici articulo, & forcipibus dentatis. Neapolitani genus quoddam cruſtatorum etiam nũc Elephantum vulgò nominant: ſed húncne, an alium appellent, iudicare non poſſum, cum piſcem non viderim, Gillius. Elephantus Plinij Rondeletio non alius videtur, quàm aſtacus. vide ſuprà in Aſtaco A. ex Rondeletio. In eadem ſententia Bellonius eſt, qui Leonem inſuper oſtracodermum non alium eſſe putat: Rondeletius diuerſum facit, ex quo & iconem & hiſtoriam Leonis inter cancros dedimus.

EST & bellua marina Elephas, Plinio libro 9. cap. 5. Tiberio principe (inquit) contra Lugdunẽſis prouincię litus in inſula ſimul trecentas amplius beluas reciprocans deſtituit Oceanus, mirę varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum litore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus aſſimulatis. Maſſarius hunc locum ita interpretatur: Cornua (inquit) harum beluarum, hoc eſt elephantorum & arietum, non in effigie ſiue forma, ſed in candore tantum inter ſe ſimilia ſunt. vtraq; enim cornua eboris candorem præferunt. ex quo facilè redarguuntur qui elephantos marinos candidam promuſcidem habere prodiderunt. Poſſes & aliter interpretari, vt cornua harum beluarum non eodem modo quo diximus, aſſimulata à Plinio fuiſſe credas: ſed quod cornua elephanti marini ſint candore ſimilia cornibus, ſiue dentibus elephanti terreſtris, & ea quæ ſunt marini arietis, ſint cornibus arietis quadrupedis, candore ſimilia. Arietis nanque quadrupedis cornua ſunt magna ex parte candida.

Ceti genus in Oceano quod Roſmarum aliqui recentiores nominant, Galli Oceani accolæ vn Rohart, elephantum tum magnitudine refert, vt Olaus Magnus prodidit: tum dentibus, quibus à rupe aliqua ſe ſuſpendere ſolet ſomni capiendi gratia, (montes enim ſcãdit, & gramine veſcitur: & ſomno tam alto opprimitur, vt piſcatores eum funibus ligatum capiant.) Plura de eo leges ſuperius inter Cete.

SERRATAM ſpinam ſiue aculeum in paucis piſcibus obſeruaui, vt in paſtinaca, & eo quem elephãtem vel ibiñ vocant, Rondeletius in deſcriptione Anthiæ primi. Quémnam verò piſcem, elephantem aut ibin appellet, alibi (quod ſciam) nuſquam explicat.

ELEPOCES, Ἐλέποκες, piſcis quidam ſimilis phycidi, Heſychius & Varinus.

ELLYES, Ἔλλυες, animalia quædam in Smaragdo fluuio, Heſychius & Varinus. Smaragdus quidẽ fluuius cuius regionis ſit, iam non inuenio.

DE ELOPE, RONDELETIVS.

ELOPEM ab acipenſere & anthia differre anteà docuimus. Hunc ſacrum piſcem à poeta vocari exiſtimant, vt ſcribit Ælianus. rarus inuentu creditur. In profundo Pamphylio capitur: ſed tamen etiã inde non niſi vix & admodum raró. Quòd ſi capiatur, coronis ob ſecundam piſcationem ſeſe non modò piſcatores ornant, ſed & piſcatoria nauigia ſertis redimiri curant, & plauſu & tibiarum ſono prædam teſtantes, ad terram nauem applicant. Alij non hunc, ſed anthiam, ſacrum exiſtimant: quia locus quẽ anthias incolit, & beluarum expers, & vrinatoribus tutus eſt, & cum piſcibus pacem ſeruat: cuius fiducia piſces confirmati ibidem pariunt, Hęc ille, & ſimiliter Plutarchus. De eodem elope ex Columella & Plinio plura, quum de acipenſere ageremus. Hoc vnum non poſſum non mirari, quòd ſcripſerunt antiquorum

antiquorum quidam elopi ſoli ſquamas eſſe ad os verſas. hic enim ſquamarum ſitus maximè mihi à naturali conſtitutione alienus eſſe videtur. Nam cum piſcibus, vt cæteris animantibus, ſenſuum ſedes ſint in capite, quorum ope nocitura declinent, profutura perſequantur, neceſſe eſt in anteriora natationem dirigi. quod ſi ad os verſæ eſſent ſquamæ, etiam in leniter fluente aqua impetus retardaretur, in rapida vero prorſus inhiberetur. vndis enim ſquamas ſubeuntibus, & levantibus in aduerſum, pellerentur piſces. Cogitare itaque non poſſum quid cauſæ ſit cur optimum & piſcium conſtitutioni accommodatiſſimum ſquamarum poſitum natura in elope mutarit: quæ id in piſcibus creandis maxime obſeruaſſe videtur, ne quid eſſet quod natationem impediret: qua de cauſa auriculis, pedibus, manibus, pudendis propendentibus, mammisq; omnes priuat. Hanc tam inſignem in elope notam non prætermiſſet Ariſtoteles, qui elopem vidit, vt iudicare licet ex iis locis, in quibus particularum elopis meminit, de branchiis piſcium loquens. Alii (inquit) binas vtrinq; branchias habent, alteras ſimplices, alteras duplices, vt conger, ſcarus: alii quaternas vtrinq; ſimplices, vt elops, ſynagris, murena, anguilla. Item alibi cum de fellis ſitu verba facit. Alii in inteſtinis, (πρὸς τοῖς ἐντέροις) ſitum fel habent: hi longius à iecore, illi propius, vt rana, elops, ſynagris. Libr. 2 de hiſt. anim. capi. 13 Libr. 2. de hiſt. anim. cap. 15

COROLLARIVM.

Elops, ἔλοψ, piſcis cuiuſdam nomen ſine aſpiratione, lambda ſimplici, & ο breui in vltima ſcribi debet. Quamobrem non laudo qui primam aſpirarunt, vt in carmine Ouidii, Et precioſus helops, &c. In Catalogo piſcium Tarentini ἔλαψ, legitur, perperam puto pro ἔλοψ, quanquam Andreas à Lacuna vertit ſalpam, diuerſam fortè lectionem ſecutus. In Iulii Pollucis Onomaſtici lib. 6. cap. 9. piſcium aliquot nomina leguntur, ſed pleraq; à librariis corrupta: vt συνόδης, κίχλη, ἔλαψ, κόχλη, ἔλοψ, σκάλπη &c. ſuſpicetur autem aliquis ἔλαψ in contextu ab aliquo per α imperitè ſcriptum fuiſſe, & doctiorem aliquem in margine notaſſe ἔλοψ, idque poſtea in textum irrepſiſſe, & aſpiratum etiam imperitè. (nam ε ante λ attenuari obſeruarunt grammatici, paucis exceptis, inter quę tamen helops non eſt.) Idem circa κίχλη & σκάλπη accidiſſe coniicio. Matron Parodus de conuiuio quodam apud Athenęum, Appoſitus eſt (inquit) & ἔλωψ, (per ω in vltima, melius per ο breue) omnium nobiliſſimus, vt vel deorum cibus videri poſſit. Σέλοψ, piſcis quidam, Heſychius & Varinus, (quanquam apud Varinum non recte σέλοψ ſcribitur, quod literarum ordo arguit:) quod nomen an bene ſe habeat, an corruptum ſit pro ἔλοψ, aut alio quopiam, aſſerere nequeo.

Bellonius piſcem qui Romæ & Neapoli Fietola dicitur, callichthyn eſſe putat: Et de eodem. Sunt (inquit) qui callionymum, nonnulli hellopem, alii lycon eſſe credunt. Anthiam aliqui ἔλοπας vocarunt, Rondeletius in Anthia ex Dorione. & mox de ſuo addit: Sed eſt etiam piſcis alius ἔλοψ qui ſquamas ad os verſas habet. In quibus verbis duo mihi animaduertenda videntur: primum quod ellopes duos diuerſos facit: vnum, eundem anthię: alterum ſui generis: ac ſi ipſe certum aliquid ea in re haberet, de qua ſcriptores veteres pleriq; omnes dubitarunt. Deinde quod elopi ſquamas ad os conuerti ait, ſine authore facit. non enim hoc de ellope, ſed de accipenſere Plinius ſcripſit: quos piſces inuicem diuerſos eſſe, Rondeletius ipſe in Accipenſere approbauit. Gręcorum quidem nemo (quod ſciam) neq; de ellope, neq; de acipenſere tale quid prodidit: pręter Plutarchum, qui ellopem acipēſerem putauit, & ſquamas eum ad os verſas habere ſcripſit: id quod ex Latinis ſcriptoribus tranſtuliſſe videtur. Helopem dicit Ouidius eſſe noſtris incognitum vndis. ex quo apparet falli eos, qui eundem accipenſerem exiſtimauerunt, Plinius: quaſi accipenſer Romæ cognitus eſſet, cum tamen Ouidius eum quoq; peregrinum eſſe canat. Dici poteſt vtrinq; quidem peregrinum fuiſſe Romæ, ſed acipenſerem notum & Romam conuehi ſolitum, elopem non item. Theodorus ſecutus Appionem & Plutarchum ellopem conuertit accipenſerem, Gillius. Plura de elope ſcripſimus in Corollario ſuper Anthia. Elops piſcis eſt magnus, ſimilis glauco, & lapides in capite habet, Kiranides. Nec helopem noſtro mari, nec ſcarum duas, Quintilianus libro 5. Et precioſus helops noſtris incognitus vndis, Ouidius inter pelagios. Πολυτιμότατος ἔλοψ, Epicharmus. Non ſi murænæ optimæ flutæ ſunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuo hi piſces omni mari ſimiles naſcuntur, Varro libro 2. de ruſt.

Apriculum piſcem ſcito primum eſſe Tarenti, Surrenti ælopem facemas, (*al. facemus, locus eſt vitiatus:*) Glaucum apud Cumas: Ennius, vt recitat Apuleius Apologia 1.

Τὸν δ' ἔλοπ' ἔσθε μάλιστα Συρακούσαις ἐνὶ κλειναῖς, Τόν γε κράτιστον ἐόντ'. ὁ γὰρ ἰχθὺς ἐστὶν ἐκεῖθεν
Τῶν ἀρχῶν γεγονὼς, (deeſt pes) καὶ ἢ περὶ νήσους Ἢ περὶ τὴν ἄλλην πὰσαν γῆν, ἢ περὶ Κρήτην.

Λεπτὸς καὶ στερεὸς καὶ κυματοπλὴξ ἐκφύεται, Archeſtratus apud Athenęum. Dicere autem videtur, ellopem alibi durum & macrum eſſe, circa ſolas verò Syracuſas optimum. Nec multum (*magnum vel precioſum*) munus piſcis ex ſalo captus helops, neq; oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare, Varro in fabula quadam recitante Nonio. Lynceus Samius (authore Athenęo) piſces aliquot Rhodios Atticis comparans. opponit glaucıſco ellopem & orphum.

Elopis adeps & fel omnem caliginem oculorum curant. Iecur autem aſſum in cibo, hepaticos ſanat. In capite verò lapides eius ſuſpenſi, omnem cephalalgiam & hemicraneam ſanant: dexter dextro, & læuus læuo (lateri competit.) Oculi verò geſtati omnem ophthalmiam curant, Kiranides. G

Elops vel elaps etiam ſerpentis cuiuſdam nomen eſt, quod inter innoxios Nicander in Theriacis recenſet: Ἄλλα γε μὴν δολιχοί τε καὶ ἀβλαβέες κινώπεται βόσκονται ὕλην, οὓς ἔλοπας, λίβυάς τε, πολυστεφέας τε μυάγρους φράζονται. Scholiaſtes interpretatur ἔλοπας, τοὺς τὸ ἄσθενεῖ. Plinius lib. 32. cap. 5. ſcribit ſalſamenta prodeſſe ab elape percuſſis. Eiuſdem ſerpentis meminit Aetius libro 13. cap. 32. ἔλλοψ λ geminato, commune piſcium epitheton eſt, vt & Rondeletius docet in Accipenſere: pro ſpecie vero piſcis λ ſimplici plerunq; ab eruditioribus ſcribitur, (niſi carminis cauſa geminetur,) etſi codices Ariſtotelis vulgati aliquoties ellops pro ſpecie habeant. Δοιοὶ δ' ἀναφυσιόωντες Ἀργύρεοι δελφῖνες ἐφοίνων ἔλλοπας ἰχθῦς, Heſiodus in Scuto Herculis. Ἔλλοπες, ἔνεκα τοῦ ἔχειν τὸ ὄπα. τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι: καὶ δασέα, καὶ τραχέα, ἐπὶ τῆς λοπίδος, ἢ ἀπὸ τοῦ λέπους, ... εὐλεπίδωτοι. Ἐλλοπιεύειν, ἰχθυᾶσθαι, ἰχθῦς ἀγρεύειν, ἰχνεύειν. Ἐλλοπιεύς ἁλιεύς, Varinus. Eſt & ἔλλοψ (prima aſpirata) epitheton piſcium apud Atheneum paulò poſt initium libri ſeptimi. Ἐφήσεν ἔλλοπας ἰχθῦς ἀδφθόγγους, Sophocles in Aiace flagellifero. Ἔνθ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἔλλοπες νήχοντες παίζουσι δι' ὕδατος ἀμβροσίοις, Au- Ἔλλοπες.

thor Titanomachię. Varinus ἐλλὸν interpretatur ἐνταλάττιον, id eſt marinum: item hinnulum, (aliqui etiam ceruum,) & Dodonęum, & Gręcum.

Encatera dicta muria purulentis ſemel aut iterum ſumenda à Tralliano pręſcribitur, vt vomicæ ruptura promoueatur, preſertim ſi id quod expuitur fœdi odoris ſit & ſordidũ, indigeatq; repurgatione. Si quis tamen immoderatius ipſa (aut ſalſamentis) vtatur, magis ora vaſorum adaperit, & humidiora excrementa efficit. Idem alibi refert diuturnos hemicraneę dolores à ſalſamento, vel encatera dicta & coriax, diſcuſſos eſſe. Et de quartana ſcribens, vbi melancholicus humor, & tenaces in ſtomacho humores abundant, aut lien obſtruitur: Optima (inquit) eſt quæ encatera dicitur. Iacobus Goupylus in Annotationibus ſuis in Trallianum: Suſpicamur (inquit) hæc duo verba ἐγκατηρὰ & κορίαξ vel κορίαξος, ex ſermone vulgus Gręcorum petita, quibus τῶν ταρίχων genus aliquod ſignificatur: quo ægris vtendum in his morbis, quos humor frigidus, craſſus, & viſcidus creauiſſet, auctor pręcipere ſolebat, vt ex multis huius libri locis facilè omnes videre poterunt. Verbum autem ἐγκατηρὰ deductum arbitror à nomine ἔγκατα, quo ſignificantur inteſtina tum piſcium, tum quadrupedum: quę etiamnum ſale condiuntur. Hæc ille.

Ego non ſalſamentum ſed potiùs liquamen intellexerim, non ex quadrupedum profectò, ſed piſcium quorundam ſalſis inteſtinis & liquatis. quidam enim integri ſalſi liquabantur, aliorum certæ partes, iecur, inteſtina, &c. vt in garo dicetur.

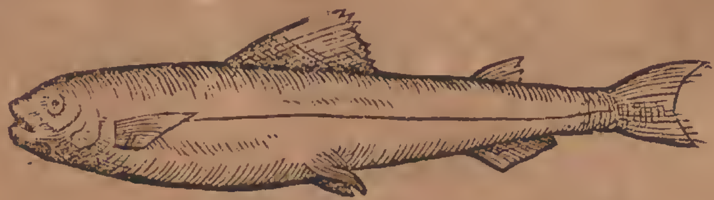
Encrasicholi vel encravli, inter Apuas deſcripti ſunt.

Enhydris eſt coluber in aquis viuens, de quo inter ſerpentes aquaticos dicemus, in s. elemento, vt de enhydro, id eſt Lutra quadrupede in L.

Eniævs pro Aetnęo à paraphraſte Oppiani cap. 52. perperam nominatur, culpa nimirum librarii.

Enneæ apud Aelianum de animalibus lib. 16. ca. 12. piſces quidam ſunt. In India (inquit) quo tempore fluuii augentur, & maiore iam profluentes impetu in agros exundant, hos piſces etiam (*ἰπούς, amias & auratas, proxime nominauer[illegible]*) ſimul abreptos inundationem ſequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare aiunt. Poſtquam verò imbres, ex quibus augentur fluuii, ceſſarint, & cõfluentes ad ſuos redierint alueos, in humilibus, planis, paluſtribus, & ſinuoſis locis, vbi & ennee (ἐννέαι, alias αἰννέαι) dicti reperiri ſolent, piſces vel octo cubitorum relicti, & ægrè propter aquæ breuitatem tum natantes, tum vitam vtcunq; ſuſtinentes, ab agricolis capiuntur.

DE EPERLANO, RONDELETIVS.

IN oſtiis fluuiorum in Oceanũ influentium, vt Rhotomagi & Antuerpiæ, frequens eſt piſcis qui *Eperlan* dicitur, à nitido & ſplendido colore quo vnionem (*perlam*) refert. Alia & pręclara nota inſignitur, nam violæ odorem reſipit. Eius duplex eſt genus. Alius marinus eſt & litoralis, alius fluuiatilis (*Bellonius fluuiatilem & ma[illegible] [illegible] diuerſos facere videtur [illegible] etiam duas pingit.*) Marinus aſinos paruos refert, pedis magnitudinem vix ſuperat, tenui eſt corpore & rotundo, oris hiatu ſatis magno. Dentes habet in maxillis, & in lingua. Carne eſt pellucida. Lapides habet in capite: pinnas eaſdem quas Salmonum genus, maximè poſteriorem illam dorſi pinnam ſubrotũdam & pinguem. Hepar illi rubeſcit. Ventriculus appendices aliquot habet, inteſtina ſine gyris. Carne eſt molli & friabili, quodammodo violam redolente. Aeſtatis fine vel autumni initio capitur. In Sequanę oſtiis optimus eſt, & in Angliæ fluuijs.

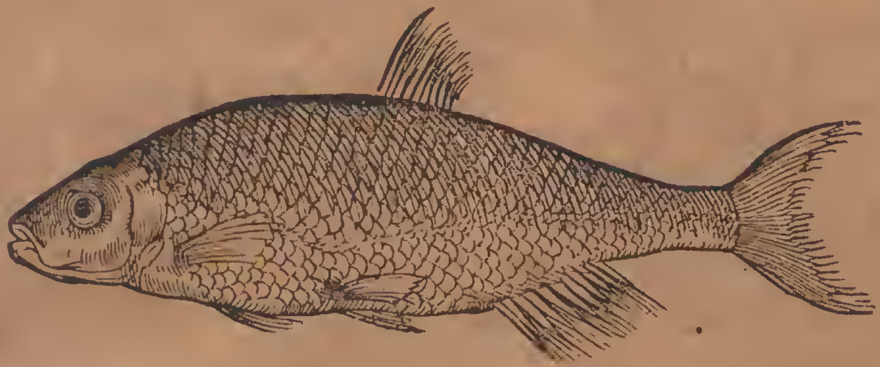
DE EODEM BELLONIVS.

CF Saxatilis eſt Epelanus noſter, vel hoc nomine pręter ſaporem delicatiſſimum commendamus, quod A violam gratiſſimè redoleat: quamobrem quidam hunc piſcem violam poſſe vocari cenſent, argumento Aeliani, qui ab odore thymi Thymalum nominatum putat. Cæterum Epelanus, Sequanę litorum alumnus, partim marina, partim fluuiatili gaudet aqua. Neuſtricis Caudebeccanis vberrimus, cuius maior prouentus eſt circa vindemias: quanquam etiam toto anni tempore capiatur, ſed non eſt poſt vindemias ita delicatus. *Schmelt* ab odore vel a pinguedine (*non à pinguedine, ſed ab odore. nam Smelle Anglis odorari eſt*) vulgus Anglorum (apud quos copioſiſſimus eſt) vocat. Tereti ac tenui eſt corporis compage, nonnunquam dimidium pedem æquante. B Totus argenteus, tranſparetq; modo Atherinæ. Truttam pręter cætera dentibus refert. Quinetiam appendicem mollem habet ad caudam, quam Carpio, Thymalus, Vmbra, Salmo, Trutta, Sario, Lauaretus & Vmbla gerunt. Oris rictu eſt amplo, dentibus (vt Vmbla) circumuallato: qui etiam linguam vſq; ad fauces in gyrum reflexi obſepiunt. Cæterum glabro eſt corpore: vnde falſo quidam aſellorum generis eſſe iudicarunt: capite ad Merlucium accedente: lingua quaſi gemina, hoc eſt, in cuius radice poſterior quædam appareat, in qua multo plures dentes ſunt, quam in anteriore. Pinnam in tergore fert paruam, totum piſcem in æquales ferè partes diuidentem. Caudam quoq; bifurcam, branchias vtrinque quaternas, decolores & violam olentes: Quatuor ſub ventre pinnas profert, duas ſub branchiis, alias huic oppoſitas, quas in tergore gerit. Tranſparenti eſt corpore, dempta linea nigra quæ ſpinæ internę parti inhæret. Calculos habet in capite rotundos, albos, quosque facilè forinſecus propter piſcis tranſparentiam per cranium videre potes, ſub poſteriore cerebri parte ſitos, vbi medulla in cerebro deſinit. Cor brnchiis ſemicircularibus & fimbriatis eſt admodum vicinum, ac ſcutiforme: deſinit quoque in angulos, rubrumque eſt, cui molles ac ſanguineæ ſubſunt carunculæ, quæ huic tanquam aures in terreſtribus famulantur. Illæ enim mouentur cum

corde

corde, quod ſepto ab hepate dirimitur: vnius tantum lobi, in longum demiſſi ad ſiniſtrum latus. Stomachum deſinentem in mucronem habet in v. literam efformatum: lienem admodum rubrum, ſeminis Atriplicis in modum latum. Cumq; ſtomachi dextrum latus ſurſum vſq; ad hepar reflectit, illic geniculo intercipitur: vbi apophyſes duas latas emittit, quę veluti ſecundum ventrem conſtituuntur. Aliud poſt hunc ſubſequitur, quod nec pylorum, neq; ieiunum, neq; ileon commodè nominare poſſis: ſiquidem ſine anfractibus rectà ad anum procedit Sed rectum geniculo intercipitur, eſtq; ruberrimum. Meſenterio nullam admixtam pinguedinem habet, quo ſtomachus & inteſtina obſidentur, vt nihil aliud in ventre quàm adipem eſſe dixeris. Caridibus, culicibus, aphyis, œſtro, lendibus, millepedibus, pediculis, & & eiuſmodi deiectamentis veſcitur.

DE EPELANO SEQVANÆ SEV FLVVIATILI, IDEM.

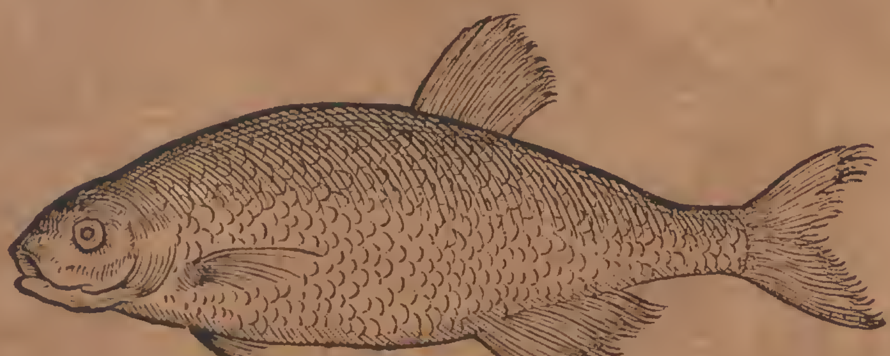
Epelanum Sequanicum Lutetię frequentem, quaſi excellanum, à pręſtantia qua cæteros ſui generis A
piſciculos excedit, Ferrarienſes Borbulum vocant, Alburno ſimilimum, atq; hoc tantum ab eo diſſidétem, quod rufas radices pinnarum Gardonis & Veronis modo habet, ac lineam quę latera eius ſecat, verſus caudam admodum inflexam & velut arcuatam. Quinq; digitorum longitudinem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Piſciculus eſt odoratus, de bonitate & principatu cum aliis omnibus contendens. Rothomagenſes Ouellam eo argumento nominant, quod ſemper ouis pręgnans ſit. Epelanum ſi ſuas ſquamas habentem conſpicias, prę nimia albedinis terſitudine tibi refulgere videbitur. Squamis. a. exutus tergus oſtendit variis coloribus emicans, in iridis aut arcus cœleſtis morem. Marino craſſior eſt & breuior.

COROLLARIVM.

Celebratur & thymallus piſcis ex Ticino amne, aut Atheſi, cui à flore conciliatum creditur nomen, inuulgato etiamnum dicto de eo qui gratam redolet ſuauitatem, Aut piſcem olet, aut florem: quo pronunciatum facete eſt, eundem videri odorem piſcis, qui & floris ſit Illius enim ſpecie nil gratius, nil ſuauitate iucundius, aut odore fragrantius. Quod ipſum in piſce contingit quem Galli epelanem vocant, in Sequanę oſtio frequentem Rothomagum vſq; alioqui, & ſquammis argenti modo niteſcentibus. ſi in propinquo ſit, putes violis te circumfuſum, Cælius Rhod. Eperlanum piſcem Angli *Smeltt* vel *Schmelte* appellant ab odore.

Eperlano planè cognatus eſt piſcis lacuſtris apud nos, quem vulgo *Roetele* nominant, (quidam Latinè, vt coniicio, Vmbram lacuſtrem minorem,) à colore, quo forſitan differt, rubicundo: reliqua enim conueniunt, figura, magnitudo, pinnę, dentes in maxillis & lingua, mollities carnis, ſuauitas ſaporis, lapides in capite. In Eperlano pinnæ ventris medii binę, è regione videntur reſpondere pinnę dorſi mediæ: in Vmbla Bellonii poſteriores ſunt Rondeletii non item. Sed illi Vmblam ſiue Vmbram maiorem pingunt, ſpecie diuerſam à minore. Eperlanus oris rictu eſt amplo, dentibus vt Vmbla circumuallato, Bellonius. Quamobrem Eperlanum Germanicè appellemus licet *ein Meerrœtele*. Piſces ſunt forte chalcidibus & ſardinis, vel apuarum generi cognati. Audio & *Hagen* Germanicè dictum piſciculum ſimilem eſſe Eperlango.

Alburnus, ex Sequana Epelano eſt ſimillimus, Bellonius. Eidem Epelano fluuiatili Bellonii perquam ſimilis eſt piſcis. quem Io. Caius medicus Anglię ornamentum variatam appellauit, & his verbis mihi deſcripſit, delineata etiam quæ hic appoſita eſt, figura.

Variata (inquit) piſcis eſt marinus, illuſtris, aureus & reſplendens magis, verſicolor tamen, vt ſi multo colori & ſplendeſcenti exiguum purpureum admiſceas. Is color, prout ad ſolem in hanc aut illam partem verſes piſcem, ita alius atq; alius eſt, vt in collo collumbino, vnde piſci ſtariatæ nomen dedimus, ea analogia qua aurata dicimus. Magnitudine eſt alburni, cute & carne percæ: in auſtrali noſtrę Britannię mari plurimus, inter ſcopulos atq; ſaxa frequens. Ipſe menſe Iulio anni 1555. captum vidi, & contrectaui, per ſerenitatem atque tranquillitatem animi gratia expatiatus in mare in ſcapha piſcatoria ad mille paſſus, & ludentem colore naturam ſuſpexi. Mortuo marceſcit color, & ad pallorem degenerat, Hæc ille. Germani à coloris variatione vocare poterunt *ein Schiler*.

EPISCOPVS piſcis, vide in H. elemento inter Homini ſimiles piſces.

EPITRAGEA, id eſt ſteriles: vide in Balagro.

EPODES piſces latos Ouidius numerat inter piſces in herboſa arena degentes. Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranę. Sunt de Anthiarum genere piſces plani & lati, quos vulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat, &c. Bellonius.

EPVRVS, [illegible], genus piſcis, Heſychius & Varinus.

EQVISELIS. vide Hippurus.

EQVVS, ἵππος, piſcis quidam, idem forte quem Epicharmus ἱππίδιον vocat, Κορακινοειδεῖς πίονες, ἱππίδια λεῖα, (id eſt Piſces coraci ſimiles, & equulei læues, nimirum ſine ſquamis vel ſpinis,) Atheneus ex Epicharmo. [illegible] Idem ex Antiphane Colophonio. Ἱππίδιον, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Differt ab hippuro qui ab Oppiano vocatur hippus, ab Epicharmo dictus iſpidion, vel (vt alii legunt) hiſpidion, Maſſarius. Ego vtrunq; vocabulum corruptum eſſe puto, & in noſtris Athenęi codicibus rectè legi hippidion. Heſychius & Varinus Hippon magnum piſcem marinum eſſe ſcribunt, vt à magnitudine hoc nominis ei factum, (ſicut hippoſelino, &c.) non à ſpecie aut forma, coniiciamus. Hiſpani ſcombrum vocant cauallo, Rondeletius.

Hippalectryon Hippalectryonem quoq; aliqui eſſe putant marinum animal: qua de voce plura diximus in Equo quadrupede, vbi mentio fit animalium ab equo denominatorum. Oppiano libro 1. Halieut. hippi piſces litorales ſunt. [illegible] Numenius.

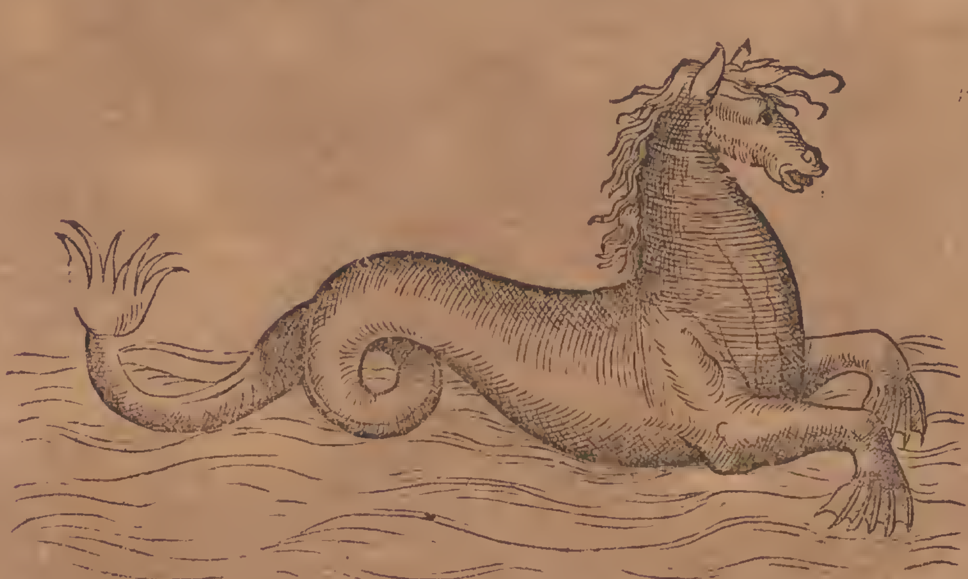
Equus bellua mar. Ad Cadaram rubri maris peninſulam exeunt & pecori ſimiles belue in terram, paſtęq; radices fruticũ remeant: & quædam equorum, aſinorum, taurorum capitibus, quę depaſcuntur ſata, Plinius. Nauta rei piſcatorię bene peritus & cætera quàm bonus, & à mendaciis alienus, mihi religioſè affirmauit, ſe beluam vidiſſe marinam cuius non modo caput, ſicut Plinius ait, ſed etiam pedes Equi ſpeciem ſimilitudinemq; gererent, Gillius. Equus ceto ſimilis poſt pectus in templo quodam Gabalis ſpectatur, Pauſanias in Corinthiacis.

Hippocampus. Hippocampum Plinius & Oppianus hippum vocarunt, Athenæus hippidum (lege hippidium,) Bellonius. ſed coniectura hæc tantum eſt (ſunt enim ſanè hippocampi, & hippidia, hoc eſt veluti paruuli quidam equi & λεῖα, hoc eſt læues, ſine pilis & ſquamis.) Hippus piſcis quæ ſit Athenęo & Plinio, nondum planè ſcio: niſi idem ſit cum hippocampo, Rondeletius. plura de Hippocampo in ſuo elemento: vbi etiam de Hippopotamo id eſt equo fluuiatili dicemus.

Hippopotamus.

Zydeath. Zydeath animal eſſe dicitur marinum, forma mirabile, ſed innocuum. Caput enim habet vt equus, ſed minus: corpus verò draconi habet in omni parte ſimile: caudam longam, ſed proportione corporis ſui gracilem: & eſt tortuoſa cauda ſicut ſerpentis: corpus totum diuerſimode coloratum. loco alarum pinnas habet ſicut piſcis: & mouetur de loco ad locum natando, Albertus. & author de nat. rerum, apud quem Zydeath ſcribitur. Omnino quidem hunc eſſe quem Græci Latiniq; hippocampum vocant, ex hiſtoria eius facile conſtabit.

DE FABVLOSO EQVO NEPTVNI, QVEM FALSO QVIBVSdam *Hippocampum & Hippopotamum appellare libuit, Bellonius.*

PErmagna fuit antiquorum in ſuis fabulis libertas, quarum venuſtatem, dum obſcura quadam veritatis vmbra obtegere conarentur, veriſimile quiddam efformauerunt, quod credulas hominum mẽtes fumoſa quadam inanitate obtenebraret. Itaq; factum eſt ab eis, vt quemadmodum volanteis in aere columbas, pauones, aquilas, ſuorum Veneris, Iunonis ac Iouis numinum currus ducere confinxerunt: ſic etiam tridente inſignem Neptunum à quibuſdam veluti hippopotamis per aquas deduci preeuntibus Nereidi-

Nereidibus voluerint. Horum autem hippopotamorum ac Nereidum formam pro pictorum libidine in magnam ſpectantium admirationem ſic commenti ſunt, vt Hippocampi cuiuſdam potius, quam Hippopotami rationem habuiſſe videantur: quod etiam in Augusti, multa inſigniora reddente numiſmata, capricorno facilè apparet. Quis enim hanc capricorni formam genuinam eſſe vnquam iudicauerit? Falluntur ergo plurimum, qui vanis antiquorum picturis tantam adhibent fidem. non enim eſt revera Hippopotamus cauda Delphinea, aut in girum contorta: neq; Romanis alius vnquam apparuit fluuialis equus ab hoc, quem ſupra oſtendimus. Sed ea fuit principum, nominis ſui celebritati atq; admirationi ſtudentium ambitio: vt dum ſe terra mariq; dominari ſignificare vellent, duo inſignia vtriuſq; elementi animalia, equum ac Delphinum, inter ſe coniungerent: quod effictum monſtrum quia ad deiectam cēti marini figuram (Hippocampum vocant) accederet, etiam Hippocampi nomen quibuſdam retinuit; *Hæc Bellonius*. Bipedes equos Protei Vergilius dixit quarto Georg. & bipedes equos marinos Valerius 2. Argonaut. Ἵππιε, πτερόφορον ἅρμα διώκων, Orpheus in hymnis de Neptuno.

ΕΡΙΘΑΚΩΔΕΕΣ γραῖαι cum aliis quibuſdam piſcibus nominantur ab Epicharmo apud Athenęum.

DE ERITIMO.

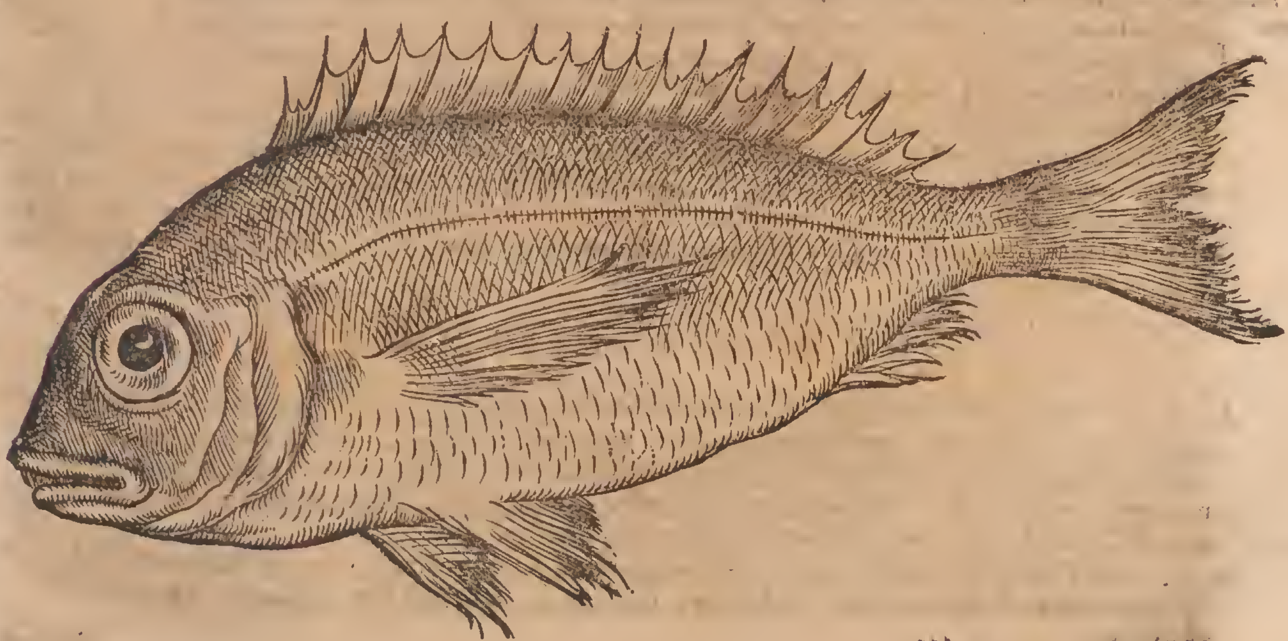
Eritimos piſces Dorion inquit eadem facere (in cibo nimirum) quæ chalcides, & ſuaues eas eſſe in hypotrimmate. Epęnetus in Piſcibus, Muſtelam ait, ſmyrnidem (lege, ſmaridem) quam canis cubile (cynoſeuna) nonnulli vocant, chalcidas quas & ſardinos dicunt, eritimos, miluum, &c. (*Simplex hæc piſcium enumeratio eſt, non interpretatio, niſi quod ſardinos interpretatur chalcides: vt Vuottonus bis errauerit, ſcribens Ariſtotelem eritimos dixiſſe ſardinos: non enim ex Ariſtotele verba hæc, ſed ex Epæneto, non id tamen quod Vuottonus ſentit, dicente, Athenæus recitat.*) Ariſtoteles libr. 5. hiſtorię animalium ſardinos ipſas appellat. Callimachus in Appellationibus gentium ita ſcribit: Encraſicholus, eritimus, Chalcedonii. Et alibi, Ἴωπες, ἐρίτιμοι, Athenienſes, Athenęus: tanquam vnius piſcis tria ſint nomina, encraſicholus, eritimus, iops: vel duorum. Iopem quidem inter hepſetos, id eſt minutos piſciculos nominauit Athenęus: & Nicander etiam in Bœotico eorum meminit his verſibus: Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ αἰχθ᾽ ἀγέλῃσιν ἀγρώσσωσιν ἰώπων, Ἢ φάγροι, ἢ σκιῶτες ἀρείονες, ἢ ἐκ καὶ ὀρφαί. Dorion encraſicholorum mentionem facit inter hepſetos, (& ab iopibus diſcernit:) Ἑψητοὺς εἶναι μὲν δεῖ ἐγκρασιχόλους, ἢ ἴωπας, ἢ ἀθερίνας, ἢ κωβιὰ, &c. Thriſſa & cognati piſces, chalcis & eritimus (aliàs ἐρέτιμος, non probo) facilè digeruntur, Diphilus. Ἴωψ piſcis quidam eſt Callimacho, Heſychius, Varinus & Suidas. Eritimos ſarda eſt, (*hoc falſum eſſe ex præcedentibus apparet.*) vel ſardæ ſimilis, Hermolaus. Eſt & adiectiuum ἐρίτιμος, pro valde precioſo, vt Ariſtophani in Equitibus, ἐριτίμων ἀπὸ τριπόδων.

DE ERVÇA MARINA, BELLONIVS.

QVO modo terreſtres erucæ ſtirpes depaſcuntur, ſic marinę veſcuntur algis. C
Marinę colore & figura terreſtes æmularentur, niſi pedibus carerent. Horum loco villos habet, B
in ordinem ad tergus vtrinq; diſpoſitos, alumine fiſſili tenuiores, (*ſingulos*) floccis ſeptuaginta quatuor tam in prona quàm in ſupina parte conſtantes, penicillis tubo infarctis ſimiles: quibus pro pinnis ac pedibus vtuntur. Horum enim inferiores greſſum, ſuperiores natatum ſubminiſtrant. Non natant autem more piſcium pinnis prędit orum, ſed ſuis villis aquam impellunt, ac perpetuo in imo conſidunt: moueri enim non poſſunt, niſi inferioribus villis aliquid pertingant. Coloribus tam numeroſis variegatæ ſunt, vt nulla ars pictoria hanc venuſtatem imitari poſſit. Sex digitis longiores, vnico craſſiores, rarò cōſpicies. Maculas permultas, albas & rubras vtrinq; in lateribus habent, lineam rectam, liuidam, in ſummo tergore, totidemq; articulis loricantur, quot floccis conſtant. Supina pars neruo rubro diſtinguitur quo ſeipſas contrahunt ac dilatant, quatuor villorum ordinibus circumſtipatæ: totidemq; in dorſo lineas tranſuerſas luteas inter articulationes, quot villorum tubulos habent. Cæterum erucæ inerti & molli ſunt corpore. Has teſtudines marinę, quæ potiſſimum algas depaſcuntur, plurimum appetunt, D
vt iis diſſectis integras erucas plerunq; repererim, Hæc ille. Aliud videtur erucæ marinæ genus quod Rondeletius Phyſſalum Aeliani eſſe ſuſpicatur, aut ei non valde diſſimile: cuius & imaginem & hiſtoriam in Phyſſalo dabimus. Eſt & phryganium Bellonii animal tenue, oblōgum, paruę erucæ ſimile, &c. *Phyſſalus.*
vt in P. referemus.

DE ERYTHRINO, RONDELETIVS.

Pro Rondeletii icone noſtram iam olim Venetiis pictam poſuimus, etſi minus accurate.

Lib. 32. capit. 10.
Lib. 32. & 9.

A ΕΡΥΘΡΙΝΟΣ vel ἐρυθρῖνος, aliquando à Plinio rubellio, aliquando ſeruato Græco nomine erythrinus dicitur. Gaza Plinium imitatus rubellionem vertit. nomen à rubro colore poſitum eſt. Cyrenæi autore Zenodoto apud Athenęum (*vbi ex profeſſo de hycca agit lib. 7.*) ὕκκλω vocabant, autore verò Clitarcho vt idem alibi ſcribit. (*eodem libro*) ὕκκη. Qui Gręciam nunc incolunt λέθρινοι corrupto vocabulo, pro erythrinum. In Gallia Narbonenſi & Hiſpania pagel, Romæ phrangolino, vel phragolino, quaſi paruum pagrum. Confundunt enim iſti omnes pagros cum erythrinis. In Liguria, & quadam Italię parte pago. Obſeruandum eſt cuculum, lucernam, aliosq; rubros piſces, Gallis, & maximè Pariſienſibus dici rougetz: nobis autem Monſpelienſibus, mullos, rougetz nuncupari: ne quis Gallica nomina cum Gręcis temerè confundens, illos erythrinos eſſe putet.

Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13.
Lib. 1 ἁλιευτικῶν.

C Erythrinus piſcis eſt marinus, pelagius, autore Ariſtotele: ſecundum Oppianum, litoralis.

Οἱ μὲν δὴ χθαμαλοῖσι περ' αἰγιαλοῖσι νέμονται — *Nonnulli: flauam piſces in litore arenam*
Ψάμμον ἐρεπτόμενοι, καὶ ὅσ' ἐν ψαμάθοισι φύονται, — *Mandunt, & terra quicquid nutritur in alta,*
Ἵπποι, κόκκυγές τε θοοί, ξανθοί τ' ἐρυθρῖνοι — *Hippi, coccyges celeres, flauiq; erythrini.*

Hyeme quidem in alto mari degunt, æſtate verò terram petunt, & circa litora capiuntur. Sunt & quædam profunda litora in quibus etiam quouis tempore degere poſſint.

B Erythrinus colore eſt rufo ſiue rubeſcente, ventre candido, corporis forma, pinnarum ſitu, numero, cauda, aculeis, branchiis, pagro ſimilis, roſtro acutiore & ſtrictiore, corpore minus lato, oculis magnis, in quorum tunica cornea binę maculæ aureę apparent: ore eſt paruo, dentibus admodum paruis, rotundis acutisq;. Intus candidiſſimus eſt, ventriculum medium habet, cum paucis appendicibus ſed craſſis & magnis: inteſtina craſſa, hepar ex albo rubeſcens, à quo pendet fellis veſica oblonga, meſenterio & ſpleni alligata. Splē ex rubro nigreſcit, & magnus eſt, ſi corpus ſpectes. Lapides habet in cerebro. In erythrinis, paſſerum generibus, & channis, nulla eſt diſtinctio maris & fœminæ, ſed omnes fœminas eſſe argumento eſt, quod in omnibus oua reperiuntur æſtate, cum parere debent.

Sexus.

E Capiuntur æſtate, rarò hyeme, vel quia pelagii cum ſint, æſtate ad litus accedunt: vel quia piſcatores æſtate quàm longiſſimè poſſunt à litore, retia ſua expandunt.

Quod non vertantur in dentices.

A Falſum eſt hos verti in dentices. Qui error inde ortus eſt, quod cum maiores fiunt, propius ad ſynagridis, denticis ue formam & colorem accedunt, minusque ſolito rufi ſunt, ac veluti caneſcunt: quem colorem aptè refert minium pauco candido dilutum. ſed facilè peritus maculis, & dentibus, à ſynagride diſtinguet, de qua poſtea.

Erythrinos ab Ariſtotele & Plinio non omni anni tempore grauidos dici. ſed quo tempore grauidi ſunt, oua reperiri in omnibus.
Cap 11.
Lib. 9. cap. 16.
Lib. 3 cap. 5.

Eſt & illius error coarguendus, (*Pauli Iouii lib. 1. cap. 13.*) qui vulgo dictum pagellum ſiue phragolinum quem hic repręſentamus non eſſe veterum erythrinum exiſtimat. Verùm id me plurimum mouet, inquit, vt ab illorum opinione recedam, quod Ariſtoteles & Plinius erythrinos vel rubeculas grauidas, & ouis plenas toto anni tempore capi aſſerant: cum in eo genere mares non ſint, quod phragolinis minimè accidit, qui pluribus anni temporibus, ſine vllo ouorum veſtigio comeduntur. locus Ariſtotelis eſt lib. IIII. De hiſt. anim. Quemadmodum in oſtracodermis & plantis eſt quod parit & generat, non autem coëat: ſic & in piſcibus paſſerum genus & erythrinorum & channę, omnia ex his oua habere comperiuntur. Et libro VI. de erythrino & channa ambigitur: omnes enim grauidi capiuntur: & Plinius in quodam genere omnino non ſunt mares, ſicut in erythrinis & channis: omnes enim ouis grauidę capiuntur. Eſt & alius de eadem re Ariſtotelis locus libro de gen. anim. His in locis, & omnibus aliis in quibus aut Ariſtoteles, aut veterum autorum quiuis, piſcis huius meminerunt, omni anni tempore ouis plenos erythrinos minimè dixerunt, ſed quo tempore vterum ferunt, (hoc autem illis vere accidit) omnes ouis pleni ſemper reperiuntur, vnde omnes fœminas eſſe colligunt autores. Quis verò tam fœcundus eſt piſcis, qui omni anni tempore ouis grauidus capiatur? (*Nullus opinor,*) ne mullus quidem, qui ter anno parere dicitur. Ex quibus perſpicuum eſt, ex eo quod pagelli noſtri ſiue phragolini, aliquando ſine ouis reperiantur, non effici eos non eſſe veterum erythrinos.

Quod verus erythrinus exhibeat, eiusque a ſimilib. diſtinctio.

Qui piſces inter ſe ſimiliores ſunt quàm phagrus, erythrinus, hepatus, ſynagris? At hepatum & ſynagridem manifeſtæ notę, & minimè dubiæ, à phagro & erythrino diſtinguunt. vt mox dicemus. vnde fit, vt phagrus & erythrinus ſuperſint quàm ſimillimi, adeò vt etiam à vulgo confundantur, vt ex horum deſcriptionibus liquet. At de noſtro pagro nemo dubitat, quin is antiquorum ſit pagrus. Quare reſtat erythrinus, proculdubio is qui pagel à nobis, à Romanis phragolino dicitur, quaſi paruus pagrus.

F Olim piſcem iſtum neq; vilem, neque commendatum fuiſſe comperio. Si quis tamen illius ſubſtantiam mediam glutinoſi humoris expertem cōſideret, & deguſtet, is murænis & bugloſſo aliisq; permultis, qui & apud veteres fuerunt, & apud nos ſunt magno in pretio, præferet. nam neq; dura carne eſt, vt cuculus, draco: neque molli vel diffluente, vt aphya: neq; tenaci glutinoſoq; ſucco vt anguilla: ſed carne auratis cæterisque medię ſubſtantiæ piſcibus ſimilis: ideoq; bonum ſuccum gignit, ſatis alit, non difficilè coquitur, aluum non ciet: quia mediocriter ſicca eſt carne. Paratur vt aurata, frigitur etiam, & aceto, foliis lauri, myrti, citri, iuglandis aſpergitur, diutiusq; ſeruatur. Aeſtate elixus, ex aceto roſaceo ſuauiſſime editur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Erythrinus Gręcis à colore rufo, & à rubro Rubellio Latinis appellatur: alii Rubeonem vocant: qui, quod Phagro ſimilis eſſe (dempta magnitudine) videatur, ob id vulgo Gallico Pageu nominari cœpit, vel quod impuberes nobilium pueri principibus ſeruientes Paggi dicantur. Maſſilienſes enim Pagium intelligunt, ad diſcrimen Pagri, quem etiam Pagre nominant: Veneti arborem: Gręcum vulgus, mutatis literis Lethrinum: Romani Fragolinum appellant.

B Proinde Erythrini rubedo languet, neque (quod ad eius formam attinet) vt Mulus, teres eſt, ſed latus vt Aurata. Rubet equidem vt Mulus: ſed rubedo ambobus non conuenit. De qua Ouidius ita cecinit,

Orphus, cæruleaq; rubens Erythrinus in vnda.

Pager Erythrino maior eſt: cætera ſatis inter ſe conueniunt. Erythrino frequentes quidem inſunt ſquamæ, & firmiter inter ſe coniunctæ: caput vtrinq; planum, ad Abramidem fluuiatilem accedens: caudam habet biſurcam, latam: pinnas oblongas, in cuſpidem abeuntes: quarum quę in tergore magis exporrecta eſt, ea continua eſſe conſpicitur, in qua ſpinulæ ſeu aculei duodecim (*Rondeletius icon XV. oſtendit, noſtra XIX. numerantur.*) Oculos habet latos, quorum iris pupillam ambiens, argentea apparet: pupilla aút illis nigerrima eſt, nares patulæ: dentes exerti ac prominentes, ſupernè octo atq; infra totidem, quorum molares multum obtuſi ſunt. Rictum oris non valde grandem oſtendit, in quo linguam albam facilè cōſpicies, branchias vtrinq; quatuor: cor, eruo paulò maius: Hepar lacteum, in mediocres lobos partitum, (C) quorum pars ſiniſtra longior exit, cui ſtomachus oblōgus ſubſidet. Cicadas, Locuſtas, Carides, Piſciculos & Cancros venatur. Splenem non habet aliis piſcibus proportione reſpondentem: paulò enim maior eſſe ſolet. Ouis plenus circa Aprilem eſſe comperitur.

COROLLARIVM.

Erythrinvs piſcis à rubore dictus Gręcis, variis modis ſcribitur. Oppianus & Euſtathius habent A ἐρυθῖνος properiſpomenon, rhô in penultima ablato, euphonię cauſa: & Ouidii Halieuticon in Gryphii æditione, quæ Aldinam imitata eſt. Maſſarius etiam apud Plinium ſimiliter legit. Artemidorus rhô non omiſit: vt neq; Athenęus, qui etiam penultimam circumflexit, (quanquam alibi in eius codice, vitiato opinor, antepenultima acuitur,) Oppianus quidem & Ouidius in carne producút. Ἐρυθῖνοι genus piſcis, Heſychius & Varinus, vltima acuta, non probo. In Ariſtotelis libris éuulgatis alicubi etiam ἐρυθῖνος reperitur, per ε. in quod facile tranſitur ex ι. Nos erythrinum ſemper dicemus penultima longa, & Græcè circumflexa, &c. ἐρυθρῖνος. (Varinus primam circumflectit, melius puto ὑκκης. Vide infra in Hycca, Elemento H.) ἐρυθρῖνος, Heſychius. Eſt erythinus qui rubellio, & rubellus, & rubrus (*ruber potius in recto: Gaza ex Ariſtotele alicubi rubrum tranſtulit*) Latinè dicitur, Maſſarius. Apicius rubellionem vocat, quo nomine Plinius etiam ſemel vſus eſt. Rubellio, à colore ruſo, ni fallor: quanquam Oppianus libr. I. ξανθὸν τ' ἐρυθῖνον, id eſt flauiq; erythini dixit, Vuottonus. Rondeletius in Alpheſte ξανθὸν & κιῤῥὸν colorum nomina inuicem aliquando tranſponi diſertè docuit. Rubeonem etiam vocat Theodorus ex Plinio, Idem Vuottonus: cú rubellionem dicere debuiſſet. Paulus Iouius rubeculam pro erythrino dixit, quo vocabulo erithacum auem ex Ariſtotele Gaza interpretatur. Rubellus piſcis vulgo rubella, Niphus italus. Venetiis arboro vel alboro vocatur, in Sicilia Saroſano. Arborem Michael Sauonarola Latinè nominauit: Platina Rouillionem, ſed hoc dubium eſt: vide infrà in F. Phagros (*nomen Erythrinos*) Romani, & magna pars Tyrrheni litoris accolarum Fragolinos, Veneti Albores: ipſi verò Ligures antiquo nomine Pagros appellant: quos, cum ſeſquipalmi magnitudinem exceſſerint, in Dentices ſiue Synodontas euadere, communis piſcatorum conſenſus exiſtimauit. Ii piſces à colore ipſo (apparent enim rubro vino madefacti) Erythrinis & Iecinoribus piſcibus aſſimilantur à Speuſippo, Iouius. Erythrini ex miluorum genere *Korſeae*, *Ploetzen*, rubris pinnis, Eberus & Peucerus. Sed miluis piſcibus & erythrinis commune nihil eſt, niſi color fortaſſis, & facta à colore nomina, quæ ne cui imponerent circa hos piſces Rondeletius quoque monuit.

Quamobrem Angli etiam errant, qui erythrinum interpretantur *a rochet*, ſimilem caponi piſci, ſed vndiquaque rubentem. Cuculum, Lucernam, & alios rubros piſces, Galli & maximè Pariſienſes vocant *Rouget*: noſtri verò Monſpelienſes mullum ſic nominant. Cauendum autem ne quis Gallice cum Gręcis temere confundens, illos erythrinos eſſe putet, Rondeletius. *Rotabert* (Adamus Lonicerus ſcribit *Rotbart*, ęnobarbum ſonat) in Regimine Salernitano Galbio, Rogetus, piſcis eſt marinus, notus, duræ carnis, & ſalubris: cognatus nimirum Lucernę & Cuculis. Flandri *Roובaet* proferunt, & vulgo rubellioné interpretantur. Quoniam igitur Germanicum Erythrini vocabulum nondum inueni (vt neque Anglicũ,) periphraſi interim appellabo, *Die kleiner rot Meerb achſmer*, hoc eſt Cyprini lati marinum genus rubicundum minus: pagrum enim ei ſimilem, ſed maiorem eſſe aiunt. Pager erythrino maior eſt, Bellonius.

Erythrinum Hiſpani *pagel*, (*Luſitani pargo*,) Romani phragolinum vocant, quaſi paruum pagrum, Rondeletius. Qui Iſtriam incolunt, Illyrii puto, Rybon, vt audio. *Rotfiſch*, (id eſt piſcis ruber,) in Noruegia piſcis eſt marinus praſino (cyprino lato) noſtro magnitudine & figura ferè ſimilis, minoribus pinnis, totus rubens intus & foris. Laudatur in cibo. Hic pagro aut erythrino cognatus fuerit, ſi non alteruter eſt. Sed cauenda eſt homonymia: quoniam Angli alium quoq; piſcem Lucernis aut miluis congenerem *Redfiſſhe* vocitant: & *Rotfiſch* Anglorum inter Oceani aſellos à Bellonio nominatur. Coruulus piſcis quidam, alio nomine capo groſſo circa Romam dicitur, & erythrinus ob colorem à quibuſdam creditur, ſed malè. Ruſcupa & Ruburnus (*duo nomina de vno piſce*) barbaris vocabulis inter piſces nominantur à Murmellio. Hunc piſciculum (inquit idem,) ſi quando ediſſet Cicero, proculdubio elegans ei nomen indidiſſet. Harengam infumatam aliqui Ruſcupam neſcio quo idiomate appellant, Ge. Fabricius. Aliqui & Ruburnum pro eadem accipiunt.

Ruburni quidem nomen à rubicundo colore fictum (qualis in fumatis videtur,) à recentiore quodam vetera ignorante apparet.

An in piſcibus quoque fiat conceptus ſine mare, non æquè apertum eſt. ſed potiſſimum in fluuiatili genere rubellionibus id accidere viſum eſt. etenim nonnulli ſtatim habere oua videntur, vt de his in hiſtoriis ſcripſimus, Ariſtot. de generat. anim. 3. 1. Hunc locum legenti (inquit Vuottonus) erythrinus fluuiatilis etiam fortaſſe videbitur: niſi mendoſus ſit codex, quod certe ſuſpicor. nam quod ſtatim in eo loco ſequitur, (Etenim nonnulli ſtatim habere oua videntur, vt de his in hiſtoriis ſcripſimus,) de phoxinis potius verum eſt. Sexto enim libro hiſtoriæ animalium probat Ariſtoteles oua etiam ſine coitu conſiſtere: quod argumento conſtat nonnullorum fluuiatilium: nam phoxini ſtatim, prope dixerim cum nati ſunt, & admodum parui adhuc oua habent, Hæc ille: vt erythrinus marinus tantum intelligatur. *Phoxini.*

B Simon Paulus Suerinenſis erythrinos capi ſcribit in lacu Suerinum alluente non procul Oceano Germanico. Dat rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora pagros: Actius Syncerus Neapolitanus, erythrinos puto pagrorum nomine intelligens. Ariſtoteles, Dorion & Speuſippus in ſecundo Similium piſces ſimiles eſſe dicunt phagrum, erythrinum, hepatum, Athenęus. Et rurſus, Erythrinis hepatisq; ſimiles pagri ſunt roſtro duntaxat breuiore. Mihi aliquando erythrini Venetiis conſiderati, piſces pulchri videbantur, ſubruffi, magnitudine ferè qua auratæ, ſed figura oblongiores, ac minus rotundi, punctis quibuſdam cœruleis inſignes, præſertim in dorſo, oculis magnis, carne in cibo bona & albiſſima. In omnibus piſcib., excepto rubro (erythrino) & hiatula hoc diſcrimen eſt, vt aut conceptacula ſeminis prolifici habeant, aut vuluas, Ariſtot.

Et rurſus libro 2. de generatione animalium capite 4. Si quod genus eſt (inquit) quod fœminina ſit, & marem diſtinctum non habeat, id ex ſeipſo animal generare poteſt. quod etſi nondum fide digna exploratum habemus, tamen facit vt in genere piſcium dubitetur. eorum enim quos rubros ſiue rubelliones vocant, mas nullus adhuc viſus eſt, ſed fœminę omnes fœtu plenę reperiuntur. Verùm de his nondum compertum habemus, quod fidem faciat ſatis. Erythrini & channæ (*omnes, vt addit Rondeletius*) vuluas habere traduntur, Plinius. De ſexu erythrinorum & channarum, vide Rondeletii ſcripta ſuperius in Channa.

F Optimi ſunt marini piſces & ſubtilis carnis, illi nempe qui degunt in litoribus petroſis aut arenoſis, vt auratę, paſſeres, arbores, &c. Mich. Sauonarola. Rouilliones trilliæ (*i. eſt mull*) perſimiles, in lacu Albano & Tiberi pręcipuè naſcuntur. parui ſunt & inſuaues. coquuntur & condiuntur perinde ac lacteolini, Platina. nomen quidem Rouillionis à ruffo colore factum videtur, ab erythrinis tamen genus diuerſum: cum lacuſtris & fluuiatilis piſcis ſit, & magnitudine ſaporeq; diuerſus, vt apparet. Ius in piſce rubellione: Piper, liguſticum, careum, ſerpillum, apii ſemen, cepam ſiccam: vinum, paſſum, acetum, liquamen, oleum: amylo obligas, Apicius 10.7. Fragolini vulgo dicti (inquit Iouius) ex his qui aſſantur piſcibus longe probatiſſimi. Sũt enim & guſtui gratiores, & ſtomacho nequaquam moleſti, vtpote qui rationabiliter febricitantibus ipſis conceduntur. nam pręter id quod de omnibus ſaxatilibus Auicenna intellexit, Pagri (*Erythrini*) nullam viſcoſi lentiq; humoris exuberantiam habent: qui etiam ipſo iure conceduntur. quoniam cum vniuerſum piſcium genus frigidæ atq; humidę ſit naturę, humida frigidaq; cibaria febricitantibus Hippocratis authoritate debentur, vt aliquando mirer quoſdam ſcrupulosiores medicos, cum febris adſit, totum propè piſcium genus perdamnare. Hos piſces hyeme longè ſapidiſſimos experimur. ſed ad ſummam ſaporis gratiam accerſendam, ganeonum iudicio tres omnino conditiones requirere dicuntur, ſcilicet vt ſint & recentes, & frixi, & frigidi: ita tamen vt Arancii mali ſucco ac modico pipere torpeſcentes eorum pulpæ aliqua ex parte molliantur & excitentur.

G Erythini in cibo ſumpti Venerem concitant, aluum ſiſtunt, Plinius. Erythrinus ſapore iucundo eſt, & alimentum præbet copioſum. in cibo ſiſtit aluum: ſi in vino ſuffocatus moriatur, Venerem ciere dicitur vinum illud epotum, vt ait Xenocrates: vel, vti refert Plinius, rubellio in vino putrefactus, iis qui inde biberint, tædium vini (*idem Plinius refert de vino in quo anguillæ duæ ſint necatæ*) affert, Vuottonus.

H.a Erythrini epitheton ξανθὸς eſt Oppiano, rubens Ouidio. Κρῶμνάν τ', Αἰγιαλόν τε, καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους, Homerus Iliad. β. Scholiaſtes Erythinos, montes Paphlagonię aut Ponti interpretatur: Heſychius (in cuius vulgato codice vltima male acuitur) ciuitatem & regionem Paphlagonię, & genus piſcis. Erythini, Ἐρυθῖνοι, inquit Euſtathius, vrbs eſt Paphlagonię, dicta à rubore, vt refert qui ſcripſit τὰ ἐθνικὰ (*Stephanus de vrbibus, &c. in cuius vulgato codice vltima acuitur.*) Strabo autem duos ſcopulos eſſe tradit, qui nunc Erythini dicantur, idq; à colore, qui piſci etiam erythino nomen dedit.

f. Super omnia erythrino & ſepia veſci prohibebat Pythagoras, Laertius. Gyraldus in libro de ſymbolis Pythagorę, ſymbolum μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν: hoc eſt, Ne Erythinum edito, interpretans: Cum verò (inquit) erythinus piſcis genus ſit coloris rubri, nos è ſanguine & vindicta abſtinere monet Pythagoras, imitatus Hebręos, quibus ideo præceptum eſt ne ſanguine veſcantur. Ficinus non rectè hoc ſymbolum tranſtulit, Rubrum quid ne ſuſcipias.

Erytrophthalmvm Carolus Figulus nominauit piſcem fluuiatilem, qui Germanis alicubi idem ſignificante vocabulo *Roteugle* dicitur. Circa Acronium lacum, alburnum Auſonii ſic vocant, piſciculum minimum, cui rubeſcentes oculos etiam Rondeletius tribuit. Vide ſupra inter Albos piſces, in Corollario ad Leuciſcum Rondeletii, pagina 30. Sed & alium paruum piſciculum fluuiatilem, quem Galli Veron appellant, Rondeletius Varium, Græci quidam (eodem teſte) ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον vocant.

Esox piſcis à Plinio ſemel nominatur, his verbis: Pręcipua magnitudine thynni ſunt, &c. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, ſilurus in Nilo, eſox (al' eſos) in Rheno. Rondeletius exos legendum putat, & piſcem Antacęum intelligit qui ſine oſſibus eſt. Plura leges ſupra in Corollario de Huſone, (quem docti plerique antacæum interpretantur,) pagina 60. Albertus ezox per z. ſcribit, & alios lachſum (id eſt ſalmonem) vulgo dictum: alios huſonem interpretari ait. ſed Plinium de ſalmone ſenſiſſe veriſimile non eſt, cum eum piſcem alibi ſuo nomine appellet. neq; de huſone vel antacęo, opinor. is enim non in Rheno, ſed Danubio & quibuſdam aquis in Danubium influentibus (teſte Alberto) capitur. Cęterum in Rheno maximum eſſe puto ſturionem, deinde lucium, quem Germani *Hecht*, circa Coloniam *Schnech* appellant: alii *Schnack* vel *Snok*. Vltimum quidem vocabulum e. litera prępoſita (præponi autem potuit pro Germanico *ein*, quod noſtri cum nominibus pro more, vt Galli & Itali Vn, pręponunt, plærunque decurtant, & e. vel a. duntaxat efferunt,) ad eſox Plinii ſatis accedit. Plinium ſanè Germanicum nomen, vt potuit, expreſſiſſe coniecerim, non autem Latino nomine (vt Rondeletius, nulla veterum codicum authoritate fretus, coniicit) exoſſem appellaſſe. De Lucii autem magnitudine ſuo loco dicetur. Sturioni magnitudo quidem faueret, ſed nomen non item. Si *Lachs* vulgo dictus, id eſt, Salmo, eſox Plinii eſſet, elox potius per l. ſcribi deberet, *ein Lax*. Idem videtur ἴοξ Heſychii, quem piſcem quendam cetaceum facit. Eſt & Diox genus piſcis frequens in Ponto, authore Feſto.

Iſox. Diox.

Ad pri-

Ad primum iactum in reti Cato diaconus pro modico (piſce) immanem eſocem extraxit, & ad monaſterium lætus accurrens detulit: nec mirum, vt dixit poeta neſcio quis (vtimur enim verſu ſcholaſtico,) Captiuumq; ſuem mirantibus intulit Argis, Sulpitius Seuerus in vita B. Martini epiſcopi Turonenſis.

DE ESCHARA, RONDELETIUS.

QVod hic repreſentamus noſtri piſcatores giroflade appellant: à ſimilitudine pulchri & bene odorati floris, quem noſtri giroflade, Galli œillet vocant. Suſpicor tantum, nec dum pro certo habeo, ſit ne veterum Eſchara, cuius mentionem à ſolo Atheneo fieri comperio ex Archippo. Super ſaxa enaſcitur ex pediculo exurgens, aliquando ſupra ligna in mare deiecta, nōnunquam pediculo caret. Ex dura terreaque ſubſtantia conſtat: cute rubra contegitur, qua ſublata totum corpus ſpectatur cribri inſtar perforatum, lactucæ criſpæ, ſiue capitatę foliis ſimile. In cibis inutile prorſus eſt. Aduerſus vlcera maligna prodeſt. Vehementer enim ſiccat, & ſuperuacuam carnem abſumit.

COROLLARIVM.

Dorion nominat piſces latos bugloſſum, ψῆτταν, ἔσχαρον. quem & κόριν vocitent, Athenæus. Rōdeletius dubitat an hæc ſit ſpecies illa ſoleę, quam oculatam ipſe cognominat. Κόρις, piſcis quidam, vel herba, quam aliqui chamæpityn vocant, Heſychius & Varinus. Λεπιδωτόν, ἐχῖνον, ἐσχάραν, βελόνας τε, τοὺς κτένας τε, Archippus apud Athenęum. Eſcharum quidem Dorionis, piſcem eſſe apparet, de genere latorum, quem Mneſimachus etiam cum aliis piſcibus nominat: eſchara verò Rondeletii piſcis non eſt, ſed planta quædam marina, fuco vel bryo marino fortè cognata. deſcribitur enim hoc lactucæ foliis, rugoſum, veluti contractum. ſine caule, pluſculis ab ima radice exeuntibus foliis. Naſcitur in lapidibus teſtaceiſque. Pręcipua ei ſiccandi ſpiſſandiſq; vis, &c.

Κωριδεσχάρες, animal marinum, Heſychius & Varinus. Coniicio autem corruptum eſſe vocabulum, & diuidendum in duo, vt legatur, Κόρις, ἔσχαρος: quoniam, vt iam retuli, κόριν piſcem alio nomine eſcharon nuncupant.

ETELIS ſquamoſus eſt, & oua parit, Ariſtot. Heſychius auratam interpretatur. Vide in Corollario H.a.

EVONES piſces ab Epicharmo memorantur hoc verſu, Εὔονες, γλάγροι τε, λάβρακές τε πίονες, vt citat Athenęus in Salpe. ſed inferius in Phagro pro Εὔονες legitur Αὖνες. Natalis de Comitibus interpres poſteriore loco pręteriuit, priore viles tranſtulit, ac ſi legiſſet, ὦνοι. Sunt & Euopes vel Euopi piſces, de quibus ſupra in Anthiis ſcripſimus. ſed in iis ſecunda ſyllaba per o. magnum ſcribitur.

EXOCOETVS Adonidis nomine deſcriptus eſt.

DE AQVATILIBVS, QVAE F ELEMENTO INITIALI SCRIBVNTVR.

DE FABRO SIVE GALLO MARINO, RONDELETIVS.

Cur planis adnumerauerit hunc piscem.

DVbitaui aliquando in quam piſcium claſſem piſcem hunc referrem, neque enim inter ſquamoſos,
neque inter cartilagineos, neq; inter beluas recte collocari poteſt, quoniam iis omnibus diſſimi-
lis eſt. neq; inter ψηττοειδεῖς recenſendus: quippe qui vna parte candidus, altera, nigricans, non ſit, ſed
corpore concolore dempta vnica macula. A planis verò oculorum ſitu differt. At cum exigua ſit hæc dif
ferentia, corporeq; plano ſit & figurà rhombo capite tenus quodammodo ſimili, non inepte planis pi-
ſcibus adnumerari poſſe videtur.

Cyttus.

A Sequitur alia multoq; maior dubitatio, quo nimirum nomine piſcis hic à veteribus nuncupatus ſit.
Variȩ enim hac de re fuerunt ſententiæ. Sunt qui κυττὸν Athenęi eſſe ſuſpicentur, ſola nominis affinitate
moti, quia à Romanis hodie citula, (*cetola, Bellonius*) nominatur. Sed iis, cum nulla prorſus ratione ſuſpi-
cionem hanc confirment, aſſentiendum non arbitror.

Non eſt acanthias, quum Muſtelorum genere eſt.

Iidem aliquando Acanthiam eſſe putauerunt, ob dorſi aculeos, ſed non ſine magno errore: cum Acan
thias veterum Grȩcorum Latinorumq; ſententia ex Galeorum ſit genere, hic autem piſcis de quo nunc
agimus minimè ſit γαλεώδης.

Non eſt Chalcis.
Lib. 8. cap. 17.
Lib. 7.
Lib. 8.

Quibuſdam videtur eſſe chalcis de genere rhomborum apud Columellam. Hinc eſca iacentium mol
lior eſſe debet, quàm ſaxatilium: nam quia dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt,
mandere quidem non poſſunt: itaque prȩberi conuenit tabentes huleculas, & ſalibus exeſam chalcidē
putremq; ſardinam, nec minus ſqualorum branchias, & quicquid inteſtini pelamys, vel lacertus gerit.
Ex his liquet chalcidem inter viles piſciculos numerari, qui ad aliorum eſcam in viuaria coniiciebātur.
Athenęus quoq; trichiis & thriſſis aſſimilat: Χαλκίδες δὲ, καὶ τὰ ὅμοια, θρίσσα, τριχίδες. &, Θρίσσα καὶ τὰ ὁμο
γενῆ, χαλκὶς καὶ ἐρίτιμος. Poſtremo hanc opinionem funditus euertit Ariſtotelis lib. 6. de hiſt. animal. ca. 14
authoritas, qui chalcidem inter fluuiatiles piſces recenſet. His igitur refutatis noſtra quidem ſententia,

Chalceus.
Faber. Ζεύς.
Libr. 7.
Cap. 18.
Cap. 11.
Vulgaria nomina.

piſcis iſte fuerit qui ab Athenȩo χαλκεύς, à Chalcide diſſidens, vocatur: διαφέρει δὲ τῆς χαλκίδος ὁ χαλκεύς.
A Plinio faber ſiue zeus. libr. IX. Zeus, inquit, idem faber appellatur. Et libro XXXII. faber ſiue zeus. A
Maſſilienſibus trueie, quia dū capitur, ſuum more grunnit. In Lerino inſula, & Antipoli rode vocatur,
id eſt, rota, quia rotæ modo rotundus ferè ſit, roſtro non exerto nec hiante, & in medio corpore macu-
lam nigram habeat, veluti centrum.

Rota Plinii li. 9 cap. 4.
Citula.
S. Petri piſcis.

Caue autem rotam Plinii hic accipias: eam enim inter vaſtiſſimas beluas commemorat. Apparent ro-
tæ appellatæ à ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus vtrinq; clauden
tibus. Romæ piſcis hic noſter citula, vt dictum eſt, & piſcis ſancti Petri cognominatur. ferunt hunc pi-
ſcem fuiſſe quem iubente Chriſto d. Petrus ceperit, vt in eius ore numiſma pro tributo reperiret, vnde
digitorum impreſſorum veſtigia in medio corpore relicta fuerunt. Galli doree vocant, ab aureo laterum
colore. Noſtri cum Hiſpanis gal. Santones & Baionenſes iau, id eſt, gallum, à dorſi pinnis ſurrectis, velu-
ti gallorum gallinaceorum criſtis. Grȩci hodie χριστόφαρον, aiuntq; Chriſtophorum, dum Chriſtum hu-
meris geſtans, mare traiiceret, piſcem hunc apprehendiſſe, & impreſſa digitorum veſtigia reliquiſſe.

Chriſtopſaros.

B Faber piſcis eſt planus, vel certè compreſſo admodum corpore, varii coloris: caput enim & dorſum
obſcura ſunt, pinnæ nigricant, latera aurea ſunt. In medio corpore nigram (*Hinc forte dictus faber à fuliginis colore*) maculam habet vtrinq; minimi nummuli magnitudine. Squamis tegitur tam paruis tenuibusque
vt niſi digito ſcalpas, vix appareant, læuiq; corpore eſſe videatur. Linea obliqua à capite ad caudam du-
cta eſt. Oculum vnum vtrinq; magnum habet. Supra oculos aculei duo ſunt acuti. Spina dorſi decem a-
culeis inȩqualibus firmatur, poſtremi minimi ſunt, primi maiores, medii maximi. Inter binos aculeos e-
minent veluti pili longiſſimi, ſetis porcinis ſimiles, ad quorum radices oſſicula ſunt, veluti claui bifidi
& inȩquales: quorum alter in anteriorem, alter in poſteriorem partem vergit: è quorum medio naſcit
pinna tenuibus radiis contexta, vſque ad caudam protenſa. Huic ſimilis alia eſt in ventre pinna, quinque
tantum aculeis conſtans. Pars ventris, vtrinq; oſſibus inſtar acuti cultri ſecantibus firmatur. Ex ea duȩ
longiſſimæ pinnȩ propendent. Duæ ſunt aliȩ ad branchias. Cauda in vnicam deſinit. Ore eſt admodum
hiante. Branchias quaternas habet. Gulam manifeſtam. Inteſtina tenuia in gyros conuoluta. Hepar can-
didum ſine felle. Lienem rubeſcētem, exiguum, meſenterio hærentem. Inter inteſtina oua rubra latent.
Cordis pars infima rubet: ſuprema quemadmodum & media ex albo rubeſcit, quod in paucis piſcibus
ſpectatur.

Orthragoriſcū alium eſſe piſcem.
Lib. 32. ca. 2. Ibidem cap. 5.

Carne eſt minus dura quàm rhombus. Non deſunt qui orthragoriſcum Lacedȩmoniorum eſſe putēt,
& porcum marinum Latinorum, nec ſine ratione, nempe quod grunniat dum capitur. Plinius: Appi-
on maximum piſcium eſſe tradit porcum, quem Lacedȩmonii orthragoriſcum vocant, grunnire eum
cum capiatur. Eandem ſententiam confirmant dorſi ſpinæ, quas idem Plinius porco marino tribuit. In-
ter venena ſunt piſcium (inquit) porci marini ſpinȩ in dorſo, cruciatu magno læſorum. remedium eſt li-
mus ex reliquo piſcium eorum corpore. Sed cum porcus vel orthragoriſcus in maximis piſcibus habea-
tur, is eſſe non poteſt de quo nunc loquimur, & ſi ſatis magnum in Oceano captum Antuerpiȩ viderim.

Fabri color.
Lib. 1 ἁλιευτικῶν

Duo ſunt quibus à noſtra ſententia deduci aliquis poſſit. Vnum eſt quod faber ab atrȩ fuliginis colore
dictus eſſe videatur, idq; ab Oppiano indicari his verbis:

Πέτραις στυγνὸν ἔχουσιν ἔφεστον, ἠδὲ σκίαιναν, Χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ.

Faber vbi capiatur. Lib. 8.

Sed quod de nigro colore hîc dicitur, ad coracinum ſolum referendum eſſe perſpicue liquet ei, qui
verſus recte diſtinxerit. Alterum eſt quòd columellæ Gadium freto, & Atlantico mari fabrum propri-
um eſſe placet. Vt litorum (inquit) ſic & fretorum differentias noſſe oportet, ne nos alienigeni piſces de-
cipiant: non enim omni mari poteſt omnis eſſe, vt elops qui Pamphylio profundo, nec alio paſcitur, vt
Atlantico faber, qui & in noſtro Gadium municipio generoſiſſimis piſcibus adnumeratur, eumq; priſca
conſuetudine Zeum appellemus. Quæ ſit accipienda eſſe puto, vt maximè in Atlantico mari, & Gadita-
no freto reperiatur faber, illicq; potius quam alibi principatum obtineat, non quod nullo alio in loco
naſcatur. Quod Plinii authoritate confirmatur. Et hæc natura, vt alii alibi piſces principatum obtineāt,

Lib. 9. ca. 18.

coracinus in Ægypto: Zeus, idem faber, Gadibus. Non equidem diſſiteor piſces quoſdam eſſe, qui qui-
buſdam in litoribus ſolum aut fluuiis aut lacubus reperiantur. At plurimos etiam piſces eſſe conſtat, cer
tis locis

tis locis à veteribus aſſignatos, qui aliis in partibus maris etiam tum capiebantur, vel poſtea capti ſunt: ita tamen antiquorum literis proditum fuit, vel quia horum locorum piſces optimos & frequẽtiſſimos, alibi rariſſimos celebrare voluerunt: vel quia indigenarum incuria, aliarum maris partium ſiue aliarum aquarum, quas ipſi non perluſtrauerant, piſces ignoti erant. Quare cum nulla ſatis firma ratio eſſe videatur quæ propoſitam ſententiam poſſit conuellere, in ea permaneo, veterumq; fabrum ſeu zeum eſſe puto, qui hoc capite deſcriptus fuit.

DE EODEM, BELLONIVS.

Conſpicuus & inſignis eſt admodum piſcis, cui ob colorem, ex auro ad latera concinnè admodum refulgentem, vulgus noſtrum (etiamſi antiquorum Auratam planè ignoret) Doradæ, hoc eſt auratæ nomen indidit. quem piſcem, alii Chriſto, alii Diuo Petro dedicarunt: Gillius ab antiquis Græcis Zeſs dictum fuiſſe putat, à Ioue qui Zeſs Græcis dicebatur. Maſſilienſes ob inſignem eius voracitatem Truiam quaſi Porcam vocauerunt. Genuenſes ab orbiculari eius forma Rotulum: Baionenſes ab aureo atque micante colore, quem habet cum adulti Galli ruſtici maioribus plumis communem, appellauerunt *Vn Iau*, vel *Vn Cocq*. A

Romæ paruo erat in precio, antequam Galli Cardinales, mortuo Paulo Pontifice tertio, illuc proficiſcerentur: eſtq; in ea regione multo minor, quàm Lutetiæ: ſquamis caret, tenuiq; eſt ac lato corpore, carniuorus, ore extento atque latiſſimo, oculis magnis, ac profundis. F B

COROLLARIVM.

Quidam (inquit Maſſarius) confundunt zeum, ſiue quod idem eſt, fabrum piſcem cum coracino, eũdem eſſe volentes, vtpote qui Plinii verba hoc modo perperam interpretati fuerint. Coracinus in Ægypto. Zeus idem, ſcilicet Coracinus, qui & faber Gadibus appellatur. qui quidem ſenſus peruerſus eſt, & præter intentionem Plinii, qui libro trigeſimo ſecundo coracinum à zeo ſiue fabro apertè diſtinxerit. Verus tamen ſenſus Plinii talis eſt. Coracinus in Ægypto principatum inter piſces obtinet: ſimiliter zeus qui & faber appellatur, obtinet principatum Gadibus. Iidem fabrum à colore atræ fuliginis minus rectè appellari prodidere, in ſenſu verborum Oppiani fortè decepti, libro primo Halieuticõn dicentis, vt Lippii vtar interpretatione, haud medius fidius vſquequaq; aſpernanda: Et faber, & nigro cui nomina dicta colore, Hæc coracinus habet. quæ verba non ad fabrum ſed ad coracinum referenda ſunt. Hi enim crediderant vt zeus piſcis faber diceretur à ſimilitudine fabri ferrarii, qui fuliginoſus eſt, Hæc ille. Fabrum piſcem figura orbiculata nunc in templis ſuſpendunt & Chriſtopſaron ideo arbitror appellant, quia olim Zeus Iupiter nuncuparetur. Romani vocant piſcem ſancti Petri, ſiue Situlam. Dalmatæ etiã hac ætate Fabrum: qui, cum ex eis percunctarer, cur ſic nominarent, mihi pulchrè reſponderunt, ſe ideo ita nuncupare, quod omnia inſtrumenta fabrilia in ipſo reperiantur: quod quidem ipſum ſtatim verum eſſe periclitatus ſum. Hiſpani nuncupant Gallum: & quemadmodum olim inter lautiſſimos piſces, ſic nunc apud eos numeratur.

Quod autem quibuſdam modo videatur Chalcis, modò Galeos, modo Citharus & Situlus, (*Cittulum dicere voluit, vel potius cyttum. nam & Athenæi cyttum, vt Rondel. ſcribit, aliqui hunc piſcem eſſe ſuſpicati ſunt. Hæ quidem tam variæ opiniones ſuper antiquo huius piſcis nomine Pauli Iouii ſunt,*) poſſem ampliſſimè confutare, niſi amaré eos, qui primi conati ſunt huic parti lucem aliquam afferre, Gillius. Bellonius hũc piſcem Anthiis (quo nomine alios quoq; piſces latos, vt fietolam vulgò dictam, ceu generali vocat) adnumerat. Ζεὺς, id eſt Iupiter qua ratione ſit appellatus miror: coniecerim autem ab alio eius nomine χαλκεὺς, prima ſyllaba ablata, & κ. in ζ. mutato ſic appellari potuiſſe.

Ζαιὲς, genus piſcis, Heſychius & Varinus, videtur autem non alius eſſe piſcis quam ζεὺς. Et rarus faber, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Chalceus, (χαλκεὺς, id eſt Faber) alius quam chalcis, in Cyzicenorum regione naſcitur, rotundus & orbicularis, (περιφερὴς καὶ κυκλοειδὴς,) Athenæus, & qui ex eo repetiit Euſtathius. Vide plura in Corollario noſtro de Chalcide. Cetola nomen, vt Romæ vocant, à ζεὺς fortè factũ eſt, ceu diminutiuum. Doree quaſi aurata, à Gallis appellatur: quod nomen Anglis quoq;, vt & *Dare*, neſcio an de eodem piſce, vſitatum eſſe audio. Germanicè nominemus licet *S. Petersfiſch*, hoc eſt S. Petri piſcem, vt & Romani appellant. Ligures Zaphirum appellant, Iouius. alibi tamen de aurata ſcribens, ſcarum ei ſimilem faciens, zaphirum vulgo nominari inſinuat.

Piſcem è genere planorum, ſimilitudine hiſtricis, ipſa dorſi acie aculeatum, capite extento, ore latiſſimo, cuius maxillæ ex perſpicua membrana conſtare videntur, Romani Citulam appellant. Iouius. B

Chalceus circa petras herboſas paſcitur, Oppianus libro 1. Chalcis quamuis carnem paſcatur, non vagatur tamen, Ariſtot. hoc forte de chalceo, non de chalcide accipiendum eſt: ſicuti etiam quod vocẽ aut ſonum aliquem ædat chalcis, verum non eſt, ſed de chalceo intelligendum: vt pluribus oſtendi in Corollario de Chalcide. C

Sapore, precio & effigie, ſi caput abſcideris, rhombo perſimilis eſt, Iouius. F

FALX piſcis Venetiis dictus. Quære in Tenia.

FARIO. Vide in Salmone.

FESTVCAS, aſſulas, reſticulas, algam, Apuleius in Apologia 1. nominat, tanquam maris eiectamenta.

FLVTAS piſces Gaza ex Ariſtotele conuertit pro Græco ῥυάδες. Flutæ (Rhyades) quoties piſcium loτura, vel nauis ſentina eiecta eſt, fugiunt vt odorem ſentientes, Alii ex anguillis & murænis quæ ſupernatant ſole torrefactæ, πλωτὰς vocant Græci, flutas reddiderunt. Idem Gaza rhyádas aliâs ſpargos alias piſcium genera ſolitaria vertit. Vide in Corollario de Chalcide C. Spargus, rhyas, vulgo fluta, Niphus. ego flutæ nomen nuſquam in Italia vulgo vſitatum puto.

DE FOSSILIBVS PISCIBVS.

Extat Theophraſti libellus de piſcibus inſcriptus, in quo ille aliud nihil quũ de illis aquatilibus inquirit quæ in terram egrediuntur, & aerem videntur haurire: deinde de piſcibus foſſilibus. *Ex Theophraſto.* quam poſteriorem eius libelli partem, etſi valde deprauatam, nos hic interpretabimur Latinè. Multa quidem

quidem in Mirandis narrationibus Ariſtoteles,& Atheneus ab initio libri 8.eadem habent : vnde nos quædam emendauimus. Piſces (inquit) alicubi foſſiles (ὀρυκτοὶ terreni Plinio, ὑπόγειοι, id eſt ſubterranei, Polybio) ſunt, vt circa Heracleam & alibi in Ponto, (& circa Tium Ponti, Mileſiorum coloniam, Atheneus. in Rhegio, Ariſtot. Cromnina forte legendum, ex Plinio 9.57. vbi tamen aliqui Torone legunt.) Naſcuntur autem circa fluuios & aquoſa loca. quæ cum ſiccantur (certis temporibus) paulatim, piſces ſubinde humorem ſectando terram ſubeunt: qua demum (prorſus) ſiccata, remanēt in ea, veluti viui ſepulti (ἀπεσχεδιασμένοι ἐν τῷ ζῆν) vel vt animantia quędam in ſuis latibulis hyeme condita durant, ſine ſenſu ferè & motu torpida. Quod ſi loca illa, priuſquam denuo aqua accedat, fodiantur, piſces illi mouentur Sic & in Ponto contingit piſces glacie & gelu occupari, neq; ſentire aut moueri prius, quàm in ollas coquendi iniiciantur. Prę cęteris autem gobio hoc accidere videtur. Ferè autem (ὅλος ᾗ) foſſiles piſces fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ reſiccantur vel oua, vel alia principia gignendis idonea piſcibus relinquantur. nonnulla enim non ex ouis oriuntur, vt anguilla & centriſcus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Principia autem hæc in terra relicta, perficiuntur durantq;. neq; abſurdum eſt hos piſces durare. Multa enim huiuſmodi animantium exiguo egent nutrimēto, ſicuti ſerpentes quoq;, & quę latibulis ſe abdunt. Primum ſcilicet ipſa oua humore è terra manante, deinde eodem nati ex ouis piſces nutriuntur. Ad magnitudinem tamen aliquam eos excreſcere neq; veriſimile eſt, neq; fertur, cum & loci anguſtia & alimenti penuria impediant. Ceterum durare in aere hi piſces non ęquè valent, ac illi qui ab aquis ad paſtum egrediuntur: qui ſcilicet exigua refrigeratione, & quę ab aere eis pręſtari poſſit, indigent: nam vel ipſa branchiarum anguſtia indicat, non multa refrigeratione eis opus eſſe; quamobrem & anguilla tum in aere multum temporis viuit, tum in aquis turbidis illico ſuffocatur. Et ſimiliter foſſiles piſces à terra eos ambiente quantum ſatis eſt refrigerantur. Sed quod circa foſſiles in Paphlagonia piſces contingit, peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim profunde admodum multos & bonos piſces effodi aiunt: cum neq; inundare aquam amnium iis in locis, neq; aliter (*neque ab aquis calidis, Athenæus,* οὔτε θερμῶν ὑδάτων*: ſed præſtat* φανερῶν *legere ex Ariſtotele, hoc eſt neque ab aquis manifeſtis*) colligi animaduertatur, vnde ſemina & principia generationis relinqui dicimus. Reliquum eſt vt ſua ſponte naſcantur, idq; continuo. neque enim coire inter ſe poſſunt. Aut igitur hoc fieri exiſtimandum eſt ratione loci, qui humidus ſit, & omnino ferax huiuſmodi piſcium, propter certam calidi humidiq; commoderationem. oriuntur autem quandoq; & alii quidam (ἢ ἕτεροί τινες, Hin. legit καὶ ἐν φρέασί τινες, id eſt in puteis quoq; aliqui) piſces ſponte: aut humores quoſdam alicunde manare cogitandum eſt, qui generationis principia ſecum adferant: quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Pręterea hoc inquirendum de vtriſque, tum illis qui in aëre viuunt, tum foſſilibus, vtrum in aquā immiſſi viuere valeant, an in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis ſit, ſicuti ſua & marinis & fluuiatilibus aqua. nam ex his quoq; nō niſi pauci mutationem ſuſtinent. Nam qui aquis reſiccatis terram ſubeunt, & qui glacie gelati detinentur, iis familiarem eſſe humorem, magis quam aliis (è foſſilium genere) conſtat. Ergo piſcium alii ſimplicis naturę videri debent, alii amphibii ſecundum Democritum, vt & aliæ quædam animantes. Vtuntur enim aere quædam (ex aquaticis,) ſicuti prædictum eſt. Hucuſq; Theophraſtus. Tranſtulit multa ex hoc libello Plinius lib. 9. ca. 57. ex quibus quæ huius argumenti ſunt, adſcribam:

Ex Plinio.

Circa Heracleam & Cromnam, (*alias additur & Lycum amnem: prope nimirum, mox enim ſequitur: eodemque Lyco amne*) & multifariam in Ponto vnum genus eſſe Theophraſtus prodit, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernasq; faciat ſibi in terra, atque in his viuat, etiam reciprocis amnibus ſiccato littore. effodi ergo. motu demum corporum videre eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemque Lyco amne decedente ouis relictis in limo generari piſces, qui ad pabula petenda palpitent, exiguis brāchiis, quod fieri non indigo humoris, (*Anguſtas idcirco branchias habent, quod non multa refrigeratione indigeant: & quæ non ab aqua ſolum exigua, ſed etiam ab aere extra aquam eis præſtari poſſit, Theophraſtus:*) propter quod & anguillas diutius viuere exemptas aquis. Oua autem in ſicco maturari, vt teſtudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium maximè gobiones, non niſi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem, tametſi mirabilis, eſt tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis, terrenos, altis ſcrobibus, in his locis vbi nullæ reſtagnent aquę, miraturq; & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidem vim aliquam ineſſe, quam (*qualem &*) puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur piſces. Quicquid eſt, hoc certè minus admirabile talparum facit vita ſubterranei animalis: niſi fortè vermium terrenorum & piſcibus natura eſt, Hæc Plinius.

Theophr.

In Rubro mari diſſectis lapidib. innati intus piſciculi, & ſquillæ, & alia quędam animalia apparent, Theophraſtus in fine libri de odoribus: ad quem quidem non pertinere hæc obſeruatio videtur: ſed potius ad libellum de piſcibus iam citatum, ſi vera animalia intelligit, vt eadem fermè ratione lapidibus incluſi piſces, ſicut foſſiles terræ, vitam degant. Sin animantes non veras, ſed lapideas earum ſpecies, (quales multæ reperiuntur, tum ſaxis incluſæ, tum extrà,) ad librum de lapidibus referenda hæc erant.

Albertus.

Albertus libro 24. Eracloides hos piſces vocat, Theophraſtum citās, cum Heracleoticos dicere debuiſſet. Hic piſcis (inquit) multum ſequitur aquam dulcem, ita quod terram ſcindens de aqua tranſit ad aquam, & aliquando in cauernis latitat, vbi amnes ſub terra confluere inuenerit.

Ariſtoteles.

Ariſtoteles tradit in Maſſilienſium regiōe ſtagnum eſſe quoddam, quod ſtatis quibuſdam exæſtuans temporibus tantam ex ſeſe piſcium effundat copiam, vt audiens quiuis haud facilè dictis fidem præſtare poſſit. Idem ſpirantibus poſtea eteſiis ſic repleri ſcribit, vt camporum planitie pauimenti in morem æquata, latè omnia profundo etiam puluere obducantur. Raſtris igitur incolæ & ſarculis altas defodientes ſcrobes, inde copioſiſſimos cibisque gratiſſimos nullo negotio piſces extrahere perhibentur, Nic. Leonicus Variæ hiſtoriæ 2.5.

Ex Polybio.

His ſubſcribit Polybius libro 34. hiſtoriarum (vt recitat Athenæus circa initium octaui) qui narrat in agro qui Pyrenæos montes & Narbonem fluuium interiacet, agrum eſſe per quem feruntur fluuii Illeberis & Roſcinus (qui vrbes eiuſdem nominis alluant, Gallis inhabitatas) in quo foſſiles piſces reperiuntur, ſolo macro, copioſo gramine, ſub quo terra arenoſa eſt, ad duos & tres cubitos altitudine, ſubterfluente aqua quæ à fluuio aberrauit. eam piſces pabuli gratia ſequuntur. graminis enim radicibus imprimis delectantur, ſic locus iſte piſcibus ſubterraneis repletur, quos effodiunt incolæ. Tranſtulit hæc ferè ſimiliter Nic. Leonicus Variæ

hiſto-

hiſtoriæ 3. 12. Idem (inquit Rondeletius) experientia noſtra frequens nobis perſuadet, nam in terra an-
guillas, ranas, alioſq; piſciculos ibidem etiam generatos ſępenumero vidim⁹: & è terra defoſſas anguil- *Rondeletius.*
las aliquoties ſpectauimus in villa Ioannis Scironij viri doctiſſimi, Monſpelienſiſq; ſcholæ principis,
in qua ſophiſtarum barbarie medicinam miſerè conſpurcatam ſuo nitore reſtituit.

Pomponius Mela libro 2. cap. 5. in Galliç Narbonenſis deſcriptione: Atan fluuium (inquit) ex Py- *Mela.*
renæo monte digreſſum lacus accipit Rubreſus nomine. Vltra eſt Leucata (*nomen hodie retinet*) littoris
nomen, & Salſuſæ fons, *hodie Salſes*. Iuxta campus minuta arundine gracilique peruiridis, cęterum ſta-
gno ſubeunte ſuſpenſus. Id manifeſtat media pars eius, quæ abſciſſa proximis, velut inſula natat, pelli-
que ſe atque attrahi patitur: quin & ex ijs quæ ad imum perfoſſa ſunt, ſuffuſum mare oſtenditur. Vnde
Graijs, noſtriſque etiam autoribus, verine ignorantia, an prudentibus etiam mendacij libidine, viſum
eſt tradere poſteris, in ea regione piſcem è terra penitus erui, qui vbi ex alto hucvſque penetrauit, per
ea foramina ictu captantium interfectus extrahitur. Inde eſt ora Sardonum, & parua flumina Thelis &
Thicis, vbi accreuere perſæua, colonia Ruſcino, (*Perpinnan hodie, caput comitatus Roſsilionis*,) vicus Eli-
berri magnæ quondam vrbis & magnatum opum tenue veſtigium. Seneca naturalium quæſtionum li-
bro 3. cap. 19. Magna vis aquarum in ſubterraneis occulitur, fertilis fœdo ſitu piſcium. Si quando eru- *Seneca.*
pit, affert ſecum immenſam animalium turbam, horridam aſpici, & turpem ac noxiam guſtu. Certe cũ
in Caria circa Myndum vrbem talis exiliiſſet vnda, periere quicunq; illos ederant piſces, quos ignoto
ante eum diem cœlo nouus amnis oſtendit. Nec id mirum. Erant enim pinguia & differta, vt ex longo o-
cio, corpora, cęterum inexercitata, & in tenebris ſaginata, & lucis expertia, ex qua ſalubritas ducitur.
Naſci autem poſſe piſces in illo terrarum profundo, ſit indicium, quod anguillæ quoque latebroſis
locis naſcuntur, grauis & ipſe cibus ob ignauiam, vtique ſi altitudo luti penitus abſcondit. Virum bo-
num tam rarum fuiſſe ſuo tempore Iuuenalis Sat. 13. conqueritur, vt pro monſtro haberi potuerit, non
minus quam piſces inuenti ſub aratro &c. Piſces foſſiles (inquit Ge. Agricola in libro de animantibus *Ge. Agricola.*
ſubterraneis duorum generum inueniuntur, ſed intra terram nonnihil teretes, vt anguillæ, ſed pelle
carent tenaci: ſquamis etiam, vt & gobij. duramque, nec admodum iucundam guſtui habent carnem.
Maiores craſſi ſunt fere duos digitos: minores, digitum. illi longi, circiter palmos quatuor: hi tres. Sonũ
edunt acutum. Eos pharmacopolæ in vitrum incluſos de trabe ſuſpendunt, vt ſpectaculum hominibus
præbeant: longoque tempore alunt pane & alijs quibuſdam. Ex fluminibus autem quæ currunt in locis
paludinoſis egreſſi per riparum venas longius penetrant in terram: & interdum in proximi oppidi cel-
las vſque ſubterraneas, in quibus vinum vel zythum ſolet condi. Deinde cum Theophraſti verba de pi-
ſcibus foſſilibus recenſuiſſet, ſubdit: Verum nullos piſces, qui in fluuijs verſari ſemper ſoliti fuerunt,
poſt inundationes in locis ſiccis relictos ſubire terram videmus, ſed omnes de vita decedere. Itaque
cum foſſiles piſces etiam in locis, quos non inundauit aqua, ſoleant inueniri, certum eſt illos eò per ve-
nas & fibras penetrare. De qua re vltra Albim Orteranti, quod oppidum eſt ad Polſenicium fluuium,
diligenter aduerti. Piſces foſſiles (vt Ge. Fabricius ad me ſcripſit,) qui à noſtratibus *Peiſker* nominan- *Ge. Fabricius.*
tur, ſunt longitudine palmi, craſſitudine digiti. quanquam maiores etiam multò reperiuntur. Dorſum
coloris cinerei, cum punctis multis, maculiſq; tranſuerſis, partim nigris, partim cœruleis. In laterib.
linea vtrinque nigra & alba. Venter flauus, cum maculis albis, & punctis rubris ac nigris, ita paruis, ac
ſi acu factæ eſſent. Ab ore carneæ particulę eminent, quas nando extendunt, extra aquam contrahunt.
In Miſena trans Albim duobus locis, quod ſcio, fodiuntur. Ad Polnitium amnem, prope Ortrantum:
& ad Dobram riuum, prope Hanam oppidum. Item in pratis ad Rederam fluuium copioſè effodiuntur,
ſi flumen inundet. Ex terrę cauernis ingrediuntur etiam lacus & paludes. Cum aquæ extra ripas excre-
ſcunt, è terra prodeunt. A quis autem reſidentibus, in pratis campiſue relinquuntur, & vbi greges ſunt,
relicti vorantur à ſuibus. Sordes amant: & in cloacas, quę alia purgari ratione nequeunt, iniecti, omnia
conſumunt. Cum in riuis paludibusve capiuntur recentes, ſolent à tenuioribus etiam menſis adhiberi.
Seruiunt in primis fraudi Agyrtarum, qui eos alunt, & vitris incluſos multitudini oſtentant pro ſer-
pentibus, quia à paruo ſerpente non multum figura differunt. Sunt qui eos ſpirare putent. Vbi
enim plures huius generis piſces ſimul ſunt, ſpuma ſupra eos effertur. Vitro incluſi ore anguſto, creſcũt
& ſuo quodam ſucco viuunt vſque ad ſemeſtre. Eudoxus ſcripſit piſces foſſiles reperiri in Paphlagonia
etiam in locis ſiccis. In humidis circa lacum Aſcanium, qui apud Chium eſt, & in Ceſtriade; vbi è limo-
ſa aqua fuſcinis extrahi tradit Strabo libro XII. & libro IIII. Germanici nominis *Beiſker* vel *Beiſecker*,
rationem ignoro. Eruditi quidam piſcem muſtelis cognatum eſſe putant, & Muſtelam foſſilem nuncu-
pant. alij *Meerputten* (*nos Meertruſchen diceremus*) vocant, inquit: qui ſunt craſſiores. E riuis in Albim
venire aiunt. Iconem eius à Io. Kentmanno medico accepi huiuſmodi.

Pfulfiſch Germanicè, piſces foſſiles: vt Henricus Eppendorfius interpretatur ex Plinio, neſcio qua
ratione.

Anguillas foſſiles memorauimus in earum hiſtoria in C. paulo poſt initium.

FVCA. vide Phycis.

FVLLO piſcis eſt in Theodori Gazæ translatione ex Ariſtotelis de hiſtor. anim. libro 6. capite 14.
quem Ariſtoteles φύλωνα nominauit. eſt autem gregalis, & pariturus litora petit tranquilliora. Quærẽ-
dum an idem ſit γναφεὺς piſcis apud Athenæum ex Dorione, cuius decoctum (τὸ ἐκ τῆς ἑψήσεως αὐτοῦ [illegible])

omnes maculas & ſordes eluere aiunt. Meminit eius Epænetus quoque. Γναφεὺς quidem Græcis idem ſonat quod Latinis fullo, qui autem fulloniam exercet, & (vt ait Vlpianus) curanda poliendáue veſtimenta accipit: vt piſcis cuius decocti ſucco abſterguntur veſtes, non immerito Latinè etiam fullo dicatur. Ψύλλων verò cur fullo dicatur, ratio nulla eſt, niſi nominis ſimilitudo, ψ Græco in f. Latinum (nulla etiam ratione) mutato. Quamobrem miror Aug. Niphum ita ſcribentem: Fullo piſcis (inquit) Græcè Chylon, Latinè tum tullo, tum fullo, ruſticè apud nos tyllon appellatur. Eſt & tillo piſcis Ariſtoteli memoratus inter fluuiatile & lacuſtre genus. Carabo ſcarabeo (quem Theodorus modo taurum vocat, modo fullonem) antennæ ante oculos prætenduntur, vt papilioni: & albis inſignitur guttis, (à quibus fullonem fortè Gaza nominauit.) Γναφεὺς, idem quod κναφεὺς, mutato κ. in γ. Heſychius. Et alibi, φ γναφεῦ. & γναφευῶν facta ſint à γνάπτω, quod eſt ὀάπτω. Γναφεὺς, genus piſcis, Idem. Sunt qui tincam, Ariſtotelis Ψύλλωνα eſſe putent, &c. Vide plura in Tinca Rondeletij.

FVNDVLVS. quære inter muſtelas fluuiatiles.

FVNGVS marinus. vide in Lepore mar. A.

DE AQVATILIBVS, IN QVORVM NOMINIBVS G. CONSONANS INITIALIS EST.

GADVS in Aſello eſt.

GALEOTES idem qui Gladius eſt.

GALE Græcis γαλῆ vel γαλέα, Latinis Muſtela.

GALEVS eiſdem, γαλεὸς, Latinè Muſtelus, Theodoro Gaza interprete.

GALARIAS, vel Gallarias, vel Callarias, vel Clarias, Aſelli ſpecies.

GALEONYMVS alius videtur à Callionymo. Vide in Corollario primo de aſellis.

GALLINA vulgò nominatur Maſſiliæ Cuculus piſcis, vt Romę Corax, ſpecie inter ſe ſimiles.

GALLVM Hiſpani & Celtę circa Monſpelium, Santones quoque & Baionenſes Iau, id eſt gallum vocant piſcem quem antiquo fabri nomine ſupra deſcripſimus: à dorſi pinnis ſurrectis (inquit Rondeletius) veluti gallorum gallinaceorum criſtis. Lyra etiam piſcis (inquit idem) à Germanis inferioribus *Seehan*, quaſi gallus marinus vocatur. Conuenerit autem ei (vt ipſe conijcio) galli nomen, fortè quod pinnam in dorſo ariſtæ gallinacei ſimilem erigat: vel quod huiuſmodi piſces ſuſpendi ſoleant aridi, vt pro vario corporis motu & capitis obuerſione ventos ac tempeſtatis mutationem, ſicut cantu gallinacei indicent. Audio & alium quendam piſcem Oceani Septentrionalis, dorſi parte media valde eminente, ſpinis quibuſdam diſtincta pelle, &c. quem in fine operis dabimus delineatum, ab agyrtis circumferētibus gallum nominari. Bellonius cancrum Heracleoticum ſuum, qui Rondeletii vrſus eſt, vulgo Italorum gallo de mare nominari ſcribit, quod eius brachia in criſtę galli modū tornata ſint. De Hippalectryone marino animante quære in H. elemento.

GAMMARVS à nonnullis Latinis dicitur, Græcorum cammarus, de quo dicemus in Squilla.

DE GARO, ALECE, ET MVRIA.

De Muria leges & infra quædam in M. elemento.

GARVS, Γάρος, gen. maſ. dicitur, quamuis in Conſtantini Geoponicis etiam neutro gen. legatur: apud Dioſcoridem γάῤῥο rhô duplici. eſt autem nihil aliud quam σηπεδὼν, (id eſt ſanies quædam, Seneca tabem dixit,) Suidas & Varinus. Athenæus gáron gen. neutro protulit, vt Latini fere ſemper. Grammaticus quidam interpretatur liquamen piſcium ſaxatilium & minutulorum, quæ ſalamuria vulgò (Italis) dicatur: Maſſarius rectè diſtinguit, vt paulò pòſt referam. Scoppa grammaticus Italus non rectè interpretatur *'o cauiale*. Cauiarium enim vulgò dictum, oà taricha ſunt, hoc eſt oua piſcium

Oa taricha. ſalita & exiccata, vt ſturionum, mugilum, luporum: Galli *botarques* vocant. Fiunt & ex ouis cyprinorum pro Iudæis, vt ſcribit Bellonius. hi enim ſturiones, & alios ſine ſquamis piſces non guſtant. Garum

Bellonius. appellatus liquor (inquit Bellonius in Singularibus Obſeru.) non minus in frequente vſu Romæ erat olim, quàm nobis hodie eſt acetum. Ego Turcis hodieque vſitatiſſimum eſſe reperi, ita vt nulla ſit ichthyopolarum taberna Cōſtantinopoli, in qua non væneat. Qui garum vendebant, cetarij olim dicebantur, Galli nullū eorū nomē habēt, niſi quis harengarios (harēniers) vocare velit. Romæ vulgò piſcigaroli vocātur, cōpoſito nimirū à piſcibus & garo nomine. Huiuſmodi inſtitores Cōſtantinopoli vt plurimū degūt in loco Pere dicto, & cum quotidie piſces recētes vēdant, pleroſq; iā frixos, inteſtina & branchias eis auferūt, immittuntq; muriæ (ipſe Gallicè ſcribit, en la ſaulmure,) vt in garū vertātur. Imprimis verò trachuri & ſcōbri ad hoc vtiles ſunt, alij perpauci. Nō dubitarim tamē è piſcibus ſquamoſis etiā fieri poſſe, Iudæis idoneū: ſicut oà taricha quoq; pro eis fiūt ex ouis cyprinorū, cū ſturione (ex cuius ouis alioqui plerunq; fieri ſolent) eo quod ſquamis caret, abſtineāt. Hæc ille. Germanicè garum appellabimus *Schmeltzbru von fiſchen*, ad imitationē Latini liquamen. tabeſcere enim & liquari, noſtri *Schmeltzen* dicunt. Partē verò eius puriorem, & defæcatam, quam liquamen per excellentiā vocant, *Feine oder lautere ſchmeltzbru*: alecem verò quę impurior eſt, *Grobe ſchmeltzbru*, *Die hepfe von der ſchmel zbru*. Eſt

Ex Plinio. etiamnum (inquit Plinius lib. 31. cap. 7. & 8.) liquoris exquiſiti genus, quod garon vocauere, inteſtinis piſcium, cæteriſque quæ abijcienda eſſent (*vt branchias*) ſale maceratis, vt ſit illa putreſcentiū ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Gręci garon vocabant. nunc è ſcombro piſce laudatiſſimum in Carthaginis Spartariæ (*nihil ſuper hoc loco Hermolaus, aut Gelenius. equidem conijcio Carthaginem à Pænio hic intelligi, non illam quæ in Africa fuit, ſed Hiſpaniam ſiue veterem ſiue nouam. ambæ enim in eodem litore fuerunt. illic .n. cetariæ inſignes, & ſcombrorū, quib. de loquitur Plinius, captura fuit. Cornarii cōiecturas ponā inferius*) cetarijs: ſociorū appellat, ſingulis milib. nummū permutantib. cōgios penè binos. Nec liquor vllus penè pręter vnguenta

vnguenta maiore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania, Bęticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenę garo, Pompeiją, & Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thurij: iàm verò & Dalmatia. Vitium huius (*gari ſcilicet, non muriæ, vt Rondeletius ſcripſit*) eſt alex, imperfecta, nec colata fæx. *Alex.* Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo minimoq; confici, apuam noſtri vocant. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt lupum (*lycoſtomum apuarum generis intelligo*) appellant. Tranſiit deinde in luxuriam, creueruntque genera ad infinitum ſicuti garum ad colorem mulſi veteris, adeoque dilutam ſuauitatem, vt bibi poſſit. Aliud verò ad caſtimoniarum ſuperſtitionem, etiam ſacris Iudęis dicatum, quod fit è piſcibus ſquama carentibus, (*legerim non carentibus: vt ſint duo genera gari, vnum è piſcibus ſquama carentibus, ſcombris, apuis, lycoſtomis: alterum è ſquamoſis quibuſdam, Iudæis dicatum, qui piſcibus non ſquamoſis abſtinent: vti Bellonius quoque ſentit, in Plinij tamen lectione nihil mutat, vt neq; Hermolaus.*) Sic alex peruenit ad oſtrea, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iocinera, innumeriſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hęc obiter indicata ſint deſiderijs vitæ, & ipſa tamen nonnulli vſus in medendo, Hucvſque Plinius. *Maſſarius.* Garum ſanies inteſtinorum piſcium eſt. halme (ἅλμη) verò muries & ſalſugo piſcium inueteratorum: hoc eſt, ius ſalſum in quo ſeruantur, quam vulgò ſalimuriam appellant, Maſſarius. *Halme. Muria. Salimuria.* Plura de alece leges ſuprà in elemento A. Smaridem piſcem (qui leucomęnis, id eſt męna alba etiam à Græcis dicitur) garum eſſe vt ſuſpicer, nominis affinitas facit, (inquit Rondeletius,) *Rondeletius.* cum pro garo cerrus (vt Gaza vertit, Neapoli vulgò cerres nominantur, Venetijs giroli, & gerruli) dicatur, & à Plinio & Martiali multitudinis numero gerres: & Antipoli hodie garon. Præterea ex hoc piſciculo optimum fieri garum, experientia quemlibet docere poteſt. E ſcombris optimum conficitur garum, Athenæus. Ad ſaliendum autem idonei ſunt ſcombri garumq; parandum: quia eorum caro facilè conficitur, ſpinis caret, vere pinguis eſt. quæ enim dura, ſicca, macraq; ſunt, ſaliri (*vel liquari ad garum*) commodè nequeunt. Rondeletius. Garum eſt liquamen ex piſce ſiluro confectum, Cęlius Aurelianus.

EX IANI CORNARII COMMENTARIIS IN GALENI

libros de compoſ. med. ſec. locos, De garo ſociorum vel primario, & de gari ſignificatione & odore in vniuerſum.

Garum Hiſpanum calefactum per ſtrigilem inſtillato, Archigenes ad aurium dolores apud Galenum de compoſ. med. ſec. loc. libro 3. cap. 1. vbi Cornarius in Commentarijs: Garum Hiſpanum (inquit) hic Archigenes appellat, quod infrà Aſclepiades ſociorum, itemque Nigrum vocat. Hoc enim ex omnibus laudatiſſimum, & ingentis precij fuit, è ſcombro piſce. & hoc ipſum Plinius quoque pro aurium medicamento celebrat. Ad fœtorem & nomen (ſiue vlcus depaſcendo proſerpens) aurium, compoſitio Hiſpanorum appellata: Gari nigri quod Romani ſociorum appellant: aceti ſcillitici, vtriuſque ſextarium. mellis Attici ſeſquiſextarium. ad denſitudinem iuſtam coquito, & in vitreo vaſe repoſitis vtitor, Aſclepiades eodem libro & cap. Hoc loco (inquit Cornarius) exemplar Græcum habet γάρου μέλανος ῥωμαϊστὶ λεγομένου ... o, (noſter codex Baſileæ cuſus, ὀξυπόρου, oxyporum quidem genus eſſe gari, quod aliter oxygarum dicitur, Hermolaus ex Columella affert) ſed falſo. nam σοκιόρουμ legi debet. Nulla eſt enim in Romana ac Latina lingua ocitori vox: verū garum optimum Hiſpanum ac Carthaginenſe, Sociorum Romę fuit appellatum: nimirum quod ganeones & gulæ dediti lurcones, ſociatim eo vterentur, ipſumque in maximis delicijs haberent. *Sociorū garū.* Plinius lib. 9. cap. 17 de mullo loquens: M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in ſociorum garo (nam ea quoq; res cognomen inuenit) necari eos pręcellens putauit. *Miratur garū liquorem fœtidum in tanto pretio fuiſſe.* At verò mirum videri poſſit, hodie garo penitus exoleto, hoc liquoris genus, præſertim è ſcombro piſce, ob præcipuam quę inter ſocios caperetur voluptatem, Sociorum appellatum eſſe: quando ſanè Plinius alias inteſtinis piſcium, cæteriſque quæ abijcienda eſſent ſale maceratis id fieri prodit, vt ſit illa putreſcentium ſanies: quę vtique res non videtur adeò magni luxus eſſe: maximè cum Plinius eodem loco (lib. 31. cap. 7.) florem ſalis appellari dicat, rem odore quoq; ingratam ceu gari: & Martialis poeta vnguenti odorem in gari fœtorem corruptum olfactu Papili libro 7. epigrammatum ait, his verſibus: Vngentum fuerat quod onyx modo parua gerebat, Nunc poſtquam olfecit Papilus, ecce garum eſt. *Garum certo ſalis condimentarij genere præparatum fuiſſe.* Verum eodem item Plinij capite, apparet hunc liquorem certo ſalis condimentarij genere pręparatum fuiſſe, vt ex eo & iucunditas, & gulæ inuitamenta ſint quęſita. Et (*Quanquam*) quid adeo mirum ſit gari ita expetitum fuiſſe liquorem? cum etiam hoc noſtro ſeculo, multa ſalſamentorum genera, apud Septentrionales maximè, & vltra citraque Oceanum magnum habitantes in delicijs ſint; quæ mediterranei homines, & ſuperior adeò Germania, penitus non expetant, imò etiam faſtidiant. Plinij verba hæc ſunt de ſale: Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitanſque in omnibus cibis, ita vt ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita eſt in mandendo quæſitus & garo. Ex his verbis Plinij, velut dixi, apparet garum certo ſalis condimentarij genere præparatum fuiſſe. Cæterum Martialis poeta ex ſcombri ſanguine primo, quē adhuc ſpirans effudit, garum Sociorum quod fęcoſum nominat, conſtare dixit in Xenijs. Garum Sociorum. Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo Accipe fæcoſum munera cara (*al.* chara) garum. Quare quod Nigrum hic appellat Aſclepiades garum, idem eſſe videtur quod Martialis dixit fęcoſum, à colore videlicet cruoris appellationibus deductis. Videtur autem Paulus Ægineta lib. 3. cap. 59. hoc ipſum garum πρωτεῖον, hoc eſt, primarium, appellare, reliquorum ex alijs piſcibus reſpectu. nam ad infinitum gari genera creuiſſe Plinius teſtatur. Dioſcorides non piſcium tantum; ſed etiam carnium garum dixit. Democritus apud Conſtantinum Cęſarem locuſtarum quoq; garum dixit, tanquam generaliter muriarum nomenclaturam, quæ poſtea tamen ſit ad certum liquorem contracta, ex ſcombri videlicet ſanguine, & certo ſalis condimentarij genere conſtantem. adiectæq; certæ poſtea diſtinguendi gratia voces, vt ſcilicet Hiſpanum, Nigrum, Sociorum, Fęcoſum, & Primarium vocaretur. *Ex thynno.* Conſtantinus certè Cæſar libri 20. de agricultura fine αἱμάτιον γάρος ex thynno habet, ſic appellatum quod vna cum branchijs ac inteſtinis thynni, etiam cruor ſanioſus ac ſanguis (*vnde nimirum color niger accedebat, vt dicatur Nigrum; Io. Langius*) ſale condiatur, ita vt ex his omnibus emanans liquor garum hæmatium appelletur. *Liccamen.* Quo

loco etiam liculmen, barbara, vt opinor, voce, appellatum garum habet, ex inteſtinis piſcium, & paruis piſciculis atherinis, mullis, mænulis, lycoſtomis, aut alijs quibuſcunque paruis ſalitis ac inſolitis conſtans, ita vt ſit liquamentum ex vaſe in cophinum perſtillans, & quod reſtat craſſius retrimentum Alex

Locus Plinij emendatus.

vocetur, quanquam ſociorum pro liculmen legere debere ſuſpicarer, niſi ex ſcombro non fieret, & Bithynum ac hæmatium ipſi præfertur. (*Ego liculmen corruptum eſſe conijcio pro liquamen, vt Hermolaus quoque. Apicio frequens liquaminis vox eſt.*) Quod ad verba Plinij: Nunc è ſcombro piſce laudatiſſimum in finib[us] Carthaginis ſpartariæ & cetarijs: ita ſanè in omnibus exemplaribus quæ ego vidi legitur, verùm corruptam lectionem exiſtimo, ſic reſtituendam. Nunc è ſcombro piſce laudatiſſimum in finibus Carthaginis, & Hiſpaniæ cetarijs. atq; vt ita legendum putem, ex eiuſdem Plinij loco lib. 9. cap. 15. adducor, vbi de ſcombris loquens ait, Hiſpaniæ cetarias his replent. Neq; enim placet quod quidam Spartariam epitheton Carthaginis eſſe volunt, ob ſparti abundantiam, de qua idem Plinius teſtatur. Quod ſi quis autem hanc lectionem non admittat, & tamen coniecturæ locum ampliorem concedat, auſim credere

Scombraria.

Scombrariæ pro Spartariæ legendum eſſe. Scombrariam enim Strabo libro 3. ait inſulam à noua Carthagine ſtadijs 24. ſitam, quę à ſcombrorum captura, ex quibus optimũ garum ſit, nomẽ acceperit. Porrò non aliud quàm Sociorum garum eſſe opinor, quod Martialis libro 7. arcanũ appellauit. Sed coquus

Garũ arcanũ.

ingentem piperis conſumet aceruum, Addet & arcano miſta Falerna garo, Hæc omnia Cornarius.

Io. Langius.

Garus aſſociorum (inquit Io. Langius in epiſtolis medicinalibus) fuit olim præcipuè ex piſcibus, & aliquando ex carnibus ſale maceratis, putrilaginis liquamen. Quamuis enim ſal reliqua à putredine

Geoponica.

conſeruat, ingenioſa tamen gula ipſum ad gari, alecis & murię liquorem tabeſcere multiferam coegit. Deinde Garorum compoſitiones ex fine operis Geoponicorum Conſtantini pręſcribit: quas nos, vt in eo opere inuenimus, iiſdem verbis, authoris ſcilicet Tarentini, ex translatione Andreę à Lacuna (à nobis collata ad Græcum codicem) adſcribere maluimus. Sic autem habent: Quod liculmen (*liquamen*) dicitur, ſic præparatur. Viſcera (*ἔγκατα, inteſtina. vide ne Encatera quoq; ſuprà nobis memorata, aliqua gari ſpecies ſit*) piſcium (ſcombri aut ſcari, addit Io. Langius, malim ſcauri) in vas aliquod inijciuntur, vbi cõdiuntur ſale: ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſſimumque atherinę, mulliue exigui, aut mænides paruæ, aut lycoſtomi, aut ij prorſus qui admodum minuti videantur: omneſq; ſale pariter inſperguntur: Soliq; expoſiti inueterantur crebrò & aſſiduè agitando: vbi autem inueterati iam fuerint per calorem (τῇ θερείᾳ, Io. Langius vertit in vere. Andreas à Lacuna poſtridie, legit. n. τῇ ὑστεραίᾳ, & ad ſequentia retulit) & diſſoluti, ſic ex illis garum extrahitur. Oblongus corbis denſo vimine intextus, in vas piſciculis plenũ inſeritur: garũ autem ipſum confluit in corbem, colatumq; per ipſius corbis rimulas colligitur (*vaſculo nimirum aliquo exhauriendum*) quod liculmen vocatur. Reliquum verò quod ſupereſt, alex efficitur. τὸ δὲ λοιπὸν πάτημα, γίνεται ἄλιξ. Bithyni porrò garum hoc modo pręparant: Accipiunt ſcallium, (Cornarius hanc vocem omittit,) aut mænas exiguas, aut etiam magnas: ſin minus, lycoſtomos, aut ſcuros, aut ſcõbros: aut horum omnium miſcellam: quos quidem conijciunt in piſtoriam ſcapham aut mactram, in qua ſcilicet mos eſt farinam ſubigere. Cæterum ad modium piſcium ſalis ſextarios duos Italicos adijcientes tandiu permiſcent, donec exactè piſces ſali miſceantur. Quos quidem ſic relinquentes nocte vna poſtea in fictilem ollam inijciunt, Soliq; ſine operculo exponunt duum aut triũ menſium ſpacio, ferula agitantes per interualla. poſtea verò operculum imponentes, reponunt. Sunt qui ſingulis ſextarijs piſcium, vini veteris ſextarios duos infundant. (*ſic præparatum, bene coopertum reponunt in varios vſus, œnogarũ*

Garũ ex tẽpore

vocant, Io. Langius.) Si velis garo confeſtim vti, hoc eſt minimè ſoli exponere, ſed elixare, ſic facies: Accipito ſalſuginem liquidam (ἅλμην σακτὴν: Cornarius vertit, muriam ſtillatitiam & excolatam) probatamque ſic, vt ouum, ſi illi inijciatur, natet: ſiquidem ſi deſcenderit, nondum ſatis ſufficientem portionem eſt nacta. Dein verò in ſalſuginem ipſam infuſam nouæ ollæ canijciens piſcem, addenſq; origanum ollam igni moderato admoueto, donec ferueſcat, hoc eſt paululum minui incipiat. nõnulli ſapam adijciunt, poſteaq; vbi totum refrigeratum fuerit. id in colum infundito, eodemq; ſecundò & tertio, donec euaſerit quàm puriſſimum, percolato. Quo tempore garum ipſum, ollam operculo obturans, reponito.

Garus hæmatius.

At verò Garum præſtantius, quod nimirum cruentũ (αἱματεῖον) dicitur, ſic præparatur. Viſcera Thynni, (aut ſcombri, addit Io. Langius) vna cum branchijs, ſanie, & ſanguine ſufficienti ſalis portione inſperguntur: vaſeq; aliquo incluſa ad duos menſes, vt plurimum, ſic immata ſeruantur: Quibus expletis, vaſeq; ipſo pertuſo egreditur garum hæmatium dictum, ac ſi dixeris ſanguiculum, aut ſanguinolẽtum, Hactenus ex Geoponicis.

Sociorũ garũ.

Io. Langius in epiſtolis ſuis, eruditis ſanè & cognitu dignis, garum non ſociorum, ſed aſſociorum dicendum putat, quaſi aſotorum. aſoti enim (inquit) dicebantur prodigi helluones, qui cibariorum & potus luxuria paterna decoxerant bona. quare gari cognomen apud Apicium, Plinium ac Martialem, abiecta litera a. mutilaſſe credo librarios, Sic ille. Mihi veriſimile non eſt apud hos omnes, eodem modo corruptam fuiſſe lectionem: & ſimiliter apud Senecam. Quid illud ſociorum garum, precioſam malorum piſcium ſaniem, non credis vrere ſalſa tabe præcordia? Quod ſi aſotorum legendum intelligendumque eſt, quorſum attinet ſcribi aſſociorum?

Muriæ ſpecies tres.

Quod ad muriem attinet, (inquit idem Langius,) vt varios eius ad ſalgamorum, vini, & ſalſamentorum vſus, ita tres ipſius ſpecies reperio. Prima ex aqua cœleſti vel fontana, ſale & melle vnà maceratis, conſtabat: qua ſolum in vindemijs vina vt fierent defæcatoria, condiebant. cuius præparationem in

Prima ad vinũ curãdum. Altera ad ſalgamorũ condituram.

epiſtola de vini cum ſale miſtura ex veterum commentarijs abunde docuimus. *De muria qua vina curabantur ſcribit Columella lib. 12. cap. 25. & M. Cato cap. 104.* Altera verò murię ſpecies, qua veteres ad olerũ, radicum, pomorum, ſalgamorumq; omnium conditura vtebantur, Græci ἅλμην σακτὴν, muriam vel ſalſilaginem colatam, & a fęcibus depuratam (*Ex Geoponicis paulò ante ἅλμην σακτὴν nominauimus, &c.*) Columella verò aridam (& duram lib. 12. cap. 6.) appellat: quam hac methodo conficere docet. Dolium patentiſſimi orificij in aprica parte villæ, qua plurimum Sol feruet, locato, & id aqua cœleſti repleto, aut fontana: tum indito ſportam iunceam, vel ex ſparto plicatam, ſale candido, quo muria candidior fiat repletam. Cum ſalem per aliquot dies videris liqueſcere, nec dũ muriam eſſe maturam intellexeris,

tum

tum ſubinde alium ſalem ingeres, donec integer in ſporta permaneat, nec diminuatur amplius, quod murię maturitatem indicat. Et ſi meliorem habere volueris, hanc in vaſa picata diffundes, & opertam Soli exponito. omnem enim mucorem vis Solis auferet, & odorem bonum præbebit. Eſt & aliud, inquit, maturitatis murię experimentum, vbi dulcem caſeum in eam dimiſeris, ſi peſſum ibit, immaturã: ſi verò emerget, maturam eſſe ſcito. Et quoniam ex ſale candido fiebat, illius præparationem, vt ex M. Catonis libro de re ruſt. cap. 88. adſcribam, eſſe operæprecium arbitror. Salem, inquit, candidum ſic facito. Amphoram defracto collo puram impleto aquæ puræ, in Sole ponito. ibi fiſcellam cum ſale populari ſuſpẽdito, quaſſato, & identidẽ ſuppleto. id aliquoties in die facito, vſq; adeò donec ſal deſierit tabeſcere biduum. id ſigni erit: mænam aridam vel ouum demittito: ſi natabit ea, muries erit, quo (*qua*) carnem vel caſeos vel ſalſamenta condias. Porrò, ait, muriam in labello vel patina ponito in Sole: & vſque adeò in Sole habeto, donec concreuerit: inde flos ſalis fiet. vbi nubilabitur, ſub tecto ponito. quotidie cum Sol erit, in Solem reponito. De oliuis muria conditis ſcribit Dioſcorides libro 1. cap. 129. & Athenæus libro 2. Dicitur quoque poſtremò muria, quum de ſalgamis, carnibus ac piſcibus ſale ſicco maceratis, illorum madore ſal tabeſcit, liquamen. Vnde Heſychius, inquit, Ἅλμη, τῶν ἰχθύων ζωμός. & muria in Xenijs Martialis ait: Antipolitani, fateor, ſum filia thynni: Eſſem ſi ſcõbri, nõ tibi miſſa forem. *Tertia, ſalſa. [illegible]*

Muria (inquit Chriſtophorus Encelius) habet effectum ſalis, & aquæ marinę: à Germanis dicitur *ſaltz vvaſſer, oder ſalle*. Eſtque duplex, ſcilicet: quędam eſt natiua, vnde fit ſeu coquitur ſal noſtrum cõmune, vt fit Hallis in Saxonia & alijs locis. Quædam eſt factitia, cũ miſcemus cœleſti aquæ ſalis parum. Hinc ſal leue (*imo muria liquida, & muria dura, vt ſupra retulit Langius*) dicimus, cum liquefit ſal iniectum: & econtra ſal durum, cum non liquefit. & ita probatur etiam obiter ſal an ſit bonum. Huius ſpecies ſunt, garum liquamen illud ex piſcibus carnibuſq; ſale maceratis, *fiſchlacken, oder peckel*, (*de harengis Heringlack*) vt vocant Saxones. Pręterea huius altera eſt ſpecies, oxalme, id eſt acida muria, quæ fit ex aceto & aqua marina. Plinius muriam cum garo miſcere videtur, Hęc ille. Ego quod Garum ipſe putat, & Germanicè *fiſchlacken* interpretatur, garum eſſe non puto, ſed alteram ſpeciem muriæ: nos noſtra lingua *Heringbrue, Brue von heringen oder dergleichen geſaltzner fiſchen*: nominare poſſumus. Muriam de carnibus ſalſis manantem, vocamus *beitze oder ſaltzvvaſſer*.

Horatius Serm. 2. 8. in principio conuiuij, inquit, fuit Lucanus aper, &c. - - acria circa Rapula, lactucæ, radices, qualia laſſum Peruellũt ſtomachum, ſiſer, alec, fæcula Coa, &c. Et mox, Affertur ſquillas inter muræna natanteis. His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſſit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi.

Inſectorum garro legebatur apud Pliniũ in codicibus quibuſdam corruptis, libro 9. cap. 17, Vbi Hermolaus, Scribendum in ſociorum garo: partim ex vetuſtis codicib. partim ex Plinio, vbi garum laudatiſſimum in cetarijs, ſociorum appellari tradit: item Martiali, & Auſonio, ſed & Seneca. Fiebat hoc è ſcombris in Hiſpania, quod & Strabo affirmat: Herculis (inquit) inſula obiacet Carthagini, Scombraria vocata, quod ibi capiantur ſcombri, ex quibus optimum garum conficitur. Caſtigauerit locum hunc Merula prior an Domitius, ambigitur. Iam & aliquot exemplaria Romę impreſſa, non Inſectorũ garo, ſed ſociorum habent. *Ex Hermolao*

Garus Latinum non habet nomen, vt Auſonius poeta author eſt, qui & liquorem ſociorum vocauit. Nec ſentio cum quibuſdam, qui Auſonium id velint dicere, quod non dicit, quaſi ſociorum garum appellauerit antiquitas, vt Græcum nomen garum, Latini nominis, hoc eſt, ſociorum, acceſſione molleſceret, ita vt quaſi Gręcum videri deſineret. Non hoc Auſonius intelligit, ſed illud: Malle ſe, inquit, vocare muriam, cum ſcientiſſimi veterum & vocabula Græca faſtidientes Latinum in gari appellatione non habeant. Sed quocunque (inquit) nomine liquor iſte ſociorum vocetur: Iam patinas implebo meas, vt parcior ille Maiorum menſis apuarum ſuccus inundet.

Differt porrò garum à muria & alece, quod garum ex extis ſcombri, & quondam gari piſcis fiebat: muria ex thynno ferè Antipolim, Thuriam, inde verò & Dalmatiam nobilitans. (*a qua hoc quoque garum in Geoponicis vocatur, non muria.*) quanquam muria, ſiue muries Catoni, Palladio, Columellę, non liquamen ex piſcibus, ſed ſalſilaginem factitiam ad caſeos condiendos vinaque ſignificat. Erat & ſua Veſtalium muries, vt inquit apud Feſtum Verrius, certis præſcriptiſq; rebus condita, vt quæ ritualis eſſet, & ad religionis quęſita cerimonias. Habetur & halme dicta, Latinè ſalſugo & ſalſilago apud Dioſcoridem & Plinium: quanquam in medendi vſu ſalſugo hęc à muria nihil diſtat. Habetur & oxalme appellata, ꝙ ex aceto & ſale fiat. nam gari genus acidi oxygarum appellatum, ipſo nomine ſignificatur. Columella oxygarum moreti genus facit, & oxyporum quoque dici poſſe vult, rationem eius condendi totius operis fine reddit. Videtur id nominis habere, quia cum vſus exigit, aceto garoq; diluitur. Sunt & ſua medicis oxypora, ſicut & hydrogara, & œnogara, & elæogara. alioq. elęogarõ & ferculi gen' erat delicati, quod Sybariticũ miſsũ in cœnis appellabãt: quoniã Sybaritæ, quo anno id ganeę inueniſſent, perijſſent, autore Spartiano, Hęc Hermolaus Corollario 234. Et rurſus Corollario 963. Salſugo, id eſt halme, itẽque muria vocari poteſt: quanquam & aliud genus muriæ inter ſales diximus. A garo differt halme etiamſi vtrunq; ad piſces, Galeno teſte, pertinet. Garus eſt ſanies inteſtinorum ipſa. halme verò muries & ſalſilago piſcium inueteratorum, hoc eſt ius ſalſum in quo ſeruantur, quam mulieres noſtræ vulgò ſalimuriam appellant. Hæc à veteribus & ſalſugo Thaſia vocari ſolita eſt: ita condebantur inueterabanturque piſces ij, quicunque in pruna & craticula commode coqui poſſent. ob id eos Ariſtophanes anthracidas, hoc eſt prunarios & carbonarios vocauit: nos, vt arbitror, aleculas. Huiuſmodi ſunt ſmarides & mænæ: item chalcides, quas & chalcidicas & ſardas, & ſardinos quoque appellant. item trichides vel trichię, &c. Eiuſdem ſortis arbitror hepſetos à coquendo nominatos, quos Artemidorus etiam pleſtos vocauit. His generibus proximæ ſunt & thriſſæ. Ex aceto & muria fit ꝙ oxalme dicitur: ſicut apud Cratinum ex allio & muria ſcorodalme. Qui iocularem quæſtionem ſiue gryphum in conuiuio propoſitũ non ſoluiſſent, multabantur hauſtu muriæ: ſed ita, vt in vino paulatim, & cum interſpiratione biberetur. Apud alios victis meracum, victoribus oſculum dabatur, Hermolaus. Ebria Baiano veni modo cõcha Lucrino,

Halme. *Oxalme.* *Oxygarum.* *Halme.* *Muria.* *Anthracides.*

Macheta piſciculus, & liquamen.

Nobile nunc ſitio luxurioſa garum, Martialis libro 13. de oſtrea. Gari vel potius oxelæogari ex encraſicholis parandi rationem meliorem quam veteres tradiderint, ex Rondeletio ſuprà inter apuas præſcripſimus. Prouinciæ vulgus & qui litora Liguſtica colunt, machetam vulgò vocant liquamen ex piſciculo eiuſdem nominis, vt à Bellonio cognoui. Garum quomodo fiat alicubi in Germania piſciculis ſupra lapides ſale conſperſis, Bernardus Deſſennius in libro de compoſitione medicaméntorum alicubi deſcribit. His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſſit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi, Vino, &c. Horatius 2. Serm.

Apicius Cælius libro 1. cap. 7. De liquamine emendando, ſi odorem malum fecerit. Cap. 31. Oenogarum in tubera. Cap. 34. Oxygarum digeſtibile. Libro 2. cap. 2. Iſicia hydrogarata.

G Siſtit omne ex ſalſis piſcibus, itemq; animalium carnibus garum, nomas, hoc eſt quæcunque paſcendo ſerpunt, ſi eo foueantur, (καταπεπλασμένον .i. illitum. ſed Marcellus legit καταντλούμενον ex codicib. manuſcriptis: & conuenit, inquit, quoniam liquidum eſt.) Medetur idem Morſibus canũ (*Marcellus addit rabiosorum. κυνοδήκτοις ἰᾶται.*) Inijcitur præterea clyſtere in dyſenteria, vt quæ exulcerata ſunt ſiſtat & emendet: & in dolore coxendicis, vt quæ exulcerata non ſunt, proritet, (Marcellus addit, ad exulcerationem. ἃ καὶ ἀνέλκωτα ἐρεθίζει,) Dioſcorides libro 2. Vbi Matthiolus: Fuit olim (inquit) garum, complurium ciborum condimentum, adeò vt nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præſtaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioſcorides: ſed generatim de omni piſcium & carnium muria, qua hæc diutius aſſeruari ſolent. Garum plurimum calefacit & exiccat: quãobrem à nonnullis medicis ad putrida vlcera adhibetur. Clyſtere etiam inijcitur ad dyſentericos & coxendicum dolores, Galenus & Aetius. Muria ſalſorum piſcium more gari putridis vlceribus congruit, dyſentericisque ac coxendicum doloribus iniecta medetur. ſui enim acrimonia humores coxendicem vexantes trahit, ac per inteſtina educit. putrida verò vlcera in dyſenteriis abluit & exiccat. præcipuè tamen ſiluroτum mænularumque muria quidam medici ad huiuſmodi morbos vtuntur, quam nos interdum ad putrida oris vlcera accommodauimus, Iidem. Salſarum verò oliuarum muria ad dyſentericos iugiter vtimur inijcientes expurgandorum vlcerum gratia, horæ ſpatio anteaquam clyſter pro cruſta inducenda infundatur, Aetius. Garo ambuſta recentia ſanantur, ſi quis infundat, ac non nominet garum. Contra canum quoq; morſus prodeſt, maximeque crocodili, & vlceribus quæ ſerpunt, aut ſordidis. Oris quoque & aurium vlcerib. aut doloribus mirificè prodeſt. Muria quoq, ſiue illa ſalſugo ſpiſſat, mordet, extenuat, ſiccat. Dyſentericis vtilis eſt, etiamſi nome inteſtina corripit. Iſchiadicis, cœliacis veteribus infunditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ vicẽ penſat, Plinius. Gari piſcis capite vſto, ſuffitu extrahi ſecundas morantes aiunt, Idem. De medicina ad aures ex garo, lege ſuperius vbi Cornarij verba retulimus, circa principium. Garus piſcis eſt cuius fel recens, & inueteratum vino, auribus vtiliſſimum eſt vt quidam (Textor Rauiſius, ſi bene memini) ex Plinio recitat. Sunt qui præcipuè contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis ſociorum cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere: deinde ſpuma pennis deterſa poſtquam deſierit ſpumare, tepidum infundere: ſi tumeant aures, coriandri ſucco prius mitigandas ijdem pręcipiunt, Vuottonus. Et vuæ medetur garum cochlearibus ſubditum, Idem. Cornu cerui in acido garo incoquitur, & inde dentes dolentes vtiliter colluuntur, Galenus ex Archigene, libro 5. de compoſ. ſec. locos. Alex deferuefacta vnguium ſcabriciam extenuat, Plinius. Sed de Alece, & remedijs ex ea, pluribus ſcriptum nobis eſt in A. elemento. Hoc amplius hic notabimus, haleculam diminutiuum ſemper pro piſciculo accipi, nec legi niſi bis apud Columellam, vt illic citauimus. Alex verò in fœm. gen. ſine aſpiratione, etſi in Gręci codicis Geoponicorum ſine ἅλιξ legitur: & halec gen. neutro apud Horatium ac Plautum (alibi tamen apud Horatium non aſpiratur, Sifer, alec, fæcula Coa. Mihi quoquo modo ſcribatur hoc nomen ſemper aſpirandum videtur) ſemper liquorem tantùm, ſiue æmulum gari, ſiue vitium eius ſignificare apparet. nam ſicubi grammatici pro piſce accipiunt, vt apud Plautum aut Martialem, pro liquore etiam commodè, aut commodius, interpretari licebit. Garum catharticum, melancholicum humorem educens, deſcribitur in libro de dynamidijs, inter nothos Galeni.

Alex.

Halecula.

F Garum facit ad delectationem, Galenus de victus ratione in morbis acut. Commentario 1. Caricæ ſi cum alio quopiam eorum quę facultatem habent acrẽ, aut omnino incidendi ac extenuãdi, aſſumãtur, iuuabunt non ſolum illos quibus iecur (aut lien) obſtructum aut ſcirrho affectũ eſt, ſed etiã ſanos. Siquidẽ iecoris meatus apertos eſſe, non ęgrotis modò, ſed ſanis etiam eſt tutiſſimum. Ad eum igitur modũ vulgò ficubus cum ſale tenuante, aceto & garo præparatis veſcuntur, quod ipſas vtiles eſſe experientia didicerint, Idem lib. 2. de aliment. fac. cap. 8. Et rurſus cap. 11. Ex cibis omnium primi ſumendi ſunt, qui celeriter peruadunt, corrumpuntur autem ſi in ventriculo morentur diutius. Nec omnino ignorare homines mihi videtur, qui ordo in ijs quæ mandunt, ſibi ſit ſeruandus: quandoquidem ipſos videas in plurimis cibarijs eũ ſeruare. Præſumunt enim radiculas, oliuas, & fœnumgræcum ex garo: poſt hęc, maluas, betam, & alia id genus olera cum oleo & garo. Et capite 20. Cum Protas rhetor quidã ventrem ſibi poſt eſum pomorũ ac pirorũ auſterorum deijci narraret, rogaui vt mecum vel vnũ diem viueret, vt ſcirẽ quo tempore & quàm multis veſceretur aſtringentibus. Ac primum hominem ſtatim ſum hortatus, vt more ſuo viueret, néue vlla in re conſuetam ſibi victus rationem immutaret. ipſe autem cũ poſt balneum paucula aqua præbibita, fœnumgręcum, radiculam, & id genus alia (quę ante alios cibos omnes ferè ſumere conſueuerunt) ſimiliter & ipſe ſumpſiſſet, vinumq; dulce quantitate mediocri adbibiſſet, comedit deinceps maluas cum oleo & garo, & pauco vini: & poſt illa piſcis quidpiam, ſuillę & auis: deinde, cum ſecundo bibiſſet, pauco tempore intermiſſo, ſumpſit pira auſtera. Poſtea deambulatũ progreſſi, non multũ deambulauimus, cum venter illi maiorem in modum eſt ſolutus. Quæ cum eſſem conſpicatus, pactus ſum cũ amico, vt poſtridie, quæ ad ſuam victus rationẽ pertinerent mihi cõmitteret. Qui cum mihi promptè eſſet aſſenſus, prima omniũ, poſt balneũ, pira exhibui: deinde alia deinceps vt conſueuerat. quibus peractis, non modò non vehementer, ſed ne mediocriter quidẽ aluũ deiecit. Mirabatur ſanè (vt par eſt) rei euentũ, cauſamq; eius à me ſciſcitabatur. Cui ego: Nã cum garum (inquã)

vnà cum ijs quæ cum eo ſumpſeras, aluum ſuapte natura ſubducat, idque iam antè fecerit, aſtringentia poſtremo loco ſumpta, ijs potiſſimum, qui ſtomachum habent imbecillum, deiectionis ſunt cauſa, ventriculum roborantia, & ad expellendum, quę in ſeſe continet, incitantia. quod magis (inquam) fatebere, ſi cras prima omnium aſtringentia ſumpſeris: ſecunda autem poſt illa, carnoſa: omnium poſtrema, quæ cum oleo & garo manduntur. Minimè, inquit: repentè enim vomerem, ſi maluas vltimas cum oleo & garo manderem, &c. Idem Galenus libro 5. de ſanitate tuenda, (& rurſus libro 6.) ex garo & oleo ante cibum aſſumptis oleribus, aluum (præcipuè in ſenibus) ſolui ſcribit. Et Commentario 1. Hippocratis librum de victus ratione in morbis acutis: Qui cerebrum (inquit) cum oleo & garo condiunt, totũ ex ipſis tum diſſimilare, tum ſibiipſi pugnans efficiunt: cerebro quidem ſtabili & tardè meante, miſtis verò ipſi ad deiectionem excitare idoneis. Pari modo & de ouo dicendum, ſiue cum melle, ſiue cum ſale, ſiue cum garo aſſumatur. Et lib 1. de alim. facult. Ex beta & lente edulium ſi cum garo dulci paretur, aluum magis ſubducit. Idem lib. 5. de compoſ. ſec. locos, acidi gari meminit. Confectio gari Ioachi martyropolitæ, ex Galeni de medicamentis parabilibus libro 3. cap. 134. (quanquam ſpurius eſt.) Accipe fruſtulorum panis non fermentati, non conditi, putrefacti libram: nigellæ tziaricam, ſemicontuſam mentham, calaminththam bunifam, aridam, vtranque ſemilibræ pondere. rutæ, ſylueſtris thymbræ, fœniculi, ſingulorum tramia quadraginta. aneſi tramia triginta. nanachuam tramia quadraginta. vuarum paſſarum pinguium maturarum ſemilibram. palmularum mundarum tziaricam. mellis veri hilari meliſij ſemilibram. ſacchari cantij tziaricam. roſarum aridarum, aut humoris ab ipſis per ignem extracti tramia centum. Hæc in doliolum cum aqua conijcienda ſunt, Soliq; per quadraginta dies exponenda. Ipſis verò adijcere oportet in puro linteolo deligata ligni aloës tramia quinque. ſpicæ tramia ſepté. caryophyllorũ tramia duo. croci tramia tria. maſtiches, thuris, vtriuſq; tramia decé. ſtruthij corticis tramia quindecim. muſci tramium. ampar tramia duo. Omnia linteolo incluſa in dolioli medium ſuccum demittito: & per quadraginta dies quotidie terito, & exprimito, ſuſpendens videlicet in dolio, in medio ſucco. Et poſt quadraginta dies aquam ſucco ſuperfluitantem colligito, & in altero vaſe reponito: & in ſuccum alteram aquam inijcito, & vtraque inſolato. ſed poſtquam totum ius coactum fuerit in altero vaſe, tunc in nitido cacabo, aut in olla vſque ad tertias decoquito, & cotoneis maturis impleto. Linteolum autem nunquam de medio garo eximito. Et optimum garum, omnibuſque hominibus vtile conficies. Apicius mullos piſces in garo enecatos ſapidiores fieri docuit, Io. Langius. Sic congrum quoque coquus apud Sotadem Comicum ſuffocat ἐν ἁλμῇ ὀξανθεστέρᾳ: & noſtri ganeones lampredam in vino Cretico.

Γάρελον, γάρος καὶ ἔλαιον, Heſychius. elæogarum.

Gazas, Γάζας, ἰχθῦς ποιὸς γάζῃ, κεκορεσμένος, Heſychius. Videtur autem Gazás piſcem ſignificare: & Γάζης alia eſſe dictio à nouo principio, ſatiatum ſignificans.

Genarides, γεναρίδες, nominantur à Tarentino in Geoponicis Græcis.

Gerres in numero multitudinis à Martiale poeta nominantur piſces ſaliri & inueterari ſoliti, ideoque odoris fœtidi: vt libro 3. In Bæticum:

Capparin, & putri cepas alece natantes, *Et pulpam dubio de petaſone voras.*
Teque iuuant gerres, & pelle melandria cana, *Reſinata bibis vina, Falerna fugis.*

Et alibi, *Fuiſſe gerres aut inutiles manas,* *Odor impudicus vrcei fatebatur.*

Rondeletius eundem hunc piſcem eſſe putat, quem Græci Garum, & alio nomine ſmaridem vocarint, Gaza cerrum reddidit, Neapoli etiamnum vulgò dicuntur cerres, Maſſiliæ gerres, &c. vt ſuprà in Garo recitaui. Plinius tamen in piſcium catalogo ad finem libri 32. gerres à garo ſegregat. Indocti quidam literatores, gerres piſciculos generi locuſtarum adſcribunt. Cæterum gerræ à Græcis primùm crates vimineæ appellabantur. ea vox poſteà vulgò pro nugamentis rebuſque friuolis vſurpata eſt, authore Feſto Pompeio, &c. Plura leges in Dictionarijs. Gerra.

DE GLADIO SEV XIPHIA PISCE, BELLONIVS.

Iconem Bellonius nullam dedit, nos qualem olim accepimus à nobili quodam viro in Oceano Germanico delineatam, etſi minus accuratè, hîc appoſuimus.

Xiphias Græcis, Latinis gladius, Venetis Spada. Genuenſibus Imperator, noſtris Ardea marina, Heron de mer: Burdegalenſibus, Grand eſpadas. A

Cetaceus eſt piſcis, ad Thynnum plurimùm accedens: quo, ſale condito, noſtrates (quibus infrequens eſt) pro Thynno interdum vtuntur. Pelagius magis eſt, quàm litoralis, Byzantinis frequens: hoc à Simia marina (quam etiam Genuenſes piſcem ſpadam nominant) diſtans, quòd hæc cauda, ille verò roſtro ſit enſiformi. Proinde à Thynno non ipſo tantum roſtro, verumetiam cute minus nigricante differt: ſub qua pręter aliorum piſcium morem, plurimæ ſquamę deliteſcunt. Cætera Thynnum refert, nempe ipſa corporis craſſitie, pinnis lateralibus, atque adeo cauda, quæ illi etiam lunata eſt. Quin etiã prouectiori Xiphiæ enſis ſeſquicubitalis longitudinis vice roſtri à natura exhibitus eſt. B (F) (C)

DE EODEM, RONDELETIVS.

Ξιφίας à Gręcis dictus, à Gaza & Plinio gladius vertitur. Strabo γαλεώτην & κυνὰ nominari teſtis eſt. (A) Et Plinius: Tomus Thurianus, quem alij xiphiam vocant. Et marini canis partem à Romanis thurſionem dictam fuiſſe apud Athenæum legimus. A noſtris emperador. A Maſſilienſibus & Italis peſce ſpada. Hîc aduertendum alium eſſe piſcem ex galeorum genere qui à noſtris peis eſpaſe (*Hanc in Muſtelorum genere vulpem alibi facit Rondeletius, Bellonius ſimiam*) nominatur, ne quis ob nominis noſtri cum Italico affinitatem decipiatur. *Lib. 1. geogra. Lib 32. cap. 11. Thurianus tomus. Thurſio.*

B Xiphias piſcis eſt cetaceus, aliquādo decem cubitorum magnitudinem attingens in noſtro mari, roſtro mucronato, maxilla ſuperiore ad duorum cubitorum longitudinem accedente, valde dura & oſſea, gladij figuram referente, quę ob id ξίφος dicitur, id eſt gladius, vnde toti piſci nomen. Inferiore maxilla breuiſſima, trianguli forma. Dentibus caret ξιφίας, ſed horum vice quatuor oſſa oblonga & aſpera in palato habet. Oculi rotundi ſunt & prominentes, ante hos foramina. Pinnas habet duas ad branchias, in medio ferè ventre vnicam. Magnā aliam in medio dorſo, & paruam non procul à cauda. Extremum corporis priuſquam cauda incipiat, latum & planum: in cuius plani medio erigitur tuberculum, vnde incipit cauda creſcentis lunæ figura, thynni modo, ſed latior. Reliquo corpore eſt rotundo, cute aſpera, ſi à cauda ſurſum manus ducatur: ſin contra, læui. Dorſum nigricat, ſplendeſcitque panni ſerici inſtar. Venter candidus eſt planeq; argenteo & ſplendente colore, maximè in aquis. *Lib. 2. de hiſt. cap. 13.* Branchias octonas & duplices habet, teſte etiam Ariſtotele. Internæ partes eædem cum internis partibus thunni.

F Carne eſt longè candidiore quàm thunnus, non inſuaui, ſed concoctu difficili, multum nutriente.

C & D Æſtate ab œſtro ita diuexatur, quemadmodum & thunnus, vt in terram & naues inſiliat. Sub pinna verò hæret exiguum animal: quia ob pinnæ articulum cutis illic mollior teneriorque ſit, faciliusque illinc ſanguinē exugere poſſit: & ita tenaciter hæret, vt nulla corporis agitatione poſſit excuti. Roſtro xiphiæ tantū ineſt robur, vt eo naues perforentur. *Lib. 32. cap. 2.* Trebius Niger, vt refert Plinius, xiphiam, id eſt, gladium roſtro mucronato eſſe tradit, ab hoc naues perfoſſas mergi in Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta videtur non procul à Lyco (Lyxo, Vuottonus, aliàs Lixo) flumine.

E Piſcem hunc maximè pertimeſcunt piſcatores noſtri: ſi enim in retia inciderit, roſtro, ſummaque vi omnia diſrumpit, vt multò plus damni adferat quam lucri, quod ex eius captura ſperare poſſit.

COROLLARIVM.

A Gladius non cetus eſt, ſed piſcis cetaceus. Græcè xiphias dicitur & inflectitur, vt Æneas: nō xiphius, vt lupus, ſicut recentiores quidam imperitè vſurpant: quanquam in Heſychij dictionario, in quo innumera ſunt corrupta, legitur: Ξιφίας, ἰχθὺς πο. ὁ, καὶ δῆλ. ὁ, ξιφιὸς ὁμοίως, Apud eundem pro ξ. ſcribitur etiam σκ. σκιφίας pro ξιφίας. Σκίφος, ξίφος, οἱ μὲν τὸ ἐγχειρίδιον, ἄλλοι ἐπὶ τοῦ αἰδοίου. Athenæus quoque ex Epicharmo σκιφίαν nominat. Ælianus de animalibus 13. 4. ex Meſſenia Menandri hos verſus recitat: ἐάν με κινῇς, καὶ ποιήσης τὴν χολὴν Ἅπασαν, ὥσπερ καὶ τῶν ὁμωνύμων ζέσαι, Ὄψει διαφέρων τοῦ ἐν ξιφίου κυνός. *Gladii, alias canes dicti.* Verſus quidem poſtremus apparet corruptus. Αὐτοῦ δ' ἰχθυάᾳ σκόπελον πέρι μαιμώωσα Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴ ποθι μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος, Homerus Odyſſeæ Μ. de Scylla. Thynni (inquit Polybius, vt Strabo recitat libro I.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrunt belluas, vtpote delphinos, canes, alioſque cetaceos piſces. *Galeota.* Ex quorum venatione galeotas, quos & xiphias aiunt, & canes nominari, (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι καὶ κύνας φασί, Srabo, οὓς καὶ ξιφίας φασί, καὶ κύνας καλοῦσιν, Euſtathius) pingueſcere ferunt. Latinus interpres ineptius hęc tranſtulit. Scribitur autem Græcè γαλεώτης, vt Χρύσης, prima inflexione pariſyllaba. Quanquam Maſſarius galeos etiam in recto proferri putat, vnde genitiuus galeotis formetur. Huius piſcis (inquit) Plinius meminit libro XXXII. cum dixit: Nihil eſt venenatius vſquam quàm in mari paſtinaca, vtpote cum radio eius arbores necari dixerimus. hanc tamen perſequitur galeos, idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè. Nam & Oppianus trygona, id eſt paſtinacam: & xiphiam, hoc eſt gladium, ſiue galeotem, diras pugnas inter ſe committere ſecundo volumine tradidit: quod quidem retulimus, vt errorem Sipontini, aliorumque refelleremus. nō enim galeus, hoc eſt muſtellus, ſequitur paſtinacam, & alios piſces vt ait Plinius, cum ſit generale, non ſpeciale nomen, vt autor eſt Ariſtoteles & Galenus: ſed galeos, quem xiphiam ſiue gladium vocari diximus in hodiernum diem Græcis xiphiam, & noſtris piſcem ſpatham cognominatum, Hæc ille. qui in hoc fallitur quòd Oppianum ſcribit libro 2. pugnæ inter paſtinacam & gladium meminiſſe, cùm is ſimpliciter, & gladio & paſtinacæ, vtrique ſua arma naturam eſſe largitam dicat, huic in cauda, illi in roſtro, vt in B. recitabimus. Mihi ſanè re-

ctus

ctus γάλεω, à quo γαλεῶτος gignendi caſus procedat, minimè placet: neque enim apud Græcum authorem aliquem reperitur: neque aliud ſimile nomen proparoxytonum. nam νέως, (cuius accuſatiuus νέωτα cum εἰς præpoſitione in vſu eſt,) accentu differt: μυέλεως declinatione, vt εὔγεως quoque & huiuſmodi: εὐρύκερως, εὔκερως, & ſimilia, his quidem vtriſque conueniunt, ſed in ως purum non exeunt. Galeos quoque vocatur xiphias, & θρανίς, Wottonus: Maſſarium ſcilicet ſecutus. Canes quidem alioqui piſces de muſtelorum genere vocantur, de quibus ſuo loco diximus: (quamquam veteres cane potiùs faciunt genus ad muſtelum: quam contra.) Gladios verò poëta eodem nomine nuncupaſſe videtur, quod ſimiliter vt canes galei (id eſt muſteli) cæteros piſces perſequantur. Quamobrem vt canum nomine ab illis, ſic etiam galeotæ, tanquam galei quidam dicti ſunt. cetaceos enim galeos referunt magnitudine, robore, pinnarum ſitu: cauda etiam lamiam Rondeletij, quæ & ipſa galeorum generis eſt.

Gladij piſcis roſtrum expreſſum eſt, ad figuram à Ioan. Caio Anglo nobis miſſam (cuius deſcriptionem in Corollario poſuimus,) corpus reliquum, vt à Rondeletio exhibitum eſt.

Fuit etiam marinus canis carmine Homeri celebris, cuius fruſta Romę thuriani pulmenti nomine vendebantur Rutilij Ruffi ætate, qui res geſtas populi Romani condidit, Maſſarius ex Hermolao. Marinus canis eſt (inquit Athenæus interprete Hermolao) cuius fruſta Romæ Thuriani tomi ſiue pulmenti nomine vendebantur trib. obolis in libras. Hoc & thurſionem dici ſolitum affirmat Latina lingua, ſuauiſſimum id ac lautiſſimum prodendo. Galeoten & Xiphian quoque dici ab aliquibus hunc piſcem video, ex Strabonis & Plinij hoc in loco ſententia. Fortè verò thurianum vel thurionem dictum quis putet à Thurijs oppido Italiæ, ceu illuc primò ſit conuectus è Sicilia, vbi frequens eſt. De Thurſione delphino ſimili, & roſtrato vt canicula, dictum eſt alibi, vt inde forſitan & huic nomen datum ſit, Hermolaus in Plinij librum 32. cap. vltimo. Et in Corollario, vbi de fibro quadrupede agit: Hic & à Plinio Tomus Thurianus, vt ego quidem primus cōperiſſe ſuſpicor, appellatus eſt. Athenęus & Thurionem ſiue Thurſionem dici obſonium hoc Latina lingua ſolitum affirmat, ſuauiſſimumque id ac laudatiſſimum fuiſſe. Dictum (hunc piſcem) & ſcyllam, & lamiam & carchariam quoque arbitror à nonnullis: vnde coniectari liceat, aut eum eſſe thurionem, quem nos vulgò ſturionē appellamus: aut quod verius exiſtimandum eſt, ab eo quaſi delicato & cupediario piſce nomen accepiſſe. Notandum Ariſtoteli aliud quodammodo, ſed affine tamen genus videri ſcyllam, & canem marinum, Hæc ille. Et mox, cum & prædictos piſces nominaſſet, & phocænam: quæ Latinè à Gaza tirſio ſiue turſio vertitur: in Plinij codicibus torſio: ſubdit: Aut ſi non ijdem omnino ſunt piſces, quod & ratio nonnulla ſuadet, certè ſimiles fateri eos neceſſe eſt. Nos de ſturione longè alio piſce in Acipenſere ſcripſimus. Lamiam quoq; vel ſcyllam aut carchariam canem, ſui diuerſique à gladio ſimul & ſturione generis eſſe, ex ijs quæ ſupra in Canum piſcium hiſtoria ſcripſimus, liquido conſtat. Tomus de parte ſeu ſegmento piſcis propriè dicitur, ſed totus etiam piſcis gladius ſynecdochicè tomus Thurianus dici fortaſſis poterit, vt Cybium & ſalſamentum eſt à cubi figura dictum, & κυβῶαι piſcis Oppiano. Rutilius Rufus à piſcatoribus proprijs, tribus obolis minam opſonij, & maximè Thuriani dicti, emebat. Eſt autem hęc pars marini canis ſic appellata, Athenæus. θορηνεύς, xiphias piſcis, Heſychius, & Varinus. eſt quidem hoc vocabulum Thuriano confine, vt ab eo corruptum videri queat. Gladius à noſtrę ætatis Gręcis etiam rectè Xiphias appellatur: Maſſilienſes piſcem piſcem imperatorem nominant, quod gladium veluti imperatores pi-cti gerat. Iidemq; alium piſcem Spatam ex eo appellant, quod eius cauda gladij ſpeciem ſimilitudinēq; gerat. Itaque cum audies in prouincia Narbonenſi nominare Spatam, non exiſtimes eſſe, quem Itali Spatam piſcem appellant, ſed alium hunc, quem modò dixi, Petrus Gillius. Gladius eſt piſcis quem noſtrates militem vocant, Albertus.

Sed idem alibi barchoram, id eſt teſtudinem marinam, aut eius ſpeciem quandam vulgò militem vocari ſcribit. Roſtri quidem enſiformis in hoc piſce tam euidens eſt nota, vt ab eadem in diuerſis linguis nomen ei eadem ſignificatione ſit factum, Xiphias Græcis, Gladius Latinis, Spada (pro ſpatha) Italis, Schvvertfiſch Germanis, *Schvvertfiſhe* Anglis. Bellonius gladium apud Cenomanos Gallos ardeam marinam nominari ſcribit, à roſtri ſcilicet recta producti longitudine. quare cum acum etiam piſcem in *Ardea mar.* *Acus.* Oceano (*Hornfiſch* appellant in lacu Suerinenſi & alibi) roſtro ardeam referre dicant qui viderunt, & gladio piſcis non diſſimilem eſſe, ſed non longiorem cubito, idem vtrique nomen in vulgaribus linguis, maioris duntaxat & minoris expreſſo diſcrimine, attribui licebit: quod tamen, cum toto genere *Grus mar.* differant, non probo: præſertim cum alia eorum nomina propria habeamus. Eſt & grus marinus in Corinthiaco mari, quindecim pedū magnitudine, cuius caput & os gruis alitis ſimilitudinem gerit. Quærendum an ſerra quoque piſcis gladio cognatus ſit, non verè cetus vt Rondeletius pingit.

¶ Xiphias in Danubio capi, Aelianus duobus in locis refert. In Dania, in lacu Suerinenſi, & paſſim ad Oceanum Germanicum notiſſimi ſunt. Capiuntur xiphiæ circa Zephyrium, quod extremum eſt Italiæ promontoriū, Spartiuentū à nautis hodie nuncupatum. Noſtra quidem (*circa Romā nimirum*) B

litora raro adeunt, veluti qui perpetuis maris æſtibus, vt in freto accidit Siculo, gaudere videantur, Io- uius. Gladius à roſtri mucrone ſic dictus, branchias habet octonas duplices, (*Idem Rondeletius confirmat, Gillius verò quadruplices eis adtribuit,*) Ariſtot. Fel eius collectim inteſtinis commiſſum eſt, Ariſtot. Vnicum ei inteſtinum eſſe rectà extenſum audire memini: quod ſi verum eſt, miror & veteres & recentiores hoc tacuiſſe. Fel habet à iecore ſemotum, Vuottonus. In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularum magnitudinẽ æquant: quorum, dum natant, tertia fere corporis pars ſupra mare eminens fertur, vt Strabo author eſt. Crebrò delphini magnitudinem excedunt, Maſſarius. Ge. Fabricius effigiem gladij ad ſceleton delineati ad me miſit, cuius longitudinem fuiſſe ſcribit pedes viginti, latitudinem tres. roſtri per ſe, pedes ſex cum tribus quadrantibus. Xiphiam Ariſtoteles habere ait roſtri partem inferiorem paruam: ſuperiorem magnam, reliquo corpori longitudine æqualem, oſſeã. hoc & ξίφος vocari, id eſt gladium. dentibus carere, Athenæus. In ipſis quidem Ariſtotelis qui extant libris, hæc de gladio prodita non reperio: neque verum fortaſſis eſt quod de roſtri longitudine ſcribitur, τὸ δὲ καθύπερθεν ὀστῶδες, μέγα, ἴσον τῷ ὅλῳ αὐτοῦ μεγέθει. Rondeletius piſcem hunc aliquando decem cubitorum magnitudinem attingere dicit in mari ad Narbonen prouinciam, maxilla ſuperiore ad duorum cubitorũ longitudinẽ accedente. In pictura verò quam proponit, maxilla eadem (ſi à mucrone ad oculum vſque & interiorem oris angulum metiaris) paulò minùs (cauda dempta) quàm tertiam totius longitudinis partem explet: (quam proportionem in illa quoque icone, quam Bellonij ſcriptis appoſui, obſeruatam deprehendi: & fermè in illa etiam, quam ad ſceleton factam Ge. Fabricius ad me dedit.) ſi verò accuratiùs conſideres, ita ſe habet maxilla ſuperior ad totam longitudinem, vt tria ad decem: inferior verò (in Rondeletij icone, ſimiliter à mucrone eius ad angulum oris interiorem ſumpta menſura) vt vnum ad decem. Rerum quidem, non ſolùm animalium, ſimulacra ineſſe mari, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, ſerras, Plin. Oppianus ξιφίας φερωνύμους cognominat, hoc eſt verè à gladij ſimilitudine ſic dictos. Xiphiæ gladium Oppianus ait acutiorem ferro exiſtere, cuius horribilem mucronem haudquaquam durus lapis ferre poſſit, neque priuſquam ſpiculo transfixerit, quidquam comedit. Idemque ſcribit, extincto piſce, ſimul etiam corrumpi gladium, armaque vna cum domino extingui, & deinde os manere inefficax, neq; cum eo quidquam effici poſſe. Ego tamen cum ad portum Monœci Herculis, à piſce huius gladij iam abſciſſi robur tentarem, dura ſaxa mucrone excauabam. Gillius. Sed ipſos Oppiani verſus recitemus aliquot ſuper hac re, tum quòd perelegantes ſunt, tum vt Maſſarij lapſus, qui paſtinacam & gladium inuicem pugnare ex hoc loco aſſeruit, redarguatur.

Τρυγόνι τε, ξιφίῃ τε θεὸς κρατερώτατα δῶρα Γυίοις ἐγκατέθηκεν, ἀπέρβιον ὅπλον ἑκάστῳ
Καρτύνας. καὶ τῷ μὲν ὑπὲρ γένυν ἐξήλεξεν Ὄρθιον, αὐτέρριζον, ἀκαμπέα, οὔτι σιδήρου
Φάσγανον, ἀλλ' ἀδάμαντος ἰσοσθενές, ὄμβριμον ἄορ. Οὐ κείνου κρυόεσσαν ἐπιβρίσαντος ἀκωκὴν
Οὐδὲ μάλα στερεὴ τλαίη λίθος οὐτηθεῖσα. Τοίη οἱ ζαμενής τε πέλει, πυρόεσσά τ' ἐρωή.
Τρυγόνι δ' ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον οὐρῆς Κέντρον, ὀκὺ χαλεπόν τε βίην, καὶ ὀλέθριον ἰῷ, & reliqua.

Gladii qui in Iſtro capiuntur (inquit Aelianus de animalibus lib. 14. cap. 23.) conuenientiſſimum nomen habent. cum enim omni reliquo corpore teneri ſunt & tactu mites: tum dentes eorum nec admodum curui, neq; immanes ſpectantur: Καὶ ὀδόντες οἱ οὐ πάντες (aliâs πάντη) σκολιοί, οὐδὲ ἀπηνεῖς ἰδεῖν. (*Athenæus ex Ariſtotele dentes omnino eis negat, vt Rondeletius quoque. & veriſimile eſt materiam omnem quæ dentibus cedere debuerat, in talem tantumque gladium eſſe conſumptam: ſicut in ruminantibus cornutis quadrupedibus ſuperioris maxillæ dentes primores deſunt. in cornua nimirum materia eorum tranſlata. Albertus maxillam inferiorem huius piſcis dentatam facit.*) nec ſic horret ſpina in dorſo quemadmodum delphinorum, nec in cauda: ſed quod magnam vel audientium vel videntium admirationem moueat, ſub ipſis naribus, qua reſpirant, (*at piſces aut non reſpirant, aut non per nares*) & aqua ad branchias eis influit ac refluit, in mucronem roſtrũ procedit, & rectum porrigitur, ſenſimque & leniter in longitudinem & craſſitudinem augetur: & dum ad cetaceam magnitudinem peruenit, illius etiam mucro tandem vel triremis roſtro comparari poteſt. neque modò cum cibi inopia vrgetur mucronati roſtri incurſu piſces interficit atque exeſt, ſed etiam maxima cete propellit & vlciſcitur, non quidem armis ex ferro confectis, ſed natura comparatis: vt ij qui magnitudine proceſſerunt, contra nauem mucronem in eam defigentes, venire audeant. Quidam gloriantur ſe ſpectauiſſe nauem Bithynicam in litus extractam, vt carina eius iã vetuſtate fatiſcens reſarciretur, atque in ea Gladij caput affixum inſpexiſſe: cuius, cum in nauem mucronem ſuum defixiſſet, & nullis viribus ipſum retrahere quiuiſſet, corpus quidem reliquum à ceruice auulſum fuerit: roſtrum verò infixum, vt à principio inhæſerat, remanſerit, Hactenus Aelianus: qui maxillam huius piſcis γένυν appellat, his verbis, εἰς ὀξὺ οἱ προήκει ἡ γένυς, &c. quamobrem libro 9. cap. 40. mendum eſſe apparet. In qua parte (inquit) inſitam vim habeat præclarè nouit quodque animal, cuius & cum inſidias facit, & cum ſe defendit, fiducia nititur. Itaque gladius piſcis pinna (τῇ πτέρυγι. lego τῇ γένυϊ, id eſt maxilla) tanquam gladio, vnde & nomen traxit, ad ſe defendendum vtitur. Paſtinaca aculeo ſe tuetur, muræna dentib. Hunc piſcem vidi mortuum integrum & manibus contrectaui. eſt autem præpinguis, & adipem in dorſo habet inſtar porci, Albertus. Et alibi, Pellem habet delphini, & formam ſturionis: niſi quòd pellis plana eſt, non aſpera: & vbi finitur ad caudam, paulatim terminatur in gracilitatem. tum ſtatim quaſi abſciſſo corpori infigitur cauda lata & bifurca. Dicitur autem gladius, quia naſus (maxilla ſuperior) eius longus eſt, vltra cubitum cum dimidio, & directè habet mucronem & figuram gladij: ſubſtantia eius durior eſt cornu, mollior oſſe, colore nigra. Sub naſo autem non habet os ad ſugendum vt ſturio, ſed ad mandendum vt ſalmo. Inferior maxilla eius triangula & dentata eſt. Gladij roſtrum leuiter in enſem procedit, non minus durus hic quàm ferrum exiſtit: Dentibus & ſquammis caret, aſpero corio vt natio canum obducitur: pinnam, ex membrana conſtantem, in dorſo habet: adeò hebetibus aculeis, vt oſſicula diceres intertexta, Gillius. Gladius piſcis longum roſtrum habet, ſimile roſtro ciconiæ, ſeu gladiolo, cętera non multum diſſimilis lucio, Eberus & Peucerus. Extremum gladij eius mucronem paulatim attenuante ſe maxilla, prorſus acutum eſſe audio, quod & Io. Caius nobis pulchrè expreſſit, in Rondeletij figura nõ apparet. Cognationem aliquam huic piſci cum thunnis intercedere, ex ijs quę Ronde-

Rondeletius & Bellonius tradiderunt, non eſt obſcurum: nam & internæ partes eędem ei ſunt: & cauda ſimiliter Lunæ creſcentis ſpecie: & æſtate œſtro vt thunnus diuexatur.

XIPHIÆ ROSTRI DESCRIPTIO ACCVRATA, AD SCELEton, *Io. Caio medico Anglo authore, in epiſtola ad nos.*

Xiphię piſcis ſummam roſtri partem, quę gladio ſimilis eſt, ad naturale roſtrum depinximus induſtria Ioannis Betti nobilis apud nos pictoris. Ima enim roſtri pars, oculus, & reliquum corpus vetuſtate abſumpta ſunt. Pars illa roſtri ſuperior, tota oſſea eſt & dura. Sicca etiam noſtra eſt. Superficie ſua ſumma & extima leuiter aſpera eſt: intima & prona, læuior. Componitur ex duobus oſſibus, quæ ab vltimo ſuo fine mucronato ad caput vſque ita coniuncta ſunt, vt vnum quid eſſe toto proceſſu videantur. Vbi ad caput peruentum eſt, paulatim ſe diuidunt & diducunt. ita vt ſuperior pars ad cranium conficiendũ latius aſſurgat: alterum, palati os facit, rectoque ductu à lato in acutum tendit, pari cum ſuperiori longitudine. Medium rictum & hiatum inter vtrunque os bona ſua parte occuparunt cerebrum atque oculi, quæ iam vetuſtate deleta ſunt. Reliquum adhuc occupat in modum cunei materia quædam ruffa, carioſa, pinguedine quadam vnctuoſa, etiam in tanta vetuſtate, medio modo ſe habens inter durum & molle, friabilis, ita vt digitis facile deteratur, materiei illi carioſæ, quæ in ſalicum putredine viſitur, non abſimilis, intertextis quibuſdam membranulis continentię cauſſa. A què & ea parte qua ſe findere occipiunt, oſſi ſuperiori incumbit media ſua parte alterum os tenue & mucronatum, eo modo quo vaginis gladiorum incumbit altera ad cultrum excipiendum vaginula. Ab eo mucrone ad extremum roſtrum, in medio latitudinis ſuæ ſpatio, ſulculus quidã eſt, vti in multis enſibus ferreis videre eſt. vtrinq; eius ſulci, leuiter in ſummo decurrit ad vltimum ferè mucronem alter ſulculus, ſed non ita altè impreſſus aut excauatus vt eſt medius ille. In intima ſeu prona ſua parte ſuturam quandam habet, in media latitudine per omnem longitudinem ſe attollentem. Conſpicua tamen hæc non ita ſunt, niſi in ſicco roſtro, propter περιόστεον & cutem, quibus obducuntur adhuc recentia, vt in hoc noſtro quantumuis ſicco quibuſdam in locis, maximè vbi ſe diuidit, apertum eſt. Gladius ipſe ſine pelliculis, colore eſt obſcurè pallido. Vnde tamen diuiſio illa incipit, ſemper eſt nigrior vnctuoſitate materiæ, quæ in ipſo rictu inter os vtrumque continetur. Longum eſt os illud noſtrum (quod parui xiphiæ roſtrum videtur eſſe) à fine ad ſummum capitis, pedes tres & ſemiſſem. Sed ad hiatum (quotenus gladij armati hominis refert figuram) pedes duos, palmos tres. Pendit libras tres, vncias duas, ſiccatum iam & annoſum.

Xiphias Opp. inter pelagios piſces numerat, vt Ouid. quoque. Vide etiam ſuperius in B. circa prin- C
cipium. Raró litus adeunt, Vuottonus. Capiuntur in mari & Danubio, quod & ſalſa & dulci aqua delectentur, Aelianus. Ac durus xiphias ictu non mitior enſis, Ouidius.

Quanta vi & piſces infeſtet, & roſtrum in naues adigat, leges inferiùs, hoc in E. illud in D. Gladij & thunni agitantur aſilo canis exortu. hic tanto dolore infeſtat, vt non minus interdum, quàm delphinus exiliant. vnde fit, vt vel in nauigia ſæpenumero incidant, Ariſtot. Animal eſt paruum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine, &c. vt dictum eſt ſupra in Aſilo in A. elemento. Sub canis ortum aſilum circa pinnas habent: alio autem certo quodam tempore, etiam in capite, Euſtathius in Odyſſeæ X. Idem malum Oppianus ſecundo Halieuticorum eleganter deſcribit.

Ex Aeliano ſuperius retuli, (in B.) quòd in eſurie roſtri ſui incurſu, non piſces modò interficiat, ac D
voret: ſed magna etiam cete propellat & vlciſcatur. Cetus quidẽ aut balæna (*der Wallfiſch*) à gladio tanquam hoſte capitali ſibi timere, accolæ Oceani Germani referunt. De galeotis aut galeotæ potiùs pugna cum paſtinaca, lege quæ ſupra in A. annotauimus. Xiphias balænam conſpicatus vſque adeo metu conſternatur, vt gladium ſuum in terram, aut ſaxum, aut obuium alium quemcunque vadi (fundi) locum impingat, & ita capite infixo ſe contineat. Balæna verò truncum aut aliud quidpiam eſſe putans, negligens prętennatat. Solæ autem mænides eum conficiunt eò quòd pellem tenuiſſimã habeat. nam cũ viderint eum, adproperant & exedunt, Oppiani paraphraſtes capite 47. Retulit Ioannes Marius Cataneus Nouarienſis multarum notitia inſignis, qui Locrenſi in litore xiphiarum piſcationi interfuit, eos tanta eſſe ingenij docilitate, vt Græcanicum ſermonem quo ille magnę Gręciæ tractus vtitur, ab Italico diſtinguere videantur: idque admirandis argumentis deprehendi, quum Græcas voces minimè reformident, ad Italicarum verò ſonum repentè diffugiant, quod complures Brutij teſtati ſunt, Iouius. E

Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant: vbi vt in ſtricta ſcrobe cum permulti alij piſces facile capiuntur, tum xiphias qui necdum confirmata ætate, nec confirmato roſtro exiſtit, (ναὶ ξιφίαι, ἀλλ᾽ οὔπω μέγας, καὶ ἔτι τοῦ κέντρου τοῦ προμετωπιδίου ἄμοιρος,) Aelianus 14. 26. Polybius (vt recitat Strabo libro I.) Vlyſſis errores circa Siciliam contigiſſe colligit. nam & venatio galeotarum piſcium (quos à Scylla Homerus deuorari fabulatur, canes eos nominans, vnà cũ delphinis & alijs cetis) circa Scyllæum Sicilię tractum (περὶ τὸ Σκύλλαιον. *Scyllæi freti meminit Archeſtratus apud Athenæum in Lato piſce*) fit huiuſmodi. Manentibus in ſtatione frequentibus remorum duorum ſcaphis, ſpeculator aliquis communis conſtitutus eſt. Duos ſingulæ ſcaphæ tenent: quorum alter remigat, alter haſtatus in prora ſtat. Cum primum verò ſpeculator ſupereminentiam galeotæ ſigno indicat, (beluæ quidem ſupra mare pars tertia eminens fertur,) ſcapha propius appellitur. Deinde iacto manu telo, (ὁ λογχωτὴς ἐπλήξεν ἐκ χειρὸς,) vulnus incutit. Tũ euulſa ſine cuſpide de corpore haſta, quod telum ſane eſt hamatum (ἀγκιστρώδης γάρ ἐστιν ἡ ἐπιδορατὶς,) & cui haſtile laxius inſeratur idoneum. Ab eadem cuſpide alligatus eſt funiculus longus, quem piſci ſauciato relaxãt, donec agitatus ſuffugiensq; laſſetur. Tunc in terram ſubducunt, aut intra ſcapham accipiunt, niſi prorſus immenſum corpus exiſtat. Quòd ſi etiam in mare telum exciderit, haud ſane perit. eſt nanque è quercu pariter & abiete compactum, adeò vt querna grauitate demerſum, deinde in ſublime relatum facilè poſſit apprehendi. Contingit autem interdum & remigem in ſcapha (διὰ τοῦ σκαφιδίου, id eſt per ſcapham) propter magnitudinem galeotarum gladij vulnerari, & quod vis beluæ veluti apri (συαγρώδης) ſit, & ſimilis ferè venatio. Talibus ex rebus quadam coniectura colligi poſſe, inquit Polybius, Vlyſſis errorem circa Siciliam ſecundum Homerum fuiſſe, quoniam huiuſmodi venationem Scyllæ adtribuit, quæ Scyllæo tractui

vſitata

Oppianus. vſitata eſt. Et ex ijs quæ de Charybdi memorant, quę freti illius periculis ſimilia ſunt, &c. Oppianus libro 3. Halieuticorũ, xiphiam cauit etiam hamis capi, licet nulla eis infixa ſit eſca. nudus enim hamus, nec occultatus à linea dependet, duplici recuruus vnco. Supra eum verò, mollem aliquem piſcem è genere alborum, palmos (palęſtas) circiter tres ſuperius, ſummo labro artificioſe alligant. quem dum inuadens xiphias vorat, partes eis aliquæ delabentes circa hamum inhærent, quas ille dolo non animaduerſo ſimiliter deuoraturus capitur & extrahitur. Porrò circa Tyrrhenum mare, Maſſiliam & Galliam, vbi ingentes xiphię reperiuntur, piſcatores nauiculas ipſis piſcibus tum corpore tum gladio & mucrone roſtri ſimiles fabricant. Illi alios ſui generis piſces videre ſe rati, non refugiunt, donec à cymbis vndiquaque circundati fuſcinis feriantur, adeò vt effugere nequeant. Fit quidem quandoque vt gladio ſuo belua nauim penetrando perforet, tum piſcatores illico ſecuri maxillas eius confringunt, & nauim perforatam clauo obturant, ac piſcem viribus defectum extrahunt. Quin etiam ſinuoſis retibus incluſus aliquando xiphias capitur: & ſtolidus oblitusque roboris ſui ad maculas trepidat, nec audet appropinquare. itaque ad litus extracti caput clauis aut ſudibus comminuunt piſcatores, (*Atqui contrarium Aelianus & Rondeletius tradunt, piſcatores à gladio ſummopere ſibi timere, quod ſi in retia inciderit, ſumma vi omnia diſrumpat,*) Hæc Oppianus. Hippuro iuli & xiphiæ ineſcantur, Idem. Cum thynni circumretiti tenentur Neptuno malorum depulſori piſcatores vota faciunt, ne gladius piſcis, neue delphinus in captiuorum numero ſit. nam ſępe ſtrenuus aliquis gladius, lacerato reti thynnorum gregi irretito ad ſe exuendum ex laqueis facultatem dedit, Aelianus de animalibus 15. 6.

Xiphiæ in Oceano Indico in tantam augentur magnitudinem, vt validiſſimis roſtris Luſitanarum nauium latera ad ſeſquipalmum aliquando perforarint, Iouius. Retulit mihi quondam amicus, vir doctus & fide dignus, affinem ſe habuiſſe, qui cum in Syriam nauigaret, natantem iuxta nauim hominem viderit medium ab hoc piſce roſtro diſcindi.

F Gladius præpinguis eſt, & adipem habet in dorſo inſtar porci, Albertus. Ego etiam pinguiſſimum vel ad faſtidium eſſe audiui. Xiphiæ bonitate & pretio ſiluris (ſic ſturiones vocat, non rectè) fermè ſunt æquales, Iouius. Et rurſus, Thynni pariter ac Xiphiæ quum œſtrum patiuntur, veluti noxij damnantur menſis. Salſamentis commendatiſſimi ſunt, Maſſarius. Xiphias piſcis eſt mali ſucci, & multarum ſuperfluitatum, difficilisque concoctu, ac nauſeam afferens, & propterea ab hoc edulio prorſus abſtinere melius eſt. At ſi quis nonnunquam eo vti velit, acrioribus condimentis vitia eius emendet, vinumque ſuperpotet & valde vetuſtum & tenue, Symeon Sethi. In fruſtra ſecatur xiphias. carnem habet aridam. concoquitur difficulter, ſed plurimum nutrit ſi rectè conficiatur, ſicuti & cæteri grandiores piſces omnes, vt inquit Mneſitheus. In cibum ſinapi conditur. eſt enim ſapore ingrato, viroſo. eius abdomen cæteris partibus pręfertur, Vuottonus. Xiphiæ crudos humores generant, Pſellus.

Ἀλλὰ λαβὲ ξιφίου τέμαχος Βυζάντιον ἐλθών, Οὐραίου τ' αὐτὸν σφονδύλιον. ἔστι δὲ κεδνὸς
Κἂν πορθμῷ περὶ ἄκραισι Πελωριάδος προχοαῖσι, Archeſtratus apud Athenæum.

H. a. γαλεώτην etiam ſtellionem, aliqui felem interpretantur. Vide in Stellione A inter Quadrupedes ouiparas. Item Galeotæ dicebantur vates quidam in Sicilia. lege ibidem H.a. Ξιφίας etiam cometę genus eſt in mucronem faſtigiati Plinio, Theon ξιφίαν appellat. Ξιφοειδὲς os, id eſt enſiforme, vel potius χόνδρος ξιφοειδὴς id eſt cartilago enſem referens, in fine ſterni, hoc eſt oſſis medij pectoris, à medicis appellatur. Deriuatiua quidem nomina rerum in ... non pauca vſitata ſunt, vt ab ὠχρὸς, ἐρυθρὸς, ὠχρίας, ἐρυθρίας, de homine natura pallidi aut rubicundi coloris: ſic à ξίφος ξιφίας. Trebius eſt in Oceano qui duro naues perforat roſtro, Obſcurus: ſed ineptiſſimè cum Plinius à Trebio Nigro hoc de gladio piſce tradi referat.

Epitheta. Ἄλκιμος ἰχθὺς, φερώνυμος, Oppianus. Ἄπλατοι ξιφίαι μεγακήτεες, Idem de xiphijs circa mare Tyrrhenum.

c. Caput xiphiæ piſcis ſuffitum cum myrrha velut dæmoniacos faciet adorantes. Tu autem nares tuas vngue vnguento valido, & nullo modo fies rabidus vel inſanus, Autor Kœranidum lib. 1.

Xiphias lapis. *Xiphiũ herba.* In xiphia lapide, id eſt ſapphiro, ſculpe accipitrem, & ſub pedibus eius xiphiam piſcem: & reclude ſub lapide radicem herbæ, (*xiphij, id eſt gladioli,*) & habe. hic annulus eſt caſtus, quem ſi habueris circa te, in oraculo videbis quicquid volueris. Et ſi poſueris eum in animali vel idolo aliquo, oraculum ædet de omnibus rebus quas volueris ſcire, Idem.

Tiburonus. Gladius fortè aut gladio cognatus eſt TIBVRONVS piſcis, de quo Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertiæ libro 8. ſic ſcribit: Bainoa prouincia eſt (noui Orbis,) in qua lacus eſt ſalſus & amarus. Putant autem eſſe amplas adeò profundaſque cauernas eius, vt è mari per eas magni etiam marini piſces emergant: inter quos piſcis quidam ab eis dictus Tiburonus, qui hominem in ictu dentis (*vt radius roſtri*) ſecat medium & vorat. In Hozamam vrbis primarię fluuium è pelago aſcendunt tiburoni, & multos dilacerant ex incolis: præcipuè qui ſe nullo pacto abſtinent, quin quotidie lauandi gratia ſe immergant fluuio. Et paulò poſt: Tempeſtates in hoc lacu excitatæ, Tiburonum lauta conuiuia ſunt. Sed & alius quidam noui Orbis piſcis cetaceus eodem nomine dictus videtur, de quo ſuprà leges in Cetis diuerſis.

DE GLANIDE, RONDELETIVS.

Alteram iconem piſcis barbati, quam ego olim ad Rondeletium miſi, hîc non poſui, in Siluro eandem melius expreſſam exhibiturus.

A DOCEBIMVS proximo capite Silurum eundem cum Glanide piſcem non eſſe, ſed ei perſimilem: qualis eſt quem hîc exhibemus, capite craſſo & magno, ore dentibus armato. qualem à bono & docto viro figuram accepi, talem exhibeo: (*Atqui in primis libris, vbi de manſuetudine piſcium agit, Glanos ſe inquit vidiſſe ad manum venire:*) nec certi aliquid ſtatuo: nunquam enim temere mihi iudicandum, & affirmandum aliquid ſtatui de ijs piſcibus quos neque vidi, neq; diſſecui. Piſcem alium pro Glanide vſurpant

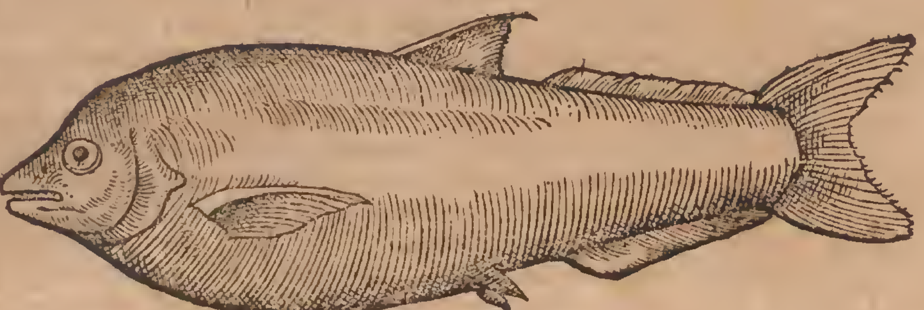
pant

pant nonnulli, qui ab Heluetijs Saluz nominatur, & in Iuerdunenſi lacu capitur, eà adducti ratione, quòd ab accolis lacus modò dicti obſeruatum ſit quod de Glanide ſcripſit Ariſtoteles: Fluuiatiles & lacuſtres à peſte quidem immunes ſunt, ſed nonnullis morbi incidunt proprij. Glanis enim maximè canis exortu, quod ſublimis natet, ſyderatur, & tonitruo ſopitur magno.

Piſcis hic in eam accreſcit magnitudinem, vt centum librarum pondus ſuperet, cute dura contegitur ſine ſquamis, capite lato & compreſſo, circa os appendices multas habet. ex ſuperiore maxilla dependent duæ, ex inferiore ſex. Pinnæ duæ (*vnica & parua eſſe debebat, in ſummo dorſo, pictor male expreſſit,*) ſunt in dorſo, aliæ ad branchias, ab ano vnicam cum pinna caudæ continuam habet. Cauda ipſa lata eſt, & depreſſa. B

Carne eſt dura & inſuaui, & ab ipſis lacus in quo capitur, accolis negligitur. credunt enim ab eo tempeſtates induci, nec vnquam maiores capi ſine proxima tempeſtate, *Hæc Rondeletius. Nos plura in Siluro de hoc piſce.* F E

DE EODEM BELLONIVS. GLANIN ENIM ESSE PVTO *quem ipſe ſilurum nominauit, nec vllam adiecit iconem.*

Ichthyocollam refert, qui Græcis à motus caudę celeritate Ælurus & Silurus: Oppiano, ab animalis terreſtris ſimilitudine, Hyæna dicitur: habet enim veluti iubas quaſdã à ceruice deorſum exporrectas, quę totam ipſius caudam ambiunt. Byzantinum vulgus, apud quos frequens ex Strymone conſpicitur, antiquam dictionem retinens, Glagnum ab inſigni glabritie nominauit. A B

Piſcis eſt fluuiatilis, haud ita delicatus. cuius caro ſale condita, pręter alimentum, eum etiam vſum præbet, quòd ſpiculis corporibus infixis extrahendis ſit vtilis. C F

Pellis, quæ in morem anguillæ læuis, ſed multò magis dura eſt, contegendorum Turcarum tympanis, membranæ loco, inſeruit. G E

Agonum Mediolanenſem referret, niſi maior eſſet: atque etiam hoc dempto, quòd Agonus caudam ſeorſum à tergoris pinnis ſeiunctam habet. Hyęnę autem cauda, Corduli caudæ ſimilis eſt, quemadmodum & Corduli anguillæ, qui tres piſces in natando corpus in ſpiras agunt ſerpentium more. Verum etiam confuſos in ore dentes habet Silurus, multis ordinib. in maxilla diſpoſitos: os magnũ & amplum: branchias vtrique quaternas, eaſque duplices, nouiſſima excepta: fel maximum iecori annexum, maiorque in fluminibus quàm in æquore euadit, in quo etiam rarius reperitur. B

Huius piſcis eſu, ex ſuæ legis interdicto, Iudæi abſtinent, quòd glaber ſit, & ſquamis careat. F

COROLLARIVM.

Glanin eſſe puto ſiluri ſpeciem minorem. icones autem ſpecierum eius duarum aut trium, cum ipſius hiſtoria dabimus.

Glanis nomen piſcis apud Græcos, & Latinos varijs modis ſcriptum reperio: ex quibus Latinè quidem glanis, (non glanus, aut glanius,) ſcribi laudo, duabus ſyllabis, maſculino gen. inflectendum vt Paris, Paridis. ſi quis tamen etiam fœmininè vti velit, vt Pauſanias, & inflectere ita vt nauis, nauis, eſto. Græcè verò γλάνις rectè ſcribitur, vocabulum paroxytonum, cum iôta in vltima, ſimiliter flectendum, vt genitiuus ſit γλάνιδος: vel etiam Atticè γλάνεως, vt ὄφις, ὄφεως, quod tamen rarius eſt. Et paucas alias in ι. dictiones, quæ ſimiliter duobus his modis declinentur, inueniri puto. Euſtathius tamen nominum in ις quę per ιδος flectuntur, quædam etiam per εως Atticè declinari ait, vt Ἄμαςρις, Ἀμάςριδος vel Ἀμάςρεως. Glanus qui & glanis vocatur, in quibuſdam Plinij exemplaribus legitur. ſed vetus lectio (inquit Maſſarius) melior eſt. non enim glanius, neque glaucius, ſed cautiùs qui & (*& abundat*) glanis vocatur (*ait*) &c. Apud Volaterranum modo glanius, modo lagnis, (ex Æliano nimirum, cuius codices quidam manuſcripti λάγνεις pro γλάνεις habent) diuerſis in locis, vtrunque pro glanide perperam ſcribitur. Sic in vulgatis Athenæi codicibus χλανίδος pro γλάνιδος: & apud Ariſtotelem γλανεῖς circumflexum in plurali numero Attico propenacuto: & γλανὶς in ſingulari oxytonum pro paroxytono: & γλανέων ſemel ac iterum in genitiuo plurali, penacutum pro antepenacuto. Glani iecur, pro glanidis, apud Plinium alicubi. In libro de remedijs paratu facilibus inter nothos Galeni, γλανέων, pro γλάνεων genitiuo plur. proparoxytono Attice. Cæterum in alijs Athenæi locis probè legitur γλάνιδος & γλάνιδας. In Equitibus Ariſtophanis cum quidam interrogaſſet, vtrum Bacidis haberet oracula: reſpondit alter, nõ Bacidis, ſed Glanidis fratris ſenioris, γλάνιδος ἀδελφοῦ τοῦ Βάκιδος γεραιτέρου. vbi Scholiaſtes: Iocatus eſt (inquit) terminationum ſimilitudine, τὸν Βάκιν καὶ τὸν γλάνιν εἰπών. eſt autẽ genus piſcis ὁ γλάνις. γεραιτέρου δὲ, πρωτοτέρου. Pauſanias fœm. genere effert ταὶ γλάνεις & ταῖς γλανίσι, quod melius proparoxytonum ſcribetur γλάνισι communiter: & γλάνεσιν Atticè, Ionicéue Ὁ γλάνις ὁ ἄῤῥην, Ariſt. hiſtoriæ 9. 37. alibi etiã maſc. genere vtitur. Glanis, γλάνις, fluuius eſt Cumæ, (Italiæ & Cumę, Varinus: apud quem vltima non rectè per ypſilon ſcribitur:) cuius meminit Lycophron: γλάνης (ſic habet codex impreſſus per η. in A *Orthographia vocabuli.* *Glanis fl.*

vltima) Νεῖλος ... δέξεται ... γγων χθόνα. Ab hoc etiam piſcis glanis dicitur, qui nominatur γλάνις, (hac terminatione apud nullum alium Græcum inueni.) Eſt & Iberiæ fluuius. item tertius Italiæ circa Tiberim amnem, Stephanus. Idem puto fluuius apud Latinos Glanicus vel Lyris appellatur, in cuius ripa templum fuit Maricę nymphæ Minturnenſis. Vide Clanius, Glanicus & Lyris in Onomaſtico noſtro.

Bellonius in Obſeruationibus Singularibus quoque ſilurum ad Strymonem fluuium vulgò hodie glaignon aut glanon vocari ſcribit, eundemque piſcem alio nomine hyænam vocari: & Conſtantinopoli in foro frequentiſſimum glagnion appellari. *Hyæna.* Itaque vel duos, vel tres diuerſos piſces in vnum confundere videtur. Glanin enim & ſilurum diuerſos eſſe iam conſtat: Nuper cum per vrbem noſtram iter Bellonio eſſet, ac varijs de rebus inter nos conferremus, inſpecta piſcis quem *Schaad* & *Weller* noſtri vocant pictura apud me, cum hunc planè ſilurum eſſe mihi videri dicerem, aſſentiebatur. Leonicenus Plinium reprehendit, qui vt aliorum quorundam animalium nomina alibi Græcè, alibi Latinè proponat, tanquam de rebus diuerſis agens, vt capreæ, dorcadis: veſpertilionis, nycteridis, &c. ita ſiluri & glanidis quoque, quaſi non vtrunque vocabulum Græcum ſit: aut ſi hoc non dixit Leonicenus, quaſi tamen res non ſint diuerſæ. Decepit illum forſan Theodori Gazæ authoritas, vt & alios quoſdam ex eruditis: Theodorum autem Plinius, qui alicubi ex Ariſtotele transferens, pro glanide ſilurum poſuit. Rondeletius in Siluri hiſtoria à glanide eum differre monſtrat. Silurum Plinio (inquit Hermolaus) eundem videri qui ſit & glanis, probamus ad hunc modum. Ariſtoteles libro 6. Glanis (inquit) tardiſſimũ habet incrementum ex ouo. quamobrem mas ſæpe vel quadraginta & quinquaginta diebus aſſidet, ouorum cuſtos, ne abſumantur à piſcibus. Plinius autem libro nono: Silurus (inquit) ſolus omnium æ-dita cuſtodit oua, ſæpe quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs. Sed cum hoc ipſum, vt ait Ariſtoteles, cyprinus faciat: mirum vnde Plinius ſiluro tantum tribuerit. an ſolus ideo, non quòd ſolus oua cuſtodiat, ſed quod ſolus quinquagenis diebus? Hæc ille. Sæpe tamen aliâs Plinius in commemorandis ex glanide & ſiluro medicinis, eos tanquam diuerſos ponit: atque etiam vno eodemque capite, primùm medicinas ſiluri, deinde glanidis commemorat, Gillius. Aelianus diſertè diſtinguit, cum glanim incolam facit Mæandri & Lyci Aſianorum fluminum, & in Europa Strymonis, ſpecie ac ſimilitudine ſiluri. Quin & Pauſanias cum dicit Rhenum, Iſtrum, Euphraten & Phaſin, feras ſimiles glanibus hominum deuoratoribus in Hermo & Mæandro verſantibus procreare: per feras quarum nomen non exprimit, ſiluros intelligere videtur. Non probo Vuottoni coniecturam: Si quis authorum loca (inquit) diligenter conferat, videbitur eadem eſſe belua apud Pauſaniam, cui nullum nomen ab eo eſt inditum, cum eo qui ſilurus vocatur ab Æliano, & qui ſilurus eſt graſſator Plinio, & vorax D. Ambroſio, & item glanis Athenæo. Alius deinde erit ſilurus qui mari extrahitur porculo marino ſimilis: & in Boryſthene memoratur, &c. Et qui ab Auſonio deſcribitur: atque fortaſſe idem qui Antacæus Herodoto & Straboni. Et mox, Glanius, ni fallor, alius eſt, vt qui marinus eſt, non fluuiatilis. de glani non memini legiſſe quòd ſit marinus, Hæc ille. Sed falſus vti obique codicum Plinianorum vitijs videtur. Ego ſilurum vnum duntaxat deſcriptum contenderim. quòd ſi hodie ſpecies eius piſcis, quem ego ſilurum arbitror, diuerſæ reperiuntur, ſicuti puto, & in Siluri hiſtoria exhibitis declarabo iconibus: id vel non tradiderunt veteres, vel altera ex eis, minor nimirum, glanis eſt. Glanium verò piſcem nullũ eſſe dixerim: ſed hoc nomen ſicubi legitur, à glanide corruptum: & glanin tamen marinum non eſſe, ſed fluuiatilem tantùm: ſilurum autem & marinum, & fluuiatilem & lacuſtrem. Silurum Germanicè nominari puto *ein Schaad, ein Weller, ein Welſs, ein Salut.* & ſimiliter glanidem quoque parui tantum differentia adiecta nominârim, *ein kleiner Schaad,* &c. *Schaidle*: (quanquam & alium fortè piſcem in Danubio *Schaidle* vocitent:) *ein groſſe treiſchen art.*

Qui glanin in vulgo Lucium marinum dici rentur, ij plurimum à vero aberrant.

Garcanen. Albertus magnus libro de animalibus 24. Garcanen pro glanide ſcripſit. nam ouorum cuſtodiam ſimiliter ei, vt Ariſtoteles, attribuit, ijſdem penè verbis: vt poſtea etiam Sumo piſci. *Sumus.* quod nomen ab Illyrico Sum deriuatum videtur. ſic enim illi ſilurum vocant. *Solaris.* Et mox Solarem piſcem, (quòd à ſiluro factum nomen apparet,) vt Ariſtoteles glanin tardius cæteris piſcibus increſcere tradit. Solaris (inquit) eſt piſcis qui Soli (*quaſi a ſole potius et nomen fictum ſit, quam à Siluro corruptum*) in ripis fluminum ſe exponit libenter. caput habet magnum, orificium (*os vel rictum oris*) latum. cutem nigram & lubricam, ſicut eſt cutis anguillæ: iecur veſcum & dulce. Excreſcit autem in longum & vaſtum piſcem cum diu vixerit. tardius enim quàm cæteri piſces incrementum capit. Idem in mentione muſtelæ piſcis, quem truſchiũ noſtri vocant, ipſe *Barbuth*: De hoc piſce (inquit) dicitur, quòd cum duodecimum ſuperauit annum, in maximam molem excreſcit, & tunc Solaus (*Solaris Sabaudi & ſinitimi Heluetij Salut* nominant) appellatur. Silurus nuſquam ab Ariſtotele nominatur, quod ſciam: vnde nimirum facilius Gaza piſcem glanidi eundem exiſtimauit, &c. Quærendum an Siluri (vt ego puto) è mari ſemper aſcendant in flumina maiora, Rhenum, Danubium, Viſtulam, Albim &c. *die Welſen oder Schaiden*. Glanides verò non item, minus nigri, infirmioreſque. *Silurorum ſpecies aliquot.* Ego picturas quinque huius generis diuerſas habeo, vnam ex Murtio lacu Bernenſium, breuiore, craſſiore, & albiore corpore: alteram nigriorem, & longiorem è lacu prope Rauenſpurgum. tertiam ex Danubio. quartam ſine coloribus delineatam, neſcio ex Rheno an Oceano circa oſtia Rheni. quintam e ſtagno iuxta Argentinam. Pinnis inter ſe, & oris rictu, barbuliſque, & reliqua ferè ſpecie omnes conueniunt. Magnitudine, caudę figura, & coloribus differunt. Omnes quidem ſiluros generali nomine propter formæ naturęque ſimilitudinem, & agilem caudæ mobilitatem appellari nihil prohibet. Species autem ex prædictis picturis non pauciores tribus eſſe video.

B Silurum piſcem (*Glanim dicere debuit*) Byzantinum vulgus, apud quos frequens ex Strymone conſpicitur, antiquam dictionem retinens glagnum, ab inſigni glabritie nominauit, Bellonius. Nos ſuprà à Glani Italię fluuio denominari hunc piſcem oſtendimus. Glabrum Gręci dicunt ψιλὸν & λεῖον, & alijs fortè vocabulis, non autem glanum. impoſuit fortè Bellonio glaber vox Latina.

Quòd ſi à Glani fluuio etymologia non approbetur, cuius tamen author Stephanus eſt, grammaticus ille regius

ille regius: ab adiectiuo γλανὸς quod ἀχρεῖον, id eſt inutile ſignificat Varino, deducere licebit, potiùs quàm ab vllo nomine glabrum ſignificante. (De origine vocabuli diſcepto. ipſum enim piſcem reuera glabrum eſſe, non dubito.) Vilem autem hunc piſcem eſſe videtur & Bellonius fateri, haud ita delicatum eſſe ſcribens. Ita Blax etiam piſcis, ſi non idem, omnino tamen cognatus, videri poteſt: nam & ipſe Blax.
ſiluro ſimilis perhibetur: ſed inutilis adeò, vt ne canes quidem eum guſtare velint. & adiectiuum nomen βλὰξ ſignificat mollem, diſſolutum, inertem. Vide ſuprà in Elemento B. Sed obijciat aliquis, latum ſic dictum in Nilo piſcem, albiſſimum eſſe, ſuauiſſimumque, quoquo modo apparetur, ſimilem glanidi qui in Iſtro capitur, vt ſcribit Athenæus. Non poteſt autem hæc ſimilitudo de ſpecie corporis intelligi. Latus enim de genere coracini eſt, ſed maior. reſtat vt de ſapore ac bonitate in cibo accipiatur. Quamobrem nihil dum definio. Glanis piſcis incola Mæandri & Lyci Aſianorum fluminũ, & Europæi Strymonis, ſpeciem ſiluri ſimilitudinemque gerit, Ælianus. Beluas hominibus pernicioſas Græcorum fluuij ferre non ſolent, ſicut Indus, Nilus Ægyptius, Rhenus, Iſter, Euphrates, & Phaſis. hi enim feras inter ſe ſimiles, & maximè hominum voraces alunt, ſimiles ſpecie glanib. Hermi & Mæandri alumnis: niſi quod & color eis nigrior eſt, & vires præſtantiores: glanides nigrę minus ſunt, & imbecilliores. His verbis Pauſanias non quidem glanides, homines deuorare ait, vt Gillius tranſtulit: ſed feras quaſdam in alijs quibuſdam (extra Græciam) fluuijs, tum inter ſe, tum glanibus ſimiles in homines graſſari ait. Οὗτοι γὰρ δὴ (οἱ εἰρημένοι ποταμοὶ) θηρία ὅμοια τοῖς (videtur hic aliquid corruptum, καὶ fortè vel ἀλλήλοις pro τοῖς legendum) μάλιστα ἀνδροφάγα αὔξουσι, τοῖς ἐν Ἕρμῳ καὶ Μαιάνδρῳ γλανίσιν ἐοικότα ἰδέας, πλὴν χρόας τε μελαντέρας καὶ ἀλκῆς. ταῦτα δὲ αἱ γλάνεις ἀποδέουσι. Ariſtoteles glanin ætate prouectum ἀγκιστροφάγον dixit, Gaza vertit hamifragam, Ælianus ſic protulit: Ἱκανὸς δὲ ἐστι καὶ ἄγκιστρον καταπιεῖν, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, tanquam faucibus, vtpote laxis, eum deuoret: non autem dentibus confringat. Sed Ariſtoteles aliter: Si glanis, inquit, peritus ſit & hamifraga, morſu dentis ſui duriſſimi rumpit hamum: τῷ ὀδόντι τῷ σκληροτάτῳ ὀξυδαχῶν, διαφθείρει τὰ ἄγκιστρα. Glanis in Nilo capitur, & corij eius vſus eſt Ægyptijs ad lyras, Bellonius in Singularibus. Atqui nullus veterum hunc piſcem in Nilo etiam inueniri prodidit: & Athenæus ſcribens Latum in Nilo piſcem, ſimilem eſſe glanidi Iſtriano, eundem in Nilo capi negare videtur. quamobrem ad ſilurum potiùs hoc, quàm glanidem, retulerim. Idem ſilurum ſuum (hoc eſt glanin, quanquam ſimilis vtriuſque forma eſt) agonum Mediolani dictum piſcem referre ait, niſi maior eſſet: in ea comparatione memoria forſitan lapſus. nihil enim agonus piſcis ſiluro ſimile habet. Strinſiam vel Botariſſam Mediolani dictum piſcem dicere debuit, qui muſtelæ lacuſtris genus eſt, *ein groſſe Treyſch.* in huius enim deſcriptione ſic tradit: Glanum piſcem refert, quem Inſubres & Taurini Botariſſam nominant, dempta tamen magnitudine. Sunt enim tam propinqua ſimilitudine, vt eorum alterum maiorem, alterum minorem dicere poſſimus. Quin & ichthyocollam hunc piſcem referre inquit nimirum corporis magnitudine, glabritate, & barbulis.

Silurus Bellonio in diuiſione piſcium, ſimiliter vt ſturio, ouiparus & cartilagineus eſt, oſſibus, ſpinis & ſquamis caret. Ego cum Maſſario ſilurum (& ſimiliter cognatum ei glanin) ſpinas habere ſentio. Cinis ſpinæ ſiluri vicem ſpodij præbet, Plinius. Glanidi quaternæ branchiæ duplici ordine ſunt, nouiſſima excepta, Ariſtot. Fel in iecore habet, Idem.

Fluuiatilium ſilurus caniculę exortu ſyderatur, & aliâs fulgore (tonitruo, Ariſtot. hiſtoriæ lib. 8. C
cap. 20. vbi glanin fluuiatili & lacuſtri piſcium generi adnumerat) ſopitur, Plinius. Ariſtoteles verò hoc de glanide tradit: vt non ſemel tantum, ſicut opinatur Rondeletius, pro glanide ſilurum ex Ariſtotele conuerterit Plinius, vbi ſilurum marem ſolum omnium edita cuſtodire oua ait: ſed hîc etiã denuò. Glanides vel à dracone angue (ἀπὸ δράκοντος τοῦ ὄφεως) gurgite parum alto icti intereunt, Ariſtot. Et alibi, Glanides & percæ continentem emittunt ſuum fœtum, vt ranæ. adeò enim fœtus ipſe continuo filo ſibi cohæret, vt percę quidem, quoniam latior eſt, piſcatores in lacu arundine glomerent. pariunt glanides grandiores ſtagno altiore, (ἐν τῷ βαθεῖ:) quippe cum nonnulli vel trium paſſuum altitudine pariant. minores breuiore contenti ſunt gurgite, præcipuè ad radices ſalicis, aut cuiuſuis arboris. atque etiam inter arundines, & algas & muſcoſam congeriem, non ſolum pares cum paribus, ſed etiam admodum grandes cum paruis veniunt: admotisque meatibus, quos aliqui vmbilicos vocant, fœmina ouum, mas liquorem venereum depromit. & oua, quę liquor ille vitalis contigerit, candidiora extemplo cernuntur, maioraque reddi eodem die propemodum dixerim. Paulò autem poſt oculi fœtus exiſtunt conſpicui, qui in quouis piſcium genere perinde vt in cæteris animalibus ſtatim pateſcunt, prægrandesque apparent. Quæ ex ouis non attigerit liquor maſculi ille vitalis, hæc ſterileſcunt, & ſuperuacua ſunt: vt in marino etiam genere incidit. fœcundis iam ouis piſciculo increſcente, detrahitur velut putamen, quod membrana eſt ouum ambiens, & piſciculum oua tacta à fœtifico maris ſemine, admodum glutinoſa redduntur, ad ceſpites coëuntia, aut vbi pepererint. Mas oua quæ ædita ſunt, cuſtodit: fœmina abit cum pepererit. Tardiſſimum glanidis incrementum ex ouo eſt: quamobrem mas ſępe vel quadraginta & quinquaginta diebus aſſidet, cuſtodiens oua, ne à piſcibus occurrentibus abſumantur. Secundę eſt tarditatis generatio cyprinorum: parique modo oua ædita à mare ſeruantur. At minorum nonnulla oua vel tertio die ſpeciem piſciculi capiunt. augentur oua, quæ ſemen maris attigerit, vt dictum eſt: & eodem die, & poſt, fit ouum glanidis, quantum eruum, Hæc Ariſtoteles hiſtoriæ animal. 6. 14.

Ex piſcibus ſuorum fœtuum amantiſſimus eſt glanis. nam ſimul vt fœmina peperit, cura quidem illa D
de partu ſuo liberatur, ac veluti puerpera quieſcit. At verò aſſiduum ſe præſtans mas cuſtodem, ad conſeruationem eius, quam procreauerit, ſobolis, eam tuetur, & inſidias omnes arcet, Ælianus. Glanis fœmina vbi pepererit, mas plurimum curæ proli impendit: fœmina vt peperit, abit. ſed mas quo in loco plurimus fœtus conſtiterit, perſeuerans oua cuſtodit. nec alium prębet vſum, niſi vt piſciculos ne diripiant fœtum, arceat: idq; ad quadrageſimum & quinquageſimum diem facit, donec ſatis iam aucta ſoboles ſe tueri à cæteris piſcibus valeat. præhenditur ſępe à piſcatoribus vbi oua cuſtodit. dum enim arcet piſciculos, quatit, proſilit, & ictum ſonumque mouet, manet apud oua tam ardente animo, vt cum

ſæpe à piſcatoribus oua ſi præaltis gurgitibus ſubſidunt, educantur, quoad magis fieri poteſt, in vadum, ipſe tamen eodem ſtudio fœtum ſequatur, neque deſerere vſquam (al' vnquam) patiatur. tunc ſi minor ſit natu, minuſque vſu exercitatus, facilè hamo capitur: ſed ſi peritus & hamifraga eſt, morſu dentis ſui duriſſimi rumpit hamum, & fœtum aſſiduè cuſtodit, Ex Ariſtotele de hiſtoria animalium libro nono. Silurus (*Glanis dicere debuit*) ſolus omnium ædita cuſtodit oua, ſępe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt, ſi mas attigit, Plinius. Glaucius (*Caunus, alias, idq; melius, Caunus ſcilicet quam v. loes marinæ faciant & ſcolopendra, &c.*) qui & (*copula abundat*) glanis vocatur, auerſos (aliâs auerſus) mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat, Plinius. Atqui Ariſtoteles hunc piſcem hamos deuorare ſcribit, (ἀγκιστροφάγον nominans,) Maſſarius.

E De glanidis fœtum ſequentis captura dictum eſt ſuprà in D.

F Archippus pariter nominat mæotas, ſaperdas, & glanidas, apud Athenæum: & Ephippus ac Mneſimachus apud eundem τεμάχη γλανιδος. Latus in Nilo albiſſimus eſt, ſuauiſſimuſque, quoquo modo paretur, glanidi Iſtriano ſimilis, (nimirū ſapore & carne. de corporis enim forma intelligi hoc non poteſt,) Athenæus. Sunt contrà aliæ rationes, quę vilem & non adeò lautum hunc piſcem eſſe perſuadent, vt in B. dixi. Glanis in cibo damnatur cum vterum fert: & cum cæteri omnes mares ſuis fœminis ſint præſtantiores, glanis fœmina præſtat ſuo mari. Iudæi hoc piſce abſtinent, quòd ſquamis careat, Belonius. Totus eſt εὐστόμαχος, Kiranides.

G Glani (Glauci, Wottonus) iecur illitum verrucas tollit, Plinius. Ad pharmacias: Caridij & platycymini & zoohij radicis in vino vetere ad tertias decoctum bibat: & geſtet etiam glanidum (γλανέων) oſſa. hæc enim ſuffitu dęmones pellunt, Author libri de paratu facilibus Galeno adſcripti cap. 241. Idē ſcribit Kiranides, & præterea fel inunctum albulas curare, & iecur eſitatum ab epilepſia liberare.

G. a. A Matrone Parodo inter alos piſces conuiuij nominantur & γλανεις, qui nominatiuus plur. communis eſt, flectendo vt ὄφεις. Γλανι, λέγω, (Γλανὸς, λχρεῖος vide ſuprà in A. (καὶ εἶδος ἰχθύος. οἱ δὲ γλανεος. Γλανις nomen eſt viri κατὰ ἀντιπτώσιν in Equitibus Ariſtophanis. Glanis frater Bacidis vatis. quære ſuprà in A. vbi & de Glani fluuio diximus.

GLANDES. vide Balani.

DE GLAVCISCO.

A EST & glauciſcus Diphilo & Athenæo piſcis, qui alius videtur eſſe quàm glaucus, ex Plinio triceſimoſecundo volumine poſt mentionem de glauciſco & cęteris alijs tradente, Maſſarius. Vocabulum ipſum diminutiuę à glauco formę eſt, vt glaucidium quoque. Glaucidium eundem eſſe glauco piſcem dubium mihi non eſt: quoniam Amphis apud Atheneum ſimiliter glaucidij caput, vt alij glauci, in delicijs ponat. ſed & glauciſcus idem videri poteſt. vide mox in F.

Glaucidium.

F Quòd ſi illi qui vilioribus veſcuntur piſcibus, ſcarum haberent, aut ex Attica glauciſcum, aut ex Argo caprum, aut è Sicyone congrum, omnes ſanè his guſtatis fierent dij, Eudoxus apud Athenæum. Dorion etiam opſophagus glauciſcum, orphum & congrum, non piſces, ſed deos eſſe dicebat, vt retuli in Congro H. f. Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, ellopem & orphum glauciſco opponit. (A) Quum igitur adeò lautus & precioſus exiſtimatus ſit glauciſcus, idem cum glauco videri poterit: cuius caput pręcipuè in ſummis erat delicijs. Et ſicut elops vel Ellops, cui confertur glauciſcus, piſcis ſacer habitus fuit: ita etiam glaucus, vt aliqui legunt apud Theocritum in Berenice: Σφάζων ἀγρεύνι χθος ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθὺν, Ὃν λεῦκον (aliâs γλαῦκον) καλέουσι. ὁ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Kiranides ſimpliciter elopem glauco ſimilem eſſe tradit: quod ego non de forma, ſed ſapore & bonitate acceperim. Coquus apud Archedicum, glauciſcum drachmis tribus ſe opſonaſſe ait, item congri caput, &c. tanquam ſummas delicias.

Peritum eſſe oportet coquum, & noſſe Τὴν τῆς διαφοράν, πρῶτον, ὦ βέλτιστε σύ Γλαυκίσκος ἐν χειμῶνι, καὶ θέρει, Athenæus libro 3. Glauciſcus in cibo ſimilis eſt cephalo & mugili, Diphilus.

(A) Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους vocauerint: ſed perperam, cum λευκίσκους legere oporteat. Leuciſcum autem aliqui genus faciunt mugilum omnium, ſiue marinorum, ſiue fluuiatilium. Galenus leuciſcum fluuiatilem tantum mugilem facit, Rondeletius. Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus è iure ſumptus, Plinius.

DE GLAVCO (MAIORE HEXACENTRO,)

RONDELETIVS.

A PISCIS γλαῦκος, Latinè ſeruato Græco nomine Glaucus: is eſt proculdubio qui à noſtris Derbio, à Romanis Lechia, (*Vide mox in Glauco ſecundo. vbi a Romanis Lopraa vocari dicit hunc piſcem. Laccia quidem eſt thriſſa:*) à Prouincialibus Biche, & Cabrolle, & Damo, (*quaſi capreolus & dama, neſcio quam ob cauſam:*) ab Illyricis Polauda: à quibuſdam Lampugo (*vt à Bellonio,*) ſed falsò vocatur. (*Rondeletio Lampugo piſcis eſt Hiſpanis marinus, quem ipſe hippurum facit.*)

B Glaucus eſt dictus à Colore. Eſt autem glaucus color cæruleus, qui & cæſius dicitur & cyaneus: qui duplex eſt, aliquando ex albo cæruleus, vt cum glaucos oculos dicimus: vnde toties apud Homerum γλαυκῶπις Ἀθήνη, id eſt, cæſia. vt ait apud Gellium Nigidius, de colore cæli, quaſi cælia. Aliquando eſt cæruleus exaturatus, & veluti nigricans ac obſcurior, vt cæruleum mare cum turbatum fuerit. laceſſita enim & incitata ſuperficie, paucis in eam incidentibus radijs, lux iam diuulſa atque diſſipata vmbroſum nigricans ſe offert, vt docet Ariſtoteles in libro de coloribus. Item Plinius: Color auſterus in glauco & iraſcenti ſimilis mari.

Color.

Lib. 9. cap 36. B. reliquum.

Glaucus piſcis eſt in alto mari degens, corpore longo, compreſſo ventre, dorſo falcato. A branchijs ad caudam linea recta protenditur. Tricubitalem aliquando vidimus. Nitida eſt cute, ſquamis paruis tecta, ſed vix apparentibus niſi cute exiccata. Dorſo eſt planè cæruleo, ventre candidiſſimo, ore paruo, oculis medijs. Statim à capite aculeos habet, quorū primus in anteriorem partem vergit: quinq; alij ad caudam ſpectant, breues ſed acuti, nulla membrana connexi. Iuxta anum duo alij ſunt, qui veluti in vagina

in vagina conduntur. Aculeos pinna ſequitur ad caudam vſque continua, initio magna, macula nigra lata notata, inde breuis & tenuis, non aculeis ſed tenuibus tanquam villis conſtans. Ore eſt paruo, maxillis aſperis potiùs quàm dentibus munitis. Corpus à capite ad podicem latius eſt. A podice ſenſim gracilius fit, in caudam deſinens inſtar ſemicirculi rotundatam, deinde duab. pinnis terminatam. Pinnæ aurei coloris breues & latæ ad branchias ſitæ ſunt. Aliæ duæ in ventre paruæ & tenues. Rima potius quàm foramen eſt pro podice. Ventriculo eſt magno cum vnica appendice. Hepar felle caret: eius enim veſica inteſtino adhæret. Splen paruus eſt, caro candida, pinguis & ſuauis.

Piſcem hunc falsò lechiam exiſtimari iam diximus. Glaucum autem verum eſſe conuincit color, à quo nomen piſci poſitum. Prçterea appendices ventriculi paucæ teſte Ariſtotele, quodque æſtate lateat, eodem autore. Denique πρόσωπον illa, id eſt, pars anterior corporis cum capite, olim ab Archeſtrato, delicatioriſque gulæ hominibus tantopere celebrata, quæ in hoc piſce pinguis ſuauiſſimaque eſt. A *Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 17. & lib. 8. ca. 15. Athe. lib. 7.*

De glauco piſce (*Glaucus, non hic, vt mox dicit, ſed galeus glaucus fœtum ſuum timentem ore admittit*) mirum quiddam ſcripſit Ælianus: Glaucus piſcis pater factus, quos ſuſtulit ex coniuge, diligentiſſimè cauet, ne inſidijs impetantur, & ne pernicies vlla eis inferatur. itaque donec læti ac ſine timore natant tandiu ille cuſtodire nõ intermittit, nunc verò nõ à tergo, ſed adnatat modò ad vnũ eorũ latus, modò ad alterũ. Si quis verò ex paruulis timere cœperit, ille timore cognito, ore hiante paruulũ excipit: deinde timore præterito quẽ deuorauerat, reuomit qualẽ acceperat, ille rurſus natat. Id. de galeis & torpedine ſcribit Ariſt. Galei fœtus ſuos & emittunt, & intra ſeipſos recipiunt, & ſquatinę, & torpedines. Solus ex galeis acanthias non recipit propter ſpinam, ex planis autem paſtinaca & raia non recipiunt propter caudæ aſperitatem. Quare nec glaucus ille quem depinximus, catulos ſuos in ſe recipere poteſt, propter dorſi aculeos ſemper erectos. De hoc igitur glauco illa non ſcripſit Aelianus, ſed de galeo glauco, qui vulgò à noſtris cagnot blau nuncupatur, id eſt canicula glauca: quæ cum aculeis careat cute que ſit leui cæterorum galeorum modo, catulos ſuos intra ſe recipit & emittit. Sed de galeo glauco plura, quum de galeis ſcribemus. *Lib. 1. cap. 16.* D *Lib. 6. de hiſt. cap. 10.*

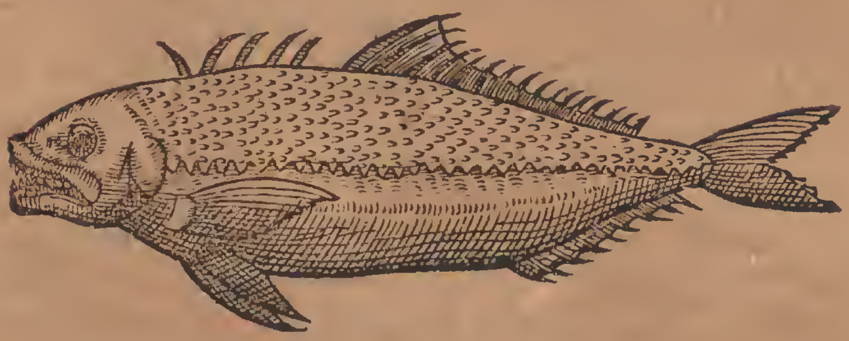
DE SECVNDA GLAVCI SPECIE, VEL GLAVCIDIO, RONDELETIVS.

GLAVCORVM non vnicum eſſe genus, non ſolum appellationum varietas, ſed etiam notarum differentia demonſtrat. Secundam igitur glauci ſpeciem dicimus eſſe eam quam prouinciales liche vocant, cùm ſuperiorem biche appellarint. Romani piſcatores ſtellam, qui priorem lopida vocant. Noſtri illam derbio, hanc palamide vel vadigo. Hæc autem glauci ſpecies à priore differt, quod eius magnitudinem nunquam attingat, vnde γλαυκίδιον iure dici poteſt, cuius etiam meminit Athenæus. *Glaucidium. Libro 7.*

Præterea quòd hic ſeptem aculeos in dorſo habeat ad caudam ſpectantes, prior quinque duntaxat. In hoc glauco à ſuperiore branchiarũ parte ad medium corpus linea tortuoſa admodum demittitur, hinc recta ad caudam protenditur, in illo à branchijs ad caudam, rectam lineã duci diximus. Pinnęq; poſteriores tam ſuperna quàm inferna parte maculam nigram habent, qua hic caret. Ille corpore eſt latiore, hic ſtrictiore: alioqui corporis figura, reliquiſque partibus tum internis, tum externis valde ſimilis.

DE TERTIA GLAVCI SPECIE, (VEL GLAVCO SINVOSO,) RONDELETIVS.

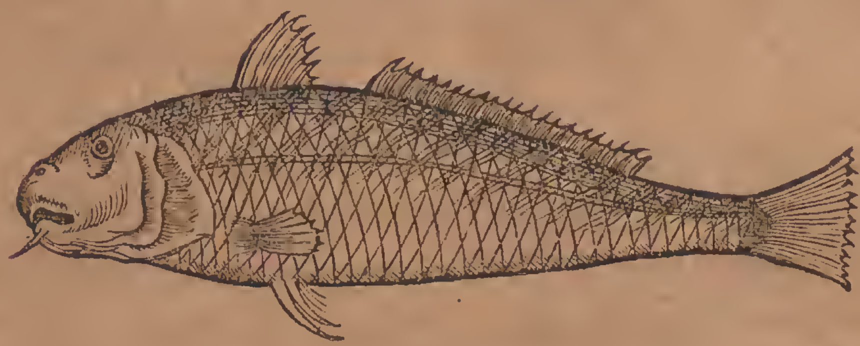
B TERTIVM Glauci genus à ſecundo non multum differt, niſi quòd huic dentes acuti, linea à branchijs ducta longè magis flexuoſa tortuoſaque eſt. nimirum inſtar ſerpentum aut vermium corporis flexibus gradientium, vel vndarum ſeſe attollentium & mox deprimentium. Dorſum ex cæruleo nigreſcit ad lineam prædictam vſque, lineæ pars ſubiecta candidiſſima. Pinnis, aculeis, cauda, partib. internis, alijs glaucis planè ſimilis.

F Carne eſt pingui, ſuaui, dura. Hic litoribus noſtris vix notus eſt.

A Hæ ſunt tres glauci ſpecies, quibus color glaucus, id eſt, cæſius ſiue cæruleus nomen dedit, diſtinctionis verò gratia primum glaucum ſimpliciter appellabimus, ſecundum γλαυκίδιον, tertium glaucum ſinuoſum.

DE ALIO PISCE, GLAVCO BELLONII.

Hic quanquam Vmbræ cognatus ſit, à Rondeletio tamen deſcribi non videtur, nec Vmbræ, nec Coracini, nec Lati nomine: quos piſces tres cognatos & ſimillimos facit.

A GLAVCVS (inquit Bellonius) pelagius piſcis, à ſquamarum colore dictus, ex eorum piſcium numero, qui in partes diuiduntur, pluresque patinas implent, Lutetiæ inuiſus, Genuenſibus frequens: apud quos Fegarus appellatur: Venetis Corbetus, quaſi Coruulum dicerent: Maſſilienſibus & Romanis nullo alio quàm Vmbrinę nomine cognoſcitur; quamuis ab hac quibuſdam notis diſſideat, vti poſtea oſtendemus.

B Puſillus dum eſt, tranſuerſis atque vndantibus lituris ſuggillatur: in quo Chromidi adeò ſimilis eſt, vt pro ea plerunque diuendatur. Prouectior autem adeò Vmbram marinam refert (præſertim cirrho quem ſub labro inferiori erectum habet) vt à pleriſque, veluti iam dictum eſt, alter pro altero aſſumatur. Cæterum huius piſcis color ex liuido in aureum effulget: roſtroque eſt obtuſo, cuius labri pars inferior quinque exiguis foraminibus, ſuperior tribus tantum peruia eſt. Oculi magni & nigri, ſub quorum canthis, gemina ſunt vtrinque foramina. dentes in maxillis confuſi atque exigui. lingua rotunda: ad cuius radicem quæ ad fauces eſt, circa epiglottidem aſperitas quædam oſſea aliorum quorundã dentium formam præ ſe fert: atque ob hoc magis expetitur Glauci caput, quòd in eo lapillos duos gerat medicamentis vtiles. Tergoris pinnam non habet continuam vt Coruus, (*Coruum pro coracino ſuo dixit*) ſed diuiſam vt Chromis & Vmbrina. Laterum quoque pinnas acutas non habet, verùm quæ ab ano ad caudam fertur: ea certè robuſto aculeo vallata eſt, quo ſe aduerſus piſces defendat. Caudam gerit ſubrotundam, ani foramen magnum ac diſtentum: multas intus lactes: omentum admodum pingue, circunfuſa, ac multis in gyrum reuolutionibus complicata & nodulis intercepta inteſtina complectens. Hepar habet ſpongioſum, in duos lobos diſtinctum: quorum ſiniſter latior eſt: à dextro autem lobo veſicula fellis parua, piſi magnitudine, velut ex filo trium digitorum longo dependet, atque in fundo ſtomachi quandam apophyſin in nullo alio piſce à me conſpectam gerit, præter quinque alias in pyloro ventriculum obſepientes. Porrò veſica non caret, vt nec etiam renibus (*Ex ijs quæ oua pariunt aues piſceſq; neque veſicam neque renes habent, &c. Rondeletius in Teſtudine corticata*) atque ab his ad hanc productis vreteribus, filis tenuiſſimis haud abſimilibus.

C Veſcitur hic piſcis carcinis, ſcolopendris, caridibus, & alga: quorum reliquiæ in eius ſtomacho nonnunquam reperiuntur.

RVRSVS

RVRSVS DE RONDELETII GLAVCIS, QVOS *Bellonius Anthias eſſe putauit.*

Sunt etiam de genere Anthiarum (inquit Bellonius) piſces plani & lati, quos vulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat. Quorum vt rariores quidam Lopidæ, ſic etiam maiores: Stellæ verò, minores, non vſqueadeò frequentes: Lecziæ frequentiſſimæ ſunt, quas cum his piſcibus libenter contulerim, quibus Maſſilienſes Lampugarum (*ſed falsò, Rondeletius*) nomen indiderunt. A

Omnino Romanorum Leczia Thynnum ac Pelamydem (*Hinc nimirum ſecundam ſpeciem Galli in Prouincia palamide vocant. & forſan prioris etiam nomen lopida, per metatheſin inde corruptum eſt*) referret, niſi corpore eſſet latiuſculo, cauda magis lunata, & maiore corporis mole. Proinde ſeptem ſunt illi in tergore aculei ſingulares, firmi ac breues: cutis glabra, minimè ipſo conſpectu ſquamoſa, niſi impacto vngue ſcarificetur. Nam tunc ſquamulæ quædam exiliunt iis ferè perſimiles, quibus Dryinus ſerpens præditus eſt. Branchias habet duplices vtrinque quaternas. Tergus atrum, ventrem candidum, anum in medio ferè corporis: cui quæ vicina eſt pinna, duobus aculeis armata eſt. Os illi paruum, dentes exigui, duæ ſub ventre pinnæ. Linea arquata, nigra, totum piſcem per medium diuidens; lingua candicans. Superioris quoque & inferioris pinnæ extremitates, nigris & latis maculis ſuggillatæ. Cæterùm corpore eſt compreſſo ac tenui, vt planus ac latus eſſe videatur. Septem vtrinque ſpinas pro coſtis habet: quæ vbi deſinunt, illuc vertebræ, vt in Rhombis & paſſeribus, protenduntur, atque ad vtranque pinnam tergoris ac ventris pertingunt. Cor ſub branchiis poſitum eſt, triangulum, membrana incluſum. Hepar arctiſſimè ſtomachum amplectitur, in duos lobos diſtinctum: quorum dexter oblongo folliculo incluſam plurimam bilem flauam continet. Stomachus ſub inteſtinis ſic collocatus eſt, vt niſi detegatur, viſum protinus effugiat. Apophyſes innumeræ pylorum ambiunt, tribuſque in obliquum reflexionibus inteſtina contorquentur. Oua fert in vulua bicorni, ſquillaſque in mari deuorare ſolet. B C

Hunc piſcem Romani in maximis deliciis habere ſolent, apud quos eſt etiam admodum vulgaris. F

COROLLARIVM.

Glaucus & coloris, & piſcis ab eodem dicti nomen eſt apud Græcos: accentu tamen diſtinguitur. γλαυκὸς enim oxytonum, adiectiuum eſt & colorem ſignificat, ſiue cæruleum, &c. vt Rondeletius docet: ſiue ſubalbum, & qualis eſt in foliis oleæ, ὑπόλευκον καὶ ἀόρατον, ὥσπερ τὸ γλαύκωμα ἐστιν ἐφ᾽, Euſtathius. Γλαῦκος verò penanflexum, ſubſtantiuum, piſcis nomen, & ſic à pleriſque omnibus eruditis ſcribitur, niſi librariorum culpa fortè erratum ſit alicubi: item proprium hominis & dei marini. Glaucus piſcis à colore dictus eſt, eo quòd ſit albus. Græci enim album glaucon dicunt, Iſidorus. Dorſo eſt planè cæruleo, ventre candidiſſimo, Rondel. Sic etiã λεῦκος piſcis eſt, λευκὸς color. & apud Theocritũ vbi λεῦκος piſcis ſacer nominatur, alii γλαῦκος legunt, vt in Glauciſco paulò ante notaui. Scripſi. n. de glauciſco ſeorſim, quòd nonnullis recentioribus à glauco differre videatur: nos coniecturam cur idem videri poſſit, attulimus. Glaucidium quoque, γλαυκίδιον, ſimiliter diminutiuum à glauco quin idem ſit piſcis dubium non eſt, ſicut ibidem in Glauciſco dixi. Amphidis quidem & Antiphanis de eo verba referam in H. f. Glauci Hippocrates quoque meminit, & Polycharmus, Maſſarius. Glaucis Rondeletii tribus vnum commune Germanicum nomen finxerim, *groſ Meerſtichling*. ſunt enim magni piſces marini, & in dorſo aculeos habent, ſimiliter vt fluuiatiles piſciculi quos *Stichling* Argentinæ nominant. Bellonius glaucum coracino cognatum eſſe putat. Vide ſupra in Corollario ad Chromin Bellonii, de confuſione, diſtinctione & nominibus Germanicis, coracini, lati, vmbræ, & glauci Bellonii. Ego Rondeletii potius ſententiam ſequor. A

Λεῦκος Glauciſcus.

Glaucidium.

Coracini genus diuerſum à glaucis eſſe.

Glaucus piſcis eſt maximus, ſimilis elopi, Kiranides. Athenienſis Mneſitheus quoque in genere magnorum piſcium, qui τμητοὶ & pelagii nominantur, glaucum ponit. Ennius in Phagiticis, recitante Apuleio, glaucum apud Cumas optimum eſſe canit. nos glanin piſcem à fluuio eiuſdem nominis apud Cumas Italiæ nominatum, ſuprà ſcripſimus. Glaucus ſquamis tegitur. Paucæ appendices ſupernè circa ventriculum ei exeunt, Ariſtot. Glaucum Ariſtoteles è genere ſerratorum & carniuororum facit, colore nigrum, Volaterranus. ego hæc Ariſtotelis verba non reperio. Glauci illius, quem Rõdeletius tertium facit, dorſum ex cæruleo nigreſcit. dentes eidem ſunt acuti vt carniuorum eſſe veriſimile ſit. nam & piſcibus ineſcantur, vt dicemus in E. Hippurus glauco colore interniſque partibus ſimilis eſt. ſed ille à capite ſenſim tenuior ſit, ſtrictiorque: glaucus à podice tantum, donec in latam caudam deſinat, Rondeletius. B

Piſcis eſt generoſus (inquit Iouius) magnitudine & colore medius inter thynnum & vmbram, quem Romani pariter & Ligures Lechiam appellant. Eam aliqui centrinam antiquitus fuiſſe arbitrantur, (*ſed falso, quoniam centrines inter galeos eſt,*) quoniam pugnaciſſima ſit, & atris ſolidioribuſque aculeis, quãquam non omnino longis, circa dorſum armata, vt Oppianus de centrina expreſſit. At Lechia corio integitur minimè ſquameo, ſicuti in thynnis videmus: ſed læui & ſplendido: quod argenteum eſt, & cæruleo colore perfuſum. Caudę verò pinna creſcentis Lunæ figuram efficit, concaua illa rotunditate ad circini ductum effigiata. Eiuſdem generis piſcem, qui latiorem habet ventrem, vulgo piſcatores Lopidam: & alium Lopida aliquanto minorem, Stellam appellant. Hęc ille, qui hunc piſcem antiquis amiam fuiſſe putat, & rationes aliquot adducit, ſed friuolas. A B

Glauci piſces ſunt pelagii, Athenæus, Ariſtoteles, & Ouidius. In petris & arenis paſcuntur, Oppianus lib. 1. Σκιαινῶν, ἠδὲ ἰχθύων, πεζόμενοι, ἄλλοτε δ᾽ ὀρφοί, Ἠ γλαῦκον προιόντα κατὰ μυῖα στυγέοντα, Numenius apud Athenæum. Volaterranus glaucum carniuorum eſſe ſcribit. Vide ſuperius in B. ad finem. Glaucus æſtate etiam latet circiter dies ſexaginta, Ariſtot. Quidam æſtus impatientia mediis feruoribus ſexagenis diebus latent, vt glaucus, aſelli, Plinius. Glaucus æſtate raro apparet, niſi in nubilo, Iſidorus. Ac nunquam æſtiuo conſpectus ſydere glaucus, Ouidius. Plinius libro 32. cap. vltimo. cum piſces ab authoribus nominatos enumeraſſet: His adiiciemus (inquit) apud Ouidium poſitã nomina quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter cæteros glaucum dicit æſtate nunquam apparere, ac ſi ab Ariſtotele à quo oblitus eſt accepiſſet, & aliis de eo mentio facta non fuiſſet, Maſſarius. C

D Glaucus fœtum cum metuit ore recipit, rurſusque emittit, vt Oppianus libro 1, Halieut. Ælianus, & Io. Tzetzes authores ſunt. Sic & pithecalopex quadrupes fœtum, non ore quidem, ſed intra ventrem quendam receptat.

E Mugil eſca eſt glauci, Oppianus libro 3. Eſca ad piſces omnes magnos in mari, cuiuſmodi exiſtunt glauci, galei, orphi, atque alij id genus: Teſticulorum gallorum exiccatorum drachmas octo ſtrobilorum torrefactorum drachmas XVI. ex quibus accuratè contuſis atque farinę permiſtis fingũtur paſtilli, quibus poſtea ineſcantur piſces, Tarentinus in Geoponicis. Et rurſus: Ad glaucos: Amias, callichthyas & alauſas marinas aſſans, exoſſansque, bryon illis hordeaceamq; farinam adijcito, ijsque in paſtam coactis vtitor ad ineſcandum.

F Glaucus eadem bonitate eſt, ſiue vterum ferat, ſiue non. cæteri verò ſquamis tecti, omnes ferè deteriores ſunt grauidi, Ariſtot. Pelagii & magni piſces, vt auratæ, glauci, phagri, difficilius concoquuntur: concocti verò permultum alimenti præbent, Mneſitheus. Glauci capitis in cibo præcipua laus: vel, vt Archeſtrato videtur, roſtri maximè, προτομὴν vocant: ſicuti in congro capitis totius. Caro illi dura eſt. in omnibus lupo inferior eſt. &, vt Xenocrates prodidit, non minus à lupo vincitur, quam ipſe ſparum ſuperat, Vuottonus. Plura vide in Glauciſco ſuperius. Plinius medicus ait glaucum cibos meliores & ſine mordicatione generare, humoresque reddere in corpore pinguiores, Bellonius. Κρανίον γλαύκου εὐδόκιμον ἦν, Pollux. Cõmendatur huius piſcis caput, & maximè oculi, Euſtathi⁹. Ὅστις κρέας ἐσθίει θαλάττιον γλαύκου παρόντος, οὗτος οὐκ ἔχει φρένας, Amphis apud Athenæum. Glaucus cum oleribus & marto (garo) coquitur ac comeditur, Kiranides. Qui dolore oculorum ex bilioſo & acri humore laborat, veſcatur alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incraſſantibus, vt orpho, & alijs durioribus piſcibus, glauco, buccinis, Trallianus. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne pręditi, vt ceris, orphus, glaucus, &c. Idem. Stomachicis in cibo conueniunt, ex his qui duras carnes habent mulli. ex teſtaceis maximè buccina, purpuræ, pectines: (item) glauci, ſmarides. Galenus de compoſitione ſec. locos 8. 4. ex Archigene. Lechia (inquit Iouius) laudatiſſimo ſumine & ſapore præpinguium pulparum precioſa eſt. Eius capita ſturionum vmbrinarumque capitibus Romæ omnium iudicio præferuntur. Probatiſſima in Liguſtinis litoribus capitur. Ottobonus Fliſcus genere ac hoſpitalitate illuſtris, quum Genuæ eſſem, feſtiuo matronarum conuiuio tricubitalem nobis appoſuit Lechiam: quæ non modò Romanorum, ſed & pelagiorum piſcium omnium laudes magno interuallo ſuperauit, ita vt aliqui ſubtilioris gulę homines pulparum ſuauitate allecti ſemeſa ex Lechijs opſonia, in contumeliam auium atque quadrupedum, in alterum diem reponi ſibi plerunque præcipiant.

G Ius glauci potum lac multum creat, Kiranides. Glaucus è iure ſumptus, (vel, vti alijs placet, glauciſcus) mulieribus lactis copiam facit, Vuottonus. noſtri quidem codices Pliniani glauciſco, non glauco hanc vim adtribuunt. Glauci (Hermolaus legit glani) iecur verrucas tollit, Plinius. Fel eius glaucophthalmiam puerorum denigrat, & albulas ſanat. Adeps autem ad multa vtilis eſt, maximè ad ani & matricis paſſionem, Kiranides.

H.a Philologiam aliquam circa vocabula glaux & glaucus, noctuæ aui adiunximus. Plura etiam dabit Euſtathij enarrationum in Homerum index. Galalca pro glauco apud Albertum lib. 24. deprauatũ eſt.

Δύο μὲν ἀπαλοὶ καὶ καλοὶ τοῦ ναυτίλοισι πολλάκις
Ἤδη φανέντος πελαγίοις ἐν ἀγκάλαις,
Ὃν καὶ τὰ θνητῶν φασὶν ἀγγέλλειν πάθη.

Γλαῦκον λέγεις; Ἔγνωκας, Nauſicrates apud Athenæum libro 7. vbi etiam plura de Glauco dęmone marino traduntur. Γλαύκου ἢ ὀρφῶ ἔναλον γένος, Numenius.

Ἐν πυκνοῖς δεσμοῖσιν ἐμπεπλεγμένη Κήτει βορὰ γλαυκέτῃ πρόκειμαι, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis: Andromeda loquitur.

Ἔξω γλαῦκος: prouerbiale dictum eſt, quo vti aiunt eos qui tempeſtatibus in mari periclitantur. Videtur enim Glaucus (*nimirum marinus dæmon*) conſpectus, tempeſtatem ſignificare, Heſychius.

e. Ex Kiranide. Glaſti auis & glaſti piſcis (*lego Glaucis, id eſt noctua auis, & glauci piſcis*) oculos cum modica aqua marina contere & repone in ampulla vitrea. præſtat autem & fel vtrorumque ſoluere, & recondere in vitreo vaſe. Quando autem vis admirandam vim naturæ oſtentare, ſcribe de prædicto molli collyrio in mundis membranis: & in die quidem non apparebit: in tenebris autem legetur quod ſcriptum eſt. Quòd ſi libuerit in pariete depingere animal quoduis, nocte facta qui ſunt in tenebris videbũt, putantes dæmones aut Deos eſſe qui viderint. Vt videatur aliquis robuſtus & glorioſus, & fidelis erga omnes, & vt ſomnia conſpiciat vera: Si quis in lapide gnatio (ſic habet codex noſter manuſcriptus) ſculpſerit glaſtum (glaucem) volucrem, & ſub pedibus eius piſcem (glaucum,) & hic oculos clauſerit ſubtus ac portauerit, abſtinens ſe à porcina carne, & ab omni immunditia, obſcurato aere apparebit elegans homo. putabunt enim conſpicientes diuinum eſſe. In die etiam quicquid dixerit, credetur ei. In lecto verò habitus viſiones oſtendet veras, Hæc nugator ille libro 1. Et rurſus his ſimilia quædam libro 2. Elemento 3. in Hyæna quadrupede. Item libro 4. in Glauco piſce, vbi glaucus bis ſcribitur: priore quidem loco pro glanide.

f. Θύννος, ὀρφώς, γλαῦκος: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piſcibus, vt coniicio. Σαῦροι, καὶ γλαῦκοι πίονες, Epicharmus in Nuptiis Hebæ. Ἐγκωμιάζων τοῦτον ἀπέλαβον χάριν, Γλαύκου βεβρωκὼς τέμαχος ἐφθὸν τήμερον, λύκλον ὅλον τοῦτ' ἔχων σὺν ἀχθομαι, Paraſitus quidam apud Axionicum referente Athenæo. Idem anguillam Bœoticam, glaucum, & thynni abdomen inter ſummas delicias ex Eubulo recenſet. Οὐκοῦν τὸ μὲν γλαυκίδιον ὥσπερ ἄλλοτε Ἕψειν ἐν ἅλμῃ φημί, Antiphanes.

Γλαύκου φέρω κεφάλαια παμμεγέθη δύω Ἐν λοπάδι μεγάλῃ, ταῦτα λιτῶς προσαγαγὼν Χλόην, κύμινον, ἅλας, ὕδωρ, ἔλαιον, Coquus apud Sotadem Comicum. Cranium (Caput vel cerebrum) lupi piſcis Ariſtophanes in Lemniis nominat ceu rem lautiſſimam, ſicut & glaucorum cerebrum eſt, Scholiaſtes Ariſtophanis in Equitibus. Archeſtratus inquit, Sit nobis glauci anterior pars, congri caput, &c. Maſſarius. Ἀλλά μοι ὀψὰ (forte ὀψώνει) γλαύκου κεφαλὴν ἐν Ὀλύνθῳ Καὶ Μεγάροις. σεμνοῖς γὰρ ἁλίσκεται ἐν τεναγισταῖς, Archeſtratus

Ἔχειν

Ἔχειν καθαρείως ἐγχελύδιόν τι, καὶ γλαυκιδίου κεφάλαια, Amphis. Γλαύκου προτομὴ nominatur Antiphani apud Athenæum, cum aliis quibuſdam lautiſſimis cibis. Ὦ βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα, Sannyrion, tanquam de magnis deliciis. Ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τμητὸν μέγα Γλαύκου πρόσωπον, τοῦτ' ἄκυμον (fortè ἄχυμον) δέμας Θύννου, τά τ' ἄλλα βρώματ' ἐξ ὑγρᾶς ἁλὸς Νηρεὺς κατοικεῖ τόνδε πάντα τὸν τόπον, Anaxandrides apud Athenæum. Γλαῦκοι δὲ ὅλοι ῥάχιστα κρανίων μέρη Εὔσαρκα, Amphis. Τὴν τ' εὐπρόσωπον λοπάδα τήνδε τοῦ θαλαττίου γλαύκου φέρουσαν εὐγλυκέστερον, Λάβεσχ καθ' ἑφθὸν ἅλμῃ μίαν, Eubulus apud Athenæum.

GNOTIDIA. Vide in Myllo.

DE GOBIIS. ET PRIMVM DE GOBIONE MARINO NIGRO, BELLONIVS.

Gobius hic niger Bellonii, ab omnibus Rondeletii gobiis diuerſus videtur, etiam à nigro ipſius gobio.

A GOBIONES marini, Venetis Goi, Genuenſibus Guigiones, Romanis Miſſori vocantur: quanquam Miſſoris vox ad pleroſque alios piſces transferatur, Incolæ vrbis de le Specie, & qui Portum Veneris ac Genuam inhabitant, Zozeros nominant.

B Eminentes ac turgentes ſupra caput oculos gerunt, cornea tunica, alba, &, vt ſerpentibus, dura obductos: aduerſus aquarum impetum, aut vt ſurſum facilius (quemadmodum Vranoſcopus) cernant. Vix excedunt duorum pollicum craſſitiem, aut palmi longitudinem. Raro enim pedales & brachiales euadunt. Etſi autem lubrici ſunt, tamen ſquamis integuntur hirtis, pinnamque habent vnam in tergore, continuam, mollem, & ſine aculeis: Branchias (*Pinnas*) vtrinque quatuor, latas atque obtuſas: ac præter has ſub ventre etiam duas, ſed ea quæ caudam conſtituit, rotunda eſt. Dentes præterea exerunt paruos, tenues & ſubrubros. Corpus teres eſt, paucis ſpinis refertum: color varius. etenim qui gobiones circa algas verſantur, ad viridem inclinant, alii ad cinereum colorem accedunt, nonnulli albicant, alii ex fuluo in nigrum degenerant. Omnes grandiore ſunt capite, & lata ceruice. Ac, quod ad internas eius piſcis partes attinet, peritonæum gobionibus foris album eſt, intus nigerrimum: Hepar dextro lateri magis incumbit, pallidum: de quo fel dependet, veluti ianthinum: inteſtina multis circumvolutionibus inflectuntur. Stomachus illi eſt oblongus, pylorus multis apophyſibus præditus: vulua vndecunque ouis referta. *Interiora.*

F Gobio (inquit Galenus) litoralis eſt piſcis, ex eorum numero qui parui perpetuo permanent. Præſtantiſſimus autem ad voluptatem, coctionem, diſtributionem, & ſucci bonitatem eſt is qui in arenoſis litoribus aut ſaxoſis promontoriis viuit. Non autem æquè eſt iucundus, neque boni ſucci, neque ad coquendum facilis, qui in fluuiorum oſtiis aut ſtagnis maritimis verſatur.

Hic ſubiungebatur gobii non marini, ſed fluuiatilis figura, à librariis transpoſita.

DE GOBIO ALBO, BELLONIVS.

Hic Rondeletii gobius ſimpliciter eſt, maior flaueſcens, &c.

A Gobius albus qui etiam marinus eſt, à priore multum differt. Veneti Paganellum nominant. Hic eſſio magis quàm niger commendatus.

B Cute integitur ſcabriore, neque vnquam ita adoleſcit, craſſioreque eſt capite. Ac quod ad inſigne vtriuſque diſcrimen attinet, aduertendum eſt Gobios vnicam in tergore pinnam gerere: Paganellos geminam. Præterea ut Paganelli ſaxatiles ſunt: ſic magis ad rufum colorem vergunt, teneri oremque habent carnem, vt Diocles prodidit.

F Gobii (Diphilus ait) Percis ſimile preſtant alimentum: qui verò ex iis parui ſunt & candidi, teneram habent carnem, minimeque virus olent. Gobionem ſaxatilem κῶβοι vocant: De quo plura in fluuiatili dicemus.

DE GOBIORVM DIFFERENTIIS PRIMVM IN GEnere: Deinde de gobio marino maximo, flaueſcente (Viridem non rectè appellant, Græci χλωρὸν & χαυλίνην) & verè ſaxatili, quem ſubiecta effigies repræſentat.

RONDELETIVS.

Gobionũ multę ſunt differentię: quocirca nihil mirum, ſi diuerſi autores diuerſa de his ſcripſerint, & rerum ipſarum diſtinctio difficilior inde facta fuerit. Horum igitur, vt aliorum omnium differentiæ, ſumuntur à loco vivendique ratione, à ſubſtantia, à magnitudine, à colore. A loco quidem & vita, quod gobiones quidam litorales ſint, teſte Ariſtotele: teſte etiam Galeno libro tertio de facultatibus aliment. Gobio litoralis eſt piſcis, ex eorum etiam numero, qui parui perpetuò manent. Alii ſunt ſaxatiles, vt Athenæus ex Diocle profert, cui Galenus etiam ſubſcribit: Præſtantiſſimus autem ad voluptatem, coctioné ſimul ac diſtributionem, & ſucci bonitatẽ eſt is gobius, qui in arenoſis litoribus, aut ſaxoſis promontoriis viuit. His verbis perſpicuè diſtinxit Galenus litorales à ſaxatilibus. Nam inter veros ſaxatiles nullum manifeſtum diſcrimen ipſe conſtituit, vt qui perpetuò in puriſſimo mari degant. Quare

Gobiorum differentiæ. *A loco & vita* *Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13.* *Libro 7.* *Ibidem.*

quum litorales ſaxatilibus pręſtare dicit, hos ab illis apertè ſecernit. Sunt eodem Galeno authore, qui in fluuiorum oſtijs, aut marinis ſtagnis viuunt. Prętereà fluuiatiles globiones facit Dorion apud Athenæum. & Auſonius:

Gobio non maior geminis ſine pollice palmis.

Subſtantia. Color. Subſtantia differre liquet ex ijs, quę modò ex Galeno citauimus. Hiceſius apud Athenæum albos nigris præfert. Flauorum verò caro ſiccior eſt & macra. Porrò alij albi ſunt, alij nigri, alij flaueſcentes ſiue pallidi, quos virides non rectè appellant, vt mox docebimus.

Magnitudo. Poſtremò alij magni, nimirum flaueſcentes: alij parui, albi: alij inter hos medij, nigri.

A Primùm de marino omnium maximo, & verè ſaxatili. Κωβιὸς nomen eſt omnium commune, Latinè

Athen. lib. 7. gobio ſiue gobius, ſiue gouius. Numenius in Halieutico ſuo κώβις gobiones appellauit, & Siculi teſtib. Nicandro Colophonio & Apollodoro κώθωνας vocabant. Et gobij χλωροὶ dicti ſunt etiam καυλῖναι, (à recto ſingulari καυλίνης, prima declinatione) A noſtris boulerotz, (*Aiqui inſertus gobionem nigrum priuatim boulerot dici ſcribit.* à Maſſilienſibus gobi, à Venetis paganelli nominantur.

B Is, cuius iconem capiti huic præfiximus, ſaxatilis eſt, palmi longitudine, toto corpore rotundo, non compreſſo & ſpiſſo, ſquamis rotundis tecto, colore vario. Etenim χλωρὸς eſt, & dicitur, id eſt, flaueſcés ſiue pallidus, maculisque nigris conſperſus, oculis ſurſum potius quàm deorſum ſpectantibus. Ad branchias pinnas duas habet, in ventre non duas cęterorum modo, ſed vnicam non diuiſam, qua nota gobii maximè à reliquis piſcibus internoſcuntur. A podice aliam. In dorſo non vnicam, veluti alij ſaxatiles, ſed duas, quarum prior minor eſt, altera ad caudam vſque extenditur. Caudam latam habet non diuiſam. Labijs caret. Dentes habet paruos, os magnum, ventriculum ſatis capacem cum multis appendicibus: hepar album, & in eo fel.

G Gobii ad litora inter ſaxa pariunt oua lata & friabilia, ſimiliter & alij. quoniam tepidiora ſunt litora,

Lib. 6. de hiſt. anima. cap. 13. & plus alimenti ſuppeditant, & tutiora ne fœtus à maioribus abſumantur. Quare in Pōto circa Thermodoontem fluuium plurimi pariunt. tranquillus enim locus eſt, tepidus, & aquis dulcibus abundans, Gobiones aliquando etiam in alga nidificant. (idem alga, muſco & reliqua euaneſcente materia viuūt, vt Ariſtoteli placet libro 8. de hiſt. animal. cap. 2. Athenæus: Gobij χλωροὶ ſicci ſunt & macri. Præpa-

Lib. 8. ratur aliorum ſaxatilium modo. Hæc de gobiorum differentijs & prima eorum ſpecie, qui χλωροὶ vo-

A cati ſunt: quibus finem faceremus, niſi ſcrupulus eximendus eſſet, qui nonnullos impulit, vt crederent,

Exhibitum à ſe gobium χλωρὸν Græcorū eſſe. Χλωρὸς non ſemper viridem colorem ſed pallidum etiam vel ſubflauum ſignificare. Cap. 13. eum quem depinximus gobioné χλωρὸν non eſſe. Tota.n. difficultas in nominis χλωρὸς ſignificatione vertitur. Cū.n. Galeni, Dioſcoridis, & aliorum veterū interpretes χλωρὸν viride conuerterint, hic verò noſter gobius minimè viridis ſit, ſed flauus ſiue pallidus, concludunt eū gobionem χλωρὸν eſſe non poſſe. Quibus reſpondemus, χλωρὸν non ſemper viride, ſed ex flauo vireſcens, vel ex viridi flaueſcens ſignificare: qualis eſt color in ſegetibus meſſis tempore, infelici & macro ſolo natis, aut humoris penuria laborantibus: ex viridi enim flaueſcunt. Eūdem colorem exemplis alijs illuſtrauimus libro ſecundo. Deinde χλωρὸν non ſolùm in hac ſignificatione, ſed etiam pro pallido vſurpari autor eſt Galenus in commētarijs in librū ſecundū Hippocratis de ratione victus in morbis acutis. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκκρεμᾶσθαι δοκεῖν τὰ σπλάγχνα τοῖς ἐνδεῶς διαιτηθεῖσι φησί, καὶ οὐρεῖν θερμὸν καὶ χλωρόν: θερμὸν λέγων δηλονότι, τοῦ συνήθους θερμότερον. Χλωρὸν δὲ, κατά τι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλήνων ἔθος, ὃ ἔστι καὶ νῦν διασωζόμενον. Ὠχροὺς γάρ τινας ἰδόντες ἐρωτῶσι τὴν αἰτίαν, διὰ ἣν οὕτω γεγόνασι χλωροί, μηδὲν διαφέρειν ἡγούμενοι χλωρὸν εἰπεῖν καὶ ὠχρόν. Ἑωρακέναι δέ τινα χλωρότερον ἑαυτοῦ φασι, τὸν ὠχρότερον οὕτω δηλοῦντες. ἔστι δὲ ὠχρὸν χρῶμα κατ᾽ ἀλήθειαν τὸ τοῦ πυρός, οἷον πῦρ, καὶ τὸ τῆς καλουμένης ὤχρας, ἀξιουμένης κατὰ τὴν προσηγορίαν τῆς πρώτης συλλαβῆς. καὶ γίγνεται τὸ τοιοῦτον ἐπιμιγνυμένης τῷ ὑδατώδει περιττώματι, τῆς ὠχρᾶς τι, καὶ πικρᾶς καὶ ξανθῆς ὀνομαζομένης χολῆς. ὅσον γὰρ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τὸ λευκότερον ἀποκεχώρηκε τὸ ξανθόν, τοσοῦτον τούτου τὸ ὠχρόν. Hactenus Galenus, qui quanuis χλωρὸν interpretetur ὠχρὸν, adhibito etiam exemplo bilis flauæ cum aquoſo excreméto permiſtę, (quæ permiſtio coloré viridē non efficit, ſed flaui & nigri permiſtio,) tamen Latinus interpres à vulgari ſignificatione nō receſſit, & χλωρὸν viride conuertit, nō ſatis aptè gradū coloris quē Galenus declarat, exprimens. Rectius Linacer qui libro VIII. methodi med. capite II. locū Hippocrat. ex libro II. de ratione victus in morbis acutis à Galeno citatum ſic interpretatus eſt. Κρεμᾶσθαι δοκεῖ αὐτοῖσι τὰ σπλάγχνα, καὶ οὐρέουσι θερμὸν καὶ χλωρόν. Suſpenſa illis viſcera videntur, & calidū pallidumq; mingunt. Sic igitur Galeni locus conuertendus fuit. Quinetiam ſuſpenſa eſſe viſcera ijs videri ait, qui

Galeni locus conuerſus. parcius cibū ſumpſerūt, eosq; calidū & pallidum meiere. Calidū intelligens ſolido calidius: χλωρὸν verò id eſt, pallidū, ſecundum quandā Aſiaticorum Græcorū conſuetudiné, quę etiā nunc ſeruatur: quū enim pallidos aliquos vident, cauſam quærunt cur ita χλωροὶ facti ſint, nihil intereſſe rati, an χλωρὸν dicāt an ὠχρὸν, id eſt, pallidum. Vidiſſe autem aiunt aliquem ſeipſo χλωρότερον, pallidiorem volentes dicere. Eſt autem pallidꝰ color reuera, qualis eſt ignis color, & ὤχρας vocatæ, (cuius prior ſyllaba in pronūciatione acuitur,) & fit is color bile quę pallida ſiue amara ſiue flaua dicitur cum aquoſo excreméto permiſta. Quantum enim à rubro colore ad candidum abſcedit flauus, tantū à flauo pallidus. Vides, vt Galenus χλωρὸν pro ὠχρῷ ſumi dicat, & ne qua in χλωροῦ ſignificatione ſit ambiguitas, ὠχρὸν id eſſe docet, quod à flauo ad candidū recedit. Eiuſdem τοῦ χλωροῦ ſignificationis ignorantia multos impulit, vt crederét nos optima myrrha carere, omnemq; quæ ad nos aduehitur vnà cū medicamentis, quę eā recipiunt, eſſe reijciendā, quòd nulla ſubuiridis reperiatur. Sic enim Dioſcoridis interpres Ruellius ὑπόχλωρον cōuertit.

Cap. 78. cū ſubflauam dixiſſe debuiſſet: talis enim myrrhæ laudatiſſimæ color eſt. Dioſcorides libro primo cap. de myrrha. Πρωτεύει δὲ ἡ τρωγλοδυτικὴ καλουμένη ἀπὸ τῆς φυούσης αὐτὴν χώρας, ὑπόχλωρος καὶ δηκτικὴ οὖσα διαυγής, id eſt: omnium prima eſt quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco in quo prouenit, ſubflaua, mordens ac ſplendens. His accedit Phauorini teſtimoniū. Χλωροὶ ταυτόν ἐστι τῷ ὠχροί. διὸ καὶ τὸν ὠχρὸν παράγεσθαί τινές φασιν ἐκ τοῦ χλωροῦ, μεταθέσει τοῦ ω, καὶ ἀποβολῇ τοῦ λ. ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ αὐτοῦ ἐν πολέμῳ χλωρότητος φυγή. Id eſt, Χλωροὶ idem quod ὠχροὶ, id eſt, pallidi. quare etiam dictionē ὠχρὸς, ex dictione χλωρὸς deductam eſſe nonnulli affirmant, tranſpoſita litera ω, & ſublata λ. effectus huius in bello palloris eſt fuga. His ſatis comprobatum eſſe arbitror χλωρὸν pro eo gradu coloris ſumi, qui aliter pallidus, ſiue flaueſcens, vel ſubflauus à Latinis dicitur, aliter à Græcis ὠχρὸς vel ὑπόξανθος. Et ea ſignificatione gobionem χλωρὸν à veteribus

à veteribus dictum fuiſſe contendo, qualis eſt hic, cuius iconem oculis ſubiecimus. Non tamen negarim pro viridi & herbaceo colore, ſed diluto etiam à veteribus nonnunquam vſurpari, vt Ariſtoteles in libello de coloribus vſurpaſſe videri poteſt. cuius verba ideo libentius adſcribam, quod ex ijs facilè colligi poſſit, cur χλωρὸν non ſolum pro viridi, ſed etiam pro pallido ſiue ſubflauo ſumatur. Ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ τὸ ποῶδές ἐστι τῶν χρωμάτων· καὶ γὰρ οἱ βλαστοὶ, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καρποὶ γίνονται κατ᾽ ἀρχὰς ποώδεις. ἴδοι δ᾽ ἄν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, ὅπου ἂν πλείονα χρόνον συστῇ τὸ ὕδωρ, πάλιν ἀποξηραινόμενον γίνεται τῷ χρώματι ποῶδες. κατὰ λόγον δὲ συμβαίνει καὶ τὸ πρῶτον ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις τοῦτο συνίστασθαι τῶν χρωμάτων. τὰ γὰρ ὕδατα πάντα χρονιζόμενα, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν γίνεται χλωρὰ κεραννύμενα ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, κατὰ μικρὸν δὲ μελαινόμενα. πάλιν μιγνύμενα τῷ χλωρῷ, γίνεται ποώδη. τὸ γὰρ ὑγρὸν, ὥσπερ εἴρηται, καθ᾽ ἑαυτὸ παλαιούμενον, καὶ καταξηραινόμενον μελαίνεται, καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα. καὶ γὰρ τούτων ὅσα μέν ἐστιν ἀεὶ καθ᾽ ὕδατος, ταῦτα μὲν ἅπαντα γίνεται μέλανα, διὰ τὸ κατ᾽ αὐτὰ μὲν ξηραίνεσθαι διαψυχόμενον τὸ ὑγρόν. ὅσον δὲ ἀπαντλούμενον ἡλιοῦται, τὸ μὲν ποῶδες γίνεται διὰ τὸ ξανθὸν τῷ μέλανι κεραννύσθαι: τὸ δὲ μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ μελαινομένου, τὸ ποῶδες γίνεται κατακορὲς ἰσχυρῶς, καὶ πρασοειδές. διὸ καὶ πάντων οἱ βλαστοὶ πολὺ μᾶλλόν εἰσι τῶν νέων μέλανες: οἱ δὲ ξανθότεροι, διὰ τὸ μήπω τὸ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς μελαίνεσθαι. Plura ſequūtur quæ ad id quod volumus demonſtrandum pertinent, ſed quia vereor ne in his citandis prolixior ſim, ad ea ſtudioſum lectorem remitto. Primùm igitur quum dicit plantas omnes initio ποώδεις eſſe, id eſt herbacei coloris: id de colore herbaceo diluto, nec dum exaturato, ſed in quo flaui aliquid inſit, intelligi, liquet ex ijs quæ conſequuntur quum dicit ramulos recentiores veteribus flauiores eſſe, cauſamque cur id fiat exponit. Item ex eo quod ait humidum, niſi ſplendore & radijs ſolis illuſtretur, illiſque permiſceatur, candidum manere, niſi inueteraſcens, & ſicceſcens prius nigrum redditum ſit. ob eamque cauſam omnia ex plantis quæ ſupra terram ſunt, primum χλωρὰ fieri: quę ſub terra, alba, vt radices. Hunc primum plantarum colorem aquarum exemplo declarat, quæ diutius loco vno moratæ initio fiunt χλωρὰ ſolis radijs permiſtę, paulatim verò nigreſcunt: rurſus τῷ χλωρῷ commiſtæ, fiūt herbacei coloris. Quòd ſi aquas χλωρὰς, virides interpretari libet, non admodum repugno, modò flauitie diluta viriditas intelligatur. nam cum dixerit τῷ χλωρῷ permiſtum nigrum, fieri ποῶδες: idem aquæ exemplum perſequens mox ſubiunxit, τὸ ποῶδες fieri διὰ τὸ ξανθὸν nigro permiſtum, id eſt, herbaceum colorem fieri flauo cum nigro commiſto: maiore verò nigrore admiſto fieri ποῶδες κατακορὲς, καὶ πρασοειδὲς, id eſt, herbaceum exaturatum, & porracei coloris, vt differat ab herbaceo diluto, de quo prius. Quæ differentia in ratione maioris minoriſq; tantum conſiſtit. Iam verò coloris τοῦ χλωροῦ gradum flauo colori affinem eſſe alio loco eiuſdem libelli ad finem oſtendit Ariſtoteles, docens frumentum & omnia quę è terra exiſtunt, poſtremum fieri flaua. humor enim, ait, nondum nigreſcens, ideo quod citius exiccetur, coloris mutationem facit. nam quod nigreſcit τῷ χλωρῷ commiſtum, fit herbacei coloris. Imbecilliore verò humore & ſemper magis ac magis euaneſcente, rurſus paulatim fit color χλωρὸς, id eſt, ex viridi flaueſcens, poſtremò flauus. Quare cum τὸ χλωρὸν ſignificet viridi flaueſcens, ſiue viride flauitie aliqua dilutum, & non exaturatum, deflexa eſt ad pallidum & ſubflauum ſignificatio, factumque vt Græci τὸ χλωρὸν pro pallido vſurpauerint, quemadmodum ex Galeno docuimus. Neque ſolum τὸ χλωρὸν colorem ſignificat, ſed etiam quia eorum quę è terra exiſtunt prima germina, ramuli, folia, ſtatim χλωρὰ ſunt, id eſt, ex flauo viridia, ἀντὶ τοῦ προσφάτου καὶ νεαροῦ ſumitur, id eſt pro recenti & nouo. Sic dicitur χλωρὸς τυρὸς caſeus recēs, cui opponitur ξηρὸς, id eſt, ſiccus. Coegit me inueteratus error prolixius περὶ τοῦ χλωροῦ dicere, ne ob voculæ vnius malè intellectę ſignificationem, in rerum cognitione cæcutiamus.

DE GOBIONE NIGRO, RONDELETIVS.

Κωβιὸς μέλας gobio niger, à noſtris boulerot, à Venetis go dicitur. A

Digiti eſt magnitudine & craſſitie, corpore ferè rotundo, non compreſſo: priori ſimilis ni B minor eſſet, & nigri coloris maximè parte anteriore. Loco binarum pinnarum quę cęteris ſunt in ventre, vnicam habet nigram, barbam eſſe diceres. Quæ nota facit vt credam hunc eſſe piſciculum, quem Athenęus libro 8. τράγον vocat, id eſt, hircum, cui ἐξώκοιτον confert. his verbis. τὸ δὲ σώμα ὁμοιότατός ἐστι τῷ καλουμένῳ τράγῳ ἰχθυδίῳ, πλὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ στομάχου μέλανος, ὃ καλοῦσι τοῦ τράγου πώγωνα. Exocœtus omnino ſimilis eſt piſciculo qui hircus dicitur, præter nigrum illud quod ventriculo ſubeſt, quod hirci barbam vocant. Τράγος.

Quòd hic Athenęi hircus, non poſſit is eſſe qui ab Ariſtotele libro 8. de hiſt. animal. cap. 30. mæna mas dicitur; quum fœmina fœtu impleri incipit, perſpicuum eſt ex his quę de męna diximus. neque enim mæna barbæ nigræ ſimile quid habet, ſed duas in ventre pinnas, cæterorum piſcium modo: neque rotundo eſt corpore, ſed lato & compreſſo. At ſi ſimilis ſit hic hircus exocœto, rotundo corpore eſſe debet. Quare diſtinctionis gratia, alium Ariſtotelis, alium Athenæi τράγον eſſe dicemus. *Athenæi hircū alium eſſe ab Ariſtotelis hirco id eſt mæna mare.*

Viuit gobius niger in litoribus & ſtagnis marinis. Quamobrem ſemper ferè ſordibus obſitus capitur. C

DE GOBIONE ALBO, RONDELETIVS.

A B Gobius albus, qui à Græcis dicitur κωβιὸς λευκός, omnium minimus eſt, non ita quidem candidus, vt cum aliorum multorum piſcium candore poſſit cõtendere, ſed quòd cæteris gobionibus candidior ſit.

F De his Athenæus: Gobij (inquit) percis ſimiles ſunt, (ἀνάλογοι) ex quibus parui & albi, teneri ſunt, vir⁹ nõ reſipiẽtes, boni ſucci, cõcoctu faciles, ſubflaui (χλωροὶ) verò, qui caulinæ (καυλῖναι) vocantur, ſicci ſunt & macri, ἀλιπεῖς.

Caulina.

Iconem gobii nigri, vt Rondeletius nominat, Venetiis expreſſam, quanquam maiorem quàm paganelli, qui maximus gobiorum à Rondeletio dicitur, hic appoſui.

DE GOBIONIBVS IN STAGNIS *marinis, Rondeletius.*

Gobionibus litoralibus ſimiles reperiuntur in marinis ſtagnis ὑπόχλωροι, id eſt, ſubflaui, nigricantes, & albi, qui quanuis in ſtagnis degant, litoralibus tamen multò inferiores non ſunt, licetq; ijs in litoralium penuria vti. neq; enim lutum multum olent, quia herbulis & piſciculis alijs magis veſcuntur, quàm aqua lutóue.

COROLLARIVM.

A Gobius & gobio vocatur, & Cobio quoque per c. à Plinio libro 32. Græcos imitante. nam Græcè κωβιός oxytonum ſcribitur. Gouius in Halieuticis Ouidij legitur, u. pro b. poſito. Cubiones in Gariopõti medici libro pro cobiones. Cobij & cobitides Athenæo inter hepſetos piſciculos continentur, de quibus dictum eſt ſuprà in Apuis. Athenæus de gobijs agens. Διοκλῆς φησὶ τοὺς πετραίους αὐτῶν μαλακοσάρκους εἶναι. Νουμήνιος δὲ κώθους αὐτοὺς καλεῖ, &c. Ex quibus verbis vel gobios ſimpliciter & omnes cothos vocari à Numenio, & à Siculis cothones: vel ſaxatiles tantũ, de quibus proximè dixerat, vt Maſſarius & Vuottonus ſentire videntur, aliquis colligat. Mihi rem diligentius æſtimanti, prior ſententia magis placet. Κωβιός, κωβιός, Varinus. ſic enim legendũ eſt. Σωσίβιοι, οἱ κωβιοί, Heſychius & Varinus. Gobiorum alij ſunt paluſtres (*nigri nimirum Rondeletii*) qui foraminibus quibuſdam in cœno victitant, Venetijs freqnẽtiſſimi, eoſque voce mutilata, hoc eſt prima tantũ ſyllaba profe rim⁹. Alij verò ſaxatiles paganelli Venetijs appellati, carne, vt Diocles author eſt, molliore, quos & Cothonas à Siculis cognominari Nicãder & Apollodorus prodidere, atq; etiã cottos (κώθους, cothos) Numenius appellauit, Maſſari⁹. Gobiorum alij paluſtres ſunt, alij ſaxatiles, vulgò Goatæ vocati, quos Cothonas, ſicut Nicander inquit Siculi appellant: quoſdam alios Gobioni ſaxatili propemodum ſimiles, Ariſtoteles Cottos (*imo* κώθους *Athenæus*) nominat, quos adhuc nonnulli Coranos nuncupãt, Gillius. Vercellenſes ruſtici gobium fluuiatilem (quem alij chabotum) paganellum vocant, Rondeletius. Italicum nomen go, ab alijs guo ſcribitur. nominatur & gobi, neſcio an eadem ſpecies: & paganello, (cui fortè nomen inditum a ruffo colore quoad pagrum accedit,) alias faganello. Germanicum nomen fingo *ein Meergob.* quoniam & gobij fluuiatilis genus *kob* vel *cab* Germani vocant, noſtri *gropp.* Sed blennum ſuperius, interpretati ſumus, *ein Meergropp*, quòd fluuiatili perſimilis ſit: itaque differentiæ cauſa gobiũ, *ein Meergob* (alludentes ſimul ad Latinum gobij vocabulum) interpretabimur: album quidem vel nigrum ſignificaturi, colorum differentias exprimemus.

Paganelli, ideſt gobii maioris (licet pictor ſuperiorem fecerit maiorem) & ſubflaui, Venetus delineata effigies.

Gobiis, aut potiùs muſtelarum generi cognati videntur piſces, alaudà ſed galerita vtraque Rondeletij, pholis & ſcorpioides eiuſdem: blennus Bellonij, & piſcis guturoſula Venetijs dictus, quem ſuprà cum alaudis Rondeletij exhibuimus: & galetta (vel galleta) ibidem dicta, forma deminutiua tanquam galea, id eſt muſtela parua. Omnes enim ferè corporis ſpecie, in qua caput prægrande eſt, & cutis plerunque maculoſa, cum gobijs conueniunt: vt pinnis quoq;. Sed iiſdem cum muſtelarum genere congruunt, ac inſuper læuitate cutis, & molli mucoſaq; carne. Galletam Venetijs cum Petro Gillio oſtenderem, gobij genus peſſimum eſſe dicebat. Nos eam inter Muſtelas pluribus deſcribemus. Muſtelæ ſanè fluuiatiles, quas Galli lotas vocant, & lacuſtres quoque minores aliqua ſimilitudine gobios referunt. Blennus eſt ſpecie ſimilis κωθῷ, Athenæus: hoc eſt cotho, vel cothio, Rondeletio interprete nam vtrouis modo (inquit) legi poſſe puto, niſi malis κωβιῷ legere, huic enim ſatis eſt ſimilis: ſed cotho (*co to*) multò ſimilior. Vix enim quis blennum à cotho diſcernat: niſi qui nouerit hunc in fluviis, illum in alto mari degere. *Gobijs cognati*

Apua cobitis (id eſt gobionaria, vt Theodorus vertit) fœtus eſt gobiorum paruorum & prauorum qui terram ſubeunt, Ariſtotel. Gaza hunc locum peruertit. Vide ſuprà in A. elemento de Apua cobitide Rondeletij ſcriptum, qui figuram quoque poſuit, & ibidem Corollarium noſtrum, quo cum piſciculum depinximus quem Venetijs Marſionem vocant. hunc enim aliqui veterum cottum eſſe putant. Eberus & Peucerus cobitas interpretantur Germanis *Kauelheuptlin*: ego potiùs *Meergrundel*, *Merſmerlin*, id eſt fundulos marinos: nam Galli quoque eodem ſenſu loches de meer vocant. Sunt enim iis piſciculis quos Galli loches nominant tam ſimiles, vt vix ab eis diſtinguantur, inquit Rondeletius, & idē loquitur pictura. At *Kauelheuptlin* Saxonum genus illud gobij fluuiatilis eſt cui blennum in mari ſimillimum eſſe diximus: noſtri *Gropp*, alij *Kop* uocitant. Cobitides fluuiatiles Rondeletij trium generum, paulò pòſt dabimus. Gobio ſimilis eſt gubernator ceti, Plutarchus.

Scorpios & gobios (in mari rubros, Ælianus de animalibus 17.6.) naſci aiunt, bicubitales, & tricubitales etiam, non tamen maiores, Io. Tzetzes. Venenum piſces quidam pungendo immittunt, non tamen letale, vt gobius, draco, hirundo, Ælianus de animal. 2.50. ex Halieuticorum Oppiani ſecundo: B

Κέντρα δ᾽ πολλήεντα μετ᾽ ἰχθύσιν ὡπλίσαντο, Κωβιοὶ, οἱ ψαμάθοισι, καὶ ὃς πέτρῃσι γέγηθε

Σκορπίος, ὠκεῖαί τε χελιδόνες, ἠδὲ δράκοντες: Καὶ κύνες, οἱ κέντροισιν ἐπώνυμοι ...:

Πάντες ἀταρτηροῖς ὑπὸ νύγμασιν ἰὸν ἱέντες.

Hoc ſi verum eſt, non rectè ſcripſit Ouidius, Lubricus & ſpina nocuus non gouius vlla. vbi Lubricus pro epitheto gobij accipio, etſi Oliſthos, id eſt Lubricus, ſui generis piſcis eſt Oppiano prope oſtia fluuiorum. Gobio Venetiis frequens rariſſimè Romæ conſpicitur: pro ſquamis uariam cutem habet, & valde lubricam, Iouius & Niphus.

Semipedalem longitudinem non excedit, Niphus. Cobiones omnes uarij ſunt, & ſquamoſi; ex quo apparet falli eos, qui Cobionis pro ſquamis variam habere cutem prodiderunt, Maſſarius. Gobioni complures appendices ſupernè circa ventriculum exeunt, Ariſtot. Piſcis paruus gobio eſt, & ex iis qui parui perpetuò manent, Vuottonus. Turdi genus vnum aureo colore eſt, & gobionem flauum refert, Rondeletius. Paganelli Venetis vulgò dicti, ruffi vel punicei coloris ſunt, varij, &c. ſpecie autem & magnitudine muſtelas fluuiatiles fermè referunt, vt ſuprà quoque diximus.

Gobionem Ariſtoteles alibi ſaxatilem, alibi litoralem eſſe tradit. Ouidius inter litorales ponit. In petris & arenis degunt Oppiano & Symeoni Sethi. Ἐν δὲ χάραξι καὶ φελλοῖσι κυβιστητῆρες ἔασι κωβιοί. Non quòd non aliæ gobionum ſpecies ſint, quæ in cœno vel paludibus degunt. E gobionibus ſunt qui in fluuiorū oſtiis, aut paludibus maritimis victitant, Vuottonus. Gobionem album Euripi non eſſe pelagium, certum eſt, Ariſtot. Et alibi; Gobio hyeme manet in Euripo Pyrrhæo, cæteris propter frigus enarantibus. Theophraſtus in libello de piſcibus, cum de foſſilibus dixiſſet, qui in terra torpidi manent, nec mouentur donec effodiantur, ſubdit: Huic ſimile contingit circa piſces (quoſdam) in Ponto, qui glacie occupati gelantur, neque mouentur priùs quàm in patinas coquendi iniiciantur: quod vel imprimis gobio accidit. A Theophraſto proditur in Ponti regione apprehēdi in glacie piſcium maximè gobiones, non niſi patinarum calore vitalem motum fatentes, Plinius. C. Plinius paulò minus quàm in eo genere gobium numerauit, in quo terreni piſces cenſentur: quoniam paluſtris & quaſi incola terræ ſit contra aliorum piſcium naturam, Marcellus Vergilius. Gobij paluſtris (*nigri nimirum Rondeletij*) foraminibus quibuſdam in cœno victitant, (Goi Venetiis dicuntur,) Maſſarius. Cobitis apuæ genus gobiones paruos ignobiles creat, qui terram ſubeunt, Ariſtot. Gobij gregatim degunt, Idem. Apud Cretam ſatis C

pingueſcunt, Ariſtot. In fluuiis etiam pingueſcunt, Idem. Vuottonus in fluuios ſubire, & ibi pingueſcere ſcribit. An verò Ariſtoteles hoc ſenſerit, vel gobionum genus & fluuiis peculiare eſſe, (vt eſt) conſiderandum. Gobius in ſalſis pariter & dulcibus aquis viuit, Galenus. Pariunt iuxta litora gobiones, ſuaque oua lapidum amplexibus (lapidibus Vuottonus) mandant, latiuſcula & arenida, Ariſtot.

E Gobij verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus Simone Grynæo interprete. Piſcibus incluſis in piſcinas, nutrimentum iniicere oportet, herbas teneras, piſcium portiunculas, ſquillas, gobios. &c. Florentinus.

F Gobius piſcis eſt viliſſimus inquit Marcellus Vergilius. ob quam cauſam in Satyra Iuuenalis ait: Nec mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantum In loculis. Laudauit contrà Martialis in Xeniis, dicens: In Venetis ſint lauta licet conuiuia terris, Principium cœnæ gobius eſſe ſolet. Gobius pingui teneritudine delicatus eſt, Iouius. Guſtu perſuauis eſt, quod carnem habeat tum pinguem, tum etiam friabilem; Matthiolus. Gobiorum caro, inquit Galéus, vt aſellorum & ſaxatilium piſcium carne durior, ita mollior eſt quàm mullorum: craſſitudine verò & tenuitate mediocrem generat ſuccum. Præſtantiſſimus autem eſt gobio, tum ad voluptatem, tum verò ad concoctionem digeſtionemq;, & ad probum gignendum ſuccũ, is qui in arenoſis litoribus aut inter ſaxa viuit. qui verò in fluuiorum oſtiis aut paludibus maritimis degunt, (*vt pluribus ſcribemus in lupo piſc.*) diuerſam planè carnem habent ab iis, qui in puro mari victitant. neq; enim æquè iucundi ſunt ſaporis, neque ſuccum tam bonum præſtant. Quod ſi limoſa fuerit aqua, aut vrbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. Non igitur ſimpliciter gobius ſiue litoralis ſiue ſaxatilis, boni ſucci eſt & facilis concoctionis, vt Symeon Sethi ſcribit: ſed litoralis aut ſaxatilis, ſi comparetur illis qui in oſtiis fluuiorum aut paludibus degunt, præſtantior eſt, ſucci præſertim bonitate, vt Galenus ſcribit. Copioſum (inquit Hiceſius) ſed non bonum procreant ſuccum gobiones, ſapore grati: facilè excernuntur, nec multum nutriunt. Guſtui gratiores ſunt candidi nigris. viridium (χλωρῶν) autem gobionum caro, ſubſtantia eſt rariore, magis pinguedinis expers, ſuccumque præſtat tenuiorem, neq, adeò copioſum: ob magnitudinem magis alit. Gobios, qui ſaxatiles ſunt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Fucæ, gobii & cæteri μαλακόσαρκοι omnes, facilius quàm alii (ſcilicet duræ carnis piſces) conficiuntur, Philotimus apud Galenum. Saxatiles piſces, gobii, ſcorpii, paſſeres, & ſimiles, corporibus noſtris ſiccum præbent alimentum, ſed ὄγκοι ſunt & τρόφιμοι, (hoc eſt, nutrimenti ſolidioris & corpulentiæ ſatis addunt,) & breui concoquuntur. nec multa excrementa relinquunt, nec flatus excitant, Mneſitheus. Gobii tenerrimi ſunt, & facillimè ſecedunt: alimentum autem plurimum roburq; corpori addunt. Aetius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humorib. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè vim alimentariam tribuit ſcorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis craſſis & pituitoſis vſum eorum concedens, vti in Callionymo recitaui. Gariopontus hydropicis dari iubet turdos, cubiones, oſtreas.

G Si recentem gobium ſuillo ventri inſutum in aquæ ſextariis duodecim, donec duo tantum ſuperſint, decoxeris: tum percolatum & ſub dio expoſitum propinaueris, aluum leniter deiicies. Contra canum ſerpentiumq; morſus, idem illitus (καταπλασθείς) auxilio eſt, Dioſcorides. Contra dorycnium iuuat animalia quæ in litore & petris marinis degũt, vt gobii, & huiuſmodi, ſiue cruda, ſiue elixa toſtaue edas, Scholiaſtes Nicandri. Gobium in mortario tuſum antea iubet ad deiiciendum aluum Paulus Aegineta decoqui in aqua, Marcellus Vergilius. Gobii cocti in aqua & ſalibus, donec ſoluatur, potum ius, maximè cũ lacte, ſolutionem ventris facit, Kiranides. Gobius aſſus ſine ſale & comeſtus, dyſenterias & lienterias, & inania egerendi deſideria cum dolore facta (τὰς τεινεσμώδεις προθυμίας) ſanat, Symeon Sethi.

De venenoſo gobii ictu, lege ſuprà in B.

H. a. Κωβίδια Sotades Comicus dixit: κωβιδάρια & κωβίδια Anaxandrides. Κώθων non modo gobium Siculis ſignificat: ſed etiam pro poculi genere, & pro ipſo conuiuio accipitur, vt notat Euſtathius.

Epitheta. Lubricus & ſpina nocuus non gouius vlla, Ouidius. Κωφοὶ κυβιστητῆρες κωβιοί, Oppianus. Χάλανδροι (aliàs χάλακες) κωβιοί, Epicharmus.

Gobios, tithymalli nomenclatura apud Dioſcoridem.

Propria. Κωβιὸς proprium nomen viri eſt apud Athenæum libro 8. Idem κωβιὸν τὸν Σαλαμινίου τοκέων ex Archippo memorat. Alexidi apud eundem κωβίων paraſiti nomen eſt. Thynnotheres (id eſt piſcatoris thynnorum) filium Cothonian (Κωθωνίαν) appellauit, fortè à gobiis quos cothones Siculi vocitant, Athenæus. Κρῶμναν, Αἰγιαλόν τε, (aliàs Κρωβίαλόν τε) καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους, carmen Homeri ex Catalogo. refertur à Strabone libro 12.

b. Phyſſalus piſcis in mari rubro gobio ætatis perfectæ magnitudine non eſt inferior, Aelianus. Circa Babylonis rigua piſces quidam in ſiccum egreſſi, in arido paſcuntur: capita eorum aiunt ranæ marinæ ſimilia eſſe, reliquas partes gobiorum, vt in Cordylo dixi.

c. Piſcantes circa quoddam Africæ litus loco petroſo, commeatu deſtitui in nauigatione, οἱ μὲν ἐνεπλήσθησαν, μυραίνας τε καὶ καράβους ὅσοι μεγέθεις ἥρπαζον: τὰ δὲ μειράκια κωβιοὺς ἀτελεῖς καὶ ἰουλίδας, Syneſius in Epiſtolis.

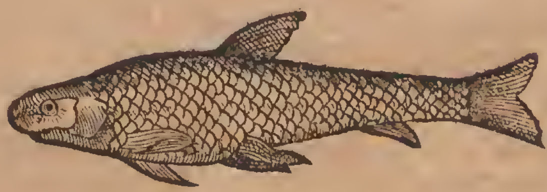
f. Κωβιοὺς ἑφθοὺς, hoc eſt gobios elixos Anaxandrides nominat, in Cotyis Thracum regis conuiuio. Τῶν ἰχθυοπωλῶν ἀρτίως τις τετάρων δραχμῶν ἐτίμα κωβιοὺς σφόδρα, Menander apud Athenæum. Antiphanes in Timone κωβιοὺς laudat, & vnde habeantur optimi his verſibus indicat, Diis (inquit) thus emi, heroibus liba (ψαιστὰ) offero, Vobis verò mortalibus κωβιοὺς emi, Ὡς προσβαλεῖν (effundere) δὲ κέλευσα τὸν πιχωρίχειν τὸν ἰχθυοπώλην, προστίθημι φημί σοι (φησί σοι) τὸν δῆμον αὐτῶν. εἰσὶ γὰρ Φαληρικοί. Ἄλλοι δ' ἐπώλουν, ὡς ἔοικε, Τρωϊόνες. Κωβίδι' ἄττα, καὶ πετραῖα δή τινα ἰχθύδια. τούτων ἀποκνίσεις τὰ κρανία, ἐμόλυνα ἀλφίτῳ πίστῳ τινί, Coquus apud Sotadem Comicum. Arcephôn paraſitus à Ptolemæo rege vocatus, cum ex Attica in Aegyptum nauigaret:

ὄψα

Ὄψου πετραίου παρατεθέντος ποικίλου,
Ἐπὶ πᾶσι: λοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι:
Καὶ φυκίδων ἐπὶ πλεῖον Ἀρχεφῶν πάνυ,
Φαληρικῆς ἀφύης τε διεστραμμένος:
Πάνυ δὴ παραδόξου γινομένου τοῦ πράγματος,
Μὴ παρεώρακεν Ἀρχεφῶν τοὺς κωβιούς;
Πτολεμαῖος ἑώρακε πρῶτος, ἀλλ' οὐχ ἅπτεται.
Οὐδ' ἔστιν αὐτῷ πάτριον, ὄντ' ἀσύμβολον
Ἐπὶ τῆς τραπέζης, καράβων τ' ἀληθινῶν.
Ἐν ᾗ τεμαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κωβιοί,
Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ' ἅμα,
Ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων,
Τῶν κωβιῶν δ' ἀπέσχετ' ἐγκρατέστατα.
Καὶ τοῦ βασιλέως πυθομένου τ' Ἀλκιμώρος,
Ὁ κυρτὸς εἶπε, πάνυ μὲν οὖν τοὐναντίον
Τοὖψον δὲ σέβεται τοῦτο, καὶ δέδοικέ πως.
Ἰχθῦν, ἔχοντ' ἄψηφον ἀδικεῖν οὐδένα. Machon apud Athen.

Mneſimachus in Hippotropho: Σκόμβρος, θυννος, κωβιός, (Rondeletius mauult κολίας,) ἠλακατῆνες. h.

DE GOBIONE FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Græci Latinique veteres Gobionis fluuiatilis nullam, quod ſciam, mentionem fecerunt, ſed ſolum marinum agnouerunt, qui litoralis eſt, & ſaxatilis. Primus Auſonius, vt arbitror Gobionis fluuiatilis nomen piſciculo ei poſuit, qui ſi non alimenti natura, ſaltem figura marino valde ſimilis eſt. Falluntur ergo medici, qui gobiones fluuiatiles ægris apponi volunt, his eam ineſſe ſucci bonitatem exiſtimãtes quam Galenus in marinis commendat, à quibus illi hac dote multum ſuperantur. A F

Notiſſimus eſt in Gallia Gobio fluuiatilis, Gouion dictus, Lugdunenſes Goiſon, Germani *Gob* vocant. De eo hæc cecinit Auſonius in Moſella: A

Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis ſine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congeſtior aluo,
Propexique iubas imitatus Gobio Barbi.

Propter duas oris appendices quæ breues ſunt quaſi μύστακες imitatum eſſe ait Barbi iubas. Cæterum ſquamis tegitur paruis. In dorſo pinnam vnicam habet, maculis nigris variatam, reliquas in ventre reliquorum fluuiatilium modo. B

Carne ſunt molli, inſipida, virus nonnunquam reſipiente: veſcuntur enim aqua, luto, & cadauerum carne. Qui enim piſciculis iſtis inſidiantur, capita equorum boumue in aquam coniiciunt: quo ſtatim permulti coeunt, & cerebrum ſaniemque hauriunt. dentibus enim carent. F C E

DE EODEM, BELLONIVS.

Piſciculum quendam fluuiat. Pariſienſes Gouion vocãt, Lugdunenſes Goiſon, Mediolanenſibus Vairon dicitur. (Etenim quem nos Gallicè Veron vocamus, illi Esbreſon, Hetruſci Ionctium appellant: *nempe phoxinum Ariſtotelis, vt coniicio.*) Vulgus Italicum ad mare poſitum nullum agnoſcit gobionem fluuiatilem ſub nomine Gobii, quod neq; olim Latini & Græci: imò nuſquam gobionis fluuiatilis meminerunt priſci. Nam etſi è gobionibus dixerint quoſdam in fluuiorum oſtiis aut paludibus victitare, tamen ſemper de marinis intellectum eſt. Fluuiatilis ſic eſt vbique promiſcuus, vt non alter frequentior piſcis, aut magis plebeius occurrat. Itaque de illo Gobione agimus, quem Auſonius barbis inſignitum hoc carmine notauit: Propexique iubas imitatus Gobio Barbi. De marino minimè intellexit: ſiquidem ille barbis caret. Porrò Gobii fluuiatiles retinent in popinis Gallicis claritatem, quam eis idem poeta tribuit, A

Gobio non maior geminis ſine pollice palmis, *Præpinguis, teres, ouipara congeſtior aluo.*

Romani piſciculorum minutorum nullum habent diſcrimen, omnesque mixtim conchulis exceptos diuendunt, & Morellos nominant.

Porro noſter hic Gobius caluariis bubulis in aqua proiectis oblectatur, illicque degit: quod ſcientes Ligeris accolæ, boum caluarias ſtudioſè adſeruant, quibus in Ligerim immerſis Gobios alliciunt, quo facilius eos poſtea capiant. C

Quemadmodum autem duo ſunt in mari Gobiorum genera nominibus diſtincta, ſic altera etiam eſt Gobii fluuiatilis ſpecies à ſuperiore diſſidens, de qua ſequenti capite docebitur. E

COROLLARIVM.

Pictura hæc gobii fluuiat. melius quam Rondeletii expreſſa eſt, ſed maior iuſto.

A In fluuiis etiam Cobiones pingueſcere Ariſtoteles teſtatur: qui de marinis ne an fluuiatili aliquo peculiari genere intelligat, quærendum eſt. Fluuiatilium quoq; cobiorum Dorion apud Athenæum meminit. Italicum gobii fl. nomen Vaton vel Vairon, Latinæ originis videtur à varietate factum. varius enim & diſtinctus eſt piſciculus vtrinque maculis rotundis nigris. Phoxinus quoque, quem Galli Veronum vocant, cute eſt maculoſa varius. Gobius fluuiatilis à noſtris vocatur *Greſſing*, ab aliis *Kreßling*, *Greſſ*, *Kreſſe*, *Bachkreſſen*: à quibuſdam *Grundele*, quod nomen noſtri cobitidi barbatulæ Rondeletii adtribuunt. Vterque piſcis forſan circa fundum ſeu vadum aquæ degere ſolet, vt ab eo Germanicè *Grundele*, id eſt fundulus, vt recentiores quidam loquuntur, denominetur. *Schmerle* piſciculum id eſt fundulum noſtrum, in Alſatia vocant *ein Kreß*, quod Ge. Fabricius nos admonuit. quare cauendum, ne res etiam diuerſæ, propter vocabulorum homonymiam confundantur. Sunt qui thymalos paruos *Kreſſling* appellent, imperitè. hi enim & ſui generis ſunt, & cum alias, tum pinnula dorſi altera parua diſcernuntur. Gobii fluuiatiles Tiguri *Greßling* appellantur, in ſuperiore verò noſtri lacus parte *Grundelen* (vt ab accolis Albis fluuii, *Grundling*) aliqui *Lueſſer*, id eſt anthropophagos nominant, quod cadaueribus hominibus ſubmerſis veſcantur. Argentinæ gobiones paruos *Sand kreſſen* appellant. Ad Acronium lacum circa Lindauiam longè diuerſum piſciculum (præſertim nondum adultum) *Graeſig* nuncupant, quem noſtri *Lauzelen*. Galli Vendoſiam vocant, inter piſces albos leuciſci nomine nobis deſcriptum.

Gobium (fluuiatilem) vulgari lingua Germani (inferiores) appellant *ein goebe*, Galli ung gouuion. deſcriptio quidem Auſonii ei conuenit, Carolus Figulus. Eberus & Peucerus gobionem interpretantur Saxonicè *Cob*, *Quapp*. ſed quærendum inquiunt, an *Coben* differant à *Quapper*. Ego omnino differre puto: & *Cob* vel gobium eſſe de quo hic agimus, vel alterum de quo proximè agemus: quem alii *Cab*, & *Gropp* vocant. *Quapp* certè muſtela fluuiatilis noſtra eſt, *ein treuſch* nobis dicta. De hoc piſce etiam Iodocum Vuillichium ſentire puto cum ſcribit: Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit, vt coniicimus: & piſces in eodem, præſertim gobiones nigriores: & cute & carne denſiore, palatoque ſapidiores. idem fit in Varta flumine Bohemiæ. *Gufen* dictus Coloniæ piſciculus, nominis vicinitate gobius videtur: niſi fortè is ſit fundulus noſter, id eſt cobitis barbatula: & *Grundele* ibidem vocatus, gobius. Anglis appellatur *Geon*: vel, vt alii ſcribunt, *Gougeon*, *Gogion*, *Gudgione*.

B Gobio piſciculus eſt forma rotunda, ſquamis paruis argento ſimilibus, Author de nat. rerum. Paruus eſt piſciculus, forma ferè rotunda, ſquamis albis, interpoſitis maculis nigris depictus, Albertus. Piſciculus fluuialis albus, ſed nigris maculis reſperſus, Obſcurus. Alburnus Auſonii pinnas eaſdem habet quas gobio, Rondeletius. Gobius noſter (*der Greßling*) quem nuper captũ in lacu noſtro, inſpexi, menſe Ianuario ouis grauidus erat: barbatulus cirris ſingulis in angulis labiorum perbreuibus. Pupilla oculorum nigra, ambitu candicante. Maculæ à capite caudam verſus per media vtrinque latera nigricantes, rotundæ, magnæ proportione, circiter decem, ſingulæ deinceps digeruntur: & ſimiliter per medium dorſum. Cauda etiam maculoſa eſt, & dorſi pinna. Veſica bifida, magna proportione. Longus eſt plerunque quinque aut ſex digitos. Fel habet ſubuiride, caudam bifurcam. Os cum aperitur rotundum, & veluti è præputio ſe exerens, deorſum nutat. Lapilli in cerebro perexigui ſunt.

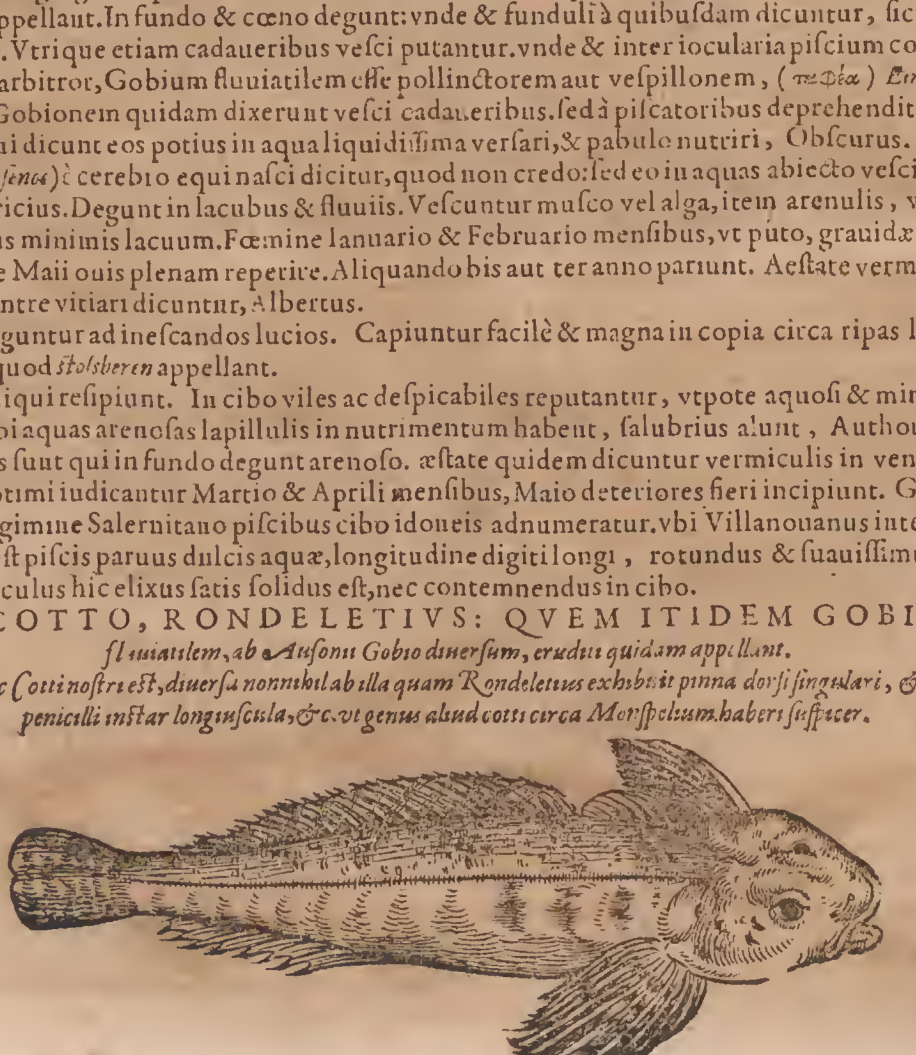
C Piſciculi ſunt gregales, qui cadauera hominum ſubmerſa depaſci creduntur, vnde & anthropophagos quidam appellant. In fundo & cœno degunt: vnde & funduli à quibuſdam dicuntur, ſicut & cobitides barbatæ. Vtrique etiam cadaueribus veſci putantur. vnde & inter iocularia piſcium cognomenta hoc vſitatum arbitror, Gobium fluuiatilem eſſe pollinctorem aut veſpillonem, (νεκροθάπτης) *Ein kreſſiſt ein todtengraeber*. Gobionem quidam dixerunt veſci cadaueribus. ſed à piſcatoribus deprehenditur hoc eſſe fabuloſum: qui dicunt eos potius in aqua liquidiſſima verſari, & pabulo nutriri, Obſcurus. Hic piſcis apud nos (*Miſenos*) è cerebro equi naſci dicitur, quod non credo: ſed eo in aquas abiecto veſci, veriſimile eſt, Ge. Fabricius. Degunt in lacubus & fluuiis. Veſcuntur muſco vel alga, item arenulis, vermiculis, & hirudinibus minimis lacuum. Fœminæ Ianuario & Februario menſibus, vt puto, grauidæ ſunt: memini & in fine Maii ouis plenam reperire. Aliquando bis aut ter anno pariunt. Aeſtate vermiculis quibuſdam in ventre vitiari dicuntur, Albertus.

E Hamis infiguntur ad ineſcandos lucios. Capiuntur facilè & magna in copia circa ripas lacus noſtri retis genere quod *ſtolsberen* appellant.

F Cœnum aliqui reſipiunt. In cibo viles ac deſpicabiles reputantur, vtpote aquoſi & minimè ſolidi, Obſcurus. Vbi aquas arenoſas lapillulis in nutrimentum habent, ſalubrius alunt, Author de nat. rerum. Salubres ſunt qui in fundo degunt arenoſo. æſtate quidem dicuntur vermiculis in ventre vitiari, Albertus. Optimi iudicantur Martio & Aprili menſibus, Maio deteriores fieri incipiunt. Galbio, aliâs Gouio, in Regimine Salernitano piſcibus cibo idoneis adnumeratur. vbi Villanouanus interpres: Gouio (inquit) eſt piſcis paruus dulcis aquæ, longitudine digiti longi, rotundus & ſuauiſſimus, Gallicè gouion. Piſciculus hic elixus ſatis ſolidus eſt, nec contemnendus in cibo.

DE COTTO, RONDELETIVS: QVEM ITIDEM GOBIVM *fluuiatilem, ab Auſonii Gobio diuerſum, eruditi quidam appellant.*

Eiconhac Cotti noſtri eſt, diuerſa nonnihil ab illa quam Rondeletius exhibuit pinna dorſi ſingulari, & cauda penicilli inſtar longiuſcula, &c. vt genus aliud cotti circa Monſpelium haberi ſuſpicer.

Piſcem qui ab Ariſtotele βόϊτος dicitur, Gaza Cottum conuertit, neſcio qua ratione motus. Quod ſi Latinum hoc nomen ſeruemus, interim meminerimus diuerſum eſſe piſcem ab eo qui à Numenio ex Athenæo κωθὸς dicitur: ſic enim ille Gobionem appellabat, qui à reliquis Græcis κωβὸς vocatus eſt. Galli Cottum chabot nominant à capitis magnitudine. Noſtri eadem de cauſa teſte daze. A Lib. 4. de hiſt. cap. 8.

Piſciculus eſt fluuiatilis Ranæ piſcatrici ſimilis, ſi parua magnis conferre licet, corporis figura & colore. Capite enim magno eſt, lato, & depreſſo: oris magno hiatu, ſine dentibus. Oculi ſurſum ſpectant. Pinnas habet duas ad branchias, magnas pro corporis ratione, in ventre duas minores, in dorſo vnicam continuam ad caudam vſque, cauda in vnicam deficit. Intus branchias quaternas habet, hepar magnum cum felle. Si corpuſculum ſpectes, ventriculum magnum. Ariſtoteles huius piſcis meminit, quo loco piſces in aqua audire probat. Ἐπὶ δὲ ἐν τοῖς ποταμοῖς εἰσιν ἰχθύδια ὑπὸ ταῖς πέτραις, ἃ καλοῦσί τινες βόϊτας, (editio noſtra habet βοῖτες duabus ſyllabis.) καὶ ταῦτα θηρεύουσί τινες, διὰ τὸ ὑπὸ ταῖς πέτραις ὑποδεδυκέναι, κόπτοντες τὰς πέτρας λίθοις. τὰ δὲ ἐμπίπτουσι παραφερόμενα, ὡς ἀκούοντα, καὶ καρηβαροῦντα ὑπὸ τοῦ ψόφου. Sunt prætcrea piſciculi fluuiatiles qui ſub ſaxis ſtabulantur, quos Cottos (*Botos*) vocant. Capiuntur à nonnullis ſaxo percuſſo ſub quo latent: protinus enim inde exturbantur, vt qui audiant, & caput per ſtrepitum tententur. B E

Capiuntur cum Cobite fluuiatili in fluuiis & in fontibus. C

Carne ſunt molli, ſuaui, & minimè negligenda. F

DE EODEM, BELLONIVS.

Multis cognominibus exprimitur alter fluuiatilis gobio. Nam quòd grandi capite conſtet, Galli Chabotum dicunt, Romani Miſoris nomine appellant. Quòd autem in riuis priſtinorum aquaticorum verſetur, Cenomani Vn Muſnier appellauerunt, Mediolanenſes Vn Scatzot & Bot. Hic enim eſt cui propriè vox Botuli adſcribi debet, quo nomine eum Ferraria quoque vocare conſueuit. Quemadmodum autem Paganellum marinum iam diximus plurimum à Gobione diuerſum eſſe: ſic de hoc fluuiatili dicendum eſt, (*eum à Gobione altero fl. quem ſic Auſonius nominat, plurimum differre.*) Communis autem Botorum appellatio alludit ad antiquam Boitorum nomenclationem. Eos enim Ariſtoteles βοΐτας appellat, quos in fluuiis ſub ſaxis ſtabulari tradit. Vercellenſes Bouteiolum vocant: ruſtici verò Paganellum. A

COROLLARIVM DE EODEM COTTO, SEV GOBIOne fl. capitato. *Sic enim perſpicuitatis cauſa nominare libet.*

Apud Ariſtotelem hiſtoriæ anim. 4.8. boitus ſemel legitur, βόϊτος, duabus ſyllabis, in noſtra æditione: non tribus vt alii quidam legunt, & per τ. non per θ. Gaza videtur κόττος legiſſe, quoniam ita tranſtulit. Nos ſuprà poſt Apuam Cobitidem Rondeletii piſciculum pinximus, qui Venetiis Marſio nominatur. Petrus Gillius veterum cottum eſſe putabat. Piſces quoſdam (inquit) gobioni ſaxatili propemodum ſimiles, Ariſtoteles cottos nominat: quos adhuc nonnulli coranos nuncupant. Eſt ſanè piſcis hic quo de agimus, blenno marino ſimillimus, vt dictum eſt, vt æquius ferè blennus fluuiatilis, quam gobius fluuiatilis dici mereatur. Capitonem recentiores quidam Latinè vocant, ſed alius eſt capito Auſonii, de quo ſuo loco diximus. alii capitellum minus probando vocabulo: Alberti Magni ætas capitatum. Nos differentiæ cauſa gobionem capitatum vocare poterimus. In agro Tridentino pauci admodum ſunt fluuii qui gobios non alant: hos inibi quidam vulgo vocant Capitoni, quidam verò Marſoni. at in Hetruria, vbi tamen rariſſimi habentur, corrupto à gobiis vocabulo, vulgo dicitur Ghiozzi, Matthiolus. Sunt etiam fluuiales gobii, ex Verbano præſertim & Lario lacubus, (inquit Iouius,) qui inſignes habentur, ipſis iecinoribus palato gratiſſimis. eos & Striucios & Botetriſſias Inſubres appellant. (*Hos quidem piſces nos muſtelarum fluuiatilium generi potius quam gobionum adtribuimus. Treuſchen appellant noſtri.*) In Etruria quoque, in Marina præſertim amniculo, qui ex Appennini iugis apud Pratum oppidum in Arnum euoluitur, Ioctii (*Ghiozzi ſcribit Matthiolus*) ſunt piſciculi delicatiores, gobionibus admodum ſimiles: qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiam in tantula carne eundem ſaporem habent, Hæc ille. Ego piſciculum Iozzo Florentiæ vulgo dictum ſub lapidibus inueniri audire memini, paulo minorem cotto noſtro, ſine oſſibus, (ſine ſpinis nimirum, vel molliſſimis illis:) qui fortè non cottus noſter ſeu gobio, quo de ſcribimus, ſed cobitis barbatula, id eſt fundulus barbatulus noſter fuerit. Bellonius gobium fluuiatilem Auſonii ab Hetruſcis Ionctiun vocari ſcribit. In diuerſis Italiæ locis gobius hic capitatus aliter atque aliter nominatur: Scazon vel Scazion circa Comum: Maieron, Veronæ: Marſon Vincentiæ, Michael Sauonarola Marſiones dixit, quamuis codex impreſſus Manſiones habet. Botto Cremonæ, Botulus à Grapaldo dicitur. hinc & Botetriſſia compoſitum Inſubribus vocabulum eſt, pro genere muſtelæ fluuiatilis, vt paulò antè dictum eſt. Italicum nomen botto, ad Græcum βόϊτος accedit. Bellonius caput de gobio fl. Auſonii inſcribit de boeta, neſcio quomodo. in ipſa enim deſcriptione huius nominis non meminit. videri autem poteſt confictum à Græco βόϊτος: quod tamen maſculini generis eſt, & non Auſonii gobium, ſed capitatum ſignificat. Cardanus muſtelam fluuiat. illam, quam Galli lotam, bottam vocat: alii Itali botatriſſiam. Germani quidam *Quap* vocant, alii verò *Putt*: quæ duo nomina alioqui ranam rubetam ſignificant: vt botto Italis quoque. Itaque bott vel botto hunc piſciculum appellatum arbitror: quod patulo ac deformi oris rictu tum ranam, tum muſtelam fluuiatilem, quam diximus, referat. Capidono, id eſt capito, Tridenti. Albi Iouians, quaſi gobiani: vt goi quoque id eſt gobii, alibi Lagioni, ſi rectè quondam notaui, appellantur. Cæterum Baſſianus Laudus Italus in libro de peſte, cum ſcribit: Ex putreſcente aqua oriuntur vermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quæ ortum habent de putredine: cuiuſmodi ſunt piſces capitones vulgo dicti: non propriè dicendos piſces, neque gobiones capitatos, ſed gyrinos, id eſt ranarum fœtus, quos nos etiam à capitis magnitudine hippocephalos vocitamus vulgo, intelligere videtur. Cagador circa Luſitaniam in mari vocatur piſcis gobioni fl. capitato perſimilis, blennus fortaſſis. Gallicè Chabot: circa Neocomum verò Sabaudicè Chaſſo vel Chaſſot: quod nomen ad Italicum Scazon accedit. A Cottus. Italica nomina. Hiſpanicum. Gallica.

Iuxta Toloſam Caburlaut. Capito Auſonii etiam à capitis magnitudine Gallicum nomen Teſtart adeptus eſt, quod quidam gobio capitato non rectè adſcribunt: quanquam idem capito Auſonii Lugduni appellatur Vn Muſnier: quo nomine Cenomanis etiam gobius capitatus venit, vt Bellonius refert.

Germanica. Germanicè *Gropp* inter Helueticos: *Cob* vel *Kopp* in Carinthia, alibi *Kab*, *Kop*, *Gropt*, *Kolrapp* in Franconia: alicubi *Babst*, id eſt Papa, quod epiſcopum Romanum forte triplici mitra inſignem, capitis ſui mole quodammodo referat. Eſt & *Mu* vſitatum nonnullis nomen, & *Thollman* circa Tridentum. Saxones & Miſeni à capite, quod ferè globi inſtar rotundum habet, ſed compreſſum, varia ei nomina fecerunt: *Kaulung*, *Kaulkopk*, *Kaling*, *Kulbert*, *Kaulheupt*. Eberus & Peucerus qui in Saxonia ſcripſerunt, *κωβίτας* interpretantur *Kaulheupten*. Sed cobitides piſciculi quorum veteres meminerunt, marini ſunt, quos in fluuiatilium genere non capitati gobii, ſed omnium minimi & barbatuli repræſentant: de quibus mox ſcribemus.

Anglica. Anglicè *a Bulhed* à capite taurino: quaſi bucephalum dicas: nempe ob magnitudinem, non ſimilitudinem formæ. nam *bul* Anglis taurus eſt. niſi fortè corruptum hoc nomen eſt à Saxonico *Kolbet*, hoc eſt Rotundiceps. Alibi *a Gulle*: vel *à Mylleis thombe*, hoc eſt Molitoris pollex. Glauoche . id eſt capitatus,

Illyricum. Illyricè, Polonis Glouuacz nominatur, vt audio. Inter ludicra piſcium nomina hoc etiam legitur, Gobionem capitatum eſſe clauum equi. hoc eſt quo ſoleæ ferreæ equorum vngulis affiguntur, à ſimilitudine formæ nimirum, id eſt capitis ad reliquum corpus proportione. *ein kopiſt ein Roſſnagel.*

Lacuſtres gobii capitati apud nos à fluuiatilibus ſpecie differunt, vt in B. exponetur.

B Capitatus (piſcis perparuus, ore rotundo & amplo, Author de nat. rerum) caput habet ferè ad magnitudinem reliqui totius corporis. colore niger aut fuſcus eſt, raro ſemipedem æquat: bonæ commixtionis & duræ carnis: figura ceu clauæ. Abundat in fluuiis Germaniæ & Galliæ. Maior quidem inuenitur in Danubio, & aquis Danubium influentibus, quàm aliis aquis, Albertus. Dracunculus cotto fluuiatili non multum abſimilis eſt, roſtro acutiore, & capite latiore, Rondeletius. Gobius capitatus, piſcem marinum quem Angli Curre vocant (is cuculus aut lyra eſt) refert, magnitudine, figura & colore ſimilis, ſi ſpinas demas. nempe magnum habet caput, minori corpore, vt Io. Caius Britannus nos admonuit. Pro dentibus labra inſtar limæ aſpera habet: pinnas binas ad branchias rotundas, & ambitu pulchrè criſtatas: duas alias inferius paruas, longiuſculas, albicantes in medio ſummi ventris, aliam ab ano ad caudam: in dorſo quoque geminas, non ſingularem vt Rondeletius ſcribit, qui aliam fort ſpeciem nobis ignotam vidit: nam & cauda quam ſuo adtribuit cotto, proportione multo longior eſt quam in noſtro. Ex his dorſi pinnis breuior eſt, quæ capiti propior, altera longior, caudam verſus, quam tamen non attingit: idque in fluuiatili & lacuſtri genere ſimiliter. Fœmina ouis immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta geminas veluti mamillas præ ſe ferunt: & membrana veſtiuntur nigricante. Lapillos in capite habent. Gobii non in mari tantum reperiuntur verùm etiam in fluminibus & lacubus, quod Galenus etiam annotauit: (*At ipſi Galenus ſentire videtur, non eiuſdem ſpeciei, nempe marinos, dulces aquas ſubire, libro de cibis boni & mali ſucci, cap. 5. noſtri autem; ab iis omnes à marinis genere differunt*) quemadmodum teſtantur ii qui in Lario lacu, itemque Verbano capiuntur, laudatiſſimi quidem, propterea quod eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. In fluuiis vniuerſum minores exiſtunt, quanquam ex iis etiam nonnullos inuenias, qui duas aut tres vncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum ſunt fluuii, qui Gobios non alant. nanque & Atheſis, & Noſius. & Lauiſius & Sarca iis refertiſſimi ſunt. Hos inibi quidam vulgò vocant Capitoni, quidam verò Marſoni, & in Hetruria Ghiozzi, Matthiolus. Videtur autem ille diuerſa gobionum genera his verbis confudiſſe: nempe Muſtelas fluuiatiles, quas Inſubres Strincios & Botetriſias nominant, vt Iouius tradit: qui ſimiliter illas gobiorum generi adſcripſit, earumque iecur commendauit. Et hæ in lacubus maiores reperiri ſolent, quam in fluuiis, etiamſi ſpecies earum videntur diuerſæ, vt ſuo loco docebimus. Gobii vero capitati, qui capitoni ab Italis & Marſoni vocantur, nec magnum, neque deliciis quæſitum habent iecur. neque in fluuiis maiores quam in lacubus reperiuntur: ſed contrà.

Certè in lacu Tigurino noſtro capitati gobii non ſolum magnitudine inferiores ſunt fluuiatilibus: raro enim vltra digiti medii longitudinem excreſcunt. ſed ſpecie etiam differunt: etſi vulgus fortè non diſcernat. nempe colore magis albicant, cum illi nigriores ſint. (corpus varium eſt, partimque albicantibus, partim fuſcis punctis, & maculis etiam nigricantibus tranſuerſis diſtinguitur.) Spinulis circa branchias pluribus & acutioribus, breuiſſimis tamen illis & viſum penè latentibus horrent: quibus digiti etiam, ſi retrò ducas, configuntur. Pupilla oculorum aliqua ex parte pulchrè vireſcit, & gemmæ inſtar reſplendet, præſertim ad Solem. Et lacuſtres in fluuium non migrant, vt neq; fluuiatiles in lacum. Guſtus etiam ſuauitate fluuiatilibus longè ſunt deteriores.

C De lacuſtribus dictum eſt. Fluuiatiles in riuis montanis præcipuè, aut frigidis, & fluuiis quanquam rapidis ac præcipitibus capiuntur. Fluuios incolunt, & ſub lapidibus aut inter ſaxa libenter deliteſcũt, Albertus & Obſcurus. Plura leges inferius in Cobitide fl. barbatula. In aquæ fundo non tam natant, quam ſubito impetu teli inſtar ſe vibrant, & quo volunt eiaculantur ac traiiciunt, magis quam vlli alii piſces: Græci eos *ἅλλεσθαι* dicerent, noſtri *ſchieſſen*. Omniuoros eſſe puto: à ſe mutuo etiam eos vorari certum eſt. Pariunt (parere incipiunt) circa paſcha, vel menſe Martio.

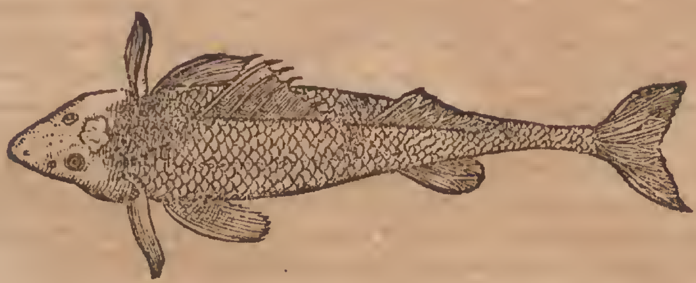
E Capiuntur naſſis per fluuios præſertim, in lacu, longiſſimis retibus: quę propter vmbras lacuſtres minores fiunt & denominantur à noſtris *Kotzelegarn*, & ad paſſus circiter quadraginta demittuntur. Fuſcina etiam in fluuiorum ripis feriuntur à piſcatore, qui ocreatus circumit, & lapidibus cautè leuiterq; motis, eis inſidiatur, nempe interdiu: nam nocte ad Lunæ ſplendorem latibula ſua relinquunt, vt facilè feriantur, nec opus ſit lapides dimoueri. In riuis montanis & hi & alii piſces qui inſunt, nullo negotio affatim capiuntur, ſi diuertantur ita vt alueì ſine aqua relinquantur. Gobios capi in flumine a Calendis Nouembris vſque ad paſcha legibus piſcatoriis apud nos licet: extra verò illud tempus nec genere illo retis, quod *Schwebren* appellant, neque fuſcina, (*Groppyſen* vocant,) neq; alio modo. Hamo capi nunquam licet. Retibus illis quæ *Groppenbæren* appellant, certa menſura eſt conſtituta. Naſſis vti permiſſum eſt à die d. Mar-

die d. Marci vſq; ad exitum Maij, non arctiùs tamen contextis, quàm vt gobij capitati, & piſciculi bambeli vulgò dicti euadere queant. Gobiones capitatos à muſtelis (ſtrincijs vel triſſijs) appeti audio, eiſq; hamo infixis ineſcari, lineis ad L X. paſſus longis, in lacu noſtro.

Sunt hi piſciculi non modo concoctu facillimi: ſed & ori ſuauiſſimi, atq; gratiſſimi, præſertim cùm ouis turgent. hæc enim in his & pinguia, & copioſa ſunt, guſtui verò ſuauiſſima. Quo fit vt ſolertiſſimi piſcatores, horum fœturas obſeruantes, non minus expiſcandis ouis operam nauent, quàm piſcibus ipſis, Matthiolus. qui iecur etiam eorum maximam cum palato inire gratiam ſcripſit id quod non gobijs capitatis ſed triſſijs muſtelarum generis conuenire monui ſuprà in B.

Ioctij in Etruria dicuntur piſciculi delicatiores, gobionibus (*muſtelarum ſcilicet generis, non marinis, vt puto*) admodum ſimiles, qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiam in tantula carne eundem ſaporem habent, Iouius. Veſcentes capita reijciunt, quæ ſpinis tantum cute ſine pulpa conſtant. In delicijs habentur apud nos quoque, propter ſaporis bonitatem, ſed fluuiatiles duntaxat, lacuſtres non item: idque circa brumam & menſe Ianuario potiſſimum. Sunt qui à calendis Decembris vſque ad calendas Aprilis eos commendent: alij circa calendas Februarij optimos faciunt, & paulo poſt vſque ad eundem terminum. Capitatus piſcis eſt bonæ commixtionis, & duræ carnis, Albertus. Alexander Benedictus in curatione inexplebilis auiditatis: Iuuant (inquit) etiã piſciculi recẽtes (in cibo) fluuiatiles, gobijs marinis ſimiles, ac præpingues auiculæ. Et in libro de peſte: Saxatiles piſces omnes à noſtris medicis maximè probantur: inter quos à magnitudine capitis Foroiulenſes noſtri capitones vocant. Verùm hi propriè ſaxatiles non ſunt: quod Michael Sauonarola etiam animaduertit, de nutrimento ex piſcibus ſcribens: Medici veteres cum piſces paruos ſaxatiles laudant, non videntur mihi de marſionibus ſentire, vt quidam interpretantur. Marſiones enim carent duabus conditionibus vnde piſces boni commendantur. nam & muſcilaginoſi ſunt: & parum exercentur, cum in locis petroſis iaceant ſub lapidib. Elixari debent vt cobitides barbatulæ: hoc eſt, in vinum calidum impoſiti elixari, non diu, & tandem aceto modico affuſo ad eius ferè conſumptionem coqui. Placent etiam frixi, Greg. Mangoldus. F

DE ASPERO PISCICVLO, GOBIONI PERSIMILI, RONDELETIVS.

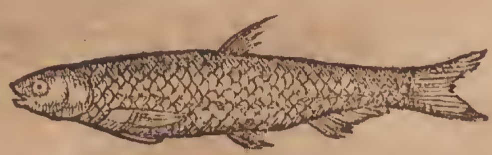
Lugdunenſes piſciculum Gobioni perſimilem Apron vocant ab aſperitate ſquamarum. A

In Rhodano tantùm inuenitur. ſed non quouis eius loco, verùm ea ferè in parte quæ inter Viennam B & Lugdunum eſt interiecta. Eſt igitur piſciculus Rhodano peculiaris, capite latiore quam Gobio, in acutum deſinente. Ore eſt medio, dentibus caret: ſed maxillas aſperas habet, foramina ante oculos. Colore eſt rufo, maculis nigris latis, à dorſo ad ventrem oblique deſcendentibus variato. Pinnas ad branchias & in ventre ſimiles cum Cottis habet, ſed in dorſo diſſimiles: duæ enim ſunt (*in noſtris quoq;, id eſt Heluetiæ cottis, pinnæ binæ*) à ſeſe seiunctæ.

Vulgus ait piſciculum hunc auro veſci, quia arenam, cum qua nonnunquam auri laminulæ ſunt, C haurit.

Carne eſt ſicciore quàm Gobio. F

DE COBITE FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Cum antiquis piſciculi fluuiatiles minùs cogniti ſint, A euenit vt nomine vetere careant. Qua de cauſa marinorum eis ſimilium appellationes ijs accommodare viſum fuit. Hunc igitur quem hic proponimus Cobitem fluuiatilem nominamus, quòd marinæ (*præcedentis*[illegible] *non hic exhibitus cobites fluuiatilis: ſed quæ mox ſubijcietur cobitis barbatulæ ſimilis eſt, tum ſpecie corporis tum quòd ſquamis caret*) perſimilis ſit, cuius tria ſunt genera, quæ nominib. ſuis Galli diſtinxeruut. Primum genus loche franche vocant, alterum loche. Vtrunque genus, quum paruum eſt, lochete. De primo genere nunc agimus, quæ loche franche nominatur, vel quòd tota læuis ſit, (*an totam læuem dixit,* [illegible] *hæc tamen pictura repræſentat, deſcriptio non meminit,*) & aculeis careat, vel quòd mollior ſit & ſalubrior.

Eſt autem Cobites hæc fluuiatilis piſciculus, in riuulorum & fluuiorum ripis degens, digitali magnitudine, roſtro ſatis prominente. Corpus flaueſcit, & maculis nigricantib. notatur, ſubrotundum eſt & carnoſum. Pinnæ duæ ſunt ad branchias, duæ in ventre, vnica ab excrementi meatu, vnica in dorſo. B

F Carne eſt humida & viſcida. Si in aqua ſordida & cœnoſa nutriatur, pingueſcit: ſed multò inſalubrior redditur. *Piſcis hic* Ryſerle *vel* Riſele *noſtris vocatur. Alij* Ryſsling *vocant. Digiti longitudinem par um excedit, colore per dorſum è cœruleo vireſcente, per latera & ventrem candido. In Silo torrente ad vrbem noſtram capitur* (ſed rarò) *circa lapides: & ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos piſciculos habitus. Effigies eius hæc eſt.*

DE COBITE ACVLEATA, ET ALTERA BARBATVLA RONDELETIVS.

E Cobites ſecunda, quę non ſolum Loche, ſed etiam Perce (*id eſt aculeata*) à Gallis vocatur, ſupradictæ ſimilis eſt, ni paulò maior eſſet & latior, non rotunda, ſed compreſſa. In branchiarum operculis aculeū vtrinque habet. Spina interna dura rigidior eſt, quo fit vt piſciculus iſte inter edēdum moleſtior ſit quàm cobites læuis. Sæpius ichthyopolæ parum cautis imponunt, & pro leuibus vendunt, quæ impoſtura inter edendum facilè deprehenditur.

F Tertia cobites barbatula, omnium minima eſt, quæ ipſo nomine ſtatim ſeſe prodit. nomen dedimus à cirris tenuibus, è roſtro barbæ modo pendentibus, quemadmodum in Barbo.

Cobitis barbatula.

DE EISDEM, BELLONIVS.

Delicatiſſimus eſt ſaxatilis piſciculus vbi frequentiſſimus, quem Galli vne *Loche*, Mediolanenſes *Veſe'*, Placentini & Parmenſes *Gouſargl*, Locham Romani piſcatores, alij Morellam vocant, quod poſtremum noſtro Veroni fluuiatili magis debetur: Ladenſes *Zedole*, Ferrarienſes *Squaiola* nominant. In Rifileto amne (finitimo vrbis Italiæ cui nomen eſt *Citta de Caſtella*) Lopole vocantur. Duo ſunt horum genera: quorum quæ Gallis *Loch* franche dicitur, palato quidem delicatior eſt: quæ verò cœnoſum limoſumque tractum incolit, craſſo & obeſo corpore conſtans, atque ob id pinguis Lochia cognominatur: valetudinarijs admodum pernicioſa eſt. Cæterum Lochias quidam Galli nominare malunt des Perces, quòd cùm riuulorum indigenę oblongo, tereti ac lubrico ſint corpore, petras videantur perforare: Duos enim habent in branchijs aculeos, vtrinque vnum, ad caudam ſpectantes, dentium ceraſtis longitudine, quibus ſeſe impellunt, vt minima inter lapides foraminula ſubeant.

A

Genera duo.

Viuax eſt admodum piſciculus, minoris digiti craſſitudinem non excedens.

Lochia pinguis. B.

Pinguis verò lochia, indicis digiti craſſitudine eſt, quinque digitos longa, tota lituris ſeu punctis diſtincta: notaſque in tergore & lateribus habet, nunc grandes, nunc paruas ac nigricantes, quibus ipſa etiam quodammodo pulla apparet: ſed ventre eſt candido. Pinnam vtrinque vnam in lateribus gerit: item ſub ventre duas: in tergore verò ſummo vnam admodum paruam, item ſub cauda ad anum alterā. Pinna caudæ rotunda eſt: reliquæ omnes tranſparentes, obtuſæ & latæ. Cirrhis quaternis (*vtrinque*) duobus (barbi modo) tanquam myſtacibus inſignis eſt. Os habet paruum ſub longo naſo: eiusque inteſtinum ſtatim à ſtomacho (quem hepar fouet) rectà per ventrem ad anum ducitur. Fel dextro hepatis lobo adſutum: Lienem inſignem, & rubrum habet. Cor ſub branchijs, ſuo pericardio obuolutum. Oua ſingulari veſicula, vt alijs piſcibus bicorni folliculo concluſa.

COROLLARIVM I. DE COBITIDE FLVVIATILI BARbatula. *Et primum de tribus huius generis ſpeciebus.*

Iconem hanc addidi, etſi maiuſculam quàm vellem, quod plenius & accuratius facta videatur quàm Rondeletij.

A Rondeletius Lochæ piſciculi ſic dicti à Galiis, genera tria facit, & picturas totidem exhibet: Bellonius duo tantum, & neutrum depingit. Idem Lochias ab alijs inquit Perces Gallicè vocari, quaſi vocabulum commune hoc ſit, non vnius ſpeciei, vt Rondeletius docet, cui aſſentior: ea puto *Stanleſſci* à noſtris dicitur. Hoc etiam notandum Lochiam pinguem Bellonij, cobitidem barbatulam Rondeletij eſſe: noſtri *Smerlin* vel *Grundelin* vocant. An verò Loche france Rondeletij eadem ſit, quæ à Bellonio ſic vocatur, non facilè dixerim. in pręſentia quidem non videtur. Hoc vtique mireris, cobiten ſecundam Rondeletij, ſimilem dici primæ, cum ex pictura tum ſpecie corporis planè diſſimilis ſit, tum ſquamis: quibus altera caret, prima habet, ſi pictor probè expreſſit. Sed dubijs hiſce & ſimilibus relictis, ad certiora accedamus. Et primum quidem de cobitide barbatulæ dicamus.

Placet

Placet autem non cobiten efferri, ſed cobitidem, à recto ſingulari fœminino Cobitis: nam & Græcè *κωβῖτις* ſcribitur, & ſubauditur apua marinus piſcis: cui fluuiatiles illi, quib. de agimus, præſertim barbatulus, comparantur, adeò vt etiam nomen ab eo ſibi aſſumant.

Albertus Magnus de animalibus lib. 7. tract. 1. cap. 8. hunc piſciculum fundulam vocat genere fœminino: Piſciculi parui, inquit, quos loſtas vel loxas (*lochas Galli*) ſiue fundulas vocant, latent hyeme in luto, &c. Recentiores gen. maſculino potius fundulum dicunt, Germanici vocabuli imitatione à fundo aquæ, vbi degere ſolent. Carolus Figulus fundulum ſeu grundulum dixit. Idem Auſonij thedonem ab aliquibus fundulum exiſtimari ſcribit: ipſam trutam, Bellonius capitonem fluuiatilem eſſe putat. Vide in Capitone fl. in Corollario A. Quidam turdos *Grundling* (ſiue fundulos hoſce noſtros, ſiue Gobiones Auſonij intelligentes) interpretantur. ſed imperitè. neque enim macularum varietas ad imponendum hoc nomen ſatis eſt, adde quod turdi, marini ſunt, Rondeletius cobitides barbatulas appellat: quòd marinos piſciculos apuarum generis, quos cobitides cognominant, omnino referant, vt dictum eſt: quam ego nomenclaturam magis probârim, quàm Bellonij, qui lochias nuncupat, vulgare Gallis vocabulum imitatus. Quòd ſicubi nomenclaturas vulgi imitari libet, eruditas, hoc eſt quæ Græcam aut Latinam originem præ ſe ferant, præcipuè deligendas cenſeo. Ita hunc piſciculum muſtelam fluuiatilem vocare poterimus, adiecta minimæ differentia. Muſtelam enim marinã quodammodo refert, corporis longitudine, lęuitate, barbulis: & muſtela Burgundis hodie dicitur, vulgò *vne Moutelle*. ſolent enim Galli ſ. ante t. mollioris pronunciationis cauſa omittere. alij ſcribunt *Mouttoile*: alij deprauatiùs *Eſtoille*, (niſi quis à punctis & maculis tanquã ſtellares, ita dictos conijciat.) Aliqui apud eoſdem Burgundos muſtelam fœminam eſſe dicunt, & marem *Veron* appellant. Sed cæteri Galli piſciculum quem Phoxinum putamus *Veron* vocant, nimirum à varietate: vt Inſubres gobium fl. Auſonij *Vairon*. Brabantos etiam, qui ferè Gallicè loquuntur, *Muſtele* vel *Muſe* appellare audio: & Germanos quoſdam *Moß*. Vocabulum etiam *Vſel*, Mediolani vſitatum, & *Griſella* circa Verbanum, à muſtela detortum videri poteſt, (licet aliqui à colore id factum putent:) vt & Germanicum quadrupedis nomen *Wiſel*. Vocatur & fondola alicubi in Italia: quod nomen Albertus videtur imitatus, eodem gen. fœminino. Heluetij & Germani plerique *Grundela* appellant. aliqui apud nos *Zirle*, quod ad Saxonicum *Smerle* accedit. alij *Zirdel*, cui ſimile eſt nomen, quo in Italia Lodenſes vtuntur, Zedole. Carolus Figulus, qui ad Confluentiam Rheni literas docuit, *Grundel* vel *Grüendlin* ſcribit. Saxones *Schmerle* vocant: Ge. Agricola gobionem fluuiatilem interpretatur, Auſonij puto gobionem intelligens, quòd. vt ille de ſuo canit, barbatulatus ſit: ſed nos diuerſum ab hoc Auſonij gobionem dedimus ſuprà, cui præter barbulas vulgare etiam nomen aſtipulatur: (Auſonium autem in Gallia ſcripſiſſe conſtat:) & eruditorum conſenſus. Saxonicum nomen alij aliter ſcribunt, dum c. aſpiratum vel addunt, vel omittunt: & in terminatione variant, vt ſolent in pleriſq; vocabulis Germani: *Schmerel*, *Schmerling*, *Smerling*, *Schmirlin*, *Smerlin*, *Schmorle*. Verbum *Schmiere* Germanis vngere ſonat, (*σμῆγμα* Græcis vnguentum: & iiſdem vſitatum, vt ſ. ab initio ſæpe abundet, præſertim ante *μ*.) & *Schmaer* aruinam vel axungiam vnctioni aptam. Quare & piſci huic nomen impoſitum à pinguedine conijcio: quod cute non quidem pingui ſit, ſed ita lubrica tanquam pingui vel lardo eſſet inuncta. *Smerlin* & *Grundele* vnus idemque piſcis eſt: primum nomen Miſenenſibus vſitatum à lubricitate, vt opinor: alterum Sileſijs, à fundo, in quo capiuntur, Ge. Fabricius in epiſtola ad nos. Et rurſus, Piſciculum *Schmerle* in Alſatia appellant *ein Kreſs*, (quod nomen Germanorum plerique gobioni Auſonij adtribuunt. vide in Corollario de eo.) Vocabulum etiam *Meergrundel*, memini olim nominatum audire, de gobij marini quodam genere puto, aut muſtelæ marinæ. Apua ſanè cobitis Rondeletij hoc nomen meretur, quoniam & perſimilis fundulo fluuiatili eſt, & Gallicè quoque locha marina nominatur. In Heſſia vel alibi in Germania fundulus vocatur *ein Moeß*, vel *Moß*, Brabantis *Muſe*, vt dixi. Coloniæ *Grien*, neſcio hic noſter fundulus, an gobius Auſonij potiùs. nam & alius ibidem piſciculus *Grundels* vocatur.

Inter iocos Germanicos de piſcium nomenclaturis fundulus cognominatur virgo: *ein Grundele iſt ein Iungfrauv*. Encelius ſcribit caput funduli repræſentare caput virginis ornatum.

Sengle vel *Sengele* à Sueuis & alijs appellantur funduli adhuc teneri & recens nati. Poloni hunc piſciculum indigetant Kielb vel Slyſs. Bohemi Mrzen. Angli Gallicum nomen retinet, *a lohe*.

Duo ſunt huius piſciculi genera, (inquit Ge. Fabricius in epiſtola:) vnum commune, quod in delitijs habetur, & inſigni magnitudine capitur apud nos (*Miſenos*) in Flohi amne: alterum & tenuitate corporis, & colore & ſapore diuerſum, quod à ſaxis nomen eſt conſecutum, *Steinſmerlin*. Fundulus in noſtris aquis cum circa ripas ſtagnantes & paluſtres degit, vocatur *Moßgrundel*. Bellonius nuper cum apud me fundulos vidiſſet, in hoc diſſimiles eſſe lochijs Gallicis aiebat, quod in branchijs ſpinas nullas haberent, & breuiores eſſent, barbatuli quidem ſimiliter. Sed hoc diligentius conſiderandum. Rondeletius quidem melius diſtinxiſſe mihi videtur.

Lochiæ francæ Bellonij, quærendum an ijdem ſint piſciculi *Pfell* dicti Germanis (de quibus infrà in Phoxino agemus, elemento P.) nam & minores ſunt & eiuſdem puto naturę, maculoſi, læues: & coquuntur vt gobij capitati: & eodem tempore placent à Decembri ad Paſcha.

Longi ſunt palmo, vel paulò plus: læues, lubrici, maculoſi. B

Capiuntur funduli in lacu apud nos, & fluuio Limago: plurimi in riuis, præſertim illo quem Glattum vocamus. Apud Miſenos optimi in Floha fluuio. E riuis in flumina maiora ingrediuntur, vt in Albim apud Miſenos. Capiuntur & in Atheſi; & magni apud nos Arouię, in riuis puto & Arulæ. Limpidis & ſaxatilibus locis gaudent, Adamus Lonicerus. In lacu tamen apud nos circa ripas etiam & in cœno degunt. Piſces quidam cauernas ſibi faciunt in arena: alij in luto, & extra eas non emittunt niſi os, vt puram aquam frigidam attrahant, reddantque per branchias: vt piſcis apud nos ſimilis anguillæ, quem *Quappen* vocant; & ſimiliter ferè piſciculi parui, quos fundulas nominant, & alij C

Latina nomina.

Muſtela nomina.

Gallica nomina.

Italica.

Germanica.

Illyrica.

Anglica.

Genera duo.

& alij quidam parui magnis capitibus, (*gobij capitati*,) Albertus. Medio Maij menſis fundulos hîc è lacu captos, ouis grauidos vidi. Poſt paſcha parere incipiunt: quamuis non deſint qui vel ſingulis menſibus eos parere aſſerant.

E Vêre apud nos præcipuè capiuntur, Februario, Martio & Aprili, retis genere quod *Storbaeren* appellant, iuxta ripam lacus, locis herboſis, non autem nudis: & ſimul cum eis plerumq; gobij capitati. Hamis quibus muſtelæ, triſſiæ dictæ, in lacu apud nos capiuntur, longiſſima linea ad L X. ferè paſſus demiſſa, infigi ſolent gobij capitati aut funduli, quibus ineſcentur.

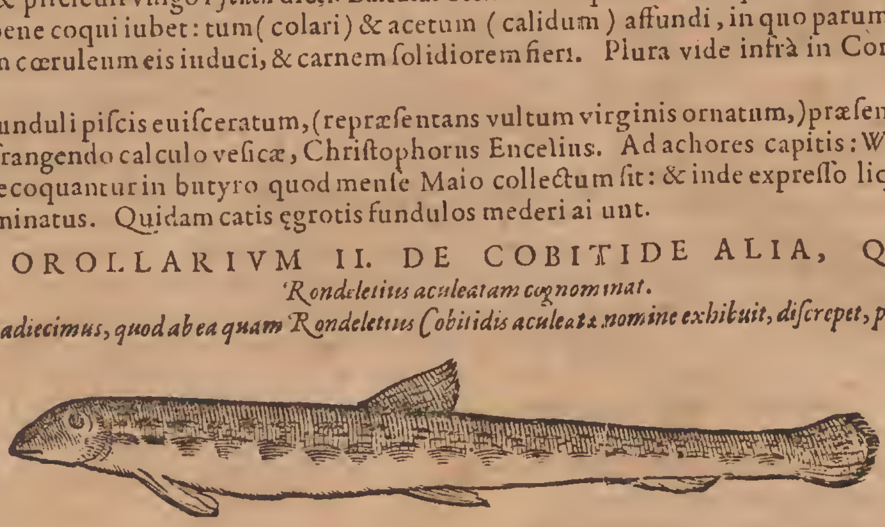
F Fundulus piſciculus inter omnes ferè primatum tenet, Adamus Lonicerus. Teneri præſertim & nuper nati in delicijs habentur. ijque cum iure cocti, ex eodem cum pane cochlearibus eduntur: quas delicias aliquando circa ſummum Acronium lacum guſtaui: apud nos enim tantillos capi vetitum eſſe puto. Miſeni optimos eſſe aiunt circa paſcha priuſquam migrant, *ehe ſie ſtreichen*: de migratione puto è riuis in fluuios vel contrà intelligentes. Salubres vulgò exiſtimantur, ita vt medici etiam ægrotis alicubi eos permittant. Sunt ſanè ſolidiuſcula carne, & odore non piſcoſo vt alij plerique, ſed ſatis grato: & cum exigui ſint, nec pingues, non multum replent. Præferunt Miſeni maiores: nam qui *Steinſmierlin* à ſaxis denominantur, colore ſaporeque differunt. corpore tenuiore, carne duriore. & quæ in elixis tenaciùs ſpinis hæreat. Commendantur maximè à natali domini vſque ad paſcha. tum enim parere incipiunt, vt diximus.

Alij Februario, Martio & Aprili menſibus eos præferunt, vſque ad initium Maij. Teneros verò nunquam non laudant, ſi cum apio edantur Vino calido iniecti elixari debent, idque breui tempore, & ſub finem modico aceto affuſo ad eius ferè conſumptionem coquendi: quo modo gobij etiam capitati parantur, & piſciculi vulgò *Pfellen* dicti. Baltaſar Stendelius qui artem coquendi Germanicè condidit, fundulos bene coqui iubet: tum (colari) & acetum (calidum) affundi, in quo parum adhuc bulliant. ita colorem cœruleum eis induci, & carnem ſolidiorem fieri. Plura vide infrà in Corollario de Phoxinis F.

G Caput funduli piſcis euiſceratum, (repræſentans vultum virginis ornatum,) præſens eſſe remedium dicitur in frangendo calculo veſicæ, Chriſtophorus Encelius. Ad achores capitis: *Wider den erbgrind*: Funduli decoquantur in butyro quod menſe Maio collectum ſit: & inde expreſſo liquore linatur caput, Innominatus. Quidam catis ęgrotis fundulos mederi ai unt.

COROLLARIVM II. DE COBITIDE ALIA, QVAM *Rondeletius aculeatam cognominat.*

Iconem adiecimus, quod ab ea quam Rondeletius Cobitidis aculeatæ nomine exhibuit, diſcrepet, pinnis & aliter.

A Cobitis aculeata, vel Cobites aculeatus Rondeletii, ſui generis piſciculus eſt, lochiis ſeu fundulis cognatus, & ſimilis, roſtro acutiore, à quo ſi quis cobiten oxyrynchum appellet, non fecerit ineptè. Albertus Magnus nullo alio nomine hunc piſcem nouit quàm Germanico: Vulgò (inquit) Mordens lapidem vocatur. Gręcè eadem ſignificatione dacólithum dixeris. Nam & Gallis Perce vocatur, quòd roſtro penetret velut perforaturus: & à Sabaudis circa Neocomum & Bielam, Mort pierre. At qui Perce pierre à Gallis vocatur, piſcis marinus eſt, alauda Rondeletij. Foragua circa Vincentiam Venetorũ in Italia: Gua enim Italicè eſt genus reticuli à baculo ſuſpenſum, cui incluſus hic piſcis non continetur, ſed foras euadit, & egrediens veluti perforat.

Circa Verbanum lacum Griſella dicitur, alibi Vſella vel Vrſella, quemadmodum & lochia barbatula prædicta, nominibus ſcilicet à muſtela corruptis. quare hanc etiam ſi Latine circumloquendo muſtelam fluuiatilem paruam imberbem nomines, bene erit. Sed nomen vnum ſingulare ei imponi præſtiterit, quale eſt dacólithus: aut periphraſin non pluribus quàm duobus fieri, vt cobites aculeatus vel oxyrynchus: vel echeneis fluuiatilis. non quòd reuera vi retinendi naues aut aliud quicquam polleat: ſed quoniam ore mordens retentionem minatur. In iocoſis piſcium cognominib. quæ in libello Germanico circunferũtur, neſcio quã ob cauſam cuſtodis ſeu vigilis nomen hic piſciculus inuenerit: *ein Steinbeyſſ iſt ein Wechter*. Noſtri *Steinbeyſſer* proferunt.

B Nullus aut rariſſimus apud nos eſt, frequens circa Argentinam. In Miſena optimi capiuntur in Mulda prope Doblam oppidum, Geor. Fabricius. Rondeletius & Bellonius ſuæ percæ, id eſt dacolitho (quanquam hic non æquè diſtinguit) aculeos in branchijs attribuunt. Albertus libro 2. de animalibus, tract. 1. cap. 7. branchijs omnino carere ipſum ait: Ge. Fabricius verò nuper foramina parua circa oculos eis, ſicut in lampredis, eſſe nos monuit. Sed quoniam hîc non reperitur quod affirmem in præſentia non habeo. Ibidem Albertus: Piſciculus (inquit) qui vulgò Mordens lapidem vocatur, eodem colore eſt quo Fundula. non eſt autem rotundus, ſed quaſi columnalis compreſſus, & habet ſpinam acutam iuxta os, qua cum recuruato capite vulnerat manum ſe tangentis. Piſciculus eſt exilis ſeu tenuis, & oblongus, fundulo ſimilis, paulò longior: nam quatuor aut quinque digitos æquare ſolet: maculoſus, capite acuto & deorſum vergente.

C In aquis fontanis & riuis præcipuè degit. E riuis migrans cum alios fluuios tum Albim ſubit. Roſtro lapidibus mordicus ſe affigit, & aliquando vaſis etiam, licet æneis, quibus in foro piſcario à mulieribus empti inijciuntur, ita vt ſugere videantur. Eſt quando complures gregatim lapidi hęrentes inueniuntur. In herbis, algis & cœno degunt, atque inde victitant. Maio menſe cum fundulis pariunt. aliquando vel bis aut ter pariunt, vt gobiones Auſonij etiam, & leuciſci illi quos vendoſias Galli vel dardos vocant.

Retibus anguſtis (id eſt quorum peranguſtæ ſunt maculæ) capiuntur cum aliis piſciculis circa ripas fluminum. E

Viliſſimi ſunt, carne tenaci, fundulis multo ignobiliores. Aprili menſe & Maio minus improbantur. Pręferuntur grauidi. Frigi debent butyro. Miſeni circa Bacchanalia & Martio menſe eos commendant, antequam migrent, quod tum ouis grauidi ſint. Prętantiores apud eoſdem non in Albi, ſed in Mulda capiuntur. F

COROLLARIVM III.

De aſpero piſciculo Gobioni perſimili, ex Paralipomenis.

Grinadies piſces Strymonis fluuii, memorantur à Bellonio in libro Gallico Obſeruationum, inter Strymonis fluuii piſces, quorum nomina à molitoribus ad eum amnem Græcè loquentibus ſe cognouiſſe ſcribit: vt Platones quoq;, Celli, & Turnes.

DE GRVE MARINO, EX ÆLIANI DE ANIMALIBVS LIBRO XV. CAP. IX.

Gruem piſcem marinum Corinthiaci pelagi alumnum eſſe audiui. Declinabat autem ea pars Corinthiaci maris, qua grus piſcis captus eſt, Atticam verſus, iuxta latus Iſthmi quod Athenas reſpicit. Procedebat hic piſcis ad quindecim iuſtæ menſurę pedum longitudinem: craſſitudine anguillam, non tamen maximam (vt audio) æquabat. Eius & caput & os, alitis gruis ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. Squāmæ (λεπίδες, fortè πτέρυγες, id eſt pinnę, dicere voluit author) pennis gentilis auis ei ſimiles ſunt. Natat autem non conuoluto in ſpiras corpore, vt alii piſces anguillarum inſtar anguſti & oblongi. Tanto robore ſaliendi eſt, vt tanquam emiſſum à contento neruo telum feratur. In ſermonem Epidauriorum venit, hoc animal ex nullo piſce generari: ſed cùm volucres grues Thracium frigus & reliquum ad Occidentem fugientes obuio vento, tum fœminę ad coitum exardeſcentes, tum mares veneris libidine cōflagrantes, inter ſe complexu venereo iungi cupiunt: fœminas ſuſpenſum coitum ſuſtinere non poſſe, idcircoq; ſemen temere emittere quod voti compotes fieri non poſſint. Ac ſi ſuprà terram volent, id ipsū ad nihilum recidere & perire: ſin ſupra mare, id delapſum, tanquam theſaurum per manus traditum, ſic à mari hunc fœtum aſſeruari, animantemq; effici, neq; velut in aluum ſterilem illapſum perire. Hæc Epidaurii. Sed & Demoſtratus, cuius ante mentionem feci, Hunc, inquit, piſcem vidi, & magnopere conſideraui, cumque (vt aliis oſtendere poſſem) exiccare vellem, atq; coquis ipſum ſecantibus viſcera intuerer, tum ex vtroq; latere ſpinas exortas, rurſum inferiùs inter ſe ſuis extremis coire: & (ſimiliter atque tabulas legum) triangulas eſſe: tum eius iecur in longitudinem procedere, aſpexi: tum iecori ſubiectū fel longum, inſtar manticę aut bulgę, vt faba (*ſynecdochice forte pro ſiliqua faba*) recens videretur. Vbi verò primum iecur & fel exempta fuiſſent, ambo ſtatim intumuiſſe, vt iecur inſtar hepatis maximi piſcis videretur: fel verò lapidem, ſuper quem fortè poſitum fuerat, liquefeciſſe.

Graculus. Vide Coracinus. nam Gaza & quidam eum ſecuti pro coracino graculum vertunt. Plinius draconem graculo ſimilem dixit.

Grææ ab Epicharmo in Nuptiis Hebæ nominantur inter piſces apud Athenęum: Πώλυπί τε, σηπίαι τε, καὶ ποτιγναι τευθίδες, χαλυσώδεες βολβιτε, γραῖαι τ' ἐρλθακώδεες.

Gramon, aliâs Granus, apud Albertum & alios obſcuros ſcriptores, pro thynno corruptum eſt nomen: vt conſtat ex iis quæ ei adtribuunt.

Gryllus piſcis ſimilis eſt anguillæ, ſed inſuauis, Diphilus. Vide ſuprà inter Muſtelas poſt Aſellos, & in Congro A.

Gryllus inſectum fluuiatile: Vide Squilla fluuiatilis.

Gryte. Γρύτη. Tarentini codex noſter ſic habet: Προσπανζαμίων, σκορδύλων πρὸς τὴν ἀεπτὴν κωβιῶν θαλασσίων. ego ſic legerim, Πρὸς ποταμίαν γρύτην, καὶ πρὸς τὴν λεπτὴν. nam in ſequentibus etiam capitibus Γρύτη ποταμία legitur, & Γρύτη λεπτή. minutos piſciculos tum fluuiatiles tum marinos intelligo. (nam & friuola fictilia vaſa γρυτπεῖα nominant, & γρυτοπώλην eum qui talia vendit.) Licebit ita interpretari: Eſca ad piſciculos fluuiatiles, (quorum aliquos fortè ſcordylos vel ſcordylas vocat, quo nomine in mari dicuntur parui thunnorum fœtus) & marinos minutos, vt gobios.

DE GVAICANO VEL REVERSO PISCE INDICO.

Figura hæc deſumpta eſt ex tabula quadam deſcriptionis orbis terrarum.

De nouo piſcationis genere Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ lib. 3. Non aliter (inquit) ac nos canibus Gallicis per ęquora campi lepores inſectamur, illi (*piſcatores Cubæ inſulæ in Nouo orbe: in cymba, id eſt caua arbore piſcantes, Chriſt. Columbus*) venatorio piſce piſces alios capiebant. Piſcis erat formę nobis ignotæ. corpus eius anguillę grandiori perſimile: ſed habens in occipite pellem tenaciſſimā in modum magnę crumenæ. Hunc vinctum tenent in nauis ſpōda funiculo, ſed tantùm demiſſo quantum piſcis intra aquam carinę queat inhærere: neq; enim patitur vllo pacto aeris aſpectum. Viſo autem aliquo piſce grandi, aut teſtudine, quæ ibi ſunt magno ſcuto grandiores, piſcem ſoluunt. ille quum ſe ſolutum ſentit, ſagitta velociùs piſcem aut teſtudinem, qua extra teſtam partem aliquam eductam teneat, adoritur: pelleque illa crumenaria iniecta,

prędam raptam ita tenaciter apprehendit, vt exoluere ipſam eo viuo nulla vis ſufficiat, niſi extra aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur. Viſo enim aeris fulgore, ſtatim prædam deſerit. Pręda igitur iam circa aquę marginem euecta, in mare ſaltat piſcatorum copia tanta, quanta ad prędam ſufficiat ſuſtinendam, donec è naui comites eam apprehendant. Pręda in nauim tracta, funiculi tantum ſoluunt, quantum ſatis eſt venatori vt ad locum ſuę ſedis intra aquam redeat, ibiq; de pręda ipſa per aliuin funiculum eſcas ei demittunt. Piſcem incolę Gaicanum, noſtri Reuerſum appellãt, quod verſus venetur. Quatuor teſtudines (Calandras pręgrandes iiij. Columbus) eo modo captas, quę nauiculam illis ferè implebant, noſtris dono dant. Cibus eſt enim apud eos non illautus. Hæc ille. Huius piſcis, (inquit Chriſt. Columbus) forma eſt nobis incognita: & niſi grãdiuſculum caput habet, inſtar anguillæ formaretur. capite geſtat pelliculam quandam, ad ſimilitudinem crumenę alicuius, & reliqua ſimiliter.

DE ALIO PISCE INDICO EIVSDEM NATVRÆ, SED FOR- *mæ diuerſæ, quem Rondeletius deſcribit, & ſimiliter* REVERSVM *nominat, neſcio ex quo authore.*

A Mirabilis eſt piſcis, quem Indi reuerſum vocant.

D E Eodem quo elephas ingenio eſſe videtur. nam facilè cicuratur, docilis eſt, & loquétes intelligere videtur, adeò vt Indi cum eo piſcari ſoleant. Piſcis eſt palmi magnitudine, ſquamis rugoſis contectus: ſpinis acutiſſimis, & maximè in dorſo, munitus eſt, & ab vmbilico ad caudam, quib. piſces etiam maximos ferit, & veluti affixis hamis retinet atq; trahit. Hunc cum aliis captum ſeruant & cicurant, vt eo poſteà phocas, tiburones, manatos venentur, aliosq; huiuſmodi piſces, qui ideo quod pulmonibus ſpirent, in ſumma aqua ſæpius natant. Funiculis igitur alligant, annexis aliquot ſuberis fruſtis: blandisque verbis hortantur & incitant, vt magno animo in fortiores & meliores impetum faciant, atq; ad litus cogant. tũ in mare iniectum natare ſinunt, atq; cum pręda reuerſum laudant, & gratias agunt: perinde ac ſi piſcis ratione pręditus & in eos beneficus, monitus atq; hortationes audiat, cum ipſe αὐτοδίδακτος & ſolutus idem faciat, quemadmodum alij plurimi ſunt, qui alios etiam feroces perſequuntur, vt in ſingulorum hiſtoria ſæpe dictum eſt.

Aiunt piſcem hunc in cibis bonis haberi, quod neq; ſicca ſit nimiùm carne, neq; glutinoſa.

F Gylliſci, Γυλλίσκοι, piſces quidam, Heſychius & Varinus. Γύλιος (ſicut & γρύλλος) porcus eſt, vnde fortè γυλλίσκος diminutiuum, porcellus. vt hys etiam & hyſca, de piſce, eadem ſignificatione.

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, QVORVM NOMINA INITIO ASPIRANTVR.

HAbramis. vide Abramis.

Halec, genus liquoris: gari fæx aut vitium: garum imperfectum. vide ſupra in Alec, & in Garo.

Halecvla pro piſciculo vili & ſale inueterari ſolito. Vide ibidem. Si bos cibum non appetat, proderit fauces allio tunſo, & hallecula (*malim per l. ſimplex*) linire, Columella.

Halesvrion Rondeletius inter aquatilia ſibi ignota ponit. Hermolaus inquit quoſdam pro Callionymo piſce accipere, neſcio qua ratione. nam genitale marinum non temere Haleſurion dicitur, vel potius Haloſurion, quaſi ἁλὸς οὐρά, id eſt marina cauda. Vegetius quoq; zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Vide in Pudendo marino, Elemento P.

Haliplevmon in Pulmone marino tradetur.

Hamia & Hamio à quibuſdam imperitè pro Amia ſcribitur.

DE HARENGO, RONDELETIVS.

A HArengi nomen barbarum eſt: neq; vlla eſt, quod ſciam, huius appellatio ſiue Latina ſiue Gręca. ſunt qui non rectè halecem vocent. Quid autem ſit halec vel alex ſuprà declarauimus. In penurie igitur Gręci Latiniq; nominis, notiſſimo & vulgatiſſimo vtemur.

B Harengus ex thriſſarum eſt genere, qui in Oceano tantum reperitur, minoribus thriſſis, & ſardinis maioribus planè ſimilis, dorſo cæruleo, ventre albo & falcato, ſquamis acutis & tenacius hærentibus munito aloſæ modo, reliquis facilè deciduis. Inferiores (*Interiores*) partes aloſæ ſimiles habet.

C Aqua viuit. Gregalis eſt piſcis.

E Tam magni ſunt aliquando harengorum greges, vt prę multitudine capi non poſſint. Sed poſt autumni ęquinoctium in acies ſe diuidunt, locaq; mutant, & gregatim per Oceanum vagantur. Quo fit vt multi ſimul capiantur.

Icon Harengi partim ad Rondeleti, partim ad Bellonii iconem expreſſa eſt.

Con-

Condiuntur, & in muria ſeruantur. Alios modicè ſalitos ſuſpenſosque in fumo exiccant. Illos harengos albos, hos nigros Gallicè ſorez appellant: ſiue harengos nocturnos, vel à nigrore, vel quia quæ noctu fit captura felicior, & iis diutius ſeruandis accommodatior meliorque iudicatur. F A

Citiſſimè extra aquam moriuntur, ob magnam branchiarum ſciſſuram. C

Pingui ſunt & molli carne. Tam ſunt aloſis paruis thrattisque paruis ſimiles, vt eas in craticula coctas, butyroque immerſas Normanis apponi iubens, eis impoſuerim, credentibus harengos eſſe: adeò figura, ſapore, ſpinis ſimiles ſunt, vt vix diſcerni queant, niſi à diligenter animaduertentibus. Sunt tamen harengi dorſo ſpiſſiore, maculisque carent, quas aloſæ paruæ habent. F B

Quare vehementer errat, qui mediterraneo mari harengos naſci aſſerit, ſeque Romæ vidiſſe in foro: nam formæ ſimilitudine decipitur. Qui enim harengi ſpecie, non ſolùm Romæ, ſed etiam Maſſiliæ & Venetiis videntur, harengi non ſunt, ſed thrattæ paruæ, harengis & ſardinis adeò ſimiles, vt eas pro harengis facilè accipiant etiam Galli, quibus hi notiſſimi ſunt. Sed his notis diſtinguuntur. Thrattis & aloſis ſpinæ multò aſperiores ventrem firmant, harengis minus aſperę: quam ob cauſam ſi paulo diutius aſſeruentur, diſrupto ventre inteſtina procidunt. Præterea ſpinæ in his tenuiores, & edendo minus moleſtæ, in aloſis & thrattis & chalcidibus multo moleſtiores. A.

Contra Bellonium, quod non contineatur in Mediterraneo mari, & qui à thrattis vel thryſſis (ipſe enim eaſdem putat, nos in Alauſa diſtinximus) & chalcidib. differant.

BELLONII de Harengo ſcripta in Chalcide ſupra poſui.

COROLLARIVM.

Belgæ Menapii & Germani aleces vocant piſces quoſdam ſale inueteratos, harengas dictas, clupeis ſimiles, Marius. Gaza mænas diuerſos piſces ex Ariſtotele aleces interpretatur. Author de naturis rerum & Iſidorus, deinde Albertus & imperita poſteritas barbaros authores ſecuta, alec vel a'lec pro harengo dixerunt. nos Germanicum nomen ad Latinitatem deflexum vſurpare malumus, quàm antiquo alecis nomine longè aliud ſignificante, (vt in A. elemento, & in Garo copioſè docuimus,) abuti. Germani plerique *Hering* ſcribũt & efferunt, e. obſcuro, & ad a. vel æ accedente: Flandri *Harinck*. Galli aſpiratione, vt ſæpe ſolent, omiſſa, per a. vn areng. Vnde Latinum vocabulum aliter formant, aſpiratione vel addita vel omiſſa & ſecunda ſyllaba per e. vel per i. ſcripta: terminatione verò alii maſculina, alii fœminina, arenga, aringa, Haringa, Arengus, Harengus. Ego quoniam Germanicam dictionem eſſe agnoſco, & Gallos quoque à Germanis accepiſſe, Haringus vel Heringus ſcribendum putarim, vt & genus maſculinum, quo Germani proferunt, ſeruetur, & orthographia reliqua magis ſuam originem fateatur. Arengam Iouianus Pontanus dixit in libro de libert. vt quidam citat: Vnuſquiſque ſuam manibus contrectat arengam. Ego hunc Iouiani librum inter opera eius nõ reperio: neq; in libro de liberalitate, qui extat, hunc verſum. Harengi Bellonio videntur dicti ab ordinibus, quibus in doliis conduntur. rengus enim Gallis eſt ordo: ad quam vocem accedunt noſtræ *ein reyen, ein ranck*. Ego potius à Græco ταρίχος deduxerim, quod ſalſam. tum ſignificat: t in ſpiritum conuerſo, vt haringus quaſi harichos, id eſt tarichos appelletur. nullum enim ſalſamenti genus vſitatius per omnem Germaniam reperias. quamuis autem propriè ταρίχη partes ipſæ piſcium maiorum conciſorum ſalſę & inueteratæ nominantur, tamen ipſos quoque minores piſces inueteratos eodem nomine venire, in Salſamentorum mentione oſtendemus. Haringa piſcis ex Cimbricis ac Daciæ & Noruegiæ Boruſſiæque littoribus (quæ omnia ad Germaniam pertinent) vaſis incluſus & ſale conditus: aut ſale fumoque inueteratus, tum haringa paſſa, Germanicè *Bückinge*. (*Weſtfali Bükinck, Saxones Bükkinge*) appellatus, cratibus aut ſportulis impoſitus ad nos perfertur, Ioannes Langius. Arenga paſſa ſeu infumata, Germanicè *ein Bückling, oder Bückinge*. Aliqui ruſcupam neſcio quo idiomate appellant. Arengi muriata, *ein Pöckelhering, ein Roth hering*. Arenga macerata *ein gewäſſerten Hering, ein Brathering*, Ge. Fabricius. Illyricum vel Polonicum eius nomen eſt Sledz, vel Sliedz. Infumati verò, Platanii Sliedz. Sigiſmundus Gelenius in Lexico ſymphono Germanicum nomen à Gręco ξηρὸς deducit, quod ego hoc tempore apud nullum authorem inuenio. Et rurſus hæc quatuor inter ſe componit, Haraca Latinum, *Haring* Germanicum, ἀραχίς Græcum, Herynk Illyricum vel Bohemicum. Bellonius Sarachum nominari docet ab Epirotis ſeu Albanenſibus hodie piſcem, qui Agonus Mediolani dicitur. Anglis harengus dicitur *an Heryng*, vel *an Hearyng*: alii r. geminato *Herryng*. Infumatus verò *a redde Heyrg*, à colore rubeo. Qui piſcem hunc Anglicè adultum duntaxat *Heryng* vocant: paruulum adhuc, *Sprat*: mediocrem, *Pylcherd*, falluntur. non enim ętate tãtum hi piſces differunt, ſed prorſus diuerſa ſunt genera, vt Ioannes Caius nos admonuit.

Alec piſcis eſt perparuus in occiduo mari, quod mediterraneum eſt inter maiorem Britanniam & Germaniam, Author de nat. rerum. Longus eſt palmum, (*quadrantem, ad nos quidem vix vnquam longiores deducuntur, ſi digitus excludantur*) maximè abundans in Oceano circa Galliam, Angliam, Germaniam & Daciam, Albertus. *Hering ſee* Oceani partem vel ſinum nominant Germani, ex quo harengi capti copioſè ad nos mittuntur. Harenga longitudinis eſt pedalis aut ſpithames, obeſus piſciculus, Io. Langius. Harengades Maſſiliæ dicti piſces, paruis aloſis ſimiles ſunt: vide in Apua membrade Rondeletii. Lacus Suerinum alluens, non procul Oceano Germanico, gignit inter cęteros piſces halecem, (harengum,) & Murenas vulgo Germanicè dictas (*Marenen*) haleci (harengo) ſimiles, ſed aliquanto minores argenteis ſquamis, carne dura & friabili Simon Paulus Suerinenſis. Eſt & *Al...* piſciculus quidam vilis in Noruegia, magnitudine harengi. Oculi harengorum noctu lucent inſtar luminis: quę vis cum ipſo piſce emoritur, Author de nat. rerum. Audio harengos recens captos per aliquot etiam dies poſtea à noctu relucere. item noctu gregatim natantes, ventribus verſus ſummum ęquor obuerſis, tantum de ſe (*quamuis minus ſplendidum quàm lampyrides, cicindelæ, ...*) ſplendorem emittere, vt mare fulgurare videatur. Itaque noctibus etiam facilè ex ſplendore à piſcatoribus deprehenduntur. Agmen huiuſmodi harengorum denſiſſimè natantium Angli vocant *a Scul*. Piſcis eſt ſquamoſus, nec aliud inteſtinum habet quam ieiunum, Albertus. B

C Fertur halecem ex puro aquæ elemento viuere, ſicut ſalamandram ex igne, Obſcurus. Omnium ferè piſcium ſolus aqua viuit tantum, nec niſi in aqua viuere poteſt Nam ſtatim vt aeris ſerena contigerit, expirat: nec vlla mora eſt inter contactum aeris & expirationem, Author de nat rerum Inteſtinum ieiunum duntaxat habet: & ideo in ventre eius nihil inuenitur: propter quod quidam falsò dixerunt, harengum ſolo & ſimplici elemento viuere: quod nos alibi falſum eſſe oſtendimus, Albertus. Litoralis eſt, & ſemel parit autumno, (circa æquinoctiū autumnale,) Idem. Harengi ſimiles ſunt thriſſis, ſed minores, nec in dulces aquas aſcendunt. Cardan.

D Acus piſcis (*der Hornfiſch*) perſequitur harengos, & perquam damnoſus eſt piſcatoribus, vt audio: ego de gladio piſce id potius dixerim. Belluæ marinæ ſæpius capiuntur, dum perſequuntur harengos, & in litus impingunt vadoſius, quàm vt inde redire valeant. Albertus.

E Agmina horum piſcium noctu ex ſplendore deprehendi à piſcatoribus, dictum eſt ſupra in B. Dum in grege toto natat, capi præ multitudine non poteſt. Cum autem poſt æquinoctium autumnale acies ſe diuidunt, capiuntur: tumque aliquando in magnis & multis ſagenis colliguntur, adeò vt funes retium incidi oporteat, eò quod trahi retia non poſſunt, Albertus. Vbicunque ſuper aquas in mari lumen vident, gregatim adnatant. Et hoc actutum (*hoc aſtu*) ad retia dictis, (*certi, nempe autumno*) tēporibus alliciuntur, quaſi parati ad capiendum diuino munere in vſus hominum deducantur. Hybernis autem temporibus ſecreti mari vſque ad tempus debitum abſconduntur, & hoc circa Germaniam, Author de nat. rerum. Iuſtinus Goblerus vir iuriſconſultiſſimus capturæ harengorum veterem quandam & veram mappam ad Sebaſtianum Munſterum pro illuſtranda ſua coſmographia miſerat ſuperioribus annis: quam à morte Munſteri non apparere doleo. Certi ſunt piſcatores ad Oceani litora inferioris Germaniæ, quibus ſolis hos piſces piſcari permiſſum eſt. Ex iis ſi quis diem obeat, relicta eius vidua niſi intra triduum alteri nupſerit, ius ſuum harengos intra deſtinatum ei ſpatium (*das Fach*) capiendi amittit, vt audio. Capiuntur interdum vno tractu innumeri. Mirum hoc: cum quidam à vidua, quæ maritum nuperrimè amiſerat, iactum vnum trecentis florenis emiſſet, ſperans ſe plurimum lucri facturum, quoniam plerunque ſemper ingens eorum copia pariter irretitur: eo iactu tribus tantum piſcibus captis miſer longè fruſtratus eſt. Sed admirabilius quod fertur de Terra ſancta Oceani Germanici inſula, circa annum Virginei partus M. D. XXX. ex captura harengorum bis mille homines vitam ſuſtinuiſſe: & cum aliquando per petulantiam harengum virgis cecidiſſent, adeò imminuti ſunt piſces, vt hoc tēpore (annis poſt XXIV.) vix centum homines ex eo quæſtu viuant, quod Hubertus Lagnetus, vir doctus & fide dignus, Ge. Fabricio noſtro retulit. Harengorum copia in Oceano incredibilis eſt, vt ad C C. millia coronatorum in ſingulos annos capturæ precium aſcendat, ſæpe etiam multò amplius. Card.

Harengorum capita plura filo conſerta, pone inter ſtramina lecti & fugabis cimices, Andreas Furnerius. *He inglack* Germani vocant muriam columbarum. Eſcam columbarum quo multas alias venentur è radice carlinæ conficiunt hac ratione: Radici adiungunt lutum aduſtum de clibano, mel, vrinam, muriamque qua harengæ conditæ fuerint: & maſſam inde formatam columbariis imponunt, Hieronymus Tragus interprete Dauide Kybero. Pinguedine harengæ plurimum vtuntur ad corium ſutores, Adamus Lonicerus.

Figuram hanc, qua olim Haringam inueteratam repræſentauimus, non omittendam duxi.

F Piſcis eſt ſapidus, Albertus. Ex Cimbricis litoribus Aringhæ pedales piſces, in cratibus, ſale ac fumo inueterati nobis afferuntur, Iouius. Aringarum muria conditarum eſu crudo ſuperior Germania abhorret, qui tamen proximis Oceano & mediterraneis Germaniæ populis, æquè diuitum ac pauperum menſis expetitur: & à Liuionibus ac Rutenis vna cum muria voratur: ac quantò putridior eſt, tanto magis appetitur ac probatur, Cornarius. Harengus ad cibum vel recens vſurpatur: vel paſſus infumatuſque elixandus: vel muriatus, vel maceratus aqua recenti. Halece ſalito crudo cum aceto &

aceto & cæpe,nihil vel meo ſtomacho gratius eſt,Ioachimus Vadianus.Harĕgus etiam, vt vnumquodque ferè genus piſcium marinorum habet tempus ſuum,in quo ſolo ſit bonus, ſcilicet ab Auguſto vſq; ad Decembrem.Cum recens captus fuerit,delicatiorem cibum præbet, ſalſus autem in vſum hominum diutius quam alii piſces ſanus durare poteſt, Author de nat.rerum. Inter marinos piſces præcipuè laudantur Rogetus & Gornatus,ſiue Gornns.poſt hos Plagitia(Paſſer)& Solea: aut potius Merlangus: minus ſcilicet craſſus & viſcoſus Paſſere & Solea,ſatis friabilis.ſed conſideratis ſapore,odore,colore & ſubſtantiæ puritate & nobilitate,minus bonus eſt Rogeto & Gornato. quod de Alece quoque ſimiliter accipi debet,Arnoldus Villanouanus.Harengi piſces ſunt ſuaues,ſimiles thriſſis,Cardanus. Et rurſus, Sunt hi,& Sardoni,ac Celerini ex eodem genere:ſed harengi ſapore cæteris præſtant.

Veſicas harengorum,noſtri animas eorum appellant.has equis in cibo vel potu dant, vt impeditum lotium promoveant:& ſimiliter hominibus,his quidem circiter nouem numero.Muria ex iſtis piſcibus ad quid prodeſſe queat,lege ſuprà in Garo,elemento G. Pinguedo harengæ exulceratam cutem pectoris ſanat,& morſis à ſerpente medetur,Adamus Lonicerus:ineptè.aliter enim Plinius. Alece(liquore, non piſce)ſcabies pectoris ſanatur,&c. G

Inferiores Germani prouerbiis quibusdam ab hoc piſce ſumptis vtuntur;quale eſt:Mittetur pro harengis recentib. *Man vvirdt jn nach grnenen hering ſchicken*. Sic Latini Mittere in aquam, pro auferre è medio. H.h. *Prouerbia.*

HELEDONA.Vide in Polypis.

HELOPS.Lege Elops.

HEMEROCOETVS piſcis nomen eſt,vt indicat Suidas : Phoca,vt opinatur Eraſmus. Olim vulgari ioco ἡμερόκοιτοι fures dicti videntur.Sic enim Heſiodus: Μή ποτε σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται. Sed Oppianus callionymum piſcem ἡμερόκοιτον nominat, quod interdiu in arena dormiat, &c.

HEMINERVS,Ἡμίνηρος.quære in Coracino.

DE HEPATE DEIECTAMENTO MARINO, BELLONIVS.

NOn ſolum per mare diſcurrit ac diuagatur Hepar, verumetiam algarum profundo implicitum perſæpe reperitur:vnde Propontidis piſcatores,quoties ſagenas in mare demiſerunt, Hepar ſolent ad litus cum algis attrahere: quumque vile prorſus deiectamentum ſit, hepati cocto (vt omnino hepatis lobum referant)perſimile,fœtidum,fragile,rubrum,poroſum,ob id tanquam inutile reſpuunt. vomitiones enim comeſtum excitat,aut ſaltem nauſeas.

DE HEPATO PISCE, BELLONIVS.

Hepatis color ac magnitudo Hepato piſci nomen dedit Græcis ac Latinis. vocatur etiam à colore rutilo & ſubobſcuro λεβίας. Vulgus Venetorum Sachetum,vt etiam Canadellam,(*cui ſupra locum dedimus in C.mox poſt Channam*)indifferenti nomine appellat: ſolo enim colore (qui paulò magis in Hepato fuſcus eſt)inter ſe differunt. A

Eius dentes obtuſiores ſunt quam Phycidis,& pectinatim coeunt, vt in Cinædo: ſquamis integris, aſperis,colore cum Phagro aut Erythrino ſimili.

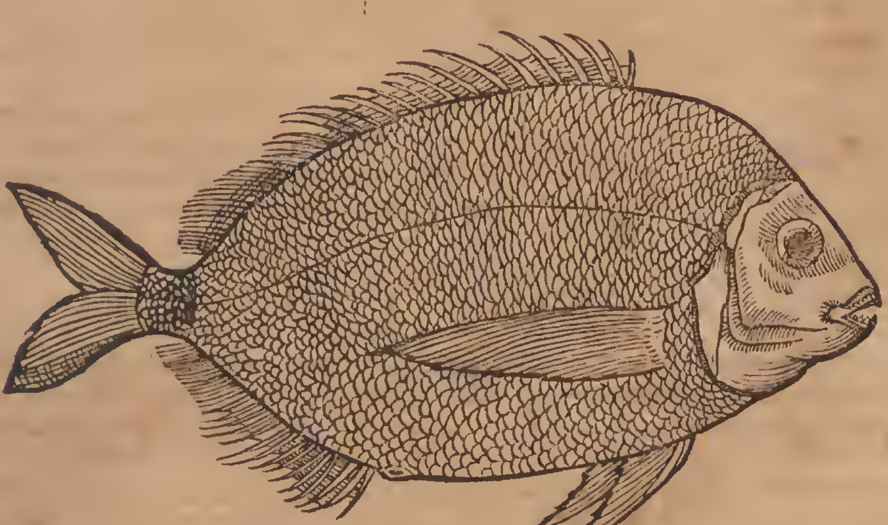
Calamis vt plurimum decipi ſolet:rarò enim euerriculis capitur. E

Huic piſci Galenus carnem inter duritiem ac mollitiem mediocrem eſſe docet. F

Saxatilis eſt,vt Diocles prodidit,& in cauernis latitat in alto mari. C

Calculos in capite gerit vt Saxatiles omnes.

DE HEPATO (ALIO QVAM BELLONII,) RONDELETIVS.

Hepatus ſimilis eſt pagro & erythrino,inquit Speuſippus.Ἥπατος, ἡ λεβίας Græcis dicitur.Gaza verbum è verbo exprimens iecorinum interpretatus eſt.Hermolaus modò iecur marinum,modo hepatum appellat.Huius piſcis nullum vulgare nomen,neque in Gallia,neque in Hiſpania, neque in Italia potui à

tui à piſcatoribus extorquere, à ſolis Græcis huius temporis didici σέπυρον hodie vocari: cæteri omnes anonymum eſſe dicunt ob raritatem, & pro mæna vendunt, à quo tamen plurimum oculorum magnitudine, corporis latitudine, colore differt.

Lib. 3.

B Hepatus piſcis eſt pagro ſimilis, oculis maioribus quam pro ratione corporis, vt melanurus, colore obſcuro, ſeu ex cæruleo nigreſcente, pinnarum numero, ſitu aculeiſque pagro ſimilis, latiore, maioreque cauda: nigram in ea maculam habet, melanuri modo: ad quem (*quam*) alludit is, qui apud Athenęum dicit ſe bilem non habere, vt nec hepatus habet, ſeque ex iis eſſe, qui μελανόπυγοι (μελάμπυγοι) ſunt. Dentes non latos, ſed rotundos, acutos, ſerratos. ventriculum magnum cum appendicibus quatuor, inteſtina tenuia, hepar album ſine felle, cor angulatum, branchias quaternas vtrinq;, in cerebro lapides duos.

Verum ſe dare hepatum.

A Hunc piſcem, quem proponimus, veterum hepatum eſſe, notis omnibus diu multumque conſideratis, & cum aliis frequenter collatis, mihi ipſe perſuadeo, & æquos rerum æſtimatores mihi aſſentiri cogunt notæ omnes, hepato à veteribus tributæ: quarum nulla omnino huic noſtro piſci repugnat. Primum pagro ſimilis eſt, deinde colore eſt nigro, poſtremo ſine felle: quæ tres præcipuè ſunt hepati notæ. Quas ne comminiſci videamur, audiamus Athenæum de hepato loquentem: Diocles hunc ex ſaxatilibus eſſe dicit, Speuſippus autem ſimilem pagro hepatum. eſt autem ſolitarius, vt ait Ariſtoteles. carne veſcitur, ſerratis eſt dentibus, καρχαρόδους. (*Vuottonus neſcio qua ratione dubitat an legendum ſit* καυλιόδους:) colore nigro, oculis, habita totius ratione, maioribus, cor trigonum, album. Et alio in loco Athenæus ex Archilocho ſcribit eum felle carere: ex Hegeſandro duos lapides in capite habere. Huc accedit, quod paucas ventriculi (*ſupernè circa ventriculum*) appendices tribuit Ariſtoteles, ſicuti in hoc quatuor tantum inuenimus, vt priùs eſt dictum. Quod ſolitarius ſit, id ipſimet piſcatores fatebuntur, qui & raro vel potius nunquam multos ſimul capiunt. Quod carniuorus, oſtendunt ea quæ in ventre & inteſtinis reperiuntur. Dentibus eſſe ſerratis, colore nigro, oculis maioribus αὐτοψία ipſa docet. Quòd cor angulatum habeat, hoc illi cum multis commune eſt. Quum verò album eſſe dicit, mendum ſubeſſe opinor. Cùm enim in corde maximè abundet, & perfectius coquatur ſanguis, ne in candidiſſimis quidem piſcibus, album eſſe poteſt, niſi partem ſupremam cordis accipias, quam αὐλὸν φλεβονευρώδη vocat Ariſtoteles, de qua fuſius libro tertio. quare legendum eſſe puto ἧπαρ λευκόν. huic enim piſci hepar eſt huiuſmodi, vt prius diximus.

Libro 7. *Libro 3.* *Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 17.* *Cap. 14.*

Hepatis color.

Sed argutus quiſpiam fortaſſe hic obſtrepet, & nos noſtro iugulabit gladio. Cùm enim, dicet, in hepate ſanguinis ſit officina, cur non rubrum erit, vt cor, vel quì candidum dici poterit? Animaduertendum eſt hepar in piſcibus nonnullis, vt in muſtella marina, in aſellis, & aliis multis album ab autoribus dici, non certè quòd de candore, cum niue poſſit contendere: ſed quòd cum aliorum piſcium, vel animantium hepate collatum, candidum dici poſſit, & vt magis exprimamus ex rubro albeſcat. qui enim branchiis ſpirant, minuſque calidi ſunt, ſanguinem magis pituitoſum & magis album gignunt, non aliter quàm qui anaſarca laborant, quod pituitam pro ſanguine gignant, candidiores fiunt. Quare in iſtis hepar minus rubeſcit. Cor verò multò calidius ſanguinem coquit, perficit, rubrumque efficit: ſplen verò quia ſanguinem atrum trahit, non poteſt non rubere quouis ſanguine cum atro permiſto. Hæc omnia me impulerunt, vt apud Athenæum legendum putem καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκόν.

Piſcem vulgò Egrefin dictũ non eſſe hepatum.

Sunt qui piſcem eum qui Lutetiæ egrefin vulgò dicitur, hepatum eſſe arbitrētur, ob id fortaſſe quod magno & delicato ſit hepate. Sed hoc falſum eſſe multa coarguunt: nihil enim illi eſt cum pagro ſeu erythrino commune. Præterea nigro colore non eſt, vt hepatus: denique notis ferè nullis hepato ſimilis eſt qui egrefin dicitur: quis verò is ſit, ſuo loco oſtendi.

Hepatus Aeliani alius. *Nos eius verba Græca in Corollario dabimus.* *Lib. 9. cap. 38.*

Aelianus vno loco iecorini meminit quem ſi ἥπατοι Græcè vocat (penuria enim codicis Gręci facit, vt dubitem) certè is hepatus non eſt, quem ex Ariſtotelis & Athenæi ſententia exhibemus: ſcribit enim citante Petro Gyllio iecorinum muſtellæ ſimilem eſſe, quę ab hepato noſtro pluſquam ὅσον διὰ πασῶν diſtat. Alio loco ait in ſpecubus (ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς θαλάττης) abditos latere maris incolas oues, & hepatos, & à piſcatoribus prépontes nominari ſolitos. ii quidem quanquam maximi videantur, tamen ad natandum ſegnes ſunt. non enim à ſuis latibulis longè aberrant. imò verò circum ea ipſa ſemper volutantur, infirmioribus piſcibus adnatantibus inſidias faciunt. Et Oppianus libro 1. πρέσβατον καὶ ἥπατον in fundo & ſaxis cauis deliteſcere ſcripſit. Sitne is hepatus noſter, non facilè eſt iudicare: nullas enim notas appingunt, quibus internoſcatur.

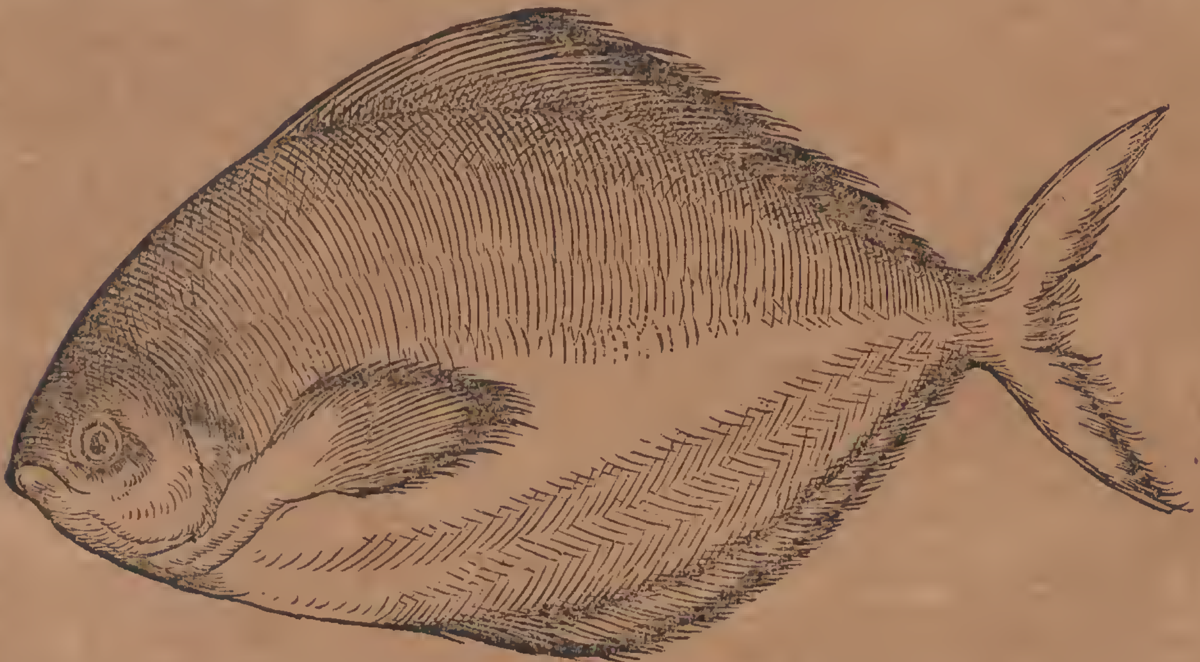
An hepatus ſaxatilis ſit. *Lib. 3. de alim. facul.*

Diocles apud Athenæum ſaxatilem facit. verùm ſaxatilis propriè non eſt, vt ſaxatiles piſces appellant Medici, qui ſunt omnium optimi, carne molli & friabili. Hic autem quia carniuorus eſt, duriore F eſt carne. Rectè igitur dicemus cum Galeno hepatum in medio eſſe piſcium duræ carnis & mollis: quemadmodum auratam, pagrum, vmbram & alios huiuſmodi. Pręparatur vt pagrus vel aurata. *Autumno vileſcit, vt author eſt Xenocrates, Vuottonus.*

C O R O L L A R I V M.

A Piſcis cuius iconem adiecimus, Venetiis depictus eſt. Hunc primum hepatum eſſe coniiciebam, quoniam à Venetis Figo nominatur: & Italicè iecur quoque figato, quaſi ficatum, id eſt συκωτόν: (fortè quòd non minus ſapidus ſit hic piſcis, quàm animantis alicuius ficubus paſtæ, vt anſeris aut ſuis iecur. Ἔξεστι δὲ εἰπεῖν ἥπατα σισυκασμένα, ἥπατα συῶν σισυκοτραγημάτων, ἢ χηνείων ἡπάτων, Pollux:) & figura hepati à Rondeletio poſita ad hanc proximè accedere videbatur, color etiam nigricans conueniebat. Sed cum nuper hac iter faceret Bellonius, admonuit me, piſcem hunc potius eſſe Callichthyn ſuum (Rondeletius Stromateum facit:) quanquam non ſint eidem colores & maculæ: idque animaduerti cum ex figura eius, tum quòd, vt dicebat, & in Callichthye etiam ſcribit, ſolus hic piſcium pinnis ſub ventre careat, nec aliam parte ſupina habeat, quàm quæ ab ano eſt. Rotundior etiam apparet, magiſque rhomboides, quam Hepatus Rondeletii, à quo & capitis figura multum differt, & quòd ſquamis careat, vt pictura oſtendit, cum ille ſquammoſus ſit. Superior corporis pars magis fuſca eſt, in ſummo ſubcærulea: in-

lea: inferior ex cinereo albicat (ſicut & cauda quam gerit lunatam) perbreuibus etiam lineis candicantibus aliquot parallelis diſtincta. Venetiis, vt dixi, vulgare ei nomen eſt figo, vel etiam Truellia. à Græcis vulgò Go idiria vocatur, vt audio: & à Luſitanis Pampano. Bellonius etiam glaucum ſuum (qui piſcis eſt Vmbræ cognatus,) Fegaro nominari ſcribit à Genuenſibus, ei quoque forſan à iecore nomine poſito. N. cea non procul à Varo amne in Liguſtico littore ſita, piſcem vocat Figon, quem noſtræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus & Plinius inter piſces numerant Myllon, quem Oppiani cõmentaria eum interpretantur, quem vulgo nominant Græci Myllocopion. Hunc Maſſiliæ videre non potui, an ſit iecorinus, an myllus, an alius, certi nihil habeo, Pet. Gillius.

Hepar pro piſce legitur apud Plinium in Catalogo, qui eſt ad finem libri XXXII. à Græcis ſemper tribus ſyllabis Hepatus, Ἥπατος, nominatur: quanquam & Kiranidæ, interprete Cremonenſi, hepar dicitur. Hepatus aliter lebias dicitur, λεβίας, apud Athenæum libro 7. ſcribitur autem λεβίας ea terminatione & accentu, qua [illegible], Αἰνείας: non λεβιὰς oxytonum, vt alibi reperitur, librariorum vitio: neque λέβιος, vt [illegible]. Saperdæ, lebiæ & coliæ ab Ariſtophane in Holcadibus nominantur: myllus, lebias, ſparus, à Mneſimacho comico, Athenæus. Plura de lebia vel lebiano, fluuiatili lacuſtriue piſce, ſcripſimus ſupra in Delcano. Lebias.

De Hepato Bellonii plura lege ſupra in Corollario ad Chanadellam, pagina 221. vbi etiam figura poſita eſt.

Eos qui piſcem vulgo Egrefin vel Eglefin Lutetiæ dictum, hepatum arbitrantur, redarguit Rondeletius. Nos huius piſcis iconem & hiſtoriam, ex Rondeletio ac Bellonio dedimus ſupra inter Aſellos, pag. 86.

Rondeletii hepatum circumſcribemus Germanicè, *ein Meerbrachſmen art mit einem ſchwartzen flecken am ſchwantz, wie auch der* Melanurus. Bellonii verò, *ein Meerberſich art*, ſicut & channam & channadelam. Aeliani vero, *ein Meertreuſchen art*, hoc eſt Muſtelæ marinę cognatum piſcem. Sic enim ſcribit Aelianus libro 15. cap. 11. Εἴη δ᾽ ἂν καὶ ἰχθὺς γαλῆ μικρὸς οὗτος, καὶ οὐδέν τι κοινὸν πρὸς τοὺς καλουμένους γαλεοὺς ἔχων. οἱ μὲν γάρ εἰσι σελάχιοι καὶ πελάγιοι, καὶ μεγέθει προήκοντες· εἶτα μέντοι καὶ κυνὶ ἐοίκασιν. ἡ γαλῆ δὲ, φαίην ἂν αὐτὴν εἶναι τὸν καλούμενον ἥπατον. ἰχθὺς δέ ἐστιν αὕτη βραχὺς, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ ἐπιμέμυκε. κόρας δὲ ἔχει κυανῆ χρόαν προσεικασμένας. καὶ τὸ μὲν γένειον ἔχει [illegible] ἥπατος μεῖζον· ἥπατος δ᾽ αὖ πάλιν ὁ χρέμης κατά γε τοῦτο. Hoc eſt: Eſt & paruus piſcis Muſtela nomine, qui nullam cum Muſtelo dicto piſce communitatem habet. hic enim cartilagineus eſt, & pelagius, & magnitudine præſtans, ſimul & Caniculæ piſcis ſpeciem ſimilitudinemque gerit Muſtelam verò diceres eſſe Iecorinum. nam piſcis eſt breuis, & oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. Eius barba quàm Iecorini maior eſt, & minor quàm Chremetis. Quærendum an Ophidion Rondeletii, Gryllus marinus Bellonii (de quibus ſcriptum eſt ſupra, paginis 91. & 92. inter Aſellos, & nonnihil pag. 96.) idem ſit piſcis qui Hepatus Aeliani. nam & piſcis galia alicubi in Italia vocatur, à ſimilitudine muſtelæ, quæ γαλῆ vel γαλέα eſt.

Hepatis & erythrinis ſimiles pagri ſunt, roſtro duntaxat breuiore, Athenæus. Apud eundem Ariſtoteles, Speuſippus in ſecundo Similium, & Dorion piſces ſimiles eſſe dicunt phagrum, erythrinum, & hepatum. Hepar piſcis molle, pigrum (fortè pingue) & magnum iecur habet, Kiranides. Item fel eius cum melicrato potum hepaticos ſanare tradit, cum Athenæus fellis prorſus expertem eum faciat. nam libro 3. ſic ſcribit: Hepatum piſcem Eubulus in Laconibus ait carere felle, his verbis: Οὐκ ᾤου δέ με χολὴν ἔχειν, ὡς δ᾽ ἥπατι μοι δι[illegible]γει. ἐγὼ δέ γ᾽ εἰμὶ τῶν μελαμπυγων ἔτι. id eſt: Rebaris carere bili me, nec mecum aliter quàm cum hepato piſce loquebaris: Ego verò nondum melampygus eſſe deſij. Quaſi diceret, Mitionem me putabas, qui adhuc ſum Demea. Vide in Melanuro H. Hegeſander etiam hepatum in capite duos lapides habere ait colore ſplendoreque oſtreis ſimiles, figura autem rhombi. B

Καὶ λεβίαν λαβεῖν ὃν [illegible] ἥπατον (Malim, Καὶ λεβίαν λαβεῖν, ὅν φασιν ἥπατον, ἐν περικλύστῳ Δήλῳ καὶ Τήνῳ, Archeſtratus. Vide ſupra in Corollario de Citharo F. ex Galeno. F

Fel eius (Aelianus fellis expertem facit) cum melicrato potum, hepaticos ſanat. Hepar autem eius tritum, & emplaſtri modo impoſitum, omnem tumorem & podagram ſanat. Capitis eius combuſti & triti cinis inſperſus antiqua vlcera & depaſcentem carnem ſanat, Idem. G

Hepseti piſciculi memorati ſunt ſupra inter Apuas, Theodorus ex Ariſtotele pro hepſetis naricas tranſtulit. Hepſeti piſciculi eiuſdem generis ſunt, cuius eſt cobîtis, Athenæus. Ἑψητός, edulium quoddam ex paruis piſciculis, Euſtathius. Ἑψητὸν λέπας (lege Ἑψητῶν λοπὰς) εὐτελές τι βρωμάτιον ἦν ὥσπερ καὶ (τριχίς,) Pollux 6.9. Ἀκάνθας ἐκλέγειν ἑψητῶν τε καὶ ἀθερινῶν, Minimorum piſciculorum ſpinas excerpere, &c. in eos qui ſcrupuloſius & curioſius in rebus minutis verſantur. Vide ſupra in Corollario de atherina, ἀγαπῶν τε κἂν ἑψητὸν ἐν τούτοις ἕνα Διὰ δωδεκάτης ἑψόμενον ἡμέρας ἴδῃ, Eubulus.

Heracloides piſces Albertus nominat ineptè, foſſiles illos qui circa Heracleam Ponti eruuntur: de quibus in F. elemento diximus.

Herpilla apud Athenæum libro 7. genus inſecti marini longis pedibus præditi videtur, quo piſces ineſcare ſolebant, ſicut & lumbricis. Τοῖσι κεν ἄρμενα πάντα, περισπείρασθαι δὲ μῦρα, Κηρύλον, ἢ πειρίνα, ἢ εἰναλίην ἕρπυλλαν, Numenius. Cuius etiam paulo antè, verba hæc de eſcis piſcium recitat: Ἠὲ καὶ ἕρπηλας (legerim ἑρπύλλας) δολιχήποδας, ὁππότε πέτραι Ἀμμώδεις κλύζονται ἐπ' ἀκρῆ κύματος ἄγνῃ, (fortè pro ἄγνῃ legendum ἀγῇ.) nam Apollonius lib. 1. Argonaut. dixit ἀγλῶ πολιάν, littus canum, vbi franguntur vndæ & expumant:) ἔνθεν ἐρυξάμενοι, θέμεναί τ' εἰς ἄγγος ἀολλεῖς.

Hesychi, Ἥσυχοι piſces nominantur ab Aeliano de animalibus libro 14. cap. 23. In Danubio (inquit) capiuntur multi & diuerſi piſces: Coracini, Mylli, Antacæi, & nigri colore Cyprini, item Porci, & Heſychi albi, Percæ & Gladii. Quinam verò ſint Heſychi illi, à Danubii in Pannonia & inferius accolis inquirendum fuerit, qui forſitan huius nominis veſtigium aliquod ſua retinent lingua: qua enim per Germaniam & Auſtriam rex ille fluuiorum deſcendit, neque piſcem hunc, neque nomen extare ſuſpicor.

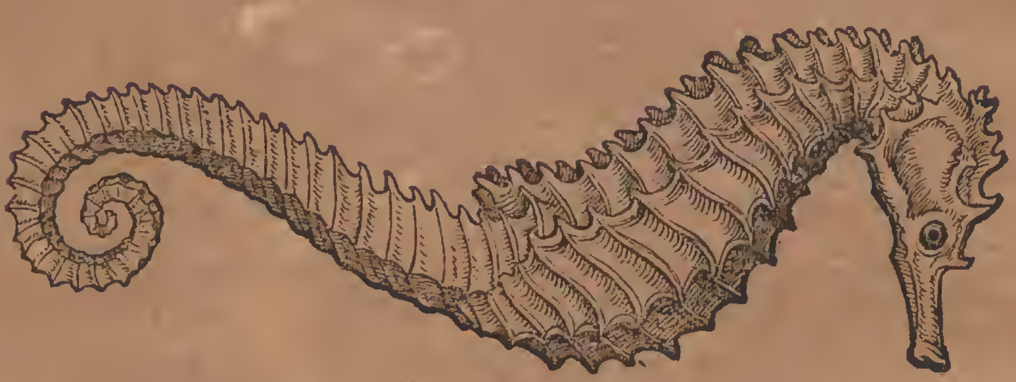
Hiatulæ nomen à Theodoro confictum eſt, quo aliâs pro Channa piſce vtitur, aliâs pro chama concha. Nos Græca retinere vocabula præſtiterit, ne res diuerſæ confundantur.

Hictar minimus piſciculus. Vide in Ctara ſuperius item in Atherinæ Corollario inter Apuas.

Hippalectryon, hippidion, hippus, Piſcium nomina. Vide ſupra in Equo.

DE HIPPOCAMPO, RONDELETIVS.

Icon hæc Venetiis facta eſt: Rondeletii melior erat, quoniam & pilos ab eminentibus ſingulis in capite & dorſo partibus ſingulos oſtendit, & pinnulam in extremo dorſo.

A ΙΠΠΟΚΑΜΠΟΣ à Græcis dictus, apud Latinos idem nomen retinuit: compoſitum eſt ex dictione ἵππος, quæ equum ſignificat, & κάμπη, quæ flexuram: nam ἵππ hic magnitudinem non ſignificat, quémadmodum Marcellus Dioſcoridis interpres arbitratus eſt, vt fuſius poſtea demonſtrabimus, ſed figuræ & ſimilitudinis nota eſt. Capite enim & iuba equum æmulatur: κάμπη vero vox addita, quia repando eſt corpore, & in arcum ſe curuante, præterea villoſo, & inciſuris multis diſtincto, quemadmodum quæ in arboribus & oleribus reperiuntur κάμπαι à Græcis dictæ, à Latinis Erucæ, à nonnullis Bruci, ſed non ſine errore. eſt enim Brucus aliud inſecti genus. Ergo cùm Hippocampus Erucas maximè cauda referat, reliquo corpore equum, vt pictura exprimit, ἱππόκαμπος optimo iure vocatus eſt. Romani, Illyrici, Genuenſes Chaual, Maſſilienſes, & noſtri Cheual & Cheualot vocant. Veneti Draconem. Nonnulli Gallum marinum. Qui nunc Græciam incolunt ἀπίδα. Quidam Salamandram marinam.

B Hippocampus toto corpore inciſuras habet. dodrantalem magnitudinem non ſuperat, ſæpe minor reperitur. Pollicis eſt craſſitudine: roſtro oblongo, tubuli modo cauo ſine ſciſſura. ab inferiore eius parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, vel demittitur ad aperiendum. Oculos habet rotundos, ſatis prominentes. In capitis vertice pili erecti ſunt qui adeò tenues ſunt, vt non in mortuis & exſiccatis, ſed in viuentibus tantum Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo ſunt corpore. Toto capite, collo graciliore, ventre protuberante, equo valde ſimilis eſt. Poſt oculos quo in loco in cæteris piſcibus branchiç eſſe ſolent, pinnulæ duæ auriculis ſimiles ſunt, maximè ob ſitum, vtrinque vnica. Branchiæ verò nullæ ſunt, neque tectæ neq; detectæ, ſed ſupra dictas pinnulas duo ſunt foramina ſurſum ſpectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex vna alui excrementa, ex altera oua foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior eſt, quadrata, cum exochis aculeatis. toto etiam eſt corpore ſimiliter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranis intermediis, vt nulla caro appareat. Colore eſt fuſco, punctis albis notato, ventre albicante. Ventriculum pro corporis ratione ſatis magnum habet, hepar rubrum, ſimiliter oua rubra, cor exiguum. Caudam quouis modo inflectas, & qualem viuo figuram tribueris, talem mortuus & exſiccatus ſeruat.

ſeruat. Eſt profectò & cognitu & aſpectu pulcherrimus, iucundiſſimuſque hic piſciculus, denique huiuſmodi vt in eo Naturæ ſolertiam, atque Dei Optimi Max. ſummum artificium admireris. Ob id ſummi olim pictores artis peritiam in eo oſtentarunt, tum ob difficultatem, tum ob elegantiam. Plinius de nobilitate operum & artificum loquens, Hippocampi meminit, Sed in maxima (ait) dignatione operum è marmore Scopę artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipſe, & Tethys, atque Achilles: Nereides ſupra Delphinos & Cete, & Hippocampos ſedentes. Tritones, choruſque Phorci, Priſtes, ac multa alia marina, eiuſdem manus omnia, magnum & pręclarum opus, etiam ſi totius vitæ fuiſſet.

Hæc eſt veri Hippocampi deſcriptio, quę vt certiſſima ab omnibus eſſe iudicetur, quæ ab alijs de eo literis prodita ſunt refellemus. Primum in eo lapſus eſt Marcellus Dioſcoridis interpres, quod voce ἵππος magnitudinem denotari ſcripſit in Hippocampo, vt in Hipposelino, Hippomarathro. eius verba ſunt. Credimus olerum & plantarum erucas, quas Græci κάμπας dicunt, marino piſci à ſimilitudine nomen dediſſe. In locuſtarum enim genere Hippocampus à veteribus numeratur. Breuem paruumque piſcem ſcriptor hic eſſe ait, & nihilominus magnitudinis nota ei coniuncta eſt. Quòd enim Græci multis in natura ἵππ adijciunt, grande ſignificat, vt in Hipposelino, Hippomarathro, & Hippolapatho indicauimus. Sed id ſic intelligendum eſt, vt hoc animal comparatum olerum aut plantarum erucis, grande ſit: marinis verò beluis, aut piſcibus, breue & paruum. Nec aliud hîc intelligi volunt dicentes paruum eſſe animal, Hęc Marcellus. Primùm à nullo veterum Hippocampus in locuſtarum genere recenſetur. nullus enim eſt apud veteres recentioresue Græcos aut Latinos ſcriptores locus, in quo non ſolum diſertè id ſcriptum ſit, ſed ex quo vel leuiſſima coniectura, vel ſuſpicio huius rei colligi poſſit. Deinde voculæ vnius ſignificatione, & rei ipſius ignoratione, coactus eſt à Dioſcoride diſſentire, friuola quadam excuſatione adhibita. Cum enim ſcribat Dioſcorides Hippocampum θαλάσσιον εἶναι ζῶον μικρόν, id eſt marinum eſſe animal exiguum, tamen ob magnitudinis notam adiectam, ait breue eſſe animal cum beluis marinis collatum: cum olerum aut plantarum erucis, grande. Quid obſtat quæſo, quo minus ἵππος in compoſitionem nominum admittatur pro equo? an oportet verba rebus, an res verbis accommodari? Cum igitur Hippocampus corpore maximè equum referat, cauda erucam, cur non dicemus dictionem ex vtraque compoſitam, eaq; ſignificari paruum animal, cum id diſertè ſcribat Dioſcorides, qui & viderat, & penitus nouerat?

A Verum ſe Hippocampum deſcriptiſſe. Contra Marcellum Vergilium. Lib. 2. cap. 3

Anceps eſt hac de re Andreæ Matthioli ſententia, qui in ſuis in Dioſcoridem commentarijs duos Hippocampos deſcripſit. vnum ex locuſtarum genere, quod tamen veterum ſcriptorum nullus tradidit, vt iam diximus, & vt magis perſpicuum fiet ex locis quos poſtea citabimus. Alterum verum, ſi modo veram eius picturam expreſſiſſet, ea enim in multis à naturali diſſidet. Hanc de Hippocampo opinionem nec probat, nec improbat. Non dubito tamen quin ſi inſecti huius naturam & vires, de quibus poſtea dicemus, penitus proſpexiſſet expertuſque fuiſſet, in meam ſententiam diſceſſionem faceret.

De Matthioli ſententia ancipiti.

Multò magis ridiculè Hippocampum depinxit autor libri de aquatilibus. Cùm enim equinum caput & collum ei tribuiſſet, os ei equi modo reſciſſum, narium foramina addidit: collum verò, caudam, corpus reliquum tam abſurdè pinxit vt monſtrum potiùs aut commentitium quoddam animal exhibuerit, quam Hippocampum. Sed in his redarguendis prolixior eſſe nolo. De viribus Hippocampi dicamus.

Contra Bellonii iconem.

Hippocampi cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, ſeu amaricino vnguento illitus, alopecias replet, ait Dioſcorides. Ex quo hæc deſcripſit Galenus his verbis: Hippocampum animal marinum ſi totum vſſeris, alopecijs prodeſſe à quibuſdam proditum eſt, ipſumque videlicet deſiccantis eſſe facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem, quem quidam vnguento amaricino commiſcent, quidam pici liquidę, alij veteri adipi ſuillo. Plura tradit Plinius: Leporis marini veneficium reſtingunt poti Hippocampi. Et alio in loco inter ea quæ lichenas & lepras tollunt, ponit Hippocampi & Delphini cinerem ex aqua illitum. Et Hippocampi necantur in roſaceo, vt perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligantur ægris.

G Lib. 11. ſimpl. med. cap. 41. Lib. 32. cap. 5. ibidem cap. 7. ibid. cap. 10.

De Hippocampi ventre venenato ſolus Ælianus ſcripſit, hoc modo: Rei piſcatoriæ bene periti homines dicunt Hippocampi ventrem in vino decoctum, ſi quis dederit cuipiam bibere, eum primo ex ea potione acerrimo ſingultu affici, deinde tuſſire, & ſicca quidem tuſſi vehementer torqueri: etenim nihil excreare, ſed & ſuperiorem ei ventrem intumeſcere, & calidas fluxiones in ſummum caput efferri, & verò per nares rurſus tenues & aquoſas defluere, ac piſculentum odorem reddere. ſimul & oculos eius ſanguine ſuffuſos igneo colore flagrantes videri. & eorundem oculorum genas inflari: & vomendi quidem cupiditate ardere ferunt, verum nihil emittere. Quòd ſi natura etiam euicerit, (*vomitum promouerit,*) id tamen mortis eſſe ſignum, & hominem mox in obliuionem & dementiam incurrere. Sin in ventrem inferiorem delapſum fuerit, nihil horum iam fieri, omnino tamen hominem è vita excedere. Ex morte porrò qui euadunt, mente capti aquam ſummo ſtudio perſequuntur. Hanc enim ipſam idcirco expetunt aſpicere, tum ſtillantem audire, quòd ſanè eis ægritudinis leuationem afferat, & ſomnum conciliet. Itaque ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus, commorationes eis gratę ſunt, cum tamen non magnopere deſyderent bibere: ſed & natare, & pedes aqua madefacere, & abluere manus eis plurimum iucunditatis affert. Sunt qui non hæc mala dicant huius beſtiæ ventrem creare, ſed Hippocampum algam peramaram, ex qua ita afficiatur, depaſci. Hæc Ælianus de Hippocampi veneno, quo etiam ſi hodie nulli veſcantur, tamen ſolo ventre non alijs partibus venenatum crediderim, quod, vt alia animantia omittam, in alijs piſcibus euenit. Draco ſiue Araneus ſpinis ſolis, Paſtinaca ſolo radio, Iulides ſolo morſu venenũ infundunt, aliæ partes ſine pernicie ſunt edules. Quòd hanc venenati ventris cauſam quidam ad algam referunt, id non verè dicitur. neque enim alga veſcitur Hippocampus, vt oris ſtructura demonſtrat, ſed aqua tantum & luto. Neque alij multi piſces alga victitantes pernicioſi ſunt, ſed quidam ex his optimi, vt ſcarus, atque ſaxatilium maior pars, quorum inteſtina non reijciuntur.

De venenato ventre Hippocampi, ex Æliano. Lib. 14. ca. 20. (F) (C)

Vt ex Hippocampo venenum, ita ex eodem remedium docet Ælianus. Solertia, inquit veterani piſcatoris, & ad res maritimas bene prudentis, ſalutaris etiã repertus eſt Hippocampus. is & Cretenſis erat, & filios adoleſcentes piſcatores etiam habebat. Accidit autem, vt hic piſcator Hippocampos ſimul cum alijs piſciculis caperet, & adoleſcentes à rabida Canicula morderentur. Cum verò eorum in Methymna Cretica ad litus iacentium vicem dolentes ſpectatores, interficiendam caniculam cenſerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum eſſe: alij conſulerent à Diana ſalutem petendam eſſe, ſenex piſcator eos de conſilijs quæ adferrent, laudatos dimiſit, & Hippocamporum diligẽter exenteratorum (ventriculo & inteſtinis abiectis) alios aſſos eis comedendos dedit, alios in acetum & mel contriuit, eoque cataplaſmate morſus vlcera obligauit, atque filiorum adoleſcentiũ (excitato in ipſis per Hippocampos aquæ deſiderio) rabiem vicit, eosque ad incolumitatem quanuis ſerò reſtituit. Hęc Ælianus de remedio aduerſus canis rabidi morſum ex Hippocampo petito. Quod mihi cum ratione coniunctum eſſe videtur: Venenum enim veneno alio expugnatur, & ſæpe, vt ait Auſonius, Bina venena iuuant. Quare cum ob canis rabidi morſum ὑδροφοβίᾳ ægri laborent, rectè malum hoc curatur Hippocamporum cibo qui ὑδροφιλίαν inducit. Ad pellendos vermes plurimum valere mihi indicauit Gręcus quidam ſi toſti ſumendi dentur, cum aqua abſinthij, vel portulacæ, vel vino.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Hippocampus nomen ab equo & eruca contraxit. Equinum enim caput & collum gerit, corpus autem erucæ. Plinius hippum, vt Oppianus vocauit, Athenæus hippidium. (*Conectura hæc Bellonij eſt, ſine autore. Videtur enim potius ſui generis piſcis eſſe hippus, vt & hippidium, ſiue idem cum illo, ſiue diuerſus. Vide ſuprà in Equo piſce.*) Piſcatores Veneti Faloppa, Maſſilienſes & Genuenſes Gaballum marinum.

B Digito craſſior non euadit. eſtque ferè cornea cute contectus: nemini, imò neque ipſis quidem piſcibus edulis: quibuſdam locis nigrior, alijs autem candidior. Branchias ad latera habet, eſtque collo, vt equus, contorto. Pinnam in tergore latiuſculam, alteram in latere vtrinque ad branchias exerit, aliam quoque modicam ſupra ceruicem: tubulum oblongum, in quo eius os ſitum eſt. Viuus in mari nõ eſt ita contractus, vt nobis iam ſiccus extra aquam apparet. Contrahit enim caudam in orbem cum moritur: quod etiam Chamælus (*Chamaleo*) facit. Spiculis in gyrum obtuſis vallatur ac communitur. Caudam habet quadrangularem. Eius longitudo non excedit ſenos digitos. Iubam habet obtuſis ſpiculis, vt equus crinibus, exornatam, atque aurium loco elata etiam ſpicula oſtendit. Strias quoque in tranſuerſum actas, quæ ab obtuſis eius ſpiculis procedunt. Natura enim ad equum terreſtrem alludens, caput, ceruicem, collum, thoracem ita affabre in hoc piſce ementita eſt, vt hæc omnia ſibi inuicem reſpondeant.

G Hippocampi cinerem alopecias replere cum pice liquida aut axungia ſeu amaracino vnguento illitum, toſtoſque & aſſumptos lateris dolores ſedare, & vrinæ continentiam cohibere authores tradunt. Hippocampi quoque in roſaceo enecati, frigidiſque febribus illiti, aut etiam adalligati, multùm prodeſſe cenſentur.

COROLLARIVM.

A Καμπὴ oxytonum Græcis flexuram ſignificat, vnde & gambæ, id eſt cruris nomen, Italis, & iambæ Gallis factum apparet. inde & hippocampo animalculo flexuoſo, præcipuè cauda. Κάμπη verò paroxytonum erucam ſignificat, genus vermis, quod & ipſum παρὰ τὸ κάμπτεσθαι, quod verbum flecti & incuruari ſignificat, dictum eſt. imitatur autem hippocampus erucam, non modo corporis flexura in arcum ſe incuruante, ſed etiam circulis quibus vt inſecta diſtinguitur, & inſuper villis. Siue igitur ab eruca, ſiue ab oxytono nomine flexionem ſignificante, hippocampum aliquis alteram ſui nominis partem habere dicat, nihil intereſt, modò orthographiæ & accentuum ratio habeatur. Campas (meliùs Hippocampos) marinos equos Græci à flexu poſteriorum partium appellant, Varro. Marcellus Empiricus hippocampum intellexit, piſciculum nominans qui equum marinũ ſimilet. Hippocampi, equi marini, à flexu caudarum quæ piſcoſę ſunt, & eſt Græcum, Nonius. Veri quidem hippocampi cauda piſcoſa (id eſt piſcium caudæ ſimilis) non eſt, ſed fabuloſo Neptuni equo, (quem falsò quidam hippocampũ & hippopotamum appellarunt,) talem affingebant olim pictores, vt ſuperius in Equo retulimus ex Bellonio: vbi hippocampum etiam Zydeath barbaro vocabulo Albertum nominaſſe oſtendimus. Caballiones marini (hippocampos interpretor) nominantur à Vegetio in Hippiatricis 4. 12. Sunt qui pro certo velint hippocampum eſſe piſciculum illum, vel potiùs marinum monſtrum, qui quibuſdam dracunculus, alijs verò equiculus marinus vocatur, cuius nullus in cibis vſus, Matthiolus. Germanicè nominari licebit, *ein Meerroſs: ein Seeroſsle.* nam & Hiſpanicè, vt Amatus Luſitanus ſcribit, vocatur Caualinho marino. Italicè Caualin marino, Caualin ritorto, Dragonetto, Gallicè Draconeto. Indoctus quidam nuper hippocampi iconem pro baſiliſco ridiculè exhibuit & publicauit in tabella typis excuſa per Germaniam.

B Hippocampum piſcem equi in piſcis caudam deſinere Nic. Perottus ſcribit, Nonium puto ſequutus. hoc autem falſum eſſe (quod ad caudę ſpeciem, nam capite equum refert,) iam in A. diximus, & figura ipſa ad viuum expreſſa, monſtrat. Marinum animal eſt, exiguum, Dioſcorides. Capite & collo equino & roſtro oblongo ſunt, & ſic ab eorum fronte tanquam equorum coma propendet, & eo loco quo equi iubam habẽt pilis diffluunt, horum cauda draconis ſpeciem ſimilitudinemque gerit, Gillius. Hæc autem quæ de coma & pilis ſcribit Gillius, amicus quidam meus, qui viuos aliquot Venetijs apud piſcatores inſpexit, vidiſſe ſe negat: fortè quòd hęc in viuis tantum & natantibus, Rondeletio teſte, appareant. Marcellus Empiricus fel etiam ei attribuit. Aëtius ſanguinem.

F Nullus in cibis vſus eſt per Italiam, vt Rondeletius & Matthiolus ſcribunt. credit interim ille, quanquam in cibum non veniat, non alijs partibus quàm ventre venenatum eſſe.

G Venerem concitat hippocampus alligatus, Plinius. Philes eadem de veneno & remedio ex hippocampis ſcribit, quę Ælianus: ſed in hoc aberrat, quod non hippocampos ipſos exenteratos, ac toſtos, vt Ælianus,

vt Ælianus, ſed ventriculum eorum toſtum, (qui tamen venenum eſt) in cibo aduerſus canis rab. morſum ſumi iubet. Hippocampus marinus toſtus, vtiliter comedi proditur à rab. cane morſis, illius enim ſanguinem aquæ amorem inducere, & proprietate opponi terrori aquę. propterea bis ac ter hippocampum comedi cogunt. eundemque ex acerrimo aceto tritum vulneri applicant, rabiemque hoc medicamento frequenter peruicerunt, Aëtius. Sepia aceto ſuffocetur, idque acetum cum oleo mixtum propinetur illi, qui marini hippocampi venenum hauſerit, Idem lib. 2. cap. 188. Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus, aut ſyncerus ex aceto, Plinius. Probè faciunt etiam poſt excitatas bullas hippocampi marini vſti, & cum modico atramento ſutorio crudo trito inſperſi, Archigenes ad alopecias apud Galenum de compoſit. ſec. locos libro 1. Mulieres Anconitanæ piſciculo iſto in puluerem redacto, & vino excepto, pro lacte euocando, in potu vtuntur. Ad ea quoque, ad quæ à Dioſcoride commendatur (*ad defluuium capillorum & alopeciam*) ipſum potentem eſſe, experimento compertum habeo, Amatus Luſitanus. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti. Plinius Piſculi qui equum marinum ſimilat fel, ouorum albumini mixtum, & cum lana ſuccida oculis adpoſitum, melius remedium ſupraſcriptis oculorum cauſis, (*proximè nominauerat caligines, albugines, cicatrice, &c.*) quàm vllum aliud medicamen præſtare manifeſtum eſt, Marcellus Empiricus. Hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti, vrinæ incontinentiam emendant, ex Plinio: Rondeletius (in Ophidio) legendum putat non vrinæ, ſed ſeminis incontinentiam. Hippocampus cum ſylueſtris ficus nigræ folijs vel rutæcinæ (ruſticanæ) cū aceto ſolutus, alboſitatem (leucen vel alphos) & leprā curat. Circumligatus autem iſchiadem quietat, & tremulis prodeſt, Kiranid. Caballiones marini nominantur à Vegetio de re veterinaria lib. 4. cap. 12. in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis, cum alijs quibuſdam medicamentis.

Ἱππόκαμπος, στρουθίον τι hoc eſt auicula quędam, Heſychius & Varinus. Ἱπποκαμπὰς, ὕλην λίαν μεγάλην, H
ἱπποκε * λεκεμμαίνην, οἱ δὲ ζῶον, Heſychius. His Menandri & Lucilij verba ex Nonio, vtcunque deprauata, adſcribam. Menander. Vehutor hippocampus in æternæ vſus ſcire nocitur, Delphino cinctis vehiculis, hippocampiſque aſperis. Lucilius, Tranſuerſo ordine poſuit hippocampi elephanto camillos. Hippocampum interpretantur aurigarum ſcuticam, flectendis equis accommodam, vnde nomen. Et apud Helicen ciuitatem dicitur ſtetiſſe Neptunus æneus, habens hippocampum in manu, Cælius Rhodig.

DE HIPPOPOTAMO, BELLONIVS.

Hippopotamus ex Coloſſo, qui Nilum Ægyptium Romæ in Vaticano refert.

Vnde quoque mergitur hippopotamus, & dubiam vitam agit. quadrupes eſt, monſtrique aquatici C
ſpeciem referens: ſed marinus non eſt, Niloque tantum gaudere percepimus.

De eius nomenclatura, hoc non ſine magna ratione controuerſum eſſe video, quòd non tam eius A
ſpecies ac forma equum terreſtrem, quàm porcum, vitulum ac bouem referat. Eſt enim eius formæ capite, quod vel bouinum, vel vitulinum dici poſſit: reliquo corpore ad porci figuram magis accedente. Quamobrem Byzantini, apud quos mihi aliquando viuus hippopotamus conſpectus eſt, vulgari lingua modò porcum, modo bouem marinum appellarunt: quæ res nonnullos, eoſque paulò eruditiores, commouit vt dicerent, noſtris temporibus viſum nunquam fuiſſe hippopotamum. Cui ſententiæ niſi ego rerum potiùs, quam vocabulorum eſſem ſtudioſus, facilè ſubſcriberem. Verum in diuerſum me pertrahit antiquorum numiſinatum atq; hippopotamorum figura: quæ ſi (quemadmodum in Delphino diximus) naturalem referat, certè plurimum accedit ad eam quam ante viuum animalis corpus Byzantij delineare iuſſimus. Priùs igitur antiquam effigiem te inſpicere cupio, vt quantum ad noſtram quæ deinceps tibi proponetur, accedat, facilius iudices. Deſumpta eſt autem ab aurei Adriani numiſmatis altera facie, cuius nobis aliquando fecit copiam Io. Grollerius Inſubrium quæſtor, antiquarum rerum ſtudioſiſſimus.

Hippopotamus numiſmatis Adriani, cuius nobis copiam fecit Quæſtor Grollerius: quia alia quoque argentea & ærea numiſmata habet, in quibus eadem belua ſimiliter expreſſa eſt. Facies eſt Adriani imperatoris. ſphingi innititur ſiniſtra, dextra tenet Cornu copiæ: circa baſim Crocodilus & Hippopotamus: in quibuſdam etiam ibides adduntur. Figura tota Nilũ repræſentat.

B Talis autem eſt hippopotami, quem Byzantij vidimus, figura. Caput huic enorme fuit, & ad reliqui corporis collationem indecentiſſimum, quale vaccinum eſſe diceres, nullis præditum cornibus, auribus vrſinis, breuibus ac ſubrotundis: oris rictu vſque adeò vaſto, vt leoninum ſuperaret: certè humanum caput æquare potuiſſet. Patulas habebat nares, labra repanda atque reſima: dentes prorſus equinos, obtuſos tamen: oculos ac linguam prægrandes: collum, vt piſcibus nullum, aut admodum breue: caudam, vt porci ac teſtudines, rotundam: reliquum obeſiſſimi cuiuſdam porci corpus eſſe diceres: pedes ita breues, vt quatuor à terra digitos vix attolleretur: vngulæ in porci formam diffiſſę: quæ res nos inducebant, vt id animal non bene natare, ſed fundum fluminis inhabitare, ac paſſim in Nili profundo diuagari crederemus. Omnino enim quicquid huius monſtri, ludis publicis à Romanis imperatoribus populo oſtendebatur, id è Nili paludibus adferri ſolebat: imò etiam quod Turcarum imperatori oblatum, atque à nobis conſpectum fuerat, inde proceſſiſſe certiſſimum eſt: cuius rei fidem faciet Coloſſi figura, Nilum Ægyptium Romę in Vaticano referens, ex qua nos Hippopotami picturam excerpſimus. Inſunt autem & aliæ aliorum animalium picturæ.

COROLLARIVM.

De hac figura & ſymbolo Hieroglyphico, lege infrà in H.

A Bellonius etiam in libro Gallico de piſcibus aliquot marinis rariorib. conſcripto, multa de Hippopotamo affert, quæ nos breuius excerpta ſuis locis digeremus. Itali (inquit) præſertim qui Conſtantinopoli degunt, Bo marin, id eſt Bouem marinũ nominant. Turcę & Græci, vtriq; vocabulis ſuæ linguæ porcum marinum. Etenim vetus Hippopotami nomen prorſus vbique hodie obliteratum eſt, & ne in Cairo quidem in Ægypto cognitum amplius. nam cum de Hippopotamo ſeu Equo fluuiali illic interrogaſſem, nihil præter fabulam referre poterant: aliqui veterem hanc de ipſis famam repetebant, animal eſſe perquam terribile & crudele: quòd non niſi ſcrobibus effoſſis caperetur. aliam quidem eius ac diuerſam ab ea quam exhibui formam nemo docere me potuit. Rondeletius de capriſco piſce ſcribens, eum inquit verum eſſe Nili porcum (*à veteribus ſcilicet ita nominatum, Græcè* χοῖρον) non magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Beluedere nuncupatis, circa Nili ſtatuam ſculptus ſpectatur, porcuſq; vulgò dicitur cum ſit Hippopotamus. Hippopotamum verum me exhibuiſſe confirmare poſſum (inquit Bellonius) antiquis Ægyptiorum & Romanorum ſtatuis, & priſcis imperatorum Romanorum numiſmatis: in quib. Hippopotami tã exactè repræſentantur, in porphyrite, marmore, ære, auro, argento: vt eundem eſſe quem viuum Conſtantinopoli vidi, nihil omnino dubitationis mihi relinquatur. Vidi etiam effigies in obeliſcis repræſentatas, ab ijs quas exhibemus nihilo differẽtes. Equus fluuiatilis in Nilo iamdudum amphibius eſſe deſijt: Sigiſmundus Gelenius, quaſi vel in Nilo non amplius ſit, vel prorſus nuſquam inueniatur, vel in continente tantum iam degat: quorum nihil opinor verum eſt, vt ex ijs quæ

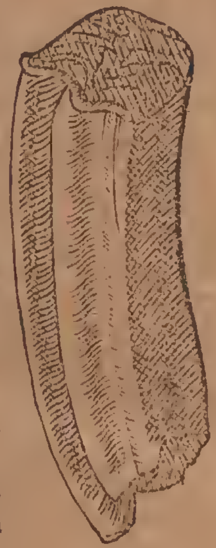
quæ deinceps referemus apparebit. Æquoreos ego cum certantibus vrſis Spectaui vitulos, & equorum nomine dignum, Sed deforme pecus, quod in Nilo naſcitur, Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij referens quæ Romæ in ſpectaculis viderit. Ἱπποπόταμος Græcè dicitur, quod nomen etiam Latini plerique omnes vſurpant: Herodotus duabus dictionibus ἵππον ποτάμιον, id eſt Equum fluuiatilem dixit. Obſcurus de naturis rerum ſcriptor Equonilum appellat, Albertus diuiſis dictionibus Equum Nili, & Equum fluminis, & Ipodromum corrupto vocabulo, pro Hippopotamo. Equus aquaticus eſt ſpecies piſcis ſimilis equo, Andreas Bellunenſis: de hippocampo ne an hippopotamo ſentiens, neſcio. De fabuloſo Neptuni equo, quem falsò quidam hippocampum & hippopotamum appellarunt, ſuprà in E. elemento, Bellonij obſeruationes dedimus: & de Equo belua marina etiam nonnihil annotauimus. Germanicum Hippopotami nomen fingemus vel ad Græcorum imitationem, *ein Waſſerroſs*: vel vt hodie quidam appellant, *ein Waſſerochs, ein Waſſerſchvvein.* Et Gallicè ſimiliter Cheual de riuiere, &c.

Nilus Hippopotamos Crocodiloſque vaſtas beluas gignit, Mela. Plurimi ſuper Saiticam præfecturam, Plin. Ἢ ἵππου τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν βόσκει, Nicander. Bellonius etiam illum quem Conſtantinopoli vidit, captum ait in Ægypto inter Cairum & Sain vrbem, quæ hodieque Saet dicatur. Bambothum amnis iuxta Atlantem Africæ mõtem, crocodilis & hippopotamis refertus eſt, Solinus cap. 27. In extremę Africæ ora circa Licham lacus quidam dulcis hippopotamos alit, & crocodilos, Strabo lib. 16. Non igitur in ſolo flumine Nilo naſcitur, vt Solinus ſcripſit. In India quoque reperitur, vt Oneſicritus eſt autor, amne Indo, Hermolaus. Soli fluuiorum Indus ac Nilus crocodilos educant & fluuiatiles equos, Philoſtratus. Apollonius & ſocij cum per flumen Indum nauigarent, equos fluuiales complures ferunt ſibi occurriſſe, Idem. Hippopotamos in ædilitate Scauri vidit Romanus populus primitus: & per ætates exinde plures ſæpe huc ducti, nunc inueniri nuſquam poſſunt, vt coniectantes regionum incolę dicunt, inſectantis multitudinis tędio ad Blemmyas migraſſe compulſi, Ammianus Marcell. Blemmyæ (Βλέμυες Stephano m. ſimplici) monſtroſi populi apud Æthiopes ſunt, Plinio 5. 8. meminit & Mela libro 1. in fine deſcriptionis Africæ. Atqui hodie Conſtantinopoli è Nilo aduecti oſtenduntur, non quidem eo in loco, vbi multæ beſtiæ imanes habentur cicuratę (vt lynces, tigrides, leones, pantheræ, vrſi, lupi,) qui locus Hippodromo vicinus eſt, in via ad ædem S. Sophię: ſed in Palatio Conſtantini, vt nominant Iacobus Gaſſotus etiam qui iter ſuum Conſtantinopolim literis mandauit, (*Gallicè puto*:) Porcum marinum, vel, vt alij nominant, bouem marinum, in ea vrbe ſpectari refert, è Nilo aduectum, nec porco tamen nec boui ſimile animal, omnium turpiſſimum deformiſſimumque. Equus fluminis dicitur eſſe animal aquaticum in partibus noſtris (*p. noſtris, lego Ægypti,*) Albertus. B Vbi.

Apud Æthiopes eſt etiam fera quæ vocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, &c. Plinius. Hippopotamis comparatur eale, & ipſa ſanè aquis fluminum gaudet, Solinus cap. 55. Herodotus maximi bouis, Ariſtoteles aſini magnitudinem ei tribuit: Bellonius etiam minorem aſino facit: capite (inquit) excepto, reliquum corpus obeſiſſimi cuiuſdam porci eſſe diceres. Equi quem vocant magnitudo haud minor eſt cubitis quinque, Diodorus Sic. ſi rectè tranſtulit interpres. Sed ad magnitudinem plurimum refert ætas, regio, & vita: nam eos qui liberè & ſecundum naturam ſuam vtroque elemento fruuntur, maiores fieri probabile eſt. captiuos autem minus excreſcere. nam is quem Bellon. vidit, duob. aut trib. annis aquã ingreſſus non erat. Et ad cicurãdũ minores ferè capiuntur, nõ iã adulti. Magnitudo.

Equum fluuiatilem (inquit Ariſtot.) gignit Ægyptus: cui iuba (χαίτη, Herodotus λοφιὴν dixit,) equi, vngula biſulca qualis bubus, roſtrum reſimum, (σιμὸν δ᾽ ὄψιν σιμός.) Talus etiam biſulcorum modo: dentes exerti, ſed leuiter. (χαυλιόδοντες ὑποφαινόμενοι:) Cauda ſuis, vox equi, (Herodotus λοφιὴν dixit) magnitudo aſini: tergoris craſſitudo tanta, vt ex eo venabula (δόρατα, *vide in* E.) faciant. Interiora omnia equi & aſini ſimilia. Maior (inquit Plinius) quàm Crocodilus altitudine in eodem Nilo belua hippopotamus æditur, vngulis binis (biſidis, Solinus) quales bubus: dorſo equi, & iuba, & hinnitu: roſtro reſimo, (reſupino, Solinus,) cauda & dentibus aprorum aduncis, ſed minus noxijs: (Cauda tortuoſa, Solinus: & apud Plinium quoque aliqui caudam tortam legunt. cauda & voce equi, Herodotus. cuius interpres Valla non rectè tranſtulit, fulgida cauda. quanuis equi etiã cauda ei non conuenit, etſi Diodorus quoque equinam ei caudam tribuat.) Tergoris ad ſcuta galeaſque impenetrabilis, præterquam ſi humore madeat. Valla ex Herodoto χαυλιόδοντας, dentes eminentes & cancellatos tranſtulit: : cum eminentes ſimpliciter vertiſſe ſatis ſit. Dentes ex vtroque latere tres habet, vltra reliquas feras eminentiores: aures, caudam, vocẽ equis ſimilem. reliquum corpus haud diſſimile elephanto. pellis eſt vltra cęteras beluas duriſſima, Diodorus Sic. ſi rectè reddidit interpres. Græcum enim codicem deſideramus. Dentes è parte læua, dolorem dentium ſcarificatis gingiuis ſanant, Plinius. quod ſi dentes eius ſcarificare poſſunt, acutos eſſe oportet. Bellonius tamen, vt mox recitabo, acutos eſſe negat. Hippopotamus is quem vidi, (inquit Bellonius) erat corpore tanquam porci optimè ſaginati, vndiquaque pleni & craſſi, & ſatis proceri. pellis etiam cum porcina conuenit, tum colore tum aliàs. de porco loquor domeſtico, neque nigro. Hiatus oris tantus eſt, vt facile moles aut pila aliqua humano etiam capite maior immitteretur. Frons depreſſa eſt, veluti in orca. Dentes habet equinos, eadem forma, validos, oblongos, à maxillis prominẽtes, nõ acutos vt in animalib. carniuoris. Oculos magnos & veluti bubulos. linguam omnino ſolutam. Caudam breuem, rotundam & craſſam, tanquam porci, aut teſtudinis potius. Et, ſi bene memini, pedes quoq; porcinis ſimiles habet, non admodum diuiſos: (*atqui picturæ à Bellonio exhibitæ multifidos, quinquepartitos eos oſtendunt: Pierij Valeriani verò biſulcos ceu bouis.*) Nuper tamen quidam Conſtantinopoli reuerſus, pedes teſtudinum pedibus ſimiles, in hoc animali ſe obſeruaſſe nobis retulit, Hæc ille. Crura, pedes & vngues habet vt crocodilus, ſed multò maiora, Obſcurus. Hippopotami ſunt ad ſpeciem equorum, bifidas habentes vngulas, caudaſque breues, Marcellinus. Corio & pilis teguntur, Plinius. Et alibi, Corij craſſitudo talis eſt, vt inde tornentur haſtæ: & tamen quædam ingenio medica diligentia: vt non omnino vera ſit illorum opinio, qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putant, ſed cute operimentiſque corporum magis aut minus bruta eſſe, &c. Pellis vnius cubiti ſpiſſitudinem habere dicitur, Obſcurus: qui apud Plinium fortè pro talis legit cubitalis. Hippopotamis & apris dentes exertos inferior maxilla profert, Pauſanias. Partes corporis. Dentes. Dentes.

Plinius ſimpliciter dentes eis exertos eſſe tradit. Apud Proconneſios matris Dindymenæ ſimulachrum fuit aureum, cuius facies pro ebore è dentibus equorum fluuiatilium erat confecta. id Cyziceni bello victis abſtulerunt, Pauſanias in Arcadicis. Nympharena gem̃a vrbis & gentis Perſicę nomen habet, ſimilis Hippopotami dentibus, Plinius. Vide etiam paulò antè ex Bellonio. qui quoniã equinis hos dentes comparat, eoſdemque validos, oblongos & obtuſos eſſe dicit, in mentem mihi venit dens neſcio cuius animalis, qualem nuper amicus meus Chriſtianus Hoſpinianus vir eruditus in torrente quodã, ni fallor, agri Tigurini à ſe inuentum mihi donauit. Formam & magnitudinem hîc delineauimus. Accepi & ante annos aliquot alium ſimilem à ciue quodam noſtro, qui adhuc alterum habet. Tales autem ac tanti aliquot, (vt idem mihi retulit) ante paucos annos in agro Salodorenſi Heluetiorum inuenti ſunt. Aiunt à foſſore quodam ædificij cauſa terram eruente, repertum craneum figura rotũdum, vnde hominis id fuiſſe coniecerit: quod inſtrumento foſſorio ab eo percuſſum (apparuiſſe enim tum primum cum iam deſtinaret ictum, nec poſſet cohibere) mox vniuerſum in puluerem abierit, ita vt ſoli dentes ſuperfuerint. An vero hominis hoc craneum, an alterius animantis, hippopotami, aut cameli, elephantis fortè, fuerit, non habeo quod dicam. Dens quem habeo, quamuis circa radicem non integer, duas vncias appendit, cum humani dentes plærique omnes, etiam maiuſculi, drachmam, id eſt octauam vnciæ partem ſinguli non excedant: vnde conijciendum eſſet, quemadmodum dens ille communem ſedecies excedit, ita hominem quoque illum, ſi homo fuit, toties aliorum hominum corpora exceſſiſſe. Qua ferè proportione Antæi gigantis corpus (illius enim eſſe putabatur, quod in Tinge Mauritaniæ vrbe in ſepulchro repertum eſt) noſtra ſuperauit, vtpote ſexaginta cubitos longum, qui exceſſus ad quatuor quindecuplus eſt. Sed figura humanis dentibus abſimilis videtur: quadrangula fere. latera duo vtrinque plana ſunt: ex cæteris alterum partem extantem latam oſtendit, alias vtrinque depreſſas: alterum media parte anguſta eminente, vtrinque in ſulcos carinatur. Io. Boccatius in deorum genealogia ſcribit temporibus ſuis in Sicilia haud longè à Drepano vrbe, gigantis corpus inuentum, quod attrectatum in puluerem eſt reſolutum. Coniectura autẽ ex coxæ oſſe inita, quod integrum remanſerat, longitudinis ducentorũ cubitorũ fuiſſe exiſtimatũ eſt. Tres autẽ illius dentes, qui ſoli inuenti fuêre, ponderis trium rotulorum (ita regio pondera nominat) fuiſſe ait: qui vt memoria rei ſeruaretur, ante aram Virginis (cuius titulus Annunciationis dicitur) poſiti fuerunt, pleriſque exiſtimantibus illud Erycis corpus fuiſſe.

HIPPOPOTAMI AVT SIMILIVM FERARVM DESCRIPTIOnes ex recentioribus Noui orbis ſcriptoribus.

Bellonium equidem verum hippopotamum nobis primum noſtro ſeculo, cũ iam extra naturam abijſſe & nuſquam amplius apparere hanc feram, aliqui crederent, exhibuiſſe iudico, & magnas ei gratias habeo. Quanquam enim equini corporis ſpecies, quam nomen præ ſe fert, in eo non ſit, notæ tamen pleræque omnes à veteribus traditæ, ei conueniunt. Quòd ſi dorſo iubaque, vt Plinius ſcribit, equum refert, & inſuper hinnitu: item interioribus omnibus, non eſt quòd aliam roſtri corporiſue equinam formam in eo requiramus. Fieri etiam poteſt vt in diuerſis regionibus, Ægypto, Æthiopia, India, ſpecies huius feræ diuerſæ reperiantur, aut magnitudine ſaltem formaque nonnihil euarient: vt ex ijs, quæ apud recentiores ſcriptores duos habentur deſcriptionibus (qui tamen hippopotamum veterum quod vtrique depingunt animal eſſe ignorarunt) hîc ſubijciendis lector ſtudioſus colliget.

Qui nouum orbem obiuerunt, in flumine Gambra nuncupato, teſtantur piſcem procreari Vituli marini ſpeciem ſimilitudinemque gerentem, præter caput, quod equinum exiſtit. Nam quemadmodum vitulus partim aquatilis, partim terrenus habetur, ſic is in vtraque ſede viuit, eademque eſt qua vacca corporis vaſtitate, præterquam quòd cruribus eſt longè gracilioribus: Itemque biſulcis pedibus, cum duobus dentibus ad latera eminentibus, atque adeò magnitudine ad duos dodrantes (*Gillius dodrantes dixit, author ex quo tranſcribit palmos, eodem puto ſenſu*) accedentibus, ſicut aper, armatur. Egreditur interdum hoc animal flumen, & terram petit, vt quadrupedes: nec alibi quàm hac in regione huiuſmodi animal inuenitur, Aloyſius Cadamuſtus Nauigationis ad terras ignotas capite 44.

Ex libro Nauigationis Hamburgenſis cuiuſdam, quæ peracta eſt anno Salutis M. D. XLIX. Inſula Noui orbis eſt *Merſenbeck* nomine, regi Portugalliæ ſubdita, non procul Arabia Nigra in Oriente ſita, religionis Mahumedicæ: illic ad litus maris viſuntur piſces equina ſpecie, cruribus breuibus & pinnatis, pilis breuiſſimis. Verſantur illi vt plurimum circa litora fruticoſa aut ſyluoſa (Germanicè ſcribit, *an den Strekanten vvo buſche ſeind,*) & hominibus inſidiantur, quos comprehenſos vorant. Quamobrem accolę fruteta reſecant, ne in eis latitare poſſint. qui pręuiderit, facilè euadit.

Morſi animal. Circa oſtia Petzorę fluuij (inquit Sigiſmundus Liber Baro in Commẽtarijs rerum Moſcouiticarum) quæ ſunt dextroſum ab oſtijs Duuinę, varia magnaque in Oceano dicuntur eſſe animalia. Inter alia autem animal quoddam magnitudine bouis, quod accolę Mors appellant. Breues huic, inſtar caſtorum, ſunt pedes: pectore pro reliqui corporis ſui proportione aliquanto altiore, latioreque, dentibus ſuperioribus duobus in longum prominentibus. Hoc animal ſobolis ac quietis cauſa cum ſui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: vbi antequam ſomno, quo natura profundiore opprimitur, ſe dederit, vigilem, gruum inſtar, ex ſuo numero conſtituit. qui ſi obdormiſcat, aut fortè à venatore occidatur, reliqua tum facilè capi poſſunt. ſin mugitu, vt ſolet, ſignum dederit, mox reliquus grex excitatus, poſterioribus pedibus dentibus admotis, ſumma celeritate, tanquam vehiculo, per montem delapſi, in Oceanum ſe præcipitant: vbi in ſupernatantibus glacierum fruſtis pro tempore etiam quieſcere ſolent. Ea animalia venatores, ſolos propter dentes inſectantur: ex quibus Moſci, Tartari, & inprimis Turci, gladiorum & pugionum manubria affabrè faciunt: hiſque pro ornamento magis, quàm vt grauiores ictus (vt quidam fabulatus eſt) incutiant, vtuntur. Porrò apud Turcos, Moſcos & Tar-

Tartaros hi dentes pondere væneunt, piſciumque dentes vocantur, Hactenus ille. Ego quanquam ſuprà elemento c. inter Cete Roſmari nomine de hac belua egerim, libuit tamen hoc in loco tam exactam nobiliſſimi ac fide digni ſcriptoris de eodem hiſtoriam proponere: ex qua cum Hippopotamo nonnihil ei commune eſſe conieceris: nempe vitam ambiguam, magnitudinem bouis, pedes quaternos, eoſque breues, dentes eminentes: quæ omnia etiam præter dentes cum phoca quoque ei conueniunt, & inſuper mugitus, & vita in mari, non in aqua dulci: vt inter phocam & hippopotamum ambigere quodammodo videatur. Reperitur etiam in Oceano apud Samogetas, eodem teſte. Alibi etiam è Moſcouia in Lithuaniam & Turciam hos dentes exportari ait.

Tiburo Indicus inter Cete deſcriptus nunquid ad hippopotami naturam accedat, vti & Manatus & Catullus, an ſui omnino generis ſint, quærendum.

Equi fluuiatilis natura eſt, vt viuere niſi in humore non queat. Nam & terreſtres equi balneũ omnino adamant, & aquæ dediti ſunt, Ariſtot. Et rurſus: Equi fluuiatiles pariunt educantque in ſicco Humore nec omnino carere poſſunt, nec in ipſo aliter agere quin certis interuallis reſpirent. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiuſdem (Nili,) geminique victus cum hippopotamo, Plinius. Hippopotamus animal eſt terræ, mari atque amni commune, Wottonus. ſed in mari etiam reperiri, veterũ, quod ſciam, nemo tradidit. Albertus libro 24. de animalib. ex authore obſcuro de naturis rerum, cuius verba plerunque recitat. Equus marinus (inquit) anteriore parte ſpeciem equi præ ſe fert, poſterius deſinit in piſcem. Pugnat contra multas in mari animantes. veſcitur piſcibus. Hominem valde timet, & extra aquam nihil poteſt. Statim enim moritur ab aqua extractus. Sed tale animal nullus ex idoneis authoribus nobis deſcripſit: neque, ſi in rerũ natura extet, hippopotamus fuerit. Hippopotamus aquatilis ac terreſtris beſtia, die quidem in imis aquis latet: noctu in terram egreſſus, fruges & fœnum depaſcitur, deſtruens paſſim propinquas agrorum meſſeis, Diodorus. Quo aſtu quidem ſegetes depaſcatur, vt inſidias caueat, ampliùs explicabitur mox in D. De Hippopotamo dubium eſt an rectè ſcripſerint veteres, ſine humore eum viuere non poſſe, non minùs quam caſtorem, phocam & crocodilum. is enim quem viuum vidi, per duos aut tres annos in aquam ingreſſus non fuerat, vt referebant illi à quibus regebatur, Bellonius. Idem hoc animal negat habere dentes acutos vt carniuora. Viuit enim (inquit) arundinibus, & cannis ſacchari, & folijs papyri herbæ. Cicuribus braſſica, melopepon, fœnum, panis, & huiuſmodi obijciuntur. Animal crudeliſſimum eſt hominibus occidendis, & nauib. ſubuertendis, Albertus. Nilus producit etiam equos, non minus malum hominibus quàm crocodili: Pauſanias in Meſſenicis, de beluis fluuiatilibus androphagis loquens. Lingua ei penitus ſoluta eſt: qualem verò vocem emittat, cum intendere libet, neſcio: cum non audierim niſi ſonum quendam gutturis, ab eo fauces aperiente, ædi. Veteres aliqui hinnire eum, equi inſtar, tradiderunt, Bellonius. Fœcundiſſimum prole animal eſt, vt quod ſingulis annis parturiat, Diodorus. Parit educatque in ſicco, Ariſtot. In aqua natationi non videtur idoneus, ſed ingredi tantum in fundo ſeu vado fluminum. quare & Nicander, Τόσσαν ἐπισείων λείπει βυθόν. vbi Scholiaſtes Στείβων πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν κολυμβώντων εἶπε. ν... γάρ ἐστι τὸ ζῶον. Verè ne autem animal natatile eſſe dicat, dubitari poteſt.

Amphibius.

Equus marinus Alberti.

Cibus.

Vox.

Partus.

Natationi ineptus,

C

D

Hippopotami vltra animalia cuncta ratione carentia ſagaciſſimi ſunt, Marcellinus. Atqui fluuiatilem equum quidam dixit pro homine ſtupido, vt infrà referemus in H. h. Corium adeo craſſum habent, vt inde tornentur haſtę, nec medica interim quædam diligentia ingenio deeſt, vt non omnino verum ſit ſubtilitatem animi cute operimentiſque corporum conſtare, vt in B. recitauimus. Cum diſtenditur nimia ſatietate, arundines recens cæſas petit, per quas tandiu obuerſatur, quoad ſtirpium acuta pedes vulnerent, vt profluuio ſanguis leuetur ſagina. Plagam deinde cœno oblinit, vſq; dum vulnus conducatur in cicatricem, Solinus. In quadam medendi parte etiam magiſter extitit. aſſidua namque ſatietate obeſus exit in littus, recentes harundinum cæſuras perſpeculatus: atque vbi acutiſſimum videt ſtipitem, imprimens corpus venam quandam in ventre (al' crure. ſuper calamos recens exectos, femora conuoluit & crura, Marcellinus) vulnerat: atque ita profluuio ſanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit, Plinius. Ab hoc medici eximere in morbis ſanguinem, quod phlebotomiam vocant, didicere, Maſſarius.

Alibi & Plinius repertorẽ detrahendi ſanguinis eum appellat. Depaſcitur ſegetes, deſtinatione antè (vt ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus veſtigijs, ne quæ reuertenti inſidiæ comparentur, Plinius. Noctibus ſegetes depaſcitur, ad quas pergit auerſus, aſtu doloſo, vt fallente veſtigio reuertenti nullę ei inſidiæ præparentur, Solinus. Ego rem aliter accipio: nempe aduerſum eum ingredi ſegetes: auerſum deinde, id eſt retro paſcentem, in fluuium regredi, non tam vt veſtigijs fallat, quam vt ſi quæ inſidię à terra ei tenderentur (ex fluuio enim nihil metuit,) ita non lateant. Fluuiatiles equi Nili amnis, ſegetum vt maturitas venit, & flauent ſpicę, non eas contiuò depaſci ingrediuntur, ſed extrinſecus coniecturis aſſequuntur quantum ad ſe explendos ſatis ſit. Poſt talem conſiderationem paſcere in agrum ingrediuntur, & inter paſcendum retrouerſus Nilum cedunt. Hoc enim ipſum eo pacto machinantur, vt agricolas, quos ante ſe, non à tergo adfuturos expectant, longiùs videre, & in Nilum faciliùs ſe recipere poſſint, Ælianus de animalibus 5. 53. In eandem ſententiam Nicander in Theriacis canit: ---- τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν βόσκει, ἀρούρῃσιν δὲ κακὴν ἐπιβάλλεται ἅρπην. ὅστε καὶ ἐκ ποταμοῦ λιπαρὸν ζάλον εἰλυόεντα, χιλοῖο τε χλοάουσι, νέον δ᾽ ἀπεκείρατο (enallage eſt numeri, ſingularis pro plurali) πί... : Τόσσον ἐπισείων λείπει βυθόν, ὅσσατιόν περ ἐκνέμεται γλυφίδεσσι παλίσσυτον ὄγμον ἐλαύνων. Inter arundines celſas & ſqualentes nimia denſitate hęc belua cubilib. poſitis, otium peruigili ſtudio circumſpectat, laxaraque copia ad ſegetes depaſcendas egreditur. Cumque iam cœperit redire diſtenta, auerſis veſtigijs diſtinguit tramites multos, ne vnius plani itineris lineas inſidiatores ſecuti, repertum ſine difficultate contodiant, Ammianus. Equus Nili, vt dicit Michael, monſtrum eſt ingens ac fortiſſimum in Nilo: crura, pedes & vngues (Crura & dentes, Albertus) habet vt crocodilus, ſed multò maiora. Humanarum mortium cupidiſſimum eſt. nam cum ei nauis in portu occurrerit, vnum pedem in terra figens, altero nauem anteriùs arripiens faciliimè ſcindit, vel inclinatam aliquando mergit. vnde in locis quæ frequentat magna multitudo hominum ab eo perditur. ſed hoc malum rariſſimè inuenitur, Albertus &

Author de nat. rerum. Qui hippopotamum animal terribile & crudele eſſe mihi putarunt, falſi mihi videntur. vidimus enim nos adeò manſuetum hoc animal, vt homines minimè reformidaret, ſed benigne ſequeretur. Ingenio tam miti eſt, vt nullo negocio cicuretur, nec vnquam morſu lædere conatur, Bellonius. Antiquitus (vt author eſt Suidas) in regum ſummo ſceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: vt ipſo geſtamine admonerentur pietatem plurimi facere oportere, violentiam cohibere. nam hippopotamus animal efferum eſt, ac violentum, atque adeò, impium: quippe quod interfecto patre matrem init, teſte Plutarcho, Eraſmus Rot. in prouerbio ἀντιπελαργεῖν, de quo plura ſcripſimus in Ciconia D. Meminit etiam Varinus, & Ariſtophanis Scholiaſtes in Aues. Impiiſſimus eſt fluuiatilis equus, qui patrem quoque ſuum exeſt & conficit, Ælianus. Cum ad confirmatam ætatem peruenit, ſtatim periclitatur an viribus ſuperior parente ſuo euaſerit: ac ſi pater cedit, eum viuere permittit, ipſe vero cum matre coit. Sin quo minus cum matre libere venereo complexu implicari poſſit, pater obſiſtit, eum ipſum interficit, Gillius. Equi terreſtres alunt ſuos parentes: fluuiatiles verò occidunt, vt ipſi matres ineant, Porphyrius libro 3 de abſtinendo ab animatis.

E

Captura.

Scrobibus effoſſis aliqui capi hoc animal dicunt, Bellonius. Capiuntur arte quadam hominum, illos telis appetentium. Quam enim apparent, circumſtant vndique homines, vulnerantque telorum, quæ alligant funibus, iactu, laxantque, quoad exangues facti capiantur, Diodorus Siculus. Nullis capi poteſt hęc belua inſtrumentis, niſi reti ferreo, ex cathenis apud Damaſcenos in hoc opus fabricatis. Capta quoque malleis tantum ferreis occiditur, propter pellis craſſitudinem, Author de nat. rerum & Albertus. Captus facile cicuratur. Vide in D.

In ſpectaculis exhibitus.

Primus hippopotamum & quinque crocodilos Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit, Plinius & Solinus. Fuit hic Scaurus pater illius Scauri, quem defendens Tullius imperat Sardis, vt de familia nobili ipſi quoque cum orbis terrarum autoritate ſentirent. Et per ætates exinde plures ſæpe huc (Romam) ducti, nunc inueniri nuſquã poſſunt, (*&c. vt in B. retuli,*) Ammianus. Hippopotamum & rhinocerota primùm viſos Romæ ſcribit Dion, Auguſto de Cleopatra triumphante: etiamſi Pompeij ludis factum id Plinius tradat, Cælius. Edita munera in quibus crocodilos atque hippopotamos (&c.) exhibuit, Iulius Capitolinus in Antonino Pio. Fuerunt ſub Gordiano Romæ elephanti XXXII. hippopotamus & rhinoceros vnus, & alia animalia innumera, quæ omnia Philippus ludis ſecularibus vel dedit vel occidit, Idem. Conſtantinopoli noſtro tempore in palatio Conſtantini dicto elephanti & hippopotami oſtẽduntur peregrinis pecunia aliqua oblata. Hippopotamum è ſtabulo ſolutum exire permittunt, nec metuunt ne mordeat. Rector eius, cum ſpectatores oblectare libet, caput aliquod braſſicę capitatæ, aut melopeponis partem, aut faſcem herbarum aut panem, è manu ſublimi protendit feræ: quod ea conſpicata tanto rictum hiatu diducit, vt leonis etiam hiantis caput facile ſuis faucibus caperet. Tum rector quod manu tenebat, in voraginem illam ceu ſaccum quempiam immittit. Manducat illa & deuorat, Bellonius.

Noxa ab eo.

Segetes & fœnum in proximis Nilo agris vaſtat hæc belua, vt in D. dictum eſt. Homines an inuadat & voret, dubitatur. Vide in C. de cibo eius. Recentiores quidam, naues quoque in Nilo ab eo deprimi tradunt. Aduliton oppidum, maximum emporium eſt Troglodytarum & Æthiopum: deferunt plurimum ebur, hippopotamorum coria, &c. Plinius.

Vſus.

Tergoris hippopotami craſſitudo tanta eſt, vt ex eo venabula (δόρατα, Niphus non rectè ſcuta interpretatur) faciant Ariſtoteles, interprete Gaza. Herodotus corium tam craſſum eſſe prodidit, vt ex eo arefacto fiant ξυστὰ ἀκόντια, hoc eſt pila miſſilia interprete Valla. Corij craſſitudo talis (*quidam ineptè cubitalis legunt*) vt inde tornentur haſtæ, Plin. Et rurſus: Tergus ad ſcuta galeaſque impenetrabile, (*quod nullo tactu aut ictu penetrari queat,*) præterquam ſi humore madeat. De vſu dentium diximus in B. Sanguine vtuntur pictores, Plinius.

F

Carnibus eſt duriſſimis, & ad digerendum difficillimis. Interiora ſingula inutilia ad veſcendum, Diodorus Sic.

G

De iconibus hippopotami cum aqua illitus, panos ſanat, Plinius. Panos diſcutit, Galenus ad Piſonem. Eundem Archigenes apud Galenum ad alopecias illini iubet: & Galenus in Parabilibus 2. 86. Alopecias explet, Plinius. Maculas oculorum & totius corporis abſtergit Bellonius. Pellis è ſiniſtra parte frontis in linteolo adalligata inguinibus, Venerẽ inhibet Plin. Adeps eius febres frigidas ſanat, Plin. Dentes è parte læua dolores dentium ſcarificatis gingiuis ſanant, Plinius. Teſtes exiccati ac triti contra ſerpentium morſus bibuntur, Dioſcorides. Plinius & Nicander ad idem auxilium drachmam ex aqua bibendam pręcipiunt.

Fimum ſuffitu febres frigidas ſanat, Plinius. Praxagoras in epilepſia cum acceſſionem viderit commoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atque defricat caſtoreo, & vituli marini veretro, ſiue virilibus hippopotami, Cælius Aurelianus hæc illum facientem improbans.

H

Icones.

De iconibus hippopotamorum antiquis, in ſtatuis & numiſmatis, vide ſupra in A. Ciconia in regũ ſummo ſceptro antiquitus effingebatur, hippopotamus in imo, vt docuimus in Ciconia D. & ſuperius etiam in hac ipſa hiſtoria D. Celebratiſſima eſt ſpecies illa (inquit Pierius Valerianus in explicatione ſymboli illius, cuius ab initio Corollarij picturam poſui) quæ viſebatur olim Hermopoli: ea ſcilicet pictura, vt Hippopotamus eſſet, ſupra quem ſculptus erat accipiter cum ſerpente dimicans. Cuius argumenti ſignificatum id eſſe tradunt Ægyptiarum literarum periti, vt Typhonem ab Oſiride vi domitum, cum de principatu certamen conſeruiſſent, intelligendum autument: per fluuialem equũ Typhonem ab Oſiride vi domitum, per anguem principatum interpretantes: (*per accipitrem vero vim & principatum: quo ille violenter ſibi quæſito, ſæpe per improbitatem tum ipſe turbari, tum alios perturbare ſua ſponte voluerit, Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride:*) atque ita improbitatem potiores ſibi partes aſſerere conantem, virtuti demum cedere ſubinnuant. Eadem de cauſa cum ſacra faceret eo die, quo Iſidis aduentus è Phœnicia celebratur, fluuialẽ equum religatũ libis inceſſere per ludibrium conſuerant. Non diſſimularim hîc Aureoli tyranni tumulũ ad pontẽ Aureolum Inſubriæ ſupereſſe, à Claudio Cæſare ſex elegorũ verſuũ epitaphio nobilitatũ, in cuius conditorij parte prima Hippopotamus ſit inciſus: quẽ ſerpens cauda mordicus apprehenſa complectitur. Id puto ſignificare, tyrannidem tandẽ temporis ſpatio domitã, &c.

Hæc

Hęc ille ſub lemmate Improbitas edomita. Porrò pedes ne & vngulæ hippopotami in hoc Pierij ſymbolo melius expreſſi ſint, an in ijs quas Bellonius exhibuit iconibus, oculatus tantum teſtis aliquis probè dijudicârit. In Sai in veſtibulo ędis Mineruę ſculptura viſebatur huiuſmodi: Primò infans, deinde ſenex, accipiter, piſcis, poſtremo equus fluuiatilis impudentiam ſignificans, &c. Reliquam interpretationem leges in Accipitre H h. Meritò etiam Ægyptij ſacerdotes (inquit idem Pierius) cùm impium, cum ingratum, cum iniuſtum quempiam notare vellent, Hippopotamum proponebant. Admoni turi verò mortales omnes, vitia ea omnino eſſe declinanda, totaque animi fortitudine ſupprimenda, duas eius animalis vngulas deorſum inuerſas facere conſueuerunt. ſiquidem is ab ineunte ſtatim adoleſcentia patri incipit infeſtus eſſe tentatque ſi poſſit eum decertando ſuperare, quem ſæpe in pugnam prouocat. quòd ſi acciderit vt victor euadat, matris coitum affectat, vita patri condonata: ſin victus aut cohibitus à patre fuerit, neque tam ſcelerati voti compos fieri potuerit, perdurante tamen prauitate tantiſper conatum differt, donec adoleſcat: factusque iam robuſtior atque validior, deteriorem ætate factum patrem inuadit, fœdiſſimeque necatum petulantiſſimè dilaniat. Inuerſas igitur vngulas eas ideo ſtatuebant, vt qui rem ſpectarent, quid illę ſibi vellent commonefacti, propenſiores fierent ad pietatem. Id quod tantæ apud eos curæ fuit, vt principum ſceptra, & huiuſmodi pleraque inſignia, atque geſtamina & monumenta, armaque aliquot, quorum quotidianus eſſet vſus, ita inſignirent, vt in ſumma potioreque parte ciconiam præfigerent ex ære, vel ex auro argentóue factam, infernè verò vngulam Hippopotami ſubijcerent, quod impietati præferendam eſſe pietatem indicaret. Horas etiam Ægyptij ſacerdotes (inquit idem) per fluuialem equum ſignificare ſoliti ſunt. qua verò de cauſa id facerent, neque Horus ſcripſit, neque nos apud quempiam traditum inuenimus. ſi quid tamen ariolari liceat, dixerim ego: quia depaſcit ſegetes deſtinatione, vt ferunt, ante determinatas in diem, &c. Horæ verò nomen plerunque pro tempore cuiuſcunque maturitatis accipitur apud Græcos. (*An quia certum agri ſpatium ingreditur, quantum ſibi ret egredienti paſcendo ſufficere iudicârit? Eſt autem hora quoque certum temporis ſpatium.*) Vel ea fortè de cauſa horas indicare dictus, quòd diem & noctem duplici natura dimetitur. Siquidem interdiu in imis aquis latet, noctu in terram egreditur. Apud Ægyptios autem nox cum die pari propemodum horarum numero aſſiduè diſpeſcitur.

Heliogabalus hippopotamos habuit, Lampridius. Ἄνοιγ', ἄνοιγε τὴν θύραν: ἠλίθιον Πέρσαι πεπεταμένοι, h.
ἀνδριάς, ἀληθινὸν ὄνος, Ποτάμιος ἵππος, τρίγλος, Σελεύκου πυγή, Alexis in Pyrauno apud Athenæum: videntur autem hæc omnia prouerbialia quędam conuicia in hominem ſtupidum, quem aſinum aut lapidem dixeris. Fluuiatiles equi in plaga Papremitana ſacri ſunt, in cætera Ægypto non ſacri, Herod.

DE HIPPVRO, RONDELETIVS.

IΠΠΟΥΡΟΝ Gaza equiſelem vertit. Plinius Græco nomine vti maluit. Dorion & Epænetus κορυφαίναν A
etiam vocari ſcripſerunt. Hiceſius ἵππουρος nominauit ἵππουρον. Numenius ἵππουρον ἀγκυλώνυχα vocat. Hi- *Athen. lib. 7.*
ſpani lampugo. (*Suprà Glaucum maiorem à quibuſdam lampugo vocari ſcripſi, ſed falſò.*)

Piſcis eſt marinus noſtris vndis incognitus. Ego quidem in Hiſpania tantū natos hactenus vidi. Hæc B
præ alijs omnibus piſcibus illuſtris eſt & ſpectabilis in iſto piſce nota, quòd ſtatim à roſtro vel à capite veluti criſta erigitur, continenſque pinna magna ad caudam vſque protenſa. Huic ſimilis alia eſt à podice ad caudam vſque, ſed breuior. Pinnæ branchiarum breues, latæ, auri æmulæ. Quæ in ventre, ſunt longiores, nigricantes, podicem ferè attingentes, qui in medio corpore ſitus eſt. Os mediocre eſt, dentes exigui, acuti in maxillis, palato & lingua. Oculi magni. Squamæ minutiſſimæ. Glauco, colore interniſque partibus ſimilis eſt, ab eo diſſidens, quòd hic à capite ſenſim tenuior fit ſtrictiorque, ille à podice tantum donec in latam caudam deſinat.

Hunc veterum hippurum eſſe rationibus confirmare oportet. Ac primùm ipſius etymum id docet. A
ἵππουρος enim à cauda equina nomen habet, quòd pinna à capite incipiens caudæ equinæ ſimilima ſit, *Quod veterū*
id eſt, longa continens villiſque multis conſtans, cuiuſmodi in nullis alijs piſcibus reperitur. Nemo *hippurus hic*
enim exiſtimet à cauda piſcis, equi caudæ ſimili hippurum nominatum, id eſſet hominis (*imò piſcis forte, non hominis*) partium vſum ignorantis. Cùm enim cauda ad dirigendam natationem claui inſtar à natura condita ſit, ſi tam longa propenderet, villiſque à ſeſe ſeiunctis conſtaret, non facilè huc illucque flecti poſſet, neque ſolùm natationem non iuuaret, ſed ei maximè obeſſet. *ſit.*

Præterea κορυφαίνης nomen ad id alludit. Nam a pinna quæ à vertice incipit, in eoque veluti criſta eri- *Coryphæna*
gitur, κορυφαινα dicitur ἀπὸ τῆς κορυφῆς: eſt enim κορυφὴ vertex, pars capitis inter occiput & ſynciput, & *unde dicta.*
per metaphoram cuiuslibet rei ſummum & extremum. Quæ ſequuntur rationes magis ex piſcis na- *Ex piſcis natu-*
tura petitæ ſunt. Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. animal. cap. 10. ſcribit, hippuri ex ouis fœtus ex minimis *ra, & primùm*
celerrimè in maximos euadere, quod in nullo piſce manifeſtius quàm in hoc obſeruari poteſt. Cum e- *incremento.*
nim Hiſpani piſcatores paruos hippuros ceperint, naſſis includunt, illicq; creſcere ſinunt breui tem- *Partus.*
pore, vtpote quorum incrementum indies conſpiciatur. Pręterea hippurus (vt Ariſt. ibid. tradit) vêre *Occultatio.*
tantùm parit. Et eodem Ariſtotele authore, cum piſces multi ſerpentum more hyeme lateant, apertiſ-

 ſimè

Lib. 9 cap. 16. ſimè hippurus id facit & coracinus. Nam hi ſoli nuſquam capiuntur niſi ſtatis quibuſdam temporibus eiſdemque ſemper. Id Plinius literis prodidit. Quū aſperæ hyemes fuerint, multi cæci capiuntur: itaq; his menſibus latent in ſpeluncis conditi, ſicuti in terreſtrium genere retulimus, maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, præterquam æſtatis paucis diebus & iiſdem ſemper. Quæ in hoc piſce veriſſima eſſe comperi. Cùm enim in Hiſpaniam huius piſcis recipiendi gratia ſcripſiſſem frequentius, diuerſis anni temporibus, nunquam niſi autumno ad me miſſus eſt, id omni aſſeueratione affirmantibus piſcatoribus nunquam niſi æſtatis certis dieb. capi. Gaudet hippurus naufragijs & naufragiorum fragmentis, quia carniuorus eſt.

Carniuorus.

F Carne eſt pingui, ſuaui & dura, qualis thynnorum, glaucorumq; eſt caro. Archeſtratus apud Athenæum hippurum Caryſtium commendat.

Hippus.

Meminerunt Athenæus lib. 7. & Plinius lib. 32. cap. 11. hippi piſcis, quis is ſit nondum planè ſcio, niſi idem ſit cum hippocampo, de quo ſuo loco dicemus.

COROLLARIVM.

A Hippuro piſci nomen vnde ſit impoſitum, non conſtat: caudam enim eius equinæ ſimilem eſſe, etſi nomen pręſe fert, probabile non eſt, neque authorum aliquis tradit. Fortè ita dictus fuerit διὰ τὸ ἵππου δίκην ὀρούειν καὶ ἐξάλλεσθαι, vnde & ἀρνευτὴς vocatur. Apud Homerum quidem ἀρνευτὴν aliqui delphinum interpretantur, hoc eſt vrinatorem. quæ vox Latina detorta eſt à Græcis.

Scribitur autem Græcè tum ἀρνευτὴς, tum ἀρνευτὴρ, ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, id eſt ab agnis ſimiliter ſalientibus, demiſſo capite, parte poſteriore ſublimi, vt dixi in Agno H. a. Gaza equiſelim tranſtulit. Κερύφαινα, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Ἔπουρος genus piſcis apud eoſdem, corruptum fortè ab hippuro nomen. Alius eſt Σέπουρος vulgò dictus à Græcis, nempe hepatus Rondeletij. Hippuri nomen Germanicum fingemus *ein Federkopff*, id eſt Pinniceps, quoniam pinna dorſi à capite ei incipiat. vel circumſcribemus, *ein Meerfiſch auß Hiſpanien* Lampugo *genannt*.

C Hippurus piſcis eſt pelagius Oppiano libro 1. Hippuri celeres, Ouidio in Halieut. inter pelagios.

E Hippuri (vt canit Oppianus Halieut. quarto) ſi quid in mari vagum & fluctibus obnoxium viderint, omnes ſtatim frequentes proximè comitantur: maximè verò ſi naufragæ nauis diſiecta oberrent fragmenta. In hæc qui inciderit piſcator facilè vberem horum piſcium prædam conſequitur. Sed naufragia deus auertat. nam aliter quoque capiuntur hippuri. Confertos harundinum faſces lapide inferiùs alligato quo deprimantur in mare deijciunt: Circa hos illico hippuri vmbræ amantes congregantur, & dorſa harundinibus affricare gaudentes manent. Tum piſcatores hamos eſcis inſtructos demittunt: quos illi certatim apprehendere feſtinant, ita vt permultos deinceps facillimè capiāt: magis enim auiditas piſcium nimia in hamos propera ruit, quàm piſcatores ipſi feſtinare hamis immittendis & extrahendis queant. Hippuris xiphiæ & iuli ineſcantur, Idem.

F Hippurus valde aptus eſt & ſuauis ad comedendum, Kiranides. Hippurus Caryſtius optimus eſt, cū alioqui viles ferè piſces circa Caryſtum ſint, Archeſtratus. ὀξύρυγχοι ῥαφίδες, ἵππουροί τε, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Τοῖσί τε θαρρήσαιο φαγεῖν λελιημένος ἰχθῦν, Ἢ ἐ μέγαν σινόδοντ', ἢ ἀρνευτὴν ἵππουρον, Numenius. A Mattrone Parodo quoque in deſcriptione conuiuij Attici nominantur hippuri.

G Fel eius cum melle ſine fumo inunctum, omnem hebetudinem, vel nigredinem, vel obſcuritatem ſanat. Et omni modo eandem habet vim quam fel hyænæ, Kiranides.

H Hippurus etiam muſcæ fluuiatilis genus eſt, magnitudine anthedonis, colore veſpæ, piſcibus expetitum, Æliano 5. 1. Sciurus animalculum quadrupes, alio nomine campſiurus & hippurus vocatur, Heſychius & Varinus. Hippuris etiam herba eſt, equiſetum Latinè dicta. Huius genera duo à Dioſcoride deſcribuntur. Tertium videtur, quod polygonum ſyluestre à Plinio vocatur, circa Bergomum in Italia hodie vulgò ab herbarijs Cauda equina maior, alibi ferè hactenus incognita, neq; deſcripta quod ſciam à quoquam noſtri ſeculi. Deniq; hippuris Homero galeam ſignificat. vide in Equo quadrupede.

Epitheta. Hippuri celeres, Ouidio. Ἀρνευτὴς ἵππουρος, Numenius. φιλόσκια φῦλα ἱππούρων, Oppian.

HIPPVS. Vide ſuprà in Equo piſce.

DE HIRCIS PISCIBVS.

HIRCVS piſcis, τράγος, alius eſt Ariſtotelis, nempe Mæna mas: alius Athenæi. Vide ſupra in Gobione nigro Rondeletij. & infra elemento τ. in Tragis. Nominantur & ſpongiæ quędam hirci, de quibus infrà. Hirci quadrupedis hiſtoriam, & huius vocabuli philologiam in Quadrupedibus habes. Hircos marinos ex Aeliano Volaterranus non rectè pro arietibus marinis conuertit.

DE HIRVDINE, RONDELETIVS.

A HIRVDO à Græcis βδέλλα nominata eſt ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt à ſugendo, quemadmodum à Latinis quibuſdam Sanguiſuga.

B Paluſtre eſt inſectum, vnde à Theocrito λιμνᾶτις cognominata eſt.

(C) Sub lapidibus latet. quieſcitque in ſeſe contracta fabæ latitudine & longitudine, ac veluti ex circulis aliquot conſtans. Priore parte os eſt, poſteriore acetabulum. quum repit os acetabuli modo ita applicat vt hęreat, reliquumque corpus trahat, tum extenta vermis ſpecie eſt. In ore tres illi dentes eſſe contrario occurſu ſeſe collidentes ex eius demorſu colligimus. Partes internas indiſcretas habet. Variæ hirudines reperiuntur, aliæ nigræ ſunt, aliæ rufæ, alię diuerſis coloribus notatę.

Hirudines diuerſæ.

G Nullus eſt planè earum in cibis vſus, ſed in medicina non infrequens. nam ad hæmorrhoidū ſanguinem exugendum admouentur vel alijs partib. ad ſanguinis euacuationem, quando ęgri excisorij ſcalpri vim ferre non poſſunt, vel pars tolerare nō poteſt. Equorum ora ſubeunt, & ſugendo emaciant. Venenatę credūtur potiſſimùm rufæ. Quod ſi dentes reliquerint in carne infixos, vlcera fiunt dyſepulota.

COROL-

COROLLARIVM.

Icon hæc hirudinis maioris & variæ eſt.

Hirudo quanquam inſectorum generis eſt, & vermis quidam: quia tamen in aquis viuit, Aquatilium hiſtoriæ accedit. Hirudinem priſci ſemper dixerunt, Plautus, Horatius, Cicero. Poſteriores ſanguiſu- A
gam quoque. Hirudinem ſanguiſugam vulgò cœpiſſe appellari aduerto, Plinius.

Sunt qui irudinem ſine aſpiratione ſcribant, quod non probârim. Hirudo ſi dicatur ex eo quòd hærendo ſanguinem ducat. aſpirationem habebit, ſed non conuenit in quantitate ſyllabę, Iouianus Pontanus. Aluka, עלוקה, Dauid Kimhi ex magiſtrorum ſententia multis verbis deſcribit hirudinem vel ſanguiſugam, quę vulgò dicatur איגל״ר. Quanquam R. Saadias priuationem intellexit tantum Prouerbiorum 30. R. Leui ben Gerſon & interpres Cabuenaki ſanguiſugam intelligunt. Septuaginta interpretes βδέλλα. Hieronymus ſanguiſuga. Chaldæus vocem Ebræam retinet. Plura de hac voce leges in Quadrupedibus ouiparis in Crocodilo A. quidam enim crocodilum conuertunt. ego hirudinem potiùs dixerim: quoniam Arabicæ voces huic finitimæ ſunt, quas apud Syluaticum legimus pro ſanguiſuga, nempe Aleca, Alelica, & Aletha: item Alag apud veterem gloſſographum Auicennę. Anaka, אנקה, alij aliter interpretantur, ericium, viuerram, (vel fibrum potiùs,) mygalen, hirudinem. vide in Echino quadrupede. Græcè βδέλλα ſcribitur per alpha, dictione trochaica, vt & reliqua quæ λ. duplex habent, σκίλλα, κόλλα, &c. vt docet Herodianus & alij grammatici. deriuatur autem à verbo βδάλλειν, quod ἐκμυζᾶν, id eſt exugere ſignificat. Idem & Nicander inſinuat hoc verſu: Ἀβρὰ περιφύονται ἀμελγόμεναι χροὸς αἷμα. Eſt & βδέλλιον diminutiuum, apud Etymologum. Βδέλυξ, (prima videtur circunflectenda, vt in κῆρυξ,) hirudo, Heſychius & Varinus. Apud eoſdem βλέχυγες, βλέτυες, δευβ..εῖς, & δρι..ακες ſecundum Elienſes pro hirudinibus exponuntur. Scoppa Italus hirudinē interpretatur la ſanguiſuca.

Alibi in Italia ſanguettole vocant, vt audio, alibi magnate. Gali Sanſue. Germani *egle*, nomine forſan facto ab aculeo. os enim aculei inſtar, & quidem triſulci, morſu infligit. Sic & perca fluuiatilis *Egle* à pinnis dorſi aculeatis. Inferiores Germani, vt Flandri, *Lak*, vel *Lyckelake*. Angli *Horſe leche*, vel *Horſelich* (proferunt autem *ch*. vt nos *tſch*.) quòd medeatur equorum cruribus admota. nam *Horſe* eiſdem equus eſt. alij *lovvch leach*. Eliota Anglus ſcribit *a Horſeleache* vel *Blut ſucker*. Poloni *Pijavvka*.

Hirudines ruffæ à medicis damnantur, vt in G. referam: vbi in electione earum ad remedia alias quoque earum differentias recenſebimus. Apud nos ſunt nigræ penitus & planæ: & ſunt virgulas rubeas in dorſo habentes, & aliquantulum rugatæ, Albertus. Et rurſus, Quædam earum inuiſibiles ſunt, & filares. Nigræ vel fuſcæ apud nos (Tiguri) minores ſunt, & frequentiores, eædem ignauiores: aliæ maiores, ſubuirides (ex nigro fere) lineis ſeu ſtrijs per longitudinem ſubflauis, aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant, diſtinctæ: hæ commodæ ſunt medicis. Venetijs virides videre memini, ceu paruas lacertas, maculis hinc inde nigris. Germani maximas hirudines ab equis denominant *Roſseglen*: quarum nouem aiunt ſugentes vel equum occidere poſſe. Sanguinem illas aiunt quidam inter ſugendum ſtatim ano reddere, & inſatiabiles hærere. Mihi hoc probabile non eſt. In aquis ſtagnantibus & paludibus, hirudines quales dixi, reperiuntur: nigræ ſcilicet, ſubuirides, varię. In purioribus & fluentibus etiam albæ perexiguæ, quales vel piſcibus nonnunquam adhærent: ore vtrinque lato in circulum, ſed altero duplò latiore.

In iecinoribus etiam boum & ouium aliquando genus quoddam hirudinum adnatum reperitur, putrefacto corruptoque hoc viſcere. Vermes quidam ſunt albicantes, tertiam digiti partem longi, dimidium digitum tranſuerſum lati, folliculis quibuſdam incluſi, pertenues: neque in ventriculo illi, neq; alibi quàm in iecinore inueniuntur, viui quidem, & mobiles: quod non vbique, non circa montanas & recentes aquas, ſed putridas tantum contingit. Sic affectum iecur lanij abijcere iubentur. In Mauritanię quodam flumine aiunt hirudines gigni ſeptenum cubitorum, quæ gulam perforatam habeant per quam reſpirent, Strabo.

Sanguiſugæ oſſibus carent & pedibus, ac pinnis, nec vllum membrum habent, vt videtur. ſed toto B
corpore ſimiles ſunt, vt columna. Os habent inſtar trianguli, quod ex inflicto ab eis vulnere apparet. Albertus & Author de nat. rerum. Culex fiſtulam in ore habet, qua terebrat cutem vt ſanguiſuga, Arnoldus Villanou. Eraſmus Rot. hirudini tribuit linguam biſulcam ac fiſtulatam, quam penitus infigat cuti. Obſeruaui in genere maiore, quod aptius medicis eſt, os non ita rotundum vt in minoribus, ſed acutius, quod facillime cutim penetrat, & per lintea etiam tenuiora euadit. In minore os planius & rotundius, inſtar ſphincteris aut muſculi rotundi. In omnibus, foramen medio exile eſt: ab ore ad aluum vnus continuus meatus. corpus totum circulis quibuſdam, vt in lumbricis, ambitur: quibus extenſis contractiſue mouetur & εἰλυσπᾶται lumbricorum inſtar. In mortuis pleriſque longitudo circiter digiti. Lineis & punctis nigris notantur omnes: reliquo colore variant, vt dictum eſt.

Hirudines aquis ſtagnantibus & algoſis gaudent, paludibus ad ripas lacuum præcipuè. nigræ magis C
in aquis putridis & foſſis degunt. albæ paruę, vt diximus, etiam in riuis & fluuijs. Si quis è fluuio biberit ſiti vrgente, λεπτὰ δ᾽ ἀφειλας πελαίμης μνιώδεα θρῖα, periculum eſt ne hirudinem ſimul cum potu deglutiat. Hominem impediunt ac beſtias, vt ſanguinem eorum ſugant, cuius ſatietate nimia mortem ſibi ſępius accerſunt, Author de nat. rerum. Æquè eſt mira, vt ricini, ſanguinis & hirudinum generi in paluſtri aqua ſitis. nanque & hę toto capite conduntur, Plinius.

Auiditate ſugendi dulcem ſanguinem hominis, ſuccum emittunt, & alium continuè recentiorem

ſugunt, Albertus. Cum carni adhęreſcunt, quanto magis trahuntur, tantò fortiùs inſident, donec rumpantur. itaque ſanguinem putridum extrahunt, & alios ſanando ſeipſos occidunt, Author de nat. rerum. Sugendo trifidum vulnuſculum imprimunt, ita vt radij ab vno centro terni ęquidiſtantes procedant. Lutum capitis boni odoris & ſaporis eſt, quod in regionibus ad orientem ſeplaſiarij vulgò vendunt. id edi ſolet, & à mulieribus prægnantibus & alijs quorum corruptus & alij vulgò vendunt. id edi ſolet, & à mulieribus prægnantibus & alijs quorum corruptus eſt appetitus expetitur. mulieres maximè vtuntur eo in balneis, illinendis capillis (vnde nomen ei à capite factum) vt in longitudinem excreſcant. Dicunt etiam Arabes gratiſſimum id eſſe ſanguiſugis: & ſi locus aliquis eo illinatur, ſanguiſugas ſponte illi adhæſuras. Vocatur & alijs nominibus Arabicè, Lutum Coraſcenum, Lutum alniſaburi, & aromaticum & alcubrugi, & Cyprium, & alnahagi, Andreas Bellunenſis. Gradiendo quædam volutationibus vtuntur, vt quæ terrę inteſtina vocantur, & hirudines. Siquidem hæc præcedente parte progrediuntur, & reliquum corporis ad eandem ipſam conducunt, atq; ita certis abiuncta ſedibus vagantur, Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu. Mouetur ſanè hirudo extenſione & contractione corporis ſui ceu annulis conſtituti, ſicut lumbrici: non tamē cuiuis corporis parti, vt illi, innititur, ſed caudæ tantum & ori. nam caudæ innitens corpus reliquum quantum poteſt aut vult extendit, ſiue rectà ante ſe, ſiue retro & reflexum: tum ore fixo caudam & reliquum corpus arcuatum attrahit, vel ad os vſque contiguè, vel quouſque libuerit os verſus, vt ad medium ſpacium, non tamen vltra os. Poteſt & retro moueri, quod vidi cum vnam incluſiſſem cannæ. retrorſum enim exibat. Eluctatur corpore ſuo etiam per anguſtiſſima loca, ſi vas non obturatum optimè fuerit, vbi nemo putaret: adeo enim in tenuitatem ſe extendere, & os acuere poteſt, maior præſertim, vt per linteū etiam rariùs contextum euadat. Generentur ne ex putredine tantum, an etiam ex ouis, nondum ſatis conſideraui. Tepôrem amant, nec priùs in aqua comperiuntur, quam ſol tepefecerit. nam circa calendas Maij apud nos primum apparere incipiunt, & circa meridiem potiſſimum: autumno rurſus conduntur & latent. Per hyemem nunquam inueniri puto: aliqui ad vſum ſeruant eas in aquæ pleno vaſe. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euaneſcunt, Plinius. Ex hirudine procreatur œſtrus, id eſt aſilus, Scholiaſtes Nicandri. mihi id veriſimile non ſit.

D Crocodilus cum in aqua vitam degat, os fert introrſum hirudinibus refertum. poſtquam igitur ex aqua in terram egreſſus eſt, ac deinde hiauit (ſemper enim ferè hoc ad cephyrū facere ſolet) tunc in eius os trochilus penetrans deuorat ſanguiſugas. qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit, Herodotus. Noctua ſanguiſugis contraria eſt, Plinius.

Gobius fluuiat. Auſonij inter alia veſcitur etiam hirudinibus minimis. Silurus (*der Welſs*) poſt ſolſtitium æſtate inter ſaxa latitat, niſi ab hirudinibus extimuletur.

E Cimices extinguuntur (è lectis aut locis vbi ſunt) incenſis ſanguiſugis, Palladius. Sanguiſugæ ſuffitæ interficiunt cimices: & contrà, cimices ſuffiti educunt potas (ab homine vel quouis animali) ſanguiſugas, (*Vide inferius in G.*) eſt enim antipathia, Kiranides. Natura earum aduerſatur cimicibus, & ſuffitu eos necat, Plinius. Quidam vt fugentur cimices, hirudinibus vſtis locum ſuffiri, aut decoctione earum lauari iubent, Plinium citantes teſtem. Cancri fluuiatiles aquis commodi fuerint. nam & venas aperiunt, & ſanguiſugas perdunt, Paxamus in Geoponicis 2.4. Sanctus Gulielmus Lauſannenſis epiſcopus noſtro tempore (inquit Felix Malleolus in tractatu de exorciſmis: qui vixit circa annum domini 1554.) contra ſanguiſugas diebus noſtris piſces maiores, præſertim ſalmones, mirabiliter inficientes, letaliter quoque pungentes, & ad ripas aquarum propellentes, exorciſmi dictamina de ſacris ſcripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interſtitia publicari. itaq; ad effugandum & repellendum huiuſmodi beſtiolas multipliciter profecit.

DE HIRVDINIBVS EX GALENO: VEL POTIVS VT AVGVſtinus Gadaldinus Mutinenſis tranſtulit, ex ſermonibus Antylli de euacuantibus remedijs. Gadaldinus in ſua tranſlatione vtiliter quædam adiecit, quæ in vulgatis Galeni codicibus Græcis non leguntur, perfectiorem fortè aliquem codicem nactus.

Quidam captas hirudines diu includunt, eiſque ad multa vtuntur. Ipſæ enim ſi miteſcunt (*ἐκμειλιχθεῖσαι. malim λιμώττουσαι, id eſt famelicæ,*) carnem facilè apprehendunt: cum aliæ nonnunquam peregrinè ſeſe gerant. Oportet autem has quidem, cum primum eas experti fuerimus, applicare: quæ verò nuper captę ſunt, per dies (*diem*) ſeruare, exiguum ſanguinis pro nutrimento inijcientes. ita enim earum virulentia tranſpirabit (*διαπνευσθήσεται, quidam vertit, exprimetur. Gadaldinus videtur legiſſe διαπνευσθήσεται.*) Sanè cum eis vti volumus, locus cui hirudines appplicandæ ſunt, (*τὸ δὲ ἐπιλισσόμενον μέρος*) nitro prius fricandus, ac ſanguine alicuius animalis, vel argilla humida inungendus, vel fouendus, vel vnguibus ſcalpendus: (*pars cui applicandæ ſunt, nitro fricari debet, dulciſſimaque lauari aqua, deinde ſanguine illin, Aetius.*) promptius enim apprehendent. oportet autem ipſas in aquam tepidam & puram, in vaſe lato magnoq; contentam inijcere, vt commotæ virus abijciant: mox, vbi eas ſpongia comprehenderimus, ac mucorem lentoremque purgauerimus, manu admouebimus. Atque vbi (omnes) inhęſerint, oleum tepidum particulæ, ne refrigeſcat, infundemus. At ſi manibus pedibusue affigendæ ſunt, pars ipſa in aquam, vbi hirudines ſunt, immittenda eſt. Quòd ſi etiam eis vbi repletæ fuerint, vti oportuerit, vel quia paucæ hirudines præſto adfuerint, vel quia paucæ apprehenderint, earum caudas forpice incidere oportet. Nam effluente ſanguine trahere nunquam deſinunt, quouſque nos ſalem, vel nitrum, vel cinerem, earum oſculis inſpergamus. Vbi verò exciderint, ſi locus cucurbitulam capere potuerit, per eius appoſitionem, virus extrahere debemus: validè nimirum ipſam apponentes celeriterque auellentes. Si verò cucurbitulæ capax non fuerit, ſpongijs fouendus is eſt. Cęterum ſi corpora vel oſcula ſublacryment, mannam, vel cuminum, vel ſarinam inſpergito, ac poſtea lanam pauco madentem oleo conuoluito. ſin ſanguis etiam inde erumpat, linteola, vel aranearum telas ex aceto inijcito: aut gallam vſtam aut ſpongiā nouam pice liquida intinctam ac vſtam imponito: deinde chartula aceto irrigata, imponenda ac illiganda eſt. Hæc autem in partibus quæ in medio corpore habentur, ſunt peraganda. Nā in brachijs & cruribus,

cruribus, quæ Græcè vno nomine κῶλα, id eſt, membra longa appellantur, ſolum etiam vinculum pro cohibendo ſanguine ſatis eſt: quod poſtero die ſoluendum eſt: Sique ſanguis conſtiterit, abiiciendum: ſi verò non conſtiterit, eiſdem vtendum eſt. Scire autem oportet hirudines non ex profundo ſanguinem trahere, ſed eum qui carnibus adiacet, exugere. Eas autem in illis vſurpamus hominibus, qui ſcarificationum inciſiones pertimeſcunt: vel in illis partibus, in quibus cucurbitula ob earum paruitatem, vel gibboſitatem & inæqualitatem aptari non poteſt. Hirudines auellimus, quando eius ſanguinis quem arbitramur exhauriri oportere, dimidiam partem attractam fuiſſe coniecerimus. Et poſtea vſque adeò effluere permittimus, quoad qui ſatis ſit, excretus fuerit. Quoniam verò particula tum ab hirudinibus, quæ natura frigidæ ſunt, tum ab aere refrigeratur, fouenda ipſa eſt, ac recalfacienda: ſanguiniſque fluxus non per refrigerantia, ſed per aſtringentia & emplaſtica, vt diximus, eſt cohibendus.

DE HIRVDINIBVS EX MENEMACHO, EODEM INTERprete. *Hæc non ſunt in noſtris codicibus Græcis, impreſſis.*

Hirudines locis affectis applicantur, vel (*in*) eis qui proximi non pinguibus ſunt. Nam oleum, earum appetentiam ſubuertit. Porrò in anguſtiam ſtricti calami ab vtraque parte haud (*negatio abundat*) perforati, vel per quidpiam ſimile, cum aptandæ ſunt, demitti debent. Earum numerus à duabus magnitudinibus, loci nimirum & affectionis, ſumendus eſt. Auferantur, oleo calido earum labiis infuſo. †† Quod poſt earum ablationem effluit, digitus impoſitus cohibet. Excretionis quantitas ab hirudinum erectione conſpicitur: ſed euidentius ea etiam apparet, ſi congregata fuerit, quando hirudines à corporibus diuulſæ, ſanguinem euomuerint. †† Sanè loci, quibus aptari hirudines debent, ſuperficietenus ſcarificandi ſunt: vbi enim illæ ſanguinem guſtauerint, auidius ipſum appetunt. Aetius 3.21. Galeni verba, vt in impreſſis noſtris codicibus habentur, repetiit: & Oribaſius Synopſeos libro 1. cap. 15.

Hirudinum ad extrahendum ſanguinem vſus eſt. quippe eadem ratio earum, quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda ſanguine, ſpiramenta laxanda, indicatur, Plinius. Hirudo non enim qui in profundo eſt attrahit ſanguinem, ſed eum modo qui adiacet carni emulget, Campegius. Non probè igitur forſan Auicennæ interpres, profundius hirudines trahere conuertit, quam ventoſas. Huic etiam pugnare videtur, quod paulò poſt ſcribit: hirudinum vſum aduerſus morbos ſubcutaneos prodeſſe, vt ſafati, impetiginem & ſimiles. Galenus ſcribit hirudinum vſum pro cucurbitulis eſſe poſſe, cum tamen hirudines dicat eum qui circa cutim eſt ſanguinem tantum attrahere, cucurbitulas verò etiam profundius, & exuberantem materiam in corpore minuere, in capite ſcilicet de ſcarificatione. Sed ſcarificatio alia in ſuperficie cutis tantum fit. pro qua nimirum hirudines vſurpari licet: alia profundius adigitur: quod & ante nos doctiſſimus Mundella ſcripſit: qui dialogo Medicinalium ſuorum tertio, plura de hirudinibus admouendis ſcribit, & quomodo earum vſus pro cucurbitulis eſſe poſſit. Sed vitium, quod admiſſæ ſemel, deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinæ, Plinius. quod tamen ita euenire neceſſarium mihi non videtur: ſi vel ſublata fuerit cauſa, propter quam adhibebantur: vel non ſublata quidem illa, conueniens tamen victus & auxilia alia adhibita. Hirudinum vſus non tam ad nimium in ſanis quam vitiatum in neutris vel ægrotis ſanguinem extrahendum admittendus eſt Incertus. Hoc epithemate pro cucurbitis & hirudinibus vtimur ad arthriticas & podagricas affectiones. nam ſeroſos ſanguinis humores exugit. facit & ad tofos ac duritias, vt inde diſſoluantur: Farinæ fœni græci, floris lapidis Aſii, lomenti fabæ nigræ molitæ, farinæ lupinorum, ſingulorum ſextarium vnum. Omnia mixta, & aqua calida ſubacta, calida imponito, & faſcia conſtringito. Oportet autem prius affectos locos perfundere, aut etiam in ſolito lauare. Cum verò faſciæ circundatæ, madidæ ac cruentæ factæ fuerint, pharmacum tollimus, & fotis locis, paſtillo ex amygdalis amaris vtimur, & malagmate quod crocum, iridem & ariſtolochiam habet. Hirudinum vſum noſtro ſeculo frequentiorem eſſe, quàm Galeni tempore fuerit, Mundella teſtatur. docetque idem non ante quam tempus inanitioni opportunum in morbo aduenerit, admoueri debere: ac ne in hæmorrhoidibus quidem cum dolor viget: ſed in remiſſione morbi, vel ſymptomatum, doloris, tumoris, caloriſque, ne materia magis attrahatur. Sanguiſugæ non paſſim adhibentur, ſed iis tantum particulis, quibus propter anguſtiam cucurbitulæ affigi non poſſunt, vt ſunt labia, gingiuæ, & ſimiles: aut quæ excarnes ſunt, vt digitus, naſus, & ſimiles, Albucaſis. Applicantur aliquando illis qui venæ ſectionem non ſuſtinent.

Alia quædam in genere, de hirudinum applicatione.

Capiendæ ſunt in aquis dulcibus, non putridis, Albucaſis. Ruffæ maximè formidandæ vt inferius recitabo ex Plinio. Indi quidam (inquit Auicenna libro 1. Fen. 4. cap. 22.) hirudines aliquas non ſine veneno eſſe tradunt. Cauendæ quarum magna ſunt capita: & quę colore nigro, vel antimonium referente, vel virides ſunt. item lanuginoſæ, & ſimiles marmaheigi: & in quibus apparent ſtriæ coloris cærulei: & quarum color ſimilis eſt almebacalbum. Siquidem hæ omnes venenoſæ ſunt: & excitantur ab eis apoſtemata, ſyncope, ſanguinis fluxus, febris, laxitas, & vlcera mala. Vitandæ etiam quæ degunt in aquis prauis: quarum limus aluei eſt niger & cœnoſus, & quæ commotione ſtatim turbantur & fœtent. Eligendæ autem ſunt ex aquis in quibus eſt altaleb, & in quibus morantur ranæ. neque auſcultandum illis, qui hirudines ex aquis vbi verſantur ranæ, vituperant. Color earum ſit ſimilis colori almes, in quibus eſt viriditas: & tendantur ſuper eas fila duo colore arſenici. Probantur etiam ruffæ, rotundæ, colore iecinoris: Et ſimiles paruæ locuſtæ, vel caudę muris ſimiles: item minutę parua habentes capita. Pręſtantiſſimę in quibus venter rubet, dorſum viret, pręſertim ſi ex aquis fluentibus fuerint. Meliores ac minus noxię ducuntur, quę rugatę ac lineatę in dorſo ſunt, (quę virgulas rubeas in dorſo habent, aliquantulum rugatę, Albertus:) deteriores verò nigrę, Scriptor de nat. rerum. Varias eligit Trotula. Pręferuntur apud nos maiores, ſubuirides ex nigro, ſtriis per longitudinem ruffis in quibus maculę nigrę ſunt. facilius enim & amplius ſugunt. minores & nigrę, ne incipiunt quidem, aut minimum ſugunt.

Electio.

Præparatio. Sanguiſugæ priuſquam applicentur per vnum ferè diem colligendæ ſunt, & conſtrictione (*conuerſione capitis earum ad inferiora, Bellunenſis. vide ne potius dicendum, compreſſione corporis earum, qua veluti emulgeatur contentus in eis ſuccus*) faciendum eſt vt euomant, donec quod in earum ventribus ineſt effluxerit, ſi fieri poteſt. deinde parum ſanguinis agni aut alterius rei (*animalis alterius, aut lactis*) ipſis obiiciatur, vt inde nutriantur antequam adhibeantur. Tum comprehendantur ſpongia, aut aliquo ſimili, vt viſcoſitas & ſordes earum abſtergantur. Locus præterea cui apponentur, cum baurach lauetur, & fricatione rubificetur. Demum cum admouere libuerit, in aquam dulcem proiiciantur, mundentur, & apponantur, Auicenna. Captæ dimittantur die & nocte in aqua dulci, donec famelicæ ſint, & nihil in ventribus earum relinquatur. Euacuandum eſt autem corpus inprimis phlebotomia & ventoſis: deinde fricetur membrum infirmi donec rubeat, & ſanguiſugæ iterum apponendæ, Albucaſis. Adhibentur corporibus, vt ſuperfluum ſanguinem exugant. Sed quia etiam venenoſa aliquando ſugunt, & timendum eſt ne veneno infecti ſint, prius in olla noua pauco ſale aſperſæ ſunt maturandæ, vt venenum euomant, & poſtea calido ſanguine agni parum cibandæ, ita quod eo aſpergantur, & poſt duas horas vel tres poſt hoc corpori apponendæ, Albertus. Sanguiſuga vrticis ac tribulis pungitur, vt venenum euomat: ſcilicet quod è beſtiis, vt bufonibus, aut ſerpentibus aquaticis hauſerit, Author de nat. rerum. In canna tum hæmorrhoidibus, tum aliis venis locisque, commodè apponuntur. Trotula locum prius vino lauat, cui hærere debent.

Vt libentius adhæreant. Vt libentius adhæreant, locus luto capitis (*de hoc ſcripſimus ſupra in C.*) linatur, aut ſanguine, Auicenna. Si detrectent mordere & ſugere, aſpergatur locus ſanguine recenti: aut fige acum in locis, donec emanet aliquid ſanguinis: quem vbi ſenſerint admotæ, ſtatim adhærebunt, Albucaſis. Sanguine vel potius lacte locus madefiat, Amatus Luſitanus. Adhærent etiam cauda, non ſugunt tamen vt vix queant auelli. In aqua calida, (tepida,) & tempore calido, citius ad ſugendum ſe applicant, Incertus. Dum mordent & ſugunt, dolor quidam, ſed exiguus ſentitur, tanquam pungant ſimul & attrahant.

Vt cadant. Cum eas cadere volueris, inſperge eis parum ſalis, aut cineris, aut baurach, aut ſetæ combuſtæ, aut lini, aut ſpongiæ combuſtæ, aut lanæ combuſtæ, (aut aloes tritæ, Albucaſis,) & cadent, Albertus. Sale multo aſperſo, ſtatim remittunt, Albertus. Violenter reuellendæ non ſunt, ne capita aut dentes in vulnere relinquant. ſale aſperſo, vel irrorato aceto decidere vidi: cùm cinis fruſtrà aſpergeretur. Audio poſſe etiam remoueri pilo equino, inter os ſanguiſugæ & cutem diſtricto. ſed modus hic minus placet. Cum iam repleri ſugentes incipiunt, emittunt primò humorem quendam phlegmaticum, albicantem: quo ſcilicet ipſæ nutriebantur. poſtea repletæ cadunt. Decidunt ſatietate, & pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſale aſperſæ. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita, quę cauſa vulnera inſanabilia facit, & multos interimit, ſicut Meſſalinum è conſularibus patriciis cum ad genua admiſiſſet. Inuehunt virus

Cauda præcidenda. remedio verſo, maximeque ruſtæ ita formidantur. Ergo ſugentia ora (ſic habent editiones Plinii vulgatæ. malim ſugentium caudas) forficibus præcidunt, ac veluti ſiphonibus defluit ſanguis, paulatimque morientium capita ſe contrahunt, nec relinquuntur, Plinius. Si velimus hirudines appoſitas eaſdem ſubinde ſugere vt non decidant, donec nobis iam ſatis ſuxiſſe videantur: caudas forcipe incidere (ψαλίζειν τὰς οὐρὰς, amputare, quàm incidere, potius verterim) oportet, vt Galenus vel Antyllus monet. Debet autem abſcindi cauda cum iam ſugere cœperunt, (quanquam memini caudas iam ſugentibus ſectas videre, ipſasque mox cecidiſſe, fortè quod iam ferè plenæ eſſent. quare diligentius hoc conſiderandum,) non antea, ne apprehendere recuſent. ea reſecta dum ſugere pergunt, ſæpiuſculè digitis pertractandæ ſunt, vt non repleantur & ſanguis tranſeat.

Si neceſſaria eſt iteratio ſanguiſugarum, mutare eas oportet, ſi plures ſunt, Albucaſis. Aceto perfuſæ aut ſale aſperſæ, poſtquam remoueris aut ceciderint, ſanguinem reuomunt.

Apotherapia, poſtquam ceciderint. Conſultum eſt poſtquam cecidere, cucurbitulam loco applicari, & de ſanguine loci parum detrahi, vt morſus earum malignitas (*ſiqua eſt*) remoueatur, Auicenna. Cum impletæ ceciderint, optimum fuerit cucurbitulam adhiberi, ſi fieri poterit. Sin minus, vt ſi locus anguſtior eſt, abluatur aceto, deinde aqua multa, & fricetur, & exprimatur, Albucaſis. Iubebat Galenus cucurbitulam hirudinibus remotis apponere, & locum per ſpongiam fouere, vt ſi quid ab illis venenoſum relictum eſſet tolleretur. At noſtræ hirudines nihil venenoſi habere videntur, quamobrem iſta negliguntur, Mundella.

Modus detrahendi ſanguinis. Cum ceciderunt iam plenæ, permittunt eas aliqui in vaſe quopiam ſanguinem reuomere, vt appareat quantum ſuxerint: & niſi ſufficere videatur, admouent denuò, locum interim aqua mediocriter calida fouentes, ne ſanguis denſetur, vt rurſus ſugere poſſint. Sed quoniam vulnuſcula multo pòſt etiam fluunt, plus minus pro diuerſis corporum conſtitutionibus, non ſatis certò ex ea quam reuomuerint hirudines copia, modus coniici poteſt.

Vt ſanguis cohibeatur. Sanguis etiam poſtea aliquandiu fluit, præſertim ſi parum ipſæ ſuxerint. Quòd ſi ſanguis non conſtringatur, gallæ combuſtæ, aut calx, aut cinis, aut tegula læuiſſimè trita ſuperponatur, aut alia ex eis quæ ſanguinem conſtringunt, Auicenna. Si nimius ſanguis profluat, zegi tritum inſperges, aut gallas, & ſimilia illis ex ſtypticis, donec ſedetur. Aut ponantur ſuper locum medietates fabarum excorticatarum, & dimittantur donec adhæreant fabæ in loco. nam ſanguis ſiſtitur hoc modo, Albucaſis. Sanguiſugæ in teſta combuſtæ cinis imponatur, Albertus. Poteſt & bolo Armenia ſiſti, vel aloe cum aqua roſacea applicata. Ego vnam aliquando cum appoſuiſſem manui experiundi gratia, & mox ſale inſperſo remouiſſem, per horam vnam poſtea ſanguis effluxit, ſed parum & guttatim. Aegroto cuidam ex crure tumido & vlceroſo hirudines aliquot adhibui, craſſo, corpulento & multi ſanguinis homini. fluxit autem per biduum ferè poſtea ſanguis è vulnuſculis, & bene tulit. Mulier quædam cum nimis multas (circiter XX.) hirudines admouiſſet cruri, donec iam plenæ caderent (neſciebat enim modum aſperſo ſale eas pellendi) & ſanguis etiam poſteà aliquandiu copioſus fluxiſſet, in maximam debilitatem & periculum incidit, crure tamen poſteà melius habuit.

Vbi adhibeantur. Quauis parte corporis adhibentur, venis etiam magnis pro venæ ſectione, in manibus, pedibus, malleolis,

malleolis, poſt aures, fronti, capiti, dorſo, &c. Sunt qui venis ipſis ſemper admouendas putent, alii nihil referre vbi ſugant, tantundem prodeſſe. Sed hoc dignoſcere prudentis medici eſt: refert enim qua parte ſit morbus, & in ſuperficie ne an altius. Medicum qui hirudinem venæ nigræ brachii dextri adhibuerat puero octo annorum in febri continua ob ſuccos bilioſos vna cum pituita corruptos, reprehendit Mundella in dialogis medicinalibus 3.2. Amatus Luſitanus Curationum ſuarum 1.10. vbi de febris ſanguineæ curatione in puella ſeptem annorum ſcribit: Alui beneficio præcedente (inquit) venam internam brachii ſecare iuſſi, & ſi non (ſponte) flueret, vulneri hirudinem admoueri, vt inde ſanguinem traheret, donec ſua ſponte caderet. quod ſi caſus (inquit) maiorem poſtulat euacuationem, aliam ſubiungimus. Idem alio in loco ſcribit de hirudine venæ ſectæ appoſita in puero quatuor annorum.

PER QVÆ CORPORIS LOCA VTILITER APPO-
nantur hirudines, particulatim, à capite ad pedes.

Vulnus ab animali venenato inflictū, ſi anguſtum ſit, amplietur phlebotomo, (loco prius ligato arctè *Ad quamuis*
poſt vulnus:) deinde cucurbitula imponatur, aut ſanguiſugæ circa vulnus, Arnoldus Villanou. Nican- *partem.*
der etiam ictibus vel morſibus venenatis hirudines vtiliter admoueri monet. Sanguiſugæ & cucurbitulæ ſuper vulnus canis rabidi ponantur, Arnoldus Vill. Io. de Vigo in curatione gangrænæ: Cum videris (inquit) locum ad nigredinem tendere, tum ſtatim nulla melior curatio eſt, quàm ipſam nigredinem diuerſis ſcarificationibus ſcarificare & profundè, cum applicatione etiam ſanguiſugarum in circuitu corruptionis gangrænoſæ, &c. Ad impetiginem & alia cutis vitia applicatas prodeſſe Auicenna teſtatur.

In lethargo hirudines occipitio vel ſyncipiti adhibendas Gariopontus docet. Cum epilepſia ſit ex *Ad capitis*
melancholia, ſanguiſugæ apponendæ ſpleni: Vide infra ad ſplenem. In capitis fluxione vel dolore aliiſ- *partes.*
que morbis, quidam eas admouent venis retro aures. item ad venas quaſdam in oſſe coronali, quæ loco raſo ad cutem & confricato apparent. Hippocrates cucurbitulas oſſi coronali apponi iubet. Aliqui ſanguiſugas poſt aures ad exhauriendum ſanguinem collocari docuêre, quæ omnem ferè vertiginis cauſam leuant, Alexander Benedictus. Inſano cuidam venis poſt aures feliciter admotas audio. Oculis rheumatizantibus fronti ſuperpoſitæ conueniunt, Kiranides. In doloribus & rheumatiſmis dentium aliqui ſanguiſugas gingiuis collocant, Alex. Benedictus. Idem ſub mento eas apponi ſcribit, (certas ob cauſas vel dentium, vel alias.) Ad tollendos rubores faciei, Sanguiſugas, quæ variæ ſunt, apponimus in calamo, loco prius loto cum vino cui debent adhærere, ſcilicet circa nares & aures ex vtraque parte: aut ventoſas ponimus ſuper ſcapulas, Trotula. Io. Bauerius in Conſilio ad ruborem faciei puſtuloſum, poſt alia remedia, Poſt tres dies (inquit) ponantur ſanguiſugæ duæ, primo iuxta aures, vna in quolibet latere: demum ponantur aliæ duæ, vna ab vtroque latere naſi vt ſanguinem exugant. Author Additionum ad Breuiatium Arnoldi Villanou. lib. 2. cap. 4. in curatione botii gulæ, Cum botium (inquit) poſt remedia præſcripta iam diminuitur in defectu Lunæ antequam deficiat Luna triduo ante, plures ſanguiſugæ ponantur in circuitu loci: quantum ſcilicet locus fuerit capax. Et remotis ſanguiſugis, dum exiuerit de ſanguine competenter, appone in plagis quas ibi fecerunt, pulueris ellebori nigri: & id fiat ſemel quotidie per hoc triduum. Demum cura plagas illas vngento albo. Probatiſſimum eſt.

Archigenes apud Aetium in curatione iecoris indurati circa initium: Si cataplaſmatis (inquit) & *Ad iecur.*
malagmatis idoneis nihil proficias, hirudines admouendæ, plurimum enim momenti habet ad curationem ſanguis earum ſuctu extractus. Admotę hydropicis conueniunt, Kiranides. coniecerit autem aliquis, quoniam iecur ferè in hydrope primo affectum eſt; iecori applicandas eſſe. quanquam & aliis partibus nimio humore turgidis eas adhiberi alienum non fuerit.

Splenеticis, qui ex liene malè affecto laborant, hirudines ad ipſum viſcus vtiliter imponi tradunt *Ad ſplenem.*
Serenus, Gariopontus, Kiranides. Cum epilepſia ſit ex bile atra, ſtercus columbinum tritum, cum ouis coruorum miſce, & ceu cataplaſma ſpleni impone, appoſitis prius ſanguiſugis. hoc enim cataplaſma materiam trahit à capite ad ſplenem, & generat febrem, & ſic epilepticum liberat, & maximè ſi fiat in autumno, Arnoldus.

Ad depulſionem ſatyriaci mali, defigantur in coxa cucurbitulę. optimę ſunt autem & hirudines ad *Ad ſatyriaſin.*
ſanguinem deorſum attrahendum: & ſuper vulnera cataplaſma imponatur micę panis cum althęa, Aretęus. Alexander Benedictus quoque de ſatyriaca intemperantia & ſeminis incontinentia ſcribens: Si ſuperabundans (inquit) materia fuerit, etiam ſanguiſugę impactę (*nimirum circa renes & lumbos: vel in coxis, vt Aretæus voluit*) iuuant.

Vt hęmorrhoides diuerſas ob cauſas, aperiantur, & ſanguinem atrabiliarium remittant, hirudines *Ad hæmor-*
vel manu vel potius per cannulam applicandę ſunt: quod vtiliter fieri Alex. Benedictus & Amatus Lu- *rhoides.*
ſitanus monuerunt: & nos etiam obſeruauimus in homine melancholico feliciter hoc genus auxilii ſucceſſiſſe. Hirudines in febri continua cum melācholia hypochondriaca, ano apponi, & ſanguinis vncias ſex detrahi, Mundella conſuluit, vt ipſe ſcribit in Dialogis 4.3. Idem Dialogo tertio refert, ad hęmorrhoides cuiuſdam hirudines ſuo iuſſu appoſitas: quem poſt illas admotas cum iam ſaturę cecidiſſent, miniſtri in balneo aquæ tepidę poſuerunt, vt amplius exiret. exiuit autem tantum vt is ferè exanimatus ſit, neſciente medico: pulſus omnino paruus, & viſus ferè amiſſus. Addit quod alii etiam in ſimili caſu (multo ſanguinis profluuio aut viſus aut alterius ſenſus, aut membri alicuius, vt brachii, crurum) maximam debilitatem inciderint. Leniri dolores hęmorrhoidum, vapore aquę calidę: ſed eo ſolo interdum vlcuſcula à ſanguiſugis inflicta ita aperiri vt ſanguis ſiſti vix poſſit: quodque ipſe aliquando non aliter ſiſtere potuerit quam medicamento Galeni ex aloe, thuris manna, & oui albumine, & pilis leporinis.

Sunt qui menſium prouocandorum gratia mulieribus ad venas malleolorum applicant.

Mundel-

Ad malleolos, crura, & pedes. Mundella cruri inflammato appoſuit, Dialogi primi 3.3. Multi podagræ quoque admittendas cenſuere, Plinius. Sunt quibus appoſita ſiccatur hirudine ſanguis, Serenus ad podagræ malum iam fixum. Nouimus nos podagricum cui ad malleolum appoſita ſanguiſuga profuit. Equorum cruribus admotæ, ſalutares exiſtimantur, vnde etiam ab equis hirudines ab Anglis denominari putant. noſtri non quaſuis ſed maiores tantum ab equis denominant.

ADVERSVS HIRVDINES SI CVM POTV HAVSTÆ *fuerint, & vel ori ventriculi vel faucibus adhæreant.*

Galenus de ſignis hauſtæ hirudinis. Quòd ſi pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & ſcreauerit, & emunxerit, idque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem ſiue præſentem, ſiue præteritam: neque is ex ictu procedat: huius & totum per nares meatum, atque eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accuratè conſiderare oportet. Nam fieri poteſt huiuſmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies augeri ſolet. quamuis enim primis diebus, vtpote exigua, ſenſum effugiat, tertio tamen, quartoue die, haud obſcurè videri poteſt. Eadem ratione ex ventriculo quoq; cruor epota ſanguiſuga euomitur: ſed eſt huiuſmodi cruor tenuis ac ſeroſus, ſiue is ex ventriculo, ſiue naribus, ſiue ex ore feratur. Igitur cum talem videris, ac hominis conſiderato habitu, ſuper præteritis eum interrogaueris, ex omnibus, rei ipſius veritatem facile coniicies. *Hiſtoria.* Equidem cum viderem hominem integra valetudine, huiuſmodi cruorem euomentem, interrogaui qua victus ratione antea fuiſſet vſus: ille verò inter alia quæ narrauit, hoc quoque addidit: quòd cum nocte quadam ſitiret, miſſo puero qui aquam afferret, ex immundo fonte bibiſſet. Quibus auditis, ſciſcitatus ſum, apparuiſſent ne aliquando ſanguiſugæ in ipſo fonte. Qui cum id quoque faterecur, epoto ſubinde idoneo pharmaco hirudinem vomitione reiecit. *Alia hiſtoria.* Porrò cum alius quiſpiam huiuſmodi cruorem emungeret & expueret, ipſo narrante audiui, eum ruri æſtatis tempore, in ſtagno quodam, cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo, qualem adoleſcentes in aqua ludere ſolent, exercitatum. Tum ego ſciens in eo ſtagno ſanguiſugas eſſe, duxi laborantem ad ſplendorem, conuerſoque directè ad Solis radios narium foramine, in eo meatu vbi naſus ad oris regioné perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam conſpexi.

Dioſcorides. Deuoratæ cum aqua hirudines, ſi ori ventriculi adhęrent, tractione partium, nonnullam ſuctionis imaginem præbent. eo enim argumento hauſta hirudo deprehenditur. Has muria ſorbitione excutit, & Cyrenaicus ſuccus, aut laſerpitii folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula cum oxycrato. nitrũ ex aqua gargarizatur, aut atramentum ſutorium aceto dilutum. Si faucibus hęreant, iniecta lupinorum farina, aqua frigida ore contineatur: & ad eam hirudines exilient, Dioſcorides libro 6. cap. 32. Io. Ruellio interprete. Participium ἑλκύσαι ab initio, vbi vertit tractione partium, à verbo ἕλκω, licebit etiam vlcerantes interpretari, à verbo ἑλκόω. Sed maioris eſt momenti, quod circa finem tranſtulit, iniecta lupinorum farina, vbi Græca verba ſunt, ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θέρμου: Marcellus Vergilius meliori fide, facito (transfert) in calidam aquam deſcendant. Eadem ex Dioſcoride verba Paulus Aegineta repetiit, qui cauſam quoque huius conſilii addit. Si in embaſin (id eſt ſolium vel labrum) aqua calida plenum deſcẽderit, cui faucibus hirudines adhærent, ſimulque frigidam ore continuerit, exibunt illæ, frigidioris aquę deſiderio. Vnde coniicimus ſic affectum non ſimpliciter aquæ calidę inſidere oportere, ſed profundius vt collum etiam mergatur: ita vt locum calentem refugiant hirudines, neq; in gulam deſcendant, ſed frigidam quæ in ore eſt ſequantur: quam ſententiam Aetius quoque, cuius mox verba recitabimus: & alii quidam veteres, probant. De lupinis nemo quicquam. lupinos quidem Gręci θέρμους appellant. ſed quid hoc ad illud ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θέρμου; Non probo quod Alexander Benedictus ſcribit, conuenire balneum pleno aquæ tepentis ore. frigidam enim, non tepidam, ore contineri oportet. Remedium ex niue cum oxycrato pota, in quibuſdam Dioſcoridis ęditionibus non legitur, vt Goupyli: Marcellus Vergilius quoque notat tanquam in quibuſdam exemplaribus Gręcis non reperiantur. apud Aeginetam tamen & Aetium legitur. Nicander quoque oxycratum vel per ſe dari iubet, vel cum niue. καὶ σύ ποτ' ἐν δὲ πίεσι κεράσας ὄξευς Νείμειας ποτὲ δαῖτα συνηρέα χιόνι θεῖσαν, Πολλάκι κρυστάλλοιο νέον Βορέῃσι παγέντος. Mixtum aceti potum, oxycratum interpretor. δαῖτα συνηρέα, potum mixtum. πολλάκι videtur abundare ad ſenſum. Niuem enim ſi haberi queat, vt cum nuper boreas aquam gelauit, miſceri iubet: ſin minus, oxycratum per ſe dari. Sed hirudines eo tempore quo niues cadunt, vix reperiri puto, in terra occultatas per hyemem. Per ęſtatem niuis repoſitę & ſeruatę vſus eſſe poterat, aut pro niue glaciei. In Polonia hodie locis hypogeis & glaciei fruſta complura ſibi inuicem impoſita, ſine alio tegumento, & niuem ipſam ſcobe lignorum (quę colligitur vbi runcinarum [ſic ſerras magnas appello, quę rotarum impetu vt molę apud nos aguntur] raptu arbores diuiduntur in axes) opertam, facilè ſeruari audio: & ſimiliter olim Romę etiam ſeruare ſolebant. Salſa quidem omnia ſanguiſugis aduerſantur, pręſertim ſi cum aqua calida ſumantur, vt ſal ipſe, & ſalis flos, & aqua marina. hęc enim Nicander commendat: qui cum fodere iubet ſalſam terrę glebam, de ſale foſſili loquitur, quem bibi cum aqua pręcipit. *Nicander.* cum verò dicit, Deinde πολλάκι δ' ἢ ἅλα πηκτόν, ἢ αὐτὴν ἅλα χεῦαι, &c. de ſale marino, ſiue Solis ſiue ignis vi denſato. de vtroque intelligi poterat, ſed de marino potius ſentit poeta, (cum de altero ſatis iam dixerit,) quem bibi ſimiliter iubet. Scholiaſtes nec ſatis aptè diſtinguit, neque rem ſatis declarat. Acida muria hirudines ſorbitione aut gargarizatu necat, Dioſcor. 5.16. Acetum ſi ſorbeatur voratas hirudines eiicit, Idem 5.14. *Aetius.* Aetius lib. 13. cap. 56. diſtinctius & melius cęteris pleriſq; de hirudinibus hauſtis tradidiſſe mihi videtur: quamobrem eius primum, deinde aliorum quoque verba recitabo. Hirudines (inquit) cum aqua deuoratę faucibus adhęrent, aut iuxta quempiam ſtomachi locum, aut ipſi ori ventris. Et primum quidem ſenſim exugunt ſanguinem: expletę autem, his quę deglutimus viam obſtruunt. Super expletę verò etiam ſanguinem quem exuxerunt foras profundunt, (ſanguis floridus ſcreando expuitur, Aegineta,) vt imaginationem inducant tanquam ſanguis ex internis locis reiectetur. Cęterum qui affectis cõtingit exuctionis ſenſus, (ex eo quòd veluti ſugitur & mordetur os ventriculi, Aegineta.) is ſignum ſit tibi hirudinem deglutitam eſſe. Excutit autem ipſas muria, continuè & paulatim abſorpta: atque multo magis

to magis muria acida (oxalme) cui admixtum eſt laſer. Idem facit & nix aceto diſſoluta, & aſſiduè abſorpta. Gargariſſet inſuper nitrum cum aqua, aut aquam marinam, aut atramentum ſutorium cum aceto, aut ſinapi aut hyſſopum, aut origanum. Si verò infernè circa os ventris hirudo adhæreat, prædicta itidem omnia bibenda dato, præter ſutorium atramentum. Vtendum etiam his quæ aluum ſoluere poſſunt, aut medicamento purgante. cum excrementis enim exire conſueuerunt. Nos autem per allii multi eſum (*ex Galeno de ſimpl. medic. lib. 11.*) has eiicientes, nullo ex prædictis opus habemus. *Allium.* Quòd ſi allia ad manum non ſint, cepe aut porri, aut nepita viridis, aut lepidium proderunt. At ſi hirudo in narium meatibus adhæſerit, per medicinas purgantes per nares curationem moliemur: quæ ex aceto acri, nigella, elleboro, elaterio & ſimilibus conſtant. Et cum ſpecilli nucleo in os impellemus hirudinem: vel cimices tritos narium foramini, in quo hirudo eſt, imponemus. Quæ poſtremò gutturi affixæ ſunt, hoc modo excutere oportet: Aegrum in ſolium calida expletum vſq; ad collum immittito, & frigidiſſimam aquam ore tenendam exhibeto, eamque frequenter permutato. egredietur enim inde hirudo, frigidæ appetentia prolecta, Hucuſque Aetius. Aegineta lib. 5. cap. 37. præterea nihil affert, & pauciora etiam quàm ille. *Aegineta.* Galenus lib. 2. de antidotis ſic ſcribit: *Galenus.* Hirudinem deuoratam alii muriæ potu, alii niuis excutere hortantur. Aſclepiades autem lauare præcipiebat, & ſpongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere, vt hirudo ſpongiæ infixa extraheretur, ac deinde lenticulæ ſuccum porrigebat. Externam colli refrigerantibus obducere (*καταπλάττειν*) hortabatur. At Mys Apollonius acetum quàm acerrimum propinabat item cum muria. ille niuis gleba calefacta ſolutaque vtebatur: & eſculentis poculentiſque aluum tempeſtiuè purgantibus hirudinum excernendarum gratia. nam has vna cum iis quæ per aluum eiiciuntur deferri ſæpe adfirmat. Idem Euporiſton 3. 147. Eos qui hirudines deuorarunt, aduerſus ſolem conſtituito, & locum vbi inhæreant, animaduertito, & garum ipſis inſtillato, ſtatim enim locum relinquunt & expuuntur. Aut acetum cum butyro miſtum, in quo ferrum candens extinctum ſit, potui dato: hirudines enim eiicit. aut eum, qui hirudinem deuorarit, in calidam aquam mento tenus demittito: phialam verò frigidæ plenam ori eius admoueto, ſed potui ne dato: ſtatim hirudo exibit. Aliud. Hirudines deuoratas calidum acetum abſorptum excutit, aut ſuccus ſyrincus epotus, aut ſuffiti cimices. Et rurſus cap. 225. Ad hirudines: Ariſtolochiam terito, & ſale conſpergito. In eo aceto, in quo prius ferrum feruens ſit extinctum, butyrum miſſum & calefactum paulatim, (*malim verbum paulatim ad ſequentia referre*) ſi abſorbeatur. eiiciet de ſtomacho ſanguiſugas, Marcel. & Plin. Si ſanguiſuga epota eſt, acetum cum ſale bibendum eſt, Celſus. *Celſus.* Hirudinem deuoratam & adhærentem faucibus, eoque ipſo moleſtiam titillationemque quandam præſtantem, excutere oportebit aceto quamplurimo epoto per ſe, vel cum ſale, aut nitro, aut laſere. Idem faciunt & niuis glebulæ quamplurimum deuoratæ, Scribonius Largus. *Largus.* Fructus arboris garab (*quæ naſcitur iuxta Euphraten, Bellunenſis. noſtro orbi, & eruditis hodie ignotam puto*) extrahit ſanguiſugas, Auicenna. *Auicenna.* De ſanguiſugis in potu hauſtis Auicenna lib. 2 Fen. 9. cap. 5. Hirudines quædam (inquit) adeò ſunt paruæ, (filares, Albertus) vt difficile ſit ab eis cauere. hæ deglutitæ aliquando ita adhærent gutturi vt viſu deprehendantur: alias interius gulam (meri) aut ſtomachum (os ventriculi) ipſum infeſtant: & immorantes multum ſanguinis exugunt: vnde auctis eorum corporibus manifeſta earum magnitudo fit. Inde affecto accidit anguſtia, triſtitia, ſputum ſanguinis. Ergo ſi quis ſanus aliquoties ſanguinem expuerit ſubtilem, fauces inſpiciat, an alicubi hæreat hirudo. Pelluntur autem gargariſmis & vaporibus, ſi prope guttur fuerint. vel chirurgia, ſicut dicetur: caputpurgiis, ſi circa naſum. Si verò in profundo & in ſtomacho fuerint, cum eis quæ vomitu & ſolutione vermes educunt, & ſimilibus. Aut ſubmergat ſe homo in aqua calida, præſertim poſt aſſumpta allia (*ſi hirudo circa fauces affixa ſit, ac ſurſum educi poſſe ſpes fuerit, non conuenient forte eſſis allia, deorſum impellentia.*) Deinde indeſinenter aquam frigidã ſubinde recentẽ ore aſſumat, donec hirudo remittat, & locum frigidum ſequatur. quod ſi etiã opus ſit ob nimium calorem ſyncopem ſuſtinere, fiat. optima enim hęc educendi ratio eſt. Sæpe quidem vel allia ſumpſiſſe ſatis eſt, & morari in Sole, ore aperto iuxta aquã frigidã. Sunt qui alfeſafes, id eſt cimices propinent cum aceto & vino. aut ſuffitum ex eis ad guttur emittant per colũ. Acetũ ſolũ etiã quandoq; extrahit eas è gutture, præſertim cum ſale. Ex gargariſmis confert qui fit cũ aceto & aſſa fœtida ſolũ: vel de ſinapi cũ duplo baurach: vel de ſinapi cũ ęquali ſale ammoniaco: aut gargariſmus cum ſceha cum dimidio ſulphuris, aut abſinthii cum æquali nigella: aut acetum cui incocta ſint allia, & ſceha, & lupini, & colocynthis, & ſirachs. aut aceti vnicę duę cum drachmis tribus baurach, & ſalis ammoniaci drachma j. & allii dentibus duobus. Succus etiam foliorum algarab, peculiari quadam vi gargariſſatus eas educit, ſicut & acetum cum aſſa fœtida. aut alchalchotar & aqua. Sin iam deſcenderit ad ſtomachum, remedio vtemur, quod recipit ſcehę, abrotoni, abſinthii, nigellę, lupinorum, coſti, brengi, (*Vetus interpres pro brengi habet naſturtii, & mentaſtri*) kebuli ſirachs, ana drachmas duas. miſceantur cũ aceto. Vtatur etiam affectus alliis, cepis, porris, calamintha aquatica, ſinapi condito, & alliis calidis atq; acribus. deinde vomat, ſi facilis ad vomitũ fuerit. ſin minus, res ſalſę & acres ei conuenient. At ſi naribus inhęſerit hirudo, fiat caputpurgium cum aceto & nigella, & ſucco cucumeris aſinini, & elleboro. Cumque iam remiſerit, caueat ſibi affectus à clamore & loquela. Quod ſi fluat ſanguis, ſiue euomatur, ſiue per aluum copioſius deſcendat, curatione fluxui ſanguinis debita curetur. Hermodactyli vim inſignem habent expellendi illud (*nimirum hirudines ſtomacho aut ventriculo hærentes.*) Porrò è faucibus chirurgico inſtrumento extrahetur hac ratione: Affectus os ſuum in ſole aperiat, & lingua eius extremitate inſtrumenti cochleario ſimilis deprimatur. cumque apparuerit ſanguiſuga, ponatur inſtrumentum chirurgicum in radice colli eius, vt non incidatur. Eodem quidem inſtrumento hæmorrhoides quoq; remouentur, ſcilicet ex naſo, Hæc Auicenna. Hirudines rarò in aliis aquis inueniuntur, quàm in paluſtribus, *Matthiolus.* lacuſtribus, & ſtagnantibus. quandoquidem in probatiſſimis fontibus, & arenoſis & ſaxoſis fluuiis, non niſi rariſſimè viuunt, cum ſuapte natura cœno ac limo delectentur. Quamobrem caueant qui paluſtres vel ſtagnantes aquas bibunt, ne hirudines ſimul ingerant, quemadmodum inexpertis viatoribus nonnunq̃ euenit. nanque æſtatis tẽpore, calore & ſiti defatigati, dũ aquã, cuicunq; in itinere obuiauerint, auidè potant, ſæpe imprudenter hirudines hauriunt. quo fit vt & ſanguinẽ ſibi exugi ſentiãt, & (vt

C Auicenna inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. (*Anguſtiam & triſtitiam Auicenna ſic affectos comitari ait, non melancholiam. Aetius imaginationem induci ait, tanquam ſanguis ex internis locis reiectetur, vnde triſtitia nimirum & quaſi melancholica quædam excitatur.*) Inueſtigandum igitur primo eſt, an animal ori ventriculi, an gulæ adhæſerit, an ipſis faucibus, id quod facile intelligi poteſt ex eorum, qui hirudines hauſerint, relatione. quoniam vbi ſuctionem ſentiunt, nimirum ibi hirudinem fixam eſſe ſignificatur. Quòd ſi ori ventriculi affixa fuerit, auxilium præſtat lixiuium cum ſale & aceto, aut raphani domeſtici ſuccus cum aceto: aut oleum crudum hauſtum, quod per ſe tantum hæc interficit animalia. Si verò guttur medium ab hirudine obſideatur, proderit acre lixiuium gargarizare, aut aquam in qua alumen cum aceto inferbuerit, vel chalcanthum: aut muriam cum lixiuio, aceto & ſinapi ſimul cōmiſtis. Interdum contingit quod ſtatim ſub linguæ radicibus, vel in primis faucium partibus adhæreſcit, ita vt depreſſa lingua videri poſſit: tunc roſtratis forcipibus facile extrahi poterit, vel quouis alio inſtrumento quod cuique in promptu fuerit. Ex Alexandri Benedicti Curationum 7.27. Sanguis (vt tradit Calenus) tenuis deſtillat, cum anguſtia animi ac languore, irrequieto corpore, cæteris membris immunibus. Aceto calido (vt tradit Dioſcorides) ſponte abſcedit è gula, mali medici item ſucco, vel folio ficulneo commanducato, allioque ex aceto, ebuli ſucco ſalicis, ſinapi ex aceto, melanthio, lupini decocto. Omnia denique amara & ſalſa gargariſmate efficaciſſima ſunt. Armoniacum cum rutæ ſucco potum valet, & melanthion quoque ſuffitu. Butyrum quoquo modo datum valet. Florentinus ait cimices ſuffitu adhibitos, hirudines pernecare: ab illiſque pari viciſſitudine & ipſas è medio tolli, ſi tentoriis vndique circumcludatur grabatulus, vt graueolentia expirare non poſſit. Sanguiſugæ ſuffitæ cimices interficiunt: & contra cimices ſuffiti, educunt potas ſanguiſugas. eſt enim mutuum naturæ diſſidium, Kiranides. Suffitu cimicum abigere ſanguiſugas adhærentes (docent aliqui:) hauſtaſq; ab animalibus reſtringere in potu datos, Plinius. Cimices poti cum vino aut aceto, adhærentes ſanguiſugas abigunt, Dioſcor. Cimicum in carbonibus poſitorum fumus remedio eſt, ſi ore hianti & faucibus apertis excipiatur. eiici enim & expelli deuoratas ſanguiſugas hac ratione certiſſimum eſt, Marcellus Empiricus. Quærendum an fumus omnis per ſe aduerſari eis poſſit, vtpote mordens & penetrans, & calefaciens: vt nihil momenti huc odoris adferat fœditas. Conſtantinus Afer de morbis noſcendis & curandis 3.9. præter ea quæ cum aliis ſcriptoribus communia habet: Hirudo (inquit) ſi in palato aut vicinis partibus, ore ad Solem aperto videatur, forficibus extrahi debet. Si verò non apparet, gargariſmi & alia remedia idonea adhibeantur. Affectus aquam ne bibat. Mittamus vaſa vitrea in Sole aqua plena, quæ moueamus ante os infirmi. Tragacanthæ pollinem inflemus ori, (*item*) carbonum (*cineres*) nigellæ vel abſinthii. Gargariſmus fiat è ſapa vel aceto: vel lotio caprino cum ſale. Quòd ſi reiectis illis ſanguis adhuc nimium fluat, aſtringatur remediis in capite de ſanguinis ſcreatu traditis.

Al. Benedictus.

Si ſanguiſuga (inquit Albucaſis libro 2. chirurgiæ, cap. 39.) apparuerit in gutture alicuius ad Solem, lingua inſtrumento depreſſa, extrahe eam vncino paruo, aut geſti (*inſtrumentis*) ſubtilibus & idoneis. Hoc ſi fieri nequit, cannulam concauam in guttur immitte, & per concauitatem cannulę ferrum ignitum inſere. Fac hoc multoties, & abſtineat infirmus ab aqua die tota. deinde accipiat vitreatam (*pateram vitream*) plenam aqua frigida, & aperiat os ſuum in ea, & ſimul colluat os eadem, nec inde quicquam deglutiat, & moueat aquam vna atque altera hora manu ſua. Sanguiſuga enim illico cum ſentit aquam cadit. Si autem non egreditur hac ratione, ſuffiatur cimicibus, aut aſa, inſtrumento de quo dixi in mentione de ſuffitu vuæ. Hoc fac multoties, & cadet. Suffitus autem cōmodè fiet per ollam, in qua ſint prunæ ignitæ, & olla ſit clauſa operculo ſuo per medium perforato. foramini inſeratur extremitas inſtrumenti: alteram extremitatem recipiat ore affectus, & os claudat, ne fumus egrediatur, donec ad ſanguiſugam peruenerit. Impatiens enim illa fumi, cadet. Quòd ſi non cito cadat, perſeuerandum in ſuffitu, quandiu infirmus ferre poteſt. In cibis conueniunt ſalſa & allia: abſtinendum autem aqua. (*Poſt hæc verba delineatur inſtrumentum, quo extrahitur ſanguiſuga, ſi in conſpectum venerit.*) Et eſt ſimile, inquit, forcipibus, niſi quod curuum eſt vt poſſit intromitti ad guttur. Extremitas eius eſt ſimilis roſtro ciconiæ, limæ inſtar exaſperata (*intus,*) vt, quod apprehenderit, nullo modo remittat..

SI QVADRVPES ALIQVA HIRVDINES HAVSERIT,

Eadem quæ homini qui hirudines hauſerit, remedia & obſeruationes, quadrupedibus etiam conueniunt, quæ tamen in quibuſdam, præſertim iumentis, efficaciora maioráue copia dari oportet. Ruta quadrupedum quoque morbis in maximo vſu eſt, &c. ſi ſanguiſuga exhauſerit, ex aceto: & quocunque in ſimili morborum genere, vt in homine, temperato, Plinius. De hirudinis à boue hauſti pernicie in Boue diximus: item à cane, elephanto, equo, oue, in ſingulorum hiſtoria, litera C. Abſyrtus equo reſupinato, oleum calidum vino mixtum, per cornu infundit. aut cimices prope nares eius vrit, aut in ipſis naribus eius occidit. ſic enim (inquit) ſtatim vel excident, vel morientur. idemque auxilium bobus quoque & aliis animalibus vtile eſt. Si bos aut alia quadrupes hauſerit potu hirudinem, contundens cimices animali eos olfaciendos apponito, ſtatimque illam abiiciet, Anatolius in Geoponicis 13.17. Cruciatum elephantes in potu maximum ſentiunt hauſta hirudine. hæc vbi in ipſo animæ canali ſe fixit, intolerando afficit dolore Plinius.

ALIA EX HIRVDINIBVS REMEDIA: ET PRImum ex eis crematis ad pſilothra: deinde in vino vel aceto putrefactis, &c.

Sanguiſugarum in olla combuſtarum tritus delicatiſſimè cinis, & vulſis pilis palpebrarum impoſitus vel inſperſus, renaſci eos non ſinit: Marcellus Empiricus, & Aetius 7.67. Sanguiſugæ toſtæ in vaſe fictili (nouo) & ex aceto illitæ, pſilothri contra pilos (palpebrarum euulſos) habent effectum, Plinius duobus in locis. Idem Kiranides tradit, additque non amplius renaſci. Et Samonicus his verſibus, ſub

lemmate

lemmate Si oculi infeſtentur pilis palpebrarum: Nec non & ſtagnis ceſſantibus exul hirudo Sumitur, & viuens Samia torretur in aula. Hæc acidis vngit permiſta liquoribus artus. Probabile autem eſt non in palpebris ſolum, ſed in aliis etiam corporis partibus eandem vim valere ſimiliter. Capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in vino nigro diebus ſexaginta (*alias quadraginta, vt Marcellus quoque habet*) computrucre. Alii in aceti ſextariis duobus ſanguiſugarum ſextarium in vaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebus, mox illini in ſole. Sornatius tantam vim habere tradit, vt niſi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat, Plinius. Idem remedium Marcellus Empiricus his verbis tranſcripſit: Sanguiſugarum ſextarius duobus ſextariis nigri vini miſcetur, & 40. diebus in vaſculo plumbeo diligenter clauſo maceratur, poſtmodum cum ipſo vino conteruntur hirudines, & in ſole calido capiti deraſo, ad permutandos capillos, earum ſuccus imponitur oleo, ne dentes inficiantur, donec ſiccetur medicamen, in ore detento. Sanguiſugas quomodo naturalibus adhibeant ſponſæ mentientes virginitatem, Arnoldus Villanouanus deſcribit in Breuiario 3.6.

Sanguiſugas ſuper tegulis vrunt quidam, & miſcent cum aliis quibuſdam aduerſus tineas accipitrũ, vt locos affectos illinant, vt ſcripſi in Accipitre E. Eaſdem in cibo datas per ſe, vel cum carnibus, vel puluerem ex eis, mutationem pennarum in accipitre accelerare aiunt, Albertus.

Hirudo, quod ad proſodiam, primam breuem, mediam productam habet. Non miſſura cutim, niſi pleua cruoris hirudo, Horatius. Per translationem vſurpatur pro exhauſtrix. Accedit illud, quod illa concionalis hirudo ærarii, miſera & ieiuna plebecula me ab hoc magno vnicè diligi putat, Cic. ad Att. lib. I. βδέλλα trochæus eſt Nicandro & Theocrito. Ineptè quidam piſciculos Germanis *Pfellen* dictos, βδέλλας appellant, vocabuli quadam ſimilitudine, nulla rerum affinitate, nullo veterum exemplo. βδέλλω (lege βδέλλα) apud Hippocratem in maiore Prorrhetico & ſecundo, vt quidam inſcribunt, venam varicoſam ſic nominari ſcribit Dioſcorides. mihi verò nomen hoc propriè de animali illic poſitum videtur, Galenus in Gloſſis. Locus eſt circa medium eius libri. Quibus guttur (inquit) ſanguine impletur die & nocte, neque vllus dolor capitis, &c. (neque certa alia cauſa) præceſſit, nares illius & fauces inſpicito, ſi fortè vlcus in ea parte vel βδέλλα appareat. βδελλίζειν verbum pro eo quod eſt hirudines exugendi ſanguinis cauſa apponere, Anthyllus vſurpat. βδελλολάρυγγες, homines guloſi, tanquam hirudines epularum lautiorum. Τῶν βδελλολαρύγγων ἀνεπαγγέλτων (ἀκλήτων interpretatur Suidas) αὐτῷ φοιτήσας ἐπὶ δεῖπνον, Cratinus ad Dionyſalexandrum. H.a.

Fluuialis hirudo, Serenus: ſed paluſtris potius cognominari debebat. Limoſa, Pierius Valerianus. βδέλλα αἱμοχαρής, Philes. φιλαίματος, Nicander. λιμνᾶτις, Theocritus. Διερὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης Ἑρπετὰ τειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐςήλεξε, Oppianus de medico hirudines apponente. *Epitheta.*

Hirudo quoq; aquatile animal ſignificata quædam habet hieroglyphica, inquit Pierius Valerianus. Primum enim ſanguinarius homo, deinde inſatiabilitas per eam innuuntur. Crudeliſſimum quidem hominem, & humani cruoris auidiſſimum, per eam ſignificari notius eſt, quam adnotare oporteat. Et Cimætha apud Theocritum pharmaceutria, non aliter ab amore ſibi ſanguinem exuctum lamentatur, quam ſi limoſa hirudo corpori ſuo applicata fuiſſet. *Icones.*

Αἰαῖ Ἔρως ἀνιαρέ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα Ἐμφὺς ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας;

Heu crudelis amor, noſtro ſaturate cruore, Summæ affixa cuti velut hunc ſuxiſſet hirudo. Verùm ea etiam inſatiabilitatis eſt ſignum: quandoquidem ad ſuctum admota non prius ab opere deſiſtit, quam tota ſit ſupra modum ſanguine tumefacta. quod ita expreſſit Horatius: Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Hirudinaria herba quædam, paluſtris, vt puto, alicubi à Germanis quibuſdam appellatur: qua deuorata oues hirudinibus repletas emori aiunt. Galli, vt audio, herbam Duue, nuncupant: & ſimiliter ipſas hirudines paruas, quæ in corrupto ouium iecore ſæpius reperiuntur.

Iam ego me vortam in hirudinem, atq; horum exugebo ſanguinem, Plautus Epid. C.

Prouerbii ſpeciem habet Horatianum illud in Arte poetica: Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo. Quadrabit in homines nimium ſedulos, & quibuſuis in rebus immodicos. Cuiuſmodi nonnullos videas, qui cum ſemel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati deſiſtant: nec rationem vllam habent alieni faſtidii, ſed ſuo tantum animo negotii modum metiuntur, Eraſmus Rot. Horatiani carminis veluti paraphraſin Oppianus dedit his verſibus: h.

Ὡς δ' ὅταν ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀνάρσιον ἔνδοθεν αἷμα
Ἐννέμεται, διερὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης Ἑρπετὰ τειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐςήλεξε
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα. τὰ δ' αὐτίκα γυρωθέντα Κυρτοῦνται: καὶ λύθρον ἐφέλκεται, οὐδ' ἀνίησιν
Εἰσόκεν αἱμοβαρῆ, ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐρύσαντα Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ μεθύουσιν ὁμοῖα.

Hirudine bibacior, prouerbialiter ab Eraſmo Rot. dicitur. ſic Græcè ſuperiùs βδελλολάρυγξ. Sanguiſuga duas habet filias clamantes, Affer, affer, Prouerbiorum Salomonis 30. Vide in Crocodilo A. inter Quadrupedes ouiparas.

DE HIRVDINE MARINA, RONDELETIVS.

In mari Hirudo & marinis ſtagnis viuit, ei quæ in aquis dulcibus naſcitur perſimilis. Digiti eſt magnitudine. Ceruice eſt graciliore, cauda paulo craſſiore. Os & caudæ extremum Polyporum acetabulis ſimilia ſunt, vt eorum adhæſione ſeſe trahant. Corpus inſectorum modo ex multis annulis circulisve conſtat, ſed duriore cute quàm paluſtres: quod in cauſa eſt, cur non ita in globum ſe contrahere, nec ita ſe colligere poſſint, ſed caudam tantum & caput proferunt & retrahunt. Interna omnia continuo ductu producta & indiſtincta. B

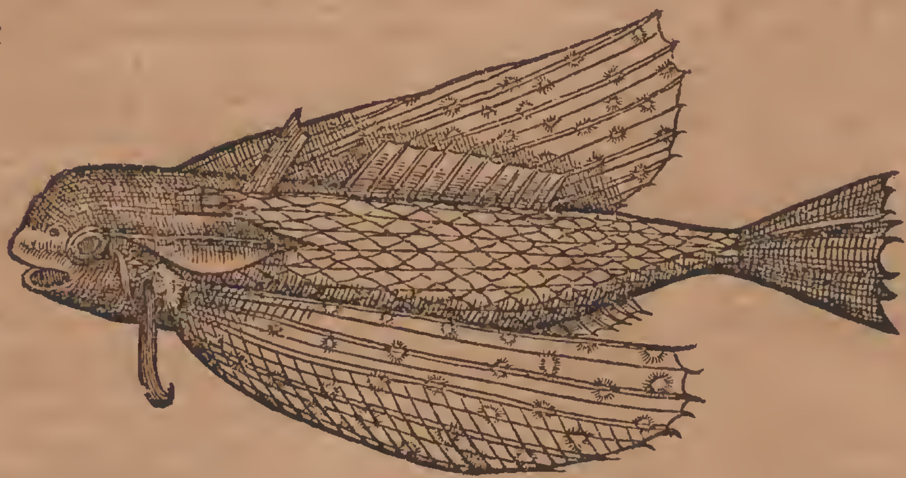
In luto viuit, virus olet. C

Cibo idonea non eſt: piſces tamen lutoſi & litorales ea veſcuntur. F

G In oleo antiquiſſimo decocta aurium dolorem ſedat: in oleo amygdalino, vel chamæmelino, dolorem hæmorrhoidum. In vino, vulneribus neruorum & conuulſionibus vtilis eſt. Vſtæ alopecias cum aceto curant.

Lampetra. Idem Rondeletius alibi de lampetra piſce ſic ſcribit: Bdellam, id eſt hirundinem, marinam vocemus licet, Strabonis exemplo, qui ſcripſit in quodam Libyæ fluuio naſci βδέλλας ſeptenûm cubitorum, quæ branchias habeant perforatas, ita vt per eas reſpirare poſſint. Nam lampetræ ore ita ſaxis & nauium clauis hærent, vt optimo iure βδέλλαι ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt ab emulgendo dicantur.

DE HIRVNDINE, RONDELETIVS.

A EX piſcibus rotundis rubeſcentibus (quorum alii ſunt ſquamoſi, alii minimè) omnes vel apud antiquos celeberrimi ſunt, vel notas certiſſimas & maximè illuſtres habent, quibus ab aliis diſſident. Ex his eſt χελιδὼν Græcis, hirundo Latinis dicta, ſanè perquam ſimilis volucri hirundini. Quam ob cauſam idem nomen ab omnibus ferè gentibus ſeruatum eſt. nam huius ætatis Græci χελιδόνα vocant addita voce ψάρι, ad diſtinguendum piſcem ab aue. Noſtri arondelle. Maris Adriatici accolæ rondela vel rondola. Maſſilienſes rondole. Hiſpani Volador. Gallorum nonnulli Volant, quod auis inſtar ad lapidis iactum extra aquam volet. Alii papilionem. Alii ratepenade, id eſt veſpertilionem, quod colore, alarum magnitudine maculiſq; veſpertilionem æmuletur. Quæ tamen ſi attentius conſideres, tum etiam volatum (demiſſe enim volat, quemadmodum aues è flumine aquam hauſturæ, vel è terra feſtucas cibumve collecturæ) hirundini volucri magis quam veſpertilioni aſſimulaueris.

B Hirundo igitur piſcis eſt marinus, pinnis caudaque expanſis hirundini volucri perſimilis. Capite eſt oſſeo vt teſtudo, quadrato, duro, aſpero, cuius poſterior pars in aculeos duos deſinit ad caudam ſpectantes. Branchiarum opercula oſſea ſunt, in duos itidem aculeos deſinentia, qui pinnam quæ ad branchias eſt ferè attingunt. Vtrinque in oris ſciſſuræ extremo duos globulos vnionibus ſimiles conſpicias. Oculis eſt magnis, rotundis, rufis vel rubeſcentibus, veluti noctuæ oculi. Corpus totum ſquamis aſperis & oſſeis contegitur: quarum ſinguli ordines ſingulas lineas efficiunt, corpuſq; vtcunque angulatum vel ſtrictum reddunt. Circa caput caudamq; quadrato eſt corpore, circa ventrem rotundo & candido, dorſo verò ex nigro rubeſcente. Pinnæ ad branchias ſitæ longiſſimæ ſunt & latiſſimæ, ad caudam ferè pertingentes, nigreſcentes, ſtellulis, maculiſq; variis aſperſæ, veluti papilionum alæ. Ante has pinnas pendent veluti pinnarum appendices, quæ omnibus ferè piſcibus de quibus hoc libro (*nos hunc ordinem non ſeruamus*) agimus, propriæ ſunt vt cuculo & miluo. In his enim ante branchiarum pinnas ſiti ſunt veluti cartilaginei pili. Sunt aliæ duæ pinnæ in dorſo erectæ, eiſdem coloribus notiſq;, quibus brãchiarum pinnæ, depictæ. Cauda in pinnam vnicam deſinit, hirundinis auis caudæ ſimillimam. Corporis color maiore ex parte ex nigro rubeſcit. Aliquando hirundines omnino rubræ Romæ viſæ ſunt. Noſtræ magis nigricant, maioreſq; ſunt. Oris partes internæ rubræ ſunt, coloris iucunditate & ſplendore, ſandaracham vel cinnabarin ſuperantes. Iis partibus hirundo noctu lucet, videturq; candentes carbones ore continere. Quę faciunt vt hoc loco nõ dubitem ꝙ ſentio exponere: Hirundinem ſcilicet ob cauſam modo dictam, piſcem eum exiſtimari poſſe, qui à veteribus lucerna appellatur, Pliniiq; locum hunc (lib. 9. cap. 26. & 27.) inemendatum eſſe. Volat hirundo perquam ſimilis volucri hirundini. Item miluus ſubit in ſumma maria, piſcis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Verba iſta, Item miluus ſubit in ſumma maria, loco ſuo mota eſſe ſuſpicor, vt ſit hoc pacto legendum: Volat hirundo ſanè perquam ſimilis (*volucri*) hirundini, piſcis ex argumento appellatus lucerna, linguaque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Item miluus ſubit in ſumma maria: vel verba iſta, Item miluus, &c. ſi ita legantur vt in vulgaribus noſtris codicibus extant, parentheſi eſſe includenda, & reliqua ad hirundinem non ad miluum eſſe referenda. Piſci enim qui à noſtris lucerna dicitur, lingua ignea non eſt, neque is aliter in tenebris ſplendet, quam cæteri piſces quibus oſſea ſunt branchiarum opercula. Quare non dubito quin æquus lector, lucernæ hirundiniſque palatum linguamque & oculos contemplatus, ſententiæ meæ ſubſcripturus ſit. Eſt etiam aliud cuius admonitum lectorem velim, nimirum neque lucernam, neque hirundinem, lingua per os exerta noctu relucere, quicquid dicat Plinius. Piſces enim linguam habent affixam hærentemque, præter paucos, vt delphinum, cui libera eſt, ſoluta & exerta. Reliquas hirundinis particulas perſequamur. Gulam breuem habet. Ventriculum cum multis appendicibus. Fellis veſicam in hepate, cor angulatum. Oua rubra.

De lucerna Plinii, de qua etiam in Miluo ſcribit.

Volat extra aquam hirũdo, ne piſcium maiorum præda fiat, vt ſcribit Oppianus. Et Ariſtoteles: Stri- dent etiam marinæ hirundines, & ſublimes volant, haudquaquam mare attingentes: ſunt enim iis pen- næ longæ & latæ. Stridoris autem cauſa eſt branchiarum ſciſſura parua & ſtricta. aer enim affatim per anguſta loca emiſſus, ſonum ſtridoremve ædit. Eadem de cauſa cuculus piſcis obſtrepit, vt eodem in lo- co docet Ariſtoteles. Præterea eandem ob cauſam hirundo diutius in aere viuere poteſt extra aquam, quoniam aer neque ſubito, neque affatim per anguſta branchiarum foramina ingreditur permeatq;, & ingreſſus facilius intus retinetur. F

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 9.

Hirundo carne conſtat dura ſiccaque, quæ multum nutrit, ſed difficilè concoquitur. Hanc Athenæus Polypi, ſeu potius Pompili carni comparat. (*Vide in Corollario A. circa finem.*) Quo Athenæi loco ineptiſſi- mè abutuntur nonnulli, vt hirundinem marinam polypo aſſimilent, cum Athenæo ne per ſomnium quidem, id vnquam in mentem venerit: nam ſubſtantiam cum ſubſtantia, non figuram corporis cum fi- gura confert, vt in Thunno fuſius declarauimus. Cùm hirundo carne ſit dura, diutius ſeruata tenerior fit & melior, vnde fit vt Romam aduecta melior ſit quam in litore. G

Lib. 8.

Hirundinis fel contra oculorum ſuffuſiones valere ipſe ſum expertus. A

Ne quis ſimilitudine deceptus pro hirundine aut mugilem alatum, aut quemlibet alium volantem piſcem vſurpet, illius loci Athenæi libro 7. meminerit: Speuſippus ait ſimiles eſſe cuculum, hirundi- nem, mullum. Sic is, quem hic depinximus, cuculo, mulloque, colore, corporis ſpecie ſimilis eſt. longiſ- ſimas latiſſimaſque pinnas habet, volat extra aquam, cuius rei teſtes ſumus oculati. ſunt & teſtes qui ad Herculis columnas nauigarunt, vbi tanta aliquando volantium hirundinum turba conſpicitur, vt non piſces ſed aues aquatiles eſſe credantur.

Hirundo piſcis quidam alis alatis ... ter at Volatus.

DE EADEM, BELLONIVS.

A

Hirundo Gallis Arondelle de mer vocatur. Maſſilienſibus Landola. B

Nullis horret aculeis, quaternis admodum grandibus alis in lateribus prædita. Grandi eſt vt Cepha- lus capite, oculis magnis, ore non ita amplo, nulliſque dentibus referto: ceruice plana: Vnicam fert in tergore pinnam, caudæ vicinam. Lineam, quam alii piſces in lateribus ſurſum habent, illa deorſum ſub pinna gerit, quod nulli præterea piſci accidere memini. Hæc enim linea piſcem in partes ęquales mini- mè interſecat. nam quæ ad ventrem ſpectat, ea minor eſt: quæ verò ad tergus, maior. Cephalum ferè magnitudine æquat, iiſdem contegitur ſquamis. Caudam biſurcam & latam habet: in qua peculiarem obſeruare notam poteris, quòd inferior pars, ſuperiori latior ſit. Præterea, ſi pinnas laterum ad caudam conuertas, eas totum corpus longitudine præcellere videbis. Squamas habet latas, nigras pinnas. Ca- put & reliquum corpus ad Harengum accedit. Oppian.

Lolligo, miluusque rapax, & mitis hirundo. C

Volat (inquit Plinius) hirundo ſaa p rquam ſimilis volucri hirundini. Nobis alioqui rarior, neque adeò cognita, niſi propter naturæ miraculum (quod tam grandes alas habeat) homines eam ſiccam aſſer- uarent, & in domibus ſuſpenderent.

COROLLARIVM.

Miluus à Bellonio pictus hirundinem Rondeletii propius refert, quam hirundo ab eo picta, quæ ad ſceleton fortè facta eſt, non ad viuum piſcem. miluus autem Rondeletii diuerſus eſt. Sunt qui piſcem quem Veneti Lucernam vocant, Miluum eſſe credant, Bellonius. ipſe verò Lucernam Venetorum, Cu- culum facit. Piſcem Romæ Nibio dictum, quem pro miluo exhibet Bellonius, multi (inquit) conten- dunt vocari debere hirundinem: ſed quum ferat minaces aculeos, & pinnas ſpinis munitas, non video quod rectè ita eſſe poſſit, Sic ille: qui fortè hirundinem piſcem ſine aculeis eſſe putauit, ex eo quod ab Oppiani interprete Lippio mitis cognominatur, libro primo Halieut. vbi de piſcibus volantibus ſcri- bit poeta: Lolligo, miluusque rapax, & mitis hirundo. ſed Oppianus ipſe nullum huiuſmodi epitheton ei tribuit: Τευθίδες, ἰρήκων τε γένος, θυθίη τε χελιδών. Imo lib. 2. inter piſces quorum venenati ſint aculei, hirundines recenſet. Rondeletius hirundinem coniicit eſſe lucernam, & Plinii locum, vt ad ſuam opi- nionem quadret, mutare conatur, nulla codicum fide ei ſuffragante. Quin & hodie vulgo Venetiis a- lium piſcem hirundinem vocant, (rondola vel ziſila vulgus dicit,) alium lucernam. Nos de Lucerna quædam ſcripſimus iam in Cuculi hiſtoria, & plura in L. elemento addemus, vbi iconem quoque exhi- bebimus. Hirundinem noctu lucere, ita vt Rondeletius ſcribit, non dubito: ſed non continuo omnis qui noctu lucet piſcis, in hoc etiam genere, Lucerna fuerit. Vidi ego Lucernam Venetiis ab Hirundine diuerſam, noctu in cubiculo meo, mortuam quoque recens, oculis lucere. Non me latet, inquit Votto- nus, locum Plinii (lib. 9. in fine capitis 26. & principio capitis 27.) à nõnullis aliter diſtingui. Sunt enim qui ita legant: Volat hirundo perquam ſimilis volucri hirundini: item miluus: vt ſcilicet hic finis ſit il- lius capitis. Deinde alterius principium: Subit in ſumma maria piſcis ex argumento appellatus lucer- na, &c. vt ſcilicet diuerſi ſint piſces miluus & lucerna. Nos à vetuſtis exemplaribus non recedimus. Et certè Plinius ipſe lib. 32. cum lucernam inter marina numerat, miluum non numerat, Hæc ille. Atqui Sigiſmundus Gelenius, qui & ipſe nihil, quam ex vetuſtis codicibus ſummo iudicio in Frobeniorum Baſilienſi æditione immutauit, eam lectionem quam Vuottonus reprobat, aſſerit, ab initio capitis 27. ſic annotans: Has voces, item miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde reſectas neſcio quis non ſuo loco aſſuit. Hermolaus nihil hic annotauit, Maſſarius ſimiliter vt Vuottonus legit. Ego Gelenio meo aſſentior, & codicum quos ipſe ſecutus eſt authoritati: cui & phraſis ipſa accedit, magis Pliniana, ni fallor, ſi has voces item miluus (ſubaudi, volat,) in fine capitis 26 legeris. Sed hæ coniectu- ræ ſunt noſtræ, aliorum oppoſitæ coniecturis, ne quem illorum moueat authoritas, quo minus res in medio relinquatur, aut in noſtram potius ſententiam eatur. Hirundo piſcis lucernæ valde ſimilis eſt, Maſſarius. Χελιων piſcis quidam eſt, Heſychius & Varinus: fortè idem qui χελιδών, id eſt hirundo: vel qui χελὼν, id eſt labeo, ex mugilum genere fuerit. Græcus quidam non ineruditus Venetiis χελ... pi- A

Plinii locus de lucerna.

ſcem Italicè caponem dici mihi narrabat, & ſpecies eius duas haberi, maioré ac minorem. ego caponis nomen cuculo & ſimilibus quibuſdam piſcibus, (quorum ſpecies eadem quæ hirundinis, ſed alæ breniores ſunt) attribui puto. Romæ Rondeletii lyras, capones vocant. Miluus ſiue Lucerna piſcis, tam ſimilis eſt hirundini piſci, vt Græci hodie falsò eum chelidonem vocent: Adriatici ſinus accolæ Lucernam appellant, Gillius. Hirundo Venetiis rondola vel ziſila vocatur, in Sicilia rondine: quæ tria nomina etiam aui hirundini tribuuntur. Veſpertilio marinus tam natatilis quàm volatilis eſt, Niphus. videtur autem hirundinem piſcem intelligere, quem Rondeletius à Gallis etiam aliquibus veſpertilionem vocari tradit. Luſitanis peixe voator, vel potius volator, vocatur. Maſſilienſes nominis Græci extremas ſyllabas adhuc ex antiquitate ſua retinentes, Lendolas appellant, quaſi Chelidonas, Gillius. Germanicè nominari poterit, *ein Schvvalmfiſch*, vel *ein fliegender Rotfiſch*. De aliis Germanicis nominibus huius generis piſcium plura leges in Cuculo, Corollario A.

Chelidonias piſcis alius eſt, qui pelamydi comparatur, durior ea, &c. Vide ſupra in Elemento C. Chelidonias pelamydum genus eſt, quem & tritonem appellari diximus. Maſſarius. Horcynus maior ſimilis eſt chelidoniæ duritie ſua, Diphilus. Idem χελιδόνα piſcem polypo ſimilem memorat, &c. vbi vocabulum deprauatum eſſe puto, & non χελιδόνα, ſed ἐλεδόνην legendum, vt in Chelidonia piſce declaraui. Hirundinis piſcis, quem Chaldæi vocant ἰχθὺν χελιδονίαν, caput habere fertur piſcis cœleſtis iuxta Andromedam, Theon in Aratum.

Maſſarius ex Strabone repetit hirundines (*hirudines dicere debuit, βδέλλας enim Græcè legimus*) in quodam Mauritaniæ flumine gigni ſeptenûm cubitorum, &c.

B Chelidòn piſcis eſt paruus, Kiranides. Bellonio ſua hirundo nullis horret aculeis: atqui Rondeletius ſuæ & caput in binos aculeos, & branchias in totidem deſinere ſcribit. Vnicam fert in tergore (*tergo dicere voluit*) pinnam, Bellonius. at Rondeletio duas in dorſo erigit. Fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis commiſſum: Vuottonus, nimirum ex Ariſtotelis hiſtoriæ anim. 2.15. vbi Rondeletius de aliis quibuſdam piſcibus probè hoc dici putat, de hirundine & paſſere non item: Vide infra in Paſſeris hiſtoria ex Rondeletio circa initium. Henricus Stephanus, Caroli filius, multiiugæ eruditionis vir, hirundinem piſcem ex Italia ſuperioribus

Hirundinem ad ſceleton effictam cum iam olim haberem, hic etiam apponere libuit.

annis pulcherrimè pictum ad me dedit, alis in latum, piſcis nimirum volantis ſpecie expanſis: ea colorum varietate & pulchritudine vt verbis exprimere ſatis non poſſim. Circuli oculorum tres in pictura apparent, medius rubet, interior & extimus cœrulei ſunt. Rubent & oris interiora: & cirri veluti pinnæ exiles ſub branchiis. Pinnæ omnes, & cauda quoque, maculis rotundis elegantiſſimè diſtinguuntur. Alarum ſtriæ ſeu virgæ cœruleæ ſunt, inter has partium aliæ virides, aliæ nigræ, aliæ ad luteum colorem tendunt. Maculæ in eiſdem rotundæ, aliæ maiores atro colore ſplendent, minores aliæ cœruleæ ſunt, &c. Similem huic, ſpecie, coloribus diuerſum, plerisq; partibus magis rubentem, Io. Voglerus, ciuis meus, clariſſimi viri Ioannis filius, itidem ex Italia ad me miſit, hirundinis nomine, quanuis eruditi quidam miluum eſſe arbitrentur.

C Membranis volant humentibus hirundines in mari, Plinius. Ex piſcibus volantibus lolligines ſublimius & longiore tractu per aerem feruntur hirundines humilius volant. accipitres verò paulò ſupra ſummam aquam maris tolli ſolent, vt nateutne an volitent dubites, Aelianus. 9.52. ex Oppiani Halieut. primo. vnde alas accipitrum, quam hirundinum breuiores eſſe coniicio. Euolare autem tum ſolent, cum in mari quippiam metuunt, Aelianus: ὅτε ταρβήσωσιν ὑπέρτερον ἐγγύθεν ἰχθυν. Hirundo in nauigia velis euntia ſæpe volitat, Maſſarius. Alas (*id eſt pinnas latas*) habet, & ad amœna eleuatur aeris, Albertus. Quatuor cubitis extra ſummam aquam piſcem hunc eminentem in Gallico littore maris interni vidi ad iactum lapidis volare, Gillius. Piſces etiam volantes in mari naſcuntur, (inquit Cardanus lib. 10. de ſubtilitate, videtur autem non de aliis quã hirundinibus ſentire,) quos ego vidi. Parui ſunt, &

alati. alas habent iuxta branchias, longas vt ipſi piſces, palmo ſcilicet amplius: quæ dum hument, piſcem ſuſtinent: cùm ſiccantur, decidunt. Gregatim eunt, & cum Oratis inimicitia intercedit. Multi iuxta Bernudam ſeu Garzam inſulam inueniuntur.

Intercedere eis inimicitiam cum auratis, in C. iam diximus. D

In nauigia velis euntia ſæpe volitant, nautæ verò piſces huiuſmodi captos ſolent templis offerre ac ſuſpendere, Maſſarius. Mox volat ſuper vndas in tempeſtatibus. His multis emergentibus ſimul, & iterū ſe ſubmergentibus, norunt nautæ, qui ventum & tempeſtatem futuram prædicunt, Kiranides. E

Chelidon (*lego heledona, vt in Chelidonia piſce expoſui*) polypo ſimilis, ſucco ſuo bonum colorem facit, & ſanguinem mouet, Diphilus. F

Chelidonis philologiam in Hirundine aue dedimus. H.a.

Mitis hirundo, Lippius Oppiani interpres dixit, vbi Græcè legitur βυθίη χελιδὼν, hoc eſt marina hirundo, ad differentiam auis. Ὠκεῖαι χελιδόνες, Idem Oppianus. *Epitheta.*

Chelidonem ſi quis aridam portet in naui, erit velociter currens, & (voti) compos in omnibus rebus, Kiranides. e.

Χελιδόνας piſces Epicharmus nominat in Nuptiis Hebæ. f.

Cum inter Breſiliam & Portugalliam nauigaremus, tandem omnino meridiem verſus defleximus, inuenimusque paſſim plurimos volantes piſces, qui alios fortè perſequentes fugiebant, denſis agminibus, ita vt cateruæ aliæ circiter centenos, aliæ ad millenos caperentur. Eorum aliquando vnus & alter in nauim noſtram incidebat. Longi ſunt circiter pedem, ſpecie ferè gobii fluuiatilis illius, quem muſtelam aliqui vocant, non plenè adulti: cute læui, pinnis in dorſo geminis: Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, peracta anno Salutis 1549.

HOLOSTEVS piſcis Nili. vide Oſtracion.

DE HOLOTHVRIIS, RONDELETIVS.

GAza conuertendis Ariſtotelis libris de Hiſtoria, partibus, generatione animalium, & Theophraſti libris de Hiſtoria & cauſis plantarum Latinam linguam locupletiorem, auctioremque reddere ſtuduit. Sed quoniam Latinè ſcribendo Græca maximè fugiens, nominibus Latinis omnia exprimere voluit, aliquando tenebras rebus ipſis offundit, ita vt de ipſis difficile ancepsque iudicium reliquerit. Id quod in Holothuriis & Tethyis dilucidè apparet: Græcis enim vocibus abſtinens ὁλοθούρια vertibula vocauit, Callos, & Tubera. Τήθυα verò iiſdem nominibus Latinis exprimit, (*vt libro 4. hiſtoriæ cap. 4.*) ex quibus vocibus rerum confuſio ſequitur: neque enim eadem ſunt ὁλοθούρια, quæ τήθυα. Quare diuerſis nominibus vocanda fuerunt. Hanc ſententiam noſtram Ariſtotelis autoritate confirmamus. De Holothuriis enim ita ſcripſit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μέν ἐστιν, ἀκίνητα δ᾽· οἷον ὄστρεα, καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια. Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, veruntamen immobilia, vt oſtrea, & quæ Holothuria vocantur, quibus de ſuo quædam addit Gaza ita interpretatus. Non deſunt complura quæ cum abſoluta ſunt, mouere tamen ſe nequeunt, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici, mitiorique teſta operta, vertibula appellantur, & Calli, aut Tubera. De Tethyis verò ſic lib. 4. de hiſt. cap. 6. Τὰ δὲ καλούμενα τήθυα τούτων πάντων ἔχει φύσιν περιττοτάτην. κέκρυπται γὰρ αὐτῶν μόνων (ἁπάντων) τὸ σῶμα ἐν τῷ ὀστράκῳ πᾶν. Τὸ δὲ ὀστρακόν ἐστι μεταξὺ δέρματος καὶ ὀστράκου. διὸ καὶ τέμνεται ὥσπερ βύρσα σκληρά. προσπέφυκε μὲν οὖν ταῖς πέτραις τῷ ὀστράκῳ. Quæ Tethya dicuntur, inter hæc (teſtata) omnia naturam maximè particularem (*peculiarem*) ſortita ſunt. His enim ſolum vniuerſum corpus teſta occulitur, quæ inter corium & teſtam mediæ eſt naturæ. Quare bubuli corii modo ſecatur, ſaxis igitur teſta ſua adhæret. Quare cum Holothuriorum genus à ſaxis liberum ſit, Tethya verò his affixa ſint, non dubium quin Ariſtoteles diuerſas res eſſe exiſtimauerit. Idem de Tethyis ſcripſit Plinius: Tethyæ torminibus & inflationibus ſuccurrunt. inueniuntur hæ in foliis marinis ſugentes, fungorum verius generis quam piſcium. Ex quo loco, etiam ſi corruptus ſit, ſatis clarè colligitur Tethya hærere. Sic verò emendant, vt pro Tethyæ legamus Tethya, ex Ariſtotele, & Atheneo. Cui emendationi illa etiam adiungenda, vt pro foliis, ſcopulis legamus ex Ariſtotelis loco ſupra citato, maximè cum fungis comparet, qui ſemper hærentes reperiuntur. (*Inueniuntur tethya etiam in muſco marino, aut aliis in herbis fruticiſve marinis, Vuottonus. Vide in Tethyis Elemento* T.) Holothuriorum verò alibi meminit Plinius: Multis eadem natura quę frutici, vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis. Sunt igitur diuerſa Holothuria à Tethyis. Quare ſeparatim de ipſis agendum, idq; inter Zoophyta de vtriſq;. quia minimum ſenſus & motus habent.

A

Gazam Holothuria & Tethya res diuerſas, iiſdem Latinis nominibus interpretādo, confudiſſe.

Vertibula, Calli, Tubera.

Holothuria Lib. 1. de hiſt. cap. 1.

Tethya.

Lib. 32. cap. 9. Plinii locus emendatus.

Lib. 9 cap. 47.

DE HOLOTHVRIORVM PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

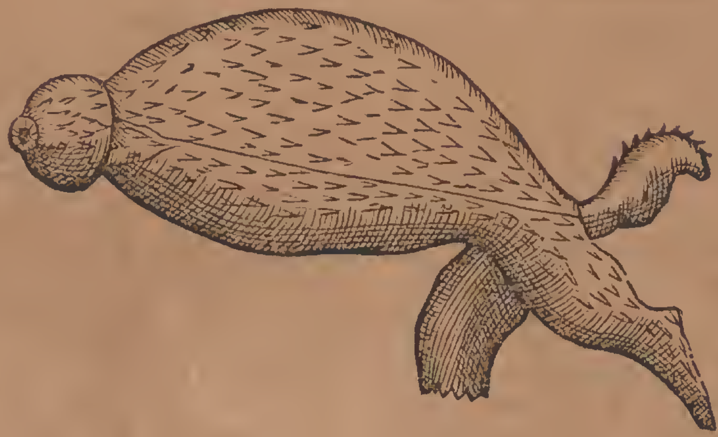

Pauciſſima ſunt ab Ariſtotele & Plinio de Holothuriis literis prodita, ab aliis nihil: quia inter cibos non habentur, ſed in litoribus neglecta iacent. F C.B

Sunt autem Zoophyta ſaxis non hærentia, aſpero corio contecta.

B Id genus quod hic proponimus altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſæ pictæ imaginem inſculptam eſſe dicas, circa quam ſunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Piſculentum odorem reſipit, nec minus ingratum ac inſuauem quam Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus partes omnes ſunt indiſcretæ.

DE HOLOTHVRIORVM PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

B Inter maris purgamenta id reperi, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate & duritia, partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe puto. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius, aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraque parte duæ ſunt appendices, pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea: altera latior vbique. Harum beneficio motum aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum C genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hæret, ſed ſoluitur: quo differt à Tethyis quæ ſemper hærent firmiſſimè, vel ſaxis, vel oſtreorum teſtis.

COROLLARIVM.

A Bellonius Holothuria & Tethya modo confundit, (vt Maſſarius quoq; à Theodoro deceptus,) modo res eſſe diuerſas ſuſpicatur ex Plinio. Tethya Theodorus vertibula & callos conuertit, holothuria verò, tub[e]ra. Vuottonus. quæ eius obſeruatio vera eſt libro 4. de partibus animalium, capite quinto vbi holothuria interpretatur tubera: tethya verò vertibula, eademque alibi callos. At hiſtoriæ lib. 1. cap. 1. vt Rondeletius obſeruauit, omnia hæc Latina nomina holothuriis attribuit: vbi etiam de ſuo addit, tota ipſa (holothuria dico,) ſimplici mitiorique teſta operta eſſe. Teſtatorum quidem generis ea eſſe non dubito, quoniam lib. 4. de partib. anim. loco iam citato, teſtatorum differentias explicans, ipſorum quoque inter alia meminit: quanquam & ſpongiarum ibidem, non tanquam eiuſdem generis, ſed quòd ſimiliter ferè vt tethya, in medio plantarum animantiumque generis ambigant. ſed integrum (ferè) Ariſtotelis locum recitari non abs re fuerit. Tethya (inquit) parum ſua natura à plantis differunt. ſunt tamen ſpongiis viuaciora, (ζωτικώτερα. hoc eſt propius ad animalia accedunt.) Spongia quidem cum adhærendo tantum viuere poſſit, abſoluta autem nequeat viuere, ſimilis plantis omnino eſt. Quæ autem holothuria vocant, & pulmones, atque etiam plura eiuſmodi alia in mari, parum ab iis (à plantis) differunt, ſua ipſa abſolutione. Viuunt enim ſine vllo, perinde ac plantæ abſolutæ. Nam & in terreſtribus plantis ſunt nonnulla eiuſmodi, quæ & viuant & gignantur, aut in aliis plantis, aut abſoluta, quale etiam eſt quod Parnaſus fert, vocatum à quibuſdam epipetrum. hoc enim diu viuere poteſt, etiam à paxillis ſuſpenſum, Hæc Ariſt. Ὁλόθουρον, genus (animalis) marinum, Heſychius & Varinus. Vocabulum compoſitum eſſe apparet: ſed vnde & qua ratione, non video. Θοῦρος & θοῦρις, Heſychius interpretatur, impetuoſum, ſalientem, bellicoſum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinoſum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & θοῦρος Ἄρης dicitur: & θούριδος ἀλκῆς, τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν, ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορνεῖς libidinoſum ſignificat, & θορνῦσθαι ὀχεύειν, & θορὸς genituram. Holothuria quidem Rondeletii, præſertim ſecunda ſpecies, genitalis virilis quandam ſimilitudinem præ ſe ferunt: vt holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum. Niphus non cum tethys tantum holothuria ſed cum vrticis quoque confundit.

DE HOMINIBVS MARINIS. ET PRIMVM DE MOnacho & Epiſcopo piſcibus, ex Rondeletio.

DE PISCE MONACHI HABITV, RONDELETIVS.

A INter marina monſtra eſt & illud quod noſtra ætate in Nortuegia captum eſt mari procelloſo. id quotquot viderunt, ſtatim monachi nomen impoſuerunt.

Humana

B

Humana facie eſſe videbatur, ſed ruſtica & agreſti, capite raſo & læui, humeros contegebat veluti monachorum noſtrorum cucullus. Pinnas duas longas pro brachijs habebat. Pars infima in caudam latam deſinebat, media multò erat latior, ſagi militaris figura. Hanc effigiẽ mihi dono dedit illuſtriſſima Margareta Nauarræ Regina, generis ſplendore, ingenij, doctrinæ, virtutis, ſummęq; pietatis laudibus ita cumulata, vt omnes eius ætatis ſpectatas & illuſtres fœminas ſuperârit. Ea à viro nobili effigiem hanc acceperat, qui ſimilem ad Carolum quintum Imperatorem in Hiſpania tum agentem deferebat: illæ reginæ affirmauit ſe mõſtrum hoc in Nortuegia captum vidiſſe poſt grauiſſimas tempeſtates vndis & fluctibus in litus eiectum, locumque deſignabat Diezum iuxta oppum Den Elepoch. Eiuſdem monſtri picturam mihi oſtendit Giſbertus medicus ex eadem Nortuegia Romã ad ſe miſſam, quæ pictura nonnihil à mea differebat. Quare, vt dicam quod ſentio, quædam præter rei veritatem à pictoribus addita fuiſſe puto, vt res mirabilior haberetur. Crediderim igitur monſtrum hoc humanam formam eo modo referre, quo pars capitis ranarum: tum quia poſt caput partes erant vtrinq; latæ, hominum omoplatis reſpondentes, muſculis mouebantur, qui cuculli monachorum figuram repræſentant: qualis in nobis ſpectatur ſecundus muſculis omoplatas mouens, ſcilicet eas partim ad ſeſe attrahens, partim attollens, cuculli monachorum formam aptiſſimè referens. Adhæc non ſquamis, ſed cute dura & rugoſa veluti cortice contectum putârim, quemadmodum de leone marino dicemus.

Eſt inter beluas marinas homo marinus, eſt & triton. Harum vtrauis belua ſit quam proponimus, nõ affirmo. De homine marino Plinius libro 32. cap. 11. & libro 9. cap. 5. Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore abſoluta ſimilitudine. aſcendere eum nauigia nocturnis temporibus, ſtatimque degrauari quas inſederit partes: &, ſi diutius permaneat, etiam mergi. De tritone ibidem lib. 9. cap. 5. Tiberio Principi nuntiauit Olyſſiponenſium legatio ob id miſſa, viſum, auditumque in quodam ſpecu concha canentem tritonem, qua noſcitur forma. De quo & Vergilius: A Homo mar. Triton.

Frons hominem præfert, in piſcem deſinit aluus.

Pauſanias verò tritonem vidiſſe meminit Romæ, capite ſpecie comoſo, vt ranis paluſtribus, etiam colore, ne diſcerni tamen capillus à capillo queat: ſed corpore ſquamoſo, forma veluti ſquatinæ, branchijs ſub aures, naſo hominis, ore ampliore, dentibus ferinis, oculis glaucis, manibus, digitis, & vnguib. conchularum teſtis ſimilibus, cauda ſubtus aluum vice pedũ, vt delphini. Quæ fabuloſa eſſe puto. Eſt & triton pelamydum generis magni, de quo cum thunnis dicetur.

DE PISCE EPISCOPI HABITV, RONDELETIVS.

Monſtrũ aliud multò ſuperiore mirabilius ſubiungo, quod accepi à Giſberto Germano medico, cuius antè aliquoties memini, quod ipſe ab Amſterodamo cum literis acceperat: quib. ille affirmabat anno 1531. in Polonia viſum id monſtrum marinum, Epiſcopi habitu, & ad Poloniæ Regem delatũ: cui ſignis quibuſdam ſignificare videbatur, vehemẽter ſe cupere ad mare reuerti, quo deductus ſtatim in id ſe coniecit. Sciens omitto plura, quæ de hoc monſtro mihi narrata ſunt, quia fabuloſa eſſe arbitror. Ea eſt enim hominum vanitas, vt rei per ſe ſatis mirabili pręter verum plura etiam affingant. Ego qualem monſtri iconem accepi, talem omnino exhibeo: vera ea ſit an non, nec affirmo, nec refello. Hæc Rondeletius.

Vt ſunt permulta naturæ in terris pro arbitrio ludentis miracula: ſic etiam in mari ob raritatem, & formæ varietatẽ propè incredibilia eiuſdem artificij monſtra obuerſantur. Quis enim non admiretur, quòd ab antiquis de Tritonibus, Sirenib. Nereidibus, Naiadibus, ac pleriſq; alijs marinis monſtris ſcriptum eſt? Vix enim fabuloſa eſſe putant quidam, quæ de Tritone, quæque de Nereidibus tradunt veteres, Bellonius.

COROLLARIVM.

Primùm de hominibus marinis in genere, deinde de monacho & epiſcopo.

De Tritone, deque Nereidibus & Sirenibus, quibus faciem humanam vetuſtas adtribuit, plura in ſingulorum hiſtorijs, Elementis T. N. & S. dicemus: nunc de ijs qui ſimpliciter marini homines à quibuſdam vocati ſunt.

Alchufi eſt piſcis habens formam humanam, non certa tamen de eo habetur cognitio apud Arabes, Andreas Bellunenſis.

Rumor eſt, poſtremis hiſce diebus in Noruegia, ab infinita populi magnitudine, ſquamis armatum piſcem viſum fuiſſe, atque humana facie: qui poſteaquam ſecundum maris litus diutiſſime ambulaſſet, confeſtim in mare ſe proiecerit, Bellonius.

Cum Venetijs eſſem (inquit Gillius) quidam Dalmatę, ſpectata fide viri, mihi religioſè teſtati ſunt, ſe ad oppidum Dalmatiæ, Spalatum nuncupatum, vidiſſe marinum hominem: qui ſe ſpectantibus ſummum terrorem inieciſſet, cùm ſe in terram incitauiſſet, vt mulierem, quę circum littus fortè tum verſabatur, corriperet: verum vbi eam fugere proſpexiſſet, ſtatim ad mare regreſſus, imam maris ſedem petiuit. Eundem mihi deſcripſerunt, hominis omnino ſpeciem ſimilitudinemque gerere. Itemque magna fide homines, qui ad mare rubrum permultum temporis verſati eſſent, ſanctiſſima aſſeueratione mihi affirmarunt, illic marinos homines ſæpe capi ſolere, quorum duriſſimis pellibus calceamenta tam robuſta conficiant, vt ad quindecim annos durent.

Non igitur quod de Tritonibus, & Nereidibus, hominibusque marinis iam vſque ab heroicis temporibus in ſermonem hominum venit, vanum eſſe conſtat. Cum ex Plinio, tum ex hominibus, & patrũ & memoriæ noſtræ: nam (vt prætercam veteranos piſcatores, qui mihi teſtati ſunt, cum mare vicinum eſt ad pariendas tempeſtates, ſe ex alto humanos gemitus ſæpe exaudiuiſſe:) cum nuper Maſſiliæ eſſem, piſcator & ſenex & probus mihi narrabat, ſe puerum de parente ſuo audiuiſſe regi Renato à piſcatoribus captum muneri miſſum fuiſſe marinum hominem. Et ſimiliter Alexander Neapolitanus ait, Draconettum Bonifacium ciuem ſuum ſibi narraſſe, dum in Hiſpania militaret, non diſſimilem hominem marinum ex Mauritaniæ Oceano ad regulos ſuos, ſub quibus ſtipendia faceret, allatum fuiſſe: ſenili facie, capillo & barba horrida, colore cœruleo, & maiore proceritate quàm humana, tum pinnis membranula interlucente intertextis.

Autor innominatus qui de Terra ſancta Italicè ſcripſit, ſe vidiſſe teſtatur piſcem capite inſignem humano, facie videlicet, ore, dentibus, naſo, oculis, & modica colli parte. reliquum corpus omne à piſcium forma non receſſiſſe.

In Tachnin remotiſſimo Moſcouuiæ fluuio piſcis quidam capitur, capite, oculis, naſo, ore, manib. pedibus, alijſq; (partibus) humana prorſus forma, nulla tamen voce. qui, vt alij piſces, ſuaue ex ſe præbet opſoniũ, Autor incertus itinerarij Moſcouuiæ lingua Ruthenica ſcripti, vnde Sigiſmundus Liber Baro interpretatus eſt. Verum is parum fide dignum in quibuſdam itinerarij illius autorem indicat, cũ alijs, tum illis quę de monſtroſis hominum formis, piſceque humana effigie. de quibus etſi ipſe quoq; (inquit) diligenter inueſtigauerim, nihil tamen certi à quopiam, qui ea oculis ſuis vidiſſet (quamuis omnium fama rem ita ſe habere prædicarent) cognoſcere potui.

Sub Gregorio & Mauricio, in Nilo Ægypti fluuio viſa ſunt animalia humana forma, vir & mulier, vſq; ad lumbos, qui admirati per deum, à matutino tempore vſq; ad nonam ſe videndos dederunt. Vir erat pectoroſus, ruffa coma canis permixta. mulier mamillas habebat & cæſariem prolixam. erant nudi, Nauclerus. Idem habet Palmerius in ſuis Chronicis referente Vadiano in Melam.

In lacum quendam Pomeraniæ per inundationes maximas (poſt ſęuas maris tempeſtates, Cardanus in Varijs) delatum piſcem mulierem, captumque, & ad Edam eius regionis vrbem deportatum, Cornelius Amſterodamus ſcripſit: cui ad muliebria munera exequenda, promptitudinem quandam fuiſſe recenſet, (mutam & ſalaciſſimam fuiſſe Cardanus ſcribit): atque aliquot poſt annos, cum eius loci mulieribus vixiſſe: ſed ea nunquam loqui potuit, Bellonius.

Ad homines marinos Moſchopuli quoque ænigma pertinet, quod extat huiuſmodi:

Ἐγχώροις νεπόδεσσιν ἀνὴρ δείλαιος ἀέλπτως, Καὐτὸς ἐν οὐ πολλαῖς ὥραις νέπος ἐξεφαάνθη,
Καὶ φωνῆς μέροψ δ᾽ ὢν ἐπηλευθής, ἔλλοπι ἴσος. Αὐγασάμην δ᾽ ἕτερον νέποδα βροτῷ εἴκελον ἀνδρί.
Καὶ θαῦμ᾽ ἦεν ἀκκέειν, ἀφραδέεσιν ἄπιστον.

Derceto (Δερκετὼ) nomen eſt cuiuſdam deæ, de qua Diodorus libro 3. Iuxta Aſcalonem lacus eſt, vbi templum inſignis deę, quam Syri vocant Δερκετοῦν, muliebri facie. reliquum vero corpus figura piſcis: cuius filia Semiramis à columbis educata ſit. Ob id ſacras genti aues eas eſſe oſtendit Tibullus: Alba Palæſtino ſacra columba Syro. Plura Gyraldus dabit in hiſtoria deorum, Syntagmate 1. & alijs in locis. Eadem dea aliter Derce vocatur, à Syris Atergatis: Hebraicè Dagon in ſacris hiſtorijs Regum 1. 5. Idolum hoc (inquit Munſterus) ab vmbilico & infrà, habuit figuram piſcis: ſuprà verò figuram hominis: vnde truncatis brachijs habuit integram formam piſcis.

Monachus mar. Venio ad Monachum piſcem à Rondeletio deſcriptum, cuius ſimilem ferè iconem Ge. Fabricius ad nos miſit, cum deſcriptione huiuſmodi: Piſcis hic captus eſt in mari Balthico iuxta Elboæam oppidum, quod quatuor milliaribus diſtat à Coppenhaga, Danici regni metropoli. Caput, collum, humeri, thorax, humana ſpecie. caput raſum, vt monachi, de collo, humeris, thorace cucullus quaſi pependit, qui nigris & rubeis maculis fuit variatus. Cucullus deſijt in fimbriam, quali perizomate lumbos & femora tegere ſolemus. brachiorum loco pinnæ fuerunt, pedum quoque, cauda piſcis. Totius monſtri longitudo IIII. cubitorum. ad Regem delatum & toſtum ob raritatem & miraculum aſſeruatum eſt. captum anno Salutis M. D. XLVI. Picturam eius typis quoque excuſam & publicatam vidi cum metris Germanicis: in quibus præter alia iam indicata, faciem tanquam Æthiopis nigram fuiſſe legitur: & veluti veſtem thoraci inductam, ſimilem illi qua miſſam celebraturi ſacerdotes induuntur, punctis & maculis variam: thoraci inferius gremium ſinuoſum veluti aſſutum apparuiſſe: triduo poſtquam captus eſt ſuperuixiſ-

petuixiſſe: regi oblatum eius iuſſu à pictore delineatum, inde multos apographa in diuerſas orbis partes, ad ſuum quenque amicum miſiſſe. Eandem picturam Hector Mythobius quoque, iuuenis eruditus, nobiliſſimi medici Burchardi filius, cum ſuperiore anno hac iter in Italiam faceret, mihi attulit: qua cum præter cætera, hæc etiam annotabantur: Monſtrum hoc reti eodem cum harengis piſcibus captum, & regi oblatum, à rege ad ducem Meccelburgi miſſum: inde picturam eius ad Senatum Luneburgenſem perueniſſe. Bellonius addit: Tres tantum dies vixiſſe aiunt, ac nullam vocem edidiſſe, præterquam ſuſpiria quędam, ſummum mœrorem ac luctum referentia. Huic ſimile monſtrum in Gallico etiam Oceano prope Burdegalas noſtro ſeculo captum, Gallus quidam mihi retulit.

Monachum maris (inquit Albertus) quidam dicunt piſcem in mari Britannico aliquoties viſum. Is in craneo habet pellem albam, & circa eam eſt niger circulus, ſicut pili monachi recenter raſi. Sed os & mandibulas habet ſicut piſcis. Hoc animal blanditur ſuper mare euntibus, donec illiciat, in profundum demergat, & ſaturetur de carnibus eorum.

Neq; hoc quoque prætermittendum, quòd in Batauinis annalibus de piſce Epiſcopo ſcriptum eſt, quem prope Poloniam anno 1531. captũ fuiſſe Cornelius Amſterodamus Gilberto Phyſico Romæ ſcripſit, ac Regi Poloniæ oblatum: cuius corporis magnitudo, facies ac cultus talis erat omninò, qualem uidemus Epiſcopi cuiuſdam Romani, ſua mitra, ſuiſq; reliquis ornamentis induti figuram, Bellonius. *Epiſcopus mar.*

MONSTRVM MARINVM, EX TABVLA QVADAM *impreſſa in Germania olim.*

Monſtrum hoc marinũ viſum eſt Romæ in Ripa maiori, tertio de Nouẽbris, anni Salutis milleſimi quingenteſimi viceſimi tertij: magnitudine pueri quinquennis, et omnino ſpecie qualis hîc exprimitur. Eodem anno, Septembris die XVIII. quanuis ſereno, nimbus ingens Neapoli tanto impetu & abundantia cecidit, vt damni inde illati ratio iniri non potuerit, &c.

HORCYNVS, alij Orcynus ſcribunt ſine aſpiratione. Vide in Thunno.

DE HYÆNA.

HYÆNA, quadrupedis & piſcis nomen eſt, Heſychius & Varinus. Χέρσον μὲν ἐπιστείχουσιν ὕαιναι, Πολλῷ δ' ἐν ῥοθίοις χρυσεώπεραι, Oppianus libro 5. Halieutic. terreſtres feras cum marinis comparans. Idem libro primo cete enumerans, ἀπαισιον ἄχθος ὑαίνης nominat, cum lamia, maltha, arietibus & canibus. Vnde maximum quidem, voracem & crudelem hunc piſcem in mari eſſe apparet: ſit ne verò propriè cetus, dubium eſt: cùm alios etiam piſces magnos, qui cete propriè dicta non ſunt, ibidem adnumeret poëta. Hyænam piſcem nominat Dionyſius in Opſartytico. item Numenius in Halieutico, Κωβιοὺς ἢ λασταροφανέας ὕαινάν τε, τρίγλην τε. Athenæus dubitare videtur, vtrum tria hæc nomina ὕαινα, ὗς, & κάπρος, trium, vel duorum vel vnius piſcis nomina ſint. Egò hyænam aliquando eundem cum glanide piſcem eſſe conieci. quoniam quadrupes etiam hyæna (vt apud Ariſtotelem legitur,) alio nomine glanus, γλάνος, appellatur: vt pluribus ſcripſi in Hyęna quadrupede A. Bellonius, qui glanidem & ſilurum piſcem vnum exiſtimauit, hyænæ etiam nomen ei adtribuit. Ὑαινίδες τε, βούγλωσσοί τε, καὶ κίθαρος, Epicharmus in Nuptijs Hebes. Syænam piſcem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc eſt porculum, Hermolaus in Plinium. Oppianus Syænam circa petras leprades degere meminit. Hyænam piſcem nonnulli centrinam eſſe putant, Hermolaus. nos inter Muſtelos infrà, diuerſos eſſe oſtendemus. Quęrendum an Rondeletij aper marinus, hyænæ, vel porci, vel caprisci (quo cum plurima habet cõmunia) ſpecies fortè ſit. In Septentrionali ad Scandinauiam Oceano, cetus quidam comparuit anno domini 1537. effigie porci, quem ſuprà inter Cete hyænam cetaceam nominauit. *Hyæna cetacea.*

Fel hyænæ adhibetur ad oculorum cicatrices, ſuffuſiones, & alias hebetudines, apud Aetium 7.111. ſed hyænæ quadrupedis, non piſcis, acceperim: ex qua alia quoque multa remedia in Quadrupedum hiſtoria indicauimus. G

Si piſcis hyęnę nuncupati (eodem quo terreſtris nomine) pinnam dextram ad hominem ſomno conſopitum admoueas, ſanè quàm eum ipſum perturbabis. Etenim formidoloſa ſecundum quietem ſpectra & ſimulacra videbit, acerbaque inſomnia perpetietur, Ælianus de animalibus 13.26. In hyetio (*hyænio*) lapide ſculpe aquilam dilaniantem piſcem hymon (*hyænam*) & ſub lapide mitte radiculam hyperici herbæ, & extremitatem pennæ alarum aquilæ vel accipitris, & claudens habebis magnum phylacterium ad omnes affectus matricis, &c. Kiranides 1. 20. H. e.

DE HYCCA ET HYSCA.

HYCCES maſculino genere, Ὕκκης, vt Anchiſes, vel Hycca fœminino, Ὕκκη vt φήμη, piſcis nomen eſt, vt ex diuerſis ab Athenæo prolatis authorum locis iam apparebit.

Nam quod apud Heſychium & Varinum ὗκος legitur, vt λύκος, non probo. interpretantur autem erythrinum piſcem. Zenodotus Cyrenæus ait τὴν ὕκκην vocare erythrinum. Hermippus verò Smyrnæus in ijs quę de Hipponacte ſcripſit, hyccam (ὕκκην) pro iulide accipit: & captu difficilem eſſe ait, (εἶναι δὲ αὐτὴν δυσθήρατον:) vnde Philetas etiam dixerit: οὐδ' ὕκκη ἰχθῦς ἔσχατος ἐξέφυγε. Ἢ ὕκκην

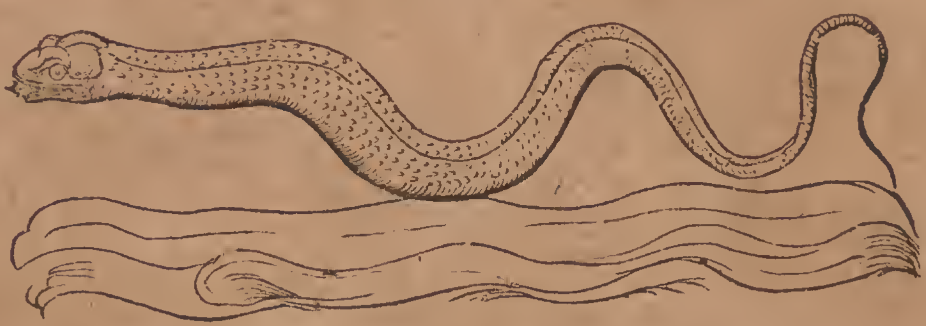
Ἥϋκκαν (fortè ὕκκαν propter verſum) ἢ ἵππον, ἢ ὃν κίλλων καλέουσιν Antiphanes Colophonius. Ὕκκην Callimachus in Epigrammate ſacrum piſcem nominat, Θεὸς δέ οἱ ἱερὸς ὗ, κ.τ.λ. Ἤ σπάρον, ἢ ὕκκας ἀγελαίδας, ἢ ἐπὶ φάγρον Π... νόμενον, Numenius. Timæus hiſtoria 13. ſcribens de Hyccaris oppidulo Siciliæ, ſic nominatum id ait, διὰ τὸ τοὺς πρώτους τῶν ἀνθρώπων ἐλθόντας ἐπὶ τὸν τόπον, ἰχθῦν, εὑρεῖν τοὺς καλουμένους ὕκκας, καὶ τούτους ἐγκύους, δι' ὧν ... ὕκκαρον ὀνομάσαι τὸ χωρίον, Athenæus. Sunt qui hyſcam ſiue hyccam, hoc eſt porculum, pro ſturione capiant. Hermolaus. ſed illi ſolam vocabuli affinitatem, argumentum ſuę ſententiæ habent: nec merentur audiri, cum hyccam ſturionem faciunt. nam alius piſcis hyſca eſt, quem ſturionem eſſe non negauerim. Id verò nomen haud ſcio an apud alium autorem, quàm Simeonem Sethi in libro de alimentis, reperiatur. Hyſca, Ὕσκα (inquit Symeon,) piſcis qui communiter ὕσχα nominatur (Porculum interpretatur Gyraldus) ſuccum phlegmaticum & prauum generat: quanquam multi ſ...iter eo veſcantur, tanquam cognationem quandam cum noſtra natura habeat: ac ſimile vel potius analogum in piſcium genere nutrimentum ex eo, vt inter quadrupedes ex porcis, homini accedat. vnde & nomen hyſca factum videtur ab ὕς quod porcum ſignificat. Condiri debet hic piſcis condimentis calidiſſimis, & vinum ſuperbibendum eſt tenuiſſimum vetuſtiſſimumque, Hæc ille. Itali etiam ſturiones paruos, porcellas appellant. Gylliſci piſces quidam ſunt Heſychio. apparet autem diminutiuum hoc eſſe à gylio, id eſt porco.

Hyſca.

Hygrophoenix. vide Phœnix.

Hydrechoes, Ὑδρηχόες, piſces, Heſychius & Varinus. Videtur autem hoc piſcium omnium epitheton eſſe, vel per antonomaſiam pro piſcibus poni poſſe.

DE HYDRO, ID EST SERPENTE PALVSTRI AVT FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Serpentes vt in terra, ita in mari, lacubus, paludibus, fluuijs naſcuntur & viuunt. De marinis aliâs. nunc de paluſtribus, ſiue fluuiatilibus, dicendum.

A Serpens aquatilis, ὕδρος ab Ariſtotele nominatur. Gaza Natricem conuertit, ſimiliter & apud Dioſcoridem Ruellius.

Lib. 1. de hiſt. cap. 1.

Eum Vergilius libro III. Georg. ſic depinxit.

B C
Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis,
Squammea conuoluens ſublato pectore terga,
Atque notis longam maculoſus grandibus aluum:
Qui dum amnes vlli rumpuntur fontibus, & dum
Vêre madent vdo terræ ac pluuialibus auſtris,
Stagna colit, ripiſque habitans hic piſcibus atram
Improbus ingluuiem, raniſque loquacibus explet.

A Vocatur & Cherſydrus παρὰ τὴν χέρσον καὶ τὸ ὕδωρ, quoniam in aqua & in terra degit. In linius appellatione Plinio non conuenit cum Ariſtotele. Nam ἐνυδρὶς Ariſtoteli (lib. 1. de hiſt. cap. 1.) eſt Lutris, Plinio verò (lib. 32. cap. 7.) ſerpens aquatilis, ſic enim ſcribit: Enhydris vocatur à Gręcis Coluber in aquis viuens. Et alibi: Item Enhydris. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Eundem his duobus locis ſerpentem intelligi declarant vires, quas ſimiles omnino vtrique tribuit, ijs ferè verbis. Enhydris, inquit, vocatur à Græcis Coluber in aquis viuens. Huius quatuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingiuas ſcarificant: inferiorum, inferioribus. Et: Item Enhydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Huius maximo dente dẽtes dolentes circumſcarificant. At in ſuperiorum dolore, duos ſuperiores adalligant: ediuerſò, inferiores.

Enhydris Ariſtoteli quadrupes, Plinio ſerpens.

B Serpens fluuiatilis in longum valde accreſcit, colore vario eſt: nam viridi, flauo, albo, cinereo notatur, qua varietate à terreſtribus differt.

C In Lado noſtro capiuntur Serpentes cum anguillis mutuo complexu colligatæ, qua de cauſa multi ab Anguillis abſtinent.

COROLLARIVM, DE HYDRO, CHERSYDRO, NATRICE, HYDRA.

Quoniam Rondeletio in Aquatilium hiſtoria de Serpentibus etiam aquatilibus ſcribere viſum eſt, addam & ipſe hoc in loco quę inter noſtra de ſerpentibus Collectanea reperi: plura fortaſſis aut certiora quædam in libro de ſerpentibus traditurus: præſertim ſi Bellonij (qui multas exteras regiones adiuit, in quibus complures à veteribus memorati ſerpentes inueniuntur) de eiſdẽ Obſeruationes ædantur: nam apud nos quidem dei gratia paucæ ſerpentium ſpecies, quas noſſe hactenus potuerim, deprehenduntur. Serpentium alij terreſtres ſunt, alij aquatiles, quanquam maxima pars ſit terreſtris, exigua ve-

gua verò aquatilis, ſcilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenę ſerpentes terreſtribus ſimiles, Ariſtoteles.

Ὕδρος, ὄφεως εἶδος, id eſt, Hydrus, genus eſt ſerpentis, Heſychius & Varinus. Accipitur quidem hydri nomen apud Græcos plerunque pro certa ſpecie, quæ in aquis dulcibus degit. verùm Ælianus marinos etiam hydros dixit, quos alij (vt Arrianus in Periplo) ſimpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare (inquit ille libro 16. cap. 8.) hydros gignit marinos. Lacus etiam (*nimirum Indiæ. λίμνας. marinos lacus & falſos acceperim, non mediterraneos aut dulcis aquæ*) hydros maximos producunt. A *Hydrus.*

Solinus etiam capite 57. hydros marinos nominat. Quam Latini natricem, & Dioſcorides hydrum vocat, Nicander Cherſydrum appellare videtur. hic in locis parum aquæ habentibus aut paludib. verſans, ranis infeſtiſſimus exiſtit. Cum verò palus iam Solis ardoribus exiccata eſt, tum in arido viuens, mortiferam plagam infligit, Gillius ex Nicandro. Canit autem Nicander ſimilem eſſe Cherſydrum aſpidi. Scholiaſtes ἴσας interpretatur tum ſpecie corporis ſimiles, tum magnitudine pares: & hydrum ait primùm eſſe appellatum: poſtea etiam Cherſydrum, quòd in vtroque elemento viuat. Cum Sol aquas in quibus degebat, ſiccàrit, καὶ τὸτ᾽ ἐν χέρσῳ πελίθει ψαφαρός τε καὶ ἀχρής, Nicander. hoc eſt, tum verò in terra manet ſqualidus & decolor: quaſi in aqua pulchrior colore & nitidior ſit. Cherſydrus principio in aquoſis degit locis (inquit Aetius) vnde & hydrus appellatur: poſteà verò ſiccos incolit locos, & compoſitum cherſydri nomen inuenit. redditurque ſeipſo ſęuior. Cęterum ſimilitudine eſt aſpidis terreſtris paruæ, præterquam quòd ceruicem non ita latam habet. hoc enim inſigne ſolum aſpidęs præ his habent. Sophocles alibi hydram, alibi echidnam nominat ſerpentem qui læſit Philoctetem, quare inquirendum, an duo hæc vnius ſerpentis nomina ſint, Euſtathius. mihi quidem proculdubio ſerpentes duo diuerſi videntur, echidnam verò dixiſſe poetam ſpeciem pro ſpecie, vel ſpeciem pro genere accipiendo, vt ſæpe fit à poetis. hodie etiam viperarum & natricum nomine tum vulgò, tum eruditi quidā abutuntur. Viperæ quæ aquas habitant (*id eſt Colubri aquatiles*) parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Enydris (melius Enhydris cum aſpiratione) Plinio coluber eſt in aquis viuens, lutrix à Theodoro dicta, Hermolaus in Plinium. Vide in Lutra quadrupede A. Miror ego cur nouum potiùs nomen Gaza comminiſci voluerit, quàm priſco natricis vocabulo vti, quo Cicero, Columella, Lucanus & alij boni authores vſi ſunt. aquatilem autem eſſe ſerpentem etymologia indicat, à nando vel natando dictam. Natrix cum ſpeciem anguis ſignificat maſculinum quoque inuenitur, Priſcianus libro 5. Et natrix violator aquæ, Lucanus libro 9. Et natrix inimicus aquis, Mantuanus in Alphonſo. Cur deus omnia noſtri cauſa cum faceret (ſic enim vultis) tantam vim natricum viperarumque fecerit, Cic. 4. Acad. Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Cherſydros, Lucanus. Hydra, fœmina eſt hydri, Perottus. Hydram (Lernæam) ſe arbitrari Pauſanias ſcribit, feram magnitudine hydros excedentem alios, Cælius. Sed de hydra illa ab Hercule confecta, paulò poſt ſeorſim agetur. Hydra, ὄχις, id eſt vipera, Heſychius: qui hydram, etiam hydrum interpretatur, & iuxta alios cherſydrum. Ælianus etiam hydras (fœm. genere) in Corcyra procreari dixit, ſerpentes vel afflatu venenoſos, qui chelydri vel dryini videntur. Ὑδραλῆς, ſerpens aquaticus, Heſychius. Καρορύς, hydra, apud Cretenſes, Idem & Varinus. *Cherſydrus.* *Hydra.* Ὑδραλῆς. Καρορύς.

Boa ſerpens eſt aquatilis, quam Græci hydron vocant, à qua icti obturgeſcunt, Feſtus. *Boa.*

Nota eſt in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imperatore baliſtis tormentiſque, vt oppidum aliquod, expugnata ſerpens CXX. pedum longitudinis. Pellis eius maxillęque vſque ad bellum Numantinum durauêre Romæ in templo.

Faciunt his fidem in Italia appellatæ boę: in tantam magnitudinem exeuntes, vt diuo Claudio principe, occiſę in Vaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco, vnde nomen traxere, Plinius. Solinus capite octauo, boā à cherſydro disertè ſeparat. Calabria (inquit) cherſydris frequentiſſima eſt: & boam gignit. quem anguem ad immenſam molē ferunt coaleſcere. Captat prima greges bubulos: & ſi quæ plurimo lacte rigua bos eſt, eius ſe vberibus innectit: ſuctuque continuo ſaginata, longo ſeculo ita funebri ſatietate vltimo extuberatur, vt obſiſtere magnitudini eius nulla vis queat. poſtremo depopulatis animantibus, regiones quas obſederit ad vaſtitatem cogit, &c. vt Plinius. Turpi boa flexilis aluo, Mantuanus. Boa vel Boua (vtroque enim modo dicitur) ſerpentis genus eſt, Perottus. Albertus boæ morſum venenatum & malignum eſſe ſcribit, ſicut & aliorum draconum: in quo ſibi non conſtat, niſi librariorum lapſus eſt. paulò antè enim boam de genere draconum tertij ordinis eſſe dixerat. Venenum autem tertij ordinis ſtatuit, quod minimum ſit, & non curandum. Ge. Agricola boam Germanicè *Vnke* interpretatur. Boæ (inquit idem) ex natricum ſunt genere. aluntur primò (Plinio authore) bubuli lactis ſuctu. ſunt enim nihil aliud quàm domeſticę atque vernaculæ natrices. In regno Senegæ miræ magnitudinis abſque pedibus & alis inueniuntur, quales boas eſſe diximus, Cardanus. Boa appellatur morbus papularum, quum rubent corpora: ſambuci ramo verberatur. Opinor (inquit quidam) morbum eſſe hactenus incognitum, qui vulgò rubello dicitur. *Vnke.*

Crurum quoque tumor viæ labore collectus, boa appellatur, Feſtus. Boua ſiue Boa morbi genus eſt, cum corpora papularum multitudine rubent, ad ſimilitudinem eorum qui boa ſerpente icti obturgeſcunt. Ignorauit hoc Feſtus Pompeius, qui boam ſcripſit eſſe crurum tumorem viæ labore collectum, Perottus: qui papularum, quibus corpus exaſperatur & rubet, genera duo deſcribit: & à Græcis hydracia nominari ſcribit, ab hydro (vt quidam exiſtimant) cuius ictus huiuſmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia contrita, & veteri vino impoſita, boam ſanant, id eſt rubenteis papulas. Eſt & Boa meretricis nomen apud Athenęum libro 13. Βόα. Munſterus in trilingui Lexico Zepha nomen Hebraicum, צפע, hydrum interpretatur: in dictionario autem Hebraicolatino aſpidem, aut regulum: nocentiorem eſſe addens quàm ſit nachaſch, id eſt ſerpens ſimpliciter dictus.

Barbara aut corrupta è Græco nomina apud Auicennæ interpretem, item Arnoldum, & Albertum leguntur hæc: Handrius, Andrius, Audrius, Abides. Tyrus animal aquaticum eſt, vocatum trihane, Al-

hanc, Albertus. Echidrus, ſerpens in aqua degens, Syluaticus. Aſpiſticon, id eſt ſerpens qui degit in aqua propter vehementiam ſiccitatis ſuę, Idem.

Hydrum, Cherſydrum & Natricem Ge. Agricola Germanicè interpretatur *Natter*. alij *Waſſernater*, *Waſſerſchlan*. Eliota Anglus chelydrum *a ſea ſnayle*. Poloni hydrum vvodnyvvaz, id eſt aquatilem ſerpentem. Albertus Naderum ſerpentem nominat, quaſi Latinam vocem, quę à Germanica deflexa eſt. Angli *Nadre* proferunt, noſtri *Nater*. apud Vincentium monachum Belluac. Padera nomen corruptum eſt, vt & Pader, & Panthera, pro Nadera. Videtur autem Germanicum nomen à Latino, quod eſt natrix, factum.

Nater. Quæ nam ſit ſerpens à Germanis propriè *Nater* dicta, niſi cherſydrus fuerit, ignoro. De ea quę apud Vincentium Belluacenſem, & innominatum de naturis rerum ſcriptorem reperi, huc adſcribam. Nadera eſt ſerpens in Germania, craſſamento brachij, colore ventris aureo, dorſo virenti. Huius flatus adeò noxius eſſe dicitur, vt ſi virgam recenter cæſam ori eius adhibeas, in cortice virgæ veſicæ felleæ excitentur. Quin & fulgentem gladium ori eius admotum, linguâ veneno inficit: quod vſque ad ſummū gladij delatum, tetro cœruleoque colore ipſum tingit ac ſi flamma violenta corriperetur. Hominem ſi in pede momorderit, momento venenum per corpus omne ſpargitur. Vim enim habet igneam, quare ſemper ſuperiora petit: & cum ad cor peruenerit, cadit ac moritur homo. Remedium inuentum eſt, vt morſus pedibus ſuſpendatur, capite demiſſo. ita venenum aſcendere non poteſt. Locus infectus excinditur, & medicamentis ſanatur ęger, Hæc illi. Naderam ſerpentem (inquit Albertus) aiunt eſſe ordinis ſecundi (hoc eſt veneni interficientis, licet non intra paucas horas.) Inuenitur in Germania, duorum & ampliùs cubitorum longitudine, & craſſitie brachij humani ſub cubito. Venter eius declinat ad cinereitatem (ſic loquitur) auream, & dorſum viret aliquantulum. Venenum eius ſerpit ex loco morſus in totum corpus, niſi citiùs excindatur. dicitur etiam inficere virgas & gladios contactu linguæ, ita vt colorem eorum immutet. Si nadera in ventre fuerit, vrinam propriam cum ſudore equi in balneo propinato, Ex Germanico libro manuſcripto.

Natrix. Tiberius ſagaciſſimus ſenex C. Caligulæ ingenium ita perſpexerat, vt aliquoties prædicaret, exitio ſuo omniumque Caium viuere: & ſe natricem (ſerpentis id genus) pop. Romano, Phaethontem orbi terrarum educare, Suetonius. Natrix vocatur herba, cuius radix euulſa virus hirci redolet, Plinius. Natrix pro ſerpente: Lucilius lib. 2. Si natibus natricem (*penultima breui, ſi probè legitur. lecuſte in for e aut v rg am intelligit, quę ſerpentis inſtar curuetur & mo eat*) impreſſit craſſam & capitatam. Quòd ſi pro fœmina nandi perita accipiatur, notum eſt produci, Deſpauterius.

Vnck à Saxonibus & alibi vocari audio ſerpentem magnum, ij. cubitos longum, percraſſum, viridem, collo varium, innoxium ferè. Eundem quoque aut alium ei ſimilem, alio nomine *Hauſſunck*, id eſt ſerpentem domeſticum nominant, (noſtri *Hauſſchlang* proferunt) in huius capite vtrinque aliquid eminere aiunt ceu murium auriculas: non eſſe nocentem, & circa domos verſari: oberrare noctu potiùs. parci eis à pleriſque. ſæpe magna caudæ parte abſciſſa diu eos ſuperuiuere. Hic forſitan Myagrus veterum fuerit: quem cum alijs ſerpentibus plerunque innoxijs Nicander in Theriacis numerat, & πολυστεφέας (multis coronis & lineis inſignes, Schol.) cognominat. Scholiaſtes μυάγρας, id eſt murium venatores eſſe ſcribit, & alio nomine ὀροφίας dici. ego ὀροφίας ſcribendum aſſeruerim, id eſt domeſticos. Nam ὀροφίας ὄφις apud Pollucem legitur. Mures ac ſerpentes ὀροφίαι dicuntur, qui circa ὀροφὰς (hoc eſt ædium tecta) verſantur, eaſque erodunt, Varinus ex Scholijs in Veſpas Ariſtophanis. Mures quidem ab hoc genere ſerpentum captari veriſimile eſt, cum circa domos degat, vbi victus alius non facilè ſuppetit.

Myagrus.

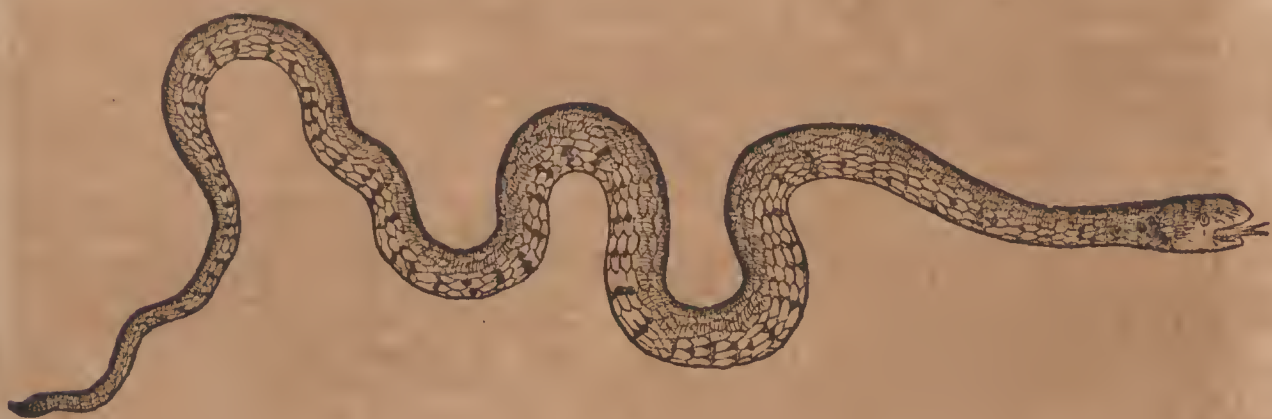
Orophias.

Spathiurus. Spathiurus quoque ſerpens Aetio, ſimiliter vt Pareas innoxius, (non enim interimunt morſu, ſed inflammationem tantum inducunt,) mures comedit. ex craſſo in caudam abit tenuem, latum caput habet. In locis iuxta Chalcidem pręcipuè inuenitur. Dictus fortè quòd ex corpore craſſiore & latiore ſpathæ inſtar in οὐρὰν, id eſt caudam, tenuem deſinat. Nomen *Vnk* ab Italico ancca factum videri poteſt. Vide infrà in Angue: vnde & *Schlang* fortaſſis, conſonantibus aliquot prępoſitis. Idem ſcilicet fuerit coluber Vergilij Georg. 3 Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere & vmbræ. ſed de colubro plura dicam inferius. Plura occurrunt de ſerpente domeſtico noſtro nigricante, partim ex auditu hæc dum conderem, partim ex inſpectione aliâs mihi animaduerſa. Circa Lucarnum & Verbanum lacum, ideo non occiditur in vinetis, quoniā infeſtus eſt murib. quin & muſcis eum inſidiari audio, vnde non myagros modò à muribus, ſed à muſcis etiam μυίαγρ𝈲 vocari poterit. Aliqui in Italia ſerpentem nigrum appellant, vt Matthiolus Senenſis, vulgò Serpe nero: alij ab eodem colore, Carbon vel Carbonazzo. Circa Verbanum Amiroldo vel Baron, (ſed Baronis nomen Pareæ potiùs cōuenit, de quo infrà.) Luſitani Cabra, ſiue à carbone, ſiue à colubra per metatheſin facto nomine. ſed aliud id genus eſſe puto. morſu enim occidere aiunt. Galli Anguille de haye, id eſt anguillam ſæpium. Homines ferè non lædit, nec impetit morſu: ſed cauda verberat, vt qui percutitur ab eo videatur ſibi ſe baculo percuti. Requiritur à Matthiolo ad remedia morbi Gallici. Capite & cauda amputatis, (Inteſtina quoque, viſcera, pingue & fel auferuntur,) corpus reliquum ad remedia quædam editur. Aluntur à nonnullis furfure in ampullis vitreis. Circa domos & ſterquilinia verſantur, caloris nimirum gratia, & in ijſdem aliquando pariunt. Vaccas aliquando ſugunt cauda cruribus earum circumplicata. Ante annos aliquot ex pago *Horgen* ad lacum noſtrum ſito, Maio menſe ſerpentem hunc ad me delatum his verbis deſcripſi. Caput ei latum eſt, compreſſum & reſimum. Color in ſyncipite cinereus, obſcurior quàm alibi: dorſo toto cinereus, color obſcurus. Maculæ vtrinque ad latera nigræ oblongæ, paribus interuallis. maximas autem & latiſſimas ſplendentes maculas nigras vtrinque in collo gerit. Latera capitis poſt oculos ceu calli quidam eminent, vt de aſpidibus ſcribit Nicander. Poſt medium corporis ante principium caudæ, ſquamæ magis diſtant: ſic vt appareat inter ſingulas cutis nigricans: alibi verò admodum confertæ ſunt. Lingua nigra, bifida. Longitudo totius pedes hominis mediocris tres cum dimidio. Collum anguſtius, venter percraſſus. Laterum ſquamæ parte ima & latiores ſunt & paululum candicant. Venter ſquamas habet tranſuerſas, ita vt ſemicirculis ſquamoſis compactus videatur. Illorum quidam in extremo maculas nigras

nigras refulgentes habent, quæ per interualla ordine inter oblongiores laterum maculas (de quibus iam dixi) conſpiciuntur. Sunt autem iſti ſemicirculi varij. in ſupino capite paruę & multæ ſquamæ albæ. deinde in collo ſemicirculi albi, cum paucis maculis nigris. hinc dorſum verſus plus eis nigri, minus albi ineſt: paulatim ampliante ſe nigredine, hoc eſt plus ſpacij obtinente, decreſcente autem albedine. Eſt autem iſta ventris nigredo, præſertim quæ longius à capite diſceſſit, obtuſior, nec ita ſplendet vt in maculis quas prædiximus. Cauda longa digitos viij. paulatim attenuatur. initium eius ſupina parte maximè conſpicuum eſt, vbi deſinunt ſemicirculi, & excrementi foramen patet. deinceps autem inferior eius pars, binis ad exitum vſque ſquamis conſtat, ſuperior pluribus & minoribus. Dentes habet multos, paruos, ſerratos, duplici ordine.

In Thermis noſtris ad Limagum fluuium ſitis angues aliquando reperiuntur, in ipſis balneorum alueis, à quibus tamen neminem hactenus læſum audiui. Ego catulos tantum binos vidi, initio Maij, dodrante paulò longiores, colore fuſco vel cinereo obſcuro. Vnius cauda paulatim ſe attinuabat: alterius verò ventrem verſus incraſſabatur citius, quæ nimirum fœmina erat. Venter albus maculis nigris diſtinguebatur, vt in alijs ferè ſerpentibus. Oculi adhuc pulchri & integri erant, (quanuis ante biduum occiſi eſſent,) parui: pars media albicans, ambientibus circulis duobus pallidis, ſiue ex luteo albicantibus. Caput longiuſculum, non latũ. Redemptores balneorum qui cauere volunt ne alueos ſubeant, laminas ferreas crebris pertuſas foraminibus emiſſarijs addunt: per hæc enim caloris deſiderio irrepere ſolent. Satis magnos fieri audio. Vnum ex his pictum cum apud me videret Bellonius, hydrum eſſe dicebat. Similis quidem & Rondeletij pictura eſt. ſed in noſtra non adeo in exilem & longam tenuitatem cauda deſinit, & ceruix minus craſſa eſt: niſi per ætatem forſan increſcat. Solent enim capita in minori ætate proportione maiuſcula eſſe.

Aliud ſerpentis genus apud nos reperitur, (cuius effigiem hîc exhibemus,) quod ſimiliter in aquis aliquando reperiri audio, & apparere interdum per lacum à felibus denominatum noſtris, veloci natatione traijcere. Colore ferè cinereo ſunt, & ad magnam longitudinem perueniunt, craſſitiem verò minorem quàm nigri noſtræ regionis ſerpentes. Nota eorum inſignis in collo maculæ candicantes è pallido, torquis inſtar, non tamen abſoluentis circulum. Inter vtraſque maculas in ſummo ceruicis *Natrix torquata.*

anguſtum eſt interſtitium, duarum fortè ſquamularum, vbi maculæ vtrinque tanquam trianguli forma in acutum deſinunt. Dentes omnino exigui, & mihi ferè inuiſibiles, ore in duas partes diſſecto, & ſupino inſpecto, apparebant: ſunt enim interius, hamati retrorſum. Maculę nigræ ſplendidę vtrinque ſingulæ poſt torquem ſunt. Vidi huius generis vnum, Septembris decimo mihi allatum, tres dodrantes cum quatuor digitis longum, alias etiam maiorem: venter albus eſt, præſertim ſuperiore parte, (quam pectus dixeris, oblongum, album,) inferius nigricat. Maculæ latera verſus nigrę ſunt. Dorſi color fuſcus vel cinereus eſt. Caput ſimum, depreſſum. Has natrices torquatas aliqui noſtratium *Natern*, alij *Hecknaterr*, id eſt natrices venenum infligentes vocant: inferiores Germani, præſertim Flandri *Schucken*. Iidem vaccarum vbera (vt veteres de bois ſcribunt) ab his ſerpentibus ſugi aiunt, & poſtridie ſequi ſanguinem. Eoſdem aliquando in dormientium ora irrepere fertur: & homines illos, quos ſubierint, ſuauiter canere. Elici autem ſerpentes, ſi ſupra lactis feruidi vaporem hiantes ſe contineant. Non morſu tantum, ſed aſtrictione etiam partium quas inuaſerint, nocere audio: degere fermè in pratis & locis vmbroſis: interdum in aquis vel has ipſas, vel ſimillimas. vocem ædere ſatis ſonoram, ſimilem rubetarum quarundam voci, ſed magis continuam & ſuauiorem. Ego huius generis ſerpentem torquatam, vnã aliquando viuam habui, prope finem Iunij menſis: quæ poſtridie quàm mihi allata eſt, oua quatuordecim peperit. Erat is annus admodum pluuioſus: quamobrem plurimos huiuſmodi ſerpentes apparere aiebant. Hydros Chriſtophorus Encelius interpretatur *Vnſeragravven Waſſerſchlange*: id eſt, aquaticos ſerpentes noſtros (Germanicos) coloris fuſci. Angli *Watter ader* nominant: Itali Maraſſo de aqua.

Acontias, vt aiunt, idem eſt cherſydro ſerpens: qui (*primum in aqua, deinde*) multo tempore in ſicco degit, & omni animantium generi inſidias molitur. Huius cautio in faciendis inſidijs eiuſmodi eſt, vt ſecundum vias publicas abditè lateat, perſępe etiam correpens in arborem aſcendat: ibique ſeſe conuortè concludens, & in orbem coarctans, caputque in ſpiram occultans, vt prætereuntes tacitus ex occulto perſpexerit, in id ipſum quod præterit, ſiue fuerit beſtia, ſiue homo, ſe iaculetur. Nam valet ſaltu, vt viginti cubitorum ſpatium tranſilire queat, protinuſq; ad ea quæ ſaltu appetit, inhęreſcat, Ælianus 8.13. de animalibus. Quanquam autem nullus aliorum authorum, quod ſciam, acontian eundem cherſydro faciat, & ſerpentes diuerſos eſſe ipſe etiam ſentiam, quoniam tamen pauca de ijs veteres prodiderunt, *Acontias*

diderunt, omnia huc adſcribam: eo maximè conſilio, vt docti in externis regionibus viri, ſi qui hæc legere meque propter ſtudium meum amare dignabuntur, de pluribus quæ in hoc de hydro capite ſcripſi, (propter aliquam ad hydrum vel nominis vel rei cognationem,) maturè me admonendi docendiq; occaſionem habeant, vt Serpentium quoque hiſtoriam olim, ſi deus fauerit, pleniorem conſcribere mihi liceat. Acontias Ammianus Marcellinus inter Ægypti ſerpentes numerat. Nicandro ἀκόντια innoxij ſunt ſerpentes, οἱ χ. τὰ ἀκόντια διατρέχοντες, vt Scholiaſtes annotat: qui tamen & alia quædam animalia eodem nomine dicta ait, διὰ τὸ ὀξὺ ὥσπερ τὰ ἀκόντια quaſi inſinuet, acontias ſerpentes, alios curſu celerrimos eſſe, eoſque innoxios: alios verò non curſu, ſed eiaculandi ſe impetu. Nos inter inſecta nouimus cantharides quaſdam paruas, colore fuſco, in hortis, quæ ſeipſas cum crepitu quodam eiaculantur, tactæ præſertim & in timore. Acontiæ ſerpentes, qui & ἀκοντίαι à quibuſdam dicuntur, Heſychius. Κόντιλος, auis quędam, aut coturnix: & genus ſerpentis, Heſychius & Varinus. Videtur autem κόντιλος cum ſerpentem ſignificat ſic nominari quaſi ἀκόντιλος: quo modo ſcriptum nomen magis probarim quàm illud apud Heſychium ἀκοντίζος. Serpens eſt quæ Græcis Acontia (*inquit Matthiolus Senen. ſed melius Acontias gen. maſc. effertur, prima declinatione*) appellatur quòd iaculi vel ſagittę modo in hominē proſiliat. de hac cum nihil à Dioſcoride proditum ſit, ſciamque eam in Italia reperiri, non alienum duxi de eius hiſtoria ac veneni curatione, ea hoc loco commemorare, quæ ex probatis authoribus excerpſi. Hanc itaque deſcribens Galenus, libro de Theriaca ad Piſonem, inquit: Acontias ſerpens, vbi ſe multum extenderit, (*modum quo ſe eiaculatur, indicat. Aelianus etiam libro 6. cap. 18. de animalib. cum ſerpentium gulam & oblongam eſſe dixiſſet, ideoque ipſas cum cibum ingeſtum deſcendere volunt, celſas & erectas ſe conſtituere, extrema cauda nitentes, vt in aluum procliuior delabatur cibus: mox etiam iaculos ſerpentes memorat, qui iaculorum inſtar ſemetipſos iaculentur, tanquam hi quoque eodem modo, corpore ſcilicet extento et recto, quę id faciant,*) ceu iaculum quoddam corporibus inſiliens ſic perimit. Hæc, vt Aetius ſcriptis tradidit, ſerpens eſt duorum cubitorum magnitudine, figura autem craſſa in tenuem abeunte, colore viridi (*Græcè puto χλωρὸν legi, quod nomen non ſolum viridem, ſed etiam luteum colorem ſignificat. milij quidem color, non viridis, ſed luteus eſt. Et rectè Syluaticus: Miliares [inquit] ſerpentes ſunt, quorum color propter citrinitatem, eſt quaſi color milij*) præſertim iuxta ventrem, vt milium colore referat, vnde & cenchras, hoc eſt miliaris appellatur, (*noſter Aetij codex lib. 13. cap. 27. cenchrites habet in titulo, cenchrias in contextu.*) Aiunt hanc fortiorem fieri cum milium floret. Porrò vbi ſe ad lædendum parat, extendit ſe ipſam, ac veluti iaculum vibratum corporibus inuolat, atq; hoc modo verberat, (*mordet*). Ad huius morſum omnia quæ de vipera dicta ſunt ſequuntur accidentia, atque etiam grauiora, adeò vt etiam putrefactiones & carnium defluxus conſequantur, ac grauior item mors ſuccedat. Cæterum remedia ſimiliter eadem quæ ad viperæ morſum his conducunt. Eſt qui referat inter recentiores non obſcurus author, quòd cùm paſtor quidam miſellus, ſub cuiuſdam arboris vmbra ęſtate media quietem ſomnumque caperet, cuius ſocij non procul oues paſcebant, ab acontia, quæ in arborem aſcenderat, ita percuſſus fuerit in ſiniſtram mamillam, vt illico perierit. At ſocij audito percuſſionis ſonitu, viſo ſerpente, quem nouerant, ſuper defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi, aufugerunt. Reperitur hoc ſæuiſſimi ſerpentis genus, vt quidam mihi retulerunt in quibuſdam Calabriæ & Siciliæ locis, vbi ipſum incolæ à ſagitta ſaettone vernaculo nomine appellant, Hucuſque Matthiolus. Serpens qui in Lemno ſagittari vocatur (inquit Bellonius) is eſt quem veteres (Latini) Iaculum dixerunt. Sed Lemnij non conueniunt cum Andrijs & Parijs in huius ſerpentis nomenclatura. Verus quidem Iaculus maculis nigris dorſum diſtinguentibus pingitur, quæ oculum planè referunt, quales in Torpedine oculatæ etiam notæ conſpiciuntur, Bellonius in Singularib. lib. 1. cap. 31. Et rurſus lib. 2. cap. 14. (vbi iconem etiam huius ſerpentis ponit) Iaculum in Rhodo ſe vidiſſe ſcribit, maculis exiguis (non maioribus lente, nigris rotundis, oculi inſtar circulo ſingulas ambiente candido,) quales in parua torpedine apparent, diſtinctum. A Græcis (inquit) hodie Saëtta, id eſt Sagitta vocatur: à Turcis Ochilanne, à veterib. (Gręcis) Acontias. Longus eſt tres palmos, non craſſior paruo digito. color eſt cinereus, & ad lactis colorem accedit, ſub ventre omnino albus: ſquamis per dorſum, laminis per ventrem ſimiliter vt in reliquo ſerpentium genere digeſtis. Collum ſupernè nigricat, lineis duabus albis diſtinctum, quæ cum à capite incipiant, per totum dorſum ad caudam vſque extenduntur. Iaculum ex arborum ramis vibrari: nec pedib. (*deeſt ne pedibus, niſi os è terra innititur d m*) pauendas tantum ſerpentes, ſed & miſſili volare tormento, vulgatum eſt, Plinius. Et natrix violator aquæ, iaculiq; volucres, Lucanus. Iaculum dicunt Plin. & Iorach eſſe ſerpentem alatum (*non hoc Plinius dicit, ſed dum ſe vibrat & iaculatur volare videri: vnde & Lucanus iaculos volucres cognominat*) in arboribus latere, & inficere fructus arborū (*ex idoneis ſcriptoribus nemo hoc tradit*) ita vt omne animal, quod inde guſtauerit, moriatur. Addit Iorach hunc ſerpentem eſſe duorum generum: vnum morſu ſine ſenſu doloris interimere: alium verò, dolore diuturno fatigare, & demum conſequi mortem. Vtroſq; eſſe ordinis primi, Albertus. Idem: Altynatyti (inquit) ſerpentes dicuntur, ſicut & Caſezati (aliâs Caſezaci, in c. litera lib. 25. de animalib. vbi hæc duo nomina non omnino eiſdem ſerpentibus, ſed duab. vnius generis ſpecieb. attribuit) parui, breues, & minuti: ſed perquam aſtuti, callidi & maligni: qui quandoque occultant ſe inter folia ſub arboribus, vt inijciant ſe tranſeuntibus ſub arborib. & interficiant eos, vt ſcribit Auicenna: aut ſi hoc non poſſunt, procedunt ex antris & inſiliunt in tranſeuntes. Colore ad rubedinem declinant. Morſum eorum conſequitur dolor vehemens: qui à loco morſus ſerpit in totum corpus: & qui morſus eſt, moritur: quamobrem ſunt ordinis primi. Acoran (corruptum pro Acontias) iaculus ſerpens, Syluaticus. Acontiam Germanis ignotum Ge. Agricola putauit. Ego quanquam ſerpentem ipſum hoc nomine à veteribus deſcriptum non noui: hiſtoriam ſaltem ſiue eiuſdem, ſiue alterius ſerpentis ſimiliter ſe vibrantis, recitabo. quoniam & apud nos contigit. & hominem à ſerpente afflictū ego ipſe vidi. Riuus eſt ſatis magnus in agro Tigurino, *Glatt* nomine: & denominatus ab eo pagus *Glattfelden*: Iuxta hunc tum riuum tum pagum, ante paucos annos, ſerpens quidam baculi craſſitudine, & trium aut amplius pedū longitudine, in ruſticū frondes illic colligētem inſilire conatus eſt, corpore in quatuor ſpiras ſeu arcus conuoluto: quod ille cernens ſacco, quē in vſum colligendi ferebat, relicto fugit.

Aetius.

Historia.

Historia.

Serpens

Serpens autem proſilijt ſpacio circiter XVI. pedum, non tamen attigit ruſticum. Deinde cùm ſacci accipiendi cauſa rediret, ſerpens denuò in eum proſiliens, brachium eius ſiniſtrum totum ſpiris ſuis implicauit, (parte caudæ adhuc dependente, collo autem erecto,) idque comprimendo (non ſatis memini an nudum, induſio tectum fuiſſe puto) adeò arctè conſtrinxit, vt veſtigia ſpirarum imprimeret. non tamen momordit. nam ruſticus ſtatim altera manu capite comprehenſum abſtraxit reiecitque. Brachiũ verò paulatim putrida quadam ſanie contabeſcens carne nudatum eſt; & tandem curatus ęger omni carne putrida extracta per chirurgum pulchrè reſtitutus eſt, quotannis in eo brachio bis venam incidere iuſſus. fluit autem ſanguis craſſus & niger. Hæc ego ab ipſo ruſtico audiui, & plurimas brachij cicatrices vidi. Serpentem carbonario quem pictum oſtendebam. ſimilem fuiſſe aiebat. Idem mihi retulit ſerpentes illic circa Glattum fluuium eſſe cum diademate flauo vel aureo in capite: intrare illos interdum aquam & piſces vorare præſertim ſub lapidibus latentes, vt gobios fluuiatiles aut alios. Complecti eos ſpiris ſuis lapidem, vt fuga piſci nulla pateat, & ſic eum capere. In Vngaria (vt narrauit mihi Ioannes Vitus Vngarus iuuenis pereruditus) reperiuntur ſerpentes breues, duorum palmorum longitudine tantum, nulla cauda. Vulgò decurtatos vocant. æquali per totum corpus craſſitudine. Hos in hominem eminus, etiam iaculi inſtar, inſilire aiunt. Veteres quidam (vt Aetius) amphiſbęnam & ſcytalam ſerpentes, non ex craſſis in caudam tenuem abire, ſed ęqualis craſſitudinis per totum exiſtere dicunt, vt neque cognoſcant videntes eas iuxta vtramque partem caput aut cauda ſint ſita. Ἀκοντιὰς herba qua canes à ſerpentibus morſi curantur, Varinus. quęrendum an hæc eadem quæ dracontium ſit, id eſt dracunculus.

Decurtati.

Iam quoniam Aetius acontiam alio nomine cenchriten quoque vel cenchriam appellari dixit, quòd milium colore referat, & cum milium floret maximè vigeat, eadem digrediendi occaſione, de ſerpentibus etiam à milio denominatis nonnihil adferemus. Κεγχρίνυ vel κεγχρίνης, genus eſt ſerpentis, & hydrus, Varinus. Nominatur & à Lycophrone κεγχρίνης. A Lucano & Plinio cenchris. Cenchrines & maxima magnitudine eſt, & leonem vocant, ſiue quod eius ſquammæ varijs maculis diſtinctæ ſunt, (*hoc leonibus non conuenit: niſi fortè Libycis, quorum omnia membra nigris floribus cyaneo colore diſtinctis ornantur, vt refert Ælianus:*) ſiue quod caudâ erectâ ſe ad pugnam incitat, ſiue etiam quia leonum more humanum ſanguinem exſorbet, Gillius ex Scholijs Nicandri. Et mox ex ipſo poeta: In maximis caloribus inſidias pecori molitur per montes. Caue quantumlibet magno animi robore ſis, neue occuras, neue contra hunc pugnes: ne ille te implicatum cauda flagellet, & iugulis vtrinque apertis ſanguinem exugat. Quin potius fugias; non tamen rectâ: ſed diuerticulis, flexionibusque beſtiæ curſum retardes. Nam ſerpentum hoc genus cum rectà iter facit velociſſimum eſt, cum autem viam ſæpius flectit, tardius ſerpit, (propter corporis nimirum longitudinem.) Hinc & Lucanus libro 9:

Cenchris.

Nicander.

Et ſemper recto lapſurus limite cenchris:
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum;
Quam paruis tinctus maculis Thebanus ephites.

Nicander non aluum eius modò, ſed totum hunc ſerpentem varium eſſe canit: In Lemno (inquit & Samothracia (ſic enim Σάμον δυσχείμερον interpretantur) inſulis ſitis in Thracio ſinu, cenchrinen ſerpentem oblongum reperies: quem leonem varium ſquamis diſtinctum appellant: cuius magna eſt corporis & craſſities & longitudo. Δήεις κεγχρῶιο (malim per iôta in ſecunda) δολιχὸν τέρας, ὅν τε λέοντα αἰόλον αὐδάξαντο περίστικτον φολίδεσσι· Τοῦ πάχετος, μῆκός τε πολύσροφον, malim πολύτροφον. Ad huius morſum caro putreſcit, ſerpitque per membra putredo, & hydrops ventrem cum dolore medium circa vmbilicum grauat, Hæc Nicander. A Dioſcoride Cenchrus, κέγχρος vocatur: quanquã facilè κέγχρυ pro κεγχρίνυ à recto κεγχρίνης: vel pro κεγχρίν, à recto κεγχρίας, ſcribi potuit: quorum vtrumuis magis probarim: Ægineta qui Dioſcoridis verba tranſcripſit, κεγχρίνυ habet. Cenchri morſum (inquit Dioſcorides) qui viperino ſimilis eſt, putridum vlcus ſequitur. Carnes antea, vt in aqua inter cutem, prætumidæ, defluunt. Lethargo corripiuntur, & veterno preſſi ſomnos captant. Eraſiſtratus eos iocinere, inteſtino ieiuno, còloque conflictari author eſt. quippe diſſectis ipſis omnes ferè partes corruptæ reperiuntur: Morſis ab hac ſerpente (ὑπὸ κεγχρίδιν, rurſus lego κεγχρίνυ) auxiliatur lactucę fructus cum lini ſemine illitus, & ſatureia trita, & ſylueſtris ruta: & ſerpyllum cum aphodelo tritum. In potu autem confeſtim: (*Reſtituimus hæc ex Ægineta, & ſimiliter legit Hermolaus Barb.*) Centaurij radicis drachmæ duæ cum vini cyathis tribus, aut ariſtolochiæ radix ſimiliter. item naſturtium (κάρδαμοι, *Ægineta. Dioſcorides habet cardamomum, vtrunque conuenit*) & gentiana eodem modo. Hunc in locum annotans Matthiolus: Quanuis (inquit) Aetius cenchrum ammoditen appellauit, & acontiam cenchriten: non tamen propterea cenſendum eſt, cenchrum Dioſcoridis ammoditen aut cenchriam eſſe: quod hic nullam cum illis habeat cognationem aut ſimilitudinem. Ea autem de cauſa cenchrus dictus eſt, quod maculis perquam minimis (vt Lucanus eſt author) milij magnitudine, & colore, vniuerſum eius corpus reſperſum appareat. Auicenna cenchrum famoſum appellat. Serpyllum ſylueſtre aduerſus ſerpentes efficax eſt, maximè cenchrin & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis in vino ramis folijsque. fugat & odore omnes, ſi vratur, Plinius. Bellonius in Singularibus lib. 1. cap. 31. In Lemmo (inquit) cenchriti vulgò nominatur ſerpens, cenchris dictus antiquis. Apponit & iconem eius, in qua per ſingulas ſquamas ſingula puncta notantur. Vnde cenchrinem dictũ apparet: (Germanicè nominare licebit *ein Punterſchlang, ein Bergſchlang*) ſicut & tinnunculus auis accipitrum generis ſimiliter cenchris vel cenchrines à Græcis vocatur. Vide in Auium hiſtoria philologiam de tinnunculo. Ammodytes ſerpens diuerſus cenchrias dicitur, à caudę milij inſtar duritie, vt tradit Aetius. Ammodytas Aetius cenchrias nominat, cubitales eos deſcribens, caudà ſuperiore parte ſciſſa & prædura: vnde nomen, inquit, cenchriæ: vt cerchriam potius quàm cenchriam putem legendum. nam cenchrites, ſiue cenchrinus, ſiue cancros, (*cenchros legendum,*) aliud ſerpentis genus eſt, quod & acontion & acontitem, & acontiam aſpidem, hoc eſt iaculum, vocant aliqui. vt idem voluit Aetius, (*noſtra Aetij æditio Latina hæc nomina non habet, ſed caput 27. libri 13. ſimpliciter de cenchrite ſiue acontia inſcribitur: neque Oroſcius qui tranſlationem Latinam cum Græco codice*

Dioſcorid.

contulit, quicquam hic annotauit,) longitudine cubitorum binûm, in exilitatem faſtigiata, viride, præſertim ſub aluum, vt milio (cum recens eius ſeges eſt,) [*parentheſin de ſuo addit Hermolaus*] videatur perſimile, robuſtum, Hermolaus. qui quod ammodytem ſerpentem alio nomine cerchriam potius quàm cenchriam nominandum putârit, neſcio vnde ſit motus: niſi κέρχρον pro duro fortè acceperit: quam vocem ego nuſquam reperio, ſed κέρχνον pro aſpero accipiendum videtur. Κέρχνε, τραχυνῇ. Κέρχνωμα, τράχυσμα. Κερχνοειδῆ, ποικίλα, τραχέα, πολύπασα, Varinus. Κέρχνοι vocant aſperitatem gutturis & ſonitum in pulmone. inde adiectiuum κερχναλέον quod cerchnon inducit. Καὶ τὸ κέρχνετώδες, καὶ οἱ κερχνασμοί, τὸ ἀνάλογον δηλοῖ, Galenus in Gloſſis. Quare non cerchrias, ſed cerchnias potius dicendum eſſet. ſed cum Aetius ipſe, ſi probè tranſtulit Cornarius, rationem nominis in milium referat, quid eſt quod mutemus? Mirari tamen ſubit, quod rei duræ à milio ſemine parum duro, nomen fecerit: à quo aſpera variaque magis quàm dura denominari debebant. quare centriam aut centritem ſerpentem, ſi caudæ durities nominis cauſa eſſe debeat, potiùs appellarim. Centrum enim authoribus pro duritie vſurpatur. Inueniuntur in arboribus quibuſdam, ſicut in marmore, centra, id eſt duritia clauo ſimilis, inimica ferris, Plinius libro 16. Ab eodem lib. 13. centroſa ſcobs dicitur, id eſt limatura admodum dura, veluti centrum quod in marmore vel iunipero inuenitur. Facit cum coniectura noſtra Ælian. lib. 6. de animalib. cap. 51. vbi dipſadem alijs nominibus melanurum, ammobeten, & centridem, κεντρίδα, vocari ſcribit: vt probabile ſit, cum ammobates etiam centris dicatur: ammodyten quoque, etſi diuerſum à dipſade, alio nomine ſimiliter centridem centriamue nuncupari. Idem lib. 9. cap. 11. Aſpis (inquit) vel ſolo tactu interdum interimit, & afflatu quoque, vt & centrites & rubeta, ὥσπερ ὁ κεντρίτης καὶ ἡ φρύνη. Albertus Lucani carmen recitans, Et ſemper recto ſ. ſ. c. pro cenchris, legit centris, quod non probo. Idem miliares nominat, cenchrinas intelligens: vt & Auicennæ interpres 4. 6. 3. 44. Serpentiũ (inquit) huius generis color propter citrinitatem ſuam eſt quaſi color milij. Et accidunt ei quem mordent accidentia malarum viperarum. Et cura eorum eſt eadem. Deinde capite 46. quod inſcribitur, Serpens Aracis vel Aſpis, habens colores diuerſos: Quidam (inquit) dixerunt quòd eſt malignus, interficiens in die ſecundo, cum corroſione hepatis, & confractione inteſtinorum. Et curatio eius eſt curatio viperarum prauarum. Videntur autem hæc quoque ad Cenchrinen pertinere, nec rectè ab Auicenna disiuncta eſſe. In Sicilia audio reperiri ſerpentem, qui vulgò dicatur ſerpa Serena: qui an cenchrines veterum ſit, conſiderandum eſt. accedit enim nomen ferè, & longitudo & craſſities corporis. Eum Hieronymus Maſſarius Vicentinus, medicus eruditus, his verbis mihi deſcripſit: Serpa Serena, eſt ſerpens venenoſus, albus, vel potiùs ſubpallidus, in Sicilia frequens, longitudinis aliquando corporis humani, & craſſitudinis brachij circa carpum. Alij ſunt apud Iſidorum Syrenæ (aliâs prima per iôta ſcribitur,) ſerpentes in Arabia alati, qui & æquis velocius currere, & etiam volare dicuntur: tam vehementis veneni, vt morſum ante mors inſequatur quàm dolor.

Cerchrias.

Centrites.

Centrum pro duritie.

Miliaris.

Serenæ vulgo in Sicilia.

Syrena.

Coluber A.

Colubrum etiamſi veteres videantur aliquando pro ſerpente in genere nominare, aliâs tamen ſpeciem peculiarem hoc nomine denotant, vt ex ſequentibus teſtimonijs patebit: Gaza pro aquatico accepiſſe videtur. nam cũ Theophraſtus hiſtoriæ plantarum 2. 6. ſcribat hydrũ ſtagnis exiccatis marceſcere: ipſe pro hydro colubrum tranſtulit. Deceptus eſt autem fortè Gaza, non intellectis Plinij verbis: Coluber enim (inquit Plinius) eſt in aqua viuens, &c. vbi certè colubri nomen tanquam generis, non tanquam ſpeciei poſuit. Et alibi, Enhydris vocatur à Græcis, coluber in aquis viuens. Wottonus etiã vir noſtro ſeculo in Anglia eruditus, de colubro inter aquaticos ſerpentes agit: & colubri nomine pro genere quoſdam abuti ſcribit. Certè viri eruditi pro communi Græco ſerpentium nomine ὄφις, colubrum aliquando reddunt latinè. Eraſmus Rot. & alij.

Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.
Sæpe ſub immotis præſæpibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cœlumque exterrita fugit.
Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere, & vmbræ,
Peſtis acerba boum, pecorique aſpergere virus,
Fouit humum. cape ſaxa manu cape robora paſtor:
Tollentemque minas, & ſibila colla tumentem
Deijce. iamq; fuga timidum caput abdidit altè:
Cum medij nexus, extremęq; agmina caudæ
Soluuntur, tardoſq; trahit ſinus vltimus orbes,
Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltib. anguis, &c.

Vergil. tertio Georg. vbi colubrum videtur ſpeciem ſerpentis facere, eam quam nos ſuprà orophiam & myagrum nominauimus: eamque ab alijs ſpeciebus, chelydro, vipera & cherſydro, (quem anguem in ſaltibus Calabriæ nominat ac deſcribit in ſequentibus,) diſtinguit. In anſerum ſtruendis cellis ſeruanda ſunt eadem quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, feleſque, aut etiam muſtela poſſit aſpirare. Iecur aquatici colubri, item hydri tritum potumque calculoſis prodeſt, Plin. ac ſi coluber aquaticus alius quàm hydrus eſſet: non ſeparârim. Coluber ab eo dictus eſt, quod colat vmbras (*quaſi ad hoc alluſerit poeta iam recitato carmine, Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere, & vmbræ:*) vel quod in lubricos tractus flexibus ſinuoſis labatur. nam lubricum dicitur, quicquid labitur dum tenetur, vt piſcis, ſerpens, Iſidorus. Gelenius noſter Latinum deducit à Græco κόλουρος: quod vbi ipſe legerit neſcio. ego neq; apud authores, neq; apud grammaticos reperire memini. ſignificat autem mutilum cauda. Quòd ſi de origine huius vocabuli diuinandum eſt, à chelydro vel cherſydro, non magna literarum mutatione, colubrum aliquis deduxerit, etſi pro vocabulo vel communi, vt dictum eſt, vel ſpeciei diuerſæ à Latinis plerunque vſurpetur. Domeſtici quidem angues, ſæpe caudis per homines mutilatis reperiuntur, ac viuunt, potius quàm ſylueſtres. Coluber à Scoppa Italicè redditur lo ſcorzone ſcorſoni. colubra, la ſcorzonara, la ſcorſona. Galli coleuure, Hiſpani culébra proferunt. Νερόφις Græcè hodie vulgò dictus ſerpens, ab aliquibus coluber vertitur. Coluber, gen. maſcul. eſt: quandoque fœmininum etiam colubra in vſu eſt. Lucilius Satyr. lib. 20. Iam diſrumpetur medius, iam vt Marſus colubras Diſrumpit cantu, venas cum extenderit omnes. Turpilius Leucadia, Arripuit colubram mordicus. Varro Eudęmonibus, Quid dubitatis vtrum nunc ſitis cercopitheci, an colubrę, an bellæ? Notauit hæc Nonius Marcellus. ego Horatium quoque, Vergilium, & Corn. Celſum fœm. gen. colubram dixiſſe obſeruaui.

Coluber

Coluber longus eſt vt anguilla, Obſcurus. Colubros virides Horatius dixit: longos, Virgilius: variæ cum dente colubræ, Ouidius. Linguis micat ore triſulcis, Vergilius de colubro. Columella hirtum colubrum cognominat, nimirum à ſquamarum aſperitate. Coluber B.

Grammatici quidam colubrum ſcribunt vmbras nemorum incolere, alludentes ad etymologiam. Vergilius non nemorum, ſed ſimpliciter vmbram, eum ſubire canit, Aut tecto aſſuetus co . ſ & vmbræ. Cum omnis ſerpens, tum coluber ſpeciatim, per foramen tranſiens ſenectutem exuit: ſed ieiunio prius carnes attenuat, vt faciliùs tranſeat. Tortuosè incedit & ſibilat, Obſcurus. Coluber C.

Qualis vbi in l..cem coluber mala gramina paſtus,
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegeb..t:
Nunc poſi is nouus exu ijs, nitiduſque iuuen a,
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga.

Ard..us ad ſolem, & linguis micat ore t iſulcis, Vergilius Æneid.2. Eſt autem comparatio ſumpta ex Homeri Iliad. χ. vt Macrobius annotat lib. 5. cap. 6. Saturnal.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι, &c.
Hirtus & vt coluber nodoſo gramine tectus
Ventre cu ..ſi fl vo. ſemper collectus in orbem, Columella.

Coluber (vt ſcribitur in epiſtolis d. Hieronymi) bibiturus venenum prius euomit, ne ipſe ſuum cum aqua exhauriat. Nudum hominem timet, operimentis indutum perſequitur, Cælius Rhod. Buſo quandoque cum colubro, vel etiam cum ſerpente prælium ſubit, Phyſiologus. Optima vinetis ſatio eſt, cū vêre rubenti Candida venit auis, longis inuiſa colubris, (id eſt, ciconia,) Vergilius 2. Georg. Coluber ceruū fugit, leonem interficit, Ambroſius. Coluber eſt in aqua viuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mirè adiuuari produntur, nihil contrà belua audente: efficacius etiamnū ſi herba potamogiton miſceatur, Plinius. Coluber D.

Spargantur cæcis naſturtia dira colubris, Columella. Coluber E.

Venenum ſerpentis, vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent. ideoque colubra ipſa tutò eſtur, ictus eius occidit, Celſus. Coluber F.

Colubra ipſa tutò eſtur, ictus eius occidit. vide proximè retrò in F. Hirtus & vt coluber nodoſo gramine tectus, Noxius exacuit morbos æſtatis iniquæ. Coluber tranſeuntibus inſidiatur: & mordens, lingua venenum infundit. Vnde ſcriptum eſt in ſacris: Fiat Dan coluber in via. Et alibi: Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber, Obſcurus. In anſerum ſtruendis cellis ſeruanda ſunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, feleſque, aut etiam muſtela poſſit aſpirare: quæ ferè pernicies ad internecionem proſternunt teneros, Columella. Coluber G.

Si animal (*iumentum*) mordeatur à venenatis beſtiolis beſtiolis, vt colubris, ſcorpijs, quomodo curari debeat Vegetius docet Artis Veterinariæ 5. 77. Nec virides metuunt colubros, Nec Martiales hœdilia lupos, Horatius 1. Carm. Contra rubetæ venena auxiliatur coluber viuens in aqua, Plinius lib. 33. Colubri, aut viperæ, olla noua incluſi & operculati, maza vel luto circunlita, vruntur igni ex ſarmentis vitium in clibano. amborum cinis ex oleo illitus ſcrofulas liquefacit, Syluius. Senecta anguis (γῆρας ὄφεως, alij quam reddunt colubri,) maximè verò viperæ, à Dioſcoride ad remedia quædam laudatur, vt referemus in Serpentium hiſtoria, de ſerpentibus in genere G.

a. Epitheta. Breues colubri, Ouidius in Epiſt. Longi, Vergil. 2. Georg. Venenati, Lucretius lib. 5. Virides, Horatius 1. Carm. Niueiſque frequens Sinueſſa colubris, Ouidius 15. Metam. de ſpecie quadam peculiari, vt apparet. Erebeæ felle colubræ, Idem. Et alibi, Variæ cum dente colubrę. Hirtus, Columellæ. Et apud Rauiſiam: Tumidus, lubricus cæcus, noxius, latens, terrificus, ſæuus, cæruleus, Meduſæus, ſquamoſus, triſtis, Cinyphius, tortus ater, lethifer, dirus, Libyſſinus, ſinuatus, mordens, maculoſus, tortilis, gorgoneus, niger, venenoſus, flexilis, trux, immanis. Lac colubri (Laict de couleuure) vulgò vocant Galli genus tithymali, folijs myrti, circa vias & ſæpes vulgare. Iiſdem colubrina eſt vitis alba, vt Ruellius ſcribit: & eodem nomine Romanis, lonchitis altera. Ruellius etiam cantabricam herbam in Gallia colubrinam vocari author eſt. Nummularia quoque Fuchſij, colubraria quibuſdam dicitur, noſtris vulgò Natricum herba. De hac Ruellius lib. 2. de natura ſtirpium cap 12. Inuenitur (inquit) fruticans herba cubitalibus penè ramulis, humi reptans ſerpulli modo, folijs lenticulæ, ſed maioribus, vtrinque in ordinem digeſtis, radicibus paruis per ſumma ceſpitum vagantibus. Pratis & humentibus locis ſerpit. ſuper cuius nomine ruſticos conſului: qui referebant ſe audiuiſſe de ſuis maioribus colubrorum herbam appellari, quod diſſectum in partes anguem huius herbę confrictu in priſtinam coire vnitatem, & vnà partes diuortio ſecretas coaleſcere adfirmabant. Colubraria maris mediterranei Iberici inſula eſt, de qua Pomponius Mela lib. 2. Colubraria (inquit) cum ſcateat multo ac malefico genere ſerpentum, & ſit ideo inhabitabilis, tamen ingreſſis eam intra id ſpacium quod Ebuſitana humo circunſignauerunt, ſine pernicie tuta eſt: iiſdem illis ſerpentibus. qui ſolent obuios appetere, aſpectum eius pulueris, aliudue (quod verius) procul & cum pauore fugientibus. De eadem Plinius lib. 3. cap. 5. Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubrarię parit: ideo infeſta omnibus, niſi Ebu tanam terram inferentibus. Græci Ophiuſam dixere. Ebuſus hodie * yuiſſa vocatur, Colubraria verò la Dragonera, vt Oliuarius annotauit. Ophiuſa, Ὀφιοῦσα, etiam olim Rhodus vocabatur propter ſerpentiū multitudinem, quaſi ſerpentaria, authores ſunt Strabo lib. 3. & Plinius 5. 31. item ex Cycladib tum Cythnus, tum Tenus apud Stephanum. b. Mutilatæ cauda colubrę, Ouidius 6. Metamor; h.e. Vtque lupi barbam, variæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm. 1. 8. de mulieribus veneficis. Pectoraque (*Furiæ ſtridentium ...*) vnxerunt Erebeæ felle colubræ, Ouidius h Te ſenſit equum crinita colubris Mater equi volucris, (id eſt, Meduſa,) Ouidius de Neptuno. Dic qua Tiſiphone, quib. exagitare colubris? Iuuenalis Sat. 6. Tam ſæuę facies, tot pullulat atra colubris Vergilius 7. Æneid de Alecto furia. Colubriferum monſtrum, Ouid. 5. Metam. Cerbero colla colubris horrent, ſ xto Æneidos Vergilij. Idem lib. 7. de Alectone furia quæ in ſinum Amatæ ſerpentem iniecerit, vt d ſcordia domum turbaret eleganter ſic canit: nunc anguem, nunc colubrum, nunc viperam appellans: Coluber H.

Huic dea cœruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit: inque ſinum præcordia ad intima ſubdit:
Quo furibunda domum monſtro permiſceat omnem.
Illæ inter veſtes, & læuia pectora lapſus
Voluitur attactu nullo, fallitque furentem,
Vipereā inſpirans animam. fit tortile collo
Aurū ingens coluber: fit longæ tænia vittæ:
Innectitq; comas, & membris lubricus errat

Colubrum in ſinu fouere Eraſmus Rot. dixit, tranſlato Græcorum prouerbio quod ſonat, ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν.

Anguis.

ANGVES aquarum ſunt, ſerpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in ſecundum Æneidos: vbi poeta cum primum angues nominaſſet, eoſdem paulò poſt ſerpentes nominat. Sic & Æneidos ſeptimo, canens de Alectone furia, quæ ſerpentem in ſinum Amatæ iniecerit: anguem primum appellat, deinde colubrum, & viperam. verſus poetæ paulò antè recitaui, ad finem eorum quæ de colubro ſcripſi. Ex his & alijs quæ ſubijciam teſtimonijs, anguem nomen generis eſſe conſtat, & vt ſerpentem, magis etiam quàm colubrum. contrahitur enim aliquando coluber ad ſerpentem domeſticum, vt indicaui Anguium genus eſt quod in aqua viuit, hydri vocantur, nullis ſerpentium inferiores veneno. Plin. Eſt, etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis, &c. Vergilius de Cherſydro. ὄφεις Gaza angues tranſtulit (de hiſt. animal. lib. 1.) vetus interpres ſerpentes. intereſt autem. nam ſerpens eſt nomen generis. at anguem Valerius lib. 1. pro ſerpente in aquis degente accepit. Sed nimirum angues in genere pro ſerpentibus dixit more oratorum, Niphus. Sed melius Wottonus, vir circa vocabulorum & linguarū proprietatem longè præferendus Nipho, ſerpentem, anguem & ὄφιν pro ſynonymis accipit. Serpens, inquit, nonnunquam vnam ſpeciem ſignificat. Plinio lib. 29. ſerpentis oculorum dexter adalligatus contra epiphoras prodeſt, ſi ſerpens viua dimittatur. Nec aliter apud Græos ὄφις pro vna ſpecie, ſcilicet vipera accipitur: vt apud Oppianum de murænæ & ſerpentis coitu, id eſt viperæ. Anguis generale nomen non minus eſt, quam ſerpens, vt apud Celſum lib. 5. Serpentium quoque morſus (inquit) non nimium diſtantem curationem deſiderant. quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in ſingula genera anguiū, ſingula medendi genera præciperent: atque alijs alia. Item illud ignorari non oportet, omnis ſerpentis ictum & ieiuno magis nocere. vtiliſſimumque eſt, vbi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quàm quis aliquid aſſumpſit. Et aliàs frequenter anguis vnam etiam ſpeciem, vt apud Plinium lib. 29. cap. 4. (*de angue ſacro Æſculapij, quem locum inferius mox recitabimus,*) Hęc ille. Nos pleraq; anguis nomine de ſerpentibus in vniuerſum prodita hic omittemus, ad Serpentium hiſtoriam differenda: referemus tamen aliqua, vt bonos autores hoc nomine pro genere vſos nemo dubitet. Baculus quo angui rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat, Plin. videtur autem cherſydrum, aut alium quempiam aquaticum ſerpentem intelligere: quoniam ranæ ferè in aquis morantur. Anguis venenatus non eſt, (inquit Plin. 29. 4.) niſi per menſem luna inſtigatus. Sed prodeſt viuus comprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, vt dicemus, & ideo Æſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit, vt poſſint auium ſermones intelligi. Atqui anguis Æſculapius Epidauro Romam aduectus eſt, vulgóque paſcitur & in domibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere, Hæc Plinius. Serpentis hoc genus per excellentiam anguem vocatum exiſtimo, quod ſolus Æſculapio ſanitatis numini ſacer ſit, meritò quidem cum ſolus ferè inter ſerpentes innoxius & homini tractabilis ſit. Hunc ego eſſe conijcio qui in Italia, præſertim circa Bononiam Ange, vel biſſe Ange, vel biſſe ſimpliciter vocatur, non tanquā angelus, vt quidam putant, ſed interpolato anguis nomine. Alij ancca (vnde fortaſſis & Germanicum nomen *Vnk* detortum eſt, ſiue eiuſdem, ſiue ſimilis ſerpentis domeſtici) vel antza proferunt. Serpentem aiunt eſſe oblongum, colore ſubluteo, morſu innoxio, ab aliquibus etiam in cibo ſumi. Sceleton eius Bononia Ioannes Pellinus Lucenſis vir literis clarus & medicus egregius ad me miſit, & hæc verba adiecit in epiſtola: Hoc ſerpentis genus vbique ferè in agro Bononienſi, multiſque alijs in locis Italiæ reperitur: & ita domeſticè ſe gerit cum hominibus, vt multoties in lectis, ab his qui dormitum eunt (*ſine pauore*) inueniantur: animoſioreſque pueri ſępe ſinu manibuſque abſconditos gerunt, vt timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemem propter frigus aut moritur, aut (*tectus*) latitat. Hæc tibi ſignificare volui, vt eius natura faciliùs innoteſceret, ſerpentemque hunc verè innocuum intelligeres, Hæc ille. Ex alijs audiui Patauij hunc ſerpentem antza vocari, excrementum eius inſtar moſchi bene olere, notam quandam ceu crucis (fortè ex ſquamarum ſeu laminarum certo poſitu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is quem Pellinus miſit, longus eſt dodrantes quinque cum totidem digitis: caput proportione oblongum. in ceruice vtrinque duę eminentiæ paruæ & inter eas locus vacuus apparet in ſceleto, neſcio an ſimiliter in viuis. Poſtrema pars paulatim attenuatur in magnam caudę exilitatem. Dentes in maxillis vtrinque pluſculi, acuti reflexique apparent.

Serpens pro ſpecie.
Ὄφις ſimiliter.
Anguis Aeſculapio ſacer.
Io. Pellinus.

Aiunt aliquos vel refrigerij vel oſtentationis cauſa, collo eos appendere viuos, & in ſinum inſerere. De eodem Thomas Eraſtus Heluetius medicus & philoſophus inſignis, cū Bononiæ adhuc hæreret, his verbis ad me ſcripſit. Hic ſerpentē videmus porracei coloris obſcurioris, & magis nigricātis in tergore, prorſus viridis (albeſcentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri ſine noxa aliqua aut læſione: quem ipſi vocant biſcia buona, id eſt ſerpentem benignum. Videtur herba paſtus, indeque colorem illum adeptus. Mordet iratus alijs ſerpentibus, ſed innoxiè. Vidi ego monachum habere vnum, longiorem credo duab. vlnis, quem in nodum implicauit, hoc eſt nodum ex eo formauit, non aliter ac ſi funem habuiſſet. cumque extremas partes caput & caudam in diuerſas partes traheret, vt nodus magis coiret in medio: ex eaque re doleret ſerpens, inflixit caput: & dentes in manum monachi ita defixit, vt per quatuor vulnuſcula copioſè efflueret ſanguis: neque vllum nocumentum inde conſecutum eſt, nullò prorſus remedio adhibito. Veneni itaq; expers animal exiſtimo: quod vulgares omnes pueri intelligentes ſine metu perſequuntur, & capiunt audacter manib. & toto die in ſinu & manibus circumportant. Reliquos omnes fugiunt & metuunt, vt par eſt, pernicioſi cū ſint, Hactenus Eraſtus. Valerius maximus lib. 1. Exemplorum, capite 8. Triennio (inquit) continuo vexata peſti-

Thomas Eraſtus.

tà peſtilentia ciuitas noſtra(*Roma,*)cum finem tanti & tam diuturni mali, neque diuina miſericordia, neque humano auxilio imponi videret cura ſacerdotum inſpectis Sibyllinis libris animaduertit, non aliter priſtinam recuperari ſanitatem poſſe, quam ſibi ab Epidauro Aeſculapius (anguis) eſſet accerſitus. Itaque eo legatis miſſis, quod petebant, benigniſſimè impetrarũt. Et tam promptam Epidauriorum indulgentiam numen ipſius dei ſubſecutum, verba mortalium cœleſti obſequio comprobauit. Siquidem is anguis quem Epidaurii raro, ſed nunquam ſine magno ipſorum bono viſum, in modum Aeſculapii venerati fuerunt, per vrbis celeberrimas partes, mitibus oculis & leni tractu labi cœpit, triduoque inter religioſam omnium admirationem conſpectus, haud dubiam præ ſe appetitæ clarioris ſedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit: pauentibuſque inuſitato ſpectaculo nautis: eo conſcendit, vbi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inque multiplicem orbem per ſummam quietem eſt conuolutus. Tum legati perinde atque exoptatæ rei compotes, expleta gratiarum actione, cultuque anguis à peritis accepto, læti inde ſoluerunt: ac proſperam emenſi nauigationem, poſtquam Antium appulerunt, anguis qui vbique in nauigio remanſerat, prolapſus in veſtibulo ædis Aeſculapii(*Apollinis. Sic Ouidius 15. Metam. Templa parentis init flauum tangentia litus*) myrto frequentibus ramis diffuſæ ſupereminentem excelſæ altitudinis palmam circundedit: perque tres dies poſitis quibus veſci ſolebat, non ſine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antienſis templi hoſpitio vſus, vrbi ſe noſtræ aduehendum reſtituit: atq; in ripam Tyberis egreſſis legatis, in inſulam vbi templum dicatum eſt, tráſnauit: aduentuque ſuo tempeſtatem cui remedio quæſitus erat, diſpulit. Eandem hiſtoriam perſequitur Ouidius libro xv. Metamorph. & inter alia Aeſculapium noctu legato dormienti apparuiſſe canit, baculum agreſte manu tenentem: & his verbis allocutum eſſe:

Pone metus, veniam, ſimulacraq; noſtra relinquam:
Hunc modo ſerpẽtẽ, baculũ qui nexibus ambit
Perſpice, & vſq; nota, viſum vt cognoſcere poſſis.
Vertar in hũc: ſed maior ero, tantusq; videbor,
In quantum verti cœleſtia corpora poſſunt.

Et paulò pòſt, Cum criſtis aureus altis
In ſerpente deus prænunci ſibila miſit.

Verum vt ex aliorum poetarum carminibus ferè licentioſis, vt ne hiſtorias quidem ſine aliquo figmento puras proponant, formæ rerum genuinæ non ſatis agnoſci poſſunt: ita neque Ouidii autoritas, vt anguem Aſculapio ſacrum, criſtatum eſſe dicamus, ſufficerit: neq. tantum, vt triremis eius pondere moueatur. Finxit hæc nimirum poeta ad excitandam in animis hominum religionem, augendamque admirationem. Dici etiam poteſt non naturalem ei fuiſſe ſerpentem: ſed Aeſculapium, aut alium quempiam genium, anguinam hanc ſpeciem maieſtatis aliquid præ ſe ferentem ſibi aſſumpſiſſe. Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum, Quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius? Horatius Serm. 1. 3. Aeſculapius cum aliis in locis cultus eſt, tum Romæ, præcipuè in inſula Tiberina: quæ biremis formam habere videtur, & formam accepiſſe eius nauis, qua Aeſculapius Romam eſt aduectus. Nunc quoque in D. Bartholomæi hortis nauis marmorea cernitur, in cuius nauis ſponda ſerpentis reptantis imago efficta eſt, in rei memoriam, Gyraldus Syntagmate vii. de diis. Et paulò ante in eodẽ: Aeſculapii ſimulachra (inquit) variè effinxit antiquitas. Pauſanias, Aeſculapii ſimulachrum ex auro & ebore à Thraſymede Pario elaboratum deſcribit. Is in throno ſedebat, virgam tenens in manu: ſupra vero draconis caput manum alteram habebat cui etiam canis aſſiſtere videbatur. Hæc Pauſanias, qui & alibi, hoc eſt, apud Sicyonios, Aeſculapii templum fuiſſe ait: in cuius veſtibulo imberbis erat Aeſculapius, ex auro atque ebore confectus, Calamidis opus. ſceptrum vna: altera verò manu domeſticæ pinus pomum tenebat. Dicebant ipſum in draconis ſpeciem ad ſe ex Epidauro, mulorum bigis vectum. Adeo non Romanis tantum ſerpens Epidaurius eſt imperitus. Euſebius etiam ſimulachris Aeſculapii in manu baculum attribuit, quaſi (vt ait) ægrotantium ſuſtentaculum. Serpentem verò inuolutum, animæ & corporis ſalutare ſignum: quo loco multa Euſebius de ſerpentibus tradit, vt ſpiritualibus, ex recondita diſciplina. Hinc & Macrobius, Aeſculapii ſimulachrum ait draconem ſalutis ſymbolum ſubiungi. Idem & Phurnutus: qui & cur baculum gerat, exponit. Sed & Hyginus in Aſtrònomico de baculo & angue, ſeu dracone, ita in Ophiucho ſcribit: Cum Aeſculapius Glaucum cogeretur ſanare, incluſus quodam loco ſecreto, bacillum tenens manu, cum quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepſiſſe: quem Aeſculapius mente commotus interfecit, bacillo fugientem feriens ſæpius. Poſtea fertur alter anguis eodem veniſſe, ore ferens herbam & in caput eius impoſuiſſe: quo facto, loco fugiſſe. quare Aeſculapium vſum eſſe herba eadem, Glaucum reuixiſſe. Itaque anguis in tutela Aeſculapii eſſe dicitur,

Eſt apud anthores anguis nomen ſæpius maſculini generis: rarius fœminini. Cuius vt aſpexit torta caput angue reuinctum, Varro. Subito ab vna parte aræ prolapſum anguem proſpexit, Valerius. Vnum omnino anguem in cubiculo viſam narrare ſolitus eſt, Tacitus. Ablatiuus caſus inuenitur angue & angui, vt Priſcianus obſeruauit. Angue ter excuſſo Statius lib. 4. Alter Mileti textam cane peius & angue Vitabit Chlamydem, Horatius 1. Epiſt. Anguiculus diminutiuum, apud Ciceronem 5. de finib. Serpere anguiculos, nare anaticulas. Addemus & epitheta ex authoribus: quorũ tamen alia communia toti ſerpentiũ generi ſunt, alia certarũ ſpecierũ differentiæ. Aliger anguis, Valerius 1. Argonaut. Ater, Ouid. 4. Metam. Atrox, Statius lib. 6. Auidus Ouidius in Ibin. Cœruleus, Verg. 4. Georg. Criſtatus. Seneca in Herc. Criſtis præſignis, Ouidius 3. Metam. Ferus, idem 11. Metam. Frigidus, Verg. 3. Aegl. Gorgoneus, Ouidius 3. de Arte. Intortus capillis Eumenidum, Horatius 2. Carmi. Lætifer, Statius 5. Theb. Lubricus, Verg. 5. Aen. Lucidus, 1. Georg. Maculoſus, 3. Georg. Martius, Ouid. 3. Metam. Minax, Statius 4. Theb. Purpureus, Claud. in Ruff. Salutifer, Statius 3. Sylu. Squalens, Silius Ital. libro 13. Squameus, Verg. 2 Georg. Terribilis, Ouidius 3. Amor. Teter, Claud. Tortus, Ouid. 2. Metamor. & Vergilius. 3. Georg. Toruus, 6. Aeneid. Trux, Ouidius 4. Triſt. Tumidus, 5. Triſt. Venenatus, in Ibin. Venenoſus, in Philom. Viridis, Claud. Et præterea apud Rauiſium Horrendus, Horridus, Horribilis, Implicitus, Libycus, Marſus, Maurus, Peſtifer, Reflexus, Retortus, Sæuus, Sibilans, Squamiger, Squamoſus, Sinuoſus, Textilis, Veneniger. Angueus, adiectiuum. Vt viſentibus procul lapſus angueos, fracta vertigine mentiatur, Solinus cap. 37. Anguifer ſydus eſt cœleſte, (quod & Anguitenens vocatur, Cic. 2. de Nat.) de quo ſic Columella lib. 11. Anguifer, qui

H. a. Anguis.

Anguium epitheta.

Ab Angue deriuata.

à Græcis dicitur ὀφιοῦχος, mane occidit, tempeſtatem ſignificat. Anguifera domus, Statius 2. Sylu. Eſt & anguineus adiectiuum, poeticum magis: Anguinus communius. Anguineus cucumer dicitur à Columella, id eſt oblongus, & ad anguis ſimilitudinem contortus: idem anguinus & erraticus Plinio. Anguineæ comæ Meduſæ, Ouidius 4. Triſt. Anguina ceruix, Cic. 2. de Diuin. Anguina vernatio, pro pelle quam verno tempore angues exuunt, Plinius lib. 30. Ouorum genus eſt (inquit idem lib. 29. cap. 3.) in magna Galliarum fama, omiſſum Græcis. Angues innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumque ſpumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ ſibilis id dicunt in ſublime iactari, ſagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat: profugere raptorem equo. ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius eſſe ſi contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atque vt eſt magorum ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendum cenſent, tanquam congruere operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrii. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis velut acetabulis brachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in ſinu equitem Romanum è Vocontiis, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, cauſa videtur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis, circundata effigie anguium fecerint. neque enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt, Hæc Plinius. Noſtro quidem ſeculo, vtcunque ſit olim celebratum hoc ouum Gallis, nullam eius mentionem ſcribendo quiſquã fecit, quod ſciam: neq; fama de eo, apud nos quidem (Helueticos dico, Gallis quondam adnumeratos, & Druidarum ſuperſtitionis non expertes) vlla ſupereſt. Quis verò hoc crederet? ouum aut quiduis aliud inanimatum, etiam auri pondere accedente, fluuio tamen aduerſo ferri. Habeo ego in meo lapidum theſauro duos raros, ſpecie globoſa, duros, ſolidos, granes, cruſta albiore & duriore quam interior ſubſtantia ſit, intectos. alter pugni humani magnitudinis eſt, lenticulari forma: alter longè minor, globi figura, non integri, ſed maiore quam hemiſphærica. Apparent in eo per interualla æquidiſtantia, caudæ quædam tanquam ſerpentium (aut hirudinum) orbem complectẽtes, quinæ maiores, & minores breuioresque totidem, ſingulæ inter ſingulas maiores. Inſunt & acetabula, ceu puſtulæ quędam (papillæve aut verrucæ) rotundæ: ita digeſtæ, vt ſingulis verſibus, qui toto circuitu deni ſunt, puſtulæ ſenæ habeantur, pleræque diſiunctæ, paucæ ferè contiguæ. De his plura, ſi vixero, in libro de lapidibus ſcribam. Nunc quod ouum anguinum à Plinio deſcriptum repræſentare mihi videantur, præterire nolui. Accedit, quod ſucceſſum & victoriæ ſpem nomen, quod eis quidã indunt, (vulgo *Sygſtein*,) promittere videtur. Bellonius cum apud me videret hos lapides, echinis marinis, dempta cruſta aculeata, ſimiles eſſe dixit. Vide etiam infra in B. de lapide ex hydris: & ſupra in Corollario de Echinis in genere H. Anguimani vocati ſunt elephantes: quia proboſcis eorum, quæ manus appellatur, in omnem partem anguiũ more, facilè flectitur & vertitur. In genere anguimanos elephantos, Lucretius lib. 2. Anguipedes à poetis dicti ſunt gigantes, quaſi loripedes: propterea quod pedes tortuoſos habuiſſe finguntur. h. Deuolant angues iubati deorſum in impluuium duo, Plautus Amphitr. Emerſit anguis ab infima ara, Cic. 1. de Diuin. L. Sylla conſul ſociali bello, cum in agro Nolano ante prętorium immolaret, ſubito ab vna parte aræ prolapſam anguem proſpexit: qua viſa Poſthumii aruſpicis hortatu continuo exercitum in expeditionem eduxit, ac fortiſſima Samnitum caſtra cepit: quæ victoria futuræ eius ampliſſimæ potentiæ gradus & fundamentum extitit, Valerius Max. 1. 6. Et paulo poſt, T. Gracchus grauiſſimus ciuis cum conſul in Lucanis ſacrificaſſet, angues duo ex occulto prolapſi repentè hoſtiæ, quam immolauerat, adeſo iecinore, in eaſdem latebras ſe retulerunt: ob id deinde factum inſtaurato ſacrificio, idem prodigii euenit. Tertia quoque cæſa victima, diligentinſque aſſeruatis extis, neque allapſus ſerpentum arceri, neque fuga impediri potuit: quod quamuis aruſpices ad ſalutem imperatoris pertinere dixiſſent, Gracchus tamen non cauit ne perfidi hoſpitis ſui Flauii inſidiis in eum locum deductus, in quo Pœnorum dux Mago cum armata manu delituerat, inermis occideretur. Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herba, Vergilius lib. 3. Aegloga. Sauritæ ſerpentes apud Heſychium, à colore viridi fortaſſis lacertorum dicti fuerint: quod ſi verum eſt, quærendum an iidem ſint anguibus Plinii per excellentiam dictis. Sunt & apud Valleſianos virides ſerpentes, quos à colore vulgo *Gruenling* appellant. ſed eos perquam venenatos eſſe audio.

Anguinum ouum.

Anguis h. Prodigia.

Pareas.

Hactenus de angue dixerim, ad eum digreſſus: quoniam anguem pro hydro accipit Seruius. Oſtendimus autem authoritate Plinii anguem aliquando pro certa ſpecie accipi, quæ innocua & Aeſculapio ſacra ſit: quorum vtrunque cum pareæ quoque dicto Græcis ſerpenti adſcripſerit Aelianus, de eo etiam dicere non alienum fuerit. Pareas ſerpens vel Paruas (Παρείας vel Παρούας) ſic enim vult Apollodorus) igneo (πυῤῥὸς, ruffo) colore eſt, & acerrimo oculorum ſenſu, (εὐωπις τὸ ὄμμα) & largo (lato) ore, nihil mordendo nocet: ſed mitis cum ſit, deorum humaniſſimo Aeſculapio ipſum conſecrarunt, & eius miniſterio dedicarunt, Aelianus 8.12. Pareæ (Παρεῖαι) quidam ſerpentes nominantur, quod buccas vel genas (παρειὰς) maiuſculas habeãt. Hyperides in oratione contra Demadem dicit, rhetores ſimiles eſſe ſerpentib. Serpentes.n. omnes quidem odio dignos (μισητοὺς) eſſe: ex ipſis verò viperas nocere hominib. pareas autem deuorare viperas, Suidas & Varinus. Videtur autem ſentire Hyperides, rhetores omnes malos eſſe, ſed ex ipſis alios aliis nocentiores hominibus: non impunè tamen, quoniam hi quoque ab aliis vincantur aut deuorentur rhetoribus. Et rurſus idem Suidas in ὄφεις. Serpentes pareas (παρίας, malim per ει. diphthongum penultimam) inquit vocant, quorum buccæ ſunt inflatæ, παρειαὶ ἐπηρμέναι. Videntur autem mites eſſe, non lædere homines, vorare viperas, & ſacri eſſe myſteriis. Παρεῖαι (præſtat penultimã circumflecti) ſerpentes, genus eſt ſerpentium magnis buccis, quod minimè mordet homines, Heſych. Παρούα apud Aelian. per ου. diphth. non placet: aut etiam per ει. diphth. propriam, deriuando à παρειὰ, aut per η. iota ſubſcripto impropriam à παρήϊον, ſemper ſcripſerim. Nam & μιλτοπάρῃος (& καλλιπάρῃος) inquit Varinus, debebat per diphthongum (ει.) in penultima ſcribi, à παρειά. ſed vſus obtinuit vt per η. ſcribatur: tanquam à primitiuo παρήϊον tetraſyllabo fiat μιλτοπαρήϊος, & per ſynæreſin μιλτοπάρῃος. Non exprimit autem ſubſcribendum eſſe iota, quod tamen apud eruditos obſeruari video. Παρειά commune eſt, παρὰ

eſt, παρῆαὶ Doricum, παρειὰς (vt Παλλὰς) poeticum. Πάρειον etiam pro πρᾶον, quod eſt mite & manſuetum accipi inuenio: vt pareain ſerpentem inde fortaſſis appellatum aliquis coniecerit: ſed magis probo ſuperiorem originem, quæ doctorum conſenſu nititur. Παρείας, παρὰ τὸ πεφυσιωμένας ἔχειν τὰς γνάθους, ἤγουν τὰς παρειάς, αἳ καὶ φοῦγναι (bucca) λέγονται. Morſus eius innoxius eſt, Etymologus. Euſtath. παρειὰς etiam in brutis animalib. dici annotat, ſed impropriè. Παρείας adiectiuum videre poteſt, quoniam ὄφεις παρείας apud Suidam & Heſychium legimus, hoc eſt ſerpentes bucculentos. Bucculentum autem pro eo qui grandi ore ſit, vel malis plenioribus. Plautus dixit. Ἐρυθρίας, ὠχρίας, & huiuſmodi nomina, inter adiectiua & ſubſtantiua ambigere videntur. Germanicè hunc ſerpentem ad exprimendum etymon Græcum interpretari licebit *ein Baggenſchlang*. Eſt enim nobis *Baggen*, quod Latinis bucca vel mala. Et contentus iter cauda ſulcare pharias, (alias phareas: melius pareas, vt Iſidorus legit, & Vuottonus quoque,) Lucanus lib. 9. Grammatici ſerpentem eſſe dicunt, qui ſerpens ſulcum in terra faciat cauda, & ſuper eam ferè ambulet. Alberto etiam hoc carmen citanti phareas ſerpens eſt, qui quaſi totus erectus graditur ſuper caudam, & partem corporis caudæ coniunctam. Lonicerus apud Nicandrum Moluros quoque ſerpentes interpretatur, quaſi cauda ingredientes. Pareas (Vuottonus legit Parous aut Pareas) ſerpens in Syriæ locis reperitur: colore autem, alii quidem æs referunt, alii verò nigricant. Morſum etiam ſi inflixerit, non enecat: verum quemadmodum amphisbæna & ſcytala, ita & hic plaga ſua tantum inflammationem inducit. Quare ex iiſdem etiam curentur, & ex his quę de cherſydro referentur, Aetius 13.31. Παρειαί, oxytonum, ſunt genæ hominis: παρεῖαι vero penanflexum, ſerpentes quidam quorum ſublimes ſunt buccæ, Ammonius. Carion ſeruus in Pluto Ariſtophanis, cum noctu in æde Aeſculapii anus ollam atharæ ſeu pulmenti plenam cuſtodiret, & manum obtenderet: clam, inquit, ſibilans arrepſi, & mordicus manum illius, tanquam pareas ſerpens (*hic enim nimirum in huius dei templo tanquam ſacer enutriebatur*) arripui, Ὀδὰξ ἐλαβόμην ὡς παρείας ὢν ὄφις, &c. Scholiaſtes hunc anguem mordere negat: vel, ſi mordeat, non obeſſe. Meminit (inquit) eius & Demoſthenes, τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας (*per prepoſitionem et ice*) dicens. & Lycurgus (*Hyperides, Suidas*) in oratione contra Demadem. Habetur autem hoc genus etiam in Alexandria, & in templis Dionyſii. Eſt & Pyrrhias, πυῤῥίας, ſerpens à colore dictus apud Heſychium & Varinum: haud ſcio an idem qui pareas. pyrrhus quidem color ruffus eſt: & pareæ quidam colore æs referunt Aetio: poteſt autem æris color ruffus dici. Sunt & paroi equi colore ruffo, de quibus dixi in Equo B. Rauiſius Textor phariam ſerpentem pedes habere prope caudam abſurdiſſimè ſcripſit. Pareain eſſe puto ſerpentem illum qui à Marſis in Italia hodie Baron vocatur: cuius generis vnum Venetiis olim manibus contrectaui viuum, apud Marſum quendam: à quo Baron nominabatur, (quod nomen etiam colubro domeſtico nigro aliquos attribuere audio,) & Buba (id nomen à Boa vel Bona factum videtur,) & ſerpagerina: (quo nomine & alium ſerpentem cætera huic ſimilem, ſed bicipitem vocabat.) Caput ei elegans, ſubflauum: reliquum corpus nigricat, & maculis purpureis diſtinguitur. caudam verſus paulatim attenuatur. Longus eſt (de eo quem vidi loquor) circiter dodrantes quatuor cum dimidio. Adfertur ex regionibus ad Orientem ſitis, (vnde Germanicum nomen ei facere licebit *ein orientiſcher Vrk.*) In lateribus linea quædam ſecundum longitudinem conſpicua eminet, quæ paulo circa caudam deſinit, & circiter palmum (digitos quatuor) retro caput incipit. Veneni nihil habet, neque mordet. Totum ipſius caput circulator ori ſuo inſerebat: addens (ſi bene memini) vbi hic ſerpens degeret, nullos alios noxios inueniri. Videtur & Pagerina nomen à Pareia factum eſſe.

Quoniam verò anguis & pareas ſerpentes innoxii ſunt, ex Nicandro omnes qui pro innoxiis ab eo habiti ſunt, enumeremus: Οὐς ἔλοπας, τ' ἀλυσφέας τε μυάγρους φράζονται, ἠδ' ὅσοι ἀκόντιαι, ἠδὲ μόλουροι. Καὶ ἔτι τοῦ τυφλῶπες ἀπήμαντοι φορέονται.

De hydro Nicander ſub cherſydri nomine diſſeruit: DRYINVS verò eius, quem hydrum appellat, alius eſt, Matthiolus. Serpens (inquit Nicander) quam alii dryinam, (δρυΐνας prima inflexione,) alii hydrum & chelydrum vocant, in concauæ quercus fagiue latebras abſtruſa viuit: & relictis paludibus, domeſticis ſedibus, in pratis moluridas (animalia locuſtis ſimilia) & ranas paruas venatur. Quod ſi à myope (id eſt aſilo, Gillius vertit crabrone) infeſtetur, ſtatim in concauam quercum bene penitus perfugit. Colore per dorſum nigro eſt, (ἀιθαλόεις νώτοισι,) capite lato & plano (*humili non acuto*) ſicut in hydro, (*cherſydro.*) Corporis odor teter eſt, talis ferè qualis corii equini madidi (πλαδόωντος) dum cultro raditur. Ab eo percuſſi hominis teterrimus odor (ἀπὸ πνιγόεσσα ὀδμή) manat. Cutis in corpore flaccida & fœtida fit: Πυοῖ δ' πλαδόωσιν ἐπὶ χροΐ. Venenum enim ſerpendo eam celeriter depaſcitur. Oculis etiam offuſa caligo miſerum grauat & inquietat. Sunt qui veluti balantes vocem ægrè, tanquam in ſuffocationis periculo, emittant. Vrina cohibetur. Οὖρα δ' ἀπέσυτο: vbi Scholiaſtes ἤγουν ἀποσφίγγεται, καὶ οὐκ ἐκχεῖ φαίνεται, quod non placet. Aliqui dormitantes ſtertunt, (*id eſt, ſæpe reſonant, propter impeditam reſpirationem,*) & crebro ſingultiunt: & vomitum vel biloſum vel cruentum reddunt. denique ſitientes corpore tremunt. Hæc Nicander. Scholiaſtes dryinam in palude perenni (ἐν ἀενάῳ λίμνῃ) morari ſcribit, &c. Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum, Galbaneoque agitare graues nidore chelydros, Vergilius. Ex Aetii lib. 13. cap. 29. Serpentis dryini (*magis placet δρυΐνας in prima declinatione, vt Nicander habet*) appellati abundant magis iuxta Helleſpontum: latibula autem habent in quercuum radicibus. Eſt autem dryinus fœtidus: vnde & ſi quis eum non videat, fœtore loci cognoſcitur. Eſt autem cubitorum duorum longitudine, obeſus, & aſperrimis ſquamis circa vniuerſum corpus munitus. In his ipſis ſquamis muſcæ pennis æreis latibula ſua habere dicuntur, quæ tandem ipſos ſerpentes occidunt. Adeò autem malignæ ac nocentis naturæ eſt, vt ſi quis eum calcet modo, illius pedes excoriet, & tumorem ingentem circa crura inducat. Et quod magis mirum videri poteſt, aiunt etiam medici curantis ægrum manus excoriari. Si quis autem, inquiunt, animal ipſum occidat, omnia quæ odoratur ab eius fœtore corrupta putat, (ita vt alium odorem nullum percipiat: Aegineta, & Galenus ad Piſonem.) Porro qui ab eo percutiuntur, his tumor inſurgit nigricans, (tumor circa morſum cum rubore, Aegin.) dolor vehemens, nome, delirium, corporis ſiccitas, ſingultus, vomitus bilioſus, aut omnino vomitus ſimplex: vrinæ ſuppreſſio, tremor, interceptio vocis, ſtupor, ſciſſura & mortificatio percuſſorum locorum. Plurimi etiam intereunt. Porrò & hi ipſi quoq; ex his quę in viperæ morſu dicta ſunt, opē ſentiunt: itemq; ex cōmunibus remediis iuxta conſequen-

Dryinus.

Aetius.

conſequentium acceſſionum proportionem adhibitis, Hucvſque Aetius, cui & Aegineta multa ſimiliter tradit. A dryino (inquit Dioſcor. *ἀπὸ δρυίνε, qui genitiuus poteſt à recto tum δρυῖν@, tum δρυίνας qui potior eſt formari. apud Aeginetam legitur ὁ δρυῖν@ paroxytonum in ος, in noſtro codice: unde corruptum eſſe apparet. nam in ος proparoxytonum eſſe deberet: in ας vero, quod probamus, rectè penacuitur*) morſis vehementes ciuntur dolores, & puſtulæ circumcirca oriuntur, (*emendauimus hæc ex Aegineta,*) aliquando (*ὅπε loci aduerbium pro temporis aduerbio*) & aquoſa ſanies emanat (*nimirum ex iiſdem puſtulis.*) Conſequitur & eroſio (*δηγμὸς; mordicatio ſcilicet ſtomachi. nam Aegineta habet καρδιωγμὸς: dolor in ore ſtomachi, Conſtantinus:*) & ſtrophi, id eſt torſiones. Prodeſt autem eis ariſtolochia cum vino pota. trifolium præterea, & aſphodeli radix ſimiliter ſumpta. Proſunt tritæ potæque de quouis quercuum genere glandes. Ilicis etiam radices tuſæ & loco pro cataplaſmate impoſitæ, dolorem leniunt, *πρ͂ηγορεῦσιν*. Aeginetæ noſtri æditio habet *ἀρήγεσιν*, id eſt auxiliantur. Hæc ille, & Actuarius inde mutuatus. Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Cherſydros; tractique via fumante chelydri Lucanus lib. 9. fumum enim eum emittere dicunt (grammatici) qua ſerpit: ego non tam fumum quam tetrum odorem ab eis moveri puto. Hinc & Mantuanus, ---clades fumoſa chelydrus. Et Pamphilus, O quæ fumiuomos geris chelydros. Et Macer, vt quidam citant: --- ſeu terga expirant ſpumantia virus, Seu terra (*tellus*) fumat, qua teter labitur anguis. Chelydrum ex recentioribus quidam cum cherſydro confundunt. Seruius quoque, Chelydri (inquit) dicti ſunt quaſi cherſydri, quia in aquis & in terris morantur. Sed & veteres quidam, vt Vergilius, Lucanus, & Aelianus ſcriptor Græcus non diſtinxerunt, quod ex tetro, quem ei attribuunt odore deprehenditur: qui chelydro proprius eſt, non hydro hydræve aut cherſydro, nec alii, de quo authores meminerint, ſerpenti. Verba eorum referam. Vipereo generi & grauiter ſpirantibus hydris Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat, Vergilius Aeneid. 7. de Vmbrone ſacerdote. Ab hydro percuſſum dicunt ſtatim odorem teterrimum reddere, ex eoque quod tam malè oleat, ei neminem appropinquare poſſe. Idem quoque ait, eundem percuſſum cum obliuione circunfundi, eiuſque oculis multam caliginem offundi, tum rabiem & ſummum tremorem eidem exoriri, tertioque die perire, Aelianus de animalib. lib. 4. cap. 57. Et rurſus libro 8. cap. 7. In libro Theriaco (inquit) Apollodorus ait, eum qui Cherſydrum conculcauerit, etiam ſi morſus non fuerit, mortem cum vita commutare: quod eius tractus quiddam omnino tabificum habere dicatur: tum ei qui curare & quoquo modo remedium afferre morienti tentauerit, ex ſola eius, qui conculcauit, tactione puſtulas ipſi exoriri. Et rurſus eiuſdem libri cap. 3. In Corcyra hydræ (*ὕδραι*) ſerpentes procreantur, quæ ſe retrouerſus ad inſequentes retorquent: & ſpiritum malum anhelantes (*φυσήσασαι πνεῦμα ἄτοπον*) ab impetu ſuos inſectatores reprimunt, ab ſeque auertunt. Tum modo dependens trichili, modò more chelydri Intortus cucumis, prægnansque cucurbita ſerpit, Columella. Et bellare manu, & chelydris cantare ſoporem, Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem, Silius de Marſis. Georgius Fabricius ſcribit vidiſſe ſe Romæ in templo Bacchi, quod nunc eſt S. Conſtantiæ, propè infracto ſepulchri marmore Bacchantium turbam, qui angues ore geſtarent, & caprum ducerent: de quo more Prudentius Chriſtianus poeta in libris contra Symmachum: ---Bacchò caper omnibus aris Cæditur, & virides diſcindunt ore chelydros, Qui Bromium placare volunt, quod & ebria iam tum Ante oculos regis Satyrorum inſania fecit. Semper directi ambulant: nam ſi torſerint ſe dum currunt, ſtatim crepant, Solinus vt quidam citant. Lucanus cenchrin ſemper recto limite ferre cecinit. Epitheta chelydri apud Rauiſium. Meduſæi, Silius lib. 7. à Meduſa dicti, cuius crines erant ſerpentes. Fumiuomus, fumoſus, ſinuoſus, maculoſus rigidus. Item teter, & nigri Vergilio 2. Georg. nocentes interpretatur Seruius. Cheriſidal ſiue alidras (Cherſydrus vel potius chelydrus) legerim: genus ſerpentis quod terram fumare facit, naſcitur in Africæ parte interiore, Obſcurus quidam author deſcriptionis orbis terrarum in tabula. Ilicinus ſiue duriſſos, (pro dryinos,) Auicenna 4.6.3.42. & Albertus. A Conſtantino glandoſa dicitur. Chelydrus dictus anthoroma, Arnoldus. Aliqui marinam quoque teſtudinem chelydrum vocãt, *ὡς τραχύδερμον διὰ τὸ γῆρας*. Varinus. Apud eundem & Heſychium Cylindri, *κύλινδροι*, ſerpentes memorantur. Dryini nomen Germanicum fingi licebit *ein Eichſchlang*, vt Ge. Agricola quoque finxit, à quercubus: vel à fœtore, *ein Stinckſchlang*. Chriſtophorus Encelius ſerpentem à corylis denominatum alicubi in Germania rariſſimum deſcribit: qui an chelydro ſit cognatus, inquirendum. Credibile eſt, (inquit) quod aucupes & venatores ferunt, gallos de ſylueſtribus gallinis, quæ à corylis nomen inuenere (bonoſas vocant recentiores) ſenio confectos oua more fœmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis naſci baſilicos ſylueſtres, (non probo hoc nomen,) *die Haſelvvuerm*: ſicuti ex ouo Galli domeſtici poſt nouem annos excluditur baſiliſcus per rubetam domeſticus. id quod teſtatur experientia, (*fama, imo fabula, non experientia,*) &c. vt recitaui in hiſtoria auium inter Gallinas feras in Attagene. Sed redeo tandem ad Hydrum.

Dioſcorid. *Cylindri.*

DE HYDRO B.

Quæ ad noſtros hydros & cognatos eis ſerpentes vndequaque pertinent, à recentioribus tradita vel à nobis obſeruata, in præcedentibus dicta ſunt. His attexemus deinceps quæ de hydro veteres tradiderunt quod ad B. & ſequentes literas. Calabria cherſydris frequentiſſima eſt, Solinus. Calabris in ſaltibus anguis Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Cherſydros, Lucanus. In Corcyra hydræ (*ὕδραι*) procreantur, Aelianus. Enydris eſt ſerpens maſculus & albus, Plinius. Quædam in fluido degunt, partim greſſilia: partim ſine pedibus, vt natrix, Ariſtot. Orpheus hydrum nigrum cognominat. Dryinæ caput eſt planum (& humile) ſicut hydro, Nicander. De lapide in capite eius paulo poſt dicam. Cherſydri linguas duas habent, Scholiaſtes Nicandri. atqui hoc ſerpentibus omnibus & lacertis commune puto, vt linguas non quidem duas ſed bifidas habeant. Linguis micat ore triſulcis, Vergilius. Natricum fel adnexum iecori eſt, Ariſtot.

Hydri lapis. Hydrus lapidem habet in capite, quem excoriatus euomit. Suſpende ſerpentem viuum, & ſuffito eum cum lauro, coniurans eum ſic: Per dominum qui te creauit, (*ſuperſtitioſum & impium vniuerſum hoc genus incantandi eſt;*) quem ſæpe digeoras (*fortè, digne oras*) bifida lingua tua: quod ſi dederis mihi lapidem non tibi noce-

tibi nocebo, immo remittam ad propinquos tuos. Poſtquam autem euomuerit lapidem, collige eum panno ſerico mundo, & ſerua. Vis eius ita probatur. Imple concham æneam aqua, & circunliga lapidem conchæ ſignatæ: & inuenies quotidie decreſcere cotylas duas, id eſt vncias xviij. aquæ. Ego enim cuidam mulieri hydropicæ circuncinxi lapidem, & liberata eſt. cuius ventrem cum menſurarem, quotidie decreſcebat vltra quatuor digitos, donec ad locum ſuum venter rediit: quo tempore mox abſtuli. Nam ſi diutius reliquiſſem lapidem, naturalem quoque humiditatem deſiccaſſem. Amplius itaque eſt lapis (*ſic habet codex noſter manuſcriptus, pro amplius legi poteſt utilis*) ad menſuram geſtatus. Neque verò hydropi ſolum, ſed etiam rheumati pedum, & fluxui lachrymarum, & capiti, denique cuiuis particulæ fluxionibus tentatæ ſtrenuè ſuccurrit, & naturali quadam vi omnem nimiam humiditatem conſumit, Kiranides. Hydrinus (inquit Camillus Leonardus Piſaurenſis lib. 3. de lapidibus) ab aliquibus ſerpentinus dicitur. rheumatizantibus compatitur: & ab omni nimia humiditate humanum corpus curat. Hydropicorum corpora ad priſtinum ſtatum reducuntur, ſi per tres horas cum eo in ſole ſteterint. nam fœtidiſſimam aquam per ſudorem emittent. Sed cautè vtendum monent: quoniam non ſolum extraneam humiditatem, verum etiam naturalem & complantatam ex naturali humido extrahit. Venenoſos vermes fugat, ac eorum morſibus remedium præſtat. Sumptum verò dicunt lapidem veſicæ frangere, Hæc ille. Scribit & Guido de Cauliaco aliquid de colubri lapide. locum iam non inuenio. Mirum eſt quod affirmant: Coluber fluuiatilis funiculo à cauda præligatus ſuſpenditur, ſubiecto vaſe aqua pleno, in quod dehiſcat: ore aliquot poſt horis vel diebus lapidem eructat, qui exceptus vaſe quod ſubiacet, totam aquã ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhauſta aqua liberat, Iacobus Hollerius. Chriſtophorus Encelius cum de draconite lapide ſcripſiſſet, ſubdit: Noſtri quoque hydri & chelydri (*cherſydri*) *vnſere grauven VVaſſerſchlangen* in capitibus gemmas ferunt nonnunquam, vt vidi, (*lapides eum vidiſſe apparet, an verò ex ſerpentibus vel alibi naſcantur, non conſtituiſſe eum*,) quas dicere poſſis draconites à ſimilitudine. Forſitan hæ quoque ex illorum cerebris naſcuntur: vel, vt volunt alii, ex ſpuma quam verno tẽpore excitant attritione mutua, (*ſic ſuperius ex Plinio ouum anguinum quibuſdam dictum generari retulimus:*) vel ore ſibilanti, indurata ſole: *vvann ſie den ſchlangenſtein blaſen*, vt de bufonibus diximus. Tales noſtras draconites vidi coloris cærulei, aut nigri, in forma pyramidis. Albertus ſeſe draconitem vidiſſe dicit exemptam tali noſtro chelydro, (*hydro vel cherſydro*,) nigram, non perlucidam, in circuitu coloris pallidi, pulcherrimam habentem deſcriptam ſerpentem in ſuperficie. Fugat & hæc venenata, vt vera dracontias, & ſanat venenatos morſus Hæc ille. Et mox in capite de ophite lapide: Ophites (veterum) ſic dicitur, quia colore ſerpentes repræſentat. Et illa ſpecies lineis cinereis & nigricantibus omnino eſt noſtris chelydris (*hydris*) colore ſimilis ad oſtium Tangræ, vbi fuit olim regia ſedes Caroli IIII. In arce templum eſt variis ornatum gemmis, in quo vndique parietes ophite tali ſplendent. Videtur autem cum huiuſmodi lapides forma pyramidis à ſe viſos ait, de illis ſentire quos linguas natricum vulgo nominant, *Naterzungen*: ego gloſſopetras Plinii eſſe coniicio: quarum ſpeciem maiorem delineatam exhibui ſupra inter canes in Lamiæ hiſtoria. Ad linguam penè habet ſimilitudinem ea gloſſopetra nigricans, quam Germani natricis linguam vocant, cui ſimilis non eſt, ſed magis linguæ pici. In Saxonibus Luneburgi reperitur in terra aluminoſa, Ge. Agricola. Sunt qui ſudore hunc lapidem venenum prodere dicant, vt & alia quædam: mihi quidem rationi cõſentaneum non videtur, quando tot venenorum diſcrimina ſunt, ex æquo ad omnia affici Oppidum Germaniæ Aenipontem nominant, in quo gloſſopetram huiuſmodi ſeſquicubitalem oſtendi audio. Sed de his lapidibus plura fortaſſis olim, ſi vitã dederit deus, in libro lapidibus dicato adferemus. Olim Gallus quidam ſua lingua Suyne vocari gemmam retulit è ſerpentibus ſeptem caudas complicantibus: colore pullo, quæ aureis denariis Gallicis denis væneat. Ego ſerpentes huiuſmodi reperiri, aut omnino in vllis ſerpentibus lapides, antequam grauior aliquis & oculatus id teſtetur, non facile aſſenſero.

Gloſſopetra.

C Natrix in aquis degit, victumque inde emolitur: ſed aerem non humorem recipit, & foris parit, Ariſtot. Paludes pleræque omnes quod aquas contineant corruptas, piſcibus carent, ranis & ſerpentibus plenæ ſunt: atque interdum Hirundinum (*fortè hirudinum*) nexibus, vt palus Agnaui inter Puteolos & Neapolim, Ge. Agricola. Hydrus in aquis plurimum degit, & in paludibus frequenter natat, ſuper aquas pectus erigens, Kiranides. In thermis etiam, id eſt calidis aquis reperiri, ſupra dictum eſt. Hydrus primum in terra viuit, & cherſydrus appellatur, deinde in aqua, Hermolaus. ſed authores veteres contrarium tradunt. Hydrum in ἔχιν, id eſt viperam tranſire, ſtagnis exiccatis, legimus Geoponicorum Græcorum 15.1. Ariſtides cherſydros λίχνους, id eſt guloſos eſſe ſcribit, Scholiaſtes Nicandri. Interit & curuis fruſtra defenſa latebris Vipera, & attoniti ſquamis aſtantibus hydri, Vergilius de peſte canens.

Hydros ranis veſci authores ſunt Nicander, Aratus, Vergilius. Hydrum valde & metuit & odit rana: quamobrem multo clamore illum viciſſim terrere ac perturbare conatur, Aelianus 12.15. de animalibus. Idem Variorum 1.3. Peculiari quadam ſapientia (inquit) præditum eſt genus ranarum Aegyptiarũ. Si enim in Hydrum Nili alumnum incidat Rana, ſubito demordet fruſtum arundinis, & id obliquum gerens, fortiterque tenens, non remittit pro virili parte. Ille verò Ranam cum ipſa arundine ſimul deglutire non poteſt. Non enim tantam amplitudinem os habet, quantum arundo extenditur. Atque ita Ranæ prudentia vincunt, & ſuperant Hydrorum robur. Hydro conſpecto rana Phyſignathus murem in dorſo geſtans ſubmergitur, in Batrachomyomachia Homeri. Audio terreſtres etiam ranas à ſerpentibus quæ in terra & ſyluis degunt, vorari.

E Enydridis ſerpentis maſculi & albi (*Hydriè Nilo nimirum*) adipe perunguntur qui crocodilũ captant, Plinius.

D Hydrus animal eſt aſtutum, Kiranides. Vulpes & Nili angues diſſident Plinius.

G Hydri in aqua vivunt, nullis ſerpentium inferiores veneno, Plinius. Paludem (inquit Columella 1.5.) non oportet eſſe ædificiis vicinam. nam caloribus noxium virus eructat, &c. & natricum ſerpentiumque peſtes

Hydri venenum.

que peſtes hyberna deſtitutas vligine,cœno & fermentata colluuie venenatas emittit: ex quibus ſæpe contrahuntur cæci morbi,quorum cauſas ne medici quidem perſpicere queunt. Rubeta ranæ ſpecies eſt,quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutauit. hac autem mutatione, ſimiliter vt cherſydrus,ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderint,inducit,Aetius. Et rurſus in capite de cherſydro:Equidem in humectis locis humido victu exſatiatus,non purum venenum habet: quum verè terreſtris fit,maximè merum & nocentius id acquirit. Aqua in qua hydrus vel habitat, vel moritur,aſſumpta,eadem quæ cantharides mala infert, Bertrutius. Natrix ſerpens aquas etiam & fontes veneno inficit, Iſidorus. Et natrix violator aquæ, Lucanus. Viperæ quæ aquas habitant, parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Πικρὸς δ' ἀποσκήπτει ὕδρης ἰὸς, Nicander de toxico: quaſi id ex hydræ hydriue ſanguine fiat: Vide mox in Hydra fabulam Herculis. Hydro ſimpliciter & cherſydro, quidam etiam veterum attribuunt quæ dryini ſunt, in Dryino ſuperius, hoc ipſo capite, requirenda. De ſerpentis quem Germani natricem vulgo (*Nater*) vocant veneno, ſupra in A. dictum eſt. *Morſus ſigna.* Ab hydro demorſis vlcus dilatatur, & ampliatur (*ſubinde*) & liuidum euadit. Sanies ex eo multa & atra & malè olens, non ſecus atque ex nomis, id eſt iis quæ ſerpunt vlceribus, expuitur, Dioſcor. & Aegineta. Qui à cherſydro morſi ſunt, eis cõmuniter eadem accidunt, quæ in aliorum ſerpentium morſu: veluti eſt tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus & feculentus, vertigo oculorum, exolutio, vomitus biloſi fœtidi. propriè autem motus totius corporis inordinatus, vt & per ventrem quædam inordinatè ferantur. Mors autem intra tres dies, Aetius. Nicander cutim circa morſum putridum humidumque aridam intrinſecus tendi ait, & putredine rumpi: dolores ingentes & æſtuantes affligere: frequentes paſſim per membra puſtulas (πεμφῖγας) exoriri. *Curatio.* Morſis medentur, origanum tritum & aqua ſubactum (Φυραθὲν, *Marcellus maceratum: ſed præſtat ſubactum vertere, vt commodius imponatur morſui, imponendum enim eſſe Aegineta monet.*) Lixiuia cum oleo indita, (*vt Ruellius vertit. Lixiuia oleo temperata, vt Marcellus. neutrum probo. Græcè legitur* κονία τε ἐνδεθεῖσα ἐλαίῳ: *pro* ἐνδεθεῖσα *repono* δευθεῖσα, *vocabulum idem quod* Φυραθεῖσα *ſignificans, ex Paulo: qui tamen non ſimpliciter lixiuium, ſed è quercu requirit: & quod mox ſequitur è quercus radice remedium omittit. Lixiuium igitur iubet Dioſcorides cum oleo ſubigi & agitari: niſi quis* κονίαν *hic non lixiuium, ſed vel calcem vel cinerem interpretetur: nam hæc quoque eadem voce interdum ſignificari Cornarius in ſuis in Galen. libros de compoſ. ſec. locos commentariis docet, Vtrumuis cum oleo ſubactum mazæ inſtar commodius imponeretur, quam lixiuium oleo, nimis liquida mixtura. Aetius etiam Cornario interprete iuxta locum affectum calcem viuam & ſimilia cum oleo imponi iubet.*) Aut Ariſtolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita: & hordei farina cum aqua & melle ad ignem pariter colliquata. Bibuntur autem (*locus hic apud Aeginetam corruptus eſt. nam præcedens medicamentum imponi, non bib. oportet*) binæ ariſtolochiæ drachmæ in oxycrato (*vel cramate, id eſt vino aqua permixto, Aegineta*) cyathis duobus, (ſex, vt Marcellus Vergilius habet, & codices Græci noſtri. Ruellius vertit duobus ex Aegineta.) Marrubii (πρασίου, *Hermolaus non rectè legit* πράσου, *id eſt porri*) ſuccus vel decoctum alterius (ὃ ἑτέρου, *Aegineta omiſit*) cum vino. Fauus etiam recens datur in aceto, Dioſcorides. Aegineta addit inter ea quæ ſumuntur, naſturtium ſylueſtre, aut aſphodeli fructum florem ve, aut fœniculi ſemen cum vino, ſalutaria eſſe. Eadem & Actuarius habet, ſed mutilata eius lectio eſt quam à Ruellio conuerſam habemus. Curatio multo vix tempore & magno negocio procedit, Aegineta. Communia remedia & antidoti theriacæ aduerſus hunc quoque morſum auxiliantur: priuatim verò cupreſſi pilularum, & myrti baccarum, vtriuſque drachma trita, & cum melle roſacco aut vino mulſo in potu exhibita. Aduerſus cherſydri ictum proficit panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorum P. II. †(alias I I I S. † I.) vel porri (*pro porri marrubium legit pro paſſiu*) ſuccus cum hemina vini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper vulnus ſtercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem ordeacea farina, aut ruta, vel nepeta cum ſale contrita melle adiecto: quod in eo quoque vulnere, quod ceraſtes fecit, æquè valet, Celſus 5. 27. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxilium eſt, Plinius. Ad canis rab. & hydri morſum: Verbenacam in vulnus apponito, Apuleius ſi bene memini. Morſus à cherſydro moritur vt plurimum hora tertia, (*die tertio Aetius,*) & non tranſit tertiam. Si autem euadit, quoniam eſt aquoſus, (*an quoniam hydrus in aquis degit, & nondum in terram egreſſus eſt?*) aut quoniam natura morſi eſt fortis, comitantur eum ægritudines à quibus forſitan non ſanabitur, Auicenna 4. 6. 3. 29. ſequenti deinde capite curationem adiungit, ſimiliter vt Aetius: ex quo & cætera pleraque mutuatus videtur. Et mox capite 31. de hydra agit, (hydro ſcribendum,) ſigna morſus eius eadem quę Dioſcorides exponens. Auicennę verba Albertus etiam tranſcripſit libro 25. de animalibus, in vocabulo Andrius. *Hiſtoria morſorum. Philoctetes.* Homerus Iliad. B. in Catalogo, Philocteten nauium aliquot ex Methone, Thaumacia, Melibœa & Olizone ducem, in Lemno morſum ab hydro, ibidem à Gręcis relictum, & magnis doloribus afflictum fuiſſe tradit: Ἕλκει μοχθίζοντα κακῷ ὀλοόφρονος ὕδρου. Philoctetes in Lemno cum purgaret aram Mineruę aureę cognominatę, ab hydro morſus eſt, & propter incurabile vulnus ibidem à Gręcis relictus. nouerant enim Vulcani (cui ea inſula ſacra eſt) ſacerdotes à ſerpentibus morſos curare. Sed cum in fatis eſſet Ilium capi non poſſe abſque ſagittis Herculis, quas ille Philocteti reliquerat, (eo quod rogum in quo vitam finiturus erat in Oeta, aliis omnibus detrectantibus, ipſe ſuccendiſſet,) poſtea à Gręcis vocatus eſt, Scholiaſtes. Philoctetes ab Hercule amatus eſt, Porphyrius. Hic cum ab hydro morſus eſſet in pede, & vulnere, neque lethali, neque tamen facilè curabili, affectus: eo ſerpente & erodente, cum perpetuis lamentationibus & clamoribus, Gręcis moleſtus eſſet, in Lemnum ab eis expoſitus eſt, poſtea verò vocatus authorem malorum Paridem occidit. Porphyrius ſecundum aliquos Philocteten morſum eſſe ait circa Tenedum aut Imbrum, & deinde in Lemno demum expoſitum eſſe, alii circa inſulam quandam Chryſen nomine. Hydri quidem morſum dolor & putredo comitatur: ſiſtitur autem putredo aqua marina aſperſa. Cum autem Sophocles non modo hydrum, ſed echidnam quoque nominauerit in Philoctetę hiſtoria, eiuſdemne animantis duo nomina ſint hydrus & echidna quęrendum, Euſtathius. Philoctetes (vt memorant Grammatici) Pęantis filius & comes Herculis fuit: cui idem moriens in Oeta monte mandauit, ne cui corporis ſui reliquias indicaret: idque iurare eum adegit, deditque pro munere pharetram, & ſagittas Hydrę felle intinctas, &c. Vide Onomaſticon noſtrum. Dędala (τα) vrbs Lycię, à Dędalo ibi ſepulto: cum eum coluber aquaticus ex amne Nilo in paludem, in

dem, in quam Dædalus commeabat egreſſus, momordiſſet, Plinius 5.27. Meminit etiam Stephanus. Orpheus, Melanippum conſobrinum ſuum, venatorem & amatorem Euphorbi cum ater hydrus in pede momordiſſet, atque is periclitaretur de vita, ſcobem oſtritæ (alias oritæ) lapidis iuſſit inſpergere vulneri. quo facto mox liberatus eſt, vt canit Orpheus ipſe in carmine de oſtrite lapide.

---tibi has miſerabilis Orpheus
Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata reſiſtant)
Suſcitat: & rapta grauiter pro coniuge (Eurydice) ſæuit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba, Proteus ad Ariſtæum apud Vergilium 4. Georg.

Dentes dolentes circunſcarificant enydridis ſerpentis maſculi & albi maximo dente. At (*Ac*) in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant: ediuerſo, inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. Iecur aquatici colubri, item hydri, tritum potumque calculoſis prodeſt, Idem. Et alibi, Hydri iecur (vtiliter) bibi contra calculos traditur. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſus ab ipſis auxilium eſt, Idem. Habet ſyphar hydrorum noſtrorum ſuas vires in medicina. ſuffitu enim ſanat ſedem & vuluam prolapſam, Chriſtophorus Encelius. De lapide hydri, & remedio ex eo, dictum eſt ſupra in B. Baculus quo angui rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat, Plinius. *Ex hydro remedia.*

Epitheta. Μέλας ὕδρος, id eſt niger hydrus, Orpheus. Vergilius etiam hydros nigros dixit: Ouidius longum. Sunt & hæc apud Rauiſium: Immanis, turpis, ſtridens, ſæuus, Cadmæus, Echionius, ſons, Gorgoneus, pinguis, toruus, liuens, rabidus, Niligena, cæruleus, Libycus, intortus, ſepulchralis. Chelydri ſuperius dicta epitheta pleraque, huic etiam conuenient: præſertim cum chelydrum ab hydro multi non diſtinguant. *H. a.*

De hydro quadrupede, hoc eſt lutra, ſuo loco diximus in Quadrupedum hiſtoria: & dicemus plura inferius hoc in libro in L. elemento. quoniam amphibium eſt animal. Hydrus, ὕδρος, nomen ſyderis eſt Proclo: aliis Hydra. vide inferius in Hydra. Corinthi erat palma ærea, ſub qua ſculpti erant hydri, & ranæ, anathema è templo Apollinis Delphici allatum. Vide in Rana h. inter Quadrupedes ouiparas. Inſulæ paruæ, Africæ adiacentes prope terram à Ptolemæo numerantur, Ὕδρας, Δρακόντιος, &c. Alias legitur Hydra, inſula Libyæ iuxta Carthaginem. Hydrus, Hydrūtis, vrbs eſt in litore Adriatici maris inter Leucas & Brunduſium, Perottus. dicitur & Hydruntum, Italiæ oppidum in Calabria. Eſt & montis Apuliæ nomen, & fluuii, &c. Vide onomaſticon noſtrum. *Propria.*

Fabulam de hydro ranarum rege conſtituto à Ioue, & ranis veſcente, in Rana h. ex Seruio recitaui. *h.* Hydris immitior, prouerbiali ſenſu dicitur ab Eraſmo Rot. Hydrus in dolio, ὕδρος ἐν πίθῳ: Prouerbium hoc, vt ingenuè fatear (inquit Eraſmus,) nondum apud vllum veterum authorum reperi, neque Græcum, neque Latinum: & haud ſcio an de vulgo ſumptum ſit. neque enim libet credere virum eloquentem, & in literis non poſtremi nominis ex ſeſe commentum eſſe. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epiſtola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbii parentem, huiuſmodi. Ruſticus quidam cum ſenſiſſet minui vinum in dolio conditum, admiratus quid eſſet rei, circumſpicere cœpit, num qua rima extillaret liquor. vbi nihil eiuſmodi comperiſſet, pergit vicinos in ſuſpicionem apud ſeſe vocare, ne ſe abſente vas relinerent, vinumque potitarent. Obſignat itaque diligenter dolium ad opus exiturus. At reuerſus ſignis illæſis vinum nihilominus imminui videt. Tum verò fortunam agricolarum deplorare, quibus non in vite ſolum verum etiam in doliis calamitas præſto eſſet. Ad extremum exhauſto dolio hydrus in imo repertus eſt, vini potor. Ea res in vulgi iocum abiit. Admonet Plinius lib. 10. cap. 72. ſerpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen vinum, cum eſt occaſio, præcipuè appetere. Iuuenalis de muliere vinoſa Satyra 6. Tanquam alta in dolia longus Deciderit ſerpens, bibit & vomit. Adagium ipſum haudquaquam inelegans, nec aſpernandum. Quod ſi quem nihil mouet recens author, licebit vſurpare, cum quis occulta calamitate premitur, cauſa atque authore non extante. Aut cum diuturni mali tandem author deprehenditur. Coruus aquatum miſſus ab Apolline, cum diutiſſimè expectaſſet dum ficus matureſcerent, iis tandem maturis ſaturatus, nigris longum capit vnguibus hydrum, & hunc aquarum obſeſſorem in mora ſibi fuiſſe fingit, vt retuli in Coruo h. Diriguêre oculi: tot Erinnys ſibilat hydris, Vergilius 7. Aeneid. Hæc loca (Italiam) non tauri ſpirantes naribus ignem Inuertere ſatis immanis dentibus hydri, Idem 2. Georg. *Prouerbia.*

DE HYDRA MVLTICIPITE, FABVLOSA, *quam Hercules confecit.*

HYDRAM fœminino genere veteres aliqui pro hydro, aut cherſydro, chelydroue dixerunt: vt ſupra in Hydro indicauimus. Nos hic de fabuloſa tantum illa multorum capitum fera, quam Hercules confecit, agemus. Fera eſt multorum capitum, & multas ſerpentium facies habens, Varinus. Iuxta Amymonæ fontem platanus excreuit, ſub qua hydram fuiſſe alitam aſſerunt, Pauſanias circa finem Corinthiacorum: vbi etiam ſcribit hydram ſe arbitrari feram magnitudine hydros excedentem alios, cuius venenum ita foret ἀνίατον, (incurabile,) vt Hercules eius felle ſagittarum ſpicula tingeret. Caput præterea habuiſſe vnum probabile eſſe, etiamſi Piſander Camireus, quo videretur res meticuloſior, & poema plauſibilius, plura ei contribuit. Hydra ſerpens criſtatus ab authore Culicis (poematii Virgilio attributi) multis deſcribitur. Serpentes alati quidam ſunt in Arabia: quorum figura qualis hydrarum eſt, alæ non pennatæ, ſed glabræ, Herodotus.

Hydram nonaginta capitum ſerpentem, vt Simonides: vt Alcæus, quinquaginta: vt alii ſeptem, vel quinque: (*vel octo, vt Eraſmus Rot. vel nouem, vt Suidas,*) quorum vnum immortale vocabatur, in Lerna palude, vnde tot ſunt vulgo facta adagia, igne ſuperauit: vel, vt ab aliis proditur, ſagittis (ἰοῖς) confecit. à quibus hydræ ſanguine infectis toxici vocabulum effluxit, vel quod ex ipſius hydræ ſanguine natum eſt, vt Nicandri ſcribunt expoſitores. Cum autem hydræ vno amputato capite alia (*plura, Suidas: duo in vnius exciſi locum, Palæphatus: tria, Iſidorus*) ſacem ferunt ab Iolao vulneri apponi ſolitam, atque ſic demum deuictam & extinctam hydram tradunt, (ex Diodoro.) Cancrum quoque hydræ ſuppetias ferentem interemit, *Ex Lil. Gre. Gyraldi Hercule.*

ea ... implorato, vt dicitur, Iolai auxilio: ex qua re illud emanauit, Ne Hercules quidem contra duos: tametſi alii in alias hiſtorias prouerbium hoc referant. Sunt qui hydram & cancrum ſophiſtas fuiſſe interpretentur ex Platone: quorum ſophiſmata & cauillos Hercules ingenii ac mentis vi abſoluerit: (*Sophiſtarum quidem mos eſt cauillari, & quæſtiones dubias ita proponere, vt vno ſoluto dubio multa renaſcantur, Perottus. Plato in Euthydemo aſſerit Hydram fuiſſe callidiſſimum ſophiſtā, cui pro vno ſermonis capite amputato, multa repullulabant, Innominatus*) licet id potius, ſi quis modo ſane verba perpendat, per ſimilitudinem quandam à Platone dicatur. Alii (vt pluribus refert Palæphatus in libro de fabulis) Hydram arcem ſeu turrim quampiam minutiſſimam (*oppidulum, Palephatus*) fuiſſe opinantur, quæ à quinquaginta viris cuſtodiretur. arcis verò rex Lernus vocabatur: qui à Carcino, id eſt Cancro viro quodam fortiſſimo adiutus contra Herculem pugnauit. Hercules autem ab Iolao Thebanis copiis auctus ambos ſuperauit, Hydramque caſtellum euertit incenditque. Alii ſecretiore arcano fabulæ locum datum volunt, quod ſcilicet Hercules animi ſui ac continentiæ ignita tanquam face identidem renaſcentia libidinum cæterorumque vitiorum Lernæa capita repreſſerit, atque penitus extinxerit. Nec deſunt qui per Hydram & Lernam, inuidiam, ſeu mauis inuidentiam, ſignificari exiſtiment: quæ difficillimè extinguitur, cum abiecti animi indicium ſit, vt plane ex Ouidii & Plutarchi deſcriptione conſpicitur. Græci ſcriptores illud de Hercule Lernæ viru infecto obſeruant, eum oraculum accepiſſe, ſe aliter liberari non poſſe, niſi ad flumen herbam inquireret: cuius radix colocaſion, caulis vero qui ſupra terram eſt, ciborion vocatur, quo nomine vas etiam dicitur. Vnde cum apud Bellum fluuium eam reperiſſet, veneno eſt liberatus, idque quoniam in Phœnicia contigit, vrbs in eo loco condita eſt, quæ Ace ex re (*remedio*) nomen ſumpſit, quæ & Ptolemais dicta eſt, Hæc omnia Gyraldus in Hercule.

Lerna malorum. Lerna malorum, Λέρνη κακῶν, prouerbium eſt (vt & Ilias malorum, & mare malorum, & theſaurus malorum) de malis plurimis ſimul in vnum congeſtis & accumulatis. Parœmiam Strabo commemorat libro 8. ſcribens, Lernam lacum fuiſſe quempiam, Argiuorum ac Mycenæorum agro communem, in quem cum paſſim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgo ſit natum prouerbium Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt Hydram illam ſeptem capitum conſtitiſſe, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem Hydram Heſiodus ſcribit, ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuiſſe in Argolica: in quem cum omne ſordium genus promiſcuè coniicerent, fœtidas inde ac peſtilentes nebulas ſolitas exhalare. quanquam rectius autumant vt adagium ad Danaidum fabulam referatur, &c. Itaque quoties hominem ſignificamus vehementer infamem, atque omni turpitudinis genere cōtaminatum, aut cœtum hominum peſtilentium, quaſique ſentinam & colluuiem facinoroſorum, rectè dicemus Lernam malorum. Apud Heſychium Cratinus comicus theatrum, quod ex varia mixtaque hominum colluuie conſtaret, Λέρνην θεατῶν appellauit, Eraſmus Rot.

Poetæ finxerunt (inquit Perottus) Hydram multorum capitum in Lernæa palude fuiſſe, quorum aliquot exciſis totidem (*pro vno duo vel plura, vt ſupra dictum eſt*) continuo renaſcebantur. Quod monſtrum cum totam eam regionem deuaſtaret, tandem ab Hercule claua primo ictum, deinde propter peſtiferum afflatum ſagittis petitum, poſtremo cum ſeſe ſolitis cauernis condidiſſet, lignorum congeſta ſtrue igne conſumptum eſt Seneca: Quid ſæua Lernæ monſtra, numeroſum malum? Non igne demum vicit, & docuit mori? Hoc ideo factum quidam exiſtimant: quia cum Lernæ palus frequenter ſiccaretur, ac denuo impleretur aquis, Hercules deprehendit venas terræ incendio poſſe præcludi: atque ideo poſtquam exhauſit eam, ignem adhibuit, & ſi qua vnda prorumpebat, obſtruxit. Hinc monſtro Hydræ nomen fabulæ impoſuerūt: quoniam ὕδωρ aquam ſignificat. Ego inde datum huic fabulæ locum exiſtimo, quod anguiū genus, ſub quo hydra continetur, omnium fertiliſſimum ſit: & niſi incendiis ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere, Hæc ille.

Conſtat (ſecundum Hiſtoricos) Hydram in Lerna palude extitiſſe aquas euomentem, quæ vaſtabant vicinas ciuitates: in qua vno meatu clauſo multi erumpebāt. quod Hercules videns loca ipſa excuſſit, & ſic aquæ meatus clauſit. nam Hydra ἀπὸ τοῦ ὕδατος, id eſt ab aqua, nomē accepit, Iſidorus. Hydram Echidnæ filiam Heſiodus facit. matrem Chimæræ Ouidius ipſam quoque Echidnam nuncupauit. Pars quota Lernææ ſerpens eris vnus Echidnæ. Latinè quidam excetram, quod vno exciſo capite tria excreſcerent, inquit Iſidorus. Cum excetra, cum Anteo deluctari mauelim, quam cum amore, Plautus in Perſ. Hiberam excetram ſcitè obtrectatorem dixit virulentum Hieronymus, Cælius. Idem in Proœmio Eſdræ cōtra detractores ſuos loquens: Licet hydra (*alias excetra*) ſibilet, victorque Sinon incendia iactet, nunquā meum iuuante Chriſto ſilebit eloquium. Panaces Aſclepium contra ſerpentium morſus prodeſt. Hoc Aeſculapius decerpſit iuxta ripam Melanis fluuii Bœotiæ, & percuſſum ab Hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio ſanauit, Nicander in Theriacis.

H.a. Anaxilas comicus fabuloſa quædam veterum monſtra pro improbis ſcortis interpretatur. Eius verba recitaui in philologia de cane carcharia. Plangon meretrix tanquam Chimæra quædam πυρπολεῖ τὸν βάρβαρον. Ὁ Σινώπη δ᾽ αὖ σιωπῶντες, οὐχ Ὕδρα πέφυκεν νῦν; Γραῦς μὲν αὐτή. παραπέφυκε δ᾽ ἡ Γνάθαινα πλησίον, ὥστ᾽ ἀντὶ μιᾶς γ᾽ ἐστὶ ταύτης διπλάσιον κακόν, vt Athenæus lib. 13. ex eodem refert. Verſus vltimi ſenſus videtur, Gnathænam Sinopæ vetulæ ſubnaſcentem, duplo ipſa deteriorem eſſe. Et centumgeminus Briareus, & bellua Lernæ, Vergilius 6. Aen. Hydram Lernæam decantent poetæ, & veterum fabularum opifices, quorum è numero eſt Hecatæus hiſtoricus, Aelianus.

Epitheta. Hydræ epitheta à Rauiſio memorantur hæc: Renaſcens, Lernæa, ſtridens, immanis, colubrifera, dira, vallata colubris, ramoſa, improba, fœcunda, virens, Argolis, ſuperba, nocens, ferox, multiplex, horrenda, ſeptemplex, frigida, rediuiua, tumens, populoſa.

Icones. ---clypeoque inſigne paternum.
Centum angues, cinctamq; gerit ſerpentibus hydram, Vergilius 7. Aeneid. In Elide Iunonis templum eſt, in quo (præter alia ſimulacra) Hydram fluuii Amymonæ beluam ſagittis conficienti Herculi, aſtat Pallas, Pauſanias in Eliacis.

Sydus. Hydra ſydus eſt in cœlo (Proclus Hydrum nominat) in qua coruus inſidere exiſtimatur, &c. vt ſcribit Higinus, & nos in Coruo h. recitauimus. Ea tamen non eſt quam Hercules confecit. Cancer etiam ille qui Hydram aduerſus Herculem defendit, à Iunone inter ſydera relatus exiſtimatur: vt in Cancro fluuiatili. H. recitauimus.

Propria. h. Hydra inſula eſt Dolopum. Plura vide ſuperius in Hydro h.

Toxicum aliqui natum fabulantur è ſanguine Hydræ, quam Hercules τόξοις, id eſt, ſagittis interemit, Scholiaſtes Nicandri. Hercules Philoctetæ donauit pharetram & ſagittas Hydræ felle intinctas. Vide in Onomaſtico noſtro. Veſpæ in viperam quam mortuam perſpexerint inuolantes, veneno aculeum imbuunt: ſic & Hercules hydræ veneno iacula tinxit, Aelianus. Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra Intus habet ſedem, Vergilius 6. Aeneid. de inferis. Proxima (*pugna*) Lernæam ferro & face contudit hydram, Vergilius de laboribus Herculis. *Prouerbia.* Hydram ſecas, prouerbium eſt apud Platonem libro de repub. quarto: Ἀγνοοῦντε (inquit) ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσιν. id eſt, Ignari ſe reuera tanquam hydram ſecare. Eſt autem hydram incidere, ita vnum aliquod incommodum tollere, vt in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula Hydræ Lernææ, cuius vno reciſo capite plura renaſcebantur. Plutarchus in Commentario de fortuna Alexandri: Ὕδραν τέμνων ἀεί τισι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν. id eſt, Hydram ſecans ſemper aliquibus bellis repullulantem. De Alexandro loquitur, cui vno bello confecto ſubinde aliud atque aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorum multitudine identidem poſt acceptam cladem copias inſtaurantium, dixit ſibi videri aduerſus Lernæam hydram pugnare. Hinc Horatius in Odis, Non hydra ſecto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem. Accommodari poterit ad eos qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & ſæpenumero vna enecta tres ſubnaſcuntur, &c. Eraſmus Rot. Meminit & Suidas huius prouerbii, & vſum eſſe dicit ἐπὶ τῶν ἀμηχάνων, id eſt de rebus quas nunquam aliquis perficiat, (vtpote quæ ſubinde grauiores & intricatiores ſe exerāt.(Magis varius quam hydra, prouerbium ad hydrum pertinet, & explicatum eſt ſuperius.

Hydram ſepticipitem eſſe (inquit Nic. Erythræus) tam verum eſt, quam Caſtorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in ferno regnare, natos è ſerpentum dentibus armis inſtructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratam à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyſſem, &c. Hęc autem admonuimus propter nonnullos vſque adeò rerum imperitos homines, qui proximis diebus Venetiis hydram ſeptem capitibus terrifico monſtro naturam ipſam vehementer accuſantes, Hæc ille. Videtur autem de fictitio illo monſtro ſentire, cuius hic figuram ſubiiciemus, qualis in charta quadam typis impreſſa & vulgata eſt. Inſcriptio erat hæc: Anno à Chriſto incarnato triceſimo ſupra ſeſquimilleſimum, menſe Ianuario, ſerpens monſtroſus, cuius typum imago hęc cum magnitudine, tum colore refert, è Turquia ad Venetos perlatus: deinde Francorum regi datus, ſexque millibus ducatorum æſtimatus eſt. Additur & coniectatio authoris innominati, ſed Germani, vt apparet, his verbis: Non dubium eſt monſtra ſignificare mutationem rerum. Sed Germania aut orbis Chriſtianus ita eſt afflictus, vt ei præter exitium accidere nil grauius queat. Vnde in ſpe ſum ea monſtra non eſſe ipſi ad maiorem calamitatem extimeſcenda. Sed res Turchæ ad ſummum potentię & felicitatis per-

uenerunt, quali etiam ſtatu maxima quæ hactenus fuerunt imperia, corruerunt. Illi minari iſta diuinarim, ſub cuius ditione monſtrum natum & repertum eſt. & capita eius ab occipitio referunt geſtamen pilei Turchici, &c. Hic diuinator quiſquis eſt, primum res ne vera an ficta eſſet quærere debuerat. Mihi cum Erythræo planè commentum artis videtur. Auriculæ, lingua, naſus, facies, toto genere à ſerpentium natura diſcrepant: quod ſi figmenti author, rerum naturæ (quæ in ipſis etiam monſtris plerunque non vndiquaque degenerat) non imperitus fuiſſet, multo artificioſius potuiſſet imponere ſpectatoribus. Sed eſto res vera: cur tamen Turcæ potius quam nobis minabitur? Itane molles & blandi nobis, ne dicam cæci, erimus, vt culpam noſtram non agnoſcamus, & omne malum omen in hoſtes noſtros reiiciamus? Quod ſi ab illis malis & peccatis, quorum cauſa Deus hunc potentiſſimum hoſtem tot iam ſeculis in nos graſſari permiſit, pœnitudo aliqua & emendatio in nobis appareret, vt propitium deum, ſic mala omnia à nobis auertenda, & noſtros ac veræ religionis inimicos ruituros, ſpes non dubia foret. Nunc quoniam nulli aut (proh dolor) pauciſſimi reſipiſcunt ac emendantur, quis non metuat magis magiſque ſemper hanc pœnam, & hoc flagellum aduerſum nos inualiturum, donec vel funditus pereamus, vel cauſa malorum communi tandem ad optima quæque conſenſu (quod equidem opto magis quã ſpero) tollatur. Venetiis in theſauro principum ſepticipitem ſerpentem aſſeruatum, incredibili ferè pretio ob raritatem redemptum, olim quidam mihi ceu teſtis oculatus retulit, haud ſcio quam verè.

DE SERPENTIBVS AQVATICIS DIVERSIS.

Anius lacus Puteolis vicinus eſt, quem ego arbitror hodie Sudatorii lacum vocari à balneo, quod in eius eſt margine, &c. Eminet inter alios huic ad Auſtrum mons ſilicibus plenus, ex quo Iunio veniente menſe tot ſerpentum inuicem glomeratorum globi ſe præcipitant, vt mirabile viſu ſit, omneſque in ſubditum ſe demergunt lacum: nec eſt qui vnquam exeuntem viderit aliquem, aut innatantem, vel aliter prodeuntem, Io. Bocatius in libro de lacubus.

Iuba dicit in Troglodytis lacum inſanum malefica vi appellatum, ter die fieri amarum ſalſumque, ac deinde dulcem: totieſque etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus vicenûm cubitorum, Plinius.

Aſpides quædam cherſææ, id eſt terreſtres cognominantur: ad diſcrimen earum quæ chelidoniæ: dicuntur, & circa fluuiorum ripas, præcipuè Nili, latent.

Paluſtribus draconibus criſta non eſt: montanis verò, iuuenibus quidem adnaſcitur criſta, mediocriter prominens: prouectis verò ætate, grandior, Philoſtratus.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali aues duas aquatiles pingit in lacu quodam, quarum altera ſerpentem ore tenet.

In Cuba inſula ſerpentes noua totius corporis ſpecie ac forma pręditi, ſeſquipedis plerunque longitudine, qui ex terra & ex aqua viuunt, in lautioribus erant epulis, Pet. Bembus hiſtoriæ Venetę lib. 6.

MERGVLI dicti ſerpentes, vt audio, ex Africa adferuntur: qui quales ſint, & an in aqua mergantur vt nomen ſonat, non habeo quod dicam.

Cteſias Cnidius refert in flumine, cui nomen Argades, quod ad Perſicam Sittacen eſt, Serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras. quatuor cubitorum lõgitudinem habere, & quos percuſſerint interimere. interdiu eas haudquaquam videri ſolere, ſub aqua natantes: noctu verò vel aquãtibus vel lintea lauantibus (idque fieri non raro) perniciem inferre, Aelianus de animalibus 16.42.

Anno natiuitatis domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono, Maii die 21. Lucernæ in Heluetiis vrbe pręclara, inuſitatę formę & magnitudinis ſerpens ſub ponte Vrſę fluminis tranare viſus eſt, cum è lacu deſcenderet: auriculis latis, longitudine ad ſex paſſus, vt coniiciebant qui viderunt, corpore alioqui ſimilis (*æqualis*) vitulo: Ex codice manuſcripto qui Chronica Tigurinorum continet.

Draco Romæ viſus in Tyberi. Scriptum eſt in Rom. annalibus ac ſępius notatum, quo tempore dracones, vel qua magnitudine in vrbem Romam delati ſint. Nam inundante maximè Tyberis fluuio uiſi per vrbem traduntur: quod ipſũ temporibus noſtris contigit. Sed illud propè incredendum quibuſdam videri ſolet, quod imperante quidem Mauricio Aug. Romę accidit: qua videlicet tempeſtate exundationes aliquot maximę extiterunt & Atheſis & Tyberis fluminum, (quando ob ingentem vim vndarum Veronę vrbis mœnia dicuntur alicubi diſiecta ac diruta: Tyberis autem fluuius in tantam excreuiſſe magnitudinem traditur, vt eiuſdem alluiones ſupra muros vrbis influerent, ac regiones latè occuparent:) quo factum eſt, vt cum multa ſerpentum genera per alueum Tyberis ęſtuante fluuio eſſent deuecta, inter hęc draco mira quadam & inſigni magnitudine, per vrbem tranſiens vſque ad ipſum mare deſcendit. quod & mox horribili prodigio peſtis maxima ſecuta eſt, Petrus Crinitus de honeſta diſcipl. 20.3.

HVS, ὗς, id eſt Sus vel Porcus, piſcis quidam eſt. Athenęus dubitat an ὗες piſces Epicharmo nominati iidem ſint καπροις. Vide in Hyena piſce A. De piſcibus diuerſis qui porcorum quadrupedum nominibus appellantur, aut cum eis aliquid ſimile habent in P. elemento ſcribemus.

HYSCA. Vide Hycca ſuperius.

DE AQVATILIBVS ANIMANTIVM, QVORVM NOMINIBVS I. LITERA ANTEPONITVR.

IBIS vel Elephas piſcis aculeum habet vt paſtinaca, Rondeletius vbi de Anthię prima ſpecie ſcribit: alibi quidem nuſquam ibidis piſcis mentionem ab eo factam reperio hoc nomine. Sed Scolopacem alibi vocat. Vide in S. elemento.

ICHNEVMON quadrupes & piſcis, Varinus.

ICTAR piſciculus. Vide in Corollario ad Apuam Atherinam. Ἴκταρ, ἐθνικῶς, ἰχθῦς, Heſychius.

IECVR marinum, Iecorinus. Lege Hepatus.

ILLI, (ἴλλοι paroxytonum, alias oxytonum,) piſces quidam magni nominantur à Tarentino in Geoponicis.

MEGASTHENEM audio dicentem in mari INDICO quendam piſciculum naſci, eumque quoad viuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum verò ad ſummam aquam exiſtere, & fluitare. qui eum contigerit, animi defectionibus primum tentari, deinde obire mortem, Aelianus de animal. 8.6. & Philes.

INDICI piſciculi in terram exeuntes, &c. Vide in Maxinis.

DE INSECTIS ALIQVOT AQVATICIS, QVÆ AB ANTIQVIS MEMORIA NON SVNT.

ANIMALIA quæ faciunt tædium in nullis aquis plura gignuntur quam ciſternarum, Plinius 31.3. In ciſternis quidem aquæ pluuiæ per tecta, canales, & aliter (vt Venetiis per uicos etiam loco circa ciſternam decliui vndique verſus medium, vt confluere poſſit; & per foramina quædam quibus arena ſubeſt ciſternæ colata influere) collectæ, minus puræ, ſi animalia plura generent, mirum non eſt. Nam & aqua pluuia mollior eſt, tepidior, fœcũdior, & facilius immutatur: & aqua minus pura, tum per ſe, tum quia ſeminaria quædam fortè per tecta & aliundè ſecum trahit, facilius aut putreſcens generat: aut quorum ſemina accepit, perficit animalia. Nec nihil huc facit fundum ciſternarum immobile, in fundo enim ferè gignuntur: quod in natiuis fontibus perpetua ſcaturigine ſemper mouetur. Pulchrè autem aquarum tædia communi vocabulo quæcunq; in aquis naſcentia homines abominantur animalium, Plinius dixit: vt pro pediculis alibi ciuilius capitis tædia.

DE SQVILLA FLVVIATILI, (GRYLLVM FLVuiat. fortè commodius nominabimus,) *Rondeletius.*

In fluuiis inſecta quædam viuere deprehendi, quæ varia ſunt. quædam enim vermium, quædam muſcarum, quædam ſcarabeorum forma ſunt. De his cum nihil apud ſcriptores veteres legerim, non ineptè facturus videor, ſi aliarum beſtiolarum quarum imaginem ſimilitudinemque habent, nomina eis imponam. Ab his incipiam quæ tenui cruſta integuntur; qualis eſt Squilla fluuiatilis quam hic exhibemus.

Ea pedes ternos vtrinque habet. Cauda in duo longa & tenuia veluti fila deſinit: digitali eſt longitudine. Capite eſt rotundo & compreſſo inſtar lentis leguminis. Cornicula quatuor habet. Cum ſquillis marinis magna eſt figuræ affinitas: Quare non video quo aptiore nomine donetur quam Squillæ fluuiatilis. A B

DE PHRYGANIO VERMICVLO FLVVIAtili & marino, *Bellonius.*

Phryganium fluuiatile æquè ac marinum deiectamentum, Galli Charree appellant, quod cinerum recrementis ſit perſimile. Piſciculus eſt aut potius vermiculus, quo piſcatores vtuntur pro eſca: ſic appellatus, quod Phrygana, id eſt fremia, cremia, ſiue feſtucas ſuæ thecæ aut tegumenti lateribus, filo tanquam araneæ ab eius ore dependente (nouit enim nere vt aranea) agglutinans atque alligans, circumponat: ex quibus augeſcens, caſam ampliorem ſibi conſtruit. in quo pinnoterem imitaretur: niſi pinnoteres ſibiipſi domum facere neſcirent. Senos vtrinque pedes habet, quibus in aquæ etiam rapidiſſimæ riuulis incedit: nare enim neſcit. eſtque animal tenue, oblongum, paruæ erucæ ſimile, quem auidiſſimè appetunt Truttæ: eſt enim profluentibus aquis ac torrentibus frequens. Eo etiam piſciculi, ſi ſua theca ſeu inuolucro nudetur, affatim capiuntur. Chryſippus Philoſophus (inquit Plinius) tradit Phryganion alligatum remedio eſſe quartanis: quod autem eſſet id animal nec ipſe deſcripſit; nec nos inuenimus qui nouiſſet.

COROLLARIVM; DE EODEM ET SIMILIbus aliis fluuiorum animalculis.

Phryganii nomen vetus Plinio vſitatum, ſed quid eſſet ignoratum, an rectè aquatico vermiculo, quē Galli Charee vocant, attribuerit Bellonius, ne de nominibus magis quam rebus videar eſſe ſollicitus; non diſceptabo. hoc tantum dixero, à ſola etymologia argumentum minimè firmum ſumi: nec quoduis animal quod phryganis hæreat (*quæ phrygania Bellonius nominat, non ipſa hærent phryganis, ſed phrygana ipſorum thecis*) phryganium dici poſſe. Sed ita appellemus licet, potius quam contendamus: quoniam nullum inde incommodum ſequetur opinor. Gallicum nomen Charree; ad Germanicum *Kerde* vel *Kaerder* accedit, quod vermiculis aquaticis pleriſq; puto commune eſt: vſus omnium ad ineſcandos piſces, à quibus appetuntur. Ex omnibus æſtate muſcarum quædam genera naſcuntur, ex aliis alia. Neque hæc animalcula tantum noſtri, ſed eſcam omnem ad piſces capiendos comparatam & infigendam hamis, *Kaerder* appellant à qua voce non aliena eſt delear Græca. Priuatim vero *Steinbeiſſen* appellant; quaſi dacolithos Græcè à morſu lapidum dicas, (quo nomine gobii etiam fluuiatilis genus quoddã indicauimus ſupra) vermiculos thecis quibuſdam arenaceis incluſos, qui in aquis fluentibus & lacu etiam adhærent lapidibus infernè, & à piſcatoribus leguntur ad ineſcandos piſces. mouentur vna cum thecis ſuis, quibus forma cylindri: caput & pedes ſenos exerunt. Audio & in frigidis quibuſdam fontibus vermiculos thecis duris incluſos inueniri. Noſtrates plerique hoc genus *Kerder*, vt dixi; vel *Kerderle* nominant: *Kaeckle* genus diuerſum appellant in lacu noſtro, in fundo aquæ, quod nec lapidibus hæret, nec thecis includitur: fortè quaſi eruculas. videri enim poſſunt erucæ quædam aquaticæ. alii *Quercler*, & *VVaſſerlueſs*; id eſt pediculos aquaticos: Eadem enim hæc nomina puto, hoc eſt eorundem animalium, vel omnino, vel ſaltem gene- Kerder. Steinbeiſs.

tem genere proximo. Vermium quædam genera & multipedum ex aqua cum retibus piſcatorum frequenter extrahuntur, Albertus. Ego hyeme aliquando, circa Ianuarii calendas inſecta huiuſmodi erucis ſimilia inſpexi: digiti aut pollicis tranſuerſi longitudine, ſenis pedibus, ore forcipato, cauda bicuſpide: anterius, vbi caput & pedes ſunt, nigricant: poſterius è viridi colore fuſca ſunt. Quędam ex eis maiuſcula, alia perparua erant. Reperiuntur maximè locis aquarum limoſis, & vbi algæ naſcuntur, præſertim illæ, quarum vna fœniculum, altera abietem vel hippurim foliis refert.

Feruentium aquarum ſcaturiginibus vermiculi quidam innaſcuntur, qui alibi ducere vitam nequeunt, Cælius 19.10.

Metz. Mira videtur Martii ratio menſis, (vt doctiſſimus Iuuenis Samuel Quiccelbergius ad nos ſcripſit) qui procreet tantum fœtum in aquis fœtentibus, & aliquando ſatis claris, vulgo ruſticorum (in Germania) notum: qui ſi pedibus nudis in illam ingrediantur aquam, vbi hoc genus animalis in ſummo aquæ detinetur, circulum ſibi fieri narrant, ad eum vſque locum quo aqua peruenerat in cruribus, eumq; circulum ita punctum, vt ſanguis confluat, & inflammationem aliquam vel ſcabiem crura præ ſe ferant: verum hoc ſine noxa. Animalcula ipſa à menſe appellantur *der Metz.*

Muſcarum genus quoddam exile publicum inſtar, per ſummam aquam innatans, è fundo euectum, apud nos reperitur: nec puto volare.

Sunt & Cantharides aquaticæ, in paludib. circa lacum apud nos, quæ per ſuperficiem aquæ motu irrequieto huc illuc circa eundem ferè ſemper locum mira celeritate ſe traiiciunt: nec in ſummo tantum, ſed etiam profundius feruntur. Magnitudine & forma cimices referunt. Cruſcula ſena habent ſubruffa. Vaginæ è nigro virides, præſertim ad Solem, & ſplendentes, alas tegunt: ſed non penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quę cum in aqua celeriter feruntur, vt ſolent, mirabili candore ſplendoreque conſpicua argentum viuum quodammodo refert. vnde & pygolampides aquaticas ſi quis appellet, nomen ipſorum naturæ conueniens poſuerit. In aerem ſi prorepſerint, volare etiam poſſunt.

VVaſſergugen. Scarabeos quoſdam maiuſculos, corpore lato compreſſoque, *VVaſſergugen* appellari audio: qui in quarumuis aquarum fundo reptent.

DE TINEIS VEL SCROPHVLIS AQVATICIS.

Limus aquarum vitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni, Plinius. Hermolaus lampetras vocat fontanas tineas. Ego verò has Plinii tineas eſſe puto quas noſtri *Gyrzen* appellant, alibi *Gypſen*, *Stabyſen*, *Meſchen* vel *Maeſchen*. & *VVaſſerſchaben*: ex quibus poſtremum tineas aquaticas ſignificat. Reperiuntur in fontibus, non quibuſuis, ſed bonis & frigidis duntaxat, præſertim Martio menſe. Sunt autem vermiculi perparui: & quoniam conglobari conuoluique tanquam in arcum ſolent, minores etiam apparent, vt fallant aliquando bibentes. Colore albicant. Pedibus nituntur plurimis, contiguis per totius ferè corporis alueum, ſi bene memini: ab ore etiam veluti pedes prominent: vt multipedes vel aſelli aquatici nominari mereantur. Pedes molliores ſunt, quam vt extra aquam ingredi queant: niſi fortè non mollities in cauſa eſt, ſed pedum contiguorum multitudo, quos niſi in aqua non facilè diducunt. In aqua mouentur & currunt corpore non recto aut æquali, ſed in alterum latus inclinato. Retrorſum quoque incedunt ſi bene memini. Cauda oblonga in aculeum deſinit. Oculi ſunt perexilia puncta alba, cum centro nigro longè minutiſſimo. Cū potu hauſti periculum creant, vt aliqui putant, etiam vitæ. Ventrem iis qui biberint, inflari audio. Ruſticum noui qui cum huius generis vermem in potu hauſiſſet, mox in ſtomacho dolorem percepit: qui ſumpta theriaca deſcendit ad vmbilicum. Medicamento purgatus eſt fruſtra, quanuis copioſè ſoluta aluo. Demum cum vinum abundè bibiſſet vermem viuum aluo reddidit, cum iam tres dies retinuiſſet. Et veriſimile eſt, niſi cum potu multo promoueatur ac proluatur hoc animal, expelli non poſſe: quoniam in ſicco, vt diximus, moueri nequit: humorem autem ſiue ſponte ſequatur, ſiue ablutionis vi, exibit facilius. Prodeſſet fortè & terebinthina aut larigna reſina, aut oleum butyrumve copioſius ſumpta. hæc vt inteſtina lubrica fierent: illæ, vt animal ſecum inuoluerent deſcendendo. Quòd ſi quis aut aquæ aut vini potum copioſiorem vitare velit, minore periculo forſan lac aut lactis ſerum, polypodio præſertim aut alio molliente aluum incocto medicamento, affatim hauriet. Quòd ſi non ceſſerit malum, idem remedium clyſtere infundi poterit. Ab initio autem ſtatim, antequam ad inteſtina deſcendat vermis, à multo tepidæ oleique potu vomitum concitandum ſuaſerim. Iidem ſunt vermes Gallicè dicti

Scrophulæ aquat: Scrophulæ aquaticæ (vulgo Agroueles, vel Eſcrouelles:) Aiunt enim multipedes eſſe, corpuſculo breui, cauda reflexa: inueniri in fluuiis, puteis, fontibus: & bibi aliquando ab imprudentibus: vnde vulgo ſcrophulas illas (ſtrumas ſeu chœrades) vlceratas & exedentes, ſine tumore, in gutture, procedente etiam aures verſus interdum malo, & fauces aliquando penetrante, oriri putant. Hinc & vermibus ipſis nomen impoſitum. Hoc ſcrophularum genus à regibus Gallorum ſolo contactu curari aiunt. Tu princeps generoſiſſime (inquit Dionyſius Corronius in epiſtola, qua Actuarii librum de compoſitione medicamentorum à Ruellio translatum Franciſco Valeſio Gallorum regi nuncupat) pleriſque veteris memoriæ regibus, & inuentis tuendis ſolertior, & ſanando fortunatior diuiniorque extitiſti: qui non carmine, non ſuperſtitione vlla, vt veteres feciſſe produntur, ſed ſincera in Chriſtum fide ductus, eiuſq; vt videre eſt, ſpiritu afflatus duce, tuo cœleſtiſque dei digito, tot millia ſtrumoſorum, hoc eſt morbo perditorum, nulli mortalium quam tibi curabili, etiam leuiter contacta ſanas & ſeruas, deorum (quos imitatis) inſtituto, qui ſoli quoſdam in nobis affectus amoliri creduntur, Hæc ille. Ferunt autem omnes Galliarum reges hac eadem ſanandi vi ceu miraculo pollere: eandemq; communicare poſſe filio cuiuſcūq; hominis ſeptimo nato, ita vt nulla filia interim nata ſit: id quod aut verum non eſſe, aut ſuperſtitione nō vacare puto. Audio & Anglorum reges hoc malum ſanare ſolitos, & qui id ſanent legitimos reges exiſtimari. Vocant autem morbum regis, vel malum regium. Per annum ſemel aut bis aiunt admitti ad regem hoc morbo laborantes: inſpectos prius à chirurgis, qui & morbum hūc eſſe, & remediis incurabilem

bilem iudicarint. Genus eſſe ſerpiginis vel impetiginis audio in lateribus colli, profundioris, leuiter exulceratæ & fluentis. Rege igitur admittente, æger accedit in genua procidens. Rex precibus quibuſdam dictis (fortè & ceremonijs peractis,) numum aureum, cui ab angelo, quo inſignitur, nomen, manu flectit: eoque malum (auulſo, ſi quod impoſitum eſt medicamento, prohibens deinceps quicquam imponi) contingit: & numum ægro donat. Tum malum paulatim areſcit & curatur. Interdicitur autem ſingulis ita contactis, vt per ſeptennium intra ſeptem miliaria non accedant ad locum vbicunque rex moratur: ſin minùs, malum repetiturum. Sed hoc etiam ſuperſtitioſum eſſe quis non credat?

In aquis nonnullis audio vermes eſſe breues, capite & proxima parte craſſos, retro exiles, articuli longitudine, colore ſubfuſco vel incano, noxios ſi in potu hauriantur.

DE SETA VEL VITVLO AQVATICO.

Vitulus Aquaticus à noſtris, *ein Waſſerkalb*, neſcio qua ratione vocatur: niſi quod à vitulis per ætatem incautioribus, nonnunquam in aqua bibatur, magno etiam vitæ periculo.

Vituli aquatici icon, quæ ſetæ equinæ craſſitiem excedere non debebat.

Alij ex recentioribus Setam aptiùs vocarunt, ſiue à ſimplici & tenuiſſima corporis oblongi figura. ſiue quod è ſeta equina in aquis putrefacta naſci exiſtimetur. Seta eſt vermis, vt quidam dicunt, ſerpens à re nomen habens. eſt enim tenuiſſimus inſtar ſetę, (vt ſeta vel pilus, de iuba caudaue equi putetur, Albertus) ferè cubitalis longitudine, durus & albus: nihil differens vtraque extremitate, quippe cui caput non eſt, ſed ſerpit in vtranque partem, (*inde amphiſbænam aquaticam fortè dixeris.*) In aquis corruptis, (In aquis ſtantibus non multum corruptis, Albertus) nec tamen fœtidis naſcitur. durus eſt adeò vt vix pede conteri poſſit, (& ſi bulliatur, non emollitur, Albertus) Author de natur. rer. Caput ei nullum eſſe videtur, & ad vtranque partem natat. Fortè autem de pilis naſcitur equorum. hi enim in aqua ſtante poſiti, vitam & ſpiritum accipiunt, & mouentur, ſicut multoties experti ſumus, Albertus. Huius vermis è pilo equino in paludes vel ſtagna coniecto naſcentis (vt vulgò creditur) caput & caudam primùm creſcere aiunt. Inſectorum ne generis ſit dubitari poteſt, quoniam pellis vna continua ei eſt, nec ita vt lubrici mouetur. Eadem per totum craſſitudine eſt, dodrante longior, albicans. In fonte bono & frigido olim reperire memini: & aliâs in horto ſuper folio quodam. hic longus erat quinque aut ſex digitos, craſſitudine ſetæ: dorſo fuſco, ventre albicante. Cauda vndiquaq; albebat. Intricare ſe ſolet inſtar Gordij nodi, vt duobus aut tribus in locis nodi huiuſmodi elegantiſſimè ducti in eius corpore appareant. Huius veneni tanta vis eſt, vt ab homine potu hauſtus, elanguere eum & tabeſcere faciat, donec cum diro cruciatu vitam exuat, Author de nat. rerum. Hauſtus ab homine cum cruciatu & languore vitam aufert. aliter autem tactus, non nocet, Albertus. Ego etiam vitulis aquaticis potis quoſdam mortuos accepi. Vir quidam hoc verme epoto mox malè habuit circa præcordia: tum mulier quædam centaurij minoris in vino decoctum ei propinauit. Vomuit ille ac ſimul vermem reiecit.

Si cui vitulus aquaticus in ventre naſcitur, perungendus eſt ventre ac ventriculo liquefactis pariter butyro, cera & oleo. Vitulus aquaticus (inquit Bertrucius in Methodo de cognoſcendis morbis) vermis paruus eſt, veluti duos cubitos (*immò palmos duos, id eſt octo digitos*) longus, ſubalbo colore, habitans in paludibus & aquis corruptis: quem qui videt, putat eſſe caudæ equinæ pilum. huic nanque ſimilis eſt. Potus hic bufonis mala comparat. Mihi ratio curandi eadem profutura videtur, quæ aduerſus tineas aquaticas à nobis præſcripta eſt. Vituli, præſertim per ætatem incautiores, hos vermes aliquando deglutiunt, autumno maximè cum herbis: in potu verò rariùs. Sunt qui ex bruchis, quos noſtri *Heuvſtoffel* appellant, oriri eos exiſtiment: quod mihi veriſimile non fit: alij ex herbis in aquarũ alueos, vnde pecus potat, dependentibus. Deglutiti illi circa guttur & arteriam hærent: vnde vituli paulatim contabeſcunt: ſuccurri aiunt quidam vino per nares cornu infuſo in quo decocta ſint allia: alij remedium contra hoc malum exploratũ eſſe negant. Ololygon, animal eſt paluſtre, ſimplex, gracile, Theon in Aratum. Et paulò antè, Ololygon auis eſt ſolitudine gaudens: vel ἡμερόν (vox videtur corrupta) ζῶον, paluſtre, frigiditate gaudens, oblongum, indiſtinctè, (ἀδιάρθρωτον,) terrę inteſtino ſimile, ſed multò gracilius: (*quærendum an idem qui Vitulus aquaticus à noſtris dicitur;*) ignoratum Ariſtoteli, qui ololygona vocat tantum maris ranę vocem, allicientis ad coitum fœminam. Plura leges in Rana c. inter Quadrup. ouip. Reperiuntur & in mari vermes aliqui huiuſmodi, vt nulla alia pictura, quam vna linea continua exprimi poſſint, &c. Vide infrà elemento v. ab initio capitis Rondeletij de verme microrynchotero.

IONISCVS, ἰωνίσκος, ab Epheſijs appellatur aurata, authore Epheſio apud Athenæum.

IONVS, ἴωνις, piſcis quidam, Heſychius & Varinus.

IOPS: Vide in Eritimo.

ISICVM pro piſce Trallianus aliquoties nominat, ſolus opinor apud Græcos: & imitatus eum inter Latinos Plinius medicus. Si capilli defluant propter raritatem meatuum, & quòd digeſto humore conſumptoque vnde nutriebantur excremento, contabeſcant, refrigerantibus & aſtringentibus auxilijs vti conuenit, & victu minimè acri. Proderunt igitur lactucæ, maluæ, pepones, piſces duriores, & carnes ſuillę non pingues, maximè bubulę, & pedes bubuli, & iſycus, & pectunculi, & buccina, Trallianus l. 2. Quo in loco Goupylus, pro ἰσυκος (inquit) emendamus ἰσικος, ex Athenæo & Alexandro Aphrodiſienſi. Athenæus quidem lib. 9. Dipnoſoph. in ventre porcelli miro artificio parati & conditi, cum alia quædam, tum iſicia repoſita fuiſſe ait, his verbis: Καὶ τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακνιζόμενα, καὶ μετὰ πεπερίδων συμπλαττόμενα. ἴσικια δ' ὀνομάζειν αἰδοῦμαι τὸν Οὐλπιανόν, καίπερ αὐτὸν εἰδὼς ἡδέως αὐτοῖς χρώμενον. Apicius Cęlius etiam multa quæ ad hanc rem ſpectant, ſcribit lib. 2. de opſonijs & condimentis: quo in loco iſicia ex piſcib. fieri docet, cuius rei auctorem fuiſſe Heliogabalũ hiſtoriæ narrant, Hæc Goupyl.

Athenæus quidem non eſſe Græcum hoc vocabulum inſinuat, ideoque circumſcribere maluit, Vlpiãnum hoc vocabulo vti, cum verecundia miratus. A recentioribus Græcis ἰσίκιος genere maſculino, tribus ſyllabis ſcribitur: Latinis neutri generis eſt, & quatuor ſyllabarum, iſicium. Alex. Aphrodiſienſis problematum phyſicorum 1. 21. ad quæſtionem, Cur ægrè id genus edulij concoquitur, quod inſitium (ἰσίκιος) appellatum eſt? Quoniam (reſpondet) ſua leuitate fluitat in ventriculo per cibi humidi medium, nec eius (*ventriculi*) corpus attingit: quo tactu fieri concoctio poteſt: ſed iuxta gulam redundat: cuius officium cibis non coquendis, ſed appetendis delegatum eſt. Quinetiam foris aquæ iniectum non ſubſidet, ſed innatat. quoniam dum carnes teruntur, (ἐν τῇ τρίψει τῶν κρεῶν,) ſpiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptiſſimum reddat. Hinc etiam molle laxumque, propter incluſum ſpiritum, iſicium euadat neceſſe eſt. Transtulit hunc locum in ſuas quæſtiones Macrobius Saturnaliorum 7. 8. Dicas quęſo (inquit) quę cauſa difficile digeſtu facit iſitium: (quod ab inſectione inſitium dictum eſt. amiſſione enim literæ, poſtea, quod nunc habet nomen obtinuit,) cum multum in eo digeſtionem futuram iuuerit tritura tam diligens? &c. In cardialgia conueniunt cibaria quę non facilè corrumpantur, & quæ acrimoniæ ac mordacitati infeſtantium humorum aduerſentur, vt ſunt aſtaci, iſici, (ἰσίκιοι oxytonum, malim proparoxytonum,) pectunculi, buccina, (&c.) Trallianus. Diabete laborantibus conueniunt ex piſcibus, iſicus, orphus, aut alius quiſpiam duræ carnis, Idem. Et alibi in curatione doloris oculorum ex bilioſo & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incraſſantibus, & orpho & alijs piſcibus durioribus, glauco, buccinis, ἢ τοῖς ἐξ αὐτῶν ἢ σικ—. vbi Goupylus legendum cenſet, ἢ τῷ ἐξ αὐτῶν ἰσίκῳ. Nihil ex eis quod pingue eſt ſumant, vt (*ſed*) iſicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5. 1.

Isox. Vide Eſox.

Ispidion. Vide in Equo ſuprà.

Itellinæ. Lege Tellinæ. A.

DE IVLIDE, BELLONIVS.

A PVLCHRIOREM piſcem Iulide mare non habet. quamobrem hunc Veneti & Maſſilienſes Donſellam & Domiſellam vocant: Genuenſes vna Zigurella, hoc eſt, pullam, nominant. Vulgus Græcum non Iulidem, ſed Iilecam, vel Iglecquam pronunciat, Rhodium Afdelles. Nonnulli etiam Zillo malunt pronunciare. (*In ſingularibus obſeruationibus Græcis hodie Sgourdelles vocari ſcribit.*) Vulgaris eſt admodum piſciculus.

B Et quanquam cum Phycidibus & Iecorinis, quas Lambenas vocant (*alibi Phycidem tantum vulgò Lambernam Venetis vocari docet: Hepatum vero Sachetum, à Rondeletij Hepato diuerſum*) magnam habeat ſimilitudinem: vulgus tamen hos piſces ab inuicem peroptimè diſtinguere nouit. Non vna eſt Iulidum ſpecies. euariant enim colore, ſed ſemper reuertuntur ad ſuas notas, quibus ab inuicem diſcernuntur. Iulis vix excedit palmum longitudine. Habet enim corpus gracile & oblongum vt Sphyræna: cuius craſſitudo rarò excedit quantum pollex cum indice capere poſſit. Tanta eſt colorum in huius tergore varietas, vt in eo Iridem depictam vtrinque videas. Squamis enim contegitur tenuiſſimis multorum colorum, ſuper quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, virides, melinę, rubrę ac fuſcæ apparent. Pinnam in tergore continuam, ac reliquas totius corporis, vt & rotundam caudam, habet, omnes verſicolores. Verùm linea quæ vtrinque corpus intercipit, haud recta fertur, ſed ad caudam aliquantulum incuruatur. Oculos habet paruos, pupillam nigram, horumque rubentem iridem. Dentes oſtendit albos, acutos, aduncos, vt veſpertilio, multo plures in inferiore maxilla, quam in ſuperiore: labia quoq; craſſa.

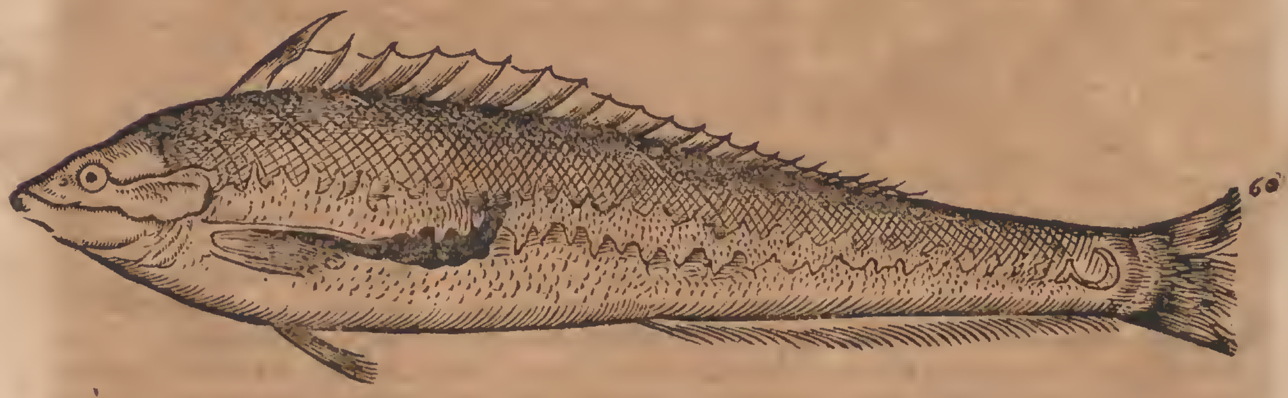
E Rarò quidem retibus, calamis & hamo frequentius capitur.

C Singularis inter ſaxa degit. Quamobrem Galeno & Dioſcoridi meritò inter generoſos ſaxatiles, &

E qui mollem ac friabilem habent carnem, annumeratur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Rondeletij figuram non poſui, ſed noſtram eiuſdem piſcis, elegantiùs expreſſam. Bellonij pictura oris acumen non ſatis oſtendit: variam vero illam medij corporis lineam, ſimiliter ferè vt noſtra, multo clarius quam Rondeletius monſtrat.

A Ἰουλὶς à Græcis dicitur, quæ à Gaza iulia, cuius nominis vice, Gręcum retinere maluiſſem. à Liguri-

bus girello ſiue girella, à nonnullis donzella, noſtris incognita eſt, quia vix in toto noſtro litore reperiatur.

Piſcis eſt marinus, gregalis, teſte Ariſtot. ex ſaxatilium genere, autore Galeno lib. 3. de facultatibus alimentorum. Digiti magnitudinem vix ſuperat. varius eſt: nimirum dorſo violaceo. à capite ad caudam ſubauream lineam ductam habet, hinc & inde roſtri modo dentatam, cui pars quæ ſubeſt colore eſt cæruleo, ventre candido flaueſcente. Squamis tegitur paruis, pinnarum numero, ſitu, labijs, dentib. recuruis, cauda, alijs ſaxatilibus ſimilis. Roſtro eſt acutiore, oculis paruis, rotundis. Podicem habet in medio ferè corpore. internis partibus à ſaxatilibus alijs non differt, corpore eſt breuiore ſtrictioreque. Antipoli & in toto Liguſtico ſinu frequentiſſimus eſt piſciculus, & ob paruitatem vilis. B *Lib. 9. de hiſt. animal. cap. 2*

Numenius apud Athenæum ἰκλίδα μάργον appellat, id eſt, voracem, ſiue edacem. Memorabile eſt id quod de hoc piſce ſcribit Ælianus, Iulides piſces ſaxatiles ſunt, quibus os veneno refertum eſt. Quemcumq; piſcem deguſtarunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumque ei qui poſteà guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cum ſquillam quam media ex parte iulides exediſſent & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem offendiſſent, cumque inopia preſſi guſtare cœpiſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt. In piſcatu vrinatores & natatores infeſtiſſimè perſequuntur. ac vt terrenæ muſcæ mordicus premunt, ſimiliter iulides frequentes, in eos, quos dixi incurrentes, morſu affligunt, quas repellere neceſſe habent, aut ab his demorſi cruciabuntur: in quibus repulſandis totus vrinandi & natandi labor perit. Haud diſſimilia de eiſdem ſcribit Oppianus. Iulides hominibus ſaxa rimantibus, (*vrinantibus & ſpongiatorib.*) ore venenato infeſtiſſimas eſſe. denſo enim agmine ſaxis erũpunt & circundant, nec morſu petere deſiſtunt, quantumuis illi pedibus manibuſque excutere à ſe conentur: eaſque muſcis comparat, quæ meſſores feſſos & ſudore diffluẽtes cateruatim inuadunt nec niſi ſanguine plenæ abigi poſſunt. C *Lib. 7.* E G *D. Quod hominem mordicus infeſtent.*

Αἱ δ' ἀπὸ πετράων μάλα μυρίαι ὁρμηθεῖσαι	Ἄνδρα περιπροθέουσι, καὶ ἀθρόαι ἀμφιχέονται:
Καί μιν οὐδ' ἐβλάψασι πνεύμονος ἄλλοθεν ἄλλαι	Κνίζουσι στομάτεσσιν ἀναιδέες· αὐτὰρ ὁ κάμνει
Ὕδασι καὶ συνέχουσιν ἰουλίσιν ἀντιβολήσας.	Χερσὶ δ' ὅσον σθένος ἐστὶν, ἐπειγομένοις τε πόδεσσιν
Σεύεται ἀμυνόμενος δήειον στρατόν: αἱ δ' ἐφέπονται	Ἀστεμφεῖς μυίαις ἐναλίγκιοι, αἵ ῥά τ' ἐπ' ἔργοις
Ἀνέρας ἀμητῆρας ὀπωρινὸν μογέοντας	Πάντοσ', ἀνηρὰ θέρεος σίχες, ἀμφιπέτονται.

Cùm aliquando Antipoli & ſanitatis & voluptatis cauſa, corpus in aqua marina lauare & piſciculos capere vellem, vidi equidem piſciculos iſtos non aliter quàm fucos adproperare, & morſu tibias petere, ne calce quidem, etiamſi pars calloſa ſit & dura, abſtinentes. Idem mihi narrarunt, qui in comitatu erant Gulielmi Pelicerij epiſcopi Monſpelienſis, viri in vario doctrinæ genere excellentiſſimi, cum Niceam nauigaret, ad conuentum trium ſummorum totius Europæ principum FRANCISCI Gallorum Regis, literarum alumni, Caroli quinti Imperatoris, & PAVLI tertij Pontificis Romani. His adducor, vt credam iulidem veterum eam eſſe quàm hîc exhibemus.

Cùm Piſis Portius magni nominis philoſophus eundem piſcem affabrè atque egregio artificio depictum mihi oſtendiſſet, ſciſcitatusque eſſem quem piſcem exiſtimaret, ille iulidem reſpondit. non vt aiebat, veterum ſcriptorum deſcriptione aliqua perſuaſus, ſed ſuſpicionibus quibuſdam & communi conſenſu. Sunt enim qui iurelam alij iulam nuncupent, quæ magis ac magis opinionem meam confirmant. A

Huius obiter tantùm meminit Ariſtoteles, inter gregales recenſens. Galenus quarto loco inter ſaxatiles collocat. Oppianus & Artemidorus in libro de ſomniorum interpretatione inter varios piſces numerant. Plinius nullam omnino mentionem facit.

Eſt carne tenera & fragili (*friabil.*) Sed quæ litorum & portuum ſaxa frequentat, deterior eſt: quæ procul inde viuit in ſaxis, melior. Ius ex ea aluum ſubducit. Paratur vt reliqui ſaxatiles, ſed meliùs farina conſperſa coquitur in ſartagine. F

COROLLARIVM.

Cum Venetijs pictum piſcem, quem ſuprà exhibui, Gillio oſtendiſſem, is ſtatim iulidem eſſe me docuit, idque ſe omnium primum obſeruaſſe. Ex picturis Cor. Sittardi habeo non forma ſed coloribus ab ea quam exhibui nonnihil differentem: quæ & dentes ore aperto oſtendit. tincam marinam ab aliquibus vocari adſcriptum erat, nimirum quod magna ex parte viridi colore ſit iulidis illa ſpecies. Sed Itali merulam ac phycidem piſces tincam marinam vocitant, vt ſcribit Bellonius. Hyccam pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. vide ſuperius in Hycca: & mox in E. Differt ab Iulide iulus piſcis: qui balænis oculorum vice fungitur, Muſculus aliâs dictus: de quo in Balæna D. diximus, alia quædam in M. elemento addituri. Eſt & inſectum iulus, aſellum & multipedam alij vocant. Numenius etiam terræ inteſtina ἰούλους nominauit. Syneſius tamen in epiſtolis iulos pro noſtris iulidibus dixiſſe videtur: Piſcantes (inquit) circa quoddam Africę litus loco petroſo, adulti quidem capiebant murænas & locuſtas grandes: minores verò natu, viles gobios & iulos κωβιοὺς εὐτελεῖς καὶ ἰούλους. ex quibus verbis & vilé & paruum eſſe hunc piſcem apparet. Donzellam vel domicellam piſciculum Venetijs dictum, ſquamis & colorum varietate ſpectabilem, quo nomine antiquo vocitetur Cælius Calcagninus à Iacobo Zieglero petit vt à Maſſario inquirat. Piſcem alium rubicundũ, Donſellæ nomine alicubi (in Italia puto) dictum, deſcripſi ſuprà in Corollario de Alpheſte. Rondeletio Ophidion Plinij quoque (aſellorum generis piſciculus, ſuprà nobis deſcriptus) circa Monſpelium vulgò Donzelle vocatur. A

Iulis à Græcis hodie nonnullis ζιλο appellatur, quod nomen fortè per aphęreſin à donzella factũ eſt, hoc per ſyncopen à domicella. Dõzella piſcis (vt Sigiſ. Gelenius ad nos ſcripſit) Sclauonico more ſcribitur knezik: nec ſignificatu diſcrepat ab Italica voce, niſi quòd hoc maſculinum eſt, æquè vt illud diminutiuæ formulæ à knez primitiuo. Germanicè diceres *Junckerlin* diminutiuũ knezik: (fortè quaſi γυννίσκος, hoc eſt, germanè nobilis, quos vulgus Italorũ gentilhomines vocat.) Cauſa nominum vulgariũ vna eadẽq; apparet, ꝙ inter piſces videatᷣ cultior, nimirũ praſinatᵒ, ceu quiſpiã aulicus, aut puella aulica.

Alauda

Alauda non criſtata (piſcis ſuprà in A. exhibitus) piſcatores mordet: vnde iulidem eſſe aliquando ſum ſuſpicatus: ſed cum minimè venenatum eſſe eius morſum comperiſſem, veramque iulidem tandem cognouiſſem, vtrunque piſcem rectè mihi videor diſtinxiſſe, Rondeletius. Doncellæ vel iulidi cognatus videtur piſcis, cuius meminit Ouidius, Tum viridis teragus paruo ſaxatilis ore. Vulgati codices habent, Tum viridis ſquamis paruo ſ. o. Sed ita deeſſet piſci huic nomen ſuum (nam præcedentes & ſequentes verſus nullum ei conueniens habent:) & nullus alius piſcis ab Ouidio paruus appellatur, in his qui extant verſibus, cum alioqui extent omnes qui piſcium nomina à Plinio citatorum continent. Citat autem Plinius etiam inter cæteros paruum teragum. quamobrem pro ſquamis repono teragus. qui piſcis quoniam & ſaxatilis eſt, & ore paruo, & colore viridi, iulis vel aliqua potiùs ſpecies eius videri poteſt. Habet ciuis quidam noſter piſciculum aridum, Venetijs ad ſe miſſum, vndiquaque viridé, iulide breuiorem, ſed proportione latiorem, tenuem admodum quod ad craſſitiem, ore paruo, dentato per margines. inferior pars oris paulò magis prominet quàm ſuperior. In Italia alicubi vel hunc vel iulidem regis piſcem, & regis priapum appellari audio. Quid ſi hęc decima turdorum ſpecies Rondeletij ſit? viridis ore paruo, &c. vt neque teragus fortè neque ſquamis legendum ſit apud Ouidium, ſed turdus. Effigiem quidem ad ſceleton delineare non libuit: quod eadem vel ſimillima ſit, quam pro decima turdorum genere Rondeletius exhibuit.

B Donzellæ noſtræ os paruum & oblongum eſt. Kiranides piſcem eſſe marinum ſcribit, paruum & varium, facilem inuentu, omnibus notum. Καλιὰς, id eſt varias iulides Oppianus quoque dixit, & alibi σῶμα ποικίλον ἰουλίδος.

C Gregales ſunt Ariſtoteli: & Oppiano. nam in vrinantes (inquit hic) denſis agminibus ingruunt: μυῖαι ἐρμηθεῖσαι Ἄνδρα περιπλεύσωσι, καὶ ἀθρόαι ἀμφιχέονται. vnde & muſcis comparantur: quæ æſtate (ἀνιηραὶ θέρεος σίχες, moleſtus æſtiuus exercitus. hyeme enim non comparent) meſſores vndiq; frequentes moleſtant. Circa petras muſcoſas degunt, Idem Oppianus lib. 1. Numenius iulidem μάργον, id eſt voracem cognominat.

D Callidas eſſe audio: nec mordere hamum, ſed eſcam paulatim pręmordere.

E Hippuris ineſcantur iuli, (duces balænę intelligo:) iulide verò lolligines, Oppianus. Aſtutæ creduntur, vt dixi, nec mordere hamum, ſed eſcam paulatim præmordere. Hinc eſt nimirum quòd Hermippus Smyrnæus iulidem (quam alio nomine Hyccam appellat) captu difficilem eſſe dixit: ideoque Philetam dixiſſe: Οὐδ᾽ ὕκκη ἰχθὺς ἔσχατος ἐξέφυγεν, Athenæus: niſi quis propter paruitatem & vilitatem contemptum hunc piſcem arbitretur, vt niſi in magna penuria, nulla eius capiendi ratio habita ſit. Sed Athenæi ſententia in explicando Philetæ dicto magis arridet. Plutarcho etiam iulides verriculis & plagulis capiuntur: nimirum quod hamis non facile decipiantur. Kiranides quidem piſcem omnibus notum & inuentu facilem eſſe ait: quod prædictis non aduerſatur.

F Cardanus in libris de varietate rerum ſcribit iulidem, murenam, & colubrum dentibus venenum atque ſaliua continere: & quod vario colore diſtinctæ ſint iulides, (varium autem inquit aliter accipiendum quàm maculoſum, qualis in hinnulis & turdis piſcibus eſt,) venenatæ earum ſiccæq; naturæ indicium facit. Ego venenum in his piſciculis ſi quod eſt, perexiguum eſſe dixerim: idque non ex humore aliquo aut ſaliua ſed ſolo morſu prouenire putàrim: ita vt morſum eorum moleſtia potius & dolor breuis temporis, quàm aliud veneni periculum conſequatur: ſicuti ad apum & veſparum puncturas. Gillius quidem ex Æliano non rectè tranſtulit his piſcibus os ſceleratiſſimi veneni refertum eſſe: cum ſceleratiſſimi vox in Gręco nulla ſit, ſed ſimpliciter veneni. Oppianus lib. 2. cum de venenoſis morſu piſcibus agit: primum ſcolopendram ſuo morſu in corpore pruritum, & calidum ruborem tanquam ab vrtica herba excitatum inducere ait. deinde iulides ſimile illis ore venenum continere ait, moleſtas infeſtasque vrinantibus muſcarum (& culicum) inſtar: (quaſi non maius etiam quàm illæ venenum relinquant.) poſtremò polypum & ſepiam morſu noxio & venenato eſſe. Rondeletius morſus & moleſtias earum in mari ſe expertum ait, periculi verò non meminit vllius. Donzella Venetijs hodie in cibo vilis habetur. Galeno iulides & phycides & percæ commendantur inter ſaxatiles poſt ſcarum, merulam & turdum. Dorion iulides coqui iubet in muria vel aqua marina, (ἐν ἅλμῃ:) aſſari autem in ſartagine.

Iulides quomodo venenata.

G Iulides an venenatæ ſint, & quomodo, dictum eſt in F. Ex iulide piſce priuatim ius fit ad alui ſubductionem, Dioſcorid. Omnium piſcium ius aluum emollit. idem & vrinas ciet, è vino maximè. optimũ è ſcorpionibus & iulide, & ſaxatilibus, nec virus reſipientibus, &c. Plinius. Iulis eſitata epilepſiam ſanat, & illæſum facit, Kiranides.

H. a. *Epitheta.*

Epitheta. Variæ & voraces à Latinis cognominari poſſunt, nam & Græcè Oppianus βαλιὰς & ποικίλας dixit & Numenius μάργοι, his verſibus apud Athenæum, Κεῖνο δὲ δὴ σκέπτοις, τό κεν καὶ ἰουλίδα μάργον Πολλὸν ἀποτρωπῷτο, καὶ ἰοβόρον σκολόπενδραν. deſcripſerat autem, vt conijcimus, pharmacum aliquod his beſtijs arcendis potens.

Propria.

Iulis, Ἰουλίς, oppidum fuit inſulæ Ceæ vel Co, Simonidis patria. Ἔστ᾽ ἐπὶ πόντου παρὰ θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης, Callimachus in Epigrammate in Nautilum piſcem. Reliqua propria nomina hominum & locorum, vt ſunt, Iulus, Iulius, Iulianus, Iulium, Iuliobona, &c. quid attinet referre.

e. Iulidis dentes geſtati dæmonia & phantaſmata exagitant frequenter, Kiranides.

g. In iaſpide ſculpas miluum dilaniantem ſerpentem: & ſub lapide iulidem (piſcem) reclude. Hoc in pectore geſtatum omnem dolorem ſtomachi fugabit, & appetitum comedendi & bonam concoctionem præſtabit. Habet & alias vires ſimiliter geſtatum, Kiranides. Superſtitio fortè hinc orta eſt, quòniam vt miluus auis, ſic iulis piſcis animalia ſunt voracia.

IXYAS, Ἰξύας, piſcis quidam eſt, Heſychius & Varinus.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA L. CONSONANS INCHOAT.

LABRVS Ouidij. Vide in Melanuro A.

LACERTI Aquatici quadrupedes. Vide Salamandræ aquaticæ.

DE LACERTO, BELLONIVS.

Effigies hac eſt Trachuri Venetijs olim mihi delineata. Rondeletij icon pinnas duas dorſi contiguas oſtendit: & lineam per medium vtrinq; corpus ſerratam melius exprimit, circulis perexiguis in medio cohærentibus deinceps, eminentibus ſurſum ac deorſum ſpinis. A Coliaſ. (F)

GENVENSES quoddam Scombri genus vulgò Lacertum vocant, cuius tergus multò magis, quàm alijs Scombris viret, & venter eſt variegatus, quem re vera Coliam eſſe Scõbrini corporis paruitate liquet. Cæterum quod ad Lacertum attinet, ego equidem genus piſciculorum cũ Galeno & Philotimo eſſe cenſuerim, non autem ſpeciem. Conſtituit enim ille tertio alimentorum Lacertos inter piſces mediæ carnis inter duram & mollem, aitq; facilè eos in ventriculo confici poſſe. Fatebor quidem picturam cuiuſdã piſciculi oſtendiſſe mihi Romę agenti dominum Amſterdamum. (*Gisbertum Horſtium*) cuius caput veluti lacertæ terreſtris eſſet, inſignibus dentibus præditum: ex quo contendebat Lacertum piſcem vocari debere: Verùm eius quidem generis non eſt, de quo antiquiſſimi authores intellexerint. Vnde etiã illud Oppiani:

Atque Lacertorum gentes, quæ putrida paſcunt
Inter cœnoſas voluentes corpora ſordes, Saurides, Scepani, &c.

DE LACERTORVM GENERE QVOD *trachurum Græci vocant, Idem.*

Romanum vulgus non Trachurum, ſed Sunarum vocat, quem Veneti vn Suro, Maſſilienſes autem maiorem huius generis piſcẽ Suueram, (vn Suuereau:) minorem verò vn Egau, vel vn Coquin appellant. Genuenſes vn Sou vel Surelle nominant. De hoc piſce nuſquam dubitatũ fuit: quandoquidẽ vſqueadeò inſignib. notis prędit⁹ eſt, vt facilè vbiq; cognoſcatur. Reflexos enim verſus caudam quadragenos vtrinque habet vncinos, vnde nomen illi inditum. Trachuris Genuenſes vaſa viminea implent, quibus (maximè verno ieiunio) Mediolanenſes ac Laodicenſes, alijque Longobardi, mari remotiores veſcũtur: Argentinoſque, à colore quem ſale conditi præ ſe ferunt, appellant. Trachuros de genere lacertorum eſſe confeſſum eſt: Scombroſque colore, figura, & ſapore referre. A (F) B

Branchias vt Harengus & Celerinus duplices vtrinque quaternas, atque in ore crenatas habent. Os vt Scombri admodũ grande, in quo dẽtium loco quædam apparet ſcabrities: magnos (vt Melanurus) oculos: dorſum ex cyaneo in cerulæum relucens. reliquum corpus quod ſine ſquamis eſt, argentũ terſiſſimum de coloris principatu prouocare imo etiam ſuperare poteſt. Vndantes in tergore habent lituras. Mugilẽ aliquando magnitudine ęquant. Caudam bifurcam & oblongam gerunt: pinnas laterum valde faſtigiatas, vtrinq; vnam ad branchias & ſub ventre. Ea autem pinna, quæ eſt vicina ano, duob. aculeis præmunita eſt. Porrò lineam vtrinq; tabellis aſperulam per latera à branchijs ad caudam productã oſtendit, quæ etiam illi nomen dedit: vnde illũ quadrangularem caudam habere dixeris. Linea hæc vbi caudã pertingere incipit, in arcũ reflectitur, quo in loco tabellę multò aſperiores apparent. Duas in tergore pinnas habet, ſpinis non multum rigentibus pręmunitas: Cor ſubrubrum, oblongum, & quaſi trigonum Hepatis lobos duos, quorũ ſiniſter dextro longior, ex quo fel dependet: vuluã ouis vndecunque refertam: veſiculam ventre turgidã, ſpinæ incumbentẽ. Τραχοῦρον eundem & Σαῦρον, à nõnullis vocari proditũ eſt. A Quę appellationes mihi lacertum quærenti exhibuerũt negotium: nam cum vulgare nomen id ſignificare videatur, facilè credidi, ex Græco Sauro, qui Latinis Lacertus dicitur, vulgus in Italia Surum effeciſſe. Cũ autem Oppianum diuerſo carmine Trachurũ à Sauro diſtinxiſſe animaduerterẽ, credidi diuerſum à Trachuro eſſe debere. F Trachurum Galenus & Aetius ęgrè confici putauerunt, neque enim hoc piſce, niſi ſalito, Græci, Itali, atque adeò Galli veſcuntur. A Gallis nullum peculiare nomen habuit: hi enim cũ Trachurum Scombris eſſe perſimilem animaduertent, (vt Rothomagenſes & Pariſini,) Spuriũ Scombrum nominarunt, Maquereau baſtard.

DE EODEM LACERTO SIVE TRACHVRO (SCOMBRIS SIMILI,) RONDELETIVS.

Τράχουρος idem eſſe creditur qui & σαῦρος, cui opinioni vulgaris appellatio conſentit. A noſtris A

enim ſaurel (*forma diminutiua videtur à ſauro*) vel ſieurel dicitur. A Romanis, ſauro. Aliquibus noſtrum gaſcon. A Santonibus cicharou. A Gallis maquereau baſtard, id eſt, ſcombrus ſpurius. Ariſtoteles trachuri nuſquam meminit: ſed σκύμβρος tantùm, quem gregalem eſſe ſcribit, quod trachuro quoque conuenit. Nam æſtate in noſtro & Hiſpanico litore, multi ſimul magnâ copiâ cum ſcombris capiuntur. Athenæus diuerſis locis de ſauro & trachuro loquitur, vt diuerſos exiſtimaſſe videri poſſit. Oppian. proculdubio diuerſos fecit Τραχούρων τ' ἀγέλαι. Et paulò pòſt σαῦροί τε σκέπανοί τε: illic enim varios & differentes piſces recenſet. Siue eundem cum Sauro, ſiue diuerſum trachurum exiſtimes, haud equidem ponam in magno diſcrimine. nam vtut res habeat, verum trachurum nos certè depingimus.

Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

B Piſcis eſt marinus, gregalis, minoribus lacertis ſeu ſcombris colore ſimilis, corpore minùs ſpiſſo, rotundoque, ſed paulum compreſſo. Squamis caret. In medio corpore lineam habet à capite ad caudã deductam multis oſſiculis ita horridam vt ſerra eſſe videatur: non rectam quidem, ſed media ſui parte inflexam & obliquam, in cauda eminentiorem, aſperioremque quàm in alijs partibus, quæque ob id caudam veluti quadratam efficiat. Ab hac caudæ aſperitate nomen traxit. Roſtro eſt minus acuto quàm ſcombrus, oris ſciſſura media, maxillis aſperis, oculis magnis & vireſcentibus. Pinnis quatuor natat, duæ maiores ad branchias ſitæ ſunt, duæ aliæ minores in ventre. Aliæ duæ in dorſo eriguntur, prior aculeis membrana connexis conſtat, poſterior mollioribus veluti pilis & longioribus. Poſtrema eſt à podice ad caudam continua, duobus ſtatim à podice aculeis nixa. Podex in medio ferè eſt corpore. Cauda ſimilis caudæ acus vulgaris.

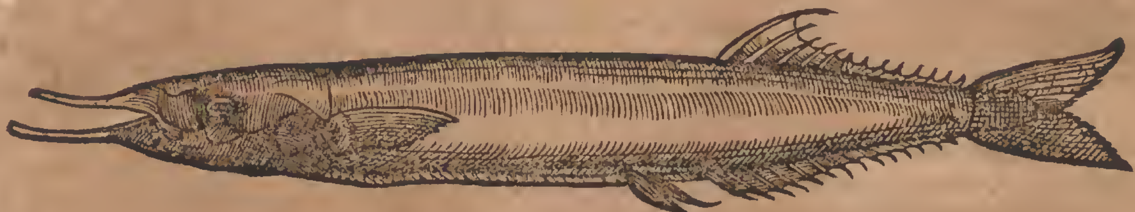
F Trachurus carne eſt ſicca durioreque quam ſcombri. Rectè igitur, Galeno etiam approbante, Philotimus inter piſces duræ carnis repoſuit. Illud non omittendum, vehementer errare eos, qui trachurum eum eſſe credant, qui etiam trachinus dicatur. Nam trachinum eum eſſe ex Plinio conſtat, qui araneus vel draco nominatur.

DE LACERTO VEL SAVRO ACVBVS SIMILI, RONDELETIVS.

A Speuſippus apud Athenæum ſphyrænam, belonen, ſaurida ſimiles eſſe ait. Nos hîc de eo tantùm, qui σαυρὶς vel σαῦρος dicitur, tractabimus. A Gaza lacertus nominatur, à quibuſdam ex noſtris aiguille, ab alijs becaſſe.

Libro 7.
Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.

Quærendum an hæc ſit acus Bellonij, maximè propter pinnas illas paruas verſus caudam, &c. Sed cognatus videtur potius piſcis, quam idem. Suum ex Oceano Bellonius habuit, hunc ex Mediterraneo Rondeletius.

B Piſcis eſt marinus, pedis magnitudine, acubus breuior & craſſior. Roſtro acutiore, ſed breuiore & ſurſum recuruo. Huic, loco dentium maxillæ ſunt ſerratæ. Branchiæ quaternæ: quibus, & oculis, & ante hos foraminibus, ventriſque ſquamis ac lineis, quæ ventrem ferè quadratum efficiunt firmantq;, acubus eſt ſimilis. Reliqua verò corporis parte à podice ad caudam, caudaque ipſa ſcombris par, ſiue partis huius, caudæque figuram, ſiue eiuſdem pinnulas ſpectes. Ventriculo eſt oblongo, inteſtinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, rubeſcente, in eo fellis veſica eſt. Fel & ſplen nigricant.

F Carne pinguiore eſt quàm acus, nec à ſcombris differente.

A Quare cum & carnis ſubſtantia, & poſteriore corporis parte ſcombris, qui etiam lacerti dicuntur, ſimilis ſit, roſtro verò & priore corporis parte acubus, exiſtimaui acubus ſubiungendum eſſe, & ob ſimilitudinem ſaurum nuncupandum.

C Rarus eſt admodum piſcis, & à piſcatoribus noſtris veluti nouus aliquando ad me delatus.

DE LACERTO PEREGRINO, SEV MARIS RVBRI, RONDELETIVS.

A Viriditate iucunda coloratus eſt piſcis, quem præfiximus, à quo colore, nec non ab oris totiusque capitis ſimilitudine cum lacerto terreſtri, multi (*Dracunculum etiam vulgò Lacertum vocari ſcribit*) lacertum vocant.

Piſcis

Piſcis eſt cubiti magnitudinem attingens, capite craſſo, ore magno & hiante, dentib. acutis munito. B
Sunt qui σαῦρον vel σαυρίδα eſſe credant, non ſine errore: quia, vt anteà docuimus, σαῦρος vel σαυρὶς A
acui & ſphyrænæ ſimilis eſt, quibus nulla eſt cum eo de quo nunc loquimur affinitas.

Alijs placet lacertum eſſe maris rubri, quem his verbis deſcripſit Ælianus de piſcibus maris rubri loquens. Eiuſdem maris lacertus eſt, cuius magnitudo ei qui naſcitur apud nos, æqualis eſt: ſed virgatus ſpectatur, lineis nimirum aureolis circundatur à branchijs ad caudam pertinentibus, quas media argentea diſtinguit. Ore eſt hiante, maxilla inferior eminet in ſuperiorem, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Hæ omnes notæ cũ ſatis expreſſæ ſint, non dubito quin maris rubri lacertus ſit. His accedit aliud quo magis in eadem ſententia cõfirmor, quod piſcem hunc ex ea regione in qua eſt mare rubrum, delatum & mihi à viro pereruditо Gulielmo Pelicerio epiſcopo Monſpelienſi dono datum depinximus. *Lacertus maris rubri.*

COROLLARIVM I. DE LACERTO LATINORVM *& ſauro Græcorum.*

Lacertus & quadrupes animal eſt, & piſcis: ſic & σαῦρος Græcis, vocabulum maſculinum penanflexum. Apud Heſychium tamen & Varinum σαῦρα (penanflexum, ſed meliùs penacuitur) fœm. genere quadrupes eſt: σαυρὸς verò maſculino (oxytonum: melius penanflexum,) piſcis maximus. Nominatur & ab Ephippo, vt Athenæus citat: apud quem ſemel rectè penanflectitur: ter malè acuitur. Καλαβώτης piſcis quidam, & lacertus, Heſychius & Varinus. Alexander Trallianus in curatione podagræ pituitoſæ vitare iubet inter cetera cancros, aſtacos, ſepias, ſmylas, betas, &c. quem locum explicans Iacobus Goupylus: Legimus (inquit) in Grammaticorum commentarijs μύλλαι: qua voce ſignificatur piſcis σαῦρος. Atqui Heſychio μύλλα non piſcis, ſed ſimpliciter σαῦρα, exponitur: quod pro quadrupede ouipara potiùs acceperis. adde quòd apud Trallianum per λ. ſimplex ſcribitur. Fortè legendum ὀσμύλας, hoc eſt oſmylas piſces polypis cognatos. Alij quidem authores, oſmylos vel oſmylias (vtrunq; maſc. gen.) eos appellant. Videtur ex Plinio lacertus genus eſſe, (quod ſpecies aliquot contineat,) & in his colian eſſe minimum: Hiceſius tamen ſcombrum colia minorem affirmat, Wottonus. Plura leges ſuprà in colia. Elacatênes etiam ſunt lacertorum genera Plinio: ſic enim videtur legendum: (vt ſuprà in Elacatenis hiſtoria notauimus.) Rondeletius quoque elacatênes thunnis & lacertis corporis ſpecie conſimiles eſſe putat. Saurus (inquit Iouius) antiquum nomen adhuc retinet, nec pedis magnitudinem excedit. minores, fricturę nomine veniunt. Sunt enim multa piſcium genera, quæ ob paruitatem in ſartagine frixoria feruenti oleo coquuntur, ſicut triglæ, bocæ, ſcombri, trachuri, (*dracones vel araneos non rectè trachuros vocat,*) pagri & anratę. ac propterea vno nomine frictura vulgariter appellantur. Scõbrum verò noſtri lacertum appellant, qui a Venetis antiquo nomine nuncupatur. Cornelius quoque Celſus eum pro lacerto accipere videtur, ex quo ſalſamentum fieri ait. Interpres etiã Galeni antiquior, Saurum Lacertum appellauit. Rondeletio σαῦρος & σαυρὶς piſcis vnus videtur: Conſiderandum enim an ſauris forma diminutiua, non alius ſpeciei nomen ſit, quàm illius quæ ad acum parte anteriore accedit. Saurida enim, acum & ſphyrænam ſimiles eſſe Speuſippus prodidit. Σαῦρος quidem & de hoc ipſo & de trachuro tanquam genus prædicari videtur. non tamen ita latè patet apud Græcos hoc vocabulum, vt lacertum Plinius accepiſſe videtur. Lacerta rarò capitur. vagatur enim in alto mari. pellucida eſt. eſtur: vulgò racamus dicitur. Lacerta autem vocatur, quod caput eius quandam cum lacerta ſimilitudinem habeat. Dentes omnes habet mobiles. Hæc ex Cor. Sittardi annotationibus: de quo autem piſce loquatur, mihi non liquet. Pancrates Arcas turdum piſcem multis nominibus ait vocari, & inter cætera σαῦρον quoque, (σαυρὸν oxytonum habet codex noſter,) Athenæus. Lacerta, chromis & aper piſces, grunniunt, Ælianus de animalib. 10. 11. ſed pro lacerta, quanquam & Græcè legitur σαῦρα librariorum culpa. lyra legendum eſt, ex Ariſtotele. Dracunculum piſcem Plinij hunc eſſe puto qui à noſtris (inquit Rondeletius) lacert vocatur, quod lacertis terrenis corporis figura ſimilis ſit. Hiſtoriam eius requires ſuprà cum Araneo piſce. Stauris vulgò hodie in Græcia alicubi vocatur, & aliò nomine Sarachus, Italorum Agonus: alius quàm Sauris. Piſcis Iberus, ex quo garum fieri canit Horatius, ſcomber videtur: aut genus aliquod lacerti, colias nimirum. nam & Athenæus inter colias laudat Amyclanum, vel Hiſpanum qui Sexitanus dicitur: & Martialis lacerti Saxetani (*forè Sexitani*) meminit. Plura leges in Colia. *Frictura.* *Sauris.* *Piſcis Iberus.*

Viuunt lacerti in cœno & paludibus maris, ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης, Oppianus. in litoribus cœnoſis & in ſaxorum cauernis, Wottonus. C

Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto, Sed quam cum rutæ frondibus oua tegant, Martialis. Et alibi: F
Secta coronabunt rutatos oua lacertos, Et madidum thynni de ſale ſumen erit. Et alibi: *Vel duo fruſta rogat cybij, tenuemue lacertum, Nec dignam toto ſe botryone putat.* Hermolaus citato hoc loco botryonem interpretatur ollares vuas, & condititios racemos. *Cum Saxetani ponatur cauda lacerti, Et bene ſi cœnas conchis inuncta tibi eſt: Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos Mittis, habes nec cor Papile, nec genium,* Martialis lib. 7. *In thermus ſumit lactucas, oua, lacertum,* Idem Lib. 12. *Alterius conchem, æſtiui cum parte lacerti,* (aſ æſtiuæ lacertæ,) Iuuenalis Sat. 14. Aut Byzantiacos colunt lacertos, Papinius in riſu Saturnalitio ad Plotium. Gobiones, ſucæ, iuliæ, percæ, lacerti, &c. atque molles carnes habentium genus vniuerſum, faciliùs quàm alij piſces conficiuntur, Philotimus apud Galenum: non quidem μαλακοσάρκοις piſcibus lacertos adnumerans puto, ſed ſimiliter illis facilè eos concoqui indicans. Galenus indiſtinctè Philotimum ſcripſiſſe ait: & lacertos medios quodammodo eſſe inter piſces carnis mollis ac duræ: nullus tamen (inquit) memoratorum piſcium aceto aut ſinapi, aut origano indiget, veluti pingues, lenti ac duri. Piſciũ eorum qui ex media materia ſunt, (*hoc eſt mediocriter alunt,*) quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt, Celſus. Crudos humores generant thynni, lacerti, &c. Pſellus Ge. Valla interprete. Patina ex lacertis & cerebellis: Friges

Rr ous

oua dura, cerebella elixas & eneruas, gigeria pullorum coques. hæc omnia diuides præter piſcem. compones in patina præmiſta. ſalſum coctum in medio pones. Teres piper, liguſticum. Suffundes paſſum vel mulſum, vt dulcis ſit. Piperatum mittes in patinam, facies vt ferueat. cum ferbuerit ramo rutæ agitabis, & amylo obligabis, Apicius lib. 4. cap. 2. Et paulo poſt. Patina de lacertis: Lacertos rades, lauas. oua confringis, & cum lacertis commiſces. adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat. cũ ferbuerit, œnogarum ſimplex perfundis, piper aſperges & inferes. Et libro 10. cap. 9. Ius in lacertos elixos: Piper, liguſticum, cuminum, rutam viridem, cepam: mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, defrutum: calefacies, & agitabis rutę ſurculo, & obligabis amylo. Alexis coquum de ſauri apparatu cum altero colloquentem his verbis inducit:

Ἐπίστασαι τὸν σαῦρον ὡς δεῖ σκευάσαι; Ἀλλ᾽ ἂν διδάσκῃς. Ἐξελὼν τὰ βράγχια
Πλυνάς, περικόψας τὰς ἀκάνθας τὰς κύκλῳ, Παράσχισον χρηστῶς, διαπτύξας θ᾽ ὅλον
Τῷ σιλφίῳ μάστιξον εὖ γε καὶ καλῶς, Τυρῷ τε σάξον, ἁλσί τ᾽, ἠδ᾽ ὀριγάνῳ.

Bithyni cùm ex alijs piſcibus, vt mænis, lycoſtomis, ſcombris, tum ſauris quoque garum pręparant, vt in Garo recitauimus. Σαῦροι πίονες, Epicharmus in Muſis.

G Ad dentium dolorem bene facit muria ex piſcibus lacertis veteribus, ſi quis ea ſubinde os colluat, Marcellus. Sauri piſcis fel illitum mammis lac multum confert, Kiranides.

a. Κόκκυγ᾽, ἢ ὀλίγας πεμφηΐδας, ἄλλοτε σαῦροι, Numenius. Philologia ſauri lacertique nominum, cum Lacerto quadrupede ouipara requiratur.

COROLLARIVM II. DE TRACHVRO PRIVATIM.

A Trachurum Iouius non rectè putauit eum eſſe piſcem, qui vulgò Trachina dicitur. is enim araneus ſiue draco piſcis eſt, quod ex ipſius Iouij deſcriptione apparet. Σισυρβάκος, τράχουρος, Heſychius & Varinus. *Groſſen* in Germaniæ maritimis vocari audio piſcem lacerto trachuroue ſimilem, qui hamum ex ore emittat. Ego donec certiùs aliquid cognouero, lacertorum genera Germanicè ſic nominabo, pleroſque à ſimilitudine quam cum ſcombro habent, (ſcombrum autem Germani & Angli vocant *Maccarell, Macrell, Macrill*:) Lacertum ſimpliciter, *ein Macrellen geſchlecht*. Trachurum, (qui ſcombrum figura, colore & ſapore refert: & à Gallis quoque Maquereau baſtard dicitur,) *ein Baſtard Macrell, oder ein raucher Macrell*. Sauridem, *ein Macqueralſen*, compoſito ex duobus piſcib. quos refert nomine, ſcombro inquam & acu. (ſcio *alſen* à quibuſdam Germanis alauſam vocari: ſed quoniam eadem vox ſubulam quoq; quæ veluti acus anſata eſt, ſignificat, accommodare ad hoc nomen libuit, cui componendo cæteræ acus piſcis vſitatæ Germanis nomenclaturæ ineptiores ſunt.) Coliam Rondeletij, *ein groſſe Macrellen art*. Coliam Bellonij, *ein kleine Macrellen art*. Denique lacertum peregrinum, qui toto genere à prædictis differt, *ein Meerheidox, ein Heidoxfiſch auſs dem rothen Meer*. Qui lacertum Germanis *Olrupen* (quod muſtelæ fluuiatilis genus eſt) interpretantur, prorſus aberrant.

C Trachurus piſcis eſt gregarius & litoralis, quod ex Oppiano conſtat: qui τραχούρων ἀγέλας & ἔθνη nominat.

E Ad capiendas thriſſas, chalcides, larimos, & trachuros, naſſam in mari ſuſpende, cui incluſa ſit eſca, maza videlicet de eruis frictis, & myrrha vino odorato excepta, Oppianus.

F De trachuris tanquam ſiccioris nutrimenti piſcibus mentionem facit Diocles.

G Si poſtea quam Trachuri caudam abſcideris, ipſumque in liberum mare remiſeris, eam equæ ventrẽ ferenti appendas, non multò certè poſt abortum pariet.

a. Ἀκρονίας κιγκάλους τε, καὶ ἀπλοτέρων τράχουρον, Numenius. ſed verſum apparet eſſe corruptum cum alias, tum quòd ſyllabarum ratio non conſtet. Oppianus primam in trachuro producit.

LACHIA hodie Romanis dicta, Alauſa eſt. Nec ſcio an eadem ſit lacia, cuius Platina (ſi bene memini) his verbis meminit: Piſces quos optabis integros, ad focum pones, dempta ſalpa & lacia, quorum inteſtinum per branchias euellitur. Sunt & Lecziæ vel Lechiæ vt alij ſcribunt, piſces lati, glaucorum generis Rondeletio.

Quos vulgus LACTERINOS, (Lattarini vulgò Romæ,) ego Lacteolinos appellauerim à lacte & albido colore, quo etiam tranſlucentem ſpinam integro & viuo licet cernere: adeò diaphani ſunt. Mari & lacubus (*nimirum marinus*) capiuntur. Fricti, moreto viridi aut agreſta ſuffundi debent, Platina. Eſt autem omnino veterum Ætherina hic piſciculus, inter Apuas iam exhibitus.

LAGOIS nominatur ab Horatio 2. Serm. Nec ſcarus aut poterit peregrina iuuare lagois. Vbi Acron, Aut auis eſt quæ carnem leporis habere perhibetur: aut genus piſcis quod in mari Italo non inuenitur. Heſychio quidem λαγωίνη, auis quędam eſt, eadem fortè aut cognata lagopodi & attageni.

LAMBA; eadem quæ Lamia. Vide in Cane Carcharia.

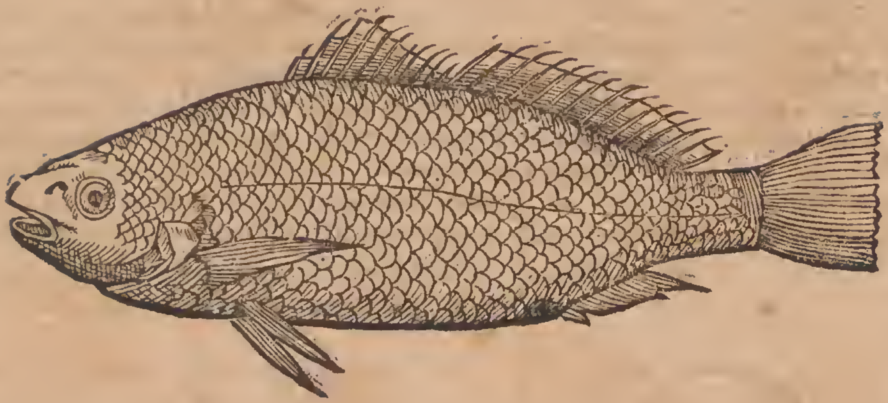
LAMIÆ hiſtoria explicata eſt in Cane Carcharia. Thannin nomen Hebraicum legitur in Sacris Threnorum 4. vbi interpres vertit Lamiæ.

LAMYRVS. Lege Larimus.

LARIMVS, Λάριμος, piſcis, nomen dactylicum, legitur apud Oppianum lib. 3. Halieuticorum: qui quomodo capiatur, diximus paulò antè in Corollario de Lacerto E. Idem fortè fuerit qui Plinio Lamyrus nominatur. In Ouidiano carmine corrupto, Fœcundumque genus Menelamiroſque, Smariſque: niſi quis Larimum malit ex Oppiano, cuius tamen primam ille producit. Mænas quidem fœcundas eſſe conſtat. Apud Varinum Λάρινος ſcribitur per ν. Λάμυρος adiectiuum (proparoxytonum: ego oxytonum malim) hominem voracem ſignificat. Γάστριν καλοῦσι καὶ λάμυρον, ὃς ἂν φάγῃ, Πιμπράντι τούτων, Antiphanes & Epicrates apud Athenæum lib. 6.

LARVS auis nomen accepit à laris piſciculis, quos appetit. ij verò ſic appellantur & capiuntur, in lacu quodam, qui Theſſalonica diſtat itinere bidui, Siderocapſa verò dimidij diei, Bellonius.

DE LATO, RONDELETIVS.

OB ſimilitudinem à coracino & vmbra latus diſiungi non debet, (*nos ordine literarum ita ferente diſiunximus.*) Λάτος Græcis dicitur, Latino nomine caret. eum eſſe putamus, quem nonnulli pro vmbrina vendunt. Sunt qui coracinum album eſſe credant, quorum ſententiam nec probo nec improbo. fit enim perſępe vt idem piſcis, diuerſis in litoribus, diuerſis nominibus nuncupetur. A

Piſcis eſt marinus, reperitur & in Nilo: coracino & vmbræ ſimilis, verum maior, candidior tum carne tum ſquamis. Tuberculo in mento caret, qua nota ab vmbra diſcernitur. Corpore minus eſt lato quàm coracinus: ſquamis obliquè ſitis, argenteis. Cauda, pinnis, oculis, naribus, foraminibus ante oculos, branchijs, partibus alijs internis coracinum æmulatur. Dentes euidentes habet, lapides in capite. Frequentiſſimus eſt Romæ & in Adriatico mari, apud nos non ita frequens. Vocamus Peis rei, vt in Capite de Vmbra diximus, (*Audio & atherinam Gillij, quæ anguella Venetijs dicitur, ab Hiſpanis ſic vocari,*) quod delicatiſſimus, ſuauiſſimuſque ſit, & dignus Regum menſis. De hoc plura Athenæus, quàm veterum quiuis. Τοῦτον κατὰ τὴν Ἰταλίαν κράτιστον εἶναί φησιν Ἀρχέστρατος λέγων οὕτω. Τὸν δὲ λάτον τὸν κλεινὸν, ἐν Ἰταλίῃ πολυδένδρῳ, ὁ Σκυλλαῖος ἔχει πορθμὸς, θαυμαστὸν ἔδεσμα. id eſt, Archeſtratus in Italia optimum dicit eſſe latum, his verbis: B

Lib. 7.

Arboribus fœcunda, latum celebrem Itala gignit
Terra ſinu Scyllæo, gratum & ſuaue alimentum.

Qui verò (*addit ibidem Athenæus*) in Nilo fluuio ſunt lati, inueniuntur tanta magnitudine, vt ducentarum librarum pondus ſuperent. Piſcis hic candidiſſimus eſt, & quouis modo paratus ſuauiſſimus, ſimilis glanidi Iſtri. Hęc Athenæi verba potiſſimum me in eam opinionem induxerunt vt credam piſcē, quē nunc exhibemus, verum eſſe latum. nam nullibi frequentius vidi, quam in Italia, eo potiſſimum in loco, qui Schilazo hodie quoque dicitur: Romam quoque aduehuntur quamplurimi ex Caieta, Neapoli, & tota illa extrema Italię ora, quę magna Græcia olim dicta eſt. Præterea, vt annotauit Athenæus, candidiſſimus eſt, & ſuauiſſimus. Eum etiam Strabo in piſcibus Nili numerat, libro 17. locum protulimus capite de Coracino.

Verum eſſe latum quem exhibet.

Præparatur latus vmbræ vel coracini modo, ſucci bonitate & ſuauitate minimè his inferior. F

COROLLARIVM.

Latilus piſcis, Λατίλος, à Tarentino nominatur: Cornarius lamiam vertit, quod non probo. Andreas Lacuna vocem Græcam reliquit. Idemne ſit qui Latus piſcis, quærendum. De Coracini, glauci Bellonij, lati & vmbræ piſcium confuſione diſtinctioneque, & nominibus Germanicis, lege ſuprà in Corollario ad Chromin Bellonij. Apud Strabonem in codicibus noſtris Græcis λάτης habetur, perperam pro λάτος. Latopolites inter Ægypti præfecturas eſt, Plinius. Latum piſcem in Nilo Latopolitani colunt, Strabo lib. 17. A

LEBIANVS & LEBIAS. Vide ſuprà partim in Delcano partim in Hepato.

LEIES, Λεíης. Quære Dœes.

LELEPRIS, idem qui Phycis, Heſychius. Liparis piſcis nominatur à Plinio, tanquam à pinguedine dictus: quo tamen in loco aliqui Lelepris legunt, Rondeletius.

LELICCVS, Λελικκὸς, piſcis quidam, Heſychius & Varinus.

DE LEONE CRVSTACEO.

DE Leonibus marinis Hippocrates, Ariſtoteles verò nullibi pertractat, Maſſarius. Bellonius Aſtacum adultum, à Latinis (vt Plinio) elephantum etiam dictū fuiſſe putat, eundemque à Græcis Leonem. nam & Ælianus (inquit) eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto, &c. Rondeletius quin idem ſit Æliani Leo & Plinij Elephantus non contradicit: Plinij verò Leonem & Elephantum diuerſos eſſe liquido oſtendit. (Ionius quoque Leonem Plinij ab Aſtaco non ſeparauit.) Leonis autem Rondeletij iconem & hiſtoriam dedimus ſuprà, poſt Cancros. Hoc in loco, quæ Corollarij vice illic addenda fuerant, ponemus. Marinum Leonem (inquit Ælianus de animalib. 14.9.) Locuſtę fermè ſimilem eſſe ſcio, præterquam quod tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſuarum parte cæruleus, (*cæruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.*) Ignauus eſt, (νωθής.) Forcipes illius maximę Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcatoribus bene peritis, membranas quaſdam habere dicitur appenſas ex teſtis & colligatas, ſub quas ſubiectæ ſint molles carunculæ A

& tenerę, quę Leonis adeps appellentur. Is ad hoc ipſum (aiunt) homines adiuuat, vt ſqualidam & infuſcatam faciem ad nitorem adducat. Cum roſaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliat, & venuſtum ſplendorem enitere facit. Id etiam auditione accepi, terrenum Leonem ſummè timere marini aſpectum, abſurdũ ſcilicet ac formidabilem: ſed neque odorem eius ferre: itemque illum ipſum (terreſtrem leonem) dicunt marini extritatum cruſtarum puluerem in aquam infuſum bibentem à ventris morbo liberatum iri. Leonem marinum ideo cancrum (*cammarum legerim. ſic enim aſtacum aliqui vocant, quem à Leone, vti Iouius quoque non ſeparant*) à vulgaribus dictum puto, quòd Leonis & colorem, & ſimilitudinem quandam habet. Eius os, id eſt, foramen quod ſub cauda habet, lana occluditur, & in furno admodum calido, ſine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur. Coqui item ex aqua & aceto poteſt, vt cancros (*aſtacos*) fluuiales ſolemus. Plus tamen coctui ę requirit, quia craſſior & durior eſt, Platina 10. 47.

Aſtacus.

DE MONSTRO LEONINO, RONDELETIVS.

MONSTRVM eſt id, quod hîc exhibemus, & perfectum animal, partibus nullis ad natandum aptis præditum. Quamobrem quum dubitarem extitiſſetne reuera aliquando monſtrum iſtud marinum, Gisbertus (*Horſtius*) Germanus, (qui Romæ medicinam facit, vir proculdubio in rerum cognitione præcellens & minimè vanus,) omni aſſeueratione affirmauit certò ſe ſcire, non diu ante obitũ Pontificis Pauli tertij Centucellis captum in medio mari fuiſſe. Quare ex illius fide quale fuerit hoc monſtrum deſcribere non dubitaui. Id, vt referebat, magnitudine & figura leonis erat: quatuor pedes habebat, non mutilatos nec imperfectos, vt vitulus marinus, non membranis medijs iunctos veluti fiber & anas, ſed perfectos, in vngues & digitos diuiſos: caudam longam, tenuem, in pilos deſinentem: aures valde patentes, ſquamas in toto corpore. non diu vixit proprio naturalique loco & alimento deſtitutum.

Affictaquædam huic mõſtro videri.

Hæc quamuis bona fide mihi narrârit Gisbertus medicus, tamen exiſtimo pro pictoris arbitrio quædam detracta, quædam addita fuiſſe, vt pedes longiores factos fuiſſe quàm aquatilib. beſtijs eſſe ſoleant, vel omiſſam membranam digitos coniungentem, aures patentiores contra aquatilium naturam: ſquamas præter veritatem additas pro cute aſpera & rugoſa, quali cute pedes & alæ teſtudinum marinarum conteguntur. neque enim ſquamas habent quæ pulmonibus ſpirant, & oſſib. ſuſtinentur. Non ſolum in hoc, ſed in alijs monſtris & beluis marinis pictores multa pro arbitrio appinxerunt, vt intueri licet in tabulis illis regionum pictis, quas chartas ſeptentrionales appellant. In quib. & Munſteri coſmographia, balenæ pictæ ſunt cum fiſtulis duabus prominentibus, cum fiſtulam vnicam habeant, id eſt foramen in fronte in aſperam arteriam deſinens. Item cum branchiarum ſciſſura, cum pedibus, vnguibus, ſquamis: quib. omnibus certiſſimum eſt balænas carere. Præterea ex teſtudine marina finxerunt monſtrum à quo vitulus marinus auriculas habens præter veritatem, deuoratur. Nec minùs abſurdè orcam pinxerunt, quæ balænam perſequitur, & naues euertit. Abſurdiſſimè verò phyſeterem forma equi cum patulis naribus & fiſtulis duabus prominentibus, cum auriculis aſininis, cum lingua longiſſima & prominente. Nec minus monſtroſam finxerunt Scolopendram cetaceam quadrato capite, promiſſa barba. Non minore errore porcum marinum repræſentarunt, & orcæ ſpeciem quãdam cui à celeritate nomen poſuerunt, & vaccam marinam, & monſtrum aliud rhinoceroti ſimile.

Contra picturas Olai Magni: quarum nos ſupra quaſdam inter Cete dedimus.

Hæc ſibi in chorographia illa ſeptentrionali permiſerunt pictores, quæ tamen vera nonnulla continet, vt aſtacum marinum, onocrotalum ſatis rectè expreſſum, & terreſtria aliquot.

COROLLARIVM DE LEONE MONSTRO, ET BELVA

marina huius nominis apud veteres.

Ad Caſtrum oppidum in mari Tyrrheno captus piſcis eſt, leonis forma, anno ſupra milleſimum ducentiſimũ quarto & octuageſimo, (*alias anno 1274. ai 1295. menſe Februario, Seb. Francus. ego Martinum* IIII. *pontificem, ad quem illatus eſt, electum inuenio anno domini 1281. & quinto deinde anno ſucceſſiſſe ei Honorium* V.) clamorem hominis vlulatui ſimilem edidit, & cũ admiratione in vrbem miſſus eſt ſpectaculi cauſa ad Martinum IIII. Romanum pontificem, Innominatus: & Philippus Foreſtus lib. 13. Chronicorum.

Leo κρυόεις, id eſt terribilis, ab Oppiano lib. 1. Halieut. inter cete numeratur, ex quo & Ælianus & Suidas repetiêre. In mari circa Taprobanen inſulam Cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonum, & arietum, Ælianus 16. 18.

Lepidotus & Oxyrynchus à Strabone inter piſces Nili, tanquám maximè noti, numerantur. Lepidotum appellabant etiam πλατὺ τάριχος, vt Plato comicus: Καὶ πελιὼν ἅμα πλατὺ τάριχος ἐπριάμην τοῖς οἰκέταις. Ariſtophanes verò, Τὸν σαπέρδην ἀποτίλαι χρὴ, καὶ καταπλῦναι, καὶ καὶ ἐκπλῦναι, καὶ διαπλῦναι, Pollux 6. 9. Verbum ἀποτίλαι euellere ſignificat, vt & τίλλειν verbum primitiuum, vnde nomen πλατὺ fit, quod eſt vulſile, oxytonum: vt fortaſſis ſalſamentum πλατὺ, id eſt vulſile nominandum ſit: cuius fibræ exiccatæ euelli queant: ve quod diuelli ſoleat antequam coquatur. Quidam apud Antiphanem recitante Athenæo: Emi, inquit, Τίλιτον (fortè πλατὺ vel πλατὺν) μέγιστον ἄξιον δραχμῆς, δυοῖν ὀβολοῖν, ὃν οὐκ ἂν καταφάγοιμεν ἡμερῶν τριῶν Ἤδη κατεσθίοντες, οὐ δώδεκα γ'. ὑπὲρ Μέγεθος γάρ ἐστι. Τίλτον, εἶδος ταριχίου, Heſychius & Varinus.

DE LEPRADE VEL PSORO,

Bellonius.

Ψόρος καὶ Λεπρὰς Græcis, Lelepris Latinis: Vieille Gallis: Poulle de mer, Armoricis: alijs Roſſe.

Saxatiles quidam piſces ab Oceano in mediterraneis deferri ſolent, Leprades, Mærulæ, Turdi, Phycides, & id genus cæteri: quibus varia (ob antiquæ vocis defectum) nomina imponere ſolent: alij enim des Roſſes: alij (vt Amorici) Gallinas marinas vocant. A

Nihil iſtius piſcis colorum varietate pulchrius. Vix autem palmo longior in mari Adriatico excreſcere ſolet, cum pedem & amplius in Oceano excedere comperiatur. Proinde Lepradi nomen è reipſa probè inditum eſt, quod eaſdem ſugillationes habeat, quæ in pſora vel lepra laborantibus viſuntur: quamobrem Numenius etiam Ψόρον appellauit. Caudam & pinnas, quas vtrinque ad branchias & ſub ventre habet, eodem modo rotundas eſſe videmus. Continuam tergoris pinnam gerit, ſedecim aculeis munitam, atque aliam ſub ventre ano vicinam. Multiplici colorum reſperſu diſtinctus eſt: omnesque pinnas tranſparentes habet, leues, molles luteo: rubro, cæruleo, viridi, & alijs coloribus maculatas: totum deniq; corpus tam exactè polymitum, vt maculas nunc cancellatas, nunc rectas, nunc in obliquum ſparſas, in ipſo piſce comperias: quanquam omnes ferè ſquamas, ad oram rubore ſuffuſas habeat. Cæterum os habet paruum, dentes albos, acutos, Cynędo breuiores & obtuſiores: maxillam ſuperiorem tubi in modum cranio infarctam, vt penè duo labia carnoſa eſſe credas. Squamas exerit latas: linguam albam, pene ſolutam. Spinea pinnula exterior branchiarum carnoſa eſt. Linea quæ piſcibus vtrinque latera diuidit, nequaquam in hoc piſce recta procedit, ſed à ſuperiori branchiæ angulo arcuata ſecundum tergus deducta eſt: mox vbi tergoris pinna deſinit, illuc quidem linea reflectitur, & quidem arcuatur: deinde recta per mediam caudam defertur. Caput ipſum non ita multis coloribus cancellarum eſt, ſed lineas hinc inde diductas, ex cęruleo, viridi ac rubro mixtas oſtendit. Oculos habet paruos, rotundos, quorum pupilla nigra eſt: iris verò aëri ſimilis, quem ſi quando in girũ contorqueat, cyaneũ, deinde aureum, poſtremò argenteum circulum in cryſtallini coloris fulgorem referre conſpicies. Quod autem ad internas eius partes attinet, peritonæum illi conſpicies eſſe album: Cor exactè triquetrum: Hepar ex pallido lacteum, ad ſiniſtram magis protenſum, tribus conſtitutum lobis, ſed vno tantum longo & duobus breuibus, multis venulis rubicundis circunductum: Lienem planum, oblongum, minoris digiti magnitudine rubrum: fellis autem veſicula duos digitos longa eſt. Eſt omnium ferè eius inteſtinorum eadem capacitas, vt propriè in eo ſtomachus videri non poſſit. ſemel tantùm à ſtomacho ad anum reuoluuntur, multiſque obducuntur omentis, ac multa pinguedine perfunduntur. Lactes habet copioſas vuluam vtrinque bicornem. B (A)

Eius eſt naturæ Lelepris, vt etiam omnes ſaxatiles deuoret, nihilque in ſtomacum demittat, quod non antè optimè dentibus attriuerit. C

COROLLARIVM.

Icon hæc piſcis eſt qui Venetijs MarZapan vocatur: quam apud me viſam Bellon. eandem ſuæ lepradi eſſe aſſeruit. Cognatus huic mihi videtur ſcarus varius Rondeletij, quem Bellonij ſimpliciter nominat, ſed differt dentibus, quos planos (ſuprà) habet ſcarus, & in Oceano non capitur: cum hic quo de agimus, & mediterranei & Oceani piſcis ſit.

Melanderini mentionem Athenęus duntaxat fecit: qui ſignificare videtur Melanderinum à Speuſippo ψύγρον, à Numenio ψόρον appellatum: quod ſi ita res habeat, vtrobique mendum eſſe ſuſpicor, atq; in priore loco (legendum) ψογερὸν, id eſt, αἰσχρὸν & turpem: in altero ψόλον id eſt, nigrum & ſqualidum, Rondeletius. Ego circa nomina non facile quicquam mutauerim. Ψογερὸν adiectiuum eſt: nec ſolent adiectiua nomina pro ſubſtantiuis piſcium vſurpari, præter pauca admodum, eaque mutato accentu, vt

γλαῦκος, λεῦκος. Heſychius ψοθὸν, interpretatur nigrum, & ψοθίον fuliginoſum: vt coloris ratione coniecerit Rondeletius, ſi idem piſcis ſit melanderinus qui pſorus, pſothum potiùs appellandum eſſe, præſertim cum melanuro ſimilis ſit, qui & ipſe à nigredine denominatur. quæ coniectura ſi nos mouet, nõ magis ψόθον quàm ψόλον, à fuligine, (vſitatiore ni fallor vocabulo,) nominandum aliquis diuinauerit. Sed verba Athenæi quoniam ambigua ſunt, vt in noſtris codicibus habentur, recitabo. Μελανδέρινος. ὅμοιον εἶναι τῷ μελανούρῳ φησί. Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὁμοίων, τὸν καλούμενον ψύγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόρον, οὕτως. Ἠ ψόρον, ἢ σάλπας, ἢ αἰγιαλῆα δράκοντα. Ego in præſentia nomẽ μελανδέρινος hoc in loco abundare puto, vt præcedentia ſequentib. reſpondeant: neq; piſcis nomen ponatur, nullo cuiuſquam authoris teſtimonio adhibito, quod alibi nuſquam negligit Athenæus. Ergo cum de Melanuro proximè dixiſſet, pſygrum melanuro ſimilem eſſe ſubiungit, authore Spenſippo: atque eundem à Numenio pſorum appellari. Vt autem & conſtructionis verborum & ſententiæ integritas magis conſtet, ſic legerim: ὅμοιον δὲ εἶναι τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὁμοίων τὸν καλούμενον ψύγρον, &c. Melanderini vox alijs ſcriptoribus inuſitata, adſcripta fortè ad marginem fuit, & in textum ab aliquo aſcita. aut ſi ad contextum pertinet, locus fuerit mutilus. Natalis de Comitibus locum hunc Athenęi ſic tranſtulit: Tum melanderinum ſimilem eſſe ait melanuro Speuſippus ſecundo ſimilium, purum (*pſygrum*) dictum: quem ſic Numenius pſorum vocat: Aut pſoron, aut ſalpã, vel littoreum inde draconem. Melandrys quidem piſcis eſt alius, nempe thunnus magnus, aut ei ſimilis. melandryũ verò aut melandrya tomus ac ſalſamentum ex eo, vt in Elacatene diximus. Hæc Hactenus. Iam quod Bellonius exhibitum à ſe piſcem pſorum & lepradem Græcorũ eſſe putat & leleprin Latinorũ, multifariam lapſus videtur. Primum leuis eſt coniectura, eaque ſolo ex nomine, pſorum piſcẽ iccirco eſſe putantis, quod eædem in eo ſuggillationes, quales in pſora vel lepra laborantibus viſantur. atqui pſora vel lepra affectus eſt turpiſſimus, & fœda cutis aſperaque facies: huius verò piſcis colorum varietate (vt Bellonius ipſe refert) nihil pulchrius. Hoc etiam non animaduertit huius piſcis nomen per o. breue ſcribi, pſoram cutis vitium per ω. longum. quanquam ψωροπέταλοι piſces ſunt viles apud Heſychium. Deinde lepradem piſcẽ cum nullus, quod ego ſciam, authorum dixerit, non debuit nobis tanquam vſitatum veterib. Græcis nomen proponere: neque Lelepris, quod Græcum eſt Latinum facere: neque eundem cum pſoro piſcem, eſt enim Λελεπρεί, Heſychio teſte, non alius quã phycis. Vide Lelepris ſuperiùs. Quod ad Gallica nomina, Vieille inquit à Gallis nominari, nempe Lutetię, quod addit in Gallico ſuo de piſcibus libro. At Rondeletius turdum ſuum à Gallis vielle vocari author eſt, in primo turdorũ genere: & rurſus ſimiliter duodecimũ atq; vltimum. Videtur autem mihi hic quoque piſcis turdis cognatus eſſe, tum ſpecie corporis, tum colorum varietate inſigni, primo præſertim generi quod Rondeletius ponit. Alterum nomen Gallicum Roſſe, à colore rubicundo factum opinor. nam & alius quidã fluuiatilis (aut lacuſtris piſcis) Roſe vocatur Gallicè, à rubore caudæ: vt in Phoxinis memorat Rondeletius. Piſcis, quem exhibui, Venetijs Marzapan vocatur, nimirum quod ęque in delicijs appetatur, ac Martius panis vulgò dictus, qui cum amygdalis, ſaccharo, aqua roſacea, &c. parari ſolet. Pictura quam habeo quatuordecim ferè digitorũ eſt. quanquam Bel. in Adriatico vix palmo (dodrante) lõgiores excreſcere ſcribit. Pinna dorſi non ſedecim tantum, vt Bellon. ſcribit, (quanuis ab illo quoq; exhibita figura plures oſtendat,) ſed pluribus aculeis munitur. Colorib. omnino multis & variè diſtinctis ornatur, ſed plurimũ rubri habet: maculas rotundas pleraſq; cæruleas præſertim ſuperiori corporis parte, quæ dorſũ verſus eſt: inferiore albicantes. Attagenus apud Athenæum piſcis eſt, qui nomine ſcepinus dicitur à Dorione: cui fortè à maculis aut punctis, quib. ſimiliter vt auis attagen diſtinguatur, nomen impoſitum fuerit: aut quòd inter piſces

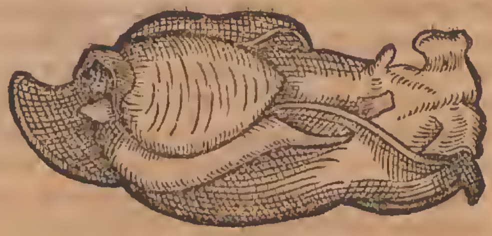
Lepras, Lelepris.

ferè

ferè lautiſſimus ſit, vt attagen inter aues. hic an ſit quem exhibemus, cōſiderandum. Scepani tamen (per a. non per i. in medio) Oppiano paſcuntur in cœno & paludibus maris: hic de quo agimus ſaxatilis eſt. Germanicè vocari poterit, *Ein roter Punterfiſch, ein roter Krametfiſch*: hoc eſt Turdi genus rubicundum.

Leptinvs. Vide in Delcano.

DE LEPORE MARINO, RONDELETIVS.

A — *Varia circa leporis mar. formam ſententiæ.*

Lepvs marinus hactenus à paucis cognitus fuit, tum ob raritatem, tum ob variam à veteribus traditam eius deſcriptionem. Fuerunt etiam qui quæ legendo vel percontando, non oculata fide didicerant, de lepore marino literis mandarunt. Plinius offam informem vocat. *(Lib. 9. cap. 48.)* Aelianus cochleæ exenteratæ ſimilem facit, Dioſcorides loligini paruæ. *(Lib. 2. cap. 20.)* Sunt qui (*vt Albertus*) gronaut vulgo dictum leporem marinum eſſe putent, (*Germani vulgo genus orbis mar. vocant Seehaſs:*) piſcatores noſtri eum qui φωλὶς à nobis exiſtimatur leporis nomine vendunt, alii liparim eſſe credunt. Quæ omnia vnica ratione falſa eſſe conuincuntur. nam modo nominati piſces frequentiſſimè menſis apponuntur, iiſque ſine vllo periculo veſci omnibus licet: cum veterum omnium teſtimonio lepus marinus maximè ſit venenatus, & eo magis cognoſcendus, non ſolum vt à menſis omnino reiiciatur, ſed etiam ne vel odoratu vel diutino eius intuitu lædamur: verum ad alia quæ præſtat remedia vtamur, vel noxæ ab eo fortè contractæ antipharmacis occurramus.

A — Lepus igitur marinus à Latinis dicitur Græcorum imitatione, qui λαγωὸν θαλάσσιον vocant, noſtri imbriago, (*vt mullum imberbem quoq;, ab inſigni rubore.*)

Vbi. — Piſcis eſt ex mollium genere in mari naſcens, atque in ſtagnis præſertim cœnoſis: ſubſtantia loligini ſimilis eſt, autore Dioſcoride.

B — Aelianus cochleæ teſta exemptæ aptiſſimè comparat. ei enim perquam ſimilis eſt. Plinius offam informem id eſt, maſſam carneam potius quam piſcem vocat. neque enim oculos, neque pinnas neque alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in aliis piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne loligini, non corporis ſpecie, aſſimilauit Dioſcorides. *(Color.)* Quam viuit, colore eſt ex rubro nigricante, vnde noſtri imbriago, id eſt ebrios vocauerunt, quod ebrioſi eo colore eſſe ſoleant: mortuus, ex fuſco albicat. Sed cum hoc ſit colore, quomodo ab eo nomen illi poſitum eſt? nam vt ſcribit Plinius, colore tantum lepori terreſtri ſimilis eſt. Veteres colorem leporinum ἐπιπερκνον vocabāt, quod ſit percnę (ea eſt oliuę non acerbæ, nec omnino nigreſcentis ſpecies) ſimilis. ab eo igitur colore lepus marinus dictus.

Leporis mar. genera aliquot. Primum genus. — Huius genera aliquot reperimus: quæ cauſa eſſe potuit cur diuerſæ ab autoribus traditæ ſint eius deſcriptiones. Primum genus quod hic exhibemus maximè letale eſt, ex mollium genere, cochleæ exenteratę valde ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti ſepia, tenue, volutæ inſtar contortum, qua parte ad caudam ſpectat. in lateribus ſepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas. mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis. altera tantum capitis parte zygænæ caput imitatur: altera parte foramen eſt, per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. In harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis loliginem refert. Id in hac leporis ſpecie mirandum, quod cum in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valde ſint diſſimiles, vnde offa informis merito dicitur. Odore eſt piſculento tetroque.

C — Veſcitur limo, aqua, ſordibuſque: ob eam cauſam in ſtagnis marinis lutulentis libens verſatur.

G — Venenatum eſſe piſcem ex Nicandro, Dioſcoride, Galeno, Paulo Aegineta, Aetio, Plinio (libro 32. cap. 1.) didicimus. *(De Veneno ex lepore mar. Plinius.)* Plinius: Non ſunt minus mira quæ de lepore marino traduntur. Venenum eſt aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam viſus. ſiquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Veſcitur eo vnum tantum animalium, vt non intereat, mullus piſcis: & tenereſcit tantum, & ingratior viliorque fit. Homines quibus in paſtu eſt, piſcem olent. hoc primo argumento veneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot vixerit lepus. incertique temporis veneficium id eſſe author eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi viuentem, inuicemque ibi hominem pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori. eſſe autem ampliorem multo, ſicut reliqua animalia. Iuba in his voluminibus quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium de Arabia, tradit lepores marinos (*Noſtra editio Frobeniana, habet, tradit marinos ternas heminas capere, quod placet. loquitur enim de capacitate teſtæ tanquam vaſis*) ternas heminas capere: ſic enim legendum non vitulos marinos, vt habent vulgata exemplaria, qui longe plures heminas capere poſſunt. *(B. Magnitudo.)* Sunt enim valde magni, maximè in India, vbi omnia maiora ſunt. Mirum verò leporem marinum modicæ magnitudinis ternas heminas in India capere.

Dioſcorid. — Dioſcorides lib. 6. cap. 30. veneni eiuſdem indicia, ſymptomataque ſic docet. Qui leporem marinum biberunt, piſcium virus olent. (ὧν φαρμακώδης γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδει πν. id eſt, piſculentus quidam & viroſus in ore ſapor ab eis percipitur.) procedente tempore aluus dolore afficitur, & vrina ſiſtitur: & ſi quādo eam reddere contingat purpureum colorem refert. Omne piſcis genus auerſantur, & odio habent. fœtido ac graui ſudore manant: biloſus vomitus interdū ſanguini promiſcuus ſubſequitur. *(Aetius.)* Eadem Aetius lib. 13. cap. 53. & paulò apertius. Lepus marinus (inquit) reperitur ferè inter loligines, animal paruum, viroſum odorem habens. Comitatur antè eos qui in corpus eum ingeſſerūt, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus:

paulò pòſt aluum dolét:& color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur, cum faciei tumore. Incenduntur autem pedum plantæ, (---ἄλλοτε ῥινὸς Ἄκρον ἐπιδαίνον σφυρὰ πίμπρατω, Nicander. vbi verbum πίμπρατω forſan ſimpliciter turgere & plenitudine extendi ſignificat, non incendi.) & pudendum tumefactum cohibet vrinę effuſionem. Progrediente verò malo etiam cærulei coloris lotium (ὦχρον θαλάσσινον, *violaceam vrinam, Auicennæ interpres*) emingunt, quandoque etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti biliosa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudant item graueolentia, & omne piſcis genus auerſantur præter cancrum. Idem tradit Paulus Aegineta lib.5. Leporis marini venenum epotum ſequitur guſtus piſcem redolens, viroſus, (*& reliqua, vt Dioſcorides: niſi quod locus poſtremus in Aeginetæ codice mutilatus videtur.*)

Aegineta.

Leporis mar. veneno nō vlcerari pulmonem, contra Galenum.

Hæc ideo ex variis autoribus fuſius à me citata fuerunt, vt diligentius expendatur Galeni locus de lepore marino ex libro de Theriaca ad Piſonem: Quædam (inquit) inueniuntur quæ corporis partes quaſdam peculiater lædūt. lepus enim marinus pulmonem vlcerat. Et lib. 1. de medicamentorum compoſitione κατὰ γένη ſtatim initio ſophiſtis eos cauillantibus qui de medicamentis ſcripſerunt, quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc cauillum inquit, eos qui ita iocantur arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à lepore marino exulcerari ignorent. Quod quidem vt veriſſimè à Galeno ſcriptum eſt, medicamenta eſſe quæ certis corporis partibus vel proſint vel obſint, idque quotidiana experientia cognitum nobis ſit: non ita veritati conſentaneum eſſe puto ſolum pulmonem à lepore marino lædi. Nam Paulus Aegineta, Aetius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia ac ſæua ſymptomata variis in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis ſolius affectu ne verbum quidem. Dioſcorides & Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fusè declarant, at de ſolius pulmonis noxa mentionem nullam fecerunt. Neque ſolum ſententiis omnium qui de lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus, quam paulò pòſt fuſius enarrabo. Nicander piſcis iſtius venenum non omiſit, cuius verſus eleganter vertit Ioannes Gorræus medicus:

Nicander.

Diſce venenatos leporis cognoſcere potus *Peſtiferi, mediis peperit quem fluctibus æquor,*
Viroſiſquamas & purgamenta marini *Piſcis olet, &c.*

Is interpres ſententiam Galeni huc quantum poteſt accommodat, maximè quum dicit Nicander carnes tabeſcere ſenſim, & paulò pòſt:

Vndique malas, *Ceu flos exoriens, tumidas rubor occupat ambas.*

Corpus, inquit interpres in Annotationibus, nutriri deſiuit, vel quod corruptos à lepore humores non poſſit ſibi aſſimilare, vel propterea quod pulmones malo quodam leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, ſcribens genas rubeſcere, & velut roſeo colore pictas videri genas. hoc enim fit humorum in pulmonibus putreſcentium calore in faciem ſublato. At hæc multorum aliorum morborum & ſymptomatum communis eſt nota, neque neceſſario ex febre & tabe pulmonum exulcerato concluditur. poteſt enim vel ob eryſipelatis, vel ob alicuius interioris partis, vt cordis aut hepatis inflammationem rubor in facie apparere, & tabes vitiatam nutritionem & aſſimilationem ſequitur. Denique malarum rubor peripneumoniæ nota eſt propria atque certa, non vlceris pulmonum, niſi vlcus cum inflammatione coniunctum ſit. Quare Nicander ex his quæ de veneni vi tradit, effici non vult pulmones ſolos à lepore exulcerari.

Remedia contra ſumpti leporis mar. venenum.

Sed hæc de veneno ſatis: de antipharmacis nunc dicendum. Ea ferè omnia paucis complexus eſt Dioſcorides lib.6. cap.30. His, inquit, qui leporem marinum biberunt, dandum lac aſininum, vel paſſum continuè, aut radicis maluæ foliorumque decoctum, aut trita cyclamini radix cum vino, aut veratri nigri, aut ſcammonii ſucci drachma cum aqua mulſa, punicique mali acinis. Cedria contrita cum vino efficax eſt. Anſerinus ſanguis, vt tepebit potus. Sed cum piſces omnes reſpuant, aſpernenturque, ſolis fluuiatilibus cancris veſci poſſunt, bibuntque eos admiſto vino, adiutique ab his percoquunt. Quumque appetere & comeſſe piſces cœperunt, ſuæ ſalutis indicium habent. Eadem ex Dioſcoride mutuati ſunt, qui de veneni huius remediis ſcripſerunt.

Remedia ex lepore mar. Lib. 2 cap. 8.

Age iam, ſi qua ſint piſcis iſtius commoda, inquiramus. Dioſcorides: Lepus marinus per ſe tritus, aut cum vrtica marina illitus, capillos euellit. Plinius aduerſus ſtrumas valere ſcripſit: Pungi (inquit) piſcis eius qui rana in mari appellatur oſſiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodeſt. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis eſt paſtinacæ radio & lepori marino impoſito, ita vt celeriter remoueatur. Idem tradit leporis marini ſanguinem, vel fel, vel oleum in quo lepus necatus fuerit, pſilothrum eſſe.

Verum ſe leporem mar. veterū exhibere.

A Supereſt vt oſtendam veterum leporem mar. eſſe, de quo nunc agimus. Sunt enim qui aliter exiſtimauerunt, in quibus eſt Latinus Nicandri interpres: Lepus marinus, inquit, ex lacertorum genere eſt, (*apud Lonicerum, qui Nicandrum Latine reddidit proſe, & ſcholia adiecit, hoc non inuenio:*) paruæq; loligini ſimilis, informis magis offa quam piſcis, ſolo colore leporem refert. Quod ſi ex genere lacertorum ſit, quomodo paruæ loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, ſubſtantia, toto denique genere à lacertis differt? Nam hi ſanguine prædit ſunt, læues, corporis partibus diſtinctis: lepus verò ex mollium genere & ἀναίμων, informis: qui cum loliginibus capitur, in cœnoſo ſtagno degit, ſtomachum diſſoluit, abortū facit, ventrem ſæuis doloribus torquet: denique niſi ſuccurratur mortem affert, quæ omnia quomodo à me experientia comperta ſint, veriſſimè exponam.

De lepore marino ſibi allato, cuius odor tantum nauſeam mouebat.

Cum ego piſcium naturæ varietatiſq; cognoſcendæ ſtudioſiſſimus piſcatorium forum frequentiſſimè inuiſerem, cumque piſcatores propoſito præmio allecti, certatim ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in litus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator leporem marinum cum aphyis & loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe alias antè viſum aſpectu fœdo, odore tetro, betæ foliis inuolutum mihi offert. quem cum diligentius contemplarer, mihi multiſque, qui vna mecū erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpectione reuocatus, diſſecabam, parteſque omnes internas ſedulò rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me cōſultura. cui quum ad

dissectio-

diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſcisq; conſpectus vomitum diſſolutionemque ventriculi protinus creauit, & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter queri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem adſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbiſque admotis prohibui, & vt aliquot dies cancris veſceretur conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata, & in ſe, & in grauida muliere experti ſunt & viderunt: vt omnino ex his, quæ de lepore marino veterum literis prodita ſunt, huic noſtro competere experientia docuerit, à qua ita ſum confirmatus, vt ab ea ſententia deduci nunquam poſſim vel debeam.

Poſt menſes aliquot alius ad me delatus eſt, ſed lingua illa carnoſa, de qua initio locuti ſumus, carebat: os in dorſo nullum erat: cæteris omnibus partibus internis & externis omnino ſimilis. Hūc, de quo nunc loquor, marem eſſe iudico, alterum fœminam, quod in ea ſimile quid polyporum ouis repeterim. Eſſe autem in hoc genere marem & fœminam teſtis eſt Plinius. Grauidæ, inquit, ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redūdatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant.

Alius ei allatus. *Lib.32.cap.1.*

Aelianus aliam leporis marini ſpeciem adfert, quam etſi nunquam viderim, nec eius iconem proferam, tamen eius verba ſubiungam: quoniam in leporum marinorum tractationem incidimus, vt ſi quis forte in hunc inciderit ex deſcriptione poſſit agnoſcere. Magni maris lepus, inquit (nam alterum, qui in alio (*mediterraneo*) mari naſcitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimilitudinem accedit, præter pilos. nam terreſtris pili & molles ſunt, & ad tactum haudquaquam reſiſtentes. contra illius ſpinoſi & erecti. huc qui contigerit, læditur. Ipſum in ſumma aqua maris natare, non in altitudinem demergi dicunt. Celeri ac concitata natatione vti. Viuum ego difficillimum ad capiendum eſſe, quod neque in rete incidit, neque ad lineæ eſcam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit, ſimul & funditus expellitur atque eiicitur. Quiſquis tum manum ad eum admouet, niſi medicina adhibeatur, perit. ac ſi bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo baſiliſcus baculo tactus afficit. *Quæ ſequuntur omnia, ex Græco Aeliani noſtri codice adiecimus.* Radicem ad idem mare in inſula quadam naſci ferunt, haudquaquam in vulgus ignotam, quæ animi defectionibus illius qui ſic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota, facit vt is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tum ſanè valida pernicie hic lepus præditus eſt, vt ad mortem vſque homini morbus procedat. Hæc Aelianus. Idem fortaſſis fuerit, eiuſdem certè naturæ ac loci, piſciculus, de quo idem Aelianus ſine nomine, lib.8.cap.7. Megaſthenem (inquit) audio dicentem, in mari Indico quendam piſciculum naſci, eumque quoad viuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum verò ad ſummam aquam exiſtere, & fluitare: qui eum contigerit, animi defectionibus primum tentari, deinde obire mortem.

Alius lepus Aeliani terreſtri ſimilis, lib. 16. cap. 19.

DE SECVNDA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

Secundum leporis genus ſubſtantia, atramento, partibus internis ſuperiori ſimile eſt. Differt autem partibus externis. ſiniſtræ & dextræ ſimiles ſunt. Parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulo infra, cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quod acutiora & breuiora ſint. In dorſo os nullum, neque poſterior pars cochleæ exenteratæ ſimilis eſt. huius poſterioris partis vtroque latere, veluti in ſepia ſunt pinnæ, magis expanſæ & non replicatæ. Eſt & hoc genus ſuperiore maius.

DE TERTIA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

Tertium

Tertium genus leporis marini ſubſtantia, viribus & facultatibus ſimile eſt, quam ob cauſam inter lepores marinos numerandum duximus Hic partem pronam & ſupinam repræſentamus. Quod in partis ſupinę ferè medio vides, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in ſepiis, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars, membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinū inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſe μήκων eſt cum atramento ſuo, (*Hæc ad Bellonii leporem accedunt.*) Toto corpore ſplēdido, cryſtallum vel pituitæ maſſam concretam congelatamque eſſe dicas. Rarò admodum capitur, & vix vnquã niſi in ſummo æſtu. tum enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valde ingrato & piſculento, nauſeam mouet. Splendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum capitisque adfert, id quod in me ipſo ſum expertus. Deniq; iiſdem viribus ſed imbecillioribus eum eſſe cenſeo, quas ex veterum ſententia & experientia noſtra primo generi tribuimus. Hoc etiam fortaſſe diſcrimen fuerit, quod hic in alto mari, ille in cœnoſis locis maris, ſtagnisve lutulētis degit.

DE LEPORE MARINO, BELLONIVS.

Bellonii lepus ab iis quos Rondeletius exhibet omnibus diuerſus videtur, niſi cum poſtremo conueniat.

Autorum varia ſententia. Leporis marini deſcriptio apud antiquos authores admodum varia eſt: Hunc enim Dioſcorides Lolligini paruæ, alii verò caudatæ ſimilem fecerunt. Aelianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Apuleius (*in Apologetico de lepore marino: dubitat tamen an ſic ſit vocandus*) Cùm ſit cætera exoſſis (inquit) duodecim tamen numero oſſa ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa & catenata gerit. Ariſtoteles huius deſcriptionem ſubticuit, quod fortè deiectamentū inutile eſſe videret: imo neque Oppianus de hoc quicquam meminiſſe viſus eſt.

B Ego verò (vt quod de hoc piſce comperi liberè affirmem) dicam leporem marinum animal paruum eſſe inter Lolligines, Lollios, aut Sepias: nonnunquam etiam vna cum Apuis capi ſolitum, odore tetro, nullam aliam habens formam, quam (vt ſcribit Plinius) offæ cuiuſdam informis: cuius inter Cycladas magna eſt copia. Fuluum leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus, oui anſerini craſſitiem non excedens, quod pro libidine huc atque illuc transfert. Gibba eſt illi forma parte externa, qua etiam glaber eſt: conuexam internam partem oſtendit: qua eadem parte nerui permulti recti atque obliqui apparent: quibus eo modo ferè ſtriatus eſt, vt conuexa fungi pars, iiſdemque adſtrictum corpus diffundit, diffuſum verò contrahit: ſeſe enim conſtringendo aquam percutit, vt in ipſa natatione fungi figuram referat. Septem habet appendices, innumeris promuſcidibus ſtipatas, ex indico in cyaneum vergentes, quibus ſugendo alimentum corpori ſuggerit: appendicum autem ſubſtãtia fungoſa eſt. Cæterum ex aqua emergens, ſuam figuram amittit, & in ſeipſum concidit, vt Pulmo marinus, quapropter in vaſe aquam habente hunc contemplari oportet.

C Natat tranquillo mari: facileque digitis cedit ſi comprimatur. Tota nanque corporis eius ſubſtantia (B) mucoſa eſt, ac veluti cartilaginoſa. Os ad cirrorum radices in concaua parte ſitum habet. Linguam demorſus vellicat vt Ari radix, paulo tamen remiſſius. Quinetiam in tenuia fruſta diſciſſus, & in mare coniectus, viuit tamen ac mouetur. Marinam præterea ſquillam, ſi quando ſuis cirris contigerit, eam non ſecus atque Vrtica marina retinet. Viuit abſolutus, & liberè vagatur in mari, nullisque flatibus aut procellis euinci, aut ad litus eiici poteſt.

COROLLARIVM.

A Lepus dirum & venenatum animal, in noſtro mari offa informis, colore tantum lepori ſimilis: in Indis & magnitudine & pilo, duriore tantum. nec viuus ibi capitur, Plinius lib. 9. Alia lectio erat: & pilo duriore. tantum viuus ibi capitur. Sed Plinius (inquit Maſſarius trigeſimo ſecundo libro) negat in India capi viuentem his verbis, In India affirmant non capi viuentem. quod veriſimilius eſt, tum quia id animal viſu etiam venenoſum eſt, tum etiam quia ſequitur, inuicemque ibi hominem pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori. Quare legendum exiſtimo: In Indis & magnitudine, & pilo, duriore tantum, nec viuus ibi capitur: quaſi viuens pernicioſior ſit, & ſic non erit contradictio. Leporis quidem nomen veneno huic aquatico à lepore quadrupede inditum eſſe, quod eum colore tantum referat, in noſtro quidem mari, & Plinius ſcripſit, & approbauit Rondeletius: vt mirer Cardanum libro de rerum varietate ſeptimo, cum tria leporinis marini genera ex Rondeletii opere deſcripſiſſet, hæc ſubdere: Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) non vt lepores marinos deſcripſi. quid enim his cum leporibus ſimile? nec veneni quod potiſſimum ſignum, quodque in eis letaliſſimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forſan deſcriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quanquam nec hoc forſan lepus marinus dici poſſit &c. Atqui color rebus multis nomina fecit, & inter piſces, leuco, leuciſco, melanuro, glauco, erythrino: & animantium diuerſi generis nomina, cum terreſtrium aquatilibus, tum aliis, coloris tantum ratione communicata ſunt quędam. ſic ab auibus, paſſere, merula, turdo, forſan & attagēne, ad piſces concolores tracta ſunt nomina. Coloris ratio chelidoniis leporibus & ficubus quoque, nomen dedit: quæ an chelidoniæ etiam conueniat, nunc non habeo quod afferam. A iumento ad aſellos inſecta tranſlatum eſt nomen, propter colorem tantum: fortè & ab inſecto canthar o ad piſcem eiuſdem nominis. Nihil igitur prohibet cum Plinio fateri terreſtri marinoque lepori præter colorem communem nihil eſſe. nec refert ſi non idem omnibus marini leporis ſpeciebus color fuerit. Satis enim eſt vnam aliquam eo colore eſſe, quæ nomen ſuum deinde cæteris cognatis communicarit. Eſt & Lageos vua, quam Latinè leporariam interpretantur, & ipſa fortaſſis à colore nominata. De percno & epipercno, vt Græci nominant, leporis colore, plura ſcripſi in Lepore quadrupede B. Quod autem veneni nul-

A colore multis animantiũ indita nomina.

nem nullam ferè mentionem in lepore marino ſuo feciſſe Rondeletium ſcribit Cardanus: in eo vel non perlegiſſe ſe Rondeletii ſcripta, vel non meminiſſe declarat. Amelbacarim, id eſt lepus marinus, Syluaticus. Alarnabo, id eſt baccarine, id eſt lepus marinus, Idem. Sed vitioſa hæc iudico, & melius legi Arnebbahari apud Auicennam 2.397. ex editione Andreæ Bellunenſis. Pulmo marinus Bellonii plurimá habet communia cum lepore marino, vt ſpecies vnius generis videantur. Pulmo quidē Bellonii à Gallis vulgo obſcœna voce Pota marina dicitur: Rondeletius non pulmonem mar. ſed vrticæ genus hoc facit. (Germanicè honeſtius dicetur *Meerſchaum.*) Aliqui *Meerſchum*, vt audio, vocitant: hoc eſt ſpumam maris. edendo eſſe negant. ferri in ſumma aqua. radiis ab vno quodam centro ſtriatam eſſe: colore candido. nec viuere extra aquam. (Holothurii etiam Rondeletii prima ſpecies non minus ingratum ác inſuáuem odorem reſipit, quam lepus marinus.) Lepus marinus veterum, maſſa quædam ſiue offa carnea informis, Rondeletio teſte, ne oculos quidem habet. Idem videtur animal, quod Albertus hiſtoriæ animálium libro quarto tractatu primo capite 8. his verbis deſcribit: Animal quoddam abundat in maribus Germaniæ & Flandriæ, oui albo ſubſtantia ſimile, figura hemiſphærii: in extremis tenue, & in medio circa polum hemiſphærii ſui ſubſtantiæ eſt ſpiſſioris: vbi etiam lucent duo quaſi oculi (*Nota Albertum non oculos dicere, ſed quaſi oculos*) magni intra ſuperficiem ſphæræ contenti. Membrum in eo nullum eſt diſtinctum. Extra aquam immobile eſt, & omnino non diffunditur, amiſſa figura ſua, ſicut album oui, & concidit totum. Rurſus aquæ immiſſum paulò pòſt recipit figuram ſuam, & mouetur (ſicut antè) motu dilatationis & conſtrictionis. (Idem eſt fortè, vel cognatum, quod *Meerſchum* appellant.) In Aquatilium genere vnum eſt quod valde abūdat in mari Germanico: & vocatur phlegmaticum, eo quod phlegmati viſcoſo, ſicut eſt albumen oui, omnino ſimile ſit, Albertus. Phlegma & mucum pituitoſum Germani vocant *Schnuder*, alii *Schnot*, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal *Schnottolf* vocatur: quod nomen tamen etiam aliis quibuſdam pituitoſis & mucoſis piſcibus attribuitur. Nam *Seehaſs*, id eſt Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) ſiue ab oris figura, ſiue aliam ob cauſam dictus, & à muco, *Snottolf*, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis eſt figura orbicularis. Eſt & alius piſcis oblongus eodem nomine. Nos de omnibus poſt Orbes Rondeletii ſcribemus. Ab alio quodam accepi *Snotrolf* alicubi appellari, non piſcis forma animal, ſed rotūdum quiddam, oculis binis, menſibus Aprili & Maio: ab eo tempore mutari in alium piſcem. aliqui genituram piſcium eſſe aiunt. Muſtelæ videri poterat, aut muſteli marini genus, nomine tantum conſyderato, quod *Seequapp* appellant maris accolæ Saxones. iiſdem enim vocabulum *Quapp* (& *Alquapp*) muſtelam fl. noſtram ſignificat. Sed audio animal eſſe marinum: ſubſtantiæ flauæ, oui propè vitello ſimilis; glabræ, mollis, & quæ ictibus cedat, tenuis, & inſtar oui in aquam effuſi: moueri, contrahi, dilatari, inſtrumentá corporis nulla habere. Eximi ab aqua non poſſe, niſi aliquo vaſe excipiatur, exemptum protinus motu deſtitui nullius omnino vſus. Quærendum an hic ſit Lepus mar. Bellonii. Hoc animal Germanicè puto nominari poſſet *gelber Meerſchum*, ad differentiam alterius ei cognati quod ſupra deſcripſimus colore albo. Licebit & *Meerſchvvumm*, id eſt fungum marinum, nominari à ſubſtantia fungoſa & molli: & quia convexa etiam ſiue interna eius pars fungi modo ſtriata eſt, & in natatione fungi figuram refert, vt ſcribit de ſuo lepore marino Bellonius. Quod ſi rectè leporibus adnumerari poterit hoc animal *Seequapp* dictum, id eſt Rubeta marina: (Saxones enim & rubetam, & muſtelam fl. *Quapp* vocant:) alterum etiam illi maximè cognatum, ſed albi coloris, quod *Meerſchum* nominauimus, id eſt marinam ſpumam, Leporum aliquod genus fuerit. Rubetæ quidem nomen vel à veneni, vel alia ſimilitudine indi potuit. Hæc hactenus dixerim, non vt aſſeram quicquam, qui nihil iſtorum viderim: ſed vt aliis inquirenda diligentius proponam: vt proximè dicta Germanis ad Oceanum vſitata vocabula, cum leporis, pulmonis & vrticæ marinorum hiſtoriis conferant & iudicent. Vide etiam infra in Corollario de Vrticis diuerſis. Fongo marino, (id eſt fungus marinus, appellatur) vulgo, materia quædam coagulata (*tanquam*) è ſpuma marina: quæ quidem viuit, mouetur, & ſentit, ſed corpus membris diſtinctum non habet, Alunnus Italus. Lyram piſcem vulgo Gallis Gronaut, (aliis Gornart) dictum aliqui leporem marinum eſſe putant: Germani quidam *Seehan*, id eſt Gallum marinum appellant, vt Rondeletius ſcribit. ego ab aliis etiam *Seehaſs*, id eſt Leporem marinum dici puto: quanquam hic lepus ille veterum venenatus non eſt, cùm in cibo commendetur. Lepus marinus duplex eſt: vnus vulgo Gornellus dicitur, Gallicè Gurnais, Albertus. Plura lege ſupra in Corollario de Cuculo piſce, A. circa finem. Nos Germanicè leporem marinum veterum, hoc eſt venenatum, ne quid cōfundamus, circumloqutione nominabimus; *ein giffiger Meerhaſs, oder ein giffiger kleiner Kuttelfiſch*: donec certiora aliquis protulerit. Liebre de la mar; Hiſpanicum eſt.

Lepus marinus ſuperficie niger eſt, Scholiaſtes Nicandri. ῥυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognomi- B
natur. Scholiaſtes dicit: quoniam γλοιώδης eſt: ego γλινώδης legerim per iota in prima. nam γλίνη per iota, rhypon, id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus mar. (inquit Auicenna 2.397.) eſt animal oſtracoſum, lutoſum, (*Bellonius pro luoſo reponit durum: oſtraco, id eſt cruſta teſtaue hoc animal tegi nullus idoneus author ſcripſit*,) declinans ad rubedinem aliquantulam. inter partes cuius ſunt quædam ſimilia foliis aluſnen. Lolligini paruæ ſimilis eſt, Dioſcorides. Specie cochleæ nudæ (*natura nimirum tegmine carentis, non eo ſpoliatæ*) cernitur, Aelianus. Hic in mentem venit quod Echeneis quoque in mari (vt Plinius ſcribit) limaci magnæ ſimilis eſſe dicitur à quibuſdam: & eidem an vis aliqua veneni inſit, dubitari poteſt; vt ſcripſi in Corollario de Echino ab initio remediorum quæ ex eo intra corpus dantur.

Lepus marinus in cœno gignitur, & ſæpe vna cum apuis capitur, Aelianus. Inter lolligines ferè ver- C
ſatur. Ὅς δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπ' ὀλιγγεσιν (ſub comis, flagellis, crinibus) κραιραῖς τευθίδος ἐμφέρεται νεαλὴς γόνος, ἢ ἀπὸ τεύθους; Ἢ ἀπὸ σηπιάδος φυξήλιδος· ἥ τε μελαινῇ Οἴδμα χολῇ (atramento) ὀλόεντα (pro δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμιήν. In his carminibus leporem marinum inter lolligines & huiuſmodi piſces tum verſari, tum paruo eorum fœtui ſimilem eſſe exprimitur: quod Aetius quoq; retulit. Verbum ἐμφέρεται interpre-

interpretantur ἐνδιατρίβει, quod magis placet, quam ſi pro ſimilis eſt accipiatur. ſimilitudo enim per aduerbium ὥσπερ indicatur: id quod vt cum lollio & ſepia exprimitur, ita cum lolligine ſubaudiendum eſt. Hic enim ſenſus eſt: Lepus mar. inter cirros lolliginis aut lollii ſepiæve degit, tanquam paruus quidam eorum fœtus. ſemper enim ſi illis conferas magnitudine minor eſt, & tanquam imperfectus cirros ipſe non habet. quod ſi ἐμφέρεται pro ſimilis eſt accipias, præpoſitio ἀπὸ abundabit.

D Lepus mar. vt ipſe homini pernicioſus, ſic apud Indos inuicem homo ei pro veneno eſt: vt vel digito omnino in mari tactus mori dicatur, teſte Plinio. Veſcitur eo vnum animalium, vt non intereat, mullus piſcis, Plinius. Scari recentes non carent ſuſpicione (veneni,) quoniam lepores mar. captant ac deuorant: quare & interanea eorum choleram mouent, Diphilus.

Leporem mar. venenatū eſſe.

G. Nulli fermè piſces venenoſi ſunt: (propter humiditatem, quæ venenum, cuius vis in ſiccitate eſt, diluit.) quod ſi ſint, ſicciſſima parte tales ſunt, vt lepores marini felle: & ſpinis aranei piſces, &c. vt quidam ſcribit, Cardanus ſi bene memini. ego tota ſubſtantia, non felle tantum, venenatum eſſe leporem mar. putarim. Eleuſine ſacris initiati, idcirco Mullo piſci honores habēt, vel quod is ter anno parit: vel quia mortiferum homini leporem mar. exeſt, planeque conficit, Aelianus 9.51. At Hegeſander Delphus, referente Athenæo, in Artemiſiis (Dianæ ſacris) Mullum inter cetera geſtari (περιφέρεσθαι) ait, eo quod videatur lepores mar. homini letales magno cum ſtudio venari, & conſumere: vt piſcis magna hominum vtilitate venator deæ etiam venatrici conſecretur. Non indignum relatu, imperatorem Titum ab Domitiano leporis marini peſtifera vi peremptum: quum eo ſciſcitante, Ἀποθανοῦμαι δὲ τίνα τρόπον; prædictum fuiſſet ſatis, moriturum videlicet, ſicuti fertur deceſſiſſe Vlyſſes, ἐκ τῆς θαλάττης. Sed is tamen trygonis, id eſt paſtinacæ ictu periit, Cælius. Locus eſt apud Philoſtratum lib. 6, vbi hęc etiam addit: Titum cum poſt mortem patris annos duos regnaſſet, à marino lepore interfectum dicunt. Is autē piſcis humores quoſdam occultos habet, mortiferos ſupra omnia venena quæ mari terraue naſcuntur. Et Neronem hunc ipſum piſcem epulis miſcuiſſe quandoque tradunt, aduerſus homines ſibi inimiciſſimos. Domitianus quoque hoc eodem contra Titum fratrem vſus fuiſſe putatur, quod graue moleſtumque ſibi videretur ſimul cum fratre humano benignoque viro imperare. Io. Tzetzes quoque in Variis 6 43. Titum hoc veneno extinctum tradit. Lepore mar. cibis admixto multos ſuſtulit Domitianus, eodemque Titum fratrem ſuſtuliſſe creditur, Eraſmus Rot.

Hiſtoria.

Signa & remedia hauſti leporis mar. Dioſcor.

Dioſcoridis & Aetii partim verba Rondeletius recitauit. Notandum autem in Dioſcoridis verbis, iubere eum dari decoctum maluæ, aut cyclamini radicem cum vino, ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, ἢ σκαμμωνίας ὀποῦ: id eſt aut elleborum nigrum, aut ſcammoniæ liquorem, (*non expreſſo pondere: vt verbum δοτέον, in eadem periodo & cum accuſatiuo conſtruatur, & cum genitiuo, partem ſcilicet rei ſignificante, quod vſitatum eſt Græcis: Ruellius pondus expreſſit, nempe drachmam vtriusq; ex Aegineta, qui modus tamen in ſcammonio nimius videtur.*) Deinde cum vertit Ruellius hoc veneno tentatos, ex piſcibus ſolos fluuiatiles cancros in cibo admittere, addēdum, elixos, quoniam Græcè ſcribitur ἑφθούς. Et mox pro his verbis, Καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ᾽ αὐτῶν, in antiquis codicibus (inquit Goupylus) legitur, καὶ πέσσουσιν ὠφελούμενοι. hoc eſt, Cancros ſolos ex piſcibus admittunt, & concoquunt, & vtilitatem ex eis percipiunt. Codex quidam noſter manuſcriptus habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta cancros, fluuiatiles duntaxat, pro remedio dari iubet, ſi admiſerint. cuius loci lectio fortè melior eſt apud Aetium: Edat & cancros (inquit) adſiduè. piſcem enim nullum admittit. Quod ſi piſcem edere poſſit, ſignum id ſalutis iudicabis. Et Actuarius, Quod ſi ægri piſces ingerere nequeunt, ſolos fluuiatiles cancros coctos edant, bibantque vinum cui ipſi ſint admixti. cæterum ſalutare eſt, ſi piſcem edere ſuſtinent. Solus Plinius Valerianus cancros marinos coqui, & in cibo ſumi iubet. Cancri fluuiatiles triti potique ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus, & contra leporem marinum, Plinius. Cancrorum fluuiatilium carnem contritam crudam è lacte propinato, ac omnium reptilium ictibus medeberis: & deſperatum epoto marino lepore confeſtim ſanabis, Aetius. His qui leporem mar. hauſerunt (inquit idem libro 13. cap. 53.) lac aſininum recens mulctum cum paſſo aſſiduè præbeatur: aut, ſi hoc non adſit, bubulum, aut maluæ decoctum. indeque confeſtim vomant. Deinde radicis cyclamini tritæ drachmæ quatuor (*contra regium morbum cyclamini drachmæ tres dantur. &c.*) cum vino diluto dentur. Aut veratri nigri drachma vna: aut ſcammoniæ ſcrupuli duo cum bubulo lacte aut aqua mulſa. Aut mali punici acini. Vel cedrides, hoc eſt, cedri fructus, triti ex vino. Aut picem liquidam, aut cedriam modicam cum paſſo delingendam dato. Anſeris item ſanguinem adhuc calentem cum paſſo bibendum præbeto. Aegineta non cyclamini, ſed peucedani radicem è vino propinat: qui lapſus fortè librariorum eſt. nam Dioſcorides ſecundo etiam libro de cyclamino agens, radicem eius contra venena, præſertim leporis marini, è vino bibi docet. Lepori mar. aduerſatur & cyclaminos, Plinius. Pro κεδρίας λείας μετ᾽ οἴνου apud Dioſcoridem, legerim κεδρίδας, id eſt cedri fructus, ſicut & ἀρκευθίδας dicimus, multitudinis numero, idque ex Aetio. nam reſinam cedri, numero ſingulari cedriam dicimus: quam itidem Aetius in hoc malo, non cum vino bibi, ſed cum paſſo delingi pręcipit. Sic & Dioſcorides libro 1. Cedria in paſſo ſumpta contra hauſta leporis marini venena auxiliatur. Contra venenum leporis mar. ſuadent cedrum (*lego cedriam*) bibere in paſſo, Plinius. Et alibi, Cedrides, id eſt fructus cedri, contra lepores marinos commendantur. Has & alius quidam innominatus per ſe edi iubet. Punici mali acinos Dioſcorides cum ſcammonii ſucco & melicrato ſumi iubet. Aetius per ſe etiam commendat. Dioſcorides in libro de remediis morborum ſec. locos, author Græcus, mala Punica vinoſa in cibo & eorum nucleos laudat. Ex malo Punico acerbo (inquit Plinius 23.6. fit medicamentum, quod Stomaticè vocatur, vtiliſſimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, &c. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoque decocto ad tertias, cum croci & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Sed hic locus apud me ſuſpectus eſt. quoniam remedia aduerſus leporem mar. intra corpus ſumuntur, Stomaticè verò iſta propter alumen non tuto videtur intra corpus ſumi poſſe: & cætera vitia omnia à Plinio enumerata, quibus medetur, externa ſunt. Lepore

Cancri.

Aetius.

Cyclaminus.

marino

marino aſſumpto (inquit Aſclepiades apud Galenum lib. 2. de antidotis) prodeſt lac bibere, maximè aſininum: *Aſclepiades.* ſin minus, vaccinum, aut caprinum. Dari autem debent eſui etiam caules maluæ diligenter incocti: vel pulegii quantum manu comprehendi poteſt cum paſſo triti, potandum. vel cyclamini radix trita cum vino. cedriæve obolus aut ſemiobolus paſſo ſolutus potui datur. Leporis mar. guſtus (inquit Scribonius Largus cap. 186.) non abſimilis eſt illotis piſcibus, aut etiam putentibus, (*ſic & Nicander.*) *Scrib. Larg.* Qui ſumpſerunt autem, ſtomacho veſicaque adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureique coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoque ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea, & ſubinde reiiciunt ſpumoſa: interdum bilioſa aut ſanguinolenta, & maximè cum ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſomnis litoris pulſi fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exhulcerantur, genæ inflantur. Coloris mali & veluti plumbei fiunt: minutatimque per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. Adiuuari autem debent hoc malo circumuenti lacte muliebri, vel equino, vel vaccino, aut aſinino quamplurimo quotidie per ſe, aut cum melle ſumpto. Prodeſt & maluæ ſorbitio bene vncta & ſalſa. Item proſunt malorum Punicorum grana adſiduè data. Benefacit & pix cedria, ſiquis inde bina ternave cochlearia eius ſumpſerit per ſe, vel ex paſſi cyathis duobus tribusve. Item benefaciunt (*baccæ*) iuniperi tritæ, quamplurimò cum paſſo, aut per ſe datæ. Nicander inter re- *Nicander.* media genus omne mali Punici commendat: & muſtum quoque uuis expreſſum; ita vt ex oliuis oleum ſolet exprimi.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης
Κρησίδος, οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν Προμένειον ἔπουσι,
Σιὼ δὲ καὶ Αἰγινῆτιν: ὅσαι τὰ σκληρέα κάρφη
Φοίνι' ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρῃ.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βοτρύων ἐν κυρτίδι θλίψας,
Ὥσπερ νοτιεύουσαν ἀπὸ τριπτῆρσιν ἐλαίην.

Scholiaſtes Οἰνωπίην, Προμένειον, & Αἰγινῆτιν, tres diuerſas mali Punicæ ſpecies facit: & forſan tres illæ ſpecies ſunt, quorum vna acidum ac vinoſum, altera dulce, tertia μέσον (id eſt medii ſaporis; muzum vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam ſpeciem addiderim apyrenon dictam, quam Nicander quoque videbitur comprehendiſſe, ſi ita legamus, ὅσαι τ' ἀσκληρέα κάρφη, &c. id eſt, & quæ molles nucleos rubentes tenuiſſima diſtinguunt membrana. nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphraſin tamen molles nucleos interpretatur Scholiaſtes. Idem inter ſigna ſumpti huius veneni ponit colorem per membra tanquam icteri, ſed obſcurum: corporis imminutionem & carnium tabem paulatim: faſtidium cibi: cutis tumorem, præſertim circa malleolos in pedibus: & in malis faciei non ſine rubore. vrinæ perpaucam excretionem, colore aliquando purpureo, vel cruento. quod poſtremum Aegineta de ſudore dixit, Dioſcorides de vomitu. His addam quæ ſcripſit Auicenna 4. 6. 2. 4. omiſſis tamen quibuſdam, quæ à Græcis *Auicenna.* omnino eadem tradita videntur. Accidunt (inquit) ex ipſo in potu dato conſtrictio anhelitus, & difficultas eius, & rubedo oculorum, & tuſſis ſicca, & ſputum ſanguinis, &c. & icterus; & anguſtia, & dolor renum. Vrinæ violaceæ: & eiuſdem coloris egeſtio, quandoque mucoſa. Aeger à cibo abhorret: & ſaporem piſcis fœtidi in ore ſentit, & in ructibus cum ſalſedine etiam. Plures qui euadũt, incidunt in phthiſin. Auxilio eſt potare lac caprinum, & aſininum, & muliebre ex mamilla. Iuuant & coliculi maluæ, & folia althææ recentia elixata, (al', ſemen althææ recens elixatum,) & ius cancri fluuialis propriè. ipſo quidem veſci poteſt ſine reliquis lenificantibus. & echinus aſſus recens; aut ſanguis eius. Et lacertum marinum non refugit, & comedit ex eo. Remedia autem validiora ſunt calamintha fluuiatilis, calida, recens (*hoc potius ad ſequens remedium referatur, nempe ſanguinem anſeris; qui recens extractus tepidusque bibi debet:*) & ſanguis anſeris: & vrina hominis antiqua. & radicum buchor matien (cyclamini) octo oboli cum vino. aut kitram (*cedrus*) illa quantitas, & in vino: & ellebori parum cum vino. Cum autem aduenit dies ſecundus excitationis accidentium & quieſcunt, fiant ei pilulæ de elleboro nigro & ſcammonio, & agarico, cum ſucco liquiritiæ & tragacantho, partibus æqualibus. Inde exhibeatur drachma vel paulo plus cum iuleb. Quod ſi in phthiſin inciderit æger, curetur vt phthiſicus. Raſis etiam lib. 8. cap. 32. poſt ſigna *Raſis.* tradita, vt ſunt, ventris ſolutio, anhelitus anguſtia, aſthma, &c. niſi cito (inquit) morte præoccupetur, incidet in phthiſin, ſi non congrua medendi ratione ei ſuccurratur: & ſi non lac & vinum, ſiue mixta, ſiue vnumquodque per ſe multoties data fuerint. Ante hoc (remedium) tamen dari conuenit ſ. citrolorum (*&*) ſuccum, & maluauiſci viridis foliorum ſuccum in potu ſumant. In die autem ſecũda poſtquam accidentia quieuerint, pilulæ fiant de elleboro nigro (*&c. vt iam ex Auicenna retulimus.*) Hoc ſi perduxerit ad tuſſim, & aſthma ſuperuenerit, iſtarum affectionum curatio, vt ſuo conſcriptum eſt loco, perficiatur. prius tamen ſecetur vena, & remediis abſceſſum in pulmone patientium curetur ægrotus. Codex Græcus quem manuſcriptum habeo de remediis κατὰ τόπους Dioſcoridi: Lac muliebre laudat: & elleborũ album. neque enim (inquit) metuendus ab eo vomitus eſt. Iuuat ab initio vrina humana quoque pota; & vomitu reddita; οὖρον ἀνθρώπινον πιθὲν καὶ ἐξεραθέν. Lepus marinus ſumptus ſæpenumero mortem intulit: ventris ſaltem dolores excitauit, Aelianus 2. 45. Lepus dirum & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens: (*Vide plura ex Aeliano, ad finem hiſtoriæ Leporis primi Rondeletii ſuperius:*) vomitum diſſolutionemque ſtomachi protinus creat, Plinius. Ex leporis mar. aſſumptione laboratur vt à cantharidibus, Bertrutius. Aliſmatis vtriuſque vſus eſt in radice, aduerſus ranas (*rubetas;*) & lepores mar. drachmæ pondere in vino pota, Plinius. Maluæ (*tum reliqua genera, tum althæa*) decoctæ cum radice ſua: leporis mar. venena reſtringunt: &, vt quidam dicunt, ſi vomatur, Idem. E lepore mar. veneficium reſtringũt poti hippocampi, Plinius. Aſinino lacte poto venena reſtinguuntur: peculiariter, ſi hyoſcyamum potum ſit, aut lepus marinus, &c. Idem. Lac bubulum priuatim medetur his qui biberint leporem mar. Plinius. Lacte equino venena leporis mar. & toxica expugnantur; Idem. Contra hauſtum leporem mar. præſidio eſt humanum lac. Dioſcorides. Lac muliebre peculiariter valet potum contra venena quæ data ſunt è marino lepore, bupreſtique, Plinius. Contra venena marini leporis, & rubetæ, remedio eſt cinis eorum in aqua potus, Innominatus & Albertus. Peculiariter contra leporis mar. venena; oſtrea aduerſantur, Plinius. Oſtrea ſricta & in cibo ſumpta proſunt, Plinius Valerianus. Ranæ fluuiatiles, ſi carnes edantur, ius ve decoctarum ſorbeatur; proſunt contra leporem mar. Idem. Anſeris ſanguis calidus

vt fluit de vulnere, Kiranides) bibitur contra lep. marini venenum, Dioſcor. Eundem Aetius calidum adhuc cum paſſo bibendum conſulit: Plinius verò cum olei æqua portione. Galli ſanguis ſanat eos qui leporem marinum comederunt, Kiranides. Scammoniæ liquor à Dioſcoride & Nicandro commendatur: ab hoc etiam contra ſalamandram.

Præterea (vt Aggregator citat) fiſtulæ paſtoris aureus vnus vel alter liberat, Auicenna. Item lutum ſigillatum, Idem. Terra quoque ſigillata, authore Galeno, pota, liberat vomitu, Aggregator. Oſſa aſinini pota remedio ſunt, Plinius lib. 28. & Auicenna. Idem Aggregator auxilia quædam aduerſus morſum leporis mar. recenſet: ridiculæ nimirum, cum nullus authorum periculi ex eius morſu meminerit: nec alia quam quæ ſimpliciter prius contra venenum eius ſumpti retulerat: niſi quod ex Haliabbate (lapſu forte interpretis) leporem ipſum mar. emplaſtri inſtar impoſitum, ſuo morſui mederi recitat. Præfertur quibuſdam aduerſus hoc malum humanus ſanguis calens è venis potus: humanum item lac, ab ipſis vberibus exuctum: & vulpis caro inaſſata. quin & theriaca diateſſaron tribus diebus pota, Matthiolus Senenſis.

REMEDIA EX LEPORE MAR. HOMINI VTILIA.

Pro lepore mar. cancrum fluuiatilem ſubſtitui ad remedia poſſe, tanquam æquipollentem, in libello Ἀντεμβαλλομένων, qui cum Galeni & Aeginetæ libris coniungi ſolet, legimus: ſed proculdubio vitioſe. nam cancros fluuiatiles vim leporis mar. veneno aduerſam habere, non ſimilem, ex ſupradictis conſtat. Lepus mar. per ſeſe tritus, aut cum vrtica mar. illitus pilos euellit, Dioſcor. Solutus & inunctus præuulſos pilos palpebrarum non ſinit renaſci, Kiranides. Galenus etiam de ſimplicib. med. lib. 11. lepore marino aliquos vſos ſcribit perdendi pilos gratia: & pſilothris eum miſceri, Crito apud eundem lib. 1. de compoſ. ſec. locos. Oleum in quo incoctus ſit marinus lepus, ne pili renaſcantur efficere nonnulli prodidere: Ita Galenus, Vuottonus. Pſilothrum: Sanguinem recentem leporis mar. inunge, Galenus Euporiſton 2.85. Pſilothrum eſt lepus mar. ſanguine & felle, vel ipſe in oleo necatus, Plinius. Leporem mar. vel eius ſanguinem cum oleo tere: atque ex eo vulſorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: poſt quod etſi renaſcentur pili, molliores erunt: quibus iterum euulſis, ſupradictum medicamen inducitur, tum verò non renaſcentur, Marcellus. Ad ægilopes: Lanæ tomentum cum ſanguine marini leporis tinctum inde, Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. locos. Lepore mar. impoſito, ita vt celeriter remoueatur, ſtrumas ſanari aiunt, Plinius. Marini lepores oleo veteri iniecti benefaciunt diſcutiendis ſtrumis, ſed cum ipſo oleo in plumbeo pyxide cluſi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. poſtea ex eo pinnula oblinendæ ſunt ſtrumæ, ſuperque eas pellis lanata non nimium tonſa, tegendi gratia imponenda eſt. præcipi autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priuſquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus empiricus. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari, Plinius. Sanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet, vt quidam è Plinio citat. Leporis mar. ſanguis (inquit Auicenna 2.397.) eſt calidus, purgans morpheam & pannum. Caput eius aduſtum generat pilos in alopecia, propriè cum adipe vrſi, & in tyria valde. Cum autem ex eo fit emplaſtrum ſicut eſt, abradit pilos. Abſtergit viſum more emplaſtri ſuperpoſitum, & ſicut collyrium. Hæc ille. qui præcedenti etiam capite de lepore terreſtri ſic ſcripſerat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium eſt vtile aduerſus alopeciam, & propriè marini. Sed hoc videtur echinis magis conuenire, (nempe vt echinus mar. efficacior contra alopeciam ſit quam terreſtris) & forſan ex diuerſis animalibus remedia in vnum permiſcuit Auicenna. Lepus mar. ipſe quidem venenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. & ad hunc vſum vtiliſſimi minimi, Plinius. Contra venena marini leporis & rubetæ remedio eſt cinis eorum in aqua potus, Albertus. Dionyſii Mileſii ad pilos palpebrarum pungentes: Leporem mar. in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum ſanguine excipito: & repoſito in cornea pyxide vtitor, euulſis antea pilis, Galenus de compoſ. ſec. locos 4.7. inter Aſclepiadæ oculares compoſitiones. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, Vuottonus ex Plinio, tanquam de lepore mar. cum Plinius proculdubio de terreſtri hoc ſcripſerit.

H.a. Leporis philologiam habes in Terreſtri inter Quadrupedes viuiparas. Leporis marini meminit etiam Hipponax, Scholiaſtes Nicādri. Λαγώς de terreſtri, per ω. λαγὸς verò per ο. breue de marino & fluuiatili dicitur, Heſychius & Varinus. Ego hanc diſtinctionem non probo, neque fluuiatilem leporem vllum agnoſco, vt in Terreſtri dictum eſt. Βαμβραδόνες, κίχλαι τε καὶ λαγοὶ, Epicharmus in Nuptiis Hebæ, vt citat Athenæus. ſed melius alibi, βεμβραδόνες (id eſt membrades) & λαγοί. quanquam ſi qui piſces λαγοὶ dicūtur, nuptiis & conuiuiis apti, illi planè à lepore venenato, quo de agimus, diuerſi fuerint. Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius 2. Serm. vbi Acron dubitat an lagois ſit genus piſcis quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnem leporis habeat.

Epitheta. Λαγῶο κακοφθόρος, Nicander. Ῥυπόεις, Idem.

Icon. Qui marinum leporem pingunt (inquit Pierius Valerianus) humano tactum digito, mihi videntur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modo digito, verum etiam virga Leporem mar. attigerit, quamprimum exanimaſcere, & niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari: (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni:) quia humanus attactus Lepori etiam eſt exitialis, in Indico præſertim mari.

h. In eos qui contabeſcunt, nec vlla medicorum ope poſſunt reſtitui, dici poterit, Edit leporem marinum, Eraſmus Rot.

LEVCISCOS ex noſtris quidam appellant piſces in fluuiis genitos, à Capitonibus ſpecie diuerſos eſſe exiſtimantes, &c. Galenus lib. 3. de aliment. facult. cap. 24. vt recitatum eſt ſupra, in ſecunda Leuciſci fluuiatilis ſpecie Rondeletii. Hiceſius marinos etiam mugiles omnes generali Leuciſcorum nomine comprehendit. Leuciſcorum (inquit) plura ſunt genera, nempe κέφαλοι, κεστρεῖς, χελῶνες, μύξινοι. Nos in Mugilibus de ſingulis agemus.

Levcopis, Λευκώπη, à Tarentino in Geoponicis Græcis nominatur.

Levcomænides, alias Smarides, in Mænis ſunt.

Levcvs, ΛΕΥΚΟΣ, piſcis nomen, quem aliqui ſacrum ab Homero nominatum putant, vt refert Varinus in ἱερός. Lege ſupra in Glauciſco A.

Libella piſcis cetaceus à Græcis Zygæna vocatur. Vide in Z. elemento.

DE LIBELLA INSECTO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Nſectum hoc libellam fluuiatilem libuit appellare, à ſimilitudine quæ illi eſt cum fabrili inſtrumento, & cum Libella marina. Hæc beſtiola parua eſt admodum, T. literæ figuram referens, pedes ternos vtrinque habet. Cauda in tres appendices deſinit, quæ viridi ſunt colore: iiſdem & pedibus natat. Libella.

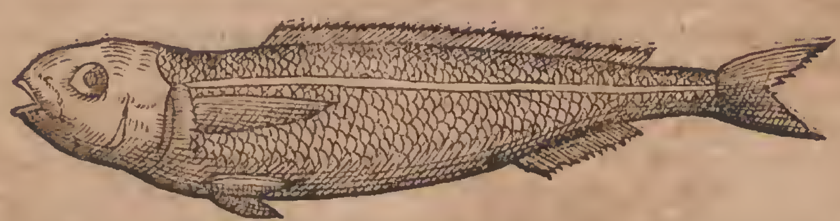
Libibattes piſcis nomen videtur. Nam Athæneus lib. 3. inter Heſiodi cuiuſdam de ſalſamentis omnibus carmina hoc quoque citat: Καὶ σκόμβρων φυθίων π, καὶ εἰ χ' ἐρτε λιβιβάττεω.

Lignei cuiuſdam zoophyti meminit Albertus libro quarto de animalibus, tractatus primi cap. 8. Iam expertus eſt (inquit) aliquis piſcatorum maris, in mari eſſe animal, cuius creatio (forma) eſt tanquam fruſti alicuius ligni. neque cognoſcitur eſſe animal: niſi quia dum eſt in mari, mouetur natando de loco ad locum. Eſt autem nigrum, rotundum, æqualis per totam longitudinem ſpiſſitudinis. nec paſcitur niſi in ſe reſudanti humore. nec excrementum vllum in ſe, nec excrementorum meatus habet, nec vlla ſenſuum organa. Eſt enim animal valde imperfectum: &, propriè loquẽdo, medium inter plantam ac animal. quamobrem etiam animal ligneum vocatur.

Limariæ & Limosæ. vide in Thunnis. Limoſæ à luto pelamides incipiunt vocari, &c. Plinius.

Lingvlaca genus piſcis, vel mulier auguratrix, Feſtus. ſed pro auguratrix, fortè garritrix vel blateratrix legendum, id eſt multiloqua. Lingulacæ (inquit Nonius) dicuntur verboſi. Varro περὶ ἐγκωμίων: Quare reſident lingulacæ, obtrectatores tui iam nunc murmurantes dicunt, Μωμήσεταί τις μᾶλλον καὶ μιμήσεται, (lego, Μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται.) Plautus Caſina: Vin' lingulacas? S. Quid opus eſt, quando vxor domi eſt? Ea lingulaca eſt nobis. nam nunquam tacet. Vocabula piſcium pleraque translata a terreſtribus ex aliqua parte ſimilibus rebus ſunt, vt anguilla, lingulaca, Varro. Lingulaca piſcis aut ſolea eſt; aut ei non abſimilis, Hermolaus in Plinium. Et alibi: Lingulacæ piſcis nomen à Græco ſumptum eſt: quando Ariſtoteles glottida eum vocauit, ſi Theodoro credimus: aut bugloſſon, vt lib. 9. diximus. Nos plura de ſolea in Paſſerum hiſtoria. Glottis apud Ariſtotelem nullibi pro piſce (quod ſciam) accipitur, ſed pro aue duntaxat. Gaza Lingulacam tranſtulit. Piſces qui dicuntur linguæ (*vulgo etiam Tungen, vel Zungen proferimus*) in inferiori Germania litorales ſunt, Albertus. Eſt & herba Plinio Lingulaca nomine, circa fontes naſcens: ea fortè quam Fuchſius ophiogloſſon nominauit, vulgarem Germanorum imitationem ſecutus, parum propriè tamen cum folium ſimplex ſit; ſerpentium autem linguæ ſpectentur bifidæ. Linguas (vulgo Lengue) in Italia circa Genuam dici audio piſciculos quoſdam paruos ſine ſquamis & inteſtinis. ſed inteſtinis forte animal nullum caret. Apuarum generis eſſe putarim. Lingua promontorii genus, non excellentis, ſed molliter in planum deuexi, Feſtus. noſtri non promontoria, ſed colles & cliuos huiuſmodi, vocant *Halder*. nam & verbum *halaen* leuiter inclinare ſignificat. ſic & cliuus Latinorum ab inclinatione, ἀπὸ τοῦ κλίνειν, dictus videtur.

DE LIPARI, RONDELETIVS.

NOlui te, candide lector, piſcem hunc tam rarum & ſpectatũ digniſſimum celare: quem cum aliquandiu ſeruare vellem, totus in oleum abiit, qui euentus me impulit, vt liparim, cuius meminit Plinius, nominẽm, quaſi λιπαρόν, id eſt, pinguem. Quanquam ſint qui Plinii locum emendent: & pro liparis, legant lelepris, qui piſcis alio nomine ab Heſychio φυκὶ dicitur. A Lib. 32. cap. 11.

Piſcis hic, quem liparim vocamus, capite terreſtrem cuniculum refert: ore eſt paruo, ſine dentibus, ſed maxillis aſperis. virgam habet ſatis latam à capite ad caudam, ſquamis paruis tegitur. Pinnas ad brãchias, & in ventre binas habet, aliam à podice ad caudam; aliam à ceruicis loco ad eandem continuam, ſine aculeis. Cauda in duas deſinit. Adeo pinguis eſt, vt non ventri inteſtiniſque ſolùm infarcta ſit pinguedo, veluti in mugilibus & lupis; ſed etiam ſub cute carnis loco nihil aliud videatur eſſe quam pinguedo, vt liparis ſiue λιπαρὸς optimo iure nuncupetur. B

Succo eſt molli, pingui, inſipido, quo ventriculus euertitur, aluusque cietur. F

Eum non temere huic loco (*post mugilum: nos eum ordinem non ſumus ſequuti*) appoſuimus. eſt enim corporis habitu, & victus ratione mugilibus ſimilis.

Audio ab his, qui nunc Græciam incolunt, aloſam quandam λιπαρὶν (λιπαρίδα melius) vocari. Hactenus Ron- A

nus Rondeletus. qui agonum quoque liparin à nonnullis appellari ſcribit à pinguitudine, quod cum in craticula aſſatur, pinguitudo velut oleum deſtillet.

DE LIPARIDE, MACEDONIÆ PISCICVLO BELLONIVS.

A Eſt in Macedonia lacus, quem vulgus Conium vel Limnum Piſchiac nuncupare ſolet: in quo Liparides affatim capiuntur. quæ toto habitu Sardinam referrent, niſi ventrem magis in latitudinem diſtentum haberent. His merito à pinguedine nomen eſt inditum, quod vel leuiori ignis calori appoſiti piſciculi, toti ferè pinguedinem reſoluantur.

B Caput illis eſt vt harengis tornatum: labrum tantum inferius aſperitate leui denticulatum. Cutis argentea. Leui contactu ſquamas exuunt. Laterum, ventris, tergi & caudæ pinnæ vt Sardinis eſſe ſolent. lineam quoque ſub ventre aſperam habent ac tranſuerſam, quam piſcatores circa anum ſecant, vt inde F humor, qui in ventre continetur, effluat: deinde ſale conditas holoſchœno per oculos traiiciunt, atque ita diuendunt.

E Liparidum captura veris vigore vberior eſſe ſolet: ſunt enim eo tempore meliores. Horum piſciculorum ex Conio pago multa ſcortomata Theſſalonicam mittuntur, & ad Chryſitem (quam nunc Siderocapſam vocant) tranſmittuntur: quas illic Harengum guſtu æmulari, & ori gratiſſimas ac delicatiſſi-(F) mas eſſe comperi. Liparis plerunque mixtim cum Leſtya (*Pleſtya*) ferri conſueuit: quæ quanquam multo minor ſit, tamen eodem quo Leſtya (*Pleſtya*) pretio venditur. Ea pars lacus Peſchiaci, quæ Conium pagum alluit, Liparidibus tantum ſcatet: quas eodem ferè modo, quo thriſſas in palude Mæotide decipere ſolent, nempe cantu & teſtarum concrepantium harmonia: ad quam ſaltantes accurrunt, atque incautæ retia ſubeunt. Macedones autem ſcientes Liparides turmatim vagari, retia circumponunt, earumque examen quærunt: quod vbi inuenerint lintribus obſident: deinde remis aquam quatientes eas terrent, quas pecudum modo, magno grege abigunt, perſequunturque quouſque in retia inciderint: mox omnes ad litus adducunt.

LISPIDION. Vide in Hippuro.

DE LOCVSTA MARINA, SEV CARABO, BELLONIVS.

A QVanquam Aſtaci Oceano quidem multum ſint populares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu rariores eſſe ſolent. Has Maſſilienſes Langouſtes, Genuenſes Alagouſtas vocant.

B Locuſta ſiue Carabus & Vrſa tam maior quam minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Aſtaco maxime differunt. Cruſta intectorum (inquit Ariſtoteles) primum genus Carabus, id eſt Locuſta: cui proximum alterum eſt quem Aſtacum vocant. Differt is à Locuſta brachiis, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam aliis diſcriminibus, quanquam non multis. Hæc ille. Proinde quod ad reliquas differentias attinet, Carabus & Maia hirto (*aſpero*) ſunt corpore: Vrſa verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui. Et quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet. tota enim corporis anterioris pars Carabi aculeis riget. Dentes primores binos habent magnos & concauos, in quibus humor continetur: atque inter hos quædam eſt caruncula, quoddam veluti linguæ rudimentum oſtendens. Gula quoque illis eſt ante ventrem exigua: Stomachum habent conſpicuum, in quo etiam dentes ineſſe conſpiciuntur. Mox à ventre inteſtinum recta ad caudam finit. Meatus quoque à pectore dependens, ad excrementi oſtium pertinet: qui fœminis pro vulua maribus pro genitalis ſeminis eſt receptaculo. Is in deſcriptæ carnis parte concaua, inteſtinum verò in deuexa apparet, vt media inter hos caro inſideat.

C Locuſtæ dum coeunt, fœmina caudam ſupinam exponit, cui mas ſuam applicat. Fœminæ item ſub aluo oua in rugas deponunt. Cornibus duobus, aſperis, longis, ſine prætenturis ante oculos longe proiectis palpant iter, more Aſtaci, quibus alia minuta & leuiora ſubiacent: inceduntque ſua natura ante (cum nihil metuunt) demiſſis in latera cornibus: at vbi metuunt, fugiunt retrò, longeque ſua cornua porrigunt. Natat Carabus pinnulis quas ſub cauda gerit, atque extrema etiam caudæ pinna, tum quaternis pedibus quos vtrinque habet. Anteriores autem pedes maiores in natatu non mouentur.

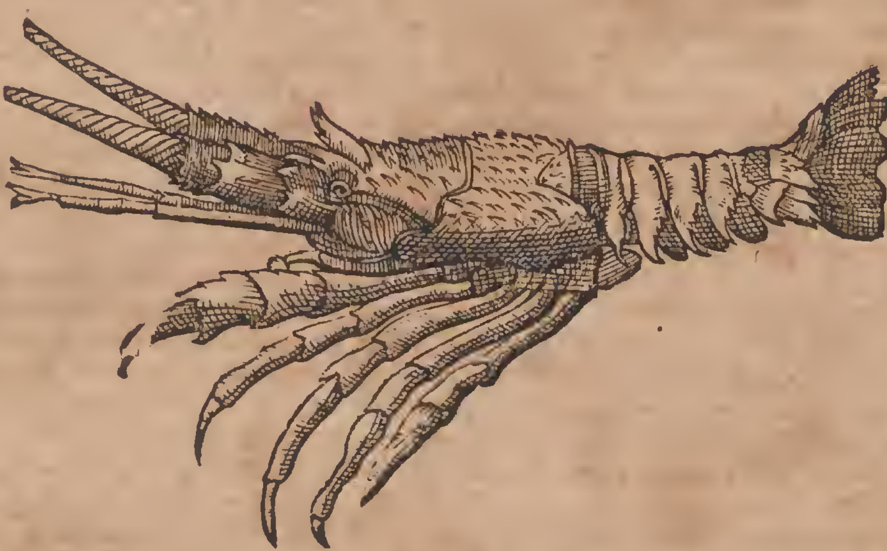
B Pinnas habet in cauda quinas: reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Cor Locuſtæ ex nigro ruffeſcit.

F Conſulto quidem Locuſtas clibanis aliquando incoximus, atque hoc pacto ſapidiores eſſe perſpeximus, quam quæ inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter incoctæ, Mutim (id autem eſſe putant piſcis (B) ſtercus) expuūt: cum tamen ea Mutis totius piſcis pars ſapidior ſit. reliquæ. n. pulpæ duriores ſunt, hæc *Mutis.* verò fluida & mollis: vnde vulgare illud apud Prouinciales, De la languſta, meglior la merda, que la gruſta.

gruſta. Eſt aũt reuera Mutis in oſtracodermis, ea humida ac mollis pars, ad quã tẽdit gula: eiq; parti proportione reſpõdet, quæ in ſanguineo genere hepar vel cor appellatur. Galenus locuſtas inter ſolidæ carnis piſces enumerat. Has porro Simeon Sethus difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris ſiccique participes eſſe: &, ſiquidem ſæpius aqua dulci coquantur, ventrem cohibere: feruntque (inquit) ſi eorum teſtæ combuſtæ bibantur cum meraco, renes calculoſos repurgare, multumque arenoſi lotii educere. G

DE EADEM, RONDELETIVS.

Afferuntur etiam in hoc capite quædam cruſtaceis omnibus communia.

Cruſtatorum quatuor ſunt ſumma genera autore Ariſtotele, locuſtæ, aſtaci, ſquillæ, cancri.

Dicitur locuſta à Græcis κάραβος, quem etiam ἀστακόν vocauit Archeſtratus, vt ex Epicharmo confirmat Athenæus. Dicta etiam eſt locuſta γραψαῖος à Græcis, vt Diphilus ſcribit. A noſtris langouſte, à Liguribus alagouſta, ab aliis lanchrina. A

Locuſta duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata: deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gracileſcunt, vt tandem in tenuiſſimum cirrum deſinant, in omnemque partem pili inſtar flecti poſſint. initio quaternis articulis diſtincta ſunt, vt cum nullus ingruat metus recto meatu cornibus ad latera porrectis, in pauore iiſdem erectis obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimiſque vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimum eſt & aculeatum, veluti è fronte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias (βραγχιώδη, id eſt, velut branchias) habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quam quatuor, ſiue terrena ſint vt ſcolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, vt mollia & cruſtata. Sunt igitur locuſtis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modo forcipes denticulatos, modo brachia forcipata interpretatus eſt. Χηλὴ propriè eſt ὄνυξ, vngula, & dicitur ἐπὶ τῶν διωνύχων ζώων, de animalibus quibus bifida eſt vngula, quaſi σχηλὴ, ἀπὸ τοῦ διεσχίσθαι, ὡς ὅταν ᾖ ἐπὶ τῶν μονωνύχων. Inde igitur accepta ſignificatione chelas in cruſtatis dixerunt non vnico aculeo conſtantes, ſed duplici & articulato veluti in forfice. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrſum. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque deſinens, natandi cauſa. ei quaſi remo locuſta innititur, eſtque in ea ſitum totius corporis robur. quod experieris ſi ea parte locuſtam apprehendas: nam valida frequentique agitatione è manu elabitur, nec niſi cauda corpori appreſſa, vel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Differt mas à fœmina, quod fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea in caudæ ſupina parte fœmina appendices pinnis ſimiles, duplices habet, ad contegenda & conſeruanda oua: mas ſimplices, & paruas. (*Hæc ex Ariſtotele: apud quem [illegible] Gaza interprete: vt refertur in Corollario.*) Sunt & qui magnitudine corporis diſtinguant, vt fœminæ maiores ſint, mares minores. Poſtremo mari in nouiſſimis pedibus veluti calcaria maiuſcula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & læuiora. (Omnia hæc ex Ariſtotele ſunt) Locuſtis bini ſunt dentes magni (*[illegible], primores*) in lateribus poſiti contra quam in cæteris piſcibus. in ore caruncula linguæ ſpecie, ſequitur gula breuis. Hanc ventriculus membraneus excipit, cuius oſtio tres infixi ſunt denticuli duo aduerſi. reliquus infra. Inde inteſtinum ex ventriculi latere ſimplex, pari ſemper craſſitudine in caudam terminatur, qua excrementa excernit, & oua edit. Præter iſta in locuſtis meatus eſt, qui à pectore pendens in anum terminatur: in fœminis vulua eſt, in maribus ſeminis receptaculum. hic meatus iuxta carnis ſ[illegible] continetur, ita vt media caro inter inteſtinum & meatum ſita ſit, meatu, carnis cauum, inteſtino conuexum contingente.

Hoc meatu, mas à fœmina non differt: nam in vtroque à pectore pendet, tenuis eſt, candidus, humorem quendam pallidum intra ſe continens. Hæc Ariſtoteles. quæ vera eſſe docet diſſectio, niſi quod in fœminæ meatu qui pro vulua eſt, non ſemper humor pallidus ineſt: ſed oua, quæ cocta rubeſcunt: vnde corallum appellant noſtri, quo tempore melior eſt locuſta. Capitis colliqne teſta ſubtus tota perforata apparet.

C Coeunt locuſtæ (*ηqvi' Ariſtot.*) more quadrupedum retro meientium, ſcilicet vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat & applicet. Coeunt vêre iuxta terram, oua vtero gerunt tribus menſibus, Maio, Iunio, Iulio. Deinde oua in appendicibus illis ſupinæ partis caudæ (*ſub alas in rugas deponunt, Gaza*) reponunt, quæ deinde uermium more augentur, (*quod idem de mollibus etiam ac piſcibus ouiparis intelligitur. omnium enim omnium ita accreſcit*) Cruſta exuuntur quemadmodũ angues ſenectute, id quod conſulto à natura factum eſt. cruſta enim denſior reddita motum impedit, eique veluti grauiori oneri ſuccumbentes locuſtę longè ſegniores ad motum redduntur. ijs igitur excremẽtis quæ in eam abibant, in aliam quæ ſubeſt gignendam abſumptis, formaque à ſuperiore accepta, illa alimentis deſtituta ſiccior efficitur, facillimeque colliditur. Teſtaceis idem non euenit, quia locum non mutant, ſed ſtabili in ſede viuunt. Locuſtæ carniuoræ ſunt. Muræinas interimunt & vorant, contra à polypis vincuntur. Cibos ore conterunt. hoc oſtendit oris conſtitutio & gulæ anguſtia. Lædi non poſſunt niſi ſub cauda.

F Duræ ſunt carnis & difficilis concoctu. quæ ſuperiora, teneriora ſunt: quæ caudæ proxima, duriora, candida. Noſtri ore & ano diligenter ſtupa obturatis, ne ſuccus interior effluat, in furno aſſant, alij in feruente aqua elixant, alij cruſta ſpoliatas in fruſta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijque folijs aſperſis. Dorion quidam tibicen apud Athenæum feſtiuè admodum dixit locuſtam tria in ſe habere, (Libro 8.) διατριβὴν, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt exercitationem, (*Græci διατριβὴν dicunt, quod animi gratia, & terendi temporis conſumendique ocij gratia fit*) edulium, & contemplationem. Quum enim integra menſis apponitur, frangendis pedibus & brachijs, thorace diuellendo, cauda diſtrahenda, manus oculique exercentur, tum edulium eſt cibusque conuiuis non ingratus. Interea mirabilis & ingenioſa ſpectatur animalis huius fabrica: cornua mobilia, tum ad prætentandum iter, tum ad pugnandum: item aculei: magna toto in dorſo & capite aſperitas tum ad propulſandas, tum ad inferendas iniurias: articulorum vincula, tabellarum connexus: quæ omnia imitati milites loricas ſuas fabricati ſunt. Hic, inquam, triplex fructus ex locuſta integra appoſita percipitur in conuiuio minime muto, & in quo non ſolum corpus cibo potuque reficitur, ſed animus doctis ſermonibus lepôre aliquo ſemper conditis recreatur.

COROLLARIVM.

A Locuſtarum marinarum genera plura ſunt, vt ex Ariſtotele ſecundo & quarto de partibus animaliũ intelligi poteſt. ita enim libro quarto inquit: Cruſtata omnia ingredi poſſunt: itaque pedes complures obtinuerunt. Summa eorum genera quatuor numero ſunt: locuſtæ, aſtaci, ſquillæ, cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diuiduntur: quæ non modò formâ verum magnitudine etiam multo inter ſe differant. alia enim magna, alia parua admodum ſunt, Maſſarius. Marinus Leo cum Locuſta ſimilitudinem habet præterquàm quòd maiori habitus tenuitate & gracilitate eſt, Ælianus. Elephantum etiam aliqui Locuſtarum generis faciunt. vidè in E. elemento, & in Aſtaco A. Iouius Leonem Plinij eſſe putat, eum qui vulgò cammarus dicitur, eundemque aſtacum Oppiani: quaſi non idem huius poetæ & aliorum authorum aſtacus ſit. Idem rurſus, Oppianus (inquit) pro carabo (*per carabum*) leonem intelligit, qui Theodoro ſit cammarus. Mihi Oppiani Carabus, non alius quàm aliorum ſcriptorum, nec à Locuſta differre videtur. Minime intus vitiantur lolligo, locuſta, polypus, Celſus libro 2. Locuſtas hoc in loco cum legis (inquit Gulielmus Pantinus) tenui teſta totum genus contectum comprehende, vt gammaros, cancros, aſtacos, &c. Sed verba hæc de ratione alimenti accipi debent, quæ vna propemodum his omnibus eſt, non quòd Locuſta veluti genus reliqua ceu ſpecies ſub ſe comprehendat. Quæ ex cruſtatis oblongiora ſunt, Ariſtoteles καραβοειδῆ nominat, Gaza vertit locuſtacea: vt rotunda, cancros, vel cancrarij generis. Cancrorum genera, carabi, aſtaci, maiæ, paguri, leones, & alia ignobiliora, Plinius. Locuſtis communia quædam in Cancris diximus. Carabi modò pro locuſtis marinis, modò pro cammaris (*ac aſtacis ſentire videtur, non ſquillis quas cammaros vocari Athen. tradit*) a veterib. accipiuntur, vt Athenæo placuit. Plinius lib. 9. cum de locuſtis ſcripſiſſet, de carabis protinus ſubiunxit, quaſi genus aliud exiſtimaret, etſi non diuerſum maximè, Hermolaus. Locuſta, ſine controuerſia carab. eſt, quanquã, vt ait Hermolaus, hæc nomina confundantur, Iouius. Cum verba Plinij mutuata eſſe cernantur ab Ariſtotele, atque id quod carab. in illo legitur, locuſta conuerti Plinio Latine videatur: erunt locuſta & carabus eadem non diuerſa, etiam ſi Barbarus in caſtigationibus Plinianis libro triceſimoſecundo, carabum & locuſtam pro diuerſis haberi hoc loco à Plinio exiſtimauerit. nam quando Plinius inferius, Cancrorum genera, inquit, carabi, aſtaci, mææ, &c non propterea fecit, vt carabos diuerſos eſſe à locuſtis ſuperius nominatis oſtenderet, ſed vt cancrorum genera quæ nobiliora forent indicaret, Maſſarius. Trallianus lib. 7. nominat λυκάσας vel carabides (καραβίδας) dictas. vbi Iacobus Goupylus: Inducimus (inquit) hæc verba, ἢ λυκάσας, ſuſpicantes ab aliquo adſcripta, vt τῶν καραβίδων ſignificatio oſtenderetur. Nam κάραβοι & καραβίδες à Latinis locuſtæ appellantur: Hæc ille Sic cammari etiam & cammarides non differunt. Ex recentioribus qui locuſtas (marinas) Græcè ἀκρίδας dici putant, longè falluntur. inſecta enim duntaxat, quæ Latini locuſtas, Græci ἀκρίδας vocant. Biſas (aliâs Viſas) pagurus eſt marinus, qui & carabus dicitur, à ſimilitudine viſalon, id eſt, tegularum rubearum, Kiranides 1. 2. Ἐπὶ βισάλων ὀπτηθεῖσα, Trallianus in capite de dyſenteria hepatica. vbi Goupylus: Vir quidam Cretenſis (inquit) doctiſſimus nos docuit hac voce ſignificari à vulgo Græciæ carbones incenſos ad aſſandos piſces comparatos, (*fortè qua ſi phyſalos, quod è flando accendi ſoleant.*) Παγούρους, τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, Scholiaſtes in Equites Ariſtophanis. Græci carabon, & Itali locuſtam modò etiam cognominant, Maſſarius. Locuſtam memoria noſtra nominant Maſſilienſes & Ligures, Gillius. Hiſpani etiam loguſta, vt audio. Syluaticus aſtacum non rectè locuſtam interpretatur.

Karabus,

Karabus, aſtacus dictus eſt ab Archeſtrato, Wottonus. A locuſta corruptum eſt Anglicum nomen *Lopſter*, vel *Lopſtar*. Eliota Anglus diuerſis locis aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur *a Lopſter*. Io. Caius Creuiſe Anglorum locuſtam eſſe ad me ſcripſit. Germanicè circunſcribemus *ein Meerkrebs oder Humerart.* vide in Corollario Aſtaci A. Obſcurus quidam & Albertus fluuiatilem quoque karabum nominant, quem aſtacum fluuiat. melius dixiſſent. Karabus marinus ſimilis eſt karabo fluuiatili, ſed multò maior, Albertus.

B Locuſtæ ab aſtaco diſcrimen, ſuprà in Aſtaco expoſitum eſt. Locuſta omnis forcipem dextrum grandiorem valentioremque habet: aſtaci verò non certum, ſed alterutrum æquè vt fors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ, Vuottonus. Et mox: In locuſtis quæ brachia chelæue dicuntur, longa ſunt, pedes verò parui. In pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris pattibus, colore formaque, (τῷ σώματι, id eſt ſubſtantia:) Hæc ille ex Ariſtotele. Locuſtæ in Euripo nullæ ſunt, Ariſtot. Carabi carnoſiores ſunt cancris, Diphilus. Cruſtis teguntur locuſtæ, Plin. Et alibi: Locuſtæ cruſta fragili muniuntur in eo genere quod caret ſanguine. Quod autem hîc Plinius (inquit Maſſarius) locuſtas cruſta fragili muniri tradidit: ei eſt in oppoſitum quod Ariſtoteles quarto de hiſtoria, vbi poſt mollium genus, quod inter ea quæ ſanguine vacant primum vt modo dixi obtinet locum, mox cruſtatorum genus ſubiungit, dixit: Secundum quæ cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt quæ partem ſolidam foris, mollem carnoſamque intus continent. Durum illud eorum tegmen non fragile ſed colliſile eſt, quale cancrorum genus & locuſtarum. ea autem quæ tegmine ſiliceo non cruſtaceo muniuntur, teſta fragili atque ruptili (*ruptile & fragile confundere videtur: quæ quomodo differant, petendum à medicis de continui ſolutione agentibus: & ex quarto Meteororum Ariſtotelis*) eſſe prodidit. ita enim ſubſequitur ibidem, tertium quæ ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars catnea intus ſolida, foris fragilis atq; ruptilis, non colliſilis, quale genus concharum & oſtrearum eſt, Hæc Maſſarius. Cruſta fragili incluſis oculi rigent, locuſtis ſquilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent, Plinius. Apud Plautum cum quidam interrogaſſet, Oculi num tibi obdureſcunt? Audit, Vah quaſi ego locuſta ſim. Plinius cum inter cancrorum genera carabos numeraſſet: mox ſubijcit; Carabi cauda à cæteris cancris diſtant. Locuſta marina iuxta Plinium, quatuor habet cubitos in longitudine, Obſcurus. ego corruptum hunc Plinij locum vel nullum eſſe iudico.

Ex Ariſtotele quædam. Differt mas locuſta à fœmina, quod fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. pinnæ etiam patti ſupinæ adnexæ, fœminæ maiores, & quæ collo proximæ ſunt, minores habentur. mari omnes æquè minores, nec vſquam per diminutionem diſſimiles. Ad hæc, mari in nouiſſimis cruribus, velut calcaria maiuſcula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & læuiora. vtrique tamen cornua ante oculos bina, longa, & aſpera, quibus alia minuta, & læuiora cornicula ſubiacent. Oculi ijs omnibus duri, & apti, tum intro, tum foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam ſunt parti plurimæ cancrorum, imò verò mobiliores. Item lib. 4. de animalibus capite quinto: Cruſtata etiam (inquit) tum locuſtacea, (καραβοειδῆ,) tum cancri, binos dentes habent primores, & inter dentes carunculam linguæ effigie illam, vt dictum iam eſt. tum ſtomachum ori continuò iunctum, exiguum, proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo locuſtæ & cancrorum nonnulli dentes alios habent. quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſque ad exitum excrementi (rectà) dirigitur.

Et in eodem libro: Carabi, (inquit) hoc eſt, locuſtæ caudam habent: cancri non habent. locuſtis enim vt nantibus cauda vtilis eſt. natant enim cauda quaſi remo innitendo. At cancris inutilis eſt, quum vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſoleant. Et alibi: Locuſtæ cum mare excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas branchias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipſæ plures quàm cætera cruſta intecta habent. Gula eis ante ventrem exigua eſt: in cæteris cruſta tectis, nulla. Item alibi: Pedes locuſtis vtroque ex latere quini, vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatũ. (Πόδας ἐφ' ἑκάτερα πέντε ἔχουσι σὺν ταῖς ἐσχάταις χηλαῖς. Locus eſt hiſtoriæ anim. 4. 2. Gaza chelam forcipem denticulatum tranſtulit. At Rondeletius aſtaci chelas ſine denticulis eſſe ſcribit, dentium vel denticulorum nomine tubercula chelarum ſeu forcipum interiora intelligens. Gaza fortaſſis vtranque chelæ partem dentis nomine accepit. Gillius reliquos locuſtæ pedes dentatos, poſtremos forcipatos facit. Pectus eius aculeatum & aſperum eſt: pinnæ in cauda quinæ. Hæc omnia Ariſtoteles.

De oculis cancrorum & caraborum (interpres non rectè vertit ſcarabeorum) vide quæ ſcripſi ex Galeno ſuprà in Corollario de balæna B. ad finem. Rondeletius in locuſta chelas nominat, quas etiam Gillius eas habere contendit, vt nunc recitabitur: at pictura à Rondeletio exhibita, non chelas in anterioribus pedibus, ſed rudimentum aliquod earum oſtendit. perexigua enim & vix ſubquadrupla pars altera chelæ ad maiorem dentem ſeu digitum articulatum & mobilem apparet. Bellonius (in cuius libro de piſcibus Latino, locuſtæ figura à librarijs ad aſtaci locum tranſpoſita eſt) ne rudimentũ quidem hoc, ſed pedes omnes ex æquo ſimplices pinxit. Locuſta (inquit Gillius) aſtaci ſpeciem ſimilitudinẽq; gerit: ex pedib. quos vtrinque quinq; dentatos habet, poſtremi forcipib. armantur. Valde miror quoſdam etiam doctos ſcripſiſſe ex Ariſtotele Locuſtis forcipes deeſſe, cum non ſemel Ariſtoteles aliter doceat. Eius dorſum quod ad caput pertinet, aculeis horret: quorum duo ferrea duritate tanquam cornua ſupra oculos eminent, nec minus duri: alij duo infra oculos ad horum tuitionem eriguntur: ſimul & inter aculeos, tanquã vuæ ex racemo longa radice nitentes, oculi foras eminent: os habet in patte ſupina, duob. dentib. buccam implentibus, munitum: in roſtro bina flagella bene longa prætendit, quorũ roſtro vicina pars ſpinis horrida eſt, cætera caret aculeis: huius cauda cruſtaceis obducitur vertebris violaceis, ſupinæ partes molli pelle veſtiuntur. Locuſtæ pars anterior (inquit Maſſarius) quam caput appellant, tota ſpinulis horret. eminent à fronte duo oſſicula acuta denticulataque, quibus ſubiacent oculi exerti duri, myrti ſeminis magnitudine: cornua ante oculos bina longa & aſpera prodeunt, à principio craſſa, dura, articulata & ſpinulis hirta, cætero lenta & flexilia, in tenuitatem deficientia: quibus

bina item alia minora, leuiora articulataque & in extremitate bifurcata cornicula ſubiacent. Pars autem poſterior quæ ad caudam exit carne ſolida intus cruſtaceis obducta vertebris conſtat. Locuſta marina gammari (*aſtac:*) fluuialis ſimilitudinem habet, longè tamen maior atque vaſtior eſt, & albicantior, cum grammari ſubnigricent: quanquam & nigricantes admodum locuſtas in Liguſtico mari eſſe conſpexi, Pierius Valerianus.

C Locuſtæ viuunt petroſis locis, cancri mollibus. Hyeme aprica litora ſectantur: æſtate in opaca gurgitum recedunt, Plinius. Carabus & aſtacus petras incolunt, & in eis paſcuntur, Oppianus. Locuſtæ aſperis, ſaxoſisque locis proueniunt: aſtaci læuioribus ac terrenis. neutrum genus limoſa amat: vnde fit, vt grammari apud Helleſpontum, & circa Thaſum gignantur: locuſtæ circa Sigæum, & Athon.

Aſperis & ſaxoſis locis degunt.

Coniectantur loca aſpera, limoſáue piſcatores, oris littoralibus, atque alijs id genus indicijs, quoties capturam in alto libet exercere. littora potius vernis, hybernisque temporibus expetunt. conferunt ſe in altum, æſtate videlicet, cum aliàs calorem, aliàs frigus perſequuntur, Ariſtot. Cruſtata, velut locuſtæ, etiam natant, Ariſtot. Idem in libro de communi animalium greſſu: Locuſtæ (inquit) pedibus non greſſus (vt cancri) ſed natatus cauſa ſubnituntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, & vropygio carent, quo tamen locuſtæ præditæ ſunt: quandoquidem ad natatum vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Locuſtæ ſuis caudis natant, celerrimeque retrorſum, pinnarum caudę adiunctarum beneficio, Idem. Cætera in aquis natant, locuſtæ reptantium modo fluitant, Plinius. id eſt, Cruſtata omnia in profundo natant, exceptis locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant: Maſſarius. Incedit locuſta ſua natura ante, cum nihil metuit, demiſſis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retro, longeque ſua cornua porrigit, Ariſtoteles. Verba Græca eius hæc ſunt, hiſt. anim. 8.2. βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν, ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. Wottonus vertit, ſeque longius eiaculatur. ſed videtur ἐξακοντίζει referendum ad κέρατα, vt Gaza quoque fecit. Non conuenit hac in re cum Ariſtotele Æliano, qui hiſt. animal. lib. 9. cap. 25. Locuſta (inquit) cum nullius rei metu afficitur, tum ante verſus progreditur, obliquatis in latera cornibus, πλαγίας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua cornua, περῆκεν αὐτὰ τελέως: & tãquam remis altius demiſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. Si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt rotunditate præpilata, ad latera porrectis: ijſdem erectis in pauore, oblique in latera procedunt, Plinius. Paſcuntur venatu piſciculorum circa ſua cubilia, quę in alto locis aſperis, ſaxoſis, cauernoſiſque faciunt. quicquid ceperint ori admouent ſuo forcipe, vt cancri, (& piſces etiam maiores vincere poſſunt,) Ariſtot. Lutum & herbas comedunt, Albertus. Latent menſibus quinis: ſimiliter cancri, qui eodem tempore occultantur, Plinius. Locuſtæ, ſquillæ & cancri ore coeunt, Plinius. Fit locuſtarum ouum (inquit Ariſtoteles) arenidum (*rubidum, ad carnem vſque protenſum, Vuottonus*) in partes octo diductum: ſingulis enim operimentis, quæ de latere extant, ſingula quędam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumque quaſi ſpecies vuæ conſiſtit: vnumquodque enim illorum cartilagineorum in plura ſcinditur: quæ ſi diſcreueris, patent: ſin aſpicis tantum, compoſitum quiddam apparet. fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, ſed quę media ſita ſunt. minimaque nouiſſima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum eſt. nec meatum ipſum vlla contingunt, ſed per medium hærent: vtraque enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè diſtinguitur interuallo: ſic enim operimenta quoque diſpoſita ſunt. Sed quoniam latera ipſa complecti ſatis nõ poſſint, addito extremo cuncta teguntur, idque velut operculum obturat. Videtur prorſus locuſta cartilaginoſis illis particulis mandare oua, cum enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensque ſeſe, parere. Cartilagineæ verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. partus enim in iis recipitur, vt ſepiarum in ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. locuſtæ ad hunc pariunt modum. mox vbi ea ſui corporis parte intra diem maxime vigeſimum oua concoxerint, abigunt vniuerſa, conglomerataque ita in idem, vt & foris congeſta appareant. Tum ex eo locuſtę proueniunt intra diem maxime decimumquintum. & ſępe minores, quam vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. excludunt igitur oua ante arcturum: abigunt iam concocta, atque abſoluunt ab arcturo. Locuſtę & reliqua tenuioris cruſtæ ponunt oua ſuper oua, atque ita incubant, Plinius.

Natatio & motus.

Victus.

Latitatio.

Coitus, oua & partus.

Theophraſtus aſtacos, & ſquillas ſenectam exuere ait, Athenæus. Cruſta ſua, & locuſtæ & cancri, tam nuper nati, quàm poſt, exuuntur per Ver, quemadmodum angues membrana vernationis, quam ſenectutem appellant, Ariſtoteles. Locuſtæ & cancri vêris principio ſenectutem anguium more exuunt renouatione tergorum, Plinius. Locuſtæ inter marina. & aſtaci exuunt aut vere, aut autumno poſt partum. Iam captæ aliquæ ſunt locuſtæ, mollem habentes partem ſuperiorem, quod cruſta iam circumrupta detractaque eſſet: inferiorem autem duram, quia nondum eſſet diſrupta. non enim ſimilis in his atque in anguibus exutio fit. latent locuſtæ menſes circiter quinque, Ariſtoteles. Locuſta (Omnia eius generis, Plinius) hyeme læditur, autumno & vêre pingueſcit, & plenilunio magis, Phyſiologus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt, Ariſtoteles.

Cruſtam vetere exuunt.

Corporis habitus.

D Cornibus inter ſe dimicant, Plinius. Dimicant inter ſe more arietum cornibus, quæ extollentes vibranteſque feriunt aduerſarium. ſed vniuerſæ etiam plerunque tanquam gregis collegium viſuntur, Ariſtoteles & Ælianus. Gregatim & aciebus inſtructis pugnant cum alijs aciebus generis ſui pro paſcuis, vel fœtu, vel fœminis, Albertus. Locuſtæ vel piſces maiores conuincere poſſunt. euenit vſu, vt locuſtis polypi ſuperiores ſint, & adeò, vt ſi eiſdem in retibus ſenſerit locuſta polypum, præ metu emoriatur, Ariſtoteles & Ælianus. Polypum intantum locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant, Plinius. Locuſta ideo inimicitias cum Polypo graueis habet: quòd hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quos in dorſo inſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta, à Polypo ſummè refugit, Ælianus 9. 25. Carabum polypus odit carabus murænam, Philes. Locuſtæ congros cõuincunt. nam elabi non queunt propter aſperitatem, Ariſtoteles. Rurſus cõ-

ſus conger polypum ſuperat. Qua ratione autem ex tribus iſtis vnuſquiſque à victi ſui victo, hoc eſt ab alio, qui inferior ſit illo quem ipſe vincere ſolet,) explicatum eſt pluribus clariuſque ſuprà in Congro D. Carabus murænas & congros intra brachiorum complexum nactus conficit quidem, nil læuore aduerſus aſperitatem proficiente. ipſe verò intra polypi acetabula compulſus, perit, Plutarchus. Malum ingens (inquit Ælianus de animalibus 1. 32.) & morbus agreſtis & inhumanus inimicitiæ, atq; odium inhærens, penituſque inſitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atque implacabile. Murẹna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Locuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta, atque infeſtiſſima. Muræna polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: poſt autem in eius ventrem ſubiens, his malis eum, quibus veriſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere nantium eſt, ille verò ſerpentium more graditur. Quòd ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe vertat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cum verò Polypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangulârit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhaurit, ac nimirum Locuſta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum Murẹnam mulieri iratæ ſimilem laceſſit. Hæc igitur aculeos quibus hoſtis præmunita eſt, mordicus tenet. illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortiſſimè non intermittit. Muræna indignatur ſeſeque huc & illuc verſat, & acutas teſtas amplectitur, quibus confixa remolleſcit & ſuccumbit: denique remiſſa iacet. Locuſta ex hoſte inſtituit prandium, Hẹc Ælianus 1. 32. ex primo Halieuticorum Oppiani: vnde infrà etiam eadem copioſiùs in Muræna D, ex Petri Gillij paraphraſi referemus. Horus locuſtam polypo ſuperiorem facit, id quod falſum eſt. Vide inferius H. a. inter icones.

Ad carabos (capiendos:) Vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem cum oleo contundito, & muſci parum (καὶ βρύον τι μικρὸν, *And. Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens,*) inſpuito, (ſic Andr. Lacuna: exponito, Cornarius, Græcè eſt τύπζε) in ſaxum, & capies. Tarentinus in Geoponicis 20. 44. Carabus eſca eſt cantharo piſci capiendo idonea, Oppianus lib. 3. Halieut. Locuſtam corpore rubenti, aculeato, & aſpero eſſe conſtat: vt ex Suetonio etiam apparet: qui Tyberium (Cẹſarem) ait apud Capreas piſcatori faciem (os, Rondeletius) locuſta perfricari (crudeliter dilacerari) iuſſiſſe: quòd ille à tergo inſulẹ per deuia atque aſpera, vt locuſtam dudum captam offerret, ad ſe improuiſus erepſiſſet, Iouius. Vide in Mullo h. E

Carabi apponuntur dipnoſophiſtis apud Athenæum. Carabum & Aſtacum inter cæteros piſces lautiores Matron parodus in conuiuio quodam Attico appoſitos ait, apud eundem. Locuſtæ optimæ habentur cum grauidæ ſunt, vt & reliqua teſta cruſtaue intecta, Ariſtot. Vnum hoc animalium niſi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum, Plinius. Locuſtẹ coqui poſſunt ſimiliter vt leones marini, (*aſtacos ſic nominat:*) quæ ex genere cancrorum, ſed leone maiores habentur, Platina. Ex Apicij libro 9. cap. 1. Ius in locuſta & carabo induta: Cepam pallacanam concisam, piper, ligusticum, careum, cuminum, caryotam: mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum: hoc ius adijcito ſinapi in elixaturis. Locuſtas aſſas ſic facies: Aperiuntur locuſtæ (vt aſſolet) cum teſta ſua: & infunditur eis piperatum, coriandratum: & ſic in craticula aſſantur. cum ſiccauerint, adijcies eis in craticula quoties ſiccauerint, quouſque aſſantur bene, inferes. In locuſta elixa cum cuminato: Teres piper, liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cuminum pluſculum: mel, acetum, liquamen: ſi voles, folium & malobathrum addes. Aliter locuſta: Iſicia de cauda eius ſic facies: Folium nardi, vuam prius demes & elixas: deinde pulpam concides: & cum liquamine, pipere & ouis iſicia formabis. In locuſta elixa: Piper, cuminum, rutam, nucleos: mel, acetum, liquamen & vinum. Idem Apicius lib. 2. cap. 1. Iſicia (inquit) fiunt marina de cammaris, aſtacis, locuſta, loligine, ſepia. iſicium condies pipere, liguſtico, cumino, laſeris radice. Carabi, cancri, ſquillæ, & ſimilia: ægrè quidem coquuntur, multò tamen facilius quam alij piſces. conuenit autem ea aſſari potius quàm elixari, Mneſitheus. Locuſta hyeme lẹditur, autumno & vêre pingueſcit, & plenilunio magis, Obſcurus quidam ex Plinio. at Plinius hæc nō de locuſtis tantum, ſed omnibus huius generis (id eſt malacoſtracis) ſcribit. Galenus in aphoriſmos 2. 18. locuſtas inter ea quẹ tardiùs & paulatim alunt & difficulter concoquuntur, carabides nominat. Et rurſus: Duræ carnis piſces difficulter concoquuntur & multum nutriunt, vt aſtaci, paguri, fluuiatiles & marini (*Vide ne hæc differentia paguris, non carabis ſit attribuenda*) carabi, & alia id genus. Celſus locuſtam minimè intus vitiari (*in ventriculo corrumpi*) docet. quem locum explicans Gulielmus Pantinus: Locuſtas (inquit) cum legis, tenui teſta totum genus contectum comprehende: vt gammaros, cancros, aſtacos: quæ duritie carnis quadam, ſimiliter ac teſtacea, conſtant. quanquam minus ſalſi humoris continent, & vix ægrè tandem concoquuntur. verum concocta firmum item præbent alimentum. Secus autem, crudum humorem mirum in modum accumulant. Carabum cibarijs Venerem mouentibus adnumerat Alexis. vide in Cochleis G. Locuſtas ſtomachicis in cibo conuenire docet Archigenes apud Galenum de compoſit. ſec. locos 8. 4. Oſtracoderma in cibo non admodum vtilia ſunt partibus circa thoracem vlceratis & pus excreantibus: tamen cum humor (morbi cauſa) ſalſus & bilioſus fuerit, nihil abſurdi eſt præbere pectunculos, buccinas, aſtacos, locuſtas, Trallianus lib. 7. in capite de empyematicis. F

Puerpera edat polypos, & locuſtas vt melius purgetur, Hippocrates lib. 1. de muliebribus. Carabi G aſtacique (*cocti eſitati,*) & eorum ius potum, contra dorycnij venenum proſunt, Dioſcorides. Confectio medicaminis miri aduerſum dyſenteriam: Teſtam locuſtẹ, id eſt illam ſpinoſam vel aculeatam quæ eſt iuxta caput, combures nitidè, & poſtea teres, vt in tenuiſſimum puluerem redigas: & ſic ei qui ventris fluxu vel raſura laborabit, ex vino vetere, ſi non febricitabit: aut ſi inæqualis erit, ex calida aqua dabis: ita vt de ſingulis locuſtis teſtas ſingulas integras exuſtas per triduum bibat. mirè ſanabitur, Marcellus empiricus.

Κάραβος, animal marinum, inde dictum quod capite incedat, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν: hoc eſt capite H.a.
multum

multum prominente: (*cancrorum enim genus capite caret.*) De naui etiam κάραβος dicitur: (*quod ſuper carinа videatur ingredi.*) κάρα enim carinam ſignificat, Etymologus & Varinus. Καραβίδες, γραῖες, Methymnæis, Heſychius & Varinus. Ego carabides non alios quàm carabos eſſe puto, vt in A. dixi. ijdem autem vt aliquibus γραψαῖοι dicti ſunt, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν idoneis: ita fortè etiã γραῖες alijs, id eſt vetulæ, à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exiccatam quoq; (vt & reliqua huius generis) velut ſenectam exuunt. At Cęlius Rhod. ſimpliciter hunc locum ita vertit. Carabides vetulæ dicuntur apud Methymnęos. Αἰγιλοῦρος, carabus, Heſychius & Varinus: forſan à caudæ motu, à quo ęlurus etiam (id eſt felis) alio nomine ægilurus dictus videtur. Καρβάρεοι, carabi, Iidem. Κήραφις, carabus, Iidem. Karbanus (*malim Karabus*) id eſt, cancer marinus, Syluaticus. Agaſti (*fortè Aſtaci vel Locuſtæ*) ſunt cancri marini, Idem. Κάραβος vocabulum eſt dactylicum Oppiano. Κάραγος (Varinus nõ rectè habet Κάραβος) ὁ θρασὺς (fortè τραχὺς) ψόφος, οἷον πρίων, Heſychius.

Epitheta. Carabi epitheta Oppiano vſitata ſunt hęc: Αἰκτὴρ, τρηχὺς, κραιπνὸς, ὀξυπαγής.

Ariſtoteles carabos nominat, quos Latinè ſcarabeos tauros dicere licet, Cælius Rhod.

Carabus, genus edulij ſuper prunis aſſi: & porta, Macedonum lingua: & qui in arentibus lignis ſuccreſcit vermiculus: & animal marinum, Heſychius. Καραβαία, lignum bifurcum, Heſychius & Varinus: nimirum quod ſimiliter bifurcatur, vt carabi chela: furca. Αἰγίπυρος, herba quædam, vel carabus, Heſychius. ſed pro herba legerim αἰγίπυρος. nam apud Varinum ægipyrus planta eſt ſpinoſa, vel herbæ genus, folio lato, vt φακὸς: colore ſubglauco: vlceribus inflammatis vtile. Pro carabo autem αἰγίπυρος, eiuſdem ſignificationis videtur: cuius ſupra αἰγιλοῦρος. Ægipyros herba quaſi caprarum triticum, quòd eam fortè appetant in pabulo, vel quòd ad promouendam in eis copiam lactis, ſicut & cytiſus, vtilis ſit ipſis, eandem eſſe conijcio cum glauce. Glaux enim Dioſcoridis cytiſi aut φακοῦ, id eſt lenticulę folia habet, quæ ſupernè virent, auerſaque candidiora (*magis glauca nimirum, vt ab hoc colore ei nomen ſit factum*) ſpectantur, &c. Naſcitur iuxta mare. Coquitur cum polenta, ſale & oleo, vt in ſorbitione extincti lactis vbertatem reuocet. Quòd autem additur apud Varinum vlceribus inflammatis eam prodeſſe, ad glaucium herbæ refrigerantis ſuccum, non ad glaucem retulerim. Quòd ſi folia lenticulę ſunt, non erunt lata: vt in hoc etiam error ſit apud Varinum: & in his verbis, τὸ δὲ φύλλον ἔχει πλατὺ ὥσπερ φακός, vel omittendum πλατὺ: vel legendum, τὸ δὲ φύλλον ἔχει ὡς κύτισος ἢ φακός, ex Dioſcoride: cuius tamen codex Græcus noſter pro κυτίσῳ habet κιττῷ. Sed de ægipyro plura ſcripſimus in Corollar. de Capra.

Icones. Quòd ſi hominem Ægyptij (inquit Pierius Valerianus) municipij ſui longè principem, ſed tyrannica in ciues dominatione vtentem, notare vellent, polypum & locuſtam adpingebant. locuſtæ ſiquidem dominationem videntur in polypos exercere, primaſque inter eos obtinere parteis, vt apud Horum legitur. Cæterum Ariſtoteles priores polypo tribuit, &c. *& verè quidem. vide ſuprà in* D. Popularis ſeditionis ſtudioſum hominem (inquit alibi idem Pierius) ſignificare qui volunt, locuſtas duas marinas ſeſe inuicem incuſantes pingunt. videre enim ſæpe eſt vniuerſas tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire: & genuinum eſt ciuibus (inquit Pindarus) inuicem inuidere.

Propria. Callimedon rhetor Carabi cognomen eſt aſſequutus quòd eo cibo inſigniter oblectaretur. Vixit is Demoſthenis tempeſtate, opſophagia præcipuè celebratus. propterea in eum Alexis: Ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει, Ὑπὲρ δὲ μήτρας Καλλιμέδων ὁ Κάραβος, Cælius. Ab eodem Alexide inter paraſitos Καλλιμέδων ὁ Κάραβος numeratur. Pueri accedebant (inquit Athenęus lib. 3.) in diſcis ferentes carabos maiores Callimedonte rhetore, qui Carabus inde cognominatus eſt, quod hoc opſonio apprime delectaretur. hunc ait Alexis æneam ſtatuam Στήσειν Παναθηναίοισιν ἐν τοῖς ἰχθύσιν Ἔχουσαν ὀπτὸν κάραβον ἐν τῇ δεξιᾷ. Euphronis etiam elegantem hunc iocum Athenæus recitat: Ὁ ὑμὸς διδάσκαλος δὲ μήτραν σκευάσας Παρέθηκε Καλλιμέδοντι, κἀσθίονθ' ἅμα Ἐποίησε πηδᾶν, ὅθεν ἐκλήθη κάραβος. hoc eſt, Magiſter meus (coquus aliquis) vuluam adeò lautè apparatam Callimedonti appoſuit, vt ille voluptate & delicijs captus inter edendum ſaltârit, atque inde Carabi ſit nomen adeptus. Et rurſus libro 8. Callimedon quidam (inquit) φίλιχθυς καὶ διάστροφος τοὺς ὀφθαλμοὺς, Carabus cognominabatur. Vbi & Antiphanis verſus hos recitat: Τὸν κάραβον δὲ τόνδε πρὸς τὰς μαινίδας Ἀπόδος. Παχύς γε νὴ Δί'. ὦ Ζεῦ: τίς ποτε Ὦ Καλλιμέδων σε κατέδετ' ἄρτι τῶν φίλων; Οὐδεὶς ὃς ἂν μὴ καταπιθῇ τὰς συμβολάς. Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebratur quod optima vina parârit, apud Athenæum lib. 3. Carambis, Κάραμβις promontorium Paphlagoniæ, παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν. caput enim eius multum in pelagus procedit, Etymologus: qui & carabi animalis eandem originem facit. Carabis, nomen loci, Suidas: legendum fortè Carambis.

b. Speuſippus ex malacoſtracis ſimilia eſſe ſcribit, κηραχὸν, (malim κάραβον,) ἀστακὸν, νύμφην, πάγουρον, &c. Athenæus. Squillæ Indicæ locuſtis maiores ſunt, Ælianus. Cicada marina maxima parui carabi ſpeciẽ ſimilitudinemque gerit, Idem. Menſis remotis puer euerrat ὀστρέων κόγχους, καὶ καράβων ὄστρακα, Pollux. Oppianus dixit carabi, νῶτα ὀξυβελῆ, ἄγγος ὀξύπορον. & de eodem, σκληροῖσιν ἀρηρὼς γυῖα χιτῶσιν. Item, Ἐνδ' ἐπαγὴς σκολόπεσσι καὶ ὀξείῃσιν ἀκωκαῖς Ὄστρακος, de muræna aculeis teſtæ locuſtę transfixa. Cornua locuſtæ idem poeta vocat κέντρα id eſt ſtimulos: & chelas eius δολιχὰς, id eſt, oblongas cognominat: ijſque murænam ab ea comprehendi ait, & forcipibus comparat. Medicus apud Plautum à Menæhmo interrogat, an vnquam ei ſoleant oculi duri fieri. reſpondet ille: Quid, tu me locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime?

f. Multi olim locuſtas in cibo affectaſſe dicuntur, Athen. Locuſtæ Scyriæ, id eſt, circa Scyrum captæ, ab Antiphane apud Athenæum commẽdantur. Piſcantes circa quoddam Africę litus loco petroſo, adulti quidem muręnas & carabos bene magnos capiebant: minores verò natu, gobios, &c. Syneſius in epiſtolis. Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis inter alios cibos carabum magnum nominat: Anaxandrides apud Athenæum carabos aſſos.

g. Ad diſpnoicos, hepaticos, & nephriticos: In beryllo ſculpe cornicem, & ſub pedibus eius carabũ reclude, & modicum ſauinæ, & modicum cordis volucris ſub lapide. & porta vt vis, Kiranides lib. 1.

Mætij Quinti epigramma in carabi teſtam Priapo dicatã à piſcatore, ex Anthologij lib. 6. ſectione 3.

Ἀκταίης

Ἀκταίης νησῖδ☉ ἀλεξάντοισι Πέμπε Χοιράσι, καὶ τρηχεῖ περτόμῳ☉ σκοπέλῳ,
Σοὶ Πάελς ὀςρακόδερμον ὑπ' εὐθήροισι δαμέντα Ὁ γριπεὺς καλάμοις κάραβον ἐκρέμασε.
Σάρκα μὲν ἔμπυρον αὐτὸς ὑφ' ἡμίβρωτον ὀδόντα Θεὶς μάκαρ, αὐτὸ δὲ σοι τοῦτο πόρε σκύβαλον.
Τῷ σὺ δίδου, μὴ πολλὰ: δὶ εὐάγρου δὲ λίνοιο Δαῖμον, ὑλακτεύσης νηδύας ἡσυχίην.

De Loligine magna, Teutho Græcorum, Lolio Gazæ, Rondeletius.

Inſunt huic capiti communia quædam vtrique vel potius triplici loligini.

PRIVSQVAM ad loliginum hiſtoriam veniamus, de nominibus τευθὶς καὶ τευθὸς aliquid dicendum, ne nominum varietas rerum cognitioni obſtare poſſit. Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 1. τευθίδα καὶ τευθὸν magnitudine differre ſcripſit, vt τευθοὶ maiores ſint, τευθίδες minores. Sunt hæc eius verba. Τῶν τευθίδων οἱ τευθοὶ καλούμενοι ἐπὶ πολὺ μείζους. γίγνονται γὰρ καὶ πέντε πήχεων τὸ μέγεθ☉. Teuthidib. multò maiores ſunt teuthi, quippe qui in cubita quinque excreſcant. Athen. ex Ariſtotele cum de teuthide dixiſſet, ſubdidit: ὁ δὲ τευθὸς μόνῳ τούτῳ διαφέρει τῷ μεγέθει. γίνεται δὲ καὶ τριῶν σπιθαμῶν. A teuthide magnitudine ſola teuthus differt: accreſcit autem ad tres palmos maiores. Voruntamen parui etiam ſunt teuthi. Ariſtoteles: ἔστι δὲ τὸ γέν☉ ὀλίγον τῶν τευθῶν. Eſt etiam paruum teuthorum genus. Vides hîc τῶν τευθίδων καὶ τῶν τευθῶν in magnitudine diſcrimen. Præterea τῶν τευθῶν alios magnos, alios paruos eſſe. Iam verò figura etiam differre τὰς τευθίδας καὶ τοὺς τευθοὺς docet idem Ariſtot. Διαφέρουσι δὲ τῷ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί. πλατύτερον γάρ ἐστι τὸ ὀξὺ τῶν τευθῶν. ἔτι δὲ τῷ κύκλῳ πτερύγια περὶ ἅπαν ἐστὶ τὸ κύτ☉. τῇ δὲ τευθίδι ἔλασσον. ἔστι δὲ πελάγιον ὥσπερ ἡ τευθίς. Figura à teuthidibus diſſident teuthi. pars enim teuthorum quæ exit in acutum, latior eſt. Præterea pinnulæ totam aluum (*totum aluenm, Gaza*) ambiunt, quæ in teuthide ſunt minores, (*ἔλασσον Gracè, gen. neutro, quod referendum videtur potius ad τὸ ὀξὺ quàm ad pinnas, quanquam Gaza ad pinnulas retulit, his verbis: cum in lolligine partem aliquam relinquant.*) Pelagius verò eſt teuthus, veluti & teuthis. Et alio in loco Ariſtoteles de mollibus loquens: Πτερύγιον δ' ἔχουσι πάντα ταῦτα κύκλῳ περὶ τὸ κύτος. τοὺς δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων συναπτόμενον καὶ συνεχές ἐστι, καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων τευθῶν. αἱ δὲ ἐλάττους, καὶ καλούμεναι τευθίδες, πλατύτερόν τι τοῦτο ἔχουσι, καὶ οὐ στενόν, ὥσπερ αἱ σηπίαι, καὶ οἱ πολύποδες: καὶ τοῦτο ἀπὸ μέσου ἠργμένον, καὶ οὐ κύκλῳ διὰ παντός. Pinnam habent omnia hæc aluũ ambientem, quæ quidẽ in alijs iuncta continuaq; eſt, atq; etiam in magnis teuthis: minores autem quæ teuthides nominantur, latiorem habent, & non anguſtam veluti habent ſepiæ & polypi, non totam aluum ambientem, ſed à medio initium ſumentem. Hac natant & ſe dirigunt, vt aues cauda pennis condita. Rurſus hic habes, teuthos magnos, vt à paruis diſcernantur, & teuthidas paruas, earumque à teuthis differentiam.

Teuthis & teuthis quid differant in magnitudine & figura & parui quoque teuthi eſſe genus quoddam. *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1.* *Figura.* *Ibidem.* *Lib. 4. de par. anim. cap. 9.*

His declaratis, quibus nominibus τευθίδα καὶ τευθὸν veteres Latini expreſſerint, inquirendum. Gaza τευθοὺς lolios, τευθίδας loligines interpretatus eſt. At lolij vocabulo nullus veterum Latinorum, quod ſciam, vſus eſt. Ideo nomen hoc à Gaza factum fuiſſe perſpicuitatis gratia iudico. Etenim ſi eodem, loliginis ſcilicet nomine τευθίδα καὶ τευθὸν expreſſiſſet, incertam obſcuramque interpretationem reddidiſſet. Plinius quem τευθὸν vocauit Ariſtoteles, loliginem Latinè dixit. Quę enim Ariſtoteles περὶ τευθῶν dixit: Γίγνονται γὰρ καὶ πέντε πήχεων τὸ μέγεθ☉, γίγνονται δὲ καὶ σηπίαι διπήχεις: Plinius ſic conuertit: In noſtro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, ſepiæ binûm. Alibi quas Ariſtoteles τευθίδας dixit, Plinius etiam loligines interpretatus eſt. Αἱ δὲ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι, καταντικρὺ ἀλλήλαις νέοντες ἐναντίως Plinius: Sepiæ & loligines coeunt linguis componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. Ex quibus efficitur, vt interim maculam vnam deleamus, pro νέουσι legendum eſſe ὀχεύουσι vel ὀχ ὑόνται. Idem confirmat ipſe contextus & Gazæ interpretatio. His addam ex Athenæo lib. 7. mollia omnia τὰ τευθώδη nominata fuiſſe. Μαλάκια, inquit, καλεῖται τὰ τευθώδη. Quare cum Plinius & veteres alij loliginem dixerint, eodem nomine ſemper vtemur. Dicemusque aliam loliginem eſſe magnam, aliam paruam, illudque inter has diſcrimen eſſe quod Ariſtoteles explicauit.

Τευθὸς Gazæ lolius, nouo vocabulo. *Plinius τευθὸν & τευθίδα loliginem conuertit.* *Lib. 9. cap. 30.* *Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 6.* *Τευθώδη, omnia mollia.*

Loligo igitur magna, quæ τευθὸς rectè dicitur, ea eſt quam calamar noſtri vocant, à thecæ ſcriptorię (*quam calamarium vulgo nominant*) ſimilitudine: ſiue quod in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramentum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſine pennam refert, minimè verò oſſicula duo vt quidam (*Grammaticus aliquis in Promptuario linguæ Lat.*) impudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerunt, quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Prouinciales tothena corrupto nomine pro teutho vocant. Baionenſes cornetz & corniches magnam loliginem à parua diſtinguentes. A B

Piſcis eſt pelagius, gregalis, ex mollium genere, pedibus, promuſcidibus, capite, oculis, ore, lingua, fiſtula, partibus internis quibuſdam, coeundi modo, ſepiæ ſimilis. His verò diſſidet. Corpore eſt longiore, rotundiore, in acutum deſinente. Sepia breuior eſt & latior, durioreque carne. Sepiæ os internum in prona parte ſitum quod ſepium vocatur, robuſtum, latum, media natura inter os & ſpinam, friabile quid & fungoſũ continens. Loliginis τὸ ξίφος, id eſt, gladius, tenuis eſt, anguſtus, cartilagineus, pellucidus. B

Cum ſepia quid ei commune, quid diuerſum.

lucidus. Promuſcis dextra craſſior. Atramentum nigrum non infra vt in ſepia, ſed prope mutin. Pinnulæ latiores ſunt quàm in ſepia, non totam aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus deſinentes. *Sexus differentia.* Loligo mas à fœmina differt, quòd intus meatus duos habeat, quibus mas caret, ſicuti in ſepijs euenit. Quamobrem errant qui loliginem fœminam eſſe putant, lolium verò à Gaza nominatum, marem, cùm etiam in lolio differentia maris & fœminæ modo dicta reperiatur. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continet, vnde ſubpurpureas loligines coctas reddi puto. *Atramentum eis ineſſe, & (D) inſuper ſuccum quendam purpureũ. Lib. 4. de hiſt. cap. 1.* Hunc ſuccum loliginem in metu effundere, vt ſe ſeruet, ſcripſit Oppianus lib. 3. ἁλιευτικῶν, quemadmodum à ſepia atramentum, negatque loligini atramentum eſſe. Ταῖς δ' ἴσα τεχνάζουσι καὶ ἠερόφοιτα γένεθλα Τευθίδες· οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας θολὸς, ἀλλ' ὑπέρυθρος Ἐντρέφεται· μῆτιν δὲ πανείκελον ἐντύνονται. Hac in re ab Ariſtotele diſſentit Oppianus. Ariſtoteles enim autor eſt mollia omnia viſceribus carere: ſed mutin habere, & atramentum, quod omnia in metu effundunt.

C Parit loligo oua connexa ſepiarum modo, in in litore vt ſepię, ſed in alto: quamob cauſam rarius oua loliginum quàm ſepiarum inueniuntur. Promuſcidibus cibum capit orique admouet ſepiarum more. Neque huic, neque ſepiæ bimatu vita longior.

F Habetur hodie inter delicatos & bonos cibos. Sed de carnis ſubſtantia & præparatione proximè dicetur.

DE LOLIGINE PARVA, QVAM TEVTHIDEM *Græci vocant, Rondeletius.*

Vide quædam huic communia in præcedenti capite.

A Loligo parua ea eſt quæ à Gallis, præſertim Santonibus, caſſeron dicitur: à noſtris glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo. quanquam Monſpelienſes noſtri calamar & glaugio ſæpe confundant. Alij magnitudine diſtinguunt. Τευθὶς eſt Ariſtotelis: nunquam enim in magnitudinem accreſcit.

B Pinna lata inferiore loco oritur quàm in loligine magna, quam τευθὸν appellauimus cum Ariſtotele. præterea extremum acutius eſt, gladiolus etiam ipſe acutior: quibus notis τευθίδα à teutho ſecreuit Ariſtoteles. Alioqui pediculorum numero, promuſcidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli ſubſtantia, atramentro, denique partibus omnibus tum internis, tum externis perſimiles ſunt.

F Mollitie & teneritudine carnis præſtant loligines paruæ, magiſq; à noſtris commendantur. Hæc Athenæus de teuthide ex Ariſtotele: *Libro 7.* Ariſtot. ſcribit teuthidem (loliginem paruam) ex gregalib. eſſe, in plurimis ſepię ſimilem, maximè pedum numero, promuſcidibus. Pedum autem alij minores, qui inferiores: alij maiores, qui ſuperiores ſunt. Ex promuſcidibus dextra craſſior. Huius corpuſculum totum tenerum ac longiuſculum eſt. Habet autem in veſica humorem, non nigrum, ſed pallidum, teſtam (oſtracum) paruam admodum & cartilagineam. Quæ omnia perappoſitè quadrant, & ex Ariſtotelis ſententia dicta ſunt, præter illud quod de atramento dicit: *Contra Athenæum de atramenti colore.* negat enim nigrum humorem Teuthidi ineſſe, cum Ariſtoteles mollibus omnibus τὸν θολὸν tribuat, id eſt, atramentum quod in metu effundunt, vt eo infuſcata aqua abſcondantur. Quare quum Athenęus atramenti vice humorem pallidum loliginibus ineſſe ſcribit: mutim quæ pallido vel ſubflauo humore ſuffuſa eſt, pro humoris huius folliculo ſiue veſica vſurpauit. Atrum loliginis humorem μεταφορικῶς pro liuore hominis atri, id eſt, maleuoli poſuit Horatius: Hic nigræ ſuccus loliginis, hęc eſt Ærugo mera. Vbi Porphyrio ex loliginis ſucco liuorem mentis vult intelligi, ex ærugine venenum. *Lib. 1. ſermo. ſatyra 4.*

C Loligines paruę ob mollitiem à multis carniuoris piſcibus expetuntur, maximè à lupis marinis, ſed volatu vitæ ſuæ conſulunt, teſte Oppiano. *Volatus. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Ἠέρα δ' αὖ τέμνουσι καὶ εἰνάλιοί περ ἐόντες Τευθίδες, ἰρήκων τε γένος, βυθίη τε χελιδών.
Οἳ δ' ὅτε ταρβήσωσιν ὑπέρτερον ἐγγύθεν ἰχθὺν Ἐξ ἁλὸς ἀνθρώσκουσι, καὶ ἠέριοι ποτέονται.

Quanquam etiam ſine metu & citra periculum loligines extra aquam volitantes ſeſe efferant, tanta multitudine aliquando vt nauigia demergant, inquit ex Trebio nigro Plinius, *Lib. 32. cap. 2.* quod omnino incredibile non eſt. nam loligines plurimæ mutuò ſeſe complexæ natant, qua de cauſa euenit vt multæ ſimul capiantur.

A Plutarchi interpres τευθίδας gladiolos interpretatur, non ſatis rectè, cum longè alius ſit piſcis qui à Latinis gladius, à Gręcis ξιφίας dicatur. *Monſpelienſes quidem hunc piſcem glaugio vocare quaſi gladiolum, ſuprà dictum eſt: audio & circa Rupellam in Gallia, eadem ſignificatione Conteau nominari, ſiue per ſynecdochen ab oſſis ſui ſpecie, ſiue ab aluei eius ad capulum cultri ſimilitudine.*

H. h. Minimè ſilentio prætereundum perelegans Themiſtoclis in Eretrienſes ſcomma, quo eos timiditatis &

tis & ignauiæ notans loliginibus ſimiles eſſe dixit, & μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχειν, id eſt, habere quidem gladium, cor verò non habere: *vt annotauit Cælius Lection. antiquarum 24. 28. ex Plutarcho.*

Vilem hunc fuiſſe piſciculum præſertim Athenis indicat prouerbium inde ſumptum, vt qui ita ino- F pia premeretur, vt ei viliſſima quæque corroganda eſſent, etiam teuthide egere diceretur. Ariſtophanes in comœdia cui titulus Ἀχαρνῆς: Ὄν ἔτ' ἴδοιμι τευθίδος δεόμενον, id eſt, quem etiam videam teuthide egentem. (*Meminit Suidas in* Τευθίδες: *& Cælius Antiquarum lectionum 24. 28.*) Contra hoc tempore loligines paruæ à diuitibus, & à gulæ proceribus maximè appetuntur, & magnopere commendantur, præſertim à perito coquo apparatæ. Sunt autem cum atramento ſuo coquendæ, & oleo ſiue butyro, pipere, omphacio condiendæ. Alij farina conſperſas cum oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Sed mihi duriuſcu- *Lib. 7.* la carne ac proinde difficilioris concoctionis eſſe videntur, maximè ſi paulò grandiores ſint. Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex loligine placentæ, ſiue libi, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſſis pinnis, infarcta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atque id farcimen (τέμμα *quoddam [piſtoris genus intellige] ab* [illegible] *teuthidem vocari Pamphilus refert, Athenæus*) etiam τευθίδα appellatum fuiſſe ſcripſit Pamphilus. Τευθίς, πέμμα πλακουντῶδες Varinus. *Panificij aut placentæ genus fortè fuit inſtar teuthidis in cirros quoſdam diuiſum.*

DE LOLLIGINE BELLONIVS.

Lolligo longiori, quàm Sepia, corpore prædita eſt, atque eodem modo mollis eſt. Pinnulam habet B non adeò anguſtam, neque per totum alueum circumactam, ſed de medio orſam.

Gallis Calleron vocatur: Romanis, Venetis ac Neapolitanis Calamaro, quaſi atramentarium dice- A re vellent: Genuenſibus & Maſſilienſibus Totena: ijs verò qui Baionã incolunt, Cornet vel Corniche.

Octo cirros vt Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentũ ni- B grum continet Sepiæ modo. Grandem quoque habet aluum & fiſtulam vt Sepia: gladium etiam in tergore, alteri tantum huius parti inhærentem. Duo crura ſiue duas proboſcides longas exerit ex cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torulis ſeu acetabulis concauas, quibus cuncta quæ venatur, capit, & ori admouet: & ad ſaxa quibuſdam veluti iactis anchoris confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & piſciculos retinet: quibus maiores quoque nonnunquam euincit. Roſtrum porrò illi eſt Pſittaco ſimillimum.

Lolligo diligenter, quicquid in ſtomachum demittit, roſtro atterit. quocirca cuncta, quæ in eius C ſtomacho percipiuntur, pulmenti faciem habent.

Bina ſunt illi ventris conceptacula, vt & alijs mollibus: ſed alterum magis ingluuiem imitatur. In- B ter Lolliginem marem & fœminam hoc intereſt, quòd fœmina inteſtina contineat duo, quibus mas omnino caret.

Coeunt ora applicantes, & brachia inter ſe complectentes, pariuntque in alto. Sola enim ex molliũ C genere pelagia eſt Lolligo: conſertumque ac continuum huic ouum quale Sepijs eſt. Viuendi quoque ſpatium vt Sepijs breue. nam exceptis paucis, bimatum non complet. Inter eos piſces qui ſe extra aquã *Volatus.* in aere efferunt, Lolligo numeratur ab Oppiano his verſibus:

Lolligo, miluuſque rapax, & mitis hirundo,
Cum timeant magnum venientem è marmore piſcem.
Proſiliunt ponto ſcindentes aeria brachijs, (pinnis.) Et paulò pòſt.
Effugit horrendos piſces hominemque ſauacem Lolligo.

Eſt autem, vt Diphilo placet, concoctu facilior quàm Sepia, atque ori magis grata: quanquam vter- F que vilis eſt piſcis apud omnes nationes.

DE LOLLIO, BELLONIVS.

Lollius, Romanis ac Venetis Totena dictus, ipſa quidem Lolligine maior eſt, vt cubitorum inter- (A) B dum quinque eſſe ſoleat, inquit Ariſtoteles. Exteriore quoq; corporis nota aliquantulum à Lolligine diſcernitur. Pars enim Lollij, quæ exit in acutum, in Lolligine latior eſt. Quinetiã pinnulæ totum Lollium ambiunt, (*pictura Rondeletij hoc non oſtendit*) iunctæ perpetuæque, quæ alioqui in Lolligine partem aliquam vacuam relinquunt. Minus autem accedit ad Polypum quàm Sepia. nam corpus ei oblongum eſt, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem & magis cartilaginoſum in tergore continens, translucidum vitri modo, tenui theca incluſum. roſtrum aquilinum, pſittaci figura. Sed eodem modo atramentum, quo Sepia, emittit. & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidem acetabula conſpicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoque longa flagella ſeu promuſcides multis in extremo acetabulis circunſeſſa videbis: quibus à longè cancros, vrſos, aſtacos, paguros, & omne piſciculorum genus arripit. Porrò Lollij acetabula, præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrſum aculeis oſſeis robuſtis, in gyrum munita ſunt: quib. veluti vncinis arripit quod cupit, vt non omnino ſit tutum Lollium manu in ipſo mari contrectare ac prehendere. Latas in gyrum diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur anguſta, & vſque ad ſtomachum longa, quem habet ampliſſimum, atque adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit.

Quicquid exeſt, multum ante comminuit ac mandit. Non ſecus natat, ac Polypus & Sepia. C

Eius caro eadem eſt quæ & Sepiæ vel Lolliginis, atque eodem modo cum ſuo atramento elixari ex F aceto ſolet.

COROLLARIVM I. DE LOLLIO, VEL *Lolligine maiori.*

Lollius à lolligine an ſpecie differat, an ſolo ſexu, quod ſcilicet lollius mas ſit, lolligo fœmina, A conſiderandum: videbitur certè eadem ſpecies ex Ariſtotele, tam libro hiſtoriæ quarto, quam quarto de partibus, Wottonus. Nicandri etiam Scholiaſtes Græcus τεῦθον marem eſſe putat, τευθίδα fœminam. Sed Rondeletius ſpecie quoque hos piſces differre, ſatis oſtendit. Lollium, qui maior eſt Lolligine, &

pinnas propius accedentes ad extremam caudam habet, Maſſilienſes quaſi Latinè nuncupant Lollium. ad Sepiæ quidem ſimilitudinem accedit, ſed & longior & ſtrictior eſt: octo pedibus, ijsque quam Polypi minoribus nititur, Gillius. Τευθὸς in noſtris Ariſtotelis codicibus plerunque oxytonum ſcribitur: vnde & genitiuus pluralis τευθῶν vltimam circunflectit: quem tamen etiam paroxytonum reperias τεύθων (lib. 4. cap. 1. hiſt. anim.) à recto ſingulari penanflexo τεῦθος: ſicut apud Athenæum quoque ſcribitur. Hoc peculiare, τεῦθος & τευθὶς, ſpecies ſignificare diuerſas: cum in alijs pleriſq; piſcium nominibus ſimiliter dicatalectis, nihil diuerſum niſi fortè ſexu tantum indicent. Cantharus & cantharis, piſcis vnus videtur. ſic cammarus & cammaris: carabus & carabis: phycus & phycis Wottono. at batus & batis ſexu differunt, vt thynnus quoq; & thynnis. Ex his fœminina in is omnia apud Græcos oxytona ſunt: maſculina in os barytona. niſi quis τευθὸν excipere velit: ego propter analogiam, & ea quæ citaui loca authorum, τεῦθον quoque barytonum fecerim: vti apud Nicandrum quoq; reperio in Lepore mar. & eius Scholiaſten. Calamaro nomen Italis vſitatum eſt pro lolligine minore: ei ſimilem eſſe aiunt qui vulgò Totano dicatur, Lollium intelligo: quanquam aliqui per e. in penultima ſcribunt, Totena, Romanis ac Venetis de Lollio vſitatum nomen, vt Bellonius: Genuenſib. verò & Maſſilienſibus, de Lolligine (*minori*) Rondeletius ſimiliter per e. ſcribit, & Prouincialibus Lolium (id eſt Loliginem maiorem) ſonare docet. De Germanico nomine dicetur paulò poſt in Lolligine minori. Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. διαφέρουσι δὲ τῷ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί, Ariſtoteles hiſtoriæ 4. 1. Gaza ſic vertit: Sed lolliorum (teuthorum) genus puſillum admodum eſt, & facie quoque à lolligine diſſidens. Mihi verò Ariſtotelis ſententia hæc videtur: Cum paulò antè dixiſſet: Teuthi multò maiores ſunt quàm teuthides: ſubiungit: Eſt autem & paruum quoddam teuthorum genus. Differunt præterea teuthi & teuthides figura quoque. Similiter & Rondeletius ſentit: ſed Gazæ tranſlationem non reprehendit: nec Græca Ariſtotelis verba emendat. apparet ſanè legendum, ἔστι δέ τι (nõ τὸ) γένος ὀλίγον, &c. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον.

Piſcium nomina in is terminata

B Teuthus à teuthide magnitudine tantum differt. accedit autem ad tres dodrantes. colore ſubruffo eſt, ὑπέρυθρος. Ex dentibus inferior in eo minor eſt: ſuperior verò maior. vterque niger, & accipitris roſtro figurâ non abſimilis. diſciſſo alueo ventriculus ſuillo ſimilis videbitur, Athenæus tanquam ex Ariſtotele. Ariſtoteli teuthi piſces ſunt molles: peculiares binas ſortiũtur promuſcides, &c. Vide in genere de mollibus.

C Teuthi gregales ſunt, Ariſtot. Teuthum & ſepiam breuis eſſe vitæ Ariſtoteles author eſt, Athenæus.

Loliginis maioris hanc formam, etſi minus exquiſitam quàm Rondeletij opinor, vt Venetijs olim mihi confecta eſt, addidi.

COROLLARIVM II. DE LOLLIGINE *minore, & de Loligine ſimpliciter.*

A Loligo vt & cætera mollia, oſſibus, ſanguine & viſceribus carent, Ælianus. Loligo ſic dicta eſt quaſi Voligo, quòd ſubuolat, litera commutata prima, Varro. Sed hæc origo primam breuem requireret, quæ tamen produci ſolet, ab Horatio, Ouidio: & per l. duplex à Gaza & alijs recentiorib. ferè ſcribitur: doctiores plerique l. ſimplici ſcribunt, veterum opinor codicum imitatione. nonnulli in carmine gemino l. ſcribi debere tradunt, cum producitur: tanquam innuant, corripi etiam poſſe cum per ſimplex l. effertur: vt reliquiæ, relligio. Vligines indocti quidam (vt Syluaticus) pro loligines dicunt. Lolliginem Ligures, atque plerique alij Itali ex eo Calamarium appellant. A Maſſilienſibus etiam nunc antiquitatis ſuæ retinentibus Taute appellatur, quaſi Græcè τευθὶς, Gillius. Hiſpanis etiam Calamar vocatur. Sepias & lolligines Germani vna voce vocant *Blackfiſch* ab humore atramento ſimili, quem habent loco ſanguinis. eum enim humorem Germani *black* appellant, Eberus & Peucerus. Anglis *black* nigrum ſignificat. Adamus Lonicerus ſepiam duntaxat *blackfiſch* appellari ſcribit. Quòd ſi generale nomen hoc ad mollia faciamus, ſpecies ſub eo contentas differentijs adiectis, Germanis noſtris ita interpretabimur: Loligo maior, *ein groſſer langer Blackfiſch.* Loligo minor, *ein kleiner langer Blackfiſch.* Sepia

Sepia, *ein breiter Blackfiſch. Dieſe drey haben all kurtze Fueſs, ein groſslachten Leib, koennen nit gehn.* Polypus *ein Blabkfiſch mit eim kleinen Leib, vnd langen Fueſſen, darauff er auch gehen kan.* Sepiam quidem Angli vocant *Cuttel* vel *Cutle*: quòd carnis mollitie & ſubſtantia, inteſtina quadrupedum referat. inde genus omne mollium Germanicè rectè nominabimus *Kuttelfiſch*, (vocabulo noſtræ dialecto magis cóueniente quam *Blackfiſch*,) & differentias præſcriptas adijciemus. vel ſic, Lolligo *ein Raakuttel*: nam *raan* gracile & oblongum nobis ſignificat. Germani pręſertim ſuperiores ad quos aduehitur, Sepiam *Meerſpinn*, id eſt Araneum marinum nominant: quo nomine ſi quis pro genere vti voluerit, vtatur: mihi quidem non placet, quoniam alia quoque marina quædam animalia, præſertim cruſtata, araneæ nomine veniunt, vt ſuprà in A. elemento oſtendi. Quòd ſi quis commune Gallis, Hiſpanis, & Italis calamarij de loligine nomen, Germanicum facere voluerit, & expreſſo magnitudinis diſcrimine duo eius genera diſtinguere, ſic efferat licebit: *Kleiner Schreibzeug: Groſſer Schreibzeug*. Loliginem piſcem quem Itali calamarium vocent, *Sleue* ab Anglis nominari, Io. Fauconerus me docuit.

In Ponto ſepia non eſt, cum loligo reperiatur, Plinius. Speuſippus ſepiam & teuthidem ſimiles eſſe ait. **B** Loligo ſepiæ ſimilis eſt, verum oblongior & anguſtior, (nam ſepia latior eſt, Ariſtoteles.) Sepias quoque & loligines eiuſdem magnitudinis, (*cuius Polypus, ad Carteiam captus, hoc eſt, pondo* DCC.) expulſas in litus Bæticum, Trebius Niger author eſt. In noſtro mari loligines quinum cubitorum capiuntur, ſepiæ binum, Plinius. Ineſt loligini gladiolus perſpicuus & cryſtallo perſimilis. Eidem & ſepiæ, ſunt barbæ, crines & acceptabula, aliquanto breuiora quàm polypo, quibus eſcam corripiunt: corporum verò alueí, aliquanto capaciores quàm in polypis: quod natura prolixioribus poſtea capillamentis in polypo compenſauit, Iouius. Aquatilium mollibus oſſa nulla: ſed corpus circulis carnis vinctum, vt ſepiæ atque lolligini, Plinius. Inter loliginem marem & fœminam hoc intereſt, quòd fœmina inteſtina continet duo, veluti mammas: quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris. Mas omnino ijs caret, Ariſtot. Mollia ſunt loligo, ſepia, polypus, & cætera eius generis. his caput inter pedes & ventrem: pediculi octoni omnibus, Plinius. Sepiæ, lolligini & lollio alueus amplus eſt, crura breuia, ita vt poteſtas nulla ſit ingrediendi, cum polypi vel ingredi poſſint. Eadem genera peculiares binas ſortiuntur promuſcides, longas, aſperiuſculas: quibus capiunt & ad ora admouent cibos, Vuottonus ex Ariſtotele & Plinio. Cæteri (*id eſt reliqui ſex pedes*) cirri ſunt, quibus venantur, Plinius. Ὀκτάποδα quædam animalia ſunt, vt mollia in mari, Polypus, ſepia, teuthis: inter inſecta ſcorpius, de quo prouerbium extat, Octapedem excitas. Lolliginum ligulas Apuleius dixit Apologia 1. Proboſcis, προβοσκὶς, de elephantis dicitur, (& pronomæa quoque,) προνομαία: nec impropriè idem vocabulum in muſcis quoque, ſepijs & loliginibus vſurpatum eſt, Athenæo teſte. Nos de proboſcidis voce plura in Elephanto diximus. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur, Ariſtot. de generat. 3. 8. Lolliginibus bina conceptacula ventris ſpeciem gerunt. ſed alterum minus ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat. quoniam corpus etiam totum carne molliore conſtat. Eædem & polypi ſuprà apud mutim poſitum atramentum habent, Ariſtot. de partibus. Loligini partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur, gladiolum vocant, Idem. in ſepia priuatim ſepium vocatur, quod tamen vocabulum etiam pro gladiolo vſurpat idem author in opere de partibus alicubi, Gaza interprete ſcribens: Lolligo ſepium cartilaginoſum ac tenue gerit, & minus atramenti continet quàm ſepia. Locus iam non occurrit, & an Græcè etiam ſepium hic legatur, dubito. Albertus & Iſidorus imperitè lolligini ſquamas adtribuunt.

Sola è genere mollium pelagia eſt lolligo, Ariſtoteles interprete Gaza. ſed hoc in loco Græcè πυθὶς **C** legi, quem Gaza lollium vertit, à Vuottono animaduerſum eſt: vt Gaza videatur legiſſe τευθίς. Ouidio lolligo inter litorales piſces numeratur. Sepiæ & loligini pedes duo ex octonis longiſſimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt: cæteri (ſunt) cirri, quibus venantur, Plinius. Sepiæ & loligines binas, quibus paſcuntur, promuſcides (προβοσκίδας, vt ita appellem, propter figuram earum ſimul & vſum) prætendunt. Eiſdem (ταῖς αὐταῖς προβοσκίσι) veluti anchoris, cum tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem ac fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cum tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem & pericula muniunt, inſtructæ, Ælian. de animalib. 5. 41. *Volatus.* Lolligo tum pedibus tum pinnis natat, Ariſtot. Loligo etiam volitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, Plinius. Vbi Maſſarius: Hoc (inquit) excerpſit à Trebio Nigro, & M. Varrone, vbi de lingua Latina dicit: Loligo (*dict.*) quòd ſubuolat, litera commutata prima voligo. Trebius Niger loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine vt nauigia demergant, Plinius. Loligines, accipitres marini, hirundo pelagia cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicuntur: ac loligines quidem pinnis ſuis longiſſimo & ſublimi tractu & gregatim more auium efferri. hirũdines verò humilius volant. accipitres paulò ſupra ſummam aquam maris tolli ſolent, vt natentne an volitent adiudicandũ ſit difficile, Ælian. 9. 52. ex Oppiani Halieut. 1. Loligo alis (*pinnis*) ſuis in aerem ſe attollit. ſed quia flatus ventorum ſuſtinere non poteſt, paulò poſt vbi ventis cõcutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundum relabitur, Iſidorus & Albertus. Loligo & polypus atramentum præ metu mittunt: ſed accreſcit denuo poſtquam miſerunt, vt nunquam copia deſit atramenti Ariſtot. Loligines atque ſepiæ vel maiores piſces euincunt, Ariſtot. Loliginum idem coitus eſt qui mollium omnium. Ariſtoteles *Coitus.* libro. 5. hiſtor. cap. 6. de coitu ipſorum loquens: primum in genere, ſimiliter omnia coire inquit: ore ſcilicet iuncto ex aduerſo, & cirris ad cirros applicatis. Sed polypus (*fœmina nimirum*) quod in eo caput vocatur, ad terrã inclinat, eiq; innititur. Sepiæ verò & loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι κατανπικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως. id eſt natant inuicem complicatæ ex aduerſo, ita vt os ori, cirri cirris reſpondeant è regione, natantes (*interim*) in contrariũ. Naſum etiam dictũ (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius naſum inſerit. Hoc in loco Rondelet. pro νέουσι ponit ὀχεύουσι vel ὀχεύονται: quod quidem clarius dicitur, ſi quis iam recitata Ariſtotelis verba ſeorſim conſideret. ſi verò apud ipſum Ariſtotelem argumentum, hoc eſt ea quæ præcedunt & ſequuntur, reſpicias: nihil mutari opus eſt. tra-

ctat enim ex profeſſo de animalium coitu. & cum polypos terræ niti dixiſſet in coitu, ὁ μὲν οὖν πολύπους ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν, &c. ſepias & loligines natare ſimul & coire ſubiungit: natando autem vtrunq; ſexum in contrarium ferri, vtpoti corporibus è regione & ex aduerſo applicatis. Athenæus quoque & Euſtathius Ariſtotelis verba recitantes, νέουσι legunt. Plinius lib. 9. cap. 51. Sepiæ & loligines (inquit) coeunt linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed polypi in terram verſo capite coeunt. reliqua mollium tergis, vt canes. Qui locus cum ex Ariſtotele ſit conuerſus, linguis tamen mollium vlla coire is non dixit: ſed neque tergis vt canes. In verbis Ariſtotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσι, noſtri codices rectè poſt συμπεπλεγμέναι diſtinguunt, & ſequentia pariter conſtruunt, hoc eſt στόματα ſimiliter vt πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόττουσι: apud Athenæum verò recitantem, diſtinctio eſt poſt στόματα: quod Plinium induxiſſe videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cum tamen proximè dixerit Ariſtoteles eundem coeundi modum mollibus cunctis eſſe. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκοντες, &c. ſed longè aliud ei eſt συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & συνουσιάζειν, quod non animaduerit Plinius. quamobrem quòd Gaza etiam lib. 1. cap. 15. de generatione animalium vertit, mollia ore coeunt, non probo: cum Græcè legatur συμπλέκεται. Ariſtoteles certè de partibus 4. 5. mollia non linguas, ſed pro ijs carnoſum quiddam habere tradit, quo voluptatem eſculentorum diſcernant. Ore etiam parere ſepias & loligines, vt contra Ariſtotelis ſententiam, ſic omnino contra naturam Plinius dixit. Scio legi hęc Ariſtotelis verba hiſtoriæ 5. 6. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυσητῆρα καλούμενον, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φασιν αὐτά. Gaza reddit: Pariunt (*ſepiæ nimirum & loligines, forſan & polypi: nam & de ijs ſimile quid proximè dixerat*) ea ſui corporis parte, quæ fiſtula dicitur: qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Sed hoc ex vulgi, vel piſcatorum quorundam potius quàm ſua ſententia ab Ariſtotele dictum apparet. alioqui dubium non eſt quin & coitus & partus eadem omnino parte, non locis diuerſis, fiant. Gazam video pro φυσητῆρα legiſſe φυσητῆρα. ſic enim aliqui vocant fiſtulam ſeu foramen, qua animalia quædam aquam cum cibo receptam reijciunt: Ariſtoteles αὐλὸν vocare ſolet: vt lib. 8. hiſtoriæ cap. 2. Quibus per cibum (inquit) humor illabitur, ijs fiſtula (αὐλὸς) in ſanguineo genere data eſt, (*vt cetis*:) mollibus etiam & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt. Ego κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον, legere malim, quoniam & proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc eſt appellatum naſum in mollibus: naſus enim verus (hoc eſt figura ſimul & vſu naſus) non habetur niſi in ſanguineis reſpirantibus. & polypum marem paulò antè dixerat, exiſtimatum eius à nonnullis genitale in vno crinium, inſeri εἰς τὸν μυκτῆρα τῆς θηλείας. Et rurſus de loliginibus & ſepijs: Ἐναρμόττουσι καὶ τὸν καλούμενον μυκτῆρα εἰς τὸν μυκτῆρα. Sed ſiue fiſtulam ſiue naſum legamus: neutrâ iſtarum partium vel coire reuera vel parere poſſunt mollia. Clarius ſententiam ſuam exponit Ariſtoteles lib. 1. de generatione anim. capit. 15. Mollia (inquit) ore iunguntur, renixu complexuque mutuo brachiorum ſic enim coniungi neceſſe eſt: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxit. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale apertum eſt. Continent enim ouum primò indiſcretum, mox diſcretum in plura. & pariunt omnia imperfecta modo ouiparorum piſcium. Meatus (*Gaza dixit fiſtulam, vel exterior*) idé excrementi & vuluæ eſt, tũ in ijs tum etiam in cruſtatis. eſt enim qua ſemen genitale (*τὸν θορὸν, vt habet codex noſter a & Gaza ſimiliter legit. malim τὸν θολὸν per λ, id eſt atramentum. excrementum enim quoddam hoc in mollibus eſt: ſemen verò an emittant mollia, incertum eſſe eo, quem libro mox capite 17. teſtatur*) per meatum emittunt, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, (*ᾗ τὸ κέλυφος ἀφέστηκε, qua cutis dehiſcit, vel rimam oſtendit,*) & mare illabitur. (*Dubium mihi hoc, nec veriſimile mare illabi eadem parte.*) Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. crinis verò inſertio maris polypi per fiſtulam, (διὰ τοῦ αὐλοῦ,) qua piſcatores crine coire polypos aiunt, complexus gratia fit, non quaſi inſtrumentũ id ſit vtile ad generationem. etenim extra meatum corpuſque eſt. Interdum tergis quoque (ἐπὶ τὰ πρανῆ. *Plinius cum ex hiſtoria anim. rectè vertiſſet. polypi [fœminæ nimirum] in terram verſo capite coeunt: ex hoc loco non rectè adiecit, reliqua mollium tergis, vt canes*) mollia copulantur: ſed generationisne gratia, an alia cauſa, nondum exploratum habetur. Quod Ariſtoteles hiſtoriæ 6. 5. de coitu ſepiarum & loliginum agens ſcribit: τὴν δὲ νεῦσιν, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: & Gaza tranſtulit: Natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur: quo pacto quadret, non aſſequor. nam ſi partibus ſupinis iunctis coeunt: & os ori, cirri cirris è regione reſpondent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id eſt & oppoſita inuicem natatione vtuntur: non conuenit ſexum alterum retro, alterum os verſus natare, ſed os verſus vtrunque. Clarius hæc explicent, qui inſpicere ipſi hæc poſſunt, vel ex oculatis teſtibus idoneis audire. Loligines in alto pariunt. conſertum ijs quoque ouum, quale ſepijs eſt. è ſingulis ouis ſinguli fœtus exeunt, Ariſtot. In alto conſerta oua ædunt, vt ſepiæ, Plinius. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur, Ariſtoteles. Sepijs & loliginibus vita non longior bimatu, Plinius. Viuendi ſpacium eis breue eſt. nam, exceptis paucis, bimatum non complent.

Partus. — Oua. — Vita.

D Lepus mar. inter loligines ferè, ceu paruus earum fœtus, verſatur, vt dictum eſt in Lepore mar. Aliquod earum genus aſperrimum eſt, quæ pugnaturæ turmis ſe munientes ſtabiliunt, Obſcurus: ſed ineptè. de locuſtis enim non loliginibus hoc tradunt authores. Atramentum in metu fundunt, vt alia quoque mollia.

E Sepiæ & loligines in metu atramentum emittunt, vt in aqua ſic infuſcata lateant, Oppianus. Idem quarto Halieuticorum, ad capiendas loligines lignum ſimile fuſo parari iubet, & frequentes in eo hamos infigi, eoſque inſerta (ſuperinducta) eis iulide piſce occultari. hanc eſcam linea per mare trahi, mox enim ea conſpecta loliginem ſuis inuadentem cirris, transfixam & comprehenſam iri. Loligo volitans, tempeſtatis ſignum eſt, Plinius. Gubernatores cum exultantes loligines viderint, tempeſtatem ſignificari putant Incertus. Quid eſt quòd loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur: duram verò oſſeamque partem interius gerunt. vnde & mollium nomen eis datum eſt. quamobrem cum adeo facilè patiantur, imminentem tempeſtatem illico percipiunt. Vnde polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετρίδιοις) adhærens, ventum iam iam ad eſſe ſignificat.

Loligo autem exultat, frigiditatem & in profundo maris commotionem fugiens. habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem ac teneram, Plutarch. Quæſtionum Naturalium 18.

Mollia dicta, (vt polypi, ſepiæ, loligines,) cutem inſtar humanæ mollem, neque ſquamoſam, neque aſperam, nec teſtaceam habent: & mollia ſunt tangenti, duræ tamen ſunt carnis, & ad coquendum difficilia, exiguumq; in ſe ſuccum ſalſum continentia. Si tamen concoquantur, alimentum non paucum corpori exhibebunt. cæterum hæc quoque ſucci crudi (*nimirum vt etiam teſtacea,*) plurimum gignunt, Galenus de alimentorum facultatibus 3. 35. Et rurſus in libro de ſuccorum bonitate & vitio: Ex aquatilibus (inquit) mollia omnia craſſo glutinoſoque ſucco conſtant, ſicuti & inter piſces, cetacea. Loligo facilius quàm ſepia concoquitur: καὶ οὐκ εὔχυμος, Diphilus apud Athenæum. Maſſarius vertit, ſed inſuauis eſt, id quod Diphili verba ſonant: Vuottonus contrario ſenſu, ori gratam eſſe, Bellonius etiam magis gratam dixit. Iudicent quibus recentes hos piſces guſtandi facultas eſt. Lolligo à Celſo ponitur inter ea quæ minimè intus vitiantur (*in ventriculo corrumpuntur*) cibaria. Aetius lib. 9. cap. 13. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humorib. Loligines (inquit) ſepiaſq;, & polypos, omniaq; ſimpliciter mollia, vt quæ difficulter concoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, cenſeo reprobanda. At in colico affectu ex calidis & bilioſis humoribus orto: Sumantur piſces (inquit Trallianus) duriore carne præditi, vt ſepiæ & loligo. In Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτάς, id eſt, loligines aſſas nominat. Antiphanes τευθίδα σακτήν, id eſt, loliginem farctam, inter lautiſſimos cibos. Eadem fortè fuerit τευθὶς ὡνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum: Λαβὼν ὠνθυλευμένη τευθὶς ὡνθυλευμένη. in quam & Charmus Syracuſanus, (qui in promptu habebat verſiculos & parœmias de vnoquoque ferculo,) hæc verba accommodabat: Σοφὲ, σοφῶς: ſcitè nimirū & ſapienter coctam & apparatam inſinuans. eſt enim & ſua coquorum ſapientia. Ὠνθυλευμένον, τὸ σεσαγμένον (fortè διαπεσαγμένον) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας, τὰ πτερύγι' αὐτῶν συντεμὼν, στατίον μικρὸν παραμίξας, περιπάσας ἡδύσμασι λεπτοῖσι, χλωροῖς ὡνθύλευσα, Coquus apud Alexim. Rondeletius loliginem ita paratam, placentæ aut farciminis genus eſſe putat, quod & ipſum teuthis appelletur. Τὸ μὲν τάγηνον τευθίδων ἐφεστάναι σίζον: id eſt, Ad ſartaginem loliginum (*in qua loligines frigantur*) ſtridentem, aſtare, Ariſtophanes in equitibus. Scholiaſtes addit piſcem eſſe vilem. Iſicia de loligine: Sublatis crinibus in pulmentum tundes ſicuti aſſolet pulpa: & in mortario & in liquamine diligenter fricatur: & exinde iſicia plaſſantur, Apicius 2. 1. In loligine in patina: Teres piper, rutam: mel modicum, liquamen, carænum, olei guttas, Idem 9. 3. Et mox. In loligine farſili: Piper, liguſticum, coriandrum, apij ſemen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, & obligabis. Loligines & ſepiæ ſtomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſec. loc. Polypi aſſati, item lolligines, torminoſis in cibo proſunt, Marcellus Empiricus.

Sunt ex Græcis qui teuthidas nunc ſepias interpretentur, nunc viliorem piſciculum, Plin. & Theodorus loligines interpretantur, Cælius. Theulis (Scripſerim Teuthis) genus piſcis, Syluaticus. Emito ſepiolas lepidas, loligunculas ordeias, Plautus caſina. Sic Græcè etiam diminutiua voce τευθίδια frequenter ab authoribus, quos Athenæus citat, nominantur. Dorion etiam hepſetis (de quibus inter aquas ſcripſimus) σηπίδια καὶ τευθίδια adnumerat. Τευθίδες penanflexum aliquoties in codicibus Ariſtotelis perperam habetur. corripitur enim media ab Oppiano & Nicandro. Lepus marinus in cirris τευθίδος ἢ φέρεται νεαλὴς γόνος, ἢ ἅτε πύθος, Nicander. H.a.

Loligo nigra, Horatio. Ἠερόφοιτα φῦλα τευθίδες, Oppianus: quoniam per aerem volant. Ποταναὶ τευθίδες, Epicharmus. ſed hoc recentes fortè ſignificat, non epitheton eſt. Ποτανέα, τὰ πρόσφατα, Doricé. Ποτανὸς, πρόσφατος. At πετεναὶ, & ποταναὶ epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. Τευθιδίοις ἁπαλοῖς, Pherecrates. Epitheta.

Mollia omnia cōmuni vocabulo τευθώδη nominantur, hoc eſt loligini ſimilia, apud Athenæum. Τευθίς, ὁ κατάσκοπος, Suidas. Fuit & Arcadiæ ciuitas Teuthis: & eodem nomine dux in Aulide cum Græcis alijs, quem tamen Hornytum vocant quidam, &c. Cælius. Vide Onomaſticon noſtrum.

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ Πιερικῷ παρὰ χεῦμα Βαφύρα, καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ παμπληθέας ὄψει, Archeſtratus. b.

Loligini paruæ ſimilis eſt lepus marinus, Dioſcorides. Ὑπ' ὀσλίγγεσιν ἀραιαῖς τευθίδος, Nicander. Τευθίδων ἢ σηπιῶν κόμας ἢ τρίχας Nicander ὀσλίγγας vocat, Scholiaſtes. Γκμαλέοις θυσάνοισιν, Oppianus de cirris loliginis. Sciendum ſepiæ, lolligini, lollio, capillamenta ineſſe quædam, Cæl. De his in Polypo plura.

Τευθίδιοι nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit. Τευθίσιν ὀπταῖς, Metagenes. f.
Τευθὶς ἐξωπτημένη, Eubulus. Κοινῇ τε χναύειν τευθίσιν σηπίδια, Ephippus. Τευθὶς μεταλλάξασα λευκὴν ἣν φύσιν σαρκὸς, πυρωθεῖσ' ἀνθρακῶν ῥαπίσμασι ξανθαῖσιν αὔραις (id eſt flammis) σῶμα πᾶν ἀγάλλεται δείπνῳ προφῆτιν λιμὸν ἐκκαλουμένη, Antiphanes apud Athenæum.

De ſepijs & loliginibus pronunciat Matro apud Græcos poeta, piſcium ſolos noſſe, quid album ſit, quidue atrum, Cælius: fortè quia caro earum alba eſt, atramentum verò in ſe continet. Sed Athenæus ex Matrone de ſepia tantum hoc refert: poteſt tamen etiam de loligine alijſque mollibus atramentum fundentibus accipi. Infamiam atramenti ſymbolo poetæ ſignificant, vt Horatius: Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt Aerugo mera, Eraſmus Rot. in prouerbio, Sutorium atramentum. Themiſtocles, vt in ipſius vita refert Plutarchus, Eretrieo cuidam exprobans ignauiam dixit, Ἦ που ἔφη καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος: οἳ, καθάπερ αἱ τευθίδες, μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε. id eſt, Sanè, (*videtur interrogatio potius,*) inquit, & vobis aliquid de bello dicendum eſt, qui teuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis, Eraſmus Roter. h.

LONES. Vide Euones.

LVBRICVS. Vide Oliſthos.

DE LVCERNA, MILVO ET MILVAGINE.

SVBIT in ſumma maria, piſcis ex argumento appellatus lucerna: linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet, Plin. Lucernam Venetijs vulgo vocant, quem exhibuimus piſcem: vel potius ſimi-

tius ſimilem ei alium, nigriorem, cœruleis ad branchias pinnis, cuius ego recens extincti oculos noctu lucere obſeruaui. Rondeletius conijcit hirundinem piſcem eundem eſſe qui à Plinio lucerna ſit appellatus: Lucernam verò hodie vulgò dictam, miluum eſſe Plinij, ἱέραξ (id eſt accipitrẽ) Græcorum. Vide ſuprà Rondeletij ſcripta in Hirundine A. Vbi & locum Plinij de his piſcibus perpenſum reperies: & eundem rurſus à nobis in Corollario. In Cuculo hos & alios quoſdam piſces generis nomine λυροειδεῖ, id eſt Lyriformes appellaui: & multa eis communia oſtendi.

Bellonius hirundinem piſcem leuem & nullis horrentem aculeis putauit: cum Oppianus lib. 2. Halieut. piſcib. quorum etiam venenati ſint aculei, eas adnumeret. Milnus ſiue Lucerna piſcis eſt rufus, ſine ſquammis, aſpera cuticula, pinnis longis, & tam bene latis, vt multũ accedant ad Hirundinis piſcis pinnas: & Græci hodie ob eam ſimilitudinem falsò Chelidonem vocent. Accolæ Adriatici ſinus, etiam noſtra ætate antiqui nominis retinentes, Lucernam appellant: Maſſilienſes Belugam: Romani Caponem. Hunc Plinius Lucernam nuncupari ait, quod huius lingua per os exerta tranquillis noctibus luceat: ſed id omnes piſcatores negant, & non vero proximum videtur, ex Ariſtotelis libro ſecundo de partibus animalium: atque ex eiuſdem Plinij libro nono, cum de Delphinis loquitur: itemque ex vndecimo, vbi ait, piſces linguam explanatam & mobilem non habere. Itaque ſi immobilis ſit, atque minus explanata, quomodo exerta eſſe poterit? Fortè potius lucerna appellata fuit, vel quod pinnæ verſicolores noctu fulgorem quendam mittunt, vel quia antiquæ lucernæ ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, Gillius. Et nigro tergore milui, Ouidius in Halieutico inter Pelagios. Miluago (*idem qui miluus piſcis, vt & Rondeletio videtur*) quoties cernatur extra aquam volitans, tempeſtates mutari Trebius Niger author eſt, Plinius. Cuculus piſcis aliquam cum lucerna formæ ſimilitudinem habet, Gil. Vranoſcopus: vulgò Italis Bocca in ca, nominatur: ab alijs lucerna de petre, id eſt lucerna ſaxatilis. Vt lucernæ Venetijs dictæ oculos noctu lucentes pridie captæ obſeruaſſe me dixi: ſic Plinius, Quin & in tenebris (inquit) multorum piſciũ oculi refulgent aridi: ſicut robuſti caudices vetuſtate putres. Priuatim de harengo author de naturis rerũ tradit: oculos eius inſtar luminis de nocte lucere in mari: ſed eam vim cum ipſo piſce emori. Dilychnus a Strabone lib. 17. inter piſces Nili numeratur: dictus forſitan, vt ex nomine eſt conijcere, quod vel oculis, vel branchijs, vel aliunde noctu duplici lumine fulgeat. Nos rebus quæ in tenebris lucent peculiarem commentarium nuper dicauimus. Miluus ſiue lucerna, quem Græci hieraca & irica vocant. De hoc piſce meminit Oppianus, Athenæus, & Diphilus, qui durioris eſſe carnis quàm cuculus, in reliquis (*quod ad alimentum ſcilicet*) ſimilem teſtatus eſt. hunc piſcem Romani piſcem caponem hodie cognominant, vt mirer aliquos (*Iouium notat: qui forte non lucernam de qua hic agitur, ſed lyram Rondeletij, caponis Romæ vocari ſentit*) lucernam piſcem Venetijs minime reperiri, ac de genere mullorum eſſe aſſerentes: cum mulli ſquammas habeant, vt author eſt Plin. quib. lucerna omnino caret. ſed hi non nouerant caponem piſcẽ antiquis Rom. pariterq; Venetis lucernam cognominari. Sciendũ tamẽ, volucrẽ q̃ Ariſtot. Ictinon vocauit, miluũ à Theodoro conuerti: qui & volucrem hieraca ab Ariſtotele vocatam, accipitrem interpretatus eſt, Maſſarius. Ἴραξ piſcis quidã eſt, Dorica dialecto (*nam ἴρηξ Ionicũ eſt, ἱέραξ commune:*) ſic dictus, quod eiuſdẽ nominis aui ſimilis ſit. & lychnus in ſacris adhiberi ſolitus Heſ. & Var. Lychnis quidẽ ſiue candelabris templorum

Venetijs hunc piſcem Lucernam vocant: Monſpelienſes Gabo *vt audio, vel* Cabote: *Galli quidam* Rouchet, *vel* Rougette. *Luſitani peſce Cabra. Angli* Redfiſch *vel* Gurnard: *& ſimilem huic, ſed nigriorem, minorem* Rotchet. *Sed pleraque ex his nominibus, alijs etiam eiuſdem generis piſcibus attribuuntur. quare cauenda eſt confuſio. nam ne eruditi quidem, ſpecies huius generis omnes, etſi non multæ, ſatis adhuc diſtinxerunt.*

lorum alæ affingi ſolent, tanquam accipitrum. Aquila piſcis eſt ſine ſquamis, ſimilis hieraci, id eſt, accipitri (*aui ſcilicet, non piſci. Bellonius eam capite & oculis ferè miluinis eſſe tradit*) ſed nigrior, per omnia ſimilis trygoni piſci, Kiranides. Hieraces paulo ſupra ſummam aquam maris tolli ſolent, vt natent an volitent dubites, Ælianus ex Oppiano. Hirundines enim paulo altiùs volant, vtriſq; ſublimius loligines. Corax durior eſt hierace, hierax autem coccyge durior, Diphilus. Milago ab Alberto pro Miluago ſcribitur. Murmellius Germanicè interpretatur *ein Bolch*: ſed imperitè, quoniam piſcis *Bolch* dictus de aſellorum genere eſt. Nibium (ſic Itali miluum vocant) marinum vulgo dictum piſcem volare tradunt piſcatores, Niphus. Haud ſcio an idem ſit piſcis, de quo nuper amicus quidam meus ex Gallia his verbis ad me ſcripſit: In mari mediterraneo Galliæ prope Aquas mortuas, inuenitur piſcis, qui extra mare cũ euolat (quod ſæpe fit) moritur: vocatur Vit volât, à ſimilitudine membri virilis: cui caput perſimile habet. Miluus ſi ſit capo Italicè dictus, nobis erit *a Gurnard*, Ioan. Fauconerus Anglus. Inter marinos piſces ad cibum præcipuè laudantur Rogetus & Gornatus ſiue Gornus. nam eorum caro & ſubſtantia eſt puriſſima, Arnoldus Villanou. De nomine *Gornart* Anglis & Germanis inferioribus vſitato: deque Anglico *Redfiſch*, & Germanico *Rotbart*, quibus vel miluus vel cuculus, vel vterque tanquam communi nomine indicantur, plura leges ſuprà in Cuculo A. & alia quædam ibidem. Miluus piſcis nominari poſſet Germanicè *ein Meervvye*: niſi id nomen ad Haliæetum potius pertineret. Circumloquemur igitur, *ein art vom Gurnard, oder Currfiſch, oder Redfiſch: ein fliegende Redfiſch art, die bey nacht ſcheinet*: vel vno nomine ficto appellabimus *ein Scheinfiſch*. Sunt ad Oceanum Germani qui *Seehan* indigetent, hoc eſt, gallum marinum: de quo nomine plura ſcripſi ſupra in Cuculo A. hic quæ Ge. Fabricius mecum communicauit, adſcribam. Gallus paruus Oceani piſciculus, *ein Seehan*, ſono vocis ſignificare tempeſtates futuras dicitur. In gutture tenuiſſimæ ſunt, & planè perſpicuæ membranulæ, aptæ nimirum ad formandum ſonum: videtur enim non tam à forma, quam à voce adeptus nomen, vt Gallus vocetur. Capite grandiuſculo eſt. Corpus totum palmi longitudine. Per vndas celerrimè, quaſi volatu quodam fertur, propter membranarũ in branchijs & pinnis ſubtilitatem. Pinnæ ſtriatæ ſunt, & maculis variatæ, & tranſuerſim coloratæ. Inter branchias in imo ventre pinnulæ binæ ſunt, quæ curſus celeritatem adiuuant. ijs enim quaſi remulis vtitur. Hæc ex relatione amicorum, & ex inſpectione corporis cognoui. Affertur ad nos è Dantiſco: nam eſt in Boruſſiæ littoribus frequens, Hucuſque Fabricius. Erythrinum qui putant eſſe piſcem Gallis rouget, Anglis *rochet*, vtriſque à rubicundo colore dictum (Murmellius Ruburnum vocare videtur,) falluntur. miluus enim is vel miluorum generis eſt. Germani *Rufeele* & *Plotzen* appellant. vide in Erythrino A.

RVRSVS DE LVCERNA SEV MILVO, RONDELETIVS.

Icon hæc quid à noſtra differat, partim pictura ipſa, partim deſcriptio authoris oſtendunt. Generis quidem vnius ſpecies proximas eſſe certum eſt.

ΙΕ΄ΡΑΞ non ſolum auis, ſed etiam piſcis à Græcis dicitur: quem cum Latini accipitrem conuerterint, non miluum. qui ab ijſdem *ἰκτῖνος* nominatur: *ἱέρακα*, vel vt eſt apud Oppianum *ἴρηκα*, piſcem eum eſſe exiſtimo, qui miluus ſiue miluago à Plinio appellatur. A noſtris lucerna, quod noctu ſplendeat, eàdem de cauſa à Prouincialibus belugo: nam beluguez fauillas appellant. A

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.
Lib. 9. cap. 25. & lib. 32. ca. 2.

Miluus igitur piſcis eſt marinus, corporis forma coruo perſimilis, colore magis rubro, capite minus lato, vtrinque compreſſo: Pinnarum numero, caudaq; ſimilis, magnitudine & colore diſſidens. Quantum ad colorem attinet, parti pinnarum quæ ad branchias ſunt externæ, nullæ maculæ rubræ inſunt: interna ex viridi non nigricat, ſed pinnæ iſtæ partim flaueſcunt, partim nigricant. Linea à branchijs ad caudam ducta ſimplex non eſt, neque læuis, vt in coruo: ſed ex acutis breuibuſque aculeis horret. Non ſquamis ſed cute aſpera contegitur. Partib. internis mullo imberbi ſimilis. Palatum parũ flauũ eſt. B

Carne eſt ſicca duraque, vt ſcripſit Athenæus lib. 8. Ὁ δὲ ἱέραξ σκληροσαρκότερος μὲν κόκκυγος. F

Miluago quoties cernatur extra aquam volitans, tempeſtates mutari Trebius niger autor eſt, tradente Plinio lib. 32. cap. 2. E

Oppianus etiam lib. 1. *ἁλιευτικῶν* prodidit miluum in ſummo mari volitare. C

Ἴρηκες δ' αὐτῆς ἅλμης σχεδὸν ἠερέθονται | Ἄκρον ἐπιψαύοντες ἁλὸς πόρον, ὅσσον ἰδέσθαι
Ἀμφαδὸν ἰχνεύμοσι, καὶ ἱπταμένοισιν ὁμοῖοι. | *At radunt ſummam milui lati æquoris vndam,*
Hos natantes ſimiles dicas, ſimileſque volantes.

Quam noſtri lucernam vocant, miluum: quem verò cabote, coruum (coracem) eſſe exiſtimamus, his adducti rationibus. Coruo piſci à nigrore nomen eſt datum: ſic coruus noſter, omnium huius generis, de quo nunc agimus, piſcium nigerrimus eſt. Præterea carne eſt multò duriore quàm miluus: quod coruo tribuit Athenæus. Miluus vero poſt coruum minus cæteris rubet, per ſummum mare volitat, vt ſæpe vidimus. Neque me latet alios aliter huiuſmodi piſces diſtinxiſſe, vt eum qui à nobis coruus (corax) dicitur, cuculum eſſe aſſerant: non animaduertentes cuculum *ἐρυθρὸν*, id eſt rubrum dici, eũ vero quem pro cuculo exhibent nigrum eſſe. Deinde miluum eſſe quem coruum appellamus, ob pinnarum quæ ad branchias ſunt longitudinem. Sed ſatius eſt ob prædictas cauſas ita diſtinguere, vt nos diſtinximus. A

Miluum hic, & ſupra Coracem, verè ſe exhibuiſſet.

DE ALIO MILVO, BELLONIVS.

Miluus à Bellonio pictus, ſquamoſus ſolus in hoc genere, ad hirundinem Rondeletij propius, quam hirundo ipſius (Bellonij) accedit.

A Milui piſces Maſſiliæ cognoſcuntur, ſed falsò vulgari nomine Landolæ appellantur, cum id nomen potius hirundini debeatur. Venetijs raro in foro piſcario adferri vidimus: Romæ verò tam populares ſunt, vt ferè pro nihilo habeantur: vulgus Nibium vocat. Eſt autem vulgari eorum lingua Nibius, idem quod Miluus. Multi contendunt eum vocari debere hirundinem, ſed quum ferat minaces aculeos, & pinnas ſpinis munitas, non video quòd rectè ita eſſe poſſit. Sunt qui piſcem, quem Veneti Lucernam vocant, Miluum eſſe credant: (*ipſe cucullum hunc facit.*)

B Nullum ſcio piſcem (dempta hirundine) cuius alæ maiores ſint, quàm Milui. volatu enim opus habuit. Vnde Oppianus, Quumque timent magnum venientem è marmore piſcem, Hos nanti ſimiles

(C) dices, ſimileſque volanti. Ita enim in ſublime efferuntur Milui, dum ab alio piſce in mari perculſi ſunt, vt alati eſſe videantur. Horum tria genera obſeruari ſolent. Proinde tereti corpore Miluus eſt, ſeſſilib. ſquamis vndique contectus, vt in ſerpentibus dicemus. Pinnas vtrinque ad latera habet, ſed tam longas, vt palmum excedant: latas verò totidem, quæ corpus ipſum longitudine ſuperant. Poſſet Miluus totus à ſuis pinnis circumduci: ex quarum latitudine non miror, ſi aliquando perculſus metu in aërem ſe efferat. Si quis Milui ventrem, caudam & cutem obſeruet, in vtroq; latere duos ſquamarum ordines (aſperarum ferè, vt in Trachuro) videbit, quas pro maximo robore habet: quibus fit, vt ea parte ferè quadrangularis appareat. Roſtrum illi eſt ſimum & recuruum. Oculi magni atque elati. Caput oſſeum, in quo ſunt aculei quatuor, ad caudam ſpectantes. Cucullam habet oſſeam, cuius duo ſuperiores aculei, nequaquam mouentur: inferiores verò attolli ac deprimi poſſunt. Lituris in tergore notatur ex cyaneo virentibus: dentibus caret. Lienem habet oblongum, ſubrubrum.

Lvdolatra, vt dicunt, animal eſt marinum, quatuor alis præditum, duabus in facie, & totidem in dorſo, quibus magna velocitate fertur quocunque libuerit, Albertus. ego nec nomen apud bonos authores huiuſmodi, neque animal ipſum in natura extare puto.

DE LVCIO, RONDELETIVS.

C Inter fluuiatiles Lucium collocamus: quanuis non ſolum in fluminibus, ſed etiam in paludibus, ſtagnis & lacubus viuere comperiatur. Eſt igitur Lucius omnium dulcium aquarum communis, quem cetaceis fluuiatilibus ante deſcriptis (*nos eum ducem non ſequimur*) ſubiungimus, quia in magnitudinem inſignem accreſcit.

Vbi.

Marinus planè non eſt, nec niſi rarò in ipſis etiam fluuiorum oſtijs reperitur, niſi aut vndarum vi, aut ſuo impetu illuc feratur. Has ob cauſas aliquando in oſtijs Rhodani, vel in ſtagnis marinis capitur, ſed prorſus exuccus & inſuauis, ac veluti tabidus, non alimenti quidem penuria: nam ibidem permulti piſces commodè degunt, & pingueſcunt, ſed quòd in alienum locum & à natiuo diuerſum vltro compulſus ſit.

A Auſonius primus ex Latinis, quod ſciam, Lucij nomine vſus eſt deducto, vt opinor, à Græco nomine λύκε, quod Lupum ſignificat: quia hic inter fluuiatiles ſit voraciſſimus & edaciſſimus, quemadmodum inter marinos Lupus cui Græci à voracitate λύκου nomen dederunt. Sunt qui Sphyrænam Lucium marinum vocent, quem Itali Spetum nostri Spet appellant. Sed Sphyræna & Lucius valde à ſeſe ſeiuncti ſunt, vt ex capite de Sphyræna cognoſcere licet. Burdigalæ Lucz nominatur, à Gallis Brochet, vel ab alijs Bequet, vel Bechet, a roſtro prominente: Bec enim lingua noſtra roſtrum ſignificat. Aulici noſtri Lucium pede vno minorem, Brocheton vocant: maiorem, Lanceron: qui pedum duum triumue eſt magnitudine, Brochet.

B Eſt igitur Lucius piſcis longus ad duum triumue cubitorum magnitudinem attingens in magnis lacubus Galliæ & Germaniæ: quadrato ferè dorſo & perpetuò æquali, donec ad poſtremas pinnas ventum ſit: aliquando tamen ventre diſtento & prominentiore quum pinguior factus eſt. quod etiam aliquando Ichthyopolarum impoſtura accidit: qui piſcium quorundam ventrem herbis infarcientes, algam & viles alias herbulas cariùs vendunt, quam piſces ipſos, quod Romæ fieri deprehendi. Cauda eſt breui, capite quadrato, ſtriato, foraminibus paruis excauato. Roſtrum anſerino roſtro non abſimile eſt: maxilla inferior ſuperiore longior, & cochlearis modo excauata. Dentes multos habet vario modo diſpoſitos. nam in maxillæ inferioris anteriore parte dentes parui ſunt, in os recurui: in ſuperiore maxilla nulli ſunt. quia cum ea latior ſit, dentes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura duos dentium ordines palato infixit. Oculi coloris aurei ſunt æmuli, ante quos duo ſunt foramina in vnicam cauitatem coeuntia. Corpus ſquamis tegitur paruis tenuibuſque adeo, vt ijs carere videatur, & cum ijs coquatur: & inter edendum, ſi paruus ſit Lucius, negligantur, ſin maior, duriores & euidentiores abijciuntur. Corpori maculæ quædã aſperſæ ſunt. Venter candidus eſt: dorſum nigricat vel liueſcit: latera argentea ſunt, in magnis & ſenioribus aurea. Pinnis natat quatuor, duæ ſunt ad branchiarum ima: qui pinnarum ſitus eſt fluuiatilibus piſcibus communis, vt facilius in aqua ſuſpendantur & efferantur. contra altius ſitæ ſunt eædem pinnæ in marinis. quia dulcis aqua tenuior eſt & liquidior, marina craſſior & ſpiſſior. ob id hæc pondus magis ſuſtinet, illa minus. Inferiore ventris loco duæ aliæ ſunt magnæ & validæ. In dorſo nulla eſt: ſed non procul à cauda duæ ſunt, vna ſuperior, altera inferior. Superior aurea eſt, nigris maculis notata. Cauda in duas pinnas deſinit ſimiliter pictas. Linea medium corpus dirimens vix cernitur, quia ex minutis punctis conſtat. Interna omnia corporis figuram ſequuntur. Etenim oblonga ſimul, (*ſunt fortè, non ſimul legendum.*) maximè ventriculus pinguitudine obductus, cuius permultæ ſunt appendices: in quib. chylus confectus ſeruatur, ne ob gulę laxitatẽ facilè reijciatur. Inteſtina trib. longis conuolutionib. conſtant. Hepar ventriculum amplectitur, in quo veſica eſt felle viridi diſtenta, in ſuffuſionibus & oculorum maculis vtili.

Deſcriptio.

G

Carne

Carne eſt dura, nec valde glutinoſa, ſi in fluuijs & magnis lacub. alatur: ſed mali ſucci & glutinoſa, ſi in ſtagnantibus aquis & paluſtribus degat. De quo Auſonius in Moſella:

Lucius obſcuras vlua, cœnoque lacunas
Obſidet. hic nullos menſarum lectus ad vſus
Feruet fumoſis olido nidore popinis.

In piſcinis etiam cum Tincis & Cyprinis includuntur Lucij. hi omnes pro loci & victus ratione, vel meliore vel deteriore ſunt ſucco. Galli magnos Lucios & in puris aquis educatos valde commendant, alios item piſces duræ carnis: eoſque rident qui vt carnes, ita piſces aſſeruant, vt teneriores reddantur. Qua in re vehementer errant. quæ enim dura difficilius concoquuntur quàm mollia: quæ intelligo tenera & friabilia, non humore nimio & ſuperuacaneo diffluentia.

Oſſa maxillarum à quibuſdam in medicamentis vſurpantur vſta, in cinerem & in puluerem redacta. Drachmæ pondere ad calculos renum cōminuendos valere creduntur, non alia opinor ratione, quàm calculum in meatibus vrinæ morantem deorſum pellendo, vel pituitam qua calculus retinetur abſumendo. Itaq; ad veſicæ calculum nihil prodeſt. Alij ex iiſdem maxillis cinerem mentulæ vlcerib. aſpergunt ad exiccandum, quod efficacius præſtant ſaliti Lucij oſſa, vt ſpodij vice eſſe poſſint, quemadmodum & Siluri ſaliti oſſa.

Lucij figura hæc noſtra eſt, non ad illius quem Rondeletius dedit imitationem expreſſa. F

G

A

(C)

B

A *Oxyrynchus.*

DE EODEM BELLONIVS.

Quantum fallantur, qui Lucium Lupum eſſe putant, in Labrace ac Sphyræna diximus. Nam & Græci qui Venetis ſeruiunt, Sphyrænam Luczium marinum nominant: qui verò Turcis ſubijciuntur, Turcies vocant. Minores Lucij in Anglia *Pik*: cum autem adoleuerint, *Litz* vocantur. Gregalis non eſt Lucius: & quanquam nuper editus ſit, tamen nunquam niſi ſolus euagatur. Solertis eſt in comparando ſibi victu naturę piſcis. ſiquidem ſtatis contrafluentis aquæ raptum, quoties ranam vel aliud quidpiam delabi aut moueri aduerrit, illuc ſeſe procinus emittit, atque eiaculatur in prædam: vnde Galli Lanceron vel Lanceron vocant. Alij ab eius ore prægrandi Becquetum: alij quòd oblongo ſit corpore vt veru, Brochetum dicunt.

Angli pingues admodum Lucios habent ac magros. Omnes autē Lucij tereti atque oblongo ſunt corpore, capite in acutum protenſo, albo, ac liuido, aut etiam ſubnigro: Squamis paruis, hiatu grandi: dentibus caninis, longis & tranſparentib. in gyrum per maxillas inflexis: branchijs vtrinque quaternis, cauda bifurca. quatuor ſub ventre pinnas habent: duas caudæ vicinas, quæ inter ſe mutuò opponuntur ad pinnarum teli effigiem. Hepar illis eſt pallidum, per ventrem ad latus ſtomachi porrectum: à cuius lobo fel porraceum in grandi vaſculo pendet: lien ſub reuolutione ſtomachi, ad quē fibra ex felle demittitur. Tres tantum reuolutiones inteſtinorū habent, apophyſes nullas. Cor magis turbinatum, quam trigonum. Cæterum inter Italicos & Gallicos hoc eſt diſcriminis, quòd Gallici in longum protenduntur, ſuntque delicatiores: Italici verò ventre ſunt prominente, & corporis veluti truncata mole atque in latum exporrecta.

Cæterum an ſit Oxyrynchus Strabonis, quem Niliaci piſcatores ſacrum habent, id mihi controuerſum eſt.

COROLLARIVM.

Lucij nomine ex idoneis ſcriptoribus primus & ſolus (quod ſciam) Auſonius vſus eſt. Author de naturis rerum & ſecutus eum Albertus, lucium & lupum aquatilem nominarunt. Lucius vbique ſtagnis ac lacubus frequentiſſimè reperitur: nuſquam mari. qua vna ratione qui eum antiquitus lupum fuiſſe exiſtimant, manifeſtè conuincuntur. Iouius Lucius fl. longè à lupo veterum differre, contra Simonem Genuenſem & Franciſcum Philelphum, Maſſarius docet: & Lupi hiſtoriam mox ſubijciendam conſide- A *Lupus.*

Silurus. Oxyrynchus. Macrella.

conſideranti, dubij hac in re nihil relinquetur. Eruditus quidam nuper ſilurum eſſe putauit: cuius opinionem Rondeletius in Siluro refellit. Bellonius in Singularibus lucium in Nilo frequentem eſſe ſcribit: eundemque videri veterum oxyrynchum. Nili quidem oxyrynchum carniuorum fuiſſe in o. elemento confirmabimus. Macrella piſcis quidam apud inferiores Germanos vocatur, (*nomine etiam Gallis noto: neſcio an de fluuiatili piſce: nam ſcombrum piſcem marinum Galli Maquereau vocant, Angli Macrel*) quem Carolus Figulus Lucium Auſonij eſſe ſuſpicatur: & Lupum veterum quem noſtri *Hecht*, Galli brochetum appellant: vtraque opinione plurimùm deceptus. Sequitur eum Adamus Lonicerus quoque: quoniam Lucius Auſonij vilis ſit piſcis, brochetus verò maximè inter omnes nobilis. Atqui regionibus diuerſis eiuſdem piſcis non eandem eſſe bonitatem: aut ſi eadem eſſet, meliores tamen piſces alibi deeſſe, alibi abundare: denique temporum & ætatum iudicia variare, cogitare illi debuerant. Lucium ergo (inquit Lonicerus) putamus eſſe Macrellam vulgò dictam, Germanicè *ein Macreli*, per antiphraſin videlicet, quòd lucem fugiat. Confirmat etiam hoc quòd ferunt Macrellam in aquarum fundis, tanquam fugientem lucem, deliteſcere: vnde noctu cum face piſcatores adnauigant. quam conſpiciens Macrella, velut attonita ſtupet & capitur. Editur hic piſcis toſtus potiſſimum igni, vnde Germani etiam *Bratfiſch* eum vocant, Hæc Lonicerus.

Eſox.

Eſocem Plinij quem maximum in Rheno piſcem eſſe tradit, lucium eſſe non deſunt coniecturæ, quas in E. elemento retuli. nam ſi qui alij etiam maiores in Rheno reperiuntur, ij Rheno proprij non ſunt cum è mari aſcendant, vt ſalmo & ſturio. Lucium Itali Luzzo nuncupant. Hiſpani Sollo. Galli (inquit Gillius) qui accolunt Lygerim & Sequanam, Brochetum appellant: prouincia Narbonenſis Lucium. Brochet Gallicum nomen factum conijcio à broche quod eis veru ſignificat: vnde diminutiuum brochette: quòd os acuminatum hi piſces habeant, vnde & oxyrynchi putantur. Noſtri *Hecht* appellant, & differentiam à locis faciunt: eorum enim qui in lacu degunt, alios qui circa harundines verſantur, *Rorhecht* vocitant, alios qui in altiori gurgite, *Seehecht*. In Albi, alij a Martio menſe *Mertzenhecht* vocantur: alij poſt paſcha, *groſſe hecht*, id eſt, magni lucij. Circa Coloniam vſitatum eſt nomen *Schnucht*, alijs *Schnack*, *Snok*, *Snouk*, vt Flandris: à roſtri figura forſan prominente: nam & culices Germani *Schnaken* nominant à promuſcide longiuſcula. Argentinæ lucios minores & eodem anno natos, *Hurling* appellant: quod nomen percis fluuiat. paruis noſtri attribuunt. Apud Anglos Lucij maximi *Luces* dicuntur: medij, *Pikes*: minimi, *Piccrelles*. Angli Lucium piſcem Luſitanica voce Picque nuncupant, Amatus. Angli plerique ſcribunt a *Pyke*: quod ad Gallicum Bequet accedit, à roſtro factum, ac ſi roſtricem dicas. Polonicum eius nomen Szczuka vel Szczuka. Bohemicum Sſcika.

B Lucio caret Hiſpania vniuerſa. Amatus Luſitanus. Thraſymenus lacus in Italia huius generis piſces (inquit Iouius) longè maximos atque optimos nutrit. bicubitalem enim aliquando exceſſere magnitudinem. Poſt Thraſymenos è Cymino (qui hodie Ruſilloni lacus dicitur. fuit is vicus antiquitus Syllanum) laudatiores Romæ habentur. nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & ſapore & magnitudine ſunt inferiores. In Germania paſſim abundant: præcipuè in Heluetijs, quorum regio amnes & lacus multos magnoſque habet. Mediocres ab Odera flumine multis plauſtris euehi audio. Simon Paulus Suerinenſis in lacu alluente Suerinũ non procul Oceano Germanico, cum alijs piſcibus lupos (*lucios autem intelligere videtur*) capi ait. Si fluuialis aqua & alimentum lucio abunde ſuppetat, progreſſu temporis in longitudinem maximam eualeſcit, Author de nat. rer. Argentinæ anno Chriſtiano M. D. XLIIII. lucius in illo amne captus eſt qui libras (ſedecim vnciarum puto) 26. appendit: iecur autem eius vncias tredecim cum dimidia. Spyrænam aliqui lucium marinum vocant, à ſimilitudine quadam. alij turdi genus quoddam, vndecimum Rondeletij, aut ei perſimile: quem piſcem Bellonius Hepatum facit: ſed illi Lucij mar. nomen minus conuenit. In Oceano Germanico circa Boruſſiam, piſcis quidam marinus *Zanz* vocatur, lucio ferè ſimilis, magnitudine, figura, ſquamulis, vt ferunt. Audio & piſcem, qui à Rheno denominatur in mari, *Rheinfiſch*, (aſellorum generis, ni fallor,) vna ex parte ſalmonem, altera lucium referre. Lucium à lucendo Bellonius dictum arbitratur (vt ipſe mihi retulit) quòd ſiccatus nocte luceat. In viuo etiam ſquamæ quodammodo aureo colore lucent ſingulæ extremo margine medio, reliquum enim cute obductum eſt. Pantheram fluuiatilem hunc piſcem dicas, cum propter voracitatem: cum quoniam maculis plurimis albicantibus latera eius diſtinguuntur, pleriſque oblongis. Roſtrum habet longum, & rictum magnum, Albertus. Et alibi, Os magnum, & valde ſciſſum, inſtar quadrupedum quorundam. Os latum & dentes acutiſſimos, Obſcurus. In cerebro lapidem cryſtallo ſimilem gerit, ſed hoc cum æuum in longum duxerit, Author de natur rer. Ego in capite lucij etiam parui lapillos geminos candidos reperi. Oſſium ſeu ſpinarum in capite eius formæ diuerſæ repeiuntur: vnam vulgò cruci comparant: aliam lanceæ: tres alias clauis ſeu paxillis, paſſionis Dominicæ inſtrumentis. In quibuſdam (*piſcibus*) non apparet aliquid ſimile linguæ omnino: ſed locus inuenitur lenis, continuus: eo quod guſtus animalium non eſt in lingua, ſed in tota oris interioris ſuperficie: & talis piſcis eſt apud nos lucius, qui fauces ſuperiores habet plenas dentibus, Albertus. Dentes habet acutos diuerſarum acierum, Idem. Soli equidem lucio piſcium qui apud nos capiuntur, branchiarum exortus ſpinoſos ac dentatos eſſe puto. Branchiæ quædam ſunt diuaricatæ & extenſæ à corpore piſcis, vt lucij & ſalmonis. Lucius quidem paucas habet branchias, & operimentum earum oſſeum, Albertus. Sunt qui ventriculos tres eis attribuant. Fellis color è viridi ſubluteus eſt: folliculus è cœruleo viridis apparet. eſt autem meatus à ſellea veſica longo ductu (ad ſex digitos fortè) per inteſtina extenſus. Minores lucij colore elegantiores, magiſque virides ſunt. Nullæ pulpis earum ſpinulæ intercurſant, vt alijs fluuiatilium pleriſque.

C Lucius ſtagna, paludes, fluuios incolit, Gillius. Lucius vbiq; ſtagnis ac lacubus cum tincis frequentiſſimè reperitur, nuſquam mari. Auſonius quoque lucium nominat cum tinca, Iouius.

Vbi. Cibus & voracitas.

Lucius obſcuras vlua cœnoque lacunas Obſidet, Auſonius. In lacubus noſtris alij ad ripas inter harundines, alij in alto degunt, vnde & denominantur, *Rorhecht*, *Seehecht*. Differunt piſces plurimum ſecundum loca, in quibus verſantur. omnes enim ſaxatiles pinguiores ſunt, & ſaniores (*ſanum* *Albertus*

Alberti ætas & pro ſano & pro ſalubri accepit. vtraque ſignificatio hic conuenit:) vt truta, lucius, thymallus, Albertus. Stomachum (*ventriculum*) habet ita continuatum gutturi, vt aliquando eum eijciat auiditate glutiendi piſcem. quos autem ceperit piſces, capite introrſum verſo digerit: & aliquando parum ſeipſo breuiorem glutit piſcem: & tunc capite introrſum verſo, & aliquanta parte extra os dependente, paulatim digerit, attrahitque partes piſcis ſecundum longitudinem, donec totum digeſſerit, Albertus. Tantæ auiditatis eſt, vt piſcem, quem totum quantitas eius deglutire non ſuſtinet, dimidium incorporet, Obſcurus. Cibus eius ſunt piſces, & quicquid ranarum more repit. Piſcem ad magnitudinem propè ſui comedit: nam vbi victum ſubegerit, caput primum ore deuorat: quo digeſto, paulatim addit ſequentia, donec totum conſumat, Author de nat. rer. Lucius voraciſſimus (inquit Rondeletius in Siluro) dentibus acutis, longis, firmiſque armatus eſt, quem verè dicere poſſemus in animalia graſſari. Cuius rei exemplum proferam. Narrauit mihi vir fide digniſſimus, vidiſſe ſe mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à lucio dentibus apprehenſum, cuius demorſu cruciatam & territam inde fugiſſe: & crebra capitis quaſſatione lucium in terram deieciſſe, quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Certum eſt feles paruos & canes in viuaria luciorum coniectos ab ijs deuorari. Cracouienſis quidam Polonus nuper nobis retulit, anſeris pullos duos in ventre lucij à ſe viſos: & huius generis piſcem aliquando pedem ancillæ in piſcina apprehendiſſe. Apud nos etiam fulica in ventriculo lucij reperta eſt. Piſces minores deuorat. veſcitur etiam venenoſis, vt bufonibus & huiuſmodi, Obſcurus. Si quando piſcem aſperæ ſquamæ & acutæ ſpinæ inuenerit, (ſicut eſt perca, Albertus:) hunc apprehenſo capite vorat. nam ſi per caudam arripuerit, glutire non poteſt: ſic enim & ſquamæ & ſpinæ in aduerſum rigentes impediunt, Author de nat. rer. Ego tamen vidi & conſideraui, quod cum piſcem (*percam · inmirum*) capit, primũ in ore per tranſuerſum dentibus perforatum diu portat, & denique mortuum glutit, Albertus. Perca ſquamis & branchijs (*imm ò pinnis dorſi*) aſperrimis armata ei reſiſtit, ne dentibus eius præda fiat, Obſcurus. Sunt qui percam piſcem lucij ſocium eſſe aiunt: ex eo fortè id ſuſpicati, quòd percæ, præſertim maiores, illæſæ circa lucios degant: non quòd eis faueat, ſed quia nocere non poteſt. Piſcibus veſcitur, & ne ſuo quidem generi parcit, (cum paſtus aliunde non ſuppetit,) Albertus. Hinc verſiculus ille Arnoldo Villanouano citatus ex authore incerto, Lucius eſt piſcis rex & tyrannus aquarum. Pari quoque generis ſui parcere recuſat, vel ob naturalem crudelitatem: vel quia auidus eſt cibi, rapinæque impatiens. Nam & propria ſemina perſequitur vbi piſcis formam ſuſceperint, Author de nat. rerum. Animalia eiuſdem ſpeciei non ſunt cibi animalibus ſuæ ſpeciei, vt lucius & alia id genus, Niphus. Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων, Ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσὶ, καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς Ἔσθειν ἀλλήλους. ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐν αὐτοῖς. Ἀνθρώποισι δ᾽ ἔδωκε δίκην, Heſiodus in Operibus. Lucium Germani inter iocularia piſcium cognomenta, prædonem appellant: *Ein Hecht iſt ein Rauber.* Trutæ & lucij dum piſces ab ima aqua ad ſummam perſequuntur, nimio celeritatis impetu aliquando ſupra aquam efferuntur, vt vel in ſcaphas interdum incidant. Lucius velox eſt natatu, Arnoldus Villanou. Dicunt aliqui eum per flumina aſcendere dulcioris aquæ deſiderio, quæ tanto ſemper eſt dulcior, quanto fonti propior, Incertus. Albertus fœminam lucij tantum, cum oua ſpargit, fontes verſus aſcendere prodit. Lucium Britanni ligneis viuarijs innatantem vendunt: ventremque illis vltro cultris aperiunt ad oſtentandam eorum pinguedinem, quæ plagis exprimitur, vt emptores aſpectu ſuminis alliciantur: neque refutati propterea commoriuntur. Coeunt enim protinus patentia vulnera tincarum contactu: quod earum tenaci illuuie, veluti glutinoſo medicamine ſolidentur, Iouius. Mirum eſt illud quod à tot audiui viris, vt impudentius fuerit tot teſtibus mendacium non credere, quàm veritatem aduerſus eorum autoritatem tueri: Lucium ſciſſo ventre oſtendendi lactes cauſa, inde conſueto, atque inter tincas in viuarijs repoſito, ſanari humore earum, dum ſe illis lucius ventre affricat. Hoc tamen cauſam habet manifeſtam, cum viſcera non ſint oblæſa, & humor ipſe glutinoſus ſit, aërque ad corruptionem minimè paratus. nec ſcio an in Italia experimenti hoc ſit ſucceſſurũ, Cardanus. Audiui & ipſe ab oculato teſte, fieri hoc ſolere apud Anglos, ventrem lucij dico ad duos aut amplius digitos reſcindi: & ſi emptorem non inueniat, piſcem vulnere conſuto, reddi viuario, in quo tincæ inſint. Et fortè cognatio quædam lucijs eſt cum tincis. ſiquidem lucios (inquit Cardanus) è tincarum ſemine generari creditum eſt amicitiamque inter illos intercedere. Certum eſt verè lucios in piſcinis ex alieno ſemine generari, quod neque ſoli, neque ſati, ſpõte procreentur in eis, Cardanus. Tincæ & lucij & abſque ſemine & ex ſemine generantur. nam in piſcinis non ſati inueniuntur, Idem. Luciorum oua viuarijs immiſſa facile prouenire putant. nam ſi vel ardea lucij oua deuorârit, & de arbore in piſcinam aliquam excreuerit, lucios inde prouenire creditur. Fœmina lucij cum oua ſpargit multum ad originem aquarum aſcendit propter dulcedinem aquarum, quæ conuenit ouis imperfectis: quæ in aquam proiecta incrementum debent accipere, Albertus. Paritura quò longius poteſt à loco ſuo, vbi morari conſueuit, aſcendit: ne oua pateant prædæ ſobolis ſuæ, (aliorum luciorum,) Author de natur. rerum. Lucij vt primùm ex ouo editi ſint, ſuſcepti intra branchias certorum piſcium, (vt ſunt murileguli, *Deueln* Germanis dicti & Ploceni, Guſteri, Vkelangi, & qui à rubore oculorum denominantur *Rotaugen*) fouentur. quamobrem etiam tales non comedunt nec lædunt, ne nutrici malam referant gratiam, Chriſtophorus Encelius. Vide in Anguillæ Corollario c. Mihi quidem veriſimile hoc non ſit: vt neque hoc, quod aliqui putant, anguillas è luciorum ſemine oriri: quòd ijs in locis vbi oua ſua ſparſerint ſæpius anguillæ minutæ reperiantur. In Albi fluuio lucij menſe Martio ouis abundant, & pariunt. apud nos & in Acronio lacu menſe Aprili oua ſpargere incipiunt, perguntque per duos menſes. Morbus etiam peſtilens lucios aliquando inuadit, & tubercula quædam ſatis magna lateribus innaſcuntur: vnde plurimi pereunt, & ſi in piſcina aliqua concluſi fuerint, plerique omnes.

Natatus.

Venter eorum apertus, tincarum tactu ſanatur.

Generatio.

De lucij crudelitate cum in alienos, tum in ſui generis piſces, abunde diximus in c. Socium aiunt eſſe tincæ, aliqui etiam percæ, & alijs quibuſdam tum amicũ eſſe, tum parcere: vt ibidẽ dictum eſt. alij ver-

verò percam, ſi cauda ipſam arripuerit, ab eo vorari aiunt. Cernua fluuiatilis à Bellonio dicta, lucio caudam obuertit, & pinnas erigit, ne poſſit deuorari. Brema piſcis eſt fluuialis, qui cum videt ſibi lucium imminere, declinat ad cœnoſa, aquarum limpiditatem, à tergo perturbans, Alexander quidam obſcurus. Cancer (Aſtacus) fluuiatilis, vt referunt periti piſcatores, etiam in gurguſtia ad lucium accedit, & arrodit eum, Albertus.

E. Lucium in noſtro lacu capi vendique non licet, qui non digitos ſedecim mediocres magnitudine (in Bauaria quatuordecim) æquet. Pœna etiam iis conſtituta eſt, qui lucium hamo ceperint, drachmæ ferè quatuor cum dimidia. Interdictum eſt quoque ne quis à medio Aprilis vſque ad finem Maii retium genere vllo (*vveder hecht taeren, noch hecht netze*) aliisve inſtrumentis lucium capere auſit. pœna eſt, argenti Marca dimidia. Capitis ſupplicium olim illis erat decretum, qui lucios iuſto minores, alioſq; piſces prohibitos retibus ab harundinibus denominatis (*mit Rorzuegen*) aliisque inſtrumentis cepiſſent, nec reddidiſſent aquæ. ſed mitigata eſt pœna, & ad communem (drachmarum ferè quatuor cum dimidia, puto) reuocata. Genus retis *VVytgarn* appellant noſtri à laxitate macularum, quo lucios & percas piſcantur in lacu, duobus trahentibus: & miniſtro in nauicula ſequente: id quod à fine Maii vſq; ad diui Martini diem conceſſum eſt. Sunt qui lineæ hamos quatuor acutos annectant, & linea raptim ſurſum attracta lucii, quem ſtantem, id eſt in loco manentem obſeruarint, (manere autem aliquando per horam ferè ſolent,) ventrem configant, capiantque. Sunt qui gobiones fluuiatiles hamis inſerant ad ineſcandos lucios. Apud Anglos capiuntur ranis & piſciculis quos Blecas nominant, affixis hamo, trahendo funem per ripam. non ſtatim autem extrahuntur, ſed iam defatigati. Placentis relictis ab expreſſione ſeminum papaueris ad olei vſum, aliqui ad piſces ſtupore ita inducto capiendis vtuntur. omne autem genus piſcium eas deguſtat, cyprino & lucio tantum exceptis: vt pluribus ſcripſi in Cyprino E. Si quando naſſa, cui incluſus fuerit, ex aqua leuata lucem diei viderit lucius, raro vel nunquam accidit vt poſtea diutius remaneat: ſed quæſita ſibi via euadit, Obſcurus. Lucii ſanguis in Sole ſiccatus & tritus, vino albo iniectus, rubellum ſubito facit, Ex libro manuſcripto.

F. Lucius Auſonii tempore nullo in precio fuit, nunc inter lautos fluuiatiles cenſetur, Gillius. Hic nullos menſarum lectus ad vſus, Feruet fumoſis olido nidore popinis, Auſonius de lucio. Lucii plebeia inter obſonia cenſentur: ita vt nunquam, niſi in ſumma marinorum penuria, ſicut aliquandò accidit piſcatione tempeſtatibus ſublata, in menſam veniant: & id tum etiam ad honeſtandum potius patinam, vt dicunt, quam ad conuiuas eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius Lucio, etiam ex Cymino lacu, & ei quidem præpingui, nullam vnquam ineſſe gratiam, niſi quum ſolus in maxima conuiuarum inedia prandiis apponeretur, Iouius. In quibus Italiæ aquis magis minuſve laudati ſint lucii, ex eodem Iouio relatum eſt ſupra in B. Lucium Belgæ omni tempore viuum venditant, Iouius. Et mox: Hic piſcis admodum ſalubris omnium medicorum iudicio putatur. Cæterum ab inſulſa quadam pulparũ ſiccitate nullam vnquam in optimarum menſis laudem vel commendationem adeptus eſt: ita vt ii noſtrates lucii cũ Gallicis dignitate minimè ſint comparandi: & te tuosque conuiuas lautiſſime Ludouice aliquando deceperint: quum obſonatores Galli incomperto adhuc agreſti illorum ſapore dum emerent, ſola proceritatis ſpecie ducerentur. non enim maximi ſemper optimi. nam in omni genere piſcium media ætas, qua nondum ſummam magnitudinem impleuit, Cornelii Celſi autoritate commendatur. Anguilla ætate prouectior, ſalubrior eſt minore, vt quidam volunt: lucii & percæ, contra, Arnoldus. Lucii parui delicatiſſimi habentur circa Argentinam, menſe Iulio. Cauda & pars poſterior in hoc piſce præfertur. Lucii etiam in Germania alicubi ſatis precioſi ſunt, vt circa Baſileam non minus quam trutæ, apud nos viliores. Inter piſces dulcis aquæ conſideratis prædictis conditionibus, perca & lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, modo ſunt pingues: deinde vendoſia, tertio lopia. Et quanuis carpa ſit ſquamoſior prædictis, carnem non adeò albam, friabilem & ſubtilem habet, ſicut lucius & perca, & ſæpius reperitur in ſtagnis, Arnoldus Villanou. Iulio menſe optimus exiſtimatur: apud nos etiam Octobri. ætate prouectior omni tempore probatur, præterquam cum oua ſpargit: id quod facere incipit Aprili menſe, & pergit ad duos menſes. Mas (ut in cæteris etiam) fœminæ præfertur. Piſces ſaxatiles (*qui in aquis ſaxoſis & puris oribus degunt*) pinguiores & ſaniores (*ſalubriores hic interpretor: quanquam & ipſos in talibus aquis melius valere dicendum eſt*) ſunt: vt truta, thymallus, lucius, Albertus. Lucius quanquam venenoſis interdum veſcitur, vt bufonibus & huiuſmodi, ægrotis tamen ſalubris eſſe dicitur, Obſcurus. ego piſcem illum qui venenis veſcitur, eo præſertim tempore, omnino noxium putârim. Lucium piſcem commendat inter ſalubres, vt & trutam Amatus Luſitanus. Piſcis eſt duræ carnis, Arnoldus. Alexander Benedictus tempore peſtis quoque commendat ex piſcib. procerum lupum tum marinum tum fluuiatilem, (id eſt lucium:) eiuſdem enim (inquit) ſunt nominis atq; ſimilitudinis. Luc. piſcis eſt ſalubris, & carnis bonæ: vnde eſus eius puerperis, cum reliquorũ ſit interdictus, conceditur, Adamus Lonicerus. Piſcium in tenui victu vſus eſſe, præcipuè lucij, temeli, carpionis: quodq; carnibus præferantur optimi piſces ad tenuem victum, Aloyſius Mundella docet Medicinalium Dialogo 2. ſect. 4. particula 5. Sed lucius, & carpio, (Benaci) ampliùs fortè craſſiuſq; nutriunt, quam alij quidam fluuiatiles lacuſtreſq; piſces ac piſciculi, vt leuciſci, alburni, &c. Hecticis conceduntur piſces aquæ dulcis ſaxatiles, vt ſtriguli, lucij, temuli, &c. Gaynerius.

Lucium fluuialem exenteratum elixabis. cocto ſquamam cum pelle auferes: ac ex leucophago aut alliato, aut ſinapio comedes. Paruum lucium, ſi voles, aſſato. Hic piſcis inter alios minùs inſalubris habetur, Platina lib. 10. cap. 39. Et rurſus cap. 62. quod inſcribitur Piſces in gelu. Gelu ex aqua, vino & aceto fit: & quò diutiùs ſeruetur, multa aromata indi oportebit. Ex iure mænæ (*tincam ipſe mænam vocat*) aut lucij præpinguis, exenterati tantùm, nec exquamati, optimum fiet gelu. Sed is piſcis lento igne, & in tanta aqua vt vix tegatur, bene coquendus eſt. Cocti & exempti pellem rurſum in cacabum pones, ac ebulliat aliquandiu ſines. Reliqua deinde quæ in gelu carnium facienda diximus, obſeruabis. Congelari ac conſtringi & reliqui piſces, elixi præſertim, tam marini quàm fluuiales, hac conditura poterunt. Lucij oua aliqui ſimiliter vt barbi, cholericam paſſionem excitare aiunt. Platina tamen lib. 8, cap. 41. tortam ex cammaris componens, lyci (ſic lucium vocat) oua adijcit. Vide in G. Ex Gregorij

gorij Mangoldi libello Germanico: Laudatur lucius elixus, aſſus, & frixus. Cum exenteratur & ad elixandum præparatur, felle eius ſuperficies tota oblini debet. vt ſanguine ſuo Cyprinus. vel cum reliquis inteſtinis coquatur fel. Elixandus aquæ feruidæ immittatur, & ſal affatim adiiciatur. non amplius enim ſalis ſibi attrahit quàm conueniat. Quòd ſi ita elixare libuerit, vt cœruleus in eo color eniteat, ſic facies: Concides in tomos, & ſanguinem diligenter ablues: deinde per horæ dimidium aut amplius in acetum acre infuſos ſines. Tum aquam (quæ ſit dupla ad acetum) in cacabo feruefacies, bene ſalies: & cum iam ſatis feruet, piſcem vnà cum aceto aquæ feruenti infundes, & decoques quantum ſatis eſt. Ita piſcem planè cœruleum, pulchrum & boni ſaporis habebis. Lucius paruus ritè paratus, cauda in os immiſſa, butyro in ſartagine frigitur: & in iure menſis infertur: qui cibus hodie noſtris in delicijs habetur. Ius autem hoc modo fit: Acetum, aqua, vinum, ſaccharum, modicè miſcentur, cum polline aromatico, ex caryophyllis ferè, cinnamomo ac pipere aut zinzibere. hæc omniū miſtura piſci frixo, butyri parte cum eo relicto, ſuperinfunditur: & tantum adhuc temporis coquitur quantum elixando ouo ſufficeret. Baltaſar Stendelius in opere Germanico artis Magiricæ libro 4. de lucijs frixis artocreas conficere docet: & rurſus ferculum quoddam in integram lucij pellem detractam farciminis inſtar ingerendum. & rurſus eodem libro de lucijs frigidis apponendis: deque iiſdem cum lardo parandis. Habent & Gallicè conditi Magirices libri ſuos apparatus, quos tanquam curioſos prætereo.

De luciorum ventriculis particulam aliqui clauis (quos noſtri picatum oculos vocant) imponunt, & tertio quoque die nouam: idque ter repetunt. Sunt qui cor lucij viuum deglutiant, vt febrim depellant. Fel de lucijs paruis aliqui tuendæ valetudinis gratia edunt. Nonnulli luciorum trium fella cruda aduerſus febres deuorant. Pro callionymi felle ad oculorum remedia, ſunt qui lucij fel vſurpent ex eruditis. Farina de lucij maxillis egregiè ſiccat, quare & inueteratis vlceribus inſpergitur. Ad ficos ani: Maxillas luciorum inferiores, & quæ in capite gerit oſſicula peculiaribus diſtincta figuris, pariter cremabis ſuper teſta vitreata. inde læuigatum puluerem mariſcis inſperges, & linamenta vulſa indes. ſic biduo ſanabis, Ex libro Germanico manuſcripto. Si ſanguis è vulneribus nimiùm profluat, & vt meliceria (ſic appellatur à Celſo 2.26. humor ex neruoſis articulorum partibus vulneratis emanans, *dasgliduuaſſer*) ſiſtatur: aliqui componunt medicamentum è bolo Armenia, oſſibus lucij, thure, maſtiche, tormentilla, ſulfure, oleo, &c. Maxillæ lucij puluis vel cinis ex vino potus vrinam ciet efficaciſſimè, Alexander Benedictus. Mandibulæ toſtæ in puluerem que redactæ, ſi aurei pondere cum vino ſumantur, in veſica & renibus calculos frangere conſueuerunt, Iouius. Inuenio in Germanicis quibuſdam codicibus manuſcriptis remedia quædam compoſita, quibus hæ mandibulæ adduntur: quorum vnum in Aſtaco fluuiatili G. præſcripſi. Calculum renum comminuit, & vrinam prouocat mandibularum lucij (vel ericij terreſtris) cinis è vino albo potus, Marianus ſanctus: Piſcis quidam vſtus antidoto nephriticæ è cicadis miſcetur apud Nicolaum, interprete Fuchſio. Oſſa faucium lucij aduſta aliqui compoſitis ad alba mulierum profluuia medicamentis addunt: alij dentes eius tritos per ſe exhibent. Ad pleuritin vel puncturam laterum remedium experimento conſtās: Oſſa de ſolo capite lucij, & folia ilicis aquifoliæ trita mixtaque dabis, Incertus. Ad ſecundas pellendas: Maxillarum lucij, ſacchari, ana vnciam 1. lapidis ſpecularis, macis, ana vnciam ſemis. Trita miſce & propina. proderit Ex libro manuſcripto Germanico. modus exhibendi non exprimitur. videntur autem ſufficere drachmæ binæ. Ex eodem, ad punctionis ſenſum, (pleuritin fortè intelligit,) in corpore: Vnde nos oculos (humores cryſtallinos nimirum induratos) luciorum tere, & cum pauca theriaca è vini cochleario bibe: ſi morbus cum perfrictione inuaſerit: ſin cum calore, ex aceto. bene tectus ſudato. hoc ter aut quater continuè repetito, & ſanaberis. Apud Rolandum chirurgum oculi lucij adduntur medicamento contra morpheam albam. Oua luciorum piſcatores circa Argentinam tanquam medicata abiiciunt: videntur enim æquè noxia vt barbi oua: ſimiliterque cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita purgandi aluum cauſa exhibeant. Eorundem cinis mitigat dolores in locis pudendis, Incertus.

G. — Ventriculus. — Cor. — Fel. — Maxillæ & oſſa capitis. — Oculi. — Oua.

Morſum lucij non innoxium eſſe audio, & ægrè ſanari. *Morſus Lucij.*

Platina lucium piſcem lycum etiam, & lycium appellat. Sed lycus nomen Græcis pro piſce rariſſimum eſt, pro lucio quidem piſce nunquam vſurpatum. Blennos piſciculos Græcis quidam, etiam λύκους, id eſt lupos appellant. Lycoſtomum apuarum generis piſciculum, Forolulienſes lupum nominant, & garum ex eo faciunt, vti ex Plinio colligimus. Lucij nomen Græcum, niſi oxyrynchus eſt, neſcio. Bellonius (vt dixi in B.) à lucendo deriuat. Lucium non deduci à lyco, hinc probo, quod lycos corripit priorem ſyllabam: ſed lucius apud Auſonium producit antepenultimam, Carolus Figulus. *H.a.*

Epitheta eſſe poſſunt, vorax, auidus, agilis, crudelis.

Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem lucij, percæ, aut alterius piſcis, Ge. Agricola.

Lucij cœperunt appellari (viri) qui ipſo initio lucis orti erant, aut (vt quidam arbitrantur) à Lucumonibus Hetruſcis, Author libri de prænominibus qui Valerio Maximo attribuitur. Claudiorum familia Romæ Lucij cognomen conſenſu repudiauit, poſtquam è duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinij, cædis alter conuictus eſt, Suetonius.

Teutones in generoſo equo cum aliorum animantum aliquot virtutes requirunt, tum de lupo (lucio) piſce voracitatem & exiliendi facultatem, Ioach. Camerarius. Ruſticus quidam iureconſulto lucium attulerat, ille reſpondit, nunquam ſe in iure Lucium ſine Titio reperiſſe: innuens tincam quoque ab eo (aut alium quempiam piſcem) afferri oportuiſſe. Scarduam dat vt lucium lucretur, qui vili aliquo dato, maius ſperat, Italicum prouerbium. *h.*

His ſcriptis à piſcatore quodam noſtrâte accepi, lucios in lacu noſtro capi non rarò quindecim librarum: vendi ſæpe drachmis ſeptem aut octo etiam. percas quoque mediocris magnitudinis ab eis vorari: & percas paruas hamo infixas, præ cæteris ferè piſciculis eos appetere. Parere circa medium Martij in Gryphio lacu, in noſtro verò circa finem Martij.

DE LVMBRICIS, SEV VERMIBVS MARIS, RONDELETIVS.

A Vermium eadem genera in ſtagnis proueniunt, quæ in mari, à marinis nõn diuerſa. ſed inter ſtagni vermes frequentior eſt longus lumbricus, ijs qui in corpore humano procreantur ſimilis, ſed bre-
B uior, ſi modo verum eſt lumbricos quoſdam ad ternûm cubitorum magnitudinem aliquando perueniſſe. Lumbrici ſtagni binûm cubitorum magnitudinem non ſuperant: pollicis ſunt craſſitudine, nullas partes diſcretas habent. Dicas eſſe inteſtinum tenue arena plenum.

G In ſedandis doloribus terreſtribus non cedunt, ſi priùs arena expurgati & in oleo amygdalino coĉti artuum doloribus adhibeantur vel tepidè in aurem dolentem immittantur.

F A menſis omnino reiici debent.

DE EISDEM, BELLONIVS.

C Lumbricus marinus, terreſtri maior, ſtabulatur in littore intra arenam, atque in eo potiſſimùm tractu, quem æſtus alti maris contegit: vnde interdum diſcedens ſiccum relinquit. Piſcatoribus ad eſcam plurimùm confert: quem dum conſectantur à recrementis, quæ more terreſtris ſuper arena relinquit,
(E) agnoſcunt: quæ quo loco perceperint, eo pala ferrea impacta lumbricos è profundo extrahere ſolent, quos caniſtris in vſum diligenter adſeruant. His natura ad excauandam humum mucorem in anteriore parte dedit, quem humi applicant: ex quo cum impetu ſpongioſum quidpiam egerit, quod euomuiſſe videtur: paulatimque in arenam ſubingreſſus, iterum in corpus regerit, quoad ſe totum arena contexerit, quod idem terreſtri lumbrico accidere ſolet.

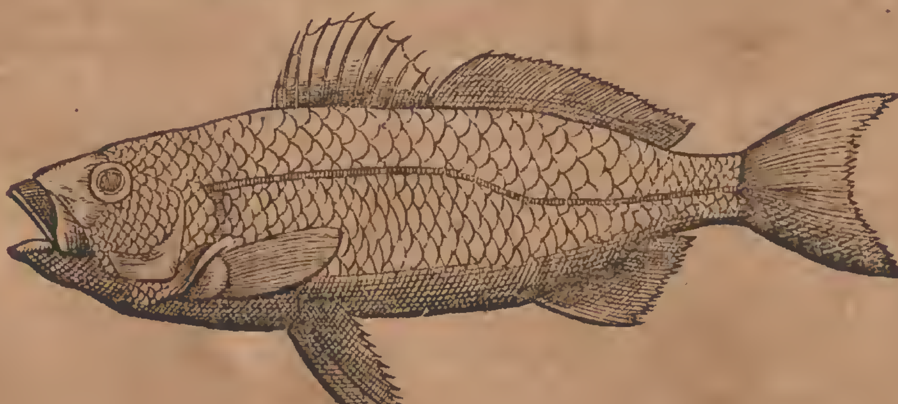
Vtriſque tranſuerſi branchi(*circu..*)per ambitum inſunt, quibus totam corporis molem contrahunt
B atque extendunt, vt ex pedali longitudine breuiſſimi, & ferè orbiculares euadant. Verùm marinus lumbricus teres eſt, pedem longus, digitum craſſus, viſcoſus admodum: croceum colorem fundens, quo naues inficiuntur, qui etiam triduum perdurat. Villos in articulationibus pro pinnis habet. Arena &
C limo veſcitur.

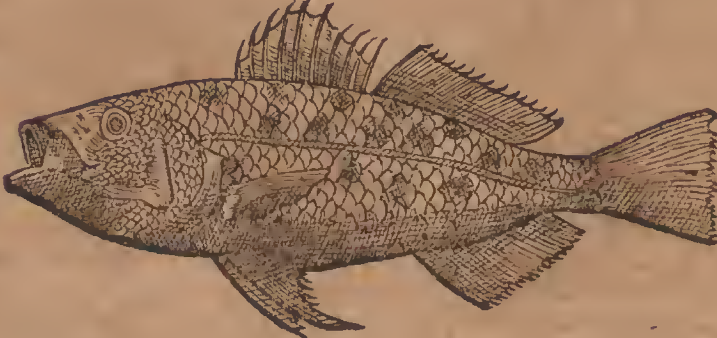
LVMBRICOS fluuiatiles Alexãder Benedictus Lãpetras nominat: de quibus inter Muſtelas agetur. De Lumbricis qui piſcibus innaſcuntur, leges infrà in Vermibus aquatilibus elemẽto V.

LVNA piſcis. vide in Orthragoriſco.

DE LVPO, RONDELETIVS.

Icon prior, maioris Lupi & lanati eſt: poſterior varii & minoris.

ΛΑΒΡΑΞ piſcis à Græcis dicitur, qui à Latinis lupus. Hodie à Romanis lupaſſo & ſpigola. A Liguribus louazzo. A Venetis varolo. A ſolis Hetruſcis araneo, ab Hiſpanis lupo. A Gallis lubin pro lupin à lupo. Apud nos pro ætate nomenclationem habet. minor enim lupaſſon, quaſi paruum lupum dicas, vt apud λαβράκιοι, maior loup vocatur. Lupi verò nomen à voracitate poſuerunt Latini, non quòd à Græcis λύκος, ſed λάβραξ à vi & voracitate dicatur. Athenæus: Nominatus eſt λάβραξ παρὰ τὴν λαβρότητα, & Suidas: Τὴν δὲ προσηγορίαν πεποίηται, διότι κέχηνεν αὐτῷ τὸ στόμα, καὶ ἀθρόως καὶ λάβρως τὸ δέλεαρ καταπίνει, ὅθεν καὶ εὐχερῶς ἁλίσκεται. Ideoque appellatus eſt λάβραξ, quia illi hiat os, & repente ac cum impetu voracitateque eſcam deuorat, qua de cauſa facilè capitur. A

Luporum duo videntur eſſe genera. Alius enim varius eſt teſte Columella, id eſt, cuius dorſum ex albo cæruleum eſt, venter candidus, nigris maculis conſperſus. Alius ſine maculis, qui appellatur laneus, ſiue lanatus à candore mollitiaq; carnis, authore Plinio lib. 9. cap. 17. Vterque in mari, marinis ſtagnis, fluuiorum oſtijs, & fluuijs reperitur, non quòd in fluuijs naſcatur, ſed quòd è mari marinisue ſtagnis fluuios ſubeat. B

Lib. 8. cap. 17. (C)

Eſt igitur lupus piſcis marinus, magnus, ſpiſſus, ſquamis tectus medijs, ſerratis: capite oblongo, magno oris rictu & hiatu, ſine dentibus, vel quia ob oris magnitudinem facilè prædam deuoret, vel quòd ita voluerit natura, vt illi piſcibuſque reliquis conſuleret. Si enim os dentibus armatum foret, vix piſces eius impetum effugerent, ipſeque pre inſatiabili vorandi cupiditate interiret. Dentium autem loco aſſa habet aſpera in palato, linguam oſſeam & adhærentem. Operculum branchiarum oſſeum, ſerratū. Branchias quaternas. Oculos magnos. Lapides in capite: quapropter lupum in ijs numerat Ariſtoteles, qui à frigore infeſtantur. Ob lapides enim à frigore congelantur & moriuntur. cui aliam rationē addere poſſumus: quod lupi in ſublimi natent, eoque magis frigoris iniurijs opportuni ſint, maximè ſeniores. Qua de cauſa frigoris vi mortuos ſæpe in noſtris ſtagnis reperiūt piſcatores. Qui verò in imis & abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore læduntur, nec hyeme moriuntur, etiamſi lapides habeant in cerebro, vt ſoleæ, paſſeres, aſelli, coracini, ſcari, lati, vmbræ, hepati. Lupus ventriculo eſt longo, magno, magno, cū aliquot appēdicibus, latis inteſtinis & in gyros contortis, pinguedine obductis. Splene magno, rubeſcente. Hepate magno, in quo veſica fel viride continens. Locus eſt ſub ſpina dorſi multo aere plenus. Ad branchias & in ventre pinnæ binæ ſunt. In dorſo acuti & inæquales aculei, tenui mēbrana colligati. Caudam verſus pinna alia aculeo vnico innixa, tribus verò ea quæ eſt à podice ad caudam. Cauda in pinnam vnicam deſinit. Linea à capite ad caudam ducitur. Qui minor eſt, inſperſas nigras maculas habet, quibus caret maior. (*Icon maioris etiam non maculas, ſed puncta pauca nigra oſtendit.*) Qui in mari degit, dorſo eſt ex cæruleo candido, qui verò in oſtijs fluminum, totus ferè candidus eſt.

De lapidibus in capite piſciū Lib. 8. de hiſt. anima. cap. 19.

Lupus carne veſcitur, nonnunquā alga, luto: & ſquillis, quæ deuoratæ aculeo quem in frōte geſtant lupum interficiunt. Bis anno parit, maximè vbi amnes in mare influunt, præſertim in ſtagnis noſtris. C

Ariſtot. lib. 5. de hiſt. cap. 5.

Hæ ſunt à veteribus omnibus traditæ lupi notæ, quæ cùm præter gentium ferè omnium appellationes maximè conſentientes, lupo noſtro appoſitiſſimè conueniant, nos lupum verum exhibuiſſe conſtat. A

Fuerunt tamen qui longè ſecus exiſtimarint. Nam alij lupum eum eſſe tradiderunt, qui nunc ſturio vocatur, quòd lupus Tyberinus longè omnium piſcium apud Romanos eſſet laudatiſſimus, & is maximè qui inter duos pontes caperetur. Cuiuſmodi cùm ſit nunc ſturio, omnium ſcilicet piſcium qui lautioribus menſis apponuntur præſtantiſſimus, eum lupum veterum dici oportere. Sed quam vana futiliſque ſit hæc ratio, nemo non videt. Sic enim quicunque in Tyberi delicatiſſimi optimique eſſent piſces, lupi dici poſſent. Prætereà notæ vtriuſque valde inter ſe pugnant. lupus enim ſquamoſus eſt, ſturio minimè: lupus carniuorus & voraciſſimus eſt, ſturio autem minimè. Sed hæc quia nota ſunt, longiore probatione non egent.

Lupus non eſt ſturio.

Probabilior eſt, falſa tamen eorum ſententia, qui lupum eſſe arbitrantur quem Latini lucium, Galli brochet appellant, vocis ſignificatione in hunc errorem inducti, quia Lucius quaſi λύκος, id eſt, lupus dicatur: eſt enim lucius etiam voraciſſimus. Sed hoc intereſt: quòd lupus marinus ſit piſcis, aut ſi in fluuijs reperiatur, huc ex mari ſubierit, teſtibus Ariſtotele, Galeno, Athenæo, Plinio, ceteriſque omnibus veteribus. Lucius verò fluuiatilis eſt, paluſtris & lacuſtris.

Non eſt lucius.

Nonnulli quas troctas vulgus vocat, cenſuerunt lupos eſſe maculatos. Quam opinionem duo maximè falſam eſſe arguunt. Nam troctæ vulgò dictæ (de his enim hìc loquimur) in Tyberi, præſertim inter duos pontes non capiuntur: ſed harum copiam maximam, ſuburbani amnes omni tempore ſuggerunt, vt ex Reatinis, Sublaqueaniſque, & ipſo Tyburtino amne quotidie videntur. Deinde trocta in fluuijs fontibuſque tantùm capitur, frigidioribuſque locis gaudet. At lupus in mari & marinis ſtagnis degit, frigoriſque iniuriam vehementer pertimeſcit, adeò vt præ frigore emoriatur, quemadmodum iam dictum eſt. Quare refutatis his ad lupum verum quem oculis ſubiicimus, reuertamur.

Troctas non eſſe lupos maculatos.

Galenus alimentum quod ex pelagijs lupis prouenit, ſanguinem ait conſiſtentia tenuiorem gignere, quàm quòd ex pedeſtribus animalibus prouenit, adeò vt non copioſè nutriat, & celeriùs diſcutiatur. Et apud Athenæum Hiceſius, λάβρακες εὔχυλοί εἰσι, καὶ οὐ πολύτροφοι. Quum vterum gerit deterior eſt, contra cæterorum piſcium naturam. Qui in Agathenſi portu capiuntur, alijs ſunt candidiores, vt diuerſi piſces eſſe videātur, nō colore ſolū, ſed etiā ſapore: ſunt enim hi laxiore & molliore carne, ſapore minùs grato. F

Lib. 3. de alim. facult.
Libro 7.

Apud Miletum Aſiæ ciuitatem maximos & plurimos fuiſſe lupos, author eſt Suidas (*ex Ariſtophanis Scholiaſte*) propter ſtagnum influens in mare: gaudet enim hic piſcis aqua dulci. vnde Labrax Mileſius prouerbio in ſtolidum & auidum dicebatur, quia piſcis lato eſt oris rictu, ob id eſcam totam vnà cum hamo ferreo faucibus corripit, qua de cauſa facilè capitur. Ariſtophanes tamen apud Athenæum labraca piſcem ſapientiſſimum appellat: λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Ob aſtum fortaſſe, quo vt ſe ſeruet, vtitur. Plinius ex Ouidio ſcribit, Lupum piſcem rete circundatum arenas arare cauda, atque ita conditum tranſire rete. Idem cecinit Oppianus: E

h Labrax Mileſius
Libro 7.
Lib. 12. cap. 2.
Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Λάβραξ δ' ὃ πτερύγεσσι διὰ ψάμαθον λαχήνας
Ἐκλίνθη. καίτοι μὲν ἐπ' ἠϊόνας κατάγουσι
Ἀσπασίως ἤλυξε, καὶ ἔκφυγεν ἄρκιον ὄλεθρον.

Βόθρον, ὅσον δέξασθαι ἑὸν δέμας, ἠΰτ' ἐς εὐνὴν
Δίκτυον ἀσπαλιῆες: ὁ δ' ἰλυῒ κείμενος αὔτως

F Luporum optimi ſunt pelagij. his ſuccedunt qui in marinis ſtagnis, tum qui in oſtijs fluminum capiuntur: poſtremò fluuiatiles: humidiore enim excremento redundant. Omnium inſaluberrimi ſunt, qui in Tyberi inter duos pontes, qui circa Arelatem, aut in portu Maſſiliæ aluntur. illic enim luto, ſordibus, ſtercoribus piſciculiſque ex his alitis nutriuntur. Hinc conſtat veteres non ſemper quæ ſalubria, ſed quæ gulæ tantùm palatoque lenocinarentur probaſſe, qui lupum inter duos pontes iactatum tot laudibus efferebant. Eadem ratione vituperandi ſunt cyprini, qui Lugduni in Arari capiuntur: cùm contrà vulgus imperitum eos multùm præferat ijs qui procul ab vrbe in pura aqua degunt. Quocirca ex victus ratione, locíſque in quibus piſces degunt, ſucci probitas vel improbitas colligenda eſt, vt rectè docet Galenus. Lupus elixus in aceto & iure albo febricitantibus conuenit, ſanis etiam aſſus in craticula. Hepar aſſum & mali arantij ſucco condîtum, delicatiſſimum eſt: quod neque galli gallinacei, neque anſeris hepati tantopere à veteribus celebrato cedat. Sunt etiam luporum ὠὰ τάριχα, quæ etiam Botargues vulgus vocat.

Cyprini in Arari.
Lib. 3. de facul. alimen.

G Lapides, qui in capite inueniuntur, aduerſus nephritidem cõferre creduntur, quemadmodum multorum aliorum piſcium lapides. cuius rei cauſam eſſe arbitror, non cæcum aliquem horum lapidum effectum, ſed grauitatem tantùm, à qua deprimitur renum calculus.

Lapilli in capite contra calculum.

Hoc poſtremo loco non inutile fuerit locum Plinij lib. 31. cap. 8. expendiſſe. Foroiulienſes, inquit, piſcem ex quo garum faciunt, lupum appellant. Suſpicor Plinium non intellexiſſe ex lupo, de quo hoc capite diximus, garum fieri: ſed cùm ex aphyis garum confici ſolitum dixiſſet, ſubiunxit à Foroiulienſibus fieri etiam ex piſciculo, qui inter aphyas numeratur, & encraſicholus vocatur, vel lycoſtomus ab oris ſciſſura: vt docuimus cùm de piſciculis ageremus vt quem alij lycoſtomũ, hîc Plinius lupũ nuncupârit.

Apua lycoſtomus Plinio etiam lupus.

DE LVPO STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

LVPVS fluuios & ſtagna ingreditur cum Mugilibus, vt ſuprà dictum eſt.

F In ſtagno marino pingueſcit, magiſque tum palato placet quàm marinus, qui carne eſt ſicciore. Omnium ſtagni marini piſciũ ſaluberrimus eſt & optimus Lupus: quia carniuorus eſt, lutoq; non veſcitur.

B In miram magnitudinem accreſcit. vidimus enim aliquando tricubitalem.

C Quum ſtagna frigoribus conglaciant, moriuntur Lupi, & in ſummo fluitantes apparẽt. Quare dicendum magis ab his frigus timeri quàm ab Auratis, Mugilibus & cæteris. Cuius rei cauſam ſuprà reddidimus. neque enim eam lapidi qui in capite eſt tantùm aſſigno: nam & Auratis & Mugilibus inſunt in capide lapides: & in nonnullis, vt in Coracino, multò maiores: tamen ij omnes frigore non intereunt.

F Hyeme & vêre optimi ſunt Lupi, æſtate minus probantur, vtpote qui ſicciores ſint. Saliti non æque boni ac Mugiles, niſi recens ſaliti edantur: tunc enim meliores ſunt quàm ſi diutius ſeruentur. Recens capti duriore ſunt carne. Caput maximè commendatur, vt caput Glauci, omniumque piſcium qui pingues ſunt: propterea quòd circa caput pinguiora ſunt omnia. Contrà, caudam Mugilum noſtri magis probant. quia cùm Mugiles præhumidi ſint, & pinguitudine moleſta referti, caudam ob crebras exercitationes minùs pinguem præferunt. Parui Lupi, maximè qui in foſſis & magis lutoſis locis degunt, minùs probandi: magni, contrá. illi enim ad prædam perſequendam non tam validi, herbis ac radicibus in luto altis contenti ſunt, alij non niſi piſcium bonorum præda victitant.

DE LVPO, BELLONIVS.

A Lupum marinum piſcem Latini omnes vocauerunt: ac poſt eos Maſſilienſes ac Genuenſes: apud quos Louazzo, vel quòd ſit admodum vorax, vel quòd ferè laneo ac maculoſo tegmine conueſtiatur: vnde quibuſdam Græcis [illegible], ac Latinis varius & maculoſus appellatus eſt. alioqui hunc Græci Lauracem à voracitate nominant. quod vocabulum detruncatum ac mutilum noſtri retinuerunt, dum dicunt vn Var, vel vn Bar: niſi etiam à vario colore nomen putes deductum. Veneti Varolum, Burdegalenſes Lubinam nominant.

C Hunc piſcem inter aſpratiles connumerat Plinius medicus: Galenus pelagium facit: ſtagna tamen maritima non refugere, nec fluuiorum oſtia, tradit.

B E puſillo magnus ac cetaceus, vt Salmo, euadere ſolet, vt ex Oceano libras quindecim nonnunquam pendere viſus ſit. Cæterùm ſquamis ſeſſilibus ſibi inuicem arctiſſimè coniunctis, pellucidis, corpori valde inhærentibus contegitur: eſtque colore ſatis iucundo. duas in tergore pinnas habet, quarum ea quæ capiti vicina eſt, octo aculeis eſt horrida. item ad latera vtrinque vnam circa branchias: & rurſus aliam ſub medio ventre etiam geminam ac mollem. Lineam vtrinque gerit, non vt Cantharus aut Sargus arcuatam, ſed à ſummis branchijs rectà ad caudam per medium corpus delatam. Branchiarum autem tegumenta ſpinea ſunt, horrida, & ſpiculis aſpera, atque in crenas à ſummo denticulata, vt duplicatas eſſe dixeris. Os illi magnum eſt atque amplum, tenuibus denticulis confuſo (ceu in cantharo) ordine diſpoſitis vndecunque armatum. Linguam oblongam habet: Carnem in Salmonis modum rubentem, quam noſtri ichthyopolæ (dum multùm increuit piſcis) in taleolas diffiſſam, Salmone cariùs diuendunt.

C Eam enim tenuiſſimum atque optimum ſanguinem gignere Galenus autumat, ſi præſertim è mari in aquas dulces exilierit. Cæterùm bis anno parere ſolet, vnde Oppianus. At bis Lucinam Labrax toto inuocat anno.

B Diſceſſum Lupi corpus, hepar oſtendit pallidum, in duos lobos diſtinctum: ſub quorum dextro veſicula fellis auellanæ magnitudine adſuitur. Lien quoque in ſiniſtro purpureus atque oblongus apparet: plures illi quàm duæ apophyſes in inteſtinis non videntur, à duodeno exilientes. neque enim eius inteſtina numeroſiores anfractus habent, quàm S. literæ maiuſculæ figura.

COROLLARIVM.

A Vocabula piſcium pleraque tranſlata ſunt à terreſtribus ex aliqua parte ſimilibus rebus, vt anguilla, ſudis. alia à vi quadam, vt hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Lupus dictus eſt quòd & vorax ſit, &

ſolus natet, Volaterranus. Violentũ omnino animal eſt, & quod à ſuis viribus prſidium petat: ex quo noſtri lupum, Greci lábraca dixêre, Cęlius Calcaginus. Luporum laudatiſſimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaque carnis, Plinius. In piſcinis ſæpe animaduertimus pelagicos greges rapacis lupi, Columella 8.17. Et mox: Tum etiam ſine macula (nam ſunt & varij) lupos includemus. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Quos ſine macula lupos vocat Columella, iidem fortaſſe ſunt (*non eſt dubium*) quos Plinius lanatos dicit: quos verò Columella varios, eos Oribaſius ἐπιστιγμένους, id eſt maculoſos. Lanatus igitur vel laneus lupus dictus eſt, qui candore ſimul & mollitie carnis lanas refert. Lanæ enim & candidiſſimæ & molliſſimæ prima laus. Lanarum quidem colores ſunt quatuor præcipui: albus, niger, rutilus vel ruffus: denique fuluus & ſuæ pulliginis Tarentinus.

Labrax.

Labrax dictus eſt Græcè ἀπὸ τῆς λαβρότητος, Athenæus: Iouius interpretatur ab ipſa vehemẽtia. Euſtathius ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότητος, id eſt, à voracitate & edendi vehementia dictum ait. Vtrunque ſatis conuenit. nam & cætera & edacitate vehemens & violentus hic piſcis eſt. A Tarentino λαῦραξ per αυ dipthongum ſcribitur, & ſimiliter à Polluce: quod minùs laudo. Apud Galenum modò per υ modò per β ſcriptum reperio. Sed de vocabulis λάβρος ac λαῦρος adiectiuis, eorumque vi nonnihil inferiùs adferemus in H.a.

Labrus.

Labri piſces cauda placentes à Plinio nominantur ex Ouidio: in cuius tamen de piſcibus fragmento nullum labri nomen extat: ſed Melanuri laude inſignis caudæ. quare apud Plinium quoque ita legendum monuerim. nec eſt quòd labri nomine labracem fortè aliquis accipiat. quoniã lábrax lupus eſt, paulò antè à Plinio nominatus. nec refert quòd melanurum quoque anteà nominârit: cum aliorum etiam quorundam nomina repetierit, memoriæ nimirum lapſu, tanquam nouorum, vt Orphi & Erythrini.

Lycos.

Lycos, quamuis lupum quadrupedem Græcis ſignificat: & pro piſcibus quibuſdam interdum ponitur: vt Anthia, blenno: nunquam tamen labracem Græcorum quem Latini lupum vocant, ſignificat. Vide in Anthia A. Lupus Foroiulienſium è quo garum faciunt, lycoſtomus Græcorum videtur, apuarum generis.

Piſcis per excellentiam.

In tanto itaque honore lupus apud antiquos habebatur, vt per excellentiam piſcis nomen ſolus fuerit adeptus, quaſi nullum alium piſcis nomine dignum vocari exiſtimarent, vt ex dicto illo luxurioſo apud M. Varronem libro de re ruſtica tertio, percipi facile poteſt. Cum enim (inquit) ad Minidium hoſpitem Caſſini Philippus (*L. Philippus, vt Cælius Calcagninus legit. Columella 8.16. habet M. Philippus*) diuertiſſet, & ei è vicino flumine lupum piſcem formoſum appoſuiſſet, atque ille guſtaſſet & expuiſſet, dixit: Peream ni piſcem putaui eſſe, Maſſarius. Vide etiam in F. Extat apud Columellam (inquit Iouius) dictum illud Philippi admodum luxurioſum: qui apud hoſpitem Caſſino in oppido lupum ſibi in cœna appoſitum guſtabundus expuit, addens: Peream, inquit, niſi piſcem putaui: quaſi vellet innuere, ſolos Tyberinos lupos piſcis nomine dignos eſſe: cæteros autem lupos inter quiſquilias potiùs quàm inter piſces eſſe reponendos.

Catillo,

Lucilius poeta pontes Tyberinos inter captum catillonem pro lupo dixit. vide infra in F.

Vulgarium linguarum nomina.

Luporum duo genera ex Columella, alterum ſine macula, alterum varium: ex quo etiam hac ætate Veneti Vairolum quaſi varium corruptè appellant: littus Liguſticum & Gallicum vocat Lupum. Græci nondum ceſſant rectè appellare Labraca, Gillius. Cælius Calcagninus libro 5. Epiſtolarum ad Baptiſtam Angiarium ſcribens, ijs aſſentitur, qui lupum ſpicolam (vulgò dictam) eſſe voluerunt. noſtri (inquit) Variolum dicunt: quod nomen tamen magis conuenit generi alteri, quod veteres etiam à maculis varium appellarunt. Lábrax, id eſt Varolus piſcis, omnibus notus, Gerardus Cremonenſis Kiranidæ interpres: & Alexander Benedictus Veronenſis in libro de peſte vbi & lupum marinum à labrace diuerſum facere videtur. lupum enim marinum præcipuè ſuauem eſſe tradit, longo roſtro, nullis ſpinis intercurſantibus. Suſpicor equidem eum vt lupum fluuiatilem pro lucio dixit: ita marini etiam lupi nomine piſcem vulgò alicubi lucium marinum dictum, ſiue ſphyrænam, ſiue alium, accepiſſe. Lupum piſcem Picentes mei Varolum nominant, Romani vulgò Lupum, Perottus. Spigola hodie apud Romanos eſt, qui in Venetia Varollus, Lupacius in Liguria, in Hetruria Araneus, & Lupus in Hiſpania vocitatur, Iouius. Venetijs Varolus dicitur, & paruus etiamnum Baicolo. Hiſpani Robalum appellitant, Amatus Luſitanus. Lupum eſſe qui ab Anglis appelletur *a Baſe*, doctiſſimus Fauconerus mihi aperuit.

Lupi effigies Venetiis picta hæc eſt.

peruit. is enim eſt (inquit) qui à Venetis Varolus appellatur. Piſcem mugili ſimilem eſſe audio, cãdidiorem ſquamis. Galli Cenomani Bar quaſi varium vocant: vnde & Anglicum nomen *Bas* (nam e. finale non proferunt) vnius literæ mutatione factum videtur.

Lupus non eſt Lacia. Platina lupum eſſe ſuſpicatus eſt piſcem, qui Lacia vulgò vocatur Romæ. ſed is proculdubio alauſa ſiue clupea eſt.

Non eſt lucius. De Lupo piſce variæ fuerunt recentiorum autorum ſententiæ, inquit Maſſarius. Prima fuit Simonis Ianuenſis, quem Franciſcus Philelphus imitari videtur. hi nanque volebant lupum piſcem eum eſſe, qui nunc materno tritoque vulgi ſermone lucius vocaretur: coniectura ducti, quòd lupus piſcis Græce lycos (pudendo errore) appellaretur, vt y. tenui in v. verſo lucus, ac dein lucius cognominatus eſſet quæ opinio, tum ratione, tum etiam autoritate Galeni facile confringitur. nam lupus piſcis (vti retulimus) labrax Græce dicitur, non lycos. etenim lycon Latini lupum animal quadrupes interpretantur. Præterea lupus piſcis, quanuis amnes ſubire ſoleat, non eſt fluuiatilis vti lucius, ſed marinus: quod Galeni autoritate confirmari videtur, de lupo piſce ita libro de virtute alimentorum tertio ſcribentis: Lupum in dulcibus aquis natum non vidimus, ſed ex mari in flumina ac lacus aſcendentem conſpeximus, &c.

Non eſt ſturio. Sententiam illorum, qui ſturionem vulgò dictum, lupum veterum eſſe putabant, (vt primùm Poggius Florentinus ſenior, deinde Raphael Volaterranus,) pleniſſimè refutauit Iouius. Lupus Ariſtoteli ſquamas habet, & pinnis quatuor natat. neutrum conuenit ſturioni. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Is fluuius (inquit Iouius) hodieque Varollis abundat: ſturiones (qui magnos tantùm amnes libenter ſubeunt) non habet. Paulus Aegineta cephalo lupum ſimilitudine comparauit: quod Sturioni minimè conuenit, Maſſarius.

Iouius credit lupos varios maiores apud Ambroſium eſſe de genere luporum, quos & troctas appellat. Troctam enim (inquit) eſſe lupini generis apparet, vt aſpectu, mutuaque naturæ collatione perſpicitur. Nuper etiam Germani quidam ædito de rerum nomenclaturis libello: Forella Germanorum (*inquiunt: hæc autem truta eſt*) à Latina appellatione Variolus nomen tulit. & aliqui nomine moti, lupum varium nominant. Horum opinionem ſatis redarguit Rondeletius.

B Prægrandes lupi apud Miletum Aſiæ ciuitatem eſſe dicuntur. Lege infrà inter Prouerbia in u. Nos autem (inquit Maſſarius) affirmamus lupos multò maiores reperiri in dulci portu, qui nunc dicitur Phanarius: ibi enim dulcis aqua eſt: quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens apud ſinum Ambracium: ſimiliterque in Eloro amne, vt autor eſt Nymphodorus Syracuſanus. Circa Berenicen Libyæ fluuius eſt Lethon, in quo naſcitur Labrax, Aurata, &c. Ptolemæus Euergetes apud Athenæum. In Indico mari innumeri piſces prægrandes ſunt, præſertim Lupi, Amiæ, & Auratæ. Fertur autem quo tempore fluuij augentur & in agros exundant, hos piſces etiam ſimul abreptos inundationem ſequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare, &c. vt ſupra ex Aeliano recitaui in Enneis piſcibus. Labrax piſcis eſt ſimilis cephalo, Kiranides. Paulus quoque Aegineta cephalo eum comparauit. Perſæo piſci maris rubri aſpectus ſimilitudo eſt cum lupo, Aelianus. Thymalus lupi & cephali communem & mediam ſpeciem ſimilitudinemque gerit, Idem. Lupus ſquamis tegitur, Ariſtoteles. Carnem candidam & mollem habet, præſertim maior, quem & lanatum inde cognominant, vt diximus. Lupi argentearum ſquamarum candore, & ſummo lactearum carnium albore, cæteros omnes piſces ſuperant, Iouius. Bellonius tamen ſuo lupo carnem vt in ſalmone rubentem adſcribit, ſiue de ſpecie diuerſa loquutus: ſiue quòd Oceanus aliquid mutat. Pinnas binas parte prona, & totidem ſupina habent, Ariſtoteles. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt, ſed maximè qui lapidem habere in capite exiſtimantur, vt lupi, coracini &c. Plinius. Autores habeo piſcatores primi nominis, & ipſe comminus annotaui, in variolorum capite oſſiculum eſſe, dum primæ adhuc ſunt ætatis, quod deinde ætate ingraueſcente obdureſcat in lapidem, Calcagninus. Atqui in dulcium aquarum piſcibus quicunque lapillos habent (cancros excipio) ab initio ſtatim etiam paruuli habent, nec vllum in eis oſſiculum in lapidem dureſcit.

Dicamus cum Sipontino, lupum eſſe varolum, piſcem ſquammoſum, ſquammis aliquanto minutis, candicantibus præſertim ſupina parte, ore immenſo ſine dentibus, interiùs tantùm aſpero: à capite virga quædam nigra ex vtroque latere in caudam vſque protrahitur, Maſſarius. Rondeletius quoque dentes ei negat: eorumque loco oſſa in palato aſpera habere ait. Bellonius in ore tenues denticulos confuſo ordine vndecunque haberi. Iouius dentes ſerratos lupo tribuit, quibus hamorum lineas abrodat. Lupus dentibus ſæuit, quibus prorſus caret ſturio, Calcagninus. Noſtra quidem huius piſcis effigies depicta Venetijs labra etiam denticulata oſtendit. ſed maioris apud me ſunt grauiſſimi conditores Rondeletius & Maſſarius, qui lupum edentulum faciunt. Lupi linguam habent oſſeam & adhærentem, cor trigonum, Athenæus ex Ariſtotele.

C *Vbi.* Lupum (inquit Galenus) nunquam vidi natum in dulcibus aquis: è mari verò fluuios aut ſtagna (λίμνας) ſubiiſſe vidi. quamuis enim in profundo maris verſari ſit ſolitus: non refugit tamen ſtagna ſalſa, (λιμνώδεις τόπους, paludes maritimas,) nec oſtia fluminum. In paludibus maritimis & fluuiorum oſtijs frequens eſt, præſertim vbi copia dulcis aquæ influit, & fundum eſt cœnoſum, inibique pingueſcunt, Vuottonus ex Oppiano. Sed in ipſos quoque fluuios lupus aſcendit, Oppianus. Spigola cum ex alto mari, tum ex amne Tiberi quotidie hamis vel retibus extrahitur, Iouius. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Aequoreo dulces cum ſale paſtus aquas. Martialis. E mari in Tybrim varolos aſcendere, tuncque euadere pinguiores ac meliores videmus, quod & lupos facere autores ferè omnes memoriæ prodiderunt, Maſſarius. De lupis qui Romæ in Tyberi inter duos pontes capiuntur, multi meminerunt: vt referemus in F. Marinos aliquot piſces, & cum cæteris lupos, dulcibus aquis olim Romanos incluſiſſe, leges in E. *Solitarius.* Μονήρεις, hoc eſt ſolitarij ſunt lupi, Athenæus ex Ariſtotele. atqui Ariſtoteles hiſtoriæ 5. 9. piſcibus χυτοῖς, fuſaneos Gaza interpretatur, eos adnumerat qui retibus capiuntur. Vide in Cotollario de Chalcide C. & Rondeletius, Vidimus (inquit) mugilum luporumque capturam vno retis iactu centum

centum aureis coronis vænisse. Ore plerunque eſt hiante, vtpote auido prædæ. & in hoc etiam quadrupedem lupum refert: à quo prouerbium etiam factum eſt, Lupus hians. Lupus Tyberinus an alto Captus hiet, Horatius. κέχηνεν αὐτοῦ τὸ ςόμα, καὶ ἀθρόως τὸ δέλεαρ καταπίνει, Scholiaſtes Ariſtophanis. Fuſcina interdiu ſæpenumero dormientes capiuntur, Ariſtoteles, Lupus inter piſces liquidiùs audit, Ariſtoteles & Aelianus. Produntur clariſſimè audire mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo in vado viuere, Plinius. Conſtat à lupo quadrupede animali appellatum hunc piſcem fuiſſe, cuius tanta auiditas & voracitas eſt, vt deficiente cibo terra veſcatur. Sic etiam varolos piſces voraciſſimos eſſe conſtat: quippe qui piſces & purgamenta quæcunque vel etiam putrida inſectentur. quare Lucilius eum qui inter duos pontes captus eſſet quaſi liguritorem appellauit catillonem, ſcilicet qui latrinarum ſtercore inter duos pontes veſceretur, Maſſarius. Lupus à velocitate (*voracitate*) appellatur: in quo lupo terreſtri aſſimilatur. quia ſcilicet improba voracitate alios perſequitur, Iſidorus. Græcum etiam nomen lábrax Euſtathius ei poſitum ait, ἀπὸ τοῦ ἐντωῖ ἐσθίειν λαβεῖν τινος. Rapidi lupi, Ouidius. Carniuori ſunt, Athenæus ex Ariſtotele. Carniuori tantùm, vt apud ipſum Ariſtotelem legimus. At idem alibi: Lupus, amia & thunnus magna ex parte aluntur carne: ſed algam etiam tangunt. Lupus piſcis admodum vorax ſubire cloacas ſolet: & mediæ cryptas intrare Suburræ, vt ait Iuuenalis. Circa ſterquilinia & eiectitias ſordes moratur. obuia quæque deuorat, nec piſcibus vllis, vel corruptiſſimis eſcis parcit. Paucis ante menſibus quum in foro piſcario ingens ſpigola exenteraretur, oblongus ſerpens in ventre repertus eſt. Quibus de cauſis in Tyberi mirum in modum pingneſcit & adoleſcit, Iouius. Cancros marinos maximè adſectatur, Volaterranus. Oua parit: idque iis maximè locis, quà flumina exeunt in mare, Ariſtot. E fuſaneis piſcibus (qui Græcè χοιροὶ vocantur) ſolus bis anno parit: ſed poſterior partus infirmior eſt, Idem. Alibi etiam æſtate alibi hyeme eum parere ſcribit: & ne ſibi aduerſari videatur, bis anno alibi eum parere tradit: quod idem Oppianus, Aelianus & Plinius teſtantur. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt piſces: ſed maximè qui lapidem in capite exiſtimantur habere, vt lupi & pagri. cumque aſperæ fuerint hyemes, multi capiuntur cæci, Plinius. Lupum audio præclarè intelligere, ſe in capite poſſidere lapidem hyberno tempore perfrigidum, ſibique infeſtiſſimum. Itaque illo ipſo anni tempore eum lapidem calefacere, haudquaquam inſcium contra lapidis frigus remedium eſſe, ipſum tepefacere, Aelianus. Alcæus ait lupum ſublimem natare, Athenæus.

Hians. *Somnus.* *Auditus.* *Cibus & voracitas.* *Partus.* *Natatus.*

D

Solertia.

Lupum cæteros piſces ſapientia ſuperare Ariſtophanes tradit, quippe qui cautiùs inſidias euitare ſciant, id quod Plinius & Oppianus confirmare videntur, Maſſarius ex Athenæo: qui hunc Ariſtophanis verſum citat: λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Vitæ enim præſidia, inquit, ſolerter excogitat, ſeque ipſum tuetur. Minus (quàm mugil) in prouidendo lupus ſolertiæ habet, ſed magnum robur in pœnitendo, (*id eſt, nox quum pœnitudine dacium. Turronius legit, in peratendo, quod mi: ùs probo. Prouidere quid in & pœnitere pulchrè opponuntur.*) Nam vt hæſerit hamo, tumultuoſo diſcurſu laxat vulnera, donec excidant inſidiæ, Plinius. Idem tradit Plutarchus in libro, Vtra animalium, &c.

----Lupus acri concitus ira:
Diſcurſu fertur vario, fluctuſque ferentes
Proſequitur, quaſſatque caput, dum vulnere ſæuus
Quaſſato cadat hamus, & ora patentia linquat,

Ouidius. Hoc idem Italiæ piſcatores de ſpigolis vulgò dictis referunt: quare hoc etiam inter cætera argumento ſpigolam à lupo non differre, colligit Iouius. Idem inquit & lupos, omnium ferè ſcriptorum teſtimonio, & hodie ſpigolas, hamorum lineas dentibus ſerratis abrodere ſolere. At qui hoc de lupo tradat veterum ne vnus quidem nunc occurrit. De anthia quidem quem aliqui lycon vocant (id eſt lupum, ſed à labrace quo de agimus, longè diuerſum,) Ouidius canit:

---his tergo quæ non videt vtitur armis:
Vim ſpinæ nouitque ſuæ, verſoque ſupinus
Corpore lina ſecat, fixumque intercipit hamum.

Λάβραξ δ' ἀγκίστροιο τυπεὶς ἀγκαμπέος αἰχμῇ
Ὑψόσ' ἀναθρώσκων κεφαλὴν ἄξας ἐρείδει
Αὐτῇ ἐν ὁρμῇ βεβιημένος, ὄφρα οἱ ἕλκος
Εὐρύτερον τελέθοιτο, καὶ ἀγκίστροιο φύγῃσιν,

Oppianus 3. Halieut. Lupus rete iam trahi ſentiens, ſolum interea magna vi ruendo diuidendoque cauat: ac vbi latibulum aduerſus inſultus communiuit, iniicit abditque ſe, & hic tantiſper hæret, dum rete præteruehatur, Plutarchus. Clauſus rete lupus, quanuis immanis & acer, Dimotis cauda latitat ſubmiſſus arenis, (*ſic enim lego,*) Ouidius. Hamo captum vulnera contempto dolore fortiſſimè laxare: retibus verò incluſum vado ſulcato ſubter labi Oppianus author eſt: & hodie piſcatores, maioribus etiam miraculis additis, vno conſenſu fatentur, Iouius. Deprehenſi, infra rete fodiunt arenam, & quaſi per cuniculum elabuntur. quod ſi reti ſe implicitos ſenſerint, quanto poſſunt impetu in rete graſſantur vt diſcerpant. Hæc omnia in variolo ſe animaduertiſſe noſtri piſcatores magno conſenſu teſtantur, Cælius Calcagninus. Nymphodorus in Eloro amne inquit eſſe lupos, & anguillas magnas, adeo manſuetos vt è manibus etiam porrigentium panem capiant, Athenæus. Apud Mæotidem paludem lupos eſſe piſcatorum familiares aiunt, & niſi partem ſuam à piſcatoribus acceperint, retia cum in terra expanſa reſiccantur, lacerare, Ariſtoteles hiſtoriæ animalium 9. 36. de lupus quadrupedibus ſcribens. λύκους enim nominat, vt Albertus non rectè de lupis piſcibus intellexerit. Ego enhydros potiùs, id eſt Lutras quadrupedes, alicubi circa Mæotin & vlteriùs piſcatoribus familiares eſſe, & ad piſcationem iuuare putârim. Vide in Lupo quadrupede D. De Lutra paulò pòſt dicemus: quanquam & Quadrupedibus viuiparis hiſtoria eius adiuncta eſt. Lupus & mugilis quanquam inimici ſunt capitales, tamen ſtato tempore congregantur. coeunt enim in gregem ſæpius, non ſolum quæ eiuſdem generis ſunt, ſed etiam quibus idem aut ſimilis paſtus appetitur, dummodo ſit abunde cibarij. ſæpe mugiles cauda abſciſſa viuunt: abſcinditur autem mugilis cauda à lupo: Ariſtoteles & Athenæus ex eo citans. Nigidus autor eſt prærodere caudam mugili lupum, eoſdemque ſtatis menſibus concordes eſſe. Omnes autem viuere quibus caudæ ſic amputentur, Plinius. Mugil, Κεστρεὺς, & lupus mutuo odio flagrant, Idem & Philes. Mugil & lupus pugnant Ariſtoteli: & nos Puteolis ſæpenumero cum lupo mulum (*mugilem puto dicere voluit*) acriter pugnantem, Beſſarione noſtro præſente, animaduertimus: mugilemque in metu (*mentem*

Quomodo à ſquillis quas deuorat occidatur lupus.

tem ſibi ſcilicet à lupo hoſte) cum caput occultaſſet, totum ſe abſconditum eſſe exiſtimantem, Perottus. Lupus piſcis (inquit Aelianus 1. 29.) à ſquillis ſuperatur, quanquam piſcium, vt ita dicam, maxima vorago eſt. Lupi igitur qui circa paludes maris degunt, ſquillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim & aliæ quædam ſquillæ quæ algis victitant: & tertiæ ſaxatiles. Cum ergo ſeipſas defendere ſquillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtutias & fraudes non grauabor narrare : Cum ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque etiam ſecturas habet modo ſerrulæ vncinatæ: hoc inquam animoſæ illæ beſtiolæ cum incuruarint, ſumma ſeuitete ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante atque imminenti cum ſit, pelle tenera & molli ſquillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate ſaltat, pòſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaque plurimum ſanguinis mittunt. denique ſuffocatione lupum periclitantem interficiens interficitur, Hæc ille. Oppianus libro 3. Halieut. ſquillas à lupo deuoratas (cum neque reſiſtere ei, neque effugere poſſint) in ore ipſorum celeri frequentique motu circumagi ſcribit, & cornu acuto, quod è ſummo ipſorum capite promineat, medium lupi palatum vulnerare: illum in præſentia cibi cupidum negligere: poſteà verò ſerpente & depaſcente vulnere præ cruciatu emori. ὃ ... μὲν αἱ δ' ὀλέκουσι, καὶ ἐς πέφνυσι φονῆας. Sua lupo ingluuies in cauſa eſt, vt à ſquillis intereat, Euſtathius.

E Lupi piſces fuſcina interdiu ſæpenumero dormientes capiuntur, Ariſtoteles. alioqui minimè fuſcina capi poſſe exiſtimantur, Vuottonus. Verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. Ab Ariſtotele adnumerantur piſcibus νυτοῖς, qui retibus capiuntur. Eſcam auidè (totam) deuorant. itaque facile capiuntur, Scholiaſtes Ariſtophanis. Squilla pingui ineſcantur, Oppianus. Vidimus mugilum luporumque capturam vno retis iactu centum aureis coronatis væniſſe, Rondeletius. Quo aſtu & rete circumdati, & hamo transfixi ſeſe liberent, expoſitum eſt iam in D. Piſcium curam (inquit Columella 8. 16.) maiores noſtri celebrauerunt, adeò quidem, vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent piſces : atque eâdem curâ mugilem ſcarumque nutrirent, quâ nunc muræna & lupus educatur. Inde Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulſinenſis & Ciminus lupos aurataſque procreauerunt: ac ſi qua ſint alia piſcium genera dulcis vndæ tolerantia. Mox iſtam curam ſequens ætas aboleuit. Et rurſus capite 17. Frequenter animaduertimus intra ſepta pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi quare qualitatem litoris noſtri contemplemur, ſi vitemus ſcopulos, an probemus Turdi complura genera, merulaſque & auidas muſtelas: tum etiam ſine macula (nam ſunt & varij) lupos includemus. Lupus eſca eſt anthiæ illiciendo commoda, Oppianus Halieut. 3. Et rurſus, Anthias decipitur hamo valido, cui inſeritur lupus vel viuus: vel, ſi mortuus ſit, plumbum inditur ori, vt nutans viuere videatur.

F Piſces pretioſos & magnos aliqui anthropophagos nominabant, vt anthiam, lupum, (anguillam, & alios,) propter magnitudinem ſumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij deos διὰ τὸ πολυτίμον, Euſtathius. ſed τιμὴ ad deos honor cultuſque eſt: ad piſces, precium. Lupum Mileſium Archeſtratus θεόπαιδα cognominauit, Idem. De lupis circa Miletum præſtantiſſimis, diximus aliquid ſuprà in B. vide etiam infra in h. Poſt elopem vel acipenſerem præcipuam autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Luporum laudatiſſimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaque carnis, Plinius. Et mox, At in lupis, (*Quidam corrigunt At lupi*) in amne capti præferuntur. Meliores ſunt lupi piſces in Tyberi amne inter duos pontes, Idem. Romanus inter Tyberinos captus pontes (inquit Iouius) conſenſu palmam obtinet Conſtat enim piſcatorum teſtimonio, qui pluris illum quàm in alto captum mari, lautorum obſonatoribus vendunt. is admodum vorax ſubire cloacas ſolet, obuia quæque deuorans, (*vt in C. ſcripſimus:*) quibus de cauſis in Tyberi mirum in modum pingueſcit & adoleſcit. Laudati apud veteres exiſtimati ſunt interpontani nuncupati: ſoliti (vt ille inquit) mediæ cryptas intrare Suburræ. In magno, vel dicam maximo, apud prodigos honore fuit Tiberiuus lupus: & omnino omnes ex hoc amne piſces. quod equidem cur illis ita viſum ſit, ignoro, Macrobius. Vnde datum ſentis, lupus hic Tyberinus in alto Captus hiet, pontes ne inter iactatus, an amnis Hoſtia ſub Tuſci? laudas inſane trilibrem Mulum, in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt. Ducit te ſpecies video. quò pertinet ergo Proceros odiſſe lupos? quia ſcilicet illis Maiorem natura modum dedit: his breue pondus. Ieiunus ſtomachus raró vulgaria temnit, Horatius ſermonum 2. 2. vbi contra luxurioſos frugalitatem commendat. Sed vt poetæ ſententia minùs dubia ſit, ſubobſcura interpretemur, & aliter quædam quàm plerique hactenus. Sic igitur ſentit Ofellus Stoicus, cuius perſonam poeta hîc aſſumpſit. Si ſtomachus ſecundum naturam affectus eſſet, quod ſit in illis qui & mediocriter exercentur, & cibo potuque nec nimijs nec intempeſtiuis, nec exquiſitis vtuntur: non tot differentias luporum faceret, nec guſtu ſtatim vbi quiſque captus eſſet, diſcerneret: non alios alijs præferret, ita vt honoris & bonitatis aliquos gradus ſtatueret. Vnde igitur ſubtilitatem hanc diſcernendi, niſi ſtomachi vitio luxu diffluentis, & contemnentis vulgaria, luxurioſis hominibus datam putas? Illi enim (inquit Acron) qui ſubtilitate palati gloriantur, melioris ſaporis aiunt eſſe piſces illos, qui rapidiore vnda exercentur, quàm qui languidiore torpeſcunt. Mihi verò ſalubriores quidem illi videntur, qui exercentur magis: at ganeones non tam ſalubritatem quàm ſaporem ſpectant, & pinguitudinem, quæ maior eſſe ſolet in ocioſis piſcibus, & qui impurioribus locis degunt. An alto captus hiet.) quia piſces ſtatim cum capti ſunt, hiant, Acron. atqui lupis præ cæteris piſcibus hiare magis peculiare eſt, vt in C. diximus. Trilibrem mulum, id eſt quàm maximum in ſuo genere. non quòd magnitudo ipſa iuuet: nam in lupis eadem ſpernitur: ſed quia palato ſubtiliori, & ſtomacho faſtidioſo, mulus maior, lupus verò paruus vel mediocris delicatior videtur. Non probo hîc Iouij ſententiam, qui Satyricum hoc in loco ait, non quidem lupos magnos cum minoribus, ſed ſimpliciter lupos cum mulis, qui ſemper minores ſunt, comparare. Acron etiam lupos proceros ideo improbari ait, quia lupi grandes (*ſic enim vitioſam lectionem reſtituo*) duriorem carnem habent. Et Xenocrates. Lupus (inquit) quo

De lupis Tyberinis.

Horatius.

Expoſitus Horatii locus.

quo maior eſt, eò durior euadit. optimus autem eſt, qui magnitudine mediocris eſt, &c. vt infrà recitabitur. In ſingula quem minuas pulmen. ne. eſt) id eſt, quem facias comedendo breuiorem, Acron. Quia ſcilicet illis maiorem) Ac ſi diceret, totum ſuaue eſt, quod finitur, Acron. ego certi nihil ex his Acronis verbis elicio. Poetam verò hoc dicere puto: ideó ne mulum maiorem præfers, lupum verò minorem, quòd natura ipſa hunc minorem, illum maiorem eſſe voluerit: vt ironia ſit, & gulæ iudicium plerunque naturæ aduerſari oſtendatur. Vulgaria) vſitata, quæ cito inueniuntur, Acron.

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ, Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus (*ſcilicet lupus*) & ipſe Vernula riparum pinguis torrente cloaca, Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburræ, Iuuenalis Sat. 5. Mar. Varro enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad victum gignantur, piſci Tyberino palmam tribuit, his verbis in libro (vt ait Macrobius) rerum humanarum vndecimo: Ad victum optima fert, ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Caſſinas oleum, Tuſculanus ficum, mel Tarentinus, piſcem Tyberis. Hæc Varro de omnibus ſcilicet huius fluminis piſcibus: ſed inter eos præcipuum locum lupus tenuit, & quidem is qui inter duos pontes captus eſſet. Id oſtendunt cum multi alij, tum etiam C. Titius vir ætatis Lucilianæ in oratione qua legem Fanniam ſuaſit: cuius verba ideo ponentur, quia non ſolùm de lupo inter duos pontes capto erunt teſtimonio, ſed etiam mores quibus plerique tunc viuebant, facile publicabunt. Deſcribens enim homines prodigos in forum ad iudicandum ebrios commeantes, quæque ſoleant inter ſe ſermocinari, ſic ait. Ludunt alea ſtudioſè, vnguentis delibuti, ſcortis ſtipati. Vbi horæ decem ſunt, iubent puerum vocari, vt comitium eat percontatum quid in foro geſtum ſit. qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint. quot tribus iuſſerint, quot vetuerint. inde ad comitiũ vadunt, ne litem ſuam faciant. Dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui veſicam plenam vini habeant. Veniunt in comitium triſtes, iubentur dicere: Quorum negotium eſt, narrãt. iudex teſtes poſcit, ipſius it minctũ. Vbi redit, ait ſe omnia audiuiſſe, tabulas poſcit, literas inſpicit. Vix præ vino ſuſtinet palpebras. Eunt (aliâs, Eunti) in conſilium. ibi hæc oratio, Quid mihi negotij eſt cum iſtis nugatoribus, potiùs quàm potamus mulſum mixtum vino Græco, edimus tordum pinguem, bonumque piſcem, lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit? Hæc Titius, referente Macrobio. Iam cum annorũ memoria circumfertur M. Philippi (velut vrbaniſſimum, quod erat luxurioſiſſimum) factum, atque dictum. Nam is forte Caſſini, cum apud hoſpitem cœnaret, appoſitumque è vicino flumine lupum deguſtaſſet: atque expuiſſet, improbum factum dicto proſecutus: Peream (inquit) niſi piſcem putaui. Hoc igitur periurium multorum ſubtiliorem fecit gulam, doctaque, & erudita palata faſtidire docuit fluuialem lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet. Itaque Terentius Varro, Nullus eſt inquit hoc ſæculo nebulo, ac rhynton: qui non iam ducat, nihil ſua intereſſe, vtrum eiuſmodi piſcibus an ranis frequens habeat viuarium, Columella 8. 16. vbi de piſcinis loquitur. De hoc Philippi dicto lege etiam ſuprà in A. Refert Macrobius Lucilium acrem & vehementem poetam, oſtendere ſe ſcire hunc piſcem egregij ſaporis eſſe, qui inter duos ponteis captus eſſet, eumque quaſi liguritorem appellare catillonem. propriè autem catillones dictos guloſos, quaſi catillorum liguritores. Lucilij verſus hi ſunt: Fingere præterea afferri quod quiſque volebat. Illum ſumina ducebant, atque altilium lanx: Hunc ponteis Tyberinos inter captus catillo, Perottus. Et rurſus, Optimi inter duos pontes lupi capiebantur, propter vrbis latrinas & cloacas: quas inſectantes maximè pingueſcunt: quæ res præcipuè cauſa eſt vt è mari nantes inter fluminũ hoſtia meliores ſint, vtpote pinguiores.

Lupus grauidus deterior eſt, vt & mugilis, & omnes ferè ſquama intecti, Ariſtot. Summa ineſt ſaporis gratia hyeme captis, & Ianuario præſertim menſe. Tunc enim & teneritudine, vti diuus ait Ambroſius: & mollitie candoreque, vt Plinius aſſeuerat, maximè commendantur, Iouius. Illud mirari ſubit cur Plinius lanatum à candore & mollicie dictum putârit: quom lupus nulla magis dote cenſeatur, quàm quòd callum habeat, quem frequenti natatu & aſſidua agitatione ſibi conquirit. Vetus enim dictum eſt, eos eſſe optimos piſces, qui carni ſunt ſimilimi: optimas verò carnes, quæ piſcibus proximæ ſint. ad quod alluſit Philoxenus illo carmine: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα, ἥδιςά ἐςι· καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. ceu ex duobus illis contrarijs, duricia carnis ſcilicet, & mollicia piſcium, cinnus quidam fiat palato grauiſſimus, Calcagninus. Inter cibos ne dijs quidem contemnendos Strattis cerebrum lupi numerat. Eubulus quoque λάβραχος κρανίον ἀμέγεθες nominat. Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piſcium) in locis mediterraneis ruſticos pauit, Lampridius. Oua piſcium ſicca in cibo ſumpta, omnem laborem & morbum curant, & omne faſtidium: maximè cephalorum & labracum, & ſphyrænarum, & ſimilium, recentia & arida eſa omne faſtidium pellunt, Kiranides in fine quarti. *Cerebrum.* *Lactes.* *Oua.*

Lupum in aquis dulcibus natũ non vidimus: ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe cõſpeximus. ideoque paruus (μοχθηρὸς) raró, quemadmodum mugilis ſæpe inuenitur. Alimentum ſanè quod tum ex hoc, tum ex alijs (*pelagiis videtur addendum, vt & paulò pòſt*) piſcibus prouenit, ſanguinem gignit cõſiſtentia tenuiorẽ (*tenuiorem dico comparatione ad ſanguinem medium inter extrema*) quàm quod ex pedeſtribus animalibus ſumitur, adeò vt non affluenter nutriat, & celeriùs diſcutiatur. Eſt autẽ laudatiſſimus ſanguis exactè (*inter extrema, nimis craſſum & aquoſum*) medius: qui fit ex pane optimè præparato, & animalibus volucribus, perdice ſcilicet aliiſq; id genus: quibus ex marinis piſcibus pelagij ſunt propinqui. Lupus quidem quanquam pelagius ſit, ſtagna tamen maritima non fugit, nec fluuiorũ oſtia, Galenus de alimentorum facult. 3. 26. Lupus proximus temperamento eſt cephalo. ſimiliter enim ſanguinem tenuẽ gignit & pituitam: verumtamen quia ſuauior eſt, cephalo vtilior fuerit, Simeon Sethi. Culpa propè omni vacant piſces, qui in mari verſantur dulcis aquæ experti, cuiuſmodi ſunt quos pelagios vocamus, & ſaxatiles: qui cæteros ſucci bonitate ac cibi ſuauitate longè antecellunt. Tales igitur ſumpſiſſe perpetuò tutiſſimum fuerit. Quòd ſi aliquis ex illis ſit qui ex aquis vtriſque (dulcibus & ſalſis) victum capiunt, vt capito, lupus, gobius, muræna, cancri, anguillæ, quærendum priùs vbi nam captus ſit: tum iudicandum de hoc ex odoratu & guſtu. Nam qui in aqua degunt vitioſa, grauiter olent inſuaueſque ſunt, ac mucoſæ

mucoſi: pinguiſque ad hæc plus alijs habent, ac citò putreſcunt. At qui in mari verſantur puro, cum odore inculpato ſunt, tum guſtu ſuaues, pinguedineque aut minima aut nulla, ac longiſſimè perdurant citra putrefactionem, præcipuè ſi quis eos niue circundet. Hoc planè nomine commendantur etiam magis qui duriores habentur, vt qui carne ſic ſiant friabili magis, æquè ac ſaxatiles & aſelli: quod enim natura his adeſt, id dura carne præditis conciliat nix. Atque hoc cauſæ eſt cur contrariiſſimam carnis ſubſtantiam habeant capitones, qui ex puro mari petuntur, & qui in vitioſa aqua diuerſantur: nec diſſimiliter ſe habent gobij, lupique. hiſque adhuc etiam magis reliqui. Quin murænæ quoque ipſæ in huiuſmodi aquis deterrimæ. Pro alimenti etiam diuerſorum locorum differentia, ipſi ſeipſis piſces meliores deterioreſque redduntur. Reliquorum caro materia conſtat duriore, non modò quàm ſaxatilium & aſellorum caro, ſed etiam capitonum luporumque, & aliorum pelagiorum. ideoque cum & ægrius concoquatur, & alimenti plus præſtet ſucci mali nihil interim obtinet, Hæc omnia Galenus libri de ſuccorum bonitate & vitio, capite 9. Lupus proximè aſellos vtilis cibus eſt in calidis & ſiccis temperaturis, Idem Methodi med. 7. Galenus quo ad nutrimentum damnare videtur piſces omnes, qui iuxta fluminum oſtia victitant, propter latrinas & coquinarum ſordes, & alia quæ abluunt, quapropter lupos Tyberinos damnaſſet, Maſſarius. Hiceſius ait lupos boni ſucci eſſe, nec multùm nutrire: palato gratiſſimos eſſe vt vel principem locum obtineant, πρὸς δὲ τὴν ἔκκρισιν ἦσσον, id eſt non facilè autem excerni, Athenæus. Lupus marinus (inquit Xenocrates) quò maior eſt, eò durior euadit. optimus autem eſt, qui magnitudine mediocri eſt. tenellus enim & ſtomacho gratus, bonique ſucci eſt: (ſuauis quoque, & copioſum præbens alimentum: facileque & per corpus digeritur, & per aluum defertur. Contrà qui in piſcina ſeruantur incluſi, ſapore ſunt minùs grato.) Idem tradit fluuiatiles lupos optimis quoque marinis piſcibus æquari, maculoſos varioſue (ἐπιστιγμένους) ex Tiburtino Aniene. Anio quidem fluuius eſt in Tiburtino agro, Strabone teſte: qui in Tiberī influit tertio ab Vrbe miliario, vt refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnã eſſe eorum piſciũ copiã, quos troctas (trutas) vocamus, Vuottonus: quibus verbis cum Iouio ſuſpicari ille videtur trutas de genere luporum fluuiatiles eſſe: quam opinionem Rondeletius refutauit. Glauco caro dura eſt, in omnibus lupo inferior: &, vt Xenocrates prodidit, non minùs à lupo vincitur, quàm ipſe ſparũ ſuperat, Vuottonus. Luporum carnes longè teneritmæ ſunt, & leuis alimẽti, Iouius. Eligantur ē piſcibus maximè lupi, & aſelli mediocri magnitudine, Aetius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Lupi, vt teſtatur Celſus, medij inter teneros duroſque piſces ſunt, atque leuiores planis, bonique ſucci. Venerem piſces quidam in cibo promouent, delicatiores nempe aromatibus conditi, vt anguillæ, lupi marini, &c. Alexander Benedictus.

Incluſa parentheſi, in noſtro fragmento Xenocratis, & Raſaris quoque interpretatione, non de Lupo, ſed de vrſa mar. dicuntur.

Apparatus,

Atque vt luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis: Tripatinum, inquit Feneſtella, appellabatur ſumma cœnarum lautitia. Vna (patina) erat murænarum, altera luporum, tertia myxonis piſcis: inclinatis iam ſcilicet moribus, vt tamen eos præferre Græciæ etiam philoſophis poſſimus, Plinius. Lupus obi optimus, & quomodo parandus ſit, Archeſtrati verſus referam inter Mugiles in Capitone F. ad finem. Patina de piſce lupo: Teres piper, cuminum, petroſelinum, rutam, cepam: mel, liquamen, paſſum, olei guttas, Apicius 4. 2. Labrax præfertur aſſus, Diocles. Varrolum paruum, vtpote quatuor aut quinque librarum, nec exquamatum, nec exenteratum aut in craticula, aut in oleo coquito. Si in craticula, aſpergere continuò ſalito oleo & aceto memento. Multam cocturam amat, propter eius exuberantem humiditatem, Platina 10. 26. Appetitur poſito vilis oliua lupo, Martialis libro 9. Lupi os repandum & latum ſemper videmus: ſolentque ad elegantiam obſonatores, laſſatas (λαχνὰς) illas hiantis oris maxillas malo Arantio adimplere, Iouius.

G Lupus marinus, id eſt piſcis, tantæ efficaciæ eſt aduerſum ſtrumas, vt ad quamlibet partem corporis admotus, ſtrumarum vitium omne perſanet, Marcellus. Lapilli in capite labracis reperti dolorem capitis leuant, & ad hemicraniam faciunt appenſi dexter dextræ parti, ſiniſter ſiniſtræ, Galenus (vel quiſquis eſt) Euporiſton 3. 16. Venter eius eſitatus digeſtionem facit, & ſtrennuè edere. Idem geſtatus præſtat, Kiranides. Fel eius cum melle illitum, viſus acumen parat, & albugines oculorum curat, Idem. Et rurſus: E lábracis felle fit molle collyrium, faciens ad hebetudinem oculorum, ita vt triduo viſum exacuat. Facit etiam ad initium ſuffuſionis, & axillas, & albugines vel nebulas, & retuſiones & aſperitatem, & mydriaſin, & nyctalopem, & aquationes, (*nimirum hydatides*,) & pruritum, & ſiccitatem oculorum, & vulſos, & ad angulos eroſos oculorum. ad hæc omnia ſummè facit inunctum. Conficitur autem ſic. Thuris maſculi drachmæ quatuor, lyncurij lapidis drachmæ duæ, fellis vulturis drachmæ ſex, fel lábracis integrum, piperis drachmæ tres, mellis optimi (hoc inueteratum melius fit) drachmæ ſex. Omnia miſcentur. Collyrium autem à Kiranno traditum, huiuſmodi eſt: Thuris maſculi, lyncurij, fellis vulturis, ſingulorum drachmæ ſex, piperis drachmæ tres, mellis acapni vnciæ tres, miſcentur. Oua lupi eſitata recentia vel arida, omne faſtidium ſanant, vt ſcripſi in F.

H. a. De Lupo Philologia, Lupo quadrupedi ſubnexa eſt Lib. 1. Λάβρακα σφετέρησιν ἐπικλέα λαβρὸ στώησιν, Oppianus lib. 2. ex quo eius verſu & etymologia vocabuli, & ſyllabarum ratio apparet. Archeſtratus tamen primã corripuit: Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λάβρακα. Λάβρακα ἢ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότης παράγει, Euſtathius. Βορὰ cibus eſt: inde fit λάβορος, vorax: & p ſyncopē λάβρος: vnde λάβραξ deducitur, vt à λίθος λίθαξ. eſt enim edaciſſimum animal, Etymologus. Lábrax dictus eſt, quoniã ore hiat, ἢ ἀθρόως καὶ λάβρως τὸ δέλεαρ καταπίνει, Scholiaſtes Ariſtophanis. Sunt qui λάβροι componi putent à λα particula intendente, & idem quod λίαν ſignificante, & βα quod eſt βαίνω. Vel λάβρον dicitur (vt mihi quidem videtur) παρὰ τὸ λίαν βαρὺ καὶ ἀθρόον, ἢ ἀθρόως κινούμενον, hoc eſt omne quod magna vi magnoque impetu, ſubitò conſerctumque mouetur, præſertim inanimatum. Ποταμοὶ λάβροι κατιόντες ἐκ τοῦ πλημμύρας, Aelianus. Per tranſlationem verò etiam de animatis dicitur, vt ſermone. Λάβρον apud Grammaticos eſt χθόδον, σφοδρόν, ταχὺ, μαινόμενον, ἄκαιρος, ἐρασ. & quoniam à λα. & βαρι deriuatur, plerunque per β. ſcribit ſolet. Τὸ λαβρότατον ὕδωρ rectè ſcribitur per υ. Euſtathius. Sed cum de vento dicitur, aliqui παρὰ τὴν αὔραν, id eſt ab aura deducunt, & per αυ. diphthongum ſcribunt, Euſtathius & Varinus. Λάβρος ἐπαιγίζων, vehemens aſpirans, de borea vento.

vento. Λαῦρον magnum ſignificat, & de tribus elementis dicitur: vt λαῦρ@ ὑετὸς, λάβρ@ ἄνεμ@: λαῦρον πῦρ. τὸ μέγα καὶ πολὺ. hinc etiam ad alia transfertur, Varinus. Λαβρεύειν aut λαβρεύεσθαι verbum, copioſe & temere deblaterare ſignificat: τὸ λάβρως, ἀθρόως καὶ ἀσκέπτως λαλεῖν: ἢ σωμυνὴ ἔθει, καὶ λίαν βαρύνειν τὸν ἀκούοντα. Inuenio & λαβροστομεῖν & λαβραγορεῖν eiuſdem ſignificationis verba, στομφάζειν, μεγαλορρημονεῖν. Hoc qui facit, λαβραγόρας dicitur. Λαβρωνία, genus poculi Perſici, ὠπὸ τῆς ἐν τῷ πίνειν λαβρότητα, Euſtathius. Λαύρα vicus eſt publicus, ἐκ τοῦ λαὸν ῥέειν δι' αὐτῆς, ypſilo Aeolicè inſerto. Labros nomen eſt canis apud Ouidium, celeris pariter & validi. Λάβραξ, λάβραξ, Heſychius & Varinus. Λαβράκιον diminutiuè protulerunt Antiphanes & Amphis. Apud Plautum lenoni Labracis nomen eſt.

Λάβρακα ἀλκιμον ἰχθὺν, Oppianus. Θρόπαιδα, Archeſtratus. Lupus rapidus, immanis & acer, Ouidius. *Epitheta.*

f.

Λάβρακες πίονες, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Οὐ κρανίον λάβρακ@, οὐχὶ κάραβον Πελάγ@, Ariſtophanes in Lẽnijs: tanquã magna lupi cerebro authoritas fuerit, ſicut etiã glauci, Athenæus. Τὸ δὲ λαβράκιον ὀπτᾶν ὅλον, Antiphanes. Λαβρακὶς πυκάχια Amphis, Λάβρακα μετὰ ταῦτ' ἐπελάμψω καλὸν σφόδρα, Ἔστω δι' ἅλμης λιπαρὸς ἐφθὸς ἐν χλόη, Ἀπὸ δὲ δ' (ὅδ') ἐστὶν ἀποβέλτιστον ὅπλανα, Coquus apud Sotadẽ Comicũ. Τοὺς λαβρακας ἐντροφῶν, Archippus. Pythagoras à mugilib⁹ & labrace, id eſt lupo, abſtinebat, quòd ſint, vt Græci dicũt, σπερμολόγοι, hoc eſt, ſeminũ leguli: & cętera, quę Plutarchus in octauo Sympoſiacõ enumerat, Gyraldus. ſed ineptè. nam Plutarchus libro 8. Sympoſiacorum, c. 8. ꝙ inſcribitur, Cur Pythagorici ex animatis præcipuè piſces guſtare noluerint: expoſita primùm illorũ ſentẽtia qui Pythagoram & Aegyptiorũ ſacerdotes, mare, ſalem & piſces, odio quodam proſequutos exiſtimabant: mox iiſdẽ patrocinatur, & nihil in piſcibus eſſe docet, quod tanquam noxium ſibi accuſare homines poſſint: quodque Pythagoras & Aegyptij piſcibus non tanquã odio, ſed potiùs amore dignis abſtinuerint. Οὔτε γὰρ τρίγλαν ἐστὶ δήπου ληϊστοτέραν, οὔτε σκάρον τινὰ, ἢ φάγον, οὔτε κεστρεῖς τινας ἢ λάβρακας σπερμολόγους πεφυκότας, ὥστε μεγαλοπρεπῶς κατηγοροῦντε σύνοικαζομεν. Itaq; contraria prorſus quàm ſenſerit Plutarchus Gyraldi interpretatio eſt.

Lupus Mileſius, prouerbiale dictũ in ſtolidũ & auidum, Eraſmus Rot. Ariſtophanes in Equitibus: Ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν Μιλησίους Κυκήσεις. Eraſmus vertit, Haud cũ lupos voraueris Mileſios Facies tumultũ. Notat autem Cleonem tanquam perturbare & contumelijs afficere Mileſios ſolitum. Poterit etiam in hominem voracem torqueri.

h.

LVPI quadrupedis marini effigiem & hiſtoriam ex Bellonij de piſcibus libro dedimus iuxta finem Appendicis de Quadrupedibus viuiparis. Lupum marinum Germani quidam nuncupant qui vitulus marinus Latinis eſt: phoca, Græcis. Lupum marinum vulgò Romæ vocant genus quoddam cancri, de quo poſt Cancros hirſutos Rondeletij ſuprà ſcripſimus.

DE LVTRA.

A

LVtræ hiſtoriam in noſtro de Quadrupedibus viuiparis libro reperies: & quæ de eadem Bellonius prodidit, prope finem Appendicis de iiſdem Quadrupedibus. Inpræſentiarum pauca adiiciemus: quoniam Rondeletio quoque & Bellonio aquatilium hiſtorię amphibia adiungere placuit. etſi Rõdeletius Lutræ nullã fecerit mentionẽ. Lutra vel lytra, vel etiã lutris vt Gaza vertit, Græcè ἐνυδρὶς dicitur, vocabulo oxytono. Ariſtoteles hiſtorię 8.5. huius animalis meminit, vbi & rectus ἐνυδρίς, & gignẽdi caſus ἐνυδρίδ@ leguntur. Ab Herodoto lib. 2. ἐνύδριες multitudinis numero dicũtur: nimirũ à recto ἔνυδρις, pparoxytono, flectẽdo vt ὄφις, ſed genere fœminino. ſic. n. ait: Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἥγηνται εἶναι. hoc eſt, Naſcuntur & enhydrides in Nilo, quas ſacras exiſtimãt. Valla ineptè trãſtulit, Aquatilia q̃dã. Sed Ariſtotelẽ de noſtris lutris ſẽtire nõ dubito: Herodotus verò ichneumones aliter dictas peculiares Nilo quadrupedes intelligere mihi videtur. nã ichneumones quoq; ſacros Aegyptijs eſſe legimus: & Marcellinus eoſdem hydros vocat, Iſidorus enydros. Obijci q; de poteſt, Herodotũ enydriũ teſtes vtero mederi tradere: id ꝙ de caſtorum præcipuè, ſed etiam lutrarum teſtibus aliqui ſcripſerunt de ichneumone nullus. Reſpondeo animalia eſſe naturæ cognatæ: ideoque remedijs etiam fermè conuenire. Viroſa certè &

grauis odoris pleraque, vt caſtorum & lutrarum teſtes (ſicut appellantur: teſtes enim non ſunt) vtero prodeſſe conſtat. eſt autem ichneumoni ſuum virus, quod etiam venenata fugiunt, Plinio teſte. Vel potiùs dicendum: Herodotum cum Nili enhydrides nominat, ichneumões intelligere: alio autem loco lutras: quũ ſcribit in maximo apud Gelonos lacu capi enhydrias, & caſtores, & alias feras τετραγωνοπροσώπους, (id eſt forma oris quadrata:) quorum (*omnium ſcilicet ex aquo*) pelles circa ſiſyras pro fimbrijs aſſuuntur: teſticuli verò locorum remedijs apti ſunt. Apud Gelonos quidem & Scythas omnes, lutræ abundant: quod in regionibus eorum flumina, & ſtagna permulta ſint.

D Lupi apud Mæotin paludem niſi partem à piſcantibus (*quibus cum ſocietatem inierint*) ſuam accepêre, expanſa eorum retia lacerant, Plinius: & Ariſtoteles hiſtoriæ 9.36. Ego lutras potiùs quàm lupos, talem cum piſcatoribus ſocietatem inire crediderim. nam & faciliùs cicurantur, & piſcibus maximè veſcuntur: & circa Mæotin, vt paſſim ſeptentrionem verſus, plurimæ ſunt: ingenij, vt fertur, aſtuti atque maligni animal. Plura quæ hanc coniecturam noſtram confirment, leges in quadrupedum hiſtoria, in Lutra D. Anates feræ noſtri lacus, noctu ſæpe tranſuolant ad vicinum fluuium Silum, tanquam tutiores illic à vulpibus & lutris, vt audio.

E Lutras in fluuijs noſtris hoc modo capi audio. Naſſa ponitur, qua piſces continentur, eam lutra piſcium auida ingredi conatur: & quoniam medius ad introitum funis obſtat: illum dentibus erodit: quo protinus eroſo, moles (truncus fortè) lignea funi alligata & ſuſpenſa, cadit, & lutram aculeis ferreis incuſſam detinet. Simili quodam modo (opinor) aliqui etiam talpas venantur.

Teſtes lutræ ad comitialem morbum prodeſſe, quidam tanquam expertus mihi affirmauit. In epilepſia aliqui mandi iubent teſtes vel veretrum marini vel fluminalis canis, Cælius Aurelianus: qui tamen huiuſmodi auxilia non approbat. Vocatur autem lutra alio nomine canis fluuiatilis, vt in Quadrupedum hiſtoria docuimus. ſed lutram mari nuſquam accepimus mergi, inquit Plinius. Seruius caſtorem quoque canem Ponticum nominat. is tum dulcibus tum ſalſis aquis immergitur Bellonio teſte. Idem remedium poſtea etiam ex hippopotami teſtibus tradit Aurelianus.

LYCHNVM in Arcadia modò vocitant, vt nos interrogauimus, exocœtum olim dictum, Maſſarius. Alius videtur dilychnus Nili piſcis, memoratus Straboni.

LYCISCA. Apud Simeonem Sethi de Hyſca piſce ſic habet codex noſter impreſſus: Ὕσκα ἰχθὺς, ὃς κοινῶς ὕσχα ὀνομάζεται. Lilius Gregorius Gyraldus aliter legiſſe videtur. Sic enim vertit. Porculus piſcis, ſiue, vti vulgus dicit, lyciſca, ſiue lycina lupáue. Cæterùm integrum Symeonis de Hyſca locum, ſuprà in Hycca piſce recitaui, Elemento H.

LYCVM à quibuſdam vocari piſcem ſacrum, Hiceſius tradit. niſi fortè legendum ſit λεῦκον ex Theocrito: ἱερὸν ἰχθὺν, ὃν λεῦκον (carmen hîc non admitteret λύκον) καλέουσι· ὁ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Vide quæ Rondeletius in Anthiæ prima ſpecie ſcripſit, & nos in Corollario. Crates comicus apud Athenæum libro 3. neſcio quos piſces τανυπτέρυγας λύκους nominat, poſt teſtudinem & cancros, in mentione ſalſamenti elephantini, blennos fortè intelligens quos Diophanes in Geoponicis 18. 14. aliter Lycos vocari ſcribit. Vide etiam ſuprà in Corollario de lupo A.

LYCOSTOMI inter Apuas prædicti ſunt. Præparatur ex eis garum quoque, vt dictum eſt in Garo, ex Tarentino.

DE LYRA, RONDELETIVS.

A LYra piſcis nomẽ eſt, apud Græcos & Latinos, qui à noſtris gronau, vel grounaut vocatur, quòd gruniat more ſuis, (*aut fortè à groſſo naſo.*) A Liguribus organo, (*Cuculum quoque ad mare Illyricum organo vocari ſcribit à voce.*) ob ſonum quem edit. A Gallis rouget, à rubro colore. A Germanis inferioribus *lechan*, (*Seehan, id eſt galaus marin. niſi malis Seehaß, id eſt lepus mar. nam & Albertus hunc piſcem pro lepore mar. accipit. Et Rondeletius ipſe alibi refert non deeſſe qui pro lepore mar. hunc piſcem accipiant*) quaſi gallus marinus.

B Lyra piſcis eſt marinus, teres, ruber. Capite oſſeo, magno. In poſteriore eius parte, in oſſe branchias tegente, & in dorſo aculeis magnis & robuſtis armatus. Roſtrũ in duo cornua lata protenditur, quibus lyræ antiquæ formam refert, ſquamis paruis & aſperis contegitur. Partibus internis ſuperioribus ſimilis eſt. Plus oſſium quàm carnis habet, quæ dura eſt, ſiccaque, ſatis ſuaui tamen, ſi elixa ex aceto edatur.

A. Quod diuerſi ſint piſces Capito, &c. Orphus. Erythrinus. Citharus.

Variç fuerunt de hoc piſce ſcriptorum ſententię: Alij capitonem à capitis magnitudine vocauerunt. ſed κέφαλος, id eſt, capito eſſe nequit, cum ex mugilum genere non ſit. Alij orphum, Alij erythrinum, ob colorem rubrum, ſed falſò: hi enim pagro ſimiles ſunt, vt ſuis locis docuimus. Non deſunt qui pro citharo acceperunt (*fortè quoniam cithara quoque, vt lyra, inſtrumentum muſicum eſt*) At citharus rhombo ſimilis eſt, authore Galeno lib. 3. de alim. facult. Quare cùm rhombus, eique ſimilis citharus plani ſint piſces latique: lyra verò piſcis teres, longus, craſſoque capite, ea citharus dici nequaquam poteſt. Prætereà

citharus

citharus carne eſt dura & friabili: lyra dura quidem, ſed glutinoſa. Quare piſcem quem hic depinximus, eum eſſe contendimus, cui lyræ nomen à veteribus datum ſit. Primum quia roſtri cornua, lyræ antiquæ figuram referunt: vt comprobant, cum multa antiquorum monimenta quæ Romæ hodie viſuntur, in quibus lyræ antiquę forma inſculpta eſt: tum illud maximè quod vidi Romæ, initio pontificatus Iulij tertij, in quo Atlas cæli globum humeris ſuſtinens, ſigna cæleſtia, & in his lyræ antiquorum figura, expreſſa erant. Lyram verò cornua habere, teſtis eſt Plinius, de teſtudinibus loquens. Troglodytæ cornigeras habent, vt in lyra, annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum innatando remigio ſe adiuuant. Deinde vocalis eſt, qualem lyram eſſe affirmat Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. cap. 9. Ψόφους δέ τινας ἀφιᾶσι, καὶ τριγμοὺς, οὓς λέγουσι φωνεῖν, οἷον λύρα (σαύρα, id eſt lacerta, habet Ælianus de animalibus 10.11. non probo) καὶ χρόμις. οὗτοι γὰρ ἀφιᾶσιν ὥσπερ γρυλλισμόν. Piſces quidam ſtrepitus ſtridoreſque edunt, quos vocales eſſe dicunt, vt lyra & chromis: hi enim veluti grunnitum quendam edunt.

Lyram veram ſe exhibere.

Lib 9. cap. 10.

Vocalem eſſe.

DE CORNVTA, SIVE LYRA ALTERA, RONDELETIVS.

PLINIVS locis duobus cornutæ meminit. priore, quum de volantibus piſcibus loquitur: altero, quum de cetaceis. De Cornuta cetacea aliàs dicemus: nunc de altera, quæ cornua attollit è mari, quæque volare nititur. Eum piſcem eſſe exiſtimo, qui à noſtris malarmat. id eſt, per antiphraſim malè armatus vocatur. Nos eundem cataphractum vel ὁλόστεον primi nominauimus, quod vndequaque armatus, totuſque oſſeus ſit. A Liguribus malearmato peſce. A Romanis forchato & peſce forcha, à duobus cornibus nominatur. Nonnulli lyræ ſuperioris marem eſſe arbitrantur, ſed falsò: nam in huius ventre oua rubeſcentia ſæpe reperiuntur. A

Lib. 9. cap 27.
Lib. 33. cap. 11.

Eſt igitur cornuta marinus piſcis octagonus, colore phœniceo, totus ſquamis oſſeis contectus, in quarum medio tumor durus erigitur, qui in omnibus continuatus corpus angulatum efficit. Capite eſt duro, oſſeo, in duo lata cornua deſinente. Os in ſupina eſt parte, ſine dentibus. Ex inferiore maxilla cirri carnoſi, breues, molles propendent. Aculeorum, pinnarum numero ſituque & cauda, cuculo, nullo imberbi, & lyræ ſimilis. Pinna dorſi longis conſtat villis, rubris. Totum quoque corpus rubrum eſt dum viuit, extincto color ille euaneſcit. Ventriculum paruum habet cum appendicib. paruis. Hepar magnum pro corporis ratione, album, in quo vellis veſica. Splenem paruum, rubrum. Veſicam magnam aëris plenam, ob ſquamarum pondus opinor. Branchias quaternas duplices. Carnis parum habet, ob eam cauſam facilè exiccatur, fitque leuiſſimus. B F

Caro ſicca eſt puraque, minus tamen quam cuculi, vel milui. E

In ædibus exiccatus ſuſpenditur, cauda, vnde ventus ſpiret, indicante. A

Nos piſcem hunc aliquando lyram eſſe putauimus: ſed cùm vocalis non ſit, etiam ſi cornua maiora habeat, cornutam rectius dici nunc arbitramur. Nec obſtat id quod de cornuta ſcripſit Plinius lib. 9. cap. 27. cui ſeſquipedalia ferè cornua tribuit. Attollit cornua è mari ſeſquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit. Nam de maximis cornutis intelligit: quæ verò ſæpius capiuntur, ſemipedalia ferè, vel etiam minora cornua habent, vt fortaſſe apud Plinium ſemipedalia pro ſeſquipedalia legere oporteat.

Cornutam hanc potius quam lyram eſſe, quoniam vocalis non ſit

DE EODEM PISCE BELLONIVS. IPSE COCcygem alterum ſeu maiorem nominat.

Coccyx alter, quem à grunnitu noſtri, atque adeo Angli Gournautum (vel Grundinum) vocant, Cuculorum generis eſt, Rothomagenſes Tumbam appellare ſolent. A

Hic quidem ſuperiore Cuculo multo maior euadit, ac nigriori cute contegitur: quanquam etiã fuſcæ cuiuſdam rubedinis ſit particeps. Latas habet pinnas ad latera, cœruleas, quas vtrinque per mediũ ferè corpus expandit, miluinis breuiores: duas præterea in tergore. Corpore eſt craſſiore ac recurto, ventreq; grandiore, Genuenſes Orgam vel Organum (*nomen accedit ad Gournart, per metathesin*) vocant: alij Caniſtrum, Vn Cofano. Hoc in ſumma præcipuè intereſt inter vtrunq; Cuculum (præter magnitudiné) quòd Cuculus primi generis pinnas vbiq; ferat rubras: alterius verò notæ, de quo ſermo eſt, cœruleas. B

Vtrunque noſtri in delicijs habent, primum tamen præferunt. F

DE LYRA ALTERA, VEL CORNVTA

Rondeletij, Bellonius.

Lyra cuculorum (ni fallor) generis, à prominentibus furculis oſſeis dicta, inter eos piſces numerantur, qui vocales eſſe creduntur. Quis autem piſces vocis expertes eſſe ignorat? Sed vocis loco quoſdam veluti ſtridores ac ſonos nonnulli exprimunt, qui facilè noſtris auribus percipi poſſunt, vt Lyra, Chromis, & alij permulti, quos ob id priſci exiſtimauerunt eſſe vocales: Græcis ἰχθύες φωνοῦντες dicuntur, quorum ſimiles in Aorno Arcadiæ fluuio eſſe traduntur, ab incolis ποικιλίαι vocati. Ego verò (inquit A

Pauſanias) hos piſces, quum caperentur, aliquando me vidiſſe memini: vocem autem, quanuis vel ad veſperum apud fluuium expectaſſem (quo maxime tempore vociferari creduntur) nunquam equidem audiui. (*Rondeletius hunc piſcem vocalem eſſe negat.*) Cæterum Maſſilienſes Lyram Malarmat vocant: Genuenſes, Peſce armato: Romani à bifurcato roſtro, Peſce forca.

B Squamas non habet, ſed earum loco oſſeorum vallo bene munitur: ex quo Characem eſſe coniiciebam: vnde Maſſilienſium cognomen. Piſci autem exſiccato oſſea illa dura integra permanēt, vnde à quibuſdam Holoſteos nominari poſſe contenditur. Porro Lyræ pauca carne conſtant: quamobrem niſi paulo maiores edi non ſolent. Hoc ſanè à Cuculo differunt, quod Cuculus ternos habeat vtrinque in lateribus cirrhos craſſos: Lyræ tantùm duos. Labrum inferius multis cirrhis barbatum, neque continuam habent tergoris pinnam, ſed duas. Quòd ad reliquum attinet, hepar pallidum gerunt, in tres lobos diſtinctum: quorum vtrinque eſt vnus, tertius ſtomacho incumbit: Inteſtina qualia in Exocœto comperiuntur, niſi quod rectum inteſtinum habent anguſtiſſimum, Hæc Bellonius. Et in Gallico libro: Venetijs (inquit) rarus aut nullus eſt, Romæ autem quotidie frequens.

COROLLARIVM.

A Lyræ piſci cornuúm ne figura, quibus ſummo roſtro bifurca lyram veterem quodammodo refert, an ſonus quem ædit (nam & lyra inſtrumentum eſt ſonorum) nominis occaſio fuerit, dubitari poteſt. Ab hoc alij non pauci forma ei conſimiles, λυροειδεῖς appellari poterunt, hoc eſt lyriformes: vt Corax à Rondeletio dictus, Cornuta eiuſdem, Miluus, Cuculus, Hirundo: & mulii aliqua ex parte, præſertim imberbes. Galli (inquit Rondeletius) Cuculum piſcem à Mullis non diſtinguentes, quod eiuſdem ſint coloris, Rouget vocant. Sunt & apud Germanos Angloſque cognatorum piſcium nomina, *Seehan* vel *Seehas*, & *Reaſiſch*: item *Gornarde* & *Curre* per onomatopœiam facto. Capo (inquit Iouius, de lyra Rondeletij ſentiens) litoribus noſtris familiaris, Venetis autem ignotus, caput habet valde magnum, & illud quidem enorme, quadratum, & nullis veſtitum pulpis. Oculi in eo ſunt admodum rigentes, extenta ſupercilia, os languidum, minuti dentes: ſub mento autem oblongæ ac rubentes pinnæ, ad impexæ barbæ ſimilitudinem. Cætero autem corporis trunco rotundus eſt, & teres, decreſcitque in caudam æqualiter extenuatus, quouſque in poſtremam deſinat caudæ pinnam. Porrò ventrem habet valde candidum, ſed puniceo colore mulorum ſimilitudinem variegatum. dorſum autem flaueſcere potiùs quàm rubeſcere

(F) videtur. Solidis quoque & albicantibus conſtat pulpis: ſed qui (*quibus*) tamen aliquanto ſalubrior ſit quàm ſapidior, eruditioribus præſertim ganeonibus, qui illum veluti aridiuſculum aſpernantur. Ro-

(A) mani eum Caponem, Organum Ligures, Galli vero Roſcettum, quod eorum lingua Rubetum ſonat, appellant. Volaterranus imprudenter Caponem putauit eſſe Labeonem. Orphum quidem deprehendimus maiorem eſſe piſcem, & vnica etiam traiectum ſpina: quod in cęteris rariſſimè accidit. Erythrinum quoque eſſe non poſſe: quòd is toto anno ouis grauidus capiatur: capones autem magna ex parte ventre vacuo reperiantur. Nos eum proculdubio de mulorum genere eſſe putamus, parati mutare ſententiam, ſi acutiores meliorem attulerint. Siquidem mulum expreſſiſſimè refert & capitis effigie, & ipſo colore puniceo, qui nullis alijs in piſcibus, excepto capone & mulo, ea claritate conſpicitur. Mulorum autem genera duo eſſe apud Athenæum perſpicitur, barbatum ſcilicet & imberbem. (*Caponem mulum imberbem ſibi videri, alutarium à Plinio dictum, inſinuat. De cornuta quidem ſua vel lyra altera, Rondeletius: Aculearum, inquit, pinnarum numero, ſituque, & cauda, cuculo, mullo imberbi, & lyræ ſimilis eſt.*) Nec etiam abſurdum foret, ſi pro capone citharus acciperetur. natura enim qualitateque pulparum, vt Galenus innuit, citharum à capone non multùm differre deprehendimus. Hucuſque Iouius: cui aliqua ex parte Maſſarius contradicit: Miluum, inquit ſiue lucernam, Romani piſcem caponem hodie cognominant: vt mirer aliquos (*Iouium*) lucernam piſcem Venetijs minimè reperiri, ac de genere mullorum eſſe aſſerentes: cum mulli ſquammas habeant, vt author eſt Plinius, quibus lucerna omnino caret. ſed hi non nouerant caponem piſcem antiquis Romanis pariterque Venetis lucernam cognominari. Galli indiſtinctè Rouget appellant à colore mullum, cuculum, & lyram. De Germanicis nominibus lyræ vtriuſque, & ſimilium piſcium, vt hirundinis, lucernæ vel milui, coracis & mulli, plura leges in Cuculi Corollario A. per totum ferè: vel vbi per margines notantur hęc vocabula: *Garnard*, *Redfiſſe*, *Curre*, Gornellus, *Seehan*, *Seehaſz*, ſupra. Et ampliùs de vocabulo *Seehan*, quod Gallum marinum ſignificat, (alij *Seehaſz*, leporem mar. ſignificantes proferunt,) ad finem in Corollario de Lepore mar. A. Rubicundus color non in cuculo tantùm excellit, vt illic ſcripſi, ſed in lyra etiam: vt vterque ſimpliciter *Reaſiſch* Germanis ab eo colore denominari videatur, vti Gallis etiam Rouget. Cęterùm *Curre* Anglicè dictus per onomatopœiam piſcis, quoniam fuſco colore eſt, non rubro vt *Garnard* eorundem, non longè diuerſus alioqui piſcis: ſicut poſteà ex Io. Caio cognoui, nec lyra nec cuculus fuerit, vt tum ſuſpicabar, ſed alia eiuſdem generis ſpecies, córax ne an alia, dubito. Coraci Rondeletij dorſum ex cœruleo nigricat, latera rubeſcunt. Cornuta etiam eius toto corpore rubet, dum viuit: adeò color ille huic generi communis eſt. Gobius fluuiatilis capitatus ab Anglis vocatur *Myllerſtkombe*, hoc eſt, Molitoris pollex. Hic ſimilis eſt, inquit Io. Caius, piſci *Curre*, magnitudine, figura & colore, ſi ſpinas demas. hoc eſt, magnum habet caput, minori corpore. Videtur & Vranoſcopus his cognatus, tum re, tum nomine: nam & lucernam ſaxatilem Italorum quidam appellant ſed nigrior eſt, & oculos altiùs in capite gerit.

Mulis cognatum eſſe caponem.

Citharus.

Lyra vtriuſque Germanica nomina.

LYRA altera, ſiue Cornuta potiùs Rondeletio dicta: Germanicè vocari poterit, *ein geharniſchter Redfiſch*, hoc eſt Lyriformis armatus: *oder ein Gable, ein Gabier*, à roſtro præ cæteris huius generis piſcibus bifurcato. Reperiuntur & alij capones (inquit Iouius) qui bifurcata habēt roſtra, & dorsū oſſeis ſquamis armatum: quos in genere caponum piſcatores ipſi mares eſſe teſtantur. ego autem aliud genus eſſe crediderim. Cornutæ nomen apud Plinium in noſtris exemplaribus non legitur, ſed inſinuatur, his verbis: Attollit è mari ſeſquipedalia ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. Quærendum autem de cetó ne potius aliquo, ſentiat Plinius, quàm piſce. ceto enim magis quàm piſci hæc cornuum magnitudo conuenit: ſicut & hoc, quòd è mari ea attollit. ſiquidem aeris inſpirandi cauſa ceti plerunque capita ad ſummam aquam efferūt. Plin. quidē lib. 32. cap. vltimo, cornutas cū beluis numerat. Vide ſuprà in Boue.

Bellonius

Bellonius Rõdeletium ſecutus hunc piſcem holoſteon appellauit: & eodem nomine Nilôum quendam piſcem, quem nos Oſtracionem vocabimus ex Strabone. nam holoſtei nomen veteres de herba tantum vſurparunt, Dioſcoridi deſcripta.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA AB M. SEMIVOCALI INCIPIVNT.

DE MÆNA, RONDELETIVS.

MAINIΣ à Græcis, à Plinio lib. 9. cap. 36. mæna dicitur, Gaza lib. 8. de hiſt. anim. cap. 30. halecem non rectè vertit, neque τὰ μαινίδια haleculas: &c. Vide ſupra in Alece, elemento A.

Mænæ hæc imago Venetiis facta eſt: macula in medio late e talis eſſe debet, qualis in ſmaride mox ſequente: & pinna à podice longior quàm ſit. A

B

Mæna à Liguribus, ac Romanis ſeruatis Latini nominis veſtigijs menola hodie vocatur à Maſſilienſib. mendole: ab aliquibus cagarel, quòd aluum cieat. A noſtris in Gallia Narbonenſi iuſcle. Ab ijs qui Adriaticum ſinum incolunt, ſclaue.

Mæna piſcis eſt marinus, ex ſquamoſorum genere, boopi ſimilis, aliquanto latior, & minor: apud nos vix palmum attingit. Roſtro eſt acuto, capite compreſſo, oculis minoribus, quàm boops, dentibus paruis hyeme candida, vêre & æſtate varia: Maculis cœruleis toto corpore, & potiſſimum in capite, & dorſo ſparſis. Pinnis, aculeis, caudâ, boopi ſimilis. Vtrinq; magnam & rotundam maculam habet in medio corpore. Lapides habet in capite: internis partibus à boope non differt: mas in eo fœminæ diſſimilis, quod latior ſit, & porrectior, fœmina rotundior. Cùm fœtu fœmina impleri incipit, maris color in varietatem quandam, & nigrorem mutatur, peſſima ad cibum carne efficitur, vocaturque hoc tempore τράγος, (ob fœtorem, opinor.) Martialis lib. 12.

Ariſt lib. 8. de hiſt. cap. 30.
(F)

Τράγος.

Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas, Odor impudicus hirci (*vrcei legendum, vt & codices noſtri habent, & carminis ratio & ſenſus requirunt*) fatebatur.

Sic etiam dicuntur Ariſtoteli (lib. 5. de genera. anim. cap. 7. & ſect. probl. 4. & 25.) τραγίζειν, id eſt, hircum olere, qui incipiunt Venere vti, vocemq; inæqualem mittunt, quique libidine accenduntur: hoc eſt, malè olere. An vero is ſit qui ab Athenæo τράγος dicitur, alio loco inueſtigabimus. Cum Roma Venetias veniſſem, mænas tanta coloris varietate cõſpexi, præ his quæ hyeme venduntur, vt vix primo aſpectu agnoſcerem. In noſtro enim litore minus vario colore depictæ ſunt, neq; ſolum ideo quòd magna ex parte perijt color in forum delatis ſed etiam in ipſa ſagena.

Color.

Mæna parit brumæ tempore.

C

Quo tempore vterũ fert, melior eſt, vt reliqui ferè piſces omnes. Apud Athenæum Hiceſ. melioris ſucci mænas eſſe cenſet, quàm gobiones, non tamen ori tam gratas eſſe, neq; tam facilè aluo deijci, qua in re falli ipſum exiſtimo: quoniam gobiones friabili carne ſunt, ne ſaxatilib. multò inferiores: quare non poſſunt mænæ melioris eſſe ſucci. Non negârim tamen mænas carne eſſe media, boniq; ſucci. Coctas in ſartagine magis probo, quàm elixas. Cæterum nullo in precio fuiſſe apud veteres oſtendunt verſus Martialis paulò antè citati.

F
Lib. 7.

Earum aliquem eſſe in medicina vſum, Dioſcorides docet: Mænarum ex capitibus cinis ſi illinatur, calloſas ſedis rimas abolet. Eius etiam garum, oris putrilagines collutione ſedat. Et Plinius, capitis mænarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudis illinitur. (*Editio noſtra ſic habet: Capitis mænarum cinis cum allio tritus, verrucas tollit: ad thymia crudis vtuntur*.) Quid autem ſit hîc crudis non video. Quamobrẽ ſedis legendum eſſe puto. Hanc vim ſmaridib. tribuit Dioſ. Sed cũ ſint eiuſdẽ generis piſces, carne & facultate arbitror non multum diſſidere. Præterea, mænę ſalſę cũ felle taurino illitæ vmbilico, aluũ ſoluunt. Earũ etiã ius aſſumptũ aluũ ſoluit, quã ob cauſam fortaſſe à Prouincialib. quibuſdã cagarel mæna à cacando dicta eſt. Rurſus Plin. Capitis mænarũ cinis, ad rhagadas, & condylomata vtilis eſt. Et mænarũ muria, & capitũ cinis cũ melle ſana ſtrumas. Et Anginas mænarũ ſalſarũ ex capitib. cinis, ex melle illitus abolet. Porrò Gal. lib. 3. de fac. ſimp. med. Capitib. mænidum ſale inueteratarum ad ſedis rimas vtebatur quidam, & is ipſe ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum deſiccare, non admodum acriter. hoc enim aduſtis quibuſdam ineſt, quemadmodum deſiccandi vis omnib. Et Paul. Ægin. de eadem re loquens: Καὶ γαργαρεῶνας χρονίως ὀγκηρωμένους ὠφελοῦσι. Vbi interpres γαργαρεῶνας guttur male conuertit, cum gurgulionem

G
Lib. 2. cap. 30.
Lib. 32. cap. 10
Ibidem.
Ibid. cap. 8.
Ibidem.
Quomodo ad columellã ſcrotum proſint capita mænidum ſale indurata.

vertere debuiſſet. Eſt enim carnoſa particula, è palati extremo ſuſpenſa, veluti plectrum ad formandam vocem conferens: vocant etiam Græci κίονα, Latini columellam vel uvulam. Fit autem ſcirrhus à materia craſſa vel glutinoſa, aliquando inflammationis malè curatæ reliquijs: cui malo curando exiccantia non conuenire, & ratio & experientia docent. Nam durata medicamentis malacticis egent, non ijs quæ multum ſiccent vel digerant. Hæc enim id quod tenue eſt diſcutiunt, quo diſcuſſo morbus curatu difficilior redditur, nimirum manente eo quod craſſius & durius eſt. Niſi quis contendat, ea non omnis ſcirrhi curationi conducere, ſed eius tantum, qui ex pituita craſſa, & vt ita dicam, congelata ortus eſt, vel ex intempeſtiuo aut immodico medicamentorum refrigerantium vſu. Propterea quòd craſſum, vel glutinoſum humorem incidant & attenuent, poſtremò ſiccitate ſua abſumant: congelatum verò diſſoluant calefaciendo, & diſſolutum diſcutiant. Sed quæ Galenus de capitibus mænidum ſcribit, non ex ſua, ſed alterius cuiuſdam ſententia profert. Capita mænarum cum ſalſa & exiccata ſint, vim exiccandi habere conſtat, & multò magis ſi aſſa in cinerem redigantur. Quare nec mirum ſi cinis ad anginas valeat, vt & illa omnia quæ affluentem humorum copiam abſumunt, quemadmodum cinis hirundinum, & ſtercus canis. Eadem ratione ad oris vlcera, cinis è capitibus mænarum conducit, quod putridum eſt exedendo, ob quam cauſam etiam thymos ſanat.

DE EADEM, BELLONIVS.

A (C) Herboſis litoribus gaudent Mænæ, quæ & Μαινίδες Græcis dictæ ſunt, gregales quidē, & rarò (quod ſciam) in Oceano capi conſuetæ: Maſſilienſes Mendolas, Veneti Menolas vocant.

B Lituris vtrinque notantur, Smaridibus, Boopis & Giris perſimiles, niſi paulò latiores ac breuiores cernerentur, & ſquamis Smaride tenuioribus contegerentur, breuiorique eſſent capite. Lineam in lateribus rectam habent, quæ in Smaride arcuata eſt, rariſſimeque palmum excedens. Porrò Mænarum in colore differentias obſeruaui duas: aliæ enim luteo, aliæ lituris cyaneis aut aſureis conſperſæ ſunt. Pinnæ tergoris, laterum, & caudæ tranſparent, & maculatæ ſunt: quæ verò dorſo incumbit, ea duodecim aculeis riget, poſterior obtuſa eſt. Os ſi Mæna clauſum contineat, minimum quidem apparet: ſed dum hiat, rictum magnum oſtendit: cuius ſuperius labrum tubi in modum, vt in harengo, infractum eſt. Oculos habet rotundos, quorum iris ſubrubra eſt. Maxillæ aſperitatem quandā dentium vice præ ſe ferunt. Mæna ſi deſquametur, albiſſima atque argentea ſpectabitur, ſed tergus liuore quodam ſub oculis in purpureum gemmante depingitur. Eius hepar fungoſum ex lacteo palleſcit: ſub cuius lobo dextro fel luteū oblongo vaſculo includitur. Splen illi eſt in ſiniſtro latere nigrū, ſtomachus oblongus.

C Omnium piſcium fœcundiſſima, poſt brumam parit, quo tempore melior eſſet ſolet.

COROLLARIVM.

A Mæna melius per æ. diphthongum ſcribitur, ſicut & muræna: quoniam Græcè per αι. ſcribuntur: quod tamen recentiores multi negligunt. Pergæi mænides vocant ſarapios, σαράπιες, Heſychius & Varinus. Aſir, genus piſcis parui, & ſunt mælæ (*lego mænæ vel mænulæ*) marinæ, Sylu. Mænam non modo ſpeciei, verum etiam generis nomen eſſe ex eo conijcio, quod varium & multiplex eſt earum genus. aliæ in vtroq; latere nigram maculam orbiculatam habent: quas ij qui Adriaticum ſinū accolunt, vulgò Mænas ſclauas appellant: aliæ leucomænides, hoc eſt albæ mænæ, à Græcis ſmarides nuncupatæ. itéq; ſunt mænæ boopes appellatæ, Gil. Nos de ſmaride paulo poſt: de boope ſiue boce, ſuprà in B. elemento ſcripſimus. Theod. Mænidas, in Ariſtotele Mænas, & Aleces, & Mænidia, id eſt, Mænas paruulas, Aleculas appellat: vt Alecula nomen generis ſit, hoc idē Latinè ſignificans, quod Grecè, vt Herm. putat, Anthracides, hoc eſt, piſceis qui ſuccenſis carbonib. commodè coqui poſſint, cuiuſmodi ſunt Smarides & Mænæ. Equidem ipſe generatim piſciculos ignobiles ſignificari ex Columella arbitror, qui Aleculas riuales piſciculos, ignobiles vocauit: atq; alios piſceis ſale exeſos, Areneos (*Herengos*) nuncupatos, Thriſſis ſimiles, Gil. Piſces quoſdam ſale inueteratos harengas dictas, clupeis ſimiles qui ex Belgis & Menapijs in Germaniam & Pannoniam afferuntur, ipſi aleces vocant, Maſ. Aleculā arbitratur Herm. genus, non ſpeciem eſſe: idemq; apud nos ſignificare aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id eſt prunarios aut carbonarios: quicunque ſ. in pruna & craticula commodè coqui poſſent: verum ex Columella apparet ſpecies (*ſpecum*) eſſe, Vuotton. Et rurſus: Alex Plinio non piſcis, ſed gari vitium eſt. nec ſanè occurrit locus quiſpiam apud veterē aliquem authorem, qui planè oſtendat alecem aut alec piſcis genus eſſe: etſi Non. citans Horatij locum: -- ego fecem primus & alec Inueni, piſcem ſignificare dicit. Vilem & alecularium piſcem eſſe gerrem Martialis tradit lib. 12. Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas, Herm. Plura de alece lege ſuprà in A. elemento. Mænas Græci mænidas appellant, vulgus mænulas: aleculam quaſi ex Plauto Theodorus interpretatur, Hermolaus. Ligures Mænulam, Maſſilienſes Medolam vocant, Gil. Venetijs la menola ſchiaua vulgò dicitur. Smarides marini piſces adeo mænis ſimiles ſunt, vt eodem nomine vtræque mænulæ nunc vulgo dicantur, Manar. Mænulam Italorum à Germanis inferioribus *Houtinck* vocari olim accepi: ſed certi adhuc nihil habeo. Alius eſt piſciculus qui ab Anglis *Meuuu* vel *Menow* vocatur, à paruitate: quod piſciū minimus ſit. is fluuiatilis eſt, in Phoxino nobis deſcribendus. Celerinum à Gallis in Oceano dictum, aliqui mænam eſſe ſuſpicati ſunt: ſed Rōdeletio celerinus apua membras eſt: Bellonio magnitudine tantum à ſardina mediterranei maris differt. Euenit vt cū fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem pluriſq; varietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur: vocantur à nonnullis per id tempus (τράγοι) hirci, Ariſt. Hircum quidem alium videri Ariſtotelis, alium Athenæi, in Gobione nigro Rondel. explicauit. Sunt & alij hirci in mari, de quib. diximus in Elemento H. Hepatum pro mæna vendunt aliqui, longe diuerſum, Rondel. Mænarum & mugilum fœtura eſt genus quoddam apuæ, Ariſt. Μαινὶς, εἶδος ἰχθύος ἀφύας, Suidas: tanquam mænis apuæ ſpecies ſit. locus forte eſt mutilus, vt idem ſit dicendum, quod proximè ex Ariſtotele diximus. ipſe quidem Suidas in Ἀφύη, apuæ ſpeciem vnam ait eſſe γένος (melius γόνον) μαινίδων. Μαινουφύνια piſciculi quidam nominantur à Tralliano, vt recitaui ſuprà circa finem hiſtoriæ apuarum, vbi de Apuis diuerſis ſcripſi.

Alces. Alecula.

Hirci.

B Mænæ piſces ſunt parui, Antiphanes. Speuſippus mænidi ſimiles facit boacem & ſmaridem. Mæna & ſmaris mutantur, vt ex albedine rurſus æſtate ad nigredinem redeant: quod maxime ſuis pinnis & branchijs declarant, Ariſtoteles. Mutant colorem candidæ hyeme mænæ, & fiunt æſtate nigriores, Plinius. quem locum Maſſarius explicans: Dixit (inquit) æſtate fieri nigriores: quia ſuſcipiunt colores

cœruleos, qui, quod ad albedinem, ſunt obſcuriores & nigriores. Et rurſus: Mæna piſciculus eſt digitalis longitudinis, hyeme candida, æſtate varia picturis cœruleis obliquis. Æſtate cœrulea varietate pingitur, Gillius. Mæna & phycis quomodo colores ſuos mutent lege apud Rondeletium in Merula.

Mænæ, hirci & ſmarides, paſcuntur inter herbas in litore algoſo, ἀνὰ θῖνα πλασόεσσαν, Oppianus. Antiphanes mullos & menas Helenæ fuiſſe cibos dicit, quod anthropophagi nō ſint, cum piſces magni deuorent homines, (*ganeonum opus. Vide in h.*) itaque hos damnat (in cibo:) illos commendat. Gladium piſcem exedunt. vide in D. mox. Piſcium omnium fœcundiſſima, mæna eſſe videtur, Ariſtot. Bruma parit, Idem. Fœcundumque genus mænæ, lamyruſque ſmariſq;, (*ſic enim lego,*) Ouidius inter piſces qui in herboſa arena victitant. Euenit vt cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem magiſq; varium mutetur, Ariſtot. Mænarum & mugilum fœtura eſt genus quoddam apuæ, Idem. C

Mænæ gregales ſunt, Ariſtot. Gladius quomodo balænam deuitet, & à mænis exedatur, ex Paraphraſte Oppiani anonymo ſcripſi in Gladio D. D

Mænides eſca ſunt chryſophryi, Oppianus. Apiarij veſpas hoc modo capiunt: Ante earum nidos naſſam, in quam prius paruulam mænam, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Ælianus. Vide in Veſpis. E

Vilem & alecularium piſcem eſſe gerrem apparet ex Martialis verſibus lib. 12. Fuiſſe gerres aut inutiles mænas Odor impudicus vrcei fatebatur. Smarides & mænæ, piſciculi ſunt plebeij & viles adeò, vt non numero aut pondere, vt ferè reliqui: ſed aceruatim, inuitato etiam emptore, Venetijs vendantur, Manardus. Qui enim voluptates ipſas contemnunt, eis licet dicere, ſe acipenſerem mænæ non anteponere, Cicero de finib. bonorum & mal. Mænæ laudatiſſimæ ſunt ex Lipara, Polluci, Athenæo, Clementi in Pædagogo. Antiphanes Caryſtias commendauit. Mænas gobijs præſtare bonitate ſucci Hiceſius ait: (& ſparos rurſus mænis,) minùs tamen ſuaues eſſe, aluumque promouere minus, Athen. Cum fœtu impleri fœmina incipit, maris caro deterrima cibo efficitur, vocaturque à nonnullis per id tempus, hircus, Ariſtot. Smarides ſtomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum. Michael Sauonarola mænulas in litore petroſo & ſuo tēpore captas inter piſces ſalubres, boni & non craſſi ſucci, numerat. Liquamen genus gari ſic fit: Viſcera piſcium in vas aliquod inijciuntur, vbi condiuntur ſale: ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſſimum atherinæ, mulliue exigui, aut mænæ, aut lycoſtomi, &c. vt in Garo recitaui ex Tarentino. Sal etiam è muria ſalſamentorum recoquitur, iterumque conſumpto liquore ad naturam ſuam redit, vulgo è mænis iucundiſſimus, Plinius. F

Proſerpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, vel ſub lingua habita, anginæ medetur, Plin. Muria (ἅλμη, ſalſugo) ſalſorum piſcium putridis vlceribus congruit: dyſentericiſque ac coxendicum doloribus iniecta medetur. præcipuè tamen ſilurorum mænularumque muria quidam medici ad huiuſmodi morbos vtuntur: quam nos interdum ad putrida oris vlcera accommodauimus, Galen. in fine lib. 11. de ſimplicibus medic. (& Aetius.) Et ſuperius in eodem lib. Capitibus mænidum (inquit) ſale inueteratarum vſtis, ad ſedis fiſſuras vtebatur quidam: & is ipſe ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum eſſe deſiccatoria, non admodum acris. nam id aduſtorum quæpiam obtinent, ſicut omnia communiter deſiccationem. Vuam diu iacentem ſupprimit hoc remedium: Gallæ, æris floris, ana denarios 11. mænarum ſine ouis, id eſt piſcium ſalſorum capita x. hæc comburuntur, & ita cæteris bene tritis trita admiſcentur, ſed poſtea nihilominus in vnum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito humido medicamentum, & ſic vuam ab imo rectam diu ſupprimi ſurſum verſus, Marcellus Empiricus. Mænarum ſalſarum vſtarum de capitibus cinis ex melle inlitus faucibus, anginam cohibet, Idem. Vlcera quæ ſerpunt, & quæ ex ijs excreſcunt, mænarum cinis vel ſiluri coercet, Plinius. Dioſcorides ſmaridis inueteratæ capiti vſto hoc adſcribit. Cinis ex capite mænarum verendorum puſtulas diſcutit: item carnes decoctæ & impoſitæ, proſunt & ſmarides illitæ, Idem. Andromachus apud Galenum de compoſitione ſec. locos in curatione dyſenteriæ, clyſterem præſcribit huiuſmodi: Sandarachę drach. viij. calcis viuæ recentis drach. decem, chartæ vſtæ drach. viij. alij drach. xxx. malicorij gallarum, acaciæ, ſingulorum drach. v. mænarum aceto conditarum ad dies viginti vnum, ac vſtarum drach. iij. auripigmenti drachmas xvi. Vtuntur mænæ in olla cruda. Et aliqui arido medicamento vtuntur, aliqui in paſtillos cum myrti baccarum decocto cogunt. Si verò non mouetur pharmacum retentum, ante eius vſum polygini ſuccum aut muriam infundito. Mænidis caput vſtum impoſitum ficos & leproſos vngues, & rhagades ani, & thymos curat. (Dioſcorides ſmaridis inueteratæ caput vſtum thymos & clauos abſumere ſcribit.) Garum autem vel ſeminam (*ſalſugo vel muria*) paſſarum (*meſt aridarum*) mænidum aphaſeis (aphthas) & marcores faucium ac depaſtiones collutum ſanat mirabiliter. Ipſe verò piſcis comeſtus aſſus dyſuriam & renes ſanat. bonum ſtomachum & digeſtionem facit, Kiranides. Percarum vel mænarum capitis cinis, admixto ſale & cunila oleoque, vuluæ medetur: ſuffitione quoq; ſecundas extrahit, Plinius. Forationis ſeu cariei hominis medicamentum: Mænarum capita vrito cineremque cum melle exceptum ſedi impone, vt expertum & præſtantiſſimum ad huiuſmodi, Nic. Myrepſus. Idem cinis ſcabriciam vnguium extenuat Plinio. G

Oppianus μαινῖδες penanflexum protulit lib. 1. Halieut. Βόσκονται μαινῖδες, ἰδὲ τράγοι, ἠδ᾽ ἀθερῖναι. In proſa quidem ſemper iota breue inuenio, & accentu acuto notatum: & in quibuſdam ſenarijs quoque ab Athenæo citatis: vt ſunt, Ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων Φαληρικῆς ἀφύης τε διαστασιγγίδος, Machonis: & ille, Ὁ μὲν τε χναύειν μαινίσιν σηπίδια, Eubuli. Antiphanes quoque corripuit. In ις. biſſyllaba ſi ante ις. immutabilem habeant, & declinentur per delta, vltimam acuunt, vt μαινίς, &c. Suidas. Μαινίδια diminutiuè Pherecrates dixit. H. a.

Breues mænas, Martialis: ὀλίγην μαινίδα, Numenius. Epitheta.

Mænaria (Μαιναρία) inſula eſt, cuius meminit Plinius lib. 3. cap. 5. contra Magonem: ſic dicta à piſcium multitudine, quos mænas appellant.

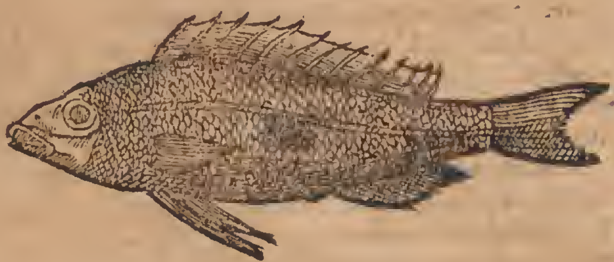
Mænaque quod prima nondum defecerat orca, Perſius Sat. 3. Ab Antiphane mænis inter lautiſſimos cibos nominatur. Idem in Butalione mænas & mullos Helenæ cibos vocat, vt refert Athenæus: in Agreſti verò Hecatæ, his verſibus: f. h.

Τοὺς γὰρ μεγάλους τούτους ἅπαντας νενόμικα ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς. Τί φὴς ὦ φίλτατε,
ἀνθρωποφάγους; πῶς οὖν ἄνθρωπος φάγοι. (fortè, πῶς οὖν ἄνθρωπον φάγοι; ſcilicet τοὺς τοιούτους.)
Δηλονότι ταῦτα ἐστὶν Ἑκάτης βρώματα, ἅ φησιν οὗτος μαινίδας καὶ τριγλίδας.

Piſces precioſos & magnos aliqui anthropophagos nominabant propter impenſas, quibus lurconum & prodigorum opes abſumuntur, Euſtathius. Athenæus Hecates cibaria vocari ait διὰ τὴν βραχύτητα: hoc eſt, à breuitate. ſed poeta inſinuat ab eo conſecratas eſſe Hecatæ, quod homines non inſectentur ſicuti magni piſces. Melanthius in libro De myſterijs Eleuſinijs ait. Hecatæ mullum & mȩnidem ſacrificari: quoniam & ipſa dea marina ſit, Athenæus. Dianæ ſiue Hecatæ (id eſt, Lunæ) mȩna rẽ ſacram fieri aiunt: eò quod hæc dea quibuſdam videatur inſaniæ (μαίνεσθαι Græcis inſanire eſt, mania inſania) cauſſa eſſe illis qui vulgò σεληνιαζόμενοι, hoc eſt Lunatici dicuntur, Euſtathius & Varinus. Mihi non alia quàm alludentis vocabuli rationi mȩna deæ maniam aliquando concitanti, vt creditur, dicata videtur: vt & citharus Appollini, box Mercurio, & alij quidam piſces alijs dijs. Quòd ſi quis hominem quem parum mente conſtare innuerit, Hecatæ mænam vouere aut ſacrificare iuſſerit: argutius hoc fuerit quàm ſi elleborum bibere aut Anticyras nauigare conſuluerit. Καὶ μαίνη ζαλαγεῦσα, καὶ ἁρπαγὴς ἀλίπυρος, Philodemus vernum tempus circumſcribens in epigrammate in mortem, Anthologij libro 1.

DE (MÆNA CANDIDA, SEV) SMARIDE, RONDELETIVS.

Bellonij icon ſquamas non exprimit: ſed ſex ſeptemve lineas à capite caudam verſus.

A SMARIS & Græcis & Latinis dicitur, Gaza lib. 8. hiſt. cap. 30. cerrum Latinè vertit: ob id fortaſſe quod Neapoli ſmarides vulgò dicũtur cerres, Maſſiliæ gerres. Mirum cur non potius Plinij & Martialis appellatione vſus ſit, qui gerres dicunt. Plin. lib. 32. in catalogo piſcium. Martialis in verſibus ſuperiori capite citatis. *Cap. 11.* Smaris ea mænȩ ſpecies eſt, quæ λευκομαινὶς etiam à Græcis dicitur, id eſt, mæna alba: quia ſemper alba remanet, cum mæna prior colorem mutet. Venetijs hodie giroli & gerruli. in Gallia noſtra Narbonenſi, & Hiſpania, picarel: ob id fortaſſe quòd ſalitus hic piſcis, & (F) fumo exiccatus, linguam acrimonia quadam pungit & mordet. Vehementer errant, qui leucomænides eſſe putant, quas harengades vel harengs nos dicimus, nonnulli haleculas. *Harengos non eſſe leucomænides.* Sunt enim ex thriſſarum, non ex mænarum genere, & maximè in Oceano capiuntur: quò non penetrauerant veteres, qui de piſcibus ſcripſerunt.

B Smaris marinus eſt piſcis, mȩnæ ſimilis, ſed minor. Eſt enim digiti tantum magnitudine, corpore ſtrictiore, roſtro acuto, maculam vtrinque nigram habet: notis cœruleis, verſicoloribusque caret. Sed candida eſt, lineas quaſdam argenteas, & ſubaureas obſcuras à capite ad caudam ductas habens, pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, mænȩ ſimilis.

A Quod hic piſcis garus ſit, optimumque ex eo garũ fieri. Hunc piſcem garum eſſe nominis affinitas facit vt ſuſpicer, cùm pro garo cerrus dicatur, & à Plinio & Martiale multitudinis numero gerres. & Antipoli hodie garon. Præterea ex hoc piſciculo optimum fieri garum experientia quemlibet docere poteſt. Ex Garo verò piſce optimum fieri garum teſtis eſt Plinius libro 31. cap. 7. Aliud eſt (inquit) liquoris exquiſiti genus, quod garum vocaŭere, inteſtinis piſcium, cæteriſque quæ abijcienda eſſent ſale maceratis, vt illa putreſcentium ſanies. Conficiebatur ex piſce quem Græci garum vocabant.

Smaris eodem ſucco carneque eſt, qua mæna.

F Ad eadem quoque ferè omnia valet ad quæ mæna, eiq; Plinius tribuit quȩ Dioſcorides mænæ. G Plinius: Smarides tritas, illitas ad thymia ſedis conferre ſcribit, vti cinerem capitis mænarum. & Dioſcorides lib. 2. cap. 30. *Lib. 23. cap. 10* Smaridis piſcis caput exuſtum, excreſcentes vlcerum oras, puluillosque reprimit, nomas cohibet, thymos clauosque abſumit. Caro non ſecus ac omne ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſſis, aut à cane demorſis. Galenus poſt mænam de ſmaride nihil ſcripſit, hanc opinor ab illa nihil differre exiſtimans. Paulus Ægineta mænis ſmarides ſubiungit. Smaridis, inquit, caput toſtum ad pilorum defluuia cum adipe vrſino conducit. Ex his colligat lector, quibus, & quot remedijs quæ minimo pretio comparari poſſunt, careat is qui piſcium hiſtoriam ignorat. Præparatur ſmaris vt mȩna, & vt ſquamoſi alij.

F A piſcatoribus ſale condita, aëri exponitur, vel in camino ſuſpenditur, & exiccatur. Alij antiquorum more in muria ſinunt tabeſcere, vt garum faciant. Ex qua optimum & ſuauiſſimum garum paratum vidi, apud Gulielmum Pelicerium epiſcopum Monſpelienſem, virum ſumma laude digniſſimum.

DE EADEM, BELLONIVS.

B Litoralis quoque eſt Smaris, Grȩcis & Ouidio dicta, ſquamis paulò quàm Mȩna latiorib. Lineam à capite ad caudam habet arcuatam. Corpore eſt penè tereti & minori quàm Mæna, ſex digitos longo. Color ex cyaneo hilari in argenteum micat, tergore obſcuriore, ventre candidiore. Vnicam in dorſo pinnam & caudam bifurcam gerit. Pinnas habet in lateribus acutas, ſub ventre geminam. Græcos apud Anconam vidi, qui Giros ſalitos coëmentes Maridas vulgo vocarent. (A) Eſt tamen in Smaride peculiaris nota, qua à ſui ſimilibus dignoſci poterit. Nam cum os aperit, labia exerit tanquam ex tubo pyxidatim

xidatim infarcto. Græcos vulgò eoſdem piſces vocare Smarides audiui, quos Veneti vulgò Girolos nominant. Tametſi Smaris, Boca, & Mæna diuerſi piſces ſint, ſimillimaſque notas habeant, quibus ab in- (A)
uicem diſtingui poſſunt. Boca enim lituris caret, quibus Smaris prædita eſt. Smaris quoque aſperiores
fert ſquamas: lineaſque rectas, ſerie quadam in lateribus diſpoſitas, quales & in Mæna cernimus: ſed
Mæna nullo ſeruato ordine confuſas.

Vulgus Romanorum Smaridem, Spigarum nominat, ad differentiam Spigolæ, id eſt, Labracis. Sunt A
qui non Spigarum, ſed Rotonetum dicere malint, affinitate decepti: nam vox illa ei piſci debetur, quẽ
ego Boopem vocaui. Maſſilienſium vulgus ab antiqua voce Latina aliquantulum deflectens, pro Giris
Giarets pronunciat.

Tantam habet Boca cum Smaride affinitatem, vt diſcriminis palàm nihil penè intercedat, quàm in B
capite. Boca enim roſtrum habet quaſi reciſum: Girus verò ſiue Smaris longiuſculum. Cæterum Bocę *Cum Boca affinitas.*
corpore ſunt rotundiore, vnde Rotoneti Romanis vocantur.

Girulorum aliud genus eſt album, & ad Mænos magis accedens: vnde vulgus Maſſilienſium, Iaretos blancos vocare ſolet. *Genera duo.*

Giruli Cerri ſeu Mænæ planiores ſunt, quàm Boopes, quanquam ambo tereti ſint corpore. B

Dioſcorides Smaridi proprium caput adſcripſit, eiuſque multa medicamenta connumerat, quem ſe- G
quuti Galenus, Paulus & Aetius, eadem ferè habent.

Smaris colorem non aliter, quàm Mæna mutat. C

COROLLARIVM.

Smaridi pleraque cum mæna conueniunt: & quædam ab authoribus de ſmaride prodita, in mæna A
paſſim prędiximus, hic non repetenda. Sunt leucomęnides, hoc eſt mænæ candidę ſmarides à Græcis
proprio nomine vocatę, quas illi hodie quoque ſmarides & noſtri girrulos ſiue gerrulos cognominant.
hi nanque candidiores ſunt ex hoc genere. Vnde ab ea piſcis qualitate, homines, vbi præ metu aliquo
exangues & pallidi ac quaſi candidi, cuiuſmodi ipſi piſces ſmarides dicti, effecti ſunt, ſmaritos appellare ſolemus. Theodorus ſmarides cerros videtur conuertiſſe, vt fortè Gerres piſces ignobiles, gerrulos modò vocari exiſtimans. Gerres ſcripſerit, & librarius corruperit, Maſſarius. Siculi hodieq; ſmaridas vocant. Maſſilienſes, Gerres: Neapolitani Cerres, per c. quos Theodorus ſecutus Smarides Cerros videtur conuertiſſe: non Gerres, vt Martialis nominat, Gillius. Hermolaus gerres & ſmarides piſcitia diuerſa eſſe putat: ſed Rondeletius alijque eruditi eadem eſſe monſtrant, quibus facilè aſſentior.
Antipoli hodie garon vocati hunc piſciculum Rondeletius refert: ab eo nomine deflexa videntur vſitata in diuerſis Italiæ locis, girus, girulus, cerrus: & olim gerres multitudinis numero tantum. apud
Dioſcoridem quoque γάῤῥον liquoris nomen (ex eiuſdem nominis piſce alijſque confici ſolitum) r. duplici legimus. Martialis & viles & fœtidos (vt ſaliti plerique ſunt) piſciculos eſſe indicat: Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas. Odor impudicus vrcei fatebatur. Et alibi: Teque iuuant gerres, & pelle melandria cana. Apud nos (inquit Hermolaus Barbarus Venetus) mænarum ſpecie, candidiores tantum
ac minores quidam piſciculi viſuntur: quos girros & girrulos vulgò dici conſtat. ſint hi, nec ne ijdem
qui gerres Plinij & Martialis, non conſtat. Theodorus quoque cerros vocat mænarum genus illud,
quod Græci ſmaridas appellant. Sed Plinius tamen apertiſſimè à ſmaridibus hoc ipſo capite (vltimo
libri 32.) diſtinguit. Nec illud præteribo, tria Gręcis admodum germana reddi genera: męnas, ſmaridas, bocas: vti mirum non ſit confundi nomina interdum, & ſmaridas aut męnas accipi, quæ ſint boces.
Speuſippus: Boces ſunt (inquit) leucomęnides: hoc eſt męnę candidiores (*cum hæ veriùs ſmarides ſint, & ipſæ mænarum generis,*) Hęc Hermolaus. Leucomænides aliqui boaces nominant, Atheneus: qui etiam
hos Polyochi verſus recitat: Ὅπως σε πείσῃ μηδὲ εἷς ϖρὸς τῶν θεῶν Τοὺς βώακας ἂν πτ' ἔλθῃ λ᾽ ἀλκεμαινίδας Καλεῖν.
Smarides, piſciculi parui optimi: alijs mænides, (*melius, leucomænides.*) Heſychius & Varinus. Smarides
vocantur etiam marides Athenæo. Sic & alia multa apud Græcos vocabula à mi inchoata, aliquando
cum ſ. præpoſito reperiuntur, vt μικρὸν, σμικρὸν: μύῤῥα. Æolicè σμύρνα: μύραινα, σμύραινα: σμυκτὴρ, μυκτὴρ.
item φάζω, σφάζω. Euſtathius docet multas dictiones quæ à σμ. incipiunt, olim ſcribi ſolitas fuiſſe per ζμ.
ceu compoſitas à ζα. particula intendente: vt σμέρδω, pro ζαμέρδω, ὅ ἐστιν ἄγαν βλέπω: & σμικρός pro valde
paruo. alibi verò ſimpliciter quæ ab σμ. incipiunt, veteres per ζμ. ſcripſiſſe: vt ζμινύη pro σμινύη, ζμύρνα
pro σμύρνα. Σμέρδος, genus piſcis, Heſychius & Varinus. idem fortè qui ſmaris. Σμυρίδα (lege Σμαρίδα,
vt in Cynoſeuna oſtendimus) quam aliqui vocant κυνὸς εὐνὰς, Epænetus in libro de piſcibus. Maſſarius
non rectè ſcripſit Cynoſeuma per m. ſed librariorum potius hęc culpa eſt. Smaris Italicè giro vocatur:
ab alijs diminutiua voce gitolo. eſt enim quaſi parua mænula. àlijs zerlo. imperitiores è vulgo à męna
nomine non diſtinguunt, ſimiliter mænulam vocantes. Quòd ſi *Hewtinck* Germanis mæna eſt, appellemus *ein vveiſſer Howinck.*

Smaris in herboſa arena laxatur Ouidio. Oppiano paſcitur algoſo in litore inter herbas. C

Ad capiendas ſmarides eſca: Cum pane, caprillo caſeo, vaccino, & puriſſimo polline ſimul allia E
contundens, paſtaſque (*mazas*) formans, eas in locum inſpergito, Tarentinus.

Smarides piſciculi ſunt optimi, Heſychius. Plura vide in Męna. F

Vide quędam in męna ſuperius. Smaridis piſcis caput exuſtum, excreſcentes vlcerũ oras puluilloſq; G
reprimit, nomas cohibet, thymos clauoſque abſumit. caro non ſecus atq; ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſſis, aut à cane demorſis, Dioſcorides. Kiranides lib. poſt remedia ex mæna: Gandos (*inquit. indico autem vocabulum corruptum pro Smarides*) combuſtę tritę ac ſuperſparſę, myrmecides, thymos & acrochordines eradicant. cum marathro verò coctarum ius potum lac nutricibus auget. Similiter Plin.
Mulieribus lactis copiam faciunt ſmarides cum ptiſana ſumptæ, vel cum fœniculo decoctę. Sed idem
Kiranides paulò poſt, eodem libro: Xitos piſcis eſt (inquit) quem quidam ſmarida dicunt. huius caput
paſſum (*ſiccatum*) & combuſtum, ſuperexcreſcentes carnes cohibet: & reliqua vt Dioſcorides de ſmaride. Smarides tritę illitę verrucas tollunt, & verendorum puſtulas diſcutiunt, Plinius.

Smaris primam & ſecundam corripit, etiam in obliquis. Fœcundumque genus mænæ, lamyruſque H. a.

ſmariſque, Ouidius. Xitos piſcis eſt quem quidam ſmaridem dicunt, Kiranides. adſcribit autem ei remedia eadem quæ ſmaridi Dioſcorides. Σμαρίδες, γράιες Heſychius & Varinus: qui tamen alibi Καραβίδες γραῖ: interpretantur. vide in Locuſtæ Corollario H. 2. Σμαρὶς vltimam acuit, eadem ratione qua μαινὶς, vt prædictum eſt.

Bôces, apuæ, ſmarides, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebę.

MÆNVRGVS, Μαίνεργος, genus piſcis, Varinus: neſcio ex quo authore. Heſychius non meminit.

MÆOTÆ, Μαιῶται, piſces Nili memorantur: quod mireris, cum Mæotis dicta palus, in vltimo mediterranei maris Septentrionem verſus receſſu ſit: & Mæotæ Stephano gens Scythica maxima & populoſa. Sed à piſcibus iiſdem circa Mæotin & Pontum abundantibus nomen tranſlatum apparet. Nilus inter alia piſcium genera mæotas dictos alit: quorum & Archippus meminit. Τὰς μαιώτας, καὶ σαπέρδας, καὶ γλάνιδας. Sunt autem mæotę multi in Ponto, à Mæotide palude appellati, Athenæus. Strabo Nili piſces recenſens mętotarum nomen prætерijt. Ægyptij Syenitę ſacros piſces Pagros ducunt: atque Elephantinem ſic nuncupatam incolentes, eadem exiſtimatione Mæotas piſces (τὰς μαιώτας) ornant. Cauſa verò cur huiuſmodi piſcium genus hanc apud eos populos venerationem habeat, & magnam religionem poſſideat, ex eo profecta eſt: quod aduentantem Nilum hi præcurrentes, futuram aquam prænunciant, & mirifica quadam vi eius acceſſionem pręſentientes ex ſua anteceſſione ſuſpenſas Ægyptiorum mentes optima ſpe recreant. Idcirco etiam eo honore illos afficiunt, quia in eo permanent nullum vt ſui generis comedant, Ælianus de animalibus 10. 19. Apud Stephanum grammaticum regium μαιώτης ſcribitur penanflexum, genere fœm. in ις. quod minus placet.

MAIÆ. Vide in Cancris.

MALACHIVS, Μαλάχιος, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Sed boni authores Græci omne genus mollium μαλάκια nominant.

MALLEOLVS. Quære Sphyręna.

MALTHA, Μάλθη, bellua eſt δυσανταγώνιστος: hoc eſt inexpugnabilis vel difficilis expugnatu, Suidas & Varinus. Vuottonus dubitat idémne ſit bos cetaceus, an ſimilis. Oppianus certè diſtinguit. Μάλθη θ', ἡ μαλακῇσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσι Κῆτος, Oppian. lib. 1. Halieut. cum pręcedente verſu prêſtin & lamiam nominaſſet, quod moneo ne quis prêſtin cum maltha confundat: quod forſan aliquis malè conſideratis Suidę verbis faceret: ea ſunt. Κῆτος θαλάσσιον θηρίον πολυειδές: ἔστι γὰρ λέων, ζύγαινα, πάρδαλις, φύσαλος, πρῆστις, ἡ λεγομένη μάλθη, ὃ καὶ δυσανταγώνιστόν ἐστι: καὶ κριός. Sumpta eſt autem hęc ſimplex cetorum enumeratio, ex Oppiano: & poſt πρῆστις rectè diſtinguitur. At in Π. elemento preſtis cum maltha prorſus confunditur, his verbis: Πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου, ἡ λεγομένη μάλθη. Μάλθη μεμαλαγμένος κηρὸς, ἢ ῥύπος ξηρὸς, ἢ μαλακία καὶ τρυφερή, Heſychius. Μάλθων, mollis, effœminatus. μαλθόω, mollio.

DE MALO INSANO MARINO, RONDELETIVS.

A B REbus nouis ſeu anonymis noua nomina imponenda ſunt, quod hîc facimus coacti. Nam cum nomen nullum apud veteres recenteſue ſcriptores repererim huius zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, (quę Albergaines noſtri vocant, alij pommes damours,) Mali inſani nomen huic accommodare viſum fuit. Vuę marinæ ſpecies quibuſdam videri poſſet, ſed quia flores vuę nullos refert, verùm foliorum potiùs, vel plumarum formam: quia etiam pediculo differt: dilucidioris diſtinctionis gratia ab Vua marina ſecreuimus, & à ſimilitudine mali eius terreſtris, quod oblongius eſt (nam eſt & alterum rotundius) malum inſanum appellauimus.

Facultate ab Vua marina non differt.

MANATVS. Vide ſuprà inter Cete.

DE MANV MARINA.

MANVS marina dicta à ſimilitudine quadam, zoophyton quoddam eſt: cuius picturam olim à Cornelio Sittardo accepi. edendo eſſe negabat, neq; apud authores de ea reperiſſe ſe quicquam.

MATRICVLI nominantur ab Ennio inter res marinas.

MAZINÆ piſces nominantur à Theophraſto in libro de piſcibus, μαζῖναι, οἱ. Τὰ δ' ἐν Ἰνδοῖς ἰχθύδια, τὰ ἐκ τῶν ποταμῶν εἰς τὴν γῆν ἐξιόντα, καὶ πηδῶντα, καὶ πάλιν εἰς τὸ ὕδωρ ἀπιόντα, καθάπερ οἱ βάτραχοι, θαυμαστὰ μὲν ἐστιν, οὐχ ὁμοίως δὲ τούτοις (τοῖς ὕπνου ἢ τροφῆς ἕνεκα ἐξιοῦσιν:) ὅσῳ τὸ ὀλίγον χρόνον, ἢ πολὺ ἢ πλεῖστον) διαμένειν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος,) ἧττον θαυμαστόν. ἡ δ' ὄψις ὁμοία τούτων τοῖς μαζίναις καλουμένοις. Hæc Theophraſtus. parentheſib. incluſa de noſtro addidimus. Ego ſic verterim. Cæterum Indici piſciculi, qui è fluuijs in terram egrediuntur, & ſaliunt, & rurſus in aquam redeunt ſicuti ranæ: admiratione quidem digni ſunt, ſed minus alijs, (qui ſomni cibiue gratia exeunt:) ſiquidem minus mirari oportet ea quæ breui tempore, quàm quæ longo vel omnino, vbi ſemel exierint, in terra manent. Referunt hi piſciculi aſpectu mazinas dictos. Apud Athenæum paulò poſt initium octaui μαζενοῖς ſcribitur, non μαζίναις. MAZOS quoſdam piſces nominat Epicharmus. Σαυχγρίδας, μαζούς τε, σμώδοντάς τε. Myxini inter Mugiles dicentur.

Maxini. Mazi. Myxini.

DE MARGARITIS, RONDELETIVS.

DE MARGARITIS concharum quarundam veluti fœtu nunc dicemus. Has vniones Latini vocant, non quòd in vnica tantum Concha (*non quod ſinguli in vnica concha*) reperiantur: Nam Æliano teſte, pleræque adeo multos vniones poſſident, vt ſint qui dicant in vnica viginti procreatos fuiſſe, ſed quod nulli duo indiſcreti (*vt Plinius docet 9. 35. dicit autem indiſcretos, qui non inuicem differant, candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere*) reperiantur: vnde nomen vnionum Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. nam apud Græcos non eſt, neque apud Barbaros inuentores eius aliud quàm Margaritæ. Latini quidam Margaritum dixerunt neutro genere & maſculino, (*ego maſcul. genere à nullo adhuc idoneo ſcriptore Latino poſitum reperi.*) A

Lib. 13. cap. 24

Inueſtigare nunc oportet quid ſit vnio, ſitne Conchæ pars, vel excrementum, vel morbus quidam: de hac enim re ſummi viri dubitarunt. Chares Mitylenæus vniones oſſa appellauit Athenæo lib. 3. teſte, his verbis: Chares Mitylenæus ſeptimo lib. Hiſtor. Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, Babyloniam Oſtreo quiddam ſimile: quod magnum (ἁδρὸν, *vegetum, plenum*) eſt & oblongum, habetque intus carnem multam, albam, ſuauiſſimi odoris, cuius exempta oſſa Margaritas vocant: ex quibus monilia componunt & armillas, manus atque pedes ornant. qui cultus magis affectatur apud Perſas, Medos, & Aſianos omnes, quàm quæ ex auro confecta ſunt. Quæ ſententia à veritate abhorret. Nam ſi vniones Oſtreorum oſſa eſſent, ij ſemper in omnibus Oſtreis reperirentur, cum oſſa ad corporis fabricam neceſſaria ſint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falſum eſſe docet experientia. Idque contra Oſtreorum naturam eſt, quæ ſimiliter atque cruſtata molle intus habent, nec durum quicquam, ſed foris, vt rectè ſcripſit Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1. & 4. B

Vnio ſit ne Conchæ ſuæ pars, vel excrementum, vel morbus, &c.

Quod non ſit oſſiculum.

Fuerunt qui exiſtimauerint vniones Concharum veluti nucleos eſſe. Alij Concharum partus, quam ſententiam Plin. lib. 9. cap. 35. refert. Has vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumque Concharum eſſe margaritas, pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit, candorem conſpici: ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere: Eundem pallere, cælo minante conceptũ: ex eo quippe conſtare. cæliq; eis maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere & partus. Si fulguret, comprimi Conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas ac repente compreſſas quæ vocant phyſemata efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore. Hos eſſe Concharum abortus. Hæc Plinius, quibus non conſentiunt ea quæ apud Athenæũ iſta de re ſcripta ſunt ex Iſidoro. Aiunt verò cũ ſæpe tonat, & largius pluit Pinnam tum magis concipere: margaritasque plures & magnas procreari. Hyeme autem in profundos maris gurgites condi ſolere. Æſtate hiantes ſurſum enatare noctu (τὰς μὲν ἡμέρας κεχήνασι διακεχυμένας) interdiu conniuere. Quæ ſaxis ſaxorumue cauis adnatæ fuerint, radices agunt, & illic commorantes procreant margaritas. Hæc ab ijs excogitata ſunt, qui particularem Oſtreorum naturam ignorant. Nam Pinnæ radice innituntur, ſuntque immobiles, nunquam ſedem in qua hærent ſponte naturæ mutantes, vt verè ſcripſit Ariſtot. lib. 4. de Hiſt. cap. 4. Sed nec ſuperior etiam opinio, quam ex Plinio recitauimus, vera eſt. Etenim teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab alijs, procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum vniones à diuerſis ſpecie Conchis ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos & concipiunt, & emittunt in lucem, cum in varijs Oſtreis aliquando vniones reperiantur, aliquando nulli: modò hoc tempore, modo illo. Ægyptij hodie externis mercatorib. in Æpyptum proficiſcentibus narrant de piſce Columbo quem Orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta: neque enim vnquam in huiuſmodi piſce inuenti ſunt vniones, neq; ros hauſtus non in ventriculo im̃utari & concoqui, vel vnà cũ excrementis alijs excerni.

Vniones alios concharũ partus eſſe, alios abortus, iuxta Plinium.

Pinna.

Pinnas immobiles eſſe.

De partu margaritarũ contra Plinium: quodque vniones partus non ſint.

Contra Ægyptios, qui Orbẽ piſcem rore cõcepto, vniones parere aiunt.

Quare his reiectis opinionibus Androſtheni aſſentior: qui ſcripſit, τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς συσὶ τὴν χάλαζαν id eſt, in carne oſtrei gigni vnionem, quemadmodum in ſuum carne grandinem. Idem Iuba tradit, referente Plinio lib. 9. ca. 35. Arabicis Concham eſſe ſimilem Pectini inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum vnionem in carne grandini ſimilem. (*Lege etiam ſuprà in Concha matre vnionum.*) Grandinem autem in porcis intelligere oportet, grana compacta, & ſatis dura, per carnem ſparſa, ex craſſa & viſcida pituita concreta, atque exiccata, vt ganglium in neruoſis partibus, ad cuius generationẽ pituitæ craſſitudini & glutino, facultatis aſſimilatricis imbecilla vis accedit. Galli in porcis lepram vocant, quam ex lingua, maximè inferiore eius parte dignoſcunt: in ea enim grana illa manifeſtè apparent. Ariſtoteles cauſam grandinis ſuum, & eius dignotionem ſic docet: Grandinoſi ſues fiunt, quorum crura, & collum, & armi carne conſtant humidiore, quibus partibus vel plurimæ grandines

In oſtrei carne vnionẽ gigni, vt in ſuib. grãdinem.

Lib. 8. de Hiſt. cap. 21.

grandines innaſcuntur. Caro dulcior eſt, ſi grandines habent paucas: ſed ſi multas, humida valde & inſipida eſt. Facilè qui grandent cognoſcuntur: parte enim inferiore grandines habentur, & ſi ſetam dorſo (κατὰ τῆς λοφιᾶς) euellas, cruorem in radice pili euulſi videris pedibus etiam poſterioribus conſtare non poſſunt qui grandent. Et Aetius de elephantiaſi ſcribens, inter alias notas hanc quoque affert, ſub lingua venulas varicoſas fieri ac nigreſcere, quod ſignum eſt etiam viſcera ipſa in ſimili conſtitutione eſſe eiuſmodi planè, qualis in porcis grando, in Conchis quibuſdam circa interna videtur, quæ grandinis nomine inſignitur. Quemadmodũ igitur in porcis grando, in Conchis quibuſdam vniones efficiuntur ex humore craſſo & viſcoſo, puro tamen, nec luto aut ſordibus externis infecto, qui vel alimenti conuenientis redundantia eſt, vel excrementorum. Id in Mytulis, & Oſtreis, & Conchis quibuſdam recentibus non hiantib. & ſemicoctis contemplari licet, in quibus humorem iam craſſiorem effectum pellucidumq; cernas: ea eſt generandorum vnionum materia.

In qua parte concharum inſint.
Figura.
Tympana.

Non autem ſemper in media carne reperiuntur, ſed alijs atque alijs locis, inquit Plin. (lib. 9. cap. 35.) Vidimusque iam extremis etiam marginibus velut è Concha exeuntes, & in quibuſdã quaternos quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchiſq; adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi limâ. Quibus vna tantum eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planities, ob id tympana (*tympania quatuor ſyllabis legit Maſſarius. Græcè malim in prima inflexione, gen. maſc. τυμπανίαν καὶ κροταλίαν μαργαρίτην dicere*) nominantur. Quo ex loco tympanorum antiquorum figura diſcenda eſt, quibus in ſacrificijs Matris Deum vtebantur. Vergilius: Tympana vos, buxuſque vocat Berecynthia matris Idææ. Illa altera parte plana, altera rotunda erant, non vtraque plana qualia ſunt noſtra. Illis etiam hodie vtuntur Aphri, atq; Turcæ. Talibus etiam Monſpelienſes noſtri vtuntur quæ Tymbaules vocant, quæ vaſa ſunt fictilia omnino rotunda, dempta anteriore parte plana, membrana ex aſinina pella clauſa. Bina geſtant è zona appenſa, quæ baculo pulſant, adhibitoque fiſtularum ruſticarum, tum geminarum laminarum, quæ chalybeæ ſunt & rotundæ, atque inter ſe colliduntur, ſono, ſatis impudicam ſaltationem canunt. Ex his illuſtrabitur etiam Galeni locus lib. 6. de differ. & cauſ. morb. & ſympt. in quo lapſus eſt interpres doctus & elegans, qui τυμβαύλας ſcribit ſimiles eſſe tympanis noſtris quæ Tymbaules appellari diximus, nominis quidem ſimilitudine in hunc errorem inductus: ſunt enim τυμβαῦλαι non tympana, neque qui tympana pulſant, verum qui ad mortuorum ſepulchra tibijs canebant, nominis ratione id indicante, τύμβος enim ſepulchrum eſt, tumbã nos vocamus, & αὐλὸς tibia. Hi Latinè ſiticines dicuntur, quod apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt vita functos. Quod de tympanis nihil hic cogitarit Galenus, verba ipſius clarè oſtendunt. βομβώδεις δ᾽ εἰσὶν ἕτεροι τοῖς ἐξ εὐρυτάτων αὐλῶν ἐοικότες, ὁποίους ἔχουσιν οἱ τυμβαῦλαι καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ὕλην ἐξ ἧς γεγόνασιν οὐ δυναμένους ἠχεῖν καθαρὸν: διὰ δὲ τὴν εὐρύτητα τῆς τοῦ πνεύματος ὁδοῦ; βαρύτατα φθεγγομένους. Alij ſunt bombis ſimiles, referentes ſonos qui à latiſſimis tibijs eduntur, quales habent qui τυμβαῦλαι vocantur. materia quidem ex qua fiunt in cauſa eſt cur clarè non ſonent: latitudo verò viæ ſpiritus, cur grauiſſime. Perſpicuum eſt hic de tibijs latioribus non de tympanis ſermonem fieri. Sed ad vnionum materiam redeamus, quam etiam non ineptè calculorum in renibus generationi comparare poſſis: vidi enim, vt iam annotauimus, è renibus eductum calculum è pituita vitrea, vt conijcio, concretum, tam ſplendidum & candidum, vt is dotibus cum vnione certaret.

Aeneid. 9. (beside: Vergilius: Tympana vos …)
Τυμβαῦλαι Galeno quid.
Siticines.
Vnionum generationem, ſimilem eſſe calculorum in renib. generationi.

Quod regionib. & conchis diuerſis naſcantur.
Myiæ.
Pinna.

Vniones non in vnica Concha gigni tradunt diuerſi authores. Indicus maximè hos mittit Oceanus, inquit Plinius libro 9. cap. 35. Indis quoque in inſulas petuntur, & admodum paucis. Fertiliſſima eſt Taprobane & Toidis. Item Perimula (*Perimuda*, Περιμούδα, *vrbs eſt Indiæ, Aeliano de animalib. 15. 8.*) promontorium Indiæ. Præcipuè autẽ laudantur circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri. Et aliquantò pòſt. In noſtro mari, ait, reperiri ſolebant. Crebrius circa Boſphorum Thracium (*quem nunc Strictum Conſtantinopolis vocant*) rufi ac parui in Conchis quas Myias (*Myas habet noſtra æditio*) appellant. At in Acarnania quæ vocatur Pinna gignit. Quo apparet non vno Conchæ genere naſci. Nã & Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania ante (*alias, autem*) laudati reperiuntur, enormes ferè, coloriſque marmorei. Meliores circa Actium, ſed & hi parui: & in Mauritaniæ maritimis. Idem apud Athenæum legere eſt: alij enim in Oſtreo Pinnis ſimili gigni tradunt, alij in Indico Oſtreo Pectini ſimili, quod Berberim vocant: alij in Oſtreo magno & oblongo in India, Armenia, Perſide, Babylonia: alij in Perſico pelago.

Berberis.

E

Precium.

Principium culmenque omnium rerum pretij margaritæ tenent, ait Plinius. Cleopatra ſuperbiſſimo ac procaci faſtu, vt regina meretrix, lautitiam Antonij omnem, apparatumque detrectans, quærente eo quid aſtrui magnificentiæ poſſet, reſpõdit: Vna ſe cœna centies ſeſtertium abſumpturam: duos maximos vniones per manus Orientis Regum ſibi traditos, quos auribus tum gerebat, intelligens. Androſthenes ſcripſit in Aſia, Perſide, & alijs Orientis regionibus tanti pretij fuiſſe, vt pari auro rependerentur. Noſtro æuo multis alijs gemmis poſtponuntur. Venetijs nulla fœmina ſatis ornata eſſe cenſetur, quæ non è collo ſuſpenſos vniones geſtet. Puellæ noſtræ in capite geſtant, aliæ paruulos & perforatos conſuunt. Americus Veſpucius in ſecunda ſua nauigatione (circa finem) ſi non disertè, ſaltem verè, vt puto, de vnionum copia & vilitate hæc prodidit. Ad gentem, inquit, quandam peruenimus, quæ nos cum maxima ſuſcepit amicitia: & quam quidem vnionum perlarumque Orientalium comperimus numerum maximum tenere, propter quod quadraginta & ſeptem diebus ibi perſtitimus. Et centum, decem & nouem vnionum marchas, precio, vt æſtimabamus, quadraginta ſuperare ducatos, ab eis comparauimus: nam nolas, ſpecularia, cryſtallinoſque nonnullos, nec non leuiſſima electri folia eis tantum propter ea tradidimus. nempe quotquot quilibet obtineret vniones, eos pro ſola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis quomodo & vbi illos piſcarentur, qui quidem Oſtreolas in quib. naſcuntur, nobis plures largiti ſunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus, vbi in quibuſdam centum & triginta vniones, in quibuſdam verò non totidem reperiebantur. Nouerit maieſtas veſtra quod niſi permaturi ſint, & à Conchylijs in quibus gignuntur per ſeſe excidant, omnino perfecti non ſunt: quinimò in breui, vt ſæpius expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Cùm verò maturi fuerint, in Oſtrea ipſa inter carnes, præter id quod carnibus ipſis hæreant, ſe ſeparant: huiuſmodi optimi ſunt. Hactenus Americus.

Americus Veſpucius de vnionum copia & vilitate.
Maturitas.

Electio. Color.

Dos omnis vnionum eſt (tradente Plinio lib. 9. cap. 35.) in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere. quas notas ſingillatim perſequemur. In candore ipſo magna eſt differentia. Clariores ſunt in mari rubro reperti. Indici ſpecularium lapidum ſquamas aſſimilant, alias magnitudine præcellentes. Circa Boſphorum Thracium rufi ſunt & parui. In Acarnania coloris ſunt marmorei. In Britannia decolores. Flaueſcunt & pelagiæ, præcipui alioqui candoris, in ſenecta, rugiſque torpeſcunt, nec niſi iuuenta conſtat ille qui quæritur vigor. Vſu etiam atteri non dubium eſt, coloremque indiligentia mutari. Summa igitur laus coloris eſt, exaluminatos vocari, id eſt, ad aluminis colorem accedentes,) quod optimum cenſetur, quum candidiſſimum eſt autore Dioſcoride lib. 5. cap. 123. Magnitudine differunt, vt in Acarnania magni naſcuntur, ſed coloris non laudandi. Circa Actium meliores ſunt, ſed parui. In Britannia contra parui, ſed haud boni. Figuræ varietate diſcernuntur, quod aliæ ſint totæ rotundæ, alijs vna tantum eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planities. Sunt alij proceriores faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt. Has elenchos appellabant authore Plinio: Item Iuuenale Saty. 6.

Exaluminati. Magnitudo. Figura. Elenchi.

Turpe putat nil Quum virides gemmas collo circundedit, & quum
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Crotalia. Phyſemata. Pondus, &c.

Crotalia etiam (*quaſdam*) nominabant à ſono & colliſu ipſo margaritarum. Quidam ſunt rugati, vt qui ætate deteriores redditi ſunt. Nonnulli ſunt læues, & inani inflati, qui ob id phyſemata Græco nomine vocantur. Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. Differunt quoq; ætate, & Concharum ſiue Oſtreorum in quibus naſcuntur varietate, vt ex ſuperioribus liquet.

E

Quomodo colligantur.

Colliguntur diuerſis modis. Quidam eos ſponte ſua decidere, & in ſaxis ijſdem reperiri putant, in quibus Conchæ & Oſtrea. Ego verò non niſi poſt Oſtreorum mortem abſumpta carne decidere puto. Etenim carni & teſtæ adhærent.

Conchis duces eſſe, & retibus eas capi, falſum eſt.

Quidam tradunt (aſſerente Plinio lib. 9. cap 35.) ſicut apibus, ita Concharum examinibus, ſingulas magnitudine & vetuſtate præcipuas eſſe veluti duces, miræ ad cauendum ſolertiæ: has vrinantium cura peti: illis captis, facilè cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in vaſis fictilibus, exeſa (aliàs eroſa) carne omni, nucleos quoſdam corporum, hoc eſt, vniones decidere in ima. Hæc quidem poſteriora veriora eſſe puto, priora non item: Nam Conchis duces eſſe & retibus capi falſum eſt.

Concham ipſam comprimere ſe gnaram cur petatur, fabuloſum.

Illud quoque fabuloſum eſt, Concham ipſam (*vt Plinius ibidem ſcribit*) quum manum videt, comprimere ſeſe, operireque opes ſuas gnaram propter illas ſe peti: manumque, ſi præueniat, acie ſua abſcindere, nulla iuſtiore pœna, & alijs munita ſupplicijs. Quippe inter ſcopulos maior pars inuenitur, ſed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures fœminarum arcentur. Etenim Conchis omnibus tactus tantum ſenſus, atque guſtatus parum exquiſitus à natura tributus eſt, aliorum omnium ſunt expertes. Nec in eis ſolum ſenſus, ſed & mentem ineſſe dicas ex Plinio. Idem periculum venantium margaritas: & qua ratione vitetur, ſic explicat Athenæus: In periculo verſantur qui venantur margaritas, ſi in hiantes conchas manum rectà (κατ' ἰθὺ) immiſerint. tunc enim comprimunt, ac ſæpe digitos præcidunt, aliquando nonnullis ſtatim morientibus. Qui verò à latere (ἐκ πλαγίου) manum ſubiecerint, facilè Conchas à ſaxis auellunt. *Lib. 3.*

G

Vniones in medicina ab Arabibus vſurpantur, aduerſus cordis affectus. hodie quoque horum imitatores ijſdem vtuntur. Inde celebres & frequentes in officinis duæ antidoti Diamargariton frigidum, & calidum, hoc eſt ex vnionibus: quarum prior in frequentiori eſt vſu: atque alia, quæ manus Chriſti perlata ab vnionibus nominatur. Serapio in ſuo Aggregatorio ex Raſi vniones frigidos & ſiccos eſſe in ſecundo ordine tradit. Cardiacis proſunt, cordiſque ſyncope laborantibus conferunt, ad ſpirituũ confirmationem, ad fluxum ſanguinis exiccandum, ad oculorum claritatem. Ob eam cauſam collyrijs admiſcentur, non quod digerendi vi præditi ſint: neque enim vtiliter ad cordis imbecillitatem, & ſpirituum robur confirmandum adhiberentur, ſed ob eam quam dixi exiccandi vim. Melancholicis conuenire non video cum frigidi ſint & ſicci, niſi quòd ſpiritus puriores efficiant, vaporesque atros ad cor conſcendentes ſiccitate ſua abſumant, qua vi menſes retinere ſum expertus. Nullā mea quidem ſententia facultatem ad pterygia & ſuffuſiones curandas adferunt, etiam ſi quidam ijs vtantur. His dentes candidiores reddi traditum eſt, ſed idem præſtant teſtæ concharum & Oſtreorum in quibus inueniuntur. Solent Pharmacopœi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. Poſſunt & aceti acerrimi aſperitate, vel vuæ acerbæ vel citrij pomi ſucco diſſolui. Id comprobauit Cleopatræ luxuria, quam fuſius explicat Plinius lib. 9. Non deſunt Chemiſtæ, qui ex multis paruis in aquam diſſolutis, ſe poſſe magnos conficere venditent, qui ſplendore, læuore, pondere atque omni alia dote Cleopatræ vnionibus inferiores non ſint. Sed qui id dixerint permultos audiui, qui id præſtiterint nullos vidi. Serapio in vnionum vicem Conchylia magna & ſplendida, & fulgentia vſurpari poſſe tradit, modo dimidio pondus augeamus. (E)

Antiballomenon.

DE MARGARITIFERIS CONCHIS, BELLONIVS.

Plinius Secundus Cochlearum margaritiferarum genera multa eſſe tradit: Cuius notæ ſunt Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ, & permultæ aliæ. In ſumma, dubium non eſt multas conchas Margaritiferas eſſe, multò quidem magis, quam vulgares noſtras oſtreas ac Mytulos: qui quum his etiam abundant, eo minus mirandum eſt, etiam minimas exterarum nationum conchas longè ditioribus margaritis refertas eſſe: id enim de quibuſdam conchis, quod de nonnullis fluminibus auriferis dicere poſſumus.

COROLLARIVM.

Margarita à Latinis authoribus ſemper ferè fœminino genere profertur: rarius neutro. Varro A vtroque

vtoque genere, & margaritam, & margaritum dixit, vt annotauit Nonius. Macrobius Saturnaliorum 2. 4. Auguſtum refert in epiſtola ad Mecœnatem, (quem familiariter amabat) vt inſolentem eius & affectatum ſermonem notaret, hanc clauſulam adieciſſe: Vale mel gentium, ebur ex Hetruria, adamas Supernas, Tyberinum margaritum &c. Solinus etiam affectatæ dictionis ſtudioſus author margaritum gen. neutro dixit. Apud Græcos tribus aut quatuor modis enunciatur: Μαργαρίτης maſcu. genere à Theophraſto, Arriano, & Æliano Ἡ μαργαρίτις λίθος, Androſthenes apud Athenæum. Μάργαρος Ἰνδὸς, Ælianus & Io. Tzetzes. Τὰ μάργαρα, Pauſanias. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe læuore, pondere, haud promptis rebus, intantum vt nulli duo reperiantur indiſcreti: vnde nomen vnionum, (*nimirum quod vnuſquiſque ab altero differat,*) Plinius. Nunquam duo ſimul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum, Solinus. Sed duos nunquam ſimul reperiri in vna concha verum non eſt, cum ſimul innumeræ aliquando inueniantur, vt referetur in c. Singuli quidem, & diſcreti, hoc eſt non cohærentes inter ſe reperiri ſolent: verum non ab eo vniones dictos Plinius innuit, ſed quoniam nullus alteri ita ſimilis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam diſcrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur: Cohærentes videmus in conchis hac dote vnguenta circumferentibus. vbi cohærentes pro eo quod eſt ſuis ſuis conchis & teſtis adnatos vniones acceperim, non ipſos inter ſeſe concretos. Aliud ſenſit Marcellinus his verbis: Teſtæ rore grauidæ margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel vniones ſic appellatas, quod eius terræ (*eiuſmodi*) conchulæ, ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores. Ælius Stilo Iugurthino bello vnionum nomen impoſitum maximè grandibus margaritis prodit, Plinius. Margaritam generali nomine vocamus etiam lapillum. nam lapillus & gemmarum & margaritarum commune eſt nomen, ſubintelligiturq; precioſus. quod ſi maiuſculi fuerint, precioſi lapides dicuntur. Nam quod Seruius ſcribit, gemmas diuerſi coloris eſſe: margaritas verò albas: vel gemmas integras, margaritas pertuſas, plane ridiculum eſt. Sabinus iuriſconſultus margaritas ſcribit lapillorum nomine non contineri: ſed hoc falſum eſſe multorum exemplo docetur. Curtius: Lapilli auribus pendent. Idem: Pendebant ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. Horatius: Nec magis huic intra niueos virideiſque lapillos. vbi profecto de margaritis & ſmaragdis intelligit, Perottus. Τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, Theophraſtus. Nego vllam gemmam aut margaritam fuiſſe, Cic. 6. Verr. Cardanus margaritas propriè lapides eſſe negat: quoniam & celerrimè ſeneſcunt, & alia quædam lapidum naturæ diſſentanea habent. Margaritæ lingua Indica ſic appellantur, teſte Arriano. Hermolaus verò videtur indicare hoc loco vniones alio etiam quàm margaritæ nomine apud barbaros appellatos fuiſſe: allegans Androſthenem in Paraplo Indię, vt Athenæus autor eſt, ſcripſiſſe oſtrei genus illud margaritiferum in India vocari berberim, ſpecie pectunculi, non tamen cælata ſed læui teſta, nec auriculas habere duas vt pectines, ſed vnam: cum tamen Plinius non de conchis ijs margaritiferis vt Androſthenes, ſed de margaritis ſiue vnionibus ipſis loquatur, alio profecto carentibus nomine. Immo Plinius dixit vniones non vno conchæ genere naſci, earum nomina ferè omnia reddens. nam genus vnum haud multum oſtrearũ conchis differens eſſe meminit, &c. Maſ. Et rurſus: Sunt autem margaritæ (ita enim lingua Indica appellantur, vt Arrianus autor eſt) quas Romani ſoli (vt inquit Plinius) vniones appellarunt, quod nullæ duæ margaritæ ſimul repetiantur, ſed ſemper diſcretæ & vnæ: (*mihi quidem Plinius aliud ſentire videtur, vt ſupra expoſui*) Græca Arriani verba hæc ſunt lib. 8. qui eſt de rebus Indicis. Καὶ τάδε μὲν ἔτεροι Ἰνδῶν περὶ Ἡρακλέα λέγουσιν. ἐπελθόντα αὐτὸν πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ καθάραντα ὅ,τι περ κακὸν, κίναδον ἐξευρεῖν ἐν τῇ θαλάσσῃ, κόσμον γυναικήιον: ὅντινα καὶ ἐς τοῦτο ἔτι οἵ γε ἐξ Ἰνδῶν τῆς χώρας τὰ ἀγώγιμα παρ᾽ ἡμέας ἀγινέοντες, σπουδῇ ὠνεόμενοι ἐκκομίζουσι. καὶ Ἑλλήνων δὲ πάλαι, καὶ Ῥωμαίων νῦν ὅσοι πολυκτέανοι καὶ εὐδαίμονες μείζονι ἔτι σπουδῇ ὠνέονται: τὸν μαργαρίτην δὴ τὴν θαλάσσιον, οὕτω τῇ Ἰνδῶν γλώσσῃ καλεόμενον. τὸν γὰρ Ἡρακλέα, ὡς καλόν οἱ ἐφάνη τὸ φόρημα, ἐκ πάσης τῆς θαλάττης ἐς τὴν Ἰνδῶν γῆν συναγινέειν τὴν μαργαρίτην δὴ τοῦτο, τῇ ἑαυτοῦ εἶναι κόσμον. Id eſt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quod cum mare (*Indicum*) & terram vndique peragraſſet, purgaſſetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum, (*Bartolomæus Facius margaritam vertit: ſed Indi fortè margaritam cinædum vocant, vt ex ſequentibus colligimus*) ornatum muliebrem: quales qui ad hæc vſque tempora lucri cauſa merces inde deferunt, multo ſtudio comparare ſolent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiamnum ſtudio ſibi comparant. margaritam ſcilicet è mari, quam Indorum lingua ſic (*cinædum ſcilicet*) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori geſtatu vndecunque ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iuſſiſſe margaritas. Hæc ex Arriano recitare volui, vt inde iudicarent ſtudioſi, cinædus ne, vt nobis videtur, an margarita, vt quibuſdam noſtri ſeculi eruditis, Indicum vnionis nomen ſit. Vniones in Paria & Curiana regionibus noui Orbis Tenóras vocant, Pet. Martyr. Margarita Arabicè dicitur hagar (.i lapis) allulo ſine albalo, Syluat. vel, vt Monachi interpretes Meſuæ legunt, albato ſeu albaro. De conchis margaritiferis tradunt qui de animantium naturis ſcripſerunt, quod noctu litora appetant, & ex cœleſti rore margaritam concipiant, vnde & eceolæ nominentur, Iſidorus. ego eceolæ nomen alibi nuſquam inueni: & fictum conijcio ad innuendum margaritam è cœlo à ſua concha concipi. Græcè hodie μαργαριτάρι dicitur. Italis vulgò Perla vel Perna vt ſcribunt. Gallis, Germanis & Anglis *Perle*. Concham ipſam margaritiferam, ſi de genere biualuium ſit, Germanicè vocabimus *Perlenmuſchel*: ſin cochlearum generis, *Perleſchneck*: qualis eſt cochlea margaritifera vulgò dicta: quam tamen vniones ferre Rondeletius negat, in biualuibus tantum gigni aſſerens. Ælianus verò in India margaritiferas conchas magnis ſtrombis ſimiles facit. Margarita à Seb. Munſtero in Lexico trilingui, Hebraicè ſcribitur, מרגלית, margelit: & יהר כרפר iahar ciphe.

Vniones vnde dicti.

Margaritam lapilli nomine comprehendi.

Cinædus.

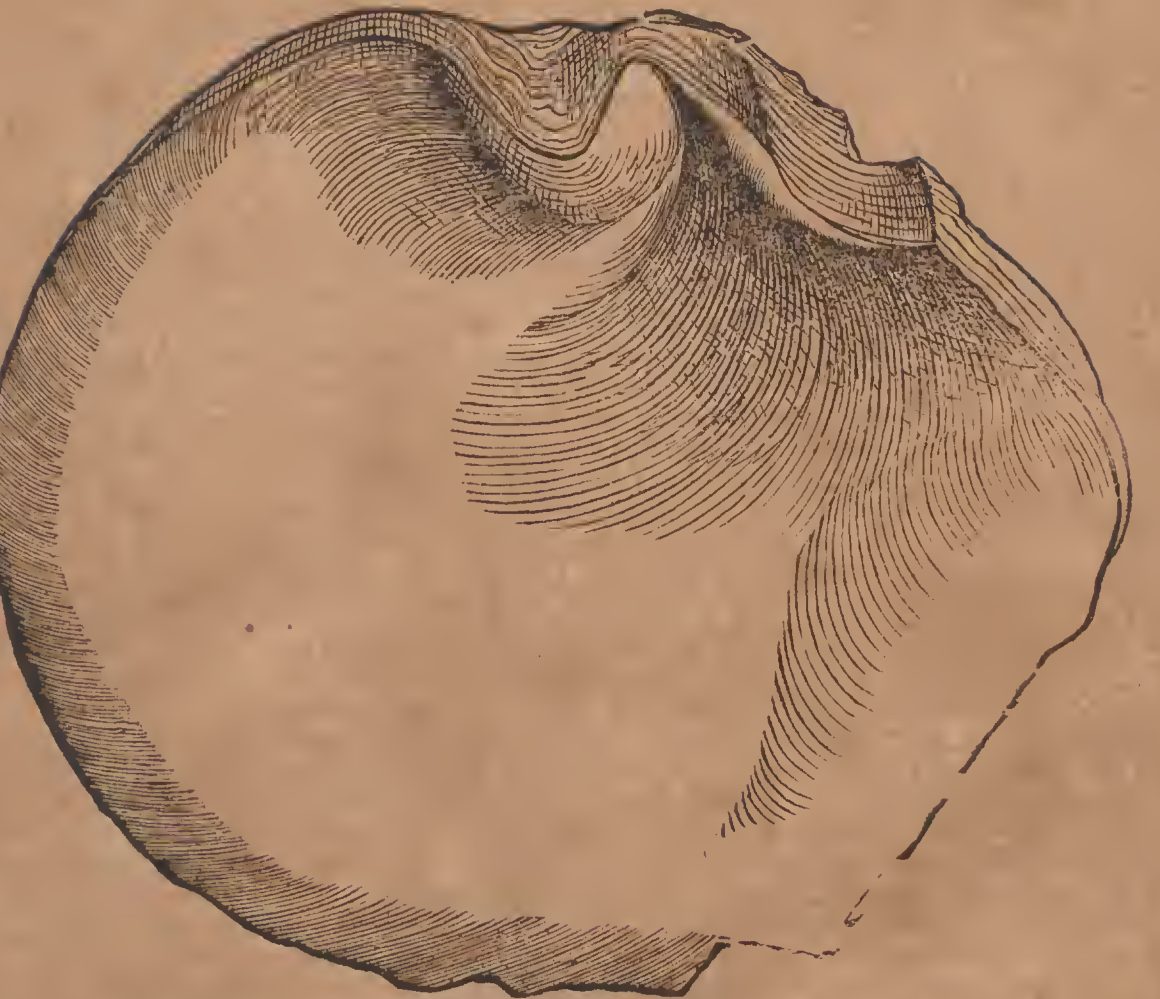
Eceola.

In quib conchis reperiantur vniones.

Conchæ alię habent in ſe margaritam, alię non habent: licet conchę omnes aliquid habeant de natura margaritę, Albert. In concha rugata, quàm ex Rondeletio dedimus inter Conchas diuerſas, idem Rondeletius vniones reperiri non dubitat, cui ſimilem eſſe puto, aut eandem forte, quam Venetijs olim matrem perlarum nominari audiui: hac ferè valuarum alterius magnitudine ſpecieque.

Concha

Concha rugata, quam aliqui matrem perlarem vocant.

Muris genus orientale infrà inter Murices dabimus, margine ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: in eo quoque margaritas gigni vir eruditus quidam mihi retulit. De cochlea margaritifera vulgò dicta, ab vnionum colore ſplendoreque (nam vniones in ea non reperiuntur: ſed in ijs quæ conchis binis conſtant, Rondeletio teſte) ſuprà inter Cochleas ſcriptum eſt. Vidi ego genus huiuſmodi conchæ argento concluſum, ſpeciem vſumque poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis Concha tota, forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranę inſtar obtendi audio. Naſcuntur margaritæ ex conchylijs rotundis nobiliores, ſed tamen minùs rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quaſi contraria ratione ſtriatum eſt genus conchyliorum vtrumque, & in imo mari moram ducit, Cardanus. Et rurſus. Ignobile margaritarum genus ex Nacaronibus (ſic enim oſtrea vocant longa: ſeu *Nacaro.*
meliùs dicam, conchylia, quòd ſtriata ſint) naſcitur. Bellonio Nacre de perle vulgò Gallicè appellatur margaritifera cochlea, de qua dictum eſt ſupra ſed Nacaro Cardani alius videtur, cum oſtreum longum eſſe dicat, in quo reperiantur vniones. Bellonij Nacra rotundior eſt, (vt oſtendit icon,) nec ferax vnionum, Rondeletio affirmante: quare potiùs fuerit berberi, quæ concha eſt oblonga & à Rondeletio ſimiliter Nacre de perles vocatur Gallicè, pro matre perlarum. In concha echinata etiam, *Concha echinata.*
(quam ſupra inter Conchas diuerſas exhibuimus,) vniones reperiri teſtatur Plinius, Rondeletius. Hìc obiter illud annotârim, Plinium & Androſthenem, de eadem planè concha ſentire mihi videri, non diuerſis vt putauit Rondeletius. Sic enim Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) concham eſſe ſimilem pectini inſecto) id eſt, vt ego interpretor, aliter quàm Rondeletius, nō ſecto, non cælato. ὀ διέγλυπται γδ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄςρακον ἔχει, inquit Androſthenes) hirſutam echinorum modo. Pro quo Androſthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄςρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirſutū, non ſpiſſum ſignificat. Addit & aliud ex Androſthenis eodem loco tranſlatum: Vnionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Quamobrem dubito an rectè Rondeletius Plinij verba de concha ſua echinata accipiat, (deſcripta ſuperiùs, Androſthenis verò verba de berberi: cum vel Plinium vel Iubam ex Androſthene ſua mutuatum appareat, (vel contrà.) & cætera quidem rectè translata videntur, ſicut & λασυ hirſutum: echinorum autem modo, de ſuo adiectum, quaſi hirſuta aliter eſſe nequeant, niſi echinorum modo rigeant. Nec eſt quòd aliquis teſtam ſimul læuem atque hirſutam eſſe miretur: cum læuitas ad ſuperficiē pertineat, hirſuties ad enaſcentem materiam. ſic & mytulorum quorundam teſta læuis ſimul hirſutaque eſt. Sed cum berberi Rondeletij hirſuta non ſit, rem in medio diligentiùs æſtimandam relinquo. Interim concham echinatam vocari, quam ſic aptè à re ipſa vocauit Rondeletius, probo: an verò Plinij concha hirſuta echinorum inſtar, &c. eadem ſit, dubito. Margaritifera concha Indis berberi dicta, (pectini altera aure ſimilis,) ſuprà inter Conchas deſcripta eſt, ex Rondeletio. Nihil autem prohibet, concham qui- *Berberi.*
dem berberi Indica lingua nominari, cinædum verò eâdem vnionem. Berberi ab Arriano vocantur noſtræ matres perlarum, Gillius. Sunt qui concham Cytheriacam à Martiali dictam, eandem exiſtiment. mihi verò Cytheriaca non alia videtur, quàm Venerea à quibuſdam dicta concha, & vulgò porcellana. Vide ſupra in Conchis diuerſis, Vniones in noſtro mari reperiri ſolebant, crebriùs circa Bo-

Myas. ſphorum Thracium, ruffi ac parui, in conchis quas myas appellant, Plinius. Plura leges ſuprà de hiſce conchis inter alias diuerſas. Vniones minimos ex mytulorum conchis extraxi, Syluius. In riuis etiam & fluuijs muſculos mytulóſue aliquando margaritas ferre audio, vt circa *Hornbach* Germaniæ oppidum: & in lacu Acronio quandoque. In Scotiæ fluuijs plurimæ gignuntur margaritæ, vt mox in B referam. *Concha ſimilis oſtrea.* Origo atque genitura (*vnionum*,) conchæ (*concha*) eſt, haud multùm oſtrearum conchis differens, Plinius. Chares Mitylenæus quoque naſci ſcribit in concha ſimili oſtreo, quæ ſit ἁδρὰ καὶ περιμήκης: id eſt plena vel craſſa, & oblonga: carnem continens magnam, albam & valde odoratam. Videtur autem berberi alijs dictum intelligere. Vide etiam infrà in B. de magnitudine tum vnionum, tum concharum quarundam eos ferentium. *Pectini ſimilis.* Iuba tradit Arabicis margaritis concham ſimilem eſſe pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, Plinius. Nos ſuper hoc loco plura annotauimus paulò antè in conchæ echinatæ mentione. *Pinnæ ſimilis.* In Acarnania quæ vocatur pinna, gignit vniones, Plinius. Proueniunt in oſtreo pinnæ ſimili, ſed minori, Athenæus ex Theophraſto. *Strombo ſimilis.* In India margaritiferæ conchæ magnorum ſtromborum ſimilitudinem gerunt, Aelianus.

De nominibus margaritarum à figura deſumptis, vt crotalia, tympania, &c. dicemus ad finem proximi ſegmenti B.

B Vniones in Britannia paruos atque decolores naſci certum eſt, Plinius. Aelianus etiam in Oceano occiduo, vbi exiſtit Britannia, naſci memorat: ſed magis fului coloris minuſque ſplendidos ijs qui in mari rubro procreantur. Britanniæ Oceanus margarita gignit, ſed ſuffuſca & liuentia, Tacitus de vita Agricolæ. Margaritæ in Britannis quoque ſunt & alibi, partim pallidæ, partim giluæ, partim non bene rotundæ, Io. Tzetzes. Conſtat in Oceano vbique inueniri poſſe. cum & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub Septentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi in Scotia ſertum è ſeptuaginta circiter margaritis Scoticis, pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſed ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores. nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium, nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neque in Gallijs aut Hiſpanijs? Cauſa eſt, quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim, (*per antiperiſtaſin potiùs, vt in Scotia: à continente verò, vt in India*) Cardanus. Margaritæ nobiles in Gotthia, Suedia & Finlandia, Septentrionalibus regionibus capiuntur, vt author eſt Olaus Magnus. *Ex Boethio Scoto.* Conchæ quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habent maculiſque aſperſas (inquit Boethius Scotus,) longo interuallo reliquas (vt etiam fœtum ſileam) ſuperant. Quippe adeò nonnullis in locis ſunt delicatæ, vt non immeritò apud veteres gulæ primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (*Sic b. on ſolentes, deſt digitis concha. ... χηρῶν ... nominet*) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idque præſertim Dea Donaque eſui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimiſque amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt, agere gaudent: in eiſque ſolis margaritas concipiunt. Sub auroram enim cælo ſereno temperatoque, in aerem ſe, donec capitibus aqua exiſtant, ſubleuantes, roridum liquorem oſcitatione auidè excipiunt. pro concepti ſeminis multitudine, partu aut exili, aut grandi futuro. Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in litore aſtans vocem emiſeris, aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repentè ſe ſubtrahentes ſubſidant vniuerſæ. Ea enim illis theſauri ſui cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignorantibus videlicet, quanti ſit precij apud mortales, luxus ex fœtu ſuo comparatus. Itaque piſcantes quóque id maximè obſeruant, vt primo attactu teſtas coniunctas arctiſſimè detineant, protinus illis alioqui vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingreſſi atque in orbem ſtantes, contum alterutra manu, quò firmiùs conſiſtant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas colluſtrantes pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) teſtarum torturas placidè comprehendunt, atque aſtantibus vacua manu excipiendas præbent. Sunt etiam eiuſdem ferè generis conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregrè à diuo Iacobo redeunt, adferunt: ſed haud fœcundæ, propterea quòd aqua ſalſa viuant. nam & circunquaque in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo. Hæc Boethius. Multa hîc mira enarrat (inquit Cardanus, qui Boethij verba recitauit de rerum varietate libro 7.) & quæ etiam inuicem pugnare videantur. nam matricem hanc è genere turbinatorum conſtituit: & quæ in fluminibus degant, inde, vt ſponte ad aquæ ſummum emergere poſſint: cum nec inſtrumentum habeant, quo ſe collidant, (*attollant:*) nec aerem intus, vt piſces contineant. Quòd etſi impetu (quod tamen difficillimum eſt) emergere poſſent, quomodò continere ſe poſſint, haud video. Ipſe etiam cùm dixit, coniunctas teſtas tenere qui piſcantur: ſui oblitus videtur, niſi operculum pro teſta alia intelligat. Hiſpani etiam referunt, præciſas quandoque manus piſcatoribus à margaritiferis oſtreis: imò & ob hoc edictum pietate plenum à Cæſare noſtro emanaſſe. Quod quomodò à turbinatis contingere poſſit, non intelligo. neque audiui vnquam in fluminibus, ſed in Oceano, margaritas venari ſolitas. Vt modò res ſe habeat, conſtat in turbinatis vix eſſe locum margaritis, cum animal ipſum adhæreat teſtæ: & vt commodè exerere ſe poſſit, totam compleat: vt mihi videatur relata potiùs, quàm cognita ac viſa ſcripſiſſe: aut non diligenter ſcripſiſſe. Si enim modò turbinata ſunt, duabus conchis tamen conſtant, (*obſcura hæc mihi ſunt,*) aliter ſuaues non eſſent. Oriuntur igitur è teſta, non è rore. hoc enim abſurdiſſimum, tum magis, quòd quantò maiores gignuntur, eò profundiore mari: nec res tam grauis (vt dixi) abſque ſpiritu & pinnis aſcendere poteſt, Hucuſque Cardanus. Eſt fluuius qui alluit pagum Huſſinetz in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce truta copioſus. præterea æſtate accolæ ſolent ex eo aceruos concharum eijcere, è quibus perlas eximunt, aliâs maturas & ſplendidas, quæ etiam annulis includuntur: aliâs immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciũt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt. Cum eximi debent, cauent ne aere tangantur, & illico ore excipiunt. ſaliua enim ablutæ conſtantiùs ſplendorem ſeruant. Vnio in rubri maris profundo quæritur, Plinius. Ex rubro mari colligitur, Philoſtratus. Optimus Indicus & in mari rubro procreatus exiſtimatur. Iuba in Boſphoro etiam freto naſci ſcribit, qui & Britãnicis inferiores ſint, & cum Indicis ac Erythræis nullo modo comparandi,

parandi, Aelianus. Eratoſthenes dicit in Perſicæ prætemauigationis initio inſulam eſſe, in qua multæ ac precioſæ margaritæ gignantur, Strabo. Aliemen eſt regio, quæ incipit ab exitu ſinus maris rubri vſque ad principium ſinus Perſici: in quo eſt dictus locus Duo maria, non multùm diſtans ab inſula Ormus, & in loco Duo maria dicto expiſcantur margaritas cæteris præſtantiores, Andreas Bellunenſis. Capitur in Indico mari: & circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, & Babyloniam oſtreo ſimilis margaritifera concha, Chares. Ad Bararen vicum maritimum adferuntur margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. India & inſulæ quædam maris rubri margaritam ferunt, Theophraſtus. Apud Indos & Perſas margaritæ reperiuntur in teſtis marinis robuſtis & candidis, Marcellinus. In Indico mari conchæ margaritiferæ ſunt, teſta candida, Philoſtratus. Margaritas Indicus maximè mittit Oceanus: inter illas beluas tales tantaſque, quas diximus, per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, è tantis Solis ardoribus. Indica vrbs eſt nomine Perimuda, cuius incolæ ichthyophagi margaritas rebus comprehendunt, Aelianus. Oſtrea quæ margaritas ferunt, naſci aiunt in mari Indico, inſulis Perimuda & Elyra, & alijs quibuſdam inſulis, mari non profundo & puriſſimo. Io. Tzetzes 11. 376. Variorum. In Byblo parua inſula Indiæ capitur in oſtraco albo lapis margarita, quæ in oſtreis locum cordis dicitur obtinere, Philoſtratus de vita Apollonij libro 3. Eſt & Tylos inſula (Plinio libro 6.) plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiuſdem nominis. Mittit Indicum mare boreale iuxta Cubagua inſulam: Auſtrale iuxta Terarequi. naſcuntur & alijs pluribus locis, Cardanus. Man lacus eſt Indiæ, & alius Lama dictus, in vtroque piſcantur perlas, Obſcurus. Prouinciæ Tebeth adiacet ab Occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributarium magno Cham. Eſt ibi lacus, in quo tanta eſt margaritarum copia, vt precium earum omnino viloſceret, ſi pro arbitrio hominum aſportari permitterentur. quare capitis pœna cautum eſt, nè vllus in hoc lacu piſcari abſque magni Cham venia auſit, Paulus Venetus. In Paria & Curiana regionibus noui Orbis vniones abundant, vt Petrus Martyr teſtatur Oceaneæ Decadis primæ libro 8. his verbis: Chriſtophorus Colonus in Paria vnionibus torquatos armillatoſq; tam viros quàm fœminas reperit. Cæterùm Petrus Alfonſus Nignus in ſua Nauigatione, Cumana & Manacapana regionibus poſtergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipſe refert. Vbi in litore pro tintinnabulis, aciculis, ſpintheribus, armillis, vitreis calculorum ſertis, anuliſque, & alijs huiuſcemodi inſtitorum mercibus, cum incolis in horæ momento, vnionum, quos collo & brachijs appenſos geſtabant, vncias quindecim permutat. Certatim incolæ vnionum ſerta, noſtrarum mercium cupidiſſimi ferebant. Vniones appellant tenóras. Megaſthenes, incolas Taprobanæ auri margaritarumque grandium fertiliores quàm Indos eſſe ſcribit Plinius. Taprobanæ incolæ margaritas legunt plurimas maximaſque, Solinus. Tumaccus regulus in noui Orbis parte Vaſcho Nunnez, (qui magnam remotiſſimamque regionum illarum partem Caſtellæ regis nomine occupauit,) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios vniones. è minutis autem copiam maiorem afferri iuſſit. Vniones noſtri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, niſi priùs aſſis, quò faciliùs ſeſe ipſæ aperiant, & cato incluſa ſapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere vniones, noſtros inſpectans: familiaribus ſuis vt piſcationi ſe accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales vnionum afferunt duodecim, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertiæ libro 1. Et paulò pòſt: In eodem ſinu aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, conchylium corda, eruuntur, faba, & interdum olea, grandiores: & quos Cleopatra optare potuiſſet.

Coloris ſunt margaritæ ac ſi parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes, Albertus. Colos eis vt pſeudopalo, ſcilicet qui ex aſpectu mutetur. cauſa eſt, quoniam corticibus conſtant margaritæ: quæ ſuperficie vna politæ ſunt, altera rudes. Experimentum ſume pluribus ſpeculis ſimul iunctis eodem ordine, ita vt nitida ſuperficies tegat rudem alterius. Inde ſi paruas eas finxeris, atque adeò tenues, vt ſolùm ſcabrum non diuiſum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de cauſa aſpectus ratio colorem ac ſplendorem mutet. Colos tamen margaritæ plerunque eſt candidus, nitidus, modicè fuſcus. hunc à ſuis conchylijs mutuantur, Cardanus. Corticibus quibuſdam conſtat rotundis, Idem. Sani quidem partus multiplici conſtant cute, non impropriè callum vt exiſtimari corporis poliri itaque & purgantur à peritis. Miror ipſo tantùm eas cœlo gaudere, Sole rubeſcere, candoremque perdere vt corpus humanum. quare præcipuum (*an[illegible]*) cuſtodiunt pelagiæ, altiùs merſæ quàm vt penetrent radij. Cætero in aqua mollis vnio, exemptus (*euiſceratus. Solinus: concha ſua exemptus* [illegible]) protinus dureſcit, Plinius. Margarita natura ſua tranſlucida eſt, Theophraſtus. Earum corpus ſolidum eſſe (excipe phyſemata dicta, in fine huius ſegmenti) manifeſtum eſt, quòd nullo lapſu franguntur, Plinius. Magnitudine ſunt (*ad ſummum ſcilicet, quod ipſe videret,*) quanta oculus piſcis bene magnus, Athenæus ex Theophraſto. noſter quidem Theophraſti de lapidibus codex hæc verba non habet. Vltra ſemunciales inuentas negant, Solinus. Petrus Alfonſus Nignus & ſocij cum ex Curiana diſcederent, ſex & nonaginta ſe libras vnionum octunciales, precio fortè quinque ſolidorum comparaſſe cognouerunt. Vnionum auellanas multi æquant, orientalibus ſimiles. ſed quoniam malè perforati, non tanti precij ſunt. Me præſente, cum apud illuſtrem Methynæ Sidoniæ ducem inuitatus pranderem Hiſpali, vnam (*vnum dicere debuit, ſi vnionem intelligit, ſed de vno incredibile hoc pondus eſt: fortè vna legendum, non plu*[illegible] *numerus mox ſequitur*) ſupra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profectò pulchritudine ac nitore me delectarunt. Sunt qui Nignum ferant non in Curiana, quæ centum viginti ampliùs leuquas diſtat ab Ore Draconis: ſed in Cumana & Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ inſulæ vicinis, vniones habuiſſe: negantq, Curianam feracem margaritis. adhuc ſub iudice lis eſt, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ libro 8. Ad inſulam Solo Caſtellani margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum (reperiri) intelligunt: ſed propter anni tempus non ceperunt. *Margarita inſula.* Oſtreum (*concham margaritiferam*) tamen cepiſſe ſe teſtantur, cuius caro ſeptem ſupra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Tranſſyluanus ſcribit. Regem Pornæ inſulæ vniones duos geſtare aiunt in diademate, oui anſerini magnitudine, Idem.

Margaritarum nomina diuerſa à figura. Elenchos appellant (*ouales*) faſtigiata longitudine, alaba-
ſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes, Plinius. Elenchi ſunt vniones facie turbinata, ex am-
plo ſcilicet in tenue deficientes, quos pira modo vocant, Maſſarius. Et rurſus: Elenchon Latini indi-
cem interpretantur. cuiuſmodi eſt apud Plinium primi libri inſcriptio. nam & libros elenchorum
ſcripſit Ariſtoteles. Alabaſtrum verò erat vas vnguentarium forma turbinata, ſine anſulis, quod ex
lapide alabaſtrite onyche antiquis appellato, fiebat. quoniam, vt inquit Plinius 36. volumine, optimè
vnguenta incorrupta in eo ſeruari dicitur. Elenchi dicuntur margaritæ, (inquit Perottus,) quia Græci
elenchum propriè indicem appellant. etenim quo modo librorum indices & pulchritudine, ac varie-
tate colorum, & magnitudine literarum, libros exornant, & res alias ſui indices: ita hi geſtantium ha-
bitum illuſtrare, & quaſi indices eorum videntur eſſe. Iuuenalis: Auribus extenſis magnos committit
elenchos. Magna eorum ſtultitia eſt, qui cylindrum & elenchum idem eſſe affirmant. Quippe cylin-
dri, lapilli ſunt teretes, hoc eſt, oblongi atque volubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis vti-
mur. huiuſmodi enim formam cylindrum vocamus ἀπὸ τῶ κυλίειν: hoc eſt, à voluendo. Virgilius: Area
primùm ingenti eſt æquanda cylindro. Atque tali forma non reperiuntur margaritæ quas natura, non
ars, facit. etenim ſi artificium addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri
verò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: vtpute berylli, ſmaragdi, & alij ſimiles: quos non au-
ribus ſuſpendere mulieres, ſed circumdare collo, aut innectere monilibus, ſiue alijs ornamentis con-
ſueuerunt. Iuuenalis: Tu nube, atque tace. donant arcana cylindros. Idem: Nil non permittit mulier
ſibi, turpe putat nil, Dum viridis gemmas collo circundedit. Hos antiqui cylindros à forma, quemad-
modum aliarum figurarum lapillos gemmas vocauere, à ſimilitudine gemmarum, quas in vitibus
ſiue arboribus cernimus, Hactenus Perottus. Elenchum (inquit Bayſius) Galli poyrette vocant. Elen-
chorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis. Paragr. finali hoc tractatu. Cum autem ait Plinius, Et
procerioribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſe ſentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis
ad finem in eodem. Siquidem cylindri lapilli ſunt teretes & oblongi: fiebantque etiam ex alijs lapillis.
Plinius libro 37 vbi de beryllis: Inde mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros
ex ijs facere malunt, quàm gemmas; quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine, Hactenus Pli-
nius. Quibus Plinij verbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quod elenchi ſint faſti-
giatæ longitudinis: cylindri vero proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi verum eſt, noſter Sipon-
tinus iſta non ſatis percepiſſe videtur. Tympana apud Plinium dicti vniones, parte altera tumidi ſunt.
Codices antiqui (inquit Maſſarius) tympania ſcriptum habent, vt ſit à tympano: quemadmodum &
inferius crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem tympanum inſtrumentum ex vna parte
tumidum & rotundum, ex altera planum membrana clauſum, intus vacuum, vulgo vaccarum vocatum:
quod baculo feritur, cum turmæ equitum ad pugnam concitatæ ſunt. inde margaritæ quæ ab vna parte
tumidæ ſeu rotundæ ſunt, & ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Fene-
ſtella (qui nouiſſimo tempore Tiberij Cæſaris claruit) tympana ſcribit ſe iuuene appellata patinas &
lances, quas antiqui magidas appellauerunt, Perottus. Tympanorum vnionum meminit etiam Pau-
lus iureconſultus in l. Pediculis, Bayſius. Crotalia hæc à ſono vocantur, propter colliſionem ipſam mar-
garitarum, quòd ſono crotala inſtrumenta imitarentur. eſt enim crotalū inſtrumentum rotundum cir-
culo ligneo factum, cum laminis quibuſdam ex ære rotundis, numiſmatis magnitudinis, ſonum ex col-
liſione reddentibus, dictum à pulſatione: nam manu pulſatur. vtebantur hoc inſtrumento Aegyptij in
deorum ſolemnitatibus. Virgilius;

Copa Syriſca caput Graia redimita mitella, Criſpum ſub crotalo docta mouere latus.

Cuius & Macrobius meminit. nunc cymbalum vocant, illud dico quod membrana caret Maſſarius.
Phyſemata margaritarum quidem ſpeciem habent, verùm aere ſunt inflata, (ſine corpore, id eſt, non
ſolida) à bullarum ſimilitudine, quæ in aqua ſpiritu excitantur, præcipuè dum bullit. bullas enim phy-
ſemata Græci vocant, Idem.

Cylindri.

Tympania.

C

Margaritarum generatio.

Teſtæ rore grauidæ margaritas edunt minutas, binas aut ternas: vel vniones, ſic appellatas, (*meliùs
appellatos, maſc. gen. ſed ad margaritas quoque referri poteſt,*) quòd eius terræ (*quòd eiuſmodi*) conchulæ, ſingulas
aliquoties pariunt, ſed maiores. idque indicium eſt, ætherea potiùs deriuatione, quàm ſaginis pelagi
hos oriri fœtus, & veſci: quòd guttæ matutini roris iiſdem infuſæ, claros efficiunt lapillos & teretes:
veſpertini verò fluxuoſos contrà & rutilos, & maculoſos interdum. Minima autem vel magna pro qua-
litate hauſtuum figurantur caſibus variatis. Concuſſæ verò ſæpiſſimè metu fulgurum inaneſcunt, aut
debilia pariunt, aut certè vitijs defluunt abortiuis, Marcellinus. Permixtione roris, anni tempore præ-
ſtituto concipiuntur: Idem, qui & hæc & alia ex Solino mutuatus videtur. Conchæ ſunt in quibus hoc
genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore, luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut mari-
tum, cuius deſiderio hiant. Et cum Lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hau-
riunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt, & de ſaginæ qualitate reddunt habi-
tus vnionum. nam ſi purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum. ſi turbidum, aut
pallore langueſcunt, aut rufo innubilantur. Ita magis de cœlo quàm de mari partus habent. Denique
quoties excipiunt matutini aeris ſemen, fit clarius margaritum: quoties veſperæ, fit obſcurius. Quan-
toque magis hauſerit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruſcatio, in-
tempeſtiuo metu comprimuntur: clauſæque ſubita formidine, vitia contrahunt abortiua. Aut enim
perparuuli fiunt ſcrupuli, aut inanes. Conchis ipſis ineſt ſenſus, partus ſuos maculari timent. cumque
flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuſcentur lapides Solis calore, ſubſidunt: & ſe profundis
ingurgitant, vt ab æſtu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ (*videtur hic aliquid deprauatum*) ætatis o-
pitulatur. Nam candor ſenecta diſperit: & grandeſcentibus conchis flaueſcunt margaritæ, Hucuſque
Solinus capite 56. Maſſarius ſuper his Plinij verbis: Præcipuum candorem cuſtodiunt pelago altiùs
merſæ, quàm vt penetrent radij: Videtur (inquit) Plinius ex verbis quæ paulò ſuprà retulit ſibi ipſi con-
tradicere. nam ſi conchæ hæ margaritiferæ altiùs & in profundo maris ſtabulentur, vt hîc & libro tri-
ceſimotertio teſtatur, vbi ait: vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere margaritas,

tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes ſeſe qu'adam oſcitatione impleri roſcido conceptu, & pro qualitate roris accepti vniones candidi & ſordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cum in profundo maris conchas degere ſecundum naturam ſit, cenſeo margaritas neque concipi, neque eiuſmodi qualitates roſcido humore ſuſcipere: ſed ex carne ſua generari, qualitateſque huiuſmodi eis per ætatem accidere, Hæc Maſſarius. Cui & Cardanus adſtipulatur. Fabuloſum (inquit) eas ex cœli rore concipere. Et rurſus: Generari margaritas in teſta: non in carne, ſubſtantiæ primùm ſimilitudo oſtendit. viſa etiam eſt margarita, teſtæ ſuæ iuncta: & ob id teſtæ earum intus inæquales ſunt. margaritæ ipſæ forma diuerſa, pleræque tamen ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eò limbo eſſe propinquiores. Et alibi: Vidi ego nuper fruſtum matricis: in quo plures vniones intus concreti erant, non ſecus ac in lapidum coagmentis (quæ rochas, id eſt conos, à figura vocant) gemmæ. nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, velut in cinere caſtaneæ, ita in matrice ſepultæ erant. Veriſimile igitur eſt, poſtquam ab initio tam facile anelluntur, expreſſum liquorem è teſta veluti guttas in rotundam formam cogi. inde facta additione, ex eodem lento humore per cortices augeri, atque concreſcere. demum forſan electas alia oſtrea producere: velut piſcium oua piſces. Et vtcunque ſit, prægrauatas magnitudine teſtas illas ſponte eiicere. Non ſunt tamen margaritæ duritie lapidea: neque ſcio quicquam quod in animali durius oriatur vmbilicis marinis. Margarita maris fœtura eſt: quam ad partum deduci aiunt, cum in apertas conchas fulgura effulſerint Aelianus. Ex fulgure eas naſci tradunt, conglobarique ſtatim cum fulgur in conchas huiuſmodi hiantes fulſerit. ſed hoc ita ſe habere veriſimile mihi non ſit. Dixerim potiùs quà puriſſimum eſt mare, lapillos produci argentei coloris: quo eodem cum conchæ etiam margaritiferæ niteant, quicunque in eas inciderint lapilli, ex earum læuore ſplendorem accipiunt, & margaritæ vocantur, Io. Tzetzes Variorum 11. 376. Alexander Benedictus Veronenſis libro de curandis morbis 32. capite 34. de lapidum in diuerſis animalium partibus generatione quædam ſcribit: & mox ſequenti capite: Vidimus (inquit) lapides ex veſica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viſcoſa materia obducta, veluti in cruſtas, varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atque ita increſcere ſenſim traduntur. Margaritæ etiam in conchis fieri eo modo cernuntur, gemmarijs varios veluti in cepis cortices torno detegentibus. In maxima Concha, paruam inuenire eſt: contrà in parua, magnam. Alia inanis eſt, alia non plus quàm vnam habet. Multæ etiam multos vniones poſſident: vt ſint qui dicant, in vna Concha viginti procreatos fuiſſe. Quòd ſi quis ante legitimum pariendi tempus Conchas aperuerit, carnem quidem reperiet, huius autem palmam piſcationis non aſſequetur, Aelianus de animalibus 10. 13. Americus Veſpucius, qui noſtro æuo liburnicis omnem ferè auſtralem oceanum explorauit, talem ibi concham ſe quandoque habuiſſe teſtatur: in qua vniones vltra centum & triginta reperti ſunt. quod non modo confirmant ij, qui poſt ipſum ad occidentales Indias nauigarunt: ſed etiam addunt numeroſiores ibi vniones in vna tantùm concha naſci. & alia plura de margaritarum hiſtoria referunt, quæ à Plinij ſententia plurimùm di[ss]ident, Matthiolus. Piſcantium inſidias timent conchæ: inde eſt, vt aut inter ſcopulos, aut inter marinos canes plurimum deliteſcant, Solinus & Ammianus Marcellinus. Inueniuntur apud nos tripliciter: aliquando in coniunctione concharum: aliâs in ipſis oſtreis: aliâs inter lapides ſub quibus oſtrea deliteſcunt, Albertus. Non etiam illud me fugit, auulſis his lapidibus, (*vnionibus è conchis,*) quaſi redemptionis præmio perſoluto, Conchas liberas dimitti, iterumque vniones renaſci. Quòd ſi prinſquam lapis eximitur, huius altrix beſtia moriatur, vnà cum carne putreſcere, & perire dicitur, Aelianus. Aceto reſoluuntur & molleſcunt, Albertus. Τὰ μάργαρα ἀπολυθῆναι πέφυκεν ὑπὸ τοῦ ὄξους, Pauſanias. Vide plura in E. Gregatim natant (conchæ margaritiferæ,) Solinus & Aelianus. ſed reprehendit hoc Rondeletius.

Numerus vnionum in vna concha

Gregatim natant. Certa examini dux eſt. illa ſi capta ſit, etiam quæ euaſerint, in plagas reuertuntur, Solinus. Regem his conchis eſſe aiunt, qui maiorem quoque & pulchriorem margaritam proferant, Io. Tzetzes. Indica vrbs eſt nomine Perimuda, cui eo tempore cum in Bactris Eucratides regnaret, Soras ex generis regij ſtirpe natus imperauit. hanc quidem ipſam Ichthyophagi incolentes, Margaritas, retibus in orbem circa litus ampliſſimum extenſis, comprehendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum ſimilitudinem gerentes, gregatim natant. & quemadmodum Apium examina reges, ſic & ipſæ habent, tum coloris pulchritudine, tum magnitudine præſtantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem: quòd eo capto, cunctum gregem reſtione orbatum, non loco ſe mouentem, aſſequuntur. Et quàm diu rex fugiendo elabi poteſt, ſapienter eas regit & conſeruat. Iam porrò captas in paruulis dolijs ſale condiunt, vbi cum contabuerit caro, & defluxerit, vnio ſolus relinquitur, Aelianus de animalibus 15. 8. Eadem ferè Plinius, ſed paucioribus. Item Arrianus libro 8. qui eſt de rebus Indicis: Megaſthenes (inquit) ſcribit conchas in quibus margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depaſci, regemque ſuum habere, aut reginam. ac ſi contingat regem comprehendi à piſcatoribus, facile reliquum etiam examen circundari reti. At ſi rex effugerit, reliquas capi non poſſe. Earum carnes Indos corrumpi ſinere, oſſe ad ornatum vti. Concham ipſam, quum manum (piſcantis) videt, comprimere ſeſe, operireque opes ſuas, gnaram propter illas ſe peti. manum que, ſi præueniat, acie ſua abſcindere, Plinius tradit. Rondeletius fabuloſum putat. Hiſpani (inquit Cardanus, de illis loquens qui noſtro ſeculo in Nouum orbem nauigare cœperunt) referunt præciſas quandoque manus à margaritiferis oſtreis: imò & ob hoc edictum pietate plenum à Cæſare noſtro emanaſſe. Aelianus etiam tradit in mari rubro conchas quaſdam, quamcunque piſcatoris natantis partem labris ſuis (marginibus teſtæ acutis) apprehenderint, abſcindere, vt recitauimus ſuprà in Corollario de Conchis diuerſis ordine literarum. Non duræ nodas hyænæ Defuit, &c. Non Arabum volucer ſerpens, Innataque rubris Aequoribus cuſtos precioſæ vipera conchæ, Lucanus lib. 6. de venefica mortuum excitante.

D

De regibus earum.

An conchæ ſe comprimant, & manum piscantis præcidant.

Captura. Bona tempeſtate, & tranquillo mari Conchæ margaritiferæ capiuntur: eas poſteaquam piſcatores comprehenderunt, ab illis Margaritam animorum libidinoſorum illecebram eximunt, Aelianus. Vaſchus Nunnez (qui Caſtellæ regis nomine magnam remotiſſimamque Noui orbis partem occupanit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui ad meridiem orbis regulos) retia habere, & piſcaria concharum margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit. quas tanquam è viuarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitium à teneris educati: ſed quieto tranquilloque mari littus æſtu deſerente, quo faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queant. Et quò maiores conchæ ſunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filiæ, propiores aquæ margini: minimæ autem, vti nepotes, ſupercilio viciniores degunt. Ad ima conchylia ſtaturas viriles tres, quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias aut neptes, dimidio femore tenus, & breuiùs aliquando, ſubnatant. quarum etiam poſt ſedatum á feris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis diuulſam proiectamque in littus reperiunt. Quæ in arena leguntur, minutis pollent baccis, Petrus Martyr. Ludouicus Romanus Patritius libro 3. Nauigationum ſuarum, qui eſt de rebus Perſicis cap. 2. Ormus vrbs (inquit) in inſula ſita eſt. Procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas venuſtiores, grandioreſque cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piſcatu concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis ſaxi dependente fune: idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinque iactis in profundum lapidibus, conſtabiliri nauis, non aliter quàm ſi in anchoris foret, poſſit. Firmata ſuo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem ſaxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumque dependente, alligato pedibus lapide, ſe vibrat in pelagus, ſubtuſque aquas vrinantium more natat: actuſque in profundum ad paſſus quindenos, tantiſper vrinat, donec legerit conchas, in quibus deliteſcunt vniones ac margaritæ. collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo pedes grauabantur, abiicit, funique innixus in ſuperiora euadit. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè vadoſus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem paſſuum, in quibuſdam trium, & duorum, vbi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas. & conducunt homines qui in profundum maris ſe demittant, piſcenturque marinas conchas, ex quibus vniones colligantur. Porrò piſcatores illi quando aquam ampliùs ferre nequeunt, enatant: & rurſus ſe præcipites dant in mare. quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facilè occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negociatoribus magi quidam, qui Abraiamim dicuntur: & hi incantationibus ſuis, & diabolica arte coniurant piſces illos, vt neminem lædere poſſint. Nocte verò quando à negociatoribus margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magi coniurationem ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant conchas cum margaritis. Fit autem hæc vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem, & piſcatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij margaritæ non inueniuntur ampliùs in illo loco: ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Plura de huius generis concharum captura leges ſuperiùs in D.

Luxus & precium vnionũ. Margaritas Romæ in promiſcuum ac frequentem vſum veniſſe, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpiſſe circa Syllana tempora minutas & viles, Feneſtella tradit manifeſto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello vnionum nomen impoſitum maximè grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè poſſeſſionis eſt. Sequitur hęredem, in mancipatum venit vt prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora (*hora*) atterit, quibus eadem mater luxuria, paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. Mauris plurima arbor cedri & menſarum inſania, quas fœminæ viris contra margaritas regerunt, Idem.

Ex Plinio de luxuria circa vniones Lolliæ Paulinæ, Cleopatræ, & Clodij tragœdi Aeſopi filij. *Lollia Paulina.* Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis matrona, ne ſerio quidem aut ſolenni ceremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cœna, vidi ſmaragdis margaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus, digitiſque: quæ ſumma quadringenties ſeſtertiûm (*aliàs H. S. & ſimiliter in ſequentibus ter*) colligebat: ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, ſed auitæ opes, prouinciarum ſcilicet ſpolijs partę. Hic eſt rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cęſare Auguſti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. ſeſtertiûm opera ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula, & ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc viciſſe malit?

Nec hęc ſumma luxurię exempla ſunt. Duo fuêre maximi vniones per omne ęuum, vtrunque poſſedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouiſſima, per manus orientis regum ſibi traditos. *Cleopatra.* Hæc cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo ſimul ac procaci faſtu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnẽ apparatumq; obtrectans, quærẽte eo quid aſtrui magnificentię poſſit, reſpõdit, vna ſe cœna centies ſeſtertiûm abſumpturã. Cupiebat diſcere Antonius, ſed fieri poſſe nõ arbitrabatur. Ergo ſponſionibus factis, poſtero die quo iudicium agebatur, magnificam aliâs cœnã, ne dies periret, ſed quotidianam Antonio appoſuit, irridenti, computationemq; expoſtulanti. At illa corollariũ id eſſe, conſumpturamque ſe ea in cœna taxationem confirmans, ſolamque ſe centies ſeſtertium cœnaturam, inferri menſam ſecundam iuſſit. Ex præcepto miniſtri vnum tantùm vas ante eam poſuêre aceti, cuius aſperitas viſque in tabem margaritas reſoluit. Gerebat auribus tum maximè ſingulare illud & verè vnicum naturę opus. Itaque expectante Antonio, quidnam eſſet actura, detractum alterum merſit, ac liquefactũ abſorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex ſponſionis eius, cum quoque paranti ſimili modo abſumere, vi-

re, victumque Antonium pronuntiauit homine irato. Comitetur fama vnionis eius parem, capta illa tantæ quæſtionis victrice regina diſſectum, vt eſſet in vtriſque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, ſpoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in vnionibus magnæ taxationis Clodius tragœdię Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, penè hiſtrioni comparatus: & quidem nulla ſponſione ad hoc productus, quò id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ: atque vt mirè placuêre, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos vniones conuiuis abſorbendos dedit, Hucuſque Plinius. *Clodius tragœdi Aeſopi F.* Lolliam Paulinam Caij principis coniugem vulgatum eſt habuiſſe tunicam ex margaritis ſeſtertio (ſeſtertiorum, Hermolaus) quadringenties extimatam, Solinus: atqui Plinius non tunicam, ſed ornatum capitis, colli & manuum ex margaritis eam habuiſſe tradit. Idem Solinus (inquit Hermolaus) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius, non neptem, fuiſſe Paulinam tradit: exemplaribus, vt arbitror, ambuſtis, de hoc Dion, itemque Tacitus: Lollia (inquit) Paulina, M. Lollij conſularis filia. Suetonius: Lolliam Paulinam Caij Memmij conſularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ & Antonij ſponſione ſuper epularum magnificentia paraphraſin contexuit Macrobius Saturnal. 3.17. hoc intereſt, quòd vnionem à regina abſorptum non quadringenties vt Plinius, ſed centies ſeſtertiûm valuiſſe ſcribit: & Plancum certaminis arbitrum non Lucium, vt Plinius, ſed Numatium prænomine appellat. Budæus libro 2. de Aſſe centies ſeſtertiûm, aureorum (coronatorum) ducenta quinquaginta millia conficere tradit. De Aeſopi tragœdi filio Valerius Maximus quoque meminit libro 9. & idem refert. & Horatius Sermonum 2.3.

Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet vt decies ſolidum exorberet, aceto
Diluit inſignem baccam: quî ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iaceret ve cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorem tragœdiarum ditiſſimum adamauit. Eius vxoris ac Aeſopi filius diues & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit in poculum, vt videretur decem milia deuorare, quo ſuas poſſet deuorare diuitias. Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt & reſoluuntur, Obſcurus. *Margaritæ vt molleſcant.* Aceti vis diſſipat & diſſoluit, ouum, plumbum, ęs, &c. item margaritam, Vitruuius 8.3. Vide etiam ſupra in C. Deſtillantur etiam & colliquantur quæ lapidea ſunt (inquit Cardanus in Varijs) ſed molliora, vt margaritæ coralli, ſmaragdi. Vt ergo margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, ſuccumque limonum bis aut ter cola, inde merge, & Soli expone: in quinque aut ſex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego, ſi hoc olim nouiſſem, diues in paucis diebus euaſiſſem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui, atque alio ſecreto, quod experientia didici, poteram ad ſex millia coronatorum in quadraginta vel paulò pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto deſtillato eas etiam poſſe liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſſolui poſſe affirmant. Hæc Cardanus. Ego hęc dum conderem, vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos aceto ſatis aſpero ad dies X. maceraui. vnde emolliti quidem ſunt, & friabiles facti, præſertim ſuperficie: pars interior, durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat. in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur, ſicut in matulis calculoſorum. Emolliuntur igitur aceto & reſoluuntur vniones, non liquantur aut contabeſcunt. nam quæ propriè liquari dicuntur, ſiue per ſe, vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: ſiue in alio liquore, vt ſal in aqua, miſcentur ac vniuntur. quorum neutrum margaritis accidit: ſedimentum enim, vt dixi, arenoſum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in farinam reſolutæ ſubſident, ſi tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum deſtillatum vim priſtinam, ſicut odorem, ſaporemque ſeruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non deſtillatum, præſtet: ſed purius ſubtiliuſq; eſt. ego ante multos annos in cineribus deſtillatum ter repetita deſtillatione acetum ſeruo. non vehementius tamen inde, quàm acetum aliquod acre ante deſtillationem, factum mihi videtur. Cleopatræ margaritam tam citò diſſolui potuiſſe, valdè miror. acerrimum omnino acetũ illud fuiſſe oportet, quale in noſtris regionibus non reperitur. Conchas quaſdam (rugatas Rondeletij, vel ſimiles) artifices aliqui Venetijs alibiq;, ſuperficie externa, quę fuſca & aſpera eſt, præmollita nimirũ aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælatæ teſta (inquit Rõdeletius) in aceto macerata, ſuperiore veluti cute vel cruſta ſpoliatur, redditurque cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & vnionis modo colorata. Diſſoluuntur aceto forti (inquit Sylius) præſertim deſtillato vel ſucco limonum, (*pro eo nobis ſuccum berberis accipere licebit,*) margaritæ, teſtæ ouorum, lapides renum, veſicæ, coralium vtrunque: eaq; poſt ſiccata promptè friantur. Sed aliud mihi videtur diſſolui, aliud friabile reddi. Aquæ etiam acidulæ calculos corporis humani potæ comminuunt. Teanum Sidicinum cognomine in Campania eſt. ibi aquam acidulam calculoſis mederi author eſt Plinius 31.3. Redeo ad luxum circa margaritas. *Rurſus de luxu circa margaritas.* Sed quota hæc portio eſt (inquit Plinius, cum priùs de luxuria concharum in cibo dixiſſet) reputantibus purpuras, conchylia, margaritas. Parũ ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxta viriſque geſtarentur. Et lib. 37. cap. 2. Pompeius Romam tertio triumpho ſuo tranſtulit, coronas ex margaritis triginta tres. Muſeum ex margaritis, in cuius faſtigio horologium erat. Imaſo (*fortè, in eodem faſtigio erat etiam imago*) Cn. Pompeij è margaritis: illa regio honore grata, illius probi oris venerandique per cunctas gentes: illa inquam ex margaritis, ſeueritate victa & veriore luxuriæ triumpho. Quàm profectò (*ironia videtur*) inter illos viros duraſſet cognomẽ Magni, ſi prima victoria ſic triumphaſſes. E margaritis Magne, tam prodiga re, & fœminis reperta, quam gerere te fas non ſit, hinc fieri tuos vultus? ſic te pretioſum videri? Nonne illa ſimilior tui eſt imago, quam Pyrenæi iugis impoſuiſti? Graue profectò fœdumque probrum erat, ni veriùs iræ deorum oſtentum credi oporteret: clareque intelligi poſſet, iam tum illud caput orientis opibus ſine reliquo corpore oſtentatum. Tolerabiliorem tamen fecit cauſam Caij principis, qui ſuper omnia muliebria ſocculos induebat è margaritis: & Neronis principis, qui ſceptra, & perſonas, & cubicula viatoria, vnionibus conſtruebat. Quinimò etiam ius videmur perdidiſſe corripiendi gemmata potoria, & variæ ſupellectilis genera, anulos tranſeuntes. Quæ enim non luxuria innocentior exiſtimari poſſit? Et alibi: Vnio in rubri maris profundo, ſmaragdus in ima tellure quęritur. Ad hoc excogitata ſunt aurium vulnera: nimirum quoniam parum erat

collo crinibuſque geſtari, niſi infoderentur etiam corpori. De elenchis vnionibus Iuuenalis Satyr. ſexta: Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum Auribus extenſis magnos commiſit elenchos. Hos etiam (inquit Maſſarius) puto Senecam intellexiſſe ſeptimo De beneficijs libro in furorem mulierum ſcribentem: Video inquit vniones non ſingulos ſingulis comparatos. iam exercitatæ aures oneri ferendo ſunt. iunguntur inter ſe, & inſuper alijs bonis ſuperponuntur. non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina aut trina patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. Perſæ adſuefacti ſunt armillis, monilibuſque aureis & gemmis vti, præcipuè margaritis, quibus abundant poſt Indiam victam & Crœſum, Marcellinus. Et margaritis Indi faciunt monilia precioſa, τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους, Theophraſtus. Faciunt ex eis (inquit Chares Mitylenæus) ὁρμίσκους τε καὶ ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας: hoc eſt, monilia parua & armillas manuum pedumque: his enim ſtudent Perſę, Medi, & omnes Aſiani, potiùs quàm aureis ornamentis. Affectant (*Vetus lectio, Crpiunt*) iam & pauperes, licitatorem fœminę in publico vnionem eſſe dictitantes: quin & pedibus, nec crepidarum tantùm obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare iam margaritas, niſi calcent, ac per vniones etiam ambulent, ſatis eſt, Plinius. Obſtragula; (inquit Maſſarius,) vt arbitror, ſunt ligacula illa quę calceos & crepidas obſtringunt, ab obſtringendo dicta, quibus ſolebant Romanæ mulieres vniones appendere, obſeruantque in hunc diem, vniones & pilulas argenteas. Diuus Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi, Plinius: ſubiecta inſcriptione teſtatus eſt, Solinus. Quantum apud nos Indicis margaritis precium eſt, tantum apud Indos curalio. nanque iſta perſuaſione gentium conſtant, Plinius. Et alibi: Autoritas baccarum curalij non minus Indorum viris quoque precioſa eſt, quàm fœminis noſtris vniones Indici. Non in alia parte (quàm auribus) fœminis maius impendium, margaritis dependentibus. In oriente quidem & viris aurum geſtare eo loci decus exiſtimatur, Plinius. Inſano hominum vel precio vel ſermone celebris eſt atque illuſtris Margarita, & ſimul mulierum admirationem habet, Aelianus. Margarita ex ijs quę in animalibus naſcuntur lapidibus, precioſiſſima eſt, Cardanus. Sunt & montes natiui ſales, vt in Indis Oromenus: in quo lapidicinarum modo cæditur renaſcens: maiuſque regum vectigal ex eo eſt, quàm ex auro atque margaritis, Plinius. Margaritę frequentari ſueta litora propter piſcantium inſidias declinantes, vt quidam coniiciunt, circa deuios ſcopulos & marinorum canum receptacula deliteſcunt: quare captu difficiles ſunt, & ampla earum precia, Marcellinus. Principium culmenque omnium rerum precij margaritę tenent, Plinius. Et alibi: Linum quod ignibus non abſumitur, in deſertis Indiæ cum inuentum eſt, æquat precia excellentium margaritarum. Megaſthenes tradit apud Indos margaritam ter tanto auri puriſſimi (nam hoc quoque Indi fodiunt) pondere ęſtimari, εἶναι τριστάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον, Arrianus libro 8. Arabiæ felicius mare quàm continens eſt: ex illo nanque margaritas mittit: Minimaque computatione milies centena milia ſeſtertiûm annis omnibus India & Seres peninſulaque illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœminę conſtant. Quota enim portio ex illis ad deos quęſo iam vti ad inferos pertinet? Plinius. Alexander Seuerus gemmas ſibi oblatas vendidit: muliebre exiſtimans gemmas poſſidere, quę neque militi dari poſſint, neque à viro haberi. Et cum quidam legatus vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatę menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, in auribus Veneris eos dicauit, Lampridius. Multa ad hunc locum pertinentia de magnitudine & precio vnionum, tum olim, tum noſtro ſeculo, leges apud Guilielmum Budęum libro 2. de Aſſe: quę breuitatis cauſa hîc relinquimus. Sexagies ſeſtertiûm valent centies quinquagies mille ſolatos, precium vnionis dono dati Seruiliæ à Cęſare. erat autem hęc Seruilia M. Bruti mater, Robertus Cenalis. Guilielmus Budęus memorat vnionem in Gallijs tribus aureorum millibus emptum, auellanę magnitudine, pondere quadragenario: & alium quatuor millibus aureorum. Pharmacopolę noſtri vnionum minimorum viliſſimorumque vnciam emere ſe aiunt denarijs argenteis octonis. elegantiorum verò, quibus ad virginum & matronarum ornamenta quędam, veſtium dico & tæniarum aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denarijs ferè quadraginta octo vęnit.

Margaritas eſſe plurimas in vna concha, haud dubium eſt, cum tanta paruitate ſint & copia, vt libra dimidię vncię auri pondere commutetur, Cardanus. Vniones ſi fuerint candidi, magni, globoſi, læues, ponderoſi: quales interdum Indici & Arabici eſſe ſolent, maximi præter vnum adamantem ſunt precij, Ge. Agricola.

Vniones cohęrentes videmus in conchis hac dote vnguenta circumferentibus, Plinius.

Electio. Pręferuntur ex oriente, Albertus. Omnibus pręſtant Indici margari candidiſſimi, ſplendidi, & bene rotundi, Io. Tzetzes. Sed pro regionum diuerſitate quæ quibus anteferantur, dictum eſt in B. Qui vendunt, aut emunt margaritas, earum pulchritudinem & precium ex candore & magnitudine ęſtimant: & quidem hanc artem factitantes, plerique ex eis locupletati fuerunt Aelianus. Summa laus coloris eſt exaluminatos vocari, Plinius. Exaluminati (inquit Maſſarius) vniones illi appellantur, qui colore maximè præſtant, & perlucidi ſunt: ij nanque ſummo habentur precio. Magnæ rarę ſunt quæ vitio careant: & magnæ ſunt rariſſimæ, Cardanus. Margaritæ magnitudine paruę nucis (*auellanæ, quam leprocáryon vocant Græci*) & egregiè rotundæ, nominantur apud Heliodorum Aethiopicorum 2. Alexander Polyhiſtor & Sudines ſeneſcere eas putant, coloremque expirare, Plinius. Seneſcit celerrimè margarita, nec in hoc lapidibus ſimilis, Cardanus. Recentiores igitur tum ad ornatum, tum ad remedia præſtabunt. Quò maturiores fuerint, eò albiores & magis ſplendidæ ſunt, & tranſlucidæ, minuſque habent de colore conchæ, qui aliquando (non in veris puto margaritiferis conchis, ſed alijs quibuſdam,) arcum ferè cœleſtem refert variantibus pro diuerſo ad lucem poſitu coloribus, rutilo, cœruleo, ſubuiridi. Talis in vnione color aut immaturum, aut fictitium eſſe arguit, ni fallor: nam & è concharum teſtis finguntur, vt dicemus.

Ficta margarita. Si artificium addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit, Perottus. Suapte natura

rotundus

rotundus & læuis eſt, probeque circumſcriptus. Si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus eſt expolire, is artificium prodit. non enim cedit, ſed aſper fit, & ſe fraudibus atque inſidijs ad ſpeciem indicat attentari, Aelianus de animalibus 10.13. Io. Tzetzes Variorum libro 11. ſegmento 375. vniones alios πυπωτὰς, alios χειροποιητὰς eſſe ſcribit. Priores ſic fieri: Ingreditur (inquit) aliquis (*mare*) cum veru & typario (inſtrumento aut vaſculo) ferreo, idoneo ad ſpeciem rotundam margaritis conciliandam: Hoc proximè concham poſito, oſtreum (*carnem animantis*) veru pungit. fluit è vulnere ſanies, quæ faſculi formulis excepta denſataque, margarita fit. Et paulò pòſt: Arte autem ſic parant: E paruis margaritis comminutis, alias maiores in orbem effingunt. Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex Philoſtrato ſub finem tertij libri de vita Apollonij, non ſatis plenè tamen. quare nos ipſa Philoſtrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à nobis emendata, ponemus: Dignum quoque (inquit) exiſtimaui, quæ de altero margaritarum genere (*arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in conchis quibuſdam albæ teſtæ circa Biblum paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in oſtreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat*) traduntur non prætermittere: quandoquidem nec ipſi Apollonio res viſa eſt leuis, ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium miſerabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus reſpicit, immenſa eſt maris altitudo. fert autem oſtreum in teſta alba, (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ,) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione læuigant. Tum ad oſtrea capienda ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſque, ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, *non* πλίνθος, *vt interpres legiſſe videtur. eſt autem* πλινθὶς, *vt quidam dicunt, ſcalpellum quo cæmentarij vtuntur ad æquandam & poliendam laterum ſcabriciem. vel, vt alij interpretantur,* δοκίς, *id eſt, pugio maior & quadratus inſtar trabis. Alij aſſerculum eſſe putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius*) & alabaſtrum vnguenti: atque ita prope oſtrea conſidens Indus vnguento, quaſi eſca ad fallendum vtitur. namque illo perfuſa oſtrea ſeſe aperientia inebriantur. Tunc ferreo ſtilo perforata quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multipliceſque formas concauatus eſt. ea verò poſtmodum ſanies lapideſcit: atque in modum naturalis margaritę albus ille ſanguis obdureſcit. Et hęc eſt quæ ex rubro mari colligitur margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes. Hæc Philoſtratus. Margaritæ oculorum labracis à Kiranide nominantur: & hodie non deſunt, ni fallor, qui ex humore cryſtallino oculorum piſcium quorundam, vtpote albo, ſolido, rotundo, & magnitudine mediocres margaritas referente, eas mentiantur. fieri enim poſſe puto, vt præparatione aliqua translucidus reddatur is humor, ſicut & in viuo piſce erat. Tempore meo Murianenſes vitrearij vniones adulterabant. primum vniones vitreos vacuos, ſed translucidos faciebant, deinde materia implebant, qua ſplendidi, & vnionum coloris redderentur in tantum, vt vix à veris vnionibus diſcerni poſſent. Quapropter fuerunt decemuirorum decreto vetiti, Maſſarius. Non leuis eſt lucri ſeplaſia, cùm ex conchâ margaritarum pulcherrimi finguntur vniones. Adeò autem rectè fraus hæc ſuccedit, quòd nec à gemmarijs dignoſcuntur: color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondet. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob conchæ tenuitatem vniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem, lis agebatur de margarita ſexagintaocto aureis empta à gemmario, quæ ex concha facta erat: precium æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis aut Gallis: quòd ingenio & arte minùs valeant. hos enim barbaros putant, cùm nos veriùs ſimus barbari. ſiquidem magis barbarum eſt decipere quàm decipi, Cardanus ad finem libri ſeptimi de ſubtilitate. Idem libro 10. de varietate: Nuper (inquit) inuentum eſt, quod vidi, vt margaritæ fiant adeò veris ſimiles ſplendore, vt ſi forma, quæ ſolum dimidium orbem implet, non obſtaret, aſperitaſque quædam, omnino pro veris atque optimis etiam ex eis aſſimilarentur. Quoniam ſolum iuxta litus maris effici illas poſſe affirmabat, (*qui hanc artem callebat*) ſolumque vêre: & hemicycli (vt dixi) forma: coniectura aſſequor ex lapidibus aſtacorum aut pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cum aqua, liquorem circumponens illum à quo tam ſplendidæ euaderent. Certè ſi rotundæ pro dimidijs fieri poſſent, etiam ipſos gemmarios fallerent: quando & nunc in egregia opera inſerantur. Quod verò optimum eſt, tardè ſeneſcunt, multis annis ſplendorem ſuum ſeruantes. Leues ſunt, & pondere ipſo etiam parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos vt doceret, non tanti hoc exiſtimaui, vt docerer fallere. Sed conſtat originem hoc adulterinum à talcho ducere, Hæc Cardanus. Conchas paluſtres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec cortices earum nigri ſeparari poſſint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecoſten & Auguſtum collecto deſtillatoq; excipiunt, ſubigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo inſertos ad Solem indurant, &c. vt recitaui in Columba E. Perforatæ, ſunt artificioſæ, Syluaticus. Cum è conchis extrahuntur, integræ ſunt: arte autem perforantur, vt filo inſertæ melius ad monilia, dextrocheria, & huiuſmodi ornamenta aptentur, Monachi in Meſuen. Sunt & foſſiles quædam ac ſubterraneæ margaritę, cryſtalli fœtura, vt ſcribit Aelianus.

F

Incolis Pariæ & Curianæ cibi ſunt maiori ex parte conchylia, ex quibus vniones legunt: quorum plena habent littora, Petrus Martyr. Idem libro 1. Oceaneæ Decadis tertiæ: Vniones (inquit) noſtri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, niſi priùs aſſis: quò facilius ipſæ ſeſe aperiant, & caro incluſa ſapidiùs coquatur. Sunt nanque edulia regum & obſonia carnes earum, quas maioris pendunt quàm margaritas ipſas. Et alibi: Conchyliorum quæ margaritas ferunt, caro eſui eſt, vti noſtrarum oſtrearum, accommodata: ſed laudabilioris eſſe ſaporis illa oſtrea ferunt. Fames fortè omnium eſcarum optimum condimentum id fateri noſtros monet. Clodius Aeſopi tragœdi filius, vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ, vnam (aceto) tabefactam abſorpſit: atque vt mirè placuit, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos vniones conuiuis abſorbendos dedit, Plinius.

G

Vniones ſint corpulenti, integri, non perforati: Sunt qui à natura perforatos præferant, quòd per foramen excrementis ſint purgati, Syluius. Et alibi: Integri potiores his quos ars pertudit. Ad remedia requiſitæ non perforatę intelliguntur. Sunt & obſcuræ quædam ſubcitrinæ, non perforatę,

foratæ, quæ perforatis æquipollent. idcirco eligendæ ſunt claræ & albæ. obſcuræ & quaſi albidæ (*pallidæ*) non ſunt miſcendę medicamentis, Syluaticus. Maturæ ſplendent & tranſlucidæ ſunt ad ornatum eligendæ: minùs maturas aliqui in medicina pręferunt. In iunioribus conchis repertæ, meliores ſunt, Albertus. Pharmacopolæ compoſitionibus quibuſdam medicis addunt margaritas minutas, phrygionibus inutiles, & fœminarum deſiderijs ineptas. Margaritæ eligendæ ſunt maiuſculę, claræ, læues, non angnloſę. Frigidę & ſiccę ſunt in ſecundo gradu, cum pauca ſubtilitate ſecundum Raſin: quod verius videtur, quàm quod Iſaac eben Amram ſcribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas eſſe. Deſiccant humiditates. Cum diſſoluuntur, & linitur baras (*baras vel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, id eſt, vitiligo profundior, Manard.*) cum eis, ſtatim eam abolent. Quòd ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit. eorumque obſcuritatem, albedinem (*nubeculas*) & ſordes emendant. Antidotis viſcerum admixtę, vim earum augent: ſanguinem enim ſubtiliorem reddunt. Cor corroborant: quamobrem conueniunt in eius debilitate, tremore, & accidentibus à melancholia factis: ſanguinem enim craſſum & fęculentum clarificant. itaque ſuccurrunt cardiaco affectui, & timori melancholico. Menſes retinent. In locum earum ſuccedere poteſt tantundem & dimidium ponderis earum, è conchis earum magnis ac ſplendidis, (vt pro drachma margaritarum, conchę partis, ſcilicet interioris, quę ſola ſplendet, ſeſquidrachma,) Serapio & citati ab eo authores. Conteri non debent in mortario ęreo ſiue cupreo, ne inde aliquid ſubſtantię in margaritas deradatur: ſed omnino ſuper lapidem porphyrium diu conterendę ſunt, Bernardus Deſſennius Cronenburgius. Margaritę ſimiles ſunt karabe (electro) natura & luciditate: ſed efficaciores ad cor roborandum quàm karabe: & ineſt eis proprietas valde magna, Auicenna. Cor confirmant, Auicenna de viribus cordis. Cor roborare, & putredini circa ipſum reſiſtere creduntur, frigidi, ſicci ob hęc remedijs imbecillorum febricitantium, peſtilentium, miſcentur, Syluius. Margaritę vi ſua tẽperata tẽperant & confirmant calorẽ natiuũ. Proſunt cardiacis & timidis, & ſanguinẽ cordis propriè clarificant: in qua vidi quoſdam eliquaſſe, (*locus videtur mutilus,*) & ægritudine multę ex eis curatę ſunt, Arnoldus in libro de conſeruanda iuuentute. Recentiores quidam medicamentis aduerſus comitialem inſcriptis, margaritas immiſcent. Iniiciuntur & paſtillo ad cardiacos apud Nicolaum Myrepſum, numero 70. Valent cõtra fluxũ ſanguinis in lienteria & diarrhœa. Reparant ſpiritus ſubtiles, vt quidam aiunt, ſed falſo. imò particulas corporis aſperitate ſua abſtergunt, & eas aſtringendo confirmant, Albertus. Margaritæ perforatę & non perforatę, emplaſtro ad cordis ſyncopen & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum addũtur. Teſta interius læuis ac perlucida, ad dealbandam faciem ſine nocumento pręclara res eſt, ſi eam in puluerem minutiſſimum cultro raſeris, poſtmodumque aquę exiguo maceratam nocte ori circumciueris, ac mane poſtea fruſto telę tenuiſſimę aqua madefacto leniter abſterſeris, Maſſarius.

H.a. Baccę propriè dicuntur minutiores arborum fructus, vt lauri & oliuę. &c. ab earum verò ſimilitudine etiam gemmę & lapilli, vt grammatici annotant. ego margaritam præcipuè baccam dici animaduerto. Virgilius in Culice: Conchea bacca maris pretio eſt à pectore puro. Claudianus: Et varijs ſpirat Nereia bacca figuris. Horatius Serm. 2. 3. Filius Aeſopi aceto diluit inſignem baccam. Idem Epodon 8. Nec ſit marita quę rotundioribus Onuſta baccis ambulet. Virgilius 1. Aeneidos: Colloque monile Baccatum. Μαργαρὶς μαργαρίδος, genere fœm. pro margarita legitur apud Heliodorum & Io. Tzetzen. Μαργαρίτιδος, Philoſtratus. Inda concha pro margaritifera, Propertius. Diues concha, precioſa concha, pro eadem, apud Claudianum puto. Ἄλσα, οἱ μάργαροι, Suidas. Argiphora gemma, margarita, perna alba, albica, Syluaticus. Pinna piſcis (concha) margaritarum, interdum pro ipſa margarita, Syluaticus. Lapis ad ęſtatem, eſt margarita: & eſt lapis luminis, quòd confert oculis, Vetus gloſſographus Auicennę.

Margarius, negociator margaritarum, apud Firmicum. Margaritiferę cochleę, Plinius libro 32. Vnionem fœm. genere recentiores quidam pro concordia dicunt. haud ſcio an etiam veteres.

Stirpes à margaritis denominata. Cacalia ſiue leontice vocatur, ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè: Plinius. Vide in Leone a. Lithoſpermon lapillos gerit candore & rotunditate margaritarum, Idem. Et alibi: In meridiano orbe pręcipuam obtinent nobilitatem palmę ſyagri, proximamque margarides. Eę breues, candidæ, rotundę, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora eſſe traditur. Meminit earum & Aelianus. Galli margaritam vulgò vocant florem vrbanum, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel conſolidam minimam. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè citra ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu eſt quę ſimplex non fruticauit, nec habuit ſoboles adhęrentes, vt teſtatur Columella li. 12. Marſicam ſimplicem, inquit, quam vocant vnionem ruſtici, eligito. Galli de cepis hodieque hoc nomen ſeruant.

Epitheta. Margarita Indica, fulgens, apud Rauiſium. His alia addi licet ex notis electionis, vt in E. pręſcriptę ſunt.

Margarita Indica terrena dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli, non gelu concreſcentis, ſed foſſitij, Aelianus de animalibus 15. 8. Cryſtallus quidẽ in alpibus noſtris foditur, eaq; maior & pulchrior eſt, quã quæ ſaxis & rupibus adnaſcitur: & beryllus lapis cũ cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad perlam, id eſt, margaritam accedit: ſed figura ac magnitudine neutra margaritę reſpondet.

Margareta nomen proprium ſexui muliebri in baptiſmo imponi ſolitum, à margarita factum videtur, & à blanditijs & amoribus primitus profectum.

b. Raſadaſa (alibi, Sabaſa vel Sedaſa) coculæ (conchulæ) quæ à ſancto Iacobo apportantur, poſtquam exterior cortex fricando ablatus fuerit, ſimiles margaritis, Syluaticus. Teſtudines quædam maximę ſunt, habentes domos vt verę margaritæ, & nitentes, Albertus apud Syluaticum.

c. Vlpianus Digeſtorum nono, ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus vxori margaritas extricatas dediſſet in vſu, eaſque inſcio viro perforaſſet. vt pertuſis in linea (*filo*) vteretur; tenetur lege Aquilia. Sed apertius

apertiùs idem Digeſtis De furtis, libro 47. Si linea margaritarum ſurrepta ſit, dicendus eſt numerus, Cœlius Rhod. Et alibi, Extricatos vniones iureconſultis dici opinantur perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. Si tanti vitrum, quanti margaritum? vide mox in Prouerbijs.

Μαργαρῖται δηλοῦσι δακρύων ῥοάς: ſenarius eſt onirocriticus apud Suidam. inde Pierius Valerianus in Hieroglyphicis vniones, vel concham eorum pro lachrymarum ſymbolo accipit: fortè quod lachrymarum guttæ, vniones magnitudine, perſpicuitate & orbe ſuo referant. Veneri in ornatu gemmas omnes aliqui deberi putant: imprimis verò vniones ad eam pertinere videntur: virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, vnionum planè fœmineus eſt. Cæſarem Veneri genitrici ex vnionibus Britãnicis thoracem conſecraſſe Plinius refert. Alias quoque cur conchæ Veneri ſint ſacratæ cauſas in Pinna oſtendit idem Valerianus. & nos ſupra inter conchas diuerſas de ijs quoque diximus quæ à Venere denominantur. Conchas rationales libros nomino: quibus ſententiæ ceu margaritæ inſunt, Io. Tzetzes. h.

D. Hieronymus in epiſtola quadam ad Demetriadem virginem: Solent miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: ſi tanti, vt dicitur vitrum, quanti margaritum? Vtitur eodem prouerbio (inquit Eraſmus) idem Hieronymus compluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad martyres. Hoc dicto ſumma rerum inæqualitas ſignificabatur, &c. Creta notare, prouerbialis eſt locutio, pro eo quod eſt approbare: & Carbone notare, quod eſt damnare. proptereà quòd Pythagoras aiebat id, quod eſſet colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud, Vnione ſignare: quod ſæpius apud autores eſt, pro eo quòd eſt, inter felicia proſperaque numerare. ductum à veterum ſuperſtitione, qui vnumquenq; anni diem, miſſis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharetram, calculis ſignabant: quem arbitrabantur proſperum abiiſſe, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, vnione: contrà, quem inauſpicatum, nigro lapillo notabant, Eraſmus Rot. *Prouerbia.*

Ne detis quod ſanctum eſt canibus, neque proieceritis margaritas veſtras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus ſuis, & illi verſi in vos, Seruator noſter Matthæi 7. Et rurſus Matthæi 13. Simile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti pulchras margaritas: qui cùm inueniſſet vnam precioſam margaritam, abiens vendidit omnia quæ poſſidebat, & mercatus eſt illam, Εὑρήκασι γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὅ..., ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων, Clemens Stromatum 1. Volo mulieres amictu modeſto cum verecundia & caſtitate ornare ſemetipſas, non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, d. Paulus ad Timotheum 1.2. Mulier erat circundata purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pretioſo, & margaritis, d. Ioannes Apocalypſ. 17. Negotiatores lugent, quoniam merces eorum nemo emit ampliùs: non merces auri & argenti & lapidis pretioſi, neque margaritæ & byſſi, Ibidem 18. Oſtendit mihi ſanctam Hieruſalem, deſcendentem de cœlo, habentem portas duodecim, &c. & duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt: & ſingulæ portæ ſingulis conſtabant margaritis, Ibidem cap. vltimo. Inauris aurea & margarita fulgens, qui arguit ſapientem & aurem obedientem Prouerb. 25. Munſterus vertit, Monile aureum, & ornamentum auro inclusum, &c. חלי cheli, Hebraicum nomen, quod hîc ornamentum ſimpliciter, in dictionario monile interpretatur. *Margaritarũ mentio in ſacris literis.*

Nec in Acarnania ante (aliás, autem) laudati reperiuntur vniones, enormes ferè, coloriſque marmorei, Plinius. antiqua lectio melior, enormes ferè concoloreſque marmori, Maſſarius. Idem Plinius puto alicubi de margaritis: Subeunt (inquit) luxuriæ eius nomina & tædia exquiſita, perditione portatu. vbi (inquit Hermolaus) ſunt qui legant perditiore, ex ſequentibus. E

MARINVS, Μαρῖνος, piſcis apud Ariſtotelem alicubi nominatur tantùm: Gaza Græcam vocem reliquit. Μαρῖνος καὶ ... ἰχθῦς θαλάσσιος, & viri nomen, Heſychius & Varinus.

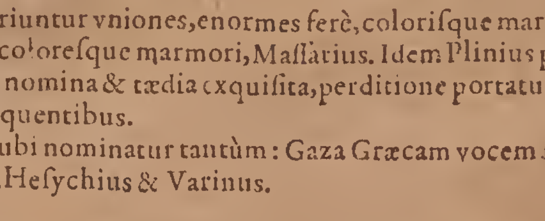
MARIO. Vide in Antacæo.

MATRICVLI nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc verſu, vt citat Apuleius Apologia 1. Purpura matriculi, mures, dulces quoque echini. Vrticæ marinæ dicuntur etiam μητρίδια Græcis. Vide ſuprà in Corollario de Conchis Porcellanis.

MECONES, Μήκωνες (penultima per o. breue,) piſces gregales, nominantur ab Ariſtotele hiſtoriæ 9.2 Gaza vertit papaueres. Μήκων quidem cum papauer herbam ſignificat Græcis per ω. magnum in recto & obliquis ſcribitur. Poſidippus apud Athenæũ Meconia piſcibus adnumerat, his verbis ἐγχέλυας, ἐχίνους, στρόφακας, μηκώνια, τέχνην. Atramentum in polypo tunica continetur membranea: tunicam hanc in polypo μήκωνα vocat Athenęus, Vuottonus. In teſtatis meatus à ventre duplicatus longus, porrigit ſe vſque ad id quod papauer appellatur, μήκωνα Gręci vocant: quod fundo commiſſum eſt. Eſt autem hoc quaſi excrementitium quoddam membrana contentum, magna ſui parte in omnibus teſtaceis generibus: quod vel eſculentum eſſe pręcipuè ſentitur, Idem ex Ariſtotele. Apud Ariſtotelem alicubi μύκων (vel μήκων) legitur, pro μύξων, vt Rondeletius obſeruauit, quanuis Gaza papauer conuertit.

MEGARIS (*vocabulum coniecto corruptum*) eſt piſcis maris, vbi capitur non magni precij, etſi recens melioris ſit saporis. ſalſus verò longius defertur, propter raritatem magis deſideratus, Albertus.

DE MELANDERINO, RONDELETIVS.

Scarus.

Μελανδερίνος Græcis à nigrore cutis dicitur. Sunt qui picium Venetijs dici autumant, & eum eſſe, qui à noſtris in Gallia Narbonenſi dento dicitur, ſed perperã: dento enim noſter verus eſt ſcarus, cui dentes lati & acuti, nõ ſerrati, ſed hominis dentib. ſimiles, vt ſuo loco demonſtrabimus. Melanderini nullã quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles, Plin. Oppianus: ſed Athen. duntaxat, qui ſignificare videtur melanderinũ à Speuſippo ψυχρὸν, à Numenio ψόρον appellatum: quòd ſi ita res habeat,

vtrobique mendum eſſe ſuſpicor: atque in priore loco (*legendum*) ψογερὸν, id eſt, αἰσχρὸν & turpem: in altero ψόθον, id eſt, nigrum & ſqualidum. (*Vide ſuprà, Corollarium ad Lepradem Bellonij.*)

Vbi. Is in noſtro mari reperitur, & ſargi nomine venditur, ob ſimilem corporis figuram.

B Et eſt melanuro ſimilis, ſed corpore paulò rotundiore. Toto ferè corpore nigreſcit, circa caput ex nigro purpuraſcit, ſicuti viola. Dentes habet acutos, paruos ſicuti pagrus. Pinnarum etiam ſitu, & numero ſargo ſimilis, cauda differt: quia in duos pinnas non deſinit, ſed in vnam latam ſaxatilium ritu, ventriculum gulamque habet. circa ventriculum appendices quatuor magnas, hepar ex rubro candidum, à quo fellis veſica pendet: ſplenem magnum, nigrum ſcari vel lati modo: fel aqueum, cor priùs deſcriptorum piſcium cordi ſimile. Lapides habet in capite.

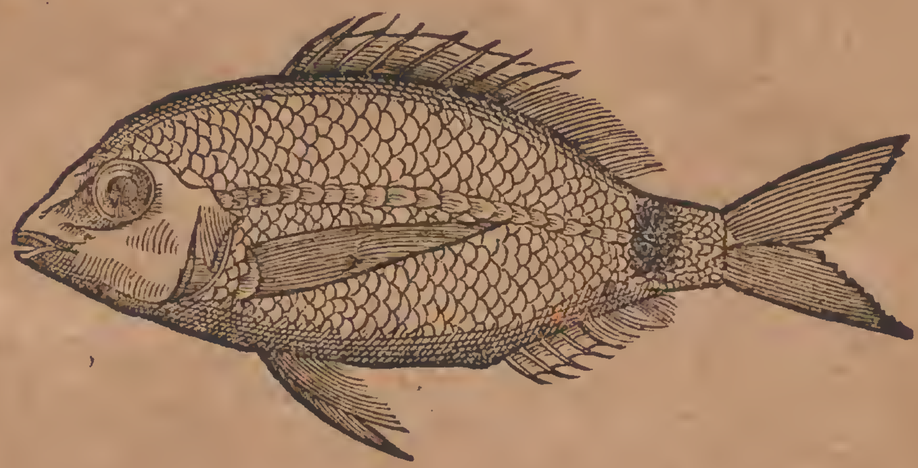
Carne eſt non ita molli, ſed ferè media, ſatis boni ſucci: vt aurata vel ſargus præparandus, Hæc Rondeletius.

Gillius piſcium Venetijs vulgò dictum Melanderinum eſſe putat: Rondeletius ſcarum eſſe oſtendit.

MELANDRYS ſpecies eſt maximorum thynnorum, Pamphilo teſte: à quo melandrya ſalſamenta dicta. Vide ſuprà in Elacatene. Idem fortè Melanthynnus fuerit, de quo nunc dicemus.

MELANTHYNOS ſolus Oppianus nominat, pro piſcibus fortaſſe potiùs quàm pro beluis, Rondeletius. Ἐν ἢ μελανθυνῶν ζαμενὲς γένος, Oppianus lib. 1. Halieut. inter cete: quibus tamen canes quoque, & alios cartilagineos piſces magnos adnumerat, qui propriè cete non ſunt. Quod ad ſcriptionem, penultimam malim per ν. duplex ſcribere, & vocabulis diuiſis μελάνκρος. Coniicio enim thunnorum generis hunc piſcem maximum eſſe: eundemque alio nomine Melandryn dici, à colore nimirum nigricante. Vide Melandrys proximè retro,

DE MELANVRO, RONDELETIVS.

COgnito Sargo haud difficile eſt melanurum agnoſcere. Eſt enim, autore Hiceſio, ſargo ſimilis melanurus, & nominis ipſius ratio, melanuri ideam nobis proponit, vt ex caudæ nigra nota ſtatim ab alijs internoſcamus. At nota hæc illi cum alijs communis eſt. nam ſparus & ſargus ὀῤῥοπυγοστικτοι ſunt, id iſt, in cauda notam habentes, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi eum à ſimilibus diſtinguere non potuerunt. Quare alia deſcriptione opus eſt, & alijs notis à reliquis ſecernendus. Ac primùm qui μελάνκρος Græcè dicitur, à Gaza Latinè oculata dicitur. Vtraque appellatio apud Plinium reperitur libro 32. cap. 11. in catalogo piſcium. Melanurus, mæna, meryx, myllus, myſtus, murex, oculata, &c. Quo argumento moti quidam, diuerſos piſces eſſe cenſuerunt. Plautus (*in Captiuis*) ophthalmiam vocauit: Pernam, ophthalmiam, horæum, ſcombrum, trygonem, cetum: vt ophthalmia (*ophthalmias potius vt anthias*) à melanuro diuerſa videri poſſit. Ego verò eundem piſcem eſſe exiſtimo. Neque mirum cuiquam videri debet, Plinium diuerſis nominibus piſcem hunc deſignaſſe, in alijs enim multis idem facit. Plautus autem quem alij melanurum à nigra cauda, ipſe ab oculorum magnitudine ophthalmiam appellauit, id eſt, oculatam, ſicuti & nunc Romani ochiado: Maſſilienſes oblado ex oculata, c, demendo & u, in b, mutando. Nicenſes iblada, noſtri Monſpelienſes nigr'oil, id eſt, nigrum oculum. Omnes igitur ab oculis nomen poſuerunt, demptis Græcis qui à nigra cauda melanurum nominarunt.

Oculatam eundem melanuro piſcem eſſe.

C Is in litorum ſaxis & eorum locis arenoſis degit.

B Oculis eſt, habita ratione corporis, admodum magnis ex cæruleo nigreſcentibus, ore paruo, dentibus paruis, pinnis, caudæ forma auratæ ſimilis. Corpus ex cæruleo nigreſcit, cauda antequam in pinnas rubeſcentes deſinat, maculâ notatur nigrâ, à quâ & μελανοῦρος & ὀῤῥοπυγοστικτος nomen habet, (*vt Athenæus ex Ariſtotele citat.*) Squamis tegitur latis, facilè deciduis. A capite ad caudam ducta eſt linea latior, ex ſquamis maioribus & rotundioribus, lineolis alijs frequentibus & nigris diſtincta, ob quas πολύγραμμος & μελανόγραμμος etiam dictus eſt. Huic hepar eſt magnum, à quo fellis veſica pendet: ventriculus medius, cor angulatum: in ventre veſica aere plena, craſſa denſaque. Palmi magnitudinem non excedit.

CDE Imbecillus eſt piſcis, ſed callidus, qui vel retibus, vel naſſa vix capiatur, à ciborum illecebris abſtinet, tranquillo mari in arena deſes quieſcit: perturbato tum, perinde ac ſi intelligeret à piſcatoribus mare non adiri, liberè ſpaciatur. Quæ Oppianus pulchrè deſcribit:

Libro 3.

Οὐ μὰν δὴ μελάνουρον ἀποίσεται, οὔτ' ἐνὶ κύρτῳ Ῥηϊδίως ἀπατῶν, οὔτ' ἐν λινοεργέϊ κόλπῳ.

Haud facilè paruus melanurus fallitur arte, Nec curua capitur naſſa, nec retibus amplis.

Cætera ex ipſo autore petas. Ælianus eadem ferè prodidit. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, inquit Plinius, melanuri in mari panem abiectum rapiunt: ijdemque ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedunt. *Lib.32. cap.2.*

F (C) Melanurus ſecundum Hiceſium (apud Athenæum lib. 7.) minus nutrit quam ſargus, (*non parum tamen & ipſe nutrit, & ſargo quoque minus aſtringit:*) neque ea eſt ſúcci bonitate, neque tam ori gratus. Carne eſt molli, alga veſcitur, vt ſcribit Ariſtoteles. Veſcitur etiam cœno, is deterior eſt. Qui in purioribus litoribus degit, & piſciculis veſcitur (nã in ventriculo melanuri piſciculos ſæpe inuenimus) is magis probandus. Vt ſargus vel aurata paratur. *Lib 8. de hiſt. anim. cap. 2.*

DE EODEM, BELLONIVS.

A Melanurus Græcis appellatus, Venetis Ochia, Genuenſibus Oia, Maſſilienſibus Oblada, & circa Niceam Auguyata vel Oyata, ab oculorum magnitudine, in Oceano Gallico perrarus, in Adriatico ac Mediterraneo frequentiſſimus eſt. Sunt Maſſiliæ qui Oilladigam vocare malint. Vulgus Romanum ab inſignib. oculis Ochiatam nominauit, ad diſcrimen Torpedinis oculatæ, quam Ochiatellam appellant.

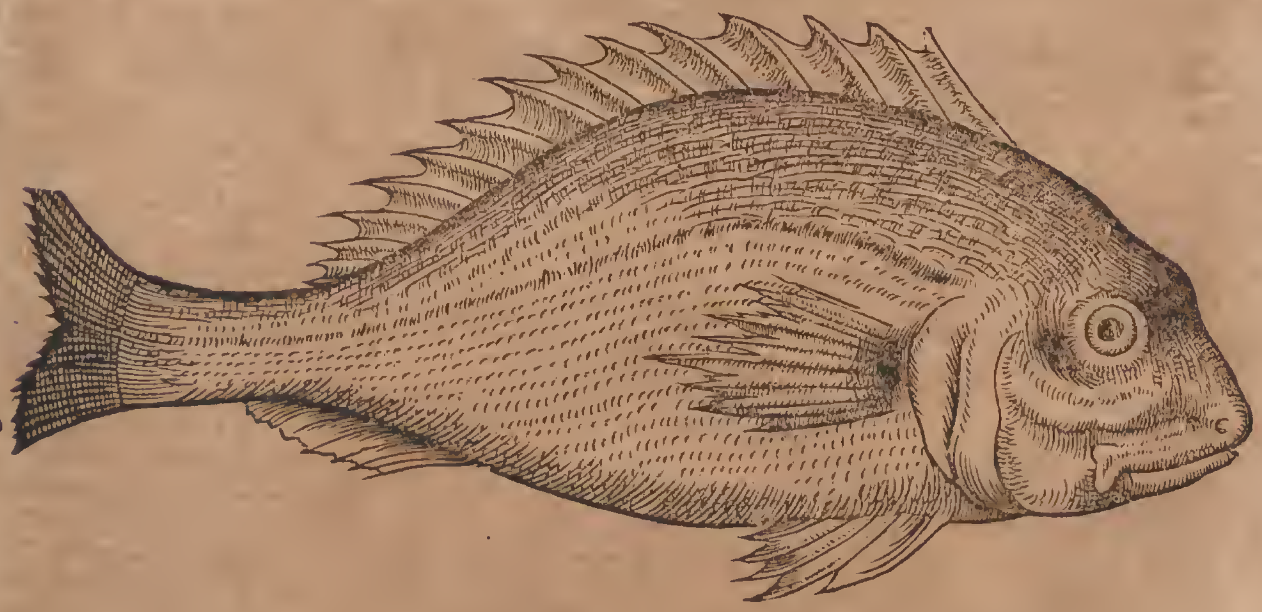
B Piſcis hic latitudine, longitudine & corporis circino cum Dentali, Sargo, Aurata & Sparo conuenit. Longè diuerſus eſt à Melanderino. gerit enim Melanurus latas ſquamas, atque vnicam in tergore pinnam, eſtque gregalis & ſaxatilis. Dentes habet robuſtos, colorem vt Sargus: branchias vtrinque quatuor, aculeos in pinnis, quales Cantharo eſſe videmus. Craſſitudine ac magnitudine eſt mediocri, neq; ampliùs quàm vnam vel ſeſquilibram vel duas ad ſummum pendet.

C (B) Saxatilis eſt Melanurus (inquit Ariſtoteles) & prope litora in locis arenoſis, alga paſcitur, Coracino perſimilis.

COROLLARIVM.

A Si melanuros, oculata piſcis eſt, vt Theodoro placuit, videretur erraſſe Plinius, qui paulò poſt de oculata quaſi diuerſo piſce loquitur: vt alter eorum neceſſariò ſit lapſus, Hermolaus. Et rurſus, Oculatus is videtur eſſe piſcis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit. Plinius inter alios ex Ouidio piſces labrum cauda placentem nominat, corrupta (vt ſuſpicor) pro melanuro voce. nam labrum pro piſce nemo dixit. labrax verò lupus eſt, proximè ab eo nominatus. nec refert quòd hunc Ouidij piſcem ceu nouum Plinius proferat prius quoque ab eo nominatum, cum in alijs etiam idem fecerit, vel obliuione, vel ignorantia, vt orpho & erythrino. Nominatur quidem ab Ouidio in eo quod extat fragmento laude inſignis caudæ melanurus: at labrus nuſquam. Rond. tamen labrum Ouidij (Plinij melius dixiſſet, aut corruptæ lectionis Plinianæ) chelonem è mugilum genere eſſe putat, quem Gaza labeonem transfert.

Icon hæc Venetijs pro Oculata, id eſt Melanuro, facta eſt.

Melanurum Maſſilienſes Olhadam, hoc eſt oculatam corruptè: Siculi Ochiadam vocant, Gillius. In ſchedis meis reperio hunc piſcem Siculis alibi okada, alibi marilia dici: poſterius à melanuro corruptũ videtur: non memini tamẽ vbi hoc vel legerim vel audiuerim. Præterea Venetijs Ochiada, vocari eo ſono quo nos Otſchada ſcribim⁹ atq; proferimus: alibi in Italia la Ochia. Oculata ab Ang. vocatur *à Seebreme*: (nos diceremus, *ein Meerbrachſme*,) vt Io. Fauconerus monuit. Ego nomen illud *Meerbrachſme*, pluribus eiuſdem formæ piſcibus attribui, inter Cyprinos oſtendi. quamobrem diſtinguendi gratia melanurum (etſi rariùs puto in Oceano Germanico capi, ſicut & in Gallico, Bellonio teſte) vocari licebit noſtra lingua, *ein Brandbrachſme.*, à titionis extincti colore nigro. nam & vulpis genus quoddam ab hoc colore *Brandfuchs* denominant Germani: & cerui, *Brandhirtz*. & Græci quidam ſimiliter à titione melanurũ *δαλὸν* appellant, vt Heſychius & Varinus ſcribunt. Eſt etiam hepatus Ariſtotelis & Athenæi forma non admodum diſſimilis melanuro, & macula ad caudam ſimiliter atra inſignis: quem ſuprà interpretati ſumus, *ein andere Meerbrachſmen art mit einem ſchvvartzen flecken am Schvvantz, vvie auch der Melanurus*. Ab eo diuerſus Æliani hepatus eſt. Eliota Anglus melanurum interpretatur *a Ruffe*: qui piſcis fluuiatilis eſt, non marinus vt melanurus. nos in Cernua fluuiatili (ſic enim Bel. appellat) de eo ſcripſimus: & in perca fluuiatili quædam addemus. Germani enim eundem piſcem percam rotundam vocant,

cant, *ein Kulpars.* Sunt ex recentioribus qui muſtelæ fluuiatilis genus, quod enneophthalmum vulgò dicitur, oculatum vocitent, Germanici nominis imitatione.

B Neapoli frequens eſt Melanurus, Romæ rarò conſpicitur, Iouius. Ennius in carminibus, quibus qui piſces vbi præſtantiores reperiantur explicat, melanurum quoque nominat, citante Apuleio Apologia I. ſed codices noſtri ſunt deprauati, nec expreſſum regionis nomen. Melanderinum ſimilem eſſe aiunt melanuro, Athenæus: apud quem Speuſippus coracino quoque melanurum comparat. Gil. Picios vulgò Venetijs dictos, (Rondeletius ſcari ſpeciem facit,) ſargis aut melanuris ſimiles eſſe tradit. Ariſtoteles cùm de ſcaro mentionem facit, ſemper melanurum illi coniungit, Iouius. Melanurus varius eſt & frequentibus guttis conſperſus, non abſimilis auratæ, Iouius. Laude inſignis caudæ melanurus Ouidius in Halieut. vocabulum laude ſimpliciter pro nomine accipio. Græci enim à cauda (à macula caudæ nigra) melanurum denominant. Laudare (inquit Macrobius 6. Saturn.) ſignificat priſca lingua nominare, appellareque. Sic in actionibus ciuilibus author laudari dicitur, id eſt nominari, (*nominatim citari,*) Budæus. Plura inuenies in Promptuario.

C Melanuri Columellæ ſaxatiles ſunt, & in petris ſtabulantur: Oppiano litorei, χθαμαλοῖσι παρ' αἰγιαλοῖσι νέμοντα. Ouidius in Halieutico ſaxatilibus an pelagijs adnumeret dubitari poteſt. Alga veſcuntur, Ariſt. Timidiſſimi piſcium Melanuri, ſuæ timiditatis teſtes habent piſcatores. neque enim capiuntur naſſa, neque ad eam accedunt. Si quando vero ſagenam eis circumdederis imprudentes comprehenduntur. Iidem cum placidum & quietum eſt mare, ad imam maris ſedem in petris aut algis (in arenis, Oppian. lib. 3. vnde nimirum Ælianus tranſcripſit) quieſcunt, tegumentoque proteguntur, quocunque corpus occultari poteſt. Contra cum aduerſa tempeſtas eſt, piſceſque alios vident in altitudinem ex fluctuum impetu deſcendere, hi tum (vniuerſi, Oppian.) fiducia implentur, ſimul & ad littus appropinquant, & ad petras adnatant: atque ſpumam ſuper ſe fluctuantem, ipſoſque cooperientem, ſatis eſſe ad ſe tuendum arbitrantur. Neſcio quomodo enim pernoſcunt, eo die, nocteue cum feritas maris & immanitas efferueſcit, tum à piſcatoribus non adiri mare. Ac cũ maris tempeſtates ſunt, ex his viuunt cibis, quos è ſaxis partim eruunt partim è terra euellunt: nec tamen niſi ſordidis paſcuntur, & abiectis: quibus non facilè alius piſcis, niſi fame oppreſſus, veſceretur. Cum maris tranquillitas viget, in ſolo ſabulo pabulum inquirunt, hincque paſcuntur, Ælianus de animalib. 1. 41. ex quo etiam Philes mutuatus eſt. Oppianus ἀδρανέας, id eſt infirmos hos piſces cognominat: & ἀναλκίδας, & οὐτιδανούς, eodẽ ſenſu: quòd & corpore puto imbecilli, & animo timidi ſint.

Cibus.

D Quàm timidi ſimul & cauti ſint melanuri, proximè in c. ex Æliano ſcriptum eſt. Athen. lib. 7. nullo authore refert huiuſmodi prouerbium: ἕπεται πέρκη μελανούρῳ: id eſt, Comitem ſibi ducit ſepia percam. Lib. 10. ex Ariſtophane adducit: nec addit in quem ſenſum ſoleat vſurpari, niſi quod conijcio dictum de improborum ſocietate. Apud eundem paulò inferiùs adducuntur hi verſus:

φυκίδας, ἀλφηστάς τε, καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρὸν Σκορπίον, ἢ περκαισι καθηγητὴν μελάνουρον, Eraſmus Roterod. Qui primum in eo errat, quod melanurum ſepiam conuertit. deinde, ni fallor, in eo quoque quod Athenæum hoc prouerbium ex decimo Ariſtophanis citare ſcribit. Ego autem Athenæum lib. 7. Numenij tantũ verſus iam recitatos adduci inuenio: & prouerbium ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, ſine authore: niſi quis ad Ariſtotelem referat, cuius librum περὶ ζωικῶν proximè nominarat. Idem Athenæus lib. 10. in obſcuro quodam gripho Eubuli hæc verba refert: Βυλομένῳ ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. id eſt, Perca ducem ſequitur melanurum ſponte per æquor. Vnde conijcio familiaritatem quandam cognationem naturæ his piſcibus innicem intercedere. Vterque quidem ſaxatilis eſt vt in ijſdem locis eos reperiri ſit veriſimile. Et quoniam vtrique a nigro colore inditum nomen eſt, nigrum verò infauſti vel improbi ſignum ferè habetur: improborum hominum familiaritatem: vel vitium aliquod alterum natura ſubſequens, vt ebrietatem, libidinem vel contumeliam, ſignificare licebit. Περκνὸν grammatici interpretantur, μέλανι καταστικτον: περκάζειν, μελαίνεσθαι: περκαίνειν, διαποικίλλεσθαι. Legimus autem & πέρκα, κίχλα: τε καὶ γραμμοποικίλους εἶναι: & melanuros, μελανογράμμους, πολυγράμμους, καὶ ὀρροπυγοστίκτους. Melanurus piſcis admodum tempe-

E rans eſt, λίχνη δ' ἐστὶ ποτ' ἐδωδὴ θυμήρης, Oppianus.

Ad naſſam (κύρτον) melanuri non accedunt, capiuntur autem ſagena, Ælianus. Plinius hos piſces in Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedere prodit. Oppianus Halieut. 3. melanuros ſic capi ait. Cum mare tempeſtatibus agitatur, & hi piſces profunditate relicta circa petras oberrant, (vt in c. dictum eſt:) piſcator ſuper ſaxo prominẽte, vbi vel maximè furit mare, caſeum pani permixtum in fluctus diſpergit: donec melanuri complures huius eſcæ cupidi congregentur. Auertit autem corpus in obliquum, ne vmbra ſui in aqua comparens piſcibus terrorem incutiat. Iis collectis à parua harundine exilem & ſimplicem lineam multis inſtructam exiguis hamis eadem refertis eſca, in æſtuantes maris vndas demittit: illi adproperant, & ſuum ſibi exitium glutiunt. Subinde autem ille, nunquam ferè quieſcente manu, è vorticibus hamos extrahit, ſæpe etiam vacuos. neq; inter æſtus maris facile dignoſcit, piſcis ne aliquis hæreat, an temere ab vndis agitetur linea. Quòd ſi quis hamo transfixus inhæreat, repentè extrahitur, ne dolo cæteri animaduerſo perterreantur. Eſca ad capiendos melanuros: Hepate caprillo hamos inducito. Inuenimus & eſcam aliam, qua vtimur in mari tranquillo, aut dum capere varios piſces eſt animus: eaque eſt vngula aſinina, aut caprilla, Tarentinus. Idem ad trachuros & melanuros capiendos: Vrticas (inquit) madefaciens ſucco viridis coriandri: ex eiſque cum ſimila paſtas conficiens, vtitor. Optimè ſaxoſum mare, nominis ſui piſces (id eſt ſaxati-

F les) nutrit: vt ſunt merulæ, turdique nec minus melanuri, Columella 8. 16. de piſcinis loquens.

Melanuri rationem auratam ſequi Diphilus teſtatur. Piſcium eorum qui ex media materia ſunt, (id eſt mediocriter alunt,) quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quanuis teneriores, tamen duri ſunt, vt aurata, ſcarus, oculata, Celſus. Xenocrates melanurum ſtomacho gratum eſſe prædicat, probumque gignere ſuccum: & qui facilè digeritur, abundeque nutrit, atque haud difficulter excernitur, Wottouus. Melanurum piſcem vilem habitum, & à ganeonibus non magni æſtimatum, Matron Parodus his verſibus annuit: Πέρκη τ' ἀνθεσίχρως: καὶ δημοτικὸς μελάνουρος, ὃς καὶ θνητοῖς ἐὼν ἔπετ' ἰχθύσιν ἀθανάτοισι. Hippocrates in libro de internis

internis affectionibus, curationem præſcribens hominis laborantis tertio genere tabis: Quarto menſe (inquit) opſonia ei ſint caſeus & carnes ouillæ, &c. inter piſces autem abſtineat mugile, anguilla, & melanuro.

Melanurus aſſus & comeſtus viſum acuit: ius verò eius colicos ſanat, Kiranides. Ex ophthalmia piſce, ſi oculus erutus fronti hominis appendatur, & ipſe viuus dimittatur, remedium ophthalmicis eſſe Volaterranus ſcribit. additque oculum piſci renaſci: & altero eum capi lumine, qui viuentem non dimiſerit. Sed hoc de Myrone tradit Ælianus. Vide infra in Corollario de Muræna mare circa initium. G

Melanurus Græce dicitur, id eſt nigricauda vel atricilla, Iouius. Meminit huius piſcis Artemidorus quoque, Onirocriticôn 2. Ælian. dipſadem ſerpentem alio nomine melanurum vocari author eſt. H. a.

Melanurus ... ἐνάλιος, ... σώφρων, Oppiano: ... , Æliano: δημοτικός, id eſt plebeius & vilis, Matroni Parodo. Epitheta.

Inter Pythagoræ ſymbola hoc etiam legitur: Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων: id eſt, Ne guſtes ex ijs quibus nigra eſt cauda. Interpretatur Plutarchus in commentario de liberis inſtituendis, ne commercium habeas cum improbis, & ijs qui ſunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus Græcus inter ænigmatis exempla hoc quoque commemorans, interpretatur hoc modo: Ne mendacem ſermonem protuleris. mendacium enim in extremis partibus nigreſcit & obſcuratur. Quidam (*recentiores, & harum rerum imperiti*) ad ſepiam piſcem referunt: qui atramento, quod in cauda geſtat, ſemet occulit, Eraſ. Rot. Monuit ſcienter Pythagoras, animal cauda nigra non attingendum: innuens eſſe declinandum vitium, cui ſuccedat mentis nigredo, & voluntatis conflictatio moleſta: ſiquidem vitij facilitatem, vitę mox miſerabilis conſequitur difficultas, Cælius Rhod. 27.33. Melanuros ne guſtato: quod ſic Græcè ſcribitur, Μὴ γεύεσθαι μελανούρων: Marſil. Ficinus, vt reor, (inquit Lilius Gre. Gyraldus) quod illum fugeret Melanuros ex piſcium genere eſſe, ſic vertit: Ab eo quod nigram caudam habet, abſtine: terreſtrium enim deorum eſt. Secutus videtur Marſil. Guarinum, in Plutarchi libello περὶ παίδων ἀγωγῆς ſimiliter interpretatum. Guarinum & Marſilium eſt Eraſ. in prouerbijs æmulatus, & Reuchlin. Symbolum verò ſic Plutar. explicat: Pythagoram eo monere voluiſſe auditores ſuos, ne cum improbis comercium haberent. quare & Antiphanes poeta, ſuo ænigmate vt diximus, à melanuro & mugile cauendum ſuaſit. & noſtri quoque ſcriptores, malos & improbos, nigros & atros vocant. vt illud Catulli, Albus an ater. & Horatius: Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto. Quidam peſſimè ad ſepiam referunt. quin & ſepiam ipſam Melanuron vocatam, perperam autumant: quos inter Laertij eſt interpres. Suidas certè, alijque nonnulli, Melanurum piſcis genus eſſe aiunt, à quo abſtinendum quidem voluiſſe Pythagoram: ſed ſecretiore occultioreq́; eo quem ſupra diximus, ſenſu, Hæc Gyral. Ego huius ſymboli explicationem apud Suidam nunc non inuenio: in Pythagoræ quidem mentione ſimpliciter eum ne quis vel erythinum, vel melanurum, vel mullum ederet, acerrimè interdixiſſe refert. Melanurum aliquis ludens melampygum quoq́; dixerit. Eubulus in Laconibus: ---- ... Ἐγὼ δέ γ' εἶναι τῶν μελαμπύγων ἐν: tanquam & melampygus quidam piſcis ſit: alluſione nimirum ad melanurum facta. Melampygus alioqui pro homine duro, forti & ſeuero accipitur: vt leucopygus pro effeminato. Hepatus piſcis felle caret, quod iracundiæ calcar eſt. quare mollem & lenem hominem, hepati inſtar, felle vacuum dixeris. Vide ſuprà in Hepato B. & Suidam in prouerbio, Μελαμπύγου τύχοις. Prouerbia.

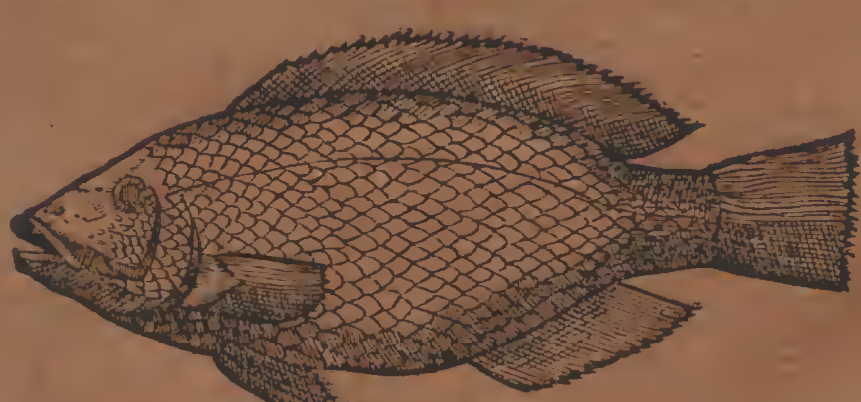
Sequitur perca melanurum. Lege ſuprà in D.

Melys piſcis à Rondeletio numeratur inter ignotos ei. ego authorem à quo piſcis vllus ſic nominetur, iam non habeo. apud Plinium fortè alicubi talis aliqua vox deprauata reperitur. Tarentinus ἐμήλων piſcium (ſic enim nominat in genitiuo plurali) meminit.

Membras cum apuis eſt.

Mentula marina. Vide Pudendum marinum.

DE MERVLA, RONDELETIVS.

Vt apud Græcos κόσσυφος & auis & piſcis nomen eſt, ita merula apud Latinos. Peritiores piſcatores Merle vocant: nonnulli Tourd, non diſtinguentes turdum à merula: alij communi ſaxatilium nomine Rochau. A

Merula piſcis eſt marinus, ex ſaxatilium genere, tincæ fluuiatili ſimilis corporis habitu: colore ex indico nigreſcente. maris color magis ad violaceum accedit: fœminæ ex vario nigreſcit. os dentibus acutis & recuruis munitum. labris, oculis, pinnis, ſquamis reliquiſq; partibus, ſaxatilibus alijs ſimilis. hepate eſt magno, à quo fellis veſica pendet: inteſtinis latis, ventriculo longo, ſplene paruo, corde angulato: branchijs, alijs ſaxatilibus ſimilis. B

Veſcitur muſco, alga, piſciculis, cancris, echinis paruis & integris, cuius rei teſtes oculati ſumus: id enim aliquoties ex eius diſſectione deprehendimus. C

Color. Hæc de merula Ariſtoteles lib. 8. de hiſt. animal. cap. 30. Mutant (inquit) colorem piſces, qui merulæ & turdi appellantur, atq; etiam ſquillæ, pro anni temporibus vt aues quædam. Vere enim nigreſcunt, poſteà candorem ſuum recipiunt. Quem Ariſtotelis locum ſic intelligere oportet, vt turdi & merulæ ſuum quidem ſeruent colorem, ſed magis exaturatus ſit circa ver: æſtate vero magis diluitur, minusq; niger eſt. quæ cauſa eſt, cur piſces hos candidos fieri ſcribat. Idẽ de phycide, & mæna ſentiendum.

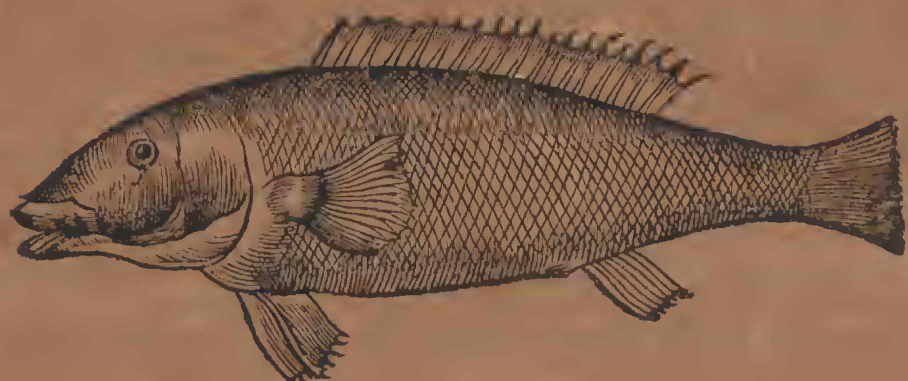
F Merula inter ſaxatiles laudata, inquit Plinius: carne eſt tenera & molli, facilis concoctionis. parum nutrit, & bonum ſuccum gignit. Elixa febricitantibus ſaluberrima, ſi coquatur in ſartagine farina conſpergenda, vt partes contineantur.

Exhibere ſe ueram merulam. Indicus color. Quibus autem rationibus adducti piſcem quem hic depingimus, merulam eſſe exiſtimemus, paucis dicemus, vt inde eorum refellatur error, qui alium à noſtro pro merula oſtendunt, (*de Bellonio forte ſentit.*) Admonitum autem prius lectorem velim, vt meminerit à veteribus colorem indicum, aut purpureum exaturatum, nigrum vocari, vt purpuram nigram, violam nigram: circæam flore nigro, qui tamen purpureus aut indicus eſt. Eodem modo nigram merulam dici putat. Iam verò merulam piſcem à ſimilitudine coloris merulę auis nomen accepiſſe nemo eſt qui negare poſſit. At merula auis nigra eſt. Quare hunc noſtrum piſcem nigrum ſaxatilem merulam eſſe antiquorum conſtat. Quòd autem merula piſcis nigro ſit colore, teſtis eſt Numenius apud Athenæum. *Lib. 7.* Γλαύκε, ἢ ὀρφῶ (*alibi*, Γλαυκας, ἢ ὀρφῶν) ἰταλον γῆρος, ἢ ε μελάγχρων (*alibi*, μελάγχρουν) Κόσυφον.

Huc accedit quod hic noſter mutat colorem, eſt enim aliquando nigrior, aliquando minus niger. Poſtremò ex ſaxatilium eſt genere carne molli & friabili.

Merularum genus aliud. Aliud merularum genus inuenio quod dorſo eſt nigro, ventre indico, quibuſdam partibus cæruleis, vt pinnis, cauda, & circa branchias. Non differt ſubſtantia à ſuperioribus.

DE EADEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ICONEM ALIAM, *quam Rondeletius, exhibet: neſcio an diuerſi piſcis. Suum enim Rondeletius tincæ fl. corporis habitu ſimilem eſſe ſcribit: & ſuum Bellonius ab Italis tincam marinam appellari, &c. ſed corporis ſpecies differt, vt apparet.*

A Vulgaris Merulæ nomenclatura multò conſtantior, quàm Turdi eſſe videtur. Nam piſcatores maris Liguſtici, Adriatici, & noſtri quoque, hoc eſt Mediterranei, ad vnum, Merulam agnoſcunt, quam cum Phycidib. etiam confundunt. Romani tamẽ inter cæteros vnum ſibi conſtituerunt piſcem, quem proprio nomine Merlo nominarunt, ſæpe etiam Canarellas, Canadellas & Phycides Merulæ nomine vocant. Merulam Itali æquè atque Phycidem Tincam marinam vocant.

B Vnicum non ſeruat colorem. Latiores habet, quàm Turdus, ſquamas: pinnam in tergore multis ſtipatam ariſtis. quæ autem illi ſunt ad latera & ſub ventre, hæ aculeo muniuntur, vt Turdus. Caudam nõ habet bifurcam. Cæterum hoc vnum mihi in Merulæ anatome dignum occurrit: quod cum hepar habeat album in duos grandes lobos partitum: fel tamen exerit tenui vaſculo incluſum, & reuolutionibus duplicatum, cuius longitudo eſt ſeſquipedalis, quod nuſquam niſi in hoc piſce obſeruaui. Quanquam Ariſt. Hamiam (*Amiam*) recenſeat veſiculam fellis habere, ſuo inteſtino pari proceſſu annexã: ſæpe etiam replicatam, reductamque aliquatenus. Proinde Merula vertebras dorſi habet valde craſſas.

C Plin. medicus piſcem aſpratilem vocat. Idem, Dandi ſunt (inquit) piſces Merulæ, Turdi aut Scorpiones epilepticis. Idem de diæta diſtemperantiæ hepatis, Merulam, Coſſyphum & Ceredam (*Trabiſonus de hepatica diſenteria ex intemperie frigida ſcribens: Ex piſcibus (inquit) dare conuenit*, κόσσυφον, κηείδα, χεύσοφρυν) offerendos eſſe ijs, qui hepate ſunt calidiore, recenſet: ſed ego eum pro Coſſypho Turdum puto intellexiſſe, alioqui Merula & Coſſyphus idem ſunt.

COROLLARIVM.

A Merulam piſcem Varro à colore quem referat (auis ſcilicet eiuſdem nominis) ait appellari, Iouius. Merula mas eſt, vti Oppianus tradit (libro 4. Halieut.) turdus verò, κίχλω vocant, fœmina, Wotton. Hoc quidem fortè nonnullis perſuaſit formæ ſimilitudo, quæ facit vt hodieque piſcatores quibuſdã in locis horum piſcium nomina permutent. Terminatio quoque, quæ in merula Græcis maſculina eſt, in turdo fœminina (Latinis plerunq; contrà. etſi Lippius Op. interpres merulus maſc. g. de piſce dixit, vt Apicius quoque 9. 9.) hanc perſuaſionem promouiſſe videtur. Κόψιχος (malim per iota penultimam) de aue, κόσσυφος de piſce dicitur, Suidas: cum tamen proximè ſcripſiſſet: Κόψιχος, εἶδ. ἰχθυος. κόψιχος auis, quæ κόσσυφος à nonnullis dicitur: item piſcis marinus, Heſychius & Varinus. Ego nomen vtrunque pro aue rectè vſurpari puto: pro piſce vero κόσσυφοι tantum dici communiter, Atticè κόττυφοι. Turdum & merulã Maſſilienſes promiſcuè Roquaudos (*vt & alios ſaxatiles*) vocitant: Hiſpani & Sardi adhuc vtriuſq; nomen Latinum retinent, Gillius. Merula turdo ſimillima eſt, niſi quod merula nigrior eſt: quam, quoniam tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Maſſarius. Cauendum ne quis

ne quis Merlu dictum à Gallis piſcem (Merlucium recentiores quidam Latinè efferunt) pro merula accipiat. Germanicum nomen fingo, *ein Merleſiſch, oder Ammſelſiſch.* nam & in Gallia peritiores piſcatorum Merle vocant, ſimiliter vt auem merulam, à cuius colore nomen idem nactus eſt hic piſcis: & Germani inferiores pro aue eodem nomine vtuntur. Sed magis placet, *ein Meerſchleye*, id eſt tinca marina. quanquam & phycis quibuſdam Italis eodem hodie nomine venit: *ein andere Meerſchleyen art.* Qui merulam Germanicè *Creſſen* interpretantur, longè errant. is enim gobius fluuiatilis Auſonij eſt.

Saxatilium turdus & merula, in Ponto deſunt, Plinius. Ennius in carminibus, quibus qui piſces vbi lautiores reperiantur, explicat: merulam quoq; nominat, citante Apuleio Apologia 1. ſed codices noſtri ſunt deprauati, nec expreſſum regionis nomen. Piſces ex alio colore in alium mutabiles ſunt, vt turdi, merulæ, &c. Ælianus. Κίχλη auis eſt, & piſcis ποικιλόστικτος καὶ αὐτός: ὥσπερ ὁ κόσσυφος, μελανόστικτος, Varinus. Merulæque virentes, Ouidius. Merula colore eſt ſubobſcuro, viridante, Vuottonus. Κόσσυφος αἴθων, id eſt nigricans, ab Oppiano cognominatur: Lippius ardens tranſtulit. Sunt & turdi ſubuiridi colore & frequentibus guttis, vt in volucribus (eiuſdem nominis) videmus, variegati atque inſignes: itemque merulæ, coccyges (*coſſyphi legendum*) à Græcis appellatæ: quæ ab medio quodam colore inter atrum atque ſubfuluum, merulis auibus aſſimilentur, Iouius. Inter noſtras piſcium picturas merula eſt, (quam cum alijs multis Dominicus Monthiſaurus Veronenſis medicus doctiſſimus, deque bonis literis optimè meritus, ad me dedit,) tinca marina vulgò Italis dicta: cuius oculorum iris è fuluo rubeſcit. Pars corporis ſuperior, partim indico vel nigricante, partim cœruleo & viridante colore inſignis eſt: inferior, laterum partem dico cum ventre, tota ferè lutea eſt, &c. Sunt qui iulidem piſcem, cui dorſum à cœruleo viret, & linea lata, flaua, anguloſa per corpus medium tendit, &c. tincam marinam vocitent. B

Tinca mar. nomen vagū.

Merulæ piſces ſaxatiles ſunt, Ariſtot. Columella, Plinius. Merula domiciliorum & ſedicularum loco in petris & cauernis ſtabulatur, Ælian. Ouidius in Halieut. ſaxatilibus an pelagijs merulas adnumeret, dubitari poteſt. Ex obuijs quiddam guſtatura merula, primo tentat & premit, deinde iacere ſinit: videnſque hoc idem non palpitare, & iam mortuum eſſe, comedit, Ælianus. C

Merularum marium quiſque (inquit Ælianus) cum fœminis multis complexu venereo iungitur. Quod ego genus matrimonij, luxurioſum: multarumque eſſe ſtudioſum, delicatorum ad res venereas dicerem eſſe Barbarorum: Et vt ioco aliquis de re ſeria dixerit, Medicam aut Perſicam vitam. Omnium autem piſcium eſt maximè zelotypus in hoc genere mas, cum ſemper alias, tum maxime cum eius vxores pariunt. Cum enim parturiendi doloribus eæ tenentur, domi quieſcunt: mas autem, tanquam maritus, foribus incubans, cauet ne extrinſecus inſidiæ inferantur, metu paruulorum. Videtur is nondum genitos amare, metuque paterno motus, his timere: & totos dies in eorum cuſtodia permanet, nihil guſtans. cura ipſum alit. Sub crepuſculum veſpertinum (Nocte, Opp.) intermittit hanc cuſtodiendi neceſſitatem, cibumque exquirit. Singulæ verò coniugū, quæ ſunt intus, ſiue ſint in partus doloribus, ſiue iam enixæ cubent, algas multas in cauernis, & circum petras ad victus comparationem reperiunt, Hæc ille ex Oppiani quarto Halieut. vt apparet. Vide mox in E. Sargi & merulæ pluribus gaudent fœminis: canthari & ætnæi, ſingulis, Oppianus. Zelotypiam merulis, vt capiantur, cauſam eſſe, referemus nunc in E. D

Experiens piſcator cū inſidias Merulę molitur, hamum plumbo degrauatum, & Squilla magna implicatum deijcit: & mox ſubmouet lineam, excitans & exacuens piſcem in prædam. Squilla verò mota ſpeciem quandam ſui præbet ingreſſuræ in cauernas Merulæ: quod quidem hæc capitaliter odit. Quamobrem cum id fieri ſentit, inuadit, exiſtimans eam hoſtem eſſe: non enim tum cibus curæ illi eſt. cumque Squillam (dentibus) compreſſerit, diſcedit, cibo præſtabiliorem & antiquiorem curam vigilandi ducens. Fœminæ verò quandiu marem vident propugnantem, domi manent, formamque tuendæ familiæ ſeruant. Cum verò perijt, eæ præ mœrore acquieſcere nequeuntes, errant. eas enim triſtitia foras educit, tumque capiuntur. Quid ad hæc poetæ dicunt, Euadnen Iphidis filiam & Alceſtin Peliæ dudum nobis glorioſè lugentes? Hæc Ælianus ex Oppiani Halieuticorum quarto, vnde hic etiam verſus aliquot recitare libet. E

Κίχλαι merulam fœminā nominat.

Ἔξοχα δ' ἐκ πάντων νεπόδων ἀλγεινὸν ἔρωτα | Κόσσυφος ἀθλεύει. κίχλης * δ' ἐπιμαίεται ἦτορ
Οἴστρῳ τε, ζήλῳ τε, βαρύφρονι δαίμονι θύων. | Κοσσύφῳ οὐχ' εἷς ἀνὴρ μία συνόμος, οὐ δάμαρ οἴη,
Οὐ θάλαμος. πολλαὶ δ' ἄλοχοι, πολλαὶ δὲ χαράδραις | Κεκλιμέναι κεύθουσιν ἐφέστια λέκτρα γυναικῶν:
Τῆσιν ἀεὶ παννύχιμαρ ὑπὸ γλαφυροῖσι μυχοῖσι | Κίχλαι ναιετάουσιν, ἀλίγκιαι ἀρπαμένοισι Νύμφαις.
Porrò merula mas ἐπὶ νύμφαις | Μοχθίζει δύσζηλος ἀειφρούροισι πόνοισι.
Νυκτὶ δὲ οἱ βρώμης τε μέλει, καὶ πάυεται ἔργων | Τυτθὸν ὅσον φυλακῆς: ἀζηχέος. ἀλλ' ὅτε κίχλαι
Οὗ τέκνον ὠδίνωσιν, ὁ δ' ἄσχετα τῆμος ἀίσσει | Ἀμφιπερατρεφομένη: ἐπὶ δ' ἔρχεται ἄλλοτε ἄλλην
Εἰς ἄλοχον. Et mox cum de Aſſyriorum ſimiliter multas vxores habentium zelotypia dixiſſet:
Ὣς οὐδὲν ζήλοιο κακώτερον ἀνδράσιν ἄλγος. | Ὣς καὶ τὸν δύστηνον ὑπήγαγε κόσσυφον ἄτη
Δμηθῆναι. Tum de captura eorum, vt iam ex Æliano retulimus, canit.
Κίχλαι δ' εὖτε θάνῃ φρουρὸς πόσις, ἐκτὸς ἴκωνται | Πλάζονται θαλάμων, ξυνὸν δ' ἕλον αἶψα πότμον.

Saxoſum mare optimè ſaxatiles piſces nutrit, vt ſunt merulæ turdiq;, Columella de piſcinis loquens lib. 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera, merulaſque, &c. includemus.

Philotimus apud Galenum libro 3. de alimen. facultatibus, merulas piſcibus molli carne præditis adnumerat, qui facilius quam alij piſces conficiantur. Ibidibem Galenus: Inter ſaxatiles (inquit) ſcarus excellere ſuauitate creditur: poſthunc merulæ ac turdi. Apud Athenæum etiam merulas Mneſitheus & Diocles carne molli eſſe ſcribunt. & hic quidem μαλακοσάρκους ſimul & πετραίους τοὺς κοσσύφους καὶ κίχλας facit: ille diſtinguit, his verbis: Τούτοις δὲ (τοῖς πετραίοις) ὅμοιόν ἐστι γένος τὸ καλούμενον μαλακόσαρκον, κίχλαι, καὶ κόσσυφοι, καὶ τὰ ὅμοια. ἔστι δὲ ὑγρότερα μὲν ταῦτα ἐκείνων, πρὸς δὲ τὰς ἀναλήψεις ἀπόλαυσιν ἔχει πλείω. τὸ μὲν κοιλίας καὶ τῆς χρήσεως ὑπακτικώτερα ταῦτ' ἐστὶν ἐκείνων; διὰ τὸ ὑγρότερον, &c. In epilepſiæ curatione: Ex piſcibus (inquit Trallianus) exhibeantur qui ſuperfluitate vacant, vt merula, ſcorpius. Idem in hepatica dyſenteria ex intemperie frigida, è piſcibus commendat turdum, merulam, &c. præcipuè verò mullum, F

Turdi & merulæ in aquatilium genere non eam habent ſaporis nobilitatem, quam auib. eiuſdem nominis veteres attribuêre: ſiquidem & turdi admodum inſulſi ſunt: & merulæ, vt Athenæus ait, difficillimè concoquuntur: in quarum conditura Archeſtratus cum caſeo, maloque granato (*ῥοαὶ, granacini ſunt, vulgo ſuma dicti. ῥοα vero malus punica eſt*) & ſale atque oleo, ſilphium admiſcuit, Iouius. Sed primum is non verè ex Athenæo refert merulas difficilè concoqui: & nos iam ex Galeno facilis concoctionis eas eſſe docuimus, cum & ſaxatiles & mollis ſint carnis. deinde hoc etiam falsò, quod ex Archeſtrato eorum condimentum refert. Id enim Athenæus lib. 7. ex Dorione, non coſſypbo, id eſt merulæ: ſed coccygi, id eſt cuculo attribuit: vnde Iouium coccygem & coſſyphum confudiſſe apparet: vt in A. quoque notauimus: hancque ipſius, non librarij culpam eſſe. Adrianum papam merula piſce quanquã vili, maximè delectatum, accepi vel legi neſcio vbi. In merulis (ius:) Liquamen, porrum conciſum, cuminum, ſatureiam, paſſum, vinum mixtum facies aquatius, & ibi merulos coques, Apicius 9.9.

H Merulæ Philologia inter aues eſt.

Epitheta. Viridans. Virens, Ouidio. Μελάγχρους, Numenio. αἴθων & δύσζηλος, Oppiano.

DE (MERYCE, ID EST) RVMINALI PISCE, RONDELETIVS.

GAZA ruminalem piſcem nominant, qui Græcè dicitur μῆρυξ ab Ariſtotele libro nono cap. 50. de Hiſt. animal. Μηρυκάζει δὲ τὰ μὴ ἀμφώδοντα, οἷον βόες, καὶ πρόβατα, καὶ αἶγες. ἐπὶ δὲ τῶν ἀγρίων οὐδέν πω συνῶπται, ὅσα μὴ συντρέφεται ἐνίοτε, οἷον ἔλαφος. αὕτη δὲ μηρυκάζει, πάντα δὲ κατακείμενα μηρυκάζουσι μᾶλλον. μάλιστα δὲ τοῦ χειμῶνος μηρυκάζουσι. τά τε κατ' οἰκίαν τρεφόμενα, σχεδὸν ἑπτὰ μῆνας τοῦτο ποιεῖ: τὰ δ' ἀγελαῖα, καὶ ἧττον, καὶ ἐλάττονα χρόνον μηρυκάζει, διὰ τὸ νέμεσθαι ἔξω. μηρυκάζουσι δὲ καὶ τῶν ἀμφοδόντων ἔνια, οἷον οἵ τε μῦες οἱ Ποντικοὶ, καὶ οἱ ἰχθύες, καὶ (*malim ὡς quam καὶ*) ὃν καλοῦσιν ἔνιοι ἀπὸ τοῦ ἔργου μήρυκα. Quæ ſic cõuertit Gaza: Ruminant quę ſuperiore dentium ordine carent, vt boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare conſtat, præterquam ea quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus: hunc enim ruminare planum eſt. Iacent potiſſimum cũ ruminant omnia: & hybernis præſertim menſibus ſolent ruminare. ſeptem ferè menſibus hoc faciunt, quæ intra tectum aluntur. gregales lenius minuſque temporis ruminant: quoniã foris paſcantur. Sunt etiam ex dentatis vtrinque nonnulla quæ ruminant, vt mures Pontici, & piſcis quem ab ea re ruminalem quidam appellauere. Sed horum poſtrema pars à Gaza perperam mihi videtur eſſe conuerſa: ſic .n. vertendum fuerat: Ruminant & quædam vtrinq; dentata animalia, vt mures Pontici, & piſces quidã, & qui ab ea re μήρυξ vocatur, id eſt ruminalis, ſi verbũ verbo reddere voluerimus: vt μῆρυξ diuerſum ſit animal à piſcibus ruminantibus, quanquam in quo animantium genere numerari debuat, mihi adhuc ſit incertum. Hæc vt vera eſſe credam, facit Ariſt. ipſius authoritas, qui duob. in locis tradit ex piſcibus omnibus ſcarum ſolum ruminare. prior eſt, in quo de piſcium ventriculo verba facit: Μίαν γὰρ καὶ ἁπλῆν ἔχουσι, διαφέρουσαν τοῖς σχήμασι, ἔνιοι γὰρ πάμπαν ἑτεροειδῆ ἔχουσιν, οἷον ὁ ἐγκαλούμενος σκάρος, ὃς δὴ καὶ μόνος ἰχθύς δοκεῖ μηρυκάζειν. Ventriculus ijs vnus & ſimplex, ſed figura varia eſt, vt ei quem ſcarum vocant: qui & ruminare ſolus piſcium creditur. Alter eſt: Δοκεῖ δὲ καὶ τῶν ἰχθύων καὶ ὁ καλούμενος σκάρος μηρυκάζειν, ὥσπερ τὰ τετράποδα, μόνος. Scarus vnus inter piſces ruminare quadrupedum ritu videtur. Quæ cum ita ſint, ſecum ipſe pugnaret Ariſt. ſi præter ſcarum piſcem alium eſſe diceret qui ruminaret: vt neceſſe ſit, vel ruminalis piſcis nomine ſcarum intelligi: vel ruminalem, aliquod aliud animal eſſe, ex eorum numero quæ vtrinque dentatata ſunt, tamen ruminant.

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 17.

Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2.

COROLLARIVM.

Meryx Μῆρυξ, penanflexum, per ypſilon in vltima, vt κῆρυξ. nam apud Heſychium non rectè per iota ſcribitur: Μήρικες, ἰχθύες. Vuottono. vt Rondeletio quoque, ex Ariſtot. verbis incertum adhuc videtur in quo animalium genere numerari debeat meryx Mihi omnino piſcis videtur, isque non alius quàm ſcarus: de quo Ariſtot. de partib. animalium 3. 14. Piſcium (inquit) generi dati ſunt dentes: ſed ſerrati, propè dixerim, omnes. genus enim quoddam exiguum eſt quod non ſerratos habeat dentes: vt qui ſcarus vocatur, qui vnus & ruminare meritò ob eam rem creditur.

METRIDIA. Vide Matriculi.

MILES, vt recentiores quidam vocant genus ceti eſt. (Vide ſupra ceti genus deſcriptum inter cete noui orbis à Ludouico Romano) Vel potius teſtudinis: Albertus Zytyron & Barchora barbaricis nominibus vocat. Quære infrà in Teſtudine.

MILVVS Lege Lucerna.

MINVTAL, genus condimenti ex rebus minutim conciſis, autore Apicio. Fiebat inter cætera marino piſce, liquamine, oleo, vino, porris, & coriandris. Heſternum ſolitus medio ſeruare minutal Septembri, Iuuenalis Satyr. 14. Hinc exit varium coco minutal, Mart. lib. 11. Grammaticus quidam noſtri ſeculi (Rauiſius Textor, ſi bene memini) minutal interpretatur piſcem maximum: quem Apicius (inquit) addito liquamine, oleo & vino condiebat. Minutal de piſcibus vel iſicijs deſcribit Apic. 4. 3.

Monachus monſtrum.

MITVLORVM hiſtoria, ſuprà eſt inter Conchas diuerſas.

MONACHI maris dicti ſunt quia caput habent vt monachi recenter raſi: coronam deſuper raſam & candidam: & circulum in modum crinium ſuper loca aurium: faciem tamen non habent prorſus ſimilem homini: quia naſum habent piſci ſimilem, & os naſo continuum. Cæterum inferior corporis pars, piſcis ſpeciem gerit. Hoc monſtrum homines in litore ambulantes libenter allicit, & coram eis ſuper aquas ludit. quòd ſi hominem admirantem appropinquare viderit, appropinquat etiam ipſum: & ſi qua poteſt, hominem rapit & trahit in profundum: ſicque carnibus eius ſatiatur, Author de nat. rerum. Plura lege ſuprà inter homines marinos.

Monachus piſcis.

EST & piſcis monachus ab Alberto dictus, capito fluuiatilis Auſonij, vt conijcio: de quo ſuprà in C. elemento diximus. Piſcis monachus (inquit) *numen* (*Moene* legendum puto) vel *Klane* (*vox videtur corrupta*) lapidem habet in capite. Et alibi: Palatum carnoſum & molle habet piſcis carnoſus fluuialis,

lis, qui à Germanis monachus vocatur: vnde multi videntes & tangentes hunc piſcem, putant in palatum diuiſam eſſe linguam ipſius. Et rurſus: Piſces quidam in fluuijs Germaniæ & Galliæ, duas habent mandibulas mobiles in gutture, vnã ad dextrũ, alteram ad ſiniſtrũ latus ſub branchijs, motu inuicẽ oppoſito. & hi mandibulis tantùm illis (*intrinſecus*) dentati ſunt, ore edentuli: ſicut barbellus, & piſcis qui vocatur monachus, & carpo, & vindoſa. Et in Catalogo piſcium: Naſus piſcis eſt in Danubio, ſed tenuior. naſo valde craſſo. Vide ſuprà in Capitone fl. ſub medium. *Monachus piſcis.*

MONEDVLÆ piſces, Gaza interprete, ſunt qui ab Ariſtotele κολίαι dicuntur: fuſanei, ſiue gregales. ſemel anno pariunt. Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntes autem minùs. Optimi in Propontide ſunt antequàm pariant. Ariſtoteles. Reliqua protulimus ſuprà in Colia.

MONOCEROS eſt monſtrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias (piſces & naues aliquas, Albertus) penetrare poteſt, ac deſtruere, & hominum multitudinem perdere. Sed in hoc clementia creatoris humano generi prouidit: quia cum tardum animal creatum ſit, naues eo viſo poſſunt effugere, Author de nat. rerum. Nos ſuprà inter Cetos diuerſos, monocerotem belluam mar. ex tabula Septentrionali Olai Magni depictam, forma (vt apparet) fictitia, dedimus.

DE MORMYRO, RONDELETIVS.

MΟΡΜΥΡΟΣ vel μόρμυλος à Græcis dicitur, à Gaza mormur, hodie à Romanis mormillo, à Venetis mormiro. Maſſiliæ & in toto Liguriæ ſinu mormo: in Gallia Narbonenſi morme, in Hiſpania marmo nuncupatur. Noſtri ichthyopolæ quandoque ſynagridem pro mormyro vendunt, qui admodùm frequens apud nos non eſt, ſed Romæ & Neapoli frequentiſſimus. A

Piſcis eſt marinus, litoralis, auratæ ſimilis, ſed corpore minùs rotundo, compreſſo, capite longiore, roſtro acutiore & magis compreſſo: ore medio, dentibus paruis, colore argenteo. Lineas habet tranſuerſas à dorſo ad ventrem, nigras vel pullas ęqualibus ſpatijs diſtantes: quarum prima maior, altera minor, & ſic deinceps quibus ſargo ſimilis eſt, & pinnis & aculeis dorſi, & cauda. Ob has lineas dicitur ab Oppiano καὶ μορμύλος αἰόλος ἰχθύς id eſt, varius: quod non ſatis rectè expreſſit interpres, & picto mormylus ore. neque enim in ore, ſed in lateribus pictus eſt. (*Hæc priùs etiam Gillius notârat.*) Rectiùs Ouidius, qui pictas mormyras dixit. Squamas habet, quæ facilè excutiuntur, dorſo eſt ex albo cæruleo, ventre argenteo. Internis partibus ab aurata non multùm differt. Branchias quaternas habet, cor angulatum, ventriculum paruum & album, inteſtina alba, peritonęum nigrum, hepar rubrum, ſplenem nigrum. B *Lib. 1.* *In Halieutico.*

Carne eſt molli, pręhumida, lutum olente. veſcitur enim terræ excrementis, luto, cancellis, loliginibus paruis. Quare niſi coctus in ſartagine, vel craticulâ, non eſt edendus: non immeritò igitur neque apud veteres fuit, neque apud nos eſt in pretio: quicquid dicat apud Athenæum Hiceſius, mormylum eſſe τροφιμώτατον, id eſt multum nutrire. Rectè verò apud eundem Archeſtratus: F (C)

Μόρμυλος αἰγιαλεὺς, κακὸς ἰχθὺς, οὐδέ ποτ᾽ ἐσθλός. Mormylus eſt prauus piſcis, non vtilis vllo Tẽpore, litoribus gaudet, *Lib. 7.*
Parit æſtate.

Difficiliùs à piſcatoribus capitur. eâdem enim arte qua lupus vtitur, teſte Oppiano. Nimirum effoſſa arena ſe occulit ad vitanda retia. C E *Lib. 3.*

Τοῖα δὲ τεχνάζει καὶ μορμύλος, εὖτ᾽ ἂν ἐς ἄγρην Φράσσηται πίπτουσαν, ὁ δὲ δύεται ἐν ψαμάθοισι.

DE EODEM, BELLONIVS.

Veteres à marmoreis maculis & eiuſdem albedine Mormyro aut Mormylo nomen indiderunt: (*ſed hoc veterum nemo ſcribit: & marmarum, non mormyrum dici oporteret à marmore:*) quam appellationem vulgus adhuc retinere comperio: nam & Byzantini Mormyrũ nominant. Theodorus Gaza vertit Mormurem. A

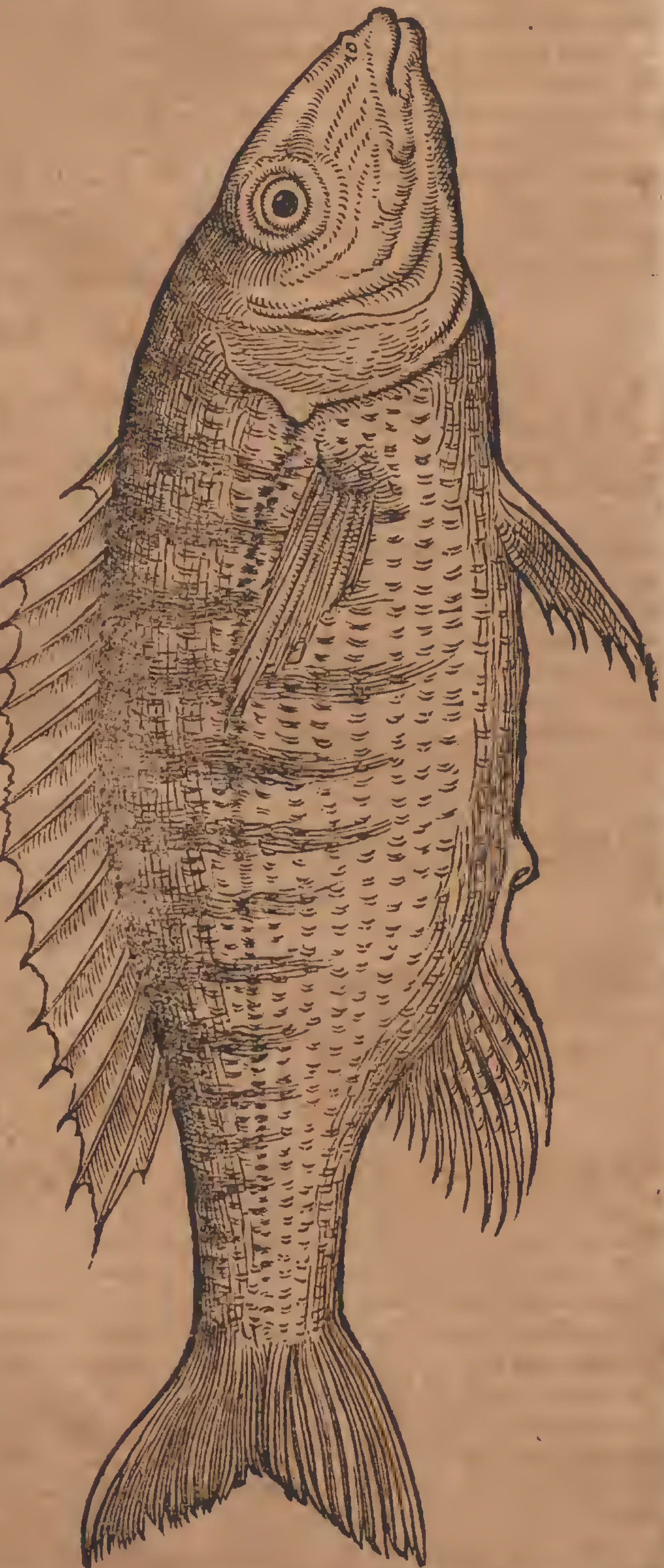
Eadem ferè eſſet ei cum Melanuro corporis compoſitio, niſi longior eſſet, & denis lineis tranſuerſis ſuggillaretur. Melanurus prætereà oculos multò maiores habet: caput, vt Erythrinus. Corporis autem conſtructio aliquantum ad formam Mænæ accedit. Totus Mormylus lacteo, aut, ſi mauis, argenteo colore nitet, ſed eius caput potiſſimùm refulget: Melanuri autem color magis opacus eſt. Labia habet carnoſa, ſquamis pellucidis ac tenuibus conueſtitur. Salpa & Mormylus pictorum epitheton obtinuerũt. hoc tamen inter ſe diſtant, quòd Salpa rectis pingatur lineis luteis: Mormylus verò, duodecim (*denis paulò antè dixerat: & Rondeletii icone, decem tantùm apparent: noſtra quidem pictura Venetiis expreſſa, quatuordecim oſtendit*) ſubnigris tranſuerſis ſuper albiſſimum corpus in cinereum opacum declinantibus. Labium ſuperius in modum tubi, veluti in calua inſertum habet: dentes exiguos, exertos, in maxilla ſuperiori deinceps diſpoſitos: in inferiori non item. Continuam tergoris pinnam duodecim aculeis communitam oſtendit poſteriori parte inermem. Eius cauda bifurca eſt: laterum pinnę in acutum deſinentes. Linea quæ latera interſecat, ab angulo branchię incipit, & (vt in Boope) arcuata ad caudam perducitur. Huius oculi parui ſunt, paulò altius ad ceruicem ſiti, caput quoque longiuſculum. Si quiſpiam rictum eius contempletur, oſſicula duo vtrinque protendi conſpiciet, & linguam albam ac breuem. Cor illi ſitum eſt inter anteriores pinnas, trigonum: Peritonæum nigerrimum, vt Salpę: Hepar vtcunque magnum, ſtomachum ambiens. Pylorus (quod miror) ſine apophyſibus comperitur. Tres habet inteſtinorum reuolutiones. Lienem in latere ſiniſtro exiguum, nigrum. B

Conchas, Tellinas, Channas, Carides, & omnis generis piſciculos edit: quod idem Trigla facit: ſed Trigla (vt iam diximus) integras deglutit. caret enim dentibus. C

COROLLARIVM.

Mormyrus, ab Ouidio mormyr genere fœminino dicitur. Epicharmus in Nuptijs Hebæ μύρμαν appellat, (nimirum à recto μύρμας) niſi fortè is alius piſcis eſt, his verbis: Χελιδόνες τε, μύρμαι τοί τε (alias μυρμίαι, νιοί τε. legerim μύρμαι τ᾽, οἵ τε) φιλίαν (fortè φιλιᾶν, quia mox etiam ſcombros nominat) μέζονές A

Figura hæc non Rondeletij eſt, ſed nobis adumbrata Venetijs. Ea quam Rondeletius ponit, denticulos labris diductis oſtendit: & à ſuperiore labio perbreuem ſurſum eminentem cirrum. Bellonius anguſtiorem hunc piſcem pingit, nec ſatis latitudinis proportionem ſeruat.

ἐντι: καὶ σκόμβρων ἀτὰρ τῶν θυννίδων γε μήονες, (locus videtur corruptus,) Athenæus. Μορμύρειν de aqua æſtuante (*cum murmure & ſonitu, per onomatopœiam*) dicitur, vt apud Homerum Μορμύρων ἀφρῷ, de Oceano murmurante & ſimul ſpumam agente. (*Vide Lexicon Varini.*) Deriuatur autem ab hoc verbo μορμύρος piſci, (*neſcio qua ratione*) fortè & μορμὼ, vnde μορμολύκειον dictum. ſicut à verbo μύρειν ἢ μύρεσθαι, μύραινα, Euſtathius in Iliad. Σ. Et rurſus in Iliad. Φ. Fluuij (inquit) ἁλιμυρήεντες, (id eſt, mariſoni) cognominantur à poeta, οἱ ἐν τῇ ἁλὶ μυρόμενοι, τουτέστι μετ᾽ ἤχου ῥέοντες, quod cum ſonitu in mare profluant, ſuis ſcilicet oſtijs: vel vt vſitatius (& aſperius) aliquis dixerit, μορμύροντες. nam à μαίρειν verbo, fit μαρμαίρειν: ſic à μύρειν fit μορμύρειν: vnde & piſcium licet genere diuerſorum nomina μύρος ac μορμύρος deducuntur, Hæc ille.

Sed animaduertendum quòd μύρος, μύρειν, μύρεσθαι, μυρίος, μύραινα, & μορμύρω, ypſilon ſuum ſemper producunt. - - - περὶ ῥόος ὠκεανοῖο Ἀφρῷ μορμύρων ῥέεν ἄσπετος, Homerus Iliad. σ. Et Iliad. φ. Στῆ ἐπ᾽ ὠκυρόῳ ποταμῷ ἅλαδε προρέοντι Ἀφρῷ μορμύροντα ἰδών deduci Euſtathio teſte. Et Iliad. τ. - - - - πολέες δ᾽ ἀμφ᾽ αὐτὸν ἑταῖροι Μύρονθ᾽. ἡ δ᾽ ἐν τοῖσιν ἐφίστατο δῖα θεάων. Auratis murǽna notis, Ouid. &c. At in mormyro corripitur ypſilon. Τοῖα δὲ πηχνάζει καὶ μορμύλος, εὖτ᾽ ἂν ἐς ἄγρην, Oppian. Et rurſus, - - - - καὶ μορμύλος αἰόλος ἰχθύς. Μόρμυλος αἰγιαλεύς, κακὸς ἰχθύς, οὐδέποτ᾽ ἐσθλός, Archeſtratus. Sed obijci poteſt quòd in carminibus vltima per lambda ſcribatur: Ouidius quidē in mormyres produxit penultimam: Et rarus faber: & pictæ mormyres, & auri, &c. Videtur autem melius ſemper paroxytonum hoc nomen ſcribi, vt Euſtathius habet, & Oppiani codex. quod ſi quis dubitet, legat quæ ſuprà in Cordylo annotaui. Hoc quoque non omittendum μορμύρος duplici rhô magis propria & primaria ratione dici videri, μορμύλος verò propter euphoniam, & vitandæ aſperitatis ſoni gratia. Maſſilienſes & Ligures Mormurum: alij non modò literati, ſed etiam rudes appellant Mormylum, Gillius. Ruſticè marmur dicitur, Niphus Italus. Germanicè circumloquemur, *ein Meerbrachſmen Geſchlecht*. eſt enim auratæ ſimilis piſcis, &c. inquit Rondeletius eademque eſſet cum melanuro corporis compoſitio, niſi longior eſſet, Bellonius. eſt enim in eo piſcium genere, quos bremas marinas Germanicè (*Meerbrachſmen*) ceu communi nomine appello, longior proportione, minusque latus. Vel vno vocabulo nominabimus *ein Meerbrachſmer*, quoniam pictas Ouid. cognominat mormyres. vel *ein Marmelbrachſme*. nam corpus eius albiſſimum eſſe, & lacteo argenteoue colore nitere (maculis tantum ſeu lineis tranſuerſis exceptis) marmoris inſtar, Bellonius ſcribit.

B Mormylus in dorſo peracutos habet aculeos. per eius vtrunque latus lineæ nigræ tranſuerſæ à dorſo ad ventrem decurrunt, Gillius. Piſcis eſt marinus, omnibus notus, paruus, Kiranides.

C Litoralis eſt, Archeſtratus. In litoribus victitat ex arena, & ijs quæ in arena proueniunt, Op. Ouid. mormyras ſaxatilibus vel pelagijs adnumerare videtur: neutrum probè, opinor. Æſtate pariunt, Ariſt.

E Mormyri verriculis & plagulis capiuntur, Plutarch. Polypos ineſcabis, mormyris tenuibus circa robuſtum quid vinculo deligatis, Tarentinus interprete Andrea Lacuna. Græcè legitur, ζωγρείῳ μορμύρους ἀράδους δήσας περὶ δυσκινόν τι. Lacuna pro ἀράδους fortè legit ἀραιούς. Idem Tarentinus ad carabos eſcam præſcribit huiuſmodi: vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem cum oleo contundito: & muſci pauxillum mandens inſpuito in ſaxum, piſcibusque fruēris. Vide ſuprà in Locuſta E.

H.a. Mormylus vocabulum eſſe dactylicum in A. docuimus. Μορμύρος in carmine apud Græcos non reperio: quod rhô duplicis aſperitatem fortè vitarint poetæ. Ouidius tamen pictæ mormyres dixit penultima longa.

Μορμύλος αἰόλος, Oppiano. Αἰγιαλεύς, Archeſtrato. Pictæ mormyres Ouidio. *Epitheta.*

In medio lapide mormyrum piſcem (ſculpe,) & reclude in pyxide ferrea, & ſubmitte oculum vel corculum (gemmam) mori arboris ſurſum reſpicientem, & geſta. Proderit ad hæmorrhoides omnes, & ad anum, ad hæmoptoicos, & ſanguinem narium, &c. Kiranides lib. 1. *g.*

DE MVGILVM GENERALI NOMINE ET DIFFERENTIIS, RONDELETIVS.

QVANQVAM mugiles & frequentiſſimi, & vulgo notiſſimi ſint piſces, tamen in horum generibus diſtinguendis non minorem affert difficultatem appellationum varietas, quam in thunnis & Pelamydibus, aliiſque multis. Sunt enim qui κέφαλον, genus mugilum omnium ſiue marinorum ſiue fluuiatilium conſtituunt, vt Galenus lib. 3. de Aliment. facult. Alij λευκίσκον. Athen. Ἱκέσιός φησι, τῶν δὲ λευκίσκων πλέονα ἐστὶν εἴδη. Hiceſius ait leuciſcorum plures eſſe ſpecies. Galen. verò leuciſcum fluuiatilem tantum mugilem facit. Ariſt. lib. 5. de hiſt. cap. 11. κέφαλος ſpecies eſt, quæ cum alijs κεστρέως nomine continetur. Ἄρχονται δὲ κύειν τῶν κεστρέων οἱ μὲν χελῶνες, τοῦ ποσειδεῶνος, καὶ ὁ σαργῖνος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος. κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας. Decembri menſe concipiunt, ex ceſtreis, chelones, ſarginus, & qui myxon vocatur, & cephalus. Geruntque diebus tricenis. Alibi: Ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα δὲ οἱ γόγγροι, ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι. Mutuo ſe vorant omnes præter ceſtreum, verò congri. Cephalus verò & ceſtreus (*addo in vniuerſum, id eſt omnes eius ſpecies, inter quas & cephalus eſt*) ſoli omnino à carne abſtinent. Hic rurſus cephalum à ceſtreo diſtinxit Ariſt. Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους vocauerint, ſed perperam, cum λευκίσκους legere oporteat.

Mugilum generale nomen, alijs cephalus, alijs leuciſcus. Ariſtoteli ceſtreus. Lib. 7. Ibidem. Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2.

Hæc de nomine generis. Nunc de eiuſdem formis. Mugilum multæ ſunt formæ autore Hiceſio apud Athen. lib. 7. Alij enim ſunt κέφαλοι, quos Gaza capitones, noſtri cabotz appellant. Alij κεστρεῖς, mugiles vertit Gaza. Alij χελῶνες, Gaza labeones interpretatur. Alij μύξινοι, Gaza mucones. χελῶνες etiam βάκχοι nominantur. Ariſtotel. loco paulò antè citato ceſtreis, chelonem, ſarginũ, myxonẽ, cephalum ſubijcit. Alio loco cephalum à quibuſdam chelonem vocari ſcripſit. Dorion lib. de piſcibus mugilis marini ſpecies duas fecit κέφαλον καὶ νῆστιν. Ab Oppiano duæ ſolum ſpecies numerantur. Κεστρεῖς αὖ, κέφαλοί τε, δικαιότατον γένος ἅλμης.

Mugilum ſpecies diuerſæ. Lib. 8. de hiſt. cap. 2. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Cum tanta nominum varietate res ipſas ita implicatas viderem, vt longè obſcuriores redderentur, piſcatores aliquando conſului, vt de mugilum generibus certior fieri poſſem. Horum igitur alij duas duntaxat mugilum ſpecies eſſe affirmabant, vnam eorum quos cabotz vocant, alteram ſamez. Alij capitones cum ſenuerint in mugiles mutari aiebant, ſamez in eos quos vergadelles vocant. Cum verò ex hac diſquiſitione nihil proficerem, ad rei ipſius diligentem conſiderationem, locorumque qui in optimis autoribus ea de re extant collationem, confugiendum mihi eſſe putaui, ex quibus (*Hiceſio præcipuè*) collegi mugilum omnino quatuor eſſe genera, reliquas differentias non rerum ſed nominum eſſe. Primum igitur genus eorum eſt, qui κεστρεῖς ſiue νήστεις dicuntur, à noſtris ſamez. Alterum eorum qui κέφαλοι à capitis magnitudine, à Latinis capitones, à noſtris cabotz. Tertium eorum qui μύξωνες ſiue μύζονες ſiue μύξινοι, à Liguribus muxons. Quartum eorum qui χελῶνες, à noſtris chaluz nuncupantur. Eoſdem autem eſſe qui & κεστρεῖς & νήστεις dicantur declarat parœmia κεστρεὺς νηστεύει: Ceſtreus ieiunat: cuius meminerunt Suidas & Athen. ex Ariſt. Chelones βάκχοι etiam dicti ſunt teſte Hiceſio apud Athenæum loco antea citato: ὀνίσκοι quoque, id eſt, aſelli, βάκχοι dicti ſunt teſte eodem Athenæo. Sunt etiam myxones bacchi ſiue banchi nuncupati. Plinius de felle piſcium loquens: Item Banchi quem quidam myxona vocant. Sunt & ceſtrei plotes appellati. Athen. Καλοῦνται δὲ οἱ κεστρεῖς ὑπό τινων πλῶτες, ὥς φησι Πολέμων, ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ ποταμῶν, καὶ Ἐπίχαρμος ἐν Μούσαις οὕτω αὐτοὺς ὀνομάζει. Sũt & murænæ πλωταὶ dictæ teſte Archeſtrato Ἰταλίαν δὲ μεταξὺ καὶ στενοκύμονα πορθμὸν Ἡ πλωτὴ μύραινα καλουμένη, ἂν ποτε ληφθῇ, Ὠνοῦ.

Mugilum genera 4. 1. Ceſtreus & νῆστις idem. 2. Cephali. 3. Myxones. 4. Chelones. Chelones, alias Bacchi. Baccharum nomen inconſtans. Vide etiam infra in Chelone Banchi, Myxones. Ceſtrei Plotes.

Superſunt alia duo nomina, quæ ſpecies mugilum ab alijs diſtinctas non efficiunt, ſed vel epitheta ſunt, vel ſynonyma, περαίας καὶ σαργῖνος. Περαίας, quem tranſlitoranum interpretatur Gaza, eſt idem qui & κεστρεὺς & νῆστις dictus eſt: legendumque potius περαίας quàm περαῖος vel φεραῖος, vt apud Athen. citantem locum Ariſt. legitur. Locus eſt huiuſmodi: Ἔστι μὲν ὁ κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χελῶνα, πρόσγειος: ὁ δὲ περαίας. οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας ἢ μύξαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ, διὸ καὶ νῆστις ἐστὶν ἀεί. Capito, quem alij labeonem vocant, litoribus gaudet, alter (eiuſdem generis) tranſlitoranus eſt, qui non niſi mucore veſcitur ſuo, quamobrem ſemper ieiunus eſt. Quòd ſi quis hunc cum myxino eundem eſſe velit non repugno, præſertim cum dicat Ariſt. muco tantum ſuo veſci. Σαργῖνος verò, ſi mugiles ſpecies eſt, eundem eſſe cum ieiuno exiſtimo. Ariſt. enim cum mugiles aliquot locis recenſet, tribus, ſcilicet myxoni, cheloni, cephalo, ſarginũ ieiuni loco annumeraſſe videri poteſt, ceſtreo pro genere poſito. quibus in locis pro σαργῖνος mendosè σαργὸς in vulgaribus noſtris codicibus legitur, emendationemq; noſtram cum de ſargo ageremus comprobauimus, ad quem locum prolixitatis vitandæ cauſa lectorem remitto.

Περαίας, idẽ qui ceſtreus & νῆστις. Sarginus, idẽ qui νῆστις.

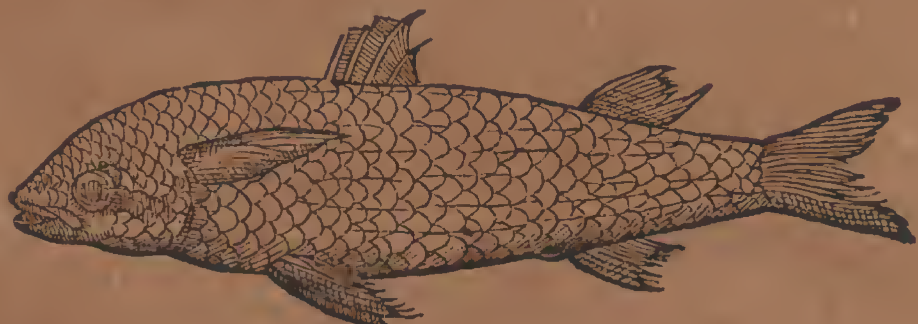
Quare ad quatuor tantum ſpecies, mugiles omnes optimo iure reuocabimus. Primus mugil erit κέφαλος, capito. Alter ceſtreus, qui & νῆστις, & βάκχος, & περαίας (*atqui in ſequentibus peraeam, myxoni eundem facere videtur*) & σαργῖνος dictus eſt. Tertius χελὼν, labeo. Quartus μύξων ſiue μύζων ſiue μύξινος. Hi omnes in mari mariniſq; ſtagnis naſcuntur. Sunt & fluuiatilium non pauciores differentiæ. Iam de marinis ordine dicemus.

DE CEPHALO, RONDELETIVS.

QVI κέφαλος à Græcis dicitur, Romæ & in tota ferè Italia ſeruata eâdem appellatione cephalo vocatur. A noſtris ſeruato eodem etymo cabot, quaſi capitatum dicas. Capite enim magno, craſſo, latoque eſt. Vnde Euthydemus teſte Athenæo dictum eſſe ait ἀπὸ τοῦ βαρυτέραν τὴν κεφαλὴν ἔχειν. Galli mullet vocant. A

Degit Cephalus maximè in marinis ſtagnis & fluminibus, ſquamoſus eſt. Cubiti magnitudinem aliquando ſuperat. Capite eſt maiore, latiore, ſed breuiore quàm reliqui mugiles. Branchiæ huic ſunt quaternæ: oſſea earum opercula, tumida. Oris ſciſſura magna, ſed in ventrem deſcendens. Os ſine dentibus, B

dentibus, labra tenuia. Oculi magni, mucagine quadam tenui obducti, palpebram eſſe diceres. Lineæ nigræ, à branchijs ad caudam extenduntur, minus quàm in labeone euidentes. Dorſum latum, nigricans, venter candidus. Pinnæ ad branchias duæ: totidem in ventre, minores. A podice vna, in dorſo duæ: altera ex aculeis conſtat: altera aculeis caret, ad caudam ſpectans. Peritonæum nigro colore perfuſum eſt. Hepar cum fellis veſica paruum, tanquam manu ventriculum amplectens. Fel rufum ſine flauum, aqueæ conſiſtentiæ. Ventriculus longè alius eſt quàm in carniuoris piſcibus. carnoſus enim eſt, denſusque inſtar ventriculi auium, foris planus, intus rugoſus, figura verticilli vitrei, quod mulieres fuſis appendunt. Ventriculi appendices magnæ, craſſæ. Inteſtina in gyros acta. In ijs latet ſplen, Cor angulatum. Sub pinna locus aere plenus.

C Non ſolus capito, ſed etiam alij mugiles menſe decembri concipiunt, geruntq; vtero tricenis dieb. Stagna noſtra ingreditur: in illis parit & hybernat perlibenter. quoniam à carne omnino abſtinens, limo, aquaq; dulci veſcitur: quibus ſtagna abundant, ob flumina ſubeuntia, & terræ purgamenta. Carne verò omnino non veſci demonſtrat ventriculi figura. Eſt enim ventriculus rotundus, parum capax, vt ne piſciculum quidem exiguum capere poſſit, in quo præter mucum nihil vnquam reperias. Vnde Pauſanias πηλαῖος vocat. Et Ariſtoteles: Capitones omnes limo paſcuntur, quo fit vt grandes (*non grandes, ſed graues, βαρεῖς*) & ſordidi ſint. Piſcem nullum omnino vorant. Et quamuis in limo verſari ſoleant, efferunt ſeſe aliquando, vrinanturque, vt corporis ſordes abluant.

Ariſt. lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 11.

Lib. 8. de hiſt. cap. 2.

F Aeſtate magis lutum olent. Hyeme & vere magis probantur: quippe cum ſtagna æſtate exiccentur ſalſioraque fiant, minoremque dulcis aquæ copiam contineant. Tum igitur limo putreſcente nutriuntur, marinique longè ſunt præſtantiores. Hiceſius apud Athenæum capitones cæteris mugilibus præfert. Commendantur apud nos qui prope montem Setium capiuntur in ea ſtagni parte quæ Tan vocatur. Locus enim ſaxoſus eſt, profundus, ſine limo, multæque ac puræ aquæ marinæ capax. Optimi ſunt, & qui in inſula Martegue nuncupata capiuntur. Inſalubres admodum qui Maſſilię & in omnibus Liguſticis portubus, maximè prope magnas vrbes, vt Genuam, Neapolim, & in oſtio Tyberis. Omnium deterrimi qui Venetijs. Illic enim in aqua, ſtercoribus, omniq; ſordium genere referta degunt. Marini ſuauitate ſaporis reliquis præſtant. In marinis ſtagnis educati pinguiores ſunt, ſed ferè inſipidi. Fluuiatiles magis inſipidi, magiſq; putredini obnoxij. In noſtro ſtagno quotannis ferè circa Decembrem tanta mugilum captura eſt, vt ſalire neceſſe ſit, & toti Galliæ Narbonenſi ſuppeditare: Idque peropportunè, quoniam mox inſequitur tempus quo ſublatis carnium obſonijs, ſolis piſcibus eſt veſcendum. In meliorum autem inopia ſalſamentum hoc boni conſulimus, iuxta veterum prouerbium: Ἂν μὴ παρῇ κρέα, στερκτέον τῷ ταρίχῳ. id eſt, Si nõ adſint carnes, ſalſamento cõtentum eſſe oportet. Ex ſalſis igitur optimi ſunt qui pinguiſſimi, ſed ſi diutius ſeruentur, fiunt rancidi. Fiunt à noſtris piſcatoribus mugilum ᾠὰ τάριχα, id eſt, oua ſalita, & exiccata ſeruantur, quæ à bibacibus magno emuntur: deiectam enim appetentiam excitant, ſitim proritant, vinique guſtum iucundiorem reddunt: vulgus botargues appellat. Recens capito editur in iure albo coctus, cui vice anethi porriq;, ciues noſtri apij folia inijciunt: ruſtici cepis, allijſque condiunt. Editur etiam aſſus in craticula, oleo, omphacioque conſperſus, aut in ſartagine frixus. Farina bene ſubacta & piſta concluſus additis ſuauib. aromatis optimus eſt, & ob pinguem humiditatem ſatis diu aſſeruatur.

Oa taricha.

Apparatus.

C Cæterùm etſi aqua dulci capitones & reliqui mugiles delectentur, tamen à copioſioribus imbribus lædi certum eſt. Excęcantur enim facilè, mortuique interdum capiuntur. Id quod non ſolùm imbrium copię, ſed etiam frigiditati adſcribendum crediderim. Lapides enim habent in capite, maximéque in litoribus degunt.

D Capito adeò ſtupidus eſt, vt capite occultato totum corpus latere putet, autore Ariſtotele lib. 8. de hiſt. animal. cap. 2. (*Non de capitone priuatim: ſed de ceſtreo, id eſt mugile, ſicut Plinius quoque, eo in loco id tradit Ariſtot.*) Sic animantes omnes quæ multùm humidæ, parum calidæ, magnoque capite ſunt, ſtupidas hebeteſque eſſe videmus, vt de illis id dici poſſit: O quale caput, & cerebrum non habet.

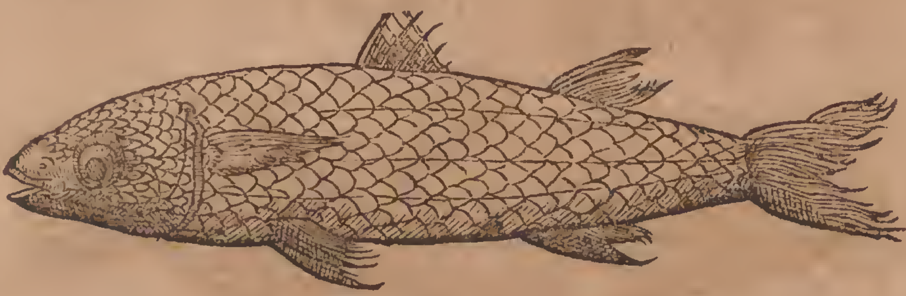
DE CESTREO, RONDELETIVS.

A VT ſucci bonitate, ita ordine cephalum ſequitur κεστρεύς: qui mugil à Gaza Latinè dicitur, à noſtris ſame dictus eſt. Ceſtreus à ceſtro, quia teli modo publica Athenienſium pœna intret adulteros: eſt enim ceſtron miſſilis genus, quod Latini viriculum (*nam & terebram vulgo ita dicimus*) vocant: Hæc Hermolaus. Et κέστρον, inquit Suidas, genus erat teli Perſico bello inuenti. Caue autem ceſtreum cum ceſtra confundas, etſi à ceſtri miſſilis figura vtrique nomen poſitum ſit: ille enim à capitis, hæc à roſtri figurâ, vtrâque figuræ teli ſimili, nuncupatur.

In annotat. in cap. 11. libri 5. Plinij.

B Ceſtreum cephalo ſimilem omnino, imò eundem eſſe diceres, niſi capite eſſet minore, & acutiore, lineaſque è branchijs ad caudam ductas breuiores habet. Hepar illi ex albo rubeſcit, fel aqueum eſt. Caro mollior, laxior, minùs candida, minuſque pinguis quàm cephalo. Gulam habet: in appendicem longam

longam deſinit ventriculus, cum inteſtinis ſemper inanis. Lapides habet in capite, quod ex Dorione profert Athenæus: Τὸν δὲ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει. Qui locus vt intelligatur, ſciendum echinum hic pro lapillo echinata ſpecie accipi, id eſt aſpero: quemadmodum etiam echinus præter alia ſignificata partem fræni ſignificat, orbiculum ſcilicet echinatum, quo coercetur equus contumax. Huiuſmodi lapidem σφόνδυλον appellat Dorion á ſimilitudine verticilli, quo mulieres fuſos aggrauant: id enim eſt Græcis σφόνδυλος vel σπόνδυλος : nam vtrunque dicitur. Inde etiam partes ſpinæ dorſi σπόνδυλοι nominantur. Sed & calculus æneus, quo ſuffragia ſua Athenis iudices dabant ſpondyli vocabantur, vt eſt apud Iulium Pollucem, *Echinus.*

Muco ſolum & aqua veſcitur ceſtreus, qua de cauſa ieiunus vocatur. Hinc parœmia, κεστρεὺς νηστεύει, ceſtreus ieiunat, quæ vel de famelicis & voracibus dicitur: (*vt annotauit Eraſmus,*) vnde & qui fame oſcitant κεστρεῖς dicuntur, & κεστρίζειν, (*fortè κεστρῖνοι, vt Athenæus & Euſtathius habent: verbum κεστρίζειν nondum reperi*) quod cõuicium olim in Athenienſes iactum tradit Heſychius. vel de ijs qui vitam innocuam agunt, & ab inferendis iniurijs abſtinent, nec vllum emolumentum ex ſua innocentia ferunt, in qua ſententia eſt Athen. quoniam piſcis hic & cephalus minimè carniuori ſunt, neque mutua deuoratione victitant. nihil enim huiuſmodi in eorum captorum ventriculo inteſtiniſque reperitur: neque animantium carne pro eſca ad hos capiendos vtuntur, ſed offa panis, autore Ariſtot. Ventriculi enim figura, de qua proximo capite diximus, piſcium, aut aliarum huiuſmodi eſcarum deuorationi repugnat. C *Ceſtreus ieiunat, parœmia.* *Lib. 7.* *Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2.*

Denique os ipſum nullis munitum dentibus, quicquid dicat Eraſmus in explicatione prouerbij Ceſtreus ieiunat. Nam mugiles omnes dentibus carere αὐτοψία ipſa conuincit. Quamobrem locus ille Athenæi corruptus eſt, quem ex Ariſtotele citat: Ἐν δ' ἄλλοις φησὶ· Ἀριστοτέλης, ὁ κεστρεὺς καρχαρόδους ὢν, οὐκ ἀλληλοφαγεῖ, ἅτε δὴ οὐδ' ὅλως σαρκοφαγῶν: id eſt, Ariſtoteles ait, ceſtreum, ſerratis dentibus cum ſit mutua deuoratione non victitare, vtpote qui carniuorus omnino non ſit. At neque ceſtreo neque mugili cuipiam Ariſtotelem dentes tribuiſſe comperias. Locus verò quem citare videtur Athenæus, eſt huiuſmodi. Ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα δ' οἱ γόγγροι. ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι. vbi dentium nulla planè mentio. Cum enim mugiles carniuori minimè ſint, quid dentibus opus eſt? B *Mugilis nullos dentes eſſe.* *Lib. 7.* *Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2.*

Plato teſte Athenæo Ceſtreos appellauit ἀσίτους, id eſt ieiunos. Eandem ob cauſam Oppianus iuſtiſſimos. Cæterum horum innocentia ab inimicis minimè tuta eſt: deuorantur enim mugiles à lupis, viuuntque etiam ſublata cauda, vt refert Athenæus ex Ariſt. libro de animalium moribus & vita. Idem etiam Ariſtoteles libro 9. cap. 2. de Hiſt. animal. D *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

His omnibus atque adeò ſibiipſe repugnare videtur Ariſtoteles, quum ait: Λαίμαργος δὲ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἐστὶν ὁ κεστρεύς, καὶ ἄπληστος. διὸ ἡ κοιλία τείνεται· καὶ ὅταν ᾖ μὴ νῆστις, φαῦλος. Maximè omnium piſcium guloſus eſt ceſtreus & inſatiabilis. quare venter diſtenditur: & quando ieiunus non fuerit, iners eſt. Verum ſi iſtud attentius expendas, nedum non repugnans, ſed maximè ſuperioribus conſentaneum eſſe intelliges. Cùm enim Mugiles nihil ſolidi cibi capeſſant, neque etiam ſi velint, is in ventriculum influere poſſit: neceſſe eſt omnino, vt vel limum vel mucum, vel aquam ſubinde ingerant atque intrudant, quo refici ſuſtinerique poſſint: quoniam quæ liquida ſunt, citius permeant nutriuntque, ac velocius excernuntur. Quare frequentius cibum ſumere coguntur, qui huiuſmodi veſcuntur cibis, ſicuti & ij qui lubrica ſunt aluo. Contra quæ craſſa, denſa ac ſolida, tardius pertranſeunt: hærentque diutius ac firmius, atque diſſipatu difficilius nutrimentum partibus corporis ſuppeditant. His igitur qui veſcuntur, diutius famem ferre poſſunt. Quæ certiora ſunt, quam vt longiore oratione demonſtrari debeant. Quemadmodum verò guloſos inſatiabileſque mugiles efficit cibus liquidus frequentiſſimè ingeſtus, vt mucus vel aqua: ita etiam ſalaces, vt opinor, ob flatuum, quos is cibus gignit, copiam Plinius lib. 9. cap. 17. Mugilibus tanta ſalacitas, vt in Phœnice & in Narbonenſi Prouincia coitus tempore è viuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare, eademque linea retractum, fœminæ ſequantur ad litus: rurſuſque fœminam mares partus tempore. Hac libidinis veluti eſca, ad mugiles capiendos vtuntur piſcatores: quã capiendi rationẽ deſcripſit Op. lib. 4. ἁλιευτικῶν. *C. De cibo & voracitate ipſorum.* *Salacitas.*

Parit mugil maximè qua flumina ingrediuntur in mare. Mugil inter primos partum accelerat inquit Ariſtoteles: parit enim hyeme. Vehementi motu cietur ceſtreus, donec pepererit: à partu quieſcit. Amnes ſubit, teſtibus Ariſtotele, Strabone, Galeno, Plinio. Idem nos experientia docet. Nam in Garumna, Rhodano, Sequana, Ligeri capiuntur. C *Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 17.*

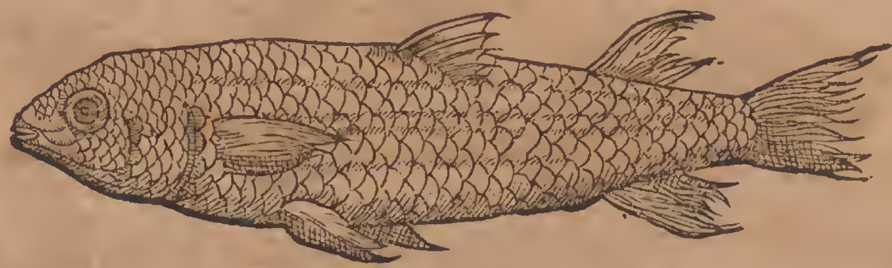
Magna mugilum copia, in ſtagno noſtro capitur: quod etiam annotauit Plinius, quo loco narrat, quonam pacto homines cum delphinis mugiles piſcentur. Et nos vidimus mugilum luporumque capturam vno retis ictu centum aureis coronatis væniſſe. E *Lib. 9. cap. 8.*

Quin & ſaltu retia aliquando tranſilijſſe vidimus. hac enim ratione euadunt, & vitæ ſuæ conſulunt, quod etiam eleganter deſcripſit Oppianus: D *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐναγρεθὲν ἠπιλίνοισιν
Ἑλκόμενος, δόλον οὔτι παραδρομον ἠγνοίησεν.
Ὕψι δ' ἀναθρώσκει λελιημένος ὕδατος ἄκρου
Ὀρθὸς ἄνω σπεύδων, ὅσον σθένος ἅλματι κούφῳ·
Ὁρμῆσαι, βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐκ ἐμάτησε:
Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείσματα φελλῶν
Ῥηϊδίως ὑπεράλτο, καὶ ἐξήλυσε μόροιο,

G Ventriculus mugilum (*nam & ipſe ad concoctionem iuuandam, cum animal ſit inſatiabile, modo auium ventriculi compoſitus & craſſiuſculus eſt*) in cinerem redactus, & in cibo ſumptus, ventriculi exoluti vires non minus reficit, quam ventriculi gallinarum pellis interna. Corroborat enim, & redundantem humiditatem abſumit. Idem præſtat in furno ſiccatus, ablutusque vino albo & aqua abſinthij vel menthæ. Elixus in vino, & ex aceto ſumptus vomitum compeſcit. Idem efficiunt inteſtina ſublato pingui. Nam omne pingue ventriculum laxat. Lapides in cerebro reperti aduerſus nephritidem valent. (*Inueniuntur in banchi piſcis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculoſis præclare medentur, VVottonus.*) Fel aduerſus oculorum ſuffuſiones, eſtque minus acre quam paſtinacæ, draconis aut ſcorpij fel.

DE MYXONE, RONDELETIVS.

A MVCRONEM quem à muco appellauit Gaza, eadem ratione Græci vocant μύζονα, ſiue μύξωνα, ſiue μύξινοι, à nomine μύξα, quæ nihil aliud eſt quàm mucus, & pituitoſus humor. Galenus in commentarijs in Aph. Hippocratis: Ἀθροίζεται πολλάκις ἐν τοῖς ἄρθροις χυμὸς φλεγματώδης, ὃν ὀνομάζει μύξαν. Aceruatur ſæpe humor pituitoſus in articulis, quem μύξαν nominat. Ariſtoteles: Οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας, ἢ μύξαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ. (*Nos hæc verba aliter legimus, etſi eodem ſenſu.*) Peræas muco tãtum ſuo paſcitur, (vnde huic piſci nomen.) (*Superius peræam eundem ceſtreo & neſtidi facit: hic myxoni eundem facere videtur.*) Plinius Græcam vocem retinuit: nam myxona vocat. Prouinciales & Ligures maxon. Noſtri communi vocabulo muge.

Lib. 6. aphor. comment. vltimo.

Lib. 3. cap. 7.

F Sapore ſuccique præſtantia capitoni & ceſtreo poſtponit Hiceſius apud Athenæum. Ἄριστοι δέ εἰσιν οἱ κέφαλοι, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν: δεύτεροι δέ εἰσι τούτων οἱ λεγόμενοι χεσρεῖς, ἥττονες δὲ οἱ μύξινοι. Caue autem ἥττονες referas ad corporis magnitudinem: certum enim eſt hic ſucci bonitatis collationem fieri, non quantitatis. Eſt enim myxon ceſtreo omnino ſimilis, ſed magis mucoſus, capite minus acuto, carne magis glutinoſa. Eaſdem partes internas habet quas ceſtreus.

Lib. 7.

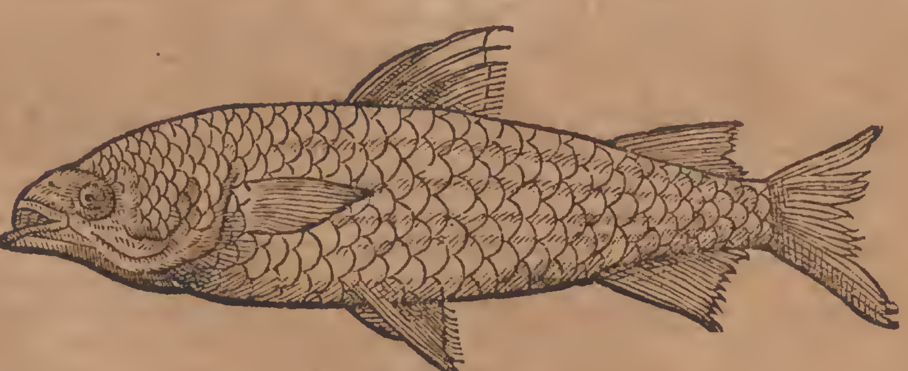
(B)

A Bacchum vocatum fuiſſe prius diximus, fortaſſe quia caput quodammodo rubeſcat circa labia & branchiarum opercula, ſoleantque bacchos ebrioſos vocare: vel quia natando, huc illucque temere feratur ebrioſorum more. Locus eſt Dorionis apud Athenæum. Διαφέρειν τε φησὶ κεφάλου κεφαλῖνον, ὃν καὶ βλεψίαν καλεῖσθαι. qui quidem locus cùm me diutius torſiſſet, neque de eo certi quicquam ab vllo extorquere potuiſſem, venit tandem mihi in mentem βλεψίαν mendosè legi, cum nuſquam alibi vocabulum hoc pro piſce reperias, neque vlla ratione ab aſpectu mugilem vllum βλεψίαν poſſis appellare. Quare μύξινον dici κεφαλῖνον crediderim, quod cephalo capitis magnitudine ferè par ſit, eoq; minus acuto quam ceſtreus, & pro βλεψίαν legendum βλεννὸν vel βλεννώδη, id eſt, inertem vel mucoſum. Idem ſignificat βλέννα quod μύξα, vt ſcribit Galenus: Μεγάλη γὰρ πίστις τῆς ψυχρότητος τοῦ κατ' αὐτὸ τὸ μόριον σκεπάσματος, καὶ ἡ πολλάκις γινομένη τῶν ἄνωθεν περιττωμάτων ἀθρόα κένωσις, ἃ δὴ βλέννας μὲν οἱ παλαιοὶ καὶ κόρυζαν ὀνομάζουσι, μύξας δὲ οἱ νεώτεροι. Non abſurdè igitur βλέννος vel βλεννώδης (hic piſcis) à βλέννα, vt μύξων à μύξα dici poterit. Si quis tamen certiora, & huic Athenæi loco accommodatiora adferre potuerit, libenter ei aſſentiar.

Bacchus. Ibidem. Cephalinus & Blepſias.

Lib. 8. de vſu part. cap. 6.

DE CHELONE, RONDELETIVS.

A ΧΕΛΩ'Ν ſiue χειλών Græcis, Labeo Latinis, Ouidio labrus, (*Vuottonus etiam an labrus Ouidij Chelon ſit, dubitat. nos ſuprà in Melanuro oſtendimus, labrum inter Ouidianos piſces apud Plinium, perperam pro melanuro legi*) noſtris chaluc.

B Piſcis eſt cephalo ſimilis, capite paulò minore, oculis prominentioribus, ſine pellicula illa molli, veluti pituita concreta, quam veluti palpebram habet capito. Lineas nigricantes à branchijs ad caudam æqualibus ſpatijs diſtantes, protenſas habet, vnde vergadelle à quibuſdam vocatur. Labra craſſa, ſpiſſa, prominentia, vnde χειλῶνος & labeonis nomen. Partes internas capitoni ſimiles habet, niſi quòd capitonis fel magis flaueſcit,

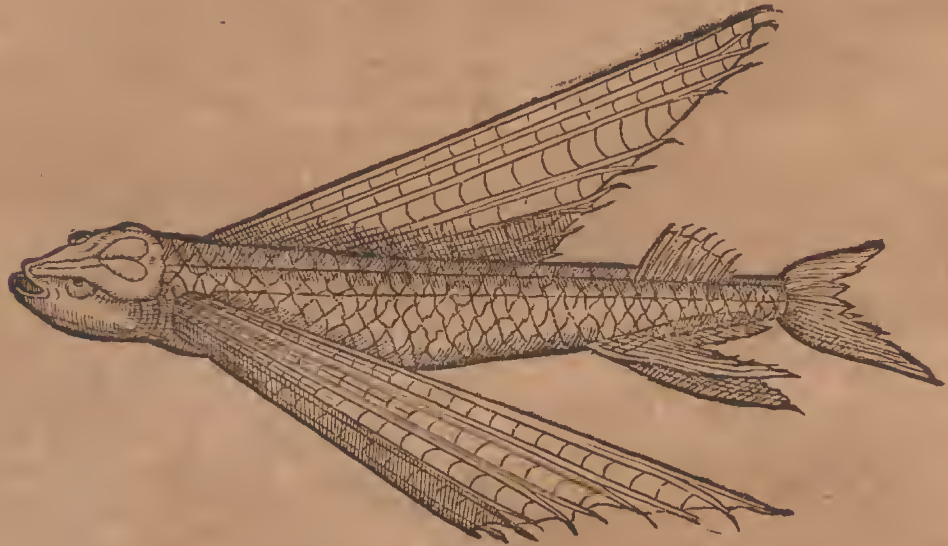
(A)

Limo veſcitur, nec admodum pingueſcit, vt ceſtreus. Quamobrem ieiuni epitheton non ſolùm ceſtreo, ſed etiam reliquis mugilibus conuenire poteſt: omnes enim à carne abſtinent. C

Labeo, quantùm ad ſucci bonitatem ſuauitatemque attinet, omnibus poſthabetur. Hiceſius apud Athenæum, Καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες. Omnium infimi ſunt labeones. Quod verò ſequitur οἱ λεγόμενοι βάκχοι: εὔχυλοι δὲ εἰσι σφόδρα, καὶ οὐ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκριτοι: ſi ad chelonas, qui & bacchi dicuntur, referas, locus conſtare non poteſt. ſi enim chelones omnium deterrimi ſunt, quî fieri poteſt, vt ſint & boni ſucci & excretu faciles? Quare ſic legendus locus videtur. Καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες. οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι, &c. vt alij, ſcilicet vel capitones vel myxini dicantur bacchi. Nam autore Plinio myxones dicti ſunt banchi: qui quamuis capitonibus ceſtreiſque poſtponantur, tamen non ſunt deterrimi, vt labeones, ſed ſatis boni ſucci & excretu faciles. Quanquam bacchi vel banchi nomen in plures competere in ſuperioribus oſtendimus. F Bacchi.

DE MVGILE ALATO, RONDELETIVS.

POSSET mugil alatus ſiue volans, cum hirundine & alijs volantibus depingi & deſcribi. Sed quia & corporis figurâ, & victus ratione planè mugil eſt; ideo mugilibus alijs ſubiunxi. Delatus eſt ad me frequenter ex ea parte maris noſtri, quæ Rhodanum excipit. Miſit etiam ad me aliquando Franciſcus Valeriola, vir optimus, & medicus doctiſſimus, pro hirundine marina, quòd ſe extra aquam efferat voletque. Neque me latet Romæ etiam pro hirundine haberi & Rondola vocari: quem verò pro hirundine exhibebimus miluum credi & vulgò dici miluo. Sed hæc falſa ſunt, & à veterum ſententia aliena. Nam Speuſippus apud Athenæum ſimiles eſſe ait, cuculum, hirundinem, mullum, vt clariùs oſtendimus in Hirundine. Quare cùm iſti à nobis hic depicto piſci nulla planè ſit cum cuculo, aut mullo ſimilitudo, ſed planè mugil ſit, & figurâ & victus ratione, longiſſimis pinnis, quas alas vocant, ſolùm additis, mugilem alatum appellare oportet, & ab hirundine diſtinguere. Agathenſes falconem marinum vocant. Ordinis. A. Hiru. mar. Libro 7.

Piſcis eſt marinus, litoralis, maris ſtagna aliquando ſubit, cubiti magnitudinem attingit, ceſtreum corporis habitu, colore, figurâ planè refert, pinnis caudaq; exceptis. Os illi paruum, maxilla inferior ſuperiore maior. Dentibus caret. Oculi rotundi ſunt: & magni. Caput dorſumq; latiuſcula mugilum modo. Squamis tegitur magnis. Pinnæ quæ ad branchias ſunt longiſſimæ latiſſimæq, ad caudam vſq; pertingunt. Ventris pinnæ inferiore loco quàm in alijs ſitæ magnæ ſunt ad caudam vſq; extenſæ. Alia eſt parua à podice, cui quæ ſuprapoſita eſt, magnitudine par eſt. Cauda in duas pinnas deſinit, inferior ſuperiore melior eſt, contrà quam in vulpe, aut ſturione. Lineam non à branchijs, vel à capite, aliorum piſcium inſtar, ſed è pinnis ventris ad caudam ductam habet. Internæ partes, huic omnino eædem ſunt, quæ reliquis mugilibus. B F

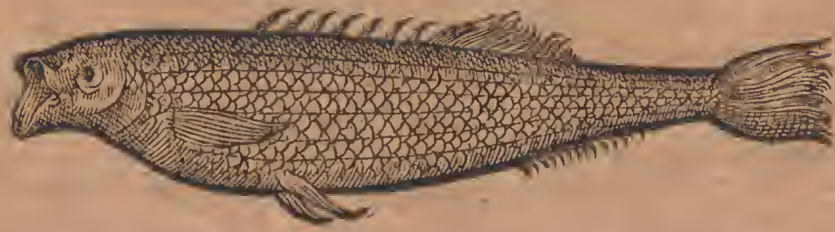
Carne quoq; & ſucco ſimilis eſt.

DE MVGILIBVS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

MVGILES in mari, in fluuijs, in ſtagnis capiuntur, teſte etiam Ariſtotele. Οἱ μὲν οὖν κεστρεῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἀναβαίνουσιν εἰς τε τὰς λίμνας, καὶ τοὺς ποταμούς. Hi figura à ſeſe non differunt, ſed ſapore & ſucco. Nam quamuis omnes, ſiue in mari, ſiue in fluuijs, ſiue in ſtagnis, carne abſtineant: tamen ſtagnorum Mugiles pinguiores ſunt: marini ſicciores, ſed ſaporis gratioris: plus enim ſordium & limi in ſtagnis eſt quàm in mari, ob id libentiſſimè in ſtagna ſe recipiunt. nulliq; ferè piſces in ſtagnis frequentiùs reperiuntur quàm Mugiles: neq; tutiùs alibi viuunt, velut factis inducijs cum Lupis capitalibus hoſtibus, ſtato enim tempore congregantur, & coeunt in gregem hyemis tempore quum ſtagna ſubeunt. C Vbi. Lib 6. de hiſt. cap. 4. (F)

Sale conditi Mugiles diu aſſeruantur. F

DE MVGILE NIGRO, RONDELETIVS.

B VNDIS noſtris incognitus eſt, & rarus admodùm piſcis, quem hîc expreſſimus: ſquamoſus eſt, mugili corporis ſpecie valde ſimilis, ſed totus ater, lineaſq; nigras à branchijs ad caudam productas habet: eam ob cauſam mugilem nigrum vocaui. Maxillam inferiorem valde diductam habet, ob id valde hiante eſt ore. Septem octóue aculeos in dorſo gerit, à ſeſe diſcretos, nulliq; membrana connexos, quos pinna parua ſequitur.

Hunc piſcem mihi depingendum dedit Piſis Portius, vir in Philoſophia ſummus, & qui cum excellenti doctrina ſingularem humanitatem coniunxit, nec huius ſolùm, ſed etiam multorum aliorum videndorum copiam fecit, quo nomine magnam illi perpetuò gratiam ſum habiturus: liberalis enim eſt & ingenui hominis, fateri à quo beneficium acceperis.

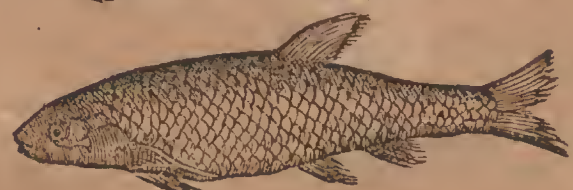
DE MVGILIBVS FLVVIATILIBVS IN *genere, Rondeletius.*

IN fluuijs Mugilum genera duo reperiuntur, vnum eorum qui relicto mari illuc ſubierunt, & ſæpius in eorundem oſtijs capiuntur, id quod in Garumna, Ligeri, Rhodano, alijsq; multis fluminibus perſpicere licet. Alterum eorum qui in fluuijs naſcuntur & perpetuò viuunt, de quibus nunc loquimur. Sunt qui Κέφαλον genus Mugilum omnium ſiue marinorum ſiue fluuiatilium conſtituunt, vt Galenus. Alij leuciſcum, inquit idem Galen. Mugilem tantum fluuiatilem faciunt à Cephalo diuerſum. Hiceſio apud Athenæum Leuciſcus Mugilum omnium genus eſt. Sed de hac nominum varietate ſatis multa diximus alibi. Ac quemadmodum Mugilum marinorum genera plura eſſe docuimus, ita nunc eorum piſcium ſpecies aliquot proponemus, quæ non niſi ad Mugilum naturam referri poſſe mihi videntur. ſunt enim qui ſucco, colore, corporis aſpectu ſimiles, capite tantum & roſtri figura differunt, quemadmodum marini inter ſeſe. De quibus deinceps dicemus.

Lib.3. de alim. facult.

DE MVGILIS FLVVIATILIS QVADAM SPECIE, RONDELETIVS.

FREQVENTISSIMVS eſt piſcis in riuulis & fluuijs labentibus ex montibus Cemeneis, qui à vulgo Siego vocatur. Hunc ad aliud quàm ad Mugilum genus reuocare non poſſum: quemadmodum nec piſciculum illum qui à Lugdunenſibus Fritou & Friteau nominatur, qui ſuperiori ferè ſimilis eſt, ſed minor. palmi enim longitudinem vix ſuperat: ſuperior in Arari, & in alijs etiam aquis, etiam cubitalis eſt. Hic corporis aſpectu Mugilibus (*fluuiatilibus*) ſimilis eſt: nec non pennis, (*pennis*) earum numero, ſitu, cauda, partibus internis. Roſtro eſt acutiore, ſine dentibus. Idem cum inferiore, qui in Arari frequens eſt, victus ratione, carnis mollitie & ſucco maximè conuenit.

DE CEPHALO fluuiatili, & duabus Leuciſci ſpeciebus fluuiatilibus, Rondeletij verba recitauimus ſuprà, Elemento A. in Albis piſcibus.

DE CEPHALO SEV MVGILE, BELLONIVS.

A Etſi permulta authores Cephalorum genera tradiderint, tamen vna tantum ſpecies vulgò nobis eſt cognita, quam Galli (etymo fortaſſis à Mugile deducto, quem Maſſilienſes Vn Muge appellant) vocant *Vn Mulet*. Græcum vulgus Cephalum maiorem (ex quo Botarghæ fiunt) Coclano vocat. Veneti *Vna Cevola*. Ariſtoteles primum Cephalum, deinde Chelonem, poſtea Sargum, poſtremò Myxinū nominauit.

Padi

Padi accolæ Cephalos grandes Mieſine vocant, voce ad Myxinum aliquantulum accedente. Stœchadum vulgus Vergado: Maſſilienſes Calug. Quanquam autem Cephalus multas habeat ſpecies, tamen marinorum duæ tantum eſſe creduntur, Cephalus ſcilicet & Ieiunus. Qui ad oras Padi agunt, eos varijs nominibus pro magnitudine appellant: Caneſtrellos enim minimos, quos in caniſtris ferre ſolent, Græcum vulgus Gillaros nominat. Alios quoque Baſtardos, medios inter maiores & minores. Alios Letreganos cæteris paulò latiores. Boſeguas alios, mediam magnitudinem inter Letreganum & Mieſine ſortitos. Sed quum omnes peculiari differentia ab vna ſpecie non multum alieni ſint, auſim proferre Auſonium eundem (*Cephalum ſeu Mugilem*) Capitonem vocauiſſe: cuius hæc ſunt carmina:

Squameus herboſas Capito inter lucet arenas, Viſcere pr̨ę teneris fartim congeſtus ariſtis,
Nec duraturus poſt bina trihoria menſis. (*Atqui Capito Auſonij fluuiatilis non marinus eſt: de quo in C. elemento ſcripſimus.*)

Oppianus de Mugile: In pelagi populis nôrit qui paſcua, ſolum Ingenio mitem Cephalum, iuſtumq; vocabit. D

Non gaudet ſaxoſis, ſed maritimis paludibus, & fluuiorum oſtijs, vbi copia influit dulcis aquæ. Acutiſſimè audit, tamen interdum dormiens fuſcina capitur. C

Ventriculum habet auium modo carnoſum: ex cuius altera parte plures exeunt appendices. B

Optima eorum Mugilum caro (inquit Galenus) qui in puro mari viuunt, præſertim ſi ventorum flatibus agitetur. F

Inter cæteros piſces Cephalus maximè vtranque aquam perfert, marinam ſcilicet & dulcem: & hanc habet naturam, vt aduerſo flumine natans quàm longiſſimè à mari diſcedat. C

COROLLARIVM.

1. *De Mugilibus in genere.*
2. *De ſpeciebus eorum diuerſis, & quibuſdam innominatis, & aquarum dulcium.*
3. *De Cephalo, ſpecie vna.*
4. *De mugile vel ceſtreo, ſpecie. Multa interim tum in cephalo, tum in mugile, toti huic piſcium generi communia depromuntur.*
5. *De labeone, qui & bacchus ſeu banchus al. âs dicitur, &c.*
6. *De Myxino.*

I. DE MVGILIBVS IN GENERE.

Diuerſa mugilum & cephalorum nomina, modò tanquam genera, modò tanquam ſpecies vſurpantur, vt Rondeletius docet. quare ſi quis pleniùs horum omnium & ſingulorum naturam noſſe voluerit, perlegat atque conferat inuicem omnia oportet. Dorion κεςρέας marinos & fluuiatiles facit: ac rurſus marini ſpecies duas κέφαλον καὶ νῆςιν. Hiceſio leuciſcorum genera quatuor ſunt: optimi (in cibo) cephali, tum ſapore, tum bonitate ſucci. deinde ceſtrei, tertio myxini: peſſimi chelônes, qui bacchi dicuntur, &c. ſed Rondeletius bacchos potiùs myxones eſſe putat. Inuenio & σφλωεῖ & δακτυλεῖς, alibi δακτυλεῖς, mugilum ſpecies haberi. Cephalus περαίας, id eſt tranſlitoranus, ſic dicitur ad diſcrimé chelonis litoralis piſcis. vterque enim genere cephalus eſt: περαίας verò, ceu adiectiuum, differentiæ vocabulum. Mugil videtur generale nomen ad cephalum & ceſtreum: Gaza ad ceſtreum contraxit. Faſtaleon (corruptum, à cephalo fortè (piſcis ſolus, non attingit genus ſuum, cum cæteri ſe mutuò vorent, Obſcurus. Mugiles etiam nunc à Gallis appellantur: (*Rondeletius cephalos tantùm ſpeciem vnam, vulgò mulleis vocari ſcribit:*) Veneti omne mugilum genus cephalos nominant, Gillius. Vulgus circa Venetias Cieuali, Scieuoli, Seboli. aliqui etiam tragani. Mugil vel cephalus à noſtris Germanicè appellari poterit, *ein Meer le.* nam & eum piſcem quem noſtri vocant *Alet*, Auſonius capitonem vocat, Itali ſqualum quaſi cephalum. Scio Anglos à Gallis mutuatos mugilem vocare *a mullet*, & Albertum Germanico nomine *Harderen*: (Flandros *Mullenaer*:) ſed hoc nobis inſolens, & ignotæ ſignificationis eſt, illud originis Latinæ, & Gallis vſitatum. *Harderen* piſcis quem Galli Mullettum vocant, (inquit Albertus Magnus (lati capitis, dulciſſimæ carnis, vnde dicitur mullus (*fallitur. eſt enim mugil, non mullus:*) quaſi mollis, quia tener eſt & dulcis. Eidem Mulus eſt piſcis, quem non gignit (inquit) niſi Septentrionalis Oceanus qua vergit ad Occidentem. Cuius plura ſunt genera. Vnum paſcitur alga & oſtreis, ignobilius. Alterum his quæ in ſereno in litoribus naſcuntur, quod varium eſt & delicatius. A

Mugil (ipſe Mullus ſcribit, imperitè) piſcis eſt lati capitis in craneo, & palmi & dimidij, Albertus. B

Mugiles capiuntur in litore noſtri maris, Albertus. Cephalus chelon prope paludes maximè victitat, aut ad fluuiorum oſtia, &c. Ariſtoteles puto recitante Vuottono: Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum, ſed mugilum generibus referunt, ſed variè, Vuottonus. Sunt qui omne mugilum genus ſponte oriri opinentur: ſed non rectè: nam & oua, eorum fœminæ, & ſemen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorum eſt, quod non coitu, ſed ex limo, arenaue enaſcatur, Ariſtot. Ieiuni epitheton non ſolùm ceſtreo, ſed etiam reliquis mugilibus conuenire poteſt. omnes enim à carne abſtinent, Rondeletius. Paſcuntur limo cephali omnes: διὸ βαρεῖς καὶ βλεννώδεις εἰσί: quo fit vt graues ſint & ſordidi, Cælius Rhod. (*ex Ariſtotele: qui ſub ceſtreo cephalum ac alios complectitur. & cephalum rurſus in varias ſpecies diuidit.*) Ariſtoteles 8. 2. Πᾶς κεςρεὺς, id eſt mugil omnis (inquit) fuco & alga alitur: cephali autem limo, κέφαλοι δ' νέμονται τὴν ὕλην, (lego ἰλύν.) Et ibidem: Ο δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεςρεὺς ὅλως, μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι. id eſt, Cephalus & ceſtreus in vniuerſum, ſoli piſcium carnibus abſtinent. Mugiles veſcũtur alga (μνίῳ) & limo: & ſua inuicem corpora lambunt, Oppianus. Mugiles omnes carne omnino abſtinent, cuius rei argumentum reddit Ariſtoteles octauo de hiſtoria, quod neque in ventre tale quid vnquam habentes capiuntur: neque eſca in eos ex carne vtimur, ſed offa panis. Nos verò terræ inteſtinis maritimis hamis affixis piſcamur eos, Maſſarius. In vniuerſum mugiles ſunt velocitate admirabili: vt ſagittæ arcu emiſſæ, quum laſciuiunt, vel retia ſaltu tranſuolant, eſſe videantur. E mari aliquando omnes, & ex fluuijs ipſa maria ingrediuntur, Iouius. C

D Mugiles gregarij ſunt, Albertus. Animal eſt minimè maleficum: vtpote quod alga tantùm ac herbis, atque his quę in profundo vado ac ripis ſunt quiſquilijs nutriatur. propterea cæteri piſces qui minimè in alios graſſari ſolent, mugilem vt ſanctum ac optimum in honore habent & venerantur, Iouius. Vide etiam infrà in Corollario de Capitone C.

E Terrę inteſtinis maritimis hamis affixis mugiles piſcamur, Maſſarius.

F Dulciſſimæ carnis eſt piſcis, mollis, tener & dulcis, Albertus.

H.f. Pythagoras cum alijs piſcibus, tum mugilibus abſtinebat. Vide in Lupo f. Antiphanes poëta ſuo ęnigmate à melanuro & mugile cauendum ſuaſit: hoc eſt ab improborum commercio, Gyraldus. Vide ſuprà in Melanuro in prouerbijs.

II. DE FORMIS MVGILVM DIVERSIS, ET QVIBVSDAM *innominatis, pleriſque aquarum dulcium.*

Oxyrynchus. Leuciſcus. Mugilis naſcitur in mari, lacubus & fluuijs. fluuiatilis alio nomine oxyrynchus dicitur, Diphilus. Vide in Oxyryncho, Elemento O. Leuciſci nomen Hiceſio genus omne mugilum comprehendit: Galeno piſcis eſt ſuę ſpeciei, fluuiatilis & lacuſtris, &c. Lege ſupra inter Albos piſces, Elemento A. in ſecunda leuciſci ſpecie ex Rondeletio, eum piſcem noſtri *Langelen* appellant: Galli Vendoſiam, vt primam Leuciſci ſ.(ſicut Rondeletius diſtinguit) ſpeciem, noſtri *Schvval*: Galli Gardon: vnde Bellonius vide- *Sarginus.* tur motus, vt ſargum (*legendum erat ſarginum*) è mugilum genere à veteribus eundem piſcem dictum exiſtimaret. at ſarginus marinus eſt, idem ceſtreo cum pro ſpecie vna ſumitur, vt Rondeletio videtur. Eſt & alius fluuiatilis mugil, quem Naſum vulgò appellant, a labris ſuperioris craſſitie. Eſt & cephalus, id eſt capito fluuiatilis, in Capitone expoſitus, Elemento C. *ein Alet* noſtris. & alia eiuſdem ſpecies minor, *ein Haſel*: deſcripta cum Albis piſcibus. Mugilis eſt piſcis velox in fluminibus, æſtate concors cum lucio, propter cibi abundantiam: hyeme verò inimicus, propter eiuſdem inopiam, Albertus, qui pro lupo lucium imperitè poſuit. Veteres marino non fluuiatili mugili, & velocitatem, vt in retibus tranſiliendis, & æſtiuam cum lupo concordiam, &c. tribuerunt: vt nihil ſit quod Albertus hîc dicit: neque notaturus ego fuiſſem, niſi in ipſo piſciũ catalogo ſcripta hęc verba, eiuſmodi mihi viſa eſſent, præſertim propter lucij mentionem, vt incauto alicui imponere potuiſſent. Dorion ceſtreum fluuiatilem non probat, Athenæus. videtur autem cephalum fluuiat. id eſt capitonem Auſonij ita vocare. Cephalum inuenio etiam inter Strymonis fluuij piſces nominatum à Bellonio. Mugilibus quos lacus Sipharum gignit binæ pinnę iuxta branchias hærent, Ariſtoteles. An ſunt hi mugiles potiùs ex anguillarum genere? Vuottonus. Animalia quædam verme naſcuntur: tum exanguia, quę non ab animalibus gignuntur: tum etiam ſanguinea, vt mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium. ad hęc, anguillarum genus, Ariſtot. Et alibi: Mugilum generis piſciculi, qui per coitum alioqui procreantur magnitudine halecule paruę, ſponte nati aliquando reperti ſunt, ſtagnis ſub canis ortu reſiccatis, & limo iam arido, vbi primum imbribus reſtagnare loca inciperent. Et rurſus: Mugiles aliquos non coitu, ſed limo *Alphoram.* arenâue naſci conſtat. Idem alicui videri poſſet piſcis, quem obſcuri quidam authores Alphoram nuncupant, is enim piſcis (inquiunt) non gignitur (per coitum) ſed loco limoſo, vbi deficit aqua, ex ipſius luti putredine in modum vermiculi creatur. poſtea cum aſcenderit aqua, creſcit in piſcem. durat autem modico tempore, citoque diſſoluitur. Sed hic apua eſt, non mugil: quod ex apuarum hiſtoria conſtabit. Mugilum & męnarum fœtura eſt genus quoddam aphyę, Ariſtot. Mugilum genus quoddam in fluuijs lutulentis nec mas, neque fœmina eſt, Idem de generat. 2. 4. Græci hodie mugiles minimos, gillaros nominant, Bellonius. Idem in obſeruationibus ſuis Gallicè æditis: Circa lacum Conium (inquit) vel Piſciacum, qui à Siderocapſa dimidij diei itinere abeſt, à Theſſalonica bidui: vidi in forum adferri piſciculos quoſdam marinos, captos ad oſtium parui cuiuſdam fluuij: quos Gręci nominabant Cyllari. *Gelarii.* ego eos eſſe putabam, qui ab Euthydemo Gelarij dicuntur. ſunt autem exigui mugiles, qui ab incolis Propontidis Cephalopola nominantur. Ego gelarios nullos in mugilum genere veteribus memoratos inuenio. ſed gelarias (à recto γελαρίας) qui & galariæ, & chellaræ, &c. vocantur, inter Aſellos: vt pluribus oſtendi ſuprà Corollario 1. de Aſellis, ſed quærendũ diligentius an Cyllari illi Græcorum non magnitudine ſolùm & ætate à cephalis differant, ſed ſui ſint generis, nempe chelônes à veteribus, etiam ipſi πρόσγειοι.

Liparis marinus piſcis corporis habitu & victus ratione mugilibus ſimilis, deſcriptus eſt ſuprà, L. elemento. Alias quaſdam mugilum ſpecies mox poſt Corollarium de Ceſtreo deſcribemus.

Mugilem alatum Rondeletij, Bellonius pro hirundine accepiſſe videtur.

III. DE CAPITONE, SEV CEPHA- *lo marino.*

A De mugilibus in genere quædam diximus paulò antè: deinde etiam de varijs mugilum differentijs, & ijs quoque qui in dulcibus aquis degunt: vtrobique eſt quod ad capitones pertineat, non amplius repetendum. κέφαλο, τῶν κεστρέων τινὲς οὕτως καλοῦντα, Heſychius & Varinus. Cephalorum genera duo ſunt Ariſtoteli, &c. libro 8. hiſtoriæ, capite 2. vbi contextus orationis malè diſtinctus ſic legi debet. Ἔστι δὲ ὁ μὲν κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χελλῶνα, πρόσγειος: ὁ δὲ, περαίας. καὶ βόσκεται δὲ ὁ περαίας: ἢ μύξαν τὴν ἀφ᾽ αὑτοῦ. διὸ καὶ νῆστίς ἐστιν ἀεί. Hoc eſt, Cephali genus illud, quod aliqui labeonem appellant, litorale eſt, aliud verò tranſlitoranum, (*hoc eſt longiùs a litoribus degit, Vuottonus:*) & hoc non aliunde quàm ſuo muco victitat: quare etiam ſemper ieiunum eſt. Inde videtur περαίας, non eſſe ſubſtantiuum certi cephalorum generis nomen, vt neque tranſlitoranus apud Latinos, ſed differentiæ loci vocabulum. opponit enim Ariſtoteles πρόσγειοι, & περαία: aut ſi pro nomine alterius ſpeciei cephalorum vſurpetur, quoniam nomen aliud ea ſpecies non habet: non tamen erit idem hic piſcis qui κεστρεὺς & νῆστις, vt Rondeletius putauit. neque enim quòd ſemper νῆστις, id eſt ieiunus reperitur, (vt ſcribit Ariſtoteles) ideo κεστρεὺς erit: de quo extat prouerbium, Κεστρεὺς νηστεύει: cùm in eo prouerbio κεστρεὺς ceu generis nomen accipi queat. Rondeletius quidem ieiuni epitheton mugilibus omnibus conuenire poſſe fatetur, cum omnes carne abſtineant. mihi verò imprimis cephalo peræ congruere id veriſimile ſit, qui ſuo tantùm muco victitat: cæteri enim algis aut limo veſcuntur. hic prę cæteris & eſt & dicitur νῆστις. Porrò Doriõ ceſtrei marini ſpecies duas faciens,

cephalum

cephalum & nêſtin,alium fortè nêſtin intelligit.Μύξινος quidem an idem cum petræa ſit dubitari poteſt: quod ſi idem eſt,cùm à muco denominetur,quo peræas alitur: duæ cephali ſpecies ſolũ fuerint: cephalus ipſe ſcilicet translitoranus,idemque myxinus:& litoralis cheló.Sed magis placet diuerſos eſſe, myxinum & peræam myxa victitantem:nam & Hiceſius diſtinguit, leuciſcorum ſpecies quatuor ſtatuens, cephalum,ceſtreum,myxinum,& chelonem:& Ariſt.ipſe libro 5.hiſtoriæ,cap.11. Locus ex Ariſt. hiſtoriæ 8.2.iam recitatus,apud Athenæum lib.ſeptimo repetitur,ſed admodũ deprauatus. Pro περαίας aliâs πεϱαῖας legitur,aliâs φεραῖος,hoc omnino deprauatum,illud tolerari poteſt. Περαῖος ſimpliciter eſt trans locum aliquem ſitus: περαίας verò qui non ſemel, aut rarò aut aliquoties: ſed ſemper vel vt plurimum in eo ſit loco.Sic differunt etiam ὠχρὸν, ὠχρίας: ἐρυθρὸν, ἐρυθρίας. Cephali nomẽ modò genus omne mugilum comprehendit, vt Galeno: modò ſpeciem vnam ſub ceſtreo comprehenſam ſignificat, vt Ariſt. Et hæc ſpecies rurſus alias ſub ſe duas complectitur, peræam(qui & ipſe forſan ſæpe ſimpliciter,cephali, id eſt generis proximi nomine nuncupatur,cum proprio careat)& chelonem vt dictum eſt. Capitonum genus quod translitoranum vocant,etiam mucore viuunt ſuo,Plutarchus in libro Vtra animalium.Scholiaſtes Ariſtophanis κεϱεὺς cum cephalo cõfundit. Cephali barbara & corrupta nomina apud Albertum & alios inuenio hęc:Faſtaleon,Corez,Kalaos. Capitones Maſſilienſes Calugos: in ſinu Adriatico Capitellos,ſiue Capiſtellos à capitis magnitudine nominant, Gillius.Capitonem quidam Gallicè Teſtart interpretantur:ſed id nomen capitoni Auſonij, qui fluuiatilis eſt, conuenit. Quidam Illyricè Czypo. Nomina eius Germanica petes ex Corollario I. De Mugilibus in genere inſcripto.

B

Lábrax(id eſt Lupus)ſimilis eſt cephalo,Kiranides. Paulus quoque Ægineta cephalo lupum ſimilitudine comparauit.Thymalus piſcis lupi & cephali communem & mediam ſpeciem ſimilitudinemque gerit, Aelianus. Ab Anglis etiam audio lupum (quem vocant *a base*) ſimilem eſſe illi quem *mulet* dicunt, (id eſt mugili, vel capitoni,)ſquamis candidiorem,&c. Symeon Sethi hos duos piſces temperamenti ratione & ſucci in hominis nutrimento ſimiles facit.Bûpes (*Boopes*) piſces ſunt ſimiles paruis cephalis, Kiranides. Cephalus qui è mari aſcendit, ſpinas illis numeroſas & paruas, ſicut fluuiatiles, non habet: ſicut nec marinorum quiſpiam alius. verùm qui ex fluuio aut palude in mare deſcendit, non ſecus ac congeneres huiuſmodi, ſpinarum plenus eſt, Vuottonus è Galeno. Cephalus ſubalbus eſt, ſatis magnus,in dorſo planus:capite curto & craſſo,Platina.

C

Amant cephali & ceſtrei mare vicinum fluuijs aut ſtagnis ob dulcem aquam, & collectum illic cœnum,quo paſcuntur,Oppianus lib.1.Halieut.Paſcuntur limo omnes capitones, Theodorus ex Ariſtot. hiſtoriæ 8.2.ſed in Græco non legitur omnes.& proximè dixerat,capitonis genus alterum non niſi mucore veſci ſuo. *Squalus.* Ouidius inter piſces degentes in herboſa arena ſqualum numerat. cephalum marinum puto intelligens. nam & fluuiatilis ſqualus eſt, vt diximus in Capitone, elemento C. Cephali, vtpote piſces cœnoſi,(ἰλυῶδεις,)fluuios turbidiores amãt,Pauſanias in Meſſenicis. Inter piſces cephalus maximè vtraque aqua vtitur, marina ſcilicet & dulci, & hanc habet naturam, vt aduerſo flumine natans, quàm longiſſimè à mari diſcedat Galenus. Et rurſus: Lupum in aquis dulcibus natum non vidimus, ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe: ideoque paruus rarò, quemadmodum mugilis ſæpe inuenitur. Cœno veſcuntur, quamobrem & graues (*in nutrimento hominis nimirum*) & mucoſi ſunt. piſcem nullum omnino edant, Ariſt. Grecè, ἰχθὺν δ᾽ὅλως οὐκ ἐσθίουσι. poteſt autem ὅλως commodè de toto mugilum genere accipi: hoc ſenſu, vt non ſoli cephali, ſed reliqui etiam huius generis, hoc eſt mugiles omnes, piſcibus abſtineant. Nam & paulò antè ſic ſcripſerat. Capito & mugilis in vniuerſum(ὁ δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως . *Gaza hoc loco* ὅλως *pro aduerbio* ὅλως *reddidit*) ſoli carne omnino abſtinent. cuius rei argumentum eſt, quòd neque in ventre tale quid vnquam habentes capiuntur: neque eſca in eos ex carne vtuntur, ſed offa panis. De continentia eorum in victu, plura leges mox in D. De amore inuicem capitonum & libidine, quę cauſa eſt vt capiantur, dicetur inferiùs in E. Capito vltimus parit vêre. nouiſſimè enim eius apparet, Ariſtot. Capitones quoniam verſari in limo ſolent, efferunt ſe, vrinanturque ſæpe, vt corporis ſordes abluant, Idem. Capitoni, mugili, & murino (*myxino rectè leges Rondeletius, non murino*) imbres nocent, & de facile eos excæcant, ſi modum exceſſerint. Solet autem per hyemem potiùs capito ita affici. nam oculi eius albeſcunt, & macilentus (λεπτὸς, Gaza legit λεπρὸς) per id temporis capitur, atque ad poſtremum malo eodem interit. quod non magis imbrium copia, quàm algore accidere videtur. Iam enim cum alibi tum in Nauplio agro terrę Argiuæ, in vadis, (περὶ τὸ τέναγος) multi capti ſunt cæci, cum hyems fuiſſet aſperrima. multi etiam albos habentes oculos capti ſunt, Ariſtot. hiſtoriæ 8.19.

D

Capito è piſcium genere eſt, qui in paludibus degunt. continentiſſimus, ac in victu temperatiſſimus eſſe creditur. Etenim nullam animantem inuadit, ſed cum omnibus pacem ſeruare ſolet, (*quamobrem iuſtiſſimus cognominatur ab Oppiano totum hoc genus capitonum ac mugilum. omnes enim carne abſtinent, & ſe inuicem non laedunt, vt Oppianus ait, & ſpontaneis in aliis innoxii ſunt.*) Si verò in quempiam iacentem inciderit, hunc in ſuum prandiũ conuertit. non priùs tamen eum attingit, quàm caudam mouerit, tum ſi immobilis ſit, hunc prædam ſibi facit: ſi verò moueatur, eo intacto diſcedit, Aelianus de animalibus 1.3. Oua fœtuſque eorum(*ſiue cephalorum, ſiue potius mugilum omnium: proximè enim dixerat, ἰχθὺν δ᾽ὅλως οὐκ ἐσθίουσι. vbi ὅλως de genere toto mugilum rectè accipi ſuperius oſtendi*) à nulla bellua violantur. quapropter copioſi exiſtunt. ſed cum adoleuerint, tum à cęteris piſcibus corripiuntur: maximeque ab archana(codex Gręcus noſter habet ὑπὸ τοῦ κάραβος,) Ariſtot. hiſtoriæ 8.2.

E

Eſca in capitones ac mugiles (quoſuis) non ex carne vtuntur, ſed maza, (Theodorus interpretatur offam panis,) Ariſtot. Eſca ad mugiles & capitones: Panem gyritem (hoc eſt, ex tenui confectum polline) caprillum caſeum, & calcem viuam ſimul contundito: infundenſque marinam aquam, ex ipſis paſtas conficito, & ineſcato, Tarentinus. In mari Ionio ad Leucadium & Actium Epirotica loca, Capitones velut confertis turmis frequentes natant. Ipſorum captura quæ ad hanc rationem fit, mirifica eſt. Piſcatores bini obſeruato tempore cum luna ſilet nauem cœnati conſcendunt, & à terra ſoluentes, (modò mare à tempeſtate conquieſcat) ſilentio & moderatè remigant, ſimul & eorum alteruter ſenſim ac leniter remo nauem impellit: alter recubans, ſuam nauis partem vſque eò deprimit, quoad eius labrum proximè ad aquam acceſſerit. Capitones horumque ſpeciem ſimilitudinemque gerentes mugiles, ſiue quod ex nocte lætitiam & voluptatem percipiunt, ſiue etiam quia à tranquillitate maris delectan-

delectantur, latebras relinquentes, ſic ad ſummam aquam efferuntur, vt ex aqua ſummo roſtro emineant, & natare vſque eo pergant, donec ad littus propius acceſſerint. Quod quidem ipſum piſcatores poſtquam perſpexerunt, ſedata remigatione & pedetentim acceſſu ad piſces facto, nauigant. Vbi verò ex piſcatoriæ (nauiculæ) motione fluctus cieri ac agitari cœpti ſunt, à terra ſtatim piſces refugiunt, & frequentes in partem nauis inclinantem & præcipitantem ſine retibus innatant, & verò ſub poteſtatem piſcantium cadunt, Hæc Gillius tanquam ex Æliano: ego in duobus, quos vidi, manuſcriptis codicibus Aeliani nihil tale inueniſſe memini. Adriatici quoque maris piſcatores, ad Lunam ſaltantes ſupra rates, cephalos (vt audio) capiunt. Vim & numen multa genera piſcium nouerunt Cupidinis, ne nos quidem qui in ſumma maris altitudine degunt, contemnentis. Etenim Capito diuinum huius nomen colit atque veneratur. Non tamen omnis Capito, ſed ille quem à faciei acumine (ἀπὸ τοῦ ὀξέως προσώπου) nominant, qui piſcium genera & differétias nouerunt. In ſinu Achaico multi quantum audio, capiuntur: idque varijs modis. maxime verò eorum in res venereas libidinis furorem captura teſtatur. Cum ex Capitonibus fœminam piſcator venatus fuerit, alligaueritq; aut longa arundine, aut fune etiam longo, in litore pedetentim ingrediens adnatantem piſcem & ſalientem pertrahit. Per eius veſtigia alius ſubſequens retia fert obſeruans quàm diligentiſſimè quà & quomodo ſit euentura piſcatio. Itaque agitur fœmina, mares verò qui hoc viderint: veluti adoleſcentes libidinoſi formoſæ puellæ prætereunti cupidos oculos adijcientes, in eam feruntur, libidinis furore agitati. Ille autem retia deijcit: & in ea quidem ſæpe piſcium veneris appetitione accedentium magna copia incidit. Oportet autem initio venator curet, vt fœmina captiua formoſa ſit & bene corpulenta, vt plures ad eam accedant pulchritudinis illecebra, tanquam eſca illecti. Nam ſi macilenta ſit, & ſine corpore, multi ea ſpreta diſcedunt. quicunque tamen horum eſt vehementi amore ductus, non diſcedit, mehercle non formæ, ſed coitus deſiderio detentus, Aelianus de animalibus 1.12. Eſt autem paraphraſis ex Oppiani Halieuticorum quarto: vbi tamen is poeta cephalos ſimpliciter, non illos tantum qui à faciei acumine denominantur (oxyrynchi nimirum, de quibus in O. elemento dicemus) ſic capi cecinit: eſſeq; mares in tantum ſalaces, vt fœminam etiam in litus vſque extractam ſequantur. Plinius de mugilum captura, ſimilia refert: cuius verba in Ceſtreo, Rondeletius recitat. Mirum quoddam Tarenti cum eſſem vidi. id referam: Piſcis eſt, quem cephalon vocant. eius generis mas fœminam roſtro ligatam, à piſcatoribuſque filo vinctam per vndas inſequitur: atque ita ardenter, vt licet tridenti, multis à piſcatore vulneribus acceptis, feriretur, fœminam inſequi nunquam deſtiterit: quoad tridenti ſaucius captuſque in cymbã à piſcatore mortuus deijceretur. Tanta amoris eſt vis. tantum in Venere ipſa dulcedinis reperitur, Beliſarius Aquiuiuus.

F Lupum in aquis dulcibus natum non vidimus: ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe conſpeximus: ideoque prauus rarò, quemadmodum mugilis ſæpe, inuenitur, Galen. Et rurſus: Contrariſſimam carnis ſubſtantiam habent capitones, qui ex puro mari petuntur, & qui in vitioſa aqua diuerſantur. Plura etiam Galeni verba recitaui in Lupo F. quomodo alimentum ex piſcibus quibuſdam variet pro locorum in quibus degunt diuerſitate. Idem de alimentorum facult. lib. 3. cap. 25. Cephalus (inquit) ex eorum piſcium genere eſt, qui ſquamis integuntur. naſcitur autem non in mari ſolum, ſed in paludibus ac fluuijs: quo fit vt cephali non paruum inter ſe diſcrimen habeant: vt videri poſſit cephalus pelagius alterius eſſe generis, carneque ipſa plurimùm differre ab eo, qui in palude viuit, aut fluuio, aut limoſo aliquo ſtagno, aut cloaca, qua expurgantur vrbium ſtercoraria. Eſt enim eorum caro qui in cœnoſis & ſordidis aquis victitant, excrementi mucique plena: ſicut optima eorum qui in puro mari viuunt, præſertim ſi ventorum flatibus agitetur. Marini & qui è mari flumina ſubeunt, numeroſas illas ac paruas ſpinas non habent, ſicut fluuiatiles: vt neque alij marinorum. Et rurſus: Cephali præſtantiam ſtatim indicat guſtus: qui enim præſtantior eſt, & ſuauior ſentitur & acrior, (δριμύτερος,) pinguediniſque expers: at contrà qui pingues ſunt atque inſipidi, (τὴν γεῦσιν ἔκλυτοι,) ij tum in guſtu, tum verò ad concoctionem ſunt deteriores, ſtomachoque aduerſi, & malum procreant ſuccum. Leuciſcus apud nos dictus in fluuijs piſcis, cephali fluuiatilis ſpecies eſt, & nutrimenti ex eo ratio eadem. Hic piſcis (*De marino an fluuiatili cephalo dicat, dubitari poteſt*) ſali etiam aduerſatur. Stagnalis quidem (ὁ λιμναῖος) ſalſus, longè quàm antè præſtantior euadit. nam quod in eo mucoſum viroſumque eſt, id totum deponit. Recens autem ſalitus iamdiu in ſale adſeruato melior exiſtit. Cephalus difficulter concoquitur, nec bonus eſt ſtomacho. pituitam enim gignit, pręſertim fluuialis. pelagius autem & qui in alto mari degit, non adeò difficulter concoquitur, ſuccique melioris eſt: tenuiorem tamen ſanguinem imbecilliorem que gignit, Symeon Sethi. Et alibi: Lupus proximus temperamento eſt cephalo. ſimiliter enim ſanguinem tenuem gignit, & pituitam: veruntamen quia ſuauior eſt cephalo vtilior fuerit. Cephali cœno paſcuntur. quare & graues mucoſiq; ſunt, Ariſt. videtur autem de labeonib. præcipuè ſentire, qui litorales ſunt & propius terram. Mugiles (κεστρεῖς) qui non ſimiliter cœno, ſed algis & arena paſcuntur, ſalubriores eſſe inſinuat. Hiceſius verò & Diphilus cephalos ceſtreis præferunt. Cephali (Ceuoli ipſe ſcribit) ſuo tempore bonum nutrimentum præbent, ſunt tamen difficilis digeſtionis, Michael Sauonarola. Optimi ſaporis eſt cephalus Septembri menſe. Magnum in cacabo coques paruum in craticula, ſalimola continuo inſpergendo, ne deſiccetur. Magnum cum leucophago, paruum cum muria ipſa comedes, Platina. Vlpianus apud Athenæum Μενοησίους (ταρίχους) tam viles eſſe ait, vt ne canis quidem inſanus eos guſtaret.

Μενόησιός θ᾽ ὡραῖος ἀκρόπαστος εὖ Ξανθαῖσιν ὁπλὸς κέφαλος ἀκτῖσιν πυρός, Sopater Paphius.

Archeſtratus apud Athenæum de cephalis & lupis, vbinam optimi ſint, & quomodo parãdi, ſic ſcribit: Λάμβανε δ᾽ ἐκ Γαίσωνος (Γαίσων vel Γαισωνὶς, lacus eſt inter Prienen & Miletum, mari coniunctus. Ephorus verò fluuium eſſe ait circa Prienen, qui in lacum influat, Athenæus) ὅταν Μίλητον ἵκηαι, Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λάβρακα.

Εἰσὶ γὰρ ἐνθάδ᾽ ἄριστοι. ὁ γὰρ τόπος ἐστὶ τοιοῦτος.
Ἀμβρακίᾳ τ᾽ ἐνὶ πλουτοφόρῳ, Βόλβῃ τ᾽ ἐνὶ λίμνῃ.
Οὐδ᾽ οὕτω δριμεῖαν. ἐκεῖνοι δ᾽ εἰσὶν ἑταῖροι

Πίονες οἳ δ᾽ ἕτεροι πολλοὶ Καλυδῶνι κλεινῇ,
Ἀλλ᾽ οὐκ ὀδώδη γαστρὸς κέκτηνται ἀλοιφὴν,
Τὴν ἀρετὴν θαυμαστήν. ὅλους δ᾽ αὐτοὺς ἀλεπίστους,

Ὀπτήσας

Ὀλίγης μαλακοὺς χρηστῶς προσένεγκε δι' ἅλμης, — Μηδὲ προσέλθῃ σοι πρὸς τ' ὕψον τοῦτο πικνῇ
Μήτε Συρακόσιός μηδεὶς, μήτ' Ἰταλιώτης. — Οὐ γὰρ ἐπίσκηνται χρηστοὺς σκευάζειν ἰχθῦς:
Ἀλλὰ διαφθείρουσι κακῶς τυροῦντες ἅπαντα, — Ὄξει τε ῥαίνοντες ὑγρῷ καὶ σιλφίου ἅλμῃ.

Sayatiles verò (inquit) optimè parant. Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à vinolentia & guloſitate piſcium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturæ hominis infeſtiſſimam, Hippocrates ſi bene memini. Cephali ij pręſertim ſunt peſſimi, qui ſua ſponte in ſtagnis atque paludibus ex limo naſci dicuntur: vt ſunt qui in Etruria ex Prillino lacu apud Orbatellum ad mediterranea deferuntur: ita vt & illos etiam vituperare liceat, quos Paduſæ, atque ipſi lutulenti Foſſæ Clodiæ canales viſcere prætenero Ferrarienſibus & Venetis copioſiſſimè prębent. Nos cephalos omnes, plenius eos in cœna comedentibus dolorem capitis (quem morbum medici recentiores cephalæam dicunt) poſt paucas horas inducere ſæpe deprehendimus, maximè ſi ad lautiores cœnas ſtomachi tenuiores acceſſerint, Iouius. Et alibi: Maxima nunc gratia eſt cephalorum ouis: quę geminis folliculis circuncisa parte ſuminis, recentibus cephalis eximuntur: quæ Græco nomine paſſi oà táricha, id eſt ſalita, nuncupantur. Oua cephali (inquit Platina de honeſta volupt. 10. 63.) ſale trito conſperges, reſeruata membranula illa, in qua oua ipſa tanquam in folliculis naſcuntur. Poſt diem à ſalitura inter duas tabulas per diem & noctem opprimes: inde ad fumum ſuſpendes procul flamma, ne vehementem calorem ſentiant. Sicca, in vaſa lignea cum furfuribus repones. Edi hoc modo non inſuauiter poterunt. Verùm ſi cocta volueris, ſub cinere, aut in * foculari calido & terſo ſæpe voluta: concalefacies, ac peredes. Cum Sophiano meo hoc nil ſuauius ediſſe me memini. Delata e Gręcia illa putârim, vnde optima ſalitura aduehi ſolet, Platina. *Oà táricha*

Cato capite 158. in deſcriptione iuris ad aluum deiiciendam, inter cętera requirit piſcem capitonem (*marinum intelligo*) & ſcorpionem, &c. Cephali piſcis caput combuſtum, & cum melle inunctum, ficus de ſede, & exochádas curat, & quę in alijs locis ſunt. Caput quoque pelamydis idem facit. Oportet igitur ambobus mixtis vti, Kiranides. Oua piſcium ſeruata arida comeſtáque, omnem laborem & morbum curant, & omne faſtidium: maximè cephalorum & labracum, & ſphyrænarum, & ſimilium, recentia & arida eſa omne faſtidium ſanant, Kiranides in fine quarti. G

Cephalum à Græcis vocatum Perottus ſuſpicatur, ab eo quòd cum caput in metu occultauit, totum ſe latere putat. at non inde, ſed à capite proportione maiuſculo ſic dictum doctiores annotant. Dicitur etiam capito de homine qui magnum caput habet, Ciceroni 1. de Nat. & duri capitones, qui nunquam de ſententia ſua immutantur, apud Plautum in Perſa. H.a.

Κεστρέες αὖ κέφαλοι τε δικαιότατον γένος ἁλμης, Oppiã. Latinè iuſtos & innocẽtes dixeris: itẽ ſalaces, ſtolidos. *Epitheta.*

Cephaleam carnem Lucilius dixit, vt citat, Gellius libro 10.

Cephalinus, κεφαλῖνος qui & βλεψίας, alius quàm cephalus, Athen. Apud Heſychiũ penultima per ἦτα ſcribitur. Cephalinum Rondeletius eundem myxoni arbitratur: & pro blepſia legendum blénnon vel βλεννώδης.

In Ionio iuxta Actium Cephalenides inſulæ ſunt, ab horum piſcium frequentia nominatę, Volaterranus.

IIII. DE MVGILE, VEL CESTREO TANQVAM *ſpecie vna: quanquam & in genere quædam admiſcentur: præſertim quæ ex Ariſtotele de Mugilibus ſcribuntur.*

De Mugilibus quædam in præcedentibus dicta ſunt, tum Corollario primo quod eſt De Mugilibus in genere, tum tertio De Capitone: quę nunc non repetentur. Mugil ex eo nomen habet, quòd ſit multùm agilis, Iſidorus. Effertur hoc nomen dupliciter in recto ſingulari, Mugil, Ouidio, Plinio: Mugilis, Horatio, Iuuenali, Gazæ: ſicut as & aſſis. quamuis apud Horatium alia lectio habet Mitilus. Promptuarij recens author Mugilus legit, vt dominus: quod non probârim. Græcè κεστρεῖς dicuntur à recto κεστρεὺς, vt βασιλεὺ: quam vocem Latinè imitantur quidã, ſed rectum ceſtreus triũ ſyllabarum faciunt, & paribus ſyllabis obliquos formant, vt dominus. Vocantur & πλῶτες à nonnullis vt Polemon ſcribit. Epicharmus quoque in Muſis ſic eos nominat. Sed & piſces omnes πλῶτες ἁλὸς ab Oppiano dicuntur. Vide infrà in Corollario de Muræna A. Ceſtreus eſt qui dicitur cephalus, magnis & craſſis ſquamis præditus, quę pro numiſmate aliquem fallere poſſent, Scholiaſtes Ariſtophanis in Veſpis: vbi Philocleon conqueritur de Lyſiſtrato, quòd quum drachmam cum eo diuideret, pro tribus obolis dederit ei τρεῖς λοπίδας (pro λεπίδας, Scholiaſt.) κεστρέων. quos ipſe obolos eſſe putans in os (ſeruandi gratia, vt quidam ſolent, Scholiaſtes) receperit: mox autem odore offenſus expuerit. Νῦν μὲν κεστρεῖς καλοῦμεν τοὺς κεφάλους, Idem Scholiaſtes in Nubibus. Κεστρᾶν τεμάχη μεγάλαν ἀγαθᾶν, Ariſtophanes in Nubibus: vbi Scholiaſtes: Non iidem ſunt (inquit) piſces οἱ κεστρεῖς, & αἱ κεστραί. aliqui murænas (μυραίνας, *melius* σφυραίνας) interpretantur. alij diuerſos quoſdam piſces. Vtitur autem poeta dialecto Dorica in his verbis: & κεστρᾶν genitiuus pluralis eſt à recto ſingulari κεστρέα, ſi in Scholijs rectè legitur αἱ κεστρέαι. Sphyręnam piſcem Attici ceſtram vocant, Latinè Sudim appellatam: quia roſtratus ſit, & ſimilis belonę, vt inquit Athenæus, Hermolaus. Ceſtram Dorion & Pollux eandem eſſe cum ſphyræna voluerunt, maioris alimenti quàm congri, vt autor eſt Diphilus, Maſſarius. Sophocles ceſtram pro ſtimulo ſiue ſtilo dixit, vt Pollux auctor eſt, Cęlius. Mugiles vulgò cephali appellantur, Maſſarius. Mugil hodie notiſſimus vulgò, nec nomen mutauit, Volaterranus. Germanicè Mugilum ſiue Ceſtreum, cum ſpeciem vnam ſignificat, circunloquemur, adiecta capitis minoris differentia: *Ein Harderen mit einem kleineren kopff.* Cephalum enim ſimpliciter vocant *Harderen.* A *Plôtes.*

Mugiles piſces ſunt candidi, Maſſarius. Squamas habent, Ariſtot. Os paruum, Plutarchus. Anium modo ventriculum habent & carnoſum, Ariſtot. de partibus 3. 4. Appendices eis ſupernè circa ventriculum exeunt, parte altera plures, altera vnà tantùm, Idem. B

Mugiles ex mari fluuios ſubeunt, præſtantque in fluentis & lacubus, Ariſtot. Et alibi rurſus, De mari in lacus & fluuios aſcendunt. Idem Mneſitheus apud Athenæum tradit. Ceſtrei & cephali cœno C

& mari aquæ dulci permiſto pingueſcunt, Oppianus. Author eſt Ariſtobolus nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere præter mugilem, aloſam, & delphinum, propter Crocodilos: delphinos, quia præſtantiores ſunt: mugiles, quia à porcis ſecus terram ducantur, ob quandam naturalem conuenientiam. Crocodili enim à porcis abſtinent, qui cum rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Aſcendunt itaque mugiles (vt ille inquit) in vêre cum prægnantes ſunt, deſcendunt autem paulò ante Pleiadis occaſum, vnà omnes parituri: Tunc etiam in ſepta incidentes capiuntur. Idem de aloſa licet coniectare, Strabo 17. Eadem de mugilibus ex Artemidoro refert Vuottonus. Mugil apud Varronem, etiam in piſcinis dulcibus ſeruatur, Vuottonus. Piſcis eſt litoralis, Ariſtot. Adonis piſcis ſimilis eſt paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo ad ſummum digitos æquant. in vniuerſum verò ſimillimus eſt trago dicto piſciculo, &c. Clearchus peripateticus. Veſcitur mugilis vnuſquiſque alga atque arena, Ariſtot. Se inuicem non vorant vt alij piſces, Idem. Vide infrà prouerbium. Ceſtreus ieiunat. Ieiuni epitheton non ſolum ceſtreo, ſed etiam reliquis mugilibus conuenire poteſt. omnes enim à carne abſtinent, Rondeletius. Vagantur maximè & oberrant piſcium qui carne aluntur. carniuori autem ſunt ferè omnes, præter paucos, vt mugilem, ſalpam, mullum, chalcidem, Ariſtot. hiſtoriæ 9.37. quo in loco Gazæ translatio mutila eſt. Guloſus omnium maximè mugilis eſt, atque inſatiabilis, Ariſtoteles. Oppiano οὐ λίχνος, id eſt minimè guloſus. Produntur liquidiùs audire, mugil, lupus, ſalpa, Ariſtoteles, Aelianus, Plinius. Mugiles fuſcina interdiu ſæpenumero dormientes capiuntur, Ariſtot. Mugilem quaſi maximè agilem grammatici quidam dictum coniiciunt. Piſcium omnium inter ſquamatos velociſſimi ſunt, Maſſarius. Piſcium quidam, mugiles maximè, aliorum vim timentes, tam præcipuæ velocitatis ſunt, vt tranſuerſa nauigia interim ſuperiactent, Plinius. Mugiles, mulli, & reliqui generis eiuſdem autumno vigent, Ariſtot. Mugili & capitoni quàm noxia ſit pluuia, in Capitone dictum eſt. Oua pariunt, idque ſemel anno, Ariſtot. Et alibi, Inter primos partum accelerant: pariunt hyeme, locis ijs maximè quà flumina exeunt. Mugiles præcipuè dum ferunt vterum grauiter laborant: vnde fit vt tunc potiſſimùm ruant in terram ac excidant. feruntur porrò graui ſtimulo agitati in terram, atque omnino id temporis motu perpetuo incitantur, donec pariant: ſed requieſcunt à partu continuo, Ariſtoteles.

D Mugiles piſces fuſanei ſunt, Ariſtot. hoc eſt, gregales. Scit & mugil eſſe in eſca hamum, inſidiaſque non ignorat: auiditas tamen tanta eſt, vt cauda verberando excutiant cibos, Plinius. Vide etiam in E. ex Plutarcho. At mugil cauda pendentem euerberat eſcam, Excuſſamque legit, Ouidius. Mugil vbi diſpoſita ſenſerit piſcatorum inſidias, confeſtim retrorſum rediens ita rete tranſilit, vt volare piſcem videas, Iſidorus. Mugiles irretiti, non ſe inſidijs circumuallatos eſſe ignorantes, in ſublime efferuntur, & nituntur retia tranſilire, neque à prudenti conſilio aberrant. nam ſępe retium excellitatem traiicientes, ex mortifero periculo euadunt, Quòd ſi primi ſaltus aberratione in rete rurſus dilabuntur, non poſtea amplius tentant tranſilire, ſed anxij quieſcunt, & proſtrati à prædone cædem expectant, Gillius ex Oppiani Halieut. . Emicat, atque dolos ſaltu deludit inultus, Ouidius in Halieu. Apparet autem locum eſſe mutilum, & ceſtrei ſeu mugilis nomen priùs nominari debere. Mugiles piſces ſunt timidi, Aelianus. Nymphodorus Syracuſanus mugiles & anguillas tam [illegible] inquit cicures eſſe, vt de largientium manu cibum ſumant. In Arethuſa Chalcidenſi mugiles etiam manſueti & anguillæ inauribus ex argento auróue ornatæ accipiunt à largientibus cibos, à ſacerdotibus viſcera & caſeos, Gillius ex Athenæo. Mugilum natura ridetur, in metu capite abſcondito, totos ſe occultari credentium, Plinius & Ariſtoteles. Ex omnibus piſcibus Mugiles mitiſſimi & iuſtiſſimi ſunt. nullius enim neque ſui generis, neque alterius piſcem lædunt: ſine damno cuiuſquam paſcuntur: à ſanguinis & carnis vſu ſe abſtinent, algis & cœno viuunt: mutuò inter ſe linctu corpora permulcent. Sed neque aliorum quiſquam (ceu reuerentia quadam innocentiæ ipſorum) ipſorum fœtus exedit. Alij piſces hoſtilem in modum inter ſe infeſti ſunt: itaque aſſidui vigilant, qui ſemper à maioribus periculum ſibi creari timent, Gillius ex Oppiani Halieut. 2. Lege infrà in prouerbio Ceſtreus ieiunat. Mugilum cauda à lupo abſcindi ſolet: qua abſciſſa ſæpe etiam viuere viſi ſunt. & quanquam lupus & mugilis inimici ſunt capitales, ſtato tamen tempore, Ariſtotelis & Nigidij teſtimonio, congregantur, Maſſarius. Vide in Lupo D. Mugilem velociſſimum omnium paſtinaca tardiſſimus piſcium in ventre habens reperitur. Mugiles aliquando, non ſolum piſciculos, prælongis ſuis prætenturis ſepia venatur, Ariſtot. Mugilem à congro deuorari, Athenæum ſcribere, falsò refert Eraſmus in prouerbio Ceſtreus ieiunat.

E Rotundis hamis (στρογγύλοις, Gillius vertit anguſtis, Grynæus curuis) ad mugiles amiaſque vtuntur ideo, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos vitant. Quanquam curuos etiam perſæpe mugil ſuſpectos habens circumnatat diu, cauda ab omni prius parte percellens eſcam, ac tantum quod reuulſit glutiens. quod quidem niſi ſucceſſit, ore in anguſtum collecto contractoque, ſummis tantum labris ac vellicatim ſtringit eſcam, Plurarchus in libro Vtra animalium. &c. Grynæo interprete. Oppianus Halieuticorum tertio Mugilum capturam his verſibus deſcribit:

Ναὶ μὴν καὶ κεστρῆα, καὶ οὐ λίχνον περ ἐόντα Ἤπαφον, ἀγκίστροισι περὶ στεινοῖσιν ἰέντες
Εἶδαρ ὁμοῦ δήμητρι μεμιγμένον, ἠδὲ γάλακτος Πηκτοῖσι δώροισιν. ἐφυρήσαντο δὲ ποίην
Τοῖσιν ὁμοῦ μίνθην εὐώδεα. Hanc eſcam hamis infigunt:
Κεστρεὺς δ' οὐ μετὰ δηρὸν, ἐπεί ῥά μιν ἵξεν ἀϋτμὴ Ἄντικας, πρῶτον μὲν ἀποσταδὸν ἀγκίστροιο
Λοξὸν ὑπ' ὀφθαλμοῖς ὁράᾳ δόλον. Diu autem cunctatur, quaſi dubitans ſit ne guſtaturus, & dolum ſuſpicans:
Ἀλλ' ὅτε θαρσήσας πελάσῃ σχεδὸν, οὐ μάλ' ἑτοίμως
Ψαῦσε βορῆς, οὐρῇ δὲ πάρος μάστιξεν ἐγείρων Ἀγκίστρου, μή οἵ τις ἐπὶ χροῒ θέρμετ' ἀϋτμή.
Ζωοῦ γὰρ κεστρεῦσιν ἀπώμοτόν ἐστι πάσασθαι, Ἔνθεν ἔπειτ' ἄκροισι διακνίζει στομάτεσσι
Δαῖτα περιξύων. ἁλιεὺς δέ μιν αὐτίκα χαλκῷ Πεῖρεν ἀνακρούων,
Ἂν δ' ἔρυσ'· ἀσπαίροντα δ' ἐπὶ χθονὶ κάββαλεν ἰχθύν.

Eſt prouinciæ Narbonenſis & in Nemauſienſi agro ſtagnum Latera appellatum: vbi cum homine delphini ſocietate piſcantur. Innumera vis mugilum ſtato tempore anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſeruata æſtus reciprocatione: & reliqua, vt Rondeletius in Delphino recitauit ex Plinio.

Circa

Circa Phœnicem piſces vel mutuo ſexuum aſpectu capi accepimus. mugiles enim mares à piſcatore ſubducuntur, quorum aſpectu fœminæ congregantur, atque ita obretiuntur, verſaque, vice mares capiuntur, ſubductis fœminis, Ariſtoteles: & Plinius ferè ſimiliter, vt Rondeletius reperijt. Mugiles Ariſtoteli è piſcibus ſunt fuſaneis, hoc eſt illis qui retibus capiuntur. Verriculis & plagulis (ἀμφιβλήστροις καὶ σαγήναις) capiuntur, Plutarchus. Fuſcina interdiu ſępenumero dormientes feriuntur, Ariſtot. Eſca ad marinos Mugiles. R. folij Malabathri orbiculum j. piperis grana x. melanthij, grana iij. ſchœni floris, nonnulli autem interioris partis, pauxillum. conterens omnia, miſceto. Dein verò medullam panis puriſſimi hemina vna Mareotici vini perfundens, ſicca ſimul excipito, in vnamque redigens maſſam, diſpergito. Alia elegans, nec aliud quàm abſolutos mugiles capiens: Recipe Thynni hepatis, drach. iiij. caridū marinarū, drach. viij. ſeſami drach. iiij. lomēti fabacei, drach. viij. anitorū, (ἀνίτων, Cornarius legit ἀμιῶν, id eſt, amiarū) crudorū drach. ij. quæ quiddā vbi contriueris, ſapā eis inſtillato, conficitoq; paſtillos, atq, ineſcato. Alia etiā ad marinos Mugiles. Pudēda arietis in ollā crudā iniicito: cooperienſque ex alia, ſic conſtringito, vt nullatenus perſpirare poſſint. imponitoque in vitreariam fornacem, vt ab aurora viſque ad veſperam concoquantur. Ac tunc quidem inuenies ipſa inſtar caſei molliſſima: ex quibus tandem piſcibus eſcam parato, Tarentinus in Geoponicis. Alia ibidem ad marinos mugiles, ſcaros & mullos: Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio viridi, quod eſt bryon, aqua, farina, & caſeo bubulo miſtis, vtitor, dum retibus nauas operam. Mugile ineſcatur glaucus, Oppianus libro 3. Marinos quoque mugiles antiqui in piſcinis, lacubuſque dulcium aquarum claudebant, M. Varrone & Columella tradentibus, Maſſarius. Noſtro quidem ſeculo piſcinam nemo ferè habet, niſi dulcem: & in ea duntaxat ſqualos ac mugiles piſces. Quis contrà nunc rhynton non dicit ſua nihil intereſſe, vtrum his piſcibus ſtagnum habeat plenum an ranis? Varro. Piſcium curam maiores noſtri celebrauerunt adeò, vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent piſces, atque eadem cura mugilem ſcarumque nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella. Et rurſus: Frequenter animaduertimus intra ſepta pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi. Mugil piſcis ideo κεστρεὺς videtur à Græcis appellatus: quia teli modo, publica Athenienſium pœna, intret adulteros, Hermolaus. Necat hic ferro, ſecat ille cruentis Verberibus, quoſdam mœchos & mugilis intrat, Iuuenalis Satyra 10. Ah tum te miſerum, maliqne fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent raphanique, mugileſque, Catullus ad Aurelium. Ὁ δ' ἁλοὺς γε μοιχὸς, διά σέ που (Plutum alloquitur) παρατίλλεται, Ariſtophanes in Pluto. vbi Scholiaſtes: εἰθισμένον ἦν τὸν ἁλόντα μοιχείας παρατίλλεσθαι, ἵνα δὴ ἀργαλέον ποινῆς λυθῇ. παρατίλλεται δὲ, διασείεται, τὰς τρίχας τοῦ πρωκτοῦ τίλλεται. αὕτη γὰρ ὥριστο δίκη τοῖς μοιχοῖς πένησιν, ἡ ῥαφανίδωσις καὶ παρατιλμός. οἱ γὰρ πλούσιοι χρήματα παρέχοντες ἀπελύοντο. δημοσίᾳ γὰρ ταῦτ' ἔπασχον. Item in Nubibus: Τί δ' ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πειθόμενός σοι. (τῷ ἀδίκῳ λόγῳ,) τέφρᾳ τε τιλθῇ; Vbi rurſus Scholiaſtes: Οὕτω γὰρ τοὺς ἁλόντας μοιχοὺς ᾐκίζοντο: ῥαφανίδας λαμβάνοντες καθίεσαν εἰς τοὺς πρωκτοὺς τούτων: καὶ παρατίλλοντες αὐτοὺς τέφραν θερμὴν ἐπέπασσον, (ἐπέπασσον,) βασάνους ἱκανὰς ἐργαζόμενοι.

Dorion mugiles admirabiles (in cibo optimos) eſſe tradit, qui circa Abdera capiuntur: deinde qui circa Sinopen, eoſque etiam ſalſos ſtomacho vtiles eſſe, Athenæus. Mugilis grauidus deterior eſt, & omnes ferè ſquama intecti, Ariſtot. Subeunt etiam fluuios, prętantque in fluentis & lacubus, Idem. Difficilè concoquuntur & grauiſſimi ſunt ex marinis piſcibus, qui è mari flumina lacuſue ſubeunt, vt mugil: & in vniuerſum omnes piſces qui in vtriſque aquis viuere poſſunt, Mneſitheus. Lynceus Samius mugilem hyeme laudat, κεστρέα τὸν θαυμαστὸν ὅταν χειμὼν ἀφίκηται. Cæteri ferè omnes ouipari piſces vêris tempore, mugiles autumno vigent, Maſſarius ex Ariſtotele puto. Vide etiam in Cephalo F. quædam de mugile. Mugil inſatiabilis eſt, quamobrem ventriculus eius circumtenditur: καὶ ὅταν ᾖ μὴ νῆστις, φαῦλος, Ariſtot. hiſtoriæ 8.2. Gaza vertit: Et niſi ieiunus ſit, hæret iners. Conſiderandum an potiùs vertendum: & niſi ieiunus fuerit, vilis eſt, in cibo videlicet: quoniam repleto ventriculus diſtenditur, vt ex eo laborare videatur Vuottonus reddit. Cum eſt ieiunus, vilis eſt. Nos (inquit) Aldinam ſequuti literam Græcam, quam & iiſdem verbis citat Athenæus, ita reddere maluimus. Locus Athenæi eſt libro 7. vbi de ceſtreis ex profeſſo: Ἀεὶ γὰρ πάντων ἰχθύων, ὅταν ᾖ μὴ νῆστις ὤν, φαῦλός ἐστι. Inter ſalſamenta medię materiæ ceſtreus eſt, Idem Vottonus. Et rurſus: Sunt mugiles (vt Hiceſius author eſt) boni admodum ſucci: facilè excernuntur, nec multùm alunt. Porrò ex alto mari mugil optimus habetur, ſapore iucundo, ſubacri, lupo nihilo inferior. Subiens hic purum lympidumque flumen, carnis duritiem temperat, euaditque delicatior: qui verò in limoſis lacubus ſtagnantibuſue locis capitur, viroſior eſt. Mugilis et viles pellent obſtantia conchæ, Horatius 2. Serm. aliqui pro Mugilis legunt Mitulus: quod nomen irrepere in textum potuit, ex annotatione alicuius qui conchas viles forſitan mitulos interpretatus eſt. nam horum etiam ius aluum ſoluit. Mugilis autem probè hoc loco legi, Samonici etiam authoritas confirmat: cuius inter remedia ventrem mollientia hi verſus extant: Quodque ſatis meliùs verbis dicemus Horati, Mugilis, & viles pellent obſtantia conchæ. Cato cap. 158. ad deſcriptionem iuris aluum deiicientis inter cætera capitonem requirit. Hippocrates in libro de internis affectionibus, mugile & carne ſuilla abſtinere iubet in primo ſplenis morbo, & in tertio tabis genere. Patinam de mugile Apicius deſcribit libro quarto, cap. ſecundo. & ius in mugile ſalſo, libro nono, cap. vndecimo. F

Carnes ex capitibus mugilum ſiue mullorum decoctæ, & cum melle ſubactæ atque impoſitæ, vitijs ani plurimum proſunt, Marcellus. ſed locus videtur corruptus, & legendum ita vt noſtri codices Pliniani habent, vnde ſua Marcellus tranſcripſit: Sedis attritus ſanat cinis è capite mugilum, mullorumque. comburuntur autem in fictili vaſe. illini cum melle debent. In capitibus piſcium, id eſt mugilum aut mullorum ſpina inuenitur cani ſimilis. hæc renibus appoſita vel alligata, miro remedio eſt, Idem. G

Νῆστις ſpecies eſt κεστρέων, id eſt mugilum, Athenæus. Videtur autem modò abſolutè pro mugile poni, modo pro epitheto ei adiici. Dorion mugilis marini ſpecies duas facit κέφαλον καὶ νῆστιν. Rondeletius quoque νῆστιν & κεστρέα eundem eſſe iudicat. Νήστεις κεστρέας, κεφάλους, Archippus. Κεστρεῖς ἔχων ἀλλ' οὐ στρατιώτας τυγχάνεις νήστεις, Antiphanes, Ἐγὼ δὲ κεστρεὺς νῆστις οἴκαδ' ἀποτρέχω, Alexis. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν πειράσομαι εἰς τὴν ἀγορὰν ἔργον λαβεῖν. ἧττον γ' ἂν ἐν νῆστις καθάπερ κεστρεὺς ἀκολουθήσεις ἐμοὶ, Amipſias. Αἰσχραμίδης κεστρεύς ἐστι, νῆστις. H. a. Neſtis.

Adulterorum pœna.

νῆστις περιπατεῖ, Euphron. Ἠγόρασα νῆστιν κεστρέ᾽, ὀπτὸν, οὐ μέγαν, Philemon. Ἆρ᾽ ἔνδον ἀνδρῶν κεστρέων ἀποικία; Ὡς μὲν γάρ ἐστι (fortè εἰσι) νήστιδες γινώσκεται, Ariſtophanes. Οὗ νυνὶ τετάρτην ἡμέραν βαδίζεται, Νῆστιν πονηρὸς (lego πονῆρος paroxytonum, hoc eſt, ἄθλιος, ἀσθενὴς) κεστρέως τρίβων βίον, Eubulus. Οὗτοι δεδειπνήκασιν, ὁ δὲ τάλας ἐγὼ Κεστρεὺς ἂν εἴην ἕνεκα νηστείας ἄκρας, Diph. Κεστρέων νήστεις χορὸς Λαχάνοισιν, ὥσπερ χῆνες, ἐξενισμένοι, Theopompus. Τὰ πολλ᾽ ἄδειπνος περιπατεῖ· Κεστρῖνός ἐστι νῆστις, Anaxandrides. Ἐξιόντι μοι Ἁλιεὺς ἀπήντησεν φέρων μοι κεστρέας Ἰχθῦς ἀσίτους καὶ πονηρούς (lego πονήρους paroxytonum) ἠγέ μοι, Plato Comicus. In omnibus autem iam recitatis teſtimonijs νῆστις non ſpecies peculiaris κεστρέως, ſed ſimpliciter eorum epitheton eſſe apparet. Si tamen ceſtrei nomen pro genere accipias, ſpeciem eius νῆστιν eſſe cum Dorione dicere poterimus. Νῆστις ſolus piſcium ceſtreus vocatur, hoc eſt ieiunus: quod neque carnem, neque eſcam animatam vllam attingat, Athenæus. Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis νῆστιν abſolutè dixit: Ἡ πελύπους, Ἡ νῆστις ὀπτᾶται. Νῆστις inteſtini etiam nomen eſt, quod ieiunum ferè & vacuum reperitur. Grammatici, vt Euſtathius, formant hoc vocabulum, à νη. priuatiua particula & σῖτος: vt pro νήσιτις dicatur νῆστις per ſyncopen, idem ſignificans quod ἄσιτος & ἄπαστος. his enim omnibus in eadem ſignificatione Homerus vtitur. Λινεὺς, mugil piſcis, Heſychius & Varinus. Apud eoſdem κόδαλα quoque pro eodem piſce legitur. Hiantes & famelicos homines κεστρεῖς appellant: & (*Comici*) Athenienſes hoc nomine traducebant. eſt enim hic piſcis guloſus & inſatiabilis, Varinus. Ceſtrinus, Κεστρῖνος, idem quod κεστρεὺς ſignificat, piſcem ſcilicet: aut hominem famelicum, vt Athenienſes dicteria & ſcomata cominiſci ſolitos vſurpabat: qua de re elegantes Anaxandridæ verſus, vt apud Euſtathium in Odyſſeæ nonum extát, recitabo: eſſe autem huius poetæ ex Athenæo conſtat: Ἂν μὲν γὰρ ᾖ τις μικρὸν παντελῶς ἄνθρωπον, καλεῖ αὐτὸν σταλαγμόν. Ὅποθεν ἀκολουθεῖ κόλαξ τῷ λέμβος ἐπικέκληται. Τὰ πολλ᾽ ἄδειπνος περιπατεῖ· κεστρῖνός ἐστι νῆστις. Τὸ φίλεῖ τ᾽ ἄρνα ποιμένος παίζων· Ἀτρεὺς ἐκλήθη. Ἐὰν δὲ κριὸν, Φρίξος. ἐὰν δὲ κωδάριον, Ἰάσων. Κεστρῖνος, τὰ τιμία καὶ τιμαχη τῶν ἰχθύων, Etymologus. Larinum bouem in Pace Ariſtophanes nominat. Scholiaſtes, Lycus Rheginus (inquit) à Larino quodam bubulco (qui ab Hercule boues Geryonis acceperit, & ad mirabilem corpulentiam prouexerit) ſic nominatum hoc genus boum ait. alij à laro (*aue nimirum*) dictos putant. Sunt qui rhi. ſyllabæ aſpirent, & λαρινοὺς dictos interpretentur, (*à magnitudine pellium: vt ego interpretor, ῥινὸς enim pellis eſt. non à magnitudine narium, vt Cælius Rhod. voluit. ſic enim λαρινες potius dici debuiſſent, vt ὄρνεις*) aiunt autem in Chaonia huiuſmodi boues eſſe, & ceſtrinos quoque vocari. Clearchus apud Athenæum κεστρινίσκους παραιγιαλίτας dixit paruos mugiles iuxta litus degentes.

Epitheta. Mugil iners, Columella. Velox, Ariſtoteli & Plinio. Νῆστεις, id eſt, ieiuni, poetis diuerſis, vt citaui in H. a. Πένησι, hoc eſt miſeri vel infirmi, Eubulo & Platoni Comico. Πρηεῖς, ἐνηεῖς, δικαιότατοι, id eſt Mites, benigni, iuſtiſſimi, Oppiano. Ὀπτάνιος (fortè Ὀπτάλεος: quanquam & ὀπτανεῖον vocatur locus vbi carnes aſſantur) δ᾽ εἰσῆλθε πελώριος ἱππότα κεστρεύς, Matron Parodus. cognominauit autem equitem ab eo fortaſſis, quòd & velocitate & ſaltu valeat.

c. Saltu pollere mugilem & ſuprà in c. & modo inter Epitheta diximus. hinc & Diocles Θαλάττῃ: Ἅλλεται δ᾽ ὑφ᾽ ἡδονῆς κεστρεύς.

e. Πόσου τοὺς κεστρέας Πωλεῖς, δύ᾽ ὄντας; δέκ᾽ ὀβολῶν φησι. Βαρύ. Ὀκτὼ λάβοις ἄν; Εἶπεο ὠνῇ τὸν ἕτερον, Alexis.

f. Mugil è Sciatho apud veteres celebris erat, Pollux & Clemens in Pædagogo: Athenæi codex pro Sciatho habet Symætho. Ἔσω δ᾽ ἡμῖν κεστρεὺς Σκιάθιος, Antiphanes inter lautiſſimos cibos. Κεστρέα δ᾽ Αἰγίνης ἐξ Ἀμφιρύτης ἀγόραζε, Ἄνδρασιν τ᾽ ἀστείοισιν ὁμιλήσεις, Archeſtratus. κεστρέα ἑφθὸν in Cotyis Thracum regis conuiuio Anaxandrides nominat. Ἄσιτος ἡμέραν καὶ νύχθ᾽ ὅλην Κεστρεὺς λεπτωθεὶς, καὶ πιεσθεὶς, χρωσθεὶς, σταφεὶς, &c. Τοῦ κεστρέως κατεδήδοκε τὸ κρανίον Ἀναρπάσας Μάτων: ἐγὼ δ᾽ ἀπόλλυμαι.

h. Κεστρεὺς νηστεύει, παροιμία ἐπὶ τῶν δικαιοπραγούντων, ἐπειδὴ οὐ σαρκοφαγεῖ ὁ κεστρεύς, Athenæus. Suidas interpretatur ἐπὶ τῶν δικαιοπραγούντων, ἧττον δὲ φερομένων διὰ τοῦτο, καὶ μηδὲν πλέον ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ἀποφερομένων. ἐπεὶ καὶ ὁ ἰχθὺς καθαρός ἐστι. Apoſtolius de guloſis: quoniam inſatiabile ſit hoc animal. Plura ad hoc prouerbium lege ſuprà in c. & in H. a. de vocabulo νῆστις.

DE CESTREI GENERIBVS DIVERSIS. VIDE ETIAM *ſuprà, Corollario II. De Mugilibus, &c.*

Adonis vel Exocœtus piſcis ſaxatilis eſt, de genere mugilum γένος κεστρέως, Ælianus de animalibus 9.36. Clearchus apud Athenæum ceſtriniſcis, id eſt paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo maximè digitos æquent, ſimilem eſſe tradit Adonin, &c. nos eum in A. elemento deſcripſimus.

Dactyleus, id eſt Digitalis, aliâs Didactyleus, id eſt, Bidigitalis, Mugilis genus eſt à latitudinis menſura dictum, quæ digitos duos non explet, vt tradit Euthydemus in libro de ſalſamentis.

Spheneus. ſcribit enim εἴδη κεστρέων εἶναι σφηνέα καὶ δακτυλέα· καὶ σφηνέας μὲν λέγεσθαι, ὅτι λαγαροὶ καὶ τετράγωνοι. hoc eſt, & ſpheneas ſic nominari, (*quaſi Cuneales à figura ſphenis ſeu ſpheniſci, id eſt, cunei,*) quòd & graciles & quadrati ſint, (*nam & cuneus qua parte craſſior eſt, quadratus vel quadrangulus potius apparet: in alteram verò partem gracileſcit & attenuatur. ſic & piſces iſti nimirum à capite craſſiore, vnde & cephalis nomen factum, ex quorum genere ſunt, paulatim attenuatur.* Τὰ δὲ τῶν διδακτυλαίων τὸ πλάτος ἔχει (*Legerim*, τοὺς δὲ δακτυλέας, *vel* τοὺς δὲ διδακτυλαίους, διὰ τὸ πλάτος ἔχειν) ἔλασσον τῶν δυεῖν δακτύλοιν.

Sargones etiam inter Mugiles ſunt: de quibus Ariſtoteles quinto de hiſtoria meminit, Sargeus (Sarginos legit Rondeletius) eos appellando. Meminit & Athenæus. Sargus quidem piſcium genus diuerſum eſt, Maſſarius. Rondeletius Sarginum à ceſtreo vel ieiuno differre non putat: cuius hac de re verba reperies ſuprà in Capite de Mugilibus in genere.

Sipharum in lacu Mugilum genus naſcitur quod pinnis ſupinis caret, Ariſtot. de partibus animal. 4.13. Eorundem meminit in libro de communi animalium greſſu, vbi quo pacto natent, oſtendit.

V. COROLLARIVM DE LABEONE, QVI ET BACchus ſeu Banchus alias dicitur.

A De Chelone quædam iam ſuprà ſcripſi, in Corol. de Cephalo A. Nomen huic piſci cum à craſſiuſculis & prominentib. labris inditum ſit, χειλών, per ει. diphthongum in prima ſyllaba ſcribi debebat, ἀπὸ τοῦ χείλη, ſicut ab Ariſt. ſcribitur Hiſt. 8.2. ſed frequentius reperio per e. nudum χελών. A labijs ſunt labeones & χείλωνες, Cam. ſed authorē non producit: & vt de homine dicatur χείλων, de piſce adhuc nō inueni. quāuis .n. orthographia ſic poſtulabat ſcribi, conſuetudo tamen ferè obtinuit, vt per epſilon ſcribatur,

& vltimam acuat. per diphthōgum quidem χειλὼν Heſychio etiam gallinacei genus eſt. Χειλιών quoque
pro labijs inuenitur. Non probo χελλῶνες in Euſtathij commentarijs duplici λ. neque κελῶνες apud Athe-
næum ex Diphilo: apud quem & χάλλωνες, quidam codices perperam habent pro χελῶνες, in recitatis
Ariſtotelis verbis de mugilum generibus. Χελμών, piſcis quidam, Heſychius. videtur autem vox corru-
pta pro χελῶν vel χελιδων, vt vel labeo vel hirundo piſcis indicetur. Chilon vel Chylon apud obſcuros
quoſdam, Albertum & huiuſmodi ſcriptores pro chelon legitur, & cum cephalo vel peræa, ſuo tantùm
muco victitante confunditur. Labeonem ætas noſtra caponem, ex magnitudine labiorum & capitis,
appellat, Volaterranus. Nos ſuprà piſcem caponem Romę dictum, Lucernam eſſe, ex Gillio annota-
uimus.

Germanicè labeonem vocabimus *ein ſtraimharderem*, id eſt ſtriatum mugilem: nam & Galli aliqui à li-
neis, quę à branchijs ad caudam æqualibus ſpacijs ſtriarum inſtar protenduntur, (ſicut & in alijs qui-
buſdam mugilibus, ſed minùs euidentes) virgadellam nominant. Vel circumloquemur, *Ein Harderen mit
groſſen leffzen.*

Bacchum potiùs quàm Banchum legendum eſſe apud Plinium, pro genere aſelli piſcis, admonet Bacchus.
Maſſarius, cum ex vetuſtis codicibus, tum ex Euthydemi & Diphili recitatis Atheneo verbis Banchum Banchus.
verò alium piſcem eſſe inter mugiles minimum putat: Hermolai ſcilicet verbis deceptus, qui & ipſe
banchum inter mugiles minimum eſſe ex Athenæo refert, duplici errore. non enim banchus apud A-
thenæum nec alium vllum quod ſciam Græcum ſcriptorem legitur, ſed banchus tantùm, βάκχος, ſiue
de aſello, ſiue de mugile dicatur. eſt enim homonymon ad vtrunque. Magnitudine quidem inter mugi-
les hic piſcis minimus non eſt, ſed dignitate & ſalubritate poſtremus. Γλαυκίσκοι, κέφαλοι, κεστρεῖς, μύξινοι,
κελῶνες, (lego χελῶνες) ὅμοιοί εἰσι κατὰ τὴν προσφοράν. τοῦ δὲ κεφάλου καταδεέστερός ἐστιν ὁ κεστρεύς: ἥσσων δὲ ὁ μύξινος,
πελαγαῖος. ὁ κόλων, (lego χελών,) Diphilus. Ἱκέσιός φησι: Τῶν δὲ καλουμένων λευκίσκων πλείονά ἐστιν εἴδη. Ἄριστοι δ'
εἰσὶν οἱ κέφαλοι καὶ πρὸς τὴν χύσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν. δεύτεροι δ' εἰσὶ τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἥσσονες δ' οἱ μύξινοι:
καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, οἱ λεγόμενοι βάκχοι. εὔχυλοι δ' εἰσὶ σφόδρα (videtur hic locus mutilus: ad-
dendum ſuſpicor οἱ κέφαλοι) καὶ οὐ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκριτοι. Euſtathius quoque in Iliados N. hunc locum
citans, legit χελλῶνες οἱ καὶ βάκχοι. Quòd autem poſtrema verba, Εὔχυλοι δ' εἰσὶ σφόδρα, &c. non de chelo-
nibus accipienda ſint, apparet: quoniam illos mugilum peſſimos eſſe ſentit: ſed de cephalis, quos om-
nibus præfert: illis nimirum, qui non in litore & limo vt chelones: ſed longiùs & in puro mari degunt:
quos boni ſucci eſſe Galenus quoque fatetur: ventrem quoque illos promouere iam diximus: qua ra-
tione etiam minùs alere videntur. Rondeletij conjecturam non probo: qui in Hiceſij verbis, poſt
καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, punctum notat. deinde à nouo initio legit, οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι.
vt alij ſcilicet (inquit) vel capitones, vel myxini dicantur banchi. Cum enim lectionem, qualis eſt, &
Euſtathius quoque legit, & Natalis de Comitibus ſimiliter, (qui nuper Latinum reddidit Athenæum,
multis, vt ait, codicibus Græcis collatis,) defendere poſſimus, nihil opus eſt innouari. Proximè dixerat
Hiceſius, Leuciſcorum genera ſunt, κέφαλοι, κεστρεῖς, χελῶνες, μύξινοι. quòd ſi nunc Bacchorum nomine,
(ſi ita legamus vt Rondeletius) vel aliud quintum genus, vel vnum ex prædictis intellexiſſet, monere
debuerat. At ſi ita vt nos & vt impreſſi ac manuſcripti codices habent, legas: nihil, vt apparet, difficul-
tatis eſt. In capite de mugilibus in genere Rondeletius ſcribit, chelones quoque bacchos dici, Hiceſio
teſte: neque in lectionem an legitima ſit inquirit. Itaque eodem in capite bacchos piſces quatuor di-
uerſos facit: vnum, aſellorum generis: tres, mugilum: nempe chelonem, myxonem, & ceſtreum. Ego
aſelli genus, & chelonem mugilem aliter bacchi nomine vocari fateor. ceſtreum autem eodem nomine
vocatum, nullo opinor authorum teſtimonio comprobari poſſe. Plinius quidem triceſimo ſecundo
volumine de felle piſcium loquens. Auribus (inquit) vtiliſſimum bati piſcis fel recens, ſed & inuetera-
tum vino. item banchi quem quidam myxona vocant. Sed is locus mihi ſuſpectus eſt: & fuit Hermolao
quoque, cuius hæc ſunt verba: Eſt & aſellus marinus, quandoque banchos appellatus Plinio. propte-
reà additum hîc (libro 32. cap. 7.) putauerim, poſt Banchi, quem quidam myxona vocant. Plinium qui-
dem pleraque ſua à Græcis tranſtuliſſe conſtat, hunc præcipuè locum. vſitata enim Græcis nomina ſunt
banchus (vel Bacchus potiùs) & Myxon. ſed cum neque banchus per n. apud eos legatur, neque bac-
chum eſſe myxonem, ſed chelonem (t. unque mugilum generis) memoria ipſum eſſe lapſum, vel aliter
locum vitiatum ſuſpicabimur: præſertim cum hoc paſſim frequentiſſimum Plinio ſit, in ijs maximè,
quę à Græcis transfert. Inueniuntur & in banchi piſcis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculoſis prę-
clarè medentur, Plinius. Vbi iterum bacchi lego. nec referre puto eo nomine aſelli an mugilis aliquod
genus intelligas. omnium enim ferè lapilli, qui eos habent, piſcium, ſimili mihi videntur ad calculos
pellendos facultate præditi. Rondeletius de ceſtreo: Lapides (inquit) in cerebro reperti aduerſus ne-
phritidem valent. quem locum fortè ex Plinio tranſtulit, cum ceſtreum alio nomine etiam bacchum
dici exiſtimaret. Lapillos autem aſello etiam piſci ineſſe conſtat.

Ariſtoteles libro 8. Hiſtoriæ capite 2. cum cephalum χελῶνα πρόσγειον, id eſt litoralem eſſe dixiſ- C
ſet: perçam verò non litoralem, ſubdit, Βόσκεται δὲ ὁ περαίας ἢ (τὴν potius) μύξαν τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ: διὸ καὶ νῆστίς
ἐστιν ἀεί. οἱ δὲ κέφαλοι νέμονται τὴν ἰλύν. Hîc pro his verbis, οἱ δὲ κέφαλοι, res ipſa poſtulat vt legamus, οἱ δὲ
χελῶνες. eademque lectio ex Athenæo confirmatur, hunc locum ſic recitante: ὁ μὲν χελὼν πρὸς τῇ γῇ
νέμεται: ὁ δὲ φεραῖος (περαίας) οὔ. καὶ τροφῇ χρῆται, ὁ μὲν φεραῖος (περαίας) τῇ ἀπ' αὐτοῦ γινομένῃ μύξῃ. ὁ δὲ χελὼν,
ἄμμῳ καὶ ἰλύϊ.

Deterrimus mugilum chelon eſt, vt diximus: vt qui in litore cœnoſo, & prope paludes, & ad fluuio- F
rum oſtia maximè victitet.

Chelônis piſcis adeps (& hepar) cum ſucco fœnogręci ſolutus & illitus in labris & pelmaſin, id eſt G
plantis pedum, fiſſuras egregiè ſanat. Fel autem eius chimetla curat, Kiranides.

Labeones à prominulis inferioribus labris dicuntur: qui hæc cognomenta Romanis familijs indi- H.a.
derunt, Iouius. Camerarius Labiones per i. ſcribit. Labra, à quibus brocci, labeones dicti: & os probum
duriúsve animal generantibus, Plinius libro 11.

VI. COROLLARIVM, DE MYXONE.

A Myxinus ſcribitur apud Athenæum, Μύξινος proparoxytonum: Euſtathius penanflectit, vt ἐρυθῖνος. Ariſtoteles μυξῶν habet: quod magis placet quàm μύξος, vt Athenęi codex noſter ex eo repetit. Μύζων quidem per ζῆτα non probo: & ſi quis etiam ita ſcriberet, o. magnum ſeruandum eſſet in obliquis. De hoc piſce iam in præcedentibus paſſim inter Mugiles quædam prolata ſunt. Ἡ μύξα ἐκ τοῦ μύζειν λέγεται: & metaphoricè etiam μύτ. (in ſepia) ab eodem verbo. & μυξῖνος, parui mugilis genus, Euſtathius. Et rurſus: Et quoniam myxini leuciſcorum, qui ab albo colore denominantur, ſpecies ſunt: veriſimile eſt ipſorum quoque nomen à muco lacteo, vt Oppianus appellat, eſſe factum, παρὰ τὴν γλαγόεσσαν μύξαν. Banchum aliqui myxona vocant, Plinius. ſuper quo loco coniecturam noſtram expoſuimus proximè retrò in Chelône. *Pholis.* Eſt apud Ariſtotelem pholis, quę mucorem, quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita vt in eo quaſi cubili quieſcat. De hoc Vuottonus dubitat, idém ne ſit myxoni piſcis, an eiuſdem ſaltem generis. ſed Rondeletius probè diſtinxit. Myzones ſiue Myxones Mugilum genus etiam hac ętate Græci Myxones appellant: qui Niceam accolunt Maſſonos nuncupant, Gillius. Germanicè Myxonem probè vocabimus *ein Schlymbarderen*. nam quòd Gręci myxam, Latini mucum, noſtri *Schlym* appellant. Qui myxonem eſſe putant piſcem à noſtris *Trüſch*, Gallis Lotam vocatum, falluntur.

F Tripatinum nominat Plinius, ex muręnis, lupis & myxone piſcibus. Vide in Lupo F.

Myrinus, mugil & capito, ſi pluuiæ modũ exceſſerint, facilè excęcantur, Ari. Hiſtorię 8.19. Rondeletius pro myrino, myxinum reſtituit. Vt alibi quoque pro μύκων (vbi Gaza papauer tranſtulit) legit μυξῶν.

DE MVLLO, BELLONIVS.

A (F) Trigla ijs potiſſimùm, qui mari abluuntur, notiſſima eſſe ſolet, longiùs tamen in Mediterraneis ferri, ſi cum pipere in paſta incocta condiatur. Pariſienſes vulgò Rougetos barbatos, vel Surmuletos appellitant, ad aliorum piſcium diſcrimen, quos Mulli Geneatis nomine, id eſt imberbis illis venire ſolet. Veneti à barbis Barbonos, Burdegalenſes & Baionę Barbarinos dicunt.

B Perpaucos admodum piſces noui, qui Triglę naturam ſortiantur. Nam is nec lingua, nec dentibus os communitum habet. Squamis Mullus latiuſculis contectus eſt, ſed quę leui contactu auferantur: tamen vbi ablatę ſunt, rutilus color multò pulchrior in cute apparebit. Tota piſcis moles rubet quidẽ, ſed veluti verſicoloribus lituris notata rubris & luteis, & in quibuſdam purpureis comperitur. Mulli vt plurimùm non excedunt palmum, neque binis libris grauiores fiunt, quod iam ab omnibus antiquis teſtatum eſt. Ideo perſæpe Mullum bilibrem dixerunt. Mullus Scarum propemodum referret, ni Scarus paulò latior eſſet: ventrem ferè planum habet: ideo non falli creduntur qui trilaterales triglas cenſuerunt. Caudam habet bifurcam, idcirco laterum pinnas veluti in acutum tendentes. Pinnas duas in tergore gerit, quarum anterior ceruici multum vicina eſt. Altera verò non longè à cauda diſtat: duas præterea ſub ventre gerit, alteram inter anum & caudam. Oculos erui magnitudine: Barbis duabus ſub mento ſeu cirris albis, mollibus, flexilibuſque, veluti Myſtus barbatus. Stomachum forma rotundum: (C) œſophagum habet gracilem, oblongum & tenuem. Integras deglutit Chamulas, Tellinas, Mitulos, Pectines & Conchulas paſſerum modo, quas in ſtomacho conficit. Hepar in latere ſiniſtro ſitum habet. Felle non eſt admodum grandi præditus. Cæcis ſiue appendicibus pluribus communitus eſt.

F Veneti Triglas, apud quos affatim capiuntur, incoquunt, & in ſucco acido & piperato immergunt: Sciunt enim eas dura carne conſtare, vt tali modo diu incorruptas ſeruent: Siquidem hac ratione conditas per vrbem vendentes circumferunt. *Aetius.* Aëtius eadem quę Galenus de Mullo habet: Ex pelagijs piſcibus (inquiunt) eſt Mullus. is æſtimationem apud homines reperit, tanquam excellenter in cibo iucundus ſit. Habet autem duriorem omnibus pelagij generis carnem, non pinguẽ, ſed friabilẽ: & propterea magis quàm alij piſces nutrit, vbi probè concoquitur. Quidam iecur eius & caput voluptatis gratia magnifaciunt. *Galenus.* Hic quoque pelagicis piſcibus annumeratur, inquit Galenus. Celebratur autẽ apud homines, tanquam voluptate cibos reliquos ſuperet. Omnium fermè aliorum carnem habet duriſſimam, & valde friabilem: quod idem eſt, ac ſi dicas, nihil in eo eſſe lentoris neque pinguedinis. Nutrit certè, cum probè confectus fuerit, omnib. alijs piſcibus copioſiùs alit. Diximus autem anteà, quod cib. durior, ac craſſiorum partium, & (vt ſic dicam) terreſtris, alimentum corpori pręſtat copioſiùs, quàm humidior ac mollior: pręſertim quando pręter id, ſubſtantiam habet corpori alendo accommodatam ac familiarem, quæ ſubſtantia voluptate iudicatur. Nam alimenta quæ tota ſubſtantia ab alendis animalibus ſunt aliena, ea aut non prorſus, aut inſuauiter manduntur. Ex familiaribus verò quemadmodum humidius minus nutrit: ita coquitur faciliùs ac diſtribuitur. Ergo Mulli caro iucunda quidem eſt, vt quæ alimentum eſt hominum naturę accommodum. Et quanquam alijs piſcibus ſit durior, mandi tamen quotidie poteſt, propterea quòd friabilis eſt, & pinguedinis expers cum quadam acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria, ſtatim vt ſumpta fuerunt, celeriter implent, & appetentiam euertũt. Præterea, *Hepar.* quod maius eſt, compluribus deinceps diebus ipſorum eſum non ſuſtinemus. Verùm Mulli hepar à guloſis propter voluptatem ſummopere expetitur. Quidam verò ipſum per ſe mandere nolunt: ſed garęum, quod vocant, in vaſe cum pauxillo vini pręparantes, in eo viſcus ipſum tantiſper comminuunt, quoad totum ſimul ex ipſo & humidis pręparatis ſuccus vnus fiat ſimplex ad ſenſum & ſimilaris, in quo Mulli carnes intinctas mandunt. At mihi profectò nequaquam tantæ ſuauitatis eſſe videtur: neque *Caput.* tantam corpori vtilitatem adferre, vt tantopere ſit concupiſcendum, vti nec ipſum caput. Quanquam *Maximi mulli.* guloſi hoc quoque laudant, ac ſecundas poſt iecur ferre pędicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandiſſimos Mullos emptitent: cùm nec adeò ſuaui ſint carne, vt minores: nec ad coquendum faciles, vt quæ dura admodùm eſt. Ob eam igitur cauſam, cùm quendam aliquando interrogaſſem, qui ingenti pecunia pęgrandes Mullos emerat, quid eſſet quòd illos tantopere expeteret: reſpondit, ſe primùm propter hepar illos tanti emiſſe, tum autem propter caput. Verùm hactenus de Mullis hæc dixiſſe, huic ſermoni, in quo vtilitatem inquirere inſtituimus, ſatis fuerit. Porrò optimi Mulli fiiunt, *Lib. 3 de alim. facult.* vt alij etiam omnes piſces, tum propter mare purum, cùm propter alimenta. Nam qui cancellos vorant, & ra-

& grauiter olent, & inſuaues ſunt, & ad coquendum difficiles, & mali ſucci: hos porrò dignoſces, ſi prius quidem, quàm veſcare, ventrem reſecueris. Inter veſcendum verò ipſe ſtatim guſtus ac olfactus iudicium adferet. Hactenus Galenus. Idem alibi ſic de Mullo ſcribit, Mulli verò quòd dura eorum caro ſit, & ab excrementis pura, non ſunt ad ſaliendum accommodi. Item libro de attenuante victu ita habet: Qui autem vitam in maiore otio, ac quiete degunt, ijs non modò ab eiuſmodi ſuum eſu eſt temperandum, verumetiã à ſylueſtribus: Abundè enim fuerit eis auibus montanis veſci, & piſcibus ſaxatilibus, vtputa Iulide, Fuca, Merula, Turdo, Scaro: & in ſumma, omnibus quæ habent carnem mollem ſimul ac friabilem. Mullorum friabilis quidem eſt, non tamen mollis. Item paulò pòſt habet, Quum igitur ſaxatiles deſunt, Aſellos, Mullos, & alios eiuſdem generis pelagicos poſſumus exhibere, & eos potiſſimùm qui cum ſinapi manduntur: cuius generis eſt Scorpius.

DE MVLLIS, RONDELETIVS.

Mulli, hirundinibus & cuculis ſimiles ſunt, (vt ex Speuſippo diximus) plus æquo à veteribus laudati. *A* Horum plura ſunt genera, quę ſingillatim exponemus. Dicitur à Græcis τρίγλη, non τρίγλα, vt docet Athenæus. *Libro 7.* Nam fœminina nomina in λλ deſinentia, alterum postulant, vt σκύλλα: quæ verò γ annexum habent, in η deſinunt, vt τρώγλη, αἴγλη, ... η. Quanquã in excuſis Ariſtotelis exemplaribus ſæpe τρίγλα legitur. Cur τρίγλη dicatur, oſtẽdit ex Ariſtotele Atheneus: Scribit Ariſtoteles in quinto de animalibus, *Ibidem. cap. 5.* mullum ter parere, piſcatores id coniicere ex eo quòd quibuſdam in locis ter fœtura appareat, fortaſſe igitur inde nomen habet. Id confirmat Oppianus lib. 1. Ἁλιευτικῶν Τρίγλαι δὲ τριγόνοισιν ἐπώνυμοί εἰσι γενέθλοις. Accipiunt triglæ à terno cognomina partu. Non igitur quòd triformis ſit, ſed quòd ter pariat, τρίγλη nominata eſt. Mulli nomẽ Feneſtella à colore mulleorũ calceamentorum (*quæ nimirum purpurei erant*) datum putat, autore Plin. lib. 9. ca. 17. *Mulli nomen Latinum & color.* De mulleis verò hæc Feſtus Pompeius: Mulleos genus calceorum aiunt eſſe, quibus Reges Albanorum primi, deinde patritij vſi ſunt, quos putant à mullando, id eſt, ſuendo dictos. Mulleos igitur purpureos fuiſſe oportet, cùm mulli ſanguinei, id eſt, purpurei ſint. Ouidius in Halieutico: Tenui ſuffuſus ſanguine mullus. Et Oppianus roſei coloris eſſe ait: Τρίγλης δὲ ῥοδόχροα φῦλα νέμονται. Vel varios mulleos fuiſſe oportet, cũ mulli magna ex parte purpurei ſint, aliqua parte cãdidi, alia liuidi: habent & lineas aureas parallelas. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.* Maximè cùm expirant, colorem mutant. Plinius: Mullum expirantem verſicolori quadam, & numeroſa varietate ſpectari proceres gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem, vtique ſi vitro ſpectetur incluſus. *Ibidem.* Ego frequenter in litore expirantes & variè colorem mutantes vidi. Epicharmus τρίγλας κυφὰς nominat apud Athenæum, quòd capite ſint repando, vt opinor, maximè barbam habentes. Sophron apud eundem τρίγλας πίονας, id eſt, pingues, parum apto epitheto. *Libro 7.* Nam mulli, autore Galeno, omnium ferè aliorum carnem habent duriſſimam, & valde friabilem, quod idem ſignificat, ac ſi dicas, nihil in ea lentoris, neque pinguedinis. *Lib. 3. de alim. facult.*

Mullus hodie à Romanis, cùm iam vetus Latinum nomen exoleuerit, trigla dicitur: à Venetis barboni: à Burdegalenſibus barbeau: à Gallis ſurmulet: à nonnullis barbarin: ab alijs moil, id eſt, maris perdix: (*à mullo potius hoc nomen detortum conſeceris*) à Cretenſibus nomine compoſito ex Græco corrupto & Veneto σουγλὶ μπαρμπούνι: ij enim β per μπ efferunt. *Nomina gentium diuerſarum.*

Mullorum vt diximus, plures ſunt differentiæ: alij enim barbati ſunt, qui γενειᾶτιδες à Sophrone dicuntur: ἐπεὶ αἱ τὸ γένειον ἔχουσαι ἡδίους εἰσὶ μάλιστα τῶν ἄλλων: quoniam qui barbam habent, cæteris ſunt ſuauiores. *Differentiæ.* Alij barbati non ſunt, qui diſtinctionis gratia ἀπώγωνες, id eſt, imberbes à nobis dici poſſunt. Rurſus barbatorum differentiæ à loco ſuccique bonitatẽ inueniuntur. alij enim in alto mari degunt, qui omnium ſunt optimi. alij in marinis ſtagnis & cœnoſis litoribus, vnde lutarij dicti, vel quod lutũ oleant, vel quòd luto veſcantur. Plinius: Lutarium ex his viliſſimi generis appellant. *Lib. 9. cap. 17.* Huiuſmodi permultos habemus in ſtagno noſtro. Itaque quemadmodum Plinius purpurarum genera plura pabulo & ſolo diſcreta facit: ita & mullorum genera diſcernere poſſumus, vt aliud ſit lutenſe, putri limo: aliud algenſe, alga enutritum: *Lib. 9. cap. 37.* aliud quod aliorum piſcium carne veſcatur. Eodem modo à locis differentiæ ſumentur.

DE MVLLO BARBATO, RONDELETIVS.

MVLLVS barbatus in alto mari, in marinis ſtagnis, & litoribus viuit: rarò inter ſaxa, niſi luto, arena, muſco obducta ſint. frequentiſſimè in mari noſtro capitur. *C*

Pedalem magnitudinem attingit. Plinius lib. 9. cap 17. Mullis magnitudo modica, binaſque libras ponderis rarò admodum exuperant, nec in viuarijs piſciniſque creſcunt. Septentrionalis tantùm hos & proxima Occidentis parte gignit (*Alia lectio, non gignit*) Oceanus. *B* Martialis:

Nolo mihi ponas rhombum, mullumque bilibrem.

Horatius trilibrem dixit,

Laudas inſane trilibrem mullum.

Seneca in epiſtolis ſcripſit mullum quatuor librarum pondo Tiberio Imperatori donatum, quem in macellum cùm deferri & venire iuſſiſſet, ab Octauio quinque ſeſtertijs emptum fuiſſe. *Libro 15.* Mullum octoginta librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, teſte Plinio, quod credibile non eſt. Mullus à capite ad caudam lineas habet aureas. Color eius pur- *Lib. 9. cap. 18.*

pureus per ſquamas non aliter quàm per pellucidum cornu conſpicitur: ſunt enim eæ magnæ, tenues, ſerratæ, obliquo ſitu diſpoſitæ, facilè deciduæ. quæ cùm deciderint, ruber ille color veluti nitens purpura apparet, lineæ verò aureæ euaneſcunt. Capite & dorſo eſt gibbo, oculis rufis, ore paruo, ſine dentibus. Ex inferioris maxillæ extremo cirri duo, molles, candidi pendent, vnde barbatuli à Cicerone, & *In Parad.* barbati à Varrone (lib.3. de re ruſt.) cognominantur. Et has maxillæ apophyſes ſeu appendices barbam appellauit Plin. lib.9.c.17. Mulli, inquit, barba gemina inſigniuntur inferiori labro. Pinnas habet duas ad brāchias aurei coloris: in ſupina parte itidem duas candidas, à podice aliam, in dorſo duas. prior ex *Partes internæ.* firmioribus, poſterior ex mollioribus aculeis conſtat. Cauda rubet. Gula parua eſt, ventriculus paruus cum innumeris appendicibus. Hepar ex albo rubeſcit. felle caret, quam ob cauſam ex hepate condimētum paratur, de quo poſteà. Splen nigricat exiguusq; eſt, cor triāgulare, brāchiæ quaternæ & duplices.

C (F) Partes internæ facile putreſcunt. quamobrem cùm mulli longa vectura ſeruari non poſſint, raro Lutetiæ, & in magnis vrbibus procul à mari diſſitis venales reperiuntur. Cumq; in Oceano ſint maximi, præſertim in Britannia, qui procul amandare volunt, priùs coquunt, farinaq; probè ſubacta piſtaq; cōcludunt. Cur facilè putreant, in cauſa eſſe puto victus rationem: luto enim & ſordibus ſæpiùs veſcūtur, *Partus.* vt mox fuſiùs oſtendemus. Mullum ter anno parere autores ſunt Plinius, Oppianus, Athenæus Ariſtotelem ſecuti. Oppiani & Athenæi locos ſuperiore capite protulimus. Plinij verò locus eſt huiuſmodi: *Lib.9.cap.17.* Mulli pariunt ter anno: his certè toties fœtura apparet. Quæ ex Ariſtotelis lib.5.cap.9. de hiſtoria anim. ſumpta ſunt, quo loco docet Ariſt. alios piſces ſemel tantùm parere anno, vt thynnum, ceſtreum, cæterosq; quos χυτοὺς vocat, Gaza fuſaneos: alios bis, vt ſargum vêre & autumno, triglam verò ter. Quæ tam apertè dicuntur, vt hoc loco de Ariſtotelis ſenſu dubitare nemo poſſit: at qui alium eiuſdem operis locum cum hoc diligentiùs contulerit, non parum certe de mulli partu ambiget. Locus is eſt: Vltimi gregalium pariunt mullus & coracinus, pariunt autem autumno, (περὶ τὸ μετόπωρον.) Mullus in limo parit, quare ſerò fœtificat: longo enim tempore limus frigidus eſt. Si mullus autumno tantùm parit, vltimus ſcilicet gregalium, atq; ſerò: quî fit vt ter anno pariat? Nam ter autumno vno parere veriſimile non eſt. *Lib.5.* Athenæus recitata Ariſtotelis ſententia, qua ter anno parere aſſerit, ſubiungit ter tantùm vitâ parere: reliquo tempore ſterilem eſſe, quòd in ipſius vtero vermiculi naſcantur, qui ſemen deuorant. Sed locū Athenæi, quia in ijs quæ extant exemplaribus, indiſtincte & inemendate legitur, adſcribere non grauabimur, vt lucem ei aliquam afferamus. Τὴν τρίγλην φησὶν Ἀριστοτέλης τρὶς τίκτειν τοῦ ἔτους ἐν πέμπτῳ ζώων, τεκμαίρεσθαι λέγων ἀπὸ τῶν αἰγιαλῶν τοῦτο ἐκ τοῦ γόνου (*τρὶς additur in noſtro codice. & ſic habet Ariſtot. hiſtoriæ 5. 9.*) φαινομένου περί τινας τόπους. Μήποτε οὖν ἐντεῦθέν ἐστι καὶ τὸ τῆς ὀνομασίας; ὡς ἀμίαι ὅτε οὐ μία μίαν φέρονται, ἀλλ᾽ ἀγεληδόν: σκάρος δὲ, ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, (*καὶ σκαρὶς, additur. forte καρὶς: niſi σκάρος & σκαρὶς, ita ſit vnus piſcis, vt τρίγλη, τριγλὶς: κάμμαρος, καμμαρὶς, &c. Euſtathius quidem hunc locum repetens, σκαρὶς habet, vt & Natalis interpres Latinus.*) ἀφύαι δὲ, ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτέστι δυσφυεῖς: θύννος δὲ ἀπὸ τοῦ θύειν. ἐστὶ γὰρ ὁρμητικὸς κατὰ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴν, διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ τῆς κεφαλῆς οἴστρου ἐξελαύνεσθαι. ἔστι δὲ καρχαρόδους, συναγελαστικὸς, (*συναγελαστικὴ habet codex noſter, vt referatur ad τρίγλη: vt ſenſiſſe videtur Athenæus. nam poſt σαρκοφάγος, non legitur τρίγλη, quod Rondeletius appoſuit, ſed τὸ δὲ τρίτον τεκοῦσα, tanquam de eodem adhuc piſce. quanquam καρχαρόδους non eſt. Rondeletio enim & Bellonio teſtibus dentes non habet, vt in hoc aberrarit Athenæus, ſicut & in ceſtreo. Natalis quidem Latinus interpres non vbique probatus, ad thunnum hæc ſicut Rondeletius, refert.*) παντοσιτικός, καὶ σαρκοφάγος. Τρίγλη τρίτον τεκοῦσα (*codex impreſſus habet τελοῦσα, ſed Euſtathius & Varinus meliùs τεκοῦσα.*) ἄγονός ἐστι. γίνεται γάρ τινα σκωλήκια αὐτῇ ἐν τῇ ὑστεραίᾳ (ὑστέρᾳ) ἃ τὸν γόνον τὸν γινόμενον κατεσθίει. Hæc ſi quis cum vulgari lectione conferat, longe dilucidiora eſſe fatebitur. Cùm autem de trigla cœpiſſet dicere Athenæus, ac in eius atq; aliquot aliorum piſcium etymum diuertiſſet: de eadem continenter ſcribit, poſt tertium partum ſterilem eſſe. hoc ſatis demonſtrat ſequens contextus, in quo de trigla plura tradit Ariſtoteles lib.8. de hiſt. anim. cap.13. mullum inter litorales numerat: item Op*Loci in quibus egit.* pianus lib.1. ἁλιευτικῶν, & Plin. lib.9.c.17. Galenus inter pelagios. Qui barbati ſunt, in litoribus ſæpius capiuntur, imberbes in alto mari. Vt locis, ita victus ratione, & proinde ſucci bonitate mulli à ſeſe dif*Victus.* ferunt. Ariſt. (lib.8. de hiſt. anim cap.2.) ſcribit, alga, conchis, cœno, carne veſci. Oppianus ſordidiſſi*Lib.3. ἁλιευτικῶν.* mis quibuſque cibis, vt hominum cadaueribus, nullumq; in mari eſſe piſcem qui ſordes tam auide appetat, tantumq; aquatilia omnia ſpurcitie vincere, quantum ſus terrena reliquas animantes.

Τρίγλης δ᾽ οὔ τινά φημι χερειοτέρησιν ἐδωδαῖς
Φέρβεσθαι, ἱμείρει δὲ δυσηχέος ἔξοχα δαιτός.
Πυθομένοις, εὖτ᾽ ἄν τιν᾽ ἔλῃ στονόεσσα θάλασσα.
Ἤθεα, φυρομένοισιν ἀεὶ περὶ γαστέρος ὁρμήν.
Οἳ δ᾽ ἐνὶ χερσαίῃσιν ἀριστεύουσ᾽ ἀγέλῃσιν.
Τέρπεαι. πᾶσαν γὰρ ἄσιν ἀλὸς ἣν κεχίχησι
Σώμασι δ᾽ ἐκπάγλως ἐπιτέρπεται ὀδρομέοισι
Εἴκελα δὲ τρίγλῃσι, σύεσσί τε, φημὶ τετύχθαι
Ἄμφω δ᾽, αἱ μὲν ἔασι διάκριτοι ἐν νεπόδεσσιν,

F Mulli ij optimi iudicandi ſunt, qui in maxime puro mari, cibis optimis minimeq; ſordidis veſcun*Lib.8.* tur. Vt Diphilus apud Athenæum ſcribit, mulli caro ſtomacho grata eſt, ſubaſtringens, dura, corruptu difficilis, aluum ſiſtit, maxime ſuper carbones aſſa. In ſartagine frixa, grauis eſt, concoctu difficilis. quouis autem modo parata omnis, ſanguinem elicit. Laudatiſsimi, inquit Plinius, qui conchylium ſapiunt. *Lib.9.cap.17.* Hæc cùm ita ſint, iure mirum videri poſſit: cur tam prodigo luxu inſignis & pretioſus ab antiquis habitus ſit mullus. Nam ſi alimenti copiā, quam præſtat, ſpectes, omnes alii piſces qui præterquā quòd dura, etiam glutinoſa ſunt carne, copioſiùs alunt. ſi ſuauitatem gratiamq; ſucci, à multis ſaxatilibus, a*Lib.9.cap.17.* lijsq; ea laude ſuperatur. M. Apicius, vt ſcribit Plinius, ad omnem luxum ingenio mirus, in ſociorum *Hepar.* garo mullos necari præcellens putauit, atq; è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim eſt facilius dixiſſe, quàm quis vicerit. Ego in garo ex encraſicholis, in oleo & aceto igni liquatis confecto hepar mulli comminuo, cultelloq; tantiſper miſceo, dum vnus ex omnibus ſuccus fiat, ex eoq; condi*Caput.* mento carnem mulli edo: caput verò quia multum huius condimenti ebibit, ſugitur: ideoq; laudatur, non quòd aliquid aliud quod probandum ſit, habeat. continet enim duntaxat cerebrum, annexæ ſunt branchiæ quæ edendo non ſunt.

G Mullorum aſſiduo cibo aciem oculorum hebetari tradunt Plinius lib.32.cap.7. & Dioſcorides lib. 2.cap.24. Et mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius: vel quia ſpiritum animalem *Ibid.c.10.* abſumit (*hic cibus, quæ Rondeletii coniectura eſt*) vel conturbat. Si mullus viuus in vino ſuffocatus fuerit, & id vir

& id vir biberit, rei venereæ operam dare non poterit, inquit apud Athenæum Terpſicles. Si verò ex H.h.
eodem vino mulier biberit, non concipiet. Cùm igitur veneris incẽdia reſtingnat, eam ob cauſam contrà omnia veneficia ex menſtruis mulierum auxiliatur, vt etiam author eſt Plinius. Lib.7. Mulieres enim huiuſmodi philtra parant, veneris inflammandæ cauſa: qua vti cùm mullorum eſu viri prohibeātur, à mulierum amore abhorrent, illaſque fugiunt. multò verò ad id efficaciores redderentur mulli, ſi edantur ſaliti vel aſperſi ea chryſocolla (*aliqui tamen chryſocolla factitia in corpus ſumpta venerem accendi putant*) qua Lib.32.cap.15. nunc aurifices aurum ferruminant, quamque Arabico vocabulò baurach appellant.

Fortaſſe ob id quòd caſtos viros efficiat, Dianæ ſacrum eſſe mullum, non ineptè aliquis cum veteribus fabulari poſſit, quanquam alij veteres Hecatæ attribuant (quę eadem eſt cum Luna & Diana, vt author eſt Ariſtophanis interpres, & in natura deorum Phurnutus) ob nominis communionem: eſt enim, vt ait Atheneus τελοδῖτις, καὶ τριγλῶνος, καὶ ταῖς τριακάσι δ' αὐτῇ τὰ δεῖπνα φέρουσι. id eſt, triuia eſt Hecate, tres habet oculos, trigeſimo & vltimo die menſis, ſiue in neomenia cœnam illi mittebant. vel quia, autore Apollodoro, vt citat Athenæus, τρίμορφος ἡ θεός, id eſt, triformis eſt dea. vnde Vergilius dixit: Tergeminamque Hecatem, tria virginis ora Dianæ. Et Ouidius:

Ora vides Hecates in tres vergentia partes, Seruet vt in ternas compita ſecta vias.

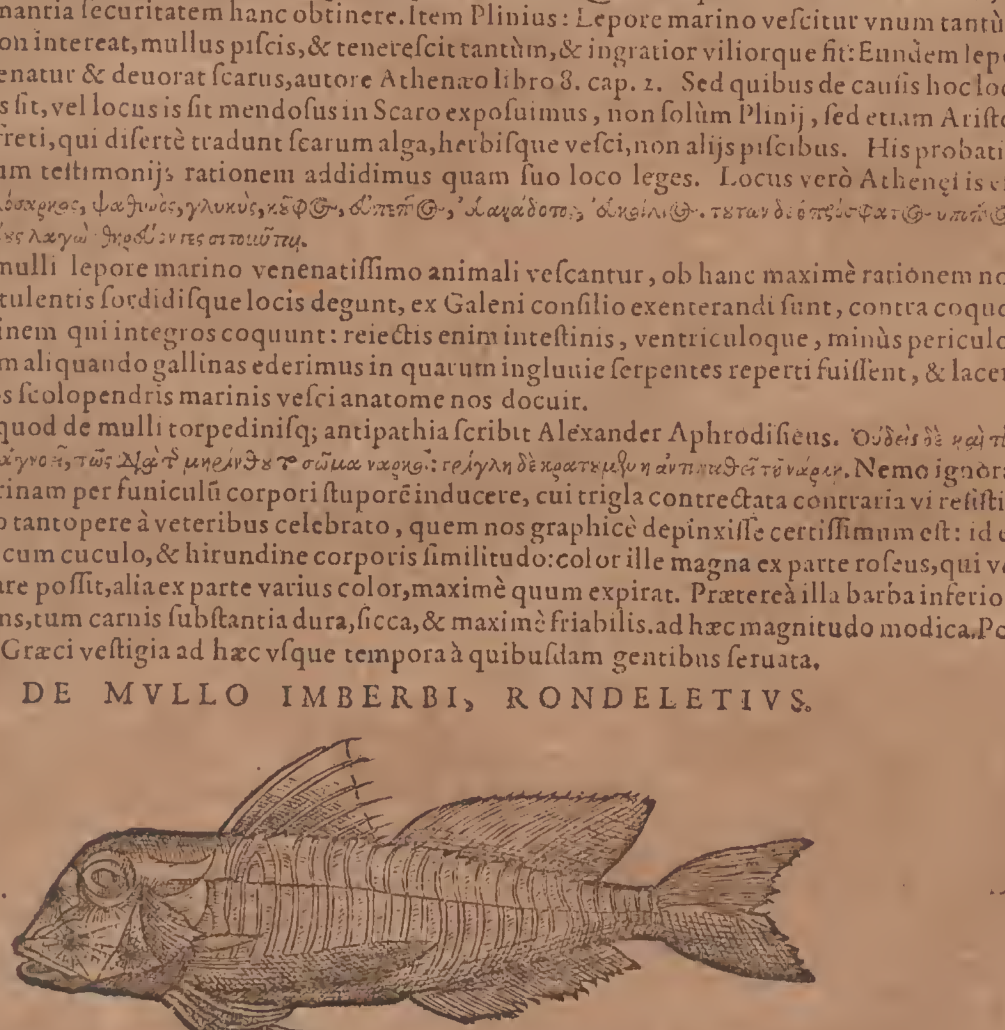
Hegeſander mullum in Dianæ ſacris circumferri ſcripſit, quia cenſetur lepores marinos hominibus mortiferos ſedulò venari & deuorare quòd cum ſummo mortalium commodo faciat, venatrici deæ venator piſcis dedicatur. Simile quid tradit Plutarchus. Mullum Eleuſiniæ ſacerdotes colere, & Iunonis apud Argiuos antiſtitem (fœminam τὴν ἱέρειαν) ob animalis reuerentiam eo abſtinere: marinum enim leporem exitialem homini mulli necant cumprimiſque infeſtant. In libello vtra anim. &c. Quare tanquam hominum amantia, & ijs ſalutaria animantia ſecuritatem hanc obtinere. Item Plinius: Lepore marino veſcitur vnum tantùm animalium, vt non intereat, mullus piſcis, & tenereſcit tantùm, & ingratior viliorque fit: Lib.32.cap.1. Eundem leporem marinum venatur & deuorat ſcarus, autore Athenæo libro 8. cap. 2. Sed quibus de cauſis hoc loco Atheneus lapſus ſit, vel locus is ſit mendoſus in Scaro expoſuimus, non ſolùm Plinij, ſed etiam Ariſtotelis autoritate freti, qui diſertè tradunt ſcarum alga, herbiſque veſci, non alijs piſcibus. An ſcarus etiā lepores marin. deuoret. His probatiſſimorum autorum teſtimonijs rationem addidimus quam ſuo loco leges. Locus verò Athenęi is eſt: ὁ δὲ σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρός, γλυκύς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐαπόδοτος, ὀλιγότροφος. τοῦτον δ' ὁ πρόσφατος ὕποπτος, ἐπειδὴ τοὺς θαλαττίους λαγὼς θηρεύοντες σιτοῦνται.

Cùm igitur mulli lepore marino venenatiſſimo animali veſcantur, ob hanc maximè rationem non ſolùm quia in lutulentis ſordidiſque locis degunt, ex Galeni conſilio exenterandi ſunt, contra coquorum conſuetudinem qui integros coquunt: F reiectis enim inteſtinis, ventriculoque, minùs periculoſi erunt. quanquam aliquando gallinas ederimus in quarum ingluuie ſerpentes reperti fuiſſent, & lacertos marinos quos ſcolopendris marinis veſci anatome nos docuit.

Mirum illud quod de mulli torpediniſq; antipathia ſcribit Alexander Aphrodiſieus. Οὐδεὶς δὲ καὶ τὴν θαλαττίαν νάρκην ἀγνοεῖ, πῶς διὰ τῆς μηρίνθου τὸ σῶμα ναρκοῖ· τρίγλη δὲ κρατουμένη ἀντιπαθεῖ τὴν νάρκην. Nemo ignorat D torpedinem marinam per funiculũ corpori ſtuporẽ inducere, cui trigla contrectata contraria vi reſiſtit. In præfat. problem.

Hæc de mullo tantopere à veteribus celebrato, quem nos graphicè depinxiſſe certiſſimum eſt: id enim confirmant cum cuculo, & hirundine corporis ſimilitudo: color ille magna ex parte roſeus, qui vel A cum minio certare poſſit, alia ex parte varius color, maximè quum expirat. Præterea illa barba inferiori labro propendens, tum carnis ſubſtantia dura, ſicca, & maximè friabilis. ad hæc magnitudo modica. Poſtremò nominis Græci veſtigia ad hæc vſque tempora à quibuſdam gentibus ſeruata. Mullum verum à ſe exhibitum.

DE MVLLO IMBERBI, RONDELETIVS.

IMBERBIS mullus is eſt, qui à noſtris imbriago (*Sic etiam lepus mar. quòd expreſſus ſuccum remitit at inſtar vini r. br.*) dicitur, ab inſigni rubore: ebrioſis enim, quos imbriagos noſtri vocant, ſępius rubet facies. Ab A hoc igitur exaturato & ſplendido rubore piſci iſti nomen à noſtris datum eſt.

Piſcis eſt marinus, rarus, hirundini & cuculo corporis figura ſimilis, colore magis rubro. Capite magno, ſtellulis cælato. Oculis magnis. Ore paruo, cuius pars interna cinnabaris colore eſt, vt in hirundine, ſine dentibus. B Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudam ſpectantes. Ad branchias pinnæ ſunt duæ rubræ cum appendicibus aliquot, vt in hirundine & cuculo diximus: in ventre duæ aliæ. Cute aſpera contegitur & rubra in dorſo & lateribus: nam ventre eſt candido, ad quem à dorſo lineę multæ ductæ cernuntur. A capite ad caudam dorſo medio duo ſunt acutorum oſſiculorum ordines, cauum efficientes: è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur, cuius pinnæ aculei parum ſerrati videntur, id quod in nullo alio piſce præterquã in eo qui ſagitarius (*Hunc alibi Scolopa em vocans: Sagittarius, inquit, eſſe non poteſt: nam Sagittario plures ſunt aculei ad Herinacei ſpeciem*) vocatur, comperi: quãquã anthiæ caudæ ſimilis: Ventriculum paruum idem tribuunt veterum ſcriptorum nonnulli. Sequitur alia pinna velutì è mollioribus pilis conſtans. Cauda rubra eſt, ſcorpionis habet cum appendicibus multis & longis. Deniq; partibus omnibus internis mullo barbato ſimilis eſt.

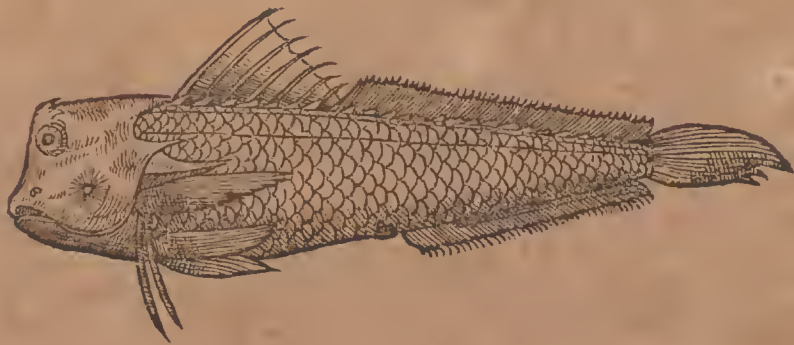
C Vère ouis multis diſtentum ventrem habet.

F Carne eſt dura ſiccaque.

A Hunc piſcem ex mullorum genere eſſe, certiſſimo ſunt indicio tum maxima cum hirundine, cuculo, mullo barbato ſimilitudo, tum inſignis ſplendiduſque rubor: nihil omnino reclamat, niſi quod veteribus parum notus fuiſſe videtur, qui de ſolo mullo barbato videntur ſcripſiſſe.

Ex mullorum genere eſſe hũc piſcem.

DE MVLLO ASPERO, RONDELETIVS.

A Ex genere mullorum imberbium is eſt, qui à noſtris cauillone dicitur à claui lignei, qui cauille à noſtris vocatur ſimilitudine.

B Eſt enim corpore breui, terete, digiti magnitudine: colore minij, vel valde purpureo. Capite, branchijs, pinnis, mullo proximè deſcripto ſimilis: ſed ſquamas habet paruas, ſerratas, obliquè ſitas. A capite ad caudam lineam ex ſquamis contextam. Pinnarum quæ ad branchias ſunt, color eſt varius: nam parte exteriore candidæ ſunt, parte interiore ex viridi nigreſcunt, quemadmodum milui pinnæ. Ventriculo eſt paruo cum appendicib. paucis. Hepar habet candidũ, ſine felle, longius quàm in alijs huiuſmodi piſcibus: ſplenem paruum ex rubro nigricantem. Branchias quaternas duplices.

F Carne eſt dura ſiccaque à cuculi carne non diſcrepante.

A Hunc piſcem ob ſimilem corporis figuram, ſimilem colorem, mullorum generi ſubieci, & à ſquamarum aſperitate mullum aſperum nominaui, cum nullum aliud nomen, imò ne mentionem quidem vllam piſcis iſtius, apud antiquos ſcriptores legerim.

DE MVLLO MARINI STAGNI, RONDELETIVS.

A Ex aliquot mullorum generibus lutarium Mullum viliſſimi generis Plinius appellat à luto.

D Hunc ſemper Sargus ſequitur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.

C Hic Mullus litoralis eſt, ſed & optimo iure qui in ſtagnis degunt, lutarij vocari poſſunt, quod illic cœno viuant.

B F Multò maiores marinis fiunt, non tamen ideo meliores: quos tamen nonnulli magnitudinis cauſa præferunt, cum tamen bonitate & ſucci præſtantia multum diſtent. Figura ſimiles ſunt, colore minus purpureo, ſquamis tenacioribus, lineis aureis à capite ad caudam ductis euidentioribus. Nec litoralibus gratia, nec lutarijs ſtagni. Laudatiſſimi qui Conchylium ſapiunt, ait Plinius quod non ſine cauſa quis miretur, quod Conchylia multò duriore ſpiſſioreque ſint teſta, quàm vt Mulli ea diffracta carnem internam vorare poſſint. Cancellis veſci nil mirum, quorum eſu deteriores fieri tradidit Galenus: cruſta enim molli admodum veſtiuntur, nec ſemper intra teſtas alienas toti conduntur, ſed ſæpius partem anteriorem proferunt, aliquando extra teſtas reperiuntur, cum capaciores quærunt. Laudatiſſimos igitur Mullos dixerim, qui Conchylium ſapiunt, non qui Conchyliorum carne veſcuntur, ſed qui inter edendum eandem odoris ſaporiſque gratiam referunt quam Conchylia.

COROLLARIVM.

Iconem hanc Mulli Venetijs depictam olim accepimus.

A Mullus piſcis cum duplici l. ſcribitur, cũm à colore mulleorũ, vt putat Feneſtella, illi ſit nomen inditum Maſſar. Sunt qui à mollitie deriuent, vt Iſidorus: quòd molliſſimum hoc genus piſcis ſit, non quidem in cibo, ſed ſeruitutis indignantiſſimũ, Columella teſte. quare in piſcinis non creſcit. Proinde non

non laudo quòd indocti plerique, & ex doctis Hermolaus, Perottus, Iouius, mulum l. ſimplici, ſicut iumentum quadrupes ſcribunt. Mulio piſcis eſt Garioponto, non alius, vt ſuſpicor, quàm Mullus. Τρίγλα communiter dicitur, Atticè τρίγλη, vt habet Index in Parecbolas Euſtathij. κίχλα & τρίγλα aliqui dicunt, non rectè. nullum enim fœmininum nomen in λα. reperitur: ſed omnia in λη. vt πύλη, ὁμίχλη, ἀρβύλη, κρωβύλη, præter ea quæ λ. duplex habent, vt σκίλλα, βδέλλα, κόλλα, &c. quod Herodiano etiam placet, Varinus. Oppianus tamen τρίγλα protulit vltima breui: Καὶ κιθάρη, καὶ τρίγλα, καὶ ἀδρανέες μελάνουροι. Alibi verò per η. Τρίγλη δ᾽ ὀρφὸν ἔπεφνε. Τρίγλαν ἀπ᾽ ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοὶ λιμενῖτι, Suidas ex Epigrammate. Τριγλὶς fortè idem eſt piſcis, qui τρίγλη. ſunt enim multorum piſcium nomina, quæ præter terminationem propriam, aliam quoque in ις fœminini generis cum accentu acuto accipiunt: vt cantharus, cantharis: thynnus, thynnis, &c. Vide in Lolligine maiore ſuper hac re annotata. *Τριγλίς.* Τριγλίδες ἐν πηλοῖσι, καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus, cum paulò antè triglam dixiſſet, tanquam diuerſum piſcem in litoribus arenoſis verſari. Dorion τριγλίδας μικράς, hepſetis piſciculis adnumerat: vnde coniectura ſubit, eandem fortaſſis eſſe triglitidem, cuius meminit Dorion, apuarum generis. nam à triglitis per ſyncopen dicetur triglis. In ις biſſyllaba ſi ante ις immutabilem habeant, & declinentur per δ. vltimam acuunt, vt σμαρὶς, τριγλὶς, μαινὶς: ſin per τ. grauantur, Suidas. Dubitat Wottonus an triglis Oppiani ſit genus mulli lutarium, quod in cœnoſis litoribus victitat. Mullum Græci etiam nunc rectè, ſeruato nomine antiquo triglam vocant, Gillius. Veneti barbonem à gemina barba cognominant, Maſſarius. Mullum Volaterranus eum exiſtimat, quem hodie barbum appellant: probè, ſi de marino barbo intelligas: de fluuiatili non item. ſunt enim toto genere diuerſi. & quanuis vtrique barbi aut barbonis nomen, quod barbis vterque inſigniatur, attribui poſſit: mullum tamen ſolum marinum rectè vocabimus: quod nomen etiam fluuiatili Alexander Benedictus immeritò tribuit. Ab Italis quibuſdam hodie treglia vel triglia nuncupatur. Platina lib. 10. de honeſta voluptate cap. 3. de mullo agit: & rurſus cap. 31. de trillia tanquam diuerſo piſce. Medici quidam, vt Galeni vetus interpres Latinus, triliam pro mullo dicunt. Ligures & Maſſilienſes corruptè trigam vocitant, quaſi triglam: corruptius qui Niceam à Maſſilienſibus conditam incolunt, Strilham, Gillius. Mullum Hiſpani ſalmonetum appellant, Amatus Luſitanus. Aliqui in Hiſpania, vt audio, barbum marinum, Báruo de la már. Galli cuculum Rouget vocant, non diſtinguentes à mullis, quod eiuſdem ſint coloris, Rondeletius. Alibi etiam mullum, cuculum, lyram à Gallis indiſtinctè Rouget vocari ſcribit. Lucernam vel miluum, & ſimiles rubros piſces, (*vt mullos,*) ne quis cum erythrinis confundat cauendum. Vide in Erythrino A. ex Rondeletio. Alibi in Gallia Surmulet nomen vſurpatur, quod quidem maioribus tantum in hoc genere conuenire videtur. nam & auratas magnas Subredaurades nominant. Vel ab eo quod Mugilem ſuperet precio. Mugilem enim Mullet vocant. Mullũ Germanicè nominamibus *ein Meerbarbel*. id eſt Barbum marinum. quanquam Bellonius etiam Myſtum piſcem marinum Barbo fluuiatili comparat. vel *ein Redfiſchbart, ein Rotbart*. Vide plura in Cuculi Corol. A. Mullum verò imberbem, *ein glatten Rotbart*: id eſt glabrum & ſine barba mullum: & mullũ aſperum eiuſdẽ, *ein rauchen Rotbart*. Albertus mullũ cum mugile confundit: & Germanicè *Harderen* interpretatur: quod nomen ſicubi vſitatum eſt, ad mugiles pertinet.

Sophron mullum barbatum nominauit. qui enim in hoc genere barbam habent, multò ſuauiores ſunt cæteris, Athenæus. *Mullus imberbis & alutarius.* Piſcem caponem vulgò Romæ dictum, (Venetijs Lucernam,) mullum imberbem ſibi videri, eundemque alutarium Plinij, inſinuat Iouius, vt recitaui in Lyra. Ego Rondeletij magis ſententiam circa hos piſces probo. Mullum litoralem quidam non lutarium, ſed alutarium appellare malunt: Ipſe lutarium potius, partim ex vetuſtis exemplaribus omnibus, partim cum viliſſimi ſit generis, & cœnum Ariſtotele & Plinio tradentibus fodiat, vnà cum Hermolao appellandum eſſe cenſerem, Maſſarius.

Dat Rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora Pagros, Herculeæ Mulum rupes, Actius Syncerus. ſed de locis vbi præſtantiores hi piſces reperiantur, dicam in F. Cuculum, hirundinem & triglam, Speuſippus ſimiles eſſe tradit. Epicharmus τρίγλας κυφὰς, id eſt mullos gibbos dixit à figura, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, Athenæus. Mullus piſcis eſt ſquammis pallentibus, ſeu ad viredinem vergentibus, virgis quibuſdam aureis parallelis: qui ſi viuus deſquammetur, colorem ſanguineum recipit, Maſſarius. Triglæ epitheton apud Plutarchum χρυσωπὸς inuenio, ab aureo colore, aliqua ſcilicet ex parte, in libro Vtra animalium, &c. Τρίγλη μιλτοπάρῃος, Matron Parodus: idem minij circa genas colore inſignis. Memini ego Venetijs mullum videre, qui nihil ferè aut minimum rubri coloris habebat. Παντόστικτος, id eſt vndiquaq; varius vel punctis notatus ab Athenæo dicitur: ſed eum locum Rondeletius ad thunnum referre mauult. Mullus Pelagius, qui & optimus, perquam rubicundus eſt, igneoque fulgore, & veluti minio auroque ſplendeſcens, quo à ſaxatili genere maximè differt. barbam quoque gerit, Xenocrates: quaſi mullus ſaxatilis, neque ita pulchrè coloratus, vt pelagius, neque barbatus ſit. Τρίγλης ῥοδόχροα φῦλα, Oppianus. Mullo complures appendices ſupernè circa ventriculum exeunt, Ariſtoteles. B

Mullus piſcis eſt litoralis, Ariſtoteles. Idem lib. 5. cap. 9. hiſtoriæ: Fuſanei (inquit) ſemel anno pariunt: excepto lupo, qui ſolus eorum bis parit Trichias etiam & ſaxatiles bis pariunt: Τρίγλα μόνη τρὶς: id eſt, mullus verò ſolus ter. quod ex fœtu ipſo intelligitur ter enim aliquibus in locis partus apparet. Gaza in huius loci conuerſione non rectè tranſtulit: Sarda quoq; & ſaxatiles bis excepto mullo: quaſi mullum etiam Ariſtoteles hoc in loco ſaxatilem eſſe dixiſſet, aut innuiſſet. Trigle ſola ſaxatilium ter anno parit, Vuottonus: deceptus nimirum verſione Gazæ. Et rurſus: Litoralis eſt, & in arenoſis ferè litoribus victitat. ab aliis inter pelagios numeratur: quandoquidem ſecedit nonnunquam & in altum mare. Scio interim aliquos mullum ſaxatilem facere, vt Senecam Naturalium quæſtionum 3.18. & authorem libri de renum affectibus dignoſcendis ac medicandis. Pelagii & ſaxatilis mulli diſcrimen ex Xenocrate paulò ante in B. retuli. Mullorum nonnulli λεπρώδεις (aſpratiles verterim, potiùs quàm ſaxatiles vt Gillius. λεπάς, Euſtathio ſaxum eſt, cui λεπάδες, id eſt, patellæ innaſcuntur) appellantur, à locis quæ incolunt nomen trahentes: quæ quidem loca habẽt minuta & rara ſaxa, (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιάς,) crebraſque algas inter hæc interiectas, ac intermedias, vbi ſubſidet limus vel arena, Aelianus de animalibus 2. 41. Leprades Oppianus Halieut. 1. de petris marinis loquens, humiles eſſe canit circa mare C *Vbi in mari degant mulli.*

arenoſum. Ἀλλ᾽ ἀγχιθαλάσσιαι ψαμαθώδεος ἄγχι θαλάσσης λεπράδες. Has petras Ælian. in Canthara videtur ἄσπρα nominare. Canthari (inquit) piſces gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominant. Et Oppianus, κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε. Videtur autem vox aſpra à Latinis ſumpta eſſe: vt loca petris exiguis aſpera intelligantur: quare & piſces ipſos λεπρώδεις, Latinè aſpratiles dixerim. Græci quidem recentiores ἄσπρον pro albo dicunt. Gariopontus aſpratiles piſces nominat pro ſaxatilib. Ge. Pictorius aſpratilis nomine piſcem vnum intelligit, illum opinor quem Bellonius cernuã fluuiatilem vocat. Sępius (inquit) aſpratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, moruas, ſaturatim deuorant. Oppiano lib 1. Halieut. trigla circa humilia litora victitat ex arena, & ijs quæ in arena naſcuntur. triglides verò in luto & paludibus (πηλάγεσσι) maris. Mullus etiam maritimis lacubus gignitur, Ariſtot. Ouidio inter

Cibus. piſces in herboſa arena degentes recenſetur. De mullo lutario, lege ſuprà in A. circa finem. Mullorum genera plura. (*atqui victus differentia, non facit diſcrimen generis.*) nam & alga veſcuntur, & oſtreis, & limo, & aliorum piſcium carne, Plinius. Mullus piſcis edaciſſimus (λιχνότατος) eſt, & omnia ſibi obuia promiſcuè immodeſta quadam intemperantia helluari cupit. Hominum quoque & piſcium cadaueribus veſcitur, & ſordidiſſimis maleque olentibus delectatur, Ælianus ex Oppiano. Vagantur maximè & oberrant piſcium qui carne aluntur: (ſunt autem carniuori ij ferè omnes, verba hæc Gaza omiſit:) pręter paucos vt mugilem, ſalpam, mullum, æricam, Ariſtot. hiſtoriæ 9.37. Verba Græca ſic habent: Cum prius dixiſſet, Aquatilium tum ea quæ loco mouentur, tum ſtabilia, ijs maximè locis paſci, in quib. nata fuerint, ac ſimilibus: ſubdit, Πλανᾶται δ᾽ μάλιστα τὰ σαρκοφάγα, ἔστι δὲ σχεδὸν ἅπαντα σαρκοφάγα, πλὴν ὀλίγων, οἷον κεστρέως, καὶ σάλπης, καὶ τρίγλης, καὶ χαλκίδος. Ceſtreum quidem carne abſtinere: & chalcidem quamuis in mari oberret, carniuoram non eſſe, ſuo loco diximus. Salpam alga & ſtercore veſci inuenio. De mullo dubitari poteſt, cum Ariſtoteles ipſe alibi, non limo tantum & alga, ſed oſtreis quoq; & aliorum piſciũ carne veſci eum affirmet. An cęteri piſces pleriq; ita carniuori ſunt, vt per vim quoq. & viuos aggrediantur: mullus verò cadauera ſolum guſtat? Mulli etiam putrida (inquit Maſſarius) & humana cadauera inſectantur ex Oppiano, quod haud verum exiſtimo. Antiphanes enim in Butalione piſces paruos commendat magnoſque damnat, quia homines deuorant: & propterea dixit mullos & mænas Helenæ fuiſſe cibos, quod homines non inſectarentur. Athenæus mullum dentibus ſerratis (quod falſum videtur) & carniuorum eſſe ſcribit: quanquam ea verba Rondeletius (vt dixi) ad thunnum refert. Mortiferum homini leporem marinum exeſt mullus, planeque conficit, Ælianus. Vide ſuprà in Lepore mar. G. circa initium. Sargus mulli (nempe lutarij) reliquias ſequitur. Nam vbi ille luto excitato abijt (fodere enim poteſt) hic deſcendit & paſcitur, imbecillioreſq; ne eodem adnatent, arcet, Ariſtot. Lutarium ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plinius. Mulus bonus fimo delectatur, adeò vt in ipſo iaceat, & tincturam caro piſcis ex fimo mutuetur, Alexander quidam obſcurus. Mullum ter anno parere, nomen eius ſignificare aiunt, Aelianus. Vide infra in H. a. & ſuprà ab initio huius capitis C. Autumno vigent, Ariſtot.

D Mulli gregales ſunt, Ariſtoteles & Athenęus. Animalium ſolus lepore marino veſcitur vt non intereat: tenereſcit tantum, & ingratior viliorq; fit, Plinius. Mortiferum homini leporem exeſt planeq; conficit, Aelian. Trigla orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de piſcium eſcis loquens. Τρίγλη δ᾽ ὀρφὸν ἔπεφνε καὶ ἔσπασε. Sargus mullum lutarium ſemper comitatur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plin. Mulli & menſium muliebrium repugnantia naturalis exponetur in G.

E Quicquid in mari ſordidum, inquinatum & fœtidum eſt præcipuè verò putreſcentia naufragorum cadauera, mullus appetit. quamobrem fœtidis eſcis facilè eum alliciunt, Oppianus. Betarum folijs mulli decipiuntur. nam hoc olere gaudet hic piſcis, eoque facilè ineſcatus capitur, Ælianus. Ad marinos mugiles, ſcaros, & mullos eſca: Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio viridi, quod eſt bryon, aqua farina & caſeo bubulo miſtis, vtitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de eſcis piſcium loquens. Piſcis βολιστικὸς (hoc eſt, vt quidam interpretatur, sageneis & reticulo extrahitur,) Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Τὰ δὲ βολιστικὰ καλλίχθυα, τρίγλας [illegible] σκάροις τε καὶ σαργίνοις σύρονσι περιλαμβάνοντες. Mulli in vinarijs piſcinisq; non creſcunt, Plin. Sic; nobis antiquiſſimum (inquit Columella 8.17.) meminiſſe etiam in fluuiatili negotio (*atqui de* [illegible] *hoc loco agit*) quod in terra præcipitur: Et quid quæque ferat regio. neq; .n. ſi velimus, vt in mari nonnunquã conſpeximus, in viuario multitudinem mullorum paſcere queamus, cum ſit molliſſimum genus, & ſeruitutis indignantiſſimum. Rarò itaq; vnus aut alter de multis millib. clauſtra patitur. At Varronis & Ciceronis teſtimonio mulli quondam in piſcinis alebantur. Celerius voluntate Hortenſij ex equili educeres rhedarios vt tibi haberes mulos, quam è piſcina barbatũ mullum, Varro 3.17. Et rurſus: Hortenſ. maiorem curam ſibi habet ne eius eſuriant mulli in piſcinis: quàm ego habeo ne mei in Roſea eſuriant aſini. Noſtri autem principes digito ſe putant cœlum attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant, Cicero ad Atticum lib. 2. Item in Paradoxis: Et videant aliquem ſummis populi beneficijs vſum, barbatulos mullulos exceptantem de piſcina, & pertractantem. De precij mullorum magnitudine, lege mox in F.

F Plinius cum de ſcaris dixiſſet, quibus ſuo tempore principatus dabatur, & muſtelis, ſubdit: Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis. Et alibi: Mullum octoginta librarũ in mari rubro captum Licinius Mucianus prodidit, quanti mercaturâ eum luxuriã ſuburbanis litoribus inuentum? Itali hodieq; piſcis huius precij magnitudinem innuunt, hoc ſuę linguæ homœoteleuto, La triglia nõ

De moriente mullo. mangia, chi la piglia: id eſt, Non edit mullum qui capit. Huc alludit Marcellus Vergilius: Lautioribus cœnis (inquit) mullũ ſeruari, quę de eo iactatur vbiq; vox indicat: nõ comedi à piſcatore triglen. Mullũ expirantem verſicolori quadam & numeroſa varietate ſpectari, proceres gulæ narrant, rubentiũ ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem, vtique ſi vitro ſpectetur incluſus, Plinius. Seneca lib 3. naturalium quęſtionum, cap. 17. cum de ſtagnis ſubterraneis, & qui ex eis eruuntur piſcibus dixiſſet ſubiungit: Quanto incredibiliora ſunt opera luxurię, quoties naturam aut mentitur aut vincit? In cubili natant piſces, & ſub ipſa mẽſa capitur, qui ſtatim transferatur in menſã. Parũ videtur recẽs mullus, niſi qui in conuiuæ manu moritur. Vitreis ollis incluſi offeruntur, & obſeruatur morientiũ color, quem in multas

multas mutationes mors luctante ſpiritu vertit. alios necant in garo, & condiunt viuos. Hi ſunt qui fabulas putant piſcem viuere poſſe ſub terra, & effodi, non capi. Quàm incredibile illis videretur, ſi audirent natare in garo piſcem, nec cœnæ cauſa occiſum eſſe ſuper cœnam, cum multùm in delicijs fuit, & oculos ante quàm gulam pauit. Permitte mihi quæſtione ſepoſita caſtigare luxuriam. Nihil eſt, inquis, mullo expirante formoſius. Ipſa colluctatione animam afficienti rubor primùm, deinde pallor ſuffunditur, quàm æquè variatur, & in cæteras facies inter vitam & mortem coloris eſt vagatio longa, (*Videtur hic vitiata lectio. Perottus circa hunc locum ſic legit: Obſeruatur morientium color, quem in mullos mutationes mors luctante ſpiritu vertit*) ſomniculoſæ inertiſque luxuriæ. Quàm ſerò experrecta circumſcribi ſe & fraudari tanto bono ſenſit. Hoc adhuc tanto ſpectaculo & tam pulchro piſcatores fruebantur, qui coctũ piſcem & exanimem in ipſo ferculo etiã experirentur. Mirabamur tantũ in illis eſſe faſtidiũ, vt nollẽt attingere, niſi eodem die captũ piſcẽ, qui (vt aiunt) ſaperet ipſum mare. Ideo curſu aduehebatur: ideo gerulis cum anhelitu & clamore properãtibus dabatur via. Quò peruenêre deliciæ? Is pro putrido iã piſcis affertur, qui non hodie eductus, hodie occiſus eſt. Neſcio de re magna tibi credere. Ipſe oportet mihi credã: huc afferatur, coram me animam agat. Ad hunc faſtum peruenêre ventres delicatorũ, vt guſtare non poſſint piſcem, niſi quem in ipſo conuiuio natantem, palpitantemque viderint. Quanto ad ſolertiam luxuriæ plures eunt, tanto ſubtiliùs quotidie & elegantiùs excogitat furor, vſitata contẽnens. Illa audiebamus: Nihil eſſe melius ſaxatili mullo. At nunc audimus: Nihil eſt moriente formoſius. Da mihi in manus vas vitreũ in quo exultet in quo trepidet. vbi multùm diuq; laudatus ex illo perlucido viuario extrahitur, tunc vt quiſque peritior eſt, monſtrat. Vide quomodò exarſerit rubor omni acrior minio. Vide quas per latera venas agat. Ecce ſanguinem putes ventrem: quàm lucidũ quiddam cæruleumq; ſub ipſo tempore effulſit. Iam porrigitur, & pallet, & in vnum colorem componitur. Ex his nemo morienti amico aſſidet. nemo videre mortem patris ſui ſuſtinet, quam optauit. Quotus quiſque funus domeſticum ad rogùm proſequitur? fratrum propinquorumque extrema hora deſeritur, ad mortem mulli concurritur. Nihil enim eſt illo formoſius. Non ſunt ad popinam dentibus & ore contenti oculis quoque guloſi ſunt.

Proceriores mulos ideo quærebant ganeones, quòd in maioribus & maiora capita & ampliora iecinora, ad cõdiẽda varia pulmenta inuenirẽtur: vt ex Horatiano carmine, quum dicit: Mullum in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt, &c. Iouius. Mullus antiquorum prodigo luxu adeò inſignis & pretioſus fuit: vt ſæpiùs argenti puri pondere à priuatis etiam Quiritibus emeretur, quum pedis longitudinem ſuperaret, Idem. Eadẽ res ſi gulę datur, (inquit Seneca epiſtola 95.) turpis eſt: ſi honori, reprehenſionem effugit. Non enim luxuria, ſed impenſa ſolennis eſt. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adijcio, & aliorum gulam irito? quatuor pondo & ad ſelibrã fuiſſe aiebant) Tyberius Cæſar miſſum ſibi cum in macellum deferri & vænire iuſſiſſet: Amici, inquit, omnia me fallunt niſi iſtum mullum aut Apicius emerit, aut Publius Octauius. Vltra ſpem illi coniectura proceſſit. Licitati ſunt. Vicit Octauius: & ingentem conſecutus eſt inter ſuos gloriam, cum quinque ſeſtertijs emiſſet piſcẽ quẽ Cęſar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantũ Octauio fuit turpe. Nã ille qui emerat, vt Tyberio mitteret (quanquam illum quoque reprehenderim) admiratus eſt rem, qua putauit Cæſarem dignum. Aſinius Celer è conſularibus hoc piſce prodigus, Claudio principe vnũ mercatus octo millibus nummûm: quæ reputatio aufert tranſuetſum animum ad contemplationem eorum, qui in conqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretijs parantur, & equorum piſces. Nulluſque propè iam mortalis æſtimatur pluris, quàm qui peritiſſimè cenſum domini mergit, Plinius. Macrobius non octo millibus, ſed ſeptem millibus nummum inquit mullũ ab Aſinio emptum fuiſſe: cuius verba hæc ſunt: Aſinius Celer vir conſularis (vt idem Sammonicus refert) mullum vnum ſeptem millibus nummûm mercatus eſt; vt in alterutro ſit menda, Maſſarius. In qua re (addit ibidẽ Macrobius, Saturnal. 3.15.) luxuriã illius ſeculi eò magis licet æſtimare, quòd Plinius Secũdus temporibus ſuis negat facilè mullum repertũ, qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis paſſim videmus: & pretia hæc inſana neſcimus. Quis modò octo millibus nummûm Mullum piſcem emat? Equidem niſi inſipiens palati inſulſitas me fallit, huic non paucos longe anteponerem, Gillius. Sex ſeſtertijs mullum piſcem emptum ab Aſinio viro conſulari (*immò à Criſpino quidem*) meminit Iuuenalis. ſic enim ait: --- Mullum ſex millibus emit Aequantem ſanè paribus ſeſtertia libris. Eſt autẽ hæc ſumma trecentarum librarum iuſta æſtimatione, Robertus Cenalis. Vide etiam apud Budæũ in libris de Aſſe.

Mulli Ionici apud priſcos celebrabantur, Pollux. Archeſtratus cum laudaſſet mullos qui iuxta Tichiuntem Mileſiæ regionis capiuntur, τὰς πρὸς Τειχιοῦντα τῆς Μιλησίας τρίγλας, ſubdit: Κἂν Θάσῳ ὀψώνει τρίγλην, χείρω οὐκ ἂν ἐκείνης (ſcilicet τῆς Μιλησίας), Ἐν δ' Ἐρυθραῖς ἀγαθὴ θηρευθεῖσα παρ' ἀκταῖς. Eſt Tichiũs caſtellum prope Trachinam Campaniæ oppidum. Erythræ verò ciuitas Aſiæ non longè à Chio. Vide etiam in H. f. Mulli nunc præſtantiſſimi capiuntur in mari Tyrrheno iuxta Corniculum & Tarquinios, Perottus. Apud nos (Romæ) hyeme & ſuburbano in mari capti maximè laudantur. Liguſticis enim & Venetis, itemque Neapolitanis, non ea ſaporis gratia: quanquam ſæpe multò grandiores in conuiuia veniant, Iouius.

Mullus pelagius, qui & optimus, perquàm rubicundus eſt, igneoque fulgore, & veluti minio auroque ſplendeſcens, quo à ſaxatili genere maximè differt. barbam quoque gerit, Xenocrates: quaſi mullus ſaxatilis, neque ita pulchrè coloratus, neque barbatus ſit. Sophron quoque mullum barbatum dicere voluit, vt excluderet imberbes, qui minùs ſuaues ſunt, quod Athenæus animaduertit. Mulli autumno vigent, Ariſtot. Mullorum plura ſunt genera, autore Plinio. Ariſtoteles de mullis duntaxat litoralibus fuiſſe locutus videtur, quibus Plinius gratiam ſaporis ineſſe negauit. Qui enim ex eo genere inquit, viliſſimus eſt, lutarium nominant, Maſſarius. Præſtant in mari puro, non herboſo, non limoſo. Triglides paruas (id eſt mullos paruos, niſi triglitides apuarum generis potiùs accipias) hepſetis piſciculis connumerat Dorion. Celſus boni ſucci, atque medios inter teneros duroſque piſces mullos eſſe teſtatur, Galeno etiam id ferè aſſeuerante libro de virtute alimentorum tertio, Maſſarius. Piſcium eorum qui ex media materia ſunt (id eſt, mediocriter alunt) quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamẽta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quanuis teneriores, tamen

Precii magnitudo.

Mulli quibus è regionibus celebrati.

Electio ad cibum.

duri ſunt, vt aurata, coruus, tum plani: poſt quos etiam leuiores lupi mullique: & poſt hos omnes ſaxatiles, Celſus. Speuſippus ſimiles (*nimirum corporis ſpecie*) eſſe ait cuculum, hirundinem, mullum, vnde Typhon tradit aliquos trigólan putare cuculum eſſe, propter ſimilitudinem formæ, & poſteriorũ partium ſiccitatem, quam & Sophron inſinuauit hoc verſu: τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπισθίαν, Athenæus. Diocles triglam eſſe ait duræ carnis. Idem recentium (νεαρῶν) piſcium ſicciores eſſe carnes ait, ſcorpios, (*debuerant fortè hæc piſcium nomina gignẽdi caſu efferri,*) cuculos, paſſeres, ſargos, trachuros. Τὰς δὲ τρίγλας ἧττον τούτων ξηροσάρκους. οἱ γὰρ πετραῖοι, μελανοστικτότεροί εἰσι, Athe. Mullus quouis modo paratus, ſanguinem elicit, Diphilus. quod ſic accipio, vt poſtea de ſepia dicit: nempe quòd ſuccus eius ſanguinem attenuet, & hæmorrhoidum excretionem moueat. Mullorum cibo (aſſiduo, Dioſcor.) aciem oculorum hebetari tradunt, Plinius. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Idem. Philotimus apud Galenum (de alimentorum facult. 3. 30.) mullos & omnes durioris carnis piſces, concoctu difficiles eſſe ait, & craſſos gignere ſuccos, itemque ſalſos: quod poſtremum refellit Galenus. Pſello etiam triglæ difficilè concoquuntur, ſed multùm alunt.

In morbis quibuſdam. Mulli & ſcorpij & paſſeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratiſſimi exiſtunt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam cauſam frequentiorem eorum vſum vitare oporteat, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Polypi aſſati torminoſis in cibo proſunt, item mulli, Marcellus Empiricus. Mulli ſtomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum de compoſit. ſec. locos 8. 4. Ex piſcibus dare conuenit præ cæteris mullos. hi enim aſſi ingeſti omnibus conueniunt, magiſque in prunis (ἐπὶ βισκέλων) aſſi, Trallianus de hepatica dyſenteria ex intemperie frigida. Gariopontus hydropicis dari iubet ſargos & mulliones, (mullos intelligo.) Alexander Benedictus tempore peſtis ex piſcibus commendat mullum barba inſignitum & marinum & fluuiatilem: ſed longè diuerſa vtriuſque natura eſt, & fluuiatili ne nomen quidem mulli conuenit.

Apparatus ad cibum. Noſtri gulæ nepotes lampretam piſcem, vino Cretico ebriã & ſubmerſam, inſerta eius ori nuce myriſtica, obturatis externè cum caryophyllis infixis ex vtroque latere colli ſeptenis fiſtulis, ne vinum abſorptum regerant, enecare ſolent. ſic Apitius, artis culinariæ ad omnem luxum archimagirus, mullos piſces in garo enecatos, ſapidiores fieri docuit. Vnde & Plato comicus inquit: Ἐν σαπρῷ γάρῳ βάπτοντες ἀποπνίξουσί με. id eſt, In putrido garo mergentes ſuffocant me, Io. Langius. Alios necant in garo, & condiunt viuos, Seneca. Ab ijs qui artem culinæ callent auditione accepi, Mullorum ventres non rumpi, ſed integros permanere, ſi priùs eorum os coci oſculentur, Aelianus de animal. 10. 7. Patina mullorum loco ſalſi, deſcribitur Apicio lib. 4. capite 2. bis. Item mulli apparatus lib. 9. cap. 13. & ius in mullum libro 10. c. 4. Mullus rectè atque ſalubriter in craticula coquitur: eritque longè ſapidior, ſi petroſelini ſubfrixa folia, atque inſtillatus cum oleo arancinus ſuccus acceſſerint, Iouius. Capti & vulnerati ferula, quia aliter percoqui non poſſunt, ad elixum & aſſum tendunt. Elixos, eo modo quo & thynnum: aſſos, pipere, ruta, nucleis tunſis, & aceto aut agreſta perfundes, Platina 10. 3. Et rurſus eiuſdem libri cap. 31. Trillia (inquit, tanquam de diuerſo piſce, cum omnino idem videatur. nam mullum Græci triglam vocant, cum olim, tum hodie, atque Itali plerique hodie trigliam) curti capitis piſcis eſt & groſſi: caudam item in acutum ducit. Integra nec exenterata aſſanda eſt, aç muria aſpergenda. Ad dies octo aut decem durabunt, ſi patina altera ſuper alteram poſita, ſalimola conſperſa fuerit. Alex peruenit ad oſtreas, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iocinera, Plinius. Quod ex garis liculmen (liquamen) dicitur, ſic preparatur: Viſcera piſcium in vas aliquod iniiciuntur, vbi condiuntur ſale: ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſſimumque atherinæ, mulliue exigui, &c. vt in Garo recitauimus.

Qui ſæpe comedit mullum, piſcem redolet, Albertus: ſed ineptè. nam Plinius de lepore mar. quo ſolus animalium mullus ſine periculo veſcitur: Homines (inquit) quibus in paſtu eſt, piſcem olent, &c.

G

Extra corpus. Mullus piſcis ſi crudus atque diſſectus admoueatur, marini draconis, aranei, ac ſcorpionis morſibus medetur, Dioſcorides. crudi nomine (Græcè ὠμὸς ſcribitur) intelligendus eſt recens & non coctus. Galenus (libro 11. de ſimplicibus, cap. 46.) animalia quædam viua diſſecta locis affectis imponi ait, vt draconem marinum, aduerſus ictum proprium: & ſimiliter mullum aduerſus draconis ictum, &c. Auxiliatur mullus contra paſtinacas, & ſcorpiones terreſtres marinoſque, & phalangia, illitus ſumptúſue in cibo, Plinius. Et alibi, Percuſſis à paſtinaca medetur mullus ac laſer. Sæpius diximus quantum veneficium præſtaret (*extaret, ineſſet*) menſtruis mulierum: contra omnia ea auxiliatur, vt diximus, mullus, Plinius. Et rurſus: Bythus Dyrrhachinus (autor eſt) hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem, iiſdem (*fœminis quæ menſes patiuntur*) auerſa rurſus contuentibus: omnemque talem vim (*quæ à menſibus procedit*) reſolui, ſi mullum piſcem habeant ſecum. Si quis oculos triglæ triuerit, & alicuius oculos perunxerit, hebetudinem viſus mox patietur. Solutio huius rei eſt: fel piſcis cum melle inunctum, viſum acuit, Kiranides. Quidam mullorum capite cum melle ad carbunculos diſcutiendos vtuntur, Plinius. Carnes ex capitibus mugilum ſiue mullorum decoctæ & cum melle ſubactæ atque impoſitę, vitijs ani plurimum proſunt, Marcellus Empiricus. Et rurſus: In capitibus piſcium, id eſt mugilum aut mullorum ſpina inuenitur cani ſimilis. hæc renibus appoſita vel alligata, miro remedio eſt.

E mullo cremato. Trigla tota combuſta, & cum melle ſoluta ac ſuperpoſita, carbones eradicat, perfectęque curat, Kiranides. videtur autem vel librarij lapſu, carbones pro acrochordones poſitum. nam ſmarides quoque combuſtas, thynnos & acrochordones eradicare inſperſas, idem author ſuperiùs tradidit. Vel interpres Latinus pro anthraces reddidiſſe carbones. Plinio quidem mullorum ſalſamenti cinis carbunculos diſcutit. Mulli recentis de capite cinis contra omnia venena valet, & priuatim contra fungos, Plinius vt quidam citant. Sedis attritus cinis (*Marcelli codex vitioſus pro cinis habet carnes*) è capite mugilum mullorúmque ſanat. comburuntur autem in fictili vaſe. illini cum melle debent, Idem.

Intra corpus. Mulli cibo tradunt libidinem inhiberi, Iſidorus. Vino in quo ſuffocatus mullus fuerit poto, vir quidem ad Venerea impotens reddetur: mulier verò (& ſimiliter gallina) non concipiet, Terpſicles in libro de Venereis. Huius maleficij cauſa videtur, quoniam neruos lædit. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Plinius. Τρίγλη δ' οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπήρανος εἶναι. Παρθένου Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ, καὶ σύματα μισεῖ, Plato

Plato Comicus in Phaone vt recitat Athenæus. Quæ Venerem excitant, ea ferè neruos vel roborant, vel inflant & intendunt. hinc prouerbium: οὐδέν σ' ὀνήσει βολβός, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς. quod Martialis hoc diſticho tranſtulit: Cum ſit anus coniunx, cum ſint tibi mortua membra, Nil aliud bulbis quàm ſatur eſſe potes. Conceptus quidem fœminarum à menſtruis dependet, quibus cum mullus naturali quadam vi aduerſetur, non mirum ſi conceptum impediat. Στύματα nomen pleriſque inuſitatum, à verbo στύειν, quod arrigere & coire ſignificat, deducitur, μ. ſimplici ſcribendũ: nam στύμμα per μ. duplex, ſpiſſamentum vnguenti ſignificat, à verbo στύφειν. Nomen Aſtyanax (inquit Euſtath. in Iliad. x.) acre ſcomma in virum frigidum & minimè promptum ad Venerem occultat, à verbo στύειν quo Comicus vtitur, vt alibi indicauimus. à quo etiam ἄστυτος, pro infœcundo & ſterili deriuatur. Πελοπιδῶν ἄστυτος οἶκος, Xenarchus. Lactucæ etiam genus ἀστυτίδα vocari aiunt à mulieribus, quod Pythagorici eunuchum nominant, Veneri exoſum, &c. Videtur & trigla ἄστυτος eſſe (*vel dici poſſe,*) vt apparet in carminibus Platonis: Οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπιήρανος (ἐράστρια) εἶναι, hoc eſt non vult amare membrum genitale hominis, quod Ariſtoph. in Auibus neruum (νεῦρον, vt alij ἄρθρον) dixit, alij honeſtius δέμας. itaque ſubdit, καὶ στύματα μισεῖ, ἤγουν αἰδοίων τάσεις. Dixerat autem Plato prius de bulbo, ὅ περ τὸ δέμας, (ἤτοι αἰδοῖον) ἐντείνει, Hæc Euſtathius. Ergo quod Græcè dictum eſt à Platone, οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπιήρανος εἶναι, licebit interpretari, mullum non eſſe amicum neruis, id eſt generi neruoſo in vniuerſum, vt Plin. videtur accepiſſe: vel potius, vt Euſtathio placet, inimicum eſſe genitali, καὶ τῇ αὐτοῦ στύσει. Vomitiones mulli inueterati tritique in potione concitant, Plin. Mullus in vino necatus, (vel piſcis rubellio, vel anguillæ duæ: item vua marina in vino putrefacta) ijs qui inde biberint, tædium vini affert, Idem. Vinum in quo trigla necata ſit, potum, difficilè parientes iuuat. Ius autem eius exhauſtum, eos qui noxium aliquid biberint, ſanat, Kiranides.

Mullis nomen Feneſtella à colore mulleorum calciamentorum datum putat, Plinius. Mulleos genus calceorum aiunt eſſe. quibus (*purpurei coloris, Gillius*) reges albanorum primi, deinde patritij vſi ſint, M. Cato Originum libro ſeptimo: Qui magiſtratum curulem cepiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones. It. Titinnius in Seciana: Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos: quos putant à mullando: id eſt ſuendo dictos, Feſtus. Vopiſcus in Aureliano: Calceos, inquit, mulleos, & cereos & albos & hederaceos viris omnibus ſuſtulit, mulieribus reliquit. A milando (*mullando habet Feſtus*) mullei, id eſt ſuendo. vnde millus, collare canum venaticorum conſutum, Perottus. Mulus dictus à colore muleorum calciamentorum, languidum ruborem illum, vti in perſici & cyclamini herbæ inuerſis folijs conſpicitur, repræſentat, vt Feneſtella exiſtimauit, referente Plinio, Iouius. Diuerſus à mullo myllus piſcis eſt à Græcis dictus. Mullulus diminutiuum. Cicero in Paradoxis: Et videant aliquem ſummis populi beneficijs vſum, barbatulos mullulos exceptantem de piſcina, & pertractantem. Mullum ter ſingulis annis ventrem ferre, eius nomen ſignificare aiunt, deinde ſterileſcere, Τρίγλη, quaſi Τρίγνη, τριγόνοις γοναῖς ἐπώνυμος οὖσα, Euſtath. ex Athenæo. non rarò autem (inquit) . in lambda vertitur, vt νεογνὸς, νεογλός: νίτρον, λίτρον: φίντατος pro φίλτατος. Γερῶτας, mullos vel hircum, Heſichius & Varinus. quid ſi legas γενειάτας, id eſt barbarbatos? quod epitheton & mullo & hirco conuenit: ſed mullos fœminino genere Græci triglas vocant, & γενειατίδας cognominant. H. a.

Τρίγλαι πίονες, Sophron. Galenus tamen mullos minimè pinguem, ſed ſiccam, duram & friabilem carnem habere docet. Κυφαί, Epicharmus: id eſt, gibbæ. Τρίγλαν γενειᾶτιν, Sophron. Ἢ γενειῆτιν τρίγλην, ἢ περκάδα κίχλην, Eratoſthenes. Mullos barbatos Latini dicunt, vt Varro. Cicero vtrunq; diminutiuè protulit, mullulos barbatos Latini dicunt, vt Varro. Cicero vtrunque diminutiuè protulit, mullulos barbatulos. ſed hoc epitheton vni tantum & præſtantiori generi conuenit. genus enim alterum imberbe eſt. Αἰξωνίδ' ἐρυθρόχρων τρίγλην, Cratinus. De mullis Aexónicis vide mox in f. Μιλτοπάρῃος, Matron Parodus. Τρίγλης ῥοδόχροα φῦλα, Oppian. Λίχνοι vel λιχνίτατοι id eſt guloſiſſimi, edaciſſimi, Aeliano. Χρυσωτοὶ, apud Plutarchum. Αἰξωνοχρῶτες, Nauiſcrates de Aexonicis mullis: quos etiam γαλακτοχρῶτας cognominat. Τρίγλης ἱπποδαμίοιο κακῆς, Matron Parodus. Epitheta.

Triglis & triglitis piſces. vide ſupra in A. A trigla. id eſt mullo, diuerſus eſt qui trigolas vocatur. Hermolaus. Sephron piſces quoſdam τριγόλας nominat, his verbis: Τριγόλας ὀμφαλοτόμῳ, καὶ τριγόλαν τὸν ἀδῖαν. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum eſſe. propter ſimilitudinem (formæ,) & partium poſteriorum ſiccitatem: quam Sophron etiam indicauit, his verbis: Τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπισθίαν. Porrò cum trigla ſimilis ſit cuculo, eidemque trigolas tam ſimilis, vt pro cuculo à quibuſdam accipiatur, ipſum quoque trigolan ſimilem triglæ eſſe oportet, vt non immeritò nomen ab ea ſit mutuatus, ac ſi mullaſtrum Latinè dicas. Et probabile eſt eundem eſſe mullum imberbem: quoniam idem Sophron alibi de barbato loquens, ceu præſtantiore, (vt ſupra dictum eſt,) τρίγλαν γενειᾶτιν cognominauit. Trigles lapillus à muli colore dictus eſt, Perottus. legendum triglites, ex Plinij libro 37. cap. 11. Deriuata. Trigolas.

Trigla Athenis nomen proprium erat loci, vt in h. referemus.

Triglæ ſi quis barbam abſciderit ea viuente, eamque in mare viuentem remiſerit, dederitq; de barba illa mulieri in potu, amorem magnum, & delectationem accendet in ea. Geſtata autem barba fortunam, omnemque vtilitatem parat, Kiranides. e.

Vt gobio piſcis eſt viliſſimus, ita precioſiſſimus mullus. vnde in Satyra Iuuenalis: Nec multum capias, cum ſit tibi gobio tantum In loculis. Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli, Martialis. Mullum dimidium, lupumque totum, Idem. Et alibi, Nec mullus, nec te delectat Bætice turdus. Et libro 14. Spirat in aduecto, ſed iam piger, æquore mullus Langueſcit: viuum da mare, fortis erit. Laudas inſane trilibrem Mulum in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt, Horatius Sermonum 2. 2. locum integrum recitatum & expoſitum habes in Lupo E. Mulus erit domino, quem miſit Corſica, vel quem Tauro minitanæ rupes, quando omne peractũ eſt Et iam defecit noſtrũ mare, dum gula ſæuit Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello Proxima, nec patitur Tyrrhenũ creſcere piſcem. Inſtruit ergo focum prouincia, &c. Iuuenalis Sat. 5. Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes, refertas cerebellis phœnicopterorum, & perdicum ouis, &c. Barbas ſanè mullorum tantas iubebat exhiberi, vt pro naſturtijs, apiaſtris & facelarib. & fœnogræco exhiberet plenis fabatarijs & diſcis, quod præcipuè ſtu- f.

puè ſtupendum eſt, Lampridius. Aexonici mulli, Αἰξωνίδες τρίγλαι, videntur omnium optimi, & cæteris præſtare, Varinus. Apud Athenæum Ἐξωνικὸς & Ἐξωνίδα reperio per epſilon, librariorum puto culpa. Aexonia vrbs Magneſiæ eſt, & Aexone pars tribus Cecropidis, Stephanus. Αἰξωνεὺς, δῆμος φυλῆς τῆς Κεκροπίδος, Varinus. Οὐδ᾽ Αἰξωνίδα ἐρυθρόχρων ἐσθίειν τρίγλην, Cratinus apud Athenæum. Nauſicrates tamen mullos Aexonicos laudat: Μετ᾽ αὐτῶν δ᾽ εἰσὶν ἐκπρεπεῖς φύσιν Αἱ ξανθόχρωτες, ἃς κλύδων Αἰξωνικὸς Πασῶν ἀρίστας ἐν τόποις παιδεύεται. id eſt, Sunt inter mullos præſtantiores quidam, flaui coloris, quos Aexonicum mare omnium optimos in illis locis alit. Subinde autem addit: Αἷς καὶ θεὰν τιμῶσι φωσφόρον κόρην, Δεῖπνων ὅταν πέμπωσι δῶρα ναυτίλοι. Τρίγλαν λέγεις, γαλακτοχρῶτα Σικελὸς ὂν Πήγνυσι (an πήγνυσιν vel φημίζει;) ὄχλος ῥόμβον, (lego ῥόμβον.) ſed trigla quidem Proſerpinæ ſacra eſt, quam tamen nemo puto ῥόμβον vocat. Atqui Athenæus hoc teſtimonium videtur adducere vt probet ψῆτταν non τρίγλαν etiam rhombum dici, quamobrem locus hic corruptus videtur, in fine libri 7. Καὶ σκάρον ἐξ Ἐφέσου ζήτει. χειμῶνι δὲ τρίγλαν Ἐσθιε τὴν ψαφαρῇ ληφθεῖσαν Τειχιοέσσῃ Μιλήτου κώμῃ, Καρῶν πέλας ἀγκυλοκώλων, Archeſtratus. qui alibi etiam laudat τὰς ἐκ Τειχιοῦντος τοῦ Μιλησίας τρίγλας. Τειχιόεις Stephano caſtellum eſt prope Trachinam. Τρίγλαν ἀπ᾽ ἀνθρακιῆς, Suidas ex epigrammate. Τρίγλας καλὰς ἠγόρασα, καὶ κίχλας καλάς. Ἐξ ὀψῶ ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθρακ᾽, ὡς ἔχει, Ἅλμῃ πάλιν παρὰ τὸ ὀρίγανον θήμ᾽ ὀρίγανον, Coquus apud Sotadem. Ὑμᾶς (mullos alloquitur) δ᾽ ἔταξα δεῦρο πρὸς τὰ δεξιά Τρίγλας, ἔδεσμα τοῦ καλοῦ Καλλισθένους. Κατεσθίει γοῦν ἐπὶ μιᾷ τὴν οὐσίαν, Antiphanes. Ὕστατα τε χονδροφυὴς, καὶ τρίγλη μιλτοπάρηος. Τῇ δ᾽ ἐγὼ ἐν πρώτοις ἐπέχον κρατερώνυχα χεῖρα, Οὐδ᾽ ἔφθην τρώσας ἵνα εἴασε Φιλόξενος Ἀπόλλων, Matron Parodus. Et mox: Τρίγλης ἱπποδάμοιο κακῆς. Cognominat autem fortè malum & hippodamum hunc piſcem, quòd emptoribus magnitudine pretij noxius ſit, & eorum ſubſtantiam vtcunque magnam (qualis vel equeſtris cenſus erat) perdat atque conſumat. nam ἵππος in compoſitione auget. Vel quoniam circa equorum curam ingens fit ſumptus: Νόσος μ᾽ ἐπέτριψεν ἱππική, δεινὴ φαγεῖν, Strepſiades apud Ariſtophanem. Vel equeſtrem pro magnifico dixit, vt ſermonem ligatum ἔποχον, id eſt equitem & ſublimem vocant, ſolutum verò pedeſtrem. Ἵππος etiam proprijs nominum, nobiliorum hominum, vt magnificentiora eſſent, in compoſitione addi ſolebat: vt Hipparchus, Philippus, Hippocoon, &c. Philoxenus Cytherius poeta piſcium delicias mirè appetebat. is cum aliquando apud Dionyſium cœnans, mullum magnum, ſibi verò paruum appoſitum videret: auribus paruum admouit. cuius facti cauſam cum ab eo rogaret Dionyſius, dixit, ſe cum hoc tempore Galateam conderet, voluiſſe à piſce de rebus Nerei aliquid cognoſcere. Illum vero reſpondiſſe, ſe natu minorem captum eſſe, neque dum his de rebus aliquid nouiſſe. maiorem autem Dionyſio appoſitum, ex quo reſcire omnia poſſet. Tum ſolutus in riſum Dionyſius grandiuſculum ſuum mullum Philoxeno miſit. Solebat autem etiam compotando interdum ſuauiter cum illo inebriari, Athenæus lib. 1. ex Phania. Pythagoras inter cætera triglis etiam abſtinere iuſſit, Laertius & Suidas. Ideo autem à trigla (inquit Lilius Greg. Gyraldus) Pythagoras abſtinuit, quòd ea deæ Hecatæ ſacra putaretur, (*vt dicemus in h.*) Vel quòd per eam ternionis numeri myſterium coleret: eum quando numerum in ſacris adhibendum putauit, vt alibi ex Ariſtotele & Auſonio & Euſebio oſtendimus. Iamblichus tamen, Pythagoram ait Apollini ex ternario numero ſacrificaſſe, propter (vt ait) tripodem, Veneri autem ex ſenario. Theon Smyrnæus Platonicus, ternarium numerum in libaminibus ea cauſa adhiberi ſolere, quòd primus ipſe inter numeros dicitur omnia eſſe. in numeris enim eo minoribus non omnes dicimus, ſed vnum vel ambos: de tribus verò, omnes. Archephôn paraſitus à Ptolemæo rege vocatus, Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ᾽ ἅμα, &c. Machon.

Rhombus.

Pythagoras cur trigla abſtinuerit.

h. Grîphus ex Antiphane de pinna & mullo, apud Athenæum lib. 10. qui incipit, Πίννη καὶ τρίγλη φωνὰς ἰχθύδι᾽ ἔχουσιν, Πόλλ᾽ ἔλαλουν, &c. obſcurior eſt quàm vt inde certi quicquam proferre poſſim. Tiberius Cæſar in paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus quod is à tergo inſulę per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti autem inter pœnam, quòd non & locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet, locuſta quoque lacerari os imperauit, Suetonius.

Mullus ſacer Dianæ, Hecatæ, &c.

Mulum piſcem Proſerpinæ, item Dianę ſacrum fecêre Græci, Hermolaus. Mullum nunquam attingunt, neque ſacerdotes deorum quos prædixi, (*τοῖν θεοῖν. Cererem & Proſerpinam intelligo, quos Athenienſes θεὼ* [θεώ] *vocabant, vt Lacedæmonij Dioſcuros σιὼ* [σιώ,] *Varinus. Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. οἱ Ἐλευσῖνι μύσται, id eſt ſacerdotes deûm qui in Eleuſine coluntur, dixit, &c. vt Rondeletius citat: Aelianus οἱ μυεμένοι ἢ μύσται τοῖν θεοῖν:*) nec fœmina Argolicę Iunonis ſacerdos. Cauſas verò cur ab eo abſtineant quodam in loco antè me dixiſſe memini, Æl. de animal. lib. 9. cap. 65. Supra autem (eiuſdem libri cap. 51.) huius rei cauſam eſſe dixerat, quòd vel ter anno pareret hic piſcis, vel quod leporem mar. hominis venenum abſumeret. Videtur autem idcirco conſecratus Dianę mullus, quod Venerem reſtinguat. etſi Plato comicus contrà putauit ideo Venerem cohibere, quoniam pudicæ & virgini deæ ſacer ſit: Τρίγλη δ᾽ οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπίηρος εἶναι: Παρθένου Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ, καὶ στύματα μισεῖ. quos verſus ſuprà in c. expoſui. Apollodôrus Hecatæ ait ſacrificari mullum, propter nominis (*quod ad ternarium numerum*) affinitatem. triformis enim dea eſt. Melanthius verò in libro De myſterijs tum mullum, tum mœnam (ei ſacrificari prodidit:) quoniam & ipſa Hecate marina ſit, Athenæus. Athenis etiam locus quidam Trigla vocabatur: in quo hic piſcis Hecatæ Triglathenæ ſacratus erat, Athen. Græcè legitur, καὶ αὐτόθι ἐστὶν (ἡ τρίγλη ſubaudio) ἀνάθημα τῇ Ἑκάτῃ Τριγλανθίνῃ, Euſtathius legit Τριγλαθίνῃ, quod placet. Gyraldus vertit: vbi & ſimulachrum fuit Hecatæ. Hinc Chariclides: Δέσποιν᾽ Ἑκάτη, τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη, id eſt θελγομένη, χαίρουσα, vt Euſtathius interpretatur. Trigla ſecundum antiquos Dianę ſacra eſt, Ἀρτέμιδος ἄγαλμα: quoniam ter anno parit. Diana verò, ſiue (quod idem eſt) Luna, τριταία γὰρ γενομένη τὸ φῶς διαφαίνεται, (hoc eſt, tertio à coitu vel ſilentio die clarè iam apparet, Euſtat. & Var. in Τρίγλη. Diana ſyluicultrix marino culta ſimulacro eſt. nam ea per mullum piſcem exprimebatur, Pierius in Hieroglyphicis. Τρίγλαν ἀπ᾽ ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λαβοῦσα τὴν Ἀρτέμιδι δωρεῦμαι, Suidas ex Epigrammate. Antiphanes piſces paruos commendat, magnoſque damnat, quia homines deuorant: & propterea dixit mullos & mænas Helenæ fuiſſe cibos, quòd homines non inſectarentur, Athen. alibi non Helenæ, ſed Hecatæ legitur, quod probo. nam & Melanthius apud Athenæum Hecatæ tum mullum tum mænam ſacrificari prodidit. Vide ſuprà in Mænaſ.

Trigla locus.

Emblema

Emblema Alciati, Aemulatio impar, inſcriptum:

Altiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem ſæpe cadentis habet.
Mullum proſequitur, qui ſpretas, ſargus, ab illo Præteritaſque auidus deuorat ore dapes.
Sic mecum Oenocrates agit: at deſerta ſtudentum Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

DE MVRÆNA, BELLONIVS.

Nihil eſt Muræna in Oceano rarius, cùm tamen alijs litoribus planè ſit vulgaris. Anguillam magnitudine ac figura refert: ſed recurto & craſſo eſt magis corpore, cùm tamen adulta anguilla omnibus modis hunc piſcem magnitudine exuperet. Colore eſt vt plurimùm fuluo, cute glabra & laxa, qua faciliùs, quàm Anguilla exuitur. Duas Murænarum ſpecies eſſe comperio: Marem paucioribus maculis diſtinctum, ac quibuſdam veluti ſtellis conſperſum. Fœminam pluribus aureis notis, ac veluti guttis vndecunque variam. Proinde omnes prominentem cutem in vertice per tergoris longitudinem, vt ſui generis piſces habent: ſolaque, prętet ſui generis Serpentinos piſces, Murena pinnis lateralibus caret, magnamque cum Serpente inire ſocietatem traditur: vnde Oppianus, B

Serpenti nubit, prompteque ex æquore ſaltat In littus.

Foramen vtrinque ad latera circa ceruicem habet, per quod ad latentes branchias ſanguineas, quæ vtrinque ſunt quatuor, ſubtus incluſas, aquam ſubinde immittit, atque egerit. Roſtrum exporrectum habet vt anſer, aſt nullo linguæ rudimento conſpicuo prædita: Oculos paruos, rotundos, glaucos, pupillam nigerrimam: Dentes longiuſculos, acutos, in ordinem per maxillas diſpoſitos. Oeſophagum latum ab eius rictu incipientem, in cuius orificio hamuli leuiter vncinati ad gulam circa fauces ſpectantes, linguę vicem ſupplent ac ſtatim à branchijs folliculus teres ſpinæ incumbit, flatu turgidus, natationis commodioris vſum præbens. Hepar habet ſubfuluum, oblongum, ſtomacho incumbens, longiuſculum, cui fel cyaneum magnitudine auellanæ contentum inhæret. Lienem oblongum ſtomacho annexum. Vertebras minus frequentes, ſed oblongiores quàm Anguillæ: in quibus hoc etiam animaduertendum eſt, proceſſus ineſſe tranſuerſos, ac ſurſum ſpectantes, præter aliorum piſcium naturam. Cæterùm carnem habet candidiſſimam, ſub cute ductibus obliquis ac tranſuerſis, vt in muſtela diſpoſitam, varijs muſculis hinc & inde abeuntibus communitam, ſuauem ac delicatam: ſed multis ſpinulis breuibus ac recurtis conſperſam, quæ manducantibus plurimùm faſtidij adferre ſolent. *Interiora.*

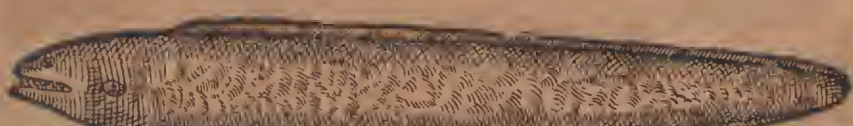
Deterrima eſt (inquit Galenus) Murenarum caro ex fluuiorum oſtijs, qui culinas, balineas, aut latrinas expurgant piſcatorum: quanquam neq; flumina ipſas ſubire, aut in ſtagnis verſari putauit. F

Quod reliquum eſt, morſus Murenæ admodum piſcatoribus pernicioſus eſſe ſolet. Quamobrem vbi hanc ceperunt, & ex naſſis intra lintres immiſerunt, forcipibus apprehenſum eius roſtrum baculo atterunt: ſpinamque frequentibus ictibus diuerberant, ne poſtea diſſiliat. G (E)

Marinus eſt piſcis, neque quicquam habere videtur cum noſtra Lampetra commune, quam in Galeonymo Galeni deſcripſimus. A

DE EADEM, RONDELETIVS.

Bellonij icon flexuoſa pingitur, maiores per interualla maculas oſtendit, & à ſuperiore labro duo ceu cornicula protendit: (quæ tamen ea quoq; quam Fracaſtorius ex Italia ad me murenæ picturam miſit, non habet:) & roſtrum longius latiuſq;, ſuperiore eius parte vltra inferiorem prominente, &c.

Mvræna corporis habitu lampetræ affinis eſt. A Græcis μύραινα & σμύραινα vocatur. A noſtris, ab Italis & Hiſpanis Mourene. A

Muræna piſcis eſt pelagius, aliquando litoralis: ad duorum cubitorum longitudinem accedens, anguillę aſpectu proximus, ſed latior: oris ſciſſura magna, ſuperiore maxilla aquilina, in cuius extremo duæ ſunt breues apophyſes, vel verrucę, vt in congro. Dentes habet longos, acutiſſimos, in os recuruos, non ſolum in maxillis ſed etiam in palato. quã ob cauſam lingua carere videtur, adeo illa imperfecta eſt, ſed huius loco carnoſum palatum obtinuit. Oculos albos. In vtroq; latere vnicum & rotundũ foramen branchiarum: quas integras non eſſe Ariſt. Plinius nullas eſſe ſcripſit, cum tamen vtrinq; ſimplices eſſe ſenſus doceat. Colore eſt fuſco, vnde κελαινὴν eam vocauit Oppian. cute læui, albicantibus maculis aſperſa, dorſo cultellato, ſpina nimirum acuta, & ferè vt in congro pinnulam conſtituente. Pinnis quib. natare poſſit caret, † ideo murena cæteriq; longi flexuoſo corporũ impulſu ita mari vtuntur, vt ſerpentes terra. in ſicco quoq; repunt, ideo etiam viuaciora talia. Cuius cauſam reddit Theophraſt. in libello de piſcib. (*vel, vt Maſ. citat, lib. 5. de ijs quæ degunt in ſicco*) Πολὺν χρόνον δύνανται ζῆν ἔξω τοῦ ὑγροῦ, διὰ τὸ μικρὰ τὰ βράγχια ἔχειν, καὶ ὀλίγον δέχεσθαι τὸ ὑγρὸν, καὶ ἡ μύραινα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, ἢ καὶ τὸ ὅλον ὀφιῶδες. Longiori tempore extra aquã viuunt murenę, etſi quod aliud eſt ſerpentib. ſimile, quia paruas habent branchias, & parũ aquę admittunt. Eâdẽ verò de cauſa longi piſces qui ſerpentis ſunt ſpecie, pinnis carent, qua ſerpentes pedibus. Cum enim omnia animalia ſanguine prædita quatuor ſolum notis moueantur, vt demonſtratum eſt ab Ariſtot. in lib. de animalium ingreſſu; aut malè, aut omnino non mouerentur longi piſces, ſi quatuor

Exteriora. B

Lib. 2. de hiſt. ca. 13. li. 9. c. 5.
Lib. 1.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.
†C
De motu ſeu natatione murenæ & ſimilium.

quatuor pinnas: & ſerpentes, ſi quatuor pedes haberent. Nam ſiue iuxta ſe poſitas haberent pinnas, ſiue longius diſſitas, moueri vix poſſent. in illis enim altera alteri impedimento ad motum eſſet: in his, ob longius interuallum, nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberent, animalia ſanguinis expertia forent. Pinnis autem carentes piſces longos, vt ſerpentes pedib. ob longitudinem flexusq; corporum, quatuor moueri notis demonſtrat Ariſtoteles in libro modo citato.

Interiora.

Quantum ad interiores partes attinet, muræna præpoſitam gulam habet: in cauſa eſt corporis longitudo. Ventriculum ipſum longum: à cuius medio oritur inteſtinum ſine ſpiris, ad anum protenſum, iuxta quem cellulas habet inſtar inteſtini eius quod in terrenis animalib. κῶλον vocant Græci. Hepar magnum, longum, flauum, à quo fellis veſica longa pendet inteſtino annexa, ſplenem nigricantem.

C Muræna carne ſolum veſcitur. Frigidioribus hyemis menſibus latet in ſaxis, quamobrem non niſi ſtato tempore capitur. Parit quocunque tempore. Partus eius numeroſior eſt, & ex paruo celeri incremento augeſcit, vt hippurus, Ariſtoteles hiſtoriæ 5.

An omnes ſint fœminæ, & an coeant cum ſerpentibus.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Ob tam frequentem partum exiſtimo nonnullos in eam ſententiam adductos, vt nullos mares eſſe crederent in hoc genere, ſed omnes fœminas eaſque ſerpentibus commiſceri. Plinius lib. 32. cap. 2. Licinius Macer murænas tantum fœminini ſexus eſſe tradit, & concipere è ſerpentibus, ob id ſibilo à piſcatoribus euocari & capi. Hanc ſententiam ſecutus Oppian. tradidit murænam & ſerpentem mutuo amore ardere, ac ſerpentem veneno mortifero in ſaxis depoſito è litore ſibilo murænam euocare: quo audito hæc telo ocyor ruit, ille pontum ſubit: vbi expleto veneris deſiderio, venenum relictum repetit, quo non inuento præ dolore emoritur.

Ἀμφὶ ἢ μυραίνης φάτις ἔρχεται ἐκ αἰδηλος,
Πρόφρων ἱμείρουσα παρ᾽ ἱμείροντι γάμοισι.
Μαίνεται εἰς φιλότητα, καὶ ἐγγύθι σύρεται ἀκτῆς
Τῇ δ᾽ ἐνὶ λοίγιον ἰὸν ἀπήμεσε, πάντα δ᾽ ὀδόντων
Ὀφρα γάμῳ πρηΰς τε, καὶ ὅδιος ἀντήσειε.
Κικλήσκων φιλότητα, θοῶς δ᾽ ἐσάκουσε κελαινὴ
Ὥς μιν ὄφις γαμέειπε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ
Ἤτοι ὁ μὲν φλογέη πεποτημένος ἔνδοθι λύσσῃ
Πικρὸς ὄφις. τάχα δὲ γλαφυρὴν ἐσκέψατο πέτρην.
Ἔπλυσε πολυκεδανὸν ζαμενῆ χόλον, ὄλβον ὀλέθρου,
Στὰς δ᾽ ἂρ ἐπὶ ῥηγμῖνος, ἑὸν νόμον ἐρροίζησε
Γυγλὴ μύραινα, καὶ ἑαυτὸ θᾶσσον ὀϊστοῦ.

Athen. lib. 7.

Cætera ex ipſo authore petenda. Idem Ælianus literis prodidit. Athenæus quoque ex Andrea, cuius hæc verba ſunt: Andreas in libro de his quorum venenatus eſt morſus, ait murænas quæ ex mare vipera genitæ ſunt, morſu interficere: ipſas verò eſſe minores, rotundas, varias. Ibidem Athenæus Nicandri verſus ex Theriacis profert, quæ etiam nunc extant: ijs horrificam murænam eſſe ait, quoniam veluti è viuario prodiens; laborioſos piſcatores præ metu fugientes ſæpe frendens vel mordens (vtrunque enim ſignificare poteſt ἐμβρύξασα teſte Scholiaſte, aut ἐκβρύξασα, (*vt impreſſus Athenæi codex habet, ſed perperam*) è nauiculis in mare præcipitauit. Siquidem verum eſt eam cum venenatis viperis coire, in continente, mari relecto:

Nicandri teſtimonium.

Μυραίνης γ᾽ ἔκπαγλον: ἐπεὶ μογερὰς ἁλιῆας
Εἰς ἅλα φυζηθέντας, ἐχετλίου ἐξαναδῦσα:
Πολλάκις ἐμβρύξασα, κατεπρήνιξεν ἐπακτρῶν
Εἰ δ᾽ ἔτυμον κείνην γε σὺν ἰοβόλοις ἐχίεσσι

Θόρνυσθαι προλιποῦσαν ἁλὸς νομὸν ἠπείροισι. pro ἐν ἠπείροισι. ἐχέτλιον *nauis locus eſt & veluti viuarium vbi piſces reponunt, Scholiaſtes.*

Lib. 9. cap. 23

Myrus, Myrinus.

At hanc opinionem paucis refellit Plinius de murænis loquens: In ſiccum litus elapſas vulgus coitu ſerpentum impleri putat. Ariſtoteles myrinum (*myrum*) vocat marem qui generat. Locus eſt Ariſtotelis lib. quinto de Hiſt. animal. cap 10. quo murænæ & myri diſcrimen explicat, de quo proximo capite plura. Et Nicandri Scholiaſtes Græcus ſcribit Archelaum exiſtimaſſe murænas in terram exeuntes cum viperis coire, illiſque dentes eſſe viperinis ſimiles: Andream verò affirmaſſe id falſum eſſe, ac neq; viperam in mari verſari, neque murænam in terra. Eadem Athenæus ex Andrea profert: Ἀνδρέας ἢ ἐν τῷ περὶ τῶν ψευδῶς πεπιστευμένων ψεῦδός φησιν εἶναι τὸ μύραιναν ἔχει μίγνυσθαι, προερχομένην ἐπὶ τὸ πηναγῶδες. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ πηνάγους ἔχεις νέμεσθαι φιληδονοῦντας λιμνώδεσιν ἐρημίαις. Andreas (inquit) in libro de his qui falſo creduntur, ſcribit falſum eſſe murænam ad lutulenta loca (ἐπὶ τὸ πηναγῶδες, *ad paluſtria & limoſa, Maſſarius*) venientem cum vipera commiſceri: neque enim viperæ in huiuſmodi locis degunt gaudentes limoſis (λιμώδεσιν *habet codex noſter, Rondeletius repoſuit* λιμνώδεσι. *quid ſi* ἀμμώδεσι;) ſolitudinibus.

Lib. 7.

Concluſio.

Fabuloſum igitur murænas cum ſerpentibus congredi, cum ſerpens ſeu vipera ſui generis marem habeat. quòd ſi cum ſerpentibus coirent, cum marinis potius quàm cum terrenis copularentur. Sed fabulæ occaſionem dedit myri maris cum ſerpentibus tanta ſimilitudo, vt qui myrum murænæ copulatum viderint, ſerpentem eſſe crediderint, maxime cum ſerpentum more corpora commiſceant, teſte Ariſtotele. Quæ pedibus carent, inquit, & longo ſunt corpore, vt ſerpentes, vt murænæ, ijs coitus complexu mutuo partium ſupinarum peragitur.

Fabulæ occaſio.

Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 4.

C In alto mari & circa litorum ſaxa viuit muræna carniuora: circa fluuiorum quoque oſtia verſatur, at fluuios nunquam ſubit. Pingueſcere iactatu Licinius Macer author eſt apud Plinium, fuſte non interim: eandem ferula protinus, caudaque icta celerrimè exanimari: et capitis ictu, difficulter.

Reliqua

Lib. 32. cap. 2

D De mutuo congri & murænæ odio diximus, capite de congro. Multò verò magis in polypum ſæuit muræna: quorum pugnam luculenter expreſſit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, ſcribens polypum cum nullis artibus murænam vitare poſſit, ad neceſſariam pugnam inuitum venire, flagelliſq; veluti ſpiris & vinculis murænam implicare, ſed fruſtra: quoniam illa tam lubrica ſit, vt inſtar aquæ dilabatur. Omnibus itaque fruſtra tentatis polypum miſerè dilaniari.

Odia in congrum & polypum.

Ἡ μὲν ἀπ᾽ ἐκ πέτρης ἁλιμυρέος ὁρμηθεῖσα
Φορβὴν μαιομένη: τάχα δ᾽ εἴσιδε πούλυπον ἀκτῆς
Ἑστυπογηθοσύνῃ. τὸν δ᾽ οὐ λάθεν ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἐς φόβον, οὐδ᾽ ἄρα μῆχος ἔχει μύραιναν ἀλύξαι
Αἶψα δέ μιν κατέμαρψε, γένυι δ᾽ ἐνέρεισε δαφοινὴν.
Ἀμφὶ δὲ οἱ μελέεσσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ᾽ ἄλλας
Τεχνάζων, εἴπως μιν ἐρητύσειε βρόχοισιν
Ῥεῖα γὰρ ἀμφιπεσόντος ὀλισθηροῖς μελέεσσιν
Φοιταλέη μύραινα διέσσυται οἴδματα πόντου,
Ἄκρα διεκπτύζοντα, καὶ ἀσπασίην ἐπὶ θήρην
Ἀλλ᾽ ἤτοι πρῶτον, μὲν ἀτυζόμενος δεδόνηται
Ἕρπων νηχομένην τε καὶ ἄσπετα μαιμώωσαν.
Πούλυπος αὖτ᾽ ἀέκων ὀλοῆς ὑπὸ μάρναται ἀνάγκης.
Παντοίας στροφάλιγγας ὑπὸ σκολιοῖσιν ἱμᾶσι
Ἀμφιβαλών: ἀλλ᾽ οὔ τι κακῶν ἄκος, οὐδ᾽ ἀλεωρή.
Ὀτραλέη μύραινα διαρρέει, οἷά περ ὕδωρ.

Verùm

Ibidem

Verum, vt ait Homerus, Ξυνὸς ἐνυάλιος καὶ τὸν κτανέοντα κατέκτα. id eſt, Mars communis viciſſim perimentem perimit. Nam, vt idem Oppianus cecinit:

Κάραβος αὖ μύραιναν ἀπηνέα περ μάλ' ἐοῦσαν
Ἔσθιει, αὐτοφόνῃσιν ἀγηνορίῃσι δαμεῖσαν.

Id eſt, locuſta murænam quantumuis ſæuam deuorat, ſua ipſius audacia domitam, vltroque ad interitum ruentem. Quæ prolixius ab Oppiano deſcripta prætermittimus, ne tædium lectori adferamus.

G

Piſcatores noſtri dentium murænæ maleficam valdeque noxiam vim reformidantes, viuam non niſi forcipe arripiunt. venenatum enim eius demorſum eſſe dictitant, qui cinere capitis eiuſdem murænæ curatur, autore Plinio. Idem cinis (inquit) ſtrumas tollit: nec non murænarum muria, quæ hodie quoque Antipoli & in Lerino inſula fit. Pars à Muræna demorſa niſi tota abſcindatur, à morſu liberari non poteſt ob vncinatos dentes, maximeque in os recuruos. Hoc magno multorum malo nouerat Vedius Pollio eques Romanus, &c. (Vide infra in Corollario E.)

D

In Halieutico

Neque ſolum dentibus audaciaque, ſed etiam aſtu, miroque in vitandis periculis ingenio murænas donauit natura. Amplius (inquit Plinius) deuorant quam hamum, admouentque dentibus lineas, atq; ita erodunt Pythcas id tradit. Idem infixas hamo inuertere ſeſe, quoniam ſint dorſo cultellato, ſpinaq; lineam præſecare. Ouidius prodidit murænam maculas (foramina retis intelligit, Galli malles quaſi macles vocant) appetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare fores donec euadat.

F

Molli ſunt & pingui carne, nec magis alunt quàm anguillæ, longè verò minùs quàm congri, vt rectè dixit Hiceſius.

E

Hortenſij & Craſſi murænæ.

Plin. ſcribit Hortenſium oratorem murænam adeò dilexiſſe, vt exanimatam fleuiſſe credatur. Cæterum quod Hortenſio Plin. L. Craſſo illi diſerto & cenſorio viro Macrobius (Saturn. 3. 15.) tribuit, qui murænam in piſcina domus ſuæ mortuam atratus tanquam filiam luxit. neque id obſcurum fuit, quippe collega Domitius in ſenatu hoc ei tanquam deforme crimen obiecit: neque id confiteri Craſſus erubuit, ſed vltro etiam (ſi dijs placet) gloriatus eſt cenſor, piam affectuoſamque rem feciſſe ſe iactans.

Murænæ flutæ ſeu Siculæ.

Idem Macrobius ex Varrone ſcripſit, in Sicilia manu capi murænas flutas, quod hæ in ſumma aqua præ pinguedine fluitent: quas ibidem optimas eſſe ſecundo lib. de re ruſtica tradidit Varro. Acceſſebantur autem murænæ ad Piſcinas Romanæ vrbis ab vſque freto Siculo, quod Rhegyum à Meſſana diſpeſcit: illic enim tam murænæ quàm anguillæ optimæ à prodigis eſſe creduntur, & vtræque ex illo loco Græcè πλωταὶ vocantur, Latinè flutæ: quod in ſummo ſupernatantes ſole torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinunt, atque ita faciles captu fiunt. Huiuſmodi murænas Columella quoque commendauit. His acceſſit poetarum teſtimonium. Iuuenalis:

Virroni muræna datur, quæ maxima venit Gurgite de Siculo, Et Martialis:

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo, Non valet exuſtam mergere ſole cutem.

Lib. 7.

Archeſtratus voluptarius philoſophus murænam ex freto Siculo celebrat: id enim appellat στενοκύμονα πορθμὸν apud Athenæum:

Ἠ πλωτὴ μύραινα καλουμένη ἄν ποτε ληφθῇ,
Ἰταλίας δ' ὁ μεταξὺ κατὰ στενοκύμονα πορθμὸν
Ὠνοῦ. τοῦτο γάρ ἐστιν ἐκεῖ θαυμαστὸν ἔδεσμα.

E

Viuaria murænarum tantum fiebant: quod hæ fœcundiſſimæ ſint, nec vlli alij piſces niſi cibi gratia inijciendi, ob voracitatem. Sed ne id quidem ſine magno ſumptu fieri potuit: vt veriſſimè ſcripſerit Varro, viuaria ædificari magno, ſecundo impleri magno, tertio ali magno.

DE MYRO RONDELETIVS.

A

Ab Ariſtotele σμύρος murænæ mas dicitur, quem etiam μύρον dici poſſe puto, quemadmodum σμύραινα & μύραινα dicitur. Id indicat Gaza qui in conuerſione ſua murum vocat. Barbari zmyrum. Piſcatores noſtri peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem vocant.

Muri & Murænæ diſcrimen.

Huius à muræna diſcrimen docet Ariſtoteles lib. 5. de Hiſt. animal. cap. 10. his verbis: Διαφέρει δ' ὁ σμύρος καὶ ἡ σμύραινα. ἡ μὲν γὰρ σμύραινα διαφόρως ποικίλη, καὶ ἀσθενεστέρα. ὁ δὲ σμύρος, ὁμόχρους καὶ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει τῇ πίτυϊ. καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. φασὶ δὲ ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, τὸν μὲν ἄρρενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι. Differunt mirus & muræna. eſt enim muræna multis modis varia & infirmior: myrus concolor, & robuſtior, colore larici, (vt vertit Gaza, ſed melius meo quidem iudicio, pino arbori) ſimilis. huic ſunt dentes intrinſecus & extrinſecus. Aiunt hunc, vt in alijs, marem eſſe, murænam fœminam.

Lib. 9. cap. 21.
Lib. 8. de hiſto. anima. cap. 19.

Plinius locum hunc tranſtulit, cuius vulgares codices habent myrinum pro myro, non ſine mendo, vt ex Ariſtotele & Gazæ interpretatione liquet. Hanc tamen lectionem ſi quis tueri velit Ariſtot. ipſius authoritate, à quo myrini piſcis alibi fit mentio, reſpondemus hunc quoque Ariſtotelis locum mendoſum eſſe, vt pro μύρινος legendum illic ſit μυξῖνος. Id contextus ipſe & Ariſtotelis ſenſus apertè docent. Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις ἰχθύσι συμφέρει μᾶλλον (de imbre loquitur) κεστρεῖ δὲ καὶ κεφάλῳ, καὶ ὃν καλοῦσί τινες μύρινον τοὐναντίον. ὑπὸ γὰρ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἀποτυφλοῦνται θᾶττον, ἂν ὑπερβάλλωσι. Plurimis piſcibus imbres conducunt. Mugili tamen & capitoni, & ei qui à nonnullis myrinus vocatur, nocent: multi enim ex ijs à pluuijs aquis, ſi immodicæ fuerint, obcæcantur. Mugilum ſpecies hic coniungit, in quibus eſt μυξῖνος, quem etiam μύξωνα vocat, vt ſuo loco docuimus. Ex eodem Ariſtotelis loco quem de myro citauimus liquet, de myri à muræna diſcrimine, quædam à Plinio prætermiſſa fuiſſe. Locus Plinij eſt huiuſmodi. Ariſtoteles myrum vocat marem qui generat: diſcrimen eſſe, quod muræna varia & infirma ſit, myrus vnicolor & robuſtus, denteſque extra os habeat.

Athenæi locus reſtitutus.

De coloris ſpecie, de dentibus qui intra os ſunt nihil dixit. Poſtremo inde etiam reſtituendus Athenæi lib. 7. deprauatus locus fuit. ὁ δὲ μύρος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ ζῴων, διαφέρει τῆς μυραίνης. ἡ μὲν γὰρ ποικίλον καὶ ἀσθε=

καὶ ἀσθενέστερος, ὁ δὲ μύρος λεόχρως καὶ ἰσχυρός, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει ἴυγγι ὅλον, πίτυϊ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Nam pro λεόχρως, ὁμόχρως: pro ἴυγγι, πίτυϊ. Pro ὅλον, πάντη, &c. καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Myrus ſerpenti magis ſimilis eſt, quàm murænæ, roſtro acuto, longo corpore nigricante, tenui, rotundo, ſine maculis, ſine ſquamis. Vnicum vtrinq; branchiarum imperfectarum foramē habet. Pinnulas duas valde exiguas cutis ſubſtantia, (*unam*) à ceruicis loco ad caudam vſq;, & (*alteram*) ab ano ad eandem, quarum ora nigra eſt vt in congro. In vtroque latere à ceruice punctis aliquot aureis notatur, quæ magis in viuentib. apparent quàm in mortuis. Gulam ventriculo præpoſitam habet, inteſtina longa, rectà ad podicem porrecta: iecur longum, rubeſcens, ſine felle. Splenem longum, tenuem.

F Carne eſt tenera, ſine vllis ſpinis, aut certè pauciſſimas habet. Apud Atheneū ex Dorione duæ ſunt myri ſpecies. Δωρίων δὲ τὸν μύρον φησί, τὰς διὰ σαρκὸς ἀκάνθας οὐκ ἔχειν, ἀλλ᾽ ὅλον εἶναι χρήσιμον, καὶ ἁπαλὸν ὑπερβολῇ. εἶναι δ᾽ αὐτοῦ γένη δύο. εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν μέλανες, οἱ δὲ ὑποπυρίζοντες. κρείσσονες δέ εἰσιν οἱ μελανίζοντες. Dorion ſcripſit myrum per carnem ſparſas ſpinas non habere: quare totum vtilem eſſe, & ſupra modum tenerum. Ipſius autem genera duo eſſe. ſunt enim nigri myri, & rufi. meliores verò ſunt qui nigricant.

C O R O L L A R I V M.

A Muræna, Græcè myręna dicitur, Varro. Multi penultimam per e. vocalem ſcribunt, ſed orthographia Græca, diphthongū æ. requirit, vt in męna quoq;. Epichar. μύραινα ſcribit abſq; σ. item Sophron. Plato verò vel Cantharus in Symmachia, cum σ. σμύραινα, Athen. ſic maris quoq; & ſmaris, &c. Vide ſuprà in Corollario de Męna alba. Smyręnam Plato Doricè appellauit, Maſ. Zmyræna pro Smyręna apud Kiranidem eſt, ζ. pro Σ. Μύρος, & μύραινα à verbo μύρειν vel μύρεσθαι deducuntur Euſtathio. Lege in Mormyri Corollario A. Μύρο. (ſcribendum fortè μῦρος penanflexum, cum ypſilon producat, vt in Mormyro dictum eſt. Codex alter Æliani manuſcriptus ex duobus quos vidi, μύρων habebat: vt Gil. quoq; legit) piſcis eſt, neſcio vnde dictus. ſerpentem marinum eſſe aiunt, Ælianus. Optimæ ſunt in hoc genere quæ à Latinis flutæ, & Græcis plotæ quaſi nauigabiles dicuntur, quòd in ſumma aqua fluitantes mergi non poſſint, Maſ. Cur autem mergere ſe (vel vt mergantur, curuare) nequeant, plerique cutem à Sole toſtam cauſantur: id quod ea facilius patitur, cū nullis muniatur ſquamis. Macrobius verò præ pinguedine eas in ſumma aqua fluitare tradit. Πλωταὶ Græcè vocabulo oxytono ſcribuntur rectè, non penanflexo. Theodorus non modò murænas & anguillas plotas cum Sole torrefactæ ſupernatant, ſed etiam rhyades piſces ex Ariſtot. ſimiliter flutas conuertit, &c. vt plurib. in Chalcide monuimus. Πλῶτες quidem (cuius nominis numerum ſingularem nondum legi) ceſtrei, id eſt mugiles alicubi dicuntur. Opp. Halieut 3. piſces omnes ſic nominauit: Πάντες δ᾽ ἐμπνείουσιν ἐναντία καὶ ῥοθίοισι Πλῶτες ἁλὸς θύνουσιν. Et alibi in eodem: Ἢ γὰρ ἀεὶ πλωτῶν στυφλὸν γένος ὑγρὰ θεόντων. Vide plura in F. Almarmaheigi Arabicum vel Perſicum nomen commune longis & lubricis piſcibus, require in Anguilla A. Auicenna 4. 6. 3. 56. de venenatis animalib. agens, Haren carmen vocat, eadem de ea ſcribens, quæ Aetius de muræna. Vbique gentium in hunc diem murena nuncupatur, Maſ. Italus & Gillius Gal. Itali la Murena, vel Morona proferunt. ſed cauendum eſt ne antacæus etiam piſcis cetaceus, quem recentiores aliqui (& Itali vulgò) moronam vocant, cum muræna confundatur. Draco marinus, qui & murenula, Arnold. Villanouanus. Myrum piſcatores noſtri (inquit Rondeletius) peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem vocant. Sed de alijs Serpentibus marinis infrà dicemus: de dracone etiam diuerſo dictum eſt ſuprà in Araneo. Germanicum nomen ignoro: & ſanè Bellonius nihil muræna in Oceano rarius eſſe ſcribit. Idem in Singularibus ſuis Muręnas in Gallia eſſe negat: excipere autem (puto) debuerat oram ad mediterraneum mare. At Plin. In Gallia Septentrionali (*inquit, videtur autem de Oceano ſentire*) murænis omnib. dextra in maxilla ſeptenę maculæ. Circunloqui licebit, *ein Meerſchlangen art*: hoc eſt, Serpentis marini genus: vel nomen fingere, *ein Muraal*, nomine à Latino Muræna, & Germanico *Aal*, quod eſt anguilla compoſito. eſt enim piſcis haud longè anguillæ diſſimilis, teſte Gillio & alijs. non probo quidē compoſita ex diuerſis linguis vocabula: ſed ea quoque tolerantur cum meliora deſunt. Alius longè piſcis eſt Muræna vel potiùs Marena vulgò Germanicè dictus: de quo Simon Paulus Suerinenſis: Lacus Suerinum alluens (inquit) non procul Oceano Germanico, gignit inter cæteros piſces halecem, (harengum:) & Murenas vulgo Germanicè dictas,) *Murenen*,) haleci (harengo) ſimiles, ſed aliquanto minores, argenteis ſquamis, carne dura & friabili. Lampetram, muręnam fluuiatilem appellatam fuiſſe ex Dorione perſpicuum eſt, (&c.) Rondeletius. vide inferius in Muſtela. Muręnam fluuiatilem Ionius quoque ſuſpicatur eſſe piſcem, qui vulgò lampetra dicatur. Eſt & murena fluuiatilis ex Athenęo, quam aliqui mendaciſſimè (*lemum nota:*) gallariam à Dorione vocari, Athenęum falsò interpretantes, prodiderunt. Nam Dorion in libro de piſcibus, fluuialem inquit murenam habere vnicam ſpinam ſimilem aſello, qui appellatur gallaria. Eſt enim gallaria non murena, ſed aſelli ſpecies minor ex Plinio & Athenæo, Maſſarius. Carolus Figulus Murænam Germanis interpretatur *ein Prick*: ſed ea quoque lamprede, id eſt muſtelę ſpecies eſt. Albertus quoque muręnam pro lampreda accepit.

Fluta.

Πλῶτες.

Marenen.

Smyręna & Sphyræna piſces ſunt longè diuerſi: quorum tamen nomina a librarijs Græcis olim confuſa (facili inuicem tranſitu σ. & μ. literarum) aliquot in authorum locis oſtendam. Oppian. Halieuticorum 3. ſphyręnas lubrico corpore eluctando penetrandoque per maculas retium euadere canit, his verſibus: Σφύραιναι δ᾽ ὅτε κέν ποτ᾽ ἐπιπλήξωσι (πλήττειν, τὸ κρούειν ἢ πελάζειν, &c. vide Euſtathium) λίνοισι, Δίζονται βρόχον εὐρὺν ἐν ἕρκεϊ δινεύουσαι. Τῶν δ᾽ ἀμφίγυδον ὄφιων νόμον ἑρμηθεῖσαι, Πάσαι ὀλισθηρῇσι διεξέπτεσον μελέεσσι. Hic σφύραιναι librarius imperitè ſcripſit pro σμύραιναι, vel μύραιναι potius. alibi enim ſine ſigma μύραιναν ſcribere hic poeta ſolet. In argumentis Halieuticorum authoris innominati, quę vitę Oppiani ab initio editionis Aldinę ſubijciuntur Græcè, rectè pro hoc loco μύραινα ſcribitur: ſic enim legitur. Περὶ πανουργίας κεστρέως, μυραίνης, καὶ τῶν ἄλλων. Lubrica etiam membra, & penetratio ſerpentis inſtar, murænæ non ſphyręnę conueniunt. Sed iam olim hic error in Oppiani poema irrepſit: quem Æl. quoq; (de animal. lib 1. cap. 33.) malè æmulatus eſt. plurima. n. ille ab Opp. mutuatur. Sphyræna (inquit) piſcis eſt pelagius: qui cum ſe reti incluſum ſenſit, circunquaq. natat: & quà euadat, vbi vel rariores laxioresue ſunt maculæ, vel etiam diſruptæ, calidiſſimè quærit. Quod ſi talem aliquem locum inuenerit, è reti elapſa, priſtinā natandi libertatem recuperat. Vbi verò vna quæpiam ſic euaſerit, reliquæ etiā eiuſdem generis, ſi

ris, ſi quę pariter captę fuerint, eâdem elapſæ, illam ceu viæ ducem ſequuntur. Meliùs Ouidius, Et Muræna ferox teretis ſibi conſcia tergi, Ad laxata magis conuerſa foramina retis, Tandem per multos euadit lubrica flexus: Exemploque nocet, cunctis interuenit (*cunctis quòd præuenit*) vna. Bene etiam ex Ouidio Plinius: Muræna maculas appetit ipſas, conſcia teretis ac lubrici tergi: tũ multiplici flexu laxat donec euadat. Αἱ δὲ σφύραιναι τῶν γόγγρων εἰσὶ τροφιμώτεραι, ex Diphilo Athenęus. Et alibi ex Hiceſio, σφυραίνας εἶναι τροφιμωτέρας γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀσόμους, εὐχυλίας δὲ μέσας: qui locus Rondeletio etiam ſuſpectus eſt. Non eſt vera (inquit) hæc Hiceſij ſententia, niſi ſphyręnæ alium piſcem ſubſtituas. ſed ipſe quidem nullum ſubſtituit, ego muręnam, facili (vt dixi) tranſitu. Congris certè, qui & ipſi anguillis ſimiles ſunt, non ſphyrænæ, ſed murænæ comparari merentur. Et Athenæus libro ſeptimo de murænis ex profeſſo agens, ſic habet: Τροφίμους δ᾽ αὐτὰς εἶναί φησιν ὁ Ἱκέσιος οὐχ ἧττον τῶν ἐγχέλεων, ἀλλὰ καὶ τῶν γόγγρων. vnde ſuperiores duos locos à librarijs corruptos eſſe facile apparet. Hactenus quibus in locis mihi cognitis ſphyræna pro muræna legatur, oſtendi. aliquando verò contrà cõtingit, vt in Scholijs in Nubes Ariſtophanis: Ceſtras (inquit Scholiaſtes) interpretantur murænas: vbi ſphyrænas legendum. ceſtram enim eandem ſphyrænę eſſe, Rondeletius in ſphyræna veterum authoritate docet.

De murænis flutis è freto Siculo lege infrà in F. De Tarteſijs (nam circa Tarteſum maximas fieri aiunt) in H. h. Circa Carteiam locis exterioribus murenas minarum ſupra octoginta reperiri Strabo meminit, Maſſarius. Locus eſt apud Strabonem lib. 3. vbi & cete & oſtracoderma multò maiora fieri ſcribit, quàm in mediterraneo mari. Quin & congri, inquit, ἀποθηριοῦνται (hoc eſt efferantur, vt ita dicam, vel belluarum inſtar grandeſcunt) multò noſtris maiores factæ: item murænę, & alij complures huius generis piſcium. Σελάχια ſunt quæ ſquamis carent, (vt ſmyręna, bos, torpedo, paſtinaca,) nec oua pariunt, Suidas. ſed ſmyręnam & oua parere, & ſelachiorum, id eſt, cartilagineorum generis non eſſe conſtat: vnde Suidam (vel quiſquis eſt è quo tranſcripſit) deceptum eſſe conſtat: aut pro ſmyræna nomen aliud ſupponendum, zygæna fortè. Piſces aliqui ſunt longi, vt muræna, conger, Plinius. Lampredæ vulgo dictæ anguillis puſillis & murænulis ſimillimæ ſunt, niſi quòd ſeptem habent à capite in collum foramina, Hermolaus. Murænis ſimiles ſunt muſtellæ: quanquam aliqui pro murænis apud Plinium perperam marinis (*ſcilicet muſtellis*) legant, Idem. Maſſarius quoque omnino murænis legendum eſſe contendit. Vide infrà in Muſtella ſiue Lampetra A. Typhlôpa ſerpentem murænæ caput habere ſimile in ſermonem hominum venit, Aelianus. Tenuiſſimum his tergus, Plinius. Murænę cutem leuem potiùs vocandam quàm mollem, & ita legendum apud Plinium lib. 9. pluribus docet Maſſarius: Legendum (inquit) arbitror leui vt murænę, ex Ariſtotele quarto de partibus animalium, vnde Plinius hæc mutuatur: Cutis, inquit, alijs ſquammata: alijs aſpera, vt ſquatinæ, raię, & reliquis generis eiuſdem: alijs leuis, ſed pauciſſimis: intelligendo anguillas, congros & muręnas, quæ omnia ſæpenumero inter longos & leues enumerauit, vt primo de hiſtoria. inquit enim: Pinnas alij tantum binas habent, qui longi leueſque ſunt, vt anguillæ, vt congri: aut nullas omnino habent, vt murena. quod Plinius quoque fecit, licet piſces eos non leues, ſed lubricos appellauerit hoc libro, vbi de pinnis piſcium loquitur. binæ, inquit, omnino longis & lubricis, vt anguillis congris, mullæ & murænis: quòd in 32. volumine etiam confirmare videtur, cum dicit murenam maculas appetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, ex Ouidio: leui igitur potiùs legendum cenſeo: neque enim ita proprium fuiſſet dictum, murenam mollem, hoc eſt teneram habere cutem, cum ex Ariſtotele mollem cutem etiam habeant, quæ mollia appellantur, vt loligo, ſepia, polypus, qui ad tactum etiam molliores ſunt quàm murenæ, vt mox videbitur: qui & lacertorum & ſerpentium corticem interdum cutem mollem (vti retulimus) appellauit, quod & Plinius libro vndecimo ſerpentibus potius tribuiſſe videtur, vbi de palpebris loquitur, dicens: ſed quadrupedi in ſuperiori tantum gena, volucribus in inferiore, & quibus molle tergus, vt ſerpentibus: vbi non intellexit piſces illos longos & leues ſerpentibus ſimiles. nam piſces genis omnino carent, Hucuſque Maſſarius. Pytheas tradit murænam infixam hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaque lineam præſecare. Ardens auratis muræna notis, Ouidius. Maculas habet nigras in dorſo & in pelle, Kiranides. Murenarum alia colore eſt ſubnigro, luteis maculis diſtincto: alia albo, nigris maculis diſtincto, oris rictu non aliter quàm Anſeres largiſſimo: ijs foraminibus, quibus Lampetra prædita eſt, caret, Gillius. Piſcis eſt haud diſſimilis anguillæ, varius maculis luteis & nigris, Maſſarius. In Gallia Septentrionali murænis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ, (*ceu ſtellæ*,) ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent, duntaxat viuentibus, pariterque cum anima extinguuntur, Plinius. Pinnæ piſcium quibuſdam nullæ, quibus nec branchię: Plinius, eumque ſecutus Gillius. Murænæ nullæ omnino ſunt pinnæ, (*Rondeletius addit, quibus natare poſſit.*) nec branchiæ integræ (articulatæque, Vuottonus,) vt cæteris piſcibus habentur, Ariſtot. Et alibi, Quaternæ ei vtrinque branchię ſimplices ſunt. Fel murænæ ſemotum à iecore inteſtinis commiſſum eſt, Vuottonus ex Ariſtotele. Fel quibuſdam inteſtino tantùm iungitur, vt murenis, Plinius. Muręna dentibus eò commodiùs ſe defendit, quòd eorum prædita ſit duplici ordine, Aelianus. B

Murænæ ambigunt inter piſces litorales & pelagios, Ariſt. Murena neque in ſtagnis gignitur, nec temere fluuios ipſam ſubire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in vtroque victitet, in mari ſcilicet & aqua dulci, reperiuntur, (teſte Galeno in libro de cibis boni maliq; ſucci.) Partim pelagia, partim litoralis muręna eſt, ſed ferè in ſaxorũ cauernis degit: & ſola ex precioſis piſcibus (quanuis Tharſenſis, Carpathiique pelagi, quod eſt vltimũ, vernacula) quouis hoſpes freto, peregrinũ mare ſuſtinet, Vuottonus. Murænæ incolunt petrarum caua, Oppianus. Et alibi: Degunt in petris quæ plenę ſunt chamis ac patellis. Piſcantes circa quoddam Africæ litus, loco petroſo, οἱ μὲν ἐντελεῖς, μυραίνας τε, καὶ καράβους δὲ μεγέθεις ἤρουν: τὰ δὲ μειράκια, κωβιοὺς οὐ τελείους καὶ ἰουλους, Syneſius in epiſtolis. Piſces longi, vt anguillæ, cõgri, murænę, quomodo natent, & de pinnis eorum lege Ariſtotelem in libro de communi animalium greſſu. Pinnis carent. ſic enim vtuntur mari, vt ſerpentes terra, & ſimiliter humore repunt, Idem in Hiſtoria. Cur autem pinnę, quibus natent, murænis, aliiſque ſerpentum ſpeciem referentibus piſcium deſint, explicat Ariſtoteles libro 4. tractationis de partibus, cap. 17. Anguilla, & quicunque ſerpentis ſpeciem referunt (vt murænæ) quoniam branchias habent pauciores minuſque continentes, diu extra aquam C

viuere poſſunt.non enim multum refrigerationis deſiderant, Ariſtot. lib. 4 cap. 13. de part. Exeunt in terram murænæ, Idem & Plinius. Carniuoræ tantùm ſunt, Ariſtot. Degunt in petris quę plenæ ſunt chamis & patellis, Oppianus: nimirum quòd conchis huiuſmodi veſcantur. Polypis ineſcantur Idem. Vedius Pollio ſeruos damnatos murænis deuorandos obiiciebat, vt in E. referetur. Polyporum generis eſt ozæna dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè murænis eam conſectantibus, Plinius. Murænæ coeunt vt ſerpentes, Ariſtoteles. Cum libidinis impetu plena eſt Muræna, in aridum progreditur: & ſponſi iniquiſſimi deſiderio permota, latibulum Viperę intrat, ibique ambo inter ſe colligantur, atque coitu implicantur: vt vulgi quidem hominum opinio ait. Vipera quoque mas ſtimulis libidinis concitata, ad mare accedit: & vt adoleſcens in amoribus diſſolutus, cum tibia fores pulſat amatę: ſic Vipera mas ſibilo edito amatã euocat. ea è mare exit, natura diuerſorũ locorũ incolas in cupiditatẽ vnã, & cubile idẽ cogẽte, Aelianus de animalib. lib. 1. cap. 50. Idẽ (lib. 9 cap. 66.) Cũ proximũ eſt, inquit, vt Vipera mas complexu venereo iungatur cum Murena, venenum vomitione eiicit, atque expellit vt blandus decoruſque ſponſus videatur. Poſtea edito ſibilo (tanquam Hymenæo quodam ante nuptias miſſo) ſponſam appellat: atque vbi mutuam veneris libidinem inter ſe expleuerunt, hæc quidem ad mare regreditur, illa verò exſorpto veneno & recollecto, ad domeſticam ſedem reuertitur. Eadem Oppianus ſimiliter: ſed addit prætereà: Quòd ſi venenum illud vipera, cum mare ingrederetur à ſe in petram aliquam depoſitum, non inuenerit, aqua forſan à prætereunte aliquo, cui conſpecta fuerit vipera, ablutum: indignabundus huc illuc ſe iactat donec vita excedat, ſuis ſe armis, quibus tutum ſe arbitrabatur, priuatum dolitans. πέτρῃ δὲ συνώλεσε καὶ δέμας ἰῷ. id eſt, & in eadem petra vt venenum amiſerat, ſic ſimul mox etiam corpus vitamque perdit. Orus in Hieroglyphicis non viperam in mare, ſed murænam in continentem coitus gratia prodire ſcribit. Muræna (inquit) è mari egreſſa viperis admiſcetur: ac ſtatim recurrit ad mare. Vipera nequiſſimũ genus beſtię, ac ſuper omne quod ſerpentini generis eſt, aſtutius coeundiq́ incentivis exæſtuãs murenæ præcognitam ſibi copulã requirit, vel nouã inſtruit, progreſſaq; ad litus ſibilo præſentiã teſtatur, & ad complexum illam prolicit coniugalem. quæ illecta non deeſt, ac venenatæ ſerpenti expetitos vſus ſuæ impertit coniunctionis. Quin vbi aduentare comparem ſenſerit vipera, venenum euomere narratur, marito (*Graeci authores omnes aut plerique, ſerpentem ſiue viperam marem cum muræna fœmina, congredi aiunt*) ſic reuerentiam quodam modo exhibens, ac nuptialem reuerita gratiam, quod tamen concubitu peracto reſorbeat mox, Cælius Antiquarum lectionum 6.13. Soſtratus in opere de animalibus, murænás cum viperis coire aſſentitur, Athenæus. Alij quoque non pauci, cum obſcuri quidam ſcriptores, vt Iorath: tum theologi illuſtres, vt Baſilius, Ambroſius, eadem de horum animantium coitu, vulgi opinionem, & vulgarem quorundam ſcriptionem ſecuti, literis mandarunt. Quemadmodum ignis non poteſt præterita ſine damno materia, in qua primùm conceptus eſt, prinſquam prorſus ipſam conſumat ad aliorum noxam conuerti: neque muræna priùs aquaticos angues (τοὺς ἐνύδρους ὄφεις) in alienam perniciem parere poteſt, quàm proprium ventrem, in quo concepti fuerant, eroſerint, vt Nicander Colophonius & Archelaus phyſicus teſtantur. Ita quiuis iniuſtus malitiam ſuam primus experitur, antequàm in alio emittat, Hierax in libro de iuſtitia, vt citat Stobæus in ſermone de iniuſtitia. Omnibus anni temporibus parit, eſtque partus eius numeroſior, Ariſtot. Oua parua parit, nec arenida vt piſces ſquamoſi, Idem. Quocunque tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariant. oua eius citiſſimè (ſumma celeritate, alibi) creſcunt, Plinius. Hyeme latent, Ariſtot. Hyeme non capiuntur, præterque ſtatis diebus paucis, Plinius. Ferula contactu murænas occidit, Plinius. Et alibi: Natura ferularum murænis infeſtiſſima eſt, tactæ ſiquidem ea moriuntur. Item: Licinius Macer murænas ait pingueſcere iactatu, (aliâs lactatu:) fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. animam in cauda habere certum eſt, eaque icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter. Muræna quæ plagam vnam accepit, torpeſcens perſtat: ſin D plures inferas, funditus ira incenditur, Aelianus de animalibus 1. 37. Similia etiam de ſerpentibus, ſi arundine feriantur, ibidem tradit Aelianus. Murænas ferunt aceti guſtu præcipuè in rabiẽ agi, Plinius.

Quomodo è retibus eluctentur murænæ, ex Oppiano, Aeliano, Plinio & Ouidio ſcripſi ſuprà in A. vbi pro muræna aliquando ſphyrænam ineptè ſcribi oſtenſum eſt. Obſcurus de nat. rerum autor non rectè ex Plinio citat, murænam libenter ſe tenêre inter harundines & ligna, vt ſi fortè reti concludatur, flexu multiplici euadat. Murænam ferocem cognominat Ouidius. De muræna Craſſi quæ ad vocantem ipſum aduentabat, leges mox in E.

Nec proprias vires neſcit muræna nocendi, Auxilioque ſibi, morſu: nec eo minus (*fortè nimis*) acri Deficit, aut animos ponit captiua minaceis. Hoc eſt, Muræna etiam non ignorat vires proprias tum nocendi alijs, tum ad auxiliandum ſibi in morſu eſſe ſitas neque mordendi vim remittit, donec (*vel abroſerit lineam, vel*) omnino debilitata ſe captam & victam fateatur. Murænę (inquit Plinius ex Ouidio, tanquam aliam lectionem ſecutus) amplius deuorant quàm hamum admouentque dentibus lineas, atque ita erodunt. Muræna dentibus eò commodiùs ſe defendit, quòd eorum præacita ſit duplici ordine, Aelianus. Muræna caudam congri abſcindit, Ariſtot. Nos certè Puteolis ſæpenumerò congrum cum muræna acriter pugnantem animaduertimus, Perottus. Conger & muræna caudas inter ſe prærodunt, Plinius. Locuſta murænas & congros conficit. Si ſmyræna & carabus ambo coquantur vnà, euaneſcit ſmyræna, & non apparebit, Kiranides. Suprà in Corollario de Locuſta D. Aeliani verba de certamine polypi, murænæ & locuſtæ recitauimus, quæ ille ex Oppiani Halieuticorum 1. mutuatus eſt, ſed breuius: hic ex eodem poeta paraphraſin copioſiùs à Petro Gillio redditam, adſcribemus. Odio inimicitiarum capitaliter inter ſe diſſident Polypus, Muræna, & Locuſta, & mutuis inter ſe cædibus pereunt. Cum muræna ex ſaxo ad inquirendum cibum prodiens, Polypum inſpexit, in ſumma aqua paulatim erraticis flagellis natantem: ſtatim incredibili gaudio elata, hanc iucundam appetit prædam. is ſentiens ſe in proximum diſcrimen adductum, ſeſe in fugam impellit. At nulla machinatione tardus in natando effugere poteſt Murænam expeditiſſimo lapſu natantem. Itaque mordicus eum premens, inuitum pugnare cogit. Hic igitur coactus magnum & difficile inire certamen primum varium & multiplicem gyrum agens, brachia huc illuc verſat, conans horum iactatione ipſam a ſeſe depellere: at enim nulla arte euadere poteſt. Contrà Muræna Polypi lubricis membris circumplicata, facilè ex his tanquam

vires, donec tandem defeſſi manibus inaniter fluctuent: ſic Polypi acetabula non palæſtricè iacta, Muræna acutis dentibus diſcerpit & lacerat, & partim ex his mandit, partim ſemicomeſta & palpitantia, huc illuc diſtrahit. Nec prodeſt polypo hærere ſaxis, eorumque vt lateat imitari colorem. nouit enim hunc eius dolum muræna. Iam rurſus magna fiducia Locuſta Murænam ad pugnam laceſſit: extenſis tanquam iritans, iuxta petram, cuius incola eſt muræna, geminis cornibus. Hæc iritata, in certamen deſcendit. at & ſi animo infeſto hanc cõtra venit, tamen ipſam duro tegmento circummunitam parum lædit: & fruſtra ideo dentes defigit, quòd tanquam à ſilice repulſi, ſic eius duriſſimo tegmine retuſi, hebeſcunt & debilitantur. Veruntamen Muræna magis magiſq; tantiſper animo incitatur, dũ ſuũ collum tantopere ſtrictè longis illius brachijs quàm ferreis forcipibus teneri ſentit, nihilque remitti quantumlibet violenter ſeſe in fugam impellere conetur, & ſummo doloris ſenſu affecta quoquo verſum corpus ſuum intorqueat. Cum enim aculeatum locuſtæ dorſum temere inuadit & circumplectitur, interea aculeis transfigitur, tandemque multis vulneribus acceptis, ſua imprudentia conficitur. Iam porrò locuſtam ſiliceis forcipibus & robuſtis aculeis armatam & velocem, tardus Polypus & moliſſima pelle obductus expugnat. Hic enim cum eam in ſaxea aliqua cauerna morantem deprehenderit, in eius dorſum latenter inuadit, & vincula circuniicit, & fortibus acetabulis fauces intercludit, ne ſpirare poſſit. Locuſta verò illius circumplicatione vicina ad moriendum, nunc quieſcit, nunc mouetur, nunc ad ſaxa alliditur. is verò non intermittit tandiu oppugnare, quoad exederit & confecerit: nec aliter carnes ſugendo ex eius teſta exhaurit, quàm infans aliquis ex vberibus nutricis lac.

E

Murænæ exeunt in terram, & ſæpe in ea capiuntur, Ariſtoteles. Flutæ dictæ, vt in freto Siculo, Sole torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinunt, atque ita faciles captu fiunt, Macrobius. Polypis ineſcantur murænæ, Oppianus. Eſca ad ineſcandas murænas: Aeluri (Siluri legit Cornarius) fluuiatilis drachmas ſedecim. ſeminis rutæ ſylueſtris drachmas octo. adipis vitulinæ tantundem. ſeſami drachmas ſedecim. Conterens omnia, ex eiſque paſtillos fingens, vtitor, Tarentinus. Murænas quoque & thriſſas piſcium genera euocari concentu & tintinnabulis, exploratum vulgò: quamuis murenas geniture tantùm tempore, vtpote quæ ſerpentium ſequi ſibila feruntur, quibus eas admiſceri tradunt, Pierius Valerianus. Licinius Macer murænas tantum fœminini ſexus eſſe tradit, & concipere è ſerpentibus: ob id ſibilo à piſcatoribus, tanquam ſerpentibus, euocari & capi tradit. fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. animam in cauda habere certum eſt, eaque icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter, Plinius. Piſcium curam maiores noſtri celebrauerunt, adeò quidem vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent piſces: atque eâdem cura mugilem ſcarumque nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella. Et alibi: Piſcinis præter alios piſces includemus flutas, quæ maximè probantur, murænas. Piſcina ſi ſemper influente gurgite riget, habere debet ſpecus iuxta ſolum: eorumque alios ſimplices & rectos, quò ſecedant ſquamoſi greges: alios in cochleam retortos, nec nimis ſpacioſos, in quibus murænæ deliteſcant. Quanquam nonnullis commiſceri eas cum alterius notæ piſcibus non placet. quia, ſi rabie vexantur, quod huic generi velut canino ſolet accidere, ſęuiſſimè perſequuntur ſquamoſos, plurimoſque mandendo conſumunt, Columella. C. Hirrius circum piſcinas ſuas ex ædificijs duodena milia ſeſtertia capiebat. Eam omnem mercedem eſcis, quas dabat piſcibus, conſumebat. Non mirum. Vno tempore enim memini hunc Cæſari ſex millia murænarum mutua dediſſe in pondus & propter piſcium multitudinem quadragies ſextertio villam veniſſe, Varro. Murænarum viuarium priuatim (*Mirum. abſque alijs piſcibus. alij legunt primus, quod per ſe etiam intelligitur in verbo excogitauit: & rurſus in verbis, ante alios*) C. Hirius excogitauit ante alios: qui cœnis triumphalibus Cæſaris dictatoris ſex milia numero murenarum mutuò appendit. Nam permutare quidem precio noluit, aliáue merce. Huius villam intra quàm modicam quadragies piſcinæ venierunt (*Locum hunc clarius paulo antè ex Varronis verbis intelliges.*) Inuaſit deinde ſingulorum piſcium amor, Plinius: & ex eodem Macrobius (Saturn. 3. 15.) Hirrij villam, inquit, quamuis non amplam aut latam, conſtat propter viuaria quæ habuit, quadragies ſeſtertiûm venundatam. Hirrius in codicibus Varronis r. duplici ſcribitur: in Plinianis ſimplici: apud Volaterranum Hircius. Sola ex precioſis piſcibus muræna, quamuis Tarſenſis Capathiique pelagi, quod eſt vltimum, vernacula, quouis hoſpes freto peregrinum mare ſuſtinet, Columella. Lucij Craſſi oratoris ętate prior Licinius Muræna reliquorum (*præter oſtreas*) piſcium viuaria inuenit, Plinius. Veteres Romanos à viuacitate potiùs, quàm à ſaporis præcellentia murenas æſtimaſſe crediderim. quoniam magna eorum copia in quotidianos vſus viuarijs incluſa diutiſſimè poterat aſſeruari, cæteris piſcibus aut tædio carceris, aut vitio piſcinarum facile pereuntibus, Iouius. Apud Baulos in parte Baiana piſcinam habuit Hortenſius orator, in qua murænam adeò dilexit, vt exanimatam fleſſe credatur, Plinius. Cæterùm Valerius Maximus libro nono, & Plinius libro decimo ſeptimo, qui L. Craſſum Cenſorem cum Cn. Domitio fuiſſe confirmant, ſcribentes cum inter ſe de luxuria atque libidine decertarent, ſibi nonnulla inuicem obieciſſent, nullam de murenæ à Craſſo defletæ obiectione mentionem faciunt, forſitan quia non niſi de obiectionibus ad luxuriam & exquiſitiorem cultum pertinentibus altercatio fuerat. hoc ego lectoribus æſtimandum relinquo, Maſſarius. Muræna Craſſi Romani omnium pręedicatione celebrata, ſic inauribus, & gemmis diſtincto monili, tanquam ſanè eximia formę pulchritudine puella, ornabatur: & appelltis vocẽ Craſſi agnoſcebat, atue ad eũ adnatabat: cũq; quippiã ei porrigebat, prompto & parato animo accipiebat. Hãc ille mortuã fleuit vberiùs, atq; honore ſepulturæ affecit. Et cum aliquando Domicius in hunc dixiſſet: Stulte Craſſe, Murænam fleuiſti mortuam. Ad hæc reſpondens Craſſus: Equidem (inquit) de beſtiæ morte fleui: Tu verò nullos, ne ex trium quidem vxorum interitu, quas ad ſepulturam dediſti, luctus percepiſti, Aelianus de animalibus 8. 4. Cum obiiceret Domitius, An tu murænam luxiſti Craſſe? retorſit ille: At tu vxores tres cum extuleris nunquam lachrimaſti, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ex Aeliano mutuatus eſt Io. Tzetzes Variorum Chiliade 8. cap. 173. Item Porphyrius libro 3. de abſtinentia ab animatis: Craſſi (inquit) Romani muræna nominatim voca-

ta ad ipſum Craſſum aduentabat: quem etiam adeò commouit, vt mortuam luxerit, cum trium antea liberorum amiſſionem moderatè tuliſſet. Antonia Druſi in villa apud Baulos in parte Baiana (vbi & Horteñſius piſcinam habuit, & in ea murænam dilexit) murænæ quàm diligebat inaures addidit: cuius propter famam nonnulli Baulos videre concupiuerunt, Plinius.

Inuenit in hoc animali documenta ſæuitię Vedius (*Verrius, Platina*) Pollio eques Rom. ex amicis diui Augusti, viuarijs earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non ſufficientibus, ſed quia in alio genere totum pariter hominem diſtrahi ſpectare non poterat. Ferunt aceti guſtu præcipuè eas in rabiem agi, Plinius. Vedius Pollio (inquit Crinitus de honeſta diſciplina 6.10.) cum piſcinas magno ſtudio ac diligentia haberet, ſolitus eſt ſeruos ſuos occidere, eoſque piſcibus vorandos præbere: vt hominum cruore paſtos comeſſet: quod hercle in Romana quidem ciuitate non ſceleſtum modò: ſed imprimis nefarium haberi debet, Octauio præſertim imperante, de qua re Septimius Tertullianus copioſè ſcribit in libro quem de pallio fecit. Anneus verò Seneca cum Cæſarem Neronem ad clementiam inſtrueret, ſic inclamat: O Vedium mille mortibus dignum qui deuorandos ſeruos murænis obiiciat, quas erat eſurus. Et in libro quem de ira ſcripſit ad Nouatum: Cum diuus (inquit) Auguſtus apud Vedium (aliâs Atedium) Pollionem cœnaret, fregit vnus è ſeruis cryſtallinum: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iuſſit, nec vulgarem quidem. nam murænis obiici iubebatur, quas ingens piſcina continebat. Quis non putaret hoc illum cauſa luxuriæ facere? ſæuitia erat. (*Nec luxuria fuit iſta, ſæuitia erat, (alius Rhod.)*) ſed euaſit è manibus puer: & ad Cæſaris pedes confugit, nihil aliud petiturus, quàm vt aliter periret, nec eſca (piſcium) fieret. In quo adeò motus eſt nouitate crudelitatis Cæſar, vt illum quidem dimitti, & cryſtallina potiùs omnia perfringi iuberet, piſcinamque compleri, Hæc Crinitus ex Seneca. (ſed pars poſtrema in codice noſtro ſic legitur: Motus eſt nouitate crudelitatis Cęſar, & illum quidem dimitti, & cryſtallina ante omnia coram ſe frangi iuſſit, complerique (compleri oblimarique, Cęlius) piſcinam. Fuit Cæſari ſic caſtigandus amicus, bene vſus eſt viribus ſuis.) Noſter quidem Senecę codex libro 1. de clementia, capite 8. ſic habet: Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quàm ſerui ſui? quòd murænas ſanguine humano ſaginabat, & eos qui ſe aliquid offenderant in viuarium quid aliud quàm ſerpentibus obiici iubebat? O hominem mille mortibus dignum, ſiue deuorandos ſeruos obiiciebat murænis, quas eſurus erat: ſiue in hoc tantùm illas alebat, vt ſic aleret.

F De flutis murænis nonnihil in A. diximus, hîc plura. Non enim ſi murænæ optimæ flutæ ſunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuò hi piſces omni mari ſimiles naſcuntur, Varro, Muręnæ in Sicilia optimæ ſunt, Plinius. E Siculo freto commendabantur, Athenæus & Clemens in Pædagogo. Αἱ πλωταὶ ἐκ Σικελίας παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκίμουν. Pollux. Et rurſus: Μύραινα ἐκ πορθμοῦ, καὶ μύραινα ταρτησία παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκίμουν. Habet etiam delicatam murænam vrbs Hiſpaniæ Tarteſſus nomine, adeò vt inter cibos electiles numerata ſit, authore Gellio. Muræna in tantis delicijs olim fuit, vt & nomen Liciniorum familiæ dederit, Varrone teſte. Muręnas Hiceſius ait multum alere, non minùs (aut etiam magis, vt in A. ſcripſimus) anguillis & congris, Hiceſius. Murænæ etiam ipſæ in aqua vitioſa (cœnoſa, & aliter impura, & circa fluminum oſtia) deterrimæ ſunt, Galenus. ſed quomodo alimentum ex murænis alijſque piſcibus pro locorum in quibus degunt diuerſitate variet, ſupra ex Galeni ſcriptis recitaui in Lupo F. Omnium minimè improbantur edulia, quæ tenuem aut craſſum ſuccum facientium in confinio ſunt, & in exceſſuum medio, vt carnes gobiorum & murænarum, &c. Galenus in libro de cibis boni & mali ſucci. Vuottonus inter duram quoque & mollem, murænarum carnem mediocrem eſſe tradit. Philotimus (apud Galenum de alimentis 3.30.) murænas piſcibus molles carnes habentibus adnumerat, quod genus facilius concoqui tradit. Galenus diſtinctionem addit, ſi in puro mari verſentur. Saxatiles enim (inquit) ſemper ſunt optimi, quod aſellis minimè contigit, nec murænis, vt ne gobionibus quidem. etenim quidam ex his in fluuijs & ſtagnis, alij autem in mari naſcuntur: alij in ſtagnis maritimis, quæ vocant: aut omnino in aquis permiſtis, vbi magni fluuij oſtium mari committitur. plurimum certè particulatim inter ſe diſſident, vt mugilis & muræna. Murænas & omnia mollia, vt lolligines, ſepias, &c. vt quæ difficulter concoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, cenſeo reprobanda, Aetius 9.30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Periculoſum eſt eas in cibum ſumere, niſi prius in vino optimè ac diutiſſimè decoquantur, & ſpeciebus aromaticis, maximeque pipere, condiantur. Venenoſo nanque abundant humore, vnde nec de facili cedunt coctioni, Author de nat. rerum. Pelſem eis duram eſſe audio, cedique baculis antequam coquantur. Iura diuerſa in murænam tum aſſam tum elixam deſcribit Apicius 10.8. Tripatinum ex murænis, lupis & myxone memoratum Plinio, vide ſuprà in Lupo F. Coquitur muræna exoſſata more maiorum, vt anguilla, ſublato corio, capite & cauda. aſſam, moreto viridi ſuffundes, Platina. Sanga Romanus poeta lapidus, quum Pyrgorum in litore piſcaremur, docuit murænas ab antiquis exoſſari, Plauti authoritate, vt eorum carnes nullis impeditæ ſpinis gratiores redderentur: ingentemque ille murænam binis bacillis vtraque manu comprehenſis mediam aſtringendo detergendoque, rectè & feſtiuè admodum exoſſauit, Iouius, Tu Macherio Congrum, murænam exdorſua, quantum potes, Plautus Aulularia. De verbo exdorſuare, lege ſupra in Congro H. f. Ob duriciem quandam innatam, & tenacem humorem laborioſiſſimè digeruntur: ſed à lactibus eximijs ſummam commendationem accipiunt, Iouius. Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piſcium) in locis mediterraneis ruſticos pauit, Lampridius.

G Muræna venenata eſt (morſu,) & impetuoſa in homines, Kiranides. Dentibus maleficam non modò legi, ſed etiam expertus ſum, cum Maſſiliæ illius naturam perſcrutans, temere lubricum roſtrum cepiſſem, non ſine magno dolore vulnus accepi, Gillius. Morſis à muræna (inquit Aetius 13.38.) eadem accidunt quæ morſis à vipera: quapropter etiam ſimilia remedia eis adhibenda. Dato autem & fici ſuccum cum ſerpillo, vt prædictum eſt. Eadem ex eo repetijt Auicenna 4. 6.3. capite 56. de Haren carmen. A paſtinaca marina aut muræna morſis auxiliantur liquoris de fico guttæ quatuor, aut paulò plures cum ramulis ſerpylli tribus aut quatuor poti: & quæcunque ad viperas, Aegineta. Murænæ morſus ipſarum

De morſu murænæ.

ipſatum capitis cinere ſanantur, Plinius. Murenæ morſui medentur lumbrici terreni, Kiranides vt Aggregator citat. Non verò pernicioſus ſemper, ſed & ſalutaris aliquando murænæ morſus eſt, vt ſcribit Aelianus de animalibus lib. 11. cap. 34. Vir quidam Ciſſus nomine (inquit) Serapidis cultui deditiſſimus, petitus inſidijs mulieris, quam priùs amatam, deinde vxorem duxerat, cum oua ſerpentis deuoraſſet, angebatur, & miſerè affligebatur, ita vt à morte parum abeſſe videretur. Rogatus autem ab eo deus, murænam viuam præcepit emendam, & manum viuario ſeu vaſi in quo ſeruaretur, immittendam. Paret ille, manum immittit: cui muræna mordicus inhæret. & cùm auelleretur, ſimul cum ea morbus etiam iuuenis illius euulſus eſt.

Lichenes & lepras tollit murænarum cinis cum mellis obolis tribus, Plinius. Murænarum pellium exuſtarum cinis ex aceto fronti inlitus prodeſt aduerſus capitis dolorem, Marcellus. Smyrænę dentes ſuſpenſi conueniunt pueris dentientibus, Kiranides. *Remedia extra corpus.*

Smyræna in iure piperis eſa nephriticos ſanat, & lepram ſcabioſaſque paſſiones perfectè curat, Kiranides. *Intra corpus.*

Murena Latinis, Myræna Græcis primam producit, vt monſtraui in Mormyri Corollario A. quamobrem maſculinum etiam μῦρος prima circumflexa ſcribendum videtur. Mullorum & murænarum copia, Cicero in Paradoxis. Muræna ab Aeliano & Artemidoro non rectè cartilagineis adnumeratur, Rondeletius. H.a.

Ferox, Ouidius. Ardens auratis muræna notis, Idem. Delicata, Martialis lib. 10. Tarteſſia, ab oppido Hiſpaniæ. Oppiano, ἀπλωής, ἀνιηρά, κελαινή, ἀτελλέη, φοιξαλέη. *Epitheta.*

Ω πρόδοτ', καὶ παράγωγε, καὶ μύραινα σύ, Suidas è poeta quodam. interpretatur autem μύραινα, καταφερής, id eſt prona ad libidinem, ab huius piſcis natura. Μύραινα, ἐπὶ τοῦ κακοῦ (ἐπὶ τῆς κακῆς potiùs) λέγεται, ὡς ἔχιδνα, Heſychius. Παράγωγον (ſed præſtat oxytonum ſcribi) fortè deceptricem interpretari licebit. nam & παραγωγὴ aliquando deceptionem ſignificat: niſi quis προαγωγὲ potiùs legat. eſt autem προαγωγὸς (oxytonum) leno, proſtitutor, in vtroque ſexu. Murena vocatur vitium ligni in menſa ex cedro, nigro tranſcurrens limite, variiſque corticum punctis apprehenſus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculęue diſcolores, Plin. Μάρχαινα, μάστιξ, ῥάβδος, γαυρία, Heſychius & Varinus. ſed μύραινα legendum videtur: quamuis literarum ordo apud illos prohibeat. murænæ enim corpus lubricum & flexibile, flagello & virgæ flexibili rectè comparatur. Sic & σκυτάλη tum ſerpentis genus, tum ſcuticam ſeu flagellum ſignificat. Sed apud Pollucem libro 3. cap. 10. legimus Platonem comicum μαράγναν τὴν μάστιγα nominaſſe. Γαυρία quid ad murænam pertineat, non video. Μάργαρα quidem apud eoſdem Lexicorum ſcriptores γῆ Ταυρεία exponitur. Murænulam colli aurum nuncupat vulgus, Hieronymo tradente: quòd ſcilicet metallo in virgulas lenteſcente, quadam ordinis flexuoſi catena, contexitur, ex piſcis vtique imagine vocabulo conformato, Cælius Rhod. Scoppa grammaticus Italus vulgari etiam hodie vocabulo la murenella interpretatur, vel lo collaro d'oro. Murænam Græci vocant, quòd plicet ſe in circulos, Iſidorus. ſed nihil huiuſmodi ex etymologia Græca conſtat. per circulos ille forſan torques & monilia intellexit, quæ à muræna piſce murænulę (vt diximus) nominantur, non contrà. Murænaria dixit Platina, pro murænarum viuarijs.

Per murænam pictam Aegyptij ſacerdotes hominem procum alienigenarum, vel alienigenarum concubitum appetentem, externiſue matrimonio copulatum intelligebāt, Pierius ex Hieroglyphicis Ori. A viperis etiam ait (*Pierii verba ſunt. videtur autem verbum ait referendum ad d. Ambroſium, quem proximè nominauerat*) ſibilo murænas euocari, idque perinde ac ſi hieroglyphicum eſſet, interpretatur: id ſcilicet ex hoc innui, vt mulieres admoneantur ferendos eſſe mariti mores, ſit licet fallax vir, aſper, inconditus, temulentus, lubricus, multaque in hanc ſententiam. Baſilius ex hoc congreſſu anguis & murænę adulterium interpretari videtur. admonet enim eos qui nuptijs inſidiantur alienis diſcant cuinam feræ, cui reptili ſint ſimiles, cùm naturę quoddam adulterium viperę murænæque coniunctio videatur. atque huc potiùs reſpicit Aegyptiorum hieroglyphicum. Non etiam incongruum erit hieroglyphicum, ſi occultam quandam ſignificaturi, ſanguinariam quippe crudelitatem, in molli alioqui atque effœminato homine, per irritatam murænam expreſſerimus, immani Romanorum procerum exemplo, qui ſeruitia olim murænis exponebant excarnificanda: cùm ea alioqui beſtia exedētula ſit, vt diceret Tertullianus, atque etiam exanguis & excornis, Hęc Pierius. Vide infrà in fine huius capitis Emblema Alciati. *Icones.*

Murena viri nomen à neruoſo corpore dictum Caſſiodorus putat. Licinios, Murenas cognominatos, quòd hoc piſce effuſiſſimè delectati ſunt, ſatis conſtat. Huic opinioni M. Varro conſentit, aſſerens eodem modo Licinios appellatos Murænas: quo Sergius, Orata cognominatus eſt, quòd ei piſces qui auratæ vocantur chariſſimi fuerint, Macrobius Saturn. 3. 15. Meminit & Columella 8. 16. Vulgati codices Varronis de re ruſt. pro Licinius Muræna, non rectè habent Lucius. L. Craſſi oratoris ætate prior Licinius Muræna reliquorum (præter oſtreas) piſcium viuaria inuenit, Plinius. Idem libro 33. cap. 3. C. Antonius ludos ſcena argentea fecit, item L. Muræna: vbi ſimiliter fortè Lucius pro Licinio legitur. Extat & Ciceronis pro Murena oratio. Quidam Græcè hoc nomen Μυρώνας ſcribunt, cum viri proprium eſt. Μυρίνα, ἡρωΐς, παρὰ ἁλιεῦσιν, Heſychius. Batea (Βάτεια) oppidum memoratur Homero, quod dij ſepulchrum Myrinæ appellent: σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Scholiaſtes locum ſic nominatum ait ab vna Amazonum illic defuncta, cum aduerſus Troiam mouerent: excitato in eius honorem oppido, Varrinus. *Propria.*

Oppianus in muræna nominat νῶτα πινναίολα, & ὀλοθηρὰ μέλη. De dentibus eius, quos στερεοὺς, hoc eſt ſolidos cognominat, ἀγκυλον ἕρκος dicit, id eſt vallum recuruū. Ἡ δέ μιν ὀξυτέροισιν ἐπαιχμάζουσα ἀρείοισιν ὀδόντων Δαρδάπτει, Idem de muræna polypum vorante. Item, γλώσσῃ δ' ἐνέρεισε δαφοινόν. b.

Νηχομένην τε καὶ ἄπτερα μαιμώωσαν, Oppianus de muræna. Cuius & ſequentia ſunt: Πάντη δινεύεσκε λιὼν δέμας. Et, Ῥεῖα γὰρ ἀμφιπεσόντος (πολύποδος) ὀλιθηροῖς μελέεσσιν Ὀ ἀτελέη μύραινα διαφθείρει, οἷα παρ' ὕδωρ. Et, Ἡ μὲν ἀπ' ἐκ πέτρης ἁλιμυρέος ὁρμηθεῖσα Φοιταλέη μύραινα διέσσυτο οἴδματα πόντου. Itē, Αὐχένα γυρώσασα χόλῳ μέγα παιφάσσουσα Ἀντιάα, de muræna contra locuſtam pugnante. c.

Affertur ſquillas inter muræna natantes In patina porrecta. Sub hoc herus. Hæc grauida, inquit, f.

Capta eſt, deterior poſt partum carne futura, Horatius Serm. 2. 8. Μύραιναν ἐφθὴν in Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione Anaxandrides nominat. In conuiuio etiam Attico, quod Matron deſcripſit apponitur muræna, Ζώνην δ' ἦν ἀγαλλομένη περὶ δειρὴν Εἰς λέχος ἠνὶ ἔκβαινε δρακοντιάδη (id eſt ſerpenti, vt medicorum filij pro medicis) μεγαθύμῳ.

h. Μνασέας δὲ ὁ Πατρεὺς φησιν, ἰχθύος δὲ γίνεται καὶ ἡσυχίας γαλήνη καὶ μύραινα, καὶ ἠλακατῆνες, Athenæus. Aeacus (in Ranis Ariſtophanis) iratus Dionyſio qui ad inferos deſcenderat, Herculem eſſe putans (propter clauam & exuuium leonis, quæ gerebat) à quo Cerberus antea eis abductus erat, ſic ei interminatur: Ἔχιδνά θ' ἑκατοντακέφαλος, ἣ τὰ σπλάγχνά σου Διασπαράξει, πλευμόνων τ' ἀνθάψεται Ταρτησία μύραινα. vbi Scholiaſtes: Murænam (inquit) nominat pro dæmone aliqua terribili. Imitatur autem Euripidem qui ſimilia in Theſeo protulit. Tarteſiam quidem cognominat, vt maiorem metum incutiat, ob loci longinquitatem, διὰ τὸ ἐκπεπτωσμένον, (tanquam in Tarteſo murænæ naſcantur maximæ, Suidas.) Sic & muſtelam Tarteſiam dicunt pro magna. Tarteſus vrbs Iberica eſt circa Auernum (Ἄορνον, alijs iuxta columnas Herculis) paludem. Muræna quidem piſcis eſt marinus à poeta nominatus, cum viperam nominare debuiſſet. Eadem Varinus repetijt. Habet etiam delicatam vrbs Hiſpaniæ Tarteſſus (ſ duplici, alij ſimplici ſcribunt) nomine murenam, adeò vt inter cibos electiles numerata ſit, autore Gellio. Pollux quoque Tarteſiam murænam antiquis in precio fuiſſe tradit. Muſtelæ quædam apud Afros naſcuntur in Silphio, ſimiles Tarteſſijs (ſcilicet muſtelis. Valla non rectè vertit, ſimiles murænis,) Herodotus.

Emblema Alciati, inſcriptum: Reuerentiam in matrimonio requiri.

Cùm furit in Venerem, pelagi ſe in litore ſiſtit
Vipera: & ab ſtomacho dira venena vomit.
Murenamque ciens ingentia ſibila tollit:
At ſubitò amplexus appetit illa viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia, coniunx
Alternum debet coniugi & obſequium.

COROLLARIVM DE MVRO, VEL MYRO, id eſt, Muræna mare.

MYRVS (aliâs Myron) ſerpens eſt marinus, vt aiunt, nec vnde nomen habeat ſatis conſtat. (*Nos etymologiam in Mormyro indicauimus.*) Traditur de eo ſi oculus alteruter capto eruatur, ipſo viuo dimiſſo, & & pro amuleto geſtetur, ophthalmiam ſiccam ſanare, piſci verò rurſus renaſci. præterea altero eum capi lumine, qui viuentem non dimiſerit, Aelianus. Plinius & Gaza oculatam eum appellant: Plautus verò ophthalmiam: Volaterranus, oculatam piſcem (qui Græcorum Melanurus eſt) cum myro confundens. Smyrus etiam à Plinio inter marinos piſces numeratur, verùm tanquam alterius generis à muræna, Vuottonus. Atqui non genere aut ſpecie, ſed ſexu tantum à muræna differre, ex prædictis liquet. Scribitur autem myrus aut ſmyrus: vt myrena quoque & ſmyrena: Grecè μῦρος vel σμῦρος penanflexũ ſemper ſcripſerim, quoniam penultima producitur, vt indicauimus. Ariſtoteles myrinum vocat marem, Plinius. legendum myrum, non myrinum. Itemque inferius rurſum myrus, tum ex vetuſtis codicibus, tum etiam Ariſtotele Athenæoque, qui hunc piſcem myrum appellauerunt, Maſſarius. Μῦρος, ἰχθῦς ποιός, καὶ ἡ ἄῤῥην μύραινα, Heſichius. Σμύρνος, (Σμῦρος malim,) ὁ ἄῤῥην ἰχθῦς, καὶ ἡ θήλεια σμυρναια, (σμύραινα,) Idem. Μύραινος, ἡ μύραινα, ἀρσενικῶς. ἄλλοι δὲ μύρον αὐτὸν καλοῦσιν. ἔστι δὲ καὶ (melius, ἔστι δὲ) ὠμόν, Idem. Myrinus ſemel apud Ariſtotelem legitur pro myxino, vt Rondeletius oſtendit. id non animaduertit Niphus: Myrinus enim (inquit) qui etiam à Plinio ſic nuncupatur, vulgò & Romanè murus dicitur: quaſi Romæ vulgò muræna mas diuerſo quàm fœmina nomine vocetur. Ariſtoteles myro colorem πίτυος, id eſt pini arboris tribuit: pro qua voce Athenæus habet ἴυγγος, hoc eſt iyngis auis. cui lectioni (inquit Vuottonus) conſentire videtur & vetus Ariſtotelis interpres.

DE MVRICE, RONDELETIVS.

H.a. NOmen murex eſt polyſemũ. ſignificat enim acumen (non propriè puto, ſed metaphoricè) ſiue aſperitatem ſaxi prominentis Nonio teſte. Virgilius Aeneid. 5. Concuſſę cautes, & acuto in murice remi Obnixi crepuère.

Murex pro aſperitate ſaxi prominente. *Τρίβολοι,* *Purpura.* Aliquando Murices machinulæ ſunt ferreę, doloſæ, tetragona forma, quæ in quancunque partem incubuerint, ynum aut plures aculeos infeſtos protẽdunt. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotat Budæus. Sumitur etiam murex pro Purpura. Martialis (*Lib. 13. ſub lemmate Murex:*) Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas Induis: & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus. Inde & Murex Tyrius à Virgilio Aeneid. 4. Tyrioque ardebat murice læna, Demiſſa ex humeris. Et ab Ouidio Phocaicus.

Genus ad concha Venereã & buccinum. *Ibidem ca. 36. Buccin.* Nonnunquam Murex generis nomen eſt, cui ſubiiciuntur Concha venerea, & Buccinum. Plinius lib. 9. cap. 25. Muricem eſſe latiorem Purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroque latere ſeſe colligente. His verbis Concham veneream deſcripſit, vt ſuo loco docuimus. Et alio in loco Murices pro Buccinis vſurpauit. Purpuræ viuunt annis plurimùm ſeptenis. latent ſicut Murices circa canis ortum tricenis diebus. Ariſtoteles lib. 8. de hiſt. cap. 13. Τὰ μὲν γὰρ ὀστρακόδερμα πάντα φωλεῖ, οἷον τά τε ἐν τῇ θαλάττῃ πορφύραι, καὶ κήρυκες, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτο γένος. Et Plinius ibidem: Congregantur verno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiuſdam cerę ſaliuant: ſimili modo & Murices. ſic Ariſtoteles cùm procreationem Purpurarum docuiſſet, ſubiunxit: Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐγγίνονται ταῖς πορφύραις καὶ οἱ κήρυκες. Ex his notum eſt Plinium hæc ex Ariſtotele deſcripſiſſe, & pro Buccinis Murices conuertiſſe.

Lib. 32. cap. 7. Denique generis nomen eſſe, non Conchæ tantùm vnius, ſatis declarat Plinius, quum dicit: Muricum generis ſunt quæ vocant Græci Colycia, alij Corythia (*Eadem libri eiuſdem cap. vltimo concharum genera vocat: quanquam pro corophia ibi legitur corythia*) turbinata æquè, ſed minora, multò efficaciora etiam, & oris halitum cuſtodientia. De his ſuo loco dictum eſt. Quare non muricis nomen pluribus accommodatum ſit, Gaza Plinij imitator κήρυκας non Murices conuertit, ſed Buccinas. Nunc ad Muricum turbinatorum ſpecies conuertatur oratio.

DE MVRICE MARMOREO, RONDELETIVS.

A. Iconem Rondeletius exhibuit: cui nos ſimilem alteram B. adiunximus conchæ cuiuſdam ſeu muricis orientalis, quam Veneti nacti ſumus. in ea margaritas quoque gigni quidam nobis retulit, neſcio quàm verè. color forinſecus palleſcit, intrinſecus cum pulcherrimo ſplẽdore ex albo roſeus eſt. labrum exterius protendit ſe & dilatat in marginem. mucrones infra caput ſeu conum teſtæ duo magni ſed obtuſi prominent. in ipſo cono parui admodum & ſubrotundi per ſpiras deinceps non aculei ſed tumores viſuntur.

MVRICVM qui ſequuntur copiam mihi fecit Gulielmus du Choul Allobrogum præfectus, vir procul dubio antiquitatis peritiſſimꝰ, ſi quis alius in tota Europa hodie extet. Is nullis à me prouocatus officijs, ſed planè regio & liberali animo, quo erga omnes literatos vtitur, erga me quoque vſus, non ſolùm Murices Conchyliáque mihi communicauit, ſed & aliarum pulcherrimarum & variarum rerum copiam maximam, maximis ſumptibus comparatam, ex quo veluti penu ditiſſimo & abundantiſſimo tandem aliquando depromet, & literarum luce illuſtrabit multa, quæ hactenus à pauciſſimis aut potiùs nullis cognita in tenebris iacuerunt, quæ tamen ad Philoſophica, Poetica, Hiſtorica intelligenda planè neceſſaria ſunt, vt hoc nomine literatos omnes maximopere ſibi ſit deuincturus. *G. du Choul.*

Murices hîc appello, qui & turbinati ſunt, & longos firmóſque aculeos ſiue clauos habent, quos, vt internoſcerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, diſtinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiáque, qua marmor candidum ęmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpuraſcit. Teſta grauis eſt, denſa, ſolida, aculeis multis horrens, figura inter Buccinum & Conchylium media, ampla, vt meritò δεκαδάκτυλος dici poſſit, quemadmodum Purpuræ ſpecies quędam. *Murices.*

Terreę eſt ſubſtantię, & frigidæ & ſiccæ cum detergendi vi, ob ſalſuginem quam ſeruat. Quare ad dentifricia vti poſſumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atque in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo roſato in vnguentum reducitur. Ambuſtis medetur, cicatricemque pulchram inducit. Ad hęc omnia fœliciter vti poſſumus. Carnem atque operculum, Purpurarum, Buccinorum carni operculiſque rectè aſſimulari iudico. Sed hęc in vniuerſum de Muricum ſubſtantia dicta ſint. G *Remedia ex muricibus in vniuerſum.*

DE MVRICE TRIANGVLARI, RONDELETIVS.

HIC altera parte murex planus, altera ferè rotundus, ſed ita vt vtrinque duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quę huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos. Vario eſt colore. foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtę amplitudinem & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. B

Operculum quum vritur fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

DE MV-

DE MVRICE LACTEO, RONDELETIVS.

MVRICEM quem hîc repræſentamus à lacteo colore lacteum nuncupauimus. Turbine obtuſiore eſt quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet quàm clauos ſiue aculeos. Teſta ad fucos vti poſſumus Concharum venerearum vice.

Icon Muricis triangularis.

Icon Muricis lactei.

DE MVRICE CORACOIDE, RONDELETIVS.

VT Anatomi omoplatæ appendicem à roſtri coruorum ſimilitudine coracoidem appellarunt, ita & nos Muricem hunc coracoidem ab aculeis incuruis, & roſtris coruorum ſimilibus, à nota illuſtriore & huic propria nomen ponentes.

COROLLARIVM.

A Firmioris iam teſtæ murices & concharum genera, Plinius: cùm proximè de quibuſdam fragilioris teſtæ dixiſſet. Perottus murices dici exiſtimat ab aſperitate murorum, quoniam Vergilius dixerit: Concuſſæ cautes, & acuto murice remi Obnixi crepuêre. Ego à Græco vocabulo ceryces, κήρυκες, Latinum murices deſumptum potiùs coniecerim, literis quibuſdam tranſpoſitis & mutatis. A muricibus autem metaphoricè tum tribolos (vt Græci vocitant) ferreos, tum ſimiles in ſaxis alibive mucrones duros & acutos prominentes: non autem contrá. Idem Perottus purpuram inter conchas potiùs numerat, muricem inter oſtrea ob ſcabriciem corticis: quod idcirco non laudo, quoniam ſcabricies teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata. in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. Murices Rondeletio propriè dicuntur qui turbinati ſunt, & longos firmoſque aculeos ſiue clauos habent. Hos Germanicè *Stachelſchalen* vel *Stachelſchneggen* nominabimus commodè, nomine ab aculeis & concha compoſito. nam & aculeatos piſciculos fluuiatiles aliqui *Stachelfiſch* appellant.

Plinium cerycem modo muricem, modo buccinum vertiſſe.

Maſſarius collatis aliquot Ariſtotelis & Plinij locis, Plinium oſtendit cerycem modò muricem, ex eo quòd vertigo conchæ in acutum maximè tendat, (murex enim, inquit, pro acuto quandoque capitur:) modo buccinum, quia ſit alteri turbinato generi buccino dicto ſimilis, conuertiſſe. quem Theodorus (inquit) vocis ſignificationem imitatus, buccinum ſemper interpretatus eſt. Ceryx enim idem quod præco ſignificat. verùm quæ aporredes vocantur murices conuertit, vt muricis nomen generalius eſſe quàm buccini coniectare liceat. Ceryx igitur qui ſecundum Plinium Latinè murex & buccinum vocatur, concha eſt è turbinato genere, purpuris magnitudine inferior, ſimilis buccino illi turbinatorum generi, quo ſonus editur, oris tantùm rotunditate in margine inciſa differens, promuſcidem modo muſcarum habens, firmam & toroſam, quæ linguę effigiem præ ſe fert: cuius flore illo purpureo antiqui veſtes inficiebant, quę muriceæ & conchyliatæ dicebantur, Hęc Maſſarius. Et rurſus, enarrans hæc Plinij verba: Quæ durioris teſtæ ſunt, vt murices, purpuræ, ſaliuario lentore proueniunt: Saliuarium (inquit) lentorem appellat mucoſam illam congeriem fauaginē dictam, quam

purpuræ,& murices ſiue buccinæ conſtruunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro Ceryce, hoc eſt, buccino accepiſſe. Hæc enim duo genera purpura ſcilicet & buccinum fauiſicare ſoliti ſunt, ex Ariſtotele quinto de hiſtoria. Murex etſi vnam ſpeciem ſignificet, ſcilicet buccinum, generale tamen eſt, vt rectè admonet Hermolaus, ſicuti & conchylium. purpuram enim comprehendit murex, & alia, Vuottonus. Murex per excellentiam conchylium aliquando dicitur, Perottus. Vide etiam ſuprà in Conchylio A.

Murex pro purpura interdum accipitur,& eius colore, vt Rondeletius oſtendit: & nos pluribus mox in E. *Purpura.*

Muricum generis videtur & aporrhais in A. elemento dicta. Ariſtoteles bis tantùm earum meminit, Gaza murices interpretatur. *Aporrhais.*

Muricum generis ſunt, inquit Plinius,& quæ vocant Græci colycia, alij corycia, turbinata æquè ſed minora multò: efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Athenæus hæc non muricum, ſed chamarum generibus contribuit, eaſque in Macedonia κωρύκας dici, Athenis κρειὰς, in cætera Græcia tracheas, hoc eſt aſperas vocari prodit: quod & Plinius ferè ſecutus alibi videtur, Hermolaus. Noſter Plinij codex libro 32. cap. 7. ſic habet: Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò. Hermolaus corycia ſuſpicatur legendum, quod Athenæus ſcribat, Chamæ genus quoddam Græcis vocari κωρυκας in Macedonia, quas Athenis κρείας dicant. Sed muricum & Chamarum genus diuerſum eſt. Hoc etiam animaduertendum, poſt corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam eſſe ſignandam, vt per appoſitionem mox ſequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (ſic enim legit per y. non corophia) à colycijs corythijs'ue non diſtinguit. Congenerum omnium (inquit idem Vuottonus) quæcunque ſcilicet turbinati ſunt generis ſuauiſſima iudicantur coryphia. Suntque & ori & ſtomacho grata: aluumque & vrinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copioſius alunt iurulenta, aſſa verò dura ſentiuntur. Horum papauer buccinorum more aluum ſtringit potiùs. *Colycia, vel corythia.*

Mutianus (prodidit echeneidem) eſſe muricem, latiorem purpura, neque aſpero neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro ſed ſimplice concha (*Maſſarius legit, neque in angulos prodeunte roſtro, ſimplice concha, &c.*) vtroque latere ſeſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſque quæ id præſtiterunt apud Gnidiorum Venerem coli, Plinius. Rondeletius Veneream hanc concham nuncupat: vulgus porcellanam. Vide ſuprà inter conchas, in prima ſpecie conchæ Venereæ. De hoc muricis genere (inquit Maſſarius) quòd eiuſmodi potentiæ ſit libro etiam ſecundo & tricesimo refert Plinius hoc modo: Nec dubitamus idem valere ad omnia genera, cum celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas etiam eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. Periandri hiſtoria quonam modo nobiles Corcyrenſium pueros Sardas miſerit exſecandos, habetur apud Herodotum libro 3. *Murex Mutiani.*

Nicqui (vt audio) vulgò in Hetruria vocatur genus quoddam muricum.

Myaces piſces intelliguntur murices. ſed & pro conchula accipitur myax, qua humores excipiuntur, Cælius. Sunt qui myes etiam, vt Philoſtrati interpres Zenobius Acciolus, murices interpretentur. nos Myes & Myaces inter concharum genera à muricibus planè diuerſos dedimus. *Myaces. Myes.*

Trachali appellantur muricum ac purpuræ ſuperiores partes: vnde Ariminenſes maritimi homines cognomen traxerunt Trachali, Feſtus. Sed Trachelus potiùs per e. ſcribendum, quòd ceruicem ſignificat, Græcè τράχηλος. Vide in Corollario purpuræ B. B

Quæ durioris teſtæ ſunt, vt murices, purpuræ, ſalinario lentore proueniunt, Plinius. Ariſtoteles hoc de cerycibus, id eſt buccinis tradit: ſed communis hæc generatio his omnibus videtur. Myaces aceruantur muricum modo viuuntque in algoſis, Plinius. Purpuræ, murices, eiuſdemque generis vêre pariunt Idem. C

Limoſa regio idonea eſt conchylijs, muricibus & oſtreis, Columella de piſcinis loquens. E

Murex eſt color purpureus, Nonius. Accipitur interdum pro purpura, & eius colore: quoniam ex eius ſucco (ſanguine ſeu flore) color purpureus tingebatur, præſertim circa Tyrum & Sidonem vrbes Syriæ, vt grammatici annotant. Murices quoque purpuræ vſum præſtant, in Tyro nobiles, vt ait Cælianus, Bayfius. Murex alio nomine conchylium dicitur: eò quòd circunciſa (*circunciſus*) ferro lachrymas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tingitur: & inde oſtrum appellatum eſt, quòd hæc tinctura ex humore teſtæ (*animalis teſtacei, quòd Græci oſtreum vocant*) elicitur, Iſidorus. Sacrum muricem apud iuriſperitos ideo dici opinantur nonnulli, quia eo inficerentur veſtes imperatoriæ, Cælius. Murice purpuram colore præſtantiorem crediderim, Platina. Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit nec quærit in profundis murices, Plinius. Minùs miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, iam verò & ſenatorij, cum ebori citroque ſyluæ exquirantur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac purpuris, Idem 5. 1. Obſcuri quidam ex Plinij verbis ea attribuunt muricibus, quæ Plinius nominatim purpuræ. Muricis color grauis odoris erat. Hinc Martialis libro 1. Olidæ veſtes murice. Et locus eiuſdem in Philænim: Tinctis murice veſtibus quòd omni Et nocte vtitur & die Philænis, Non eſt ambitioſa, nec ſuperba, Delectatur odore, non colore. Te bis Afro murice tinctæ veſtiunt lanæ, Horatius 2. Carminum. Et alibi in Epo. 12. Muricibus Tyrijs iteratæ vel lera lanæ. Et Epiſt 2. Getulo murice tinctæ veſtes. Martialis, Quòd bis murice vellus inquiuatum. Sidonio murice tincta lana, Tibullus lib. 3. Eleg. 3. Nec quæ de Tyrio murice lana rubet, Ouidius. Et ſexto Metam. Phocaico bibulas tingebat murice lanas. Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti Murice, Vergilius 4. Aegloga. Picta croco, & fulgenti murice veſtis, Idem Aeneid. 9. Aurato prefulgens murice ductor, Silius lib. 4. *Color & tinctura.*

Murex intortus tuba erat Phorcyos apud Valerium 3. Argonaut.

Murices cum alijs conchis ante cœnam apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus eſt apud Macrobium. Murice Baiano melior (*aliâs potior*) Lucrina peloris, Horatius Sermon. 2. 4. Conchula marina, purpura, murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur à Scribonio F

Largo

Cinis teſta. Largo Compoſitione 104. Celſus quoque murices cibis ſtomacho aptis connumerat. Murices & purpuræ coquuntur eo modo quo cętera conchylia, Platina.

G Muricum cinerem cum nominat Plinius (nam is ferè ſolus ex eis hoc nomine remedia præſcribit) ex teſtis duntaxat crematis cinerem intelligo: id quod aliquando exprimitur, plerunque omittitur. Semel tamen ad diſcutiendas verendorum puſtulas, Muricum (inquit) vel purpurarum teſtæ cinis cum melle prodeſt: efficacius crematarum cum carnibus ſuis. Videtur autem eadem fermè vis & communis teſtarum maris omnium cineri ineſſe: niſi quòd efficaciorem ex durioribus ſolidioribuſque teſtis exiſtimo. Et quoniam ceryces Plinius aliâs murices, aliâs buccina interpretatur: remedia quæ ſuperiùs buccinis attributa ſunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorſus conuenient. Mituli quoque cremati eundem buccinis effectum præbent, teſte Dioſcoride. addiderim ego, ſed paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque ſimilem. Pro buccinis oſtrea ſubſtituit author Antiballoménon. Mituli quoque, vt murices cinere cauſticam vim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoque plumbi modo, ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſque atque in alijs partibus ſordida vlcera, capitiſque puſtulas, Plinius. ex quo ſequentia etiam remedia omnia, vbi alterius autoris nomen non addetur, decerpſimus. Myaces cremati, vt murices, morſus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines ſanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroque modo, ſiue diſcutere opus ſit incipientes, ſiue concoctos emittere, panis reſiſtit. quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. ſpumæ argenti xl. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum teſtę cinis cum melle vtiliter illinitur, (*item*) conchyliorum: vel, ſi non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque, ſeptenis diebus illitus, ita vt octauo candido ouorum foueantur (*aliâs foueatur.*) Muricum generis ſunt quę vocant Gręci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam, & oris halitum cuſtodientia. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur. Teſtis cadi ſalſamentarij tuſis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas ſtrumaſque vtuntur. Muricum cinis dentifricium eſt. Dentifricium, Ceruino ex cornu cinis eſt, aut vngula porcæ Torrida, vel cinis ex ouis, ſed non ſine vino: Muricis aut toſti, vel bulbi extincta fauilla, Samonicus. Mammas muricum vel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vſtarum cinis cũ melle permixtus, Marcellus Empiricus. Plinius hoc remedio, efficaciore ſi cum carnibus ſuis crementur, puſtulas verendorum diſcuti ſcribit. Oleum cicinum cum cinere muricum, ſedis inflammationibus prodeſt: item pſoræ.

Carnes. Muricum carnes appoſitæ, pilos in mamma tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit legat ſupra in Cancris fluuiatilibus G.

H.a. *Epitheta.* Murex intortus, Valerio in Argonauticis. Afer, Getulus, Tyrius, Sidonius, fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, diuerſis authoribus vt citauimus ſuprà in E. Baianus Horatio. Item apud Textorem: Phocaicus, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans.

Murices pro machinulis ferreis, &c. vt Rondeletius recitat. noſtri *Fuſzeiſen* appellant, Galli Chauſſes trappes, Gręci tribolos: vt & herbas quaſdam, muricatis ſimiliter ſeu mucronatis pericarpijs, vnam terreſtrem, alteram aquaticam. Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodiſſe Darium, quà hoſtem equitem emiſſurum eſſe credebat, Curtius libro 4. Suadentibus quibuſdam vt circa mœnia vrbis, quam obſideret, ferreos murices ſpargeret, ne ſubita eruptione hoſtes impetum in præſidia noſtra facere poſſent, &c. Valerius lib. 3. de Scipione Aemiliano. Murices vetuſtas (antiquitas) etiam ſaxorum aſperitates tela omnia voluit poſſe dici, Nonius. Muricatus, adiectiuum, quod eſt muricis modo factum. Scolymo muricata cacumina, Plinius. Et alibi, Carduo tum ſatiuo tum ſylueſtri, folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgentio, id eſt, formidoloſi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impreſſę bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus, Budęus. Muricatim, aduerbium: conuolutim, inquit Budæus, in modum muricis. Vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, Columella lib. 9. In Codice Iuſtiniani (libro 11. titulo de monetarijs & murilegulis) murileguli dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis, Budæus in Pandecta. Vide ſuprà in Concha in genere H.a. Colores, oſtrinus, muriceus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo.

DE MVRIA: DE QVA PLVRIMA ETIAM LEGES SVPRA IN GARO.

Mvria genus eſt ſalſamenti, quod ex piſcium liquamine fiebat, præſertim thynnorum, vt grammatici ſcribunt. Tingat olus ſiccum muria vafer in calice empta, Perſius Satyra 6. Antipolitani (fateor) ſum filia thynni, Eſſem ſi ſcombri non tibi miſſa forem, Martialis libro 13. ſub lemmate Muria. Simplex è dulci conſtat oliuo, Quod pingui miſcere mero, muriaque decebit, Non alia quàm qua Byzantia putruit orca, Horat. 2. Sermon. Muria quoque, ſiue vlla ſalſugo, ſpiſſat, mordet, extenuat, ſiccat, Plinius 31. Maximè autem ad hoc neceſſarium eſſe aceti, & duræ muriæ vſum, Columella libro 12. Eæ optimè condiuntur, vel virides in muria, vel in lentiſco contuſæ, Cato capite 7. Vt enim obſcuratur & offunditur luce Solis lumen lucernæ, & vt interit magnitudine maris Aegæi ſtilla muriæ, & vt in diuitijs Crœſi teruncij acceſſio, &c. Cæterùm muries, muriei, ſal eſt in pila tuſum, (vt quidam interpretantur, & in ollam fictilem coniectum: quo deinde in aquam miſſo Veſtales vtebantur in ſacrificio. Quidam tamen (*& melius quidem*) exiſtimant idem eſſe muriem & muriam, ſignificareque ſalſamentorum aquam. A mari nomen deductum. Cato capite 88. Si natabit (inquit) ea muries erit, qua vel carnem, vel caſeos, vel ſalſamenta condias. Muriaticus, adiectiuum, quod in muria diu fuit. Soror cogita Amabo, item nos perhiberi, quaſi ſalſa muriatica Eſſe autumantur, ſine omni lepôre, & ſine

ſine ſuauitate, Plautus Pœnulo. Muriaticam video in vaſis ſtanneis, naricam bonam, &c. Feſtus ex Plauto. Muria laudantur Antipolis ac Thurij: iam veò & Dalmatia, Plinius. Ὦ κακόδαιμον, ὅστις ἐν ἅλμῃ πρῶτον τριχίδων ἀπεβάφθη, Ariſtophanes in Holcadibus. piſces enim idoneos vt ſuper pruna aſſarentur (inquit Athenæus) intingebant in muriam, quam & Thaſiam cognominabant. Ad dentium dolorem bene facit muria ex piſcibus lacertis veteribus, ſi quis ea ſubinde os colluat, Marcellus Empiricus. Murænarum muria ſtrumas ſanat, Plinius. ea hodie quoque Antipoli, & in Lerino inſula fit, Rondeletius. Πρὶν ἰχθῦς ἑλεῖν σὺ τὴν ἅλμην κυκᾷς: id eſt, Tu muriam agitas ante quàm piſces capis, de ijs qui tempus præueniunt. Suidas. Senarius eſt prouerbialis in eos qui ante tempus gloriantur: vel euentum incertum pro certo ſibi pollicentur. Simile eſt, Ante victoriam encomium canis.

DE MVRE PISCE.

Diphilus Mya, id eſt, murem piſcem dicit eſſe quendam, cui & capriſco nomen ſit. Vide ſuprà in Capriſco. Μῦς θαλάττιος, id eſt, mus marinus, piſcis eſt mediocris magnitudinis, Cretenſibus familiaris, inter ſanguine præditos (*quod addit, ne quis cum mye vel mytilo concha confundat*) connumerandus, Bellonius. qui ſi hunc piſcem vidit, pluribus deſcribere debebat, vt qualis eſſet nobis conſtaret. Rondeletius quidem capriſcum ſuum & pictum & plenè deſcriptum exhibuit. Mures domeſtici omnes timidi ſunt, quanquam domeſtici magis quàm agreſtes: marini verò etſi non magno corpore, inexpugnabili tamen ſunt audacia muniti: quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armaturæ, præduræ nimirum pelli, & dentium robori. cum enim validis, & rei piſcatoriæ peritiſſimis hominibus pugnant, Aelianus de animalibus 9. 41. ex Oppiani Halieuticorum 1. Rondeletius hos Oppiani mures, eoſdem capriſcis piſcibus facit. Qui ab Epicharmo nominatur mus in nuptiis Hebæ piſcium propriè dictorum (id eſt branchijs præditorum) generis videtur, cùm aliorum etiam piſcium duntaxat propriè dictorum pariter meminerit: Μῦς ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε, &c. Item à Numenio, Ἢ μύας, ἢ ἵππους, ἢ ἐ γλαυκὴν κορύδηλιν. Et ab Alexide, cum inquit: Μῦς ἑπτὰ χαλκῶν, τὸ κύβιον τριωβόλου. Athenæus inter σελάχη, id eſt cartilagineos piſces vnà cum paſſere & bugloſſo μυῶ quoque numerat, tanquam ex Ariſtotelis libris de animalibus: in quibus hoc nuſquam extare puto, nec approbo. Apuleius Apologia prima, ex Ennij Phagiticis piſcium aliquot genera quibus in regionibus præferantur, recitat: vnde hîc verſus aliquot in quibus mus nominatur, licet corruptos, afferam: Mures Aeni, (aliâs Teni,) aſpra oſtrea plurima Abydi. Mus Mitylenæ, &c. Purpura, matriculi, mures, dulces quoque echini.

Myes etiam à Græcis dicuntur conchæ quædam, de quibus leges ſuprà inter Conchas diuerſas, & deinceps.

Mvs marinus à Plinio dictus generis teſtudinum eſt. Quære infra in T. elemento.

Mvs aquaticus quadrupes, ad finem Appendicis Quadrupedum viuiparorum deſcribitur Bellonij verbis, eius hæc effigies eſt, illic omiſſa.

DE MVSCA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Mvscas volantes in aquæ extremitate ſæpe vidimus æſtate. Oculis ſunt magnis pro corporis magnitudine, dorſo rotundo, ventre plano, ſenos habent pedes, poſteriores maiores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandũ geminas alas extendunt. Quare & in aere volare, & in aqua natare poſſunt. Natant ventre in cęlum conuerſo, contrario ſitu volant. Vtrunque per vices faciunt. Venter lineis nigris & viridibus diſtinguitur. his piſces inſidiantur. Sunt permulta alia in aquis dulcibus inſecta atque beſtiolæ nondum ab omnibus ſatis animaduerſæ, quæque vix bene pictura exprimi poſſunt. Quare hortor ſtudioſos viros, & ſedulos rerum perueſtigatores, vt in fluuiorum aliarumue aquarum quas incolunt animalibus cognoſcendis, & iis poſterorum memoriæ mandandis operam ponant.

Muſculus Plinio aliâs belua eſt, Μυσίκητος Ariſtotelis: aliâs non belua, ſed balænarum dux piſcis, quem Oppianus ἡγητῆρα, id eſt ducem nominat. Vide ſuprà in Balæna ex Rondeletio, & in Corollario noſtro de Balæna D. Piſciculus qui balænis oculorum vice fungitur, muſculi nomen habet & iuli, Hermolaus. ſed an ex authoribus probari hoc poſſit, iulum eſſe muſculum ducemue balænarum, neſcio. Hippuris ineſcantur iuli, Oppianus.

Sunt & MVSCVLI Conchæ, ſuprà inter Conchas diuerſas.

DE MVSTELA, SIVE LAMPETRA, BELLONIVS.

A GALEORVM generis eſt, quæ noſtris à lambendis petris Lampetra, vel Lampreda dicitur: quòd integrum ferè diem ore ſucciſo, denticulis circumuallato, ſaxis, quemadmodum & picatis nauium clauis, ſic inhæreat, vt ea lambere videatur. Hanc Græci, inquit Galenus, Galeonymum & Galexiam appellarunt: Latini Muſtelam, à maculati huius nominis quadrupedis tegminis ſimilitudine.

B Huic piſci Plinius proximam menſam poſt Scarum tribuit, ac Murenæ æmulum eſſe affirmat. Fuit enim apud antiquos (vt & Acipenſer) inter præcipuæ authoritatis piſces. ſed Murena æquorea tantùm, ac ſpinoſa eſt. Muſtela autem & fluuiatilis & marina reperitur, ambæ prorſus cartilagineæ: quanquam Dorion cuiuſdam fluuiatilis Murenæ meminiſſe videtur, cui ſpinam vnicam eſſe tradit, ei Aſellorum generi perſimilem, quod quidam Calariam dicunt. Cæterum marina cacochyma eſt, nautis præcipuè infenſa, dum temonibus ferè triduum inhærens, caudam in contrarium vertit, recenſque picatæ nauis lateribus picem lambendo ſic infigitur, vt nautas ab itinere remoretur.

Fluuiatilis duplex. Maior. Fluuiatilis eſt duplex: maior, in Illyrico ſinu, ac per ſtagna binominis Iſtri frequens: Gallicæ Moſellæ ac Ligeri, atque adeò Alpinis quibuſdam lacubus peculiaris, qualis eſt Rhetiæ Brigantinus Plinio dictus, lautiores popinas per verna quadrageſimæ ieiunia celebriores reddens: quo maximè tempore cartilaginea ipſorum ſpina (cordam appellant) nondum induruit.

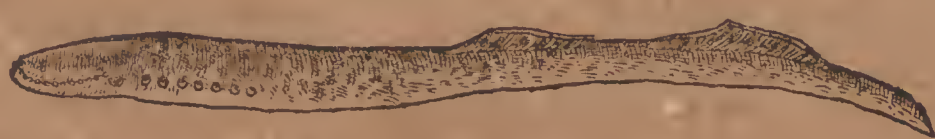
Minor. Minor, vix palmi longitudinem, pollicisque craſſitiem excedit. Viuis fontibus, riuulis, ac limpidorum fluminum litoribus gaudens, Romæ, Lugduni ac Lutetiæ frequentiſſima. Lampredotum Romani, Lampredonem Pariſini, Lugdunenſes Ciuellam vocant. Ac ne quis id Muſtelæ genus in maiorem degenerare credat, vnicum hoc nobis argumentum eſſe poteſt, quòd ea, quanquam puſilla, oua tamen ac fœtus edat. Cętera maiori ſimilis. Porrò maiores Lampetræ ſuis ſexibus diſtingui ſolent, quarum (fluuiatilium præſertim) mares, expetibiliores ſunt ob carnis ſuauitatem ac firmitudinem.

Partes corporis. Omnes, viuiparorum cetaceorum more, fiſtulã in ceruice habent, per quam dum nauibus aut ſaxis inhærent, aquam ad branchias attrahunt, quas vtrinque ſub cute ſeptenis formanibus in rectum ordinem diſpoſitis, pręter aliorum piſcium morem, reconditas habent. Maculoſo alioqui ſunt tergore, ſupernè quidem ex atro in liuidum ac cinereum colorem deſinente, ſubtus candido, vndecunque glabro, atque anguillæ modo lubrico: cum qua hoc etiam habent commune, quòd per longitudinem diffiſſę, atq; in fruſta conſectæ, diutiùs adhuc viuere conſpiciantur. Cor habent ſub branchiis ac foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, ſpongioſa ac prętumida incluſum, ſubrotundum, ciceris craſſitie. hepar oblongum, vnius tantum lobi, felle carens. Minor autem Lampetra fuſcum habet tergus, ventrem caudicantem cor ex ſubrotundo anguloſum, milij magnitudine. Vnicum omnes habent inteſtinum rectum, minimè complicatum: reliquum corporis in fœminis, matrix ouis referta, occupat. Proinde nullas habent laterales pinnas, ſinuoſoque impulſu natant, vt Silurus ac Murena.

E Spumarum indiciis comperiri ſolent, captæque perpetua aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in vrbem deferuntur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Figura hac lampetræ ad piſcem Baſileæ captum expreſſa eſt, ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil varians, præſertim caudæ pinna.

A LAMPETRA ex genere eſt cartilagineorum piſcium, qui longi lubricique ſunt. Ea à lambendis petris nomen traxit. Diuerſis nominibus appellant. Nam plota, fluta, vermis marinus, aſterias, hirudo marina, muræna fluuiatilis & echeneis Oppiani, nominatur. (*De his nominibus, quæ benè aut malè lampetræ attribuuntur, dicetur in progreſſu.*) A Gallis Lamproye. A noſtris Lamprezze. Lampetra piſcis eſt

Vbi. marinus & fluuiatilis. Vêris enim initio fluuios ingreditur, vt illic oua pariat, in mare deinde reditura: ſed tum magna earum fit captura, aliâs in mari rariſſimè capiuntur, nec vnquam ferè niſi quum roſtro nauibus adhærent.

B Anguillę, vel murænæ marinæ valde ſimilis eſt Lampetra, ſi caput excipias. Os enim neque in longum, neque in latum ſciſſum eſt, ſed excauatũ veluti in hirudinibus, quas ſanguiſugas vocant. In cauo illo ſparſi ſunt dentes flaui coloris, in eiuſdem imo particula eſt contrario occurſu foramen interius occludens. Prętereà corpore eſt rotundiore quàm muræna: cauda tenui & latiuſcula. Venter lacteo eſt colore, dorſum maculis partim cęruleis, partim albicantibus eſt aſperſum. Cute læui, ſed dura & firma. Vtrinque ſeptena ſunt branchiarum foramina rotunda. Inter oculos, id eſt, in ſupremo medioque capite, fiſtulam habet, quæ ad palatum vſque patet: qua, vt pulmonibus ſpirantes piſces, & aërem trahit & hauſtam aquam reiicit, eamque ob cauſam in ſumma aqua fluitat, facileque ſuffocatur, ſi innita ſub aqua diutius retineatur. Oculos rotundos & profundos habet. Lingua caret. Nullis ad natandum pinnis donata eſt, ſed flexuoſo corporis impulſu agitur: & pinnulis duabus iter dirigit, vna ferè ſupra caudæ extremum erigitur, altera paulò ſuperior eſt. Cor pericardio cartilagineo concluditur: cui annexum eſt hepar cæruleũ punctis aliquot notatum, fel deeſt. Ab ore ad anum vnicus ductus eſt longus, initio

initio ſtrictior, in medio latior, rurſus ad anum anguſtatus. Oſſa nulla habet, pro uertebris & ſpinis cartilaginem, cui medulla ineſt, illam noſtri chordam vocant: † quæ vêre tenerior, æſtate durior eſt, †F multoque inſuauior, vnde tum in pretio eſſe deſinit lampetra: cum vêre, quo tempore vterum fert, in lautiſſimis cibis habeatur, & à diuitibus, luxuque deditis maximo pretio ematur, vt eorum opſonatores aliquando in foro piſcatorio ſuperbius ambitioſiusq́, contendendo licitentur.

Mare repetunt lampetræ cum ſuis fœtibus, quos Burdegalenſes pibales appellant. Aqua & muco C veſcuntur. Sunt qui eſca quadam compoſita in fontibus & aliis dulcibus aquis nutriunt & ſeruant. (E) A partu contabeſcunt, & paulatim emoriuntur. Annos duos duntaxat viuunt.

Carne ſunt ſatis molli & nonnihil glutinoſa. F

Magna fuit, & eſt hodie inter doctos viros diſceptatio, de vetere huius piſcis apud Græcos ſiue Latinos appellatione. Quibuſdam galeum aſteriam eſſe placet, quæ opinio parum validis rationibus confirmatur: quamuis enim maculata ſit lampetra, tamen maculæ ſtellarum figura non ſunt, veluti in aſteria. Præterea à galeorum natura planè abhorret: neque enim viuos parit, neque fœtus ore ſuſcipit & remittit, quæ maxime galeo aſteriæ competunt. Sunt qui acipenſerem eſſe falsò dixerunt: quia longiore roſtro non eſt, neque trigoni figura, vt ſcribit Athenæus. A

Quod non ſit galeus aſterias.

Non eſt acipenſer.

Fuerunt qui lumbricum marinum eſſe crediderint, ob valde ſimilem cum lumbricis terrenis corporis ſpeciem. Quibus adhibent Plinij lib. 9. cap. 20 autoritatem, quippe qui lumbricorum mentionem fecerit, quum de piſcium pinnis loqueretur. Binæ, inquit, omnino longis, vt lumbricis, & anguillis, & congris. nullæ, vt murænis. At hunc Plinij locum corruptum fuiſſe liquet ex Ariſtotele lib. 1. de hiſt anim. cap. 5. Τὰ δὲ μόνον δύο πτερύγια ἔχουσιν, ὅσα προμήκη καὶ λεῖα, οἷον ἔγχελυς, καὶ γόγγρος: τὰ δ' ὅλως οὐκ ἔχει, οἷον μύραινα. Alij piſces binas pinnas habent, quicunque longi ſunt & læues, (*vt Gaza interpretatur,*) vt anguillæ & congri: alij nullas omnino, vt muræna. Quæ cùm à Plinio conuerſa fuiſſe conſtet, nemo eſt qui non videat λεῖα lubrica interpretatū fuiſſe, vt omnino legendum ſit: Binæ omnino longis & lubricis, vt anguillis. (*Obſeruauit hæc primus Alcyonius vir doctus, teſte Iouio,*) Quare cùm neque Plinius, neq; vllus alius lumbrici marini meminerit, lampetræ vetus hoc nomen fuiſſe non potuit, † quemadmodū neque vermis aquatilis. Caret enim omnino pinnis, quibus natet ſcilicet ſicut & Muræna. Quanquam Caſtellanus epiſcopus Matiſcon. vir ætate noſtra doctiſſimus, & qui doctrinæ cauſa maxima in gratia fuit apud Franciſcum Regem illuſtriſſimum, & optimum literarum patronum & alumnum, lampetras vermes eſſe aquatiles crediderit, eidemque Franciſco Regi perſuadere conatus aliquando fuerit, nec id ſine ratione. Hæc enim Plinius lib. 9. cap. 15. In Gange Indiæ Statius Seboſus, haud modico miraculo affert, vermes branchiis binis ſexaginta cubitorum cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas eſſe vires, vt elephantos ad potum venientes mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant. Color cæruleus lampetræ, item mores quadrant: nam petris & nauibus ita hærent lampetræ, vt auelli non poſſint. neque repugnat cubitorum ſexaginta longitudo: in India enim omnia grandiora ſunt.

Lib. 7.

Quod non recte vocetur lumbricus marinus.

Non eſſe vermem aquatilem, qualem in Gange Plinius deſcribit.

Aliis lampetra, Auſonij muſtella eſſe videtur.

Quæq; per Illyricum per ſtagna binominis Iſtri
Spumarum indiciis caperis muſtella natantum,
In noſtrum ſubuecta fretum, ne lata Moſellæ
Flumina tam celebri defrauderentur alumno.
Quis te Naturæ pinxit color? atra, ſuperne
Puncta notant tergum: qua lutea circuit iris,
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pingueſcis, at illinc
Vſque ſub extremam ſqualet cutis arida caudam.

Muſtellam Auſonij & Plinij eſſe lampetram, vt & Maſſarius, Perottus & Iouius ſentiunt.

Hæc pictura cùm lampetræ noſtræ optimè conueniat, de eadem intelligendam eſſe cum Maſſario puto: nec illi aſſentior, (*Petrum Gillium notat*) qui piſci qui lota Lugduni vulgò appellatur, verſus Auſonij accommodat, cùm lota in fluuiis duntaxat naſcatur: Auſonius verò muſtellam ſuam è mari fluuios ſubire ſignificet. Eandem lampetram, muſtellam Plinij eſſe cenſet Maſſarius. Proxima eſt his menſa generis duntaxat muſtellarum, quas mirum dictu, inter alpes lacus quoque Rhetiæ Brigantinus æmulas murænis generat. In eadem eſt ſententia Sipontinus, cuius hæc verba ſunt in cōmentariis Cornucopiæ inſcriptis. Muſtellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murænis fere ſimiles, & cæteros omnes piſces noſtra ætate excedentes pretio, quas à lambendis petris nunc lampetras nominant. Idem confirmat Paulus Iouius his verbis: Vt arbitrer lampetram antiquitus fuiſſe muſtelam, Plinius apertiſſimè ſuadet, quum dicit in lacu Rhetiæ Brigantino muſtelam eſſe marinæ æmulam. namque is hodie lacus Hydrius eſt, in Tridentinorum finibus, qui procul dubio antiquis fuit Brigantinus. Is emittit amnem Cliſium, in quo lampetræ reperiuntur. Sebinus quoque Brixianorum lacus, Brigantino proximus, qui hodie Hiſeus dicitur, & Ollium amnem emittit, vt plures eius accolæ mihi affirmarunt, aliquando lampetras Hetruſcis ac Romanis ſpecie ſaporeque ſimillimas præbuit: Hæc Paulus Iouius. In Gallia quoque huiuſmodi lampetræ reperiuntur, & maxime in fontibus & riuulis, in quos lampetræ marinæ nunquam penetrare potuerunt, quæ reuera marinis æmulæ ſunt, & figura & ſapore ſimiles, magnitudine ſola diſſidentes. Quòd ſi muſtellæ lampetræ ſint, à muſtellino colore, id eſt, ſubliuido (*Quid ſi à corpore oblongo potius? vt marinæ etiam puto ſimiliter colore dorſi fuſco ferè, ventris autem albicante*) dictas fuiſſe arbitror.

Muſtella Plinij. Lib. 9. cap. 17.

In li. de piſcib. Roman.

Quòd ſi quis muſtellam Plinij Auſonij ve non eſſe contenderit, nihilominus tamen veteres eam ἀνώνυμον minime reliquiſſe, affirmare auſim.

Quid ni enim χελιδόνα marinam, id eſt, hirundinem marinam vocemus Strabonis exemplo? qui ſcripſit in quodam Libyæ fluuio naſci βδέλλας, ſeptenum cubitorum: quæ branchias habēt perforatas, ita vt per eas reſpirare poſſint. Nam lampetræ ore ita ſaxis & nauium clauis hærent, vt optimo iure βδέλλαι, ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt, ab emulgendo dicantur, quemadmodum ſanguiſugæ.

Lampetram poſſe Hirūdinem marinam dici.

Iam verò lampetram murænam fluuiatilem appellatam fuiſſe, ex Dorione perſpicuum eſt, qui in libro de piſcibus ita ſcripſit, referente Athenæo: Τὴν ποταμίαν μύραιναν ἔχειν μίαν ἄκανθαν μόνην, ὁμοίαν τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ: id eſt, Fluuiatilē murænam vnicam habere ſpinam ſimilem aſello qui gallarias nominatur. Itaque cùm duo ſint quæ vnica ſpina conſtent (nam per ἄκανθαν τὴν ῥάχιν, id eſt, dorſi ſpinam intelligo) muræna fluuiatilis, & aſellus gallarias: perſpicuum eſt lampetram, quòd vnicam

Item Murænam fluuiat.

huiuſmodi ſpinam habeat, murænam fluuiatilem hîc dici: fluuiatilem quidem, vt ab alia muræna quę nunquam mare egreditur, vt fluuios ſubeat, diſtinguatur: murænam verò à corporis ſimilitudine. eſt enim ſimiliter longa, lubrica, colore vario, nullas habet pinnas ad natandum, ſed corporis ſimilitudine. eſt enim ſimiliter longa, lubrica, colore vario. nullas habet pinnas ad natandum, ſed corporis flexu impellitur. Aſellus verò gallarias longè alius eſt, vt ſuo loco declarauimus.

Item Echeneidem Oppiani. Quòd ſi ne hoc quidem vetuſtum fluuiatilis murænæ nomen tibi placeat, age aliud ex Oppiano proferamus. Is enim procudubio quam lampetram nunc vocamus ἐχενηΐδα ab affectu appellauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, vt nullus ſit ſanæ mentis qui eam pro lampetra noſtra non agnoſcat. Eſt, inquit, pelago amica echeneis, longa, cubiti ſcilicet longitudine, ſubfuſco colore, anguillæ ſimilis: acutum eſt illi os ſubter, contortum, rotundi hami cuſpidi ſimile. de quo piſce nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non viderunt incredibilem. nauem enim ſecundi venti vi impulſam, paſſiſque velis per mare currentem, piſcis tanquam eam voraturus ore admoto ſiſtit, inuitiſque nautis retinet, perinde ac ſi in tranquillo portu quieſceret.

Hæc verè ſunt, quę ſequentibus verſibus cecinit Oppianus libro. 1. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὴν ἐν πελάγεσιν ὁμιλήτειρ' ἐχενηΐς, Εἴδεται ... μῆκος δ' ἰσόπηχυς,
Χροιὴ δ' αἰθαλόεσσα, φυὴ δέ οἱ ἐγχ... ασιν Ἐν... οἱ κεφαλῆς στόμα νέρθεν ...
Καμπύλον ἀγκίστρου ... εἴκελον αἰχμῇ. Θαυμα... ἐχενηΐδος ἐφράσαντο
Ναυτίλοι. οὐ μὲν δή τις ἐνὶ φρεσὶ ...σαιτο Εἰ... ἰδών: αἰεὶ μὲν ἀπειρήτων νόος ἀνδρῶν
Δύσμαχος, οὐδὲ ... καὶ ... πιθέσθαι. Νῆα τιταινομένην ἀνέμοις ζαχρηεῖ ὁρμῇ
Λαίφεσι πεπταμένοισιν ἁλὸς διὰ μέσσα θέουσαν, Ἰχθὺς ἀμφιχανὼν ... στόμα νέρθεν ἐρύκει
Πᾶσαν, ἀποστρέπτοις ... οὐδὲ ... τέμνει Κῦμα, καὶ ἱεμένη: χεῖρ δὲ ἔμπεδον ἐστήρικται,
Ἠΰτ' ἐν ἀκλύστοισιν ἐεργομένη λιμέσι ...

His omnibus quæ nulli alij melius quàm lampetræ noſtræ competere poſſunt, accedit experientia ipſa, cuius primùm me admonuit Guilielmus Pelicerius epiſcopus Monſpelienſis ſingulari eruditione præditus: ex qua experientia conſtat lampetram nauibus, iis præſertim quæ recens pice illitæ ſunt, ore adhærere, picis, vt aiunt, exugendæ gratia. Quòd ſi triremis clauo os affixerit, eius impetum retardari certũ eſt. *Experientia.* Id nobis euenit Romam proficiſcentibus cum clariſsimo Cardinali Turnonio. Vidimus enim optimæ triremis cuius citiſſimo curſu vehebamur impetum inhibitum: cuius incertam cauſam cùm vectores perquirerent, tandem compertum fuit lampetrę ore clauo affixę vi id effici, quæ capta, & conuiuio appoſita moræ allatę pœnas dependit. Cuius rei locupletiſſimos teſtes habeo nobiles & graues viros, qui eadem naui vehebantur.

Echeneis Ariſtotelis & Plinij alia. Non me latet aliam eſſe Ariſtotelis lib. 2. de Hiſt. cap. 14. & Plinij lib. 9 cap. 25. Echeneida ſiue remoram piſciculum ſaxis aſſuetum, pinnas pedibus ſimiles habentem, quo carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, de quo ſuo loco diximus. Neque mirum cuiquam videri debet diuerſos piſces eodem nomine à diuerſis autoribus nominatos fuiſſe, veluti neque eundem piſcem diuerſis nominibus nuncupatum: id enim permultis & olim, & nunc accidit, quemadmodum ex aliis multis & antehac dictis, & deinceps dicendis, perſpicuum eſt.

F De carnis ſubſtantia iam dictum eſt. de eiuſdem condimento quod ex delicatioribus aromatis & eiuſdem ſanguine conficitur, deque immodico huius piſcis pretio vide Platinam.

COROLLARIVM.

A De lampreda non conſtat. ipſe tamen lampetras dici crediderim fontanas tineas & vulgò nominatas lampetras quaſi à lambendis petris. *Tineæ fontanæ.* ſunt qui à fulgore lampyridas vocent eas, ſed auctorem nullum habent, Hermolaus Barb. cum epiſtolis Politiani. Item in Corollario: Salubritatis aquæ argumentum eſt (inquit) anguillis ſcatêre amnes, ſicut vitij limus: vt quæ vulgò nominantur lampetræ. Ego fontium tineas, quas frigoris eorum indices facit Plinius, non lampetras, ſed inſecta quædam eſſe arbitror: de quibus dixi ſuprà inter Inſecta aquatica. Hermolaus idcirco fortaſſis tineas appellare voluit: quoniam & lumbrici, præſertim in homine, tineæ ab authoribus nominantur: & ſuo tempore quidam ex eruditis lampetras quoque vocabant lumbricos: *Lumbrici.* quod nomen tamen pro piſce apud nullum veterum reperitur, Iouio teſte. ex corrupta quidem Plinij lectione, vbi lubricis pro lumbricis legitur (vt Rondeletius annotauit) lumbricũ aliqui piſcem eſſe ſuſpicati ſunt, eumq́; lampetram vulgò dictam eſſe cõiectarunt, idque eò magis opinor, quòd lampetræ etiam nomen ad lumbricum (u. in a. mutato) alludat. *Lampreta unde dicta.* Mihi lampredæ nomen, pleriſque Europę linguis vſitatum, ad quam propriè pertineat dubium eſt. quanuis enim docti non pauci veluti Latinum a lambendis petris deriuent: alij Lumbricum vel Lombricum fluuiatilem Latine nominantes, Lampetræ vocabulum inde factum inſinuant: (Germanicum quoque *Brick* à Lumbrico deſcendiſſe videri poteſt ablata prima ſyllaba. Eſt & Lubricus piſcis marinus, oliſthos Oppiano dictus, à Lampreda fortè non multùm diuerſus. Vide in o.) quia tamen apud nullum veterum reperitur dubitari poteſt. Suſpicari quidem licet Germanicum eſſe, inde, quòd a ſaxis dependere ſoleat, factum. *Lampen* enim Germanis dependere ſignificat non ſine aliquo motu: vnde *lampen* veſtes laceras, quarum aliquæ partes pendulæ ſunt appellant, quas Græci ῥάκη: & *lempen*, aliarum quoq́; rerum lombos, (λοβοὺς,) ſeu prominentes & pendulas particulas. Muſtelæ lacuſtris ſeu fluuiatilis ſpeciem, inferiùs deſcribendam, in lacu Conſtantienſi, quem Rhenus efficit, Albertus *Alraappen* Germanicè, ab aliis *Lumpen* vocari ſcribit: quę tamen ore a ſaxis non dependet, vt lampetra: ſed lubrica facilique & flexili in gyros corporis agilitate, lampredam & ſimile piſcium genus, etiam ipſa imitatur, veluti faſcia aut tęnia quędam oblonga, mollis & fluxa criſpante motu, vt quę vexillis caſtrenſibus adduntur, ex craſſiore paulatim attenuata. Subit & alia coniectura lamprete nomen (ſic enim in pleriſque omnibus linguis ſcribitur, r ſtatim poſt p. ſequente, potiùs quam lampetra) piſcem in hoc genere longiorem ſignificari, *ein lange Prick*: *oder ein lang Brick*. eſt enim lampreta longior inter ſpecies huius generis tres. Germanicę hæc etymologiæ ſi cui non placent, perpendat Græcam, quam in Alabe vel alabeta Nili *Alabeta.* piſce expoſuimus in A elemento, & aliam itidem Græcam, quam paulò pòſt in Anguillæ apyi eni mentione

tione dicemus. Lampetram eſſe muſtelam Auſonij Plinijque, inter doctiores pleroſque conuenit, vt Rondeletius docet: ſed cauendum ne quis muſtelam piſcem genere fœminino, cum muſtelo genere maſculino confundat, ſicuti fecit Niphus. Muſtelæ (inquit ille) Græcè dicuntur galeæ, vulgò lampretæ: rectè hoc quidem: ſed conſiderato Ariſtotelis loco de generatione animalium 3.3. quem interpretatur, non rectè. loquitur enim philoſophus de muſtelo non muſtela: hoc eſt de galeo piſce cartilagineo viuiparo, quem Græci γαλεὸν ſemper nominant, marino duntaxat. Muſtelæ auté piſcis, quem Græci γαλῆν vel γαλέαν vocant, omnino diuerſi (quanquam & ipſe ſimiliter oblongus eſt, & cartilagineus, & branchijs detectis) nec Ariſt. nec alius (quod ſciam) veterum Græcorum, præter Ælianum meminit, vt ſcripſi ſuprà in Corollario de Muſtelis marinis, vel aſellis muſtelinis. Sed illa quam Ælianus deſcribit, marina eſt tantùm: Plinij verò & Auſonij dulcium aquarum, è mari tamen ſubuecta, vt monet Auſonius: In noſtrum ſubuecta fretum, ne lata Moſellæ Flumina tam celebri defraudarentur alumno. Danda itaq; opera eſt ne piſces adeò diuerſos confundamus: & ne ipſa inflexio quoq; errorem pariat, quoniam muſtelis, dandi caſus in multitudinis numero, vtriq; ſexui communis eſt, vel præter conſuetudinem in fœminino genere diſtinctionis gratia muſtelâbus efferamus licet, ſicut equab. Iouius quoque linguæ Græcę imperitior, muſtelam fœm. g. Græcis putauit galeum dici. eum reprehendit Maſſarius: Qui muſtelam (inquit) ſiue lampetram pro eo capiunt, qui galeos ab Ariſtotele dicitur, muſtelus à Theodoro tralatus, in errore non mediocri verſantur: quippe cum galei qui è genere cartilagineo ſunt, non oua vt lampetra, ſed animal pariant. Quam ob rem muſtela, cum oua ſolum non animal excludat, cum galeis cartilagineis admiſcenda non erit. Et eo quidem magis ab hac ſententia temperare debuiſſent, quod muſtelas branchias habere negauerint, quibus Ariſtot. lib. de hiſt. primo, galeos præditos eſſe affirmauerit his verbis: Alteris branchiæ detectæ, vt galeo, hoc eſt muſtelo, raiæ, reliquiſque generis eiuſdem. & ſecundo etiam eiuſdem hiſtoriæ: Qui autem branchias habent, aut intectas continent eas, aut detectas, vt cartilaginea genera omnia. Hæc Maſſarius, contra Iouium, qui lampetræ branchias negauit: quas tamen habent, ſed detectas, muſtelis viuiparis in eo ſimiles. Illi certè qui ex corrupta Plinij lectione (vt dictum eſt) lampetram, lumbricum nominarunt. ab hac opinione dimoueri debebant, quòd eo in loco Plinius, pinnas binas piſcibus longis & lubricis (vbi ipſi lumbricis legunt) attribuat, ſicuti congris & anguillis: cum lampetræ, ſicut & murenę, in hoc cum congris anguilliſq; minimè conueniant. binis enim illis ad branchias, quibus natant, deſtituuntur. Ceterum cum galeorum ſpecies ſint plures, Iouius galeum aſteriam pręcipuè, lampetram eſſe putabat: quòd is ab Hiceſio ceu melior molliorque celebretur. Verùm cum toto galeorum genere, vt oſtendimus, excluſa ſit lampetra, ne aſterias quidem eſſe poterit. Simili modo (inquit Maſſarius) coarguuntur, quando Hiceſium pro lampetra galeum aſteriam vocatum intellexiſſe dicunt. nam galeos aſterias eſt, quem Theodorus muſtelum ſtellarem Latinitate donauit, inter cartilagineos, vt dictum eſt, animal parientes, cute aſpera, nigris ſtellata maculis, nunc à Venetis piſcis cattus cognominatus. muſtelam igitur, non galeon à Græcis, tum rationib. antedictis, tum etiam quod galeos non proprium nomen ſit piſcis, ſed genus ad omnes piſces cartilagineos longos, vt vulpeculam, caniculam, hinnulum, ſpinacē, ſtellarem, & reliqua generis eiuſdem: ſed galem (vt autor eſt Herodotus) potiùs appellandum interpretandi ratio depoſceret: non alia de cauſa, niſi ob eam, quam cum muſtelis ſiue galeis habet, vti retulimus, conuenientiam & affinitatem. Iis igitur confutatis opinionibus, dicamus vnà cum Sipontino muſtelam eſſe, quam modò lampetram vocant, Hucuſque Maſſarius. Idem Iouius gallariam Athenæi, & galaxiam Galeni, & fluuialem murænam Dorionis (*probè hoc, & ex Rondeletii quoque ſententia*) piſcem vnum eſſe ſuſpicatur, nec à lampetra diuerſum: quam Bellon. etiam galeonymum vel galaxiam Galeni vocitat. At Rondeletius aſellum galariam, vulgò ſturionem dici putat, & veterum acipenſerem eſſe. Plura lege ſuprà in Corollario de muſtelis marinis, vel aſellis muſtelinis. Albertus lampetram, eiuſque ſpecies, murænas nominat. Sunt etiam (inquit Maſſarius) qui lampetram è genere murenarum eſſe voluerunt, argumento, quod lampetra pinnis careat: quod idem de murena Ariſtoteles de natura animalium libro primo teſtatus eſt: Piſcium, inquiens, alij pinnas duas tantùm habent, qui longi & lubrici ſunt, vt anguillæ, vt congri: aut nullas omnino habent, vt murena. quod ſimiliter quarto de partibus animalium dixit. cuius quidem rei Plinius quoque meminit, vt mox dicemus. Mouentur præterea alia coniectura, quod Plinius dixit in ſeptentrionali Gallia murenis omnibus dextera in maxilla ſeptenas perſpici maculas, pro foraminibus maculas interpretantes. Sed ij à vero maximè declinare videntur, vt branchiarum ratio ſuadet. Caret enim murena branchijs integris, ex Ariſtotele ſecundo de hiſtoria, & Plinio hîc inferiùs, (libro 9.) quas lampetra, vti retulimus, detectas velut cartilaginea obtinet: vt qui lampetras branchias habere neget, eas è murenarum eſſe genere fateri omnino neceſſe ſit, quum ex longis ouiparis nulli alteri generi præterquam murenis branchiæ integræ deeſſe videantur, eiſdem tradentibus autoribus. Præterea ſi maculæ illæ quæ murenis in maxilla dextra ſunt, foramina eſſent, Plinius neque murenis ſeptentrionalis Galliæ tantùm, neque maxillæ dextræ duntaxat viuentibus ineſſe maculas dixiſſet. Rondeletius cum inter diuerſa lampredæ nomina plotam quoque ſeu flutam eam vocari dixiſſet, aliorum quidem in progreſſu rationem aliquam vel authores affert, plotæ verò ampliùs non meminit. nec mihi vllus aut veterum aut recentiorum occurrit, qui hoc lampredæ attribuerit nomen. nam veteres, vt alibi diximus, de anguillis tantùm & murænis plotæ nomen vſurparunt. Eſt tamen lampreda veluti fluuiatilis quædam muræna, & ſic à Dorione nominata exiſtimatur: & niſi in ſumma aqua natet, Rondeletio teſte, vt aerem trahat, facilè ſuffocatur. quamobrem ſi quis plotæ etiam vocabulo lampredam nominare voluerit, eſto. ego nominum confuſionis vitandæ cauſa, præſertim cum idoneus author deſit, & alia huius piſcis vetera vocabula habeamus, nihil hîc nouârim. Anguillæ quidem & murænæ, nec ſemper, nec omnes, ſed cum Sole torrefactæ ſupernatant, plotæ (id eſt flutæ, interprete Gaza) cognominantur. Vnde lampetram antiqui muſtelam appellarint, incertum eſt. Verùm ego piſcem illum à longitudine candoreque ventris, & à tergoris ſuperioris ſubluteo colore, vti in quadrupedibus muſtelis videmus, dictum eſſe putauerim, Iouius. Nos ſuprà etiam quænam cum galeis, id eſt muſtelorum genere marino communia haberet hic piſcis, oſtendimus: vt ab illo-

Muſtela.

Muſtelus.

Galeus non eſt lampreta.

Galeus aſterias non eſt lampreta.

Gallarias.

Quod ſit è genere murenarum lampetra.

Quod non ſit.

Plota.

Muſtela.

ab illorum ſimilitudine & ipſum muſtelam dictum, coniecturam faciam. Lampetra muſtela dicitur. nam vt gale (γαλῆ, id eſt muſtela) ſerpentes perſequitur: ita & galeus piſcis venenatum piſcem paſtinacam dictum, Carolus Figulus. ſed hic quoq; muſtelum ac muſtelam, γαλεὸν & γαλῆν confundit. Huius opinionis (lampretam eſſe muſtelam) ex recentioribus Sipontinus author fuit, qui in ſuis commentariis Cornucopiæ inſcriptis, ita loquitur: Muſtellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murenis ferè ſimiles, & cæteros omnes piſces noſtra ætate excedentes precio, quas à lambendis petris, nunc lampetras nominant. quam quidem opinionem præ cæteris puto veriorem maximè autoritate Auſonij, qui muſtellam pro lampetra examuſſim deſcripſit: Et Herodoti ſcriptoris antiqui libro ſuæ hiſtoriæ quarto, vbi de Pœnorum paſtoralium regione loquitur. Sunt præterea (inquit) muſtellæ, quæ in Silphio naſcuntur murænis ſimillimæ, Maſſarius. Sed illum Laurentij Vallæ translatio decepit: qui cum Herodotus ſcribat muſtelas (terreſtres nimirum) apud Afros naſci in Silphio, ſimiles Tarteſſijs (nempe muſtelis:) pro Tarteſijs, conuertit murænis, occaſionem ſcilicet erroris ex Ariſtophane nactus qui Tarteſiæ murænę meminit, &c. Vide in Muſtela quadrupede B. Proxima eſt his (ſcaris, quibus Plinij tempore principatus dabatur) menſa generis duntaxat muſtelarum: quas mirum dictu inter alpes lacus quoq; Rhetiæ Bigrantinus æmulas marinis generat, Plin. 9.17. Vetus lectio (inquit Maſſarius) Brigantinus non Bigrantinus habet. Ptolemæus Brigantium oppidum in Rhetia non procul ab ortu Danubij eſſe poſuit: cuius populos Brigantinos Strabo etiam appellauit, vt à Brigantio Brigantinus, non Brigantinus deducatur. Itemq; murenis, non marinis, habet, hoc modo: lacus quoq; Rhetiæ Brigantinus æmulas murenis generat, quaſi muſtelam murenæ ſuo ſimili, quæ tunc in maximo erat precio, comparauerit. qui autem marinis legunt, muſtellas marinas eſſe fluuiatilibus & lacuſtribus meliores, inſigni mendacij vanitate dicere cogentur. Sunt enim muſtellæ piſces longi, tenues & lubrici, nunc vulgò lampetræ cognominati, ſine pinnis, murenæ ſimiles, colore nigricantes, branchijs detectis inſtar foraminum quæ ſeptem numero ex vtroq; latere ſunt, roſtro ſciſſo contra quàm cæteri piſces habent: ſic forte (vt opinor) appellatæ, quod longæ ſint. & ſpinam cartilagineam ac branchias detectas, hoc eſt non intectas oſſeo operimento vt cæteri piſces habeant, quemadmodum galei, quos Theodorus muſtellos interpretatus eſt. Etenim galei ſunt piſces è genere cartilagineorum longi, qui ſpinam cartilagineam & branchias detectas obtinent, Hæc omnia Maſſar'us. Quod ad Brigantinum lacum, non rectè ſenſit Iouius eum eſſe lacum Hydrium hodie dictum in Tridentinorum finibus. Omnino enim Brigantinus lacus is eſt, qui vulgò ab vrbe Conſtantia, aliarum ad eum lacum maxima, denominatur: de quo Ioachimus Vadianus noſter in doctiſſimis ſuis in Melam commentarijs: Rhenus (inquit) lacum Acroniũ gemino alueo ingreditur: quem lacum Solinus Brigantinum, Ammianus Brigantiæ lacum à Bregantia vetuſtiſſimo oppidulo nominauit. id adhuc haud longè à Rheni oſtijs (in lacum ſe exonerantibus) meridiem verſus priſtina lacus litora tenet. Inter montium celſorum anfractus (inquit Marcellinus) impulſu immani Rhenus decurrens extenditur: iamq; adiutus niuibus liquatis ac ſolutis alta diuortia riparum abradens, lacum inuadit rotundum & vaſtum, quem Brigantium (Brigantinum) accola Rhetius (Rhætus) appellat. Ægidius Scudus quoq; Claronenſis, vir noſtro tempore clarus inter Heluetios, hiſtoriarum & geographiæ doctiſsimus: Comitatus Brigantiorum (inquit) quorum nomen & ciuitas adhuc manent, infimum antiquæ Rhetiæ à latere Germaniæ tenet locum, confinis apud lacum Podamicum (*idem autem & Acronius, & Brigantinus eſt*) Vindelicis, hoc eſt Lintzgoijs. Supra Brigantium eſt ſylua grandis, atque vallis plena oppidis & villis, vocaturque Brigantiorum ſylua: per quam deſcendit amnis *Bregentz*, labiturque iuxta vrbem ipſam in lacum. Populi per circuitum habitantes fuerunt olim Brigantij appellati. Alius & paruus eſt lacus in Bernenſium Heluetiorum agro, quem vulgò *Brientzerſee* nominant: quem ne quis pro Brigantino nominis ſimilitudine inuitatus accipiat, cauendum. De Brigantino igitur lacu conſtat, Lampetræ verò in eo hodie nullæ, quod ſciam, reperiuntur. nam & à piſcatoribus ad eum lacum aliquando interrogare memini: & qui de piſcibus eiuſdem lacus libellum Germanicum nuper edidit, Greg. Mangoldus nullam lampetrarum mentionem facit. Ego ſanè lampetrarum genera in pauciſſimis lacuſtribus & ſtagnantibus aquis reperiri arbitror: atque in fluuiis & riuis maximè degere. Iouius, qui Hydrium lacum, Brigantinum exiſtimauit: non in ipſo, ſed amne Cliſio quẽ emittit, lampetras reperiri tradit: quanquam idem de Sebino Brixianorum lacu ſcribit, reperiri in eo aliquando lampetras: & Benedictus Iouij frater in Larij lacus piſcium catalago lampetram quoque numerat. Sed eam minorem eſſe puto, quæ etiam in Verbano capitur: apud nos nec in Limago amne, nec in lacu è quo emittitur: ſed in minore fluuio quem Glattam vocamus, reperitur. Lampredas maiores in mari pariter & dulcibus aquis capi aiunt: minores in dulcibus tantum, præſertim fluentibus. In Neocomenſi lacu Heluetiorum, quem Teila fluuius efficit, lampetras & magnas & paruas degere audio.

Lota Gallorũ an potiùs muſtela Plinii ſit quàm lampetra.

At muſtelarum genus illud quod Galli barbotas vel lotas nominant, noſtri *Truſchen*, in omnibus ferè lacubus inuenitur, & in Sabaudiæ lacubus quibuſdam muſtelæ etiamnum nomen retinet. Id autem in Brigantino quoque reperiri duorum generum indicabimus infrà. Quamobrem diligentiùs conſiderandum, de lampredis ne an alijs muſtelis ſenſerit Plinius. Sunt quidem lampredæ murænis ſimiliores: ſed marinis etiam legi, ſicuti editio noſtra habet, quam cum antiquiſſimis exemplaribus Sigiſmundus Gelenius contulit, nihil fortè prohibebit. neque enim video quàm verè ſcribat Franciſc. Maſſarius: Qui marinis (inquit) legunt muſtellas marinas eſſe fluuiatilibus & lacuſtribus meliores, inſigni mendacij vanitate dicere cogentur. Certè ex Plinij verbis nullus huiuſmodi ſenſus, etiamſi marinis legas, elicietur. Locus apud Plinium eſt libro 9. cap. 17. quod moneo vt lector curioſus rem omnem diligentiùs ęſtimet. Lampredas dulcium aquarum, in cibo pręſtantiores eſſe marinis, concedam illis qui id ſcribunt, & vtraſque forſan guſtarunt. At ſi muſtelas pro Lotis Gallorum, Botetriſſijs Italorum accipias: marinas quoque muſtelas inuenies, (de quibus ſuprà poſt aſellos diximus: Vide pagina 89. & deinceps,) carne bona ſuauique fluuiatilibus fortè & lacuſtribus præferendas. de quarum vna (quam Ophidion Rondeletius nominat) Bellonius refert, carnis eam admodum delicatę eſſe, & Romanis antiſtitibus in delicijs haberi. Plinius cum in Brigantino lacu æmulas marinis naſci tradit, neque inferiores eas, neque potiores facere, ſed vtraſque propemodum ex æquo poſt ſcarum optimas. ęmulationis enim vocabulum certi nihil exprimit, vtrum ſit præſtantius:

ſed confinem quandam ſimilitudinem in huiuſmodi rebus inſinuat. Notandum etiam quòd lacum Brigantinum Plinius muſtelas generare ait, cum lampredæ in dulcibus aquis non generentur, ſed ſubuehantur è mari. Vuottonus etiam, Potiùs (inquit) legendum arbitror marinis: vt ſcilicet comparentur muſtelæ quæ lacuſtres ſunt, marinis piſcibus vel optimis: vel marinis, ſcilicet muſtelis: quarum & Plinius alibi & Columella & Ennius meminerunt. Non propterea dixit Plinius marinæ æmulam (inquit Iouius) quia captam mari intelligere velit. marinæ enim ſunt quę in Arno ac Tyberi capiuntur. Diſtant ſiquidem longo interuallo pulparum bonitate ab his quas in alto mari expiſcari aliquando ſolemus: quum ſubaridæ agreſtesq; ſint: ita vt exprimere Plinius voluerit muſtelas, quæ nunquam mare attigerint, ſapore commendandas dulcibus in aquis reperiri. Neque enim Plinium lampetras paruas (quas lampetroccias vocamus) marinis comparare voluiſſe credendum eſt. nam ſi de paruis intellexiſſet, ad Brigantinum ignobilem, (*nos alium ſuprà nobilem & magnum hoc nomine lacum eſſe monuimus*) lacum, & ipſis abſtruſum in alpibus minimè fuiſſet recurrendum: quum (vti ſuprà diximus) tota Gallia Ciſalpina, in omnibus fluuiolis ac riuis copioſiſſimè reperiantur. Gillius harum rerum diligentiſſimus indagator, Plinij verba ſic accipit: Cum ſint marinæ (inquit) & fluuiatiles, & paluſtres Muſtellæ: ſolæ illius generis quas lacus Brigantinus gerat, dignitatem habent: nam fluuiatilis lauti cibi eſt: marinam verò non boni cibi eſſe percepi. Muſtella quam Auſonius deſcribit huic (Lotæ Gallorum) magis quàm lampetræ ſimilis eſt, cum ait: Quæque per Illyricum per ſtagna binominis Iſtri, &c. vt Rondeletius recitat. Hæc quam dixi Lotam ſquammis caret, & corporis ad mediũ fartim pingueſcit, lutea iris huius corpus diſtinguit, atra puncta ſupernè notant tergum. Vidi fluuiatilem piſcem (inquit idem Gillius) Muſtellæ marinæ, quam Maſſilienſes & Ligures ſic nominant, omnino ſimilem. Vterque iuxta branchias vtrinq; pinnas habet luteas, & in labro inferiori vnicum filum: vterq; etiam in gutture pinnas quaſdam habet, ſimiliter & in vtroque opimus venter eſt, & terrenæ Muſtellæ ambo ſimilitudinem quandam habent. In vtriuſque capite lapillos inueni, Hæc ille.

Venetijs olim Nicolaus Sophianus, vir doctus, natione Græcus, lampredam vulgò dictam, echeneidem) nimirum Oppiani) eſſe mihi narrabat. Si lampetra eſſet echeneis, multi in Ligeri lintres curſum tenerent ab his retenti: quod quis aut vidit vnquam aut accepit? Io. Brodæus. Archeſtratus fortè lampredam, anguillam ἀπύρηνον dixerit: vt retuli ſuprà in Anguilla F. nam vt apyrena è malorum Punicorum genere nucleos habent non duros nec magnos: ſic lampreda oſſa duriora, quæ veluti πυρῆνας, id eſt nucleos quoſdam dixeris non habet, ſed pro oſſibus ſpinis & vertebris cartilaginem. Quod ſi apyreno l. liquidam veluti articulum præfigas, lapyrenum & lampyrenum (ſolet enim m. ante p. abundare recentioribus Græcis) efficies. Lampetram piſcem aliqui Muſtellam vocant, ipſe Hirudinem potiùs appellandam eſſe crediderim, à quadam hirudinis paluſtris, quæ ſanguiſuga eſt, ſimilitudine, Grapaldus. *Echeneis.* *Anguilla ἀπύρηνος.*

In Germania orientali inveniuntur tria genera murænarum, vnum quidem valde paruum in Danubio quaſi calami quantitatem & palmi longitudinẽ non excedens. Alterum autem maius illo inuenitur in aquis Septentrionalibus, quod eſt longum pedem cum dimidio ad ſummum. & habet nouem guttas in corpore iuxta caput ex vtroque latere, & ideo ab incolis Nouem oculi vocatur. Tertium eſt, magnum ad ſpiſſitudinem brachij hominis, & ad longitudinem cubiti vel ampliùs: & non habet oculos, Albertus: cuius ego verba generibus illis quæ apud Germanos noſcuntur, non ſatis accommodare poſſum. nam qui à nouem oculis vulgò denominatur piſcis, paſſim vulgaris & minimus eſt in hoc genere: lampredam maximam eſſe puto, neque oculis (id eſt foraminibus branchiarum detectis) à cæteris differre. Priccam vulgò dictam non vidi, magnitudine autem media eſſe arbitror. Sed nomen à nouem oculis factum, lampredis maioribus tribui audio in Pruſſia, quæ ad vlnæ longitudinem accedant, è mari in Viſtulam aſcendant, lampredis ibidem dictis maiores, in delicijs habitæ, & cute detracta coqui ſolitæ. Qui muſtelam ſtellarem, γαλεὸν ἀστερίαν, *ein Lampreth* Germanis interpretantur, muſtelam verò lævem, γαλεὸν λεῖον, *ein Neunaugen* & muſtelam variam, γαλεὸν ποικίλον, *ein Beiſsger*, ij & muſtelum à muſtela non diſtinguunt: & marinos cum dulcium aquarum piſcibus confundunt. Hieronymus Tragus oculatam fluuiatilem (vt à marina, quæ & melanurus dicitur, diſtingueret) ficto nomine Latino appellare voluit tum lampetram tum à nouem oculis (branchijs) vulgò dictum piſcem.

Lampetra (vt dixi) in pleriſque Europæ regionibus nomen vnum habet, terminatione ferè tantùm variat. Italis lampreda, Hiſpanis lampréa, (Luſitanos anguillæ nomine appellare audio.) Gallis lamproye: Sabaudis ad Neocomenſem lacum, Lambri. Germanis *Lampred, Lampret, Lempfrid*: Baſileæ *Lampheryn, groſſe Neuneug*, per inferiorem Germaniam *Lambrey*: Coloniæ *Lamperey*. Equidem in alijs atque alijs Germaniæ regionibus hæc nomina *Lamprec', Neunaug, Bı:lin, Prick* confundi arbitror. Carolus Figulus Gallus, ſed qui in Germania ichthyologiam ædidit: Muſtellam (inquit) piſcem vulgò Lampetram & Lamprenam dicunt. Anglis *Lampreye, Lampraye, Lamprell, Lampron*. Vocant autem ſic præcipuè maiorem, abſolutè: minori diſcrimen magnitudinis addunt: *a kleane lamprelle, à ſmal lamprelle*. Sunt qui maiorẽ, anguillam nouem oculorum vocitent, *a nyne eede eale*: quod noſtri efferrent, *ein neuneugaal*. Polonis Ninog.

Lampetræ in (Gallia) Ciſalpina paruæ, in Hetruria mediocres, Romę ex Tyberi permagnæ capiũtur, Platina. Subeunt Arnum & Tyberim, atq; in ijs pręſertim amnibus ad generoſum habitum adoleſcunt. In omnibus autem Galliæ Ciſalpinę riuulis, ipſisq; pręſertim Ticini atq; Adduæ emiſſarijs multæ reperiuntur pretioſæ admodum, quanquam minimi digiti craſſitudinem rariſſimè ſuperent, Iouius. Apud nos quidem lampreda ſimpliciter dicta (id eſt maior) rara aut nulla eſt. Capitur aliquando in Rheno, & fluuijs riuiſq; Rheno ſe admiſcentibus: & alijs, in quos nimirum è mari ſubit. In lacubus paucis, aut nullis fortè, de quo dubitauimus ſuprà in A. In lacu tamen alluente Suerinum non procul ab Oceano Germanico, præter alios piſces muſtelæ etiam capiuntur, vt Simon Paulus Suerinenſis: quem Muſtelarum nomine Lampredas intellexiſſe conijcio. Is quidem lacus, vt opinor, aquas dulces continet: oritur enim ex eo Stega flumen. Eſt in ora Germaniæ, circa Hollandiam puto, & oſtia Rheni, ſinus vel receſſus maris, *der Hering ſee* ab Harengis denominatus: in quo priccas etiam vulgò dictas, lampredæ genus alterum capi audio.

Corporis deſcriptio & partes.

Lampetra anguillæ multùm aſſimilis eſt, breuior tamen, Platina. Anguillis vel paruis potiùs murænis aſſimulantur. ſunt enim lubricæ & nigricantes, tendente tamen earum parte prona ad cœruleum colorem: utroque autem gutturis latere foraminulentæ. ſiquidem ſeptenis paribus fiſtulis mirabili ordine à natura fabricatis acceptam aquam emittunt: quum branchijs (*ſpineo operculo tectis*) omnino careant: nec cubitalem excedere magnitudinem ſoleant, Iouius. Lampetræ rarò capiuntur quæ libram excedant, Alex. Benedict. Lampredæ interim (*aliquando*) anguillarum amplitudine reperiuntur, parte plurima digiti minimi craſſitudine, palmi longitudine, cætero anguillis puſillis & murænulis ſimillimæ, niſi quod ſeptem habent à capite in collum foramina, Hermol. Lampredæ ſimiles ſunt ſerpentibus in anteriori parte corporis, à medio autem vſque ad extremum ſimiles anguillis: ab eodem medio vſque ad finem caudæ corpus per latera ambitur pinnulis. os eis idoneum quo ſugant, non quo mandant. Albert. Et rurſus: Spinas non habent, ſed cartilaginem loco ſpinæ dorſi, (*quæ propter teneritudinem in cibo etiam appetitur*) corpus valde æquale, quamobrem diu viuunt in partes diuiſæ. Felle carent lampredarum genera omnia. Hepar lampredis tenue eſſe audio, viridis coloris. Tyberim in Italia, Sequanam in Gallia, Seuerinum fluuium in Anglia, lampredas grandes, triginta vnciarum aliquando nutrire aiunt.

Lampredam maximam & pulcherrimam ante paucos annos Baſileæ in Byrſa flumine captam, vir clarus & de vniuerſa re literaria magnificè meritus Hieronymus Frobenius typographus ad me miſit, cõducto adoleſcente valido, qui in ligneo vaſe pleno aqua ad me deferret: adiuncta etiam icone, vt ſi fortè contingeret in via eam expirare, piſcem tamen ad viuum depictum haberem. Ea longa fuit dodrantes quatuor, corpore mox à branchijs ea craſſitie, vt circuli diameter ad quinque digitos accedat. Vix maiorem, ea in vrbe viſam aiunt. Ex illius inſpectione, lampredam his verbis deſcripſi. Cutis nigricans pallidis quibuſdam angulosis maculis diſtinguitur, vt in muſtelis illis ferè quas Lotas Galli vocant. Tenax ea quidem, non æquè tamen craſſa eſt vt anguillis, nec detrahi ſolet ad cibum præparandis. Ore loculorum inſtar (qui ad ſeruandos numos loro contracti clauduntur) conſtricto lignum aut lapidem ita apprehendit vt ſugere videatur, idque tanta vi vt ægrè auellatur, cucurbitularum medicinalium quadam ſimilitudine. Quanquam autem os rotundum eſt, in longitudinem tamen id contrahere & claudere poteſt. Macula albicans in vertice in medio oculorum interſtitio apparet: & contiguum ei anteriùs foramen paruum, membrana parum prominente circũdatum. Branchiæ intra foramina, ſeptena vtrinque, latent, vndique affixæ, non abſolutæ. Margo oris rotundus fibris quibuſdam lacinioſus eſt: quæ nimirùm vt firmius hæreat ſugatque efficiunt: hos aliqui dentes fortè putarunt, qui lampredam dentes picatos habere putant, quòd tanquam pice oblitis tenaciter eis adhæreſcat. Sed dentes propriè dictos interius habet: ex quibus interiores quique, maiores ſunt. Dentium ordines circiter viginti, tanquam à centro ad circunferentiam digeruntur: ordinibus ſingulis quaterni, quini ſeníue dentes inſunt. Eſt & in ipſo oris receſſu duplex dentium minorum ordo: maior omnino ſerram denticulis vtrinq; denis refertij denticuli continui ſunt, & ab vno initio: cæteri cutem habent interiectam. Carnes & pulpæ (ſeu muſculi) in corpore contorquentur. Iecur viride. Plura non addam: quòd ex Bellonij & Rondeletij deſcriptionibus cætera ſatis cognoſcantur.

C Lampredam maiorem è mari ſubire flumina, & alia quædam quæ huc referri poterant, prędicta ſunt. Veris initio migrare dicuntur, & circa diui Donati diem (qui ſeptimus decimus Februarij eſt) nullę ampliùs apparent: aut enim recedunt: aut intereunt, corpore reliquo tabeſcente, licet capitis moles magna relinquatur, vt ex viro docto Miſeno accepi. Vêris tempore fluuios ingrediuntur oua pariturę, indeque ad mare cum fœtibus redeunt, Cardanus. Sturio & lampreda toto ore extrahunt humorem eorum quæ ſugunt, ad ſuum nutrimentum, Albertus. Obſeruaui ego lumbricos illos aquaticos, *die Neunaugen*: item anguillas & murænas (lampredas) gigni viſcoſitate terræ: deinde mutua attritione ex ſaliuario lentore quem faciunt: tertio ex ouo more reliquorum piſcium, &c. Chriſtophorus Salueldenſis. plura vide ſuprà in Anguilla c. Lampreda æqualis eſt valde corporis, & ideo diu viuit in partes diuiſa, Albertus. Ego caput multo tempore poſtquam abſciſſum fuerat, moueri vidi.

Quæ ſequuntur ex Argentinenſi perito quodam piſcatore cognoui. Lampredæ ſalmones è mari flumina ſubeuntes comitantur, adhærendo eis. Initio Maij optimæ ſunt: ab eo tempore quotannis irrequieto motu & natatione adeò exhauriuntur & emaciantur, vt pleræque intereant priuſquam pariant, circa finem Maij aut poſtea. Quòd ſi etiam fortè pariant aliquando, (ouorum paruulorum congeriem) ſoboles euaneſcit, nec vnquam apparet fœtus earum in noſtris (circa Argentinam) aquis. Adultæ etiã quæ non pereunt, cum fluuio aqua ſecunda exacto Maio auferuntur, nec ampliùs toto anno apparent.

E Capiuntur circa Argentinam genere retis, quod vulgò *Wurffgarn* appellant: & in naſſis quoque qua profundiſſimus vel rapidiſſimus eſt Rhenus. Dum per Ligerim fluuium iter ageremus, hærentes proræ ſex aut ſeptem lampetras grandiores anguillis nautæ ceperunt.

F Muſtelam Ambroſius guſtu ſuauem dicit, Iouius. Lampreda nunquam melior eſt quàm Maio menſe, Innominatus. Initio Maij cur optima ſit cauſam lege in c. Spinæ ipſarum quoque, vel cartilagines potiùs, tam teneræ ſunt, vt in cibo appetantur. Cæteros omnes piſces noſtra ætate excedunt precio, quos vulgò lampetras nominant, Sipontinus. Lampetra non adeò ſuauis eſt guſtu, vt mihi videbatur, vt anguilla: durior enim eſt: tametſi mihi non aſſueto delicatior videri debuiſſet, Cardanus. Nobilis quidam coquus aulæ procerum (Romæ) lampetras coturnicibus comparabat, Iouius. Romanis præcipua nobilitas à magnitudine atq; ſapore, adeò vt denis ſæpe aureis ſingulæ væneant, ipſo pręſertim vêre quo maximè probantur, Iouius. Romæ ex Tyberi permagnæ capiuntur. Et bene à natura actum eſt. quandoquidem illic delicatiſſimum ac ſatis magnum produxerit piſcem, vbi vallatæ gulę inter ſe auctis rerum precijs certant. Emi frequenter lampetras quinque, ſex, ſeptem aureis, & olim à quodam laticlauio viginti, cum alter ſecum auctionaretur, ſcimus. Nec paſſa eſt ingenua gula tantam audaciam gratuitã eſſe. Diſpenſatori enim, quòd ſui ipſius arrogantiam & faſtum (nolo dicere ſtultitiã) imitatus eſſet, centum aureos dono dedit, ne ſecundò ad ſingulare certamẽ prouocatus, timidus ac infractus animo ſuccumberet, Platina. Dulcis hic piſcis, ſed non ſalubris eſt: & cum editur, calidis aromatibus eſt condiendus & generoſo vino, Albertus. Craſſum & viſcoſum ſuccum generat, minùs

tamen

tamen quàm anguilla. & timendum eſt ne quid his piſcibus veneni inſit: quare in optimo vino ſubmergendæ ſunt viuæ, donec moriantur: deinde præparentur cum gelu optimis condito aromatibus præſtat tamen vt antea duabus vicibus ebulliant in vino & aqua: & (rurſus) ea abiecta decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu in patina, vel paſtillus, vel aſſentur cum ſalſamento (embammate) idoneo, vt ſalſa viridi cum acribus aromatibus, & vino hyeme, omphacio autem & aceto æſtate, Author annotationum in Regimen Salernitanum. qui etiam anguillam ſimiliter præparari docet. Lautiorum hominũ lampetras viuas, priuſquam coquantur, alij in vino maluatico aut alio dulci, alij in lacte dulci ſuffocant. Lampredæ paruæ præferendæ ſunt anguillis, & minùs periculoſæ, vt quæ minùs viſcoſum minuſque craſſum ſuccum generent, Idem. Lampetras omnibus prætulerim. ſed quia raró capiuntur quæ libram excedant, raritas laudem ademit. optimi enim ſunt ſucci, Alexander Benedictus in libro de peſte. Ex piſcibus delicatiores ſubueniunt aromate conditi, quales anguillæ ſunt & lampredæ, Idem. Lampetram (inquit Platina) erutis dentibus ac lingua, (*branchias etiam negatio delerim*) & extracto per obſcœnas partes ſolo, quod eò tendit, intraneo, cum aqua calida bene lauabis, nullibi comminuta pelle. Colligẽdus eſt item ſanguis, quo condimentum fieri ſolet. In os eius nucem muſcatam: in foramina quæ circa aures habet (*in branchias*) caryophylli integri grana indes. Inuolutam deinde in ſpiram, in tegano ad focum cum ſemiuncia optimi olei, pauco agreſtæ, vini albi & optimi, ſalis quantum ſat erit, lento igne percoques. Vbi feruere occeperit, ſanguinem è capite in teganum ipſum exprimito. Idem etiam fieri, antequam ferueat, poteſt. Eius moretum hoc modo facito: Amygdalas aut auellanas cum ſua pelle toſtas ac terſas, ne cinis inſit, bucellam item panis vſtulatam cum paſſulis contundito. tunſa, cum agreſta, defruto, aut in parte cocturæ diſſoluito, ac per ſetaceum in catinum tranſmittito, indendo ſemper parum gingiberis, caryophyllorum, cinnami, & id ſanguinis quod diximus colligendum. Hanc impenſam in teganum infundes, donec lampetra cocta videbitur: vnà efferuerant finito. Aliter: Aſſam ſi voles, dum coquitur, ſanguinem & adipem colliges. Hoc item, eo quo prædiximus modo, edulium condies. Sunt *Lampetrocis.* qui minimas, quas lampetrocias vocant, in craticula lento igne percoquunt, ſuffundendo continuò ex oleo, agreſta, ſale, aromatibus ſimul mixtis, Huc uſq; Platina. Lampetræ (inquit Iouius) ſuauiſſimæ ſunt: Martio tamen Apriliq; menſibus tantùm. nam incipiente æſtate dureſcit neruus interior, qui illis pro ſpina eſt. Cæterùm delicatiore quodam condimento multò maiorem, quàm ab ipſis pulpis nobilitatem accipiunt. Necare enim hunc piſcem in Cretico vino ſolent: eiuſq; myriſtica nuce os claudere, & foramina illa (*branchiarum vtrinq; ſeptena*) totidem caryophyllis adimplere: in teganoq; conuolutum in ſpiras, additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, vino Cretico aromatibusq; ad temperatiores prunas certis momentis ſedulò excoquere. quo condimento Leo X. in minore fortuna, ioci cauſſa, vt conuiuium exhilararet, Marianum cucullatum, ſalſum & ridiculum hominem, memorabili impoſtura decepit. Nanq; funem inſtar lampetræ incoctum, multoq; illo iuſculento immerſum, grandi in patina appoſuit, ut notam omnibus eius edacitatem gulamq; eluderet: qui iam magna pultarij parte abſumpta ſpeadolampetram aggreſſus, diu multumq; cum ea maxillis ac dentibus inhærente colluctatus, cachinnum cunctis tollentibus facetiſſimè reſpondit: Vtinam ſic mihi ſæpius illudatis. nam in hoc condimento non modò funes, ſed & ipſas catenas, (quibus inſani vobis ſimiles vinciuntur,) & cum voluptate quidem abſumerem. Cæterùm lampetrarum pulpis nullam vim noxiam ineſſe putandum eſt: quando & duritie & lento pingui prorſus expoliatæ ſint: quibus maximè conditionibus piſces ſtomachis incommodi eſſe conſueuerunt. Dicere autem eas ab occultiore poteſtate neruis aduerſari, impudentis vel ſcrupuloſioris ingenij eſſe putamus, Hæc Iouius. Quemadmodum noſtri gulæ nepotes lampretam piſcem vino Cretico ebriam & ſubmerſam, inſerta eius ori nuce myriſtica obturatis externè cum caryophyllis infixis, ex vtroque latere colli ſeptenis fiſtulis, ne vinum abſorptum regerant, enecare ſolent: ſic Apicius artis culinariæ ad omnem luxum archimagirus, nullos piſces in garo enecatos, ſapidiores fieri docuit. Vnde & Plato comicus inquit: Ἐν σαπρῷ γάρῳ βάπτοντες ἀποπνίξετέ με. id eſt, In putrido garo ſubmergentes ſuffocant me, Io. Langius medicus in epiſtolis. Cæterùm vt lampredas hodie, ſic & gallinas olim vt teneraſcerent, ſi ſubitò coqui opus eſſet, viuas in generoſum vinum mergebant, teſte Horatio 2. Serm. Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes, Ne gallina malùm reſponſet dura palato, Doctus eris viuam miſto merſare Falerno Hoc teneram faciet. Lampredam ego ſemel guſtaui: cuius pars aſſa erat in veru, vt anguillæ aſſantur: pars in dulci & aromatico iure elixa, quæ quidem meo palato ſuauior erat. Sanguinem in his piſcibus non ſeparant vt in anguillis, quòd innoxium exiſtiment. Angli maiuſculas paſtillis, vt vocant, includunt. Lampredas ſalſas dolijs incluſas Dantiſcum mittit: Hamburgum maiores infumatas.

Muſtelæ Philologia cum Quadrupedibus eſt. Inter vulgares quoſdam circa piſcium nomina iocos H Germanis quibuſdam viitatos, lampreda tibicinis nomine venit. *Ein Lempfrill iſt ein pfeiffer*: fortè ob oris rotunditatem.

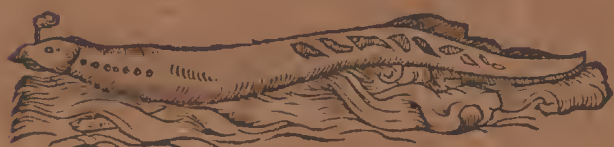
DE ALTERO GENERE LAMPREDÆ.

GENVS Lampretæ alterum, cuius iconem vt ab Argentinenſi pictore accepi, poſui, Argentinæ vocatur *Berle*, *Berli[illegible]*, *Berling*. Francofordiæ, Coloniæ & apud inferiores Germanos, *ein Pricke*, vel *Bri[illegible]*. aliqui ineptè murænam interpretantur. De eo iam nonnihil in Lampredæ hiſtoria diximus: ad quam rem[illegible]tto lectorem. Piſcium Germanicè dictorum *Pricken* & *Ne[illegible]augen*, infinitus numerus capitur in Viſurgi fl. in Oceanum labente, quod Iuſtinus Goblerus nobis indicauit. Ex ſene quodam Argentinenſi piſcatore cognoui, hos piſces ſui generis eſſe, neque fieri ex eis lampredas vt quidam putant. digiti craſſitudinem non ſuperare. Parere extremo Aprili vnà cum lampredis paruis enneophthalmis dictis: nec probari eo tempore: poſtea non reperiri vſque ad diui Adolphi diem. tunc enim rurſus apparent, & laudantur menſis vſque ad initium quadrageſimæ, (alias vſque ad diui Michaelis diem.) capi vt plurimum naſſis, qua profundiſſimus eſt Rhenus. nihil in eis cibi aut excrementorum reperiri, nec fel quidem. quamobrem coquendas leuiter incidi carnem ſatis eſſe, vt ſanguis effluens ſartagine excipiatur vino pauco adiecto: aliter enim tenaces fieri. Sale con-

le condiri ſalmonum inſtar: & è vaſe, in quo ſeruantur, furcula eximi, vt in craticula aſſentur lucanicarum inſtar: aſſas iure a caryophyllis denominato condiri: id principum eſſe edulium, & nominari vulgò *ein Brickenpfeffer*. In libello quodam innominati authoris de piſcibus Germanico, reperio, Berlam vulgò dictam ſororem eſſe lampredæ: (ſed noſtra lingua vtriusq; piſcis nomen maſculino genere efferens, fratres facit: *Ein Berlin iſt des Lempfrids bruder*:) & placet menſis à duodecimo die (menſis nomen omittitur, Ianuarium aut Februarium acceperim) vſque ad annunciationem diuæ Virginis in Quadrageſima.

DE LAMPETRA PARVA ET *fluuiatili, Rondeletius.*

Rondeletius & Bellonius duo tantùm genera faciunt: nos tria, & ex eis hanc minimum.

vbi. In fluuijs & riuulis paruæ Lampetrę proculdubio in ijs natę reperiuntur, vtpote quæ illic capiũtur, quo nullus marinis aditus patere poteſt: cùm neq; illi in mare confluant, neque mare cum ijs vlla parte ſit coniunctum. Tales in Aruerniæ riuis inueniuntur.

A Vocantur à Gallis Lãproyons, & Lamprillons.

B Marinis ſunt partibus internis & externis & colore ſimiles, ſola magnitudine differunt: quædã enim magnitudine ſunt digitali: aliæ vermibus (A) terreſtribus, craſſioribus aſſimilantur. Tholoſæ frequentes venduntur, & illic chatillous vulgò nominantur.

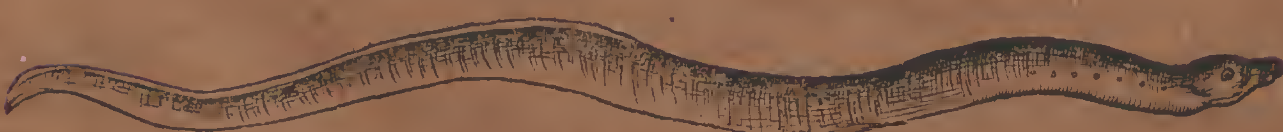
F Carne ſunt molli, glutinoſa, excrementitia. frixæ & elixæ eduntur, ſuauioribus aromatis, additis oleo & omphacio conditæ. Sic apparatæ ab ijs qui gulę delicias ſectantur, magis cõmendantur quàm à medicis.

C Luto & aqua veſcuntur, ijſdemque in locis degunt in quibus vermes.

COROLLARIVM.

Minimæ lampredæ iconem, qualis a noſtro pictore olim effictæ eſt, adiunxi: quod a Rondeletij pictura, accuratiùs fortè facta, differre videretur.

A De lampreda minima in præcedentibus duobus capitibus iam explicata ſunt quædam. Galli Senones & alij quidam Cathoille nuncupant, a titillatione. videtur enim dum manu tenetur hic piſciculus, veluti titillationis ſenſu varijs flexibus contorquere ſe & elabi. Germani *Neunaug*: quod nomen tamen etiam maiori & marinæ lampredæ attribuunt, vt dictum eſt. Idem à nobis mutuati Bohemi quoque & Poloni retinent. proferunt enim Neynok, & Naijnog. Germani quidam literati ad noſtri nominis imitationem Latinè etiam oculatum vel oculatam appellant: quod non probo: quoniam veteres Latini oculatam piſcem marinum nominant, quem Græci melanurum. Huius piſcitij genus alterum quoq; inueniri audio à noſtris piſcatoribus, cui à cœno nomen ponunt *Murneuneugen*, in quo degunt: nigriores eſſe aiunt: nec admitti menſis, ſed infigi hamis ad piſces capiendos, præſertim anguillas, thymallos, &c. Si in olla fictili aqua calida elixetur lampetra parua, ollam frangi ſeu findi aiunt. Capitur ea ſæpius reti cum Varijs ſiue Phoxinis piſciculis. Februario & Martio menſibus ad cibum præfertur. Sunt qui laudent circa diem diui Iacobi, (qui vigeſimus quintus Iulij eſt,) & deinceps ad quadrageſi-

dragesimam vſque. poſtea perit aut euaneſcit, vt audio: ſed quærendum diligentiùs, de maiori ne tantùm lampetra hoc accipiendum ſit. quoniam Enneophthalmi nomen Germanicum, vt dixi, conſtans non eſt. Decimo Aprilis olim hos piſciculos guſtaui, è Glatta flumine, ouis grauidos: quæ planè ingrati ſaporis mihi videbantur. Exenterari non ſolent. Caro eſt tenax: ſpina nulla: pro ſpina dorſi vnus continuus neruus cauus, quo humor albus continetur, ſimplex, abſque vllis neruorum coſtarúmue ramulis. Inteſtina tenuiſſima. Ventriculum animaduertere non potui: neque mirum, cum ſolo ſuctu viuat. Foramen in capite ſuprà, ſicut lampredæ maiores, habet. Iocus quidam vulgaris hunc piſcem inter cæteros puerum nominat, *Ein Nennaug iſt ein Kind*: propter paruitatem nimirum.

DE MVSTELARVM FLVVIATILIVM ET LACVſtrium genere alio, eiuſque ſpeciebus aliquot.

ET PRIMVM DE LOTA GALLIS DIcta, ex Rondeletio.

LVGDVNENSES piſcem qui in Arari inuenitur Lotam vocant, qui à Gebennenſibus Motella quaſi Muſtella nominatur. A

Piſcis eſt fluuiatilis & lacuſtris, Muſtellæ marinæ vulgari, de qua alibi diximus, ſimilis admodum, niſi eſſet corpore rotũdiore & ſpiſſiore. Ex maxillæ inferioribus extremo pilus vnicus ueluti ex mẽto barba propendet, nullus in ſuperiore eminet, vt in marina. (*In noſtris puto etiam ſuprà duo pili ſunt, ſed in mortuis ferè latent, vt in maxima obſeruaui.*) Pinnis quatuor natat, duæ ſunt ad branchias ſitæ, duæ in ventre, ab ano vnicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & ſimilem in dorſo, quam præcedit alia pinnula. Cauda mucroni gladij figura ſimilis eſt. Paruulis ſquamis corpus tegitur, quod è ruſo fuſcum eſt, & maculis nigris vndulatim diſpoſitis conſperſum. Dentes paruulos & (*inſtar limæ*) tenues habet. Muco oblita & lubrica eſt Lota, vt Anguilla. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, inteſtina cõuoluta: hepar albicans, in quo fellis veſica, quæ ex viridi flaueſcit: ſplenem rubrum: veſicam oblongam, aëre plenam. Branchias quaternas & duplices. B

Naſcitur in lacubus & fluuijs leniter fluentibus, vt in Arari. C

Hepar pro corporis ratione magnum eſt, & delicatum habetur. Oua noxia, quemadmodum oua barbi, quæ ventriculum lædunt, & aluum turbant. Caro tota à Lugdunenſibus habetur in pretio. F

Si quis Lotam, Muſtellam lacuſtrem vel fluuiatilem appellauerit, non ineptè mea quidem ſententia fecerit, modò non eam accipiat, quæ ex mari fluuios petit qualis eſt Muſtella Auſonij: qui Muſtellæ nomine Lampetram noſtram deſcribere videtur. A

DE PISCE QVI A VVLGO BARBOTA VOcatur, Rondeletius.

IN lacubus & fluuijs minimè rapidis Lotæ ſpecies, vel ei perſimilis piſcis naſcitur, qui à uulgo Barbota nominatur. A

Lotam corporis ſpecie refert, niſi quòd roſtro eſt acutiore, item cauda tenuiore & magis in acutum deficiente, ventre prominentiore, alijs omnibus ſimilis: Nam veluti è mento cirrus propendet, ab excrementi meatu pinna vnica eſt continua ad caudam, huic alia reſpondet in dorſo paulò longior, hanc præcedit altera paulò longiùs quàm in Lota à poſteriore diſſita. Corpus eodem modo coloratum & maculoſum, cutis læuis eſt & lubrica. B

Vita etiam & moribus conuenit. Hepar habet magnum † & delicatum, albicans. Carne glutinoſiore eſt quàm ſuperior, muco enim & cœno veſcitur, in eoque deliteſcit. C †F

DE STRINSIA SIVE BOTATRISSA, (ID EST MVſtellæ genere lacuſtri maiori,) Bellonius.

GLANIM piſcem refert is quem Inſubres & Taurini Botetriſſam nominant, demta tamen magnitudine. Sunt enim tam propinqua ſimilitudine, vt eorum alterum maiorem, alterum verò minorem dicere poſſimus. A

B Huius piſcium generis alij (*ſpecies nimirum duæ vnius generis*) in flumine capiuntur, alij in lacu. Qui ex Verbano, hoc eſt, maiori Italiæ lacu adferuntur, libras quatuor groſſas, id eſt, ſeptem libras communes pendent. Qui verò in Ticino capiuntur, (*lotæ ſcilicet vel barbotæ fl.*) libram vnam groſſam, ſeu libras tres communes non excedunt: Ideo hos Mediolanenſes paruos ad diſcrimen maiorum vocant. Colore pręterea diſſident: Nam qui in flumine capiuntur, nigricant, & ſunt vnicolores: qui autem ex Verbano ſunt lacu, ex flauo in cinereum colorem vergunt, & fuluis maculis diſtinguuntur. Cùm autem ad Luganum lacum ventum eſt, pagorum incolæ nomen eis mutant, & Strincza nominant. Nam quum alijs eius nomen à Botto qui Gobius eſt, componatur, Botatriſſæ dicuntur. Mediolanenſes pro bottis eos intelligunt, quos Romani Miſſoros nuncupant: quorum progenitos Veneti Marſiones appellant: adulti autem, Gobij albi dicuntur, vulgò Paganelli.

A Lota ſiue Barbota fluuiatili, (*Clariùs diceret, Lacuſtris à fluuiatili: quanquam ſola magnitudine eas differre verum non eſt: colore etiam eas diſcerni, ipſe Bellonius proximè retrò dixit. nos à pinnis quoque diſcrimen oſtendemus.*) ſola etiam magnitudine differt: nam Botatriſſa Verbani, aut maioris lacus Barbota, duplo maior excreſcit, eſtq; popularis Mediolanenſium cibus. Longitudinis ſemipedalis plerunque eſſe ſolet: craſſitudinis verò quantum pollex cum indice amplectatur. Caput veluti compreſſum, craſſum & latiuſculum habet, reliquum corpus vt Anguilla lubricum. Anguillam quoque referret, niſi curto eſſet corpore. Duas præterea fert in tergore pinnas carnoſas: quarum anterior capiti vicina multò minor eſt, quàm ſecunda quæ in ſummo eſt, & ad caudam deſinit. Alias habet pinnas in lateribus molles & latas vt conger aut Anguilla: duas iterum ſub ventre minores: caudam latam & mollem: vnde mihi dubium (*addo, non*) eſt, piſcem hunc inter Gobiones minimè adſcribi debere. Sunt enim ſquamæ Gobioni, & pinnæ ſpinoſæ. Cæterùm colore luteo prædita eſt Botatriſſa, & cinereis ac fuluis maculis variegata Camelopardalis in modum. Ventrem grandem habet, & facilè putreſcentem. Nam & mollis & tenellus eſt piſcis, dulci carne & palato gratiſſima præditus. Mediolanenſes hunc piſcem cum cute, vt Gręci Anguillas, frigunt: ſed frictæ Botatriſſæ pellem in membranæ modum ſequacem & lentam habent.

F

DE LOTA SEV BARBOTA RVRSVS EX BELLONIO: qui Clariam fl. appellat.

Rondeletius Lotam & Barbotam duo nomina in ſpecies duas diverſas refert.

A Claria marina in Aſellis iam deſcripta eſt: fluuiatilis autem, quam hîc adducimus, vilis eſt pretij ac nominis. Cœnoſa eſt, ubiq; ſatis frequens: vulgus Barbotam, non à barbis aut arunco nominat, ſed ex hoc quod Galli barbotare, cœnum & limum roſtro, anſerum modo, commouere dicunt: Lugdunenſes Lottam nominant ſunt qui Marmotum vocent. Itali Botola, alij Botum vel Botam.

B Anguillæ aut Congri modo glabram cutem habet, atque idem caput. Cirrho recto breuiq; & ſimplici in maxilla inferiori barbatur. Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam (quæ illi rotunda eſt) deſinentem. In nonnullis duas pinnas in tergo videas: quarum exigua eſt quæ capiti magis eſt vicina: ſed & inter anum & caudam rurſus aliam pinnam gerit: vnam præterea vtrinque in lateribus circa branchias, quas vtrinq; quaternas habet: duas verò ſub ventre capiti multum propinquas. Cęterùm duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines, admodum paruos: atq; in ſuperiori maxilla totidem, vt nihil quàm aſperitas in eis ſentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fuluum vel ſubliuidum colorem habent: venter autem albicat. Semipedalem non excedit longitudiné. Hepar lobum oblongum ad ſiniſtrum latus demittit, ſub quo eſt ſtomachus. In pyloro apophyſes ſeu cæcos vigintiquinque connumerare potes: lienem quoque videas, neque dextro neque ſiniſtro, ſed in medio ſpinæ ſtomacho inhærentem. Anus eius propinquior eſt capiti, quàm caudæ. Inteſtina pluribus quàm tribus inflexionibus non circunducuntur. Oua in bicorni vulua fert utrinque permulta.

DE MVSTELÆ FLVVIATILIS GENERE IN NILO: *quod Clariam Niloticam Bellonius nominari poſſe conijcit.*

Alabes Nili fortè hic piſcis eſt, cuius meminit Strabo: niſi Lampetra potiùs fuerit.

A Memphi piſces quidam edules circunferuntur è Nilo capti: quorum nonnulli ſunt inſipidi, alij ita viles, vt à pauperibus tantùm edantur: quorum ex numero quendam obſeruaui, cuius glabra pellis vt Anguillæ erat, Clariam, hoc eſt, Lotam Gallicam referentem: vnde Clariam Niloticam vocari poſſe credidi.

B Pedalis eſt longitudinis, brachijque craſſitiei. Caput Callionymi habet, grande, carnoſum: magnum inter oculos ſpatium, ſeſquidigiti menſura. Oculos emittit grandes, eodem ferè modo quo in Callionymo ſitos: quorum pupilla ex nigro fulua eſt: iris autem albet. Merlangum colore quodammodo refert: cirrhos duos ſemipedem longos ac molles gerit: vnde Barbatulam plerique in Ægypto vocant. Superius labrum paruos admodum dentes duobus ordinibus diſpoſitos habet: inferna autem maxilla tantùm exaſperata eſt. Linguam vix habet conſpicuam: caudam latam & bifurcam: in qua forinſecus duæ ſunt appendices corneæ, rotundæ, palmum longæ, quæ in nullo alio piſce cernuntur. Branchias oſtendit vtrinque quatuor, ſub quibus pinnas videas vtrinque oblongas, ſingulari aculeo ſerrato munitas. Pinnas iterum alias ſub ventre duas, ac rurſus vnicam continuam, in tergo carnoſam, vno tantùm aculeo munitam. podicem longè à cauda: hepar in multos lobos partitum: ſtomachum oblongum: inteſtina paucis anfractibus reflexa. Cœno, ſpurcitijs & piſciculis veſcitur. Folliculum, qui piſcibus datur ad natandum, faui in modum crebris foraminibus pertuſum habet, vt corpus quoddam ſpongioſum videatur: oua edit paruula. Memini me vnum huius ſpeciei piſcem in litore proiectum circa Buſirim vidiſſe, qui cubiti longitudinem exceſſiſſet.

COROLLARIVM.

Icon hæc muſtelæ fluuiatilis noſtræ eſt, maior proportione quàm oportebat: pinnula etiam dorſi anterior non ſatis diſtincta eſt incuria pictoris.

A Nomen vetus.

Muſtelam eſſe quo de agimus piſcem, ſi non Auſonij, nihilominus tamen hoc nomine dignum, & muſtelæ marinæ, quam Aelianus etiã Græcè γαλῆν vocat, ſimilem iudicaui ſuprà in Lampetra A. Sabaudi quidem plerique hodie Latinũ muſtelæ nomen de hoc piſce hodieq; retinent. Iouius hoc piſciũ genus gobios fluuiales nominat: Bellonius omnino diuerſum eſſe oſtendit. Murmellius multò ineptiùs alauſas nũcupat. Fallũtur & qui lacertum, & qui myxonem exiſtimant. Bellonius clariam vocat ex Oppiano. ſed clarias marinus eſt piſcis, aſellorũ generis, idem qui callarias, &c. de quo in Aſellis multa diximus. Vide pag. 89 & deinceps. Inſubres hos piſces Strincios & Botetriſſias appellant, Iou. Circa Comum Strintz, Boſtriz, & Strinco nomina vſitata ſunt. Bottatriſſa, ad lacum Verbanum: alijs Trinca. A Benedic. Iouio Pauli fratre inter Larij piſces Triſius appellatur. Luſitanis Enxaroquo. Gallis Senonibus Boullauſe vocari audio. forte ꝙ plerunq; vẽter ei ceu bullis infletur. Sabaudi Mouſtelle vel Mouttoille nominãt: Mouſtoile, ad lacum Neocomenſem. Circa Rhodanum alicubi (haud ſcio an Valleſij) Setchot.

Nomina Italicè & Gallicè.

Treſch apud Heluetios cõmune nomẽ, ſpecies tres aut quatuor complectitur, vt referemus. accedit autẽ ad Italicum nomẽ Triſſius, vel Triſſia potiùs, nobis quoq; fœminino genere vſitatum. Triſcã aliqui efferunt ceu Latino nomine ad Germanicum efficto. In vetuſtis legib. piſcatorum manuſcriptis noſtris, reperio etiam *Thryſcheli*, quod diminutiuũ eſt. Fluuiatiles apud nos ſpecie differunt à lacuſtribus. ſunt .n. minores, colore nigricant, carne albiore ſolidioreq; in cibo lautiores: duab[9] per dorſum pinnis, ſicut & Rondeletius pingit: iidẽ puto *Gvvelſiſch* in lacu Conſtantienſi dicuntur. Olim fluuiatilem fœminam (eam puto quam nigricãtem modò dixi) Ianuario menſe diligenter cõtemplatus, his verbis (ex quibus tamen nonnulla alijs quoq; huius generis ſpeciebus conueniunt) deſcripſi. Piſcis eſt forma & flexibus ſerpentẽ fermè referens: capite lato. caudam verſus valde attenuatur. Branchiæ ei quaternæ. Pinna ad latera branchiarum vtrinque vna nigricat: & aliæ duæ paulò inferiùs in pectore paruę albicant. A podice exorta vna oblonga, paulò citra caudam deſinit. item in dorſo oblongior alia vltra medium dorſum continua tendit. (*& alia ante eam minor caput verſus eſt, ſi bene memini.*) Pinnæ omnes molles ſunt, & ſine ſpinis. Caruncula ſub mẽto pili inſtar prominet. Cauda non bifurca, ſed circularis: nuſquam omnino diuiſa, ſed vbique ſibi inſtar membranæ continua: colore vario è fuſco & nigro. Dorſum tenerum albicat: latera iuxta dorſum minimis punctis nigris in colore ſubalbido diſtincta ſunt. Os aperitur hiatu rotundo. Totus piſcis ſine ſquamis & viſcoſus eſt. Maxillæ minimis denticulis ſerratæ. Color ſubalbus (*linea ſubalba nimirum*) à capite incipiens, obliquè per latera caudam verſus procedit. nam cauda in colore nigricante variat. mẽbranea verò caudę extremitas partim nigricat, partim ſubflaua eſt. Lapillos duos in capite gerit albiſſimos, & bene duros,

Germanicè.

Fluuiatilis.

Lacuſtris.

figura & magnitudine granorũ oryzæ In lacubus aliæ maiores ſui generis reperiũtur, in noſtro, Gryffio, Lucernano, Tunenſi, & alijs. Maximas quidẽ capi audio circa Dunũ in lacu: vt in Lucernano quoque: ſed has cum magnitudine excedant, in cibo noſtris inferiores eſſe aiũt. Perſequũtur præcipuè fœturam generis cuiuſdam trutarum lacuſtriũ, quas à rubicũdo colore noſtri denominãt. Iecur earũ magnum, inque cibo lautiſſimum eſt: ſed aliquando grandine morbo, vt ſues, vitiatur: in lacuſtribus duntaxat quibuſdam, fluuiatilibus nullis. in Gryffio lacu hoc malũ eis accidere negant: in noſtro autẽ, præſertim quo tẽpore pariũt & aliquãdiu pòſt, hoc morbo laborãt: excepta parte lacus quæ ſupra Rapperſuillam eſt, in qua ſalubriùs degunt. Conſyderata olim à me triſſia mas in Gryffio lacu capta, huiuſmodi erat: Longa dodrantes duos cum palmo: filum ambiẽs ventrẽ trium palmorũ. Denticuli minimi, frequentes, vt ſerpentium. Superior pars oris duos ordines dentium habet: vnũ ſcilicet interiùs in medio, cui infrà nullus reſpondet. Sunt & in intimo oris receſſu, duo denticulorum ordines ceu in maculis duabus. Branchiæ quaternæ. Squammulæ rotundæ minimæ, quæ dũ pellis cultro raditur, apparent: (in paruis verò generibus, tũ fluuiatili, tũ lacuſtri luteo minore, nullæ prorſus.) per cutim paſſim ceu foramina, ſeu puncta caua rotunda, conſpiciuntur: quæ ſi quis caput verſus validè radat, albiſſima videntur: ſin iterum caudam verſus, rurſus obſcurantur In ventre meatus duo, vnus excrementi: alter genituræ: qui compreſſus lacteo ſucco manabat. Et rurſus aliàs alia ex eodẽ lacu, huiuſmodi: Subflaua, punctis nigris. barbula à mento demiſſa, albicans. Ante initium pinnarum in dorſo, carnoſa particula, mollis, teres, intuſque caua, prominet. Inde mox ſequitur pinna breuis, longitudine pollicis. deinde vna continua, octo vel nouem digitos longa. ab ea nudum pinnis dorſum eſt per tres ferè digitos. tũ ſequũtur aliæ duæ paruæ, triangulares ferè, inter quas digiti propemodum ſpaciũ intercedit. ex quibus infima & vltima, minor & caudæ coniuncta eſt. Fel ſubuiride veſicula eius tum iecori tum inteſtinis affixa. In ventriculo piſces duo integri erant, vterque digitos ſeptem longus, tres latus: nec aliud quicquam. Pondus totius, vnciæ quinquaginta. Coctæ pellis ſubuiridi & deformi colore erat. caro albiſſima, bona, ſatis ſolida. iecur album, non, vt in minoribus, ſubruffum, grande, ſuauiſſimum.

Alia.

In alia triſſia parua, fluuiatili fortè, digitos decẽ longa, pinnæ dorſi ſic ſunt: Primũ, caruncula illa breuis nõ eſt, ſed pinnula digito breuior: &, minimo ſpacio intercedente, alia duos digitos longa. deinde poſt ſpacium duorum digitorum, alia paulò breuior, media. & mox cauda. Rurſus ab hac differt alia, paulò lõgior, (vt ſemel animaduerti: non enim ſimpliciter hæc accipi debent, quod ad magnitudines & colores:) cui minus erat flaui in corpore, plus nigri, & eius ſplendidioris. primum enim pinna illa breuis eſt, deinde vna longa continua vſq; ad initium caudæ. Ergo magna triſſia lacuſtris, præter carunculam illam, pinnas in dorſo quaternas habet: ex minoribus, nigricãs binas: luteola verò maior ternas, minor binas: ſi modò ſpecies duæ ſunt luteolæ: quod accuratiùs conſiderandum eſt. Minoribus lacuum triſſijs pinnæ in dorſo binæ, adeò propinquæ inuicem ſunt, vt vnica putentur: colore fuſco, non pulchro. Differentia à pinnis certior. nam colores multas ob cauſas variare poſſunt.

In Acronio lacu.

Triſſia (vulgò *Trüſch, Trüſchle, Trieſch*) circa Acronium lacum vocatur priuatim huius piſcis ſpecies quæ in profundo verſatur: quæ autẽ in ſumma aqua & procellis obnoxia natat, Conſtantiæ *VVelipſch*: Lindauiæ *Gueiſfiſch* dicitur: eſtque ea minor, pulchrior, nigrior, inque cibo delicatior, quàm quæ in gurgite manet. Eiuſdem generis piſcis magnitudine & ætate minor, *Moſzerle* à muſco & alga nominatur: & quidam Latinum Muſconis nomen ei finxerunt. Conſtantiæ tamẽ alterius generis, quod in profundo agit, paruum adhuc piſcem *Moſerle* nominant: deinde maiorem, loco etiam victuque mutato, triſcam: quæ plerunque iuſtam pedis longitudinem, pondus autem bilibre attingit. Ex his nuſquam circa totum illum lacum plures maioreſque capiuntur, quàm iuxta arcem cui Rhenus & angulus nomen faciunt, qua fluuius lacũ ſubire incipit. Illic & caupones reperiri aiunt, qui iecinora horum piſcium ceu præcipuas delicias eximant, & piſces ipſos fonti ſeu viuario ad dies quatuordecim reddant, (vulnere nimirum rurſus conſuto:) quod & apud Miſenos, & circa initium Lucernani lacus, vbi Vrſa fluuius influit ad Fluelam pagum, aliquando fieri audio: ſunt qui addunt iecur in eis breui tempore renaſci, quod veriſimile non eſt. Sueui fluminis aqua nigricat, propter alnorum copiam per quas fluit, vt coniicimus, & piſces in eodem, præſertim gobiones (*hoc nomine triſſias eum intelligere puto*) nigriores, & cute & carne denſiore, palatoque ſapidiores ſunt. Idem fit in Varta flumine Bohemiæ, Iodocus Vuillichius. Strinſia ſeu Botetriſſia Bellonij eſt Muſtela maior lacuſtris, paulò ante à me deſcripta: *Ein groſſe Seetrüſch mit gaelben flaecken.* Clarias Niloticus, *ein Aegyptiſche Trüſch vß dem Nilo oder beſſer ein VVelſenant in Ægypten.* Barbotam Rondeletij nominabimus *ein Spitztrüſch*. vel circunloquemur *ein Trüſch mit einem ſpitzen ſchnabel vnd dem ſchwantz umb geputzt.* Triſſia Danubij, vt ex pictura vidi, ſatis magna eſt & noſtra fluuiatili nigrior.

Species hactenus enumeratas omnes, (& alias infra dicendas) ſi vno Latino nomine cõplecti libeat, Muſtelas vocabimus, differentia ſingulis à magnitudine, colore, pinnis, aut loco, vel aliunde adiecta. Multa quidem omnibus communia ſunt, tum enumeratis ſpeciebus inter ſe, tum etiam ſiluro: quem ſi quis Muſtelam maximã nominârit, nõ fecerit ineptè: quod & Bellonius monet: Glanim (*inquit, ſic autem vocat ſilurum*) Botetriſſa refert, dempta magnitudine. ſunt enim tam propinqua ſimilitudine, vt eorum alterum maiorem, alterum verò minorẽ dicere poſſimus.

Communia Muſtelis diuerſis & Siluro.

Communia autem, quę dico, in eis obſeruaui hæc: Corpus lubricum ſine ſquamis, (licet in quibuſdam ſquamulæ minimæ radendo appareant:) flexuoſum, quod caudam verſus attenuatur veluti in tæniam. Coloris varietas maculoſa. Pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga, præterquam in muſtela foſſili. Binæ omnibus (lampetras excipe, quæ etſi communia quædam cum hoc genere, plurima tamen diuerſa habent: ita vt nomen idem non niſi ὁμωνύμως eis attribuamus, tanquam generi diuerſo) ad branchias: & aliæ binæ eodem circulo inter caput & ventrem. Pupilla oculorum (in multis) alba, pars ambiens nigra Branchiæ quaternæ ſimplices. Caput magnum, latum & veluti compreſſum In cerebro lapilli. Os grande, reſciſſum. Barbulæ circa os, infra ſupraque numero & magnitudine differentes in diuerſis generibus. Dentes nulli (exceptis lampetris) ſed veluti in lima exaſperatum os. Voracitas piſcium, quos deuorare poſſunt. Caro mollis & dulcis. Iecur magnum, in delicijs. Veſica (aut folliculus aëris) nulla. Inteſtinum parũ anfractuoſum, ferè ſimplex. Stomachus: ab eo ventriculus, & in circuitu multæ appẽdices. A noſtris

A noſtris hunc piſcem *Treuſch* appellari dixi, &c. & quoniam ſpecies in noſtris tum fluentibus tum ſtagnantibus aquis diuerſæ reperiuntur, ad eas deſcribendas, & explicãdas differẽtias, & ea quæ pleriſq; aut omnibus communia ſunt memoranda, diuerti. Nunc ad reliquã Germanis in diuerſis regionibus vſitata eiuſdẽ piſcis nomina referenda, redeo: in quibus adeò variant Germani, vt vix magis in vllo alio piſce. Circa Auguſtam vocant *Rugget*. In Auſtria, Carinthia, aliiq; Danubij accolæ, *Rutte*. Ad Rhenum inferius *Ruffelck*, vel *Rufolck*: ab Algauijs & Sueuis *Rofolck*. Alibi *Rup*, *Raup*: & præpoſito anguillę nomine (qua cum ſimilitudo quędam ei intercedens, alia quoque plura nomina cõpoſita ei conciliauit) *Alrupp*, *Olrupp*: vt Miſeni & Saxonũ aliqui appellãt: Coloniæ *Oelrappe*. Piſcis eſt ex genere anguillatũ, capitoſus, quem Germani à ſono vocis vocant *ein Quappe*. Illum piſcatores ferunt ore coire cum ranis aquaticis maioribus: ſicuti videmus ſæpe animalia diuerſæ ſpeciei inuicẽ coire, &c. & neſcio quid ille ipſe piſcis ranini præ ſe fert ore, deinde pinnis inferioribus ad caput, colore, tẽpore coitus. poſtremo quod omniũ maximũ eſt, ſtomacho, Chriſtophorus Encelius Salueldenſis. In cuius verbis primùm non probo, quòd piſcem anguillę ſimilem anguillarũ generis facit. deinde quòd ore coire cũ ranis aquaticis piſcatoribus temere aſſerentibus non ſolùm non cõtradicit, ſed etiã patrocinatur. quanquã enim animalia quædam ſpecie diuerſa inuicẽ coeant, genere tamen ea diuerſa non ſunt, vt lupus & canis, vulpes & martes: nam quæ de viperæ & murænæ coitu quidam prodidêre, falſa ſunt. piſces autem omnes toto genere à ranis diſſident. Adde etiam ore animal nullum coire: etſi tum piſcibus tum auibus quibuſdam talem coitum Encelius falsò attribuat, vulgi fortè credulitatem aut aliquam veri ſimilitudinem ſecutus. De ventriculi figũra, cui pedes ceu ranarum appingit, ne id quidem verè, dicam in B. Quod ad nomen etiã piſcis, verba hæc eius: Hunc piſcem à ſono vocis Germani vocant *ein Quappe*: non intelligo. neque enim vocalẽ hunc piſcem eſſe vnquam audiui. Sunt quidem ex piſcibus qui branchijs aut aliter ſonum quendã, nõ vocem ædant. ſed à muſtela talem ſonum, vnde per onomatopœiam *Quapp* nominetur, nequaquam ædi puto: & multò minùs ranæ rubetæ, quã Saxones *Quapp* appellãt ſimilẽ. quin potiùs ab aliqua corporis ſimilitudine, quam ipſe mox indicat cum rana rubetáue, non autem vocis, ab ea nomen mutuari veriſimile eſt. Quamobrem & alij quidam inferioris Germaniæ populi, vt Flandri & Friſij, vocabulis quidẽ diuerſis, ſed idem ſignificantibus, hunc piſcem indigetant *Pudde*, (vt & Angli *Pouute*,) alij *Puut*, *Alpuut*. *Aelpuut*, Hollandi *Puttaet*: hoc eſt ranam ſimpliciter, vel anguillam ſimul & ranam: (vt Saxones quoque *Quapp* & *Alquapp* dicunt) nam corpore anguillam fermè refert hic piſcis: oris rictu ranam ſiue ſimpliciter, ſiue rubetam hanc quidem Itali bottam vocant: vnde & gobio fluuiatili capitato, cui os ſimile, Botti apud Italos nomen eſt: & compoſitũ botetriſſiæ piſcis nomen. Docti quidã Germani gobionẽ interpretãtur, *Coben* vel *Quappen*: ſed quærendum (inquiunt) an *Coben* differant à *Quappen*. Ego Germanicum nomẽ *Cob* accipio pro gobione fluuiatili capitato: *Quapp* verò pro muſtela, qua de agimus: & fortè coniecerit aliquis illud quoque nomen à Gobio Latino deriuatum eſſe: (nã inter c. & q. maxima eſt affinitas, vt cocus & coquus:) & gobionum generi hos piſces Iouius quoque adnumerat. cuius tamen ſententiam non probamus: & ab oris rictu ranarũ inſtar appellatos eſſe hos piſces Germanis Germanico nomine probabilius eſt. *Seequapp* non muſtelam marinam, vt nomẽ præ ſe fert, Oceani accolis ſignificat, ſed fungum quendam, vel leporis marini, vel pulmonis vrticęue ſpeciẽ. Vide ſuprà in Lepore mar. *Borboch* dicuntur piſces fluuiatiles & lacuſtres, anguillis ferè ſimiles, ſed breuiores & ventroſi, qui profunda ſemper petunt: ita vt in lacu Acronio ad trecentos paſſus ſub aqua hamis capiantur. Hic piſcis Germanicè à quibuſdam *Abmutzes* (aliâs *Almutzen*: lego *Alpuitten*) vel *Alquappen* vocatur. nonnulli etiam *Lumpen* vocant. De eodem fertur quòd circa duodecimum ætatis annum cum in maximam quãtitatem excreuit, *Solaus* appelletur, Albertus. Ego pro *Solauus* lego *Salut* vel *Salut*: ita Sabaudi & vicini Heluetij ſilurũ nominant, quem Muſtelis ſimilem eſſe, ſed multò maximum, antea diximus. ſed ex Borbocha Salutum naſci neutiquam verum exiſtimo. Equidem coniecerim pro *Borboche*, aliud legendum: fortè *Barbote*: (ſunt quidem omnia in Alberti libris quàm deprauatiſſima. & paulò ante etiã *Boche* pro *Bothe*, qui paſſeres piſces ſunt, legitur.) eſt enim piſcis barbatulus Huſonem quoque vulgò dictum Danubij piſcem ab accolis Tanais Barbotam nominari ſcribit Bellonius, à barba ſcilicet. Strinciam tamen, id eſt muſtelam hanc noſtram, barbotam dici putat, non quaſi barbatam, ſed à cœno: quod non placet, quoniam cœnum Galli bourbe nominant, per ou. non per a. ex Alberto quidem Germanos etiam hoc nomine vti apparet, (inferiores tantùm opinor,) qui etſi à Gallis quædam vocabula mutuentur, cœnum tamẽ & limũ ſimiliter vt Gallis nominari ab eis non puto. Rondeletius barbotæ nomine ſpeciem vnam ſolùm indicauit, licet omnium maxilla inferior cirro veluti arunco barbata ſit. Eſt & *Milker* vel *Melker*, à lacte deriuatum nomẽ, inferioribus Germanis de hoc piſce vulgare: galaxiam fluuiatilem Græcè dixeris, (nam alius galaxias ſiue galarias marinus eſt.) hoc autẽ nomen eis datũ à lacteo iecoris colore puto: quale in magnis lacuſtribus noſtris pręcipuè viſitur: quarũ cutis etiã ſi caput verſus radatur, puncta quædã albiſſima apparent. Rondeletius iecur albicans Lotæ etiam ſuæ tribuit, & Barbotæ. Hæc mihi condenti Geldrus quidam narrabat, *Milker* à Geldris vocari piſcem muſtelæ noſtrę prorſus cognatum, ſed breuiorem, craſſiorem, & nigriorem: & alio nomine *Kutt* appellari. (verùm poſterius hoc diuerſi etiam piſcis nomẽ eſt.) Iidẽ *Milker* vocitant harengum marem priuatim, non omnem piſcem marem vt noſtri.

Germanica nomina diuerſa.

Angli *Pouute* nominant: & *Elepouute*: ſicut & Germani inferiores *Puut* & *Alpuut*: quorum nominum rationẽ explicaui ſuperiùs, aliter & meliùs fortè, quàm ab Anglo quodam nuper accepi: qui *Elepouute* vocari aiebat, quaſi anguillam ventricoſam. Poloni Mientus, Bohemi Mnik.

Anglice. Illyrice.

Multa quæ ad muſtelarum corporis, eiuſque partium deſcriptionem pertinent, expoſita ſunt in A. Muſtelam Conſtantiæ tantam aliquando captam eſſe, vt drachmis duabus cum dimidia venderetur, admirationi fuit. Prægrandes etiam in Rheno capi aiunt ſupra Acronium lacum in valle Rhenana dicta. Ad duas aut tres libras ſedecim vnciarum aliquando accedunt. Nigriores quidam fieri aiunt circa ripas: in profundo autem, vbi minus alget aqua, magis ruffas. Carnem habent dulcem: hepar magnum, rotundum, dulciſſimum: pellem viſcoſam, non craſſam, Albertus. Circa fodinas Mansfeldenſes Germaniæ lacus quidam magnus eſt, & qualia ille viua animalia aquatilia producit, puta piſcium ſpecies, ranas, & alia reptilia, tales figuras pingit & effingit natura cupro puro in ſuperficie petrarum minera- B

 lium.

lium. Ego vnum huiuſmodi lapidē habeo, in quo deformatus eſt piſcis, quē Germani vocant Olruppam & Treiſam, habetque ingens hepar, Munſterus Coſmographiæ ſuæ libro 3. Genera quædam piſcium ramos habent exeuntes a ſuis inteſtinis, tanquam vnum inteſtinum in multa diuidatur, ſicut manus diuiditur in digitos: & hoc videtur in inteſtino ſalmonis, & piſcis cuiuſdam anguillæ ſimilis, qui apud nos vocatur *alcute* (fortè *alpute*,) & quidam vocant eum *alrupte*, quidam autem ſimpliciter ruptā vocant, Albertus. Stomachus Quappæ piſcis ex quinque vel ſex raninis pedibus conſtat & cōpactus eſt. Hinc Saxones dicunt prouerbio: *Es vvard ein Quapp no nie ſo vut, Si heft in ſick ein patten fuoth.* pedem enim vocāt *ein fuoth*, ranas verò *patten*, quamobrem etiam piſcis hic ab eis odio habetur. Vulgò etiam ſtomachum huius piſcis Saxones nominant *Quappen fuoth*, *Quappen hendicken*, hoc eſt pedē vel manus piſcis Quappæ, Chriſtophorus Encelius in libro de lapidibus & gemmis: vbi figurā quoq; ventriculi huius piſcis depictam exhibet, quam ego hic imitari nolui, quòd non verè nec ad viuum facta mihi videatur. è medio enim ventriculo tria quaſi brachia articulata extendit: & ſingulis brachijs manū addit, palmā videlicet, id eſt latitudinem quandam: quæ in digitos quinque, ipſos quoque articulatos, quales omnino humani ſunt, & longitudine impares, finditur. Sed artificium pro natura exhibere, illudere eſt lectori. Ego in muſtela noſtra, tum maiori, tum minori, appendices obſeruaui, nō ab ipſo ventriculo enatas, ſed inferiùs paulò circa inteſtinum, neque branchiatas illas, palmatas & articulatas vt Encelius pingit: nec tantas vt tam longè diduci extendique poſſint, ſed multò breuiores: neque etiam quinas ſeu quintuplices omnes, ſed alias binas, alias ternas eſſe memini in maiori muſtela: in minori non ſatis memini quotæ fuerint. Non multifariā in his piſcibus conuoluta inteſtina, ſed triplicata tantū habētur ſunt enim voraces. Similitudo cum anguilla quædam eſt: & quoniam ventre magno & protuberante eſt, Hollandi vulgò dicunt hanc matrem eſſe anguillæ. Rictus oris latus amplusque, conuicio in hominem quoque à noſtris traducitur: *ein Trüſchen maul.*

E piſcibus (inquit Cardanus de rerum varietate lib. 7. cap. 37.) qui in aquis dulcibus inueniuntur, quidam marinis valde ſimiles ſunt, velut botta gobioni. ideo non immeritò aliqui fluuiatilē gobionem appellauêre quem quia à nemine diligenter deſcriptum vidi, hîc deſcribere placuit. Habet is ſub branchiarum fine pinnas duas breues, vt pedes eſſe videantur ſub mento in inferiore labio cirrum vnicum carnoſum. in dorſo pinnam paruam primùm: pòſt, aliam longam, priori proximam, quæ ad caudam extenditur. caput latum & depreſſum: dentes in vtraque mandibula paruos. oculos quaſi in capitis ſuperiore parte, linguam fermè ſolutam, ventrem tumidum. dorſum & latera flaueſcunt cum maculis nigricantibus. iecur magnum, molle, ſuaue. Caro, vt plerunque fit, iecoris naturæ reſpondens, ſed non adeò tamen mollis ac ſuauis Bottam vocarunt, quòd vtri ſimilis ſit. Mediolanenſes autem vtrem vocāt bottam. Grandi eſt capite, & in eo lapillus quaſi dentatus, lunari forma. Paruæ, caput grandius pro corporis ratione habēt Lacus eſt vulgò Piſciacus dictus vel Couius (aliâs Conius, inquit Bellonius Singularium Obſeruationum libro 1. cap. 53.) qui dimidij diei itinere Siderocapſa, bidui verò Theſſalonica diſtat. in eo præter alios piſces clariam quendam nominant. (*Ego non ipſos indigenas ſic nominare puto: ſed Bellonium ex Oppiano hoc nomen huic piſci poſuiſſe: apud quem clarias per ſyncopen pro calarias legitur: qui tamen aſellorum generis & marinus piſcis eſt.*) Cuius generis vnum cum publicè protuliſſem, multi Iudæi hoc piſce veſci ſoliti acceſſerunt, ſquamis eum eſſe tectum aſſerentes, ideoque menſis eorum non interdictum. Ego verò cum nullas in eo ſquamas animaduerterem, tantam inter ipſos diſceptationem excitaui, vt rixa propemodū ad manus veniret. Qui nuper ex Hiſpania venerant, malæ conſuetudinis cæteros arguebant. Qui verò aderant ſacerdotes, diligentiſſimè perſcrutantes, cum rudimenta quædam ſquamatum reperiſſent, conclusum eſt tandem inter eos licere his piſcibus ſine aliqua contradictione veſci. Ego tamen clariā ſquamis carere deprehendi: & eundem eſſe piſcem qui Lugduni Lotte, Lutetiæ Barbote dicitur, Hæc Bellonius. Rondeletius quidem Lotam paruulis ſquamis tegi tradit ego in lacuſtri maiore tantùm ſquamas, dum cultro pellem raderem, exiguas inueni. Iecur cum pinguiuſculū ſit, calore Sôlis aut ignis in oleum ſoluitur, ſicut muſtelorum marinorum: & ſuaue delicatumque eſt, ſimiliter vt muſtelarum marinarum.

An ſquamoſus hic piſcis ſit.

C Piſcis hic voraciſſimus eſt: nec vllus puto pro ſua magnitudine piſces maiores deuorat. Sæpe in paruis etiam piſciculi integri inueniuntur. Profunda ſemper petunt: ita vt in lacu circa Conſtantiam ad trecentos paſſus ſub aqua hamis capiantur, Albertus. Nos in eodem Lacu genus vnum in ſummo natare, & ab eo, *VVellfiſch* appellari diximus ſuprà in A. Piſces quidam parant ſibi cauernas in arena: & quidam in luto, & extra illam non emittunt niſi os, vt puram aquam frigidam attrahant & emittant branchijs: vt piſcis apud nos ſimilis anguillæ, quem *Quappen* vel *Aſcurem* (lego *Alputten*) quidam vocant Germanorum, Albertus. Ranæ per hyemem aliquando reperiuntur circa tepidiores aquarum ſcaturigines in ipſis lacubus: & aliquando cum muſtelis piſcibus in profundo agentibus (quas inde *Grundtrüſchen* appellant noſtri) in lacu noſtro extrahuntur, ore eis adhærentes, tanquam exugendi gratia alimenti. Hinc fortè ſuſpicati ſunt aliqui hos piſces cum ranis etiam coire: quod ſuprà in A. refutauimus. Parere incipiunt in Acronio lacu menſe Decembri, aliâs tardiùs aliâs citiùs in eo menſe, pro caloris & frigoris ratione. Apud nos circa finem Ianuarij ferè. Soli piſcium ſenectute obcæcari creduntur. Lacuſtres (præſertim luteolæ minores) minus agiles minuſque validæ ſunt nigris, præſertim fluuiatilibus.

C Piſcem doloſum & inſidioſum eſſe aiunt: fortè quoniam plerunque in fundo degit, & ex cauernis vel aliter latens, (faciliùs autem latet qui colore eſt fuſco & concolor vado) ex improuiſo magna celeritate in prædam fertur: vt muſtelæ etiam terreſtres ac feles ſolent. Quamobrem aliqui furem inter iocu lares piſcium nomenclaturas cognominant. *Ein Ruſolck iſt ein dieb.*

E Circa Conſtantiam in lacu ad trecentos paſſus ſub aqua interdum hamis capitur, Albertus. In noſtro lacu piſcatores lineas ad paſſus (id eſt orgyias, Albertus forte paſſum pro greſſu accipit) ſexaginta demittunt, hamis numero quinquaginta quinque inſtructas, ita vt ſinguli paſſus interuallo digerantur, gobijs capitatis aut illis quos fundulos nominant, infixis. hos enim mirè appetunt. Has lineas à piſce denominant *Trüſchenſchnuer*: quibus per hyemem trutas etiam à rubicundo colore dictas, capiunt.

Retibus

Retibus quoque iiſdem (*Roetelegarn* appellant) & trutæ quas dixi, & muſtelæ capiuntur. ea ad paſſus quadraginta demitti ſolent. Muſtelas in fluuio noſtro niſi ad certam menſuram adultas capi lex vetat.

Commendantur à noſtris hi piſces Septembri menſe, alibi verò Aprili & Maio. Fluuiatiles, præſertim in puris & rapidis fluuijs carne albiore ſolidioreque lautiores habentur: inferioribus Germanis, quorum minùs puri & tardiores amnes fluunt, in contemptu ſunt, tanquam neque ſalubres, vtpote glutinoſi, neque ſapidi. Oua eorum valde noxia putant quibuſdam in locis, vt circa Neocomenſem lacum Sabaudiæ, vel potiùs Heluetiæ. In Verbano & Lario lacubus botetriſſiæ inſignes habentur, ipſis iecinoribus palato gratiſſimi, Iouius. Laudantur apud nos iecinora earum præcipuè ante Natalem Dominicum: circa partum improbantur: quo tempore etiam nonnullis in aquis grandinoſa fiunt, vt in A. diximus. Apud Turingos aiunt olim comitis cuiuſdam Bichlingorum matronam, omnes principatus ſui redditus in iecinorum iſtorum delicias inſumpſiſſe. Multi quidem huius generis piſces capiuntur in amne Vnſtruto, qui poſt Salam apud Turingos præcipuus eſt. Caupones aliqui excifis iecinoribus piſces viuos aquæ reddunt, vt in A. retuli. Coqui peritiores elixandam muſtelam in vino frigido igni imponunt. Stendelius qui de arte coquinaria Germanicè ſcripſit: Muſtelæ (inquit) in ſartagine, aquæ frigidæ immiſſæ, nec multùm ſalſæ, optimè elixentur & tandem modico aceto, aut potiùs vino affuſo, parum adhuc ebulliant. Licebit autem vel feruidas apponere, vel in iure croceo (*frigidas.*) F

Ventriculus Quappæ piſcis cum ſuis appendicibus miras habet vires. Inueteratus enim, vt fit in Saxonia à matronis, trahit mirificè ſecundas hærentes aut relictas in partu, in potu datus: & magni momenti eſt ad omnia vitia matricis, Encelius. In Sueuia paſſim in cauponis & diuerſorijs parietibus hærentes hi ventriculi circa zetarum fornaces viſuntur, ab edentibus illuc reiecti, vt exiccati ſeruentur, & cum potione aliqua hauſti à colicis cruciatibus liberent. Colligitur & oleum ex hepate ad ſolem vel ad fornacis calorem ſuſpenſo intra vas vitreum: clarum id oleum & flauum eſt, aduerſus oculorum ſuffuſiones vtile, vel (vt alij ſentiunt) aduerſus nubeculas & maculas quæ ab angulis oculorum naſci incipiunt. G

MVSTELÆ huius generis pulcherrimis diſtincti coloribus, flauo, croceo, candido, roſeo, atro, oculorum pupilla nigra, parte ambiente cœrulea, ante paucos annos in Bohemia captæ ſunt: & Pragæ propter pulchritudinem regi ſeruatæ viuæ in vaſe amplo aqua pleno, non ſine limo fundi. Earum vnius iconem hîc exhibeo, qualem Io. Thanmyllerus iunior, chirurgus Auguſtanus, ad me dedit.

Burgundi & alij minimum etiam piſciculum fluuiatilem, (quem ſuprà deſcripſimus inter Gobios, pag. 404. cobitidis barbatulæ nomine, (fundulũ aliqui vulgò vocitant Germanici nominis imitatione, Muſtelam appellant: nec immeritò aliquis Muſtelam minimam nominârit. De hac vir quidam literatus Lemani lacus accola, his verbis nuper ad me ſcripſit: Moteila (*ſic vulgus profert pro muſtela*) dictus piſciculus, magnitudine ferè piſcis Chaſſot (*id eſt gobij capitati,*) cinerei eſt coloris, & ſtellis inſignis, in delicijs maximè, & propter caritatem à diuitibus tantùm delicatulis emitur. Muſtela minima.

MVSTELÆ variæ à quibuſdam hodie vocantur, piſces quidam foſſiles, de quibus pluribus egimus inter Foſſiles ſuprà, pag. 371 & 372. Piſcis (vt audio) eſt oblongus, lineis punicei coloris & multis maculis punctíſue diſtinctus, lacerto ferè ſimilis. Aliqui *Meergrundeler* appellant, à corporis ſpecie, maculis & barbulis, quibus fundulum noſtrum, id eſt gobium fl. refert. alij *Peizger*, per onomatopœiam fortè. ſonum enim acutum ædit, teſte Ge. Agricola. Alij *Meerkutt*, id eſt Muſtelam marinam, (quanquam & alius quidam piſcis *Kutt* à Germanis dicitur.) Hunc maculis aureis diſtingui aiunt. ſonum ab eo cum tangitur vel premitur ceu felis ædi. In cibum à paucis admittitur. Diu ſeruatur in vitreo vaſe, ſi tertio quoque die aqua mutetur. Fortè iidem ſunt Pœciliæ dicti, de quibus plura dicam in P. elemento. Muſtela foſſilis.

DE MVSTELARVM MARINARVM GEneribus diuerſis.

MVSTELAS marinas diuerſas dedimus ac deſcripſimus ſuprà, inter Aſellos, pagina 89 & pagina 96 in Corollario de muſtelis marinis vel aſellis muſtelinis. vbi ab initio ſtatim Aeliani de Muſtela marina

verba recitaui. Muſtelam aliam ab ea eſſe quàm Perottus primus Lampetram exiſtimauit, ex Aeliani deſcriptione colligimus, Gillius. ſed Aelianus muſtelam mar. deſcripſit: Perottus verò lampetram ſentit eſſe muſtelam Auſonij, (& Plinij in Brigantino lacu,) quæ in dulcibus aquis degit, quanuis è mari ſemper fluuios ſubeat. Maſſilienſes & Ligures (inquit Gillius) Muſtelam appellant piſcem marinum non è genere longorum: qui ſanè pinnam in dorſo ex pelle molli habet, ad caudam pertinentem: atque alteram in ima corporis parte ſimiliter cuticula perpetua ad caudam vſque conſtanté. Vidi fluuiatilem piſcem, huic omnino ſimilem, quem Lugdunenſes vulgò vocant Lotá, &c. Hæc ille. Rondeletius aliam Muſtelam vulgò dictam circa Narbonenſis Galliæ oram exhibet, & aliam Maſſiliæ, vt ſuprà inter Aſellos reperies. Idem muſtelam illam mar. de qua Gillius loquitur, Muſtelæ genus ſecundum facit. Sed muſtelæ marinæ omnes, ita & inter ſe & triſſiæ noſtræ ſimiles ſunt, vt primo quiſque intuitu ſtatim omnes vnius generis ſpecies eſſe facilè diiudicet. Ex eis genus illud quod ophidion Rondeletius, Grillum vulgarem Bellonius nuncupat, callariás ne potiùs vel hepatus Aeliani ſit, conſiderandum. Γαλέα inter piſces à Tarentino nominatur: ſed vſitatius eſt apud eruditos nomen γαλῆ per contractioné factum. Epenetus quoq; in libro de piſcibus γαλῆν nominat. Galen. galaxiá è genere γαλεῶν, (id eſt muſtelorum) eſſe tradit: & fortè muſtelos à muſtelarum genere non ſatis diſtinxit. Vide in Corollario primo noſtro de Aſellis, paginæ 93. verſu 15. Piſces de quibus diximus omnes communi Germanico nomine vocabimus, *Meertruſch*, *Meerputten*: Muſtelam dico & Hepatum Aeliani, & Chremetem & Callariam: quanquàm *Meerputten* (vt dixi) aliqui appellant etiam foſſiles quoſdam mediterraneos piſces, ipſos quoque (vt conijcio) muſtelis cognatos. Omnibus vt clypea præſtat muſtela marina, Ennius in Phagiticis vt citat Apuleius Apologia 1. quærendum an Clypea hîc ciuitatis nomen ſit, & fortè legendum, Omnibus è Clypea præſtat m.m. nam & ſequentibus piſcibus locorum, in quibus præſtant, nomina addit. Muſtelæ marinæ iecur datur ad comitiales, Plin. Muſtelas inter Alpes lacus quoque Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat, Idem. ſed eruditi quidam pro marinis, murænis potiùs legunt. Columella maritimis

Galea. piſcium viuarijs, turdos etiam, & merulas, & anidas muſtelas includi iubet. Peſce galea vel galia Venetijs vocatur, muſtela marina illa, quam Rondeletius genus ſecundum facit: item grillus marinus hodie dictus, quem Rondeletius veterum Ophidion interpretatur, peſce galia à nonnullis vocatur. Mihi piſces cognati videntur, Rondeletij ſcorpioides, & blennus Bellonij: galerita vtraque Rõdeletij, pholis

Galetta. eiuſdem: item galetta Venetijs dicta, & gutturoſula: cognati inquam, tum inter ſe, tũ gobijs, vel potiùs muſtelarum generi: vnde & galetta fortè ὑποκεφαλικῶς dicta. ea tum corporis ſpecie, tũ pinnis, & læuitate cutis, & molli mucoſaque carne, ad piſces prædictos accedit. Gillio cum oſtendiſſem Venetijs, gobij genus peſsimum eſſe aiebat. Oculorum iridem vna parte rubentem habet. Pinna ei vna per totum dorſum continua. duæ ad branchias, quæ maculis rubris diſtinguuntur. duæ anguſtæ bifidæ in acutum exeunt in mento. eſt & vna continua ab excrementi principio ad caudam vſque. cauda continua, non biſulca, ſubflauis maculis diſtinguitur. Branchiæ ſex aut ſeptem. Denticuli in extremis labris ſubflaui. In extrema mandibula inferiori vtrinque ſinguli ſunt détes reliquis maiores. Cutis ſub méto laxa ceu præputium à reliquo corpore ſolui poteſt. Maculæ corpus pingunt, partim nigræ, partim albæ maiuſculæ.

DE MVSTELIS SEV GALEIS DEINCEPS AGETVR HOC ORDINE.

Primùm ex Rondeletio.

1. *De Galeis in genere.*
2. *De Galeo acanthia.*
3. *De Laui.*
4. *De Aſteria, id eſt ſtellato vel vario.*
5. *De Glauco.*
6. *De Centrine.*
7. *De Rhodio.*
8. *De Maltha, ſuper qua Corollariũ reperies ſuprà p. 524*

De Cane & Caniculis dictum eſt ſuprà, Elemento C.

Deinde ex Bellonio.

1. *De Galeorum ſpeciebus in genere.*
2. *De ſpinace, id eſt, Acanthia.*
3. *De Læui.*
4. *De Stellato. Facit autem Stellatum, non quem Rondeletius: ſed alium, quem ille Ariſtotelis Caniculam vocat, &c.*
5. *De Vulpecula. ſic vocat Rondeletij Centrinen.*

Tertiò Corollaria accedunt.

1. *De Muſtelo in genere.*
2. *De ſingulis, acanthia, laui, ſtellari, centrine, alijs diuerſis.*

DE GALEORVM NOMINE, &c. IN GENERE,

Rondeletius.

A SVmus nunc de longis cartilagineis dicturi, in quibus ſunt γαλεοί, quos muſtellos vertit Gaza. Nomen à corporis habitu muſtellis terrenis ſimili datum eſt. Γαλεὸς verò ſiue γαλεώδης generis nomen eſt apud Ariſtotelem: cui epitheta, vt formas quæ generi ſubſunt, diſtinguat, adiicit: dicitur enim galeus acanthias, galeus aſterias, galeus læuis. Galeos Plinius lib. 9. cap. 24. ſqualos appellaſſe videtur. Planorum (in-

Squali. quit) piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet: raiæ, paſtinacæ, ſquatinæ, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. quo nomine ſunt ſquali quoq;, quanuis non plani. Quo loco non ſquali ſed galei legendum cenſet Maſſarius, quia galeos vocauit Ariſtoteles, ex quo hæc mutuatus eſt Plinius. At non ſemper Græcis vocibus vſus eſt Plinius: nec huius loci lectio-

Lib. 9. cap. 3. nem mutandam eſſe arbitror, præſertim cùm alio etiam loco ſqualos nominauerit. Plurimi piſcium, inquit, pariunt tribus menſibus, Aprili, Maio, Iunio: Salpæ, autumno, ſpari, torpedo, ſqualis circa

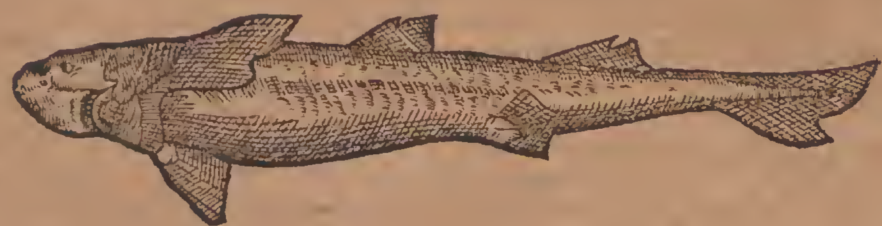
circa æquinoctium: molles, vêre. Et Columella piſcibus, qui in piſcinis aluntur, eſcam præberi iubet tabentes haleculas, & ſalibus exeſam chalcidem, putremque ſardinam, nec minùs ſqualorum branchias: vel quicquid inteſtini pelamys, aut lacertus gerit. Quanquam eo loco pro ſqualorum, ſcaurorum vel ſcarorum legitur in vulgaribus exemplaribus, ſed mendosè. Nam cum, vt ipſe Columella ſuperiore capite ſcribit, ſcarus totius Aſiæ Græciæque litoribus Sicilia tenus frequens eſſet, verùm Romæ rarus: quî fieri poterat, vt ſcarorum branchias pro eſca in piſcinas conijcerent: vel ipſorum inteſtina, præterquam quod rarus erat piſcis, à gulæ proceribus auidè expeterentur, ſummiſque in delicijs haberentur? Rectè vero galei ſquali vocantur, quaſi ſqualidi, id eſt, horridi aſperiq;: ſunt enim omnes aſpera cute. Nam ſqualidum dicitur quicquid ita obſitum incultumq; eſt; vt horridum aſperumq; videatur & ſentiatur, & ſqualam rem pro ſordida dixerunt antiqui, vt Iunius citante Nonio Marcello: Elauete lachrymas, veſtem ſqualam & ſordidam.

Galeis cartilagineisque piſcibus proprium eſt, branchias habere detectas, id eſt, ſine oſſeo operculo, ſed huius vice foramina quinque habent: prope branchias pinnas duas, à podice alias duas, præter quas maribus quibuſdam, vt in rana piſcatrice videre eſt, duæ ſunt apophyſes ſiue appendices. Galei nulli ſquamis, ſed cute aſpera integuntur. Iecur eſt illis geminum, quod in oleum abit. Carent pinguedine galei omnes. B

Eorum differentiæ conſtitui poſſunt, vt alij galei ſimpliciter, alij galei cetacei ſint, cui generi Galenus lib. 3. de fac. aliment. canes & libellas ſubijcit. His vulpes, malthas, alioſq;, qui in magnam molem accreſcunt adiungere poſſumus. A *Galeorum differentiæ.*

DE GALEO ACANTHIA, RONDELETIVS.

Alius eſt galeus centrines infra.

A Galeo qui ἀκανθίας cognominatur, incipiemus, quòd is facilè agnoſci, & à reliquis ſecerni poſſit. Ἀκανθίας dicitur ab aculeis, quos in tergo gerit: ſpinacem conuertit Gaza. A noſtris & Maſſilienſibus Aguillat, ab aculeis nominatur: acus enim à Gallis Eguille dicitur. Eâdem de cauſâ à Venetis Azio, quaſi aculeatus: ea enim vox illis ſtimulum ſignificat, quo punguntur boues. Item à Ligurib. Aguſeo. A Gallis Chien de mer. A

Galeus (hic) corpore eſt longo, coloris cinerei, duos aculeos in dorſo habet, quibus pinnæ innituntur, detectos, firmos acutos, non admodum latos, veluti in centrina. Roſtro eſt primum lato, deinde in acutum deſinente. Oculis magnis, poſt quos foramina duo habet. In ſupina parte oris rictum latum, dentibus ad latera ſpectantibus munitum: eâdem in parte ante os foramina duo pro naribus. Branchias detectas in lateribus. Omnium enim cartilagineorum, quæ longo ſunt corpore branchiæ detectæ ſitæ ſunt in lateribus, teſte etiam Ariſtotele, vt in quouis galeorum genere. Branchias ſequuntur pinnæ duæ ad natandum. In parte ſupina nullæ ſunt: præterquam ex podicis vtraq; parte, quæ in fœmina minores, in mare maiores ſunt. Præterea mas appendices paruas illic habet qua nota à fœmina diſtinguitur. Corpus ſenſim gracilescens in caudam deſinit geminam: cuius ſuperior pars longior eſt, inferior breuior. Colore, dum viuit in mari, ferè eſt argenteo: quum expirauit, ex cinereo rubeſcit. Ventriculum habet magnum & latum, inteſtina lata: hepar geminum, vt galei omnes, flaueſcens, in quo fellis veſica latet. Splenem in duos lobos diuiſum, rubeſcentem. Cor angulatum. Vuluam iuxta diaphragma ſitam: in qua oua alia iam conformata, alia quæ adhuc conformantur, reperias: vitellis ouorum gallinæ maximè ſimilia, ſed maiora. B *Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 13.*

Galeus hic ventre fœtus excludit per venam, quam Anatomici vmbilicalem vocant, ouis adhærentes. Oua verò nullo vinculo vtero alligata ſunt. Itaq; ex ouis alimentum trahunt fœtus, donec perfecti foras emittantur. Fœtus editos rurſus intro non recipit. neq; enim poteſt, ob dorſi (*catulorum*) aculeos, qui antequam in lucem edantur, molles ſunt, poſtea duri, acuti, pungenteſq; fiunt. C

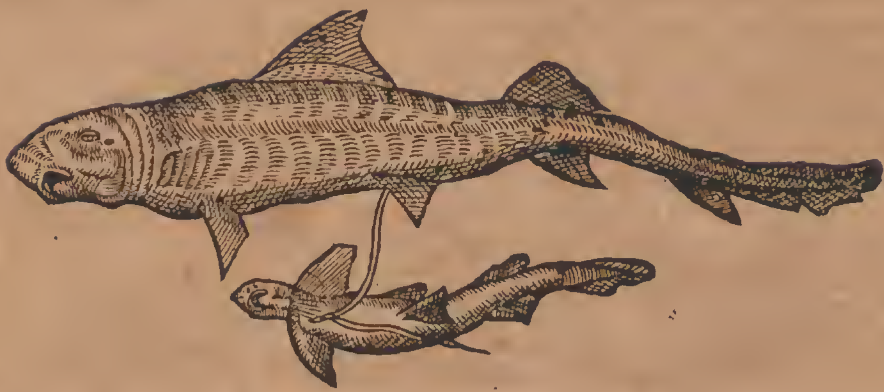
Hunc, quem depinximus, galeum acanthiam eſſe, præter aculeos dorſi, à quibus nomen poſitum, demonſtrat generationis modus, de quo Ariſt. ὁ δὲ ἀκανθίας γαλεὸς ἐν τῷ ὑποζώματι ἴσχει τὰ ᾠὰ ἄνωθεν τῶν μαστῶν. ὅταν δὲ καταβῇ τὰ ᾠὰ, ἀπὸ τούτων ἀπολυομένων γίνεται ὁ νεοττός. Galeus qui acanthias dicitur, ad ſeptum transuerſum oua habet, ſuprà mammas, in quibus iam abſolutis, cum deſcenderint, fœtus naſcitur. Vidi equidem ſex in ventre perfectos fœtus, ex ouis, per venam quam diximus, pendentes, multis alijs ouis nondum excluſis. A *Galeum acanthiam verum ſe exhibere.* *Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10.*

Acanthię peculiariter cor pentagonum attribuit Athenęus lib. 7. ſed id huic cum alijs omnibus galeis commune eſt. B *Cor galeorum*

Carne dura eſt, ferinum olente, nec apud nos niſi in ſumma piſcium inopia à pauperibus emitur. Elixos ex butyro Galli edunt. F

Fel ad oculorum ſuffuſiones valere expertus ſum. Ex hepate oleum fit, quo ad lucernas vti poſſumus, & ad induratum hepar emolliendum, doloremque ſedandum. G

DE GALEO LÆVI, RONDELETIVS.

De fœtus huius pictura leges infra circa finem huius capitis ad †

A Γαλεὸς λεῖος cùm nullum aliud Latinum nomen habeat, galeus læuis dicetur. A noſtris Emiſſole vocatur. A Romanis peſce columbo: (*Alibi Orbem piſcem Venetiis Columbum vocari ſcribit: Maſſarius verò Paſtinacam Venetijs ſic nominari.*)

B Galeus læuis ab acanthia aculeis dorſi differt: roſtroq; eſt breuiore, ſed latiore, oris rictu minus lato: maxillis in angulum obtuſum deſinentibus, ſine dentibus, ſed horum loco os aſperum dedit natura, veluti raijs multis. Foramina pro naribus habet. his alia minora ſunt poſt oculos. Branchijs à ſuperiore non differt: neque pinnarum numero aut ſitu, niſi quòd cauda ex tribus conſtat pinnis. nam inter ſuperiorem & inferiorem media vna interiacet. (*Pictura tamen pinnam in ſupina parte poſteriori tergi pinnæ oppoſitam oſtendit, quæ in acanthia non pingitur.*) Colore eſt cinereo, partibus internis ſuperiori ſimilis.

A *Verum hunc galeum læuem eſſe.* Hunc galeum læuem eſſe, quanquam tota cutis admodùm læuis non ſit, docet ipſa generandi ratio, de qua Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10. Οἱ δὲ καλούμενοι λεῖοι τῶν γαλεῶν, τὰ μὲν ᾠὰ ἴσχουσι μεταξὺ τῶν ὑστερῶν ὁμοίως τοῖς σκυλίοις. περιστάντα δὲ τὰ τοιαῦτα εἰς ἑκατέραν τὴν δικρόαν τῆς ὑστέρας καταβαίνει, καὶ τὰ ζῷα γίνεται, τὸν ὀμφαλὸν ἔχοντα πρὸς τῇ ὑστέρᾳ: ὥστε ἀναλισκομένων τῶν ᾠῶν, ὁμοίως δοκεῖν ἔχειν τὸ ἔμβρυον τοῖς τετράποσι. προσπέφυκε δὲ μακρὸς ὢν ὁ ὀμφαλὸς, τῆς μὲν ὑστέρας πρὸς τῷ κάτω μέρει, ὥσπερ ἐκ κοτυληδόνος ἕκαστος ἠρτημένος: τοῦ δὲ ἐμβρύου κατὰ τὸ μέσον ᾗ τὸ ἧπαρ. Galei, qui læues vocantur, oua in media vulua geſtant, vt caniculæ: quæ poſtea in vtrumque vteri ſinum deſcendunt. mox animal gignitur, vmbilico hærente ad vuluam, ita vt ouo abſumpto partus non aliter quàm in quadrupedibus contineri videatur. Adhæret vmbilicus ille prolixus capite altero ad partem vuluæ inferiorem, velut ex acetabulo quiſque annexus: altero ad medium fœtum, qua in parte iecur eſt. *De pictura.* † Nos fœtum cum vmbilico matri adhærente pingendum curauimus, vt à caniculis, vulpibus, alijſque galeis diſcerneretur: cum nullus ex galeis alius ſit, cuius fœtus ſecundis, membranisque inuoluatur, vteroque matri per vmbilicum alligetur. Neque me latet alium eſſe galeum in quo cutis quàm in hoc ſit læuior: ſed cum eo quem iam diximus, generationis modo non procreetur, galeum læuem veterum eſſe negamus, verùm Aeliani glaucum eſſe aſſerimus, de quo paulò pòſt dicemus. *Glaucus Aeliani.*

DE GALEO ASTERIA, ID EST STELLATO vel vario, Rondeletius.

A A Gaza galeus ſtellatus dicitur, qui à Græcis γαλεὸς ἀστερίας: à noſtris lentillat à maculis albis, lentis magnitudine quibus depictus eſt: vnde à quibuſdam ποικίλος, id eſt, varius cognominatus eſt.

B Cute læuiore eſt quàm galeus læuis: alioqui ore, branchijs, pinnis, caudâ ei omnino ſimilis. Maculæ dorſi aliæ ſtellarum ſpeciem referunt, vnde illi nomen: aliæ rotundæ ſunt. Partibus etiam internis à ſuperioribus non differt.

C Ariſtoteles (lib. 6. de hiſt. cap. 11.) ſcribit ex cartilagineis ſæpiſſime ſuperfœtare galeos ſtellatos, quippe qui menſe bis pariant. (initium autem coitus menſe Septembri.) Alio verò loco, (lib. 5. cap. 10.) videri galeos ſtellatos bis menſe parere: ſed hoc accidere, quia omnia eorum oua ſimul non perficiantur.

Lib. 7. F Hiceſius apud Athenæum author eſt galeorum optimos eſſe ſtellatos & tenerrimos.

A *Verum hunc galeum aſteriam eſſe.* Sunt qui galeum ſtellatum eſſe credunt eum, qui à noſtris catto rochiero, à Maſſilienſibus catto algario vocatur, (*Gellium & Bellonium notat:*) ſed non rectè, cum is oua teſtaceis quibuſdam, vt ita dicam, membranis incluſa gerat, id quod caniculis, raijſque tribuit Ariſtoteles libro 6. de hiſtor. animal. cap. 10.

cap. 10. minimè verò galeis ſtellatis. Quare galeus ſtellatus is non erit, etiam ſi maculas nigras aſperſas habeat, quarum nonnullæ ſpeciem aliquam ſtellarum referant, vt in hoc noſtro, quem pro ſtellato exhibemus.

DE GALEO GLAVCO, RONDELETIVS.

GALEVS Glaucus ex cartilagineorum genere eſt: quatuor aut quinque cubitorum magnitudinem attingit. Dorſum cærulei eſt coloris exaturati, vnde illi cognomen, venter candidi. Roſtro eſt acuto, oculis ſatis magnis, ex quorum inferiore parte enaſcitur membrana candida, quæ ad oculos ſurſum attollitur, eiſque veluti nubes caliginem offundit. Os habet in ſupina parte. Dentium acutorum, latorum, quodammodo ſerratorum, ad latera ſpectantium ordines duos. In palato ſubſtantiam quandam fungoſam & mollem, digitiſq; cedentem, quæ ſupernam internamque oris partem replet. Linguam craſſam, latam aſperamque. Ventriculum ampliſſimum ac longiſſimum. Huic ſplen annectitur longus, ex multis particulis carnoſis rotundisq; inſtar racemi compactus, renum delphini modo. Inteſtina primum gracilia ſunt, deinde lata, ſine vllis ſpiris. Ex venis meſaraicis rami duo oriuntur: quorum alter ad hepar, alter ad ventriculum perducitur, in eo in alios multos ramulos diuiſus. hepar adipoſum in lobos duos diſſectum, quorum alteri veſica fellis hæret, fel viride eſt, cor angulatum. Ventris parte infima in maribus ſeminis vaſa in partes duas diuiſa conſpicias, in fœminis vuluam. Præterea in maribus ſubſtantiam quandam carnoſam, digitali magnitudine, penis ſpecie. Branchiæ detectæ ſunt, prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicem aliȩ duæ minores. Aliæ duæ ſunt in tergore, prior in medio ferè maior: poſterior prope caudam minor. Cauda ex duabus conſtat, ſuperior multò longior eſt, quam inferior, ſurſumque ſpectar. Cute læui tegitur. B (A)

Hunc galeum, Æliani glaucum eſſe multis rationibus adducti arbitramur, non eum glaucum quem iam ante deſcripſimus qui derbio vocatur. Cum enim aculeos multos, præacutos validóſq; quamuis breues in dorſo gerat, non poteſt à parente intro (*ore, quod Io. Tzetzes etiam de glauco repetit*) recipi, quod de glauco ſuo ſcripſit Ælianus. At hic ore eſt ventriculoque ampliſſimo, nec procul ab ore diſſito: quam ob cauſam facilè quicquid in ventriculo continet, euomit, ſi cauda ſuſpendatur, ita vt ventriculus in os decidat. Æliani verba, cum de glauco tractaremus, protulimus. Item Ariſt. qui galeis hoc tribuit, vt fœtus ſuos intra ſe recipiant, & foras emittant, demptis aliquot. His accedit color glaucus, id eſt, cæruleus, qui in nullo alio galeo ſpectatur: vnde etiam noſtri cagnot blau, id eſt, canem glaucum ſiue cæruleum vocant, à cane galeo, de quo proximo capite egimus diſtinguentes. A

Galeum hunc Æliani Glaucum eſſe.

Porrò glaucum iſtum ex caniculatu eſſe genere confirmo ex Plinio, qui caniculis nubeculam quandam attribuit, qualis eſt in planis piſcibus: quæ ex omnibus galeis in hoc ſolo, & in cane galeo ſuperiore comperitur, cui cani galeo, glaucus ſæuitia audaciaq; non cedit: humanas enim carnes eodem modo appetit cuius rei ipſe oculatiſſimus ſum teſtis. Cum enim æſtate puer, qui militi cuidam erat à pedib. in litore ambularet, eum diu ſecutus glaucus, calces tibiaſq; quin arriperet, parum abfuit, & à puero gladio confoſſus in litus eiectus eſt. Plinij locum, quo de nube canicularum, & earum cum hominibus dimicatione tradit, in Galeo cane (*Vide ſuprà pag. 167. Elemento C.*) explicauimus.

Idem Plinij autoritate confirmat. Carnes humanas eum appetere.

Carne veſcitur hic galeus, eſtque voraciſſimus. C

Carne eſt dura, ferinum olente, concoctu difficili, ſed concocta plurimum nutrit. Hepar quibuſdam eſt in delicijs, ſale conditum aſſeruatur, editur in vino coctum vel aſſum: ſed elixum cum origano, hyſſopo lauri folijs, additis cinnamomo, nuce moſchata, caryophyllis, vt ferinus odor euaneſcat, optimum redditur. F

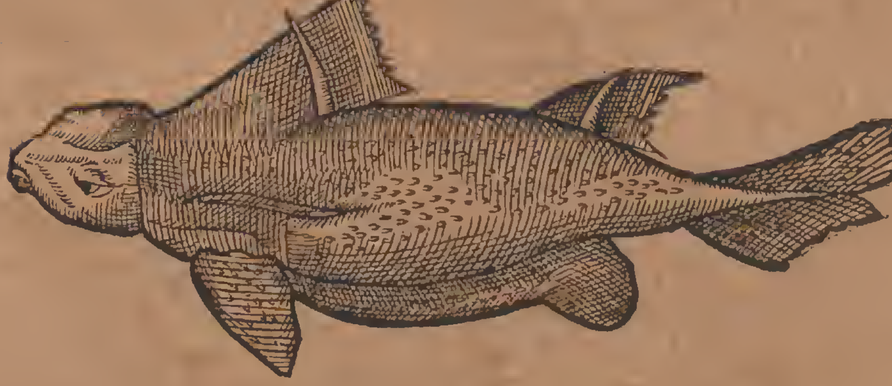
Ex eodem (iecore) oleum conficitur ad hepatis duritiem emolliendam, & ad doloris articulorum alleuamentum. Infantium gingiuis, dentitionibusq; multum confert, dentium caniculæ vtriuſq; modo deſcriptæ cinis. Huius etiam dente gingiuas tangi prodeſt, quam vim etiam lamiæ dentibus ineſſe ferunt, adeò vt è collo ſuſpenſos lamiæ dentes prodeſſe vulgus exiſtimet. G

DE CENTRINA, RONDELETIVS.

QVÆ Κεντρίνη à Græcis dicitur, Latino nomine caret: quamobrem Græco vſi ſunt Latini interpretes. Plinius nuſquam huius meminit, neq; ipſe Ariſtoteles, in libris qui nunc extant. Quanquam Athenæus Ariſtotelem citet, centrinam in galeis numerantem. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ ζώων καὶ κεντρίνην φησί τινα γαλεὸν εἶναι καὶ νωτιδανόν. ἐπαίνετος δὲ ὁ ὀψαρτυτικῶν ἐπινωτιδέα καλεῖ. χείρονα δὲ εἶναι τὴν (τὸν, *in noſtro codice, & melius*) κεντρίνην, καὶ δυσώδη. Centrinam alij Bernadet, alij renard, alij humanthin vocant. A

Lib. 7.

Noſtri

Noſtri & Maſſilienſes porc. nec id ineptè, vel quia ſpeciem porci referat, vel quia porci more in cœno ſe volutet.

B Centrina igitur ex galeorum eſt genere, teſte Athenæo ex Ariſtotele, ſi reliquos galeos ſpectes, breuis craſſaque & ſpiſſa. A capite ad podicem trianguli eſt figurâ: ventre nimirum plano latoque, vnum trianguli latus: partibus quæ vtrinque dorſo adiacent, reliqua duo latera conſtituentibus: itaq; in ſupremo dorſo vnus eſt angulus, reliqui duo in ventris dextro ſiniſtroq; latere. In dorſo pinnæ duæ cum ſingulis aculeis eriguntur. Prior pinna ſtatim à capite incipit, multum ſurrecta criſtæ inſtar. eius aculeus longus eſt, magis ad caput inclinatus: eadem cum aculeo, poſteriore maior eſt. Poſterior rectior eſt. Vtrique in radice lati, membrana fere ad extremum vſq; circuntecti, albi, etſi Oppianus nigros appellauerit: Τὰ μὲν κέντροισι κελαινοῖς Κεντρίναι αὐδῶνται ἐπώνυμον. Quod ob integumentum dictum fuiſſe intelligendum eſt: intus enim candidi ſunt, foris membrana nigra obtecti. (*Nigrum poetæ aliquando pro pernicioſo dicunt.*) Pinnæ aliæ duæ ad branchias: totidem ad podicem, inter quas & caudam nulla pinnula eſt, multorum galeorum modo, qui eo in ſpatio ſupinæ partis pinnulã habent. Cauda in breuem pinnã deſinit. Cute aſperrima integitur, nimirum aculeis breuibus frequentibuſque conſperſa, robuſtioribus in capite & dorſo. Capite eſt ſatis paruo & depreſſo, maxime inferiore parte ſuis caput referente. Oculis magnis, pupilla vireſcente, vitrique modo pellucida. Poſt oculos foramina duo triquetra habet, alia duo ante oculos ſupina roſtri parte pro naribus. Branchias in lateribus galeorum modo. Os magnum: in cuius maxilla ſuperiore tres dentium ordines ſpectantur, in inferiore vnicus tantum. dentes lati ſunt acutique. Quod ad interiora attinet, ventriculus oblongus eſt: inteſtina lata, non multum conuoluta. hepar album, pingue, in duos lobos inæquales diuiſum: in eo fel eſt album, aquoſum. Splen etiam in duos lobos diuiſus colore carnis eſt. Cor compreſſum ex rubro albeſcens.

Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Interiora.

C Centrina oua viginti parit ouis acanthiæ ſimilia, ouorum gallinæ vitellos magnitudine æquantia. Sulcando natat, in cœno habitat.

F Carne eſt vſque adeò dura, fibriſque duris adeo intertexta vt vix cultri aciem admittat, neque à cute diuelli poſſit. Raro capitur hic piſcis: captuſq; negligitur etiam à ruſticis noſtris, in piſcium penuria. duriſſimus enim eſt, vt diximus, & virus reſipit.

A Hunc, quem depinximus, centrinam veram eſſe, primum ratio nominis oſtendit: à centris enim, id eſt aculeis & ſtimulis nuncupata eſt, autore Oppiano loco antè citato. deinde quæ ex Ariſtotele profert Athenæus, qui cum centrinam ex galeis peſſimum ſuccum gignere, maleque olere dixiſſet, ſubiunxit: Γνωρίζεσθαι δὲ ἐκ τοῦ πρὸς τῇ πρώτῃ λοφιᾷ ἔχειν κέντρον, τῶν ὁμοειδῶν οὐκ ἐχόντων. id eſt, Cognoſci autem centrinam ex eo quod in ceruicis pinna aculeum habeat quo quæ eiuſdem ſunt ſpeciei carent. Λοφιὰ verò (vt interim interpretationis noſtræ rationem reddamus) de ſue propriè dicitur, (vt χαίτη, id eſt, iuba de equo & leone) eſtq; in ſuis ceruicibus ſurrecta ſeta: λόφος verò apex, ſiue id quod in auium quarundam capite eminet. μεταφορικῶς igitur τὴν πρώτην λοφιὰν Centrinæ appellat pinnam illam quæ ceruicis loco eſt erecta. Sic λόφος ceruicem aliquando, & galeorum criſtam, & quicquid aliud eminet ſignificat. Sed ad centrinam redeamus, quam ex certiſſima nota ab Ariſtotele tradita cognitam proponimus. At galeus acanthias in dorſo aculeos habet. Cur igitur hic potius quàm ille centrina dicetur? aut quo acanthias à centrina ſecernetur? Procreationis ratione permultum differunt. Acanthias enim ex ouo viuũ fœtum parit, vt fuſius ex Ariſtotele ante docuimus, centrina verò oua duntaxat. Quare cum ex galeis duo ſint tantum qui aculeos in tergo gerant, nempe acanthias & centrina, qui procreandi ratione maniſeſtiſſimè diſtinguantur, efficitur tum Acanthiam tum Centrinam Ariſtotelis rectè nos diſtinxiſſe. His ſuffragatur Ælianus (lib. 1. cap. 55. de animalib.) de galeis ſcribens. Reliquum genus qui centrinas appellârit, non errabit. ij parui & pelle dura ſunt, & capite acutiore, & coloris albedine à galeis (priuatim dictis) differunt. eiſdem innati ſunt aculei duri, & aduerſus omnia reſiſtentes: quorum alter capitis ſummo vertice, alter in cauda: atq; venenatum quiddam habent. quæ in galeum acanthiam non competunt, vtpote qui in dorſo potius quàm in ceruice aculeum geſtet.

Quod veram centrinam pinxerit.

Λοφιά.

Ab acanthia eius diſtinctio

Aelianus.

Ex his perſpicuum eſt erraſſe eum qui in libello de Aquatilibus nuper edito, quam nos centrinam eſſe comprobauimus, vulpeculam nuncupauit, vulgi appellatione deceptus: ſunt enim qui centrinam renard appellent. Quam opinionem conuellere vtile fuerit. Vtar autem Athenæi authoritate, à qua nullus ſanæ mentis diſſentiet. Parit galeus plurimum ternos, & fœtus in os recipit, rurſusque emittit, maximè verò galeus varius, & vulpes, (ὁ ποικίλος, καὶ ὁ ἀλωπεκίας,) reliqui non item propter aſperitatem. Cum vulpecula maximè fœtus intra ſe recipiat & emittat, quî poteſt id efficere ea quam deſcribit ſciolus ille, cuius dorſum acutiſſimis aculeis armatum eſt: cuius cutis tanta eſt aſperitate, vt non poſſit non introitu exituq; partes internas parentis vulnerare, & dilaniare? His adde eam non magis odorem vulpinum referre, quàm reliquos galeos. Ex quibus ſole clarius fit, non ſine magno errore pro centrina vulpeculam ab eo propoſitam fuiſſe.

Contra Bellonium qui Centrinam pro Vulpecula pinxerit.

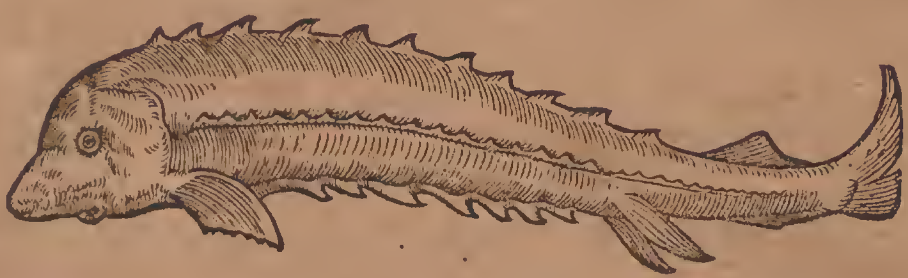
Sed &

Sed & cum vulpeculas duas propoſuerit, in vtraque exprimenda plurimùm hallucinatus eſt. nam priorem dorſi pinnam minorem, poſteriorem maiorem contra naturalem piſcis figuram effinxit. In ſecunda, pinnarum vice quæ ad branchias & ad podicem eſſe debent, neſcio quid informe, & pinnis nullo modo ſimile appinxit. Præterea in eadem dentes lati ſunt tantum, cum lati ſimul & acuti eſſe debeant. Plura prætermitto, quæ diligens lector animaduertere poterit, ſi has picturas cum noſtra, & vtraſque cum ipſo piſce contulerit.

Contra vulpeculæ picturas duas Bellonij.

Sed ad ea quæ de centrina ſuperſunt referatur oratio. Hepar eius, vt reliquorum galeorum, in oleum abit: G quod ad hepatis humani duritiem emolliendam confert, idemque ſimilitudine ſubſtantiæ corroborat, maxime ſi adſtringentia quædam admiſceantur, vt cyperus, ſpica nardi, abſinthium ladanum, ſtyrax, ſed tum minùs emolliet. Id etiam dolores articulorum leuat, quæ quidem magno cum ſucceſſu experti ſumus. Eodem oleo ad lucernas vti poſſumus. Fel ſuffuſiones delet, melli permiſtum & palpebris illitum. (E) Cute artificum opera poliri poſſunt. Cinis ad pſoras & capitis vlcera manantia detergenda, exiccanda, miraque celeritate percuranda valet cum cedria admotus. Vrinas non minus mouet quàm cancrorum vel erinaceorum cinis.

DE GALEO RHODIO, RONDELETIVS.

HIC piſcis quem hîc repræſentamus à nonnullis Cops vocatur, & eo nomine deſignatum, atq; optimè figura expreſſum miſit ad me doctiſſimus Medicus & vir humaniſſimus Antonius Muſa Braſauolus. A Alij nominis affinitate decepti Copſo appellant. eſt enim id nomen alterius piſcis, (*illius quem noſtri Huſonem, Bononienſes Copſo vocitant, alij Itali Colpeſce.*) Ego verò hunc Galeum Rhodienſem eſſe, ſiue vulpem Rhodienſem exiſtimo, cuius obiter meminimus alibi, cum de Acipenſere ſiue Sturione loqueremur. quem Archeſtratus eundem eſſe cum Acipenſere credebat, non ſine ratione in hanc opinionem inductus: eſt enim piſcis iſte Acipenſeri ſiue Sturioni perſimilis, non ſolum corporis ſpecie & partibus, ſed etiam guſtu ac ſapore, dempta vnica differentia, quam non niſi ij percipient, qui citra ingurgitationem cibum hunc ſumpſerint, quique exquiſito guſtatu fuerint. Ad communes igitur & vniuerſas notas attenti, & non ad cuiuſq; rei maximè proprias, ſine quibus rerum differentiæ penitus cognoſci non poſſunt, facilè Galeum Rhodium cum Sturione confundent, quod Archeſtrato euenit: cuius ſententiam refellit Athenæus, cuius verba ſubiungam, non vt Acipenſeris ſolum à Galeo Rhodio diſcrimen cognoſcatur, ſed vt verum Rhodiorum Galeum ſeu Vulpem à nobis hîc exhiberi comprobem. Archeſtratus (inquit) qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio ſcribens, eundem eſſe opinatur cum eo qui apud Romanos cum tibijs & coronis in cœnis circunferebatur, coronatis etiam ijs qui geſtarent, vocantque acipenſerem. At hic quidem (acipenſer ſcilicet) paruus eſt, & porrectiore roſtro, & figurâ triangulari magis quàm ille. Et paulò poſt: Archeſtratus de Rhodienſi Galeo loquens, amicis patrio more conſulens, ait: Galeum in Rhodo, quem vulpem vocant, ſi tibi vendere noluerint, vel mortis periculo rape. Nominant illum Syracuſani κύνα πίονα, id eſt canem pinguem, Hæc ille. Quod ſi Galeum Rhodium cum Sturione ſeu Acipenſere contuleris, nullum planè comperies qui ei ſimilior ſit eo quem proponimus: his exceptis, quod Sturio longiore eſt roſtro, & corporis figura magis triangulari. nam alioqui Sturionem totius corporis figura, tergi oſſibus acutis & clypeorum modo efformatis, alijs item in lateribus diſpoſitis, pinnis, cauda, ore in ſupina parte ſito, omnino refert. Is, quemadmodum Sturiones, relicto mari amnes ſubit. reperitur enim in Pado, & in Rhodano, & pro Sturione venditur: nec ab eo diſtinguitur, niſi ab exercitatiſſimis & exquiſiti guſtatus hominibus. Hanc differentiam me docuit Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis epiſcopus, vir ſingulari doctrina præditus: qui tum ex capite craſſiore, & roſtro breuiore obtuſioreque: tum ex guſtu Galeum Rhodium ſiue vulpem deprehendit. Ferinum quid reſipit, quod de Sturione dici non poteſt, carneque eſt duriore: à quo ſapore Galei & Vulpis nomen habet. Galei enim & Vulpes ex Galeorum genere ferini ſunt ſaporis & ingrati. Ego quoq; non viſo capite, inter edendum diuerſam piſcis huius naturam à Sturione facilè iudicaui. Si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud aſpernandus eſt, Hucuſque Rondeletius. Ὁ πίων κύων nominatur etiam ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

DE MALTHA, RONDELETIVS.

De Maltha obſeruationes noſtras, poſuimus ſuprà, hoc ipſo elemento, vbi literarum ordo requirebat, pag. 524. ad quem locum hæc etiam referenda fuerant.

QVÆ Μάλθη à Græcis dicitur, Latino nomine caret. Græco igitur vtentes maltham appellamus. Noſtri ſorrat vocant. Romani lamiolam, à dentium ſimilitudine. dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Maltha piſcis eſt cetaceus ex galeorum genere, roſtro breui. Os habet in ſupina parte, non multùm B

infra

infra roſtrum: dentium multos ordines. Pinnis, cauda, internis partibus à cane non differt, niſi quod alba oculorum nebula caret.

F Caro huic eſt laxa molliſque, non ſenſu modò, ſed & facultate. Aluum enim mollit cietque ſucci lentore inde etiam nomen habet. dicitur enim μάλθη quaſi μαλθακή. Oppianus: Μάλθη θ', ἡ μαλακῆσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσι.

H. a. Malthæ meminit Plinius lib. 36. non pro piſce, ſed pro permiſtione quadam. Maltha (inquit) ex calce fit recenti. gleba vino reſtinguitur: mox tunditur cum adipe ſuillo & ficu, duplici linamento. quæ res eſt omnium tenaciſſima, & duritiam lapidis antecedens. quod malthatur, oleo perfricatur an-

A té. Hæc Rondeletius. qui alibi quoque Caniculam Plinij à Romanis lamiolam vocari ſcripſit. Nos Canem carchariam ſiue Lamiam ſuprà interpretati ſumus *ein Fraſshund*: & nunc Maltham ſimiliter Germanis per circunſcriptionem interpretari libet: *ein kleiner Fraſshund*, id eſt lamia minor: vel *ein art deſs Fraſshunds*, id eſt ſpecies Lamiæ.

H. a. In Comagenes vrbe Samoſata ſtagnum eſt, emittens limum (maltham vocant) flagrantem. cum quid attigit ſolidi, adhæret, &c. (Vide ibi plura,) Plin. lib. 2. Noſtri tale glutini genus vocant *ein Kütt*. Maltha etiam veterib. dicebatur mollis, teſte Nonio. Lucil. Inſanum, quem maltham, & fœminam dici iubet. Sanè malthacia Græcis, mollicies Latinis eſt: & malthacus, mollis, effœminatus. Proinde malthā vocant cerā mollitam, aut quippiam ſimile ad tabularum ferruminationē aptum, vt Promptuarij conſarcinator tradit.

RVRSVS DE MVSTELIS EX BELLONIO.

DE MVSTELIS SEV GALEORVM SPECIEbus in genere, *Bellonius.*

A QVos Græci galeos, tam marinos quàm terreſtres, Latini autem Muſtelos, noſtri nullo diſcrimine Marinos canes appellant. Horum multæ ſunt ſpecies, multa etiam nomina conſequutæ. Quidam enim ab aſperitate vel læuitate, ſpinaces, aculeati aut læues: alij à maculoſa cute, (vt) Nebrides, qui & Hinnuli, ac Stellares dicti ſunt. Omnes litorales cartilaginei generis, ex ouis quæ intus concipiunt: viuos deinde fœtus miro naturę artificio emittentes, qui etſi generis (vt dictum eſt) ſunt eiuſdem, tamen figura, magnitudine, corporis conſtitutione, atque internis partibus, præſertim vtero, plurimum inter ſe differunt. Quamobrem diuerſa nomina pro diuerſis ſpeciebus ſunt adepti.

B Maribus geminę velut apophyſes ad excrementi oſtium propendent: fœminis folliculus cartilagineus oblongus in vuluæ introitu, quaſi teſtaceus, apparet: in quo albugineus humor concreſcit, quem ante conceptum emittunt. Matriculam marinam è re ipſa vulgus vocat. Ea autem tricas quaſdam à quatuor angulis tam multiplicibus nexibus intertextas habet, vt fidium inter ſe conuolutarum ſpeciem referant. (*Iconem huius matriculæ dedimus ſuprà cum Canicula Rondeletij pictam.*)

Sexus diſcrimen. Matricula marina.

C Proinde, vt Galeorum hiſtoriam abſoluamus, hoc etiam animaduertendum eſt, fœminas ſuis maribus maiores eſſe: easq; ſenos vel octonos, atque interdum plures, omnibus partibus abſolutos fœtus, pedali longitudine diuerſis temporibus párere. Perſæpe autem viuo emergente fœtu, ouis adhuc crudis & inexcluſis ſcatet vterus, ſuperiorem eius partem, quę ad ſeptum eſt, occupantibus: quorum alia dextro matricis cornu, alia ſiniſtro concluduntur. At in catulis hoc præcipua admiratione dignum eſt viſum, quod nulla ipſi ſecundina contegantur, atque ab vmbilici venoſa quadam parte nutriantur. Quum enim oua foras non exeant, certiſq; vinculis matrici obuinciantur, amnio tantum tunica opus habuiſſe videntur: quo iam efformato fœtu, & rimam quandam in ſterno inter pinnas, quæ ad branchias ſunt, ſe ducente, alimentum à matrice per vinculum ſeu vmbilicum ſuſcipit, adeò quidem tenuem, vt lyrę fidiculam non exuperet. Id autem alimentum, ſecundum tenuem ac exilem fidiculam in quandam veluti perulam fertur, quam ventriculum eſſe diceres, quo tanquam oui vitello perpetuò repleta eſſe conſpicitur: cuius poſitio eſt in ventre medio, duobusque hepatis lobis ſubijcitur. Ac, quod ita res habeat, catulum à matris vtero exectum, ſi per ventrem diſſeces, verum eius ventriculum perpetuò vacuum ac ieiunum comperies: nihil enim per os aſſumit aut deuorat. Rectum verò inteſtinum recrementis liuidis turgere conſpicies, lienemque ſub ſiniſtra ſtomachi parte collocatum, ex iecore autem nihil fellis emergere. Quin etiam viuum piſcieulum à matris vtero ſi quando illæſum exemeris, atq; in aquam proieceris, protinus viuere ac natare cernes: ac nihilominus in vteri profundo oua permulta reperies: quorum ſena, interdum octona, craſſiora, mollia, lutea, tenuiſſima membrana contecta ac coaceruata, ad nouos fœtus producendos iam eſſe deſtinata conijcies. ſuper quibus infinita alia minora, ac futurorum ouorum rudimenta cernes, quę nuſquam interiturę Galeorum prolis tibi ſpem aliquam adferre poſſint. Sed eſt nunc de ſingulis Galeorum ſpeciebus dicendum.

Partus.

Oua.

DE MVSTELO SPINACE, BELLONIVS.

Omnium Galeorum aut Muſtelorum marinorum craſſiſſimus ac longiſſimus eſt, qui à rigentibus ac ſpinoſis duobus aculeis, quibus in tergoris pinnis maximè horridus apparet: Græcis Acanthus, Latinis

Latinis Spinax, Venetis Azio: Genuenſibus Aguſeo, quaſi Acænam dicerent, in cuius extremo infixus eſt aculeus ad pungendos boues: Maſſilienſibus Egullats dicitur. Lutetiæ & reliquis litoribus Ocean: particulare nullum nomen habet, cum vnico, vt dictum eſt, nomine Canis omnes galeos comprehendant.

Huius ſpeciei permulti Lutetiam plerunque Autumno adferuntur: nam alijs anni temporibus rariſſimos cernas, tunc quidem vlnæ longitudinem, crurisq; craſſitiem adæquantes: quo tempore fœminas fœtas eſſe, oua ſuper mammis ad præcordia continentes, catuloſque pedis logitudinem equare in vtero perſæpe conſpeximus. Hoc à cæteris diſcrepat, quod dentes longos, acutos & prominentes, & caudam Rhinæ quodammodo ſimilem gerat. Colore externo, interniſque partibus quantum ab alijs diſcrepet, ex ſequentibus deſcrip.ionibus intelliges. B

DE GALEO LÆVI, BELLONIVS.

Læuium & aculeis carentium Galeorum peculiare, ac ſibi velnti præcipuum Ariſtoteli nomen obtinuit, qui Maſſilienſium vulgo à cutis colore Palumbus appellatur: hunc enim ſolum λεῖον dixit. A

Differt à Spinace. quod etſi aſpera cute conueſtiatur, tamen aculeis caret. Ab Hinnulo verò, quod cute minime ſit maculoſa, denteſque acutos & raros, diſtentam caudam & admodum latam, ac candidum hepar præ ſe ferat. Cętera non vtero modò, aut maſculorum propendentibus apophyſibus, ſed reliquis etiam partibus cum alijs conuenit. B

DE GALEO STELLATO BELLONII: QVEM RONDELEtius *Ariſtotelis Scylion, hoc eſt Caniculum facit: cuius iconem ac deſcriptionem in C. elemento præmiſimus.*

Muſteli aliud genus aſſignarunt Græci, quod Ariſtoteles ποικίλον, hoc eſt Catulum (*Varium*) dixit: nonnulli ἀστερίαν, Latini Stellare: Oppianus à cute verſicolori Pardalionem, Alij Pantheram, Veneti Guattam: Maſſilienſes, vn Gatto: noſtri à ruffa & ſubflaua cute Roſſettam nominarunt. A C C

Viuiparum eſt piſcis genus, cuius dentium morſus non ſecus eſt lethalis, ac Draconis aculei punctura. Vnde illud Oppiani,

Exitiale facit vulnus Panthera tremendis Dentibus in terra, fluctu magis aſpera Ponto.

Huius cutis facilè glubitur, quemadmodum & Caniculæ, qua exiccata, fabri lignarij perpoliendis operibus ſuis vti ſolent. E

Tres huius piſcis ſpecies animaduerti poſſunt: alius enim eſt craſſus, niger, & recurtus, quem vulgus Maſſilienſium Guattum auguernm vocat, (*cattum algarium videtur interpretari Rondeletius, etſi icon ab eo poſita, cum illa quam Bellonius dedit, non conuenit:*) cuius figura hæc eſt. A *Species huius piſcis tres*

Muſtelus ſtellaris alter vulgaris eſt, & paulo magis candidus, (*quam Guattus auguerus Maſſiliæ dictus. Huius etiam iconem addit, ſimilem ferè iconi Caniculæ ſaxatilis Rondeletij: & ſimiliter, vt ille, Rouſſettam nominat*) Tertius Tyrrheno tantum (quod ſciam) litori cognitus, carnis iucunditate ac redolentia cæteros exuperat. Quamobrem Romanum vulgus Guattum muſcarolum nominauit. Nunquam is ſeſquilibram exuperat, ſtellulisq; vt toto corpore candidioribus eſt conſpicuus.

DE VVLPECVLA, BELLONIVS. EST AVTEM *Galeus centrines Rondeletij.*

Ἀλωπέκιον Græci, Latini vulpeculam dixerunt, cartilagineum piſcem muſtelini generis ſeſquicubitalem, atq; interdum longiorem: fulua, aſperrima, minimè tamen ſquamoſa cute præditum. quæ perpoliendis artificum operibus apprime idonea eſſet, niſi difficillime à copioſa quæ illi ſubeſt pinguedine diuelleretur: quamobrem Italorum vulgus piſcem hunc Porcum marinum appellauit. A B

Proinde inſulſam & cacochymam carnem habet, operariorum ac ruſticorum cibo deſtinatam, ellychnijs ac pellium cócinnatoribus vtilem: cuius etiam hepar ſex interdũ olei libras colliquatũ effundat. F E

Corporis huius piſcis moles eſt triquetra: capitis ſuperior pars, ad Bufonem vel Aquilam marinam, inferior ad porcum accedit. Branchiarum foramina muſtelæ aut catti ſimilia gerit: ac quo loco cæteris animalibus aures videas, eo in loco natura ſub pinnis ad hoc deſtinatis foramina quædam, quina vtrinque occultauit, excipiendæ atque emittendæ aquæ accommodata. Cæterum lucidiſſimos habet oculos, per medium nigerrimos: os ſemper apertum, Sturionis modo: cuius maxilla ſuperior pectinatim inſertos dentes exerit, quibus accedunt alij paruuli in partes diſſeminati. Roſtrum quoque veluti porcinum habet, quatuor foraminibus pertuſum, quorum ſuperiores inferiorib. minores eſſe conſpicies. Dorſum duab. pinnis communitum, quarum quælibet ſuo armata eſt aculeo. Caudam ad imum latiuſculam, ſurſum in angulum abeuntem: nauiculæ temonem eſſe diceres. Ac quod ad interiores partes attinet, iecore eſt ſupra modum magno, albicante, in duos lobos diuiſo, quorum vterq; vſq; ad imum B

Interiora. ventrem porrigitur. folliculum ſub dextro ſatis latum habet, nigrum, copioſo felle turgentem. Lienem præterea rubrum, circinatum, ſtomacho inſidentem. hicque circa mediam ventris regionem incumbentem: paucas inteſtinorum ſpiras, quarum munus vtrinque ad ſtomachum cuiuſdam (*quidam*) veluti vterculi abſoluere videntur.

DE MVSTELO COROLLARIVM.

Et primum in genere.

A GALEVS Græcum eſt vocabulum, γαλεὸς: vnde & adiectiuum γαλεώδης deriuatur: vocantur autem γαλεοὶ vel γαλεοειδεῖς, id eſt muſteli piſces vt Gaza interpretatur, vel muſteligenæ, vt idem (id eſt, muſtelini generis,) omnes oblongi, cartilaginei, minores præſertim: nam maiores & cetacei, Canes caniculæue, aut alijs nominibus ſuis appellantur. Philotimus galeonymos inter piſces duræ carnis. & qui ægrè conficiuntur, ſuccoſq; craſſos & ſalſos in corpus diſtribuunt, recenſet, apud Galenum de alimentorum facultatibus 3.31. (Sed ſuccos ſalſos ex his gigni non ſimpliciter verum eſt, vt Galenus mox ſequente capite diſtinctius docet.) Latinus interpres pro galeonymis vertit muſtelos: nimirum quia Galenus monet, lectionem aliam eſſe, galei: hoc eſt in Græcis Philotimi verbis, aliâs γαλεώνυμοι, alias γαλεοὶ legi. Muſtelorum (inquit ibidem Galenus τῶν γαλεῶν) non vna eſt ſpecies. nam qui piſcis apud Romanos in maximo eſt precio, quem Galaxiam (meliùs fortè galariam) appellant, ex genere eſt muſtelorum: qui ne in Græco quidem mari vſquam naſci videtur: quæ cauſa eſt cur & Philotimus ipſum ignoraſſe videatur. Et liquet ſanè celebrem illum apud Romanos galaxiam, in eorum numero, qui molli carne conſtant, eſſe habendum: reliqui verò muſteli dura magis carne ſunt præditi, Hæc Galen. Callionymum quidem longè alium eſſe piſcem ex hiſtoria eius liquet.

Galeus. *Galeonymus.* (F)

Canes. Canum (Κυνῶ) nomen Oppiano Ælianoque communius eſt quam galeorum. nam canum alios magnos & pelagios eſſe dicunt. (vt carchariam:) alios minores quidem, ſed piſcibus præſtantiſſimis adnumerandos, in cœno profundo degere, omnes ſpecie corporis, moribus, & victu inuicem ſimiles: vocarique minores priuatim galeos, præter centrinas, tanquam illi genus proprium conſtituant: & canes quidem minores ſint, galei autem non ſint, aut ſaltem vulgo non ita vocentur. Sed ipſa Æliani Oppianiq; verba recitaui ſuprà, in Corollario de Canibus, pag. 170. Alibi tamen idem Ælianus: Galeus (inquit) pelagius eſt, & magnitudine præſtans, ſimul & canis (*cetaceι minimum*) ſpeciem ſimilitudinemque gerit. Galeorum ſpecies faciunt, σκύμνους, λείους, ἀκανθίας, ἀλωπεκίας, ποικίλους. Squalus bis apud Plinium, corruptum eſt nomen pro Squato: vt nos ex collatis Ariſtotelis verbis deprehendimus. Vide infrà etiam in Squalo, elemento S. Ælianus γαλῆν, id eſt muſtelam, nullam cum galeo, id eſt muſtelo, communitatem habere ait. Sed fortè ſi quis diligentius perpendat, commune aliquid fuerit, neq; temere vtrique à muſtela quadrupede terreſtri factum nomen. noſque communia quædam iam in capite de muſtela oſtendimus: præter quæ iecur etiam dulce, & adipoſum, quodq; facilè in oleum reſoluatur, vtriq; eſſe nunc ſubit. Vtrique oblongo (& maculoſo ferè) corpore ſunt. ſicut & terreſtres quadrupedibus cæteris comparatę, longiuſculę ſunt reſpectu ad craſſitiem habito. Sed ore etiam parere muſtelam quadrupedem fabulantur aliqui, & ſimiliter muſtelos piſces, vt in Quadrupedum hiſtoria pluribus expoſui. Aut igitur ab eo quòd vulgò exiſtimentur ore parere, (vide mox in C.) aut quòd catulos ſuos ſimiliter ore recipiant ac geſtent interdum, vt muſtelæ terreſtres, muſteli marini forſitan dicti fuerint: aut quod parte ſupina albicent. (ſiue omnes, vt puto, ſiue aliqui, vt acanthias, in quo hæc colorum diſcrimina obſeruaui) ſuperiore fuſca. Galata & Celethy pro galeo, corrupta aut barbara nomina ſunt. Germanicè *Hundſiſch* nominatur, id eſt Canes, omne canum & galeorum genus. Anglicè *Doggefiſche.* Polonicè Morſki pies, vel Pſia ryba. Licebit autem differentiæ cauſa cetaceos appellare, *Groſſe Hundſiſch*: galeos verò priuatim dictos, *Kleine Hundſiſch.*

B Galei, id eſt canes minores non cetacei, ad cubiti magnitudinem excreſcunt, Ælian.

Ex Ariſtotelis libris de animalibus. Galei in Euripo non gignuntur. Cartilaginei ſunt. Muſtelino generi piſcium branchiæ lateribus adhærent, detectæ duplices, (nouiſſima excepta, Wotton.) & quinæ vtraque ex parte. Appendices eis complures supernè circa ventriculum exeunt. Iecoris partes ſepoſitæ ſunt, nec eâdem certâ origine continentur. (Iecur ipſum fiſſum eſt: & partes in vtroque latere, dextro ſcilicet & ſiniſtro, ita ſepoſitæ ſunt, vt non eâdem origine contineri videantur, ſed bina eſſe iecinora, Wottonus.) Fel eis in iecore ſitum eſt. Mares omnes bina quædam circa excrementi oſtium pendentia habent, quibus fœminæ carent. Differunt tum inter ſe, tum etiam à planis ratione vteri. habet eorum vulua paulò à præcordijs inferius, velnti mammas albidas, quæ non niſi grauidis inſunt. (nonnullis medio vuluæ circa ſpinam oua adhærent, vt caniculis: ſpinaces verò galei oua ad præcordia continent ſuper mammas, Wottonus.) Ariſtot. ait hos piſces nec ſeuum nec adipem habere, eo quod cartilaginei ſint, Athenæus.

C Canes cetacei, pelagij ſunt: minores verò, id eſt galei, in cœno profundo degunt, Ælianus: qui tamen alibi muſtelum magnitudine præſtantem & pelagium eſſe, & canis ſimilitudinem gerere tradit. Specie moribus & victu conueniunt omnes, Idem. Parit galeus vt plurimum tres (catulos,) eoſque recipit ore, & rurſus emittit, (excepto ſpinace,) imprimis quidem varius & alopecias, cæteri non item propter aſperitatem, Athenęus. Galeus in mari ore parit: & fœtum eodem denuo recipit, redditque eadem via viuum & incolumem, Ælianus. Et alibi: Galeum piſcem aiunt nunquam deorum (τοῖν θεοῖν, *Cererem & Proſerpinam intellige, quas Athenienſes* θεὰς [θεώ] *vocabant*) ſacerdotes edere: non enim quoniam ore parit, mundum cibum eſſe. Quidam non ipſum ore parere ferunt, ſed inſidiarum timore perculſum, vt occultet catulos ſuos, deuorare: deinde cum nihil ab inſidiarum comparatione timet, viuos euomere, (libro 9. cap. 65.) Idem tradit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c & quos hîc Ælian. μύσταις τοῖν θεοῖν, ipſe τοῖς Ἐλευσινίοις μύσταις appellat. Galata (Galeus) præter morem aliorum animalium cum fœtus in vtero viuere ſenſerit, eos extrahit, (emittit) Et ſiquidem eos ad vitam maturos inuenerit, foris relinquit. ſin minus, eos in vterum fouendos reſumit, Author de nat. rer. Plura lege mox in D.

mox in D. Cæteri galei bis anno pariunt: excepta canicula, quæ ſemel: & qui ſtellares vocantur, ſæpiſſime. quippe qui bis menſe putantur parere: quod ideo videtur, quia oua eorum non ſimul perficiuntur, Wotton. Ariſtotele ſecundo de hiſtoria tradente, pariunt oua omnes qui ſquamma conteguntur, animal omnes qui genere chartilagineo continentur, excepta rana. quod etiam lib. 6. meminit: Galei (inquit) id eſt muſteli, genuſque omne muſtelinum, vt vulpecula, vt canis: & plani, vt torpedo, raia, leuiraia, paſtinaca: modo quo dicimus gignunt animal, cum intra ſe oua pepererint. & quarto de partibus animalium: Cartilaginea & viperæ animal edunt in lucem, vbi primum intra ſe oua pepererint. Etenim primum hæc ouum concipiunt, deinde ouo in ventre diſrupto animal excludunt, Maſſar. Galeus exit è profundo maris, & parit prope terram, idq; propter calorem, & vt catulos ſuos metu liberet, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele.

Ægyptij ſacerdotes hominem qui ſumptos cibos vomitu reddit, & auidè rurſum ſe ingurgitat, ſignificantes, γαλεὸν ἔνυδρον (id eſt galeum piſcem, non felem aquaticum vt quidam vertit) pingunt. Hic enim ore parit, & natans (denuo) fœtum abſorbet, Orus. Galei fœtus ſuos & emittunt & recipiunt intra ſeipſos, præterquam ſpinax, Ariſtoteles. Vide plura proximè retro in C. Sunt qui hæc etiam tanquam ex Ariſtotele recitent: Muſtela (Muſtelus) ſicut delphinus & phoca viuos fœtus de corpore ſuo edunt: & cum partus ediderint, ſi erga ſuos catulos inſidias quenqua moliri præſenſerint, ipſos tuentur, ætatis teneræ pauorem affectu materno comprimunt, oraque aperiunt, & innoxio dente partus ſuos ſuſpendunt. Interno quoque corpore recipere ac genitali aluo feruntur abſcondere, donec illos ad ſecuritatem deferant, aut ſui corporis obiectu defendant. Galei paterna quadam indulgentia nulli animalium vel ſuauitatis, vel bonitatis ſummæ palma cedunt. oua primum, mox animal, non foris, vt cætera, ſed in ſeipſis ædunt, tum educant geſtantque ceu partu ſecundo quodam. ac vbi iam adoleuêre, foris emittunt: ludere & natare circum ſe docent: mox in ſe rurſum per os recipiunt: inhabitandum, incolendumq; corpus præbent: locum, cibum, refugium. tantiſper dum ipſis ex ſeſe præſidium certum ſit, ſuppeditantes, Plutarchus in lib. Vtra animalium, &c. Idem in libro περὶ φιλοστοργίας: Μάλιστα δὲ οἱ γαλεοί, ζωογονοῦσι μὲν ἐν ἑαυτοῖς, ἐκβαίνειν δὲ παρέχουσιν ἔξω καὶ νέμεσθαι τοῖς σκύμνοις, εἶτα πάλιν ἀναλαμβάνουσι, καὶ περιπτύσσουσιν ἐγκοιμωμένους (fortè ἐγκοιμωμένους) τοῖς σπλάγχνοις. Glaucus, galeus & canis, piſces marini, ingruente periculo prolem ſuam abſcondunt: priores duo ore: canis verò in vterum recipit, ac rurſus eos parit metu ſublato, Tzetzes Variorum 3.126. Abremon piſcis corrupto vel barbarico nomine dictus, in tempeſtatibus ſobolem ſuam ventre admiſſam tuetur, & poſtea rurſus euomit, vt Iorath author obſcurus tradit, de galeo nimirum vel glauco intelligens. D

Eſcam ad galeos & omnes piſces magnos ex Tarentino deſcripſi in Glauco E. Galeos paſtinacas perſequitur, Plin. Vide infra mox in H.a. E

Galei dura ſunt carne & concoctu difficili, & ſuccos craſſos gignunt, excepto galaxia: vt retuli ſuprà in A. ex Galeno. Cæteris ſuauitate præſtat quæ aſterias vocatur, teneriorque eſt & melior, vt Hiceſius author eſt. Canicula galeus (vt Xenocrates tradit) & qui illi ſunt ſimiles, ſapore virus referunt, & malum procreant ſuccum. Hippocrates in libro de affectionibus internis, ei qui laborat tertio genere tabis edere conſulit torpedinem, ſquatinam, raiam, galeum, tanquam cibos ſcilicet ſi concoquantur multum ſolideq; nutrientes. Et rurſus: Hepaticus quidam (inquit) morbus eſt pleuritidi non diſſimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger poſt indicationem morbi ex piſcibus veſcatur galeo, torpedine, paſtinaca, & raijs paruis, omnibus coctis. Item in eodem lib. Ab hepate laborans aqua intercute, &c. poſt præſcriptam decem dierum diætam inter alios cibos vtatur galeo & torpedine aſſatis. F

Philologia muſtelæ & galei vocabulorum in Quadrupedibus viuiparis expoſita eſt: & partim in Stellione, in libro de quadrupedibus ouiparis. Γαλῆ Græcis biſſyllabum fœmininum plerunque in vſu eſt pro muſtela terreſtri, γαλεὸ triſſyllabum maſculinum rariſſimè. Γαλεοὶ ἐνοικίδιοι βρωθέντες λύουσι τὴν νόσον, Aretæus in curatione comitialis morbi. Galeus, galei, piſcis eſt cartilagineus, quem Theodorus muſtellum vertit: alius verò qui paſtinacam perſequitur, galeos, (vt rhinoceros,) galeotis, Maſſarius. Nihil eſt venenatius vſquam, quàm in mari paſtinaca. hanc tamen perſequitur galeos. idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè Plinius: quo in loco Maſſarius galeotem, à recto galeos, xiphiam, id eſt gladium interpretatur. ſed Græcis gladius in recto γαλεώτης, non γαλεως, vocatur. Vide plura ſuprà in Corollario de gladio, pag. 380. H.a.

Hominem vomentem & inſatiabilem innuentes, galeum pingebant. Vide ſuprà in D. ab initio. Icon.

Galeotæ Siciliæ populi aut vates. Lege infrà in Muſtelo ſtellari.

Galeorum prolem catulos appellabimus, nam & Ariſt. νεοττοὺς dixit, & Plutarchus σκύμνους. quamuis ſcymnus alioquin ſpeciem galei adulti ſignificat, nempe σκύλιον. id eſt caniculam Ariſt. c.

Θύννου τεμάχη, γαλεοῦ, ῥίνης, Ephippus apud Athenæum. Αἰγύπτιος μιαρώτατος τῶν ἰχθύων κάπηλος Ἑρμαῖος, ὃς βία δέρων ῥίνας, γαλεοὺς τε πωλεῖ, Καὶ τοὺς λάβρακας ἐντερεύων, Archippus. Ἢ νῆστις ὀπτᾶτ', ἢ γαλεὸς, ἢ τευθίδες, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis. Γαλεὸς εἴληπται μέγας, Ὤπτησα τὰ μέσα: τὴν δὲ λοιπὴν γρυμέαν Ἕψω, ποιήσω, τρίμμα συνκάμινον, Coquus apud Sotadem Comicum. Γρυμέα vocabulum rarum eſt. apud Pollucem lib. 10. cap. 36. γρυμαῖα ſcribitur: ἀγγεῖον πρὸς ἀπόθεσιν, ὃ ἔνιοι πήραν νομίζουσι. Γρυμαία, ἡ σκευοθήκη, Varinus. Γρυμναία, (videtur corruptũ nomen pro γρυμαία.) ἐσθής: καὶ ἀγγεῖον, σκευοθήκη, ἐν ᾧ ἡ γρύπη, (malim γρύτη,) ἤδη δὲ καὶ τὰ λεπτὰ σκεύαρια, ἃ καὶ γρύτην λέγουσι, Heſychius & Varinus. Ego coquum apud Sotadem ita ſentire puto: Partem galei mediam & meliorem, magiſque carnoſam ſe aſſauiſſe: reliquas verò minutiores eius partes, quas gryméam appellat, (vt ſolemus minutiora & viliora vaſcula, noſtri grümpel, & aliam ſupellectilem viliorem,) elixaturum ſe, & conditurum moreto. Τὸν γαλεὸν ἐν ἀποτέλμματι ζέσθαι, (ἕψθαι,) Antiphanes apud Athenæum, Γαλεοὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γλυκῶν, Ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, Timocles. f.

Καὶ ὁ γαλεὸς, καὶ λειόβατος, καὶ ἔγχελυς, Plato Sophiſtis. Sacerdotes in Eleuſinijs galeo abſtinebant, vt memorauimus in C. h.

DE GALEIS DIVERSIS.
Et primum de Galeo Acanthia.

A Acanthiæ muſteli, id eſt ſpinaces, ſic à à ſpinis quæ binæ & albę eminĕt dorſo, nuncupati ſunt quos Veneti Aſilatos, quaſi aculeatos vocant. nam ſtimulum quo animalia punguntur Veneti, præcipuè Patauini, à ſimilitudine proboſcidis aſili tergora animalium penetrantis, aſilum nominant, Maſ. Galli quidá hunc piſcĕ Aguillade vocant, alij Ferran, (quod aculei nimirũ ceu ferrei quidam mucrones emineant: vnde & paſtinacam aliqui Ferraza hodie vocitant:) Hiſpani Muſole, vt audio: quod nomen à muſtelo corruptum videtur. Rond. tamen non hunc, ſed læuem, τ miſſole vocari ait. Colore eſt dorſi muſtelino, infrà albo. Pinnas in dorſo duas habet, & iuxta vtranque aculeũ, quo pro dentifricijs vtuntur. Sunt & qui careant iſtis aculeis, (læues nimirum,) duorum pedum longitudine. Acanthiam Germanicè nominabimus, *ein Thornhund.*

B Spinaces Euripus non habet, Ariſtot.

C Hi ſoli ex muſtelis ſobolem emiſſam recipere, propter aculeorum impedimentum, nequeunt, Idem.

Galei læuis effigiem ex Rondeletio legitimam ſuprà dedimus. Quæ verò hic poſita eſt icon, non memini ubi mihi olim expreſſa, vel eiuſdĕ Galei læuis, vel ſaltem ei coniungenda videtur.

DE GALEO LÆVI.

A Læues muſteli non à cutis læuitate ſic dicuntur (ſunt enim muſteli omnes aſpera cute, alij magis, alij minus. glaucus quidĕ Æliani ſecundum Rondeletium, læuiorem quàm læuis muſtelus cutim habet:) ſed quoniam aculeis carent, vt opponantur acanthijs. Germanicè circunloquemur, *ein glatte Hundfiſch art.* Muſtelli læues & ſtellares idcirco vocantur, quod tanquá ſtellis quibuſdam ſic maculis variantur: à Maſſilienſibus Gatti algarij appellantur, Gillius. ſed læues à ſtellaribus diſcernendi erant. Rondeletius gattum algarium Maſſiliæ dictum, nec læuem nec ſtellarem muſtelum, ſed caniculam ſaxatilem nominat, &c. Vide ſuprà inter Canes elemento c. Ἠ σκάρον, ἢ κῶθον τρόφιλω, ἢ ἀναιδέα λείω: Numenius, ἀναιδὺς, id eſt, impudentis nomine Canem fortè intelligens.

C De Galeis læuibus Ariſtotelis verba Hiſtoriæ 1c. 6. Rondeletius recitauit: ſed hæc etiam addenda erant. Cibum, ſi reſeces fœtum, ad oui ſimilitudinem videris, etiamſi non præterea ouum habeat. (ἡ δὲ τροφὴ ἀνατεμνομένων, [τοῦ ἐμβρύου,] κἂν μὴ ἔχῃ τὸ ᾠὸν, ᾠοειδής.) Secundę, membranæque ſingulæ fœtus ſingulos modo quadrupedum continent. Caput prolis in vtero nouę adhuc, partem ſpectat ſuperiorem. auctioris iam & perfectioris inferiorem verſus transfertur. mares in læua, fœminę in dextra ingenerantur: atq; etiam parte eadem vna fœminæ, & mares. viſcera etiam fœtus habet, vt iecur: perinde atque in quadrupede magna, cruentaque reſecto cernuntur.

DE GALEO STELLARI
ſeu Vario.

A Muſtelus ſtellaris, aliâs ποικίλος, Wottonus. Oppianus & alij ποικίλους, id eſt varios, nominant galeos illos, qui aliter aſteriæ: id eſt ſtellares dicuntur. Sunt etiam aſteriæ aues in ardearum, & aquilarum & accipitrum genere maculis ceu ſtellis quibuſdam variæ: quibus inter accipitres opponi videntur λεῖοι ab Ariſtotele dicti, id eſt læues: concolores nimirum, nec maculis veluti exaſperata ſuperficie: (galei verò læues alia ratione dicuntur,) vt pluribus expoſui in Auium hiſtoria, Capite de accipitrum generibus & differentijs. Quanquam autem ποικίλοι γαλεοὶ ſpecies vna hic à nobis nominantur, Ælianus tamen communiùs accepit. canum enim non cetaceorum genera duo facit: vnum κατεστιγμένον καὶ ποικίλον, quod priuatim γαλεὸν vocat. alterum paruum, (*concolor,*) vt in Centrine mox dicam. Sunt & caniculæ maculis variæ, ideoque nebrię, id eſt hinnulares cognominantur. Porrò pœciliæ, ποικιλίαι, ſui generis piſces ſunt.

Galeota. Stephanus in Galeotarum mentione dubitare videtur, Galeotæ Siciliæ populi aut vates, dictíne ſint à Galeota Apollinis filio: an ab aſtutis animalibus ſiue galeo terreſtri, quem aſcalabotem interpretatur: ſiue galeis, id eſt muſtelis marinis. Adfert autem hos verſus. Φύλλος Ἄγει, Ὁ πάππος ἦν μοι γαλεὸς ἀστείας. ἴσως διαπεποίκιλται παίζων. καὶ Ἄρχιππος ἰχθύσι. Τί λέγεις σὺ μάντις; εἰσὶ γὰρ θαλάσσιοι Γαλεοί

γαλεώδης καὶ τῶν μάλιστων σοφώτατο. Plura de Galeotis Siciliæ annotauimus in Stellione quadrupede ouipara. Muſtelũ ſtellaré Op. à cute verſicolori pardalionem dixit, alij pantheram Bel. ego pardalio nomen neq; Oppiano, nec erudito cuiquã vſitatũ puto ſed pardalis tantum, vt Paris, flectendum, genere fœminino. Pantheram quoq; pro piſce nemo dixit, ſed Lippius Oppiani interpres, pro Græco pardalis, Latinè pantheram reddidit, vt pro quadrupede etiam reddere pleriq; ſolent. porro quod pardalim ſeu pardalidem Oppiani Bel. galeum ſtellarem (qui & ποικίλος dicitur) eſſe putat: facilè conuincitur ex ipſo Opp. poemate: qui cum lib. 1. Halieuticorum inter cete & belluas marinas pardales numeraſſet, hoc verſu: παρδαλίες τ' ὀλοαί, καὶ φύσαλοι ἀθῶπῆρες: (vnde & Suidas repetijt, in Κῆτος:) paulo poſt Canum alios eſſe cetaceos inquit: alios minores, licet præſtãtiſſimis piſcib. adnumerandos, eoſq; vel cẽtrinas vel galeos. galeorũ rurſus ſpecies eſſe, caniculas, leu s, acãthias alopecias & ποικίλους.

Muſtelum ſtellaré aliqui Anglicè vulgò nominari aiunt *a Doneh ovin* vel *Dore ov* : id eſt fuſcus canis. *Done* enim Anglis ſignificat colorem fuſcum, ad canum (griſeum) vel cœruleum inclinantem. *Covve* ijſdem vacca eſt. Hunc piſcem maculis nigris in cœruleo diſtinctũ aiunt. Sitne is verè ſtellaris, vel alia quæpiã caniculę galeiue ſpecies maculoſa, viderint qui ad Oceanum habitant eruditi.

Germanicè non ineptè vocabitur, *ein Sternhund, ein Flackhund, ein Punterhund, ein geſtirnter oder gefleckter Hundfiſch.*

*Icon hæc Venetijs effi*c*ta ad Muſtelum ſtellarem pertinere videtur. Is piſcis colore è ſubruffo pallet, maculisq; crebris in dorſo nigricantibus, alibi fuſcis diſtinguitur. Pinnæ ei in dorſo tres, poſt branchias, binæ: nec alias pictor oſtendit: qui (vt ſuſpicor) neque branchias, neq; pinnas rectè expreſſit. Roſtrum ei . m latius obtuſi. ſq; quam in cæteris galeis apparet: & ad muſtelam magis accedit.*

DE CENTRINE.

Centrina fœminino genere à recentioribus pleriſq; ſcribitur, ſed ineptè. eſt enim caſus rectus κεντρίνη: à quo formati obliqui omnes eiuſmodi ſunt, vt etiã à κεντρίνη fœminino deduci queant ſed maſculinũ eſſe primæ declinationis (vt Anchiſes) par eſt. ſubauditur.n. κύων vel γαλεὸς, vtrunq; maſculinum & centrines veluti adiectiuũ eſt, à centro formatũ vt ab acantha acanthias, &c Æliano quidem & Oppiano centrinę non galei, ſed canes ſunt. latius enim illi canum genus extendere videntur, galeorũ anguſtius: Ariſt. verò piſces longos & cartilagineos ſimul viuiparoſq; omnes vel γαλεοὺς vel γαλεώδεις appellat. ---κέντροισι κελαινοῖς Κεντρίναι ἀυδῶνται ἐπώνυμον, Opp. ego ἐπώνυμοι in recto plurali potius legerim nã & paulò ante de maltha ſic cecinit: Μάλθα θ', ἡ μαλακῇσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσιν. Apparet autem iôta in centrine corripi. Apud Æl. & Philem κεντρίτης legitur per τ. quod minus probo: & licet ita efferri poſſet, mollius tamen & ſuauius eſt centrines vocabulum. Cur autem canum genus à galeis, id eſt canibus minoribus, diuerſum & peculiare centrinas quidam fecerint: inducti videntur à corporis ſpecie nonnihil variante: ſunt enim cæteri galei (inquit Aelianus) varij, pelle molliore, capite latiore: centrinæ verò parui. quanquam paulò antè dixerat canes minores omnes ad cubiti menſuram accedere: (*concolores*,) pelle duriore, capite acutiore, & colore magis albicante: &, vt Rondeletius ſcribit, breuiores, craſſiores, figura corporis triangulari, &c.

Hyænam piſcem nonnulli centrinam eſſe putant, Hermolaus. Mihi certè animalia longè diuerſa videntur: quoniam & diuerſis locis nominibuſq; ab Oppiano nominantur: & centrinæ quidem cum *Hyæna.* piſcibus, nempe galeis minoribus, (& ſecundum Aelianum inter eoſdem minimi:) hyænę verò cum belluis marinis, epitheto etiam ab immani magnitudine adiecto, ἀπαιτητὸς ὕαινα. Lechiam quoque Romæ dictum piſcem, aliqui centrinam eſſe putarunt, Iouius amiam: Rondeletius glaucum eſſe *Lechia Romæ*

oſtendit, non quidem muſtelini, ſed ſui generis piſcem. Germanicum nomen fingo: *Ein Spitzhund*, à binis dorſi aculeis: *ein Savvhund*, quoniam Galli & Ligures porcum nominant. *ein Stachelhund*: nam & aculeatos piſciculos fluuiatiles aliqui vocant *Stachelfiſch. ein Rochund*: à cute aſperrima, aculeis breuibus frequentibuſque conſperſa.

E Centrinæ quomodo capiantur, dictum eſt ſuprà in Corollario de Canibus E.

G Aculeos venenatos gerunt, ſcorpius, draco, &c. Καὶ κυνὲς, οἱ κέντρισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι, Πάντες ἀπὸ στροφῆς ἀπὸ νύγμασιν ἰὸν ἱέντες, Oppianus lib. 2. Halieut. Idem lib. 4. de piſcatione eorum ſcribens, (vt nos inter Canes deſcripſimus,) φῦλα κελκινῶν κεντροφόρων, periphraſticè pro centrinis dixit. Retulit mihi vir quidam literatus, accepiſſe ſe à nautis Balthici maris, piſcem vocatum *Hundfiſch* (ſpeciem potiùs eius: hoc enim nimis commune eſt nomen) aculeum in tergo habere, quo lædat naufragos: & captus fortè in nauim proiectus, aſſerem quernum etiam perforet.

Galevs Glaucus à Germanis nominari poteſt, *ein Blavvhund, ein blavver Hundfiſch.*

DE GALEIS ALIIS DIVERSIS.

De Canibus tum ſimpliciter dictis, per excellentiam nimirum pro maioribus & cetaceis, id eſt carcharijs: tum minoribus qui galei, vel canes galei differentiæ cauſa nominantur: dictum eſt ſuprà in C. elemento: vbi obiter quoq; de alijs quibuſdam galeis quædam protulimus.

Scylia, id eſt, Caniculæ ſunt, quos aliqui vocant nebrios (melius Nebrias) galeos, Ariſtoteles.

Galeus à rhodo apud veteres celebratus eſt, Pollux.

Eruditi quidam Galli, vt Iacobus Syluius, Rouſſette vulgò dictum ex Oceano piſcem, citharum malè interpretantur. Rond. caniculam ſaxatilem hoc nomine à Gallis dici demonſtrat.

De vvlpe ſeu Galeo alopecia, in v. elemento leges.

De galaxia Muſtelorum generis, vide ſuprà à principio Corollarij de Muſtelo in genere.

Eſt & νωτιδανὸς galeus dictus ab Ariſtotel. de animalib. lib. 5. quem Epænetus ἐπινωτίδα vocat, Athen. ſed hic locus apud Ariſtot. non extat, vt & alia multa, quæ eius nomine citat Athen. Nominatum autem νωτιδανὸν conijcio ab eminente dorſo, ac ſi dorſuarium Latinè dicas.

Bugaleus, Βυγάλεος, tanquam piſcis cuiuſdam nomen, à Gelenio noſtro ſcribitur: quod ab eo confictum ſuſpicor: quoniam apud authores hactenus non inueni.

Myaces, myes, myiæ vel myiscæ, myscæue, & mytvli, Conchæ deſcriptæ ſunt ſuprà inter Conchas diuerſas, pagina 276. & deinceps. Sed integrum de pleriſq; iſtis Plinij locum, illic non totum poſitum, adſcribam. Purgant (inquit, aluum) & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, viuuntq; in algoſis, gratiſſimi autumno. & vbi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Ægypto laudatiſſimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Horum ius traditur aluum & veſicas exinanire, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemque minuere: itaq; vtiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodeſſe felli pituitæque pulmonis, iocineris, ſplenis vitijs, rheumatiſmis. Fauces tantùm vexant, vocemque obtundunt. Vlcera quæ ſerpunt aut ſint purganda, ſanant: Item carcinomata. Cremati autem vt murices, & morſus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines: gingiuarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti vicem obtinent.

Degenerant in duas ſpecies: in mitulos, qui ſalem viruſque reſipiunt: myſcas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores.

Mituli quoque vt murices cinere cauſticam vim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſq;, atq; in alijs partib. ſordida vlcera, capitiſq; puſtulas. Carnes verò eorum ad canis morſus imponuntur, Hæc omnia Plin.

DE MYLLO.

Myllvs an idem coracino ſit, vt quidam docent, dubitari poteſt: vt pluribus expoſui productis
in vtranque partem argumentis, ſuprà in Corollario de Coracino A. pagina 296. Myllus legitur
etiam apud Plinium lib. 32. cap. vltimo, in Aquatilium animantium enumeratione: vbi alia lectio
habet Mitulus. Meminit Mylli piſcis Pollux quoque: & Ariſtophanes in Holcadibus apud Athe-
næum: Σκόμβροι, γαλεοί, λέβιοι, (alias λεβίαι,) μύλλοι, σαπέρδαι, θυννίδες: videntur autem hi omnes ſalſamen-
tarij piſces eſſe. Athenæus Myllum & Platiſtacon & Platacum (*melius Platacem, a recto πλάταξ. nam apud*
Athen. πλάτακας legitur, accu. numer. pluralis) appellari tradit, vtriq; maiuſculum: ſicut media ætate Myllum:
& cum puſillus eſt, Gnothidia. Sunt tamen (inquit) nonnulli, qui Platiſtacos & Platacos (*Platacas*) eoſ-
dem eſſe cum Coracinis putent: Myllum verò qui dicatur à Græcis vulgò Mylocopion, Hermolaus. In
Iſtro flumine permulti & diuerſi piſces naſcuntur: Coracini, Mylli, Antacæi, &c. Ælianus de animali-
bus 14. 23. quanquam Græci codices habent μυαλοί, deprauata indubiè voce pro μύλλοι. Piſces mollis
carnis & excrementis vacui, vt ſaxatiles, & aſelli qui in puro mari degunt, ad ſaliendum non ſunt ac-
commodi. Coracini verò, pelamydes, myli (μύλοι, l. ſimplici,) ſardæ & ſardenæ, ad ſaliendum ſunt appo-
ſiti, Galenus de alimentorum facult. 3. 41. Et paulo poſt: Præſtantiſſima autem omnium quæ mihi ex-
perientia cognoſcere licuit, ſunt, quæ à veteribus medicis ſardica ſalſamenta nuncupantur, hodie
Saperda. ſardas vocant: & myli, (alibi μύξα, perperam) qui ex Ponto aduehuntur. Secundum autem poſt illa lo-
cum habent coracini, & pelamydes, & quæ Saxitina (*Sexitana ſalſamenta, de lacertis*) appellant. Ex cu-
curbita ſuauiſſimus fit cibus, ſi cum aliquo ſalſamento (præſertim) ex Ponticis, quæ mylli dicuntur,
mandatur, Oribaſius Synopſeos 4. 35. eſt autem locus deſcriptus ex Galeni de aliment. facult. lib. 2.
cap. 3. Ergo cum mylli ſaliti ex Ponto aduehi ſoliti fuerint, ijdemq; ſaperdæ etiã vocari, vt in Coracino A. dictum

A. dictum eſt, in illo Perſij, ---en ſaperdam aduehо Ponto, ſaperdam pro myllo accipiemus. Eruditus quidam natione Græcus, Venetijs olim, piſcem vulgò dentale dictum, myllum ſibi videri mihi narrabat. Δελεδὼνη, ὁ μυλλαῖος ἰχθὺς, Heſychius & Varinus.

Myllus Græcorum longè alius piſcis eſt, quàm mullus Latinorum. Heſychius μύλλοι & piſcem interpretatur: & incuruum, obliquum, tortuoſum: & parœmiam de ſimulantibus. Sed pro piſce penultimam acuit, in alijs ſignificationibus vltimam. Verùm plura de his reperies in Lexicis & Chiliadibus Eraſmi, in prouerbio, Mylus omnia audiens. Μύλος l. ſimplici, idem μύλη eſt, nempe mola. & quoniam latus eſt hic piſcis, (vnde plataci & platiſtacis nomen factum) nihilo aut parum fortè longior quàm latus, à rotunditate forſan nomen ei factum fuerit. ſcribitur quidem l. ſimplici, vt diximus, Oppiano & Galeno alicubi: eidem alibi per duplex l.

MYRINVS apud Ariſtotelem alicubi legitur perperam pro Myxinus.

MYRMAS. Vide in Corollario Mormyri A,

MYRVS, Muræna mas eſt.

MYSCÆ. Lege Myaces paulò ſuperius.

MYSTVS quidam marinus à Bellonio memoratur. Barbum marinum dixeris: ſed à mullo diuerſus eſt. Vide ſuprà cum Barbo, pagina 123. Vt marinus Lucius fluuiatilem, ſic myſtus etiam marinus fluuiatilem refert, Bellonius alicubi. Idem in Singularibus Gallicè ſcriptis inter piſces Strymonis fluuij muſtacatum ſeu myſtum numerat, tanquam ab accolis Græci ſermonis reliquias ſeruantibus, vulgò hodie ſic nominetur. Myſtax quidem Græcis authoribus ſuperioris labri barba eſt, &c. Vide Mythus.

MYSTICETVS vel Myſtocetus piſcis cum Balæna habetur. Vide ſuprà, pagina 114 & in Corollario D. pag. 120. Plinius pro myſtoceto muſculum vertit. Muſculus (inquit Iſidorus, author ſæpe ineptus) dictus eſt, eò quòd ſit balænæ maſculus. eius coitu hæc belua concipere perhibetur. Sunt item muſculi cochleæ, quorum lacte concipiunt cochleæ. Et alibi: Muſculus marinus qui balænam antecedit, nullos habet dentes, ſed pro his ſetas intus. ob id etiam hirſutam dicunt appellatam. Hermolaus hunc piſcem Græcè iulum quoque vocari tradit: quod Latinè hirſutum ſonat. Sic ruit in rupes amiſſo piſce ſodali Bellua, Claudianus in Eutropium. *Muſculus. Hirſuta.*

MYLTVS vel MYTVLVS. Vide Myaces ſuprà. Mytilus aliàs. Mytilus, (aliâs Mugilis, quòd placet. nam & Samonicus ſic recitat,) & viles pellent obſtantia conchæ, Horatius 2. Serm. de molliendа aluo.

MYTHVS Rondeletio inter piſces ignotos ponitur. quod nomen vbi legerit neſcio: niſi fortè in Aquatilium enumeratione Plinij, ad finem libri 32. vbi codices Miſcus habent: Hermolaus ſuſpicatur legendum Myſtus, vel Myſtocatus, vel Mytlus.

MYTIS, Μύτις, vocatur atramentum in ore ſepiæ, (de quo plura leges in Sepia:) & eodem nomine piſcis quidam ab Hippocrate, Galenus in Gloſſis. Aliqui naſum μύτιν non ineptè vocarunt. nam & veteres hac dictione vtuntur, ſed de marinis (animalibus.) Nempe Ariſtoteles ſepiam ait teſtam habere in dorſo, ἐν δὲ τῇ μύτιδι τὸν θολὸν (id eſt, in mytide verò atramentum:) ea verò ſita eſt (inquit) iuxta os ipſum (πρὸς τὸ ςόμα αὐτῆς,) veſicæ locum obtinens. Et fortè eadem hæc particula, μυκτὴρ quoque ab eo nuncupatur, cum ſcribit: Αἱ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις, ἐφαρμόττουσι δὲ καὶ τὸν μυκτῆρα εἰς τὸν μυκτῆρα. Et fortè vt μύξα à verbo μύζειν, deducitur: ſic metaphoricè etiam μύτις, & myxinus piſcis, Euſtathius in Iliad. N. Et alibi in Iliad. Δ. Μύζειν eſt μῦ literam efferre: vel clauſis labijs ſonum quendam naribus ædere, (vt ſolent aliquando indignantes:) quanquam & aliter hoc verbum de ſono quodam dicitur, abſque aliqua animi affectione. Ab eo deriuantur μυκτὴρ, μυγμὸς, μυχθίζειν, μύξα, ἀπομύσσεσθαι, καὶ αὐτὴ ἡ μύτις. Μύτις, piſcis eſt fœmina, quæ ſine mare non paſcitur: item mutus, & diſſolutus vel ineptus ad Venerem, Heſychius & Varinus. ſed pro piſce fœmina Μύτις, per iôta in vltima potiùs ſcripſerim, fœminino genere: pro muto autem vel frigido ad Venerem per ἦτα, maſculino. Μυττὸς, (oxytonum, τ. duplici,) atramentum ſepiæ, (τὸ μέλαν τῆς σηπίας,) quod ore continens excernit, Heſychius & Varinus. Μύττις (paroxytonum, τ. geminato,) μύττεως καὶ τὰς μύττεις, Suidas ſine vlla interpretatione. Impendiò tacitus, aut in Venerem ſolutior, (*prouerbiali vocabulo*) dicebatur μύτης: quaſi dicas mutitor, à μῦ mutorum ſyllaba, de quo nobis aliàs dictum eſt. Eſt huius nominis piſcis fœmina, quæ ſine mare non paſcitur. Hinc & in libidinoſos, aut ſupra modum vxorios, rectiùs autem in viroſas fœminas. Author Heſychius, Eraſmus Roterod. ſed imperitè. nos Heſychij verba, à nobis conuerſa proximè recitauimus. Ea Græcè ſic habent: Μύτης, ἰχθὺς θήλεια, ἥτις ἄνευ ἄρρενος οὐ νέμεται. καὶ ὁ ἐνεὸς, καὶ ὁ πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἐκλελυμένος. Eraſmus ἐκλελυμένον vertit ſolutum in Venerem, & libidinoſum: cum omnino contrarium dicat Heſychius. neque enim Græci ita accipiunt ſuum ἐκλελυμένος, vt Latini participium ſolutus, pro eo quod eſt effuſus & nimius in aliquod vitium, (vt luxu ſolutum Quintilianus dixit: & libido ſolutior, Liuius: per metaphoram fortè ab animalibus feris, quæ vincta teneri debebant, ſolutis: vel tranſlatione à corpore laxo, diſſoluto, & flacceſcente, ad animum) animo circa id diſſoluto & effœminato. ſed potiùs ἐκλελυμένος aut ἔκλυτος, eis is eſt, qui vim corporis aut particulæ alicuius laxam & diſſolutam ad motum ſenſúmue aut ſuam functionem habet. In Lexicis ἔκλυτον interpretantur fractum, viribus defectum, flaccidum. Forſitan autem μύτης, vt mutum ſignificat, id eſt impotentem ad loquendum, ita quoque ad Venerem. nam & apud nos homines è plebe vulgò pro frigido ad Venerem, ſurdum dicunt. aut μύτης fortè, vt plebs vocabula peruertit, præſertim ea quibus aliquid obſcuriùs inſinuare vult, detortum eſt à μύστης. myſtis enim, id eſt initiatis aliquibus ſacris, interdictum erat Venere. aut à μιτύλος, quod eſt mutilus, ſine cornibus: Μιτύλαν λέγουσιν αἶγα, τὴν μὴ ἔχουσαν κέρατα, Varinus. aut μύτης dicitur quaſi μηστις, παρὰ τὸ μὴ σύειν, ὁ ἄσυτος.

Apud Plinium libro 32. cap. vltimo, in Aquatilium Catalogo legitur Meryx: quo loco codices manuſcripti Hermolai habebant Metis: ipſe meryx legendum ſuſpicatur. ſed liceret etiam Mytis legi, faciliore tranſitu, ſi diuinandum eſt.

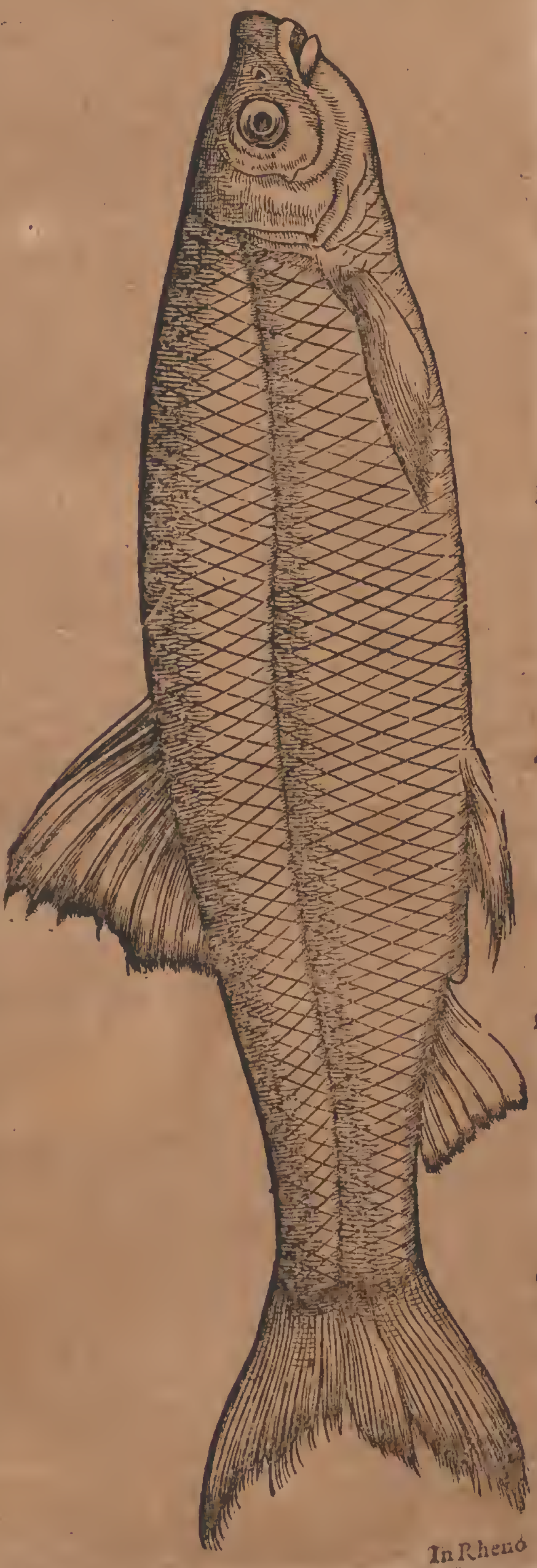
Mityi. Cæterùm vt mytis de excremento ſepiæ nigro dicitur: ita vocalibus tranſpoſitis μίτυς, excrementum quoddam ceræ ſimiliter atrum: quod & commoſis vocatur, de quo in Apum hiſtoria dicendum.

Eſt & Mitys viri nomē, Μίτυ, de quo Ariſtoteles in libro de poëtica: In Argo ſtatua Mityis (ὁ Μίτυος) authorem necis eius interfecit. Meminit etiam Plutarchus in libro de ijs qui tardè diuinitus puniuntur: vbi genitiuus Μίτυς legitur, & accuſatiuus Μίτυν, neſcio quàm rectè.

MYXINVS vel MYXON genus eſt mugilis. quære ſuprà inter Mugiles.

DE AQVATILIBVS, N. LITERA INITIALI SCRIBENDIS.

A NArica eſt genus piſcis minuti. Gaza pro hepſetis naricas reddidit apud Ariſtotelem. Vide ſuprà inter Apuas in Hepſetis, pag. 71. Muriaticam video in vaſis ſtanneis, naricam bonam & canitam, Plautus apud Feſtum. Naricæ, id eſt Hepſeti, piſciculi ſunt minuti: quos Artemidorus in libro de interpretatione ſomniorum ſectos appellat, Niphus: neſcio quàm rectè. nam Græcus codex ad manum nō eſt. Mnesitheus maiorum piſcium genus, ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellari tradit. τμητοὺς autē ſectos interpreteris, nimirum quòd concisi in patinis miniſtrentur, vel quòd diſſecti in ſalſamenta adhibeantur.

DE NASO PISCE FLVVIATILI.

NAſus piſcis eſt Danubio, & aquis in Danubium influentibus: ſimilis monacho (*id eſt capitoni fluuiatili*,) ſed tenuior, naſo valde craſſo, Albertus. Noſtri etiam vulgò hunc piſcem appellant *ein Naſzen*: hoc eſt Naſum: niſi quis Naſonem, aut Naſutum dicere malit. Peculiare nec illaudatum genus piſciū eſt in amnibus & aquis Lani degens, carnoſum, molle & rotundum ferè, Barbatulorū (*Barbotum fluuiatilium*) penè guſtu, duorum triúmue palmorum magnitudine: quod Germani *Naſer*, quaſi Naſutū nominānt, Adamus Lonicerus. Circa Tridentū Sauerj vulgò dicitur duabus ſyllabis. Galli & Itali multi puto nomina eius cū capitonis fl. (cui aliquo modo ſimilis eſt) nominibus confundūt: vt ſunt Villain, Cheuena, Muſiner. Labrum ſeu roſtrū ſuperius craſ-

Simus. ſum, ſimū obtuſumq; habet: vnde & Simus Latinè, Græcè Σιμὸς, dici poterit. nā eodē nomine piſcem inter Niloos legimus. nempe vt fluuiatiles quidā mugiles ſiue leuciſci à roſtri acumine oxyrhynchi vocātur: ita hic ab eodem ſimo craſſoq;,

Pachyrynchus ſimus & pachyrynchus, rectè vocabitur. Genere quidem Leuciſcis fluuiatilibus adſcribi debet.

Suetæ. ALIVS piſcis eſt, quem Suetæ nomine Italico Bellonius deſcribit: Sueta (inquit) Ferrarienſis Leuciſco quā Squalo magis ſimilis, ſemipedalis eſt, roſtro vel ore Lauareti, ſed ſubobtuſo, neq; vt Squalo in gyrū grādi. Capite acuminato, cauda & branchijs vt Leuciſcus. Branchias .n. habet paruas, tenuibus fibris cōſtātes: ſub quibus mox in ingreſſu œſophagi ſeni vtrinq; dētes cōperiūtur, pyxidatim in ſe inuicē infixi, alioqui maxillę huius piſcis omni dentiū veſtigio ſunt deſtitutæ. Squamis eſt paulò latioribus quàm Leuciſcus. Peritonæum interna parte ei nigerrimum eſt, vt in Salpis: cor ſpōgioſum: inteſtina in multos anfractus circunuoluta: hepar in duos lobos diſciſſum: quorum ſiniſter lōgius progreditur, & ſtomachum fouet, quem ferè vſque ad anum comitatur. Lien lateri ſiniſtro ſtomachi incumbit. Fel ei eſt admodum grāde. Cœno & ſpurcitijs veſcitur vt Sturio. Adamat flumina quę magno impetu ex montibus deuoluuntur: ideo in Pauera flumine rapidiſſimo, (quod quindecim à Bononia miliaribus, quatuor autem à Modena diſtat, & in Padū influit,) affatim capiuntur, Hæc Bellonius.

In Rheno

In Rheno inferiùs, vt circa Coloniam, *Makrill* vocari puto: & ſuſpicor eundem eſſe, de quo Macrillæ nomine quædam ſcripſi, in Corollario Lucij A. ex Adamo Lonicero: quanquam is de Macrilla & Naſo, vtroque ſeorſim, agit. Vterque in Rheno capitur, vterque aſſari ſolet, non illaudatus vulgó.

Naſos aliqui barbis fl. comparant, quod ad corporis ſpeciem: aliqui piſcibus *Erſlen* vulgò dictis apud Germanos. Mihi ſpecie, ſquamis & colore capitonem fl. referre videntur. ſed ad eam magnitudinem non perueniunt, & oris formam peculiarem habent. Venter eorum intrinſecus nigerrima membrana ambitur: vnde ioculari nomine hunc piſcem Germani ſcribam cognominãt. *Ein Naſe iſt ein ſchreyber.* Caro alba laxaque eſt, ſpinulis referta, vt & capitonis & aliorum multorum fluuiatilium, præſertim circa caudam. Os modicè deorſum vergit. nam cœno & ſpurcitijs veſcitur, vt ſcribit Bellonius de Sueta. Naſo dictus piſcis in aquis Danubij lapidem in capite habet, Albertus. Plura in A. prædicta ſunt. B

Naſi apud nos in fluuijs & riuis capiuntur. libenter enim in riuos aſcendunt. In lacum non veniunt, niſi ad initium eius tantùm, præſertim vêre. C

Verno tempore præferuntur & pingueſcunt. apud nos tamen Nouembri menſe laudantur: ſi modò vnquam laudandi ſunt. nam caro eorum ſemper laxa & inſipida eſt. quamobrem aſſare eos potiùs quàm elixare peritiores coqui ſolent. In Rheno præſtantiores habentur. In libello quodam Germanicè vulgato de piſcibus, Februario & Martio, & cum ſalices ſtillant, eos præferri legimus. F

NATEX. Vide infra in Nerite.

NAVCRATES piſcis non alius eſt quàm Echeneis ſuo loco poſita.

NAVPLIVS cum Nautilo mox ſequitur.

DE (NAVTILI SIVE) TESTACEI POLYPI PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

Teſtam Nautili Bellonius huic ſimilem pinxit: & conditum in ea polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione teſtæ longioribus, nempe triplo & ampliùs quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque criſpati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. eam enim veli loco ad planam teſtæ extremitatem (ſiue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam, veli inſtar. binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἰήκεσι) ſimiles. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia accepi, ternos vtrinque demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius ſolus cauda media vt gubernaculo hunc piſcem vti ſcribit, neſcio quàm rectè. quæ enim pars caudæ nomine in polypo appellari poſſit, & extra teſtam emitti, non video.

IN librum de teſtaceis, polyporum genera duo conchis indita reiici poſſent, (*Rondeletius Nautilos poſt polypos deſcripſit: nos vt in plerіſque, ita hic etiam ordinem literarum ſecuti ſumus:*) ſed cùm polyporum tractationem aggreſſi ſimus, ſuperioribus vtpote quorum genera ſint, vt Ariſtoteli lib. 4. de hiſt. cap. 1. placet, rectè adiungentur. Ἔτι δ᾽ ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις: ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικός, ὑπ᾽ ἐνίων ᾠὸν πολύποδος. τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστιν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ᾽ ὑπὸ τῶν κυμάτων *Nautilorum genera ex Ariſtotele, duo.*

μάλιστα ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὗται μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ᾽ ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. Id eſt, Duo alij ſunt polypi teſtis concluſi: is qui dicitur à nonnullis nautilus, ſiue nauticus, ſiue ouum polypi. teſta huius pectinis teſtæ ſimilis, quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. ſæpius is iuxta terram paſcitur, vnde fit vt in eã à fluctibus eiiciatur, & teſta excuſſa capiatur, vel in terra pereat. iſti parui ſunt, & facie ſimiles bolitęnis. Alter cochleę modo teſtâ munitur, quã nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. Ex his coniicio prioris generis teſtam eſſe eam,

Lib. 9. cap. 30. quã capiti præfiximus: ea. n. vnica cõcha cõſtat caua, & (vt inquit Plinius) acatij modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (*Plinij quidem hæc verba ſunt de nautilo, tanquam altero genere nautili, vt in Corollario referemus.*) His ſubiiciemus polypum pronum & ſupinũ, qui paruus eſt & facie ſimilis bolitænis, vt ait Ariſtoteles. nam alueo eſt rotundo. Brachia vnico conſtant acetabulorũ ordine. Quòd is ſit nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſta conſtet, maximè Athenæi authoritate confirmatur. Eius hæc ſunt verba libro 7. Ὁ δὲ ναυτίλος καλούμενος, φησὶν Ἀριστοτέλης, πολύπους μὲν οὐκ ἔστιν, ἐμφερὴς δὲ κατὰ τὰς πλεκτάνας. Ἔχει δὲ νῶτον ὀστρακόδερμον. Ἀναδύνει δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἔχων τὸ ὄστρακον, ἵνα μὴ τὴν θάλατταν ἕλκῃ. Ἐπαναστραφεὶς δὲ ἐπιπλεῖ, ἄνω ποιήσας δύο τῶν πλεκτανῶν, αἳ μεταξὺ αὐτῶν λεπτὸν ὑμένα ἔχουσι διαπεφυκότα, ὡς καὶ τῶν ὀρνίθων οἱ πόδες ὁρῶνται μεταξὺ τῶν δακτύλων δερματίνον ὑμένα ἔχοντες. ἄλλας δὲ δύο πλεκτάνας καθίησιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀντὶ πηδαλίων. Ὅταν δέ τι προσιὸν ἴδῃ, δείσας συστέλλει τοὺς πόδας: καὶ πληρώσας τὸ ὄστρακον τῆς θαλάσσης, κατὰ βυθοῦ ὡς τάχος χωρεῖ.

Verum nautilum ſeſe exhibere, Athenæi verbis comprobat.

Vides hîc nautilo dorſum duntaxat teſtaceum tribui, eique ob id ſimplicem eſſe teſtam, quòd eam aqua modò impleat, modò vacuet. Reliqua quæ dicit Athenæus ex ijs quæ ſequuntur, nota fient, quam ob cauſam conuertiſſe ſuperuacaneum fuiſſet. Ariſtoteles non minùs eleganter quàm iucundè nautili polypi, quem nautam interpretatus eſt Gaza, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Eſt nautilus polypus, (Ἔστι δὲ καὶ ὁ ναυτίλος, πολύπους. *id eſt, Nautilus quoque polypus, ſiue ex polyporum genere eſt*) & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris ſumma elatus. ex imo gurgite effert ſe teſta inuerſa, vt aſcendat faciliùs, & inani ſcapha nauiget. Cùm verò immerſerit, concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa ſunt, quemadmodum palmipedum auium digiti: ſed hæc craſſior eſt & denſior: illa longè tenuior aranearum telis ſimilis. hac, vt velo, ſpirante aura: brachijs, vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίου δὲ τὰς πλεκτάνας παρακαθίησι. *Gaza vertit: Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.*) Si quid metuerit, teſtam protinus mari replet, atque ita demergit. Plinius nautili mentionem faciens eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe opinor: nam pro pompilos, polypi ouum legendum eſſe arbitror ex Ariſtotele, ex quo Plinium hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam pompilus longè alius eſt à polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur nautilos, ab alijs pompilos. Ariſtoteles verò καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachijs, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. Propiùs adhuc ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minùs perſpicuè nautili nauigationem cecinit. Eſt in teſta concaua latens ſpecies polypo ſimilis nautilus, ſua celebris nauigatione. In arena quidem degit, ſed in ſumma maris etiam ſe pronus effert, ne teſtam aqua compleat: ſed cùm in ſumma aqua fuerit, conuerſa teſta nauigat, tanquam gubernandi acatij peritus homo: duos itaque pedes tanquam rudentes extendit, inter quos tenuis membrana veluti velum panditur vento ſpirante: ſubter verò alij duo aquam cotingentes, gubernaculis ſimiles, & domum & nauem & piſcem deducunt. Quòd ſi mali quid alicunde immineat, rudentes omnes, vela, gubernacula contrahens, hauſta aqua grauatus deprimitur.

Ariſtot. lib. 9. cap. 37.

Plinius lib. 9. cap. 29.

Oppian. lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Ἔστι δέ τις γλαφυρῷ κεκαλυμμένος ὀστράκῳ ἰχθὺς
Μορφὴν πουλυπόδεσσιν ἀλίγκιος, ὃν καλέουσι
Ναυτίλον, οἰκείησιν ἐπικλέα ναυτιλίῃσι.
Ναίει μὲν ψαμάθοις, ἀνὰ δ᾽ ἔρχεται ἄκρον ἐς ὕδωρ
Πρηνὴς, ὄφρά κε μή μιν ἐνιπλήσειε θάλασσα.
Ἀλλ᾽ ὅτ᾽ ἀναπλώσῃ ῥοθίων ὕπερ Ἀμφιτρίτης,
Αἶψα μεταστρεφθεὶς ναυτίλλεται, ὥς τ᾽ ἀκάτοιο
Ἴδρις ἀνήρ. δοιοὺς μὲν ἄνω πόδας, ὥστε κάλωας
Ἀντείνει: μέσσος δὲ διαρρέει, ἠΰτε λαῖφος,
Λεπτὸς ὑμὴν, ἀνέμῳ δὲ πιτναίνεται. αὐτὰρ ἔνερθεν
Δοιοὶ ἁλὸς ψαύοντες ἐοικότες οἰήκεσσι:
Πομποὶ δ᾽ ἰθύνουσι δόμον, καὶ νῆα, καὶ ἰχθύν.
Ἀλλ᾽ ὅτε ταρβήσῃ σχεδόθεν κακὸν, οὐκέτ᾽ ἀήταις
Φεύγει ἐπιτρέψας: σὺν δ᾽ ἔσπασε πάντα χαλινὰ,
Ἱστία τ᾽, οἴηκάς τε: τὸ δ᾽ ἀθρόον ἔνδον ἐδέκτο
Κῦμα: βαρυνόμενος δὲ καθέλκεται ὕδατος ὁρμῇ.

Ariſtoteles teſtaceum polypum primi generis duntaxat nautilum ſeu nauticum vocat. Alterum cochleæ ſimilem facit, qui teſtam ſuam nunquam deſerit Id genus ſponte naſcitur, vt cæteræ conchæ. De nautilo idem ſentio, etiamſi id ſibi non exploratum eſſe ſcripſerit Ariſtoteles.

DE EODEM, BELLONIVS.

Nautilum vulgus Neapolitanum Muſcardinum & Muſcarolum nominat: quod etiam nomen Oſmylo commune eſt.

B Eius concha tribus fragmentis conſtare videtur, (*carina ſ. & lateribus: cum tamen vna & ſimplex ſit*) quorum latera vtrinque ceu carinæ iuncta apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambæ manus amplecti poſſunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt craſſitudinem membranæ pergamenæ, ſtriiſque in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ ſunt, in formam rotundam abeuntes. foramen autem, per quod Nautilus alitur atque exit de concha, magnum eſt. Ea fragilis eſt, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens.

C De generatione, incrementoque huius piſcis nihil adhuc exploratum habuit Ariſtoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, ſed vt ceteras conchas prouenire: neque verò an concha ſolutus viuere poſſit Nautilus, certum adhuc habuit.

Cæterùm

Cæterùm pſittaci roſtrum habet, ſuiſque cirrhis Polypi modo graditur, atque eodem modo acetabulis ſorbet. BC

COROLLARIVM.

Nautili picturam Io. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad me dedit, his verbis in epiſtola adſcriptis: Mitto ad te hic picturam cuiuſdam piſcis ex teſtaceorum genere, puto Ariſtotelis Nautã eſſe: quam mihi primum, cum in Italia eſſem Cæſar Odonus Doctor medicus Bononienſis exhibuit, vir vt humaniſſimus, ita in exteros admodum hoſpitalis. poſtea verò hîc in Anglia ipſum piſcem vidi, quẽ pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Teſtam habet externa parte ex fuſca ruffeſcentem: internam verò partem ita nitentem & ſplendentẽ, vt cũ vnionibus precioſiſſimis de coloris amœnitate certare poſſet. multa quoque habet in ipſa teſtæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum cõſtat ex pellicula tenuiſſima. πλεκτάναι ab vtroque latere demiſſæ carneæ ſunt & molles, vt polyporum cirrhi, reliqua corporis pars confuſa erat & indiſcreta vt reliquorum teſtaceorum generũ: Hæc Fauconerus, Anglicum huius piſcis nomen ignorare ſe confeſſus. nos Germanicum fingimus, *ein Farkuttel, oder Schiffkuttel*: quo & è mollium genere eum eſſe, & nautam, indicatur, Ariſtotelis ex libro quarto hiſtoriæ, capite primo. verba de nautilorum generibus Rondeletius Græcè recitauit: & mox interpretatus eſt, meo quidem iudicio probè, tanquam duo tantum genera eorum Ariſtoteles deſcripſerit: non, vt Gaza, & alij eũ ſecuti, tria. quòd ſi pro verbis iſtis, καὶ ὁ ναυτικός, legas ὁ ἔχων ναυτικός, nihil prorſ⁹ dubitationis ſupererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hæc Ariſtotelis verba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum, & huiuſmodi, nimium familiares Ariſtoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo diſtraheret. nam cum in ſingulari numero verba & nomina aliquot rectè poſuiſſet philoſophus, mox numero temere mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: εἰσὶ δ' αὐτοὶ μικροί, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philoſophi verbis, genera ſolum duo eum ſtatuere animaduertet: vnum in teſta pectunculi, teſtæ ſuæ nõ adnatum: alterum verò in cochleari teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ tranſlationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt: Duo item viſuntur genera (polyporum) conchis indita: quorum alterum nautam aliqui vocant, alterum pompilum, ſiue ouũ polypi. teſta ijs, (αὐτοῦ eius, Græcè in ſingulari numero,) vt pectunculis, &c. Eſt etiam qui cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Plinius cum de nautilo paulò antè dixiſſet, (ex Ariſtotele:) mox tanquam de altera eius ſpecie: Nauigeram ſimilitudinem (inquit) & aliam in Propõtide viſam ſibi prodidit Mutianus: concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hanc condi naupliũ, animal ſepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demiſſis palmulis ferire vt remis: Si verò flatus inuitent, eaſdem in vſu gubernaculi porrigi, pandique concharum ſinus auræ. Huius voluptatem eſſe vt ferat, illius vt regat: ſimulque eam deſcendere in duo ſenſu carentia: niſi fortè triſti (id enim conſtat) omine nauigantium humana calamitas in cauſa eſt, Hæc Plinius. pro vltimis aliquot verbis alia lectio ſic habebat: ſimulque eam deſcendere incluſo ſinu, fluctu hauſto territam viſu. id enim vbi conſtat rumore nauigantium humana calamitas in cauſa eſt. ſed priorem, ceu clariorem antiquioremque probat Maſſarius. Mihi nauplius à Plinio Mutiani verbis deſcriptus, non alius quàm nautilus proximè ex Ariſtotele ab eo memoratus videtur. nauplij quidẽ hoc nomine alius nemo meminit quod ſciam. videtur autem caſus rectus eſſe nauplius, & per appoſitionem dictum à Plinio, in hanc condi nauplium animal ſepiæ ſimile. Nauplium quidem, ſi rectè ſcribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem ſignificat. Nauplius alioqui proprium viri eſt, filij Neptuni & Amymones, &c. lege in Onomaſtico noſtro. Si non eædem, at certè ſimiliter nauigare videntur conchæ, quæ Veneriæ dicuntur: de quibus Plinius: Nauigant Veneriæ, præbenteſque concauam ſui partem, & auræ opponentes, per ſumma æquorum velificant. In nonnullis codicibus habetur: Nauigant ex ijs Nerites, &c. Vuottonus. Nos de Venereis conchis ſuprà inter diuerſas ſcripſimus pag. 282. de Nerite paulo inferiùs ſcripturi. Rondeletius reprehendit Bellonium, qui concham margaritiferam vulgò dictam, ſecundam nautili ſpeciem eſſe putârit. Vide ſuprà inter Cochleas diuerſas marinas, pagina 239. Nautilus è genere Polyporum Concha vna præditus eſt. is cum ex ima maris ſede ad ſummam aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorſum verſus, vt ne hauſta aqua rurſus demergatur: vbi verò ad ſummam æquoris peruenit, & mare ab aduerſa tempeſtate conquieſcit, ſupinam Concham vertit. hac enim tanquam ſcapha nauigatione fertur: & duo brachia in vtrunq; latus demiſſa, ſenſim atque moderatè mouens remigat, domeſticâque & natiuam

Marginal notes: A (beside "Nautili picturam"); *Nauplius.* (beside "tanquam de altera eius ſpecie"); *Concha Venerea.* (beside "dictum à Plinio")

& natiuam nauem propellit. quòd ſi ventus flat, brachia, quę tanquam remos potiùs longè lateque porrigebat, gubernacula conſtituit. at quæ cæterorum brachiorum media eſt mébranula pertenuis, ea paſſa, & intenta pro velo vtitur: ſicque, cum eſt ſine metu, nauigat. ſin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet, Aelianus de animalib. 9.34. Oppianus tradit nautilum πρηνῆ, id eſt pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterque quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. ſenſus quidem clarus eſt. nam ſi quis vas vacuũ in aquã caua parte prę miſſa adigat ęqualiter rurſusq; itidem eximat, aqua non intrabit, obſtante aere. Pedes vtrinque quatuor extendit nautilus: quorum primus vtrinque erigendi cauſa veli leuatur: terni demittuntur. Cum verò ſibi metuit, præſertim à laris, aliiſque auibus maritimis, teſtam demergit, Bellonius in libro Gallico de piſcibus.

H.a. Ναυτίλος & piſcem & nautam ſignificat, Varinus. Ναυτίλος etiam eſt inter fabulas Timothei Mileſij.

Plauſtra maris naues qui primus repperit, ille
Audax orauit fluctus tranare marinos,
Fecit opus ſimile. hinc & ventis vela tetendit
Siue Deus, ſeu mortali de ſemine natus,
Nauigium ſpectans piſcis: dũ robora nectit,
Funibus, aptauit retrò dehinc frena carinæ,

Lilius Greg. Gyraldus ex Oppiano. Nauim quæ remis impellitur ζώῳ πολύποδι comparauit Syneſius in epiſtolis. Circa Trœzenem olim (vt Clearchus ſcribit) neque ſacrum appellatum polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) polypum (*nautilum intelligo*) fas erat piſcari: ſed tum hoſce piſces, tum teſtudinem marinam attingere vetitum, Athenæus.

h. In Nautilum piſcem Callimachi Cyrenęi epigramma apud Athenęum libro 7.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σεληναίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται,
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεὸς, οὖλος ἐρέσσων.
Ποσὶν, ἵν' ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ἔς δ' ἔπεσον παρὰ θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃσιν ἔθ' ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους,
Τίκτει τ' αἰνοπέρης ὠεὸν Ἀλκυόνη.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ' Αἰολίδος.

In hoc epigrammate quoniam obſcuriora quædam ſunt, paucula explicabo. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quanquam ego concha ſum ipſa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi ſum conſecrata, eiecta in litus, & allata Arſinoæ. hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præſtantiſſimæ formæ, Veneris & venuſtatis ſtudioſa. Οὖλος, criſpus: id eſt, criſpantibus pedum cirrhis. Ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφ. (id eſt vt nauta. ἵνα in eodem verſu abundare videtur. Iulis oppidum eſt inſulæ Co, Stephanus. Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃσι) lego, Μηδέ μοι ἐν θαλάμης βίος, ὡς πάρος, &c. Smyrnæ plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones non habeo quod dicam. Idem Athenæus mox recitat epigramma Poſidippi, in Venerem illam quæ in Zephyrio colebatur, Τοῦτο καὶ ἐν ποταμῷ καὶ ἐπὶ χθονὶ τῆς Φιλαδέλφου Κύπριδος ἱλάσκεσθ' ἱερὸν Ἀρσινόης, &c.

Liburnica. De nautilo velificante ſimul & remigante per altum, Plinius dicit: Ita vadit alto, Liburnicarum gaudens imagine. de nauplio verò, concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata. De Liburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare & quæ in eo ſunt inſulas prædabantur celeribus & leuibus nauigijs vnde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicę vocantur. *Acatium.* Talis nauigij formam quoque exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone poſitum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium ſimpliciter nauigium dixiſſe, quod Plutarchus acation, & Tranquillus ſcapham. fuiſſe & maxima quædam acatia. acaton apud Thucydidem & Lucianum velis potiùs quàm remis agi. acatij ambiremis prædatorij Thucydidem meminiſſe. Laurentium Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè ſe dubitare. quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν,) vel κωπῆρες πλοῖον.

NEMEADES piſces quidam ab Heſychio memorantur, cuius hæc ſunt verba. Νεμεάδες, ἰχθύες, βλαστοὶ ὄρη ἀνεμώλια, ἀπόγονοι, λειμῶνες. Sunt illi & Nemeades portæ in Argo dictæ, inde quòd Nemeam verſus ſpectent: non autem Corinthiæ, vt quidam malè interpretati ſunt.

DE NEREIDE, RONDELETIVS.

POetæ Nereides eſſe finxerunt Nerei & Doridos filias: quarum pars nare videtur, inquit Ouidius: Pars in mole ſedens virides ſiccare capillos, Piſce vehi quædam. facies non omnibus vna, Non diuerſa tamen, qualem decet eſſe ſororum.

Lib. 9. cap 5. Id non omnino fabuloſum eſſe exiſtimat Plinius. Et Nereidum falſa opinio nõ eſt, ſquamis modo hiſpido corpore, etiam quà humanam effigiem habent: nanque hęc in eodem (vbi Triton quidam in ſpecu quodam concha canens auditus: vt Olyſipponenſium legatio ob id miſſa, Tiberio principi nunciauit) ſpectata litore eſt: cuius morientis etiam gannitum triſtem accolæ audiuere longé. Et diuo Auguſto legatus Galliæ complures in litore apparere exanimes Nereidas ſcripſit. Vt igitur homines (*Viri, vel ſimpliciter Homines. Vide ſupra Elemento H.*) ſunt marini, ita Nereides mulieres marinæ fuerint: qualis à Gaza viſa eſt. Similem audio (ſed pro vero non affirmo) ab Hiſpano quodam nauta in naui educatam, quæ tandem in mare ſe deiecit, nec poſtea videri vnquam potuit.

Nereides eſſe æquè forſitan verum eſt, atque id quod de Faunis ac Satyris ab antiquis eſt proditum: quorum monſtrorum nonnullos ſe aliquando vidiſſe quidam ex ſanctiſſimæ vitæ, noſtræque religionis principibus viris, ſuis ſcriptis teſtati ſunt, Bellonius.

COROLLARIVM.

Tiberio principe contra Lugdunenſis prouinciæ littus in inſula, ſimul trecentas ampliùs beluas

reciprocans

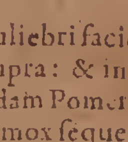
reciprocans deſtituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interque reliquas, elephantos & arietes: Nereidas verò multas, Plinius. Non falſam eſſe Nereidum opinionem Plinio adſtipulari quid vetet? cum plerique nauigantes referant vidiſſe piſces humana effigie ſquammis duntaxat hiſpido corpore exanimes in littus eiectos quæ deſcriptio cum ea qua Nereidum eſt ſatis conuenire videtur, Maſſarius. Balara emporium eſt Indiæ. Opponitur autem regioni illi ſacra Inſula, quam Sceleram vocant. ea freto ſtadiorum centum à continenti diuiditur. Hanc tenere dicunt Nereidem deam ſæuam atque infeſtam, & præternauigantium multos rapientem: quæ nec anchoras inſulæ applicare nautas patitur, Philoſtratus de vita Apollonij lib. 3. Nereides ſunt beluæ marinæ, toto corpore hirſutæ & hiſpidæ: habentque ſpeciem aliquam formatam (*conformem*) cum homine. Horum aliqua cum mortalis conditionis imitatrix emori debet, auditur procul gemitus eius ac planctus, Iſidorus. Theodorus Gaza vir Græca facundia clarus, & philoſophiæ præceptis imbutus egregiè, apud Iouianum Pontanum, ad quem frequens ventitabat, compluresque noſtrates, ſcitè admodum & luculenter ratiocinabatur, ſe dum in Peloponneſo ageret, & fœda maris tempeſtate oborta, duriſſimo tempore anni, nonnulla piſcium monſtra procellæ ad litus illiſiſſent, inter cætera vidiſſe Nereidem in litore, fluctibus expoſitam, viuentem iam & ſpirantem, vultu haud abſimili humano, facie quoque decora, neque inuenuſta ſpecie, corpore ſquamis hirto ad pubem vſque, niſi quòd cætera in locuſtæ (*marinæ nimirum*) caudam deſinebant, ad quam propere viſendam cum frequens concurſus fieret, ipſeque & nonnulli è propinquis oppidis vicini affineſque, eò ſe contuliſſent, illam frequenti turba circundatam, mœſtam & animo conſternatam, vt ex vultu coniectari erat, in litore iacentem, crebroque ſuſpirio fatigatam conſpexiſſe: mox cum à tam frequenti corona conſpiceretur, ſeque in ſicco deſtitutam videret, præ dolore gemitus ſpirantes & lachrymas vberes dediſſe. cuius miſericordia motus ipſe, vt erat mitis placiduſque, cum turbam decedere de via iuſſiſſet: ipſam interim brachijs, & cauda, quo maximè modo poterat, humi reptantem paulatim ad aquas perueniſſe. Cumque ſe præcipitem magno nixu in mare dediſſet, ingenti impetu fluctus ſecare cœpiſſe, momentoque temporis, elapſam ex oculis nuſquam apparuiſſe. Georgius quoque Trapezuntius, vir multi nominis & magnę eruditionis, aperta profeſſióne referebat amicis, ſe cùm haud procul à litore in fonte quodam ſpaciaretur, puellam conſpexiſſe eleganti forma vndis extantem pube tenus, & quaſi laſciuiret, ſubinde emergentem ſummergentemque ſe, quoadusque ſe conſpectam intelligens haud amplius apparuit.

De Nereidibus nymphis marinis & Nereo deo marino, plura legas in Euſtathij commentariorum in Homerum indice: & in Varini Lexico, in vocabulis Νηρεὺς, Νηρῆς, Νηρῆδες, Νηρῖτος, & apud Gyraldum de dijs Syntagmate quinto, &c. Νηρεὺ, γελάσιμος δαίμων: Ἀλκμὰν καὶ Πόρκον ὀνομάζει, Heſychius. Pictores hodie ferè pro Sirêne Nereidem pingunt, vt in Auium hiſtoria in Sirenibus dixi. Nereidem Germanicè nominabimus *ein Meerfreuwle*, id eſt Mulierculam marinam. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipſe, & Thetis, atque Achilles: Nereides ſupra delphinos, & cete, & hippocampos ſedentes, Plin. 36. 5. H. a.

In mari circa Taprobanem inſulam cum alia cete admiranda, tum quædam muliebri facie exiſtunt, eiſque pro crinibus ſpinæ dependent, Ælianus. De Homine marino dictum eſt ſupra: & inter alia de viro & muliere in Nilo, pag. 440. & de muliere piſce noſtro ſeculo in lacum quendam Pomeranię delato: item de Derce vel Derceto dea muliebri facie, reliquo corpore piſcis figura: & mox ſequenti pagina exhibitum eſt monſtrum marinum ſpecie humana, muliebribus mammis, &c.

Quod ad philologiam circa vocabula, plura reperies mox in Nerite. τὰς Νηρηΐδας ἰχθυφωνεῖν τις ἐκωμῴδησε, διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς τῶν ἰχθύων ἐξωνήσεως, Euſtathius in Iliad. α.

DE NERITA (ARISTOTELIS,) RONDELETIVS.

QVas Ariſtoteles νηρίτας vocat, Gaza Natices conuertit, à natando, vt opinor. Sintne in turbinatorum genere dubitauerit aliquis ex Ariſt. qui ſic ſcripſit libro 4. de Hiſt. animal. cap. 4. Προμηκέστερα δέ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τῶν ἐν τοῖς νηρίταις. ἕτερον δ' γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον, &c. Longior eſt qui Turbinem ſubit, quam qui Neritam Cancellus. genus enim diuerſum eſt quod in Nerite degit, cætera quidem non abſimile, &c. Et paulo poſt: τὸν δ' ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, τοῦτο ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquam cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum Neritis tantum ineunt ſocietatem. Hic Ariſtoteles de Turbinibus & Neritis, vt de diuerſis loqui videtur, atq; ab his Neritas ſecluſiſſe. Sed ſi rem diligentius expendas, eam aliter habere comperies. Nam Nerita à turbinatis non genere, ſed ſpecie differt. Cum turbinatis igitur conuenit, quod teſta ſit clauiculatim intorta, ſed rotunda & ampla, qua, ab ea turbinati ſpecie diſtat, cui teſta eſt longa ſtrictaque. Ideo Cancellus (de hoc .n. in locis modo citatis loquitur Ariſtoteles) longior eſt qui in turbinatis longis hoſpitatur, quàm qui in Neritis turbinatis quidem ſed non longis. Qualis verò ſit Nerita, & quod ſit inter turbinata collocanda, ita explicat Ariſt. Ὁ δὲ νηρίτης, τὸ μὲν ὄστρακον ἔχει λεῖον, καὶ μέγα, καὶ στρογγύλον: τὴν δὲ μορφὴν παραπλησίαν τοῖς κήρυξι: πλὴν οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνοι τὴν μήκωνα μέλαιναν, ἀλλ' ἐρυθράν. προσπέφυκε δὲ νεανικῶς κατὰ τὸ μέσον. ἐν μὲν οὖν ταῖς εὐδίαις ἀπολυόμενα νέμεται. πνευμάτων δὲ ὄντων, τὰ μὲν καρκίνια ἡσυχάζει πρὸς τοῖς λίθοις: οἱ δὲ νηρεῖται προσέχονται μὲν, ὥσπερ αἱ λεπάδες, &c. Id eſt, Nerita teſta eſt, læui, ampla & rotũda: forma Buccinis proxima, papauer tamen non nigrum, vt Buccina, ſed rubrum habet. Teſtæ annexũ corpus eius mediũ firmiter eſt. Paſcuntur in mari tranquillo à ſaxis ſoluta: (*enallage generis, pro neritæ ſolutæ.*) at quoties flatus vrgent Cancelli hoſpites ſeſe in ſaxa recipiunt, Neritę ſaxis adhærent Lepadũ more & aporrhaidũ, ac cęterorũ generis eiuſdẽ. nec niſi tegmine dimoto adhęrẽt, quod velut operculũ poſſidet. Vſum .n. quẽ biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus & in eâdem os. Modus hic idem eſt

A

Neritam turbinatorum ſpeciem eſſe.

Lib. 4. de hiſt. anim. c. 4.

aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiuſdem, Hæc Ariſtot. Huiuſmodi eſt Nerita, cuius imaginem veram non magnitudinem expreſſimus. Eſt enim Concha ampla & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam Buccinorum accedente. De Neritis hæc Plinius. Nauigant ex his (*è Concharum genere*) Neritæ (*alia lectio Veneriæ. Vide in Conchis porcellanis, Elemento B.* præbenteſque concauam ſui partem, & alteram (*melior lectio, non habet hic vocem, alteram*) auræ opponentes, per ſumma æquorum velificant. Hæc de Nerita Ariſtotelis.

Lib. 9. c. 35.

DE NERITA ÆLIANI, IDEM.

A Ælianvs longè aliter Neritam deſcribit quam Ariſtoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ ſunt huiuſmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia ſpectatur. eo maris vbi ſordium vacuitas eſt, & tranquillitas viget, & in ſaxis ad imam maris ſ[.]dem adhæreſcentibus naſcitur. hæc Nerite appellatur. Hoc maxime ab Ariſtotelis Nerita differt, quod illa magna ſit, hæc parua. Nec mirum eſſe debet Ælianum ab Ariſtotele & Plinio in piſcium deſcriptionibus diſſentire, id quod in pleriſque facit. Ex paruitate, & formæ pulchritudine Æliani Neritam eſſe colligimus eam quę capiti præfixa eſt.

B Punctis nigris eleganter diſtinguitur teſta intus purpurea, in margine candida. Quod ſi quis Neritam inter Cochleas reponere voluerit non valde refragabor.

DE NERITE COCHLEA, BELLONIVS.

Bellonij Nerites, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, dubito: genere ſaltem ſi non ſpecie, conuenire videtur.

B Nerite quoque turbinati generis conchula, teſtam in anfractum intortam habet: qua penitus incluſa, nulla ex parte præterquam capite conſpicua eſt.

A Virilis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigorneau vocari ſolet: apud quos tanta eſt huius piſciculi frequentia, vt ſummo prouentu indigenæ, dum æſtus abſceſſit, magnos aceruos è ſaxis legant ac bulli-

(F) ant (*bullire faciant*) carnemq́; è teſtis (quò leuius ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autem quæ ex his cōficiuntur, minio tincta eſſe dixeris: quod à rubro ipſorum papauere prouenit. Priſci enim (*Ariſtoteles, vt refert Rondeletius*) Naticem ſiue Neriten, teſtam habere aiunt læuem, amplam, rotundam, buccino ſimilem: papauere tamen non (vt Buccinum) nigro præditam, ſed rubro. Eſt autem id papauer, excrementitium quiddam, membrana obuolutum, omnibus teſtaceis generibus præcipuè eſculentum. Natices ſua ſaxa relinquunt mari tranquillo, ac ſordibus vacuo, vt paſcantur.

Ariſtoteles audire eas & olfacere ſcribit: ſubterfugiunt enim piſcatores, ſi vocem ediderint. In Mediterraneo mari, in quo ęſtus non ita reciprocantur, piſcatores conchulas legentes in lintre eſſe oportet: quos ſi Nerites, quæ tunc ſaxo extra aquam hærent, ſenſerint, tunc ſeſe à ſaxo ſolventes, in mare præcipites ruere conſpexi: atq; hoc quidem eſſe puto, quod Ariſtoteles ait piſcatores Neritas legentes tacere, ne ipſos fugiant. Athenæus Anartes & Anarites vocat.

B Teſtam habent læuem, rotundam, exiguam, vt neque in Oceano, neque in Mediterraneo pollicis craſſitudinem excedant.

F Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potiſſimum, ſi cum cæpis etiam crudis comedantur.

COROLLARIVM.

Cancellum in Nerite Concha exhibui ſupra in Corollario de Cancello, pag. 164.

A A recentioribus Nerite vel Nerita Latinè effertur, genere fœm. declinatione ſecunda, vt grammatice vel Grammatica. ego Nerites maſc. genere, declinatione prima, vt Anchiſes, dicere malim. Sic enim Græci ſemper vſurpant. habet autem ſyllabas omnes longas in omnibus caſibus, quamobrem paroxytonum ſemper eſt: excepto nominatiuo multitudinis penanſlexo, Νηρῖται. ſic enim ſcribendum eſt: quanquam euulgati quidam codices Græci id non obſervent. Ἤ καὶ ὄστρεα πάντα, βυθοῖς ἅτε βόσκεται ἅλμης, Νηρῖται, στρόμβοι τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Νηρίτης, cochlea eſt (κόχλος, Suidæ, κοχλίας Varino) marina. à verbo νέω, νῶ, quod eſt nato, cuius futurum eſt νήσω, vnde & νῆσος,) fit νηρὸς, quod concauum aut humidum ſignificat: vt νηρὸς ἰχθύς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὀργίλος ἢ κάθυγρος. (Apud Heſychium quoq; legimus: Νηρίδας, τὰς κοίλας πέτρας. & Νηρὸν, τὸ πετεινόν.) (A νηρὸς autem deriuatur νηρίτης. nam ſi à Nereo fieret, ἐκ τοῦ Νηρέως, vt aliqui volunt, penultimam per diphthōgum haberet Νηρείτης, Suidas. ſicut Ἀρεὺς, Ἀρειείτης, [illegible] λέγει, ἀπὸ τοῦ Νηρέως, Varinus. Neriten ſanè concham à Nereo deo marino ſic dictam ratione non caret: quod is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: ſicut & Triton: quem viſum auditumque in quodam ſpecu Olyſipponenſis oræ cōcha canentem, Plinius refert. Nec ineptus ad hunc vſum nerites videtur, vtpote amplus & buccino ſimilis, Ariſtotele teſte. Nereus (inquit Gyraldus) ex Mari & Terra natus, grandæuus & ſenior dictus,

Nereus.

Græci ἅλιον γέροντα vocant, Nereidum Nympharum pater, mirificè laudatus ab Heſiodo in Theogonia. Huic hymnum Orpheus concinuit. Vxorem Dorida habuit: dictus ἀπὸ τοῦ νεῖν, vt ait Phurnutus, hoc eſt à natando. Marinorum deorum princeps eſt Neptunus, & eo antiquiores Nereus & Oceanus. In Oppiani Halieut. lib. 1. Νειρῖται ſcriptum inuenio per ει diphthongum in prima ſyllaba. Teſtata (inquit) animalia quædam in petris, alia in arenis paſcuntur: Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύρεαι αἶται. Et rurſus: Εἴτε τι νειρίτης ἔλυμα σκέπας, εἴτε τι κῆρυξ, de cancellis loquens vacuas ſibi conchas quærentibus. Nerites

Anarites. Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qni & ἀναρίτης & ἀνηρίτης apud Athenæum dicatur: quibus cum ego facile ſenſerim. quoniam & nomen idem eſt, prima litera tantum abundante in Anerite, vt ſolet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abundare: & genus quoque idem, nempe teſtaceum: & ſpecies, cochlea. & natura, adhærere petris. Vide ſuprà, pag 269. inter Conchas diuerſas. Apud Heſychium Νήριτος ſcribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: Νήριτος, ὁ νηρίτης: eſt autem conchylium cochleæ ſimile, & (colore) varium Sed hoc modo ſcriptum adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioſo, excellente, incomparabili: quo cum nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη. priuante particula & verbo ἐρίζειν compoſitum. inde νηριτόμυθος, οὐκ ἄν τις εἴπειε πρὸς μύθους. & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Heſychius Νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui ſic dictum accipiunt quaſi νήριστον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον. διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, Euſtathius) & adiectiuè πολὺ, ὑγρὸν, ἱερὸν, χλωρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. ſed pro copioſo & innumerabili vſitatius eſt ſcribere νήριθμον à νη. negatione, & ἀριθμὸς, quod eſt numerus. Ergo ſi quis Neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine qua alias eiuſdem generis excellat, nominatam velit, bene eſt. *Natex.* Gaza pro nerite naticē reddit ex Ariſtotele, qnoniam & natex Latinis à natando dictus videtur, vt νηρίτης Græcis à νέω, νήσω, ſicut è Suida retuli. Naticem piſcem leges apud antiquos per t. non per r. & videtur à natando dictus, Feſtus mox poſt Naricam piſcem diuerſum. Neriten qui accolunt ſinum Adriaticum, etiam nūc antiquo nomine appellant, Hiſpani Caragolum, Gillius. Quidam Gallicè interpretatur Petit Limaſſon de mer, id eſt paruam cochleam maris. Hiſpani cochleam marinam in genere vocant Alméia, vel Carcól de la mar. Itali quidam neritas, Naridole, Germanicè circunſcribemus, *Ein Meerſchnecken art, hat ein runde groſſe ſchalen, nit ſchmal vnd langlecht wie die* Strombi *genant, die wir Stranbſchnecken nennen moegen.*

B Natices, vt & reliqua turbinata, operculo quodam congenito carni patulæ appoſito clauduntur, Ariſtot. Rotundiorem eſſe nerites teſtam, quàm ſit turbinis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille concharum hoſpes, à turbinis teſtæ forma, qui turbinem ſubit, quàm qui neriten, Vuottonus. Teſta quidem neritæ Ariſtotelis cum cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur. poteſt enim aërem copioſum capere, & innatare facilius ventoque impelli.

C Rimis cauernisque ſaxorum generantur, celeriq; incremento augentur, vertibula, glandes, & quæ per ſumma (*petrarum*) adhærent, vt patellæ, vt natices, Ariſtot. hiſtoriæ 5.15.

E Et alibi: Natices qni capiunt non aduerſo flatu, ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cum & olfaciant, & audiant. nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur.

DE NERITE ÆLIANI, EX LIBRI DE ANIMALIBVS *14. cap. 28. ſecundum noſtram interpretationem.*

Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia ſpectatur eò maris, vbi ſordium vacuitas eſt, & tranquillitas viget, & in ſaxis tum rectis mari, tum eminentibus modicè (chœrades vocant) naſcitur. *Fabula.* hæc Nerites appellatur, & duplex ſuper ea narratur fabula: quas (vt accepi) referam. Nā in longo opere modicè ad fabulas deflectere, tum animi recreandi; tum condiendi edulcandique ſermonis gratia, nihil prohibet. *Nereus.* Nereo (dæmoni) marino, quem veracem & minimè fallacem eſſe hactenus omnes prædicant, Doris Oceani filia (vt canit Heſiodus) filias peperit qninquaginta: quarum Homerus quoque in Megaris poëmate meminit. Poſt tot verò filias etiam filium vnicum ei natum eſſe, nō illi quidem authores ſunt, ſed vulgus piſcatorum prædicat, cui nomen fuerit Nerites, hominum ſimul atque deorum formoſiſſimo: quo cum Venus etiam in mari ſe oblectârit, magno illum amore proſecuta. Cum verò iam tempus fatale aduenißet: & Venerem dijs cœleſtibus, iuſſu patris, inſcribi oporteret: audio eam de mari exeuntem, Neriten quoque delicias ſuas ſecum abducere voluiſſe: illum verò recuſaſſe, quòd inter parentes ac ſorores viuere, quàm cœlo potiri mallet. Et cum alas etiam, quandocunq; libuiſſet, ad volandum ſibi producere (ἐναφῦσαι) poſſet, hoc quoque munus à Venere (ni fallor) acceptum, aſpernatus neglexit. *Metamorphoſis.* Quamobrem indignata Iouis filia illum in cochleam eiuſdem nominis cōuertit: comitem verò & miniſtrum illius loco Cupidinem, ipſum quoque iuuenem & formoſum, ſibi delegit: & alis, quas Nerites habuerat, eundem induit. *Altera fabula.* Altera verò fabula, Neptunum ait amaſſe Neriten, & pariter ab eodem redamatum eſſe: vnde nomen & celebritas Anterotis (id eſt, Amoris mutui) *Anteros.* inter homines exorta ſint. & hunc Neptuni amaſium, tum aliâs familiariter cum ipſo viuere ſolitum eſſe: tum currum eius & equos, ſi quando per æquora veheretur, quàm proximè ſemper ſecutum, marinis beſtijs omnibus ſua celeritate ſuperatis. Nam piſces cetacei, Delphini, Tritones, alijque è penetralib. maris excitati, circumſiliendo currum, & tripudiando, (quod eos facere Homerus etiam in Iliade teſtis eſt) omnes mox feſſi deſiſtebant, & relinquebantur à tergo. Puer verò pergebat ſemper, fluctibus etiā ei (ob reuerentiam Neptuni) ſe ſubmittentibus, & locum aquarum diuortio cedente mari: quòd Neptunus voluiſſet tam præſtantis formæ puerum, tum cæteris in rebus excellere, tum corporis habitu & viribus præ cunctis florere. Solem igitur inquit fabula pueri celeritate commotum ſuccenſuiſſe, & in hocce Cochleæ genus vertiſſe. Quam verò ob cauſam Sol iratus hoc fecerit, non exprimit fabula: veriſimile tamen eſt riualitate inductum id feciſſe.

DE NIGRIS PISCIBVS DIVERSIS, DEQVE VENENATIS TVM NIGRIS TVM ALIIS.

Nigri piſces diuerſi ſunt alij venenati, alij non, vt dicemus. Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces illico mortem afferre in cibis: Quod & citra Danubij exortum audiui, donec veniatur ad fontem alueo appoſitum, vbi finitur id genus piſcium. Ideoque ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in ſtagno nympharum tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è ſaxis, Styx appellata, quę illico necat, vt diximus. Sed eſſe piſces paruos in ea tradit Theophraſtus, le-

ſtus, letales & ipſos, quod non in alio genere mortiferorum fontium, Plinius. Ego cum ad Danubij fontem olim, in pago Doneſchinga vocato, vlli ne piſces nigri aut venenati illic caperentur aut noti eſſent, inquirerem, nihil tale cognoſcere potui. Sed de nigris in Armenia venenoſis, quorũ Plinius meminit, Ælianum quoque audiamus: is libri de animalibus 17. cap. 31. ita ſcribit. In Armenia excelſum ſaxum auditione accepi permultam aquam emittere, atque ſub ipſum ſubijci fontem vndiquaq; quadratum treis paſſus profundum, ſingulaque eius latera ſtadij dimidium occupare: & ſimul cum aqua piſceis frequenter excidere, cubiti magnitudine, tum maiores, tum non multò minores: & ex ijs partim delabi ſemimortuos, partim adhuc valde palpitantes emori. Et peruagatum eſt eos colore eſſe nigerrimos, & non aſpectu inſuaueis. Veruntamen ſi quid eorum vel homo vel fera beſtia guſtârit, ſtatim mori. Propterea verò Armenios quòd ferarum multitudine redundent, primum eos collectos ad Solis radios exiccare: deinde ne hauſta piſcium aſpiratione graui & peſtilenti, aut excitato inde puluere hauſto, pereant, ore & naribus obturatis hoc piſcium genus contundere, & in farinam redigere: & ad ficus admiſtas in ea loca, quæ maximè abundant feris, diſſeminare. Beſtiæ primùm vt eas attigerunt, ſtatim moriuntur. atque ea fraude Apri, feræ Capræ, Cerui, Dorcades, Vrſi, Aſini ſylueſtres necantur. nam eiuſmodi animalia ficuum & farinarum auidiſſima ſunt. Iam verò alio modo tollunt Leones, Pardales, Lupos. Nam in domeſticarum Ouium & Caprarum diſciſſum latus farinas ex ijs piſcibus temperatas abdunt. Poſt verò hanc eſcam ad eos alliciendos obijciunt. At cum eiuſmodi quippiam Pardalis, Leo, Lupus guſtarint, continuo moriuntur, Hæc Ælianus. Georgius Agricola libro 2. de natura eorum quæ effluunt ex terra, de aquis animantium generi mortiferis ſcribens: Quin quædam peſtilentes aquæ (inquit) alunt piſces, qui etiam ipſi mortem afferunt in cibis: vt in Caria iuxta Idimum vrbem. ibi enim cum nouus exiliſſet amnis, piſces lethales ſimul effudit, vt ſcribit Seneca, (*Vide ſupra in foſſibilibus piſcibus, pag. 372. a. non Idimum, ſed Myndum legitur. Eſt quidem Iayma vel Iayme vrbs Cariæ, & Idymus fluuius, Stephano: ſed Myndus quoque eiuſdem regionis vrbs eſt.*) Aqua Stygis ad Nonacrin (*quæ & ipſa piſces letiferes habet*) qualis

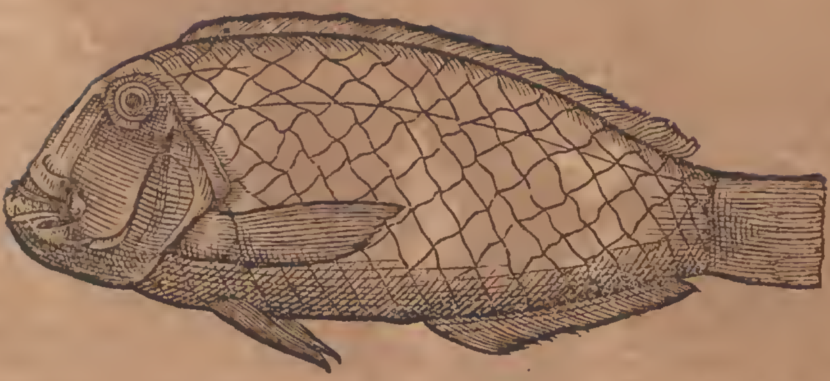
Stygis aqua.

ſit; ex effectu intelligitur. quia enim Plinius ſcribit, profluentem lapideſcere, non obſcurè ſignificat ſucco lapideſcente eſſe infectam, vt iam ante dixi. Nec eadem res latuit Senecam, cum de eâdem ſcribit his verbis: Summa celeritate corrumpit, nec remedio locus eſt. quia protinus hauſta duratur, nec aliter quàm gypſum, ſub humore conſtringitur, & alligat viſcera. Quod autem eadẽm aqua erodendo perrũpit vaſa ænea & ferrea, multùm atramentoſam eſſe colligimus, &c. Et paulò poſt: Sybaris aquas (vnde equi potantes agitantur ſternutamentis) atramentoſas eſſe, ex eo perſpicuum eſt, quòd eędem nigros faciunt, non tantum boues & oues, ſed etiam hominum capillos. atramentum enim ſutorium, vt alia res acerba, nigrore tingit: vt acris, ſternutamenta mouet, &c. Et mox: Ex amnibus quidam poti, oues nigras faciunt, vt Cereus Eubœæ, Melas Bœotiæ, Axius Macedoniæ, Peneus Theſſaliæ, flumen quoddam in Galatia: aut tam bobus quàm pecoribus faciunt nigrorem, ſicut Sybaris in Thurijs: atque etiam homines qui eum bibunt, nigriore, duriore, magis criſpo capillo ſunt. In Ponto, inquit Plinius, fluuius Aſtaces irrigat campos: in quibus paſtæ, nigro lacte equæ gentem alunt. Quanquam autem non facile ex effectibus temperatio aquarum dignoſci poteſt: tamen quia in aquis quibuſdam nigris, quarum miſtura nobis prorſus non eſt ignota, nigriores piſces ſunt, hinc de ignotis coniecturam aliquam fieri poſſe arbitror. Sunt verò ſalares ſubnigris maculis in Miſena: & in riuis ad Crotendorſum, & in fluuiolo quẽ nigram aquam appellant. is Suarceburgum præterfluens in Muldam infunditur. Primò autem nigras aquas colorem contrahere videmus ex folijs arborum putrefactis, quercus ſcilicet ilicis, roboris, fagi, alni, & ſimilium. riui autem id genus in maximis ſyluis fluunt: quorum aquas ſi ſolas potarent greges ouium, nigræ perinde ac piſces qui in ipſis verſantur, fieri poſſent. Deinde fluuij qui multas capiunt aquas paluſtres nigri fiunt: vt Allera, qui in Viſurgim influit: & Iſa, qui in Alleram in tractu Luneburgenſi: & Spreuus, qui in Hauelam. Aquę autem pauco, & quod vix ſenſu percipi poſſit, atramento ſutorio, & melanteria, alijſque infectæ, tametſi ipſæ non videantur eſſe multum nigrę, animãtium lanas, ſetas, pilos nigros potæ efficere poſſunt, &c. Deinde docet aquas aliquas propter vim peculiarem quãdam carere piſcibus. Et mox: Aquæ multum ſulfuratæ, quales Anigri: multùm atramento ſutorio infectæ, quales Ochræ, non alunt piſces, ſiue calidę, ſiue frigidæ fuerint: modicè aut parum, alunt, ſed coctis ſapor non eſt bonus, Hucuſque Agricola. Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit vt conijcimus: & piſces in eodem, præſertim gobiones, (*id eſt muſtelas, quas thryſſias vulgo nominant,*) nigriores: & cute & carne denſiore, palatoque ſapidiores. Idem fit in Varta flumine Bohemiæ, Iodocus Vuillichius. In Thurijs fluuius Luſias appellatus, tametſi perlucidos liquores habet, nigerrimos piſces tamen procreat, Ælianus de animalib. 10. 38. Minyas vel Myneius (quinque ſyllabis) fluuius, qui aliàs Anygrus dicitur Geographo, piſces habet ἀβρώτες, hoc eſt minimè edules, &c. Varinus in Μινυ. &. Genus eſt muſtelarum piſcium, quas noſtri à nouem oculis (hoc eſt branchijs ſeptenis, & oculis binis,) denominant, *Neunerger*: harum ſpecies à cœno vocata *Murrenneugen*, cæteris nigrior, in cibũ admitti non ſolet. Salamandræ aquaticæ, non piſces, ſed veluti lacerti aquatici ſunt, parte prona nigricante, ſupina flaua: venenoſæ. Piſces nigri, ſed optimi ſaporis, capiuntur (naſsis) in nigro flumine profundiſſimoque regionis Septentrionalis quam vocant Kareliam, Olaus Magnus in Tabula Septentrionali ad literas F. f. Mugilis nigri ſuprà inter Mugiles, ex Rondeletio iconem & deſcriptioné dedimus. Iuxta Rutlingam Germaniæ oppidum amnis labitur, in quo Trutæ nigræ, punctis diſtinctæ rubentibus, capiuntur, vt audio.

Aquæ denigrantes.

DE NOVACVLA PISCE, RONDELETIVS.

A SVnt qui piſcem hunc, quem hic exhibemus, verum erythrinum eſſe exiſtimant, hac ratione moti, quod colore rubro ſit, ſiue ruffo, pagri modo. At cum corporis figurâ pagro diſſimilis ſit, & capite tantùm quodammodo ſimilis, ab his diſſentio, ſequorque in hoc piſce, vulgarem appellationem, quam ex Latina ſumptam arbitror: dicitur enim raſon, quæ vox nobis, & Hiſpanis nouaculã ſignificat à Pli-

à Plinio verò, qui ſolus ex veteribus piſcis huius meminit, nouacula piſcis. Eius verba ſunt: Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent: nam in vulgaribus codicibus perperam locus hic legitur, eo quo citaui modo reſtituendus. & meritò quidem nouacula dicitur: eſt enim dorſo cultellato, (Plin. à ferri odore Nouaculam dictum inſinuat) quo maiorem nouaculam aptè repræſentat. Piſcis eſt marinus, ſquamoſus, palmi magnitudine, tres digitos latus, vnum ſpiſſus. capite pagrum quodam modo refert, poſteriore corporis parte bugloſſum. ore eſt paruo, dentibus acutis, magnis, & recuruis: oculis eſt paruis, à quibus deſcendunt ad os lineæ obliquæ purpureæ, & cæruleæ: ſquamis tegitur magnis rubeſcentibus. A capite ad caudam protenſa eſt pinna vnica & continua: altera à podice qui ori quàm caudæ propior eſt, ad caudam. In arena viuit. Piſcis eſt Rhodi frequens, & in Melita inſula, ex quo poſt Rhodum à Turcis expugnatam illuc migrarunt milites, qui Rhodij appellantur. Capitur & in Maiorica Minoricaque inſulis, inde à Pigno diſcipulo quondam meo ad me miſſus. Carne eſt tenera, & delicatiſſima, ac in illis inſulis, quas modo nominaui, ſummo eſt in pretio, Hæc Rondeletius. Tonſicula quidem ex Orimis celebratur à Caſſiodoro, non deſcribitur.

Lib.32.c.2. B C F

Aconias piſces Numenius apud Athenæum nominat, qui an Plinij Nouaculæ ſint, conſiderandum. acóne quidem Græcis cotem ſignificat, ad quam nouaculę exacui ſolent. Olim Cornelius Sittardus medicus, piſcem, quem Rondeletius Nouaculam nominat, Romæ depictum, Pauonis nomine ad me miſit, pulcherrimis coloribus, quos ſcribendo aſſequi nequeo. Pinna dorſi colore aureo vel croceo flauet. ſpinæ in eadem, & ſuperiores interuallorum partes rubent. dorſum puniceum eſt. latera partim albicant, partim puniceo colore multum diluto ſunt. Pinnæ ad branchias ſubluteæ. quę ab ano ad caudam vſque tendit, flaua, ſpinulis fuſcis intercipitur, & lineis ex aduerſo eas decuſſantibus, iiſdemq; tortuoſis, partim rubris, partim ſubcœruleis diſtinguitur. Caput totum lineis deſcendentibus inſigne eſt. ſynciput coloris punicei ſaturati eſt, lineæ eleganter cœruleæ: latera, hoc eſt, ſub oculis partes & branchiæ, albicant: lineæ cœrulei puniceique coloris ferè mixti ſunt. Oculorum pupilla nigra, ambitus luteus. Piſcis hic Romæ raró capitur. carnis eſt durioris & delicatiſſimæ. Pauonis quidem nomen alijs quoq; piſcibus attribuitur, vt in P. elemento dicam.

[illegible]VSES ſecundum Ariſtotelem eſt piſcis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non diſcedit, [illegible] ſeparatur, niſi per attractionem inſpirationis concitus, Author de nat. rerum ego nullum huiuſmodi nomen apud Ariſtotelem extare puto: neque animal aliud ferè præter patellas & neritas, adhærere ſaxis.

NYMPHA, Νύμφη, apud Athenæum ſemel legitur. Speuſippus (inquit) libro 2. Similium, ſimiles eſſe ſcribit, Aſtacum, Nympham, Vrſam, Cancrum, Pagurum.

DE AQVATILIBVS. IN QVORVM NOMINIBVS LITERA PRIMA EST O. VOCALIS.

OA Taricha, Ὠὰ τάριχα, Græci vocant oua piſcium ſalita & inueterata: vt mugilum, capitonum, cyprinorum, ſturionum: de ſingulis ſuis locis diximus. Vulgus hodie Cauiarium vocat. Vide in Corollario de Cephalo inter Mugiles: & in Capitone marino Rondeletij ibidem. Aliud eſt Omotarichus, de quo in Salſamentis dicam.

OCVLATA is videtur eſſe piſcis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit, Hermolaus. Vide ſuprà in Melanuro.

OLISTHOS nominatur Oppiano Halieutic. 1. cum piſcibus qui mare vicinum fluuijs aut ſtagnis amant, vbi aqua dulcis & ſalſa miſcentur, & cœnum copioſum colligitur: οἵ τε νέμονται φυκόεν, ἱμερτὴν, γλυκερῷ δ' ἁλὶ πιαίνονται Πηλαμύδες, κήγγροί τ', καὶ ὃν καλέουσιν ὄλισθον. Piſcem à lubricitate dictum apparet. quærendum an idem fortè ſit Lubricus memoratus Ouidio inter litorales, hoc verſu. Lubricus & ſpina nocuus non gouius vlla. niſi quis hoc nomen potiùs epitheton gouij faciat. Locus eſt mutilus, & verſus præcedentes aliquot deſunt. An Oliſthus lampreda eſt. nam & hic piſcis lubricus eſt, & locis huiuſmodi in mari eum gaudere puto, cum fluuios etiam ipſos ſubeat. quamuis eruditi quidam, vt Iouius & alij, lampredam non Lubricum, ſed Lumbricum appellant.

OMOTARICHOS, id eſt falſi Thunni caro. Vide infrà in Salſamentis.

OMYDION & OMYS in Teſtudine ſunt.

ONIÆ cognominantur Scari quidam ab æolis diuerſi.

ONOS Græcis eſt, qui Aſellus Latinis.

ONYX & Dactylus, & alijs nominibus Græcis appellatur, quem in Vngue deſcribemus Elemento V. Alius eſt Onyx, id eſt Vnguis, odoratus, Purpuræ operculum: quem aliqui Oſtracion vocant, teſte

 Plinio.

Plinio. De eo dictum eſt ſupra in Conchylio, pag.287. Rondeletij verbis, & nonnihil in ſequente Corollario: diceturq; amplius in Purpura.

Ophidion piſciculus eſt gongro ſimilis, Plinius lib. 32. cap 9. vt vetuſti codices habent. nam in quibuſdam minus vetuſtis Scombro pro Gongro legitur. Aeſtimandum relinquimus. Dubitandi cauſa fuit, quòd Ophidion à ſerpente cognominatus eſt, vt gongro potiùs quam Scombro ſimilis videri poſſit. Ariſtoteles ſerpentis genus puſilli nominat Ophidion. is & Ophin thalaſſion, id eſt marinum anguem nominat, Hermolaus Barbarus. Kiranidæ codex manuſcriptus, qualem habeo deprauatiſſimum, libro 1. Elemento Vij. quod eſt ητα, Edonen piſcem nominat, (& delectationem interpretatur,) qui aliâs Affidion dicatur. ſed Græcè ſcriptum apparet, ἡδονὴν & ὀφίδιον. Arbitror autem Edonen eundem Adonidi eſſe. nam Adonis piſcis (de quo multa ſcripſimus in A. elemēto, pag.13.) flauo eſt colore, ξανθὸς Oppiano, ὑπόπυῤῥος Athenæo: ab eodemq; colore cirrhis & ceris vocatur: & Ophidij ſpecies vna Rondeletio flaui coloris eſt. Plura de Ophidio protulimus ſupra inter Aſellos, pag. 91. ex Rondeletij & Bellonij obſeruationibus: quibus nonnihil addidimus in Corollario 3. de aſellis. Rondeletio ſuum Ophidion barbatum & maculoſum eſt, vulgò Donzella, quod nomen aliqui etiam Iulidi attribuunt: videri autem poteſt per aphæreſin & diminutionem à Græco Adonis factum. Non ſoli igitur piſcium cinædi, vt Plinius putauit, lutei ſunt. Alius eſt piſcis Nerophidion vulgò hodie dictus, nempe acus Ariſtotelis, vel typhle Bellonij.

Adonis.

Nerophidion.

Ophthalmiam piſcem Plautus nominat. is vulgò Oculata dictus videtur. Vide in Melanuro.

Opson, Ὄψον, id eſt opſonium, pro piſce per excellentiam dicitur. Athenæus lib. 7. Cum multus & varius apparatus diuerſorum ac grandium piſcium eſſet, Myrtilus (vnus ex dipnoſophiſtis) dixit: Merito amici cum προσφήματα (προσφάγια *Suidas [quod etiam* ... *è vulgo vocabulum eſſe Euſtathius monet] quæcunq; igne parata, id eſt cocta, cum pane eduntur*) omnia nominentur ὄψα, piſcis tamen ſolus omnium propter ſuam in cibo excellentiam ſic nominari obtinuit: propter illos nimirum, qui ſummam in hoc cibo lautitiam maximaſq; (ne dicam, inſanas) delicias ſibi quæſiuerunt, adeò vt præ piſcibus reliqua guſtare cōtemnerent. Hos igitur opſophagos ὀψοφάγους, appellamus: qui piſcibus inquam auidiſſimè veſcuntur: non qui bubula ſatiantur, neque φιλόσυκον aut φιλόμηλον, id eſt qui ficus aut mala appetat: aut φιλόβοτρυν, quem botri delectent: ſed illos qui περὶ ἰχθυοπωλίαν, id eſt circa piſces emēdos verſantur. Non verò me latet ὄψον propriè dici id omne, quod igne præparatur, coquitur aut aſſatur ad cibum: vt ita dicatur veluti ἕψον. (quanquam aſpiratio aduerſatur. ſed ab ἕπω quoq; fit ὀπαδὸς, & ab ἅμα fortè amia piſcis gregalis, Euſtathius:) vel παρὰ τὸ ὀπτᾶσθαι, (ὀπτᾶσθαι, Euſtathius.) Apud Suidam quoq; ὀψοφαγία nominatur: & ὀψοφάγος, λαίμαργος, ὄψα ἐσθίων. Philoxenus Leucadius (inqt) adeo guloſus (opſophagus erat) vt palàm in balneis manum aquæ calidæ inſertam aſſueſaceret ferre calorem, & ſimiliter os aqua calida colluendo, vt à calore minus offenderetur. Quinetiam coquos eum ſibi conciliare ſolitum aiunt, τοὺς ὀψοποιοῦντας ὑποποιεῖσθαι,) vt fercula quam calidiſſima apponerent, quo ſolus ipſe conſumeret cum cæteri non poſſent aſſequi. Eadem de Cytherio Philoxeno tradunt, & Archyta, alijſque pluribus &c. Deſcripſit autem hæc, ſed non integrè, ex Athenæi primo Suidas. qui etiam verbum ὀψοποιεῖσθαι, interpretatur ὄψα ὠνεῖσθαι, id eſt opſonare, opſonia emere. & authoris innominati hæc verba citat: Ἔναγχος οὖν ποιμέσι πᾶσιν ὀψοποιουμένοις, ἰχθῦς ἀπεδόμην. nos iam in ijs quæ ex Athenæo recitat, τοὺς ὀψοποιοῦντας coquos interpretati ſumus. Eſt & ὀψοπώλιον apud Suidam, forum piſcarium, vel in quo alia etiam opſonia venduntur. Ὁ δὲ Ῥουτίλιος παρὰ τῶν ἁλιευόντων αὐτοῦ δούλων τριωβόλου τὴν μνᾶν τοῦ ὄψου, (deeſt verbum emebat,) καὶ μάλιστα τοῦ Θουριανοῦ καλουμένου. μέρος δέ ἐστι τοῦτο τοῦ θαλασσίου κυνός, Athenæus. Strabo lib. 3. de piſcibus circa Turdetaniā loquens ὄψα nominat. Γίνεται δ᾽ οὖν περιττότερον ἅπαν ὄψον, τοῖς σκολιασίαις ἁπλῶς ἀρτυθέν· τὰ δὲ πετραῖα καὶ τῇ ἡδονῇ, ἁπλῶς σκευασθέντα. Mneſitheus ὄψου πετραίου παραταθέντος ... Machon. Panis ab obſonijs appellatur oſtrearius, Plinius 18.11. Hippocrates generalius accipit: Quarto menſe (inquit) obſonia ſint ægroto, caſeus, & carnes ouillæ: reliquo verò tempore, cartilagines, In libro de affectib. internis. Apud Athenæum libro 8. cum Vlpianus ὀψάριον vocabulum à nemine vſurpatum putaret, Myrtilus poëtarum aliquot teſtimonia adducit, qui ὀψάριον pro piſce protulerunt, Platonis, Pherecratis, Philomenis, Menādri, Anaxilæ. nam in Anagyro Ariſtophanis (inquit) ὀψάρια interpretatur προσφήματα: vt & in Pannychide Alexidis. Eſt quidem diminutinæ formæ nomen, quod tamen Tarentinus in Geoponicis ſimpliciter pro piſcibus vſurpat: neque enim ſolum τὰ μικρὰ ὀψάρια, verùm etiam μεγάλα ὀψάρια dicit, nō minùs ineptè ac ſi quis piſciculos grādes diceret. Suidas ὀψάριον, probè interpretatur ἰχθύδιον. Oetropſaro, Chriſtopſaro, & ſimilia, non à pſaro, ſed ab opſario compoſita mihi videntur. Ὀψαρτυτής, μάγειρος, Suidas. Timæus ait Ἀριστοτέλην ὀψαρτύοντα ὀψοφάγον εἶναι καὶ λίχνον. Idem in Δαιτεύς. Ὀψαρτυτική, μαγειρική. Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἀριστοφάνειος συνῆξεν ὀψαρτυτικὰς λέξεις, Idem. Opſartyticorum authores memorantur Athenæo lib. 12. qui non ſolùm de piſcibus, ſed alijs quoque diuerſis opſonijs ſcripſerint. Glaucus, Locrus, Mithæcus, Dionyſius, Epænetus, &c. Idem verſus aliquot ex Opſophagicis Philoxeni Leucadij refert, lib. 1. Fortè & Ennij Phagitica, ex quibus verſus aliquot de piſcibus refert Apuleius in Apologia, Opſophagica meliùs inſcriberentur. Apicij de opſonijs & condimentis librorum, nonus Thalaſſa, id eſt Mare: decimus Halieùs, id eſt, Piſcator, inſcribuntur. Ὀψάρια δύο in Euangelio Ioannis pro duobus piſciculis legimus: vbi cæteri Euangeliſtæ ἰχθύδια habent. Φίλιχθυς Athenæo idem qui ὀψοφάγος eſt, & per periphraſin περιπαθὴς τοῖς ὄψοις. Sic φιλόκρεως Euſtathio, qui piſcibus delectatur. Ichthyophagi neceſsitate quadam piſcibus famem pellunt, quòd alia cibaria non ſuppetant: opſophagi conſulto ad voluptatem & luxum iis ſe ingurgitant.

Ὀψάριον.

Ex Euſtathij in Homerum commentarijs: Ὄψα τὰ τοῦ σίτου ἡδύσματα, διότι οὐχ ἕωθεν, ἀλλ᾽ ὀψὲ τὰς τοιαύτας τροφὰς προσεφέροντο· ἢ μᾶλλον διὰ τὸ εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τρυφῇ, οὕτως εἴρηται τοὔνομα. Ὀψάριον, ὑποκοριστικῷ τύπῳ, ἐπὶ ἰχθύος ἀφωρισμένως, (ἰδίως κατά τινα ἐξοχὴν) ἁπλῶς δ᾽ ἐπὶ παντὸς προσφήματος. Ὀψοφαγεῖν, τὸ παρὰ τὸ δέον ὄψοις χρῆσθαι. Homerus Iliad. λ. κρόμυον ποτῷ ὄψον, id eſt cepam opſonium potus nominat, metaphora quadam. propriè enim piſces & caro opſonium eſt pani: quoniam cum illis plus panis & ſuauiùs conſumimus: & ſal tum pani tum alijs cibarijs pro opſonio eſt. cepæ verò & tragemata (id eſt, bellaria) dicta, quoniam ſitibundos faciunt, & ad potum excitant, ποτῷ ὄψον ab Homero vocantur, vt

Euſta-

Euſtathius docet. Vt πίναχος (inquit idem) non de quouis ſegmento, ſed piſcium duntaxat tomis dicitur: ſic ὄψον ſæpe abſolute pro piſce ponitur. Ab opſo fit paropſis, παροψὶς, τὸ τρυβλίον, genus vaſis: Platoni tamen eadem vox genus quoddam opſonij varium ſignificat. Hinc etiam fit verbum ὀψᾶσθαι. item εὐοψία, opſoniorum copia: vt ἀνοψία, eorundem inopia. ὀψωνεῖν (id eſt Opſonare) dicuntur, qui piſces, præſertim precioſos coemunt: & qui eoſdem in cibis abſumunt, ὀψοφαγεῖν. contra quem luxum Athenis placuit ſenatui vt duos aut tres ὀψονόμους cōſtituerent. Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ᾽ ἐπὶ τυραννίδι, Ariſtoph. in Veſpis de homine piſces precioſos & regios coëmente. Τὰς Νηρηΐδας ὀψωνεῖν τις ἐκωμῳδεῖτο, διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς τῶν ἰχθύων ἐξωνήσεως, Euſtathius in Iliad. λ. Ab opſophago ſuperlatiuus gradus eſt ὀψοφάγιστος: idemque apud Sophoclem intendendi gratia geminatus, ὀψοφαγίστατος. cuiuſmodi & hæc ſunt, βλακίστατος, λαγνίστατος, λαλίστατος, κλεπτίστατος. Socrates non vt vulgus hominum in cibis & condimentis, quò vel ederet vel biberet amplius ſuauiusque: ſed in exercitio opſonij rationem collocabat. quare veſperi ſerò inambulans, quid faceret interrogatus: reſpondit ſe opſonium pro cœna quærere, ὄψον τῷ δείπνῳ εὑρίσκειν. Socratem ferunt, quum vſque ad veſperum contentiùs ambularet, quæſitumque eſſet ex eo quare id faceret: reſpondiſſe, ſe, quò meliùs cœnaret, opſonare ambulando famem, Cicero 5. Tuſcul. Quoniam verò opſonium ceu condimentum (ἥδυσμα) quoddam inuentum eſt, οὐχὶ τὸν ἄρτον, οὐ μὴν οὐδ᾽ εἰς πλεῖον (lego σιτίον. nam vt Euſtathius alibi tradit, σῖτον genere neutro & σιτίον, cibum è frumento confectum vel panē ſignificat. σῖτος δὲ ὁ ἀκκατέργαστος) ne id quod Socrates in quendam immoderatius opſonio (τῇ ἐπιψήσει) vtentem, torqueri in ipſum poſſit: nempe, Ὦ παρόντες, τίς ἡμῶν τῷ μὲν ἄρτῳ ὡς ὄψῳ χρῆται, τῷ δ᾽ ὄψῳ ὡς ἄρτῳ; Vbi animaduertendum obiter tria vocabula, ὄψον, προσόψημα, ἐπόψημα, rem vnam ſignificare, Hæc omnia in eodē loco Euſtathius. Et alibi: Veteres (inquit) ὄψον communiùs acceperunt, poſteriores (magis iam proni ad luxum) ad piſces contraxerunt per excellentiam: vt vulgò etiamnum ὀψάριον pro piſce dictum indicat. Opſonatorem nunc vocant, ὀψονάτορες) opſoniorum emptorem, quem veteres, vt Xenophon, ἀγοραστὴν: quod vocabulum communiùs (pro quouis aliquid emente) vſurpatur. Ariſtophanes ὀψώνην nominauit. Παροψωνεῖν verbum Cratini eſt, παραγοράζειν Alexidis, Athenæus, qui & Archeſtratum opſodædalum nominat, quòd circa opſoniorum ſtructuram & apparatum curioſa eius peritia fuerit: ſicut λογοδαιδάλους orationis poliendæ artifices appellant. Apicium (nepotum omnium altiſſimum gurgitem) Græci opſophagi cognomento inſigniunt, Cælius. Opſophagos dici putat Xenophon, vel apud eum Socrates (libro 3 de factis & dictis Socratis) qui modico vtantur pane, obſonio (*ſi. ſcribit per b. non per p.*) autem multo, Idem. Et alibi, Scitu dignum illud quoque apud Eleos cultum quandoque Apollinem Opſophagi cognomento, velut gulonem dicas. eius meminit Polemo, in ea quæ ad Attalum, epiſtola. Euenum dicere ſolitum accepimus, ignem videri omnium bellariorum iucundiſſimum, Cælius. arbittor autem Græcè ab Eueno dictum eſſe ὄψων: quam dictionem non bellaria, ſed opſonia vertere oportebat. Ὀψοποιητικὴ τέχνη, nominatur à Platone in Gorgia. Alia quædam ad huius vocabuli philologiam pertinentia, quæ in Lexicis Græcolatinis vulgaribus annotantur, hìc prætereo. Plura etiam in Vocabularijs Latinis leges, Promptuario & alijs. Terentius alicubi piſces opſonij nomine intellexit.

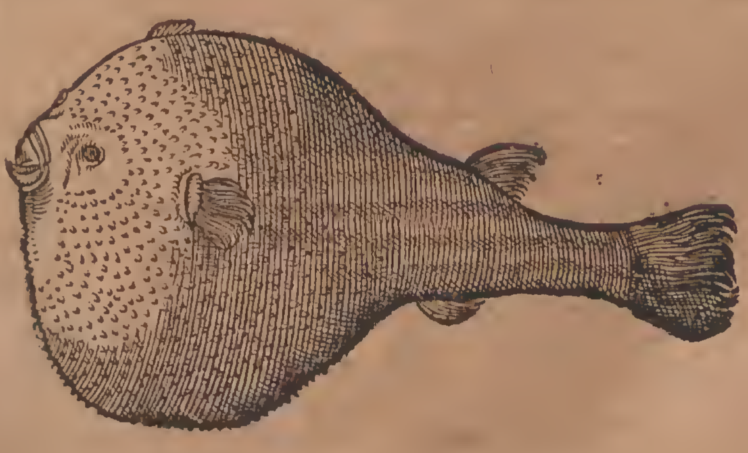
Sunt & OPSOPHAGI (ὀψοφάγοι) piſces Oppiano dicti, Halieut. I. degentes in petris, quæ plenæ ſunt chamis & patellis. Rondeletius putat opſophagum, epitheton tantum eſſe piſcis alicuius, cuius nomen proprium ab Oppiano ſit omiſſum.

ORATA. Vide Aurata.

DE ORBE VEL ORCHI, BELLONIVS.

EDulis non eſt piſcis, Aegyptijs ex Nilo familiaris qui à teſtis forma Græcis ὄρχις dicitur: neque ad aliud amplius capi ſolet, quàm vt illi eius pellem tomento impleant & alienigenis diuendant. Capitur circa Saiticam præfecturam, vulgo el Saet dictam. Duo ſunt eius genera, ambo rotunda, corio duro contecta, vt lagenam imitari videantur: vnde Græcum vulgus Flaſcopſarum, id eſt, lagenam piſcem dixerunt. Piſcem rotundum apud Plinium legas, ſine ſquamis, (*atqui in icone quam exhibet ſquamæ pinguntur, & os nimis prominulum:*) totumq; capite cōſtare, contectumque duriſſima pelle: cuius notæ huic propemodum piſci conueniunt: quem antiqui teſtem ob rotunditatem, alij verò orbem appellarunt. Venetum vulgus perperam columbum nominauit. A B

DE EODEM, RONDELETIVS.

ORBICVLATOS piſces vel orbes ſic appello, quòd in orbem & rotundam figuram circumacti ſunt. Horum aliquot ſunt genera: quorum primum ex Orientis, alia ex Septentrionis plaga delata vidi: A

 Eſt

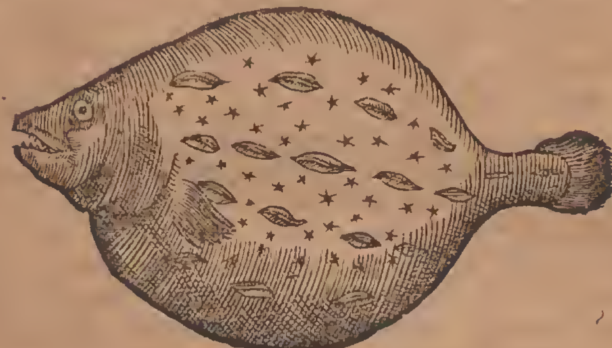
Eſt igitur orbis primus is, qui à Venetis peſche columbo, (*Maſſarius Paſtinacam, Venetis piſcem columbum dici author eſt: & Rondeletius alibi, Galeum læuem Romæ ſimiliter vocari,*) à Græcis quibuſdam huius ætatis flaſcopſaro nominatur, quòd lagenæ figuram referat.

B In Nili oſtijs capitur. figura eſt ſphęrica, ſi caudam excipias: prorſus à ſquamis nudus, vnde eum hallucinatum fuiſſe conſtat, qui totum ſquamis opertum exhibuit. Cute dura admodum contegitur: quam aſperam efficiunt aculei parui quibus tota conſperſa eſt. Ore eſt paruo, dentibus quatuor latis munito. Vnicum vtrinque foramen, & pinnam vnicam habet ad branchias caprifci modo: pinnulam aliam in prona parte prope caudam, aliam huic ferè reſpondentem in ſupina. (*Pinnulæ quam in ſummo dorſo pictura oſtendit, hic nō meminit. Bellonii quidem pictura nullam eo in loco habet: ſed noſtra magna, Corollario antepoſita.*) Cauda in vnicam & latam deſinit.

F E Piſcis hic eſculentus non eſt: totus enim capite vel potiùs ventre conſtat: quare exiccatus & tomento vel alga oppletus, inter templorum anathemata, vel cubiculorum ornamenta ſuſpenditur, cæli partem à qua fiat ventus, roſtro ad eam conuerſo indicans.

A Ex his omnibus perſpicuum eſt piſcem eum eſſe, qui à Plinio orbis dicitur, quanquam eo in loco pro *Lib.32.c.2.* orbis in exemplaribus quibuſdam legitur orchis, id eſt teſtis, à figura etiam rotunda. Verba Plinij ſunt: Duriſſimum eſſe piſcem conſtat, qui orbis vocetur, rotundus eſt & ſine ſquamis, totuſque capite conſtat. Quæ omnia noſtro orbi conueniunt: duriſſima eſt & propter aculeos aſpera cute, cui cuticula alia C tenuis ſubiacet. figura eſt rotunda, deniq; totus caput eſt: roſtrum enim duntaxat paulùm prominet, reliquum exertum non eſt: vel, vt diximus, totus ventre conſtat & cauda. E mari Nilum ſubire conſtat: aiuntque vniones ex rore ore excepto concipere & parere, quod falſum eſſe exiſtimamus.

DE ORBE SCVTATO, RONDELETIVS.

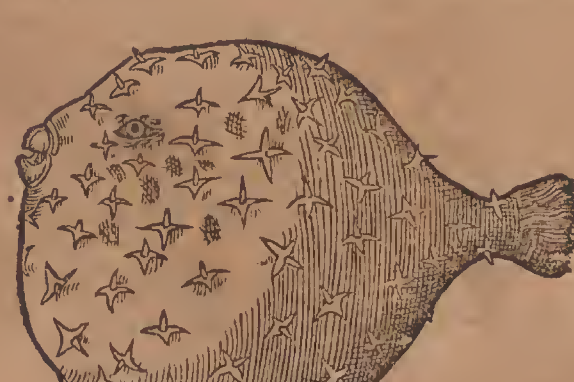

Scutatum Orbem vocamus quem hic exhibemus, vt à ſuperiore & alijs orbiculatis diſtinguatur, cuius nominis imponendi cauſa fuit os illud ſcuti forma, quod ea in parte, in qua in terrenis animantibus pectus eſt, ſterni vice habet. Sunt qui ſcutiferum appellant: qua appellatione inductus quidam (*fortè in libro de nat. rerum, aut alio ſimili: vbi figuræ animalium pleræque omnes falſæ ſunt, non naturæ ſed picturæ monſtro. Sed Albertus militem marinum, ſcutatum, & velati galea opertum longe alium facit, è Teſtudinum genere, Barchoram & Zr[illegible]on vocans atq; deſcribens libro 25 de animalib.*) pro ſcutifero piſce, ridiculè hominem capite galea operto, ſcutum manu tenentem depinxit. Holandi apud quos piſcem hunc vidi, *Suetolt*, alij *Bufolt* (meliùs *Snotolf*) nominant à muco quem ore emittit.

B Eſt igitur hic piſcis corpore terete, mucoſo, capite magis exerto quàm ſuperior: oris ſciſſura maiore, dentes in eo ſunt plures & minores, oculi parui, & exquiſitè rotundi. Branchiarum rimam multò maiorem habet: infra has, pinnas duas. Subeſt pro ſterno os illud, quod ſcuti ſpecie eſſe diximus. Neq; prona neq; ſupina parte pinnas habet, cauda in vnicam latam deſinit. A capite ad caudam vſque oſſa oui figura diſpoſita ſunt, inter quorum interualla aculei interiacent.

Piſcis eſt rarus & non edulis.

DE ORBE ECHINATO SIVE MVRICATO, RONDELETIVS.

A Tertium Orbis genus quod etiam in Septentrionali Oceano capitur, manifeſtis notis ab alijs diſſidet, nempe aculeis plures cuſpides habentibus, cui ob id echinati ſiue muricati nomen dedimus. E-

chinus

chinus enim aſperum & hirtum ſignificat, vnde echinati calyces caſtanearum Plinio. Nuces (inquit) vocamus & caſtaneas, quanquam accommodatiores glandium generi: armatum ijs echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. *Lib. 15. c. 23.* Muricati verò nomen à muricibus deducitur. Sunt autem murices machinulæ ferreæ, quadrati figurâ, quæ doloſè aduerſus fures, aut hoſtes in terram conijciuntur: quia in quancunque partem incubuerint, vnum aut plures aculeos tranſituris infeſtos protendunt. (*De quibus diximus ſupra in Muricibus conchis, Elemento M.*) Ab his orbes muricatos appello ob aculeos.

B Muricatis igitur aculeis totus hic orbis riget, vt manu tollere non poſſis, niſi cauda extrema apprehenſa. Capite eſt multò minùs exerto quam proximè deſcriptus: corpore magis rotundato & maiore, A in quo nullæ ſunt pinnæ præterquam in cauda, quæ in vnicam deſinit. Sunt qui hyſtricem ab aculeis non ineptè appellent. *Hyſtrix.* Poſſet etiam nonnullis videri Æliani ſagittarius, quem rubri maris piſcem eſſe ſcribit. *Sagittarius.* Sagittarius, in eo mari procreatur, & quoniam herinacei ſpeciem & ſimilitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis. *Lib. 11. c. 50.* Sed de hac re iudicent ij, qui maris rubri piſces viderunt. nihil temere de rebus parum compertis affirmare volo.

COROLLARIVM.

Effigies primæ ſpeciei Orbis Rondeletij, quam ad ſceleton huius piſcis Francofordiæ olim delineari curauimus, ſequenti pagina expreſſa eſt.

Pliniani codices noſtris temporibus vulgati, omnes piſcis rotundi nomen qui totus capite conſtet, ſine ſquamis, habent Orchis: ſed Iſidorus, & alij, vt Aggregator, legerunt Orbis. Venetijs piſcem Columbum vulgò nominant: & qui ſceletos in Germania vendunt aut oſtentant inſtitores, columbam marinam. Angli *Lump*: quod nomen per aphæreſin à columba factum conijciebam olim: ſed admonuit me vir quidam Anglus eruditus, *Lumpe* à ſua gente vocari maſſam rotundam, informem, cuiuſmodi ferè hic piſcis ſit. *Anglica & Germanica nomina.* noſtris hoc vocabulum id ſignificat quod Græcis ῥάκος, id eſt linteum attritum, veſtem laceram, centonem. Muſtelæ etiam fluuiatilis genus aliqui *Lump* appellant, vt ſuprà dictum eſt. Eundẽ vel prorſus, vel genere ſaltem puto eſſe piſcem, qui inferioribus Germanis, (Hollandis, & circa Antuerpiam, & alibi) *Schnottholſ* vel *Snottolſ* dicitur, id eſt Mucoſus. nam *Snot* Hollandis, ſicut & Anglis, idẽ quod nobis *Schnuder*, hoc eſt mucum & pituitam viſcoſam ſignificat, piſcem eſſe ferunt cinereo colore, carne prorſus mucoſa, vt nihil quàm mucus videatur. In alijs oræ Germaniæ locis, vt circa Suerinum, vel hanc, vel ſimilem, aut eiuſdem generis ſpeciem *Seehas* appellant, id eſt leporem marinum: qua ratione, neſcio: niſi fortè à forma oris. Veterum quidem Lepus marinus longè alius eſt. ego *Seehan*, hoc eſt Gallum marinum potiùs nuncuparem: quòd eius ſceletos, vt ſcribit Rondeletius, ſuſpenſus, à qua parte ventus ſpiret, roſtro ad eam conuerſo, indicet: ſicut Gallus auis tempeſtatis mutationem cantu denũciat. vnde & Lyram Rondeletij, Germani ſimiliter vocant *ein Seehan*. Apuleius Apologia prima inter alios piſces Caluariæ marinæ meminit, ex Ennio vt conijcio. fuerit autem is fortè quo de agimus. neque enim alium inuenio, qui ad cranij formam, magnitudine, rotunditate, & dentibus humanorum ſimilibus, magis accedat. *Caluaria.* Luſitanicum quoque nomen Talparie, inde corruptum videri poteſt. Phyſa à Strabone & Athenæo inter Nili piſces memoratur: nomine, vt apparet, ab inflatione facto. & quoniam Orbis quoque in Nilo capitur, vt Bellonius ac Rondeletius affirmant, idemque veſicæ inſtar inflatæ eſt, phyſam appellari quid vetat? *Phyſa.* Grammatici phyſan (à recto φῦσα, ἡ) interpretantur follem, vtrem, flatum, aërem, pharetram, & Nili piſcem. Ante annos aliquot Gallus quidam homo doctus, per Aſiam & Ægyptum peregrinatus, cum in colloquium mecum veniſſet, Coracem (id eſt Coruum Græco nomine) mihi appellabat piſcem, totum globoſum, excepto roſtro prominẽte nigro, & cauda exigua: corpore ſubalbo: *Corax.* quem Galli ballam id eſt pilam, à figura vocitarent. Sed ille Coracis nomen huic piſci aut ipſe finxit, aut fictum ab alijs accepit, à roſtri nimirum figura aut colore. nam veterum Græcorum Corax longè alius eſt, vt ſuo loco C. elemento, oſtenſum eſt.

Sceletos piſcis illius quem delineaui, Francofordiæ olim mihi viſus, plane ad caluariam, ſeu pilam ligneam, qua in ludo pyramidum dicto vtuntur, rotunditate & magnitudine accedebat: B aculeis plurimis, breuiſſimis, aſperis, echini inſtar, refertus. dentibus in ore binis, magnis, candidis. extenſa retrorſum cauda (vt aliorum piſcium) ad palmi minoris longitudinem. Talem inſtitores quidam ſeptem vel octo drachmis indicabant Is quem Angli *Lumpe* indigetant, lautiſſimus & pinguiſſimus eſt, vt audio: frequens in Anglia. cutis ei detrahi ſolet. Rubens colore infantis recens nati laudatur: albus non item. Sanguinem habet copioſum.

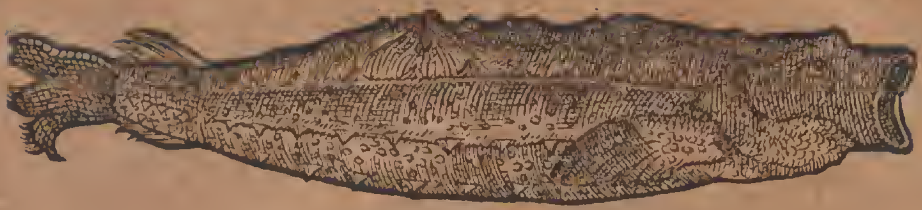
Sunt & aliæ non poſitæ à Rondeletio, huius piſcium generis ſpecies: quas omnes ſi quis orbis communi nomine propter figuram orbiculatam & mucrones in cute eminentes complecti voluerit, permittemus. quanquam prima ſpecies, quæ dentes quaternos planos oſtendit, hoc nomine dignior videtur. quæ & ſola ni fallor, in cibum venit: reliquæ fortè, propter mucum & pituitam qua abundant, non item: dentibus etiam, oris ſpecie, alijſque notis diuerſæ. eas vulgò *Snotolſ*, quaſi myxinos & mucones appellant Germani. de quo nomine plura dixi ſupra in Corollario Leporis mar. A. pag. 479. Ex ijs ſpeciem vnam, qualem ab amico quondam accepi, ad viuum (vt aiebat) depictam, pag. 635. iconi alîus oblongi generis, cuius ſceleton Adrianus Marſilius à Dongen &c. ad me miſit, ſubiunxi.

Color in huius piſcis effigie erat, circa dorſum, qualis in terreſtribus ranis videtur: circa latera & inferius ex ſubcœruleo & viridi permixtus. Antuerpię cinereo colore capi audio.

Aliud etiam genus oblongum Adrianus Marſilius à Dongen Pharmacopola Vlmenſis ad me miſit, depictum ad ſceleton non marini quidem Leporis, ſed Snotolſi nomine: quem breuiter deſcribam, quantum ex icone apparet, ſiue ea omnino naturalis, ſiue aliquid etiam in ea artificioſum eſt. Longa eſt dodrantem & palmos duos. lata palmo vno, circa medium præcipuè: ad caput attenuatur, ſed magis ad caudam: dorſum medium faſtigiatur. punctis notatur varijs, ſubrotundis, & eminentijs exaſperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digeſtis per interualla. Oris aperti hiatus figuram ferè oualem refert. Pinnæ ad branchias binæ: vna in fine dorſi, altera in fine ventris, inter quas corporis pars

extrema veluti diſcreta & articulo diſtincta videtur. cauda tripartita, ſiue natura, ſiue potius arte. Mucoſus admodum eſt, inquit Marſilius: non oſſeum, non carneum quicquam habet, mucoſo tantum lẽtore expletur. captu difficillimus. nam vbi hamum vel retia ſenſerit, ſuum illum mucum euomendo, lubrica reddit omnia, contractoque in orbem exuuio proſilit, Hęc ille. Mollem quidem & mucoſam carnem, & eminentias trigonas, cum alijs Snotolfis communes videtur habere. Pictura eius hæc eſt.

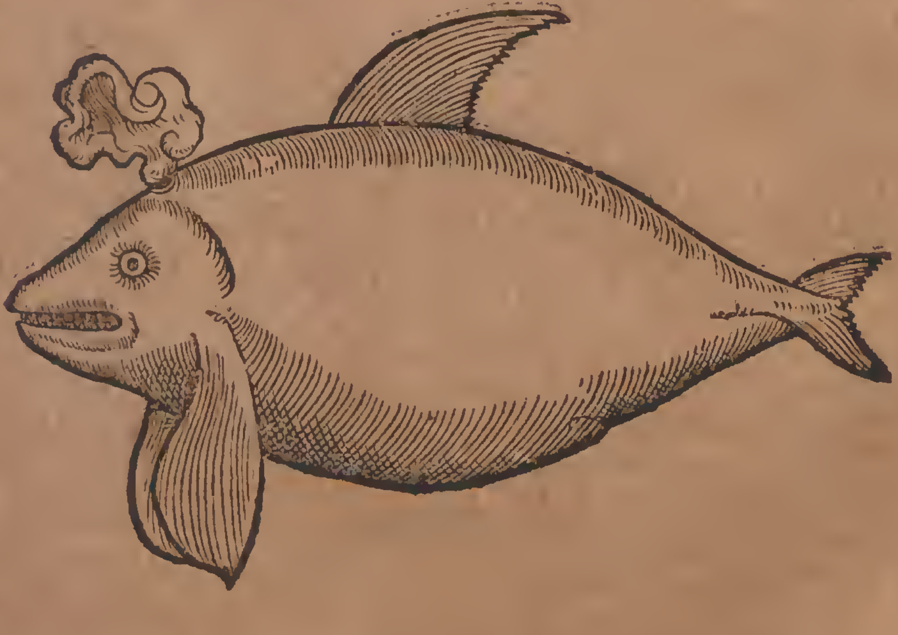
Orthragoriſcus Rondeletij, & altera eius ſpecies à nobis exhibita, commune aliquid cum prima ſpecie Orbis habere videntur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planiſq;, &c.

Icon Snetolforum ſpeciei unius, qualem ab amico quondam accepi: de qua paulum infra pag. 633. verſu 60. ſub finem fere.

DE ORCA RONDELETIVS.

In Rondeletij icone latitudo ferè dimidia eſt ad longitudinem. At Orca Bellonij longior, Delphino ſimilior, & roſtro reſimo eſt, &c. Vide ſupra in Delphino mox poſt numiſmata ex Bellonio poſita. pag. 339. item ex Olai Magni Mappa, Balanam cum adiuncta Orca, pag. 118. Sed huius picturas reprehendit Rondeletius, ut dicemus.

ORca ex beluarum marinarum eſt genere, cui nomen poſitum eſt à vaſis olearij ſiue vinarij ſimilitudine, quod tereti (*rotundo*) eſt, & vniformi ſpecie. eo hodie in Prouincia & Gallia Narbonenſi ad hauriendam & ſeruandam aquam vtimur, & parum mutato nomine dorgos vocamus, quaſi orchos, id eſt, orcas. Talis eſt huius beluæ figura: nam toto corpore eſt valde craſſo & rotundo, extremis non valde prominentibus & tenuioribus. Santones eſpaulars vocant, ab humerorum ſeu potius ſcapularum latitudine & craſſitudine. A

Eſt igitur orca roſtro, & fiſtula, pinnis & cauda delphino ſimilis, corpore vigeſies (*quater aut quinquies, Bellonius in libro Gallico*) craſſiore, potiſſimum circa ventrem. Dentes habet valde latos in acutum deſinentes, ſerratos. B

D Dentibus balænam perſequitur: quam quum mordet, veluti mugitum tauri à canibus comprehenſi cogit edere. Quam ob cauſam nautæ qui piſcatus cauſa in nouum orbem nauigant, barbaros rogant, vel ſi liceat, imperant, ne orcas lædant, aut venentur: quoniam orcarum opera balænas, phocas, aliaſq; beluas capiunt. Orcæ enim truculentis dentibus beluas alias impetentes, maris gurgites cogunt relinquere, & ad litora confugere, quas illic ſagittis teliſque alijs interficiunt. Ex quo colligere licet verum id eſſe, quod de balænarum & orcarum pugna Plinius lib. 9. cap. 6. literis mandauit. Balenæ (inquit) & in noſtra maria penetrant. In Gaditano Oceano non ante brumam conſpici eas tradunt. condi autem æſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci, mirè gaudẽtes ibi parere. Hoc ſcire orcas infeſtam his beluam, & cuius imago nulla repræſentatione exprimi poſſit alia, quàm carnis immenſæ, dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in ſecreta, ac vitulos earum & fœtas, vel etiamnum grauidas lancinant morſu, incuſſæque ceu Liburnicarum roſtris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere ſuo oneratæ, tunc quidem & vtero graues, pariendiue pœnis inualidæ, ſolum auxiliũ nouêre in altum profugere, & ſe toto defendere Oceano. Contra orcæ occurrere laborant, ſeſeque opponere, & cautium anguſtijs trucidare, in vada vrgere, ſaxis illidere. Spectantur ea prælia ceu mari ipſo ſibi irato nullis in ſinu ventis, fluctibus verò ad anhelitus ictusque quantos nulli turbines voluũt.

Belluas alias perſequitur.

Orcarum pugna contra balænas.

H. a. Ab huius beluæ ſimilitudine puto prægrandes Oceani naues ourchez vocari.

A Fuit aliquando in ea ſententia vir quidam doctus, vt eam beluam quam depinximus, xiphiam eſſe crediderit: ſed xiphias roſtrum prælongum habet enſis ſpecie, non dentes: hæc vero dentes infeſtiſſimos & maximos. quare xiphias eſſe non poteſt, id quod etiam ex ijs quæ ſuo loco de xiphia diximus clariùs fit.

Xiphias alius piſcis eſt.

Rurſum hic turpiter impegit autor libri de aquatilibus, qui orcam & orcynum confundit ex Oppiano lib. 1. ἁλιευτικῶν. quod falſum eſſe docent Oppiani verſus, qui orcynum cum thunnis numerat. Θύννοι μὲν θύνοντες ἐν ἰχθύσιν ἔξοχοι ὁρμῇ, Κραιπνότατοι, ξιφίαι τε φερώνυμοι, ἠδ᾽ ἀτερόπλοος ὀρκύνων γενεή. *Sed in Thunni hiſtoria, Elemento T. quiſnam ſit verus Orcynus, liquido apparebit.*

Contra Bellonium, Orcynum thynnis cognatum eſſe, ab orca bellua diuerſum.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Orcam (ὄρκυνον Oppianus vocat) inde dictam aiunt, quod eius capitis ac caudæ extrema in vaſis eiuſdem nominis figuram gracileſcant, corporis autem craſſitudo vaſtè per medium intumeſcat: Vulgus noſtrum (fortaſſis ex eodem argumento) vtrem vocauit, vne Ouldre. Dubium eſt an Strabonis ὄρυξ huic reſpondeat. Conſtituit enim Orygem inter cetacea maiora, qui ab Oryge Ægyptio quadrupede Gazella vulgò dicto, ſuum fortaſſe nomen mutuatus eſt.

B Cæterùm Orca, piſcis eſt cetacei generis, craſſa admodum corporis compage, reliqua quæ ad nos perueniunt cetacea, præter Balænam, facile excedens: vt alteram (quæ minor erat) octingentarum librarum pondus, alteram verò plus mille libras excedere aliquãdo vidimus. maiorem pedes amplius quam octodecim longam, craſſam autem per medium decem & amplius: alteram porrò duodecim tantum pedes longam, craſſam autem pedes ſex. Ambæ (*ambas*) Delphino ac Turſioni ita ſimiles, vt non ſolum Marſuini nomen ſibi vulgo vendicent, ſed & pro Marſione publicè exponantur. Orca, cute quaſi corio integitur, admodum glabra ac politiſſima, ad dorſum liuente, ad ventrem albicante. Pinnas habet vtrinque vnam, puſillas quidem, ſi cum corporis magnitudine conferantur: quemadmodum oculos etiam paruos: tertiam gerit alam (*aliam*) in dorſo erectiorem, Delphini ac Turſionis more, caudam lunatam, ac multum latam, vt mediam vlnam diſtenta excedat. Roſtro eſt ſimo, ſurſum repando: cuius labri inferioris tanta eſt craſſitudo, vt à ſuperiore ſeiungatur, dum piſcis pronus eſt, idque quadraginta truculentis dentibus armauit natura: quorum anteriores obtuſi & graciles poſteriores acuti & craſſi ſunt. Cætera Delphino ſimilis eſt, maſculuſque pudendum in medio ventre reconditum gerit: quod ſi vnguibus primum, deinde digitis exeras, (*extrahas*,) duorum pedum longitudinem excedere comperies, in mucronem attenuatum. Fœminæ pars verenda, ano vicina, muliebribus reſpondet: ad quam vtrinque ad duorum digitorum interuallum (quemadmodum Delphino ac Turſioni) quædam ſunt foramina, in quibus mammarum papillæ deliteſcunt. Cæterum de interna huius piſcis anatome multa perſequerer, niſi ea ad Delphinum ac Turſionem accederet: dempto liene tamen qui contra ipſorum formam, vnico orbiculari globo in placentæ formam effictus, neque vllo pacto diſtincto ſimilis eſt:

COROLLARIVM.

A Petrus Gillius & Bellonius Capitoleum vulgò dictam belluam, balænam potiùs quàm orcam (contrà Iouij ſententiam) eſſe arbitrantur: Rondeletius verò eandem nec orcam, neque balænam, ſed phyſeterem. Vide ſupra in Corollario de Balæna A. pag. 117. & infra in phyſetere. Sunt qui marinas orcas à Strabone orygas vocari rentur, Hermolaus: ſuam tamen cuique exiſtimationem relinquo, Maſſarius. Meminit autem orygum Strabo lib. 3. In mari extero (inquit) cete & plura & maiora fiunt: circa Turditaniam verò imprimis, vbi fluxus atque refluxus augentur: quæ cauſa nimirum & multitudinis & magnitudinis eſt, propter exercitationem: vt oryges, (in Græco eſt genitiuus pluralis ὀρύγων,) balænæ, & phyſeteres. Ὄρυξ pro piſce apud Heſychium & Varinum ſcribitur: ego ſine ρ, malim. Capitoleum vulgo dictum aliqui Balenam veterum putant (Gillius & Bellonius) Iouius orcam, Rondeletius phyſeterẽ. Vide infra in Phyſetere. Bellonius Gallicum (ſed originis Germanicæ) Marſouin nomen, commune phocænæ, delphino & orcæ (quam tamen Galli priuatim Oudre nominant) Bellonius facit in Gallico libro de piſcibus, ita vt ſubſtantiuum vnum tribui poſſit omnibus, adiectiuo ſingulis ad indicandam magnitudinis differentiam appoſito. phocæna enim paulo minor eſt delphino, orca longè omnium maxima. Vide ſupra in Corollario de delphino A. pag. 327. Ergo orcam Germanis interpretabimur *ein Vterfiſch, Vteruval, Schlauchvval, Walſchvvein, groſs Meerſchvvein*. Memini quidem Olaum Magnum tradere, genus ceti, quod *Springvval* Germanis Noruegis nuncupatur, (quaſi dicas ſalientem cetum, à velocitate,) ab

Oryx.

Capitoleus.

te,)ab alijs balænã,ab alijs orcã exiſtimari: cui altus quidam & latus ſupra dorſum mucro emineat: qualem belluam pictam ex Olai tabula dedimus ſupra in Corollario de balæna, pag. 118 hac inſcriptione, Balæna cum adiuncta orca, ſed pleraſque omnes cetorum in ea tabula picturas abſurdè pictas arguit Rondeletius, cuius verba hac de re nos ſupra in Leonino monſtro poſuimus. Orcas, (*Orca*,) duabus alis ingentibus velitat (*velificat*) ſupra maria, terrorem potius quam periculum triremibus afferens. atque hæ ambæ (*alæ forſan extenſæ*) prætorias domos vaſtitate quandoq; æquant. Vnde luſus ille Lucianicus in veris narrationibus, Cardanus libro 10. de Subtilitate. Et mox: Eſt in eodem mari (Getico) orcadis (*orcæ*) genus quoddam, gibbero & agilitate inſigne, *Springual* vocatum: ob magnitudinem autem immenſam e genere orcadum eſſe creditur. piſces enim maximos & incredibilis vaſtitatis orcades vocant, ſimili nomine inſularum quæ Britanniæ in Oceano adiacent, Sic ille. Sed inſulæ Oceani illæ Orchades dicuntur, Ὀρχάδες: belluæ verò marinæ, Orcæ: quarum Græcum nomen, niſi ὄρυγες Strabonis ſint, ignoratur. Bellua *VVhirlepoole* ab Anglis dicta, quæ per caput aquam eijcit: quarum duę aut tres in Thameſi fluuio captę ſunt anno Salutis 1555. orca an phyſeter ſit, Angli inquirant. Channa piſcis à noſtris ruſticè dicitur orcana, Niphus Italus.

Orcæ teretes ſunt atque vniformi ſpecie, vnde & vaſa dicta, Feſtus. Bellonius in opere Gallico de B piſcibus plura ſcribit de orcæ nominibus, magnitudine, forma, partibus cum exterioribus tum interioribus, libri primi duobus vltimis capitibus: & rurſus libri 2. c. 10. & 11. Sed ea fere omnia, in ijs quæ Latine ſcripſit, in compendium contraxit.

Orca magnitudinis immenſæ eſt: & ipſa quoque fluctum aquarum, vt phyſeter, adeò in altum reflat, C vt perinde ac fumus eiaculantis bombardæ procul ſpectantibus eſſe videatur, Maſſarius.

Orca cum vult balęnis occurrere, anguſtiis ſaxorum, quibus permeaturæ ſunt ſeſe opponit. De pugna harum beluarum lege Oppianum libro 5. Maſſarius. Nos ſupra pag. 118. picturam ex Olai Magni tabula dedimus, qua orcam repræſentat perſequentem balænam. D

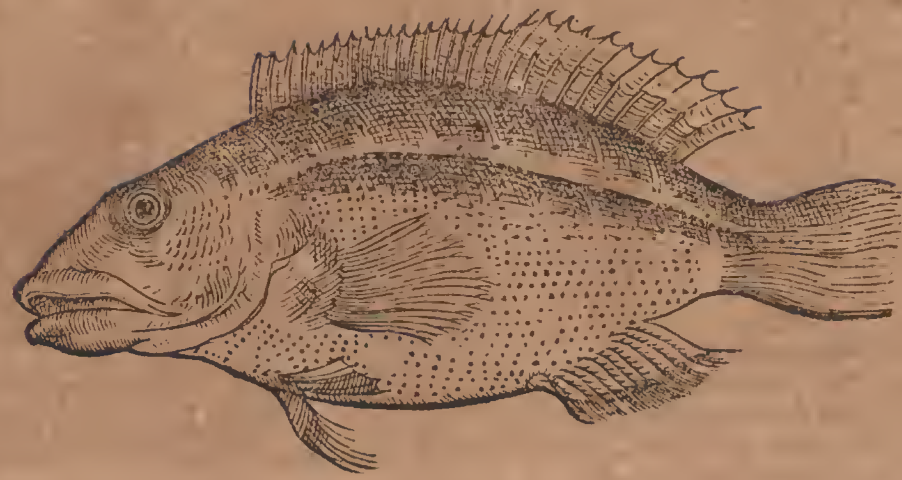
Orca in portu Oſtienſi viſa eſt oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portũ, E inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia, ſatianſque ſe per complures dies, alueum in vado ſulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, vt circumagi nullo modo poſſet: & dum ſaginam perſequitur, in litus fluctibus propulſa, eminente (*aliàs, emineret*) dorſo multum ſuper aquas carinæ vice inuerſæ. Prætendi iuſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus, profectuſq; ipſe cum prætorianis cohortibus populo Rom. ſpectaculum prębuit, lanceas congerente milite è nauigijs aſſultantibus, quorum vnum mergi vidimus reflatu beluæ oppletum vnda, Plinius.

Orca retibus capta nihilo valentior eſt quouis alio exiguo piſce: præſertim ſi cauda eius impediatur. pinnas enim habet nimis paruas comparatione ſuæ molis: itaque cum iuuare ſeipſam, & corpus ſuum aliqua vi impellere aut eiaculari nequeat, remanet infirma: & ſi diutius reti detineatur ſub aqua ſuffocatur, vt & alia propriè dicta cete quæ pulmones habent ac reſpirant, Bellonius.

Orca genus eſt vaſis. Ceruſſa vſta caſu reperta eſt incendio Piræi, ceruſſa in orcis cremata, Plinius 35. H. a. 6. quem locum explicans Hermolaus: Orcam (inquit) Probus in illo Perſij verſu, Anguſtæ collo non fallier orcæ, interpretatur amphoræ ſpeciem. Omnino veteribus & vinarium, & olearium vas erat orca. item ſalgamarium, vt in quo fici quoque, vt Plinius inquit, aſſeruabantur. item ſalmentarium, hoc eſt ſalſamentarium. Tanta fuit (vaſorum precioſorum Pompeij) multitudo, vt peculiare theatrum trás Tyberim hortis expoſita occuparent, Idem Plinius lib. 37. cap. 2. vbi rurſus Hermolaus: Legendum orcis, non hortis. Orcæ gemmis pigmentiſque fœminarum, (*hoc puto ſine authore dici*:) item ficis dicantur. Feſtus: Orcæ genus beluæ marinæ maximum: ad cuius ſimilitudinem vaſa ficaria (*vinaria, in noſtris codicibus Feſti*) orcæ dictę. ſunt enim teretes atque vniformi ſpecie. Probus non vniformi, ſed amphoræ ſpecie: vt in alterutro ſit error. Flauius Vopiſcus in Aureliano de Phagone: Bibebat (inquit) infundibulo appoſito plus orca. Simplex è dulci conſtat oliuo. Quod pingui miſcere mero, muriaque decebit, Non alia, quam qua Byzantia putruit orca, Horatius 2. Serm. Quod ſępe vbi conditum vinum nouum orcæ in Hiſpania feruore muſti ruptæ, Varro de re ruſt. lib. 1. Anguſtæ collo non fallier orcę. Perſius Sat. 5. vbi grammatici: Orca (inquiunt) vas aleatorium eſt, quo coniecti agitatiq; tali emittuntur in tabulam aleatoriam. Alij orcam vas fictile interpretantur lata aluo, anguſto ore ac fundo, longiori collo: in quam inter ludentes pueros qui nucem iniecisset victor erat. Vbi copia ficorum abundat, implentur orcæ, in Aſia cadi, &c. Plin. lib. 15. In orcas bene picatas meridiano tempore calentem ficum condere, Columella lib. 12. c. 15. Cyminum, fœniculum, rutam, mentam in orculam condito, Cato de re ruſt. Mænaq; quod prima nondum defecerat orca, Perſius Sat. 3. Cælius Calcagninus de talorum ludo ſcribens; Ad ſummouendas, inquit, aleatorum fraudes, qui ſubdola manu vti callent: inſtitutum eſt, vt in cōditorio, ſeu pyxidem mauis appellare, repoſiti tali promerentur in abacum: id conditorium Perſius orcam, ſumpta ex monſtro marino translatione, appellauit. Sic & Pomponius poëta Bononienſis, Dum contemplor orcam taxillos perdidi, Hæc Calcagninus. Oryx ſcaphij genus eſt: Vide in Oryge quadrupede H. a. Ad Latinam dictionem orca, accedit proximè Græca ὕρχη. Ὕρχας, κεράμια ἀγγεῖα, ἀποδεκτικὰ ταρίχων, δύο Ὕρχη. ὠτία ἔχοντα, Suidas. Εἰ δὲ καὶ Ἀριστοφάνης ὠνόμασεν ὑρχάς (malim ὕρχας, paroxytonum) ἴσως δηλοῖ μὲν ἡ λέξις τὸ περιτοιχὲς τῷ βίῳ (lego βίκῳ. nam βίκοι, paulo ante inter vaſa vinaria numerauit) κεράμιον. ἔστι δὲ Αἰολικὸν τοὔνομα, Pollux. Orcam vas Germanicè interpretor, *ein Weinvaſs*, forte etiam *ein Standen*, quod eſt ſolium, & Hiſpanis tina: vnde etiam forte tinet ab eis dicitur piſcis orca. Eſt & orca gemma barbari nominis, quæ è nigro fuluoq; ac viridi & candido placet, Plin. lib. 37.

DE ORPHO, (GRÆCIS HODIE SIC DICTO,) BELLONIVS.

NVLLVS eſt marinus piſcis, qui Cernuę nomine poſſit appellari. neque video quod ille piſcis (quem A vulgus Romanum & Neapolitanum Cernam vocant) cum eo conueniat, quem Græci Orphum nomi-

nominant. quo magis miror cur paſſim qui Orphus legitur apud bonos authores Græcos, Cernuam Latinè conuertant: quum nullus ſit inter Latinos authores antiquos, qui vnquam pro piſce marino Cernuam Latine pronunciauerit aut intellexerit. Tametſi Romanum vulgus Merulas, & quos Genua Canadellas vocat, Cernas appellet: & Cernæ vox triuialis in ore piſcatorũ percipiatur, vnde alij Chanam, alij Percam marinam, Cernuam vocant: tamen Cernæ vox eis inconſtans eſſe ſolet. Quamobrem quum nullus ex Latinis authoribus antiquis fidem faciat, quod Orphus Cernua vocari debeat: mihi viſum eſt Orphi potius, quàm Cernuę appellationem retinendam eſſe. Eſt autem Cernua, piſcis fluuiatilis, quem ſuo loco pinximus ac deſcripſimus. Legitur quidem Cernuus in verſione Oppiani Latina: Cernuus in ſcopulo, Ponti quem verberat vnda. Sed hoc loco non de Cernua piſce intellexiſſe videtur, vt ex carminibus Græcis conſtat. De Orpho Oppianus (*immo Ouidius*) tanquam pelagio piſce meminit. Vulgus Græcorum multa ei nomina imponit. Sed quia in litore Gallico videri non ſolet, nomen (B) Gallicum non inuenit. Orphus (inquit Ariſtoteles) breui ex paruo inſignem magnitudinem accipit.
(E) Orphum (ait Oppianus) Trigla capit. De hoc ſic Ouidius:

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, cæruleaq; rubens Erythrinus in vnda. Nam piſcis, quem nunc Rophum (Orphum, Rondeletius) Græcum vulgus vocat, rubet, quanquam etiam aliorum colorum videri poſſit. Cretenſes Cheludam, alij Acheludam, pleriq; Petropſaro nominant.

B Magis compreſſus eſt quàm teres, hoc eſt plus in latum quàm in longum effuſus, vt Phycis. Os habet paruum vt Cantharus: ſquamas, quibus contegitur, aſperas, corpori firmiter inhærentes, ita vt vix poſſit deſquamari. Pinnæ tergoris, laterum, ventris & caudæ, varijs coloribus inſignes ſpectantur. Pinnam aliam in tergore continuam, decem aculeis munitam habet: Caudam minimè bifurcam: item laterum pinnas & ventris obtuſas. Labra, vt Scarus, carnoſa: dentes quoq; Scaro perſimiles, minores tamen: (C) branchias vtrinque quatuor. A media ſui corporis parte ſecundum dorſum liuet ac nigricat, albicat ſub ventre. Caput eſt illi penè rubeum, vt Channæ. herbis veſcitur, vt Salpa & Sparus. Maculam in radice caudæ, vt Melanurus, nigram gerit.

F Piſcis hic lautiores Græcorum epulas honorare ſolet, apud quos ſiue frigatur ſiue elixetur, aut aſſe- (A) tur, ſemper eſt magno in pretio. Orphi vox apud Galenum paſſim legitur, ſed Latini Cernuam conuertunt: quum tamen (vt iam dixi) Cernua pro piſce marino nuſquam legatur. verum hoc ex Theodoro manauit, ex quo demiror interpretes Galeni, Aëtij, Pauli, & aliorum, Cernuam exprimere maluiſſe, quàm Orphum.

DE (ALIO) ORPHO VETERVM, RONDELETIVS.

B ORPHVM Hiceſius apud Athenæum, eiuſdem generis eſſe, cum chromi, pagro, ſynagride, cæteriſq; huiuſmodi aſſerit: (*Vide in Corollario B.*)

Nos

A

Nos quidem Orphum hic non depingimus eum, qui à Græcis quibuſdam hodie vulgari lingua ὀρφῶ nomine dicitur: eſt enim noſtro longè maior, vtpote qui pondere viginti libras æquet, nec ſit litoralis. Sed orphum depingimus ex Ariſtotele, Athenæo, Plinio. Ὀρφὸς igitur, & ὀρφὼς Atticè dicitur, Latini veteres Latinum nomen retinuerunt. Gaza Cernuam interpretatus eſt. Paruus orphus orphacine (*ὀρφακίνην λέγει καλεῖσθαι. eſt autem accuſatiuus à recto orphacines, vt Anchiſes, ſicut Euſtathius habet*) dicitur Dorione (apud Athen. lib. 7.) authore.

B

Piſcis eſt marinus, litoralis, pagro quodammodo ſimilis, colore ex purpureo rubeſcente, ideo rubẽtem appellauit Ouidius. (*Hæc apud Plinium ex Ouidio non recte citata leguntur.*) Oculis eſt magnis, dentibus ſerratis: pinnarum ſitu numeroque & aculeis pagro ſimilis. podice admodum paruo: habet enim rimulam tantum, quam vix animaduertas, niſi ventrem comprimas. ſeminis meatibus caret. Talis eſt orphus noſter, cui conueniunt omnia quæ Athenæus libro 7. & Ariſtoteles lib. 5. dè hiſt. animal: orpho tribuunt: Breui è paruo magnus fit. eſt carniuorus, dentibus ſerratis, ſolitarius. proprium huic eſt ſeminis meatibus carere: & hoc quoque quod diſſectus diutius viuat: vnde ὀψιμόρων γένος ὀρφῶν, id eſt, genus tarde morientium orphorum Oppianus lib. 1. dixit.) (C)

C

Latet hyemis tempore, litoralis eſt magis quam pelagius, viuit duobus annis non amplius, Hæc Athenæus tanquam ex Ariſtotele.

Non ſolum Ouidium meminiſſe orphi, contra Plinių.

Mirum eſt Plinium lib. 32. c. 11. inter eos orphum repoſuiſſe, qui apud Ouidium tantum, & apud neminem alium reperiuntur, cum lib. 9. cap. 16. videri poſſit ex Ariſtotele in ijs numeraſſe, qui hyeme cõditi iacent in ſpeluncis. Sunt & alij plures quos citat Athenæus, qui orphi mentionem fecêre. Oppianus eum ſaxatilibus adnumerat, ſed ſaxatilem ſuperiorum quorundam modo intelligere oportet.

H.a. *Orphi ſacri.*

Archippus apud Athenæum ait orphum ſacrum eſſe piſcem, quod fuſius exponit Ælianus de animalib. 12. 1. In Myrenſi Lyciæ ſinu (*Μύρων vrbs eſt Lyciæ*) Apollinis templum eſt, ad cuius ſacerdotem vitulinas carunculas diſpergentem, orphi gregatim adnatant, & tanquam ſane conuiuæ ad epulas inuitati, carnes comedunt: & verò immolantes ex eo magna voluptate afficiuntur. quod piſces ſua ſacrificatione paſcantur. quod quidem ipſum, res ſuas bene & fœliciter caſuras eſſe ſignificare ſibi perſuadẽt: idcircoque propitium ſibi Deum eſſe dicunt quod ſuis cibis piſces expleantur. Quod ſi caudis carnes in terram eijciant, tanquam ſordidas à ſe deteſtantes, inde ſibi iram Dei portendi arbitrantur. Huiuſmodi ſane piſcium genus ſacerdotis vocem & agnoſcit: & ſi ad eos, à quibus appellatur, acceſſerit, ſic incredibilem ipſis lætitiam adfert: vt ſi contra fecerit, magnum dolorem eiſdem inurit.

F

De eiuſdem ſucco & ſubſtantia hæc Athenæus lib. 8. Ὀρφὸς εὔχυλος, πολύχυλος, γλίσχρος, δύσφθαρτος, πολύτροφος, οὐρητικός: τὰ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, γλίσχρα, εὔπεπτα. τὰ δὲ σαρκώδη, δύσπεπτα, βαρύτερα: ἁπαλώτερον δὲ τὸ οὐραῖον. φλέγματος δ' ἐστὶ γεννητικὸς ὁ ἰχθὺς, καὶ δυσπεπτος. Orphus boni & multi ſucci eſt, glutinoſus, corruptu difficilis: multum nutrit, vrinam ciet. partes circa caput glutinoſæ, faciles concoctu: carnoſę verò difficiles concoctu, magiſque grauant. tenerior eſt cauda. Pituitam gignit piſcis iſte, & difficile coquitur. Quæ omnia non omnino mihi vera videntur: nam partes circa caput, ſi glutinoſæ ſint, quî poſſunt eſſe concoctu faciles? Glutinoſa enim hærent inter ſe tenacius, ob id maiore caloris vi, longiore tempore incidenda, attenuandaque: quare & grauant magis, & difficilius coquuntur: vnde fit, vt ſuſpicer locum tranſpoſitum fuiſſe, & ſic legendum: τὰ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν, γλίσχρα, βαρύτερα: τὰ σαρκώδη, εὔπεπτα. Multam pituitam gignit, qua ratione οὐρητικὸν eſſe opinor, vt multa alia quæ ob ſolam humoris copiam vrinas cient. Cum enim glutinoſus ſit, neque ſubſtantiæ tenuitate, neque acrimonia id præſtare poteſt. ob eandem glutinoſi humoris copiam vniuerſe quidem difficilis concocta recte dicitur, etſi aliæ partes alijs collatæ concoctu ſint faciliores. Auſonius cernuæ (*Cernuæ mentionem apud Auſonium in Moſella nuſquam reperio, &c. vt in Cernua fl. Bellonij ſupra dixi, Elemento C.*) meminit, ſed ea fluuiatilis eſt, nos hic de orpho marino agimus.

COROLLARIVM.

A

Ὀρφὼς, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. A Polluce inter piſces nominatur ὀρφὸς, vel magis Attice (inquit) ὄρφος: ſed corruptus apparet codex impreſſus, & Attice ſcribendum ὀρφὼς oxytonum cũ o. magno in vltima. Ὀρφὼς, qui & ὀρφὸς ſecundum Pamphilum, Athenæus. In Veſpis Ariſtophanis legimus ὀρφῶς in accuſandi caſu plurali, vltima circunflexa, librariorum culpa opinor, cum acui debeat. Ὀρφῶς (inquit Scholiaſtes) plerique codices habent, aliqui verò ὀρφοὺς. & forte in ſingulari etiam numero huius piſcis ſic proferebant ὀρφὼς (*hic probe acuitur: & in accuſatiuo plurali etiam acui innuitur: dicit enim οὕτως, id eſt ſic, ſimiliter, eadem ſcribendi ratione.*) Nominatiuus ὀρφὸς ſcribitur etiam per ω. ὀρφώς. ſic & λαγὸς & ταὼς (ſecundum aliquos,) & κάλος dupliciter efferuntur, à recto quidem ὀρφὸς per o. breue, datiuus pluralis eſt ὀρφοῖσι, in his verbis: Ὀρφοῖσι, πλαγίοις τε καὶ φάγροις βορά. Cæterum orphus adhuc puſillus, à nõnullis orphacines (ὀρφακίνης) vocatur, forma diminutiua tanquam ab ὄρφαξ, ὄρφακος, vt (μεῖραξ,) μείρακος. Ὀρφακίνης, piſcis quidam, Heſychius & Varinus, Ὡς δ' ὁπότ' ἀμφ' ἀγέλησιν εὐφρυέεσσιν ἰώπων, Ἠ' φάγροι, ἢ σκῶπες ἀρείονες, ἠὲ καὶ ὀρφὼς, (lego ὀρφὼ,) Nicander in Bœotia apud Athenæum. De cernæ ſeu cernuæ nomine plura diximus ſupra in Corollario ad Cernuam fl. Bellonij, pag. 192. Græci etiamnum orphum appellant, Gillius. Bellonius in Lemno hodie Ropho vocari, in Singularibus tradit. Orphum Rondeletij Germanicè circunloquemur *ein rotlichte Meerbrachſmen art.* Orpho Bellonij nomen aptum non inuenio, quanquam enim à Græcis multis Petropſaro, hoc eſt piſcem S. Petri vocari ſcribit Bellonius: nõ libet tamen id nomen imitari, cum Romæ Fabrum quoque piſcem ſic appellent. Sunt qui Orphum piſcem illum arbitrentur, quem Germani vulgo *Orfe*, alij *VVurfling* appellant. Sed illum ego nuſquam marinum eſſe puto. Orphum aliqui (*imperiti*) voluerunt eſſe capitonem ab oculorum aſpectu & rubro colore. alij, quia orphus eſt capitone maior, voluerunt orphum eſſe piſcem ſui generis: quoniam vnica eſt traiectus ſpina, quod non accidit in capitone. tardiſſimè etiam moritur, licet cultro medius diuidatur, vt veteres tradunt, quod nec ipſum Capitoni conuenit, Niphus. Orphi meminit Ariſtot. in multis locis: vt Plinium demirer libro triceſimo ſecundo, orphi piſcis nomen apud neminem alium quàm Ouidium

Capito.

uidium reperiri tradidiſſe, ceu oblitum quod de orpho hic loquitur ſe ab Ariſtotele mutuatum fuiſſe: quod ſane credidiſſem: vt aliud orphi genus intellexiſſet, ni idem de channe, glauco, & alijs nonnullis piſcibus feciſſe etiam viſus eſſet, cum eadem de ijs Ariſtoteles commeminerit, Maſſarius. Orphos nominans Galenus, pelagicos puto intellexit, nec improbat, etſi duriores piſces habeantur. nam orphi lacuſtres, quas tincas vulgo vocamus, impuri & damnati ſunt alimenti, Alexander Benedictus de victu podagricorum ſcribens: qui qua ratione tincas orphos lacuſtres appellarit, non video.

B Tarentinus orphos piſces magnos eſſe ſcribit. Vide mox in E. Hiceſius phagros, chromin, anthiam, acarnanes, ſynodontes & ſynagrides, ſimiles facit: non forma, nec magnitudine pares intelligens: ſed nutrimenti ratione. lege mox in F. Recentiorum quidam orphum piſcem oblongum, anguillæ ſimilem eſſe, falſo prodidit. ophis enim potius quàm orphus fuerit. Numenius orphum περιτρηχέα, id eſt vndequaque aſperum cognominat orphum. Dentibus eſt ſerratis, Athenæus.

C Orphus piſcis marinus eſt Æliano & Kiranidi. Ouidio pelagius, Ariſtoteli litoralis. Χαίρει τε πρόσγειος μᾶλλον ὢν ἢ πελάγιος, Athenæus ex Ariſtotele. Ælianus circa continentem libenter eum commorari ait: Διατριβαὶ ἢ ἄρα αἱ πρὸς τῇ γῇ μᾶλλον φίλαι αὐτῷ. Oppiano Halieutic. 1. nō quidem pelagius eſt, vt Bellonius putauit: ſed degit in petris cauernoſis, quæ plenæ ſunt chamis & patellis, (quibus nimirum veſcitur.) Numenius quoque thalamis & cauernis eum delectari inſinuat, his verbis: Τοῖσίν κεν (de eſca aliqua) ἐυμαρέως θαλάμης ἄπο μακρὸν ἀείροις Σκορπίον, ἢ ὀρφὸν περιτρηχέα. Carniuorum eſſe Amipſias etiam apud Athenæum indicat hoc verſu: Ὀρφῶς, πελαχίοις τε, καὶ φάγροις ἐστὶ βορά. Qui & in Platonis Cleophonte legitur: ---- στὰ γραῦ συγκατώκισεν σαπρὰ Ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις βορὰν. Breui ex paruo inſignē magnitudinem accipit, Ariſtoteles. Latet hyeme, Idem. Hybero tempore in ſpeluncis ſe continet, ἐν τῇς φωλεῖς οἰκουρῶν χωρεῖ, Ælianus. Orphum ſi poſtquam ceperis, diſſeces, ſtatim non moritur, ſed motum nō parum diu retinet, Ælianus & Oppianus.

E Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de piſcium eſcis loquens. Eſca ad omnes piſces magnos in mari cuiuſmodi exiſtunt glauci, galei, orphi atque alij id genus, ex Tarentino deſcripta eſt ſupra in Glauco E.

F Orphus, glauciſcus, conger, veluti dij quidam inter piſces habentur à guloſis hominibus: vt oſtendi in Congro H.f. Lynceus Samius, authore Athenæo piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, glauciſco Attico, ellopem & orphum Rhodios opponit Ἢν μὴ ὠνῆται τις ὀρφῶ, (ὀρφὼς potiùs oxytonum.) μεμβράδας, δὲ μὴ θέλῃ, εὐθέως εἰρηχ᾽ ὁ πωλῶν πωλεῖν τὰς μεμβράδας. Ὁ ὀρφὸς ὀψωνεῖν ἐστὶ ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι, Ariſtophanes in Veſpis: tanquam regij & tyrannici tantum piſces ſint orphi, membrades verò plebeiæ. Τέμαχος ὀρφοῦ χλιαρὸν, Cratinus. Κλεῖδες dicuntur partes quædam thunnorum: ſic & orphorum κλειδία, vt in his verbis (authoris innominati:) Ἐν Γαδείροις τὰ κλειδία τῶν ὀρφῶν καθ᾽ αὐτὰ ταριχεύονται, Euſtathius. Phagri, chromis, orphi, ſynodontes, genere ſimiles ſunt, γλυκεῖς, στύφουσι, πληροῦσι: nempe dulces ſunt, ſubaſtringunt, εὐτροφοῦσι: abunde alunt, ideoque etiam difficilius excernuntur. Magis autem alunt ex eis qui carnoſi ſunt magiſque terreſtres (*ſicci*,) ac minus pingues, Hiceſius. Orphi, glauci, ſcari, canes, &c. & omnes duræ carnis piſces, difficiles ſunt concoctu & craſſos ſalſoſque ſuccos efficiunt, Philotimus apud Galenum de alimen. facult. 3. 30. cuius cætera quidem verba Galenus approbat: quod autem tum piſces tum alia duriora nutrimenta ſuccos ſalſos reddant, non item. etſi enim duriora diutius coqui deſiderant, multa coctione tamen non cibus ipſe ſolidus ſalſior euadit (immo contra inſulſior,) ius vero & liquor in quo aliquid diu coquitur ſalſius amariuſue redditur. Trallianus in curatione doloris oculorum ex bilioſo & acri humore: Veſcatur (inquit) æger, alimentis mitibus, incraſſantibus, minimē mordacibus vt orpho, & alijs durioris carnis piſcibus, glauco, buccinis, &c. Et in colico affectu: Sumantur piſces duriore carne præditi, vt ceris, orphus, glaucus, ſcorpius. Item in diabete: Ex piſcibus dari poſſunt, orphus, aut alius quiſpiam dura carne præditus. Ὀρφῶς, αἰολίαν, συνόδοντά τε, καρχαρίαν τε Μὴ πίμνειν, μὴ σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ᾽ ὅλον ὀπτήσας παράθες, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus.

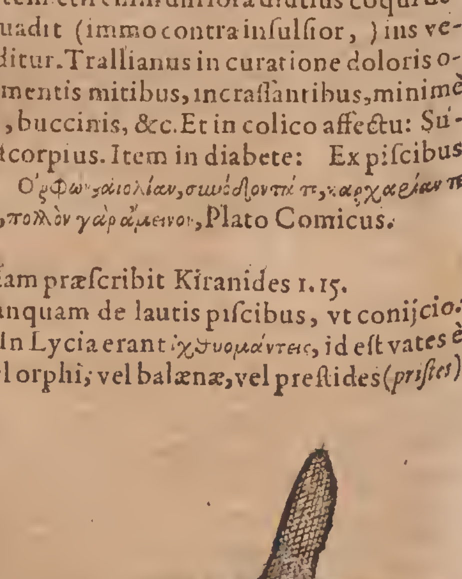
H. a. Epitheta. Περιτρηχὺς, Numenio. Ὠψίμορος, Oppiano.

c. Ex orpho piſce, & onychite lapide, &c. amuletum quoddam præſcribit Kiranides 1. 15.

f. Θύννος, ὀρφῶς, γλαῦκος, ἔγχελυς, κύων: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piſcibus, vt conijcio.

h Ἱερεὺς γὰρ ἦλθ᾽ αὐτοῖσιν ὀρφὼς τοῦ θεοῦ, Archippus in Piſcibus. In Lycia erant ἰχθυομάντεις, id eſt vates è piſcib. diuinantes: apud quos ſacerdos reſponſa dabat, cum vel orphi, vel balænæ, vel preſtides (*priſtes*) magnæ multęque apparebant, Euſtathius.

DE ORTHRAGORISCO SIVE LVNA PISCE, RONDELETIVS.

INTER cartilagineos (*At neque planos cartilagineos, neque longos refert*) magnos ſiue cetaceos poterat piſcis, quem hic expreſſimus, rectè collocari: nam etiam in noſtro mari aliquando capitur: ſed cum rariſſimè id contingat, ſitque peregrina & parum vſitata forma, inter peregrinos recenſere viſum fuit. *Nos Rondeletij ordinem non ſequimur.*

A Noſtri Lunam vocant, quia extrema corporis parte, quæ pinnis ſubeſt, Lunæ creſcentis figuram aptiſſimè refert, vel quia demptis pinnis toto corpore rotundo eſt Lunę plenæ inſtar, Maſſilienſes mole (*Rotam quoque puto molam vocari alicubi: ſed hæc non eſt rota, vt infra docet*) vocant à rotunditate, quod molæ molendinariæ ſimilis ſit. Hiſpani bout appellāt. Nōnulli ex noſtris qui Prouinciā, Hiſpaniamq; frequentarunt, vtraq; cōiuncta appellatione molebout nominăt. Quo verò nomine veteres Græci Latinive piſcem hunc deſignarint parum conſtat.

Nam quamuis à noſtris Luna dicatur, vel propter corporis extremum Lunæ in cornua curuatæ ſimile: vel propter rotundam totius corporis figuram Lunę in orbem ſinuatæ ſpecie, vel quod noctu ſplendeat: tamen Æliani Luna dici non poteſt, vt ex eius verbis perſpicuum fiet. *Aeliani Luna lib. 15. c. 4.* Demoſtratus vir à piſcandi ſcientia, eatenus inſtructus vt probe rem piſcatoriam interpretetur: piſcem formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura. Idemque affert cyanei coloris ſpeciem ſimilitudinemque gerere. In dorſo pinnas habere molles & læues, (non duras, nec aſperas:) eaſdemque in natando explicare, & ad ſimilitudinem Lunæ ſemicirculum efficere: ſimul & eum ipſum (vt Cyprij piſcatores aiunt) quum eſt plena Luna, tum impleri: tum implere arbores, ſi ex his illum appenderis. decreſcente verò Luna exiccari atque interire: ac ſi ad plantas admoueris, eas marceſcere & euaneſcere: item ſi iam plena vel creſcente Luna, in id aquæ quod in perfoſſis puteis reperitur, quis hunc piſcē iniecerit, aquam iugem & perennem fore: ſin extrema aut decreſcente Luna, aquam exareſcere. Quod ſi hunc eundem in fontem ſcaturientem conieceris, quomodo dixi de puteo, is ad rationem Lunæ modo euaneſcet, modo implebitur. Cum in his multa lunæ piſci tribuantur, quæ huic noſtrò deſint, Æliani luna dici non poteſt. hic enim noſter magnus eſt & cetaceus, argentei coloris in mari, non cyanei. pinnis dorſi mollibus caret, neque cum Luna impletur, neque mirabilia alia efficit quæ narrat Ælianus: à quibus cum diſceſſeris, nullus, quod ſciam, piſcis eſt cui melius reliqua quæ ſcribit Ælianus cōpetant quàm ſeſerino. *Seſerinus.* exiguus enim eſt & rotundus, latuſque, cyanei coloris, pinnas molles leueſque in dorſo habet. Quare cum piſcis hic noſter Æliani luna dici non poſſit, videamus num rota Plinij eſſe poſſit, cui Maſſilienſium appellatio affinis eſt. mole enim à rotunditate vocant.

A

At quæ rotæ tribuit Plinius libro 9. capite 4. à piſce de quo loquimur alieniſſima ſunt. *Quod non ſit rota Plinij, contra Gilliū.* Apparent, inquit, rotæ appellatæ à ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus vtrinq; claudentibus. neque enim noſter hic quatuor radijs conſtat: neque tam magnos habet oculos, vt ſi quatuor radijs diſtingueretur, totum rotæ modiolum id eſt, medium, id cui radij rotæ affixi ſūnt, occupare poſſint. Quocirca cum rem attentiùs conſideraſſem, non potui non exiſtimare piſcem iſtum eſſe qui orthragoriſcus à veteribus dictus ſit. *Orthragoriſcus. Lib. 32. c. 2.* De quo hæc Plinius: Appion maximum piſcium eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcum vocant. Grunnire eum quum capiatur. In hanc opinionem tres potiſſimum coniecturæ me induxerunt. Prima eſt quod Plinius ex Appione piſcium maximum eſſe dicat, quod certe noſtro aptiſſimè quadrat: nam ad mirandam molem accreſcit, vtpote qui quatuor vel quinque, vel ſex cubitorum molem æquet. neque quicquam obſtat, quod beluæ multæ marinæ multo ſint grandiores, vt balænæ, phyſeteres, priſtes, ſcolopendræ cetaceæ: cum reliquis enim piſcibus, nō cum beluis marinis, quæ propriè piſces non dicuntur autore Ariſtotele, Appion orthragoriſcum cōtulit. Altera coniectura eſt qua magis moueor, quod porci modo grunniat dum capitur, cuius ego rei auritus ſum teſtis. eius ſoni cauſa rima eſt branchiarum ſtricta: id quod, quum de alijs piſcibus ſonum edentibus tractaremus, ex Ariſtotele expoſuimus. neque ſolum porco grunnitu ſed etiam aſpectu, cauda porci pedibuſque demptis, ſimilis eſt. Orthragoriſcum igitur eſſe exiſtimamus, quem hic repræſentamus. *Lib. 4.* Hermolaus ex Athenæo lactantes porcellos atque adhuc ſubgrumos ὀρθραγορίσκους nominatos fuiſſe ſcripſit Lacedæmone, ἀπὸ τοῦ ὄρθρου καὶ ἀγοράζεσθαι, quoniam matutinis omnibus venales circunferrentur.

Obijciat nobis aliquis Plinij (lib. 32. cap. 5.) autoritatem, qui alio in loco de porco marino hæc prodidit: *Porcus mar. albus, ſpinis in dorſo venenatis.* Inter venena ſunt piſcium porci marini ſpinę in dorſo cruciatu magno læſorum. remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. At alij ſunt præter orthragoriſcum qui porci dicti ſunt, vt capriſcus, qui porcus à Strabone etiam dicitur: & aper, quibus ſunt in dorſo ſpinę acutiſſimæ & noxiæ: *Capriſcus. Aper.* de quorum alterutro Plinij modo citatum locum intelligendum eſſe arbitror. Sunt & alij qui vel à figura, vel ab aliqua cum porcis morum affinitate porci nuncupati ſunt. Nulla igitur reclamante nota orthragoriſcus rectè à nobis exhiberi videtur, qualis vero ſit ex deſcriptione melius agnoſcas.

Itaque piſcis eſt maximus, longus, latuſque, terete vel potius ouata figura: etenim pars anterior acutior eſt, poſterior latior & rotundior. B Cute integitur aſpera, argentei coloris. Ore eſt paruo, dentibus latis continuiſque. Oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum ſciſſura foramen eſt in medio circuli veluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ ſitæ ſunt breues & rotundæ, ac latæ, quæ pinnarum conſtitutio ad ſurſum deorſumve impellendum corpus accommodata eſt. Prope caudam aliæ duæ ſunt aliter conformatæ, nempe longiores & ſtrictiores: quibus corpus dextrorſum ſiniſtrorſumque mouetur: altera harum in dorſo eſt, altera prope anum. Cauda creſcentis Lunæ figura eſt. ſuperiore inferioreque parte articulata eſt, vt tum in dextrum tum in ſiniſtrum moueatur, iterque dirigat. (F) Caro huius cocta glutinum ex tergoribus boum confectum refert, vel ſepiarum ſalſarum & coctarum carnem. Præter carnem adipis multum habet porci modo. *Partes internæ.* Partes internæ, ob totius corporis rotunditatem conglobatæ ſunt.

E F Totus piſcis ferini odoris eſt: vnde à noſtris piſcatoribus ſi quandò capiatur, quod raro fit, negligitur. Quum aliquando Freſcoutos ſcopulos, qui in Agathenſi ſunt ſinu, & in his hærentia oſtracoderma inſpicerem, illic grunnientem orthragoriſcum audiuimus: tandem à piſcatoribus captum vidimus: (C) qui quidem mihi affirmarunt, ſe alias etiam & grunnientem audiſſe & cepiſſe. Alius multo maior ex Magolenſi ſinu ad me delatus eſt.

Noctu quibuſdam partibus ita lucet, vt ex ijs ignis ſplendidiſſimus, vel aliquod aliud illuſtriſſimum lumen emicare videatur: ita vt ſeruus aliquando meus, cum noctu in locum in quo orthragoriſcus erat incidiſſet, territus inde fugerit.

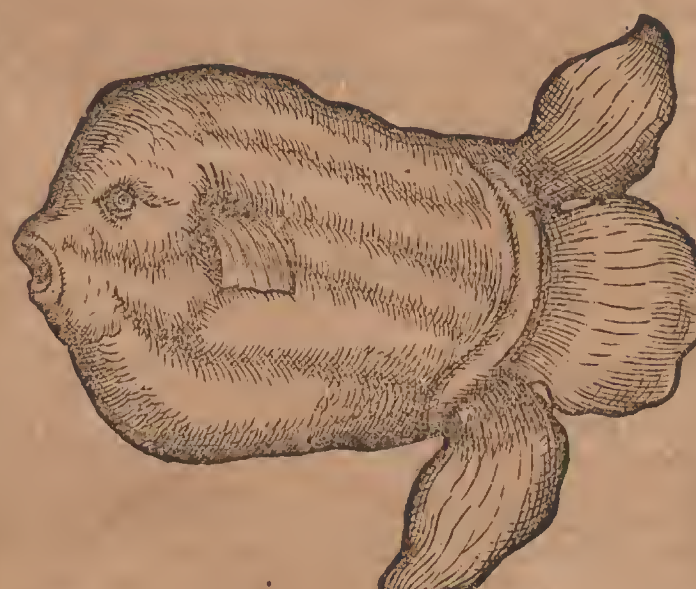
Piſcis huius pinguedo multa eſt & candida. quæ liquefacta ad lucernas valet: ſed hoc habet incommodi, quod piſculentum fœtorem redolet, veluti balænæ adeps. E

Eandem pinguedinem ad dolorem articulorum & neruorum contractionem ſiue rigorem valere experti ſumus. G Cum farina frumenti, abſceſſibus impoſita, ſuppurationem promouet. Tumoribus duris hepatis, lienis, vel aliarum partium molliendis confert, ſtyrace addita. Dentes vſti ſpodij vice eſſe poſſunt.

COROLLARIVM.

Orthragoriſcus pro porcello, Lacedæmoniorum gloſſa ſeu dialectus videtur, ſiue de quadrupede, ſiue de piſce dicatur. Athenæus libro 4. de Lacedæmoniorum diæta agens, γαλαθηνοὺς ὀρθραγορίσκους nominat. Germani *Mon* vocare poterunt, quod vocabulum eis Lunam ſignificat, vel *Monfiſch*: quoniam & Galli circa Monſpelium ſic appellant. vel *Sauwfiſch*, id eſt Porcum piſcem, vt differat à delphino, qui ſimpliciter *Meerſchvvein*, id eſt porcus marinus dicitur. piſcis enim non eſt, ſed cetus. Hoc loco commode Aloyſij Cadamuſti verba, ex Nauigationis eius capite 66. de piſce quodam craſſiſſimo ſuem referente, recitaturus mihi videor: ſiue is ad Orthragoriſcum pertinet, ſiue ſui generis piſcis eſt. Claſſis noſtra (inquit) nono Martij è Portugallia ſoluit: & ſuperatis inſulis Canarijs, iam die 22. præteriuit Capitis viridis inſulam. Demum vigeſimaquarta Aprilis, vidit Continentem quandam &c. Illic inter cæteros piſces vnum vidimus, qui dolium non quidem mediocri craſſitudine excedit: & rurſus idem longitudine duo dolia ſuperat. formæ eſt obrotundæ. Caput habet vt ſus, verum oculos paruos. dentibus caret. ſed aures (*forte branchias intelligit, vel pinnas*) longitudine & latitudine brachii menſuram excedunt. In inferiori parte corporis duo habet foramina. cauda illi eſt oblonga, eademque lata ſupra brachij menſuram. Loripes erat. In aliqua corporis parte videbatur habere ſuis cutem: corium denſum ſupra digiti menſuram. Hæc ille.

Iconem orthragoriſci amicus quidam Venetijs pictam ad me miſit, ſimilem ferè per omnia illi quam Rondeletius exhibuit: colore ruffo vel teſtæ figlinæ. Piſcis viuus longus fuit palmos (*dodrantes*) nouem: largus vndecim, vt adſcriptum reperi. ſed icon ipſa piſcem duplo ferè longiorem quàm latum oſtendit, ſicut & Rondeletij: & pinnæ illæ binæ, quarum vna in fine dorſi erigitur, altera ab ano demittitur, magis cæterorum piſcium pinnas referunt, & circa initia latiores ſunt, quàm quæ à Rondeletio pinguntur cornuum ferè inſtar: quem tamen, vtpote teſtem oculatum, iconem probe expreſſam dediſſe non dubito. Italicè Bota vocatur, vel Bottacio, quod vocabulum eis dolium ſignificat, ſiue labrum aut lacũ: nobis *ein Buettinen oder ſtander*.

Orthragoriſci ſpeciem aliam ſimiliter Venetijs ad viuum depictam vir nobilis Gallus ad me miſit: qualem hic appoſui. In epiſtola verò his verbis eam deſcripſit. Piſcis Cal. Martij anno Salutis 1552. non longè à Venetiarum ciuitate captus eſt: qui primo aſpectu maſſa carnea potius exiſtimabatur quam piſcis. forma in orbem vergebat. Corio ſine ſquamis & pilis tectus erat. Os in arctum colligebatur, vt pro beluæ magnitudine miraculo fuerit. Oculi patentes, prominentes, & ampliores quam bobus. Branchiæ detectæ. (*non apparent in pictura*) carnoſæ, læueſque. Pinnæ in lateribus dodrantales. Tuberculum habebat in fronte duriſſimum, Maxillę vtrinque dentium vice continui oſſis ſoliditate armabantur. Duo foramina, q̃ ante oculos vides, nõ profunda erant. Lingua inferiori maxillæ adhærẽs, vt multis elinguis viſus fuerit. Cauda paulo minus pedes quatuor longa erat. Pinnæ in cauda tres, ita vt in altitudinem cauda cũ pinnis nouem pedes efficeret. Longitudo piſcis pedum octo erat: altitudo quinque, pauloque amplius. & quancunque in partem volueretur ſuam ſeruabat altitudinem. Exenterati cor, hepar, lien, bubulo maiora reperta ſunt: ac vnicum inteſtinum perueniens ad meatum excrementarium ſub aluo collocatum. in imo inteſtini glomus quidam erat ex neruis quaſi contuſis inſtar fidium contuſarum: (*Neruos contuſos vocat, quod non teretes, ſed lati & plani eſſent.*) Caro lactea ſolidaque tanquam in ſue, lardo quinque aut ſex digitos craſſo veſtita, nimirum vt in balænis, Hæc ille. Color in ea quam miſit pictura partim fuſcus eſt ad ruffum accedens, quales præcipuè in vtroque latere lineæ quaternæ non ſine latitudine apparent: reliquæ partes ferè albicant, pręſertim pinnę in cauda: ita tamen vt fuſcus ille quem dixi color nuſquam omnino deſit. Eundem hunc piſcem alius quidam à ſe viſum retulit: quem magnitudine dicebat fuiſſe duplici ferme bouis: nulli ne doctiorum quidem cognitum: emptum à quodam drachmis aureis quadraginta. pinnis laterum etiam naues ab eo ſuberti.

Orthragoriſcus vterque (Rondeletij & noſter) commune aliquid cum prima ſpecie Orbis Rondeletij habere videtur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planiſque, &c.

ORYX. Vide in Orcæ Corollario A.

OSMYLVS Polypi ſpecies eſt, in quo deſcribetur.

DE OSTRACIONE NILI, QVEM BELLONIVS HOLOSTEVM APPELLAT.

VIDIMVS quoque (inquit Bellonius) alterius piſcis Nilotici ſceleton holoſteon à circulatoribus circunferri, cuius forma ad Pentagonum accederet, pedalis interdum lõgitudinis. quem cum nacti eſſent incolæ, curabant ab interaneis protinus emundari, deinde vero teſtam illam duram, qua cõtegitur, multos annos incorruptam ſeruabant, vt inde lucrum conſequerentur, quod a negotiatoribus ex-

bus externis nouitatis gratia huiuſmodi piſcis emi ſit ſolitus. Cæterum dum viuus eſt, penicillum in cauda habet, & pinnas ſupra & infra caudam: ac rurſus pinnam aliam vtrinque: oculos albos, os paruũ. Color eius lacteſcit, & velut in pallidum languet. Eius iconem proxime cernito. Cæterum eius nomen me hucvſque latuit.

Hæc ex Bellonij libro. Ego oſtracionem hunc piſcem nominandum conijcio. nam & teſtam oſtraci inſtar duram habet, & ὀστρακίων piſcis à Strabone inter Niloos numeratur. In noſtris quidem Strabonis codicibus impreſſis στρακίων ſcribitur: ſed interpres Latinus ὀστρακίων legiſſe videtur. vertit enim ex teſtaceis, imperitè. & in Epitome legitur ὀστρακίων. *Oſtracion.*

DE (OSTREIS, SIVE) BIVALVIIS TESTA DVRIORE CONTECTIS, BELLONIVS.

BIVALVIVM teſta duriore contectorum maior pars Oſtreæ vel Oſtrea Latinis, Gallis des Huiſtres vel Oeſtres, Maſſilienſibus Hoſties, [illegible] Oſtrege appellantur. Multorum ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſca[illegible], tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium: Grãdes enim ſunt quę Pelagiæ ex Oceano Lut[illegible] [illegible]dferuntur. Sed cum præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neque longius in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungũt, ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod raro, aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur (quum Romana res magnitudinis atque luxuriæ faſtigium teneret) vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentũ pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. A

Diſcrimen etiam oſtreorum facere ſolent nationes ac litora, vt alibi atque alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, melioriſque ſucci euadunt. Quæ verò ad litus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur, vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia, praua ſunt, dura & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. F

Grandeſcunt ſyderis quidem ratione, ſed priuatim circa initia æſtatis, vbi ſol penetrat in vada. C

Oſtreorum dos in medicina non eadem coctis quæ crudis tribuitur. Oſtrea enim vel cruda mandi ſolent, tuncq; molliſſimam habent carnem, ſed glutinoſam: & (vt Galenus tradit) ſalſum humorem generant. minus nutriunt, magiſque aluum cient, quam vt ſtomacho idonea ſint. Elixa quoque eduntur, aut aſſa, ſeu in ſartagine frixa. Qui vero lautitiæ popinali ſtudent, in teſtis ſuis ſuper cratem addito butyro, in aqua quam continent, incoqui curant: quibus minimum piperis adijciunt, vt tentiginem ſalacem adaugeant. Alias tamen ſi in conchis ſuis decoquantur, vti clauſa peruenerunt, mirè diſtillationibus prodeſſe Plinius tradit. Idem author cruda oſtrea ſtomachum vnice reficere, faſtidiis mederi, ac leuiter aluum mollire ſcribit. F

Cum è teſtis vſtulatis optima calx fiat, cinerem oſtreorum eâdem cum calce facultate eſſe puto. G

Cæterum inter biualuium genera hoc peculiare eſt Oſtreæ & Pectini, vt partem habeant pronam ac ſupinam. quarum altera ſit turbinatior ac prætumida, altera vero plana. B

Omnium aliorum teſtatorum Galenus oſtream nobiliſſimam habere carnem teſtatur. Cuius ſententiam comprobat Celſus, eo maximè, quod aluum mouere dixit. Aetius Buccinas, Purpuras, Chamas, Patellas, Pectines, & omnia teſta intecta, vt etiam oſtrea, multum craſſi ſucci gignere ſcribit. F

DE OSTREA GAIDEROPODA, BELLONIVS.

Rondeletius Spondylum nominat.

Eſt genus quoddam oſtreæ vulgo cognitum in Græcia, quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem àſini dixeris. A

Cautibus adnaſcitur: non enim more oſtrearum ſoluta in ſalo iacet, ob id in eo tantum mari, quod nunquam ęſtu reciprocatur, innaſcitur. Ægæi autem maris, Helleſponti, Propontidis & Ponti ora (*ora, litora*) non augentur neque decreſcunt, ſed perpetuo in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauere: haud improbabili argumento: quoniam ęſtus ſemper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. (C) B *Ubi.*

Quanquam autem oſtrea hæc ſcopulis hæreant, cluſilem tamen & reſeratilem teſtam habent: & à ſaxo, niſi magna vi percutiantur, dimoueri vix poſſunt. Quoniam verò multùm profundè immerguntur, indigenæ longurios ferro muniunt, quibus iteratis ictibus valido mucrone concham quatiunt: quam vel confringunt, vel ſi integram deturbent, rupis partem aliquam ſecum auferunt: vix enim alias cederet. deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in ſublime attollunt. E

Quod autem aqua per fauces Boſphori Thracij deorſum tanto impetu feratur, ſignum eſt locum illum eſſe Gaditano altiorem: nam ſi æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur.

F Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari noſtra oſtrea ipſa forma differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara, ac nauſeabunda percipitur.

B Huius teſta aut concha eximio naturæ artificio ſuperior inferiori infarcta eſt, vt quibuſdam veluti cardinib. annexa, nigroque neruo in eius medio inter tubercula & ſinus coaptato vincta ac conſtricta eſſe videatur. Tubercula quoque ſuperiora duobus acetabulis inferioribus bene correſpondent, vt & inferiora ſuperioribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea deſunt. Proinde apertas Gaideropodas, ſi quis attentè intuebitur, in his branchias (*atqui nullum ex teſtaceis branchias habet*) & ſtomachum ac reliquas partes nutritorias contemplabitur: imò etiam auriculas fungi criſpi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli Polypi, quę dilatari ac contrahi ſolent: vmbilicum vulgus eſſe putat.

F Hæc oſtrea alijs carnoſior eſt, minùs tamen guſtui grata. Nam venter eius atque hepar peſſimi ſunt ſaporis.

Cæterum nulli etiam in hac Cancelli ſeu Pinnoteres reperiuntur.

OSTREA TRIDACNA MARIS RVBRI.

In Toro, Arabiæ ciuitate, ad oras maris rubri ſita, Græcum vulgus magnum quoddam oſtreæ genus Aganon vocat. quod Caloieri ac cœnobitæ qui eo loci plurimi degunt, Tridacnam nominant. Ea vnico tantum cardine occluſa eſt: ſuperiore quoque eſt quadruplo maior, & pectinatim in ambitu, pyxidatim in alterius ſinu ſtriis ſeptem coniuncta, ac totidem crenis imbricata eſt: tantumque humoris complectitur, quantum vno hauſtu ſitienti exiccandum ſit. Tridacnam autem ab antiquis vocatam puto, quod ea magnitudine ſit, quæ tres edenti morſus faciat. Æque frequens eſt in mari rubro, ac reliquæ in noſtro Oceano: eiuſdemque ferè ſaporis.

DE OSTREIS, RONDELETIVS.

A Ostrea pro genere vniuerſo teſtaceorum ſumi, & vnde dicta ſint, alibi docuimus. Nunc ſpeciatim pro ijs teſtaceis vſurpo, quæ Galli Huiſtres vocant. Nos Peires oſtres. De quorum differentijs dicemus, à loco, à teſtarum varietate, à carnis ſubſtantia petitis. Sunt igitur quædam quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari. illa λιμνόστρεα vocat Ariſtoteles, apud quem aliquoties λινόστρεα perperà legas pro λιμνόστρεα: quæ à loco nomen habent: λίμνη enim ſtagnum ſignificat, vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper Oſtrea vel Oſtreas conuertit, non ſatis, rectè meo quidem iudicio, cum ſtagni Oſtrea dicere debuiſſet. Hanc differentiam non omiſit Athenæus quum dicit: τὰ ὄστρεα φύεται· μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. Procreantur Oſtrea in fluuijs, & ſtagnis, & in mari. Ariſt lib. 5. de hiſt. c. 15. Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐνταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur ibi primum ſui originem capiunt, vbi cœnum eſt. Plura ſunt loca in quibus

Gaza notatus.

Lib. 3.

(C) Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles, quæ in ſequentibus commodius exponentur.

DE OSTREIS QVÆ IN STAGNIS MARINIS ET IN AQVIS *ex marina & dulci commiſtis procreantur, Rondeletius.*

B Limnostrea ex duabus teſtis componuntur modicè concauis, & parum in dorſum elatis, foris inæqualibus & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus, intus læuibus, cădidis. Teſtæ paruæ ſunt, caro mollis,

F ſuauis concoctu facilis: maior in his quam in alijs Oſtreis, quorum teſtę multo ampliores ſunt. Cruda eduntur à plurimis ſine vllo ventriculi præter naturam affectu. Sic veteres cruda Oſtrea eſitaſſe certum eſt ex Galeno & Athenæo. In Pontificali cœna ſcribit Macrobius appoſitos fuiſſe Echinos initio, Oſtreas crudas. Sic noſtri non ſolum Echinis & Limnoſtreis, ſed & Oſtreis marinis & Lepadibus crudis veſcuntur. Conchis (verò) ſtriatis, Pectinibus non niſi coctis, ob carnis duritiem, alij piperis pauxillum adijciunt. Huiuſmodi Oſtrea ſunt in oſtijs Rhodani antiquis, vbi nunc ſunt lacus, ob immutatum Rhodani alueum. Huiuſmodi venduntur Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs, & Burdigalę Cur dulciores, ſuauiores, ſucculentioreſque ſint, in cauſa eſt dulcis aquæ

Lib. 3. Saturn.

(C) admiſtio. gaudent enim dulcibus aquis, inquit Plinius libro 32. cap. 6. & vbi plurimum influunt amnes, ideo pelagiæ paruæ ſunt & rariores.

Illud verò paulo diligentius excutiendum eſt, maiora ne ſint pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis marinis aquisve ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus lib. 3. Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina öptima quando lacus aut fluuius ex proximo influit: tunc enim fiunt boni ſucci, maiora, dulcio.a. Quæ verò in litoribus (πρὸς ᾐόσι) & ſaxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua ſunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna & quæ capiuntur æſtatis principio, meliora ſunt, maris humore plena. (πλήρη

Maiora ne ſint pelagicis oſtrea quæ in ſtagnis marinis aquis ue ex

(πλήρη, θαλασσίζοντα: *forte* πλήρη *hic oportet interpretari plena, pro carnoſis, vegetis, ſucculentis, id eſt non ſiccis nec duris:* θαλασσίζοντα *vero ad ſaporem pertinet, quæ mare reſipiant: ſicut & οἰνίζειν & ὀξίζειν verba ad ſaporem pertinent: ita tamen mare ſapiant, vt cum dulcedine is ſapor ſit coniunctus: ſic & Vuottonus tranſtulit:*) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facile deijciuntur. Quę cum malua aut lapatho, aut piſcibus, aut per ſe ſola elixantur, abundè nutriunt, & aluum ſoluunt. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Oſtrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Oſtrea parua & rara. Plinius hanc cauſam reddit. Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atque vbi ſol penetrat in vada. Hæc videtur cauſa quare minora in alijs locis reperiãtur: opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Solis quidem ſyderis maſculi, vt alibi ait Plinius, mirificam vim in ortu & procreatione rerum nemo eſt qui ignorat, vt quæ eius radijs illuſtrata non fuerunt longè infœlicius proueniant. Sed Oſtreas triſtitiã minus appetere cibos more ſuo metaphoricè dixit Plinius: neq; enim triſtitia in Oſtreas cadit, neque ſenſus vllus his ineſt præter tactum & guſtatum aliquem. Illud addam cuius initio capitis memini: Oſtrea marina, teſta quidem longe maiora eſſe ijs quæ in dulcibus aquis reperiuntur, carne verò interna minora: quia mare, vt recte ſcripſit Ariſtoteles humidum eſt, calidius, craſſius multoque magis corporatum quàm aqua dulcis, ideo ad gignendum habilius. Cur ergò non etiam maiorem carnem in Oſtreis efficit? quia humor dulcis frigidior quidem eſt, ſed ἐν πόσει καὶ τρόφιμος, potui aptus & nutriens. Quamobrem Oſtreę in ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia alimentum à dulci aqua, teporem à marina accipiunt. Ineſt in Limnoſtreis humor quidam candidus Lac appellat Plinius loco paulo ante citato. Et alibi: Nuper cõpertum in Oſtrearijs humorem Oſtreis fœtificum lactis modo effluere. In eo ineſt vis illa ex qua partim generantur. Ariſt. lib. 3. de gene. anima. c. 11. Oſtracodermorum natura conſiſtit partim ſponte, partim emiſſa à ſe aliqua facultate, quanquam ea ſæpe ſponte oriantur. Petrus Gyllius vir eruditus & fide dignus affirmat ſe de viris non paucis ſpectatę fidei accepiſſe Byzantinos Oſtrea ſerere, & eorum quaſi lac ſeminare: idipſum enim in aquam abiectum ad ſaxa ima adhæreſcere, & Oſtrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enaſcuntur.

dulci permiſtis, prouenimt.

Lib. 32. c. 6.

Lib. 2. c. 100.

Lib. 3. de genera. anim. c. 11.

C *De lacte humore fœtifico oſtrearum.*

DE OSTREIS (MARINIS SIVE PELAGIIS,)

Rondeletius.

Traduntur in hoc capite etiam in vniuerſum quædam, non de oſtreis ſolum quibuſuis, ſed etiam oſtracodermis omnibus.

A B

A iconem Rondeletius exhibuit, cui nos adiunximus B. oſtrei Venetiis expreſſi effigiem.

OSTREA quæ neque in ſtagnis, neque in fluuiorum oſtijs, ſed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina ſiue pelagia nominãtur. Sunt perſæpe magna, adeo vt in India pedalia ſint. Quę ex Oceano Lutetiam deferuntur, ſæpe multo maiora ſunt ijs quæ in noſtro Mediterraneo capiuntur: aliquando multa ſimul connexa & ſupra ſeſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, ex cruſtis multis ſiue laminis conſtantes, intus læues & albæ. Caro mollis: circa eam fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantię nota eſt, authore Plinio. Addunt, inquit, peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico; nigra & carne & teſta Circeis. Talia nõnunquam venduntur Burdigalæ Medokina, à loco vicino Medoc appellato allata His caput nigrum eſt, caro minus candida. B

Lib. 32. c. 6.

Ibid.

Palma menſarum diu illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodũ diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas perſequitur Plinius, Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, & cætera: ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim, vt verbis Horatij vtar, Oſtrea qui callent primo deprendere morſu: & acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt. Santonica magis ſalſa & acria iudicantur. Britannicis Burdegalenſia ſuccedunt, inter quæ Medokina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodũ Circęa quæ nigra ſunt, ab Horatio commendantur. F

Ibid.

Ibidem.

Satyra 4.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ. Sed non omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ:
Murice Baiano melior Lucrina Peloris, Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur Echini;
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum;

Nec

E Nec locis ſuis contenta ſunt, ait Plinius libro 32 cap. 6. Gaudent enim peregrinatione, transferrique in ignotas aquas. Sic Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptare creduntur. vbi Compaſta vocat, quæ ex Brunduſio allata, propter famem longæ aduectionis compaſcebant in Lucrino. Sic Oſtreorum viuaria olim facta ſunt, quæ primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris ante Marſicum bellum, nec gulæ cauſa ſed auaritiæ.

F Athenæus de Oſtreorum ſubſtantia ex Mneſitheo: Mneſitheus Athenienſis (inquit) libro de cibis ait, Oſtrearum, Concharum, Muſculorum, ac ſimilium carnem vix concoqui, ob ſalſum humorem qui in ipſis ineſt. Quamobrem quum cruda eduntur, ob ſalſuginem aluum ſubducere: quum verò elixantur, ſalſuginem ſuam vel omnino vel magna ex parte in humore quo incoquuntur deponere. Itaque Oſtreorum decoctum perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore ſuo deſtituta, murmura excitat. aſſa autem modo recte id fiat, noxia minimè eſt. Etenim igne victa non perinde ac cruda cōcoctu difficilis eſt, exiccato humore qui in ipſa inerat, quiq; ſolutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax Oſtreum omne præſtat, nec facile ad vrinæ excretionem. Cæteris omnib. præferenda Galeni ſententia, qui ſcribit omnium Oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris & minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habent: Chamæ autem paruæ, Spondyli, Solenes, Purpuræ, Buccina, atque alia huiuſmodi, duram. Iure igitur Oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus autem alimentum corpori ſuppeditant. duriora verò, concoctioni magis reſiſtunt, ſed magis nutriunt. & hæc quidem coquuntur, Oſtrea vero non cōcta eduntur. Quemadmodum autem illa cōcoctu, ita etiam corruptu difficilia ſunt, ijſq; apponuntur bis in aqua pura incocta, quibus cibi in ventriculo corrumpuntur. Ex noſtris plerique Oſtrea additis pipere, oleo vel butyro ſuauiora reddunt. nonnulli in ſartagine frigunt, ſed duriora tum fiunt.

Lib. 3. de facultate alim.

G Non ſolum in cibis ſed etiam in medicina magnæ ſunt Oſtreorum dotes. Peculiariter contra Leporis marini venena Oſtrea aduerſantur, ſi Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, faſtidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue ſumma montium & maris ima miſcens. Teſtæ Oſtreorum cinis vuam ſedat, & tonſillas admiſto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarūque duritias, capitum vlcera ex aqua: cutemque mulierum extendit. Inſpergitur & ambuſtis, & dentifricio placet. Pruritibus quoque, & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundantur (*& in puluerem molliſſimum minuantur*) ſtrumas ſanant, & perniones pedum. Quæ Galenus de Oſtreorum facultatibus ſcripſit pete ex libr. 11. de facul. ſimpl. med. Ego experientia comperi ex cinere ſiue ex calce teſtarum Oſtreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum & genuum plurimum conferre: exiccat enim, multum digerit & calefacit, ſi poſt vſtionem cinis non lauetur: lotus, minus calefacit.

Lib. 32. c. 6. Plinius.

Galenus.

Illud poſtremo addendum cur luna creſcente Oſtrea atque adeo oſtracoderma omnia & cruſtacea augeſcant, ſucculentioraque ſint: contra decreſcente minuantur, quod tradit Plin. lib. 2. c. 41. Iam quidem lunari poteſtate Oſtrearum, Conchyliorumque, & Concharum omnium corpora augeri & rurſus minui. Hæc Plinius. In cauſa ſunt proprię lunæ effectiones, quæ ſunt rigare, & modico calore humectare corpora. Luna igitur humores alit & regit, quemadmodum Sol ſuo calore fœcundat omnia: quoniā omnium vita oritur à calidi & humidi commiſtione; & fouetur vtriuſque temperamento. Sol maſculum ſydus, mariſque vicem gerit: Luna, fœminæ. fœmineum enim ſydus eſt, & molle atque nocturnum, ſoluit humorem & trahit, non aufert, vt ait Plin. Sed Lunæ corpus craſſius, (quia elementis vicinius) non ſuo lumine, non ſuis radijs, ſed Solis luce ac radiis perfuſum & accenſum, vires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cum variè Solis radios excipiat, varie quoque temperatas eſſe eius vires & effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaque ea abunde à Sole illuſtrata, corpora quoque humentiora ſunt, & contra. Neque id ſolum in Oſtreorum, vel cruſtatorum, vt aliorum animalium corporibus, ſed etiam in noſtris efficitur. Vnde prudentes Chirurgi trypano caput vix aperiunt, plena Luna: quia tum cerebrum diffundi magis & totam cranij capacitatem impleri compertum eſt. Idem in medulla oſſium cernitur. Morbis pituitoſis obnoxij, huius ſyderis vim ſentiunt, ac vna cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò & non animaduertentes has atque alias leuiores immutationes non percipiunt.

Cur luna incrementum oſtracoderma omnia ſequantur. Deq; Solis & Lunæ effectib. in vniuerſum. Lib. 2. c. 10.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS, RONDELETIVS.

A OSTREA reperiuntur in noſtro mari quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quod ſapore ſunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciunt & vlcerant. nam Scandebec, idem eſt quod roſtrum vrens.

B Teſta conſtant pellucida partibus quibuſdam flaueſcente, alijs purpuraſcente, foris crinita & criſpa, intus ſplendida, læuiſſima, candidiſſima.

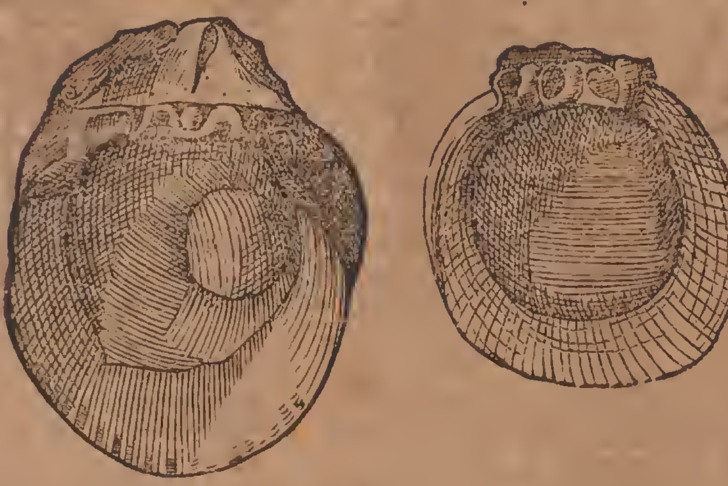
F Caro parua, ſalſa ſubamara atque inſuauis eſt. Quare etiam à plebe negligitur.

A Hanc Oſtreorum ſpeciem eſſe puto ſimilem ijs, quæ tradit Plinius lib. 32. c. 6. gigni in petroſis, carentibuſque aquarum dulciū aduentu, ſicut circa Grynum & Myrinam: vel potius Oſtrea eſſe ἄγρια quæ vocat Athenæus lib. 3. Γίνεται δέ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ' ἐστὶ, καὶ βρωμώδη, πρὸς τέτι ἢ δύπελῆ κτ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam Oſtrea quæ ſylueſtria nominant, multi alimenti, ſed virus olentia, & ori ingrata.

G Teſta ſylueſtrium Oſtreorum in fucis mulierum, lapidis ſpecularis vice vſurpari poteſt, & exiccantibus pulueribus vtiliter admiſceri.

DE SPONDYLIS, RONDELETIVS.

Bellonius nullo vetuſto nomine, ſed Oſtreas gaideropodas, vt hodie Græci, appellat.

IN Oſtracodermorum generibus recenſentur à Galeno, Plinio & alijs, Spondyli, Ab Athenæo τραχῆλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam ſimilitudinem quam cũ aſini vngula habent. gaidaron enim hodie aſinum vocant. Galeni interpres σπονδύλους, vertebras conuertit. ſed vtendum nomine Græco cenſeo, Plinij exemplo qui aliquot locis Spondylium vocauit: & Macrobij, quum Spondylos inter cœnæ Pontificalis prima fercula nominat. Item Columella cum reliquis teſtaceis Spondylos recenſet. A *Lib. 3.*

Spondylus duplici teſta conſtat intus caua & læui: foris ſcabra, ad vngulæ aſini formam rotundata. B latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multo minus denſa, minus concaua. ſuperior pars, quà teſtæ colligantur, ſtrictior, foris elata, intus magis caua, arcta valde & firma articulatione connexa. vtriuſque enim teſtæ binę apophyſes ſunt, ſiue tubercula quæ binis acetabulis viciſſim recipiunt & recipiuntur: vinculo medio, nigro & valido cohærent. Caro interna Oſtreorum carni ſimilis eſt: circa hanc fimbriata eſt membrana. Branchias Spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim oſtracoderma ſanguinis expertia, & exiguo calore prædita, toto corpore per ſenſum fugientes cutis meatus κτ̃ διαπνοὴν reſpirant, (*Ariſtoteles ſic ea refrigerari dicit, non reſpirare,*) quemadmodum inſecta autore Ariſtotele.

Intus caro eſt ſatis multa, ſed durior, virus olens, inſuauis & ingrata. Gal. lib 3. de facult. aliment. inter oſtracoderma quæ duram habent carnem recenſet. F

Spondyli ſaxis adnaſcuntur, & ita hærent, vt non niſi malleo, aut fracta ſaxi parte capiantur. In mari noſtro pauci reperiuntur. Ego in ſaxis Freſconijs Agathenſis ſinus reperi, ſed ij parui ſunt. ita hærent, vt in litus reijciuntur. C E

Teſta craſſiorum eſt partium quàm teſta Oſtreorum. difficilius vritur, magisque ad lapidis naturam accedit. In Spondylis Cancri parui reperiuntur, quemadmodum in Oſtreis, & Mytulis marinis. G

Horum nullam, quod ſciam mentionem fecit Ariſtoteles. Athenæus lib. 3. τραχῆλον, ἀπὸ τ̃ τραχύτητ☉, id eſt ab aſperitate, mea quidem ſententia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi oſtendit firmior in his & magis exquiſita teſtarum articulatio, quàm in vllo alio oſtracodermorum genere, à qua Spondyli nomen ſortiti ſunt: quod vertebrarum ſpinæ modo firmiſſimè articulati ſint, quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. A

COROLLARIVM, DE OSTREIS PRIVATIM DICTIS OMNIbus, & de Oſtracodermis in genere quædam.

Oſtrea genere neutro apud Græcos Latinoſque dicuntur, cum de ſpecie qua de hîc præcipuè ſcribimus, tum in genere de oſtracodermis ſeu teſtatis omnibus. Oſtreæ verò fœminino genere Latinis tantum, de ſpecie vna. Græcis quidem ὄστρεον per e. breue, & ὄστρειον per diphthongum, diuerſas plerunque ſignificationes habent, vt dicemus: aliquando promiſcuè ponuntur. Latini id diſcrimen ignorant. Galenus modo animalia eſſe dicit, vt libro decimoquarto de vſu partium: modo inter animal & plantam media, hoc eſt zoophyta facit, vt in libro de formatione fœtus. In conchylijs aliqua (nomina) ex Græcis (deducta ſunt,) vt peloris, oſtreæ. Varro. Ὄστρεα vocant aliqui omnia quæ Ariſtoteles ὀστρακόδερμα nominauit: cuius ſpecies vna ſit ὄστρεα, & aliæ plures, vt buccina, purpuræ, chamæ, pinnæ, Galenus libro vndecimo de ſimplic. medicament. facult. capite autem proximè ſequente de buccinis & purpuris agit, & mox de oſtreis ſpeciatim dictis. Idem libro quinto de compoſit. ſecund. locos, capite 5. nominans teſtas vſtas buccinorum, purpurarum, aliorumq; oſtreorum in genere hoc nomen vſurpat: Græcè quidem per diphthongum ὀστρείων ſcribi puto. Sed non modo ὄστρειον, verùm ὄστρεον quoque nonnunquam generale eſt ad omnia teſtata: aliquando vero ea ſola comprehendit, quæ ſua natura immobilia (*nimirum vt cochleæ excipiantur*) ſunt, Wottonus. ſed ad eam ſignificationem oſtrei, quæ teſta immobilia tantum, ceu genus peculiare comprehendat, authoris idonei teſtimonium iam non inuenio. Vt oſtrea, ſic conchas etiam in genere pro quibuſuis teſtatis aliqui dixerunt. Veteres ὄστρεια dicebant per ει. recentiores per ε. vt Plato in Phædro, ὀστρέου τρόπον δεδεσμευμένοι. & in Timæo, τὸ τῶν ὀστρέων γένος συμπάντων, Athenæus. Ἡ σκύλλα κτ̃ τὰ ὄστρεια περιπήγνυται τῷ σπηλαίῳ, Euſtathius. Firmioris teſtæ piſces conchæ & oſtrea dicuntur. conchæ dicuntur, quæ A *Oſtreorum nomen generale.*

teſtam

teſtam leuem habent ac politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam. Oſtrea verò, quæ aſperam ſcabramque: quamuis generali nomine oſtrea quoque conchæ vocentur. item quæ ex vno tantum latere teſtam habent, altero ſcopulis aut lapidibus aut alteri materiæ adhærent. nam teſtę ipſę duriores propriæ conchæ dicuntur, quales ſunt cochlearum. Ouidius, Oſtreaque in conchis tuta fuêre ſuis. Τὰ ὀςρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere teſtatorum Strabo dixit: alij quidam ὀςρακώδη.

Ἠ καὶ ὄςρεα τόσα βυθεὺς ἀπ ῥοσκέτῳ ἄλμης, Νηρῖταί, ςρόμβοί τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Τὰ ὀςρακόδερμα τῶν ζώων: οἷον αἱ πεγχλίαι, καὶ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλύμμα ὄςρεα, Ariſtot. 4. 4. hiſtoriæ. Gaza vertit: Vmbilici, cochleæ, purpuræ, (*quod tamen non eſt in Græco,*) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Γίνεται δὲ ἐν ὀςρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, Theophraſtus in libro de lapidibus de margarita loquens. Κογχύλια, τὰ ὄςρεα, Heſychius & Varinus. Λιχάδες, oſtrea omnia: alij lapides, calculos & conchylia interpretantur, Iidem.

Arabica & barbara nomina. Albertus alzun ex Auicenna interpretatur oſtreum. Antiqui, id eſt oſtrea, Syluaticus. Caugilen, (Caugilel, Auicennæ nominantur 2. 537.) id eſt oſtrea. Idem. videtur autem nomen corruptum à conchylijs. Guadai (Bellunenſis emendat Vdha) eſt ſpecies teſtatorum: cuius facultates in G referemus. Latilus, id eſt oſtrea, Syluaticus. Oſtracorum ſiue conchyliorum quædam ſunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora. (hoc & Serapio habet:) quædam parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidem pro limace, & pro purpura accipitur) Syluat. Canifis, (Carufis, Auicennæ. 2. 537.) id eſt, oſtrea, Sylu. Canifeties eſt ſpecies oſtraci, & gaugiel ſimiliter, Vetus gloſſographus Auicennæ. Seigi eſt genus oſtreorum, & eſt Venereum, Idem.

Vulgaria hodie. Oſtrea Græci vulgò ἀςρίδια vocitant, Pſellus oſtridia, interprete Valla. Itali Oſtreghe, in ſingulari numero oſtrega. Hiſpani Oſtia de la mar. Galli (vt innominatus quidam ſcribit) Ouitres, vt Bel. Huiſtres & Oeſtres: alicubi Ittre alle calle. Angli *an Oyſter.* Flandri & alij Germani inferiores, *een Oeſtre*: in pluriali, *Oeſters.* Puto & *oeſterle* vocabulum diminutiuum nonnuſquam vſurpari.

B In Ponto conchylia deſunt, cum oſtreæ abundent, Plin. Oſtrea mittit Corſica, ſed raró, & ſæpe olida, quoniam aduerſis tempeſtatibus impedita nauigatione, vel prædonibus Mauris intercluſo mari, non facile ad vrbem perueniunt. Eæ verò quæ à Piſauri litore paucis ante annis afferebantur, extincta veluti earum progenie penitus abierunt, Iouius. Oſtrea & conchylia (τὰ ὀςρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia & magnitudine & amplitudine in mari extero excedant: hîc verò (circa Turdetaniam) imprimis, quòd hîc æſtus frequentiores ſint, exercitatione laxus hîc augeantur: quæ cauſa, vt par eſt, magnitudinis ac multitudinis propter exercitationem (eorum) exiſtat, Strabo. Oſtrea in Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodidere. nec non inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda eſſent, Plinius. Circa Byblum paruam inſulam Indiæ, oſtrea petris adnaſcuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos reperiuntur: Philoſtratus, de ſpondylis nimirum ſentiens. hi enim ex oſtreorum numero ſaxis adhærent. Circa Caput viride piſcati ſumus dentales & oſtreas veteres, quæ ſingulæ appendebant decem vel quindecim libras, Aloiſius Cadamuſtus. Oſtreorum pro regionibus differentias Plinij verbis referemus infrà in F. Oſtreæ teſtas habent ſcabras, Ariſtoteles. Quædam ſilicum duritia teguntur, vt oſtreæ & conchæ, Plinius. Oſtreorum quorundam toſtas veteres noctu lucere audio, parte ſuperiori interna. Variant coloribus, ruffa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circeijs, Plinius. Vide etiam infrà in F. nonnihil. Oſtreorum (in cibo) præcipua ſpondylo breui ſunt, atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo, Plinius. Spondylus in oſtreis dicitur calloſum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à ſimilitudine ſpondyli: quod nos verticulum dicimus appoſitum ſuſis, vt melius nendo vertantur. nam reliqua caro circumſparſa, lacinia dicitur, Perottus. Oſtreis labra ſunt craſſa, Ariſtotel. Quod oui nomine appellatur, in altera tantum parte eis fit, idemque eſt quod echinos habere dicimus, Idem. Quod ouum vocatur, non ſemper, ſed vére habent oſtreæ. mox enim tempore procedente minuitur, demumque totum propè aboletur, Wottonus. Meatum habent quo excrementum ſecedat parte ſuperiore, Ariſtoteles. Capita oſtrearum generi nulla, Plinius. pili nulli, Galenus lib. 2. de temperamentis. Oculi etiam pleriſque nulli, vt ſcribit idem Galenus lib. 2. cap. de ſemine. ſed melius Plinius, qui oſtreis omnibus oculos negat. Sexus quoque diſcrimen eis non eſt, vt in C. dicetur.

C Gaudent dulcibus aquis, & vbi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignuntur tamen in petroſis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium & Myrinam. Plin. Oſtrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris vel humoris recipiunt, Ariſtot. Corpus eorum humidiſſimum eſt, Galenus lib. 2. de temperamentis. Vim vitalem (*quæ à corde per arterias diffunditur*) non habent, Idem libro 4. de præſag. ex pulſ. Senſum non habent præterquam tactum, Author libri de anatome viuorum. Tactus ſenſus omnibus eſt, etiam quibus nullus alius. nam & oſtreis, & terreſtribus vermibus quoque exiſtit, Plinius. Et alibi: Siliceа teſta incluſis fatendum eſt nullum ineſſe ſenſum, vt oſtreis. Et rurſus: In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt veriſimile, ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. ideo & ſilentium in mari piſcantibus. Non deſunt complura, quæ cum ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt oſtreæ, Ariſt. Oſtreæ in Helleſponto nutriuntur phyco, id eſt, alga, Ariſt. Ἰλὺν λιχμάζοντα, καὶ ὕδατος ἰσχανόωντα, Opp. de oſtreis. Oſtreiſque & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter creſcant, pariterque decreſcant, Cicero 2. de Diuinat. Oſtreæ quum appoſitæ fuiſſent, & multæ quidem ſed inhuberes, macræq; eſſent: Luna, inquit Annianus, nunc videlicet ſeneſcit, ea re oſtrea quoq;, ſicuti alia quædam, tenuia exuctaq; ſunt, Gellius lib. 20. Apud eundem extat hic Lucilij verſus: Luna alit oſtrea, & implet echinos, muribus fibras. Oſtreis qua cœnum, ibi origo conſiſtit, Ariſt. In limo cœnoſo oriuntur, Idem: apud quem plura de oſtrearum generatione leges circa finem lib. 3. de generat. animalium. Quę ſiliceo tegmine operiuntur (inquit Plin. lib. 9.) putreſcente limo proueniunt, aut ſpuma circa nauigia diutius ſtante, defixoſq; palos & lignum maximè. (Alibi tamen in petroſis, carentibusq, aquarum dulcium aduentu oſtrea gigni tradit.) Nuper compertum in oſtrearijs humorem ijs fœtificum lactis modo effluere. Et rurſus

Et ruſus: Grandeſcunt ſyderis quidem ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: ſed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnãtia atq; vbi ſol penetret in vada. Hęc videtur cauſa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitiâ minùs appetũt cibos. Muſculi cochleæ (*conchæ potiùs. ſomniant autẽ Grammatici quidam muſculos quaſi maſculos dici,*) quorũ lacte (*vtpote genitura marium*) concipiant oſtreæ. Oſtrea neque coitu, neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno naſcuntur illorum enim neq; fœmina, neq; mas diſtinctus eſt, ſed eiuſdẽ naturæ ſunt, atq; adeò inter ſe ſimilia, vt non marem à fœmina internoſcere poſſis, Gillius ex Oppiani Halieut. 1. Neutrum eſt & oſtreis genus, & cæteris adhærentibus vado vel ſaxo, Plinius. Poſteaquàm (ſicut ait Nicolaus Damaſcenus, quarto & centeſimo libro hiſtoriarum) ad Apameam Phrygiæ vrbẽ, Mithridatici belli temporibus è motu terra diſceſſiſſet, lacus qui antè ibi nulli cõparuiſſent, repente extitiſſe, fluuioſq; & fontes nouos ex eiſdem locis terræmotu excitatos fuiſſe, vetereſque multos exaruiſſe, ac nimirũ plurimam aquam tum dulcem, tum ſalſam, tametſi ab eis locis mare lõge abeſſet, ex viſceribus terræ ſic emanaſſe, vt tractum vniuerſum illum tum oſtreis, tum alijs piſcibus marinis referſerint, Gillius (ex Athenæi libro 8.) In oſtreis cancri naſcuntur, de quibus alibi dictum eſt.

Sunt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent: ſed cute operimentiſq; corporum magis aut minùs bruta eſſe, vt oſtreas & teſtudines, Plinius. Cancer oſtreis veſcitur, ſed quia oſtreum clauſum, nulla vi aperiri poteſt, periculoſumque eſt, ſi chelã eius includat, ad argumẽta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Explorat enim ſi quando oſtreum, remotis in locis ab omni vento, contra ſolis radios dipticum * in illud ſuum aperiat, vt aëre libero viſcerum ſuorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittẽs oſtrei concluſionẽ impedit. ſicq; aperta clauſtra reperiens tutò chelas impendit: viſceraque interna depaſcitur, Ambroſius. Eundem dolum author de nat. rerum ex Ambroſio & Iſidoro ſic recitat. Cum teſtas aperit oſtrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur cancer inſidias ei repentinas prætendit, & lapidẽ inter eius teſtas proiicit, ne illas coniũgere poſſit & ſic oſtreæ carnes corrodit. Oſtrea quidem in ſicco iacens, iam vt in domo conchas tenet, tempore acceſſionis maris. Vide etiam ſuprà ex Oppiano in Corollario de Cancro, pagina 149. Stellæ marinæ molli cruſta intectæ, (Ariſtot. hiſt 5.15. ſtellas inter oſtracóderma numerat) Oſtreis tã crudeliter inimicæ ſunt, vt hæc ipſa exedãt, & conficiant. Ratio inſidiarum quas eis moliuntur, eiuſmodi eſt: Cum teſtacea ſuas patefaciunt Conchas, cum vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de ſuis ſiue cruribus ſiue radijs intra teſtas oſtrei hiantes inſito, eas claudi prohibentes, carne explentur, Aelianus de animalibus 9.32. ex Oppiani Halieut. lib. 2. D

In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt veriſimile: ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. ideo & ſilentium in mari piſcantibus, Plinius. Γωειάμη (meliùs γωγγάμη, vt Heſychius habet) quæ & γαγγάμη vocatur: inſtrumentum eſt, in quo piſcatores oſtrea colligunt, Heſychius & Varinus. Oſtrearum viuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ętate L. Craſſi oratoris ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio ſuo percipiens, vt qui primus penſiles inuenit balineas ita mangonizatas ſubinde vendendo, Plinius. Hæc ſumpta eſſe videntur à M. Varrone, vt Macrobius tertio Saturnaliorum teſtatur libro, Maſſarius. Nuper compertum in oſtrearijs (*id eſt, oſtrearum viuarijs*) humorem ijs fœtificum lactis modo effluere, Plinius. Limoſa regio maximè idonea eſt cõchylijs, muricibus & oſtreis, &c. Columella. Oſtrea, quum Romana res magnitudinis & luxuriæ faſtigium teneret, Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, vbi mirificè pingueſcebant. Vnde Martialis, Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino. Fueruntque adeò in honore ipſis gulæ proceribus, vt in remotiſſimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur. Eſt autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Maſſarius) in ſinu Baiano, contra Puteolos propinquus Auerno lacui, dictus à lucro propter multitudinẽ piſcium, qui ibi capiebantur. in quem oſtrea aliunde aduecta, depaſtaque ibidem meliora fiunt. Gaudent enim (vt inquit Plinius libro trigeſimo ſecundo) & peregrinatione, transferrique in ignotas aquas: Sic Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptare creduntur. E

Oſtreorum conchis ichthyophagi ad domicilia vtuntur, Incertus. Maltha calidaria ad balnea: Ficum & picem duram, & oſtrei teſtas ſiccas ſimul tundes: his iuncturas diligenter adlines, Palladius.

Tiberius Cæſar Aſellio Sabino H.S. ducenta donauit pro dialogo, in quo boleti & ficedulę, & oſtreę, & turdi certamen induxerat, Suetonius. Pinguem vitijs albumque, nec oſtrea, Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius Serm 2.2. Refert Athenæus Apicium nobilem paraſitum, qui ſuperioris nomine appellari promeruit, vaſis ſumma induſtria fabricatis, ad Traianum in mediterraneis Meſopotamiæ contra Parthos bellum gerentem, recentiſſima oſtrea detuliſſe, Iouius. F

Dicemus & de nationibus, ne fraudẽtur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæq; peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba quæ ſubiiciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis, (*Getulicis, Maſſarius:*) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (*tenuiora, Maſſarius*) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neque dulciora, neque teneriora eſſe vlla compertum eſt, Plinius. Oſtrea Abydena à ganeonibus olim celebrari ſolita meniorat Clemens in Pædagogo. Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια Ἄβυδος, Archeſtratus. Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi, Ennius apud Apuleium. Oſtrea concharum generis nobiliſſima ſunt, inter lautiſſimos recepta cibos. laudabiliora quæ capiuntur vbi dulcis admiſcetur aqua, vt quæ in dulci portu capiuntur, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens: & quę in lacu Lucrino depaſta optimum habeant ſaporem: quamobrem excogitatum eſt, vt aliunde aduecta in Lucrino compaſcerentur, vnde Martialis: Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino, Maſſarius. Nondum Britannica ſeruiebant litora, cum (*Sergius*) Orata Lucrina (*ſ. litora*) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino, Plinius. Sergius Orata primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit, Macrobius Saturn. 3.15. item Plinius. Ebria Baiano veni modo concha Lucrino, Martialis. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Horatius. -----Lucrinis Eruta litoribus vendunt conchylia cœnas, Vt renouent per

Oſtreorum differentia ſecundum regiones.

Lucrina.

damna famem, Petronius Arbiter. Tu Lucrina voras, me paſcit aquoſa Peloris, Martialis lib. 6. Concha Lucrini delicatior ſtagni, Idem de Erotio puella. Murice Baiano melior Lucrina Peloris: Oſtrea Circeis, Miſeno oriuntur echini, Horatius Serm 2.4. Tunc nuptiæ videbant oſtreas Lucrinas, Varro apud Nonium. Oſtrea Britannica poſt Lucrina inuenta ſunt, quæ & Rutupina ab oppido litotali Iuuenalis appellauit Maſſarius.- -Circeis nata forent, an Lucrinum ad ſaxum Rutupino vt edita fundo. Oſtrea callebat primo deprehendere morſu, Iuuenalis Sat. 4.

Hadriatica. Oſtreis ſuburbanis (*circa Venetias*) & Hadriaticis Bembus palmam dedit: qui fortè idem de oſtreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani exiſtimauerunt: quos ea ratione meliores palatoque aptiores pronunciarunt, quod propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, ſaginentur. Etſi non me fallat, Plinium oſtrea neque in luto capta, neque in arenoſis commendaſſe. Tametſi ego in Bembi gratiam longe diuerſum putem, an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. illic ſpurca & immunda, hic pleniora habitioraque efficiuntur Adde quod in mari nata, aquis verò dulcibus educata, primo cenſu habentur. ex quo fit vt optima iudicentur, quæ ijs aluntur locis quo flumina inuehuntur: qualia ſuburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res poteſt oſtrea multò reddere commendatiora. Hæc illa ſunt ſcilicet quæ gloriam menſis pepererunt: quorum ſpondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc ſunt denique quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas Cælius Calcagninus epiſtolar. lib. 5.

Nota meliorũ. Præcipua verò habentur in quacunque gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potius ſpectanda quàm latitudine, neque in luto capta, (*& ſi Venetis ea cæteris antecellere opinentur,*) neque in arenoſis ſed ſolido vado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addũt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes, Plinius. Omnia tunc meliora in cibis exiſtimantur, cum oua appellata habuerint, quę tamen nihil ad generationem conferunt: ſed indicio ſunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in ſanguineis, vt Ariſtoteles aſſerit de generatione animalium libro 3. Grapaldus. Maximè probantur quæ magnarum nauium carinis adhærent. & ab vrinatoribus de manu colliguntur, Iouius. Galenus in libro de boni & vitioſi ſucci nutrimentis, oſtreorum carnem humidiorem & tenaciorem eſſe docet, admodum craſſi ſucci: & partes eorum ſolidiores ſerius ob craſſitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, craſſum & frigidum. In vniuerſum oſtrea, vt ait Galenus, ſalſum humorem aggenerant, præſertim ſi cruda comedantur: propterea tentiginem in ſalacibus plurimum adaugent, Iouius. Oſtrea quia demortuam Venerem excitant, apud lautos & libidinoſos in precio ſunt Platina. Facile intus corrumpuntur, Celſus: qui inter ea etiam quæ ſtomacho apta ſunt, oſtrea connumerat. Patellas Hiceſius facilius excerni tradit quam chamas: oſtrea verò minus bis alere, facile replere, (πλησμιαι:) excernique promptius. Aluum mouent: Celſo, Aretæo, & Plinio medico authoribus. Molliunt aluum leniter, Plinius Secundus. Conchularum maris, cæterorumque ferè oſtreorum ſuccus, planè tum ſalſus eſt, tum ventrem ſoluendi vim obtinet: quamuis eorum caro ventrem reprimat. Verum quod dico deprehendes, ſi ea quoque, quo modo braſſicam cenſuimus, præparare non graueris, Galenus de ſimplic. medic. facult. 3.15. Aluum ſimul & vrinam cient, Athenæus. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi: & ex teſtaceis pectines, oſtrea, Trallianus. Gariopontus hydropicis etiam oſtreas dari iubet. Multum oſtreorum eſum damnat Galenus in libro de attenuante victu: quem & ſenibus interdicit, libro 5. de ſanit. tuenda. in conſilio etiam de puero epileptico, oſtrea omnia ei cauenda pręcipit.

Apparatus. Alex peruenit ad oſtreas, echinos, vrtices, Plinius. Ebria Baiano veni modo concha Lucrino, Nobile nunc ſitio luxurioſa garum, Martialis. Oſtrea cocta in carbonibus, atque teſtis exempta, frigi in oleo, & aromatibus atque agreſta ſuffundi poſſunt, Platina. In oſtreis: Piper, ligulticum, oui vitellum, acetum, liquamen, oleum & vinum: ſi volueris, & mel addes, Apicius 9.6. Oſtrea vel cruda ab aliquibus eſitari, Galenus refert. Ὄστρεα συμμεμυκότα, τὰ διελεῖν μὲν ἐστὶ χαλεπὰ, καταφαγεῖν δ' ὠμαρέα, Epicharmus.

G

Ex Galeno. Pro buccinis oſtrea ad remedia aſſumi licet, vt in tabulis Ἀντιβαλλομένων legimus. Buccina marina aut purpuras vſtas, melle aut axungia exceptas imponito parotidibus, & confeſtim diſcutientur: idem etiam oſtreorum teſta vſta, & cum melle impoſita facit, Galenus libro 3. de compoſ. pharmac. ſec. locos. Idem alibi quoque vim eandem prope teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorum attribuit, oſtrei nomen generalius vſurpans: quamobrem ſi quid remediorum in vna aliqua ſpecie omiſſum videbitur, in alterius hiſtoria requiratur. Oſtreorum teſta vſta (inquit Galenus libro vndecimo, de ſimplicium medicament. facult.) ſimilis eſt facultatis buccinorum teſtis, tametſi etiam ſubtilioris: immo vt certius veriuſque dicam, minus craſſæ. nam terrenam duramque corporis ſortita conſiſtentiam concretionemque, impendio omnia craſſarum ſunt partium. itaque accuratè ea læuigare neceſſe eſt. Cum autem dicimus horum aliud alio eſſe tenuius, (*cum tamen omnia craſſa ſint, ſed alia magis, alia minus,*) ita accipiendum eſt, vt ſi Vlyſſem Therſite dicamus maiorem, cum tamen vterque fuerit paruus. Cæterum omnia id genus, vt & antea eſt dictum, cogendi quandam in ſe facultatem obtinent: per quam condenſata eorum eſſentia, dura terroſaque ſunt reddita: quam vbi per vſtionem depoſuerint, contrariam adſciſcunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro ſi laueris ea vſſeriſque, (*ſic & Græcus textus habet: ſed præſtat legere, Si vſſeris laueriſque: prius enim vruntur, deinde lauantur huiuſmodi medicamenta,*) ignea in aquã natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. ſed nonnunquã reliquum illud terrenum eſt, morſus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum quæ peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægreque carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atque profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgo axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum quæ talia carne implent, immitto: quale eſt etiam vſtum diaphanes: quod ſpecarium (*lego ſpeclarium nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem vocant: interpres Latinus enim prorſus diuerſam lectionem adſcripſit. æs vſtum, diphryges*) nominant. Parem in genere facultatem habent & cæterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ, maximè verò (vt dixi) oſtreorum: deinde buccinorum & purpurarum. Itaque cinis eius

eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerẽtibus,& cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porro potentiùs hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris: de quibus ſuperiùs determinatum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit, non tantum extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verum in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter ſunt læuiganda, ac inſpergenda. Porrò excreſcentiam carnis mediocriter exterunt comprimuntq́;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeo vt non modo laxitatem mollitiemq́; gingiuarum deſiccet, verum etiam vlcera putreſcentia adiuuet, Hæc omnia Galenus.

Guadai (*Bellunenſis emendat Vdha, & porcelletas interpretatur: nos de porcellanis conchis ſupra C. elemento ſcripſimus*) eſt oſtracum, (*pecies oſtracorum,*) quod extrahit ſurculos & ſpinas. quod ex eo tritum eſt, abſcindit verrucas infixas, ſiue profundas in carne & cute, & pendentes, ſiue eleuatas in carne & cute, Auicenna 2.301. Eſt autem forte aliud quoddam oſtreorum hoc genus, ab oſtreis peculiariter dictis diuerſum. nam attributæ ei vires cochleæ ſiue limaci conueniunt: quam idem Auicenna eiuſdem libri cap. 537. ſadaf nominat, & vires partim cochleę terreſtris, partim purpuræ ei adſcribit.

Oſtreorum teſta ſicciſſima eſt, Galenus 2. de temperamentis. Labiorum vlcera & omnia maligna ſanans medicamentum: Oſtrea vſta tenuiſſimè trita inſperge. Ego verò non vſtis contritis vſus ſum, & bene ceſſit, Nicolaus Myrepſus. Galenus libro. I. capite 5. de compoſ. medic. ſec. locos, teſtas vſtas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumque oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ad vulnera iumentorum, oſſa ſepiarum & teſtas etiam oſtrearum in puluerem rediges, & ærei quoque vaſis fuliginem pariter miſcebis: quæ bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum vulnus ducet celeriùs ad cicatricem, Vegetius Veterinariæ 2.62. Oſtrea ex mulſo & pipere cocta, vtiliter contra teneſmum accipiuntur, Marcellus Empiricus. ſed aliter Plinius, ex quo ille mutuatur ſua pleraque: Cocta (inquit) cum mulſo, teneſmo, qui ſine exulceratione ſit, liberant. Veſicarum vlcera quoq; repurgant. In conchis ſuis cocta, ſiue vti (*alias, cocta, ſicuti*) clauſa venerint, mirè (*alias, vrinæ*) diſtillationibus proſunt. Oſtrea ita vt lecta ſunt, adhuc teſtis ſuis clauſa, in carbonibus coquuntur, atque ita cibo dantur ei qui narium grauedinem patitur, Marcellus. Frixam oſtreorum carnem à veneno comeſti marini leporis liberare teſtatur Plinius medicus, Iouius. Ad perniones: Sepum ceruinum combuſtum ſimul cum oſtrea teſta minuta commixta & factum quaſi malacma impone, mire ſanat, Sextus Platonicus.

Ad procidentem ſedem, ex Aëtio: Oſtreorum teſtas crudas tritas, & ſubtiliſſimo cribro excuſſas appone, Aëtius

Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit, (apud Galenum de compoſit. ſec. genera I.16.) buccina vſta inijciuntur: Vbi Galenus, Valide (inquit) exiccat ob buccinorum cinerem additum. non diſſimilis autem quodammodo facultas eſt & purpuris & oſtreis concrematis. notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18. oſtrea concremata, purpuras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum ijs recenſet quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumque id genus ſi aridas vlceribus malignis ac contumacibus inſperſeris, mirificè videbis citra mordicationem ea deſiccari. Galenus eiuſdem operis 4. I. Plura ex Galeni libro II. de Pharmac. ſimplic. facult. de viribus oſtreorum vſtorum, tum lotorum ab vſtione tum illotorum, recitaui ſuperius. Puluis ex oſtreis: Cadmiæ, thuris, ſingulorum vncia ſemis. oſtreorum vſtorum, vncia vna ſemis, Nicolaus Myrepſus: qui vſum eius non explicat. videtur autem vtiliter inſpergi poſſe vlceribus malignis vel dyſepulotis. Labiorum vlcera, & omnia maligna ſanans remedium: Oſtrea vſta tenuiſſimè trita inſperge. Ego verò non vſtis contritis vſus ſum, & bene ceſſit, Idem Myrepſus. Ex oſtreis combuſtis & fermento medicamentum, pro humore ſuppurato, libro 2. Galeni de arte curatiua ad Glauconem deſcribitur. Veteri vrinæ miſcetur cinis oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia, Plinius. Sæpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus, Vt vix quæſito medicamine pulſa recedat. ----- tum caſſis oſtrea teſtis Vſta dabis cinerem qui pro ſale ſumptus in eſcis. Deducit gelidum tepefacto vertice virus, Serenus. Oſtrei teſtarum combuſtarum cinis cũ melle impoſitus parotidas cito ſoluit, Marcellus. Emplaſtra quæ ſimplices parotidas curant laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt, Emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis conſtat, & quod ex ptiſana. His adhuc molliora ſunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex œſypo conflata, oſtreis aut buccinis, aut purpuris vſtis additis, adipeque porcino, ſingulis quadrantis pondere. Præſtat & hoc, Butyri nunc. vnam ceræ ſextantem & vncię dimidium, oſtreorum vſtorum quàm tenuiſſime tritorum ſextantem. liqueſcibilia liquefacito, oſtreaque infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas, Galen. de comp. med. ſec. locos 3.2. Et paulo ſuperius: Buccinis, purpuris & oſtreis vſtis, in dureſcentibus ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum quod omnem afflictionem & acrimoniam mitigat & diſcutit: non ſolum ſi melle quis eorum cinerem imbuat, ſed & multo magis ſi adipem ſuillum inſulſum, vetuſtum & à fibris depuratum admiſceat. citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. Cinis teſtarũ ex oſtreis ſi in morem ſalis pane colligatur & voretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium proficit, Marcellus empiricus. Cinis teſtarum vſtarum ex oſtreis cum melle tenuiſſimè contritus vuæ inlitus prodeſt, Idẽ. Plinius medicus oſtreorum teſtas ambuſtas dyſentericis prodeſſe tradit, Iouius. Succinum de ceraſo ſiluatica exures, & de teſta oſtrei æque facies, paribusque menſuris puluerem tritum, cum melite, (*forte oxymelite, aut tale quid legendum*) aut cum vino auſtero candenti ferro calefacto, bibendum dyſenterico dabis, mire proderit, Marcellus empiricus. Ad coli inteſtini dolores: Oſtreorum teſtę crematæ & tritę potui dentur: duarum ligularum modus ſit ex calentis aquæ cyathis tribus. Galenus Euporiſt. 2.48.

Oſtrea uſta.

Lucilius, Plinius & Iuuenalis, oſtreum gen. neut. dixerunt. Item Varro citante Nonio: Non poſſe oſtrea ſe Romæ præbere & echinos. Sed idem quoque Lucilius generis fœm. Oſtrea nulla fuit, non pur- H.a.

pura nulla Pelori. & alij, vt Turpilius Demetrio: In acta cooperta age in oras oſtreas. & Varro, Nec oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Oſtreas marinas, Afranius. Tanquam poſſet vel in tegulis proſeminare oſtreas, M. Tullius in Hortenſ. Ὄστρεον dictum videtur ab ὀστέον (quod eſt os, quod teſta veluti oſſea tegatur,) abundante rhô, Euſtathius & Varinus. Γρυπαλός, oſtreum, Heſychius. Sicut nos à teſta teſtudinem vocamus. ſic Græci oſtrea ἀπὸ τοῦ ὀστράκου nominauerunt. Oſtridion ab oſtreo diminutiuum eſt apud Pſellum.

Epitheta. Oſtrea ἐερσήεντα, id eſt roſcida ab Oppiano cognominantur. Μυελόεντα, à Matrone Parodo: quod nimirum in ſuis teſtis ceu oſſibus, medullæ inſtar contineantur.

Oſtreariæ (gen. fœm.) dicuntur, vbi oſtreæ viuunt, & reperiuntur, vt Grammaticus quidam recentior annotauit. citat autem ſolum Plinij teſtimonium, vbi is dicit: nuper compertum in oſtrearijs. ego in recto ſingulari oſtrearium protulerim, vt viuarium: quanquam & fœm g. oſtrearia forte dici poteſt, vt ſubaudiatur piſcina. Sergius Orata primus oſtrearia in Baiano locauit, Macrob. Saturn. 3. 15. Panis ab opſonijs appellatur oſtrearius, Plinius 18. 11. hoc genere panis ſcilicet cum oſtreis veſci ſolebant. Oſtreatus pro duro atq; aſpero accipitur, Perottus. Itaq; iam quaſi oſtreatum tergum vlceribus geſtito propter amorem veſtrum, Plautus Pœnulo. Oſtrifer, locus in mari oſtrea gignens, vt quidam ſcribunt.

Oſtrum. Oſtrum dicitur ab oſtreis. ego conchylium, muricem, oſtrum in eadem ſignificatione accipio, Perottus. De Conchylio multa ſuo loco diximus. Oſtrum dicebatur color celeberrimus, qui ex oſtreis, purpura ac murice eruebatur, & Sarranum, nomen ab Sar vrbe Phœniciæ, quæ poſtea Tyrus appellata eſt, ſumpſiſſe conſtat: vt apud Vergilium, Et gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro, Platina. quare & Tyrium cognominatum eſt: Tyrioque ardebat murice lana, Vergilius. Regali conſpectus in auro nuper & oſtro, Horatius de Arte. inſtratique oſtro alipedes, pictiſque tapetis. Vergilius 7. Æneid. Vilis adulator picto iacet ebrius oſtro, Petronius Arbiter. Stratumque oſtro quem ceperat ipſe Cornipedem, Silius. Oſtrinam (*ſcilicet veſtem* ...) ab oſtro colore, qui eſt ſubrubens, Nonius qui & Turpilij hęc verba citat. Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam oſtrinam. & Varronis, Aurora oſtrinam (*oſtrinum*) hic indutus ſupparum. Vtebantur autem, vt conijcio, non tinctores ſolum ſeu infectores veſtium hoc colore: ſed & pictores.

Oſtrinus color à Thylesio quoq; memoratur. De pictorum coloribus ſcribens Pollux: Colores (inquit) ſunt andricelon, oſtreon, (ὄστρεον) praſinon, &c. Cælius. Τὰ δὲ σώματα τοῖς μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, Athenęus in deſcriptione pompæ Ptolemæi Philadelphi.

Philoginos (philoginos ſanè à colore flammeo, aut philogynos) gemma, quam & chryſiten vocant, oſtreę Atticæ aſſimulata inuenitur in Ægypto, Plinius. ſed pro oſtreæ legerim ochræ. hæc enim attica probatur: & color aureus accedit.

Oſtracum. Oſtracum Græcis teſtam ſignificat, ſiue terream, vt ex fractis figlinis: ſiue concharum animalium generis, quæ omnia etiam inde communi nomine oſtraca, oſtracoderma, ὀστρακώδη & ὄστρεια dicta ſunt, & quoniam oſtrei quoque vocabulum ab oſtraco ſumptum videtur, plura hic de hac dictione, & alijs inde compoſitis aut deductis adferemus. Chama eſt oſtracum (id eſt, oſtracodermum animal,) Euſtathius. Oſtracoderma ab Ariſtotele dicuntur animalium aquatilia, quæ & ſanguine carent, & teſta ſilicea, ſiue ſilicis inſtar dura operiuntur: vt concharum & oſtreorum cochlearumque & turbinum genus omne: malacoſtraca verò, quæ teſtam illam molliorem, id eſt minus duram habent, vt cancri & locuſtæ, &c. Caraborũ (id eſt locuſtarum) oſtraca Pollux dixit. Ex ouis etiam oſtracoderma dici Cęlius Rhodiginus annotat putamine intecta teſtaceo. vt in auibus: malacoderma verò quæ molli obducuntur cute. Didymus inquit ſolere aliquos lyræ loco conchylijs & oſtracis colliſis concinnum quendam ſonum ſaltantibus ædere, Athenæus. Πάντα τὰ ὀστρακώδη γίνεται καὶ ἐν τῇ ἰλύϊ, Athenæus ex Ariſtotele. Ὀστρακηρὰ etiam idem genus animalium à Græcis vocauit, præſertim ab Ariſtotele. annotauit hoc vocabulum Vuottonus, tanquam ſynonymum oſtracodermo. Φωλαίδες, ὀστράκινά τινα βρώματα, Heſychius & Varinus. Euſtathius in oſtraco dictione, rhô abundare ſcribit. Idem meminit prouerbij, Ὀστράκου περιστροφή, de rerum mutatione, ex ludo quodam deſumpti, quem pluribus deſcribit, & ὀστρακίνδα alio nomine appellari docet, ex Polluce nimirum. Oſtracum teſta à Græcis vocatur: vnde teſtaceum pauimentum, vulgo nunc oſtracum vocant, (Itali ſcilicet, vt noſtri etiam Germanicè *Eſtrich*:) & oſtracina ſuffragia Athenienſium dicebantur, quod Athenienſes ea in figulinis vaſis dare conſueuerunt, Perottus. Cum Athenienſes (inquit Cælius Rhodig.) apud quos puniebatur virtus, Ariſtidem teſtularum exilio, quod oſtraciſmum vocant, mulctare deſtinaſſent, adijt eum homo quidam illiteratus & agreſtis, qui teſtulam teneret, iubebatque Ariſtidis nomen inſcribi. Rogabat is ecquid Ariſtidem noſſet? Negauit ille, addiditq; nil ſibi aliud in eo viro, quàm iuſti cognomen eſſe moleſtum. Tacitus Ariſtides ſcripſit quod rogabatur, & hominem dimiſit, Hæc ille. Plura de hoc genere exilio damnandi, reperies in Promptuario Linguæ Latinæ Theodoſi, Trebellij, & alijs fortè Dictionarijs. Cliſthenem Athenienſem ferunt oſtraciſmi ſeu teſtularum rationem omnium principem induxiſſe, primumq; eiſdem damnatum ſuffragijs, Cęlius Rhod. Hyperbolum nouimus poſtremum omnium exilio, quod oſtracophoriam vocant, mulctatum fuiſſe, Cælius. Hinc factum verbum ἐξοστρακίζειν: & nomen ἐξοστρακισμὸς, relegatio temporaria in locum certum, quæ bona non adimit, vt quidam recentior interpretatur. Mneſitheus ὀστρακίδας nominat nucleos conorum (ſiue ſtrobilorum) id eſt pineos. Eſt & inter placentarum genera ὀστρακίτης Athenæo. Vnguem odoratum, purpuræ operculum, oſtracion item appellant, vel oſtracon quoque, Cælius. Inuenio apud quoſdam oſtracium vocari, quod aliqui onychem vocant. Plinius. Vide Onyx ſuperius. Oſtracum primitiuum, oſtracium diminutiuum eſt. Oſtracias, ſiue oſtracites (*oſtracitis gemma*) eſt teſtacea, durior: altera achatæ ſimilis, niſi quod achates politura pingueſcit duriori tanta ineſt vis, vt aliæ gemmæ ſcalpantur fragmentis eius Oſtraciti oſtrea nomen & ſimilitudinem dedêre: Hęc Plinius libr. 37. Idem libro 36. Oſtracitæ ſimilitudinem teſtę habent, vſus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Georgius Agricola oſtraciten Germanicè interpretatur, *Topfſtein*: oſtracian alteram verò, *Luxſaffyr*.

Tethya ſimilia oſtreæ, Plinius. Hegeſander hepatum piſcem in capite duos lapides habere ait, colore ſplendoreque oſtreis ſimiles, Athenæus. Origo atque genitura conchæ (quæ margaritas fert) eſt haud multùm oſtrearum conchis differens, Plinius. Menſis remotis puer euerrat ὀστρέων κόγχας, καὶ ἰχθύων λέπη, Pollux. Pinnotheri (Cancello potiùs) ſolertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere, Plinius. b.

Oſtrearum concharumque varij generis teſtas in mediterraneis alicubi reperiri, ex Strabone & alijs ſcripſi ſuprà, in Conchis in genere H.a.pag.262 Diuerſas nuper huiuſmodi teſtas lapideæ ſubſtantiæ, Dominicus Montiſaurus Veronenſis medicus & eruditus & antiquitatis ſtudioſus ad me miſit, in proximis Veronæ montibus puto repertas. In Heluetijs quoque agro Solodurenſi inueniuntur. c.

Tanquam poſſet vel in tegulis proſeminare oſtreas, Cicero in Hortenſio. e.

Dromeas paraſitus interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautiùs pararetur conuiuium: reſpõdit proœmium Chalcidenſis cœnæ gratius eſſe (*toto*) conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem cœnæ proœmium, δείπνου προοίμιον, copiam & varietatem oſtreorum, Athenæus. Apud eundem quidam: Primùm (inquit) oſtrea vidi & echinos quę quidem proœmium ſunt δείπνου χαριέντως πεπτυσμένου. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hęc fuit: Ante cœnam, echinos oſtreas crudas quantũ vellent, peloridas, ſphondylos, patinam oſtrearum, &c. Macrobius Saturn. 3.13. Ex horto plebei macellum quanto innocẽtiore victu? Mergi enim credo (*ironia*) in profunda ſatius eſt, & oſtrearũ genera naufragio exquiri, &c. Plinius. Dignus morte perit, cœnet licet oſtrea centum Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno, Iuuenalis Sat. 8. Grandia quæ medijs iam noctibus oſtrea mordet, Idem Sat. 6. His itidẽ in cœna dabis oſtrea millibus nummûm Empta, Lucilius apud Nonium. Traiano imperatori cũ in Parthia eſſet procul à mari, Apicius ὄστρεα νεαρὰ διεπέμψατο ὑπὸ σοφίας αὐτῷ τεθησαυρισμένα, Athenæus ſi bene memini. f.

Oſtrea apud Indos margaritas producunt: Io. Tzetzes, oſtreorum nomen communiùs accipiẽs. Idem libros nominat ὄστρεα λογικά, id eſt Conchas rationales: margaritas autem, ſententias & ſermones qui in eis continentur. Si quis omidia & oſtreas comedere ſe ſomniet, in morbum incidet Innominatus. Prouerbium Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, id eſt Patella in morem hæret Eraſmus Rot. nimis generaliter Oſtrei in morem vertit. id in Patella referetur. Καθαροὶ καὶ ἀσήμαντοι (ἀμίαντοι) τούτου, ὃ νῦν σῶμα περιφέροντες ὀνομάζομεν, ὀστρέου τρόπον δεδεσμευμένοι, Clemens circa finem quinti Στρωματέων. Antiphili carmẽ in murem ab oſtreo comprehenſum, recitaui in Mure terreſtri H.d. h.

DE OSTREIS DIVERSIS.

Oſtreorum nomen, vt abunde explicauimus, non raro communiter genus totum teſtatorũ complectitur. ſic Suidas Echinum, θαλάττιόν τι ὄστρεον eſſe tradit: & Heſychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια. Et Cælius Rhodig. Sunt (inquit) inter oſtrea, quæ dicãtur ῥαβδωτὰ, perinde ac dicamus virgata: alia item quæ vocemus χρυσαβδωτα, id eſt, minimè virgata. Meminit Ariſtoteles quoque: ſed ῥαβδωτὰ, pectinatim diuiſa Theodorus interpretatur. Animalia in mari teſtata ſexus diſcrimen non habent, vt oſtrea & conchylia. quanuis enim oſtreum quoddam vnius conchæ inueniatur, quod habet ſpeciem virilis virgæ inferiùs: & aliud eiuſdem generis, quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: tamen hæc non ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporum ipſorum. Huius oſtrei concha refert cochleã, & eſt ſpinoſa extrinſecus: in cibo gratæ & delicatæ carnis. In eodem ſæpiùs margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus explicans Ariſtotelis hiſtoriæ animaliũ caput 11. libri 4.

Arabicorum animalium varius color & forma multiplex, omnem picturam longè multumq; ſuperat. Locuſtæ etiam & ſerpentes illic aurei coloris ſunt: & piſces magis vario inſignes ornatique colore, admirabiles ſunt ſpectatu. Et maris rubri ad Arabiam pertinentis oſtrea huius ſplendoris expertia haudquaquam ſunt: immò verò flammeis illuſtrantur zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis ſimilitudinem accedere: adeò lineis perpetuo ductu æquè inter ſe diſtantibus diſtinguuntur atque deſcribuntur, Aelianus de animalib. 10.13.

OTION vel Otarion Græci vocant Patellæ genus, deſcribendum infrà Elemento P. Τήθη δὲ λέγει τὰς ἀγρίας λεπάδας, ἃ ἡμεῖς ὠτία λέγομεν: ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὄστρεια, καὶ Ὅμηρος κοινῶς τὰ ὄστρεια, Scholiaſtes Nicandri. Τήθεα oſtrea vel genus oſtreorum, Scholiaſtes Homeri Iliad. π.

Quæ CALAINA oſtraca nominat Aetius, pilos extenuantia, conſyderantibus relinquo, Hermolaus. Callais quidem (Callainus aliquibus) Plinio lib. 37. gemma eſt viridis, pallens. Remedia pilis attenuandis apta memorantur Aetio lib. 6. cap. 65. inter quæ oſtraca Callaina nominari iam non video: cui vacat inquirat ampliùs. Cornarius in commentarijs in Galeni de compoſit. medic. ſec. locos librum 5. titulo, Ad dentes denigratos, vbi teſta Callaina aſſata ac trita dentibus affricari iubetur: Teſtam Callainã (inquit) quam hîc Apollonius ὄστρακον καλλαϊνὸν appellat, non aliam eſſe puto, quàm vaſorum Callainorũ: de quibus libro 1. huius operis Galenus inter ea quæ pilos attenuant, mentionẽ fecit. ita enim legi debere me ſuſpicari tum indicaui, & non τὰ μέλαινα, velut exemplar vulgatum habet. Quemadmodum autẽ eo loco ad attenuandos pilos, ita hîc ad dentifricium probãtur. An verè Callaina vaſa ex callai lapide facta fuerint, indeque appellationem traxerint, vt libenter crediderim, ita nõ poteſt alicuius authoritate confirmari, quando hodie ignota Italiæ ac Romæ ſint: quæ tamen tempore Galeni fuiſſe aduecta ex Alexandria, ex Galeni loco iam citato apparet, & Alexandriotica vocata, patria, (vt palam eſt) appellatione. Porrò ſi neque hîc callainam teſtam vaſorum callainorum accipiendam, neq; ſuprà callaina vaſa legenda eſſe conuincamur: ſuprà quidem τὰ λαινα. pro τὰ καλλαϊνα. velut ibidẽ diximus, legemus: Hoc verò loco Callainam teſtam oſtreorum Callaici Oceani accipiemus: quando ſanè tum oſtreorum tum fictilium vaſorum teſta ὄστρακον Græcis appelletur: & Callaici oſtrei teſta, non ineptũ dentifriciũ exhibeat. quemadmodum etiam ſuprà poſt Callaina vaſa, purpurarum, ac muricum & aliorum oſtreorum teſtæ vſtæ, attenuandis pilis itidem vt illa aptæ produntur. quanquã ſi horũ oſtreorũ teſtæ accipiẽdæ ſunt, Καλλαϊκὸν potiùs quàm καλλαϊνὸν legẽdum erit. qui lapſus facilè potuit contingere ob ſimilitudinem characterum. Martialis: Accipe Callaicis quicquid fodit Aſtur in aruis Et rurſus: Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum. Hæc omnia Cornarius. Callaici Hiſpaniæ populi, Straboni quoque memorantur.

Calliphlebara quædam ex Oſtreis dicuntur apud Plinium, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, Plinius. Meliora exiſtimantur ambiente fibras purpureo crine, Parata (*corruptum hoc nomen ſuſpicor, pro calliphlebara*) (quia cruda meliora ſunt, Perottus.

Chama (χήμη) genus eſt oſtrei, Suidas. Ex chamis craſſioribus paruæ & exilem carnem habentes, oſtrea dicuntur, Diphilus.

Spartianus oſtreas & lioſtreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamasleas intellexit, etiamſi lithoſtreæ ſcriptum erat. id ex Athenæo ſumitur, qui ait: chamas tracheas oſtrea quandoque dictitata, Hermolaus in Plinium.

Condylos oſtrei genus eſt Paulo Æginetæ. Idem conchylium Indicum, condylon aliter appellat.

Myes genus eſt oſtrei. Vide in Teſtudine Aquatica A. in libro de Quadrupedibus ouiparis: & ſupra in Conchis diuerſis vbi de Mitulis & Muſculis agitur. pag. 275. & deinceps.

Ostrei quoddam genus Pictoribus vſui eſt. Craſſitudine plurimum excedit, & florem illum non inter teſtam ſed foris habet. Comperiri id genus locis Cariæ potiſſimum ſolet, Vuottonus.

Sphondylos & oſtreas &c. in cœna Lentuli flaminis Martialis Macrobius nominat. Licet & ſpondylos proferre. Rondeletius ea eſſe docet ex oſtreorum genere, quæ hodie à Græcis dicantur Gaideropa, vel potius Gaideropoda, vt Bellonius ſcribit, hoc eſt aſini pedes: (idem in Obſeruationibus 1.68. ab aliquibus Acynopoda nominari refert:) cuius imitatione nos etiam Germanis *Eſelshuob* interpretari nihil vetat. Bellonius Singularium Obſeruationum ſuarum lib. 1. c. 32. Lemni incolas hæc oſtrea hoc modo capere tradit. Piſcator (inquit) tenet perticam longam, ferro plano (non inflexo) præpilatam, ab vna extremitate: qua conchas ſaxis hærentes ferit: delapſas verò in vadum manu ferrea alteri perticæ extremitati adiuncta extrahit: eademque ad capiendos echinos marinos vtitur. Circa Byblum paruam inſulam Indiæ oſtrea petris adnaſcuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos inueniuntur, Philoſtratus. videtur autem de ſpondylis ſentire: niſi patellas communi nomine oſtrea vocarit.

Tridacna appellauit inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda eſſent, Plinius. Apud Sylnaticum Clacora trigdana, pro oſtrea tridacna, perperam legitur. Bellonius ad oram rubri maris, circa Torum præſertim, vulgo agana dici ſcribit: & à cœnobitis etiamnum tridacna. Rondeletius Concham imbricatam nominat, (vide ſupra pag 26; vbi & iconem reperies,) tridacna autem Plinij eſſe negat: quod Plinius oſtrea ſimpliciter apud Indos maiora naſci ſcripſerit, eademque à magnitudine tridacna vocari. Mihi verò Plinius lib. 32. c. 6. tridacna ab Indicis omnino diuerſa facere videtur: his verbis: In Indico mari Alexandri rerum authores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator tridacna appellauit, tantę amplitudinis, &c. Ex his verbis Plinium de genere vno eodemque oſtreorum loqui nemo affirmauerit: quin veriſimilius eſt de diuerſis eum ſenſiſſe, cum dicat inter nos, hoc eſt quæ in Italia etiam reperiantur. quæ certè ex India vſque aduecta non exiſtimé. Indica ſanè pedalia, non ter ſolum, ſed ſæpius mordenda fuerint. Gariopontus hydropicis in cibo dat oſtreas mordicas: neſcio quid per mordicas intelligens: coniectura eſt, oſtreas trimordicas Græci nominis interpretatione, legi poſſe.

Ostrea Pergami vermiculata, nominantur Apuleio Apologia 1.

Aiunt etiam in Lemano lacu Oſtrea haberi, quæ ducentis fere paſſibus à ripa piſcentur. Vulgo Quaras vocant, vt Ioan. Ribittus Lauſannæ ad eum lacum ſacrarum literarum interpres doctiſſimus ad me ſcripſit. Differunt autem (inquit) à mytulis & quantitate & qualitate. Quaræ enim ſiue oſtrea maiora ſunt, & gratioris ſaporis. Mytulos rariſſimè piſcantur propter vilitatem.

DE OVIBVS MARINIS.

Oues piſces.

Arietes Cete ſupra deſcripſimus A. elemento, pap. 83. Oues, πρόβατα, Oppianus nominat, ſed beluæ ſint, nec ne, non indicat Rondeletius. Ego piſces proprie dictos, non beluas aut cete Oppiani oues eſſe iudico. nam libro 1. Halieuticorum, vbi loca & ſtationes piſcium deſcribit, de nullis interim cetis agens, ſed de ijs poſtea ſeorſim, ſic canit: ἄλλοι δ' ἐν βένθεσιν ὑποβρύχια μιμνάζουσι φωλεοῖς, πρόβατά τε, καὶ ἥπατοι ἠδὲ πρέποντες ἴφθιμοι μεγάλοι τε φυὴν, νωθροὶ δὲ κέλευθα εἰλεῦνται, &c. Quem locum Ælianus de animalibus 9 38 ſic reddidit: In latebris abditæ latent magis incolæ Oues, & Hepati, & à piſcatoribus

Prepontes.

Prepontes nominari ſoliti. I quidem quanquam natura maximi videantur, tamen ad natandum ſegnes ſunt: non enim à ſuis latibulis longè aberrant, immo verò circum ea ipſa ſemper volutantur. Infirmioribus piſcibus adnantibus inſidias faciunt. Aſellus quoque inter eos numerari poteſt Piſces quidam magni (πελώριοι) vt boues, oues, (πρόβατα,) raiæ, hamo capti, eo mordicus apprehenſo, ſequi nolunt: & graui corporis mole ad arenam aut aquæ fundum adhærentes, trahentibus renituntur, elabunturque interdum ab hamo, Oppianus libro 3. Halieuticorum. Rondeletius vmbram piſcem à Græcis huius temporis ouem marinam appellari ſcribit. Bellonius aſelli ſpeciem, quam vulgo Merlangum vocitant, ouem facit.

Oues beluæ.

Diuerſum ab his ouium marinarum genus dixerim, quarum Plinius commeminit, his verbis: Ad Cadaram rubri maris peninſulam exeunt pecori (*pecus fere de ouibus dicitur*) ſimiles beluæ in terram, paſtæque radices fruticum remeant.

De Oxalme dixi in Muria & Garo nonnihil.

Oxygari mentio eſt apud Galenum in vno ex libris de remedijs paratu facilibus.

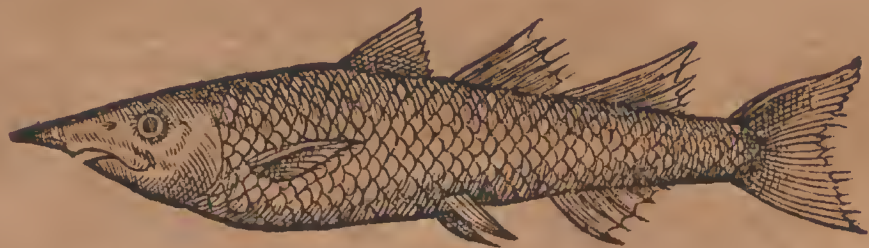
Oxylaparon genus eſt condimenti ſiue moreti, aut embammatis piſcibus quibuſdam adhiberi ſoliti, ſaporis ſcilicet & appetitus excitandi gratia, vt hodie oleo acetoque mixtis, non olera ſolum acetaria condiuntur, ſed pro alijs etiam cibarijs aliquando intinctus ſit eiuſmodi. Athenæus libro 8. Timoclem comicum oxylipari meminiſſe refert, his verbis: Γαλεοὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γένων ἐν ὀξυλιπαρῷ τρίμματι σκευάζεται. Ibidem gallinaceum cum oxyliparo ſuauiſſimè eſitatum legimus. Τρίμματιον ὠκεία στα τοῖς ἀνθινὸν Παντοδαπόν. ἑψητὸν δ' ἐμετὰ ταῦτ' ἐστὶν ὀξυλίπαρον τούτοις ἔδωκα χυμίον, Coquus apud Sotadem Comicum de piſcibus quibuſdam loquens.

Eſt &

Eſt & oxylipes panis memoratus Galeno lib. 8. Methodi, cap. 5. quod inſcribitur: De diarijs febrib. quæ ſuperueniunt cruditatibus ciborum: Cibandi verò (inquit) his ſunt: fluente quidem etiamnum ventre, polenta & pane, quem Græcè oxylipe vocant: qui vtique minimum aceti habeat, non ſicuti in dyſenteria & diutina diarrhœa præparare ſolemus, &c. Hunc locum enarrans vir diligens Ioan. Agricola, Oxilipes (inquit) panis eſt, qui parum aceti habet. neque inuenire aliud quicquam (huiuſmodi) licuit, quàm quod quarto de ſanitate tuenda his verbis extulit Galenus: Exiguum (inquiens) farris, eodem quo ptiſana modo præparatum, cum paulo aceti adiecto, præſertim ſi cruditatis abundantiam vel in venis, vel in toto corporis habitu ſubeſſe ſuſpicamur. quippe ſi nihil prorſus aceti ſit alicę admixtum, glutinoſior erit quam vt propoſitis conducat. itaque obſtruet magis quàm detergebit habitus meatus, Hæc ille. Cæterum Ioan. Manardus in epiſtola ad Ioan. Agricolam (commentarijs eiuſdē Agricolæ in Galeni libros de locis affectis præfixa) ſic ſcribit: Cibus ille qui oxylepes à Galeno in cura febris diariæ ex cruditate factæ appellatur, proculdubio eſt panis, cui acetum eſt commixtum. minimum enim in eo caſu aceti miſceri iubet quem quidem panem Herm. Barbarus in Corollario acidum & ſquaroſum intelligit: non vt Aetij interpres ex aceto & pinguedine confectum. alioqui non video quo pacto fluore ventris diutius perſeuerante poſſit pinguedo illa non obeſſe: præcipuè cum omnis panis damnandus etiam ſano homini videatur, cui pingue aliquid ſit admixtum. Error autem non interpreti, ſed Græco codici adſcribendus, in quo non oxylepes, ſed oxylipes legebatur, ſicuti & in libro octauo Curatiuæ Methodi Galeni. Quem panem ſi, vt ſcribit Hermolaus Barbarus in Corollario ſuper Dioſcoridem, Ægyptij Cyllaſten dicunt, in Athenæi quoque lib. 3. error erit, & pro ὑποξίζον, legendum erit ὑποξύζον, Hæc Manardus. Acidus & ſquaroſus panis Græcè oxylepes vocatur ab Aetio febrientibus eum dante, quibus venter fluat. Hunc Ægyptij cyllaſtin dicunt. alij ex hordeo confectum accipiunt qui cyllaſtis vocetur, Herodotus ex ſiligine, Hermolaus. Manardus in Græcis literis parum exercitatus, apud Athenæum ὑποξύζον per ypſilon in penultima non rectè legendum cenſet: bene enim habet, vt in vulgatis codicibus legitur, per iôta. ſic & οἰνίζειν & πελαρίζειν verba de ſaporibus dicuntur, Αἰγύπτιοι τὸν ὑποξίζοντα ἄρτον κυλλάστιν καλοῦσιν, Athenæus lib. 3. Manardus κυλλάστιν per υ. legiſſe videtur. Κυλλάστις, ἄρτος τις ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ ῥιζῶν, ἐξ ὀλύρας, Heſychius & Varinus: ſed legendum Κυλλάστις vna dictione, & pro ὑπὸ ῥιζῶν, ὑποξίζων.

Oxylipes panis. (margin)

DE OXYRYNCHIS PISCIBVS, RONDELETIVS.

OXYRYNCHVS Nili alumnus eſt, (*&c. Vide in Corollario.*)

Alius eſt Oxyrynchus quem mare rubrum procreat: ore prælongo, oculis ad ſimilitudinem auri fulgentibus, palpebris albis. Eius dorſo puncta pallore inſignita ſunt. Pinnæ priores illi nigræ exiſtunt: quæ verò in dorſo, albæ. Cauda prolixa eſt & viridis, quam mediam aureola linea interſecat.

Oxyrynchus Nili. Alius maris rubri Æliani 11. 24. (margin)

His Oxyrynchis, quos non vidimus, prætermiſſis, eum proponimus qui Antuerpiæ crebrò cernitur, & Hatin nominatur. Roſtro eſt longo, tenui & maximè acuto, vnde Oxyrynchum rectè à nobis appellatum fuiſſe puto: niſi mauis Sphyrænam fluuiatilem vocare, quia marinæ Sphyrænæ roſtrum ſimile habet, ſed molle & nigrum. ſquamis mediocribus tegitur. Pinnas in dorſo tres habet, inæquali ſpatio à ſeſe diſtantes. totidem in ventre habet quot Barbus.

Oxyrynchus cuius Icon eſt præmiſſa. (margin)

COROLLARIVM.

Mugil tum marinus naſcitur, tum lacuſtris, tum fluuiatilis. hic quidem oxyrynchus nominatur, Diphilus apud Athenæum. Rondeletius primam Leuciſci fluuiatilis ſpeciem, quam Gardon vocant Galli, (noſtri *Schvval,*) oxyrynchum mugilis fluuiatilis genus eſſe inſinuat. Vide in Albis piſcibus Elemento A. Cæterum oxyrynchus ille, Antuerpię dictus Hautin, quem pinxit atque deſcripſit Rondeletius: idem fortè eſt qui *Snepel* à Friſijs dicitur, marinus, vt audio: ſimilis piſci dicto Cheuen, (id eſt Capitoni fluuiatili,) capite ſuis: roſtro ſuperiore carneo, prominente, nigro, pedalis. Sed alius puto eſt, qui *Sneppelſilgen* in Albi dicitur: paruus, candidus, zertę vulgò dicto ſimilis, de quo legas in Phoxinis. De Oxyrynchi mugilis captura ex Æliano ſcripſi inter Mugiles, ſupra, in Capitone E. Oppianus cephalos ſimpliciter, non oxyrynchos tantum, eo modo quo Ælianus peculiariter oxyrynchos capi memorat.

Oxyrynchus Mugil. (margin)

Oxyrynchum inter Nili piſces Strabo numerat. Oxyrynchus Nili alumnus, ex acumine roſtri nomen trahit, vt apparet: & ab eo etiam præfectura quędā in Ægypto. illic enim venerationem & religionem habet adeo, vt nullum hamo captum piſcē attingere velint, metuētes nequando is piſcis apud eos ſacer, & magna religione præditus, eodem fuerit hamo traiectus: atq; cū piſces retibus comprehenduntur, diligenter etiam atq; etiam perſcrutantur, nunquem horū piſcium imprudētes vna cū alijs ceperint.

Oxyrynchus Nili. (margin)

perint. Malunt enim nihil piſcium excipere, quàm hoc retento maximum piſcium numerum aſſequi. Eum accolæ dicunt ex Oſiridis vulneribus eſſe prognatum. Oſirin autem ſentiunt eundem cum Nilo eſſe, Ælianus de animalibus 10. 46. & Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride. nominantur autem ab eo Oxyrynchitæ (ὀξυρυγχῖται) populi qui hunc piſcem venerantur. & oxyrynchus piſcibus marinis adnumeratur, vnde aliquis è mari Nilum ſubire eum coniecerit. Sic enim ſcribit: Ἰχθύων δὲ θαλαττίων πάντες μὲν (Αἰγύπτιοι) οὐ πάντων ἀλλ᾽ ἐνίων ἀπέχονται, καθά περ Ὀξυρυγχῖται τῶν ἀπ᾽ ἀγκίστρου, &c. Et rurſus: Iſis (inquit, vt narrant Ægyptij) ex diſiectis à Typhône Oſiridis membris, pudêdum ſolum non inuenit: mox enim vt in flumen abiectum fuit, guſtarunt de eo lepidotus, & phagrus & oxyrynchus, quos præcipuè piſces deteſtantur. Inde oxyrynchum Nili carniuorum eſſe colligimus, & tum à ſturione, tum à mugilibus diuerſum. Et alibi in eodem libro: Cum Cynapolitæ noſtra memoria oxyrynchum piſcem comediſſent: Oxyrynchitæ canes comprehenſos mactarunt, & veluti victimam deuorarunt: vnde exorto inter eos bello, tum ipſi ſe inuicem cladibus affecerunt, tum à Romanis poſtea puniti & malè tractati ſunt. Vltra Cynopolitanam præfecturam eſt Oxyrynchus ciuitas, & præfectura eodem nomine, hic oxyrynchus colitur, & oxyrynchi templum eſt. enimuerò & cæteri Ægyptij omnes oxyrynchum piſcem colunt, vt & lepidotum, &c. Strabo lib. 17. cui id quod modo ex Plutarcho recitauimus, de Cynopolitis refragatur. Oxyrynchites & Latopolites inter Ægypti præfecturas ſunt, Plinius. Lucius piſcis frequens eſt in Nilo, & videtur is qui olim dictus fuit oxyrynchus, Bel. Plutar. oxyrynchum quem Ægyptij colunt. marinum facit, vt diximus, neſcio quàm rectè, tanquam è mari in Nilum intret.

Oxyrynchus Caſpius. In maximo Caſpiæ lacu Oxyrynchi ab acumine roſtri nuncupati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caſpij captos diſtrahunt, & ſale conditos atque exiccatos Camelis doſſuarijs Ecbatana vehunt. Quin & adipe detracto, farinas ex iis conficiunt. & huiuſmodi ſalſamenta quidem vendunt: oleo verò pinguiſſimo & ſuaueolenti vnguntur. Atque etiam exempta ex ijs viſcera excoquunt: vnde ad permultos vſus accommodatum fit glutinum. nam non modo ad quæcunque applicatum fuerit, adhæreſcit, ſed & firmiſſimè retinet, vt & decem diebus madefactum nunquam poſtea diſſoluatur, neque remittat. Itaque etiam artifices, qui circa ebur laborant, eo vtuntur, & opera conficiunt pulcherrima, Æl. de animal. 17. 32. Sturio vulgò dictus piſcis, ξυρίχι hodie à Græcis vocatur, tanquam per aphæreſin pro oxyryncho. & quanuis ſturionem noſtrum Rondeletius acipenſerem, alij alio nomine antiquo appellent, (vt in Acipenſere dictum eſt,) idem tamen oxyrynchus Caſpius videri poteſt. Vide ſuprà quoque in Antacæo, in Corollario de Huſone. Accedit acuminata roſtri forma, & glutini ex eo piſce vſus: & ſalſamenti. forſan & regio. Heſiodus (*Archeſtratus nimirum, quem alibi Heſiodum opſophagorum vocat*) de ſalſamentis agens oxyrynchi etiam meminit, his verſibus: Ναὶ μὰ οὐκ ἀδαλὶς θνητοῖς γένος ὀξυορύγχου, (ὀξεορύγχου,) ὃν καὶ ὅλον καὶ τμητὸν Ἀλεξρηνεῖς (*neſcio qui popul.*) ἐκόμισσαν.

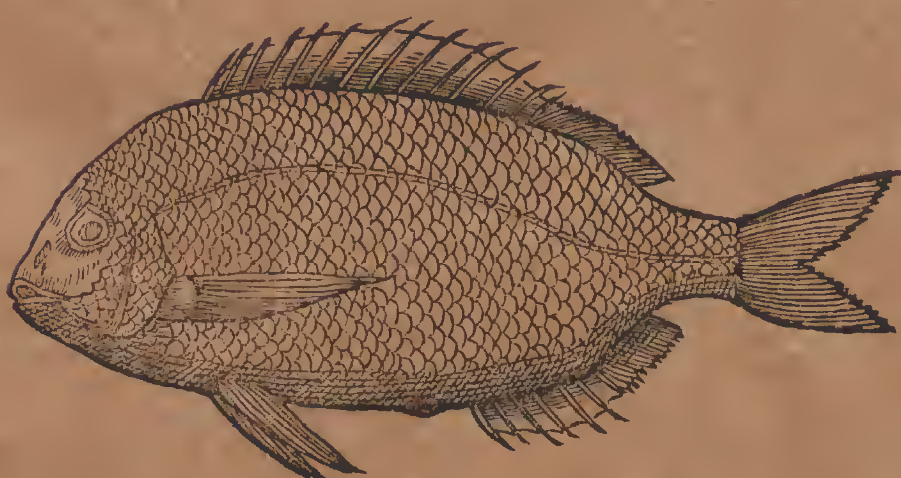
Belonas, id eſt acus piſces, Epicharmus oxyrynchos, id eſt exacuminati roſtri cognominauit, Cęlius Rhod. Epicharmi verba ſunt, Ὀξύρυγχοι ῥαφίδες, ἵπποι κροῖ τε. quæ duobus in locis apud Athenæum citantur: in vno poſt ὀξύρυγχοι comma eſt, vt piſcis per ſe intelligatur: in altero non eſt, tanquam raphidum, id eſt acuum. epitheton ſolum ſit.]

Gobij fluuiatilis genus vnum roſtro admodum acuminato (à morſu lapidum noſtri denominant) cobites oxyrynchus, à roſtri figura, dici poſſet.

OZÆNA & OZOLIS inter polypos dicentur.

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM QVÆ A P. LITERA INCIPIVNT.

DE PAGRO, RONDELETIVS.

Ordinis ratio: ſed nos illum ſecuti non ſumus. IN SQVAMOSIS ſunt phagri, erythrini, hepati, ſynagrides, inter ſe ſimiles. De quibus deinceps agemus, ob ſimilitudinem quandam quæ illis etiam eſt, cum aliquot iam deſcriptis. De pagro autem primum dicemus, quod is notiſſimus ſit.

Φάγρος autem vel πάγρος, Græcis dicitur. Latini Græcam appellationem, populi multi eiuſdem veſtigia

veſtigia conſtanter retinuerunt: quod maximo argumento eſt, veterum pagrum eſſe quem hîc exhibemus. In toto litore Galliæ noſtræ Narbonenſis, pagre dicitur, Italis pagro, nonnullis phagorio. Hiſpanis quibuſdam bezogo: Dalmatis & Luſitanis phagros. φαγρὸς dictus eſt quaſi φάγος, id eſt vorax, inſerendo ρ. quemadmodum in ὄρθρον pro ὀρθόν, quæ etymologia naturæ huius piſcis optimè quadrat, de qua mox. Caue autem pagrum cum paguro confundas, quod docti quidam fecerunt, nominis affinitate decepti: plurimum enim à ſeſe diſſident. nam pagurus eſt in cancrorum genere, de quo ſuo loco. *Pagurus, alius à pagro.*

Pagrus piſcis eſt marinus, litoralis, aliquando pelagius, & inter Niloticos ab Athenæo lib. 7. & à Strabone lib. 17. connumeratus. Corporis forma, pinnis, earundem ſitu, numero, aculeis, cauda, par uæ auratę ſimilis: colore diſſimilis: eſt enim colore ruffo. qua nota cum erythrino conuenit, cum eo capitur, ac pro eodem venditur. ab erythrino tamen diſſidet, quia è ruffo ad cæruleum hyeme magis vergit, erythrinus ſemper rubet. Pagrus roſtro eſt ſpiſſiore, rotũdiore, ad aquilini naſi formam accedente, toto corpore rotundiore & latiore. Ventriculum maiorem, ſplenem minorem habet erythrino, veſicam quoque aëre plenam maiorem. Appendices & inteſtina eadem quæ auratæ, hepar ſine felle, cor angulatum, lapides in cerebro. Quam ob cauſam frigus pertimeſcit, vt lupus, vmbra, cæteriq; omnes, quibus lapides ſunt in capite. B (C) (E)

Veſcitur luto, alga, carne, vt ſepiolis, ſquillulis, loliginibus, cochleis. ſunt qui echinis etiam veſci putent, ſed an propter aculeos poſſit attingere, dubito: quanuis latas maxillas, & dentes anteriores acutos habeat. Ariſtot. citante Athenæo ſcribit: σαρκοφάγον εἶναι αὐτὸν, καὶ μονήρη, καρδίαν δὲ ἔχειν τρίγωνον, ἀκμάζειν τε ἔαρος. quæ in Ariſtotelis libris, qui nunc extant, non reperiuntur, ſuntq; diligenter expendenda. ſarcophagum eſſe pagrum nemo ambigit. ſolitarium verò eſſe, vix credat aliquis, cum maximè in litore noſtro non niſi multi ſimul capiantur, niſi quis πανάγρῳ hoc adſcribat, id eſt, huic retis generi, quo omnia capiantur, omnia nimirum quæ obuia ſunt, & ad quæ pertingit rete. Cor trigonum intelligit angulatum, cuiuſmodi eſt in plurimis piſcibus. Quid verò ſit illud, ἀκμάζειν τε ἔαρος, ſatis ambiguum eſt num vere vigere dicit, vt ſignificet eo tempore edendum eſſe, quod tunc ſit veluti in ætatis flore, ideoque carnoſior, ſucci plenior, ſuauior, minuſque excrementis abundans, ob crebras exercitationes & natationes? At Archeſtratus ad omnem luxum ingenioſiſſimus apud eundem Athen. ait, Σειρὸς ἀνατέλλοντος δεῖν τὸν φάγρον ἐσθίειν, (Δήλῳ τ' Ἐρετρίᾳ τε κατ' εὐλιμένους ἁλὸς οἴκους:) id eſt, Canicula oriente, edendum eſſe phagrum: quo fit vt mendoſum eſſe locũ ſuſpicer. Cumq; piſcium alij vêre, alij autumno, alij æſtate, alij hyeme, alij vere & autumno: alij vere, æſtate & autumno, vt mullus: alij vere & autumno pariant, ſitq; pagrus ex his qui vere pariant (certum eſt enim circa veris finem parere) legendum eſſe puto, τίκτει δὲ ἔαρος, id eſt, vêre parit. C *Lib. 7.* *Solitarius an ſit.* (B) *Cor.* *An verno vigeat.* *Partus.*

Hiceſius hæc de pagris & ſimilibus: Phagri, chromis, anthias, acarnanes, orphi, ſynodontes, ſynagrides, genere quidem ſimiles ſunt, ſiquidem dulces & adſtringentes, (ἀφραγοῦντες) ſatis nutrientes, & iure quidem (κατὰ λόγον δὲ καὶ), id eſt: & pro ratione etiam) difficilè excernuntur. magis autem nutriunt carnoſi, & magis terreni, minuſque pingues. Dulces quidem ſuaues & palato gratos accipere oportet: nam quod dulce eſt, vt mel, ſaccharum, ſapa, tantum abeſt vt adſtringat, vel aluũ ſiſtat, vt potius leniat, conſtringentes verò non auſteri vel acerbi, ſed qui non facilè excernantur. Sunt igitur pagrus & ſimiles ſuaues, media carne, vel ſatis ſicca: vnde fit vt aluum non cieant, vt molles & præhumidi, & ſatis nutriant. Pagrus marinus fluuiatili ſalubrior eſt, vt & alij piſces qui relicto mari flumina ſubeunt, cuius rei cauſam expoſui capite de coracino. Hinc demere oportet piſces eos, qui virus, vel ferinum quid redolent, vel nimis ſtrigoſi ſunt, vt ſturionem, lampetram aloſam & ſimiles, qui & ſuauiores & ſalubriores & magis opimi in aquis dulcibus efficiuntur. Archeſtratus pagri caput præfert. F *Marini fluuiatilibus ſalubriores & qui ex cipiantur.*

Plinius lib. 32. cap. 10 inter remedia, quæ febrium circuitus tollunt, & hoc recenſet. Pagri fluuiatilis longiſſimus dens capillo adalligatus, ita vt quinque diebus eum qui alligauerit, non cernat æger. quem locum corruptum eſſe facilè iudicabit is, qui pagrum nouerit, cui dentes alij alijs longiores nulli ſunt. Alij paguri fluuiatilis ſubſtituunt, ſed eadem dubitandi occaſio eſt, quid per paguri dentem longiſſimum intelligi oporteat, niſi fortè è forficulis denticulatis (his enim verbis vtitur Plin. eodem libro) longiſſimum. Quare hunc locum doctis æſtimandum relinquo. G

DE EODEM, BELLONIVS.

Pagros quum ex Oceano nonnunquam viderimus, miror quod Galli propria horum appellatione careant. Fecit hoc ſanè affinitas quam hic piſcis habet cum Bremma fluuiatili, (*marina vt ſupra in cantharo ſcribit*) qui Latinorum & Græcorum eſt Cantharus: vnde non Galli ſolum, ſed & Angli quoque Cantharum & Pagrum (quanquam falsò: plurimum enim inter ſe diſſident, vt mox dicetur) Bremmam fluuiatilem (*marinam*) appellauerunt. Vulgus Græcum antiquam vocem imitatum, Fangro dixit: Itali Vn frago. eſt enim is Fragi colore, ſed paulo magis diluto: vnde Ouidius Pagrum rutilum facit, vt & fuluum Synodontem. A

Solitarius ac carniuorus piſcis eſt, modò pelagius, modò litoralis, in ſaxorum cauernis degens. G

Eſt & alius fluuiatilis marino inferior: cuius generis refert Ælian. in Ægypto aduentum Nili præcurrere, ac paludum inundationem prænunciare. A

Pagrus extuberat vſque ad magnitudinem Sargi: caput tamen habet craſſius, pupillam nigram ac iridem in eius ambitu, coloris aurei. Superiorem maxillam cum labio in tubi modum ceruici veluti infarctam, neque cranio inhærentem, quam (dum oſcitat) exerit, poſtea verò contrahit. Foramina duo vtrinq; ad oculorum fontes habet: dentes acutos, quorum quatuor anteriores, tenues quidem & parum falcati, caninos referrent, niſi breues & veluti ſerrati eſſent, quos vtrinq; alij tenuiores ſubſequuntur: ac poſtremò molares duplici ordine diſpoſiti, rotundi, obtuſi, ſed inferiores ſuperioribus breuiores: eſtque illi quoddam in ore veluti exiguum linguæ rudimentum. Squamas gerit rotundas, tenues, &, vt mulus, latas. Caudam bifurcam, atq; ob id pinnas in acutum definentes. Cæterum B

Pagrus

Pagrus non magnitudine tantum ac craſſitie Canthаro perſimilis eſt, ſed ipſis etiam dentibus ab Erythrino diſſidet. quod Venetijs aiiàs patritio Danieli Barbaro me oſtendiſſe memini. Præterea ore Pagri ac faucibus adapertis, totam eius partem internam ruberrimam & ferè ſanguineam contemplari poteris. Argenteam inter oculos vtrinq; habet oſſiculorum maculam, oculoſque admodum grandes. Peculiaris quoque illi eſt litura vtrinq; nigra, lata in lateribus circa ceruicem, vbi linea eſt quæ piſcium corpora interſecat, qua maximè à cæteris atque Erythrino piſcibus diſtinguitur: ea nonnihil nigricantis habet coloris, tactuque aſpera perſentitur. Continuam præterea in tergore pinnam, rubram, duodecim aculeis communitam oſtendit.

Erythrini à Pagro paruo differentia.

F Galen. Pagrum inter duræ carnis piſces annumeraruit. Verum cum Pagrus multò Erythrino maior extuberet, volui Pagellum cum eiuſdem magnitudinis Erythrino componere. Magna enim eſt inter hos piſces ſimilitudo, ſed Pagellus craſſiori corpore conſtat, Erythrinus tenuiori. Tergoris pinna Pagello craſſior, Erythrino minor. Caput Pagello breuius, Erythrino longius. Pagello pupilla oculi cryſtallina, iris rubet: Erythrino iris albet, & pupilla nigreſcit. Pagelli pinnæ & cauda craſſæ, Erythrino tenuiores. Pagrus recurtus piſcis, vt Sargus: Erythrinus magis eſt protenſus vt Aurata.

COROLLARIVM.

A PAGVR in Halieutico Ouidij legitur: pagrus vel pager legerim. Inter Nili piſces apud Strabonem phagorius eſt, (*ſic habet interpres Latinus,*) quem & phagrum vocant. Græcè φαγρώριος legitur per rhô in penultima ſimul & antepenultima. Apud eundem libro 17. Phagroriopolis Ægypti ciuitas, & Phagroriopolitana præfectura memorantur. Apud Heſychium & Varinum φάγωρος ſcribitur. Dentex vel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos multos ac duros, quibus graſſatur in oſtreas & piſces innocuos, Author de natur. rerum. & Albertus. nos Denticem à Pagro diuerſum oſtendemus in Synagride vel Synodonte. quanquam & hodie quidam vulgò dentalem vocitent piſcem Græcorum phágron, in Italia (vt puto) alicubi Phágrin dictum. Hos piſces in hodiernumque diem Græci phagros: Dalmatæ, Hiſpanique ac Luſitani pagros vocant. Hiſpani verò erythrinos, quoniam ſunt pagris ſimiles, minoreſque, pagellos vocant: quemadmodum & Romani phragolinos, quaſi phagorinos à phagorio, id eſt pagro, diminutiuo nomine appellant, Maſſarius. Germanicè pagrum circunloquor: *Die groſſer rote Meerbrachſme.* Vide in Erythrino A. Pagrorum alterum genus eſt fluuiatile, ex Strabone, Athenæo, Plinioque trigeſimo ſecundo volumine, Maſſarius. Phagri ab Oppiano nominantur, ſimul & ἀναιδέες ἀγριόφαγροι, tanquam duæ vnius generis ſpecies, vt apparet.

Inter Rubellionem & Pagrum tanta eſt ſimilitudo, vt eadem magnitudine inter ſe collati, non ab imperitis internoſcantur, vt Ligures Rubelliones etiam pagros imperitè vocent: & tota prouincia Narbonenſis atque Hiſpania Pagellos, quòd Pagri longè maiores euadunt. Sed à piſcatoribus facilè diſtinguuntur. nam Pagrus capite eſt rotundiori, Rubellio longiori: tum hic tenuiori eſt habitu, & cauda longiore: ille craſſiori & cauda breuiore. Huius extrema pars magis attenuatur, illius multum larga & craſſa: Pagri pinnæ in imam ventris partem inflexæ, Rubellionis verò magis in dorſum eminent. Rubelliones Græci memoriæ noſtræ vocant Lethrinos corruptè, quaſi Erythrinos. Maſſilienſes rectè Pagrum, & Græci Phagrum adhuc vulgò nominant, Gillius.

B Afferuntur (inquit Oribaſius) phagri ex Indico mari ſale conditi, duri & cetacei, Wottonus. Dat Rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora pagros, Actius Syncerus Neapolitanus in ludis piſcatorijs. Maiorum piſcium genus ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellatur: vt auratæ, glauci, phagri, Mneſitheus. Τμητοὶ, vt equidem arbitror, vocantur, (inquit Wottonus,) qui in partes diſſecti in patinis miniſtrentur: vel, vt in ſalſamenta condiantur. Rondeletius tamen paruæ auratæ ſimilem facit pagrum, tanquam non magnum piſcem. Recentior quidam phagrum anguillæ ſimilem facit: falsò, & ſine authore, opinor. Ouidius rutilum cognominat. Pagri dentices interim magnitudine ſuperant, rubri coloris, erythrinis hepatiſque ſimiles: (Ariſtotele,) Speuſippo & Dorione tradentibus, apud Athenæum: roſtro duntaxat breuiore, dentibus longis, quibus echinos frangunt & paſcuntur, Maſſarius. Phager lapidem fert in capite, perque algorem plurimum infeſtatur: vt etiam reliqui qui lapidem gerunt, ſcilicet chromis, lupus & vmbra. efficit enim lapidis rigor vt per algorem gelentur & excidant, Ariſtoteles.

C Litoralis eſt, aliquando pelagius, Rondeletius. Ambigit litoralis ne an pelagius ſit, Ariſt. Phagri & agriophagri manent in petris plenis chamis aut patellis, Oppian. Maiorum piſcium genus ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellatur, vt auratæ, phagri, Mneſitheus. Φάγρον πέτρῃ ἀλώμενον Numenius dixit. Sunt & fluuiatiles, nimirum è mari ſubeuntes fluuios, Diphilo. Carniuori ſunt. Vnde hæc Platonis comici verba Athenæus recitat: Σὲ γὰρ γραῦ συγκατῴκισεν σαπρὰν Ὀρφῶσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις βορὰν. & ſimilia Amipſiæ. Chamis ineſcantur, vt canit Oppianus. Duros dentes habent, ita vt oſtreis in mari alantur, Iſidorus. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt, ſed maximè qui lapidem habere in capite exiſtimantur, vt lupi, pagri. cum aſperę hyemes fuere, multi cęci capiuntur. itaq; his menſibus iacent in ſpeluncis conditi, Plinius.

D Phagros Syenitæ in Ægypto, Męotas verò qui Elephantinen incolunt, ſacros exiſtimant: tum quod aduentantem Nilum præcurrentes, futuram aquam pręnuncient, tum quòd nullum ſui generis comedunt: vt in Mæotis recitaui ex Æliano.

E Chamis ineſcantur phagri, Oppianus. Ad marinos pagros: Acridas atque lumbricos, cum frumenti polline & decocto melanthij contundito. dein verò infundens aquam, producito ad craſſitudinem mellis, & ineſcato, Tarentinus. Aduentantem Nilum præcurrentes futuram aquam denuncient. Vide in D.

F Quis ex noſtris non tantum lautus atq; vrbanus, ſed etiam agreſtis eſt, qui poſt acipenſerē, ex omnibus piſcibus præcipuam autoritatem Aſellis, ſicut Plinius, daret? Ego potius Pagris, alijſq; non paucis

ſapientius

ſapientius attribuerem, Gillius. Afferuntur (inquit Oribaſius) phagri ex Indico mari ſale conditi, duri & cetacei, Wottonus. Mneſitheus Athenienſis pagros dixit difficulter confici, confectos verò multum alimenti præſtare: quos & Galenus (de aliment. facult. 3.30.) & ante eum Philotimus, durioris eſſe carnis tradidere, Maſſarius. Duram habent carnem, quæ nec corrumpitur facilè, nec aluum ciet, Wottonus. Pagrus (quem Symeon φάγρον) piſcis eſt qui difficulter concoquitur, pituitamque gignit. Qui autem inter hos natu maiores ſunt, peiores ſunt & difficiliores, qua ex re ſatius eſt eos menſæ adhibere, qui ætate ac magnitudine minores ſunt, quando hi quam maiores concoctu faciliores, Lilius Gregorius Gyraldus. ego in Græco Symeonis Sethi de aliment. facult. lib. hunc locum iam non inuenio. Phagrus marinus fluuiatili præſtat, Diphilus.

Fel pagri quidam admiſcent medicamento ad pilos pungentes in palpebris, apud Galenum de compoſ. ſec. locos 4.7. G

Græci fagrum (phagrum) nuncupant, quod duros dentes habeat, ita vt oſtreis in mari alatur: Iſidorus, innuens παρὰ τὸ φαγεῖν, id eſt ab edacitate ita dictum. A verbo φαγεῖν (à præſenti φήγω, vel φάγω) cum alia quædam deducuntur, tum fagus (φηγὸς) arboris nomen, per excellentiam, propter vſitatum antiquis è glandibus victum. fortè etiam phagrus piſcis: & proculdubio etiam cos, dialecto Cretenſium φάγρος dicta, vt Simmias apud Athenæum tradit. nam & exedit ea quibus atteritur, ac viciſſim atteritur ipſa, Euſtathius. Pagrum (Πάγρον) brinthus odio perſequitur, Philes de animalium mutuis concordijs atque diſcordijs loquens. Ariſtoteles brenthum, larum & harpam diſſidere ait. Brenthum & Brinthum aues diuerſas memoraui in Hiſtoria auium inter Anates. Τὸν δὲ οὐχ ὑστάτην κηρύλον διὰ ξενῶ Αὐλῶνος εἶσει. ... φάγρος, Lycophron de Aiace Locro. Κάπρος ſignificat aprum, & pudendum viri, & aprum piſcem, Varinus. H.a.

Et rutilus pagur, Ouidius. Numenius φάγρον λοφίην dixit: nimirum quod corporis pars quæ ceruici reſpondet, (Græci λοφιὰν nominant,) alta & ſublimis in hoc piſce ſit. Muſtelus centrines περὶ τῇ πρώτῃ λοφιᾷ ἔχει τὸ κέντρον, Athenæus. Vide quæ Rondeletius in eo piſce annotauit de vocabulis λόφος & λοφιά. A λόφος vel λοφιὰ ſubſtantiuis, Numenius adiectiuum λοφίας formaſſe videtur, φάγροι καὶ ἀναιδέες ἀγριόφαγροι, Oppianus. Epitheta.

Phagroriopolis, ciuitas Ægypti. vide ſuperius in A.

Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἀμφ᾽ ἀγέλῃσιν ... ἰώπων Ἢ φάγροι, ἢ σκῶπες ἀδρεῖονες, ἠὲ καὶ ὀρφοὶ, Nicander in Bœotiaco. videtur autem loqui de piſcibus carniuoris validioribus, qui in minores graſſentur. Iopes autem piſciculos eſſe in Eritimo oſtendimus. c.

Πολλοὺς δὴ μεγάλους τε φάγρους ἐγκύφας, (legerim ἐγκάψας,) Strattis. Et idem alibi: Κᾆτ᾽ εἰς ἀγορὰν ἐλθόντες ἀδροὺς ὀψωνεῖτε μεγάλους τε φάγρους. Phagri Eretrici (ſic enim legendum, ex Archeſtrato) commendantur ab Antiphane. f.

Pagros Syenitæ in Ægypto ſacros ducunt. Lege ſuprà in D. Syenitæ phagro abſtinent. videtur enim vnà cum increſcente Nilo apparere, eiuſque incrementum veluti nuncius ſua ſponte accedens omnibus exoptatum denuntiare, Plutarchus in libro de Iſide. Et rurſus in eodem: Iſis (vt narrant Ægyptij) ex diſſectis à Typhone Oſiridis membris, pudendum ſolum non inuenit. mox enim vt in flumen abiectum fuit, guſtarunt de eo lepidotus & phagrus & oxyrynchus: quos præcipuè piſces deteſtantur. Præternauigantes magnæ Canariæ inſulas ſecundum Aphricam Occidentem verſus, piſcium quorundam, quos Parghi nuncupant, (*Hiſpani nimirum*,) numerum maximum in æquore cepimus, Americus Veſpucius. h.

PALLA Marina nominatur apud Vegetium artis Veterinariæ lib. 4. cap. 12. in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis cum alijs quibuſdam medicamentis. Eadem forte fuerit quę palea marina barbaris quibuſdam ſcriptoribus dicitur: vt apud Arnoldum Villanou. in deſcriptione pulueris ad bocium. Videtur autem palla nomen corruptum à pila. nam & Germani noſtri pilam, qua luditur, ballam vocant. Marinæ ballæ vel pilæ magis nuncupandæ, arefacientem naturam habent. quid ſint, nuſquam apud antiquos reperi. In ſpongiarum genere eas repono: quamuis zoophyta non ſint, id eſt inter plantas & animalia media, qualia ſpongiæ ſunt. Ex maris ſpuma ad litora colliſa, & cuiuſdam herbæ minutiſſimis feſtucis fiunt. Nonnulli ex fractis ſpongijs & ſpuma: alij arte faciunt ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus in maris æſtus. in minimas feſtucas herbam reddit, & ad litora detrudit: quæ mixta ſpumæ conglobantur, & ob motum ſupra litus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formam, Braſauolus. Volui autem hoc loco huius pilæ mentionem facere, quoniam à mari denominatur: ne quis fortè animal quoddam marinum aut zoophytum eſſe interpretaretur. nam vi quidem ſua & dignitate naturæ, non zoophytorum modò, ſed etiam ſtirpium ordine inferior eſt.

PAN, Πὰν, piſcis quidam cetaceus. Æſopus Mithridatis Anagnoſta (id eſt, Lector) ſermonem de Helena ſcripſit, in quo refert Panem (Πᾶνα piſcem quendã cetaceum vocari, in eoq; aſteritem lapidem inueniri, qui à Sole accendatur, & vtilis ſit philtra, Suidas in Ἰχθῦς. Vide infra in Tritone.

PAPAGALLVM, id eſt Pſittacum, piſcem quendam hodie appellari accepi.

PAPAVER (Μήκων) pro piſce quodam accipitur. item pro excremento vel tunica qua id continetur, in polypo & in teſtatis Vide ſuprà in Mecones, & Rondeletium infrà in Pinna. Μήκων, papauer herba. Ariſtophanes in Auibus Μήκωνα, τὰ, ſemina papauerum vocat. Ceterum pars de interaneis polypi ſic dicta, ſupra ventriculum veſicæ inſtar poſita eſt, atramentum in ſe continens, vt Ælian. ſcribit.

PAPRACES (Πάπρακες) piſces memorantur ab Herodoto lib. 5. Apud Pæones (inquit) qui Praſiadem paludem habitant (vnde breuis admodum in Macedoniam via eſt) iuxta montem Orbelum, equis & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbent. Porro piſcium tanta eſt copia, vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, demiſſam fune ſportam vacuam, aliquanto poſt retrahat piſciũ plenam: quorum duo ſunt genera, vnum quod vocant papraces: alterum tilones, Herodotus lib. 5. interprete Valla. Vide etiam infra in Tilonibus.

PARDALIS quadrupes eſt, quam Latini quidam ſcriptores pantheram vocarunt, idemque nomen beluæ

men beluæ etiam marinæ ob ſimilem macularum varietatem attribuitur. Pantheræ meminerunt Ælianus & Oppianus, an vt de belua, an vt de piſce, dubito, Rondeletius. Atqui diſertè Oppianus lib. 1 Halieuticorum de cetis, id eſt beluis, agens, Κήτεα δ' ὀβριμόγυια πελώρια θαύματα πόντου: inter ea Pardales recenſet hoc verſu: Παρδάλιές τ' ὀλοαί, καὶ φύσαλοι αἰθωτῆρες. Et rurſus lib. 5. (paulò poſt initium,) de cetis expreſſe ſcribens, Κήτεα δ' ὅσα πέλωρα Ποσειδάωνος ἐναύλοις Ἐντρέφεται: mox addit: Παρδαλίων γαίης ὀλοὸν δάκος, ἀλλὰ θαλάσσης Αἰνότερα. Quamobrem Bellonij quoque ſententiam non laudo, qui pardalin eundem muſtelo ſtellari piſcem exiſtimauit: nam & pardales Oppiano ſeorſim, & muſteli ſtellares ab eodem ποικίλοι nominantur. Pardalis piſcis, vt ij qui ipſum viderunt, dicunt, in mari rubro naſcitur, colore & maculis orbiculatis, ſimilis eſt terrenæ Pardali, Ælian. de animalib. 11. 24. Mare circa Taprobanam infinitos piſces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum & arietum, Idem. Pardalis à Suida quoque (nimirum ex Oppiano) cetis connumeratur, in Κῆτος. Piſcis quidam ingens, macularum varietate pantheræ inſtar præſignis, ad Britanniam nuper captus eſt: quem exhibui deſcripſique ſuprà circa finem tractationis de cetis diuerſis, pag. 216. Itali quidam pardillam vocant fluuiatilem piſciculum varium, qui eruditis nonnullis phoxinus videtur.

Parus piſcis Rondeletio ignotus eſt. Ego pari nomen pro piſce nuſquam reperio: præterquàm ſemel, in recitatis Ephippi verbis: Βελίγνος, λεβίας, παρός, &c. vbi σπάρος legendum conijcio. hoc nomine enim piſcis à Mneſimacho vocatur.

PASSERINI GENERIS PISCES DEINCEPS HOC ORDINE DESCRIBENTVR.

Ex Rondeletio.

Passeres in genere, (ex Bellonio.)
Rhombi, aculeatus, læuis, Rhomboides.
Paſſer ſimpliciter, Quadratulus: Aſper vel ſquamoſus, vulgò Limanda: Fleſus & Fleteletus vulgò dicti Gallis.
Bugloſſus, id eſt Solea, ſimpliciter & oculata.
Cynogloſſus, vulgò Pola: Arnogloſſus, Solea parua.
Hippogloſſus, vulgò Fletta in Oceano.

Ex Bellonio.

Rhombus aculeatus, læuis. Paſſer ſimpliciter, Fleſus, Fleteletus, Limanda.
Solea, Solea altera, Tænia.
Ex Rondeletio, paſſeres & reliqui plani ſtagnorum marinorum.
Corollaria ſunt IIII. Primum de Rhombo.
Alterum, De Paſſere ſpecie vna. Admiſcentur autem etiam in genere quædam, piſcibus planis non cartilagineis communia.
III. De Bugloſſo ſeu Solea.
IIII. De paſſeribus alijs diuerſis.

DE (PASSERIBVS SIVE) SPINOSIS OVIPARIS PLANIS IN GENERE, BELLONIVS.

A B C Planos piſces Græci ψηττοειδεῖς, Latini Paſſerinos vocant, quorum natatio à recta figura diuerſa eſt, vt Coclitum modo plani per æquor incedant, nullos ſubtus oculos habentes. Multa ſunt huius generis apud noſtros Gallos nomina, multoque plures ſpecies, quàm apud antiquos, de quib. in ſequentibus diſſeremus. Quòd autem ad generalem horum piſcium deſcriptionem pertinet, Limoſa regio (inquit Columella) planum educat piſcem, vt Soleam, Rhombum, ac Paſſerem, qui poſtremi hoc inter ſe differunt, quòd Rhombo reſupinato, dexter corporis ſitus, Paſſeri læuus appareat.

F Omnes boni ſucci atque optimi nutrimenti ſunt Paſſeres, mollique carne præditi: quamobrem Galenus Philotimum admiratur, quod neque Soleam inter molli carne præditos, neque Scarum inter ſaxatiles annumerarit.

B Pſettarum genus omne quaternis pinnis præditum eſt, ſquamatorum in morem, quarum duas in prona parte, ac totidem in ſupina oſtendit: ſed & hoc præter cęteros piſces habet, quod pinnulis in gyrum circumuallatur: huic quaternæ vtrinque inſunt branchię: Lingua caret, oculoſq; in ſupina corporis parte habet: ac (quicquid ab antiquis aut recentioribus circunferatur) hos certè piſces maris ac fœminæ diſcrimen vel hoc argumento ſuſcipere facilè crediderim, quod in quibuſdam oua, in alijs lactes reperiantur. Ac quod ad internam eorum anatomē ſpectat: illud imprimis nobis compertum fuit, nullis eos ad pylorum apophyſibus præditos: cor illis eſſe rubrum, atque ab vna parte gibbum, cui caruncula quædam atra, quadrangula (puluini modo) ſubſidet: ad cuius partem ſuperiorem, veſicula, pulmonis officio fungens, annectitur: hepar præ ſe ferunt latum, in ea parte ſitum, quæ ventriculum amplectitur: à cuius extrema fibra fellis folliculus dependet. Lienē his piſcib. atrum conſpeximus ſub ſtomacho ſitum: ventriculum quoque non ita turbinatum, imò etiam latum, ac cum inteſtinis anfractuoſè circunductum, quæ meſeraicis circunfulta, ac permultis orbibus implicata, ad anum deferuntur. Dentes in maxillis exertos non habent, ſed eorum loco maxillas, rugoſa quadam ſcabritie aſperas oſtendunt. Gulam in his videas cuiuſdam veluti ingluuiei perſimilem, ventriculo adiacentem.

C Quanuis ore ſint admodum paruo, mirum eſt tamen horum piſcium maiores, etiam conchas integras, & conchylij genus omne deuorare: vnde præcipuè veſcuntur, ac ſanum nobis victum exhibent. Puſillos autem, minoribus Tellinis, Chamis, Mitulis, Cancris, & Cardibus victitare. D E

DE RHOMBO ACVLEATO, RONDELETIVS.

Icon hæc non Rondeletiana eſt, ſed à Veneto pictore nobis effecta.

ROMANI Græca voce rhombum piſcem appellauerunt. Ariſtoteles & reliqui Græci eundem
ψῆτταν, Gaza paſſerem interpretatus eſt. Athenæus. (lib.7.) Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὴν ψῆτταν ῥόμβον, καί ἐστι τοὔνο- A
μα ἑλληνικόν. Nec Ariſtoteles lib.9. de hiſt. cap.37. vſquam rhombi meminit. Præterea quod Ariſt.lib. *Rhombus Græ*
9. cap. 42. Pſettæ tribuit, nempe quod Arena obruat ſeſe, vt piſces alliciat: idem Plinius rhombo, eo *corum pſetta.*
in loco quem ex Ariſtotele mutuatum eſſe quilibet facilè indicabit, ſi locum hunc cum illo confer-
re voluerit. Sumitur etiam paſſer ſiue ψῆττα pro diuerſo piſce à Rhombo. Plin. lib. 9. cap. 20. Mari- *Pſetta aliquã*
norum (inquit) alij ſunt plani, vt rhombi, ſoleæ, ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporum dif- *do diuerſus à*
ferunt. Galen. quoq; lib. 3. de aliment. facult. & Diphilus apud Athenæum Pſettas à rhombis manife- *rhombo.*
ſtè ſeiunxerunt. Rhombus piſcis à rhombo figura nomen habet, quæ quatuor æqualibus lateribus
conſtat, non autem rectis angulis. A Gallis lozange dicitur. Itali omnes & Maſſilienſes, rhombo pi-

ſcem appellant, noſtri romb, Galli turbot, Normani bertoneau. Græci huius temporis ψῆτταν. Rhomborum duas ſpecies facimus, rhombum aculeatum & læuem, quibus rhomboidem addemus.

B Primum aculeatum deſcribemus. Is piſcis eſt planus, litoralis, parte prona fuſca, in qua multi ſunt aculei maximè circa caput, & à capite caudam verſus. In eadem parte linea ducta eſt nigra, pinnæ quoque illic nigræ ſunt, alibi candidæ. Os magnum habet, hianſq;, ſine dentibus, ſed horum vice maxillas aſperas obtinuit. Ab inferiore maxilla propendent appendices duæ, tenues barbę modo. Non procul hinc podicem habet. E regione pinna incipit magna ad caudam vſque continua. Huic ſimilis alia ſtatim à capite. Vtraque paulatim ab initio ad medium vſq; creſcit, inde eâdem proportione, ad caudam vſque decreſcit. Hæ totum ferè corpus ambiunt, rhombique figuram efficiunt. Branchias quatuor habet rhombus, duplices. Cor compreſſum. Ventriculum magnum, oblongum, in ſuperiore parte complicatum, dorſo annexum, quem inteſtinum excipit. Sed inteſtinum duas apophyſes habet magnas, ſed breues, in angulos duos deſinentes, inter quos ventriculi ecphyſis alligatur. Hæc ventriculi cum inteſtinis coniunctio propria eſt, in hoc rhomborum & paſſerum genere. Ventriculum hepar tanquam manu comprehendit, ex albo rubeſcens, cui hæret veſica multo felle diſtenta. Splen ex nigro rubeſcit, inter inteſtinorum ſpiras latitans. Oua rubra ſunt replicata ventriculi modo: facit enim ventris breuitas, vt omnia ferè interna replicata ſint.

C Carne veſcitur, maximè cancris. vorax eſt, piſceſq; multos ingerit. Quamobrem in fluuiorum ſtagnorumq; oſtijs plurimum eſt, vt piſces ſubeuntes perſequatur. In mari noſtro, & in oſtijs Rhodani magni capiuntur, ſed in Oceano multo maiores. Vidimus Oceani rhombum quinq; cubitos longum, latum quatuor, ſpiſſum pedem vnum. Quanuis igitur ab Ouidio dicatur, & Adriaco mirandus litore rhombus: & à Martiale lib. 13.

Quanuis lata gerat patella rhombum, *Rhombus latior eſt tamen patella:*

Tamen nunquam rhombi Adriatici, noſtriue magnitudinem attingunt eorum qui in Santonico vel Britannico litore capiuntur.

E Cum guloſus ſit piſcis, facilè hamo capitur. Ad gulæ verò libidinem explendam multùm illi confert piſcandi ſolertia à natura data, de qua Plinius. Nec minor ſolertia ranę, quæ in mari piſcatrix vocatur. eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, aſſultantes piſciculos pertrahens, donec tam propè accedant, vt aſſiliat. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum, itemque quæ vocatur raia. Quę ex Ariſtotele ſumpta eſſe apparet, quo in loco ψῆτταν pro rhombo dixit, vt initio capitis docuimus. καταμίζνσι δ' ἑαυτοὺς καὶ ὁ ὄνος καὶ ὁ βάτραχος, καὶ ψῆττα, καὶ ῥίνη, καὶ ὅταν ποιήσῃ ἑαυτὰ ἄδηλα, εἶτα ῥαβδεύεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέρχονται ὡς πρὸς φυκία ἀφ' ὧν τρέφονται. Obruunt ſeſe aſellus, rana, & paſſer, ſiue Rhombus, & ſquatina, cumque ſe totos occultauerint, verberant oris ſui virgulis, vt vocant piſcatores: ad quas piſciculi adnatant tanquam ad algas, quibus veſcantur.

Lib. 9. cap. 42

B Reperiuntur in hoc genere mares & fœminæ: alij enim ſemen, alij oua habent.

F Rhombus dura eſt carne & friabili, quanquam Galenus Philotimum reprehendat, qui inter piſces, qui molli ſunt carne, cum citharos numerarit, eis ſimilem rhombum prætermiſerit, qui tamen molliore ſit carne, quam cithari, carneque aſellorum multò inferiore. Locus eſt huiuſmodi: Περὶ δὲ τοῦ κιθαροῦ καὶ πάνυ θαυμάζω τοῦ Φιλοτίμου. παραπλήσιος γὰρ ὢν ὁ ῥόμβος αὐτῷ μαλακωτέραν ἔχει τὴν σάρκα, τῶν ὀνίσκων ἀπολειπόμενος οὐκ ὀλίγῳ. Sed qui Rhombum, præſertim aculeatum, guſtauerit, is proculdubio dura carne eſſe iudicabit, maximè ſi grandior ſit: qui enim parui ſunt, humidiores molliореſq; ſunt. (*Vide paulo poſt in Rhombo læui F.*) Elixus ex aceto vel in ſartagine coctus editur, cum mali aranthij ſucco. Rhombum inter delicatiſſimos cibos habuit veterum luxus, vnde prouerbium, Nihil ad rhombum, de his quæ minimè conferenda ſunt.

Lib. 3. de facul. aliment.

G Lieni medetur rhombus viuus impoſitus, vt tradit Plinius, deinde remiſſus in mare.

DE RHOMBO LÆVI, RONDELETIVS.

A Rhombvs alter eſt, qui vt à ſuperiore diſtinguatur, læuis à nobis dicitur, quod aculeis prorſus careat. A Gallis Barbue. A noſtris per ſimilitudinem Paſſar dictus, quaſi paſſer, à nonnullis Panſar, id eſt, ventrioſus: nos enim Panſe ventrem appellamus Sed Paſſar meo quidem iudicio rectius dicitur, quanquam verus paſſer ſeu ψῆττα non ſit, ſed ei figura duntaxat ſimilis, ſitu verò diſſidens: huic enim dexter reſupinatus eſt paſſeribus læuus. quo ſitu cum rhombi à paſſeribus differant, autore Plinio, eum quem capiti huic præfiximus, in rhombis haberi eſt neceſſe.

Lib. 9. cap. 20.

B Eſt igitur rhombus læuis rhombo aculeato figura partibuſque tum internis, tum externis omnino par, demptis aculeis: nullos enim neque in ſupina neque in prona parte habet. Præterea latior eſt, & tenuior rhombo aculeato, carneque molliore, ſuauiore quam paſſer. Quare de rhombo læui Galeni locus (*recitatus ſupra in Rhombo aculeato F.*) intelligi poſſet, quo rhombum cum piſcib. mollis carnis connumerandum cenſet. Vel fortaſſe non abſurdè quis exiſtimauerit, rhombum læuem Galeni citharum eſſe, quod is mollis ſit carnis, cuiuſmodi rhombum læuem eſſe conſtat, quodque eum rhombo ſimilem faciat. Ælianus autem longè alium ex mari rubro citharum deſcripſit. Et Athenæus cithari ſpecies duas alias tradidit, de quibus nos alibi.

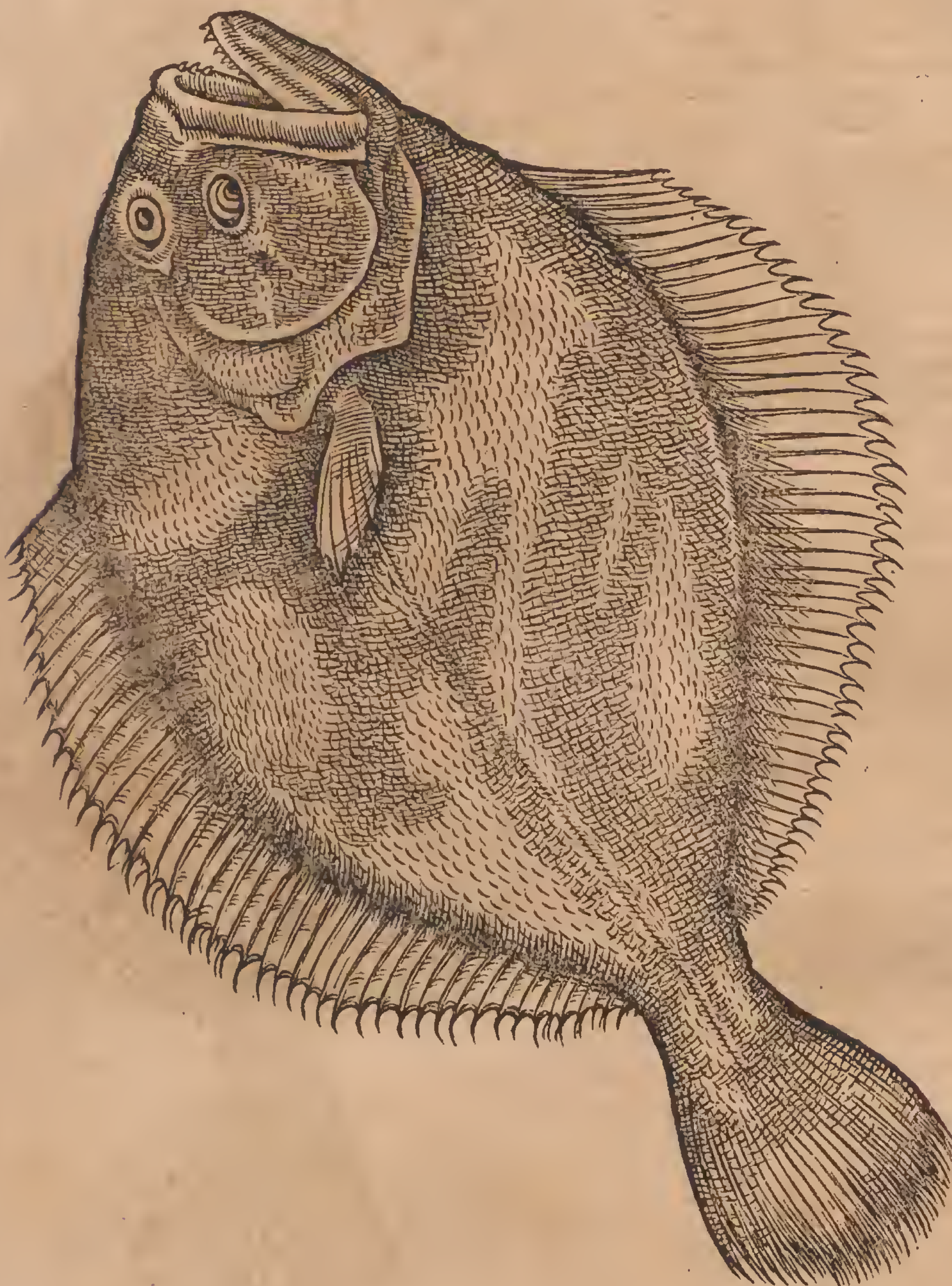
F *Galeni locus.* *Citharus.*

DE RHOMBOIDE, RONDELETIVS.

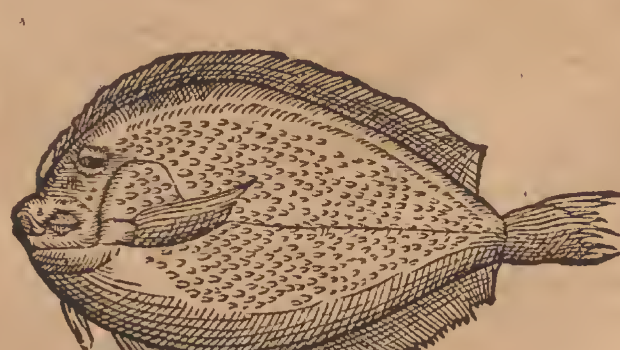
A Romæ piſcem ſæpe vidimus, qui ab ichtyopolis Rhombi nomine venditur, quem tamen à ſuperioribus rhombis diuerſum eſſe ſenſus ipſe doceat, etiam ſi figurâ rhombum imitetur. Quare hunc rhomboidem appellauimus, vt tantum à rhombo piſce differat, quantum figura rhomboides à rhombo figura: eſt enim rhomboides figura, quæ neque latera æqualia, neque angulos rectos habet.

B Eſt igitur rhomboides piſcis rhombo vel paſſeri ſimilis, ſed à paſſere ſitu differens: ſquamis paruis intectus, oculis multum à ſeſe diſtantibus. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio ſinuoſa,

Rhombi lauis ſpecies, ab amico Venetijs ad nos miſſa, alia quàm à Rondeletio poſita: cuius iconem addere ideò minus neceſſarium viſum eſt, quoniam læuem ſuum aculeato per omnia parem facit, dempto quod aculeis caret.

ſinuoſa, deinde recta, corpus in duas æquas partes dirimens. Corpore eſt exiguo & breui: nunquam enim, quantum obſeruaſſe mihi licuit, palmi magnitudinem ſuperat. Internis partibus à rhombo non differt.

Carne eſt media, neque molli nimium, neque dura.
In litore noſtro rarus eſt, ſemelque tantum vidiſſe mihi contigit.
Huius mentionem nullam à veteribus factam fuiſſe comperio.

F C A D E

DE PASSERE, RONDELETIVS.

Paſſeris effigies Venetijs facta, ab ea quam Rondeletius dedit differens cum alias nonnihil, tum quod pinna ſuperior à Rondeletio ad oculos vſq; procedit, paulatim humilior, &c.

A *Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 15.* PISCIS Ψῆττα à Græcis, à Latinis paſſer dicitur. Piſcis alius ϛρουθὸς, id eſt, paſſer, ab Ariſt. dici videtur, cum de felle piſcium loquitur: Οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς τοῖς ἐντέροις, οἱ μὲν πορρώτερον, οἱ δ' ἐγγύτερον· οἷον βάτραχος, ἔλλοψ, συναγρὶς, σμύραινα, ξιφίας, χελιδὼν, ϛρουθός. In alijs fel inteſtino hęret, his propius, illis remotiùs à iecore, vt in rana, ellope, ſynagride, muręna, gladio, hirundine, paſſere. Sed hoc loco hirundiné & paſſeré expungi oportere cenſeo. Suſpicionis huius occaſionem mihi prębet primum Gazę conuerſio, in qua hæc omiſſa ſunt: deinde ex ſentẽtia q́ proximè ſequitur, huc translata eſſe videntur duo hæc nomina, quæ pro auib. non pro piſcib. poſita ſunt. Sed ad Pſettã reuertamur, quæ ab Italis noſtriſq; plane, ab alijs platuſe, à Gallis plye nominatur.

B Piſcis eſt rhombo figura ſimilis, ſed contractior, bugloſſo latior. In parte prona fuſcaq; oculos habet. Pinnæ totũ ferè corp' ambiunt. Cauda in vnicã latãq; deſinit. A capite ad caudã, linea parum ſinuoſa per medium corpus ducta eſt. Os paruum habet bugloſſi modo, ſine dentib. cuius ſitu à rhombis differt. ſi .n. paſſeré ita erigas in latus, vt maxilla inferior humũ verſus ſpectet, ſupina pars, læua erit: prona verò, dextra. Contra in rhõbis: quibus eodẽ modo in latus erectis, ſupina pars dextra erit: prona, ſiniſtra. Pli. Marinorum alij ſunt plani, vt rhombi, ſoleę, paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporũ differunt: dexter reſupinat' eſt illis, paſſeri lęuis.

Lib. 9. cap. 20. Partibus internis rhombo ſimilis eſt. Stagna ſubit & fluuios: delectatur enim aqua dulci.

Vbi. G In ſtagno noſtro magna paſſerum captura eſt hyeme. In Ligeri flumine ſæpe etiam capiuntur, minus nigri molliores'q; marinis: qui proculdubio non genere, ſed alimenti varietate ſolũ à marinis differunt.

Sexus. *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 11.* In hoc genere mas eſt, & fœmina: in alijs enim oua, in alijs ſemen reperitur, quod lac vulgus appellat, quia lactis inſtar candidum eſt: quod propter Ariſt. dico, qui hæc literis prodidit. Ἔτι δὲ ἔνια, καθάπερ ἐν τοῖς ὀστρακοδέρμοις καὶ φυτοῖς, τὸ μὲν τίκτον ἐστὶ καὶ γεννῶν, τὸ δ' ὀχεῦον οὐκ ἔστι. οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσι τὸ τῶν ψηττῶν γένος, καὶ τὸ τῶν ἐρυθρίνων, καὶ αἱ χάνναι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ᾠὰ φαίνεται ἔχοντα. In teſtaceis & ſtirpibus eſt quod pariat & generet, quòd autem maris officio fungatur deeſt. Sic etiam inter piſces genus paſſerum & rubellionum & channarum: oua enim in his omnibus reperiuntur. Quod ſi de omni paſſerum genere intelligatur, falſum eſſe experientia docet.

C *Reliquum. Oua.* Hyeme ventrem ouis diſtentum habet paſſer, idque potiſſimum obſeruant qui emunt: oua enim meliora ſuauioraq; ipſa carne habentur. Paſſer vere parit. In Gallia rarius cum ouis capitur, in noſtro litore ferè ſemper. Cuius rei ea eſt cauſa, vt arbitror, quod piſcatores noſtri in ſtagno tantum hyeme piſcantur, quo fœminæ pariendi cauſa ſubeunt: in Gallia in mari tantum piſcantur mares potius quàm fœminas, quæ ouorum copia preſſæ in imo latent. Paſſeres & plani omnes in limoſis locis feliciter proueniunt, vt annotauit Columella, ob eam cauſam in ſtagna noſtra ſe è mari recipiunt. In Oceano verò planorum omnis generis maxima eſt copia. Vidimus Antuerpiæ in taberna quadam paſſerum, planorũmque piſcium omnis generis exiccatorum tantam copiam, quanta cuiquam credibilis eſſe queat. Latent enim in arena & limo, ob id reciprocante Oceano facilè capiuntur.

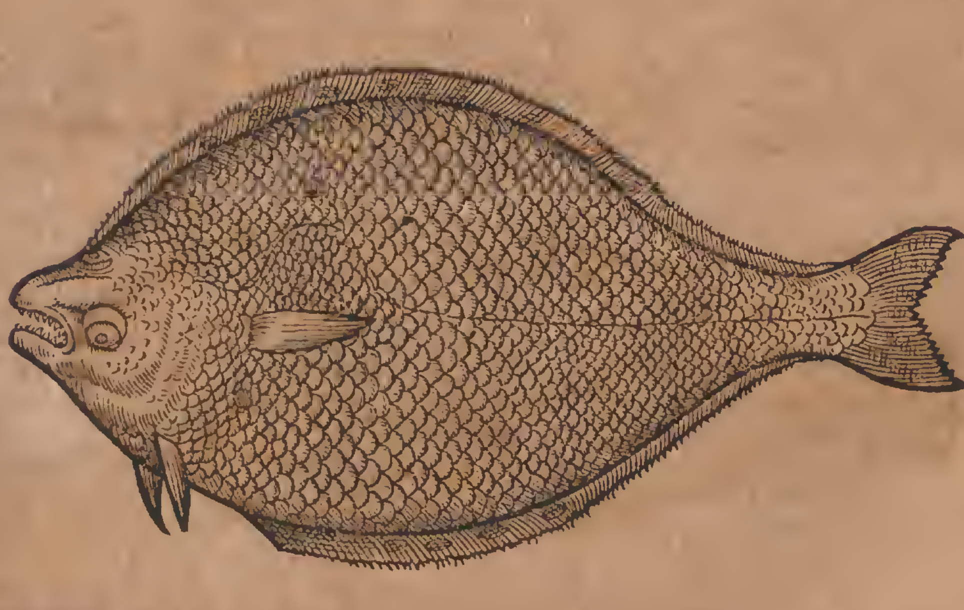
Paſſeres marini minus humida mollique ſunt carne quàm qui in ſtagnis vixerunt, qu.. quòd molles ſunt, lutum etiam reſipiunt. Molliores ſunt, & ferè inſipidi in dulcib. aquis educati... ferendi itaq; ſunt omnibus marini. Secundum locum obtinent in ſtagnis verſati. Poſtremum fluuiatiles. A noſtris friguntur in ſartagine, & pro bono, gratoque cibo habentur. Galenus pſettam bugloſſo ſimilem eſſe annotauit, non tamen eiuſdem planè eſſe generis: mollius enim ciboque gratius, deniq; omnino melius eſſe bugloſſum pſetta. *Lib. 3. de aliment. facult.*

DE (QVADRATVLO) ALIA PASSERIS *ſpecie, Rondeletius.*

PASSEREM pro vnica piſcis plani ſpecie cum veteribus autoribus ſuperiori capite vſurpauimus. Nunc ſi pro genere accipiamus cui ſpecies aliquot ſubſint, de quibus deinceps dicemus, nihil abſurdi nos facturos arbitror: nam Ariſtoteles τὸ τῶν ψηττῶν γένος conſtituit lib. de Hiſtoria animal. & τοὺς ψηττώδεις libro de animalium ingreſſu omnes eos appellat, qui plani cum ſint oculos habent in prona parte, ideoque ita natant, vt ſtrabones ingrediuntur. Omnes igitur huiuſmodi plani dicti ſunt paſſeres, à colore paſſerum auium: nam parte ſupina albicant, prona fuſci ſunt & terrei coloris, inſtar paſſerum auium. Igitur paſſerum generi eum planum ſubijcimus, qui quarrelet à Gallis, id eſt, verbum è verbo quadratulus nominatur. Sunt qui eum hoc tantum nomine appellent, cum minor eſt: quum verò ſenuit, plye. Ego verò ſpecie hunc ab illo differre exiſtimo: magis enim quadrata eſt forma is qui ab ea quadratulus nuncupatur, maculaſque rufas ſiue ſubflauas plures habet. Totus læuis eſt. Carne candida, molli, valde humida. Huius magna copia in Oceano capitur. A *Lib. 4. cap. 11.* (B) (F)

DE (LIMANDA) PASSERE ASPERO SIVE *ſquamoſo, Rondeletius.*

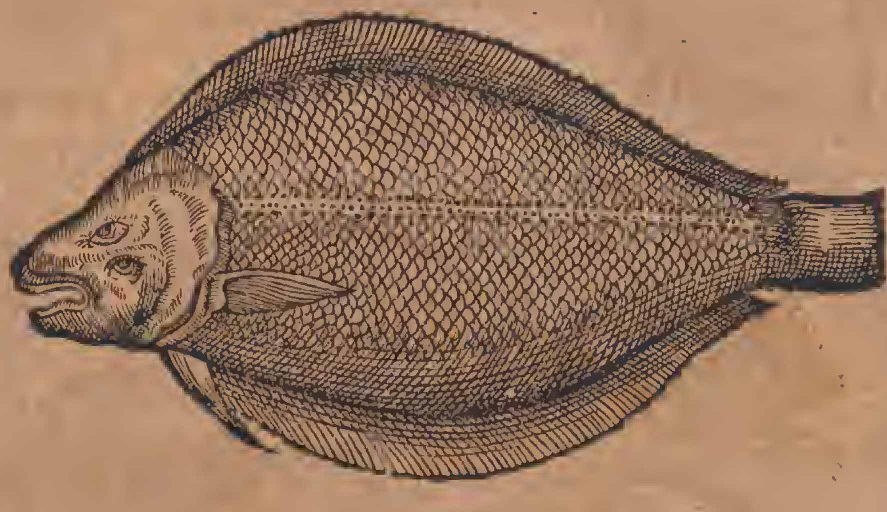
OCEANVM mare planis piſcibus abundat, in quibus numeratur paſſerum ſpecies, quæ à Gallis limande vocatur, ab Anglis brut. A

Squamis, aſperitateque à ſuperiore differens. Flauas maculas in pinnis, quæ corpus ambiunt, & in reliquo corpore habet. Linea corpus interſecans ſinuoſa, in paſſere noſtro rectior eſt. B

Carne eſt candida, humida, molli, minus tamen quàm ſuperior, parum glutinoſa, non multum bugloſſis inferiore. Antuerpiani exiccatos vendunt, magnoque ſuo lucro alio conuehendos curant. F

DE PASSERIS TERTIA SPECIE, RONDELETIVS.

De Fleſo & Fleteleto, vt Bellonius Gallicis vulgaribus nominibus appellat.

A Eſt & alius piſcis planus paſſerum generi ſubijciendus flez à Gallis nominatus.
B Squamis paruis integitur. Colore eſt nigro. In corpore pinniſq; id ambientibus maculas rufas ha-
F) bet. Oſſiculis munitus eſt in capite, medioque corpore, in parte ſupina. Carne eſt candida & molli.
(C Hac & ſuperiore paſſerum ſpecie mare noſtrum prorſus caret, ac fuiſſe vtranque veteribus incogni-
tam affirmare auſim: quia ad Oceanum vſque non penetrauerunt, nec in Oceani piſcibus cognoſcen-
dis operam ſtudiumque poſuerunt. Sunt qui flez fluuiatilem piſcem eſſe putent, (*vt Bellonius.*) Quòd
ſi intelligant in fluuijs naſci & viuere, id planè falſum eſt: nam in mari reperitur. Quòd ſi in mari na-
tum flumina ſubire ſentiant, rectè dicunt. Non ſolum enim hæc, ſed etiam aliæ paſſerum ſpecies in
fluuios migrant.

Quod in Oceano tantum ſit, & quomodo fluuiatilis.

A Iſtius ſpecies duæ videtur eſſe, vna minor quæ flez dicitur, altera maior quæ fletelet, (etiam ſi dimi-
nutiuum nomen id eſſe videatur, ab Anglis *belbut*, noſtris litoribus incognitus, in Anglia frequens, Lu-
(F) tetiæ rarus, & ob raritatem ſolum commendatior: neque enim priore ſalubrior, delicatiorue eſt, ſed
paulò duriore carne.

Species duæ

DE BVGLOSSO, VEL SOLEA, RONDELETIVS.

Ordinis ratio. Svbivngimvs rhombis paſſeribusque bugloſſa: nam victus ratione locoque conueniunt, & vt
Lib. 7. apud Athenæum ſcripſit Speuſippus lib. ſimilium: Similes piſces ſunt pſetta, bugloſſum, tænia. Hu-
ius generis ſpecies aliquot conſtituimus, quæ deinceps exequemur. Ac primum de bugloſſo propriè
ſic appellato dicemus.

A Βουγλῶτ‌τα καὶ βουγλώσσα, βουγλώτ‌τιον καὶ βουγλώσσιον vel βούγλωσσος à Græcis dicebatur, hodie γλῶτ‌τα. A
Varrone & Plauto lingulaca, à linguæ figura, quæ Græcis eſt γλῶτ‌τα: cui βου particulam additam fuiſſe
puto, vt magnitudinem potius quam bubulę linguæ figuram ſignificet. A Plinio Solea. Item ab Oui-
In Halieutico. dio, Fulgentes ſoleæ candore & concolor illis Paſſer. A figura ſoleæ quæ ſolo pedis ſubijcitur. In tota
Gallia ſole, in Hiſpania linguado, Romæ linguata, Venetijs ſfoia à folij alicuius maioris ſimilitudine.

B Solea piſcis eſt planus, tenuis, longiore contractioreque corpore quam paſſer, (ita vt paſſer inter
ſoleas & rhombos medius ſit,) pedali magnitudine, vel maiore in Oceano, ſupina parte candida: pro-
na nigricante in qua oculi inſunt. Ore eſt incuruo, ſine dentibus. (*figura tamen exhibita denticulos habet.*)
Branchias quatuor, cor compreſſum. denique viſcera omnia eadem cum paſſeribus habet. Squamis
tegitur paruis. Linea recta à capite ad caudam ducta eſt. Corpus ſepiunt pinnæ breues: quarum
altera à capite ad caudam continuatur: altera è regione podicis, non procul à branchijs diſtan-
tis orta, itidem ad caudam vſque protenditur. Hæ colorem à proxima parte mutuantur:
(G) Etenim parte ſupina cãdidæ ſunt, prona nigricant, ſimiliter & quæ ad branchias ſunt, & in ventre.

Cauda lata eſt, vnica pinna conſtans. Fel in hepate habet aduerſus ſuffuſiones vtile.

Hyeme vado maris excauato conduntur, torpedo, ſolea, & pſetta; authore Plinio. Frigus igitur ſolea pertimeſcit, tũ quia lapides in cerebro habet, tum quia corpore eſt eſt tenui. C *Lib. 9. c. 19.*

Carne eſt dura, & nonnihil glutinoſa, quę ob id difficile corrumpitur, diutius ſeruatur, neque longa vectura putreſcit, imo melior efficitur & ſalubrior. Id veriſſimum eſſe iudicabunt ij qui diligentius omnia expendunt, quibuſque ſapit palatum. Hinc fit vt Lutetiæ ſapidiores melioresque ſint ſoleæ quã in ipſo litore. Nam caro omnis calore externo primum teneteſcit, eiuſq; ſapor ille dilutus, & vt ita dicam fere inſipidus, acrimoniam quandam non ingratam acquirit: poſtremo putreſcit, moleſtaque acrimonia linguam palatumque torquet, qua tamen acrimonia quidam delectantur, quibus ſtupidus eſt, hebeſque guſtatus ſenſus. Et maris noſtri ſoleæ Lugduni meliores quàm in Montepelio, vbi ſæpius viuæ adhuc coquuntur: quam ob cauſam duriores ſunt, difficilioriſq; concoctionis. Galenus ſimiles quodammodo inter ſe eſſe paſſerem & ſoleam ſcribit, non tamen omnino eiuſdem eſſe ſpeciei. Soleam enim molliorem eſſe, ciboq; ſuauiorem, ac omnino paſſere præſtantiorem. Suauitate quidem, alimenti copia, ſucci bonitate ſolea præſtantior eſt. At carne duriore ſolidioreque eſſe experientia ſenſuſq; conuincunt. F *Lib. 3. de facul. aliment.*

Solea quam ſubiecimus figuram Venetiis nacti ſumus, iis quas Rondeletius pingit omnibus diſſimilem.

Neq; verò eſt quod quis de bugloſſo dubitet, is ne ſit quem deſcripſimus: omnia enim ad amuſſim conueniunt, omnium etiam qui hactenus de piſcib. aliquid literis mandarunt, conſenſu. Neq; quicquam obſtat Athenæi locus libr. 7. ex Ariſtotelis libro de animalib. hæc citantis: Σελαχώδη, φησὶ, βοῦς, τρυγὼν, νάρκη, βατὶς, βάτραχος, βούγλωττα, ψῆττα, μῦς. Cartilaginea ſũt, inquit, bos, paſtinaca, torpedo, raia, rana, ſolea, paſſer, mus. Nemo eſt.n. qui ſtatim nõ iudicet, locũ eſſe corruptũ, cũ neq; Ariſtot. neq; Plini°, neq; vlli alij qui in piſciũ cognitione exercitati fuerunt, quique diligenter cartilagineos piſces enumerarũt, in eorum numerum bugloſſum vel paſſerem repoſuerint: quibus, vtpote peritioribus, fidem adhibendam eſſe iudico potius quam Æliano, & Artemidoro, qui non ſatis recte cartilagineos definierunt. Cartilaginea vocantur, inquit Ælianus, quæ ſquamis carent, vt muræna, conger, torpedo, paſtinaca, bos, muſtellus, delphinus, balęna: hæc enim ſola ſunt de aquatilibus viuipara. At muræna ſpinas habet, non cartilaginem, niſi murænam fluuiatilem intelligat. Delphinus vero & balæna, neque ſpinas, neq; cartilaginem propriè habere dicuntur, ſed ſolida oſſa terrenarũ animantium modo. Artemidorus verò: Quicunque inquit, piſces cartilaginei ſunt, ex his longi omnes vanum laborem ſignificant, & quæ ſperamus non perficiunt: quoniam elabuntur, & ſquamas non habent, quæ corpori circumlitæ ſunt, veluti hominibus colores. Sunt autem hi, Muræna anguilla, congrus. Quibus reiectis Ariſtotelem, Pliniumq; excellentis doctrinæ viros, & rerum cognitione præſtãtes ſequimur, ex quorũ ſentẽtia bugloſſus, & paſſer plani quidẽ sũt piſces, ſed ſpinoſi, & nõ cartilaginei.

A *Verum ſe bugloſſum dare.*

Bugloſſum nõ eſſe cartilagineum.

Cartilaginei piſces qui, contra Aelianum & Artemidorum.

Lib. 4. de interpret. ſom.

DE SOLEA OCVLATA, RONDELETIVS.

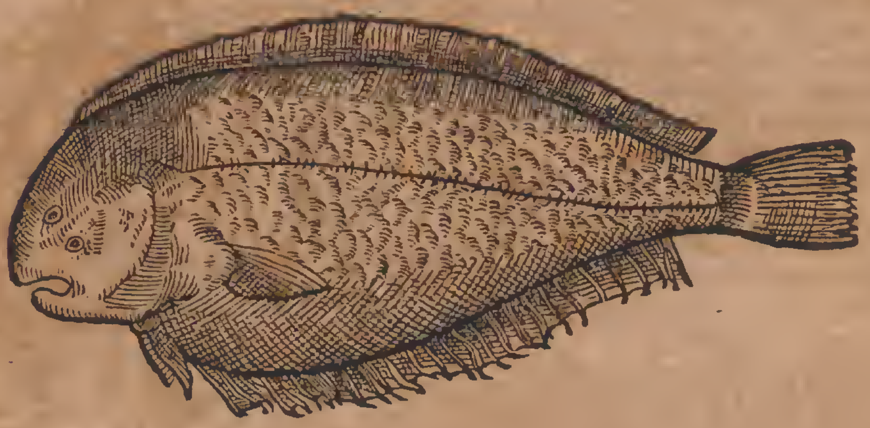
Iconem huius piſcis infra pag. 669. Soleæ paruæ ſiue Lingulæ præfiximus.

SPECIEM Bugloſſi alteram facimus eam quæ Maſſiliæ ſatis frequens eſt, quæq; illic & apud nos pegouſe dicitur, à ſquamarum vt arbitror tenacitate: ita enim tenaciter hærent, vt niſi diu in aqua calida maduerint, deſquamari non poſſit. A

B Eſt alijs ſoleis corporis habitu, & partibus internis omnino ſimilis, ſed in prona parte maculas habet
A magnas, oculorum effigiem cum iride & pupilla referentes. Vnde ſoleam oculatam appellandam eſſe cenſeo: quemadmodum torpedinis oculatæ, item raiæ oculatæ ſpecies vna eſt. Huius mentionem nullam à veteribus factam fuiſſe comperio, niſi quis eam eſſe dicat, quam Athenæus ἔσχαρον vel, κόειν ex Dorione vocat: Δωρίων δ' ἐν τῷ περὶ ἰχθύων γράφει· τῶν δὲ πλατέων βούγλωττον, ψῆτταν, ἔσχαρον, ὃν καλοῦσι καὶ κόειν. Sed hoc alijs æſtimandum relinquo.

Libro 7.

DE CYNOGLOSSO, RONDELETIVS.

A PLANVM piſcem quem hîc exhibemus qui pole (*fortè pro ſole, id eſt ſolea, cui cognatus eſt*) à Gallis nomi-
B natur, neceſſe eſſe inter bugloſſi ſpecies numerare, forma ipſa ſatis arguit, qua bugloſſi planè ſimilis eſt.
(F) Eſt tamen corpore ſpiſſiore & breuiore, ſquamis tegitur paruis, in ambitu ſerratis. Colore eſt fuſco. Vt rhombus à paſſere, ita hic à prima bugloſſi ſpecie differt ſitu corporis, nec non ſapore. Verus enim bugloſſus ſuaui eſt ſapore, & perdici comparatur, quemadmodum rhōbus phaſiano. At hic inſuaue quiddam & graue redolet, quod inter edendum facilè percipiunt ij, qui vel veræ ſoleę ignorantia, vel pretio paruo inducti hunc pro illa emunt. Sunt qui non niſi pabuli ratione differre credant, quod equidem non probo. Etenim ſi pabuli varietas ſaporem, ſuccumque immutare poteſt, non ita (*non tamen*) ad corporis habitum formámque immutandam nullam (*vllam*) vim habet. De colore nihil dico, qui pro alimentorum differentia variari poteſt. Quare cùm victus ratione, notiſque alijs quas ſupra poſui piſcis hic à bugloſſo diſſideat, rectè aliam à bugloſſo ſpeciem conſtituimus. Ea fortaſſe eſt quam Epicharmus apud Athenæum libro 7. κυνόγλωσσον appellauit. Vel ſi Epicharmi κυνόγλωσσον non ſit (nihil enim certi ex tam paucis verbis Epicharmi ab Athenęo citatis colligi poteſt) optimo quidem (*tamen*) iure, vt à cæteris bugloſſi generibus diſtinguatur, cynogloſſum nuncupabimus: neque aliud eſt genus cui nomen hoc aptiùs quadret.

Specie, non pabuli tantum ratione hunc piſcem à bugloſſo differre.

F Eſt autem cynogloſſum carne dura, glutinoſa, difficilioriſque concoctionis, ferinique ſaporis, ob algas, herbaſque alias quibus veſcitur. In mari noſtro non reperitur.

B In Oceano frequens eſt. Sunt qui ſimilitudine decepti in mari noſtro capi putent, (*Bellonium notat,*) eumque eſſe piſcem quem Maſſilienſes ſeruantin vocant. Sed hoc ſuo loco (*vbinam id faciat Rondeletius iam non occurrit*) refellemus.

Vbi.

DE ARNOGLOSSO, (VEL SOLEA LÆVI,)
Rondeletius.

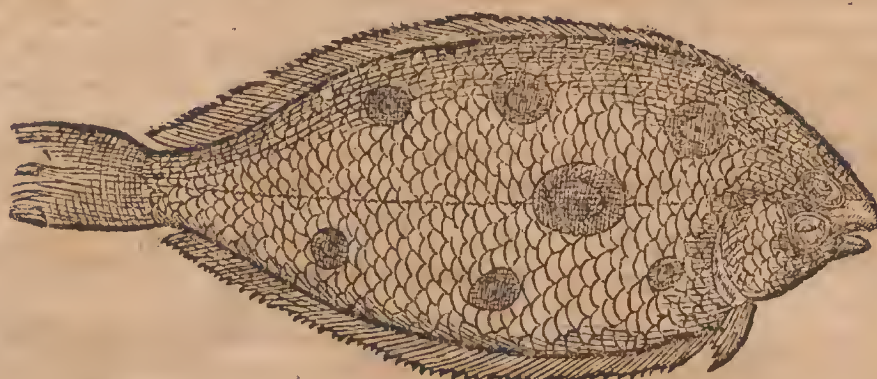

A ARNOGLOSSVS lęuis ſiue Arnogloſſus ſimpliciter ea bugloſſi ſpecies à nobis vocatur, quę ſquamis carere videtur, prorſuſque lęuis eſſe: Nam vt plantagini herbę à figura vel foliorum lęuitate, arnogloſſi, id eſt agninę linguę nomen poſitum eſt, ita ſpecies hęc arnogloſſus à lęuitate vel figura rectè nominabitur, quæ à noſtris perpeire vocatur. Eſt reuera ex bugloſſorum genere, quod corporis habitus, figuraque indicat. A cæteris differt, quod multis ſquamis tenuiſſimis, & ſtatim deciduis integatur, vt meritò lęuis dici poſſit, tenuique tantùm cute opertus eſſe videatur.

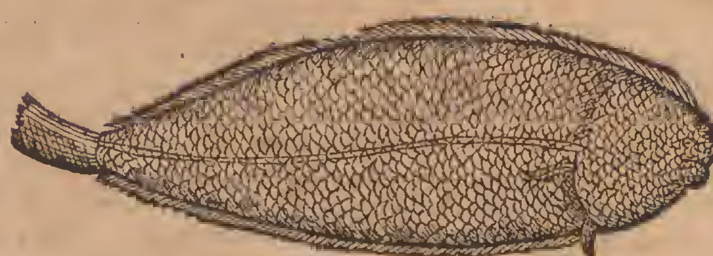
Corpore eſt valde gracili, pellucido, candido. Carne eſt tenera, delicata, palmi magnitudinem nunquam attingit. Statim atque ignem vidit coctus eſt, quemadmodum aphya. B

Sunt qui hanc bugloſſi ſpeciem tæniam eſſe exiſtimauerunt, hac tantum moti coniectura, quod tænia, pſetta & bugloſſum ſimilia ſunt autore Speuſippo libro 2. ſimilium. Sed hæc ſententia facile conuellitur Ariſtotelis libr. 5. Hiſt. animal. cap. 13. autoritate, qui tæniæ pinnas duas duntaxat tribuit, cum hæc ſpecies quatuor habeat, duas ad branchias, duas alias quæ corpus ſepiunt, quemadmodum in bugloſſo. A *Quod non ſit tænia.*

Icon Soleæ oculatæ, de qua ſupra pag. 667. Rondeletius.

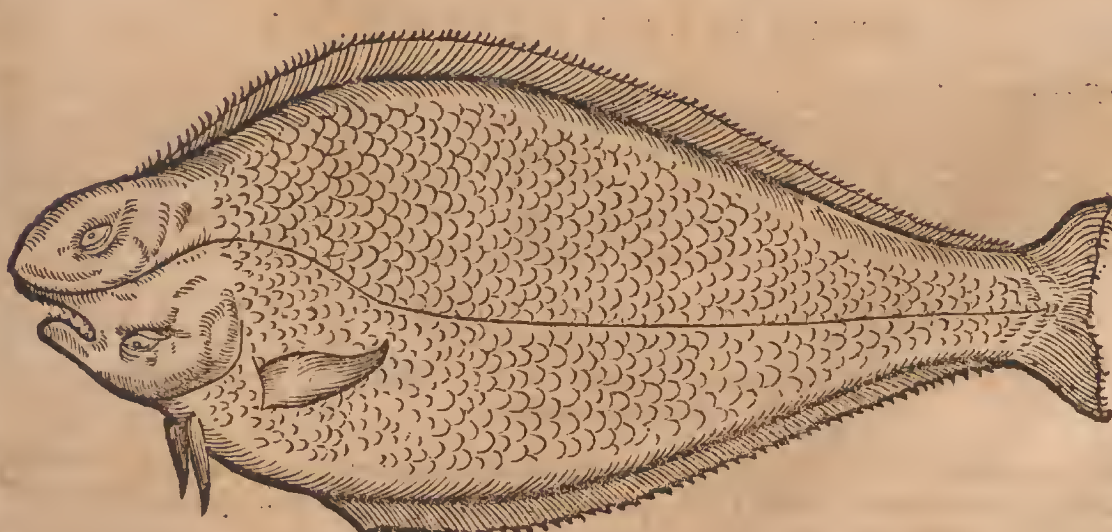
DE SOLEA PARVA SIVE LINGVLA, *Rondeletius.*

HANC Bugloſſi parui ſpeciem diminutiuo nomine lingulam appellamus, quod ſit bugloſſorum omnium, quæ à linguæ figura nomen traxerunt, minima. Neque debet exiſtimare aliquis maiorum fœturam eſſe. Certa enim nota à bugloſſis omnibus diſcernitur. Eſt enim piſcis planus bugloſſis reliquis ſpecie quidem ſimilis, ſed ſemper paruus, dodrantalẽ magnitudinem nunquam excedens. Linea quæ corpus dirimit, ſpinamq; firmat vel tuetur, ex ſquamis contexta eſt longe eminentioribus quàm in toto corpore, dempta ea parte quæ circa maxillam inferiorem eſt. A B

Duriore eſt carne quàm bugloſſus læuis, glutinoſiq; nonnihil habet. ſatis rarus eſt piſcis, & ob corporis tenuitatẽ vilis. Solent enim magni corpulentiq; piſces probari: parui verò reijci, niſi ex Aphyarum ſint genere, vt vna cum ſpinis edantur. Exigui alij, quibus eximendæ ſunt ſpinæ, moleſti. E

DE HIPPOGLOSSO, (ID EST BVGLOSSO *maximo, in Oceano,*) *Rondeletius.*

HIPPOGLOSSVM vocamus bugloſſi ſpeciem, quam Galli flettan appellant, quod fluitando natet, vt opinor. Huius nomen nullus apud Ariſtotelem, Plinium, Oppianum requirat: veteribus enim incogni- A

incognitus fuit, Oceani tantum accolis notus. Quare huic pro ipſius natura nouum nomen impoſuimus, quod faciendum eſſe cenſent Plato & Galenus. Hippogloſſum igitur à nobis vocatur, quod bugloſſa omnia magnitudine ſuperet. Græci enim rei magnitudinem indicant βου & ἱππο particulis, vt in Hipposelino, Hippomarathro. Sic hippogloſſum dicimus à magnitudine non à ſimilitudine cum hippogloſſo herba.

B Quod autem bugloſſi ſpecies ſit hippogloſſum noſtrum, nemo eſt qui non ſtatim primo aſpectu iudicet: oblongo enim contractoque eſt corpore, altera parte candido, altera nigricante, in qua oculi ſiti ſunt. Ore eſt contorto, dentibus munito cithari modo, quibus bugloſſi carent. Pinnæ corpus ambiunt. Vt breuiter dicam, Bugloſſus eſt cetaceus. Vidimus enim hippogloſſum quatuor cubitos longum. Carne eſt dura ſed ſuaui, ad rhombi naturam proximè accedente. Oſſa ſpongioſa habet, quibus ineſt medulla, quæ à cupediarum amatoribus expetitur. Piſcis eſt maris Oceani. Antuerpiæ ſalitus & in fruſta diſſectus venditur. Capitur etiam ſæpe in Oceano iuxta Galliæ Boloniam. Ibi huius fruſta farinæ maſ-
F ſa probè ſubacta & piſta incluſa, aromatiſque condita in furno coquunt, vt diutius ſeruari poſſint, & aſportari.

Hæ ſunt omnes bugloſſi ſpecies quas vidiſſe contigit, quæ cum omnes veteribus cognitæ non fuerint, nemini mirum videri debet, ſi pro rei natura noua nomina fecerim.

DE RHOMBO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc aculeatum cognominat.

A Rhombum Latini, ac poſt eos Itali à turbinata corporis figura vocauerunt, quem Galli Turbotum pro turbinato dicere maluiſſe videntur, Vn Turbot. Pſittam nullo cum Paſſeribus diſcrimine apud Ariſtotelem Gaza conuertit: quemadmodum & Oppianus hoc verſu: Et Clariæ, Pſettæ, Scepani, Triglis, Aſellus. Galenus tamen Rhombum à Pſitta ſeorſim nominauit: Eſt enim Pſitta, vt poſtea docebimus, Hallorum Plya.

B Maximus ex noſtro Oceano Rhombus adfertur, tantæ interdum molis ac carnis (quam multam ac delicatam habet) vt quadraginta librarum pondus excedat, lautioribus ob hoc menſis in Francia præter cæteros expetitus. Pelle eſt rugoſa, cineritia, notis albicantibus diſtincta, acutis veluti clauibus (*clauis*) oſſeis vndecunque armata, vt in altera Raiæ ſpecie dictum eſt, verum id non ſemper: Sed & linea quædam candida incurua, cutem à lateribus vtrinque intercipit, quę & cæteris omnibus cōmunis eſt. Quod reliquum eſt, Rhombi (vt & Doradæ) caput multis ſpinoſis oſſibus refertum eſt, tantæ inter ſe differentię ac varietatis, vt omnia fere fabrilia inſtrumenta in eo reperiri poſſe vulgus exiſtimet. Atque vt Rhombum à Paſſere facile diſtinguas, vtrunq; piſcem ſic in latus diſponito, vt oculi cælum, mentum dorſum verſus ſpectent: reperies in Rhombo partem ſupinam dextram eſſe, Paſſeris autem ſiniſtram. Quin etiam in Rhombis, quidam, præter alios, mihi conſpecti ſunt, oculos in ceruice quaſi in tergore collocatos habuiſſe: quod ideo à me dictum eſt, ne tu in alijs decipiaris.

DE RHOMBO ALTERO GALLICO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc læuem cognominat.

A Gallis tantum peculiare nomen à Rhombo diuerſum habet, quæ Barbua aut Barbata neſcio qua ratione dicitur. Nam etſi Venetijs, Romæ, & Maſſiliæ frequenter reperiri ſoleat, tamen & Rhombi nomen habere, & pro Rhombo apud eas nationes diuendi ſolere, perſæpe conſpexi. vnde hoc mihi plu-
B rimum admirandum eſſe viſum eſt quod tam inſignem formæ varietatem, nulla etiam nominis diuerſitas conſequeretur. Nunquam enim Barbua ad eam magnitudinem, quam Rhombus, accedit: eſtq; leuiore ac magis plano corpore, minuſq; carnoſo, ſolido ac delicato: capite etiam magis elato ac grandi. Cætera, etſi cum Rhombo conueniunt, tamen ita oculis omnium obiecta ſunt, vt ne mulierculam Pariſinam fallere poſſint.

DE PASSERE, BELLONIVS.

A Paſſerum permultas apud noſtros ſpecies comperio: quarum enumerationem dum ſigillatim ac breuiter perſequor, hoc imprimis animaduerto, maximam huius piſcis ſpeciem (hoc eſt, quæ in maiorem molem excreſcit) Gallis Plyam, neſcio qua ratione, quotidie vocari. quę à quadratulo ſibi congeri pi-
B ſce (vulgo Carlet) non niſi ipſa forma ac magnitudine differre videtur: Eſt enim Plya quadratulo tantum maior: qui ad quadrangulum proximè accedit. Proinde vterq; piſcis flauis lituris in ſupina ac cinerea tergoris parte ſuggillatur: quæ alioqui ſubtus, vt in reliquis planis, albicat.

DE PASSERE FLVVIATILI, QVI VVLGO Fleſus dicitur, Bellonius.

Paſſerum quædam ſpecies fluuiatiles dici poſſunt, ſed impropriè. non enim in fluuijs naſcuntur, ſed è mari in eos migrant.

A Fluuiatilis eſt piſcis ad Paſſerem (demptis luteis maculis) accedens, qui Britannis ex Tameſi flumine adductus *Phlonde*, noſtris Gallis Fleſus appellatur, Vn flez: paulo longiore quàm paſſeris corpore, ac dum adoleuit, craſſiore.

B Aſpera quadam linea ſecundum ſpinam in prona, ac candida, atque adeo ſupina, ac liuida eius parte inſignis. Sed & in Branchiarum ſpineo operimento, quiddam ipſo contactu aſperum percipies, punctis nigrioribus ceu ab acu quodam impreſſis aſperſum, in quo à reliquis ſuæ notæ piſcibus facile diſcrepat. Eſt & illi quædam aſpera linea, ad radices pinnarum poſita, eius latera vtrinque ambiens.

DE

DE FLETELETO, BELLONIVS.

A Martius (*An à menſe Martio? vel marinus potius?*) eſt piſcis, atq; adeo fluuiatilis, & Paſſerini generis, qui Fleteletus dicitur: ab Anglico tractu ad nos circa quadrageſimam, ac paulo poſt, deferri ſolitus: Fleſo B F vt plurimum maior, ſed carnis æquè candidæ: quam, feſtucis craticulæ admotis, noſtrates exaſſare ſolent, ac butyro condire, quemadmodum & reliquos Fleſos ac Limandas: cui piſci Britannicum vulgus A *Helbut* nomen indidit. Hoc vocabulum quanquam apud pleroſque noſtri vulgi ichthyopolas tranſierit, mirum eſt tamen cur maior eius pars diminutiuo vocabulo vſa, Fleteletum appellauerit, cum & Fleſo & Limanda ſit multo maior ac delicatior, immo vel ob hoc magis apud nos rariſſimus.

DE LIMANDA, BELLONIVS.

A Fleſorum ac Paſſerum ſpecies, ipſa corporis magnitudine ad Quadratulum accedens, ob tenuitatem corporis, (quam cum diffiſſis dolabra aſſeribus in laminas communem habet: vulgus limandas vocat,) Limandæ nomen adeptum eſt. Aquatile hoc piſcis genus, Italis vt Fleſus ignotum, Anglis admodum vulgare, apud quos *Brut* (*Brette quod eſt aſſer*) vocari ſolet.

B Surſum eſt fuluum, deorſum verò candidum: Fleſo rotundius, Quadratulo longius, quodq; aëri lucidiori expoſitum, pellucidum apparet. Dentes cæteris ſui generis piſcibus longiores, ſquamas cõſpicuas, valde tenues fert atq; aſperas, quæq; difficillime à cute adimuntur. quod cum ſolea quidem magis commune, cum cæteris paſſerinis minus habet familiare.

F Exiccatur in litore ob maximum prouentum, & ad mediterraneos Germanos transfertur. Gallis autem noſtris ex ipſo litore Britannico ac Neuſtrico, recens adferri ſolet.

DE SOLEA, BELLONIVS.

A Sfoliam à quadam maioris arborum folij forma Venetorum vulgus nominat: (*Romanum vulgus aliud quoq; paſſeris genus, quod Bellonius infra Teniam, ſimiliter nuncupat.*) Latini ab ea quam cum calceorum ſoleis ſimilitudine habet Soleam vocauerunt, nonnulli falſo Paſſerem: vnde Philotimum reprehendit Galenus, quod Paſſeris aut Pſittæ vocabulum ad Bugloſſum (ſic enim Græci Soleam à linguæ bubulæ figura nominant) nulla ſpeciei habita ratione, temere transferret: Eſt enim (inquit ille) Solea mollior, præſtantior, ac cibi iucundioris. Bugloſſam quoq; appellauit Oppianus, Trachurumq; greges, Bugloſſæq;, (βούγλωσσοι,) & Platyuri. Quod vocabulum imitatus Plautus, Lingulacam nominauit: vnde etiam Romanorum vulgus Lenguatam vocat.

C Soleæ (inquit Plinius) cum Rhombis non intrant Pontum. Illæ enim ad flumina è mari tranſeuntes, multum pingueſcunt, ac craſſiores euadunt: quales nos Londini è Tameſi vidimus, & in mediterraneis vrbibus per paria diuendi, vt craſſiores emptori appareant.

A Vulgus noſtrum à carnis delicata (ſolida tamen & candida) iucunditate, Perdicem marinam cognominauit, vt & antiqui Scepanum Attagenem marinum dixerunt.

B Oblongiori eſt, quam quiuis alius Paſſerinus piſcis, corpore, ac minus omnium lato, pinnis vndecunq; vſque ad caput (quod breuiſſimum habet) circunſepto: cute (ſi contrectetur) ſquamulis viſum effugientibus, aſperiuſcula. Surſum ſubnigra, nullis maculis diſtincta, per medium in duos veluti muſculos diuiſa, ſubtus candida. Cætera cum reliquis huius generis piſcibus habet fere conſimilia.

F Optimæ Soleæ ex nouo portu, quem Neuportum vocant, ad nos adferuntur: quę frixæ, ac per medium diſſectæ, ſiccam, minimeq; viſcoſam habent carnem, ſpinamq; integram, nullo negotio (vt vera Perſica nucleum) relinquunt. Quæ verò ex Stapulenſi portu (vulgus vocat Eſtaples) ad nos veniunt, vt breuiores ſunt ac nigriores: ſic carne viſcoſa conſtant, neq; ſpinam relinquunt. Quamobrem has ad aliatum differentiam vulgus noſtrum Polas appellauit, de qua (*quibus*) mox diſſeremus. *Pola.*

DE SOLEA ALTERA, BELLONIVS.

Rondeletius Cynogloſſum hunc piſcem nuncupat.

A B Dubium non eſt, quin id Paſſeris genus, quod vulgus noſtrum Polam appellat à Solea ſit longe diuerſum. hoc enim ab ea differt, quod os ei oppoſitum oſtendat, quemadmodum & Rhombus Paſſeri: Hanc enim, ſi iuxta Soleam eodem ſitu componas, os Polæ in ſiniſtrum, Soleæ verò in dextrum reperies latus vergere. Corpus huius Soleæ ſpeciei breuius eſſe ſolet, ac lumini expoſitum tranſlucet. Os habet dentibus tenuibus obſeptum, eiuſque corporis pars ſupina ſquamis caret, quas prona oſtendit.

A Polam hanc Maſſilienſes Seruantinum, (vt & Aſelli ſpeciem aliquam ſuperius dictam, ab albedine Capellanum) vocauerunt: (*Sed negat hoc Rondeletius.*) Romanum vulgus Linguam nominat, ad Soleæ, quam Lenguattam vocare ſolet, differentiam.

F Vilioris eſt pretij quàm Solea.

DE TENIA, ALIA SOLEÆ SPECIE,

Bellonius.

A B Teniam (*Prima melius ſcribitur per æ. diphthongum*) Ariſtoteles & Oppianus vocauerunt, Alexandriæ, Canopi, & Seleuciæ in Antiochia frequentem piſcem, ad Soleam plurimum accedentem (ac cibi æque delicati) niſi gracilior eſſet, pinnaſque tantum haberet binas. Hunc Gaza Vittam conuertit: Romanum vulgus Sfoliam vel Sfolium eodem quo & Veneti nomine Soleam, appellare conſueuit. Cui

ob corporis tenuitatem atque exiguitatem imbellis epitheton tribuit Oppianus hoc verſu, Teniæ imbelles, & picto Mormylus ore. *Hæc ille. Sed alia eſt Rondeletii Tenia in T. litera nobis deſcribenda. Huius quidem Teniæ belle... Rondeletium meminiſſe non puto: niſi Rhomboides eius ſit.*

DE PASSERIBVS ET RELIQVIS PLANIS PISCIBVS *ſtagni marini, Rondeletius.*

Passeres. VT Cœnoſa regio planum educat piſcem, Soleam, Rhombum Paſſerem: ſic in ſtagnis marinis omnium iſtorum præſertim Paſſerum copia magna reperitur, quia lutum amant, quo abundant ſtagna, & commodiſſime illic pariunt. Paſſeres cum ouis & ſemine (lac vulgus appellat) capiuntur, molliore sūt carne, lutum redolente: minus maculoſi ſunt & minus flaueſcentes quàm marini.

Soleæ. Soleæ in iiſdem ſtagnis paruæ ſunt, & prætenues, nigriores, odore qui lutum reſipit, à marinis diſtinguuntur. Hyeme capiuntur.

Rhombi. Eodem tempore & Rhombi aculeati, maximè ad fauces ſtagnorum marinorum, vbi piſcibus alijs inſidiantur, nec multum à marinis aut odore, aut ſubſtantia ſuccoue differunt. Læues autem cum Paſſeribus in ſtagnis capiuntur, à quibus parum differunt, inter eos (Paſſeres & Rhombos aculeatos) medij.

I. COROLLARIVM DE RHOMBO.

A Pſitta genus videtur ad rhombum, paſſerem & ſoleam, Iouius. Vide infra in Paſſere A. Syacion nominatum animal, id eſt porculum, apud Simeonem Sethi aliqui pro rhombo accipiunt. quære infra in F. Rhombus Hiſpanis Rodouallo dicitur. Maſſilienſes & Ligures Rhombum vocant, Galli vlteriores Turbotum: noſtræ ætatis Græci nondum antiquum nomen ψῆτταν commutarunt, Gillius. Gallis Turbot vel Turbut, (aculeatus propriè:) & Anglis ſimiliter: Germanis *Tarbutt*, Friſijs *Terbut*. Poſſunt autem videri hæc nomina deriuata vel à Latino Turbo, idem quod rhombus Græcis ſignificante: vel ab origine Germanica *Thornbut*. compoſitum enim hoc vocabulum, aculeatum paſſerem ſignificat. Arnoldus Villanouanus etiam turbotum Latina terminatione dixit. *Butt* quidem inferioribus Germanis paſſerem ſignificat: (alij enim quidam Germani fluuiatilem quendam piſciculum, phoxinum, eiue cognatum *Butt* appellant) *Putt* verò muſtelæ fluuiatilis ſpecies eſt. Inde compoſitę ſunt voces *Tarbutt*, *Heyligbutt*, *Steinbutt*. Ex his *Steinbutt*, ni fallor, non alius eſt quam *Tarbutt*: nomen hoc partim à lapidibus factum, illud à ſpinis: quoniam corpus eius acutis eminentijs oſſeis & lapillorum inſtar duris, (baſis quidem ſingularum inſtar calculi rotundi eſt) ceu rubi ſpinis, vt raiarum quoque, exaſperatur. *Schollen* Germanis quibuſdam vſitatum nomen, ad Soleam ne, vt nomen præ ſe fert, & eruditi quidam tradunt, ſolum pertineat: an rhombos etiam aliosque paſſeres, dubito. Rhombum læuem, quem Galli Barbue, Rhombus læuis. Germanos *Meerbutten* vocare puto, vt ab ijs (conijcio) qui flumina ſubeunt diſtinguant: quanquam & alij quidam marini duntaxat huius generis piſces ſunt. audio enim *Meerbutten* dictos piſces prorſus eſſe læues, vt anguillas: carne etiam ſimili. Hunc piſcem in Gallia aliqui (etiam ex coquis) ſexu tantum à rhombo aculeato differre rati, rhombi fœminam temere appellant. In eadem opinione forte & Germani quidam ſunt: memini enim audire quendam rhombos mares duriores eſſe, ſalubrioreſque, & ſpinis rigidos mihi narrantem. Itali rhombum læuem ac ſine ſpinis Suazo vel Cuco vocitant. aliqui (Itali an Galli neſcio) ſoagia.

B Dat rhombos Sinueſſa, Actius Syncerus Neapolitanus. Paſſer & rhombus corporum duntaxat ſitu differunt. ſi enim rhombum ſic in latus componas, vt oculi cælum ſuſpiciant, & mentum deorſum verſus ſpectet, pars ſupina, erit dextra. ſed ſi ſimiliter paſſerem conſtituas, ſupina pars erit læua, Gillius & Maſſarius. Rhombi è contrario quam paſſeres capita tenent. Eſt igitur rhombus piſcis planus paſſeri ſimilis, ſed amplior, oſſa quædam rotunda aculeata habens, qualia & amiæ ineſſe cernuntur, Maſſarius. Rhombi eminentias habent hinc inde aſperas, raras: cutim craſſam. Citharum bugloſſo vel rhombo ſimilem deſcripſimus ſupra Elemento c. Piſcis eſt maximus: & (vt ſcribit Iouius) longe latiſſimus, ouali figura rotundior. Rhombi mentionem facit Iuuenalis, quem fingit Domitiani temporibus incredibili magnitudine captum fuiſſe, (his verſibus:)

Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus, & caluo ſeruiret Roma Neroni,
Incidit Adriaci ſpacium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon,
Impleuitq; ſinus: neque enim minor hæſerat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad hoſtia Ponti
Deſidia tardos, & longo frigore pingues.

Multa autem de eodem piſce per totam illam Satyram ſcribit: & inter alia:

---- *Peregrina eſt bellua: cernis Erectas in terga ſudes?* *Et Adriaco mirandus litore rhombus*: Ouidius. Rhombus in parte nigra (ſupina) pictus eſt rubeis angulis & maculis: & illa ſuperficies tota eſt plena ſpinis acutiſſimis, & recuruis aliquantulum anterius, Albertus. Omnium & temporum & locorum piſcis eſt, Iouius.

C *Adriaco mirandus litore Rhombus*, Ouidius inter piſces degentes in herboſa arena. Circa pinguiorem arenam & arenulas, extremaſque litorum margines natat tranſuerſus, conuoluitque ſe certis flexibus ſtrabonum more, vt ſitus oculorum vitium emendet: ſuaque potius latitudine, quam pinnarum adminiculo fretus, curſum dirigit. Iouius. Piger eſt ad natandum propter ſui corporis latitudinem, Albertus.

D Rhombus cum ſit tardiſſimus omnium piſcium, mugilem tamen velociſſimum in ventre ſæpiſſimè reperitur habere, Author de naturis rerum & Albertus: ſed ineptè. ſic enim Plin. Mugilem velociſsimum omnium paſtinacæ tardiſsimi in ventre habentes reperiuntur.

E Capitur toto anno, Iouius. Piſcis eſt omnium & locorum & temporum. Idem. Quomodo in finibus vadoſis plani piſces, rhombi alijque capiantur, leges mox in Paſſere E. ex Æliano.

Rhombus inter planos obtinet principatum: quem nobilis quidam aulę procerum, circa popinales delicias ingenioſiſſimus aquatilē phaſianum appellare ſolebat, non abſurdâ quidem comparatione: ſicuti & ſoleas externis, lampetras coturnicibus, lupos altilibus capis, ſturiones verò pauonibus adæquauit: vt ex coquinariis commentariis, quæ eius coci nomine circumferuntur, licet intueri, Iouius. Et rurſus: Delicatus & ſalubris hic piſcis eſt, omnium & temporum & locorum: hieme tamen quàm æſtate, & in Italia Ravennæ quàm alibi, multò laudatior. Rhomborum pulpæ ſunt candidæ, & preſſo quodam humore ſucculentę: quæ affatim & ſalubriter alunt, modò in prima concoctione, quæ celebratur in ſtomacho, ſuperfluæ earum partes perfectiſſimè ſecernantur. Galenus in alendis conualeſcentibus rhombos in iure ſimplici cum modico ſale, porris & anetho intritis percoquebat. Sanis autem, & his qui ſenſum appetentis ſtomachi deiectum habuiſſent, toſtos in crate, acetóque conſperſos, vel frixos cum garo ac vino apponere conſueuit. F.

Rhombus delicatus eſt, & teneræ & dulciſſimæ carnis, Albertus. Paſſer, bugloſſus, boni nutrimenti & ſuaues ſunt: quibus etiam Rhombus confertur, (ἀναλογεῖ,) Diphilus. Rhombum in Adriatico captum, maximè verò in ſinu Ravennate, ſuauiſſimum eſui crediderim, quòd apud maiores non niſi principum menſis apponebatur, Platina. Ravennæ ſunt optimi, magni & pulcherrimi: Lynceus Samius cum in epiſtolis inquit pſettas circa Eleuſina Atticæ pulcherrimas eſſe, rhombos intelligit, Maſſarius. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem, ait Galenus: aſello tamen durior eſt. Xenocrates autem duram eſſe eius carnem, nec facilè corrumpi poſſe: oportere verò rhombum magnum vno die adſeruatum, poſtea coquere. in ventriculo ægrè concoctionem pati, ſed nutrire abunde, Wottonus. Piſces quorum mollis eſt caro non indigent aceto, aut ſinapi, aut origano veluti pingues, lenti ac duri. quidam frixis iis in ſartagine veſcuntur: alij aſſant, aut in patinis condiunt, ut rhombos & citharos. Verùm hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totum ſunt cauſæ, Galenus de aliment. facult. 3. 30. Salmones & Turboti & Maquerelli multò inferiores ſunt optimis ad ſanitatem piſcibus marinis. ſunt enim longè magis craſſi & viſcoſi, difficiliores concoctu, magíſque excrementitij. Quare non conueniunt præterquam robuſtis iuuenibus, ídque cum condimentis, quæ viſcoſam eorum craſſámque & frigidam naturam emendent, Arnoldus Villanou. Rhombi mares (vt alicubi vocant, aculeatos puto intelligentes, vt læuium nomine fœminas, ſpeciem diuerſam) durioris & ſalubrioris carnis exiſtimantur quàm fœminæ. Syácion (Gyraldus porculum interpretatur: & addit aliquos rhombum piſcem putare, alios terreſtre animal notum) non eſt mali ſucci, atque imprimis cum concoctum fuerit. Nutrit enim abunde. maximè verò qui temperamento calidi ſunt, eo iuuantur. Huius caro perſimilis eſt gallinarum carni. neque enim dura nimiùm eſt, neque mollior ac laxior: ſed mediocritatem quandam habet ſuauitatémque. & propterea vim ac robor corpori comparat concoctum, ſanguinémque temperato proximum gignit, Symeon Sethi. Rhombo quidem alij eadem omnia attribuunt, quæ ipſe ſyacio, vt non ineptè piſcis eiuſdem nomina duo exiſtimari poſſint. de porcis quidem & porcellis quadrupedibus alibi agit in Χοῖρ. eſt etiam porcellorum caro craſſior, mollior & glutinoſior, quàm quæ gallinarum carni conferri debeat. Rhombum in calatho vinctum, aut pinnaci annexum, in cacabo coques. facillimè enim, ſi hoc modo coquatur, diſrumpitur, efferuear item lento igne neceſſe eſt. coctum cum leucophago & aromatibus & tutò & ſuauiter edes, Platina. *Syácion.*

Rhombi carnes tritæ & ex aqua mulſa datæ, febricitantibus proficiunt, Plinius lib. 32. vt quidam citant. G.

Ῥομελίας, (nomen proprium, Suidæ,) μετέωρος περιτομῆς * εἰαροίζη, οὕτως αὐτῷ (αὐτὸ, Varinus) καὶ ἰχθῦς τις τῶν πλατέων. καὶ ὁ ἐν τοῖς δεσμοῖς γόμφος, Heſychius. H. a. Τρίγλαν λέγεις, γαλακτοχρῶτα Σικελὸς ὤν. Πήγνουσι (fortè Καλοῦσιν, aut Φημίζει) ὄχλος ῥόμβος; (ῥόμβον;) Nauſicrates apud Athenæum, in fine ſeptimi: tanquam mullus etiam à Siculis rhombus dicatur. ſed locus apparet deprauatus. Rhombus Græca vox eſt: ſignificátque propriè figuram quadratam ſolidam, cuius latera omnia ſunt æqualia, anguli verò omnes obliqui hoc modo <>. Hic rhombus ſi in terra iactetur, voluitur ad ſimilitudinem inſtrumenti illius fuſi vocati, quod mui er cs nendo digitis voluunt, *(vel vt Perottus ſcribit, ad ſimilitudinem cylindri)* Vtebantur eo maleficæ mulieres, quibus maximè Theſſalia abundat, ad deducendam lunam. Martialis lib. 9. Quæ nunc Theſſalico lunam deducere rhombo. Idem: Numerare pigri damna quis poſſit ſomni? Dicere quot æra verberent manus vrbis, Cum ſecta Colcho luna vapulat rhombo? Solebant quippe veneficæ mulieres ad deducendam lunam (noctu, vt Perottus addit,) æra percutere. Ouidius de anu lunam deducente: Themeſæáque concutit æra. Theocritus in ecloga quam Pharmaceutriam inſcripſit, mulierem maleficam inducit amore adoleſcentis captam, inter multa alia quibus allicere ſibi amantem conabatur, hoc rhombo vſam fuiſſe. Vt rhombus iſte (inquit) æneus vertitur, ita vertatur meus amans ad meas fores, Maſſarius. Verba Theocriti Græca ſunt, Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας, Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποτ' ἁμετέρῃσι θύρῃσι. Rhombus inſtrumentum eſt incantatorium rem magicam adiuuans: in quo ſignificatu accepit Ouidius in Amoribus: Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo Licia, quid valeat virus amantis equæ. Et Propertius lib. 2. Elegia 29. Staminea rhombi ducitur ille rota. Eſt etiam rhombus, cylindrus: item torques: & inſtrumentum illud, quo vertendo mulieres nent, Perottus. vel vt alij, machinula illa, quam vertendo mulieres tramam ad lanicium nent. Germani vocant ein Spinnradt. Ἤτοι μὲν πισύρεσσιν ὅπῃ πλευρῇσιν ἄρηρε Γάστρῃσι λοξῇσιν ἀλιγκίη εἴδεϊ ῥόμβου, Dionyſius de figura & ſitu Indiæ: vbi Euſtathius interpres: Notandum eſt (inquit) rhombum hîc ſignificare geometricam figuram quadratam, quæ dimetientes ſuas nō decuſſatas (οὐ κατὰ χιασμὸν) habeat, ſed rectà ferè ſe inuicem ſecantes. maximè verò (μάλιστα δὲ, magis propriè) ut geographus tradit, rhombus eſt, figura quadrata diſtorta (σεσαλευμένη, dimota à priſtino ſtatu) non rectangula, ſed angulis duobus acutis prædita, reliquis inuicem oppoſitis obtuſis. Talis figuræ aiunt etiam γέῤῥον fuiſſe, ſcutum ſcilicet quadratum, non rectangulum. Lignea etiam cauea auis, (ξύλινον ζωγρεῖον ὀρνίθων, ἤγουν κλωβίον) à primo & legitimo ſuo laterum ſitu dimota, (παρασαλευθὲν, modicè diſtorta) rhombi figuram efficit. Eſt & piſcis hoc nomine, vt Athenæus tradit, & Theſſalorum lingua balbutit, (παραλαλεῖ.) Significat & rotam quandam, quam loro vertentes & ferientes ſonum ciebant, per onomatopœiam. Tali rhombo & tympano à Phrygibus Rheam placari Apollonius in Argo-

 nauticis

nauticis author eſt. Eſt denique veneficarum rota rhombus, qui inter vertendum incantabatur. Sunt qui rhymbum per ypſilon ſcribant: vt Euripides in Perithoo αἰθέριον ῥύμβον, pro cœli vertigine & motu in orbem dixit. ἀπὸ τούτου καὶ τὰς κινήσεις ὁ Ἀπολλώνιος ῥυμβόνας καλεῖ. Et fortè dubia apud Ælianum dictio ἐῤῥυμβόνα, à tali nomine deriuata fuerit. vbi is ſcribit de quodam, ὅτι ἐσπάθα τὰ χρήσιμα, καὶ εἰς ἀσωτίαν ἐῤῥυμβόνα τὰ τιμιώτατα, Hucusque Euſtathius in Dionyſium. Idem in Odyſſeæ A. Ῥυτὴρ (inquit) & Æolicè βρυτὴρ, χαλινὸν, id eſt, frænum ſignificat: item trochiſcum, hoc eſt rotulam, quæ & rhombus dicitur, quam loris exagitantes cum ſonitu vertebant. Eupolis per ypſilon rhymbum dixit. Rhombus quidem per omicron, videtur etiam inſtrumentum textorium eſſe, vt in his verbis (authoris innominati:) ἱμάτια πορφυρᾶ καὶ κρόκινα ῥόμβοις ὑφαινόμενα. De eodem plura requires in commentariis in Theocritum. Et rurſus in Odyſſeæ ι. A verbo δινεῖν (circumagere) fit nomen δῖνος, quod eſt τόρνος. ſunt autem interdum ſynonyma δῖνος, ῥόμβος & κῶνος, Hucusque Euſtathius. Mulierculæ noſtræ fuſum, quo digitis vertendo, fila ducunt: filis iam repletum, vocant ein Träiëten/ quòd figuram ceu torno factam præ ſe ferat: à qua Latinè & Græcè eundem, rhombum appellare licebit. Author innominatus commentariorum in Homerum, Iliados ξ. ſic habet: Στρόμβον.) ὡς ῥόμβον περιφερῆ, λέγει δὲ τὸν καλούμενον βέμβηκα. δίκην οὖν ῥόμβου ἐποίησεν αὐτὸν στρέφεσθαι, σφοδρῶς πλήξας. Plura de hoc puerili ludo Phauorini Lexicon dabit in verbo, Βεμβικίζουσι & deinceps. Noſtri tale inſtrumentum ludo puerili vſitatum, vocant ein Schnurren/ per onomatopœiam. Ab hoc diuerſum eſt aliud quod pueri noſtri nominant ein Gloz vel Kloz/ rotundo ventre, capite eminente parum, ſtilo infrà ferreo infixo. hoc fune circunuoluto proiiciunt in terram, funis extremitate manu retenta, vt in orbem frequenti vertigine actum vertatur, &c. De vtro intellexerit Cato ille qui de moribus formandis diſticha reliquit, & pueros trocho ludere iubet, inquirant alij: mihi in præſentia de priore intellexiſſe videtur. Indoctúsque pilæ, diſcive, trochive quieſcit, Horatius de Arte. Trochus (inquit Acron) eſt rota, quæ à ludentibus pueris ſcutica agebatur. Grammatici quidam interpretantur turbinem, quo pueri luſitent. Ῥόμβος, ψόφος, στρόφος, ἦχος, δῖνος, κῶνος· ξυλήριον οὗ ἐξῆπται σχοινίον, καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς δινεῖται, Heſychius. Multa etiam ſuper rhombi vocabulo apud Suidam reperies. Ῥομβεῖν, σφενδονᾷν. καὶ ῥομφαία, τὸ μακρὸν ἀκόντιον, (nimirum quòd in orbem verſaretur vt longius emitti poſſet id genus iaculi,) ἢ μάχαιρα, &c. Θύων εὐκλώστοιο λίνου βυσσώμασι ῥόμβον φράξαντες, γλαυκαῖς ἐν παρόδοις πελάγευς, Innominatus in Epigrammate. apud Suidam deprauata eſt lectio. Senſus eſt: Diſcurrebant in litore, geſtantes rhombos funiculis circundatos. Στρεπτὸν Βασσαρικοῦ ῥόμβον διάσοιο μίωπα Κύλινδρον, Ibidem. hoc eſt, Rhombum verſatilem cylindri figura factum, calcar Baſſaricæ (Bacchanalium) feſtiuitatis. illius enim ſonitu, vti etiam tympano, animi bacchantium excitabantur. Ἐμὲ δὲ χρὴ ἱέντα, ἤγουν βάλλοντα, ῥόμβον, ἀντὶ τοῦ βολὴν ἀκόντων εὐθεῖαν, οὐκ ἔξω τοῦ σκοποῦ ἐρείδειν τὰ πλείω βέλη διὰ τῶν χειρῶν, Scholiaſtes Pindari in Olympiorum Carmen 13. Rhombi figuram in ſuperficie plana noſtri vocant ein Ruthen. Ῥομβωτὸς adiectiuum, rhombi figura factus: quæ (vt diximus) propriè fit, cùm in quadrato æquilatero, anguli duo acuti inuicem opponuntur, & rurſus duo obtuſi: eadem ſcilicet manente capacitate, quæ in quadrato rectangulo erat: à quo rhombus modica dimotione angulorum duntaxat differt. Hac figura vitrearij noſtri ad feneſtras ſeu ſpecularia vtuntur. Ῥομβωτὸν Heſychius interpretatur oblongum. apud Athenæum ῥομβωτὸν ὀρόφωμα legimus libro 5. Eſt etiam rhombus vinculi ſeu deligationis ſpecies, quo in capite præſertim vtuntur chirurgi, vt in Galeni de faſciis libro legitur. Simile puto genus eſt illud nodi, quod noſtri dubium appellant, ein Zweiffelſtrick. Rhombus figura eſt ouali rotundior, quæ etiam in inſtruendis aciebus rhombi nomine à ſcriptoribus rei militaris appellatur, Iouius. Rhombus (inquit Cælius Rhodig.) eſt quadrilatera figura, quæ tamen rectiangula non eſt: ſicuti rhomboides, quod in contrarium collocatas lineas atq; angulos habet æquales, non autem rectis angulis neq; lateribus æquis continetur. Præter hæc verò omnes quadrilateræ figuræ trapezia, hoc eſt menſulæ nuncupantur. Inſuper apud Theocritum eſſe magicum inſtrumentum videtur rhombus. corymbum ab Athenienſibus quidam putant dici. Apollonij interpres rhombum eſſe rotulam dicit, quam loris diuerberantes circumagunt, atque ita ſonum inde eliciunt. Quidam etiam didymon vocant rhombum dimidiatum in re militari, etiam transformatum in triquetrum, cuneum ſeu roſtrum vocamus. Rhombum prætereà lego communiùs ſtrumbam dici, qui & bombix *(immò bembex, βέμβηξ)* nuncupetur: verùm & ſtrombus, vnde στρομβηλὸν inflectitur.

f. Quamuis Putet aper, rhombúsq; recens, mala copia quando Ægrum ſolicitat ſtomachum, Horatius ſerm. 2.2. Et rurſus ibidem, Grandes rhombi patinæq; Grande ferunt vnà cum damno dedecus. Et ſerm. 1.2. Num eſuriens faſtidis omnia præter Pauonem, rhombúmq;: quæ verba Seneca quoq; ad Lucilium citat. Olim ex quauis arbore menſa fiebat, At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas, Nil rhombus, nil dama ſapit: putere videntur Vngenta, atq; roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes Grande ebur, &c. Iuuenalis Sat. 11. Inguſtata mihi porrexerit ilia rhombi, Horatius ſerm. 2.8. vide in Paſſere.

II. COROLLARIVM, DE PASSERE, SPECIE VNA.

Admiſcentur & in genere quædam piſcibus planis non cartilagineis communia.

A PASSER piſcis eſt πλατὺς, id eſt latus, vel planus potiùs: non tamen cartilagineus, vt Athenæus, tanquam ex Ariſtotele, ineptè ſcripſit. A colore paſſerum auium paſſeres dicti ſunt. parte enim ſupina candidi, prona verò terrei coloris, vt paſſeres aues ſunt, Maſſarius. Paſſer à paſſere auicula, cui ferè aſſimilis eſt: capite enim tantùm differunt, nomen accepit, Platina. Pſetta videtur genus eſſe ad rhombum paſſerem & ſoleam, Iouius. Nuſquam Ariſtoteles (quod meminerim) rhombum nominat, ſed ψῆτταν: & (vt refert Athenæus) Latini ψῆτταν rhombum vocant, Theodorus paſſerem interpretatur. Galenus ψῆτταν à rhombo diſtinguit, & pro vna ſpecie ψῆτταν accipit: quam Plinius paſſerem vocat, & nonnunquam pſettam: ita & Athenæus frequenter. itaque ψῆττα quaſi genus videtur eſſe rhombo & paſſeri: & item vnam ſignificabit ſpeciem, paſſerem ſcilicet, vti ſentit Hermolaus in Annotationibus in Plinium, Wottonus. Ariſtoteles libri de greſſu animalium capite 17. Paſſer, inquit, eiúſque generis piſces qui ψηττοειδεῖς dicuntur, &c. Wottonus interpretatur paſſerina ſpecie piſces, qui & plani vocantur. idem pſettaceum genus dixit, vt à ceto cetaceum. Pſetta videtur alicubi etiam rhombus dici. vide ſuprà in Corollario de mullis f.

Rhombus. Rhombum noſtræ ætatis Græci antiquo nomine adhuc ψῆτταν appellant, Gillius. Vbi Ariſtoteles pſettas no-

tas nono de hiſtoria animalium harena ſeſe obruere inquit, Theodorus paſſeres interpretatus eſt. quæ verba Plinius mutuatus inferiùs hoc libro rhombum conuertit dicens: Simili modo ſquatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent, ſpecie vermiculorum. Proindeq; Athenæus, quem Græci inquit pſittam, Romani rhombum (Græco nomine) appellant. Quápropter Lynceus Samius cum in epiſtolis inquit, pulcherrimas eſſe pſittas circa Eleuſina Atticæ, rhombos intelligit, Maſſarius. Ἡ βούγλωσσος piſcis eſt, à quo cynogloſſi differunt. Attici eam (bugloſſum ſcilicet) pſettam vocant, Athenæus. Ψῆττα piſcis eſt latus, quem aliqui bugloſſum vocant, Suidas & Varinus. Dorion apud Athenæum ex piſcibus latis diſtinctè nominat bugloſſum, pſettam, eſcharum. Leonicenus Plinium notat, quòd piſcem eundem modò paſſerem Latinè, modò Græcè pſittam nominet, tanquam diuerſos. Ψίτται, piſces, Suidas, per iôta cum acuto in prima: ego per ψῆττα apud authores pleroſque omnes ſemper ſcriptam hanc dictionem & penanflexam inuenio. quamobrem Latinè quoque pſettam per e. quàm per i. efferre malim. Στρουθὸς Græcis paſſer auis eſt: Ælianus de animalibus 14.3. piſcem quoque, paſſerem ſcilicet, vel aliquam eius ſpeciem ſimiliter nominat, vnà cum rhombo, pſetta & torpedine. quare apud Ariſtotelem quoque hiſtoriæ 2.15. idem nomen pro piſce rectè legi aliquis coniecerit, quamuis diuerſum ſentiat Rondeletius. Pſiſion, Ψίσιον, apud Symeonem Sethi, & Pſellum de diæta, non alius quàm paſſer piſcis mihi videtur. Vide infrà in F. Pectinem Alberti Magni ætas imperitè pro paſſere accepit: inde forſan quòd ſpinæ huius generis piſcium rectæ & parallelæ pectinis inſtrumenti ſpeciem præ ſe ferant. Sed veterum pecten animal teſtaceum eſt, vt ſuo loco videbitur. Eundem piſcem Auſonius plateſſam nominat, & mollis epitheton attribuit, his verbis: Letaliſque trygon, molléſque plateſſæ. Videtur autem nomen factum à Græco πλατύς: eſt enim de genere planorum & latorum. à qua origine forſan & Gallica quædam & Germanica nomina mox dicenda deriuantur. Galli quidam plane, alij platuſe vocitant. noſtri Platteißle. vnde Anglicum Plaiſe / per syncopen factum videtur: & fortè etiam Gallicum Plye, plutibus literis abiectis. Item barbatum nomen pro Latino vſurpatum Arnoldo Villanouano, Plagitia.

Bugloſſus. *Στρουθὸς.* *Pſiſion.* *Pecten.* *Plateſſa.* *Plagitia.*

Paſſeres hodiéque nuncupantur à Romanis, Iouius. In multis litoribus Italiæ paſſer etiam nunc vulgò appellatur, Gillius. Trita etiamnum voce paſſeres dicuntur, Maſſarius Venetus. Pronunciant Itali fœminino genere paſſara. Paſſer doctis quibusdam hominibus noſtra Pleza (plya puta melius) eſt, Gallus innominatus. In Gallia non diſtinguitur à ſolea, Gillius. Noſtri vocant Platteißle: alij Germani Platteiſe: cuius nominis & ſimilium in aliis linguis etymon eſſe Græcum paulò antè monui. Pecten (*Paſſer*) quidam Pleydis (Plateis *potiùs*) vocatur. alius butha, alius rhombus, Albertus. Plattgin / Flandricum nomen eſt. Bot vel Butt / vnde diminutiuum Büttl inferioribus Germanis, Flandris & aliis, paſſerem ſonat. Vnde huius generis piſcibus diuerſis nomina ſunt compoſita, Steinbutt / Tarbutt / &c. Vide in Rhombi Corollario A. In Alberti libris de animalibus variè ſcriptum reperio, Bothe / Butha, & Bocha (perperam nimirum pro botha.) Butt (vt audio) in lacubus ſeu ſtagnis dicitur, marinis craſſior, pinguior ac nigrior: in mari Schollen / qui ad nos vehuntur. capiuntur enim maiore copia. Sed nomen Schollen aliqui putant ad ſoleas tantùm pertinere, vt nomen præ ſe fert: ego an alij quoque paſſerini generis piſces eo comprehendantur, ſubdubito. hinc quidem ſpeciei vnius nomen Platyßſcol compoſitum apparet. Gantzfiſch & Halbfiſch / hoc eſt integri & dimidiati piſces, genera quædam paſſerum nominãtur apud inferiores Germanos: ſola (ni fallor) magnitudine diuerſa. Plye Gallica paſſeris nomenclatura eſt: ſed eodem nomine Germani in lacubus aquarum dulcium ad Septentrionem, haud ſcio an paſſerini generis, appellant. Piſces latos planóſque omnes, tum cartilagineos, tum ſpinoſos, communi nomine Germanico Flachfiſch appellârim: paſſeres verò & ſimiles priuatim Plattyßfiſch. Paſſer Anglis eſt Plaiſe / Playſe. Plais eſt piſcis notus & vſitatus apud nos, &c. Obſcurus, nimirum Anglus.

Vulgaria nomina.

B Paſſeres paſſim & in omni puto mari inueniuntur, Oceano, mediterraneo, & ſtagnis quoque marinis. Ad Liuoniam pinguiſſimi capiuntur, induratíque exportantur ad mediterranea, vt ab aliis quoque multis Germaniæ oris. Ab auis gentilis ſuæ colore nomen duxit paſſer. quemadmodum enim volucris paſſer, ſic parte ſupina candidus, prona terreus eſt, Gillius. Fulgentes ſoleæ candore, & concolor illis Paſſer, Ouidius. Marini piſces plani ſunt, rhombi, ſoleæ ac paſſeres: qui (*ſoleæ ſimul ac paſſeres, Iouius*) à rhombis ſitu tantùm corporum differunt. dexter (ſitus) reſupinatus eſt illis, paſſeri læuus, Plinius. Paſſeres magnitudine ſaporéque, & figura etiam oblongiore, à rhombis differunt: ſitu etiam diſſimiles, &c. Iouius. De ſitu leges etiam ſuprà in Corollario de Rhombo B. Speuſippus ſimiles eſſe ait piſces, paſſerem, bugloſſum & tæniam. Auſonius plateſias molles dixit: Matron Parodus pſettam χονδροφυῆ, hoc eſt cartilagineam: non quòd reuera cartilaginei generis ſit, ſed quoniam ſpinas præ cæteris ſpinoſis molliores habet. In paſſerum piſcium genere oua omnibus inſunt, Ariſtot. Bothæ (*ſic Germani vocant*) vna parte nigri ſunt, rubris maculis diſtincti, (*Bellonio paſſer tum maior, tum minor, quem quadratulum vocat, flauis lituris in ſupina ac cinerea tergoris parte ſuggillatur.*) ſcilicet in dorſo: ventre albi. toto (corporis) circuitu pinnulas habent, Albertus. Pinnas, quarum impulſu & attractione moueantur, non habent, idem.

C Bugloſſus loca arenoſa magis, paſſer cœnoſa amat, Wottonus. Ψῆτται ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus. Ouidio paſſeres in herboſa arena degunt. Mneſitheus apud Athenæum ſaxatilibus adnumerat. Quomodo moueantur & natent piſces qui paſſeris vel rhombi effigiem habent, docet Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu, capite 17. Natant οἱ ψηττώδεις, eo modo quo coclites & altero oculo orbati incedunt, Wottonus. Bothæ piſces fluuiales (*immò è mari fluuios ſubeuntes*) natant latitudine ſui corporis, (per totum nempe circuitum pinnulas habent:) tenuiſſimi enim ſunt, & valde lati, Albertus. Flatibus auſtrinis impinguantur, idem. Semel anno pariunt, Ariſtot. Terra, hoc eſt vado maris excauato, condi per hyemes torpedinem, pſittam, ſoleamq; tradunt, Plinius.

D Paſſeres Ariſtoteli piſces ſunt χυτοὶ, id eſt fuſanei, nempe gregales. Paſſeres quomodo arena ſe obruant & piſciculos venentur, in Aſellis (in primo Rondeletij de aſellis capite) dictum eſt ex Ariſtotele. Cum piſcatorem ſenſerit paſſer, in fundum deſcendens terræ adhæret, & aquam turbat ne videatur. dorſo quidem coloris terrei eſt, Albertus.

E Paſſeres piſcibus fuſaneis, qui fuſim retibus capiuntur, Ariſtoteles adnumerat. Capiuntur piſces, etiam ſine naſſis, hamis ac retibus, hoc modo. Sinus maris multi deſinunt in paludes quaſdam, quæ quidem

vadoſæ ſunt. Ad hæc loca periti piſcatores, eo tempore cum à procellis & tempeſtatibus conquieſcunt, multos mortales adducunt: eóſq; iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex vehementi pedum impreſſione bene alta veſtigia faciant. quòd ſi nec ipſa veſtigia concidens arena confundat, neque ventorum perturbatione aqua concitetur: non longo interuallo eò ingreſſi in veſtigiis impreſſis planos piſces conſopitos, Pſettas, Rhombos, Struthos (id eſt Paſſeres,) Torpedines, & pleroſque alios eiuſmodi capiunt, Ælianus de animalib. 14. 3. Paſſer cùm piſcatores ſenſerit, in fundum deſcendens, terræ adhæret, (cuius colorem dorſo refert,) & aquam turbat ne videatur, Albertus. Paſſeres noctu faciliùs quàm interdiu à piſcatoribus capiuntur, Maſſarius: Quæ limo cœnóque luteſcunt, conchyliis magis, & iacentibus apta ſunt animalibus. neq; eſt eadem lacus poſitio, quæ recipit cubantes. atque eadem præbentur cibaria & proſtratis piſcibus, & erectis. Namq; ſoleis ac rhombis, & ſimillimis animalibus humilis in duos pedes piſcina deprimitur, in ea parte litoris, quæ profluo receſſu nunquam deſtituitur, &c. Columella 8. 17. de piſcinis loquens. Notandum hîc quòd Columella piſces planos nominat iacentes, cubantes, proſtratos: cæteros verò, erectos.

F *Nos (inquam) cœnamus aueis, conchylia, piſceis,* *Longè diſſimilem noto cœlantia ſuccum:*
Vt vel continuò patuit, cum paſſeris, atque *Inguſtata mihi porrexerit ilia rhombi,* Horat. ſerm. 2. 8.

Pſettæ ex Eleuſine celebrabantur, Pollux. Lynceus Samius cum in epiſtolis inquit pſittas circa Eleuſina Atticæ pulcherrimas eſſe, rhombos intelligit, Maſſarius. BVGLOSSI caro, vt Galenus affirmat, tenella magis eſt, & in cibo ſuauior, atque in omnibus præſtantior, quàm paſſeris: quanquam nec illius caro dura eſt, ſed mediocris. Xenocrates autem BVGLOSSVM & pſettam carnem habere duram & corruptioni minimè obnoxiam, probumq; gignere ſuccum, & aluum mediocriter ciere prædicat. vt verò Diphilus, pſettæ & BVGLOSSI ſuaues ſunt, & copioſum præbent alimentum, Wottonus. Philotimus apud Galenum paſſeres inter mollis carnis piſces, & qui facilè concoquantur, ponit: Diocles verò inter ſicciores piſces, apud Athenæum: qui rurſus alibi Dioclis verba hæc recitat: Τῶν μὲν πετραίων φησὶν ἰχθύων ξηροτέρας εἶναι τὰς σάρκας, σκορπίους, κόκκυγας, ψήττας, σαργοὺς, τραχούρους, &c. Mneſithei verò hæc: Τὰ δὲ καλούμενα πετραῖα, κωβιοί, καὶ σκορπίοι, καὶ ψῆτται, καὶ τὰ ὅμοια, τοῖς τε σώμασιν ἡμῶν ξηράν τε δίδωσι τὴν τροφὴν, εὔογκα δέ ἐστι καὶ τρόφιμα, καὶ πέπτεται ταχέως, καὶ οὐκ ἐγκαταλείπει περιττώματα πολλὰ, πνευμάτων τε οὐκ ἔστι περιποιητικά. Sed nullus aliorum, quòd ſciam, paſſeres ſaxatiles facit: rationem fortè nutrimenti non multum diſſimilem habent, Pſiſion (Ψισίον) boni ſucci piſcis eſt, & facilis concoctu. quamobrem huius vſus his commendatur, qui de morbo ſe reficiunt & confirmantur, & imbelliciori propterea indigent nutrimento, Symeon Sethi. Gyraldus interpres, de pſiſio (inquit) non habeo ampliùs quod afferam, niſi quòd & idem nomen reperio apud Pſellum de diæta ad Conſtantinum imperatorem. Ego paſſerem eſſe non dubito. Pſellus libro 1. de victus ratione, Georgio Valla interprete, torpedinem, turturem, BVGLOSSA & pſilia (*puto autem legendum pſiſia*) cum cibis attenuantibus numerat. Trallianus in curatione epilepſiæ inter alios piſces ſuperfluitate vacantes, pſettam quoq; exhiberi permittit. Mulli & ſcorpij & paſſeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratiſſimi exiſtunt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam cauſam frequentiorem eorum vſum vitare oporteat, Aëtius lib. 9. cap. 30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Inter marinos piſces ad cibum præcipuè laudantur rogetus & gornatus. nam eorum caro & ſubſtantia eſt puriſſima poſt hos plagitia & SOLEA. ſed hi magis ſunt viſcoſi, & minùs friabiles: minùs etiam albi: magis craſſi, minùs ſubtiles. nec ſapor aut odor eorum adeò placet, Arnoldus Villanouanus. Paſſeres è Liuonia, aliiſq; Germaniæ ad Septentriones oris, frigore indurati, ad mediterranea exportantur: vbi per hyemem & vernum tempus, maximè vbi quadraginta dierum ieiunia obſeruantur, frequentiſſimus eorum vſus eſt. Triduo ferè aqua præmacerantur, affuſa quotidiè recenti. Cocti pipere condiuntur. Sat boni ſucci mihi videntur, glutinoſioris tamen: faciles concoctu, & ſitim reprimere. Minorum genus quoddam Norinberga ad nos mittit: qui ferè albiores, molliores ac delicatiores ſunt. Cocti pipere condiuntur. placent & vuis paſſis ſimul elixis. Paſſeri elixo, petroſelinum: aſſo, mala rancij ſuccum indes, Plantina.

G Paſſerem aliqui aiunt, cùm iam putreſcere & malè olere incipit, in cibo ſumptum, valdè perturbare aluum.

H. a. Quod ad paſſeres Latinè dictos, & ϛρουθοὺς Græcè, philologiam habes in Paſſere volucre. Paſſer marinus non ſolum piſcis eſt, quo de agimus: ſed auis quoq;, quam vulgus vocat ſtruthiocamelum, apud Feſtum. Sipontinus ſtritomellum legit, & auis genus eſſe dicit. Curriculo vola. P. Iſtuc marinus paſſer per circum ſolet, Plautus Perſa. nempe ſtruthocamelus curſum ſuum alis tanquam ad volatum extenſis promouet. Ψῆττα per duplex τ. plerique omnes ſcribunt: apud Trallianum tamen ψῆσσα per duplex σ. reperi: tanquam hoc communis linguæ ſit, illud Atticæ. Solet & prima per ἦτα ſcribi, per iôta nunquam aut rariſſimè inuenias. hinc ψισίον fortè ceu diminutiuum à Symeone & Pſello vſurpatur: quod parum probo: ſed minùs etiam ψηττίας, apud Suidam repertum. Anaxandrides apud Athenæum ψιττάδιον diminutiuè dixit, id eſt paſſerculum.

Epitheta. Plateſſæ molles, Auſonius. Ψῆττά τε χονδροφυὴς, Matron Parodus, Ψῆτταν μεγάλην, Archeſtratus laudat. ſed quæ perpetua non ſunt, epitheta quoq; non ſunt.

Paſſerinus, Pſettaceus, Ψηττοειδής. Vide ſuprà in A. Lapis Eiſlebanus refert aliquando effigiem paſſeris marini, Ge. Agricola.

Ψιττάλεια parua quædam inſula eſt circa Athenas, Suidas. Coniecerit autem aliquis à paſſeribus piſcibus ei factum eſſe nomen: quanquam per η. meliús ψήττας ſcribi, quàm per iôta, monui ſuprà.

b Paſſer videtur aliquibus è duabus pellibus compoſitam habere (habuiſſe) corporis ſpeciem, ſed per medium diuiſum eſſe veſparum modo: (*veſparum diuiſio & aliorum huiuſmodi inſectorum longè alia eſt, nempe tranſuerſa per medium inter caput cum pectore, & ventrem: alia verò ea quam in planis piſcibus imaginamur*) Vel auis eſt in medio ſecta inſtar veſparum: (*hoc veriſimile non eſt*) Ἐγὼ δὲ κἂν ὥσπερεὶ ψῆτταν δοκῶ δεῖν ἐμαυτῆς περταμοῦσα θ' ἥμισυ. pro eo quod eſt, Etiamſi medium me ſecari oporteret, volo, Suidas in Ψῆττα. Germani etiam qui paſſeris ſpeciem Halbfiſch appellant, id eſt dimidiatum piſcem, per medium veluti diffiſſum apparere inſinuant.

Ἔσω δ' ἡμῖν βατὶς ἢ νῶτον, κέσρας ὀσφὺς, ψῆτλας κίχος, (vocabulum apparet corruptum, in cuius locum f. ſubſtituendum aliud partem aliquam corporis ſignificans,) Antiphanes apud Athenæum. Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis cõparans, pſettis (*Maſſarius pſettas hîc rhombos interpretatur*) & ſcombris Eleuſiniacis, & ſi vllus alius nobiliſſimus illic piſcis ſit, vulpem in Rhodo opponit. Apud Athenæum quidam ad ſartaginem ſe emiſſe dicit pſettas, phycides, ſquillam, &c.

Hominem mollem & delicatum olim pſettæ vocabulo notatum arbitror. nam apud Scholiaſten Ari- h. ſtophanis in Nubes, vbi Leogoræ cuiusdam meminit poëta, ſic legimus. Λεωγόρας τρυφερός τις (ἦν,) Πλάτων Πεισαλγεῖ: Ὦ θεῖε Μόρυχέ τε, νῦν γὰρ εὐδαίμων ἔφυς, Καὶ κλαυκέτης ἢ (fortè ἢ vel καὶ) ψῆτλα, καὶ Λεωγόρας. Morychus quidem (vt idem in Acharnenſes ſcribit) poëta tragicus, tanquam opſophagus & voluptati deditus traducitur. Plura de eo ſcribit Eraſmus in proverbio Stultior Morycho. Paſſeres aut ſoleæ (communiùs enim eſſe puto nomen Schollen) inferioribus Germanis, in prouerbiis quibusdam recepti ſunt: qualia ſunt: Du haſt Schollen geeſſen/die Händt kleben dir: id eſt, Paſſeres guſtaſti, manus viſcoſas habes, in hominem furacem. Et hoc: Du kompſt achter nahe/als Büthen mit den Schollen: quod verterim: Tardiùs ſequeris, vt paſſeres cum ſoleis: cuius vſum eſſe puto in hominem tardiùs & poſt omnis periculi metum aduentantem.

III. COROLLARIVM DE BVGLOSSO SEV SOLEA.

LINGVLACA piſcis idem videtur qui Solea. Vide ſuprà Elemento L. Bugloſſus ut aliquando fœmi- A nino genere in a. vel neutro in um, apud authores reperiatur, maſculinum tamen in us terminarionem præ cæteris probârim: nam & adiectiuum videri hoc nomen poteſt, & ſubaudiri ἰχθύς. Athenæus βούγλωττα, tanquam ex Ariſtotele citat. verùm in iis, qui extant, Ariſtotelis libris, bugloſſi nomen prorſus non legitur. Τρηχέων τ' ἀγέλαι, βούγλωσσοι, καὶ πλατύνεροι, Oppianus lib. I. Halieut. vbi Bellonius, fortè ex Lippij verſione, ponit Bugloſſæ. Βούγλωσσον, piſcis quidam, & genus herbæ, Heſychius. apud Varinum non bene ſcribitur Βούγλωσσις. Bugloſſum Attici pſetram vocant, Athenæus. Vide ſuprà in Paſſere: vbi etiam oſtenſum eſt pſettam videri generale vocabulum ad rhombum, paſſerem & ſoleam. Ἔπεμψά σοι ψῆτταν, καὶ σανδάλιον, καὶ κεστρέα, Alciphron in epiſtolis piſcatoriis. videtur autem ſandalij nomine non alium quàm ſoleam intelligere piſcem. Pſetta piſciculus quidam planus eſt: vel is quem nonnulli ſandalium aut bugloſſum nominant, Varinus. Σάνδαλα δ' αὖ παρέθηκαν ἀεὶ σκηνῆ (videtur locus vitiatus) ἀθανατάων, Ὧν βούγλωσσος ἔναιεν ἐν ἅλμῃ μορμυρόεσσῃ, Marron Parodus. Bugloſſon, piſcis dictus ſolea, Syluaticus. Solea eſt piſcis, à figura denominata, eò quòd calciamentorum ſoleis aſſimiletur, Incertus tanquam ex nono Plinij: vbi is ſoleam nominat duntaxat, nominis rationem (per ſe quidem manifeſtam) non exprimit. Græci à bubulæ linguæ ſimilitudine bugloſſum appellant, quàm hac ætate Romani ſoleam vocant, Hiſpani Lingulacam, Gillius. Ego gloſſam hodie à Græcis alicubi nominari audio: Ab Italis sfoglia, vnde diminutiuum fit sfoletto. Hiſpanis Lenguado, Luſitanis Linguádo. Bellónio tænia ſua, vel altera ſoleæ ſpecies sfolio Romæ dicitur: Rondeletius ſoleam ſimpliciter Venetiis sfoiam, à folij alicuius maioris ſimilitudine vocari ſcribit. Piſcis quem inferiores Germani Schelle/Schulle/vel Scolle indigetant, ſi ſolea non eſt, vt nomen præſe fert: (nam & Galli Sole vocant, quibus cum illi plura quàm nos communia habent,) paſſerum tamen generis omnino eſt. Præſtabit cum Friſiis & aliis quibusdam hunc piſcem nominari Tonge vel Tunge/ id eſt linguã. nos Zunge proferimus. nam inferiores Germani t. vſurpant in multis, vbi nos z. vel ſ. Piſces qui dicũtur linguę (*apud Germanos*) vel ſoleæ, litorales ſunt, Albertus. Angli etiã, vt Galli, nominant a Sole. Eliota ſquatinam interpretatur a Soleſiſſhe/aſpera cute. ego ſquatinam Anglicè State dici puto. Eſto igitur noſtris Solea, ein Zunge: Solea altera, ein andere Zungen art. & Tænia Bellonij, alia quædã Soleæ ſpecies, ein kleine dünne Zungen art. Sed alia eſt Rondeletij Tænia, quam deſcribemus infrà, Elemento T. Saxaulis inter piſces ſalubres nominatur in Regimine Salernitano. vbi Arnoldus interpres: Saxaulis (inquit) vel Saxaulus piſcis eſt marinus, Gallicè dictus Sola. alij piſcem eſſe aiunt, Teutonicè dictum ein Thoget (*lego ein Tonge: vt ſit idem cum Sola Gallorum*) qui piſcis inter marinos ſaluberrimus habetur.

Citharum aſperum ſunt qui verum bugloſſum eſſe credunt, nec ſine ratione, &c. Vide Rondeletium *Citharus.* de Citharo aſpero, ſuprà Elemento C. Idem Rondeletius dubitat Eſcharús ne vel Coris Athenæo me- *Eſcharus.* moratus, idem ſit piſcis cum illo quem ipſe ſoleam oculatam nominat. ſed cum Athenæus eſcharum cum planis piſcibus ex Dorione nominet tantùm: ſicut & eſcharas cum aliis quibusdam nullius certi generis ex Archippo, affirmari de his nihil poteſt.

Marinorum quidam ſunt plani, vt rhombi, ſoleæ, ac paſſeres: qui (paſſères & ſoleæ) à rhombis ſitu B tantùm corporum differunt, &c. Plinius. Vide ſuperiùs in Paſſere B. Citharum bugloſſo vel rhombo ſimilem deſcripſimus in C. ſuprà. Solea piſcis non admodum longus eſt, verùm ſubtilis: & ſoleæ ſimilitudinem habet, vnde nomen accepiſſe puto, Platina. Maxima in Belgicis Oceani litoribus reperitur, noſtrates pedalem longitudinem raró ſuperant, Iouius.

Piſces ſunt litorales Oppiano & Alberto: Ouidio in herboſa arena degunt. Bugloſſus arenoſa ma- C gis, paſſer cœnoſa amat, Wottonus. Terra, hoc eſt vado maris excauato, condi per hyemes pſittam ſoleámque tradunt, Plinius.

Soleæ maleficos piſces defugiunt: eáque ſolùm frequentant loca, in quæ belluæ minimè accedunt, ita D vt argumento ſint maleficos non eſſe, vbi ipſæ, veluti ſolutæ metu, vagentur, Iouius. Verùm hic ſoleis priuatim attribuit, quod Plinius planis omnibus. Certiſſima eſt ſecuritas (inquit Plinius) vidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt vbi maleficæ beſtiæ. qua de cauſa vrinantes, ſacros appellant eos. Hæc ille, perperam ex Ariſtotele. nam is non de planis piſcibus, ſed anthiis hoc ſcribit.

De piſcinis pro piſcibus planis, vt ſoleis ac rhombis, verba Columellæ recitauimus in Paſſere E. E

Solea hodie in lautioribus conuiuiis, in ſumma etiam cæterorum piſcium copia, magnam obtinét F claritatem, Iouius. Nobilis quidam coquus aulæ procerum ingenioſiſſimus, comparabat rhombum phaſiano, ſoleas externis, lampetras coturnicibus, Idem. Ex Xenocrate quædam & Galeno aliisq;, quod ad nutrimentum ex paſſeribus, iam ſuprà recitaui in Paſſere F. vbi etiam Soleæ Bugloſſiq; nomen maiuſculis literis ſignaui. Bugloſſi caro, vt docet Galenus (in libro de cibis boni & mali ſucci cap. 3.) ex iis eſt, quæ ſuccum gignunt neq; craſſum admodum, neq; tenuem, ſed qui vſquequaq; mediocritatem obtineat: qua

& in ſaxatilium penuria, eorum loco vti licebit, Wottonus. Solea leuiſſimum adgenerat nutrimentum in ſtomacho, facilè cõcoquitur: & in ſecundis venarum & iecinoris digeſtionibus nulla fermè noxiarum ſuperfluitatum excrementa relinquit, Iouius. Piſcis eſt marinorum, iuxta medicos, infirmis in cibo ſuauiſſimus (*ſaluberrimus:*) minus enim cæteris pituitæ gignit, & ſapore gratus eſt, Obſcurus. Soleam frictam petroſelino minutim conciſo, & agreſta, aut ſucco malarancij ſuffundes, Platina. Probatur hyeme, & frixa arancij mali ſucco pipereq; conſperſa, Iouius. Patinam ſolearum deſcribit Apicius lib. 4. cap. 2.

G Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus. item rhombus viuus, dein remittitur (rurſum viuus, Marcellus) in mare, Plinius. Bugloſſus impoſitus ſpleni, & faſcia alligatus, naturali quodam modo eum imminuit. oportet autem eum poſt tres dies ad fumum ſuſpendere, Kiranides.

H. a. Bugloſſus piſcis eſt marinus, qui dicitur Scitopimia, (*vox videtur corrupta.*) Kiranides.

Epitheta. Fulgentes ſoleæ candore, Ouidius. βύγλωττος ὑπότρηχυς, Archeſtratus: qui hoc nomine terminatione maſculina, genere autem fœminino vſus eſt. ſubdit enim ταύτην θήρα.

Eſt & Bugloſſus herbæ nomen medicis notæ. Βου ſyllaba in compoſitione auget, & magnitudinem ſignificat: ſiue quoniam βοῦς, id eſt bos animal magnum eſt, (vti & ἵππος, id eſt, equus: quod nomen ſimiliter in compoſitione, magnitudinis nota eſt:) ſiue quoniam dialecto quadam β. pro π. ponitur, & βου pro πολύ.

Solea id genus calceorum eſt, quo plantæ tantùm obteguntur, cæteris propè relictis nudis pedis partibus, ſupernè pedem vinciens anſis, quas ligulas vocant. alio nomine ſuberes dicuntur, & à Græcis crepidæ: licet hæc differre putent aliqui, vt ſcribunt grãmatici quidam recentiores. dictæ ſoleæ, quòd ſolo pedis ſubiiciantur, vt ait Feſtus. Aulus Gellius, Omnia fermè id genus, inquit, quibus plantarum calces tantùm in fine teguntur, cætera parte nuda, & teretibus habenis iuncta, ſoleas dixerunt, nonnunquam voce Græca crepidulas. Martianus Capella: Calcei admodum furui, quorum maximè ſoleæ atræ noctis nigredine colorantur. Cicero de Aruſp. reſponſ. muliebres ſoleas nominat. Horatius 1. Carm. Nec ſoleas fecit, ſartor tamen eſt bonus. Galli nunc omne genus calceamenti communi vocabulo Solier appellant: noſtri eam calcei partem quæ veſtigium ſeu ſolum pedis tegit, die Solen. Soleæ ferreæ equis & mulis applicantur, Catullus ad Coloniam, Ferream vt ſoleam tenaci in voragine mula. Suetonius in Nerone, Soleis mularum argenteis, Soleæ ligneæ, Cicero 2. de Inuent. Solearum lanatarum epigramma eſt Martialis libro 14. Solea etiam dicebatur inſtrumentum oleo conficiendo aptum. Columella libro 12. Oleo autem conficiendo molæ vtiliores ſunt, quam trapetum, quàm canalis & ſolea. Item materia roborea, ſuper quam paries cratitius extruitur, apud Feſtum. Soleatius, ſolearum ſutor, in Aulularia Plauti. Soleatus, qui ſoleis indutus eſt. Cicero 7. Verr. Stetit ſoleatus prætor pop. Rom. cum pallio purpureo, tunicáque talari, muliercula nixus, in litore. Martialis lib. 12. Etſi iam lotus, iam ſoleatus erit. Bugloſſi occulto conuicio dicebantur homines muneribus corrupti, & quibus bos in lingua eſt, vt in Boue quadrupede dixi. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας. γερόντα βούγλωττον τὸ μὴ ταχέως πάνυ συναρπάσομαι καλόν γ' ἂν εἴη, Xenarchus apud Athenæum: tanquam & bugloſſus, præſertim vetulus, aſtutior ſit, & capi difficilior. ſed locus mihi deprauatus & obſcurus videtur.

f. Ταινίδες τε βούγλωσσοί τε καὶ κίθαρος, Epicharmus in Nuptiis Hebæ. Εἶτα λαβεῖν ψῆτταν μεγάλην, καὶ τὴν ὑπότρηχυν βούγλωσσον ταύτην θήρα περὶ Χαλκίδα κεδνήν, Archeſtratus apud Athenæum lib. 7. in Bugloſſo primùm, deinde in Pſetta. ego locis vtriſq; inuicem collatis, lectionem inſtauraui.

Tænia quæ nunc ab Hiſpanis Azedia nuncupatur, Soleæ ſimilis, ſed minor ac ſtrictior eſt, Gillius.

Cynoglossum quoque pſettam vocant Athenienſes, à bugloſſo diuerſum, Wottonus. Sed Athenæi locus, quem interpretatur, ſic habet: Βούγλωσσος. (Hoc nomen pro lemmate ponitur.) Τῶν δὲ βουγλώσσων διαλλάττοντές εἰσιν οἱ κυνόγλωσσοι. περὶ ὧν καὶ αὐτῶν Ἐπίχαρμός φησιν· Αἰλίας (Αἰολίας,) πλᾶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Ἀττικοὶ δὲ ψῆτταν αὐτὴν καλοῦσι. in quibus verbis αὐτὴν ad bugloſſum potiùs (quo de agit ex profeſſo) quàm ad cynogloſſum retulerim. Si quis tamen ad vtrunque malit, eſto. pſettæ enim nomen generale eſſe oſtenſum eſt.

IV. COROLLARIVM, DE PASSERIBVS *aliis diverſis.*

Maculæ, & earum color. Macvlarvm varietas & color, vt certius dignoſcantur quædam paſſerum ſpecies, facit. Albertus Rhombo in parte nigra, id eſt prona, maculas rubentes tribuit. Plagitia, in Regimine Salernitano, piſcis eſt latus (inquit Arnoldus Villanouanus commentariorum author) qui habet in vna parte ſuæ pellis maculas rubeas: eſt autem pellis tota alba, os coruum. Habet etiã paſſeris genus illud, quod Angli Flunder nominant, (ſed Flonder Bellonio Fleſus eſt, ad paſſerem accedens, demptis luteis maculis) Germani (puto) Plateiſſicol/ maculas rubeas, vt audio: Platiſſa verò Germanorum, nigricantes. Paſſer tum maior, qui Plya Gallicè dicitur: tum minor, qui Quadratulus, flauis lituris in ſupina ac cinerea tergoris parte ſuggillatur, Bellonius. Rondeletij Solea oculata, in prona parte maculas habet magnas, oculorum effigiem cum iride & pupilla referentes.

Flettam, Fleſum & Fleteletum. Hippoglossvm ſuum Rondeletius, vulgò Gallicè Flettan putat inde dictum, quòd fluitando natet: quæ etymologia ſi vera eſt, Fleſo quoq; & Fleteleto piſcibus à Gallis ita dictis in eodem paſſerum genere, nomen dediſſe videri poteſt.

Qvadratvlvm paſſerem à Gallis dictum, vulgo Garlet, Germanicè paſſeris ſpeciem exiguam interpretor, ein kleine Plateiſſle art: vel à figura quadrata, ein gevierts Plateiſſle.

Polam vulgò dictam à Gallis Rondeletius Cynogloſſum, Bellonius Soleam alteram nuncupat. Galli in hac voce Pole, o, obſcurè proferunt, ad au. diphthongum declinans. Germani vocare poterunt ein Hundszungen/ id eſt, Canis linguam: vel ein verkehrte Zungen/ id eſt, Soleam inuerſam, quòd os ei oppoſitum oſtendat, quemadmodum & rhombus paſſeri. Carnem eius molliorem eſſe audio, quàm Soleæ.

Limanda paſſeris quædam ſpecies à Gallis dicitur, figura quidem paſſeri ſimilis, ſed nec ſapore, nec bonitate, nec ſpecie carnis. fibroſa enim eſt, vt Io. Caius Anglus nos docuit. Eius Anglicum nomen Bellonius ſcribit Brut. Ego verò Anglos proferre audio Burte/ vel Birte/ vel Brette: fortè à latitudine plana.

plana.(ſic enim noſtri quoque aſſes, ſiue aſſeres & tabulas ligneas vocant. & inde piſci huic nomen aptum fingemus, ein Brettfiſch.) Vocatur & Burtcock Anglis eiuſdem generis piſcis, mas ni fallor, Cock quidem gallinaceus eſt. Bellonius in litore Angliæ exiccatum hunc piſcem ad Germanos transferri ait: Caius verò apud Anglos nunquam ſiccatum ſe vidiſſe, etiamſi vulgaris ſit piſcis. Flunder.

PASSERIS è mari fluuios ſubeuntis ſpecies, Britannis in Tameſi fluuio nominatur Flunder / Flonder / vel Flownder. Galli Fleſum vocant. Hunc piſcem maculas rubeas habere, ni fallor, audiui: Bellonius verò ad paſſerem accedere ſcribit, demptis luteis (quas paſſer habet) maculis.

FLETELETVM paſſerini generis piſcem Fleſo maiorem Britannicum vulgus Helbut nominat, Bellonius. Eliota Anglicè ſcribit Hallibutte / (& Vmbram interpretatur, qui tamen piſcis eſt non planus:) Caius Holybut. Heiligbutt (ſic enim nomen integrum Germanicè ſcribitur) Paſſerem ſacrum ſignificat, fortè à magnitudine. nam ſacrum pro maximo etiam Græci vſurpant. Piſcis in ora Germaniæ dictus Quey vel Heiligbutt / ſimilis paſſeri, pedes circiter duodecim longus, fortiſſimus in aqua. Segmenta eius oblonga indurant ad Solem, quæ vocant Raff & Regling. Ea aliò deportata habentur in deliciis.

PASSERVM ſpecies quædam maior Germanicè Gantzfiſch / hoc eſt integer piſcis dicitur: & alia minor Halbfiſch / id eſt, dimidiatus piſcis. Minorem audio è mari in Albim venire: rarò capi, & pergratum eſſe in cibo cùm recens eſt. Lindaniæ ad Acronium lacum, leucisci lacuſtris ſpeciem (quæ à cyaneo colore vulgò denominatur) anno ætatis quinto Halbfiſch appellant.

DE PASTINACA MARINA, BELLONIVS.

PASTINACAM appellauerunt Latini, quam Græci τρυγόνα, hoc eſt Turturem, à tergoris colore, ac quibusdam veluti expanſis alis, in eius auis ſimilitudinem dixerunt: Lutetiæ (vbi verno præcipuè tempore frequentiſſima eſt) nullo præterquam Raiæ nomine diſcernitur, ac cum raiis in foro piſcario nullo diſcrimine diuendi ſolet. Quanquam Burdegalis & Baionæ peculiare nomen habeat, vbi Taram rotundam appellant, ad diſcrimen Aquilæ, cui Taræ Francæ nomen indiderunt. Maſſilienſes ac Genuenſes Ferraſſam, Romani Bruchum nominant. A

Planus eſt piſcis, duplicis quidem notæ, in læuem & aſperum diſtinctus: etſi vetuſtiores piſcium ſcriptores, læuem tantùm Paſtinacam agnouerint. Cute glabra ac perpolita integitur, cuius dorſum liuet in corticis platani modum: venter autem albicat, pluribus veluti ſtriis per carnem hinc inde deductis. Aſpera Paſtinaca, tota horret aculeis, atque ad caudam præſertim (quam radicis Paſtinacæ longitudinis habet) permultis vncinis in gyrum diſpoſitis ſcatentem. *(Ego ſuprà in Aquila, pag. 77. aſperrimam Paſtinacæ caudam exhibui: quæ longa fuit dodrantes ſex cum palmo. Reor autem à ſimili figura potius ad eiuſdem nominis radicem, quàm à longitudine, nomen huic piſci factum.)* Vtraq; verò Paſtinaca pinnas latiores exerit, quas in alarum morem, cùm natat, expandere ſolet, in quo Turturem imitari crediderunt. Proinde dentibus caret, ſolaq; maxillæ aſperitate, vice dentium, vtitur, ac branchiarum foramina, vtrinq; quina, in oris parte ſupina gerit. B

Cæterùm piſcatores eodem Paſtinacam vtramque, quo raias, educere pacto conſueuerunt, nempe hamo & euerriculis: ſed plurimùm ab earum venenato aculeo ſibi metuunt, quem ad caudæ radicem, digitali longitudine, interdum duplicem, interdum etiam triplicem (quod in aſpera plerunq; cernitur) exerit: ac decumbentem, dum capitur, arrigit: Radium Latini vocauerunt: de quo illud Oppiani: E G B

Naſcitur extrema cauda impenetrabile telum Trygoni.

Vtraq; Paſtinaca litoralis eſt, & cœnoſis gaudet: & Caridibus, Gobionibus, Aphyis, & Cancris (quos perſæpe in eius ventriculo reperias) veſcitur. C

Hepate eſt admodum amplo, quo (quemadmodum & aquilæ) in dolium coniecto noſtri piſcatores, ſua ſponte eliquato pro oleo vtuntur. B E

DE EADEM, RONDELETIVS.

PASTINACA piſcis planus cartilagineus, notas viréſq; maximè perſpicuas & inſignes habet, ipſoq; nomine noſtris & aliis ſatis cognita eſt. Eius ſpecies duas eſſe dicimus: quamuis antiqui vnius duntaxat meminerint, vel ob ſimilitudinem non diſtinxerint, neq; enim facultatibus, neq; caudæ aculeo differunt, A *Species duæ.*

 ſedro-

ſed roſtro tantùm & capite, vt poſtea declarabimus. Τρυγὼν Græcè dicitur, Latinè paſtinaca, ita vertente Plinio lib. 9. cap. 48. Ambroſius in Hexaëmero turturem Latinè expreſſit ad verbum: quem ſecuti ſunt nonnulli, vt Martinus Gregorius medicus Græcè & Latinè doctiſſimus, in libello Galeni de Attenuante victu, quem Latinum fecit. Nos cum Plinio & Cornelio Celſo, quos Gaza etiam ſecutus eſt, paſtinacam dicemus: cuius nominis veſtigia ſecuti ſunt noſtri, qui paſtenago vocãt, Romani bruccho, Ligures ferraza, Siculi baſtonago: Maſſilienſes bougnette, quia farina conſperſa & in ſartagine fricta, itrij genus quod vulgari lingua bougnette vocãt, referat. Nonnulli Prouinciales paſtango vel yaſtango. Flandri lingua ſua muris caudam. Galli raiam ob ſimilitudinem, quam cum raiis habet. Burdegalenſes tareronde. Dalmatæ laccizza. Epicharmus ὀπισθόκεντρον, quòd in poſteriore parte aculeo armata ſit. *(Epitheton hoc Paſtinacæ fecit Epicharmus, non nomen abſolutè.)* Sunt qui columbam marinam appellent. Paſtinacam à Latinis dictam puto, à caudæ colore, rotunditateq; paſtinacæ radici ſimili. Τρυγόνα verò non à colore, vt quidam *(Bellonius)* ſcripſit: nam piſcis hic flaueſcit, ſed ab alarum expanſarum ſimilitudine.

Paſtinaca marina etiam pro herba.

Hic vtile eſt ſtudioſos lectores admoneri paſtinacam marinam, & pro piſce, & pro herba à Cornelio Celſo ſumi, *Eadem hæc priùs annotârat Cornarius in Commentariis ſuis in libros Galeni de compoſ. medic. ſec. loc.*) ne quis homonymia fallatur. Is enim libro 6. cap. 7. ita ſcribit: Plani piſcis quem paſtinacam noſtri, τρυγόνα Græci vocant, aculeus eſt, &c. & lib. 5. cap. 27. remedia docens aduerſus Italiæ ſerpentes: Italia, frigidioréſq; regiones, hac quoq; parte ſalubritatem habent, quòd minùs terribiles angues edunt: aduerſus quos ſatis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurium, vel argemone, vel triſſago, vel perſonatia, vel marina paſtinaca, ſingulæ, binæ verritæ, & cum vino potui datæ, & ſuper vulnus impoſitæ. Cùm paſtinacam marinã herbis adnumeret, eáſq; terendas, & potui dandas eſſe præſcribat, quæ de herbis propriè dicuntur, eam pro herba accipiendam puto. Sunt qui paſtinacam erraticam pro marina legant, ego verò lectionem non mutandam cenſeo. Nam idem autor lactucam marinam pro ſylueſtri dixit, & quemadmodum braſſicam marinam, ita paſtinacam marinam dicere poſſumus. Quam cõtra ſerpentes prodeſſe etiam teſtis eſt Dioſcorides. Serpentium morſibus, ictibuſq; prodeſt, inquit: præſumentes quoq; nulla affici iniuria à ſerpentibus traduntur.

Lib. 3. cap. 59.

B Sed paſtinacam piſcem depingamus, vt à ſimilibus internoſcatur. Paſtinaca piſcis eſt planus, cartilagineus, læuis, ſine ſquamis aculeiſq; in toto corpore, præterquam in cauda, in qua aculeum longum, acutum, vtrinq; ſerratum habet: quem radium Plinius appellauit, Græci κέντρον, cuius dentes (ſic enim ſerræ ſciſſuras Cicero pro Cluentio appellauit, & Columella denticulatas falces dixit. & Plinius cancrorum forcipes denticulatas) caput verſus reflectuntur, cui aliquando duo alij parui breuéſq; ad radicem adnaſcuntur. Cauda longiſſima eſt, læuis, flexibilis, caudæ muris perſimilis: initio enim craſſa paulatim in eam tenuitatem terminatur, vt filum eſſe dicas.

Lib. 9. cap. 42. & 48.
Lib. 2. cap. 21.
Lib. 9. cap 31.

In radio paſtinacæ Dioſcoridẽ impropriè dixiſſe φολίδας.

Impropriè mihi videtur de radio paſtinacæ locutus Dioſcorides lib. 2. cap. 22. Τρυγόνος θαλασσίας τὸ κέντρον, ὃ δὴ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς αὐτῆς πέφυκεν ἀνεστραμμένον ταῖς φολίσιν, ὀδόντα πονοῦντα πραΰνει. θρύπτει γὰρ καὶ ἀποβάλλει. id eſt, Marinæ paſtinacæ radius, qui eius cauda enatus aduerſis ſquamis reflectitur, dentium dolores mitigat: nam eos frangit & euocat. Vel enim aculei ſerrati dentes ad caput ſpectantes φολίδας appellat: vel paſtinacæ tegumentum, id eſt, ſquamas, ſiue corticem: quorum alterum φολίδος nomine ſignificari non poteſt: alterum paſtinacæ minimè competit. φολίδες enim propriè ſunt τῶν ὄφεων λεπίδες, id eſt ſerpentum ſquamæ, vel cortex meliùs, vt in Ariſtotele vertit Gaza: vnde φολιδωτὰ animalia vocat cortice tecta, quæ hyeme latent. Id apertiſſime oſtendit Alexander Aphrodiſienſis in Problematis. Πεζοῖς δὲ ζώοις τρίχας ἡ φύσις περιέβαλε, ἑρπετοῖς δὲ φολίδας: ἐνύδροις δὲ λεπίδας, ἢ ὄστρακα. id eſt; Pilis gradientes beſtias natura texit, ſerpentes cortice, aquatiles ſquamis vel teſta. Quare cùm neq; aculei ſerrati dentes, φολίδες dici poſſint, quòd ſubſtantia ſint dura, planeq; oſſea: neq; paſtinaca cortice vel ſquamis intecta ſit, aduerſus quas à capite ad caudam verſas radij dentes reflectantur: non poſſum non exiſtimare, vel Dioſcoridis locum inemendatum eſſe, vel improprio vocabulo, aut radij dentes, aut cutem læuem paſtinacæ eum expreſſiſſe. Quæ reprehendendi eius autoris cauſa, cuius maximè ſum ſtudioſus, nemo à me dicta eſſe putet, ſed annotandi tantùm loci gratia, ne vnica vocula à piſcis huius cognitione lector diligens retardetur.

Reliquum.

B Verùm paſtinacæ picturam perſequamur. Radij dentes quò propriores caudæ, eò maiores ſunt: quod in cauſa eſt cur faciliùs penetret: difficiliùs autem educatur, ob reflexos dentes. Itaq; ſi piſcem pupugerit, tanquam hamo retinet. Radius in media ferè eſt cauda, ex craſſiore eius parte ortus. Roſtrum in angulum acutum deſinit: nec venenatum, vt Rauiſius Textor ſcriptum reliquit, ſed citra periculum edule eſt. Venenum in radio eſt duntaxat, quam ob cauſam abſciſſa cauda venditur, ne emptores inſcij lædantur. Idem autor falsò ſcripſit, nullum eſſe huius veneni remediũ, cùm multa ſint à veteribus experientia comperta, & poſteris tradita, quæ deinceps proferemus. Oculos in prona parte habet paſtinaca. Os, foramina pro naribus, item branchiarum foramina, in ſupina parte: quia neq; in hoc piſce, neq; aliis cartilagineis planis, ob corporis tenuitatẽ, in lateribus collocari potuerunt, demptis ſquatina & rana. Partes in quibus branchiæ ſitæ, flaccidæ ſunt, & carne vacuæ. Quamobrem Galenus cartilagineis planis hoc commune eſſe ſcripſit, vt partes quæ circa caudam ſunt, carnoſiores ſint mediis partibus, quod torpedinibus maximè ineſt: videntur enim mediæ ipſarum partes, veluti cartilaginem quandam tabidam habere, illud eſt circa branchias mucoſum, vel vt modò diximus, flaccidum, quod χόνδρον τακερόν, id eſt, cartilaginem tabidam vocat: nam paulò infra quina branchiarum foramina, alia eſt cartilago dura ac ferè oſſea, quæ naturales partes à ſpiritalibus ſeparat: quam in paſtinaca, torpedinibus, raiiſq; videre eſt. Paſtinacæ os eſt paruum, interna oris regio ampla, ſine dentibus, ſed horum vice maxillæ ſunt aſperæ, ac ferè oſſeæ. Ventriculus ſatis ab ore diſſitus, idcirco ſtomachus ei præponitur. Paruus ventriculus, anguſtúſq; in ecphyſim deſinit, à qua gracile breuéq; inteſtinum dependet. Sequitur aliud initio anguſtius: quod ſenſim latius fit, ſed priuſquam maximè amplificetur, rurſus anguſtatur, poſtremò in rectum inteſtinum deſinit, vnde excrementa porracei coloris excernuntur, qualia in morbis quibuſdam, & à pueris reiici videmus. Iecur in lobos duos diuiſum ex albo flaueſcit, cui fel adhæret ex viridi flaueſcens. Vterus eſt oblongus, quo oua continentur. Latera in tenuem quandam ſubſtantiam, & branchiarum ſubſtantiæ ſimilem deſinunt.

Libr. 3. de Alim. facult.

B C Paſtinaca latitudine ſua natat: pinnis enim caret, autore Ariſtotele (lib. 1. de hiſt. cap. 5. & lib. 9. cap. 20.)

Item Plinio. E planis aliqua non habent pinnas,vt paſtinacæ: ipſa enim latitudine natant. In cauda pinnulam quidem habet: ſed Ariſtoteles & Plinius, quum de piſcium pinnis loquuntur, eas quæ ad natandum impellendúmque corpus datæ ſunt,intelligunt,non eas quæ vel ad tuendum corpus,vel ad dirigendam natationem conferunt. Non ſolùm natat,ſed enim volat,ſi Æliano credimus: quum enim, inquit, natandi cupiditate affecta eſt,natare poteſt: quum rurſus volandi ſtudio tenetur, ſurſum verſus ſublimis volat. *Quomodo natet, & de pinnis eius.*

In cœnoſis locis non procul à litoribus degit. Veſcitur piſcium carne, quos non robore, ſed aſtu & ſolertia capit. C Plinius:Paſtinaca latrocinatur ex occulto,tranſeuntes radio (quod telum eſt ei) figens. argumentum ſolertiæ huius,quòd tardiſſimi piſcium hi,mugilem velociſſimum omnium habentes in ventre reperiuntur. Coëunt paſtinacæ,non ſolùm admotis ſupinis partibus, ſed etiã tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis: cauda enim cùm valde craſſa non ſit,impedimento eſſe non poteſt. Fœtus verò non recipiunt,vt nec raiæ,ob caudæ aſperitatem, vt autor eſt Ariſtoteles. Verùm in Paſtinacis caudæ aſperitas,de aculeo tantùm intelligenda eſt: præter hunc enim tota cauda læuis,in raiis verò tota aſpera. G

Radij paſtinacæ miras vires tradit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, quippe cuius veneno mortiferáq; vi cedant tela Perſarum venenata: qui mortua etiam paſtinaca vires ſuas ſeruat, quas non ſolùm in animantes,ſed etiam in ſaxa,herbas arboréſque *(& quæcunque contigerit)* exerit: illius enim contactu exareſcunt & contabeſcunt. Hunc radium Circen Telegono dediſſe narrat, vt eo aduerſus hoſtes vteretur, quo tamen incautus patrem necauit. Verſus aliquot Oppiani adſcribam,vt eorum elegantia lectores ad locum integrum perlegendum incitentur: *De veneno ex paſtinacæ radio.*

Τρυγόνι δ' οὔπω τι κακώτερον ἔπλετο πῆμα — Τρώματος, οὐδ' ὅσα χεῖρες ἀρήια τεχνήσαντο
Χαλκήων, οὐδ' ὅσα φερεπτερύγων ἐπ' ὀϊστῶν — Πέρσαι φαρμακτῆρες ὀλέθρια μητίσαντο.
Τρυγόνι γὰρ ζωῇ τε βέλος ῥίγιστον ὀπηδεῖ — Ζαφλεγὲς, οἷόν πού τις ἀνὴρ πέφρικεν ἀκέων:
Ζώει τεφθιμένης καὶ ἀτειρέα δύεται ἀλκὴν — Ἄτροπον,&c. *(Alios etiam huius poëtæ verſus de Paſtinacæ aculeo reperies ſuprà in Corollario de Gladio B pag.382.)*

Ælianus tradit huic aculeo adeò mortiferam vim ineſſe, vt celeriter non modò homines, ſed etiam animalia perdere queat.quod quidem ipſum (inquit) vt non admirabilitatem facit: certè id ſtupendam admirationem habet,quòd,ſi ad maximam arborem & vegetam,& ſummè virentem aculeum admoueas & defigas,non multò pòſt amittit folia: quæ poſtquam defluxerint, totus truncus ſimilis eſt arboribus Sôlis ardoribus exiccatis. Quòd homines necet,idem ſcribit, vnde & Nicander ἰλοεργὸν τρυγόνα vocat. Plinius lib. 32. cap. 2.paſtinacæ radio arbores necari dixit. Id hoc loco verè referre poſſum, cuius teſtis præſens fui.Ruſticus quidam è Cemeniis montibus,cùm paſtinacam à ſe furto ſublatam veſte tegeret,telo femori infixo vulneratus eſt:ſed ne furtum deprenderetur, ad vulneris dolorem exclamare non auſus, clàm ad me venit,rem omnem aperit,telum adhuc infixum monſtrans:quod dilatato vulnere extractum eſt,atq; intereà dum cremaretur,& in cinerẽ redigeretur,vulneri paſtinacæ iecur imponendũ curaui, nec id ſine ſucceſſu:paulò pòſt enim ſedatus fuit dolor,cœpitq; tumor ſummitti,nihilominus tamen cùm nõ ignorarẽ piſcem iſtum ſui veneni habere in ſe antipharmacum,radij cinerem cum aceto vulneri admoui. Quo,& veneno medicatus ſum,& vulnus recens planè exiccaui. Venenum iſtud noſtris piſcatoribus notum eſt:captis enim paſtinacis caudas abſcindunt,niſi ſi aliquando in forum piſcariũ integras deferant, in gratiã medicinæ ſtudioſorũ:qui à me & de piſce,& de eius in medicina vſu admoniti,eas emunt & exiccãt. *Lib.8.cap.26.* *Hiſtoria.*

Sunt permulta alia veneni huius remedia.Paſtinaca ipſa diuulſa & vulneri impoſita,ſui ictus medela eſt, vt tradit Dioſcorides lib. 8.cap.6. Superſtitioſius aliud remedium docet Aëtius. Deniq; omnia quæ viperarum morſibus medentur,ei qui à marina paſtinaca icitur,conuenire autor eſt Dioſcorides.Plinius lib. 28. cap.10.contra paſtinacã & omnium marinorũ ictus vel morſus,coagulũ leporis vel hœdi, vel agni, drachmę pondere ex vino prodeſſe tradit.Item cõtra eandẽ prodeſſe etiã mullum illitum vel in cibo ſumptum. *Lib.13.cap.37.* *Ibidem.* *Libr.32.cap 5.*

Neq; verò ſolùm multis nos pręſidiis contra malum hoc muniuit parens rerum natura: ſed etiam vt malorum aliorum remediũ à paſtinaca ſumeretur effecit,vt nullus planè ſit de ea cõquerendi locus.Nam, vt Dioſcorides lib. 2.cap.22.docet,Paſtinacæ radio dentium dolor mitigatur,quoniam eos frangit & euocat.Quod Plinius apertiùs docet:Paſtinacæ radio ſcarificare gingiuas,in dolore dentium vtiliſſimum: cõteritur is, & cum elleboro albo illitus dentes ſine vexatione extrahit. Aliam vtendi rationem docet Cornelius Celſus lib.6.cap.9,de dolore dentium ſcribens: Plani piſcis,quem paſtinacam noſtri,τρυγόνα Græci vocant,aculeus torretur, deinde conteritur,reſinaq; excipitur,qua denti circundata,hunc *(dentem ſoluit & excidere facit)* ſoluit.Prætereà paſtinacæ radius adalligatus vmbilico, exiſtimatur partus faciles facere,ſi viuenti ablatus ſit, ipſaque denuo in mare dimiſſa. Paſtinacæ verò iecur (inquit idem Plinius) in oleo decoctum, pruritum ſcabiemq; non hominum modò, ſed & quadrupedum efficaciſſimè ſedat: id quod in cane primùm, deinde in homine verum eſſe ſum expertus, ſed efficacius redditur medicamentum,ſi in oleo iuniperi iecur diſſoluatur.Si verò cruſtoſa ſit ſcabies,olei tartari modicum admiſcendum. *Remedia ex paſtinaca.* *Lib.32.cap.7.* *Plinius lib 32. cap. 10.*

Profuerit hîc Galeni locum illuſtraſſe *(Obſeruauit hæc primus Cornarius, in Commentariis ſuis in libros Galeni de compoſ.med ſec.locos)* in quo de iis quæ ſtupefaciendo dolorem ſedant,loquitur libro 22. methodi medendi: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ φάρμακα διὰ τῶν σπερμάτων ὀνομαζόμενα,καὶ τρυγόνος, μετριώτερα μὲν εἰς τὴν ἐν τῷ παραχρῆμα νάρκην,ἀκινδυνώτερα δὲ εἰς τὸ μέλλον.vbi pro τρυγόνος,id eſt paſtinacæ,legendum τρίγωνα: ſic enim à triãguli figura vocat τροχίσκους,καὶ κυκλίσκους.quos Latini paſtillos appellant.Hæc peruerſa lectio Thomam Linacrum medicum Latinè & Græcè doctiſſimum,Galeniq; interpretem optimum,in errorem induxit. Sic enim Galeni locum citatum conuertit.Sunt ſanè & alia non pauca ex ſeminibus confecta, Græcè διὰ σπερμάτων & τρυγόνος ex paſtinaca piſce.Qui locus in nonnullis exemplaribus Latinis emendatus fuit,hoc modo: Sunt & alia medicamenta, non pauca ex ſeminibus confecta Græcè διὰ σπερμάτων & τρίγωνα nominata, quæ ſicut ad torporem in præſens inducendum mitiora, ita in futurum ſunt tutiora. Illud verò medicamentum ex ſeminibus, ſiue trigonum, ſiue trochiſcus,non paſtinacam piſcem(etiamſi dolorem in vulnerata parte,ſtuporem in toto corpore inducat,vt prodidit Aëtius)ſed apij hyoſcyami,aniſi ſemina, & opium recipit,doloris leniendi vim habens:ſtupefaciendo quidem ob opiũ,hyoſciamumq;: diſcuciendo verò, ob apium & aniſum. Vide quanti erroris, quantumq; in Medicina pernitioſi, occaſionem præbeat voculæ vnius peruerſæ lectio. *Perpenſus Galeni locus de Paſtillis trygonis.*

Nunc

Nunc illud diſquirendum eſt, num à menſis reiicienda ſit, neq; in cibis numeranda paſtinaca, quod nonnullis viſum, quia radio venenatos ictus inferat. At omnia quæ vel ictu, vel morſu venenum infundũt, omnibus pattibus venenata non ſunt: ſed vel aculeos duntaxat, vel dentes venenatos habent, reliquas verò partes veneni expertes. Et, vt terrena omittamus, in marini aranei, ſiue draconis aculeis, qui ad branchias ſunt & dorſi initio, venenum ineſt: ſic & ſcorpio ictu lædit: illis tamen citra vitæ vel valetudinis periculum veſcimur. Idem de paſtinaca ſentiendum, cuius radius duntaxat venenatus eſt, quo reſciſſo citra incommodum vllum quilibet ea veſci poteſt. Quanquam quæ de eius carnis ſubſtantia ſcribit Galenus lib. 3. de Aliment. facult. non ſatis probem, cùm eam mollem iucundamq; eſſe dicat: & in libello de Attenuante victu ſaxatilium loco ſubſtituat: *(quam ſententiam Pſellus quoque in libro de victus ratione ſequitur.)* Sola, inquit, cartilagineorum torpedo & paſtinaca (ſic enim meliùs quàm turtur, vt vertit interpres) laudantur, poſſiſq; nonnunquam in ſaxatilium penuria iis vti. ſatius tamen fuerit eos piſces præparari, aut albo iure portum prolixiùs immiſcendo, & piperis porciunculam. Quæ præparatio ſatis arguit paſtinacam torpedinémque, ſucco & ſubſtantia, ſaxatilibus minimè ſimiles eſſe. Porrum enim piperq; non niſi ad craſſi ſiue glutinoſi, vel craſſi glutinoſiq; humoris attenuationem in cibis permiſcentur. Quòd ſi certius huius rei iudicium facere volueris, ſenſum guſtatus iudicem adhibeas, quemadmodum ego ſæpius feci. Nam reuera carnem paſtinacæ mollem, inſuauem, ferinum quid reſipientem, maliq; ſucci eſſe comperies. Quare non ſine ratione etiam à plebe reiicitur, nec niſi in ſumma aliorum piſcium inopia emitur. Elixa ex aceto editur, vel farina conſperſa frigitur.

Notatur Galenus.

A Hactenus de paſtinaca: quam verè nos repræſentaſſe conſtat, ex his quæ ex Ariſtotele, Plinio, Cornelio Celſo, Galeno, Dioſcoride protulimus. Omnium enim conſenſu planus eſt piſcis, cartilagineus, è cuius cauda radius enaſcitur. Quæ omnia ſenſus ipſe, & experientia ei quam depinximus, conuenire docent. His accedit vulgaris gentium variarum appellatio, Latini nominis veſtigia retinens.

Veram ſe paſtinacam dediſſe.

COROLLARIVM.

A Paſtinacam Veneti piſcem columbum appellant, Maſſarius. Rondeletius Orbem piſcem, Venetis columbum vocari ſcribit: & ſimiliter Galeum læuem Romanis. Bruccus vulgò dictus Romæ piſcis, aquilę piſci ſimilis eſt, niſi quòd vnum tantùm habet radium, & roſtro eſt obtuſo. Eſt & alius piſcis, ſimiliter bruccus dictus, qui venenatum radium cinerei coloris habet. eum eſſe veram paſtinacam eruditi quidam exiſtimant, Hæc olim Cornelius Sittardus ad me ſcripſit. An bruccus fortè dicitur, ceu bronchus, ab ore prominente? Taræ nomen Aquitanis in vſu, à Turture factum videtur. Turtur auis Hebraicè tor ſonat, Italicè tortora: ad eas voces Tara Gallicum accedit, Ligures vocant Ferraſam, Maſſilienſes Glorinum, (vt & maiorem paſtinacam, Glorioſam Narbonenſes,) Gillius. Videtur autem Glorinum dicere, quaſi glorioſum ſeu ambitioſum piſcem: fortè quòd caudæ radium erigat, vt ceruicem & criſtas ſuperbi & ambitioſi milites ſolent: & pleroſque cæteros piſces facile præ ſe contemnat. Ferraſa verò nominata apparet, quòd eius cauda mucrone oſſeo ad vulnerandum, vt haſta ferreo muniatur. Arma vt telum perforat vi ferri, & veneni malo, Plinius. Anglos audio piſcem columbam Italis dictum, vulgò vocare a Poſſen: Germanis inferioribus een Peilſtert. quę vox ſagittæ caudam ſignificat. Stert quidem cauda eſt: & piſcis huius nomen Flandris ſua lingua caudam muris ſignificare, author eſt Rondeletius. Flandri fortè pronuntiarent, een Ratte point. Sed Pile etiam genus muris eſt, Noricum interpretatur Ge. Agricola: quem Bilchmuß alij vocant, cauda admodum breui, quum Paſtinacæ cauda oblonga ſit. Genuenſes quoque aquilam, peſce ratto vocant. Dortedauben (id eſt, turtur) alicui ad oram Germaniæ dictus piſcis, paſtinaca forte aut eiuſdem generis piſcis eſt. aëre durari ſolet. Ego Germanicum, regioni noſtræ conueniens, huius piſcis nomen coniunxerim, Gifftroche / id eſt, Raia venenata: vel Stahelroch / vel Angelfiſch / : ab aculeo ſiue radio in cauda venenato. aculeum enim (ſicut & hamum) noſtri angel vocant. Sic & Paſtinacam maiorem, quam aliqui Aquilam marinam vocant, interpretari licebit, Adlerfiſch / oder Krotteroch / (capite enim bufonem refert,) oder groſſer Angelfiſch. quò minùs enim Meeradler interpreter, haliæetos auis facit, quam Angli vocant an oſprey. Sunt qui Paſtinacam marinam, vulgò Columbam mar. vocent, ein Meertaub. quanquam autem & alij multi piſces in diuerſis corporis partibus aculeati ſunt: nihil venenatius tamen Paſtinacæ aculeo, vt meritò per excellentiam, hoc illa ſibi nomen vendicet.

Species quot.

Rondeletius Paſtinacæ ſpecies duas facit, non aliter ferè quàm roſtro & capite differentes. de harum altera, quæ maior eſt, egimus ſuprà in Aquila, Elemento A. Bellonius tres ſpecies facere videtur, maiorem primùm, quam Aquilam nominat. deinde minorem. quam in læuem & aſperam ſubdiuidit. Nos tamen ſuprà in Aquila caudam aſperæ cuiuſdam Paſtinacæ (Itali, vt audio, Burchio nominant) ſex dodrantibus longiorem exhibuimus: vt aſpera etiam forſan duplex ſit, vna minor, Bellonio nota: altera maior, eidem aliiſq; ſcriptoribus hactenus incognita.

B Paſtinaca piſcis eſt cartilagineus, planus, caudatus, ſed tenuiter, *quoniam craſſa primùm, paulatim in magnam tenuitatem contrahitur.)* Ariſtot. Idem alibi caudam longam & ſpinoſam ei eſſe tradit. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt raiæ, paſtinacæ, Plinius. Radium tenuem ac planum, deſinentem in mucronem, digitalis & interdum ſemipedis longitudinis, in modum ſerræ vtrinq; denticulatum denticulis retrouerſis ſuper caudam habet, Maſſarius. Aculeum caudæ Orus ſpinam nominat, τὴν ἐν τῇ οὐρᾷ ἄκανθαν: Marcellus Empiricus ſpiculum, vel acum oſſeam. Nihil execrabilius quàm radius ſuper caudam eminens paſtinacæ, quincunciali magnitudine. arma is vt telum perforat, vi ferri & veneni malo, Plinius. Quod ad ſitum, in media ferè cauda eſt, vt Rondeletius ſcribit, & picturę omnes oſtendunt. Bellonius tamen radium ad caudæ radicem enaſci ait: & Oppianus interprete Lippio, Naſcitur extrema cauda impenetrabile telum. Τρυγόνι δ' ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον οὐρῆς Κέντρον. poteſt quidem νεάτη etiam pro epitheto caudæ totius accipi. In paſtinaca arida quam inſpexi, cauda non longior erat octo vel nouem digitis. radius à medio caudæ incipiens, deſinebat digito vno tantùm cis finem: nõ in transuerſum, ſed recta ſuper caudam deorſum tendens. Elephas vel ibis piſcis aculeum habet vt paſtinaca, Rondeletius in Anthiæ prima ſpecie: Vocat autem & deſcribit alibi hunc piſcem Scolopacis nomine. Aquila piſcis per omnia ſimilis eſt trygoni piſci, præter centrum, Kiranides. Vide in Aquila.

C Pelagius eſt piſcis, vt & reliqua cartilaginata, vt Ariſtoteles tradit: verùm, vt Oppiano placet, in

locis

locis degit cœnoſis,(ἐν πηλώδεσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης,) nec longe à litore, Wottonus. Coit quemadmodum raia, Plinius. Plura de eius coitu leges in iis quæ de coitu piſcium in genere traduntur. Pedeſtrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ animal generant, mare ſuperueniente. habent verò in quod meatus (genitales) contingant, & quo per coitum adhæreant: vt rana, & paſtinaca, & reliqua generis eiusdem, Ariſtot. ego legendum coniicio, ut rana & rubeta, &c. quanquam Græcè τρυγόνες legitur, id eſt, paſtinacæ, pro quo φρῦνοι repono. Quòd paſtinacam Ælianus poſſe volare ait, falſum exiſtimo, Gillius.

Paſtinaca centro (id eſt, aculeo) ſe tuetur, Ælianus. Capta ſpinam caudæ abiicit: vel potiùs piſcatorem ea vulnerat. Vide infra in H.a. in iconis eius explicatione. Paſtinaca etiam ſeipſam occultat, vt piſciculos venetur: ſed non ſimili modo quo rana piſcatrix & torpedo. latrocinatur enim ex occulto, tranſeūtes radio (quod telum eſt ei) figens. argumenta ſolertiæ huius, quòd tardiſſimi piſcium hi mugilem velociſſimum omnium habentes in ventre reperiuntur, Ariſtoteles & Plinius. Gladius & Paſtinaca, niſi quem viuum aut mortuum percuſſerint, non attingunt, Oppianus & Paraphraſtes Græcus innominatus. Paſtinaca præcipuè perſequitur galeos, Plinius. Vide ſuprà in Corollario de Gladio A. circa finem. D

Paſtinaca piſcatorem manu ſe comprehendentem plerunque aculeo, quem venenatum habet figit. Cùm Paſtinacam ſubnatantem piſcator intuitus fuerit, ridiculum quiddam in piſcatoria nauicula ſaltat: & dicteria aut conuicia aliqua iactat: & inſuper ad tibiam, (ſi nôrit) quam tanquam illecebram fert, canere incipit: hæc ex ea re magnam lætitiam, voluptatemque capit. Etenim, ſicut ferunt, tum aures habet muſicæ, tum ſaltationis oculos intelligentes. atque hac permulſione illecta ſenſim ad ſummam aquam effertur. Interea verò dum hic cantu & ſaltatione illecebras egregiè machinatur, alter quiſpiam naſſa (φορμίῳ) imprudentem ſubducit, Ælianus de animalibus lib. 17. cap. 18. Idem lib. 1. cap. 39. Piſcatores (inquit) ſaltant & canunt quàm poſſunt ſuauiſſimé. paſtinacæ verò obiectatæ adnant propiùs. illi ſenſim ac pedentim recedunt. ibi tum dolus in miſeras ſtructus apparet, quæ ſaltatione & cantu allectatæ fuerant, retibus iam extenſis incluſæ capiuntur. Captis in Propontide paſtinacis illico caudas abſcindunt: quod noſtri ad Oceanum piſcatores facere negligunt. Lutetiam enim & Rhotomagum vnà cum aculeis afferunt, Bellonius in Singularibus. E

Paſtinaca detracto radio in littore Liguſtico ac Gallico comeditur, Gillius. In cibo ſumpta ventrem exonerat. ſed cibi cauſa ſecundū Plinium extrahi debet è dorſo eius quicquid ſimile eſt croco, capútq; totum, ad quæ caudam nos addimus, Maſſarius. Debet autē & hæc, & omnia teſtacea modicè colui in cibis, quia ſaporis gratia perit, Plinius. Multùm alit turtur, Pſelli interpres inter piſces. Paſtinaca carnem habet molliorem, ſuauem, concoctúque facilem, *(hæc ex Galeno ſumpta, Rondeletius reprehendit,)* & quæ corpus mediocriter alit, aluúmque modicè mouet: qua nonnunquam & in piſcium ſaxatilium loco in cibo vti licet, Wottonus. Laborans tertio genere tabis, quarto menſe edat raiam, paſtinacam, &c. Hippocrates in libro de affectionibus internis. Hepaticus quidam morbus eſt pleuritidi non diſſimilis, quod ad patientes locos, &c. in eo æger ex piſcibus vtatur turpedine, paſtinaca, & raiis paruis, omnibus coctis, Ibidem. F

Trygon piſcis eſt marinus aculeo venenato, ὃς τὸ κέντρον δηλητήριον, Heſychius & Varinus. Letaliſque trygon, Auſonius. Nullum (inter marina animalia venenata) vſquam execrabilius, quàm radius ſuper caudam eminens paſtinacæ, quincunciali magnitudine. arbores infixus radici necat. arma vt telum perforat, vi ferri, & veneni malo, Plinius. Paſtinacæ marinæ radius (inquit Ælianus libro 1. de animalibus, cap. 56.) ab omni medicina inuictus exiſtit. etenim primùm vt pupugit, ſtatim interficit. quod quidem ipſius telum vel rei maritimæ periti ſſimi perhorrent. neque enim alius quiſquam, neque vulneratrix ipſa medicinam facere poteſt: *(vtrunque hoc falſum eſſe ex remediis quæ authores tradiderunt, tum aliis tum ex ipſa paſtinaca, apparet:)* hoc ſcilicet dono ſoli quondam haſtæ Pelei conceſſo. Idem libro 2. cap. 36. Ex omnibus (inquit) beſtiis infeſtiſſimo ac periculoſiſſimo aculeo Paſtinaca prædita eſt. cuius rei teſtimonio eſt: ſi eum quis in arborem virentem & florentem infixerit, non longo interuallo emarceſcere differt, ſed potiùs eueſtigio exiccatur: idipſum facit in animalibus: nam ſi quod contigerit, necat. Et libro 2. cap. 50. Gobio, Draco, piſces marini pungendo venenū emittunt, minimè tamen mortiferum: Paſtinaca verò ſæpe aculeo mortem infert. Leonides Byzantius hominem piſcium naturam & diſcrimina ignorantem, è reti ait paſtinacam arripuiſſe: putabat infelix ille Paſſerem eſſe: ſimúlque vt ille rapuiſſet, in ſinum ſuum abdidiſſe, clámque ſe ſubduxiſſe, tanquam quiddam lautum & pretioſum fuiſſet: vbi Paſtinaca ex compreſſione dolere cœpiſſet, aculeo eum, qui ſe diripuiſſet, confixiſſe, atque infelicis furis ventrem adeò vulneraſſe, vt inteſtinis effuſis mortuus inueniretur, & cum eo piſcis. vnde quidnam imprudens ille patraſſet, facile coniectari potuit. Circe venefica filio Telegono huius piſcis radium haſtili præfigendum dedit, vt eo in hoſtes vteretur. is verò cum ad inſulam quandam appuliſſet, & greges deprædaretur, inſcius patrem ſuum Vlyſſem, quem quærebat: & ad quem greges illi pertinebant, defendendi cauſa accurrentem vno ictu occidit, Oppianus. Κτενεῖ δ᾽ ὁ τύψας πλευρὰ λοίγιος σίνυξ Κέντρῳ δυσαλθὴς ἔλλοπος Σαρδωνικῆς, Lycophron in Alexandra. id eſt, Occidet autem (Vlyſſem) haſtile pernicioſum, aculeo præpilatum ægrè curabili piſcis venenati, vulnere coſtis impacto. Telegonus Vlyſſis filius patrem quærens, nec agnoſcens, nec agnitus, &c. haſtili (cui ſummitas marinæ turturis oſſe armabatur, inſigne ſcilicet inſulæ eius, in qua ipſe genitus erat) eum vulnerauit: vnde is triduo pòſt mortuus eſt. Dictys Creten. in fine hiſtoriæ ſuæ. ---- θάνατος δέ τοι ἐξ ἁλὸς αὐτῷ Ἀβληχρὸς μάλα τοῖος ἐλεύσεται, ὅς κέ σε πέφνῃ Γήραϊ ὕπο λιπαρῷ ἀρημένον, Tireſias ad Vlyſſem Odyſſeæ Λ. Euſtathius in commentariis docet duplicem eſſe lectionem: vnam, ἔξαλος, pro eo quod eſt, extra mare, in continente. alteram ἐξ ἁλὸς, duabus dictionibus, id eſt, ab ipſo mari. aiunt enim (inquit) Telegonum Vlyſſis & Circes filium haſtam à Vulcano fabricatam habuiſſe, cuius ſpiculum (ἡ ἐπιδορατίς) adamantinum fuerit. cuſpis verò (ἡ αἰχμή) aculeus paſtinacę marinæ: haſtile verò (ὁ δόρυ) aureum. Sic inſtructum, Tyrrhenis relictis ad inquiſitionem patris profectum, poſſeſſiones quaſdam patris in Epiro inſcium inuaſiſſe: & patrem ſe opponentem interfeciſſe. Porrò aculeum illum paſtinacæ, fuiſſe aiunt de huius generis piſce, quem Phorcys interemerit graſſantē in piſces Phorcidis ſtagni. Quod ad dictiones ἐπιδορατίς & αἰχμή, eas pleriq; pro ſynonymis accipiunt: aliqui diſtinguunt: tanquā epidoratis ſit quod dorati id eſt G

Ex Æliano.

Vlyſſes radio paſtinacæ occeſus.

id eſt haſtæ additur ſpiculum totum (ex ferro nimirum, vel in Telegoni haſtili ex adamante:) αἰχμὴ verò pars eius acutiſſima, (id eſt, cuſpis vel mucro:) Hæc ille. Vlyſſes ἐκ τῆς θαλάττης (id eſt è mari periit) nempe paſtinacæ ictu, vt Titus Imperator etiam leporis mar. veneno, ſicut ex Philoſtrato retuli ſuprà in Corollario Leporis mar. G. paulò poſt initiũ. Sophoclis Tragœdia Ἀκανθοπλὴξ citatur in voce Ἑλαιάδεσσα apud Heſychium: videtur autẽ de Vlyſſe intelligi debere. Paſtinacæ aculeo in arboris truncum defixo, perit ea & areſcit. quòd ſi retibus capta piſcatorẽ vulnerârit, carnes vulneris putreſcentes tabeſcunt & imminuuntur, Nicander in Theriacis.

Signa. Si marina paſtinaca percuſſit, (in Græco eſt momordit. & Ægineta quoq; paſtinacæ & murænæ morſuum, contráq; eos remediorum meminit. Cæterùm Dioſcorides ſequente libro vbi remedia ſeorſim tradit, πληγεῖσι dicit, id eſt percuſſis, non δηχθεῖσιν, id eſt morſis: quanquam illic quoq; capitis inſcriptio habet δεδηγμένων. Et hoc ipſo in loco de ſignis, mox ſequitur: αὐτὸς δὲ ὁ πληγεὶς (non δηχθεὶς) τόπος, μέλας γίνεται. alia lectio: αὐτὸς δὲ ὁ τόπος πέλιος γίνεται, καὶ μέλας τὰ κύκλῳ. Et quanquam apud Æginetam quoque libro 5. legatur, τοῖς ὑπὸ τρυγόνος καὶ μυραίνης δηχθεῖσιν, vbi πληγεῖσιν in propria ſignificatione non quadraret murænæ, quæ mordet non percutit: [aut dicendum, verbum mordere latiùs patêre: nam & Heras apud Galenum de comp. ſec. genera lib. 5. σκορπιόδηκτος dixit: item Abſyrtus, Τῷ δὲ ὑπὸ σκορπίου δηχθέντι, &c. Et rurſus, Ἄριστον δὲ ἐπὶ πάντων τῶν θηριοδήκτων τὸν πεπληγότα τόπον ἀσάν τις αἴθῃ διακαίειν: vbi τὸ δάκνεσθαι & πλήσσεσθαι promiſcuè accipiuntur:] mihi tamen nullus eius, aut non periculoſus morſus eſſe videtur. Bellonio dentibus caret, eorúmq; loco maxillas aſperas habet) protinus accidunt grauiſſimi dolores, aſſiduæ conuulſiones, laſſitudo, & imbecillitas, (πόνος καὶ ἀτονία: Marcellus vertit, labor, vigilia, languor: quaſi etiam ἀγρυπνία legerit.) mens percuſſis labat. poſtea obmuteſcunt. oculi caligant. Percuſſus autem locus in ambitu cum vicinis partibus denigratur: & ita obſtupeſcit, vt tangẽtem non ſentiat. hunc ſi quis premat, atra ſanies, craſſa & malè olens excernitur, Dioſcorides lib. 6. Ægineta ſignis deſcribendis non opus eſſe putauit, quòd piſcis hic omnibus notus eſſet. Actuarius Dioſcoridis verba tranſcripſit. Qui à marina paſtinaca percuſſi ſunt (inquit Aëtius) his vulneris locus manifeſtè apparet. ſequitur autẽm dolor pertinax, & totius corporis ſtupor. acutum enim & firmum habet aculeum, quo vehementiſſima vi in altum impulſo nerui ſauciantur. Quapropter in aliquibus mors derepentè totum conuellens corpus comitatur.

Remedia contra ictum eius. Contra marinæ paſtinacæ ictum omnia eodémq; modo proſunt, quæcunq; paulò pòſt in viperæ morſu à nobis dicentur. ipſa etiam diſſecta, vulneriq; impoſita, ſui ictus remedium eſt, Dioſcorides in libro de curatione venenatorum ictuum aut morſuum. Reliqua quæ in hoc ipſo capite inſeruntur, ad dracones & ſcorpiones marinos pertinent, ab Ægineta meliùs digeſta. A paſtinaca & murena (aliíſve marinis venenum iaculantibus) demorſis *(morſis aut percuſſis)* auxiliantur liquoris lactei de ficu guttæ quatuor aut paulò plures cum ramulis ſerpylli tribus quatuórve poti: & omnia quæ ad viperas, Ægineta. Narrant quidam (inquit Aëtius) ſi quis caudam paſtinacæ, quæ ictum intulit, auferat: & in arborem, maximè quercum, ſuſpendat ac figat: ipſam quidem arborem areſcere, ægrum autem ſanari: atque id iuxta contrariæ affectionis & remedij rationem contingere. Cæterùm auxiliũ ferunt percuſſi ab ea, ubi ſtupor & refrigeratio totius corporis conſequatur ex calidis illitionibus & conſimilibus cataplaſmatis. Propriè autem furfures aceto cocti, & pro cataplaſmate impoſiti, eis auxiliantur: & ipſum adeò acetum affuſum pro fotu valde prodeſt. Magis autem conueniunt eis attractoria, & quæ tenuium partium ſunt, ac calida: quò nimirum per attractoriam facultatem venenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium ſunt partium in altum prorepent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta. Sulphur viuum vrina veteri rigatum, marrubium, lauri folia, echium, radicem panacis, ſaluiam, & ſimilia. at verò ſi his careas, fermentum acidum cum liquida pice emollitum imponito. Mirabiliter etiam in his laudatur emplaſtrum piſcatoris, & ex bryonia paſtillus tùm impoſitus, tùm ex vino lymphato potatus. e veſtigio autem vtilitatem ſuam demonſtrat. Deſcribetur autem in fine huius ſermonis. Dato item & lauri decoctum: aut ſuccum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum vino: aut ſilphium, aut laſer ex vino: aut ſucci fici guttas quinque cum tribus ſerpylli granis (ramulis, Ægineta) bibendas præbe, Hæc omnia Aëtius. Emplaſtro Piſcatoris dicto, dià ſinopidos, vſus ſum aliquando in homine percuſſo à paſtinaca marina, & miſerrimè afflicto: & admirandam eius opem ſenſi: ſimiliterq; in ictis à ſcorpione, Heras apud Galenum de compoſ. medic. ſecundum genera lib. 5. vbi & medicamentum Epigoni dictum, ab aliis Iſin, ad extrahenda paſtinacæ & aliorum marinorum venena commendat. & emplaſtrum piſcatoris (Haliei) Giluum, authore Aſclepiade. A paſtinacæ mar. ictu magnum equo periculum imminet. quare adhibere oportet cauterium, & ſanguinis affluxum (ἐπιφοράν) ſiſtere: & ipſius paſtinacæ iecur in vini hemina tritum per os infundere, Hierocles. Saluiæ decoctum potum paſtinacæ mar. ictibus auxiliatur, Dioſcor. Eliſphaci ſiue lentis ſylueſtris genus alterum, folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ranis decoquuntur: paſtinacæ marinæ ictus ſanat. torporem autem obducit percuſſo loco, *(radius ſcilicet paſtinacæ ſuo ictu, non eliſphacus herba.)* ſanat & ſerpentium morſus. noſtri qui nunc ſunt herbarij eleliſphacon Græcè, Latinè ſaluiam vocant, Plinius. Paſtinaca ipſa contra ſuum ictum remedio eſt, cinere ſuo ex aceto illito, vel alterius *(ſcilicet paſtinacæ,)* Plinius. Remedium ad paſtinacas marinas. Columbinum ſtercus perfundens aqua, id ex ſimilagine læuigato. Aliud ad idem. Lactucæ ſemen concoquens, butyrum & ſimilaginem decocto eius contundito, vtitórque Tarentinus. Commendatur aduerſus hoc venenum, ſaluiæ decoctum continuè aliquot diebus potum: quin & ſcordium in puluerem tritum, & ex ſui ipſius decocto potum: itémque verbenaca. non tamen ob id prætermittenda eſt theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta noſtra eſſentia, Matthiolus. Porrò Nicander quoq; nonnulla remedia protulit, (inquit idem,) quæ hæc ſunt: Anchuſæ folia, quinquefolium, rubi flores, arctium, &c. atqui Nicander in Theriacis poſt phalangiorum & ſcorpionum, & aliorum quorundam non magni veneni animalium mentionem, marina quoque venenata nominat, murænam, draconem, paſtinacam: demum remedia ſubiungit communia, aduerſus prædictas leuioris ferè veneni animantes: anchuſæ folia, quinquefolium, &c. nihil autem priuatim neque contra paſtinacæ neque contra aliorum venena. Contra paſtinacæ puncturam auxiliatur laſer: item galeos piſcis intus & extra, Aggregator tanquam ex Plinij lib. 32. ſed è galeo remedium mihi ſuſpectum eſt.

Diuulſa ipſa,& vulneri quod fecit impoſita; ictus ſui medela eſt,vt prædiximus. Abſyrtus equo icto iecur eius in vino tritum infundit. Aculeus eius denti infirmo impactus (ἐμπηγνύμενος) frangit eum & excidere facit,(θραύει αὐτὸν καὶ ἐκπεσεῖν ποιεῖ,) Aegineta. Mirari non licet (inquit Matthiolus) ſi quandoq; in plateis circulatores dentium extractores cernimus,qui dentes abſque ferreis inſtrumentis,nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos perſanat, qui ſubcutaneis vermibus exeduntur, ſi eo vlcera ſcarificentur punganturq;. Trygonis aculeo ſi dentes dolentes circunpunxeris, ſanabis eos, Kiranides. Dolorem dentium tollit, ſi eo gingiua ſcarificetur. affert enim magnum dolorem, adeò vt acris dolor gingiuæ, dolorem dentis hebetet. Auocat & ob propinquitatem doloris cauſſam, quæ plerunq; eſt in neruo denti inſito: nec hoc ſemper, neq; omnibus contingit, Cardanus. Noui qui dentem è caluaria denti dolenti admoueret aliquandiu,manu occultans,unde ſiue credulitate,ſiue vi aliqua occulta, dolor in aliquibus ceſſabat. Acu oſſea, id eſt ſpiculo trygonis, quæ paſtinaca dicitur; ſtrumam ſæpius punge,ſtatim areſcit, Marcellus Empiricus. Paſtinacæ marinæ aculeum cum ſucco hyoſcyami illitum, matricem prolapſam reducere aiunt, Aëtius 16. 88. Iecur paſtinacæ in oleo decoctum lichenas & lepras tollit, Wottonus. *Remedia ex ipſa paſtinaca.*

Philologiam,quod ad Græcam dictionem τρυγὼν,in Turture aue(poſt Columbam)dedimus. Τρυγόνα θαλασσίαν, id eſt marinam, Græci ſemper cognominant,cùm de piſce ſentiunt,vt turturem auem excipiant:& Latini ſimiliter paſtinacam marinam, vt à paſtinaca herba diſtinguant: quanquam herbæ etiam paſtinacæ genus vnum marinum (vel potiùs maritimum, & in litoribus naſcens) eſſe videtur. Τρυγὼν dictio eſt ſpondaica,oxytona,fœminini generis, & in obliquis penultimam corripit.primam ſemper producit, Auſonius ſine exemplo corripuit: Letaliſq; trygon, molleſq; plateſſæ. De Græca trygonis etymologia,dixi in aue turture.Latinis paſtinaca ne dicta ſit, à caudæ colore & rotunditate radici ſimili, vt Rondeletius putauit: an quòd radio ſuo ceu paſtino inſtrumento foſſorio fodiat & pungat, conſiderandum. Paſtinaca quidem herba ſeritur ſolo quàm altiſſimè effoſſo,vt ſcribit Plinius: (vt radix nimirum altiùs deſcendat, & laxa ſuſpenſaq; terra incrementum amplius capiat:) quibus verbis etiam nominis rationem inſinuat. paſtinare enim eſt agrum fodere, Columellæ: vnde & paſtinator, apud eundem.qui & vinitorium inſtrumentum paſtinum vocat. grammatici interpretantur ferramentum bifurcum, quo ſemina panguntur.Vineæ veteres repaſtinabantur,id eſt refodiebantur.Paſtinum inſtituere Palladio, eſt agrum vitibus deſtinatum fodere,frutices & arbores inutiles ſemouere,&c. idem, Columella paſtinarum (ſubaudio ſolum) ſubſtantiuè genere neutro vocitat. Mactũ,aut quiſquis eſt author huius carminis, Quòd paſtum tribuat eſt paſtinaca vocata,non laudo.Eadem Græcis ſtaphylinus dicitur, forſan à ſtaphylæ (id eſt uvæ) colore è rubro nigricante. talis enim ſpecies vna paſtinacæ ſatiuæ eſt: à qua ad alias quoque tum ſatiuas tum agreſtes transferri nomen idem potuit:vt leucoij ad alios etiam colores.Celſi paſtinaca marina herba (malim maritima, vt in litore creſcens intelligatur) fortè eryngium maritimum aut ei cognata eſt. nam huic quoq; radix paſtinacæ forma,odore atq; colore ſimilis ſubeſt, ſuperficie ſpinoſa & prorſus alia. H. a.

Paſtinaca dicitur & inſecti genus, quod ab Ariſtotele ſtaphylinus appellatur, verticilli magnitudine, Hermolaus. Cæterùm trigon per iôta in prima, pilæ genus eſt. *Captabit tepidum dextra læuaq; trigonem*, Martialis lib.12.& libro 4. *Seu lentum coroma teris,tepidúmve trigona.*

Letalis, Auſonio. Ὀλοεργὸς, Nicandro. Ἀλγινόεσσα, ἀργαλέη, Oppiano, ὑπισθόκεντρος Epicharmo. Οὐδὲ τρυγόνος θειόφλω (locus apparet corruptus) μελανούρου Cratinus, *Epitheta.*

Τρυγόνιος, adiectiuum Oppiano.

Aculeus paſtinacæ inſigne erat inſulæ cuiuſdam,vt dictum eſt ſuprà in G. ex Dictye Cretenſi. Hominem qui cædis (φόνου: parricidij, Pierius Valerianus) admiſſæ pœnas dederit,quemq; pœnituerit, deſignare volentes Ægyptiorum ſacerdotes,paſtinacam hamo implicitam pingunt.hæc enim capta, ſpinam quam in cauda habet,abiicit,(ῥίπτει.aliter Pierius: ſpinam quam in cauda geſtat in raptorem eiaculatur, ictu maximè letali,) Orus Hieroglyphicorum 2. 113. An paſtinacam ille ſymbolum puniti & pœnitentis facit? an potiùs piſcatorem? prouerbio enim celebratur, piſcatorem ictum ſapere. Quòd paſtinaca quidem capta aculeum abiiciat,alius nemo tradidit. *Icones.*

In taurum (*taôna*) ſiue pauonem lapidem (vel è capite pauonis) ſculpe turturem marinam,& ſub lapide vocem, id eſt aio, & radiculam trifolij ſuppone. eſt enim hoc magnum & admirabile geſtatum ad victoriam,& pacem,&c. Kiranides libro 1. Elemento T. e

Pernam atq; ophthalmiam, Horæum, ſcombrum, & trygona, cetum & mollem caſeum, Plautus in captiuis. f

DE PATELLA VT GAZA LATINE CONVERTIT: SIVE LEPADE, VT GRÆCI VOCANT, RONDELETIVS.

Infra A. proximè eſt echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adhærens è regione.
Supra D. Lepas inuerſa.
Supra E. Lepas parua.

QVÆ λεπὰς à Græcis dicitur,à Gaza conuertitur Patella à vaſis eſcarij ſimilitudine. Lopas à Plauto (*in Paraſito medico, vt Nonius citat,*) dicitur, niſi locus mendoſus ſit: Habemus Echinos, Lopadas, Oſtreas, Balanos capramus, Conchas, marinam vrticam. Lapedo à Maſſilienſibus & à noſtris vocatur: à Gallis œil de bouc, à Normanis berdin & berlin. Græcorum vulgus hodie petaglida appellat. Veneti parum mutato nomine Pantalena. Ariſtoteles Lepadum duarum meminit: Lepadis ſimpliciter nominatæ: & λεπάδος ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id eſt, aurem marinam. Athenæus: Τῶν δὲ λεπάδων φησὶν ὁ Δίφιλος, τινὲς μὲν εἰσι μικραὶ, τινὲς δὲ καὶ ὀστρέοις ἐοίκασι. Lepadum, ait Diphilus, quædã ſunt paruæ, quædam autem Oſtreis ſimiles: Quod poſtremum de magnis intelligendum puto, vt contrariæ ſint paruis prædictis. A *Lib. 3.*

Lepas igitur ex teſtaceorum eſt genere: cuius partem alteram teſta integit, alteram ſaxum cui hæret vndiquaque, vt ab externis iniuriis tuta ſit. Pars anterior eſt quam ſaxum operit, poſterior quam teſta. An- D

teriorem voco eam, in qua os & cornua ſunt oculorum vice: ſubeſt caro dura qua maximè ſaxo hæret, quæ ſcuti picti formam refert. Os ſuperiore in loco manifeſtum eſt, inferiore ori aduerſo, excrementi meatus, non in teſta, vt in ea quæ ἀγρία dicitur. Os venter ſequitur, in eo eſt μήκων, in imo ventre etiam pars quæ ouum appellatur. Teſta non exquiſitè rotunda eſt, ſed inæqualis, intus læuis, foris parum aſpera, cui aliquando muſcus innaſcitur: gibba, in ambitu liueſcens, & ſtriata, intus caua: carnoſam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hæret, ſoluta contrahit.

C Si ſe tangi ſenſerit, ita ſaxo hæret, vt nunquam auellas. Cultro igitur aut aculeato ferro opus eſt, inter ipſam & ſaxum immiſſo. Quum multæ ſaxis affixæ ſunt, capita clauorum ſaxis infixorum eſſe diceres. Ariſtoteles Lepades à ſaxis ſolui ſcribit, paſtus quæritandi gratia, aliquot in locis. Καὶ αἱ λεπάδες δ' ἀπολύονται καὶ μεταχωροῦσι. Et: Νέμεται δ' ἀπολυομένη καὶ ἡ λεπάς. Et, Καὶ αἱ λεπάδες ἀπολυόμεναι μεταχωροῦσι καὶ τρέφονται. Quod mihi verò conſentaneum eſſe non videtur: nullis enim ad natandum partibus prædita eſt, niſi temere huc & illuc iactata vndis feratur. neque victus illi quærendus: nam maris ſpuma & aqua veſcitur, quâ alluuntur ſaxa. Quòd ſi aquâ allui ſaxa deſinant, ea quæ in teſta reliqua eſt abſumpta, contabeſcere & emori tandem neceſſe eſt. Depinximus ſaxo hærentem Lepada, aliam à ſaxo euulſam & inuerſam ſiue ſupinam.

Lib.5. de hiſt. anim. cap.16. & lib.4. cap.4.

B Huiuſmodi Lepades permultæ reperiuntur in ſaxis litoris Aquitanici & Britannici maiores: in Maſſilienſis atq; Agathenſis ſinus ſcopulis minores.

Vbi

H Eleganter Ariſtophanes dixit in anum quæ ægrè à iuuene diuellebatur:

Ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γράδιον, Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσείχετο.

Quæ ſic Eraſmus conuertit.

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo Iſthæc anicula adhæret adoleſcentulo.

Huius prouerbialis ſententiæ, Lepadis more adhæret, rationem reddit Eraſmus. Eſt concharum genus, inquit, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Quod falſum eſſe docet experientia: neque enim Lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim affixæ ſunt. Adhæc ὡς λεπὰς προσείχετο, melius ſpeciei nomine conuertas quàm generis, vt facit Eraſmus: Oſtrei in morem hæret: neq; enim Oſtrea alia eodem modo hærent quo Lepas.

F Crudæ Lepades è piſcatoribus & maris accolis eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ molliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: ſic enim duriores, difficiliorisq; concoctionis fiunt, vt omnia oſtracoderma.

DE (PATELLA SIVE) LEPADE PARVA,

Rondeletius.

A Cvm marinas res etiam minutiſſimas quaſq; diligenti indagatione perſequerer, Lepadem paruam ſaxo hærentem deprehendimus, quam à ſaxo euulſam repræſentamus in ſuperiore pictura.

B Teſta vnica integitur, alterius vice eſt ſaxum cui affixa eſt. Teſta media nucleis pinearum nucum figurâ ſimilis eſt, & æqualis. ex multis laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partes vix diſcernuntur.

A Hanc exiſtimo eſſe paruam Lepadem Diphili, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat.

DE AVRE MARINA, SEV PATELLA

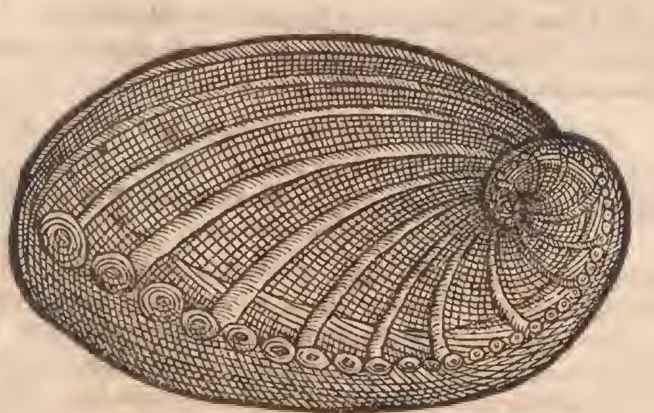
fera, Rondeletius.

A Avris marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus *(Bellonio)* Patella maior vocatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore Lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſolùm non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma.

B hoc tantùm vtriſque commune eſt, quod vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa. quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: Τῇ δ' ἀγρίᾳ λεπάδι, ἥν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τέτρηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, quâ foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis ac magis augentur.

Lib.4. de hiſt. animi. cap.4.

Hic

Hîc annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicuè oſtendit, quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτάειον ſiue ὓς ἀφροδίτης ab Æolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenæus. Haud benè ratiocinatur autor libri de aquatilibus, Patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Ariſtotelis eſſe, ex eo quòd eam more Lepadum ſaxis adhærere ſcripſit libro 4. de Hiſtor. anim. cap. 4. ſic enim & Neritæ quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, Patellæ maiores eſſent. A *Lib 3. Contra Bellonium.*

DE LEPADE, BELLONIVS.

Vniualuium etſi vnicam tantùm videam Lepadem ab authoribus deſcriptam, tamen ſilentio prætereundam non duxi, eam quidem quam ego in alieno ab hoc mari obſeruaui. Lepas hæc, ſiue Patella Gallicum nomen habet apud Deppam, apud quos vulgus Berdinum vocat: Alibi œul de Bouc, id eſt, hirci oculum. Maſſilienſes Lepada. Vulgus Græcum Petaglida, Venetum Pentalene & Petalide nominat. A

Multis in vrbibus ad mare ſitis ſolent in magna quantitate videri, in Mediterraneis raro. Nam cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in litore videat, pueri indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes incautis ſupponunt, vt in caniſtrum, quod ſiniſtra ferunt, meliùs deturbent. Nam ſi Lepadem tetigerint, ea illico ſaxum tam arctè complectitur, vt inde amplius diuelli non poſſit. Cùm autem tantùm legerint, quantũ ferre poſſunt, tum illi ad vicinos pagos atq; vrbes circunferũt. E

Singulari teſta, eaq; læui continentur Lepades, ſaxoq; hærentes in dorſum extuberant. Et quanuis ſaxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more ſerpere poſſunt: eaq; quandoq; relicta in paſtum feruntur, & aliò tranſeunt. Magnitudo patellæ tanta eſt, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. Color teſtarum liuet, vel cinereus eſt. Cæterùm Lepas cornua vt limax exerit, & os & caput habet huic perſimile. In imo præterea gerit quod ouum vel papauer vocatur: Excrementum quoque ea parte excernit, quæ capiti aduerſa eſt. B

His etiam quodammodo ſimiles ſunt, quas (nam congeneres eſſe videntur) Athenæus φολάδας vocat: eas ait nutrire quidem plurimùm, ſed virus olere, prauiq; ſucci eſſe. F

DE PATELLA MARIS RVBRI, BELLONIVS.

Rubri maris Patella, cautibus vt cæteræ adhæreſcit: ſed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, tranſuerſis loricæ modo contegitur, atq; vndecunque cartilagine obſepta eſt, multis ſpinulis horrida, iis perſimilibus quæ in ſtellis marinis viſuntur. ſeſquidigitum lata eſt, ternos verò longa. Difficile à ſuo ſcopulo vulgaris Patellæ noſtræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem ac naturam habet: eſturq; cocta vt Patella vulgaris.

DE PATELLA MAIORE, BELLONIVS.

Maioris patellæ concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. (Vniualuis eſt, ac quadruplo cæteris maior, magisq; in latitudinem ſe effundit: quinqe autem habet foramina, per quæ aquam admittit atque expellit: vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. *(Contradicit Rondeletius.)* Eam enim more Lepadum ſaxis adhærere ſcribit. Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcunt more patellarum & Aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Hæc Bellonius: qui figuram quoq; adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit (Patellæ feræ, vel auris marinæ nomine) nonnihil *Aporrhais.*

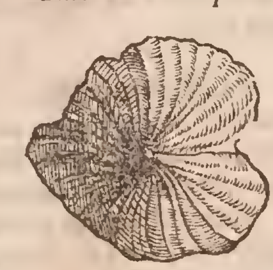
diuerſam, cum aliàs tum quòd foramina plura quinis Rondeletius oſtendit, &c. Mihi de eâdem concha ſentire videntur: & ea quam Rondeletius dedit icone, acuratiore (vt apparet) contentus fuiſſem, niſi pictor incuria quadam, Bellonianam quoque pinxiſſet.

DE AVRE MARINA, BELLONIVS. EA QVIDEM NIHIL CVM PATELLIS COMMVNE HABET, HOC LOCO TAMEN A NO-*bis poſita eſt: quòd Rondeletius veram Aurem marinam Ariſtotelis, ex patellarum genere exhibuerit.*

Multùm inter piſcem & herbam ambigit ab antiquis Auris marina dicta. Quæ ὠτία, id eſt auriculæ dicuntur (inquit Ariſtoteles) ſaxis adhærent: Nihil autem habere conſpiciuntur eius quod in animalibus vita præditis eſſe comperitur: vbique enim proueniunt auri humanæ perſimiles. Tamen eſt auris marina cartilaginoſa, ſubalbida, &, vt membrana, tenuis & criſpa, qua pleroſque piſces Scaros, Polypos & Salpas veſci compertum habeo. Hæc Bellonius: qui plura etiam addit ex veteribus, è Wottoni libris mutuatus, quæ non ad hoc quod deſcribit zoophytum, ſed ad veram aurem marinam patellarum generis pertinere mihi videntur. quærendum autem an Auris marina ipſius, Eſcharæ Rondeletij (de qua ſuprà, pag. 369.) cognata ſit. Vtranque zoophytorum generis eſſe apparet.

COROLLARIVM.

Patella Venetiis picta.

A Lepades Hippocrati dicuntur ſaxis adhærentes conchæ, Galenus in Gloſſis & Varinus. Genus hoc Conchylij (ſic enim Varinus loquitur) Hiſpanis alméia dicitur, Luſitanis Bregigam. Ligures & Maſſilienſes, etiam hac ætate Patellas vocant, Gillius. Angli a Lympyne vel a Lempet. Nos Bocksaug / id eſt, Hirci oculum appellare poterimus. nam & Galli ſua lingua ſic vocant.

Auris mar. Patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Ventrem poſt os eſſe in hoc eodem patellæ genere conſtat, atque etiam ouis illa ſimilia, Ariſtoteles. Otia piſces aurem habent ventri coniunctam: Recentior quidam ineptiſſimé. debuit enim os coniunctum dicere, non aurem coniunctam. Græci otíon & & otárion vocant. Otia quidem nominantur à Plinio libri 32. capite vltimo. Τήθη τε χερσαιόμενα μνίοισι, Nicander. id eſt, Tethea in bryis (herbis marinis) creſcentia, vel natantia, vel capienda. Tetha autem vocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Ariſtoteles autem ὄστρεια, Scholiaſtes. ſed ὄστρειον nomen ad omnia teſtacea pertinet, & Tethea ſpeciem à patellis feris diuerſam conſtituunt, vt ſuo loco apparebit. Plura lege ſuprà in Conchis Venereis, pagina 285. lin. 30. Otia ægrè concoquuntur, nutriunt autem ampliùs ſi in ſartagine coquantur, τηγανιζόμενα, Diphilus. Quæ otia, id eſt auriculæ dicuntur, neque palato, neq; ſtomacho grata ſunt: frixa tamen eduntur: neq; enim aliter placebunt. nutrimenti plurimum exhibent, nec facilè excernuntur. Circa Pharum inſulam Alexandriæ vicinam multa proueniunt: in Illyrico verò & ſinu Ionico gignuntur magna, Wottonus.

Aporrhais. Nubes. Aporthais in A. elemento dicta muricũ generis videtur, non patellarũ, vt Bellonius putauit. Nubes ſecundum Ariſtotelem eſt piſcis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non diſcedit, nec ſeparatur, niſi per attractionem inſpirationis concitus: Author de nat. rerum, qui patellám ne, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, inquirendum.

B Ariſtophanes grammaticus lepades ſimiles eſſe ait tellinis. Magna quidem ex parte paruulæ gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam oſtrearum magnitudinem æquant: maximæ autem in Indico mari, vt & alia omnia, inueniuntur, Wottonus. Patellis altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendit, Ariſtot. Vniualue genus, quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: fitq; alieno ſepto quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur, Idem. Et alibi: Patellis os verſus terram, & excrementi exitus ſuperiùs habetur. Papauer ſuum in imo (ſuo fundo) habent.

C Circa cauernas & rimas petrarum naſcuntur thetea, glandes, & quæ eis inſident, *(per ſuperficiem earum inhærent,* τὰ ἐπιπολάζοντα,) vt lepades & neritæ, Athenæus ex Ariſtotele. Nerites quidem vel anarites ita adhæret petris, vt lepas. item aporrhais. Conchæ genera complura ſaxis affixa vitam omnem traducunt. Ariſtot. Neutrum genus eſt oſtreis, & cæteris adhærentibus vado vel ſaxo, Plinius. Ἡ λεπὰς ὄστρεόν ἐστι κοῖλον: ὅπερ ἐπειδὰν λάβηται πέτρας, ἀπισχυρίζεται, Syneſius in epiſtolis.

D Aliæ ex aliis nexæ ſæpè capiuntur. eaſq; permultas inter ſe nexas, tanquã examen apium, vidi, Gillius.

E Patellas non ſanè à ſaxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui Punicum malum cum apprehendiſſet, arctè adeò comprimebat, vt non aduerſariorum quiſquam poſſet extorquere è manu. Eas autem quicunq; de ſaxo, ad quod adhæſerint, abſtrahere aggreditur, magna quidem voluptate ex earum comprehenſione afficitur, quòd manibus nitens, ſperat ſe præda potiturum eſſe: veruntamen illarum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abraſæ abſcinduntur à ſaxo, Ælian. de animalibus 6.55. Aliæ ex aliis nexæ, ſæpè capiuntur, Gillius. De naſſis, quemadmodum ſcriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piſcantur Patellas *(Andreas Lacuna vertit Vmbilicos)* ſaxis hærentes, τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια,) & carunculas earum accipiens coniicito ac venator, Tarentinus.

F Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem; paucíq; ſucci. elixæ, condimento redduntur gratiores. Wottonus. Duræ ſunt, pauci ſucci, & non admodum acres: ſed gratæ ori, & faciles concoctu, εὐκατέργαστοι: Wottonus mendum eſſe ſuſpicatur. vertit enim difficiles concoctu, qua ſi legerit ἀκατέργαστοι: (elixæ aliquantulum, *(Rondeletius quoque monet, ne nimiùm decoquantur.)* ſuaues ſunt, Diphilus. cuius hæc ſunt verba Græca: (quæ appoſui, vt noſtra & Wottoni translatio conferantur:) Εἰσὶ δὲ σκληραὶ, καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι, εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ ποσῶς, εὔστομοι. Lepades Hiceſius faciliùs chamis excerni ait, Athenæus. Lepadum ius aluum mollit, Kiranides.

H. a. Lepades dictæ videntur, quòd ſint petrarum in mari veluti λεπίδες, id eſt, ſquamæ quædam: & petræ cum eis ſpoliantur, veluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι videantur, hoc eſt deſquamari. Puto Græcis etiã πωμάτια dici. Vide ſuprà in E. ad finem. Patina genus eſt uaſis, quo dapes elixæ & iurulentæ in menſam feruntur, ab eo quòd

quòd pateat dicta: Inde patella diminutiuum eſt, vt videtur. Quamuis lata gerat patella rhombum, Rhombus latior eſt tamen patella, Martialis. Vide plura in dictionariis. Eſt & arborum morbus, cuius meminit Plinius libro 17. Olea clauum etiam patitur, ſiue fungum placet dici, vel patellam. hæc eſt Solis exuſtio. Lepadûſæ, Λεπαδοῦσαι, (penanflexum:) inſulæ quædam dictæ ſunt, à lepadum circa eas copia, Athenæus libro 1. Codex impreſſus alpha habet in prima. ſed aut omicron, aut epſilon legendum, & ſ. duplex. eſt enim contractio pro Λεπαδόεσσαι, Euſtathio teſte. Apud Stephanum de Vrbibus Λοπάδουσσα, per o. in prima, & ſ. duplex ante alpha finale: inſula circa Thapſum Libyæ, memorata Artemidoro. Poſt Thapſum in pelago eſt inſula Lopaduſa, Λοπάδουσα, (proparoxytonum, ſ. ſimplici,) Strabo libro vltimo. Vnde apud Plautum etiam Lopades fortè rectè legitur, eadem ſignificatione, qua lepades. Tarentinus in Geoponicis voce diminutiua λοπάδια dixit. Cum animal ſignificat lepas, λεπάς, vltimam acuit: eadem dictio penultimam acuens, λέπας, promontorium ſignificat, vel montanam aſperitatem, ἢ ὄρους ἀπόσπασμα, vt Ammonius & Cyrillus obſeruarunt. hinc λεπαία χθὼν apud Tragicos (citante Euſtathio) terram aſperam & promontorij inſtar editam ſignificat. Λεπραὶ quoque aſperam & altam. Λέπας in epigrammate, --- ὃς τόδε ναίεις Εὐστιβὲς αἰθυίαις ἰχθυβόλοισι λέπας, Suidas interpretatur ἀκρωτήριον. Cæterùm λοπὰς ſubſtantiuum per O. Græcis plerunque eſt patina, ſartago, olla, vrna. Callias Mitylenæus λεπάδα ſcribit eſſe cantionem apud Alcæum, quæ incipiat: Πέτρας καὶ πολιᾶς θαλάσσης τέκνον: & finiat. ἀθαλασσία λεπάς. Ariſtophanes pro λεπὰς legit χέλυς: & Dicæarchum non rectè ait λεπάδα legiſſe. pueros (addit) his in os ſumptis ludere inflando tanquam fiſtulas: καθάπερ καὶ παρ' ἡμῖν τὰ σπερμολόγα τῶν παιδαρίων ταῖς καλουμέναις τελλίναις, αὐλοῦντα παίζουσιν, Atheneus. A verbo λέπειν (quod eſt excoriare) cum alia deriuantur, tum ἡ ὀρειώδης (lego ὀρεώδης) λεπὰς: καὶ ἡ λεπρὰς πέτρα, ἐφ' ἧς αἱ λεπάδες: καὶ τὸ ὀρεινὸν λέπας: & fortè etiam apud Dipnoſophiſtam ἡ λεπασὴ (ὀξυτόνως ὡς τὸ καλὴ: ἢ παροξυτόνως, ὡς τὸ μεγάλη:) τάχα γὰρ διὰ τὸ καὶ λεπτὸν καὶ ἐκπέταλον δὲ κατὰ τὰς λεπάδας, ἔσχε τὸ καλεῖσθαι λεπασή, &c. Euſtathius in Iliados Φ.

Λεπὰς δίθυρον (lege μονόθυρον) καὶ λειόστρακον, Athenæus alicubi ex Ariſtotele. b.

Quercus & abies marinæ radices non habent: ſed adhærent ὥσπερ αἱ λεπάδες, Theophraſtus hiſtoriæ plant. 4. 7. c.

Obſonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet quæ circa ſaxa naſcuntur. quarum quidem contundens carnem, exprimensq́;, ex ea in reſta aliqua inſcribito quę ſequuntur ſubitoq́; non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim, Sunt verò ipſa nomina, Ἰαὼ σαβαώθ: quibus ſanè ichthyophagi vtuntur, Tarentinus. Λεπάδας δὲ πετρῶν ἀποκόπτοντες κρεμβαλίζουσιν, Hermippus apud Athenæum. Didymus quidem ait ſolitos fuiſſe aliquos loco lyræ conchyliis & & oſtracis colliſis, concinnum quendam ſonitum & ſaltantibus aptum edere. e.

Ὄστρε', ἐχαλῆφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι, Philippides. f.

Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, Lepadis vel Patellæ inſtar adhæret, (Eraſmus Rot. communiùs quàm conueniat, Oſtrei vel conchylij in morem vertit,) prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſiduè. Idem neritæ ſeu anaritæ conchæ faciunt, & ipſi in prouerbium tracti. Προσφὺς ὅκως τις χοιράδων ἀναρίτης, Herondas: Penitus (vel, Mordicus) adhærens, vt petris anarites. Ἡ Σκύλλα κατὰ τὰ ὄστρεα (genus pro ſpecie poſuit) προσέχεται τῷ σπηλαίῳ, Euſtathius. Λεπάς ἐστι κογχύλιον ἐφιζάνον ταῖς πέτραις, ὅταν αὐταῖς προσπήγνυται δυσαποσπάστως ἔχον. Varinus. h.

Pavones dictos piſces in ſolo Phaſide flumine oriri perhibent. Vocantur autem eodem, quo & aues nomine. quia ipſis etiam cœruleæ ſunt criſtæ, (λόφοι:) ſquamæ autem verſicolores, (στικταὶ.) cauda verò aurea in quancunque voluerint partem verſatilis, Philoſtratus libro 3. de vita Apollonij. Quod ad caudam, Græcè ſic legitur: Χρυσᾶ δὲ τὰ οὐραῖα, καὶ ὁπότε βούλοιντο ἀνακλώμενα, hoc eſt: aurei verò coloris cauda eſt, & cum ὁπότε ad tempus pertinet, non ad modum vel locum) libuerit piſci, ſurſum reflectitur. nam & pauo auis ἀνακλᾷ τὴν ἑαυτοῦ οὐράν: hoc eſt, oſtentationis cauſa reflexam erigit & expandit. Pauo piſcis eſt varij coloris, rubentibus lineis, è genere ſerratorum & ſolitariorum, Volateranus. Pauus maris dictus eſt à pauone volucre, quam coloribus refert. dorſo enim & collo pictus eſt colore diuerſo, Author de natura rerum & Albertus. Phyſicis Maſſilienſibus Roquau, multorum colorum eſt piſcis, fluuiatili tincæ perſimilis. hunc Veneti promiſcuè Lambenam, Genuenſes Lagionum, Romani vt plurimùm Merlinum vocant. Nam id genus omne piſcium coloratorum, nomine Pſittaci, Pauonis, Turdi, vel Merulæ illis *(Romanis,)* minùs tamen rectè, vocari conſueuit, Bellonius. Idem in Gallico libro de piſcibus, pauonis nomine alium exhibuit, Romæ papagallum vocari ſcribens, quem turdum poſtea in libro Latino nominauit. Pauonem Romæ vocari audio etiam illum piſcem, quem ſuprà ex Rondeletio Nouaculæ nomine deſcripſimus. Pauones marini dici poterunt piſces illi, quos Alaudas Rondeletius vocat. nam & verſicolores ſunt: & aliqui eorum criſtam habent cœruleam, qualem pauonem Phaſidis Philoſtratus attribuit. Baſiliſcos etiam Oppiani criſtatos eſſe puto.

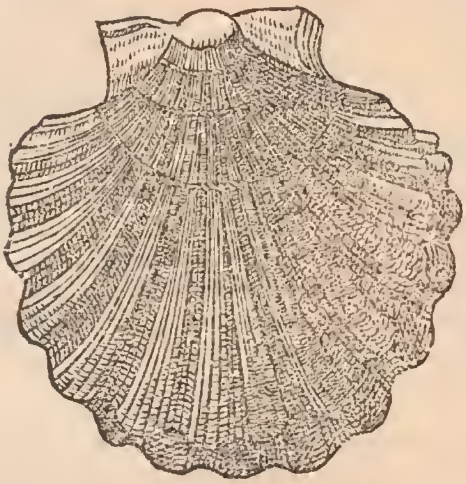
DE PECTINE, RONDELETIVS.

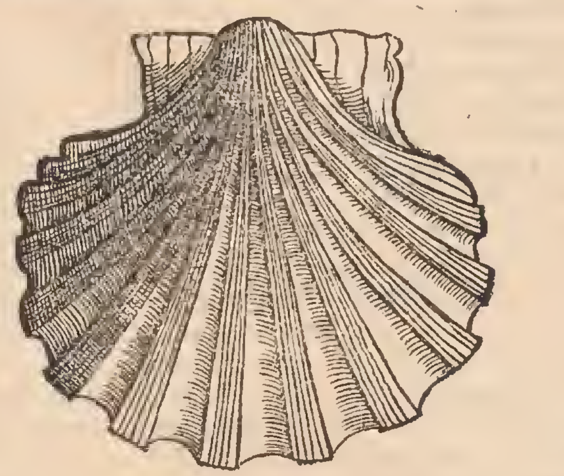
QVIA Græcis Κτεὶς vocatur, à Gaza modo Pecten, modò Pectunculus conuertitur. Ariſtoteles. Τῶν δὲ διθύρων τὰ μέν ἐστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες. Gaza ſic, Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt Pectunculi. Et paulò pòſt: Ἔστι τὰ μέν κινητικὰ αὐτῶν ἐστιν, οἷον ὁ κτείς. Item alia ſe mouent, vt Pectines. Sed hæc varietas ambiguitatem parit: ſunt enim Pectines, & ab his diuerſi Pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifeſtè Pectunculos à Pectinibus diſiungens videtur Pectunculos pro Tellinis vſurpaſſe, vt Hermolaus annotauit. *(Ea de re leges plura in Tellinis.)* De aliis Pectunculis infrà dicemus. Qualis ſit Pecten ex nullo meliùs quàm ex Athenæo cognoſcemus, quo loco Oſtreum *(Berberi)* in quo naſcuntur margaritæ Pectini confert. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλὰ ἕν. Oſtreum aſpectu Pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt & ſpiſſa: neque vtrinque aurita eſt Pectinum modo, ſed altera tantùm parte. Ex his liquet Pectinem duabus conſtare conchis

A *Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 4.*

ſtriatis, vtraque parte auritum eſſe, quod non huic tantùm competit, vt peculiatiter auritum Pectinem nominare oporteat *(quod Bellonius facit,)* ſed alteri etiam Pectini & Pectunculo. Noſtri piſcatores vocant Pectines larges coquilles, alij coquilles de ſaint Iacques. Itali cape ſante.

A. Pecten à Rondeletio exhibitus. *B. Alia pectinis concha, quam priùs expreſſam habebamus.*

A Teſta vtraque primùm ſtrictior, qua parte aurita eſt, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua & in dorſum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro & neruoſo colligatæ ſunt. Vtraq; ſtriata eſt. à ſtrictiori parte ſtriaturæ incipientes ad imum marginem deductæ ſunt. ſed ita vt in eo ſtriæ ſiue exochæ magis promineant quàm ſtrigiles ſiue canaliculi: quibus fit, vt Pectinis teſta lacin ata ſit, & hac patte firmiter cohærens. Prætereà ſtriæ ſiue exochæ lineis à ſummo ad imum ductis ornatæ ſunt, quæ à duabus tribusúe aliis interſecantur à latere ad latus ductis verſus ſtrictiorem partem. Intus carnis multum eſt: quæ circa medium etiam carnoſum, longum, tenerum alligata apparet. Ineſt in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων & os tubæ modo factum, atque inteſtinum tenue luro plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam verſicolorem, ex qua fila multa & tenuia dependent.

F Eadem caro aliorum oſtreorum catne dulcior & tenerior eſt, faciliùs concoquitur. venerem irrîtat, non acrimoniâ, ſed nutrimenti copiâ. Aqua quæ intus eſt aluum ciet. Super carbones coquuntur, nonnulli olei, piperis & ſalis tantillum iniiciunt: *(Color B)* Pectinis teſtæ non ſemper eiuſdem ſunt coloris: quædam enim rubeſcunt, quędam albicant, aliæ nigricant. *Lib. 3.* Diphilus apud Athneæum: Τῶν δὲ κτενῶν ἁπαλώτεροι μέν εἰσιν οἱ λευκοί, ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι. Τῶν δὲ μελάνων καὶ πυῤῥῶν οἱ μείζονες καὶ ἐνεάριοι *(Rondeletius legit* ἐαρινοὶ, *& ſimiliter Vuottonus)* εὔστομοι. Κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου καὶ πιπέρεως. Inter Pectines teneriores ſunt candidi: virus enim non reſipiunt, & aluo faciles ſunt. ex nigris & flaueſcentibus maiores & verni, palato arrident. Omnes in vniuerſum ventriculo grati ſunt, facilè concoquuntur, aluum ſubducunt ſumpti cum cymino & pipere.

C Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 4 inter teſtacea quæ ſe mouent Pectines numerat, quos etiam *Quomodo volent, & ſe carinent.* volare ait ex nonnullorum ſententia: nam de ferramento quo capiuntur ſæpe exiliunt. Plinius lib. 9 cap. 33. Saliunt (inquit) Pectines & extrà volitant, ſeq; & ipſi carinant: id eſt, ex ſuis teſtis catinam ſibi parant, ſicuti Neritæ, præbentes concauam ſui partem, & alteram *(meliores codices hîc non legunt, alteram)* auræ opponentes, ſic per ſumma æquorum velificant. Strident Pectines, inquit Ariſtoteles lib. 4. de hiſt animal. *An videant.* cap. 9 quoties per maris ſumma nitibundi feruntur, quod volitare dicunt. Pectinibus oculos tribuere videtur Plinius lib. 11. cap. 37. Non omnibus animalium oculi: Oſtreis nulli, quibusdam concharum dubij: Pectines enim, ſi quis digitos aduerſum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. In eandem ſententiam ſcr.bit hæc Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 8. Pectines quoque admoto digito dehiſcũnt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Id quod ego in Pectinibus ſæpius experiri volui, ſed ſi digito immiſſo caro vel membrana carni circumpoſita non tangatur, ſe non contrahunt: ſi tangatur, ſtatim claudunt, & digi- *Occultatio.* tum vel aliud quid immiſſum firmè retinent. Teſta intecta (inquit Ariſtot.) omnia latent, vel algore vigente, vel æſtu. Pectines, quemadmodum Purpuræ & Buccina conduntur Canis exortu circiter tricenos (F) dies. Pectines, atque adeò Oſtreæ ac conchæ omnes tum optimæ ſunt, quum grauidæ. Quanquam verò *Generatio.* teſta intecta grauida dicamus, nullum tamen corum vel coitum, vel partum intelligimus. hoc enim genus ſponte prouenit, ouáque eorum impropriè appellamus partem illam, quæ mollioris nutritionis eſt indicium, (quemadmodum in ſanguine præditis adeps,) quam ob cauſam tum melioris ſunt ſucci. Pectines in locis arenoſis proueniunt, & quemadmodum purpuræ celeriter augeſcunt, quippe qui anno perficiantur *Lib. 5 de hiſt. anim. cap 15.* autore Ariſtotele. ouum enim quale modò diximus vêre continent, procedente tempore minuitur: deinde totum aboletur. Siccitates pertimeſcunt, & locis quibusdam propter ſummos calores defecerunt.

F Pectines maximi & nigerrimi æſtate, inquit Plinius lib. 32. cap. 11. laudatiſſimi Mitylenis. Eoſdem etiam celebrant Iulius Pollux, & Athenæus. Laudatiſſimi etiam Tyndaride in Sicilia, & Salonis in Dalmatia. *Serm. 2. 4.* Neq; ſolùm in Altino & Antio Italiæ, ſed etiam Tarenti. Horatius:

Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum. Item in Inſula Alexandriæ in Ægypto.

G Purgatur veſica Pectinum cibo, inquit Plinius lib. 32. cap. 9. nam vrinam cient, & quæ in veſica ſunt modicè detergunt.

DE

DE ALTERO PECTINE, RONDELETIVS.

Concha quam hîc exhibemus Pecten eſt alter (nam Pectines concharum generi attribuit Plinius) quem cum ſuperiore eundem planè eſſe facilè exiſtimabit is, qui non diligentiùs circumſpexerit, ſed reuera differt: nam latiores & ampliores aures habet, eſtque toto corpore longiore ſtrictioréque quàm ſuperior. Præterea hic teſtam vtramque Pectunculorum Burdegalenſium modo concauam habet, ſuperior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Poſtremo hic concharum quarundam rugoſarum ritu rugas ſiue ſtrias & exochas ſimplices habet, prior verò ſingulas ternis aut quaternis lineis à ſummo ad imum ductis ornatas. B

Hunc Pectinem Itali Romiam vocant, quòd qui è Compoſtella redeunt (quos etiam Romious lingua noſtra vocamus) Pectines huiuſmodi multos pileis affixos geſtant. A

Carne & ſapore à Pectunculis non differunt, ſed figurâ: Pectunculi enim rotundiores ſunt, & altera tantùm parte auriti, hi Pectines magis oui figurâ & vtrinque auriti. F B

DE PECTVNCVLO, RONDELETIVS.

In ſinu Aquitanico frequenter capiuntur exigui Pectines, qui vulgò Petoncles vocantur. Capiuntur etiam in Normania, vocantúrque Hannons. Romæ Gongole, quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico litore maiores. Alij Coquilles de Saint Iaques appellant, quemadmodum ſuperiores. Pectunculi rectè dici poſſe mihi videntur. pectinibus enim figurâ ſimiles ſunt. A

Concham ſtriatam habent, vtranque cauam, aculeis aliquot paruis armatam. Altera duntaxat parte auriti ſunt, aliquando dextra, aliquando ſiniſtra. Horum aliqui candidi ſunt, alij rubeſcunt. E

Carne ſunt tenera, molli, guſtuiq; gratiore quam ſuperiores Pectines, ob ſalſi cum dulci permiſtionem. His atq; aliis Oſtreis quidam maximè delectantur, iisq; frequentiùs & copioſiùs veſcuntur, vt Burdegalenſes & Santones. Qua de cauſa euenire puto, cur multi apud eos calculo grauiter laborent: omnia enim Oſtrea craſſi & ſalſi ſucci copiam gignunt, qui accedente vini tenuis & generoſi liberali potu facilè ad renes permeat, vnde calculi in renibus & veſica gignuntur. Quòd ſi quis obiiciat vt Pectinum, ita Pectunculorum cibo, veſicam ſimiliter & renes purgari ex Plinio, ac proinde cibo huic detergendi vim aliquam ineſſe: reſpondemus in corporibus impuris, atque pituita craſſa & multa, ventriculo primiſq; venis infarcta tetergentia ad calculum procreandum multùm habere momenti, vtpote quæ calculi efficiendi materiam ad renes deducant: multò magis quæ aperiendi vi prædita ſunt, quibus qui alieno tempore vtitur, renum & veſicæ morbum ac cruciatus valdè auget. Hæc de pectinibus. F

Calculi generatio.

DE PECTINE AVRITO, BELLONIVS.

Rondeletius ſimpliciter hunc pectinem vocat. nam alter quoq; pecten, & pectunculus auriti ſunt, inquit: non hic peculiariter.

In concharum genere ſolum pectinem altera parte planum agnoſcimus: cuius parte ſuperiore teſta tumida, binis vt plurimùm auriculis inſignita, emergit: atque ita ſtriata quemadmodum teſtudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines inter biualuium genera, poſt Pinnam, maioribus conchis præditi ſunt: quas habent ſcabras, reſeratiles & cluſiles, nullis cardinibus pyxidatim infarctis coniunctas, ſed neruo tantùm nigro (vt in oſtreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquam prona ſolo accubant: ſupina enim tumida aures vtrinque habet, per quas exerere linguam Ariſtoteles tradit. Sunt tamen inter hos nonnulli vnica tantùm aure præditi. B

Dehiſcentibus, ſi digitum in rimam admoueris, ita ſe comprimunt, quaſi cernere videantur. De horum autem motu ſic habet Ariſtoteles quarto de hiſtoria animalium: Concharum (inquit) aliæ ſe mouent, vt Pectines: quos etiam volare nonnulli aiunt. Quod Ariſtotelis dictum intelligendum eſt, quum de ferramento quo capiuntur pectines, ſæpè exiliunt: quem motum non quidem greſſum, non inceſſum, non etiã natatum, ſed impulſum quendam eſſe dixeris. Pecten enim cùm præter aliorum normam partem habeat pronam ac ſupinam, mirum eſſe non debet, ſi tantùm poteſt vt de ferramento exiliat. Hunc enim in vaſe aqua referto obſeruare poteris, eodem modo quo Chamarum genera, ſe multùm extra teſtam exerere ac moueri. C

Sunt edendo Pectines, ſed non tam grati, quàm Pectunculi, neq; ita frequentes raro enim capiuntur. F

Cæterùm in Pectinibus ac Pectunculis cancri enaſcuntur rotundi, quamuis vtrinq; pedibus forpicatis, molliq; cartilagine contecti. B

Heracleoticos autem multò magis quàm marinos, vulgares laudare ſolent.

Cancri eis innati.

DE PECTVNCVLO, BELLONIVS.

Nomina eadem Bellonius pectunculo ſuo attribuit, quæ Rondeletius etiam ſuo. ſed picturæ ſunt diuerſæ: Rondeletij ab vna parte aurita: quam exhibuimus, pectini enim ſimilior eſt. Bellonij, neutra: capite teſtæ ita ferè ſe colligente vt in Tellinis & Chamis, eam omiſimus.

Pectunculus Pariſienſes & Rothomagenſes Petoncles vel Hannons appellare conſueuerunt. A Pectinibus hoc diſſident, quòd parui ſint, & vtranque concham (Chamæ modo) tumidam ac concauam habeant, ſtriis rectis aſperam. Sed à Chamis tracheis hoc etiam diſcrepant, quòd Chamæ tranſuerſas lineas, Pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui ſancti Iacobi conchylia vocent. Anglicum vulgus Cockles vocat: Romani ruſtici, qui Chamas læues & Tellinas ex mari in forum piſcatium adferunt, eos quoque ad menſuram Tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant, ſed Gongolam pronunciare malunt. AB

F Cibis plurimùm expetuntur. Quamobrem eos inter alimenta recenſuerunt Medici. Subalbida carne conſtant, guſtui pergrata, quam Græcum vulgus crudam etiam edit. C. Plinius medicus Pectunculos iis dabat, quibus de calore nimio ſtomachus laboraret: quos tamen inter piſces duræ carnis multis locis recenſet. Hoc autem præſtantiores cenſentur, (inquit Wottonus,) quo maiores ſunt, teſtaq; magis concaua, & colore nigriore: æſtate quidem (uêre & æſtate, Wottonus) optimi, quo maximè tempore augeri, plenioresq; fieri, pro lunari poteſtate ſolent. Mitylenenſes cæteris præſtant, & magnitudine, & ſucci probitate. Numeroſos fert Pontus: ſed exiles, & qui non temerè in magnitudinem creſcunt.

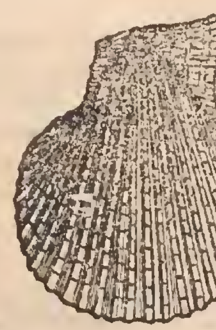
G Vrinam cient: & ea quæ circa veſicam ſunt vlcera vel ſordida, iuuant, etiamſi eſcharam contraxerint.

Alia ſpecies. Sunt ex iis quidam, quorum conchæ in ſuperiori parte horrent, iisdemq; quo prædicti canalibus ſtriantur, quos ſanè congeneres eſſe puto.

COROLLARIVM.

A Pectines in mari ex eodem genere habenrur: Plinius cum proximè de locuſtis dixiſſet, quæ cruſta fragili muniuntur. non autem genus proximum, ſed remotius, quod piſces exangues complectitur, commune eis eſſe dicendum eſt. Pectinum genus ſtriatum, id eſt pectinatim diuiſum, à rugis illis ſiue imbricaturis nuncupatur, Gillius. Germani conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muſcheln/ Moſcheln: vt pectines, chamæ, &c. pectines verò priuatim, diui Iacobi conchas, Jacobs Muſcheln. Angli verò Muſkels peculiariter nominant conchulas illas, quas Bellonius Mytulos: pectinem autem a Scalope/Scalop. Magno in errore verſatur Albertus & recentiores, qui pectines pro paſſeribus (id eſt planis piſcibus illis quos vulgus noſtrum plateſſas nuncupat) accipiunt.

C Pectinum generis quidam arbitrantur eas eſſe, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani litoribus Gallicis cognitæ habentur, Gillius.

Pectunculi, vt ipſum nomen loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur: & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualem Rondeletius depinxit, vna tantùm parte auritam: cui hanc quoque iconem (ſiue eiusdem, ſiue cognatæ ſpeciei: quam vnde ſim nactus non ſatis memini) quadrare opinor. Plinius eúmque imitatus Gaza, pectines & pectunculos aliquando promiſcuè nominant: Trallianus quoque κλένια, diminutiuo nomine appellans, ipſos ſimpliciter cténas, id eſt, pectines intelligere videtur.) Ab eodem tamen Plinio pectunculi quandoque pro tellinis videntur accipi. Pectunculos nominat etiam Columella 8. 17. item Nonius inter ea quibus ſimilitudo nomen fecit. Affinem oſtreis pectines ſiue pectunculi, quos hodie conchulas dicimus, naturam atque ſaporem habent. Sunt ſtriatæ, & ſubrubra carne: & in Tarentino ſinu laudatiſſimæ & grandiores, quæ auriti pectines Latinè appellantur, Iouius. Pectunculus ſiue pecten minor ab Anglis dicitur Cocle. Germanicè nominemus licet, kleine Jacobs Muſcheln: oder Sanct Michels Muſcheln.

Pectines diuerſi. Audio & pectinum genus quoddam aculeatum Anglos appellare a Fryll: & ſimiliter è cancrorum genere maiam, teſta aculeata. Pharmacopœorum vulgus pro concha Venerea pectines vſurpat, Rondeletius, Author quidem Pandectarum, Venerias interpretatur cochleas quæ afferuntur à S. Iacobo. verùm hæ porcellanæ ſunt, non pectines, de quibus inter cæteras conchas tractatum eſt ſuprà Elemento C. Pectines quidam magni ſunt, quibus altera valuularum latior velut tegmen ſuperpoſita eſt Ariſtot. hiſtoriæ 4.4. Iuba tradit Arabicis margaritis concham ſimilem eſſe pectini inſecto, (id eſt, non ſecto, non cælato, οὐ διέγλυπται γὰρ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει,) (Plinius, vide ſuprà in corollario de Margarita A. vbi de concha echinata dixi, pag. 263. Citharum à Rondeletio dictum piſcem Romæ pectinem vocant, vulgo pectenorzo. Purgatur veſica pectinum cibo. ex his mares alij donacas, alij aulos vocant: fœminas, onychas, Plinius lib. 32. cap. 10. ſed locus videtur deprauatus, & vel non pectinum legendum, ſed ſolenum: vel Plinium memoria lapſum dicemus. Xenocrates pectines memorat ruffos, candidos, varios: item candidos atque laros.

B Ex Ariſtotele: Pectines ſqualente cœlo, *(cum anni pluuij ſunt, Maſſarius)* magis trahunt ruffum colorem. Iam in Pyrrhæo Euripo pectines aliquando deſiuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates. Pectines biualues ſunt, & cluſiles. Se concludendo tuentur. Teſtæ eis pectinatim diuiſæ ſunt. Reſeratiles ſunt: ab altero enim latere nodo ligantur. Ouum dictum, altera tantummodò parte eis fit. Κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός, Athenæus ex Ariſtotele. Conchæ ſunt ſtriatæ, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binísq; auriculis angularibus, Maſſarius. Pectines vbi maiores aut præſtantiores habeantur, dicetur in F.

C Pecten teſtati generis & expedis, potiſſimùm plurimúmque ſe mouet volatu, Ariſtot. Loligo etiam volitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, Plinius. Aquatilium pectines ſtridêre cum volant traduntur, Idem. Quoniam ſua cuique poteſt eſſe ſententia ego non exiſtimo pectines volare poſſe per aëra. cum enim callo illo interiori ambæ teſtæ adeò connexæ ſint, vt difficilè diuelli queant, non poſſunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. quamobrem volare hoc in loco pro ſalire celeriter in modum volatus, & diſcurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. pectines enim tanta velocitate dehiſcunt, vt ex vehementi repercuſſione ſaliant & ſuperiactent, vt quaſi volare videantur, Maſſarius. Pectines aliquandiu in arena (aliâs, in receſſu) latent, vt & purpuræ, Ariſtot. Conduntur in magnis frigoribus, ac magnis æſtibus, Plinius. Sponte naturæ in harenoſis proueniunt, Idem. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euaneſcunt, Idem. Nocet eis ſiccitas, & vt deficiant in cauſa eſt, Ariſtoteles.

D Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. Vrticæ quoddam genus pectines, in quos offenderit, corrodit, Ariſtot.

Ferramento quodam piſcatores abradendo pectines capiunt, Ariſtoteles. Limoſa regio idonea eſt educandis conchyliis, & oſtreis, purpurarúmque tum concharum pectunculis, Columella de piſcinis loquens.

quens. Pectinum maiorum vſus eſt alicubi in templis ad ſalem continendum qui conſecratur.

Concha ſalis puri, Horatius.

Mures ſunt Aëni, aſpera oſtrea plurima Abydi, Mus Mitylenæ eſt pecten curadtum quæ apud Vmbraciæ finis: F Verſus Ennij corrupti, quos citat Apuleius Apologia 1. Ii aliqua ex parte reſtaurari poſſunt ex Archeſtrati apud Athenæum verſibus, vnde etiam tranſlati ſunt: Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος. Τὰς ἄρκλους Πάριον: τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη: Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει, καὶ * ἄπλατα μετ' αὐτῶν. Pectunculus Chios inter cibos electiles numeratur à Gellio. Methymnæos pectines olim celebres fuiſſe, authores ſunt, Philyllius, Pollux, & Clemens in Pædagogo. Galenus in libro de boni & vitioſi ſucci cibariis, pectines craſſi admodum ſucci eſſe ſcribit: & ſuccum eorum aluum ducere, non ſecus ac lactis ſerum. Stomacho apti ſunt duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices, &c. Celſus. Pectines chamis alunt vberiùs, ſed ſucci peioris ſunt, & excretioni minùs faciles, Hiceſius. Myes (Mituli) Epheſij, eisq; ſimiles, ſucci bonitate vt pectines ſuperant, ita cedunt chamis. Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. locos, pectines connumerat iis, quæ ſtomachicis in cibo conueniunt. Aluum ſimul & vrinam cient, Athenæus. Qui candidi ſunt atque lati, dulciores habentur: ſed candidi, duri: rufi, viroſi: varij, mediocres ſunt, Xenocrates. Diphilo tamen candidi, molliores ſunt. Concoctionem pectunculi faciliùs admittunt quàm oſtreæ. Sapore ſunt dulciore: at nimiam illam dulcedinem per cocturam exuunt. Aluum magis mouent iurulenti aſſis: & quò magis aſſentur, eò minùs ſucci congeniti erit reliquum, minúsque aluum tentabunt: ſi in ſuis teſtis aſſentur, magis nutrient, Wottonus. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi: & ex teſtaceis pectines, oſtrea, &c. Trallianus. In cardialgia cibi conueniunt, qui non facilè mutentur aut corrumpantur, quique mordacitati & acrimoniæ moleſtorum humorum reſiſtere queant, vt ſunt aſtaci, pectunculi, &c. Idem. Et alibi: In vomica, (empyemate,) ſi ſalſus & bilioſus humor eſt, pectines aut buccina, aut aſtacum, aut locuſtas dare non eſt alienum. Tympanicis teſtacea quædam, vt buccina, pectines, rarò & modicè ſolius voluptatis gratia offerre conuenit, Idem. Nihil ex eis quod pingue eſt ſumant, vt (*ſed*) iſicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5.1. Podagram pituitoſam præcedit ferè plurium ciborum, & vitioſos ſuccos generantium vſus, vt iſiciorum, pectinum, buccinorum, &c. Trallianus.

Pectunculi ſalſi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles, euulſos cohibent, Plinius. Pharmaco- G pœotum vulgus pro conchâ Venetea pectines vſurpat, Rondeletius. Contra dorycnium in cibo iuuant pectines, buccina, &c. Nicander.

Κτεὶς oxytonum ſcribitur apud Euſtathium & Varinum. in Athenæi codice circumflexum reperi, H.a. quod non probo. hinc datiuus pluralis τοῖς κτεσὶν, apud Ariſtotelem: κτένεσι verò poëticum eſt. Βελόναις τε, κτένεσί τε, Archippus. Nominatur autem κτεὶς, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας, vt refert Euſtathius. hoc eſt, pecten inſtrumentum quo capilli pectuntur & extenduntur. E Dictionariis Varini & Heſychij. Κτεὶς, κτενὸς, τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. κτεὶς δὲ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι καὶ ἁπλοῦσθαι. Κτένιον, ᾧ κτείνομεν τοὺς φθεῖρας: καὶ τὸ τοῦ ποδός. Κτένας, τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, (metacarpia potiùs,) καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη, μεταφέροντες ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν. λέγουσι δὲ καὶ τὰς νωπαίας πλευράς. Κτεὶς, τὸ ἐφήβαιον: τὸ μόριον, ἤγουν τὸ αἰδοῖον, καὶ τὸ τῶν τριχῶν κάλλυντρον. Κτένια τῶν κιθαρῶν, οἱ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. Noſtri hanc in cithara ſeu teſtudine Muſico inſtrumento partem, collum eius appellant: Lautenkragen. Ἡ δὲ τῶν τριχῶν σαγηνευτῆρα πύξινον κτένα, Suidas ex epigrammate innominati. Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, Euſtathius. Quatuor anteriores dentes, qui in meditullio conſtituti habentur, Græci diuerſis nominibus appellant, toméas, dichaſtêras, ctênas, gelaſinos: vocabulo primo ab inſectione ducto, altero ab diuiſione, tertio quòd concidant, &c. Cælius. Κτεὶς Græcis, pecten Latinis, textorium inſtrumentum eſt, dictum (vt quidam ſcribit) quòd fila in telis figat. (noſtri folium appellant, ein Blat/oder Kamb/) *Arguto coniux percurrit pectine telas*, Vergilius 1. Georg. Πεντέκτενα (lego Πεντάκτενοι, χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ὤαν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι, Pollux. Textoris pectine percuſſæ lacernæ, Iuuenalis Sat. 9. Vnci pectinis moderator, Claudianus 2. in Eutropium. Pecten, quo explicamus capillos Plautus Captiuis: Sed vtrùm ſtrictim ne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem, neſcio. De pectine eſt epigramma apud Martialem libro 14. *Deducit crines pectine Cytoriaco.* Eſt etiam pecten inſtrumentum quo pannus è lanis nuper contextus raditur: noſtri à carduo denominant ein Karten/ oder Kartetſchen. Item quo linum & cannabis depectitur & purgatur, de quo plura attuli in Echini Philologia. Pecten, cratis dentatæ genus, (noſtri vocant ein Egken:) ſtylis ferreis ad colendum terram, & aliquando metendam ſegetem. Columella lib. 2. Sunt autem metendi genera complura. multi falcibus verriculatis, atque iis vel roſtratis, vel denticulatis, medium culmum ſecant: multi mergis, alij pectinibus ſpicam ipſam legunt: idque in rara ſegete facillimum, in denſa difficillimum eſt. Ouidius 1. de Remed.

Temporibus certis deſectas alligat herbas, Et tonſam raro pectine vertit humum.

Noſtri hoc inſtrumentum vocant ein Rächen: quo vertitur & raditur humus, (vnde & raſtrum dicitur,) & gramen reſectum colligitur. eodem ruſtici ad glebas confringendas vtuntur. grammatici dictum aiunt quòd terram radat, & fodiendo conculcet, &c. Pecten, pubes, hoc eſt locus vbi pili apud verenda naſcuntur. Græcis quoque κτεὶς, (vt ſuprà indicaui ex Varino & Euſtathio:) noſtris der Sturmbühel. Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro, Iuuenalis Sat. 6.

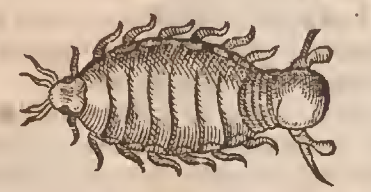
Pecten, muſicum inſtrumentum quo citharam pulſamus. Iam pectine pulſat eburno, Vergilius 6. Æneid. *Pectines in ligno.* Criſpus pecten, Iuuenalis Satyr. 6. Græci plectrum (πλῆκτρον) dicunt.

Pectines à Plinio dicuntur in arboribus & earum materia, per longitudinem rectæ pectinum modo lineæ & interualla, Græci κτηδόνες. in quibus autem variant pectinum illorum lineæ & interualla, adiicere Plinius ſolet aliquid, quo varietas illa poſſit indicari, obliquos, criſpos, nodóſve dicens, Autor Promptuarij. Noſtri in ligno hos veluti neruos, appellant annos, die Jahre. Sunt autem venæ, ſeu fibræ, & diuiſiones in lignis pectinum modo, hoc eſt διαφύσεις, diſcriminationes. Vide Marcellum Vergilium in Dioſcor. lib. 3. cap. 1. & lib. 1. cap. 110. Κτηδόνες, τριόδοντες (hîc diſtinxerim) ἰχθύες, καὶ θηρίδια: καὶ ἐπ' εὐθείας τῶν ξύλων ἐκφύσεις Suidas & Varinus. Κτήδων, (paroxytonum: meliùs oxytonum, (τριόδους, Heſychius. Quòd ſi κτηδόνες etiam piſces

piſces aliqui dicuntur, non alios fortè quàm κτένας (id eſt pectines) eſſe coniiciemus: etſi hi teſtati ſint, nec propriè piſces. Abies ima cum circumciſa quadrifluuiis diſparatur, Vitruuius Architect. 2. 8. Philander interpretatur, quadripartito venarum curſu, vt loquitur Plinius. qui & fluuiatam ob id abietem vocat. *(Noſtri quoq; vulgò pectines & venas in ligno, præſertim criſpas, & camelotæ, vt vulgò vocant, veſtis ductus imitantes, aquas nominant.)* Theophraſtus libro de plantarum hiſtoria quinto, tradit arborum τετραζόυς, hoc eſt quadripartitas dici, quibus in vtranq; partem medullæ, bini venarum curſus naturæ contrariæ, pertendunt: διζόυς, id eſt, bipartitas, curſum venarum vnum tantùm in vtranq; partem medullę gerere, eoſdemq; inuicem contrarios habere: μονοζόυς ſiue ſimplices appellari, quę vnum duntaxat venarum habent curſum. Theodorus Gaza (ſi credimus Hermolao) vertit quadriuiuas, biniuiuas, & vniuiuas: quòd τετραζώυς, διζώυς, & μονοζώυς legiſſet: manifeſto errore. Plinius ſignificantiùs transfert, quæ habeant quadripartitos venarum curſus, bifidos, aut omnino ſimplices, Hæc Philander. Apud Galenum libri de faſciis caput 110. inſcribitur Pecten ſeu vinculum ſuſpendens ad colem. Eſt Pecten Veneris herba apud Plinium à ſimilitudine Pectinum dicta, nota hodieq; elegantioribus medicis. Ctenites lapis à Ge. Agricola memoratur. Germanicè Kampſtein interpretatur. Kamp enim pectinem inſtrumentum capillis pectendis aptum ſignificat. Striatus eſt (inquit) omninoq; pectinis effigiem repræſentat. color illi plerunq; cinereus, &c. Mihi non tam quòd pectinem inſtrumentum, quàm quòd eiusdem nominis teſtatum in mari animal præ ſe ferat ctenites lapis dicendus videtur: ſicut & alij complures: vt conchites, ſtrombites, myites, &c. Veteres tamen eius meminiſſe non puto. Nuper lapideos aliquot pectines, naturæ luſus, marinis ſimillimos, medicus & philoſophus inſignis Dominicus Montiſaurus Veronenſis ad me miſit: quos ego Ctenitas lapides appellârim. Pectinum genus (de animali loquitur) pectinatim diuiſum eſt, Gillius. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim *(vt ſerræ dentes ſolent eſſe)* ſpiſſatos, Plinius lib. 32. Pectinatum tectum dicitur, à ſimilitudine pectinis, in duas partes deuexum, vt teſtudinatum in quatuor, Feſtus. Philander tecta pectinata, à Vitruuio diſpluuiata dici coniicit: quæ fiant trabium iunctis capitibus mutuo innexu, paribusq; contra ſe ponderibus, pedibus imis diuaricatis.

DE PEDICVLO MARINO, RONDELETIVS.

Lib. 5 de hiſt. anim. cap. 31.

A EST inter inſecta pediculus marinus, qui cum pulice conſpirat ad infeſtandos piſces, & tenui cruſta integitur. A Græcis vocatur φθεὶρ θαλάττιος, qui duplex eſt apud Ariſtotelem: unus, *(piſcium hic, non inſectorum generis eſt. exprimit enim Ariſtoteles piſcem eſſe, vocari autem pediculum)* qui in mari, quod eſt à Cyrena ad Ægyptum circa delphinum eſt: qui omnium pinguiſſimus fit pabuli copia, quæ delphini opera ſuppeditatur.
B Alter pediculus eſt, quem hîc depinximus, maioris fabæ magnitudine & latitudine, ſcarabeo terreſtri ſimilis. Corpus ex aliquot tabellis, veluti locuſtæ, vel ſquillæ cauda conſtat. ante os duo cornua breuia habet. vtrinque pedes multos, incuruos, in acutum deſinentes.

C Piſcibus ita hæret, vt eripi non poſſit. Sugit vt hirudo, nec priùs abſcedit, quàm tabidum & exuccum piſcem redíderit. Reperitur ceruici mugilum, lupotum, & ſaxatilium piſcium affixus.

Verum pediculũ mar. ſe exhibere.

Contra Bellonium.

A Hunc pediculum marinum eſſe Ariſtotelica deſcriptio aperté indicat: Ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ γίνονται μὲν ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες, ἔτοι δ' ἐκ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δὲ τας ὄψεις ὅμοιοι τοῖς ὄνοις τοῖς πολύποσι, πλὴν τὴν οὐρὰν ἔχουσι πλατεῖαν. In mari ſunt *(naſcuntur)* piſcium pediculi, non ex piſcibus ipſis, *(vt in terreſtribus animalibus, quorum pediculi ex ipſis enaſcuntur,)* ſed ex limo generati: ſunt autem aſpectu aſellis multipedibus ſimiles. niſi quòd caudam latam habeant. Qui igitur ὄνους, qui Latinè multipedæ dicuntur, quæ ſub aquario vaſe ſtabulantur, cognouerit, facilè ex earum ſpecie pediculum marinum agnoſcet. Vnde perſpicuum fit turpiter hallucinatum fuiſſe authorem libri de aquatilibus, qui pediculum marinum aſilum ſiue œſtrum Ariſtotelis appellauerit: quem aſilum Ariſtoteles ſtatim poſt pediculum longè diuerſum deſcribit: Τισὶ δὲ τῶν θυννων οἶστρος γίνεται μὲν περὶ τὰ πτερύγια: ἔστι δὲ ὅμοιος τοῖς σκορπίοις, καὶ τὸ μέγεθος ἡλίκον ἀράχνης. Aſilus ſub quorundam thynnorum pinna oritur, ſpecie ſcorpionis, aranei magnitudine. Si aſilus ſcorpioni ſimilis eſt figurâ, vbínam quæſo in aſilo tuo ea repræſentatur? ubi cauda longa & ſtricta? vbi in eodem aranei magnitudo? Hæc apertè conuincunt, te neque aſilum vnquam vidiſſe, neque traditam ab Ariſtotele eius deſcriptionem diligenter legiſſe. Sed de aſilo aliâs: cuius veram effigiem in orcyno depinximus ſupra branchiatum pinnam, quia ſub pinna videri non potuiſſet. *(Orcynum dabimus infrà cum thinno. ſed ſuprà etiam Elemento A. aſili hiſtoriam & iconem reperies.)*

G Vocant in mari pediculos, (inquit Plinius lib. 31. cap. 7.) eoſq; tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et paulò pòſt (cap. 8.) Rigor ceruicis mollitur cum marinis qui pediculi vocantur, drachma pota. Ego eorum cinerem ad vlcera capitis manantia valere ſum expertus.

IN ſtagnis etiam marinis naſcuntur Pediculi, ita conglomerati vt piſces etiam hamo iam captos abſumant. A marinis neq; figura, neq; victus ratione, neq; viribus differunt.

DE EODEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ASILVM *hanc beſtiolam nominauit. Nos de vero aſilo ſupra in A. elemento.*

B Aſilus marinus, Oppiano Oeſtrum terreſtri Millepeda longè maximus *(maior,)* vtrinq; octonos pedes habet, in ambobus lateribus ſedecim. Octonis quoq; in tergore tabellis loricatur: quæ totidem vtrinque pedibus reſpondent. Priorum pedum vngues ad caput, poſteriorum autem verſus caudam reflectuntur:
(C) *(Hoc in Rondeletii pictura non ita apparet:)* ex quo cum & antrorſum & retrorſum ingredi poſſe credibile eſt. Vnguibus piſces quos apprehendit, ſtrictè continent, ſubitq; eorum ſquamas, nec inde vnquam abſcedit, donec eos eroſerit. Erythrinos, Dentales ac Sargos edit, vt in Corcyra Mullum à duobus Aſilis vtrinq; penè deſquamatum aliquando viderim, tametſi Mulli plerunque Oeſtros abſumant.

B Oculos habet paruos, nigros aliquantulum eminentes: atq; in orbem, vt terreſtris millepeda ſe contrahit.

C Prægnans plæruīque reperitur. Verſatur in limoſis portubus, & ſpurcitia refertis,

COROL-

COROLLARIVM.

Animal illud marinum, cuius iconem neſcio vnde nactus, appoſui, ſi pediculi marini ſpecies non eſt, quò referēdum ſit dubito. Rondeletium quidem pediculum marinum verum exhibuiſſe, dubium mihi non eſt. nam & ante multos annos à Cornelio Sittardo, eandem quam Rondeletius dedit picturam, pediculi marini nomine accepi, cum vulgari Italis nomine Pedotzo marino. Germanicè interpretor, Waſſerlauß/ Meerlauß. ſed in dulcibus etiam aquis inſecta quædam ſic appellari audio, Waſſerlauß: de quibus nonnihil ſupra inter Inſecta aquatilia 1. Elemento diximus. Iis hamo infixis piſces ineſcant piſcatores noſtri. reperiuntur anno toto, veris etiam initio, & ſub glacie. Eiusdem generis fortè & Ἕρπηλαι ſunt, à recto ſingulari ἑρπήλη, ſi rectè legitur apud Athenæum Numenij verſus recitantem de piſcium eſcis: Ἠὲ καὶ ἑρπήλας δολιχήποδας, ὁππότε πέτραι Ἀμμώδεις κλύζονται ἐπ᾽ ἄκρῃ κύματος ἀγῇ. Ἔνθεν ὀρύξασθαι, θέμεναι τ᾽ εἰς ἄγγος ἀολλεῖς. proximè autem dixerat iulos etiam, id eſt lumbricos in litore fodiendos. Ἑρπήλη igitur vel Ἕρπυλλα, litoralis quidam & foſſilis vermis fuerit, multis longísque pedibus repens, ineſcandis piſcibus idoneus. non eſt autem ſcolopendra. eam enim alibi priuatim nominat Numenius. Ariſtoteles genus pediculi marinum ſimplex vnumq́; eſſe author eſt: quod vbique proueniat, ſed maximè in foraminibus & cauernis. Adeò nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillus maximè cælat, exiſtant: & circumglobata eſcæ ſæpè extrahuntur. quæ cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur: Plinius ex Ariſtot. cuius hæc ſunt verba quarta de hiſtoria: Piſces enim vel manu facilè caperentur dum dormiunt, niſi pediculis, & pulicibus appellatis ſolicitarentur. Nunc verò ſi ſomno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarum beſtiolarum occupati abſumuntur. Gignuntur hæc in profundo maris tanta fœcunditate, vt etiam eſcam de piſce emollitam, ſi diu in vno manſerit, totam corrodant atque abſumant: & quidem ſæpenumero piſcator eſcam demiſſam glomeratis vndique his beſtiolis perinde vt pilam recipit, (attollit.) Chalcis vitio infeſtatur diro, vt pediculi ſub branchiis innati multi, interimant: quod nulli ex cæteris accidit, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. Rondeletius beſtiolas quasvis infeſtas pediculorum nomine hoc loco intelligit. Infeſtantur & alij quoque piſces pediculis, vt dictum eſt, ſed non innatis. non igitur ſimpliciter pediculi, ſed pediculi innati, peculiare chalcidi malum eſt. Piſcium quibusdam ipſis innaſcuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius. A C G H.a.

Pediculi philologiam ad librum de inſectis differo.

Svnt & in piſcium genere paraſiti, vt pedunculus (φθεὶρ) appellatus: qui ex iis quæ delphinus cepeperit, (ſuperfluis nimirum & intercidentibus,) victitat. itaque ex eius præda, tanquam ex locupleti menſa refertus pingueſcit. eo nimirum delphinus tantopere delectatur, vt cum ipſo libenter quæ comprehenderit communicet, Ælianus. Videtur huic piſci nomen à diſtenti corporis plenitudine factum, nam & in animalibus pediculi nutrimento repleti diſtenduntur immodicè. H

Pelamys cum thunno eſt.

Pelias nominatur à Numenio apud Athenæum, niſi corruptus eſt verſus. Χάννας τε, πελίας τε, καὶ ἐγχέλυα πίπνον. Πελείας quidem ſerpens eſt, πελιάς verò columbæ genus.

Pelta. Vide in Coracino.

Pempherides piſces parui ſunt Numenio apud Athenæum. ---ἄλλοτ᾽ ἐρυθρὸν Κόκκυγ᾽, ἢ ὀλίγας πεμφηίδας, ἄλλοτε σαῦρον. Cæterùm πεμφρηδὼν (ὀλίγη cognominata in Theriacis Nicandro,) inter inſecta: & à Theodoro conuertitur teredo.

DE PENICILLO MARINO, RONDELETIVS.

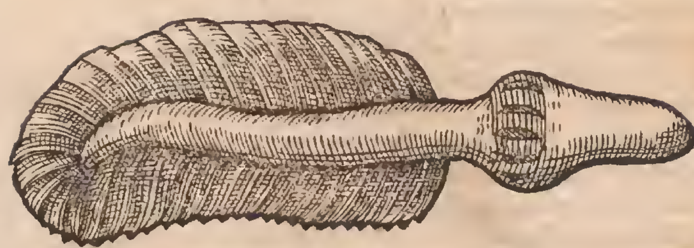

A similitvdine penicillorum quibus pictores vtuntur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eorum quibus albarium tectorio parietum inferunt, Penicillum marinum vocamus, id quod hîc exhibemus. figura enim aptiſſimè quadrat, vt apparet. A

Tubulus eſt teſtaceus molli quadam & laxa ſubſtantia ſaxis alligatus, ita vt aquarum undis cedat, & agitetur. In cauo carnoſum quiddam continetur, colore vatium: eſt enim quoddam flauum, alia alio colore perfuſa ſunt. Quum id carnoſum ſe exerit, frondem expandit, vt in pictura expreſſi. In ſaxis circa Lerinum inſulam reperitur, Hæc ille. Vocantur & in ſpongiarum genere quæ molliſſimæ ſunt, penicilli. Dentalis quoque tubulus marinus eſt, vt in purpura dixi: ſed prædura & ſilicea ſubſtantia, B

DE PENNA MARINA, RONDELETIVS.

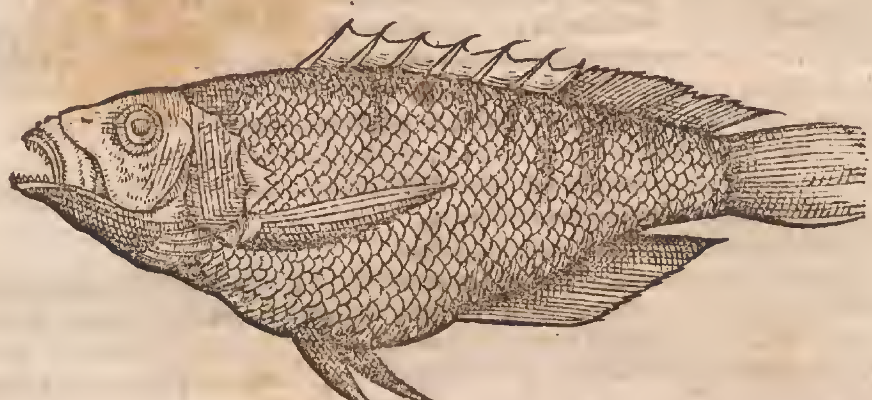
Aptivs mihi non videor zoophytum id nominare quàm Pennam marinam. Eſt enim pennis magnis iis, quæ in pileis geſtari ſolent, perſimilis. Noſtri tamen piſcatores formæ extremi alterius ſimilitudine inducti, Mentulam alatam vocant. Eſt enim ea pars peni ſine præputio, id eſt, glandi ſimilis: altera verò parte pennam refert. Pars illa craſſior quæ glandis ſpecie eſt, ſciſſuras aliquot habet, quales ſunt branchiarum ſciſſuræ in Galeis. Quæ pennam repræſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſſili ſimiles ſunt. iis ſubſtantia alia quædam tenera innititur, A B

C Noctu maximè ſplendet, ſtellæ modò, ob candorem & læuorem, Hæc ille. Eſt autem inter vrticas quoque à Rondeletio exhibitas, ſpecies vna quæ frondem pennæ fermè inſtar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium cauleum alba, fronde ſimili verè, ſed parte altera quæ fronde caret, longiore, ſimplici, nulla cum glande ſimilitudine, Cornelius Sittardus olim ad me miſit, his verbis adſcriptis: Pennam marinam Ariſtoteles inter zoophyta collocat. hanc vidi ipſe apud Gysbertum Horſtium Romæ. Ego pennæ marinæ nec Ariſtotelem, nec alium quemquam veterum meminiſſe puto, hoc quidem nomine.

Pepradilæ, & Peprili, Πεπραδίλαι, Πέπριλοι, ab Heſychio & Varino ceu piſces quidam nominantur. Aliâs Petradilæ, vide infrà.

DE PERCA MARINA, RONDELETIVS.

QVi de rebus citra διορισμὸν diſputant, eos ſæpè labi, errare, & de rebus perperam iudicare neceſſe eſt. Quod cùm in aliis artibus, tum maximè in Medicina pernitioſum eſt. Sic enim & venenum pro medicamento, & noxium alimentum pro ſalubri proponi ægrotis poteſt: maximè verò in alimentorum
F delectu imperitos falli conſtat, vt in perca: quam cùm & à Galeno & veteribus omnibus commendatam eſſe ſciant, ægris omnibus fluuiatili vt veſcantur, imperant, nec marinam cognoſcentes, nec à fluuiatili diſcernentes, quæ tamen ſucco ſubſtantiáque plurimùm diſſident. fluuiatilis enim, dura eſt, & glutinoſa: marina, tenera & fragilis. Duæ igitur ſunt percarum differentiæ: altera marina eſt, altera fluuiatilis. De
A marina nunc loquimur. Πέρκη à Græcis dicitur, aliquando περκίς, à Latinis perca. Græci etiam hodie antiquo nomine vtuntur. A noſtris perche de mar dicitur.

B Piſcis eſt marinus, ſaxatilis, ſquamoſus, rufi coloris, ore medioeri, dentibus acutis. lineas multas in lateribus habet à dorſo ad ventrem deſcendentes, alias rubeſcentes, alias nigreſcentes, ſiue purpuraſcentes.
Libro 7. Vnde percas αἰόλας vocauit Epicharmus apud Athenæum, id eſt, varias. Pedali eſt magnitudine: branchiis, pinnarum numero, caudâ ſaxatilibus aliis ſimilis. Ventre eſt prominentiore. Podex in medio ferè eſt cor-
A pore, à quo pinna longa protenditur. Venter ex albo purpuraſcit vel liueſcit. Vt toto reliquo corpore, ita capite eſt vario. Ventriculo magno cum appendicibus multis, id quod etiam teſtatur Ariſtoteles libro 2. de Hiſt. animal. cap. 17. Inteſtinis ſatis latis, in quibus vermes frequenter reperiuntur. Athenæus lib. 7. ex Ariſtotele, ἐν τῷ περὶ ζωικῶν ſcribit, ἀκανθοστερῆ εἶναι καὶ ποικιλόχροα, φυκίδα: Τῶν δὲ γραμμοποικίλων, πλαγίαις τε ταῖς ῥάβδοις κεχηνμένων πέρκην. καὶ παροιμία δ' ἐστὶν ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. Ex quibus perſpicuum fit nos percam veram hîc depinxiſſe: vbi pro κεχηνμένων, legendum eſt κεχρωμένων: id eſt, percam ex iis eſſe piſci-
H. h. bus, qui lineis variis & transuerſis colorati & depicti ſunt: eſtq; prouerbium, Sequitur melanurum perca: & alibi, πέρκαισι καθηγητῆρα μελάνουρον, id eſt, percarum ducem melanurum appellat Numenius: quod fortaſſe percæ prudentiæ tribuendum eſt, quæ cùm melanurum callidum eſſe præuideat, vixq; capi, (vt capite de melanuro dictum eſt,) eum vt tutior ſit, ſequitur. quanquam Eraſmus de infida ſocietate parœmiam interpretetur.

F Percam in veris ſaxatilibus numerat Galenus libro tertio de facultat. alimen. quare molli fragilíque carne fuerit, optimíque ſucci, ſed de marina loquitur. Athenæus tamen gobios ſimiles eſſe percæ ſcribit, qui ſucci bonitate veris ſaxatilibus pares non ſunt. Ius ex percis aluum mollit.

G Coërcent carcinomata, percarum capita ſallarum: efficatiùs, ſi cineri earum miſceatur ſal, & cunila ca-
Lib. 32. cap. 10. pitata, oleoq; ſubigantur. inquit Plinius.

F Optima redditur, ſi farina cõſperſa in ſartagine frigatur, vel in craticula aſſatur: nam elixa tota diffluit.

DE EADEM BELLONIVS.

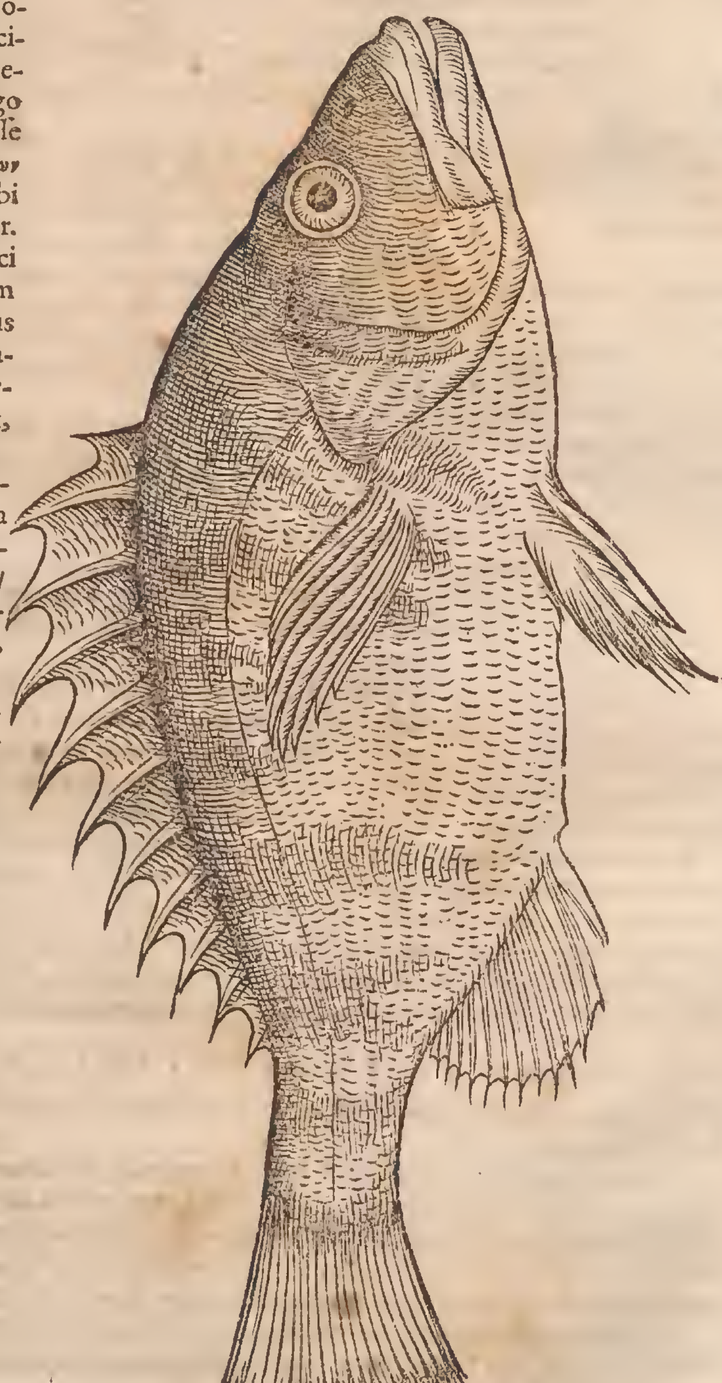
B Perca marina à fluuiatili non ſolùm corpore, ſed etiam pinnis maximè differt. Marina enim continuam ac ſolam in tergore pinnam habet, cùm tamen fluuiatilis duas in in dorſo ferat. Simillima eſt Channæ, ſed craſſiori corporis compage conſtat. Nullam (quòd ſciam) ex Oceano vſquam vidi: Maſſiliæ tamen frequentiſſima eſt. Ac, quod ad coloris vtriuſque Percæ diſſidentiam attinet, hoc præcipuè animaduertendum eſt: marinam Percam ex colore veluti ſanguineo nigricare: transuerſas habere in lateribus zonas, la-

nas, latas, à dorſo productas, & pinnam in tergore continuam. Cæterùm nunquam maior, quèm fluuiatilis, excreſcere conſueuit. Dentes lupi modo paruos habet: ſquamis tegitur aſperrimis: branchias habet vtrinq; quaternas, eáſque duplices, nouiſſima excepta. Viuax eſt Callionymi modo: linguam non habet (C)
manifeſtam, ſed quatuor oſſicula in faucibus aſpera, quibus viuorum piſciculorum cibum (guloſa enim (C)
eſt ac carniuora) in ſtomachum demittit: Oppianus:

----piſcator promptus in æquor Demittit Percas, & Niliacos coracinos.

COROLLARIVM.

Hanc iconem Venetiis olim cum aliis ad me miſſam, Percæ mar. eſſe coniicio, cum aliâs, tum propter maculas transuerſas, fuſcas, punctis nigrioribus notatas, vt pictura præ ſe fert, interuallis rubicundis: ad latera ex ruffo ſubflauus color eſt, &c. ſed aculeus ab ano, non videtur conuenire Percæ.

A

Percæ piſces amnici ſiue fluuiatiles ac marini ſunt Plinio. Ariſtoteles quoque marinam fecit & fluuiatil. Percides, idem quod percæ, vt Aëtio videtur, Hermolaus. Plinius in catalogo piſcium libro 32. pro diuerſis habuiſſe videtur, cum bis numerârit. Ius ἰούλων καὶ περκῶν apud Æginetam legimus, vbi Dioſcorides ἰουλίδων καὶ περκίδων habet. Multa ſanè piſcium nomina duplici terminatione proferuntur: quarum altera in ις oxytonum exit: vt pluribus oſtendi in Loligine maiore. Percæ Latinum (*imò Græcum à Latinis receptum*) nomen etiam nunc retinent, Gillius Gallus, & Maſſarius Italus. Hiſpani etiam Pércha vocitāt, & Germani Berſich / Barſs. Nos ne marina cū fluuiatili confundatur, hanc ſimpliciter ita nominabimus: illā Meerbarſs / Meerberſich. Apud Boruſſos Germanos Bertſchge vocatur marinus piſcis, ſubfuſcus, dodrantalis, gratus in cibo, & ſolidæ carnis: non alius puto quàm perca: etſi Bellonius percam ex Oceano nunquam ſe vidiſſe ſcribat. Albertus percam marinam piſcibus qui circa litora maris Germanici, hoc eſt, Oceani capiantur, adnumerat. Perche & Gallicum & Anglicum nomen eſt, vtriusque puto de fluuiatili ſimul & marina perca vſurpari ſolitum.

Cæterum vt Bramæ marinæ ſpecies multas feci, non quòd reuera generis vnius ſpecies ſint: ſed ſimilitudine quadam formæ inter ſe conuenientes piſces diuerſos, Germanis ita interpretari volui: quoniam Galli etiam ad Oceanum & Angli, idem faciunt: præſertim vbi aliud & proprium Germanicum nomen non habebam: quod partim inſcitiæ meæ, partim inopiæ linguarum adſcribendum eſt: partim etiam naturæ, quòd ferè piſcium illorum quos vel omnino, vel noſter ſaltem Oceanus non fert, nomina etiam non extent:) Sic ab aliqua cum perca ſimilitudine alios quoque diuerſos piſces ſeu ſpecies eius interprerari nobis licebit: vt channam, phycidem, hepatum Bellonij, & eiusdem canadellam & c

Perca, channa & Phycis ſimiles ſunt, Speuſippus. Quaternæ ei branchiæ duplici ordine ſunt, nouiſſima excepta. appendices ſupernè complures circa ventriculum exeunt, Ariſtoteles. Percas pelagias Romæ rarò videmus. Aſſimilantur hæ mænis. nam ſubfuruas habent zonas, quibus ipſæ toto corpore ſquamoſæ & argenteæ diſtinguuntur. in dorſo impares eminent aculei, tenui inter ſe membrana coniuncti. Propterea Athenæus percam air eſſe ſpinis coronatam, & inſigni varietate conſpicuam, Iouius: ſed quod de perca ille ex Athenæo ſcribit, falſum eſt. non enim percæ ſed phycidi Athenæus id attribuit, τὸ ξανθοστεφῆ εἶ) καὶ ποικιλόχροα: vide ſuprà in Athenæi verbis à Rondeletio citatis. eſt tamen perca etiam varia, & ſpinis ferè vallatur, ſed paulò minùs quàm phycis, vt exhibita vtriusq; à Rondeletio icon oſtendit. Perca Ariſtoteli (apud Athenæum) γραμμοποίκιλος eſt piſcis, hoc eſt virgulis & lineis quibusdam varius, in- B

terprete Wottono. ſic & channa ποικιλόγραμμος dicitur. In eo quidem loco, vbi Ariſtoteles ait percam eſſe piſcem τῶν γραμμοποικίλων, πλαγίαις τε ταῖς ῥάβδοις κεχρημένων, Rondeletius reponit κεχρωμένων, eodem manente ſenſu. ſed κεχρημένων etiam legere, & interpretari, habentium, (qui frequens eſt huius verbi vſus,) nihil obſtat. Ἀνθεσίχρως à florido varióque colore perca cognominatur Matroni Parodo. Mneſimachus apud Athenæum percam ſcribit eſſe τῶν καρχάρων, hoc eſt è numero piſcium ſerratos dentes habentium: vt torpedinem quoque & ranam.

C Piſcis eſt ſaxatilis, Diocli apud Athenæum & Plinio. Circà ſaxa muſcoſa & algoſa paſcitur, Oppianus. Perca ſimilis cùm ſit phyceni & phycidi, locis paululum differt, κατὰ τόπους ὀλίγῳ διαλλάττει, Diphilus apud Athenæum. Ouidius in Halieutico percas ſaxatilibus an pelagiis adnumeret dubitari poteſt. Percas pelagias Romæ rarò videmus, Iouius. ſimpliciter autem pelagias pro marinis dixit. Albertus ad litora Oceani Germanici percas reperiri ſcribit: non tamen in quouis litore eas reperiri exiſtimandum eſt, ſed aſpero tantum ſaxis & petroſis promontoriis, vt alios omnes qui propriè ſaxatiles dicuntur. Hybernis menſibus (piſces pleriq;) iacent in ſpeluncis conditi: maximè hippurus & coracinus, hyeme non capti, præterquam ſtatis diebus paucis, & iiſdem ſemper: item muræna, & orphus, conger, percæ, & ſaxatiles omnes, Plinius.

D Sequitur perca melanurum ducem, vt in prouerbio eſt. Vide ſuprà in Melanuro.

E Percæ hyeme capiuntur, Iouius tanquam ex Plinio, ſed falsò. Plinij verba recitaui proximè retrò in fine ſegmenti C. Percam cirrhia vorat, percis ineſcantur anthiæ, Oppianus libro 3. Halieut. de eſcis piſcium loquens.

F Diocles medicus in libro de ſalubribus, vt Athenæo placet, percam è ſaxatilibus qui molliores habeant carnes, (vt ſunt turdi, merulæ, gobij, & phycides) plurimùm laudauit, Iouius. Pulcræ ſunt, grataeque guſtui, & languentibus ſalubres, Idem. Inter ſaxatiles ſcarus excellere ſuauitate creditur. poſt hunc merulæ ac turdi. tertio loco iulides, fucæ, ac percæ. Alimentum autem ex eis non modo ad coquendum facile eſt, ſed etiam ſaluberrimum: vt quod ſanguinem medium conſiſtentia generet, Galenus de aliment. facult. 3.28. Chamæ carne ſunt tenera, ſed duriores quàm perca, Diphilus. Phycen & phycis molliſſimi ſunt piſciculi, minimè viroſi, ſed facilè corrumpuntur: perca verò cùm eis ſit ſimilis, locis (pro locorum ratione in quibus victitat) parum aliquid differt, κατὰ τόπους ὀλίγῳ διαλλάττει, Idem. Ius in percam deſcribitur Apicio lib. 10. cap. 6.

G E percis priuatim ius fit ad alui ſubductionem, Dioſcorides. Percarum vel mænarum capitis cinis, admixto ſale, & cunila, oleóque, vuluæ medetur. ſuffitione quoque ſecundas extrahit, Plinius. Et alibi: Verendorum puſtulas diſcutit cinis è capite percæ ſalſæ, melle addito. Peronæ (malim, percæ) cinis inſperſus, vlcerum putredines omnes ſanat. Kiranides.

H.a. Περκίδια, τὰ, forma diminuta Antiphanes dixit.

Epitheta. Πέρκας αἰόλας, Epicharmus. Πέρκη τ' ἀνθεσίχρως, Matron. Γραμμοποικίλας, Ariſtoteles apud Athenæum. Perca fortaſſis dicta fuerit à colore quem Græci περκνὸν vocant: de quo nos plura in Capite de accipitribus diuerſis Hiſtoriæ auium.

Thracia regio priùs dicta eſt Perca, Πέρκη, Euſtathius in Dionyſium, & Stephanus. Percote, Stephano Περκώτη, olim Percope, vrbs eſt Troadis, vel iuxta Pontum, quæ Troianis auxilia miſit, teſte Homero. Περκώτην δ' ἐπὶ τῇ, ᾗ Ἀβαρνίδος ἠμαθόεσσαν Ἠϊόνα, Apollonius vt citat Stephanus in Abarno.

f. Ad ſartaginem emi gobium, percam, ſparum, &c. Quidam apud Athenæum. apud quem etiam ex Antiphane nominatur πέρκη χιςή, cum aliis cibis lautioribus.

h. Sequitur perca melanurum, prouerbium, copioſè explicatum eſt in Melanuro. Pro perca ſcorpium, Ἀντὶ πέρκης σκορπίον: adagium acommodandum vbi quis optima captans, peſſima capit. nam perca piſcis eſt vel maximè laudatus: ſcorpius letalis eſt. quanquam eſt & piſcis huius nominis, contempti ſaporis, de quo magis ſentire videtur adagium. Simili figura dixit Lycophron: Ὁ δ' ἀντὶ πίπος σκορπίον λαιμῷ σπάσας. At ſcorpium ille glutiens pipûs vice. eſt enim pipo auis genus, Eraſmus Rot. Meminit Suidas, cuius hæc ſunt verba: Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰ χείρω αἱρουμένων ἀντὶ τῶν βελτιόνων.

DE PERCA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A B FLVVIATILIS Perca marinæ nomine ſimilior eſt, quàm corporis figura, aut carnis ſubſtantia, aut ſucci bonitate.

F Marina molli eſt carne, tenera & friabili, concoctu facili, boni ſucci. fluuiatilis his omnibus ferè dotibus caret. Quare abſurdè faciunt, qui ea quæ de perca marina dicta ſunt à Galeno libro 3. de aliment. facult. ad fluuiatilem accommodant. Sic enim ſcribit: Præſtantiſſimus inter ſaxatiles voluptatis cauſa Scarus eſſe creditur: poſt hunc Merulæ, Turdi: deinde Iulides, Phycides & Percæ, &c. At fluuiatilis dura eſt carne, glutinoſa, difficili concoctu, nec commendanda, niſi iis quibus duræ carnis piſces probantur.

A Perca non nominatur per antiphraſim, quòd aliis minimè parcat, (*ſiquidem iratus piſces alios pinnis ſuis vulnerat, Adamus Lonicerus,*) vt quibuſdam placet: ſed quia Græcè dicatur Πέρκη & Περκίς, fortaſſe à περκάζειν quod variari ſignificat. Galli Perche vocant.

C Piſcis eſt fluuiatilis & lacuſtris. In viuariis etiam cum Tincis, Luciis, Cyprinis includitur.

B Corpore eſt lato & compreſſo maximè inter fluuiatiles, excepta Brama. Squamis tegitur paruis. Colore eſt vario: maculas à dorſo ad ventrem deſcendentes habet. Pinnæ & cauda rubeſcunt. Pinnæ duæ in dorſo erectæ ſunt, quarum prior maior eſt: duæ ſunt ad branchias, altiores quàm in reliquis fluuiatilibus: Duæ in ventre, vnica eſt poſt anum aculeo innixa. Os illi paruum eſt ſine dentibus. Intus ventriculo eſt medio: hepate diuiſo, à cuius maiore parte veſica pendet, in qua fel eſt tenue & aqueum. Quia carne eſt dura, frequentes ſpinas à natura non accepit.

C Circa litora & frutices parit, vt ſcriptum reliquit Ariſtoteles. Reliqui, ait, ſemel anno edunt oua in ſtagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, vt Phoxini & percæ. Siluri & Percæ continentem emittunt fœtum, vt Ranæ: adeò enim fœtus ipſi continuò ſibi cohærent, vt Percæ quidem fœtum quoniam latior eſt, piſcatores in lacu arundine (*ex arundinibus Vuottonus*) glomerent, authore Ariſtotele. Inde euenit etiam vt multas paruas ſimul capiant in lacubus Allobrogum & auerniæ.

Auſoni-

Auſonius in pretio habitam fuiſſe teſtatur, quemadmodum nunc ab iis qui non niſi duræ & firmæ carnis piſces probant:

Nec te delicias menſarum Perca ſilebo,
Amnigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Nanq; & guſtus iners, ſolidoq; in corpore partes
Segmentis coëunt, ſed diſſociantur ariſtis.

Duritia quidem carnis Mullo parem eſſe dixerim: ſed friabilis non eſt, nec glutinoſi ſucci prorſus expers, à quibus commendatur Mullus.

Amicitiam Percæ cum Lucio eſſe ferunt, quemadmodum & cum Tinca, (*ſcilicet eidem Lucio, non etiam Percæ,*) cuius muco adfricat & illinit vulnera ſua Lucius.

DE EADEM, BELLONIVS.

Percam Latini vocant, Galli & Angli Perche, Hetruſci Perſega, Romanum vulgus Cernam.

Aridis ſquamis teguntur Percæ fluuiatiles: duas habent in tergore pinnas: marinæ vnicam ac continuam. Marmoris (*Mormyri*) in modum tranſuerſas fert in lateribus maculas, à tergore prodeuntes: branchias vtrinque quaternas, eáſque duplices: quod item Ariſtoteles ſcripſit. Anterior tergoris pinna duodenis firmatur ariſtis aculeatis. Ea autem quæ ab ano verſus caudam fertur, aculeo crenato vallatur. Duas in lateribus pinnas habet, vtrinque vnam, quaſi in medio corpore: alias quoque duas ſub medio ventre. Dentibus caret, ſed habet labia denticulis horridula: caudam bifurcam. Huius piſcis hepati non ampliùs quàm vnus lobus apparet. Duas in pyloro gerit apophyſes. Inteſtinorum reuolutiones paucas habet, fel coloris vitrei ſub hepatis lobo maiore, (*atqui proximè lobum hepatis vnicum apparêre dixit.*)

Perca fl. à noſtro pictore iam priùs adumbrata, non ad eius imitationem facta quam Rondeletius dedit.

COROLLARIVM.

DE Perca fluuiatili prædicta quædam proximè in Marina, non eſt cur repetamus. Itali vulgò Perſico (vel Perceco:) nominant, vt circa Larium lacum. Grapaldus miratur nullam in veteribus ſcriptoribus memoriam extare temuli, barbuli, perſici, &c. ſed fruſtra. Ariſtoteles enim, Plinius, & alij percam fluuiatilem nominarunt. Platina Perſicinum dixit, quòd Perſici pomi ſaporem referat, vt ipſe putat. ego neque hunc ſaporem liquidò hunc piſcem præ ſe ferre arbitror: neque nomen ab eo mutuari: ſed potiùs à perca Latino Græcoq; nomine Perſicum eſſe interpolatum: nam & noſtri Berſich pronunciant. Percam fluuiatilem, marinæ quadantenus ſimilem, modo piſcem perſecum nominant: vt à perca, perceca, ac deinde perſecus ſit denominatus: de quo cum optimi ſaporis ſit, Auſonius ſic cecinit: *Nec te delicias menſarum perca ſilebo, Amnigenos inter piſces dignande marinis.* Ex quibus verbis extorquebant aliqui percam fluuiatilem eſſe, quam modo trutam vocamus, argumento quod eam Germani hodiè phercham aſpiratione interpoſita in vtraq; ſyllaba pronuncient: ſed ij quidem decipiuntur, Maſſarius.

A Germanis perca fl. Berſich vocatur, ſic enim Heluetij efferunt, vt & Moſellani: alij aliter, Berſig/ Berſing/vel Perſick/vt Encelius ſcribit: vel Berſe/vt Ge. Agricola: alij Barß/ Parß/ Barſch: poſteriora hæc Saxonibus & finitimis in vſu ſunt, Friſiis Baerſe. Apparet autem omnia hæc nomina à Græco Latinóque Perca eſſe deſumpta. Nos ſpeciem vnam tantùm habemus, cui nomina prædicta propriè conueniunt, & percæ marinæ ſimilior eſt. Saxones & alij, duas. Maiorem, de qua hìc agimus, quam ſimpliciter Parß appellant: aliqui Pünterparß/vel Püntelparß/ id eſt, Percam maculoſam: vel Streiffberſing/ quòd maculis vel ſtriis (id eſt lineis) notetur (tranſuerſis.) ſic autem in Albi nominant. vel Grobarſch/Grawberfiſch/id eſt, percas fuſci coloris. Eundem piſcem (vel potiùs ſpeciem ei ſimilem) in Oceano naſci audio, longè maiorem. Minorem vocant Kaulparß/id eſt, Percam rotundam, & aliis nominibus. nos de ea diximus ſuprà in Cernua fluuiatili, & mox plura addemus. Percæ nomina apud noſtros pro ætate etiam varia ſunt: Nam fœtus adhuc nouus & tener Hürling vocatur, id eſt hornus: paulò maior, ſed intra primum adhuc annum, Trânſe. Secundo anno, Egle. Tertiò, Stichling. Poſtremo Reeling/ Berſich/ & (quod inuſitatius eſt) Banſerſe. Circa lacum verò acronium, præſertim Lindauiæ, puſillam percam ſimiliter nominant Hürling: maiorem Kretzer/ (Conſtantiæ Stichling:) tertio Schoubfiſch/ quæ iam triente aut quincunce (quartadecima parte numi quem bazium Germani nominant) venditur. poſtea Egle/vel Renckernegle/quæ iam ferè obolo, aut quadrantibus quatuor (quarta bazij parte) vænit: & ita excreſcit, vt maxima ferè ſex obolis (aut ſeſquibazio) vendatur. Græcè quidem minimas percidia dixe-

rim: maiores, percidas: maximas, percas. Vocabulum Stichling à pinnis aculeatis, percæ attributum, (ſicut etiam Kretzer / eâdem cauſa) alibi piſciculis paruis tantùm, quos Aculeatos Rondeletius nominat, tribuitur. Quanquam autem percæ quæ in dulcibus aquis degunt, non fluuios tantùm, ſed lacus etiam & ſtagna incolunt, eas tamen omnes fluuiatilium nomine complecti viſum eſt. In noſtro quidem lacu, quæ in profundo capiuntur, ab eo ipſo Triechteregle nominantur, & colore ſunt albiores: quæ verò propiùs ripam, colore magis fuſco, à ripa Landegle/ab arundinetis Rooregle / ab herbis & algis Kräbegle vocantur. Percæ Polonicum nomen eſt Okun, Bohemicum Okaun quanquam aliud etiam ab homine Bohemo accepi, Gezdick,

B Perſicinum piſcem præcipuum Verbanus lacus & Padus fluuius producunt, Platina. In omnibus ferè lacubus & fluuiis apud nos capitur. circa Argentinam in Rheno, Ilna, Bruſca, foſſis etiam & ſtagnis quibusdam. Capitur & in lacu Suerinenſi verſus Oceanum Septentrionalem Germaniæ: vbi cùm maxima eſt vlnam (*cubitum*) æquat, vt audio. In Acronio lacu quæ maxima eſt, ſex verè obolis argenteis vænit. In Danubio eas capi teſtatur Ælianus. Mas pinnas habet rubras, fœmina minimè. cute veſtitur aſpera & dura, quæ deſquamari nequeat, Adamus Lonicerus. Paruus eſt piſcis, & vario colore diſtinctus, Platina. Squamis & pinnulis acutis & aſperrimis armatur, Innominatus. Lapillos in cerebro habet. In perca piſce paruo, hunc coruum vocant cùm caput magnum habeat, duo lapides inueniuntur candidi, oblongi, plani, altera parte quaſi dentati, quos lithiaſi conferre creditum eſt. alligatur enim infra dolorem maximus, & intra horam lapidem in veſicam trahere ſolet, Cardanus libro 7. de Subtilitate. Sed lapis quem Coruinam vocant aliqui, è piſce Coruo, vt vulgus nominat, non è perca eſt, neque marina neque fluuiatili. Vide ſuprà in Corollario de Coracino C. Fama eſt Larij lacus Percecos fuiſſe aduectitios & inquilinos, translatis ſcilicet ſeminibus è lacu Eupyli, qui Lambrum emittit amnem, vt meminit Benedictus Iouius frater in Larianis luſibus:

Eupylis exigua ſum Percecus ortus in vnda, Méque peregrinum Larius inde tulit.

Sed Eupylis multò minores quàm Larius Percecos producit: quoniam magna ex parte, vel influentium aquarum defectu, vel occultiore aliquo hiatu terræ hauſtus, multis ante annis exaruit, abiitque in tres minores lacus, aquis in depreſſiora loca ſubſidentibus: qui à Licino foro vetere oppido, quod & ipſum interiit, plebis Licini lacus hodie nuncupantur. In Lario percæ ad pedalem creſcunt magnitudinem, croceas pinnas habent, Iouius.

C Deuorant percæ cum alios piſces, tum ſui generis ſobolem, Curſu (*Natatione*) velociſſimæ ſunt, Obſcurus. Parit perca in fluuiorum & lacuum paludibus, id eſt quæ prope fluuios aut lacus ſtagnant (περιλιμνάδας vocant) in arundinetis. In lacu noſtro percæ pariunt verno tempore, in profundo, præſertim Martio & Aprili menſibus, Vix aliunde quàm iecinoris vitio laborant: nec vlla reperitur perca, cuius iecur non ſit grandine affectum, Greg. Mangoldus.

D Pinnulis acutis & aſperrimis armatur: quibus etiam ſe defendit contra piſces maiores, ne prædantes eam inuadant, præ cæteris piſcibus fluuialibus & ſtagnenſibus, Innominatus. Videns ſibi Lucium imminere, horret pinnis, & ſic euadit, Alexander quidam obſcurus. ſi tamen caudâ apprehendatur à Lucio, deuoratur. Percæ naturalem cum Lucio ferunt amicitiam eſſe. Lucium enim læſum ab alio piſce difficulter ſanari: proinde quærere percam (*imò tincam:*) quæ videns eum, læſum tangit, lenitque vulnus eius, & ſic ſanatur, Adamus Lonicerus. Percas paruas ab anguillis & trutis vorari audio. Piſcatores in lacu Lemano obſeruarunt percas hyeme emittere per os veſiculam quandam rubram ex ore pendentem, quæ vel inuitas ſupernatare cogit. coniectant autem id ab eis fieri præ iracundia, quòd in retia inciderint. hoc enim tum maximè patiuntur cum retia trahunt piſcatores: ſed mirum hyeme tantùm id illis accidere.

E Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant: vbi vt in ſtricta ſcrobe cum permulti alij piſces facilè capiuntur, tum plurimi Cyprini, Percæ, &c. Ælianus. In Acronio lacu percarum ſobolem ante ſancti Huldrici diem capi lex vetat. In noſtro quoque lacu, nec ſemper, nec niſi certa magnitudinis menſura hos piſces capi conceditur. Leges enim piſcatorię ſic habent: Perculæ vel percæ ne capiantur ab exitu Maij vsque ad diui Martini diem: exceptis decem diebus, qui diuæ Margaretæ diem proximè præcedunt. his enim perculas (die Hürling) piſcari liberum eſt. Cæterùm à die d. Margaretæ vſq; ad d. Martini diem, retibus, non niſi ad eam tabellam menſuræ, quam magiſtratus dedit, confectis, vti licet. Retia ampla nominant, (Wytgarn à laxitate macularum, quæ à duobus viris trahuntur, miniſtro in nauicula ſequente,) quibus à fine Maij, vsque ad d. Martini diem vti, ad percarum & luciorum piſcationem, permittitur. A medio Aprilis vsque ad finem Maij, qui percas ſecundi anni, vel nondum plenè adultas (Egle) ceperit, mulctator: at qui adultas, eo tempore fortuitò ceperit eo genere retis quod ſublime vocant, (in einer hohen tracht /) à mulcta immunis eſto: ſed percas captas, ſtatim lacui reddito. Retia quibus percas minores à d. Martini die vsque ad Decembrem capiunt, vulgò Landtgarn appellant: & alia minora (viros tamen duos ipſa quoque requirunt) Troglen. Percarum diem (Den Egletag) vulgò nominant noſtri nonum menſis Nouembris. tunc primum enim percæ minores in magna copia vendi incipiunt. Percis extinctis hamo infixis anguillas piſcantur: nec alia quá vel hac vel ex lumbricis terræ eſca, apud nos eas capere licet.

F Perca in cibo apud Germanos quauis anni parte laudatur, præterquàm Martio & Aprili menſibus, quibus parit. Apud nos mediocres (Egle) Auguſto laudantur, adultæ (Reeling) Maio. Perſicinum piſcem præcipuum Verbanus lacus & Padus fluuius producunt: quem ideò hanc denominationem acceſſiſſe putant, quòd perſici ſaporem habeat. Suauis quidem hic piſcis habetur, & minùs inſalubris, Platina. Percas minores ſui generis (de quibus mox dicemus,) maioribus, quibus de nunc loquimur, meliores & ſalubriores eſſe Germani iudicant. Nanque & guſtus iners, &c. Auſonius, cuius verſus Rondeletius recitat. ſed ſi guſtus huic piſci iners eſt, cur tantopere laudatur ab Auſonio? ego quoniam & reipſa piſcem ſapidum eſſe iudico, & ne Auſonius ſibi ipſi contradicat, legerim: Nam neque guſtus iners, &c. Sic enim cauſam reddiderit cur ſit laudandus, duplici nomine, nempe & ſapore pulparum & ſoliditate. Percæ hodie in Gallia (inquit Iouius) ſummam obtinent dignitatem alendis febricitantibus. In Italia autem laudatiſſimi ſunt

ſunt è Lario lacu. In eo quidem ad pedalem creſcunt magnitudinem: &, matureſcentibus præſertim vuis ab ipſo pingui & præteneris interaneis magnopere commendantur. Medici ferè omnes Galliæ Ciſalpinæ percas ægris robuſtioribus apponere non dubitant, præſertim ſi crudarum vuarum ſucco, quem agreſtam vocant, diligentiſſimè condiantur, Hæc Iouius. Inter piſces dulcis aquæ, conſideratis prædictis conditionibus, Perca & Lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, dummodò ſint pingues, Arnoldus in Regimine Salernit. Anguilla prouectior ætate ſalubrior eſt minore, ſecundum aliquos: Lucij verò & Percæ, contrà, Idem. Rondeletius medicos noſtri ſeculi pleroſq; reprehendit, qui fluuiatiles percas ægris exhibeant aut permittant, tanquam à Galeno laudatas: cùm is de marinis ſenſerit, & fluuiatiles à marinis cum aliâs, tùm nutrimenti ratione plurimùm differant. Ego Rondeletij ſententiam approbo, & percas dulcium aquarum durioris carnis atque viſcoſæ præ marinis eſſe fateor. hoc tamen diſtinguendi gratia addiderim: percas noſtras, quæ in fluuiis & lacubus maioribus purioribúsque verſantur, longè præferendas eſſe aliis quæ in minoribus minuſque puris aquis degunt. accedit in fluminibus noſtris etiam velocior curſus: cuius ratione magis exercentur. Itaq; è Rheno, magno citoq; flumine ſaluberrimæ putantur, prouerbio etiam inde facto: Gſünder dann ein Rheinegle: hoc eſt, Perca Rhenana ſanior, aut ſalubrior. Medici etiam atq; chirurgi vulgò, ægrotis illis, quibus piſces alios interdicunt, puerperis, vulneratis, percas concedunt. Quæ in Rheno gignitur perca, marinis piſcibus ſucci probitate æqualis eſt, vt prodidit Xenocrates, Wottonus. Vbi tamen thymallorum copia eſſet, aut alterius percarum generis, de quo mox ſcribemus, aut albularum lacuſtrium, pro percis marinis aliíſque ſaxatilibus, illos potiùs quàm communes fluuiatiles percas, ægrotis præſertim, guſtare conſuluerim. Quanquam piſcis hic ſalubris exiſtimatur: iecur tamen eius vt plurimùm ferè grandinoſum, reiici ſolet. Greg. Mangoldus. Perſicinum maiorem exenteratum, nec exquamatum, ex aqua aceto ſuffuſa coques. coctum ac mundum, vt in Lucio diximus, conuiuis appones. Paruum exenteratum & exquamatum, in oleo aut in craticula cum ſalmola coques, Platina. Percarum ſoboles tenella adhuc & minima, gratiſſima cibo eſt, & propter paruitatem plurimæ ſimul vna buccea ingeruntur: ſunt qui vnà cum pane cocto conditoq; è iure apponant, circa Acronium lacum alicubi. apud nos enim tantillas capi lex vetat. Percas minimas, quas hornas cognominant, coqui peritiores vino calido immerſas elixant: maiuſculas, frigido. Maiuſculæ propter ſpinas & aculeos pinnarum dorſi, veſcentibus moleſtæ ſunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Paruulæ etiam butyro frigi ſolent, frequentius quàm vlli alij piſces. Circa Verbanum lacum percas modicè apertas, verubus ligneis tranſuerſas inſerunt, & aſſant: ſemiaſſas butyro illinunt. Ibidem omne genus piſciculorum ad Solem inueterant, maximè verò perculas.

G

Vulnus aculeis pinnarum dorſi percæ inflictum, non facilè ſanatur.

H.a.

Germanicum nomen Egle noſtris vſitatum, ab aculeis factum coniicio: quemadmodum & hirudinis, quam Egle vocamus: quæ os aculei inſtar infigit ad ſugendum. Inter ioculares piſcium nomenclaturas percam equitem cognominari inuenio: Ein Berſich iſt ein ritter: inde forſan quòd ſpinas calcarium inſtar habeat. Lapis Eiſlebanus refert aliquando effigiem percæ, Ge. Agricola. Saxones orientales aliquando coluerunt Saturnum, dextra tenentem vrceum roſis refertum, ſiniſtra rotam: nudis verò inſiſtentem pedibus Percæ (einem Parſen) quo ſignificare voluerunt, vt in ipſorum Chronicis explicatur, Saxoniem eſſe debere in perferendis ſuſtinendiſq; periculis ſtabilem atq; conſtantem. habet autem ille piſcis ſquamas duras, & tergum veluti ſpinis aculeatum, Ge. Fabricius indicabat. Saturnum Saxones effingebant, ſenem in piſce ſtantem; qui rotam vrnamq; tenebat: quod ſymbolum erat apud ipſos arcanum, vt in eorum hiſtoriis legimus, Gyraldus.

DE PERCÆ FLVVIATILIS GENERE MINORE.

De piſce quem eruditi quidam Percam fluuiatilem minorem appellant, multa ſcripſi Elemento C. pagina 191. Cernuæ fluuiatilis nomine, quod ei Bellonius impoſuit. Hìc plura addam illic vel omiſſa, vel emendanda, piſcem enim ipſum nuper admodum vidi, à Nicolao Speichero, Argentinenſi pharmacopœo peritiſſimo ad me miſſum. Germani quidam, vt diximus, hunc piſcem ab aureo colore Goldfiſch denominant: vnde Hieronymus Tragus Auratam fluuiatilem nominare voluit. *Aurata fl.* Is in epiſtola ad me: Noſtra fluuiatilis aurata, inquit, paruus eſt piſcis, non ignobilis, ſpithamæ longitudine, *(ego ad ſpithames, id eſt dodrantis longitudinem vix aut rarò accedere puto. Argentinæ pleriq; ad quinque aut ſex digitos tantùm accedunt)* Eius pinnæ, caput & branchiæ, aureo quaſi colore fulgent. Hunc ſi aureus color non diſcerneret, diceres omninò eſſe percam. Non ſemper, nec in quouis flumine inuenitur. amat torrentia, ſicut Varus & Aſchia, *(Trutam & Thymallum intelligit.)* Eruditi quidam apud Germanos & Anglos hunc piſcem Melanurum eſſe putarunt: qui ex Melanuri hiſtoria & icone, quas ſuo loco dedimus, facilè refelluntur. Simon Paulus Suerinenſis, in lacu alluente Suerinum nō procul Oceano Germanico reperiri ſcribit præter alios piſces, percas & melanuros. vocat autem proculdubio melanuros, genus hoc percarum quibus de agimus. Bellonius hunc piſcem Plinij medici Acerinam eſſe putat, *Acerina.* propter nominis cum cernua ſimilitudinem. Sed cernuæ nomen verus non eſt: & hodiè Romæ alibiq; piſces diuerſos marinos Itali piſcatores ſic nominant, *Cernua.* aliqui etiam percam fluuiatilem, maiorem ſcilicet. à cuius ſimilitudine forſan Bellonius hunc quoq; piſcem, quanquam Italiæ (ni fallor, vt & Galliæ) ignotum, Italico nomine cernuam appellare voluit, non ſatis probè, meo quidem iudicio. Cæterum acerinam apud Plinium medicum, nomen ab Atherina corruptum eſſe non dubito. Quòd niſi hic ſit χοῖρος Strabonis, id eſt porcus fluuiatilis Nili: quem piſcem facit rotundum, ſpinis in capite noxiis, (&c. vt pluribus in Cernua fl. ſcripſi,) antiquum aliud eius nomen ignoro. Spinas quidem in dorſo aculeatas, vt porci feras, noſter hic piſciculus erigit: quare Lucij eo vorando abſtinent, vt porco piſce in Nilo crocodili. à Friſiis Porces/ & à nonnullis ficto nomine Latino Porcellio dicitur. conueniunt ei & rotunditas, (à qua etiam Kulparſ/ id eſt rotunda perca Germanis quibusdam vocatur,) & ſpinæ capitis noxiæ. A Polonis Iæſch appellatur: vel Iazdz. ſed illi z. vtrunque virgula ſupernè inducta notant.

Britanniæ proprium eſſe hunc piſcem Cardanus putauit, maximè iuxta Oxonium. eodem enim Germaniam multis in locis abundare ignorauit. B Nuper amicus quidam mihi retulit, nusquam maiorem

horum piſcium in Germania copiam, quàm Francfordiæ ad Oderam, & Stettini in Pomerania vidiſſe. Vbi linea quæ piſcium latera ſecat ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam ſpectantem videas, Bellonius: cuius verbis addo, & alterum quoq; paulò inferiùs, vtrunque extremis branchiis, id eſt branchiarum margini, quà aperiuntur, adiunctum. neutrum exhibitæ à nobis picturæ exprimunt. ſunt enim perexiles: vt in mediis etiam branchiis denticulatæ aliquot ſpinulæ, crenatim (vt ita dicam) apparentes, ſi de proximo intuearis: ſuperiùs minores & frequentiores: inferiùs maiores, paucæ & maioribus interuallis. ſunt autem illæ digeſtæ in margine portionis cuiusdam branchiarum, quæ à parte ſubiecta deduci & eleuari poteſt. Eſt & ſupra branchias ſpinea pars obliqua, vtrinque verſus occipitium ſe colligens tantillis ſerrata denticulis, vt tactui magis quàm viſui pateant. Item alia pars ſpinea triangularis, ſuperinnata, à branchiarum ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, & in breuiſſimum ſed acutum ſpiculum deſinit. Squamæ non quadrangulæ, vt Bellonius ſcribit, ſed rotundæ ferè vt in aliis piſcibus mihi videntur. Pinna dorſi vna oblonga & continua eſt, vt rectè Io. Caius in miſſa nobis pictura repræſentauit, & monuit Bellonius. differt tamen partibus. nam anterior, aculeis conſtat quatuordecim: quorum primi duo breuiores & propiùs iuncti ſunt, medij longiores, longitudine paulatim ad vltimum uſq; decreſcente: pars poſterior, mollior eſt, fibris, non aculeis, diſtincta, breuior: & ab anteriore interuallo quodam inchoato diſcernitur, vt hæc mihi condenti piſcis huius ſceletos oſtendit. pinnæ omnes lituris nigris diſtinguuntur: exceptis tribus in parte ſupina, vna poſt anum, & binis in ſummo ventre, eæ quidem paulò poſteriùs quàm è regione initij pinnatum, quæ ad branchias ſunt, incipiunt. In noſtris percis minoribus, quibus magna ſunt capita, bini reperiuntur lapilli, candidi, oblongi, plani, altera parte quodammodo in denticulos diuiſi, Ge. Agricola.

C Bellonius hunc piſcem ſaxatilem facit, non rectè opinor, quanuis in fluuiis puris & arenoſis degat. non enim fluuiatilibus, ſed marinis tantùm huius differentiæ nomen veteres attribuunt. Dum natat, velut gobius & botta, pinnas mouet vniuerſas, Cardanus.

E Argentinæ capiuntur plerunq; circa exitus (ſic Germanicè quidam ſcripſit, oſtia intelligo fluuiorum minorum qui in Rhenum exeunt) anguſtis retibus in angulum aliquem compulſi. Æſtate in viuaria coniecti, piſces cæteros exurere dicuntur: fortè quoniam aculeis ſuis eis moleſti ſunt.

F Ante paſcha, partu iam abſoluto, commendantur. Argentinæ circa Bacchanalia & initio quadrageſimæ in præcio ſunt. cocti & frixi placent. Eberus & Peucerus boni ſucci eſſe hos piſces, & percis antecellere ſcribunt.

G Lapillos è cerebro huius piſcis in quibusdam Germaniæ locis, in Pomerania & alibi pharmacopolæ ſeruare & vendere ſolent, aduerſus calculos renum & quæ in coſtis alibíve ſentiuntur dolores pungentes.

PERNA ſpecies Pinnæ eſt. Vide inferiùs cum Pinna.

DE PERSEO PISCE MARIS RVBRI.

IN MARI rubro piſcis naſcitur quem Perſeum (Περσέα) Arabes nominant. Græci quoque eodem nomine appellant. nam vtrique Iouis filium Perſeum vocant, ex cuius vocabulo nomen traxiſſe piſcem hunc prædicant. Is pari magnitudine eſt cum Anthia maximo. Aſpectus ſimilitudo illi etiam eſt cum Lupo. Naſo eſt leuiter adunco. Cingulis aureis diſtinguitur, quæ à capite exorientia per tranſuerſum feruntur, & ad ventrem uſque pertinent. Frequentibus & permagnis dentibus munitus eſt. Ex omnibus piſcibus qui in eo mari verſantur robore & audacia maximè excellere dicitur. De piſcatione eius & captura alibi dixi, Ælianus de animalibus 3. 28. Ego nuſquam alibi piſcis huius mentionem ab eo factam inuenio: neque plura Volaterranus adfert, qui multa ex Æliano tranſtulit: neq; Gillius, aut alius quod ſciam. Perſus, Πέρσος, piſcis quidam eſt in mari rubro, Heſychius & Varinus: ſed videtur vocabulum corruptum pro Περσεύς. Perſcus duabus ſyllabis, & Perſæus tribus, nomina ſunt virorum: de quibus ſcribit Suidas. Perſæus Antiochum erudiuit, &c. Ælianus in Variis 3. 17.

PETRADILÆ, Πετραδεῖλαι, piſces quidam. οἱ μὲν, τοὺς ἀποπυδαματισμούς. οἱ δ᾽, εἶδος ἰχθύων, Heſychius & Varinus: apud quos etiam Pepradilæ & Peprili piſces memorantur, Πεπραδῖλαι, Πεπρῖλοι nec ſcio vtra ſit melior lectio, & an iidem omnes.

PHAGORIVS vel PHAGRVS. Vide Pagrus ſuprá.

PHALERICA inter Apuas eſt.

PHAROS piſces venerantur Ægyptij, præſertim qui Syenen incolunt, Volaterranus. ſed legendũ Phagros, ex Æliano de animalibus.

PHILOMELA vide in Pelamyde cum Thunno.

PHLOINIS (Φλοινὶς, vocabulum videtur corruptum) fluuialis caro, additur eſcæ cuidam ad Mullos & Scaros magnos, à Tarentino deſcriptæ.

PHITHARVS. Vide Phytharus.

DE PHOCA SEV VITVLO MARINO, BELLONIVS.

A QVEMADMODVM Delphinorum ſuperioribus picturis explicata genera, ſues terreſtres: ſic Phocæ, vitulos: atque hippopotami, equos terreſtres proximè imitantur. Adeò nihil eſſe in terris reperies, (C) quod non idem fœcundiſſimum mare producere ſoleat. Igitur Phoca (quam Vitulum Latini, noſtrates B Bouem, quidam lupum appellant) cetaceum eſt aquatilis genus, litorale potius quam pelagium, viuiparum, quadrupes, piloſum, tota corporis forma, atq; adeò mugitu vitulum, aut iuuencum referens.

C Amphibium eſt & magna ex parte per ſicca litora diuagari, vicinoſq; litoribus agros terreſtrium more depaſcere ac deuaſtare ſolitum. Quinetiam vineta ac pomaria, locáque arboribus conſita, ſuis fructibus voraciſſimè ſpoliat. ac ſi quando colliculum conſcenderit, atque inde ſecedere cogatur, iam tum quidem pedes ac caput in ventrem contrahens, ac totum corpus in globum conſtringens, maximo in mare impetu deuoluitur. non enim tam leuis ac facilis eſt illi pedum ac tibiarum, quàm terreſtrium, motus. Prætereà oſſibus in cartilaginum formam ac naturam flexilibus præditus eſt, reliquum totius corporis carneum, eiusq;

iuſq; operimentum duriſſimum ac ſolidiſſimum habet: cuius cauſa, potiùs quàm edulij, à nobis expedi ſolet. Vnde Auguſtum Cæſarem vituli marini pellem aduerſus tonitruum, quos pertimeſcebat, impetus, ſecum perpetuò circunferre conſueuiſſe referunt. Nobis ad militaria cingula, villoſas chirothecas, ac ſoorteas tunicas in uſum venit.

E

Poſteriora crura, hoc à prioribus diſtant, quòd etſi in totidem digitos atque articulos diuiſa ſint, magis tamen ad piſcium caudas, aut veſpertilionum alas, aut anatum vel anſerum pedes accedere videntur. Quamobrem ad ambulandum minùs quàm ad natãdum habilior eſt Phoca. Genitale maribus oblongum eſt, fœminis ad terreſtria accedens, coëuntq; animalium retrò mingentium more. Proinde Phoca renes ſolidiſſimos habet, & forma bubulis ſimiles: ac nullo (vt etiam Delphinus) felle prædita eſt.

B

DE PHOCA SEV VITVLO MARIS MEDITERranei, *Rondeletius*.

VITVLVS marinus ἀμφίβιον animal eſt, inquit Ariſtoteles. Nam in mari degit, & aërem haurit ſpirátque, & dormit in terra, egreſſusq; in eam parit in litore terreſtrium more. Cùm verò diutius in mari quàm in terra immoretur, cibúmq; ex humore petat, nec diu ab aqua ſeiunctus poſſit viuere, inter aquatiles beſtias rectè numerabitur.

φώκη à Græcis dicitur, ducto nomine ex βώκη, ob boatum ſiue mugitum quem edit. phocam appellauit Vergilius. à Plinio, Gaza & aliis vitulus marinus vocatur, cuius nominis rationem ſecutæ ſunt gentes multæ. Itali vechio marino vocant, noſtri vedel de mar, Galli veau de mer: Flandri Seehoont/id eſt, canem marinum, ita & Germani Meerhundt: Maſſilienſes bouem marinum.

A

Vitulus marinus corio integitur duro & hirto. in dorſo pili ſunt nigricantes & cinerei, in quibusdam maculæ paruæ: in ventre pili albicantes. Vitulo terreſtri ſi aures excipias, valdè ſimilis eſt. Oris ſciſſura eſt mediocri. Dentes in eo ſerrati, acuti, duri, candidi, lupinis dentibus ſimillimi. Maxilla inferior lupinam etiam refert. ſuperior, latior eſt quam in lupo: qua, & naribus vitulis terreſtribus affinis eſt. Pilos duros, aliâs albos, aliâs nigros, longiuſculos in ſuperciliorum loco, & in ſuperiore labro habet. Lingua lata eſt & ſciſſa. Oculi ſplendent, & ſubinde in mille colores (teſte Plinio) veluti hyænæ oculi tranſeunt. Aures nõ habet, ſed earum loco meatus anguſtiſſimos, & valde exiguos, in viuentibus euidentiores, in mortuis ita conſidunt vt vix reperias. intus foramen eſt cum oſſiculis & tympanum, quæ qualia ſint explicauimus cum de piſcium auditu diceremus. Caput breue eſt & paruum pro corporis magnitudine: collum longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit. Lato eſt pectore. omoplatas enim habet quaternis muſculis connexas ſuperiore vel poſteriore in parte quàm canes terreſtriáque alia animantia, quæ in alteribus eas habent: ob id anguſto ſunt pectore, vituli verò latiore ad meliùs natandum. Veluti brachia ſine cubito, ſine vlna, habent breuiſſima. quod ſequitur carpo noſtro reſpondens ex multis oſſibus conſtat: metacarpium verò ex quinque oſſibus, quæ pelle tantùm conteguntur. inde tanquam manus indiuiſa, præterquam in extremo in quo quatuor linearum diſtinctiones tantùm ſpectantur, vngues autem quinque diſtincti. Quanquam aliter de his ſcripſerit Ariſtoteles: Vitulus marinus tanquam læſa imperfectáque quadrupes eſt, quippe qui continuò à ſcapulis pedes habeat, manibus ſimiles modo vrſæ. In quinos enim finduntur digitos, (πενταδάκτυλοι γὰρ εἰσιν. *an aliud eſt quinque digitos habere, aliud in eos findi?*) qui ſinguli ternis articulis flectantur, & vnguibus magnis, (non magnis, Gaza) muniantur. Verùm ego diligentiſſimè vitulum marinum contemplatus, pedes anteriores tales omninò eſſe quales depinximus cognoui. hodiè quoque vitulum exiccatum domi ſeruo, ex quo oculata fide idem ab omnibus qui videre voluerint, comprobatur. Ineptiſſimè vitulum marinum repræſentauit author ille libri de aquatilibus: non enim ὥσπερ πεπηρωμένον τέτράπουν, vt rectè dixit Ariſtoteles, depinxit: ſed ei ea crura ſiue brachia, cubitum, tribuit, pedes anteriores & poſteriores, non vituli, ſed caſtoris, ſcilicet diuiſos, membranis intertextos. Noſtri delineationem perſequamur. is corpore eſt oblongo, in caudam paruam deſinente, ceruorum caudis ſimilem, (*quod Ariſtoteles quoque tradit.*) & in pedes poſteriores caudis reliquorum piſcium ſimiles, ſine digitorum diuiſione, ſine vnguibus, etiam ſi aliter tradiderit Ariſtoteles: Pedes poſteriores quinis diſcretos digitis habet, & curuatura & vnguibus cum primis conuenientes, verùm forma proximos piſcium caudis. At rem aliter habere αὐτοψία conuincit, nec aliam huius opinionis refutationem quærendam cenſeo quàm ſenſum ipſum: ſi enim vitulos marinos ſiue mediterranei maris, ſiue Oceani diligenter inſpicias, pedes poſteriores tales eſſe comperies, quales depinximus. Quod ſi caudis piſcium ſimiles ſunt, vt aptiſſimè comparat Ariſtoteles, quî fieri poteſt, vt in quinque diuiſos digitos & vngues deſinant? Quomodo vera eſſe poteſt hæc figuræ cum piſcium caudis ſimilitudo? Intus pulmones habet, cor, ventriculum, hepar, lienem, inteſtina, quadrupedum terreſtrium modo. Fel in hepate non habet autore Ariſtotele lib. 2. de hiſt. animal. cap. 2. Plinius verò eidem fel attribuit. Qua verò in parte ſitum ſit non exprimit, ex verbis tamen eius colligi poteſt, vitulo marino fel eſſe in pectore, ſic enim ſcribit.

B

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 1.

Contra Bolloníj figuram.

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 1.

Interiora.

Lib. 11. cap. 37.

bir. Fel ſerpentibus portione maximè copioſum,& piſcibus. Eſt autem pleriſque toto inteſtino, ſicut accipitri, miluo. Præterea in pectore eſt & ceteris omnibus: Vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. *(Ad quæ medicamenta fel quidam requirant, dicetur in Corollario G.)* Renes habet vitulis terreſtribus, vel delphinis, vel lutris ſimiles, de quibus in ſuperioribus diximus. Meatus qui à vena caua, & magna arteria oriuntur, non in cauum quod in renum medio eſt, ſed in ipſorum renum totum corpus videntur abſumi. A renibus meatus vreteres tenues admodum ad veſicam pertingunt.

C Ex Ariſtotele. Leporum & aliorum animalium retrò mingentium ritu mingunt & coëunt vituli, (nempè auerſi,) & diu ligati in coitu cohærent, vt canes: eſt enim maribus pudendum magnum, fœminæ verò rima raiarum modo. Ex ſemine ſtatim animal concipit intra ſe & parit. ſecundas quoque emittit, & lac reddit modo pecudum. Parit ſingulos, aut geminos, aut complurimùm tres. mammis, quas geminas habet, educat fœtum, ritu quadrupedum. Parit vt homo omni tempore, ſed maximè cum primis captis. Prolem circa duodecimum diem à partu deducit in mare, ſubinde aſſuefaciens. illa decliuis *(præcipitanter, ἢ ὑπτίως)* fertur, nec ambulat, cùm nondum inniti ſuis pedibus poſſit.

D Miram matris erga catulos ſollicitudinem in iis educandis, & ad natationem aſſuefaciendis deſcribit

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Oppianus. Duodecim, inquit, dies mater cum catulis in terra degit, decimotertio die vlnis complexa in mare defert, & immergit, eoſque veluti in alieno & peregrino ſolo enixa, in patriam & proprias ſedes deducit. illi ſingula à matre deducti perluſtrant.

Μίμνει δ' ἤματα πάντα δυώδεκα σὺν τεκέεσσιν
Αὐτοῦ ἐνὶ τραφερῇ: τρεισκαιδεκάτῃ δὲ σὺν ἠοῖ
Σκύμνους αὐτὰς ἔχουσα νεαλδέας εἰς ἅλα δύνει
Παισὶν ἀγαλλομένη, πάτρην ἅτε σημαίνουσα.
Ὡς δὲ γυνὴ ξείνης γαίης ἔπι παῖδα τεκοῦσα,
Ἀσπασίως πάτρην τε, καὶ ὃν δόμον εἰσαφίκηται,
Παῖδα δ' ἐν ἀγκοίνῃσι πανημερίη φορέουσα
Δώματα δεικνυμένη μητρὸς νομὸν ἀμφαγαπάζει
Τερπωλὴν ἀκόρεστον: ὁ δ' οὐ φρονέων περ ἐράσσα,
Παπταίνει μέγαρόν τε, καὶ ἤθεα πάντα τοκήων:
Ὣς ἄρα καὶ κείνη σφέτερον γόνον εἰς ἅλα θὴρ
Ἐς πόντον προφέρει, καὶ δείκνυται ἔργα θαλάσσης.

Lib. 9 cap. 16. Vituli marini cicurantur, & hominem agnoſcunt, ſuntq; delphinorum more φιλάνθρωποι. Eius rei exemplum ex Eudemo narrat Ælianus. Vitulum marinum Eudemus ait, in hominem ſpongias piſcari ſolitum, amore flagraſſe: eóque vbi petra antrum ſuſtinens (ὕπαντρος) extra mare progreſſum cum ſpongiatore verſatum fuiſſe. Is, cuius iconem hîc expreſſimus, circa Lerinum inſulam captus, & in inſulæ illius xenobio multos dies educatus, nullo metu cum hominibus verſabatur, per terram ſe trahens, gradus etiam ſcandens.

C Somniculoſum eſt animal, grauiſſimóque ſomno opprimi ſolitum: inter dormiendum tam altè ſtertit, vt mugitum edere videatur, vnde vituli nomen. Huius cauſa eſt pituitoſus humor, qui in aſpera arteria eſt, inſpirando & expirando agitatus. Tales ſonos dormiendo edunt, qui craſſo ſunt collo & breui, deſtillationibus obnoxij: item ij, quibus excidit columella. Dormit vitulus extra aquam ad ſolem, in arena lito-

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. ris vel ſuprà ſaxa, vt liberiùs reſpiret, maximè noctu, ſed etiam interdiu nonnunquam. Oppianus:

Φῶκαι δ' ἐννύχιαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν:
Πολλάκι δ' ἠμάτιαι: πέτρης δ' ἐπὶ, καὶ ψαμάθοισι
Εὔκηλοι μίμνουσι, καὶ ἔξαλον ὕπνον ἔχουσι.

(B) Carne & pinguitudine multa abundant. Oſſa cartilaginea habent. Corio duro & ſpiſſo teguntur, ſed plicatili, quò fit vt ſeſe contrahere & colligere poſſint: vnde difficilè ictibus læduntur conglobato

(E) corpore, ob carnis & pinguitudinis copiam: vix enim niſi colliſis temporibus interficiuntur, quæ pauca carne & pinguitudine obducta ſunt, quò fit vt netui, ac proinde cerebrum faciliùs patiantur. Eâdem ratione feles domeſtici difficiliùs ictibus necantur.

D Pugnant inter ſe vituli marini, & cum aliis piſcibus: ſunt enim carniuori, & admodum voraces. Vidimus aliquoties in viuaria immiſſos vitulos magna reliquorum piſcium pernicie, vt luciorum, tincarum, cyprinorum. Vidimus id Gandaui, & in ſtagno Regio ad Fontem Bellæ aquæ.

E Multi ſunt in Oceano vituli, aliquando gregatim natant, quos piſcatores aliquando ſagittis & tridentibus inſectantur, vix tamen ferrum in corium denſum adigitur,

Sine magno damno in piſcatoria retia non incidunt, quia vt delphini & xiphiæ vi omnia perrumpunt & dilacerant. id quod ſi ſenſerint piſcatores, quàm celerrimè poſſunt, retia in terram pertrahunt: tum fu-

Lib. 5. ἁλιευτικῶν. ſte capiti & temporibus ſæpius illiſo interficiunt. Oppianus:

Φώκῃ δ' οὐκ ἄγχιστα τετεύχαται οὔτε τις αἰχμὴ
Τρίγλυφος, ἥ κεν ἕλοι κείνης δέμας: ἔξοχα γάρ μιν
Ῥινὸς ὑπὲρ μελέων στερεὴ λάχεν, ὄβριμον ἕρκος.
Ἀλλ' ὅτ' ἐϋπλεκέεσσι λίνοις περικυκλώσωνται
Φώκην ἀσπαλιῆες ἐν ἰχθύσιν οὐκ ἐθέλοντες:
Δὴ τότε τοῖς κραιπνός τε πόνος, σπουδή τε καθέλκειν
Δίκτυον ἐς ῥηγμῖνας. ἐπεὶ φώκην μεμαυῖαν
Οὐκ ἂν ἐρητύσειε, καὶ εἰ μάλα πολλὰ περείη
Δίκτυα: ῥηιδίως δὲ βίῃ τ' ὀνύχων θ' ὑπ' ἀκωκαῖς
Ῥήξει τ', ἀίξει τε, καὶ ἔσσεται ἰχθύσιν ἀλκαρ
Ἑλκομένοις, μέγα δ' ἄλγος ἐνὶ φρεσὶν ἀσπαλιήων.
Ἀλλ' εἴ μιν καθέλωσιν ὑποφθάδον ἐγγύθι γαίης,
Ἔνθα δὲ καὶ τριόδοντι καὶ ἰφθίμοις ῥοπάλοισι,
Δούρασί τε στιβαροῖσι κατὰ κροτάφους ἐλόωντες
Ἐς κροτάφους, πέφνουσιν. ἐπεὶ φώκῃσιν ὄλεθρος
Ὀξύτατος κεφαλῆφιν ἱκάνεται οὐταμένῃσι.

F Vituli carne conſtant molli, ſpongioſa & pingui, adeò vt liquatur, ſi diutiùs manibus tractetur. ob id citò ſatiat, nauſeam parit, malum ſuccum gignit, ferini odoris eſt. Qua de cauſa etiam à plebe negligitur iis in litoribus, in quibus frequenter capiuntur. Maiore eſt in pretio apud eos, qui procul à mari abſunt.

E Corio etiam mortuorum, ventorũ mutationes ſignificantur: auſtrinis enim ventis inſurgentibus pili

Corio tempeſtates ſignificari. inhorreſcunt, & ſurriguntur: in Boreali conſtitutione ita deſidunt, vt nullos eſſe affirmes, id quod ſæpius obſeruaui. Quo fit vt id verum eſſe credam, quod Plinius lib. 9. cap. 13. ſcripſit. Pelles eorum etiã detractas

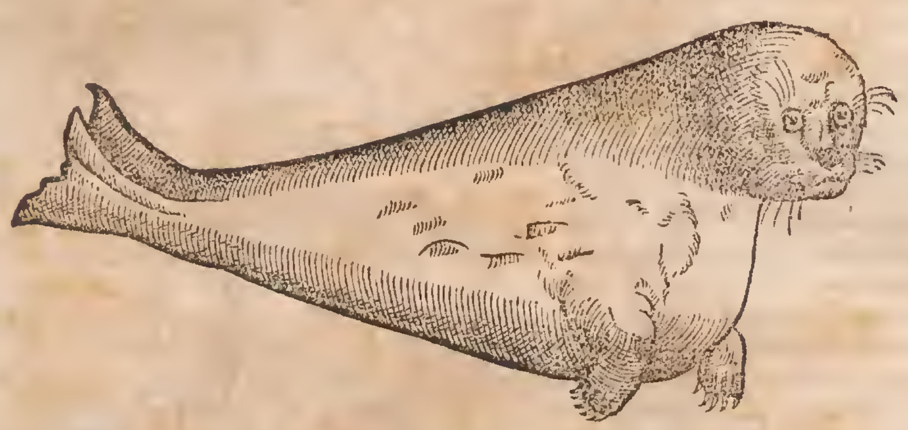
Zona. corpori ſenſum æquorum retinere tradunt, ſemperq; æſtu maris recedente inhorreſcere. Ex iiſdem pellibus zonæ fiunt in multos annos vtiles, & tabernacula olim iis operiebantur, quia fulmine non tangi cre-

Vis contra fulmina. dantur. Plinius lib 2. cap. 35. ex iis quæ fulmine non feriantur. Ex iis quæ terra gignũtur, lauri fruticem nõ icit, non vnquam altiùs quinq; pedibus deſcendit in terram. ideò pauidi, altiores ſpecus tutiſſimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum, quas vitulos marinos appellant. quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat. Ob eam cauſam Seuerus Imperator lecticam ſuam corio vituli marini tectam voluit.

Ex eodem (corio) calceari vtile eſſe podagricis articularibúſque morbis quidam autores ſunt. Eiuſ- G
dem cinis contra alopecias prodeſt. Adeps quoque vituli marini, (qui in eo copioſus eſt, vt in delphino, *Adeps.*
balæna, & aliis per pulmones ſpirantibus,) magni olim fuit in medicina vſus. Igni inſtillatur (inquit Pli-
nius) naribus intermortuarum vuluę vitio, & cum coagulo eiuſdem in vellere imponitur, eadem articu-
lorum dolores leuat & ſanat. Coagulum eiuſdem comitialibus, & ſtrangulatis vuluis valdè confert, id *Coagulum.*
accipiendum priuſquam in mare ingrediantur. Dioſcorides lib. 2. cap. 85. Coagulum vituli marini, caſto-
rei vires repræſentat. comitialibus maximè & ſtrangulatis vuluis potu conferre exiſtimatur. Sed an ſit
vituli marini, hoc experimentum eſt: aqua inſpergitur, qua paulìſper cùm alterius animantis, tùm præci-
puè agni, coagulum maduerit: nam ſi erit ſyncerum, ſtatim liqueſcit in aquam: ſin minùs, conſimile per-
manet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare poſſunt.

Hîc meminiſſe oportet illius, quod annotauimus, quum de lepore marino diceremus, ſcilicet men- B
doſum eſſe Plinij locum libro 32. cap. 1. Iuba (in iis voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium *Plinij locus.*
de Arabia) tradit vitulos *(Noſtra editio Mytulos habet, non Vitulos, quod probo)* marinos ternas heminas ca-
pere. neque enim vitulos marinos, ſed lepores legere oportet, cùm de leporibus marinis agat, velitque o-
ſtendere eos in India (in qua omnia animalia grandiora ſunt) maiores noſtris eſſe, vt ex toto contextu li-
quet. Vituli vero marini nullo in mari tam parui ſunt, quin heminas multò plures tribus capiant.

DE PHOCA SEV VITVLO MARIS OCEANI,
Rondeletius.

Is quem hîc repræſentamus, etſi paulùm diuerſo ſit corporis habitu à ſuperiore, nihilominus tamen B
vitulus eſt marinus, qui naſcitur in Oceano. Corpore craſſiore eſt magiſque in ſe collecto. Vitulum eſſe
indicant mugitus, vnde nomen, lingua bifida, dentes ſerrati, pedes poſteriores piſcium caudis ſimiles: cau-
da parua, integumentum ex corio piliſq;. pedes priores iidem, qui in ſuperiore: digiti magis ſunt diuiſi, o-
culi rotundiores. Idem indicant & partes aliæ interiores & exteriores, motes & actiones.

Vt tamen ab altero internoſceretur vitulum maris Oceani nominaui. A

COROLLARIVM.

Ziphij ceti phocam deglutientis imaginem ex tabula Olai magni, poſui ſuprà ab initio pag. 1210.

PHOCA cetus eſt, etiamſi oſſa cartilaginoſa, molli oraq; cæteris cetis habeat. Εἰνάλιον κῆτος phocam A
ſignificat *(Homero, ni fallor,)* non quoduis cetaceum animal, Varinus. Oppianus etiam εἰναλίαν θῆρα dixit, *Κῆτος.*
id eſt feram marinam: & κήτειον μόθον, pugnam hominum contra phocas. Vituli marini, quos vocant phocas, *Vitulus.*
Plinius. Idem aliquando ſimpliciter vitulos nominat, cum de marinis ſermonem eſſe ex argumento vel ad-
unctis conſtat. Ipſis in ſomno (Wottonus legit ſono, niſi librarij peruerterint) mugitus, vnde nomen vituli.
Et alibi: In Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica, pręter vitulos & paruos delphinos. quod ex Ariſto-
tele ſumtum eſt, cuius hæc ſunt verba: Οὐδὲν ἐστι ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης. Plinius pro φωκαί-
νης legit φώκης. Non verò mugitu ſolùm, ſed & maxilla ſuperiore, & naribus vitulum terreſtrem refert, quod
Rondeletius obſeruauit. Vitulo terreſtri, ſi aures excipias, valde ſimilis eſt, Idem. Pierius Valerianus à ſpe-
cie tergoris boum inſtar villoſi, vituli nomen inditum putat. Bocas genus piſcis à boando, id eſt vocem *Bocas.*
emittẽdo appellatur, Feſtus. Hermolaus hunc eſſe ſuſpicatur piſcem, qui box à Græcis appelletur. ſed eum
vocalem eſſe nemo tradidit. quare phocam potiùs intellexerim hoc nomine, quæ boat mugitq;: etiamſi
piſcis ea non eſt, ſed cetus. Box quidem Græcè dictus à Theodoro Voca conuertitur. Phocæ ſunt mari- *Bos marinus.*
ni boues, Seruius, Iſidorus, & Scriptor de nat. rerum. Maſſilienſes vulgo Boues marinos appellant, Gillius.
Author de naturis rerum, alibi etiam Vaccam marinam vocat. Cæterùm de Boue marino plani & car-
tilaginei generis, aliiſq; diuerſis huius nominis animalibus, ſuprà in B, elemento ſcripſi. Albertus pho-
cam, etiam lupum marinum nuncupat: & alibi canem marinum: quoniam Germani ſimiliter appellant, *Lupus mar.* *Canis mar.*
vt dicemus. Quanquam autem dentibus ac maxilla ſuperiore lupum refert, authore Rondeletio, & rapax
voraxq; eſt lupi terreſtris more: unde & Hiſpani lupum marinum vocitant: mihi tamen hoc nomen non
placet, cùm vt retineamus vetera potiùs, tum vt homonymiam vitemus. nam & piſcis quidam rapax lu-
pus appellatur: & à Bellonio quadrupes quædam perfecta, cuius ſuper ea imaginem atq; deſcriptionem
dedi in Appendice de Quadrupedibus viuiparis. Eiſdem de cauſis Canis etiam marini ac bouis marini
nomina nonprobo: ne cum canibus galeis & bobus diuerſis cofundantur. Koky, id eſt vitulus marinus, *Helcus.*
Latinè Helcus, Albertus. alij elcum ſcribunt: alij ſelchum, vt Iſidorus quidam. ſed quoquo modo ſcripſe- *Felchus.*
ris, barbarum eſt, nec ſcio cuius linguæ Koky, Kochi, Cochium, & Çoillium, obſcuri quidam ſcriptores
nominant,

nominant,lingua puto Arabica,vitulum marinum. *Koky.* Apud Auicennam 2.185.Cokium legitur,Bellunenſis emendat Chuchi.Eiusdem libri capite 119. pro phoca achuſi nominatur, voce vt ſuſpicor, deprauata pro alchuchi. vetus interpres ineptè camelum tranſtulerat. *Caab.* Iſidorus quidam, etiam Caab: attribuit autem ei quædam phocæ, quædam elephanto propria. *Vulgaria.* Itali,præſertim Genuenſes, buo marino vocant,id eſt bouem marinum. Scoppa quoque grammaticus Italus interpretatur lo Boue marino. Hiſpani lóbo marino, hoc eſt lupum marinum. Incolæ Hiſpaniolæ inſulę lobum vocant,Cardanus.ſed hoc nomen Hiſpanicum eſſe apparet. Ex Scythis circa finem Aſiæ Septentrionalis Duci Muſcouiæ ſubiectis, própiores Oceano Seprentrionis ſunt Iuhri & Coreli: qui piſcantur & capiunt balenas, ſeu vitulos & canes marinos, quos ipſi Voruol appellant: & ex pellibus eorum parant rhedas,burſas & caletas: axungiã autem pro impinguatione ſeruant & vendunt,Matthias à Michou. Quem vulgus Germanicum vernacula lingua nunc lupum marinum, nunc canem nominat, phoca eſt, Sigiſmund. Gelenius in epiſtola ad me. Lupus marinus Germanicè Meerwolff dicitur: Canis marinus, Meerhundt/ Flandri pronunciant Seehond.quo nomine de phoca Germani etiam circa Suerinum vtuntur. Canes galeos vocant Hundfiſch/ id eſt,canes piſces: phocas verò ſimpliciùs, canes marinos. Plerique inferiores Germani non Seehundt/ quod nomen à mari & cane probè compoſitum eſt, ſed Selhundt vel Sälhund pronunciant, neſcio quà ratione, niſi quòd Angli hanc beſtiã a Sele vel Seale nominant, Sed l. litera fortè abundat: nam & marinam cochleam Seelslecke appellant. E Phoca propriè eſſe puto lardũ illud quod Salſpeck vocatur,nõ è delphino, vt quidam rentur, niſi ex eo quoque impropriè ſic vocetur. Friſij phocam ein Rub indigetant. animal enim eſſe aiunt capite fermè vitulino,hirſutum, colore muris montani, quatuor pedibus reptans, pilo læui ſeu plano & pelli ſuæ adiuncto,larido pingue. Audio & Seekalf nomen, quod vitulum marinum ſignificat,alicubi in vſu eſſe: nos Meerkalb diceremus. Angli etiam nominant a Sea caulfe: vel Seele/vel Seale/ ſed e. finale non enunciant. In libello quodam de nomenclaturis rerum Latinè, Polonicè & Germanicè conſcripto,hæc verba inuenio: Foca,Biala rybá, Weiſsfiſch; quæ neutiquam ad phocam,ſed ad neſcio quem piſcem album,vt nomen Germanicum ſonat,referenda ſunt. Vitulum autem marinum, idem ſignificantibus Polonicis verbis,Morskiecielle,vt Germanicis ein Meerkalb/interpretatur.

Effigiem hanc Vituli mar. ex Oceano ab amico olim accepi.

Tiburonem Indicum piſcem inter Cete deſcripſimus: Rondeletius è genere Vitulorum marinorum eſſe ſuſpicatur. Vide ne & Manatus Indicum animal cetaceum, phocæ cognatum ſit. multa enim conueniunt.ſed ſquama ei, non pilus à Cardano tribuitur. De vtrisque ſuprà inter Cete diuerſa ſcripſimus, pag.213.& 214.

B In Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica,præter vitulos & paruos delphinos,Plinius ex Ariſtotele. *Vbi.* qui non phocas,id eſt vitulos,ſed phocænas in Ponto eſſe dixit. Vide ſuprà in Corollario de Delphino B.ab initio,pag.327. Ælianus tamen de animalibus 9.59. ſimiliter vt Plinius φώκης legit. Euxinus Pontus (inquit) plurimis piſcibus abundat,quòd non ſolitus ſit belluas procreare. ſicubi autem phocam (φώκην) & delphinos profert,minimè ij quidem grandes euadunt. Marini vituli reperiuntur apud Troglodytas extra ſinum Arabicum,piſcium capturæ velut homines intenti,Diodorus Siculus. *Forma.* Phoca marinum animal boui terreſtri ſimile eſt, Varinus. Hinc fortè & bos & vitulus marinus, ab aliqua cum his ſimilitudine vocatur,vt in A. prædictum eſt.

Magnitudo & deformitas. Ouidius in epiſtola 10. phocas magnas cognominat: & primo Metamorphoſeos deformes. Vergilius turpes: Seruius magnas interpretatur: vt,Cui turpe caput.ego potiùs deformes, propter craſſum & inarticu-

inarticulatum corpus: aut fœdi & obſcœni odoris. Breuiſſimum eſt à partu hoc animal, poſtea tamen euadit maximum, album ventre, & denribus frendit, Rauiſius. Circa Angliam phocas craſſas, præpinguéſq; fieri audio, & ad vrſi magnitudinem accedere.

Fœtor. Ariſtophanes in Pace & in Veſpis quoque Cleonem traducens phocarum odorem, vtpote coriario, ei attribuit, φώκης ὀσμήν. Scholiaſtes Homeri carmen citat, Φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀσμή.

Pili. Aquatilium quædam corio & pilis tegunrur, vt vituli, hippopotami, Plinius. Laraci pilus durus, ſpecie inter pilum vituli marini & cerui, Ariſtoteles. Canes marini ſunt hirſuti, ſicut canes, Albertus. Vitulus marinus habet pedes vt catulus, piloſus eſt vt capra, Syluaticus. Cutem habet piloſam, albis nigríſque maculis diſtinctam, Iſidorus.

Caro & oſſa. Carne abundat, molliſq; eſt, atque oſſibus cartilagineſis conſtat, Ariſtoteles. Et rurſus, Corpus totum carnoſum eſt. Cartilaginem, non oſſa habet, Plinius

Oculi. Aures. Phocam βοῶπιν cognominat Oppianus, ab oculorum ſiue magnirudine, ſiue ſimilitudine cum bubulis. Oculos habet lucentes, Albertus. Auriculæ omnibus animal duntaxat generantibus: excepto vitulo marino, atque delphino, &c. hi cauernas tantùm habent aurium loco, Plinius. Phoca inter ea quæ animal pariunt non auriculas, ſed cauernas tanrùm habet ad audiendum vtpote qui manca & læſa ſit quadrupes, Ariſtoteles. Et alibi, Auriculis caret, vt & reliqua cetaria: meatus tamen quà audit manifeſtos continet. Et de generarione animalium 5.11. Vitulus marinus nimirum rectè à natura conſtitutus eſt, cùm enim quadrupes viuiparum ſit, auribus caret, meatúſque tantùm habet, quibus audiat, cauſa eſt, quòd vitam hic in humore traducit. Pars autem aurium addita meatibus eſt, vt motus á longè delatus aëris ſeruaretur. itaq; nihilo vtiles ei auriculæ eſſent: imò verò offenderent, cùm intra ſe copiam reciperent humoris.

Lingua. Dentes. Mammæ. Genitale. Pedes. Vitulo marino lingua ſciſſa (biſulca) eſt, Ariſtot. duplex, Plinius. Dentes omnes ſerrati acutiq;, Ariſtoteles. Mammis nutriunt fœtus, Plinius. Genitale phocæ fœminæ, ſimile raiæ eſt. omnia verò id genus muliebris ſexus ſimilirudinem referunt, Ariſtot. Phocam alicubi quadrupedem Ariſtoteles nominat. Pedes habet minutos, Idem: reſpectu ſui corporis, quod vtique magnum eſt, Iſidorus. Vituli marini ambigunt cum aquatilibus & terreſtribus: ſi vt aquatiles inſpectantur, pedes habent: ſi vt pedeſtres, pinnas. quippe qui pedes poſteriores piſceos admodum habeant, Ariſtot. lib. 4. de parr. cap. 13. Pedibus ſunt breuibus anteriùs, ſed retrò pelle ſtricta & tenui, magis ad gubernaculum caudæ formata quàm ad pedes, Albert. Marinæ teſtudines pedes vt phocæ habent, Pauſanias in Atticis.

Interiora. Pulmonem habent, Plinius. & catuli coagulum medicis vtile. Vituli marini renes bubulis ſimiles omnium firmiſſimi ac ſolidiſſimi ſunt: cum reliquorum omnium renes magis minúſve caui ſint, Ariſtot. Renum vtriq; pinguitudo è medio exit, præterquam in vitulo marino, Plinius.

C *Vita ambigua. Spiratio. Motus. Vox. Victus. Somnus. Coitus. Partus. Educatio. Vita longitudo.* Phoca marinum eſt animal, Varinus. Viuit in mari ac terra, Plinius. Aqua nec penitus carere poteſt, nec in ipſa agere ſecus, niſi per interualla quædam reſpiret. parit etiam & educat in ſicco, Ariſtot. Spirant & dormiunt vituli mar. in terra, Plinius. Pulmo (exiguus, ſpumoſus, nec ſanguineus) cauſa eſt quare ſub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur, Plinius. Lupi marini cum intrant pelagus, poſtea redeunt & aſcendunt ſuperiùs magna velocitate, ſicut delphinus, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele. Pinnis quibus in mari vtuntur, humi quoque vice pedum ſerpunt, Plinius. Aquatica quædam continuè vadunt ſuper pedes, vt lupus mar. Albertus. Colligere ſe ipſe vitulus & contrahere poteſt: carne enim abundat, molliſque eſt, atque oſſibus cartilaginoſis conſtat, Ariſtot. Mugitus eis in ſomno, Plinius & Ariſtot. Vox eius eſt ſicut tauri, maximéque cum interficitur, Author de nat. rerum. Voce pariter & viſu populum ſalutant, incondito fremitu: nomine vocati reſpondenr, Plinius. A litore nunquam longiùs eas digredi aiunt: & ad id relictum breui reuerti. Quadrupedum ſolus victum ex mari petit, Ariſtot. Veſcitur piſcibus & humano cadauere, vnde & piſcantibus ſtruit inſidias, Rauiſius. Marini vituli reperiuntur apud Troglodytas, piſcium capturæ velut homines dediti, Diodorus Siculus. Καὶ τῷ μὲν φώκησι καὶ ἰχθύσι κύρμα γενέσθαι Ἔκβαλεν, Odyſſeæ O. Belluarum omnium voraciſſima eſt, Damis apud Philoſtratum. Paſcitur herba, terra & mari, Syluaticus, Nullum animal grauiore ſomno premitur, Plinius. Vnde Martialis: *Dormitis nimiùm glires, vitulíq; marini.* Prope mare in terra dormiunt, Author de nar. rerum. Circa veſperam magis exeunt, aliquando tamen etiam meridie, & extra mare ſomnum capiunt. Hoc & Homerus nouerat: qui in Odyſſea Menelaum inducit hoc earum cubile Telemacho & Piſiſtrato narrantem, Ælianus. Mugitus eis in ſomno, Plinius & Ariſtot. Cauernas maritimas ſubire ſolent, (ſomni ſcilicet, vel partus gratia.) Canum modo cohærent, (in coitu,) Plinius. Auertuntur & canes, lupi phocæ, in medióque coitu, inuitíque etiam cohærent, Ariſtot. Diu copulantur in coitu, vt teſtudines etiam, & canes in terra, Oppian. Halieur. 1. Pariunt educantq; in ſicco. mammas & lac habent, Ariſtot. Quæ pilo veſtiuntur, animal pariunt, vt balæna, vitulus. hic in terra parit, pecudum more. Parit nunquam geminis plures. educat mammis fœtum. non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo ſubinde aſſuefaciens, Plinius. Idem ſecundo partus initu hoc animal reddere ſcribit, eodem in loco, quem ex Ariſtotele tranſtulit: cuius hæc ſunt verba, hiſt. 6. 12. Τίκτει ζῷα καὶ χορίον. id eſt: Animal parit, & ſecundas emittit, vt rectè conuertit Theodorus. equidem Plinii verba deprauata indico, & ad Gazæ interpretationem emendanda. In Scytico Oceano catulos ſuos ſuper glacie lactant. vide in E. Vituli marini primùm in arido fœtus ſuos pariunt: deinde in lucem editos paulatim cum in humidiora loca ſubducunt, atq; ad deguſtandum mare eos introducunt: tum in aridum natalē locum reducunt: inde rurſum in mare deducunt, & quàm mox educunt. Sæpéq; numero cum id fecerunt, aptiſſimos tandem ad natandum efficiunt, partim doctrina inſtitutos, partim natura ad mores & ſedes maternas amandas impulſos, Ælianus de animalibus 9.9. id ita crebrò faciunt, dum addita fiducia fluctibus credere, gauderéque videant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Hoc animal triginta annis, quod cognitum eſt amputatis eorum caudis, viuit, Incertus.

D *Phoca qualis in parentes. In prolem.* Delphinus & phoca parentes ſenio confectos iuuant & promouent natatu, Io. Tzetzes. Ego phocænam potiùs, vtpote delphino ſpecie naturáque cognatam hoc facere putârim. nam phoca nimium agreſte animal in catulos etiam (adultiores) & fœminas ſæuire ſolet. Delphin & phoca vnà cum catulis ſuis capiuntur commoriunturq;. captis quoque matribus catuli ſimul capiuntur, Io. Tzetzes. Ego in Agis inſula vidi

vidi phocam à piſcatoribus comprehenſam, mortuum filium, quem in carcere (οἰκίσκῳ, cauea,) vt ſic dicam, pepererat, ita deplorare, vt triduo à cibis abſtinuerit, quanuis omnium belluarum voraciſſima *In ſuas congeneres.* ſit, Damis apud Philoſtratum libr. 2. de vita Apollonij. Marinos vitulos ſitus eiusdem pugnare inuicem aiunt, & marem cum mare, & fœminam cum fœmina, donec alter ab altero vel occidatur, vel eiiciatur: idemque eorum catulos facere, Ariſtoteles. Audio eos ſæpè in mari colludentes ſpectari. Mordax eſt valde animal, & inſequitur piſces magnos mordens occidensq;. Gregatim venatur, & multos in vnum locum cogit piſces, Albertus. Non facilè locum ſuum mutat, ſed in ſuo natali ſemper manet, Author *In hominem.* de nat. rerum. In mari vituli, multaq; piſcium genera miteſcunt, Plinius. Et rurſus: Accipiunt diſciplinam: vocéque pariter & viſu populum (*in ſpectaculis exhibiti*) ſalutant, incondito fremitu. nomine vocati reſpondent. Ἡ φώκη ἐρᾷ συνουσίαν ἀνδρῶν, Varinus. Ipſe imbellis & animo degener, non tantum viribus, quan- *Inuidia.* tum vaſtitati corporis fidit, Incertus. Coagulum ſuum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſſint, deuorat, ἐκροφεῖ, Ælianus de animalibus 3.19. Phocam aiunt euomere (ἐξεμεῖν. *hoc verbum magis probo, quàm poſitum ab Æliano* ἐκροφεῖν. *nam & Plinius vertit euomere, & ſenſus ipſe ſic meliùs conuenit*) coagulum cùm capta eſt. id enim medicamentoſum eſt, & comitialibus vtile, Ariſtoteles in Admirandis. Vitulo marino victus in mari ac terra. ſimile fibro & ingenium. (*nam & victu quòd amphibius eſt cum eo conuenit: & fiber quoq; per inuidiam teſtes ſibi euellere dicitur.*) euomit fel ſuum, ad multa medicamenta vtile: item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea ſe peti prudens, Plinius. Animalia bruta falsò inuidere homini creduntur. nullis enim brutis inuidiæ contra hominem ſenſus eſt: metuq; perturbata, aut aliter affecta id agunt animalia hæc. veriſimiléque eſt phocam cùm capi & teneri ſe ſentiat, metu doloreq; id pati. Siquidem in eodem affectu idem aliquando homines animo perturbati patiuntur, Marcellus Virgilius. *Vis contra fulmina & grand.* Quòd ficus de cœlo non tangitur, id vtique amaritudini eius acceptum referri oportet. (tota enim arboris dulcedo in fructum ſecernitur.) id genus quippe non attingunt fulmina, quod vitulus comprobat marinus atque hyæna, Cælius Antiquitatum 18.9. atqui his animalibus quænam amaritudo inſit non indicat. Pellem huius vituli fulmine non afflari, legimus apud Tranquillum in Tyberio, Volaterranus. Phocæ & hyænæ pellibus vim quandam ineſſe aiunt fulmina prohibentem: quare etiam ſummas velorum partes eis obtegunt, Plutarchus lib. 4. Simpoſ. Grandini creditur obuiare, ſi quis crocodili pellem, vel hyænæ, vel marini vituli per ſpacia poſſeſſionis circunferat: & in villæ aut cortis ſuſpendat ingreſſu, cum malum viderit imminere, Palladius. Et rurſus: Vituli marini pellis in medio vinearum loco vni ſuperiecta viticulæ, creditur contra imminens malum totius vineæ membra veſtiſſe.

Conſenſus cum mari.

Huius animalis pili in corio excoriato vbicunque fuerint, compoſitione & erectione indicant fluxum & refluxum maris. Et hoc faciunt coria etiam aliorum marinorum, quæ piloſa ſunt, Obſcurus. De hoc etiam animali illud mirabile fertur, quòd eo mortuo & excoriato pilus in pelle, vbicunque fuerit, naturali quodam inſtinctu, prout mare ſe habet, ita ſe gerit. nam ſi mare turbatum in fluctus ſurrexerit, & pilus ſimiliter erectus exurgit: ſi verò mare pacificatum fuerit, pilus in planum ſternitur, Iſidorus. Non credebatur Plinio pilum eius in corio cinguli aut alterius ornamenti attolli, creſcente mari, remitti decreſcente. nunc cum innotuerit in Indo mari, (circa Hiſpaniolam inſulam) fabuloſum hoc non eſſe videtur, Cardanus.

Qualis ſit erga animalia quædam.

Vrſos terreſtres timet: &, ſi congreſſa fuerit, vincitur, Oppianus. Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij refert ſe vidiſſe Romæ in ſpectaculis æquoreos vitulos cum certantibus vrſis. Apparentibus phocis Hippolyti equi territi, currum, quem iuxta mare agitabat, ruperunt, & Hippolytum diſcerpſerunt. Phocæ fugiunt arietes marinos, Æliano teſte. qua ratione quidem aries belua vitulos in mari comprehendat, ex eodem authore in Arietis mar. hiſtoria deſcripſimus. Ziphius bellua à quibuſdam recentioribus dicta, quoniam & ipſe phocas appetit, & ingens eſt corpore, quærendum idem ne ſit cum ariete veterum. Phocæ odorem caſtorei horrent, ab eóque fugantur, Cardanus. alij quidam ſcriptores cete ſimpliciter, caſtorei odorem refugere ſcribunt: nullus, quod ſciam, phocas priuatim.

E Interficitur difficulter, niſi capite (temporibus capitis) eliſo. corpus enim totum carnoſum eſt, Plinius & Ariſtoteles. Vitulus marinus robuſto corio obductus, neque hamo, neque fuſcina comprehenditur: At primùm vt irretitus tenetur, piſcatores ſtatim magno ſtudio rete in litus expellunt, atq; eiiciunt. Nam etſi variis & multiplicibus retibus allaqueatus eſt, ea tamen vnguibus facile laceraret, & piſcibus ſimul captis adiumento ad exitum eſſet. Quamobrem magna celeritate ad terram ſubtrahunt, vbi & tridente & fortibus haſtis ſecundum tempora eius caput percutiunt. ſic enim celeriter necatur: Gillius ex Oppiano, cuius verſus Græcos recitauit Rondeletius. Phoca alicubi capitur egrediens in terram, & vocem puerorum ſequens, donec tandem in retia trahatur, vt Selandus quidam mihi narrauit. Phocæ in mari Botnico, (quæ pars eſt Oceani Sueciam ſeu Scandinauiā interiùs amplectentis poſtrema,) catulos ſuper glaciei fragmentis lactant: & à piſcatoribus phocarum pelles indutis haſtilibus transfixæ inſidioſè capiuntur. Phocas in litore capiendas audio pedibus poſterioribus arenæ tantum reiicere, vt acceſſus non ſit tutus. In ſpectaculis aliquando Romæ exhibitæ ſunt. vide ſuperiùs in D. Romæ paucis antè annis animal precio oſtentabatur, Volaterranus. *Æquoreos ego cum certantibus vrſis Spectaui vitulos*, Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij de ſpectaculis Romæ ſibi viſis. Maſſagetæ induuntur pelles phocarum, Euſtathius in Dionyſium. In ora Scythiæ Septentrionalis ex pellibus horum animalium parant rhedas, burſas, & calcetas: axungiam autem pro impinguatione ſeruant & vendunt, Matthias à Michou. Lappones hyeme veſtiuntur pellibus integris phocarum ſiue vrſorum artificioſè elaboratis, eaſq; aſtringunt ſupra caput, ſolique oculi patent, corpore reliquo toti contecti ſunt, quaſi q; in culeum inſuti. hinc fortaſſe creditum quòd ſint corpore hirſuto inſtar brutorum, Munſterus. Nos ex phocæ corio cingulum habemus: quo enſis, dum equitamus, accingitur, ſero amittit pilum. corium bubalo ſimile. color pili varius ac lyncei (lyncis) pelli quoque modo ſimilis, Cardanus. Audiui olim cingula è pelle phocæ fieri tres digitos lata, ad geſtandos enſes, hirſuta, pilo breui, nigro, leni & æquabili, inſtar ſerici villoſi eminus ſplendente: ſingula ſenis ferè denariis argenteis vendi: pelle nigra, craſſiuſcula. Vi quadam mirabili fulmina & grandines pelle huius animantis arceri, præſcriptum eſt in D.

Phoca

Phoca ex cetaceorum genere eſt, eoq; carnem duram & excrementitiam habet, vt quidam ſcribit. Ab hac propriè eſſe puto lardum illud quod Germanis (Saxonibus præſertim) vocatur Salſpeck / non à Delphino, vt quidam putant, niſi ab eo quoq; impropriè ſic vocetur. E

Phocæ adipem, aliter oleum appellant. Vituli marini adeps lichenas & lepras tollit, Plinius. Impoſita mentagræ plurimùm prodeſt, Marcellus Empiricus. Scabies equorum linitur vtiliſſimè adipe vituli marini, Columella. Omnem dolorem & tumorem articulorum ſanat, Kiranides. Canis rabidi morſu potum expaueſcentibus faciem perungunt adipe vituli marini: efficaciùs, ſi medulla hyænæ & oleum è lentiſco & cera miſceatur, Plinius. Eandem Andromachus iunior apud Galenum (Libro 1. de compoſ. ſecund. locos) medicamento aduerſus caluiciem miſcet. Suffita continuè lethargicos iuuat, & matricis anguſtias, Kiranides. Ex Hippocratis libro de natura muliebri, ſuffitus ad vterum (pituitoſum, & conceptui, vel legitimæ menſium purgationi, vel ſecundis promouendis ineptum:) Bitumen & hordei paleas miſceto, additáque pinguedine phocæ ſuffito. Alius: Stercoris caprini pilulas, & leporis pilos, pinguedine phocæ ſubacta ſuffito. Alius: Coaguli phocæ pelliculam contuſam ac tritam, & ſpongiam, & muſcum arboreum, trita ſimul mixta, atque phocæ pinguedine excepta ſuffito. Alius: Stercus caprinum cum pulmone phocæ ac cedri ramentis ſuffito. Eadem hæc ferè omnia commendat rurſus eodem in libro, ſi vteri ad inguina incumbant ac innitantur. G *Adeps.* *(Coaguli pellicula.)* *(Pulmo.)*

Si vterus foràs prodierit: in iunioribus, pelliculam vteri obliquè inciſam linteo confricato donec inflammetur, & illinito phocæ oleo ſiue adipe, & molles ſpongias vino reſperſas apponito, Hippocrates in libro de exectione fœtus. Ad ſuffocationem ex vtero, graueolentia quæuis ſuffire oportet, phocæ adipem, caſtoreum, &c. Mulier quæ ab vteris ſtrangulatur, caſtoreum & conyzam in vino, & ſeorſim, & ſimul vtrunque bibat: aut phocæ adipis quantum duobus digitis apprehendi poteſt, Hippocrates libro ſecundo de morbis muliebribus. Et in eodem libro curationem deſcribens vteri ad coxam auerſi, (in quo affectu ventre per aliquot menſes creſcente concepiſſe ſe putant mulieres:) In ollam, inquit allium ſiccum conijcere oportet, idq; magis comminutum quàm ea, quæ ſunt contuſa, & aquam affundere, quò ipſum permadeſcat, & aqua tribus digitis ipſum excedat: & phocæ oleum ſuperfundere, atque ſic calefacere, ac fomentum adhibere per multum tempus, &c. Aduerſus podagram vituli mar. cinis & adeps prodeſt, Plinius.

Caput eius crematum & cum cedria inunctum, alopeciam omnémque paſſionem (capitis) curat, Kiranides. Caro eius confert epilepſiæ & præfocationi matricis, Auicenna. Caro eſitata, & ſanguis ſiccus cum vino potus latenter, omnem epilepſiam, & maniam, & ſcotomiam, omnémque paſſionem ſanat. Hepar quoque, & pulmo, & ſplen arida in potu ſuperſperſa, ſimilia ſanant, omnémque paſſionem, Kiranides. In epilepſia bibendum dant aliqui lac aſininum cum ſale, vel ſanguine teſtudinis marinæ, aut humano, aut vituli marini: & non ſolùm ſanguinem, verùm etiam coagula quæ lacti miſceutur, Cælius Aurelianus: ſed ipſe non probat. *Caput.* *Caro, ſanguis, & viſcera.*

Cerebrum eius potum dæmones expellit, & ſacrum morbum ſanat, Kiranides. *Cerebrum.*

Hippocrates pellicula phocæ coaguli vtitur. vide ſuprà in remediis ex adipe. Phoca deuorat (aliâs euomit) coagulum ſuum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſſint. Vide ſuprà in D. Cælius Aurelianus vituli marini coagulum epilepticis propinari reprehendit. Comitiales ſanant panacis Heracliæ radices potæ cum coagulo vituli marini: item peucedanum cum eodem æquis portionibus potum, Plinius. Heraclium quidem panaces inde dictum putant aliqui, quia Herculeo morbo (id eſt comitiali) cum phocæ coagulo medeatur: (cum quarta parte coaguli phocæ, Theophraſtus hiſtoriæ 9.12.) Ad comitiales coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, aſininóve, aut cum punici ſucco. quidam ex aceto mulſo: nec non aliqui per ſe pilulas deuorant, Plinius. Et alibi: Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere. In lethargum vergentibus coagulo balænæ aut vituli marini ad olfactum vtuntur magi, Idem. Coagulum phocæ magnitudine erui potum quartanarios iuuat, & opiſthotonum quoq; potum ſimiliter curat, Kiranides. Peucedanum cum coagulo vituli marini æquis partibus anginæ medetur, Plinius. *Coagulum.*

Oſſa ſuffita partum accelerant, Kiranides. *Oſſa.*

Euomit vitulus marinus fel ſuum ad multa medicamenta vtile: Plinius, qui & alibi fel eius ad multa nobile eſſe tradit. Ariſtoteles & alij fellis expers hoc animal faciunt. Fel cum melle inunctum omnem ophthalmiam curat, Kiranides. *Fel.*

Corrigiam (è corio) eius ſi liges circa phialam, déſque his qui à cane rabido morſi ſunt, vel lymphaticis, mox ſanabit, Kiranides. Vrſi pellis vtiliter lyſſodectis ſubſternitur, & vituli marini, Aëtius. Phocæ pellis præcincta renes & iſchiadica loca confirmat, Kiranides. Vituli marini, aut quod melius eſt hyænæ pelle facta medicamenta (*calciamenta lego, vt & Kiranides & alij ſcribunt*) ſi quis in cotidiano vſu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit, Marcellus Empiricus. Phocæ, leonis, lupi aut vulpis corium ſi quis elaboret, & calceos geſtet, pedes non dolebit, Galenus Euporiſton 3. 248. In podagra iubent fibrinis pellibus calciari: item vituli marini, Plinius. Ad fiſtulam pedum, quidam ex neruis onagri & apri & ciconiæ chordas plicant: & dextros neruos dextris ægrorum pedibus, ſiniſtros ſiniſtris alligant, donec abeat dolor: quo redeunte repetunt, &c. Aliqui ciconiæ neruos in pellem phocæ mittunt, &c. vt ex Tralliano ſcripſi in Ciconia G. *Pellis.*

Dextræ pinnæ vim ſoporiferam ineſſe, ſomnoſq; allicere ſubditam capiti tradunt, Plinius. Nullum animal grauiore ſomno premitur: vnde dextris pinnis, quibus vtuntur in mari, vim ſomniferam eſſe dicunt, ſi cuiuſquam capiti ſubdantur, Iſidorus. Vim eandem aliqui hiænæ marinæ pinnæ dextræ attribuunt. *Pinna.*

Podagris (prodeſſe aiunt magi) ſpinæ hyænæ cinerem, cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle, Plinius. *Lingua & pes dexter.*

Ex pulmone remedium præſcriptum eſt ſuperiùs ad finem remediorum ex adipe. Hepar, pulmo & ſplen arida potioni aſperſa quid præſtent, dictum eſt ſuprà in remediis ex carne. *Pulmo.*

H.a Καλλίχριλα, teſtudinem, alij phocam interpretantur, Heſychius & Varinus. φοζοφαί, vituli marini, vt quidam in Lexicon vulgare Græcolatinum retulit, absque authore. Phoca per onomatopœiam ſic dicta videtur à boatu & mugitu quem ædit. phocæna autem fortè quòd ſimiliter vt phoca præpinguis ſit, & lardo abundet, quod etiam ex vtraq; Germani vno nomine Salſpeck appellant: magis propriè tamen è Phoca. phocæna quidem pinguior eſt delphino. porci nomen vulgò vtrique attributum, phocænæ magis propriè quàm delphino conuenit.

Φυκῆς à Symeone vocatur potionis genus ex hordeo, quod zythum Dioſcorides appellauit. Focha, vel Fuchach, (aliâs Fucula,) potus ex hordeo & aliis rebus calidis, vt zinzibere & ſimilibus: quæ ponuntur in vaſis terreis paruis benè obturatis: & cum aperiuntur, ſalit in altum, & vocatur ceruiſia, Syluaticus.

Antiphôn in Georgicis φωκίδας dicit eſſe pirorum genus, Athenæus.

Epitheta. Phocæ magnæ Ouidio epiſt. 10. deformes 1. Metamorph. rumidæ, 7. Metam. Turpes, Vergilio. Φώκη βλοσυρὴ, βοῶπις, Oppiano. Φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀδμὴ, Homerus. Ἀμφὶ δέ μιν φῶκαι νέποδες, Idem. ſed piſces alij νέποδες dicuntur, quòd pedibus careant, pro ἄποδες, à νὲ priuatiuo. phocæ verò quòd pedibus natent, à verbo νέω quod eſt nato, pro νηξίποδες. Euſtathius in Odyſſ. Δ. nepodes interpretatur, non quòd nullos, ſed quòd breuiſſimos pedes habeant: ſicut & apodes in auium genere. ----- καὶ χαμευνάδων Εὐνὰς δυσόδμους θηρσὶ συγκοιμώμενος: id eſt, ſimul cum phocis cubans, Lycophron. Haloſydna, Ἁλοσύδνη, apud Homerum in Odyſſea, φῶκαι νέποδες καλῆς Ἁλοσύδνης. Nereidis nomen videtur: in Iliade autem epitheton Thetidis, vel Amphitrites. nomen compoſitum eſt παρὰ τὴν ἅλα, hoc eſt à mari: & à verbo σεύεσθαι quod eſt ferri, moueri: vel δύειν, quod eſt mergi. finguntur autem phocæ peculium eſſe Haloſydnes: ínque medio earum Proteus, ceu paſtor inter pecora. τινὲς δὲ ἠρέμησαν τρόπῳ συγγενικῷ (dictione cognationem ſignificante) οὕτω φρασθῆναι. νέποδες γάρ φασι θαλάσσης αἱ φῶκαι, ὅ ἐστι τέκνα. νέπους γὰρ κατά τινα γλῶσσαν (lingua Latina, nepos) ὁ ἀπόγονος, Euſtathius & Varinus. Etymologus ἁλοσύδναι, adiectiuè de phocis dici ſcribit, quaſi ἁλοσδῦναι, per metatheſin. Eraſmus Roterodamus in prouerbio, Μήποτε σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήματ' ἕληται, ἡμερόκοιτον putat de phoca intelligi, tanquam eius epitheton, ſed ſine authore: quanquam legimus id animal ſomniculoſum eſſe, & ſæpè etiam interdiu ſomno indulgere. Oppiano hemerocœtes non alius quàm callionymus eſt. Fures qui noctu vigilare, dies dormire ſolent, argutè hoc epitheto antonomaſiæ inſtar notabuntur.

Icones. Pierius Valerianus in Hieroglyphicis libro vigeſimo nono, phocæ imagine ſomniculoſum, & infortunij magni tutelam, & vrinatorem denotat. De profundo enim phocæ ſomno diuturnáque veternoſitate (inquit) multa paſſim memoriæ prodita reperiuntur: quo ſcilicet pacto ſternunt ſe ſomno diuerſo in litore phocæ. Porrò etiam hominem ita res ſuas procurantem, & aduerſus pericula auxilia diſponentem, vt à quocunque vel maximo infortunio tutus habeatur, ſignificare qui volunt, eum phocæ corium indutum pingunt. Vitulum ſiquidem mar. ex aquatilibus fulmine non ici obſeruatum eſt: tantaq; mortalium id perſuaſione receptum, vt vulgò cingula ex eiuſmodi corio compararentur. Veteres autem calamitates à potentioribus illatas, fulminum iactibus æquiparare ſoliti ſunt. *Vide etiam inferius mox in h. circa finem ex Cælio Rhod.* Vrinatorem etiam hominem per animal huiuſmodi ſignificare mos fuit: quando in ſicco genitum nullum hoc magis, vndis ex diſciplina ſoleat aſſueſieri.

Propria. Phocas, Φωκᾶς, nomen (viri) proprium, Suidas. Phocam voracem ſignare arbitrantur, Cælius Rhodig. nominum aliquot propriorum rationes explicans. Sunt & Phocion & Phôcus, Φωκίων, Φῶκος, virorum nomina. A Phoco prouerbium extat Suidæ explicatum Φώκου ἔρανος. Φωκὸς verò oxytonum (inquit idem) vas quoddam eſt. Nereis Phôcum ex Æaco peperit, Heſiodus in Theogonia. Peleus Phôcum fratrem occidit, Ouidius libro 11. Metam. Apollonius à Telamône ſimul & Peleo fratribus interfectum tradit. Φωκὶς, nomen gentis, & aurum peſſimum Varinus.

Phocis, Φωκὶς, regio ſub Parnaſſo ſic dicta à Phoco viro. eius incolæ dicuntur Φωκεῖς duabus ſyllabis: Φωκαεῖς verò tribus ſyllabis, habitatores τῆς Φώκης Ionicæ ciuitatis, ἥτις καὶ Φώκαια λέγεται, ὡς Νίκη, Νίκαια, Euſtathius in Dionyſium: apud quem plura etiam reperies in Parecbolis in Homerum: & inter alia, phocæam in Aſia principium eſſe Ioniæ, finem Æolidis, ſic dictam à phocis cetis, vt citat Varinus. Phocæa vna inter duodecim Ioniæ ciuitates nominatur ab Æliano Variorum 8. 5. Φώκεαν (meliùs Φώκαιαν per αι.) alij à Phoco duce nominarunt, alij quoniam phocam in aridum egredientem viderunt, Heraclides. Inde Phocæa vrbs minoris Phrygiæ, vt inquit Ptolemæus, Athenienſium colonia. vnde profecti ſunt, qui Maſſiliam apud Gallos non procul à Rhodano condidêre. dicta quòd vituli marini magno numero comparuiſſent vrbem condentibus, Maſſarius. Φωκαία, ἡ ἐκ τῆς Φώκης. καὶ Φώκεα χώρα. Φωκεὸς autem loci nomen eſt, & Φώκεια ciuitas, Suidas. Apud Chelonophagos inſulæ tres ſunt deinceps: quarum vna teſtudinum, alia phocarum, alia accipitrum dicitur, Strabo.

C *Et freta dicuntur magnas expellere phocas.* Ouidius epiſtola 10.
Inſolitæ fugiunt in (aliàs ad) *flumina phocæ*, Vergilius in Georg. in deſcriptione peſtis.
Et ſtantis conuicia mandræ Eripiunt ſomnum Druſo, vituliſq; marinis, Iuuenalis Sat. 3.

c. Phocas vtiles eſſe ad præſtigias magicas ſcholiaſtæ referunt, ideóque etiam Proteum eis gaudere, Euſtathius.

Ex Kiranide: Pellis vbicunque repoſita fuerit in domo, vel in naui, vel ſi geſtetur, non ſuperueniet malum vllum. auertit nanq; fulmina, tempeſtates, pericula, faſcinum, dæmones, feras, latrones, & nocturnos incurſus. oportet autem habere & coralli lapidem marinum. Dexter oculus eius geſtatus in corio cerui, amabilem, fortunatum & potentem facit geſtantem. Similiter & cor portatum, & coagulum, omnem difficultatem auertunt: & omne bonum conferunt. Si autem pilos narium in corio cerui ligatos portaueris, maiores & aſperos dico, & in medio inimicorum ingreſſus fueris, omnes vt amici re ſalutabunt. Lingua ſub calceamentis geſtata victoriam præſtat. Si quis autem cor phocæ, & extremitatem linguæ, & pilos naris, & vtrunq; oculum ac coagulum ligârit in pelle ceruina vel phocæ, & geſtârit, vincet omnes in terra & mari, fugiéntque ab eo omnes infirmitates ac paſſiones, & infortunium graduum, omníſque dæmoniaca fera. erit enim beatus, & felix, & dilectus. Coagulum qui geſtauerit, vincet omnes aduerſarios ſuos pro arbitrio.

arbitrio. Pili narium eius geſtati cum corde eius, fortunam & gratiam magnam conciliant. Hæc nugator ille, qui plures etiam de pilis inter nares & os phocæ, déque coagulo eius nugas perſcribit libro 1. Elemento vij. Cardanus de varietate rerum 3.15. è ſpuma phocarum electrum naſci coniicit. Fit (inquit) ex ſpuma Oceani Septentrionalis, alliſa diu litoribus & ſcopulis, vt lentore ſuo & animalia exigua ſibi implicet grato aſpectu, & ſordes, &c. non tamen ex ſimplici maris ſpuma gignitur, nam vbiq; gigneretur: ſed è ſpuma cetorum. Argumento igitur eſt nullibi in noſtro mari inueniri vllum genus horum (ambræ & ſuccini,) quòd phocæ nullæ ſint: *(quaſi non è quorumuis cetorum, ſed phocarum tantùm ſpuma gignatur:)* licet nec bitumen, nec ſpuma deſit. & quòd, ſi ſpuma ſola fieret, vel etiam bitumine, longè maior quantitas ex eo colligeretur. & quòd, vbi phocæ abundant, vel ſuccinum vel ambra colligitur. præterea phocæ odorem caſtorei horrent, quòd quaſi contrarium natura ſit ſuccino, ab eoq; fugantur. *Succinum è ſpuma phocarum.*

Phocas circa varios deos marinos eſſe fingebant, præcipuè Proteum: item Thetin, Amphitriten, & h. Haloſydnam Nereidem, vt ſuprà in Epithetis diximus.

Quippe ita Neptuno viſum eſt, immania cuius Armenta, & turpes paſcit ſub gurgite phocas. Vergilius de Proteo Æneidos 4. De quo etiam Homerus Odyſſeæ 4.

Ἀμφὶ δέ μιν φῶκαι νέποδες καλῆς Ἁλοσύδνης Ἀθρόαι εὕδουσιν, πολιῆς ἁλὸς ἐξαναδῦσαι,
Πικρὸν ἀποπνείουσαι ἁλὸς πολυβενθέος ὀδμήν.

Scholiaſtæ aiunt hoc animal vtile eſſe ad præſtigias magicas, ideóque Proteum eis gaudere, Euſtathius. Cum phocis verſatur Proteus, quoniam marinorum animalium aptiſſimum hoc eſt ad magiam, Scholiaſtes innominatus.

Cephiſon procul hinc deflentem fata nepotis Reſpicit in tumidam phocen ab Apolline verſi, Ouidius Metam. 7. Grammatici quem hic nepotem Cephiſi intelligat poëta, incertum eſſe aiunt. filij autem Cephiſi feruntur Narciſſus, & Eteocles is qui primus ſacrificaſſe Gratiis dicitur, vt eſt in Commentariis Pindari. quanquam rurſus Strabo plures Cephiſos enumerat libro 9. &c.

Nanq; priùs ſiccis phocæ naſcentur in aruis. Veſtitusq; freto viuet leo. dulcia mella
Sudabunt taxi. Calphurnius de rebus impoſſibilibus.

Adagij inſtar vſurpari poſſe video, vt qui ſuopte præſidio aduerſus potentiorum vim præmunitus præfultúsque eſt, dicatur hydna geſtare, hoc eſt tubera, nec non hyænæ phocarumq; pelles, quòd hæc minimè tangantur de cœlo, Cælius Rhodiginus. *Adagia.*

DE PHOCÆNA SEV TVRSIONE BELLONIVS.

PHOCÆNAM Ariſtoteles, Plinius Turſionem vel Torſionem: Germanorum vulgus Marſionem, noſtrum, Marſuinum: quemadmodum Polybius ὦ θαλάττιον, Thynnum vocauit, quem ait in Luſitania glandibus, quæ in eius regionis mari plurimæ ſunt, veſcentem, non aliter pingueſcere, ac porcos quadrupedes. Porro quum nonnulli *(Plinius)* dicant, porcos marinos, pinnas venenatas in dorſo gerere, de quibus intelligant, planè incertum eſt. Nam apud veteres Græcos ſatis diffuſa eſt de fluuiatili porco mentio, quem amnis Achelous gignit, quiq; grunnitum quendam ædit, dum capitur: vnde Athenæo ποτάμιος χοῖρος vel κάπρος appellatus eſt, quem alij ψαμαθίδα vocauerunt, vt ſuo loco oſtendemus. De marino autem porco nihil hactenus apud eos legiſſe memini. Hoc tantum apud Plinium videas, quoſdam piſces porculo marino conferri poſſe: ſed nihil inde certi colligere potes. A

Eſt igitur Phocæna Delphini magnitudine, breuiori tamen, ſed craſſiori corpore, cuius tergoris color ex cœruleo in obſcurum liuet: ſub ventre autem albicat, pinnasq; Delphini in morem gerit, caudam creſcentis lunæ figura: caput obtuſum, non ita longum, neque porcinum roſtrum referens: cuius meatus auditorios admodum obſcuros, vt aliquando reperias, ab oculi maiore cantho ſex digitorum interuallo caudam verſus accuratè diſquirere, illúcque gracilem culmum inſerere oportebit. Cætera tam externa, quàm interna vtriuſq; huius piſcis ſexus, & quantum inter ſe diſcrepent, atq; ad porcinas partes accedant, in Delphino reperies. B

DE PHOCÆNA, RONDELETIVS.

PHOCÆNAM delphini ſpeciem eſſe indicat Ariſtoteles: Τίκτει δὲ ὁ μὲν δελφὶς, τὰ μὲν πολλὰ ἕν, ἐνίοτε δὲ καὶ δύο. ἡ δὲ φάλαινα ἢ δύο τὰ πλεῖστα καὶ πλεονάκις, ἢ ἕν. ὁμοίως δὲ τῷ δελφῖνι, καὶ ἡ φώκαινα. καὶ γάρ ἐστιν ὅμοιον δελφῖνι μικρῷ. γίνεται δ' ἐν Πόντῳ. διαφέρει δὲ φώκαινα δελφῖνος. ἔστι γὰρ τὸ μέγεθος ἔλαττον, εὐρύτερον δὲ ἐκ τῶν νώτων: τὸ χρῶμα κυανοῦν. πολλοὶ δελφίνων τι γένος εἶναί φασι φώκαιναν. Delphini ſingulos magna ex parte edunt, interdum tamen & binos. Balænæ vel binos complurimùm magnaq; ex parte, vel ſingulos procreant. Idem & phocænæ partus: quæ delphino ſimilis eſt naſcens in Ponto. ſed intereſt, quòd phocæna minor eſt, dorſo ampliore, colore cœruleo, plures etiam genus delphini eſſe opinantur. Alio in loco phocænæ meminit, eamq; in Ponto naſci ſcribit, quanquam vulgares noſtri codices mendoſi ſint. ſic enim habent: Ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ὁ δελφὶς μικρός: legendum enim φωκαίνης non φαλαίνης, vt ex priùs citato Ariſtotelis loco perſpicuum eſt, & ex Gazæ conuerſione: qui phocænam, turſionem interpretari ſolet Iam verò eodem in loco non φωκαίνας ſed φώκας legendum eſſe alibi annotauimus ex Plinio, qui Ariſtotelis locum ita tranſtulit. In Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica, præter vitulos & paruos delphinos. Veriſimile non eſt Plinium φωκαίνας vitulos appellaſſe, cum φώκας vitulos marinos eſſe noſſet: neq; delphinos paruos pro phocænis accepiſſe, quamuis dixerit Ariſtoteles phocænam delphini ſpeciem eſſe, ſed minorem: nam in ponto paruos duntaxat delphinos eſſe, vbi verò aliquantum proceſſeris magnos haberi affirmat Ariſtoteles, Ad quod reſpiciens Plinius in Ponto nullam beſtiam eſſe dixit præter vitulos & paruos delphinos. Cùm verò in Ponto etiam hodiè vitulos marinos eſſe certiſſimum ſit, vel lectionem Ariſtotelis immutandam eſſe non immeritò quis exiſtimauerit, vel in ea re Plinium ab Ariſtotele diſſenſiſſe.

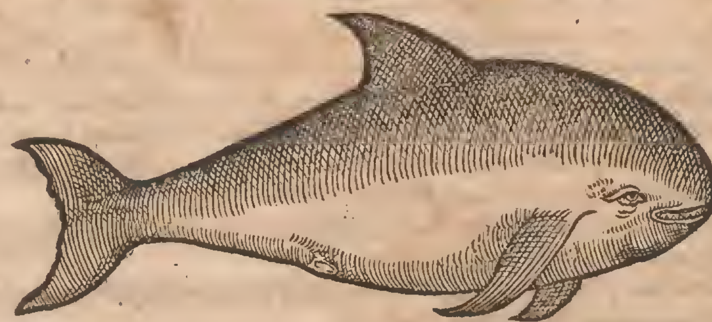
Lib. 6. de hiſt. cap. 12.

Ariſtotelis lib. 8. de hiſt. cap. 13. locus emendatus.

Turſio.

DE TVRSIONE, RONDELETIVS.

Phocænam quidem eandem eſſe turſioni probabile eſt, quòd vtrunq; animal delphino comparetur, & Plinius ſic tranſtuliſſe videatur.

Qvam Ariſtoteles φώκαιναν, Gaza Latinè turſionem ſiue tyrſionem vocat, quem mouere potuit (vt rectè cenſet Hermolaus) quòd Plinius dixit, delphinorum ſimilitudinem habere, qui vocantur turſiones. *Lib.9.cap.9.* Ariſtoteles verò phocænam delphino paruo ſimilem eſſe ſcribit. Sed ea nota ſatis mihi eſſe non videtur: *Ibidem cap.15.* ſunt enim & alia delphinis ſimilia, vt plataniſta. Plinius: In Gange Indiæ plataniſtas vocant, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quinque cubitorum. Multò maiore ratione is quem proponimus turſio, *(quàm phocæna)* dicetur, quem marſuinum, id eſt, maris ſuem Galli vocant à corporis craſſitudine, *(obeſitate:)* delphino enim ſimilis eſt, ſed differt triſtitia aſpectus: id eſt, triſti corporis habitu geſtúque eſt, & abeſt laſciuia illa: maximè verò roſtrum canicularum roſtris ſimile habet, vt in galeis videre eſt.

Sturio non eſt turſio. Fuerunt qui ſturionem noſtrum turſionem eſſe dixerunt, nominis ſimilitudine, vt arbitror, impulſi. tranſpoſita enim ex medio in principium litera S. ex turſione ſturionem efficies. cuius opinionis autorem ferunt eſſe Gazam; quod veriſimile non eſt, nam phocænam Ariſtotelis turſionem non conuertiſſet, cùm phocæna & lac habeat, & catulos delphinorum modo pariat: ſturionem verò oua parere non ignorauerit.

COROLLARIVM.

Phocæna binos magna ex parte, vel ſingulos procreat, Ariſtot. Nomen ei à phoca factum coniecerim, quòd ſimiliter vt illa præpinguis ſit, lardóque abundet. Vide ſuprà in Phocæ Corollario H.a. In Ponto nulla eſt fera præter phocænam & delphinum, Ariſtoteles: quo in loco Gaza quoque phocænam legit, vertit enim tirſionem. Plinius autem & Ælianus phocam. Ego & phocas & phocænas piſcibus maleficas eſſe puto. Vide etiam ſuprà in Delphino B. circa initium. pag. 320. item in Phoca B. Legendum omnino in Plinio, inquit Maſſarius, præter vitulos (id eſt phocas) non phocænas. nam ſi legeretur phocænas, fuiſſet vtique mentitus, cum phocæna non intret Pontum, ſed naſcatur in Ponto, ex Ariſtotele ſexto de hiſtoria, vbi ait: idem & phocænæ, id eſt, turſioni partus, qui delphino ſimilis eſt, naſcens in Ponto. At Plinius, non ineſt, ſed nulla intrat beſtia malefica in Pontum dixit. Ariſtoteles verò qui non intrare, ſed nihil in Ponto maleficum eſſe dixit, quando Phocæna legi etiam deberet, ſecundum veritatem & ipſe locutus fuiſſet. Item per paruos delphinos, veros delphinos paruos Plinius intellexit, non phocænas vt Hermolaus ambigere videtur. Nam ſequitur ibidem in Ariſtotele, vnde hæc Plinius mutuatur: nec delphinus hic magnus eſt, quanquam extra vbi aliquantum proceſſeris, magni habeantur, Huc vſque Maſſarius. Epheſius locum Ariſtotelis hiſtoriæ 8.13. enarrans, (ſi rectè citat Auguſt. Niphus,) philoſophi verba de piſcibus Pontum intrantibus & exeuntibus, non probè ad delphinos & phocænas refert. Delphinorum ſimilitudinem habent qui vocantur turſiones. diſtant & triſtitia quidem aſpectus: abeſt enim illa laſciuia: maximè tamen roſtris, canicularum maleficentiæ (aliâs maleficentia) aſſimilati, Plinius. cuius verba ita accipiunt Iouius & Rondeletius, ac ſi roſtrum turſionis, caniculæ roſtro ſimile eſſe dixiſſet: ego verò vt reipſa longè alia phocænæ, alia caniculæ roſtri ſpecies eſt, ita Plinium quoque aliud dixiſſe animaduerto. phocænam ille delphino aliâs ſimilem, diſtare ab eo inquit primùm triſtitia aſpectus, deinde ſpecie roſtri. Plinij verba Græcè ita protulerim: Αἱ φώκαιναι τοῖς δελφῖσι τἄλλα ὅμοιαι, διαφέρουσι μὲν τῇ τῆς ὄψεως αὐστηρότητι, μάλιστα δὲ τοῖς ῥύγχεσι. quòd ſi poſt roſtris diſtinguas, clarus erit ſenſus: & non quidem roſtris *Phocus.* ſed maleficentia tantùm caniculis eas comparari apparebit. Φῶκος, cetus eſt marinus, delphini ſimilis, Heſychius. Galli Germaníque non aliud ferè phocænæ nomen, quàm delphino attribuunt. Vide ſuprà in Corollario Delphini A. pagina 327. E Medulis & Baonenſi prætura vænum huc aliquando afferuntur delphini: Marſupas minores vocant. alios marſuinos, quaſi marinos ſues. Duo genera: alteri roſtrum porrectius: alterum minus, ſimum: quos turſiones Plinij, phocænas Ariſtotelis arbitramur, Iulius Cæſar Scaliger. In Oceano circa Roſtochium Germaniæ ciuitatem Meerſchwyn appellant animal, quod multi delphinum eſſe putant, ſed roſtro eſt reſimo, vt Salmo fœmina: ego Delphinum eſſe non dubito.

De vocabulis tirſio, quo vſus eſt Gaza: item turſio, torſio, thurio thurſio, (θυρσίων, apud Athenæum) tomus thurianus: lege ſuprà in Corollario de Gladio A. pag. 381. Non probo quòd quidam etiam torſyo ſcribit, & tirſyo: denique mirſyo quoque, vt ad Gallicum Marſouin deflectat: tanquam vel Latini à Gallis, vel Galli à Latinis detorſerint. Gallicum certè Marſouin à Germanis ſumptum eſt, qui Meerſchwyn id eſt maris ſuem, appellant. Iouius in libro de piſcibus capite 4. poſtquam Longolij Galli, ſturionem vulgò dictum eſſe torſionem Plinij, ſententiam cum ſuis argumentis expoſuiſſet: mox eandem refellit: neq; Gazam torſionis nomine ſturionem accepiſſe, neq; ſturionem eſſe Ariſtotelis phocænam indicat: torſionem verò Plinij & Ariſtotelis phocænam, eundem eſſe piſcem. Epheſius vir doctiſſimus, phocænam interpretatur paruum delphinum, Niphus.

B Bellonius in libro Gallico de piſcibus, ſobolem phocænæ deſcribit libro 2.cap.11. Phocæna (inquit idem) circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur quàm delphinus: communi tamen cum eo nomine Mar-

ne Marſouin dicitur: quamuis id nomen phocęnæ magis conueniat, (vtpote pinguiori. Delphino quidem roſtrum longius eſſe & porcino ſimile author eſt Rondeletius.) Naſum (Roſtrum) tam ſimum habet, vt cum capite fermè rotundetur. Pinna dorſi, quæ vnica eſt, binæ ad latera, & cauda, colore nigricant, ſicut & in delphino. in ſumma, ſuperficies eius tota cum delphino conuenit. Quæcunque etiam de delphini vtroque ſexu ſcripta ſunt, phocænæ ſimiliter & orcæ conueniunt. quòd niſi phocæna roſtrum breuius haberet, delphino *(vndiquaque)* ferè ſimilis eſſet. Lutetiam in forum ſubinde afferuntur, præſertim Veneris diebus, phocænæ: delphini rariùs. nam vix quintus quiſque delphinus eſt, vt quadrupla ſit præ ipſis phocænarum copia. Sunt autem frequentiores vêre, deinde hyeme, tertio autumno, rariores æſtate. Delphino & phocænæ quæ eadem, quæ diuerſa ſint, idem Bellonius in Delphino recenſuit: vbi matricis etiam efformationem vtrique communem exhibuit. Diepæ in Neuſtria (inquit Cardanus in Variis) turſiones multos conſpeximus: & vnum nuper captum in ſancto Valerino, qui mille libras ſuperabat. Erat autem adeò pinguis, vt teres videretur: capite & oculis quaſi ſuillis. in medio erat fiſtula: per quam, dum in mari eſſet, effundere ſolebat aquam. erat autem digiti magnitudine. Dentes obtuſi, & humanis molaribus ſimiles. Mingebat: ore diducto reſpirabat, & ſuſpirabat. Lachrymabatur, profluentibus ex oculis guttulis. diuq; ſuperuixit, quamuis ſanguis è vulnere, non ſecus ac vinum è ſiphunculo flueret. Pinnas habebat ſolidas ac nigras.

Caro turſionis & delphini in eo differunt: quòd delphini melior delicatiórq; habetur, vtpote minùs pinguis, Bellonius. F

PHOENIX hygros vocatur piſcis, quem in mari rubro naſci ferunt. is nigris lineis, quas cœruleæ variant maculæ, (σαγόνες,) diſtinguitur, Ælianus de animalibus 12.24. Vocatur autem ὑγρὸς, id eſt, humidus vel aquaticus phœnix, quòd piſcis cùm ſit, ſimiliter vt eiuſdem nominis auis, colorum varietate pulchrè diſtinguitur. A Volaterrano non rectè vno vocabulo hygrophœnix dicitur, & cum eiuſdem maris piſce lacerto confunditur.

DE PHOLADE CONCHA, RONDELETIVS.

RERVM ſimilitudo facit, vt poſt Mytulos *(nos eum ordinem ſecuti non ſumus)* de Conchis iis dicamus, quas hodiè in quibuſdam Italiæ litoribus balanos vocant. Sed quale ſit id genus primùm deſcribamus. A

Ita in ſaxis latet, vt ſaxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum & ſenſui vix patens aqua nutritur. C

Teſtis conſtat duabus, longis, non in latum extenſis Mytulorum modo, ſed rotundis, *(teretibus.)* Intus eadem ferè eſt caro quæ in Mytulis. B

In ſaxis adeò duris naſcitur, vt non niſi ferreo malleo diffracto ſaxo diſtrahatur. Sunt qui putent in ſaxis aquæ ſalſæ vi excauatis prouenire, alij in luto in ſaxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in ſaxorum cauernulis vel vi vel natura factis, aquæ marinæ appulſu procreari atque in Concham verti, quæ cauitatis ſiue foraminis figuram ſeruat. C

Vidi huiuſmodi Conchas in portu Veneris. Miſſum eſt ad me alio ex litore ſaxum, cuius partem hîc expreſſi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, ſed foramina tantùm apparebant tam exigua vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto, cauitates internæ multæ erant, vario ſitu & diuerſæ magnitudinis: in quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quarum figuram diutius contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus libro tertio: Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multùm alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι: βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι, ex Diphilo. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. A (F)

Pholades potiùs eſſe, quas hîc exhibet, quàm Balanos: de quibus ſuprà in B. elemento.

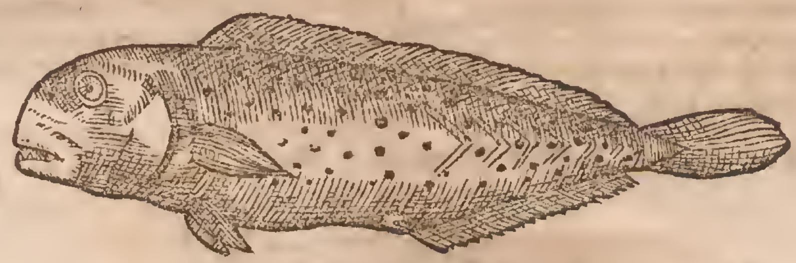
Primùm huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio. nam vt φωλάδες dicuntur feræ quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quod latête ſignificat: ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in ſaxo lateat, ſicuti Conchæ quas proponimus. Deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt. nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam, meminit præter Athenæum.

COROLLARIVM.

PHOLADES Bellonius patellis congenères eſſe putat. Φωλαΐδες, ὀστράκινά τινα βρωμώδη, Heſychius & Varinus. Conchula varia quædam reperitur frequens haud procul à Narbone, tota luto obſita: voca-

túrque illis Pholado, quaſi φωλάδα dicas, à verbo φωλεύειν, (pro quo etiam φωλεῖν & φωλάζειν dicitur,) quod latêre, vel in latibulis degere ſignificat. nam conchæ iſtæ in luto latentes degunt, ſæpiùs ad pedem vnum depreſſæ, &c. Rondeletius: ex quo & plura de hoc genere concharum leges, & iconem videbis, ſuprà in Conchis diuerſis, pag. 267. Nos generis huius conchas quæ in ſaxis latent, Steinmuſcheln Germanicè nominabimus: quæ verò in luto, Mürmuſchelen. Φωλεῖν & φωλεύειν dicuntur, Euſtathio teſte, aues, reptilia, vrſæ, & aliæ animantes, cùm in terra, ſaxis, aliíſve latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æſtus vitandi gratia: vnde etiam vrſæ Græcis φωλάδες cognominantur. Piſces ita latitantes in Rheno
B Lägerfiſch appellant: quibus opponunt, Weydtfiſch dicti: id eſt, nomades, vel paſcales. Ad verbum φωλεῖν accedit Germanicum fulen: quod tamen ſimpliciter pigrari, & ful pigrum ſignificat. Φωλεοὶ, τὰ παιδευτήρια, κατὰ γλῶσσαν, ὁμωνύμως τοῖς τῶν ὀρνίθων φωλεοῖς, Euſtathius. Eiuſdem ſignificationis eſt vocabulum φωλητήρια, Heſychio: ſic ædificia publica dicebantur, in quæ conueniebant vel diſciplinæ, vel exercitij alicuius vel feſtiuitatis gratia: διδασκαλεῖα, id eſt, ſcholas publicas, &c. Germanorum etiam zetas, quas multi hypocauſta nominant, tum publicas, propter congregationem: tum priuatas, quòd in eis hyemare ac deliteſcere ſoleant, φωλεοὺς & φωλητήρια rectè nominabimus. Φωλητὴρ eſt piger & deſes, ſemper in eodem loco deſidens, ὁ φωλεύων καὶ οἰκουρῶν, Heſychio. Pholidi etiam piſci, de quo proximè dicetur, ἀπὸ τοῦ φωλεῖν nomen impoſitum videtur. Ariſtoteles frequenter verbis tum φωλεῖν, tum φωλεύειν vtitur.

DE PHOLIDE, RONDELETIVS.

A SVPERIORIBVS *(De alaudis & ſcorpioide proximè ſcripſerat)* & maximè alaudæ ſimilis eſt piſcis qui Antipoli à muco bauoſa dicitur.

B Paulò maior eſt alaudâ: dorſo fuſco, ventre pallido, cute læui & ſine ſquamis, ſed maculoſa: pinnis aliiſq; partibus à ſuperioribus non diſſidens.

A B Hunc piſcem eſſe exiſtimamus qui ab Ariſtotele pholis dicitur libro nono de hiſtor. animal. cap. 37. Quæ autem pholis appellatur, mucum, quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita vt in eo quaſi cubili quieſcat. Sic piſcis iſte quem exhibemus perpetuò totus muco obductus eſt, vnde bauoſa cognominatur: nam baue
(F) lingua noſtra & Prouincialium mucum ſignificat. Molliſſima eſt carne & glutinoſa. Squamarum loco prouida rerum natura muco inuoluit: veluti multos alios non ſquamoſos lubricos efficit, vt lubricitas natationem adiuuet.

COROLLARIVM.

ΦΩΛΙ'Σ piſcis quidam, Heſychius & Varinus. apud quos alibi etiam φολὶς pro piſce ſcribitur, perperam, vt coniicio. apparet enim factum huic piſci nomen ἀπὸ τοῦ φωλεῖν, quòd intra ſuum mucum veluti pholeum quendam, id eſt, latibulum ſe contineat: quod & Ariſtoteles inſinuat: τὴν δὲ καλουμένην φωλίδα, ἡ μύξα ἣν ἀφίησι, περιπλάττεται περὶ αὐτὴν, καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη. Sunt autem ſynonyma θαλάμη & φωλεός. περιπλάττεσθαι verbum ſignificat vndequaque adhæreſcere, emplaſtri aut reſinæ inſtar. Rauiſius pholidem è rhomborum genere ſine authore facit. Dubitat Wottonus an pholis idem piſcis, aut eiuſdem generis ſit cum myxone, cui à muco factum nomen. ſed myxonem mugilum generis eſſe conſtat, & inde nominatum quòd muco ſuo veſcatur, non quòd in eo ſe condat. Ego piſces cognatos iudico pholidem Rondeletij, alaudas eiuſdem, & ſcorpioidem, ac blennum Bellonij: item muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Veneti galettam nominant: & gutturoſulam ab iiſdem vocatam, quam ſuprà coniunximus Alaudis. Germanicè pholidem nominabimus ein Schleymlerch: vel circunloquemur, ein Meerlerchen art. Pierius in Hieroglyphicis de piſce quem hodie tincam (vt & Auſonius) nominant, an pholis ſit, dubitat. nos ab eo ſeparamus. Hominem (inquit ille) iis quæ ſudore proprio compârarit fruentem, indicaturi, pholim *(melius pholidem)* piſcem pingebant. Ea enim mucorem, quem ipſa emittit, ad altam craſſitiem ſibi obducit, vt tota viſco delibuta videatur, ita vt in eo quaſi cubili conquieſcat: vnde illi nomen. φωλεύειν enim nidificare eſt. Cæterùm φολὶς per ο. breue in prima, ſquama eſt ſeu cortex, vt in ſerpentium pelle: & inſtrumentum Muſicum, σύριγξ πολυκάλαμος, Heſychio.

PHORCVS à Plinio libro 32. cap. vltimo in catalogo aquatilium nominatur, tanquam piſcis quidam. Fieri autem poteſt, vt Phorcum deum marinum inter animalia maris numerârit, aut etiam piſcem eſſe exiſtimârit: ſicut & Tritones & Nereides tum deos maris faciunt, tum eiuſdem nominis animalia inueniri aiunt. Fingitur autem Phorcus Latinè dictus, Græcè Phorcyn, vel Phorcys, Φόρκυν, Φόρκυς, filius Neptuni & Thooſæ nymphæ, &c. *Tritoneſq; citi, Phorcique exercitus omnis.* Vergilius. Cetô Oceani filia, Phorcyi peperit filias Græas dictas, à natiuitate canas, Heſiodus in Theogonia. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis erant, Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes: item Tritones, chorúſque Phorci, &c. vt Plinius tradit. Aut fortè pro Phorco legendum eſt Porcus apud Plinium. Porci enim piſcis marini alibi meminit: noſq; porcos aut ſues appellatos piſces diuerſos oſtendemus infrà in Porco.

DE PHO-

DE PHOXINO, QVI VVLGO VERONVS *(quaſi varius,) dicitur, Bellonius.*

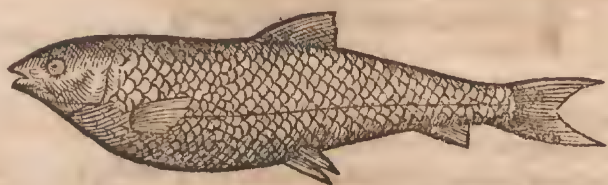

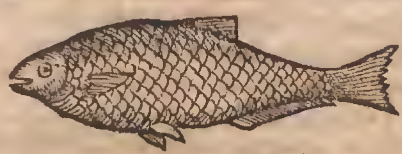
PISCICVLVM inter cæteros magis varium Galli Veronum vocant, Angli 𝔐𝔢𝔫𝔬/ Romani Motelle, A
Florentia à maculoſa cute Pardellum, Mediolanenſes Esbrefon, alibi Inſubres Sanguinerol, cuius-
modi ad oras *(ripas)* Seſiæ, Seruæ & Lenæ reperiuntur. Hunc etiam vulgò Freguereul & Fregueu vocare
ſolent. Crediderim autem Fregaroli nomen huic inditum eſſe, quòd ferè ſemper ouis prægnans ſit: atque
ob id Phoxinum Ariſtotelis eſſe autumo, qui ſtatim ferè, vbi natus eſt, ouis refertus eſſe vel absque coitu
deprehenditur.

Squamis caret: atque albus eſſet, niſi punctis nigris & tenuiſſimis lituris ſugillaretur: ex quo eum Ro-
mæ Morellum vocant. Pinnæ laterum multùm ad ventrem tendunt: quarum radices quæ corpus per- B.
tingunt, rubro ſunt colore ſuffuſæ, inde Sanguinaria dicta. Nigricat quoque in tergoribus per interualla.
Linea quæ latera vtrinque ſecat arcuata quidem eſt, ſed non tantum quantum Borfolis, *(Ferrarienſes E-*
pelanum, Sequanæ Borbolum vocant.) Albicat ſub ventre.

DE PHOXINIS, RONDELETIVS.

Omnino inverſæ ſunt figuræ, ita vt ſuperior inferior eſſe debeat. nam figuram Roſe piſcis ſubiungi ait, quæ maior ſit, & minus lata.

PHOXINVS dicitur Græcè & Latinè piſciculus, cuius Ariſtoteles ſolus bis meminit his verbis, ex
Gazæ conuerſione: Pars piſcium maxima conſumatur mare & fœmina. De Rubelliore & Hiatula ambigi- *Lib.6 de hiſt.*
tut. omnes enim grauidæ capiuntur. Conſiſtunt ergo oua per coitum, in iis qui venerem norunt. Sed non *cap.13.*
coitu tantùm, verùm etiam ſine coitu: quod argumento conſtat nonnullorum fluuiatilium. nam Phoxini
ſtatim (propè dixerim) ac nati ſunt, & admodum parui, oua habent. Et paulò pòſt: Reliqui ſemel anno
oua edunt in ſtagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, (quæ περιλιμνάδας vocant,) vt Phoxini & Percæ. *Cap.14.*
Nulla alia eſt à veteribus nota tradita, ex qua certi aliquid de Phoxino ſtatuere poſſimus. quæ verò ab Ari-
ſtotele ponitur Phoxino cum multis aliis communis eſt, quos quantumuis paruos capias, ſemper ouis
plenos reperias. Sed ei vni ex omnibus hæc maximè conuenire videtur, quem ſæpè in Picardia vidi obſer-
uauíque. Illic vocatur Roſiere. dimidiati pedis longitudinem nunquam ſuperat. corpore eſt lato & com-
preſſo, oculis magnis pro corporis ratione. Bramis minimis corporis ſpecie ſimillimus eſt, colore eſt lu- *Roſiere.*
teo. Quamlibet parui capiantur ſemper ouis grauidi ſunt, adeò vt periti piſcatores cum ouis naſci affir-
ment. Huic qui ſubiungitur & nomine & figura non multùm abſimilis eſt, Roſe vocatur à rubore cau-
dæ, reliquo corpore cœruleo eſt, paulò maior, minùs lato corpore. ouis ſemper plenus eſt, etiam mini- *Roſe.*
mus.

DE PISCICVLO VARIO, (EX PHOXINÓRVM *genere,) Rondeletius.*

ISTE piſciculus ex Phoxinorum genere videtur eſſe. parit enim
circa litora fluuiorum & riuorum, ac quantumuis paruus capiatur, A
ouis plenus reperitur. Tam variis coloribus *(nominibus)* nomina- (C)
tur quàm variis coloribus depictus eſt. Veron Galli vocant, quaſi
vatium. eandem ob cauſam Pardilla ab Italis, ab aliis Sanguinerol
à rubore, à Romanis Morella à nigrore dicitur. Græci quidam ab
oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον.

Dorſum aurei ſplendoris eſt, venter argentei, latera purpuraſcunt. Cauda in pinnam auream & la-
tiuſculam deficit. Pinnas in dorſo & in ventre totidem habet, quot reliqui iam deſcripti. Fellis multum B
habet, quare non niſi euiſceratus coquendus. Cephalum fluuiatilem corporis figura imitatur. Cute læui
integitur punctis notata.

Carne eſt molli & ſatis ſuaui. F

COROLLARIVM DE PHOXINIS DIVERSIS.

Iconem hanc pro Pardilla Italorum, Pfell vel Pfrill Germanorum, amicus quidam ad nos miſit. videtur autem & maior quàm par ſit, & parum accuratè facta.

PHOXINVS, φόξινος, piſcis qui ſtatim natus oua habet: parit autem in ſtagnis (ἐν ταῖς περιλίμναις meliùs περιλιμνάσι) fluuiorum, vt refert Ariſtoteles, Varinus. Probo autem proparoxytonum ſcribi, potiùs quàm oxytonum, vt vno in loco apud Ariſtotelem: vel penanflexum, vt alibi apud eundem, vitiatis vel vtrobique vel alterutro loco codicibus: niſi quis, vt ab ἐρυθρὸς fit ἐρυθῖνος, ſic à φοξὸς fieri putet φοξῖνος, tanquam à capite acuminato hic piſcis ſit nominatus. Phoxini, ruſticè Coccini, qui cùm ſint fluuiatiles, non ſunt grandis magnitudinis, Niphus Italus. Epelanum fluuiatilem Rothomagenſes Ouellam nominant, ab eo quòd ouis ſemper prægnans ſit, Bellonius. Nos eum piſcem ex Bellonio deſcripſimus ſuprà, Elemento E. Cardanus ſcribit Ariſtotelem phoxinos omnes fœminas tantum facere, ſicut & rubellionem & hiatulam. At ſi diligenter Ariſtotelis verba à Rondeletio citata conſideres, non hoc dicit. ſed cùm rubelliones & hiatulas omnes grauidas capi dixiſſet: mox à nouo principio ſubiicit, oua in quibuſdam piſcium etiam ſine coitu conſiſtere, quoniam phoxini ſtatim nati oua habeant. non dicit autem omnes, ſicut de rubellionibus & hiatulis. Quòd ſi Phoxini, minimi iſti piſciculi ſunt, quos Galli Veronos nominant: nil mirum ſi propter paruitatem mediocres etiam ex eis nuper nati videantur. verùm nec ipſe Ariſtoteles ſimpliciter nuper natos, ſed verbis, ὡς εἰπεῖν, id eſt propè dixerim, additis, grauidos capi tradit. Veriſimile eſt autem tantillos piſciculos, ſicut & mures inter quadrupedes, breui tempore perfici & generare poſſe. Sed his de rebus non tam vt Ariſtoteli aut Cardano contradicerem, quàm vt ad diligentiorem veritatis indagationem incitarem alios, controuerſiam mouere volui.

Phoxinorum alius læuis, alius ſquamoſus.

E paruis piſciculis, qui circa lacuum aut fluuiorum oras aquis ſtagnantibus capiuntur reticulis, nec vnquam ferè digiti longitudinem ſeu palmum excedunt, alij ſquamis carent, (de quibus præcipuè Bellonius & Rondeletius ſentiunt, cum Gallicè Veronos, Latinè Varios nominant,) alij ſquamoſi ſunt. Pinnas alioqui numero ſituq; ſimiliter habent: vtrique amariuſculi, & minimi etiam ouis plerunque pleni ſunt. quamobrem & nomina eorum confundi video, non ſolum apud noſtros Germanos, ſed aliis etiam in linguis. Varij quidem ſui pinnas, quod ad ſitum, aliter in ſua icone Rondeletius, aliter Bellonius diſpoſuit: cum de eodem piſce, iiſdemq; nominibus loquantur, nempe phoxino læui, id eſt ſquamis carente. Et forſan in diuerſis regionibus piſciculi iſti vel aliter, vel ſpecie tota variant. Pro ſexus quidem differentia colores in eis differre obſeruaui.

Nomina Italica phoxini læuis.

Phoxinus læuis, & minimus phoxinorum pardellus Italis (Florentinis maximè) vocatur à colore, (vel potius punctorum varietate,) Cardano teſte. nam & pardalis quadrupes maculoſa eſt, & eiuſdem nominis cetus, &c. Ab aliis Morella, à nigro macularum colore, Æthiopes enim homines nigros, vulgo Mauros vocamus. Romæ quidam (inquit Bellonius) piſciculorum minutorum nullum habent diſcrimen, omneſque promiſcuè Morellas nominant. Aliis Fregarolus, vt ſcribit Cardanus: nimirum quòd frigi piſciculi iſti oleo vel butyro ſoleant. Diuerſus & maior piſciculus eſt, ipſe etiam varius & maculoſus, quem Placentini Varon, Mediolanenſes Vairon (circa Verbanum lacum Bayron,) appellant, (*noſtri* Greßling.) Etenim quem nos Gallicè Veron vocamus, illi Esbreſon, Hetruſci Ionctium appellant, Bellonius in Gobio fl. Ionctij nomen à iuncis deriuatum coniicio: quòd inter iunceta & arundineta verſetur. Matthiolus Senenſis gobium capitatum in Hetruria Ghiozzo vocari ſcribit. Rondeletius Varium ſuum à Græcis quibuſdam ἐρυθρόφθαλμον appellari ſcribit veteribus ne an nouis ſcriptoribus, aut hominum vulgo, in dubio relinquens. Ego hoc nomen nuſquam legi, niſi in Caroli Figuli ichthyologia: qui id ad Germanicum eiuſdem ſignificationis nomen (Roteugle) confinxit. Vide ſuprà in Erythrophthalmo, pag. 368. Galli Veronum ſuum digiti (palmi minoris) longitudine faciunt: amarum ferè, præterquam Maio. reticulo capi. Quærendum an piſciculus ille, qui Locho france Gallicè à Bellonio vocatur, commune aliquid cum phoxino læui habeat. nam & ipſe paruulus deſcribitur, læuis, maculoſus. Vide in Gobiis fluuiatilibus. Verones piſciculi Auguſto, Septembri & octobri nuſquam aut rarò apparent, Bellonius in Bubulca.

Erythrophthalmus.

Squamoſi.

Quòd ad ſquamoſos duos Rondeletij phoxinos attinet, certi nihil habeo, ſuſpicor tamen minorem, quem Roſiere in Picardia vocari ſcribit, colore luteo, &c. phoxinum ſquamoſum illum eſſe, quem Bambelam noſtri appellant: quanquam alicubi idem nomen etiam læui attribuant. Etſi autem Bambela noſtra quam inferiùs deſcribam ſeorſim, lutea apud nos fortè non ſit, reliqua tamen ſpecies naturáque conuenit: & circa Auguſtam Vindelicorum luteola capitur. Maior quem Roſe nominat, incognitus mihi eſt: niſi fortè ſit piſcis ille quem idem Rondeletius inter lacuſtres Lemano lacui proprios (vt ipſe putabat) Vangeron appellauit. huic enim cauda & ventris pinnæ rubent: & in Normannia (vt accepi) Roſſe vocatur. neque enim in lacubus tantùm capitur, ſed etiam fluuiis, præſertim tardioribus: in quibus fortè non eandem magnitudinem quam in lacubus attingit: & fieri poteſt vt Rondeletius minùs adultum viderit. Quòd ſi piſcis idem eſt, (vt ſuſpicor, & amplius in hiſtoria eius probabo infrà in R. Rutili fluuiatilis nomine,) figura quoq; non ſatis probè à Rondeletio expreſſa eſt. ſed hæc ad ſuum locum differantur.

Bambela.

Germanica nomina.

Germanica phoxinorum nomina quoniam multa ſunt, literarum ordine digeſta enumerabo: & quæ de ſingulis accepi adſcribam.

Bambele noſtri phoxinum ſquamoſum vocant, Rhæti verò circa Velcuriam, læuem. Aliqui Bammele/ & Pampele/ ſcribunt ac proferunt. Læues apud nos non paſſim, ſed in Glatto fluuio reperiuntur, & compoſito nomine à riuo cognominantur Bachbambele/ vel Bützle.

Brechling. Vide mox in Milling.

Butt/ Bott/ Baut/ circa lacum Acronium vſitata ſunt nomina, pro phoxino læui. item Bingbaut/ à iuncis circa quos paſcitur. Hunc piſciculum aiunt è riuis in lacum venire. minorem eſſe fundulo, id eſt Cobitide fl. barbatula, eâdem ferè longitudine: ſquamis carere, varium eſſe, ventre albo: à Decembri vſq; poſt paſcha laudari. poſtea párere, coqui vt gobios fl. capitatos.

Elderitz/ Elritz/ Eldritz/ apud ſaxones & Miſenos vocatur piſciculus, qui alibi Pfell/ vt Eberus & Peucerus docent. eum audio è riuis in flumina maiora intrare, & ſingulis menſibus párere. Atqui phoxini Ariſtotelis ſemel anno páriunt.

Erling. Quære Milling.

Hägener Vide Milling.

Harlüchle Tiguti apud nos vocantur iidem piſciculi. ſunt enim lubrici, abſque ſquamis: ſimiles fundulis, ſed ſine barbulis: minimi digiti longitudine, dorſo fuſco, ad ſolem aliquid in eis viret. pinnas totidem, quot bambelæ noſtræ habent, & ſimiliter digeſtas. Mas dorſo & lateribus nigrior eſt quàm fœmina, & pinnis in ventre paulò plus rubet. Nomen neſcio vnde factum ſit, niſi fortè partim à Gallico Locha, quod eſt fundulus. vel à Saxonico Elritz/ literis tranſpoſitis, & forma diminutiua facta.

Krämer. Vide mox in Milling.

Milling vel Mülling Argentinæ dicuntur piſciculi, alibi Orlen, vel Erling potiùs, ab alnis puto. in Kinzetala regione Hägener: vbi etiam minimi huius generis Brechling vocantur. duos aut quatuor ad ſummum ferè digitos tranſuerſos longi. Amari ſunt, præſertim Maio. Fœminæ ex eis nigriores, mares nonnihil rubent. in cœno verſantur ac paſcuntur. fiſcis quibuſdam & naſſis exiguis capiuntur, præſertim cum fundulis dictis. In cibo viles ſunt. Martio & Aprili menſibus præferuntur. Interiocoſas piſcium nomenclaturas, neſcio qua ratione mercatores appellantur. Ein Mülling iſt ein Krämer: & ſi bene memini, hoc nomen etiam ſimpliciter ei nonnunquam attribuitur. His ſcriptis piſciculum ipſum aridum accepi, colore fuſcum, ſquamis nullis, vel tantillis vt vix radenti appareant: ventre coloris ruffi ſeu crocei ad caudam vſq; &c. Eoſdem alibi pfrillos dici aiunt.

Pfrill nomen Bauaris in vſu eſt, factum fortaſſis ab Italico Pardilla, per ſyncopen: & f. litera cum p. aſſumpta (vt ſolemus in multis, pauo, Pfaw: palus, pfal: papa, pfaff: patina, pfann/&c.) aliqui, ni fallor, ſine f. proferunt Prill. Sueui Pfell/ Pfäl quod aliqui ſic dictum putant, quaſi pauellum, à pauone diminutiuum, propter colorum varietatem. ego à Pfrill potiùs deduxerim, r. litera euphoniæ cauſa omiſſa. Sunt qui etiam Græcè βδέλλαν nominare audeant, non alia quàm literarum ſimilitudinis ratione. quod mihi minimè probatur, (βδέλλα.) præſertim cùm ea vox hirudinem ſignificet Græcis, qua cum piſciculus neq; ſpecie neq; natura commune quicquam habet. Hos piſciculos Aprili menſe párere aiunt: amaros eſſe, ſed ſalubres: ouis abundare: ſquamis carere. ſpecie ac magnitudine fundulos referre, exceptis barbulis. circa ventrem (pinnulis nimirum) rubere: aliqua ex parte etiam flaueſcere. Memini eos in Sueuia edere Iulio menſe, ouis plenos in riuo captos. Balthaſar Stendelius, qui de cibariorum apparatu Germanicè ſcripſit, pfrillos me- (F) diocriter ſalſos, aceto tempeſtiuè affuſo, non multùm elixari iubet. & iam elixis quoque parum aceti bullientis in diſco (ſuper quo apponendi ſunt menſæ) affundit, Zinziber tritum aſpergit, & butyri bullientis modicum ſuperinfundit. Aliter: Pfrillorum quos mediocriter ſalieris ſextarius cum ſextario vini elixetur: ſed oportet vinum priùs bullire cum butyro (dulci) quantum eſt oui dimidium: bullienti piſces immitti, nec diu coqui. aliqui etiam pollinem aromaticum croceum bullientibus aſpergunt. Placent & funduli ſimiliter elixi. Circa Auguſtam Vindelicorum læues ac minores phoxinos, quos alij ſimpliciter Pfrillen/ à Lyco fluuio, Lechpfrillen appellant: maiores verò & ſquamoſos, ab alio flumine Sinckelpfrillen/ quos etiam amariores eſſe aiunt.

Riemling Argentinæ dicuntur piſciculi tres aut quatuor fermè digitos longi, amari, viles. ventribus albicant, pinnulis rubicundi, (in ſceleto quem vidi albicabant.) Latiuſculi ſunt, alioqui ſpecie ſimilis leuciſcis fluuiatilibus illis, quos Galli Vendoſias nominant: ſquamis quoque ſimiliter albis & facilè deciduis. Sceletus luci obiectus ferè perſpicuus eſt, media linea, quæ ſpinam dorſi ſequitur, nigricante excepta, quod etiam de bubulca recente Bellonius ſcribit. pariunt Maio. Plerique capiuntur in Ilna flumine, retis genere quod vrſum Germani appellant: cuius etiam Plinius circunlocutione meminit: Capiuntur (inquit) purpuræ paruulis rariſq; textu veluti naſſis. Bubulca Bellonij (ſuprà nobis deſcripta Elemento A. mox (Bubulca.) poſt Alburnum, pag. 24.) piſciculus eſt latiuſculus, ſed trium digitorum longitudinem non excedit, amarus, vilis: ſed ſquamis (inquit) tegitur magnis ac latis. idem nimirum eſt quem Riemling Argentinenſes vocant. Non alia eſt procul dubio Bambela noſtra.

Weißle/ hoc eſt orphani vel pupilli, dicuntur Auguſtæ pfrilli teneriores, à paruitate.

Wetling quibuſdam Germanis idem eſt qui Pfäl vel Pfrill.

Veronus Gallorum, Anglis eſt Menow/ teſte Bellonio. Sic autem vocatur à paruitate, quòd piſcium minimus ſit, vt Io. Caius Anglus indicauit, cùm ego à minij vel ſanguinis colore, (vnde & ſanguinerolum Itali quidam nominant,) ſic dictum ſuſpicarer. Galli apuam cobitin, Menuiſe nuncupant, ſimiliter, vt coniicio, à minuta magnitudine. Piſciculum fluuiatilem eſſe aiunt Angli, lochis, id eſt fundulis minorem, &c. vnde apparet Eliotam Anglum, Mænam piſcem marinum, non rectè interpretatum a Menowe.

De Phoxino ſquamoſo & maiore, quem noſtri Bambele vocant, (quod nomen tamen non deſunt qui etiam læui attribuant,) priuatim hîc quædam tradem^us: iis quæ proximè retrò dicta ſunt, præteritis. Piſciculus eſt tres aut quatuor digitos longus: ſex quidem digitis longiorem non vidi. caput ei craſſiuſculum pro ſua magnitudine, nigricans: iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia ſpectatur, in pinnæ dorſi quoque initio in maioribus & adultis. Pinnarum ad branchias articulus veluti catunculam quandam habet, in aliis parùm, in aliis valdè croceam, (in aliis, ſi benè memini, rubentem) pro ætatis nimirum & ſexus differentia: fortaſſis & aquarum & regionum in quibus degunt. Squamas habet albicantes. Linea fuſca obliquè à capite ad caudam fertur. Pinna in dorſo medio vnica eſt, binæ ad brãchias, totidem in medio ventre: alia poſt anum. In principio caudæ macula atra notatur, & aliis minoribus

ſingulis

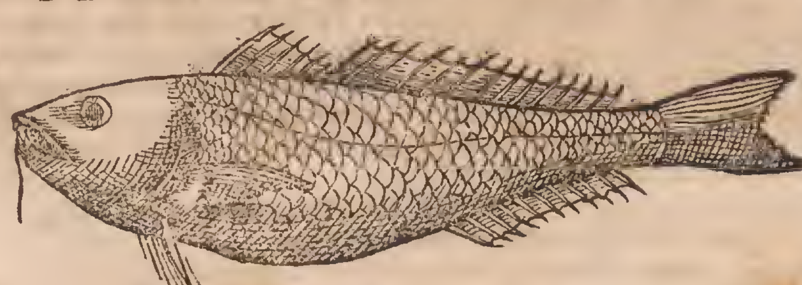
ſingulis ad initia pinnarum vtrinque. Dorſum & latera nonnihil flaueſcunt. Sapor in cibo ſubamarus.
Reperiuntur influentibus ſolùm aquis, vt audio: non etiam in lacubus & cœno, vt læues, quos è riuis lacus
& flumina maiora ingredi diximus: vnde eos (læues) noſtri à riuis Bachbammele nominant. iidem in Glat-
to flumine apud nos paruo ac cœnoſo, ab iis qui cancros captant, ſubinde inueniuntur & abiiciuntur. A
Bacchanalium vel Quadrageſimæ initio vſque ad calendas Maij naſſas non anguſtiùs contextas, quàm vt
gobij capitati & bambelæ ex eis euadere poſſint, in flumen immittere piſcatoribus noſtris licet. Bambclam
noſtram Itali quidam, vt audio, eodem quo gobium fluuiatilem nomine appellant, Varon: Verbani
verò accolæ circa Lucarnum Stornazzo vel Sterniculo. Eadem aut cognata eſt Bellonij Bubulca, (cuius
paulò antè in nomine Riemling meminimus:) & Rondeletij Roſiere, vt Picardi nominant: quæ minor
eſt ex duobus ipſius Phoxinis ſquamoſis: niſi colore forſan differat, vt diximus.

Ad hoc piſciculorum genus omnino pertinent, qui apud Miſenos Oberfötgen dicuntur: quorum
iconem & deſcriptionem cum aliis multis nobilis medicus Io. Kentmanus ad me dedit. Vocantur
(inquit) etiam aliis nominibus: Blaubeuchlein / à cœruleo ventris colore: & Schneiderkerplein / quòd
à plebe ad alendam familiam coëmantur, & corporis ſpecie veluti carpæ minutæ videantur: & Dreck-
föȝlein / per contemptum. piſciculus eſt perelegans & floridus aſpectu. Squamis exilibus argentei nitoris
tegitur. oculos rubicundos habet, pinnam ab ano pulchrè rubentem: caudam pallidam, *(fuſcam oſtendit
icon: & pinnulæ in dorſo fuſcæ maculis per medium nigris initium rubrum. branchias albicantes, in medio cœ-
ruleas. longitudinem totius, tres ferè digitos: latitudinem, ferè vnum: dorſum fuſcum, latera ex albo palli-
dula:)* lineam vtrinque viridem à medio corporis ad caudam. Inteſtina perexilia in orbem reuoluuntur,
vt ſemen (pericarpium) Medicæ herbæ: quæ diducta & extenſa longitudinem piſcis duplicant. Indige-
na fluuij Albis eſt, non aduena hic piſciculus. Anno toto capitur: & parit in eodem fluuio Iulio menſe
circa diui Ioannis diem: tum plurimi & grauidi capiuntur, (naſſis & reticulis anguſtis,) ventre ouis di-
F ſtento: nec alio tempore magis in cibo laudantur: quanquam amariuſculi ſunt, ſicut & Elderizæ *(id eſt
phoxini læues.)* Sed hæc amaritudo nonnullos delectat: in quorum gratiam piſcatores hos piſciculos à
ſmerlis *(id eſt fundulis, vt noſtri vocant)* ſegregant. Elixari autem debent deſquamati & præparati, in a-
quam feruidam immiſſi, & conditi, ad iuris ferè conſumptionem.

Sunt etiam in Albi alia duo piſciculorum genera, haud ſcio an ad phoxinos referenda, quorum iti-
Wetterfiſch-lein. dem à Kentmano icones accepi, deſcriptiones nullas. Vnum Wetterfiſchlein (id eſt piſciculum tempe-
ſtatis, neſcio quam ob cauſam) appellant. is palmo ferè longus eſt, (vt pictura præ ſe fert,) digito anguſtior:
hoc eſt ſuperiore longior, minùs autem latus. dorſo fuſcus, lateribus albicat. oculis, pinnis in parte ſupina,
Schneppel-fiſchgen. & cauda, pallidis vel ſubluteis. Alterum Schneppelfiſchgen appellant, prædictis omnibus longiorem.
accedit enim pictura ad digitos quinque. hoc in eo peculiare, quòd à ſummis branchiis caudam verſus
linea latiuſcula ſublutea tendit: præter obliquam illam fuſcam & ἁπλατῆ, in piſcibus plerisque à bran-
chiis caudam verſus conſpicuam. Squamoſus eſt, latiuſculus. oculi pallent, macula infernè rubicunda.
qui color etiam ad initium pinnarum iuxta branchias apparet, &c. Videtur idem aut perſimilis (colo-
re forſan modicè differens) quem Bambelam noſtri appellant. Vtrunque ex his poſtremis ſimiliter vt
priorem (Oberfötgen) aquæ feruidæ immiſſum, &c. parari iubent. Pinnarum ſitu & numero phoxini o-
mnes conueniunt, differunt corporis latitudine, longitudine: ſquamis & læuitate: colore: pinnæ ab ano
longitudine, &c.

Anglorum Menow cum Bellonio Ariſtotelis Phoxinum eſſe conſentirem, ſi ἐν ταῖς προσλιμνάσι τῶν πο-
ταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πρὸς τὰ καλαμώδη, οἷον πέρκαι, pareret. Verùm quum extra omnem controuerſiam ſit,
Menouas noſtras nunquam in προσλιμνάσι fluuiorum & lacuum circa arundineta parere: ſed ſemper in
ſaxoſis vadis aut ſabuloſis, vbi rapidiores ſunt aquæ decurſus, ipſi hac in re ſubſcribere non audeo, Guil.
Turnerus Anglus in epiſtola ad nos.

DE PHYCIDE, RONDELETIVS.

A A Græcis φυκὶς & φύκιον dicitur, à Gaza phuca: à noſtris mole, fortaſſe ob carnis mollitudinem, Hi-
ſpanis molere, Romanis phyco. Audio à Neapolitanis quendam oſtendi nomine pittara, pro phy-
cide, quem Græci huius temporis phocida, Veneti lepo nominant.

B Phycis piſcis eſt marinus ex ſaxatilium genere, colore rubeſcente & vario percam & channam re-
Libro 7. ferens, quam ob cauſam ποικιλόχρους dicta fuit ab Ariſtotele, vt author eſt Athenæus. Anteriore corporis
parte tincam fluuiatilem imitatur, poſteriore ſoleam ob tenuitatem & pinnarum ſitum, quibus veluti
cincta eſt. Vnde ἀκανθοστεφῆ, eodem Athenæo teſte, cognominauit Ariſtoteles, id eſt, ſpinis coronatam.
Quæ tamen appellatio illi cum multis aliis piſcibus communis eſt. Mutat colorem phycis, reliquo tem-
Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. cap. 30 pore candida, vere varia. Nam ſummum caput ex nigro rubeſcit: pars inferior ventrem ſpectans, tincæ
colore eſt. Pars corporis poſterior nigreſcit. Pinnæ duæ, quæ ſunt ad branchias, rubeſcunt. Ore eſt
Plin. lib. 9. cap. 26. magno, dentibus paruis. Labiis caret, vt channa. Oculis eſt magnis, aureis. Barba ex vnico pilo ex
ſummo inferioris maxillæ propendet. Paulò infrà pili duo longiſſimi pendent, loco pinnarum ventris.
In dorſo primùm pinnam habet paruam & diuiſam: mox ſequitur altera, membrana connexa, quæ ad
caudam vſque protenditur: huic ſimilis eſt alia, à podice magno, & in medio ferè corpore ſito, ad caudam
vſque.

vſque. Ventriculum longum habet, appendices quindecim: hepar magnum, lactei coloris, à quo longa fellis veſica pendet. inteſtina lata, replicata, branchias magnas. lapides in cerebro, quemadmodum aſellus aut lupus. Ex his ego colligo veram phycidem hic expreſſam eſſe: quæ quanquam ad faciendam fidem ſatis eſſe poſſint: tamen multò magis ſententiam hanc meam confirmaui, cùm in media alga nidificantem vidi, id quod ſola phycis facit teſtibus Ariſtotele lib. 8. de hiſtor. animal. cap. 30. & Plinio lib. 9. Phycis piſcium ſola nidificat ex alga, atque in nido parit. & id certiſſimum eſſe piſcatores multi obſeruarunt. Quòd autem ſolam nidificare aiunt in alga, id falſum eſſe conperit Gulielmus Pellicerius Monſpelienſis Epiſcopus, vir in rebus perueſtigandis diligentiſſimus & perſpicaciſſimus, qui gobiones & hippocampos in alga oua ponere & parere animaduertit. Eſt & hîc corrigendus error illius, qui Oppiani Ἁλιευτικὰ verſibus Latinis expreſſit. ſic enim Oppianus lib. 1. Ἁλιευτικῶν: Καὶ κίχλαι ῥαδιναὶ, καὶ φυκίδες, * ἅσ᾽ ἀλιῆες

Ἀνδρὸς ἐπωνυμίην θηλύφρονος ηὐδάξαντο. Sic verò interpres:

----turdiq; virentes, *Phycides Eunuchi vero de nomine dicta.*

Interiora. C *Phycidem nidificare in alga, sed non ſolum.* *Perpenſus Oppiani locus.* **Brodæus legit ὅς τ᾽ ἐθέλουσι.*

Quàm ineptè contra mentem Oppiani tributum ſit phycidi eunuchi epitheton, ſciunt omnes, quibus phycis penitus ſit cognita. nam & parit: & partus huic maiori curæ eſt, quàm reliquis: quippe quæ nidum in alga ſibi paret & ſtruat: qui igitur eunuchi nomen rectè competere poteſt? Quare ne per ſomnium quidem id Oppiano in mentem venit. ſed recenſens piſces, qui circa ſaxa, vel in ſaxis verſantur, phycidibus ſubnectit eum quem initio libri huius ἀλφηςὴν à Græcis, à Plinio cynædum nominari oſtendimus, *(ſimiliter & Brodæus interpretatur. dicitur autem idem piſcis aliter etiam καλλιώνυμον, vt oſtendimus)* quem per periphraſim cum aliis ſaxatilibus numerat Oppianus, vt ſit is ſenſus: *Phycides, & cui Piſcator mollis nomen dedit eſſe cynædi.* *Alpheſtes.*

Nunc ſuperſunt duo expendenda, ſit ne idem piſcis φυκὶς & φυκίδιον, φυκὴν & φυκίς. Ac primùm φυκίδιον, nihil aliud eſſe quàm paruam phycidem nomen ipſum indicat: vnde Gaza libro 6. cap. 13. de hiſtoria animal. puſillam phucam vertit. neque iis aſſentior, qui phycidion eum piſcem eſſe putant, qui à nobis Capellan dicitur, *(is inter Aſellos Oceani ſuprà deſcriptus eſt,)* ideò quòd is veluti phycis è mento pendentem barbam habeat. Sed qui diligentiùs verba Ariſtotelis expendet, falli iſtos iudicabit. ſunt autem hæc Ariſtotelis verba: Piſces qui oua ædunt, ſemel pariunt anno, præter puſillas phucas, quæ bis pariunt anno. Differt autem mas phycis à fœmina, quòd & nigrior ſit, & ſquamis amplioribus. Atqui is qui vulgò Capellan nominatur, piſcis eſt læuis, & minimè ſquamoſus. Ex quibus neceſſariò efficitur phycidion ſiue diuerſa ſit à phycide ſpecies, ſiue eadem, non poſſe eſſe eum quem Capellan dicimus. Ergo phycidion à phycide ætate tantùm, & magnitudine differre puto. Deinde φυκίνα *(φυκῆνα potiùs, à recto φυκὴν, vt σωλὴν, σωλῆνος: μὴν quoque & Ἕλλην, &c. η ſeruant in obliquis)* & φυκίδα diuerſos piſces facere videtur Athenæus lib. 8. cuius hæc ſunt verba: Καὶ τῶν πετραίων ὁ φυκὴν, καὶ ἡ φυκὶς, ἁπαλώτατα ἰχθύδια ὄντα, ἄβρωμα καὶ εὔφθαρτά ἐστι. Ex ſaxatilibus phycen & phycis tenerrimi ſunt piſces, virus non reſipientes, & corruptu faciles. Phycis inter ſaxa degit, non ſolùm alga vel muſco, ſed etiam carne *(veſcitur:)* nam ſquillas appetit autore Ariſtotele lib. 8. de hiſtoria anim. cap. 2. & in eius ventriculo non ſquillas modò, ſed & loligines, & piſciculos alios inueni. Phycis eâdem bonitate eſt, qua cæteri ſaxatiles, autore Galeno libr. 3. de aliment. facult. ſimili quoque modo præparatur.

Phycidion, id eſt phycis parua. *Capellan.* *Ibidem.* *Phycen & ph... ab Athen... ſtinguuntu...*

DE ALIO PISCE, QVEM PHYCIDEM *Bellonius putauit.*

Phycis Maſſilienſibus Roquau, multorum etiam colorum eſt piſcis, fluuiatili Tincæ perſimilis. Hunc Veneti promiſcuè Lambenam, Genuenſes Lagionum, Romani vt plurimùm Merlinum *(Merlo, cum icone ſcriptum erat)* vocant. Nam id genus omne piſcium coloratorum, nomine Pſittaci, Pauonis, Turdi vel Merulæ illis (minùs tamen rectè) vocari conſueuit. Græca vox eſt Lambena, *(Lampina cum icone ſcriptum erat, tanquam vox hodiè vulgò vſitata Græcis,)* ſed ad exprimendum eum piſcem vulgaris. A

Memini me vidiſſe quaſdam Phycides omnino fuſcas, alias rubentes, alias virides, nonnullas miſtis coloribus varias. Omnes pinnam tergoris (vt Sparus) continuam gerunt, duodecim aculeis *(in icone plures ſunt)* munitam: ac rurſus ad branchiarum latera vtrinque vnam habent, & ſub ventre duas. quarum ſingulæ ſquamis teguntur latis, firmis, ſæpè vliginoſis. Dentes illis in ore pares non ſunt: nam in ſuperiori maxilla vtrinque ad latus dentem vnum tantùm, aut ad ſummum duos connumerabis: In inferiore autem maxilla multò plures, omnes quidem oblongos, albos & acutos: ſed retrò in maxillis multos molares habent. Cæterùm Phycidum color externus quanquam euariet: interanea tamen perpetuò eadem in omnibus mihi apparuerunt. Voraces piſces ſunt phucæ, quamobrem grandi atque amplo ſunt ſtomacho præditæ. Omnibus eſt lacteum hepar, ad ſiniſtram magis extenſum. Fel tamen lateri dextro incumbit, oblongo fol- B

go folliculo incluſum, colore ſubluteum. Gregales non ſunt, vt neque Iulides. Labia habent craſſa & carnoſa: verſantur in ſcopulis.

F Molli carne præditæ ſunt & dulci: quæq; niſi multo ſale & aceto condiantur, guſtui minùs placebunt, neq; friabiles erunt. Cuius rei Dioſcorides & Galenus in capite de iure piſcium meminerunt.

COROLLARIVM

A Phycis ita dicitur, quoniam piſcium ſola nidificet ex alga, quam Græci phycon vocant, Maſſarius & Gillius. Phycis etiam phycos Ariſtoteli dicitur, vt Maſſarius & alij recentiores ſcribunt. Mihi φυκὶς oxytonum gen. fœminino per iôta, ſolùm rectè ſcribi videtur, vt μαινὶς: nàm & alij autores non aliter proferunt & apud Ariſtotelem in præſentia non aliter inuenio; nempe libro hiſtoriæ 8. capitibus 2. & 30. cæterum libro 6. cap. 13. φύκης paroxytonum per η. reperio his verbis, διαφέρει δ' ὁ ἄῤῥην φύκης, &c. & ſic quidem marem priuatim nominare voluiſſe Ariſtoteles videtur. φῦκος autem pro piſce non reperio, & ſicubi fortè reperitur mendoſam exiſtimo lectionem. ſcio algam marinam ſic nominari, vt & φύκιον (quod nomen ſimiliter pro piſce Rondeletius ſcribit:) & ſcio in vulgatis codicibus Dioſcoridis, φωκίων legi, vbi aliqui fortè φυκίων reponunt, ego φυκίδων, ex Ægineta qui hunc locum tranſcripſit. ſed piſcem iiſdem nominibus appellari non probo, vt homonymia non committatur. Sunt & alia Græcis nomina maſculina in ης, à quibus fœminina fiunt in ις per iôta: vt ὁ δεσπότης, ἡ δεσπότις: quæ quidem accentu conueniunt, φύκης & φυκὶς differunt. ſic ab ἀρτοπώλης, ἀρτόπωλις apud Euripidem. Apud Athenæum quidam ſcribit ſe ad ſartaginem emiſſe φυκίδας, καρίδας, φύκην, κωβιὸν: vbi ſimiliter φύκην accuſatiuum, vt χρύσην, accipio. Non phycon igitur, ſed phycidem dicemus: & diminutiua voce non phycion, ſed phycidion Ariſtotelis exemplo. Maſſarius Diphili verba interpretatus, phycænas nominat, tanquam à recto phycæna fœminini generis, triplici errore: phycenas enim dicere debuit ſine diphthongo, à rectö phycen, maſculino, biſſyllabo. à Diphilo enim nominantur ὁ φυκὴν καὶ ἡ φυκὶς, ſiue ſpecie diuerſi piſces, cognati tamen inter ſe: ſiue *Lelepris.* ſexu tantùm, vt ὁ φύκης καὶ ἡ φυκὶς ab Ariſtotele ſexu ſolùm differentes. Lelepris, λελεπρὶς; piſcis quidam, qui & phycis, Heſychius & Varinus. Liparis piſcis à Plinio nominatur, quo in loco aliqui lelepris legunt, Rondeletius. Piſcis qui à Bellonio lepradis (quod ipſe puto confinxit) & veteri lelepridis nomine exhibitus eſt ſuprà, pag. 473. turdorum generis eſt, non phycis: quod cùm aliâs apparet, tum ex eo quòd ſaxatiles piſces omnes ab eo deuorari ait. hoc enim phycidi minimè conuenit. Cum phycida Maſſilienſi piſcatori, ex oppido Neapoli oriundo, demonſtrarem, dixit Neapoli leprem vocari, Gillius. Theodorus *Fuca.* fucam pro phycide reddidit, non phucam per ph. nuſquam enim in tranſlatione eius ſic ab eo ſcriptum reperio. fuit enim omnino ſtudioſus Latinitatis: itaque vt phycos marina herba à quibuſdam Latinè fucus dicitur: ſic ab eadem denominatum phycidem piſcem, fucam (ſimiliter vt Græci fœm. genere) no*Phycis.* minare voluit. Rondeletij phycidem ante annos multos eodem nomine Cornelius Sittardus ad me miſit, coloribus ſcitè pictam, vt à Gisberto Horſtio Romæ acceperat. qualem accepi, talem ex pictura deſcribam: ea digitos quindecim communes longa eſt, tres lata circa medium. cirrhus ſub mento longè breuior quàm Rondeletius repræſentat, initio craſſiuſculo. colore ruffo è fuſco: alicubi ruffo aut roſeo ſyncerius. cauda ſimplex & prorſus indiuiſa, nigricans. Pinnæ ad branchias oblongæ in acutum deſinunt. ſub iis vtrinq; cirrhus quidam eiuſdem ferè longitudinis (circiter tres digitos) dependet, rubens, lineis tamen albis diſtinctus, poſt medium bifidus. Pinna dorſi parua eſt, ſed poſt breue interuallum alia oblonga ſequitur, caudam ferè attingens, ſicut & alia inferiùs ab ano incipiens. omnibus iis color è cinereo fuſcus, neruis ſeu ſpinis mediis candicantibus. corporis pinnarumq; longitudo & ſitus muſtelam ferè refert, illam dico quam lotam Galli nominant, fluuiatilem. ſed capite multùm differt, &c. Vulgò Romæ Fygo & Meſanca dicitur. rarò capitur. Bellonij phycidem, Veneti Lambenam vocant, fortè à labiis craſſis & carnoſis (qualia cheloni etiam, id eſt, labeoni mugili nomen fecerunt:) etſi Bellonius Græcis quoque vulgarem hodiè eam vocem (aliâs Lampina) eſſe ſcribit. Piſcatores maris Liguſtici, Adriatici, & noſtri quoq; *(hoc eſt, mediterranei ad Galliam pertinentis)* ad vnum merulam agnoſcunt: ſed cum phycidibus confundunt. Romani quanquam piſcem vnum proprio nomine merlo nominarunt: ſæpe tamen Canarellas, Canadellas & phycides meru*Græca vulgaria.* læ nomine vocant, Bellonius in Merula. Phycidem Græcos hodie vulgò phycida nominare Gillius ſcribit: Phocida, Rondelet. (Aëtij codex alicubi φωκίδες habet, perperam nimirum pro φυκίδες.) Phyceam, Maſ*Italica.* ſar. Pephycariſmenam, Hermol. Lampinam, Bellon. Phycides tincarum viridium colorem atque effigiem referunt, fici *(fuci, Niphus: perperam opinor, librariorum ſcilicet lapſu)* vulgò nuncupantur, Iouius. *Gallicum.* Itali merulam æquè atque phycidem, tincam marinam vocant, Bellon. qui Gallico etiam vocabulo Tenche de mer phycidem appellat. nos Germanicè, ne cum merula confundamus, merulæ vel tincæ marinæ *Germanica.* ſpeciem vocabimus: vel etiam percæ, propter ſimilitudinem aliquam: Speuſippus enim percam, channam & phycidem ſimiles eſſe dicit: ein Ammſelfiſch oder Merlefiſch art: ein gattung der Meerſchleyen/oder deß Meerberſicks. Licebit autem tum Rondeletij tum Bellonij phycidem, quanquam diuerſos, iiſdem nominibus Germanicis interpretari, vt quæ ſpeciem certam non conſtituant, ſed ſimilitudinem potiùs quàm ſpeciem indicent. Phycis quidem Rondeletij quoque anteriore parte tincam fluuiatilem imitatur, vt ipſe ſcribit.

Piſces quos aliqui falsò phycides putarunt. Falsò Veneti quendam piſcem Phycum vocant: is enim ſquamis caret, & paruulæ Pelamydis ſimilitudinem gerit: Phycis ſquamoſus eſt, & ſaxatilis, trientalis longitudinis, Gillius. Longè alius eſt Figo piſcis vulgò dictus Venetiis, de quo leges ſuprà ab initio Corollarij de Hepato, pagina 412. Bellonius aſſeuerat Aſellorum generis piſcem, quem Veneti piſcem mollem appellant, vulgo Romano Ficum nominari. quanquam etiam hoc vocabulum (inquit) ad permultos alios aſellos transferant. ſed alius eſt Phycus de quo in Phycide agemus. Muſtela marina vulgaris, vt Rondeletius nominat, (vel omnino cognatus ei piſcis, punctis diſtinctus, quorum Rondeletius in ſua muſtela mar. non meminit, à quibuſdam phycis, vel phycæna (vt ipſi nominant) exiſtimatur: inter ſaxatiles, vt aiunt, molliſſima. Sed vera phycis quanquam corpore oblongo, cirrho menti, & iis qui branchiis ſubiiciuntur: ac pinnarum numero, longitudine ſitúque cum muſtela nonnihil communicare videatur: ſquamoſus tamen piſcis eſt, muſtelæ omnes ſquamis carent. Pierius in Hieroglyphicis tinca vulgaris, an pholis ſit dubitat. qui noſtra legerit, hos piſces facilè inuicem

inuicem diſtinguet. Niphus citharum cum phycide ineptiſſimè confundit, vt in corollario de citharo diximus. Albertus & author de nat. rerum imperitiſſimè trebium piſcem faciunt, cui attribuunt quæ Plinius partim de echeneide, partim de gladio ex Trebio nigro ſcriptore tradit: & quædam phycidis quoque, &c.

Speuſippus percam, channam & phycidem ſimiles inter ſe fecit. Elepoces, Ἐλέποκες, piſcis ſimilis phycidi, Heſychius & Varinus. Phycides tincarum viridium colorem atque effigiem referunt, Iouius. Phycis & hepatus (*ſed hepatum alium ipſe facit quàm Rondeletius, ſacheto dictum Venetiis vulgò*) magnam habent ſimilitudinem cum iulide, Bellonius. Phycis ἐρυθρὴ, id eſt rubra cognominatur in epigrammate Apollonidis. Phycides ex alio colore in alium mutabiles ſunt, Ælianus. Quomodo autem colores ſuos mutent, pluribus explicat Rondeletius in Merula. Τῶν καρχάρων νάρκη, πέρκη, συκὶς, Mneſimachus apud Athenæum: ego pro συκὶς legerim φυκὶς, vt in verſibus Ephippi proximè præcedentibus. dentes quidem phycidi ſerratos eſſe Rondeletij pictura oſtendit. B

Phycis ſaxatilis eſt, Ariſtoteles, Diocles, Galenus, Plinius. Oppiano circa ſaxa muſcoſa degunt. Suidas tamen ex epigrammate quodam φυκίδα λιμενῖτιν nominat, id eſt litoralem: & Ouidius quoq; litoralibus eam adnumerare videtur. Phycides quanquam cætera abſtinent carne, tamen ſquillas ſæpenumero appetunt, Ariſtot. Apollonidis epigramma in quo meminit phycidis quæ hamum cum carne amiæ vorauerat, referam in h. Nidificant & pariunt in alga. vide in D. mox. C

Phycidem ſolam ex marinis piſcibus nidum ſibi conſternere, atque in ſtragula (in eo ſubſtrato, Gillius) parere aiunt, Ariſtoteles interprete Theodoro. Verba Græca ſic ſonant: Μόνη δὲ αὐτὴ τῶν θαλαττίων ἰχθύων στιβάδας ποιεῖται, ὥς φασι, καὶ τίκτει ἐν ταῖς στιβάσι. Plinius ſic: Piſcium ſola nidificat ex alga, atque in nido parit. apparet autem eum phycos Græcum vocabulum vertiſſe algam: (quàm rectè vide infrà in H.a.) & ab eadem herba, quòd nidum inde conſtruat, in eáque pariat, phycidem appellatam innuere. Atque immunda chromis, meritò viliſſima ſalpa, Atque auium dulces nidos imitata ſub vndis, Ouidius de piſcibus litoralibus ſcribens. Eſt autem verſus hic, A. q; auium dulc. n. i. ſ. u. periphraſis phycidis: neq; ad vllum piſcem prænominatum referendus, etſi Bellonio ad chromin referre placuit, ſine authore. Peculiariter phycides alga velut nido conſtructa fœtum circundant, ac contra tempeſtates tuentur, Plutarchus in libro V-tra animalium, &c. Legimus tamen polypos etiam parere in cubilibus: vt fictili, vel aliquo alio cauo. D

Apollonidis epigramma de phycide, quæ hamum cum carne amię vorauerat, recitabo infrà in h. Quãquam cætera carne abſtinent phycides, ſquillas tamen ſæpenumero appetunt, Ariſtoteles. E

Phycides concoctu faciles ſunt, & ſalubre alimentum (nempe ſanguinem medium conſiſtentia) præſtant, vt & reliqui ſaxatiles: inter quos ſcarus excellere ſuauitate creditur: poſt hunc merulæ ac turdi: tertio loco iulides, phycides ac percæ, Galenus de aliment. facult. 3. 28. Ibidem, authore Philotimo, cithari, vmbtæ, phycides, (φῦκες, lego φυκίδες,) gobij, & molli carne præditi omnes, faciliùs quàm alij (ſcilicet duræ carnis piſces) conficiuntur. Diocles etiam apud Athenæum ſaxatiles piſces, vt merulas, turdos, phycides, &c. carnem habere mollem prædicat. Phycides mollem carnem habent, probúmque ſuccum gignunt, qui facilè difflatur: nec multùm nutriunt, Wottonus. Procerum patinas rarò implent, quum inſipidiſſimi ſint, Iouius. E phycidibus priuatim ius fit ad alui ſubductionem, Dioſcorides. Ventrem durum mollit ius phycidum, Kitanides. F

Phycidis Hippocrates quoq; meminit. Prima ſemper producitur, ſequens corripitur. Φυκίδας, ἀλφηστὰς τε, καὶ ἐν χοιῆσιν ἐρυθρὸν Σκορπίον, Numenius. H.a.

Φυκὶς ἐρυθρὴ, & λιμενῖτις: id eſt rubra & litoralis, in epigrammatis. ſaxatilis potiùs quàm litoralis dicenda fuerit. Ποικιλόχρως & ἀκανθοσεφὴς, Ariſtoteli apud Athenæum. *Epitheta.*

Domeſticæ rei ſtudioſum hominem qui ſignificarent, fucam piſciculum pingebant. ea enim ſola ex marinis piſcibus nidum ſibi conſtruit, & in ſtragula parit, Pierius Valerianus. *Icon.*

Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos. quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex, folia lata, colore viridi gignit, &c. Plinius 13. 25. Theophraſtus quidẽ cùm hæc & ſimilia, vt quæ gramini comparat, deſcripſiſſet, ſubdit: Et hactenus quidem de minoribus. deinde ad arbores tranſit, quas longitudine vix cubitales facit. ego phycos non lignoſi generis eſſe puto, nec propriè fruticẽ: ſed ita fortè à Plinio nominari, quòd vel oblongum ſit, vel in multos ramos ſe ſpargat. Φῦκος, τὸ, genere neutro, & φυκίον diminutiuum paroxytonum apud Theophraſtum inuenio, libro 4. cap. 7. hiſtoriæ: cuius duo ſint genera litorea, & tertium pelagium. Latinè alij algam, alij fucum interpretantur. Defertur ex Ponto in Helleſpontum purgamentum quoddam illius maris, quod algæ nomine phycos appellant, colore pallidum. florem algæ id eſſe alij volunt, atque ex eo fucariam algam prouenire. fit hoc æſtatis initio, eóque tum oſtreæ, tum etiam piſciculi eius loci aluntur. Purpuram quoque ſuum florem hinc (ex alga, qua nutritur) trahere nonnulli exiſtimant, Ariſtoteles hiſtoriæ 6. 13. ex interpretatione Gazæ. Innaſcitur teſtis eorum ὥσπερ φῦκός τι καὶ βρύον, Idem hiſtoriæ 8. 20. Frutice marino, quem Græci phycos vocant, circa Cretam inſulam nato in petris, purpuras quoque inficiunt, Plinius. Φῦκος, genus quoddam muſci μνίου ἢ βρύου, penultimam producit, vt in hoc verſu apud poëtam ---- πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευεν, Euſtathius. Θῖν' ἐν φυκιόεντι, Iliados ψ. id eſt, in litore algoſo. Scholiaſtes interpretatur, φυκία ἔχοντι. φῦκος δέ ἐστιν ἤτοι ἡ ἄχνη τῆς θαλάσσης, id eſt, aſpergo maris, vel herba marina ſic dicta. Vide Dioſcoridem libro 4. cap. 95. Ἃς κατὰ φυκότειχος πέτρης λευκὸν τρέφει ὕδωρ. Matron Parodus de pinnis. Τὰ μαλακόστρακα λίθους καὶ ὕλην, καὶ φύκια νέμεται, Ariſtoteles 8. 2. hiſtoriæ. & mox: ἡ δὲ σάλπη τρέφεται κόπρῳ καὶ φυκίοις: βόσκεται δὲ καὶ τὸ πράσιον. & mox: Τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νέμονται μὲν τὸν πηλὸν καὶ φῦκος, καὶ τὸ βρύον, καὶ τὸ καλούμενον καυλίον, καὶ τὴν φυομένην ὕλην, οἷον φυκὶς, καὶ κωβιός. Ego ſemper φυκία paroxytonum ſcribere malim. Genus vnum eſt latiore folio, práſon (aliâs, praſſon) à colore dictum: item zoſter. genus alterum longius, praſſon etiam vocatum. Tertium genus gramini ſimile. Eſt denique pelagicum, folio criſpo, pſeudoconchylion Democrito. Vide Plinium 13. 25. Φυκία, θαλάσσια ζῷα: (quaſi piſces phycides intelligat:) ἢ ἀφρὸς, ἢ βρύα, Suidas. *Planta.*

Fucus, pro colore & dolo, per tranſlationem puto ab herba marina tincturis idonea: qua purpuram aliqui mentiebantur vel adulterabant. Plinius & alij fucum pro purpuræ tinctura dixerunt. Phycos

puniceum Nicander venenatis aduerſari prodit. idque crediderunt aliqui fucum eſſe, quo mulieres vtuntur: cùm tamen exigua radix illa ſit, æquiuoco phyci nomine appellata, *(anchuſæ alicuius fortè,)* Dioſcorid. Purpuriſſo etiam (de quo in purpura dicetur) fucabant ſe mulieres. Eſt & fucus inter apes, non vera apis, ſed ſimilis, vt aſpicientes fallat. quanquam & ipſas apes fallat, cùm ocioſus ipſe mel conſumat. Fucum facere, prouerbium ab Eraſmo explicatur. Fucas appellat Columella in facie maculas, Cæl. nimirum quas Græci φακοὺς. i. lentes vocant: vnde & Dioſcorides Anazarbenſis φακᾶς (ac ſi Lentulum dicas) cognominatus eſt, διὰ τοὺς ἐπὶ τῆς ὄψεως φακοὺς, vt Suidas ſcribit. noſtri à frondibus (aridis) maculas illas denominant, Loubſlecken.

Propria. Rerum quarundam abundantia locis quibusdam nomina fecit: vt Sepiadi promontorio: Phycuſis & Lepaduſis inſulis, Athen. Græcè Φυκοῦσαι ſcribitur, ab algis nimirùm potiùs, quàm piſcibus huius nominis. Stephanus duplici ſigma habet Φυκοῦσσαι ὀνομάζονται ἢ διὰ τὸ φύκων (meliùs φυκῶν, circumflexum: vel φυκίων, triſyllabum) εἶ) πλήρεις. Apud Euſtathium terminationes huiusmodi inſularum aliquot in ουσαι, modò ſimplici, modò duplici ſ. ſcribuntur: ego duplex malim: quoniam à rectis in όεσσαι, (vt χαρίεσσαι) contractis ſunt, eodem teſte. Eidem Stephano Phycûs eſt ciuitas Libyæ, è regione Tænari Peloponneſi; vel è regione Laconiæ vt Strabo ſcribit. vnde gentile Phycuſius: dicitur & lacus Phycuſius. Plinio Phycûs eſt promontorium Cyrenarum.

f. Phycis ab Antiphane nominatur cum aliis lautiſſimis cibis. In Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione Anaxandrides apud Athenæum φυκίδας ἑφθὰς apponit. Archephôn paraſitus à Ptolemæo rege vocatus,

h. Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ' ἅμα, Καὶ φυκίδων ἐπὶ πλεῖον Machon. Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λιμενῖτιν Ἄρτεμι δωρεῦμαι, Suidas ex epigrammate. Apollonidis epigramma in phycidem quæ deglutierat hamum cum carne amiæ, (eſca ex amia:) qua deinde vnà cum hamo glutita (dum piſcis fortuitò, vexatus dolore in mari ſaliens, in os piſcatoris inſiluit) periit piſcator, Anthologij lib. 3. ſect. 4. extat huiusmodi: Ἰχθυοθηρητῆρα Μενέστρατον ὤλεσεν ἄγρη Δειλὸν* ἐξ ἀμίης ἐκ τειχὸς ἑλκομένη: Εἶδαρ ὅτ' ἀγκίστρου φόνιον πλάνον ἀμφιχανοῦσα Ὀξεῖαν ἐρυθρὴ φυκὶς ἔφριξε πάγην. Ἀγνυμένη δ' ὑποδῦτα κατέκτανεν, ἅλμα παλάθρῳ Ἐντὸς ὀλισθηρῶν δυσαμένη φαρύγγων. Brodæus ἔφριξε interpretatur vehementer commouit: malim exhorruit hamo deuorato. πάγην ὀξεῖαν, hamum non calamum, vt ille, accipio. Idem pro ἐξ ἀμίης legendum cenſet ἱππεὺς: ſed argutius eſt, ſi ἐξ ἀμίης relinquas, vt phycis hamo transfixa his tribus attrahatur, primùm calamo, deinde linea, tertiò eſca ex amia (piſce idoneo eſcis) hamo inſerta. φόνιον πλάνον duo ſunt epitheta ad εἶδαρ referenda: niſi φονίῳ legas, idq; referas ad ἀγκίστρου. Ἀγνυμένη, cùm fauces eius ab hamo malè afficerentur: vel Ἀχνυμένη, dolore vexata. ὑποδῦτα, Meneſtratum in mare prolapſum & vrinantem, Brodæus.

*Brodæus mauult ἱππεὺς.

Phyea à Rondeletio inter piſces ei ignotos nominatur. ego nusquam hoc nomen legiſſe memini: & ſicubi fortè inuenitur, deprauatum eſſe putârim.

Physa Ægyptius piſcis admirabili natura præditus eſt. nam eum notionem habere ferunt, quando Luna augeatur & diminuatur: eiúsque iecur cum Luna pariter decreſcere, paritérque recreſcere: corporiſq; habitu modò eſſe opimo, modò gracili & tenui, Ælianus de animalibus 12. 13. Alius eidem Æliano Luna piſcis eſt: quem ad ſimilitudinem Lunæ ſemicirculum efficere ſcribit: ſimulq; cum plena Luna tum implere, tum impleri, &c. alius item quem Rondeletius vulgò circa Monſpelium Lunam vocari meminit: quia extrema corporis parte Lunæ creſcentis figuram aptiſſimè referat: vel quia demptis pinnis toto corpore rotundo ſit Lunæ plenæ inſtar. ipſe orthragoriſcum interpretatur. Numeratur & à Strabone libro 17. phyſa, φύσα, (in Epitome Strabonis non rectè ſ. duplici ſcribitur,) inter Nili piſces: item ab Athenæo lib. 7. Ego hunc piſcem eſſe coniicio qui à Rondeletio Orbis primus appellatur. Vide ſuprà in Corollario de Orbe.

DE PHYSALO MARIS RVBRI, RONDELETIVS.

Lib. 3. cap. 18. INTER piſces maris rubri Ælianus phyſalum ex Leonide recenſet & deſcribit his verbis. In mari rubro, ſinu Arabico, piſcem Leonides Byzantius gigni ait, gobio ætatis perfectæ non magnitudine inferiorem: nullos oculos nullúmq; os habentem more piſcium: branchias tamen his innatas eſſe, capitis figuram etſi minùs expreſſam coniectari poſſe: infra imum ventrem formam quandam leuiter contractam in ſinum apparere, quæ ſmaragdi colorem reddit: hanc ei oculorum loco & oris eſſe idem ait. Quisquis hunc guſtauerit, ſentiet ſe magno malo ſuo expiſcatum illum fuiſſe. nam ſtatim vt guſtauerit, intumeſcit. deinde illius venter cum extrema vitæ pernicie abundè profluit. Verùm & ipſe tanti mali ſi ſemel capiatur pœnas pendit. Quamprimum eſt extra aquam, inflatur: & ſi eum tetigeris, magis magísque intumens exardeſcit. Túmque ſi quis aſſiduè eum moueat, præ ſiti *(ſic reddit Gillius, Græcè legitur ὑπὸ δίψεως. malim ὑπὸ πρήσεως vel οἰδήσεως, vel tale quid, id eſt præ nimia inflatione aut diſtentione)* totus tanquam morbo inter cutem affectus perlucet. denique disrumpitur. Si quis hunc etiam nunc viuentem in mare velit reiicere, is ſupernatat more inflatæ vento veſicæ, quocirca ex affectu Leonides ait phyſalum appellatum eſſe.

A Cum phyſſalo eundem planè eſſe eum quem hîc expreſſimus, non affirmamus: quamuis piſces aliqui locis quibusdam proprij eſſe putantur, qui tamen in aliis aliquando, ſed ratiùs, reperiantur. Sed ſi phyſalus non eſt, ei certè non valdè diſſimilis iure dicetur, vel erucarum marinarum generi rectiùs ſubiicietur. Ore

tur. Ore & oculis caret, in medio latior eſt, extrema graciloſcunt & incuruantur. in ventre ſiue in ſupina parte rugoſus eſt, pudendi muliebris ſpeciem referens: in prona parte ſiue in dorſo, tumores parui eminent, (Verrucas piſcatores noſtri vocant,) è quibus pili virides exiſtunt. Ad contactum intumeſcit & ſupernatat, vt Ælianus de phyſſalo ſcripſit. Præterea venenatum eſſe in cane experti ſumus.

COROLLARIVM.

Qvæ de phyſalo Ælianus tradit, eadem ex eo Philes repetiit. Recentiores quidam non rectè phyſſalum ſ. geminato ſcribunt. Æliani codices Græci, & Philæ, ſ. ſimplex habent: vt & Volaterranus. prima quidem ſyllaba longa eſt natura, vt ne in carmine quidem geminari opus ſit. Videri autem poteſt ſic dictũ hoc animal, vel quia homo, qui ipſum guſtârit, intumeſcit & inflatur: (ſicut & à bupreſtide inſecto, ὅτι μεγάλως πρήθει καὶ φυσᾷ,) vel quoniam cùm extra aquam eſt, inflatur: ac ſi quis attingat, magis magíſque intumeſcit. vel quoniam in mare proiectum inflatæ veſicæ modo ſupernatat. Eſt & porcus (πόρκυς) animal in Danubio quadrupes, λεπτῷ περιεχόμενον δέρματι, ὃ (ſcilicet δέρμα vel ζῶον) γίνεται ὡς ἀσκὸς: καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτωθῇ (τὸ δέρμα:) καὶ ἐξέρχεται ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ νέμεται: ὃ καὶ ἀθρόον ψυχόμενον θνήσκει. Varinus. ſed hoc non alio quàm quòd inflatum repræſentat vtrem, ad phyſalum accedit. Quærendum an phyſalus Æliani ſui omnino ſit generis: an cum lepore marino aliquid commune habeat. ſiquidem ſimiliter corpus ei informe: nec oculi nec os vt aliis piſcibus. Pars illa in ſinum contracta ſmaragdi colorem referens, papauer fortè ſui coloris atramentum continens fuerit. Guſtatum ſimiliter perimit, oboriente prius tumore aliquo in corpore. Homo viciſſim ſuo tactu vtrique venenum eſt. Et leporis marini plures ſunt ſpecies. tertia à Rondeletio deſcripta, toto corpore ſplendido eſt: vt phyſalus etiam, cùm turget, pellucidus. Cæterùm à Rondeletio depictum animal cùm branchiis careat, phyſalus Æliani non erit: ſed potius vt figura præ ſe fert, erucæ vel pityocampes (vt ita dicam) marinæ ſpecies. Hanc coniecturam pili in corpore digeſti augent. Diuerſa tamen ab hac videtur eruca mar. Bellonij, quam ſuprà in E. elemento dedimus. *Eruca marina.*

Alius eſt phyſalus, ſeu phyſeter, belua: de qua nunc agendum.

DE (PHYSALO BELVA, SEV) PHYSETERE, RONDELETIVS.

De icone lege quæ ſcripſit ad finem capitis.

Ab effectv Græci nominis φυσητὴρ vocatur, quaſi flator, quòd nimboſam quandam alluuiem aquarum efflando emittat, vt plerunque etiam alueos nauigantium deprimat, à noſtris peis mular: ab Italis capidolio, à Santonibus ſedenette. A

Belua eſt admirandæ magnitudinis ex balænarum genere: ore maximo, dentibus acutis, ſerratis, B quemadmodum orca. Lingua intus magna & carnoſa. fiſtulam longè ampliorem habet quàm reliquæ beluæ: quam ob cauſam multò plus aquæ reiicit & efflat, vnde illi nomen φυσητῆρ. Ab orca differt, quòd multò longior ſit & dorſi pinna careat. Pinguitudine multa abundat veluti balæna & beluæ reliquæ. *Quod de iis beluis quæ piſcium carne aluntur, nemini videtur mirum: ſed de balæna prima ſiue myſticeto quem diximus libro 4. aqua tantùm & ſpuma maris & alga nutriri, & de aliis quæ dentibus carent, non ſine cauſa dubitauerit aliquis. Sed ſi hæc ſecum animo cogitârit, vitam ocioſam, corij denſitatem, alimenti copiam, temperamentum, mirari deſinet. Etenim animalia inertia pingueſcere certùm eſt, quod quotidie experimur in iis quæ eam ob cauſam anguſtis locis concludimus, vt in ſuibus & capis, & in his quæ hyeme latent, vt in gliribus, & taſſis. Myſticetus autem tardiſſimè mouetur, ob corporis molem: & id modicum quod tardo motu digeri poſſet, corij denſitate præpeditur. Sic & in hominibus cutis conſtipatio, corporis conſtitutionem plethoræ ſimilem efficit. Iam quum voraci animali alimentum ſemper in promptu eſt, id ad ſaginandum corpus multum confert: exemplo ſunt luxui ac crapulæ dediti, qui obeſi eſſe ſolent. His adde temperamentum calidum & humidum, quo quæ præditæ fuerint beluæ, atque adeò animantes omnes, pinguiſſimæ redduntur, quòd ad ſanguinis copiam generandam ſit accommodatiſſimum.

Digreſſio: quomodo balæna & aliæ non carniuora pingueſcãt, ocioſi ſcilicet, &c.

Sed ad phyſeterem redeamus, quem in Oceano noſtro reperiri teſtatur Plinius. In Gallico Oceano *Lib. 9. cap. 4.*

 phyſeter

phyſeter maximum animal eſt, ingentis columnæ modo ſe attollens, altiorémque nauium velis diluuiem quandam eructans. Eiuſdem meminit Strabo. Plurimùm eos (Nearchum cùm ſociis in ſinu Perſico nauigantes) turbabant phyſeterum (φυσητήρων) magnitudines, fluctum maximum & cumulatum, & caliginem tantam reflationibus excitantes, vt quæ ante pedes erant conſpici non poſſent. Sed cùm nauigationis duces illis timentibus & cauſam ignorantibus indicaſſent beluas eſſe, quæ facilè tubarum ſonitu & plauſu exaudito diſcederent, Nearchus naues in fluctum egit, quà maximè arcebatur, ac tubis beluas exterruit: illæ vndas ſubeuntes nauale certamen à puppi minabantur. Verùm ſubitò ceſſauere. Quotquot nunc in Indiam nauigant, beluarum quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim nec ſæpiùs ſe offerant, ſed diſcedant clamore ac tubis repulſæ. Dicunt eas terræ nequaquam appropinquare: oſſa verò iam diſſolutarum à fluctibus facilè eiici, & materiam faciendarum tegetum (*calybarum, id eſt tuguriorum*) ichthyophagis ſuppeditare, (χορηγεῖν τὴν λεχθεῖσαν ὕλην τοῖς ἰχθυοφάγοις περὶ τὰς καλυβοποιΐας.) Nearchus cetorum magnitudinem vicenûm & ternûm paſſuum refert.

Lib. 15 geograph.

Beluæ immanes in Narbonenſis Galliæ litus eiectæ.

In litus noſtrum eiectæ ſunt aliquando immanes beluæ. Vnius maxilla inferior ſpectatur in ſummo ciuitatis noſtræ templo diuo Petro dicato in ipſo veſtibulo, quam vulgus ob magnitudinem coſtam eſſe putat, ſed falsò: nam coſtæ breuiores ſunt, & minùs craſſæ. Ex vertebris, Frontignani in litore facta ſedilia. Alia viſa eſt à pinnis ad caudæ extremum triginta paſſus longa, caput in aqua latebat, corpore erat ſtriato, neſcio an natura an euentu quodam, vt ob pinguitudinem à ſole liquatam partibus aliis deſidentibus, aliæ prominentes manſerint: (*Cetus Britannicus etiam, quem exhibuimus ſuprà pag. 212. corpus ſtriatum oſtendit*) quemadmodum in ſtriatis columnis, aliæ partes eminent, quæ ſtriæ vocantur: aliæ cauæ, quæ canaliculi & ſtrigiles. Aliam in litore viſam à patre meo audiui centum paſſuum longitudine. Aliam in Italia captam vidimus, quam exiccatam Florentinorum Dux ante palatium collocârat, ſed ob diuturnum & grauiſſimum fœtorem auferri oportuit. Ex huiuſmodi beluarum cerebro pinguitudo oleo liquidior defluit, quæ partium tenuitate facilè quocunque penetrat, quum hæc diu multúmque defluendo exhauſta fuerit, ſub cranio reliquiæ ſquamulis ſardinarum in acetum coactis ſimiles ſunt, quæ igni admotæ liquuntur, deinde frigore concreſcunt.

De icone. Qualeſquales fuerint hæ beluæ, certè verum phyſeterem hîc exhibemus, quod maximè indicat fiſtula multò amplior quàm in cæteris, qua veluti nimbos aquarum efflat: quam notam, & totius beluæ figuram, ex iis qui beluas venantur, magnúmque ex his quæſtum faciunt, didici. Suam etiam hac in re operam mihi præſtitit Capellanus medicus doctiſſimus: qui non procul à Baiona habitat, quo in ſinu quotannis beluæ capiuntur.

COROLLARIVM.

A De phyſalo maris rubri piſce (ſi modo propriè piſcis eſt, quod non puto) venenato, proximè dixi: nunc de phyſalo belua dicendum: quæ meo quidem iudicio non alia eſt, quàm phyſeter: cùm & nomen eiúſque origo (παρὰ τὸ φυσᾶν) conueniant: & res ipſa, vt apparebit. Gillius ex Æliani de animalibus lib. 9. cap. 49. pro phyſalo phyſéterem conuertit. & ſanè mihi quoque, ſiue Græcè ſiue Latinè loquamur, phyſetêris nomen magis arridet, ad declinandam cum phyſalo maris rubri piſciculo homonymiam. Phyſalos quidem inter cete Oppianus libro 1. nominat: Παρδάλιές τ᾽ ὀλοαὶ, καὶ φύσαλοι αἰθυωτῆρες. ego φύσαλοι ſ. ſimplici ſcripſerim, (quod ſuprà etiam in phyſalo piſciculo monui) nam & φυσᾶν verbum ita ſcribitur: & carminis cauſa ſigma geminari opus non eſt, cùm φῦσα nomen & verbum φυσᾶν, Euſtathio teſte, primã producant. Oppianum etiam ſecutus Ælianus, phyſalos cum maximis cetis numerat, & Ælianum Suidas ac Euſtathius, omnes ſimplici ſ. Apud Suidam librariorum errore φύσαμος pro φύσαλος legitur: Φύσης ἢ παρώνυμον καὶ οἱ φύσαλοι, τὰ κήτη, Euſtathius. Cæterùm vt à thymo, thymalus piſcis dicitur, ſic à phyſa, phyſalus: ne quis fortè putet nomina hæc compoſita eſſe. Phyſeterem etiam Arrianus, etſi non nominat, ex Strabone intellexiſſe videtur, Maſſarius. Arriani verba, libro 8. hiſtoriæ ſuæ, qui eſt de rebus Indicis, hæc ſunt: Apud Ichthyophagos qui ditiores ſunt è cetorum, quos mare eiecerit, oſſibus, domicilia parant: vtuntur enim eis pro lignis: ex latioribus fores conficiunt. Plebi & tenuioris fortunæ hominibus piſcium ſpinæ ædificandi materiam præbent. Sunt autem in mari externo ceti ingentes, & piſces multò maiores quàm in mediterraneo. Prodit Nearchus ſibi ac ſociis, cum vltra Cyiza orientem verſus nauigarent, (ὁπότε ἀπὸ Κυΐζων παρέπλεον ὑπὸ τὴν ἕω,) aquam è mari in ſublime efflari viſam, vi magna tanquam turbine quodam (οἷά περ ἐκ πρηστήρων) emiſſam. itaque territi cùm à nauigationis ducibus beluas aquam ſurſum efflare cognouiſſent, & nautis ob metum remi è manibus excidiſſent: rurſus à Nearcho animati ſunt. is enim ſocios, quotquot prænauigando alloqui poterat, nauium proras obuertere, tanquam ad naualem pugnam, & clamore ingenti vociferantes (ἐπαλαλάζοντας) nauigiis propiùs iunctis magno ſimul impetu, celeritate & ſonitu, remigare iuſſit. quod cùm illi facerent, & iam beluis propinqui, quàm altiſſimum clamorem ęderent, tubas inflarent, remigationem cum ſonitu quàm maximè intenderent, territę illæ cùm iam iuxta proras eſſent, in profundum ſubierunt: ſed paulò pòſt iterum circa puppes emerſerunt, iterúmque vim aquæ procul in altum efflarunt, (*ſed nullo amplius periculo.*) Itaque ex inſperato ſeruati, plauſu & laudibus affecerunt Clearchum, audaciæ ſimul & prudentiæ ergò. Ex his beluis (ait) aliquas multis in locis regionis illius ad litora appulſas deprehendi, cùm vel reciprocante Oceano deſtitutæ in breuibus & vadis relinquuntur: vel tempeſtatum vi in continentem expelluntur. ſic ipſis extinctis, & putredine abſumptis carnibus, oſſa ſupereſſe, ædificiis vtilia. coſtas enim maiores trabium vſum prębere: minores, aſſerum, (σφηκωτήρων: forte tignorum etiã interpretari licebit. Gedroſos enim beluarum oſſibus tecta contignare, Plinius ex Alexandri Magni rerum conditoribus ſcribit. Vide ſupra de Cetis in genere, E. ad finem:) maxillas verò portarum. Sæpè enim beluæ illæ vel ad vigintiquinq; paſſus (ὀργυιάς) longitudinis perueniunt, Hæc Arrianus. Strabo viginti tres paſſus longitudinis earum nominat: interim tamen ſuſpicatur πρὸς ἱπερβολὴν ἠδολεσχηκέναι πολλὰ τοὺς πλεύσαντας. Eandem hiſtoriam Diodorus Siculus quoque referens, cete ſimpliciter nominat. eius verba retuli ſuprà de Cetis in genere E. Plinius libr. 9. cap. 3. thynnis adſcribit, quòd alij cetis ac phyſeteribus. nos ex thynnis pericula huiuſmodi nondum legimus, vt vel Plinium vel librarios hîc deliquiſſe ſuſpicio ſit. Verba eius, & alia quæ huc faciunt, recitaui ſuprà in

Arrianus.

Capite

Capite de Cetis in genere, E. paulò pòſt initium, pag. 196. & deinceps. vbi etiam oſtendi Plinium videri non rectè accepiſſe Græcorum verba, è quibus tranſtulit: tanquam Alexandri naues agmen contrarium fronte aduerſa, non contra thunnos (vel cete,) ſed ipſæ inter ſe inſtituerint, vt ex colliſione mutua (nauium, armorum) excitatus fragor thynnos terreret. quod mihi quidem non probatur: ſonitu enim ſimpliciter, & tubis beluas terreri, tum ex iis quæ paulò ante retuli Arriani verbis, tum aliis aliorum quæ in Cetis E. recitauimus, tum Strabonis à Rondeletio poſitis, conſtat. Nearchus & Oneſicritus (inquit Curtius) nuntiabant, plenum eſſe beluarum mare, *(de mari rubro loqui videtur:)* æſtu ſecundo eas ferri magnarum nauium corpora æquantes: truci cantu deterritas ſequi claſſem, cum magno æquoris ſtrepitu; velut demerſa nauigia ſubiſſe aquas. Gedroſos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri magni claſſium præfecti prodidere, domibus fores è maxillis beluarum facere, oſſibus tecta contignare, ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Circa Gedroſiam Indiæ regionem non ignobilis Oneſicritus atque Orthagoras ſcripſerunt, cete longitudine dimidiati ſtadij, & latitudine pro rata longitudinis portione naſci: tantóque robore ſepra eſſe, vt ſæpè cum naribus reſpirarint, tantopere in ſublime marinos fluctus iactent, vt hæc imperitis maximæ maris tempeſtates eſſe videantur, Ælianus. 17. 6.

Indica maria balænas habent, vltra ſpacia quatuor iugerum. Sunt & quos phyſeteras nuncupant, qui enormes vltra molem ingentium columnarum, ſuper antennas ſe nauium extollunt, hauſtóſque fiſtulis fluctus ita eructant, vt nimboſa alluuie plerunque deprimant alueos nauigantium, Solinus. atqui Plinius, ex quo mutuatur, phyſeterem in India nullum nominat: ſed priſtes ducenûm cubitorum, libro 9. cap. 3. & mox capite quarto: Maximum animal in Indico mari priſtis & balęna eſt, in Gallico Oceano phyſeter, ingentis columnæ modo ſe attollens, altiórque *(ſic & Solinum legiſſe apparet: Rondeletius altioremq;)* nauium velis diluuiem quandam eructans.

Iuba verò in iis voluminibus quæ ſcripſit ad Caium Cæſarem Auguſti filium de Arabia referens, cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe: pinguique eius negociatores & omnium piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu, vt aſilos ab iis fugent odore: phyſeteres ne intellexerit, in incerto eſt, Maſſarius. Conſpicitur & phyſeter piſcis extra columnas Herculeas, flator ab Latinis *(quaſi flator, vt Hermolaus Barbarus conuertit)* appellatus, qui frequenti reflatu præaltas vndas euomere ſolet: ita vt procul nauigiorum vela ob ſpumantis aquæ candorem appareant. Eæ beluæ ſuperiore biennio quibuſdam Cæſarianis è Britannia in Hiſpaniam traiicientibus magnum terrorem incuſſere: quum Gallorum nauigia ea velorum ſpecie è longinquo repræſentaſſent, qui tum ardente bello ea maria infeſtis claſſibus obſidebant, Iouius. In mari extero (inquit Srabo libro 3.) cete & plura & maiora ſunt: circa Turditaniam verò imprimis, vt oryges, *(orcæ,)* balænæ, & phyſeteres: quibus reflantibus nebuloſæ cuiuſdam columnæ viſio longè cernentibus apparet. Phyſiterem *(præſtat ſecundam per e. longum ſcribi, nam Græcis ητα eſt)* exiſtimo eſſe, quem vulgò vocant Calderonem, quòd hunc ex omnibus beluis maximam diluuiem aquarum eructare dicunt. Hunc quidam arbitrantur eſſe quem Maſſilienſes vocant Mulaſſum. Equidem ipſe cum hunc Mulaſſum non viderim, iudicare non audeo Phyſiterem eſſe, Gillius. Cetus qui Calderonus vulgò dicatur, Bellonio priſtes eſt. Capidolio dictus ab Italis (vulgò, Capodoglio, Capitoleus quidam ſcribunt) phyſeter eſt Rondeletio: Iouio, Orca: Gillio balæna potiùs quàm Orca. Vide ſupra in Corollario de Balæna A. Phyſeter Hiſpanicè Marſópa dicitur, vt quidam nobis retulit. at Cæſar Scaliger, medicus & philoſophus inſignis, cuius maior apud me autoritas, phocænam à Vaſconibus vulgò Marſupam vocari, author eſt.

Angli quidam eruditi phyſeterem interpretantur a Whyrlepole/ (alij ſcribunt Whirlepoole/ alij Horlepole/) quòd lacum (id eſt, mare & vndas) vertat, excitatis vorticibus, vel quòd vndas capite emittat & eiaculetur. in mari circa Cantium non infrequens eſt. ſed fluuios etiam aliquando ſubit. nam anno Domini 1555. duos aut tres eius generis in Thameſi fluuio captos eſſe Ioan. Caius Anglus indicauit. Plura de hoc piſce leges ſuprà circa finem capitis De cetis diuerſis, pag. 216. Ego phyſeterem multò maiorem eſſe puto, quàm qui fluuios intrare poſſit. Phyſeterem noſtri vocant a Whorpoul. is licet portentoſæ ſit magnitudinis, ad balænæ tamen magnitudinem nunquam accedit. Huius generis quatuor aliquando vidi inter Dobriam & portum Geſſoriacum, quorum ſingulos tantum aquæ è fiſtulis, quas in capitibus habent, eiaculantes vidi, vt ſinguli ſingulas naues aquarum copia in profundum ſubmergere ſufficerent, Guil. Turnerus in epiſtola ad me. Piſtris aut phyſeter horribile genus cetorum, & ingens, ex capite multum *(aquæ)* in naues efflat: & aliquando ſubmergit, Olaus Magnus in Tabulæ ſuæ explicatione D. O. Author tabularum de regionibus Septentrionalibus, & Münſterus in Coſmographia, abſurdiſſimè phyſeterem forma equi cum patulis naribus & fiſtulis duabus prominentibus, cum auriculis aſininis, cum lingua longiſſima & prominente pinxerunt, Rondeletius. In tabula quidem Olai iconem repertam hìc appoſui. Ea nec linguam nec auriculas oſtendit: quanquam nec ſine illis, vllum huiuſmodi marinum animal eſſe veriſimile ſit, nedum piſtrin aut phyſeterem, vt Olaus adſcripſerat. Münſterus fortè, aut quo is vſus eſt pictor, linguam & auriculas de ſuo addiderunt. A caſtro Wardhus litus totum verno tempore procul infeſtum eſt balænis vaſtæ magnitudinis, adeò quòd ad centum perueniunt cubitos. Spiracula duo habent in ſumma fronte patentia ad cubiti proceritatem, *(negat hoc Rondeletius.)* hæc tecta ſunt folliculo. Reſpirantes efflant vndas in modum denſi nimbi. Spina dorſi reperitur continens amplexu vlnas tres, internodia ſingula vnam, Iacobus Zieglerus in deſcriptione Schondiæ. Albertus Magnus in ceti cuiuſdam deſcriptione,

recitata ſuperiùs pag. 203. Os (inquit, foramen vel meatum potiùs dicere debuit) habet amplum, & cùm ſpirat, eructat ex eo copioſam aquam, qua aliquando implet nauiculas & ſubmergit. Orca etiam phyſeteris inſtat fluctum aquarum in altum reflat: & nimirum alia quoque cete complura, ſed nullum copioſiùs & vehementiùs phyſetere, vt per excellentiam hoc ei nomen factum videatur. Quamobrem Germanicum etiam nomen eius finxerim ein Sprützwal.

Phyſeter, φυσητὴρ, Ariſtoteli non animal, ſed fiſtulam ſignificat, qua aquam reiiciunt cete, hiſtoriæ 6. 12. & Æliano de animalib. 5. 4. pro fiſtula balænæ accipitur, his verbis: Ἀναπνεῖ δὲ, οὐ βραγχίοις, ἀλλὰ φυσητῆρι. οὕτως γὰρ καὶ καλοῦσιν οἱ τοῦ πνεύματος τὴν ὁδόν. At lib. 17. cap. 13. eandem partem videtur μυκτῆρας, id eſt, nares appellare, de cetis loquens Gedroſiis: Ὡς πολλάκις ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ἐς τοσοῦτον ἀναῤῥίπτειν τῆς θαλάττης τὸ κλυδώνιον, &c. Φυσητὴς, (meliùs ſ. ſimplici ſcribitur,) ὁ τῶν κητωδῶν ἰχθύων αὐλός, Heſychius & Varinus. In mollibus etiam, vt polypo, phyſeter, id eſt, fiſtula, dicitur: qua ſicuti cete mare admiſſum obiter dum cibum capiunt, reddunt: non μυκτὴρ, aut φυτήρ. vide in Polypi Corollario B. Μυκτὴρ tamen admitti poteſt: eóque magis, quòd iidem meatus ad odores etiam percipiendos fortaſſis in eis conducunt. alios enim, quibus olfaciant, meatus cete manifeſtos habere non puto, vt neque delphini habent. Polypi pariunt fiſtula, τῷ φυσητῆρι, qui meatus eſt in corpore, Ariſtot. & Athen. Oppianus αὐλὸν vocat in eisdem. Qualis per alta vehitur Oceani freta Fluctus refundens ore phyſeter capax, Seneca Hippol.

Epitheta. Phyſetêras anhelos, Ruffus in Arati Phænomenis translatis. Φύσαλοι αἰθωτῆρες, Oppianus. id eſt, impetuoſi vel eiaculantes (ſcilicet aquam.) Grammatici enim verbum αἰθύσσειν variè interpretantur: ὁρμᾶν, ῥίπτειν, ἀνασείειν, ῥιπίζειν, θερμαίνειν, ἐκλείνειν, διαλάμπειν.

Preſtis. Nunc preſtin quoque eandem vel prorſus cognatam phyſeteri beluam eſſe, tum à nomine tum ab ipſorum animalium natura petitis veriſimilibus argumentis aſſeremus. Sed cùm variis modis ſcribatur, apud Græcos πρίστης, πρίστις, & πρῆστις: apud Latinos priſtes, priſtis, vel piſtris vel piſtrix: Græcè πρῆστις, Latinè preſtis, (flectendum vt Paris, ſed fœminino genere,) optimè vocabitur. quanquam enim ſemel ab Ariſtotele tantùm nominetur, (hiſtoriæ 6.12.) vbi πρίστης ſcribitur, literis facilè tranſpoſitis, vt permulta piſcium nomina perperam in libris illis vulgatis ſcribuntur: ab Æliano tamen, Oppiano, & Euſtathio πρῆστις ſcribitur, penanflexum, cum ἦτα in primâ, quod laudo. apparet enim deduci hoc nomen à verbo πρήθειν vel πρῆσαι, quod non ſolùm vrere, ſed etiam flare & ſpirare, ſicut φυσᾶν, ſignificat: vt inde factum verbale nomen πρῆστις & πρηστὴρ, idem quod φυσητὴρ ſonet. quamobrem & fulminis non omnino igniti genus πρηστῆρα

Πρηστήρ. phyſiologi Græci nuncupant, vt Ariſtoteles in libro de mundo ad Alexandrum: Τὸ δὲ ἀστράψαν ἀναπυρωθὲν, βιαίως ἄχρι τῆς γῆς διεκθέον, κεραυνὸς καλεῖται. ἐὰν δὲ ἡμίπυρον ἦ, σφοδρὸν δὲ ἄλλως καὶ ἀθρόον, πρηστήρ. ἐὰν δὲ ἄπυρον ἦ παντελῶς, τυφών. Item ab initio libri 3. de Meteoris: Ὅταν δὲ καταασπώμενον ἐκπυρωθῇ (τὸ πνεῦμα,) καλεῖται πρηστήρ. συνεκπιμπρῆσι γὰρ τὸν ἀέρα τῇ πυρώσει χρωματίζων. Olympiodorus ventum ſemper & præcedere, & comitari, & ſequi preſterem docet. Videntur quidem authores preſterem non pro fulmine aliquo, ſed turbine & vento vehementiore (vt à πρήθειν vel πρῆσαι, tum potiùs φυσᾶν quàm πιμπράναι aut καίειν ſignificante, deriuetur) vſurpare, ſicut & typhônis nomen, quod tamen philoſophi ſimiliter fulminibus adnumerant. Dicit Nearchus ὀφθῆναι ὕδωρ ἄνω ἀναφυσώμενον ἐκ τῆς θαλάσσης, οἷά περ ἐκ πρηστήρων βίᾳ, ἀναφερόμενον, Arrianus de cetis loquens. & ſimiliter Ælianus: Ὡς πολλάκις, ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ἐς τοσοῦτον ἀναῤῥίπτειν τῆς θαλάττης τὸ κλυδώνιον, ὡς δοκεῖν τοῖς ἀπείροις πρηστῆρας εἶναι ταῦτα. His verbis vterque de phyſeteribus loquens, & verbo ἀναφυσᾶν vtens, & nomine πρηστὴρ, quodammodo innuit eandem beluam, eadémque nominis ratione, & preſtin & phyſetêrem dici. Rurſus Ariſtoteles de flatuum vehementium & repentinorum differentiis ad Alexandrum: Ἀναφύσημα δὲ γῆς πνεῦμα ἄνω φερόμενον, κατὰ τὴν ἐκ βυθοῦ τινος ἢ ῥήγματος ἀνάδοσιν. ὅταν δὲ εἰλούμενον πολὺ φέρηται, πρηστὴρ χθόνιός ἐστι. vbi πρηστὴρ χθόνιος à Budæo vertitur terreſtris turbo: ab Alcyonio, terreſtris turbo accenſus, quod vix probârim: ab Apuleio, procella. Ego, cùm ventum vehementiorem ſignificat, turbinem ſimpliciter dixerim, ſiue is è nubibus erumpat, vt ſit turbo ſublimis: ſiue è terra, vt ſit terreſtris: cùm fulminis ſpeciem, turbinem accenſum, ad differentiam typhônis: quod Ariſtoteli fulminis genus eſt non ignitum: etiamſi à verbo τύφειν, quod vrere ſignificat hoc nomen factum videatur:

Typhon. & grammatici quidam typhônem, flatum ignitum interpretentur. τυφών ἐστιν ἡ τοῦ ἀνέμου σφοδρὰ πνοὴ, ὃς καὶ ἄνω συγκλύδων καλεῖται: ἢ παρὰ τὸ τῦφος, (ὅ ἐστιν ἔπαρσις,) τυφὼν, οὐχ ἡ φλὸξ ἐκ τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφὴ, περὶ τοῦ ἐκπυρωθῆναι, ὡς Πλάτων ἐν Φαίδωνι, Varinus. Latinè vorticem procelloſum & euerberantem interpretatur Budæus, etymologiam aliam inſinuans, παρὰ τὸ τύπτειν. Ariſtoteles τυφῶνα (inquit Olympiodorus) vocat quaſi τυπῶνα, eò quòd vehementer feriat & rumpat (ſeu findat) corpora ſolida. nautæ ſiphonem, σίφωνα, inde quòd ſiphonis inſtar aquam maris emittit, (ἀνασπᾷ abſorbet, Io. Bapt. Camucius.) Alexandrini vernacula voce ἀνεμόσυειν, διὰ τὸ ἐοικέναι κυκλανέμοις γυναικείοις, ἅπερ ἀνεμόσυειν καλοῦσιν ἐπιχωριάζοντες. Homerus θύελλαν huiuſmodi vorticem, medici ſimilem affectum in inteſtinorum anfractibus βορβορυγμόν. Plura ibidem leges: & in his verbis: Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ἐκνεφίας, ἢ τυφὼν ἀνήνεμος: καὶ τυφὼν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἐκνεφίας ἐπιτεταμένος: pro ἀνήνεμος repones ἄνετος, ſi quid ego video. Angli ventum huiuſmodi vorticoſum, (ἕλικα καὶ συστροφὴν ἀνέμου.) corpora obuia ſæpè eleuantem, vocant a Whirlewind: ſicut & phyſeterem, aut ſimiliter ei vndas reflantem beluam, vt diximus, a Whirlepoole. Πνοαί τε ἀνέμων καὶ τυφώνων, Ariſtoteles ad Alexandrum. Πρηστὴρ, εἶδος κεραυνῶν. ὁ καὶ πυρὸς (fortè πυρόεις, vel ἡμίπυρος, niſi plebeium ſit vocabulum) λεγόμενος, ὃς καταφερομένου τοῦ πνεύματος καὶ ἐκπυρωθέντος γίνεται, Varinus. Πρήθειν, τὸ φυσᾶν: οἷον ἐν τῷ, Ἐν δ' ἄνεμος πρῆσεν μέσον ἱστίον. quod frequens eſt apud Homerum. Πρήθω, τὸ καίω, παρὰ τὸ πρῶ, ὃ ἐκ τοῦ πυρῶ κατὰ συγκοπὴν λέγεται. Sed à περῶ etiam fit πρῶ per ſyncopen in alia ſignificatione, pro conficio: vt in πρήσσωμεν ὁδοῖο, ἤγουν διαπεράσωμεν τὴν ὁδόν. πρήσω enim futurum fit tum à πρῶ, tum à πρήθω, Ex Euſtathij in Homerum indice. Preſter igitur cum fulminis ſpecies eſt ſemiignita, & ſemper coniuncta cum vento, aptiſſimè à πρῆσαι deriuatur, verbo vtranque eius vim, & flatum & ardorem exprimente. A πρῶ nimirum etiam πίμπρημι fit, quod etſi grammatici pro vrere tantùm interpretentur: videtur tamen authoribus aliquando idem quod πρήθειν vel πρῆσαι ſignificare, nempe inflare, diſtendere. Ὁ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ φύσαλος, ἔξω τοῦ κύματος γινόμενος, οἰδαίνει. καὶ εἴ τις αὐτοῦ ψαύσῃ, ὁ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον πίμπραται. καὶ εἴ τις ἐπιμείνῃ ψαλάττων, γίνεται τις ὑπὸ σήψεως διαυγέστατος, ὡς ὑδερικῶν: εἶτα τελευτῶν διεῤῥάγη, Ælianus. in quibus verbis veluti per gradus quoſdam

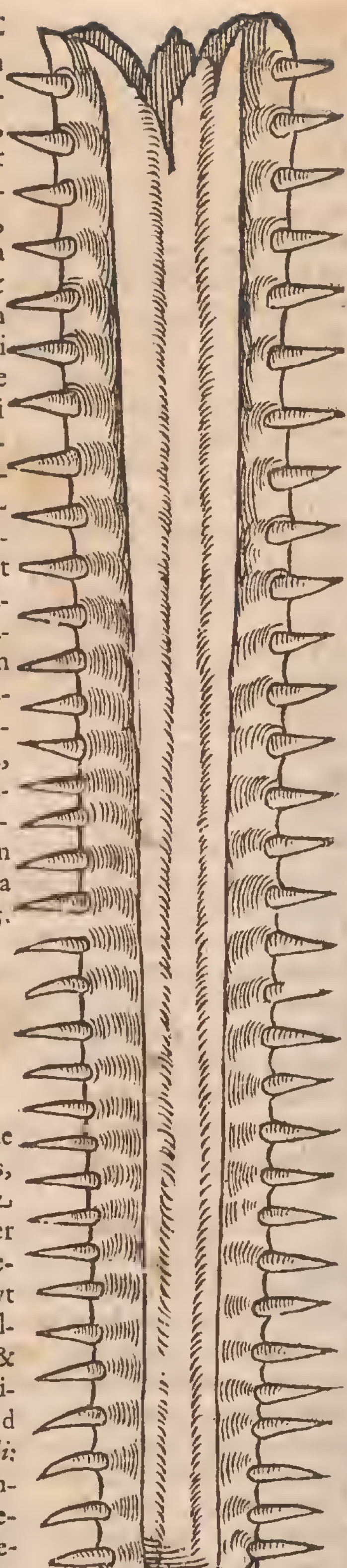
quoſdam phyſalum piſciculum primò intumeſcere dicit, deinde πίμπρασθαι, hoc eſt, diſtendi: poſtremò διαῤῥήγνυσθαι, disrumpi. Πρᾶν vel πρῆσαι, noſtri verbo ſimili brennen dicunt, id eſt, vrere. Phyſemata ſeu bullæ ardoris vi primùm in animalium corporibus excitatæ, poſtea etiam nimia diſtentione rumpuntur. Bupreſtis inſectum nomen inuenit, quòd venenum eius animalia valdè diſtendat & inflet. Πρηςὴρ apud Pollucem videtur accipi pro anteriore colli parte ſuprema in medio prominente, eodem ſitu quo prolobus vel πρηγορεὼν, id eſt, ingluuies Latinis dicta in auibus eſt. Verba eius adſcribam: Ὑποκειμένης δὲ κατὰ τὴν κοιλότητα τῷ τραχήλῳ τῆς φάρυγγος ἔνδοθεν, τὸ ἔξωθεν ὑπὸ τὰς ὀργὰς ὑπὸ τοῦ φυσᾶσθαι πιμπράμενον καὶ ἀνοιδούμενον πρηςὴρ ὀνομάζεται: τὸ δὲ ἐν μέσῳ πρηςῆρος τε καὶ φάρυγγος, ἀγντήρ. Preſterem noſtri pomum vulgò vocant, inter hoc & fauces ſiue mentum, ἀγντὴρ eſt. Πρίειν δὲ λέγεται τὸ πρίζειν. οἱ δὲ πρίςαι τομεῖς ἂν καλοῖντο, Pollux. vnde coniicimus πρίςις in fœmin. genere idem eſſe quod πρίων. in maſculin. autem πρίςης, ſignificare hominem ipſum qui ſerra vtitur. Φυσᾶν verbum per onomatopœiam factum eſt, à ſibilo quem flatus ſuo meatu, præſertim per anguſtum eluctans, ædit: vt nobis etiam Pfyſen/Pfüſen. fortè & ſiphon inſtrumentum ſimiliter, hoc eſt, vel ſimpliciter per onomatopœiam, vel quaſi phyſon, literarum aliqua tranſpoſitione, & ypſili in iota mutatione. Satis iam confirmaſſe mihi videor quod propoſitum erat, preſtin videlicet cetum, tum nomine, tum natura, eundem, vel maximè cognatum, phyſeteri eſſe. Sed obiiciet mihi aliquis fruſtrà hæc omnia, (quæ tamen non mea commenta, ſed authorum teſtimonia ſunt,) à me allata. quoniam non πρῆςις, ſed πρίςης potius vel πρίςις, per iôta in prima probè ſcribatur: & ſic Plinius quoque legiſſe videatur, qui tranſtulerit ſerram. Huic ego licet magna ex parte per ea quæ iam expoſui, ſatisfactum iri exiſtimem: ampliùs reſpondebo. maiorem eſſe Græcorum authoritatem, quàm Plinij & aliorum Latinorum, in iis quidem quæ hi ab illis tranſtulerunt. Aut igitur Plinius ſerræ nomen à Græcis *Serra.* non tranſtulit: & aliud quodpiam marinum animal, non preſtin priſtínve intellexit: (in qua ſententia Hermolaus fuit: &, vti coniicio, Gaza quoque, qui Græcum priſtes relinquere voluit, non ſerram conuertere. Quanquam verò [inquit Hermolaus] priſtis Græce ſerram ſignificat, aliud tamen genus piſcis eſt ſerra quàm priſtis.) Aut ſi animal idem putauit, Græcè forſitan vel non rectè ſcriptum hoc nomen legit, πρίςις: vel rectè quidem πρῆςις, ſed vim vocabuli non intellexit. At diuerſa potiùs animalia Plinium nominibus iſtis diuerſis proximè inuicem vſurpatis accepiſſe crediderim. Libro nono enim cap. 2. de rerum in mari varietate loquens: Rerum quidem (inquit) non ſolùm animalium ſimulacra (in mari) eſſe, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, ſerras. Mox autem ſequenti capite: Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus balænæ quaternûm iugerum, priſtes ducenûm cubitorum. Video Rondeletium exhibuiſſe cetum roſtro ſerra inſigni, quem priſtin interpretatur. ſed priſtin tale habere vel roſtrum, vel partem aliam ſerræ ſimilem, nullus authorum ſcripſit: de ſerra etiam Plinij, neque an cetus ſit conſtat: neque an corpore toto, an parte duntaxat aliqua ſerram referat. Scolopax Rondeletij radium caudam verſus planè ſerratum habet, eúmque ego potiùs ſerram appellarim quàm eiusdem priſtin. ſerra in eo eſt aculeus longus, durus, præacutus, altera tantùm parte ſerratus, denticulis planè ſerram referentibus, vtpote contiguis baſibus, quæ latiuſculæ ſunt: cùm in roſtro, quod Rondeletius pingit, maiora ſint quàm ſerræ conueniat interualla, & latus vtrinque denticulatum. Eſt & paſtinacæ ſiue aquilæ piſcis ſpecies, caudæ radio fermè ſerrato: quam tamen ego ſerram haud nominârim.

Os etiam illud denticulatum quod Rondeletius cetaceo corpori, ad coniecturam nimirum à ſe effictio, (nam authorem nullum affert, & peregrinum eſſe fatetur animal,) ceu roſtrum præfigit, vidi aliquando Francfordiæ: vbi & iconem hanc eius delineandam mihi curaui: (cui Bellonius quoque ſimile pictum dedit.) Mercator qui habebat, nulla ratione lacertam marinam nominabat. Os erat latum circiter tres digitos, linguæ quadam effigie, vna parte album, altera cinereum, duobus dodrantibus paulò longius: vtrinque dentatum dentibus triginta. Bellonius ſubſtantiam per medium ferè cartilagineam eſſe ſcribit, & flexilem: vnde nimirum piſcem etiam ipſum cartilagineum eſſe coniicit, ſed cetaceum, & ſerræ nomine antiquis vocatum: cum Plinius (qui ſolus veterum ſerram nominat) neque magnitudinis neque formæ, ſuæ ſerræ meminerit. In Medera inſula Noui orbis aquaticæ ſerræ ſunt, quibus in aſſamenta ſecantur ligna, Aloyſius Cadamuſtus Nauigationis ſuæ capite 6. videtur autem de ſerris iisdem, quibus de nunc ſcribimus, ſentire. Inutilis eſt piſcis quem viuellam vocant, quanuis magnus: nam caro eius haud iucunda eſt: forma tamen mirabilis eſt hic piſcis: vt qui enſis imagine cartilagineum quoddam in fronte ferat, palmorum quatuor longitudine, aut etiam ampliùs: ab imo vſque ad ſupremum dentatum acutis robuſtíſque dentibus, Cardanus. Aliud eſt autem roſtrum piſcis eſſe, aliud in fronte ferri. quòd ſi cartilagineum eſt, ceto non conuenit, ſed cartilaginei generis piſci. Serras beluas marinas cute aſpera tectas, vidi ex eo nomen trahentes, quòd ſerræ ſpeciem ſimilitudinémque quandam gerant. nam ex fronte os vnum eminet, longum, planum, rectum, tanquam enſis, in modum ſerræ dentatum, Gillius. Luſitanus quidam viſa apud me icone, peſce Serra mihi appellabat: addebat ſpinam dorſi eſſe, quod non crediderim. alius quidam balænæ linguam nominabat. Louanij in domo publica ſerpentem pendere audio, tali inſignem lingua, arte nimirum ſceleto inſerta. Dentes aiunt ferè lapideos eſſe, coloris cinerei, & vendi ſeorſim, quaſi contra morſus ſerpentium efficaces.

Redeo ad prêſtim: eíq; nomen inditum puto, ſimiliter vt phyſeteri, à flatu: ſiue quòd aquam ſuis fiſtulis reflant, & in altum eiaculantur: ſiue quòd reſpirantes ventum in aëre moueant, & in vndis fluctus. Cæterùm ne quis in Oppiani verſibus erratum fortè librariorum ſuſpicetur, quod ſcribitur πρῆςις: animaduertat epitheton δαφοινὴ, id eſt cruenta vel ſanguinaria, genere fœminino appoſitum: cùm maſculinum eſſe oporteret, ſi πρίςης, vt apud Ariſtotelem, ſcriberetur.

---ἐν δὲ δαφοινὴ Πρίςις, ἀταρτηρῆς τε δυσαντέα χάσματα λάμνης.

vbi carminis etiam ratione πρίςης duabus longis admitti non poſſet: πρίςις quidem cum iota in vtraque ſyllaba poſſet, vtpote trochaicum & fœmininum nomen. ſed quorſum mutemus, cùm Ælianus quoque & Suidas ita legerint? & ſimiliter Euſtathius, cuius hæc ſunt verba: In Lycia erant ἰχθυομάντεις: παρ' οἷς ὁ ἱερεὺς χρησμοὺς ἐδίδου ὀρφῶν φαινομένων, ἢ φαλαινῶν, ἢ πρηςίδων μεγάλων τε καὶ πολλῶν. Locus ſumptus eſt ex octauo Athenæi, vbi tamen πρίςεις leguntur. Videtur quidem apud Suidam prêſtis cum maltha confundi,

vt in Maltha monui. Βατίδες, ζύγαιναι, πρήστες, Epicharmus in Nuptiis Iunonis. vnde apparet duplicem huius nominis apud Græcos inflexionem eſſe, vt à recto πρῆστις genitiuus ſit vel πρήστιος vel πρήστιδος. Phyſeter pro animali apud Ariſtotelem nunquam, ſed priſtes nominatur. ab Oppiano, Æliano & Suida phyſali (phyſcteres interpretor) & preſtides ſimul inter cete nominantur: & pro diuerſis eos habuiſſe has beluas, obiici mihi poteſt. quod vt concedam, nondum tamen prorſus euerſa eſt ſententia mea, qua phyſeterem preſtidi vel eandem vel omnino cognatam eſſe belluam dixi. Suidæ nulla authoritas his in rebus. ſua huiusmodi ferè ex Æliano & aliis tranſcripſit: Ælianus & hîc & alibi plerunque in his quæ ad piſcium hiſtoriam pertinent, Oppianum ſequitur. itaque tres illi nobis oppoſiti authores ad vnum redigentur Oppianum: cui non inuitus concedo de parte ſententiæ meæ: partem retineo, cognatum duntaxat eſſe preſtidi phyſeterem: & fortè plus quàm cognatum, vt phyſeter in Gallico Oceano, non alius quàm Indico preſtis ſit: quòd & Plinius ferè innuit, his verbis: Maximum animal in Indico mari priſtis & balæna eſt, in Gallico Oceano phyſeter, &c. E balænarum quidem genere phyſeteras eſſe Rondeletius aſſentitur. quibus ſi preſtis etiam, vt mihi videtur, affinis eſt, non erit cetus vel piſcis ille, quem roſtro oblongo ſerratóque longè diſſimilem balænis pro preſtide pingit. Verùm hæc omnia exercendi me magis, & vocabula quædam authorúmque loca illuſtrandi gratia, quàm vt quicquam prorſus aſſererem, propoſui: & finem faciam, poſtquam pauca adhuc ex Latinis authoribus de hac belua addidero. Quæ pilo veſtiuntur, animal pariunt, vt priſtis, balæna, vitulus, Plinius. ſed priſtis, balæna, & alia quædam, licet animal pariant, piloſa non ſunt: vt corruptus hic Plinij locus & emendandus ſit: quemadmodum Rondeletius oſtendit in Balæna C. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio Neptunus ipſe, & Thetis, atque Achilles: Nereides ſupra delphinos, chorúsque Phorci & priſtes, ac multa alia marina, Plinius 36.5. Sæuas piſtres, & æquoreos canes, Pædo dixit, vt Seneca citat Suaſoria 1.

Hunc (Auleten, & eius naues) *vehit immanis Triton, & cærula concha*
Exterrens freta: cui laterum tenus hiſpida nanti
Frons hominem præfert: in priſtin deſinit aluus.
Spumea ſemifero ſub pectore murmurat vnda, Vergilius 10. Æneidos.

Et alibi: ----*poſtrema immani corpore priſtis*,
de Scylla monſtro. aliâs piſtrix, aliâs priſtes legitur. Priſtes (inquit in Indice ſuo Vergiliano Erythræus) beluæ ſunt marinæ. Dicitur & piſtrix, piſtricis, per x. & r. poſt t. Ciceronis auctoritate, qui in Aratum ait: *Andromedam tamen explorans fera quærere piſtrix.* & alibi, Sparſam (Spiniferam) ſubter caudam piſtricis adhæſit. Quatuor item aliis ex eodem loco recitandis teſtimoniis ſuperſedimus, quia hæc duo ſatis eſſe viſa ſunt, in re præſertim (vt mihi videtur) non dubia. Hoc igitur ſignum cœleſte cetum Græci, & vulgus aſtrologorum nominat. Higynus item apud nos piſtricem: quam & priſticem Pontanus in Dialogo, cui Actio nomen eſt, memorare non dubitauit. Hanc eandem eſſe cum priſti, ex eo etiam facilè eſt intelligere, quòd Plinius nunquam piſtricis, ſed priſtarum (*priſtium potius in genitiuo plurali: nam Plinius ſemper priſtes nominat*) quatuor in locis meminit, earum coniuncta mentione cum balænis: quæ quia (vt puto) inter ſe magnitudine ferè æquantur, inde quidam, quod Pompeius (Feſtus) libro 2. refert, Balænam beluam marinam, ipſam dicunt eſſe piſtricem, ipſum eſſe & cetum. quanquam Plinius à balæna priſtas (*priſtes*) ſemper diuerſas accipit. Quo magis miror Nic. Perottum Cornu copiæ authorem, eodem in libro poſteaquàm eorum ineptias meritò ſatis irriſerat, qui piſttin, non priſtim ſcribunt: piſtricem dici poſſe non admittere. Ab huius autẽ beluæ ſimilitudine priſtim quoque appellauit nauim Virgilius. quare & naturæ feræ, & naui ſimul vnde appellata eſt, ſatisfaciens, priſtin velocem dixit, & immani corpore appellauit. ſicut etiam alludens ad etymon, (à Seruio poſitum,) ait: ſic ipſa fuga ſecat æquora priſtis: Vt minùs ſcitè diſtinguat Honoratus, quum ſcribit, Seruius: Si nauem intelliges, hæc piſtris, huius piſtris facit: ſi de belua, hæc piſtrix, piſtricis. Sed bone Serui, grammaticorum coryphæe, Chimæra, Scylla, & Tigris, cum eadem nomina nauium ſunt apud poëtam, nónne voluit ea cum ſuis monſtris & beluis, à quibus ſunt appellata, in omnibus conuenire? An non cùm belua hæc ex mari, vt apud Higynum & Aratum eſt, pro ſigno in cœlum relata eſt? nomen quoque, quod ſupra ex Cicerone didicimus, marinæ piſtricis retinuit. Quid, tot illa alia cœlo collucentia ſigna, quibus ipſum & pingitur & illuſtratur: nónne ex terris in cœlum, prout erant earum rerum, quas figurant, nomina, ſuſtulerunt? &c. Piſtricem autem ſunt qui velint eam eſſe beluam, quam vulgò Capidolium, de olei copia, quod caput eius exprimentibus vbertimè reddit, Hactenus Erythræus. Quoties Aratus κῆτος habet. à Cicerone ſemper vertitur piſtrix, Perionius. Et fera piſtrix Labitur, Cicero ex Arato. Et rurſus: *Neptunia piſtrix Tota latet* Vergilius quinto Æneidos priſtis pro naue quater dixit, in nominatiuo, genere fœmin. & ſemel priſtim in accuſandi caſu. De priſte belua mar. Polycharmus etiam & Athenæus (*non Polycharmus, ſed Epicharmus apud Athenæum πρήστιας nominat tantùm. apud eundem πρίστις tanquam poculi nomen non etiam beluæ, legitur, quantum memini*) mentionem faciunt. ſic autem à ſectione vndarum appellatur (*Seruio: ſed nullius veterum authoritate munito.*) ſcindit enim mirum in modum fluctus

ctus propter tenuitatem. conſtat nanque longiſſimo, ſed anguſto corpore. à cuius quoque forma nauigij quoddam genus longi corporis & anguſti priſtis appellatur, Maſſarius. nos ſuprà Curtij verba retulimus, de cetis nauium inſtar, quos alij phyſetêras appellarunt. quod ad etymon, nauim à beluæ quadam ſimilitudine dictam putârim, non autem quòd fluctus ab ea ceu priſti, id eſt, ſerra diuidantur. σχίζεται γὰρ μᾶλλον ἢ πρίζεται ὑπὸ τῶν νεῶν τὸ ὕδωρ. Multò minùs verò beluam ipſam, vt Maſſarius putauit, à ſectione vndarum vocatam conceſſero: nec corpus ei anguſtum & tenue eſſe: veriſimilius enim eſt in tanto corpore ſuam craſſitudinis ad longitudinem ſeruari proportionem. Bayfius in libro de re naua!i: Non omittemus (inquit) piſtrim, cuius mentionem factam videmus à Polybio. Liuius etiam meminit quintæ decadis quarto volumine, his verbis: Perſeus poſt reditum ab Eumene Erepontis ſpe deiectus, Antenorem & Calippum præfectos claſſis cum quadraginta lembis (adiectæ ad hunc numerum quinque piſtres erant) Tenedum mittit. Piſtris autem terno remorum ordine agebatur. Virgilius in quinto piſtrim pro cognomento indito triremi poſuiſſe videtur: *Velocem Mneſtheus agit acri remige piſtrim.* Subdit enim:

Mox Italus Mneſtheus, genus à quo nomine Memmi,
Vrbis opus: triplici pubes quam Dardana verſu
Ingentemq́, Gyas ingenti mole Chimæram,
Impellunt, terno conſurgunt ordine remi.

Neque enim fuiſſet æqua & par contentio, ſi piſtris illa paucioribus aut pluribus remis acta fuiſſet quàm Chimæra, cui Gyas præerat. Polybius priſtin vocat r. litera tranſpoſita, lib.18. Ἐπελθόντος δὲ τοῦ τεταγμένου καιροῦ, παρῆν ὁ μὲν Φίλιππος ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν Μαλιέα κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, ἐφ' ἧς αὐτὸς ἐπέπλει, Hæc Bayfius. Gyraldus in libro de nauigiis, priſtin mauult quàm piſtrin ſcribere. Nauis (inquit) huius nominis meminit Polybius ſeu Brutus, qui ex eo Epitomen confecit, libro 16. vbi de Philippi nauibus agit contra Attalum: Fuit (inquit, vt meis verbis exponam,) earum quæ cum Philippo fuerant nauium multitudo in certamen conſtituta, cataphractæ tres & L. cùm his verò aphractæ & lembi, cum πρίστεσι CL. Claudius rerum Romanarum: Nauigium ea forma, à marina belua dictum eſt: vt citat Nonius, qui priſtin nauigij genus dictum ſcribit à forma priſtium marinatum, quæ longi corporis ſunt, ſed anguſti. Cæſar Germanicus in Arato, pro ceto piſtris conuertit: Piſtris agit duo ſydera. Idem Æquora piſtris adit. Poculorum genera ſunt, τραγέλαφος, πρίστις, βατιάκη, λαβρώνιος, in Diphili Pithrauſta apud Athenæum.

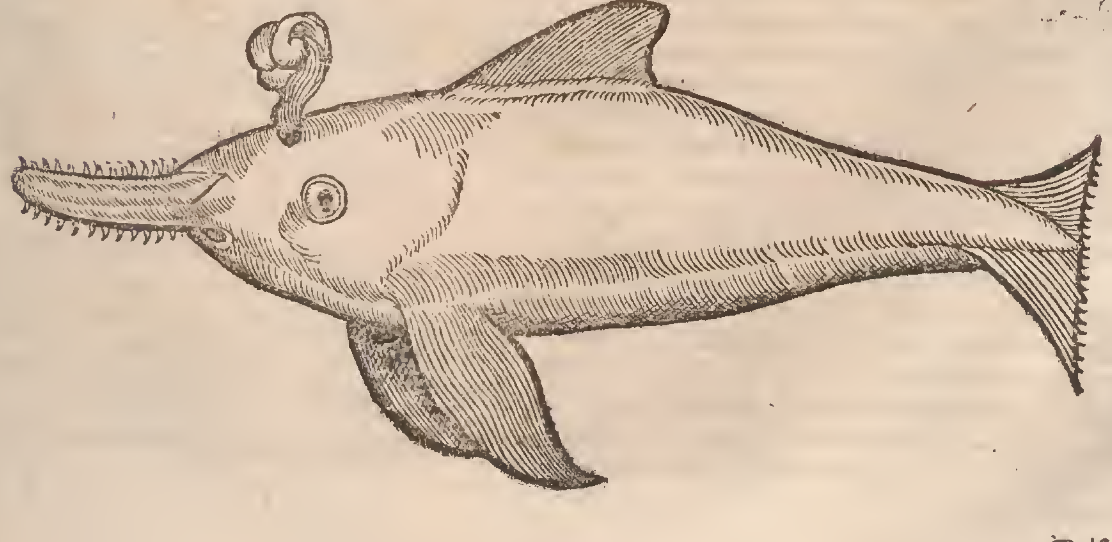
Priſtis nauis.

De ceto Britannico (quem exhibui ſuprà pag. 212.) dubitabam an eſſet priſtis, quòd ingens & oblongo corpore belua ſit: & laminæ corneæ, quibus os eius dentium loco exaſperatur, quandam ſerræ ſpeciem præ ſe ferant. quanquam autem Plinius priſtes in Oceano Indico maximum facit animal, in Gallico phyſeterem: ſuprà tamen oſtendimus, phyſeteres etiam in india reperiri, niſi quis priſtes illic ſic appellet, à ſimilitudine naturæ: & preſtides in Gallico quoque Oceano, ſi modò à phyſeteribus differant, apparere, ſiue natas illic & frequentiùs: ſiue rariùs aliunde appulſas, quid vetat? Sed poſtea cùm hæc verba in deſcriptione beluæ à Polydoro poſita, [Nulli illi fuêre dentes. Palato adhærebant quaſi laminæ corneæ, vna ex parte piloſæ,] cum illis Ariſtotelis, [myſticetus dentes in ore intus non habet, ſed pilos ſuillis ſimiles,] contuliſſem, Myſticetum Ariſtotelis eſſe ſuſpicari cœpi: cuius iconem Rondeletius exhibuit, à Ceti Britannici quidem icone diuerſam, deſcriptione verò conuenientem. nam & illum reprehendit, qui oculos bubulis maiores in hoc ceto eſſe negauit: quod Gillius in eiusdem ceti Britannici deſcriptione fecit, &c. Hoc non conuenit, quòd Rondeletius (neſcio quàm rectè) fiſtulam ſuo negat, Polydorus verò de ceto Britannico: In capite (inquit) duo magna foramina erant, per quæ putatur beluam plurimam aquam veluti per fiſtulas eiectaſſe. Sitne igitur preſtis, an phyſeter, an myſticetus, Britannicus ille cetus, an horum nullus, ſed vni alterive fortè cognatus, diſcutiant eruditi quibus aliquando erit occaſio. interea dubitationes hæ noſtræ ad veritatem inquirendam momenti alicuius & principij ſaltem rationem habeant.

Serra dicta eſt quia ſerratam habet criſtam, & ſubtus natans nauim ſecat, (vt intrante aqua, homines aſtutia doloſa mergat, eorúmque carnibus ſatietur, Author de nat. rerum,) Iſidorus. Serra eſt marina belua, (ingens, pinnis latiſſimis, Autor de nat. rerum) pennas habens immanes: quæ cùm viderit in mari nauem velificantem, eleuat pennas ſuas, & contendit velificare cum naui, (in contrarium nauis, contra ventum, Albertus.) vbi autem cucurrerit ſtadiis XXX. vel XL. laborem ſuſtinens, deficit, & pennas deponens ad ſe trahit, Phyſiologus, & Albertus: & Græcus quidam recentior obſcurus à quo πρίων hoc animal nominatur.

DE PRISTE, RONDELETIVS.

Nos noſtram de eo ſententiam proximè retrò in Corollario de Phyſetere protulimus.

Priſtes.

Priſtes cete eſt, fiſtulam habet, & ſtatim animal generat, Ariſtot.

A B (F) INDI cetaceum quendam piſcem norunt, quem vinellam nonnulli appellant, qui inſuaui eſt carne, & cibo inutilis, mirabili forma, maximè ob roſtrum, quod valde longum eſt, oſſeum: vtrinque aculeatum, raſtri modo figuráque. eius aculei validi ſunt, & delphinorum dentibus ſimiles, ſed longiores. Os, cui infixi ſunt, latum, tenue, cute aſpera, cinerea. Huiuſmodi roſtrum miſit ad me Guinus Piſanus doctor peritiſſimus. Vidi aliud Maſſiliæ, quod mercator ex longinqua nauigatione attulerat.

A Ego in ea ſemper fui opinione, beluam hanc antiquorum eſſe πρίστην: quam Plinius & Gaza non mutato vocabulo Græco priſtem nominant, vt dicatur ἀπὸ τοῦ πρίειν, id eſt, à ſecando, πρίστης ſector & ſerra: & cetaceus piſcis, à roſtro ſimili ſerræ vtrinque ſecanti, idem fortaſſe cum eo, quem Latinè vno loco ſerram Plinius vocauit.

Lib 9. cap. 2.

Contra Bellonium.

Neſcio qua ratione impulſus autor libri de aquatilibus priſtem calderonum vocet: nam ſi anteriorem capitis partem fundo cacabi perſimilem habet, vt ille ait, qua parte πρίειν, id eſt, ſecare dicetur? nam ideo πρίστις nominatur, & à beluæ ſimilitudine nauis oblonga dicta eſt priſtis. Vergilius Æneid. 5. *Velocem Mneſtheus agit acri remige priſtim.* Vbi Seruius: Priſtis à ſectione vndarum dicta eſt: ſcindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem. Græci autem πρίσιν ſectionem, πρίστην ſectorem dicunt.

DE SERRA MARINA BELLONIVS.

Serram (vt Xiphiam, aut Gladium) appellauerunt antiqui cetaceum ac cartilagineum piſcem, magnæ interdum molis: cuius capiti quoddam veluti roſtrum adnaſcitur per medium latum, in mucronem deſinens: ad latera in multos veluti dentes vtrinque ſerratum, in quo à Xiphia præcipuè differt. Eſt enim huic plana tantùm, & nullis dentibus diſtincta excreſcentia. Proindè Serra, Indico ac magno mari frequens eſt, noſtris litoribus ignota: imò neque antiquis, nec etiam noſtris hominibus, præterquam ſolo roſtro (quod à mercatoribus iſthuc affertur) vſquam comperta. Id autem eſt longitudinis interdum tricubitalis, ſeſquipedalis autem latitudinis, per medium planè cartilagineum ac flexile: aſperiuſcula, eáque ſubcinericea cute contectum: ad cuius latera octo & quinquaginta dentes propemodum oſſeos connumerare poſſis. Sunt qui Serpentis linguam vulgari quodam errore nominant.

DE ALIO CETO OCEANI, QVEM BELLONIVS *Priſtim putat, Galli vulgò Calderonum nominant.*

A Secundum à Balæna locum obtinet, qui veteribus Priſtes, noſtris Calderonus dicitur: his quòd anteriorem capitis partem fundo cacabi perſimilem habeat: illis verò, quòd quemadmodum ſerpens, qui Priſtes dicitur omnium ſui generis ſerpentium teretior, ac pro longitudine corporis craſſior ſit: ſic & hic Calderonus inter cæteros ſui generis piſces talis eſſe conſpiciatur: omnino enim Balęnam refert, niſi quòd corpore eſt magis tereti, neq; ita oblongo.

B Priſtes duo poſtremis annis allati ſunt Lutetiam, quorum alter nongentas libras grauis, populo Pariſino væniit: alter Franciſco regi oblatus, atque ab ipſo ſui corporis cuſtodibus Heluetiis diſperſus, permultos in ſummam admirationem adduxit. Huius igitur piſcis cùm talis ſit cutis, adeps, caro, lingua, pulmones, eiuſdemque ad eſum, & victum naturæ, vt Balænam ementiatur: nihil prætereà ſubiungere poſſum, quod non in Balæna dictum fuerit, atque in Orca & Delphino rurſus explicaturi ſimus. Hoc à Balæna differt, quòd nullas prætenturas habeat, neque tam vaſta corporis mole, figuráque ſit magis tereti. Itaque ex ſuperiore pictura nouam aliquam apud te confingere poteris, quam tibi proponas. Hæc Bellonius.

Calderonum à Gallis dictum (quem Gillius phyſeterem exiſtimat, quòd plurimum aquæ eructet) Rondeletius hoc tantùm argumento priſtem eſſe negat, quoniam roſtrum ei craſſius obtuſiúſque (anterior ſcilicet roſtri pars fundo cacabi perſimilis) à Bellonio tribuatur, quàm vt eo aquas ſecare poſſit: quod tamen veterum nemo de priſte ſcripſit. Alias igitur cauſas quæremus, cur non ſit priſtes: ex quibus vna fortè fuerit magnitudo, Calderono non tanta, quanta in priſte requiritur. altera quòd Calderoni in Oceano Gallico non infrequentes ſunt: priſtin verò Plinius in Indico mari maximum animal facit, in Gallico oceano phyſeterem. Verum hæ coniecturæ potiùs quàm validæ rationes contra Bellonij ſententiam ſunt: validiores tamen quàm vnica illa, quæ vt Calderonum priſtin faceret, eum induxit: nempe nomen priſtæ ſerpenti commune, cuius formam quoque corporis teretiorem, próque longitudine ſua craſſiorem, quàm in aliis ſerpentibus, Calderonum referre ait. Ego verò tale nihil quicquam à veteribus proditum reperi: nec priſtem ſerpentem vllum legi, ſed preſterem. Preſter ſerpens (inquit Wottonus) alius videtur quàm dipſas. hic ſi quem percuſſerit, diſtenditur, enormíque corpulentia necatur extuberatus. Huius exemplum præclarum eſt apud Lucanum Narſidius à preſtere percuſſus. At Ælianus, Dipſadem (inquit) audio ab aliis preſterem vocari, aliis cauſonem, &c. de animalibus 6.51. Idem libro 17. cap. 4. quæ ſigna & ſymptomata ab hoc ſerpente morſos ſequantur, edocet. Bellonij ſententiam ampliùs confirmaret noſtra, ſed ne ea quidem ſatis: preſtin & nomine & reipſa phyſeterem referre: & quoniam phyſeter præ cæteris aquas eructat, idémque Calderonus facit, poterit aut phyſeter, vt Gillius putat, aut preſtis videri. Sed rem in medio relinquamus.

Preſter ſerpens.

PHYTARVS apud Plinium in Catalogo piſcium, libro 32. cap. vltimo, (vt Wottonus & Rondeletius legunt. editio noſtra iôta habet in prima,) dictionem corruptam eſſe non dubito. nam & ab alio nemine nominatur: & Grammatici negant in duabus ſyllabis proximis intercedente vocali, duas ex denſis conſonantibus ſcribi poſſe. Citharus quidem ſuperiùs ab eo nominatus erat: & hoc in loco nomen aliud, ſimiliter à p. litera incipiens, tractationis ordo poſtulat: vt ſunt, Pſygrus, Pſorus, Pſoropetalus, Pſen: nam & hæc piſcium nomina hoc elemento initiali ſcribenda, Plinius omiſit.

PHYXICINVS nominatur apud Athenæum libro 9. cum aliis piſcibus: φυξίκινος ὅλος, κορακῖνος ὅλος, ἠλακατῖνος, &c.

PICA

PICA Κίσσα, auis eſt & piſcis, Heſychius.

PICVS vel PIGVS vulgò dictus piſcis in Verbano & Lario lacubus, deſcriptus eſt ſuprà, inter Cyprinos, pag. 315. Sed à Gallis quoque marinus quidam piſcis vulgò ſic nominatur: de quo Bellonij verba ſubiiciam. Inter ſaxatiles piſces, quos Maſſilia Roquaux vocat, vnus eſt colorem habens varium, ad Cynedum propius accedens, qui vulgò Vn Pic, vocatur. Sed quum multa in eo non obſeruauerim, paucula hæc dixiſſe ſatisfuerit. Frequens inter ſaxatiles piſces Maſſiliæ reperitur. Noſtri & Hiſpani Pelamydem Sardam Bize nomine communi cum amia ob ſimilitudinem vocant, nonnulli Pigo, Rondeletius.

DE PINNA MAGNA, RONDELETIVS.

IN CONCHARVM claſſe cenſendæ ſunt Pinnæ & Pernæ: ex duabus enim teſtis componuntur. à Mytulorum figura non multùm alienæ ſunt. (Byſſo alligantur.) Cancri in his naſcuntur, vt in Mytulis gurgitum. Dicemus autem primùm de pinna magna, ex qua reliquæ dignoſcentur. A

Pinnam Latini vocant, ſeruata Græcorum appellatione, à quibus Πίννη & Πίννα dicitur, fortaſsè à ſordibus, quibus ſemper obducta eſt. πῖνος enim ſordes ſignificat & πιναρὸς ſordidum. A Maſſilienſibus Nacré vocatur, à Genuenſibus Pinna lana ob byſſum: à Venetis Aſtura nomine communi aliis multis conchis. B

Pinna duabus grandibus patula eſt conchis, ad cubiti magnitudinem accedit, tantam Romæ vidi. Hac paulò minorem mihi Piſis oſtendit Guinus medicus præſtantiſſimus. In noſtro litore pedali ſunt magnitudine. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partem multò magis acutam & longam habet, quoniam in arena vel in cœno affixa viuit. Teſta foris eſt aſpera, colore fuſco, intus nitidi & argentei ſplendoris, ſi in arena vixerit Pinna: ſi in cœno, colore eſt magis flaueſcente, & minùs ſplendente. Ab inferiore & ſtrictiore parte in amplam latitudinem extenditur: illic arctiſſimè clauduntur teſtæ, hîc facilè diducuntur. Intus multum eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, veluti in Mytulis. Pinnæ in arenoſis & cœnoſis locis proueniunt, ex byſſo alligantur. Eſt autem byſſus hîc molliſſima (C) & delicatiſſima lana, dicta à ſimilitudine eius ex qua diuitum pretioſiſſimi panni conficiebantur: vt de diuite in Euangelio legitur, qui induebatur purpura & byſſo: quo in loco quidam ineptiſſimas interpretationes finxerunt. Pinnarum byſſus à Mytulorum byſſo tàm differt, quàm ſtupa cannabina à tenuiſſimo & delicatiſſimo ſerico. Eius magnitudo Pinnarum magnitudini reſpondet: in maximis enim pedem vnum longus eſt, in aliis breuior. Eius vſus eſt non vt eo alimentum trahatur, *(vt Bellonius ſentit,)* neque vt per id capillamentum limus ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligatur: Prætereà ſuperiorem & latiorem partem aperit alimenti hauriendi cauſa, & recludit. Quis eſt igitur byſſi vſus? Eum ſic docet Ariſtot. libro 5. de hiſtoria cap. 15. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσι. Pinnæ rectæ locis arenoſis cœnoſiſque ex byſſo proueniunt. Quo ex loco emendandus eſt Athenæi locus lib. 3. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυθοῦ, legendum enim βύσσου pro βυθοῦ. His addimus Pinnam byſſo alligari proximis corporibus, vt firmiùs ſubrecta ſemper ſtet. In pinna reperitur Pinnother ſiue Pinnophylax. Sed quæ de Pinnæ & Pinnotheris ſocietate fabuloſa referuntur, ita refutauimus alibi, vt ſuperuacua nunc fuerit de his oratio.

Nunc

F Nunc de earum ſubſtantia. Athenæus: Αἱ δὲ πίνναι οὐρητικαὶ, τρόφιμοι, δύσπεπτοι, δυσανάδοτοι ἐοίκασι δὲ αὐταῖς καὶ οἱ κήρυκες. Lib.18.cap.25. Pinnæ vrinas pellunt, multùm alunt, difficilè concoquuntur & diſtribuntur. Similia autem ipſis ſunt Buccina. Paulò pòſt ſubiungit, Pinnam mediam eſſe inter Purpuras & Buccina. Huius & Buccini partes duas facit idem Athenæus, & diuerſam ipſarum naturam explicat. Cùm de Purpuræ & Buccini ſubſtantia dixiſſet, ſubdit. Ὧν οἱ μὲν τράχηλοι, εὐστόμαχοι· δυσκατέργαστοι δὲ, διὸ τοῖς ἀσθενοῦσι τὸν στόμαχον οὐκ οἰκεῖοι, δυσέκκριτοί τε καὶ μέσως τρόφιμοι. Τούτων δὲ αἱ μήκωνες λεγόμεναι πρὸς τοῖς πυθμέσιν, ἁπαλαὶ, εὔφθαρτοι, διὸ τοῖς τὴν γαστέρα ἀσθενοῦσιν οἰκεῖαι. Horum tracheli ventriculum (*ſtomachum*) iuuant, difficilè concoquuntur: ob id imbecillo ventriculo inutiles ſunt, aluum motantur, & mediocriter alunt. Mecones verò quæ dicuntur, in imo ſitæ, teneræ ſunt, facilè corrumpũtur, qua de cauſa iis qui imbecillo ſunt ventriculo inutiles ſunt. Hîc

Τράχηλος quid. pro οἰκεῖον repoſuimus οὐκ οἰκεῖοι. Τράχηλον non ceruicem, aut collum cõuertimus, quo carent oſtracoderma omnia, & piſcium reliquorũ maxima pars: verùm hîc τράχηλος pars eſt in pinnis & Buccinis dura, neruoſa, ſiue callus cui reliqua caro innititur, proportione vertebris reſpondens, ob id ex ſimilitudine τράχηλον appellari puto, quemadmodum etiam mediam mali partem ſic vocari author eſt Athenæus lib. 11. Neque verò ſumi hîc poſſe pro Conchæ ſpecie manifeſtum eſt vt alibi ſumitur apud eundem Athenæum libro 3. quam Spondylium ab aliis nominari diximus.

Μήκων quid. Μήκων quid ſit in Conchis & turbinatis declarat Ariſtoteles libro 4. de hiſt. cap. 4. Ἔστι γὰρ ἡ μήκων οἱονεὶ περίττωμα πᾶσι τοῖς ὀστρακοδέρμοις τὸ πολὺ αὐτῆς. Gaza ſic vertit: Quod papauer appellamus quaſi materia vacans, atque excrementitia magna ſui parte, in omnibus teſtaceis generibus ineſt. Et Paulò pòſt: Τὴν δὲ μήκωνα πάντα ἔχει ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδὲ ἴσην, οὐδὲ φανεράν. Papauer omnia habent, ſed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifeſtum. Sunt qui μήκωνα ex Ariſtotele lib. 9. hiſt. cap. 2. pro piſcis ſpecie vſurpârint, ſed non ſine errore, vt alibi docuimus.

C Pinnæ ſemper ouum continent, aliquando maius, aliquando minus, pro lunari poteſtate. Ouum autem illud eſt quale in Echinis Oſtreiſque, non quod ad generationem confert, ſed quod melioris tantùm nutricationis indicium eſt, quale eſt in ſanguine præditis pingue (*Ariſtot. Vide plura in Purpuris.*)

Lib 9.cap.35. Pinnæ ſponte proueniunt. In his vniones reperiuntur in Acarnania, authore Plinio, ſed non laudati. Seniores & maiores Pinnæ duriores ſunt: minores, teneriores, pleniores. In locis tranquillis naſcuntur vento non perflabilibus, maximè vbi aqua dulcis mari permiſcetur. In locis in quibus mare fluit & refluit vix reperias: in Græcia, plurimas: in Italia, in Gallia noſtra Narbonenſi raras.

F. Hyeme meliores ſunt, & elixæ aſſis. Sunt qui vino & aceto maceratas molleſcere aiunt, ſed flatus gignere, quod verum eſſe non poteſt, cùm vinum flatus diſcutiat: niſi ea ratione qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur.

DE PERNA, RONDELETIVS.

NATVRA in Concharum varietate luſit, vt ex vnius generis formis pluribus, veluti Tellinis, Oſtreis, Myacibus liquet, de quibus priùs diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non eſt. Pinna enim altera eſt quam hîc proponimus, vt ex figura conſpicuum eſt.

A Perna à Plinio lib. 32. cap 11. vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſſimæ, ſtant velut ſuillo crure longo in arena defixæ, hiantéſque quà limpitudo eſt, pedali non minùs ſpatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. (Quæ omnia in eam quam expreſſam hîc proponimus, maximè competunt, præſertim figura ſuilli cruris vnde nomen habet: dicuntur enim pernæ tàm priores quàm poſteriores coxæ porcinæ ſalitæ.) Neque abſurdè quis exiſtimaverit eius generis Pinnam hanc eſſe, in qua vniones naſci ex Theophraſto tradit Athenæus lib. 3. Theophraſtus (inquit) in libro de lapidibus ſcribit ad hunc modum. Inter gemmas pretioſas margaritæ ſunt naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt ſumptuoſiſſima monilia. Eas generat Oſtreum Pinnis ſimile, ſed minus, (*hæc verba, ſed minus, Athenæus quidem habet: ſed in vulgatis codicibus non habentur,*) tam magnas quàm eſt magnus piſcis oculus.

B Huiuſmodi Pinna parua in mari noſtro reperitur, & in ea vniones parui. Intus caro ſuperiori ſimilis,

F niſi quod trachelo caret, id eſt, mediâ illa parte dura & neruoſa. Tota igitur intus mollior eſt, ad coquendum facilior. Hoc illud eſt quod intelligit Plinius, quum dicit: Intus pro ſpondylo grandis caro eſt:

Spondylus. Spondylum appellans callum ſeu carnem duriorem & interiorem Oſtreorum, quo nomine alibi vſus eſt, quum loquitur de ſpecie Oſtreorum; neq; in luto capta, neq; in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui atq; non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo.

DE PINNA PARVA, RONDELETIVS.

A B CONCHA hæc & figura, & victûs ratione, & byſſo Pinnæ ſpecies eſt, magnitudine differt, & eo quòd antequam ex acuta & ſtricta parte in amplitudinem extendatur, excauata eſt.

C In cœnoſis & arenoſis viuit defixa.

F Carnem intus duram habet, quæ virus reſipit.

G Omnium Pinnarum reſtæ eandem cum Mytulorum teſtis facultatem habent.

DE BYSSO (TERRESTRI EX ARBORE, *& marino ex Pinna,*) *Rondeletius.*

IN ſacris Bibliis byſſi & byſſinarum veſtium fit aliquoties mentio, atque etiam in prophanorum libris. In quibus cùm Theologorum atque aliorum ſententiæ variæ ſint, conſentaneum fuerit quid de hac re ſentiendum ſit exponere. Byſſus duplex eſt, terrenus & marinus. De terreno byſſo Plinius: Lib.19.cap.1. Aſbeſtino lino principatus in toto orbe, proximus byſſino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaia genito, quaternis denariis ſcri-

pula

pula eius permutata quondam, vt auri. Et Pauſanias prodidit byſſum non alia Græciæ parte naſci quàm in Elide, tanta tenuitate, vt ne Iudaicæ quidem byſſo cedat, etiam ſi colore minùs rufet quàm Iudaica, quæ colorem & ſplendorem auri referebat. Erat igitur lini non lanæ ſpecies, ex Plinio & Pauſania, in Græcia & Iudæa naſcentis. Ex ea veſtes atque alia ornamenta contexebantur byſſina, quæ vt aurum fulgebant. Vnde illud Exodi capite. 26. Fecit & velum ex hyacinthino ſerico, purpureo, coccino bis tincto, & byſſo torta, cherubin fecit in ipſis opere polymito. Et mox: Fecit quoque velamen in oſtium tabernaculi ex hyacinthino ſerico, purpureo, coccino bis tincto, & byſſo torta, opere Phrygio. Iulius Pollux aduerſa de byſſo tradidiſſe videtur. Porrò byſſina quoque (inquit) & byſſus lini quædam ſpecies apud Indos. Nunc apud Ægyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua veſtem confectam lino maximè ſimilem eſſe quiſpiam dixerit, ſola denſitate excepta: denſior enim arbore fructus enaſcitur, nuci ſimilis, duplici munitus cortice, qua dirempta, poſtquàm inſtar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert eximitur: vnde ſubtegmen conficitur, ſtamen autem illi ſubtendunt lineum. Et Philoſtratus, Homines qui ſecundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur veſtibus: etenim linum in agris plurimum naſcitur, calciamenta geſtant ex papyro, nobiliores byſſo induuntur. Byſſum verò ex arbore naſci ferunt, quæ baſi quidem populo ſit perſimilis, foliis verò ſalici. Sed animaduertendum eſt Plinium non ſolùm linum vocaſſe id quod ex herba contuſa netur, ſed etiam quod ex fruticibus & arboribus carpitur. Superior pars Ægypti, inquit, in Arabiam vergens, gignit fruticem quem aliqui Goſſipion vocant, plures Xylon, & ideo lina (*fortè lana legendum: nam & Pollux ἔριον vocat*) inde facta xylina. Paruulus eſt, ſimilemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Aliud lini genus facit ex arundine, aliud è geniſta, quod etiam hodie apud nos mulieres ruſticæ conficiunt. Æthiopes Indique è malis, Arabes cucurbitis in arboribus. Quare materia omnis ſiue ex herbis contuſis, ſiue ex fructuum lanugine carpta, ad texendum idonea linum vocatur. Alter eſt byſſus marinus ex Pinna delicatiſſimus & molliſſimus, ſericę lanę comparandus, colore fuſco, à ſimilitudine byſſi Græci vel Iudaici ſic nominatus: (prius enim cognitæ ſunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ:) quem non dubito pretioſarum veſtium textui additum terreno.

Lini vox Plinio.

Lib. 19. cap. 1.

DE PINNA (MINORE) BELLONIVS.

Neſcio quam ex tribus Rondeletij Pinnis hanc eſſe dicam. videtur enim ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad Pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt paruus quidam circulus eſt, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt. per media verò linearum interſtitia, multi exigui circuli, o. vocalis qua ſcribi ſolet circunferentia paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Huic picturæ ego ſimilem ferè à Cor. Sittardo quondam accepi.

Pinnarum alteram minorem, alteram autem maiorem agnoſcimus. Minor bonitate præſtat. Concharum generis ſunt. Vtraque duabus grandibus patulis conchis conſtat. Vulgarem nomenclaturam in Græcia retinent, antiquæ ferè perſimilem: quæ quòd byſſum, vel ſericum lanæ conſimile gerunt, Genuenſibus Pinnæ lanæ appellantur, Maſſilienſibus Nacre, Venetis Aſturæ. Sed & multa quoq; conchylia eodem hoc nomine appellare ſolent. A

Rarò Venetiis conſpiciuntur, Romæ multò rariùs, nunquam Lutetiæ: cùm tamen alibi nautæ lintres plenos in forum piſcarium (vrbium Græcarum potiſſimùm) aduehant ac diuendant. *Vbi.*

Ambæ teſtæ intus argentea terſitudine reſplendent: minor foris magis albicat, intus autem ad cæruleum accedit. Cæterùm qui Pinnam nunquam viderit, Mytulum pedem longum & ſemipedem latum ſibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino quo Mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt: atque eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuáſque continuò cardine toto latere annexas claudit ac reſerat, qua inquam parte planior eſſe conſtat. Qua autem parte ſeſe in latum expandit, eâdem byſſum, id eſt laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum, prædurum, ac nigrum, quod lapillis affigitur, limúmque ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cùm Pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuámque internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior Pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunque tres Pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimùm vnum. B

Fruſtrà creditum eſt Pinnam piſciculis ali, morſúque à Pinnophylace admoneri, concludere conchas, & intus piſces exanimari. Quod ſi quidem verùm eſſet, oporteret omnibus intus ineſſe Pinnophylacem: ſed decem aperies, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. C

Cùm itaque iis, quas dixi rebus nutriatur, indigenæ quoties Pinnas incoquunt, ſtomachum inde auferunt, quod non quidem in crudis, ſed iam coctis, Corcyrenſes efficiunt: multis nanque modis edi poſſunt. Sunt enim qui in reſta modico pipere & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſſe puto. ea nanq; quæ ex iure incoquuntur, guſtui non ita placent. F

Pinna rarò ſemipedalem (*ſeſquipedalem fortè. nam ſuperiùs ſic ſcribit: Qui Pinnam nunquam viderit, Mytulum pedem longum & ſemipedem latum fingat, &c.*) excedit longitudinem. Neruos habet, quos nonnulli (vt Plinius in Perna) ſpondylos (*aliter ſpondylum in Pinnis Rondeletius interpretatur*) vocant, quibus vtraq; valua ſoluitur ac contrahitur. Genus hoc Venetiis non viſitur: tamen in Propontide latera eius ſinus, qui Nicomediam fertur, quà terram pertingunt, Pinnarum frequentia criſpa apparent. B

DE MAIORE PINNA, (QVAM ET PERnam vocat,) Bellonius.

Rondeletio Perna minor eſt, quàm Pinna.

Maior Pinna pelagica eſt, rugis profundis caret: duriore cruſta contegitur, bipedalis ſæpiſſimè inuenitur: Pinnophylacem vt minor alit: vliginoſo ac paluſtri tractu naſcitur, profundiore gurgite immergitur: multùm ingrati ſaporis. B C

C Ambæ cùm ſubrectæ in terram defixæ ſunt, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles byſſum vocat) alliciunt. Sua ſede non dimouentur quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cùm eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt.

B Cuſpidata valuarum pars quinque digitorum profunditate humi defixa, reliquum corpus erectarium in ſublime ſuſtinet: non quòd radices ibi habeat: nam vndique continua eſt, nullo foramine hiulca, nec in rimam aliquam dehiſcens. Pars autem quæ à terra eminet, in latitudinem protenſa eſt, atque in ſuperficie rotundatur: quemadmodum ſi ab vtroq; latere ſemicirculatem lineam ſecueris, reliquum triangulum, ab ima parte in acutum tendentem efficies. Labra ſunt illis in gyrum tenuia, duabus grandibus patula conchis, intus pellucidis, foris ſcabris. Ariſtoteles quinto de hiſtoria, tradit hanc cuſtodem aliquem continere, multisq; accidere, vt plures ſecum etiam tales comites habeant.

COROLLARIVM

A Pinna, ſic enim Græcè dicitur, duabus grandibus patula conchis, Cicer. Πίννη, Oppiano, Athenæo, & aliis dicitur, Iſidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accuſandi caſu πίνναν dixit. Ab vtroque genitiuus πίννης fit, per η. non πίννας, vt apud Suidam legitur in Πιννοτήρης. Oppiano, & in Lexicis Græcis Heſychij, & aliorum πίννα impropriè piſcis dicitur, cùm potiùs ſit, vt in iisdem ſcribitur, ὀστρεώδες κογχύλιον. alicubi malè per ν. ſimplex πίνα. Πίνναι à Cratino nominantur cum oſtreis. Concha Ægyptia patalios cognomine, quam & pinnam vocat Democritus, Hermol. Pinnam Neapolitani Pernam appellant, Siculi Lanam pinnulam, Gil. Venetiis Naſtura dicitur, Maſſar. Germanicum nomen fingo, ein Steckmuſchel: quòd altera eius pars (acutior) fundo infixa ſit: ein Hammemuſchel art / vel circunloquor, ein Perlenmuſcheln art / hoc eſt conchæ margaritiferæ ſpecies. Eſt & inter fluuiatiles concha quædam oblonga, (ea opinor quam exhibui ſuprà in fine pag. 265.) quam Bellonius apud me cùm vidiſſet, pinnam fluuiatilem appellandam cenſebat, quòd & erecta ſtare, & margaritas continere ſoleat.

Pinna fl.

B Pinna in Acarnania vniones gignit, Plinius. Africanas multò maiores quàm circa Europam eſſe audio. In Oceano an ſint dubito, quoniam Bellonius Lutetiæ nunquam haberi ſcribit: & Rondeletius in locis (mediterranei) in quibus mare fluit ac refluit vix reperiri: id autem vbique (ni fallor) circa Oceanum contingit. Pinna duabus grandibus patula conchis, Cicero. Pinnæ teſtas habent ſcabras, Ariſtoteles: nec ſtriatas, Wottonus. Ἡ δὲ πίννη, λεπτόστομον, Athenæus ex Ariſtotele. hoc eſt, Pinna labris tenuibus prædita eſt. Interiorem pinnæ partem Epænetus ait μήκωνα vocari, Athenæus. Tracheli quí nam in Pinnis ſint, Rondeletius docet. Trachali appellantur muricum ac purpuræ ſuperiores partes: vnde Ariminenſes maritimi homines cognomen traxerunt, Trachali, Feſtus.

C Cyclops attulit pinnas, Ἃς κατὰ φυκότειχος πέτρης λευκὸν τρέφει ὕδωρ, Matron Parodus. Naſcuntur in limoſis ſubrectæ, Plinius. Pinnæ in mari adhærent: euulſæ viuere præterea nequeunt, Ariſtot. Radice innituntur, & nunquam ſedem in qua hærent, ſponte mutare valent, Idem. Iſidorus quidem apud Athenæum pinnas hyeme ſcribit, εἰς τὰς ἐμβυθίους θαλάσσας δύειν: & rurſus τὴν ἐμβύθιον πίνναν vniones maiores ac puriores ferre: τὴν δὲ ἐπιπολάζουσαν καὶ ἀνωφερῆ. eò quòd radiis Solis feriatur, deteriores colore, & minores. ſed Rondeletius in Margaritis (ſuprà, pag. 525.) hanc opinionem refellit, & immobiles eſſe oſtendit pinnas. Pinnæ cùm in Concha gignantur, paulò pòſt intra eandem concham ſibi inuicem iunguntur. quare Ægyptij hominem mulieri ab ineunte ætate iunctum innuentes, pinnas prægnantes pingunt, Orus 2.105. Pinna in Acarnania gignit margaritas, Plinius.

Perpenſus Ariſtotelis locus.

Pinnæ erectæ locis arenoſis cœnoſisq; ex byſſo, id eſt villo, ſiue lana illa pinnali proueniunt, Ariſtoteles lib. 5. cap. 15. interprete Gaza. Græcè legitur, ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. quem locum Athenæus repetens pro βύσσου habet βυθοῦ: hoc ſenſu, rectæ naſcuntur è vado, vel è profundo. Plinius in huius loci interpretatione hæc verba præteriit. Rondeletius cum Gaza legit βύσσου, vertitque ex byſſo: & vocem βυθοῦ apud Athenæum deprauatam putat. pro qua ego confirmanda, quæ nunc ſe offerunt adferam, non tam vt Rondeletij iudicium infirmem: quàm vt alios ad diligentiorem huius loci conſiderationem inuitem. Lanæ quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. ſolus, quod ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. ſed byſſus cum pro lana accipitur, fœminini generis eſt. itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. Ἴωνες τὸν βυθὸν, βυσσὸν (malim βυσσὸν) λέγουσι, Scholiaſtes Ariſtophanis. Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τοῦ, & parùm refert βυσσοῦ an βυθοῦ legas: eadem enim horum vocabulorum ſignificatio eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σσ. in θ. vel contrà, tranſitus librariorum. à byſſo fundum vel vadum ſignificante, compoſitum eſt abyſſus. fortè & vadum Latini à bytho Græcorum idem ſignificante deduxerint, β. in u. mutato, vt in βαδίζω, vado: & th. in d. vt in θεὸς, deus. A Latino autem vadum, Germani boden deriuarunt, niſi quis malit à Græco πέδον. Plinius quidem vadum pro maris fundo frequenter accipit. ſed βυσσὸς in hac ſignificatione oxytonum eſt, oporteretq; in genitiuo legi βυσσοῦ circumflexum, non paroxytonũ vt euulgati codices habent. Reſipſa etiam commodiùs intelligi mihi videtur, ſi Pinnæ è vado (cui ſua radice hærent) quàm ſi è villo ſuo naſci dicantur. A vado quidem recta procedunt, villus eis ad latera eſt. Ad hæc villum potiùs è pinna naſci dixerim, quàm pinnam è villo. Villus enim hic pinnæ ſubſeruit & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem ac latiorem partem aperiendo recludendoq;, alimenti hauriendi cauſa, Rondeletio teſte. Oppianus quoq; cùm canit de pinna, Ὄστρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, & Nicander Colophonius pinnam nominans cum oſtreis ſeu conchis, βυθοῖς ἅτε βόσκεται ἅλμης, ad Athenæi lectionem accedunt.

Byſſus lana.

His aliquid addamus de byſſo lana. Pollucis è libro 7. cap. 17. verba quædam recitauit tranſlata Rondeletius. ſed nos Græca recitemus integra, conferendi cauſa. Ναὶ μὴν καὶ τὰ βύσσινα, καὶ ἡ βύσσος, λίνου τι εἶδος παρ' Ἰνδοῖς. Hæc ſolùm de byſſo. nam quæ ſequuntur de lana xylina ſunt, non ad byſſum pertinent, vt Rondeletius putauit: Ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ ξύλου τι ἔριον γίγνεται, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λινοῦ (fortè λίνῳ vel λινῇ) ἄν τις μᾶλλον φαίη προσεοικέναι, πλὴν τοῦ πάχους. ἔστι γὰρ παχύτερος. (Repono, ἔστι γὰρ παχυτέρα, & mox punctum addo.) τῷ δένδρῳ (addo δὲ) καρπὸς ἐκφύεται, καρύῳ μάλιστα προσεοικὼς, τριπλῷ τὴν διάφυσιν: ἧς (ſcilicet διαφύσεως) διαστάσας, (lego διαστάσης,) ἐπειδὰν ἐνανθῇ (ἀναθῇ) τὸ ὥσπερ κάρυον, ἔνδοθεν ἐξαιρεῖται τὸ ὥσπερ ἔριον, ἀφ' οὗ κρόκη γίνεται, τὸν δὲ στήμονα ὑφιστᾶσιν αὐτῷ λινοῦν. Hæc ita à nobis diſtincta ac emendata intellectu facilia ſunt. Coccóque

tinctum

tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum, Plinius lib. 9. cap. 41. vbi Maſſarius, Antiqua (inquit) lectio vt fieret byſſinum, *(noſtra editio habet, hyſginum)* ſcilicet cocco & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bis byſſinum, vt duplex ſit. vnum naturale, & ſuæ pulliginis ex byſſo lino, aut lana illa pinnali quæ byſſus etiam vocata eſt. alterum tincturæ artificio factum, vt edocet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctas, mox & cocco tingere mos erat: aut contrà cocco tinctum Tyrio tingere, vt fieret byſſinum. De byſſo autem lana Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Pinnæ, inquit, erectæ locis arenoſis cœnoſiſq; ex byſſo, id eſt villo, ſiue lana illa pinnali proueniunt, colore luteo, ac perlucido. *(Verba hæc de colore byſſi, non Ariſtotelis ſunt, ſed Maſſarij:)* Fiunt ex ea precioſiſſimæ veſtes byſſinæ appellatæ: & byſſinum eiuſmodi color, qui aliquando etiam dicitur byſſus. hoc fit, ſi cocco tinctum, vt diximus, Tyrio tingatur, Hæc ille. Plura in Græcis dictionariis reperies. Sed nos etiam paſſim obſeruata quædam addemus. Cardanus byſſinum lini ſpeciem eſſe ſcribit, tenuiſſimam, validam, & ſplendidam. quæ vt veriſimilia mihi videntur, ita authorum teſtimonia in eo deſidero. Byſſina ferè vt aurum fulgebant, Ant. Thyleſius. Solebat quidem byſſus (vt & alia precioſa lini genera, & ſericum) purpura tingi, cuius perquam ſplendidum fuiſſe colorem legimus. poterat tamen aliis etiam coloribus tingi. Maſſarius ex Pinnæ villo, qui lutei ac perlucidi coloris ſit, byſſinas veſtes fieri ſolitas ſcribit: ſed ſine authore. Pauſanias prodidit, byſſum Iudaicam colorem & ſplendorem auri referre. Heſychius byſſinum, purpureum interpretatur: Varinus coccinum, vel pro hyſge vſurpatum colorem. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (malim αὔξειν) μεμιγμένον: βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκου χιλαμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε, Plutarchus in libro de oraculis defectis. quòd ſi crocus admiſcebatur, veriſimile eſt croceam vel omnino vel aliqua ex parte eam tincturam fuiſſe: quamuis neceſſarium non eſt. potuit enim exiguum aliquid croci glauci (ſplendidum interpretor) admiſceri, ad excitandum ſplendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliud plerunque, & ab iis vnde miſcetur, diuerſum producit. Iulius Cæſar Scaliger byſſinum colorem ſub ſpeciebus flaui nominat. Aureo (inquit) proximum ſtatuunt byſſinum à byſſo lini genere. nunc quoque ex ſericis filis crudis quiddam ſimile texunt. In ſacris literis byſſi colorem aliqui pro candido accipiunt: quòd is fortè natiuus ſit eius color, antequam tingatur. ſed authores non ita vſurpant. Byſſi ab Hebraico Buz (quod legitur 1. Paralip. 4.) ſumptum apparet. in Munſteri lexico trilingui, ſcheſch etiam, שש, pro byſſo legitur. Eleorum regio byſſo alendæ idonea eſt. ſerunt & cannabin, & linum, ac byſſum, qui terram ad ea aptam habent, Pauſanias ad finem Eliacorum. Et in Achaicis: Mulieres Patris pleræque viuunt è byſſo, quæ in Elide creſcit. redimicula enim & veſtes alias inde texunt. Non probo quod alibi ſcribit Cardanus, byſſinum colorem eſſe lini, & parum à glauco differre: (etiamſi vel glaucus vel candidus, (vt dixi) naturalis eius color eſſe poteſt.) Amorge color eſt ſimilis byſſo, Euſtathius. Ἀμοργὶς, σφόδρα λεπτόν ἐστι ὑπὸ (κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον, Suidas. Clemens in Pædagogo amorgina & byſſina, ceu precioſiſſima, pariter nominat. De amorge & carpaſo vel carbaſo, plura dicemus in Purpura H. e. vbi de purpuræ tinctura ex herbis agetur. Δελφῖνες φοβέουσι, καὶ ἱεμένους ἐπὶ βύσσαν Τρωπᾶσθαι, &c. Oppianus Halieut. 5. ego pro βύσσαν legerim βυσσὸν, id eſt, profundum. Robertus Stephanus byſſum interpretatur Gallicè creſpe: quòd lini genus noſtri ex vrticis fieri aiunt. peplum inde factum vidi, ſubluteum, filis ſubtiliſſimis, durinſculis, nulla lanugine: vnde fit, vt maculæ (vt ita appellem) ſemper pateant, & tranſpareant.

Pinna nunquam ſine comite naſcitur, quem pinnoterem vocant, alij pinnophylacem. is eſt ſquilla parua. alibi cancer dapis aſſectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant illi protinus, & vbi licentiâ audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu læui ſignificat. Illa ore compreſſo quicquid incluſit exanimat, partémque ſocio tribuit. Quo magis miror, quoſdam exiſtimaſſe, aquatilibus nullum ineſſe ſenſum, Plinius. Pinna animal marinum, è genere concharum eſt, pandit ſeſe hiatu teſtatum, & carunculam extra conchas eminentem, ex ſeſe prætendit, tanquam eſcam circunnatantibus piſcibus. Cum Cancro comparandi cibi ſocietatem facit, eámque ob rem Cancer cùm piſcem quempiam adnatare videt, illam leuiter morſu admonet, tum Pinna magis ac magis ſuas conchas patefacit, intráque eas piſcis adnantis caput recipit, comprimítque: & piſcem ita captum in cibo conſumit: (Gillius addit, partémque ſocio tribuit,) Ælianus de animalib. 3. 29. Pinnæ cuſtodem intra ſe continent, aut ſquillam paruam, aut cancellum: quo quidem cuſtode priuatæ pereunt breui tempore, Ariſtot. Cancri parui (Pinnophylacis) in Pinna iconem ex Rondeletio dedimus ſuprà, pagina 159. vbi plura de hoc animalculo leges, item in Corollario: & mox ſequenti capite de cancello, &c. quidam enim non benè diſtinguunt. D

Pinnæ optimæ ſunt tenellæ, plenæ carnoſæque, quæ in limoſis herboſiſque (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis ac vento carentibus: teneriores enim hîc naſcuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vere & æſtate capiuntur, aliis præſtant. ſunt enim & ſuauiores & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem, candidam ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptioníque renitens: collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur. elixis aſſæ duriores euadunt, præſertim ſi vino fuerint aſperſæ. Earum autem caro quæ in vino & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt, ſed flatus generat: Wottonus ex Oribaſio, vt apparet ex Indice in quo authores nominat. Alexis Comicus pinnas, cochleas, &c. cibis Venerem mouentibus adnumerat. Vide ſuprà in Cochleis G. F

Strombi, pinna, echinus, iuuant contrà dorycnij venenum, Nicander.

Πίννα dicta eſt à ſordibus, quæ Græcis πῖνος dicuntur, Varinus in Πλώιμος. Græci quidem filum quoque πῆνον vocant. vnde verbum πηνίσασθαι, & noſtris fortè Spinnen / quod eſt fila ducere, ſ. initiali abundante, vt à parcere fit ſparen: à pandere, ſpannen: à paſſere, ſpar / &c. Sunt autem fila quædam pinnis adnata, villi alicuius inſtar. vnde à Genuenſibus Pinna lana vocatur, ita fortè vt arbor agnus caſtus à quibusdam recentioribus, Latina voce ſubiuncta præcedentem Græcam interpretante. Pinna piſcis margaritarum, interdum pro ipſa margarita, Syluaticus. Φωλεὰ πίννης cum aliis conchis nominantur à Nicandro Colophonio apud Athenæum. vbi φωλεὰ fortè teſtas interpreteris. Τήθυες, σῖναι, βατὶς, ἀφύαι, Alexis apud Athenæum. pro σῖναι coniicio πίνναι legendum. Pinna Latinis longè aliud ſignificat, propriè qui- G H. a.

dem pennam auium: ſed piſcium quoque pinnæ dicuntur, à Græcis πτέρυγες. Apud Arrianum in Periplo maris rubri aliquoties nominatur τὸ πινικὸν, alicubi ὁ πινίκιος κόγχος, tanquam merx peregrina & precioſa. Ad regionem (inquit) quæ Paradia dicitur, κολύμβησίς ἐστιν ὑπὸ τὸν βασιλέα Πανδίονα πινικοῦ. vnde apparet, cõcham illam à natantibus & vrinantibus (è mari) peti ſolitam fuiſſe. Et rurſus: A duobus emporiis Perſidis, (quorum vnum Apologi, alterum Omana vocãt) in Arabiam auehitur πινικὸν πολὺ μὲν, χεῖρον δὲ τοῦ Ἰνδικοῦ· καὶ πορφύρα. Et alibi: Μετὰ τοὺς Κόλλους ἐκδέχεται αἰγιαλὸς, &c. ἐν ἑνὶ τόπῳ τεφονεῖται παρ' αὐτὴν τῆς Ἠπιοδώρου συλλεγόμενον πινικόν. Item, Ἐν Ταπροβάνῃ γίνεται πινικὸν, καὶ λιθία διαφανής. Alibi: Circa vltimum caput inſularum Papiæ, &c. in mari rubro πλεῖσαι κολυμβήσεις εἰσὶ τοῦ πινικίου κόγχου. Vranus tertio Arabicorum, vt citat Stephanus in Abarno: Ἡ χώρη τῶν Ἀβασηνῶν σμύρνην φέρει, καὶ ὄασον, καὶ θυμίαμα· γεωργοῦσι δὲ καὶ πορφυρῆν ποίνην εἰκέλην αἵματι Τυρίου κοχλίου. videtur autem pro ποίνην, legẽdum πίννην. His argumentis coniicio pinnæ vel pinici nomen communius fuiſſe, barbaræ nimirum originis nomen: non illius tantùm conchæ quam Græci pinnam vocant: niſi eius fortè genus aliud circa mare rubrum & in meridionali Oceano habeatur, è quo, tanquam è purpura precioſus aliquis color petitus ſit.

Icones. Virum qui ſe atque ſua negligenter curet, neque ſine alterius ope conſilióve poſſit conſulere rebus ſuis, oſtendere ſi vellent Ægyptij ſacerdotes, pinnam & cancrum paruum pingere conſueuerunt. nam is in pinna conditus, in vtriusque ſatagit vſum, &c. Valerianus ex Hieroglyphicis Ori, vnde nos etiam recitauimus ſuprà in Cancris paruis, pagina 160. Vide ſuperiùs in D. Eum verò qui ab ineunte ætate cœperit in petulantiam laſciuire, & munera Veneris exercere, per pinnam fœtus oſtentantem ſuos intelligebant. conchulæ enim huiusmodi in concha genitæ, antequàm excludantur, inter ſe quamprimùm coire dicuntur: vt non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur, Valerianus. Nos Ori verba retulimus ſuperiùs in C. Non quæuis tamen conchæ promiſcuè Veneri ſacræ erant: ſed elegantiores quædam, de quibus in C. Elemento diximus, à pinnis longè diuerſæ.

h. Griphus quidam obſcurus de trigla & pinna apud Athenæum exſtat. Vide ſuprà in Mullo h. ab initio.

Perna apud Plinium libro 32. capite vltimo legitur inter ea, quæ à nullo authore nominata ſcribit. Pernæ pedali non minùs ſpatio cibum venantur, Plinius vt Maſſarius & Wottonus legunt: quæ lectio mihi quoque meliùs quàm Rondeletij arridet. Perna animal eſt marinum è genere concharum: éſtque croceum, magnæ admodum quantitatis inter ipſas *(inter conchas.)* veſtitur vellere fuluo & nitido, *(fuluo & rutilo, Albertus)* valdè precioſo, & fiunt inde ornamenta veſtium & peplorum precioſa, Author de nat. rerum & Albertus. Bellonius pernam pinnam maiorem facit: Rondeletius minorem, cui aſſentior, & Germanicè circumſcribo, Ein kleinere Steckmuſchel art. Philologiam huius vocabuli, dedi in Sue F. Pernam atque ophthalmiam, horæum, ſcombrum, & mollem caſeum, Plautus in Captiuis, de perna nimirum ſuilla ſentiens.

Piren, Πειρὴν, nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur: & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod aut zoophytum aquaticum fuerit. Τοῖσί κεν ἄρμενα πάντα, παρoπλίσσαιο δὲ μῦρα, Κόρυλον, ἢ πειρῆνα, ἢ εἰναλίην ἕρπιλλαν. Grammatici, vt Varinus, πηρῖνα interpretantur teſticulum, pudendum, περίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω, πειρὶν, καὶ πηρίν: (ἢ) παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hinc coniici poteſt pirẽna Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare.

Audio in Italia alicubi Regis priapum vulgò vocari, piſciculum quendam viridem, qui decima Turdorum Rondeletij ſpecies mihi videtur.

Pitynvs, Πίτυνος, alibi tamen Pitinus legitur cum iôta in prima & media, nominatur à Numenio, hoc verſu: Χάννους, πηλάμας, ἐγχέλιας τε καὶ ἐννεχίην πίτυνον. qui alibi ſic habetur: Χάννους τε, πελίας τε, καὶ ἐννυχίην πίτινον. Sed neutra lectio probari poteſt, cùm aliâs, tum quod carmen hexametrum eſſe debebat. quare ſic emendârim: Χάννους τ', ἐγχέλιας τε, καὶ ἐννυχίην πίτυνον, (vel πιτύϊνον, vt dactylus ſit quinto loco:) interim donec integrior ab alio reddatur. Pitys arbor pinus eſt, cuius fructus πιτύϊνα dicitur apud Varinum.

Plagvsia conchæ genus videtur, cuius meminit Plautus in Rudente, his verbis: Oſtreas, balanos captamus, conchas, marinam vrticam, muſculos, plaguſias, *(alia lectio, plagoſas,)* ſtriatas. vbi plaguſiam aliqui interpretantur genus piſcis, à Græco plágium, quod eſt obliquum, dicti, quia in obliquum cedit. Sed quis literatoribus iſtis ſine authoritate credat?

Platanes Græcis hodie vulgò dicuntur piſces quidam in Macedonia ad Piſciacum lacum, aliquibus Pleſtyæ, vel Platogniæ, vt & platton in lacu Neocomenſi Sabaudiæ, quem Rondeletius balleriam, vt coniicio, vocat: & in Bernenſi agro Heluetij circa Dunum eundem ein Breitele/à latitudine nominant: & paſſerem Auſonius plateſſam. Vide ſuprà Grinadies. pag. 407.

Platanistas vocant in Gange Indiæ, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius. vbi Maſſarius: Plataniſtam (inquit) puto è cetaciorum eſſe genere, roſtro & cauda delphino ſimilem. Strabo namque ſcribit ex epiſtola quadam Crateri ad matrem Ariſtopatram, Alexandrum in Gangem vsque proceſſiſſe, & à ſe id flumen viſum affirmat, & cete in eo, plataniſtam fortè intelligens.

H. a. Loca etiam ſpacioſa latéque patentia à platani foliorum amplitudine plataniſtas Græci vocant, vt author eſt Phocion. Hippocrates platamônem, ſaxum mari extans læuigatum eſſe tradidit. Platanônes ſiue plataneta, loca platanis conſita, Idem.

Plataz & Platistacvs, vel Platiſtaticus. Vide in Coracino piſce, pag. 292. qui diuerſa pro ætate nomina ſuſcipit. Πλατίσταχος, οἰκεῖον αἰδοῖον, & piſcis quidam, Heſychius.

Platyvri piſces litorales, nominantur Oppiano lib. 1. Halieut. Τραχούρων τ' ἀγέλαι, βόγλωσσοι, καὶ πλατύουροι, Maſſarius (niſi librariorum is error eſt) non rectè platanutum ſcripſit. Nomen à caudæ latitudine factum apparet. Salmonis cauda lata eſt, vt ab ea meritò platyurus nominari poſſit, Rondeletius: non quòd ſentiret Oppiani hunc platyurum eſſe, ſed ſimpliciter. Oceani enim piſces non agnouit Oppianus. Salmo autem Oceani piſcis eſt.

Plestos Artemidorus piſciculos vocauit, quos alij hepſetos, Hermolaus.

Plestya vulgò ab accolis Strymonis dicitur, & in Macedonia ad Piſciacum lacum, piſcis, &c. Vide paulò antè in Platanes. vel potius in A. elemento cum Albis piſcibus, mox poſt Ballerum Rondeletij, pag. 25.

Plotæ Πλωταί. Vide in Murænis.

Plotes, Πλῶτες, piſces omnes: & priuatim ſpecies vna mugilum. Lege ſuprà in Corollario de Muræna A. Πλωτοὶ epitheton piſcium eſt authori Titanomachiæ apud Athenæum, hoc verſu: Ἐν δ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἐλλοί.

DE POECILIIS PISCIBVS.

Exonerat ſeſe Clitor fluuius in Aroanium, qui à ciuitate Clitoriorum non plus ſeptem ſtadiis diſtat. Piſces ſunt in Aroanio Arcadiæ fluuio (Amne per pheneum fluente) tum alij, tum qui à varietate pœciliæ (ποικιλίαι, à recto ſingulari maſculino ποικιλίας, vt Αἰνείας) appellantur. hos vocem emittere tradunt turdi volucris ſimilem. Captos equidem vidi: ſonum autem nullius audiui, quanquam in ripa vſque ad Solis occaſum permanſerim, quo potiſſimùm tempore vocem ædere dicebantur, Pauſanias in Arcadicis. Plinius exocœtum cum pœcilia confundit, ſicut admonui ſuprà in Corollario de Adonide. Mnaſeas Patrenſis in Periplo, piſces in Clitore fluuio vocales eſſe tradit: quanquam Ariſtoteles ſolùm σκάφρον (σκάρον legerim vna litera ablata: quem alij vocalem faciunt: Ariſtoteles verò hiſtoriæ 4. 9. vocem ſeu potiùs ſonum ædentes piſces plures enumerans, nec ſcari, nec porci fluuiatilis meminit. coniicere tamen licet aprum, κάπρον Acheloi iſthic ab eo nominatum, eundem eſſe quem hîc Athenæus χοῖρον ποτάμιον vocat. Euſtathius quidem hunc Athenæi locum repetens, σκάρον legit pro σκάφρον) & porcum fluuiatilem vocis eſſe compotes dicat. Philoſtephanus autem Cyrenæus in libro de admirandis fluuiis, in Aorno (*Aroanio Pauſanias*) amne per Pheneum fluente, piſces vocem turdis ſimilem ædere prodit: eóſque pœcilias vocari, Athenæus circa initium libri 8. Pœciliæ mihi videntur piſces Beiſſer alicubi Germanicè dicti, de quibus ſcripſi ſuprà poſt Muſtelas fluuiatiles, nam & fluuiatiles ſunt, & colore varij & ſonum acutum ædunt. Sunt & inter marinos galei, quorum genus vnum ποικίλους, id eſt varios & ſtellares cognominant. Ælianus de animalibus 17. 1. in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces coloribus variis diſtinctos, (τὴν χρόαν κατασίκτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni refert, qui peculiares quaſdam illi fluuio muſcas, circa ſummam aquam volitantes, appetant. Sunt autem fortaſſis trutæ vulgò dictæ hi piſces, fluuiatiles, varii, (vnde & Germanicum nomen (Foren) fortaſſis factum,) & muſcarum appetentes.

Redeo ad pœcilias vocales, quos Beiſceros vocant Germani, apud quos inueniuntur, vt Saxones & finitimi. Horum aliquot viuos Nicolaus Speicherus pharmacopola Argentinæ celebris, procul è patria ſua (Francofordia ad Oderam, ſi benè memini,) nuper in meam gratiam mitti voluit. Qui ferebat nuncius cum ſeptuaginta miliaribus Germanicis confectis Noribergam veniſſet, recente aqua fontana affuſa, in cellam hypogeon depoſuit: vnde omnes (erant autem viginti) interierunt, quòd ſi pro fontana fluuiatilem aquam eis affudiſſet, viuos ſeruaſſet.

DE POLYPIS IN GENERE, RONDELETIVS.

Πολυπους, & accuſandi caſu πολύποδα καὶ πολύπουν dixerunt Græci, à pedum multitudine. Vnde illi quoque qui Græciam nunc incolunt ὀκτάποδα vocant. Noſtri per ſyncopen poulpe, Galli pourpe. A

Polyporum plura ſunt genera. Vnum genus eſt eorum qui cæteris maiores ſunt, & notiores: cuius generis duæ ſunt differentiæ à loco ſumptæ. alij enim pelagici ſunt: & alij πρόσγειοι, id eſt, litorales, quos Plinius terrenos vocauit. hi multò maiores ſunt (inquit) pelagiis. Alterum genus eſt eorum qui parui ſunt, varii, cibo inepti. Tertium genus ἐλεδώνην vocant. à cæteris pedum prolixitate differt: & acetabulorum ordine, quem ſimplicem habet, cùm cætera mollia duplicem habeant. id genus alij βολίταιναν, alij ὄζολιν vocant, inquit Ariſtoteles: Plinius ozænam, alij ὀσμυλίαν, alij ὄσμυλον. His tribus generibus adiungit Ariſtoteles alia duo, in oſtreis ſiue conchis condita. prioris generis polypum ναυτίλον ſiue ναυτικὸν vocat, nonnulli polypi ouum, Plinius pompilum. Alterius generis is eſt, qui teſta contectus, eam nunquam deſerit cochlearum more, ſed brachia tantùm interdum exerit. Hæc ſunt polyporum genera ex Ariſtotele, in quibus diſtribuendis exiſtimauerit aliquis nos perperam duo in vnicum redegiſſe, ſcilicet ἐλεδώνην & βολίταιναν ſiue ὄζολιν, quæ videatur Ariſtoteles libro 4. de hiſt. cap. 1. ſeparaſſe. Ἔστι δὲ γένη πλείω πολυπόδων. ἓν μὲν τὸ μάλιστα ἐπιπολάζον, καὶ μέγιστον αὐτῶν. εἰσὶ δὲ πολὺ μείζους οἱ πρόσγειοι τῶν πελαγίων. Εἰσὶ δ' ἄλλοι μικροὶ, ποικίλοι, οἳ οὐκ ἐσθίονται. ἄλλα τε δύο: ἥ τε καλουμένη ἐλεδώνη, μήκει διαφέρουσα τῷ τῶν ποδῶν, καὶ τῷ μονοκότυλον εἶναι μόνον τῶν μαλακίων. τὰ γὰρ ἄλλα πάντα δικότυλά ἐστι: καὶ ἣν καλοῦσιν οἱ μὲν βολίταιναν, οἱ δὲ ὄζολιν. Quibus ſubſcribit Gazæ interpretatio. Polyporum genera plura ſunt: eſt enim quod & conſpectius & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pelagici ſunt. Et quod corpore exiguo varióque eſt, cibo ineptum. (*Item alia duo: ex quibus vnum eledonam, &c.*) Et quod eledonam vocant, crurum prolixitate diuerſum: & quod vnum ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordinem agat: cætera nanque omnia duplici calculantur. Adhæc quod alij bolitænam alij oſſolem appellant. At rei ipſius veritas paulò aliter quàm Ariſtoteles polyporum genera partiri nos coëgit. Cùm enim eundem ſemper polypum viderim & odore eſſe graui, & longiſſima brachia habere, ſimplicémq; acetabulorum ordinem, non potui non exiſtimare, bolitænam ſiue ozolin ſiue ozænam ab odore nominatum, & eledonam, eundem eſſe polypum.

Genera polyporũ ex Ariſtotele 4. aui ſ.

Lib. 4. hiſt. cap. 1

Lib. 9. cap. 29.

Eledonam & bolitænam & ozolin genus vnum eſſe.

Octona brachia ſunt polypis, πλεκτάνας vocat Ariſtoteles, quibus vt pedibus ac manibus vtuntur. Proboſcidibus carent, quibus à ſepia loliginéque disiunguntur: ſed harum defectum natura, pedum ad eoſdem vſus commodorum longitudine, penſauit. Caput iis eſt inter pedes & aluum, vt reliquis mollibus, teſte Ariſtotele: at ab iiſdem (inquit) eo diſſident, quòd paruam aluum, crura prælonga: contrà cætera ampliorem aluum, crura breuia habeant, ita vt poteſtas nulla ſit ingrediendi. Hæc pinnis natant, in illis nullæ cernuntur. Roſtro, partibus internis, gula, ventriculo, inteſtino, muti, ſepiis & loligini- B

bus non diſſimilis. Supra ventriculum veſiculam habent, & in ea atramentum authore etiam Ariſto-
tele libro 4. de hiſtor. cap. 1. & libr. 9. cap. 37. ſed non ita nigrum vt in ſepiis & loliginibus, verùm purpu-
raſcens. veſiculam hanc μήκωνα vocat Athenæus libr. 7. è qua atramentum per fiſtulam effundit ante al-
uum ſitam.

C Certum eſt polypos eodem modo quo ſepiæ ac loligines coire: nimirum ore ori admoto, & mutuo
brachiorum complexu. Polyporum igitur alter (inquit Ariſtoteles) capite vulgò dicto in terram verſo ni-
tibundóque explicat porrigítque brachia: tum alter ſuperuenit, paſſiſque brachiis ſingulis ad ſingula ſub-
iecti, iunctiſque acetabulis, adhæreſcit. Alij marem aiunt in brachio vno quod pudendi ſpeciem referat
Pars genitalis in mare. habere, in quo duo ſint acetabula maxima, neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſque bra-
chium, totúmque in fœminæ narem inſeri, (*Hæc ille: & partim qui ex eo repetiit Athenæus.*) Sed hæc ſo-
mnia eſſe anatome certo demonſtrat. Mihi ſæpiùs polypos diſſecanti, nunquam viſa ſunt acetabula iſta
maiora in vno brachio quàm in alio, præterquàm primo & maximo polyporum genere: in quo non duo
in vno brachio, ſed quatuor in quatuor brachiis acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in a-
liis generibus minimè. Quòd ſi ſemen (*per*) hæc emitteretur, neceſſe foret, meatum aliquem ab internis
partibus huc deductum: fœminam quoque eodem meatu ſemen excipere, ouáque edere: quæ fieri non
poſſe fatebuntur omnes qui polypos viderunt, & ouorum in inferiori alui loco ſitus neceſſariò conuincit,
alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca vera mihi videtur eorum ſententia, qui fiſtula parere affir-
De partu polyporum ex Ariſtot. & Athenæo. marunt. In qua opinione fuit Ariſtoteles lib. 5. de hiſtor. cap. 6. de mollibus omnibus loquens. Pariunt,
inquit, ea corporis ſui parte quæ fiſtula dicitur, & eum ſecutus Athenæus libro 7. Ὀχεύει δὲ συμπλεκόμενος,
καὶ πολὺν χρόνον πλησιάζει, διὰ τὸ ἄναιμος εἶναι. τίκτει δὲ διὰ τοῦ λεγομένου φυσητῆρος, ὅς ἐστι πόρος τῷ σώματι, καὶ τίκτει ὠὰ
βοτρυδόν. Polypi ſeſe complexi longo tempore coitum abſoluunt, quia ſanguinis ſunt expertes: pariunt
autem fiſtula, qui meatus eſt in corpore, oua racematim. Hyeme coëunt, vêre pariunt in cubilibus, vel fi-
Fœtus. ctili, vel in aliquo alio cauo, oua ſimilia labruſcæ florentis racemulis, aut fructui populi albæ, mira fœcun-
ditate. quibus ruptis, maximè diebus quinquaginta pòſt, polypi paruuli erumpunt phalangiorum modo:
quorum forma tota manifeſta quidem eſt, ſed nondum membra ſingula perſpicuè diſtincta ſunt, non-
Incubatio. nullíque adeò parui, ut nulla partium conſtent diſtinctione, ſed ad contactum moti agnoſcantur. magna
Debilitatio à partu fœmina: vel à coitu, maris: & vita breuis. pars propter imbecillitatem & patuitatem perit. Ouis polypus fœmina aliquando incubat, aliquando
cubilis oſtio aſſidens ſuper ea brachia exporrigit. Fœminam & marem à partu ita ſeneſcere debilitaríque
ferunt, vt facilè à piſciculis deuorentur, & à cubilibus detrahantur: vnde genus hoc piſcium breui inte-
rire, nec vltra bimatum (*viuere*) ſcripſit Ariſtoteles lib. 9. de hiſtor. cap. 37. Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν iti-
dem ſcripſit polypum longo coitu ita debilitari frangíque, vt vires omnino deficiant: eámque ob cauſam
in arena iacens, præda fit reliquis piſcibus, quos antea nullo negotio deuoraſſet: fœminam verò ob par-
tus dolores emori, quoniam non ſeiuncta oua vt reliqui piſces, ſed compacta racemorum inſtar edant per
anguſtam fiſtulam.

Οὐ γὰρ πρὶν φιλότητος ἀπίσχεται, οὐδ' ἀπολήγει,
Αὐτὸς τ' ἐν ψαμάθοισι πεσὼν ἀμενηνὸς ὄληται.
Καρκινάδες δειλαὶ, καὶ καρκίνοι, ἠδὲ καὶ ἄλλοι
Ὡς δ' αὔτως καὶ θῆλυς ὑπ' ὠδίνων μογέουσα
Ὠὰ διαθρώσκουσιν, ἀρηρότα δ' ἀλλήλοισι

Πρὶν μιν ἀπὸ μελέων προλίπῃ σθένος ἀδρανέοντα:
Πάντες γάρ μιν ἔδουσιν, ὅσοι σχεδὸν ἀντήσωσι:
Ἰχθύες, &c. Et mox de fœmina.
Ὄλλυται. οὐ γὰρ τῇσιν ἀποκριδὸν, οἷα καὶ ἄλλοις
Βοτρυδὸν, στεινοῖο μόγις διαΐσσεται αὐλοῦ.

Hactenus de Polypis in vniuerſum.

DE PRIMA ET SECVNDA POLYPORVM ſpecie, Rondeletius.

C POLYPVM hîc depinximus qui omnium maximus eſt & notiſſimus, cuius differentias duas eſſe di-
ximus: alter enim litoralis eſt, alter pelagicus, vitâ ſolùm, ſpecie nullo modo diſſidentes.
B Vterque igitur ore, oculis, partibus internis ſepiæ ac loligini ſimilis, brachia verò longiora habet, pro-
muſcidibus caret: aluo eſt rotundiore, ſepia latiore, loligo verò longiore. Acetabulorum in brachiis con-
tinuus eſt, & duplex ordo: quæ initio maiora, deinceps minora fiunt. Sunt etiam quatuor pedum ace-
C D tabula omnium maxima. his omnibus mira vis ineſt. Vnde Trebius Niger apud Plinium libro 9. capite 30.
negat vllum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu & ſor-
bet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit. cum in naufragos vrinatóresve impetum capit. ſed ſi inuertatur,
elangueſcit vis. exporrigunt enim ſe reſupinari. Fatuus quidem eſt polypus cùm ad demiſſam hominis ma-
num accedit: ſed rei familiari proſpicit, cùm omnia colligat, & veluti in domicilio reponat: cúmq; quan-
tum vtile ſit arroſerit, aggerit teſtas, cancrorum cruſtas, putamina conchularum, & ſpinas piſciculorum.
Coloris mutatio. Coloris etiam ſui mutatione venatur piſces. colorem enim refert ſimilem iis quibus ſe applicauit ſaxis,
quod etiam in metu facit: vnde Plutarchus in libello in quo diſſerit, plús ne rationis inſit aquatilibus be-
ſtiis quàm terrenis, ſcripſit polypum aliter affectum quàm chamæleonta colorem mutare. ſic enim ait:
Colorem quidem mutat chamæleon nihil machinatus neque latere volens, ſed temerè in metu mutatur,
naturâ pauidum, & ad omnem ſtrepitum expaueſcens animal. Conſequitur autem auræ copiam (*Huic
cauſæ altera accedit, aëris copia*) authore Theophraſto: quoniam parum abſit quin totum corpus pulmo
expleat, vnde aura viuere & mutationibus obnoxium eſſe coniicit. (ᾧ τεκμαίρεται τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ, καὶ διὰ
τοὺς πρὸς τὰς μεταβολὰς εὔτρεπτον.) Iſthæc verò polypi mutatio non ex perturbatione oritur: nam de indu-
ſtria colorem mutat, vt hac fraude & quæ metuit vitet: & ea quibus veſcitur, capiat. Hac enim ratione &
non cauentibus obrepit, & dolum ſtruentibus fucum facit. (παραχρώμενος γὰρ αἱρεῖ μὴ φεύγοντα, τὰ δ' ἐκφεύγει
παρερχόμενα.) Hanc polypi varietatem celebrauit Pindarus, (*citante Plutarcho*)

Ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα νόον.
Προσφέρων, (aliâs προφέρων) πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει.

Et Theognis ſimiliter, (*eodem recitante:*)

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυχρόου, ὃς ποτὶ πέτρῃ,
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Quos

Icon hæc noſtra polypum parte prona repræſentat: ea verò quam Rondeletius dedit, partem quæ cirros continet ſupinam, geminis acetabulorum ordinibus eleganter exprimit.

Quos verſus aliter citat Athenæus.

Πουλύποδος ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ Τῇ προσομιλήσῃ τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hæc polypi natura in prouerbium abiit, πολύποδος νόον ἴσχε, quo monemur, pro tempore alios atque alios mores, alium atq; alium vultum ſumere. Idem Plutarchus ſcribit, falſum eſſe, polypum ſibi brachia arrodere, ſed murænam & congrum pertimeſcere verum eſt. Plinius lib. 9. cap. 29. Polypum brachia ſua rodere, falſa opinio eſt: id enim à congris euenit ei: ſed renaſci ſicut colotis & lacertis caudam, haud falſum. Quæ omnia ex Ariſtotele lib. 8 de hiſt. cap. 2. ſumpta ſunt. (*Caudæ etiam lacertis atq; ſerpentibus amputatæ renaſcuntur, Ariſtot.*) Contrà Oppianus author eſt polypos hyeme latentes in cubilibus ſuis brachia ſua abſumere, non aliter quàm alienas carnes, eaq; identidem renaſci.

An brachia ſua arrodat.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Χείματι δ' ὔποτέ φασιν ὄπις εἴχειν ἁλὸς ἰδὼς — Πυλόποδας, ζαμενεῖς γὰρ ὑποτρομέουσι θυέλλας.
Ἀλλ' οἵγε γλαφυρῇσιν ἐνεζόμενοι θαλάμῃσι — Πτήξαντες δαίνυνται ἑοὺς πόδας, ἤύτε σάρκας
Ἀλλοτρίας. οἱ δ' αὖτις ἑοὺς κορέσαντες ἀνακλῶς — Φύονται: τόδε πῦσφι Ποσειδάων ἐπένευσε.

C Polypi ſoli mollium in ſiccum exeunt duntaxat aſperum, læuitatem odêre. Veſcuntur conchylio-
Exitus in ſiccum. *Cibus.* rum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaque præiacentibus teſtis cubile eorum de-
Appetunt oleã, ficum, ſalſamenta. prehenditur. Mirè delectantur oleæ ramis, atquè iis allectis capiuntur. Oppianus libro quarto, ἁλιευτι-
κῶν.

Ἤτοι πουλύποδες μὲν Ἀθηναίης φιλέουσιν — Ἔρνεα, καὶ θαλλοῖσιν ἐπὶ γλαυκοῖσιν ἔρωτα
Ἔσπασαν, ἦ μέγα θαῦμα πόθῳ φρένα δενδρήεντι — Ἕλκεσθαι, λιπαροῦ τε φυτοῦ πόρθοισι γάννυσθαι, &c.

Nec ſolùm olea, ſed etiam ficu arbore gaudere author eſt Athenæus libr. 7. Delectantur polypi olea
arbore, cuius truncum brachiis amplexi ſæpè comperiuntur: deprehenſi ſunt etiam aliquando ficum ar-
borem ad mare natam complexi & ficos edentes, vt ſcribit Clearchus in libro de his quæ in mari fiunt,
(ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ἰχθῦ.) Hos olea delectari id argumento eſt: ſi quis enim arboris huius ramum in ma-
re demittat, quo loco fuerint polypi, breui mora & citra laborem polypos ramum amplexos trahet quot-
Lib. 9. cap. 30. quot voluerit. Amant & ſalſamenta, quod oſtendit Plinius exemplo polypi illius, qui Carteiæ in cetariis
aſſuetus erat noctu exire è mari in lacus apertos, atque ibi ſalſamenta populari.

F Polypi dura ſunt carne, quæque molleſcere & facilè concoqui non poſſit, niſi diu ſeruata multúm-
que fuſte contuſa ad dirimendas frangendáſque fibras, quibus caro contexitur. Traduntur, inquit Pli-
Lib. 32. cap. 10. nius, muriam ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo, ſecari arundine: ferro enim infici,
vitiúmque trahere natura deſinente. Craſſum ſuccum gignit & glutinoſum: Venerémque irritare cre-
ditur, tum ob flatus à craſſo lentóque carnis ſucco genitos, tum ob humoris, qui in eo ineſt, ſalſuginem,
quam Plinius muriam vocari dixit. Aſſus durior fit, elixus in aqua & atramento ſuo longè melior, additis
oleo, omphacio, pipere.

De Polyporum genere II. Secundum polyporum genus ſeparatim non depinximus, quòd ſatis ex primo cognoſci poſſit, anim-
aduerſis notis, quas tradit Ariſtoteles: paruum enim & varium eſſe dicit, cibóque ineptum. Ex quibus
verbis quidam colligunt hunc polypum eſſe quam ſepiariam vulgus vocat, quæ parua variáque eſt, ſed
hanc ex polyporum genere non eſſe poſteà docebimus.

DE TERTIA POLYPORVM SPECIE,
Rondeletius.

A TERTII generis polypum eſſe eum diximus, qui dicitur ἐλεδώνη, vel βολίταινα, & ὄζολις ſiue ὄζαινα, ſi-
ue ὀσμύλιον ab odore, vt anteà demonſtrauimus. Græci huius temporis μοσχίτην vocant, ab odore moſchi.
Lib. 9. cap. 30. Plinius ozænam à graui capitis odore dici tradit, ob hoc murænis maximè eam conſectantibus: ego verò
quòd eo ſit odore, qui grauitatem capitis inducat, dictam fuiſſe puto: nam odorata teſte Hippocrate mu-
liebria ducunt, ſed grauitatem capitis faciunt.

B A reliquis igitur polypis differt, quòd corpore ſit magis rotundo: longioribus brachiis, vnico in eis
acetabulorum ordine. prætereà odore eſt moſchi, non ſolum viuus, ſed etiam mortuus atque exiccatus.
F Quam ob cauſam magis quam cæteri ad Venerem ſtimulat: etenim eam veluti ſopitam odorata exuſci-
rant, quemadmodum ambra & moſchus: quo fit, vt qui vnguentis delibuti eſſe ſolent, cæteris ſint ſalacio-
res. Præparatur vt ſuperior.

DE POLYPO VTROQVE, BELLONIVS.

A Polypus à numero pedum (quibus octonis præditus eſt) appellatus: vnde vulgus Græcorum Octa-
podem nominat: Gallis Vn Pourpre, Maſſilienſibus Secche poupe dicitur.

B Acetabula in cirris pluſquam octingenta habet, atque in quolibet cirro pluſquam centum: que in
imo quidem maiora, deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilata-
tionis ac contractionis ſunt cauſſa. In interna cirrorum ſerie, ad radices, roſtrum illi eſt nigrum in me-
dio corneum ac durum, pſittaci roſtro ſimillimum, quo cuncta etiam duriſſima comminuit. Oculos ha-
bet (vt teſtacea) extrorſum ſitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra
integi poſſunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec quicquam eorum præter id quod in iis eſt pul-
(C) lum, conſpiciatur. Quod autem vulgus in Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum eſt, mul-
tíſque loculamentis concauum, eius nimirum alueo ac fiſtula. Quódque Polypus in varios colores ſe
commutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facilè glubi poteſt: cuius colorem nunc
album, mox rufum, poſteà liuidum, mox variis coloribus diſtinctum videas. Pronus Polypus oculos
oſtendit: ſupinus verò, ſua loculamenta: qua parte commodè diſſectus, magis cartilagineus ſentitur:
atque

atque in eius interaneis neſcio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit & diſſoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum eſt, id quidem proportione magis quàm natura tale eſſe crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & anguſta, in quandam ingluuiem ampliſſimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo inteſtinum tenue (craſſius tamen quàm gula) partem repetit ſuperiorem, & iuxta os ſurſum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea ac transparentia. Flagella autem oſtendit quina, atque interdum ſena. Ego verò cùm apud Epidaurum ſemel Muræнas ſecarem. earum ventriculos cirris polyporum refertos comperi. (D) Saxorum cauernas incolunt, atque illic cancris & paguris victitant. Viſus eſt à nobis Polypus in portu Corcyræ nigræ, integram horam cum cancro decertaſſe. Continent humorem in ſe non nigrum, vt in ſepiis, ſed ſubrufum, quem in metu per aquam ſpargit.

E Polypi ab eſca ſe facilè in ſublime efferri patiuntur: ſed vbi venerint ſurſum, & leuati extra aquam aër em ſenſerint, mox elabuntur. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocauerunt.

F Quoties nautæ Græci (apud quos magis eſt edulis) grandem Polypum ceperunt, antequam eum incoquant, per mediam horam diuerberant, atque ad lapidem frequentiſſimè atterunt: hoc modo faciliùs coqui poſſe affirmant: alioqui Polypus etiamſi in mille fruſta conſciſſus fuerit, tamen ſingula adhuc & colorem mutare & moueri videbuntur. (C) Atque hic quidem magis eſt terreſtris, *(terrenus Plinio, id eſt litoralis.)*

Eſſe autem pelagium à ſuperiore diuerſum Ariſtoteles facilè comprobat. Quamobrem ille ſuperior Ariſtotelis more terrenus (πρόσγειος) ad diſcrimen pelagij nominetur. Nam (vt ſcribit ille) terreni maiores ſunt quàm pelagij. Pelagius autem corpore exiguo varióq; preditus eſt, ad cibum protſus ineptus. *(Rondeletius, pelagium & terrenum ſiue litoralem, vitâ ſolum & magnitudine, ſpecie nullo modo diſſidere ſcribit. Ab vtroq; autem diuerſum, ex Ariſtotelis ſententia facit genus alterum, exiguum variumq́;.)*

DE BOLITÆNA, SIVE OZOLI, QVAM ET *Oſmylum vocant, Bellonius.*

A Alia eſt Polypi ſpecies vulgò vbique cognita. Itali Moſcarolum & Moſcardinum vocant, nonnulli Muguetinum. Editur Polypi modo, neque ab eo diſſidet, niſi quòd ad eam magnitudinem non extuberat. Tenuibus & oblongis præditus eſt cirris, & corpore minore, moſchum ſuauiter olente. Nihil eſt prorſus in pictura huius aut deſcriptione, quod non ſuperiori Polypo conueniat. *(Rondeletius diſtinguit à polypo, quòd rotundiore ſit corpore, & longioribus brachiis, vnico in eis acetabulorum ordine: id quod Bellonius ad Eledonam refert, &c.)* Non deſunt qui hunc exiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Plinius Ozænam dictam à graui capitis odore putat. Nimirum antiqui odorem, quem moſchus, aut quidpiam ſimile referr, naribus grauem eſſe putarunt. Murænæ hanc maximè conſectantur. Pollux & Ozænam & Oſmylian vocari tradit Polypi genus, quod inter caput, & cirros branchiáſue, *(brachiáue)* fiſtulam gerit, qua tetrum odorem emittit: quod Mænulas ſepiolaſq; venatur.

DE ELEDONA, ALTERA POLYPI SPECIE, BELLONIVS.

Rondeletius hunc ab Oſmylo non diſtinguit.

Eledona à Polypo terreno cirrorum prolixitate diſtinguitur. Crura habet longa, & vnus ex mollium numero ſimplicem tantum in brachiis acetabulorum ordinem oſtendit. cætera nanque omnia duplici (vt inquit Ariſtoteles) inſigniuntur.

COROLLARIVM.

A Polypi vocabulum Latini non habent, ſed acceperunt à Græcis, teſte Varrone. Ἀνόστεος apud Heſiodum, id eſt exos, pro polypo accipitur, epitheton loco ſubſtantiui: Lacedæmonij tamen polypum ſubſtantiuè & ſimpliciter ἀνόστεον vocant, authore Clitarcho in Gloſſis, Proclus in Heſiodum. Onos, id eſt aſinus marinus, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij octapodem, Kiranides libro 4. Gerardo Cremonenſi interprete. Sed alius, quod ſciam nemo, aſini nomen polypo attribuit. nos ὄνους, id eſt aſellos ſui generis piſces, non malacia, in A. elemento deſcripſimus. Pulpum aliqui recentiores indocti nominant, voce Italis vulgari ad latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus & Gerardus Cremonenſis. Albertus Multipedem nominat, Græco nomine ſimpliciter tranſlato, eodémque ſenſu compoſito. Octapodia pro polypis apud Pſellum leguntur, diminutiuo nomine. nam & hodie à Græcis octapodi dicuntur, à quibuſdam ineptiùs catapodi. Polypus vbique ferè gentium nomen retinet, Gillius. Polpo Italis dicitur: Venetis ſimiliter vel Folpo. Genuæ Porpo. Hiſpanis Pûlpo. Gallis Poupe. Angli qui Vectam inſulam incolunt, vocant a Pour cuttel / vt Turnerus me docuit: alij quidam, vt à Io. Fauconeto accepi, a Precke. Iidem Sepiam Cuttel vel Cuttle vocitant Germanico nomine inteſtinum ſignificante. videntur autem Malácia, id eſt mollia omnia Germanicè rectè poſſe vocari Kuttelfiſch: vt ſi Polypum interpreteris, ein Kuttelfiſch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfüß vel Polfiſch vel Polkuttel, nomine compoſito à Polypo, & Kuttel quod eſt Sepia. nam & Maſſilienſes Polypum nominant Secche poupe. Secche autem Sepia eſt. Vel circunſcribetur, ein Blackfiſch mit langen füſſen vnd einem kleinen leib. id eſt Malacium pedibus longis, alueo modico: quare ingredi etiam poteſt, reliqua mollia non poſſunt. Vide ſuprà in Loligine minori. Ahuna, vel Hahanc, vtrunque nomen corruptum eſt à channa: Albertus & alij obſcuri channæ propria quædam ei attribuunt, quædam etiam polypi, &c.

B Theophraſtus in libro de differentiis ſecundum locos, polypos circa Helleſpontum naſci negat: quòd mare illud frigidum ſit & minùs ſalſum. Simocatus in Ponto polypos eſſe negat: Oppianus in Euxino. *Vbi.* In Euripo deſunt, Ariſtot. In mari circa Venetias frequentiſſimi ſunt, Author de nat. rerum. In Carteia buccinas eſſe aiunt decem cotylarum. in exterioribus autem locis polypum ad talenti pondus accedere, Strabo. Maximorum polyporum hiſtorias duas ex Plinio & Æliano referemus in C. *Magnitudo.* Mollibus communia multa, quod ad corporis deſcriptionem, protuli in Loligine B. Polypis nulla cutis eſt, Plinius. *Cutis.* Coëunt polypi, alter capite vulgò appellato in terram verſo, &c. Ariſtot. Caput illud polypis quandiu viuunt prædurum & quaſi inflatum eſt, Idem. Et alibi: Polypis nihil ſolidum intus, ſed caput cartilagine *Caput:*

propè

propè conſtat, quæ ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit. Mollia ſanguine carent, vt loligo, ſepia, polypus, & cætera eius generis. his caput inter pedes & ventrem, Plinius & Ariſtot. Mollia foris alueum còrporis indiſcretum habent, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos circa os & dentes, Ariſtoteles de partibus 4.9. Et paulò pòſt cùm de partibus interioribus mollium turbinatorúmque in genere dixiſſet, ſubdit: Cùm ita partes interiores iis collocentur, ambit alueus, qui in polypis tantùm caput vocatur, *(nimirùm quòd breuior & rotundior ſit,)* qualis in teſtato genere turbo eſt, &c. *Oculi, os dentes.* Habet polypus oculos ἐπάνω τῶν δύο ποδῶν, os verò & dentes inter medios pedes, Athenæus ex Ariſtotele. *Fiſtula.* Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua mare transmittit, quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit: eámque modò in dextram partem transfert, modò in ſiniſtram. hac eadem fiſtula ſuum quoque atramentum fundere aſſolet, Ariſtot. Eſt polypis fiſtula in dorſo, qua transmittunt mare: eámque modò in dextram partem, modò in ſiniſtram transferunt, Plinius. Fiſtula hæc ab Ariſtotele nominatur αὐλὸς, de generat. anim. 1.15. & hiſtoriæ 5.6. μυκτὴρ, Gaza narem transfert: fiſtulam malim, & Græcè φυσητῆρα legerim: ſicut & in ſequentibus mox verbis de loligine, φυσητῆρα tantùm: non vel μυκτῆρα vel φυτῆρα. licet etiam Plinius ex Ariſtotele de coitu loquens, verterit: crine vno fœminæ naribus adnexo. Ælianus etiam in cetis Gedroſiis eandem partem μυκτῆρας, id eſt, nares appellare videtur: vt fortè nihil ſit mutandum. Vide in Phyſetere plura. Corpore ſunt admodum paruo, & in medio ad emittendam aquam fiſtulato, Iouius. *Pinna.* Pinnula alueum circundans, minima eſt minimeq; conſpicua: paruum enim habent alueum, quem ſatis ſuis pedibus dirigere poſſint, Ariſtot. Non habent pinnas quæ mollia appellantur, vt polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præſtant, Plinius. *Dorſum.* Dorſum partem læuem appellant, à qua acetabulorum ordo inchoatur, Plinius. *Collum.* Collum etiam ei attribui inuenio ab Ariſtotele, idq; imbecille, cùm premitur. *Pedes & acetabula.* Pediculi octoni omnibus, binis acetabulorum ordinibus *(excipitur eledona)* ductu perpetuo omnibus, excepto genere vno polyporum, Ariſtot. hiſtoriæ 4.1. Gillius quidem ſcripſit polypos octo pedes habere, ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos, memoriæ forſan lapſu. Polyporum brachia tantundem atque etiam plus magnitudinis capiunt, (dixerat autem prius ſepias aliquas in bina augeri cubita,) Ariſtot. Theodorus pro pediculis brachia interpretatur: quæ & crura & barbas, & cirros alibi vocat: ſed & ctines Plinius quandoque Maſſarius. Et rurſus, in hæc verba Plinij de polypo maximo: Barbas quas vix vtroque brachio complecti eſſet: Sic nos quoque (inquit) barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus quia in cæteris omnibus impreſſis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur. & intelligit per barbas brachia: nec dixit brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur, Quas vix vtroque brachio complecti eſſet. Theodorus quoque in Ariſtotele quarto de hiſtoria barbas ſimiliter appellauit. Κοτυληδόνες dici videntur, vt inquit Oppiani interpres, διὰ τὰς ἐπικειμένας τοῖς πλοκάμοις κοίλας οἷον κοτύλας: quòd concauæ capillis *(brachiis)* incumbant velut cotylæ, Cælius. ſed ipſæ potiùs tanquam cotylæ & calices, non quæ eis exaſperantur brachia, propriè cotyledones dicuntur. Vide etiam infrà in H.b. Πλεκτάνας Theodorus brachia tranſtulit. Sunt qui cotyledonas intelligant, partes in flagellis concauas, quibus exſorbere polypi conſueuerint, Idem. Et rurſus: Κοτυληδόνας exponunt eruditiores τῶν πολύποδος πλεκτάνας, id eſt polypi acetabula, ſiue cirrhos *(non placet per h.)* aut vt Ouidius, flagella. à cotyles ſimilitudine, vt inquit Euſtathius. (id genus vaſis eſt, & manus cauitas, &c.) Antiphilus Byzantius helicas vocauit eo verſiculo: Πλέξαντι βρίγδην ὀκλατόνυς ἕλικας. Theodorus cotyledonas acetabula interpretatur. Acceptabula apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum acceptabula: hoc eſt vaſcula ſeu caliculi, quibus aſtantium oculos fallendo præſtingunt, &c. Cæl. Rhod. 13.23. vbi multa de diuerſis ſignificationibus acetabuli ſeu acceptabuli affert. Acetabulis ſiue caliculis vrnalibus peluium modo, Plinius de polypo maximo. vbi Maſſarius: Sunt qui corrigunt calicibus, pro caliculis, quippe cùm vrnalis magnitudinis fuiſſe à Plinio referatur. Et alibi: Acetabula ſunt caliculi illi in brachiis polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulæ ſuo hauſtu adeò tenent, vt auelli nequeant. Tradit Ariſtoteles polypum habere pedes octonos: è quibus bini ſuperiores, & (totidem) inferiores, minimi ſint, medij verò maximi: & cotyledonas duas, quibus cibum admoueat, Athenæus neſcio quàm rectè. Brachiis eorum membrana quædam interiecta eſt, Ariſtot. De polyporum pedibus & acetabulis, plura leges apud Ariſtotelem de partib. animal. 4.9. & ſuprà in Loligine, fortè & inferiùs in Sepia. Habet polypus partes cæteras robuſtiſſimas, ceruicem verò imbecillem, Athenæus.

Interiora. Mollia appellantur ex aquatilibus oſſium expertia: vt polypus, ſepia, loligo, vrtica: quæ etiam ſanguine & viſceribus carent, Ælianus. Ariſtoteles, citante Athenæo, non ſimpliciter viſcera, ſed quæ ſanguineorum viſceribus reſpondeant, polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν. Sepio caret, Ariſtot. Habet aliquid quod proportione cerebro reſpondeat, Idem. Cerebrum omnia habent animalia quæ ſanguinem: etiam in mari quæ mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine, vt polypi, Plinius. In polypo diſſecto cerebrum duplex conſpicitur, Ariſtot. citante Athenæo. Sepiis & polypis venter ſimilis tum figura tum tactu eſt, Idem. Venter ſanguine carentibus, nullus: inteſtinus *(inteſtinum)* enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam via eôdem reflectitur, vt ſepiæ, polypo, Plinius. Vide Ariſtotelem de partib. 4.11. *Μήκων.* Μήκων, id eſt papauer, excrementum ſignificat, vel potiùs tunicam (ſeu veſicam) qua id continetur, in polypo, ſepia, & in teſtatis: nam excrementum ipſum θολὸς, id eſt atramentum dicitur. Sita eſt hæc tunica ſupra ventrem, authoribus Æliano & Scholiaſte in Ariſtophanem. vide ſuprà in Mecones, & in Rondeletij Capite de pinna. Polypus habet atramentum, non vt ſepia nigrum, ſed ſubrubrum ἐν τῷ λεγομένῳ μήκωνι, Ariſtoteles apud Athenæum. De atramento aliquid etiam in C. dicetur. Ouum maximè indiſcretum eſt in polypis, vt ſimplex eſſe videatur: cuius rei cauſa eſt forma corporis, quæ ſimilis vndique eſt, Ariſtot. Et rurſus: Polyporum ouum ſimplex eſt. cauſa eſt forma eorum vteri, quæ ſpecie rotunda conglobatáque eſt. fiſſio enim eius iam repleti incerta eſt, De generatione 3.8. *Sexus differentia.* Differunt fœminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In fœmina duplex idem illud, ſupráque habetur. vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur, Ariſtot. Mas à fœmina differt, eo quòd caput oblongius habet, & pudendum (vt piſcatores vocant) albidum ſuo in brachio continet, Ariſtot. & Athe-

Athenæus. Vide infrà in C. vbi de coitu polyporum agitur. Sed hanc de ipſorum coitu perſuaſionem Rondeletius refellit. Brachio vltimo, (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum, dorſóque adnexum,) in coitu vtitur, Ariſtot. Hunc polypi pedem, ni fallor, (inquit Wottonus,) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quæ eſt biſulca & acuta, in coitu vtitur. Polypus ita conſtitutus eſt, ac ſi octo ſerpentes ad vnum caput eſſent colligati, Albertus.

C

Saxatilis quomodo.

Ion apud Athenæum, polypum petræum cognominat: non ea ratione opinor, qua piſces ſaxatiles Græci petræos vocant: ſed quia petris ſe agglutinare ſolet. Oppianus eum incolere dicit ἁλὸς ἐναύλυς, id eſt cauernas maris, in petris nimirum. amat enim loca aſpera, quæ brachiis ſuis commodiùs prenſat & retinet.

Mare quomodo recipiat.

Theophraſtus in libro de animalibus agentibus in ſicco, polypos mare in ſe recipere negat, Athenæus. non recipiunt id quidem refrigerationis gratia, vt ſuis branchiis piſces: ſed dum cibum capiunt, obiter admittunt: idémque mox per fiſtulam, (qua de re Ariſtótelis verba in B. attuli,) vt cete reddunt.

Natatio.

Polypus tum pedibus, tum pinnis natat, Ariſtoteles: ex quo pinnulam alueum huius piſcis ambientem minimam, miniméque conſpicuam eſſe dixi ſuprà: Plinius pinnas ei prorſus negat, quòd pedes vicem pinnarum ei præſtent. Natat obliquus, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomine appellatum eſt. Atque ita efficitur vt cùm natat, proſpiciat in aduerſum, (nam oculi ſuprà ſunt conſtituti,) & os habeat ex aduerſo. caput illud polypis, quandiu viuunt, prædurum & quaſi inflatum eſt, Ariſtoteles. Natant obliqui in caput, quod prædurum eſt ſufflatione viuentibus, Plinius.

Exitus in ſiccum.

Mollium vnus polypus (*crura enim ei quam cæteris longiuſcula, & gradiendi facultate prædita ſunt*) exit in ſiccum, graditur per aſperiora, vitat læuia, Ariſtoteles, & qui ex eo repetiit Athenæus. Soli molliũ in ſiccum (*alibi, in terram*) exeunt, duntaxat aſperum, læuitatem odêre, Plinius. Polypo pedes ſunt vix hac appellatione digni. ita enim in ſolido ſub aquis ingreditur, vt humoris beneficio ſuſpenſus fluitet. In ſicco ambulatio cùm pulſu & tractu fiat, alterum ſolum eſt in polypi motu: qui neque greſſio, neque reptio eſt, tractus ſcilicet. acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehenſum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita ſubuehit ſeſe eam in partem, cui adhæſerit, Cæſar Scaliger. In ædificia aliquando transgrediuntur, Iouius. Vide infra mox, vbi de cibis, quos in ſicco appetit, dicetur.

Pedum vſus ad apprehendendum, &c.

Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum eundem commodos habeant: hoc eſt ad venandum, cibóſq; ori admouendum, Maſſarius. Polypus ſuis brachiis vt pedibus ac manibus vtitur, quippe quibus duobus ſupra os poſitis cibum admoueat, Ariſtoteles. Polyporum multa genera, omnes brachiis vt pedibus ac manibus vtuntur, Plinius. Per brachia velut acetabulis diſperſis, eo hauſto quodammodo, cui adhæreſcunt, tenent ſupini, vt auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas, Idem. Comprehenſum hominem in terram deiiciunt, Maſſarius. Tangunt ac tenent brachiis ſupinis, membranámque interiectam totam extendunt. in arenam tamen elapſis facultas apprehendendi retinendíque nulla eſt, Ariſtot. Non poteſt petris auelli polypus, Plinius. Polypus pluribus brachiis & crinibus inſtruitur, quibus obuia quæque comprehendit, ligat, inuoluit, atque flagellat, Iouius. Validum cùm cæteris ſuis partibus hoc animal ſit, collo tamen imbecille, cùm premitur, eſt.

Morſus.

De morſu polypi dicetur in G. Odoratur polypus. nam & ad oleas in litore, odore conſecutus accedit: vt vel cani ſagaci ab Oppiano comparetur.

Cibus & voracitas.

Polypi acerrima edacitate ſunt, δεινοὶ κατὰ κοιλίαν, & quiduis obuium cibi gratia inuadunt: proinde ne à ſuo genere quidem ſæpè abſtinent: ſed cùm à maiori captus minor in laqueos validiores inciderit, qui flagella piſcis appellantur, mox in ferculum ei cedit, Ælianus. Conchis quomodo inſidietur lapillo immiſſo: & quod hominem quoque in aqua conficiat, ex Plinio recitabimus in D. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaque præiacentibus teſtis cubile eorum deprehenditur. Omnia in domum comportat: dein putamina eroſa carne egerit, adnatantéſque piſciculos ad ea venatur, Plinius. Polypi conchulis maximè extringentes carunculas veſcuntur: vnde fit vt eorum cubilia cognoſcant, qui venantur, congerie teſtarum, Ariſtot. Veſcitur aliquando τοῖς τῶν κογχυλίων σαρκιδίοις, τὰ ὄστρακα ἐκτὸς τῶν θαλαμῶν ῥίπτων, Athenæus ex Ariſtotele. In hunc modum inſidias piſcibus moliuntur: Sub ſaxa ſubiecti deſident, & in horum colorem ſe conuertunt, vt ſaxa ſanè eſſe videantur.

(Coloris mutatio)

Atque piſces ad eos tanquam ad ſaxa adnatant, & incauti ſic ab eorum brachiis tanquam retibus comprehenduntur, Ælianus. De coloris eius mutatione plura adferemus in D. Polypo tanta vis brachiorum, vt nautam aliquando è naui incautum rapiat, & in mare pertracti carnibus ſatietur. carnes enim appetit, Author de nat. rerum. Piſcatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore poſitum, Ælianus. Et alibi: Polypos & oſmylos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant,) ſæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt: & pro commiſſo ab eis furto, fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Quæ Trebius Niger retulit, monſtro propiora poſſunt videri. Carteiæ in cetariis aſſuetus exire è mari in lacus (*tinas, quæ & labra dicuntur, Maſſarius*) eorum apertos, atque ibi ſalſamenta populari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſſiduitate furti immodici. Sæpes erant his obiectæ, ſed has tranſcendebat per arborem: nec deprehendi potuit niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem circumuasêre noctu, concitiq; cuſtodes expauêre nouitatem. Primùm omnium magnitudo inaudita erat. Deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypũ expectaſſet, aut ita cognoſceret? Cum monſtro dimicare ſibi videbãtur. nanq; & afflatu (*odore forſan alioquin enim non flat, neq; ſpirat*) terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachiis clauarum modo incuſſos, ægréque multis tridentibus confici potuit. Oſtendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ xv. capax, atq; (vt ipſius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroq; brachio complecti eſſet, clauarum modo toroſas: longas pedum xxx. acetabulis ſiue caliculis vrnalibus peluium modo: dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo pependere pondo ſeptingentorum, Plinius. Strabo circa Carteiã polypos non tantæ magnitudinis, ſed talenti pondo reperiri tradidit. Huic prorſus ſimilem hiſtoriam de maximo circa Puteolos polypo recitat Ælianus de animalibus 13. 6. eam nos etſi prolixam, propter rei admirationem totidem verbis hîc adſcribemus. Temporis longinquitate Polypi adeò magni euadunt vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis numerum obtineant. Puteolis oppido Italiæ auditum eſt, Polypum cum

cum inuſitata ad corporis molem facta progreſſione , ad maximam magnitudinem perueniſſet , egregiè
ſpreto & neglecto maritimo victu , in continentem proceſſiſſe & terrena quædam deprædatum eſſe. &
cùm per ſubterraneum ſpecum,Puteolanas ſordes in mare transmittentem,in maritimam domum aſcen-
diſſet,vbi mercatorum ex Iberia res , ſalſamentáque in magnis vaſis eſſent, brachiorum circumplexione
vaſa primò ſtrictè comprimentem confregiſſe, deinde ſalſamenta depopulatum fuiſſe. Mercatores verò
ingreſſos,vbi dolia diſrupta inſpexiſſent, & permagnum earum rerum , quas naui advexiſſent , numerum
exhauſtum deprehendiſſent, ſtupuiſſe : Ac nimirum cùm ab inſidiis fores integras , tecta ab omni irru-
ptione intacta , parietes non perfoſſos intuerentur , quíſnam populator fuiſſet, nulla coniectura aſſequi
potuiſſe : At enim cum reliquias conditorum piſcium animaduerterent , eos conſtituiſſe , ex domeſti-
cis audaciſſimum armatum intus in inſidiis ponendum eſſe. Polypum verò noctu ad aſſuetas tanquam
epulas adrepentem reuertiſſe , & tanquam athleta aduerſarium ſtrictiſſimè correptum ſuffocat , ſic fla-
gellis vaſa circumplicantem perfregiſſe. Eum porro qui inſidias moliretur , etiamſi lunæ fulgore domus
illuſtraretur , omniáque conſpicua eſſent,non tamen,quoniam ſolus eſſet,beſtiæ metu perterritum,hanc
aggreſſum fuiſſe,ſed mane mercatoribus totam rem explicaſſe : quod quidem ipſum ij audientes,ei fidem
enarratarum rerum non habebant. Deinde tum negociatores ob tantum acceptum detrimentum , pe-
riculi memoria depoſita , conſenſerunt ſimul ingredi & congredi cum hoſte : tum alij inuſitati & incre-
dibilis ſpectaculi ſtudio ſua ſponte ſeſe auxiliatores vnà in domo illa concluſerunt. Poſteà verò quàm ſub
veſperam in ſolita dolia fur inuaſiſſet , ex eis partim cloacam obſtruebant,partim armis tecti in hoſtem ir-
ruentes,dolabris & cultris acuriſſimis eius brachia abſcindebant. Cumq; quemadmodum frondatores &
putarores arborum robuſtiſſimos ramos ſecant,ſic ij ipſius membra circuncidiſſent,tandem vix non pau-
co labore eum ipſum confecerunt , atq; oppreſſerunt : &, quod quidem admirationem habet,in terra pi-
ſcem mercatores fuerunt expiſcati,huiusq; beluæ propriam veteratoriam nobis oſtenderunt.

Brachia ſua arrodit. Polypus cum aliis cibis paſcitur , (eſt enim edaciſſimus , ad fraudémque & inſidias callidiſſimus,) tum
verò ſua ipſe membra conficit.nam ſi præda eum deficiat brachia ſua deuorat : ac ventre ſic ſaturato,ino-
piam venationis leuat. deinde renaſcitur ei quod deeſt : hoc tanquam promptum prandium ad famem re-
ſtinguendam comparante ipſi natura, Ælianus. Polypus ſub brumam ſeipſum vorans,corrodénsq; deſidet.
Verſu Heſiodi. Ἐν ἀπύρῳ οἴκῳ, καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισιν : adeò vel piger, vel ſtupidus , vel certè ventre tam rabido,aut his for-
ſan obnoxius omnibus,Plutarchus in libro Vtra animalium,&c. Ariſtoteles à paguris eos exedi ait : Pro-
clus in Heſiodum,lapſu nimirum memoriæ : nam apud Ariſtotelem à congris in fieri legitur,(vt Plinius
quoque & Athenæus legerunt ,) non à paguris. Sed cur hoc veriſimile eſſe non poteſt,vt polypis inter-
dum à ſibi ipſis,& interdum à congris brachia prærodi contingat , quando & cercopithecos deſiderio car-
nis comedendæ correptos caudam ſibi prærodere videamus ? Maſſarius. Vt in mari polypus, ſic in terra
etiam vrſi hyeme conditi ſuos pedes lambunt, ſugúntque, Oppianus Halieut.2. Et rurſus tertio de vena-
tione de vrſis ſcribens, polypos in mari idem facere canit :

Τοῖον ὑπαὶ βένθεσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης
Πουλύποδες σκολιοὶ παλάμῃσι μητίσαντο:
Χείματος οἳ μεσάτου κρυερὴν πνείοντος ἐνιπὴν
Κεύθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.
Αὐτὰρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν εὔτροφον ἀνθήσειεν,
Ἀκρέμονές σφισιν αὖθι νέοι πάλιν ἀλδήσκουσι,
Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν.

Hyeme ſuos pedes arrodunt. colouopodas certè hinc polypos conſpici Ioannes Grammaticus adno-
tauit, Cælius. Λέγεται ὁ πολύπους ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκμυζᾶν τὸν πόδα συνεσταλμένος ἐν τοῖς μυχοῖς τοῖς ἑαυτοῦ , Pro-
clus in Heſiodum. Et mox : διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Et rurſus : Heſiodus
(vt Græci interpretãtur) eledonem polypi genus eo verſu intellexit, qui in Ergis legitur, ferè in fine: ---- ὅτ᾽
ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. dicique eledonem volunt , ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν , quòd ipſa ſe rodat : ita vt λ. in nomine
perinde ac vacans legatur, Cælius Rhod. ſed alij plerique de polypo ſimpliciter, non de eledona ſpecie e-
ius vna priuatim hoc tradunt. Pherecrates comicus apud Athenæum ſic iocatur in tenuioris fortunæ
homines, vt apparet. Ἀχραίοις ἐνθρίσκουσι (ἀνθρίσκοισι, olere) καὶ βρακάνοις : καὶ στεμβίλοις ζῶ : ὁπόταν δ᾽ ἤδη πεινῶσι
σφόδρα, ὥσπερεὶ τοὺς πολύποδας νύκτωρ , περιτρώγειν ἐν τῶν (lego, ἐντὸς) τοὺς δακτύλους. Apud eundem Diphilus :
-----πουλύπους Ἔχων ἀπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας. Οὐ περιβεβρωκὼς ἑαυτὸν ἐστὶ φίλτατα.

Aquam frigidã & dulcem eis aduerſari. Theophraſtus in libro de differentiis ſecundum locos , polypum circa Helleſpontum naſci negat :
quòd mare illud frigidum ſit, & minùs ſalſum , quæ vtraque polypo inimica ſunt, Athenæus. In Pontico
mari non apparet : vt quod & frigidius ſit , & dulcius , quæ duo ei aduerſantur , Simocatus. Minus atra-
Atramentum. menti habet quàm ſepia : (eſt autem id polypis ſuprà apud murim poſitum :) nam brachiis ſibi ſufficiunt,
& coloris mutatione : quæ & ipſa accidit ei per metum, vt effuſio atramenti , Ariſtot. Et alibi : Polypus &
loligo atramentum præ metu mittunt : ſed accreſcit denuò poſtquàm miſerunt , vt eius copia nunquam
deſit. Atramentum (τὸν λεγόμενον θολὸν) non nigrum habet, vt ſepia, ſed ſubrubrum, in eo quod papauer
appellant , Athenæus ex Ariſtotele. Vide etiam ſuprà in B. inter partes interiores de papauere veſica ex-
crementum hoc continente.

Cubile. Cubile ſibi ſtruit, non ſolùm paritutus , ſed aliâs etiam puto : id Homerus & Ælianus θαλάμην appel-
lant. Conchas tenuiores ſcabráſque efficere circum ſe , velut loricam duram , eámque eo ampliorem,
quo ipſi ſunt ampliores , atque de ea quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, Ariſtot. Conchulis
maximè extringentes carunculas veſcuntur : vnde fit vt eorum cubilia cognoſcant , qui venantur, conge-
rie teſtarum, idem. Nidum conſtruit è lignis, & in eo parit, Albertus.

Latitatio. Polypi binis menſibus conduntur, Plinius. Latent circiter duos menſes, Ariſtoteles & ex eodem A-
thenæus.

Coitus. De polyporum ac ſepiarum coitu , partu , vitáque diximus nonnihil in Corollario Loliginis minoris
C. Polyporum idem coitus eſt , qui mollium omnium, de quo ſuo loco, Ariſtot. Hyeme coeunt, pariunt
vêre : Idem , & ex eodem Athenæus ac Plinius. Polypi crine vno fœminæ naribus adnexo , coëunt , Pli-
nius. Refellit hoc Rondeletius. Oportebat autem fiſtulam potiùs quàm narem transferri à Plinio, pro par-
tella cui polypus mas crinem interere dicitur , vt monuimus ſuprà in B. ad cuius capitis finem am-
pliùs aliquid de polyporum coitu attuli. De inſertione crinis polypi maris in fiſtulam fœminæ , plura
leges

leges apud Ariſtotelem de generatione 1.15. In terram verſo capite coëunt, Plinius: de fœminis hoc acceperim: quibus mares ſuperueniunt, vt ex Ariſtotele Rondeletius affert. Nidum ſibi conſtruit è lignis vel ſurculis, in quo ſpargit (parit) oua cohærentia ſibi, Albertus & Author de nat. rerum. Pariunt vêre oua tortili vibrata pampino, (βοτρυδὸν id eſt racematim hærentia, Athenæus ex Ariſt.) tanta fœcunditate, vt multitudinem ouorū occiſi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulêre. Ea excludunt quinquageſimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt, Plinius. Ouum veluti cirrum ædit, fructui populi albæ ſimile. perquàm fœcundum hoc animal eſt. nam de eo quod ædiderit, copia innumera prouenit, Ariſtot. Et rurſus: Pendent vtique per cubile oua tanta fœcunditate; vt collectis vas impleatur longè amplius quàm caput ſit, quo continebantur. Et alibi: Ouum polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atq; æquabilem continens. Tanta eſt eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite polypi ipſius. Cur autem ſimplex ſit hoc ouum, dictum eſt ſuprà in B. in mentione vteri eius. Polypus & ſepia, & reliqua generis eiuſdem, oua quæ pepererint, abſoluta fouent, & præcipuè ſepia, Ariſtot.. Polypus fœmina modò in ouis ſedet, modò cauernam cancellato brachiorum implexu claudit, Plinius. Fouet polypus oua quæ ædiderit: nec in paſtum interim prodit, Ariſtot. Vltrà bimatum non viuunt. pereunt autem tabe ſemper. fœminæ celeriùs, & ferè à partu, Plinius. Polypus in venereo complexu extremum ſpiritum effundit. non enim diſiſtit coire, priùſquàm membrorum robore defectum humi ſtratum, quiuis qui ad eum appropinquat, ſiue ſit is cancellus, ſiue cancer, ſiue alij piſces, quos antè deuorabat, ipſum tandiu membratim decerpunt, & lacerant, dum vitam amiſerit. Fœmina item ex pariendi dolore (propter crebros partus) perire ſolet: non enim diſcreta oua ſed continentia racematim inter ſe, & cohærentia ex anguſto foramine pariuntur: quamobrem non biennium amplius viuit, Gillius ex Oppiano: ex quo Ælianus etiam tranſtulit, De animalibus libro 6. cap. 28. Tanta eſt ſalacitate, vt effœto corpore nulla ſit ei aut natandi aut prædam affectandi facultas. Genus polyporum (inquit Ariſtoteles) magna ex parte biennio viuere non poteſt. ſua enim natura tabi obnoxium eſt. cuius rei indicium, cùm preſſus polypus aliquid ſubinde humoris emittat, demúmque abſumatur totus. quòd fœminis à partu potiſſimum incidit. ſtupent etiam fœminæ, vt neque vndis iactatæ ſentiant, & manu vrinantis de facili capiantur. ſordeſcunt etiam, nec prætereà aſſidendo venari poſſunt. mares verò alueo tument, & in mucorem lenteſcunt. Indicium ne bimatum compleant eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem polypum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. à partu ita ſeneſcere debilitaríque tàm marem quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facilè à ſuis detrahantur cubilibus, cùm antea nihil tale iis vſu eueniat. tum verò paruos, nouellósque quanuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant. Quinimò validiores eſſe quàm grandes confirmant. Sepias etiam bimatu non viuere apertum eſt, Hæc ille. Et alibi: Caput eorum cartilagine (propè) conſtat, quæ celeriter dureſcit, immaturamq; illis ſenectam adferre ſolet, Iouius ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit, Ariſtot.

Incubatio.

Vita breuis, & eius cauſa.

Polypus admodum ſtolidus eſt: nam ad manum venantis accedit, & perſequentem aliquando non refugit, Athenæus. Cùm alioquin brutum habeatur animal, vt quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina eroſa carne egerit, adnatantéſque piſciculos ad ea venatur. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaque præiacentibus teſtis cubile eorum deprehenditur, Plinius. Fraudulentus eſt, & petratum in quibus delitet, quibúſue adhæret, colorem mentitur: quo quidem dolo plurimos piſces prædonem non agnoſcentes, incautos corripit, id quoniam cibi gratia facit: ſuperiùs quoque in C. in cibi mentione, nonnihil de colorum eius mutatione diximus. Sunt qui ſepiam quoque facere hoc idem autument. colorem nanq; eam ſibi contrahere ſimilem loco, in quo verſatur, confirmant. Sed piſcium ſola ſquatina ita affici ſolet. mutat enim hæc more polypi ſuum colorem, Ariſtot. Polypus minùs atramenti habet quàm ſepia. nam brachiis ſibi ſufficit, & coloris mutatione: quæ & ipſa accidit ei per metum, vt effuſio atramenti, Ariſtot. Theophraſtus in libro de iis quæ colores mutant, polypum ait τοῖς πετρώδεσι μάλιστα μόνοις συνεξομοιοῦσθαι, τοῦς ποιοῦντα φόβῳ καὶ φυλακῆς χάριν, Athenæus. ſed pro μόνοις legerim τόποις, hoc ſenſu: petroſis maximè locis aſſimilari, metuentem ſibi atque cauentem. Nam & rurſus apud Athenæum ſic legimus: Ἰσορεῖται δὲ καὶ ὅτι φεύγων διὰ τὸν φόβον μεταβάλλει τὰς χρόας, καὶ ἐξομοιοῦται τοῖς τόποις ἐν οἷς κρύπτεται. Colorem mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu, Plin. Polypi aſſimilati petris, quibus adhærent cirris ſuis, eadem opera & piſcatores & piſces ſe validiores decipiunt, ac inſidias cauent: & cùm ſecuri ſunt, improuidos piſciculos captant, quos ex improuiſo inuadunt, Oppianus. Πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως, Τοῖσιν ἐφαρμόζων, (lego ἐφαρμόζε, ex Euſtathio) ὧν (addendum eſt ſyllabica dictio, δὴ, vel ἂν vel κεν vel περ) καὶ δῆμον ἵκηαι, Clearchus libro 2. de parœmiis ex authore incerto, apud Athenæum. Eraſinus Rot. legit, ὧν καὶ πρὸς δῆμον ἵκηαι, & vertit

Pulypi ingenio mihi ſis nate Amphiloche heros, Vt temet populo, quemcunq; acceſſeris, aptes.

Addit, idem carmen Plutarchum ex Pindaro citate. Tarandum quadrupedem affirmant habitum metu vertere: & cùm deliteſcat, fieri aſſimilem cuicunque rei proximauerit, ſiue illa ſaxo alba ſit, ſeu fruteto virens, ſiue quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes. ſed & polypus & chamæleon glabra ſunt, & pronius eſt cutis læuitate ſpeculi modo proximantia æmulari. in hoc nouum eſt ac ſingulare, hirſutiam pili colorum vices facere, Solinus. Cur polypus colorem variet, inquirit Plutarchus in libro naturalium cauſarum, quæſtione 19.

D

Prouidentia circa victum.

Coloris mutatio.

At contrà ſcopulis crinali corpore ſegnis *Polypus hæret, & hac eludit retia fraude,*
Et ſub lege loci ſumit, mutatq; colorem, *Semper ei ſimilis quem contigit. atq; vbi prædam*
Pendentem retis auidus rapit, hîc quoq; fallit *Elato calamo, cùm demum emerſus in auras*
Brachia diſſoluit populatumq; expuit hamum, Ouidius in Halieuticis. pro retis, legerim ſetis, id eſt, lineæ cui annectitur eſca: vel cirris, id eſt capillamentis, & brachiis ſuis, quibus rapit ac inuadit. ſed illud magis placet. Polypum hamos appetere, brachiiſq; complecti, non morſu, nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut arundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit, Plinius. Non ſunt prætereunda & L. Lucullo proconſule Bæticæ comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus

Hamum quàm cautè circumrodat.

Conchas quomodo diſcutiat.

eius prodidit. auidiſſimos eſſe concharum. illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vltróque eſcam ex prædante capere. Carent conchæ viſu, omniq; ſenſu alio quàm cibi & periculi. Inſidiantur ergo polypi apertis: impoſitóq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eiiciatur, ita ſecuri graſſantur, extrahũtq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtrà, diſcuneatæ. Tanta ſolertia animaliũ hebetiſſimus quoq; eſt, Plinius.

Pugna cum aquila. Polypi pugnam cum aquila aue, deſcribit Ælianus de animalibus 7. 11. vnde nos recitauimus in Aquila D. in Hiſtoria auium. Polypus nempè aquilam, à qua raptus erat, ſuis implicatam cirris in mare detraxit.

Deprehenſum polypus hoſtem, Continet, ex omni demiſſis parte flagellis,

Pugna cum locuſta, murana, aſtaco, congro, dentice. Ouidius vt quidam citat, neſcio quo in libro, aut quo de hoſte. Polypum in tantùm locuſta pauet, vt, ſi iuxtà viderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant, Plinius. Polypi locuſtas vincunt: & adeò, vt, ſi eiſdem in retibus ſenſerit locuſta polypum, præmetu emoriatur, Ariſtor. Vide plura in Locuſta D. Aſtacus (etiam) polypum extimeſcit, Ælianus & Philes. Polypos congri ſuperant, ſed edere non poſſunt. læue enim & lapſum polypi corpus, vſum hoſtis effugit. De carabi, (id eſt locuſtæ,) murænæ & polypi pugna, multa protulimus in Muræna D. Polypum brachia ſua rodere falſum: à murænis autem & congris metuere, verum. quippe qui ab his infeſtetur, quas ipſe tamen non poſſit, lubricitate ſua continuò elabentes, Plutarchus. Vide in Congro D. Proclus quidem Heſiodi Scholiaſtes non rectè ex Ariſtotelis libris citat, polypi brachia à paguris exedi. Cum polypo, vt ab expertis audiui, pugnat dentex ſiue dentatus: & quoniam extra foueam (cubile) extrahere ipſum dentex non poteſt, fluctuat ante oſtium antri tanquam mortuus: quod incautus videns polypus, ad eum extendit vnum è brachiis, vt attractum deuoret. id brachium ſubitò morſu corripit dentatus, Albertus.

Quid refugiant. Polypi odore eſcarum allectati, capiuntur: & quidem ita adhærent, vt truncari potiùs quàm ſe auelli patiantur. at verò pulicaria herba (conyza) admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur, Ariſtot. Non poteſt petris auelli polypus. idem cunila admota, ab odore protinus reſilit, Plinius. In Polypos ſi quis rutam iniiciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit, Ælianus. Fugiunt valdè fœtida, Albertus. Plinius quidem cùm à cunilæ odore eos reſilire dixiſſet, ſubdit: purpuræ quoq; fœtidis capiuntur. Aquam quoque frigidam & dulcem oderunt, vt dictum eſt.

E

Captura. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaque præiacentibus teſtis cubile eorum deprehenditur, Plinius. Polypi fœminæ à partu contabeſcunt, & reſoluuntur: eóque faciles captu ſunt, *(& mares à coitu, vt in C circa finem dictum eſt.)* Athenæus. Piſcatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore poſitum, Ælianus. Oleam prope litus naſcentem odoratu ſagaci percipit, & adrepens cirris ſuis amplectitur, truncum primúm, ceu infans collum nutricis: deinde altiùs prorepens, ramos ac frondes implicat: donec ſaturatus amore, ad mare redeat. Quamobrem piſcatores vegetis oliuæ germinibus colligatis in faſcem, plumbum in medium indunt, & à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis polypus hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus, Oppianus. Si quis ſub cubilibus polypi ſalem aſperſerit, (Ἄν τις ταῖς θαλάμαις αὐτοῦ ἅλας ὑποσπείρῃ,) ſtatim egreditur, Athenæus. non poteſt petris *(eſcis, Ariſtot)* auelli polypus. idem cunila admota, ab odore protinus reſilit, Plinius. Vide ſuperiùs in D. circa finem. Piſcatores polypum petris tenaciter inhærentem dulci aqua perfundunt, & facilè auellunt, Simocatus. Polypus cornu cerui vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci fumo deluditur & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium, Author de nat. rerum. Eſca ad polypos: Tenues mormures circa robuſtum quid vinculo deligans, ineſcabis, *(&c. Vide in Mormyro E.)* Tarentinus. Et rurſus: Eſca ad polypos & ſepias, recipit ſalis Ammoniaci drachmas ſex, butyri caprilli drach. octo. his optimè leuigatis molle collyrium facito: eóque aut funes ipſos, aut validas vittas inungito. piſces ſiquidem peredentes haud facilè diuellentur. tu verò adſtans extrahito, iniicitóq; in ſcapham carabos, buccinas, purpuras, & alios quicunq; fuerint. Piſcatores in Propontide polyporum, quos retibus ceperint, brachiis explicatis, roſtra, quæ pſittacis ſimilia habent, dentibus frangunt. Non occiſi enim è nauibus euaderent, Bel. onius Singularium 1. 74.

Eſca ex polypis. Polypi carnem muræna appetit, Oppianus de eſcis piſcium loquens: qui ad cantharum quoque ineſcandũ, polypum in naſſam indi iubet. Polypos aſſatos non niſi nidoris cauſa naſſis inditos dimitti aſſeuerant, Ariſtot. Mirè omnia marina expetunt odorem quoque polyporum: qua de cauſa & naſſis illinuntur, Plinius. Et rurſus: Conueniunt piſces ex alto etiam ad quoſdã odores, vt ſepiam vſtam, & polypum, quæ ideò coniiciuntur in naſſas. Polypi aſſi caro in hamum inſeritur ad decipiendos piſces, Author de nat. rerum: Ariſtoteles de ſepiis tantùm hoc ſcribit.

Prognoſticum. Polypus imminente tempeſtate in aridum procurrit, & paruis lapidibus adhęrens, ventum iamiam adeſſe ſignificat. Vide ſuprà in Corollario de Loligine E. ex Plutarcho.

F

Polypi in Thaſo & Caria optimi ſunt: Corcyra quoque multos ac magnos alit, Athenæus.

Polyporum eſu mortui. Diogenes Cynicus cùm aliquando crudum deuoraret polypum, Tantùm (inquit) vobis ô ciues ſum præſtantior, Plutarchus in libro Aqua an ignis ſit vtilior. Polypo crudo ingeſto Diogenes periit, Sotades apud Stobæum. Athenæus in octauo dipnoſophiſtarum, Διογένης ὁ κύων ὠμὸν πολύποδα καταφαγὼν, ὀπιθυμένης (fortè ἐποιδυμένης) αὐτῷ τῆς γαςρὸς ἀπέθανε. quod item Laërtius teſtari videtur, quanquam de eius morte variæ extiterunt opiniones, Maſſarius. Philoxenum quoque Cytherium Athenæus ibîdem refert, polypum binûm cubitorum, excepto capite commediſſe, ob idq; in ægritudinem & mortem incidiſſe. tantus piſcium heluo erat. qua de re facetos Machonis comici verſus Athenæus recitat: ex quibus inter alia dignum hoc opſophagiſtato homine: quòd cùm medicus ei mortẽ imminere, & teſtamentũ ſi quod condere vellet maturandum denunciaſſet: eo paucis indicato, &c. Philoxenus, quoniam verò mihi (inquit) moriendum eſt, Ἰνέχων ἀποτρέχω πάντα τὰ ἐμαυτοῦ κάτω, Τοῦ πολύποδός μοι τὸ κατάλοιπον ἀπόδοτε. id eſt: Vt omnia mea mecum abiens hinc auferam, Date mihi quicquid eſt relictum polypi. Deterrimi ſunt polypi dum ouis incubant. haud enim in paſtum prodire patiuntur, Ariſtoteles & Athenæus.

Galeni ſententia Galeni & Athenæi authoritate duræ ſunt polyporum carnes, & difficilimæ digeſtionis. ſi verò concoquantur, non omnino malum aut exiguum præbent alimentum, Iouius. Galeni & Aëtii ſententiam de nutrimento ex mollibus omnibus, loliginibus, polypis, ſepiis, perſcripſi in Loligine F. circa initium. Octapodia Pſello crudos humores generant, & difficulter concoquuntur. Minimè intus vitiantur, Celſus. Polypus durus & difficilis coctionis eſt. maior quidem maioris eſt alimenti. Diutiùs elixus (Iurulentus) aluum reddit

humidam

humidam, & ſtomachum ſiſtit, (καὶ τὸν ςόμαχον ἵςησι, *ſenſu obſcuro,*) Diphilus. Habet humorem quodammodo ſalſum: ſi verò concoctione vincatur, haud paruin alimenti corpori præbet, Maſſarius. Mollium genus, vt polyporum, ſepiarum, & huiuſmodi, carnem concoctu difficilem habet, ideóque ciendæ Veneri idoneam. flatuoſi enim ſunt hi piſces. elixi meliores fiunt. ſuccos enim prauos continent, quod vel cùm abluuntur, apparet. hos elixatio è carne euocat. molli enim calore cum humiditate penetrante veluti abluuntur. at in iis qui aſſantur, humores ſicceſcunt: & cùm natura carnem duram habeant, aſſati etiam ampliùs dureſcunt: (Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτῶν φύσει σκληρᾶς οὔσης, κατὰ λόγον οὕτως ἔχει γίγνεσθαι αὐτά,) Mneſitheus. Polypus plurimùm alit, & libidinem maximè irritare creditur, vt Diphilus & Paulus Ægineta tradidêre, Maſſarius. Polypi vſum (ad Venerea) Alexis quoque inſinuat: Ἐρῶν τί δ' ἐκλύσω; Τί μᾶλλον συμφέρει, Ὠννῶ φέρων πάρειμι, κήρυκας, κλένας, Βολβὺς, μέγαν τε πουλύπουν, ἰχθῦς τ' ἁδρές; Mollia ad voluptatem, & ad Venerem concitandam faciunt, apprimè verò polypi, Diocles. Qui re Venerea vti non poſſunt, edant polypodes, Aëtius. Salſugine ſua Veneris pruritum excitant, & mirificè languidis atque defeſſis auxiliantur. Afferuntur Venetias ex Illirici Dalmatiæq; ora ſale inueterati: quorum acceptabula & extremitates cirrorum à ſenibus ad parandam ſobolem expetuntur, Iouius. Rondeletius ozænas ſeu oſmylos præ cæteris Venerem ſtimulare tradit, odoris etiam ratione. Polypum quoquo modo coxeris, malum dices, Platina. Coctum pipere & laſere condies, Idem. In polypo: Pipere, liquamine, laſere inferes, Apicius. Polypi caput aiunt eſu quidem ſuauiſſimum & eſculentum eſſe, ſed ſomnia parere triſtia ac prodigioſa, (ſomnos triſtes ac turbulentos.) Vide infrà inter Prouerbia. Caput mala ſomnia mouet, quòd durum concoctione atros vapores mittat non ſecus ac cepe, ſed longè validiùs, Cardanus. Commendantur polypi in tertianis, vt quidam ex Plinio (medico fortè) citant. Plinius qui de medicina librum conſcripſit, polypos cardiacis conferre arbitratus eſt, Iouius. A pituita maximè in aquam intercutem tranſitus fit, &c. in hac qui curabilis eſt obſonium edat polypos coctos in vino nigro auſtero, Hippocrates in libro de internis affectibus. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum meritò dabat Hippocrates: quoniam polypus facilè concipit & fert: nerueáque ſubſtantia præditus eſt, & tardè concoquitur, Cardanus. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & poſtea ſterileſcit, interim dum curatur, edat catulos coctos, & polypum in vino dulci coctum, Hippocrates alicubi. Et in libro de ſterilibus: Mulier cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retrò, vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, &c. vnde menſes non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & polypum in vino dulciſſimo coctum, & de iuſculo bibat. Mulier cuius vterus molliri & purgari debet, polypum plagis mollitum edat, &c. Hippocrates in libro de ſuperfœtatione. Puerpera edat polypos & locuſtas piſciculos, vt meliùs purgetur, Idem libro 1. de muliebribus. Plura huiuſmodi reperies mox in G.

Polypum viuum immitte in ollam nouam, & bullire fac. & marcedinem *(mucorem, vel ſuccum glutinoſum)* quæ exit ab eo, nephriticis lapidem mingentibus da è vino veteri in balneo. ſanabuntur, & lapides mingent, Kiranides. Sanguinem fieri *(fortè fluere)* piſcium cibo putant, ſiſti polypo tuſo illitóque, Plinius. Polypi aſſati torminoſis in cibo proſunt, Marcellus. Ad polypos certum: Polypum marinum in clibano cum lignis oleæ donec in cinerem vertantur, vrito, & ſumpta de eo vncia vna, admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus, Nicolaus Myrepſus. Polypi marini cinis ſatis copiosè adiicitur in medicamenti ex hircino ſanguine compoſitionem quandam apud Marcellum Empiricum aduerſus calculos renum, quam in Hirco recitaui. Ad aquam intercutem vteri, &c. cibis mollibus, & polypis, ac aliis mollibus vtatur, Hippocrates in libro de natura muliebri. Et rurſus: Si vteri ad coxam decurrant, &c. in purgatione mercurialem edat, & polypos coctos, & cibis mollibus vtatur. Item: Si menſes conſtituto tempore non fiant, &c. poſt cætera remedia polypum vino albo ſuffocatum edendum dato, & vinum ebibendum. Rurſus: Si ad lumbos vteri incubuerint, polypos coctos edat, itémque aſſatos: & vinum bibat nigrum, odoratum, meracum, quàm plurimum. Et libro 2. de morbis muliebribus: Si vterus ad coxam auerſus fuerit, bolbidia parui polyporum generis, & polypodia in vino & oleo cocta edat. Eadem ſimiliter præparata ad menſes ciendos, laudat. Et mox: Obſoniis autem vtatur polypodio cocto aut ſepiolis. Et rurſus: Si in lumbos vteri incubuerint, ſuffocatio verò caput non contigerit, mulier polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quàm plurimum bibat. Et alibi in eodem opere: Polypi ac ſepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Alia etiam huiuſmodi quædam muliebria ex polypis eſitatis remedia, dedimus ſuprà in E. G

Polypus & ſepia non ſine veneno, ſed exiguo, mordent, Oppianus. cuius hæc ſunt verba Halieuticorum libro ſecundo: *Morſus polypi.*

Οὐ μὲν θὴν ἀβληχρὸν ἔχει δάκος, εὖτε χαράξῃ Πούλυπος ἑρπυστὴς, ἢ σηπίη: ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς
Ἐντρέφεται βαιὸς μὲν, ἀτὰρ βλαπτήιος ἰχώρ.

Venenatus ſepiæ morſus eſt: & dentes eius validi, fermè latent. morſu oſmylus quoque & polypus infeſti ſunt. & hic quidem violentiùs quàm ſepia mordet, veneni verò minùs infligit, Ælianus.

Polypus maſculino genere efferri ſolet: Nonius tamen Lucilium etiam in fœminino poſuiſſe refert, cuius verba hæc (corrupta) recitat: Pauliſper cui medentia medem hæc ſe vt polypus ipſa. Syllaba prima quanquam naturâ ſit breuis, plerumque tamen producitur, à Græcis, præſertim epicis, aſſumpto ypſilo more Ionum. Ouidius quoque produxit: ----- *deprehenſum polypus hoſtem Continet.* Item Martialis, Horatius, alij. Inflexio eius apud Græcos vſitatior eſt creſcentibus obliquis, ſicut in nomine πὸς vnde componitur: apud Latinos verò pariſyllaba. Πολύπους dicitur Atticè, Athenæus. Πόλυπος proparoxytonum, Atticum eſt: & πολύπους quoque. πώλυπος verò, Ionicum, Doricum, Æolicum: cui & πώλυψ ſimile eſt. Euſtathius in Odyſſeæ E. ſed paulò pòſt, Doricum tantùm & Æolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. & mihi ſanè Ionicum non videtur. ſolent enim Iones o. breue non quidem in longum mutare, ſed aſſumere ei ypſilon: quare & apud Hippocratem Ionicum ſcriptorem πουλύποδας legimus. & quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους, vt & Ariſtoteles vſurpat: Ionicè πόλυπος dixerim. quòd ſi horum vtrunq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πόλυπος proparoxytono non poteſt: neque id aliter flecti quàm λόγος. Hoc etiam notatione dignum ex Euſtathio, à πὸς, quod H. a.

eſt pes, accuſatiuum fieri πόδα: compoſita verò indè nomina in πουν facere eundem caſum, πολύπουν, Οἰδίπουν, τρίπουν, quod & Athenæus animaduertit. At in compoſitis non hunc ſolùm, ſed alterum quoque in ποδα accuſatiuum reperiri, author eſt Athenæus. Πόλυπον dicere Æolicum eſt, Athenæus: ſed ſcribendum πώλυπον per ω. ex Euſtathio. Τὸν πολύπουν μοι ἔθηκεν, Ariſtophanes. Et rurſus, Πηγαὶ (malim πλῆγαι) λέγονται πουλύπου πιλουμένου. Δεῖ μὲν (addo γὰρ) ὡς ἔοικε πολλῶν πολίπων, (πουλύπων,) Amipſias. Ὥσπερ τοὺς πολίποδας πρώπισά σε. Plato comicus. Πώλυπον διζήμενος, Simonides. Quærendum cur nomina ἀρτίπους, & ἀελλόπους, abiecto ypſilo (ἀρτίπος, ἀελλόπος,) vltimæ ſyllabæ ſuum accentum in penultima ſeruent, πολίπους non item: fit enim proparoxytonum, Euſtathius. dici autem poteſt, in cæteris aliud non mutari, quàm quòd ypſilon abiicitur: in Attico autem πώλυπος, ypſilon vltimæ auferri, addi verò primæ. Dores per ω. vocant πωλίπουν, Athenæus. Ergo pro diuerſis dialectis omnia hæc vſitata fuerint, πολίπους, πουλίπους, πύλυπος, πώλυπος, πωλύπους, πώλυψ. Antiphilus Byzantius πουλυπόδην dixit in carmine, à recto πουλυπόδης. Πύλυπος, πύλυπον, πουλύποδος, πουλίποδες, Oppianus. Πώλυποι, Archeſtratus. Πώλυποί τε, (aliâs Πώλυπές τε,) σηπίαι τε Epicharmus. Ὁ πώλυψ συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις, Diphilus apud Athenæum. Adeò non in mari tantùm inſigne multitudine pedum hoc animal eſt, ſed etiam in libris terminationum & caſuum multiplici varietate. Πολυπόδια ab Ariſtotele dicuntur polypi parui & nuper ex ouis enati: à Cælio Rhod. non rectè (memoriæ aut calami lapſu) polypia. Hippocrates quoque libro ſecundo, de morbis muliebribus polypodia cum bolbidiis, (& ipſis polyporum generis,) aliquoties nominat. Theopompus etiam & Ephippus apud Athenæum hoc diminutiuo vtuntur. Ὁλκοὶ πουλυπόδων, periphraſis polyporum apud Oppianum. Polypodine, Πολυποδίνη, polypodum quædam ſpecies memoratur Athenæo.

Epitheta. ---- *Scopulis crinali corpore ſegnis Polypus hæret*, Ouidius.

Polypus alius τρεψίχρως, alius nautilus dicitur, Athenæus tanquam ex Ariſtotele. Camerarius τριψίχρως interpretatur, qui attritu colorem nouum inducat. ego τρεψίχρως potiùs legerim, à coloris mutatione, ἀπὸ τοῦ τρέπειν καὶ ἀλλάττειν τὴν χρόαν. Ἀνόστεος, id eſt exos, epitheton polypi, (ſolidum enim nihil intus habet: cætera mollia ſepium, aut ſimile aliquid habent,) pro polypo ſimpliciter per excellentiam ponitur ab Heſiodo. Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάνais ἀναίμοσι Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπου χροός, Ion apud Athenæum. Σκολιὸς, δειλὸς, ἑρπηστὴς, ἑρπυστὴρ, νωθρὸς ἐρωλὸν, Oppiano. Πετροφυής, Phocylidi. Πολίχροος, (aliâs πολυπλόκος,) Theognidi. Πολυπόδια ἁπαλοπλόκαμα nominantur apud Athenæum in conuiuio quod Philoxenus Cytherius deſcribit. Polypus αὐτοφάγος, Eraſmo Rot. ſine authore.

Verſus polypodes. Πολυπόδειος adiectiuum eſt: vnde πολυπόδεια κρέα apud Pollucem, & Athenæum in Cotyis Thracum regis conuiuio. Recentiores aliqui, homines arguti, verſus polypodes nominant, in quibus polypodum, id eſt, multipedum aliquorum animalium innumeri pedes nominentur. quale illud eſt Caſparis Bruſchij diſtichon:

Mille equites nuper cancros ter mille vorabant: Atq; decem nymphis quilibet ardor erat.

numerus pedum quadraginta quatuor millia, id eſt, myriades quatuor, cum totidem millibus. pro equis enim ſex pedes computo: & totidem pro cancro. plures erunt ſi cancrorum etiam chelas pro pedibus numeres. cognominantur enim cancri octapodes ab Homero. Sed longè illum ſuperauit Eobanus Heſſus, hoc diſticho:

Mille boues paſcunt, vitulorum millia centum, Muſca ſuper vitulum quemlibet vna ſedet.

Numerus pedum 2804000. quòd ſi pro muſca cẽtipedas aut millepedas vermes nomineńt, quantum excreſcet numerus? ſed his nugis grammaticorum pueri ſe oblectent. Inter animalia polypoda nullum eſt quod vicenum excedat numerum, Cælius Rhodigin. Ego in ſcolopendra, quales apud nos ſunt, pedes vtrinque octodecim olim mihi numeratos memini. Scolopendra marina videtur habere 44. pedes, vnde eodem numero à nonnullis appellatur, Albertus.

Polypus narium Polypus morbus eſt natium. *Nanq; ſagacius vnus odoror*

Polypus, an grauis hirſutis cubet hircus in alis, Quàm canis acer vbi lateat ſus, Horatius Epodon 12. fortaſſis autem polypum pro ozæna dixit, naſi vlcere fœtido. polypum enim fœtere, nemo (opinor) ſcripſit. *Delectat Balbinum polypus agnæ*, Horatius Serm. 1.3. Hoc malo laborantem Martialis polypoſum dixit: Naſutum volo, nolo polypoſum. Apud Hippocratem in libro de morbis πώλυπος appellatur. Ἀστάλη, πολύπους ὁ ἐν μυκτῆρι. ἔνιοι σκώληκα ὑγρὰν ἔχοντα, Heſychius. Manardus in epiſtolis 7. 2. cùm ozænam & polypum diſtinxiſſet: ad alterum horum morborum (inquit) referendi ſunt morbi, de quibus agit Auicenna capite inſcripto de hæmorrhoidibus alcarnabet, & ad polypum Pauli ſarcoma. In polypo (eidem) caro multos veluti pedes inſtar animalis polypi habet, &c. Emorroidæ (*Hæmorrhoides*) naſi, id polypus, Syluaticus. Albucaſis aut eius interpres, ſcorpionem multorum pedum vocat. Eſt polypus (vt legitur apud Hippocratem & Celſum libro de medicina ſextò) caruncula, modò alba, modò ſubrubra: quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet: modò retrò per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit, vti poſt vuam conſpici poſſit. ſtrangulatq; hominem, maximè auſtro aut euro flante: feréque mollis eſt, rarò dura: eáque magis ſpiritum impedit, & nares dilatat, quæ ferè carcinodes eſt. (Infeſtat cum carcinomate polypus, Cælius.) Paulus Ægineta: Polypus (inquit) tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens, à ſimilitudine marini polypi nominatus, quòd eius carni ſimilis ſit. Item Galenus, (vel quicunque ille ſit de definitionibus:) Polypus (inquit) à multitudine pedum dicitur: vt enim illi multas habent inciſiones & ſciſſuras, contumeſcúntque & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo, Maſſarius. Ex genere tumorum præter naturam polypodes in naribus generantur: ex genere verò vlcerum ozænæ, &c. Galenus in libris de compoſ. ſecund. locos. Et rurſus: Polypus tumor eſt, qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni aſſimilis iuxta ſubſtantiæ proprietatem. Manifeſtum itaque eſt, affectionem hanc ex craſſis & viſcoſis humoribus generari, atque ob id mixta materia medicamentaria opus habet, vt videlicet partim adſtringat, partim ſecet & attenuet, partim etiam diſcutiat & condenſet. Remedia particularia prætereo. hoc memoratu præ cæteris dignum, polypum ipſum aduerſus ſui nominis vitium pollere, vt in G. retulimus ex Nicolai Myrepſi libro. Polypodij radicis aridæ farina indita naribus polypum conſumit, Plinius. Qui propriè polypus dicitur, interior ſcilicet,

ſcilicet,difficilior eſt curatu : exterior verò in ſummo naſo,aut ad latera, carnis quædam excreſcentia eſt, cuti concolor, ſed in valdè ſenibus liuet : ſine dolore, pendula ferè. talem pilo equino circumligato curari audio. Plura de polypo ozænáque leges apud Actuarium, Celſum, & Galenum de compoſ. ſecund. locos.

Polypodes, genus quoddam pediculorum,Heſychius & Varinus. Quercui marinæ adhærent millepedæ,& alia quædam (animalcula,)& quod polypo ſimile eſt Theophraſt.hiſt.4.7. *Animalia.*

Polypodium herba eſt,quam Latini filiculam vocant. eius radix (inquit Plinius)acetabulis cauernoſa eſt,ceu polyporum cirri. radicis aridæ farina naribus indita,polypum conſumit,Plinius. Polypodium radicem habet hirſutam,& acetabulis cauernoſam,ceu polyporum cirri. purgat per aluum.&,ſi quis eam contigerit,polypum innaſci affirmant, Theophraſtus hiſtoriæ 9. 4. interprete Gaza. Græcè legitur : κἂν περιάψηταί τις (id eſt,& ſi quis alligatam geſtârit,) ὥς φασιν ἐμφύεσθαι πολύπουν, addendum videtur κωλύει: id eſt,polypum innaſci prohibere aiunt. Cancer admota ipſi polypode herba, abiicit chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis. In Syria herba eſt quæ vocatur cadytas, *(caſſytas potius)*non tantùm arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluens ſeſe : item circa Tempe Theſſalica,quæ polypodion vocatur, & quæ dolichos ac ſerpillum,Plinius circa finem libri 16. Apparet autem aliud hoc eſſe à noſtro polypodio, genus aliquod conuolunoli fortè.ſi modò rectè hæc ab eo tranſlata ſunt. neque enim polypodium aliud apud Theophraſtum inuenio,quam filiculam Latinis dictam,arboribus & muris innaſcentem. Oppianus quidem polypum oleæ arbori adhæreſcentem,hederæ arboribus ſe implicanti comparat. Clymenum Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, velut in polyporum cirris, Plinius. *Herba.*

Pierio Valeriano Hieroglyphicorum libro 27. polypus pictus varias ſignificationes habet, quæ prolixiùs ab eo exponuntur : nos quoniam ex prædictis eadem intelligi omnia poſſunt, titulos ſaltem commemorabimus : qui ſunt,Rei familiaris accumulator,Omnium abliguritor,Victoria vti neſcius, Tyrannus, Moribus aliorum accommodarus. Hominem qui vtilia ſimul & inutilia malè conſumſerit, indicantes Ægyptij,polypum pingunt. ille enim cùm multa, eáque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit : & cùm vtilia conſumſerit,tum & quæ ſuperſunt inutilia abiicit,Orus in Hieroglyph. 2.106. Et mox : Cùm verò ſuæ nationis & generis hominibus imperantem denotare volunt, carabum & polypum pingunt. ille enim polypis imperat, intérque eos primas tenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Atqui Ariſtoteles & alij,locuſtam à polypo vinci authores ſunt,non contrà. Et paulò pòſt, ſymbolo 114.Eum qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumſerit, deſignantes,polypum pingunt. Is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit,propria edit flagella.Inferiùs etiam inter prouerbia,adferentur quæ ad iconum & picturarum rationem referas. *Icones.*

Πρῆθμα,polypi caput,ſecundum alios cirrus,Heſychius & Varinus. caput quidem eius, quandiu viuit, duriuſculum & tanquam inflatum eſt : & verbum πρήθειν,inflare ac diſtendere ſignificat.in cibo etiam inflat : nam ad caput vapores mouet,& Venerem ſtimulat. Μελίνη,ſemen milio ſimile, (panicum:) & pars quædam in polypo,Heſychius & Varinus. b.

Anguinum ouum vidi,mali orbiculari modici magnitudine, cruſta cartilaginis,velut acetabulis brachiorum polypi crebris, Plinius : vbi apparet acetabula,(quæ ab accipiendo deriuant grammatici,)à brachiis eum diſtinguere. hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. ſynecdochicè tamen pro ipſis brachiis poni poſſunt. Circa ilia in homine ſinuoſa oſſa vocantur acetabula, quæ coxarum capiti accommodantur, cotylas Græci vocant. caput autem coxæ dicitur cotyledon, Cælius Rhodig. Ἄλλοι δ᾽ αὐτῶν ἔθεον,καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν, Xenophon libro 7.Anabaſ. Amaſæus vertit : Iuxtà ipſa portus latera, quæ quòd curuatis vtrinque mollibus prominent, chelas, id eſt acceptabula, Græci vocant. Sed Græcè in cancro chelæ dicuntur, in polypo nunquam. Ex omni demiſſis parte flagellis, Ouidius de polypo. Sunt ei cirri multiplices plurima in extremis prætenturis acceptabula : itémque frequentes pediculi, manúſque plicatiles, Iouius. Non laudo cirrhos cum aſpiratione ſcribi. neque enim origo huius vocabuli Græca videtur : niſi quis fortè vim faciat,& à verbo κείρειν deducat,ſiue quòd capillamentum huiuſmodi tonderi idoneum ſit, vtpote prominens vel pendulum : ſiue contrario ſenſu,quod minimè tondeatur. vnde & cîrin vel cirrhidem auem aliqui nominatam volunt. Κιῤῥὸς quidem Græcis,color eſt, quem Latinè giluum dicimus. Arbores quædam circa rubrum mare eroſæ ſale,inuectis derelictíſque ſimiles,ſicco litore radicibus nudis polyporum modo amplexæ ſteriles arenas ſpectantur, Plinius. Circa Perſidem arbores magnæ ſpectantur, &c. quæ ſubroduntur à mari parte media,ſtántque radicibus polyporum modo, Theophraſtus. Polypodij radix acetabulis cauernoſa eſt,ceu polyporum cirri,Plinius. Doronec radix ex India affertur, ſimilis pedi polypi,Syluaticus. Varia etiam apud Græcos brachiorum polypi, quibus veluti cirratus eſt,nomina inuenio. Πλόκαμοι dicuntur à multis,& apud Varinum in Congro. πλεκτάναι apud Ælianum, Etymologum & alios. Πλεκτάνια τὰ μικρὰ πολύποδος, Eubulus dixit, diminutiuo nomine : vt à plocamis Oppianus πλοκαμῖδας. Πλοχμοὺς quidam in epigrammate. Hermolaus etiam τρίχας vocari annotat, hoc eſt crines : quo nomine Latini de iiſdem vtuntur. Τῷ μείζονι ὁ βραχύτερος (πολύπους) ἁλοὺς,καὶ ἐμπεσὼν τοῖς ἀνδρειοτέροις θηράτροις, τοῖς εἰλημένοις τοῦ ἰχθύος πλοκάμοις,εἶτα αὐτῷ γίνεται δεῖπνον, Ælianus Variorum 1.1. Cotyledones Κοτυληδόνες,ipſa polypi brachia dicuntur,per ſynecdochen,qua pars pro toto ponitur.propriè enim ſic dicuntur exigua illa cotylidiis,id eſt,vaſculis concauis ſimilia, (à quibus etiam denominantur,)quæ pronæ brachiorum parti ſubduntur,Euſtathius: Veteres omne cauum κοτύλην appellabant. vnde cotyle appellatur etiam in coxa concauitas : & inde deriuato nomine cotyledones, quæ polypi cirris adnatæ ſunt, αἱ τοῦ πολύποδος ἐν ταῖς πλεκτάναις ἐπιφύσεις. Hippocrates cotylam(id eſt acetabulum) coxæ κοτυλίδα nominat, & cotyledónas venarum ad vterum pertinentium oſcula,vt Galenus in Gloſſis ſcribit. Polypi ὀκλατόνους ἕλικας, Antiphilus in Epigrammate dixit : Iſidorus ἱμαντοπέδην: Antipater Theſſalus, πόδας. Πρῆθμα,πολύποδος κεφαλή: ἔνιοι πλεκτάνη.vide ſuprà ab initio huius ſegmenti b. *Brachia vel cirri & acetabula.*

Ex Oppiano. Ἀμφὶ δ᾽ οἱ μελέεσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ᾽ ἄλλας Παντοίας στροφάλιγγας ὑπὸ σκολιοῖσιν ἱμᾶσι Τεχνάζων, εἴ πως μιν ἐρητύσειε βρόχοισιν. Ἀμφιβαλὼν : de polypo aduerſus murænam ſe defendente. Et rurſus,

ſus, --- πουλύποδος κοτυληδόνες οὐ κατὰ κόσμον Πλαζόμεναι, κενεῇσι παλαισμοσύναις μογέουσιν. Et alibi, --- ἄκρῃσιν ἐρειδόμενος κοτύλῃσι, corylas pro acetabulis dicens, aut etiam cirris ipſis: quos alibi σπείρας, & ἀκρέμονας vocat: & αἰόλα δεσμὰ: & αἰόλα γυῖα: αἰόλα interpretor, non varia, ſed agilia & mobilia. Ἰφθίμων δολιχῇσι ποδῶν σπειρῇσι πιέζων, Idem de polypo locuſtam irretiente. *Polypus crinali corpore ſegnis*, Ouidius.

c. Πούλυπον ἀλιῆς, Ἄκρα διερπύζοντα Oppianus. Et rurſus, ἕρπων, de polypo.

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος (φωλεοῦ) θαλάμης ἐξελκομένοιο Πρὸς κοτυληδονόφιν (κοτυληδόσι, πλεκτάναις) πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται: Ὣς τοῦ (Vlyſſis) πρὸς πέτρῃσι θρασειάων ἀπὸ χειρῶν Ῥινοὶ ἀπέδρυφθεν, &c. Homerus Odyſſeæ E. De polypo ſeipſum rodente, vt eſt in prouerbio, lege infrà in h.

d. Muræнам fugiens polypus, ſaxum aliquod apprehendit: cuius imitetur colorem. non tamen latet hic eius aſtus murænam. itaque hærentem inuadit ac vorat, nec tamen remittit polypus donec ſola eius acetabula relinquantur, Oppianus.

f. Polypus antequam coquatur, plagis aliquot præmoliri indiget. Vide infrà in prouerbio, Bis ſeptem plagis polypus contuſus. Ἔπειτα πουλύπους τετμημένος Ἐν βατάνοισιν (meliùs πατανίοισιν, apud Pollucem) ἑφθός, Antiphanes apud Athenæum. Πουλύποδος πλεκτὴ δ' ἄν, ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρὸν, Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς, ἣν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων. Ἢν ὀπτὴ δ' ὦσ', ἑφθὴ κλαίειν ἀγορεύω, Archeſtratus. ſenſum non ſatis aſſequor. apparet autem πλεκτὴ pro πλεκτάνη per ſyncopen ab eo poſitum. Si familia fato ſuo decreſcat & intereat, nihil bulbi & polypi ad propagandam ſobolem ingeſti iuuant.

Μάτην δὲ πόντου κυανέαις δίναις τραφεὶς Φλεβὸς τροπωτὴρ πουλύπους, ἁλοὺς βροτῶν
Πλεκταῖς ἀνάγκαις τῆς τροχηλάτου κόρης, Πίμπλησι λοπάδος γερνοσώματον κύτος, Xenarchus.

πλεκτὰς ἀνάγκας interpretor retia, quorum fila nimirum nentur à puellis ad rotam aut colum. Μάλα ταχέως αὐτῶν πρίω πόλυπον, καὶ δὸς καταφαγεῖν, κἀπὸ τῆς γάνου γόνον. Hegemon. Ἢ πουλύπους, ἢ νῆστις ὀπτᾶται, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis.

h. Anthologij Græci 1. 40. exſtat epigramma Antiphili Byzantij in polypum à piſcatore in mari arreptum, & ne manus ei cirris implicaret proiectum in proximi litoris fruticetum: vbi fortè in leporem inciderit, cúmque ſuis brachiis implicatum retinuerit: Et rurſus aliud Iſidori Ægeotæ, qui polypum à piſcatore mari redditum canit, quòd leporem veluti pro ſe redimendo retinuiſſet. Antipatri Theſſali epigramma, Anthologij 1.40. legitur in aquilam, quæ polypum ſuper petra extendentem brachia rapuit, & cirris eius implicata in mare delapſa periit, De Enalo quodam ſcripſi ſuprà pagina 333 qui cùm in mare deſiliiſſet, à delphinis in Leſbum incolumis deportatus ſit. ſed plura addit Plutarchus circa finem Sympoſij ſeptem ſapientium: quæ Græcè huc adſcribam: Κύματος ἠλιβάτου περὶ τὴν νῆσον αἰρομένου, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπαντῆσαι δεδιότων, μόνον (ἐν) θαλάττῃ ἕπεσθαι πολύποδας αὐτῷ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος: ὧν τοῦ μεγίστου λίθον κομίζοντος, λαβεῖν τὸν Ἔναλον, καὶ ἀναθεῖναι, καὶ τοῦτον εἰ * καλοῦμεν. Trœzenij lege vetabant piſcari aut attingere polypum, tum ſacrum, (*alij ſcriptores non polypum, ſed pompilum ſacrum piſcem faciunt*) tum nautam, Euſtathius: & Athenæus ex Clearcho. Οὔτε τὸν ἱερὸν καλούμενον πολύπουν, οὔτε τὸν κωπηλάτην πολύπουν νόμιμον ἦν θηρεύειν. ἀλλ' ἀπεῖπον τούτων τε, καὶ τῆς θαλασσίας χελώνης μὴ ἅπτεσθαι. Polyporum hecatombe, Πολυπόδων ἑκατόμβη, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit Eraſmus Roterod. in prouerbio, E clibano boues. Anaxandrides etiam apud Athenæum in Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Similia. Polypo confertur adulator, vt mox in prouerbiis explicabitur. Carneades polypis Academicos aſſimilabat: Vt enim illi cirros ſuos adauctos tandem deuorare: ita & hi ſuas ipſorum demùm opiniones refutare ſolent, Incertus. Stobæus in ſermone Aduerſus literas, Carneadem hoc de dialecticis dixiſſe refert. A principali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſcuntur, inq; corpus extenduntur, ſicuti brachia à polypo, Plutarchus de placitis philoſophorum 4.4.& 21.

Maurus epiſcopus in libello, quem Conuiuium patris Dei inſcripſit, Pharaoni polypum apponit, propter inconſtantiam nimirum.

Prouerbia Polypi. Polypi prouerbio dicebantur olim (inquit Eraſmus Rot.) vel ſtupidi, ſtolidíque: vel rapaces, & vncis vnguibus homines. Siquidem ob eam cauſam polypo ſtultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitáſque quòd quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, ſuctu trahat ac retineat, Plautus in aulularia: Ego iſtos noui polypos, qui vbi aliquid tetigerunt, tenent. Nihil autem vetabit, quò minùs polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt, omnibus aſſentantes: quos eleganter notat Phocylides:

Μήδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων: Μὴδ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶραν ἀμείβου.
Pectore neve aliud celes, aliudq; loquare: Proq; loco variere. petris uti polypus hærens, Hæc ille.

Polypi mentem obtine. Nos plura etiam de iis quæ per polypum ſymbolicè ſignificari poſſint, protulimus ſuperiùs inter icones ex Pierij Valeriani & Ori Hieroglyphicis. Idem Eraſmus, poſt explicata prouerbia, Seruire ſcenæ, Vti foro: Extat (inquit) apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, Polypi mentem obtine. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores, alium atq; alium vultum ſumere. Adagium natum eſt à piſcis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus in ſermone Menalai ac Protei, ſcribúntque colorem mutare, maximè in metu, &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide, cuius hoc diſtichon eſt de polypo: citatúrque à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας:

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη. Id eſt,
Mentem habeas vafri polypi qui protinus illa, Se quibus admôrit, ſaxa colore refert.

Tale & ille verſus prouerbialis celebratur: Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖον τελέθειν, καὶ χώρῳ ἕπεσθαι. Eôdem pertinet & illud, Νόμος καὶ χώρα: id eſt, lex etiam ipſa regio. Nihil autem vetat in notandis vitiis vſum adagij latiùs trahere, nempe in homines verſatili quodam ingenio natos: qui talem vbiq; perſonam induunt, quales ſunt ij, cum quibus contingit agere. Quod genus eleganter deſcripſit Plautus in Bacchidibus: Nullus (inquiens) frugi eſſe poteſt homo, niſi qui benè & malè facere tenet. Improbus cum improbis ſit, harpaget, furibus furetur quod queat. Verſipellem frugi conuenit eſſe hominem. Pectus cui ſapit, bonus ſit bonis, malus ſit malis. Vtcunque res ſit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum: Ἀνὴρ πολίτης πουλύπους ἐς τοὺς τρόπους.

τρόπους. Similem quandam metaphoram Ariſtoteles à chamæleonte duxit, primo Moralium libro, &c. Et apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari luſciniam iubet, ſeſeque in omnem vocem vertere, ſi quo modo queat Vlyſſi perſuadere, ne perimatur. Hæc Eraſmus: qui plura etiam quod ad argumentum & ſignificationem prouerbij depromit: nos quæ libuit excerpſimus. Vlyſſes Phæacum ingenio & moribus ſe accommodare nouerat, quò gratior & familiarior eis factus, quæ vellet, impetraret faciliùs. Talis & ille eſt, qui filium Amphilochum hortatur: Ὦ τέκνον, ποντίου θηρὸς πετραίου χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων, πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει. τῷ παρεόντι δ᾽ ἐπαινήσαις ἑκὼν, ἄλλοτ᾽ ἀλλοῖα φρόνει. Et ſimiliter in Iphigenia Sophocles. Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, (ſed in his Sophoclis verbis deprauatum aliquid ſuſpicor) Athenæus libro 12. Apud eundem Ion: Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι (Euſtathius legit ἀναίμονα) Στυγῶ μεταλλάξαντα πουλύπουν χρόος. Et Alcæus, Ἠλίθιον ἐστὶ, νοῦν τε πολύποδος ἔχειν: quod quidem non in verſatilem & aſtutum hominem, ſed in ſtolidum conuenit, teſte Euſtathio Odyſſ. E. ita enim fatuus eſt hic piſcis vt plerunque perſequentes non fugiat, & manibus piſcatoris ſe offerat. at neque colorem (inquit) conſultò & de induſtria mutat: ſed præ metu reuera mutatur. Baſilius ille Magnus in Commentatione, quam de gentilium librorum lectione concinnauit, ſcitè admodum & doctè, polypum vocat adulatorem, cuius verba mollia feriunt interiora ventris. Nam vt (inquit) polypus ad ſpeciem ſubiecti ſoli colorem permutat: conſimiliter & aſſentator, ad voluptatem audientium variabit ſententiam. quo nomine ab Hieronymo blandus dicitur inimicus, Cælius Rhod. Polypus ergo dicetur quiſquis eſt verſatilis, verſipellis, incõſtans, ſiue metu, ſiue aliter (εὐμετάβλητος, παλίμβολος, Euſtathius:) rapax, ſtolidus, adulator. Eſt & Germanis ſuum prouerbium, quo mores prout commoditas poſtulârit mutandos, & multa ſimulanda, vulgò ſuadetur: Du muſt Fuchs vnd Haaß ſeyn: id eſt, Vulpem & leporem te eſſe oportet. Συμμεταβάλλονται τοῖς τόποις καὶ τὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους, καθάπερ καὶ τοὺς πολύποδας ταῖς πέτραις φασὶν ἐξομοιουμένους, αἷς ἂν προσομιλῶσι, τοιούτους φαίνεσθαι καὶ τὴν χροιάν, Clemens lib. 3. Pædagogi. Πολύποδος ὁμοιότης, πρὸς τοὺς ἐξομοιοῦντας πᾶσιν ἑαυτούς, Suidas & Varinus. Heſiodus in poëmate quod inſcripſit Opera & dies, velut ænigmate quodam explicuit paupertatem: Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις.

Ne te deprendant inopem mala tempora brumæ, Atque pedem premere incipiat manus arida craſſum.

Conſimili figura ſignificauit egeſtatem in eodem opere: — ὅτ᾽ ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. id eſt, *Quando pedes edit ipſe ſuos is qui caret oſſe.* Exoſſem vocat polypum, quòd oſſibus careat. is creditus eſt nonnullis ſua brachia rodere, cùm deeſt cibus. Alcæus apud Athenæum, Ἔδομαι ἐμαυτὸν ὡς πολύπους. id eſt, Comedo meipſum more polypi. Vnde & αὐτοφάγος dictus, Eraſmus Rot. Πολύποδος δίκην αὐτὸς ἑαυτὸν κατεσθίων, Suidas, Heſychius & Varinus. ſi legas Δίκην πολύποδος, ſenarius erit. Noſtri eodem ſenſu pedem ſugere dicunt, Den taapen ſugen: quoniam vrſus hyeme in latibulo ſuo non aliunde quàm pede ſuo ſugendo nutriri creditur. Τοὺς πολύποδάς φασιν ἀθυμίας τυγχάνοντας τοὺς ἑαυτῶν κατεσθίειν πλοκάμους ὄψον ὥσπερ ἀληθῶς ἐμπαρέχοντας τὰ ἑαυτῶν δυστυχέστατα μέλη. ἐσθίονται γοῦν οἱ τάλανες τῶν ἑαυτῶν μορίων τὰ κρείσσω, καὶ δαιτυμόνες τῶν ἰδίων σαρκῶν ἀναδείκνυνται. Ἄρά γε Ξάνθιππος πολύπους τὴν γνώμην ἐστὶ τοῖς ὅλοις δοκεῖς; ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῦτο σαφέστερον. ἀδικεῖς γὰρ λίαν ἀπανθρωπότατον, τὸν πατέρα, &c. Theophylactus in Epiſtolis moralibus. In admiratione olim fuit Matreas quidam planus (ὁ πλάνος) Alexandrinus, apud Græcos pariter & Romanos: qui feram quoque alere ſe dicebat, quæ ipſa ſeſe exederet: ita vt etiamnum quæratur, quænam ſit illa Matreæ fera, Athenæus. Polypi caput: in hominem varium: & in quo pariter & vitia quædam, & virtutes inuenias, cuiuſmodi Catilinam deſcribit Saluſtius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: ſed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta eſt ex eius piſcis capite: quod (ſicuti teſtatur Plutarchus in libello, cui titulus, Quomodo ſint adoleſcentibus audiendi poetæ) eſu quidem ſuauiſſimum eſt, & eſculentum: cæterùm ſomnia parit triſtia ac prodigioſa, (*ſomnos turbulentos occurſantibus miris rerum imaginibus, Cælius.*) Vnde huius eſum interdicebant iis, qui cuperent ex inſomniis præſcire futura: quemadmodum & fabarum, vt teſtis eſt idem Plutarchus in Sympoſiacis. Proinde poeticen Polypi caput vocat: in qua ſicuti ſunt permulta cognitu tum iucunda, tum frugifera: ita ſunt nonnulla, niſi caueas, peſtilentia. Porrò ex huiuſmodi rebus id quod ineſt commoditatis, conueniet excerpere: quod noxium, vitare. (hoc eſt,) iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, vnde poſſint aliquid ad mellificium idoneum excerpere: nec aliud colligunt, quàm quod ſit vſui futurum. Prouerbium integrè refertur apud Plutarchum hoc pacto: Πολύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν. id eſt, In polypi capite ineſt quidem malum, ineſt & bonum. Itidem Theognis in Sententiis de vino prædicat: Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐσσι. id eſt, Bonum ac malum es. Pollet ad hanc formam torqueri fabula de haſta Achillis, quæ vulneris auxilium tulit eadem quæ vulnus inflixerat, Eraſmus. Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πιλούμενος, Bis ſeptem plagis polypus contuſus: dici ſolitum, vbi quis multo tandem malo ſit emendatior. quemadmodum accidit indomitis adoleſcentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, non niſi grauibus ſuppliciis corriguntur. Aiunt polypum piſcem captum diu multúmq; tundi cædíque ſolere, quo mitior fiat & ad eſum accommodatior. Author Zenodotus, Eraſmus. Meminit etiam Suidas & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων. quoniam polypus captus multis ictibus caſtigari, vt emolliatur, (πρὸς τὸ πίων γενέσθαι,) ſoleat. Hippocrates mulierem, cuius vterus molliri & purgari debet, polypum plagis mollitum edere iubet. Πηγαὶ (Πληγαὶ) λέγονται πουλύπου πιλουμένου, Athenæus ex Ariſtophane.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS, AVT *ſaltem nominibus diuerſis.*

Oſmylum quanquam cum ozæna & bolitæna eundem eſſe apparet, diſtinxi tamen aliqua ex parte: quoniam nominum etiam, non modò rerum rationem habere ſoleo, vt grammaticis quoque, qui an nomina diuerſa rem eandem ſignificent, aliquando dubitare ſolent, ſatisfaciam. Quare & eledonam ſeparaui: quanuis eam Rondeletius, contra Ariſtotelis ſententiam, obſeruationibus ſuis fretus, ab ozæna & oſmylo non diſtinguit. Quod ad accentum, paroxytonum ſemper ſcripſerim ὀσμύλος, etiamſi apud Athenæum, & alibi fortè aliquando librariorum inſcitia, proparoxytonum reperiatur. In Oppiani, Æliani, Io. Tzetzis, (& aliorum fortè) libris paroxytonũ probè ſcribitur: & nos multis exemplis pleraq; huiuſmodi no-

Cum exoſſis ſuũ todit pedem. *Polypi caput.* *Oſmylus.*

di nomina ſic ſcribenda oſtendimus ſuprà in Cordylo. Polyporum genera ſunt ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὄσμυλος, Athenæus libro 7. tanquam ex Ariſtotele & Speuſippo. Et mox, Ariſtoteles (inquit) in opere de animalibus, mollia eſſe dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἐλεδώνην. ſed ὀσμύλην fœminino gen. alius (quanrum memini, niſi quód ὀσμυῶαι, vox deprauata apud Heſychium reperitur) nemo dixit. Ὀσμυλία (malim Ὀσμιλίας, vt Αἰνείας) genus eſt piſcium, quod vulgò ozæna dicitur. eſt autem ſpecies polypodis, quæ inter caput & cirros fiſtulam (αὐλὸν) gerit, qua tetrum emittit odorem, Pollux libro 2 vbi etiam verba hæc Ariſtophanis recitat: Τραπόμενον εἰς τὸ ὕδωρ λαβεῖν ὀσμυλίδια, καὶ μαινίδια, καὶ σηπίδια. Athenæus eadem citat è fabula Danaidum, vt inquit: non oſmylidia tamen, ſed oſmylia quatuor ſyllabis ſcribit, quod magis placet. Wottonus oſmylian mænulas ſepiolásque venari, ex hoc loco non rectè tranſtulit. Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι, Athenæus. hoc eſt, Thurij ozænam piſcem vocant, quem cæteri Græci oſmylion. Oſmylia Ὀσμύλια, è polyporum genere ſunt, qui ozænæ dicuntur: & alij quidam piſciculi viles, Heſychius & Varinus. Ὀσμυῶαι, βολβιτῖναι, θαλάσσιοι, iidem. ſed legerim potius Ὀσμύλοι. maſculino gen. aut fœminino ὀσμύλαι, ſi quis contendat: (nam & aliæ quædam polyporum ſpecies hoc genere efferuntur, vt polypodine, eledona, bolbitæna:) apud authores quidem fœmininum non legitur, quod ſciam, vt paulò antè dixi. De voce βολβιτῖναι, paulò pòſt. Io. Tzetzes Variorum 5.25. ὀσμύλον per ypſilon piſcem vocat, polypi inſtar amphibium, & oliuas ac ficus (ſimiliter) appetentem, ὀσμίλον verò per iota, (ſicut ζωΐλον, τραΐλον,) ὀζῶδη, id eſt fœtidum. Smylas apud Alexandrum Trallianum legimus, vbi fortè oſmylas reponendum: vt annotauimus ſuprà paulò poſt initium Corollarij primi de Lacerto: ad initium paginæ 469. Quis non miretur Polyporum varietatem? nam horum alius tetram odoris fœditatem habet: alius nomine Oſmylus benè olet, & nihil muſcoſius (*propiore moſcho odore*) ſenſi: quem hac ætate Græci Moſchitem appellant: Maſſilienſes Muſcum, ex ea odoris ſuauitate, quòd muſcum non leuiter non modò viuus, verùm mortuus etiam oleat. Is qui eum vel occultiſſimum fert, circumſtantes ſuauiſſimè permulcet. in arcis ad imbuendas grato odore veſtes reponitur. Gracilioribus eſt brachiis, quàm cæterorum genus Polyporum, Gillius. ego Rondeletij & Bellonij ſententiæ ſubſcribo, qui polypi ſpeciem vnam tantùm odore inſignem, aliis grato, aliis graui, faciunt. Octapodia, (*id eſt polypi.*) ſepiæ, polypi moſchitæ, difficulter concoquuntur, Pſellus libro 1. de diæta. Accepi olim piſcem Moſcharolo Venetiis dictum, polypo paruo ſimilem eſſe, & in cibo lautum. haud ſcio an idem ſit qui Italis circa Genuam Muzaro vocatur, Græcis hodiè Gopes, ſi benè memini. Germanicum eius nomen fecerim, ein Biſemkuttel. nam Biſem moſchum odoramentum nobis ſignificat. Kuttel verò Germanica vox anglis, pro ſepia priuatim in vſu, roti malaciorum generi rectè accommodatur. Polypos & Oſmylos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant,) ſæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt: Ælianus, ex Oppiano nimirum, qui oſmylum etiam vt polypum, maris cauernas incolere tradit. Vide ſuprà in Corollario Polypi C. De morſu etiam oſmyli nonnihil venenato, diximus in Polypo G. circa finem.

Ozæna & Bolitæna. Ozænam eundem eſſe oſmylo, de quo proximè ſcripſimus, Pollux, Athenæus, Heſychius authores ſunt: quibus eruditi hodiè aſtipulantur. Polyporum generis ozæna, dicta à graui capitis odore, Plinius. Ozænam Ariſtoteles ozolin (ὄζολιν) & bolitænam videtur appellaſſe. ea frequens eſt in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum & virus graue ſignificat. Theodorus oſſolem conuertit, Maſſarius. Nautili genus alterum conſtat exiguo corpore, facie ſimile bolitænis, Ariſtoteles. Bolitænas non alit Euripus, Idem. Videtur autem βολίταινα ſcribendum cum acuto in antepenultima, vt ὄζαινα, τρίαινα, ἀρίσταινα. habent enim hæc vocabula vltimam breuem, penultimam productam: quam, ſi accentum reciperet, circunflecti oporteret. Apud Athenæum bolbotine, βολβοτίνη, ſcribitur.

Bolbotine. Species (inquit) polyporum diuerſæ ſunt, heledona, polypodine, bolbotine, oſmylus, vt Ariſtoteles tradit. Ego bolbotinem ab oſmylo nomine tantùm differre puto. apud Ariſtotelem quidem, in iis quæ extant, nihil huiuſmodi legimus, & forſan polypodine quoque, πολυποδίνη, non alia fuerit ſpecies. Forma quidem nominum in ίνη Græcis patronymica eſt: vt Adraſtine, Adraſti filia. & fortè polypodine, ceu polypi

Polypodine. ſpecies minor, vt filia ad matrem, à paruitate hoc nomen inuenit. Ὀσμυῶαι, βολβιτῖναι, θαλάσσιοι, Heſychius. malim, Ὀσμύλαι, (vel Ὀσμύλοι,) βολβοτῖναι, ἰχθύες θαλάσσιοι. Eſt autem iota penultimæ longum in patronymicis (& ſimilibus) in ίνη Κοῦρη Μαρτίασης καλλισφύρου Εὐηνίνης, Iliad. 1. Nec alia putârim Bolbidia

Bolbidium. Hippocrati dicta, forma diminutiua. nam libr. 2. de morbis muliebribus, laudat polypodia, (*id eſt paruos polypos, ætate nimirum, non ſpecie, vt mihi videtur,*) & bolbidia parui polyporum generis, in vino & oleo cocta, ſi vterus ad coxam auerſus fuerit. Ruſúſque eadem ſimiliter præparata, aut ſepiolas, ad menſes ciendos. Et rurſum in eiuſdem mali curatione: Ad veſperam (inquit) mazam cœnet: ſi verò Panem voluerit, & bolbidia parui polyporum generis. & ſepiolas paruas, in vino ac oleo coquito, & edenda dato. Βολβιτία (lege Βολβίδια) τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τῶν μικρῶν πολυπόδων, Galenus in Gloſſis. Eſt & narium vlcus ozæna, de quo in Polypi philologia diximus. Oris fœtorem ozen Græci vocant. Vnde & ozænitim nardi quoddam genus apud Gangem naſcens, virus redolens, Plinio videtur appellari. ſed ozen caſſiæ ſpeciem Aërius vocauit, Maſſarius.

Eledona. Eledona, Ἐλεδώνη, polypi ſpecies eſt Ariſtoteli, crurum prolixitate à cæteris differens: & quòd vna ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordinem agat, non vt cætera duplicem, Ariſtoteles. Ἐλεδώνη, ὁ πολύπους, Heſychius. Apud Athenæum etiam libro 6. ἐλεδῶναι ſcribuntur, & nominantur inter alios piſces: libro ſeptimo autem ἑλεδώνη, cum aſpiratione. Εἴδη δ' ἐστὶ πολυπόδων ἑλεδώνη, πολυποδίνη, &c. vt ſuperiùs recitaui. Et mox: Ariſtoteles in opere de animalibus, mollia eſſe inquit, polypos, ὀσμύλην, ἑλεδώνην. Gillius etiam, Maſſarius, & Wottonus Heledonam cum aſpiratione ſcribunt. Grammatici ε. ante λ. attenuari docent, neque excipiunt eledonam: etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum videri poſſit: vnde & ἑλεδωνὸς fortè deriuatum, quod nomen vinculum ſignificat, ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur. Ἐλεδώνη (*ſine aſpiratione, & cum o. breui in penultima*) genus eſt polypodis, quæ cotyledonam vnam (*vnum cotyledonum ordinem*) habet, pedibus ſeptenis, authore Æliano, Suidas & Varinus. ego in iis quæ extant Æliani, nullam eledonę mentionem inuenio. Vocatur autem eledone, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe rodat, ita vt lambda in hoc nomine redundet. vnde & Heſiodus, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,

ὥσδε τῆνδε, Suidas, & Cælius Rhodig. (Sed authores idonei plerique polypum ſimpliciter, non eledonam priuatim hoc facere ſcribunt. Δελιδώνη, ὁ μυλαῖος ἰχθὺς, Heſychius & Varinus: ſed pro ὁ μυλαῖος, legendum fortè ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Helidonam genus Polypi, noſtræ ætatis Græci Halidonam corruptè nominant, Gillius. idem oſmylum à Græcis hodie moſchitem appellari dixit. quamobrem diligentiùs inquirendum, ſitne vnus piſcis oſmylus & eledona vt Rondeletius putauit. fieri poteſt vt ſpecies aliqua polypi reperiatur in Græcia, circa Gallicum & Liguſticum mare ignota. Chelidon, χελιδὼν, piſcis polypo ſimilis, ſuccum continet, qui bonum colorem præſtat, & ſanguinem *(vt hæmorrhoides, menſes,)* mouet, Diphilus. Mihi omnino non alius hic piſcis quàm eledona, videtur: nam & delidona, vt ſuprà dixi, nomen pro eodem reperitur. Vide ſuprà in Chelidonia, elemento C. ad finem paginæ 222.

De NAVTILO Polyporum ſpecie, in N. Elemento dictum eſt.

CRICOS animal aquatile deſcribitur ab Alberto, libro. 24. operis de animalibus: in alphabetico Aquatilium catalogo: & ruſſus KYLOZ. vtrunque cum teſtaceis & mollibus confundere videtur. nam & teſtam eis attribuit: & quædam mollibus attributa ab idoneis ſcriptoribus, vt pedes habere, venari piſciculos, adhærere petris, &c, & quòd kylos duorum ſit generum, minor edendo, maior non item. Ariſtoteles polypum maiorem edulem facit: minores varios edi nedat. Cricos (inquit Albertus) dextrum pedem perparuum habet, ſiniſtrum verò magnum & longum. Ariſtoteles quidem locuſtam & cancros omnes, chelam dextram grandiorem valentiorémque habere author eſt. Verùm his ne tantillum quidem immorarer: niſi ſperarem interdùm Arabica aut Perſica nomina animalium quorundam collatis ſcriptorum locis expiſcari me poſſe: ſed plerunque ſpe mea fruſtror, cùm pleráque à Græcis deprauata deprehendam, & quædam adeò abſurdè, vt vix coniecturæ locus ſuperſit. à Græcis enim Arabici ſcriptores ſumſerunt, ad ſuos characteres, ad ſuas terminationes detorta: ab his rurſus Latini quidam interpretes, minimè Latini, ſed & huius & Græci ſermonis imperiti. vnde paſſim in illorum libris & rerum & nominum magna confuſio.

PISCES quidam ſunt informes: velut quod corio eſt quaſi ſuillo, magnitudine fermè elephantis: ſuillo etiam capite, pedibus loraceis, ſine dentibus, paruis oculis, ſub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga: brachij menſura latiore: quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ auriculæ. corio craſſiore quàm digitus ſit. Forſan è polyporum genere eſt, Cardanus lib. 10. de Subtilitate. Mihi diuerſa planè à polypis natura videtur. pedes loracei, fortè & corium ſuillum, polypum referre videri poſſunt. Sed dentibus caret, quos polypus habet. Cauda polypo non conuenit. auriculæ aquatilium, ſicut & exanguium nulli. Ego hoc animal ſuprà in Corollario Orthragoriſci deſcripſi, Aloyſij Cadamuſti verbis: qui id loripes fuiſſe ſcribit, non autem loraceis pedibus. Sed cum loripes claudum ſignificet, pedes verò nullos Cadamuſtus ei attribuat, neſcio quo ſenſu loripedem dixerit. Cete illud vaſtiſſimum (inquit Scaliger aduerſus Cardanum) quod elephantis deſcriptum magnitudine, ais, eſſe forſan de genere polyporum, manifeſtè leuitatem prodit ingenij tui. Cui ſuillum caput aſsignabas, Suem potius faceres. Nam polypo, non vt ſuibus roſtrum, ſed vt ſepiæ: cuidam generi, vt pſittaco beccum eſt. Vide etiam infrà ad finem Corollarij de Porcis marinis.

DE POMPILO RONDELETIVS.

ΠΟΜΠΙΛΟΣ piſcis dicitur ab Athenæo, Æliano, Oppiano, aliíſque Græcis. Plinius quoque libro 9. cap. 15. huius meminit eodem ſeruato nomine, & à quibuſdam inter thynnos numerari ſcribit. Verùm hi meo quidem iudicio ſimilitudine decepti fuerunt. Pompilus enim alius eſt à thynnis & pelamydibus, etſi eis quodammodo ſimilis ſit. A

Pompilus piſcis eſt pelagius, ſquamis carens. A branchiis ad caudam linea magna curua ducta, à qua ad ventrem lineæ multæ tranſuerſæ interpunctæ deſcendunt. Supra lineam dorſum varium eſt, & maculatum. Os eſt medium, dentes parui pro corporis magnitudine. Pars quæ ſupra & inter oculos eſt flaueſcit. aurique colorem æmulatur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre. Aliam à podice ad caudam. In dorſo aliam. Cauda in vnicam deſinit non diuiſam, neq; creſcentis lunæ figurâ thynnorum pelamydúmque modo. B

Hunc verum eſſe pompilum quem depinximus, rationes aliquot demonſtrant. Nam hic pelagius eſt piſcis, & circa naues frequentem eſſe in pelago, eáſque comitari certè experientia comprobatum. Prætereà varius eſt, ſuperciliis aureis, pelamidi ſimilis. Quæ omnes ſunt pompili notæ à veteribus traditæ. Athenæus lib. 7. ex Dionyſio Iambo: Pompilus pelagius eſt piſcis, circa naues frequens cernitur, ſimilis pelamydi, varius, ποικίλος. Callimachus eodem authore aurea ſupercilia habentem, & ſacrum piſcē appellauit. *(Callimachus pompili nomen nō exprimit, ſed ſimpliciter nominat ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν: quibus verbis aliqui auratam intelligunt. Itaq; vt pompilus Rondeletij ſuperciliis aureis ſit, quod ei facilè credimus: veteres tamen* A *Pompilum verum ſe protuliſſe*

id de

id de eo expreſsè non tradiderunt. Verba Athenæi ſunt, Καλλίμαχος τὸν χρύσοφρυν, ἢ μᾶλλον χρύσιζων ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, *ſubaudi* καλεῖ *vel* ὀνομάζει.) Et Clitarchus: Nautæ pompilum ſacrum piſcem nuncupant, quòd ex

Lib.12.cap.43. pelago deducat naues ad portum vſque. Eadem planè Ælianus de pompilo. Rarus eſt admodùm apud nos piſcis, ita vt vulgare nomen nullum invenerit, niſi quòd pro pelamyde venditur.

COROLLARIVM.

A Thynni ſæpè nauigia velis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarum ſpacia & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpiùs iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos vocat, Plinius. Græcè πομπίλος ſcribitur paroxytonum, à πομπή: vt ab ὀργή, ὀργίλος. dicitur enim παρὰ τὸ πέμπειν vnde & πομπὸς, Euſtathius. --- πομπῇ δ' ἐπεφήμιζαν οὔνομα νηῶν, Oppianus de hoc piſce. Aliàs pomphilus dicitur, Hermolaus. Ego in Græci quidem Æliani de animalibus libri 2. capite 15. πόμφυλος reperio, mediam ſyllabam φ. & υ. conſtituentibus. Gillius pompylum vertit per py in medio, neutrum placet. nam & Ælianus alibi (lib.15 capite 23.) πομπίλος ſcribit, & alij quos hactenus vidi omnes: & deriuationis ratio & analogia ita ſcribi poſtulant. Pompilus piſcis quibusdam idem videtur qui aurata, vt pluribus ſcripſi ſuprà in Corollario de aurata H.a. nos cum Rondeletio aliíſque eruditis tum priſcis tum noſtri ſeculi, diſtinguere malumus. Maſſilienſes piſcatores hunc non ignorantes, corruptè Pampalū vocant, Gillius. Germanicum nomen ſi quis requirat, fingamus: ein Leitfiſch/ein Schiffleiter/ein Schiffgeſell: quoduis enim ex iſtis, idem quod Græcis pompilus ſignificat, id eſt piſcem comitem, vel nauium comitem. Recentiores quidam pompilum imperitè cum nautilo confundunt, Plinij verbis (deprauatis ſcilicet) ſeducti, quibus nautilum ab aliis pompilum vocari legitur: cùm non pompilum, ſed polypi ouum legi oporteat, vt Rondeletius ex Ariſtotele obſeruauit.

B Pompilus animal eſt marinum, amatorium, varium, pelamydi ſimile: Euſtathius, ex Athenæo nimirum.

C Pompili piſces pelagij, omnium maximè piſcium, quos auditione accepimus, in ima ſede maris verſari ſolent: ſiue ipſi terram malè oderunt, ſiue hæc illorum odio tenetur. Hi autem ſic circum naues altum ſecantes, tanquam amicas, concurſant, eáſque huc illuc ſaltantes ſtipant. Et homines quidem qui naui vehuntur, quantum à terra abſint, prorſus ignorant, & ipſi etiam nautæ à vero aberrare ſolent. At pompili tanquam ſagaciſſimi canes, qui propinquam præſentiunt prædam, ſic terram non longè abeſſe, antè multò ſentiunt, idcirco non tanto ampliùs ſtudio nauium tenentur, longiùs eos vt perſequi comitando velint: ſed quaſi ſigno ad abeundum ſublato, frequentes in altum redeunt. Vnde nautæ continentem, tametſi faſcibus non eam aſſecuti, ſed à Pompilis eruditi, propinquam eſſe ſentiunt, Ælianus de animalibus 2.15. Et Oppianus lib.1. Halieut. vnde ille mutuatus eſt: Pompili (inquit) pelagij piſces, quos venerantur nautæ, à comitatu nauium ſibi nomen inuenerunt, mirificè enim, & peculiari quodā ſtudio ergà naues in alto vectas afficiuntur: & curſum earum ſequuti circunſiliunt, alij ad latera, alij ad puppim, ad proram alij: perſeuerantq; adeò, vt non ſponte eos comitari putares, ſed vinculo ad nauim aſtrictos trahi, Vbi verò terram præſenſerint, rurſus vniuerſi retrorſum (tanquam à meta ad carceres) redeunt, relictis nauigiis. hinc nautæ terram propè eſſe certò agnoſcunt. Ex eodem comitante, placidum & tranquillum mare futurum,

E tanquam fauſto & fœlice ſocio, coniiciunt. Vmbra gaudent hippuri & pompili. quamobrem iniectis in mare arundinum faſcibus, appenſo lapide quo firmentur, ſub illas (mari innatantes) colliguntur, & facilè hamis capiuntur, vt in Hippuro ex Oppiani Halieuticorum 4. retuli.

H Ex Athenæi libro 7. Telchiniacæ hiſtoriæ conditor, (ſiue is Epimenides Cretenſis eſt, ſiue Teleclides, ſiue alius quiſpiam,) delphinos & pompilos ſacros piſces eſſe tradit. Eſt autem pompilus animal amatorium, (*ad amoris philtra efficax exiſtimatum, Nic. Leonicenus Variorum 3.9. vbi pleraque hæc ex Athenæo conuertit, quanquam ipſe* [*lapſu memoriæ puto*] *Pauſaniam authorem citet,*) tanquam & ipſe Cœli ſanguine (ἐκ τοῦ οὐρανίου αἵματος) prognatus vnà cum Venere. Hinc Nicander in Oetaicis:

Πομπίλος, ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθους Μηνύσαι φιλέρωσι, καὶ ἄφθογγος περ ἀμείνων.

(*forte,* Μηνύζει φιλέρωσι, καὶ ἄφθογγός περ ἀμμύων, *aut alio quopiam modo, quo ſenſus & conſtructio conſtet.*) Meminit eius & Alexander Ætolus: Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἔπι πομπίλος ἀνιοχεύει, Καὶ τὰ κάτω κατόπισθε θεοῖς ὑπὸ πομπίλος ἰχθύς. Et Pancrates Arcas in libro cui titulus Opera matina, cùm prædixiſſet: Πομπίλος, ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθῦν: narrat, non modò Neptuno hunc piſcem, ſed etiam incolis Samothraciæ diis ſacrum & charum eſſe. Ob eamq; cauſam piſcatorem olim nomine, (ſicut dicitur) Epopeum, ex Icaro inſula profectum, ætate iam affectum, quòd aliquando cùm nihil aliud piſcium præter Pompilos cepiſſet, eoſdem cum filio comediſſet, protinus huic piſci meritas impietatis pœnas perſoluiſſe. Etenim cetacea belua facto in eius piſcatoriam impetu ipſum in conſpectu filij deuorauit. (*Eadem repetiit Ælianus 15.23. ſicut & ea quæ ſequuntur.*) Item, vt addit idem Pancrates, Pompilum hoſtili odio Delphini perſequuntur: neque hoc ipſum tamen impunè faciunt. Cùm enim hunc guſtauerunt, diſcruciantur & conuelluntur continuò: & quòd furore inflammati conſiſtere non queunt, idcirco in litora expelluntur, atque fluctu eiecti à mergis aut cornicibus marinis gauíiſque exeduntur, & conficiuntur. & aliquando à viris qui ad cetarias aſſident capiuntur, (παραινομοῦνται, *vox videtur corrupta, Ælianus omiſit.*) Κωβιοὶ εἰνάλιοι, καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, Timachidas Rhodius. Πομπίλε ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθῦς Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἁδεῖαν ἑταῖραν, Corinna vel quiſquis poematij in ipſam relati author eſt. Cæterùm Apollonius Rhodius ſiue Naucratites, dicit Pompilum aliquando hominem fuiſſe (πορθμέα, id eſt portitorem, Ælianus: θαλασσουργόν, id eſt piſcatorem, Athenæus.) & cùm puellæ (inquit) Apollo amore teneretur, (*Ocyrhoës Imbraſi fluuij filiæ, &c. pluribus rem deſcribit Athenæus, recitatis etiam Apollonij verſibus:*) eámque rapere conaretur: hæc autem effugiens Miletum veniſſet, & Pompilum precibus obſecraſſet, vt ſe traiiceret: is quidem paruit. at verò Apollo ſeſe oſtendens, hanc quidem rapuit, nauim autem in lapidem, Pompilum in ſui nominis piſcem conuertit. (*Meminit Euſtathius quoque in Homerum.*) Dionyſius cognomine Iambus in libro de dialectis: Audiuimus (inquit) piſcatorem Eretricum, alióſque multos pompilum piſcem ſacrum vocantes.

Pompilus apud Græcos omnes penultimam corripit : Ouidius produxit, his verſibus in Halieutico inter pelagios :

Tuq́ꝫ comes ratium, tractiq́ꝫ per æquora ſulci, Qui ſemper ſpumas ſequeris pompile nitentes.

Πομπῆες, ὁμόστολοι, Oppiano. Sacri etiam epitheto dici poſſunt : vel ſacri piſces per antonomaſiam, quamuis dubiam : cùm & alij piſces ab aliis ſacri appellentur. *Epitheta.*

Pompilus nauigia vſque in portum comitari & deducere perhibetur, Nic. Leonicenus, ſine authore. nam veteres, cùm terram etiam à longè præſenſerit, naues relinquere aiunt.

Καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, Timachidas : tanquam ſeruatores nauigantium, Euſtathius & Varinus in Ἱερός.

DE PORCIS PISCIBVS.

PORCI vel Sues piſces quidam dicti ſunt, quod adipe aut lardo terreſtrium modo pleni ſint : alij à voce & grunnitu : alij à corporis aut partis alicuius ſimilitudine : quidam opinor à ſpinis dorſi, ſetarum inſtar rigentibus : vt quorum meminit Plinius. Inter venena (inquit) ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum. remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Aggregator ex Plinio non limum, ſed carnes ipſius porci remedio eſſe ſcribit. *Porci Plinij.* Spinæ dorſi troge (*porci*) piſcis marini inferunt cruciatum magnum, cui medetur fel ipſius, Arnoldus in libro de venenis. Χοῖροι, id eſt Porci, à Tarentino inter piſcium marinorum genera reponuntur. Eſca ad porcos ab eodem deſcripta, interprete Lacuna, recipit ſeſami drachmas iiij. capitulorum alliorum drachmas ij. carnis coturnicis muria conditæ, opopanacis, ſingulorum tantundem. Quæ omnia (inquit) excipiens ſordibus gymnaſiorum contundito. vtrisque illis paſtillorum inſtar compactis.

CAPRISCVM Athenæo memoratum, piſcem marinum, (μῦν aliqui vocant. Vide in Mure piſce ſuprà) Rondeletius eundem porco Strabonis, quem inter Nili piſces recenſet, exiſtimat, quòd ſpinæ ei in dorſo acutiſſimæ noxiæq; ſint. *Capriſcus.* A noſtris (inquit) & Siculis porco vocatur. Vide ſuprà, pagina 181.

Ab hoc differt APER piſcis, Græci κάπρον vocant: cuius aliam iconem Rondeletius, aliam Bellonius dedit. *Aper.* vtranque poſuimus ſuprà, pagina 61. Rondeletij ſanè aper, piſcis eſt marinus : quem hyænæ, vel porci vel capriſci (quo cum plurima habet communia,) ſpeciem eſſe coniecerim. Χοῖροι, id eſt porci, qui inter Niloos piſces ab Athenæo & Strabone cenſentur. fluuiatiles ne tãtùm ſint, an è mari fortè in Nilum immigrent, quærendũ eſt. item an perca fluuiatilis minor, de qua ſcripſimus ſuprà, cùm piſcis ſit rotundus, ſpinis in capite noxijs, porcus ſit Strabonis. hæc enim illi attribuit. Vide ſuprà in Perca fl. minore, & in Cernua fl. & in Corollario de Mugile C. Ariſtoteles ſolos piſcium vocales eſſe dixit σκάρρον, καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, id eſt caprum & fluuiatilem porcum, Athenæus. Euſtathius hoc loco repetito pro σκάρρον legit σκάρον. ego quoniam χοῖρον ποτάμιον apud Ariſtotelem non inuenio, eundem eſſe conicio cum apro (capron Græci dicunt) Acheloi, quem Ariſtoteles hiſtoriæ 4. 9. vocalem exiſtimari ſcribit, vt & alios complures, quos illic nominat, omnes marinos, præter chalcidem fortè lacuſtrem, & aprum fluuiatilem. κάπρος quidem & χοῖρος pro ſynonymis accipi queunt. Hunc caprum fl. Ariſtot. in Acheloo amne vocalem facit, Plinius etiam grunnientem. In Danubio cum alij piſces, tum porci (χοῖροι) capiuntur, Ælianus. Gylliſci, Γυλλίσκοι, piſces quidam ſunt Heſychio & Varino. Γύλιος quidem (ſicut & γρύλλος) porcus eſt. vnde fortè γυλλίσκος diminutiuum, porcellus, vt hys etiam & hyſca, de piſce, eâdem ſignificatione. *Gylliſci. Gryllus.* Nicander congros, aliter gryllos vocari ſcribit. Itali plerique hodiè grillum nominant, teſte Bellonio, muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Rondeletius ophidion. Vide etiam ſuprà de hoc vocabulo pag. 96. in Corollario de Aſellis muſtelinis. Chitin (*Chœri potiùs,* Χοῖροι) id eſt, porcelliones piſces, Syluaticus. noſtro quidem ſeculo percam fl. minorem aliqui porcellionem nominant, in Germania inferiori præſertim : Itali verò ſturiones paruos marinos. Chetiſcaria inter Strymonis fl. piſces Bellonius nominat : quæ vox vulgaris, forſan porcellus ſignificat.

Χοιρίναι conchæ non aliæ videntur, quàm quæ hodiè Porcellanæ vulgò dicuntur. Vide ſuprà in Corollario ad Porcellanas ſiue Conchas Venereas, ab initio, pagina 283. & non multò ante finem eiuſdem, pag. 285. *Chœrinæ conchæ.* Τῶν δὲ στρόμβων καὶ χοιρίων (*lego* χοιρίνων, *vel* χοιρινῶν) καὶ τῶν λοιπῶν κογχυλίων αἱ ποικίλαι ἰδέαι, καὶ πολὺ διάφοροι τῶν παρ᾽ ἡμῖν, Androſthenes in præternauigatione Indiæ. De Porcellanis vaſis vulgò dictis, rara quædam & cognitione digna Iulius Cæſar Scaliger exponit, Exotericarum exercitatione Titulo 95. Nihil cum porco aut ſue puto commune habet Πόρκος Græcè dictum Iſtri animal : de quo Varinus in Lexico ſic ſcribit : Πόρκος animal eſt ad (παρὰ) Iſtrum fluuium, id eſt, Danubium : quadrupes, membrana tenui incluſum, (περιεχόμενον:) quæ inflata vtrem repreſentat: & natat ea attenuata, (καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτυνθῇ, ſubaudio, τὸ ζῶον, vel τὸ δέρμα:) inque terram egreditur, & ſubitò (ἀθρόον) refrigeratum moritur. *Πόρκος.* Eſt etiam πόρκος inſtrumentum piſcatorium, cuius meminit Plato in Sophiſta, his verbis : Κύρτους δὴ, καὶ δίκτυα, καὶ βρόχους, καὶ πόρκους, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ ἄλλό τι πλὴν ἕρκη δεῖ προσαγορεύειν. *Inſtrumentum piſcatorium.* Aliqui non rectè rete interpretantur, alij κύρτον, id eſt, naſſam : Plato enim ſimul tanquam diuerſa nominare voluit. ἔστι δὲ σχοινίου πλέγμα : hoc eſt, inſtrumentum quoddam è viminibus contextum eſt, Varinus & Suidas. Meminit etiam Diphilus τοῦ πόρκου: Θάτερον πλέκειν κέλευε τῶν πόρκων πυκνοτέρους. Vocabant autem πόρκον, διὰ τὸ περιλαμβάνειν καὶ ἀμπέχειν τὸν εἰσδυόμενον ἰχθῦν: ἢ ἀπὸ τοῦ οἱονεὶ περιέχεσθαι. Hinc & πόρκης (vt Χρύσης : apud Suidam & Varinum aliquoties non rectè πόρκος, vt λόγος, in hac ſignificatione ſcribitur) apud Homerum vocatur annulus, ferrum, ſiue cuſpidem haſtæ (epidoratidem) cum haſta coniungens & firmans. --- πέρι δὲ χρύσεος θέε πόρκης. Πορκώδη dicuntur omnia rotunda & κρικώδη, (ex annulis compoſita, vel annulis ſimilia,) nam πόρκης annulus eſt, Euſtathius. Πόρκον eſſe puto genus retis naſſæ ſimilis, cuius os rotundum eſt, & circulo vimineo firmatum. naſſa enim propriè eſt Latinis, quæ Græcis κύρτος, & è viminibus aut iuncis conſtat : πόρκος verò è filis & maculis vt retia. noſtri Vrſam nominant, ein Bären. & aliam eius ſpeciem rotundiorem, quæ non vt naſſæ & porci in vado relinquitur, lapidibus grauata: ſed auſam è ligno oblongam habet, vt à piſcatore tenente per aquam agatur & impellatur ein Storbären. Capiuntur purpuræ paruulis rariſq; textu veluti naſſis, in alto iactis. ineſt iis eſca, &c. Plinius. Varinus tale inſtrumentum κημὸν appellat. Vide in Equo H.e. inter Quadrupedes viuiparas. Latinè aliqui excipulam vel excipulum vocant. Ælianus (de animal. 17. 18.) puto φερνίον. paſtinacam incautam (inquit) piſcator phernio imprudentem ſubducit. Hinc πορκεὺς

piſcator

piſcator hoc inſtrumento vtens. vide in Salpa A. Videtur & Porcus pro Phorco ſeu Phorcyne deo marino ab Alcmane dictus Νηρεὺς, θαλάσσιος δαίμων: Ἀλκμὰν καὶ Πόρκον ὀνομάζει, Heſychius. Ὗς, porcus quadrupes, & piſcis, Varinus. Nominantur ab Epicharmo ὕες piſces: de quibus dubitat Athenæus an iidem ſint κάπρῳ, id eſt apro. Vide ſuprà in Hyæna A. Syænam piſcem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc eſt porculum, Hermolaus in Plinium. Oppiano lib. 1. σύαινα inter petras leprades degit. Athenæus hos Archeſtrati verſus recitat:

ὗς [margin] · *Syæna.* [margin]

Ἐν δ' Αἴνῳ καὶ τῷ Πόντῳ τὴν ὗν ἀγόραζε, Ἣν καλέουσι τινὲς θνητῶν ψαμμῖτιν ὀρυκτήν.
Τούτου τὴν κεφαλὴν ἕψει μηδὲν προσεναγκών. Ἥδυσμ': ἀλλ' εἰς μόνον ὕδως (lego, ἀλλ' ἐς ὕδωρ μόνον) ἐνθεὶς,
καὶ θαμὰ κινῶν,
Ὕσσωπον παράθες τρίψας, κἂν ἄλλο τι χρήζῃς Δριμύδι (an? Δριμύ τι) εἰς ὄξος καταβάπτε καὶ ἐπείγου
Οὕτως, ὡς πνίγεσθαι, ὑπὸ σπουδῆς καταπίνων Τὴν λοφιὰν δ' ὀπτὰν αὐτῆς, καὶ τἄλλα τὰ πλεῖστα.

Et fortè (inquit) etiam Numenius ὗν, ψαμαθίδα nominat, cùm dicit, Ἄλλοτε κεγχρίνην, ὅτε ῥόθιον ψαμαθίδα. Ψαμμῖτις autem & ψαμαθὶς hic piſcis dictus videtur ab arena: & ὀρυκτὴ (actiua ſignificatione, cùm verbalia in τος paſſiuè accipi ſoleant) à fodiendo, quòd roſtro nimirum arenam fodiat, vt ſues terreſtres cœnum: vt inde ſuis nomen ei poſitum ſit: niſi quis à corporis figura dictum malit: nam λοφιὰν in eo Archeſtratus nominat. Vide etiam quæ annotaui in Hyæna quadrupede A. *Lolligo diriquè ſues*, Ouidius in Halieutico.

Hycca. *Hyſca.* De HYCCA ſeu HYSCA leges ſuprà in H. elemento. Hyſca, communiter Hyſcha, ὕσχη dicitur, Symeon Sethi. Gyraldus interpres, alio forſan codice vſus, ſic habet: Porculus piſcis, ſiue, vti vulgus dicit, Lyciſca, ſiue Lycina, Lupáve, (Græcè verò à Symeone ὕσκα nuncupatur,) hyſca communis piſcis vocatur. Mihi hæc nomina à Gyraldo adiecta, Lyciſca inquam & Lycina, ſuſpecta ſunt: eóque magis, quòd alibi quoque non ſatis probatum in huius libelli (Symeonis de alimentis) conuerſione interpretem eum deprehenderim.

Syagrides. SYAGRIDES quoque Athenæo inter piſces ſunt, alij quàm Synagrides nimirum. eſt autem ſyagros Græcis fera, quæ Latinis aper. Polybius libro 34. de Luſitania ſcribens, ait quercus (βαλάνους) illic in mari plantatas eſſe, quarum fructu veſcentes thynni pingueſcant. quare non temerè thynnos, ſues marinos dixeris. Athenæus. *Thynni.* *Centrines.* Centrinen in Galeorum genere Itali & Maſſilienſes porcum vocant, vel porcum marinum. *Iulides.* Plures hodiè obeſi piſces, & qui præpingue abdomen habent, porci à piſcatoribus appellantur. Hermolaus in Corollario iulides ait vocatos eſſe porcos: Iouius, neſcio quàm rectè: hyccam quidem pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. Truye (id eſt, Porca) Mediolani vocatur, piſcis quidam ſimilis ſcardulæ (leuciſci fl. ſpecies, Gardonum Galli, noſtri Schwal appellant:) & Truega Maſſiliæ piſcis diui Petri.

Orthragoriſcus. Appion maximum piſcium eſſe tradit Porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcum vocant. grunnire eum cùm capiatur, Plinius. Vide ſuprà in O. Elemento.

Hippopotamus. Hippopotamum Conſtantinopoli alij porcum marinum, alij bouem marinum vocant, Bellonius.

Syacion. Συάκιον, genus piſcis, Suidas. Symeon Sethi eas in nutriendi facultate rationes ſyacio adſcribit, quas alij ferè rhombo & Gyraldus interpres ſyacion aliquos rhombum putare ſcribit. Quære ſuprà inter Paſſeres, in Rhombo F.

Porcus mar. ab Ambroſio. Gulo porcellum amat, vt comedat, Ambroſius in Dominica paſſione. videtur autem porcelli nomine piſcem quempiam lautum intellexiſſe. Idem in Hexaëmero Iudæos marinis porcis veſci ſcribit, quibus terreſtribus non veſcantur, Iouius. Porcinam dicunt mercatores balænæ ſalſamenta, Scaliger. *Delphinus & Phocæna.* Germani Oceani accolæ, & angli quoque & Galli à Germanis mutuati, Delphinum Meerſchwein/hoc eſt, marinum ſuem appellant. Phocæna circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur, quàm Delphinus: communi tamen cum eo nomine Marſouin dicitur: quamuis id nomen phocænæ magis conueniat, (vtpote pinguiori:) Delphino tamen etiam roſtrum eſt longius, & porcino ſimile, vt ſcribit Bellonius. Phocænam apud Friſios Brunfiſch appellari ex Guil. Turneri literis nuper intellexi: quod nomen tamen alibi etiam aliis cetis attribui puto. Albertus alicubi phocam ex genere porcorum marinorum eſſe ſcribit: nimirum quia lardum habet, quod tamen pleriſque cetis commune arbitror. *Sturio, &c.* Veneti & Adriatici porcellos ſeu porcelletas, minuſculos Sturiones marinos appellant. Porcini generis piſces eſſe ſturionem, (quem hyccam, quaſi ſuculam aliqui putauerunt,) attilum in Pado, & in Danubio antacæum, ſiue marionem vt quidam volunt (quem Bohemi Wyz vocant, Germani Hauſ/quaſi Hys, quod eſt Sus: Itali moronam, quòd ad marionem accedit: Germani ſcropham Moor appellant, Cretenſes Marin:) inque mari delphinum, quaſi δέλφακα, id eſt, porcum adultum maſculum, Sigiſmundus Gelenius ſentiebat: cuius hac de re verba ex epiſtola ad nos repoſui in corollario de Acipenſere H.a. *Suillus.* Porcus marinus eſt qui vocatur ſuillus, quia dum eſcam quærit, more ſuis terram ſub aquis fodit. circa guttur enim habet oris orificium, & niſi roſtrum arenis immergat, paſtum non colligit, Iſidorus. Puto autem ſuillum ab Hiſpanis ſturionem vocati, vnde vicinitate nominis aliqui decepti, eundem eſſe ſilurum contenderunt. Hiſpania omnis ſturionem ſulium appellat, Iouius. *Porcus mar. Alberti.* Porcus marinus Alberti, alius & nobis ignotus eſt. Porcus marinus eſt piſcis eſculentus *(inquit Albertus citans Plinium, qui tamen Porci marini piſcis non aliter meminit quàm quod venenatas in dorſo ſpinas habeat)* porco magna ex parte ſimilis. Capite enim ſimilis eſt porco. *(Phocænæ hæc conuenire videntur,)* & linguam ſimiliter ſolutam habet. Partes etiam interiores & coſtas vt porcus. Tota ferè caro eius tranſit in pinguedinem. Voce tamen differt à porco. in dorſo eius quædam ſpinæ ſunt venenum efficaciſſimum habentes, Sed fel eius *(limus ex reliquo piſcium eorum corpore, Plinius)* eſt remedium contra puncturam ſpinarum illarum. Hoc animal labore magno victum conquirit. in fundo enim maris fodit terram ſicut porci: vnde hunc alium eſſe apparet à Porco, (Meerſchwein puto intelligit, quem tamen ipſe Phocænam aut Delphinum eſſe ignorauit,) quem nos ſic appellare conſueuimus. Hæc Albertus: videtur autem porcum illum, quicunq; eſt, non ex hiſtoria aut tanquam viſum, ſed ab aliis deſcriptum memorare: nam vt alia pleraq; ex neſcio quo de naturis rerum authore, ita hæc etiam deſcripſit: & omnino Plinij porcum cum eo confundit.

Piſcis porcello ſimillimus. Haud procul Maſſilia piſcis captus eſt porcello ſimillimus, ſi ſine cauda crura habuiſſet, Scaliger. Iconem apri

nem apri cetacei, ex Olai Magni Gothi Tabula (quanuis ea quod ad huiuſmodi picturas parum fidei mereatur: non quòd ea animalia in eo mari non eſſe, ſed quòd non huiuſmodi putem) dedimus ſuprà inter Cete, pagina 207. & mox ſequente pagina Hyęnam cetaceam (vt nos appellauimus) porco terreſtri ſimilem, &c. Rondeletius huius Tabulæ authoris, & qui eum imitatus eſt Munſteri, picturas cum aliâs, (vt in Leonino monſtro ſuprà recitauimus,) tum porci marini reprehendit. HERILL Germanicè dictam beluam, quæ capite aprum refert: & corium habet munitum ceu conchis pectinum, deſcripſi ſuperiùs inter Cete, in Capite De Cetorum nominibus Germanicis, &c. pagina 215. Schweynwal; id eſt Cetus porcinus in Oceano Germanico appellatur, paſſus triginta longus, menſis abdicatus. Ad inſulam Cimbubon caprus piſcis eſt ſuillo capite, cum geminis cornibus. Reliquum corpus vnico oſſe compactum fuit. In dorſo ſpecies erat puſilli ephippi. Etiam in mediterraneo alius ſuis capite, ſed abſq; cornibus, Scaliger. Sus eſt in Oceano Æthiopiæ, vegetis craſſitudine, teres, oblongus: capite, roſtro, oculis ſuillis: longis auriculis, (*Rondeletius in Leonini monſtri mentione aures patentiores, contra aquatilium naturam, arbitrio pictoris factas ſuſpicatur*:) cauda bipedali. corio craſſo, vt ſuibus. carne item candida & pinguiſſima, Scaliger. Nos hunc cetum in Corollario Orthragoriſci deſcripſimus ſuprà, Aloyſij Cadamuſti verbis. Cardanus in Opere de Subtilitate immeritò an polyporum generis ſit dubitat. Idem de rerum Varietate 7.37. Eſſe (legimus) in freto Magalliano piſcem nauicula maiorem, eademq́; duplò longiorem: corio, capite oculisq; ſuillis, auribus elephantis, abſque dentibus: cauda lata, cubitóque longiore.

Aper cetaceus. *Hyæna cetacea.* *Herill.* *Schweynwal.* *Sus cornuta.* *In Æthiopia Oceano.*

PORPHYRION Πορφυρίων, auis quædam & piſcis, Heſychius. Vide ſuprà inter Cete diuerſa, pag. 202. de Porphyrio ceto.

PREMADES, vel Premnades, vel Premnæ, vel Ptenades. Vide mox Primadiæ.

PRIMADIÆ piſces ſemel tantùm (quod ſciam) apud Ariſtotelem nominantur, Hiſtoriæ 8.15. αἱ πριμαδίαι, genere fœmin. à recto πριμαδία. mox enim ſequitur ἰλύῶ ἢ ἔχουσαι ἐν τῷ νώτῳ φαίνονται. & haud ſcio an vllius alterius piſcis terminatio ſimilis ſit. nam in ίας quidem maſculina non pauca ſunt. A Gaza Primadæ tribus ſyllabis conuerſum eſt. Primadæ (inquit, hyeme) in cœno ſe abdunt, cuius rei argumentum eſt, quòd neque eo tempore capiuntur: & dorſo fæculento, pinniſque adductis, oppreſſiſque ſpectantur. Verno autem tempore prodeunt, & appropinquant ad terram coëuntes, parientésq;: quo tempore fœtu grauidæ capiuntur, tempeſtiuæque tantiſper eſſe putantur. Autumno verò & hyeme deteriores ſunt. Simul etiam mares pleni ſemine genitali (lacte appellato, per id tempus cernuntur: itaque præſtant ad vſum,) prole adhuc parua difficilè capiuntur: adultiore, iam larga captura propter infeſti aſili ſtimulum eſt. In his verbis quæ parentheſi incluſimus: quanuis non legantur in Græcis Ariſtotelis verbis: ſequi tamen ad ea quæ dixit videntur.

PREMADES, & Premnæ, piſces quidam ſunt thynnis cognati, Heſychius & Varinus. Verba Græca ſunt hæc: Πρημάδες καὶ πρῆμναι, εἶδος θυννώδους ἰχθύος. Τειχιάδας ἢ καὶ τὰς πρημάδας (aliâs πρημνάδας) τὰς θυννίδας ἔλεγον, Athenæus. Vide infrà in Corollario de Sardina A. Ab Oppiano Halieuticorum primo inter pelagios cum orcynis & cybiis prenades per n. nominantur: Ὀρκυνών φῦλον καὶ πρηνάδες (al. πρημνάδες, in vetuſtiſſimò codice Saluiani) ἠδὲ κύβειαι. Suidæ etiam & Varino Πρηνάς pro genere piſcis memoratur, vltima circunflexa, malim acuta, vt Pallas, Παλλάς: quo cum & genere & inflexione congruit. Πειμαδίας Ariſtotelis, Wotronus pelamydes eſſe coniicit: fortè quòd & thunnis cognatæ ſint, & ſimiliter infeſtentur aſilis: & in cœno (à quo factum pelamydi nomen) deliteſcant: Atqui Oppianus libro 1. Halieut. pelamydes primùm litorales facit, deinde prenades pelagias, vt dixi.

PREPONTES piſces à ſolis Oppiano & Æliano memorantur. Vide ſupra in Ouibus marinis.

PRESTIS vel PRISTIS belua, ſuperiùs cum Phyſetêre eſt.

PROSPANTAMII videntur à Tarentino nominari piſces quidam. ſed deprauata eſt dictio, quam reſtituimus in Gryte, Elemento G.

PSAMMODYTES in Callionymo eſt.

PSARI piſces optimi ſunt, qui frequenter eſitati pulchritudinem faciunt, & ſtomachum valdè corroborant, Kiranides libro 4. in Ψ. litera. Pſar quidem vel pſáros Græcis ſturnum auem ſignificat: pro piſce verò nomen idem vſurpatum, hactenus apud probatum auhorem nullum inueni. Nomen hoc auibus à varietate coloris factum videtur: vnde & equi pſati cognominantur. Græci recentiores in compoſitis quibuſdam hoc nomine vtuntur, tanquam ſimpliciter piſcem ſignificante: vt in Chriſtopſaro, pro fabro: & Petropſaro, pro orpho Bellonij: & Flaſcopſaro, pro orbe: & Scyllopſaro, pro galeo cane. Verùm hæc ab opſario potiùs compoſita mihi videntur: quo nomine Græci (præſertim recentiores) piſcem nuncupant, vt veteres opſon: ſicut in Opſo copioſè oſtendimus. Opſárium vulgò etiamnum pro piſce dicitur, Euſtathius. Hodiè vulgò ψάρι proferunt.

PSENAS Suidas interpretatur piſces: Ψῆνας, τοὺς ἰχθύας. Alioqui psênes Græcis dicuntur, culices quidam ficarij, qui in caprificos immiſſi, eas maturant.

Romani genus omne piſcium coloratorum nomine PSITTACI, Pauonis, Turdi, vel Merulæ (minùs tamen rectè) vocare conſueuerunt, Bellonius.

PSOROPETALI, piſces viles Ψωροπέταλοι, ἰχθύες εὐτελεῖς, Heſychius & Varinus. dubitari quidem poteſt, vná ne quædam ſpecies, an piſces viliores omnes ſic appellentur.

PSORVS vel PSYGRVS. Vide ſuprà in Leprade.

PSYLLVS. Quære Pulex.

PSYLON Ariſtotelis in Fullone eſt. ſic enim Gaza tranſtulit.

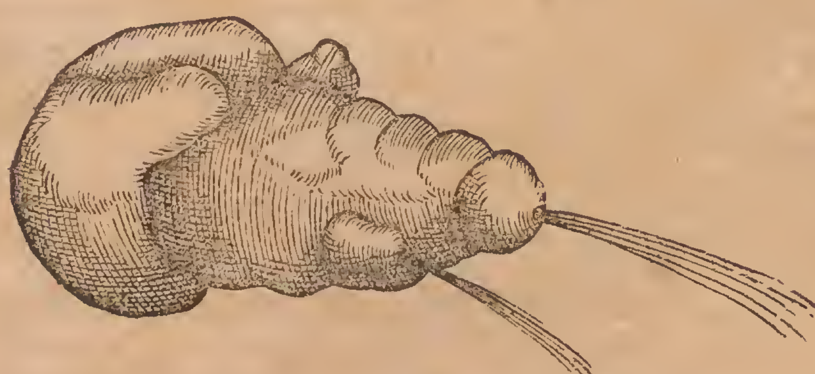
DE (PVDENDO MARINO, SIVE) MENTVLA *marina, Rondeletius.*

A MENTVLÆ marinæ nullus veterum, quod quidem legerim, mentionem fecit præter Athenæum.
Lib.3. Κολύβδαιναν δ' εἴρηκεν Ἐπίχαρμος ἐν τοῖς προεκκειμένοις, ὡς μὲν Νίκανδρός φησι, τὸ θαλάττιον αἰδοῖον. Colybdænam dixit Epicharmus loco antedicto, vt Nicander ait, Mentulam marinam. Sed Colybdæna ex cruſtaceorum eſt genere, vt in libro de cruſtaceis annotauimus. Horum igitur exemplo id Zoophytum quod hîc proponimus Mentulam marinam vocamus, eius figura & ſpecie maximè nos ad id impellente: atque etiam vulgari appellatione, qua Maſſilienſes & noſtri vtuntur.

B Quantum ad integumentum attinet, teſtaceis annumerari debet, non cruſtaceis, vt mentula marina Epicharmi. Corio enim duro conſtat, vt Tethya. Quùm viuit intumeſcit ac diſtenditur: poſt mortem flacceſcit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit, & reiicit. Partes internæ indiſcretæ ſunt. Multa huiuſmodi Zoophyta circa Stœchadas inſulas capiuntur. Varia ſunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flaueſcentia.

DE ALTERA (PVDENDI, SIVE) MENTVLÆ *marinæ ſpecie, Rondeletius.*

NEQVE Zoophytum iſtud à Mentulæ contractæ forma multùm diſtat, ſi eam cum ſcroto accipias. Ex dura quidem teſta conſtat, ſed veluti cartilaginea, ſpiſſa, rugoſa, perſpicua. Foramina à ſeſe ſeiuncta duo habet, quibus aquam reiicit, quùm comprimitur. Partes internas indiſcretas habet veluti reliqua Zoophyta.

DE EODEM BELLONIVS.

A Genitale marinum vulgus Italicum Cazo marino, Græcum Pſoli nuncupat.

C (F) Exangue maris purgamentum eſt: ſolutum vagatur, ſed eius ea eſt natura, vt à piſcibus aliis minimè tentetur, neque à quoquam in cibo expetatur. Litorale eſt, neque alibi reperitur quàm vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt.

B (C) Genitale ex hoc dicitur, quòd teres ſit, pedem longum, & mediocris brachij craſſitudinis: diſtendit ſe ac contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum eſt: quinetiam rufi coloris eſt. Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nymphææ radicis ſimilitudine: Semper ad ima ſidit: nunquam natat: contrectatúmque in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, víxque acuta cuſpide pertundi poteſt: alioqui permolle, dum ſua ſponte mouetur: Suas promuſcides quando vult exerit, atque ita conſtringit, vt ex pedali longitudine vix ſex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret: in quibus plusquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit veluti arbuſculas acetabulis plenas, quibus quicquid palpat, ad os adducit. quod tam amplum aperit, vt vel integram conchulam admittat: veſcitur enim omni conchyliorum genere. Eius recrementa viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa: quæ ita tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia & neruea firmitate certare poſſint. Os in gyrum oſſiculis dentatum habet, præterea nullis oſſibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum defertur, quo modo in Erinaceo marino dictum eſt: reliqua vt inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſeruari poſſunt.

Aliud genitale marinum. Alia ſunt purgamenta marina quæ genitale viri imitantur tum ſpecie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium.

Lumbricum

Lumbricum marinum & terreſtrem refert, *(Id nimirum quod primo loco deſcribit.)* Nam lumbricus C ſic ſe contrahit, vt ex ſeſquipedali longitudine orbicularis ferè fiat.

COROLLARIVM.

Colybdæna. COLYBDÆNAS Epicharmus nominat, his verbis: Ἐντὶ δ' ἀσακοὶ, κολύβδαιναί τ' ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς, κάραβος δ' ὄνυμα: locuſtam ſcilicet (id eſt carabum) ſignificans, quem aſtaci nomine Archeſtratus, dixit: carabi enim nomen nuſquam vſurpat: vt in his quoque verſibus. ---- ἀλλὰ παρεὶς λῆρον πολὺν ἀσακὸν ὠνοῦ: Τὸν τὰς χεῖρας ἔχοντα μακρὰς, ἄλλως τε βαρείας: Τοὺς δὲ πόδας μικροὺς: βραδέως δ' ἐπὶ γαῖαν ὀρούει. Intelligit autem colybdænæ nomine Epicharmus, vt Nicander vult, pudendum marinum: vel, vt Heraclides in Opſartytico, ſquillam, Athenæus libro 3. *Colymbæna.* Colymbænæ cum gammaris, ſquillis, ſepiis, &c. ſtomachicis in cibo conueniunt, apud Galenum de compoſit. medic. ſec. locos 8. 4. Rondeletius vrticam paruam hodiè à Græcorum vulgò colycænam dici ſcribit: à Gallis culum aſini.

Piren. Piren Numenij, de quo ſuprà diximus pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare videtur.

Holothuria. Holothuria vnde ſint appellata, nondum inueni explicatum. θούριον inter alia impetuoſum ſignificat, & ſalacem, id eſt, procliuem ad libidinem: & θορνύσθαι verbum, libidini operam dare, θορὸς genituram. Holothuria quidem à Rondeletio exhibita, præſertim ſecunda ſpecies, genitalis virilis quandam ſimilitudinem præ ſe ferunt: vt holothurium, dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel holothurium, pro halothurium, à mari.

Haleſurion. Cauda. Haleſurion pro genitali marino accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, id eſt, marina cauda. Vegetius quoque zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Vide Haleſurion ſuprà, Elemento H. Eſt & piſcis nomen ædœon, (αἰδοῖον,) quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis haleſurion Græcè dictum: quanquam haleſurion ſunt qui pro callionymo piſce capiant, Hermolaus in Corollario. quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, haloſurium meliùs dixeris, vt & Haloſydna, Haloſachne: nam Halipleumon à datiuo eius nominis componitur. *Vrena.* Vrena à Rondeletio & Wottono inter piſces ignotos nominatur: quod nomen vbi legerint neſcio: niſi fortè huiuſmodi aliquod deprauatum apud Plinium repererunt. Angli pudendum marinum maſculum Pyntylfiſſhe appellant. *Pyntylfiſſhe.*

Mentula alata. Quam nos pennam marinam, noſtri piſcatores, formæ extremi alterius ſimilitudine inducti, Mentulam alatam vocant, Rondeletius. Meminit & Bellonius. Item Albertus: Sunt in mari (inquit) animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua.

Pudenda vtriuſque ſexus. Pudendi marini vtriuſque ſexus meminit Apuleius Apologia 1. nominat autem virile, veretillam, *(malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro:)* & muliebre, viaginal, *(fortè virginale, vel vaginal:)* quod ab indocto quodam interfœmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola (inquit) pleraque in litoribus omnibus congeſtim & aceruatim iacent. Oſtreum quoddam vnius conchæ inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgæ inferiùs: & aliud eiuſdem generis, quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum. huius oſtrei concha refert cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, in cibo gratæ & delicatæ carnis. in eodem ſæpiùs margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus. Rondeletius nullam huiuſmodi cochleam deſcripſit: ſed quartam vrticæ ſpeciem, quæ inſtar holothuriorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè purpuris, (quæ ſunt cochleæ ſpinoſæ.) inquirendum igitur vrticæ ne aut holothurij ſpeciem aliquam intellexerit Albertus. cuius etiam alibi verba hæc ſunt: Eſt genus quoddam oſtrei, cuius ſpecies vna virgam, altera vuluam præ ſe fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. mihi hoc nomen hactenus inauditum eſt, & eius ratio incognita. Locus eſt in Ariſtotelis de hiſt. anim. 8. 30. vbi Ariſtoteles de anguillis ſcribit, eas quæ fœminæ appellentur præſtantiores haberi: non eſſe autem verè fœminas, ſed aſpectu tantùm videri. *Pulmo marin.* Pulmonem marinum Itali voce obſcœna potam marinam, vt & Græcum vulgus Mogni, vocant: quòd partibus verendis admotus, pruritum ac venerem, imò etiam ampullas excitet, Bellonius. ſed Rondeletius vrticæ genus hoc facit, pulmonem marinum eſſe negat. Nos Germanicè tum eam vrticæ ſpeciem, quam Itali potam, tum exhibita à Rondeletio pudenda, & ſi quid aliud in mari eandem ſpeciem præ ſe fert, Meerſchaam vel Seeſchaam/ id eſt, pudendum marinum nominabimus: virile priuatim, Seeſtert. Miſit ad me aliquando Cornelius Sittardus, cum aliis quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi quod ſecundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis videtur, retrorſum vbi craſſior altiórque eſt, veluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ceu in glande colis foramen oſtendit, idq́; rubicundi coloris, ſi pictor non fallit. Hoc in Italia prope Romam raròcapi, nec eſui eſſe aiunt. *Epipetrum.* Ab eodem accepi, quod epipetron vocabat. depictum id, vt effigies repræſentat, maſſa quædam eſt informis, ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſquidigitum lata: inæqualis & tuberoſa, multis ceu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens, & albicans alicubi. Hanc apud me picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum ſibi videri dicebat. Naſci puto circa petras maris, eiſq́; hærere: vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. ſed zoophytum hoc eſt. Veterum verò epipetron, herba eſt, quam Ariſtoteles etiam ſuſpenſam, multo tempore vigere tradidit. Ponam iconem poſteà repertam in fine libri.

Paruum quendam piſciculum viridem, quem Rondeletius puto decimam Turdorum ſpeciem facit, Priapum regis alicubi in Italia vocant: & Galli Narbonenſes quidam hirundinem aut congenerem piſcem, ex iis qui volant, penem volantem. Cremonenſis interpres Kiranidæ pulmonem marinum interpretatur cunnum marinum.

PVLCHER à Gaza conuerſus eſt, pro Callionymo Ariſtotelis.

DE PVLICE MARINO, RONDELETIVS.

CVM maris purgamentis aliquoties reperi beſtiolam tenui cruſta intectam, quam hîc depinximus, B quæ facie homunciones ridiculè pictos, vel ſimiam repræſentat: aliis partibus locuſtæ ſimilis eſt, in

cauda appendiculas habet locuſtæ & ſquillæ modo. tam exigua eſt ut particulæ corpotis niſi ab oculato diſcerni(non) poſſint, ob paruitatem negligitur.

A Hanc puto eſſe ψύλλον θαλάττιον, id eſt, pulicem marinum, de quo Ariſtoteles libro 4. de hiſt. cap. 10. quùm de piſcium ſomno agit. Piſces vel manu facilè caperentur dum dormiunt, niſi à pediculis & pulicibus vexarentur. Nunc verò ſi ſomnum diutiùs capiant, noctu ab innumera multitudine illarum beſtiolarum occupati abſumuntur. Gignuntur eæ in profundo mari tanta fæcunditate, vt eſcam ex piſce confectam, ſi diu in imo manſerit, totam corrodant, atque piſcatores ſæpè eſcam demiſſam glomeratis vndique his beſtiolis perinde vt globum recipiunt.

Gignuntur & in ſtagnis mariniis ſimiles.

COROLLARIVM.

Scolopendræ marinæ vulgò pulices marini dicuntur. nam infeſtant piſces eodem modo, quo nos pulices terreni, Niphus. Sed longè alias à pulicibus ſcolopendras marinas Rondeletius nobis oſtendit. Pſyllus marinus animal minimum eſt, quo vtuntur piſcatores. ſalit autem per litus. Hic cum pſyllij herbæ ſeminibus octo in pelle vel panno ligatus & ad collum ſuſpenſus, rigorem tertianum fugat, Quòd ſi pſyllos marinos multos cum aqua marina coxeris, & aſperſeris vbi multi ſunt pulices, euaneſcent. In lapide pſorite, qui & pôrus dicitur, ſculpe pſyllos marinos tres ſub calamo viridi manentes, & reclude radicem herbæ pſyllij. hoc amuletum da puero cadenti, & qui dentes teret. Si piſcator pſyllum geſtârit vigilando in die per flumen aut lacum, magnam vim piſcium capiet, Kiranides libro 1. Et rurſus libro 2. Pſyllus qui in litoribus inuenitur, cum roſeo (oleo roſato) coctus vel albo vino, dolorem aurium ſanat. Pſyllos, id eſt, pulices marinos multos in aqua marina coque cum pſyllio herba. hac decoctione conſperſa domo, pulices pellentur. Si piſcator vtatur pſyllò pro eſca, multis piſcibus potietur. debet autem ligari in pelle delphini. Item circa finem quarti: Pſyllos marinos cum aqua marina & zolica *(conyza fortè vel pſyllio vt ſuprà)* herba quoque: hoc decocto domum aſperge, abigentur pulices. Quòd ſi pſyllum marinum piſcator ferat, multam obtinebit piſcationem. Adeò nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillus maximè cælat, exiſtant: & circunglobata eſcæ ſæpè extrahuntur: quæ cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur, Plinius.

DE PVLMONIBVS MARINIS, RONDELETIVS.

De hac icone lege authoris verba circa finem capitis.

A ΠΛΕΥΜΟΝΕΣ Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Ariſtotele, pro marino zoophyto quod ſponte prouenit. Latinè etiam Plinius Pulmones vocauit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis. Ab eodem lib. 32. cap. 11. idem zoophytum, vt opinor, halipleumon appellatur. Inter teſtacea haberi ab Ariſtotele lib. 5. de hiſt. cap. 15. rectè dicitur. Eo enim loco Ariſtoteles de teſtaceis tantùm ſponte prouenientibus tractat. Id indicat initium ſequentis capitis. Sed eodem modo teſtaceos Pulmones intelligere oportet, quo Holothuria, Tethia, & ſtellas, id eſt, corio duro contectos. Veteres de pulmonibus marinis, vt de re rum nota omnibus & vulgari ſcribentes, quales eſſent fuſiùs non expoſuerunt. Vnde euenit, quemadmodum in aliis multis rebus, vt qui ſint nunc dubitemus. Coniicere licet Pulmones, vel à pulmonum noſtrorum figura, vel ab eorundem ſubſtantia laxa, molli, foraminibus plena, nominatos fuiſſe. Vnde Ariſtoteles hiſt. 5. 10. ſpongias aplyſias pulmonibus comparauit: ſed an marinos, an animalium pulmones intellexerit, in dubio eſt. Pulmonis marini cinis adalligatus, inquit Plinius lib. 32. cap 10. egregiè profluuia purgat, *(id eſt menſes promouet.)* Et ibidem: Pulmone marino lignum ſi confricetur, ardere videtur. Alibi (ibidem cap. 11.) tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculoſis mederi, & perniones emendare. Sed ne ex his quidem qui ſint Pulmones marini licet colligere.

Lib. 9. cap. 47.

(G)

Bellonius potam marinam facit pulmonem mar. Rondeletius Vrticæ genus.

Qui res marinas tractant, id Vrticæ genus quod priore parte operis noſtri deſcripſimus, quod noſtri, & Itali obſœno nomine nuncupant potes de mer, pro Pulmone marino exhibent, ſed non ſine errore, vt ex iis quæ de Pulmonis marini facultatibus ſcripta ſunt, confirmare facile eſt. Nam pulmonis marini cinere egregiè profluuia purgari à Plinio traditum eſt, & decoctum in aqua calculoſis perutilem eſſe. Quæ noſtris potes vocatis conuenire non poſſunt: nihil enim aliud ſunt, quàm ſubſtantia mollis, pituitæ concretæ perſimilis, quæ in aquam abit. Quare nec in cinerem redigi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſuperſtite poteſt. Adde quòd nihil cum pulmonis figura neque cum ſubſtantia ſimile habet.

A B Nos cùm illa quæ ſaxis affixa ſunt, diligentiùs rimaremur & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quandam illis hærentem, corio duro & nigro intectam, intus mollem, fungoſam & fiſtuloſam, ſpongiarum aplyſiarum modo. Ea in ſaxorum rimis naſcitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè pictura exprimi non poteſt.

Pulmo marinus, cuius iconem exhibuit.

Vel pulmo marinus dici poteſt, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, vireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum veluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue. extrà mare in ſe concidit & flacceſcit. In ſaxorum rimis deliteſcit, & inter algas. Quùm verò per mare fertur, tempeſtatis ſignum eſt, quod de pulmone marino ſcripſit Plinius lib. 18. cap. 35. Pulmones Marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt, Hæc Rondeletius. Nos plura de pila marina infrà in Spongiis. A.

QVÆ Bellonius, & Gillius & Maſſarius tradiderunt, ad vrticas retuli. quoniam vrticæ ſpecies eſt, Rondeletio teſte, quem ipſi pulmonem putarunt.

COROLLARIVM.

Pulmo marinus Germanis eiuſdem ſignificationis vocabulo Meerlung vocari poterit. Pulmo mari- A
nus,id eſt,Cunnus marinus,interpres Kiranides.

Kiranides oſſa ei attribuit.

Πνεύμονες dicuntur etiam genera quædam in mari viuentia, ſed abſque ſenſu,Heſychius. Quanquam B
autem zoophyta ſiut,& fruticis vitam viuunt,non tamen adhærent,ſed abſoluta ſunt,ſicut etiam in plan- C
tis quædam vt epithymum & epipetrum viuere poſſunt: vt ſcribit Ariſtoteles & interpres eius Epheſius
lib.4.de partibus. Pulmo marinus facit crebrò omnia volatilia cœli ſuper ſe conuolare, vt cùm comedi-
tur ab eis,etiam capiat,Kiranidæ interpres.

Pulmone marino ſi confricetur lignum,ardere videtur,adeò vt faculam ita præluceat,Plinius. videtur
autem dicere, confricatum eo lignum ita ardere,vt ſua luce faculam quoque vincat. Thitini*(lego Thynni,* E
nam & literarum ordo conſentit, & mox plura ſequuntur de thynna) oculos & pulmones marini *(marinos)* ſi
quis triuerit,& conſpexerit *(conſperſerit)* in tecto domus ſerò,putabunt qui in domo erunt,*(vel vndecunq;*
tectum aſpicientes) ſe ſtellas videre: Si autem virgam vnxeris deambulans ſerò,cùm Luna non lucet, puta-
bunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam, vi-
dentes admirabuntur,Kiranides lib.4.

Thynni iecur tritum,mixtáque cedria plumbea pyxide aſſeruatum,pſilothrum eſt.ita pueros mango-
nizauit Salpe obſtetrix.eadem vis eſt pulmonis marini,Plinius. Si quis, qui nondum exceſſerit ex extre- G
ma pueritia,thunni ſanguine illinatur,non pubeſcet.hoc idem torpedo & marinus pulmo efficiunt. nam
in aceto putrefactæ eorum carnes,& mento aſperſæ,fugam pilorum facere dicuntur, Ælianus de anima-
libus 13.27. Perniones emendat pulmo marinus,cancríque marini cinis ex oleo, Plinius. Pulmo mari-
nus recens tritus (λεανθεὶς) & illitus,podagras pernionéſque emendat,Dioſcorides. Pulmo marinus im-
poſitus pedibus podagras & chimetla ſanat. Suffita verò oſſa eius auertunt omne malum, ſicut & ſtella,
Kiranides.

Ramices dicuntur pulmones vel hernia. Plautus Mercatore: Tui cauſa rupi ramices, atrum dum
ſputo ſanguinem. Et Varro Trihodite:Priuſquam in Orcheſtra Pythaules inflet tibias domi ſuæ ramices H
rumpit,&c.Nonius.ſed in iis quæ affert teſtimoniis,ramicis nomine non pulmo ſed bronchocela intelligi
mihi videtur,Pulmunculus,paruus pulmo,vel aliquid paruo pulmoni ſimile.Solinus cap.62.Sunt enim il-
lis reciprocis quibuſdam pulmunculis veſtigia carnulenta. Pulmo Latinis ab Attico πλεύμων tranſpoſitis
literis factus videtur, Pulmonis vitam viuere, prouerbium eſt in eos qui otioſam & ſecuram nimiùm,
ſtolidámque vitam degunt,ſine ſenſu ferè, ſine præſenſione vlla futuri, ſine præteriti temporis ratione. *Prouerbia.*
Plato in Philebo: Λογισμοῦ δὲ στερόμενον μηδὲ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὡς χαιρήσεις, δυνατὸν εἶναι λογίζεσθαι: ζῆν δὲ οὐκ ἀν-
θρώπου βίον, ἀλλά τινος πλεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὀστρεΐνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων. quæ eius verba apud A-
thenæum quoque libro 3.ſed minùs integrè citantur. Βλάξ Græci hominem nimiùm ſimplicis ſtolidí-
que ingenij appellant: (metaphora ducta) à piſce quodam ſiluro ſimili,ſed adeò vili inutilíque,vt ne canes
quidem guſtare dignentur. Hinc quarto de republica *(Plato nimirum:)* Βλακικόν τε ἡμῶν τὸ πάθος, ὥς εἰ λέ-
γοι τις πνευμονίαν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δ' ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς Βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀ-
ριστοτέλης,Suidas. Βλακεύειν verbum etiam pigritari,tardare,& oſcitanter,negligenter,ſegnitérque aliquid
facere ſignificat,& forſan pulmo marinus quoque,quamuis animal eſſe videatur,tardius tamen & pigrius
eſt quàm animalium naturæ conueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit: Pulmo (quòd perhi-
bent) priùs veniſſet,quàm tu aduenisti mihi.Eraſmus Roterod.prouerbij loco accipit,in homines lentos
ac ceſſatores: opinor (inquit) quòd pulmo cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco ſe promouet:
quod de animalium reſpirantium pulmone intelligit. ego ad pulmonem zoophyton adagij originem re-
ferri poſſe arbitror.

Eſt & hepar deiectamentum marinum Bellonio,hepati cocto (vt inquit) perſimile,fœtidum,fragile,
rubrum,poroſum,&c.de quo leges ſuprà in H.elemento.

DE PVNGITIO.

DE ACVLEATO (vt Rondeletius nominat) piſciculo minimo,ſcripſi iam ſuprà in A.elemento, pag. A
8.nunc quoniam occurrit quod addam,pungitij,quo Albertus vtitur, nominis occaſionem non a-
ſpernabor: quanquam nomen ipſum,hoc eſt formationem eius non laudem. huius enim terminationis
nomina vel à participiis paſſiuis præteritis deriuantur,vt fictitius,factitius: vel à nominibus, vt lateritius,
excrementitius: à verbis verò præſentis temporis, nullum opinor: quamobrem analogia defendi non
poteſt. Punctorem aut punctium dicere oporteret, qui Germanici nominis vim quàm proximè ex-
primere vellet. Græcè centrinen aut centriſcum, aut à ſpinis acanthiam,id eſt, ſpinoſum, aculeatum. ſed
galei etiam centrinæ & acanthiæ ſunt,quibus cum hi piſciculi nihil prorſus commune habent: quamob-
rem ne committatur homonymia,centriſcos potiùs appellabimus.Obſcuri quidam turonillas vocarunt,
origine forſan Germanica quaſi turnillas,id eſt,ſpinoſas. Thorn enim nobis ſpina eſt, vt Hebræis dardar.
Inter ioculares piſcium nomenclaturas,aculeatum reperio equitis vel regis titulo ornari, (ein Stichling
iſt ein Ritter/ oder ein König/) quoniam aculeos non in dorſo ſolùm, ſed ad latera calcarium inſtar (qui-
bus equites vtuntur) rigentes habet. In ora Germaniæ alicubi, vt circa Dantiſcum, Stechbüttel voca-
ri,& in mari etiam eſſe(quòd an verum ſit dubito)accepi. Angli Scharplyng vel Shaſtlyng nominant. In
aliis verò Angliæ locis,vt Guil.Turnerus indicauit,a Stieling / a Sticlebat / quòd in tergore aculeos ha-
beat pungentes: & a Banſtikle/ quod vsque ad oſſa per carnem pungat. Theophraſtus in libello de pi-
ſcibus inſcripto: Foſſiles autem piſces (inquit) fermè fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum,in locis
quæ reſiccantur vel oua,vel alia principia gignendis idonea piſcibus relinquantur. nonnulla enim non ex
ouis *(vel non ex animalibus)* oriuntur,vt anguilla & centriſcus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium
contingit. Hinc coniicio centriſcum Theophraſti non alium eſſe ab aculeato noſtro. primùm à cor-
poris aculeis, vnde & nomen in pleriſque linguis ei factum eſt. deinde quòd piſciculus ſit exiguus:
quod licet de centriſco non ſcribatur,forma tamen ipſa nominis diminutiua inſinuat: & quòd fluuiatilis,

non marinus. denique quoniam ſponte & abſque ſeminio naſcitur centriſcus: quod de pungitio etiam Albertus teſtatur, cuius verba in Aculeato recitaui.

C Degunt vt plurimùm in aquis ſordidis & cœnoſis, præcipuè ad ripas: & quos illic inuenerint vermiculis veſcuntur. Pariunt menſe Maio.

D Aculeis quos in dorſo erigunt, contra alios piſces rutos ſe præſtant: quæ fortè & multitudinis eorum cauſa eſt, præter id quòd minima animalcula ferè fœcundiſſima ſunt.

F Ad cibum præferuntur Martio menſe, & initio Maij: tunc enim ouis turgent. Frigi (puto) ſolent ouis conquaſſatis immerſi.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Spinarellam Galli Vne Epinoche vel Epinarde, Cenomani Vne Rippe, à ſimilitudine ſeminis Spinachiæ quod refert, vocauerunt. Itali Spinarolum à ſpinis quas in tergore gerit, dixerunt, Lugdunenſes Vne Artiere. Magna pars Italiæ Stratzarigha nominat: quòd quemadmodum Stratze, hoc eſt vilia linteamina, inutilis ac nullius ferè momenti ſit.

B Duo eius genera obſeruantur, vtrunque omnium piſcium fluuiatilium minimum. Hi dum in aqua degunt, aculeos quidem habent depreſſos: quos ſi ex aqua productis piſcibus vel leuiter contingas, protinus arrectos ſenties. Horum prouectior ternos in tergore, puſillus verò ſenos gerit, adeò erectos in educto piſce, vt niſi vi deprimi non poſſint. Alium quoque in lateribus habent, vtrinque vnum: ſunt de Galeorum genere, *(Re ipſa nihil eis commune cum galeis: ſed nomen fortè ſolùm cum Galeorum ſpecie centrinis:)* atque affatim in Nare fluuio, qui hodiè Nexra dicitur, capiuntur, potiſſimùm antequam immiſceatur Tiberi, ad vrbem quam Aorte vocant, paulò ſupra Otricolim: in qua etiam fricti, aliorum piſcium

F (E) modo, à plebe manduntur. Quo in loco quoties aqua paulò altiùs ſolito excreuerit, piſcatores qui ad Velini lacus oras degunt (qui hodiè Pedalucus dicitur) eò ſe conferunt, & tantam horum piſcium multitudinem capiunt, vt ad vrbes Narni, & alias circumſtantes multa onera transferant. Noſtri verò huiuſmodi piſciculos ob tergoris & laterum ſpinarum tædium, reſpuunt.

DE PVRPVRA, BELLONIVS.

Purpura pentadactylus prona, Bellonij. *Atqui dactyli ſex pinguntur.* — Eiusdem Purpura ſupina.

A PVRPVRAM Genuenſes (quòd muricatis aculeis in orbem circumualletur atque horreat) Roncetam vocare ſolent. Venetorum & Romanorum vulgus ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ ſeſe quaſi concludendo tuetur) Ognellas nominat.

B Eius concha cochleam penitus referret, niſi clauata eſſet, & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet. Cornua limacum more attollit, atque eodem pacto ſerpit, iiſdémque cornibus iter ſibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrentem habet, quæ calloſæ huius parti adhæreſcit: cui caro ipſi teſtæ adiungitur. Eſt autem ea caro, muſculus quidam fortis ac candidus, mediæ teſtæ alligatus, quo Purpura tanquam congenito quodam operculo, carni patulæ oppoſitæ, diutiſſimè extra aquam viuit. Marinam enim aquam hauſtam aſſeruat, qua pluribus diebus refouetur ac ſuſtentatur. Caput illi cartila-

(C) gineum ac durum: Os in ea parte qua ſcopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in ſtomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ, in canaliculo, per quem linguam exerit, duo foramina in diuerſas corporis partes primùm delata: vt inde ad branchiarum *(teſtata branchias non habent. & reprehendit hæc Rondeletius)* locum pertinerent, (quas transuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit:) ac paulò inferiùs ſtomachum, amplum cor, erui ferè magnitudine, ſubrotundum, ad latera branchiarum ſitum. Hepar porrò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt penè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtoteles papauer appellare voluit: ad cuius latus, mucus purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus purpuris ilicò extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ ſuccus apparet, eæ magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiusdem magnitudinis nihil interdum eius appareat.

A Purpurarum teſtas Itali Porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt: vnde nos quoque, detorta ad vaſa appellatione, Porcellanica vaſa nuncupamus. Vocem quoque hanc agnoſcimus

agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Patenoſtres de Porceleine vocant, qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricum conficiuntur. E

Cæterùm paruæ Purpuræ vt plurimùm litorales ſunt, locis quidem ſcopuloſis natæ: in quarum teſtis totidem reperiuntur orbes, quot eas annos vixiſſe credas. C

Purpurarum caro, ſicuti & cæterorum teſtaceorum, dura eſt: atq; iis exhiberi ſolet, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. F

Ad Carteiam autem inueniri traduntur, Purpuræ & Buccinæ δεκακότυλοι, id eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces, *(vt author eſt Strabo.)* Quod genus magnarum Purpurarum pelagium eſſe conſueuit: cuius caro (vt tradit Xenocrates) cæteris durior eſſe ſolet.

DE PVRPVRA RONDELETIVS.

Purpura cum operculo, quam Rondeletius exhibuit.

Alia Purpuræ effigies, noſtra: ex Adriatico, ſi benè memini.

Πορφύρα (turbinatorum generis concha nobiliſſima) nominatur à Græcis, & πορφύρεια μικρὰ Purpuræ paruæ ab Ariſtotele libro 5. de hiſtor. anim. cap. 15. Genuenſes ronceram vocant ab aculeis, Veneti ognellam: noſtri burez, mutuata, vt apparet, dictione à Murex. Plinius (lib. 9. cap. 37.) Purpuras alio nomine Pelagias appellari tradit. Purpuræ, inquit, nomine alio pelagiæ vocantur. Inde pelagium earum ſuccum tingendis lanis laudatiſſimum idem appellat. Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam, nitorémque, qui quæritur, cocci. Sed hæc mihi appellatio non purpurarum omnium, ſed vnius tantùm differentiæ à loco ſumptæ videtur eſſe debere, id quod ex Ariſtotele facilè colligitur. Εἰσὶ δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πολλά, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μικραί, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν Καρίαν. καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι: καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσται μέλαν ἔχουσι. ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μικρόν, &c. Quæ ſic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura: & nonnullæ magnitudine augentur inſigni, vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnæ ſcabræq; ſunt, quarum flos magna ex parte niger, ſed nonnullis rubidus puſillùm. Nonnullas ex magnis vel ad precium minæ euadere nouimus. Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτὰς) reperiuntur, flore rubro. Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις naſcuntur, pelagias rectè interpretatus mihi eſſe videtur Gaza. Nam κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν. Et qualem hîc florem pelagiis tribuit Ariſtoteles, talem pelagio Plinius, ſcilicet nigricantem. A

Pelagiæ, non idem quod purpura.

Lib. 5. de hiſt. cap. 15.

Purpura noſtra oui eſt magnitudine, non nego alibi multò maiorem reperiri. Teſta rugata, aſpera, cinerea, aliquando flaueſcente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta eſt. Aculeis veluti clauis ordine diſpoſitis munita, primis minoribus, mediis longioribus multò, vnde Plinius clauatam eſſe Purpuram dixit, ad turbinem vsque aculeis in orbem ſeptenis ferè. Roſtro eſt longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen eſt rotundum, operculo intectum: quod ſeparatim depingendum curauimus, de quo etiam ſeorſum dicemus. Ex his perſpicuum eſt quàm alienæ ſint à vera Purpura aliorum picturæ, quorum hi roſtrum tubulatum, illi turbinem omiſerunt. Caro interior qualem in turbinatis antea ex Ariſtotele deſcripſimus: ſuntq; falſiſſima quæ nonnulli de Purpurarum branchiis, *(Bellonium notat.)* & aliis partibus ſe percepiſſe blaterant. B

Lib. 9. cap. 35.

Operculum.

Contra picturas aliorum.

Purpurarum genera eſſe plura iam diximus ex Ariſtotele. Earum differentiæ ſumuntur à loco, magnitudine, paruitate, floris ſiue ſucci varietate. Magnæ ſunt ad Sigeum & Lectum, paruæ in Euripo & Caria. Pelagiarum aquiloniarum flos nigricat: paruarum litoralium & auſtrinarum rubet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & ſolo diſcreta. Lutenſe putri limo, & Algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſque meliùs Tenienſe in Tenei maris ora collectum. Hoc quoque tamen etiámnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchiliis, & longè optimo Purpuris, Dialutenſe, id eſt vario ſoli genere paſtum. A

Genera & differentiæ.

Lib. 9. cap 37.

De generatione Purpurarum diximus in priore parte operis noſtri (lib. 4. cap. 4.) quæ ſponte naturæ fit, ſine maris & fœminæ commiſtione, ſine ouis. Quamobrem hoc in loco improbanda eſt authoris libri de aquatilibus ſententia, ab Ariſtotelis mente alieniſſima, etiam ſi eam exponere velle videatur: quam tamen miſerè deprauat & corrumpit, vt ex eius verbis perſpicuum fiet. Vterque autem piſcis (de Buccino & Purpura loquitur) purpureum colorem fundit, eſtq; Maſſiliæ, Genuæ ac Venetiis in cibis expetitus: ſed Buccini caro Purpuræ carne durior eſt. Ambo quoque fauare dicuntur, quod ſanè hoc pacto faciunt. Qua ſub lapide prona parte oblonga, albáque deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, quùm fauificant: quo verò tempore C

Generatio.

Contra Bellonium.

porę fauos extruunt, ſi incoquantur & abſcindantur, oua intrò continere comperientur, quæ ſaliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, vt inde decidere non poſſint, quod tam magnò artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur. Hæc autem fauificatio verna eſſe ſolet. Primùm vt hæc à veritate quàm maximè abhorrere intelligas, eſſeq; planè ægri ſomnia, explicandum quomodo procreantur Purpuræ & Buccina: deinde quid ſit fauare ſiue fauificare. Omne oſtracodermorum genus expers coitus eſt, inquit Ariſtoteles lib.5. de hiſt. cap.15. Et cùm Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa, è limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Quod & neceſſaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus ad eam aptè conformatis perfici poteſt: nam partibus ſingulis ſua ſunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcuntur: quas omnes corruere neceſſe eſt, imò ne eſſe quidem poſſunt, ſi harum fundamentum vel ſubiectum nullum exiſtat. At quæ in Purpura, Buccino, turbinatiſque omnibus partes ſunt ſemini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo, nutriendóque ſimpliciter animali deſtinatæ ſunt? Prætereà quæ commiſtio corporum vndique teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex Ariſtotele, Genus omne oſtracodermorum Vêre Autumnoq; habere ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis: quippe quibus etſi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè pleniluniis diebúſque tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligendus & explicandus eſt, qui legitur libro 3. cap. 11. de gener. anim. Quæ oua appellantur nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt. quamobrem ſapore per id tempus præſtant, cibóq; laudantur: argumento quòd & Pinnę, & Buccina, & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliâs maius, aliâs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, nõ ex fœminæ & maris coitu concepta, ita diſponi vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem lib.5. cap.15. de hiſt. anim. Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταὐτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν, τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων (noſter codex, ἐκ λεπυρίων ἢ ἐρεβ.) λευκῶν πολλὰ συμπλακείεν, (συμπαγείη, Athenęus.) οὐκ ἔχει δὲ ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται (ἐκ τούτων, addit Athenęus) αἱ πορφύραι: ἀλλὰ φύονται καὶ αὗται, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ ταύταις, καὶ τοῖς κήρυξι. κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, &c. id eſt, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, condunt quam fauaginem nominant: quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohæſione coagmentarint. Nullum iis patet foramen, neque ex iis naſcuntur Purpuræ. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa à limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam iis quàm Buccinis euenit: nam Buccinis quoque fauificare in more eſt. Igitur κηριάζειν, ſiue μελίκηραν, ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod eſt (Gaza interprete) fauare ſiue fauificare, vel (vt Plinius loquitur) lentorem cuiuſdam cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, quùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura. ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro ſpuma maris, alij pro alcyonio falsò vſurpant. Quocirca procreantur Purpuræ, & Buccina ſponte, vt alia oſtracoderma, è limo & materia putreſcente, vt iam dictum eſt: & præter ſaliuarium lentorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuſo fungi permulti breui enaſcuntur: ita Purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit: à ſingulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidem ſemen non eſt. Atque hæc eſt duplex Purpurarum, Buccinorum, Mytulorum origo ab Ariſtotele tradita, & à nobis fuſiùs explicata libro quarto prioris partis operis noſtri.

Purpura & buccina quomodo procreentur.

Lib.5. de hiſtor. cap.12.

Quomodo fauet

Lib.9. cap.36.

Reliquas actiones moréſque perſequamur. Quæ mobilia ſunt inquit Ariſtoteles lib.8. de hiſtor. cap.2. eadem carne veſcuntur. iis victus ex piſciculis eſt, vt purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur. Plinius lib.9. cap.37. etiam alga nutriri tradit. Paſcitur Purpura ait Ariſtoteles lib.5. de hiſt. anim. cap.15. exerta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digito longior eſt, qua tum Conchulas, (velut turbinum, quorum eſca capiuntur) tum ſui generis teſtam perforare poteſt. Et Plinius lib.9. cap.36. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Et alibi: Purpura vocatur, caliculatim procurrente roſtro, & caliculi latere introrſus tubulato, qua proferatur lingua. Sed id diligentiùs conſiderandum, linguáne teſtas perforet. Lingua omnibus animalibus in ore eſt, os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura, atque adeò in turbinatis omnibus. In roſtro igitur longo & tubulato lingua non eſt, ſed per id eam profert, & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuſcidibus muſcarum, quæ inter cornua ſunt, compatat, quæ firma eſt, toroſa ac rotunda, quæque exeri poteſt: quam tamen ſi per anatomen propiùs intueare & tractes, neque ita longam, neque ita duram eſſe certò comperies, vt per longum roſtrum teſtas perforare poſſit. Quare id fabuloſum eſſe puto: ſed eâ, quo ad eius fieri poteſt, exertâ, Purpuræ ſuccos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: roſtro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Tempus viuendi (inquit Ariſtot. hiſtor. 5.15.) Purpuris & Buccinis longum. annos enim circiter ſex Purpuræ viuunt, & ſingulis annis incrementum earum patet per orbes: quibus totidem, quod annos habent, teſta clauiculatim intorta in crepidinem deſinit. Plinius annum vnum adiicit. Purpuræ viuunt annis plurimùm ſeptenis. Et: Purpuræ & Buccino orbes totidem, quot habent annos.

C reliquum. Cibus.

Linguáne teſtas perforet.

Vita.

Lib.9. cap.36.

Nunc de Purpuræ partibus, earúmq; in cibis vel medicamentis vſu.

G Purpura vſta exiccat, inquit Dioſcorides libro 2. cap. 4. dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Galenus paulò fuſiùs eadem docet libro 11. ſimplic. medicamentorum. Paulus Æginetà lib.7. cap.3. Purpuræ crematæ teſtis eandem vim tribuit quam pompholygi, id eſt, ſiccandi ſine roſione. Aëtius libro 5. Purpurarum teſtæ cum aceto potæ lienes tumentes ſanant, & ſecundas morantes detrahunt. Vſtarum cinis ad eadem confert, ad quæ Buccinorum, de quibus ſuo loco. His

co. His addit Dioſcorides lib. 2. cap. 6. Ἰόνια δὲ καλεῖται τὰ ἐπὶ τῶν κηρύκων καὶ πορφυρῶν μέσα, περὶ οἷς ἡ ἕλιξ ἐστὶ τοῦ ὀστράκου. Καίεται δὲ ὁμοίως, δύναμιν ἔχοντα καυστικωτέραν τῶν κηρύκων καὶ τῆς πορφύρας, διὰ τὸ πιέζειν αὐτῶν τὴν φύσιν. Id eſt, Ionia vocantur Purpurarum Buccinorúmque mediæ partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo maiorem Purpuris Buccinísque facultatem vrendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Qui locus mihi ſatis explicatus non videtur, etiam ab iis qui benè longa commentaria in Dioſcoridem cōſcripſerunt. Ac primùm alij ἰόνια, alij κιόνια legunt. Qui ἰόνια legunt deductum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam ſignificat: quia Purpurarum quarundam flos violacij ſit coloris, qui flos eſt inter papauer & ceruicem. Hermolaus κιόνια legit, id eſt, columellas, vt ſint Buccinorum Purpurarúmque partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valdè roroſæ & firmæ, ac fibroſæ, circa quas teſtæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt, ſecundum Dioſcoridem: vel quibus hæret vena illa, vel membrana florem Purpurarum continens, ſecundum Ariſtotelem, inter papauer, quod inferiore eſt loco, & trachelon ſiue ceruiculam, ſiue collum ſuperiore loco. Sed præſtat Ariſtotelis locum lib. 5. de hiſt. cap. 15. proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος, καὶ τοῦ τραχήλου. τούτων δ᾽ ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ᾽ ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δ᾽ αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ᾽ ἄλλη σύμφυσις οἷον στυπτηρίας. (*Aliter poſtrema verba legit Plinius: vertit enim reliquum corpus ſterile.*) In cuius loci conuerſione Gaza ſenſum quidem Ariſtotelis mihi videtur eſſe aſſecutus, ſed obſcurè locum ſic interpretatus eſt. Florem ſuum inter papauer dictum & collum continent, textu ſpiſſiore, aſpectu veluti membranæ candicantis, quam detrahunt. tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena: idq; flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidiùs ſic expreſſa ſunt: Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia denſa eſt, coactáque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt: preſſáque tingit & inficit manum. diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos purpuræ, reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes de quibus Dioſcorides, quibus maiorem vrendi facultatem tribuit, quàm teſtis, quia tenuiorum ſunt partium, celeriúſque peruadunt & permeant.

Digreſſio, quæ explicat ἰόνια. Vel κιόνια quid ſint.

Flos vbi.

Redit.

Ex Purpuris vſtis dentifricia optima ſic conficimus. Eas vſtas vino extinguimus, abluimúſque: deinde aceto roſato, poſtremò aqua roſarum. Tum melle ſcillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, ſaporíſque conciliandi cauſa roſas & caryophylla addimus. idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerísque ſemine, ex cremore hordei & pauco vino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo, exiccandóque. Totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent. Saliuâ earundem quæ admodum lenta, ſiccantur & glutinantur vulnera recentia, maximè ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur.

G reliquum. Cinis.

Internæ partes. Saliua.

Quantum ad Purpurarum vſum in cibis attinet, vniuersè ſcribit Galenus: Purpuris, Oſtreis, denique oſtracodermis omnibus hoc eſſe commune, vt ſalſum in carne ſuccum contineant, qui aluum ſubducat, caro verò dura ſit: ſed hæc vnicuique magis minúſque ineſt, qualitatis quantitatíſque ratione. Sed in Purpuris diuerſæ partes, diuerſam naturam habent. Athenæus ex Diphilo: Inter Pinnas & Buccina Purpuræ mediæ ſunt naturæ: quarum tracheli multi ſunt ſucci, ori grati: reliquæ partes ſalſæ ſunt & dulces, facilè diſtribuuntur, & humores corporis vitioſos ad iuſtam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rurſus Athenæus ex Hiceſio: Τρόφιμώτεραι δὲ τούτων εἰσὶ, καὶ ἀπολαυστικώτεραι αἱ τῆς πορφύρας μήκωνες, πλὴν σκιλλωδέστεραι ὑπάρχουσι: καὶ γὰρ ὅλον τὸ κογχύλιον τοιοῦτόν ἐστιν. ἴδιον δὲ καὶ ταύταις, καὶ τοῖς σωλῆσι παρέπεται, τὸ ἑψομένους παχὺν ποιεῖν τὸν ζωμόν. ἑψόμενοι δὲ καθ᾽ ἑαυτοὺς καὶ οἱ τράχηλοι τῶν πορφυρῶν, εὐθετοῦσι πρὸς τὰς τῶν στομάχων διαθέσεις. Copioſiùs alimur, maioríque cum voluptate veſcimur papauere purpuræ, quàm cæterorum, (*quàm buccinorum:*) magis tamen ſapit ſcillam, vt & Concha tota. Peculiare eſt his & Vnguibus, quòd coctæ iuſculum ſpiſſant. Elixi quoq; ſeorſum purpurarum tracheli, ventriculo (*ſtomacho*) malè affecto proſunt. F

Galenus.

Idem.

DE OPERCVLO PVRPVRÆ, RONDELETIVS.

PRÆTER Purpurarum partes iam explicatas ſeorſum dicemus de alia, quæ & figurâ, & viribus, & nomine à ſuperioribus diſtat. Hanc Ariſtoteles ἐπικάλυμμα, ſiue κάλυμμα vocat, id eſt, operculum ſiue integumentum, à verbo καλύπτω. Appellat etiam ἐπίπτυγμα lib. 5. cap. 15. de hiſt. anim. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα. καὶ τὰ ἄλλα τὰ στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται δὲ ἐξαίροντα τὴν καλουμένην γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. Operculum vtrique huic generi (*Buccino & Purpuræ*) adhæret natiuum, & cæteris omnibus turbinatis. paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Et alio in loco: Ἔπ δὲ ἐπίπτυγμα πάντ᾽ ἔχει ἐκ γενετῆς. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt, de turbinatis loquitur. Statim ab ipſa procreatione turbinatis operculum ineſſe dicit: ad diſcrimen Cochlearum, quæ ipſæ ſibi ex glutinoſo humore, ſiue ex muco ſuo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui ſeorſum de eo hæc prodidit. Πώματα πορφυρῶν δι᾽ ὄξους ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἐξαφανίζειν τινὲς ἱστοροῦσι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ τὰ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota ſcripſerunt quidam tumenti lieni mederi: ſuffitu autem excitare fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, & morantes ſecundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioſcorides, & Cochleas quaſdam alpium Liguriæ πωματίας, id eſt, operculares. Dicitur autem πῶμα, quòd eo teſtarum foramina clauduntur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: vt ex eius pictura quam cum Purpura ſuperiore capite expreſſimus, licet perſpicere. Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neque fumum emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguitudinis nonnihil in ſe habens, fumum reddit cornu modo. Vires eius in medicamentis antè ex Galeno tradidimus, quarum ſeorſum non meminit Dioſcorides, ſed in capite de Vngue. Qua de re ſuo loco dicemus. Pharmacopolæ hodiè in officinis habent Conchyliorum, Buccinorúmq; opercula permiſta, quæ blattas Byzantias vocant vt fuſiùs declarauimus quùm de Conchyliis ageremus. Sed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. Nam βλάττος ſiue βλάττιον Purpuram ſignificat, vnde blatteus color pro purpureo. Caſſiodorus in Epiſtolis de Chamæleonte: Colores

Lib 4. de hiſt. anim cap. 4.

Lib 11. ſimpl. med.

Lib. 2. cap. 10. & 11.

G

Blatta Byzantia.

Βλάττος. Blatteus color. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò veneta, modò blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis, auréisque piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur. quos Suetonius, & Oroſius interpretantur purpureos. Ille: Piſcatus eſt, inquit, rete aurato, purpura coccóque funibus nexis. Oroſius: Luxuriæ, inquit, tam effrænatæ fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. ſed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit blattum byzantium eſſe ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt, os narium Purpuræ. Hodiè quoque in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neque naſum, neque nares, neque oſſa intus habent, cùm teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Crediderim igitur legendum ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt, teſtam vel clypeum, ſiue ſcutum Purpuræ: ῥινὸς enim præterquàm quod pellem ſignificat, vnde ὀστρακόδερμα ab Oppiano ὀστρακόεντα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοί, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βυρσῶν εἰσιν. id eſt, ῥινοὶ vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtent. Operculum verò veluti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Ego coniicio à Byzante, vel Byzantio Aphricæ cognominari. nam etiam illic purpura tingebatur.

DE FLORE PVRPVRÆ TINGENDIS VESTIbus magnoperè olim expetito, *Rondeletius.*

QVA in parte contineatur infector ille Purpurarum ſuccus, ſuperiùs oſtendimus ex Ariſtotele, quùm de Purpurarum partibus ageremus. Plinius ab Ariſtotele non diſſentiens ſcripſit Purpuras florem in mediis faucibus habere. Liquoris hic eſt minimi in candida vena, vnde precioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens. Reliquum corpus ſterile. Partem hanc quæ ſuccum continet cordi proportione reſpondere puto: cor enim, hepar, cerebrum, atque alias partes indiſcretas habent Purpuræ, & teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos (*Bellonium notat*) qui cor, hepar, branchias ſe in Purpuris inueniſſe prædicant. *Lib.9.cap 36.* Ariſtoteles atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant, Plinius atque alij florem Purpuræ, aliquando ſuccum: Cum vita, inquit, ſua ſuccum illum euomunt. Et: Cùm fœtificauere fluxos habent ſuccos. A flore Purpuræ veſtes ἀνθιναὶ dictæ ſunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Teſtis eſt Feſtus Pompeius: Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, anteà purpurea vocitata eſt, erátque ſine pictura. Eius rei argumentum eſt pictura in æde Vertumni & Conſi, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius cenſor triumphantes ita picti ſunt. Vitruuius florem Purpuræ, ſaniem vocat, & Oſtrum: ſic enim *Lib.13.* in libro 7. Incipiam inde de oſtro dicere, quod & chariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Et priùs: Accedit huc chryſocolla, oſtrum, armenium. Et: Ea Conchylia quùm ſunt lecta, ferramentis circunſciduntur, è quibus plagis purpurea ſanies. Verg. Georg. 2. *Et gemma bibat, & ſarrano dormiat oſtro.* *Oſtrum.* Et alij pluribus locis. Dictum verò eſt oſtrum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου. quòd Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Quomodo ſuccus ille colligeretur ſic docent veteres. Tradit Ariſtoteles lib.5. de hiſt. cap.15. eas quùm fauificant deterrimum florem gerere. Paruas cum teſtis tundi ſolitas, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. maioribus teſtas diffringebant, quamobrem ceruix à papauere ſeparabatur: flos enim inter hæc ſitus eſt ſupra ventrem. Dabant operam vti viuæ frangerentur: nam ſi priuſquam fregeris expirarint, florem omnem cum vita euomunt. Quapropter ſolebant eas aſſeruare in naſſis, dum ſe ipſæ colligerent, atque quieſcerent. Veteres naſſam eſcæ adiunctam demittere non ſolebant, ita ſæpè accidebat, vt Purpura iam detracta decideret. Poſteà adiunxerunt naſſas, ne ſi decidat, liberetur: quod tunc potiſſimùm euenit, cùm plena eſt, nam ſi inanis ſit, difficilè ſe euellere poteſt. *Lib.9.cap.37.* Idem clariùs Plinius: Capiuntur Purpuræ paruis rariſq; textu, veluti naſſis in alto iactis. Ineſt iis eſca, cluſiles mordacéſque Conchæ, ceu mitulos videmus: Has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt Purpuræ, porrectíſque linguis infeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimúntque mordentia: ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur. Vitruuius lib.7. cap.13. Conchylia quùm ſunt lecta ferramentis circunſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies, vti lachryma profluens, excuſſa in mortariis terendo comparatur. Cæterùm precioſus ille Purpurarum ſuccus, non in omnibus Purpuris eiuſdem coloris erat. Vitruuius Oſtri varietatem ſic diſtinxit: Quod legitur in ponto & *Coloris differentia.* Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſt atrum. Progredientibus inter ſeptentrio- *Lib.7.cap.13.* nem & occidentem, inuenitur liuidum. Quod autem legitur ad Æquinoctialem, orientem, & occidentem inuenitur violaceo colore. Quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideò hoc rubrum. Rhodo etiam inſula creatur, cætetíſque eiuſmodi regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hìc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exaturata. ſic enim ſæpè à veteribus *Amethyſtina.* nigrum ſumi alibi demonſtrauimus. Veſtimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethyſti gemmæ colorem referrent, amethyſtina dicebantur. Plinius lib.37. cap.9. de amethyſtis loquens: Indicæ abſolutum Purpurę colorem habent: ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota. fundit eum aſpectu leniter blandum, neque in oculos vt carbunculi vibrat. Iam amethyſtinæ purpuræ Tyria addebatur, vnde nomen *Tyriamethyſtus.* Tyriamethyſtus. Plinius lib.9. cap.41. Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolu- *Tyria purpura.* tus nutriebatur (*inebriatur*) Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum, ſimulq; luxuria duplex. Tyria Purpura olim celeberrima fuit, ſic nominata à Tyro, quondam inſula, poſteà verò Alexandri magni oppugnantis operibus cõtinenti iuncta. Strabo: Πολὺ γὰρ ἐξήτασαι πασῶν Τυρία καλλίστη πορφύρα. Longè omnium *Sarrana.* præſtantiſſima habetur Tyria purpura. Quia verò Tyrus priùs Sarra vocaretur, Sarranum oſtrum dixit *Coccus.* Vergilius: & Sarranam Purpuram Iuuenalis. Dicuntur & ſimpliciter Tyriæ, purpura infectæ veſtes. Hîc nõ omittendum coccum & purpuram colore quidem conuenire, ipſa tamen materia plurimùm diſſidere, cùm huius marina ſit, illius terrena. Quamobrem Purpuræ appellatione coccum non contineri rectè cenſuit Vlpianus in lege, ſi cui lana. ſuprà de legatis tertio. Neque eam ob cauſam inter ſe diſſentiunt Mat-

thæus

thæus, Marcus, & Iohannes de veſte, qua Iudæi induerunt ſeruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. ſic Matthæus: Περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. id eſt, circundederunt ei chlamydem coccinam. Marcus: Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν. Et induunt eum purpura. Ioannes verò: Καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν. Et pallio purpureo circundederunt eum. Quam Marcus & Ioannes purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore, qui idem eſt cum purpureo. Matthæus colorem, alij materiam expreſſerunt. Neque illud prætereundum, Purpuræ ſucco veteres coccum permiſcuiſſe. Plinius libro 9. cap. 41. Quin & terrena miſcere, coccóque tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum. Coccum autem à Dioſcoride κόκκος βαφικὴ dictum, id eſt, granum infectorium, ſatis magna copia colligitur in Gallia noſtra Narbonenſi: vocatúrque vermillon, à Gallis graine de ſcarlate, ab Arabibus Kermes, vnde Kermeſinus color. Immenſa Purpuræ precia veſtimentorum quæ ea tingerentur varietatem, quibusq; iis vti liceret, tum apud Græcos, tum apud Latinos, petere debes ex Budæo & Bayſio viris ætate noſtra doctiſſimis, & totius antiquitatis peritiſſimis. Ad philoſophica reuertatur oratio.

QVÆ DICANTVR PVRPVRARVM
κροκίδες, Rondeletius.

SVNT qui quùm legunt apud Galenum libro 3. de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας ſiue κογχυλίου, & linum è Purpura apud Paulum Æginetam: exiſtiment in Purpuris lanam aliquam, ſiue ſtupam, ſiue linum, ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi toto cœlo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in turbinatis aliis reperias. Neque byſſo alligantur, vt Pinnæ & Mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanæ Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partem, cuius meminit etiam Dioſcorides. Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarint id in cauſa eſt, quòd Purpura non ſolùm pro marino animali, ſed pro ſucco eius, pro veſtimento ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. De reliquis ſignificatis teſtimonia multa veterum proferre poſſem, quæ ſciens prætereo. De poſtrema ſignificatione proferemus locum Galeni libro 7. Methodi med. Ἐν ναρδίνῳ μύρῳ λειώσας μαστίχην Χίαν ὡς λιπαρωτάτην, ἀναλαμβάνων πορφύρᾳ χρῶ. Quæ tranſcribens Paulus Ægineta dixit: Ταῦτα λειούμενα ἀναλαμβάνεται πορφύρᾳ, ἢ ἐρίῳ καὶ ἐπιτίθεται τῷ στομάχῳ. *Lib. 2. cap.*

COROLLARIVM.
Segmentis E.G.H. tum de purpura animali, tum de colore & veſte dicetur.

Murex etſi vnam ſpeciem ſignificet, ſcilicet buccinum: generale tamen eſt, ſicuti & conchylium. purpuram enim comprehendit murex & alia. Porphyra marina, quam quidam κήρυκα vocant, Kiranides. ſed cêryx propriè buccinum eſt. Vmbilici, cochleæ, purpuræ, *(purpuræ quidem nomen hîc in Græco non eſt,)* & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus, Gaza ex Ariſtotele. Κογχύλια τὰ ὄστρεα. καὶ κογχύλη, ἡ πορφύρα, Heſychius & Suidas. quanquam enim conchyles vel conchylij nomen latiùs patet, per excellentiam tamen ad purpuram contrahitur. Purpuræ nomine alio pelagiæ vocantur, Plinius. ſed Rondeletius, & ante eum Maſſarius, pelagias loci ratione purpuras quaſdam eſſe docent, non autem toti generi hoc nomen conuenire. Fiere tamen poteſt vt vulgus Plinij ſeculo eas ſic appellârit (κατ' ἐξοχὴν, quòd illæ maximè requirerentur, vtpote & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) quùm & pelagium pro colore ſeu flore purpuræ Plinius dixerit: Buccinum (inquit) per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio (*id eſt purpuræ flore*) admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat auſteritatem, &c. Phœnices piſcem, cuius ſanguine ſericum in purpuram tingebatur, Sar appellant, Seruius. Purpura (vel oſtracum purpureum) caruſis & caugilel *(quæ duo nomina videntur detorta à ceryce & conchylio)* nominantur ab Auicenna operis de medicina lib. 2. cap. 537. Idem author vbi in curatione anginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit alarginam: intelligens purpuram: vt ex remediorum collatione apparebit in G. Serapio, vel potiùs interpres, pro purpura habet pulpia (aliâs palpir) vbi de blatta byzantia agit. Hebraicæ voces argaman & argeuan extant in libris ſacris, Danielis 5. & Paralipom. 2. 2. purpuram interpretãtur vel ſericum purpura tinctum: vnde & amorge Græcis per metatheſin factum puto. Tola Hebraicè coccum & vermiculum, non purpuram ſignificat. In trilingui Lexico Munſteri Purpura etiam Hebraicis characteribus ſcribitur, & neſcio cuius linguæ vox iphlicta. Purpuram Græci hac ætate etiam porphyram appellant, Gillius. Purpuræ conchylium notiſſimum eſt apud Terentum, Niphus. Has & Murices & Buccinos, Maſſilienſes Bios vocant, Gillius. Germanicum purpuræ nomen facio, ein Nagelſchnegg/ ab vnguis ſimili operculo, vnde & Veneti & Romani Oguellas vel Ogniellas nominant. aut circunloquor, ein Stachelſchneggen art/ id eſt Conchæ aculeatę muricatæve ſpecies. Vide ſuprà in Corollario Muricis A. Poteſt & Purpurſchneck dici, tanquam genus, cuius ſpecies ſint purpura, buccinum, conchylium, Purpurſchnecken arten. Purple Anglicum nomen eſt, neſcio an vulgare, an effictum imitatione Latini. A

Purpurarum conchas apud me habeo alias fuſcas, alias albas: vtraſque (ſi benè memini in Adriatico olim cùm natarem prope Venetias reperi. Eſt apud Athenæum Hedyporphyra Ἡδυπορφύρα, alia à purpura, vel ſaltem genus quoddam à purpura diuerſum, Wottonus. purpuræ pentadactyli Bellonij, videntur ad Aporrhaidem Rondeletij (A. elemento deſcriptam) propiùs accedere. Turbinem pentadactylum Rondeletij infrà ſuo loco dabimus. Purpura maritima, id eſt Cetula marina, Syluaticus. *Differentia.*

Antale Braſauolus, quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur purpuram eſſe putat: dentale verò buccinum: de vtroque ſcripſi etiam ſuprà in Dentali, D. elemento. Quidam non forma, nec aliter, ſed magnitudine tantùm diſtinguunt: ita vt Antales (ſic enim loquuntur quaſi à recto Antalis) ſint maiores. In Germania pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus, maiores ad quatuor digitos accedunt. longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt, dentis canini inſtar, vt in *Antale.*

vt in adiecta delineatione apparet. ſubſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. conchæ non merentur appellari: cùm neq; biualuium, nec vniualuium generis ſint: neque muricibus aut Venereis conchis ſimili forma. Eſt & penicillus matinus Rondeletij, tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Enthalium (inquit Valerius Cordus, ſic enim ipſe ſcribit) eſt reſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (*non transverſi, ſed ſecundum longitudinem:*) Dentalium verò conchula marina, parua, dentatam rimam habens, Sic ille. Nos de conchula illa ſuperiùs inter Conchas Venereas, quas vulgò porcellanas vocant. In Italia pharmacopolæ alia quædam concharum genera oſtendant oportet, ſi vt Braſauolo videtur (quem Fuchſius quoque imitatus eſt) purpura & buccinum his nominibus veniunt. Poſt marinos æſtus (inquit) ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, ſicutalia maris conchylia. Antale diuerſis inuolucris circungyratur: eſt autem buccinum. & accidit quandoque ſtante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur, Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, purpuras, buccina, tubulos, an porcellanas aliquas accipias, parum intereſſe cenſeo. Antalium & Dentalium (ita enim Nic. Myrepſus ſectione 3. vnguento 42. appellat) conchularum ſunt genera. Ridiculum verò eſt, quod barbaram ſectantes medicinam tradunt, eſſe hæc lapidum genera, Fuchſius. Græcè quidem à Myrepſo ἄνταλι & τένταλι ſcribitur.

B Purpuræ conchæ quibus in locis præſtantiores habitæ fuerint ad tingendas purpuras, id eſt, purpureas veſtes, dicemus in E. Speuſippus ſimiles facit buccinas, purpuras, ſtrabelos & κόγχους, malim κόχλους, id eſt cochleas. Purpura ſimilis eſt cóchlò, Kiranides. Turbinata, vt purpuræ, buccina, ſimiliter vt cochleæ ſuis partibus conſtant, Ariſtoteles. Γίνονται δ᾽ ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, Ariſtot. hiſtoriæ 5.15. Gaza vertit, nonnullas ex magnis vel ad precium minæ euadere nouimus. ego non μναῖαι duabus ſyllabis, (quanquam & Athenæi codex ſic recitat,) ſed tribus μναᾶιαι legerim. nam & Xenophon λίθους μναάιους dixit, in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero De re equeſtri. neque de precio, vt Gaza, acceperim, cuius eo in loco nulla mentio: ſed de pondere & mole. Purpuræ & buccina tanta ſunt in Indico mari, vt facilè congium capiant, Ælianus. Buccinum minor eſt, concha quàm purpura, Plinius: Rondelerius legit maior. Mutianus prodidit echencidem eſſe muricem, latiorem purpura, &c. Plinius. Lanæ ad remedia quædam vtuntur, inquit Dioſcorides: eodémque modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. ſic habet æditio noſtra per ypſilon, à recto κροκὺς, qui ſcriptione, genere & flectendi modo congruit cum χλαμὺς ἰδος. nam apud Heſychium κροκίδες per iôta non rectè ſcribi, vel ipſe literarum ordo arguit. interpretatur autem gnáphala, id eſt, tomenta. Hinc compoſitum eſt nomen κροκύλεγμος, quod eſt floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri ſolet. idem κροκυδισμὸς dicitur, & id facere verbum κροκυδίζειν ſonat, vt annotauit Cælius Rhodiginus 20.33. qui & ipſe tamen per iôta ſcribit, non per ypſilon, deprauatos fortè Galeni codices ſequutus: niſi quis κροκίδα vocem diminutiuam eſſe velit à κρόκη, quod filum & ſubtegmen interpretantur. Marcellus Vergilius Dioſcoridis interpres, in ipſis purputarum conchis ſtupparum imagine vellera quædam eſſe putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt. nos rem & nominis ſignificationem ſecuti à ſtuppis rem indicauimus. κροκίδας enim Dioſcorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuſo & depexo lino craſſiſſimum ſupereſt, (*noſtri* abwerck *nominant,*) ſignificant. neque hic pluribus aliis locis aliud ea voce quàm ſtuppam ſignificat: & ſæpè Paulus Ægineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè purputæ capiuntur, quæ ſuperiore ſui parte villoſæ ſunt, tam tenui & ſequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici poſſit, Hæc ille. ſed in purpuræ concha villoſum quicquam reperiri, ceu falſum redarguit Cornarius: & poſt eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipſe κροκίδας ſcribit) lanæ purpura tinctæ craſſiorem, minúſque curatam partem interpretatur. ſed nihil prohibet ſimpliciter etiam vellus purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temerè ſumptus fieret, ad cremandum craſſius & minùs pulchrum ſeligebatur. poſſent & è veſte purpurea, præſertim attrita, diſcerpta aut vulſa fila ſeu lineamenta κροκύδες nominati. Cornarius in Commentariis in Galeni de compoſitione medicamentorum libri 3. caput 1. In fine huius 21. compoſitionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίθει πρηστηρειῶν. ipſe πορφύρων pro πρηστηρειῶν legendum coniicit, (*quàm rectè viderit ipſe, mihi quidem temerè mutare videtur. quòd ſi πορφύρων legendum eſſet, vltima circumflecti deberet:*) & interpretatur: lanæ purpura infectæ tomentum indito, velut ſuprà etiam Archigenes dixit, ἐμφρασσομένου τοῦ πόρου πορφύρας μαλλῷ: hoc eſt, obturato meatu per purpuræ lanam. lanam autem mollem à fomento & inſtillamentis auri indendam eſſe, ſuprà in principio huius libri Galenus dixit. præſtat tamen hanc ex purpura aut conchylio infectam eſſe. Et rurſus in libri ſexti caput 2. in his verbis: Ἢ χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius ſignificati legit κροκήματι vel κροκίδι, quorum poſterius approbo. & vertit, Aut atramentum ſutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum vrito. lanarum enim vſtarum, & præſertim ex purpura infectarum, vis eſt eſcharotica, Dioſcoride teſte: & mox κροκύδα hapſum lanæ, ſiue lanam conuolutam ſonare dicit.

Purpura concha eſt è genere turbinatorum, Ariſtot. Aculeos certis ordinibus diſpoſitos, corpus gradatim cochleæ in modum ambientes habet, Gillius. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidem, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit, Gaza ex Ariſtotele: cuius verba Græca ſic habent, hiſtoriæ 5.15. καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Clauata eſt ad turbinem vſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt buccino: ſed

Cuniculatim, Clauiculatim. vtriusque orbes totidem, quot habeant annos, Plinius. Alterum genus concharum purpura vocatur, cuniculatim procurrente roſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato, (*tabulato legit Vuottonus, & laui interpretatur: non probo,*) quà proferatur lingua, Plinius. Alij codices (inquit Hermolaus) etiam antiqui, canaliculatim habent, & canaliculi: ſed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Ariſtotele qui ſcribit κοχλιωειδῶς, Sic ille. atqui Plinius hæc nō aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus loco Ariſtotelis (nempe hiſtoriæ 5.15.) tranſtuliſſe videtur: vbi Græcè nihil aliud quàm τὰ τῆς ἕλικος διαστήματα legas, id eſt, clauiculæ interualla. nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis eſt, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant.

tant. non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipſam non quadrare: ſed vbi Ariſtoteles ea de purpura vtatur, non occurrit:& ſi alibi vtitur,non aliunde tamen, quæ recitauimus transtulit Plinius. Helica in purpurarum teſta nuncupat Ariſtot.lib.5.hiſt.anim. Theodorus orbem cuniculatim intortum: Vitruuius,in columnis etiam volutam,Cælius.Quoniam verò ſuperioribus addit Plinius:Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè:qui non ſunt buccino,ſed vtrisque orbes totidem, quot habent annos:Maſſarius Marcello infenſior,Liberatus nunc(inquit)eſt Theodorus à falſa calumnia Marcelli:qui in ſuo Dioſcoride vbi de purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Ariſtotele, annos circiter ſex purpuræ viuunt,& ſingulis annis incrementum eorum patet, per orbes, quibus totidem quot annos habent, conuerterat: non orbes ſed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis ſciolus videri cupiens, quòd ita Plinius etiam hoc loco Ariſtotelem conuerterat. quare Theodorus Plinium Ariſtotelis meliorem quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur,quòd circuli ſiue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus faſciolæ modo inuoluantur & obtegantur. prima nanque voluta ſiue plicatura integitur à ſecunda, & ſecunda à tertia, & ſic vſque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonſtrata conſtat. At qui in purpuris orbes vocantur, omnes detecti ſunt, clauiculatim in faſtigiatam longitudinem exeuntes,nullo orbe ab altero volutim intecto. ſed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem,tum ex Plinio ipſo ſuperiùs vbi de concharum generibus loquitur, (in quibus magna ludentis naturæ varietas)dicente cuniculatim,pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Ariſtotele quinto de hiſtoria,vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & purpuris, & buccinis longum: annos enim circiter ſex purpuræ viuunt, & ſingulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit. Et quarto de partibus animalium: Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Eſt vbi etiam clauiculatim,vt quarto de hiſtoria, duobus in locis, interpretetur. primo facie dixit clauiculæ buccinorum. ſecundo, Mouentur item eadem omnia turbinata parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Et quarto de partibus animalium: Continent quod papauer vocatur turbinata omnia ſua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioſcoride libro ſecundo, vbi ait: Cionia vocantur partes in buccino atque purpura mediæ, ſecundum quas ſilicei operimenti clauicula eſt. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt.facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Maſſarius.

Caro purpurarum penitus includitur,nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite, Ariſtot. Purpuræ & buccina promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent, adeò validam, vt ea teſtas eſcatum poſſint perforare,vt aſili atque tabani quadrupedum tergora penetrant, Ariſtot. *Caro.* *Lingua.*

Purpuræ linguam habent prælongam, ſemperque vibrantem: per quam potiuntur præda quam affectantur, Rauiſius. Sepiæ in mari ſanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille ſuccus, Plinius. Et alibi: Purpuræ florem illum tingendis expetitum veſtibus, in mediis habent faucibus, &c. Vide infra in E. Purpuras Venetijs (verba ſunt ex epiſtola amici) emi in foro viuentes, profluebat adhuc pulcherrimus liquor purpureus,vt facilè crederem ex purpurarum genere has eſſe conchas. Trachali muricum ac purpuræ ſuperiores (*duriores*) partes: vnde Ariminenſes maritimi homines cognomen traxerunt Trachali, Feſtus. Tracheli, Τράχηλοι, quínam propriè ſint & dicantur in teſtaceorum genere, Rondeletij verbis expoſitum eſt ſuprà in Perna ſpecie Pinnæ. Τραχήλια diminutiuum eſt apud Heſychium in ταραντῖνοι. Quærendum an ionia quoque vel potiùs κιόνια, eadem ſint trachelis. Vide ſuprà in iis quæ Rondeletius ſcripſit in G. id eſt, inter remedia. item in Corollario noſtro de buccino B. *Flos.* *Trachali.* *Ionia.*

Vnguis ſiue onyx conchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur, Dioſcorides. Sed ex purpura vnguis nominari non ſolet. De hoc multa leges ſupra in Conchylio, Rondeletij verbis: & nonnihil in Corollario B. Quoniam verò pharmacopolæ opercula conchylij, & buccini purpuræue,non diſtinguunt, & vtraque blattas Byzantias appellant, cùm ex purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hîc ex authoribus repetita congeremus. Opercula hæc vſu ſubſtantiáque non differunt, ſed figura:quòd ex conchyliis longiora, è purpuris(nimirum & buccinis) rotundiora ſint. Vires quoque ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia ingrati dum vritur odoris eſt,& caſtoreum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat: quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet, Fuchſius. at Rondeletius in conchylio aſſerit εὐῶδες non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cur ſuffumigio moſchato & aliis quibusdam adiiciuntur apud Aëtium, ſi eiusmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues benè olere ſuffitos: & eiusdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris, longè diuerſo odore? Plinius purpurarum cauum pro operculo earum dixit: Neruos præciſos purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo Βλάττος & Βλάττιον Βυζάντιος appellatur. Ea ætate qua ſcribebat Actuarius blattam, purpuram Indicam: & blatteum, purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt, Ruellius. Heliogabalus parauerat funes blatta,& ſerico,& cocco intortos, Lampridius. Galenus Indici conchylij teſtam inter oſtraca ac teſtas purpurarum ac muricum generatim comprehendit. eorundem enim vim habet:& prætereà ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fœminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat,quod tamen etiam de purpurarum teſtis Galenus XI. ſimplicium pharmacorum tradit. Meminit eius onychis Plinius quoque libr.22. cap.2.cum ait: Inuenio apud quosdam oſtracium,quod aliqui onychem vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac blattæ barbara appellatione, blatteus color pro purpureo dictus eſt à Fl Vopiſco in Aureliano,vbi inquit: Veſtem holoſericam neque ipſe in veſtiario ſuo habuit, neque alteri vtendam dedit: & cum ab eo vxor ſua peteret,vt vnico pallio blatteo ſerico vteretur,ille reſpondit: Abſit vt auro fila penſentur. Libra enim auri tunc libra ſerici fuit. Plinius blatteum colorem onychinum dixit libro 15. cap. 15. de piris: Signina alij à colore teſtacea appel- *Operculum purpuræ* *Blatta Byzantia.*

 lant:

lant: ſicut onychina, purpurea. quemadmodum enim purpureus color à purpura, ſic onychinus ab onyche eodem ſignificato dicitur. Sic quoque Columella libro 12. cap. 10. pruna onychina, purpurea appellauit, Cornarius in ſuis Commentariis in quintum Galeni librum de compoſit. ſecund. locos. Sed Plinij verba ab eo recitata de piris, onychina non interpretantur purpurea: hoc tantum volunt, vt Signina pira à colore ſuo teſtacea dicuntur: ſic onychinis quoque, ſic purpureis, nomina à coloribus facta. Quanquam autem onyx operculum eſt conchylij, & è conchylio color purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorẽ, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt onychinum colorem ab eo appellatum exiſtimare ridiculum mihi videatur. Columella 12. 10. pruna onychina nominat tantùm, colorem non exprimit. ego hunc colorem ex albo purpuraſcentem putârim, qualis in onyche, id eſt vngue, humano ſpectatur: qui color etiam onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam aliis coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Ge. Agricola libro 6. de natura foſſilium) ex eo quòd eius candor ſimilitudinem ad vnguem humanum habere ſoleat nomen inuenit: non rarò tamen eſt lactea, maximè in zonis. idem vocatur onychites & lapis onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eíque ſimilis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore, &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum blattæ retulerunt: quòd ad eos forſitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur, Ruellius. Balantha, (*nomen videtur corruptum.*) eſt ſquama (*immò lamina*) piſcis quædam, è fronte piſcis degentis in concha rotunda & tortuoſa, concaua. ſed nos vtimur blatta Byzantia, quæ fertur de ſancto (*nomen deeſt.*) Syluaticus. Blatta Byzantia eſt operculum conchylij, cuiusdam è mari rubro, & aliis locis, quorum meminit Auicenna Canone 2. cap. proprio. eſt autem durum, & in gyrum contortum (*hoc ad totam concham potiùs quàm operculum pertinere videtur*) inſtar limacis, ſed oblongius ac maius quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc in ore conchylij eſt, clauditúrque & aperitur pro animalis arbitrio. has conchas ſæpè vidi cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damaſcum, Bellunenſis. Blatrij Byzantis, hoc eſt, oſſis anterioris naris purpuræ, (vt ipſe interpretatur,) Nicol. Myrepſus meminit antidoto 425. Deſcribuntur hæ blattæ ab Auicenna 2. 81. nomine adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina paſſim reperias, quæ blattas Byzantias interpretatur: vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol vel Gafeſol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curaſie. ſed Auicenna: Quæ de mari rubro ſunt, inquit, nominantur Curaſciæ. Item Egedde, apud veterem Gloſſographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro blattis, blactas: pro vnguibus vngulas & vngellas aliquando efferunt. Blatta Byzantia conchylij tegumentum eſt, ad ſuffitus idoneum. ipſa enim teſta mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipſa olet. quidam albicantem odoratam magis commendant, Syluius. Et alibi: βλάτῖος & βλάτιον βίζαντος appellatur Actuario in aurea Alexandrina, Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compoſ. phar. part. (à Galeno ſcilicet. additur autem medicamento cuidam ad alopecias.) Quæ Serapio & Auicenna ſcribunt, Ex Dioſcoride ferè mutuati ſunt. Inuenio apud quosdam oſtracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei, meliúsque cum eo vſtum proficere. Vetera quoque vlcera & cacoethe eiusdem cinere ſanari, Plinius. Et alibi: Neruos præciſos purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Onyx detractus ex conchylio, potus (*ſuffitus fortè potiùs*) ſtrangularis ex vulua ſubuenit, Galenus de compoſitione ſec. loc. vt quidam citat. Os naris purpuræ miſcetur paſtillo ad cardiacos, numero 70. apud Nic. Myrepſum. Apud eundem vngues aromatici magni & parui, iniiciuntur in thymiama Eſdræ: & in alia quædam ſuffimenta, aliâs ſimpliciter, aliâs magni: & ſimiliter apud Aëtium: qui ſuffumigio moſchato quoq; eos admiſcet. Democrates apud Galenum de compoſ. ſec loc. 8. 10 in malagmatis cuiusdam deſcriptione, bdellium onycha nominare videtur, optimum bdellium, & quod incenſum ac ſuffitum, onychis Indici conchylij teſtæ odorem referat. tale enim Dioſcorides optimum eſſe referr, εὐώδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι. quanquam Marcellus Vergilius, colore humano vngui ſimile tranſtulit: fortaſſis ex Plinio inductus: qui lib. 12. cap 9. Bactriano (inquit) nidor ſiccus, multíque candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo ſcriptore non ſatis intellecta tranſtuliſſe videtur, &c. Cornarius in commentariis in Galeni libros de compoſit. ſecund. loc.

Onychinus color. *G. ex operculo remedia.* *Bdellium onyx*

C Teſtatorum quædam in petris, alia in arenis degunt: vt Νήρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, Oppianus. Purpuræ paruæ ad litora & oras ſunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι: hoc eſt, in ſinibus verò magnæ ſcabræque. Gaza non in ſinibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat Rondeletius. atqui Oppianus lib. 1. cum de pelagiis aliísq; aquatilium priùs dixiſſet, ſubdit: Δοιαὶ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι. Φραξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης, Κάραβος ὀξυπαγής, ἠδ᾽ ἀστακός. Eſto ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt: & pelagij appellatio ampliùs patet. Purpuræ teſtis ſuis adhærent, & item buccina, Ariſtot. Πορευτικὰ δὲ κῆρυξ, πορφύρα, ὑδροπορφύρα, Athenæus ex Ariſtotele. Purpura & eius ſimilia parùm admodum progrediuntur, Ariſtot. Conchæ omnes celerrimè creſcunt: præcipuè verò purpuræ atque pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ariſtot. & Plinius. Purpuris eſcas putidas emoliuntur: & accedunt ipſæ ad eiusmodi eſcam à longè, vtpote odorantes: Ariſtot. Lingua ſua teſtas turbinum, quorum eſca capiuntur, tranſfigunt, Ariſtot. Purpuram diu multumq; conſideraui, cùm aliam concham tandiu mordicus premeret, quoad ſuffocata hiſceret, Gillius. Purpuræ voracitas (λιχνότης) in prouerbium etiam venit: aliqui tamen ad tincturam hoc referunt. Cibo qui alga & muſcus eſt, quantumcunq; coëgerunt, concha de prompto excipiunt ſeſe, ac conuiuia velut per circulum agitant, altera alteram foris ſic depaſcente, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ex Ariſtotele, vt apparet: qui tamen hoc non ſimpliciter de purpuris ſcribit, ſed tantùm extra mare, cùm captæ ſunt. Plinius purpurarum genera pabulo & ſolo diſcernit: vt ſit Lutenſe putri limo: Algenſe verò alga enutritum, viliſſimum: Dialutenſe, vario ſoli genere paſtum. Quibus eſcis alliciantur, vide infrà in E. Aliquandiu in arena latent, ſicut etiam pectines, Ariſtoteles. Canis exortu circiter dies tricenos conduntur, Idem & Plinius. Purpuræ vêre generantur, Ariſtoteles & Plinius. Quæ durioris teſtæ ſunt, vt murices, purpuræ, ſaliuario lentore proueniunt, Plinius. Congregantur verno tempore, mutuóque attritu lentorem cuiusdam ceræ ſaliuant, ſimili modo & murices, Idem. Verba ſunt Ariſtotelis (inquit Maſſarius) in quinto de hiſtoria, à quo Plinius hæc omnia mutuatus eſt. Propterea magis approbarem, ſi cuiusdam cerij,

Vbi in mari. *Motus.* *Incrementum.* *Olfactus.* *Cibus.* *Latitatio.* *Generatio.*

dam cerij, hoc eſt faui, non cuiusdam ceræ legeretur. nam coagmentatio illa quam Ariſtoteles meliceram, vel, vt Theodorus vertit, fauaginem vocat, quam purpuræ verno tempore conſtruunt, fauo ſimilis eſt: quæ nec ex cera, ſed ex purgamentis, ceu putaminibus cicerum alborum conſiſtit. Purpuræ verò publicitùs congregatæ fauum ſic vt apes conſtruunt, in quo etiam parere dicuntur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ea etiam quæ ex teſtaceis fauos ſaliuant, non alio modo, quàm cætera teſtis incluſa generantur, verùm meliùs, atque vberiùs quoties præſunt, (προϋπάρχουσι,) quæ eiuſdem ſunt generis. emittunt enim, cum ſuos ordiuntur fauos, mucorem quendam, ex quo putamineæ cellulæ illæ conſiſtunt. hæc ergò rupta diffuſaque omnia humorem quem continebant, in terram dimittunt. (ἀφίησι δὲ ὃ εἶχεν εἰς τὴν γῆν, Athenæus pro ὃ εἶχεν meliùs habet ἰχῶρα.) Mox eo quo effuderint loco gignuntur purpurulæ, exordio admodum exiguo conſiſtentes, quas ſibi annexas gerunt, quæ grandes capiuntur, (ἃ ἔχουσαι ἁλίσκονται αἱ πορφύραι ἀπ' αὐτῶν. fortè ἐπ' αὐτῶν.) nonnullæ etiam forma nondum diſtincta cetuuntur. Si fortè priùs quàm pepererint, capiantur, fœtus interdum per crates, & tegetes, non qualibet elidunt, ſed congregatæ eodem, vt facere in mari ſolent. itaque per anguſtiam, veluti vuæ ſpecie fœtus conformatur, Ariſtot. hiſtoriæ 5. 15. interprete Gaza, Græca verba poſtremæ periodi ſic habent: Ἐὰν δὲ πρὶν ἐκτεκεῖν, ἁλῶσιν: ἐνίοτε ἐν ταῖς φορμίσιν ὅπου ἔτυχεν ἐκτίκτουσιν, ἄλις ἐν τῷ αὐτῷ οὖσαι ὥσπερ ἐν τῇ θαλάττῃ: καὶ διὰ τὴν στενοχωρίαν γίνονται οἱονεὶ βότρυς. Athenæus verò ſic citat: ἐὰν δὲ πρὶν ἐκτεκεῖν ἁλῶσιν, ἐνίοτε ἐν ταῖς φορμίσιν, εἰς δὲ τοῦτο συμιοῦσαι ἐκτίκτουσι, καὶ γίνεται οἱονεὶ βότρυς. Videtur autem pro ἄλις ἐν τῷ αὐτῷ οὖσαι, Athenæus legiſſe εἰς τοῦτο συμιοῦσαι. Ad ὅπου ἔτυχε, Gaza negationem addidit, non neceſſariam vt mihi videtur. Idem φορμίδας vertit crates & tege- *φορμίς.* tes, neſcio quàm rectè. ego potiùs naſſis, vel naſſatum inſtar retibus, conuerterim. Vide inferiùs in E. plura de hac voce. Buccina & purpuræ & reliqua fauantia quomodo oriantur pluribus lege apud Ariſtotelem de generatione 3. 11. Aqua dulci necantur, & ſicubi flumen immergi- *Mors & vita.* tur: (*aliâs, & ſicubi flumini immerguntur:*) alioqui captæ diebus quinquaginta viuunt ſaliua ſua, Plinius. Teſtaceo generi anni pluuij proſunt, præterquam purpuris: cuius rei indicium eſt, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. viuit purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Alit altera alteram, eo quod ſua teſta gnatum, veluti algam muſcum'ue gerit. quæ autem pro cibo ijs afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores, Ariſtot. Cùm ſemineces fuerint, mari redditæ reuiuiſcunt, Author de nat. rerum ex Plinio: Plinius hoc non de ipſis purpuris, ſed illis quibus ineſcantur conchis, mytulorum ſimilibus, ſcribit. Purpuræ viuunt annis plurimùm ſeptenis, Plinius. Tempus viuendi & purpuris & buccinis longum. annos circiter ſex purpuræ viuunt, Ariſtot. & Athenæus.

Thynnus non modò glandes, verùm etiam purpuras proſequitur prope terram, ab exteriore pelago D vſque in Siciliam inchoans Strabo libro 5.

1. *Captura.*
2. *Loca in quibus tingebatur, ordine literarum.* E
3. *Ratio tincturæ precium.*
4. *Veſtes, & earum diuerſitas.*

Inter vrinatores ſunt purpurarij, πορφυρεῖς. Laurentius ex Herodoto purpuratores tranſtulit. *Captura.* & conchyliarij, vel conchytæ, vt Plautus appellat: & murileguli quaſi muricarij à muricibus legendis, Budæus. Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum: quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, Plinius. Capiuntur purpuræ tempore verno cùm fauos extruunt: (atqui tum deterrimum florem habent, vt alibi tradit:) caniculæ tempore nullæ ferè capiuntur. tum enim latent, Ariſtot. & Athenæus. Κημὸς textura quædam eſt è iuncis (ἐκ σχοινίων) colo ſimilis, in quam purpuræ & conchylia ingreſſa (nam & eſca imponitur,) capiuntur, Varinus è Scholiaſte in Equites Ariſtophanis. Herodianus (vt ibidem citatur) Sophoclis è Peleo verſum adfert: Κημοῖσι πλεκταῖς (πλεκτοῖς) πορφύρας φθείρει γένος. Plura de hoc vocabulo annotaui in Equo quadrupede H. e. Purpura vehementer guloſa eſt. longam linguam habet: ea penetrat quæcunque poteſt, & attrahit quæ comedit. eâdem etiam capitur. Capiendi modus eiusmodi eſt: Paruam naſſam denſo contextu, exiguis maculis purpurarij piſcatores contexunt. intus in media naſſa Strombus piſcis illecebra appenditur, ad eam alliciendam: Purpura maiorem in modum linguam diſtendere contendens, eò pertingere & Strombum ipſum aſſequi conatur: & ne ab eſca quam ligurit, aberret, omnem eam neceſſe habet exerere: itaque ipſa exerta ſugit eſcam: quoad plenitudine intumeſcentem retrahere non quit: vnde fit, vt eam piſcator liguritione irretitam comprehendat, Ælianus de animalibus 7. 34. ex Oppiani Halicutico tum quinto: qui κυρτίδας, id eſt naſſas exiguas huiusmodi, calathis (ταλάροις) ſimiles è viminibus necti canit. Phœnices hoc tempore purpuras hunc in modum capiunt, & vellus inde aſpectu floridum tingunt. Funem oblongum validumque, vt in mari durari poſſit, demittunt. ei modicis interuallis vaſa quædam (*exigua,* κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, *nimirum quod ad figuram*) addunt, è ſparto, ſeu vimine aliquo iuncó ve contexta. ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis aut viminibus hirſuta aſperaque ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facilè introitu, regreſſum autem aduerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum, eſcis quoque in naſſulas impoſitis, loco petroſo purpurarij demittunt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa, aut etiam die vt plurimùm vaſa conchis repleta extrahunt, Pollux. Capiuntur ἐν φορμίσιν, Ariſtot. hiſtoriæ 15. 5. Gaza tegetes & crates interpretatur, quam ſignificationem alibi fortè hoc vocabulum habet, (quoniam ſtoreæ hu- *φορμίς.* iusmodi ſimiliter è iuncis texi ſolent:) at hoc in loco naſſas potiùs, vel naſſis ſimilia retia interpretarer. nam & paulò pòſt eadem vaſa philoſophus κύρτους appellat. Et Plinius: Capiuntur (inquit) paruulis rariſque texu veluti naſſis, &c. Sed plura de his nominibus, φορμὸς primitiuo: & diminutiuis, φορμὶς, φορμίσκος, φόρμιον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliosque reperies. Ælianus de animalibus 17. 18. pro naſſa φερνίον dixit: aliqui πόρκον pro eadem, aut reti eiusdem formæ. vide ſuprà in Porcis piſcibus. Purpuræ carniuoræ ſunt, & eſca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs et-

iam quæ mari pullulant, alliciuntur, Ariſtot. Et alibi: Eſcas putidas eis purpurarij emoliuntur: & accedunt ipſæ ad eiusmodi eſcam à longè, vtpote odorantes. Fœtidis capiuntur, Plinius. Carnibus ranarũ (*rubetarum Iſidorus & Albertus*) vel hamo additis, præcipuè purpuras certum eſt allici: Plinius, neſcio quàm rectè, vix enim hamo eas capi crediderim. Hiceſius ſcribit purpuratores chamis ad ineſcandũ vti. Tarentinus eſcam quandam ad polypos deſcribit, qua purpuræ etiam illicianrur. eam in Polypo recitauimus. Purpuræ captæ diebus quinquagenis viuunt ſaliua ſua, Plinius. Viuit purpura extra mare quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. alit altera alteram, eo quod ſua teſta gnatum, veluti algam muſcúmve gerit. quæ autem pro cibo iis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores, Ariſtot. Limoſa regio idonea eſt purpuris (nutriendis, aliisque conchis) Columella de piſcinis loquens.

Tinctura. Deinceps de purpura, non concha, ſed colore tincturáue, dicendum. nam, vt cum Plinio dicam, ſi hactenus tranſcurrat expoſitio, fraudatam profectò ſe luxuria credat, nosque indiligentiæ damnet. quamobrem proſequemur etiam officinas, vt tanquam in vita frugum noſcitur ratio, ſic omnes qui iſtis gaudent, præmia vitæ ſuæ calleant. Ad purpuræ tincturam pertinent etiam quæ ſuprà in Murice E. & Conchylio E. diximus. Purpuræ quidem appellatione buccinum & conchylium contineri, leges ſuprà in Conchylio a.

Inuentio. Tyrij hæc de purpuræ inuentione dicunt: Cùm canis Herculis in ſaxo adrepentem purpurã vidiſſet, eminentem extra conchas, carnem exediſſe, & illius ſanie ſua labra puniceo colore tinxiſſe: vt autem veniſſet heros ad puellam nomine Tyro, quam in amore habebat, ipſaque canis labra inſolito colore purpuraſcere animaduertiſſet, dixit ſe non fore ampliùs in Herculis amore, niſi ſibi veſtem ex eadem tinctura, qua canis os efflorescebat, ſplendidiorem quoque, conficeret. Quamobrem Hercules ex beſtia ſtudioſè conquiſita ſaniem collectam puellæ attulit, Gillius ex Pollucis Onomaſtici 1.4. vnde Politianus etiam perelegantet tranſtulit Miſcellaneorum capite 12. Nos igitur (inquit ibidem Politianus) in Ruſtico noſtro, propter hoc ipſum concham diximus Herculeam, cùm purpuram ſignificaremus. Porrò autem Nonni poëtæ verſiculi ſuper hac ipſa fabula, ſic in libro quadrageſimo Dionyſiacôn inueniuntur:

Καὶ Τυρίῃ σκοπίαζε δεδασμένα φάρεα κόχλῳ, Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης:
ἤχι κύων ἁλιεργὸς ἐπ' αἰγιαλοῖσιν ἐρέπτων Ἐνδόμυχον χαροπῇσι γενειάσι θέσκελον ἰχθὺν.
Χιονέας πόρφυρε παρηίδας, ἔνδοθι κόχλου Χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί: τῷ ποτε μύνῳ
Φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων.

Purpuræ ſic inuentæ meminit etiam Caſſiodorus Variarũ 1.2. Purpuræ vſum noſtris temporibus prorſus ignotum eſſe, inter doctos conuenit. Mirum tamen hoc videtur, (inquit Bayſius,) cùm in Carteia Beticæ prouincia olim murices & purpuras nobiles (conchis vel decẽ cotylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoque fuiſſe conſtat ex prouerbio Tinctura Sardonica, &c. Miretur etiam aliquis nõ in Europa ſolùm, & Romæ (vbi purpuræ vſum ſemper fuiſſe Plinius tradit,) ſed Africa quoque & Aſia, & toto terrarum orbe defeciſſe: cùm ex Africa olim Aſiaq; & Perſis etiam peteretur, eorum quidem qui noſtro ſeculo varias & remotiſſimas nauigationes aliáſque peregrinationes literis mandarunt, purpuræ (quod ſciam)

Dignatio. nullus meminit. Purpura (*Rori purpuræ*) faſces ſecuresque Romanæ viam faciunt: idemque pro maieſtate pueritiç eſt. Diſtinguit ab equite curiam, diis aduocatur placandis, omnemq́ue veſtem illuminat. in triumphali miſcetur auro. quapropter excuſata & purpuræ ſit inſania, Plinius. Pollux inter honores & præmia purpuram nominat. Imperatores Romani priuatis purpuræ vſum interdixerunt, in titulo, Quæ res vendi non poſſunt, libro quarto Codicis. Purpuræ tinctores & qui eam aduehe rent, à vectigalibus immunes e-

Sanguis, ſanies, &c. ſynonyma. rant, Græcus quidam incertus. Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt. verùm ſimile quiddam: vt ſepiæ in mari ſanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille ſuccus, Plinius. Cum fauificant purpuræ, tunc deterrimum habent florem, quem liquorem ſiue ſuccum & florem, & rorem. & Sarranum, & Tyrium, & ſaniem, & Pelagium Latinis vocatum reperio, præſertimque oſtrum à Vitruuio libro octauo, Maſſarius. Vocatur & oſtrum, & fucus: vide infra in H.e. Pollux λύθρον, id eſt cruorem vel ſaniem vocat: aliqui etiam ἄνθος ex Græcis, id eſt florem. Plinius ſuccum & rorem dixit: quem mixobarbarus Albertus malè intellexit. ſcribit enim: Verno tempore per rorem hauſtum, liquorem precioſum ore ſaliuat, quaſi ſpumando. Habent autem reuerà, vt Ariſtoteles docet, florem inter papauer & collum appellatum, intrinſecus. Purpuræ florem illum tingendis expetitum veſtibus, in mediis habent faucibus. liquoris hic minimi eſt, in candida vena: vnde precioſus ille bibitur nigrantis roſæ colore ſublucens. reliquum corpus

Purpurei coloris varietas. ſterile, Plinius. dixit autẽ ſterile vbi Ariſtoteles habet στυπτηρίας, id eſt aluminis. Purpura pro Sôlis propinquitate colorem habet: & puniceum quidem procreat Africa, id eſt, quaſi violaceum colorem: Tyros autem rubeum, Vitruuius libro 7. Conſtat purpuram colorem varium præ ſe ferre ad Solem, ac Lunam, & Lucernam, Diogenes Laërtius lib. 9. Purpuræ in finibus (*vel pelagiæ*) magnæ ſcabræque ſunt, flos magna ex parte niger, in nonnullis rubeſcit. paruæ ad litora & oras reperiuntur, flore rubro. partes itẽ Aquiloniæ nigras, Auſtrinæ rubras magna ex parte ferunt, Ariſtot. Pro apparatu etiã & mixtura diuerſis color variat, vt in

Viuas capi oportere. progreſſu dicetur. Viuas capere contendũt: quia cũ vita ſuccum eũ euomũt. Et maioribus quidẽ purpuris detracta concha auferunt: minores cum rrapetis frangunt, ita demum rorẽ eum excipientes Tyrij, Plinius.

Tincturæ modus & ratio. Phœnices purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas, & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, fluit & effloreſcit, partimque flaueſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem cõuertitur: ac iã quicquid impoſueris, in illius colorem cõmutatur, Gillius ex Onomaſtico Pollucis 1.4. vbi verba aliquot prima, quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κοψάμενοι τὸ ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποιίαν, ὕδατι τὴν ἄσιλω ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπῦρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretor, aliter quàm Gillius. Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt, & deinde condiunt (*ſale nimirum vel nitro ſaniei admixto*) vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (*primum videtur vt tundantur, ſecundum vt lauentur, tertium vt flos eximatur, condiatur, coquatur,*) in lebete ad ignem coquunt. Eâdem de re Plinium

Ex Plinio. audiamus. Capi eas poſt Canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum: quoniam cum fœtificauere fluxos habent ſuccos. Sed id tingentum officinæ ignorant, cùm ſumma vertatur in eo. Eximitur poſteà vena quam diximus, cui addi ſalem neceſſarium, ſextarios fermè in libras centenas. Macerari triduo, iuſtum. Quippe maior vis tanto quanto recentior. Feruere in plumbo, ſingulisque aquæ amphoris centenas atque

atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico vapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubinde carnibus, quas hæſiſſe venis neceſſe eſt, decimo ferme die liquata cortina, vellus elutriatum mergitur in experimentum: & donec ſpei ſatisfiat, vritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rurſúsque mergitur carminata, donec omnem ebibat ſaniem. Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat auſteritatem illam nitorémque, qui quæritur cocci. Ita permixtis viribus alterum altero excitatur aut aſtringitur. Summa medicaminum in libras vellerum, buccini ducentæ, Pelagij cxi. Ita fit amethyſti color eximius ille. At Tyrius *(color aut fucus)* pelagio primum ſatiatur immatura viridíque cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei ſumma, color ſanguinis concreti, nigricans aſpectu, idémque ſuſpectu refulgens: vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis, Hæc ille. In recitatis iam Plinij verbis Maſſarius vaporem interpretatur teporem, ex aliquot aliis Plinij locis, vbi ſimiliter hoc vocabulo vſus eſt. & cuniculum pro vaporario fornacis. cortinam pro vaſe æreo, quod vulgò cardarium appellant, in quo vellera tingi ſolent. nam & alibi æreas cortinas nominat. Pro vellere elutriato, ipſe (inquit) potiùs legerem vellus eluatum, hoc eſt luto & ſordibus depurgatum, vel quod priùs aquam foris transmiſerit. nam elutriatū dicitur ab elutriare, h.e. de vaſe in vas transferre, quod Latinè quanquam rariùs, dicimus transuaſare. Deinde ſuper his Plinij verbis: Tyrius pelagio primùm ſatiatur immatura viridíque cortina, ſic ſcribit: Quid velit modo Plinius ſignificare per cortinam, haud ſatis intelligo: verùm ſi diuinare fas eſt, quoniam dixit immatura viridíque, plantam aut certè fructum intellexiſſe arbitror. Plinius enim libro vigeſimo ſecundo inquit, Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omnéſque alios colores. nec quærit in profundis murices. quid igitur ſi legeretur immaturo viridíque cotino? Eſt enim cotinus ex ipſo Plinio libro decimo ſexto in Apennino frutex ad liniamenta modo conchylij colore inſignis, &c. Cytino quoque, hoc eſt flore ſatiuæ punicæ legi poſſe monuiſſem, ni Plinius ipſe cæteris authoribus aduerſari videretur. nam flores in cytino erumpentes tingendis veſtibus balauſtia appellauit, & pomum ipſum immaturum & primum partum eius cytinon: cùm Dioſcorides, Galenus, & Paulus cytinon in ſatiua & balauſtium in ſylueſtri punica florem appellauerint, Hæc Maſſarius. Ego in Plinij verbis nihil mutârim, cùm nihil ex autoribus teſtimonij ſolidi proferri poſſit. nam cotini fruticis ſolus Plinius, & ſemel meminit. Licet autem immaturam viridémque cortinam interpretari ſuccum ipſum ſiue pelagium qui in cortina decoquitur, per ſynecdochen, antequam plenè ſit coctus. coctione enim quodàmmodo matureſcit. Viride quidem non de colore ſolùm dicitur, ſed de immaturo etiam & recente. Purpurarius piſcator, ſi poſtquam purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum, vno ſaxi ictu purpuram vnà cum teſta interimit. Quòd ſi leuior plaga inferatur, & etiam nunc viuens relinquatur, atque iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, ſiue illa per eius corpus diſperſa imbibatur, ſiue aliter effluat. Quod quidem ipſum præclarè Homerum intellexiſſe dicunt. Idcircóque vno ictu celeriter morientes purpurea morte affici ait, peruulgatum ſuis verſibus illud canens:

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, ϗ μοῖρα κραταιή: *Purpurea illum mors, violentaq́ Parca peremit.* Mors purpurea. Iliad. E.

Ælianus de animalibus 16.1. Sed purpuream mortem ſimpliciùs cruentam interpretari licet, hoc eſt violentam. Athenæus libro 12. in ſcenæ Alexandri deſcriptione: Præcepit (inquit) Alexander Ionicis ciuitatibus per literas, & primùm Chiis, vt purpuram ad ſe mitterent. volebat enim ſocios omnes ſtolis purpureis ornari. Et cùm epiſtola Chiis prælegeretur in præſentia Theocriti illius ſapientis: nunc primùm, dixit, intelligo carmen illud Homeri, Τὸν δ᾽ ἔλε πορφύρεος θάνατος ϗ μοῖρα κραταιή. Eandem hiſtoriam ex Athenæo repetit Euſtathius in Illiad. Υ. & addit Theocritum mortis purpureæ nomine inſinuaſſe vel violentam, qualem purpuræ conchæ propter tincturam patiuntur: vel quód purpurarij ſi quo dolo vterentur, morte multandi eſſent, Hæc ille. ſed mortis nomine inopiam, & paupertatem fortaſſis intellexit Theocritus, ad quam redigendi eſſent Chij, purpuras, id eſt res precioſiſſimas quas haberent, Alexandro dare coacti: niſi paterent, morituri. Vide etiam infrà in H. a. Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſum abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroque nomen improbum, ſimúlque luxuria duplex: & cum confecere conchylia tranſire meliùs in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inueniſſe, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, votum quoque factum e vitio portentoſis ingeniis, & gemina demonſtrata via luxuriæ, vt color alius operiretur alio, ſuauior ita fieri leniórque dictus. Quin & terrena miſcere, coccóque tinctum Tyrio tingere vt fieret hyſginum, Plinius. Ouidius amethyſtos purpureos dixit: Hic baphias, hic purpureos amethyſtos. Martialis in primo amethyſtinas mulierum vocat veſtes. Inde amethyſtinatus. Martialis in ſecundo: Hic quem videtis greſſibus vagis lentum, Amethyſtinatus media qui ſecat ſepta. Iam & ille addito Tyrio, Tyriamethyſtus dictus, Bayfius. Idem ianthina veſtimenta, (vt Plinius & Martialis nominant,) purpura violacea infecta interpretatur. Ion enim (inquit) Latini violam dicunt. Purpureæ (violæ, ex Plinij libro 21.) latiore folio, ſolæ Græco nomine à cæteris diſcernuntur, appellatæ ia: & ab iis ianthina veſtis. Sic enim legendum ex emendatiſſimo codice. qui colos à Græcis ἰοειδὴς dicitur, (cuius meminit) Iulius Pollux in decimo. Martialis in ſecundo: Coccina famoſæ donas & ianthina mœchæ. Luxuria enim (vt ait Plinius) veſtibus prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales. Vnum in cocco, qui in roſis micat: gratius nihil traditur aſpectu. & in purpura Tyria, dibapháque Laconica. Alium in amethyſto, qui in viola, & ipſum purpureum: quémque ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in ſpecies multa ſeſe ſpargentia. Tertius eſt qui propriè conchylij intelligitur, multis modis. Vnus in heliotropio: & in aliquo ex iis plerunque ſaturatior, alius in malua ad purpuram inclinans: alius in violaſerotina conchyliorum vegetiſſima. Sic enim legendum cenſeo. Nec tamen me fallit ab Hyacintho flore dici etiamnum hyacinthina ea veſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiusdem nominis Lapide. Perſius: Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt. Magnum ſanè diſcrimen eſſe inter amethyſtinum & hyacinthinum, palàm fit ex Plinio libro 37. vbi de hyacinthis: Multum ab eo diſtat hyacinthos, tamen è vicino deſcendens differentia, quòd ille emicans in amethyſto fulgor violaceus,

Propenſa Plinij verba.

Ianthina.

Hyacinthina.

violaceus,dilutus eſt in hyacintho,primoq; aſpectu gratus euaneſcit,adeóque non implet oculos, vt penè non attingat,marceſcens celeriùs nominis ſui flore. Quibus verbis videre eſt ianthinum,id eſt violaceum legendum apud Plinium, non autem Hyacinthinum,Bayfius. Dibapha dicebantur purpurea veſtimenta bis tincta,vt & ſaturatior in eis color & firmior inſideret. Curtius noſter dibaphum cogitat,ſed eum infector moratur, Tullius epiſtolarum 2. ad Cælium. Et ad Atticum: Proinde iſti licet faciant quos volent Coss.tribunos pleb.etiam: deinde Vatinij ſtrumam,ſacerdotij διβάφῳ veſtiant.Rubræ Tarentinæ(purpuræ) ſucceſſit dibapha Tyria, &c. Plinius vt recitabimus infrà in precij mentione. De lanis bis murice tinctis teſtimonia poetarum quorundam retuli in Murice E. Aut bis in Herculea Mileſia vellera concha Verſantur, Politianus. Purpura eodem conchylio non in vnum modum exit. intereſt quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpiùs merſa ſit,an excocta,an ſemel tincta,Seneca lib.1. Natur.quæſt.

Dibapha.

Ex Caſſiodori Variarum libro 1.epiſtola 11.ad Theonium virum ſenatorem.

Comitis Stephani inſinuatione comperimus, Sacræ veſtis operam, quam nos volumus neceſſaria feſtinatione compleri, disrupto labore pendere. Tu verò curſum ſubtrahendo ſolennem, abominandam potius inferre cognoſceris tarditatem. Credimus enim aliquem proueniſſe neglectum, vt crines illi lactei *(ſericum album)* catneo poculo bis térque ſatiati pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non hauſerint adorandi muricis precioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydruntini maris intuſa conchylia ſolenniter condidiſſet*(condiuiſſet)* apto tempore, aceruus ille Neptunius generator florentis ſemper purpurę,*hornator ſoli, aquarum copia reſolutus, imbrem aulicum flammeo liquore laxauerat. Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea, regnantem diſcernit, deinde conſpicuum facit, & præſtat humano generi ne de aſpectu principis poſſit errari. Mirum eſt ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem de ſe poſt ſpacia tam longi temporis exundare, qui ſolet viuis corporibus vulnere ſauciatis effluere. Nam cùm ſex penè menſibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſſimæ, ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cum infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat, neſcia ante ſubtrahi quàm veſtis poſſit aſſumi,*(abſumi.)* Quòd ſi conchyliorũ qualitas non mutatur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirùm artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. in illis autem rubicundis fontibus, cùm albentis comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſſimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et mox: Si ſalutis propriæ te tangit affectus, intra illum diem imminente tibi harum portitore cum blatta quam noſtro cubiculo dare annis ſingulis conſueuiſti venire feſtina.

Dignus morte perit, cœnet licet oſtrea centum Gaurana, & toto Coſmi mergatur aheno, Iuuen. Sat. 8. Ad aliqua nitrum ſordidum præſtat, tanquam*(Hermolaus pro tanquam, legit tantum)* ad inficiendas purpuras tincturasq; omnes. Plin. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καθάπερ τὰς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τὰς δὲ κόκκους τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (fortè αὐξάνειν, vel προάγειν) μεμιγμένον, Plutarchus in libro de oraculis defectis. Μήλοθρα,(malim per o. magnum in penultima, vt inferiùs quoque,) βάμματα: οἱ δὲ, τὸ τῶν δερμάτων βάμμα: ἄλλοι, τὸ πρόσυμμα τῆς πορφύρας. οἱ δὲ, καλλωπίσματα, Varinus. Et rurſus: μήλωθρα, τὰ πορφυρᾶ βάμματα. Nonius in verbo Sufficere, citat hæc verba Ciceronis ex Hortenſio: Vt ij qui conuiuij purpuram tuo ſufficiunt, prius ſanè medicamentis quibusdam. Idem locus, vt Michaël Bentinus obſeruauit, in verbo imbuere ab eodem Nonio alibi citatur, integrior, non prorſus tamen ſine mendo: Vti (inquit) qui purpuram volunt, ſufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam: ſic literis talibusq; doctrinis ante excoli animos, & ad ſapientiam concipiendam imbui & præparari decet. Vt purpuræ flos quàm diutiſſimè recens conſeruetur mel admixtum facit. Vide inferiùs in Hermionica purpura. Ariſtoteles in libro de coloribus cauſam inquirens mutationis colorum in floribus (ſeu foliis) & fructibus ſtirpium, ſic ſcribit: Τὰ μὲν οὖν φύλλα (vel potiùs ἄνθη) διὰ μικρότητα τῆς τροφῆς ταχέως ἐκπέπτεται: οἱ δὲ καρποὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἰκμασίας, εἰς πάσας ἅμα τῇ πέψει τὰς κατὰ φύσιν χρόας μεταβάλλουσι. φανερὸν δὲ τοῦτό ἐστι καθάπερ εἴρηται πρότερον καὶ ἐπὶ τῶν βαπτομένων ἀνθῶν, (aliâs ὥσπερ ἐπὶ τῶν βαπτομένων ἱματίων γίνεται.) τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὅταν βάπτοντες (aliâs additur τὴν πορφύραν) τὰς ἱματίδας (fortè ἁλουργίδας,) ὄρφνιαι γίνονται, καὶ μέλαιναι, καὶ ἀεροειδεῖς. τὸ δ' ἄνθος συνεψηθέντος ἱκανῶς, ἁλουργὸν εὐανθὲς γίνεται καὶ λαμπρόν. Purpuræ tinctura in ſole verſari gaudet, à ſole enim radiata illuminatur & magis eniteſcit: Gillius, ex Polluce: cuius elegantiſſima verba Græca committere non poſſum vt ommittam: Χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα τῆς πορφύρας ἡ βαφή: καὶ ἡ ἀκτὶς αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Sunt quidam colores qui ex interuallo vim ſuam oſtendunt. Purpuram Tyriam quò melior ſaturiorq; eſt eò oportet vt altiùs teneas, vt fulgorem ſuum oſtendat, Seneca libro 1. Nat. quæſt. Purpuram quoque à mulieribus ſilente luna menſtruatis pollui aiunt, Plinius. Cinis(de veſte menſibus polluta) ſi quis aſpergat lauandis veſtibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, idem. Prouerbium Purpura guloſior, Apollodorus à tinctura ſumptum ait, ſecundum aliquos. quicquid enim attigerit, illam ad ſe trahere, & appoſitis communicare lucis ſuæ fulgorem. ſecundum alios verò ab ipſo animali, Athenæus.

Purpura natura.

Precium.

Conchylia & purpuras omnis ora*(hora)* atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. proximè autem dixerat de margaritis, æternæ propè poſſeſſionis eas eſſe, & ſequi hæredem. Et alibi: Pretia medicamento ſunt quidem pro fertilitate litorum viliora: non tamen vſquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere, & buccini centenos, ſciant, qui iſta mercantur immenſo. Sed alia ſunt è fine initia: iuuátque ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ: ſicut teſtudines tingere: argentum auro confundere, vt electra fiant: addere his ęra, vt Corinthia. Plinius pelagij, id eſt purpurę genus in libras quinquagenos, nummos & buccini cẽtenos ponit: id eſt, quinquaginta ſolidos, & centenos. nummũ pro ſolido noſtro(Gallico) accipio, ex Budæo, Bayfius. Nepos Cornelius qui diui Augusti principatu obijt: Me, inquit, iuuene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis centũ veniebat, nec multò pòſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta vſus improbabatur: Qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit vrbis conditæ anno ſeptin-

ſeptingenteſimo, Cicerone conſ. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio. Qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur, Plinius. Purpuræ violaceæ libra denariis centum conſtabat, id eſt, decem aureis ſolatis, Bayfius: libris Turonicis viginti, Robertus Cenalis. dibapha Tyria, denariis mille, id eſt, mille Iuliis, vel centum aureis Solis, Bayfius: libris Turonicis ducentis, Rob. Cenalis. Purpura olim vel regibus rara & expetita erat, tanti quidem precij vt æquali argento penderetur, Theopompus apud Athenæum. Cùm ab Aureliano vxor peteret, vt vnico pallio blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit vt auro fila penſentur. libra enim auri tunc libra ſerici fuit, Fl. Vopiſcus. Emit lacernas millibus decem (coronatis ducentis quinquaginta) Baſſus Tyrias, coloris optimi, Martialis. Et in Mancinum: Millibus decem dixti Emptas lacernas munus eſſe Pompillæ. Idem Martialis in Proculeiam libro decimo (inquit Bayfius) veſtis purpureæ immenſum precium ponit. quam trabeam fuiſſe puto vel togam pictam. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor eſſet renunciatus:

Quid rogo, quid factum eſt? ſubiti quæ cauſa doloris? Nil mihi reſpondes? Dicam ego, Prætor erat.
Conſtatura fuit Megalenſis purpura centum Millibus, vt nimiùm munera parca dares.

Per Megalenſem purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalenſibus ludis. Iuuenalis enim inter ornamenta prætorum adnumerat trabeam. *Megalenſis purpura.*

-- quum non eſſent vrbibus illis Prætexta & trabeæ.

Et alibi: -- *Megaleſiacæ ſpectacula mappæ, Idæum ſolenne colunt, ſimilique triumpho*
Præda caballorum prætor ſedet.

Deinde pluribus de prætexta & toga picta inſertis: Sed ad Martialem (inquit) reuertamur: qui cum ait, centum millibus, ſeſtertiûm intellige. Vel fortaſſe Megalenſis purpura accipienda eſt ea, quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo: vbi loquitur de quodam prætore de ſpectaculis ambitioſè ſollicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum chlamydes purpureas peteret, reſpondit, inſpecturum ſe ſi domi haberet, daturumque. poſtridie verò interrogauit eum quot ſibi eſſet opus. illo autem affirmante centum ſufficere, iuſſit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio hæc ſumpſiſſe videtur, epiſtola ad Numitium, dum ait:

---- Chlamydes Lucullus, vt aiunt, Si poſſet centum ſcenæ præbere rogatus,
Qui poſſim tot? ait: tamen & quæram, & quot habebo Mittam. poſt paulò ſcribit ſibi millia quinque
Eſſe domi chlamydum, partem vel tolleret omneis. Exilis domus eſt, vbi non & multa ſuperſunt.

Corpus (*mulierum diuitum*) ſi venderetur, nemo Atticis (*ſubaudio drachmis*) millenis emeret: cui operiendo veſtẽ ille talentorũ decem milibus (aliquando) ementes, ſeipſas multò propria veſte viliores minorisq; precij arguunt, Clemens Pædagogi 2.10. Qui purpuram adulteraſſent, capite plectebantur, Varinus.

Purpura quibus ex locis apud veteres commendata fuerit, alphabetica enumeratio.

Purpuræ ros præcipuus eſt in Meninge AFRICÆ, Plinius. Vide infrà in Meninge. Africa punicei coloris purpuram procreat, Vitruuius. A

AQVINATES purpuræ ſimiles ſunt Tyrijs: Acron, explicans illud Horatij epiſtolarum 1.10.

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum propriúsve medullis: Quàm qui non poterit vero diſtinguere falſum.

ASIÆ præcipuus eſt purpuræ ros, Plinius.

COÆ purpuræ nominantur ab Horatio, quarto Carminum. *Spartana chlamys, conchylia Coa,* Iuuenalis Satyra 8. C

CYZICENA. Vide infrà in prouerbijs, in h.

GETVLO litore Oceani præcipua eſt purpura, Plinius. Et alibi: Ebori citroque ſyluæ exquiruntur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac purpuris. Item: Purpuriſſum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde precioſiſſimæ purpuræ. G

Suſis ab Alexandro captis memorabilis purpuræ vis & copia, in ipſius deuenit poteſtatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & purpuræ HERMIONICÆ (πορφύρας Ἑρμιονικῆς) inuenta quinquaginta millia talenta, repoſitæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouúmque ſeruantis. Huiuſce verò rei cauſam adferunt, quòd infectura purpuræ ex melle facta ſit, τὸ τὴν βαφὴν διὰ μέλιτος γίνεσθαι τῶν ἁλουργῶν. De Hermione oppido Græciæ, vide Onomaſticon noſtrum. H

A Tyro eſt Hydron (*Hidruntum*) Italica (*Ciuitas*) aulicum profectò veſtiarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens, Caſſiodorus Variarum 1.2.

Ros purpuræ præcipuus eſt Aſiæ, & in LACONICA Europæ, Plinius. Purpuriſſum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde precioſiſſimæ purpuræ, Idem. Laconicæ purpuræ celebrantur ab Horatio, ſecundo Carminum. *Spartana chlamys, conchylia Coa,* Iuuenalis Sat. 8. Conchas ad tincturam purpuræ, maritimæ partes Laconicæ, poſt Phœnicum mare aptiſſimas præbent, Pauſanias in Laconicis. Vide etiam Oebalis inferiùs. L

Purpura MAVRA nominatur, à Valeriano apud Trebellium Pollionem in epiſtola. M

MOLIBOEA purpura, à nomine inſulæ, in qua tingitur, eſt dicta, Feſtus.

---- Melibœaque fulgens
Purpura Theſſalico concharum tecta colore,
Aurea pauonum rident imbuta lepore,

Lucretius libro 2. A Vergilio etiam quinto Aeneidos Melibœa cognominatur.

Præcipua eſt in MENINGE Africæ, Plinius. Meninx inſula Africæ eſt, non longè à Syrtibus diſtans, quam Lotophagorum terram putant: cuius Homerus meminit, vbi fuit Vlyxis ara, quæ oppidum habet eodem nomine: Plinius, Strabo, Ptolemæus, Maſſarius.

In MVZA emporio ad mare rubrum habetur purpura tum eximia, tum vulgaris, Arrianus (ſi benè memini) in Periplo.

O OEBALIS purpura cognominatur à Statio, Syluarum 1. Laconicam interpretor, quæ alio nomine Oebalia dicitur.

P A duobus emporiis PERSIDIS, quorum vnum Apologi, alterum Omana vocant, in Arabiam auehitur purpura, Arrianus in Periplo,

Poſt PHOENICVM mare, cochleas tingendæ purpuræ aptiſſimas, maritimæ partes Laconicæ præbent, Pauſanias in Laconicis. Vide plura mox in Tyria purpura.

Purpuriſſum (quod cum purpuris pariter tingitur) PVTEOLANVM laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde precioſiſſimæ purpuræ, Plinius.

S In SARDINIA inſulæ purpuræ excellentes tingebantur: vt referemus infrà inter prouerbia.

Oſtrum SARRANVM dicitur à Sar vrbe Phœniciæ. Vide mox in Tyria purpura.

SIDONIVM oſtrum dixit Horatius. Vide ſuperiùs Aquinates. Eſt autem Sidon vrbs Syriæ: vnde & Sindones dictas coniicio, & ſericum à noſtris Syden.

Quà precioſa Tyros rubeat, quà purpura ſucco Sidoniis iterata vadis, Statius in Propemptico Metij Celeris.

SPARTANA. Quære ſuprà in Laconica.

SVCCVBITANAM dicunt purpuram quandóque ab Aphricæ oppido, quod Succubi vocant, Cęlius Rhod. Valerianus in epiſtola apud Trebellium Pollionem, Claudio qui poſteà Cæſar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam ſubſericam vnam cum purpura Succubitana, ſubarmale vnum cum purpu-

T ra Maura.

Me iuuene purpura violacea vigebat, nec multò pòſt rubra TARENTINA, Cor. Nepos. Ταραντινὸν ἱμάτιον, Tarentinum veſtimentum, tenue & translucidum, non omnino purpureum, vt quidam putarunt. dicuntur) & Tarentinæ tincturæ, Varinus. Ταράντιναι. αἵματι* βαφαί. τινὲς ἢ τὰς πορφυρᾶς (ἐσθῆτας,) Heſychius.

Melibœaq́; fulgens Purpura Theſſalico concharum tecta colore, Lucretius lib. 2.

TYRI nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura conſtat, Plinius. Tyrij dicuntur à Tyro Phœnices inſula, vbi purpuræ nobiliſſimæ producuntur. Tyria enim purpura omnium optima Straboni, Plinio, cæteris perhibetur, Maſſarius. Hic purpurarum flos nullibi in tota Aſia, quàm qui in Tyro inſula pretioſior reperitur. Nam flos purpuræ Tyriæ cæteris purpurarum floribus gratior eſt. hinc veſtes purpureæ, Tyriæ atque Sarranæ dictæ ſunt, Idem. Tyrus quondam Sarra dicta eſt, vnde Sarrana apud Iuuenalem. Dicuntur quoque abſolutè Tyriæ, veſtes purpura Tyria infectæ.

Ouidius: *Siue erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus.*

Martialis in primo: *Hiſpanas, Tyriáſque coccináſque.* Tyriæ quoque lacernæ

Martialis: *Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas,* Bayſius.

Puniceum colorem procreat Africa, Tyros autem rubeum, Vitruuius lib. 7. Tyrius abſolutè videtur color à Plinio dictus. nam cùm de purpura amethyſti colore dixiſſet, addit: At Tyrio laus ſumma color ſanguinis concreti, nigricans aſpectu, &c. De Tyria dibapha eiúſque pretio, ex Plinio quædam ſcripſi ſuprà in precij mentione. Phœnices nauigatione ſemper omnibus præſtitere: idem purpurarum piſcatu, (*τοῖς πορφυρίοις, malim per ει. in penultima: vt πορφυρεῖον fortè accipiatur pro officina ſeu taberna purpuraria, in qua purpuræ aut fiunt aut venduntur.*) Tyria enim purpura óptima omnium perhibetur (ἐξήτασαι πολὺ καλλίστη πασῶν:) ac piſcatio ipſa proxima eſt, & cætera omnia quæ ad inficiendas veſtes pertinent, abundè habet. Et quanquam máxima tinctorum multitudo vrbem reddat paulò grauiorem, δυσδιάγωγον, *inhabitationi minùs idoneam, neſcio an propter hominum multitudinem, an odoris fortè grauitatem:*) eo nomine tamen locupletior efficitur. Propter hanc autem virtutem (διὰ τὴν τοιαύτην ἀνδρείαν, *circa nauigationem nimirum: alioquin etiam purpurariis olim data immunitas*) non ſolùm à regibus libertate donati ſunt, ſed à Romanis etiam paruis impenſis eadem eis confirmata eſt, Strabo lib. 16.

Tyrióque ardebat murice læna, Vergilius 4. Æneid. *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet,* Ouidius. *Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo,* Iuuenalis Sat. 7. Stlata genus nauigij eſt Feſto, à latitudine dictum, vt ſtlitem pro lite dicebant antiqui. inde ſtlatarius adiectiuum, quod mari portatum eſt, quaſi ſtlata aduectum. *Quà pretioſa Tyros rubeat,* Statius. Purpuræ Tyriæ meminit Cicero pro Flacco. Vide etiam ſuperiùs in Phœnicum mentione. Purpuriſſum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde precioſiſſimæ purpuræ. Plinius.

Poſt Syrtim eſt lacus nomine ZVCHIS, quadringentorum ferè ſtadiorum: ad quem vrbs eſt eodem nomine. Ea purpurificium & varias piſcium condituras habet. πορφυροβαφεῖα καὶ ταριχείας παντοδαπάς, Strabo libro 17.

Eſca ex purpura. Tum ad ſingulos hamos eſcam ex purpura Lacæna confectam ſtrictè religat, &c. Ælianus de animalibus 15.10. pelamydum capturam deſcribens. Ad carabos: Vbi mormytum ad fortè quid alligaueris, purpuras decem contundito: & muſci parum mandens inſpuito in ſaxum: piſcibusq́; fruêris, Tarentinus. vide ſuprà in Locuſta E. & in Mormyro E.

E Purpuræ caro non in cibum modò conuerti, ſed etiam tingere poteſt, Lucianus in Cynico. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam, vrticæ, murices, purpuræ, Macrobius. Oſtrea omnigena, purpuras, vrticas, &c. deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ζωμοῦ καὶ παραδειπνίων) copia nobis ſuppeteret, Porphyrius libro. 2. de abſtinentia ab animatis. Purpuræ maiores duræ ſunt, Xenocrates. Purpurarum caro, ſicuti & cæterorum teſtatorum, dura eſt: ac proinde iis exhiberi ſolet, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinorum caro durior eſt, quàm aliorum: ſuccúmque gignit craſſiorem, minùs tamen glutinoſum tenacémque. ſed in earum partibus diſcrimen eſt. Quod collum nanq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè conficitur: parcioremque ſuccum generat, & ſtomacho gratum eſt. Partes verò inferiores, & quæ μήκωνες, id eſt papauera vocantur, molles ſunt, ac faciliùs quàm colla conficiuntur: aluum mouent, & vrinā, ſudorésq; ac ſaliuam cient. Harū frequentior vſus cholęram gignit, Wottonus (ex Galeno ferè.) Ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων φησὶν εἶναι ὁ Διοκλῆς κόγχας, πορφύρας, κήρυκας. Ἐδώδιμα τὰ ἐκ τῶν πορφυρῶν τραχήλια εἶναι, apud Heſychium legitur in Ταραντῖναι. Purpuræ & murices inter cibaria, quæ ſtomachum roborent, cenſentur ab Ari-

ab Archichene apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celſo. Purpuræ & murices minimè in ventriculo vitiantur, Celſus. Ex oſtreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda ſunt, Aëtius in curatione coliei affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Purpuræ coquuntur eo modo, quo cætera conchylia, Platina.

Purpurarum vim vndiquaque eandem putârim, quam buccinorum: quare in buccinis leges plura vtrisque communia, expreſſo etiam aliquoties purpurarum vnà cum buccinis nomine. item in Muricibus. Ad hemicraniam: Caro cruda porphyræ illita fronti, mitigat, Kiranides ſi benè memini. Purpuræ contra venena proſunt, Plinius. Nicander contra dorycnium in cibo prædicat ſtrombos, & calchã, id eſt purpuram. Ad oris tetros absque vlcere odores: Ex oſtreis purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cúmque cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt, Galenus Euporiſton 2. 11. Purpurarum ſiue muricum minora genera ſunt efficaciora, & oris halitum cuſtodiunt, vt quidam ex Plinio citat. Lapidem conchylij legimus in remedio quodam Auicennæ contra calculum, Syluaticus cochleam (*teſtam*) purpuræ interpretatur. vide in Conchylio G. Ex purpurarum cinere remedia multa dedimus in Muricibus. plurima enim vtrisque communia Plinius attribuit. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura & buccinum, Dioſcor. Et rurſus: Concrematæ buccinæ, eadem quæ purpuræ præſtant, ſed vehementiùs vrunt. Obſcurus quidam ex Dioſcoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum oſtreis adſcripta leguntur remedia quædam. Buccinorum purpurarúmque teſta, quandoquidem duriſſima eſt, nunquam absque vſtione vtor. Atque vſta quidem deſiccandi vim poſſidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planéque pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando: quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceisque ſubſtantiis præceptum. Nam niſi exactè læuia ſint reddita, arenis ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe cum alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnium id genus commune: nempè vt cum aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcircò lapides omnes vbi ad eum vſum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt, Galenus de ſimplicibus 11. 21. Idem de compoſ. medic. ſecundum genera 1. 18. purpuras cum iis recenſet, quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Purpuræ teſtæ vſtæ medicamentis pilos attenuantibus adduntur apud Aëtium, & Galenum de compoſ. ſec. locos 1. 5. Cinis teſtarum è purpuris, vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis, & ſimiliter mulierum mammas ſanat: panis etiam reſiſtit vtroque modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi rectè obſcurus quidam ex Plinio citat.

Ex operculis purpurarum remedia protuli ſuprà in B.

Ex lana vel veſtimento purpureis, id eſt purpura infectis, remedia. Purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus ſeptem imponito: & deinde creſcente Luna viro congrediatur, & concipiet, Aëtius 16. 34. Ex Galeni opere de compoſ. med. ſec. locos. Libro 3. cap. 1. Andromachus medicamentum quoddam auribus inſtillari iubet: deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigenes poſt medicamentum auri infuſum, purpuræ lana obturari iubet. Item libro 4. cap. 6. tomenta purpuræ Laconicæ miſcentur arido cuidam Aſclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam libro 7. & 8. panniculo è purpura marina ſiue Tyria vtitur, quam & modicè aſtringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Poſthumum imperatori qui ex aſſumpto cibo grauabatur ſtomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, oſtio ventriculi imponit. Per ſe conchylio infecta lana, auribus magnoperè prodeſt: quidam aceto & nitro madefaciunt, Plinius. Fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari ſolent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo, vt in Lanis ex Dioſcoride diximus in Oue G. Atramentum ſutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum vrito, deinde cum melle tritum illinito, Archigenes apud Galenum.

Si rupta immenſos fundit verruca cruores, | *Purpureo triti cineres de vellere proſunt,*
Quod fuerit vero conchyli ſanguine tinctum, | Serenus. Et rurſus:
Si verò infrenus manat de vulnere ſanguis, | *Purpura torretur conchyli perdita*(prædita)*fuco:*
Huius & atra cinis currentem detinet vndam. | *Verrucæ quoque defectæ frenare cruorem*
Dicitur ambuſtus Tyrio de vellere puluis. Vide in corollario de Conchylio G. pagina 288.

Paulus Ægineta tertio ſui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſque oris & colli affectionibus prodeſſe ſuspenſum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit, Marcellus Vergilius. Verba Æginetæ hæc ſunt Græca, vt idem Marcellus recitat: Καὶ ἕλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας πειτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτήν· εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμιά τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός. Hoc eſt: Ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirificè iuuat, vt Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. Auicenna libro 3. Fen. 9. cap. 10. Eſt (inquit) certum inter experiméta, quę agunt vi quadam occulta in abſceſſibus, vnde ſuffocationis periculum eſt, & vuæ, & tonſillarum, & omnino omnium gutturis partium, ſi filis tinctis cùm alargiuan (interpres vertit murice marino) ſtranguletur vipera: deinde circundetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. Filum è Purpura marina, quo vipera collo circundato ſuffocata fuerit, circunligatum, (περιαπτόμενον.) mirabiliter auxiliatur ad tonſillas, aliasq́; colli affectiones, vt teſtatur Galenus, Ægineta 3. 26. Aliqui ſtrumas circunligant lino, (*ſimpliciter, non purpureo*) quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur, Plinius 30. 5.

Κογχύλια. τὰ ὄστρεα, καὶ πορφύραι, Heſychius. Eſt quidem conchylium ſpecies peculiaris, qua purpura quoque tingitur: ſed & in genere pro purpura, proq́; omni concha accipitur. Κάλυξ, flos roſæ, &c. & purpura marina, (*quæ & calcha.*) Heſychius. Purpuram marinam (pro colore) ſæpiùs authores dicunt, non quòd terreſtris etiam aliqua ſit: ſed quoniam impropriè herbis etiam quibuſdam purpura tingi dicitur, diſtinguendi gratia. Βαταῖς, πορφυρῆσιν, ἢ ὁδοὶ, Heſych. Purpura Gallica lingua Virgæ dicebatur. Seruius, in hæc Vergilij verba, Virgatis lucent ſagulis. Vide infrà in e. Cochleam Tyriam, Vranus in Arabicis dixit, H. a.

citante

citante Stephano, pro purpura nimirum, κοχλίδω τύειον. Calcha (id eſt Purpura) contra dorycnium remedio eſt, Nicander. Vide inferiùs in e. vbi & de vocabulo Oxos, quod aliqui purpuram interpretantur, leges. Strabonis interpres pro cocco non rectè vertit grana purpuræ. Purpura apud Latinos penultimam corripit, & ſimiliter πορφύρα apud Græcos. Νηρῖται στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, Oppianus. Verbum tamen πορφύρειν (de quo infrà) produci inuenio ab Homero, Theocrito, Oppiano. Purpura

Epitheta. ardens, Iuuenalis Satyrâ vndecimâ. Ignea, Valerius 1. Argonaut. Picta Vergilius 7. Æneidos, Λίχναι Oppiano. Quæ à locis, è quibus olim commendabantur, ſumpta ſunt epitheta, ſuprà in E. ordine literarum enumeraui.

Icones. *Maledicus.* Pierius Valerianus in Hieroglyphicis: Meledicum (inquit) hominem, probos improbósque æquè carpentem ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua: quæ quidem illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchulas & cuiuscunque generis teſtas perforare poſſit: vnde frequens illud in edaces dictum, Purpura voracior. Et qui hominem, qui de ganea pœnas dederit, ſignificare volunt, conchylium huiusmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt. vel conchulam quæ purpuræ linguam morſu comprehenderit, *(&c. his enim modis capitur. Lege ſuprà in E.)* Porrò hominem vno interemptum ictu oſtendere qui volunt, purpuram ſaxo eliſam pingunt. ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum parant, ſaxo vno ictu collidendas, &c. Sunt qui ſeceſſum per purpuram oſtendant, proptereà quòd purpura non niſi in imo reperiatur pelago, vt ſcribit Apollonij Argonaut. Interpres.

De gula multatus. *Vno exanimatus ictu.* *Seceſſus.* *Purpureus color.*

Purpureus adiectiuum Latinè, Græcè πορφύρεος, contractè πορφυροῦς, color dicitur purpuram referens. Inde deriuata & compoſita Græca plura dicētur ſparſim infrà in e. Grammatici Græci poëtarum interpretes, aliquando nigrum, vel nigro propinquum interpretantur. Pretioſus ille flos nigrantis roſæ colore ſublucens, Plinius de purpura. *Violæ ſublucet purpura nigræ*, Vergilius de amello flore. Conchyliis virus graue in fuſco, (aliàs fuco, quod præfero,) color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari, Plinius. Eſt igitur color purpureus niger rubore quodam admiſto, vt grammatici ſentiunt. Nos ſuprà in E multiplicem purpuræ ſeu purpurei coloris differentiam ex authoribus oſtendimus. nam & ipſe in conchis flos, in litore & pelago variat: item in regionibus diuerſis, & in tinctura apparatus mixturæque ratio varia eſt, vt expoſuimus. ſemper quidem rubri aliquid continet, ſiue id ſimplicius ſit, ſiue ad nigrum aut violaceum cœruleúm ve inclinet. Aliquando purpureus pro pulchro dicitur.

Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo, Vergilius .1. Georg. Rubrum colorem maximè indicat animantium ſanguis: &, quo lana inficitur, coccus. oſtentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor purpuræ: cuius adeò gratus eſt color, vt ſi quid paululum habeat ruboris, modò viſu ſit illud non iniucundum, purpureum ſæpè dicatur, vt ſunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poëtis vocatur nonnunquam purpureus. nam & olores purpureos dixit Horatius, & niuem ipſam purpuream Albinouanus, Ant. Thyleſius. De purpureo colore, & verbo πορφυρεῦται, erudita quædam depromit Scaliger libri de Subtilitate. 325.13. Sericum præcipuè purpura olim tingebatur: à ſerico autem tum læui tum villoſo, vulgus noſtrum quicquid charum & precioſum in amoribus habet cognominat. ſic infantibus & pueris tenellis blandiuntur. ſic & veteres ſepè impropriè purpureum pro pulchro, precioſo, ſplendido, poſuiſſe reperias. Tyrius *(fucus ſeu color priuatim dictus)* nigricat aſpectu, ſanguinis concreti modo: vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis, Plinius. Πορφύρεον αἷμα, τὸ πορφυροῦν καὶ ἐγγὺς μέλανος, Euſtathius in Homerum. Multorum opinio fuit animam eſſe ſanguinem, ſiue (vt Empedocles arbitrabatur) in ſanguine. Hinc illud apud poëtam:

Sanguis. *Anima.*

Purpuream vomit ille animam. Et: *Vitam cum ſanguine fudit*, Pierius Valerianus.

Et alibi: Homerus eos qui valido aliquo uulnere *(vt purpuras conchas purpurarij vno ſaxi ictu collidunt)* perempti fuiſſent, purpurea morte ſublatos dicit: quem imitatus Maro, Æneidos. 9. *nunc Purpuream vomit ille animam*, nunc aliud quid huiusmodi profert. Ex Vergilio. *Purpurei criſtis iuuenes*, Æneidos 9.

Res variæ. Sic in decimo: *Purpureum pennis & pactæ coniugis oſtro*. nam rubris criſtis vtebātur antiqui, vti nono:

---- *Criſtaq; tegit galea aurea rubra*. & in duodecimo: ---- *& rubræ cornua criſtæ*.

quas & puniceas nominat, vt: -- *aut puniceæ ſeptum formidine pennæ*, Erythræus.

Purpureo Narciſſo, Ægl. 5. Dictamnum etiam purpureo flore comantem celebrat: Item flores purpureos, ver, mare, lumen, iuuentæ, diuerſis in locis. Cothurnum, Æneidos primo: amictum, tertio: veſtem, quarto: lumen, ſexto. Et Georgicorum ſecundo, Purpureas vites, ſui generis: tertio, purpurea aulæa. Et clarum veſtis ſplendorem purpureai, Lucretius per initia ſecundi. Πορφυρέην ἶριν, Iliad. ρ. Scholiaſtes ποικίλην, id eſt, variam, interpretatur. Purpureum de mari & flumine aliquando pro cæruleo dici grammatici annotant.

Iris. *Mare.*

In mare purpureum violentior influit amnis, Vergilius 4. Georg.

Mare illud quod Fauonio naſcente purpureum videtur, idem huic noſtro videbitur, Cicero 4. Acad. Purpura non niſi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρεσκε profundum eſſe interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ ſæpius poſuêre, Pierius Valerianus. Κῦμα πορφύρεον, Iliad. α. Euſtathius nigrum interpretatur, vt & ſanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit: & purpureum ad nigredinem accedit. & verbum πορφύρειν *(de quo plura inferiùs)* etiam de mari in vſu eſt. Epithetorum quæ poetæ mari attribuunt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum eſt, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa litus ſolùm. Nigrum autem mare, quod ſimpliciter eiusmodi apparet, dicitur, *(nimirum qua profundū eſt:)* μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. Cęterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον καὶ οἰνωπὸν, differētię ſunt nigredinis, (ſic & δνοφερὸν ὕδωρ cognominatur.) Cùm igitur mare nigrum, purpureum, aut alio ſimili (à colore) epitheto nominatur, quod partis eſt ad totum refertur, Euſtathius in primū Iliad. Sic & ἰοδνεφὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere ſeu nigrare ſignificat, deducit. Ἅλα πορφυρέην, Iliad. π. Οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρεούσῃ, Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleum criſpicans niteſcere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius, Cælius. Quid mare, nónne cæruleum: aut eius vnda, quùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Cicero Academ. 2. Conchyliis color eſt auſte-

rus in

rus in glauco,& iraſcenti ſimilis mari,Plinius. Ἁλιπόρφυρον Euſtathius interpretatur nigrum,& ſimile ἁλὶ πορφυρέσῃ,vel marina purpura tinctum,ἀλυργὸν,πορφυροῦν. Κίχλας(piſces) ἁλιεϊδέας dixit Numenius.

Mors.

Purpuream mortem,Homerus Iliad.ε. Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος,καὶ μοῖρα κραταιή. Scholiaſtes interpretatur nigram, (ſicut & mare purpureum cognominari, proximè retrò diximus,) vel ſanguinariam & cruentam.ſic & Vergilius Homerum imitatus videtur in hoc: *Purpuream vomit ille animam.* Aliqui violentam & ſubitam, vide ſuprà in E. de ratione tincturæ vbi oſtendimus oportuiſſe purpuram vno ictu violento interimi,ne flos periret.Πορφύρεος θάνατος,ὁ μέλας,καὶ βαθὺς,καὶ ταραχώδης,Heſychius.ſed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Dignum ſcitu quod de purpurario traditum infectore legimus, qui viſus fraude agere in tingendi ratione:quum eo nomine,vt tum mos erat ad vltimum duceretur ſupplicium,iocis etiamnum ſupereſſe locum arbitratus, ad Homericum illud potiſſimùm adiecit animum: τὸν δ' ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή, Cælius Rhod.ex Euſtathij in Homeri Iliados E.Parecbolis,vnde & Varinus repetiit.poſtrema verba Græcè ſic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ' ἔθος, προὐκαλέσατό ποθεν εἰς ἀστεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου,τὸ,Τὸν δ' ἔλλαβε πορφ. θάν. ex quibus apparet non ipſum purpurarium hoc aduerſus ſe carmen,ſed alios qui ſpectabant in illum protuliſſe. Aliam ex Athenæo hiſtoriam,in qua ſimiliter verſus hic vſurpatus eſt, ſuprà in E.vbi de tincturæ ratione agitur,retuli. Purpurei coloris apud Græcos alia etiam nomina inuenio. Πορφυρόεις in Lexico vulgari,ſine authore: item πορφυρανθεὶς per ει.in vltima, malim per η. vt ἐυανθής.Foliorum quorundam(in floribus)τὸ μέν ἐστι λευκὸν, τὸ δὲ πορφυροειδὲς, vt in Iride apparet, Ariſtot.in libro de coloribus. Κάλλαιοι, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες,καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα. ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλαϊνόν, Heſychius.De oſtreis quidem Calainis vel Callainis ſcripſimus ſuprà, ea forſitan vel purpurei coloris erãt, vel ad purpuram tingendam vtilia, vel ad vaſa aliqua conficienda: nam & murrhina è conchis fiebant:vt calainus color purpureus ſit. nam purpura aliis nominibus & caltha & calyx appellabatur.Calaina fictilia vaſa Alexandriotica nominantur apud Galenum de compoſ. pharm. ſec. locos 1. 5. inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit. Plinius 37. 2. de murrhinis ſcribens: In precio eſt(inquit) varietas colorum, ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram candorémque, & tertium ex vtroq; igneſcentem,velut per tranſitum coloris purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente. Sunt qui maximè in iis laudent quoſdam colorum repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur, Hæc ille. conuenit autem iridis etiam color,vt dictum eſt, & coloris ad Solem variatio, purpuræ. Quærendum igitur an murrhina Latinorum,eadem ſint calainis Græcorum: quando aliud Grçcum nomen eorum hactenus nemo oſtendit.Nos plura de murrhinis ſuprà in Conchis porcellanis,pag.282. Arrianus in Nauigatione rubri maris, in Scythia(vel Sinthia fortè à fluvio)iuxta id mare regione,lapidem Calleanum, Καλλεανὸν,cum ſapphiro, nardo,&c.ad Minnagar metropolin Parthorum regi ſubditam vehi tradit. Bayſius in libr. de vaſculis, de murrhinis vaſis agens, eandem coloris varietatem & maculas in eis ſpectari ait, quæ in muræna piſce,&c. Καλλιάνθη,πορφυρᾶ Heſychius & Varinus.malim. Κάλλη,ἄνθη πορφυρᾶ,ex Ammonio. Εἰν ἁλὶ πορφυρέσῃ Aratus in Phænomenis. Πορφυρόχρουν Euſtathius dixit. Τῇ χρόᾳ πορφυρώτερον, Dioſcorides de tertia ſpecie Alcyonij: de qua Galenus,πορφυρίζει δὲ τῇ χρόᾳ. Ἰόζωνος,πορφυρόζωνος, Heſychius & Varinus. Ἰεννὰ,πορφυρᾶ,Iidem.

Purpurei coloris alia nomina Græca.

Calainus.

Coloſſinus.

Cælius Calcagninus Epiſtolicarum quæſtionum libro 1.in epiſtola ad Thomam Calcagnin. nepotem. Cupis(inquit)ſcire à me quis ſit color coloſſinus:licet ego coloſſenum magis legendum putem.nam Græci κολόσσηνον dicunt.atque ita in 12. Strabonis ſcriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ(oxytonum fortè ſcribi præſtaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες, à Coloſſis ſcilicet vrbe Troadis. Vnde & Coloſſenſes illi celebres diui Pauli epiſtolis,tantùm abeſt vt à Coloſſo Rhodio dicti ſint. Color autem is purpureus eſt,aut in purpureum declinans.nam cyclamini florem coloſſinum deſcribit in 21. Plinius: & nos teſtes oculos habemus.hanc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoſcimus. Quin & Dioſcorides eum ſic deſcribit, Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ,ποικίλα. κάτωθεν,καὶ ἄνωθεν κηλῖσιν ἰπολευκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον γυμνὸν: ἐφ' οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum roſæ purpureos ſignificant. Φοινικοῦς, puniceus vel purpureus color eſt. De purpura Phœnicum diximus in E. Φοινικίζειν verbum eſt obſcœnum. Vide Brodæum in Miſcellaneis.

Purpura ſignificata.

Purpura non modo animal ipſum ſignificat: ſed etiam colorem vel ex eo factum,vel ei ſimilem,*Violæ ſublucet purpura nigræ*,Vergilius 4.Georg.Vt ouatus eſſet Numidicus lapis,vt purpura diſtingueretur Sinnadicus,Plinius.Et veſtimentum eo colore tinctum,& magiſtratum ita veſtitum:vnde purpurati,pro purpura induti,dicuntur:&purpurei reges.pro purpuratis,Horatio.authorum teſtimonia dabimus infrà in e. vbi de veſtibus agetur.Emplaſtrum purpura dictum ob colorem, à Nic. Myrepſo deſcribitur. Purpuream venam ſine nigrã appellari vnam ex quinq; venis quæ in brachio ſecantur,legimus alicubi in Spuriis Galeni.

Purpuriſſum,genere neutro. Afranius,Cedo purpuriſſum.Næuius,In licio cretam,ceruſſam, purpuriſſum,Nonius.De eodem lege Plinium libro 35.cap.6.Fit(inquit)è creta argentaria.Cum purpuris pariter tingitur,bibitq; eum colorem celeriùs lanis,&c.Nominatur & à Plauto,in Moſtelaria.Purpuriſſum,quod & fucum aliqui dicunt,glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſellarum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas,Author libri de ſimplicibus medic.Galeno attributi. Quia iſtas buccas tam bellè purpuriſſatas habes, Plautus Trucul.id eſt, purpuriſſo tinctas. hoc enim vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas. Purpuraria officina nominatur à Plinio, in qua purpuræ tinguntur. vide infrà in e. Strabo πορφυρεῖον dixiſſe videtur.

Purpurarius, ad purpuram pertinens: vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piſcator purpurarius,pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius,qui purpuras tingit. nam purpurarius abſolutè pro vtroq; accipi poteſt,& pro mercatore etiã qui veſtibus purpureis emendis, vendendis,negocietur.Πορφυρεῖς & πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Æliano eſt qui tingit. Hiceſius apud Athenæum chamis inquit pro eſca vti τοὺς πορφυρευομένους,id eſt piſcatores purpurarum. Πορφυρευτικὴ inter artes piſcatorias eſt,Pollux.

Πορφυροπώλης, negociator purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fœmininum pro muliere purpuras vendente apud Suidam legitur: ἡ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱμάτια vel ἐνδύματα) πωλοῦσα. Πορφυρώματα,τῶν

τα,τῶν ταῖς θεαῖς πθέντων χοίρων τὰ κρέα, Heſychius & Varinus. Fortaſſis autem vaſa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint,qualia fuiſſe murrhina,diximus.in his enim ceu pulchris & precioſis,diis aliquid offerri par erat. Sic aurea,argenea & ærea vaſa, Græci χρυσώματα,ἀργυρώματα, & χαλκώματα vocant.'Οστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus libro 6. de varietate rerum: Purpurina, inquit,(neſcio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris eſt fului, aurumq; imitatur,ſi optima fuerit: hoc ſolo differt, quòd non reſiſtit iniuriis cœli, nec diuturna admodum eſt. deinde compoſitionem eius oſtendit, explumbo albo argentóque viuo, &c. Sed neque vocabulum hoc Latinum eſt neq; res ipſa cum purpura aut purpureo colore quicquam conuenit.

Lapides. Saxa Lacedæmonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo. Porphyrites lapis eſt notus, maximè in Melantide regione, Kiranides. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ, Plinius 35. 1. Chymiſtæ aëtiten pro chryſolitho & porphyritæ,& chryſochrômo cognomine Macedonico, & polychromo accipiunt,Hermolaus in Corollario.

Ficus. Primò prouenit porphyritis dicta ficus,longiſſimo pediculo,Plinius.

Animalia. Porphyrion,Πορφυρίων,auis eſt,de qua in Auium hiſtoria ſcripſimus.Eas in Syria gigni Cælius Rhod. tradit. Euſtathius in tertium Odyſſeæ: Porphyrio (inquit)auis eſt Libyca, diis illis ſacra ſicut & ibis,magnitudine gallinacei, infenſa mulieribus adulteris,&c. puniceo roſtri colore,à quo nomen inuenit. Eſt & piſcis nomen πορφυρίων apud Heſychium. Πορφύρειον,τὸ, Ariſtoteli,purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium ſunt genere,à porphyrionibus diuerſæ:ſicut ab vtroq; latiporphyrides,ſiue adiporphyrides & latiporphyræ,Hermolaus. Πορφυρώας,auis quędam,in Lexico vulgari,ſine authore. Porphyrus, Πόρφυρος, Æliano ſerpens quidam eſt,De animalibus 4. 36. Cetum purpureum, κῆτος πορφύρεον,deſcripſi ſuprà in Cetis diuerſis.

Verba. A purpura etiam verba quædam Græci & Latini formarunt. Hiceſius harum concharum piſcatores τοὺς πορφυρευομένους dixit.ego etiam verbo πορφυρεύειν vti non dubitarem, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφύρειν verbum plerunque de mari dicitur apud poëtas, cum perturbatur,æſtuat,& tempeſtate ingruenre nigreſcit: inde ad hominis animum variis cogitationibus & curis rurbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem.nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet:& purpuræ conchę è pelago,id eſt,profundo,potiſſimùm petuntur.Fortè & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoque diuerſa conſilia agitante, & mutanre ſubitò, vt purpura ſi ad Solem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & variè,& profundè,& anxiè,& aliquando malignè cogitare ſignificat. Πορφύρει,ταράττεται,φροντίζει,μελανίζει, μελαίνεται, πορφυρίζει,ταράττει, μεριμνᾷ.κακοτεχνεῖ. Πορφύρεται,διαλογίζεται,Heſychius. Πορφύρειν de mari dicitur: & ad animum transfertur,τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι,καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς,vt in illo Homeri Iliad. A. κραδίη δέ οἱ πόρφυρε, Euſtathius. Κάλχη quoque purpuram ſignificat,& verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν,ταράσσειν,στένειν,φροντίζειν, ἄχθεσθαι,κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι.ſic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν, Scholiaſtes Nicandri. Κύματα ἄσυχα καχλάζοντα, Theocritus Idyllio 6. Eſt quando πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore,ponitur. οὐκ ἀεὶ βαθὺν ταραγμὸν δηλοῖ,ἀλλά ποτε καὶ ἠρεμαῖον,vt in illo Homeri, εὔδια πορφύροντα,Euſtathius. Ad πορφύρειν verbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν.---περὶ δὲ ῥόος ὠκεανοῖο Ἀφρῷ μορμύρων ῥέεν ἄσπετος,Iliad. σ. Μορμύρουσα θάλαττα,ταρασσομένη καὶ κινουμένη φοβερῶς, Varinus. Πορφυρεῦται ἡ θάλασσα,ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ, Theophraſtus citante Scaligero.Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφύρεσκεν Apollonij Argonauticorum inrerpres profundum eſſe interpreratur. vnde & purpureum mare dictum,de quo plura ſuperiùs. Ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ. Iliad. Ξ. --Πολλὰ δέ μοι κραδίη πόρφυρε κιόντι, Odyſſæ. Δ. ----καὶ τὺ δὲ κραδίῃ Οἴνῳ πορφύροις, Theocritus, Idyll. 5. Καί οἱ πορφύροντι διακριδὸν ἀμφὶς ἔχουσα, Ἐν Μυθικοῖς, Suidas. Nonnus hoc verbum vſurpat pro eo quod eſt tingere rubro colore,cum accuſatiuo, Χιονέας πόρφυρε παρειάδας.

Ἠρέμα δὲ ξανθοῖς ἐπὶ καλλικόμοισι μετώποις Καὶ νώτῳ ῥαθάμιγγες ἐπήτριμα πορφύρουσιν, Oppianus de rhinocerote. Πορφυρίζει τῇ χρόᾳ, Galenus de tertia ſpecie alcyonij, id eſt, purpuraſcit colore, in purpuram vergit. Εἰν ἁλὶ πορφυρεούσῃ,pro πορφυρούσῃ,Aratis in Phænomenis. Purpurare,purpuræ colorem habere ſiue reddere.Columella:

Tum quæ pallet humi,quæ frondens purpurat auro Ponatur viola,& nimiùm roſa plena pudoris.

Cum ventus mare cœruleum criſpicans niteſcere facit,purpurare vndas, dixit poëta Furius,Cælius. Plautus purpuriſſatas buccas dixit,id eſt,purpuriſſo infectas, grammatici recentiores purpuriſſare, purpuriſſo inficere interpretantur.Purpuraſcere,purpureum fieri.Cicero in Academ.lib.2.Quid mare,nónne cœruleum: aut eius vnda,quùm eſt pulſa remis,purpuraſcit?

Propria. Siſyphi filij fuerunt Almus & Porphyrion,Πορφυρίων, Scholiaſtes in tertium Argonauticorum Apollonij. Conſtat inter giganres præcipuè principatum obtinuiſſe Porphyrionem & Alcyoneum. Praſinus quoque auriga,cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit,Praſinus Purpurio dictus eſt,Perottus. Vide in Porphyrione aue H. Porphyrius philoſophus Tyrius lucubrationes aliquot reliquit. Niſyros inſula,Porphyris antea dicta,Plinius 5.31. Niſyrus inſula vna eſt Cycladum cum ciuitate eiuſdem nominis, Porphyris olim dicta ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων, id eſt, à purpuratoribus eius incolis, Euſtathius in Iliad. B. Cythera inſula iuxta Cretam, Porphyruſa, Πορφυροῦσα (meliùs fortè per ſ. duplex,vt ſit contractum à Πορφυρόεσσα)olim dicta,propter purpurarum in ea præſtantiam,Euſtathius in Iliad. K. & in Dionyſium Afrum. vbi etiam ſuo tempore eam inſulam adhuc Cythera vocari ſcribit. In ea memorabile remplum Veneris fuiſſe aiunt,ipſámque Cythercam inde cognominatam: meminiſſe eius Plinium lib. 4. Vide ne Porphyris & Porphyruſſa ab aliquibus confundantur. à Porphyride grammatici quidam deducunt porphyriacum,pro purpureo. Er porphyriacis figere labra genis, Ouidius. Elaphonneſus inſula eſt in Propontide ante Cyzicum.eam ſequuntur Ophiuſa,Porphyrione,&c.Plinius. Porphyreon, Πορφυρεών, urbs Phœniciæ.gentile Porphyreonius,& Porphyreonites, Stephanus. Porphyrite,Πορφυρίτη,vrbs Arabiæ iuxta Ægyptum.Stephanus. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum.

Purpura color & eius nomina.

Purpura pro colore purpureo, vt ſuprà quoque in a. monuimus. Mulier erubuit ceu lacte (*caſu recto pro lac*) & purpura miſta, Ennius. Eius ſerpentis ſquamæ ſqualido auro & purpura textæ, Nonius. Niciam ferunt purpuram & aurum miſcuiſſe ad ſcuti ornatum, Pollux. videtur autem abuti verbo miſcere. Vide infrà in veſtibus, vbi quaſdam purpura auróque (non mixto, ſed ſeparatim) inſignes fuiſſe memorabimus. Purpura omnem veſtem illuminat: in triumphali miſcetur auro, Plinius. Vt florem purpuræ Latini, ſic Græci etiam ἄνθος dicunt. Πορφυρέοις κάλλιστον ὑφάσμασιν ἄνθος ἄγοντες, Oppianus de piſcatoribus. Φοίνικες τὸ ἔϱιον χρωννύντες δηλοῦσιν, ὥσπερ τὸ ὄψιν ἀνθεῖν, Pollux ---- τῷ ποτεμένῳ φαιδρὸν ἀλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων, Nonnus de flore purpuræ: quem διερὸν πῦρ appellat, id eſt, liquidum ignem, hoc à colore, illud à saniei ſubſtantia. Purpuræ colorem Plinius non ſemel fucum appellat, vt cum inquit: Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Purpura torretur conchyli prædita fuco, Somonicus. Purpuriſſum etiam pigmentum, aliqui fucum nominant, vt ſuprà ſcriptum eſt. Plura de fuco reperies ſuprà in Phycide. Plinius medicamentum quoq; pro purpuræ colore dixit: quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones, tincturas vocant. Φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. Φαρμάσσειν apud Homerum non modò tingere eſt, vnde pharmacônes dicuntur τὰ βαφεῖα id eſt officinæ tinctoriæ: ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare, τὸ στομοῦν καὶ στερροποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum, Varinus. Ad pharmacum Græcam vocem Germanica farb vel farw accedit. Oxos apud Suidam purpura eſt, quæ apud Phœnices tingebatur precioſiſſima. hinc Oxybapha in L. 1. C. Quæ res alienari non poſſ. Quo in loco nonnulli corrigunt dibapra, veram lectionem peruertentes: Alciatus, in tres poſteriores lib. Codicis. Ego apud Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum ſcriptores, neque in Ὄξος, nec in Ὦξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teſte) vaſculum eſt aceto & intinctui, excitandi cauſa appetitus, deſtinatum in menſis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυτάτας, id eſt, excellentes, minimè vulgares, & acerrimi fulgoris apud Suidam legemus in Σαρδώ. Φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι, Varinus Διάφορος πορφύρα Arriano eſt purpura præſtantior, cui opponit χυδαίαν, id eſt, vulgarem. Brodæus quoque in Miſcellaneis cap. 24. Ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit, cùm Suidas nihil aliud ſcribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων hoc eſt, Acetum coctum è palmulis: cuius meminit Xenophon lib. 2. Anabaſεωs.

Fucus.

Medicam. Pharmacum.

Oxos.

Sanies quæ teſtis purpurarum (quæ ex oſtreorum genere ſunt) detractis colligeretur, oſtrum, vt Vitruuius inquit, appellata eſt, Hermolaus. Plura ſuper hoc vocabulo attuli ſuprà in Corollario de oſtreis. H. a.

Officinæ.

Officinæ tinctoriæ à Græcis communi nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακῶνες, Varino teſte. Purpura Alexandrina vulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus præpoſitus baphiis id genus muricis reperiſſet. quanuis ibi baſiis legatur corruptiſſimè, Alciatus. eſt autem rectus baphium generis neutri, vt atrium: non baphia fœminini, vt quidam putarunt. Fit autem à βαφεύς, βαφεῖον, vt à κουρεύς, κουρεῖον. Plinius purpurarias officinas dixit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleíque mirabilem reddit. alterum genus eius eſt in purpurariis officinis, innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma. Strabo libro 16. πορφυρεῖον videtur accipere pro officina purpuraria, de Tyro ſcribens, vt in E. retuli. Idem lib. 17. Zûchis (inquit) vrbs Africæ πορφυροβαφεῖα habet, interpres tranſtulit purpurificia. Ab lana ſolocia ad puram data, Feſtus: Perottus legit, Ab lana ſoloci ad purpuram data. Arbaces Medus Sardanapalum inuenit vnà cum ſcortis purpuram carminantem, Bayfius ex Athenæo.

Tinctura ratio.

Δευσοποιός.

Οἱ γὰρ πόνοι περὶ τοὺς ὑφαί τινές εἰσι τοῖς παισὶ τελειωθησομένης ἀρετῆς, οἷς ἐμβαφέντες ἀποχρώντως τὴν τῆς ἀρετῆς βαφὴν οἰκειότερον φέρουσι, Theano in epiſtola ad Eubulen. Δευσοποιός, tinctor, Heſychius: non quiuis tamen, vt videtur, ſed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem eſt quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus eſt, vt non facilè eluatur aut exoleſcat. Per metaphoram verò de aliis quoque coloribus (*& rebus aliis*) permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον: vt Plato in decimo de repub. oſtendit, Varinus. Ἀνὴρ πορφυρεὺς ὅταν θηράσῃ πορφύραν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζώου χρόα δευσοποιός, καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἵα τε ἔσται τὴν βαφὴν ἐργάζεσθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀστράκοις, Ælianus de animalib. 16. 1. Ταριχεύουσιν ἐπὶ δευσοποιΐαν, Pollux de purpuris. Idem libro 1. cap. 4. δευσοποιοῦ & contrariæ tincturarum, id eſt, ſtabilis inſtabiliſq;, ſynonyma aliquot promit: vt ſunt. ἔμμονος, ἀνέκπλυτος, ἀνεξίτηλος, ἀνεξίτηλος, ἀνθεῖσα, εὐανθής, ἀνθηρά, &c. & contraria, ἀβέβαιος, ἐξίτηλος, εὔρυπος, ἀχραής, ἀνανθής, &c. Ἐξίτηλον, τὸ ἀφανές, παρὰ τὸ ἐξιέναι τοῦ δήλου ὅ ἐστι τοῦ φανεροῦ. ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς πορφύρας, ἥτις ὅταν μὴ ἔχῃ τὸ τῶν δευσοποιῶν βάμμα τὸ χρῶμα ἐξίησι τὸ τοῦ ἐθήλου, ὅ ἐστι τοῦ ὁμοίου. Ἐξίθηλος οὖν καὶ ἐξίτηλος οἶνος, ὁ ἀνόμοιος ἑαυτῷ. δευσοποιὸν verò propriè de lanis tinctis dicitur. & βαφὴ δευσοποιός, ἡ ἔμμονον καὶ δυσέκπλυτον ἔχουσα τὸ ἄνθος. & Plato δόξαν δευσοποιὸν dixit τὴν ἔμμονον. ſic δευσοποιὸς πονηρία, ἔμμονος καὶ δυσέκπλυτος, Etymologus.

Purpura tinctura ex herbis.

Amorge.

Purpuram authores ſæpè marinam cognominant, vt monuimus iam antè: non quòd terreſtris etiam aliqua ſit, ſed quoniam ex herbis quoque & aliunde purpureus color genuino ſimilis tingitur. Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Alga Pelagia in Creta inſula naſcitur, &c. qua non ſolùm vittas, ſed etiam lanas veſtéſque inficiunt: & quandiu recens infectio ſit, color longè purpuram præſtat, Theophraſtus de hiſtoria 4. 7. Frutice marino, quem Græci phycos vocant, circa Cretam inſulam nato in petris, purpuras quoque inficiunt, Plinius. Amorgen Græci amurcam dicunt, aliquando etiam vini fæcem. ſed & herbam purpuream veſtibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ. quanquam & prætenuis arundineæ paniculæ portio dicitur amorgis, Cælius Rhodig. Ἀμόργεια, coloris byſſini ſpecies ab Amorgûnte inſula, vt Θήραια, τὰ ἀπὸ Θήρας νήσου. Ἀμοργίς, καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται: ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Ἀμόργινος χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην, &c. id eſt, Amorgina tunica ſic dicitur ab amorga, quod genus eſt coloris, ſimilis byſſo. ſignificat & veſtem precioſam. Ἀμόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Ἀμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργίς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργίς, τοῦ καλάμου τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος: Hæc omnia Varinus, & partim Heſychius quoque & Suidas. qui hæc etiam addit: Ἀμοργὶς ſimile eſt lino ἀλεπίστῳ, id eſt, non decorticato. decorticare autem ipſum & parare (*ad lanificium*) ſolent. ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim καλὰ) τὴν βύσσον ... ἐργάζονται. Ἀμόργη, amurca olei, item purpura ſecundum veteres, Euſtathius in Odyſſeæ Θ. Ἔστι δὲ καὶ χιτὼν

ἀμοργικός. Ἀντιφάνης δέ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ἦν χιτὼν ἀμόργινος, Pollux. Et alibi: Τὰ δ' ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἀειρα ἐν τῇ Ἀμοργῷ: λίνῳ δ' ὅν καὶ ταῦτα εἶ λέγουσιν. ὁ δ' ἀμόργινος χιτών, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuiſſe, ſed ſubtilius: & quoniam fortè purpureo colore tingebatur, (ſicut & ſericum & byſſus, aliáque tenuiſſima lini genera, & vellera præſtantiora, vt Mileſia,) amorgen purpuram, & amorgina purpurea, aliquos interpretatos eſſe: ſed ineptè: (vt & Heſychius Byſſinum, purpureum:) poterat enim etiam alio colore tingi. itaque non rectè Cælius, & ſine authore dixit amorgen herbam purpuream veſtibus inficiendis aptam fuiſſe. Amorgen ego dictam ſuſpicor per metatheſin ab Hebraico Argaman, quod eſt purpura, vel ſericum purpura tinctum. De hac etiam Plinij verba accipio hæc: Lini quartum genus Orchomenium appellant. fit è paluſtri velut arundine, duntaxat panicula eius. Clemens in Pædagogo 2.10. contra luxum muliebris veſtitus & purpuræ vſum: Οὐκέτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα καὶ βύσσινα σιωπῶ. ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De byſſo multa protuli in Pinna, hîc paucula addam. Ex lana arboribus quibusdam innaſcenti apud Indos Nearchus ait texti ſindones ſubtiles, σινδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento vſos, (ἀντὶ κναφάλων αὐτοῖς [malim αὐτῷ, ſcilicet τῷ ἐρίῳ] χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σάγην.) Eſſe autem huiusmodi etiam ſerica, byſſo ex quibusdam corticibus excarminata, ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου, Strabo libro. 15. tanquam ſerica lintea è byſſo ceu materia & lana fiant. Σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοις, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα Herodotus de medicatione funeris apud Ægyptios.

Byſſus.

Anchuſa. Coria alba vt purpuræ inſtar tingantur, anchuſæ radicem aceto irrigatam illine, Nic. Myrepſus. Idem in fine remediorum ad dyſenteriam, anchuſam ſcribit eſſe herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήεια, neſcio quo ſenſu, niſi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id eſt, vt veri murices. *Chalce.* Χάλκη flos eſt, à quo & purpura chalce dicta, Scholiaſtes in Nicandrum. Chalca eſt purpura, & herba qua purpura tingitur apud Phocionem grammaticum, vt meminit Ruellius. Sed κάλχη potiùs ſcribi placet: vnde verbum καλχαίνειν. Κάλχης κηραφίδος, Nicander. *Calche.* Κάλχη, εἶδος πορφύρας, ἀφ' ἧς αἱ γυναῖκες κάλχιον βάπτουσι. --- πέπλους Κάλχη φορυκτοὺς Lycophron. vbi Scholiaſtes, Calche (inquit) propriè eſt purpura tincta: nunc verò peplos ſimpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos & plumaricos, (καὶ πεποικιλμένους καὶ πλουμαρικούς.) Κάλχη, herba qua purpura tingitur, Suidas. Vide etiam ſuprà in a. cum Verbis deriuatis. *E pimpinella Vermiculus.* Saxifragam aliqui eandem eſſe putant quæ pimpinella & ſanguiſorba dicitur, &c. E radice, vt ferunt, quibusdam locis vermiculus eruitur: qui curatus ſericis præcipuè tingendis, purpuram facit incomparabilem, cæteros colores ſplendore quodam & hilaritate ſuperans: inuentus, vt alia quoque multa, caſu, excrementis gallinaceorum ita coloratis. igitur purpuriſſum ex hoc vermiculo carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus is Punica lingua carmes appelletur, quemadmodum & coccus, poteſt & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus eſt, nomen accepiſſe coloris, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in ſacris literis vermiculum & vermiculatas veſtes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ ſignificans. quod authore Plinio quibusdam locis vermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum arbitror vt coccinea veſtis ſcoletidata (*ſcarlata quaſi ſcolecata*) hoc eſt, vermiculata, vulgò diceretur: ſiue quaſi quisquiliata (etenim granum cocci etiam quisquilium vocatur Plinio) à quisquiliis, opinor. ſunt enim quisquiliæ, vt Feſtus ait, quicquid ex arboribus minutum cadit. De vermiculo purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, ſed è purpuris ac murice, vt coniicio. nam & de vermiculo Galatiæ, hoc eſt, iligno * meminit, Hermolaus Corollario in Dioſcoridem 625, è quo Cælius etiam deſcripſit Antiquarum Lectionum 8. 11. qui inſuper, Carmeſinum, inquit, ſunt qui opinentur chromaſinum quoq; nuncupari poſſe: quia ſit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius eſt apud Theophraſtum mentio. Ego omnino Carmeſinum à Kermes Arabica ſeu Punica voce coccum indicante, non vel à carbaſo vel chromate dictum arbitror. De chromate Theophraſtus in libro de odoribus his verbis meminit. *Chrôma.* Χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μύρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δ' ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id eſt, Colorem vnguentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracino autem è chromate: quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis precij fuiſſe: quoniam myropolas precioſa tantùm vnguenta, quamuis non omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt, Maron & chrôma quod amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent. Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat: chromatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum: rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimiùm leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à Chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quod an ſit radix curcuma hodiè dicta, inquirendum, colore croceo. *Carbaſus.* Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum colore dici potuiſſe ſuſpicatur, de carboſo quædam addamus: quam ipſam quoque vt amorgen & byſſum, propter materiæ precium ac tenuitatem, ſicut & ſericum, purpura coccóve tingi ſolitam coniicio. Carbaſus igitur (generis fœminini, ſicut & byſſus: quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primùm repertum, teſte Plinio 19. 1. item velum ex carbaſo factũ. Virgilius 3. Æneid. --- *& auræ Vela vocant, tumidóq; inflatur carbaſus Auſtro.*

Lucretius in ſexto: *Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris* &c.

Vergilius 8. Æneid. --- *cum tenuis glauco velabat amictu Carbaſus.*

Idem lib. 11. -- *tum croceam chamydemq́; ſinusq́; crepantes Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro.*

(Plura leges in Promptuario Trebellij.) Vnde apparet carbaſum aliis quoq; pro arbitrio coloribus tinctum fuiſſe. Pollux carpaſum, κάρπασον, dixit, vt ſuprà in Amorge citaui. Ἀμοργίς, σφόδρα λεπτόν ἐστιν ὑπὸ (κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον, Suidas. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura: qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbaſis repertis, Plinius. 19. 1. Et aliquantò pòſt, de velis tinctis lóquens: Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidem vox Creſpe, à carbaſo ſeu carpaſo facta videri poteſt. Anthyllon vel Anticellion herba duorum generum eſt, (vna) foliis & ramis lenticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis

loſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti: altera chamæpityi ſimilis, breuior & hirſutior, purpurei floris, odore grauis, in ſaxoſis naſcens, Plinius. 22. 29. Ex hac deſcriptione (inquit Volaterranus) putauerim hoc fortè (*intelligi à Plinio*) quod noſtri fullones cremiſinum vocant. nec plura addit: nec de primo an ſecundo genere ſentiat, exprimit. Braſauolus in libro de ſyrupis, multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum, inquit, Italis vulgò granam dici, & eſſe veluti ſemen fruticis ilicem referentis, &c. Chermes verò, (quanquam & ipſum ab antiquis cocci nomine comprehenſum videatur, vt ſit fortè coccus ſcolecius, id eſt vermicularis,) ex radicibus herbarum quarundam ſumi, ex eóq; charmeſinum colorem tingi, floridiorem quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculum tranſeunt, aperitur enim ſemen (ſi ita vocandum eſt) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic eſt cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymum reperitur, & in ſacris literis legitur tinctura ex vermiculo, &c. Sunt autem plures herbæ quarum radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, inciſa multùm, quæ pimpinellæ folia imitatur, ſed magis inciſa. In multis Germaniæ locis colligitur: excellentius verò in Polonia circa Cracouiam. In Hetruria quoque naſcitur: putántq; Hetruſci genus pimpinellæ eſſe, ſtrellam vulgò appellant, alij trialmum. Naſcitur autem & ſub aliis herbis. nam Poloni tres herbas habent, ſub quibus naſcitur. Vna eſt, quam ipſi appellant Nyedoſpialek: putant eſſe auriculam muris, ſed non eſt illa quam Dioſcorides ſic vocat. Naſcitur & ſub parietaria & ſiligine, (*ſecali potiùs,*) quam Græci olyram, Poloni zito, nos ſegala vocamus. ſed hanc non excauant, quia maior eſt prouentus ex ſiligine, quàm ex chermes, &c. Ego Chermes illud de quo Arabes ſcriptores meminerunt, non aliud eſſe video quàm coccum Græcorum, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculum aliquem emittere putarim, ſi non vbique & cuiusuis, alicubi tamen & ſpeciei alicuius in eodem genere, vt coccus ſcolecius vel ſcolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorúmque vermiculos & ex eis tincturam, veteribus planè incognita arbitror. Naſcitur in cocci fruticis fructu breue animalculum, quod ſtatim ac in aërem fructu iam maturo eſt emiſſum, volat, ita vt culici ſimile videatur. nunc autem priusquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligunt, & ſanguine inſecti lanas tingunt, Pauſanias in Phocicis. Monachi qui in Meſuen commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio. Vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermeſinum nouum iam pridem conuehitur in Italiam ex Hiſpaniis, ab occidentali India importatum: quod cum copioſiſſimum adferatur, Chermeſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. De eodem puto Cardanus intelligit libro 9. de Varietate rerum, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc ſemina pro purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus, à quibus ſublata ſunt capita: vnde precium ſerico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnaſcentibus fieret. Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos purpureus naſcitur, quo purpura, floridior etiam quàm Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine viſuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prælongis, & vermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus quæ ſuccinum ferunt: & fructibus earum veſcuntur, ipſáſque perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi purpureo colore veſtes, tunicas, (τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας,) & quæcunque voluerint, inficiunt: quæ Perſicis etiam tincturis præferuntur, Cteſias in Indicis.

Chermes è radicibus herbarum.

Chermeſinum nouum.

Hyſge, Ὕσγη, herba quædam. & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hyſge (vel hyſgino colore) tincta. dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (ſupple ἱμάτια,) Suidas. Ὕσινον apud eundem, (malim ὕσγινον, quamuis literarum ordo repugnet) tincturæ genus eſt. Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑσίνοιο θεῖετρα, Verſus authoris innominati. Videntur autem hyſginus & coccinus cognati colores eſſe, nomine etiam congruente. nam Pauſanias in Phocicis author eſt, fruticem, quem Iones & Græci coccum appellant, Galatas qui ſuper Phrygiam incolunt lingua vernacula Hys nominare. Galli quidem Europæi hodiéque ilicem aquifoliam hus, vel vt ipſi ſcribunt hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam eſt. Ὕσγινον, βάμματι, Heſychius & Varinus. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum ſcribitur. Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur, Plinius libro 21. Et lib. 35. Purpuriſſum Puteolanum (inquit) potiùs laudatur, quàm Tyrium aut Getulicum, vel Laconicum, vnde preciosiſſimæ purpuræ. Cauſa eſt, quòd hyſgino maximè inficitur, rubiámque cogitur ſorbere. Hyſge igitur herba, eadem quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci, ſed ſui coloris veſtes tinctas opinor. *Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt,* Perſius Sat. 1. quidam legunt lumbos, & ianthina læna eſt, id eſt violacei coloris. Ferrugineus eſt color ferro ardenti haud abſimilis, vt quidam putauêre: qui & hyacinthinus ex Virgilio. ait enim ferrugineos hyacinthos, ex Nonio, Bayfius. Et alibi: Hyacinthina dicuntur veſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiuſdem nominis lapide. In hyacinthino colore purpura lucet ſubnigra, Ant. Thyleſius. Hyſginum planta eſt colore flaua, & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quæ ab ea planta tincta ſunt, τὰ ὑπ᾽ αὐτῆς βεβαμμένα. Hoc legiſſe memini in Scholiis in Nicandrum, ſi tibi probatur autor. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit, Bayfius. Hyacinthinus color non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: ſed è viola quoque quæ ſylueſtris dicitur hyacinthus, traxiſſe nomen Plinio videtur: niſi quis in eo ianthinum malit quàm hyacinthum legere, Ruellius. Ἁλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ ἀμπεχόμενος, Lucianus in Somnio.

Hyſge.

Hyacinthus

Phyllanthion cognomento dyticon apud Democritum, herba ad purpuram tingendam ſatis celebris, nec præterea qualis ſit monſtratur. In Theophraſto ac Plinio legitur & Phyllanthes herba inter ſpinoſas, ſed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata, Her. Barb. Theophraſtum video chamæmali genus quod caule foliato ſit, anthemon phyllódes appellare, &c.

Phyllanthion.

Rubiæ colorem Garanciam vulgus infectorum vocat: qui tanto in precio eſt, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus ſit à principe poëtarum ſub Hyberæ ferruginis commendatione, inter colores militares, Iul. Cæſar Scaliger.

Rubia.

In regione Baſenorum (aliâs Abaſenorum) γεωργοῦσι πορφυρῶν ποίην (fortè πόαν) ἐικέλην αἵματι Τυρίου κοχλίου: Vranus quidam, vt citat Stephanus in Abarno: videtur autem de herba quadam loqui, propter verbum γεωργοῦσι, quod in agris colere ſignificat.

Sandix. Indicam purpuram ex ſandice parari, prodit hiſtoria. tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi appoſita alia quæuis, ſpecie cineris decolorati animaduertatur, Cælius Rhod. Vide infrà in prouerbio, Purpura iuxta purpuram diiudicanda. Sandix indica, de qua in Aureliani Cæſaris vita legitur, precioſas purpuras *Hæmatites.* feciſſe, aliud *(quàm vermiculum dictum)* tincturæ genus puto, Hermolaus. Emplaſtrum purpura dictum, ſcilicet à colore, numero 34. apud Nic. Myrepſum, hæmatitem lapidem recipit, colore nimirum ſanguineo tingentem: vnde & nomen.

Rondeletius quartam Vrticæ ſpeciem deſcribens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur purpureo colore tam iucundo, támq; florido infectum, vt cum precioſo illo purpurę ſuco certet. Veriſimile eſt hanc vrticam purpuræ adhęrentem (teſtis enim alienis adnaſcitur, & maximè purpuris) à cane Herculis demorſam fuiſſe, &c.

Veſtes: Purpura. A purpuris (conchis) ipſas quoque veſtes purpuras vocamus, Hermolaus. Plinius cum priùs de concharum in cibo luxuria dixiſſet, ſubiungit: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxtà viríſque geſtarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis fluctibúſque cum vellere? Non rectè recipit hæc nos rerum natura niſi nudos. Eſto, ſi tanta ventri cum eo ſocietas, quid tergori? Parum ſit niſi qui veſcimur periculis etiam veſtiamur. Adeò per totum corpus, animâ hominis quæſita maximè placent. Purpuræ luxum in veſtitu, præſertim muliebri, grauiter reprehendit Clemens in Pædagogo 2 9 purpuream hanc mortem appellans, &c. Cl. Nero amethyſtini ac Tyrij coloris vſum interdixit, Suetonius. Mulieres opertæ auro purpuraq;, Cato Originum 7. vt citat Feſtus. Qui habet vxorem ſine dote, pannum *(gene. eneutro)* poſitum in purpura eſt, Næuius apud Nonium. Purpura vendit cauſidicum, Iuuenalis Sat. 7. Vſq; ad talos demiſſa purpura, Cicero pro Cluentio.

Quales eſſe decet quos ardens purpura veſtit, id eſt, filios nobilium, Iuuenalis Sat. 11.
Per hoc inane purpuræ decus pre cor, Horatius Epod.

Purpura antiquitùs inſigne erat Romanorum magiſtratuum, Bayfius. quare & pro magiſtratu ponitur.
Purpura te fœlix, te colit omnis honos, Martialis.

Vt planè dignæ aliti *(gallo gallinaceo)* tantum honoris præbeat Romana purpura, Plinius.
Iamq; noui præeunt faſces, noua purpura fulget, Ouidius 1. Faſtorum.
Regum purpura, Vergilius 2. Georg.

Purpuratus. Purpuratus, purpura ornatus. vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt, Cic. 1. Tuſc. iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius 1. belli Maced. Cum duce Athenagora vno ex purpuratis Idem 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis eſſe. Cic. 4. in Catilinam: Purpuratus Gabinius. De purpurata meretrice Babylone, vt in ſacris literis nominatur: vel Roma, vt veteres interpretantur, multa Cælius Rhod. Antiquarum lectionum 8. 11. Purpureus quandoq; pro purpurato ponitur. *Purpurei metuunt tyranni*, Horatius 1. Carm. *Reges purpurei*, Claudianus de raptu Proſerpinæ. *Purpureus ſcurra*, Iuuenalis Sat. 4. Iulius Cæſar Conchyliatæ veſtis vſum, niſi certis perſonis & ætatibus, pérque certos dies ademit, author Tranquillus. Alexander Seuerus purpuræ clariſſimæ, non ad vſum ſuum, ſed ad matronarum, ſi quæ aut *(vti)* poſſent, aut vellent, certè ad vendendum grauiſſimus exactor fuit: ita vt Alexandrina purpura hodiéque dicatur quæ vulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus baphiis præpoſitus id genus muricis reperiſſet, Lampridius. *Lacerna Tyria.* De Lacernis Tyriis, præ*Latus clauus.* ſcriptum eſt in E. vbi de precio. De clauo, ſeu lato clauo, eiúſque iure, id eſt, dignitate ordinis ſenatorij, annotauit quædam Bayfius in libro de re veſt. vbi inter alia: Tunica (inquit) lati claui ſiue latus clauus, antea *Tunica palmata.* quidem dicebatur tunica palmata, à latitudine clauorum: quæ nunc à genere picturæ appellatur. Verba ſunt Sexti Pompeij in vocabulo, Picta, paucis additis. Cum verò, ait, quæ nunc à genere picturæ appellatur, accipe ab ipſis clauis purpureis, qui tunicis inſeruntur, appellari tunicam lati claui. Quibus cla*Claui purpurei.* uis purpureis mappæ quoque ad limbum, vt opinor, variari ſolebant. Et hoc eſt quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Quare cum apud Liuium identidem legas tunicam palmatam, accipe pro tunica *Χιτὼν πλατύσημος.* laticlaui, quam Græci χιτῶνα πλατίσημον appellant. Strabo in tertio, Ὅτι δὲ καὶ ἐντεῦθεν λέγονται πρῶτοι τοὺς ἀνθρώπους χιτῶνας πλατυσήμους. Hos autem primos memoriæ proditum, induiſſe homines tunicas lati claui. Hæc de lato clauo cōminiſci potui, ita tamen, vt ingenuè fatear, mihi planè nō liquêre. Et ruſus in libro de vaſculis: Claui purpurei (inquit) inſuebantur veſtibus, & maximè tunicis, ad eam ferè partem, qua pectus tegebatur. Horatius Sat. 7. *Et latum demiſit pectore clauum.* non quòd reuera eſſent claui, ſed quòd viderentur clauorum purpurea capita ſupereminentia in tunicæ ſuperficie, &c. *Nægeum.* Næ geum quidam interpretantur amiculi genus prætextum purpura, Feſtus. Purpuræ vſum Romæ ſemper fuiſſe video, ſed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullium Hoſtilium è regibus primum vſum Hetruſcis deuictis *Picta.* ſatis conſtat, Plinius. Picta, quæ nunc toga dicitur, purpurea anteà vocitata eſt, eáque erat ſine pictura, Fe*Prætexta.* ſtus. --- *nec purpura regem Picta mouet*, Vergilius 7. Æneid. De prætexta & toga picta, plura leges apud Bayfium: qui περιπόρφυρον ἐσθῆτα ex Plutarchi Lentulo prætextam interpretatur: item de prætexta, palmata, & *Περιπόρφυρος. Rica.* toga picta, in Hieroglyphicis Valeriani, libro 40. vbi de Veſtimentis agit, Rica eſt veſtimentum quadratum, fimbriarum, purpureum, quo flaminicæ pro palliolo vtebantur. Alij aliter, &c Feſtus. Pariphes (Πάρυφες) apud Pollucem (libro 7. cap. 13.) & Paralurges (παραλουργὴς) indumentum appellatur attextam vtrin*Paryphes. Paralurges.* que habens purpuram. id verò ab Ionibus dicitur Pachyales, (πηχυαλὴς) Sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) pur*Virga purpurea.* puræ vocantur Paryphi, πάρυφοι. vnde & in Latinis literis virgatæ veſtes: & apud poëtam Æneidos 8. ſagula virgata, quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui ſententiæ ſubſcribit ſexto Bibliothe ces Diodorus. tametſi in eo alluſum Seruius putat ad Gallicam linguam, qua virgæ dicerentur purpuræ. Vergilij verſus eſt: *Virgatis lucent ſagulis, tum lactea colla Auro innectuntur*, Cælius. Syracuſani prohibuerunt ne mulieres ferrent veſtes purpura pręrextas, πορφυρᾶς ἐχέσας παρυφάς, pręterquam meretrices, A*Leucoparyphus.* thenæus. Dici à nobis leucoparyphus poteſt, albis indutus veſtibus: ſiquidem eſt paryphe veſtium contextus. ſed & indumentum ipſum: vnde eſt illa Tarentinorum παρυφὴ διαφανὴς, id eſt, veſtis pellucida. nam εὐπάρυφοι inde precioſè ac multa munditia compoſitéque amicti nuncupantur, & locupletes. mentio

eius

eius verbi quum apud alios eſt, tum in Luciani vita, Cælius. Ex eodem prouerbium, Extrà leucoparyphus intus holoporphyrus, explicabitur infrà in h. Holoporphyros ſignat totum purpureum, ſicut holoſericam veſtem legimus, Cælius Rhod. Holoporphyrum dicitur ad differentiam periphorphyri & diaporphyri, quibus purpura prætexitur ſolùm, aut intertexitur quibuſdam ceu virgis purpureis, de quibus ex Cælio prædictum eſt.

Holoporphyrum.

Prætexta eſt quam Plutarchus identidem περιπόρφυρον appellat, Bayſius. Et alibi: Toga pura ſeu virilis (ἐσθὴς καθαρὰ, ἱμάτιον καθαρὸν ἢ ἀνδρεῖον.) meo quidem iudicio, dicebatur, cui nulla purpura prætexta erat. Poſita autem prætexta virilem togam ſumebant Romani, ſedecim annorum ætate, vt coniicere eſt ex Tranquillo.

Toga pura ſeu virilis.

Οἱ δὲ πατέρες ἥδοντο θαυμαστῶς τοὺς παῖδας ἐν περιπορφύροις ὁρῶντες, Plutarchus in Sertorio. Alicubi etiam ipſos pueros prætextatos περιπορφύρους appellat. Alibi veſtem ipſam τήβεννον περιπόρφυρον. Alia multa ſuper hoc vocabulo cum teſtimoniis authorum à Bayſio petes.

Περιπόρφυρος.

Χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, Hippias apud Athenæum. Περινήσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται, Heſychius. Περιήγητος, ὁ περιπόρφυρος χιτὼν, Idem. (Polluci περιηγητὸς oxytonum, ſimpliciter eſt, εἶδος χιτῶνος.) Sed legendum puto quatuor ſyllabis περίνησα, ſic enim habet Pollux 7.13. Περίνησα ὑπόχρυσόν ἐστι περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἡ πορφυρᾶ κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιῤῥοῇ τοῦ χρώματος. hoc eſt, ita vt ambiens vndequaque purpura, veſtem reliquam, ceu mare inſulam includeret: vt fortè eandem veſtem Anaxilas νῆσον, id eſt, inſulam vocârit. Καὶ πῶς γυνὴ ὥσπερ θάλατταν νῆσον (νῆσος) ἀμφιέννυται. Apud Romanos οἱ τιμηταὶ τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες, καὶ ἐστεφανωμένοι, πελέκει τὰ ἱερὰ κατέβαλλον, Athenæus. Πεντέκλινα, χιτωνίσκοι, παρὰ τὴν ὤαν πορφύραν ἔχοντες. πέντε κλίνεσιν ἐνυφασμένοι, Pollux.

Diaporphyron Cælius interpretatur in medio purpureum: malim virgis purpureis diſtinctum, vel quod purpuram intertextam habet, vt ſuprà diximus.

Διαπόρφυρος.

Mulier honeſta veſtitu vtatur ſimplici. παραιτητέον γὰρ αὐτῇ τὴν διαυγῆ καὶ διαπόρφυρον, Meliſſa in epiſtola ad Claretam. Viriles veſtes à coloribus dictæ ſunt, πορφυρὶς, ἁλουργίς, φοινικὶς, Pollux.

Πορφυρὶς.

Eſt & porphyris auis Ibyco, quàm à porphyrione Callimachus diſtinguit. Ξυστὶς veſtis tragica muliebris: & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον, à Scholiaſte Ariſtophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigas in pompis.

Xyſtis.

Πορφυροῦν ἱμάτιον, veſtis iuniorum in Comœdiis, Pollux. Καὶ πρῶτοι μὲν Πέρσαι περὶ αὐτὴν (τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου σκηνὴν) ἐντὸς εἱστήκεσαν πορφυραῖς καὶ μηλίναις ἐσθῆσιν ἐξησκημένοι, Athenæus. Et paulò pòſt: Εἶτα μύριοι Πέρσαι, τό, τε τὴν πορφύραν ἔχον πλῆθος, (purpuræ ius habens turba, Bayſius:) οἷς Ἀλέξανδρος ἔδωκε φορεῖν τὴν στολὴν ταύτην. Χλαῖναν πορφυρέην οὔλην ἔχε δῖος Ὀδυσσεὺς, Odyſſeæ. Τ. ἤτοι ὁλοπόρφυρον, ἢ τρυφεράν.

Πορφύρα.

Ariſtophanes, Ἄχθομαι τοῖς ταῶσι, τοῖς τ' ἀλαζονεύμασι. ἀντὶ τοῦ τοῖς κόλποις τοῖς πεποικιλμένοις. ἐπεὶ ὁ ταὼς ποικίλος. ἢ ὅτι πορφύραις ἐχρῶντο καὶ πάραις. Suidas in Ἀχθηδών. Χλαμὺς, πορφύρα, καὶ χιτών. Heſychius.

Candys, indumentum Perſicum eſt, Cælius. Pollux libr. 7. cap. 13. candyn regalem, ἁλιπόρφυρον eſſe ſcribit, aliorum verò purpureum, Sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur. Sic enim inferiùs habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κάνδυν ὁλοπόρφυρον. quanquam holoporphyro non πορφυροῦν ſimpliciter, ſed periporphyron & diaporphyron opponi monuimus ſuprà.

Candys.
ἁλιπόρφυρος.

Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samiis de purpureis veſtimentis dixit: ταύτας ἔδει τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare ſolent, vt Eupolis: Τὰ κάλλη τὰ περίσεμνα τῇ θεῷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè ſunt lati claui Romanis, vel tunicæ palmatæ à latitudine clauorum dictæ: de quibus ſuprà.

Πορφυροβαφεῖς.
Κάλλη.
Πλατυπόρφυρα.

Ἁλιπόρφυρα, ἁλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πορφύρας, Heſychius. Ἁλουργὶς, veſtis virilis à colore dicta, ſicut & πορφυρὶς: παραλουργὶς, verò muliebris, Pollux. Ἁλουργυρίδες, (lego Ἁλουργίδες,) πορφυρίδες, Heſychius. Ἁλουργὶς, purpura, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη, Etymologus. ----ἁλουργίδα. Ἔχων καταπαστὸν, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος, Ariſtophanes in Equitibus. Scholiaſtes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔργον deriuat: & ſubſtantiuum fœmininum eſſe ait. adiectiuum autem maſculinum ἁλουργὸς, cuius fœmininum ſit ἁλουργὶς, neutrum ἁλουργές: quod non probârim. ἁλουργὸς enim non aliter moueri puto quàm ἀγαθός: & ipſe etiam genere neutro ἁλουργὸν χρῶμα dixit.

ἁλουργίς.

Eſt & ἁλουργὴς adiectiuum communis generis (vt ἀληθὴς) in vſu. Ἁλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ ἀμπεχόμενος, Lucianus in Somnio. Theopompus de Colophoniis apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας αὐτῶν ἁλουργεῖς φοροῦντας στολὰς ἀστυπολεῖν. Apud eundem libro 4. ὑφὴ ἁλουργὴς legimus. Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἁλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἥπερ ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, Plutarchus in Eumene. hoc eſt, Licebat Eumeni cauſias purpureas & chlamydes dilargiri: quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus.

ἀλουργής.

Cauſiam capitis tegmen Budæus appoſitiſſimè vſurpauit pro galero cardinalium coccino. Licet enim vni Romano pontifici, vt quondam Eumeni, cauſias purpureas, & chlamydes coccinas, cæteráque cardinalium ornamenta, arbitratu ſuo dilargiri, μὴ γὰρ ὤνοιτο nundinari, Bayſius. Ἁλουργὲς, πορφυροῦν, Heſychius. Ἁλουργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ, Scholia Ariſtophanis. Ioannes Tzetzes Variorum 1.29. Antiſthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἁλουργὲς, id eſt, veſtem purpuream picturis & gemmis inſignem, deſcribit, Carthaginenſibus venditam centum & viginti talentis. de authore dubitat, ſuſpicatur autem apud Plutarchum ſe legiſſe. ego apud Ariſtotelem in Admirandis legere memini, & Athenæum in duodecimo: qui Alciſthenem non Antiſthenem nominant.

Ἁλουργιαῖον, ἀντὶ τοῦ ἁλουργὲς, Ἀντιφάνης, Suidas. Dicitur & ἁλουργὸς, vt ἀγαθός. vnde ἁλουργοπωλικὴ, ἡ πορφυροπωλικὴ λεγομένη οὕτως Ἰσαῖος, Suidas. Ἅλουργα, (Etymologus πορφυρᾶ interpretatur,) θαλασσοπόρφυρα. Αἵ μίτραι, τό, θ' ἁλουργὲς ὑπένδυμα, οἵ τε Λάκωνες πέπλοι, Idem. Ἁλουργᾶ, τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ, Κύπριοι, Heſychius.

ἀλουργιαῖον.
ἁλουργός.

Ἁλουργᾶς στολὰς apud Athenæum lego: qui & Hippiæ hæc verba citat: Ἁλουργὰ μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἁλουργὸν κύκλῳ mulieres quædam in comœdiis geſtabant, Pollux. Ὁ περιαλουργὸς τοῖς κακοῖς, Ariſtophanes in Acharnen. vbi Scholia: ὁ κακοῖς βεβαμμένος, ἢ βαθὺς τοῖς κακοῖς. μετενήνεκται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ τῆς βαφῆς τῆς πορφύρας τῆς θαλάσσης (τῆς θαλασσοβαφοῦς, Suidas) ὅτι ἐν βάθει τὸ ὄστρακον εὑρίσκεται. ---- Τῷ πολεμουμένῳ φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων, Nonnus de flore purpuræ.

Περιαλουργός.

Veſtes viriles à colore dictæ ſunt, ἁλουργὶς, πορφυρὶς, φοινικὶς, καὶ φοινικοῦς χιτὼν, Pollux. Plutarchus in Craſſo φοινικίδα pro paludamento (quæ veſtis imperatorum erat) purpureo dixit, Bayſius. Lacedæmonios ad prælia puniceam veſtem (φοινικίδα) indutos venire oportebat: vt & color aliquam grauitatem præ ſe ferret: & ſi in eam ſanguis è vulneribus influeret, terribilior ſpectatu hoſtibus fieret, βαδυτέρας τῆς ὄψεως γινομένης καὶ φοβερωτέρας μᾶλλον, Ælianus Variorum 6. 6. Φοινικὶς, ἔνδυμα Λακωνικὸν, ὁπότε εἰς πόλεμον ἴοιεν, ὁμόχρους αἵματι, ὡς ἂν εἴ ποθι πληγῆναι συμβαίη, μὴ εἰς δειλοψυχίαν αὐτοὺς ἐμβαίνειν

Φοινικίς.

 (fortè

(fortè ἐμβάλλειν) τὸ ἅμα ὁρώμενον, vt in Græcorum commentariis legitur. hoc eſt, Purpura indumentum Laconicum, cùm ad bellum proficiſcerentur, ſanguini concolor: ne, ſi quando vulnerari eós contigiſſet, ſanguinis aſpectus metum eis incuteret, Bayfius. Vide plura apud Suidam in φοινικίδα. Plutarchus in Bruto: Ante Bruti & Caſſij vallum (inquit) prælij ſignum erat propoſitum tunica phœnicea, φοινικοῦς χιτών. Et in Pompeio: Extemplò ante prætorium iuſſit proponi tunicam phœniceam. hoc enim Romanis pugnæ ſignum. Alibi coccinam appellat Plutarchus, quia idem ferè color, Bayfius. Plura de phœniceo colore, & deriuata inde vocabula, in Lexicis Græcorum leges: & in Euſtathij indice in Homerum: qui inter alia ex ilicis fructu puniceum colorem tingi ſcribit: id quod ad coccum pertinet. puniceus verò propriè purpureus eſt, à Phœnicibus purpuræ inuentoribus. Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν, Heſychius. Ἀλλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείρω, Idem.

Allix. Beudeon. Sarages. Embironum. Ephaptis.

Ἄλλιξ, χιτὼν χειριδωτὸς apud Euphorionem, Idem. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον ἢ τὸ πορφυροῦν Varinus. Polluci βεῦδος eſt χιτωνίσκος διαφανής. Ὁ δὲ σαράγης, Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών, Pollux. Ἐμβρένιον, μικρὸν καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον τεβεννικόν, Heſychius. Vtebantur & Græci equites eo genere veſtis, quàm ephaptidem appellat Athenæus in quinto, his verbis: Πάντες οἱ πεπερονημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωωτάς: hoc eſt, belluatas ephaptidas, Bayfius. Polluci lib. 4. cap. 18. ephaptis genus eſt veſtis tragicæ: συρερμμάτιόν τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν: ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, ſericóue purpureo, quod propter tenuitatem facilè manibus conuoluebatur. Lenones & ſcortorum matres in tragœdiis, ταινίδιόν τι πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσι, Pollux.

Lectus purpurei operis, &c.

Regis Perſarum veſtis purpurea, accipitribus aureis diſtincta erat, Cælius Rhod. Cùm in eborato lecto ac purpurei operis toto cubare videas ægrotum, Nonius. Ἔστι δ' εἰπεῖν περὶ κλίνης ἢ στρωμνῆς, ἀνθοῦσα, εὔχρως, εὐανθὴς πολυανθὴς, ποικίλη, πορφυρᾶ, ἁλουργίς, ἁλιπόρφυρος, περσεῖος, ὑσγινοβαφὴς, ἰοειδὴς, ὑποπόρφυρος, πολυπόρφυρος, πορφυρομιγὴς, καὶ κατὰ Ξενοφῶντα ὁλοπόρφυρος, Pollux 10. 9. Conchyliatis Cn. Pompei periſtromatis ſeruorum in cellis lectos ſtratos videres, Cicero in Antonium. Τάπησι πορφυρέοισιν Iliados A. Piſcatus

Oues.

eſt rete aurato, purpura coccóque funibus nexis, Suetonius de Nerone. Vidimus iam & viuentium ouium vellera purpura, cocco, conchylio, ſeſquilibris infecta, velut illa ſic naſci cogente luxuria, Plinius. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti Murice*, Vergilius 4. Æglo.

Spongia.

Spongiæ quas aliqui mares exiſtimauêre, tenui fiſtula ſpiſſioresq;, tinguntur in deliciis aliquando & purpura, Plinius.

Prouerbia. Purpura iuxta purpuram.

h. Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα: Id eſt, Purpura ad *(vel, iuxta)* purpuram diiudicanda eſt. Certiſſimum iudicium ex collatione naſcitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit hoc adagio vti quoties negabimus infantiam aut inſcitiam doctorum plenè deprehendi, niſi cum eloquentium & eruditorum ſcriptis conferantur. Etenim ſi vel Saluſtium conferas cum Cicerone, iam velut obmuteſcit ille, alioqui per ſe diſertiſſimus. Meminit & Iſocrates in oratione Panath. Ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα *(fortè ἕτερον)* παραδεικνύοντες. id eſt, Sed quemadmodum purpuram & aurum conſideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes. De conferenda purpura locum ex Aureliano Fl. Vopiſci adſcribam. Meminiſtis (inquit) fuiſſe in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue, purpureum, laneſtre: ad quod cùm matronæ atq; ipſe Aurelianus iungeret purpuras ſuas, cineris ſpecie decolorari videbantur cæteræ diuini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Perſarum ab Indis interioribus ſumptum, Aureliano dediſſe perhibetur, ſcribens: Sume purpuram qualis apud nos eſt. Nam poſteà diligentiſſimè & Aurelianus, & Probus, & proximè Diocletianus miſſis diligentiſſimis confectoribus, requiſiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt.

Sandix Indica.

Dicitur enim ſandix Indica talem purpuram facere, ſi curetur. Alluſit huc Quintilianus lib. 12. capite De generibus dicendi, agens de dictione quæ quòd mediocris eſt, per ſe habet admirationem: ſed admotis iis quæ ſunt eximia, deſinit eſſe admirationi. Habet (inquit) admirationem, neque immeritò: nam ne illud quidem facilè eſt. ſed euaneſcunt hæc atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, citra purpuras placet: at ſi contuleris, etiam lacernæ conſpectu melioris obruitur, ut Ouidius ait, Eraſmus Roterod. Athenæus libro 3. Dipnoſophiſtarum Apollodorum ſcribit prouerbium λιχνότερα

Purpura voracior.

(λιχνότερος) τῶν πορφυρῶν, id eſt, Edacior aut Voracior purpuris, Sophroni vſurpatum interpretari: ídq; ductum exiſtimare vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit velut ad ſeſe rapit, ſuóque colore res vicinas inficit, addítque lucem: vel ab animante ipſo. de cuius voracitate Plinius: Lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ paſcitur deuorãdo reliqua conchylia. tanta duritia aculeo eſt. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in ſuum compendium vertunt. Fortaſſè duriùs, ſed non ineleganter, accommodabitur ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiſcum ſuum: & quocunque ſe conferunt, abradunt aliquid, Idem Eraſmus. Sed λίχνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem, aut helluonem: quàm exquiſiti delicatíque liguritorem & catillonem ſignificare videtur: quod non animaduertit Eraſmus.

Tinctura Sardonica.

Βάμμα Σαρδωνικόν: id eſt, Tinctura Sardonica, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ. per iocum autem transfertur ad eum qui pudeſit, aut qui ob plagas ſanguine tingitur. Sardo enim inſula ingens eſt oppoſita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ laudatiſſimæque fiebant, (ex Suida in Σαρδώ.) Ariſtophanes in Pace: Ἦν ἐκεῖνός φησιν εἶ) βάμμα Σαρδινιακόν. id eſt, Quam ille prædicat coloris eſſe Sardiniaci. Idem in Acharnenſibus: Ἵνα μὴ σε βάψω βάμμα Σαρδινιακόν. id eſt, Ne te linam colore Sardiniaco, Eraſmus Rot. Sed pro Σαρδωνιακόν, vt in contextu Acharnenſium legitur, repono Σαρδιανικόν, vt Scholiaſtes & Suidas rectè legunt. ſic etiam carmen meliùs conſtabit, & ſimiliter in Pace, (vbi & in textu & in Scholiis Σαρδιανικόν rectè ſcribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, poſſeſſiuum, authore Stephano. ab inſula autem quę Græcis Σαρδῶ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardôus, & Sardonicus probè deriuantur apud eundem Stephanum: ſed horum nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cùm verſus quinque ſyllabarum dictionem poſtulent. Quamobrem Eraſmus nec Σαρδωνικὸν nec Σαρδινιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoque in Σαρδὼ, habet βάμμα Σαρδωνικόν. Ariſtophanis Scholiaſtes Sardianicam interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) inſula vna è ſeptem: ſtadiis L X. diſtat à Corſica. in ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id eſt, excellentes (non variæ, vt Eraſmus vertit,) & præcipui fulgoris. Vel *(Sardianicam dixit)* quia in Sardo Lydiæ (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fœminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδώ.) dicendum igitur

εἰς τὰς

εἰς τὰς Σάρδεις, id eſt Sardibus. ſic & Heſychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Inſinuat autem: niſi verum dicat, flagris ad ſanguinem vſque cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes ſcribit, Sardibus venundari ſolita fuiſſe veſtimenta Perſica. Chorus ruſticorum in Pace Ariſtophanis inquit, ſe malle domi deliciis ſuis ruralibus frui, quàm in militia videre ταξίαρχον

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ:
Ἥν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικόν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυὼν
Τοὺς λόφους σείων. vbi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam. alij verò veſtimenta (περιβλήματα) coccini coloris. talibus enim vtebantur in præliis Lacedæmonij, ne ſanguinem fluentem viderent propter ſimilitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur. eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. hîc verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poëtæ cuiuſdam, fortè Ariſtophanis hos verſus citat: ----Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται, Μὴ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς φοινικίδα, ἀντὶ τοῦ μὴ ἐχεῖ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. *Tinctura Cyzicena.*

Tinctura Cyzicena (inquit Eraſmus) dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebatúrque in eos qui metu quippiam indecore facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati ſunt timiditatis & molliciei. Recenſetur in Plutarchi Collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob molliciem notatos, quòd Iones eſſent. Eadem ferè Ariſtophanis interpres, Stephanus addit, eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille, non ſatis apertè. Non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura, ſed de mollicie & præpoſtera Venere imprimis, vt paulò antè ex Ariſtophanis Scholiaſte citauimus: aut de eo fortaſſis ſcelere quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidem parcit, de quo plura leges in Miſcellaneis Brodæi 2.21. & in Chiliadibus Eraſmi, prouerbio Phicidiſſare, φικιδίζειν, quod corruptum eſt pro φοινικίζειν. Βάμμα Κυζικηνόν, τὴν ἀκάθαρτον ἀσχημοσύνην Ἀττικοὶ λέγουσι, Suidas. Stephanus addit Cyzicenos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus, Eraſmus. Mihi aliud dicere Stephanus videtur in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherroneſum. Inde (inquit) gentile fit Cyzicenus, poſſeſſiuum Cyzicenicus. quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo vtuntur aliqui: ſicut Τυρσηνοί, pro Τυρρηνικοί, οἱ χαλεποί, διὰ τὸ λῃΐζεσθαι τοὺς Τυρρηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, ſed ſimpliciter Tyrrhenos interpretari, infeſtos aliis & prædones homines, &c. Solent autem (addit mox Eraſmus) tincturæ inſignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδιανικόν. Ego verò Syracuſiam tincturam purpurámue apud authores nullam laudati reperio: & deceptus mihi videtur Eraſmus inde quod Heſychius ſcripſit: Βάμβα (*melius* βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιοι (non Συρακούσιον.) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita ſunt. Embamma Græcis communiter intinctum ſignificat, hoc eſt, liquorem in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc ſua dialecto Syracuſani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam veſtium tincturam. Sed reliqua Eraſmi in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad purpuram faciunt. Eſt (inquit) æſtimatio tumórque conſequens hominum vitam, veluti tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur. Et notum eſt illud Ennianum apud A. Gellium: Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto. Addam quod eſt apud Herodotum libro 4. Quùm Æthiopum rex conſpexiſſet à rege Perſarum miſſam veſtem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam quùm ab ichthyophagis didiciſſet: Δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα. id eſt, Non ſolùm ait homines eſſe ſubdolos, ſed & veſtes illorum eſſe doloſas. Prouerbium perelegans vſurpari à Græcis animaduerto, Extrà leucoparyphus, intus verò holoporphyrus: in eum qui veſtibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id eſt, animo luxu diffluat. Sumptum id ex hiſtoria: quùm Antipatrum quidam laudibus efferret: quòd eſſet apprimè frugi, ac auſterus, & victu præparcus Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος, Cælius. ex quo (& Polluce) de paryphis veſtimentis, aut intertextis virgis, ſcripſimus ſuprà in e. Tanquam euparyphus ex comœdia, Ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in Sympoſiacis prouerbiali figura dixit, hominem ſignificans magnificè veſtitum. nam huiuſmodi finguntur in comœdiis milites glorioſi. quorum inſigne eſt chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: Τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι, &c. Eraſmus Rot. *Tinctura Cyzicena. Extrà leucoparyphus, &c. Euparyphus ex comœdia.*

Pyruntes, Πυροῦντες, Mneſitheo apud Athenæum libro 8. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi ſunt, qui in rapidiſſimis fluuiis verſantur, (οἱ ἐν τοῖς ὀξυτάτοις τῶν ποταμῶν ὄντες, οἵ τε πυροῦντες. malim ὡς οἱ πυροῦντες,) vt pyrûntes. Hi enim non gignuntur niſi in rapidis & gelidis fluuiis, & faciliùs quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur. Apparet autem rectum ſingularem huius piſcis eſſe πυρόεις. Conîicio autem ſentire eum de trutis vulgò dictis, qui in frigidis tantùm rapidíſque fluuiis aut riuis degunt: & præ cæteris pleriſque ſalubres exiſtimantur vulgò, & propter maculas rubicundas πυροῦντες, quaſi igniti vel ardentes, dici merentur. Aliud quidem nomen earum Græcum aut Latinum ignoramus. Et Germanica vox Foren ad pyrûnta accedit, p. in f. mutato. Sed de trutis diuerſis in T. elemento plura dabimus: & quaſdam non maculis tantùm foris, ſed carne etiam tota intus rubere indicabimus.

DE AQVATILIBVS QVORVM AB R. ELEMENTO NOMENCLATVRÆ INCHOANTVR.

DE RAIIS RONDELETII, BELLONII, ET NOSTRA SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTUR.

Ex Rondeletio.

De Raiis & earum diuiſione.
De Raia læui.
De Raia oxyrhyncho.
De Raia oculata & læui.
De Raia oculata & aſpera.
De Raia clauata.
De Raia ſpinoſa.
De Raia fullonica.
De Raiarum fœcunditate & earum ouis.
De Raia vndulata ſiue cinerea.
De Raia alia oxyrhyncho.
De Raia aſteria.
De Raia aſteria aſpera.
De altera ſpecie Raiæ clauatæ.
De Raia aſpera.
De Raia aſperrima.

Ex Bellonio.

De Raiis multorum generum.
De læui Raia.
De Raia propriè dicta, quæ Rondeletij Clauata prima eſt.
De Raiis aſteriis.

Corollaria.

I. De Raiis ſimpliciter & in genere
II. De Raiis diuerſis.

DE RAIIS, ET EARVM DIVISIONE RONDELETIUS.

Raiarum fœcunditas & copia, eiusq; cauſa. MARE ITA raiis abundat, vt terra ſpinis, tribulis, rhamnis. Quod mirum nonnullis videri poſſet, cùm raia vnum duntaxat, aut ſummùm duo oua, eámque ob cauſam, vnicum duósve fœtus ſemel edat. quod etſi verum ſit, raias tamen inter cartilaginea omnia fœcundiſſimas eſſe poſteà docebimus. quæ nō ſolùm magni raiarum prouentus cauſa eſt (nam plurimi alij piſces numeroſiùs fœtificant, quorum longè maior eſt quàm raiarum raritas) ſed etiam quòd raiarum fœtus à paucis aliis deuorari poſſit. Longè verò magis improbanda eſt, & impia iudicanda eorum ſententia, qui naturam tanquam nouercam accuſant, quæ plura fera, aſpera, noxiáque produxerit: quàm cicura, iucunda, vtilia, cùm contrà nihil temerè, nihil ſine ſumma ratione, à Deo opt. max. omnium bonorum authore ſit creatum. *Eadem aliis noxia, aliis vtilia.* Vt, ne à rebus marinis recedamus, pulices maris, œſtri, pediculíque aliis piſcibus maximè ſunt moleſti: at quibusdam ſunt iucundiſſimi: nam hepatus iſtis lubentiſſimè veſcitur. ſcolopendra venenata eſt, at acui gratiſſimo eſt alimento. lepus marinus lætalis eſt nobis, at mullo cibus eſt innoxius & delicatus. *Raiarum vſus.* Et ne ſingula perſequamur, raiæ quædam totius corporis, omnes caudæ aculeis horrent, aſpectu ipſo deformes ſunt: tamen ruſticis iisq; qui corpus graui labore fatigant in cibo ſunt vtiles, plurimúmq; nutriunt. Fel earundem oculorum cicatricibus & ſuffuſionibus curandis prodeſt.

A Raiæ ſunt inter planos cartilagineos notiſſimæ, maximéque variæ. De iis primùm vniuersè quædam dicemus, earúmque ſpecies partiemur: deinde eas ſigillatim explicabimus. Βάτος καὶ βατὶς à Græcis raia dicitur, à rubi quem βάτον vocant ſimilitudine. Quemadmodum enim ſpinoſus eſt aculeatúsque rubus: ita Raia omnis aculeis aſpera, non quidem toto corpore: ſunt enim λειόβατοι, id eſt, læues raiæ, quibus nulli ſunt in corpore aculei. ſed ſiue lęues ſint raię ſiue aſperę, omnes vncos aculeos in cauda geſtant, ſicuti in rubo, cynosbato, & roſis cernuntur. Latini nulla habita Græcæ etymologiæ ratione raiam vocauerunt, veluti τρυγόνα paſtinacam, Fuit qui aliquando mihi negârit raiæ vocabulum Latinum eſſe, præſertim cùm Plinius lib. 32. cap. 11. in piſcium catalogo eo minimè ſit vſus, ſed Græco. Box, Batis, Banchus, &c. *Ibidem cap. 7.* Et alio in loco bati fel dixerit, non raiæ. At latino nomine idem libro 9. cap. 24. vſus eſt. Planorum piſcium (inquit) alterum eſt genus, quod pro ſpinâ cartilaginem habet, raiæ, paſtinacæ, &c. Latini nominis etymum nullum reperi, niſi forte à radendo raiam dictam eſſe exiſtimes. *Batum & batidem non differre, niſi fortè ſexu.* Diſtinguunt nonnulli βάτον καὶ βατίδα, vt hæc fœmina ſit, ille mas. id annotauit qui nomina Græca quibus Latina reſpondent ex Gazæ interpretatione collegit, in fine librorum Ariſtotelis de animalibus. Ariſtoteles quidem libro 1. de hiſt. cap. 5. & libr. 2. cap. 13. lib. 6. cap 10. βάτου nomine ſæpiùs vſus eſt, vno verò loco βατίδος: Τὰ μὲν οὖν σελάχια καὶ βατίδες ἔχουσι τὰ ὀστρακώδη, &c. Et reuera quibus in locis Ariſtoteles βάτου nomen ponit, de his loquitur quæ tam ad marem quàm ad fœminam ſpectant, de branchiis, de pinnis, de coitu: quùm verò de eo quod fœminæ tantùm proprium eſt, βατίδα dixit, vt non vana mihi nominum differentia hæc eſſe videatur. Poſſet eadem etiam Grammaticorum authoritate confirmari, qui βατίδα hollioris piſcis genus eſſe ſcribunt, vnde βατιδοσκόποι dicantur ὀψοφάγοι & gulones, authore Cælio Rhodigino: *Lib. 13. cap. 1.* vt, quoniam fœmina in omni genere humidiore mollioréque ſit carne quàm mas, βατὶς raia fœmina propriè dicatur. Athenæus libro ſeptimo, βατίδα καὶ βάτον etiam diſtinxiſſe videtur, ſed locus is adeò corruptus eſt, vt nihil inde certi elici poſſit.

In hoc omnes conſentiunt, raias cartilagineos eſſe planóſque piſces, cauda aſpera, ſine pinnis quibus natent, latitudine enim ſua natanr. Ariſtoteles libro 6. de hiſtor. animal. cap. 10. Τῶν δὲ σελαχῶν, ἔνια μὲν οὐκ ἔχει πτερύγια, οἷον τὰ πλατέα, καὶ κερκοφόρα, ὥσπερ βάτος καὶ τρυγών, ἀλλ' αὐτοῖς νεῖ τοῖς πλάτεσι. Cartilaginei quoque generis aliqua pinnis carent, videlicet quæ plana ſunt, & caudam habent, vt raia, paſtinaca, ſuáque ipſa latitudine natant. Neque eſt quod quis mox ſequente ſententia, ab hac opinione abducatur: Βάτος δὲ ἔχει, καὶ ὅσα τὸ πλάτος μὴ ἔχει ἀπολελεπτυσμένον. Locus enim manifeſtè mendoſus eſt, legendúmq; βάτραχος pro βάτος. Idem error in codices Latinos irrepſit. Raiam tamen habere pinnas videmus, & quæcunq; ſuam latitudinem non colligunr in mucronem. Legendum verò ranam autem, &c. Rana enim piſcatrix & ſquatina, quamuis cartilaginei ſint planíque piſces, tamen pinnas habent ad natandum, nec ſola ſua latitudine natant eodem Ariſtotele authore: Οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀντὶ τῶν πτερυγίων τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσι: ἡ δὲ ῥίνη καὶ βάτραχος τὰ ἐν τῷ πρανεῖ κάτω, (ἔχουσι,) διὰ τὸ πλάτος τῶν ἄνω. Raia & ſimiles, pro pinnis extrema ſui corporis latitudine natanr. Squatina verò & rana pinnas lateribus accommodatas infrà gerunt propter amplitudinem partis ſuperioris. Sed rurſus locus proximè citatus mendo non caret: nam pro ἡ δὲ ῥίνη καὶ βάτραχος, legitur in impreſſis Græcis codicibus ἡ δὲ νάρκη, non rectè, cùm mox Ariſtoteles τῇ νάρκῃ, id eſt, torpedini, alias pinnas tribuat ſcilicet iuxta caudam. Quæ cùm de ſquatina & torpedine dicetur, clariora fient. Gaza vel meliore vſus codice, vel re diligentiùs conſiderata, non torpedinem, ſed ſquatinam conuertit. eius enim interpretationem adſcripſimus. Conſtat igitur raiam pinnis natandi cauſa à natura donatam non fuiſſe. Nam quæ in caudis raiarum pinnulæ ſunt, non natandi ſed dirigendi itineris cauſa datæ ſunt: pinnas verò eas duntaxat appellat Ariſtoteles, quibus piſces natando corpus impellunt, quemadmodum in paſtinaca priùs annotauimus. Omnibus raiis membranula, quæ nebula vocatur, oculis obtenditur. Iuxta oculos foramina ſunt ampla, ad oris intima vsque patentia, quibus operculum interiore parte à natura additum eſt: quæ foramina ore aperto dilatantur, clauſo ore magna ex parte occluduntur: neque enim, maximè in mortuis raiis ab operculo tota obturantur. Foramina alia pro naribus omnes ante oris rictum obtinuerunt. Harum aliæ dentes habent, aliæ minimè, ſed horum vice os aſperum rugoſúmque. Branchias detectas in ſupina parte eodem ſitu ordinéque omnes habenr. Aculeis variè à ſeſe differunt. Aliæ in prona ſupináque parte aculeis armatæ ſunt, aliæ in prona rantùm, aliæ in roſtri ſupina parte: aliæ in nulla parte præterquam in cauda: quorum ea eſt diuerſitas, vt in aliis triplici ordine diſpoſiti ſint, in aliis ſimplici. Prætereà ipſorum aculeorum plures ſunt differentiæ. Sunt quidam molles & imbecilli, pilorum vel lanuginis modo: nonnulli paulò validiores, alij robuſtiſſimi ex oſſea planè ſubſtantia. Rurſus alij longi & tenues, alij parui & vix ſupra cutem extantes, alij medio modo ſe habent: omnes ferè ad caudam ſpectant, longi fere ad capur.

B
De pinnis raiarum.
Lib. 4. de partib. anim. cap. 13.
Pinna in cauda paſtinaca.
Nebula oculis obtenſa.
Foramina iuxta oculos.
Alia pro naribus.
Branchiæ.
Ab aculeis differentiæ.

Partibus quibusdam internis differunr: in quibusdam hepar magis rubeſcit, in aliis flaueſcir magis. In hepate omnium fellis eſt veſica. In ventriculi plexu ſplen ſitus eſt. Inteſtina craſſa: in ecphyſi, & recti inteſtini extremo anguſta. Cætera in ſingulorum deſcriptionibus exponentur.

Interiora.

Nunc de raiarum generibus, quas antiqui vel differentiis aliquot neglectis, vel fortaſsè nominibus deſtituti, in tria tantùm partiebantur, raiam ſcilicet ſimpliciter dictam, raiam læuem, & aſteriam. Nos diligentiùs clarioris doctrinæ gratia, in multò plures ſpecies diſtribuemus. Raiam igitur primùm in læuem & aſperam diuidimus: deinde in raiam ſtellulis notatam, & iis carenrem. ſunt enim & læues & aſperæ ſtellulis variæ, aliæ minimè. Aſperarum aliæ tactum modicè ſolùm vellicante lanugine: aliæ aculeis robuſtis, ſed raris, aliæ aculeis robuſtiſſimis & denſiſſimis aſperantur. Rurſus earum quæ ſtellulis notantur, aliæ binas duntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circumiectos circulos habent, vt in buglossi & turpedinis ſpecie. Harum nonnullæ rotundæ, ſtellíſque pictis ſimiles notas multas habent, quædam albis nigriſq; prona parte conſperſæ ſunr. Sed priuſquam ſingulas explicemus, de earum fœcunditate & generatione dicemus.

Raiarum genera.

DE RAIARVM FOECVNDITATE ET EARVM ouis, Rondeletius.

ABSVRDVM hic minimè fuerit cauſam reddere, cur tam fœcundas raias eſſe dixerimus. Non enim ſolùm

ſolùm magnus eſt raiarum prouentus, quia vix piſcis vllus ſit tam lato oris rictu, lamia excepta, qui raiam deuorare poſſit: vel quia ob totius corporis, vel certè caudæ aculeos reliqui piſces ab his abſtineant. neque verò ad id Ariſtotelis autoritate confirmandum vtimur. Raia inter cartilagineos fœtificat numeroſiùs: verùm quia facilè pereunt: hinc efficitur vt appareant paucæ. nam neq; raia hoc loco legendum, ſed rana. Græci enim codices *βάτραχον* habent non *βάτον*. neque paucæ raiæ apparent, ſed in oceano & in mari mediterraneo plurimæ. Sed alia eſt certior fœcunditatis cauſa, quæ non facilè ab omnibus intelligatur, niſi raias grauidas aliquando diſſecuerint, & diligentiùs contemplati fuerint. De raiarum ouo hæc Ariſtoteles: *Τὰ μὲν οὖν σκύλια καὶ αἱ βατίδες ἴσχουσι τὰ ὀστρακώδη, ἐν οἷς ἐγγίνεται ᾠοειδὴς ὑγρότης: τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ὀστράκου, ὅμοιον ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις: καὶ πόροι τριχώδεις ἐγγίνονται τοῖς ὀστράκοις. τοῖς μὲν οὖν σκυλίοις, οὓς καλοῦσί τινες νεβρίους γαλεοὺς, ὅταν περιρραγῇ καὶ ἐμπέσῃ* (*ἐκπέσῃ* fortè) *τὸ ὄστρακον, γίνονται οἱ νεοττοί: ταῖς δὲ βατίσιν, ὅταν ἐκτέκωσι τοῦ ὀστράκου περιρραγέντος, ἐξέρχεται ὁ νεοττός.* Caniculæ & raiæ teſtacea quædam gerunt, in quibus humor ad oui ſimilitudinem conſiſtit. figura eius teſtæ ſimilis tibiarum ligulis eſt: meatúſque fiunt capillamentorum ſpecie in teſtis. Caniculis quidem quas nonnulli nebrios (*nebrias*) galeos vocant, fœtus rupta dilapſáque teſta proueniunt: raiis cùm pepererint, rupta teſta excluditur fœtus: (*Non video quomodo aliter caniculæ, aliter raiæ pariant: vtræque enim teſtaceo illo receptaculo rupto catulos emittunt.*) De caniculis & earum ouo, partúque, ſuo loco dictum eſt. Nunc de raiis tantùm, Iis teſtaceum ouum vnicum tribuit Ariſtoteles, quale reuerà habent. Fætum igitur vnicum aut ſummùm duos vno partu edunt, quod verum eſt: ſed præter ouum teſtaceum quod hîc depingendū curaui, aut duo, quæ perfecta in inferiore vuluæ parte cernuntur, ex diſſectione comperi permulta alia, & ferè infinita in ſuperiore vuluæ parte haberi, quæ tempore perficiuntur, ex quibus ſæpiùs iteratis partubus, fœtus excluduntur. Atq; hæc fœcunditatis cauſa eſt eadem quæ in gallinis, vt quotidiè experimur: quæ vnicum ouum vnico partu ponunt, cùm plurima alia in vtero geſtent, quorum ſingula poſteà, vt priùs abſoluta fuerint ita priùs eduntur. Hæc de raiarum fœcunditate. Nunc vt pictura, ita oratione earundem oua repræſentemus. Oua qualia in præfixa capiti pictura ſuperiore loco ſpectantur, ſine teſta primùm concipiuntur, in ſuperiore vuluæ parte, quorum alia gallinę ouorum magnitudinem æquant, alia his minora ſunt, quædam vix ciceris ſunt magnitudine. Equidem plura centenis aliquando in raiis ſingulis numeraui. Ex his quæ à perfectione propiùs abſunt, in inferiorem vuluæ partem demiſſa, teſta operiuntur, in qua albumen & vitellus continentur: quemadmodum in gallinarum & auium aliarum ouis primùm conformatis, quæ tum vitello ſolo videntur conſtare, cùm tamen poſteà albumen à vitello ſecernatur. Quam rem cùm vehementiùs admirarer, cauſámque eius ſollicitè inueſtigarem, oua gallinarum recens formata, in quibus ne veſtigium quidem albuminis apparebat, coxi, tum caloris vi (cuius proprium eſt quæ eiuſdem ſunt generis congregare & cogere, quæ diuerſi diſſipare, & diſcutere) candidum à luteo ſecretum vidi. Quamobrem initio quidem vtrumque commiſtum eſt & confuſum, ſed paulatim calor magis ac magis vires ſuas exerens, ſeparat, & ex craſſiore parte indurata, teſta circundat. Tale eſt igitur in teſta ſua raiarum ouum, quale gallinarum, & auium initio. Teſta verò ouum ſuum concludens ſub pictura ouorum teſta nudatorum expreſſa, quæ à figura puluinar à quibuſdam hodiè vocatur, quadrati forma eſt, demptis angulorum appendicibus, quæ variæ ſunt. Vnius enim lateris appendices longiores ſunt, ſimiles foliis gladioli herbæ: alterius breuiores, latiores, replicatæ, quibus vndique ſummotis, laterum anguli tibiarum ligulis ſimiles ſunt, vt ſcribit Ariſtoteles. Qua de re plura, & (ni fallor) notatu digniſſima, quùm de caniculis diceremus. Teſtaceum ouum (*Sic & oua ſingula nominare videtur, quæ vna communi ceu teſta continentur: & ipſam quoq; continentem teſtam*) raiarum à canicularum ouo differt: illarum enim magis fuſcum eſt, harum magis flauum, appendices graciliores, lyræ fidibus ſimiles. His expoſitis, nunc ſingulas raiarum differentias perſequamur.

Lib.6. de hiſt. cap.17.

Lib.6. de hiſt. cap.10.

DE RAIA LÆVI, RONDELETIVS.

A DICITVR à Græcis *λειόβατος*, à Latinis raia læuis, ab Hiſpanis Liuda, à cute læui & pellucida. Sunt qui raſam vocent à glabra cute. Noſtri non à cutis læuitate, ſed à colore fumat & fumado appellant. Sunt enim colore fuſco, quem enfumat vocamus: quòd eo colore ſint quæ fumigantur, priuſquam maximè denigrentur.

Eſt igitur

Eſt igitur raia læuis piſcis, planus cartilagineus, corpore tenui, & in ampliſſimas alas expanſo. Cute glabra læuíque, id eſt, ab aculeis nuda, præterquàm in locis prope oculos, quorum vterque aculeo munitus eſt: item excepta media dorſi linea, & cauda. In illa infixi ſunt aculei parui, raríque: in cauda tres aculeorum ordines, qui rariores tenuioréſque ſunt quàm in aliis generibus. In ſupina parte aliquot ſunt in os recurui, cibi, opinor, retinendi gratia. Roſtrum tenui cartilagine conſtat, & pellucida: mediæ eſt longitudinis. oculi in hac ſpecie vt in aliis omnibus, in prona parte, non ſurſum ſpectantes, vt in vranoſcopo, ſed ad latera. Nebula, hoc eſt, craſſa & alba tunica, (adnatam eſſe diceres,) à parte inferiore aſcendens fimbriata, vel in ambitu ſerrata, pupillam totam integit, dum pars digito comprimitur, de qua re plura quùm de caniculis ageremus. Poſt oculos foramina ſunt, ita ampla, vt in ea digitus minimus immitti poſſit, de quibus antè dictum eſt. Os in ſupina parte, & multùm infrà: quam ob cauſam non niſi reſupinata raia cibum capere poteſt. Os latum eſt: oſſibus aſperis pro dentibus munitum, foramina pro naribus ante os ſita. In eadem parte branchiæ vtrinque, ad aquam cum cibo hauſtam, quæq; prima palari foramina effugit, reiiciendam. Branchias ſequitur cartilago, cui innixum diaphragma hæret, ad branchias cum corde, à ventriculo, hepate, aliíſque nutritioni deſtinatis partibus ſecernendas. Rima pro podice eſt, pudendo muliebri non abſimilis. Alæ vtrinque expanſæ tenues ſunt, prona parte nigricant, vt & cauda, dempta quadam parte candida: ſic etiam tota ſupina pars alba eſt. Ventriculus huic generi paruus eſt, ecphyſis gracilis & dura. Inteſtina breuia, ſed craſſa: hepar rubeſcit, in quo fel latet. B

Raiæ omnes odorem ferinum, & marinum quendam fœtorem recipiunt, qui in diutiùs ſeruatis ferè euaneſcit. Quare Lutetiæ meliores ſunt raiæ quàm Rhotomagi, & Lugduni quàm Maſſiliæ: longa enim vectura teneréſcunt, & ſuauiores efficiuntur. Rectè igitur Athenæus libro 8. Ὁ δὲ λειόβατος, δυσκοιλιώτερος καὶ βρωμώδης: id eſt, læuis raia aluo difficilior eſt, & virus olet: nec mirum cùm carniuora ſit, & in cœnoſis locis, litoribúſque viuat, teſte Oppiano lib. 1. ἁλιευτικῶν *(qui hoc de raia ſimpliciter ſcribit.)* Galenus in libello de Attenuante victu torpedines & paſtinacas præfert. Sola, inquit, cartilagineorum, torpedo & paſtinaca laudantur. Quæ mollicie carnis torpedinum & paſtinacarum inductus ſcripſit, cùm tamen mollities illa, ſumma cum in ſuauitate coniuncta ſit. Idem libro 3. de aliment. facult. Raia læuis, raia, ſquatina, omniáq; eiuſmodi duriora ſunt, & cócoctu difficiliora, alimenti copioſioris quàm torpedo vel paſtinaca. Raia omnis hyeme minùs inſuauiter olet, & melior eſt, quamobrem Archeſtratus (opſonatorum omnium facilè princeps) hyeme edendam eſſe etiam atque etiam monet, elixam cum caſeo & ſilphio: quia pinguis non ſit, vt nec alij quidam marini fœtus. hæc enim ſunt quæ ſequentibus verſibus exprimit: F (C)

Καὶ βατίδ᾽ ἑφθὴν ἔσθιέ μοι χειμῶνος ἐν ὥρῃ, Καὶ (fortè σὺν) ταύτῃ τυρὸν καὶ σίλφιον. ἄττα δ᾽ ὅσ᾽ ἄρα
Μὴ πίειραν ἔχει πόντου τέκνα τῶν δὲ τρόπῳ χρὴ Σκευάζειν. ἤδη σοὶ ἐγὼ τάδε δεύτερον αὐδῶ.

Hodiè elixa raia omnis ex aceto editur. Hepar maximè delicatum habetur, quod alij ex aceto tantùm comedunt, alij primùm elixum, deinde in ſartagine frixum aceto vel oxalidis ſucco cum pipere condiunt. Apud nos raiæ non ſunt in pretio. Galli qui duris, & firmioris carnis piſcibus delectantur, longè magis probant. ex quibus nonnulli cùm me aliquando in conuiuio de ſucco ſubſtantiáve raiarum interrogaſſent, reſpondi idem quod Dorion tibicen apud Athenæum, φάσκοντός τινος ἀγαθὸν εἶναι ἰχθὺν βατίδα, ὥσπερ ἂν εἴ τις, ἔφη, ἑφθὸν τρίβωνα ἐσθίοι: id eſt, quùm quidam diceret raiam bonum eſſe piſcem, perinde ac ſi quis, inquit Dorion, pallium elixum comedat. Eſt enim carne dura, ſicca, exucca, quæque haud facilè in partes diuellatur, quapropter Dorion elixo pallio comparauit.

DE RAIA VNDVLATA SIVE CINEREA, *Rondeletius.*

Læuium & aſperarum raiarum genus multiplex eſſe, vtrarumq; ſpecies demonſtrabunt. Læuium ſpecies nunc exequimur. Eam igitur quam hîc exhibemus, à colore cineream, à maculis vndarum modo flexuoſis, vndulatam vocamus. Quidam coliart appellant. A

Raia eſt ex leuium genere, corpore minùs ad rhombi figuram accedente, quàm in reliquis raiis, ſed oui potiùs forma: corpus ab aculeis nudum, præterquam in linea dorſi: in qua pauci ſunt, parui, rari, circa oculos nonnulli. In cauda ſunt triplici ordine diſpoſiti, maiores & denſiores. In eadem pinnulæ duæ ſunt. Ore, oculis, foraminibus, branchiis, partibus internis, carnis duritie aliis ſimilis: ſed colore eſt cinereo, prona parte multis ſinuoſis lineis deſcripta. B (F)

DE RAIA OXYRHYNCHO MINORE, *Rondeletius.*

A ALTERA læuis raiæ ſpecies eſt,quam à roſtri longitudine & acumine raiam ὀξύρυγχον appello. Eadem de cauſa noſtri eleno *(id eſt, ſubulam)* vocant. Itali peroſa raſa, *(nam raiam aculeatam ſimpliciter peroſam vel petroſam nominant:)* alij ſot, alij gilioro.

B Corpore eſt maximo, maculis multis lentis ſpecie in parte prona notato, qua de cauſa à noſtris piſcatoribus lentillade dicitur. Ad oculos quatuor habet aculeos. In cauda tres eorum ordines, qui diuerſi ſunt, & inæquales: vt primus medij ordinis maior ſit ſecundo, tertius primo, quartus ſecundo reſpondet, & ſic deinceps, donec ad caudę pinnulas ventum ſit, circa quas aliter ſiti ſunt: vtrinq; enim per transuerſum recti ſunt, ad latera conuerſi, qui hos ſequuntur in cauda extremi in caput recuruantur. In ſupina parte roſtri, alij ſunt acutiores, alij in os recurui, ad capiendos vel retinendos piſces. Dentes habet, in os vergentes, ſquatinæ dentibus ſimiles, non in lateribus, ſed in medio maxillarum. Oculis, ore, foraminibus, caudæ

F pinnulis, aliisq; partibus & internis & externis ſuperioribus ſimilis. Carne eſt non æquè dura.

DE ALIA RAIA OXYRHYNCHO, MAIORE, *quam aliqui Bouem antiquorum eſſe putant, Rondeletius.*

Vide ſuprà in Boue ſcriptum Bellonij, & Corollarium noſtrum. Opinionem illorum, qui alteram ſpeciem Raiæ clauatæ bouem putarunt, inferiùs redarguet.

A RAIÆ ὀξυρύγχου ſpeciem aliam hîc ponimus à ſuperiore multùm diuerſam. dempta roſtri figura, à qua idem nomen cum ſuperiore ſortita eſt. nam inde ὀξύρυγχον appellamus, & lingua noſtra eleno, quæ vox ſubulam ſignificat, inſtrumentum cerdonum, quo ad perforandos calceos & ſuendos vtuntur, Gallicè

Bos. aleſne. Qualis enim eſt ſubula, id eſt, acuta, tenuis, latiuſcula, non rotunda, tale eſt huius roſtrum. Sunt qui bouem antiquorum eſſe putent, quòd in maximam molem accreſcat: quòd in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, vtpote qui mobiles eſſe videantur, quæ omnia Oppianus boui tribuit his verſibus: *(quorum ſententiam nos in Boue ſuprà, Elemento B. Latinè expreſſimus.)*

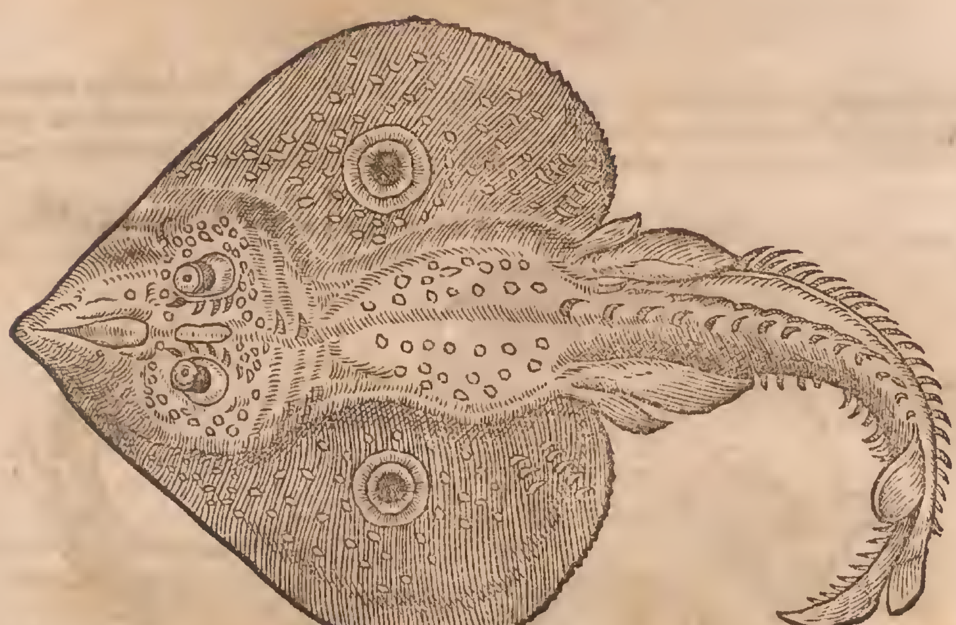
Ἔστι δέ τις πηλοῖσιν ἐφέστιος ὠμοφάγος βοῦς, Εὐρύτατος, πάντεσσι μετ' ἰχθύσιν. ἦ γάρ οἱ εὖρος
Πολλάκις ἑνδεκάπηχυ, δυωδεκάπηχύ τ' ἐτύχθη: Οὐτιδανὸς δ' ἐστὶ βίῃ, καὶ οἱ δέμας ἄμμορον ἀλκῆς,
Μαλθακόν: ἐν δέ οἱ εἰσὶν ἀείδελοι ἔνδον ὀδόντες, Βαιοί τ' οὐκ ἀλεγεινοί τε, &c.

His con-

His conſentit nonnullorum vulgaris appellatio : vaccam enim vocant , quidam ex noſtris à magnitudine
flaſſade *(Bellonius tradit Læuiraiam à Maſſilienſibus Flaſſadam vocari : Vaccam verò à Liguribus Bouem
ſuum quem ſeorſim deſcribit)* quæ vox ſtragulum lecti ſignificat. Vtut res iſta habeat , raia hæc proxi- B
mè deſcriptæ ſimilis eſt , alis quidem valdè amplis & extentis , ſed ipſo corporis trunco ſtrictiore , acu-
tioréque, dorſo longiore. Aculeos nullos omnino habet, præterquàm in cauda, in qua vnicus eſt eorum
ordo. Partibus cæteris ab aliis non differt.

Carne eſt molliore & ſuauiore, quàm cæteræ, maximè ſi non ſenuerit. Piſcatores has raias ſale con- F
dìtas in fumo & ſole exiccant, vulneribus multis priùs lateribus inflictis quo meliùs & celeriùs exiccen-
tur. Exiccatæ diu incorruptæ ſeruantur , tum ob humiditatem ſuperuacuam & excrementitiam à ſole
abſumptam , vt nullum ſit putredinis periculum , tum ob carnis ſubſtantiam glutinoſam & viſcidam.
Nam qui piſces carne nimiùm pingui, mollique ſunt, ſalituræ idonei non ſunt, quia in ea contabeſcunt &
diſſoluuntur.

DE RAIA OCVLATA ET LÆVI, RONDELETIVS.

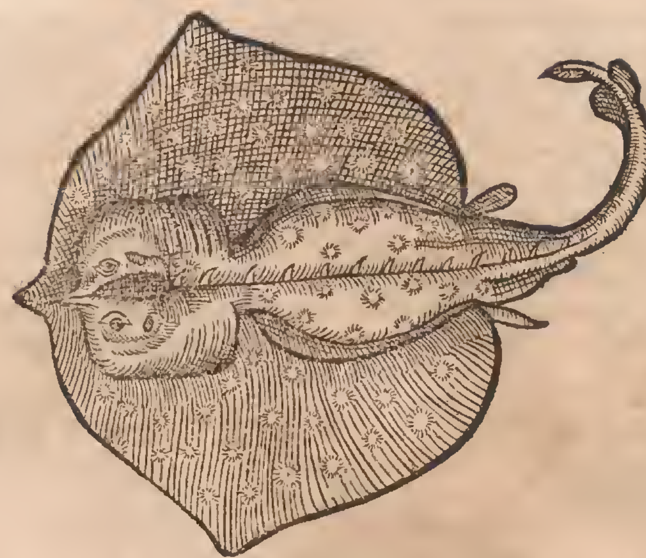
INTER læues etiam numeranda eſt ea, quæ à maculis, oculorum figuram referentibus, oculata à no- A
bis nuncupatur, à Pouincialibus mirallet , à ſpeculorum paruorum ſimilitudine : ea enim vox illis ſpecu-
lum paruum ſignificat : ſed quia maior eſt his maculis cum oculis ſimilitudo , quàm cum ſpeculis , malui-
mus vulgari neglecta appellatione oculatam nominare : medium enim cœruleum pupillam refert : circu-
lorum duorum, qui iridem conſtituunt, prior & internus , colore eſt nigro : externus flauo. Nonnulli *(vt
Gillius)* raiam hanc macularum cauſa aſteriam eſſe exiſtimauerunt : ſed cùm galeus aſterias ab Ariſtotele à *Quòd non ſit aſterias.*
maculis ſtellatim diſpoſitis nominatus ſit quales in iſta raia minimè ſunt, verùm in alia ſpecie maximè eui-
dentes & conſpicuæ : videor mihi hanc rectiùs oculatam nominaſſe: aliam à ſtellis manifeſtis, in toto cor-
pore ſparſis, Aſteriam. Præterea veterum aſterias tenerior eſt, boniq; ſucci: *(εὔχυλος nos εὐκοίλιος repoſui-* F
mus:) quod de hac, de qua nunc agimus, dici non poteſt.

Eſt igitur raia oculata ex læuium genere , aliis ſimilis , roſtro cartilagineo , pellucido : corpore fuſco, B
maculis obſcuris conſperſo. In vtroque latere magnam maculam habet, oculis ſimilem, vt diximus. Acu-
leos plures frequentioréſque habet, quàm ſuperiores duæ læues. Roſtri ſupina pars aſpera eſt. Circa ocu-
los aculei ſunt aliquot, poſt hos duo magni in dorſi linea, in cauda quinque horum ordines ſunt : medius
à caudæ principio incipiens, in priorem pinnulam terminatur : vtrinque duo minorum aculeorum ordi-
nes, reliqui duo latera caudæ occupant.

Carne eſt dura malíque ſucci. F

DE RAIA ASTERIA, RONDELETIVS.

RAIA aſterias cum oculatâ comparata veluti purpura cum purpura certiùs dignoſcetur. Illa ex læ- B
uium quoque genere eſt, rarior, ideóque multis minùs cognita. Corporis ſpecie ab omnibus primo aſpe-
ctu raiæ ſpecies eſſe iudicabitur : tamen ab aliis diſtinguetur aculeis, quos in dorſo habet, mox à capite in-
cipientes, & in priorem caudæ pinnulam deſinentes. Præter hos nulli alij ſunt in toto corpore. Dorſi pars
prona, alæq; expanſæ, ſtellulis perelleganter ſunt depictæ , à quibus aſteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis (A)
eſt & breuior in hac ſpecie quàm in reliquis. Caput primo generi paſtinacæ, quàm raiis aliis, ſimilius. eſt C
enim craſſius & latius. In alto mari & puriore aqua degit : ob id rarior eſt , & in litoribus minùs frequens. F
Quamobrem meliore eſt carne quàm reliquæ, ſcilicet molliore , teneriore , facilioris concoctionis , me- *Lib.8.*
lioríſque ſucci. Rectè igitur Athenæus : Ἡ δ᾽ ἀστερία βατὶς ἁπαλωτέρα καὶ εὔχυλος. Stellata raia tenerior eſt,
boníque ſucci. *(ego εὐκοίλιος lego, non εὔχυλος. vide in Corollario.)* Nec dubium eſt , quin ſaxatilibus ſubſti-
tui poſſit, torpe diniq; & paſtinacæ præferenda ſit, quas tamen Galenus raiis præfert.

A. Veram ſe dare aſteriam.

Hanc, quam capiti præfiximus, raiam aſteriam veterum eſſe, tum ex carnis ſubſtantia, tum ex maculis ſtellularum pictarum ſpecie, à quibus etiam galeus aſterias nominatus fuit comprobauimus: quibus plura adderem, niſi res meridianâ luce clarior foret, cùm nullus ſit, qui non ſtatim primo intuitu maculas pro ſtellulis agnoſcat.

DE RAIA OCVLATA ET ASPERA, RONDELETIVS.

B Læᴠɪᴠᴍ raiarum ſpecies executi ſumus, nùnc de aſperis dicemus: primùm de oculata aſpera, quæ oculatæ læui maculis ſimilis eſt, aculeis autem differt: quos in alis expanſis è regione macularum vtrinq; habet, alios in lateribus capitis vtrinque, alios in dorſo, alios in cauda maiores, validiores & frequentiores. Colore ab oculata læui non differt. Noli exiſtimare hanc ab illa ſexu tantùm differre. Nam in vtroque genere marem eſſe & fœminam ex lacte ouíſque comperi.

F Oculata aſpera carne eſt dura malíque ſucci.

DE RAIA ASTERIA ASPERA, RONdeletius.

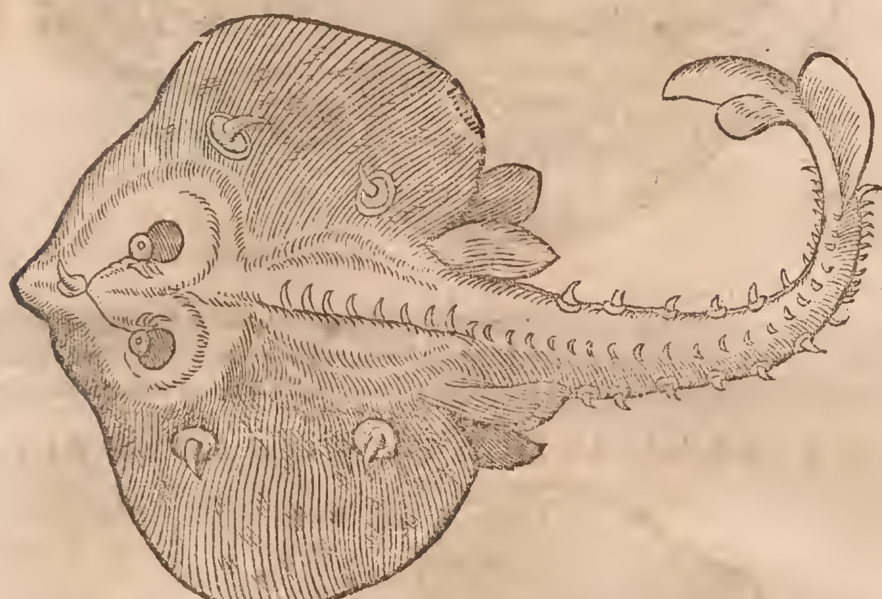

In raiis aſperis numerabitur aſterias alia ad læuis diſcrimen, aſpera nominata, quæ à Gallis raie eſtelée, ab Italis rometa vocatur. A

Aſterias igitur appellabitur à ſtellulis multis, quas habet in lateribus & caudæ principio depictas: aſpera ab aculeis plurimis, quibus tota horret. In oculorum interuallo multi ſunt breues, frequentes, peracuti: in medij dorſi linea, alij magni: in cauda tres magnorum ordines, aliis plurimis & minutioribus diſtincti. Infiniti ſunt alij huc illúcque ſine ordine toti corpori inſperſi. Pro dentibus oſſa dura & aſpera habet. Carne eſt dura ſiccáque. Huius generis ſpecies duæ eſſe videntur: vna, quæ ſtellulas habet, in medio albas, ſed quas ambit circulus ex nigris punctis conſtans, totumq; corpus aculeis horridum eſt: altera ſtellulas prorſus candidas cum multò paucioribus aculeis. B *Species duæ.*

DE RAIA CLAVATA, RONDELETIVS.

Hanc Bellonius facit Raiam propriè vel ſimpliciter dictam.

Raia clauata ab aculeorum magnitudine & ſimilitudine cum clauis æreis, ſiue ferreis: eadem de cauſa à Maſſilienſibus & noſtris clauelade vocatur. A Gallis raie bouclée: quia aculeos habet fibularum ſpecie. Ab Italis peroſa *(Oxyrhynchum minorem ſuprà dixit ab Italis peroſam raſam vocari)* ſiue petroſa. A

Corporis ſpecie reliquis ſimilis eſt, ſed roſtro breuiore, & minùs acuto, aculeis longè diſſimilibus & ſitu & figura. ij enim ex oſſibus rotundis extant, vnciq; ſunt. Horum vnus ſuperiorem & ferè extremam roſtri partem occupat: ſequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à ſe diſtantes: alij duo in medio corpore minùs à ſe disiuncti. His forma & magnitudine pares duo ad radicem pinnulæ prioris in cauda. In media dorſi linea, caudáque, aculei alij quales in cæteris raiis ordine locati ſunt vsque ad priorem caudæ pinnulam, hanc ſequitur vnicus duntaxat. In caudæ lateribus vtrinque ordo eſt vnus aculeorum maiorum clauorum ſiue fibularum ſpecie, ab initio caudæ ad medium eiuſdem tantùm, ne, vt opinor, tot magnis aculeis rigidior, commodè in omnem partem flecti non poſſet, tamen ne alicui caudæ parti arma deeſſent, maiorum aculeorum ordines ſequuntur parui alij, quales in cæteris raiis cernuntur. Vidi huius generis raias, quibus poſteriore tantùm parte corporis aculei illi magni eſſent, nulli verò parte anteriore: ſed horum ſitus diuerſus ſpeciem non mutat, cum alia omnia reſpondeant. B *Cauda.* *Species alia.*

Nec te decipiat eius, qui de aquatilibus nuper ſcripſit, pictura, in qua multa ſunt à veritate aliena: quod facilè iudicabit, qui illius deſcriptionem *(atqui non deſcribit eam Bellonius, notiorem eam eſſe dicens, quàm vt deſcriptionem requirat)* cum noſtra, & vtramq; cum ipſo piſce contulerit. *Contra Bellonij picturam.*

In hoc idem plurimùm fallitur, quòd cæteris omnibus delicatiorem eſſe affirmat, cùm contrà duriore ſit carne, cuius rei iudicium faciat ſenſus ipſe. Sed ad alias partes referatur oratio. *F. Contra Bellonium.*

Hepat flaueſcens in duas partes ſectum eſt, in quo veſica fel aqueum & tenue continens latet, illud pro delicatiſſimo cibo habetur, pingue eſt: ideò in oleum reſolui poteſt, contra affectus hepatis vtile. emollit enim citra magnam caliditatem: fel aduerſus ſuffuſiones prodeſt. B G

Poſſet hæc raiarum ſpecies aquila antiquorum exiſtimari (nihil enim hîc affirmo:) colore enim nigricante eſt. incurui aculei vncis vnguibus reſpondent; alas valdè expanſas habet veluti aquila. Præterea in genere cartilagineorum & planorum numerarunt antiqui. Plinius: Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, raiæ, paſtinacæ, ſquatina, torpedo, & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. Poſtremò dura eſt carne, cuiuſmodi carnem aquilæ Philotimus eſſe ſcripſit, quod & à Galeno approbatur. *A. Dubitat an hæc ſit Aquila Veterum.* *Lib 9. cap. 24.* *Lib 3. de Alimen. facul.*

DE ALTERA SPECIE RAIÆ CLAVATÆ, *Rondeletius.*

Clavata etiam raia dicetur ea, quam hîc exhibemus, quam noſtri Ronſe vocant, id eſt, rubum. A

A ſuperiore differt, quia roſtro eſt acutiore quàm ſuperior, aculeóque illic caret. In ore dentes nulli ſunt, ſed pro dentibus maxillæ aſperæ. In lateribus vtrinque octo ſpinas longas habet cuti ſuperpoſitas, quibus aliæ raiæ omnes carent. In dorſo aculeos quatuor habet, clauis vel fibulis ſimiles, cuius formæ aculei ſunt in ſuperiore: inter quos in media dorſi linea tres alij ſunt alterius generis: quos ſtatim ſequitur aculeorum ſimilium ordo, per mediam caudam ad pinnulas vſque continuatus. Vtrinque in cauda acu- B

leorum clauis fibulíſve ſimilium ordo eſt ad medium vſque, reliqua pars alterius generis aculeis armata eſt. Colore eſt cinereo.

F Carne eſt dura, & ferini odoris

Nō eſſe hunc bouem. Sunt qui bouem veterum hanc raiæ ſpeciem eſſe credunt, ſed facilè ex Oppiano refelluntur, qui boui dentes tribuit, vt anteà docuimus, quibus hæc raiæ ſpecies caret. Quòd ſi qua raiæ ſpecies bos ſit veterum, nulli ſanè veriùs bouis notæ competunt, quàm raiæ oxyrhyncho, vt iam demonſtrauimus.

DE RAIA SPINOSA, RONDELETIVS.

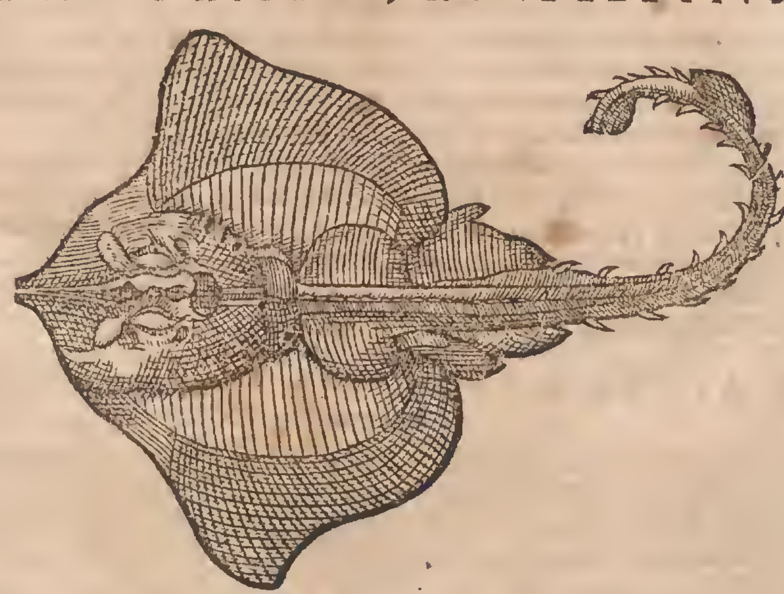

A QVAM hîc proponimus, læui raiæ ſimilis eſt, ſi longas cutis ſpinas excipias, à quibus noſtri eam cardaire, id eſt, lanificam vocant, à ſpinis illis ſiue aculeis, cuiuſmodi multi infixi ſunt inſtrumentis iis, quibus

B lanifici lanas carpunt. Nos ab his ſpinis ſpinoſam appellamus: quas non in alis ſolùm habet, vt ſuperior, ſed etiam in lateribus circa caput. Oculis præfixi ſunt alij duo. In media dorſi linea, & ad priorem vſque caudæ pinnulam continuus eſt aculeorum ordo vnicus.

F Carnis ſubſtantia & ſucco aliis ſimilis eſt.

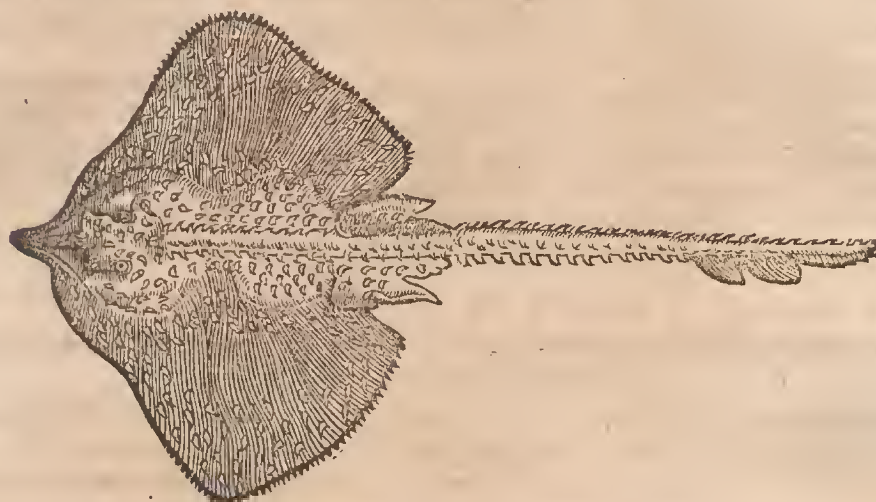
DE RAIA ASPERA, RONDELETIVS.

Raiam aſperam particulatim hîc appellamus, quæ ab aliis eò differt, quòd aculeis paruis latera conſperſa habeat, corporis ipſius truncum nullis. In cauda tres ſunt longorum & firmiſſimorum aculeorum ordines ad extremum vſque caudæ. Roſtro eſt acutiore. A B

Carne dura, malíque ſucci, vt cæteræ. F

DE RAIA FVLLONICA, RONDELETIVS.

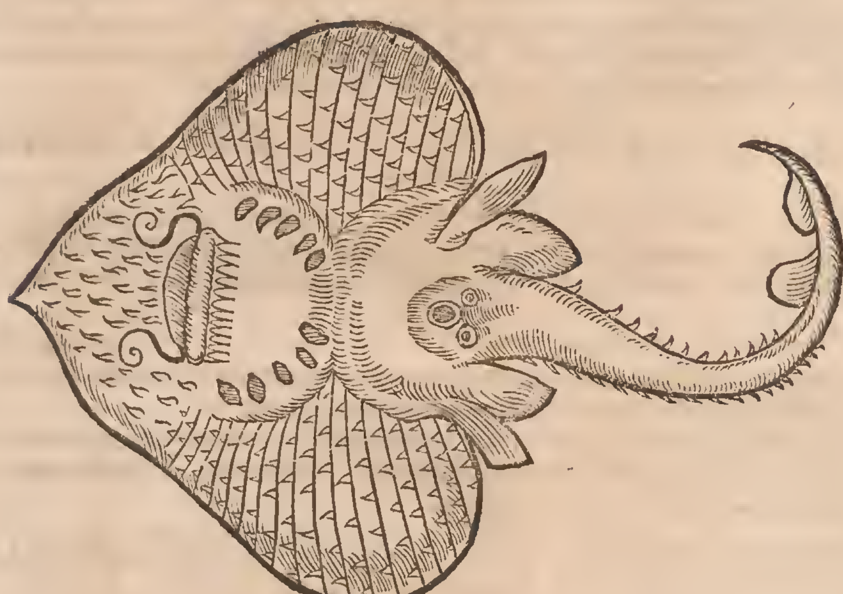

Hanc ſpeciem vt ab aliis diſtingueremus, fullonicam appellauimus, eò quòd vbique in alis, in corpore, in capite, in cauda, tota frequentiſſimis & aſperis aculeis conſperſa ſit, inſtar inſtrumenti eius, quo fullones pannos curant poliúntque, quod totum aculeis ferreis conſertum eſt. Roſtro ſatis longo eſt & acuto. caudæ aculei incurui ſunt, triplici ordine diſpoſiti. A B

Hæc raia pugnaciſſima eſt, & rara. C D

Carnis ſubſtantia ab aliis non differt. F

DE RAIA ASPERRIMA, RONDELETIVS.

Raia Quæ hîc depicta eſt, in ſupinum conuerſa, proximè deſcriptæ omnino ſimilis eſt: niſi quòd illa parte tantùm prona aculeos frequentiſſimos habet: hæc non ſolùm prona, ſed etiam ſupina, tota aculeis peracutis ita horret, vt manu tolli non poſſit, niſi pinnulis caudæ apprehenſis. Hæc cauſa fuit cur ſupinam depinxerim: tum vt huius, ita aliarum raiarum partes ſupini ſitus cognoſcerent ſtudioſi, ſcilicet, oris, natium, foraminum, branchiarum, podicis, duorum vuluæ foraminum, formam & ſitum. Dentibus hæc caret, vt aliæ plurimæ, ſed horum vice maxillas habet aſperas, & ferè oſſeas. B

Hîc addam quæ de omnibus raiis dici poſſent. Auribus vtiliſſimum Bati piſcis fel recens, ſed & inueteratum vino, inquit Plinius. In penuria hepatis paſtinacæ, hepate raiæ vſus ſum ad priuatũ, *(lego pruritum. Vide ſuprà in Rondeletij ſcriptis, de remediis ex paſtinaca. pag. 681.)* nõ exempto felle, idq́; cum ſucceſſu. Quod Plinius oſſiculo de cauda ranæ marinæ tribuit, id de oſſiculo. i. aculeo caudæ raiæ intelligendum ſuſpicor. Mænarum (inquit) muria, & capitis cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodeſt, id faciendum quotidiè donec percurrentur. Neq; enim aculeos in cauda habet rana marina, vt ex eius deſcriptione poſteà perſpicuum fiet, neque oſſa, cùm cartilaginea ſit, neque de paſtinacæ radio locus intelligi poteſt: de eo enim mox ſequitur. Eadem vis & paſtinacæ radio. Quamobrem non video quò meliùs iſta referri poſſint, quàm ad raiarum aculeos: ex his enim ſunt quæ magnos habent & firmos, planéque oſſeos, præſertim cùm ex raia in ranam facilis lapſus fuerit, qui ſæpiùs etiam in conuerſione librorum Ariſtotelis reperitur.

G De remediis è Raiis ſimpliciter.

Lib. 32. cap. 7.

Lib. 32. cap. 8.

DE RAIIS MVLTORVM GENERVM, *Bellonius.*

A Raiam Latini, Græci ab oſſea ſpina, quæ veluti rubus, ſecundum corporis medium ad ipſius caudæ extremum prætenditur, βάτον, quaſi rubum appellarunt. Huius piſcis tres tantùm ſpecies Ariſtoteles conſtituit: Raiam, quæ magis eſt communis: Læuiraiam, cuius cutis eſt læuis: & Stellarem, quæ ſtellulis albis eſt diſtincta. Nos autem ſex *(ex his quinq;, Raia ſimpliciter, Læuiraia duplex, & Aſterias duplex, hîc deſcribentur: Bos in B. elemento eſt)* Raiarum differentias aliquando percepimus, non nomine tantùm vulgari, verumetiam guſtu plurimùm inter ſe differentes.

B Omnes ſunt cartilaginei generis, planæ, pinnis carentes, extrema corporis latitudine natantes. Maribus geminum quiddam circa excrementi oſtium propendet: fœminis genitale muliebri eſt ferè conſimile: habéntque cartilagineum aliquid in vtero, quale in Galeis diximus, in quo humor ad oui ſimilitudinem conſiſtit.
C Branchias parte ſupina gerunt, vt reliqua ferè cartilaginea plana. Omnibus os ſubtus parte ſupina ſitum eſt. Quamobrem niſi conuerſæ reſupinentur, cibum corripere nequeunt. Harum fœtus adhuc puſillos Galli Papiliones nominant. De his itaque nos ſigillatim hoc ordine dicere oportet.

DE RAIA PROPRIE DICTA, BELLONIVS.

Rondeletius hanc clauatam (primam) cognominat: Bellonii verò tum iconem tum deſcriptionem (quam ego nullam video) vituperat.

A Peculiare nomen habet Raia, quæ Romanorum vulgo Peroſa vel Petroſa, Maſſilienſibus Clauellata,
B Gallis Raia bouclata vocatur. Notior ea quidem, quàm vt pluribus explicari debeat. Non enim ea læuis
F eſt, nec multùm ſtellata: cæteris omnibus vbiq; notior ac delicatior. *(Delicatiorem eſſe negat Rondeletius.)*

DE LÆVIRAIA, BELLONIVS.

F Læuiraia longè inferiorem cæteris dignitatem habet. Eſt enim carne (ſi ad Stellares conferatur) concoctioni magis renitente, & ſaporis ingrati.

A Hanc Maſſilienſes Flaſſadam *(Rondeletius hoc nomine dictam Raiam, Oxyrhynchum alteram facit)* à lecti tegminis ſimilitudine, Romani Falſam velam, à carbaſorum forma appellant.

B Dentibus eſt obtuſis, cute ſubtus læui, Paſtinacæ modo, roſtro in faſtigium aſſurgente: prona parte albida, ſupina ſubnigra, tactuiq; aliquantulum aſpera, omnium ſui generis piſcium poſt bouem maxima: à quo ipſa corporis tenuitate, roſtro, ſpinis, vncinis, cute, dentibus & ore diſtinguitur.

Eſt & Miraletus *(Rondeletio Raia oculata & læuis)* Læuiraiæ ſpecies, quæ pro Raia interdum vendi ſolet, ſed in tantam vaſtitatem nunquam excreſcit. habet is duas in tergore maculas, Torpedinis oculatæ ſimiles, hócque præcipuè Læuiraiam imitatur, quòd læui cute præditus eſt: verùm hoc etiam ab ea diſtat, quòd lineam in tergore hamatam, & ad caudæ extremum productam gerat.

DE ASTERIA, SIVE STELLATA RAIA, *Bellonius.*

Cum icone etiam Gallicum nomen adſcribebatur, Raye eſtelee.

A Stellatas appellant raias tum Græci, tum etiam Latini, quòd earum tergora lituris albicantibus ſint variegata: cuiuſmodi ea eſt, quam Romanum vulgus Rometam vocat, *(Rondeletius aſteriam aſperam cognominat.)*

B Eſt autem Miraleto maior, multaſq; in tergore maculas rotundas, Miraleti lituris perſimiles gerit: tamen eſt cute aſperiore, craſſioreq; corpore, cuius cauda permultis veluti ſpinis horret.

F Cæterùm, guſtu ac ſapore nihilo eſt aſperis raiis inferior.

A Raiæ ſtellatæ quoddam genus Romanum vulgus Arzillam vocat, cuius dentes obtuſi ſunt, quemadmodum & Flaſſadæ: à qua hoc præcipuè differt, quòd cute ſit aſperiore, & ſtellas multò quàm Rometa latiores ac pauciores habeat.

COROLLARIVM I. DE RAIA SIMPLICITER, *& in genere.*

A Raiam piſcem Græci batin & baton vocant, ex eo quòd cauda quibuſdam aculeis armata ſit, ad ſimilitudinem rubi ſentis, mora agreſtia ferentis, quæ Græcè batos dicitur, Maſſarius & Gillius. Sed batin in accuſandi caſu dicere non licet, cùm rectus apud Græcos βατὶς oxytonus ſit: vnde βατίδα illi, nos batidem in accuſatiuo dicemus. Ambroſius non rectè ad verbum tranſtulit rubum. Batum & batidem Rondeletius plerunque non differre, aliquando ſexu tantùm oſtendit: cui ſubſcribo. Βατὶς oxytonum fœmininum in Halieuticis Oppiani legitur, βάτος nuſquam quod ſciam. Similiter à τεῦθος, τευθὶς fit: ſed hi piſces ſpecie etiam differunt: cùm multa aliorum piſcium nomina duplici terminatione profeтantur, de eodem omnino piſce. ſic apud Ægineram iulos & percas legimus, apud Dioſcoridem iulides & percides. Sed hac de re plura annotaui ſuprà in Teutho, id eſt Loligine maiore. De vocabulo batis philologi ampliùs legent inferiùs in a. Raia Venetiis Raggia nominatur. Hiſpani vt Latini & ſcribunt & pronunciant Raia. Raye Gallicum eſt. Mixobarbari quidam, vt Arnoldus in libro de Conſeruatione ſanitatis, regem appellant. Germani & Flandri Roch / vel potiùs Rocch / (ita enim profertur vt Bacchus:) ab aſperitate forſan indito nomine. nam Ruch / nobis aſperum eſt, à Græco trachy, dempta initiali litera. Haud ſcio an idem ſit marinus piſcis, qui circa Roſtochium in ora Balthici maris Ruch vocatur. Rayche piſcis qui Raye dicitur Gallicè, Albertus: niſi deprauatus eſt codex. apud quem alibi etiam legitur: Piſcis qui Ray appellatur apud nos. ſed hoc nomen Gallicum potiùs fuerit. Aliqui Albertum Rochonem (vt Salmonem) pro raia dixiſſe ſcribunt. Nos barbata hæc reiiciamus, cùm Latina & Græca non deſint. Raia pro rana librariorum culpa non raró ſcribitur, & forſitan etiam contrà. Raiam angli vocirant. a Thornebacke: à tergo ſpinoſo. nam Back tergum eſt: thorn / ſpina. Eliotæ tamen Raia piſcis eſt qui Anglicè vocatur Raye aut

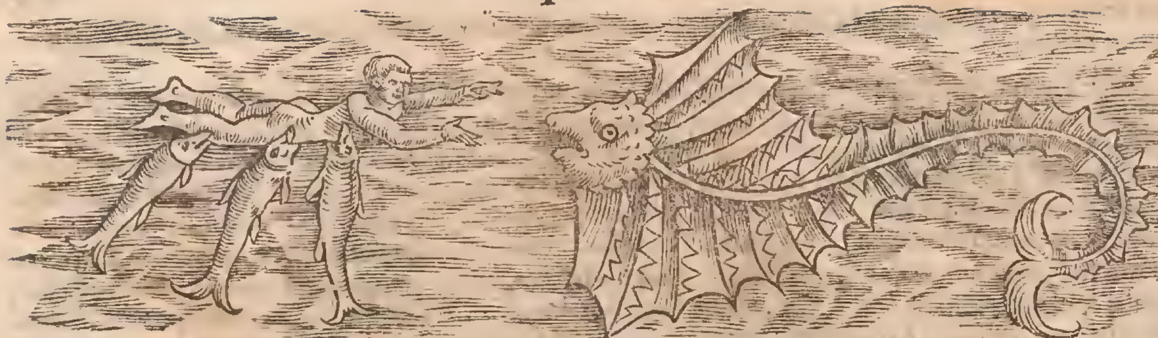
aut Sfeat. quorum prius ad Gallos pertinet: poſterius ſquatinæ deberi coniicio. Rocka Gothicum eſt, Olaus Magnus.

Non minores Argolico clypeo raiæ(βατίδες) gignuntur in India, Ælianus. Βατὶς σέλαχός ἐστιν: id eſt, B raia eſt piſcis cartilagineus, Ariſtoteles apud Athenęum. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt raiæ, Plinius. Piſcis eſt cartilagineus, planus: gerítque caudam, ſed tenuem, Ariſtoteles. Cutis ei aſpera eſt, Plinius. Piſcium genus δερτὸν vocatur, cui cutis aſpera & ſine ſquamis: quales raiæ & ſquatinæ ſunt. Mneſitheus. Raiæ branchiæ parte inferiore ſupináque habentur, Ariſtoteles. Raia tametſi deductas in latera habet branchias, tamen non ſpineo intectas operimento, vt quæ non cartilaginea ſunt, ſed cuticulari, Idem. Oſſa intus *(in cute nimirum)* quædam rotunda aculeata habet, qualia & rhombis ineſſe cernuntur, Maſſarius. Βατίδος νῶτον, id eſt, raiæ dorſum Antiphanes in lautitiis ciborum celebrat: Archeſtratus ſcapulas, vt quidam vertit. Raiæ ſimile eſt vitulæ marinæ genitale, Ariſtoteles. Matricem *(alicubi in Italia)* vulgò nominant teſtaceum vel cartilagineum illud ouorum receptaculum à Rondeletio depictum: quidam ſecundas vocare malunt: eam enim eiici aiunt cum ouis piſcium, maximè cartilagineorum, vt ſunt caniculæ, raiæ, &c. Ex authore libri de natura rerum & Alberto Raiæ piſces ſunt è genere pectinum *(ineptè. pectines enim ſunt conchæ. indocti pectinum nomine paſſeres intelligunt: qui quidem piſces ſunt plani, ſed non cartilaginei)* rotundi ferè; hoc eſt, longitudine ac latitudine æquali ac circinata, ita vt linea dimetiens ad vnum aut alterum cubitum pertineat, pinnulis circumpoſitus: magna ex parte rubris virgulis & maculis depictus. Superficies tota eſt plena ſpinis. Oculos habet horribiles? os quoque deformitate liuidum, *(os turpiſſimum)* idq; non eo loco quo piſces cæteri, ſed loco ventris: vbi verò caput & oculi ſunt, os non habet. Caudam gerit prælongam, vt coluber, & in ea ſpinas exiguas peracutas, & pinnas ad natandum. Lapidem etiam aliquando in capite habet, *(falſum hoc videtur: translatum fortè ex Ariſtotele, qui de alio quopiam piſce id ſcripſit.)* Multas habet caudas hic piſcis: & eſt ampli *(lati)* corporis: pinnis non diſtinctis vt in aliis piſcibus.

Raiæ(βατίδες) paſcuntur locis cœnoſis, nec longè à litore, ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης, Oppianus. C Carniuoræ ſunt, Rondeletius. Venantur piſciculos aſtu, vt referetur in D. Piſces qui plani omnino ſunt, vt raia, ipſis pinnulis, & extremis corporis rotundationibus ſeſe dirigentes & flectentes natant, Ariſtoteles de communi animalium greſſu, interprete Gaza. Græcè etiam βάτος legitur. ego βάτραχος, quod eſt rana (ſcilicet piſcatrix) repoſuerim. Piſcis eſt piger ad natandum propter ſui corporis latitudinem, Albertus. *Coitus.* Coëunt raiæ non ſolùm admotis inuicem partibus ſupinis, ſed etiam tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis, Ariſtoteles: qui & paſtinacam raiæ inſtar coire ſcribit. Vide locum de coitu piſcium in genere. Piſcium diuerſa genera non coëunt præter ſquatinam & raiam: ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis: & nomen ex vtroque compoſitum apud Græcos trahit, Plinius. Vide infrà in Squataraia Elemento s. *Partus.* Raiæ in vtero gerunt teſtacea quædam. figura eius teſtę ſimilis tibiarum ligulis eſt, &c. Ariſtoteles hiſtoriæ 6.10. Hæc ſententia non habetur in veteri Ariſtotelis traductione, & ſuſpecta eſt Wottono. mihi quidem improbari non poteſt, præſertim cùm tam ſcitè explicetur à Rondeletio. Raia non vt reliqua cartilaginea ouum intra ſe parit & excludi, Ariſtoteles. Et alibi: Vna ex cartilagineis non parit animal, ſobolémque emiſſam non recipit, tum capitis magnitudine, tum aculeorum impedimento, & propter aſperitatem. ſed hæc de rana piſcatrice non raia accipi debent. Raiæ oua ponunt more gallinarum ſingula aut bina tantùm cum corticibus, reliqua verò abſque corticibus: Cardanus ex Rondeletio vel perperam, vel breuiùs & confuſiùs quàm oportebat. lectorem ad Rondeletij verba remitto. Pingueſcunt vento meridionali flante, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele. Raiæ & omne cartilagineum genus, hyeme diebus frigidiſſimis latent, Ariſtoteles. 8.15. interprete Gaza: in Græco quidem codice noſtro raiarum hîc mentio non fit.

Simili modo *(vt rana piſcatrix)* ſquatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent ſpecie vermiculo- D rum: itémque quæ vocatur raia, Plinius. Quem locum explicans Maſſarius: Verùm raia (inquit) cùm pinnis careat ex Ariſtotele primo de hiſtoria, & quarto de partibus animalium, non videtur eſſe verum quod dixit Plinius, ſcilicet quòd pinnas exertas moueat, quod de ſquatina & rhombo concedimus. Hæc enim pinnis prædita ſunt. Attamen Ariſtoteles non pinnis hoc, ſed radiolis ſui oris eiuſmodi piſces facere teſtatus eſt. ait enim nono de hiſtoria, vnde Plinius hæc mutuatur: Obruunt arena ſeſe & aſelli, & raiæ & pſittæ, & ſquatinæ: cúmque nullam ſui corporis partem intectam reliquerint, verberant radiolis ſui oris, quos piſcatores virgulas vocant: quos piſciculi cùm aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus veſci ſoliti ſunt, niſi quis dixerit in Plinio legendum eſſe rana, non raia, hoc modo. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie corniculorum, *(vermiculorum, noſtra æditio)* itémque quæ vocatur rana. paſtinaca latrocinatur ex occulto, &c. vt nam iungatur cum verbo pręcedenti, vt non legatur raia nam, ſed rana, vt ſit ſenſus: Vt illa ſcilicet rana piſcatrix corniculis ſuis piſcatur: ita ſquatina & rhombus quamuis corniculis careant, pinnis ſuis vice corniculorum vtuntur, quod ſimiliter & eadem quæ vocatur rana facere videtur. nam quando præpilatis illis capillamentis ſiue corniculis caruerit (vt inquit Ariſtoteles eodem loco) eorum vice vtitur pinnis, quamobrem macilentior capitur, quia non ita commodè piſcari poteſt. Nec obſtat quod paulò ſuprà Plinius de rana meminerit, cùm intellexerit ibi quando cornicula ſua habuerit, & infrà cùm eiſdem caruerit. ſi quis tamen aptiorem ſenſum inuenerit, continuò gratias teſtabor, Hucuſque Maſſarius. Raiæ demergunt ſe in profundo & turbant aquam: & piſces qui acceſſerint incautos confodiunt, ita quòd etiam velociſſimum piſcem mugilem in ventre habere inueniuntur, Obſcurus quidam ex Alberto. Verùm hæc de paſtinacis Ariſtoteles prodit. Prolem ore ſuſcipere vt alij cartilaginei, nequeunt, propter caudarum aſperitatem, Iouius. atqui non raias hanc ob cauſam: ſed ranas piſces propter amplum & ſpinis aſperum caput ſobolem ſuam ore non recipere, Ariſtoteles author eſt.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali ſua ad H. f. paulò vltra Daniæ fines in Oceano pingit Raiam, quæ hominem natantem, *(vel etiam ſubmerſum, vt in Latina tabulæ explicatione ſcribit,)* qui à multitudine canum ſiue canicularum in profundum trahi periclitatur, naturali quodam affectu aliquandiu defendat & tueatur. Cuius rei typum, quanquam nec canibus, nec raia ab eo ſatis benè expreſſis, ex tabula eius apponere huc libuit.

E Piſces quidam magni hamo capti, eo mordicus apprehenſo ſequi nolunt : & graui corporis mole ad arenam aut vadum *(aquæ fundum)* adhærentes, trahentibus renituntur, ac elabuntur interdum ab hamo, Oppianus lib.3. Halieut.

F Ἡ βατὶς εὔσομ☉, id eſt, raia ſuauis eſt, Diphilus Siphnius. Bati & lióbati ægrè concoquuntur, Pſellus libro 1. de diæta. Raia carnem habet ſapore gratam : ſed duriorem & concoctu difficiliorem quàm torpedo aut paſtinaca, & quæ copioſius præbeat alimentum : Wottonus, ex Galeno opinor. Piſcium genus δαρτὸν vocatur, cuius cutis aſpera & ſine ſquamis, quales raiæ & ſquatinæ ſunt. hi omnes friabiles quidem ſunt, (εὐθρυπτοι:) ſed non boni odoris, & alimentum humidum præbent: elixati aluum maximè omnium ſoluunt : aſſi verò, deteriores ſunt, Mneſitheus. Raia piſcis delicatus eſt, & dulciſſimæ carnis, Obſcurus tanquam ex Alberto. Apud ipſum quidem Albertum (lib.24. de piſcibus) reperio, vilem hunc piſcem eſſe, neque in precio niſi vbi propter raritatem appetitur : carnem eius eſſe duram, (ceu bubulam, Author de natura rerum:) & concoctu difficilem. Antiphanes apud Athenæum βατράχου νῶτον inter lautiſſimos cibos prædicat. Sunt qui raiæ ſcapulas laudent ex Archeſtrato. Laterum partes dimidiæ extremæ de raiis eduntur à diuitibus, vt audio : reliqua pars pro plebe & familia eſt. Batus piſcis frequenter eſus Venerem irritat, Kiranides. Hippocrates in libro de affectionibus internis : Laborans (inquit) tertio genere tabis, poſt reliquam rationem victus, &c. prãdeat panem, & obſonium habeat fruſtum torpedinis, aut ſquatinæ, aut raiæ, & carnes ſuillas edat coctas, &c. Et rurſus, Quarto menſe edat torpedinem, ſquatinam, raiam, &c. Et alibi: Hepaticus quidam morbus eſt pleuritidi non diſſimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger poſt iudicationem morbi ex piſcibus vtatur galeo, torpedine, paſtinaca & raiis paruis, omnibus coctis. &c. Iacobus Syluius hepati calido & ſicco ſalubre exiſtimat hepar raiæ. Cauendum eſt ne piſces magni & duræ pellis, vt rex, delphinus, ſturio & ſimiles, comedantur recentes capti : ſed tandiu piſcis reſeruetur, & maximè euiſceratus, donec abſque corruptione ſubſtantiæ tenereſcat, Arnoldus Villanou. in libro de tuenda ſanitate. Inuenio & oxyliparon genus eſſe iuris, in quo raiæ, ac cæteri eius naturæ piſces mandi ſoleant, Hermolaus. Nos plura de Oxyliparo ſuprà in O. elemento. Γαλεὺς καὶ βατίδας; ὅσα τε τῶν γλυκῶν, Ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκιάζεται, Timocles. Ἑφθῶν βατίδων, Metagenes. Πότερον ἐγὼ τὴν βατίδα (εἰς) τεμάχη κατατεμὼν ἕψω, τί φῄς; ἢ Σικελικῶς ὀπτὴν ποιήσω; Reſpondet alter : Σικελικῶς, Ephippus apud Athenæum. Raiæ ad mediterranea Germaniæ aridæ exportantur cum paſſeribus & aſellis. exenteratas inſolari audio abſque ſale.

G De remediis ex raiis in genere, leges ſuperiùs quæ ſcripſit Rondeletius in Raia aſperrima.

H.a Batus piſcis eſt abſque ſquamis : quem * Idmani culpenam *(non intelligit clupeam. de ea enim poſteà loquitur in thriſſa)* vocant, Kiranides 4. 2. Θάπις apud Pollucem deprauatum eſt pro βατίς. Καὶ νὴ Δί' εἰ λυπουμένην γ' αἴσθοιτό με, Νιττάριον ἂν καὶ βάπιον ὑπεκορίζετο, Anus locuples de adoleſcente, qui eam amare ſe ſimulabat. Aliqui (vt Scholiaſtes annotat) Nitarum & Batum homines molles fuiſſe dicunt : mulieres etiam paruas βατίλους vocabant. Aliqui duo hæc plantarum genera eſſe aiunt : quaſi anus dicat, habuit me tanquam flores. Βάταλον δὲ τὴν ἕδραν, παρὸ καὶ τὸ βάπιον. Vel βάπιον licet interpretari tenerum ac mollem inſtar bati piſciculi. De Batalo tibicine molli & effœminato multa collegit Cælius libro 5. cap.13. Βατίδες piſces ſunt lati. ἡ βατία. διαφέρει δὲ τοῦ βάτου (meliùs, ἡ βατὶς δὲ διαφέρει τοῦ βάτου. nam & Heſychius habet, βάτ☉ καὶ βατὶς ἰχθύες διαφέρουσιν ἀλλήλων) ἰχθύ☉, κατ' Ἀριστοτέλη, Varinus. Ariſtophanes in Pace de Melanthio & fratre eius poëtis tragicis : Γοργόνες ὀψοφάγοι Βαπιδοσκόποι, ἅρπυιαι, (id eſt, batides alióſque piſces inſpicientes vt rapiant,) Γραγομάσχαλοι, ἰχθυολῦμαι. Apud eundem in Veſpis Scholiaſtes βαποσκόπους (melius cum δι. βαπιδοσκόπους, vt Suidas quoque habet) interpretatur opſophagos, id eſt, piſcibus in cibo impenſiùs gaudentes. Eupolis in Megaride : Τὰς πλευρὰς, οἷόν περ βατὶς, τὴν δ' ὀπισθίαν ἔχηθ' ἀτενὲς, οἷόν περ βάτ☉. Τὰν δὲ κεφαλὰν ὀστέον, (ὀστεᾶν,) οἷόν περ ἔλαφ☉. videtur autem laudare latera mollia, ſicut & batis piſcis mollis eſt : nates verò ſolidiores, ſicuti batus piſcis ſolidior ac durior eſt, (ſiue abſolutè, ſiue batidi fœminæ, vt Rondeletius putat, comparatus:) caput oſſeum, &c. Cælius battum & battidoſcopos. non rectè t. gemino ſcripſit. Sophron botin piſcem quendam nuncupauit. ſed an idem ſit, qui batis, non explicatur, Wottonus. mihi botis herbam potiùs ſignificare videtur : quod & Athenæus dubitat.

Βάπιον.

Βαπιδοσκόποι.

Icon. Captatorem hominem notare ſi vellent, Raiam pingebant. geſtat enim illa ante oculos ſuos gemina fila, &c. Pierius Valerianus. ſed hoc ad Ranam piſcatricem pertinet. quanquam & Raia & alij (vt ſuprà in D. indicatum eſt) ſimiliter fortè piſciculos captant. Verùm rana præ cæteris.

Βάτ☉ Græcis, qui rubus Latinè, ſentis ſeu vepris mora ferens : ſic appellatur, inquit Euſtathius, quaſi βατὸς, per antiphraſin, quòd minimè ſit peruia: retinet enim & lancinat tranſeuntes ſuis aculeis aduncis: quales & in piſcibus batis ſunt. hinc compoſitum cynosbatus, pro roſa ſylueſtri. Βάτ☉ maſculino genere, cadus menſuræ genus eſt Cyrillo : fœminino autem rubus. Βατὶς Ariſtoteli etiam auicula eſt: Gaza rubetram vertit à rubis. Βατίεια apud Homerum quæ & Βάτεια, vxor Dardani nominabatur, & ab eâdem locus quidam circa Troiam : aliqui oppidum quoddam Troadis ſic dictum putant à ruborum circa eam frequentia, Euſtathius.

Poëtæ aliquando batides inter ſummas menſarum delicias nominant. Ὦ βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα, Sannyrion. Πάρα μὲν κάραβοι, καὶ βατίδες, καὶ λαγῶ, Eupolis. Οὐδὲ χαίρω βατίσιν, οὐδ' ἐγχέλυσιν, Ariſtophanes in Acharnenſibus.

COROL-

COROLLARIVM II. DE RAÏIS DIVERSIS.

¶ PASTINACA Lutetiæ in foro frequens, cum raiis & venditur, & nomine non diſtinguitur, Bellonius.

DE RHINOBATO, id eſt, Squatinoraia, infrà in S. elemento agetur.

Huius generis Raiæ iconem amicus quidam Venetiis ad me miſit. videtur autem cognata illis quas Clauatas Rondeletius cognominat. Maculis diſtinguitur fuſcis, reliquum corpus obſcurè ſubluteum eſt. cætera apparent.

A.

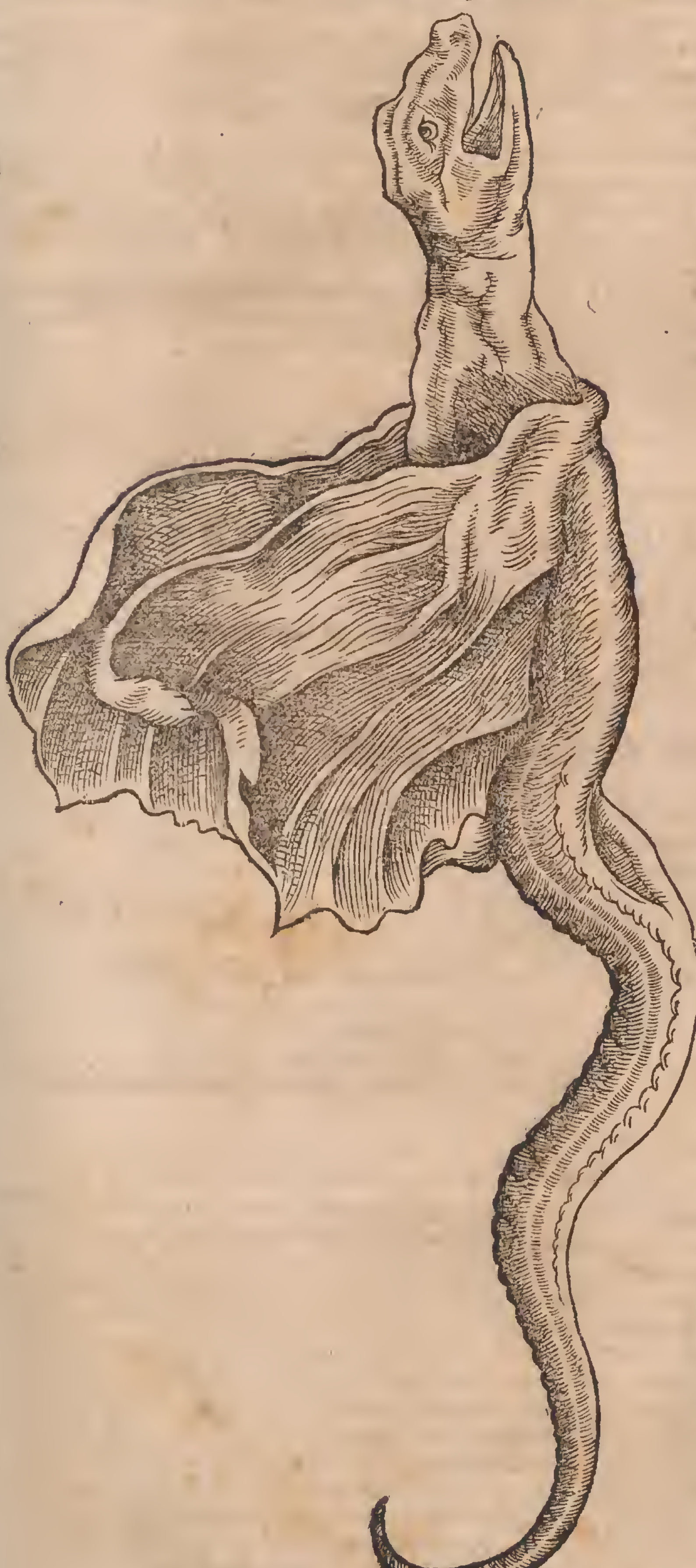
Hanc

Hanc quoque Raiam depictam Venetiis accepi, corpus ferè cinereum maculis diſtinguentibus fuſcis: ambitu corporis ſubruffo. Ad oxyrhynchos Rondeletij accedit. Normannis audio vocari Hal, Luſitanis Huga.

B

VETERES tria ſolùm Raiarum genera nominant: nempè Raiam ſimpliciter, & læuem, & aſteriam. Rondeletius cùm ſpecies plures inueniret, ſingulas appoſitè ſuis cognominibus diſtinxit. Quæ ego in præſentia GERMANIS meis ita interpretor. Raia læuis: ein glatter Rocch. Oculata & læuis: ein glatter Spiegelrocch. nam & Prouinciales à ſpeculo Mirallet appellant. Rondeletius magis probat nomen ab oculis quàm à ſpeculis impoſitum. quod & nos imitari poſſumus: ein Augrocch. Oculata & aſpera: ein raucher Spiegelrocch. Vndulata, à maculis vndarum modo flexuoſis: vel cinerea: ein Schamlotrocch/ ein Aeſchrocch/ ein äſchfarber Rocch. Oxyrhynchus: ein Spitzrocch/ ab acumine roſtri: ein Alſenrocch/ nam & Galli circa Monſpelium eleno, id eſt, ſubulam nominant: (quod inſtrumentum cæteri Galli aleſne vocant, nomen id à Germanis mutuati.) vel Linſerocch/ à maculis lentis inſtar in parte prona. ſed tria hæc nomina vtrique oxyrhyncho communia eſſe poſſunt. quare priorem priuâtim appellârim, ein kleiner Spitzrocch/ id eſt, minorem. alterum verò maiorem, ein groſſer Spitzrocch: vel Walrocch/ id eſt, Raiam cetaceã, quòd in maximam molem creſcat: vel Kůrocch. nam & Ligures vaccam appellant. Aſterias: ein Sternrocch. Aſterias aſpera: ein raucher Sternrocch. Clauata: ein Nagelrocch. Clauata altera; ein anderer Nagelrocch. Spinoſa: ein Thornrocch/ vel Hechelrocch. nam & Galli circa Monſpelium Cardaire vocant. Aſpera: ein rauchlachter Rocch. aculeos enim paruos per latera habet, in corporis trunco nullos. Fullonica: ein Kartenrocch / vel ein Kartertſche. Aſperrima, ein v-berraucher Rocch.

Læuiraia (*vt Gaza tranſtu-* A
lit) à Græcis Lióbatos nuncupata, à læui cute: maior eſt quã Raia: piſcatores vocant Buboſam, ſiue Mucoſam, à luto & mucore, quo eius pellis ſordida ſpectatur, Gillius. Λειόβατος piſcis qui & ῥίνη dicitur, Athenæus. ſed ῥίνη ſquatina eſt, piſcis diuerſus, à cutis aſperitate limæ inſtar ſic dictus Græcis, cum liobato eiuſdem læuitas nomen fecerit. Apparet autem læuem cognominari hunc piſcem, quòd non vt cæteræ pleræque aculeata ſit cute, exceptis prope oculos locis, mediáque dorſi linea & cauda: niſi quis læuem dici malit, quòd maculas non habeat, quales aſterias (id eſt, ſtellaris) & alij quidem. Sic & in galeorum genere læuis eſt, quem vel acanthiæ vel aſteriæ galeo opponas. inter accipitres aues quoque aſteriæ ſunt, punctis ſcilicet & maculis inſignes, (ſicut & ardea ſtellaris:) & læues, quĩ iiſdem carent.

Læuiraia fel habet iecori ad- B
nexum, Ariſtot.

Raia ori grata eſt: ἡ δὲ ἀστερία F
βατὶς, ἁπαλωτέρα καὶ εὔχυλος (lego εὐκοίλιος ex ſequentibus: quam lectionem Wottonus etiam approbare videtur:) ὁ δὲ λειόβατος, δυσκοιλιώτερος, καὶ βρωμώδης, Diphilus, hoc eſt, ſtellaris autem carnem habet molliorem, & aluum emollit. at læuiraia, difficiliùs redditur aluo, & viroſa eſt, Wottonus δυσκοιλιώτερον vertit, concoctioni renitentem: meliùs eo Rondeletius, aluo difficiliorem. opponit enim Diphilus τῷ εὐκοιλίῳ τὸ δυσκοίλιον, ἢ τὸ τῆς κοιλίας ἐφεκτικόν. Lióbatus carne eſt candida,

dida,teſte Epæneto,Athenæus & Heſychius. Κἂν ᾖ γαλεὸς, καὶ λειόβατος, κἂν ἔγχελυς, Plato in Sophiſtis. Καὶ σελάχη μέντοι καὶ νὴ (καὶ ἡ potiùs: niſi καινὴ,id eſt,noua,legas.ſed de noua Mileto nihil reperio) Μίλητος ἄεισα Ἐκτρέφει. ἀλλά γε χρὴ ῥίνης λόγον, ἢ πλατυνώτου λειοβάτου ποιεῖσθαι, Archeſt.

H.a. Λειόβατος, ὁ ὁμαλὸς τόπος, Suidas. Λεωβάτος, ὁδὸς, (nimirum vt λεωφόρος,eadem ſignificatione, via regia & publica,) καὶ ἰχθὺς σελαχώδης, Heſychius.ſed pro piſce ſcribendum λειόβατος.

Asterias,hoc eſt ſtellaris vel ſtellatus cognomen, non raiæ ſolùm formæ vni attribuitur, ſed & galeorum: & inter aues accipitrum, aquilarum, ardearum: à punctorum & macularum varietate. Huic cognomini λεῖος,id eſt,læuis,in accipitre quin opponatur,dubium non eſt: in aliis aculeato potiùs in eodem genere,videtur opponi: vt paulò antè in Raia læui diximus. Eſt autem aſterias nomen maſculini generis primæ declinationis,veluti adiectiuum: qualia in aliud genus non mouentur. itaque rectè βάτος ἀστερίας dicitur: βατὶς ἀστερίας non item: quamobrem Latinè etiam non raia aſterias,ſed raia ſtellaris dixerim. apud Athenæum quidem ex Diphilo legitur ἡ ἀστερία βατὶς, neſcio quam probè. Hic piſcis Romæ vulgò Arſilli dicitur. Differt autem ab Arzinarello dicto,(quem ſecundam acus ſpeciem Rondeletius facit) vt Cor.Sitard.indicauit.

Raiæ oculatæ læuis ſpeciem aliam quam Rondeletius dedit,inter picturas à Sitardo miſſas habeo. Latera minùs rotunda ſunt in medio enim latera prominent veluti anguli duo in rhombo figura oppoſiti. roſtrum etiam magis exertum eſt. Aculei ferè nulli apparent iis qui in cauda & medio dorſo ſunt exceptis,ſi benè expreſſa eſt pictura.

Pharmacopolæ & alij quidam Raias exiccare,& ſceletos earum in varias & admirabiles vulgò formas effingere ſolent,cùm aliàs,tum quę ſerpentem aut draconem alatum præ ſe ferat.corpus enim inflectunt, caput & os diſtorquent,aliqua incidunt,aut circumcidunt: laterum anteriorem partem aliquouſque reſcindunt: reliquum erigunt,vt alas ſimulet: & alia pro arbitrio comminiſcuntur. Talem ſceleton olim mihi depictum,cùm è raia factum eſſe ignorarem,hìc appoſui.

Aslec (ſi rectè ſcribitur) piſcis planus eſt in mari Flandriæ & Germaniæ(inquit Albertus de animalibus libro 15.tract.2.cap.7.) quem lingua ſua aſlec vocant: quem ego diligenter conſideraui,& inueni habere duos pedes & quatuor alas, (pinnas:)quæ verſus ventrem & pectus flectuntur, ſicut alæ auium,&c. Caput autem huius piſcis,& color pellis,& figura corporis, & ſapor carnis, ferè ita ſunt vt in raia piſce. Crura eius ſunt cartilagines ſine iunctura: & ſubtus in pedibus habet foueas,(acetabula quædam) vt fortiùs figantur. Cauda eius non eſt vt raiæ,ſed ſimilis aliorum piſcium,niſi quòd oblongior eſt:& ante caudam in loco dorſi,vbi ſtringitur ſolida pars corporis, quæ eſt poſt concauum ventris, habet pinnam ſimilem pinnis aliorum piſcium,ſed valdè magnam reſpectu ſui corporis.

DE RANIS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

Ex Rondeletio.

De Ranis in genere. — *De Ranis fluuiorum & riuorum.*
De Rana paluſtri & venenata. — *De Rubeta ſiue Phryno.*
De Calamite. — *De Rana cœlitùs demiſſa.* — *De Rana dryophyte.*

Bellonij

De Ranis diuerſis ſcripta dedimus in Appendice De Quadrupedibus ouiparis.

Corollaria.

I. Ranarum diuiſionis Tabula in genere,eiuſq; explicatio.
II. De Ranis in genere.ſimul & de fluuiatili Rana.
III. De cæteris Ranis diuerſis.

IN LIBRO NOSTRO DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS, CAPITA HÆC SVNT.

1. *De Rana aquatica & innoxia: deq; iis quæ ad Ranas quaſuis in genere ſpectant.*
2. *De Ranis temporariis æſtiuis.*
3. *De Ranunculo viridi,ſiue Rana calamite aut dryopete.*
4. *De Rana ſiue Rubeta gibboſa,& aliis mutis Ranis in genere.*
5. *De Ranis rubetis,tum paluſtribus,tum terreſtribus.Et de remediis contra omnes venenatas Ranas.*
6. *De Rana venenata foſſili.*

DE RANIS (IN GENERE,) RONDELETIVS.

Humore delectantur omnia Ranarum genera. Quare cùm plura & notiora maximè in paluſtribus aquis degant,inter paluſtria potiùs quàm inter amphibia numerare viſum fuit. Diuerſa autem earum eſſe genera experientia demonſtrat, vt & authores ipſi tradiderunt. Sed cùm à diuerſis variè & confusè exponantur, ipſa enucliatè atque explicatè docere operæpretium fuerit. A minimis incipiemus,quæ Gyrini dicuntur Plinio autore,quùm de Ranarum coitu & generatione loquitur. Pariunt minimas carnes nigras, quas Gyrinos vocant,oculis tantùm & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Nicander,ſicuti legitur in exemplaribus excuſis, γερύνους vocat interpres μικροὺς βατράχους interpretatur. Præterea Nicander in Alexipharmacis primum φρῦνον nominat,deinde κωφὸν eiuſdem ſpeciei,quæ fruticibus verno tempore adhæreſcit. Quo loco Scholiaſtes Græcus tradit duo genera eſſe βατράχων,id eſt ranarum, hybernas & æſtiuas, ex quibus æſtiuæ coaxant,& innoxiæ ſunt,hybernæ mutæ & mortiferæ.vel ſic. Phrynus pro vocali ſumitur: ſunt enim mutæ & minimè vocales,diſcriminis horum cauſa dixit Phrynum pro vocali. Eſt autem Ranæ ſimilis, ſed oculis eſt maioribus,arundinum fruticúmque radicibus adhæret Phrynus. Hæc Scholiaſtes. Quæ cùm plus caliginis quàm lucis rei adferant,nos perſpicuè,vt opinor,ſic diſtinguemus, vt Ranæ ſint quædam quæ maiorem

Lib.8.cap.51.

vitæ

vitæ partem in aqua tranſigant, aliæ in ſicco tantùm, aliæ inter has ambigant. Rurſus earum quæ in aqua degunt, aliæ in fluuiis, fontibus & riuulis reperiuntur, miniméq; pernicioſæ ſunt, ſed edules. Has Ranas fluuiatiles vocat Plinius libro 32. Græci communi omnium nomine βατράχυς. Aliæ ſunt paluſtres & venenatæ, à noſtris Bufones aquatiles nominantur, à Græcis ἑλειοβάτραχοι vel βάτραχοι ἕλειοι. Has Phrynis ſine Rubetis coniunxit Dioſcorides, tum ob corporis figuram non diſſimilem tum ob vim æquè pernicioſam. Earum quæ in ſicco habitant, alia inter frutices & arundines viuit, vnde ei nomen teſte Plinio. Quidam inquit, ex ea Rana quam Calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticesq; viuit, minima omnium & viridiſſima, cinerem fieri iubent. Alia per tempeſtates ex aëre deiicitur, & διοπετὴς cognominatur. Rana quæ ambigit, φρῦνος vocatur à Græcis, à Latinis Rubeta. Plinius: Ranæ quoque Rubetæ, quarum in terra & in humore eſt vita. vel, vt Aëtius vult, cùm paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem commutauerit, φρῦνος appellatur, id eſt, Rubeta à rubis in quibus degit. Plinius: Sunt quæ in vepribus tantùm viuunt, ob id Rubetarum nomine vt diximus, quas Græci Phrynos vocant, grandiſſimæ cunctarum. Quæ poſtrema maximè indicant de iiſdem Plinium loqui & Aëtium, quùm dicit Rubetas nihilo minores eſſe teſtudine parua. Hanc ſpeciem Vergilius Bufonem appellauit, noſtri Crapau. Hæc ſunt Ranarum genera.

Cap.5. *Lib.6.cap 31.* *Lib.32.cap.10.* *Lib 8.cap.31.* *Lib.32.cap.5.*

Neq; vllum eſt genus quod λεῖος βάτραχος dicitur, vt Hermolaus in mendoſo codice legerat pro ἕλειος βάτραχος. Neque alia eſt quæ Dryophites dicitur à calamite, vt docebimus. Poſtremò neque ſeiunctum à cæteris genus quod mutum ſit. nam id multis Ranis accidit etiam vocalibus natura ob quandam loci proprietatem, quod Plinius libro 11. capite 51. annotauit. Ranis ſonus ſui generis. Multum tamen refert & locorum natura: mutæ in Macedonia traduntur. Mutæ ſunt & Cyrenis eodem autore lib.8.cap.58. illatis è continente vocalibus. Et in agro Cyrenenſi, ait Ariſtoteles lib.8.de hiſt.cap.28. Ranæ vocales præterito tempore deerant. Mutæ ſunt etiam nunc, ait Plinius libro 8 cap.58. in Seripho inſula, eædem aliò translatæ canunt: quod accidere in lacu Theſſaliæ Sicendo tradunt.

Muta ranæ genus peculiare nullum: ſed diuerſis ranarum generibus, vt muta ſint, accidit.

Sunt qui putent Seriphum vnam ex Cycladibus non habere Ranas, vnde prouerbium, βάτραχος ἐκ Σερίφου, quod confirmare volunt Strabonis autoritate, qui Seriphum ſaxoſam eſſe ſcripſit, quare & ſine aqua eſſe: qua carere, imò abſque ea ne eſſe quidem poſſunt Ranæ. Sed Theophraſtus non negat illic eſſe Ranas, ſed fortaſſe non vocales ob nimiam aquarum frigiditatem, neque in Pierio etiam Theſſaliæ ſtagno propter aquarum rigorem. Id quod multis in locis euenire mihi compertum eſt. Quòd ſi quis locum Plinij mihi obiecerit ex libro 32. capite 7. in quo aliud à ſupradictis genus & mutum conſtituiſſe videtur his verbis: Eſt parua Rana, arundinetis & herbis maximè viuens, muta ac ſine voce, viridis. reſpondemus eandem hanc ſpeciem eſſe cum ea quam Calamiten vocant, quòd in arundinetis viuat, minima omnium & viridiſſima, de qua iam dictum eſt. Nunc ad ſingula genera explicanda veniamus.

Seriphiæ ranæ. *Viridis muta.*

DE RANIS FLVVIORVM ET RIVORVM, *Rondeletius.*

Icon hæc ranæ fluuiatilis noſtra eſt, repetita ex libro de Quadrupedibus ouiparis.

Etsi Ranæ notiſſima ſunt animalia, nemo tamen ſanæ mentis laborem hunc noſtrum tanquam ſuperuacaneum reprehendere iure poteſt, ſi poſt Ariſtotelem, Dioſcoridem, Plinium aliquid tractauerimus. Prodeſt enim genera diſtingui, quoniam & forma & facultatibus differunt. Ranæ enim paluſtres cum rubetis inter venenatas numerantur: ranæ fluuiorum, riuorum & fontium & in medicamentis & in cibis vſurpantur, ſúntque quibuſdam in deliciis, pauperibus famis alleuamentum inemptum. Præterea multa video à recentioribus de ranis prætermiſſa, quæ poſteà à nobis tradentur, quæ minimè negligi oportuit, quale eſt, linguæ forma noua, inoculis palpebra inferior, mobilis ſicuti in auibus tenuis & perſpicua, duo foramina rotunda, tenui membrana iis obtenſa, tympani aurium inſtar: poſt oris rictum rimæ duæ per quas tenuem membranam exerunt. Caudæ rudimentum ſub qua vnicum foramen eſt, quo fœtum emittit, excrementa excernit: quædam etiam alia quæ in ſingulis dicentur, quæ non inutilem noſtram in hac animalium contemplatione diligentiam eſſe palàm oſtendent.

Ranarum genera diſtingui, vtile. B

Vniuerſè quidem βάτραχοι à Græcis dicuntur, à Latinis ranæ. Sed ad cæterarum diſcrimen hæ fluuiatiles vocentur. A

In ripis ad ſolem maximè delectantur. quaternis pedibus aſſultim in terra gradiuntur, & in aqua celerrimè natant, maximè poſteriorum pedum beneficio. ſunt enim longi, ac proinde ad ſaliendum aptiſſimè à natura conformati: & ad natandum, quia lati, in quinos digitos diuiſi, qui membrana tenui connexi ſunt, vt in anſeribus, anatibus, & fulicis. Crura & tibiæ validis muſculis vinciuntur. Pedes anteriores breuiores in quaternos tantùm digitos fiſſi. Qui pollicis vice eſt craſſior & breuior. Digitorum tres ſunt acies, & totidem articuli. Oſſa ſeſamoidea in primo digitorum articulo pedum anteriorum, in omnibus articulis pedum poſteriorum. Colore ſunt vario. Quùm paruæ ſunt admodum & piſcis forma, nigræ: & ſpecie ranis piſcatricibus ſimiles & colore. Grandiores factæ & caudâ in pedes diuiſâ, aliæ virides ſunt, aliæ nigricant, aliæ flaueſcunt. Ventre ſunt candido nigris maculis aſperſo. Cute teguntur tuberoſa & inæquali. Capite ſunt craſſo: ceruice contracta, ſed latiuſcula. Roſtrum in acutum angulum deſinit. Oris rictus magnus, intus magna oris capacitas. Lingua carere videntur: vel ſi eam linguam nomines, eam ab aliorum omnium animalium linguis & ſitu & connexione diuerſam eſſe intellige: Nam extremæ maxillæ hærens, inde pendet. quo fit, vt qua in parte in cæteris ſoluta ſit, in ranis ſit ligata, & contrà. nam in maxilla, vt dictum eſt, hæret. ad fauces ſoluta eſt. Hanc particulam cum Ariſtotele rectè linguam vocabimus, cuius hæc ſunt verba: Ὁ δὲ βάτραχος ἰδίαν ἔχει τὴν γλῶτταν. τὸ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν προσπέφυκεν ἰχθυωδῶς, ὃ τοῖς ἄλλοις ἀπολέλυται. τὰ δὲ πρὸς τὸν φάρυγγα, ἀπολέλυται, καὶ ἐπέπτυκται: ᾧ τὴν ἰδίαν ἀφίησι φωνὴν αἰεί. Ranis B

nis lingua ſui generis eſt: pars enim prima quæ cæteris abſoluta eſt, iis cohæret modo quo tota ferè piſciũ. Intima verò abſoluta ad guttur applicatur, qua ſuam vocem ſolent emittere. Pro dentibus aſperitatem tantùm in maxillis habet, qua quicquid arripit mordicus retinet. ob id panno rubro, vel fruſtulo carnis, filo ex arundine demiſſo, demorſo extrahuntur & capiuntur. Oculos magnos habent & prominentes. Palpebram inferiorem auium ritu oculis applicant, quæ tam tenuis eſt vt perluceat. Ante oculos foramina ſunt, vel ad aërem attrahendum, vel ad odorandum, tenui membrana obtecta non aliter quàm auris tympanum. Ab oris rictu ſub foraminibus iam dictis ſinus vtrinq; eſt, in quo tenuis membrana quæ dum aërem ſub aqua retinẽt, inflatur & foràs prominet veſicę aëre plenæ modo. Ab oculis lineę duę fuſcę per latera ductæ ſunt. inter has media eſt dorſi linea, quod in caudam deſinit, ſed cute contegitur. poſt hãc ſuperiore magis quàm inferiore loco, meatus eſt quo Gyrini & excrementa emittuntur. Cutis circa articulos tantùm carni firmè hæret: ob eam cauſam nullo negotio excoriantur, facileq; aëre concepto & cohibito intumeſcunt. Ventriculo ſunt magno longoq;: inteſtinis conuolutis, coloris varij. ecphyſis alba eſt: ieiunum inteſtinum, & quod ileum à quibusdam dicitur flaua, ob bilem quam per meatum à veſica fellis in hepate ſita excipiunt, quamuis fel viride & tenue appareat. Colon ſequitur, cæcum nullum reperitur. illud nigreſcit ob ſtercus: latum eſt & amplum, rectum, candidum & anguſtum. Splen paruus eſt in meſenterio. Hepar rubrum in tres lobos ſectum. Maribus renes ſunt longi, carnoſi, teſtes lutei, parui & rotundi. Fœminis appendices circa renes croceæ, quas vterum eſſe dixerim. Veſica eſt tenuiſſima, vixq; cernitur. Pulmones tenues, magni, non omnino ſine ſanguine, vt Ariſtoteles exiſtimauit: quùm ſcripſit ranas diutiùs in aqua vrinare, propterea quòd pulmones ſine ſanguine habeant: ſed potius quòd exiguo calore & ſanguine præditæ, frequenti inſpiratione & expiratione nõ egent. Pulmones nigricant. Cor in medio eſt thorace: nõ piſciũ, ſed quadrupedum cordi ſimile, nigris punctis notatũ. A medio pectore cartilaginea apophyſis producitur, in extremo lata, cui innituntur partes quę maxillę ſubſunt, Hactenus deſcriptę ſunt ranarũ partes. ſequuntur actiones.

C Vêre coëunt. Mares vlulatu ſuo, quem ololyginem nominant, fœminas ad coitum alliciunt. *Vox, ololygo.* Ololyginem verò edunt maxillę inferioris labro demiſſo pari libra cum aqua modicè recepta in fauces, ſuperioréque maxilla intenta. Flagrant tantisper oculi modo lucernæ, cùm ſinus buccarum maxillis diſtentis interluceat: coeunt enim magna ex parte noctu. Hæc ſic ferè ex Ariſtotele conuertit Gaza Plinium imitatus, qui *Lib. 11. cap. 7.* mares à voce ololyzontes vocari tradit. Sed præſtat locum adſcribere: eleganter enim Ariſtotelis locum illuſtriorem reddit, quùm de piſcium lingua loquitur. Ranis prima cohæret, intima abſoluta à gutture qua vocem mittunt. mares tum vocantur ololyzontes. ſtato id tempore euenit cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, ad libramentum modicè aquę receptę in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus elicitur. Tunc extenti buccarum ſinus perlucent, oculi flagrãt labore perculſi. ranæ igitur duplicem edunt vocem ὀλολυγόνα coitus tempore: & κοὰξ, qua voce omnibus ſunt moleſtæ. quumq; maximè *Coitus.* & vltra modum ſunt vocales, tum tempeſtatem præſentiunt, quia aqua pluuia delectantur. De coitus ratione varia prodiderunt authores. Plinius: ranæ ſuperueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente poſterioribus clunes. Et mox: Mirum quæ ſemeſtri vita reſoluuntur in limum nullo cernente, & rurſus vernis aquis renaſcuntur quæ fuêre natæ, perinde occulta ratione cùm omnib. annis id eueniat. Dicam hac de re id quod ſentio. *Procreatio.* Certum eſt Ranas aliquas ſponte naſci, Maximè quæ Gyrini vocantur. Gignũtur & ex concubitu maris & fœminæ. ſed non ita coëunt, vt Plinius tradit, ſed animalium retrò meientium ritu. atq; ſic copulatas Ranas vidi: cuius rei cauſa neq; inter crura, neq; inferiore in loco, ſed ſuperiore meatum habent. *Gyrini.* Quantùm ad Gyrinos attinet vt mihi, ita omnibus experientia compertum eſſe poteſt, ſponte etiam in limo generari. In magnis enim imbrib. & itinera & loca alia anteà omni Ranarum genere vacua, primum Gyrinis, deinde Ranis multis abundâſſe obſeruaui. *Cibus.* Ranæ cibum in aqua capeſſunt. Muſcas, vermes, cantharos aquatiles, tineas, hirudines, cochleas paruas, atq; inſecta aquatilia omnis generis deuorant. Adeò ſunt voraces vt à ſuo genere non abſtineant. Inueni in maiorum ranarum ore ranas paruas, atq; E in vẽtriculo ſemicoctas, cochleasq; echinatas. Quamobrẽ eſcâ etiam è lõginquo, vel cibi odoraru, vel conſpectu alliciuntur & capiuntur maximè ipſarũmet ranarũ carne, aut pãno rubro carnis colorem referente.

F Noſtris in more eſt poſteriora tantum Ranarum in cibis vſurpare, reliquo corpore abiecto, vel quia carnis parum ei inſit, vel quia viſcera venenata, vel in cibis inutile quid eſſe in iis credatur. quod etiam Ariſtoteles annotauit de Echinis loquens, quorum quod nigricat parti creditum eſt ſuperiori, ex dentium origine pendens, amarum, nec eſculentum, quale in multis ineſſe animaduertimus, aut certè quod ei proportione reſpondet, vt in Teſtudine & rubeta, & in rana, atque etiam in turbinatis & mollibus, ſed colore differt. Caro ranarum candida eſt, dura, ſi recens fuerit: ſeruata, tenerior redditur.

F G Medici vt Teſtudinum, ita ranarum carnem hecticis & phthiſicis apponunt: quod non improbo, ſi in iure capi decoquatur, quo tempore ad venerem non cientur: tunc enim virus olent: modò etiam in locis ſummo æſtu exſiccatis captæ non fuerint, ſed in fluuiis & riuulis.

D Ranæ apibus inſidiantur, nec earum aculeos pertimeſcunt. Mira traduntur à Plinio de ranis, à Democrito & Magis, quæ ex libro 32. petenda ſunt. *Lib. 8. cap. 28.*

G Dioſcorides contra omnium ſerpentium venena pro antidoto eſſe prodidit, ſi ex ſale & oleo decoctæ edantur, iusq; earum itidem ſorbeatur. Contra inueteratos tendinum rigores pollent. Idem tradit Plinius. Inunguentis & emplaſtris adhibitæ ſiccandi diſcutiendiq; vim habent, maximè in articulorum doloribus. Inde Emplaſtrum à Ioanne de Vigo Chirurgo rectè compoſitum, quod & emplaſtrum de ranis nominatur, *Lib. 32. cap. 5.* quo fœlici ſucceſſu in tumoribus & doloribus morbi Hiſpanici vtimur. Ranæ tres in olla vſtæ, & cum melle appoſitæ alopecias replent, ſi Plinio credimus: vel cum pice liquida illitæ, vt Dioſcoridi & Paulo Æginetæ viſum fuit, quod ego experientia verum eſſe comprobaui. Illitus earum cinis profluentis ſanguinis impetus ſiſtit, authore Dioſcoride, quod & Paulus confirmat. Crematarum ranarum cinis maximè ſiccans redditus, ſanguinis eruptiones ſiſtit, & alopeciis cum pice liquida medetur. Plinius: Ad ſanguinem ſiſtendum ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inarefactum. Eâdem exiccandi vi equorum ſcabiem decoctæ in aqua extenuant, donec illini poſſit, aiunt ita curatos non repeti poſtea. Eædem decoctæ in aqua marina pſoras tollunt, donec ſit craſſitudo mellis. Multò plura ex ranis petita remedia aduerſus varios morbos leges apud veteres autores.

DE RANA PALVSTRI ET VENENATA, (ID *eſt, Bufone aquatili.) Rondeletius.*

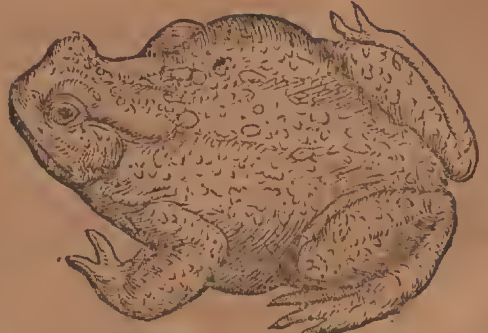
A

INTER ranas ſunt quæ in paluſtribus locis, & putri fœtidóque limo oppletis, & naſcuntur & viuunt, quæ paluſtres rectè dici poſſunt. ſed quia quæ fluniatiles ſunt, in paludibus etiam & in aquis ſtagnantibus reperiuntur, ad huius diſcrimen illam venenatam cognominauimus, quæ Buſo aquatilis vocatur, à Gallis Crapau d'eau, à Græcis ἐλοβάτραχος, deniq; terreſtris *(imò paluſtris)* φρῦνος, ſiue rubeta quæ paluſtrem vitam in terreſtrem non commutauit. Ea rubetâ ſiue phryno terreſtri minor eſt: cuius venenum mala ſymptomatáque eadem ſequuntur, quæ rubetæ, quæ Dioſcorides lib. 6. cap. 31. ſic explicat: Φρῦνος vel ἐλοβάτραχος, id eſt, rubeta aut rana paluſtris aſſumpta tumores ciet, pallor corpus vehementer decolorat, vt planè buxeum ſpectetur: ſpirandi difficultas torquet, & grauis halitus oris, ſingultúſque, & inuita interdum genituræ profuſio conſequitur. Paulus Ægineta φρῦνον etiam, & ἕλειον, βάτραχον appellat, cui vires omnino ſimiles tribuit: quòd corporis tumorem inducat hauſta, palloremq; intenſum buxo ſimilem: quódq; ægrè ſpiritus trahatur, os fœtear, ſingultus infeſtet, aliquando etiam ſemen ſine voluntate erumpat. Eadem quoq; aduerſus hoc venenum remedia præſcribuntur. Iuuantur enim qui id hauſerunt, ſecundum vomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi ſunt vt vehementi ambulationi & curſui ſe credant ob torporem quo corripiuntur. Quinetiam quotidiè lauandi ſunt. Nicander in Alexipharmacis ſimile venenum ranæ illi ineſſe cecinit, quę multa in arundinetis viuit, quam Calamiten dixi ex Plinio à Græcis nominatam fuiſſe. eadem quoq; remedia aduerſus idem venenum præſcribit.

G. *Venenum ex ea, & remedia.*

DE RVBETA SIVE PHRYNO, RONDELETIVS.

Hanc ranæ paluſtri venenatæ ſimilem eſſe ait, ideoq; picturam ſe non appoſuiſſe: nos alterius (quam in poſteriore huius capitis parte deſcribit.) rubetæ effigiem ex noſtro De Quadrupedibus Ouiparis libro appoſuimus.

A

B

G

RVBETA propriè terreſtris eſt, quæ Bufo à Vergilio dicitur, id eſt, rubeta maxima terreſtris, ad diſcrimen paluſtris, de qua modò locuti ſumus. Φρῦνος à Græcis dicitur εἶδος βατράχου, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἢ παρὰ τὸ φέρεσθαι ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τὴν χερσαίαν.

Animal eſt, inquit Aëtius, magnitudine nihilo minus Teſtudine parua, exaſperat autem & vibrat terga dum ſpiritu impletur, atq; ob id ipſum audentiùs euadit. Ad lædendum itaque manifeſtè inſurgit, & ſaltibus interpoſitum ſpatium contrahit: rarò quidem morſum infligens, verùm anhelitum conſueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam ſi anhelitu contingat tantùm eos qui propè ſunt, lędat. Cæterùm qui ab eis læſi ſunt, his omne corpus intumeſcit & diffunditur, ac citò omnino pereunt. Vidi equidem hæc ſymptomata in muliere quæ periit ſumptis herbis, quibus Rubeta venenum ſuum afflauerat. *Hiſtoria.*

Eſt autem Rubeta ranæ ſimilis, colore fuſco, roſtro latiore & magis rotundato, quale in ſecunda Paſtinacæ ſpecie deſcripſimus. Oculis eſt magnis & rotundis. Denique ranæ paluſtri & venenatæ ſimilis eſt, quam ob cauſam picturam eius non appoſuimus. Cute tegitur craſſa & vix penetrabili, tum quia dura eſt, tum quia tumida & ſpiritu diſtenta ictibus cedit. Pulmones intus habet magnos & rotundos, quiq; aëre multo compleri poſſunt. hepar vitiatum, vnde prauum beſtiæ temperamentum autore Ariſtotele: Nonnullorum, inquit, vitiata omnino iecinora, vt corpora quoque eorundem prauum temperamentum ſortiantur velut Rubetæ, Teſtudinis, & ſimilium. Neocles & Timæus ſcripſerunt Rubetas bina iecinora habere: & alterum quidem occidere, alterum alteri aduerſari & ſalutem afferre, & à formicis non attingi, ob id formicis obiiciendum cenſent, vt pars quam non vorarint venenata ſit. Mira de Rubetis certatim tradunt authores, quæ Plinius recenſet: ſed id imprimis, ex his ranis lienem contra venena quæ fiant ex ipſis, auxiliari. Cor verò etiam efficacius eſſe. Rubeta apes interimit. ſubiens enim aditus aluei afflat, & obſeruans rapit euolantes. nullo hæc affici malo ab apibus poteſt. Ex rubeta multis modis venena præparantur, quæ latent aſſumentes: quæ præſtat ignoraſſe, quare de remediis dicamus. Rubetarum veneno aduerſatur ſuccus betonicæ, plantaginis, artemiſiæ potus. Item ſuccus ranarum marinarum ex aceto & vino bibitur contra Rubetæ venenum. Sanguis Teſtudinis ranarum venenis auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pillulis factis, & quùm opus ſit in vino datis.

B

Lib. 3. de part. anim. cap. 12.

G. Venenum.

Lib. 32. cap. 5.

Veneni remedia.

Rubetæ ſuus eſt à natura datus hoſtis Buteo triorchis, qui eam rapit & deuorat ſine pernicie. D

Vulgus falsò credit gemmam vernacula lingua Crapaudine nuncupatam in Rubeta inueniri, & venenis reſiſtere. *B. Crapaudina gemma.*

Terreſtris Rubetæ generis ea etiam eſſe cenſebitur, quæ ſub terra vel ſub ſtercore inuenitur, ranis ſimilis, roſtro acutiore, cruribus breuioribus, cute tota tuberoſa, maculis multis cinereis notata, oculis multùm prominentibus & vireſcentibus, qui palpebra inferiore teguntur. maxillæ inferioris extremum frequentiſſimè mouet, lingua, ventriculo, inteſtinis, ſuperioribus ſimilis. Vaſa ſpermatica à ſuperiore parte oriuntur, circa ſeptum tranſuerſum alba. Renes carnoſi, veſica magna, retentam in ea vrinæ copiam in metu effundit. In medio ventre nigra quædam cernuntur, quæ oua fortaſſe ſunt. hæc compreſſa atramentum emittunt. Hepar nigrum in lobos duos diuiſum, in quo veſica fellis, quod ex viridi nigricat. Pulmones vt Teſtudini & ranæ. Veſcitur formicis, cantharis, ſimilibúſque beſtiolis. Hæc Rondeletius. Puto au- *A. Rubetæ ſpecies alia.*

tem ſecundam hanc Rubetæ terreſtris ſpeciem, eam eſſe, quam nos etiam in libro De Quadrupedibus Ouiparis deſcripſimus, cuius iconem etiam huic capiti præfiximus.

DE CALAMITE, (SEV MVTA PLINII ET NICANDRI.) Rondeletius.

Effigiem hanc Ranunculi viridis ex noſtro De Quadrupedibus Ouiparis libro repetiuimus.

RANAM Calamiten à calamis in quibus viuit vocarunt Græci. Id genus eſſe dixerim quod ἄφθογγον vocauit Nicander in Alexipharmacis, id eſt, mutum, atque inter Rubetas numerari poteſt. Ranettæ noſtri nominant Ranis aliis corporis ſpecie ſimilis eſt calamites, & partibus internis: ſed parua eſt, tenuis & viridis. De qua Plinius: Eſt parua rana in arundinetis & herbis & maximè viuens, muta, ac ſine voce, viridis: ſi fortè hauriatur, ventres boum diſtendens. huius corporis humorem penicillis deraſum claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipſásq; carnes doloribus oculorum ſuperponunt. Huius ranę paruę ſanies efficaciſſimum eſt pſilothrum ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vaſis. Dioſcorides viridium ſanguine pilos auulſos renaſci prohiberi tradit. In arundinetis roris linctu victitat. Venenata eſt vt Rubeta ſuperior, quare eidem veneno eadem quoque remedia medebuntur.

DE RANA CÆLITVS DEMISSA, RONDELETIVS.

PER imbres & tempeſtates cælo delapſa rana Rubetis ſimilis eſt, ſi Ariſtoteli ſenſibúsq; noſtris fidem adhibeamus, quæ διοπετὴς, id eſt, à Ioue miſſa nominatur. Hæ in nubibus procreatæ decidunt. Quidam in ea ſunt ſententia vt exiſtiment ranas paluſtres minores, vel vi aſtrorum vel ventorum impetu ſurſum raptas decidere, cuius rei id eſſe argumentum, quòd nunquam niſi aëre pluuio & commoto delabi videantur. Alij ne cadere quidem vnquam ex alto cenſent, ſed quia ex Buſonum genere ſunt, ex cauis in quibus viuunt locis dum tempeſtates præſentiunt, egredi, & tum è cælo demiſſas ranas credi, quæ anteà non comparuerant. Sed opinionem hanc prorſus refellit quotidiana experientia, atq; grauiſſimorum ſcriptorum fides. Quòd ſi quis hoc miretur, contempletur multa alia in natura æquè admiranda. Quid enim mirabilius eſſe poteſt aquis in cælo ſtantibus, vt ait Plinius, at illæ ceu parum ſit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eò ſecum piſcium examina, ſæpè etiam lapides ſubuehunt portantes aliena pondera. Ranæ igitur διοπετεῖς rubetarum ſunt ſpecie, quod tradidit Ariſtoteles lib. 1. problematũ. Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γίνηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθενεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὴ φύσις ἐστὶν ὑγρά. ὥστε ἑπόμενον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστιν. ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα, ὅ ἐστι τῶν νόσων αἴτιον. Cur inſalubris eſt annus, quùm magnus eſt prouentus puſillarum ranarum, quæ rubetæ faciem repræſentant? an res vnaquæque loco ſuæ naturæ idoneo abundare ſolita eſt? itaque eiuſmodi animalium genus cùm natura humidum ſit, pluuium annum ob eam cauſam indicat. Anni verò huiuſmodi inſalubres ſunt. corpora enim humida excrementis abundant, quæ morborum ſunt cauſæ. Ranæ huius meminit etiam Plinius libro 32. cap. 10. ſecur ranæ Diopetis & Calamitæ in pellicula gruis alligatum, *(Venerem concitat. noſtra æditio habet diopetis vel calamitæ.)* niſi malis lectionem Hermolai ſequi, qui dryophytes legit. de qua rana proximo capite dicitur.

Lib. 3. cap. 1.

DE RANA DRYOPHYTE, RONDELETIVS.

Suprà dixit Dryophyten non aliam eſſe à Calamite, in capite de Ranis in genere: hîc verò diſtinguit, Plinium ſecutus.

Lib. 32. cap. 8.

RVBETARVM generi ſubiicienda rana, quæ in quercubus & ficubus, aliiſq; arboribus inuenitur, viridiſſimaq; eſt, qua nota cum Calamite ab aliis diſtinguitur. De hac Plinius: Eſt rana parua, arborem ſcandens, & ex ea vociferans. In huius os ſi quis expuat, ipſamque dimittat, tuſſi liberari dicitur. Hæc prolixiùs de ranis à nobis tradita ſunt, vt earum differentiæ perſpicuè intelligerentur. quamuis enim viles ſint beſtiæ: tamen nulla eſt ex qua vel fructus aliquis percipi non poſſit, vel pernicies vitari.

COROLLARIVM I. DE RANIS IN GENERE.

Quanquam in libro De Quadrupedibus ouiparis permulta de ranis conſcripſi: quemadmodum ſuprà in tabella, quam huic de ranis tractationi præfixi, indicatum eſt: viſum eſt tamen in præſentia quoq; quæ ab eo tempore obſeruata mihi ſunt, adiicere. Hoc imprimis monendus mihi Lector eſt: multa ex authoribus iam priùs à me prolata, nunc etiam in Rondeletij ſcriptis reiecta non eſſe: partim quòd is multa aliter, & alia occaſione citat, vt emendandi interdum vel illuſtrandi gratia, quòd ſine repetitis illorum verbis commodè non ſit: partim quòd ad diligentiorem collationem ocij ſatis non erat.

RANARVM DIVISIO.

- Ranarum aliç
  - Procreantur ex ſemine, vt
    - Terreſtres
      - Calamitæ 1.
      - Rubetæ.
        - Bufones propriè dicti. 2.
        - Aliæ quædam ſub terra vel ſtercore degentes. 3.
        - Gibboſæ. 4.
        - Cornutæ quædam dictæ. 5.
        - Venenatæ, foſſiles. 6.
    - Aquaticæ
      - Fluuiatiles edules
        - Virides, Nigricantes, Flaueſcentes. 7.
      - Paluſtres venenatæ
        - Maiores. 8.
        - Minores. 9.
  - Alio quodam modo proueniunt: vt
    - Temporariæ, vel æſtiuæ. 10.
    - Διϊπετεῖς, cælitùs vel cum pluuia demiſſæ. 11.

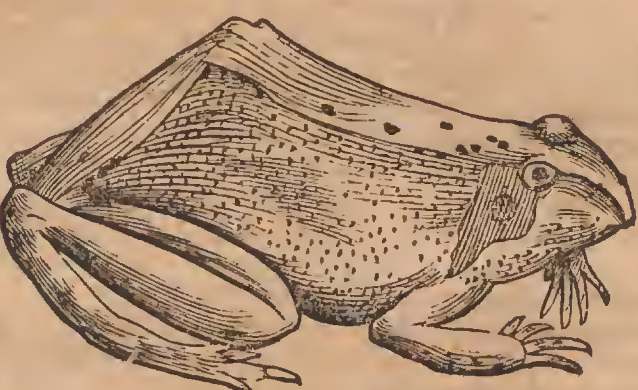
Diuiſionis explicatio ſecundum numeros.

1. Calamitę ſunt virides, paruæ, quæ & arbores ſcandunt: quanquam Plinius videtur diſtinguere, cum aliàs, tum quòd calamitas mutas & pernicioſas facit: arboreas verò, vocales, nec meminit earum veneni. Iconem earum præfiximus Rondeletij capiti de Ranis. ﬂ. Habeo inter diuerſas ranarum picturas, ab Argentinenſi pictore miſſam, ſubuiridem quandam paruam, non ita pulchro colore vt calamites eſt, ſed ſubobſcuro: quæ ſi non ad calamitas, fortè ad temporarias referri debet.

2. Bufones propriè dicti, ſimiles ſunt paluſtribus & venenatis ranis, ſed maiores, &c. quare iconem earum à ſe omiſſam Rondeletius ſcribit. qui tamen non ſimpliciter terreſtre hoc genus facit, ſed amphibium, ex Plinio: Ranæ rubetæ (inquit) in terra & in humore eſt vita & Aëtio, qui eas ex paluſtribus terreſtres fieri tradit. Quærendum, an potiùs non vna rubetæ ſpecies eadémque ambigua ſit, ſed duæ diuerſæ: quarum vna ſemper terreſtris, altera ſemper paluſtris ſit. Poſſunt tamen aliquæ per æſtatem, dum aquæ ſuppetunt, ac tepor ſinit, in aquis agere: deinde autumno & hyeme in terra ſe occultare: quod aquaticæ omnes faciunt, præter temporarias opinor.

3. Rubetæ quæ ſub terra vel ſtercore inueniuntur, (inquit Rondeletius,) ranis ſimiles ſunt roſtro acutiore, cruribus breuioribus: cute tota tuberoſa, maculis multis cinereis notatæ, oculis multùm prominentibus & vireſcentibus, &c. Hæc ille. Has puto minores eſſe prædictis: nec alias, quàm quarum effigiem ad principium capitis Rondeletij de Rubeta dedimus.

4. Gibboſam rubetam deſcripſi in libro De Quadrupedibus Ouiparis, cuius, quoniam in ſequentibus quod addam non habeo, iconem hoc in loco appoſui.

5. Cornibus exaſperari rubetarum dorſum, quod Plinius ſcribit, hactenus non vidi. Gibboſæ tamen ranæ à nobis dictæ oſſa in dorſo cornuū ferè inſtar eminent. Alia ratione recentiores quidam parum Latini ſcriptores ranam quandam cornutam vocant à ſono vocis, quo cornu ſeu tubam imitetur quodāmodo. In Galliis eſt bufonis genus quod cornutum dicitur, à voce. Verno tempore prodeunt, & vocem inſtar tubarum binæ inuicem emittunt. coloris cinerei, fuſci, (tetri,) in ventre verò crocei. per totam quoque Germaniam altiſſimè clamant: & falſum eſt extra Galliam mutas eſſe. In paludibus putridis degunt, Albertus & author de naturis rerum. Has puto minores rubetas paluſtres eſſe, de quibus mox dicam. Reperiuntur & terreſtres argutiſſima voce, quam tubæ aut campanæ inſtar audiri ex longinquo aiunt: ſatis frequentes circa nobilem Tigurini agri arcem Kyburgam: raræ aut nullæ in vicinis regionibus. Hæ duplò ferè minores ſunt communi rubeta: cæterò ſimiles. Vna mihi allata, (deprehenſa ſub trunco, vbi ſe abdiderat, vt lateret per hyemen: Septembris initio,) tergo erat lurido, aſpero, ventre ex fuſco albicante, oculis aureolis, (ſed aureo colore per medium diuiſo,) clunibus cruribúſque, ſed præcipuè digitis poſterioribus, piloſis. Eas non in aquoſis, ſed aridis locis degere audio: vere vocem ſuam emittere & æſtate: cùm veſperi clamant, noctem ſequentem ſine pruina futuram certò ſperari: autumno & hyeme non audiri.

6. Foſſiles V. ex Agricola.

7. Fluuiatiles Ranæ (βάτραχοι) ſimpliciter dicti, degunt in aqua pura, fluuiis, fontibus, riuulis: ſúntque edules. Hæ paruæ & informes adhuc nigricant. Grandiorum aliæ virides ſunt, aliæ nigricant, aliæ flaueſcunt, Rondeletius. Inueniuntur autem etiam in paludibus & ſtagnantibus aquis. Aquaticæ illæ quæ præ cæteris in cibum admittuntur, virides ſunt, nigris paſſim aſperſæ maculis. Sunt & ſubliuidæ atque ſubcinereæ quædam aquaticæ: quæ partim vocales & edules ſunt, partim mutæ, & non eduntur, vt Ge. Agricola ſcribit.

8. Paluſtres venenatæ cognominandæ: vt ab innoxiis, quæ & ipſæ in paludibus reperiuntur, diſcernantur. βάτραχοι ἕλειοι Græcis. Has Dioſcorides rubetis ſiue phrynis coniunxit tum ob corporis figuram non diſſimilem, (magnitudine quidem inferiores ſunt:) tum ob vim æquè pernicioſam, Rondeletius. qui picturam quoque earum exhibuit.

9. Proximè dictis minores ſunt, quæ à noſtris Güllenfröſſle: id eſt, lacunales rubetulæ dicuntur: & Mönle / inde puto quòd dorſi ventríſque coloribus ſalamandras aquaticas (quas indocti ſcincos putant) repræſentent. Hæ ſemper ſunt paruæ: & viuunt in lacunis & aquis corruptis, ſicuti de cornutis ſuis Albertus ſcribit, cuius verba proximè recitaui, (nec puto has ab illis differre:) ventre pallido ſiue citrino, punctis quibusdam diſcolore: & ſuo quodam ſono vocis vtuntur. Has Ariſtoteles in problematum 1.22. ranas paruas rubetis ſimiles, (μικροὺς βατράχυς φρυνοειδεῖς,) quarum multitudo annum morboſum futurum ſignificet, meo quidem iudicio, appellat. quanquam has Rondeletius διοπετεῖς facit. Sed plura de his inferiùs.

10. Latent hybernis menſibus in terra ranæ omnes, exceptis temporariis iſtis minimis, (Germani vocant Rhein fröſchlein/) quæ latent in cœno, & reptant in viis ac litoribus, (*ripis*) Hæ enim quia non ex ſemine genitali, ſed ex puluere æſtiuis imbribus madefacto oriri videntur, diu in vita eſſe non poſſunt, Ge. Agricola.

gricola. Sed fortè temporariæ æſtiuæque ranæ, non vnius generis ſunt, ſed tum ex fluuiatilium genere, tum rubetarum, præſertim minorum paluſtrium: aut ſaltem vtriſque ſimiles.

11 De iis quas Διϊπετεῖς, ſeu cœlitùs demiſſas vocant, inferiùs dicam.

COROLLARIVM II. DE RANA IN GENERE, *ſimul & de fluuiatili Rana.*

De fluuiatili rana iam paulò antè quædam annotaui in expoſitione tabulæ: ſed à Rondeletio prædicta.

B Os ſquatinæ antè promptúmque eſt, vt ranæ paluſtri, Ariſtot. locus ſi occurreret, verba Græca inſpicerem. Equidem ranæ paluſtris nomine piſcem ſeu piſcatricem ranam hîc acceperim, vt piſcis piſci comparetur. vtrique ſanè ſimiliter os in promptu eſt, aliter quàm raiis. facilè quidem βάτραχος ἕλειος, ſi fortè ita legitur, (vt ſuſpicor,) pro βάτραχος ἁλιεὺς irrepere potuit.

C De informi imperfectóque ranarum fœtu, lege quæ ſcripſimus ſuprà, pag. 301. in Cordylo. Declinante Maio menſe (die 21.) inueni in ſuperficie aquæ ſtagnantis, in lente paluſtri & algis innatantibus, fœtus ranarum minutos, qui depedes videbantur: propiùs verò inſpicienti rudimenta anteriorum pedum apparebant. Hos Itali, quoniam caput enorme eſt, reliquum corpus μυουρίζει, capitones appellant, vt coniicio ex verbis Baſſiani Landi: qui in libro de peſte: Ex putreſcente (inquit) aqua oriuntur vermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quæ ortum habent de putredine: cuiusmodi ſunt piſces (*impropriè piſces nominat*) capitones vulgò dicti. Aquis paludum ſiccatis moriuntur ranæ: reſtitutis, reuiuiſcunt, Incertus.

D In ventre generis cuiusdam ardeæ ranam deprehendi, Ianuarij medio. Rana ſæpè, vt & chamæleon, cum ſerpente pugnat, Innominatus.

E Apud Anglos Lucius piſcis, capitur rana aut blecca piſciculo hamo affixo, funiculum (lineam) trahendo per ripam. non ſtatim autem extrahitur vbi hamum corripuerit, ſed iam defatigatus. Piſcatores aliqui ranam excoriatam in reti naſſæ inſtar contexto ligatam ſuſpendunt, ita vt in medio liberè pendeat: vel iecur captiuum ſimiliter: ſic piſces ineſcatos capiunt. Ranæ expulerunt Autariatas, Agatharchides. Autariatæ Stephano Theſprotica genus eſt. Autoriatæ verò Æliano, Indica, à ranis plurimis inchoatis & imperfectis è cœlo lapſis, migrare coacta, de animalibus. 17. 41.

G Cochlearum vſus infirmo iecori prodeſt: ídque etiam tabefactum reficit. benè enim alunt: ſi viſcoſam carnem meliùs lixiuio lauabis. aut ſale & vino, aut furfure. Aqua earum deſtillationibus collecta hecticis & phthiſicis efficaciter prodeſt, & ſiccæ iecinoris diſtemperantiæ bis die ieiunis ſumpta tepens medetur. Caro quoque teſtudinis, quæ in nemoribus degit: deſtillant & eam alij ad eoſdem vſus. Ranæ quoque quæ bolo in lympidis aquis capiuntur, pares effectus habent, Alexander Benedictus. Ad epilepſiam: Aliqui per dorſum ranam ſcindunt: & extractum iecur folio caulis (*braſſicæ*) inuolutum deſiccant. hoc tritum cum vino optimo in potu dant paroxyſmanti (*ſub paroxyſmum:*) & ſi vice prima non curatur, venturo paroxyſmo idem faciunt, Antonius Guainerius. Fœtus ranarum imperfectos aliqui elixant, & innatantem adipem colligunt: quem locis glabris illinunt, vt pili ſuccreſcant. In articulis morborum impetus ſedant ranæ, ſubinde recentes impoſitæ, quas quidam diſſectas iubent imponi, Plinius, cinis ranæ magnæ (*rubetæ, vt Cardanus in Variis ſcribit*) collo gallinæ vel alterius auis, linteolo alligatus, prohibet ne ſanguis effluat, etiamſi profundè vulneretur. Ex quo multi colligunt eundem cinerem geſtatum, muliebrem fluxum menſtruum retinere poſſe, ac alias item hæmorrhagias, Incertus.

De ranarum vi, ad inducendum vini faſtidium, ex literis amici cuiusdam viri boni & mihi noti, ad amicum, qui eas literas Germanicè ſcriptas mihi communicauit: Filio ebrioſo & ſæpiùs ex ebrietate variis periculis expoſito dum conſulere cogito, ab honeſtis viris remedium hoc accepi: Ranam viridem (aiunt) ex iis quæ in fontibus ſalientibus reperiuntur, viuam in vini menſura (duarum librarum fortè) ſuffocatam, eam in vino vim relinquere, vt qui vel hauſtum vnum inde bibiſſet, per omnem deinceps vitam abſtemius degeret. Ego ſolicitus & metuens ne quid aliud etiam inde detrimenti ſequeretur, cum filio (recens etiam ex ebrietate periclitato) inſtitutum meum confero. aquieſcenti propino vinũ, (in quo tamen paluſtris rana, cùm circa fontium ſcaturigines nulla reperiretur, ſuffocata fuerat,) duobus hauſtibus, vno veſperi, altero mane. Volui autem ipſe prægustare vinum, & experiri ſaporem, os tantùm colluendo, ita vt nihil inde glutirem: qui licet non diſpliceret, poſteà tamen ad duos ferè menſes vinum faſtidiui. Vxor eius, quæ odorem tantum vinarij vaſis illius olfecerat, ab eo tempore hactenus (*neſcio quantum temporis*) vinum non bibit. etſi enim interim experiundi gratia non ſemel guſtauerit, inde tamen ſtomachi dolore non mediocri percepto, abſtinet. verum quidem non fert, ne quis eam ob cauſam vinum ei faſtidio eſſe ſuſpicetur. At in filio faſtidium hoc non vltra quatuordecim dies durauit: citiùs tamen à vini potu caput ei nunc tentatur. Experiemur aliàs idem remedium cum rana viridi è fonte ſaliente: & rei euentum ad te ſcribemus, Hæc ille. quibus ea, quæ apud veteres legimus, ad inferendum vini tædium, medicamenta hîc adſcribam: Vinum in quo anguilla ſuffocata ſit, (alij, in quo anguillæ duæ necatæ ſint,) potui exhibitum (addunt aliqui, vel modicè) vini tædium (vel odium) parit, Plinius & alij quidam veteres. Rubellio (piſcis marinus) in vino putrefactus, iis qui inde biberint, tædium vini affert, Plinius. item mullus in vino necatus, & vua marina in vino putrefacta. Vinum aiunt tædio venire his qui ex Clitorio lacu biberint, Idem. Nicolaus Myrepſus è teſtudine remedium ad eundem effectum præſcribit, cuius vim inquit eſſe diuinam.

Eligantur hirudines ex aquis in quibus ranæ degunt: nec audiamus illos qui ex huiusmodi aquis hirudines vituperant, Auicenna.

H.a. Ex rana quænam hieroglyphica habeantur, multis exponit Pierius Valerianus lib. 29. nos lemmata
Icon. quædam tantùm indicabimus, quæ ſunt: Imperfectus, Inuerecundus, Curioſitas, Longo pòſt tempore progrediens, Sophiſta, Dæmones, Poëtæ, Silentium. In diuinis literis (inquit) vt in libro Apocalypſeos, ranæ ſimulacra ſunt cacodæmonum. Porrò ſilentium ſignificatur per ranam rubetam illam grandiſſimam, quæ geminis veluti cornibus inſignita eſt: proptereà quòd obſeruarunt magi, ſi ea in multitudinem vociferationibus oſtrepentem inferatur, ſilentium fieri. Eóque ſpectare putant nonnulli ranam illam Mecœnatis celebratiſſimam, qua is literas & tabellas obſignare ſolitus erat, vtpote qui ea quæ literis credere, ret, ſilen-

ret, ſilentio inuoluenda eſſe commoneret. Sed enim cùm rana, non rubeta, in omnium ſermone, *(ſit,)* ego eò potiùs rem ſpectare dixerim, quaſi Mecœnas id in Auguſti gratiam factitârit: de quo etiamnum infantulo illud fertur, quòd in auito ſubutbano obſtrepentes fortè ranas ſilere iuſſerit: cui quidem commento adeò fauit vetuſtas illa, vt ex eo negentur ibi ranæ coaxare, &c.

COROLLARIVM III. DE RANA RVbeta, *aliiſque diuerſis,*

Φρῦνος Græcis pro rubeta maſculino genere vulgatum eſt: φρύνη verò fœmininum, apud Nicandrum ſolum reperi, & Ælianum de animalibus 9.11. & 17.12. Rubeta eſt rana venenoſa in ſicco ſemper rubens, & à rubis nomen trahit, in quibus plerunque victitat, Niphus. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conſcripſit, Rubetam interpretatur Polonicè Zábá drzewna, Germanicè ein Laubfroſch. Bufonem verò, (id eſt, ranam terreſtrem nimiæ magnitudinis) Polonicè Ziemna zába, Germanicè ein Krott. Qua voce Græci bufonem appellarent, fruſtrà quæſiui diu cùm Italica nomina complura non neſciam, quibus appellatur vulgò: Roſpo, Zarro, Botta, Babi. Montani noſtrates *(Germanicè)* Krotten & Erdkrotten. Galli Crapaud: vnde lapidem bufonitem, crapaudinam, Cæſar Scaliger. Mutas ranas aliquas dici putârim, quales rubetæ ſunt: non quòd vocales penitus non ſint: ſed aliis vocalibus & garrulis comparatæ, mutæ præ ipſis videantur: quoniam vox eis rara & parca. A *Mutæ.*

Referunt multi muſtellam à rubeta viſam ſic torpeſcere, & exanimari, vt à rubeta occidatur & edatur, quod tamen vix credi poteſt: niſi, non hæc omnium, ſed quarundam ſit ſolùm proprietas, Cardanus in Variis libro 7. Bufones aiunt à ſerpentibus deuorari. addunt ſuperſtitioſiores ab illis inde venenum quæri, Cæſar Scaliger. D

Certum eſt, nullum oſtentum infelicius rubeta apparere poſſe, cùm vel magnitudine vel loco inuſitum fuerit: animal infauſtum veneno, forma fœda, ſolitudine, clamore inauſpicato, habitatione ſub terra, & inter humana cadauera, nocturnum, ſpiritu graui, oculiſque intentè reſpicientibus, faſcinóque, Idem Cardanus ibidem. Sed veteres adeò ominoſam & abominatam bubonem auem faciunt: nuſquam verò, quod ſciam, bufonem ranam, veterum quiſquam inter auſpicia vlla memorauit. quanquam Aug. Niphus lib. 1. de auguriis, veteres bufonem vndecunque & quomodocunq; obuium in felicibus auguriis habuiſſe narrat, &c. vt in libro de Quadrupedibus ouiparis recitaui in rubeta H.h. contraria prorſus quàm Cardanus ſcripſit, opinione. E

Nicolaus Myrepſus vnguento LXXVII. ad lumbricos inſcripto admiſcet oculos ranæ terteſtris. Kiranides 1.21. Batrachitæ lapidi vires quaſdam ſuperſtitioſè adſcribit, imaginibus quibuſdam inſculpto, & aliis nonnullis additis ſi pro amuleto geſtetur. Ex Cardani Variorum libro 7. Rubeta (inquit) dentium dolori prodeſt plerunque, ſi dentes coxarum oſſibus tangantur: antipathia enim eſt. Siccatæ in vmbra iecur, ad albugines oculorum elegantiſſimum auxilium eſt. Ipſa verò tota tuberibus carneis ſuperligata, (vocant autem nâtas Mediolanenſes,) ea abolet, & liquefacit. Synanchicis cocta & pro emplaſtro impoſita, adeò prodeſt, vt quendam hoc auxilio, cui iam tanquam morienti, de more candelæ accenſæ fuerant, liberauerim. Crediderim & filum, quo ſuſpenſa interierit, *ſicut de filo purpureo, quo ſuffocata fuerit vipera, veteres tradiderunt,)* poſſe conferre. Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea viuente abſciſſi, dum Luna vacua ad coniunctionem properat, collóque ſtrumas patientis ſuſpenſi, adeò conferunt, vt perſæpè etiam à morbo patientem liberent. Cinis quoque eius falconi cum carne exhibitus, tineas quæ plumas erodunt, tollit. & forſan etiam, ſi ſuper auem ipſam ſolùm ſpargatur. Idem collo mulieris fluxum menſium patientis ſuſpenſus, *(hanc quidem vim ex cinere Ranæ magnæ, ſuperiùs etiam ex incerto authore ſcripſimus in Rana,)* fertur eum cohibere. Quinimò referunt collo pulli cinerem ſuſpenſum, efficere, vt ne iugulatus ſanguinem mittat. G

De Rubetarum veneno. Syneſius in epiſtola quadam ad fratrem diſtichon hoc recitat: Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας περίφευγε, Καὶ κύνα λυσσητῆρα (λυσσητὴν fortè,) καὶ πάλι λαδικέας. Videntur autem vulgò, nullo certo authore, vſitati fuiſſe hi verſus: quibus λαδικεῖς homines notantur tanquam maximè venenatis etiam feris, aſpide, rubeta, ſerpente, (viperam intelligo,) & cane rabido, nocentiores. Quinam verò ſint λαδικεῖς, dubitari poteſt: ego coniecturam meam protuli in libro De Quadrupedibus ouiparis, in Rubeta G. nunc verò Λαδικέας per ſyncopen pro Λαοδικέας dictos, coniecerim, vt ſit nomen gentile, à Laodicea ciuitate Aſiæ. quam coniecturam auget, quòd in eadem Epiſtola à Syneſio Euthalius quidam cognomine Ballas, Λαδικεὺς nominatur. illum ait præfectum aliquãdo Lydis auariſſimum & aſturiſſimum hominem, res illorum eſſe depeculatum. Eſt autem Lydia Aſiæ regio, & Laodicea quoque non procul Aſiæ ciuitas, Lyco flumini impoſita. Stephanus aliam Syriæ, aliam Lydiæ Laodiceam facit, &c. Itaque arbitror Laodiceæ (cuiuſcunq;) ciues, tanquam improbos, auaros, aſtutóſq; homines, hoc diſticho traduci ſolitos: ſicut & alij populi ſuis vitiis, vt in prouerbio, Tria Cappa peſſima. Memini ranas quaſdam lacteum quoddam virus exudantes videre, quod & ſalamandræ, præſertim percuſſæ, faciunt. Aſpis vel ſolo tactu interdum interimit: & afflatu quoque, vt & centrites, & rubeta, Ælianus de animalibus 9.11. Etruſus 17.12. Eſt quoddam rubetæ genus, cuius non modò potus eſt pernicioſus, ſed illius etiam aſpectus aſpicientibus infeſtiſſimus exiſtit. Nam ſi quis ex iis, qui malas artes ingenioſè factitare ſciunt, eam primò contriuerit, deinde eius ſanguinem, ſiue ad vinum, ſiue ad aliam potionem, quam homines venefici idoneam exiſtimârint, admiſtum, cuipiam per inſidias bibendum dederit, is ſanè ſine mora perit. *At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ,* Iuuenalis Sat. 6. de veneficis mulieribus. Extat hiſtoria apud Boccatiũ de eo qui à ſumpto cibo cum amaſia ſua in horto gingiuas folio ſaluiæ perfricauit: & mox mortuus eſt. vnde mulier in ſuſpicionem veneni venit: & cùm in rem præſentem à iudice duceretur, oſtendit decerpto ſaluiæ folio virum hoc quo ipſa nunc modo gingiuas perfricaſſe & mox obiiſſe. periit autem mox ipſa quoque. Vnde iudex de ſaluia ſuſpicari cœpit, quam cùm effodi iuſſiſſet, rubeta ſubtus latitans deprehenſa eſt. Rubetæ in puluere potæ mortifera inferunt incommoda, quemadmodum & morſu. Nam etſi dentibus careant, tamen compreſſa ſcabris gingiuis particula, & ſubinde ingreſſa per cutis ſpiracula

ſaliua, demorſos venenant, Matthiolus. Artemiſia alligata priuatim potens traditur, potá ve, aduerſus ranas, Plinius. Macer ſuccum eius cum vino hauſtum commendat.

H. a. Bufo congrum piſcem in Amara Æthiopiæ lacu, congri forma, ſed capite fœdo quaſi bufonis, nominat Cæſar Scaliger De ſubtilitate 226. 3. &c. Ranam piſcatricem incolæ Iſtriæ roſpum appellant, id eſt, bufonem & ſimiliter Itali etiam aquilam piſcem, Bellonio teſte. hanc nimirum à veneno, illam ab oris forma. De Phryne nobili ſcorto multa tradunt authores. Ælianus in Variis libro 9. auream eius imaginem Delphis erectam memorat. Phrynion herba Kiranidæ 1. 21. eſt batrachium, in aquis naſcens, viuente.

h. De omine vel auſpicio ex rubetis, diximus paulò antè in E.

Ranæ Scincoides numeroſæ enatæ, peſtilentiæ futuræ aliquando præſagium ſunt, Alexander Benedictus. ſed omnino legendum phrynoides, vt Ariſtoteles nominat, idémque ex ipſis præſagium refert: cuius verba Græca recitat Rondeletius, in capite de rana cœlitùs demiſſa. (Vide quæ ſcripſimus ſuprà in Explicatione tabulæ diuiſionis ranarum ad numerum 9.) quanquam enim ſcincorum, quos vulgò ſic appellant, colorem referunt ventre citrino, dorſo fuſco: & ſimiliter in aquis putridis degunt: & venenum, vt probabile eſt, illis ſimile habent: hoc nomine tamen nullus idoneus author vſus eſt: & ſcinci non ſunt quibus imperiti pharmacopolæ quidam eorum loco vtuntur: ſed ſalamandræ quædam aquaticæ: Salamandras noſtri Mollen indigetant: aquaticas verò, Waſſermollen: ranas verò iſtas ab earum ſimilitudine, vt coniicio, Mönle/diminutiua voce. Ranæ phrynoides ſunt (inquit Petrus Aponenſis in commentariis ſuis in problemata Ariſtotelis) quarum facies ſigna rubea habent. Huiuſmodi verò ranas, vel potiùs ranulas, multoties vidi. Multò minores ſunt vulgaribus ranis, parte prona coloris charopi, vel cinerei, ſeu cuſi: ſub ventre verò citrini, aurei, Nec rarò contingit eas in Italia videre poſt pluuiam immediatè æſtu præcedente vehementi, ſalientes per loca prius arida, puluerulenta. caudam habent paruam & tenuem. Sed huiuſmodi ranularum nomine intelligenda ſunt quæuis animalia ex putredine orta: Ariſtoteles tamen hæc præ cæteris fortè nominate voluit: quia cum ſint diuerſorum colorum, maior copia materiæ & putrefactio amplior in ambiente nos loco indicatur: Hæc ille, qui & Ioannis Damaſceni hunc aphoriſmum citat: In quacunq; prouincia abundauerint animalia generata ex putrefactione, putredines & peſtes in corporibus incolarum eodem anno generabuntur. Rondeletius eaſdem διοπετεῖς eſſe putat, hoc eſt, cœlo demiſſas: quas ego cum pluuiis tantùm cadere dixerim, vel alioquin ex aëre ſublimi cadere, id quod rariſſimum ac inter oſtenta eſt. Et quanquam hoc etiam aëris corrupti magnum eſt ſignum: & populos aliquos hac lue regionibus ſuis pulſos (propter ranarum è nubibus demiſſarũ copiam, & grauem interfectarum odorem) literis proditum eſt: phrynoides tamen dictæ in ipſa terra ex eius putredine generantur: & quanquam ſemper appareant aliquę per æſtates, ſi tamen in maiore ſolito copia prouenerint, inſalubre ſignum faciunt.

Diopetes ranæ à nullo authore nominantur, quod ſciam, præterquàm ſemel & iterum à Plinio, nempè libro 32. cap. 6. his verbis: Ranæ quas diopetes & calamitas vocant: ſanguis earum cum lachryma vitis, ſi euulſis inutilibus palpebrarum pilis illinatur, renaſci prohibet. Et rurſus capite 10. Iecur ranæ diopetis vel *(Rondeletius legit, &)* calamitæ, in pellicula gruis alligatum, Venerem concitat. Sed vtrobique alia lectio habet dryophytes, quam & Hermolaus ſecutus eſt. Vtcunque legas, apparet Plinium, ſiue diopetem ſiue dryophyten eandem feciſſe cum calamite. Rondeletius etiam in capite de ranis in genere, dryophyten eandem calamitæ facit, poſteà de ſingulis agens diſtinguit. Ego de his vocabulis quædam protuli in Libro de Quadrupedibus Ouipatis, capite, de Ranunculo viridi, ſiue rana calamite. Et ſanè calamitæ videri poſſunt διοπετεῖς, hoc eſt è cœlo, vel aëre delapſæ, cùm ſuper arboribus reperiuntur quaſi non de terra aſcenderint, (cùm nullum aliud ranarum genus ſcandere poſſit,) ſed è ſublimi ceciderint. Rondeletius ranas paruas rubetis ſimiles, quas φρυνοειδεῖς Ariſtoteles cognominat, διοπετεῖς eſſe putat: quæ ſententia paulò antè nobis in controuerſiam ducta eſt. Ranas certè quaſuis è nubibus delapſas, quod factum ſæpè legimus, tam infelici ranarum pluuia, vt populi etiam ita pulſi ſint, διοπετεῖς appellare licebit. Vide quæ congeſta à nobis ſunt, in libro de Quadrupedibus ouiparis, in rana C. Pluuiam quidem ranarum, murium, piſcium, &c. dupliciter accipere licet: vt vel cum pluuia aqua hæc animalia ceciderint: vel ſine aqua, agminatim tamen & pluuiæ inſtar è nubibus delapſa, in terram diſperſa ſint.

Ranæ paruæ (οἱ μικροὶ βάτραχοι) non pluuntur, vt quidam putarunt: ſed iam priùs ſub terra latentes, apparere incipiunt, cùm aqua earum cauis ſe inſinuâtit. genere autem differunt hę ranæ ab iis quæ in paludibus & lacunis degunt. Abundantia tamen & harum & cæterarum cùm viguerit* *(addiderim, humidam & morboſam anni conſtitutionem portendit,)* Ex fragmento libelli Theophraſti de animalibus quorum repentina multitudo apparet. Mirambellum oppidum eſt Santonicæ præturæ. in eius agro tantum pluit ranarum, vt cumulatim totæ viæ tegerentur: oppidani neque domo efferre pedem, neque vbi veſtigium ponerent, haberent: Quò ſi totius penè Aquitaniæ ranina oua conuecta eſſent, vix ille numerus expleri potuerit, Cæſar Scaliger. Vocabulum διϊπετὴς apud Homerum inuenio, à dandi caſu Διὶ compoſitum. nominat autẽ ille ποταμοὺς διϊπετέας id eſt, fluuios è Ioue delapſos: quoniam fluuij, (præſertim torrentes) cœleſti aqua augentur. Alij autores tum in hoc, tum aliis à Ζεὺς cõpoſitis nominibus, omicron ponunt, à genitiuo διὸς vt διοτρεφὴς, Διομήδης. Euſtathius annotat nomina in πετης, ſi compoſita ſint à verbo πετέσθαι, quod eſt volare, paroxytona eſſe, vt ὑψιπέτης ἀετὸς: à πίπτειν autem quod eſt cadere, oxytona, vt διοπετὲς Παλλάδιον, τὸ ἐκ Διὸς καταπεσόν. De Palladio autem cœlitùs delato, plura leges in Lexico Græco Latino, &c. Quoniam verò codices Pliniani quidam non diopetes ranas, ſed dryophytes habent, ſuper ea voce etiam aliquid afferendum duxi, præter ea quæ in libro de Quadrupedibus ouiparis rana calamite dixi. Græcæ igitur

Dryophytes. linguæ proprietas & analogia dryophyten non admittit. At δρυοβάτην ſi quis appellet, quòd per arbores repat, vel: δρυοπέτην, quòd ab arbore in arborem quaſi volando tranſire videatur: vel δρυπετῆ, aut δρυοπετῆ, id eſt, ex arboribus delabi ſolitam, (quæ omnia calamitæ conueniunt,) defendi poterit. Horum tamen omnium nihil apud Græcos ſcriptores de ranis inuenitur. Δρυπετεῖς verò oliuas legimus, τὰς ἀπὸ δένδρων πεπανθείσας ὠμὰς, (ſubaudio ἐλαίας,) Varinus. quæ priuſquam matureſcant, ex arbore cadunt. Drupas Latinè vocant.

vocant. Drupæ ſunt oliuæ nondum edules & teneræ: nec olearum modò, ſed alias quoque baccas ita vocamus, Hermolaus in Plinium. Vide Indicem Plinij. His opponuntur δρυπετεῖς fructus (præſertim oliuæ) qui in ipſis arboribus maturuerunt. Adi Euſtathij in Homerum Indicem, & Lexica.

DE RANA PISCATRICE, RONDELetius.

A Raiis & torpedinibus ad longos cartilagineos veniemus per medios: hos voco, qui vt non omnino longis ſimiles ſunt, ita longiore contractioréque ſunt corpore, & cauda ſpiſſiore quàm plani. Præterea branchias in lateribus habent, præter planorum cartilagineorum naturam. Huiusmodi ſunt rana marina & ſquatina, quas tamen in planis numerarunt Ariſtoteles & Plinius. *Ordo: quem nos non ſeruauimus.*

De rana autem marina cæteris ranarum generibus omiſſis nunc loquimur: quæ βάτραχος ἁλιεὺς ab Ariſtotele lib. 9. de hiſt. anim. cap. 37. dicitur, id eſt, interprete Plinio lib. 9. cap. 42. rana piſcatrix. Hodiè quoque à Neapolitanis rana piſcatrix dicitur, ab aliis Italis marino piſcatore, vel diauolo di mare. A Maſſilienſibus baudroy *(Baudroium Maſſilienſium vulgus vocat, nomine à batracho detorto, Bellonius.)* à lato & amplo oris rictu: quo marſupium refert, quod baudrier vernacula lingua nominatur. A Burdegalenſibus peſcheteau. Siculi lamiam neſcio qua ratione appellant, niſi ab ore admodum hiante, vel à voracitate. Monſpelienſes gallanga. Piſcatricis nomen à piſcandi ſolertia inuenit, ranæ verò à ranæ paluſtris nuper naſcentis ſimilitudine. Pariunt enim ranæ paluſtres, tradente Plinio, minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantùm & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Apud Platonem prouerbio dicitur: nihilo rana gyrina prudentior: Ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ᾽ ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. Nos illum tanquam deum ſapientiæ nomine ſuſpiciebamus, at ille neutiquam ſapientia ranam gyrinam ſuperabat. Quo in loco Eraſmus pro γυρίνου legendum cenſet γρυνείου: eſt enim Gryneum Myrenæorum oppidum, vbi conſentaneum eſt, inquit, ranam deſpicatiſſimam fuiſſe, propter Apollinem, cui peculiariter id animal inuiſum, propter fabulam de ruſticis in ranas commutatis. Eſt autem eo in loco templum Apollini ſacrum candido marmore, & oraculum vetuſtiſſimum: vnde etiam ipſi cognomentum Gryneo. Verùm cùm optimorum authorum teſtimoniis conſtet gyrinos paruas eſſe ranas, vel ranarum partus informes, quibus illepidius nihil poſſit videri, Platonis locus integer miniméque immutandus mihi videtur. Sed vtra lectio magis probanda, penes doctiores iudicium eſto. Ad ranas marinas redeamus, quæ à ranarum paluſtrium recens natarum ſimilitudine dictæ ſunt: capite enim caudaq; tantùm conſtare videntur, vt etiam cottis fluuiatilibus piſcibus appoſitè comparari poſſint. A *De ranis gyrinis. Lib 9. cap. 51. In Theateto.*

Hìc indignum planè fuerit veritatis ſtudioſo præterire ſilentio, monſtrum illud, ſeu fabulam potiùs, quam pro rana piſcatrice, & eius hiſtoria propoſuit is, qui de aquatilibus ſuperiore anno librum edidit: ei enim pedes appinxit tam abſurdè, quàm ſi leoni terreno pinnas appinxiſſet: ranámque appellatam eſſe putat, à pedibus quos ſub ventre geminos habet, ad ranæ paluſtris ſimilitudinem membrana intertextis: quibus veriſimile eſt, inquit, hanc in ranæ modum per fundum maris incedere. Quæ omnia quantùm à veritate abhorreant, ex ſequentibus perſpicuum fiet. *Contra picturā Bellonij, & quòd pedes non habeat.*

Rana marina piſcis eſt cartilagineus, planus, fuſcus, ſiue fuliginis colore: capite maximo, rotundo & compreſſo. Corporis figura & colore cottis piſciculis ſimilis. Capiti cauda tantùm ſine corpore affixa eſſe videtur, vt nihil ferè præter caput, caudámque in hoc piſce videas. Caput aculeis multis, acutis, horret. Os illi non in ſupina parte ſed in promptu, amplum & latum, & ad piſcis ingenium moréſque à prouida natura rectè accommodatum. Maxilla ſuperior, breuior eſt: inferior, longior & prominens: quo fit vt ſemper os hiet, pateatque. Lingua quoque maxilla ſuperiore longior, lata eſt & magna pro maxillæ magnitudine. Eſt membrana quædam gingiuarum interiore parte enata, & in os complicata: quæ à maxilla ſeparari, niſi diligenter inſpicias, non videtur. Dentes non ſolùm in vtraq; maxilla ſunt magni, acuti, in os recurui, ſed etiam in palati oſſibus duobus infixi, item in radice linguæ. Oculi ſupra caput ad latera ſpectātes, aculeis ſepti: ante hos propēdent appendices duę, tenues, albę, tetriq; odoris, ſi Oppiano credimus: quibus veluti eſca piſces mirâ ſolertiâ allicit & capit, quod non ſolùm grauiſſimo Ariſtotelis teſtimonio, B *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.*

ſed

(D) ſed etiam piſcatorum multorum experientia comprobatum eſt. Ariſtoteles lib. 9. de hiſt. anim. cap. 37. Rana ea quæ ante oculos propendent, quæ longa pilorum ſpeciem referunt, in extremis autem craſſiuſcula rotundantur, veluti eſca vtriſque adiecta: ea inquam capillamenta, cùm arena, aut turbidis aquis, quas ipſa conturbârit, ſeſe obruerit, attollit: quæ quùm tangunt, pulſantq; piſciculi, eos allicit donec in os perduxerit: quæ verò capillamentis illis caſu quodam caruerit, macilentior capitur. Eadem Plinius ita tranſtulit. Nec minor (quàm torpedini) ſolertia ranæ quæ in mari piſcatrix vocatur. eminentia ſub oculis cornicula turbaro limo exerit, aſſultantes piſciculos pertrahens, donec tam propè accedant, vt aſſiliat. Eadem Oppianus lib. 2. ἁλιεύτικῶν pereleganter expreſſit.

Lib. 9. cap. 48.

Βάτραχος αὖ νωθὴς μὲν ὁμῶς, καὶ μαλθακὸς ἰχθῦς, Αἴσχιστος δ' ἰδέειν, σόμα δ' οἴγεται εὐρὺ μάλισα.
Ἀλλ' ἄρα καὶ τῷ μῆτις ἀνεύρατο γασέρι φορβήν. Αὐτὸς μὲν πηλοῖο κατ' εὐρώεντος ἐλυσθεὶς
Κέκλιται ἀτρεμέων, ὀλίγην δ' ἀνὰ σάρκα πιαίνει: Ἣ ῥά οἱ ἐκ γένυος νεάτης ὑπένερθε πεφύκει,
Λεπτὴ τ', ἀργυφνή τε, κακὴ δὲ οἰέσιν ἀϋτμή. Τὴν θαμὰ δινεύει, δόλον ἰχθύσι βαιοτέροισιν.
Οἵ ῥά μιν εἰσορέωντες ἐφορμώωσι λαβέσθαι. Αὐτὰρ ὁ τὴν ἄψ αὖτις ἐφέλκεται ἀτρέμας εἴσω,
Ἠκα μάλ' ἀσπαίρουσαν ἐπὶ σόμα. τοὶ δ' ἐφέπονται Οὐδὲν ὀϊσάμενοι κρυπτὸν δόλον, ἄχρι λάθωσι
Βατράχου εὐρείῃσιν ἔσω γενύεσσι μιγέντες.

Ex his liquet iure optimo piſcatricis cognomentum additum. Contra aliorum planorum cartilagineorum naturam pinnas duas habet in medio corpore. Branchiarum foramen vtrinque vnum, cute, non oſſeo operculo contectum. Cauda carnoſa eſt, ſpiſſáque, in pinnam latam deſinens: in eiusdem ſupina parte pinna alia erigitur. Ex caudæ capitiſque lateribus appendiculæ quædam carnoſæ dependent, certis interuallis à ſe diſtantes, quæ natante rana ſupernatant. Intus peritonæum nigrum eſt: ventriculus magnus, vtrinque appendicem vnicam, breuem habens. Inteſtina gracilia, in gyros multos conuoluta & replicata, quod neceſſe fuit, ob voracitatem & ventris capacitatem paruam. Hepar rubeſcens, paruum, contra voracium & guloſorum piſcium naturam, neq; in lobos ſectum veluti in galeis, teneritudine torpedinis hepati non cedit, ob eam ſolùm expetendum. Fellis veſicæ meatus longus, ab hepate propendens meſenterio, inteſtinóque adhæret. Fel aqueum eſt. Splen nigricat. Huic piſci ſi per os, ventriculus interaneáque omnia eximantur, corpúsque quoad eius fieri poteſt diſtendatur, totum pellucidum fit, immiſſóque lumine laterna apparet horrifico aſpectu, quemadmodum & piſcis ipſe viuus retro fœdóque eſt conſpectu, vnde ab Italis diauolo marino nuncupatur, & ab Oppiano in verſibus paulò antè citatis fœda viſu

(A) dicitur.

C Rana oua parit, cùm cæteri cartilaginei animal pariant: Ariſtoteles: Οἱ μὲν λεπιδωτοὶ εἰσι πάντες ᾠοτόκοι: τὰ δὲ σελάχη πάντα ζωοτόκα, πλὴν βατράχου. Et, Ζωοτοκεῖ δὲ τὰ σελάχη πρότερον ᾠοτοκήσαντα ἐν αὑτοῖς, καὶ ἐκτρέφουσιν ἐν αὑτοῖς πλὴν βατράχου. Animal pariunt cartilaginea, ſed priùs ouum pariunt in ſeipſis, augéntque & excludunt, excepta rana. Quo in loco pro rana, mendosè legitur raia in Latinis codicibus. Plinius: Cartilagineum genus animal parit, excepta quam ranam vocant. Huius rei cauſam reddit Ariſtoteles. Τὰ καλούμενα σελάχη τῶν ἰχθύων ἐν αὑτοῖς μὲν ᾠοτοκεῖ τὸ τέλειον ᾠὸν, ἔξω δὲ ζωοτοκεῖ, πλὴν ἑνὸς, ὃν καλοῦσι βάτραχον. οὗτος δὲ ᾠοτοκεῖ θύραζε τὸ τέλειον ᾠὸν μόνος. Αἰτία δ' ἡ τοῦ σώματος φύσις: τήν τε γὰρ κεφαλὴν πολλαπλασίαν ἔχει τοῦ λοιποῦ σώματος, καὶ ταύτην ἀκανθώδη καὶ σφόδρα τραχεῖαν. Διόπερ οὐδ' ὕστερον εἰσδέχεται τοὺς νεοττοὺς, οὐδὲ ἐξ ἀρχῆς ζωοτοκεῖ. τὸ γὰρ μέγεθος, καὶ ἡ τραχύτης τῆς κεφαλῆς, ὥσπερ καὶ εἰσελθεῖν κωλύει, οὕτω καὶ ἐξελθεῖν. Cartilaginea perfectum ouum intra ſe pariunt, animálque foràs emittunt, excepta rana: hæc enim ſola perfectum ouum foràs emittit. Cuius rei cauſa eſt corporis natura: caput enim multò maius reliquo corpore habet, idq; aculeatum, valdéque aſperum: quamobrem neque poſteà catulos ſuos recipit, neq; initiò animal parit: capitis enim magnitudo & aſperitas quemadmodum ingreſſum, ita etiam exitum impedit. Idem alio loco ſcribit, ranam animal non parere, neque fœtus ſuos recipere, tum propter capitis magnitudinem, tum propter aculeorum impedimentum. Cur verò ranæ paucæ reperiantur, cùm inter cartilaginea fœcundiſſimæ ſint, idem Ariſtoteles docet. Πολυγονώτατον δέ ἐστι τῶν ἰχθύων ἡ μαινίς: τῶν δὲ σελαχῶν βάτραχος, ἀλλὰ σπάνιοί εἰσι, διὰ τὸ ἀπόλλυσθαι ῥαδίως: τίκτει γὰρ ἀθρόα ἅμα πρὸς τῇ γῇ. Fœcundiſſima piſcium eſt mæna, inter cartilaginea verò rana: ſed raræ ſunt, quia facilè pereunt. parit enim vniuerſa ad terram. Rana marina extra aquam aliquandiu viuere poteſt. Vidimus ipſi aliquando in litore inter herbas dies duos vixiſſe, vulpeculæq; terrenæ noctu paſtum quæritantis pedem dentibus arripuiſſe, & ad auroram vſque retinuiſſe, ex quibus oris dentiúmque robur colligere licet.

Partus.
Lib. 2. de hiſt. animal. cap. 13.
Lib. 6. de hiſt. cap. 10.
Lib. 9. cap. 24.
Lib. 3. de gen. anim. cap. 3.
Lib. 6. de hiſt. cap. 10.
Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 17.
Vita extra aquam.

F Carne eſt molli, excrementitia, inſuaui, ferini ſaporis, malíque ſucci.

G Fel eius aduerſus ſuffuſiones vtile eſt. Os in cauda nullum habet rana, cùm cartilaginea ſit, neque aculeum exertum paſtinacæ modo: Plinius tamen, Oſſiculum de cauda ſtrumis curandis prodeſſe his verbis ſcribit: Pungi piſcis eius, qui rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodeſt. Id faciendum quotidiè, donec percurentur. Sed quid de eo Plinij loco ſentiam, anteà (*capite vltimo de Raiis, quod de Raia aſperrima inſcripſit*) expoſui.

Lib. 32. cap. 8.

Ex his tum αὐτοψίᾳ à nobis cognitis, tum grauiſſimorum authorum teſtimoniis confirmatis, notior cuiuis eſſe poteſt rana piſcatrix quàm ex eius deſcriptione qui pedes ei tribuit, quíque eam maltham appellat: cuius erroris refutationem in hunc locum reiecimus. Ac primùm quàm friuola ſit ſola hæc ratio, quòd maltha ſit, quia molli ſit carne, nemo non videt: id enim nomen in infinitos alios piſces, qui molli ſunt carne, competeret. Deinde Oppianus, cuius verſus à Lippio Latinos factos profert, facilè eum ab hoc errore reuocaſſet. Is enim libro 1. ἁλιευτικῶν cum cetaceis maltham numerat: libro verò ſecundo torpedini ſubiunxit. Quare ineptè primo Latino verſui libri primi duos alios ex libro ſecundo ſubiunxit: quaſi verò maltham & ranam tanquam eundem piſcem Oppianus coniunxiſſet, iiſque tribus verſibus, vt de eodem, locutus fuiſſet.

A. Maltham longè alium piſcem eſſe.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Tyrannidem in litore maximam exercet, quæ à Græcis μάλθη (*Maltham longè alium eſſe piſcem, indicatum eſt ſuprà in M. elemento*) καὶ βάτραχος θαλάττιος, à Latinis rana marina dicta eſt. Græcam autem vocem Maſſilienſium

Maſſilienſium vulgus adhuc imitatum, Baudroium, nomine à Batracho detorto, appellat. Burdegalenſes à piſcium, quos deuorat, multitudine, piſcariolum (dum ranam piſcatricem appellare volunt,) vocant, Peſchetau. Epidaurij (vulgus Raguſinos nominat) apud quos ingentes huiuſmodi piſces reperiri ſolent, ob deformitatem & fœdum atque horridum corporis aſpectum, Diabolum marinum vocarunt: à cuius eſu atque inſpectione, qui Epirum & Ægæum mare incolunt, plurimùm abhorrent: tantúmque ipſum exenterant, ſiquando in ſagenis capiatur, vt piſces, quos recens deuorauerat, extrahant.

Ranam autem appellatam eſſe puto à pedibus, quos ſub ventre geminos habet, ad ranæ paluſtris ſimilitudinem, membrana intertextis: quibus veriſimile eſt hunc in ranæ modum, per maris fundum incedere. Figura eſt plana, oblonga, carne molli, vnde illi Malthæ nomen eſt: tres cubitos in Epiro longa, Maſſiliæ multò minor: cute vndecunque læui: ore tam vaſto, vt maximum quemque canem terreſtrem abſorbere poſſe videatur. Hoc habet cum ſquatina commune, quòd binas vtrinque alas præ ſe ferat, latiores ac denſiores tamen, atque in ſummo magis diſtentas: grandia foramina duo, eo loci oſtendens, in quo reliqua cartilaginea quina habent. Os ante caput, Squatinæ modo, gerit: dentéſque confuſis ordinibus, ſuperiorem & inferiorem maxillam ambientes, mobiles, albos, oblongos, ad ſtomachum conuerſos: pinnam paulò ſuprà maxillam ſuperiorem admirabilis naturæ: gracilibus quibuſdam cornibus, ſeſquipedalis longitudinis, per ordinem diſpoſitis ita communitam, vt harum prior ſecunda multò longior ſit, atque in extremo veluti penicillum album cutaneum oſtendat, quo vana veluti quadam eſca piſciculos fallere ſolet, vnde piſcatricis cognomentum habuit: quòd ea algæ aut cœno immerſa (eſt enim æſtuarius piſcis) nihil præter hæc cornua oſtendat, quibus incautos piſces allicit. Vnde Oppianus: B

Mollitiæ nomen Malthe quæ ferre videtur. Exitij ignaros piſces ſic rana maligna
Decipit, imbelles magno deglutit hiatu. (Hi verſus de diuerſis piſcibus, ex locis etiam Oppiani diuerſis, non rectè tanquam de vno piſce citantur.) Habet & aliam pinnam in medio tergore, priori ferè conſimilem: ac præter has, in lateribus, vtrinque vnam, in gyrum, vt & cauda, crenatam. Ranæ marinæ caput, pelle denudatum, crocodili caput refert, in quo binos calculos reperies planos, talpinum pedem, aut ſcrupulum medicum referentes. Cartilagineorum marinorum ſola creditur oua excludere. Vuluam habet in quolibet latere duas vlnas longam, multis anfractibus circunductam, terreſtris ranæ modo: veſicam quoque Delphini veſica multò maiorem. Eius hepar in quinos lobos diſtinctum eſt, quorum duo vtrinque ad latera protrahuntur. Fel autem ex ramo à pyloro & ileo prodeunte emergit: ſtomachum gerit, & inteſtina carnoſa, lienem rubrum, circinatum, à ſtomacho inter eius renes dependentem. Cartilagines in rana totidem numerantur, quot in quouis ſceleto, oſſium terreſtrium animalium formam referens: ſed prorſus medulla carent, præterquàm vertebræ. Totidem neruorum coniugamenta in eius cerebro (multùm tamen liquido) numerantur, quot in reliquis animantibus.

COROLLARIVM.

Ranæ piſc. pictura ad ſceleton, quam à Miſenis Ge. Fabricius miſit. apparet quædam eſſe diſtorta, & vt in ſceletis fieri ſolet, partim arte, partim ariditate, multa præter natiuam ſpeciem.

A.

Obſcuri quidam ſcriptores, ea quæ Ariſtoteles de rana lutaria ſeu quadrupede, & de rana marina tradidit, non ſatis diſtinguunt. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt raiæ, torpedo: & quos bouis, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat, Plinius. Græci etiam (vt Ariſtoteles, Oppianus,) ſimpliciter aliquando βάτραχον, pro rana piſce ſeu piſcatrice dicunt. aliquando ἁλιεὺς, quod eſt piſcator, cognomen addunt. Apud Ariſtotelem tamen hiſtoriæ libro 9. cap. 37. legimus τὸν βάτραχον τὸν ἁλίαν καλούμενον, neſcio quam rectè. malim equidem ἁλιέα. neque ἁλίας à quoquam vſurpari puto. Gaza ranam piſcatricem tranſtulit, vt & Plinius alicubi. Si ἅλιον legas marinum ſonabit: quanquam id vocabulum Ariſtoteli non admodum vſitatum puto. in Admirandis quidem narrationibus eius, βάτραχον θαλάττιον (ſicut & in libello de piſcibus Theophraſti,) nominatum inuenio: id eſt, ranam marinam, ad aliarum, nempe terreſtrium, vel in dulcibus aquis degentium differentiam. Non probo etiam quòd in Hermolai Corollario legitur, βάτραχος ἁλική Auicennæ interpres ranam marinam pro piſcatrice dixit: ſicuti etiam Cicero. nam quod Plinius ex ranis marinis remedium ſcribit, videtur ad ranas fluuiatiles quadrupedes referendum. Athenæus ex Ariſtotele inter σελάχη nominat, νάρκην, βατίδα, βάτραχον. Raia pro rana in libris Ariſtotelis à Theodoro translatis non ſemel legitur, vt Hermolaus & Maſſarius obſerua-

Icon hæc eſt Ranæ piſcatricis, qualem Venetiis depictam olim ab amico accepi. coniicio autem ad piſcem aridum factam eſſe. Rondeletij enim pictura quin legitima ſit, non dubito.

B.

obſeruarunt: & à Rondeletio in Raia indicatum eſt. Quin & in Græcis exemplaribus eorundem nomina batus & batrachus quandoque transponuntur. Siculi vocant Lamiam: Maſſilienſes Bodroyum, hoc eſt, Batrachum, corruptè: Ligures, Piſcem piſcatorem: Neapolitani, Piſcatricem, Gillius. Lamiam quidem hodiè aliqui canem carchariam nominant, &c. Vide in Cane carcharia. Hodiè ab incolis Iſtriæ piſcis roſpus appellatur, Maſſarius. ſed Itali etiam Aquilam piſcem roſpum, id eſt bufonem vocant, vt tradit Bellonius. Luſitanis Xarocho. De Germanico nomine dubito. alij enim aliter retulerunt. in Oceano tamen Germanico capi certum eſt. Piſcis ille cuius iconem ad ſceleton Ge. Fabricius miſit, nomine Törſch/ præter caput & caudam (vt ipſe ſcribit,) nihil corporis habet. os latum, & inferiore parte multùm eminens. Inferior pars vnum tantùm ordinem dentium habet acutorum: ſuperior triplici ordine munitur. E naribus pinnulæ aſſurgunt: & ſupra oculos in capite tuber quoddam eſt. Inter branchias concauitates in ſummo capite habet, per quas nanti aqua decurrit. Partes corporis alimenti capaces nullas habet. Cephalûrum dixeris, Hæc Fabricius. Facilè autem apparet non alium eſſe deſcriptum ab eo piſcem quàm ranam piſcatricem: de qua Rondeletius: Capite (inquit) caudáque tantùm conſtat; vt cottis fluuiatilibus piſcibus, (vel ranis gyrinis,) appoſitè comparari poſſit. Sed alius eſt Törſch/ (vel Dorſch/ Dors/ Durſt/) circa Lubecum & alibi, piſcis è mari vulgaris, ſale condiri ſolitus. cuius venter cibo eſt aptus: delicatiores verò eius partes, roſtrum ac pinnæ, Sporten vel Sporden appellant. Hunc & in lacu Suerinenſi capi audio. quidam capironis genus interpretantur, propter capitis, ad reliqui corporis magnitudinem, exceſſum. ſed capito veterum longè alius piſcis eſt, mugili congener. Plura de vocabulo Dorſch/ & aſelli piſcis genere capitato, ſcripſi ſuprà Corollario 11. de aſellis, pagina 94. & deinceps. Seetode/ id eſt rubetam marinam, Anglicè, (Germanus diceret Meerkrott/) à rictu nimirum ſimpliciter patente, Gallicè eadem ſignificatione Crappe vel Crapaude, vocatum piſcem ſe vidiſſe aridum vir doctus quidam mihi retulit: totum capite & cauda conſtare, triplicem habere ordinem dentium, linguam quoque dentatam. cadaueribus hominum veſci, & hominibus natantibus inſidiari, quos membro virili apprehenſos ad profundum detrahat ac deuoret. Quapp Saxonibus rubetam ſonat. ſed aliud multò eſt marinum animal Germanicè dictum Seequapp/ in Lepore marino mihi deſcriptum. Wolkus vel Walkuſe/ Germanicè dictus marinus piſcis, (qui & in lacu Suerinenſi capitur:) caput habet craſſum, fuſcum, ſpinoſum. corpus craſſiuſculum: dodrantale, quod caudam verſus attenuatur, ita vt gobij fluuiatilis capitati, vel gyrini ſpeciem præ ſe ferat. Vulgarem eſſe audio Lubeci, & nihil ferè eſui aptum habere quàm caudam. genera eius tria cognoſci. inueniri in eo vermes quoſdam ceu anguillas paruulas, carni eius infixas, vnum aut alterum pollicem longos. Hunc aliquis ſuſpicetur ranam marinam eſſe: ſed cum dodrantalis tantùm ſit, & genera eius diuerſa, alium eſſe cenſeo, piſcem ſcilicet λυροειδῆ: cuius generis aliquot in Cuculo deſcripſimus. nam & Ioann. Kentmanus Miſnenſis medicus eiuſdem generis piſcium, τῶν λυροειδῶν dico, picturas duas è ſceletis nuper ad me dedit, alteri Walkuſi nomine adſcripto, alteri Meerhan/ quod eſt Gallus marinus. Ergò cùm de Germanico nomine ranæ piſcatricis nondum nobis conſtet: aliarum gentium vocabula interpretata ſequemur, & nominabimus ein Meerkrott/ ein Meerteufel/ ein Täſcheman. id eſt, bufonem marinum, diabolum marinum, platyſtomum à marſupij genere quod taſcham vulgò appellant.

Törſch.

Seetode.

Wolkus.

B Rana piſcis eſt cartilagineus, Ariſtoteles. Et alibi: Ranis quoniam latitudo parte priore minùs carnoſa eſt, ideò natura quantum corpulentiæ priori ademerat, tantum poſteriori & caudæ addidit. Circa Babylonis rigua piſces quidam in ſiccum egreſſi, in arido paſcuntur. capita eorum aiunt ranæ marinæ (βατράχῳ θαλαττίῳ) ſimilia eſſe, reliquas partes gobiorum, Theophraſtus in libello de piſcibus. Cottus fluuiatilis piſciculus eſt, ranæ piſcatrici ſimilis, ſi parua magnis conferre licet, corporis figura & colore, Rondeletius. Ranæ quùm paruæ ſunt admodum, & piſcis forma, nigræ ſunt: & ſpecie ranis piſcatricibus ſimiles, & colore, Idem. Callionymus etiam ſiue Vranoſcopus capite eſt quodammodo ſimili ranæ piſcatricis, & in captandis piſciculis eodem aſtu vtitur, quod Rondeletius obſeruauit. quin & oris ſitu, labro ſuperiore admodum retracto, inferiore prominente, vt os in cœlum ſpectare videatur: denique oculis ſupra caput, vt in ſquatina, poſitis, (vt Gillius ſcribit) ranam marinam repræſentare mihi videtur. Molles tergore ranæ, Ouidius in Halieutico. Dentes rana ſerratos habet. ſic enim Mneſimachus apud Athenæum, Τῶν καρχάρων νάρκη, βάτραχος, πέρκη. Branchias tametſi contrà quàm alia plana cartilaginata, deductas in latera habet, eas tamen non ſpineo tectas operimento continet, (veluti ea quæ non cartilaginea ſunt,) ſed cuticula. Poſteriorem partem carnoſam habet, & caudam quoque carnoſam & breuem, Wottonus ex Ariſtotele. Pinnas rana & ſquatina infrà lateribus accommodatas habent, propter amplitudinem partis ſuperioris: quæ autem parti ſupinæ commiſſæ ſunt, eas iuxta caput adiunctas habent. nihil enim latitudo impedit quò minùs moueantur: ſed pro ſuperis illis has gerunt, minores iis quæ ad latera applicantur, Ariſtoteles de partibus animalibus 4. 17. Fel eius à iecore ſemotum, & inteſtinis commiſſum eſt, Wottonus ex Ariſtotele: quo in loco Gazæ verſio raiæ non rectè habet pro ranæ.

Oris rictu (inquit Gillius) tum immenſo eſt, tum capite ingenti vt mediam corporis partem huius magnitudo occupet: os in roſtro eſt, non infrà in parte ſupina: inferius tamen labrum adeò eminet, & ſuperius contrahitur, vt os in cœlum ſpectare videatur. Neque modò dentium ſeries ſolitis locis, verùm in medio etiam palato permultas habet. Eius oculi ſimiliter ſupra caput, vt Squatinarum, ſiti ſunt, magni & glauci: dorſo eſt duro, & oſſeo, & nigro: & capite aſpero, & duriſſimo: tota corporis facies ranæ ſpeciem ſimilitudinémque gerit: & item pinnæ duæ in una parte, & in lateribus aliæ duæ: tum aliquot pili in dorſo inſunt ſed minores quàm ij qui eminent ex capite. Hæc ille. Et rurſus, Rana marina quam vidi ad portum Sabatiorum, duos pilos in vertice habebat, longitudine duorum pedum. & hi quidem tanquam frumentorum ſummi calami ſpicam, ſic caudam gerebant. ex his pilis præpilatis id nomen duxit, vt piſcatrix appelletur. Molles tergore ranæ, Ouidius. Rana branchias à lateribus habet, operimento cuticulari tectas, non (vt quæ cartilaginea non ſunt,) ſpineo, Ariſtoteles hiſtoriæ 2.13. vbi Gazæ vulgaris tranſlatio pro rana raiam habet.

Ouidius ranas numerat inter piſces degentes in herboſa arena. De ranæ motu & natatione, lege quæ C

ſcripſi ſuprà in Corollario de raiis C. ab initio. Voraciſſimus piſcis eſt: vnde & lamiam Siculi vocauerunt. Cadaueribus hominum eam veſci accepi: & natanti inſidiantem aliquando, membro virili apprehenſum ad profundum detrahere ac vorare. Piſciculis quo dolo inſidietur, non tacebitur in D. Inter piſces cartilagineos is qui rana vocatur, ſolus animal non parit, nec ouum intra ſe excludit, Ariſtoteles non ſemel. Et rurſus: Piſcium quicunque foràs pariunt oua, imperfecta pariunt, præterquàm rana. Cùm cæteri piſces oua pariant, hoc genus ſolum, vt ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam vocant, Plinius ex Ariſtotele. qui hiſtoriæ 6.10. Cartilaginea (inquit) animal pariunt, ſed ouo primum concepto auctóque intra ſe, rana (*vulgaris æditio Latina perperam hîc habet raia*) tantùm excepta. Cartilagineorum ouum cute molli operitur: quòd enim frigidiora quàm aues ſint, nequeunt partem circumdantem indurare, ideò ouum vnum ranarum ſolidum durúmque eſt, vt foris ſeruetur. Cæterorum humida ſunt natura & molli. operiuntur enim intus corpore ſuæ patentis. Ortus ex ouo idem ranis, quæ extrà perficiuntur, & iis quæ intus, Ariſtoteles. Ouum parit ſolidum durúmque, quòd tamen non propriè oui ſimilitudinem habet, cùm ſit ſquamoſum atque aſperum, Wottonus (ex Ariſtotele puto.)

D Rana piſcatrix (βάτραχος ἁλιεὺς) ante oculos quaſdam piſciculorum capiendorum illecebras habet, longulos nimirum pilos, ſiue appendices quaſdam, quorum extrema craſſis globulis præpilantur. Hos in turbidiſſimis & refertis limo locis abdita, porrigit ac prætendit, & adnatantes piſciculos, veluti ad eſcam, pilis ad ſe ſubductis (ſubducuntur enim occultis quibuſdam viis) cum proximè acceſſerint, comprehendit, ac helluatur, Ælianus de animalibus 9. 24. Eadem ſcribit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ranæ marinæ (inquit Cicero libro 2. de Nat. vt Gillius citat) dicuntur obruere ſeſe arena ſolere, & moueri prope aquam (*fortè algas*) ad quas quaſi ad eſcam piſces cùm acceſſerint, conficiuntur à ranis, atque conſumuntur. Piſcatur (abſcondita in vado) attollens illa ſibi pendentia fila. dum enim piſciculi occurrunt, & capita machinamenti penſilis pulſant, ipſa ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat. hoc omnino verum ac certum eſt, Ariſtot. In lutum abiecta, ſicut lineam piſcator, ſic pilos ante ora ſua prætendit: eoſdémque cum piſces comprehendere vult, ſenſim ad os adducit, Gillius. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum: itémque quæ vocatur raia, Plinius. Raia tamen pinnis caret: Vide ſuprà in raia D. ex annotatis Maſſarij in Plinium. Idem ſepiarum aſtus fertur: item callionymi, qui ſpecie quoque, capitis præſertim, ranam refert, ex obſeruatione Rondeletij. Similiter & ceraſtes ſerpens, aues venatur.

F Cardanus ranam marinam edulem eſſe negat. Rondeletius carnem mollem, inſuauem, & fetini ſaporis ei tribuit. Hippocrates in libro de affectionibus internis: Laborans (inquit) tertio genere tabis, quatto menſe edat torpedinem, ſquatinam, raiam, galeum, paſtinacam, & ranas, ex aliis nihil. Ranæ venter cum aliis lautiſſimis cibis ab Antiphane nominatur. Eundem laudat Archeſtratus. Βάτραχον ἔνθ᾽ ἂν ἴδῃς ὤνει, καὶ γάστριον αὐτοῦ σκεύασον.

G Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctatum ſuccus contra venena bibitur: & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras, Plinius. ego fluuiatilium potiùs, ſiue edulium è dulcibus aquis, ranarum ſuccum contra venena illa darem. vide quæ annotauimus in Salamandra G. Dixi Græcos ranas marinas ſæpè ſimpliciter ranas nominare: quod & Plinius fortè animaduertens, alicubi probè marinatum cognomen adiecit, alibi non probè. Idem tamen alibi cùm remedia quædam ex rana aquatica ad dentes præſcripſiſſet, (vt in rana inter Quadrupedes ouiparas recitaui,) mox ſubdit: Omnia ſupraſcripta ex marina rana efficaciora. Miror equidem tale nihil à Græcis proditum, quod ſciam: nam neque ex piſcatrice rana remedium huiuſmodi inuenias: marinam verò quadrupedem ne nominatam quidem. Bellonius tamen in Quadrupedum ranarum hiſtoria ſic ſcribit: Rana marina ad paluſtrem accedit: ſed cartilagines habet oſſium loco, éſtque paluſtri procerior, atque æſtuariis frequens, vt ſuo loco tractabitur. Atqui de alia nulla poſteà, quàm piſcatrice, ſcripſiſſe eum inuenio: quam paluſtri ſimilem dicere, nec aliter ab ea, quàm proceritate, diſtinguere abſurdum mihi videtur. Pilos oculis moleſtos ſi extirpare penitùs volueris, loca eorum, cùm priùs eos euulſeris, ranæ marinæ felle continge: quòd ſi fel eius repoſitum aruerit, aquam marinam ei modicè admiſce, Marcellus Empiricus.

H. a Epitheta. Βάτραχος νωθὴς, μαλθακὸς, ἀίγλιστος ἰδεῖν, Oppiano.

Ranæ molles tergore, Ouidio. *Laurentino turpes in litore ranas*, Martialis 10.37.

Icon. Captatorem hominem notare ſi vellent, Raiam (*Ranam piſcatricem vel marinam ſcribere debuit*) pingebant. geſtat enim illa ante oculos ſuos gemina fila, &c, vt in D. expoſitum eſt.

f. Martialis 10.37. ranas cum plebeiis & vilioribus cibis nominat. Anaxandrides verò in Cotyis Thracum regis connubij deſcriptione.

Βάτραχον pro viri nomine Archippus poëta in Piſcibus poſuit. Piſces enim cum Athenienſibus ſic paciſci facit, vt inuicem reddant quæ vtrinque non ſua habent, & piſces quidem Athenienſibus cum aliis Βάτραχον τὸν πάρεδρον τὸν ἐξ Ὠρεῶ.

Remora in Echeneide eſt.

Rusticulas nominat Apuleius Apologia 1. cum aſſulis, feſtucis, algis, inter maris eiectamenta. videntur autem nec animalia, nec zoophyta, ſed ſtirpes quædam marinæ eſſe.

Reversi à recentioribus appellantur piſces Indici duo, formæ diuerſæ ſed naturæ eiuſdem. Vide ſuprà in Guaicano.

Rhamphestæ, Ῥαμφησταὶ, piſces quidam, Heſychius & Varinus. Rhamphos Græcis roſtrum eſt, in auibus præſertim maioribus, vt ſcribit Heſychius: vnde & romphæa fortè pro gladio, dicitur, vel iaculo longo: & Latinè framea per metatheſim: quanuis Germanicum id nomen Tacitus facit. lanceam vel telum oblongum interpretantur. Acus quidem Græcè raphis, id eſt, ſubula, à roſtri figura nominatur: & Gladio piſci oblonga & enſiformis ſui roſtri figura nomen impoſuit.

Rhedo legit in Moſella Auſonij Wottonus, vbi codices noſtri Thedo habent. vltima editio Redo, Vide alibi.

Rhinoceros cetus marinus, ex Tabula Olai Magni, depictus eſt ſuprà in Aſtaco: & rurſus inter Cete,

ter Cete,pag.209. Picturam eam ceu abſurdam,& ex pictoris arbitrio licentioſè factam,vt & alias pleráſque marinas beluas in eadem chorographia, Rondeletio vituperanti facilè aſſentior.

De RHOMBIS iam anteà ſcripſi cum Paſſeribus. Hîc auctarium addemus.

Syacion aliqui rhombum interpretantur. Vide ſuprà in Porcis piſcibus,pag.756.

Apud Boruſſos partim in lacubus,partim in æſtuanti mari capiuntur ſoleæ,lingulæ,rhombi,&c. Eraſmus Stella. A B

Simili modo (vt rana piſcatrix) ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent,ſpecie vermiculorum,Plinius. D

Soleis ac Rhombis, & ſimilibus animalibus, humilis in duos pedes piſcina deprimitur, in ea parte litoris,quæ profluo receſſu nunquam deſtituitur,&c. Columella 8.17. de piſcinis ſcribens. E

Rhombus Rauennæ optimus eſt,Plinius.

Praxagoras in epilepſia cùm acceſſionem viderit commoueri,deprimit partes quæ fuerint in querela, atq; defricat caſtoreo, & vituli marini veretro, ſiue virilibus hippopotami, aut teſtudinis ſanguine, vel rhombi marini: vt ſcribit Cælius Aurelianus,hæc ipſum facientem improbans. F G

Rhombitas lapides quoſdam à figura nominat & deſcribit Georg. Agricola libro 5. de natura foſſilium. H.a

Ad Rhombos & paſſeres pertinent,quæ in Catalogo piſcium Albis à Io.Kentmano accepi. Piſcis (inquit) quem accolæ Albis fl. Halbfiſch/id eſt,dimidiatum nominant,à corporis ſpecie, quæ dimidiata ferè & per medium diſſecta (ἡμίτομος) videtur,ſic dictus eſt. Longitudo eius ad latitudinem dupla eſt. Parte prona,caro nonnihil attollitur (circa medium,) colore fuſco maculis quibuſdam diſtincto inſigni. Cuti eſt lubrica & ſine ſquamis. Supina verò parte omnino plana,æquabili & candida ſpectatur. Os verſus partem ſupinam ſpectat. Oculi in parte prona, non procul ab ore, nigri & formoſi ſunt,circulis varij aureolis. Supra os foramina duo parua,narium loco. Poſt branchias (quæ ſuprà infráque apparent) vtrinque pinnulam exiguam habet: & inſuper vtrinque pinnam,quæ à capite exorta ad caudam vſque protenditur, in medio latiſſimam. harum reſpectu hic piſcis rhombi ferè figuram imitatur. Anno toto è mari in Albim aſcendit: in quo tamen non proficit,ſed paulatim contabeſcens extinguitur. Paruum adhuc,plateſſam nominant,ein Plateißlein: & aquæ,vbi primùm feruere occœperit,immiſſum,elixant, condiúntque,(genus id cocturæ treugen appellant.) Magnus verò tum ſiccus, tum recens, vocatur Halbfiſch. Bilibris aliquando capitur,vel ad ſummum ferè qui duas cum dimidia libras appendat. Suauis & optimi ſaporis eſt, recens: carne candida. Siue aſſus,ſiue elixus,menſas locupletum ornat. Elixatur in aqua ſimpliciter, vt alij plerique piſces: & cùm iam diu coctus fuerit,reſiduo iure pauco,butyrum additur. aliqui etiam aceti modicum & zinziberis miſcent,pro cuiusq; palato. Sicci per noctem aqua macerantur: deinde pinnis abſciſſis & remota cute in aqua elixantur,adiecto tandem butyro. Is cibus ſuauis eſt ac leuis nutrimenti,niſi piſcis annoſus fuerit.

RHYADES. Vide Flutæ ſuprà in F. elemento.

DE ROTA.

MAXIMVM animal in Indico mari priſtis & balæna eſt. In Gaditano Oceano arbor,in tantum vaſtis diſpanſa ramis,vt ex ea cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. *Arbor.* Apparent *(fortè in eodem Gaditano)* & rotæ appellatæ à ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus vtrinque claudentibus,Plinius.lib.9.cap.4. De belua arbore *(inquit Maſſarius)* à nullo ferè alio authore quicquam relatum percepi: ab aliis fortaſſe authoribus,quos nunc non habemus, Plinius excerpſit. De Gaditana verò arbore planta maxima Strabo meminit libro tertio: & de aliis marinis etiam arboribus Plinius libro 13.& Theophraſtus libro de hiſtoria plantarum 4. Hæc ille: cuius hoc in loco quanquam alieno de Arbore belua verba adieci,quòd ea in A. elemento,ſuo loco,prætermiſſa ſint. Strabo quidem circa finem tertij de arbore Gadibus naſcente,quæ ramos humum vſque incuruatos habeat,meminit, non tamen marina. Ocioſi eum locum diligentiùs perpendant: & an ſanguis draconis vulgò dictus ex ea habeatur, conſiderent. effluit enim è radice minij color. Cete immenſa corporis mole exaggerata, in altitudine maris *Ælianus.* verſantur,& fulminibus quandoque feriuntur. Inter huiuſcemodi beluas,& quidem rariores, numerantur quæ rotæ (Τροχοὶ) appellantur. Hæ gregatim natant,maximè prope Athon Thraciæ montem ad dextram, *Τροχοὶ.* in finibus,è regione Sigei Troadis promontorij,& iuxta dictum Artacæi tumulum, & Acanthæum Iſthmum,vbi & Xerxis ſciſſura illa, qua montem Athon abſcidit,ſpectatur. Eas quidem fortes eſſe negant. Ceruices earum apparent,& adeò longis ſunt hirſutæ ſpinis, vt hæ extra mare emineant. Cùm remigationis ſtrepitum percepêre, tum circumuerſantur, & circumuoluuntur, vt quàm altiſſimè ſeſe in profundum detrudant: rurſúsque ex imo gurgite ad ſummum ſeſe efferentes, reuerſiones in orbem faciunt,vnde nomen traxerunt, Ælianus de animalibus 13.20. Eſt in Oceano (inquit Iouius) cetarij generis *Iouius.* rota, quam vidit Luſitana claſſis,dum extremum Æthiopiæ promontorium ſuperaret. Geminas dorſo rotas geſtare videbatur, ad earum ſimilitudinem quæ frumentarias molas impellente vento editioribus in locis circunducunt. Extimuêre tantæ beluæ congreſſum petiti nautæ, qui modò ignoti maris immenſos fluctus,certáque pericula contempſerant: ſatiúſque viſum conuerſis velis fugam capere,quàm expectare beluam terribili fragore vaſta ſpumoſáque maria proſcindentem, & ſuperbo fremitu veluti conſpectis hoſtibus prælium cientem. Neque eam terruêre excuſſa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria reſonabant: fugientéſque proculdubio immanis belua vaſtis mæandris adnatando fuiſſet conſecuta,ventis ac velis celeritate cedentibus,niſi mirabunda ſubſtetiſſet: quippe quæ perpetuam intendentibus fugam,ſatis glorioſa inſectatione victoriam expreſſiſſe videretur: Hæc Iouius. Rondeletio alia hæc quàm *Lib.32.cap.11.* Plinij rota videtur: fortè quòd Plinius in ſuis beluis rotarum, quas quaterni diſtinguant radij,modiolos oculis vtrinque claudi ſcribat: Iouius verò rotas totidem diſtinctas radiis dorſo geſtari. Sed fortè Luſitani nautæ non tam propè acceſſêre,qui ſtatim belua viſa,refugerint,vt an modioli circa oculos eſſent, dignoſcere ſatis potuerint. ego pro iiſdem acceperim: quamuis enim circa oculos modioli ſint, radij tamen (mobiles

biles nimirum) facilè dorſum verſus reflecti poſſunt, præſertim belua natante & vndis impulſi. Germani rotam appellare poterunt, ein Radwal/ein Windmüle. Albertus cetis noſtrorum (Germaniæ) marium, appendices quaſdam eſſe ſcribit (circa oculos) ciliorum inſtar, corneas, octo ferè pedes longas, ſpecie magnæ falcis fœniſecum, ducentas & quinquaginta ſuper oculum vnum, ex lato in acutum deſinentes, non rigidas, ſed iacentes, & diſpoſitas verſus tempora piſcis: ita vt veluti os vnum latum magni vanni inſtar efficiant, quo belua verſus tempeſtates oculos muniens operiat. Rota cetaceus piſcis, à ſimilitudine rotarum appellatus, quem Maſſilienſes Molam ex eo vocant, quòd Molæ ſimilis ſit. Neque tamen, vt Plinius putat, quaternis diſtinguitur radiis, Gillius. At Rondeletius hunc piſcem, quem vulgò Maſſiliæ Molam vocant, (aliqui Molebout, compoſito nomine eius Gallico Mole, & Hiſpanico Bout,) orthragoriſcum, non rotam Plinij, eſſe oſtendit. Alius eſt piſcis in Prouincia peis Mular appellatus, Rondeletij phyſeter.

Trochus Plinij. Alius eſt etiam Trochus Plinij: Erythrini & Channæ *(inquit, Rondeletius addit omnes,)* vuluas habere traduntur. qui Trochus appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Hunc piſcem Volateranus cum trocho belua confundit: ſi modò piſcis eſt, vt Plinius putauit. Ego trochum alium non piſcem, ſed beluam mar. arbitror, quem Plinius rotam nominauit, Ælianus τροχὸν: id verò animal quod ſeipſum inire aliqui veterum putarunt, quadrupes terreſtre. Vide quæ annotauimus in Hyæna quadrupede C. Trochum Albertus ineptiſſimè leporem interpretatur, quòd is quoque à multis mas & fœmina credatur, & alternis menſibus nunc incubus, nunc ſuccubus: quod tamen falſum eſſe in lepore Albertus aſſerit. ſed Albertus mentitur: non enim trochus lepus eſt, ſed piſcis, de quo Plinius libro nono, Niphus. *Faber piſc.* Fabrum piſcem in Lerino inſula & Antipoli Rode vulgò vocant, id eſt, rotam: quia rotæ modo ferè rotundus ſit, Rondeletius. Idem turbinum generis conchylia quædam parna trochos appellat.

RVBELLIO Plinio eſt, qui Græcis Erythrinus, cuius hiſtoriam in E. elemento dedimus. Gaza ex Ariſtotele Rubellionem, Rubellum & Rubrum tranſtulit.

RVBELLVS fluuiatilis. Vide mox in Rutilo.

RVBICVLVS à recentioribus quibuſdam vocatur piſcis quidam fluuiatilis, cui oculi rubent. Auſonij alburnum circa Acronium lacum Rotengle/ id eſt, erythrophthalmum vocant Germani. Hollandi (vt audio) Rötling. Ei cognatus eſt quem Miſeni Oberkötgen appellant, in Phoxinis deſcriptus nobis, coloribus tantùm differens. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conſcripſit, Rubiculum piſcem interpretatur Germanicè Rottaug: Polonicè verò Plocicá ztzyrwonem otzkiem: id eſt, Plocica dictus piſcis, cum ocellis rubris. Vide Erythrophthalmum in Elemento E. & ſuprà in Corollario de phoxinis, pagina 716. circa initium. Polonus quidam non illiteratus, piſcem quem Germani nominent ein Blieck/ Polonicè Plocica vocari mihi retulit: eundémque alio nomine Plötzen Germanicè dici. Sed noſtri Alburnum Auſonij Blieck appellant, Blick verò piſcem alium lacuſtrem maiorem, quem Ballerum Rondeletius vocat, Bellonius Pleſtyam, vt coniicio. Ab vtroque diuerſus eſt piſcis, quem Plotze à Miſnenſibus aliiſque Germanis vocari audio, de quo plura mox in Rutilo.

RVBVRNVS. Vide Ruſcupa.

RVFFVS Danubij piſcis apud Albertum. Vide in Siluro A.

RVMINALIS. Lege Meryx.

RVSCVPAM & Ruburnum piſciculum ſi quando ediſſet Cicero, proculdubio elegans ei nomen indidiſſet, Murmellius. Ruſcupa & ruburnus *(fortè à rubente ob fumum colore, vnde & Angli* a redde Heryng/ *vocant)* vulgò accipiuntur in eodem ſignificato, pro arenga paſſa, ſeu infumata, quam Bücklin (Bücking *noſtri,)* Poloni Bydlinck vocant, Author libelli Latinopolonogermanici.

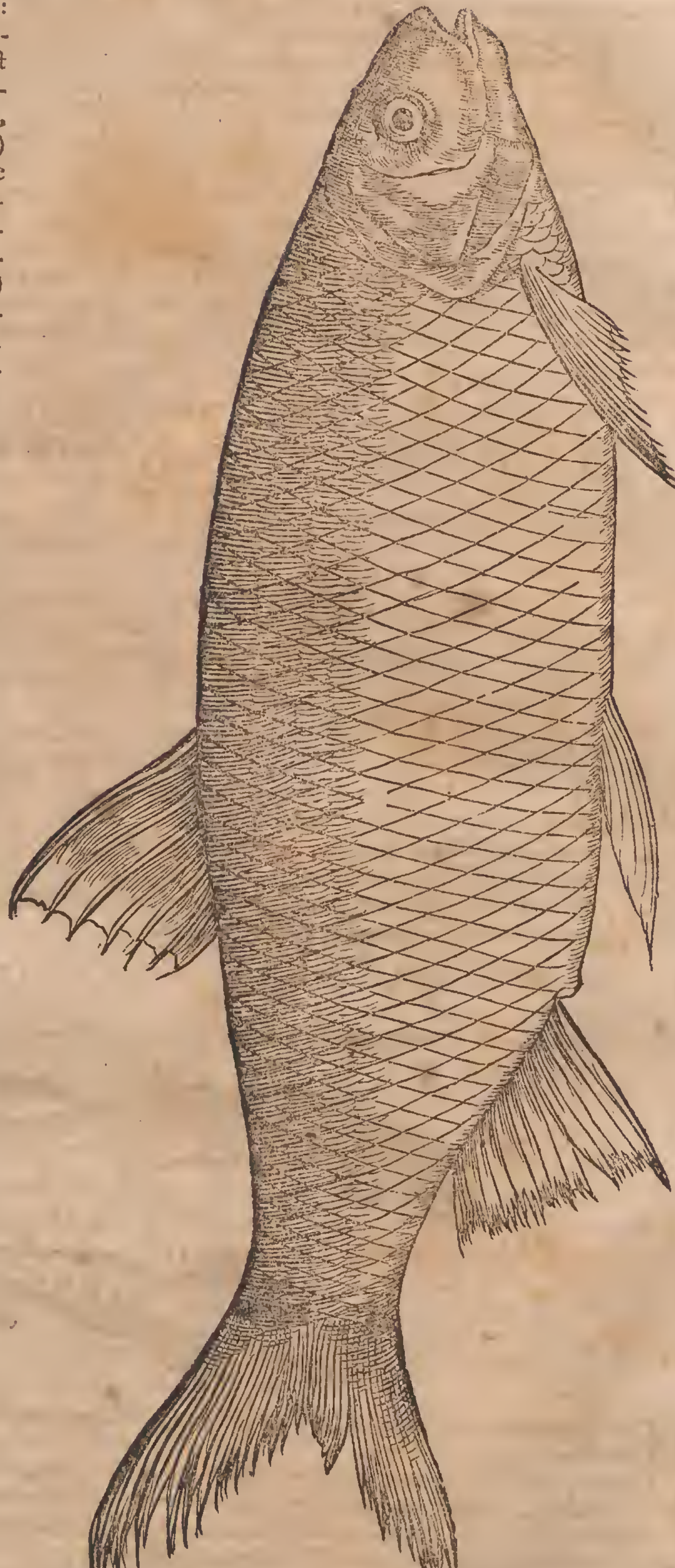
DE RVTILO SIVE RVBELLO FLVVIA-tili.

A RVTILVM hunc piſcem vel Rubellum fluuiatilem appellare volui, à colore pinnarum, ſed Rutili nomen magis arridet, quod Germanico nomini noſtro vicinius eſt: quàm rubelli. Gaza.n. pro erythrino piſce mar. aliquando Rubellum vertit. Rutilus quidem noſter apud nos fluuiatilis non eſt ſed lacuſtris: alibi in fluuiis etiam reperitur: ſed è ſtagnis eum puto illos ſubire. Italicè circa Comum in Lario lacu Piota vocatur, vt circa Verbanum quoque. Aliqui piotam cum ſcardula, id eſt cyprino lato confundunt. Benedictus Iouius in deſcriptione Larij lacus diſtinguit. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Hoc nomen à Germanico Plotze ſumptum videtur. vulgus quidem Italorum i. pro l. pronuntiare ſolet. Sed Plotze apud Saxones & finitimos piſcis, ipſe Cyprinus latus eſt. Piota verò Italorum ſimilis ei, quem Saxones & Miſnenſes Rotfeder/ id eſt. Erythropterum appellant, à rubore pinnarum in parte ſupina & caudæ: vnde & alio nomine Miſnenſes Rotranck nominant, & noſtri Rottene/ vel Rotte/ Rottel/ Rottele/ (ſed longè alius ab iis quos Röt & Rötele dicimus Trutarum generis.) Aliqui Plotze vel Plocenum piſcem (vt Chriſtophorus Salueldenſis nominat) ab Erythroptero non diſtinguunt: Ioannes Kentmanus in Catalogo piſcium Albis quem nuper acuratè confectum ad nos dedit, diuerſos facit.) In ciuitatibus Germaniæ ad oram Oceani ſitis, vt Roſtochij, & Stetini, Roddow vel Roddau/ rutilum noſtrum indigetant. Dubito an idem ſit piſcis, qui ab Italis circa Ferrariam vulgò Aurata Padi vocatur. oculos quidem, & circa branchias partem, aurei coloris habet, tanquam chryſophrys quædam fluuiatilis. Sabaudis circa lacum ad Bielam & Neocomum, Vingeron eſt, vel Vengeron: in Lemano quoque. (nam qui Rauſæ in Lemano, quaſi Ruſæ à pinnarum colore dicuntur, Cyprini lati ſunt: & platerones in eodem, quorum latitudo ferè longitudinem æquat, balleri Rondeletij.) A Sabaudico Vengeron factum eſt Germanicum Winger/ vel contrà: eo nomine circa Bielam Heluetij vtuntur, de eodem piſce: at propiùs nos lacuum qui à Tugio & Lucerna oppidis denominantur accolæ, Winger vocitant Leuciſci ſpeciem, quam Vendoſiam & Dardum Galli. Gallis alicubi, Normannis præſertim, de rutilo noſtro vſitatum eſt nomen, Roſſe: Anglis Roche: à quo differt Rochet ab eiſdem dictus, Gallicè Rouget, cuculo lyræve ſimilis. Sunt qui Roce ſcribant Gallicè. eum piſcem in Ligeri capi aiunt, macrum ferè, latum in medio. Ruſtici quidem Galli etiam de iumento macilento dicunt, vne vielle roce. Polonicum noſtri Rutili nomen audio eſſe wſdrenka.

Bellonius.

Abramidi (inquit Bellonius: ſic autem vocat Cyprinum latum, non rectè) ſimillimus eſt piſcis, paulò tamen minor ac vilior, quem Galli vne Roſſe, (quaſi vetulam Abramidem,) Angli Roche vocant: húncque Abramidis ſpurium eſſe autumant. Is nigricat in tergo Gardonis (*leuciſci fl. illius quem vocamus* ein Schwal / *Galli Gardon*) modo: pinnas quoq; rubras habet. Sed quùm Abramidi id non accidat, meritò ab Abramide diuerſus eſſe iudicabitur. Corpus habet craſſiuſculũ. Caput quoque ad Gardonem potiùs quàm ad Squalum accedens, leui rubore ſuffuſum: ſquamas aſpectu triſtiore. vilíſque eſt apud piſcatores ac vulgus pretij, carniſq; inſulſæ, Hæc Bellonius. Idem Gardonum deſcribens, eum Anglicè Roſcies appellari ſcribit, quam vocem eſſe corruptá audio pro Roche: qui tamen non Gardonus eſt Anglis, ſed alius piſcis, Roſſa ſcilicet Gallorum, Rottene vocant noſtri. Potuit autem decipi Bellonius ab Anglo aliquo imperitiore, qui propter coloris in tergo & pinnis ſimilitudinem, &c. Gardonum à Roſſa non diſtinxit. Rondeletius nomen Gallicum per ſ. ſimplex ſcribit, & Phoxinis adnumerat. Roſe (inquit) vocatur à rubore caudæ, reliquo corpore cœruleo (noſter quidem Rutilus, non videtur cæruleus) eſt. Ouis ſemper plenus eſt, etiam minimus. Non alius piſcis mihi videtur, quem idem Rondeletius alibi deſcribit, nempè libri de piſcibus lacuſtribus capite 9. his verbis: Ballero (inquit, noſtri Bliccam dicunt) non valdè diſſimilis eſt piſcis Lemanni lacus proprius, qui Vangeron ab accolis vocatur. Mugilibus roſtro ſimilis eſt, ſed paulò longiore. Dentibus caret. Pinnas duas ſubaureas habet ad branchias, in medio ventre duas alias croceas, ab excrementi meatu vnicam in dorſo aliam. Cauda in duas deſinit, quas ſquamæ initio integunt, etiamſi non ad hæreant. Cyprino & corporis ſpecie & carnis ſubſtantia ſuccóque affinis, & vilis habetur, Hæc ille. Quæ autem eo in loco collocari debuit figura, librariorum negligentia ad caput eiusdem lib. 18. relata eſt: & quæ capitis 18. erat, ad nonum. Cæterùm Roſæ vel Roſſæ figura & deſcriptio, ſequente libro de piſcibus fluuiat. cap. 28. continentur, diuerſa quidem nonnihil: quamuis duæ ſunt eius capitis figuræ, quæ & ipſæ inter ſe permutatæ videntur. Sed deſcriptio, & quæ ex diuerſis peregrinis (ex quibus etiam Bellonius eſt) audiui nomina, monſtratis iconibus ad viuum pictis cum ſuis coloribus, vt Roſſam piſcem, & illum qui in Lemanno Vangeron appellatur eundem eſſe exiſtimem, mihi perſuadent.

Rondeletius.

Rutilus noſter piſcis eſt ſquamis ſatis magnis, os ei in rotundum aperitur: in quo dentes non habet, B
ſed interiùs nimirum, vt Cyprinus & alij non pauci. Pinna dorſi, & duæ iuxta branchias, minimum habent rubri coloris in extremitate, reliquæ plurimum, eiusq; floridi inſtar minij. Reliqua eius deſcriptio ex A. petenda eſt. His ſcriptis, piſcem è foro ad me delatum, accuratiùs deſcribere volui. Latus is erat ad quatuor digitos, longus duodecim. pupilla nigerrima, iride aurea, labiis ſubrubris. colore in cauda, pinníſque in ventre & ab ano ſitis, cinnabarino. nam cæteræ minus rubri habent. Linea à ſummis branchiis caudam ver-

dam verſus obliqua, cauda bifurca. Supercilia & circa branchias locus aureolo colore nitent. Squamæ latæ, ſtriatę, validę. Dorſum fuſcum, venter pallidus. Pinnæ quaternæ. Fel viride. Veſica gemina. Caro ariſtis plena. In faucibus maxillas vtrinque habet, recuruas, dentibus munitas quinis, qui ab interiore parte ſinguli ſerræ inſtar aſperantur: quod in aliorum piſcium dentibus nondum memini animaduertiſſe.

C Piſcis hic apud nos lacuſtris tantùm eſt, ſatis viuax. In noſtro & Acronio lacubus, abundè capitur. Piſcatores Conſtantiæ & circa Acronium aiunt eum aliquando cum Cyprino lato coire: inde hybridam (ein Halbfiſch) gigni, qui inter vtrunque ambigat, Rutilo maior aliquantò, minor autem Cyprino lato. Erythropterus Saxonum ex aquis ſtagnantibus in Albim fl. venit, in eóq; proficit & augetur, ſicut & Plocenus eorum, id eſt, Cyprinus latus. Parit Iunio menſe.

E Muſcarum fluuiatilium (ſiue lacuſtrium) genus quoddam eſt magnum, oblongo, terete varióque corporis alueo, (Teufelſchoß vulgus noſtrum appellant.) has infigunt hamis ad ineſcandos Rutilos.

F Februario Martióque menſibus apud alios Germanos, Nouembri apud noſtros in cibo præfertur. Maio rurſus deterior fieri & imminui incipit. Parari iubent peritiores coqui, inſtar Cyprini: & vino frigido immiſſum elixari.

AQVATILIVM ANIMALIVM, IN QVORVM NOMENCLATVRIS S. ELEMENTVM PRIMVM EST, HISTORIA.

SABACTIDES, Σαβακλίδες, animalia quædam teſtata, Heſychius & Varinus.

SABOT vel Sabut eſt piſcis in flumine Fora dicto apud Perſiam, Andreas Bellunenſis. Vide ſuprà in Callionymo A. pag. 136.

SACER piſcis, Ἱερὸς ἰχθὺς, Homero nominatus, ab aliis alius exiſtimatur, vt pluribus ſcripſi in Anthia ex Athenæo, Euſtathio, & aliis. Gaza apud Ariſtotelem anthiam interpretatur Sacrum.

SACVTVS, Σάκυτος, inter alios piſces nominatur à Tarentino.

SAGITTARIVS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini ſpeciem ac ſimilitudinem habet, firmis & benè longis armatur aculeis, Ælianus. Videtur autem de genere echinorum ſagittarius hic eſſe. De Orbe echinato ſiue muricato ſuo Rondeletius ſcribens: Poſſet (inquit) videri Æliani ſagittarius, qui in Rubro mari herinacei ſpeciem gerens firmis & benè longis armatur aculeis. Idem rurſus in Mullo imberbi: A capite (inquit) ad caudam dorſo medio duo ſunt acutorum oſſiculorum ordines, cauum efficientes, è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur: cuius pinnæ aculei parum ſerrati videntur. id quod in nullo alio piſce, præterquam in eo qui ſagittarius vocatur, comperi: quanquam anthiæ idem tribuant veterum ſcriptorum nonnulli. Vocat autem hîc ſagittarium, quem poſteà ſcolopacem: & ſagittarium eſſe poſſe negat, quamuis aculeum longum, durum & præacutum ad caudam habeat: quòd ſagittario plures ſint aculei ad herinacei *(marini)* ſpeciem.

DE SALAMANDRA, AQVATILI, RONDELETIUS.

Figura hæc noſtra eſt, quam priùs etiam in libro de Quadrupedibus ouiparis exhibuimus.

A HÆc beſtiola quam exhibemus Salamandra eſt aquatilis, qua Pharmacopœi permulti hactenus pro Scinco vſi ſunt.

B Quadrupes eſt in fontibus & ſtagnorum ripis habitans ſerpentum ritu, ſæpè extra aquas errans, atque ad ſolem ſtans: inde ſe non ſaltu, ſed celerrimo curſu in aquam recipiens. Vidi aliquando non procul à Montepelio, vidi etiam frequentes in Vincentino agro. Lacertos corporis ſpecie referunt, ſed capite ſunt paulò latiore, oris rictu Ranæ ſimili, cauda vt in Cobite fluuiatili.

G Venenatum eſt animal, ſed veneni vires imbecilliores eſſe comperio quàm Salamandræ. Quare ad eadem vti poſſumus, ſed inefficaciùs, vt ad pilos euellendos, & ad lepras. Pharmacopolas igitur valdè improbo qui pro Scincis vſurpant.

Quòd non ſit cordylus, contra Bellonium.

Non ſum neſcius amphibium hoc, ſiue aquatile tantùm appellare mauis, à plerisque pro Cordylo haberi. Quam opinionem primùm neceſſariis rationibus conuellemus, deinde alteram quæ pro Scinco habet, *(in Capite de Scinco, quod ipſe huic mox ſubiecit, nos inferiùs ſuo ordine ponemus.)* Ariſtotelē proferemus, cuius hæc verba ſunt libro 8. de hiſtoria animalium, quo loco aquatilium differentias ex diuerſo victu recenſet: In humore quidem viuunt quæ aquam hauriunt & branchias habent, ſed in ſiccum exeunt cibi capeſſendi gratia, quale vnúm tantùm vidimus Cordylum appellatum: hic enim pulmonem non habet, ſed branchias, quadrupesq; eſt & ad gradiendum natura idoneus. Audis igitur Cordylum branchias habere. At hoc animal quod pro Cordylo proponitur pulmonem non branchias habere docet diſſectio. Præterea non potiùs in terra cibum quæritare, quàm in aqua viuere, experientia comperi: nam multos dies in aqua ſolùm, viuum huiusmodi animal alacre conſeruaui nullo prorſus alio cibo iniecto.

COROLLARIVM.

De hoc animali in libro De quadrupedibus ouiparis ſcripſi, Lacerti aquatici nomine: & Bellonii de eodem ſcriptum addidi in eiuſdem libri Appendice, capite de cordulo. Lacertus aquaticus, quem vidi viuum ſuperioribus annis (circa noſtram quidem vrbem paluſtribus locis, præſertim circa lacus ripas abundant) in fine Aprilis, oculis aureolis, exiguum, ouis plenum ſubfuſcis. branchias nullas habebat, vt Cordylus eſſe non poſſit. ſed neque lacteum vllum humorem emittebat compreſſus aut vulneratus: quod tamen eum facere & Bellonius ſcribit, ſimiliter vt Salamandra, & ego aliâs in alio obſeruaui. Pulmonem quoque nullum in eo reperi: habere tamen non dubito. quòd autem non inuenerim in vno & perexili illo, partim hebetudini viſus mei, partim horrori, præ quo venenatum animalculum diutiùs tractare nolebam, attribuo. Bellonius circa fauces quiddam veluti carnoſum ad linguæ radicem ei extuberare ait. id ipſum an pulmo ſit, perſcrutandum. reſpirat enim eam partem mouendo, quod foris apparet ſicuti in ranis: hoc obſeruaui in capto quem manu tenebam, Olim cùm in vitreum vas, vnum huius generis coniectum, in aqua ſeruarem viuum, ore ſemper ferè ſupra aquam prominente, vt ranas, deprehendi: quòd reſpiratione nimirum indigeret. Pulmonem quidem ei in eſſe Rondeletius etiam atteſtatur. Numenius Cordylum κόρυλον, inter piſcium eſcas (quibus ineſcantur) cum pirêne & herpilla marinis nominat, Athenæo teſte. at lacerto aquatili, vtpote venenato, piſces ineſcare nemo (opinor) velit. Cordylum quidem venenum habere veterum nemo ſcripſit, ne eorum quidem qui de venenis ex animalibus tractationem profeſſi ſunt. Eorum certè quæ branchias habent (quas & cordylo Ariſtoteles tribuit) venenatum nullum inuenias (prætetquam aculeo:) nigris quibusdam piſcibus, vt in Armenia, exceptis, vitio nimirum ab aqua, in qua degunt, aut prohibita perſpiratione, tracto. Sed de cordylo nos etiam plura diximus ſuprà Elemento C. & in libro De quadrupedibus ouiparis mox poſt ranas. Itali quidam Salamandram hanc beſtiolam vocant, ſimiliter vt terreſtrem: aliqui Maraſandolam, tranſpoſitis nimirum literis, & forma diminutiua: niſi quis à Maraſſo (ſic viperam vocant) deductum hoc nomen malit: quòd licet minima quadrupes, viperæ tamen inſtar venenata ſit. Noſtri Salamandram terreſtrem vocant Molle/ vel à lapidibus Steinmolle. hyeme enim in lapidibus abditæ iacent, præſertim verò in cauernis toforum non procul ab aquis. aquatilem verò Waſſermolle. Hippocampum Græci hodiè ἀσπίδα vocant, quidam Salamandram marinam, Rondeletius. A B Pulmo. Κόρυλος.

Anteriorum pedum digiti ſunt quaterni, poſteriorum quini: quod pictorum negligentia in noſtra, Bellonij & Rondeletij quoque figuris non obſeruauit. B

Salamandris aquaticis imperiti pharmacopolæ & impoſtores quidam pro ſcincis Ægyptiis, non dubio veneno, eóq; ſeptico, inter remedia vtuntur. Pro ſcincis ſæpè venduntur aquaticæ lacertæ quæ noxiæ ſunt, Adamus Lonicerus. Affirmauit mihi vir bonus & fide dignus, ex proximo vrbi noſtræ vico, vicinum quendam ſuum in potu paruulos lacertos aquatiles hauſiſſe: & cùm ægrotaret, vnum viuum ore ab ipſo redditum eſſe, eúmque paulò pòſt obiiſſe. G

Alivd Lacerti amphibij genus eſt prægrande & edule, cuius pellem nuper ad me miſit vir ſingulari doctrina & humanitate Ioannes Ferrerius Pedemontanus, his in epiſtola de eodem perſcriptis verbis: Mitto ad te pellem lacerti, quam ad me attulit ex Breſſilla regione vltra Tropicum Capricorni Gul. Henriſon Scotus, qui illuc cum domino Nicolao Villagagnonio equite Rhodio ante biennium nauigauit, & nuper ad nos rediit. Pellis ipſa ferè ad vnam vlnam Gallicam longa eſt, ſed capite caret. Huiusmodi lacertis illic veſcuntur promiſcuè omnes. Et, vt refert meus Scotus, carnes illæ non minus ſunt gratæ palato, quàm apud nos teſtudines noſtræ habentur, Hæc ille. In terra autem & aqua lacertos iſtos magnos & edules in regionibus iſtis degere, nuper in Germanico libro Heſſi cuiusdam ex eisdem reuerſi, legere memini. Similis videtur Higoana lacertus Indicus, cuius Cæſar Scaliger mentionem facit, De ſubtilitate voluminis 183. 8. conuenit longitudo, & quòd editur, & corium nigrum maculis (candicantibus) diſtinctum. Dorſum ſerratum congruere non puto: nam pellis ad me miſſa, extenſa erat. Caput non vidi.

Salanx, Σάλαγξ, piſcis bonus, καὶ μεταλλικὸν σκεῦος ὥσεὶ ἔλεγε σιδηροπλάτης, Heſychius & Varinus. Gelenius noſter propter nominis ſimilitudinem, ſalangem coniiciebat eſſe ſalmonem. nam & priores literæ ad nomen Salm accedunt: & poſteriores ad alterum Germanicum eiusdem piſcis Lachß.

Salar piſcis ab Auſonio dictus, ſine dubitatione is eſt, quem vulgò Trutam appellamus, Gillius. Cuius ſententiam Ge. Agricola quoque comprobauit. nos plura de Truta piſce, quem Germani ein Foren vel Förine nominant, infrà in T. elemento. Carolus Figulus in libello ſuo de piſcibus ab Auſonio nominatis: Thedonem (inquit) opinor eſſe piſcem quem vulgò Trutam nominant, Germani verò & Galli Forellam (*Gallis vbique vſit. tius puto nomen Trutte:*) eundémque Salarem & Farionem aliis nominibus dici. Confirmari hoc Auſonij verſibus poteſt, qui ſunt:

Purpureiſq; Salar ſtellatus tergora guttis. *Et nullo ſpinæ nociturus acumine Thedo.*

Et paulò infrà de Farione:

Teq; inter geminas ſpecies, neutrumq; & vtrunq;, Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguuſq;
Amborum medio Fario (alij, Sario) *intercepte ſub æuo.*

Audis hîc Thedonem eſſe paruulam & adhuc teneram Forellam: quæ poſtquam fuerit grandiuſcula, nomen ſuum amittit, & Salar vocatur. Audis hîc etiam ab Auſonio Farionem dici medium inter Salarem & Salmonem, atque Farionem ab Auſonio deſcribi in hunc modum: Fario eſt adulterior Forella, Salare maior, & Salmone minor: hoc eſt, quæ iam deſiit eſſe ſalar, & quæ nondum eſt ſalmo, (mare autem ingreſſa Salmonis formam aſſumit,) Hæc ille. Ego Thedonem prorſus diuerſum eſſe arbitror: (Vide ſuprà in Corollario de capitone fl. A.) Farionem autem ab Auſonio exiſtimatum quidem à Salmone ætate tantùm differre, eſſe Forellam vulgò dictum piſcem, Salmoni quidem non diſſimilem, ſui tamen generis à Salmonibus diuerſum. Paulus Iouius, & eum ſecutus Io. Langius medicus in epiſtolis ſuis Carpionem Benaci, Salarem Auſonij eſſe putant. ſed cùm è ſalare Salmo fiat, carpio autem ille, qui Trutarum generis eſt, idem & re & nomine piſcis maneat, quomodo erit Salar Auſonij? Hic ſanè nihil aliud eſt quàm paruulus Salmo, ein Selmling Germanis.

SALENA inter piſces Larij lacus à Benedicto Iouio nominatur, hoc verſu: Scardula & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena. Videtur autem piſcis eſſe qui capitur gregatim: ſicut apud nos leuciſci ſpecies, quam Galli Vendoſiam vocant, noſtri Lauck/Laugelen.

DE SALMONE RONDELETIVS.

Pro vna Rondeletij icone (quæ ſquamas nimis magnas habere mihi videtur) duas noſtras poſuimus: vnam A. Salmonis ante partum, hoc eſt, verni & æſtiui: alteram B. autumnalis & hyberni, ſub partum & à partu, qui roſtro recuruo & maculis pluribus facilè dignoſcitur.

A

A SALMONVM differentiæ aliquot diuerſa etiam nomina ex varia ætatis inclinatione impoſita eſſe dicuntur: maximum enim & qui iam ſenuit, Salmonem propriè vocant, hoc minorem quíque mediæ eſt ætatis Sationem, ſiue vt alij legunt, ſationem ex Auſonio in Moſella, cuius verſus citauimus quùm in lacuſtribus de Trutta loqueremur: *(nos paulò antè in Salare.)* Galli differentias duas agnoſcunt, magnos, Salmones vocant: paruos, Tacons. Præterea marem à fœmina diſtinguunt: hanc enim ob roſtrum magis aduncum, hami modo, (*Vbi.*) Beccard appellant. Salmo in Oceano tantùm naſcitur, qua de cauſa fluuios tantùm eos ſubit qui in Oceanum influunt, falluntúrque ij qui in Rhodano capi exiſtimant. Plinius Salmonem nuncupauit. Græcis incognitum fuiſſe, & ideò Græco nomine carere nihil mirum, cùm Græci veteres in Oceanum non penetrarint. Galli hodiè idem nomen retinent: item Germani, ſi recens ſit piſcis: ſin ſalitus, mutato nomine Lachs ab eis nominatur. A Flandris Saelm.

Vbi. Vêre ex Oceano in flumina ſe recipit, in Rhenum in Germania: Garumnam & Dordonam in Aquitania: Ligerim, Sequanam in Gallia: Tameſim in Anglia.

C Gregatim natant Salmones cum Aloſis. ſeſe in altum ſæpè efferunt. In aqua dulci pingueſcunt, & ſalſo omni ſucco depoſito dulces, ſuaueſque fiunt, & eò magis quo longiùs à mari receſſerint. *(Vide Corollarium noſtrum.)* In fluuiis nonnunquam pariunt.

B. De partibus externis. Thunnos æquant magnitudine. Paruis ſquamis teguntur, quibus maculæ rotundæ aſperſæ ſunt: iis etiam notatum eſt caput, ſed frequentioribus & maioribus in fœmina quæ dicitur, quàm in mare. Dorſum cœruleo eſt colore, ad nigrum vergente. Venter argentei coloris æmulus. Maxilla inferior ſurſum recurua eſt, ſed in fœmina magis. Dentes habent in vtraque maxilla longos & acutos, item in lingua: oculos magnos, branchias quaternas. Pinnis totidem natant: duæ ad branchias ſitæ ſunt, aliæ duæ in ventre quæ ſubſunt ei quæ in dorſo eſt maior: quam ſequitur alia minor, adipoſa quam Salmonum & Truttarum generi communem eſſe diximus. A podice vnica eſt carnoſa & pinguis. In pinnam deficit bifidam cauda lata, vt ab ea Salmo meritò πλατύουρος nominari poſſit, *(De platyuro Oppiani diuerſo piſce: nam Oceani piſces ignorauit Oppianus, dictum eſt ſuprà.)* Ex his externis notis præcipuas non omiſit Auſonius in Moſella quùm dixit:

Nec te puniceo rutilantem viſcere Salmo
Tranſierim, latæ cuius vaga verbera caudæ
Gurgite de medio ſummas referuntur in vndas
Occultus placido quùm proditur æquore pulſus.
Tu loricato ſquamoſus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupta morarum,
Præſignis maculis capitis, qui prodiga nutat
Aluus, opimatoq; fluens abdomine venter.

De partibus internis. Quantum ad internas partes attinet cor angulatum habet, ventriculum oblongum cum permultis appendicibus, hepar rubrum in quo fellis ex viridi nigricantis veſica hæret. Splen ex rubro niger eſt.

Caro

B F

Caro priusquam coquatur, albicat: cocta vel ſalita, rubeſcit, pinguis eſt, maximè in ventre, tenera, friabilis, dulcis, ob id citò ſatiat: maximè capitis & abdominis partes, quæ quùm elixæ in aqua ſolùm eduntur, ventriculum replent, & nauſeam faciunt. Quocircà magis eos probauerim, qui in vino, aceto & ſale multo exlixant: vel qui aſſulas caryophyllis confixas in craticula aſſant, & cinnamomo, ſaccharo, acetóq; condiunt. Recens ſalitus vituperandus non eſt. Plinius fluuiatilem Aquitaniæ, marinis omnibus præfert, idq́; iure: carnis enim teneritudine & ſuauitate præſtantes in his quæ dixi fluminibus capiuntur. Optimi etiam ex Rheno Baſileæ eduntur, multò meliores Antuerpianis, qui quamuis aliis pinguitudine non cedant, tamen ſaporis gratia, & ſucci bonitate aliis ſunt inferiores, eam, opinor, ob cauſam quòd illic mari propiores ſint.

Piſces ſunt carniuori, in mari latent, ob id rariùs capiuntur.

Horum felle ad oculorum ſuffuſiones & maculas, purulentáſque aures rectè nos vti poſſe arbitror, eodémque pinguitudine ad aurium dolores. Carne ſalita & vſta ad vlcera capitis manantia.

C E

G

DE PARVO SALMONE, *Rondeletius.*

Icon hæc noſtra eſt. Rondeletius nullam dederat.

PARVOS Salmones qui pedem vnum vix ſuperant, Galli & Aquitani Tacons appellant: ſuntq; Truttis adeò ſimiles, vt vix à peritis internoſcantur, niſi propiùs inſpexerint. Sed aliquid eſſe quo diſcernantur, capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui iſti Salmones maioribus omnino ſint ſimiles, dempta ſola magnitudine: & in iis ſolùm locis capiantur, in quibus Salmones, non poſſum non exiſtimare Taconem, Salmonem eſſe qui in fluminibus non in mari naſcatur: quorum aqua cùm frigidior ſit, & ad procreandum minùs idonea quàm

quàm marina, breuiores gignit Salmones. Adde quòd in proprio & natali ſolo fœliciùs omnia proueniunt, quàm in alieno. Id in Lampetris cernitur, quæ in fluuiis genitæ ſemper marinis ſunt minores, nec in eam vnquam magnitudinem accreſcunt. Quare aut Tacones neceſſe eſt eſſe Salmones in fluuiis natos, aut recens in mari editos, qui patres ſecuti ſint. certum enim eſt Salmones in mari parere: Tacones autem vel minores adhuc eſſe quàm vt pariant, vel imperfectos eſſe Salmones, & veluti abortu editos. id indicat quod in iis nunquam vel oua vel ſemen, quod lac vulgus appellat, reperias. In Garumna & Ligeri frequentes & optimi habentur.

DE SALMONE VEL SVLMONE,

Bellonius.

B Salmonem cetaceum piſcem dicere poteris, ſi quidem ad eius ſolam magnitudinem aduertas: vt plurimùm enim *(pro enim, legendum puto duûm vel trium. Cardanus non rectè legit, plurium cubitorum)* cubitorum longitudinem, cruriſque craſſitudinem æquat: ſquamis tamen eſt pro corporis ratione admodum tenuibus: quæ maculis per totam cutem conſperſæ, orbiculos ruffos ac luteos referunt. Miror piſcem hunc vulgo tantopere cognitum Græco nomine carere. Paruam in medio tergore pinnulam habet, & ab ano ſub cauda rurſus aliam carneam ac pinguem. Caudæ autem pinna ſubrotunda eſt: porrò quatuor aliarum pinnularum, quas ſub ventre gerit, duæ ſub branchiis poſitæ ſunt, aliæ ventri incumbunt, ei oppoſitæ, quam in dorſo ſitam eſſe diximus. *(Maiorem quoque in dorſo pinnam ſequitur alia minor, adipoſa. Rondeletius,)* Lineam vtrinque in lateribus rectà à branchiis ad caudam deductam habet. Pinnulas luteis & rubris maculis, vt reliquum corpus diſtinctas. Dentium illi (præter aliorum fluuialium morem) ſunt quatuor ordines in palato, vt ſerpenti Ceraſtæ. Lingua quoq; dentibus hamatis exaſperata: exertóſque oſtendit maxillæ inferioris dentes, plures quidem quàm ſuperioris: branchias ad radices linguæ vtrinque quaternas: ſtomachum in longitudinem protenſum, pro tanto corpore valdè anguſtum: hepatis vnicum tantùm lobum pallidum, ſtomacho aſſidentem, ad ſiniſtram inclinatum, de quo fellis veſicula ex viridi in nigrum abiens, dependet: lienem atrum veluti ſanguine ſuffuſum, apophyſes in pyloro penè innumeras.

Magnitudo. *Vbi.* Magnus eſt in Sequanæ ac Ligeris oſtiis, in quibus è mari exiliens cum Aloſis repurgatur, ac delicatior fit. Maior ad Tameſim Britannicum, qui Londinum alluit: ſed illi Salmonem in longum per medium,

C F nos commodiùs in tranſuerſum diſſecamus atque apparamus. Salitum quoque oleo atque aceto conſperſum gratiſſimo ſapore comedimus. Recens per hyemem ac verna ieiunia ſaccaro ac cinamomo conditus & caryophyllo pertuſus, ditiorum menſas honorare ſolet.

Salmo fœmina. Eſt & alius prægrandis Salmo (fœminam eſſe autumant) quem vulgus Gallicum ab eius ore prægrandi Beccard vocare ſolet. Alij à ferendis *(portandis)* ouis Bortiere. Differt is à mare Salmone, quòd labrum inferius in hami modum aduncum habeat. In ſuperiore enim labro foramen eſt ad palatum tendens, in quod hamus maxillæ inferioris ſe recipit, pyxidatímque in tubi modum inſinuatur. Crebrioribus quàm Sulmo mas, iíſque ſubrubris ac rufis orbiculis in cute variegatur, atque in Lepradis modum multis coloribus ſuggillatur. Linguam habet truttarum more albam, multíſq; denticulis obſeptam: cuius radices in quaternas vtrinq; branchias finduntur: palatum quatuor dentium ordinibus inſignitum: Oculos cæſios, rotundos: ad quorum fontes paulò inferiùs vtrinque duo inſunt foramina ad olfactum. Pinnæ laterum, tergoris & caudæ cum mare conueniunt. Vnà capi ſolent, atq; eodem modo in fluuiis & in mari verſari.

COROLLARIVM.

A Salmonis nomen à Germanis Rheni accolis, vel Gallis Aquitanis Latini acceperunt. videri autem poteſt à ſale deductum nomen, quòd hi piſces in magna copia ſaliti, vel ſale muriáque inueterari ſoleant, in tomos conciſi, perinde atque in mediterraneo thynni, quos & magnitudine referunt, & robore corporis, viq; ſaliendi: (vt ſi Latinum eſſet vocabulum, à ſaltu factum videri poſſet:) & natura migrandi ad ſumma fluminum, vbi pariunt, ac inde reuertendi: quemadmodum thynni ex mediterranei inferioribus partibus aduerſo mari in Pontum aſcendunt, inde à partu reuertuntur. thynnum aſili inhærentes agitant, ſalmonem hirudines & lampredæ. A ſalmone diminutiuum recentiores quidam faciunt, Salmulus, qui Auſonij ſalar ſit, paruulus ſalmonis fœtus, (vt cordyla thynni:) quem & ſalmunculum dicamus licet, (vt à pulmone pulmunculum, à loligine loligunculam, à virgine virgunculam, &c.) Salarem, Farionem, (al Sarionem) & Salmonem, ætate & magnitudine tantùm differre Auſonius cenſuit. Vide paulò antè in Salare. Caſſiodorus 12.14. Variarum, de regio conuiuio ſcribens: Deſtinet (inquit) carpam Danubius: à

Anchorago. Rheno veniat anchorago, &c. Ego in A. elemento anchoraginem eſſe coniiciebam ſalmonem, qui & ex Rheno præſtantiſſimus habetur & certo tempore roſtrum anchoræ inſtar incuruat. nunc quoniã eo tempore eum deteriùs habere, & cibo ingratum reddi animaduerto: anchoraginem cogito fortè eum eſſe piſcem, quem Ynlanck appellant Germani, ad initia lacus Acronij, & noſtri quoq; in ſummo Tigurino lacu. non eſt autem alius quàm Truta lacuſtris, ſed mutata nonnihil forma, nomen etiam mutat. eundem in lacubus Carinthiæ Rheinanck vocari puto, (tanquam à Rheno & anchora compoſito nomine:) aiunt enim magnitudine eum eſſe parem Albulæ lacuſtri maiori, & grandiorem quoque. ſiccatum in alias regiones mitti. Sic & in Lemano lacu Vmblæ alterius dicti piſcis, maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam ſuperiorem, eius rei gratia excauatam recipitur, vt Rondeletius annotauit. Truta quidem tam multa ſalmoni affinia habet, vt nullum aliud piſcium genus ei rectiùs comparetur. Salmonem Græci ſalangem qui voluerit appellet: quoniam Σάλαγξ boni piſcis nomen legitur apud Heſychium: neque præterea quinam ſit explicatur. Aut à ſaltu, vnde & Latinè aliqui dictum putant Salmonem, Ἅλμων appelletur, vt γνώμων: vel à migrandi natura, quam in C. explicabimus, καταναδρομος: vel εἶδος πυρουντος, id eſt, ſpecies trutæ, vt apud Athenæum nominatur. Vel dromias dromáſve fluuiatilis. Ariſtoteles enim in mari dromades vocat thunnos, alióſque gregales, qui aliunde in Pontum excurrunt, & vix vno loco conquieſcunt. Gallicè dicitur Saulmon. Germanicè Salm: ſalar verò, id eſt, paruulus adhuc, Selmling. Salmo & Eſox *(Vide ſuprà in E. elemento de Eſoce)* vnius piſcis nomina ſunt: quem Rhenani & Galli appellant Salmen: Saxonicæ gentes Lachs/ Eberus & Peucerus. Eſox, Germanis Lax, Ge. Agricola. Nomini quidem Eſox confine eſt Illyricum Loſos, quo Poloni & Bohemi vtuntur. Inuenio & aliud Polonicum, Loſos

ſos tzatny. Salmo muria conditus aſſeruatur mutato nomine. tum enim ein Lachs dicitur, Adamus Lonicerus. Lachs piſcis ſemper hoc nomine appellatur in Albi fluuio, paruus, magnus, recens, ſalſus, infumatus, Io. Kentmanus. Circa Rhenum, & apud nos ferè, Salmo tempore vêris & æſtatis nominatur. ein Salm/ vſque ad diui Iacobi diem, qui eſt viceſimus quintus Iulij: deinde mutato nomine ein Lachs in vtroque ſexu (quamuis marem aliqui priuatim apud nos ſic vocant, fœminam verò Lyder vel Lüder) vſque ad diui Andreæ diem, qui poſtremus eſt Nouembris. Sunt apud nos qui Lachſum ad calendas Septembris primùm vocare incipiant: ad Rhenum verò vbique puto ad diem S. Iacobi, vt dictum eſt. Itaque Salmo vernus & æſtiuus eſt: lachſus verò autumnalis & hybernus, ſub partum ſcilicet & à partu. literati quidam ſic dictum volunt à languiditate quaſi laſſum: ſed etymon Germanicum magis quadrare videtur, à genitura quam noſtri Leich appellant: aut Græcum quaſi λεχῶος. λεχὼ enim ſeu λεχῶσα puerpera eſt. Circa Roſtochium Laß appellant. Ille qui Lachſe vocatur, figuram & colorem habet Salmonis, niſi quòd inferiorem mandibulam ſurſum recuruat, vt aquila roſtrum ſuum deorſum. ea tamen non eſt longior ſuperiore, quæ foramine ad hoc parato in ſe recipit inferiorem, Obſcurus. Bellonius & Rondeletius Salmoni fœminæ tantùm roſtrum aduncum tribuunt: vnde & Beccard vulgò nominari aiunt à Gallis, quibus bec roſtrũ ſignificat. Bellonius quidem cùm dubitare videatur, his verbis, fœminam eſſe autumat: aliis tamen ſubiunctis, [aliqui à ferendis ouis Bortiere nominant,] fœminam eſſe confirmat. Noſtri piſcatores in mare tantùm recuruari aiunt inſigniter, in fœmina perparum. Maxilla inferior ſurſum recurua eſt, ſed in fœmina magis, Rondeletius de Salmone ſimpliciter. Kentmanus vtrunque ſexum hoc pati ſentire mihi videtur, in his quæ de piſcibus Albis ad me ſcripſit: Salmo (inquit) in Milda (id flumen ex Albi ingreſſus,) ſi obſtaculum ſeu præcipitium aquæ iuxta Deſſauiam, ſecundò ac tertiò fruſtra ſaltu ſuperare conatus fuerit, vadum petit, eóque in loco ſub lapidibus & ſaxis deliteſcens, emaciatur, & contabeſcens maculis ruffi ſeu ænei coloris impletur, (à quibus etiam Kupfferlachs appellatur: nam æs Cyprium Germani Kupffer nominant:) & roſtrum reflectit in magnum hamum, eo quidem maiorem, quò diutiùs manſerit, &c. Idem verò ei tandem contingere puto etiamſi obſtaculis omnibus ſuperatis ad ſummas fluuiorum partes eluctatus fuerit. Apud Anglos Salmo eſt a Salmon vel Samond. priuatim verò dum melior in cibo, & ſuauiore ac friabiliore carne eſt, vocatur a Kribbe Salmon/ (Kribbe friabilem ſignificat. alibi criſpe/ vel cripſe, vel crimp pronunciant) at poſtquam carnem deteriorem habere & roſtrum curuare cœperit, porco grandinoſo ab eis comparatur, vocatúrque a Kypper Salmon/ quod Germanus diceret ein Kupferſalm. Salmunculos digitales, qui in Miſena & Bohemia capiuntur in riuis ac minoribus fluuiis in Albim ſeſe exonerantibus, vulgò Miſeni nominant Canitzen/ Kanitzle/ Kuntzle/ ab ipſa paruitate puto: vnde & Ge. Agricola Latinè Salares nanos vocauit. Sunt autem ſalmonum, non trutarum (vt quidam putant) ſoboles. Ioannes Kentmanus piſces Canitzlen dictos in Albi quidem naſci & manere ſcribit, ſed non proficere.

Salmones optimi ſunt in Rhodano, *(falſum hoc eſſe Rondeletius arguit:)* & Vultauia terræ Bohemiæ fluuio, qui Pragam per medium diuidens in Albim fluuium defluit. Capiuntur etiam optimi & grandiſſimi in Rheno Germaniæ amne. nam ad quinque & ſex palmorum longitudinem perueniunt, Maſſarius. In Scotia alicubi tanta eſt Salmonum copia, vt duodecim Salmones vno emantur aureo, Munſterus. Apud Boruſſos partim in lacubus, partim æſtuante mari capiuntur, Eraſmus Stella. Apud Miſenos in Albi, Sala & Milda fluuiis. Salmo in longitudinem & latitudinem magnam excreſcit, Author de natura rerum. Circa Coloniam ſeſquicubitalis fit, vel etiam bicubitalis: ſpiſſitudine palmi *(dodrantis, ab vno ſcilicet latere)* & ampliùs, Albertus. Maiores qui apud nos (Miſenos) & Deſſaniæ capiuntur, à libris 24. vſque ad 36. accedunt, Kentmanus. Apud nos quoque (Tiguri in Heluetiis) triginta ſex librarum aliquando, vel etiam paulò grauiores. Eſt autem libra noſtra vnciarum octodecim. Circa Baſileam quinque aut ſex pedes longi reperiuntur, vnum lati. Piſcis eſt ſquamoſus, truttæ ſimilis, carne interiùs rubra, Maſſarius. Corpus habet ſpecioſum & læue, quanquam perexiguis opertum ſquamis,) candidum, ſed dorſo ſubcœruleo. cute craſſiuſcula: carne paſſim intercepta adipe: pinnis quoque pinguibus & glutinoſis. De roſtro quædam & maculis, in A. prædicta ſunt. Branchiæ in aliis piſcibus corpori eorum ſunt applicatæ, vt in anguilla: in aliis diuaricatæ & extenſæ à corpore vt lucio & ſalmone, Albertus. Et rurſus: Piſces quidam oſſeum tugumentum branchiatum habent, ſicut lucius, barbellus & ſalmo. Inteſtina piſcium quorundam diuiduntur parte ſuperiore in ramos plures, ſicut manus in digitos, vt apparet in inteſtino ſalmonis: quod multos huiuſmodi ramos emittit, Idem. Ego olim in ſalmone diſſecto à faucibus patulis meatus duos obſeruaui oblongos deorſum protenſos, vnum ad ventriculum, quem œſophagum vocant: & alterum anonymum, (neſcio in quem vſum. nihil enim in eo reperi: niſi ruminat fortè hic piſcis, & alimenti ſui partem ibi repoſitam habet,) qui cute candida & tenui conſtat. A ventriculo ſatis anguſto inteſtinum incipit: quod paulò inferiùs multas de ſe fibras emittit, ſicut à capite ſuo ellebori radix. Vncus ille in magnis & extenuatis ſalmonibus, duos ferè digitos longus, in cauitatem quandam palati anteriùs, (ad cutim vſque profundam) ſubit. Dentes, quàm pro magnitudine piſcis, minores ſunt. lingua quoque dentata, breuis, lata, carinata. Branchiæ quadrigeminæ: quarum opercula lata, & rotundis puniceis maculis plena ſunt: qualia etiam per latera vtrinque ſpectantur, in ſummo dorſo fuſca. Narium foramina vtrinque gemina: pinnulla dorſi poſterior perquàm carnoſa. Salmunculi in fluuiis geniti vltra quinq; aut ſex digitos non augentur, vt dicemus in C. ij per latera vtrinq; à branchiis caudam verſus rectà maculas rotundas. magnas, nigricantes aut liuentes, paruis interuallis digeſtas habent, (qua nota à trutis ſimilibúſque piſcibus facilè diſcernuntur,) nouem aut decem numero: & per eandem lineam mediam paruulas rubeſcentes maculas multas.

Salmo inuenitur tum in mari, tum in fluminibus, ſed in ſtagnis non inuenitur, Albertus. Piſcis eſt fluuiatilis, Maſſarius. Ego nec fluuiatilem, nec marinum facilè dixerim. peculiarem enim quandam naturam habet, vt in ſequẽtibus apparebit. Piſcium in mari genitorum aliqui eo relicto aquas dulces ſubeunt, qui Græcis ab aſcenſu anadromi dicuntur. ſalmo contrà in fluuiis genitus ad mare deſcendit, ſicut & anguilla, quos eam ob cauſam catadromos dixeris: ſed magis anguillas, quas non redire puto. Salmones enim ad locos natales reuertuntur, vt compoſito à contrariis præpoſitionibus nomine, catanadromi dici merean-

Marginal letters: B (beside "Salmones optimi ſunt in Rhodano"), C and *Locus.* (beside "Salmo inuenitur tum in mari").

mereantur. Diu viuere non poſſunt in aquis dulcibus ſtagnorum,niſi liberum habeant tranſitum ad dulces vndas fluuiorum,Author de nat.rerum. [*Cibus.*] Quó nam cibo veſcatur Salmo,&an vllo prorſus,adhuc incertum eſt : cùm in ventriculo exenteratus nihil oſtendat,præter ſpiſſum quendam humorem, Hector Boëthius. Ego etiam aliquando cum diſſectum inſpicerem,nihil in venrriculo & inteſtinis huius piſcis reperi,præter mucum quendam ſubflauum,& lapillum candidum : genituræ verò multum (ſub finem Nouembris) non in ipſis (vt appellant) lactibus,ſed in vaſis ſpermaticis. Piſcatores noſtri aiunt in maiorum ventriculis nunquam aliquid,in paruis neſcio quid inueniri. maiores enim (qui iam ſalmones vocantur) non alio quàm aqua cibo victitare. Maio quidem menſe, floribus ruris eos frui aiunt : tum enim quia optimi ſunt,ex ipſa cœli temperie(quam flores indicant) fructum percipere videntur. Aqua præcipuè turbida,tanquam aptiore ad nutriendum,quòd craſſior ſit,eum gaudere aiunt : & fluminibus turbatis præcipuè altiùs migrando niti,veluti perſequentem huiuſmodi aquam : quæ craſſior dulciórque (vtrunque, aut alterutrum) fieri videtur,niuium liquatione,herbis innatis,& pinguibus agris.Sed ab Argentinenſi ſene quodam & perito piſcatore accepi,ſalmonem dum ſalmo eſt, (hoc eſt ante viceſimum quintum Iulij diem,) pediculis aquaticis (vt vocant) veſci : deinde verò & à partu , obuiis quibúſque piſcibus. hæc ſæpiùs in diſſectorum inteſtinis ſe deprehendiſſe ait. [*Viuacitas.*] Cor,etiam extractum,ab animali imperfecto,aliquantiſper adhuc pulſat : ſed omnium (quæ apud nos ſunt) animalium diutiſſimè ſalmonis. Itaque ſub vno corde pulſante vendunt piſcatores plures ſalmones inciſos per fruſta , tanquam omnes recentes , corde adhuc palpitante monſtrato, Albertus. [*Agilitas ad ſaltum.*] Piger piſcis eſt,ſed fortis,Albertus. Mihi quidem non piger videtur,cùm & ad ſaliendum agilis ſit, & aduerſus fluuios perpetuò nitatur , ſempérque aſcendens promoueat,quanquam tardiùs fortè propter corporis magnitudinem & pondus. Salmo (inquit Phyſiologus obſcurus) dicitur à ſaltu.caudam enim ore replicat,& reflectit , validè eam ore tenens,donec ſaltus agilitate locum etiam præruptum conſcendit. ſed nec colore *(fortè corpore)* multum valet, nec ſapore,antequam guſtauerit mare. Ad quod tendens contra *(iuxta)* fluminis impetum,à propoſito non deſiſtit,quouſque reficiatur,deinde ad nota domicilia reuertitur. Robore fortis eſt , ſed ponderoſus & grauis. omnis quam habet agilitas à potentia virium eius potiùs eſt quàm à leuitate corporis. Vbi in tranſitu ſæpem, vel aliud huiuſmodi obſtaculum inuenerit,caput caudæ coniungit , & ſic in circulum flexo corpore tranſilit, Author de nat.rerum.& partim Albertus. Salmunculi etiam ἁλτικοὶ ſunt: quòd ſi in vaſe aliquo venales cum aliis permixti in aqua fuerint,aqua eis adempta,exilient: & ſic ab aliis piſcibus ſtatim dignoſcuntur.

[*Migratio,inq; ea partus & debilitas.*] Salmo in mari natus fluuios ſubit,adeóque dulci aqua gaudet , vt natali ſolo relicto , in illa perpetuò viuat,nec in mare reuertatur,vt opinor : quia in mari rariùs capitur,Rondeletius.Sed contrà naſci eum in fluuiis,atque ex iis in mare deſcendere,&c.ex iis quæ ſubiicientur,authorum , & omnium à quibus ſciſcitati ſumus piſcatorum teſtimoniis,conſtat. Autumno (inquit Hector Boëthius Scotus) riuulis plerunque,aut locis vadoſis,coëuntes Salmones iunctis ventribus,oua pariunt, ſabulóque contegunt : quo tempore maſculus adeò lactibus,*(lactes dicit pro genitura,)*fœmina ouis exhauſta eſt,vt macilenti euadant,nec quicquam ferè præter oſſa ac ſpinas pellemq; ſuperſit , ineptúſque eſui ſit (piſcis.)Referunt eam maciem contagij loco haberi,cùm obuios quoſcunque ſui generis inficiant qui ſic affecti ſunt. Cuius rei hoc eſt indicium,quòd perſæpè capiuntur vno latere extenuati,reliquo non ita. Cæterùm ex ouis illis arena obrutis,piſciculi ineunte vere naſcuntur,adeò molles,vt donec digiti magnitudinem non exceſſerint, manu compreſſi,velut humor concretus,diffluant. Tum primùm,naturæ duce,ad mare pergunt : vigintiq; dierum ſpatio,aut paulò maiore,incredibile dictu qualem in magnitudinem excreſcant.Inde reuertentes aduerſis vndis fluminis,in quo orti ſunt,mirabile ſpectaculum de ſe præbent. Flumina enim quædam hinc atq; illinc anguſtis preſſa rupibus,ac proinde veloci demiſſa curſu,vbi prærupto caſu deſcendunt,non per canalem ſtatim prodeunt,ſed incuruatæ vndæ impetu paululum per aëra feruntur,antequam cadant.Salmones verò contrà tendentes maiore nixu aquas ſaltu ſuperare tentant: & qui euaſerint, in flumen aſcendunt ad ea vſque loca,vbi editi fuerunt,ad pariendi vſque tempus remanſuri : debiliores, aut hærent in imò fluminis,aut etiam ex alto iam euecti, præcipitantur in aquas. Quibus igitur virium minus additum eſt,aut referentibus aquis,vnde exilierant,reiiciuntur : aut ſubſidentes in terram cadunt ſubiectam. Vbi accolæ extructo in hoc ſuſpenſis ſub aquis foco nonnunquam,in excauatis ad præcipitia illa rupibus, lebetibus cum aqua igni ſuperpoſitis,cadentes excipiunt, ingenti audacia. palati ac ventris ſeruientes libidini. atq; tam procul excidunt quidam,vt à ſubiectis lebetibus,qui valdè propè aquam feruent,excipiantur, accolarum,in hoc euentu,non leui voluptate.Rectè quoq; ac diligenter à regibus cautum eſt, ne autumno capiantur.nam vel ſoboles multum detrimenti acciperet,vel inutilis fermè captura eſſet.hoc autem tempus à ſexto idus Septembris,calendíſque Decembris intercluditur, Hæc ille. Ex Ioannis Kentmani piſcium Albis deſcriptione,quam in noſtram gratiam confecit. Salmones parui & magni è mari in Albim veniunt : nec proficiunt in eo,ſed contabeſcunt & emoriuntur. Cùm primùm glacies fluuij reſoluta defertur,hic piſcis Albim ſubit,pergitq; ſemper,donec rurſus glacies ferri incipiat,*(vere nimirum vſq; ad hyemem: vt media aut ampliùs veris parte, æſtate & autumno totis, & initio hyemis.per Albim & influentes in eum aquas ſemper aſcendat.)*Plurimi quidem capiuntur circa medium quadrageſimæ,quo etiã tempore optimi ſunt.item circa diui Laurentij diem,qui decimus eſt Auguſti:niſi impediantur algis & herbis fluuiatilibus, (von dem Stinz/*quæ vox ſi non herbas aquaticas,à fœtore, vt coniicio,nominatas, ſignificet:quid ſibi velit ne ſcio,)*quæ craſſæ ac fuſcæ nubis inſtar paſſim in ripis natæ ſalmonem impediunt. Mildam flumen (dictum vt arbitror à lenitate vel mollitie aquæ) præ cæteris diligit ſalmo : & (vt quidam putant) ab aqua Albis fluuij,qua cum permixta in mare ſe exonerat,diſcernit. [*(Captura Salmonum Deſſauiæ,&c.)*] Itaq; plurimi eo in loco,vbi Milda in Albim influit, (Deſſauiam vocant,quod oppidum eſt principum Anhaltinorum,)capiuntur,hoc modo: Ad Mildæ in Albim ingreſſum principes vallum ſiue obſtaculum quoddam excitarunt , vt ita redundans aqua ad molendina diuerteretur,octo cubitis aliquantò altiùs.vallo graues & magnas arbores impoſuerunt , & perticis magnis intus*(inter arbores)*cancellarunt,ne ſalmo tranſiliat.inter perticas alicubi naſſæ magnæ ſunt collocatæ.Hunc locum cùm attigerit ſalmo qui per Albim aſcendit,ſaltu aduerſus aquæ præcipitium ſe proripit in altum:vbi vel in naſſam incidit & capitur:vel arborem perticáſve contingit,indeq; violenter in Mildam ſe traiicit.Hoc ſi prima vice non ſucceſſerit,ſecundò etiam tertióq; experitur.&, ſi ne tum quidem tranſi-

lire

lire aut aſſequi altitudinem valli potuerit, vadum petit: inibique ſub ſaxis deliteſcens emaciatur ac cõtabeſcit, (*vt prædictum eſt, in A.*) Si tamen flumen Albis augeatur & creſcat, aduerſus illud ſubinde fontium & originis cupidus aſcendit, parit, & conſumptus tandem macie ac ſiccitate moritur. Obſeruaui ipſe adeo tabidum, vt exanguis, & nullis ferè inteſtinis, (præter vnum exiguum & contortum, à faucib. ad anum dodrante breuius,) appareret. Nati ex eo piſciculi in Albi, non craſſiores nec longiores ferè digito euadunt, quamdiu in eodem vel (*iuxta*) ſtagnantibus aquis immorantur. Creſcentibus verò & auctis fluuijs, in mare properant, in quo proficiunt & augeſcunt. Cæterum ſi prædictum illud Deſſauienſe vallum ſuperauit ſalmo, pergit continuo, & fontes petit, ſuperatis deinceps octo alijs vallis, humilioribus duplo, aut etiam amplius: vt quæ viri ſtaturam non excedant: ea ſunt ad *Geſnick, Ragon, Bitterfelt, Zſchoplin, Eilenberg, Grima, Wurtzed, Bucha.* Ad hęc valla ſi captus non fuerit, in riuos demum peruenit, & à ruſticis ſudibus cæditur. Sed qui tam longè progreſſi ſunt, raro boni habentur. In albis quidem alueo ſi manſerint, paucis & minoribus vallis impediuntur: nam à mari vſque ad *Leutenbrutz* in Boëmia nullum eſt vallum. primum illic viri ferè altitudine eſt: alterum ad *Cudnitz*, & tertium Pragæ valde humilia ſunt. Multi per autumnum illic ſalmones capiuntur, ſed omnes macie ac tabe defecti, perpauci boni. Hucuſque Kentmanus.

Alius quidam apud Miſenos vir diligens, indicauit ſalmones autumno circa calendas Octobris migrare, ita vt à mari ad ipſos intra tres menſes perueniant. quod ſi ſupra annum in fluuijs manſerint, perquam inſipidos fieri: ſin diutius, poſt annum ſecundum eos omnino ceu ſideratos & aridos interire. Verum hæc minus certa, quam quæ à Kentmano & Boëthio Scoto prodita ſunt, mihi videntur: & noſtris regionibus procul ab Oceano ſitis, vt tarde admodum ad nos perueniant hi piſces, nec immorari poſſint iam exhauſti, non conueniunt. His addam quæ Argentinenſis piſcator vir bonus & ſenex dictauit. Salmo à mari per Rhenum quantum poteſt aſcendit: & nomen ſeruat vſque ad diui Iacobi diem. ab eo tempore vocatur ab accolis Rheni *ein Lachs*: & angulos fluminis ſectatur, paritq; circa diuorum Martini aut Catharinę dies. quo tempore menſis minimè conueniunt. Tum rurſus nonnihil retrograditur. Sunt qui à partu moriantur. Aliqui etiam quo minus pariant, impediuntur: hybernos ſalmones vocant. Oua circa natalem Domini primum animantur, & naſcuntur ex eis ſalmunculi. ij reliquum hyemis ſub lapidibus hærentes tanquam mortui degunt. circa ſancti Georgij verò diem (vigeſimum tertium Aprilis) calore Solis excitantur: & à Petri Pauliq; Apoſtolorum feſto vſque ad ſancti Adolphi diem cum cæteris piſciculis capiuntur: deinde non amplius vſque ad quadrageſimam. tum rurſus vſque ad diui Georgij diem: nec vltra digiti longitudinem anno hoc toto excreſcunt. Poſtea in mare deſcendunt, & Salmones fiunt, breui tempore aucti. Qui verò aberrant, vel in alias aquas perueniunt, illi etiamſi pluribus annis in Rheno manerent, nihilo grandiores fierent, neque Salmones vnquam euaderent. Hæc ab illo excepta adoleſcens affinis meus haud ſcio quam recte omnia perſcripſit.

Supra Baſileam ad quatuor miliaria Germanica, catharractes & pręcipitium Rheni eſt, ſtatim ſub ponte ad oppidum *Lauffenberg*: violentum quidem neſcio quam altum (quamuis non ſemel viderim, ſed acie oculorum obtuſa:) per illud Salmones eluctantur. inde rurſus aliud ſublimius eſt, paulo infra Scaphuſiam inſigne oppidum Heluetiorum. noſtri præcipitium illud vocant *den Lauffen*, à rapido fluminis decurſu. hoc ſalmones audio ſuperare non poſſe: & eo vſque cum appulerint, plurimi capiuntur. Pariunt apud nos, vt piſcatores noſtri referunt, circa calendas Septembris. Bis anno eos migrare aiunt. E Rheno Limagum noſtrum ingrediuntur. inde per lacum (in quo tamen nunquam aut rariſſimè capiuntur) aſcendunt, ac rurſus Limagum ſubeuntes Claronam vſque verſus fluuij originem feruntur, & pariunt. A natali Dominico nulli amplius comparent.

A partu malè affectos, maculoſos, roſtro recuruo, tergore rigido, in Anglia aliqui ad mare reuerti, in eoque purgari putant. argumentum eſſe, quod aliquando ſub ipſum maris ingreſſum huiuſmodi ſalmones deprehenſi ſint. Audio eos ſub partum ſcrobes modicas excauare, ſicut etiam truttas. Rondeletius putauit tum lampredas tum ſalmones in mari ſimul ac fluuiis parere. ego ſalmones in fluuiis tãtum, vt abunde ex præſcriptis conſtat: lampredas in mari tantum parere dixerim, (tum maiores tum mediocres:) vt ſcripſi in Corollario de Muſtela Auſonij c. ad finem pag. 569. minimam quidem huius generis ſpeciem, fluuiatilem ſolum riualemque eſſe Rondeletius ipſe fatetur. Lampredæ ſalmones è mari flumina ſubeuntes comitantur: adhærentes enim ventrem vel collum eorum agglutinato roſtro exugunt. Lampreda cum per ſe ad natandum aduerſo flumine inepta ſit, migraturo ſalmoni ſe applicat ore, atque ita retinet, vt præcipitia quoq. ſaltu ſuperantem illum quandoq; ſequatur. & ſuctu oris inflicta carni eius bene ampla veſtigia (numi argentei vncialis latitudine, profunditate digiti) appareant, Kentmanus.

Hirudines per hyemem ſalmones circa ſaxa hærentes, modo roſtris modo caudis eorum correptis, adeo infeſtant, vt è profundo ad aquæ ſumma eos propellant: per ęſtatem quoque exilire eos cogunt, tanquam eas reijcere aut abſtergere cupiant, & hac iniuria tentati vix vlli ſuperſtites euadũt, vt audio. Epiſcopus Lauſannenſis noſtro tempore contra ſanguiſugas, piſces maiores, & præſertim Salmones mirabiliter inficientes, letaliter quoque pungentes & ad ripas aquarum propellentes, exorciſmi dictamina de ſacris ſcripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interſtitia publicari, & ad effugandum & repellendum huiuſmodi beſtiolas multipliciter profecit, Felix Malleolus.

His perſcriptis, Vldrichus Hugualdus, de morib. Philoſophiæ interpres doctiſſimus in præclara Baſilienſi Academia, & Adamus à Bodenſtein medicus in eadem vrbe celeberrimus, de ſalmonum natura rogati quædam non vulgaria me docuerunt. ab ijs enim per literas inquirere volui, quod vix alibi plures quam Baſileæ ſalmones in Rheno capiantur, ſupraque Baſileam ad cataractam vſque ad Lauffenberg oppidum. Exponam autem hoc in loco quæ ad naturam & actiones ſalmonum pertinent, ab illis communicata, ijs fere omiſſis, quæ iam prius ab alijs accepta enarraui: quæ verò ad eorundem capturam referuntur, ad E. ſegmentum differam. Salmones ferè primo ex Oceano per Rhenum aſcendunt magnis copiis, ita vt Maio menſe circa Baſileam maxime abundent. Aquis fluminum auctis & turbidis

præſertim migrare gaudent. Maio, Iunio, & Iulio menſibus, ab hirudinibus infeſtantur in tantum, vt in ripa aliquando viribus prorſus exhauſti, aut etiam mortui capiantur. His exugentibus adeo dolent, vt ſupra aquam ad tres pedes, aut amplius, ſeptem vel octo ad ſummum, exiliant. quanquam piſcato- res quidam aliam cauſam horum ſaltuum eſſe ſuſpicentur: tanquam ad prouidendum cauendumq; ſibi ab inſidiis hoc faciant: complurimum enim dum ipſi in nauibus colloquuntur, ſic exilire ſalmones a- iunt, interdum capita tantum proferre. ſed hoc mihi veriſimile non fit. Alij per laſciuiam, cum corpo- re optimè habito ſunt, vt Iunio menſe, exultare eos putant. quod veriſimilius apparet: ſed an alij quo- que piſces cum maximè vigent, ſimiliter ſupra aquam ſeſe eiaculentur, quærendum. Altiorum ſane ſaltuum, non aliam quam violentam aliquam cauſam fecerim, qualis maximè hirudinum ſtimulus eſt. Complures enim aliquando ſalmonem vnum inuadunt, caudam, & palatum quandoq; implent: & ad inteſtina quoque deſcendunt. Itaque præ dolore non pergunt per flumina aſcendere ſalmones, ſed ad ripas deflectunt. vbi in captis piſcatores rei cauſam facile deprehendunt. Et putant aliqui hirudines iſtas in ipſis ſalmonum inteſtinis naſci, nutrimento quod continetur calefacto, aſsiduo nimirum & ve- hementi motu. Quod niſi tempeſtiuè è piſcatoribus capiantur, hoc malo extinguuntur. vnde contin- git vt ſæpe ſalmones iam putres inueniantur. Circa partum, ab eo præſertim, colorem & ſaporem mu- tant: ac propter maciem figuram quoque, vt genus iam aliud videatur. Itaque etiam nomen mutatur. Hæc eorum tabes non multo poſt ſolſtitium æſtiuum incipit, ita vt paulatim corpora eorum imminuã- tur, ſicuti & Solis ſupra noſtrum hemiſpærium meatus. Circa finem ferè Nouembris ad altiora flumi- num tum maiorum, tum minorum quæ in illa exonerant, loca contendunt, & quoad eius poſſunt aſcẽ- dunt, pariendi gratia: quamuis etiam in Rheno pariunt. Incipiunt autem non multo poſt ſolſtitium: & ſubinde per autumnum ac hyemem parere pergunt, aliqui etiam ad vêris vſque (id eſt Martij) initium. Partui locum idoneum circumſpiciunt, ſolutum ſabulonem, ſuper quo fluuius rapide fertur. Scrobes huiuſmodi ad ripas fluminum aquis deſtitutas ſparſim apparent. ibi ſcrobem excauant, longam ad tres quatuórve paſſus, latam circiter pedes quatuor. In eam fœmina immittit oua piſorum magnitudine, quæ mas rore genitali ſuo irrigat. Conſtruunt autem eam muniuntque, tum intus, tum ad latera, lapi- dibus, miro ingenio: vt in tuto ſint oua, obtectaque, ne impetu fluuij diſpellantur. Sic igitur illa geni- turâ maris perfuſa, ad vernum vſque tempus iacent. tum demum ijs animatis piſciculi naſcuntur, quos ſalmulos vocant. Hoc dignum admiratione, ſalmulos mares aliquando genitura plenos reperiri, & cũ fœminis adultis coire, earum excluſa oua rigare (quod ignorauit Rondeletius) cum in ſalmulis fœmi- nis nunquam oua reperiantur. Pariunt autem libentius in minoribus fluminibus acriuis, in quæ de- flectunt, quam in ipſo Rheno, cuius aqua eo tempore minus lenis aut pinguis eſt, & vadum durius. Par- tu abſoluto vterq; ſexus retro in Rhenum fertur. & multi in Oceanum redeunt. Auctis aliquando flu- uijs, oua ſcrobibus commiſſa, diſſipantur: itaque pars perit, aut à piſcibus deuoratur: pars aliqua ſerua- tur. at ſi nihil impediat, oua paulatim augeſcunt, & ſpiritu vitali inflata demum vltrò per aquam defe- runtur, formaturque interim piſcis. Scrobes, quas diximus, aliquando imminutis fluuijs in ſicco relin- quuntur: nec tamen pereunt oua: ſed reſtitutis aquis animantur, non minus ac ſi eis deſtituta nunquam fuiſſent. Piſcatores ex aquarum copia inopiave, magnus an paruus ſalmonum in annum futurum ex- pectandus ſit prouentus, coniectant. Salmuli, hoc eſt fœtus ſalmonum, non vltra vnum alterumúe an- num in Rheno ſe continent: vel potius (vt plurimum) priuſquam annum vnum compleuerint ex aliis aquis in Rhenum, inde Oceanum deſcendunt: id facere incipiunt cum quaternos aut quinos pollices longi ſunt: rariſſime enim qui octo aut nouem æquent pollices reperiuntur. In Oceano verò aucti, vt iam ſalmones ſint & dicantur, rurſus per Rhenum aſcendunt, vt prædictum eſt, Hactenus illi. in quorũ ſcriptis ſi quid fortè eſt quod cum antea expoſitis diſſideat alioqui dubium, conſiderandum eſt ab o- cioſis diligentius. Sane vt thynnus in Pontum aſcendit, vbi dulciores ſunt aquæ, vt pariat: ſic ſalmo ad ſummos amnes. vtriuſque etiam partus incrementum pręcipua ſumit celeritate: ſalmonum in mari, thynnorum cum è Ponto redierint. alia eis communia expoſui ſupra in A.

E Salmunculum legitima menſura minorem, & hami genere quem *Polangel* vocant, piſcatoriæ leges noſtræ capi prohibent. Scotis autumno ſalmones piſcari interdictum eſt, à ſexo Idus Septembris, ad ca- lendas vſque Decembris: quod & ſoboles multum detrimenti acciperet eo tempore, & inutilis fermè (in cibo, propter partum) captura eſſet, Hector Boëthius. Baſileæ à die diui Andreę vſq; ad veris initiũ capi eos non licet.

Circa Argentinam hoc modo irretiuntur: Retia tria ſingula circiter viginti paſſus longa coniungũ- tur. ea demiſſa vt non amplius tribus pedibus à vado abſint, à piſcatoribus, qui in cymbis vtrinque ſunt à tergo ſalmonum non ante ipſos, trahuntur. exiſtimantur autem inutiles qui ſupra rete fuerint: ij ſo- lum probantur qui circa vadum irretiti fuerint. Simili modo in Angliæ fluuio Tameſi capi audio. Coi- tus tempore alicubi piſcatores captam fœminam funiculo alligant, & paulatim ad ripam attrahunt: quod ſi mas ſuperuenerit, coitus deſiderio ſequitur, & à piſcatore poſt frondes latente cum prope ri- pam acceſſerit, tridente percutitur. Tridentis ſeu fuſcinę, fune & palo alligati, in Anglia etiam vſus eſt. ita confixi, defeſſi tandem extrahuntur. Audio piſces quoſdam parituros. ſcrobes modicas excitare, vt trutas, & ſalmones: & noctu adhibita lucerna, aut face potius, iuxta immorantes & nimio ſplendore ſtupefactos, fuſcina feriri. Valla ſiue obſtacula & præcipitia fluminum ſuperaturi, naſſis interdum ſalic- tes per valla collocatis quomodo excipiantur; dictum eſt ſupra in C. Circa cataractam inferiorem Rhe-
Precium. ni plurimi capiuntur Lauffenbergi, (alibi pauciores in Rheno,) & alio auehuntur. Sturio in Rheno dux ſalmonum exiſtimatur: & vbi apparet, copiam ſalmonum adeſſe piſcatores ſibi promittunt. Capiũ- tur etiam in mari, non ipſo quidem patente Oceano, ſed æſtuariis, & magnis canalibus maris. Maxi- mus optimusq; ſalmo, Maio menſe, quindecim fere denariis argenteis venire ſolet apud nos. Baſileæ ab initio, cum nondum abundant, ex vno ſalmone quatuor, quinque aut ſex aureos ad piſcatorem re- dire aiunt. aureum dico pro denariis argenteis ſeptem cum dimidio.

Salmones parui hamis, retibus & naſsis decipiuntur.

Adul-

Adultioribus verò aliis modis, quatuor aut quinque diuerſis, inſidiantur: quos, vt ab amicis Baſilienſibus accepi, deinceps exponam.

Vbi rapidiſſimus Rheni fluxus ad ripam eſt, piſcator ſtructuram quandam inſtar valli (ipſi vocant *ein Wag*, a. litera medio ſono inter a. & o. proferenda, quod idem & trutinæ ſeu ſtateræ nomen eſt Germanis) è truncis & lapidibus, quæ in flumen promineat, excitant. fundamentum eſt quercus, aut alnus. Ad hanc vnda impingens magno impetu, retro fertur: ita fit vt retro locus aquæ tranquillior, idemq; profundus ſit, (Vocant ipſi, *die lani, ſtille, oder ruervvaſſer.*) in eo nauicula eſt cum tugurio: vbi noctes ac dies piſcatores duo manent, quo tempore ſalmones perpetua migratione aſcendunt: & reti in aquam demiſſo (*mit einem ga n vvie ein breiter zopfbaren*) ſalmones expectant. Salmonem igitur aſcendentem obuius iuxta ſtructuram aquæ impetus in locum tranquillum reijcit. id ſentit piſcator filo commoto. tenet enim manu fila aliquot, reti annexa: vel lignum paruum, funiculo alligatum reti, ita vt rigeat. Itaq; mox paxillo quodam retracto, vt rete ſubito per machinam ſeu decipulam attrahatur, efficit. (*Er zeucht einen knebel hinderſich, ſo ſchnellend die holtz ſchvvenckel vberſich, zsehend mit jnen das garn.*) Huiuſmodi autem ſtructuræ magnis impenſis fiunt, & conſeruantur. & qui eis vtuntur piſcatores certam ſummam pecuniæ magiſtratui ſoluunt, & inſuper decimas. Habentur autem ſolum inter Baſileam & oppidum *Lauffenberg*. Infra Baſileam nulla eſt, quod ſolum ſeu vadum ſolutius ſit: & Rhenus patentior, nec amplius ſimiliter in anguſtum ſaxis vtrinq; coactus. Quod ſi ſalmones omnes iuxta has ſtructuras aſcenderent, caperentur omnes: ſed multi longius ab eis, & circa medium fluminis aſcendunt.

3. Maio menſe ſalmones ab hirudinibus infeſtis exuguntur, & exagitantur adeo, vt viribus exhauſti, ſolito per medium flumen aſcenſu relicto, ad ripas modo ſub aqua profundius, modo in eius ſummo vt appareant ferantur:)quod piſcatores Baſilienſes *treibẽ* appellant: *der Salm treibt oder ſchvvimbt gegem land.* & ſalmones ita affectos, *die treibenden Salmen.*) Quo animaduerſo piſcatores nauicula adproperant, & fuſcina (*Geeren* vocant, ſicut ſtimulum aratorum *ein Gart*) quinis fere aut ſeptenis cuſpidibus horrente, feriunt. fuſcinę ferrum perticæ ligneæ affixum eſt. Eſt quando ſcamnum oblongum Rheno imponunt, ita vt pars eius poſterior in ripa firmetur, anterior verò, pedibus duobus nixa in flumen promineat. Huic inſiſtens piſcator ſalmonem viuum valido funiculo alligatum tenet, donec alius adueniens morſu eum depellere conetur. quod cum fieri videt, paulatim vinctum ad ripam retrahit: & alterum inſequentem, vbi commodum fuerit, fuſcina percutit. Circa Argentinam, vt ſupra ſcripſimus, priuatim marem coitus deſiderio fœminam vinctam dum perſequitur, ſimiliter feriri aiunt.

4. Circa medium Martij menſis, retibus ad Salmones comparatis (*Salmengarn*) vti incipiunt piſcatores. Id genus retis duplicatum (*filo duplici*) eſt: altum ad duos paſſus longum vt minimum triginta tres. ſunt enim quædam multo longiora. Nam ſupra pontem Baſileæ rete vnum trahi ſolitum ad bis mille gradus (gradum nomino pro binis pedibus) longum eſſe putant. & aliud infra pontem longiſſimum, quod fere ad pagum quendam proximum extendatur. Huiuſmodi reti extenſo piſcatores vtrinque bini in ſingulis lintribus per Rhenum deſcendunt. degrauatur autem inferius plumbo, ſuperius ſubere eleuatur. Ita ad vadum vſque demiſſum, ſalmones obuios omnes implicat. qui verò ſuperiore in aqua loco natant, (ijdem puto plerunque inutiliores, vt ſupra dictum eſt,) euadunt: vt ij etiam qui circa ſaxa, aut ſub ſaxis ſunt. Implicati aliquando vi erumpunt: quod ſi duo aut plures ſimul capti ſint & erũpere nequeant, vbi alter alterum ſibi propinquum ſenſerit, concurſu mutuo, ſi ſpatium detur, ſe inuicẽ conficiunt.

5. Denique & fortuito interdum capiuntur, genere retis, quod *Spreitgarn* appellant. hoc enim à piſcatore iniecto propter alios piſces, vt naſos, barbos, lucios, capitones, &c. ſæpe etiam ſalmones pariter irretiuntur. Nouimus Auguſtæ Rauracorum ante paucos annos piſcatorem quendam hoc reti obiter & fortuito ſalmones ſex cepiſſe. Hactenus amici Baſilienſes.

Plinius Salmonem, in Aquitania præcipuè, optimum omnium piſcem eſſe dixit: nunc autem melior F
eſſe probatur in Rheno, & præcipuè circa Coloniam, Albertus. Optimus ad cibum eſt Maio menſe communi piſcatorum circa Rhenum conſenſu. Miſeni poſt Pentecoſten cum auctiora ſunt flumina, præferunt. Aprili, Maio, & paulo poſt commendatur. Cum verò nomen mutat, & iam partui propinquus *Lachſs* appellari incipit, à diui Iacobi die vſque ad Andreæ, deterior eſt. ſed is quoque inter ſanctorum Michaëlis & Martini dies præfertur, ceu minus malus, Innominatus author libelli de piſcibus Germanici. Salmunculi ſemper placent, ſed præcipuè Aprili & Maio. Et cum vltra ſex ſeptemue digitos non excreſcant, cum ad quinti digiti menſuram acceſſerint, delicatiores habentur. Salmonis caro rubra eſt, ſuauiſſima ac lautiſſima. nullum enim piſcem vel marinum, vel fluuiatilem ſalmone meliorem vnquam comedimus. vt mea etiam ſententia marinis & fluuiatilibus omnibus ſit merito præferendus, Maſſarius. ego marinis omnibus ſuauitate præſtare conceſſerim. non tamen ſalubritate, præſertim ægrotis. Craſſius enim & viſcoſius ex eo nutrimentum eſſe arbitror, quam pleriſq; ſaxatilibus. Inter ludicras piſcium nomenclaturas, Salmonem dominum cognominari, propter ſaporis ſcilicet excellentiam inuenio. *Ein Salm iſt ein herr.* Inter alios piſces marinos conſideratis conditionibus prędictis, laudabiliores videntur, rogetus, gornatus, &c. Salmones autem, & turboti & maquerelli multum deficiunt in bonitate. *Maquerelli.* ſunt enim multo craſſiores, viſcoſiores, & concoctu difficiliores, magiſq; excrementitij. quamobrem non conueniunt niſi validis iuuenibus, idque cum embammatis, quæ viſcoſum craſſum & frigidum ex his piſcibus ſuccum emendent, Arnoldus Villanou. in Regimine Salernitano. Mneſitheus ex marinis piſcibus concoctioni contumaces & grauiſſimos eos eſſe ſcribit, qui è mari in fluuios & ſtagna tranſeant, vt mugil, & ſummatim quicunque piſces in vtriſque aquis viuere poſſunt. Carnes ſalmonis rubeæ ſunt: quæ licet dulces pingues, & gratæ ſint valde, cito tamen edentibus ſatietatem ingerunt, Author de nat. rerum & Albertus. Quo altius aſcenderint, & fontibus fluminum propiores fuerint, eo deteriores habentur: quo verò propiores mari, eo meliores. in Albi qui circa Deſſauiam ad primum obſtaculum capiuntur, optimi habentur, Kentmanus. Rondeletius tamen eos qui altius in Rheno, vel Baſileam vſque aſcenderunt, præfert ijs qui proxime mare, vt Antuerpiæ capiuntur. Ego certe in fluuijs præferendos puto, vbi mediocriter progreſſi fuerint. exercitio enim me-

diocri ſuauiores & ſalubriores eorum carnes fieri puto. altius autem euectos, vel ſimpliciter diutius in dulcibus aquis immoratos, tum propter nimium la' orem, & inediam ferè, tum quia iam partui propinqui ſunt, deteriores iudico. circa Coloniam (vbi etiam Alberto laudantur) præſtantiores quàm vel Baſileæ vel Antuerpiæ eſſe non dubito: quod is locus ferè in medio ſit. Quo tempore pariant, quodq; tũ cibo inſipidiores ſint, prædictum eſt ſupra in C. Cautum eſt à regibus Scotię ne autumno capiantur ſalmones. nam vel ſoboles multum detrimenti acciperet: vel inutilis (ad cibum) fermè captura eſſet. hoc autem tempus à ſexto idus Septembris, calendiſq; Decembris intercluditur, Hector Boethius. Memini ſalmones olim guſtaſſe, qui præpingues faſtidium mihi mouebant: quod & trutæ pinguiores, ſalmonatas cognominant, faciunt. Autumnalis & hybernus ſalmo carnem minus rubram & inſuauiorem habet, Incertus. Talem ego circa finem Nouembris aliquando guſtaui, marem, qui præferri ſolet vt in cæteris etiam pleriſque piſcibus: pinguem, viſcoſum, nec admodum grati ſaporis, & concoctu difficilem deprehendi. Partes eius aſſæ magis placebant elixis. Item alium quarto Decembris, molli nimium & flaccida pinguiq; carne. Salmones illos hybernos, qui multis ænei coloris (vnde nomẽ *Kupfferlachs* Miſenis, *Kypper Salmon* Anglis) maculis variantur, & roſtrum valde recuruũ habẽt, porcis grandinoſis comparant Angli, & ſimiliter eis abſtinent, præter pauperculos: bonum verò & tempeſtiuum ſalmonem à carne friabili (id eſt non viſcoſa) *Kribbe Salmon* appellant.

Apparatus. Salmones quouis modo coxeris, optimos inuenies, Platina.

Ex Kentmani piſcium Albis deſcriptione. Salmonem (inquit) omnium qui in Albi capiuntur piſcium ſapidiſſimum iudicamus. Recens in aqua bene elixatur, tum vino calido perfunditur, refrigeratur, & in eodem quo elixus eſt iure ad dies octo vel quatuordecim ſeruatur. Inde ſigillatim cum libuerit vnus aut alter tomus eximitur, aceto perfundendus. is cibus eſt lautus & boni ſaporis, præſertim cum pinguis fuerit. Aliqui in vino coquunt: alij æquales vini & aquę partes miſcent, ſed ita caro tenacior fit, vt in mera aqua elixari præſtet. Spina dorſi ſeparatim tota excinditur: eiuſq; partes aliquæ ſuper craticula aſſantur, quæ menſis ſuper olere aliove ferculo imponuntur, in magnis delicijs. Oua quoq; & inteſtina (quæ ab ignaris negliguntur) vel ſeparatim, vel cum ipſo piſce elixa, condiuntur iure aromatico coloris è ruffo nigricantis, quali etiam lampredæ vel priccæ vulgo dictæ, lautiſſimo apparatu. Cæterum ſalitus ſalmo, qui in dolijs toto anno ſeruatur, non aliter quàm recens paratur, præmaceratus tamen aqua. is ſpecie quidem & colore pręſe fert recentem, ſapore verò ſiccior & tenacior eſt. quamobrem iure cõditus vt ſturio optime ſapit. Deniq; infumatur ſalmo, præſertim qui Bremæ capitur, vel crudus eſitari ſolet. ſunt qui ſegmenta ex eo ſuper craticula aſſant. Bremenſes quidem peculiari quodam modo eũ infumare ſolent. Hæc ille.

Salmunculos trutarum inſtar coqui præcipiunt. Salmones Gallia Belgica quotannis mittit, ſed in plebis vſum, quum ſaliti priſtinam nobilitatem amittant, Iouius. Ad Rhenum vbi plures capiuntur, vt Lauffenbergi, ſaliri in paruis dolijs ſolent, quæ libras (ſedecim vnciarum) circiter viginti capiant: & in cellis vinarijs ſeruare. autumno & hyeme hęc vaſcula alio vendenda mittunt Zurzachium præſertim Heluetiorum pagum, ad nundinas quæ calendis Septembris ſolennes ſunt. libram ferè quinq; obolis argenteis vendunt, quincunce dempto. Durant per annum, & in cellis vinarijs cum ſua muria ſeruantur. Saliuntur autem æſtiui tantum, non autumnales aut hyberni, niſi forte pro plebe.

Salmonis nomine Rondeletius, etiam lacuſtres quoſdam piſces, Vmblas vulgo dictos, in Lemano lacu comprehendit: quos ego ad Trutarum genus referre malui, ſicut & Trutas ſalmonatas à quibuſdam dictas, uod magnitudine pulparumque ſpecie & colore ſalmones referant: vnde Germani etiam compoſito ab vtroque piſce nomine *Lachsforel* appellant. item Salmarinum Tridenti dictum.

Banna fluuius eſt Hiberniæ, per Vlconiam effluens regionem. Nam exiens ex lacu eiuſdem prouinciæ permaximo, in borealem oceanum decurrit. In hoc olim piſcis repertus eſt formam ſalmonis habens, tantæ magnitudinis, vt nullo modo integre in marginem trahi poſſet, Boccatius.

Germani *Rheinfiſch* vocant piſcem (Aſellorum generis,) minorem Salmone, alioqui ſimilem: quem partim Lucium, partim Salmonem repræſentare, eruditus quidam nobis indicauit.

Salmones etiam vocari accepi piſces neſcio quos in Oceano Balthico, qui ore careant, & alimentum branchijs ſugant.

Salmonetam Luſitani vocant piſcem quem deſcripſi in Corollario de Alpheſte. pag. 37. Salema verò eiſdem Salpa eſt: de qua proxime ſcribendum.

DE SALPA, RONDELETIVS.

Effigies hæc Salpæ Venetijs efficta eſt, ei quam Rondeletius dedit, ſatis ſimilis.

A

Lib. v. ΣΑ'ΛΠΗ & σάλπης Græcis dicitur, à Latinis idem nomen ſeruatum eſt. Pancrates apud Athenæum ſcribit βόας πόρκας, ab Halizonis vocari, qui locus corruptus eſt, legendumque βόας πόρτις. Nam πόρτιες dicuntur αἱ τέλειαι, id eſt, iam adultæ: δαμάλεις καὶ πόρτιες, αἱ μήπω ὑπὸ ζυγὸν ἐλθοῦσαι, μηδ' ὀχηθεῖσαι· αἱ πόρτιες ἢ, αἱ ἔτι ἀτελέστεραι τῶν δαμάλεων. id eſt, δαμάλεις & πόρτιες, quæ nondum iugum paſſæ ſunt, neque adhuc dorſo vexerunt: πόρτιες verò adhuc minus adultæ, & iuniores quàm δαμάλεις. Boues igitur paruas, ait Pancrates, ſalpas nuncupari, quia algam in ventriculo, vt fœnum boues congerunt. Hunc Athenæi locum, quo Pancrates dicit ſalpas nominatas fuiſſe boues, ſi ſequutus eſt Phauorinus, cum ſcribit, Σάλπη ἰχθύς ποιός, ὃν καὶ βοῦν καλοῦσι, id eſt, Salpa piſcis quidam eſt, quem bouem vocant: ſi etiam eundem ſecuti ſunt, qui Græca lexica concinnarunt, apud quos hæc reperias. σάλπη, piſcis genus eſt, qui bos etiam dicitur, ſatis rectè annotarunt. ſin ſalpam eundem piſcem eſſe crediderunt, cum eo qui bos propriè dicitur ab iis qui de piſcibus ſcripſerunt, vehementer errant. Eſt enim bos ex planis & cartilagineis. Exiſtimant quidam Salpam piſcem eum eſſe, qui à Germanis *Stockfiſch* dicitur, ea moti ratione, quod *Stokfiſch* baculo tundatur, priuſquam coquatur, quod Plinius libro 9. cap. 18. de ſalpa faciendum eſſe

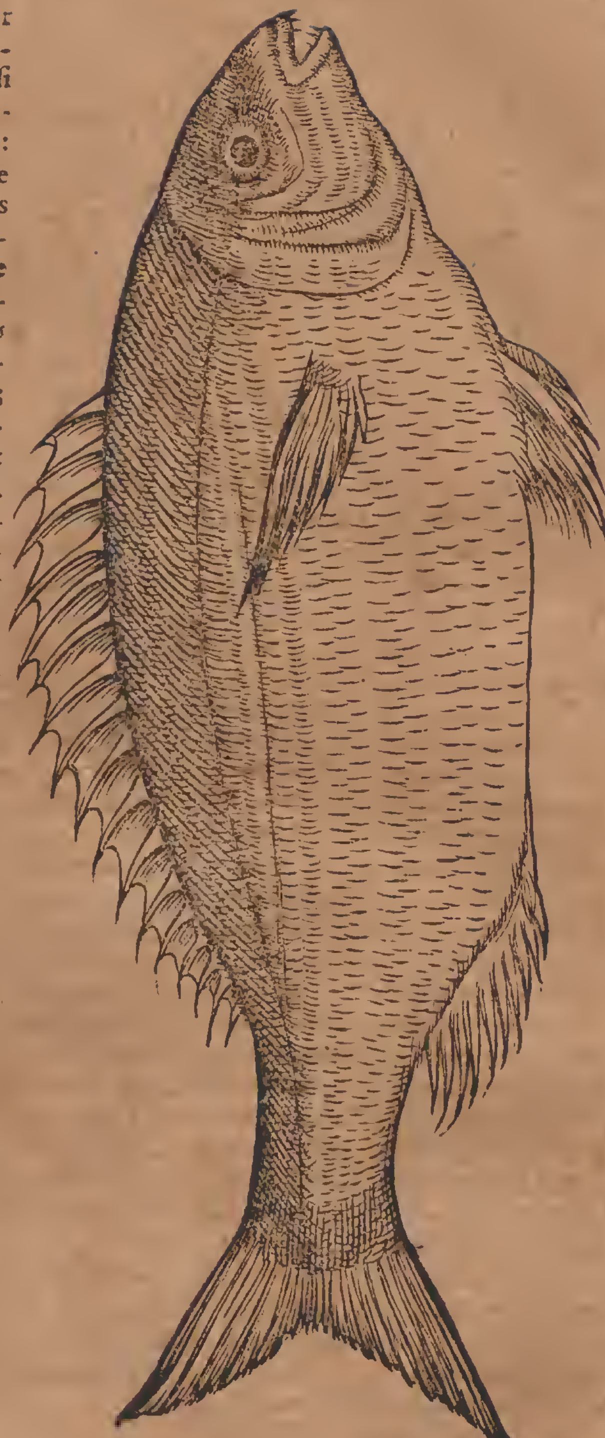
Bos, ſalpa quia veſcitur alga cum fœno.

Bos alius cartilagineus.

Salpa non eſt Stockfiſch. cum id nomen

eſſe ſcribit. Alij (inquit) alibi piſces principatum obtinent, coracinus in Ægypto: Zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum ſalpa, obſcœnus alioqui, & qui nuſquam percoqui poſſit, niſi ferula verberetur. ſed hæc ratio minimè conuincit, *Stockfiſch* Germanorum, noſtram eſſe ſalpam: quod baculo tundi, ſalpæ cum multis commune ſit. Etenim *Stockfiſch* Germanorum lingua eſt piſcis baculi, id eſt, piſcis qui baculo verberatur, priuſquam coquatur. Quo nomine piſcem omnem ſale conditum, & in fumo, vel in aëre exiccatum appellant, vt raias, ſoleas, paſſeres, rhombos, (*Germani hos omnes proprijs nominibus appellant, non Stockfiſch: quod nomen aſellis tantum, quanquam diuerſis tribuitur,*) alioſq; permultos. Quorum mirabilem copiam Antuerpiæ vidi, in aliquot tabernis mercatorum, qui hanc mihi præparationem narrabant, vt quoniam ſicci ſunt, & præduri, baculo primum vel malleo contundantur: deinde aqua aliquandiu macerati decoquantur. Huiuſmodi piſcibus, ſcilicet planis & tenuibus illic abundant, qui facilius exiccari poſſunt: quos exiccatos in Germaniam conuehendos curant. Non eſt igitur *Stockfiſch* piſcis ſpecies, vt Germanicę linguæ periti mihi indicarunt. Non deſunt tamen, qui ſpeciem quandam aſellorum ex ſiccatorum propriè *Stockfiſch* dici putant, qui ſalpa noſtra eſſe non poteſt: oblongus enim & rotundus eſt piſcis. Salpam igitur ex hac deſcriptione agnoſcemus.

pluribus piſcibus planis apud Germanos commune ſit.

Aſelli ſpecies, quidam propriè Stockfiſch dicta, nec hæc quidem ſalpa eſt.

B

Piſcis eſt marinus, litoralis, ſquamoſus, ſolitarius: auratæ, vel potius boopi ſimilis, pedali magnitudine. Roſtro quaſi mugilem refert. Capite eſt paruo & obtuſo, lineas multas aureas, à branchijs ad caudam ductas, habet parallelas, à quarum multitudine, *πολύγραμμος*, (& ab Oppiano *αἰολόνωτος*:) à colore verò *ἐρυθρόγραμμος* (*ab Ariſtotele, Athenæo citante,*) dicitur. Pinnis, aculeis, branchiis auratæ ſimilis: cauda, ſargo. Oculis eſt aureis, ſuperciliis quodam modo vireſcentibus, ore paruo, dẽtibus ſerratis. Peritonæum nigrum habet, ventriculum magnum: & inteſtina lata, alga, aliiſque excrementis fœtidis referta: Hepar rubrum, & in eo veſicam copioſo ſemper felle diſtentam, ſplenem nigrum, cor angulatum.

C

Alga veſcitur & ſtercore, vnde *σκατοφάγοι καὶ βδελυραὶ* dicuntur, ab Epicharmo apud Athenęum, id eſt, ſtercus edentes, & fœdi execrandique odoris: quo loco pro *βδελυχραὶ*, reponendum duximus *βδελυραί*. nam & obſcœnus piſcis à Plinio appellatur. Id confirmat Ariſtoteles (Lib. 8. de hiſt. animal. cap. 2. Et lib. 4. cap. 8.) Nutritur ſalpâ, ſtercore & alga. porrum (*Πράσων hic nimirum fuerit herba marinæ nomen*) etiam depaſcitur. Capitur etiam ſola piſcium cucurbita. Eandem inter piſces, qui optime audiunt, recenſet, & ſemel autumno parere ſcribit. Oppianus libro 1. autor eſt in ſcopulis (*circa ſcopulos*) alga & muſco refertis habitare: nequaquam tamen dicemus cum verè ſaxatilibus conferendam eſſe Salpa enim eſt *σκληρὸς, ἄχυμος*, inquit Athenæus: id eſt, dura & inſuauis, & Archeſtratus indicat malum eſſe piſcem: Eſt proculdubio plane ingratus palato & ventriculo, ſuccum malum gignit, ideo vilis eſt ijs etiam qui eum nouerunt, & à pauperibus ſolum emitur. Meſſis tempore melior eſt, autore Archeſtrato & ex Mitylene: ſecundum Plinium ex Ebuſo. Sunt qui autumno captam præferant, ſed malè. nam cum piſces omnes vterum ferentes meliores ſint, ſalpa æſtate grauida melior dicenda eſt: parit enim autumno, & ſemel duntaxat, vt prius dictum eſt.

Lib. 7. *Lib. 5. de hiſt. ani. c. 9. & 11.* F *Lib. 8.* *Lib. 9. c. 18.*

Eius nullum vſum in medicina comperio. Nam quod citatur à quibuſdam ex Plinio: Salpa ſiue ſalpes expurgat vlcera in linteolis concerptis. Id non de ſalpa piſce, ſed de nomine mulieris obſtetricis, cuius etiam eodem capite bis fit mentio, & alijs in locis, intelligendum puto, vt loci huius is ſit ſenſus: Salpe obſtetrix ſalſamentis (de ijs enim eo loco verba facit) in linteolis conceptis expurgat vlcera. Athenæus etiam ex Nymphodoro Syracuſio ſcribit Lesbiam fuiſſe Salpen, quæ Pægnia condiderit. His addit, ideo quod varius ſit piſcis, Locrum ſiue Colophonium Mnaſeam, qui Pægnia conſcripſit, à varietate ſalpam appellatum.

G *Lib. 32. c. 10.* *Salpa obſtetrix.* *Lib. 7.*

Oppianus ſcribit ſalpas alga delectari, & ob id naſſis diſpoſitis in locis algoſis capi. *Lib. 3.* E

Σάλπαι δ' ἰκμαλέοις μὲν ἀεὶ φύκεσσι μάλιστα
Τέρπονται, κείνῃ δὲ καὶ ἀγρώσσονται ἐδωδῇ. Cætera pete ex ipſo autore.

Piſcis eſt in noſtra Gallia Narbonenſi, qui perappoſitè Vergadelle dicitur, id eſt, virgis ſiue lineis A

 diſtin-

Alius piſcis ſalpa minor.

diſtinctus. Virgas enim appellamus tenues & longos ramos ſiue baculos, quas Græci ῥάϐδους nominant: vnde δίῤῥαϐδα, duabus virgis ſiue lineis diſtincta: & πολύῤῥαϐδα, quæ pluribus, vt ſalpa, & piſcis de quo hic loquimur. Quem non inepte virgatum nominabimus à virgis, quas habet ſalpæ omnino ſimiles. neque eum à ſalpa genere differre puto. ſed ætate tantum, vt virgatus minor ſit, neque in eam vnquam magnitudinem accreſcat, in quam ſalpa accreſcit. Prætereà tennior & rotundior: ſalpa veluti compreſſu extenſa, ſpiſſaque, reliquis omnibus ſimilis (*Plura lege mox in Salpa quæ in ſtagnis marinis degit.*) Stagna marina ſubit hyeme, quo tempore capitur, & vere alio tempore minime.

Salpæ quoque in ſtagnis marinis frequentiſſime inueniuntur, lineis ſiue virgis à capite ad caudam dictis parallelis, marinis ſimiles. In ſtagnis tamen noſtris frequentior eſt ea quæ Vergadelle à noſtris dicitur, id eſt virgatus piſcis: à virgis, quibus Salpæ ſimilis eſt, figura verò non item, ſed Auratis vel Sparis potius. Sunt enim Salpę ſpiſſiores & longiores, inter Auratas & Lupos mediæ. Ab ijs virgati noſtri neque partibus internis, neque ſaporis inſuauitate, neque carnis mollitie, neq; victus ratione differunt: ſed virgati in ſtagno ſolum reperiuntur, Salpæ & in mari & in ſtagno.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Inter cæteros piſces non eſt alius qui ſuam conſtantius retinuerit antiquam appellationem: ſiquidē vulgo Græco, Italico & Gallico nihil de priore nomenclatura immutauit: Maſſilienſes tamē Sopi pronunciant. Romani hanc vulgo non Salpam, ſed Sarbam vocant.

B F Piſcium nullus eſt colore pulchrior, quanquam admodum ſit vilis. Vnde Ouidius, Atq; immunda chromis, merito viliſſima Salpa.

C Salpas turmatim vidimus ab imo gurgite ad litus marinum ferri, ac deinde algis herbiſque marinis paſtas, in mare celerrimè demergi.

B Piſcis huius moles raro excedit duas libras: eſt enim mediocris craſſitudinis, oblōgus, & latus. Squamas aliorum piſcium more gerit, latas & varij coloris: pinnam vtrinq; ad branchias vnam, duas ſub vētre: aliam in tergore continuam, translucidam, duodecim aculeis præmunitam: Lineam vtrinq; in lateribus habet nigram, ac rurſus nouem alias rectas coloris lutei: quæ piſcem miro artificio, melino colore depingunt. Caudam habet bifurcam, & circa anum pinnam vnam, duobus tantum aculeis fortibus communitam: caput vt Auratæ tornatum: dentes in labijs firmos: in ſuperiore maxilla ſedecim, in inferiore octodecim: Os pro corporis mole paruum, nec labia infarcta vt in alijs piſcibus: Oculos melinos, pupillam nigram: Peritonæum omni nigredine nigrius. Cor pericardio incluſum, triangulare, ſuo ſepto ab inferiore ventre ſeparatum: Stomachum oblongum, per ventrem extenſum, latum quidem, vt Scari, & ferè ſemper herbis plenum: Pylorus, ſtomacho coniunctus, quatuor tantum apophyſes habet, qui ſtomachum circundant. Hepar illi eſt valde magnum vt Scaro, ſed magis ad colorem cinereum inclinans, in tres lobos partitum. Veſiculam fellis oblongam habet, in dextro hepatis lobo poſitam. Brāchias vtrinq; quaternas, ſed eas quidem geminas: quamobrem branchias in Salpa ſexdecim numerari poſſe dixeris. Lingua Salpæ eſt mediocris: vulua vſque ad diaphragma extenſa, ouis referta, bicornis.

(E) Capitur in Illyria omnibus anni temporibus. Spinas (quas pro coſtis vtrinque decem habet) falcatas gerit, ad ſpinam latas, ſed ad ventrem mucronatas. Spina autem Salpæ, quatuor & viginti vertebris conſtat, per quam nerui inſignes ad latera protenduntur: qui ex duabus primis vertebris originem ducētes, etiam ad pinnas deferuntur.

F Cæterum Salpa Scari modo in opſonium apparatur. Carnem habet mollem, fungis quodammodo reſpondentem, paucas ſpinulas.

B Si quis eius ſquamas auferat, eidem lineæ rectæ, luteæ, in cute apparere videbuntur, quæ in ſquamis iam apparuerant. Ideo ipſa colorum varietas non in ſquamis, ſed in cutę exiſtere facile comprobatur, vt iam in Mulo & Rubellione diximus.

COROLLARIVM.

A Archippus maſculino genere dixit ὁ σάλπης, his apud Athenæum verbis: ----- κῆρυξ μὲν ἦν βόαξ, Σάλπης δ' ἐσάλπιγξ' ἕπτ' ὀϐολοὺς μισθὸν φέρων. ſed fictum hoc ab illo per iocum eſt, vt piſcis nomen tanquam viri efferret, tubicinis videlicet, alludentibus vocabulis σάλπη & σαλπίζειν. cæteri ſcriptores omnes fœminino tantum genere ἡ σάλπη proferunt. nam vbi in Plinio aliqui legunt, Salpes expurgat vlcera linteolis concerptis: legendum eſt Salpe, (vt recte noſtra æditio habet,) non piſcis, ſed obſtetricis nomen. Σάλπη, piſcis, quem & βοῦν, id eſt bouem, vocant, Heſychius & Varinus: ex Athenæo nimirum, qui Antiphanis ex Operibus marinis verſus hos recitat: ----- σάλπαι τ' ἰσομήκεες ἰχθῦς. Ἅς τε βόας πόρκηες ἁλίζωνοι καλέουσι, Οὕνεκα γαστέρι φῦκος ἀεὶ ἀλέγουσιν ὀδοῦσι. pro ἀλέγουσι malim ἀλέουσι, molunt. ἰσομήκεες autem, id eſt æqualis longitudinis forte ab eo appellantur, comparatione ad alios pręnominatos. De Halizonis populis ab Homero nominatis alij aliter ſenſerunt, quorum ſententias recenſet & reijcit Strabo: ipſe populos Aſiæ eſſe putat extra Halyn. Ephorus (apud Stephanum) in maritimis inter Myſiam, Cariam, Lydiamq; eos collocat. alij gentem Ponticam faciunt, Arrianus eoſdem Bithynis, &c. vt recitat Euſtathius in catalogo nauium, & rurſus in quintum Iliados. Rondeletius pro πόρκηες, legit πορπεῖς. quod mihi non probatur. nam & carminis ratio repugnat: etſi admitteret, πόρπας in accuſatiuo dici oporteret, ſicut & βόας. Sed neque βοῦν πόρπιν, coniunctis vocabulis dici puto: & quamuis id dici poſſet, præſtabit tamen πορκῆες legere, (vt βασιλῆες,) id eſt piſcatores, qui retia trahunt. πόρκος genus eſt retis, de quo plura ſcripſi ſupra in Porcis piſcibus: inde πορκεύς, piſcator retiarius, ſicut idem à δίκτυον, δικτυεύς. Lycophron πορκέων δίκην dixit, inſtar piſcatorum qui retia trahunt. Sic igitur ſenſerit Antiphanes: Salpæ piſces à piſcatoribus Halizonorum boues nominantur.

Criſopleurus, piſcis dictus ſalpa, Syluaticus: melius Chryſopleurus, ab aureo per latera colore. Salpa nunc quoq; ſalpa vulgò nominatur, Maſſarius Venetus. Vbique gentium nomen ſuum retinet, Gillius. In libello quodam Italico memini Salponi legiſſe pro ſalpis. Salema Luſitanicum eſt. Germanicum fingo, *ein Goldſtreimer*, à ſtrijs ſeu lineis aureis: vel circumloquor, *ein art der Meerberſichen mit etlichen gaelben ſtrichen durch die ſeiten, vom kopff gegen dem hindern theil.* Similiter autem ei virgatum ſed latiorem piſcem, (quem in Gallia Narbonenſi Virgadellam vocari Rondeletius ſcribit,) Germanis interpretari licebit, *ein Streimbrachſmen.* nam virgis lineisue aureis, ſalpam refert: corpore verò latiore ad auratam ſeu ſparum accedit.

Salpæ ſimilis naſcitur in mari rubro piſcis Stromateus appellatus, vt Philon narrat, virgas habens B
per totum corpus extenſas, auri ſpeciem referentes, Athenæus. Vt ſalpa piſcis πολύῤῥαβδος eſt, ita ſeſerinus διῤῥαβδος: hic binis, ille pluribus virgulis inſignis: Athenæus ex Ariſtotele, ex quo etiam ſolitarium piſcem ſalpam facit, & dentes ei ſerratos adſcribit. Salpa piſcis non eſt magnus: coloratior in medio & ex tranſuerſo extat, ventricoſus admodum, Platina. A ceruice in caudam per argentea latera, aureæ rubenteſque lineæ certis diſtinctę interuallis decentiſſimè eum depingunt, Iouius. Pedalis eſt magnitudinis, & virgis quibuſdam aureis (luteis, Gillius) ac rubentib. ſecundum longitudinem deſcribitur, Maſſarius. Binos in capite lapillos gerit, Kiranides.

Salpæ bilibres ad ſummum ſiunt: aut ſemper ad libram ſaltem auctę apparent: ita vt in nullo alio piſcium genere æquè atq; in ſalpis, eadem ferè ſemper ſeruari magnitudo videatur: vnde forſan à Pancrate ἰσομήκεες dicuntur, hoc eſt longitudine pares, vt Hippolytus Saluianus obſeruauit.

Salpa etiam maritimis lacubus gignitur, Ariſt. Ouidio adnumeratur degentibus in herboſa arena. C
Xenocrates alias in alto capi tradit, alias apud litora, vt referam in F. Vagantur & oberrant piſciũ maximè qui carne aluntur. (*Addendum hic Gazæ tranſlationi ex Græco:* Sunt autem carniuori ferè omnes,) præter paucos, vt mugilem, ſalpam mullum, chalcidem, Ariſtot 9. 37. ſed de mullo an carniuorus ſit, dubitari poteſt. Stercore & alga nutritur, Ariſtot. eam ob cauſam à Plinio piſcem obſcœnum dici arbitror. Obſcœnum enim turpe immundumque ſignificat, ex ob & cœno compoſitum. Sic & vpupam, obſcœnam paſtu auem dixit: quam Iſidorus quidam in ſtercore humano commorari, & fœtente fimo paſci ſcribit. Produntur clariſſimè audire, mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo in vado viuere: Plin. & Ælianus ex Ariſtotele. Salpa æſtatis initio locis plurimis, nonnuſquam etiam autumno parit, Ariſt. Parit ſemel in anno, videlicet autumno, paulò ante æquinoctium, ex Ariſtotele quinto de hiſtoria, Athenæo & Plinio, Maſſarius.

Piſcis eſt ſolitarius, Athenæus ex Ariſtotele. Pauidus, Oppianus. Natura aſtutus perhibetur, D
Iouius.

Cucurbita capitur: quod ex omnibus vni euenit, Ariſtot. gaudet enim hac eſca, Ex eodem Athen. E
Stercore ineſcatur, Ariſtot. Eſca fœtida præcipuè capitur, vt ſtercore, Wottonus. Ad ſalpas: Bryon viride ex ſaxis oleo interens, vſui exponito, Tarentinus de eſcis. Salpæ (inquit Oppianus) vt algis gaudent, ita eiſdem capiuntur, hoc modo: Piſcator aliquis per dies quatuor vnum ad locum (aliquoties) nauigans, lapides algis circundatos demittit. quinto poſteà die ſalpis iam illic congregatis naſſam lapidibus obtectis alga immiſſis ponit, & circa introitum herbas marinas alligat, quibus ſalpæ alijque herbiuori piſces delectantur. (deinde recedens) vbi iam incluſos piſces ſenſerit, tacitè mox adnauigat, viris remiſque ſilentibus, & naſſam extrahit. Silentium autem cum ad alias piſcationes, tum ſalparum imprimis vtile eſt, vt quæ natura pauidæ ſint, (*& acri auditu, quod Ariſtoteles tradit.*)

Salpa piſcis circa Ebuſum inſulam (quæ nunc Euizza vocatur,) ſapore commendatur, cum alibi ſit F
obſcœnus, id eſt pernicioſus & vitabilis, Maſſarius. Salpa (inquit Diphilus) dura eſt & inſuauis: melior autem quæ in Alexandria eſt, & autumno nata, (καὶ ἡ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γινομένη:) humidum enim quid, & album, idque non viroſum emittit. Salpæ quæ in alto capiuntur, vt Xenocrates docuit, ſapore ſunt iucundo, ſubacri: abundéque nutriunt, nec facilè corrumpuntur: quæ verò apud litora, carnem habent duriorem, ſaporiſque ingrati, & quæ malum procreat ſuccum, Wottonus. Salpam piſcem Epicharmus non approbans, σκατοφάγον καὶ βδελυχρὸν λέγει, Euſtathius ex Athenæo: apud quem βδελυχραὶ legitur, Rondelet. mauult βδελυραί: licebit & βδελυκταὶ legi, vna omnium ſignificatione, à verbo βδελύσσομαι. Σάλπην δὲ κακὸν μὲν ἔγωγε ἰχθὺν εἰς αἰεὶ κρίνω, βρωτὴ δὲ μάλιστα ἐστὶ θεριζομένου σίτου, λάβε δ᾽ ἐν Μιτυλήνῃ αὐτήν, Archeſtratus. Epicharmus æſtate dulces eſſe ſcribit. Ex Plinij libro 32. quidam citat, ſalpam laudatiſſimum eſſe piſcem: ſed falsò. ſimpliciter enim à Plinio huius libri cap. vltimo Salpa nominatur. Hodie quoque is piſcis, qui tam operosè atque eleganter à natura depingitur, ab optimatum menſis vt inſulſus & mendax repudiatur, Iouius. Non eſt boni ſaporis. ſylueſtre enim neſcio quid ſapit. bene exenteratus, ſed parua (quantum fieri poteſt) inciſura, aſſaturam requirit & moretum, Platina. Piſces quos integros voles, ad focum pones, dempta ſalpa & lacia, quorum inteſtinum per branchias euellitur, Idem.

Epitheta. Σάλπαι σκατοφάγοι, βδελυχραὶ, Epicharmo. Αἰολόνωτοι, Oppiano. Πολύῤῥαβδοι, πολύγραμμοι, H. a. & ἐρυθρόγραμμοι, Ariſtoteli apud Athenæum. Obſcœnæ Plinio.

Mnaſeas quidam Locrenſis vel Colophonius ſalpæ piſcis varij cognomen apud familiares meruit, *Propria.*
propter varietatem argumenti libri παιγνίων à ſe conditi: qualem & Botrys vir oriundus è Meſſana Siciliæ: & Salpe mulier Lesbia, (& ipſa forſan à iocorum varietate ſic dicta) Salpæ quidem ſimilis eſt (vt diximus) ſtromateus in mari rubro piſcis: à quo fortè ſimiliter Clemens theologus Στρωματέων libros ob varietatem argumenti inſcripſit. Salpiæ Ptolomæo lib. 3. cap. 1. Apulorum vrbs in Ionio pelago, Salapia Plinio. Salpinæ paludis Lucanus lib. 5. meminit. ea in Apulia eſt iuxta Salpiam ciuitatem, meretricio amore Annibalis inclytam.

Dexter lapis de capite ſalpæ geſtatus, Venerem incitat: ſiniſter remittit, Kiranides: qui & adipe piſcis huius ad augendam Venereorum voluptatem abutitur. eandemque ob cauſam, & amorem ac gratiam conciliandi ergò, ſapphirum geſtari iubet, in qua ſculpta ſit ſtruthiocamelus, in ore tenens ſalpen, &c. lib. 4. & alibi. g,

h. Salpam ceu prouerbiali vocabulo hominem varium aliquis appellârit, ſicut & Mnaſeam familiares eius, vt inter propria modo diximus. Huiuſmodi etiam apud Græcos prouerbia ſunt, Ποικιλώτερ☉ ταὼ, ποικιλώτερ☉ ὕδρας: Magis varius quàm pauo, quàm hydra.

DE SALSAMENTIS, ID EST SALSIS PISCIBVS EORVMQVE PARTIBVS: ITEM DE INFVMATIS, & inueteratis ſimpliciter.

A DE Salſamentis hunc in locum comunia quædam conferemus. nam quæ ex ſingulis fiunt piſcibus, tum integris inueteratis, tum conciſis, ſuis ſingillatim tractatur locis. Altarich eſt ſpecies piſcis parui, breuis, ad longitudinem palmi: qui capitur circa ciuitatem Achalat, in regione Perſiæ. ſaliuntur autem hi piſces, & exiccati in diuerſas regiones exportantur, vt Syraſi interpretatur, Andreas Bellunenſis in Gloſſis in Auicennam. Apparet autem vocabulum Græcum eſſe tarichos, al articulo Arabico præfixó. eſt autem fortè ex apuarum genere piſciculus. Apuarum quidem pleræque ſpecies quoniam magna copia capiuntur, & propter paruitatem facile ſiccantur, ſale condiri & reſeruari ſolent. item chalcides & ſardinæ. Quinam piſces rectè commodeq; ſale inueterentur, Galeni verbis exponetur inferius in F. Salmonum ſegmenta, vt dictum eſt, ſaliuntur in doliolis: ſed ſaliti priſtinam nobilitatem amittūt, teſte Iouio. Ex ſalitis palmam omnium confeſſione ætate noſtra obtinent carpiones ex Benaco lacu, qui ſubfrixi modicè ſaliuntur. referunt ij troctarum (trutarum) ſaporem, atq; ipſam corporis ſpeciem. nam & pulpæ eorum rufeſcunt, & argentea tergora varijs punctis depinguntur. ſed quæ in troctis nigra ſunt in carpionib. rubra cōſpicimus, Iouius in capite de ſalſamentis. ſed qui ſubfrixi ſaliuntur piſces, non propriè τάριχοι, id eſt ſalſamenta, ſunt: neq; diu aſſeruari poſſunt. Haringi (vel Harengi, alij aliter ſcribunt) vulgò dicti ex Oceano Germanico mittuntur ſalſi, vel cum muria ſua vel ſtatim infumati & aridi. Videtur autem à Græco nomen hoc ſumptum, vt haringus, quaſi harichus, & h. in t. conuerſo tarichus dicatur. Fumo inueteratum aliqui recentiores paſſum appellant, quod aliquādiu paſſus ſit fumū: ſicuti vua paſſa apud veteres dicitur, quæ diutius paſſa eſt ſolé. A patientia nomen acinis datur paſſis, Plinius. Pſythia paſſos de vite racemos, Vergilius. Paſſum (vinum) nominabant, ſi in vindemia vuā diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent in Sole aduri, Varro de vita pop. Rom. Paſſum fieri certum eſt ex vua quā Græci ſticam vocant, noſtri apianam: item ſcirpula, diutius in vite Sole vuis aduſtis, aut feruente oleo, Plinius. Ego ſiccatos fumo piſces, infumatos potius dixerim. quoniam paſſum de ſolis vuis reperio in veterum ſcriptis. Hilas infumatas & ſumen apud Plautum legimus. aliqui hillam l. duplici ſcribunt, & Acron ſalſum inteſtinum hirci interpretatur. Aliqui putant eſſe inteſtinum porcinum, fartum alijs inteſtinis: quod noſtri *Schubling*, vel *Klobvvurſt* appellant. Græcè καπνιςὰς appellare licebit, ſicut & κρέα καπνιςὰ Atheneus memorat. Τάχα δ' ἂν καὶ τὸ καπνίζειν εἴποις ἂν ἐπὶ τῶν μαγείρων, ὡς καὶ Δημοσθένης εἶπε: Καπνίζειν ἀφοποιεῖσθαι (ὄψα piſces ſunt, κατ' ἐξοχὴν) σὺν παισὶν, Pollux. Ex lacuſtribus piſcib. in Heluetijs ſaliri & infumari ſolent Albularum (vt nos vocauimus) quædā ſpecies, præſertim mediocres, & minimę: item Leuciſci illi quos Galli Vendoſias vel Dardos vocant, qui & fluuiatiles & lacuſtres ſunt: & trutarum genus exiguum, quos *Roetele* à colore rubicundo vocitant. qui quoniam mollis ſunt carnis, infumati minus indurantur, habenturque in delicijs. Circa Oceanū Germanicum in Dania præſertim, Aſellorum genus *Ponuchell* vocant: ex quorum maximis faciunt *Stockfiſch* & *Rauchfiſch*: id eſt alios Sole & aëre, alios fumo indurant. Κολίαι, σαπέρδαι, λέσβιαι, ἄμυλοι, Pollux de ſalſamentis agens: lego λεβίαι καὶ μυλλοί. Nos de lebijs in Dolcano & Hepato diximus. De myllis verò, alijsq; nonnullis ſalſamentis, in Myllo Elemento M. Ταρίχη (ἢ τεμάχη) σκόμβρων, κεστρίνων, κυβίων, θυννίδων, nominantur à Polluce. Τιλτὸν τάριχ☉ Vide ſupra in Lepidoto, Elemento L. Thynnis præcipuè fora omnia & tabernæ ſalſamentariorum replentur, Iouius. Quæ quidem ex thynnis, eiuſdemq; generis piſcibus (vt pelamydibus, orcynis,) ad ſalſamenta pertinent, omnia referemus in T. (de Cybijs quidem & Melandryis, in C. & M. dictum eſt.) Item quæ ex Scombris, ſuo loco. De Coraxo & Encatera in Corace. De Lacertis & Colijs iam dictum eſt. item de Sturione, in Acipenſere: deq; Huſone, in Antacæo de Heminiro ſiue Heminero in Corollario de Coracino A. Heminirus quid differat ab Hemitaricho Archeſtat. explicat, Athen. Λυκέστμον ὄντα ἡμιτάριχ☉, legimus apud Ælian. 13. 2. Noſtri dicunt *Saattrochen*. ,i. non omnino, ſed aliqua ex parte ſiccatum aut inueteratum.

Carpio Benaci. *Haringi.* *Paſſum.* *Infumatum.* *Τιλτόν.*

Sunt qui dicant τάριχον accipi pro piſce, ſed vili putrique, qui idem ſit aphya, Eraſmus in prouerbio Si non adſint carnes. Noſtræ ætatis Græci piſciculos ſalſos vulgò garos vocant, Gillius. Circa Verbanum lacum omne genus paruorum piſcium in Sole ſiccant, maximè verò perculas. Incolę regni Calechut piſcibus Sole exuſtis veſcuntur, Ludouicus Romanus. Ichthyophagos legimus piſces in Sole arefactos ſeruare, iiſque tritis farinam ad fercula & panificia ſua conficere. Τάριχ☉ Ἀντακαῖον εἴ τις βούλετ', ἢ Γαδειρικὸν, Βυζαντίας δὲ θυννίδ☉ ὀσμαῖσι χαίρει, Antiphanes. A Polluce nominantur ſalſamenta (ταρίχη) Pontica, Phrygia, Ægyptia, Sardoa, Gaditana, (Γαδειρικά.) Sunt autem Gaditanæ ex orcynis, id eſt thunnis maioribus, qui circa Gadira inſulam capiuntur: vt in Thunno explicabitur. Cum Lucullus Romæ nimium ſuas opes oſtentaret, Cato indignabatur & clamabat, quod aliqui Romæ τριακοσίων δραχμῶν κεράμιον ταρίχων Ποντικῶν ὠνήσαντο, Athenæus. Archeſtratus ſaperdam vocat opſonium Ponticum. En ſaperdam aduehо Ponto, Iuuenalis. Salſamenta præſtantiſſima Sardica ſunt, hodie Sardas vocant, (*de quibus mox, Capite proprio*:) & mylli qui ex Ponto aduehuntur, Galenus. Vide in Myllo elemento M. Non probo Cornarij ſententiam, qui ὠὰ (vt alibi codex Galeni deprauatus habet,) ouiculas interpretatur, nec alias eſſe putat, quam cordylas ab alijs dictas, hoc eſt fœtū thynnorum. Ταρίχους ξενικοῦ πλείονα γένη, Athenæus libro 12. Elephantinum ſalſamen nominatur ab Athenæo, nec explicatur, &c. vt pluribus ſcripſi in Elephanto quadrupede F. Salſamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici conſtat, Plinius. Βυζάντιον τέμαχ☉ ὀξυβαφῷ βαπτέσθω, Γαδειρικὸν δ' ὑπογάστριον παρεισίτω, Philetærus. Hippocrates in libro de internis affectionibus de primo ſplenis morbo ſcribens, ſalſamenti Gaditani meminit. Μενδήσιος δ' ὡραῖ☉, ἀκρόπαστ☉, εὖ Ξανθαῖον δ' ὅσος κέφαλ☉

A regionibus denominata.

φελλὸς ἀκτῖσιν πυρὸς, Sopater Paphius. Mendeſia ſalſamenta (inquit apud Athenæum Vlpianus) ne canis quidem inſanus guſtaret. Idem meminit τῶν καλῶν ἡμινέρων, καὶ τῶν ταριχηρῶν σιλούρων. Τάριχος ὡραῖον, ὡραιοτάριχος, ὡραῖα τεμάχη, apud Pollucem leguntur. Sexitana ſalſamenta è lacerto, vel colia lacertorum generis ſunt. Vide in Corollario de colia. Quæ cybia dicuntur atque horæa, inter macra (ἀπίονα) ſalſamenta præſtantiſſima ſunt: vt inter pinguia cordylæ & thynnæa, Diphilus. Ὡραῖα quidem dicta videri poſſent tanquam pulchra & ſpecioſa: nam & τῶν καλῶν ἡμινέρων apud Athenæum mentionem eſſe diximus. ſed in thynno oſtendemus horæa modeſtiore elegantioreque vocabulo pro vræis dicta, παρὰ τὴν οὐρὰν: id eſt, à cauda. ſunt enim ſalſamenta de partibus caudo proximis è Pelamyde magna.

Horæa.

Omotarichus.

Omotarichum aliqui cetema (κήτημα) vocant. eſt autem graue, viſcoſum, & difficile concoctu, Diphilus. Omotarichus caro eſt thynni ſalſi, (τεταριχευμένου,) Dioſcorides. Cuius interpres Marcellus Vergilius: Quem compoſito (inquit) ex crudis thynnorum carnibus, & ſalſura, nomine omotarichon hic nominat, cæteri omnes ſimplici plerunque tarichum dicunt. Sed miretur aliquis cur thynni tantum caro inueterata omotarichus dicatur, cum cæteræ etiam carnes ac piſces, & quæcunque ferè ſalſa reponuntur, cruda ſaliri ſoleant. an fortè cruda præ cæteris edebatur? vt harengos & ſalmones, (infumatos præſertim,) aliqui crudos ingerunt, Ὠμοτάριχον ἐῶν χαίρειν φοινίκιον ὄψον, Matron Parodus. Πίναξ ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων ἡγήσεται Ἔχων ἐχῖνον ὠμοτάριχον, κάππαριν, Nicoſtratus apud Atheneum. Ὠμοτάριχος πέντε χαλκῶν, τὸ κύβιον τριωβόλου. Alexis.

Oà taricha.

Oa taricha ex ouis piſcium ſalſis conficiuntur: vulgò Itali Caſtiaria vocant. Græci noſtrę ætatis corruptè Botaricha nominant: quæ quidem ipſa inter lautiſſimos cibos numerantur. Gillius, Ego τάριχος adiectiue legiſſe non memini. proinde non ταριχα, ſed τεταριχευμένα ὠὰ dixerim. Vide etiam ſuprà ab initio O. elementi. Apud Ælianum tamen in Animalium hiſtoria, in Tritone & alibi ταριχὸν oxytonum reperio adiectiuè, ſi rectè ſcribitur. Et Cæſar Scaliger quoque oà taricha ſcribit, apud quem plura leges ſcita cognitu in opere de ſubtilitate 303. 3. Piſcium & ſalſamentorum oua omnia, nec concoquuntur facilè nec facilè corrumpuntur: præſertim verò pinguiorũ & maiorũ. duriora .n. permanent & tenaciora, (ἀδιαίρετα,) γίνεται δὲ δύσφθαρτα μεθ' ἁλῶν σοεσθέντα (corruptum videtur vocabulum) καὶ ἐπιπληθέντα, Diphilus apud Athenæum lib. 3. cuius verba Græcè ab initio ſic ſonant: Τὰ τῶν ἰχθύων καὶ ταρίχων, &c. videtur autem καὶ abundare: vt melius ita vertamus. Piſcium inueteratorum oua omnia, &c. Quæ vulgò dici ſolent oataricha, id eſt oua ſalſa inueterataque, abdicandi ſunt vſus. Nunc oua piſcium ſalita in offas aut in paſtillos durata, incluſaq; mẽbranulis, ὠὰ ταριχα dicuntur, inter lautiſſimos recepta cibos, Hermolaus. Ὥσπερ οἱ τὰ ὠὰ τέμνοντες, καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, Suidas ex innominato. Oua raticon (*corruptum eſt vocabulum pro taricha*) id eſt oua piſcis ſalita, quæ noſtro idiomate vocantur oua nataxachi: Syluaticus, citans Paulum de dentibus & gingiuis ſanguine manantibus: vbi ego iam nullam de his ouis mentionem reperio. Patella tyrotaricha ex quocunque piſce ſalſo volueris, deſcribitur Apicio lib. 4. cap. 2. Caſei genus in ollis condiri ſolitum, vnde & nomen ei apud Germanos noſtros, ſi quis tyrotarichum appellârit, non faciet ineptè. Circa Balthicum Oceanum piſces plani potiſſimum ſiccari ſolent, paſſerum & raiarum generis: nam cum plano tenuique ſint corpore, ſiccantur facilius. itẽ aſellorum genera varia. & hæc omnia ſine ſale: aëre tantum & Sole. De ſalſamentorum garo, muria, liquamine alece, ſuprà (ſuis ferè locis literarum) ſcripſimus.

Tyrotarichus

F

Salſamenta & apud Gręcos in honore fuerunt: & Romani etiam eis plurimum ſtuduerunt, vt ex Plinio licet coniectare, Iouius. Athenienſes ſalſamentorum adeo ſtudioſi fuerunt, vt ciuitate etiam donarint Chærephili tarichopolæ filios. &c. (vt in Scrombo referam,) Athenęus. Vide Braſauolum in libro de purgantibus medicamentis.

Ex Galeno.

Ex Wottoni de animalium differentijs lib 8. cap. 187. Salis facultatem tradunt medici compoſitam eſſe. humores etenim corporum excrementitios digerit extenuatque, & corpora ipſa in ſeſe cogit atq; condenſat. Quæ igitur corpora ſua natura ſunt ſicciora, hæc ſale aſperſa redduntur ob nimiam ſiccitatem cibo inepta: quorum verò caro dura eſt & excrementoſa, ea ad ſalſamenta erunt idonea. Excrementoſa autem voco, quæ ſuccum in ſeſe continent pituitoſum vndique conſperſum. & hic quidem quò fuerit copioſior craſſiorque, eò melior caro, ſi ſale adſeruatur, euadet. Quorum autem mollis admodum fuerit, aut impenſe ſicca caro excrementorumque expers, vt ſaliantur inepta ſunt. Mollium itaque carnium piſces (quos μαλακοσάρκους vocant,) & qui excrementis vacant, vt ſalſamenta ex illis fiant, minime ſunt idonea. Huius generis ſunt qui ſaxatiles vocantur, atque aſelli, qui in puro mari degunt. ſed neque mulli, quod dura ſit eorum caro, excrementisque vacua, ſale inueterantur. At coracini, mylli, pelamydes, & prætereà ſardæ ſardenæq;, & quæ Sexitana vocantur ſalſamenta, atque id genus alia. Adhæc inter ea quæ in puro mari degunt, quę κητώδη, id eſt cetacea vocantur, vt balenæ, delphini & phocę, (*item canes piſces cetacei*) cum ſale condiuntur, euadunt meliora: vt quæ carnem habent excrementitiam omnia. Huic genere proximè accedunt magni thunni, quos melandryas, tritones, chelidoniaſque vocari diximus. ſale nanque huiuſmodi piſces cum condiuntur, euadunt ſeipſis meliores. Præſtantiſſima autem omnium, quæ mihi certè experiri licuit, ſunt quæ à veteribus medicis Sardica vocantur ſalſamenta, hodie ſardas vocant: & qui nunc ex Ponto afferuntur mylli. Secundum verò ab ijs locum obtinent coracini, pelamydes, & quæ Sexitana vocantur, Hæc Galenus (*pleraq; libro 3. de aliment. facultat. cap. 41.*) Idem Wottonus paulò pòſt: Salſamenta omnia (inquit) quæcunque ex ſale duriora euadunt, ac veluti neruoſa coriaceaque, concoctu ſunt difficilia. at contra, quæcunque extenuatis digeſtiſque à ſale craſſioribus lentiſque excrementis tenuium redduntur partium, eadem ipſa in cibo craſſos ac glutinoſos humores extenuant.

Omnis generis ſalſamenta ſanguinem inflammant, bilem augent, & ſtrangurijs obſunt. his verò qui multa inſulſa pituita repletum habent ſtomachum, ſiccando detrahendoque auxiliantur. immoderate verò his vtentes, vel ſenes ipſos, vehementer ad Venerẽ incitare, pleriq; authores tradiderunt, Iouius. Ex Braſauoli in Galeni libros indice. Cum ſalſamentis ex Ponticis illis quæ μῦλα (lego μύλλοι) appellantur, apparata cucurbita, fit cibus ſuauiſſimus, libro 2. de aliment. facult. Salſamentum

Ventrem

ventrem mollit, In Conſilio pro puero epileptico. Salſamentum citra panem edat ſpleneticus, lib. 9. de compoſit. ſecund. locos. Salſamenta omnia pruritum mouent, In libro notho de Cathart. Celſus author eſt ſalſamenta omnia: minimè quidem intus vitiari, (*id eſt, in ventriculo minimè corrumpi*,) ſed mali ſucci eſſe, aluum mouere. Saliti piſces (οἱ ταριχευτοὶ ἰχθύες) calidi ſunt & ſicci, craſſoſq; humores incidunt & extenuant, & magis ſi boni ſint ſucci. At qui dura carne ſunt, cum ſaliti ſunt, maiore præditi ſunt malitia.

Sunt qui tradant cauendum eſſe à ſalitorum piſcium vſu, poſtquam vena alicui inciſa eſt, hoc eſt, poſt phlebotomiam: alphos enim, hoc eſt vitiligines & ſcabiem ſæpe gignunt, Symeon Sethi. Olerum & ſalſamentorum genera propter mordacitatem aliqui ſtomacho noxia putant, tanquam glutinoſa tantum & aſtringentia ei conueniant: ignorantes quod multa ex illis quæ excretiones (*mordacitate nimirum ſua*) iritant, ſtomacho apta ſunt, vt ſiſarum, beta alba, &c. hæc autem in prima menſa ſumi oportet, vt & alia aluum ſubducentia, & concharum genera, καὶ τάριχον πλεῖον καὶ μὴ βρωμώδη, Daphnus Epheſius medicus apud Athenæum. Salſamenta, quæ è marinis, lacuſtribus & fluuiatilibus (piſcibus) fiunt, parum ſucci habent, parce nutriunt, inflammant, (καυσώδη: Wottonus vertit, ſitim faciunt,) aluum cient, appetentiam ciborum iritant. optima verò ex non pinguibus, ſunt cybia, (*&c. vt in Thunno referetur*,) Diphilus. Circa Alexandriam abundat elephantiaſis, propter caliditatem aëris & victum. veſcuntur enim athara, lente, cochleis, & ſalſamentis multis, & aſininis carnibus, alijſque huiuſmodi craſſum ac melancholicum ſuccum gignentibus, Galenus 2. ad Glauconem. In maritimis etiam Germaniæ tractibus permultos reperiri audio, quorum facies tumidior & rubicunda elephantem præ ſe fert: nam & alimentis craſſis & mali ſucci vtuntur, tum alijs tum ſalſis, ex ſuibus & piſcibus diuerſis: ac inſuper cereuiſia (quæ zytho Ægyptiorum reſpondet) copioſe ſe ingurgitant.

Si hydrops à ſplene fuerit, æger obſonium habeat ſalſamentum Gaditanum, aut ſaperdam, Hippocrates in libro de internis affectionibus. Ignea vis ſalſo eſt, qui non bene concoquit, illum Non edat, & Bacchus nique ſit apta Ceres, Baptiſta Fiera ſub lemmate Piſcis ſalſus. Salſamenta omnia lauare oportet, donec aqua inſipida ac dulcis reddatur. quod è mari (*in aqua marina*) quidem coctum ſalſamentum dulcius fit: idemque calidum, ſuauius fuerit, Diphilus. Τὸν σαπέρδην ἀποπλῦναι χρή, καὶ καταπλῦναι, καὶ κατεκπλῦναι καὶ διαπλυνῶ, Pollux ex Ariſtophane. Salſamenta hæc Stephanio, fac macerentur pulchrè, Terentius Adelphis. Vinum & ſalſamentum euaneſcunt vetuſtate, Cicero 2. de diuinatione.

Quin & è muria ſalſamentorum recoquitur ſal, iterumq; conſumpto liquore ad naturam ſuam redit: vulgò è mænis iucundiſſimus, Plinius.

G Rem dia quædam ex ſalſamentis, in F. iam prædicta ſunt: vt, quod aluum moueant, appetitum & ſitim excitent, pituitoſos humores extenuent, à venæ ſectione noceant, Venerem proritent. Blaſius Aſtarienſis piſciculos vulgò dictos Ancludes commendat in curanda phlegmatica febri. Omotarichus ſalſi thynni caro eſt, viperæ quam preſterem dicunt morſibus in cibo ſubuenit. in quo vſu oportet quamplurimum ſumere, & ad vinum copioſum ſuperbibendum cogere, vt ita vomitus prouocetur. idem maximè conuenit ad drimyphagias. (*Marcellus* vertit ad vomitiones quæ ciborum acerrimento quæruntur: quod magis probo, quàm quod Ruellius: Contra acrimonias eſitatorum maximè valet: vel quod Hermolaus, Acrimoniam eſculenti quærentibus longè commendatiſſimus eſt.) Vtiliter poſtremò canum morſibus imponitur, Dioſcor. 2. 30. Videtur autem eadem non ſolum à thunni, ſed aliorum quoque plerorunque piſcium ſalſorum carnibus præſtari. quamobrem hoc in loco, qui de ſalſamentis in genere eſt, recitare voluimus: eademque ratione & alia quædam ex certorum piſcium ſalſamentis remedia, (quæ fortè obuia fuerint: omnia enim huc conferre prolixum erat,) hic memorabimus. E ſiluro ſalſo remedia infrà ex eius hiſtoria petes. Quem Diſcorides (inquit Marcel. Vergil.) omotarichon hîc nominat, cæteri omnes ſimplici plerunq; nomine tarichon dicũt. Æginetа in capite de vomitione ſumi iubet τὰ δριμύτερα, id eſt acriora, inter quę obiter ab eo numerãtur raphanus, eruca, ſalſamentum vetus, origanus viridis, cepe & porrum. Et in capite de elephantiæ curatione: Δριμυφαγήσαντες δὲ ἐξεμείτωσαν, ἀπό τε ῥαφανίδων καὶ σηπίων. Vbi etiam in cibo elephantiacis permittit ſalſamentum vetus medicamenti loco. Smaridis piſcis caro prodeſt à ſcorpione percuſſis, aut à cane demorſis, ſicut & omne ſalſamentum, Dioſcor. Tela extrahunt ſalſamentorum carnes, Plinius. Diuturnos frequenter dolores leuat ſalſamentum & encatera dictum & coriax, Trallianus in curatione hemicraniæ. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. Plinius. Cybia vetera eluta in nouo vaſe, deinde trita, proſunt doloribus dentium, Idem. Et alibi: Morbo regio medetur ſalſamentum cum pipere, ita vt reliqua carne abſtineatur. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ: ſalſamentorumq; cibus prodeſt à ſerpente percuſſis: & contra beſtiarum ictus mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraſte, & quas ſepas vocant, aut elape dipſadeue percuſſis Contra ſcorpiones largius ſumi ſed non euomi ſalſamenta prodeſt, ita vt ſitis toleretur: & imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidẽ morſus non aliud præſentius habetur. Priuatim contra preſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & contra canis rabioſi morſum: vel ſi non ferro vſtæ plagæ, corporaq; clyſterib. exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus, Pl. 32. 5 Fiſtulæ aperiuntur ſiccanturq; ſalſamentis cum linteolo immiſſis: intraq; alterum diem callum omnem auferunt: & putreſcentia vlcerum, quæque ſerpunt, emplaſtri modo ſubacta & illita panis verò proſunt ſalſamenta cocta. Carbunculos verendorum priuatim ſalſamenta cocta cum melle reſtringunt: Wotton. ex Plinio nimirum.

E ſalſamentis vſtis remedia. Carbunculos diſcutit mullorum ſalſamenti cinis, Plinius. Carne ſalita & vſta ſalmonum ad vlcera capitis manantia rectè nos vti poſſe arbitror, Rondeletius. Salſamenta vſta & cybia dentium doloribus commoda eſſe tradit Galenus circa finem quinti de compoſ. ſec. locos. item Plinius 32. 7. Salſamentorum (inquit) fictili vaſe combuſtorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia eſt: & cybia vetera eluta in nouo vaſe, deinde trita, proſunt dentium doloribus. Æque prodeſſe dicuntur omnium ſalſamen-

ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ, tritæque & illitæ. Sardas vel ſalſamentum ſine oſſe exuſtum & confrictum appone varicibus, ſtatim prodeſt Marcellus.

Salſura, idem quod ſalſamentum. Columella octauo, Nulla tamen æquè quàm prædictæ ſalſuræ pabulum commode dantur, quoniam odorata ſunt. Idem frequenter duodecimo. Apud Plinium cybia vetera legimus, pro ſale conditis, quæ alibi inueterata, alibi ſeruata nominat. Nomina quædam in ος modo maſculino, modo neutro genere ſub vna terminatione vſurpantur, vt ἄφενος, ὄσσος pro oculo, σκότος, ὄνειδος, χρέος: & τάριχος quoque ſecundum Herodianum, qui & authorum teſtimonia profert: Menandri, Ἐπὶ τὸ πᾶσι δ᾽ ἐπὶ τὸ τάριχος ἄλλα: Philippidæ, Τυρὸς καὶ ταρίχους: Ariſtophanis, Ἐπὶ τῷ ταρίχει τὸν γέλωτα κατέδομαι: Eiuſdem, τάριχον τοῦ πέντε ὀβολῶν, Euſtathius in primum Iliados. in Odyſſeæ verò alpha, ὁ τάριχος & τὸ τάριχος dici ſcribit, ſicut οἱ σταθμοὶ & τὰ σταθμά. apud Suidam quoque inuenio, τάριχα, ὄψα πολυτελῆ, (id eſt piſcis precioſi:) & apud Æginetam in victu elephantiacorum, τάριχον παλαιὸν, in recto ſingulari. Athenæus quidem multa ſuper hoc vocabulo proferens, τάριχον vt ξύλον genere neutro poſitum non memorat, nec ego approbarim, quandoquidem authorum idoneorum teſtimonia deſunt. Suidas grammaticus, non author eſt: Æginetæ codex ſæpe vitiatus. Attici (inquit Athenæus) τὸ τάριχος genere neutro dicunt, vt genitiuus ſit ταρίχους, datiuus ταρίχει. (vt flectatur ſicut ξίφος:) Iones verò & Dores, & Atticorum quidam, maſculino ὁ τάριχος, (ſicut λόγος.) Ταρίχους Ποντικοῦ Cratinus dixit. Alia multa authorum loca Athenæus in tertio recitat. Ταρίχιον, diminutiuum, apud Laërtium lib. 2. in Menedemo. Χρηστὸν τὸ ταρίχιον, Ariſtophanes in Pace: & alij apud Athenæum. Τάριχος, παρὰ τὸ ἐν τῇ ταριχείᾳ ἴχνεσθαι (fortè ἰσχνοῦσθαι:) ἢ παρὰ τὸ γάρη (γάρος) ἔχειν, gamma mutato in taû, quaſi γάριχος, τάριχος, κρέας ἁλσὶ πεπασμένον, παρὰ τὸ εἰς γάρον ἐξιχωρίζεσθαι: id eſt, inde ſic dictum, quòd eliquetur & reſoluatur eius humiditas in garum, Varinus & Suidas: apud quos tamen deprauata ſunt quædam, Σαργάναι, τάριχοι, καὶ ἡμίσειαι, καὶ διημίσειαι, ὡραῖναι, χρηστὸν τάριχος, πονηρὸν τάριχος: σαργάναι ὡραῖαι, καὶ σαπραί, Pollux. Σαργάναι ſportulæ ſunt, in quibus nimirum componi vehique ſalſamenta ſolebant. Ἐν σαργάνοις (niſi legendũ σαργάναις) ἄξω ταρίχους Ποντικούς. videtur antẽ per ſynecdochen ad ipſa ſalſamenta id nomen tranſlatũ. Σαργάνη, σκεῦός τι ἐν ᾧ φέρονται οἱ γαλαθηνοὶ χοῖροι, Euſtathius. Probabile eſt etiã ὡραῖα & σαπρὰ opponi: quemadmodum proximè antè χρηστὸν & πονηρὸν τάριχος: vt ſalſamenta σαπρὰ ſint, putida ſeu fœtida propter vetuſtatem ſcilicet: ὡραῖα verò, id eſt matura, quæ neque recentiora neq; vetuſtiora ſunt, quã par eſt: vt alia ſint τὰ ſalſamenta ſegmentáue, quæ de piſcium caudis ſumuntur, & ipſa ὡραῖα dicta κατ᾽ εὐφημισμὸν vt ſuprà monuimus. eſt enim ὡραῖον medium inter πρόωρον, τὸ πρὸ τῆς ὥρας καὶ νεαρόν: & ἐξώρον τὸ παρηβηκὸς καὶ γηραιόν. Σαπρὸς οἶνος, ὁ σαπρὸς, ὁ ἐστι γέρων, μεταληπτικῶς, Euſtathius.

Τάριχος primam breuem, mediam productam habet, vt ex verſibus non paucis, qui vel iam citati ſunt, vel paulò poſt ſequentur, apparet. Ἃ δ᾽ ἂν φάγοιτ᾽ ἂν καὶ ταρίχους ὦ θεοί, Chionides. Item, Ἐπὶ τῷ ταρίχει τῷδε τοίνυν κοτύλιον. Ὡραῖα τεμάχη, Pollux: apud quem aliquoties τεμμάχη non rectè per m. duplex ſcribitur. dicitur autem propriè τέμαχος (genere neutro vt τεῖχος) de piſcibus, (à verbo τέμνειν, vt Latinis ſegmentum à ſecando:) item de placentis: de carnibus verò non item, Ariſtophanis Scholiaſtes in Nubibus. In Varini vero lexico ſic legimus: Τέμαχος carnis, panis, aut placentæ non dicitur, ſed tomus; τόμος. piſcium enim duntaxat τέμαχος eſt. Πολὺ πλῆθος χρήματα τεμαχῶν καὶ κρεῶν ὠπτημένων, Ariſtophanes in Pluto: qui ex eo quòd κρεῶν ſubiunxit, τεμαχῶν de piſcibus accipiendum inſinuat. Hinc apparet corruptũ apud Suidam locum in Τεμάχη, ex Varino aut Ariſtophanis Scholiaſte reſtituendum: vt de piſcibus propriè τεμάχη dicantur, (fortè etiam placentis;) de carne non item. de caſeo quidem & alijs, τόμος dicitur. Κεστρῶν τεμάχη μεγάλων, Ariſtophanes in Nubibus. Τεμάχη, τὰ κόμματα τῶν ἰχθύων, καὶ τέμαχος ἰχθύος. ἰδίως δὲ τεμάχη τὰ ἰχθύων, τοὺς μεγάλους καὶ κατακεκομμένους, Varin. Ἔνθεις τὸ τέμαχος, λευκὸν οἶνον ἐπιχέας, Alexis. Κεστρίνος, τὰ τομία καὶ τεμάχη τῶν ἰχθύων, Etymologus. Ἐλθὼν τε πρὸς ἐλθὼν τεμαχοπώλην περιμένε, Antiphanes. Hinc verbum τεμαχίζειν apud Galenum. Et τεμαχιστοὶ κωβιοὶ ἐπὶ λοπάδος, à Machone nominati. Ἀλλὰ λαβὲ ξιφίου τέμαχος Βυζάντιον ὁ θῦνον, Οὐ αὐτὴν αὐτὸν σφόνδυλον, Archeſtratus. Quanquam autem etiam recentium piſcium τεμάχη, id eſt, partes & ſegmenta eſſe ac dici poſſint de ſalſis tamen plerunque accipi puto. Erunt igitur temachi vel temachitæ piſces maiores, & ferè cetacei, vt thynni & ſimiles, alijq; non parui qui in fruſtra diſſecti inueterantur. Iidẽ ab alijs, vt conijcio, τμητοὶ vocantur. Maiorum piſcium genus (inquit Mneſitheus) ab alijs κητώδη, ab alijs pelagium appellatur, vt auratæ, glauci, phagri, τμητῶν interpretatur Wotton. qui vel concisi in patinis miniſtrentur, vel diſſecti ad ſalſamenta adhibeantur. Etſi verò Græci tomum de piſce non dicant, Latini dicunt. Canis marinus à Plinio, etiam tomus Thurianus (vt ego quidẽ primus comperiſſe ſuſpicor) appellatus eſt. Athenæus & Thurionem ſiue Thurſionem dici obſonium hoc Latina lingua ſolitũ affirmat, ſuauiſſimumq; id ac laudatiſſimũ fuiſſe, Hermolaus in Coroll. Idẽ in Plinij lib. 32. Marinus. canis eſt (inq t) cuius fruſta Romę Thuriani tomi ſiue pulmenti nomine vendebantur tribus obuli in libras. hoc & Thurſionem dici ſolitum affirmat Latina lingua, (&c. vt recitaui in Corollario de Gladio A.) Hæc ille tanquam ex Athenæo apud quẽ lib. 7. in mentione Carchariæ canis, hæc ſolum verba leguntur: Γίνεται δὲ ἰχθὺς ὁ μέγας, ὃν καὶ ὁ ὑπὸ Ῥωμαίων καλούμενος Θύρσων, ἥδιστος ὢν καὶ τρυφερώτατος. non igitur ab Atheneo (ne quis fallatur) vel tomus vel pulmẽtum Thuriana nominantur. Tomus Thurianus, quem alij xiphiam vocant, Plin 32. 11. nec alibi vſquam horum vocabulorum, (tomi, inquam, pulmenti & Thuriani.) vel ſeparatim, vel iunctim, mentionem ab eo factam arbitror: vt neque ab vllo idoneo ſcriptore pulmentum pro piſce, aut eius parte poſitum. Non reprehendo Barbarum, doctiſſimum virum, cuius etiam memoriam veneror: ignorantiam meam profiteor: quam niſi quis mihi diſpulerit, ſegmentum potius quã pulmentum piſcis dixerim: quanuis etiã qui ſegmentum de piſce acceperit, authorẽ non habeo. ſed inuitat analogia & vis vocabuli, à verbo idem Latinis ſignificante deducti, quod Græcis τέμνειν: à quo τόμος ac τέμαχος fiunt. Licebit & fruſtra piſcis dicere, ſicut caſei & lardi ac aliarum rerum fruſta apud claſſicos ſcriptores legimus. His ſcriptis reperi apud Athenæum circa finem libri ſexti, de obſonio (ſic enim vocat) Thuriano locum à Barbaro conuerſum, his verbis: Ἀπίκιος Ῥωμαῖος (ὃ τοῦ κατὰ τὸν ἰσοσέλαν γεγραφότος) παρὰ τῶν ἁλιευόντων ἀπὸ ἄλλων τεμαχῶν ὀψ... μέρος δέ ἐστι τοῦ θαλαττίου κυνὸς, οὕτω καλούμενον. ... τῶν μεγίστων ὄψων, καὶ μάλιστα τοῦ Θουριακοῦ καλουμένου ὠνεῖται. μέρος δέ ἐστι τοῦ θαλαττίου κυνὸς, οὕτω καλούμενον.

Ταριχεύειν Suidas interpretatur τήκειν, ξηραίνειν: id eſt, liquefacere, exiccare: & cum propriè ad ea pertineat

H. a.
Τεμάχη τῶν ἰχθύων.
Deriuata à Τάριχος.

tineat quæ ad cibum inueterantur, transfertur etiam ad hominem, qui macie conficitur & immoderata abſtinentia deſiccatur. Ταριχεύειν νεκρὸν, & factum ipſum ταρίχευσις: & qui hoc faciunt homines, ταριχευταί, apud Herodot. leguntur, vbi de Ægyptijs ſcribit, eorumq; medicandi ſeu condiendi & ſeruandi funera more: qua de re elaboratus P. Bel. liber extat. Χρῶνται δὲ Αἰγύπτιοι τῇ ἀσφάλτῳ πρὸς τὰς ταριχείας τῶν νεκρῶν, Strabo. lib. 16. Zuchis vrbs Africæ purpurificium habet, & varias piſcium condituras, πορφυροβαφεῖα καὶ ταριχεῖαι παντοδαπὰς, Strab. li. 17. Ταριχηρὸν adiectiuum eſt, vt κρέα ταριχηρὰ Arriano, Suid. Videtur autem Græca nomina adiect. in ηρὸς oxytonum terminata, deriuata à ſubſtantiuis, ſimiliter ſe habere vt Latinis deriuata in arius: cuiuſmodi ſunt, ἐλαιηρὸ, οἰνηρὸν, ὑδατηρὸς, olearius, vinarius, aquarius: vſurpariq; cum alias, tum de vaſis, vt vas olearium dicimus, & ſalſamentarium, σκεῦος ταριχηρὸν Græcè. Οἰνηρὸς θεράπων, apud Anacreontem, à poculis miniſter. Οὐδ᾽ ὀξύβαφον οἰνηρὸν ἐπικεκτήσεται, Cratin. Μήτε κρωσσοὺς μήτ᾽ οἰνηρὰ, μηδ᾽ ὑδατηρὰς λιπεῖν ἀφνεοῖσι δόμοισιν, Æſchylus, vt citat Poll. 6. 3. Ἰχθῦς ταριχευτὰς apud Symeon. Sethi pro ταριχευμένος. Apud Æl. in animaliũ hiſtor. vt in Tritone & alibi ταριχὸν oxytonum reperio adiectiuè, ſi rectè ſcribitur. ſimiliter & τῖμος ſubſtantiuum eſt. τιμὸς adiectiuum. Ἡμιτάριχος vide ſuprà in A. A ταριχεύειν fortaſſis etiam dictum eſt verbum ταρχύειν, quod eſt curare funus: & τάρχανα, ſepultura, exequiæ: itẽ τάρχεα, ταρχήματα, in Lexicis. Τέρσειν ſiccare eſt Græcis, & ſimili verbo Germanis *terren*: inde ταρσὸς, vel Atticè ταῤῥὸς, καλαθίσκος τυροκομικός: Calathus in quo caſeus ſuſpenſus ſiccatur: & fortè ab eodem verbo etiam τάριχος fit. Tarichum, id eſt, inueteratum noſtri *digen* vocant, forſan a taricho Græco per ſyncopen, quaſi *darigen*. alij quidem Germani proferunt *gedigen*, merum & purum aliquid ſignificantes, vt argentum non permixtum alijs, *gedigen silber*. ſolent autem carnes etiam puræ, & ſine oſſibus ſiccandæ ſuſpendi: quas proprie *digen* vocamus: inde nomen ad alia quoq; ſiccata transfertur. Quod Græci ταριχεύειν, Germani dicunt *beitzen*: cum quid in liquore aliquo ſalitur: vel iam ſalitum, ſaniem & muriam de ſe remittit. muriam ipſam vocant *beitze*, & Saxones *pickel*. Canes piſces cetacei ... καὶ ταριχεύοντι, Galenus lib. 3. de alim. facult.

Quod ταριχεύειν aliquãdo cum ſale, alias ſine ſale inueterare ſignificet. Ex Cornarij commentarijs in Galeni de compoſit. ſecund. loc. libri 3. cap. 1. Ad omnem auris affectionem adeps vulpinus inueteratus probe facit, ἀλώπεκος στέαρ πεταριχευμένον, authore Archigene. quanquam πεταριχευμένον (inquit Cornar.) non inueteratum tantum, ſed & ſale conditum ac aſſiccatũ ſignificet: vt diligenti animaduerſione opus ſit Græcos medicos legentibus, qua ſignificatione ſingulis locis vſurpetur: quum non leuis differentia ſit quod ad vſum medicum attinet, ſalſa aut inſulſa & ſimpliciter aſſiccata aut inueterata re aliqua vti. Hoc quidem loco videtur mihi ſanè adeps vulpinus inueteratus ſimpliciter indicari, non ſale ſeruatus & conditus: quomodo etiam Dioſcorides de anſerino & gallinaceo dixit, δίχα ἁλῶν πεταριχευμένον, quandoquidem & μεθ᾽ ἁλῶν fieri ταρίχευσις poſſit, vt ibidem Dioſcorides indicat. Et Plinius 28. 9. de adipe ſuillo: Inueteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſincerus. Verum cum ſale inueterati adipis vulpini vſum, in aurium affectionibus ineptum puto. ſicut contra, aptum ſuillum ſalſũ ad malignas duricies, & maligna vlcera. Dioſcorides capite de glandibus dixit: Δύναται δὲ ταριχηρῶν χοιρείων πρὸς κακοήθεις σκληρίας, καὶ πρὸς πονηρὰ οἰδήματα ἕλκη ἁρμόζειν. Poteſt tamen tum hic, tum ad aures, pro affectionis ratione quiſpiam aut ſalſo, aut ſimpliciter inueterato vti. Ταριχευόμενος ἐν καρδάμῳ, in naſturtio ſeruatur & ſiccatur, Dioſcorides de ſcinco. Plinius quidem ſalſos afferri dixit. & quanquam naſturtij etiam vis ſalis inſtar conſeruare poſſit, ſuſpicor tamen non ἐν καρδάμῳ, ſed ἐν καρδόπῳ legendum, idem erit in ciſta ſiue alueolo panario. Idem Dioſcorides quum de cepis inquit, δριμύτερον τὸ ὠμὸν ἢ ὀπτὸν καὶ ταριχηρὸν, ineptè quis acceperit, acriorem eſſe crudam, quam aſſatam ac ſale ſeruatam, quum cepas ſale ſimplici aſperſo condire ac aſſeruare non ſit vſitatum, quare

Ταριχηρὸν κρόμμυον. ταριχηρὸν κρόμμυον hic pro cepa aſſiccata ſimpliciter accipiendum eſt. ſic enim inueteratæ aſſeruantur abſque ſalis conditura. quanquam etiam acida muria, vel etiam ſolo aceto cepas aſſeruari Galenus 2. de alimentis tradat, more nobis hodie ignoto, loco vbi de fœniculo agit. eundem autem conituræ ceparum modum, docet etiam Columella 12. 10. vt de cepa hoc modo ſeruata Dioſcorides potius dixiſſe videatur. At verò Galenus nono methodi de diatritarijs medicis loquens, ait ipſos hominem triduo fame aſſiccatum quarto tandem die nutrire incipere: Ἐκεῖνοι (inquit) προταριχεύσαντες τὸν ἄνθρωπον, ἄρχονται τρέφειν. Rurſus apud Dioſcoridem, in ὠμοτάριχος, πάρεξ θύννου πεταριχευμένου. neceſſario ſalſam thynni carnem accipimus, quum non aliter aſſeruari ſoleat. quod ſi quis enim Sole ſiccatum inueteraſcere ſinat, quemadmodum quædam piſcium genera etiam hodie ſiccantur, inepta ſanè erit thynni caro ad hos vſus, quos hic Dioſcorides præſcribit. adde quod ταριχεύειν de Solis ſiccatura priuatim non dicitur: ſed ἐν ἡλίῳ ξηραίνειν atque σκελετεύειν hanc ſignificationem & vſum habent. Quare omnino ſalſa thynni caro, ὠμοτάριχος & πεταριχευμένου voce accipienda eſt. quod ipſum ex Galeni verbis apertè colligitur lib. 2. de alimentorum facultate de cucurbita, vbi ait: Κατὰ αὐτὸν λόγον εἰ καὶ μετά τινος ἁλυκοῦ προσενεχθείη, (καθάπερ ἐν λοπάδι μετὰ ταρίχους αὐτὴν ἔνιοι σκευάζουσιν,) χυλὸν ἐν τῷ σώματι γεννήσει χυμόν. ἥδιστον δ᾽ ἔδεσμα τὸ οὕτως σκευασθὲν, εἰ τὸ τάριχος εἴη τῶν Ποντικῶν ἐκείνων, ἃ καλοῦσι μύλλα, (lego μύλλους.) Sic etiam ἅλμη τῶν ταριχηρῶν ἰχθύων ab eodem Galeno 11. ſimplic. pharm. dicitur: hoc eſt, Muria piſcium ſale conditorum, quam certè ſimpliciter inueterati & aſſiccati piſces non habent. Porrò Plinius quum inquit. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, fel, iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata: alterum πεταριχευμένων ſignificationem palam reddidit. Seruata enim inueterata dixit, vitauitq; ſalem adijcere: quum tamen ſale condita, & non ſimpliciter aſſiccata ſeruentur, ad hunc præſertim vſum: velut ipſe lib. 9. cap. 5. dixit: Cætera parte plenis pulmentis ſale aſſeruantur. Quin & aceto condire ac aſſeruare, ταριχεύειν ſignificat. ſic infrà lib. 5. Πυρέθρον ὀξει δριμυτάτῳ ἐφ᾽ ἡμέρας μ. ταριχεύσας, τρίψον. Hæc omnia Cornarius. Caules ferulæ ταριχεύονται εἰς τὰς ἅλμας, Dioſcorides.

Salſamentarius. Salſamentarius, ad ſalſamenta pertinens, vt cadus ſalſamentarius, Plinio: vaſa olearia & ſalſamentaria, Columellæ. item qui ſalſamenta vel facit, vel vendit. Vt ſi ſalſamentarij filio dicas: Quieſce tu, cuius pater cubito ſe emungere ſolebat, Author ad Herennium lib. 4. Ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος, δεδήλωκε δὲ τὸν ταριχέμπορον, Laertius in Bione. Ὁ γὰρ εἰπὼν ταριχοπώλην, αὐτόθεν ἐλοιδόρησεν. ὁ δὲ φήσας, Μεμνήμεθά σε τῷ βραχίονι ἀπομυσσόμενον, ἔσκωψε, Plutarchus in Sympoſiacis. Ταριχοπῶλαι & ταριχοπωλεῖν apud Pollucem leguntur. Tarichopolas Latinè ſalarios dixit Martialis, hoc eſt qui ſalſamenta

ſamenta vendunt, Cælius. Eundem nimirum temachopolam dixit Antiphanes, hoc verſu: Ἐλθὼν πρὸς τὸν τεμαχοπώλην περιμένε: Alexis ταριχηγόν. Φιλοτάριχος eſt qui ſalſamentis in cibo oblectatur apud Athenæum. Talis Martiali Beticus eſt 3. 35. Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petaſone voras, Teque iuuant gerres, & pelle melandria cana, Reſinata bibis vina, Falerna fugis. Neſcio quod ſtomachi vitium ſecretius eſſe Suſpicor: vt quid enim Betice σαπροφαγεῖς; Alexis etiam zomotarichum quendam nominauit hoc verſu: ---- ὁ δὲ Κίλιξ Ὁ δ' Ἱπποκλῆς ὁ ζωμοτάριχος ὑποκριτής. Τάριχον herba à Symeone Sethi memoratur: ea pyretro cognata exiſtimatur, dicta fortaſſis ἀπὸ τοῦ ταριχεύεσθαι, quod vel ipſa inueterari ſale, acetoue ſoleat, vel alijs inueterandis, ſicut origanum addi. Draconem hortenſem aliqui vocant.

Tarichiæ inſulæ memorantur Straboni libro vltimo, Ταριχεῖαι, paruæ multę & crebrę, &c. Tarichea vel Taricheæ, in vtroque numero, vrbs Iudeç, teſte Ioſepho. gentile Taricheates. Sunt & aliæ Taricheæ in Ægypto, quarum ciues Taricheutæ, &c. Vide in Onomaſtico noſtro. Apud Iudæos iuxta eas quæ Tarichiæ appellantur, (ciuitatem nimirum) eſt lacus, qui optimas piſcium conditurας præbet, Strabo lib. 16. ἡ λίμνη ταριχείας ἰχθύων ἀστείας παρέχει. Tarichæi, Ταριχαῖοι, populus quidam, Suidas. *Propria.*

Ἐκ δ' Ἑλλησπόντου σκόμβρους, καὶ πάντα ταρίχη, Hermippus.

Euthydemus ſcriptor περὶ ταρίχων, citatur ab Athenæo. Οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντο, καὶ ἤσπαιρον, Herodotus lib. 9. Cur Phaſelitę Cylabræ heroi quotannis ταρίχους ſacrificare ſoliti ſint, legitur apud Athenęum in ſeptimo vbi de Anguillis ſcribit. *b. h.*

Putre ſalſamentum amat origanum: Clearchus apud Athenæum libro tertio, (ſenario prouerbiali:) Σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ. Origanum autem herba eſt acri ſucco. qualis & thymbra. Quin & hodie frugi patres familiâs carnibus iam obolentibus addunt acetum origani loco, ne ſentiatur putris odor. Aptè dicetur de re per ſe parum honeſta aut iucunda, atque ob id exoticis condimentis & honeſtamentis egente. Veritas per ſe placet, honeſta per ſe decent: falſa fucis, turpia phaleris indigent, hoc eſt putre ſalſamentum origano Eraſmus Rot. Encraſicholos Romæ nunquam ſalſamentarij ſine origano vendunt, Rondeletius. Salſamentum aſſum, (*vel Tarichus aſſus, propter carmen. eſt enim iambicum*) mox vt ignem viderit: Τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ. Athen. lib. 3. prouerbij loco citat. Opinor idem eſſe cum illo Ἀφύα εἰς τὸ πῦρ, Aphya in ignem: quod iam ante expoſuimus. Eodem in loco refert & hunc verſum ceu prouerbialem: Οὐκ ἂν πάθοι τάριχος ὧν περ ἄξιος: Tarichus haud laturus eſt queis dignus eſt: vel Tarichus non feret ſe digna, Eraſmus Rot. Videtur autem poſterioris huius ſenarij vſus eſſe, quem Eraſmus non explicat, cum hominem iam diu improbum, quomodocunque tractetur, nihil referre, aut non tamen ſatis pro merito pœnas luere dicimus. tarichus enim cum inueteratum & putidum eſt, negligitur, vt plerunque prorſus pereat, recentius vel tempeſtiuum, laudatur tanquam χρηστὸν καὶ ὡραῖον: vetuſtius, σαπρὸν eſt. Ἂν μὴ παρῇ κρέα στερκτέον τῷ ταρίχῳ: Si non adſunt carnes, taricho contentos eſſe oportet. Sunt qui dicant tarichon accipi pro piſce, ſed vili putrique, qui idem ſit aphya. fortaſſis hîc pro iure accipiendum tarichus. nam quibus deeſt obſonium, ſolent pane in ius immerſo veſci. In aphyas & tarichos creber iocus eſt in comœdijs. Senſus hic eſt, vbi non eſt copia meliorum, boni conſulere oportet quæcunque contingunt. Refertur à Diogeniano, Eraſm. Rot. Apud Suidam idem ſenarius aliter legitur: Ἂν μὴ παρῇ κρέα, ταρίχη στερκτέον: quanquam & ταρίχει in datiuo legi poteſt. Quòd autem tarichon pro iure accipiendum ſuſpicatur Eraſmus, neutiquam probo. Simile eſt prouerbium, Bona etiam maza poſt panem, ἀγαθὴ καὶ μᾶζα μετ' ἄρτον. Prouerbium Silurus putris in quadra argentea, in Siluro referetur. Videtur & hoc prouerbiale eſſe quod Ariſtophanes Δαιταλεῦσι dixit: Οὐκ αἰσχυνοῦμαι τὸν τάριχον τουτονὶ Πλύνων ἅπασιν, ὅσα σύνοιδ' αὐτῷ κακά: in hominem nimirum improbum, ac multa caſtigatione, vt reprehenſione verborum, vt veluti abluatur & abſtergatur, indigentem. Solent enim ſalſamenta præmacerari aqua, & ablui ſedulò, vt in F. prædiximus. Et alibi Ariſtophanes, Τὸν σαπέρδην ἀποπλύναι χρή, καὶ καταπλυνῶ σε, καὶ κατεκπλυνῶ, καὶ διαπλυνῶ. quæ verba ſimiliter prouerbij inſtar, eodemque ſenſu prolata arbitror. ſaperdam enim pro piſce ſalſo dicit. Τάριχον pro homine improbo & veteratore interpretati ſumus etiam paulò antè in prouerbio, Οὐκ ἂν πάθοι τάριχος. Noſtri quoque vulgari diuerbio pellem alicui eluere dicunt, *den Beltz er vvaeſchen*, pro eo quod eſt verbis caſtigare, & acrius in aliquem inuehi. Pollux lib. 7. docet πλύνειν interdum vſurpari pro conuiciari, λοιδορεῖν. ἢ πλυνόν με ποιεῖ ἡ κωμῳδία φησίν, ἤγουν ἐξονειδίζεις, ἢ αἰσχύνεις. καὶ τὸ οὐδενὸς ἄξιον τ. ἀποπεφάνθαι, καταπεπλύνθαι ὁ ῥήτωρ ἔφη Αἰσχίνης. Sunt autem in Pluto Ariſtophanis verba anus cuiuſdam conquerentis de iuuene ei illudente, Πλυνόν με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν. vbi Scholiaſtes πλυνὸν interpretatur ἐφυβρισμόν· πλῦμα. πλυνὸς δὲ ὀξυτόνως τὸ ἀγγεῖον αὐτό. παροξυτόνως δέ, τὸ πλυνόμενον. Τοὺς κρείττονας αὐτοῦ καὶ πατεῖ καὶ πλύνει, Dion. Καί ποτε μὲν λοιδορουμένους, καὶ πλύνοντας αὐτὸν τ ἀποδόντα, Demoſthenes. Artemidorus etiam Onirocriticorum 2. 8. πλύνειν, ἐλέγχειν ſignificare ex his Menandri verſibus probare nititur: Ἢν γὰρ κακῶς μ' ἀκούω γυναῖχ' οὕτω λέγῃς, Τὸν πατέρα, καὶ σέ, τούς τε σοὺς ἐγὼ πλυνῶ: ἀντὶ τοῦ (inquit) ἐλέγξω, ἢ κακῶς λέξω. Poſteriora hæc ex authoribus loca Brodæus in Miſcellaneis annotauit.

Νεκρὸς τάριχος εἰσορᾶν Αἰγύπτιος, Hermippus apud Athenæum. fortè, εἰσορῶν Αἰγυπτίοις. videtur autem conuenire in hominem cadauerosum, id eſt macie & pallore deformem nec abſimilem mortuo, qualem noſtri etiam ludentes, ſancti Fridolini teſtem nominant. Erat autem mos apud Ægyptios in conuiuijs vt aliquis hominis mortui ſimulacrum in arcula circumferens conuiuas in id aſpicere, ac edere bibereque iuberet, tanquam & ipſos paulò poſt tales futuros, quod in Plutarchi lib. de Iſide & Oſiride legitur, & apud Herodotum lib. 2. Sed cadaueri eiuſue idolo, alios inſpicere non conuenit: & idolum illud ex alia materia erat, non ipſum cadauer inueteratum. proinde ſic potius interpretemur, vt nihil mutemus: Videri poteſt aſpectu cadauer Ægyptium inueteratum. ſolebant enim Ægyptij, vt dictum eſt, cadauera ſuorum ταριχεύειν.

Barbara quædam & Arabica vocabula. Arfet, id eſt, piſcis magnus ſalitus, Syluaticus. Salhana vel Sahane, eſt genus ſalſamenti è piſcibus paruis ſalitis, vſitatum noſtro tempore in Oriente verſus Bagaded, Andreas Bellunenſis. Anaſceni, id eſt piſcis ſalitus, vetus gloſſographus Auicennæ. Scenem, ſalſa facta ex piſcibus, Idem. Seten, id eſt, ſalſæ de piſcibus quæ fiunt in Ægypto, Syluaticus. Seene,

ſal de piſcibus, Idem. Taracha & Tarachiſa apud eoſdem, pro ſalſis vel piſcibus vel eorum ouis, corrupta ſunt è Græco taricha. In Italia alicubi (vt audio) piſces condiuntur cum ſale, origano, aceto, & ita conditi appellantur incamerati.

SAPERDA. Vide in Corollario de Coracino, & in Myllo. Κολίαι, σαπέρδαι, λέσβιαι, ἄμυλλοι, (lego λεσβίαι, μύλλοι,) Pollux de ſalſamentis agens.

SARACHVS Græcè vulgò, aliquibus Stauris, idem qui Agonus Inſubribus.

DE SARDA VETERVM.

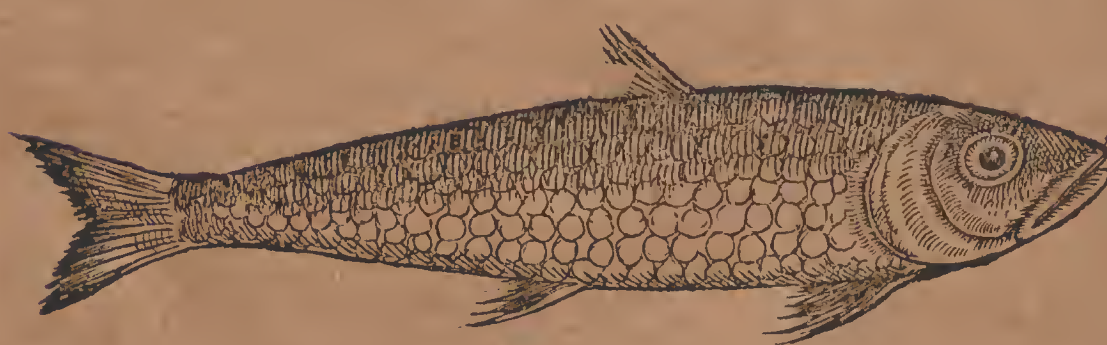
A SARDA veterum, & Sarda Sardinaque recentiorum, longè differunt, vt mox Rondeletij verbis in capite de Sardinis, pluribus explicabitur. Sarda coliam magnitudine refert: Ἡ σάρδα προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, Diphilus de ſalſamentis agens. Sarda vocatur pelamys longa ex Oceano veniens, Plinius lib. 32. Piſces tum molliores, tum ſicciores inſto, ad ſaliendum idonei non ſunt. coracini verò, & pelamydes, & mylli, ſardæ & ſardenæ, (σάρδαι καὶ σαρδῆναι,) &c. ad ſalſuram ſunt appoſiti, Galenus de aliment. facultat. libro tertio cap. penultimo. Et mox: Præſtantiſſima autem omnium, quæ mihi experientia cognoſcere licuit, ſalſamentorum ſunt, quæ à veteribus medicis Sardica ſalſamenta (Σαρδικὰ) nuncupantur, hodie ſardas vocant, & mylli ex Ponto. Conijcio autem cum ſardas veterum, tum hodie ita dictas & ſardinas, à Sardinia ſic nominatas eſſe: vnde nimirum mittebantur. Vide infrà in Pelamyde A.

F De apparatu & condimentis ſardæ Apicius 9. 10. ſic ſcribit. In Sardis: Sardam farſilem ſic facere oportet. Sarda exoſſatur: & teritur pulegium, cuminum, piperis grana, mentha, nuces, mel. impletur & conſuitur, inuoluitur in charta, & ſic ſupra vaporem ignis in operculo componitur. conditur ex oleo, carœno, alece. Et rurſus: Sarda ita fit. Coquitur ſarda & exoſſatur, teritur piper cum liguſtico, thymo, origano, ruta, caryota, melle: & in vaſculo ouis inciſis ornatur, &c. apparet autem eum de ſarda piſce ſatis magno, non de ſardinis vulgo dictis ſentire.

G Salſamentorum cibus prodeſt à ſerpente percuſſis: priuatim autem contra preſteris morſum ſarda prodeſt, Plinius. Marcellus Empiricus ad ſtrumam, & ea quæ intra os dolent, puluerem conficit, Capite xv. & inter alia ſalſarum ſardarum capita trita adijcit. Et alibi: Sardas vel ſalſamentum ſine oſſe exuſtum, & confrictum, appone naribus, ſtatim prodeſt. Idem Capite xi. medicamento cuidam ad gingiuarum nimium tumorem & fœtorem & carcinomata, caput ſardæ combuſtum admiſcet.

DE SARDINIS, RONDELETIVS.

Sardinæ icon à Rondeletio poſita, tam ſimilis eſt Agono, cuius imaginem habes ſuprà ex Rondeletio, pag. 15. vt diſcerni vix poſſit. Noſtra verò hæc Sardina Venetijs depicta, lineam aſperam in ventre non oſtendit: & ſquamas non bene, vt puto, diſpoſitas habet.

RERVM cognitione, quas in vniuerſo orbe Deus optimus maximus ad vitæ noſtræ vel neceſſitatem, vel commoditatem condidit, vt nihil præſtantius, ita nihil difficilius eſt. Difficultatem verò parit maximè ipſarum abſtruſa & penitus abdita natura, nonnunquam etiam ipſarum ſimilitudo, vel homonymia, vel vocis affinitas, vt aconiti ſpeciem pro veratro nigro vſurpant multi, marum pro origano, chamædrym vel allium ſylueſtre pro ſcordio: &, ne longius abeamus, chelonem pro cephalo, ſparum pro aurata, ſargum pro melanuro: τρόχον alij mænam marem, alij piſciculum alium exocœto ſimilem vocant. Alij banchum cum baccho, ſarginum cum ſargo, glaucum cum glauciſco, lamiam cum amia, alioſque quamplurimos confundunt.

Neminũ aut rerum ſimilitudo ſæpe confuſionẽ parit.

A Idem nobis in trichide, trichia, thriſſa euenit: quorum non nominis ſolum, ſed etiam rationis nominis & rei affinitas effecit, vt alij pro eodem piſce hæc vſurparint, atque modò hoc, modo illo nomine in eodem piſce deſignando vſi fuerint: cum alij ex trichide trichiam naſci dicant, vt Ariſtotel. lib. 6. de hiſt. anim. cap. 15. aliam verò ab his eſſe thriſſam, quanquam ſit aliquid his omnib. cõmune. Rei obſcuritatẽ auget Gaza, qui trichidas, ſardinas: trichias, ſardas conuertit: cum ſarda apud veteres longè alius piſcis eſſe videatur. Ac primum quantum ad Ariſtot. attinet, non poſſum non ſummopere mirari, quod ſcribat ex phalerica aphya membradas, ex membradib. trichidas, ex his trichias gigni: Cum ipſe annotauerit piſces ex diuerſæ ſpeciei piſcib. non naſci, dempto rhinobato, qui ex ſquatina & raia gignitur, vt dictum eſt alibi in Capite de Aphyis generatim. Deinde verò Gazam, qui trichias ſardas conuerterit, cum ſarda ſit ex lacertorum marinorũ genere, eiuſdẽ magnitudinis cum colia, qui ſcombro maior

Contra Ariſtotelem. Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 11.
Contra Gazã
Sarda quid.

bro maior eſt, teſte Athenæo lib. 3. vel, vt Plinius ſcribit lib. 32. ca. 11. pelamys longa. De his igitur quid ſentiam breuiter & perſpicuè exponam. τριχίδας, τριχίας, τρίσσας ſiue θρίσσας (*prima per θ. tantum reperitur ſcribitur, non etiam per τ.*) ἀπὸ τῶν τριχῶν dictas opinor, ob ſpinarum copiam & paruitatem: nam capillorum tenuitatem referunt, qua de cauſa ſine pernicie eduntur: & trichida ac trichiam eundem planè eſſe piſcem, thriſſam verò ab eo differre, de qua ſeorſim egimus. Aut ſi qua ſit inter trichida & trichiã differentia, eam ſolum ætatis & magnitudinis eſſe, vt trichis minor ſit, trichia maior: id quod multis piſcibus vſuuenire conſtat, quibus pro ætate & magnitudine varia poſita ſunt nomina; non ſolum ab antiquis, ſed etiam à piſcatoribus noſtris, vt in aurata & coracino prius annotauimus. Idem in Gallia noſtra Narbonenſi, Prouincia, Italia à vulgo obſeruari videmus, in eodem piſciculo quem ſardine & ſarde appellant eo tantum diſcrimine, vt hic maior ſit, ille minor. Hanc vulgi appellationem puto ſecutum fuiſſe Gazam, vt cum videret ab Ariſtotele trichiam à trichide diſtingui, illam ſardam, hanc ſardinam vulgi more appellauerit. Dicet aliquis vtrumque vocabulum antiquum eſſe, & à Latinis vſurpatum, id quod equidem fateor: nam Columella ſardinam dixit, quanquam eo loco non ſardina ſed ſardinia legatur: & ſarda apud Athenæum & Plinium reperitur. At intelligi volo, videri Gazam trichida & trichiam duobus nominib. Latinis expreſſiſſe, quæ vt vocum ſimilitudine, ita ſignificatione eadem eſſe putabat cum vulgaribus. cum res aliter habeat. Nam alterum ſcilicet ſarde non idē ſignificat q̃ ſarda, quæ pro piſce longè diuerſo à veterib. vſurpatur, vt paulo antè dictum eſt; & ſuo loco fuſius oſtendetur. Ego verò trichida & trichiam pro eodem piſce accipio, qui ſardine vulgò dicitur, niſi ætate & magnitudine differant, quæ differentia duplex nobis nomen peperit, vt Sarde dicatur, quæ maior ſit: Sardine, quæ minor. Dorionem, cuius librum de piſcib. ſæpiſſimè citat Athenæus, autorem habeo, qui trichida etiã trichiã appellat. Atq; adeò Athenæũ ipſum, qui trichiarum exempla ex veteribus præferens ipſas apertè cum trichidibus confundit. Sed hactenus de nomine, nunc de re dicamus.

Lib. 8. cap. 17.

Cõcludit trichida & trichiam, vnum eſſe piſcẽ: apud latinos ſardinã: à quo multum differat veterũ ſarda: etſi Gallis Sarde & Sardine hodie vulgò magnitudine tantum diſtinguuntur.

B Sardina piſciculus eſt marinus, aphyæ phalericæ omnino ſimilis, niſi paulò maior & ſpiſſior eſſet: à parua aloſa, ore, branchijs, oculis, pinnarum numero, ſitu, ſquamis, caudâ minimè diſcrepans, ſed in hoc tantũ quod aloſa ſit latior. Sardina igitur ſquamas magnas tenues habet, colore eſt vario, nimirũ capite aureo, ventre albo, dorſo cum viridi cæruleo, vtroque ſplendido rutilanteque, dum viua è mari extrahitur. vnà enim cum vita viridis euaneſcit, cæruleo manente, eoque hebeſcente & ſplendorem ſuum amittente. Inteſtina habet parua & recta, aloſarum inteſtinis ſimilia.

F Felle caret: quamobrem non exenterata in craticula vel ſartagine coquitur, vel in ollâ cum oleo elixatur. Vêre pingueſcit Linguam mordet, maxime ſi paulo diutius aſſeruetur. Sale conditæ ſardinæ in annos duos ſeruantur, fitque ex his garum, ſed minus laudandum ob ſquamarum copiam & ſpinarum, à quibus caro difficile ſeparari, vixque in muria diſſolui poteſt.

Si ſardina noſtra ea ſit, quam Ariſtotel. trichida vel trichiam vocat, vt reuera eſſe exiſtimamus, ſcrupulum non tenuem nobis inijciet locus Ariſt. lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13. hæc ſcribentis: Οἱ δὲ τριχίαι μόνοι τῶν ἰχθύων εἰσπλέοντες μὲν ἁλίσκονται, ἐκπλέοντες δὲ οὐχ ὁρῶνται. ἀλλ᾽ ὅταν καὶ ληφθῇ τις περὶ Βυζάντιον, οἱ ἁλιεῖς τὰ δίκτυα περικαθαίρουσι, διὰ τὸ μὴ εἰωθέναι ἐκπλεῖν. αἴτιον δὲ, ὅτι οὗτοι μόνοι ἀναπλέουσιν εἰς τὸν Ἴστρον, εἶτα ᾗ σχίζεται καταπλέουσιν εἰς τὸν Ἀδρίαν. σημεῖον δὲ, καὶ γὰρ συμβαίνει τοὐναντίον: ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δὲ ἁλίσκονται. Quæ ſic conuertit Plin. lib. 9. ca. 15. Intrantium Pontum ſoli non remeant trichiæ. ſed hi ſoli Iſtrum amnem ſubeunt, ex eo ſubterraneis eius venis, in Adriaticum mare defluunt, itaq; & illinc deſcendentes nec vnquam ſubeuntes è mari viſuntur. Nullus veterum ſcripſit, nullus etiam recentiorum aut piſcatorum aut ſcriptorum memoriæ prodidit, viditue aut ab alijs audiuit ſardinas noſtras amnes ſubire. Quocirca locus Ariſtot. mihi ſuſpectus eſt: Item Plinij, vt fortaſſe pro τριχαῖοι vel θριχίαι legendum ſit θρίσσαι, quas vere ad flumina properare magna frequentia illicque pingueſcere conſtat. Eiuſdem loci pars poſtrema deprauata etiam eſt: nam pro ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δὲ ἁλίσκονται, reponendum, ἐκπλέοντες μὲν γὰρ ἁλίσκονται, εἰσπλέοντες δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν ἁλίσκονται. Id oſtendit Plinij conuerſio. Idem rectè animaduertit Gaza, qui iſta ſic expreſſit: Exeuntes enim ſemper capiuntur, ſubeuntes nunquam. Denique res ipſa neceſſario ſic legendum eſſe docet. Ait enim Ariſtoteles hîc contra fieri quam in Ponto, quem ſubeuntes capiuntur, exeuntes autem non videntur. Ex Adria verò exeuntes videntur & capiuntur, ſubeuntes minimè: quia ex Iſtro per ſubterraneos meatus Adriaticum mare ſubeunt.

Animaduerſio apud Ariſt. tẽlẽ loci, primus quod ſardinæ non ſubeant amnes: quare pro trichiai ſuſpicatur legendum thriſſa: Secundus, &c.

Locus alter.

COROLLARIVM.

A Sardinæ (Trichides) ex membradibus gignuntur, ipſæ ſardas (trichias) procreant, Ariſtoteles interprete Gaza. Quod ſi trichides ac trichiæ magnitudine tantum & ætate differunt, vt Rondeletio videtur, ita vt hi maiores: illi minores ſint: abſurdum fortè fuerit, ex minoribus maiores naſci putare. In Corollario de Alauſa elemento A. de trichide & trichia multa ſcripſi, pag. 20. piſcem cum thriſſa, id eſt alauſa, eundem eſſe ſuſpicatus, ſicut & grammatici quidam Græci, Scholiaſtes Ariſtophanis & Etymologus, & recentiores aliqui non indocti. Nunc animus magis inclinat ad Gillij & Rondeletij ſententiam, trichides eſſe ſardinas: quanuis id Galenus etiam ignoraſſe videatur, qui σαρδίνας nominabantur. trichidum autem vetus Atticum nomen, iam illo ſeculo plerifque incognitum fuiſſe arbitror. Quod ſi trichis non eſt ſardina, quo alio apud Ariſtotelem nomine ſardina reperietur? neque verò tam frequentem vbique (puto) in mediterraneo piſciculum, & alendę plebi tantopere vſitatum, ignotum fuiſſe, veriſimile eſt. quanquam Athenæus ex Epæneti de piſcibus libro, chalcides ab aliquibus ſardinos vocari ſcribit: Χαλκίδας, τὰς καλοῦσι καὶ σαρδίνους: quæ eius verba etiam Euſtathius repetit. Ariſtoteles (inquit Athenæus) quinto hiſtoriæ ſardinos ipſas (*chalcides nimirum, de his enim agit*) vocat. ego ſardinorum nomen nuſquam apud Ariſtotelem legi. Wottonus ex eodem Athenæi loco, quem integrum recitaui in Eritimo, (Elemento E.) non intellecto, Eritimos ab Ariſtotele ſardinos vocari ſcribit. Hermolao etiam eritimos ſarda eſt, (*ſardinam dicere voluit*;) vel ſardæ ſimilis. ſed eandem eſſe ſardinam eriti-

mo, veteres non tradunt. Diphilus thriſſam & cognatos piſces, chalcidem & eritimum, facilè digeri author eſt. Τριχίδες, αἱ χαλκίδες: Ἡρακλέων μεμβράδες, Heſychius & Varinus, hoc eſt, Trichthades ſunt chalcides: vel, vt Heracleon voluit, membrades. Sed pro τριχίδες, legerim τριχιάδες, à recto triſſyllabo oxytono τριχιάς, vt Παλλάς. quanquam magis probo vt τριχίας ſcribatur, ſicut ἀθίας. Δωρίων καὶ τῆς πετραίας μέμνηται θρίσσης, (lego θρίσσης,) καὶ τὴν τριχίδα, τριχίαν ὀνομάζει. Et Ariſtoteles 6. 15. Ἐκ δὲ τῆς φαληρικῆς (ἀφύης) γίγνονται μὲν ἀθερίναι, (Gaza membradeſ:) ἐκ δὲ τούτων τριχίδες. ἐκ δὲ τῶν τριχίδων, τριχίαι. Ab eodem, octauo hiſtoriæ cap. 13. αἱ τριχίαι nominantur, Plinius trichiæ legit, vt & Euſtathius in commentarijs ſuis in Dionyſium de Iſtro ſcribens: & Gaza: ſimiliter enim hic Sardas vertit, vt alibi pro τριχίαι. Libro etiam 5. cap. 9. hiſtoriæ, trichias, τριχίας, legitur. Trichias bis anno parit, Plinius. Rondeletius quidem illic thriſſæ legit, quod trichides (quas ſardinas interpretatur) non immigrent in fluuios. Cæterum ut ſarda pelamydum vel thynnorum generis eſt, ſardina verò piſciculus plebeius: ſic apud Græcos non modò τριχίδες & τριχίαι viles piſciculi memorantur: ſed è thynnorum etiam genere τριχίας oxytonum, ſemel apud Athenæum lib. 7. in Chalcidum mentione, quem locum etſi deprauatum, huc adſcribam: Τριχιάδες δὲ καὶ τὰς πηλαμύδας, τὰς θυννίδας ἔλεγον. * τὰ εἴτων Εὐφρωτης ἀλιευόμενος ποτ' αὐτὸν εἶδον Ἀνδράχμη μετ' πηλαμύδων, ... Verùm piſces minores ariſtoſi, id eſt ſpinis exiguis pilorum inſtar referti, vt trichides, trichiæ thriſſæ, non temerè ἀπὸ τῶν τριχῶν denominantur. Maioribus verò, vt thynnides & premades ſunt, quid cum pilis & ariſtis commune? Thriſſis ſane, id eſt alauſis, & trichidibus, multa ſunt communia: nominis ratio, vt dictum eſt: quod piſces ſunt parui, ariſtoſi, viles: quod gregatim capiuntur, & quidem vtrique cantu ſaltationeque: nam & de thriſſa id ſcribitur, & de trichide, niſi veteres etiam trichidis nomen aliquando cum thriſſa confuderint. Linea illa ſpinoſa in ventre, in alauſis & ſardinis conſpicitur: item in celerino Gallis ad Oceanum dicto, Rondeletius apuam membradem facit. Eidem apud Phalerica piſcis eſt ſardinæ ſimilis, minor, tenuior: cuius ventrem ſquamæ firmant & exaſperant, vt in aloſis & ſardinis videre licet. Bellonius tum celerinum Oceani, tum ſardinam mediterranei maris, chalcidem interpretatur, magnitudine tantum diſtinguens. Celerinus (inquit idem) aſperiorem ſub ventre ex ariſtis lineam habet, quam harengus. Ab eodem liparis nominatur piſciculus lacuſtris in Macedonia: qui ſardinam toto habitu refert, ſed ventre eſt latiore: & lineam ſub ventre aſperam habet. Non alius, aut certè ſimillimus videtur, qui agonus in Verbano lacu dicitur, alibi in Italia Sardanella, à maxima cum ſardinis ſimilitudine, vt Rondeletius ſcribit: qui in ea quam exhibuit agoni (chalcidem ipſe nominat) pictura, ſpinoſam illam ventris lineam oſtendit.

Qui piſces aſperam in ventre lineā habeant

Sardinæ, quas trichidas arbitror à Græcis nuncupatas, à minutis oſſiculis (*ſpinis potius*) pili ſubtilitatem æquantibus, antiquum nomen retinent in prouincia Narbonenſi, Gillius. Sardæ (*vulgò dictæ*) & quæ vocantur vulgò aleces, aliquantò ſardis minores, in magno vſu alendis familijs exiſtunt. Sunt ij digitales piſciculi, qui longè optimi in Liguria ſaliuntur. eas aliqui apuas eſſe voluerunt, Iouius. Sardinæ, Romæ vulgò Sardoni dicuntur: quos Bellonius eoſdem harengis eſſe putauit, vt in Chalcide reperies, pag. 216. Rondeletius harengum probè diuerſum piſcem facit, eumque clupeæ potius, quàm chalcidis generi, attribuit. Ligures teſtantur piſciculos perparuulos, quos Ianquetos nominant, effici Sardinas, Gillius. alij ſunt quos Sancletos Maſſiliæ vocant, atherinę Gillio & Bellonio. Ancludę vel Ancludes medicis quibuſdam recentioribus Italis dicti piſciculi, (Gallis vulgò Anchoies, apuæ encraſicholi Rondeletio,) ſardinis ſardellisue ſimiles ſunt, ita vt hæ pro illis aliquando doloſè vendantur. Ancludes enim maioris precij ſunt. eduntur ſalſæ ex oleo, aceto & pipere, ad incitandum appetitum. Ligulæ, quæ & ſardellæ & anchioę dicuntur, Braſauolus. Agonos Comi nomen mutare audio, poſtquam ſalſi ſunt, & vocari ſardeas. Fracaſtorius diſtinguit, ---Sardellarumque catenæ, His eſt maior Aquo. Benedictus Iouius in Larij deſcriptione Aquonis tantum meminit. nam quæ Salena ab eo nominatur, (hoc verſu, Scardua, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena,) alia quàm Sardena videtur. Sardellæ ex Benaco admodum laudantur, Platina: qui hos piſciculos ab agonis diuerſos, aſſimiles tamen facit. Quærendum an Sardellæ & Aquones (ſeu Agoni) ætate tantum differant. hos enim maiores eſſe, Fracaſtorius canit. Sardinæ nomen Oceanus Gallicus non agnoſcit, vt ſcribit Bellonius: qui tamen celerinum à Gallis Oceani accolis dictum, piſcem eundem putat: Rondeletius diſtinguit. quamobrem an ſardinæ in Oceano capiantur, adhuc incertus ſum. Germanicè tamen ſardinam interpretari libet, *ein kleine Hering art im Meer: ein Meeragune.* quæ interpretatio etiam atherinę & membradi Rondeletij conueniet. Chalcides verò & ſimiles in lacubus dulcibus, *Seeagunen, Hering arten im ſueſſen Waſſer.* Vel ſardinam faciemus alauſæ ſpeciem, *ein art der Zegen oder Goldfiſchen im Meer.* Bellonius trichidem nominat alauſam ætate minorem, quę Gallis Pucelle dicitur. eandem (vt audio) Angli vocant *a Pylcher*, vel *Pylcharde.* Chalcidibus aut ſardinis apuarumue generi cognatus videtur piſcis, quem Germani accolæ Oceani *Stinckeling Stinckfiſch*, vel *Spirinck* appellant, Angli *Sperling*: de quo plura dicemus in fine operis. Semaris, id eſt ſardellę, Vetus gloſſographus Auicennæ. ſed Semaris corruptum apparet pro Smaris.

C Leonides ſcribit trichides betarum folijs delectari, Gillius. Sarda (Trichias) bis anno parit, Ariſt. hiſt. 5. 9. Idem lib. 8. cap. 13. eiuſdem operis, trichias (*Sic enim legendum, potius quàm trichæos in Ariſtotele*) ait Iſtrum è Ponto ingreſſos, εἶθ' ἡ σχίζεται (ὁ ποταμὸς) καταπλεῖν εἰς τὸν Ἀδρίαν. Gaza vertit Solę enim ſubeunt Iſtrum amnem, vnde fiſſo flumine per abditum terræ meatū defluunt in Adriam: ex Plinio videlicet, qui ſubterraneis venis eos ex Iſtro in Adriaticum mare defluere dixit, cum Ariſtot. ſimpliciter ex Iſtro in Adriam deſcendere ſcribat. In eodem loco pro Gręcis his verbis: Ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται, εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δ' ἁλίσκονται. repono, Εἰσπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, ἐκπλέοντες δ' ἁλίσκονται. id eſt, In Adriatico enim mari contrà quàm in Ponto: ſubeuntes non capiuntur, ſed in exitu tantum. Sic pauciora & commodius mutâris & eundem quem Rondeletius ſenſum reddideris. Porrò de Iſtri gemina diuiſione, ita vt altera pars eius in Adriam, altera in Pontū delabatur, plura leges apud Strab. & in Euſtathij cōmentarijs in Dionyſ. Argonautas etiā è Ponto per Iſtrū nauigando in Adriaticū mare

mare peruenisse aliqui putant. Aliqui de eo sic breuissimè: Ἴστρος ὁ ἀπὸ τῶν Παίονας παραμείβων, ἐκ τῶν Ἐρκυνίων ὀρῶν, ναυσίπορος ἐκ πηγῆς αἱρεται: καὶ σχιζόμενος τῇ μὲν εἰς τὸν Πόντον ῥέει, τῇ δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν. Hyrcanum mare occultis ſub terra alueis in Euxinum exire putant: vt ſcribit Cæſar Scaliger libri de Subtilitate cap. 51. Intrantium Pontum ſoli non remeant trichiæ, Plinius.

Leonides dicit rei marinæ peritos, trichides facile capere betarum folijs. huiuſmodi enim olere & E mirifice delectantur, & facile comprehenduntur, Gillius. Eſca iacentium mollior eſſe debet quam ſaxatilium (in piſcinis.) itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq; ſardinam, Columella 8.17.

Noſtra hæc Sargi icon eſt: Rondeletij accuratior. nam & lineas à ſummo dorſo deſcendentes octonas repræſentat (quæ tamen in mortuis ferè euaneſcunt:) & dentes humanis non diſſimiles: & nigram, iuxta caudam, maculam.

Piſces tum molliores tum ſicciores iuſto, ad ſaliendum idonei non ſunt. F coracini verò & pelamydes & mylli, ſardæ & ſardenæ, &c ad ſalſuram ſunt appoſiti, Galen. Sardellę ex Benaco admodum laudantur. frictę, ex agreſta aut malarancio ſuffundūtur, Platina. Τριχίδια inter cibos viliores Alexis nominat.

Ligulæ, quæ & Sardellæ & Anchiotæ dicuntur, (*nos ſuprà Anchoas ſiue Anchudes à Sardellis diſtinximus,*) G ac cæteri ſalſi piſces in prima menſa inſumpti, aluum ſubducunt. Ego nonnunquam vſus ſum ligulæ capite, id eſt ſardellæ ſalſæ, balani loco in puero, cum deficerēt alia, & egregie excreuit, Braſauolus.

Sarda genus gemmæ eſt Plinio, primum Sardibus reperta. H. a.

DE SARGO, RONDELETIVS.

ΣΑΡΓΟ'Σ Græcis, vel fortaſſe σαρκὸς, vt quodam loco apud Athenæum lib. 7. legitur, à carne multa: A eſt enim pro corporis magnitudine ſpiſſus, plusque carnis habet, quàm ſparus, vel cantharus. Latinis ſargus, noſtris & Italis ſargo. Græci quoque hodie (*inquit Gillius*) appellationem eandem retinuerunt.

B Sargus piſcis eſt marinus, litoralis, prædictis (*canthаro, ſparo, auratæ,*) & melanuro ſimilis, ſed corpore rotundiore, compreſſo, ſpiſſiore, ſquamis paruis: colore argenteo, niſi quòd à dorſo ad ventrem lineas nigras protenſas habet, ita diſpoſitas vt prima latiſſima ſit & maxima, ſecunda minor minuſq; conſpicua, tertia primæ ſimilis, quarta ſecundę. & ſic deinceps ad caudam vſq; vt in mormyro videre eſt. Ad caudam macula eſt nigra, vt in ſparſo & melanuro. Ob has notas μελανόγραμμος, & πολύγραμμος, & ὀρροπυγόστικτος, dictus eſt (*ab Ariſtot. vt citat Athen.*) quemadmodum & melanurus: cui ſimilis eſt, vt ait apud Athenæum Hiceſius. *Lib. 7.* Oculis eſt valde rotundis, dentibus latiuſculis. Pinnæ, quæ ad branchias ſunt, rubeſcunt, & caudę extrema: quæ in ventre, nigreſcunt. Pinna dorſi tenui membrana connexa, quæ eſt à podice ad caudam, maior eſt in hoc quam in aurata. Cauda in pinnas duas valde à ſe diſtantes deſinit. Branchias quatuor habet, cor angulatum, hepar & inteſtina prædictis piſcibus ſimilia.

Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν ſcribit ſaxatilem eſſe: Ἄλλαι δ᾽ αὖ ποίησιν ἐπίχλοοι ὑγρὰ μέτωπα Σέτραι σαργὸν ἔφυσαν ἐφέσιοι. C Sunt vdæ cautes herbis à fronte virentes, Hîc domus eſt ſargis. Nullus tamen eſt alius ex omnibus, qui de piſcibus ſcripſerunt, præter Ælianum, qui ſaxatilem fecerit: neq; carne ſubſtantiáue cum ſaxatilibus conferendus eſt, vt mox dicemus. *Quòd non ſit propriè ſaxatilis.* Sentiendum igitur in ſaxis, quæ in litoribus ſunt, degere: nam reuera litoralis eſt, & in cœnoſis litoribus frequentior. Hoc confirmat Ariſtot. (Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2. & Plin. lib. 9. cap. 17. Ibid. cap. 13.) Vbi mullus luto excitato abijt, fodere enim poteſt, ſargus deſcendit, & paſcitur, imbecillioresque ne eôdem adnatent, arcet. *Lib. 11. cap. 1.* At idem Ariſtot. mullū

inter litorales recenſet. Nos verò ſargos alios alijs longè meliores deguſtauimus, quare illos arbitror in ſaxis ad litora degĕre, hòs magis in luto: quemadmodum mullus, qui cancellis veſcitur, multum ab alijs ſaporis gratia ſuperatur. Etenim pro locorum & alimentorum varietate, eoſdem piſces à ſe differre ſubſtantia & carne, lib. 1. demonſtratum eſt.

Partus.
Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 9.
Lib. 7.

Sargus bis anno parit, vêre & autumno, vt autor eſt Ariſt. vbi in vulgaribus noſtris codicibus pro σαργὸς, malè legitur σαρδὸς, quod perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, ex Athenæò locum hunc citantè. Ex eodem Ariſtotele (lib. 5. de hiſt. anim. cap. 1.) alio in loco: Pariunt piſces plurimi his trib. menſib. Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, vt ſalpa & ſargus.

A. Sargum nõ eſſe mugilum generis. & à ſargino differre.
Ariſt. loci duo emendati.
Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 9.

Ex his conſtat eos nominis affinitate in errorem inductos, qui ſargum in mugilum genus retulerunt, cùm nòn ſargum, ſed ſarginum, dixiſſe oportuerit, ob eamque cauſam duos Ariſtot. locos mendoſos eſſe, in quibus ſargum mugilis genus facere videtur. Horum alter eſt libro quinto de hiſtoria animal. cap. 11. Alter libro ſexto eiuſdem operis cap. 17. Ac primum quàm abſurdum ſit, ſargum in mugilum genere collocare, tum ex ijs quæ iam diximus, tum ex ijs quæ de mugilibus ſuo loco dicemus, perſpicuum fiet. Nam ſargus melanuro ſimilis eſt, vt diximus, ab eoque difficilè ſecernitur, cum vtrique nota nigra ſit ad caudam: ſargo corpus rotundum compreſſum, caput paruum, lineæ nigro dorſo ad ventrem, vt mormyro: quæ omnia in mugiles, qui poſſunt competere? Deinde locos Ariſtot. quib. id ſentire videtur, mendo non carere, facile eſt oſtendere ex diuerſorum eius autoris locorum collatione. ſcribit enim ſargũ vêre & autumno parere. Τίκτει δὲ καὶ ὁ σαργὸς δὶς, ἔαρος καὶ μετοπώρου. & paulò pòſt dicit, ſargum & ſalpam autumno parere, loco non multò antè à me citato. Idé confirmatur ex Athenæo, qui de ſargo ita ſcribit. Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων ἱστορίας, τίκτειν αὐτόν φησι δὶς, ἔαρος, εἶτα μετοπώρου. id eſt, Ariſtoteles in quinto de animal. hiſt. ait ſargum bis parere, vêre & autumno. (*Vide etiam in Corollario C. ex Maſſario.*) His adſtipulatur Plinius lib. 9. ca. 51. Pariunt ſcorpiones bis, ac ſargi, vere & autumno. Hæc cum vera ſint, quo modo conſtare poſſunt ea, quæ mox ſubiungit Ariſtot. Τίκτει δὲ ἔνια καὶ χειμῶνος καὶ θέρους. χειμῶνος μὲν λάβραξ, κεστρεὺς, βελόνη: &, Ἄρχονται δὲ κύειν τῶν κεστρέων οἱ μὲν χάλλωνες τοῦ ποσειδεῶνος, καὶ ὁ σάργος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος. κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας: id eſt, Pariunt quædam hyeme, quædam æſtate. Hyeme quidem lupus, mugil. acus. Et, Incipiunt vterum ferre ex mugilibus chelones menſe Decembri, & ſargus, & qui myxon dicitur, & cephalus. Ferunt autem in vtero triginta dies. Is eſt prior locus ex 5. dé hiſt. Quòd ſi, vt ex ſuperioribus liquet, ſargus vere & autumno parit, quomodo cum mugilibus Decembri fœtum concipit, quem poſt triginta dies edat? neque eſt quod quis ποσειδεῶνα, menſem Septembrem interpretetur: nam Ariſtoteles diſertè ſcripſit, mugiles hyeme parere, quod explicans ſubdidit, menſe Decembri concipere, trigintaque dies vterum ferre. Quare hîc pro σαργὸς, σαργῖνος, legendum eſſe exiſtimo: & pro χάλλωνες (vt id etiam obiter admoneam) χελῶνες. Alter locus eſt libro 6. ca. 17. de hiſt. σάργος δὲ κυίσκεται μὲν περὶ τὸν ποσειδεῶνα μῆνα, κύει δὲ ἡμέρας τριάκοντα: καὶ ὃν καλοῦσι δέ τινες χελῶνα τῶν κεστρέων, καὶ μύξωνα, τὸν αὐτὸν καὶ ἴσον χρόνον κύουσι τῷ σαργῷ. id eſt, Sargus menſe Decembri concipit, vterum fert dies triginta, & ex mugilibus chelon, & myxon eodem & æquali tempore cum ſargo vterum ferunt. Hîc quoque ſarginum legendum eſſe cenſeo, qui à ſargo diuerſus eſt, vt annotauit Athenæus.

Lib. 7.

Et cum mugilibus alibi numeratur ab Ariſtotele lib. 9. de hiſt. anim. ca. 2. Σαργῖνοι, βελόναι, μύξωνες, quanquam hic corruptè legatur μήκωνες pro μύξωνες, quam vulgarem lectionem ſecutus eſt Gaza, qui papaueres conuertit. Quare ex his Ariſtotelis locis rectè colligere nemo poteſt, ſargum ex genere mugilum eſſe.

C. reliquum.

Cætera quæ de ſargo ſuperſunt, perſequamur. Is piſcis ſalax eſt, vt cecinit Op. his verſibus, quos in capite de cantharo protulimus. nec ſolum alienas vxores deperit, ſed etiam mirè ardet fœdo caprarum amore, quam inſaniam pluribus deſcribit Oppian. lib. 4. Σαργοὶ δ' αἰγείοισι πόθοις ἐπὶ θυμὸν ἔχουσιν. Αἰγῶν δ' ἱμείρουσιν, ὀρειαύλοις δὲ βοτοῖσιν Ἐκπάγλως χαίρουσι, καὶ εἰνάλιοί περ ἐόντες. Inuadit ſargos caprarum mira cupido: Qui madidi ſimas cupiunt tractare capellas Montanis gregibus, quanuis ſint agmina Ponti. Cætera pete ex Oppiano: ſunt enim prolixiora, quam quæ adſcribi debeant.

D. E. Caprarum amor: propter quem etiam capiuntur.
Ælianus, l. 23

Ælianus id ſcribit: Sargi capras vehementiſſimè amant. nanque cum caprarum proximè litus paſcentium, vnius aut alterius vmbra in litore apparuerit, protinus gaudio exilientes, ſummo ſtudio adnatant, ac ſaltu non admodum ad ſaltandum idonei, capras contingere affectant. ſenſum enim caprini odoris percipiunt, etiam ſi ſub fluctibus natent. itaque voluptate geſtientes, ad eas accedere ſtudent. Quòd autem tanta amoris inſania in capras exiſtunt, ex ijs idcirco capiuntur, quæ tantopere deſiderant. Nam piſcator caprinam pellem extractam cum cornibus induens, inſidias parat, ſole à tergo relicto. atq; farinam caprino iure madefactam in eam maris partem ſpargit, vbi habitare ſolent ſargi, quib. tanquam philtro quodam odoris allecti accedunt: farina veſcuntur, pellis aſſimilatæ capræ conſpectu permulcentur. Ex his autem piſcator multos hamo robuſto capit, cuius linea alba non ex arundine appenſa eſt, ſed virga è cornu arbore. Simulac enim ad hamum adhæſerit, ſubtrahere expeditiſſimè conuenit, ne alios conturbet. Manu etiam capiuntur, ſi quis ſpinas quas ad tuitionem ſui excitant, à capite ad parté inferiorem reuocando & flectendo declinet, premendoq; ex lapidibus, in quos ad latendum ſe compellunt, extrahat. Hæc Ælianus, qui ſpinas quas ad tuitionem ſui ſargi excitant, pinnas dorſi quas erigunt, intelligit.

B Apud Athenæum lib. 7. ab Hiceſio ſargus melanuro, alibi apud eundem melanurus auratæ comparatur.

F Et alibi lib. 8. Σαργοὶ στυφότεροι μᾶλλον, καὶ τῶν μελανούρων εἰσὶ τροφιμώτεροι, id eſt, ſargi adſtringunt & magis alunt quàm melanuri. Qui Brunduſij capiebantur, ab Ennio laudantur. Noſtri reijciendi non ſunt, præſertim qui vére, & autumno capiuntur, æſtate ſunt deteriores. Dicemus igitur ſargos qui in litoribus cœnoſis degunt, cæteris multò deteriores eſſe: qui in ſaxis litorum habitant, vt Oppian. author eſt, vel qui in purioribus vndis degunt, ſubſtantia auratis ferè ſimiles, media ſcilicet carne, ad ſiccitatem & proinde ad duritiem inclinante. Quam ob cauſam ſucci bonitate ab auratis vincuntur, & magis adſtringunt, & multum nutriunt, vt Hiceſius dixit.

Lib. 7.

E Non ſolum caprina pelle & caprino odore allecti capiuntur, vt prius dictum eſt, ſed etiam ſagena. Numenius in Halieutico, narrante Athenæo, ſcribit: piſcem hunc contra piſcantium inſidias aſtutum eſſe: & λινοπληγέστατον appellat, quod cum hamo tenetur, lineam ad ſcopulos atterat. id confirmat Plinius lib. 9. cap. 59.

Archeſtra-

Archeſtratus quod duris ſit piſcis, aſſum & calidum caſeo, aceto, condiri vult: molliores autem & pingues piſces ſale & oleo. A

DE EODEM, BELLONIVS.

Sargi nomen antiquum Maſſilienſes ac Genuenſes adhuc hodie retinent, Vn Sarg. Romani Sargo, Veneti Vn Sargo vocant. A

Oceano Gallico ignotus piſcis, mari rubro & Nilo peculiaris: è quibus locis vſque in montem Sinai ad eius regionis incolas magno cõmodo ac pretio deferri ſolet. Notas cum Sparo peculiares habet: ambo enim tenuibus ſquamis contecti ſunt, planoque ſunt corpore. Linea ambobus à branchijs arcuata vtrinque per medium corpus deducitur: Pinnam continuam in tergore gerunt, caudam bifurcã, in extremo, vt Melanurus, nigram. Verum pinna, quam Scarus ad anum habet vnico, vt coruus, armatur aculeo. Branchiarum exterius tegumentum ſpineum, nigrum eſt. Oculos habet cæſios: dentibus exertis præditus eſt, ordine diſpoſitis in ſuperiore & inferiore maxilla, numero octonis, humanos ipſa effigie referentibus. Oris rictum mediocrem, pinnas in acutum deſinentes. Sargi dum recenter ex aqua prodeunt, tranſuerſis lineis, vt Mormylus, ſunt inſignes. Hæ autem lineæ minus ſunt in demortuis cõſpicuæ: Vnde Ouidius: B

Inſignis Sargusque notis, inſignis & alis.

Eſt & alius piſcis fluuiatilis ex genere mugilum, cui etiam Sargo nomen eſt, ſed hic de marino tantum ſermo eſt: fluuiatilem ſuo loco deſcripſimus.

COROLLARIVM.

Σαργὸς oxytonum eſt, vt in Ariſtotelis, Æliani, Oppianiq; libris legitur. nam apud Ariſtotelem quinto hiſtoriæ, cap. 11. vbi bis reperitur σάργος paroxytonum, reponi debet σαργῖνος; vt Rondeletius animaduertit. Melanurum Hiceſius ait aſſimilem eſſe σάρκῳ, (lego σαργῷ,) Athenæus. Sargus piſcis eſt qui nunc quoque Sargus vocatur, Maſſarius Venetus. Non modo Maſſilienſes & Ligures, ſed omnes quas obiui regiones, ſargum adhuc vulgo nominant, Gillius. Luſitani etiam ſargo. Romæ Sargus imperialis dicitur, vt Corn. Sittardus olim indicauit. Illyrij piſcium affinitate decepti, aprum chiergner vocant. ſed vox ea ſargo debetur. aper enim ſargi modo corpus tornatum habet, Bellonius. Germanicum nomen fingendum eſt. nam cum in Oceano Gallico ignotus ſit piſcis, teſte Bellonio: in Germanico etiam deeſſe veriſimile eſt. appelletur igitur, *ein Ge:ſs.rachſme*, vt & corporis eius ſpeciem (bramis vulgo dictis piſcibus ſimilem,) & occultum cum genere caprino conſenſum indicemus. Vel *ein Brandbrachſmen art im meer*: id eſt, Melanuri ſpecies in mari. Vel deſcribatur, *ein Meerbrachſmenart, mit vberzvvergen ſchvvartzen ſtriemen vom rucken hinab, vvie an eim berſich, oder auch an dem mormyro, iſt ein ſchmelere meerbrachſmen art*. Sargum cum melanuro aliqui confundunt, item ſarginum cum ſargo, Rondeletius. de Melanuro dictum eſt ſuo loco: de ſargino inter Mugiles. Scarus Romanis noſtriſque non plane notus eſt. alij enim ob ſimilitudinem dente, alij ſargo vocant. à noſtris quidem piſcatoribus pro ſargo venditur: cui ſimilis eſt corporis forma ſubrotunda, & aculeorum pinnarumque ſitu ac numero, Rondeletius. Gaza pro ſargino, ſargonem vertit. in eiuſdem translatione ſargiaci alicubi legitur, pro ſargini. Piſcem generis leuciſcorum, quem Galli vulgo gardonum vocant, noſtri *ein Schvva'*, (inter Albos nobis deſcriptum,) Bellonius ſargum aut ſargonem fluuiatilem vocat, ſola opinor nominis Gardonis ad Sargonem ſimilitudine inductus. cum ſargus veterum, & ſarginus (pro quo Gaza ſargonem alicubi vertit,) longe diuerſi, tum inter ſe, tum à gardono Gallorum, & marini tantum ſint. Σάργιοι in catalogo piſcium Tarẽtini corruptum vel plebeium videtur vocabulum, pro σαργοί. A

Sargus piſcis genus eſt, qui in Ægyptio mari fere naſcitur, Feſtus: qui hunc etiã Lucilij Satyrici verſum citat: Quem præclarus elops, quem Ægypto ſargus mouebit. In mari Adriatico etiam non infrequens eſt. In hæc maria (*circa Romam*, inquit Iouius,) Sargus non ſemper enauigat, qui Brundũſij, Ennij poetæ teſtimonio, longe optimus habetur. ij namque quos Romæ habemus, auratam magnitudine vix excedunt: quam etiam latitudine atque argenteis ſquamis referunt. Hiceſius ait melanurum conſimilem eſſe ſargo, (*nimirum forma etiam, non ſolum vi alimentaria.*) Piſces ſargis aut melanuris ſimiles, excepto roſtro quod acutius eſt: paruis dentib. nõ ſerratis, ſed hominis ſimilibus, (*vt etiam ſargi,*) ex Iſtria Venetias afferuntur, Picij vulgo dicti. eos eſſe arbitror quos Speuſippus Melanderinos appellat, & Melanuro ſimiles eſſe dicit, Gillius. Sargus canthoro piſci ſimillimus eſt, Maſſarius & Gillius. Sargus etiam & ſparus in cauda notam nigram habent, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi. hunc à ſimilibus diſtinguere nõ potuerunt, Rondeletius. Sparus à ſargo, ſolo colore diſtinguitur, &c. Bellonius: vide in Sparo eius. De dentibus ſargi plura Bellonius in Aurata B. B

Ouidius ſargum inter pelagios recenſet. Rondeletius littoralem eſſe oſtendit. Sargis piſcibus (inquit Ælianus 1. 23.) idonea domicilia ſaxa & cauernæ ſunt, quæ non latis luminibus illuminantur, ſed tanquam feneſtellas paruulas habent, tanto interuallo diſtantes, quo pertinere & permeare ſolis ſplendor earumque diſtantiam lumen ſolis complere poſſit. C

Hanc picturam olim Cor. Sittardus miſit, quæ Sargi (ſi bene memini) caput, os & dentes repræſentaret.

Cum enim omni luce Sargi delectantur, tum verò ſolis maxime radios ſitienter expetunt. Apud paludes & breuia vitam agunt, vicinam proximam continentem ſe habere gaudent. Hæc ille, ex quo & Philes repetijt. Σαργῶν γένος πέτρῃσιν ἐπίφορον, Oppianus: qui etiam νωδεῖς, id eſt ignauos eos cognominat. Carniuorum eſſe ſargum apparet inde quod ineſcatur lycoſtomo, vt referemus in E. Pariunt circa ęquinoctium ſargi, vt in melioribus Plinij codicibus legitur: alij enim habent ſpari. Bis anno parit, vere & autumno, vt Ariſtoteles tradit. idem tamen ſexto de hiſtoria inquit, Sargus coit menſe decembri, fert vterum dies triginta: quod ſane tempus, neque vernum, neque autumnale eſt, niſi quis dixerit Sargon ibi pro ſargone mugilum genere capi, etiamſi ibidem à mugilum genere diuerſus eſſe videatur. Nam libro quinto dixit Mugilum, labeones, ſargones, mucones, capitones graueſcere vtero menſe decembri incipiunt, geruntque diebus tricenis, Maſſarius.

D Sargus alios minimè comitatur, veluti ſuperbus, Iouius. Ego vero gregales eſſe puto. nam &, Æliano teſte, in loco multi eodem agunt: &, vt in E. dicetur, conferti capiuntur: & mas vnus plures habet vxores. Canthari quod in amatores ſuarum coniugum odium acerbum habent, acerrimas pugnas edi videres: nec tamen illis more ſargorum piſcium de multis certamen inſtituitur: ſed non aliter quam Menelaus cum Paride pro vna vxore decertant, Ælian. Eadem de re Oppiani verſus Rondeletius in Cantharo recitat. Mares pro fœminis contendunt: quo in certamine qui victor euaſerit, ſolus fœminis potitur omnibus, Oppian. Ἄλλοτε δ᾽ ἄλλη Σαργὸν ἐπιτέλλοντα λινοπληγέστατον ἰχθῦν, Numenius apud Athenęum: qui nomen λινοπληγέστατον, πανοῦργον περὶ τὰς θήρας interpretari videtur: rarum alioqui, nec vſquam alibi à me (quod meminerim) inuentum. Videtur autem poſitiuus eſſe λινοπλὴξ, vt παραπλήξ. Euſtathius in Iliados K. diuerſa compoſita à verbo πλήττειν oſtendens, nil tale habet. ponitur autem id verbum aliquando κρούειν & πελάζειν: vt hic piſcis in hoc aſtutus ſit, dum alias alijs circa retia locis, quanquam proximus eis, apparet & eludit: quod ſi quis cum Rondeletio λινοπλῆγα ex Plinio interpretari malit, quod lineam ad ſcopulos atterat, illi non contendero. Inter ſargos (inquit Plinius) ipſe qui tenetur, ad ſcopulos lineam terit. Λίνον quidem pro reti potius plerunque apud autores accipi puto, quam pro linea cui hamus annectitur: quam Oppianus tertio Halieut. ſubinde ὁρμιὰν vocare ſolet. Videtur & κάθετος & καθέτη pro linea accipi; præſertim maiore & validiore: vel pro hamo ei annexo, vel etiam eſca hamo inſerta. Ἀλλ᾽ ὁπόταν καθέτῃσι πελώριοι ἀμφιχάνωσιν Ἰχθύες, Oppian. lib. 3. Halieut. & mox, Πολλάκι δ᾽ ἐξώλισθον ἀπ᾽ ἀγκίστροιο πεσόντες. Κάθετος, ὁ καθειμένος εἰς τὸ πέλαγος ἀμνός, ſic Lyſias & Meliton, Suid. Quidam in lexico Græcolatino κάθετον hamum interpretatur, qui ad modum catheti, id eſt perpendiculi è funiculo ſetaceo in mare demittitur. hinc in epigrammate τριχίνης ἐκ καθέτου: quod quidam malè vertit ex aſpero reti. Ælianus de animal. 12. 43. inſtrumenta piſcatorum enumerans, cum ea quæ retibus fit piſcatura, Λίνον nominat. Ἀγκιστρεία vero (inquit) δεῖται ἱππείων τριχῶν, &c. χρῶνται δὲ καὶ τῶν ἀγρίων συῶν ταῖς θριξὶ ταῖς ὀρθαῖς καὶ περίνθῳ δὲ, (lego κηρίνθῳ,) &c. Pollux lib. 10. inter piſcatoris inſtrumenta primum numerat, σαγήνας, λίνον, πάναγρον: &c. deinde ὁρμιαὶ, ἄγκιστρα, τρίχας, λίνα, σπάρτα: vbi λίνα forte pro filis accipiuntur, vt in illo poëtæ Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ. Oppianus paulo poſt tertij Halieuticorum initium, diuerſos piſcationis modos commemorans, ſic canit: Piſcationis modi ſunt quatuor. primus hamis vtitur.

Τῶν δ᾽ οἱ μὲν δονάκεσσιν ἀναψάμενοι δολιχοῖσιν Ὁρμιὴν ἵππειον ἐΰπλοκον, ἀγρώσσουσιν.
Οἱ δ᾽ αὔτως θώμιγγα λινόστροφον ἐκ παλαμάων Δησάμενοι, πέμπουσιν: ὁ δὴ καθέτῃσι γέγηθεν:
Ἢ πολυαγκίστροισιν ἀγάλλεται ὁρμιῇσι.

Ea igitur quæ hamo fit piſcatio, duplex eſt: aut enim calamo ſiue harundini annexa eſt linea, ex pilis equinis fieri ſolita: aut manui, contortus ſcilicet è lino funiculus, θώμιγξ: à quo vel plures dependent hami, vel vnus καθέτης, maior ſcilicet & eſcam maiorem continens ad piſces cetaceos capiendos. Inferius etiam de anthiarum piſcatione ſcribens, magnorum piſcium, lineam facit μέγα πεῖσμα λινόστροφον, & hamo lupum piſcem infigit. & mox de eadem linea, θώμιγξ δὲ κρατερή τε καὶ εὔπλοκος: in progreſſu verò eandem communi vocabulo ὁρμιὴν appellat. Retia verò ſemper (ni fallor) lina vocare ſolet. nam cum de retibus variis dixiſſet, ſubiungit: Μηκεα τ᾽ αἰόλα τοῖα δολοῤῥαφέων λίνα κόλπων. Et mox: Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο Ἑλκόμενος. Item: Σφύραιναι δ᾽ ὅτε κέν ποτ᾽ ἐπιπλήξωσι λίνοισιν His ſcriptis, vt ſargum λινοπλῆγα piſcem cognominatum oſtenderem, ab eo potius quod retia quam quod hamos eluderet, incidi in Euſtathij parecbolas Iliados Π. ſuper his poetę verbis: --- ὡς ὅτε τις φὼς Πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ, καὶ ἤνοπι χαλκῷ, Ἕλκει. Λίνον (inquit) nunc vocat lineam è lino, τὴν ἐκ λίνου ὁρμιὰν, prima breui: quanquam frequentius hoc vocabulũ pro reti ponitur. Et rurſus in Odyſſeæ B. Lina (Λίνα) inquit tum retia tum vela dicuntur: idq; nomen hodieq; ſeruatur cum alibi, tum circa Pamphyliam. vbi linaria (λινάρια) vocant retia venatoria: & ſi quod animal illapſum euaſerit, id ἐκλινίσαι dicunt rhetorica dictione. Et alibi, Linum etiam pro chorda dicitur. olim enim lino pro fidibus ſeu chordis vtebantur. Hæc cum ita ſe habeant, rem in medio relinquemus quod ad ſargi circa linum aſtutiam attinet. capi quidem eos & retibus & hamis, mox in E. apparebit. Capras quantopere ament, Ælianus & Oppianus prædicant.

E Sargus ſi teneatur (*hamo*,) ad ſcopulos lineam terit, Plinius. Vide ſcripta proximè retro in D. Sargos hoc modo Cares capiunt: Cum enim molles & remiſſas auras auſter afflat, & ad litus moderatè & leniter fluctus murmurant: tum ad piſcatum arundine piſcator nihil eget, ſed iuniperi bene robuſta virga ex qua ſumma lineam appendit, atque ad hamum eſcam lycoſtomum (neque recentem, neque plene tamen inueteratum) accommodat deinde in piſcatorij nauigij puppe ſedens, inſidias tendit, eaſque in mare demiſſas leuiter mouet, ſimul & ei quiete inſeruit puer, qui probe tenens vt ſenſim pedetẽtimq; nauis impellenda ſit, ad terram verſus remigat: Tum Sargi permulti exultantes, & geſtientes, eſcam aſſequi, ſeſe ex ſuis latibulis incitant, & proſiliunt, atque eſcæ illecebra allectati, ad hamum congregantur: cumq; propius à terra ſunt, cibi auiditate capti, facile comprehenduntur Ælianus 13. 2. Sargi verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. Vrinator aliquis peritus in mari facile etiam manibus ſargos ceperit, & ſcienas. Sargi enim trepidi in anguſtum aliquem locum (ἐς μυχὸν) maris ſe recipiunt, cateruatim collecti: & ſpinis dorſi rigentibus ita horrent, (ceu vineæ alicuius ſepimentum ſpinis conſitum) vt tractabiles nõ ſint. ſed peritus vrinator animaduertens capitis caudæque ſitum in ſingulis, à capite

primum

primum contingens ſpinas permulcet ac deprimit, vtraque manu ſingulum apprehendens. manent illi condenſati & capiuntur, Oppianus lib. 4. Halieut. Sargi tantopere capras amant, vt cum illæ à paſtoribus in magnis æſtibus ad litora vbi lauent aguntur, ſargi mox adnantes confercti eas circundent, ac circunſilientes mirifico gaudij argumento lambant: nec aſpernantur eas capræ tanquam amantes. Vbi vero è mari iam exeunt capræ, tum ſargi mœrentes vniuerſi ad extremum vſque litoris marginem comitantur, & inuiti deſerunt. Verum pernicioſus eis hic amor eſt. obſeruat enim piſcator geminos ſcopulos anguſto inter eos ſpacio ſolem admittente, quod multi pariter ſargi incolunt Solis enim radijs admodum gaudent. ibi pellem indutus caprinam, eminentibus ſupra caput cornibus, manet: & inijcit in mare farinam carni adipique caprinæ permixtam. Allecti itaque ſargi ipſum mare ingreſſum ceu capram amplectuntur. is verò mox calamo è corno arbore extenſo, lineam è lino cano demittit, & hamo carnem de vngula caprina inſerit. & mox quem ceperit ſargum, celeriter manu retrahit, (*ad tergum forte*: ὀπίσσω χειρὶ ταχείῃ, *mihi* ταχεῖ ἀνέρύων.) nam ſi dolum animaduerterint piſces, ſimul omnes trepidi refugiunt. ſin clam & celeriter pergat, nullus eum quin capiatur effugiet, Oppianus libr. 3. Et mox: Capiuntur & alio modo: Mares inter ſe pro fœminis verno tempore certant. qui vicerit, ſolus fœminis omnibus potitur, quas in aliquem inter petras receſſum agit. Itaque piſcator naſſam amplam & rotundam in mare deponit, multis circa introitum myrti, aut lauri alijſue frondibus obumbratam: & cum peracto certamine victor aliquis euaſit, mox fœminas omnes in naſſam, ceu aliquod petræ latibulum colligit, foris interim ipſe cæteros mares arcens. tandem & ipſe vltimus ingreditur: atque ſic pariter capiuntur.

Sargus Brunduſij (Ennij poetæ teſtimonio) longe optimus habetur, præſertim ſi prægrandis fuerit, Iouius. Nullam ineſſe gratiam litoralibus ſargis, ait Plinius: quod mirum videtur, cum is maximè circa litora capiatur, Aeliano teſte, Idem. In cibo laudatur. eſt enim ſtomacho gratus. probum generat ſuccum, facileque in corpus digeritur abunde nutrit, & aluum mouet: Vuottonus neſcio ex quo veterum, Xenocrate forſan. Melanurum Hiceſius ait conſimilem (*ſpe te numerum & alimento*) eſſe ſargo: inferiorem tamen bonitate ſucci & ſuauitate: ſubaſtringere modicè & multum alere: Μικρῶς δὲ περιδράσσειν, καὶ εἶναι τρόφιμον, Athenæus. Et rurſus ex eodem Hiceſio: Sargi magis quam melanuri tum aſtringunt, tum nutriunt. Et ex Diocle: Recentium (νεαρῶν) piſcium carnes ſunt ſicciores, vt ſcorpionum, cuculorum, paſſerum, ſargorum. Gariopontus ſargos, turdos & alios quoſdam piſces hydropicis etiam dari iubet. F

Ἡνίκα δ᾽ αὖ δυύοντος ἐν οὐρανῷ Ὠρίωνος Μήτηρ οἰνοφόρου βότρυος χαίτην ἀποβάλλῃ,
Τῆμος ἔχειν ὀπτὸν σαργὸν τυρῷ κατάπαστον Εὐμεγέθη, θερμὸν, δριμεῖ δεδαιγμένον ὄξει.
Σκληρὸς γὰρ φύσει ἐστὶν, ἅπαντα δέ μοι θεράπευε Τὸν στερεὸν τοιῷδε τρόπῳ μεμνημένος ἰχθύν.
Τὸν δ᾽ ἀγαθὸν μαλακόν τε φύσει, καὶ πίονα σάρκα Ἁλσὶ μόνον λεπτοῖσι πάσας, καὶ ἐλαίῳ ἀλείψας.
Τὴν ἀρετὴν γὰρ ἔχει τῆς τέρψιος αὐτὸς ἐν αὑτῷ, Archeſtratus.

Sargi caro prodeſt contra preſteris morſum: Raniſius, neſcio ex quo anthore. Plinius ſi bene memini, de ſalſis piſcibus in genere hoc ſcribit. Sargi dentes geſtati omnem dolorem dentium auertunt, Kyranides. G

Sargi & Sargini nominantur Epicharmo in Nuptijs Hebæ. H.a.

Timidi, & zelotypi ex eorum natura cognominari poſſunt. Oppianus νωθεῖς, id eſt, pigros vel ignauos vocauit: Ariſt. apud Athenæum μελανογράμμους, πολυγράμμους, & ὀρροπυγοστίκτους. *Epitheta.*

Emblemata Alciati extant duo: primum in amatores meretricum. *Icones.*

Villoſæ indutus piſcator tegmina capræ, Addidit vt capiti cornua bina ſuo,
Fallit amatorem ſtans ſummo in litore ſargum, In laqueos ſimiquem gregis ardor agit.
Capra refert ſcortum, ſimilis fit ſargus amanti, Qui miſer obſcœno captus amore perit.

Alterum quod inſcribitur Aemulatio impar.

Altiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem ſæpe cadentis habet.
Mullum proſequitur, qui ſpretas ſargus ab illo, Prætermiſſaſque auidus deuorat ore dapes.
Sic mecum Omnoi rates agit a deſerta Studentum Viuitur hoc lippo curta tanquam oculo.

Hominem ex aliorum laboribus ſibi fructum & gloriam vſurpantem. & alienam (vt ita dicam) meſſem demetentem, ſignificare qui volunt, ſargũ & mullum pingunt. ſequitur enim ſargi reliquiás mullus, &c. Pierius Valerianus.

In mari circa Taprobanen inſulam cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonum, & arietum, aliorumque animalium: & quod magnam admirationem habet, Satyrorvm ſpeciem ſimilitudinemque cete nonnulla gerunt, Aelianus 16.18.

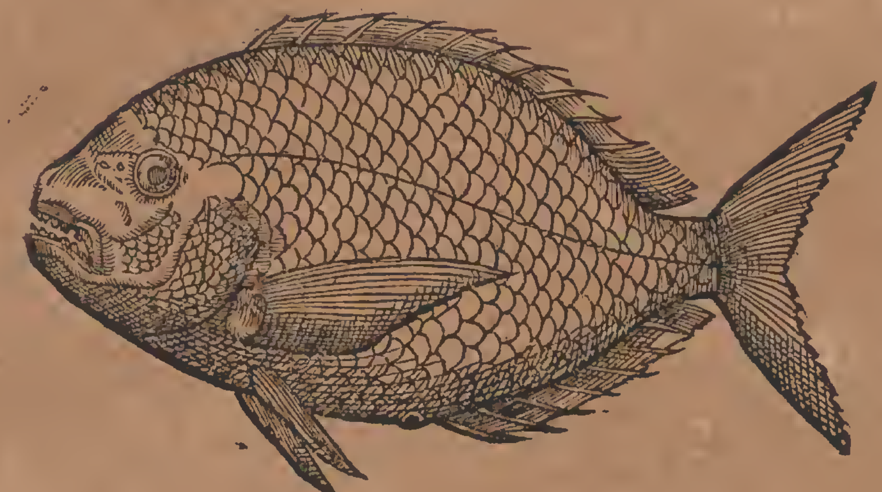
Savrvs in Lacerto eſt. Saurum, id eſt Lacertum, piſcem quendam Rondeletius vocat, roſtro & priore corporis parte acubus ſimilem: poſteriore verò, vt & carnis ſubſtantia, ſcombris. Vide in Lacerto. Saluianus eum piſcem, quem Rondeletius lacertum peregrinum ſeu maris rubri vocauit, melius pingit ac deſcribit Hiſtoria 92. & Romæ vulgo (illic enim peregrinum non eſſe,) Peſce Tarantola vocari: Latinum nomen nullum eius extare ait: neque vocandum Lacertum, quod nomen veteres Latini pro colia ferè vſurparint. Trachurum quoque alium piſcem eſſe, à Sauro diuerſum, &c.

Saxatiles piſces communi nomine dicuntur quicunque in mari inter ſaxa degunt, Græcis πετραῖοι. Sed recentiores quidam ſpeciem vnam priuatim ſaxatilem appellare videntur, eamque fluuiatilem nõ marinam, cum veteres in mari tantum ſaxatiles conſtituerint. nam qui de rerum nomenclaturis libellum Latine, Polonice & Germanice nuper edidit, Saxatilem interpretatur piſcem; quem Germani *Steinbeiſs*, id eſt Saxa mordentem Poloni Pſtranik appellant: de quo ſcripſimus ſupra in fine hiſtoriæ gobiorum, Corollario II. pag. 406. Maurus quidam epiſcopus in Conuiuio patris Dei, alijs alios piſces appoſitos comminiſcitur, Iſaiæ ſerram, Ieremię ſaxatilem. quoniam ſcilicet hic lapidibus oppreſſus traditur à Iudæis, ille à Manaſſe rege ſerra diſſectus. Tum viridis ſquamis paruo ſaxatilis ore, Ouidius. tãquam ſaxatilis non differentię tantum, ſed etiam ſpeciei nomen ſit. ſed pro ſquamis legerim teragus, ex Plinio: qui paruum teragum ex Ouidio nominat,

SAXAVLVS in Regimine Salernitano, neſcio cuius linguæ vocabulo nominatur piſcis , quem Soleam eſſe volunt |

SCALLIVM nominatur in Conſtantini Geoponicis , his verbis. Bithyni garum hoc modo præparant, accipiunt ſcallium , (*Cornarius hanc vocem omittit,*) aut exiguas mænides, &c. vt in Garo recitatum eſt. Varino Σκαλλίον poculi genus paruum eſt, κυλίον μικρόν: & σκαλὶς, σκαφίον.

DE SCARO, RONDELETIVS.

Scari duæ ſpecies. SCARVS inter ſaxatiles omnes principatum tenet. Primum autem admonendi ſunt lectores Scari duo eſſe genera, & hunc quidem ὀνίαν vocari, alterum verò αἰόλον, vt profert ex Nicandro Thiatireno Athenæus lib. 7. quorum vtrique multę quidem communes ſunt notæ, ſed ſunt etiam propriæ: ob eamq; cauſam ſeparatim de vtroque tractandum putaui, vt res ipſæ ſcaros aliquando inſpecturis notiores ſint.

A Σκάρος igitur Græcis dicitur ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, autore Athenæo, quod ſignificat ſalire ſiue tripudiare, hic potius νέμεσθαι, id eſt, depaſci: id enim aliquando ſignificat σκαίρειν, vt ex Theocrito docet Phauorinus. Scarus vero algam herbaſque alias depaſcitur, vt mox fuſius dicemus. Græci etiam huius temporis σκάροι nuncupant, (*Maſſario teſte.*) Romanis noſtrisque non plane notus eſt, alij enim ob ſimilitudinem dente, alij ſargo, alij cantheno vocant, à noſtris piſcatoribus pro ſargo vendit.

B Piſcis eſt marinus, ſaxatilis, ſquamis magnis, tenuibus, colore ex cæruleo nigreſcente, ventre candido: ſargo ſimilis , corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum , pinnarumque ſitu & numero. His notis ab eodem ſecernitur , macula nigra in cauda, lineis nigris à dorſo ad ventrem ductis caret. Dentes planos hominis modo maxillaſque habet, imo proprie ſolus latos habet, pluraque & maiora in maxillis oſſea tubercula, caudam latam in duas pinnas non diuiſam. Adhæc oculis eſt magnis, ſupercilijs coloris indici. Binas vtrinque branchias habet, alteras ſimplices, alteras vero duplices autore Ariſtotele. Cor angulatum. Heparin tres lobos diuiſum, à quo fellis veſica pendet, ſed inteſtinis alligata. Fel nigri coloris, & ſplenem: ventriculum paruum cum quatuor vel quinque appendicibus, inteſtinū conuolutum.

Lib. 2. de hiſt. c. 13.

A. Verum à ſe Scarū proponi. Hunc piſcem quem hinc proponimus, verum eſſe antiquorum ſcarum conſtanter affirmo. Sed quoniam ex Athenæo, vel Ariſtotele proferri quædam poſſe videntur, quæ nos coarguant, locos iſtos paulo diligentius excutiamus. Sic enim & ſcarus omnibus notior fiet, & multa quę ad mores actioneſque & ſuccum ſubſtantiamue eius pertinent, ſimul tradentur. *Athenæi locus.* Locus eſt Athenæi libro VII. quem ex Ariſtotele profert. Σκάρον Ἀριστοτέλης καρχαρόδοντα εἶναί φησι, καὶ μονήρη, καὶ σαρκοφάγον, ἔχειν τε στόμα μικρὸν, καὶ γλῶτταν οὐ λίαν (*Rondeletius omiſerat* οὐ λίαν, *vt in verſione quoq;*) προσπεφυκυῖαν, καρδίαν τρίγωνον, ὑπόλευκον, τρίβολον: ἔχειν τε χολὴν, καὶ σπλῆνα μέλανα: τῶν δὲ βραγχίων τὸ μὲν διπλοῦν, τὸ δὲ ἁπλοῦν. μόνος τε καὶ τῶν ἄλλων ἰχθύων μηρυκάζει. χαίρει δὲ τῇ τῶν φυκίων τροφῇ, διὸ καὶ τούτοις θηρεύεται. ἀκμάζει δὲ θέρους. id eſt, Scarum Ariſtoteles ſcribit ſerratis eſſe dentibus , & ſolitarium, & carniuorum , os paruum habere, linguam (non admodum) adhærentem, cor triangulum, ſubalbum, bilem nigram & ſplenem nigrum. Branchiarum alias duplices; alias ſimplices. Solus vero piſcium ruminat, gaudet alga, quare & ea capitur, æſtate viget. Hæc Athenæus.

Idem emendatus. Quorum initio ſtatim error eſt inſignis. Ariſtoteles enim libro 2. c. 13. de hiſt. animal. (*& lib. 3. c. 1. de partib. animal.*) hęc ſcribit: Καρχαρόδοντες δὲ πάντες οἱ ἰχθύες, ἔξω τοῦ σκάρου. Serratis ſunt dentibus piſces omnes dempto ſcaro. Et Plinius (lib. 11. cap. 37.) de dentibus loquens, piſcium omnibus ſerrati pręter ſcarum, huic vni aquatilium plani. *Scarum non eſſe dentibus ſerratis.* Quare addenda negatio, legendumque σκάρον Ἀριστοτέλης φησὶν οὐ καρχαρόδοντα εἶναι. At hæc nota huic noſtro maximè propria eſt. nullus enim eſt ex omnibus piſcibus ſquamoſis, cui latiores magiſque plani ſint dentes, minuſque ſerrati. Præterea carniuorum eſſe ſcarum; ex Ariſtotelis libris, ijs ſaltem qui nunc extant, non colligas. *Quod non ſit carniuorus. Cap. 2.* ſic enim libr. 8 de hiſt. animal. Victus eadem ratione non omnes vtuntur. Quidam enim carne tantum veſcuntur, vt cartilaginei, vt cōgri , channæ, thunni, lupi, ſynodontes, amiæ, orphi, murænæ: mulli vero nutriuntur alga, oſtreis, cœno, carne. Daſcillus cœno & ſtercore. Scarus autem & melanurus alga , ſalpa , ſtercore & alga. Hic aperte Ariſtot. diſcrimina alimentorum quibus veſcuntur piſces enumerat , quod ſi ſcarum carniuorum eſſe exiſtimaſſet, cur id in ſcaro potius, quam in alijs pręter miſiſſet: neque eſt quod quis obijciat id quod mox ſubnectit Ariſtoteles.

teles. Cephalum ac ceſtreum ſolos à carne omnino abſtinere, ac proinde ſcarum carniuorum eſſe poſſe. Nam Ariſtoteles de ijs tum loquitur, qui ſui generis piſces deuorant, quod minime faciunt cephalus & ceſtreus: qua ratione omnes quidem carniuori dici poſſunt, demptis his duobus cephalo & ceſtreo, qui tum à piſcibus ſui generis tum ab omnibus alijs omnino abſtinent. Sed præſtat verba ipſius Ariſtotelis adſcribere. Omnes ſeſe mutuo deuorant, dempto ceſtreo, maxime autem congri. Cephalus autem & ceſtreus ſoli omnino carne nō veſcuntur. At quum proprie carniuorum piſcem eſſe dicimus, eum qui aliorum & non ſui modo generis piſcium carne nutritur accipimus: in quorum numero ſcarum non repono, idque non ſolum Ariſtotelis autoritate, ſed etiam ratione fretus: nam ventriculum pro corporis ratione paruum habet, qualem non dedit ijs natura, qui piſces integros vorant, nec quicquam in ventriculo huius, vel inteſtinis pręter algam, herbaſue alias reperias. Idem confirmat Plinius. Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbiſque veſci, non alijs piſcibus. *Lib.9.c.17.* Nec non Aelianus: Scarus inquit, cum alijs herbis tum alga veſcitur. *Lib.11.c.16.* Nullus ergo ſcarum noſtrum reijciat, quod piſces alios non voret, quem tamen carniuorum dixit eſſe Athenæus, cum φυκοφάγον dixiſſe debuiſſet: præſertim cum ſcarum ſubijciat alga delectari, & ea capi. Quo fit, vt alium etiam Athenæi locum demirer, qui eſt libro 8. quo ſcribit (*Diphili apud Athenæum verba ſunt*) ſcarum recentem ſuſpectum eſſe, quoniam lepores marinos venatur, illiſque paſcitur: id quod ſoli mullo tribuit Plinius his verbis. *Scarum non veſci lepore mar. Lib.33. cap.1.* Veſcitur lepore marino vnum tantum animalium, vt non intereat, mullus piſcis, & tenereſcit tantum, & ingratior viliorque fit. Hac in re magis vt Plinio quàm Athenæo aſſentiar, facit quod mullus ijs in locis degat, in quibus lepores marini reperiuntur & capiuntur, nimirum in locis cœnoſis lutoſiſque, vnde mullus lutarius nominatus, quæ loca fugit ſcarus, & in ſaxis habitat. Sed plura de his vbi de mullo agimus. Iam vero quod ſequitur, παράλδηκον, τρίβολον, plane deprauatum eſt, quoniam cor album in nullis vnquam piſcibus videbit, qui in horum diſſectione ſe exercere volet, niſi ſupremam illam cordis partem albam, quæ ab Ariſtotele ἀγγεῖον φλεβῶδες ῥῶδες dicitur, pro corde improprie accipias, qua ratione in omnibus piſcibus cor eſſet album, de qua re fuſius dixi in capite de hepato. *De corde & hepate ſcari.* Quare paucis mutatis legendum ἢ περιαλδηκόν. Quid vero ſibi velit τρίβολον, nemo, vt opinor, poſſet hic diuinare. quid enim tribulo cum piſcibus? At ſi β & λ loca commutarint, optime legemus τρίλοβον, & ſic legendum eſſe audacter contenderim: eſt enim in hoc piſce nota non minima, quod hepar in tres lobos diuiſum habeat, vt ſuperius diximus. *Scarum ſolum ruminare.* Quod poſtremo ponitur, ſolum ſcarum ruminare, id plane verum eſt, & ex Ariſtotelis locis aliquot (*Libro 2. de hiſt. anim. c.17. & lib.8. c.2. Lib.9. c.17.*) ſumptum. Idem confirmat Plinius & Oppianus lib. 1. Halieut.

Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις
Φθέγγεται ἱμαλέην λαλαγήν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν
Ἄψορρον προΐησιν ἀνὰ στόμα, δεύτερον αὖθις
Δαινύμενος, μήλοισιν ἀναπλύων ἴσα φορβήν.

Incurui ſcarus incola ſaxi,
Qui mutos inter piſces clamore tremendo
Intonat, & ſolus pallentes ruminat herbas,
Ac veluti pecudes reuocat ſub guttura paſtum.

A His maculis deletis, & loco Athenæi nitori priſtino reſtituto, omnia quæ ſcaro tribuuntur, quæ ſine tædio repeti non poſſent, noſtro plane conueniunt, vt negare nemo poſſit nos veterum ſcarum penitus noſſe, & hic repræſentaſſe. *Rurſus, verè ſe ſcarum exhibuiſſe.* Noſtris autem diu incognitum fuiſſe, non eſt cur quis miretur, cum Romanis olim, & toti Italiæ ſero viſus fuerit, vt nec Latinum nomen piſcis habeatur autore Columella. *B Vbi.* Scarus, inquit, qui totius Aſiæ Græcięque litoribus Sicilia tenus frequentiſſimus exit, nunquam in Liguſticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum mare. *Lib.8.c.16.* Itaque ne ſi capti quidem perferantur in noſtra viuaria, diuturni queant poſſideri. Idem Plinius: Scarus Carpathio mari maxime frequens, promontorium Troadis Lecton ſponte nunquam tranſit. *Lib.9.c.17.* Inde aduectos incredibili multitudine vinariis (al' varijs) nauibus, Tiberio Claudio principe, Optatus Elipertius (*meliores codices, è libertis eius: alia vetus lectio Ditius pro Elipertio habet: Macrobius pro Optato Octauianum*) præfectus claſſis, inter Oſtienſem, & Campaniæ oram ſparſos diſſeminauit. Quinquennio fere cura eſt adhibita, vt capti redderentur mari. Poſtea frequentes inueniuntur Italię in litore, non ante ibi capti: admouitque ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Hæc Plinius & Macrobius. In noſtro mari capiuntur non procul à Maſſilia, & maxime circa Stœchadas inſulas. Rhodi maximam eſſe copiam à Rhodijs accepi.

C Saxatiles bis pariunt autore Ariſtotele lib.5. de hiſt. c.9. quod non de ſcaro tantum, ſed de omnibus ſaxatilibus ſemel dictum ſit. Seleucus Tarſenſis ait, citante Athenęo, ſolum hunc piſcium noctu dormire, vnde fit, vt noctu nunquam capiatur, hoc autem ei fortaſſe propter metum accidere. *Lib.7.* (*Vide an. maduerſa in Corollario C.*) Idem tradit Oppianus, ſcarum mollem, ſic enim appellat, noctu non prædari nec in alios ſæuire cæterorum ritu, ſed in ſcopulis ſuis ſomnum capere. *Lib.2.*

D Scari inter ſe amant, videturque innatum & mirum ingenium, mutuæque ſocietatis tuendæ ſtudium, quæ ex Ouidio ſic declarat Plinius. Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium ingenia; *Lib.3.c.2.* in eo volumine quod Ἁλιευτικὸν inſcribitur. (E) Scarum incluſum naſſis non fronte erumpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere: ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorſum erumpere. quem luctatum eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus videat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Hæc prolixe & eleganter deſcribit Oppianus: quę quia longiora ſunt quam quæ hic adſcribi debeant, ex ipſo autore petes. *Lib.4.* His addit Ælianus: Si ſcarus naſſa, incluſus in caput exierit, eum qui foris eſt caudam illi porrigere, vt ea comprehenſa ſequatur. Hæc illi quidē faciunt more hominum, qui etſi libros de amicitia non legerint, tamen leges amicitiæ à natura hauſerunt. *Lib.11.c.17.* Præterea piſcium omnium ſalaciſſimum eſſe ſcarū aſſerit, eamq; cupiditatē necis cauſſam eſſe. Piſcatores .n. cōprehenſæ fœminæ ſummum os ad tenuem funiculum alligant, eamq; viuam per ea maris loca trahunt, in quibus ſcari habitant. *Lib.1.c.2.* conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorū, quo ex chordis appenſo trahitur ſcarus fœmina captiua. alter piſcatorum naſſæ in piſcatorio nauigio accōmodatæ os late diducit, datq; operam, vt naſſa in ſcarum captū conuertatur. ea enim ſenſim demittitur,

lapide

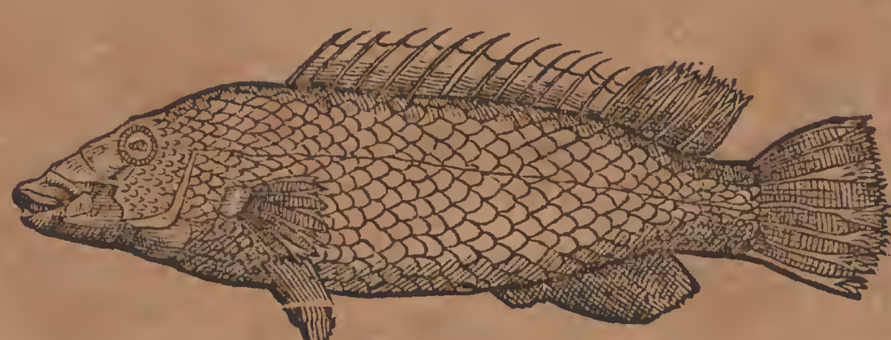
lapide ad certam menſuram facto: mares autem non aliter quam homines viſa amica furore libidinis perciti, circa eam concurſantes, alius alium præuertere & contingere ſtudet, vt ſolent iuuenes amantes, aut oſculum aut vellicationem, aut aliquod aliud furtum amatorium venantes. Piſcator ſenſim deducit fœminam recta ad naſſam, ac cum ea etiam amantes, libidiniſque ſuæ dant pœnas. Et Græci aliqui ſæpe mihi affirmarunt mire etiam linozoſti (quam mercurialem vulgo dicimus) delectari, eaque capi.

F Quantum ad ſuccum ſubſtantiamue ſcari attinet, cum non ſolum ſaxatilis ſit, ſed etiam inter ſaxatiles primas teneat, conſtat mollis & friabilis eſſe carnis, vt ſcribit Diphilus: ſuauem, lęuem, qui facile cō-(C) coquatur & diſtribuatur, quique facilem reddat aluum. Videtur etiam è numero ſaxatilium eximere, qua in re omnium ſententiæ & ſenſui repugnare videtur. Archeſtratus vero apud Athenæum ſcarum *Lib.5.* valde commendat, eiuſque præparationem docet. Inteſtina ſcari violam olent, nec magis reijcienda quam aſpalacis. (*Eperlani forte, quem violas redolere aiunt, ſtomacho & inteſtinis pinguiſſimis.*) Quamobrem recte Epicharmus, ſcarorum ὀυδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖ.: id eſt, ne ſtercus quidem ſcarorum fas eſſe diis ipſis reijcere. Olim iecur erat in pretio, & in Vitellij patina commemorat Tranquillus ſcarorum iecinora inter lautiores ciborum primitias. & Martialis (*lib. 13. diſticho 84.*) Hic ſcarus æquoreis qui venit obeſus ab vndis, Viſceribus bonus eſt, cætera vile ſapit. Editur apud nos aſſus in craticula, vel in ſartagine: vel elixus, vt aurata.

DE SCARO VARIO, RONDELETIVS.

A SCARVS αἰόλος nullo alio nomine, aut Latino, aut Gręco à prima ſcari ſpecie diſtinguitur, quàm epitheto, quod alioqui multis piſcibus eſt commune. nam πέρκας αἰόλας vocauit Epicharmus, & coracinum αἰόλον vocatum fuiſſe diximus. denique multis alijs ſaxatilibus epitheton hoc conuenit.

B Dicitur vero ſpecies hæc ſcari αἰόλος, quod ſcarus ὀνίας ferè concolor ſit, melanuro ſimilis: dorſo enim cæruleo eſt, ventre candido: αἰόλος vero oculis, ventris inferiore parte, in qua podex, purpurei eſt coloris, cauda coloris Indici, reliquum corpus partim ex viridi, partim ex nigro cæruleum eſt, ſquamæ veluti notis obſcurioribus aſperſæ. ore eſt mediocri, dentibus latis: in ſuperiore maxilla, denſis: in inferiore raris & acutis. A dorſo ad caudam fere aculei tenui membrana connexi, & æquis interuallis diſpoſiti. In ſingulorum ſumma parte membranula pendet vexilli inſtar: pinnæ ad branchias ſitæ, latæ ſunt, ac veluti oui figura. In medio ventris notas duas purpureas habet. Intus ventriculum ſatis capacē, hepar ſubalbum, inteſtina lata & multa, fellis multum, ſplenem magnum. formoſiſſimus ſane eſt hic piſcis, ſi quis alius.

F Carne eſt tenerrima, & delicatiſſima. nec dubito quin is ſit, cui Galenus cæterique medici principatum dederint. nunc nomine tantum notus eſt, à Græcis ſolis hodie & celebratus, & penitus co- *B. Vbi.* gnitus. Quare hortor & moneo ſtudioſos omnes, vt non nominum tantum, ſed rerum potius cognitioni ſedulo vacent. Romæ ſemeſtri ſpatio vnus tantum mihi etiam ſæpius, & curioſe forum piſcarium adeunti, viſus eſt. quo fit vt hunc non admodum illic frequentem eſſe credam. Capitur aliquando in noſtro mari, è regione Magalonę, & non procul à Maſſilia, & Antipoli: circa Stœchadas inſulas ſępius.

A Alij (*Eum aliqui*) communi ſaxatilium nomine rochau nuncupant, alij aiol, alij auriol ſeruatis, vt credibile eſt, nominis αἰόλου veſtigiis. Canariarum inſularum incolæ, vt ferunt, Brechos appellant.

H.a. A ſcaris nobiliſſima Scaurorum familia dicta fuiſſe creditur. Ab æoli ſcari colore, potius quam effi- *Plin. li. 37. c. 11* gie, ſcariten gemmam dictam exiſtimo, ea eſt fortaſſe quæ ſapphirus dicitur.

F Vt ſuperior ſcarus præparatur.

DE SCARO, BELLONIVS: (EO TANTVM QVI VARIVS À RONDELETIO COgnominatur.)

Scarus

Scarus litoralis piſcis, ſaxatilium longe delicatiſſimus Galeno, cautibus aſperis atq; herboſis ſcopu- C
lis gaudet: nullus in Propontide, Ponto & Helleſponto, in Creta plurimus: quem paululum exaſſant, B
deinde ſale inſpergunt, vt diutius incorruptus ſeruari poſſit. F

Habet vtrinque appendices tranſuerſas atque eminentes ad caudæ latera, quas in nullo pręterea E
piſce vnquam conſpexi. Corpus Scari ex liuido rubet vt mullus. Squamis contegitur latis & translu-
cidis. Caudam & pinnas habet obtuſas vt coruus: branchias duplices, vtrinq; quaternas. Vulgus Cre-
ticum in hodiernum diem antiquam appellationem retinuit. Phycidem marinam quodámodo refert: (A)
Siquidem planum non habet corpus, nec prorſus oblongum. Caput vtrinque compreſſum vt mullus:
dentibus eſt obtuſis, quorum inciſorij noſtris ſunt perſimiles, quibus herbas quæ ſaxis inhærent, de-
truncat: rictum non valde magnum edit.

Scari turmatim ſe conferunt ad pabulum, redeuntque diſtento ſtomacho. Phaſeolos & piſa, vt Sar- C
dinæ betas, plurimum expetunt: vnde Cretenſium vulgus Phaſeolis Scarouotano nomen indiderunt,
quorum folia naſſis immiſſa ad Scarorum piſcationem mari ſubmergunt: alioqui calamis & hamis vix E
deciperentur.

Corporis Scari moles vix vnquam maior eſt, quam quæ pollice & indice comprehendi poſſit, neque B
raro eſt ſpithame longior.

Mirum eſt Ariſtotelem Scarum protuliſſe carniuorum: quoſdam etiam ſcripſiſſe Scaros nonnunquã C
marinis leporibus veſci, quamobrem ijs non ſine magna præcautione vtendum eſſe (præſertim ſi re-
centes fuerint) eorumque interanea choleram excitare.

Proinde Scarus vnicam habet in tergore pinnam, tenuibus aculeis aſperam: ſub ventre autem qua- B
tuor, ad ventriculi cuſtodiam, qui delicatis ac ſapidioribus herbis refertus, à piſcatoribus expeti ſolet. F
Cuius rei cauſſa ventriculum & hepar (quod alioqui prægrande illi natura fere abſque vllo felle præ-
buit) vna cum fæcibus, addito ſale atque aceto conterunt, pulmentum inde cibis idoneum conficien-
tes. Inſipidus enim eſt Scarus, niſi cum ſuis fæcibus edatur. Hoc autem edulio compotores Græci qua-
terni, interdum ſeni in lectulis ſedentes poſt frequentes panis taleas intinctas, octonas plerunq; vini
maluatici amphoras epotant.

Dicitur ruminare Scarus, atque ob hoc Ruminalis appellatus eſt. A

COROLLARIVM.

Scarus piſcis non alius videtur quam qui meryx alibi ab Ariſtotele vocatus eſt. vide ſupra in Meryx. A
Ὀνίας, ſpecies eſt ſcari, Heſychius & Varinus. Myllus, lebias, σπάρος, αἰολίας, nominantur à Mneſima-
cho comico: vbi aliquis pro σπάρος forte σκάρος legendum ſuſpicetur: quoniam ſpecies altera ſcari à
colorũ varietate αἰόλος cognominatur. ſed poteſt æolias tum pro αἰόλος adiectiue accipi, (vt ab ἐρυθρὸς,
ὠχρὸς, ἐρυθρίας & ὠχρίας fiunt,) diuerſorum piſcium epitheton: tum ſubſtantiuè, ni fallor, interdum, vt
vna quædam ſpecies ſit. Vide ſupra in Elemento A. Aeoli. A verbo σκαίρειν fiunt σκάρος & σκαρὶς, Athe-
næus & Euſtath. & forte σκάρος & σκαρὶς piſcis vnius nomen ſunt. lege quæ ſcripſi in Mullo barbato
Rondeletij C. inter Græca Athenæi verba, pag. 566. Nonnulli optimorum ſtudiorum laude inſignes,
exiſtimãt inter auratas ſcarum illum antiquis precioſiſſimum piſcem à piſcatoribus vendi, qui dentes
humanis ſimiles, & ad ruminandas maris herbas plurimum idoneos habeat. maximeq; ſquamarum ſpe
cie auratis aſſimiletur. Cæterum ego crediderim, eum non facile à nobis deprehendi errore venden-
tium: qui ſimilitudine decepti, neque animaduerſa ſaporis nobilitate in foro piſcario eum auratis &
ſargis commiſcere conſueuerint: conſenſu tamen piſcatorum zaphirus piſcis, ſic à cyaneo e-
ius gemmæ (*ſapphiri*) colore dictus, inter auratas longè ſapidiſſimus exiſtimatur, qui fortaſſe ſca- Sapphirus.
rus antiquis fuerit, Iouius. Chrachoros, (*corruptum pro ſcaros*,) id eſt, piſcis ruminans non eſt notus in ma
ribus & fluminibus noſtris, Albertus. Bellonius quoque in Oceano reperiri negat. quamobrem no-
men eius Germanicum fingo, *ein Mevver*, quod eſt ruminator: priuatim vero latum & auratę ſimi-
liorem ſcarum, nominarim *ein Mevvbrachſme*: minus latum & varium, *ein Puntermevver*: vel per
circunſcriptionem, *ein ſchoener getheilter Mevver*. Eſca iacentium mollior eſſe debet quam ſaxatilium
(in piſcinis) itaque præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq; ſardinam, nec minus ſcaurorum
branchias, &c. Columella 8.17. pro ſcaurorum Vuottonus videtur legere ſcarorum: at Rondeletius in
capite de galeis (id eſt muſtelis in genere) ſqualorum mauult. pręcedenti quidem capite ſcaurus pro
ſcaro legi manifeſtum eſt, vt apud Albertum etiam. prima quidem à poetis corripitur. Idem ex Aui-
cennæ neſcio quo interprete (in Ariſtotelis hiſtoriæ animalium 9.26.) ſcarum nominat, pro cottypho,
id eſt merula aue. Lelepris ſiue Lepras à Bellonio dictus piſcis, ſcaro vario cognatus videtur. ſed differt
dentibus. &c. & in Oceano quoque capitur: ſcarus non item, ſaltem varius, Bellonio teſte, de onia e-
niman in Oceano ſit, quærendum eſt amplius.

Scaro vario etiam affinis videtur piſcis, cuius picturam vt olim Venetijs accepi. hic appoſui. Lu-
ſitanos Bodian vel Ruijo vocare audio, Illyrios Cany. Coloribus varijs eleganter depingitur ac va-
riatur: fuſco præſertim ſeu nigricante & rubro. Pinnę ad branchias flaui coloris ſunt reliquę fuſcę, ſed
fibris ſpinisve (ad picturam hæc ſcribimus) rubris diſtinctæ, vti etiam cauda. In oculis pupil-
lam nigram circulus è luteo ſubviridis ambit: quo exterior alius eſt violaceus, ſequitur lu-
teus, poſtremus niger. Maculæ quædam magnæ per latera nigricant, &c. His ſcriptis in-
cidi in Saluiani piſcem 94. quem vulgari nomine Papagallum nominat: figura noſtro hic ex- Papagallus.
hibito plane ſimilem: quanquam coloribus ab eo deſcriptis nonnihil diſſidet. Romæ (in-
quit) ob oculorum varietatem Papagallo vocant, Luſitani Budiam. A diuo Ambroſio & I-
ſidoro Hiſpalenſi, propterea quod paui auis colorem imitetur, pauo vel pauus vocatur. (De- Pauo.

ſcriptionem prætereo: conuenit enim cum icone noſtra, coloribus exceptis: & quod dentes nimis magni noſtro adpinguntur.) Circa ſaxoſa maris litora atq; ſcopulos victitat: vbi etiam ineunte æſtate parit. Carniuorus eſt. non ſolum enim alga atque alijs maris purgamentis, ſed minoribus etiam piſcibus veſcitur. Solitarius eſt: & fere ſemper ſinguli capiuntur. ſolentq; verno ac autumnali duntaxat tempore capi: eo quod forſan ęſtate coloris, hyeme frigoris impatientes lateant. Inſipidus atque ignobilis piſcis cenſetur. carnem habet mollem potius quàm duram, cui & lentor aliquis ineſt. In craticula aſſus, & aceto vel mali arantij ſucco conſperſus, palato minus ingratus eſſe ſolet. Hęc Saluianus. Vilis igitur & inſipidus cum ſit, ſcari nomen nō meretur. Phycidem Romani Merlinum nominant. nam id genus omne piſcium coloratorum, (diuerſis coloribus inſigni[um],) nomine Pſittaci, Pauonis, Turdi vel Merulæ, ab illis vocari cõſueuit, Bellonius. Qui etiam in Gallico libro de piſcibus Pauonis nomine piſcem, vt ſcribit, Romæ papagallũ dictum exhibuit, quem Turdum poſtea in libro Latino nominauit: qui vel idem cum Saluiani Papagallo eſt, vel plane ſimilis. Sunt & Rondeletij quidam turdi eidem ſimiles. De piſcibus quibus Paui nomen attribuitur, plura leges ſupra in P. elemento.

Turdus.

B Siculo ſcarus æquore merſus Ad menſam viuus perducitur, Petronius Arbiter. --- Scari, Si quos Eois intonata fluctibus Hyems ad hoc vertat mare, Horatius. dixit autem Eois fluctibus propter mare Carpathium (in quo frequens eſt, teſte Plinio,) quod eſt in Oriente. Sparum circa maritimam Carthaginem prædicat Archeſtratus, item circa Epheſum & Byzantium, vbi maximum fieri ait, Καὶ μέγεθ(ος) κυκλίᾳ ἴσον ἀσπίδι νῶτα φορεῦντα: hoc eſt, & rotundi inſtar ſcuti dorſum grande gerere. Ennius eum qui ad Neſtoris patriam (id eſt, Pylum) capiatur, magnumq; bonumq; celebrat. Scaros frequentes vidimus in ſinu Hermionico, ſiue Saronico aut Salaminio, in quo à dextris ſunt portus Piræus, nunc portus Leo nuncupatus, & Athenæ. in continẽti ad nihilum deductæ, Sithines modo nominatæ: & in Helleſponto qui hodie ſtrictus Callipolis appellatur, & Cydonię quæ nunc Canca vocatũr, & alibi: nullibi tamen quam in mari rubro frequentiores, Maſſarius. Nec elopem noſtro mari, nec ſcarum ducas, Quintilianus libro 5. In Euripo nullus eſt, Ariſtoteles. quare non mirum ſi in Oceano deſit, cuius litora nuſquam non (ni fallor) Euripis exagitantur. Non capitur in noſtris litoribus, neque mediterraneo neque Oceano mari: quin etiam Propontis, quod affirmo, & Helleſpontus, & Euxinus, & Adriaticum hoc piſce carent: in Cretæ verò locis quibuſdam adeo frequens eſt, vt non alius capi crebrius ſoleat. quanquam ad Orientem tantum huius inſulę eum inuenio. mare enim herbas quaſdam exiguas, quibus veſcitur, non producit, niſi ab ea parte. Capitur autem præcipuè circa eundem locum vbi colligitur ladanum, & eodem tempore plurimus. Magnitudine non multum excedit mullum: quem etiam colore, minus tamen florido, refert, Bellonius in libro Obſeruationum in Oriente, ex epiſtola Alexandri Magni folio vltimo. Obeſus & mollis, Scari epitheta apud Rauiſium: illud ex Martiali eſt: ἁπαλὸς Oppiano dicitur, id eſt mollis. Piſcium omnibus dentes ſerrati, præter ſcarum. huic vni aquatiliũ plani, Plinius. At ſargi etiam dentes, & picij ſeu melanderini, & auratę, plani & humanis ſimiles videntur. Genus piſcium quoddam exiguum eſt, (ὀλίγοι: *id eſt pauciſſimi piſces ſunt,*) quod non ſerratos habeat dentes, vt qui ſcarus vocatur: qui vnus & ruminare merito ob eam rem creditur, Ariſtoteles de partibus 3.14. Scarus piſcis ſolus cum non ſit vtrinque dentatus, dentes quoq; ſerratos non habet. nam cum ſuperiorib. dẽtibus careat, quo pacto pectinatim alternatimue, vt in ſerratis fit ſtiparẽtur? itaq; ſolus etiã ruminat. omne enim non vtrinque dentatum animal ruminat, Michael Epheſius, locum Ariſtotelis iam ci-

Vbi.

iam citatum explicans. Scarum dicunt non multos habere dentes, & ideo ruminatione indigere, licet hæc non ſit cauſa ruminationis, Albertus. Scaro diuerſa omnino ventris ſpecies eſt, & ruminare ſolus piſcium quadrupedum ritu creditur. inteſtinnm etiam habet ſimplex, replicans ſe, quod in vnum continuumque reſoluatur. appendices ei complures ſuperne circa ventriculum exeunt, Ariſtoteles Gaza interprete. In Græca quidem æditione noſtra pro ſcaro legitur σπάρος, in loco de appendicibus circa ventrem.

Piſcis eſt ſaxatilis, Bellonius. Paſcuntur ſub herbis in litore algoſo, θῖνα ἀνὰ πρασόεσσαν ὑπὸ χλοεραῖς βοτάνῃσιν, Oppianus lib. 1. Et mox, Inter petras herboſas ſargus & ſcarus &c. morantur. Ouidius in herboſa arena eos collocat. Scarus cum aliis herbis marinis, tum alga (bryo) veſcitur. Piſciculos quotquot acceſſerint, deuorat, πάντα τὰ περιπίπτοντα ἰχθύδια ἐσθίει, Orus in Hieroglyphicis. ſed negat hoc Rondeletius. Vide etiam infra in iconibus H. a. Vt ſcarus, epaſtas ſolus qui ruminat eſcas, Ouidius. De ruminatione eius lege plura paulo ante in B. in dentium mentione. Seleucus Tarſenſis ait ſcarum è piſcibus ſolum dormire, ideoque nunquam noctu capi: quod fortè propter metum ei contingit, Athenæus. ſed melius Oppianus: Μοῦνον δ' οὔποτέ φασιν ἀνὰ κνέφας ἀσπαλιῆες Εἰς ἄγρην πεσέειν ἁπαλὸν σκάρον, ἀλλά π' ὕπνον Ἐννύχιον κοίλοισιν ὑπαὶ χθαμαλοῖσιν ἰαύειν. non enim idcirco non capitur, quia dormit: ſic enim incautus facilius caperetur. aiunt & leporem timidum animal palbebris patentibus dormire. ſed quia in cauis (ſcopulorum ſcilicet receſſibus) dormit, tutus eſt, quo minus capiatur. nō enim rectè Rondeletius ex Oppiano vertit, eum noctu non prædari, nec in alios ſæuire cæterorum ritu. nam neq; Oppianus hoc dicit, & Rondeletius ipſe ſui oblitus eſt cum paulo ante ſimpliciter (hoc eſt neque interdiu neque noctu ſcarum alios piſces vorare docuerit. Dixerat proximè retro Oppianus piſces ſibi inuicem ſemper inſidiari, nec vnquam dormire videri: ſcarum tamen ex eo dormire conijciendum, quod noctu non capiatur, vtpote in latibulo dormiens. Sed alios quoq; piſces dormire conſtat. Io. Tzetzes in Varijs 6 47. ſcarum & caſtori dem ſolos piſcium vocales eſſe ſcribit. Σιγηλὸν ὁ ἰχθὺς δίχα γε τοῦ σκάρου, Euſtathius. Scarus vocalis putatur, vt Athenæus ex Ariſtotele citat. σκάρον enim, non σκάφον, legimus cum Euſtathio. quanquã hoc in ijs quæ extant Ariſtotelis non reperitur, vt & alia multa ab Athenæo Ariſtotelis nomine citata. Vide quæ in Pœciliis annotauimus. Scari dum aquam ore ſuo cum ſtrepitu (, ῥοιζῷ) exprimunt, ſonũ quendam edunt: quod cum in profundo ſunt, non accidit: (ſed circa ſummam aquam, vbi etiam qui in Acheloo vocales traduntur piſces, aqua branchijs emiſſa & aëre ſubeunte, propter motum branchiarum, ſonum cient,) Suidas & Varinus in Πνεύμων. Omnium piſcium ad Venerem inflammatiſſimus eſt ſcarus: quæ etiam cur capiatur cauſa eſt, Ælian.

Gregatim natant, Bellonius. Scarus vbi glutiuit hamum, cæteri qui tum adſunt approperant, funiculum abrodunt. Iidem ſi quis in naſſam aberrauit fortè, caudam intro porrigunt & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atque ad ſe reducunt, Plutarchus. Idcirco autem eruptionem eum retro moliri tradit Oppianus, ne, ſi capite erumperet, oculos læderet: atq; hamo etiam defixum à ſocio redimi prerosa linea, Maſſarius: ſed etiam capite aliquando præeunte eum euadere canit Oppianus, vt mox recitabo. Mancos & corruptos Ouidij de ſcaro verſus, ego hoc modo legerim: --- *Sic & ſcarus a te ſub vndis Contextam ſi forte leui de vimine naſſam Incidit, aſſumptamq; dolo tandem pauet eſcam: Non audet radiis obnixa occurrere fronte, Auerſus crebro veniens ſed verbere cauda, Laxans ſubſequitur, tutumq; euadit in æquor. Quinetiam ſi forte aliquis dum pone nataret, Mitis luctantem ſcarus hunc in limine vidit, Auerſi caudam morſu tenet, atq; trahendo Captiuum texto ſocium de carcere ſoluit.* Scarus naſſà incluſus (inquit Oppianus) exitum meditatur, non quidem qua intrauit, infeſto viminum vallo deterrente & oculos eius vulnerante: ſed capite deorſum verſo, retrorſum natare, & à cauda laxare vimina molitur. Vident hoc alij foris ſcari, & vt laboranti ſuccurrant, eorum aliquis vel ſuam caudam naſſæ inſertam capto mordendam porrigit, vel capti exertam mordicus apprehendens ipſe, trahendo educit. Eadem ex Oppiano Ælianus trãſtulit in ſuum de animalib. librum 1. cap. 4. D

Quomodo ſcaro hamo naſſáue capto, alij ſui generis opem ferant, dictum eſt proximè in D. Hamis & retibus perpauci capiuntur: pleriq; omnes naſſis, vt Bellonius tradit. Scaris eſcam demittunt coriãdrum & carton, κορίαννα καὶ κάρτα. ſic enim nullo negotio capiuntur, vt author eſt Leonides, Ælianus 12. 42. Carton Athenæo eſt paſtinaca magna & bene aucta. porrũ verò carton (vel potius cartón oxyt.) eſt quod Latini ſectiuum cognominant. Cáros, quod vulgo cárui: & huius ſemen ineſcandis piſcibus conuenire videtur, vt cumini etiam & anethi, ſuo odore. Quatuor piſcatores in vna naui ſunt. horum duo remigant. tertius ſcarum fœminam ſummo labro alligatam funiculo lineo trahit: eam viuam eſſe præſtat: ſin minus, plumbum quod delphinum nominant, inſerendum eſt ori. ab infima etiam extrema parte funiculi grauis è plumbo rotundus cubus annectitur. Dum ita trahitur piſcis fœmina, quartus interim naſſam proximè è regione in mari trahit. interea congregati ſcari frequentes tanquam opem laturi ſequuntur magna celeritate: & nauim vtcunque acceleratam circundant. Tandem piſcator vbi ſatis multos eſſe coniecerit, fœminam eleuato funiculo & plumbo infra appenſo in naſſam deponit: in quam facile, plumbi pondere, deprimitur: mares vero illico certatim ſequuntur, includunturque pariter. Sunt qui naſſam ſub ſaxis, quibus familiares ſunt ſcari, incluſa fœmina, deponunt: circa quam collecti mares, libidinis impulſu, vniuerſi temere ingreſſi capiuntur, Oppianus quarto Halieuticorum. E

Ad marinos mugiles, ſcaros & mullos eſca: Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio viridi, quod eſt bryon, aqua, farina, & caſeo bubulo miſtis, vtitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Ex eodem: Eſca ad mullos atque magnos ſcaros capiendos: quam inſpergemus aquis: ob cuius quidem eſcæ in actione celeritatem, minuti piſces non confluunt. eius autem compoſitio naturaliter ad ſe piſces conciliat: recipit ex phlœnis (Φλοῖνος) fluuialis carne drachmas octo. holophaci torrefacti tantundem. caridum fluuiatilium drachmas iij. malabathri drachmam. Omnia contuſa albumine oui gallinacei excipito, conficienſque paſtillos vtitor. Piſcinarum etiam ſtudia maiores noſtri celebrauerunt, adeo quidem, vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent piſces: atque eadem cura mugilem, ſcarumque nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella 8. 16. Vuottonus Varronem etiam ſcarum in piſcinis dul-

cibus ſeruari ſcripſiſſe refert, memoria forte lapſus, vt Varronem pro Columella nominaret. nam Varro rei ruſticæ 3.3. non ſcaros, ſed ſqualos nominat. In tertia parte (inquit) quis habet piſcinam, niſi dulcem? & in ea dentaxat ſqualos ac mugiles piſces? Scarum piſcem Optatus Tiberij Cæſaris libertus Campanis litoribus importauit: cuius ſobolem, vel penitus interijſſe: vel, vt credi par eſt, longo patrij maris deſyderio abductam, in Græciam remeaſſe putamus, Iouius.

F Scarus principalis hodie, Plinius 32.10. Apud antiquos nobiliſſimus habitus acipenſer, nunc ſcaro datur principatus, Idem 9.17. Inter ſaxatiles ſcarus excellere ſuauitate creditur. alimentum autem ex eis (*ſaxatilibus omnibus*) non modo ad coquendum facile eſt, ſed etiam ſaluberrimum, &c. Galenus. Quibus è regionibus ſcari præferantur, explicatum eſt ſupra in B.----Quid Scarum præterij, cerebrum Iouis pene ſupremi, Ennius. Ingenioſa gula eſt: Siculo ſcarus æquore merſus, Ad menſam viuus perducitur, Petronius Arbiter. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Magiſue rhombus, aut ſcari, Horatius Epodo. Pinguem vitijs albumq; nec oſtrea, Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Idem Sermon.2.2 Quod ſi illi qui vilioribus veſcuntur piſcibus, ſcarum haberent, aut ex Attica glanciſcum, &c. omnes ſane, qui guſtaſſent, fierent dij, Philemon. Piſcium eorum qui ex media materia ſunt, (*id eſt, mediocriter alunt,*) quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quamuis teneriores, tamen duri ſunt, vt aurata, coruus, ſcarus: tum plani. poſt quos etiam leuiores lupi, mullique. & poſt hos omnes ſaxatiles Celſus. Idem ſcarum minime intus vitiari author eſt. Xenocrates contra cito in ventre corrumpi dixit: vt repetit Vuottonus. Scari ſaxatiles ſunt, & à Philotimo non rectè numerantur cum durioris carnis piſcibus, Galenus. In epilepſia ex piſcibus exhibeantur, qui ſuperfluitate vacant, vt pſetta, turdus merula, ſcorpius, ſcarus, Trallianus. Eligantur è piſcibus maximè lupi, & ſcari non magni, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Καὶ σκάρον ἐν παράλῳ Καρχηδόνι τὸν μέγαν ὄπτα, Πλωΐας, ἔζεστιν δὲ καὶ ἐν Βυζαντίῳ ἕψε, Καὶ μέγεθος κυκλίᾳ ἴσον ἀσπίδι νῶτα φοροῦντι. Τοῦτον ὅλον θεράπευε τρόπον τοιόνδε λαβὼν νῦν, (λαβών νιν) Ἡνίκ᾽ ἂν εὖ τυρῷ καὶ ἐλαίῳ πάντα πυκασθῇ Κλίβανον ἐς θερμὸν κρέμασον, κἄπειτα, κατόπτα, Πάσσειν δ᾽ ἁλσὶ κυμινοτρίβοις καὶ γλαυκῷ ἐλαίῳ, Ἐκ χειρὸς καταχρονίζων θεοδέγμονα πηγήν, Archeſtratus. Videtur autem θεοδέγμονα πηγὴν, de oleo intelligendum, quod liberaliter ſit effundendum, tanquam non piſcem ſed Deum irrigaturum. piſcees enim precioſos, deos appellant. In Creta ſcarum aſſant, veru (*ligneo*) per os eius transfixo, Bellonius.

G Fellis ſuffuſione per totum corpus, & arcuato morbo laboranti ſcari iecur in cibo ſi dederis, quemadmodum rei piſcatoriæ bene periti docent, ad ſanitatem redibit, Ælianus 14. 2. Ad parotidas vtuntur ſcari piſcis marini iocineribus, Plinius. Ad ſuffuſiones oculorum prima ferè omnium compoſitionum eſt, quæ ex fœniculi ſucco, & hyænæ felle, ac melle Attico conſtat. ſed fel alij aliud miſcuerunt. nunc quidem in precio eſt pharmacum ex felle ſcarorum, Galenus de compoſ. ſec. locos. 4. 7. vbi & aliis diuerſis compoſitionibus ocularibus huius piſcis fel admiſceri videas, ad incipientes ſuffuſiones, & omnem viſus hebetudinem, & cicatrices: ſicut apud Aetium quoque 7.111.

H.a. Eſcarus dictus eſt, eo quod eſcam ruminare perhibetur: Iſidorus, in hac & ſimilibus etymologijs ineptus, dum vocabulis Græcis origines Latinas quærit. Eſcharus Græce aliud marinum animal eſt: aliud quo de hic agitur, ſcarus.

Epitheta. Scarus obeſus, Martiali. Ouidio, mitis. Oppiano ἁπαλὸς, id eſt, mollis. Et γλαγεῖς, id eſt, lacteus, à ſuauitate fortè: ſed iecur etiam album habet. Et à coloris varietate eidem, στικτοὶ σκάροι, βαλιοὶ, αἰόλος ἰχθῦς, quod ſi quis hæc vltima differentiæ potius eſſe nomina velit, quàm epitheta: contradicam ex eo quod veterum nullus, præter vnum Nicandrum Thiatirenum, ſcarum in onian & varium diuiſerit.

Gemma. Scorpites ſcorpionis aut colore aut effigie eſt: ſcarites, ſcari piſcis, Plinius vbi loquitur de gemmis quæ ab animalibus denominantur. Scarus ſpecie ſquamatum auratis aſſimilatur, ſed colore atque ſapore præſtat, vt qui ſapphiri gemmæ radiolos imitetur, Pierius Valerianus. Scari ſpeciem alteram Romæ vulgo ſapphirum vocari, ex Iouio retuli in A.

Icones. Ægyptij hominem voracem (ἄνθρωπον λάμιαν, alias λαίμαζαν, Mercerus λαιμαργίαν intelligit: hominem ingluuioſum & lamia laborantem Pierius Valerianus interpretatur) ſignificantes ſcarum pingunt. is enim ſolus piſcium ruminat. & piſciculos (*negat hoc Rondeletius*) quotquot acceſſerint, deuorat, Orus in Hieroglyphicis. Magna eſt prudentia ſcarus, per quem callidum captiuitatis declinatorem ſignificari tradunt, Pierius Valerianus. qualis quidem hæc ſcari calliditas ſit, in D. expoſuimus.

Vola (in pede) homini tantum, exceptis quibuſdam. nanq; & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Panſæ, Plin. 11. 45. Rondeletius (neſcio quo authore) à ſcaris nobiliſſimam Scaurorum familiam nominatam ait. Grammatici ſcauros eſſe dicunt, qui talos pedum tumentes ac porrectos habent. ---Hunc vatum diſtortis cruribus, illum Balbutit ſcaurum prauis fultum malè talis, Horatius libro 1. Serm. Quem locum exponens Acron, ſic ait: Scauri ſunt, qui extantes talos habent. Alij dicunt ſcauros eſſe, qui habent talos inuerſos.

Scauri familia.

A Scaro piſce Pythagoras abſtinendum precepit, quod τρυγηφάγος, id eſt vorator vuæ ſit, Gyraldus
c.h. in Symbolis Pythagoricis.

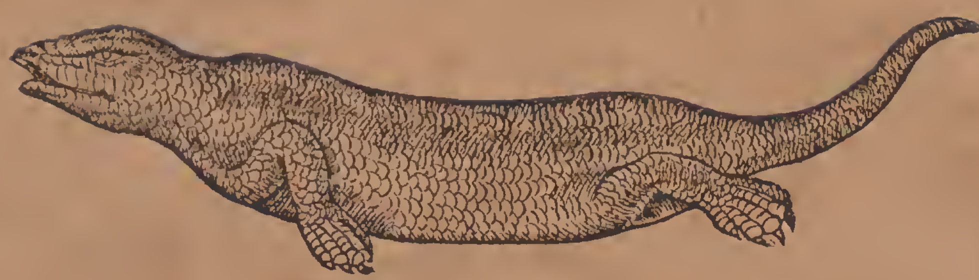
SCEPINVS. Quære ſupra in Attageno.

SCIADEVS vel SCIÆNA Græce dicitur piſcis, qui Latinè Vmbra.

SCIATHIS etiam non alius quàm Vmbra videtur.

DE SCIN-

DE SCINCO RONDELETIVS.

SVPEREST altera, neque minus falſa, neque minus pernicioſa ſententia eorum, qui ſuperiori capiti præfixam beſtiolam (*Salamandram aquatilem: cuius hiſtoriam nos ſupra ſuo ordine poſuimus*) Scincum eſſe arbitrantur: quos ſatis refellunt ea quæ à Dioſcoride de Scinco prodita ſunt eum ſcilicet eſſe aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnum, quamuis inueniatur in Lydia Mauritaniæ. At hic (*At illa in noſtris regionibus*) fontium & ſtagnorum dulcium incola eſt. Iam verò cum Scincus terreſtris Crocodilus dicatur, vix quicquam huic quem expreſſimus commune eſſe poteſt cum Crocodilo, non ſolum figura, ſed nec vita, cum in aqua diutius viuat quam in terra. Quare magis inclinat animus, vt exiſtimem Scincum ſquamoſum eſſe quadrupedem, quem rectè expreſſum capiti huic præfiximus: qui aliquot ab hinc annis Venetijs venditur exenteratus & ſalitus ex Alexandria Ægypti. Eſt enim Crocodili ſimilis. quatuor habet pedes. ſquamis paruis & frequentibus tegitur. Capite eſt longo: cauda rotunda, breuiore quam in lacerta, quæ omnia Scinco conueniunt ex Plinij autoritate: qui cum de Chamæleonte dixiſſet, hæc ſubiunxit: Ex eadem ſimilitudine eſt Scincus, quem quidam terreſtrem Crocodilum eſſe dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à Crocodilo aquatico, ſquamarum ſeta à cauda ad caput verſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus afferuntur ſalſi. Alio in loco Crocodilo aſſimilat: Similis Crocodilo, ſed minor etiam Ichneumone, eſt in Nilo Scincus, contra venena præcipuum antidotũ. Item ad inflammandam virorum venerem. Quo ex loco vtile eſt ſtudioſos admoneri non citra diorisinum Scincorum renibus ad venerem inflammandam vtendum eſſe, quod tamen hodie plerique omnes Medici faciunt. Sunt enim quæ in mulieribus venerem accendent, quæ in viris extinguent, & cõtra: quod hominibus (*viris*) ſiccius ſit, magiſq; ſubſtantię igneæ particeps ſemen, in fœminis humidius. Quare quę calidiora fuerint hominum (*virorum*) ſemen abſument: eadem in mulieribus frigidius. humidius ac velut ſopitum excitabunt, mouebunt, flatuq; diſtendent, vnde nõ mediocriter veneris libido accenditur. Roſtrum Scinci, ait Plinius, & pedes in vino albo poti, cupiditates veneris accendunt, vtiq; cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admiſtis, ita vt paſtilli ſingularum drachmarum bibantur. Per ſe laterum carnes obolis binis cũ myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt contra ſagittas venenatas, vt Apelles tradit, poſtea ſumptus. In antidota quoque nobilia additur. Seſtius pluſquam drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Prætereà eiuſdem decoctum cum melle ſumptum venerem inhibere. Quæ omnia ideo à nobis citata ſunt, vt cognoſcant ij qui Scincorum renes in medicamentis præſcribunt, non renes ſed carnes quæ circa renes ſunt & latera intelligi. Deinde vt paulo diligentius excutiamus locum poſtremum, quo traditur Scincorum decocto cum melle venerem inhiberi, quæ ſuperioribus ex diametro repugnant. Quam ob cauſam locum hunc mendoſum eſſe (*hoc nos prius animaduerteramus in libro de quadrupedibus ouiparis*) ſagacis cõiecturæ vir ex Dioſcoride colligere poſſit, qui cum dixiſſet carnes quæ renes amplectuntur, id ſibi virium vendicaſſe vt ſi drachmæ pondere bibãtur, venerem accendant, ſubdit: Ἀποπαύεσθαι δὲ τὴν ἐπίτασιν τῆς προθυμίας, φακῆς ἀφεψήματι μετὰ μέλιτος πινομένῳ ἢ θρίδακος σπέρματι μεθ' ὕδατος. Id eſt, Decocto lentis cum melle aut ſemine lactucę cum aqua poto veneris cupiditates inhiberi. Ex Dioſcoride igitur à quo permulta tranſcripſiſſe Plinium conſtat, inemendatum eſſe Plinij locum ſuſpicari licet. Eadem traduntur ab Aëtio: Scinci circa renes partes, ad tentiginem pudendorum ciendam bibuntur. Neq; aliud magis contrarium huic facultati deſtruendæ videtur, quam lactucæ ſemen ex aqua potum. Quidam etiam lenticulæ decoctum cum melle potum tentiginem ſedare tradunt, Hæc Rondeletius.

De Scinco prolixè à nobis ſcriptum eſt in libro De quadrupedibus ouiparis. Bellonij de eiſdem perbreue ſcriptum dedimus in eiuſdem libri Appendice. Scincus ſi quem momorderit, prius autem in vrina, aut aqua propria (τοῖς ἰδίοις οὔροις ἢ ὕδασι *quaſi ulla ſcincorum vrina ſit*) ſe volutarit, in cauſa eſt, vt morſus moriatur. ſin qui morſus eſt, antea (ſic) ſe abluerit, ipſo incolumi manente ſcincus perit, Innominatus quidam Græcus. qui ſcincorum etiam ſquamas in aduerſum naſci, addit.

SCINDARIA cum alijs quibuſdam piſciculis nominantur ab Anaxandride apud Athenæum. Καὶ συμπαίζει καριδαρίοις μετὰ περδικίων, καὶ θρυττιδίων: καὶ σκινδαρίοις μετὰ κωβιδίων. Intelliguntur autem fortè vmbræ exiguæ. Vmbra.n. Græcis ſciæna eſt, & ſcinis: vnde ſcinidarion formari poteſt, & per ſyncopen ſcindarion vt à κάρις, καρίδάριον: à παῖς, παιδάριον: ab ὗς, ὑδάριον: eadẽ in omnib. ratione ος. genitiui mutato in αριον

SCINIS piſcis idem qui Scięna, id eſt, Vmbra.

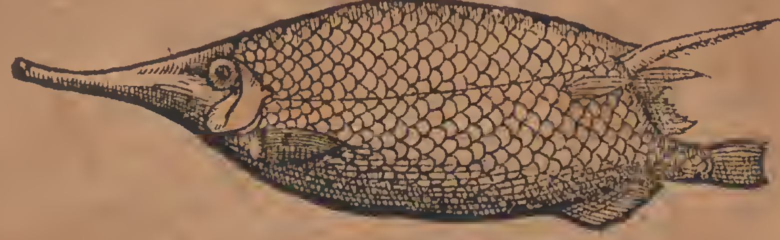
SCIPHYDRIA, genus eſt conchilij, Heſychius, Ἄγει δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, μύας, ἀναρίτας, καὶ σκιφύδρια, &c. Epicharmus apud Athenæum.

SCIRIS piſcis eſt petroſus circa nuda ſaxa degens, Vuottonus inter piſces ignotos. Sed ſ. litera perperam huic nomini præpoſita eſt. cirrhis enim ſcribi debet, κίῤῥις: qui Oppiano circa petras leprades degit. Vocatur & ceris, quo nomine Elemento C. à nobis deſcriptus eſt.

Scithacvs, (Σκιθακός, oxytonum,) piſcis, qui aliter trachurus, Heſychius. Ab eodem inferius non ſuo loco mox poſt Σκίπωι, legitur σκίθακος, proparoxytonum, cum rhô. ante vltimam. quod ſi Scirthacus legeretur, proximè illic poſt verbum Σκιρεῖται locum habere poſſet.

Scoliæ, Σκολιαί, ab Oppiano lib. 1. inter pelagios piſces nominantur, hoc verſu: Καὶ σκολιαί, σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα. Lippus etiam ſimiliter legit, vt qui verterit: Obliquæ, ſcytalæq;, hippurum maxima turba. Brodæus σκυλία legendum opinatur, id eſt caniculæ. ſed ſcylion ab Ariſtotele dictum, Oppianus ſcymnum vocat inferius hoc in libro, vbi cete enumerat, quibus etiam canes maiores adtribuit, & pelagios facit. cæteros vero canes ſeu galeos, ἐν πηλοῖς βαθέεσσιν, id eſt, in cœno profundo degere ſcribit. Ego itaque hoc in loco Oppiani κολίαι legerim. de colia autem piſce ſcriptum eſt à nobis ſupra Elemẽto C. Σκολιός etiam Græcis hodie vulgo colias eſt.

DE SCOLOPACE, RONDELETIVS.

A Peregrinvs & rarus eſt piſcis, quem hic proponimus, ſemperque paruus, vt arbitror: nam tres vidi eiuſdem magnitudinis omnes, & ouis diſtentos: quod argumentum fuit ſatis prouectæ ætatis. Varij varia nomina huic tribuunt: alij enim ſcolopacem vel aſcalopacem (vtrunque enim apud Ariſtotelem Lib. 9. de hiſt. animal. c. 8. & c. 26. legitur) nomine auis, cui prælongum eſt roſtrum, appellant, eadem de cauſa vernacula lingua Becaſſe. Alij elephantem, quod roſtrum longum proboſcidis modo habeat: ſed rigidum eſt, quodque nec contrahi, nec extendi vt proboſcis poſſit. (*alius ibidem, vt in Anthiæ prima ſpecie dixit, aculeum ei inſtar paſtinacæ attribuens.*) Longe alius eſt Plinij elephas ex cruſtatorum genere, de quo ſuo loco.

Elephas non eſt.

Sagittarius Aeliani non eſt.

Æliani ſagittarius eſſe non poteſt, etiamſi aculeum longum & durum & præacutum ad caudam habeat: nam ſagittario plures ſunt aculei ad herinacei ſpeciem, vt diximus. Si os magnum & dentibus munitum non autem roſtrum longum haberet, exiſtimare aliquis poſſet eam anthiæ ſpeciem eſſe, cui antiquorum nonnulli aculeum, ſeu ſpinam in dorſo ſerratã tribuunt qua quũ hamo tenetur, lineã ſecat.

Nullum aptius piſcis iſtius nomen mihi eſſe videtur, quàm ſcolopacis, aut aſcalopacis.

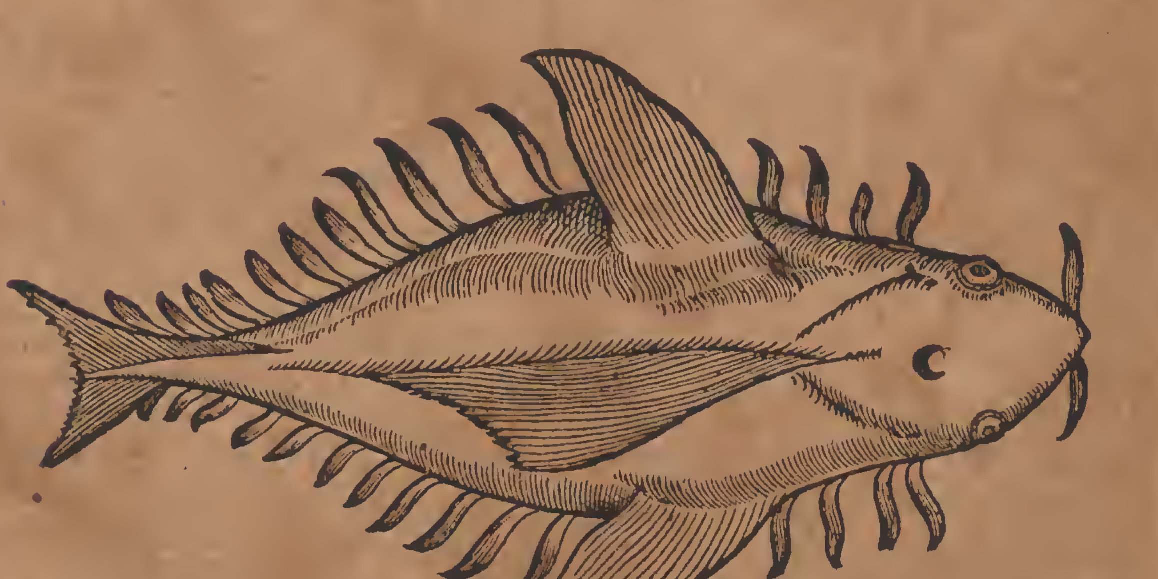
B Corpore eſt rotundo, rubeſcente erythrini modo: ſquamis aſperis. Dorſi extremo aculeum magnũ, exertum, altera parte ſerratum geſtat. Cauda tenuis eſt.

F Carnis ſubſtantia pagro ſimilis eſt. Boni igitur eſt ſucci, & facilis concoctionis. Sed cum rarus ſit piſcis, & peregrina forma, exiccatus ſeruatur potius, quam editur. Hucvſque Rondeletius.

Ego hunc piſcem ſerram Plinij potius dixerim, quàm cetum illum quem Rondeletius priſtin appellat. Vide ſupra in Corollario de Phyſetêre. Germanice quoq; nominârim *ein Sagfiſch*, id eſt, Serram piſcem: vel *ein Meerſchnepf*, id eſt, Scolopacem marinum.

Roſtri proceritas pico etiam Maſſiliæ vulgo dicto piſci, nomen fortaſsis fecerit. qui an à ſcolopace Rondeletij differat, neſcio. Supra in Pico Bellonij de eo mentionem, ſed imperfectam, retulimus.

DE SCOLOPENDRA CETACEA, RONDELETIVS.

SCOLOPENDRÆ marinæ duo ſunt genera: vna ex inſectorum eſt genere: altera cetacea eſt, de qua nunc agemus. Sic autem dicta eſt à pedum multitudine: nam ſcolopendras terreſtres, centipedes appellant. Qui pedes dicuntur, appendices ſunt, quibus tanquam remis ſcolopendra corpus impellit. A

Eius formam, quam exhibui, accepi ab ijs, qui in India vidiſſe ſe affirmant, quæ ab Æliani deſcriptione non differt. B Scolopendræ, inquit, vim & naturam, quanto equidem maximo potui ſtudio, cum multum ac diu perſcrutatus eſſem, quoddam etiam maximum cêtos marinum eam eſſe audiui, quam de mari tempeſtatibus in litus expulſam nemo foret tam audax, quin aſpiceret horreret. Ii verò qui res maritimas percallent, eas inquiunt toto capite ſpectari eminentes è mari: & narium pilos magna excelſitate apparere, & eius caudam ſimiliter atque locuſtæ latam perſpici: reliquum etiam corpus aliquando in ſuperficie æquoris ſpectari, idque conferri poſſe cum triremi iuſtæ magnitudinis, atque permultis pedibus vtrinque ordine ſitis, tanquam ex ſcalmis appenſis, natare. Addunt harum rerum periti ac fide digni, ipſos etiam fluctus ea natante leuiter ſubſonare. *Lib. 13. cap.*

COROLLARIVM.

Scolopendram terreſtre inſectum, Ge. Agricola interpretatur *ein Noſſel.* ab eo nos marinum ei ſimile inſectum vocabimus *ein Meernaſſel:* & eiuſdem nominis cetaceam belluam *ein Walnaſſel.* Nauim quæ remis impellitur pulchrè ζώῳ πολύποδι comparat Syneſius in epiſtolis. --- ἢ ἀμφικαρὴς σκολόπενδρα, … καὶ ἀμφοτέρωθεν ὁ πεζεύει ἀνδράσι χῆλαι, Νῆες θ' ὡς ἀπέρχονται ὑπὸ πτερὰ ἠρέμα κινοῦσι, Nicander in Theriacis de ſcolopendra inſecto: quod ſimiliter, vt cetacea ab Æliano, naui remis impulſæ comparatur. Authot Tabulæ de regionibus Europæ ad extremum Septentrionem, (Olaus Magnus,) ſcolopendram cetaceam monſtroſam pinxit, quadrato capite, promiſſa barba, Rondeletius. ſentit autem de ceto illo, quem nos ex Olai tabula dedimus ſuprà in Cetis diuerſis, pag. 270. Ceti barbati nomine.

DE SCOLOPENDRIS MARINIS, (INSEctis,) *Rondeletius.*

NVNC de alia Scolopendra dicemus quæ ex inſectis eſt, terreſtri ſcolopendræ ſimilis, de qua hæc Ariſtot. prodidit. Scolopendræ marinæ aſpectu terrenis ſimiles ſunt, magnitudine paulò inferiores, gignuntur in ſaxoſis locis, colore magis rubro ſunt. pedum numero terreſtres ſuperant, ſ. de cruribus ſunt gracilioribus. ſerpentum more non in altis gurgitibus (ἐν τοῖς βαθέσι δ' ὄδρα) naſcuntur. C

Nos ſpecies duas hîc proponimus. prior minor eſt, colore plane rubro, dodrantali magnitudine, in ſaxoſis locis degit. A capite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, in flexus & volumina ſeſe contorquet, nunc longior, nunc breuior, nunc craſſior efficitur. Altera eſt ſuperiore multo longior, vtpote quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, veluti ſuperior. B

Huius generis ſcolopendras in ventriculo Lacertorum marinorum & Acuum ſæpe reperi, & ſæpe ex ore extraxi: quod maximo eſt argumento huiuſmodi piſces ijs veſci ſine pernicie. Præterea eas non in litoribus, aut in litorum ſaxis, ſed in alto mari, vt Lacertos & Acus, viuere. D G C

COROLLARIVM.

Scolopendræ terreſtribus ſimiles, quas centipedas vocant, Plinius. vnde apparet terreſtres tantum ſcolopendras Latine centipedas appellatas, quod nomen etiam hodie vulgus Italorum ſeruat de marinis quidem cum loquitur Plinius, ſemper ſcolopendras appellare ſolet: ſed etiam terreſtres, centipedę tanquam vulgari nomine relicto: idque facere præſtat, quoniam aliud etiam terreſtre inſectũ, quod aliter aſellus dicitur, centipedam millepedamue aliqui vocant. Apud Plinium alia lectio habet centipedes, tanquam à recto centipes: meliores verò codices, centipedas, à recto centipeda. Cæterum cum Ariſt. ſcribat marinas ſimiles eſſe terreſtribus, τῷ δὲ μεγέθει μικρῷ ἐλάττους: hoc eſt, magnitudine autem paulò minores, quærendum eſt quænam ſit terreſtrium magnitudo. Braſauolus ex Italia olim pictuτam ſcolopendrę ad me miſit, duos pollices longam: apud nos ſpecies duæ reperiuntur, quarum maior vix duos digitos æquat, altera vnum. at Rondeletij minor ſcolopendra ad palmum accedit, maior ad cubitum. Scolopendræ marinæ terreſtribus magnitudine æquales ſunt, aut paulo minores, Wotton. qui ſuſpectum ſibi hunc Ariſtotelis locum eſſe ait. Albertus tamen, Auicennæ interpretem ſecutus, ſimiliter legit minores, cuius verba Libro 2. tract. 1. cap. vltimo de animalibus, hæc ſunt: Serpentes & piſces verè dicti non habent pedes. In mari tamen eſt animal, quod 44. vocatur, propterea quod tot pedes habere videtur. & ſimile huic animali eſt aliud, quod moratur in terra, & eodem nomine vocatur. ſed quod eſt in mari, eſt minus quàm agreſte, *(quàm terreſtre,) & reliqua vt Ariſtoteles.* Scolopendra marina quam vidi ad digiti longitudiné & craſſitudinem accedebat, Græci Scolopetras corruptè nominant, Gillius. qui cum marinam tantam faciat, paulò antè tamen ſcripſerat eam terreſtri minorem *Magnitudo.* A

Forma.

eſſe. Marcellus Vergilius Dioſcoridis interpres, marinas terreſtribus longiores facit. Quales terrenæ (inquit) ſcolopendræ ſunt, tales & marinę: longiores, tereti corpore, & infinitis penè pedibus ingredientes. Hæc de magnitudine. Eſt autem quod circa formam quoque addubitem. Marinę Ariſtoteli ſpecie formaque conſimiles ſunt terreſtribus, τὸ σχῆμα ἡ παρὰ τῶν εἰδῶν. Ego in terreſtribus capitis caudæque formam longè aliam video: quàm in marinis Rondeletij, quarum caput & cauda, nihil ab ijſdem in lumbricis partib. differunt. Marinæ Rondeletij lumbricorum modo ſe contrahunt explicantq́; quod etiam terreſtres facere audio, vt modo longiores, modo breuiores appareant: ſed ipſe nondum ſatis obſeruaui. Hæc equidem notanda cenſui, non ad conuellendam Rondeletij opinionem: ſed vt inquiratur, ſitne alia quædam marinæ ſcolopendræ ſpecies, quæ cum Ariſtotelis deſcriptione melius congruat. Hoc addendum: ſi marina minor ſit terreſtri, quomodo glutiet hamum vtcunq; exiguum? quorum vtrunque de marinis Ariſtoteles ſcribit: quodq; contactu vrant, quod an ſuæ etiam faciant, non omittere debuerat Rondeletius. Scolopendram mar. Germanicè nomino *ein Meernaſſel.* vide ſuprà in Corollario de ſcolopendra cetacea. Scolopendræ marinæ vulgo dicuntur pulices marini: nã infeſtant piſces, vt nos pulices terreni, Niphus Italus. nos ſupra ex Rondeletio veros pulices marinos dedimus, à ſcolopendris toto genere diuerſos.

B De Scolopendræ mar. magnitudine corporiſque forma, iam in A. dictum eſt. Similis eſt marina terreſtri, quod ad corporis ſpeciem, Oppianus & Ælianus.

Quibus in locis in mari degant.

C Rondeletius ſcolopendras putat non in litoribus, aut litorum ſaxis, ſed in alto mari degere, &c. Ariſtoteles verò hiſtoriæ 2.14. περὶ σοὺ πετρώδεις τόπους, καὶ οὐ σφόδρα βαθεῖς. hoc eſt locis petroſis, & non admodum profundis. in petris quidem commodius reperent, ac in ijſdem deliteſcerent Idem Ariſtotel. hiſtor. 9.37. interprete Gaza: Piſces (inquit) qui vulpes nuncupantur, cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, vt centipedæ. longius nanque ſeſe efferentes, lineam abrodunt. capiuntur .n. locis nonnullis hamo multiplici, gurgite præalto & fluctuoſo. Græca ſic habent: Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ὀνομαζόμεναι ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται, ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα. ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. ἁλίσκονται δὲ περὶ ἐνίους τόπους πολλοῖς ἀγκίστροις, ἐν ῥώδεσι καὶ βαθέσι τόποις. Vbi hæc verba, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad vulpes ne an ſcolopendras referenda ſint, dubitari poteſt. ſi ad ſcolopendras referas, obſtare videtur quod in Græco contextu, ἡ σκολόπενδρα, numero ſingulari ſcribitur: quanquam huiuſmodi enallagæ Ariſtoteli non raræ ſunt. Secundo quidem lib. hiſt. cap. 14. vt paulo ante recitaui, in talibus ſcolopendras capi dixit. neque pugnat, quod illic in non valde profundis, hîc in profundis capi legimus, vt mediocrem profunditatem intelligamus hic etiam pro ῥώδεσι, legerim πετρώδεσι. nam ῥώδεσ vox nullam ſignificationem habet. Gazam, qui vertit fluctuoſis, apparet legiſſe ῥοώδεσι. ſed alibi nuſquam hoc ſenſu apud Ariſtotel. reperiri puto: & nimirum profundiora loca minus ſunt fluctuoſa. In Arriani tamen Periplo legimus θάλασσαν δίνας ἔχουσαν καὶ ῥοώδεις ἰλίγγους. quamobrem nihil definio. Video Niphum Sueſſanum de vulpib. hæc verba accipere, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici: ego de ſcolopendris potius, tum propter antedictam cauſam: tum quia vulpes ſeu vulpeculæ piſces, Oppiano teſte, non in talibus locis, ſed in cœno profundo degant, πηλοῖς ἐν βαθέεσσι, ſicuti & cæteri galei, præter canem carchariam pelagium. Plin. lib. 9. cap. 49. partem loci à nobis recitati conuertit, partem verò illam de qua controuerſia eſt non attigit. Cæterum hæc verba, Ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, &c. ad vulpes retulerim, quæ lineam præmordeant: nam ſcolopendræ alio ingenio ſe liberant, ſeipſas inuertendo: licet Pierius Valerianus ea quoq; ad Scolopendras referat. Quę autem de vulpibus dicuntur, ceu per parenthesin accipienda fuerint. Oppiano ſcolopendra & polypi ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους: hoc eſt, in cauernis maris habitant. accipitur enim ἔναυλος pro latebra & loco cauo. tales autem circa petras ſunt. Sophocli ἔναυλος & θυραῖος opponuntur: hic foris eſt, ille in domo. Videtur & amphybijs eam adnumerare Oppianus. Locus integer ſic eſt. Ἄλλοι δ' ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους, Πουλύποδες σκολιοί, καὶ σκορδύλος, ἠδ' ἀλιεῦσιν Ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ἀσμύλος: οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἀμφίβιοι. Mordent ſcolopendræ, non ore, ſed tactu (τῇ ὄψει, Gaza rectè legit τῇ ἀφῇ) totius corporis, ſimiliter vt quæ vrticæ vocantur, Ariſtot. Vide etiam infrà in G. Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit, Plin. Scolopendram mar. rumpi aiunt, ſi ab homine conſpuatur Ælian. de anim. 4.22. & 7.26. vtrobique id à Gillio etiam rectè tranſlatum eſt at lib. 7. cap. 35. hæc eius verba, Scolopendram terreſtrem ſaliua diſrumpi ferunt, in noſtris codicibus Græcis non extant. Appetunt marinæ etiam nidorulenta, vt terreſtres, Ariſtot. Tetro odore ſunt. vide in E mox.

D Scolopendra vbi hamum deuorarit, euomit foras ſua interiora, donec hamum eijciat, tum recipit intrò, ac valet eadem, qua antè, ſalubritate, Ariſtot. Vide etiam ſuprà in C. Hamo deuorato ſcolopendræ omnia interanea euomunt, donec hamum egerant: deinde reſorbent, Plinius. Ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς: id eſt, Quemadmodum marinæ ſcolopendrę abſorpto hamo ſeipſas inuertunt, Plutarchus in libello de his qui ſerò puniuntur à Deo. nihil autem intereſt, interanea eas euomere dicas, an ſe ipſas inuertere. Lacertos marinos ſcolopendris marinis veſci, anatome nos docuit, Rondeletius.

E Scolopendræ hamo captę, quomodo ſeipſas liberent, dictum eſt proximè in D. Eſca ad anguillas à Tarentino deſcripta, recipit ſcolopendræ marinæ drachmas viij. caridum fluuiatilium tantundem. ſeſami drachmam. ſimul autem exceptis vtendum. Scolopendra marina piſcatoribus infeſtiſſima eſt. poſtea enim quam hamum hæc contigerit, nullus piſcis ad hamatam eſcam accedit, quod huius tetro odore procul pellatur, Gillius, ex Oppiani Halieut. 2. vbi ſic legimus Græcè:

Ἐχθρὴ καὶ σκολόπενδρα πανέξοχον ἀσπαλιεῦσιν Ἐμπελάειν. εἰ γάρ ποτ' ἐπιψαύσειεν ἐλύτρου,
Οὐκ ἄν τις νεπόδων κείνου πέλας ἀγκίστροιο Ἔλθοι. τοῖον γάρ οἱ ἐπαχθέα μίσγεται ἰοῖ.

pro ἐπαχθέα, legerim ἀπεχθέα. eſt & alibi Oppiano ἁλίεισιν ἐχθομένη σκολόπενδρα. pro ἐλύτρου, ἐδέτρου. nam tertio quoq; lib. ἔδετρον vocat eſcam hamo inſertã, de melanuris capiendis canens. Brodęus nihil mutans interpretatur: Si quando pellem ſcolopendræ hamus attingat. vter melius, iudicent eruditi.

G Scolopendra marina ſimilis eſt terreſtri, quod ad corporis ſpeciem. ſed tactu nocentior. venenatus enim

enim eius morſus vrit, & rubicundum in cute colorem excitat, ſicut papulam herba vrtica vrit: Oppian. & partim Ælian. Mordet, non ore, ſed tactu totius corporis, ſimiliter vt quæ vrticæ vocantur, Ariſtot. A morſu ſcolopendræ ſiue ophioctenę, locus circunquaque liueſcit ac putreſcit, (πελιοῦται καὶ σήπεται, Dioſcor. malim cum Ægineta, πελιοῦται καὶ ἐπαίρεται. id eſt, liueſcit & attollitur.) aliquando fęci ſimilis fit, rarius etiam rubicundus. exulceraturque ſumpto à morſu principio laborioſa moleſtaq; (difficili curatu, Ægineta) exulceratione. prætereà toto corpore veluti pruriginis ſenſus percipitur: Dioſcor. quem de terreſtri tantùm ſcolopendra loqui apparet. Ægineta ijſdem repetitis, addit: Priuatim verò à marina ſcolopendra morſis, aquoſus & pellucidus humor interdum accidit: vt à terreſtri, rubicundus. Curatiò apud eoſdem, eiuſmodi eſt: Ictui (τῇ πληγῇ) imponendi ſunt ſales triti (cum aceto, Dioſcor.) vel ruta trita, (ruta agreſtis, Dioſcor.) vel cinis aceto ſubactus, ſcillaue. Fouere (καταντλεῖν) autem locum oportet acida muria: vel, vt Archigenes cõſulit, oleo multo calido, atq; ita (deinde) quę prædiximus imponere. Propinare verò conuenit ariſtolochiam è vino, Hæc illi. Ægineta quidem plura quam Dioſcorides habet: & paulò poſt de morſu muris aranei ſcribens: Ad muris aranei (inquit) & ſcolopendræ morſum, cataplaſma è ſale cum pice liquida impone: vel cedriam cum melle: vel allium cum folijs fici & cymino, (eruoque ac vino, Aëtius:) vel folia calamintæ, vel hordeum cum aceto. His qui à ſcolopendra icti ſunt (inquit Aetius) eadem remedia conueniunt, quæ ad muris aranei morſum ſunt prædicta, tum foris applicanda, tum propinanda. Serpyllum ſylueſtre efficax eſt contra ſcolopendras terreſtres ac marinas, Plinius. Pulegium valet contra ſcolopendram terreſtrem vel marinam, Idē. Κεῖνο δὲ δὴ σκέπτοιο, τό κεν καὶ ἰκλίδα μάργον Πολλὸν ἀποτρωπῷτο, καὶ ἰοβόρον σκολόπενδραν, Numenius apud Athenæum. Vide etiam Auicennæ lib. 2. cap. 22.

Scolopendra marina & terreſtris venena. *Nota.* *Curatio.*

Scolopendra mar. in oleo decocta ſi illinatur, auellit capillos. ſed contactu pruritus facit, Dioſcor. Pharmaca quæ pilos diſperdant componuntur cum ex alijs rebus, tum ex marinis ſcolopendris, vrticaque mar. & ſtellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis, Galenus ex comptorijs libris Critonis. Scolopendræ mar. cinis cum oleo, pſilothrum eſt, Plinius. Scolopendræ mar. è melle illitæ ſtrumas perſanat Idem. *E ſcolop. mar. remedia.*

Scolopendra marina à terreſtris ſimilitudine nomen inuenit: quamobrem philologiam ſuper hoc vocabulo differam ad inſecta terreſtria H

Hirſutam & venenatam cognominare licebit. Numenius ἰοβόρον dixit. Τοῖον καὶ σκολόπενδρα δυσώνυμον ἑρπετὸν ἅλμης, Oppianus. *Epitheta.*

Hominem qui animum ſuum à vitijs affectibusue cruciabilibus depurget, quæq; ſe lædant, eximat & expellat, ſignificare ſi vellent, ſcolopendram (*marinam*) effigiabant. ea enim vbi hamo deprehenſa fuerit, (*&c. vt in D. expoſitum eſt,*) Pierius Valerianus. *Icon.*

Si marinæ ſcolopendræ naturam cognouiſſet, aut cognitæ meminiſſet ſapientiſſimus ille Socrates: nunquam vt aliorum vitia virtuteſque nobis certius & quaſi ad manum paterent, feneſtrata homini data eſſe pectora à natura, optaſſet, &c. Sed marinæ centipedis naturam, in eundem vſum maluiſſet. In feneſtrato ſiquidem pectore, per quod quaſi limis per flabellum (vt in Comœdia audimus) introſpicere cogeremur, multa quæ in extremo hominis receſſu latent, diligentiam noſtram facilè effugerent. At in inuerſo penitus homine, cunctiſque eius in lucem prolatis interaneis, nihil tam reconditum eſſet, quod ſub Solem tractum liuores, rugas, lentigines, verrucas, labeſque ſuas omnes non oſtenderet, Marcellus Vergilius in Dioſcoridem. Apparet autem hæc cõmentandi occaſionem ex Plutarchi libro De ijs qui ſerò à numine puniuntur, eum accepiſſe. vbi ſontium apud inferos quas viderit pœnas enarrans quidam, circa eius libri finem, ſic infit: ὅτι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεβίωσαν κακίᾳ λανθανούσῃ, τούτους ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιεστῶτες, ἐκτρέπεσθαι, τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους: ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. ἐνίους δὲ ἀναδέροντες αὐτοὶ, καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀπεδείκνυσαν ὑπούλους, καὶ ποικίλους ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. H.

Scolopidus ab incolis dictus, Σκολόπιδος, piſcis magnus in Arari naſcitur, &c. vt ſcribit Plutarchus in libro de fluuijs, ex Calliſthene Sybarita: cuius nos eadem verba retulimus ſuprà in Alauſa A. ad initium paginæ 21. vt à Stobæo recitantur: apud quem tamen non σκολόπιδος huius piſcis nomen, ſed κλυπαία, legitur.

DE SCOMBRO, RONDELETIVS.

ΣΚΟΜΒΡΟΣ à Græcis, à Plinio & Latinis omnibus ſcomber ſiue ſcombrus dicitur. A noſtris veirat quod vitri inſtar ſplendeat, vel peis d'auriou, id eſt piſcis aprilis, quòd eo potiſſimum menſe capiatur. A Gallis maquereau, à Maſſilienſibus auriol: ab Italis lacerto, à Venetis ſcombro, ab Hiſpanis cauallo. Græci huius ætatis corruptè σκολιὸ pro κολίαν vocant, de quo alibi Scombros etiam lacertos nonnulli vocant, à figuræ muſculorum noſtrorum ſiue lacertorũ, potius quàm terrenorum lacertorum ſimilitudine: niſi quis ob viriditatem quæ in ſcombris exigua eſt, eos terrenis lacertis comparare malit. A *Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.*

Scomber piſcis eſt marinus, gregalis teſte Ariſtotele, qui ad cubiti magnitudinem accedit. Squamis caret: corpore eſt terete, denſo, carnoſo, vtrinque in acutum deſinente. Roſtro enim acuto eſt, cauda acutiore, tandem in duas pinnas valde à ſe diſtantes terminata. Thynnum ore refert: ſiquidem oris ſciſſura magna eſt, roſtri margines acuti & tenues. Inferior maxilla in ſuperiorem recipitur & clauditur pyxidis modo. Oculis eſt magnis, aureis. Dorſum in aquis ſulphurei coloris eſt: extra & mortuo, cærulei. Lineis nigricantib. obliquis, inſignis eſt: ventre lateribusq; argenteis. A podice pinnam vnã habet paruam, ſuprapoſitam alteram in dorſo ſimilē: quas ordine certiſq; interuallis aliquot aliæ pinnulæ ſubſequuntur. quod huic proprium non eſt, ſed cum amijs, thunnis, pelamydib. cõmune. Alia eſt dorſi initio pinna. Ad branchias aliæ duæ. In ventre duæ. Ventriculus cum gula longus, in acutum B

deſinens ad podicem vſque protenſus innumeras appendices habet. fellis veſicula ab hepate albicante pendet, inteſtinis adhærens.

C Coëunt thunni & ſcombri autore Ariſtotele, menſe Febr. poſt idus: pariunt Iunio ante nonas: edunt oua ſua condita quaſi vtriculo, idque in Ponto, vt arbitror. quia paruulos nunquam contigit nobis vidiſſe. Cum thunnis, pelamydib. & amijs in Pontum ad dulciora pabula gregatim cum ſuis ducibus commeant omnium primi, teſte Plinio. thunnis enim cum ſint imbecilliores tenuioresq;, frigoris caloriſq; iniurijs magis ſunt obnoxij. Quamobrem frigidiora calidioraque loca citius relinquunt, maximè auſtro vehementius flante.

Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 17.

F Ex ſcombris olim garum conficiebatur. Plin. lib. 31. cap. 8. Nunc è Scombro piſce laudatiſſimum in finibus Carthaginis ſpartariæ & cetarijs ſociorũ garum appellatur, ſingulis milib. nummum permutantibus congios penè binos. Nec liquor vllus præter vnguenta maiore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentib. Scombros quidem & Mauritania, Beticaque, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt ad nihil aliud vtiles. Athenęus lib. 3. *Καὶ ἄλλην Σκομβραρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρον.* Scombrariam, inquit, appellatam fuiſſe à ſcombris qui illic capiuntur, ex quib. optimum conficitur garum. Ad ſaliendum autem idonei ſunt ſcombri, garumque parandum: quia eorum caro facilè conficitur, ſpinis caret, vêre pinguis eſt. Quæ enim dura, ſicca, macraq; ſunt, ſaliri commodè nequeunt. In Oceano maiores ſunt quàm in noſtro mari, ſed ſicciores dunioreſque, & ob id deteriores. Sic Romæ ſicci ſunt & duri: Venetijs optimi, nimirum molles, pingues, delicatioreſque.

Scombri hæc effigies Venetijs facta, non ſatis probè exprimit pinnulas illas verſus caudam. nam & plures, & ſuprà infraq; eſſe debebant: tales omnino, quales in amia, colia & thynnorum genere ſpectantur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Scombros per omnia maria affatim capi ſolere, vel hoc argumentũ eſſe poteſt, quod vbiq; cognoſcantur. Itali nomen Latinũ retinent. Galli Macareos, hoc eſt lenones vocãt (Maquereaus:) quod verno tempore eos piſes, qui noſtro vulgo Virgines (Alauſæ paruæ) vocantur, ſtatim ſubſequi ſoleant. Scombrum Genuenſes Vn Oreol, Maſſilienſes, Vn Horreau, Angli Macrel appellant: qui in Oceano tanta craſſitudine proficit, vt pari cum Pelamydibus magnitudine plerunque euadat.

F Noſtri Scombrum ſupra cratem leuibus ſubmiſſis prunis exaſſant, atq; ilico ſapidũ reddunt: ſed eum prius fœniculo viridi circumvoluunt, vt vim ignis obtundant. Scombris Angli inteſtina eximunt, & capita auferunt, reliquum multa deinde aqua elixant, ſic piſcem reddunt exuccũ & inſulſum. Magnus eſt in Propontide & tota Gręcia ſalitorũ prouentus. Mirabar cur vulgus Gręcum minores Scombros Colias vocaret, cum tamen Hiceſius author antiquus, Scombros, minores quàm Colias eſſe dixerit. Garum ex Scombris & Colijs apud Byzantinos fieri ſolet: quanquam nihil vetat ex quouis alio piſce garum fieri poſſe, vt poſtea dicetur.

(A)

Garum.

E Ac quod multus ſit etiam apud exteras regiones Scombrorum prouentus, inde eſt colligendum, quod Scombrariam inſulam apud Strabonem à Scombris dictam comperias: verum horum quidem captura multum eſt diuerſa in Oceano, ab ea quæ in Ponto, Propontide, Helleſponto, Mediterraneo & Adriatico mari eſſe ſolet. Oppianus Scombrorum Ponti capturam ita deſcribit: Inſulſos capiunt Scombros, Thynnoſque furente, Quum cernunt alios Scombri curuamine retis Clauſos, &c.

Cæterum Scombri iconem (*Nos vtranq; omiſimus, Rondeletij Scombrum poſuiſſe contenti*) hîc non appoſui:

appoſui: quod ſequens Coliæ pictura cum Scombro omnino conueniat: neque Scombrum fuſius deſcripſi, quod plura de hoc in Colia mox dicturi ſimus.

DE COLIA SEV SCOMBRO MINORE, IDEM.

Alius eſt Rondeletij Colias maior, de quo in C. Elemento ſcripſimus.

Colias Græcis, ab aue eiuſdem nominis (quã noſtri vocant vn Gay) dictus eſt: quod eius latera Coliæ auis modo, multis coloribus variegata conſpiciantur. Porrò Lemnij, minores Scombros vulgò Colias (al' colios) nominant, quemadmodũ & Taſſi, (*Thaſii*) Samothraces & Imbri, (*Imbrij.*) Verum quid inter Scombrum & Coliam interſit, nihil aliud obſeruari poſſe puto, quam quod Colias magis paruus ſit quo præcipuè ſalito vti ſolent: Scomber verò paulò maior. Aiebant autem quidam Lemnij indigenæ (dum ab eis ſciſcitarer, quid Colias eſſet) Coliam idem cum Scombro non eſſe: ſed cum nullam viderem notam, qua vtrumque diſtinguere poſſem, totam in magnitudine poſui differentiam. Maſſilia Cogniol (*Gillius ſcribit Coguiol,*) nominat. Dixerim itaque libenter Coliam piſcem Scombrorum puſillorum generis eſſe, modo vulgi calculis adſtipuler. Hiceſio tamen in hoc refrágor, qui Scombrum Colia minorem affirmat. Hæc Bellon. qui & in Lacerto ſuprà: Genuenſes (inquit) quoddam Scombri genus vulgò Lacertum vocant, cuius tergus multò magis quam alijs Scombris viret, & venter eſt variegatus: quem reuera Coliam eſſe Scombrini corporis paruitate liquet. A

COROLLARIVM.

Horatius Sermonum 2. S. piſcem Iberum videtur pro ſcombro dixiſſe. His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſſit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi, Vino, &c. Acron gloſſographus præterit. Scombri ſunt qui & modo ſcombri appellantur, Maſſarius Venetus. Scombrum Romani Lacertum vocant, Ionius. Scombrum arbitror eſſe ex genere lacertorũ: Ligures & Neapolitani vocant lacertum: Maſſilienſes Auriolum: Pariſienſes Macareum, Gillius. Aurioli nomen, vel à menſe Aprili factum eſt, vt Rondeletius indicat: vel ab oculis aureis. Quidam ex thynnorum genere eſſe ſcribit: non ſatis bene. quanquam multa conueniant. Hiſpanicum eius nomen audio eſſe aláche: quo etiam pro Harengo vtantur. Maſſilienſes clupeam, halachiam vocant, cui ſimilis eſt harengus piſcis Latinè. Rondeletius cauallo Hiſpanicum ſcombri nomen profert. Vt Gallicè Maquereau hic piſcis dicitur: ſic Anglicè, *Mackerel, Macrel*: & Germanicè *Makrel*, vel *Makrill*. Vocatur & in Noruegia *Maccarel*, & in lacu Suerinenſi *Macrill*. piſcis harengo maior aliquanto, vt aiunt: per totum corpus tranſuerſis lineis (latitudine pennæ) diuerſi coloris, fuſci, cærulei, candicantis, diſtinctus. ego hunc non alium à ſcombro eſſe puto. Alius eſt fluuiatilis piſcis apud inferiores Germanos alicubi ſimiliter dictus *ein Marrel*, & alio nomine *Bratfiſch*: quem aliqui longè decepti verum Lucium eſſe putarunt. Vide ſuprà in Corollario de Lucio A. ego capitoni fluuiatili cognatum eſſe ſuſpicor, eũ qui *Bratfiſch* alibi nominatur, &c. cuius in operis fine iconem dabo. Macarellum Albertus nominat, Arnoldus Villanouanus Maquerellum. Cæſar Scaliger nomen Græcę originis eſſe iudicat: nec plura. quòd ſi μακάρελοι piſcium vlli vocari debent, eos quos veteres opſophagi deos vocarunt, ſic appellabimus, non tanquam ipſos μακαρέλους, ἀλλ' ὡς μακαρελίζοντας τοὺς γευομένους αὐτῶν. ſed ad eam prærogatiuam ſcombri non peruenerunt, niſi in paucis regionibus fortè, vt Eleuſiniaci. quare Gallicam à Bellonio indicatam etymologiam potius receperim: niſi quis à Germanis ad Gallos translatum malit: vt alia multa, fortaſſis autem Germani ſic nominauerint hunc piſcem à macritudine. macrum enim noſtri quoque *mager* appellant. in Oceano enim durior ſicciorque capitur, & ob id deterior, hic piſcis, quàm in pleriſque mediterranei locis. Albertus Rodez piſcem, neſcio cuius linguæ vocabulo dictum, interpretatur ſcombrum. Coliam Bellonij ſcombro minorem, & ſiue ætate, ſiue etiam ſpecie ab eo differentem, ſcombro adiunximus. Rondeletius ſuum coliam ſcombro maiorem facit: vterque tamen Maſſiliæ Coliam piſcem Coguiol vocari ſcribit. H

Hiſpaniæ cetarias ſcombris replent, thynnis non cõmeantibus, Plinius: Maſſarius interpretatur, propterea quod thunni ad ea loca non commeant. Hermippus ex Helleſponto iubet ſcombros peti. De Scombraria Hiſpanici maris inſula, circa quam ſcombri abundant, lege infrà in H. a. Scombri in Oceano Britannico ingentes ſunt, vt & rhombi. in Adriatico vterq; paruus. Exiſtimârit autem aliqnis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergò creſcere. Vix ad Tergeſte ac proximum ſinum comparent ſcombri: atque illicò capiuntur. in Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum. itaq; grandeſcere quia non capiantur, Cæſar Scaliger. De migratione eorum in Pontum dicetur infrà in c. Scombros & Mauritania, Bæticaque & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, Plinius. B *Vbi.*

Scombri piſces ſunt paruis thunnis ſimiles, Scholiaſtes Ariſtophanis. Minores quàm coliæ, Hiceſius. Χελιδόνες τε μύρμακές τε, οἵ τε κολίαι (lego κολιᾶι, Dorica dialecto pro κολιῶν) μείζονές ἐντι, καὶ σκόμβρων, ἀπὰρ ταυθυννίδων (lego τᾶν θυννίδων) χερηόνες, Epicharmus. Scombris in aquis eſt ſulphureus color, extra qui cæteris, Plinius. Sulfureus autem color qualis ſit ipſe explicat li. 35. Fulmina & fulgura (inquit) ſulfuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulfurea eſt. Saurum piſcem quendam Rondeletius vocat, roſtro & priore capitis parte acubus ſimilem: poſteriore verò, vt & carnis ſubſtantia, ſcombris. Vide in Lacerto. Memini ſcombrum videre dorſo toto pulchrè cœruelum, cætera ſimilem trachuro, & ſimiliter ad caudam attenuari: ſpinoſis autem laterum lineis carentem. Athenæus thynnos, ſcombros, &c. ſquammatos eſſe dicit, negatione à librarijs omiſſa. carent enim ſquammis.

Piſces ſunt litorales, Oppian. li. 1. Halieut. paulo poſt tamen eoſdem adnumerat piſcib. qui degunt in petris, quæ plenæ ſunt chamis & patellis, ſicut etiam phagros, murænas & orphos. Albertus macarellos in litore Oceani Germanici capi ſcribit. Scombri recedunt (in Pontum) ante quam thunni. hi enim ſeptembri menſe, illi Auguſto diſceſſum parant, Ariſt. Diſcedunt à locis frigidiorib. calidioribuſque C

ribuſque, antè quàm thunni, vt qui imbecilliores ſunt ſæpe tamen flatu auſtrino vehementius occurſante, fit, vt cum colijs & ſcombris exeant thunni in mare: Wottonus, ex Ariſtotele vt puto. Partus eorum increſcit præcipua celeritate, Ariſt.

D Scombri gregales ſunt, Ariſtot. & Mneſitheus Athenæus. In Mari Ionio prope Epidamnum (vbi & Taulantij habitant) inſula eſt, quæ Athenâs, id eſt, Mineruæ appellatur: eam piſcatores incolunt. & lacus eſt, vbi Scombrorum, qui ad piſcatorum conſuetudinem aſſueuerunt, & manſuefacti ſunt, greges aluntur. Iis ſanè cibaria edenda piſcatores idcirco obijciunt, quòd cum iiſdem fœdus quoddam ſanctum habent, atque adeò firma pace deuinciuntur. Nam hoc piſcium genus ab omni captura tum liberum eſt, atque ad errandum ſiue vlla exceptione ſolutum: tum verò eatenus ætate procedit, vt viuat ibidem ad ſummam ſenectutem. Nec tamen ætatis tempus ignauiter traducit, neq; in ſuos altores ingratum eſt. at enim de piſcatoribus paſtum cum mane acceperit, piſcationem mox capeſcit, vt ſe nutricantibus præmium pro nutrimento perſoluat. Quare ex portu ſoluens, ad feros Scombros gentiles ſuos natare contendit, ac ſimul vt ad eos peruenit, cum ipſis ita continuo tanquam cum aliqua phalange, ſuorum popularium errat: & nimirum cum eiuſdem generis ſint, non inter ſe fugiunt, ſed ſimul natant. poſt autem cicures circum feros concurſantes in orbem conſiſtunt: & ſuorum corporum obſtructione eos fuga exituq; intercludentes, ſuorum nutritiorum (vt pro ijs quib. expleti cibis fuerint, illos remunerentur) aduentum acerrimè tandiu expectant, dum piſcatores eò profecti, captorum permultas cædes effecerint. Cicures verò maturè properantes ad portum regrediuntur: atq; ibidem intra cauernas abditi, à piſcatoribus cœnam expectant. quam quidem ipſi eis quotidie largiuntur, ſi ipſos ad piſcatum adiutores atque amicos fidos habere velint, Ælianus de animalibus 14. 1.

E Scombri, (vt & alij quidam piſces,) temeritatis & imprudentiæ ſuæ pœnas captiui luunt. nam cum alios vident reti incluſos, ad eos ingredi cupiunt. ingreſſi autem, alij (minores) per maculas rurſus euadunt: alij (maiores) detinentur. Et dum rete ad litora trahitur, multos in reti ſcombros hærentes, ac inſtar cunei impactos videas vtrinq; alijs ingreſſum, alijs exitum molientibus, Op. Halieut. 3. Aliter in Propontide ſcombri, aliter in Oceano capiuntur. ſolent enim in Oceano piſcatores ſua retia (les lignes trainantes, ſic Gallicè ſcribit) in procellas & fluctus demittere. & quo vehementiores ſunt fluctus, nauiſq; celerius fertur, eo plures irretiunt, Bel. in Obſeruationib. ſuis per Orientem. De ſcombris manſuetis prope Epidamnū inſulam, qui piſcatoribus feros capiendos adducunt, ex Æliano præſcriptum eſt in D. Eſca iacentium mollior eſſe debet, quàm ſaxatilium, (in piſcinis.) itaq; præberi conuenit cum alia, tum ſcarorum branchias ſcombri ventriculos, &c. Columella 8. 17.

F Laudatiſſimi ſcomber, ſalpa, ſparus, Plin. lib. 32. vt autor Promptuarij citat, ineptè. ſimpliciter enim hi piſces à Plinio nominantur lib. 32. cap. vltimo. Plinius ait ſcombrum laudatiſſimum eſſe in finibus Carthaginis, Rauiſius. Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, opponit pſettis & ſcombris Eleuſiniacis, vulpem in Rhodo dictam. Ex Helleſponto ſcombros præcipuè laudat Hermippus. Piſces ſquammoſi (*non ſquammoſi,*) vt thynni, ſcombri, thynnides, & huiuſmodi, ſolent etiam gregarij eſſe. Gregaria autem hæc genera piſcium, ſuauia quidem in cibo ſunt, vtpote pinguia: ſed grauia & difficilia concoctu: ideoq; maximè ταριχεύεσθαι (ſale nimirum inueterari) poſſunt, & inter ταριχηρὰ, optima ſunt. præſtant etiam, ſi aſſentur: quod ſic eorum pingue liquatur, Athenæus Mneſitheus. Hiceſius ait ſcombros minores quidem eſſe colijs, multum nutrire tamen, & melioris eſſe ſucci, at non faciliores excretioni. Scombrus leuis eſt, & citò à ſtomacho deſcendit, Diphilus. Scombrus ſapore eſt non adeo ingrato, nec facile corrumpitur. ſitim prouocat. circa Parium præſtantiſſimi habentur, Wottonus: qui pro Parium, Pariam vel Parum forſitan legendum ſuſpicatur. Scombri oblongi & exiles ſunt. Vere pingueſcunt: quo tempore Venetijs inter delicatiora obſonia reputantur. Romæ autem ab innata quadam ſiccitate ſunt ignobiles, Iouius. Τάριχη (ἢ πημαχὴ) σκόμβρων nominantur à Polluce. Maquerelli multum deficiunt in bonitate à ſaluberrimis piſcibus. ſunt enim multo craſſiores, viſcoſiores, & concoctu difficiliores, magiſque excrementitij. quamobrem non conueniunt niſi validis iuuenibus, idque cum embammatis, quæ viſcoſum, craſſum & frigidum ex his piſcibus ſuccum emendent, Arnoldus Villanouanus. Epilepſiæ obnoxij auerſentur pingues & cetaceos piſces, vt ſcombrum, pelamydes. hi enim omnes craſſum, terreſtremque, & inimicum naturę ſuccum congregant, Trallianus.

Garus. Garus, authore Plinio, liquor erat, qui ex inteſtinis piſcium, præcipuè ſcombrorum, ſale maceratis fiebat, Maſſarius. De Garo tum ſimpliciter, tum eo quod è ſcombris fit, quodque ſociorum cognominatur, abunde ſcripſimus ſuprà in Garo, elemento. In Scombraria inſula optimum è ſcombris conficitur garum, Strabo. Scombros & Mauritania Bæticaque, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles, (quàm ad garum,) Plinius. Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo Accipe fæcoſum munera chara garum, Martialis libro 13. ſub lemmate Garum ſociorum. Et mox de Muria: Antipolitani fateor ſum filia thynni, Eſſem ſi ſcombri non tibi miſſa forem. Et ſuperius de ouis: Candida ſi croceos circumfluit vnda vitellos, Heſperius ſcombri temperet oua liquor: id eſt, garum.

G Scombri in aceto putrefacti, vuluæ ſtrangulatu oppreſſas excitant, Plinius. E ſcari (non ſcombri, vt Gillius vertit) iecore remedium ad icterum, ex Æliano retuli in Scaro G.

H. a. Horæum, ſcombrum, & trygona, nominat in Captiuis Plautus. Σκομβρίζει, γογγύζει, Suidas: verbum nimirum per onomatopœiam factum, non à piſce. Σκομβρίσαι, παρὰ Ἰωσὴφ ἐν δευτέρῳ φορᾶς λέξεως, παιδιᾶς ἀσελγοῦς εἶδος ἀποδίδοται: καὶ χεῖρ τὸ ἕτερον πλατεῖ τῷ ποδὶ πλήσσοντος, ὡς ψόφον ἐργάζεσθαι, Suidas.

Propria. Scolymus herba in Lemno ſponte prouenit, ac dicitur vulgò ſcombrouolo, id eſt carduus ſcombri, Bellonius.

h. Scombri, Σκόμβροι, gens Thraciæ, Varinus. Strabo lib. 3. ait Sexitaniam eſſe ciuitatem iuxta Herculis inſulas prope Carthaginem nouam, à qua ſalſamenta Sexitana denominentur: & aliam Scombrariam, (Σκομβρασκίαν, interpres quatuor ſyllabis vertit, Scombrariam,) à ſcombris qui illic capiuntur, Athen. Scombrus apud Alexidem, cuius verba Athenæus recitat, paraſiti nomen eſt.

Athenien-

Athenienſes Salſamentis adeo delectati ſunt, vt Chærephili ſalſamentarij filios ciuitate donarint, vt teſtatur Alexis his ſenarijs: Τὰς Χαιρεφίλε δ' υἱεῖς Ἀθηναίες, ὅτι Εἰσήγαγεν τάριχος, οὓς καὶ Τιμοκλῆς ἰδὼν ἀπὸ τῶν ἵππων, δύο σκόμβρους ἔφη ἐν τοῖς σατύροις εἶναι. h.

Fuit apud Byzantios receptus mos, vt ſcombrorum regem videre, qui inter conchylia (*Scombri piſces ſunt, non conchylia*) eſt miri aſpectus, fortunatiſſimos euentus faciat, Alexander ab Alexandro Dierum genialium 5. 13. Sed Ælianus hoc de Scombris ſcribit. Vide infrà in Strombis D.

SCOPES piſces quidam, nominati apud Athenæum, vt in Eritimo ſcripſi. Homero aues eiuſdem nominis ſunt.

SCORDYLVS nominatur ab Oppiano Halieut. 1. inter reptilia maris, (quæ pedibus ſcilicet repant,) cum polypis & ſcolopendris marinis, amphibia, & cauernas maris incolentia, his verſibus: Ἄλλοι δ' ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους, Πουλύποδες σκολιοί, καὶ σκορδύλος, ἠδ' ἁλιεῦσιν Ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὀσμύλος· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἀμφίβιοι. Ego non de alio quàm Ariſtotelis cordylo eum ſentire arbitror: cum & nomen, & quæ pedibus fit reptatio, & natura ad aquam & aërem ambigua conueniant. Hoc obſtat: quod cordylus Ariſtotelis πλωταῖος, id eſt paluſtris eſt, ſeu lutarius, non marinus. Chalcidem quoque Ariſtoteles lacuſtribus, Oppianus marinis adnumerat. Plura de Cordylo leges ſupra, pag. 300. Verum quidem cordylum amphibium hactenus nemo oſtendit. vnde ſuſpicor peregrinum eſſe animal: & fortè idem quod apud Babylonios vel Indos reperiri ſcripſimus, (ſuprà in Cordylo, pag. 302.) amphibium animalculum anonymum: quod pinnulis ceu pedibus (quos nimirum aliqui ſimpliciter pedes propter formæ aut vſus ſimilitudinem vocarunt) graditur: & quanuis branchias habeat, cibi tamen gratia in ſiccum egreditur, cauda ſubinde mobili, capite ranæ marinæ ſimile, reliquo corpore gobijs. è fluuijs in terram exiens ſaltat, & in aquam redit ſicuti rana. quamobrem compoſito ex piſce & rana nomine, piſciranam aliquis accommodato eius naturæ vocabulo appellârit: branchias enim & poſteriora vt piſcis habet: caput & naturam amphibiam, & ſaltum, vt rana: fortè & caudam ranæ imperfectæ non diſſimilem, quam gyrinum vocant, noſtri *Roßkopff*. Itaque Germanicè etiam Cordylum interpretabor *ein Fiſchfroeſch*, id eſt piſciranam. vel *ein Indianiſcher Roßkopff*, id eſt Gyrinum Indicum. Alia eſt cordyla ſiue ſcordyla, vel cordylus ſcordylusue piſcis, thunni fœtus de quo dicetur in Thunno.

Apud Tarentinum in deſcriptione eſcæ cuiuſdam legitur προσπαραπτεμίων σκορδύλων, &c. qui locus & ſi corruptus eſt, ſuſpicetur tamen aliquis fluuiatiles aliquos piſces ποταμίους σκορδύλους ab eo nominatos.

Pulmone carent piſces, & ſi quod aliud animal (*de cordylo fortè ſentiens*) branchias habet, Ariſtotelis hiſtor. 2. 15.

DE SCORPIO ET SCORPÆNA,
RONDELETIVS.

Rondeletius & Bellonius vnam tantum Scorpij iconem dederunt: Pro qua nos Scorpij maioris Venetiis depicti effigiem poſuimus, quanuis cum neutra illorum vndiquaq; conueniat. Rondeletius quidem in fine Capitis, Scorpænam (id eſt, Scorpium minorem) ſe effigiaſſe ſcribit: quod annotatum ab eo ſuperuacaneum videtur, ſi corporis forma non differunt, vt ipſe ſentit. Idem à ſyncipite ſcorpij ſui ceu cornicula quadam in ſummo trifida produxit. de quibus in deſcriptione puto ſentit, cum inquit, ſuperciliorum loco cartilagineas apophyſes duas molles eſſe. Bellonius quidem ſuper oculis appendices quaſdam ſcorpio eſſe ſcribit, vt in exocœto ſuo: ſed nihil tale repræſentat eius pictura. Idem pinnam quæ ab ano proximè eſt, tribus aculeis exaſperari ſcribit, non item pingit. Rondeletius ad pinnæ illius initium duos aculeos expreſſit.

Addidimus & Scorpij minoris picturam, & ipſam Venetiis effictam. Vtraque ad elegantiſſimas duas ſcorpiorum picturas Saluiani ſatis accedit: hoc eſt maior ad maiorem illius, minor ad minorem.

ΣΚΟΡΠΙΟΣ à Græcis ſcorpius, vel ſcorpio à Latinis dicitur, à Maſſilienſibus ſcorpeno, à noſtris raſcaſſe. Græci quoque huius temporis σκόρπιον vocant. Σκορπὶς dici videtur ab Ariſtotele ſcorpius fœmina. Veruntamen an ijdem ſint Ariſtoteli an diuerſi σκόρπιος & σκορπὶς dubitat Athenæus. Ἐν πέμπτῳ ζώων ὁ Ἀριστοτέλης σκορπίους καὶ σκορπίδας ἐν διαφόροις τόποις ὀνομάζει· ἄδηλον δ' εἰ τοὺς αὐτοὺς λέγει, Ariſt. lib. 5. cap. 9. & 10. de animalib. ſcorpios & ſcorpidas diuerſis in locis nominat: incertum autem an eoſdem eſſe intelligat. Scorpium autem & ſcorpænam Athenæo diuerſos eſſe piſces certum eſt. Σκόρπαιναν καὶ σκορπίους πολλάκις ἡμᾶς ἐσθίοντας, καὶ ὅτι διάφοροι καὶ οἱ χυμοὶ, καὶ αἱ χρόαι εἰσὶν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Scorpænas & ſcorpios ſæpe edimus, & eos ſucco coloreq; differre nullus ignorat. Et Hiceſ. vt idem citat, ait: Τῶν σκορπίων ὁ μὲν ἐστι πελάγιος, ὁ δὲ τεναγώδης. καὶ ὁ μὲν πελάγιος, πυρρός· ὁ δ' ἕτερος, μελανίζων. Διαφέρει δὲ τῇ γεύσει καὶ τῷ τρόφιμος ὁ πελάγιος. Scorpionū hic pelagius eſt, ille lutarius. (τέναγος enim propriè dicit' γῆ ἐπιπόλαιον ὕδωρ ἔχουσα, ἢ τελματώδες ὕδωρ, inquit Phauor. .i. τέναγος terra eſt ſupernatantem aquā habens, aut cœnoſa aqua.) pelagius rufus eſt alter nigricat. Saporis ſuauitate & alimenti copia præſtat pelagius. Et Plinius in piſcium catalogo tanquam diuerſos nominat. (*Plura de Scorpæna leges ad finem huius capitis.*) Scorpius piſcis dictus eſt non à ſcorpij terreni formæ ſimilitudine, ſed quòd ſit πληκτικός, vt ex Ariſtotele citat Athenæus lib. 7. vbi perperam πλευστικὸς legitur pro πληκτικὸς: id eſt, quod pungat & feriat venenumque effundat ſcorpij terreni ritu. Eſt enim capite pro corporis magnitudine, maximo multis & venenatis aculeis horrente, ore magno, dentibus paruis, ſed denſis. In inferiore maxilla trianguli figuram expreſſam habet. In ſuperciliorū loco apophyſes duas cartilagineas, molles. Pinnas latiſſimas & robuſtiſſimas. Quæ n. ad branchias ſunt, medium ferè corpus occupant: quæ in ventre, paulò minores: quæ à podice, magna eſt & latiſſima, acutiſſimis aculeis nixa. quæ in dorſo, nouē firmiſſimis aculeis conſtat. Cauda in vnicam & latam deſinit. Squamis tegitur paruis, cortici ſerpentum quàm ſquamis ſimiliorib. Branchias quaternas habet. Ventriculum magnum, apophyſes in inteſtinis octo: hepar candidū, in eo fellis veſicam viridē, ſplenem nigrū, inteſtina lata, cor magnū. Maiore ex parte colore eſt rubeſcēte ſiue rufo. Etenim a Plin. rufus dicitur, vt ab Hiceſio πυῤῥὸς, & κιῤῥὸς à Diphilo à Numenio ἐρυθρὸς: ab Epicharmo verò ποικίλος, quod maiore ex parte rufus ſit, aliqua ex parte nigreſcat. Scorpiū inter duræ carnis piſces Philo-

A

Lib. 5.

Lib. 7.

Lib. 32. cap. 11

B

Lib. 32. cap. 2
Athen. lib. 7.
& s.

E

Lib. 3. de alim. facult. *Lib. 8.*

timus connumerat: idque approbat Galen. qui in libello de attenuante victu, in ſaxatilium penuria eundẽ ſubſtituit. Quum, inquit, ſaxatiles deſunt, aſellos, mullos, & alios eiuſdem generis pelagios poſſum⁹ exhibere: & eos potiſſimum qui cũ ſinapi manduntur, cuius generis eſt ſcorpius. Athenæus ex Diphilo: Σκορπίοι δὲ οἱ πελάγιοι καὶ κιῤῥοὶ, τροφιμώτεροι τῶν τεναγωδῶν ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς, τῶν μεγάλων. Scorpij pelagij & ruſi, magis nutriunt quam lutarij magni, qui litorales ſunt. Si ſcorpius paulò diutius mortuus aſſeruet, tenerior redditur: quod omnibus quę dura carne ſunt euenit. Calore enim naturali, qui partes continet & regit euaneſcente, & calore externo in carnem agente & colliquante, humidior ea efficitur, fitq; ad putrefactionem via. Quæ verò humidiora, eadẽ ſunt molliora: & contra quę ſicca, dura. Idẽ de omnibus quæ ſicca ſunt carne, intelligi oportet. Elixus ſcorpius editur ex aceto. Aſſus minus probandus, ob duritiem. Ius ex eo aluum ſubducit, teſtibus Dioſcoride lib. 2. cap. 35. & Plinio lib. 32. cap. 9. Ibidem.

Scorpius ſimpliciter, vel maior.

G Iocineris doloribus ſcorpio marinus in vino necatur, vt deinde bibatur, inquit Plin. Et ſcorpius marinus necatus in vino, veſicæ vitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in marini ſcorpionis cauda pondere oboli potus, ad eadẽ etiã valet. Qui Plinij locus mendoſus eſt: nullus enim piſcibus lapis eſt in cauda, ſed in capite tantum. Quare pro cauda, capite legendum. Contra panos valet ſcorpio (*lib. 32. cap. 9. vbi de marinis tantum ei ſermo eſt*) in vino decoctus, ita vt foueantur ex illo, fel ſcorpionis marini vnguium ſcabritiam extenuat. Idem cicatrices tollit. Dioſcor. verò ſcribit marini ſcorpionis fel conuenire ad ſuffuſiones oculorum, albugines & hebetudines.

Lib. 2. cap. 14. De venenato huius piſcis ictu.

Iam diximus piſcem iſtum πληκτικὸν eſſe, quod indicat Plinius, libro 32. cap. 11. quum ſcribit: Sic & ſcorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, vt ſine noxa tractari non poſſit, niſi cauda arripiatur, vel duobus tantum digitis medium corporis apprehendatur. Ob id accidit plerunque vt piſcatores noſtri à ſcorpionibus pugnantur, & ex punctæ partis inflammatione dolor magnus oriatur. Puerum ab hoc piſce miſerè ictum, dum eum in ſinu recondere vellet, curaui mullo diſſecto & impoſito cum eiuſdẽ ſcorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitum lentiſco cõtuſo. Quod ideo com-

Scorpis, vel Scorpæna: id eſt, Scorpius minor.

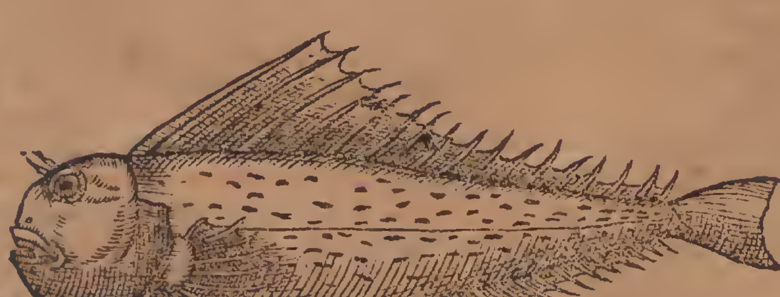

ideo commemorare volui, vt ſcorpionis ictuum antipharmaca à veteribus tradita vera eſſe, & à me experientia comprobata omnibus indicarem. Principio nullum ferè venenatum eſt animal, quod veneni ſui antipharmacum in ſe non contineat. Cum enim partes diuerſæ ſint, diuerſo quoque temperamento inter ſe aduerſari neceſſe eſt. Deinde duplex antipharmaci genus eſſe comperio. Antipathiam, (*Sympathiam*) & ſimilitudinem ſubſtantiæ: vt hepar venenatorum animalium vulneri impoſitum ſimilitudine ſubſtantiæ venenum retrahit, maximeque confert ea parte qua fel continetur. Carnes verò impoſitæ idem præſtant per antipathiam, vt viperarum caro morſui viperarũ medetur. Terrenus ſcorpius totus ictibus ſuis remedio eſt. Sic mullus marini draconis, aranei ac ſcorpionis morſibus medetur, ſi crudus atq; diſſectus admoueatur, autore Dioſcoride. Quod, vt dixi, experti ſumus. Lib. 2.c

Ex his omnibus liquido conſtat nos veterum ſcorpionem deſcripſiſſe, niſi quis nobis locum Athenæi libro 7. opponat, quo inter cartilagineos ſcorpium recenſere videtur his verbis. Εἰσὶ δ᾽ οἱ σκορπίοι σμηκτικοί, εὐέκκριτοι, πολύτροφοι: χονδρώδεις γάρ εἰσι. Scorpij abſtergunt, facilè excernuntur, multi ſunt ſucci, copioſè alunt: ſunt enim cartilaginei, (*immo carne ſolida & calloſa: vt in Corollario aſſerimus.*) At locum mendoſum eſſe omnium qui de piſcibus ſcripſerunt, teſtimonia conuincunt: nullus enim eſt qui ſcorpium inter cartilagineos reponat: ſpinis enim non cartilagine conſtat. Quare non χονδρώδεις, ſed σαρκώδεις legendum eſſe crediderim: conſtat enim multa & firma carne. quam ob cauſam copioſè nutrit. A *Verum ſe ſcorpionem dare*

Nunc de ſcorpæna, quæ à ſcorpione corporis forma minimè differt, ſed colore duntaxat. Nam cum ſcorpionum alij rufi ſint, alij nigricantes, vt ex Hiceſio citat Athenæus: quibus mox ſubiungit ſcorpænam colore tantum & ſucco diſſimilem eſſe, efficitur vt ſcorpænam eam eſſe credamus quę nigreſcat quæque inſuauior ſit, minusque boni ſucci & litoralis, lutoque gaudens ex veterum ſententia. Maſſilienſes contra, eum qui niger eſt, ſcorpeno: qui flauus eſt, ſcorpena vocant. Scorpænam ex præcedenti ſchemate agnoſces [*Atqui ſi corporis forma nihil differunt, vt paulo antè ſcribit Rondeletius, ſed colore tantum: ex eadem figura vtrunq; cognoueris.*] A *Scorpæna.*

DE SCORPIOIDE, RONDELETIVS.

Is quem hic exhibemus, vulgò à noſtris lebre de mar, id eſt, lepus marinus dicitur, quia roſtrum terreni leporis [illegible] admodum ſimile habet: ſed lepori marino veterum omnino diſſimilis eſt, vt ſuo A B

loco docebimus. Scorpioidem non inepte, vt opinor, appellabimus: eſt enim capitis forma ſcorpioni marino ſimilis, totidemque ſupra oculos apophyſes molles habet: ſed dentibus differt, quos ſerratos quidem habet, ſed tenues & denſos admodum, & in ſuperiore maxilla duos exertos, cuiuſmdi galeritę ſunt dentes. Præterea differt à ſcorpione & galerita pinnæ dorſi magnitudine, duabuſq; maculis nigris eiuſdem pinnæ. Cutis læuitate galeritæ ſimilis eſt, & carnis ſubſtantia, non autem ſcorpioni.

C Litoralis eſt, muco veſcitur & aqua.

DE SCORPIONE ET SCORPÆNA, BELLONIVS.

A Scorpio noſtro Oceano infrequens, Mediterraneo multum familiaris, vbique ſuum nomen retinet: Græcum tamen vulgus Scorpidi pronunciat, ad Scorpænæ differentiam, quam Scorpinam nominare ſolet. (Pelagius & ſaxatilis eſt piſcis: ſed Scorpæna paluſtris, & cœnoſa.) Scorpionem Maſſilienſes (C) Scorpænam vocant, Genuenſes Scorpium, ad diſcrimen Scorpænę, quam Straſinam dicũt, Maſſilienſes verò vna Raſqueſſa.

B Scorpęna cineritia eſt: Scorpius autem rufus, & multo maior, atq; appendices ſuper oculis, vt Glinos ſeu exocœtus habet, (*de quo in Adonide actum eſt.*) Tam Scorpius quam Scorpęna pinnam in tergore continuam duodecim aculeis munitam gerunt, reliquum pinnę obtuſum. Caput habent admodum grande, aculeis acutis pręmunitum: pinnas vtrinque ad branchias admodum latas: Os, denticulis confuſis, vt in Lampuga, munitum. Omnino Scorpio vincit Scorpęnam: caput enim huic eſt paulò maiuſculum, reliquum corporis in acutum tendit. Squamis tegitur adeò tenuibus, vt his carere videatur: oculos habet in grandi capite exertos vt bufo: branchias ſuperiores plurimum ſpinoſas, ſpiculis alijs verſus caudam alijs in gyrum armatas.

C Vterque piſcis admodum viuax eſt: nam extenteratus, & corde carens, moueri tamen (Orphi modo) non deſinit.

B Grandes ſupramodum in mari circa Eubœam capiuntur. Oris rictum tam vaſtum aperiunt, vt caput alterius piſcis quod ſuum æquet, facilè admittere poſſint. Maxillas autem in eo rictu ſic dilatant, vt in tubis videmus: dum enim os claudunt, ſtatim poſtea recondunt. Eſt illis quoddam linguæ rudimentum potius, quam vt abſolutam eſſe dicas. Pinnam proximè ad anum exporrectam habent, tribus aculeis aſperam. Caudam ferè circinatam, reliquas pinnas rotundas: nam piſces, quibus cauda eſt bifurca, his quoque pinnæ in acutum tendunt. Scorpius & Scorpæna, oſſicula quatuor vncinis vallata in ingreſſu faucium habent, quibus cibum, quem venati ſunt, in ſtomachum inijciant. Cor illis valde paruum eſt: cui veſicula alba ac flatu turgida incumbit, quæ, vt quidam pulmo, vacua contrahitur. Diaphragmate præditi ſunt: Hepar oſtendunt album, in quinque veluti lobos diſtinctum: quorum ſiniſter reliquis maior, fel oblongo folliculo incluſum continet: ventrem ſatis grandem: lienem rubicundum, in oppoſito fellis latere ſitum: Pylorum nouem appendicib. aut apophyſibus ſuffultum: inteſtina pauca, quæ binis tantum giris inflectuntur. Tota horum piſcium ſpina vertibulis vigintiquatuor conſtat: calculum in capite gerunt.

C Caridibus, Aphyis, Sparulis, Gobionibus, & omnis generis piſcibus paruis veſcuntur.

F Athenæus Scorpium & Scorpęnam & colore & ſucco differre tradit. C. Plinius Medicus epilepti-
G cos in cibo Merulis, Turdis aut Scorpionibus iuuari ſcribit: Dyſentericos quoque Scorpænam cumino & aceto conditam iuuare.

COROLLARIVM.

A Scorpius ſiue pro piſce, ſiue pro inſecto venenatis, Græcum eſt nomen, Σκορπίος, paroxytonum, vti ſemper apud bonos authores inuenio: quemadmodum & propria nomina in ίος, quæ tres breues ſyllabas habent, vt Δολίος, Τυχίος, quanquam apud Varinum σκορπιὸ. oxytonum in vulgatis codicibus eſt. Sic σηπία, σήπιον, & multa diminutiua in ίον, vt παιδίον. Idem piſcis Ιζέλος, neſcio qua dialecto dicitur, apud Heſychium & Varinum: item ἔξειρα. Scorpæna & ſcorpius an colore duntaxat & ſapore, locoque differant, non autem corporis forma, vt Rondeletius putat, alij iudicent. Mihi quidem ſpecies duæ diuerſæ videntur, quod vel ex figuris noſtris, quas Rondeletij deſcriptioni præfiximus, vtriſque ad viuum factis, apparet. Plinius quoque ſcorpænam & ſcorpium tanquã diuerſos numerat. Cum Scorpio, & Scorpæna eiuſdem generis ſint, multum tamen & colore & bonitate differunt. Nam Scorpio ruffus & pelagius eſt: Scorpæna nigra & littoralis, & cibi ſuauitate longè Scorpione inferior: quod ipſum non modò ex antiquorũ (*Hiceſii*) conſcriptione accepi, ſed certa palati ſapientia expertus ſum, Gillius. Oppianus 1. Halieut. etſi ſcorpionis ſimpliciter genera duo eſſe dicat, vtrunque tamen in petris & arenis collocat. Σκορπίος αἰχτὴρ δίδυμον γένος: quod ſi etiam loco diſſideant, quemadmodum Hiceſio, (cui hac in parte magis faueo,) multò iuſtius ſpecies duæ ſtatuentur, vt longè fallatur Euſtathius, qui ſcorpium & ſcorpænam ſexu tantum differre putauit, ſicut leonem & leænam. A nominib. maſculinis, (inquit,) in ος & ων præſertim, multa fœminina fiunt in αινα, vt λύκαινα, λέαινα, θέαινα, θεράπαινα, &c. quòd autem ſcorpæna etiam ſcorpius fœmina ſit, liquet ex verbis illius (*Athenæi*) qui ſcripſit: Scorpænas & ſcorpios ſæpe nos comedimus. hæc ille: cũ reliqua etiam Athenæi verba addere debuiſſet: nempe colore ſaporeque eos differre, omnibus conſtare. quibus ſpecies etiam diuerſas inſinuat. quanquam .n. in pleriſq; ſexu tantum differentibus, coloris etiam aliquod diſcrimen eſt, id tamen non vulgo omnib. ſed peritis tantum agnoſcitur: & multo magis ſi quæ in ſapore ſuccóue differentia eſt. Quod ad magnitudinis differentiam, Bellon. rufum, qui pelagius quoq; & ſaxatilis ei eſt, multo maiorem facit: fuſcum verò (quam priuatim ſcorpænam nominandam & ipſe & Rondeletius putant,) minorem facit id quod mihi quoque videtur, & noſtræ icones præ ſe ferunt. Rondeletius differentiæ ex magnitudine non meminit: ſed Diphili tantum verba recitat, qui contra non pelagios & rufos, ſed τοὺς τεναγώδεις, id eſt, in cœnoſo litore agentes, magnos facit.

Pſellus

Pſellus ſcorpidia nominat, diminutiua forma: cuius etiam σκορπὶς videri poteſt, vt θεραπαινίς, νησὶς, τελλίς. Vtitur ea voce quinto hiſtoriæ, cap. 10. Ariſtoteles: Αἱ σκορπίδες ἐν τῷ πελάγει τίκτουσι: cum præcedenti ſtatim capite dixiſſet: Ὁ δὲ σκορπίος τίκτει δίς: vnde ſcorpidis ſcorpijque nomen promiſcuum ei eſſe apparet: ita quidem, vt ſcorpis potius de fœmina dicatur, ſcorpius de vtroque ſexu. Nonnullæ regiones Italiæ vtrunque Scorpænam appellant. & Græci à vero nomine aberrarunt: nam vtrunque Scorpium appellant. Maſſilienſes vt nondum ceſſant recte Scorpænam appellare, ita parum Maſſilicè Scorpium vulgò Raſcaſſam nominant, Gillius. (Echini etiam maiores à Maſſilienſibus Raſcaſſes dicuntur. Conijcio raſcaſſum alicubi ſignificare inſtrumentum quo linum depectitur, ſquinada alibi dictum.) Italicè circa Genuam Scorpion vocatur: alicubi peſce ſpin, vel ſpino, vel ſpinoſo, minor præſertim & fuſcus. Aggregator ſpinulam piſcem à Galeno, lib. 3. de alimentis, memorari ſcribit: nominatur autem ſcorpio eodem in libro inter duræ carnis piſces. Sabot nomen eſt piſcis, & eſt ſpinula, Syluaticus. *Spinula.* nos de Arabico nomine Sabot annotauimus aliquid in Callionymo A. Scorpio piſcis eſt, venenoſæ puncturæ, noſtro idiomate Doracæna: idem Syluaticus. ſed alibi melius draconem marinum, vulgò, *Sabot.* doracenam dici interpretatur, vt dracęna intelligatur: ſic enim marinum draconem, id eſt araneum piſcem, etiam Græci hodie vulgò vocitant. Scorpænam fermè omnes vernaculo nomine nuncupamus piſcem ſubrufum variumque, & multis armatum aculeis: Cute autem minimè ſquamea: ſed gobionis ſimilitudine lubrica, Iouius Italus. Luſitanicum ſcorpij nomen eſt Coeſſo. De Germanico nomine nondum ſum certus. Bellonius Gallico Oceano ſcorpionem infrequentem eſſe tradit: quare Germanico etiam Balthicoque rarum exiſtimârim. Appellarim autem *ein Scorpfiſch*, id eſt ſcorpionem piſcem, compoſito nomine: quoniam ſcorpionis inſecti etiam nomen lingua noſtra acceptauit: vel *ein Meerſcorp*, id eſt, Scorpionem marinum. priuatim quidem rufum circunloqui licet, *der groeſſer rotlacht Scorpfiſch*: fuſcum verò, *der kleiner grauv Scorpfiſch*. Audio Friſios appellare *a Storme*, piſcem ferè ſimilem rochetto Anglorum, colore ſcombri, pinnis vt perca aculeatis in dorſo, binis prope nares in capite aculeis. caput proportione magnum eſſe, oculos magnos. opercula quoque branchiarum aculeata: caudam rubram, maculis nigris. Germanica nomina *Petermanche* & *Torpor* ad Araneum pertinere puto: & plura de eis in Corollario de Araneo ſcripſi: vbi Anglicè etiam Araneum *a Viuer* appellari dixi, fortè à febri quam excitat. febrim enim Angli *feuer* vel *fiuer* nominant. Sed aliam nuper ex Turneri mei literis eiuſdem piſcis & nomenclaturam & interpretationem Anglicam accepi: Araneum Plinij (inquit) noſtri piſcatores vocant *a qua vvyuer*, hoc eſt malam vxorem. nuſquam in Anglia audiui aliter vocari, Sic ille. Nimirum autem vt piſces aranei ſcorpijque nuſquam tutò attrectantur, ſic malę mulieres intractabiles ſunt, & non cautiſſimè tractanti noxiæ. *Qua* pro malo Flandricum eſſe audio, vt & *vvyuer* pro muliere. qui apud nos ſunt Angli *qua* vocem non agnoſcunt: & pro vxore ſcribunt *a vvyfe*.

Rondeletij Scorpioides & Bellonij Blennus, (quem in B. elemento dedimus,) maximè cognati videntur.

De magnitudinis & coloris differentijs in pelagio & lutario ſcorpijs, & alia quædam ad B. pertinentia, diximus ſuprà in A. In Rubro mari gignuntur etiam ſcorpij & gobij, partim duûm, partim trium cubitorum, Ælian. de anim. 17. 6. Io. Tzetzes Variorum 7. 144. apud Indos ea magnitudine naſci ſcribit, ex Cteſia. Minores qui ſemipedalem longitudinem non excedunt maioribus anteponuntur in cibo, iudicio Archeſtrati, Iouius: qui Archeſtrati verba non intellexit. ſunt autem hæc: --- Ἐν δὲ Θάσῳ τὸν σκορπίον ὠνοῦ, Ἂν ᾖ μὴ μείων πύγωνας, μεγάλου δ' ἀπὸ φεῖρας ἴαλλε. ego ſecundum carmen ſic legerim, Οὐ μείζω πυγόνος, &c. id eſt, non longiorem pygonę. eſt autem πυγὼν menſura, à cubito vſq; ad paruum digitum extenſum: vel vt alij volunt, vſque ad digitos flexos: συγκεκαμμένοις: qui digitos viginti ei attribuunt. Ichthyophagi cæteros quidem piſces æſtu maris in litus eductos facilè capiunt: canes verò, phocas maiores, ſcorpio, murænas, & huiuſmodi non ſine periculoſo certamine, Agatharchid De mari rub. Secundum paſtinacam & Draconem nihil in mari venenatius Scorpio. etenim in dorſo & branchijs bene acutos & robuſtos habet aculeos: quos ſi Sipontinus vidiſſet, non à ſimilitudine terreſtrium nomen duxiſſe ſcripſiſſet, ſed ex eo potius quod quemadmodum terrenorum aculei, ſic horum pernicioſi ſint, nuncupatos eſſe, Gill. Scorpio niger eſt, denſas in tergo ſpinas habens, quibus nonnunquam piſcatores lædit, Platina. Scorpioni complures appendices ſupernè circa ventriculum exeunt, Ariſt. Numenius ſcorpium colore rubrum dixit, ἐν χροιῇσιν ἐρυθρόν.

Scorpiorum alius pelagius eſt, alius τιναγώδης, Hiceſ. vide ſuprà in A. Rondel. τιναγώδη interpretatur C lutarium: ego circunloqui malim, & qui in cœnoſo litore degat interpretari. Lutariũ verò Latine dixerim, quod Græci τελματιαῖον: ſicut Ariſt. rana & cordylus ſunt ζῶα τελματιαῖα: ſic & teſtudo quædam lutaria dicitur. τίναγος opinor eſſe continuatum: τέλματα verò ſunt paludes paruæ & diſtinctæ, noſtri *Pfutzen*, (fortè à putida aqua, vnde & puteos dicimus,) & *gullen* appellant. Græci etiam τέλματα tum puteos, tum aquas cœnoſas dicunt: τὰ πηλώδη καὶ τελματιαῖα τοῦ ὕδατος. ſunt enim ferè circa margines & extrema fluminum lacuumque huiuſmodi lacunæ. Scorpiones piſces ambigunt litorales ne an pelagij ſint, Ariſtot. Ouidius in Halieuticis pelagios facere videtur: ſed dubitari poteſt. Oppianus vtrunque ſcorpij genus in petris & arenis paſci canit. Mneſitheus apud Athenæum ſaxatiles facit ſcorpios: Bellonius rufum duntaxat, pelagium & ſaxatilem. Philotimus duræ carnis eſſe ſcribit, quod approbat Gal. ſaxatiles verò piſces duræ carnis non ſunt. Scorpiones (Σκορπίδες) in alto fœtificant, Ariſt. Bis anno pariunt, vêre ac autumno, Idẽ & Plin. Oppiano quater, 1. Halieut. Σκορπίος αὖ πετόρεσσι φέρει βέλος ὠδίνεσσι. Phycis. i. algis veſcitur, Athen. Cancros tamen appetunt. vide mox in E. Piſcis eſt ſolitarius, Athen. D

Scorpio piſcis eſt βολιστικός. nam & ſagenis & reticulo trahitur, Plutarchus. Fertur, ſi decem cancri E colligati in maris locum aliquem proiecti fuerint, ad eũ omnes ſcorpios congregari, Albert. Ad ſcorpiones piſces ineſcatio: Pulueris (*Scobis*) de ligno mori, caulocinaræ, ſandarachæ, ana drachmas viij. erucæ, braſſicæ, numero quinque. omnia hæc cum tritico optimè læuigato, arenaque, affuſa aqua, miſceantur: & paſta inde ſubacta ſcorpiones illiciantur, Tarentinus.

Scorpij, vt alij durioris carnis piſces, difficiles concoctu craſſique ſunt, Philotimus apud Gal. Scor- F pæna duram habet carnem, ſaporis minimè ingrati, Xenocrates. Scorpidia difficulter concoquuntur,

Pſellus. Saxatiles dicti, gobij, ſcorpij, & paſſeres, & ſimilia, ſiccum præbent alimentum, ſed copioſum & ſolidum, & facile concoctu, nec excrementis redundant, nec flatus pariunt: Athen. Mneſitheus, ſaxatiles & concoctu faciles hos piſces contra aliorum ſententiam ſtatuens. Hiceſio ſcorpij multũ alunt. ſunt enim (inquit) χονδρώδεις, id eſt, cartilaginei. Rondel. pro χονδρώδεις legit σαρκώδεις. ſed nihil mutandum. cartilagineos enim vocans Athenæus, non quidem cartilaginei generis illius, quod σελάχη & χονδράκανθα Græci vocant, eſſe cenſet: ſed cartilaginea, calloſa, firma ſolidaq; carne eſt .n. piſcis hic, vt diximus, τῶν σκληροσάρκων. qua ratione difficilius quidem concoquitur: concoctus autem vberius firmiuſque nutrit: id quod & alijs nutrimentis, non quidem ſimpliciter carnoſis, ſed quorum pulpa callum & tanquàm cartilaginem habet, accidit. Sic anthiam quoque piſcem idẽ author Hiceſius χονδρώδη eſſe pronunciauit, quanquam vulgaris codex vitiatus χρυδρώδη habet: Rondel. ἐρυθροειδῆ vel ἐρυθρὸν legendum putat: ego omnino χονδρώδη, vt & Latinus interpres Natalis de Comitib. legit: qui tamen non ſatis aptè grumoſum tranſtulit. Chondros Græcis non modo cartilaginem propriè dictam, ſed in alijs etiam rebus diuerſis ſolidius compactiuſque aliquid ſignificat: & quod in ſale Latini grumos, Græci chondros dicunt. Theſſalico vocabulo chondros & cartilaginem ſignificat: & nucleum, in thure præſertim, ceu quendam callum, quem & pyrêna Hippocrates appellat. Alioqui chondros ea frumenti ſpecies à Græcis intelligitur, quæ à noſtris far nũcupatur. Innenio & hadron (*à vegeta ſoliditate*) dici quæ ſit chondros, (*frumenti ſcilicet ſpecies,*) Hermolaus. Nucleũ ferri, pro chalybe Plin. dixit: Græcè πυρῆνα dixeris. Plura ſuper hac voce (chondros) annotauit Marcellus Vergil. in Dioſcoridem diuerſis locis. Quod autem Latini etiam cartilaginea vocare ſoleant, quæ ſolidiora ſunt, in Anthiæ primi Corollario F. pagina 60. teſtimonijs aliquot comprobatum eſt. Rectè igitur etiam Wottonus ex Athenæo: Scorpius cartilagineam duritiem habet. Talem in teſtatis callum Græci priuatim ſpondylum, & trachelũ quoque (ſi bene memini) nuncupant. Vide ſuprà in Spondylo. Omnium piſcium ius aluum emollit, ſed optimum fit è ſcorpionibus, &c. Plinius. Cato cap. 158. in deſcriptione iuris ad aluum deijciendam inter cætera requirit piſcem capitonem, & ſcorpionem vnum, &c. Hippocrates in libro de internis affectibus, eandem ferè vim alimentariam tribuit ſcorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis craſſis & pituitoſis vſum eorum concedens, vti in Callionymo recitauimus. In epilepſia ex piſcibus exhibeantur qui ſuperfluitate vacant, vt pſetta, merula, ſcorpius, Tral. 1. 15. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi, vt ſcorpius, coccyx, Idem. Mulli, & ſcorpij & paſſeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratiſſimi exiſtunt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam cauſam frequentiorẽ eorũ vſum vitare oporteat, Aet. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. In Thaſo emes ſcorpiũ non longiorem pygone, (quæ xx. digitorum menſura eſt:) à maiore autem abſtineto, Archeſtratus. Magnum, elixum: paruũ, aſſum facies, Platina. Ius in ſcorpione elixo: Piper, careum, petroſelinum, cariotam: mel, acetum, liquamẽ, ſinape, oleum, defrutum, Apicius. 10. 13.

G

Venenum ex ictu ſcorpii mar. Et capitis duro nociturus ſcorpius ictu, Ouid. Scorpij & dracones marini, & canes centrinæ, &c. numerantur ab Oppiano cum piſcibus venenato ictu pungentibus. Spina maxillæ ſcorpij piſcis ru. capite magno, venenum etiam mortuo (*piſce*) pungendo, (*infundens*) digitum ſtupefacit, ac contrahit manum totam. Arnol. Villanouanus. Qui à dracone & ſcorpio marinis infliguntur ictus, grauiſſimos dolores inferunt, nonnnunquam etiam (ſed rarò) nomas, id eſt vlcera depaſcentia. Conuenit autem ictis propinare abſinthium, vel ſaluiam, vel ſulphur cum aceto tritum, (potum, inquit Ruellius: vt verba Græca pręſe ferunt: illitum malim, vt Aetius habet: nam & aduerſus draconis mar. ictũ Ægineta imponi iubet:) Dioſc. lib. 6. cap. 61. vbi præcedentia ſequentiaque in eodem capite (vt vulgati codices habent,) ad paſtinacam mar. pertinent, his neſcio quomodo inſertis & confuſis per imperitos librarios. Ægineta lib. 5. aduerſus draconem mar. priuatim remedia quædam tradit, quæ Dioſcorides aut alij, contra eius ſimul & ſcorpij, vel ſcorpij ſeorſim, ictus præſcripſerunt. Auicenna lib. 4. Fen. 6. Tract. 5. cap. 13. Exiſtimo (inquit,) quòd accidunt ex morſu (*ictu*) ſcorpionis marini inflatio ventris, & forma hydropica, & quandoq; accidit inde exitus ventoſitatis inuoluntarius. & oportet vt caueatur in cognitione eius. Curatur autem eodem modo, quo draconis mar. & rutelæ venenum. Quidam non ſatis fide dignus, venenum huius piſcis calidum eſſe dixit. Et mox. Araneæ mar. diſpoſitiones, videntur propinquæ diſpoſitionibus ſcorpionis mar. Ego non vſque adeò venenatum huius piſcis ictum puto, vt venter infletur, &c. & Auicennam ſuſpicor quædam ex aliorum venenatorum, præſertim verò ſcorpionum terreſtrium notis, huc tranſtuliſſe: vt ſunt οἱ βουβώνων ἐπάρσεις, καὶ τὰ περὶ τὴν ἕδραν πονήματα, Plin. remedia quædam tradit contra venena marinorum, ictus nimirum aranei, ſcorpij, & paſtinacę potiſſimum. ea differentur ad librum de piſcibus vniuerſalem. Abſinthium ex vino (potum) draconi marino & ſcorpionibus (nimirum marinis) aduerſatur, Plin. Ceruſſa ſtanni. vide mox in plumbo. Iuuant lauri baccę contritæ in potu ternæ, Aetius & Ægineta. Mentæ ſuccus contra ſcorpiones ſumitur, Plinius lib. 20. vt quidam citant. Mullus diſſectus impoſitus prodeſt, Aetius & Ægineta. Illitus ſumptusue in cibo mullus, contra ſcorpiones terreſtres marinoſq; auxiliatur, Plin. Ocimũ draconis marini & ſcorpionis ictibus per ſe prodeſt, Dioſcorides & Plin. lib. 20. Integrum (*nec locum ſcilicet, nec vſtum*) plumbum affrictu, marini ſcorpionis draconiſque plagis auxiliatur. Dioſcorides plumbum tritum illinitur puncturæ ſcorpij marino Serapio. Θαλαττίου δράκοντος πληγὴν μολίβδῳ παράτριβε, Ægineta. Ceruſſa ſtanni confricata ſuper marini ſcorpionis puncturam confert, Auicenna lib. 2. Saluiam Ægineta propinat contra draconis marini ictum: Dioſcorides etiam contra ſcorpionum mar. venenum. Draconis marini ſcorpionumq; ictus, carnibus eorum impoſitis ſanantur, Plinius. Sulfur viuum cum aceto tritum (& illitum prodeſt,) Ægineta. Humana vrina ſcorpionis marini ictus ſaluberrimè fouentur, Dioſcorides. Ægineta idem auxilium contra draconem mar. laudat. Haliabas vrinam pueri eſſe vult.

E ſcorpio mar. remedia. Scorpionis mar. fel in re medica præferri ſolet, Dioſcor. Animalium quorundam fel ſingulariter apud medicos laudatur ad acuendum viſum, & initia ſuffuſionum diſcutienda, vt callionymi piſcis, hyænæque, & marini ſcorpij, &c. Galenus de compoſ. ſec. loc. 10. 13. gradus τῶν χολῶν ſecundum vehementiam

mentiam deſcribens, primo nominat fel ſuum domeſticorum, ceu infirmius, ac minus ſiccans: deinde vehementius ouium: tertio caprarum, cui ſimile ferè ſit vrſinum & bubulum: quarto taurinum: quinto hyænæ: ſexto callionymi: & ſcorpij marini & teſtudinis marinæ. Verrucas tollit fel ſcorpionis marruffi, Plinius. Et alibi: Fel mar. ſcorpionis ruffi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit. inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Felle eius oculi inuncti caligine atque albugine quamuis craſſa cito liberabuntur, Marcellus. Fel ſcorpionis marini cutem (*in alopecus*) replet, Plinius. Scorpij mar. fel lana exceptum, & in vmbra ſiccatum, appone, Hippocrates lib. 1. de muliebrib. morbis, ad menſes nimirum vel ſecundas, aut humores ex vtero educendos. In libro etiam de natura muliebri, ſimiliter apponi iubet. Lapillus qui inuenitur in ſcorpionis mar. cauda (*Rondeletius legit capite*) tritus vtiliter bibitur cum vino à ſtranguurioſo, Marcellus Empiricus: vt veſicę vitia & calculos ſanet, Plinius. Ad exterendos calculos experimento cognitum: Scorpios marinos exiguos tres integros comburito & cinerem ex condito propinato, Galenus Euporiſton 3.260. Piſcis ſcorpio aſſatus in cibo ſumptus, optime calculoſo proderit, Marcellus. Sed vſitatoria ſunt ad calculos profligandos ex terreſtribus ſcorpijs remedia.

Philologia circa ſcorpium remittetur ad terreſtrem, à quo marinus ſuum nomen mutuatur: paucis exceptis, quæ ad marinum omnino pertinent. Scorpius cum animal terreſtre ſignificat, ſic dicitur παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν: cum verò marinum, ἐκ τοῦ πλήττειν καὶ τὸν ἰὸν ἀποβάλλειν, Varinus. Sed nimis aliquando circa verborum origines tum anxij tum ridiculi ſunt grammatici, ſcorpij terreſtris etymologiam eos dixiſſe ſat erat, quę nimirum ab Hebraica voce akrab ſcorpium ſignificante procedit, literis tranſpoſitis. Terreſtris autem nomen marino dedit à ſimilitudine veneni, vt araneus quoq; eiuſdem nominis piſci. Elegatrum piſcem Auſonius in carmine ad Theonem nominat, his verſibus: Corrhoco, letaliſque trygon, molleſq; plateſſæ, Vrentes thynni, & malè tecti ſpina elegatri. qui an ſcorpius araneuſue ſit, conſiderandum, nomen forte à vulgo acceperit, vt & plateſſæ, & corrhoconis. Ha.

Gritæ, vt audio, circa Genuam nominantur. piſces quidam ſcorpijs ſimiles: & alij fanlli, ſimiles gritis maiores. 561.

Σκορπίος αἰκτήρ, Oppiano. Ποικίλος, Epicharmo. Χρονίζων ἐρυθρὸς, Numenio. *Epitheta.*

Τοῖσι κεν εὐμαρέως θαλάμης ἄπο μακρὸν ἀείδοις Σκορπίον, Numenius de eſcis piſcium loquens arbitror. Σκορπίος αὖ παύσειέ γε σοῦ τὸν πρωκτὸν ὑπεισελθών, Plato Comicus apud Athenæum. talis autem pœna adulteris apud Athenienſes decreta erat: quam & Iuuenalis inſinuat: -- quoſdam mœchos & mugilis intrat. Vide ſupra in Mugilibus, Corollario IIII. E. pag. 651. c

Scorpius pro perca; adagium expoſitum eſt ſuperius in Corollario de Perca mar. h. Eandem prædicto (Sero ſapiunt Phryges) habet ſententiam, illud apud Græcos celebratiſſimum, Ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει: id eſt, Piſcator ictus (vel percuſſus) ſapiet. Idq; ferunt ab huiuſmodi quodam euentu natum: Cum piſcator quiſpiam piſcibus, quos intra rete tenebat, manum admouiſſet, atque à ſcorpio piſce feriretur, Ictus, inquit, ſapiam. Itaq, ſuo malo cauit in poſterum. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem, Eraſmus Rot. *Prouerbia.*

Scylla nominatur à Plinio, libr. 32. in Catalogo Aquatilium malim Squillam, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllam monſtrum aliquod marinum eſſe ſenſerit, de qua fabulantur poëtæ, cum Phorcum quoque deum marinum ſupra nominarit. Nicander Colophonius carchariam, id eſt, Canem cetaceum ait, etiam lamiam & Scyllam vocari. vide ſupra in Cane carcharia. Scylla apud Homerum piſcatur Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴ ποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. Cete aliqui dicunt dentium tres ordines habere, vt & Scyllam Homerus, Tzetzes. Ἢ ἡ Ναννὼ πῶς οὐ Σκύλλης διαφέρειν δοκεῖ; οὐ δύ' ἀποπνίξασ' ἑταίρους, τὸν τρίτον θηρεύεται ἐπιλαβεῖν; Anaxilas apud Athenæum, multa huiuſmodi monſtra pro ſcortis interpretans. Reliqua de hoc monſtro lege apud poetas, & eorum interpretes: item in Onomaſtico noſtro. Scylla (inquit author de nat. rerum) monſtrum eſt habitans in eo mari, quod Italiam & Siciliam intercludit. id nautis quidem & omnibus hominibus inimicum eſt, eorumq; ſanguine & carnibus gaudet. Caput & manus in ſtar virginis habet, ſicuti Sirenes: oris vero hiatum ac dentes horribiles: ventrem beſtialem, caudam delphini. Viribus excellit, nec in aqua facile vincitur: in terra propè imbellis. Habet & vocem nonnihil muſicam: & ipſa quoq carmine mirifice delectatur.

Scyllarvs cum Cancellis eſt, elemento C.

Scyllvs pro cane marino. Vide in fine ferè Corollarij 1. de aſellis.

Scytale Oppiano in alto degit pelago: raro litora adiens. Vide an ſit eadem quæ ſcylla, (id eſt, Carcharias:) an Oppiani exemplaria ſint mendoſa, & legendum potius ſit, σκύλλαί τε, Vuottonus, Carmen Oppiani Halieut. 1. hoc eſt: Καὶ σκολιαὶ, (lego καλλίχ.) σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα, de piſcibus pelagijs. Ego non temere aliquid mutarim. de ſcyllis quidem, quas carcharias interpretantur, id eſt canibus cetaceis, hoc in loco poetam ſentire eſt veriſimile: quoniam inferius vbi de cetis loquitur, ſeorſim ipſorum meminit. feros & pelagios canes appellans. Suidas malacoſtraca quædam ſcytalas vocat, in dictione Ἰλύζω: Malacoſtraca (inquit) vocem non ædunt, vt Cancri, ſcytalæ. Eſt etiam ſerpens Scytale.

Scytalides, Σκυταλίδες, genus Squillarum Heſych.

DE SEPIA, BELLONIVS.

Vt Gręci affatim Polypos, ſic Galli Sepias exiccant: vnde ab illis vulgo Seiches, quaſi exiccatæ appellantur. Maior harum in Gallia eſt prouentus, quàm in Italia: Recentes autem nullius ſunt in Oceano pretij. Maſſilienſes, vt & Genuenſes, Sopi nominant. Veneti & Romani priſco nomine Sepias vocare norunt. Fluctuant, cum per ſenectutem deficiunt: ad quarum cadauera quoties piſcatores aut nautæ Laros aues turmatim aduolantes conſpiciunt, eo ſe conferunt: ac dum viuas vel mortuas extrahunt, hoc imprimis dant operam, ne atramentum (quod illæ viuæ dum ſe perſequi ſentiunt effundunt) temere diffluat. Bonum enim ex Sepia ius fieri poſſe negant abſque hoc atramento. A (F) C

(F) Proinde Sepia mutat colorem vt Polypus, aluoq; eſt latiore. Cirrhos ſeu crura octana quidem habet, ſed breuia: quãobrem repere Polyporum modo non poteſt, ſed maiorem natandi vim habet.

Sepiæ hæc icon eſt, Venetiis facta. Rondeletius ei pedes octonos tribuit: noſtra hæc plures habet, pictoris nimirum negligentia.

B Os illi datum eſt fungoſum in ſupina parte, ne facile immergatur.

F Præferuntur recentes Sepiæ Polypis.

DE SEPIA, RONDELETIVS.

A Σηπία à Græcis vocata Latinum nomen non inuenit. ab Italis ſopi, à noſtris ſepio à Galliş ſeche dicitur.

B Piſcis eſt marinus, litoralis, aliquando ad duorum cubitorum magnitudinem accedens, tenui ſed ſatis firma cute contectus, foris carnoſo corpore, intus quid ſolidum, quod σήπιον vocat Ariſtoteles, *Lib. 7.* continente. Atheneus veluti Ariſtotelem interpretatus, ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, Columella lib. 6. ſepiæ teſtum appellat. *Pedes.* Capiti affixos habet pedes octo, cæterorum mollium modo, rotundos: craſſiores initio, deinde paulatim gracileſcentes: omnes interiore in parte δικοτύλους, id eſt duplici acetabulorum ordine: quibus cedentia comprehendat, & comprehenſa firmiter premat, retin. atq; inſtar medicarum cucurbitularum. Ijſdem pedib. ſiue brachiis natat, ciboſque ori, iuxta quod ſita ſunt, admouet. *Promuſcides.* Præter hæc duas promuſcides, (quas Ariſtoteles προβοσκίδας vocat,) lõgiores pedibus, tenuiores, rotundas: vbique læues, præterquam in extremo vtroque, binis acetabulis aſpero: quibus ſepiæ capiunt, oriq; è longinquo cibos admouent: ijs etiam, quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærentes ſe veluti anchoris ſtabiliunt. In pedum promuſcidumq; medio veluti in centro roſtrum & os ſepiæ ſitum eſt, duabus cartilaginibus duris, altera ſuperiore, altera inferiore conſtans, colore & figura auium carniuorarũ vel pſittaci roſtro plane ſimile.

Dentes impropriè dici ab Ariſtotele ..ia. Neq; me latet Ariſtotelem lib. 4. de part. anim. cap. 9. dentes appellaſſe, cũ de mollibus ita ſcribit: Ἐκτὸς δ' ἔχει τό, τε τοῦ σώματος κύτος ἀδιόριστον ὄν· καὶ τοὺς πόδας ἔμπροσθεν περὶ τὴν κεφαλήν, ἐντὸς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ δὲ τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας. Quæ ſic conuertit Gaza: Habent hęc foris alueum corporis indiſcretum: & pedes parti priori iunctos circa caput, infra oculos, circa os & dentes. Ex qua interpretatione perſpicuum eſt Gazam non legiſſe ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, ſed ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, vel quid ſimile, cui lectioni αὐτοψία ipſa adſtipulatur: (*Vide in Corollario b.*) nam infra oculos, & circa caput oſque ſepiæ, pedes cum promuſcidibus ſitos eſſe cernis. Sed ad rem reuertamur. Vides hic os denteſque ſepiæ nominari cum roſtrum ſit duntaxat, & os quod nulli rei aptius quàm adunco roſtro carniuorarum auium, vt dixi, comparari poteſt, ex partibus duabus compoſito, altera inferiore, altera ſuperiore, commiſſura pyxidata, ita vt inferior intret. Dentes ibidem nulli, niſi roſtri ſiue oris partes dentes appellet. ſed cum mobiles ſint, neq; firme innitantur ad laniandam vel retinendam prædam, non ſatis propriè dentes vocari poſſe puto, ſed τὸ ῥύγχος potius vel στόμα, id eſt, roſtrum vel os. Quod autem oris vel dentium nomine, quas dixi roſtri partes intellexerit Ariſtoteles libro 4. de hiſt anim. cap. 1. ſatis ipſe declarat, quum de mollib. vniuerſè loquitur hoc modo. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μέν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσι δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus eſt, in quo dentes duo. Præterea autorem habeo Athenæum, qui de ſepia hęc tranſcripſit ex Ariſtotele: τὴν σηπίαν Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτώ, ὧν τοὺς ὑποκάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. καὶ τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ. Inter Sepiæ ſcripſit Ariſtoteles octo pedes eſſe: ſub his duos maximos, ſcilicet promuſcides duas. Inter hos habere oculos & os, atque dentes duos, alterum ſuperiorem, alterum inferiorem, ac in dorſo teſtam. Hęc Atheneus. Roſtrum quod diximus, membrana quadam craſſa carnoſaque veluti annulo vn-

lo vndique ambitur & firmatur, qua diſrupta roſtri partes diſiunguntur. Intus linguæ vice eſt caro fungoſa. *Lingua.* Oculi maiuſculi ſunt, inter hos cartilago eſt cerebri parum continens, vt recte annotauit Ariſtot. *Oculi. Cerebrum.* lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1, & hunc ſecutus Plinius lib. 11. cap. 37. Cerebrum omnia habent animalia quæ ſanguinem. Æque & in mari quæ mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine. Os œſophagus excipit i. gula longa & anguſta, quæ per mutim tendit ad ingluuiem. *Oeſophagus.* Eſt autem mutis in mollibus quæ viſceribus carent, ſub ore membrana humidum quid continens, cordi proportione reſpondens quorũdam ſententia, quam paulo poſt expendemus. *Mutis.* Gulam ergo ſequitur ingluuies ampla, & auium ingluuiei ſimillima, quæ πρόλοβος dicitur. *Ingluuies.* Eſt autem πρόλοβος (autore Ariſtotele libro 2. de hiſt. anim. cap. 17.) δέρμα κοῖλον, καὶ μέγα. ἐν ᾧ ἡ τροφὴ πρώτη εἰσιοῦσα ἀπεπτός ἐστι, ἔστι δ' αὐτόθι μὲν ἀπὸ τοῦ στομάχου στενώτερος, ἔπειτα εὐρύτερος· ᾗ δὲ καθήκει πάλιν πρὸς τὴν κοιλίαν, λεπτότερος. id eſt Πρόλοβος eſt cutis in amplum ſinuata, qua primum cibus ingeſtus continetur incoctus: hac parte qua iungitur gulæ anguſtior eſt, mox amplior: tum (*rurſus*) qua deſinit in ventriculum, arctior, (veluti in gallo gallinaceo, palumbo, columbo, perdice.) Gaza aliquando guttur, aliquando ingluuiem conuertit. Columella in auibus ingluuiem appellauit de gallinis loquens. Nam ſi vacua non eſt ingluuies, cruditatem ſignificat, abſtinereque debent dum concoquant: Gallice la poche d'un oyſeau. Sepiæ igitur gulam ſequitur ingluuies, cui iungitur ventriculus tanquã omaſum, figura ſimilis τῇ ἐν τοῖς κήρυξιν ἕλικι, id eſt, circumuolutionibus ſiue clauiculis earum concharum quæ à Græcis κήρυκες, à Latinis buccina dicuntur. *Ventriculus.* A ventriculo inteſtinum tenue, gula craſſius, partem ſuperiorem repetens ad os fertur. *Inteſtinum.* Qua verò ad ſuperiora reuoluitur, veſica eſt ſiue membrana in qua humor niger (quem Cicero lib. 2. de natura deorum atramentum appellat) continetur: *Atramentũ.* cui inteſtinum ſubijcitur, cuius membrana meatus veſicæ atramenti obductus eſt, vt idem ſit & atramenti & excremẽti exitus per fiſtulam, quæ in ſupina eſt parte inter alueum & os, prope alueum latior, prope os anguſtior: hac effluit atramentum quod in ſepia plurimum eſt, Græci θολὸν appellant, cum accentu in vltima: Nam θόλος cum accentu in priore rotundam domum ſignificat, in qua epulari conſueuerant qui in Prytanæo alebantur, ἀπὸ τοῦ θέειν, à circuncurrendo. Dioſcorides θολὸν vocat τὸ μέλαν. *Lib. 2. c. 23.* Plinius lib. 9. ca. 29. atramentum mollibus pro ſanguine eſſe tradit: ſed bili potius proportione reſpondere puto. *Atramentũ mollib. non eſſe pro ſanguine.* Natura enim ſanguinem, vel quod pro ſanguine eſt nutrimenti cauſa, veluti theſaurum diligenter ſeruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Prætereà meatus nullus eſt venæ proportione reſpondens, quo alendi corporis cauſa in vniuerſum corpus diſtribuatur. Quare ſatius eſſe duxerim excrementum appellare, quod ab alimento ſecretum in veſica reponitur, quoq; natura, imminente periculo, tuendi huiuſmodi piſcium generis cauſa abutitur. Atramentum vocatur ab atro colore, & θολὸς ἀπὸ τοῦ θολοῦσθαι, quod ſignificat turbidum eſſe. Eo pro atramento ſcriptorio ſiue librario vti poſſumus. eſt enim niger glutinoſuſque humor. Perſius:

Iam liber, & bicolor poſitis membrana capillis, *Inq; manus charta, nodoſaq; venit arundo.*
Tum querimur, craſſus calamo quod pendeat humor, *Nigra quod infuſa vaneſcat ſepia lympha:*
Dilutas querimur geminat quod fiſtula guttas.

Atramentum id quod in ſepia plurimum eſt, non in ea parte quam μύτιν vocant, continetur, neque in ea eſt ſententia Ariſtoteles lib. 7. vt nonnulli exiſtimant. *Atramentũ non in muti eſſe, ſed poſt mutim in proprio meatu, & contra Athenæum & Plutarchum.* Athenæus citans Ariſtotelem. ἐν δὲ τῇ μύτιδι ὁ θολός ἐστιν· αὕτη δὲ κεῖται παρ' αὐτὸ τὸ στόμα, κύστεως τρόπον ἐπέχουσα. Eſt in mytide atramentum quæ ad os ſita eſt, folliculi ſiue veſicę modo. At qui Ariſtotelis ſenſa diligentius inueſtigarit, cum in diuerſa fuiſſe ſentẽtia comperiet: Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θολόν. Viſcera mollium nullis: ſed habent quam mutin appellant, atrumq; illum humorem, cui nomen atramentum. Neque eſt quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti ſcilicet, interpretetur: ſequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ poſt hanc interpretari oportere docent. *Lib. 4. de hiſt. anim. c. 1.* Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ᾗ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κατωθεν ὁ θολὸς, καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ. Mutis ſub ore eſt, & per eam gula tendit: at verò atramentum infra continetur, qua inteſtinum petere incipit ſuperiora, foramenq; ſuum eadem obuolutum habet membrana, qua inteſtinum. Quo fit vt Plutarchum grauiſsimum alioqui autorem demirer, qui de eodem ſepiæ atramento à veritate magis aliena ſcripſerit in libello, in quo diſſerit, plus ne rationis inſit aquatilibus beſtiis quam terrenis. Ἔτι δὲ πολλῶν τῶν πρὸς εὐλάβειαν, καὶ περιφυλακὴν καὶ ἀπόδρασιν ὄντων παραδειγμάτων, οὐκ ἄξιόν ἐστι τὸ τῆς σηπίας παρελθεῖν. τὴν γὰρ καλουμένην κύστιν παρὰ τὸν τράχηλον ἔχουσα πλήρη ζοφερᾶς ὑγρότητος, ἣν θολὸν καλοῦσιν, ὅταν καταλαμβάνηται, μεθίησιν ἔξω, τεχνωμένη, τῆς θαλάττης διαθολωθείσης ποιήσασα περὶ αὑτὴν σκότος ὑπεκδῦναι καὶ ἀποδρᾶναι τὸν τοῦ θηρῶντος ὄψιν, ἀπομιμουμένη τοὺς Ὁμήρου θεοὺς κυανέῃ νεφέλῃ πολλάκις οὓς ἂν σῶσαι θέλωσιν ὑφαρπαζομένους καὶ διακλέπτοντας. id eſt, Cum ſint id genus cautionum, circumſpectionum, euaſionumq; exempla permulta, hoc vnum ſepiæ præterire nullo modo poſſum. Veſiculam hæc (ſic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχουσα) (habet atro liquore (atramentum vocant) plenam. Hunc capta effundit, obſcurato circum mari, & tenebris affuſis, latitare fugereque venantis aciem ſtruens: Homericos Deos imitata, quibus atra ſubinde nubecula hi quos ſeruatos volunt, belli diſcrimini ſubducuntur, & clam eripiuntur. Sed quid tamdiu in his immoramur? controuerſiam iſtam ſtatim diremerit interiorum ſepiæ partium anatome, qua inſpecta nullus eſt niſi plane cæcus, qui non ſententię noſtræ facile ſit aſſenſurus. Idem videbit mutin colore eſſe flauo, laxa fungoſaque ſubſtantia, parenchyma potius quam folliculum vel veſicam. quæ hepati potius quam cordi proportione reſpondet, vtpote cui cõſiſtentia ſimilior ſit, inferioreque loco ſita quàm cor in aquatilib. beſtijs ſitum eſſe ſoleat. *Mutim hepati potius quam cordi reſpondere.* Quod vt credam magis me impulit pars alia poſt cerebrum latitans purpureo humore, quem ſepiæ pro ſanguine eſſe puto infecta. Hanc ſepiis arbitror ineſſe loco cordis.

In vtroque latere ſepia particulas quaſdam habet, quas ex minutioribus auium plumis compoſitas eſſe dixeris Capillamenta appellat Ariſtoteles, vſu eorum non adiecto. *Capillamenta ad latera. Lib. 4. de hiſt. ani. c. 1.* ἔχουσι δὲ καὶ τριχώδη ἄττα ἐν τῷ σώματι, id eſt, capillamenta etiam quędam in corpore omnium habentur. Idem meo quidem iudicio eorum eſt vſus qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi ſunt branchiæ (βραγχιοειδῆ *vocat Ariſt. in cruſtatis, alibi puto* δασέα) in cancris & alijs cruſtatis. Fiſtula eſt in ventre ſimplex mari, fœminæ duplex. Hæc de ſepię partibus tum internis, tum externis, in quib. multa ſunt ſepiæ cũ cęteris mollib. cõmunia.

Nunc

C Nunc de actionibus moribuſque. Sepiæ coëunt, vt reliqua mollia os ori admouentes complexuque mutuo brachiorum, vt ſcribit Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. anim. c. 6. Pariunt verò, inquit, ea corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Plinius: Sepię & loligines linguis coëunt complectentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. Et pariunt ore. Ego ſepias vt fiſtula coire, ita fiſtula parere exiſtimo. Pariunt autem (inquit Ariſt.) iuxta terram inter algas & arundines & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſarmenta, aut lapides, aut quęlibet alia materiei congeries. Et piſcatores quidam de induſtria faſces ſarmentorum diſponunt. Hæ perlibenter in illis loculamentis pariunt prolixam illam continentemque ſeriem ouorum qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Enituntur aluum per interualla reprimentes, aſperguntque atramentum, interpoſita quiete, vtpote cum non niſi cum labore emittant. Mas oua edita perſecutus ijs ſemen ſuum aſpergit. De ouis proximo capite plura dicemus. Sepia vere parit, & omnibus anni temporib. perſeueratque in edendis ouis dies quindecim. Hæc Ariſtoteles. Ex quo liquet in contextum Athenæi eadem citantis negationem male irrepſiſſe. Τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυΐσκονται πέντε καὶ δέκα ἡμέρας. Expungenda igitur particula οὐ. Idem confirmat Plinius, qui ſepiam omnibus menſibus parere ſcripſit libro nono. Sepia pedibus & pinnis natat.

Coitus & partus. Lib. 9. c. 21. Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 12. Lib. 7. Cap. 15. Natatio.

D Atramentum in metu effundit. Athenæus lib. 7. Διωκομένη δὲ ἡ σηπία τὸν θολὸν ἀφίησι, καὶ ἐν αὐτῷ κρύπτεται, ἐμφήνασα φεύγειν εἰς τοὔμπροσθεν. Λέγεται δὲ ὡς καὶ θηρευθείσης τῆς θηλείας τριόδοντι οἱ ἄρρενες ἐπαρήγουσιν ἀνθέλκοντες αὐτήν· ἂν δὲ οἱ ἄρρενες ἁλῶσιν, αἱ θήλειαι φεύγουσι. Plinius: Sepiæ vbi ſenſere ſe apprehendi effuſo atramento, quod pro ſanguine ijs eſt, infuſcata aqua abſconduntur. Mares percuſſæ fœminæ tridente auxiliantur, at fœmina icto mare fugit. De mare fœminam adiuuante eadem Ariſtoteles. Item de eiuſdem aſtu. Mollium aſtutiſſima eſt ſepia, ſola hæc ſuo vtitur atramento, non modo quum metuit, (*vt polypus atq; loligo*,) verum etiam abſcondendi & occultandi ſui cauſa: & cum progreſſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramentum. Venatur etiam ſuis illis prælongis promuſcidibus, non ſolum piſciculos ſed etiam ſæpius mugiles. Hos & alios magnos piſces brachijs & acetabulis retinent ſepiæ morſibuſque dilaniant, ac per particulas deuorant, quia ſunt ore paruo. Sepiæ dolos in capiendis piſcibus eleganter exprimit Oppianus. Callida ſepia, inquit, furtim prædam venatur. ex capite enim enatis ramis prælongis, veluti cirris, piſces tanquam lineis capit. iiſdem, in fluctibus & tempeſtatibus, ad ſaxa adhæret, quemadmodum nauis rudentibus ad litorales ſcopulos alligata.

Atramenti effuſio. Lib. 9. ca. 29. Cap. 1. Lib. 9. de hiſt. anim. c. 37. Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὴν δὴ δολόμητις ἐπίκλοπον εὕρατο θήρην
Σηπίη. ἐκ δ' ἄρα οἱ κεφαλῆς πεφύασιν ἀραιοὶ
Ἀκρέμονες, περιμήκεες ὥστε πλόκαμοι· τοῖσι καὶ αὐτὴ
Ὥστε παρ' ὁρμιῇσιν ἐφέλκεται ἰχθύας ἄγρῃ,
Πρέμνης ἐν ψαμάθοισιν ὑπ' ὀστράκῳ εἰλυθεῖσα.
Κείναις δὲ πλοκάμοισι καὶ ἡνίκα κύματα θύει
Χείματι, πετράων ἀντίσχεται, ἠύτε τις ναῦς
Πείσματ' ἐπικταίησιν ἀναψαμένη σπιλάδεσσι.

C Vita. Sepiæ & loligini breuæ vitę tempus. Nam exceptis paucis bimatum non complent, Ariſtotele authore.

E Sexus differentia. Sepiæ mas magis varius eſt, quam fœmina, dorſoque eſt nigriore ac partes omnes aſperiores habet quàm fœmina, & lineas varias, caudamque acutiorem, vt ſcribit Ariſtoteles. Differunt etiam aſtutia, vt arte dictum eſt. Præterea fœmina inteſtina habet duo, veluti mammas, quibus mas caret.

F Elixa ſepia vt Diphilo (apud Athenęum lib. 8.) placet, tenera eſt, ori grata, concoctu excretuq; facilis eius ſuccus ſanguinem attenuat, atq; excretionem per hęmorrhoidas ciet. Dioſcorides: Sepiæ coctæ dum eſtur atramentum ægre concoquitur, aluum mollit. Galenus veriſſimè omnium ſcripſit ſepiæ & mollium omnium carnem duram eſſe, concoctu difficilem, quę parum ſalſi ſucci habeat. Cæterum ſi concoquatur multum alimenti corpori præſtare. Crudi verò ſucci copiam omnia hęc aceruant. Sepia molliaque omnia, grauida meliora ſunt.

Lib. 2. c. 21. Lib. 3. de facult. aliment.

E Sepiarum carnes deuſtas, odoris gratia eſcam hamis affigebant piſcatores, teſte Ariſtotele libr. 4. de hiſt. anim. c. 8. ita enim fiebat vt piſces auidiùs accederent, quod certiſſimum eſt piſcium odoratus argumentum.

DE SEPIARVM OVIS, RONDELETIVS.

B C Seorsvm hic ſepiarum oua qualia à maria reijciuntur, depingenda curauimus, vt melius intelligant, (A) & agnoſcant ſtudioſi, quæ de his ab Ariſtotele literis prodita ſunt. Noſtri racemum marinum vocant à ſimili-

ſimilitudine racemi vuæ vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti vuæ ſimilis, vt ſuo loco declarabimus, hic oua ſunt duntaxat, florenti vuæ nullo modo ſimilia. De quibus hæc Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. anim. cap. 18. Sepiæ oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohærent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt. mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhæreſcunt, & augeſcunt. Cumprimum edita, candida ſunt, atque exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraque redduntur. Cumque ſepiola iam intus conſtiterit, videlicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui membranula proles exit. Primum pars illa interior candida, veluti grando conſiſtit, cum fœmina atramentum ſuum aſperſerit. Naſcitur enim ſepiola ex eo ipſo cādicante corpuſculo verſa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualis nam ſit in his annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui, dum ſepiola augetur: & poſtremo vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. E ſingulis ſepiarum ouis ſepiolæ ſingulæ naſcuntur. Et alio in loco: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua albicantia grandini ſimilia multa complectens. Rurſus alius Ariſtotelis locus minime omittendus eſt, de ijſdem ouis lib. 5. cap. 12. de Hiſtoria animalium. Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἀποτέκῃ τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται στιφρά. Quem locum G. za ſic vertit, non ſatis recte meo quidem iudicio. Quoties ſepia oua ediderit, mas e veſtigio ſequens atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur, vt ſolideſcant. Cuius malę conuerſionis occaſionem dedit dictio temere adiecta τὸν θολὸν post καταφυσᾷ: quam delendam eſſe conuincit Plinius lib. IX. qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. Oua ſepiæ glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohærentia maſculus proſequitur afflatu, alias ſterileſcunt. Vide hic Plinium pro καταφυσᾷ proſequi afflatu reddidiſſe. His accedit Athenæi autoritas locum Ariſtotelis citantis: Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ, καὶ στιφρά. Vides τοῦ θολοῦ mentionem nullam factam. Poſtremo non mas ſed fœmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hæc quę exhibemus ſepiarum oua eſſe ab Ariſtotele deſcripta aſpectus ipſe docet. Sunt enim racematim compacta, tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccæ myrti, tandem auellanæ nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris affuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur, oculorum humoribus ſimilia ſunt. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore craſſior, tertius veluti cryſtallinus. Cæterorum mollium oua his ſimilia magna ex parte eſſe exiſtimo.

Lib. 9. c. 2.

Lib. 4. de hiſt. anim. c. 1.

Cap. 51.

Lib. 7.

In litus recens eiecta à quibuſdam eduntur frixa in ſartagine.

DE SEPIOLA, RONDELETIVS.

Est ex mollium genere piſciculus hic depictus, qui cum neq; in polyporum, neque in ſepiarum neque loliginum genera referri poſſit, vt mox demonſtrabimus, ſeparatim deſcribendus fuit. Is ſepiæ naſcenti ſimilis eſt, pollicis craſſi magnitudinem non ſuperat, octo pediculis conſtat, duas proboſcides habet, nec ſepium in dorſo, nec gladiolum habet. Vtrique lateri pinnula veluti ala parua affixa eſt, rotunda: nec figura, nec ſitu pinnis ſepiarum & loliginum ſimilis, neq; enim anguſta longaq; totam aluū ambit, vt in ſepiis: neque lata, & in acutum angulum terminatur vt in loliginibus: ſed rotunda, parua vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neque ad extremum vſque corporis protenſa. Colore eſt vario, paruulis enim punctis in dorſo notatur. Ore, oculis, fiſtula, partibus internis à ſepijs non differt. Carne molliore & delicatiore eſt quàm polypus vel ſepia. Vere maxima copia capitur cum reliquis piſcibus, & ob paruitatem negligitur, cum tamen, vt dixi, ſuauiſſimus ſit. B (F)

Huius piſciculi nullam, quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles, Athenæus, Oppianus, Ælianus, Plinius, ob id cum nomen deſit, ſepiola non abſurde vocabitur, non quod ex genere ſepiarum ſit, ſed quod corporis forma ſepiæ ſimilior ſit piſciculus quàm loliginibus vel polypis. quod enim ſepia nō ſit oſtendit pinnarum magna differentia. item quod ſepio careat. Alterius eſſe generis à loliginibus arguit corporis forma quæ in hoc lata eſt, in illis longa, tum quod gladiolo deſtitutus ſit. Cum polypis verò numerari non poteſt, cum polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus: hic verò duas habeat, eaſque longas. Eius partem pronam & ſupinam depinximus. E A

COROLLARIVM.

In loligine cum de mollibus in vniuerſum quædam paſſim protulimus, tum de ſepijs priuatim.

Sepia eſt è numero mollium quæ oſſibus & ſanguine carent, Ælianus, Plinius Ariſtot. Sipia pro ſepia ſuperioris ſeculi homines linguarum imperiti ſcribebant. Aggregator, Rubien interpretatur ſepiam ſicut etiam author libri Secretorum Galeno adſcripti. vtitur ea voce Auicenna 2:593. Bellunenſis ſimpliciter ſpeciem piſcis eſſe ſcribit. In tabulis Elluchaſem Vrbien nominantur piſces, qui Venerem A

pro-

promoueant, calidi & ſicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent. Sepias & ſimiles piſces Auicenna vocat Fanage, Albertus. Græcos audio ſepiam hodie calamatiam vocare: quod nomen loligini magis conuenit, tribuiturque apud nonnullos. Vbique in Italia vetus nomen retinet, Matthiolus. Scoppa grammaticus Italus interpretatur, la ſeccia calamarro. Venetis ſeppa dicitur, alibi ſcepa: vel cepia, vt circa Liguſticum. Xibia Hiſpanicum eſt. Gallicum, Secche: vnde & purpura compoſito nomine à ſepia polypoque, Maſſiliæ Secche poupe vocatur. Robertus Stephanus in Gallico latino lexico ſepiam nominat Seiche vel Boufron, Sepiolam Caſſeron. ſed Rondeletius & Bellonius loliginem paruam Gallicè Caſſeron vocari docent. Anglis ſepia eſt *a Cuttel, Cuttle.* eſt autem Germanicum nomen, & propriè inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ mollia omnia videntur *Blackfiſch* appellare. Vide ſupra in Lolligine minore: noſtræ quidem dialecto nomen *Kuttelfiſch* magis congrueret. Germani ſuperiores aliqui ſepiam, araneum marinum vocant, *ein Meerſpinn*: quod nomen ad pagurum potius retulerim. Vide in Maia A. inter Cancros.

B In Ponto ſepia non eſt, cum loligo reperiatur, Plinius. Speuſippus ſepiam & loliginem ſimiles eſſe ait. Item Ariſtoteles: ſed oblongior & anguſtior ei loligo eſt, ſepia latior. In concham condi Mutianus tradit Nauplium animal, ſepiæ ſimile, Plinius. De ſepiæ figura, magnitudine, & partibus diuerſis, vide in Loliginis Corollario B. Sepias aliquas in bina augeri cubita notum eſt, Ariſtoteles. Strabo duorum cubitorum ſepias non in mediterraneo mari, ſed circa Carteiam repertas tradit, vt Latina tranſlatio habet: Græcè legimus τευθίδας, id eſt, loligines, & ſimilia, duorum cubitorum in eo mari fieri. Aquatilium mollibus oſſa nulla: ſed corpus circulis carnis vinctum, vt ſepiæ atque loligini, Plin. Dentes propriè dictos non habet, quanquam aliqui acutos & venenatos ei tribuant. Lege infra in G. Natat tum pedibus tum pinnis, Ariſtot. Pinnulam alueo iunctam anguſtam habent vt polypi, Idem. Sepiæ & loligines binas, quibus paſcuntur, promuſcides (προβοσκίδες, vt ita appellem, propter figuram ſimul earũ & vſum) prætendunt. His veluti anchoris, cum tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem ac fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cum tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, Ælianus. Sepiæ & loligini pedes duo ex his longiſſimi & aſperi: quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt. cæteri cirri, quibus venantur, Plinius. alia lectio pro cirri, habet curti. quod non probat Maſſarius. non enim curtis, ſed duobus longiſſimis venantur. Eradendum (inquit Maſſarius) eſt punctum, quod inter duo & ex ſcriptum eſt. vt legatur, ſepiæ & loligini pedes duo ex his longiſſimi, &c. Ariſtoteles eodem libro quarto, ſepiæ inquit loligines & lollij peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino, aſperiuſculas: quibus capiunt & ad ora admouent cibos. ijs etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſe velut anchoris iactis ſtabiliunt. Quod repetit etiam quarto de partibus animalium capite 11. his verbis: Habent ſepiæ & loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumq; nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora validioraq; ſunt: ita ijs quoq; maximi qui infra habentur. his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis mediis ſunt, quia illis miniſtrẽt. polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur millibus pedes octoni, ſed ſepiis & loliginibus breues, polypis magni. aluum enim corporis ſepiæ & loligines habent magnum, polypi paruum: itaq; quod natura polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit. quod ſepijs & loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. quamobrem polypis pedes non ſolum ad nandum vtiles ſunt, ſed etiam ad ambulandum. ſepijs autem & loliginibus inutiles ſunt. parui ſunt enim cum alueum habeant magnum. cum itaq. pedes habeant breues atq; inutiles, ne æſtu maris tempeſtateque exturbentur ſaxis: vtq; de longinquo admoueant, ideo promuſcides binas prælongas habent, quibus velut anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant, Hęc ille. Dijudicent ergo alij quid velit innuere Plinius his verbis: Cæteri cirri cum quibus venantur. Cum Ariſtoteles vnde hæc Plinius mutuatur, ſepias & loligines non cum cæteris pedibus ſeu cirris, ſed cum duobus ijs duntaxat longioribus promuſcidibus appellatis venari tradiderit. Verum ſi diuinare fas eſt, expungenda ſunt verba cęteri cirri tanquam additiția, legendumq; ſic: ſepiæ & lolligini pedes duo ex his longiſſimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt, cum quibus venantur. quemadmodũ Ariſtot. de ſepiis & loliginibus: pedes duo longiſſimi ſunt, quibus venantur oriq; cibos admouent cęteris verò vt polypis, vt bolitænis & huiuſmodi, ſunt cirri quibus venantur. Nam Ariſtot. ibidem vbi verba de ſepijs & lolliginibus fecit: videlicet ideo promuſcides binas prælongas habent, quibus velut anchoris innitantur ſeq, ſtabiliant modo nauigij tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant, ſtatim ſubſequens inquit: Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum eundem cõmodos habeant, &c. Hæc omnia Maſſarius. Reliqua ex eodem Ariſtotelis loco, (qui eſt de partib. anim. 4. 11.) de acetabulis mollium in genere, ac polypi ſpeciatim: deq; pinnula circundante alueum in mollibus, ad finem vſq; eius capitis, qui volet inde petat. Venter eis ac polypis ſimilis eſt tum figura, tum tactu, Idem. Planus ac læuis eſt boum abomaſis ſimilis: ἡ κοιλία πλακώδης καὶ λεία, ὁμοία τοῖς τῶν βοῶν ἐνύστροις. Venter ſanguine carentibus nullus eſt. inteſtinus enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam via eodẽ reflectit, vt ſepiæ, polypo, Plinius. Ariſtoteles viſcera eis negat, non ventrem.

Sepium. Solidum quod intus continetur, ſepium vocant, σήπιον, penacutum. noſtri præſertim aurifabri, *Fiſchbein*. Columella teſtum, niſi teſtam malis. ſed teſtu quoq; & teſtus, vt cornu & fructus, pro teſta apud veteres leguntur. Sepiæ, lolligini, & lollio, partes duræ, ac ſolidæ, intus per dorſum, & corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum ſepijs eſt, ſepium vocant: quod lolliginibus, id gladiolum. Differunt enim, quod ſepium robuſtum, latumq; eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens, & friabilem corpulentiam. Gladiolus arctior, & cartilaginoſior eſt. forma etiam diſcrepat, videlicet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus continetur, Ariſt. Volaterranus atramentum ſepiæ, ineptè ſepium vocat.

Atra-

Promuſcides.

Pedes.

Perpenſus Plinii locus.

Atramentum mollibus non ineſt pro ſanguine, vt minus recte Plinius hic tradidiſſe videatur, cùm illud, quod pro ſanguine in animalibus exanguibus habetur, ſit humor ſeu vitalis ſuccus ille qui per totum corpus diffunditur, vt ſuccus verbi gratia qui ex carne ſepiæ vel locuſtę marinæ exprimitur: quo humore ſi aut per vim, aut per naturam priuentur hæc animalia, in perniciem agantur neceſſe eſt. Atramentum autem quod in ſepia eſt, cum vitalis humor non ſit, pro ſanguine non habetur: ſed eſt excremētum, quod præſidij ſalutiſque gratia obtinet tunica contentum membranea, exitum finemque habens qua alui excrementa emittunt parte, quę fiſtula vocatur, quæ in ſupinis poſita eſt: quo vtitur non modo cum metuit, verum etiam cum ſe abſcondere velit. quoties enim metu perterretur, eiuſmodi atramentum effundit: cuius rei cauſa eſt quoniam ſanguine careat, & ob eam rem refrigerata & pauida. hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit: ſic ſepiæ accidit quidem neceſſario, vt metu perculſa atrum illum humorem effundat. abſcondendi autem cauſa, quia hoc effuſo humore aquam infuſcat, ſibique nigrorem ſepium (*ſepi*) proponit, & turbulentiam quaſi quo ſe abſcondat. Item ſi hoc atramentum pro ſanguine obtineret, non effunderet, ſed pro ſui corporis alimento conſeruaret: nec tunica illa membranea tantum, ſed alijs quoque partibus contineretur, cum ſanguis ſit nutrimentum & materia ſpiritus, quibus continetur vita & actus omnis. Vnde nonnulli animam eſſe ſanguinem prodiderunt, ſicut Critias vt traditur ab Ariſtotele primo de anima. non igitur atramentum ſepiæ pro ſanguine continetur, ſed humor ſiue ſuccus ille in carne ſepiæ contentus, qui ſi exprimatur non niger ſed clarus & albicans potius apparebit. Maſſarius ὀλὸν, atramentum ſepiæ Hippocrati, Varinus. ſed in Gloſſis Hippocratis à Galeno conditis legitur. Ὄλον, (paroxytonum) τὸ μέλαν τῆς σηπίας. & ὀλώδεα, θολερὰ ἢ μέλανα. & ὄλερον, ἰλυσώδες ἢ μέλαν, ἀπὸ τοῦ τῶν σηπιῶν ὄλου. Heſychius vero ὄλα interpretatur τὰ ἐντὸς τῆς σηπυίας (σηπίας) στρογγύλα. De atramento reperies etiam nonnihil in C. Mutin Rondeletius oſtendit contra Athenæum & Plutarchum non eſſe receptaculum atramenti in mollibus: ſed partem hepati reſpondentem, non autem cordi, vt Ariſtoteles putauit. Mytis vocatur atramentum in ore ſepiæ, & piſcis quidam ab Hippocrate, Galenus in Gloſſis. vide ſupra in Elemento M. Michael Epheſius ait mutin eſſe humorem quendam in membrana, vbi interpretatur Ariſtotelis de partibus animal. libri 4. caput quintum. extra vero mutin (inquit ibidem Ariſtot.) inteſtinum eſt, & atramentum inteſtino adiunctum. Eſt & in cruſtatis talis quæpiam pars, mutis ab aliquibus dicta, humida ſimul & corpulenta. Μίτυς, cum ι in prima, & υ in vltima, dicitur in aluearibus & fauis, atrum quoddam ceræ excrementum, quaſi fex & purgamentum ceræ, quæ & commoſis vocatur. Plura de mollium ventre & atramento in vniuerſum Ariſtoteles paulo poſt initium eiuſdem capitis tradit. Μήκων, id eſt, papauer, (non mytis,) eſt veluti veſica quædam, in qua atramentum continent polypus, & ſepia, Euſtathius. Vide ſupra in Polypo B. &c. Oppianus etiam libro 3. μήκωνα vocat hoc in ſepijs atramenti vas. Sepiæ maris & fœminæ, idem quod lolliginis diſcrimen eſt, tum verò quod mas varius plus quàm fœmina eſt, Ariſt. Sepiarum generis mares varij & nigriores ſunt, conſtantiæque maioris (*in auxilio fœminæ ferendo,*) Plinius. Fœmina inteſtina continet duo, veluti mammas: quę ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris: Vuottonus, ex Ariſtotele nimirum. inteſtina autem hoc loco (inquit) accipienda videntur pro partibus internis, ἔντερα quaſi ἐνδότερα. Atqui alibi Ariſtoteles de ſepijs ſimpliciter (ſi bene memini:) Carunculæ quædam eis inſunt albidæ, toroſæ, mammis ſimiles: quales parte inferiore ventris turbinatorum teſta inſectorum habentur. — *Atramentum* — *Mutis.* — *Sexus diſcrimen.*

C

Sepia vitam litoralem agit, Ariſtot. Maris cauernas incolit, Oppianus. Tum pedibus tum pinnis natat, Ariſtot. Sepiæ paruæ veſcuntur minutis piſciculis, quos extenſis promuſcidibus ſuis ceu lineis, captant, Athenæus ex Ariſtotele. Sepiæ & lolligines vel maiores piſces euincunt, Ariſtot. De atramento prędiximus quædam in B. quoniam Plin. hoc ſanguinis inſtar in ſepijs putauit: cum verò excrementum ſit potius, hic reliqua addemus. quomodo quidem eo effuſo ſe occultet, referendum eſt ad D. Idem ouis ſuperinfundit fœmina, vt mox in mentione partus dicetur. Cum atramentum mittit ſepia, Maſſilienſes exiguæ cuiuſdam vetuſtatis retinentes, vulgo dicunt eam atramentare, Gillius. Plurimum atramenti habet ex mollibus, idque pręcipuè metu perculſa effundit, Ariſtot. Et alibi: Atramentum infra ad aluum habet, idque multo copioſius quam lolligines & polypi: quoniam plurimum terrenæ materiæ habet, quæ in atramentum ſecernitur, argumento ſepium eſt, quo polypus caret: lolligo cartilaginoſum ac tenue gerit. Nicander atrum illum humorem χολὴν, id eſt, bilem appellauit. Philes recens author ὑπόσφαγμα. Galenus vero in Gloſſis hypoſphagma interpretatur, quod atramenti ſepiæ ceu ſedimentum eſt, οἷον ὑπότρυγον. Hipponax quoque σηπίης ὑπόσφαγμα dixit. interpretes (inquit Athenæus) eius piſcis atramentum (*ſimpliciter*) reddiderunt. alioqui hypoſphagma eſt genus edulij ex ſanguine cum carnibus & diuerſis condimentis, &c. vt ibidem Athenæus explicat, lib 7. in Sepia. De coitu ſepiarum lege quæ annotauimus in Corollario Loliginis minoris c. In coeundo obſcœnum genus eſt. nam ore concipit, ſicut & vipera, Iſidorus. ſed melius Rondeletius ſepias fiſtula & coire & parere exiſtimat. Amor & libido ſepiarum, quomodo vt capiantur cauſa ſit, ex Oppiano referemus in E. Sepię, ac lolligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natanteſque in aduerſum coeunt. narem etiam dictam in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. Ariſtot. Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complectens permulta, Idem. Omnibus menſibus parit, Plinius. Sepia in terreno parit inter harundines, aut ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die Plin. Mas ſepia oua, quæ fœmina ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens. quod vel in reliquis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Verum non niſi in ſepijs hoc viſum adhuc eſt, Ariſtot. atqui libro 1. cap. 17. de generatione animalium, ſemen an emittant mollia incertum eſſe ſcribit, Ὁ ἄῤῥην [illegible] καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται στιφρά, Idem hiſtoriæ 5.12. vbi τὸν θολὸν Rondeletius abundare putat ex Plinio & Athenæo. quanquam Gaza ſimiliter legit, vertitque atramentum. quod tamen non marem, ſed fœminam ouis aſpergere, ex alio Ariſtotelis loco conſtat. quamobrem ego non θολὸν, ſed vna litera mutata θορὸν legerim, hoc eſt genituram. Verbum quidem στιφρά, quod apud Athenæum legitur, in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum eſſe mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiam interpretatio, Maſculus perſe- — *Atramentum* — *Coitus.* — *Mas an ſuum ſemen aſpergat ouis: perpenſi Ariſtotelis, Athenæi & Plinij loci.*

perſequitur afflatu, &c. non tanti eſt, quin Ariſtotelem ipſum ſuis alibi verbis ſeſe interpretantem ei præferamus. Καταφυσᾶν verbum ſi abſolute proferas, ſpiritum & aerem contra aliquid emittere ſignificat: at piſces in aqua quomodo anhelare aut aſpirare aerem poſſunt? nam vt Rondeletio donemus piſces propriè dictos ſpirare, mollia tamen & exanguia non ſpirabunt. at ſi accuſatiuum addas, aliud quippiam cum ſpiritu vel tanquam cum ſpiritu emittere ſignificat, idem ſcilicet quod καταῤῥαίνειν, id eſt, aſpergere: vel καταφιέναι, id eſt contra aliquid emittere. Mas igitur ſepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θορὸν, humore genitali ſua oua conſpergit, genituram eis offundit. nam & lib. 3. c. 7. de generatione animalium Ariſtoteles, piſcium omnium oua, niſi mares ſemen ſuum eis aſperſerint, (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, vel ἐπιῤῥαίνειν,) augeri & vitalia eſſe negat. Et mox ſequenti capite: Τὰ μὲν ἂν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὑτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (pro θήλεσι malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (ſubauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην, καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (ſupple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hic συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto hiſtoriæ σιφρόν. Rurſus hiſtoriæ 5. 18. cauſam reddens cur oua illa inter ſe racematim cohæreant, ſic ſcribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, ἣ τῇ γλισχρότητι παρέπεται καὶ αὐξάνεται. Aſtipulatur ſententiæ noſtræ vetus tranſlatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fœmina cum ouat, mas eam ſequitur, & ſuper oua ſemen inſufflat, vt viuificentur. item Vuottoni: Quoties ediderit oua, mas eueſtigio ſequens humorem fœtificum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Facile quidem θορὸς & θολὸς permutantur. & libr. 1. de gener. anim. c. 15. θολὸν non θορὸν legendum ſuſpicari me indicaui ſupra in Loligine minori C. Primum oculi grandes in his quoque, perinde vt in cæteris apparent. Sit A. ouum. B. C. oculi. D. ſepiola ipſa. (*ſic legit Niphus, vt verba hæc, ἰδεῖν δ' ἐστὶ, abundent.*) Ferunt vterum ſepiæ verno tempore. pariunt intra diem decimumquintũ. (*ἀποτίκτουσιν ἐν ἡμέραις ιε. aliqui vertunt, perſeuerare eas in edendis ouis, ſiue in partu, dies quindecim: quod cum magis conueniat, an à conceptu potius ad partum vſque tot dies numerari, conſiderandum.*) Mox oua ædita craſſitudinem acinorum vuæ minorum, intra diem item decimumquintum capiunt. quibus obruptis ſepiolæ excluduntur. quæ, (ſi quis prius, prole iam perfecta, abſciderit oui membranam,) ſtercuſculum mittunt, ſuumque præ metu colorem immutant ex candicante in rubriuſculum, Ariſtoteles hiſtoriæ 5. 18. Adhæret ouo ſepia naſcens, parte ſui priore. hac enim tantum poteſt adhærere, cum hæc vna partem poſteriorem & priorem eodem obtineat, De gene. animal. 3. 8. Et alibi: Sepia & polypus, & reliqua generis eiuſdem, oua quæ pepererint abſoluta fouent, & præcipuè ſepia: quippe cuius ſæpenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit, appareat.

Partus & fœtus.

Vita.

Bimatum non complet ſepia, vt neque polypus, Ariſtoteles & Athenæus. Si hiſtoria quam tradit Plinius de ingenti polypo, dolij magnitudine, &c. longitudine pedum triginta, vera perhibetur, nullum ſequetur abſurdum, quin polypi & denis & bis denis annis viuere poſſint. quod etiam tum ſepijs tum loliginibus euenire poſſe non dubitauerim, præſertim cum eodem loco ſcripſerit Plinius, ſepias loligineſque eiuſdem polypi magnitudine in Hiſpanico litore vndis expulſas eſſe repertas, Matthiolus Senenſis. atqui vitæ longitudo corporis magnitudinem non ſequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Ariſtoteles: cuius hac in parte authoritas conuelli à Matthiolo non debuit. certè nec in eodem genere, nec in diuerſis, magna paruis comparata, ſimpliciter viuaciora dixeris. & cum inter miracula polypi tam grandes ſint, nec in mediterraneo, (de cuius maris piſcibus Ariſtoteles ſcripſit,) ſed Oceano, quid inde de polyporum viuacitate pronuncies abſolute?

D Sepia quemadmodum polypus, mutat colorem, Gillius. Nonnuili colorem ſibi contrahere ſimilem loco in quo verſatur, eam confirmant, Ariſtoteles. Incedere coniugatim, ſolent, βαδίζουσι κατὰ ζυγά, Ariſtoteles, & ex eo Athenæus. Mytis eſt piſcis fœmina, quæ ſine mare non paſcitur, Heſychius. videtur autem non alius quam ſepia intelligi: quæ tamen ab authoribus non ipſa mytis dicitur, ſed mytin habet. Cum ſepia icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat: fœmina, mare percuſſo, fugam arripit, Ariſtoteles.

Cum ſe à peritis piſcatoribus captari cognoſcit Sepia, ſuum atramentum emittit, quo circunfuſa, ab oculis piſcantium remouetur, eorumque perſtringit oculos. Piſcatores vero, cum ſit in eorum oculis, nihil tale vident. Sic Æneа tenebris circunſepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus, Ælianus de animalibus 1. 34. Elegantiſſimi de hoc ſepiarum aſtu verſus Oppiani Halieuticorum 3. leguntur hi.

Σηπίαι αὖ τοίῃσι δολοφροσύνῃσι μέλονται.
Κυάνεος, τίοσης δνοφερώτερος ἀχλύος ὑγρῆς,
Ἐντρέφεται. τὰς δ' οὔτ' ἂν ἕλῃ φόβος, αὐτίκα κείνου
Πάντα πέριξ ἐμίηνε, καὶ ἠμάλδυνε κέλευθα
Αἱ δὲ δι' αἰθαλόεντος ἀφαρ φεύγουσι πόροιο
Ἔστι τις ἐν μήκωσι θολὸς κείνῃσι πεπηγὼς
Φάρμακον ἀπεχθές, τό σφίσιν ἄλκαρ ὀλέθρου
Ὀρφναίας ῥαθάμιγγας ἀνήμεσαν. ἀμφὶ δὲ πόντον
Ἰχῶρ ἀχλυόεις: ἀνὰ δ' ἔτραπε πᾶσαν ὀπωπήν.
Ῥηϊδίως, καὶ φῶτα, καὶ εἴ ποθι φέρτερον ἰχθῦν.

Sepia tarda fugæ, tenui cum forte ſub vnda
Deprenſa eſt, iam iamq; manus timet illa rapaceis.
Inficiens æquor nigrum vomit illa cruorem,
Auertitque vices, oculos fruſtrata ſequentes,

Ouidius in Halieutico. --- Σηπιάδος φυξήλιδος, ἥ τε μελαίνει Οἶδμα χολῇ δολόεντα (pro δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστροις ὁρμήν, Nicander. Mugiles aliquando, non ſolum piſciculos, prælongis ſuis prætenturis ſepia venatur, Ariſtot.

E Sepiæ odore eſcarum allectæ capiuntur, Ariſtot. Eſca ad ſolas ſepias capiendas: Fæcem vini ſine aqua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipſam injcito. Sepiæ ſiquidem videntes quod (fæx deſcendat ac petat imum) nigrum ipſum relinquent, atque illuc ſe conferent, vbi oleum ſeſe illis oſtẽderit: eaſque tunc comprehendito, Tarentinus. Eiuſdem verbis aliam eſcam ad polypos ſepiaſque deſcripſi in Polyp. Ad ſepiam capiendam neque naſſæ, neque retium inſidiæ opus ſunt: ſed amoris illecebris eam ad hanc rationem piſcantur, vt Sepiam fœminam ligatam in fluctibus trahant: quam vt vel lõgiſſime mas (*quam vt aliæ, etiam à longe viderint, Oppianus*) viderit, ſtatim cupidè in eam fertur, & amicam flexibilibus nodis etiam atque etiam diligenter circumplectitur: atque interea cum ſunt in hac implicatione, ambo piſcatorum inſidijs in piſcatoriã ſubtrahũtur.) & ſubtractę etiãnum hęrent:) πόθῳ δ' ἅμα πότμον

πότμον ἕλοντε,) Gillius ex Oppiani Halieuticorum quarto. Naſſis etiam (vt canit ibidem Oppianus) verno tempore decipiuntur. myrti enim aut arbuti alijſue frondibus naſſas inumbratas in arenoſo litore exponunt. ſepiæ verò ſiue ſobolis ſiue libidinis deſiderio ingreſſæ capiuntur. Ego Maſſiliç vidi in hunc modum capi: Specula nimirum in lignum inciſa ex chorda appenſa in aquam piſcatores demittunt & ſenſim fluitantia trahunt: Sepia ad ſui ſimulachrum ſeſe iaculatur, ac ſuis flagellis lignum circumplicans, dum ſe apparentem in ſpeculo amatoriè intuetur, intereà reticulo circumuenta ſubducitur, Gillius. Sic & coturnices aues laqueo ante ſpeculum poſito capiuntur, Euſtathius. Sepia dicitur quia ſepibus intercluſa facilius capitur, Iſidorus eſt autem vera fortè hæc capiendi ratio, etymologia quidem abſurda. Fœminæ tridente percuſſæ, mas retrahendo eam auxiliatur. ipſe verò ſi captus fuerit, fœmina fugit, Athenæus ex Ariſtotele. Conueniunt piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt ſepiam vſtam, & polypum: quæ ideo conijciuntur in naſſas, Plinius. Ad marinos mugiles, ſcaros & mullos eſca: Sepiarũ teſtulis cum ſiſymbrio viridi, (quod eſt bryon,) aqua, farina & caſeo bubulo miſtis, vtitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Sepia (*Sepiæ teſta*) aurifabri ad annulorum fuſuram vtuntur, Adamus Lonicerus. Sepijs in dorſo os candidum, ſuperiori parte durum ac læue: inferiori autem fungoſa quadam medulla repletum: quæ & leuiter aſpera & ligni modo frequentibus venis diſtincta viſitur. Expetuntur ſepiæ oſſa aurifabris. facile enim in partem illam fungoſam anulorum cæterarumque rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri ſolent, Matthiolus Senenſis. Sepiæ atramento tanta vis eſt, vt in lucernam addito Æthiopas videri, ablato priore lumine, (*Matthiolus non rectè legit, cæteris ablatis luminibus,*) Anaxilaus tradat, Plinius. Traditum eſt ſi quis thryallidem (id eſt, lucernæ ſtupam) in ſepiæ atramento & æris ærugine intinxerit, homines circumſtantes viſum iri partim æreos, partim nigros, Symeon Sethi.

F De nutrimento ex ſepiis alijſque mollibus, ſcripſi iam ſupra in loligine F. circa principium: vbi & Galeni Aetijque de ipſis ſententiam reperies. Sepia difficilis eſt concoctu, parumque in ſe continet ſalſi ſucci. quod ſi concoquatur, non parum nutrimenti corpori affert. gignit tamen crudum humorem, (*quæ etiam Galenus in genere de mollibus ſcribit.*) eam ob cauſam oportet eam condimentis acrioribus conditam eſſe, vinumque poſt vetus & tenue potare, Symeon Sethi. Mollia, vt polypi, ſepiæ, carnem habent duram ac difficilem concoctu: qua ratione, & quia flatus concitant, Venerem ſtimulant. Salubriora ſunt elixa aſſis. malos enim humores continent, (vt apparet cum abluuntur,) qui per elixationem euocantur, aſſatione vero ſiccati retinentur, Mneſitheus. Rubien (*aliqui ſepiam interpretantur*) eſt conueniẽs cibus: qui tamen ſalſus & inueteratus, atram bilem gignit. venerem promouet, Auicenna. Sepia elixa in cibo veſicæ, renibus, & dyſuriæ medetur, Kiranides. Hippocrates libro 2. de morbis muliebribus, in curatione vteri auerſi ad coxam: Ad veſperam (inquit) mazam cœnet: ſi verò panem voluerit, & bolbidia parui polyporum generis, & ſepiolas paruas in vino ac oleo coquito, & edenda dato. Et in eodem libro rurſus eadem bolbidia ſeu polypodia, aut ſepiolas, ſimiliter pręparata, ad menſes ciendos ſumi iubet.

Sepiæ cæteraque mollia difficillime concoquuntur, quam ob cauſam antea cædi verberibus ſolent, quàm excoquantur. Sunt qui ſepijs (cum) nucibus & allio paratis veſcantur, vt ſalaciores in Venerem prorumpant, Matthiolus Senenſis. Iſicia de ſepia leguntur in Magiricis Apicij 2.1. & in ſepiam apparatus 9.4. Sepias elixas, ab aheno in patinam miſſas, cum pipere ac laſere condies vt voles. Sunt qui ex pipere, cinnamo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello, aceto vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligent, Platina. Aluum ſoluunt & ſepiæ: in cibo dantur cum oleo & ſale & farina decoctæ, Plinius. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus & parte calcis facto, deinde aqua dulci: denique purgatas conciſaſque inteſtinorum inſtar condiunt coquuntq;, vt audio.

Sepiarum atramentum aluum mouet, Celſus & Dioſcorides. *Atramentum*

Oua ſepiæ vrinam mouent renumque pituitas extrahunt, & renes purgant, Plinius. In cibo ſumpta vrinam mouent, & renum grauedinem tollunt, Marcellus. Hippocrates medicamentis in vteri auerſi curatione ea miſcet, vt referemus in G. *Oua.*

G Polypi etiam & ſepiæ morſus non caret veneno, quanquam id exiguum ſit, Oppianus. Habet ſepia dentes validos, occultos, & morſum venenoſum. Polypus vehementius mordet, ſed minus veneni habet, Aelian. Philes quoque dentes acutos & venenatos ei tribuit: Rondeletius dentes proprie dictos negat. Morſu non lædit ſæpia, ſed noxia quædam ſanies è corpore eius effluit, Vuottonus: qui forte Oppiani verba non recte accepit. *Morſus.*

Remedia nonnulla è ſepiis in cibo ſumptis, item atramento & ouis ſeorſim, iam præſcripta ſunt in F. Sepia aceto ſuffocetur: idque acetum cum oleo mixtum propinetur illi qui marini hippocampi venenum hauſerit, Aetius. Ad dolorem dentium: Ouorum putamina, ſepiam, & oleum miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto, Galenus Euporiſton.3.187. Polypis ac ſepiolis toſtis ſuper prunis, puerperij purgamenta à partu purgantur, Hippocrates de morb. mulieb. Sepia elixa in cibo ſumpta, veſicam, renes, & dyſuriam ſanat, Kiranides. *Remedia — Ex ipſa ſepia.*

De tincturis vel maculis corporis abolendis remedium ſic: OCVLOS vel oua ſepiæ in aquã ſolue, & cum melle permiſce, atque inde maculas perfrica, cito abolebuntur, Marcellus. Sepię ouã vrinam mouent, renes purgant, Plinius. quęre etiam paulo ante in F. de ouis. Potio ſecundas menſes educens: Cãtharides quinque auulſis alis & pedibus ac capite: deinde tribolos ad mare naſcentes vna cum radice, menſuram quanta eſt conchæ teſta tertio: & anthemi luteam internam partem ſiccam tritam, conchæ teſtam (*hanc menſuram*) addito: & ſeminis apij tantundem: & ſepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et quum dolor habuerit, in aqua calida deſideat, & aquam mulſam aquoſam bibat: Hippocrates in lib. de nat. muliebri, & lib. 2. de morbis mulieb. Idem rurſus in iiſdem libris, vteri ad coxam auerſi curationem docens: At in menſibus (*tempore quo menſes fluere debent,*) ſi ſanguis eruperit, ſatis eſt: Sin minus, cantharides quatuor bibat, pedibus & alis ac capite reiectis: & pęoniæ grana nigra quinque, & ſepiæ oua, & apij ſemen cum vino modicum. Et rurſus libro 2. de morbis mulieb. in eodẽ *Ex ouis.*

morbo

morbo menſibus eliciendis: Mane ſambuci baccas ſex dato in vino meraco, & ſepię oua 10. aut 12. Et lib. 1. de morbis muliebribus: Cum mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes non prodierint, aut etiam vterus durus fuerit, &c. in potu exhibere oportet pharmaca vterina, aut ſepię ouis, aut caſtorio ammixtis, &c.

E teſta. Teſtam à ſepia plerique nominant, Columella etiam teſtum dixit: aliqui os vel cruſtam, vel corticem: Græci oſtracum. Ex ea tum vſta, tum non vſta, variæ ſunt medicinæ, quas ordine referemus, promiſcuè tamen ex vſta & cruda. Sepiæ teſta fungoſa eſt, non vt oſtreorum ſilicea. & abſtergendi quidem ſiccandique ſimiliter vt oſtreorum teſtæ, vi pollet: ſed partium eſt tenuiorum Galenus. Pro ſepiæ teſta in medicamentis pumicem ſubſtitui licere in Antiballomenis legitur. Sepiæ oſſa cum alijs quibuſdam remedijs conſtituunt ſuffitum contra languorem morbi peſtilentialis, apud Vegetium veterinarium 4.12. Sepiarum teſtæ ex aqua, extrahunt tela corpori inhærentia, Plinius. Cruſtæ vel oſſa ſepiarum comburuntur, cinisque earum impoſitus, educit quæcunque corpori inhæſerint, Marcellus Empiricus. Etiã non vſtæ abſtergunt vitia cutis. Aegineta. Vſtæ tamen ad eadem efficaciores mihi videntur. Vſta hæc teſta (donec pars interior & fungoſa, ab exteriore cruſta abſcedat,) tritaque, alphos, (id eſt, vitiligines,) furfures & ephelides. (vitia cutis in facie aliqui vertunt,) exterit, Dioſcorides. Item lentigines & ſcabiem, vt ſcribit Aetius. Galenus quoque ad ſcabiem prædicat. Ad lentiginem: Sepiolę cineres ex oſſibus omnia tollunt, Serenus. Medetur & lentigini cæteriſque vitijs, ex oſſibus ſepiarum cinis. idem & carnes excreſcentes tollit, & humida vlcera, Plinius. Ad alphos conuenit crocodilea, & toſtæ ſepiæ teſtæ. Aegineta. Vſtæ ſmegmatis quibuſdam ad elephantiaſim apud Aetium miſcentur. Galenus de cópoſ. ſec. genera 1.18. ſepiarum teſtas numerat cum ijs quę propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoethe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Si animal fecerit vulnus, oſſa ſepiarum, & teſtas etiam oſtrearum in puluerem rediges, & ærei quoq; vaſis fuliginem pariter miſcebis: quæ bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum vulnus ducet celerius cicatricem, Vegetius Veterinariæ 2.62. Sepiarum teſtę, quales in litore inueniuntur, pilos attenuant, ſicut & pumex, Kiranides.

Apud Aetium etiam & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur, vel citra vſtionem: nam alias oſtreorum teſtas vri iubent. Ad ſtrumas mirificè proſunt ſepiæ oſſa cum axungia vetere (minutiſſimè, Marcellus) contuſa & illita, Plinius. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medicamentis ex diuerſis rebus valde exiccantibus, vſtis, quæ aduerſus bronchocelas propinantur.

Ad oculos. Vſta lotaque hæc teſta oculorum medicamentis miſcetur. abſumit (eliquat) oculorum vngues (pterygia) trita, & cum ſale (foſſili, Galenus & Aegineta: Ammoniaco, Aetius) eis adhibita, Dioſcor. Ad albugines: Sepiæ teſtam tritam cum melle ſubigito ac vrito: & læuigato poſtea pharmaco hoc ſublinito, Archigenes apud Galenum. Ad eaſdem & vlcera oculorum: Os ſepiæ crematum diſſolue cum melle, & vnge, Galenus Euporiſton 2.95. Sepiæ teſtam collyrijs oculorum miſcent, præſertim ad cicatrices exterendas. per ſe etiam combuſta valet, & ex melle contrita, Trallianus 2.5. Cruda ſi teratur dentes & oculorum cicatrices exterit, eorundemque vlcera exiccat, Aetius. Galenus non plane crudam, nec tamen vſtam, ſed toſtam eſſe vult: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενόν τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον) ὀδόντας τε λαμπρύνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. vbi animaduertendum, quod Aetius dixit oculorum vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremque ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabricias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum. roſaceoque inungunt, & pane impoſito mitigant noctе. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinam trita, & ex aceto illita. Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat, pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis, Plinius. Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſime trita, & muliebri lacte permixta, atque inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimum prodeſt, Marcellus. Sepiæ teſta emédat albugines oculorum, in iumentis, Plinius: flatu oris immiſſa, Dioſcorides. Albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrup. denos: croci, ſalis Ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrup. duos (miſce,) Vegetius Veterinariæ 2.22. In Hippiatricis etiam Græcis cap. 11. ſepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata equorum: & mox ad ſuffuſionem eidem raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili, &c. Si album in oculo bouis eſt, trita ſepiæ teſta, & per fiſtulam ter die oculo inſufflata, ſanat Columella. Vſtam tritam ad albuginem canibus adhibent, Tardiuus. Cicatrices oculorum in equis extenuantur cum fuſili (*foſſili*) ſale trita ſepiæ teſta, Columella. Teſtæ ſepiarum recipiuntur in collyriis abſterſorijs apud Aetium 1.345. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro Secretorum, qui Galeno adſcribitur) præter cætera accipit rubien, id eſt ſepiam (*os ſepiæ potius*) ablutam marinam. Sepiarum teſtæ palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodatæ ſunt. Dioſcorid. Mediocri huius teſtæ ſcabricia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates, (quas ſycoſes nominant:) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis eliciatur infricantes. quo facto poſtea cathæretica collyria efficacius adhibentur, Galenus. De hoc remedio etiam Plinium ſentire puto, cum ſcribit: Adijciunt & officulis eius genas, ſi terantur, ſanari. Os ſepiæ dentifriciis aptiſſimum eſt, Syluius. De ſepiarum oſſe quod molle eſt dentifricijs admiſcetur, Marcellus. Dioſcorides videtur vſtam hanc teſtam dentibus extergendis commendare: Aetius, Galenus. alijque crudam. Ad dentes dealbandos valet, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricentur. Ad faciem quoq; dealbandam pollen idem vnguento citrino miſcetur, Platearius. Smegma dentium, quo albi & odorati redduntur: Nitrum, teſtam ſepiæ, myrrham æqualiter miſcens vtitor, Galenus ex Critone. Ad dealbandos dentes, aliaque eorum vitia ſananda: Daſypodis caput vſtum cum fœniculo quam albiſſimo, & ſepiæ tritis oſſibus vtere, Idem Euporiſton 2.12. Sepiarum teſtas adijciunt tum dentrificijs, tum compoſitionibus ad os humidum cruentumque detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurandam, Incertus. Sepiæ os, vel ipſius (eiuſdem oſſis) combuſtæ & ex melle contritæ puluis, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſt, ſi ita perfricentur, vt ex eo nihil in fauces deſcendat, Marcellus. Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam

Ad dentes, &c.

Ad partes capite inferiores

peciam replentibus, Plinius. Os ſepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs & aſthmaticis omnino prodeſt, Obſcurus. Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget Spiritus, & vitium pectoris omne feret, Vrſinus. De medio oſſe ſepiæ quod eſt molle, pulucrem facies, & in mixtione conditi optimi iecoritico (*hepatico*) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cum acceperit, & poſtea diutiſſime deambulet, Marcellus Empiricus. Ad ſupprimendum alui profluuium: Sepię teſtam & capillamenta cremata ex vino vetere potui offerto, Galenus Euporiſton 3. 6. an vero capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat: an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vſum eſſe Rondeletius conijcit, quærendum. Si vterus puerperæ prociderit, ſepiæ teſtam tuſam, & vino imbutam cum leporinis pilis lana excipe, & apponendam præbe, Hippocrates in libro de ſuperfœtatione. Quum mulier prægnans menſes profluos habet, ſtercus aſini ſiccum, & rubricam, ac ſepiæ teſtam, trita, ſimulque linteo illigata apponat, Ibidem. Si prægnanti menſes compareant, ſtercus aſininum ſiccum, & rubricam, & ſepiæ teſtam terito & linteo illigata apponito, Idem in libro de ſterilibus.

H.a.

Σηπία paroxytonum eſt, vt αἰτία, οἰκία, Athenæus. Sepia autem dici videtur, vt probe Adamus Lonicerus coniecit, quod atramento veluti putrida quadam ſanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abundet. Ridiculè Iſidorus: Sepia dicitur, quia ſepibus interclusa facilius capitur. Et alius quidam: Sepia profuſo atramento piſcatoribus ſe veluti ſepit & occludit. Sepiæ paruæ Græcis ſepidia dicuntur, Latinis ſepiolę, vt Samonico. Plautus Caſina: Emito ſepiolas lepidas. Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Ariſtophanes in Theſmophor. Dorion σηπίδια inter hepſetos, id eſt piſciculos minutos elixari ſolitos numerat. Legitur & σηπιον (cum teuthidio & polypodio) apud Athenæum ex Philoxeno: quam vocem mutilatam puto, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Philyllium vel Phrynichum, Athenęus. Σηπίαι, σηπιδάρια, Pollux. Sepias, vt Pallas, Σηπιάς, à Nicandro dicitur oxytono nomine fœminino, hoc verſu: Ἢ ἀπὸ σηπιάδος φυξήλιδος, ἥ τε μελαίνει Οἶδμα χολῇ. Et Antiphanes apud Athenæum: τῆς σηπιάδος πρῶτον, Ἡράκλεις ἄναξ, Α΄ πάντα τεθολώκασιν. οὐ βαλεῖς πάλιν Εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλυνεῖς; μὴ φῶσί σε Δωριάς, (corruptum videtur vocabulum Δωρίδας forte, ſi verſus admittat: (ἀλλ᾽ οὐ σηπίας εἰληφέναι. Σάτρα, ſepia, Heſychius: poſt Σαρωνίδες, non ſatis ſuo ordine. Yſinia, id eſt, ſepia, Syluaticus: neſcio quo idiomate. Thebani rerum nomina innouare gaudent: itaque ſepiam vocant ὀπισθοτίλαν, Athenęus. debebat hoc nomen epitheton potius eſſe, poſt ſe inquinantem (atramento ſcilicet aquàm) ſignificans. Euſtathius interpretatur τὴν ὄπισω πλῶσαν τὸν πηλὸν αὐτῆς θολόν. Teuthis loligo eſt, non ſepia vt recentiores quidam interpretantur. quidam etiam ineptius pro melanuro ſepiam verterunt. Σιπύα vel σιπύη per ι. in prima, & υ. in penultima, arcam pœnariam ſonat.

Epitheta.

Sepia furua, Gyraldus in Ænigmatis: Tarda fugę, Ouidius. Δολόφρων, δολόμητις, κερδαλέα, δύσερως, Oppianus. Φυξήλις, Nicander. Εὐπλόκαμος, Matron Parodus. Ὀπισθοτίλα. vide paulo ante in a. — ἥ τε συννόμος Τῆς κακοφωνότατα σῶμ᾽ ἔχουσα σηπία Ξιφηφόροισι χερσὶν ἐξωπλισμένη, Antiphanes apud Athenæum.

Sepium tribus ſyllabis, non vt Cælius Rhod. habet ſepicum, pars dura ſolidaquè in dorſo ſepiæ dicitur. Σηπιάδες, ſpecies vitis, Varinus.

Icones.

Pierius Valerianus inter notas occultas & hieroglyphicas ſepiæ picturam variæ ſignificationis proponit: nos lemmata tantum indicemus, quæ ſunt: Pulchra incœpta turpiter cedentia: quoniam hic piſcis oſtendit ſe quidem piſcatoribus, ſed mox fuſo atramento timidus occultat. (*Hoc ſumptum eſt ex Hieroglyphicis Ori. 2. 110.*) Thetis, quæ in ſepiam, dum Pelea fugitat commutata fertur: & quiuis homo ſimulationum inuolucris obtectus. Mendacium. nam hoc quoque (vt Grammaticus Tryphon ait,) ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται: id eſt, in extremis partibus nigreſcit & obſcuratur. (*Confundit autem melanurum cum ſepia.*) Improbitas: Quod ſymbolum (inquit) Plutarchus in libro de liberis educandis, ita interpretatur, vt ſuboſtendere dicat, commercium cum improbis non habendum, &c. *Sed hoc quoque ad Melanurum, non ad ſepiam pertinet: vt explicauimus in Melanuro h.* Literę. Ægyptij ſane (inquit) cum literas ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & ſepiam ponebant. Sepia quidem pro theca attramētaria poni ſolita eſt, ac perinde literas ſcripturamque ipſam ſignificat. Atramentum Græci (*forte hodie*) σηπιόπηον appellant. Viri amor in mulierem infidam. *Ratio expoſita eſt in D.* Sunt & tempeſtatis argumentum ſepię. nam pictæ ita vt in aquæ ſummum exiliant, magnas procellas paulo poſt erupturas indicant. *Verum hoc profecto ad teuthides, id eſt Loligines, non ad ſepias referri debet.*

Propria nomina.

Sepias, vt Pallas, Σηπιὰς ἡ, promontorium à ſepijs dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſaliæ apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictam volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in ſepiam mutata ſit. Meminit Euſtathius in Odyſſeæ Σ. dicitur autem Σηπιὰς ἀκτὴ, vel Σηπιὰς ἄκρα. Eſt & Sepia Arcadiæ mons Pauſaniæ, in quo ſepulchrum fuit Æpyti Elati filij, qui morſu ſepis ſerpentis interijt. Sepiuſſa inſula eſt in Ceramico ſinu, Plinius 5. 31. Creditur Sypuntem ædificium eſſe Diomedis, quam Græci Sepiuntem nuncupant ab eiectis è fluctu ſepiis, Strabo lib. 6. Sipus, vel Sepius, ciuitas, quæ nunc Sipontum (in Italia) dicitur, à ſepiarum multitudine fluctibus eiectarum, Recentior quidam. Stephano Σηποῦς vrbs eſt Dauniorum. Lege Sipontum in Onomaſtico noſtro. dictum aliqui volunt à multitudine ſepiarum quæ ibi capiantur. Sæpinum Ptolemæo 3. 1. vrbs eſt Samnitum, hodie Sepinum. Sepia ſcopulus eſt, teſte Herodoto, diuerſis in locis, iuxta litora Athenienſium. Archippus Comicus in Piſcibus nominat Ἀθερίνην τὴν αὐλητρίδα καὶ Σηπίαν τὴν Θύρσου; quaſi mulieres quaſdam.

b Κύτος

Apud Ariſtot. de partib. animal. 4. 9. ſic legitur de ſepia: Ἐκτὸς δ᾽ ἔχει τὸ, περὶ τοῦ σώματος κῦτος ἀδιόριστον ὂν: καὶ τοὺς πόδας ἔμπροσθεν περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐντὸς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ δὲ τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας. In quibus verbis primum notarim κῦτος non rectè penanflecti, quanquam & alijs in locis ſæpius tum in Ariſtotelis tum in aliorum libris modo penanflexum, modo paroxytonum inuenio. ſed quoniam penultima breuis eſt, omnino penacui debet. Πίμπλησι λοπάδος στερνοσώματον κύτος, Xenarchus apud Athenæum. Σμικρὸς προσθήκεις ὄγκος ἐν σμικρῷ κύτει, Sophocles in Electra. Deinde quod Rondeletius pro his verbis ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, mauult legere ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, vel quid ſimile, non laudo. quanquam enim idem fere ſenſus eſt vtrouis modo legas, non temere tamen lectio vetus mutanda. Michael Epheſius Scholiaſtes non aliter quam ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν legit & explicauit. Pedes (inquit) mollia habent intra ocu-

los: hoc eſt, non prope oculos, ſed remotiores paulo antrorſum. vt ſi quis manum ſuam polypi alueum eſſe fingat: & in digiti vnius extremo oculos: deniq; in flexu ſiue articulo primo & poſt vnguem proximo, pedes. Vel ἐντὸς, pro ἔμπροσθεν interpretabimur, Sic ille. Poterat autem ſimplicius dicere ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, pro ἐσωτέρω τῶν ὀφθαλμῶν καὶ μᾶλλον πρὸς τὰ ὕπτια. Solet enim Ariſtoteles τὰ πρανῆ τοῦ σώματος vocare τὰ ἐκτὸς: ὕπτια vero, id eſt, ſupina, ἐντὸς, præſertim vbi de membrorum flexibus loquitur. & ipſe Epheſius paulo ante vbi Philoſophus agit de inſectorum ſalientium flexu, ἔσω exponit, πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τὰ στέρνα. Loliginum aut ſepiarum capillamenta, κόμας ἢ τρίχας, Nicander ὀσλιγγας vocat, Scholiaſtes. Vide in Loligine.

c Ὑπὸ τοῦ δέους δὲ τοῦ μαρίλης μοι συχνὴν Ὁ λάρκος ἐνεπίλησε (ἐπεπίλησεν, Suidas) ὥσπερ σηπία, Diceopolis in Acharnenſibus Ariſtophanis. id eſt, Corbis præ metu multis me cineribus (& fuligine) tanquam ſepia percacauit. ὅπου δὲ τὸ γλαυκινόν ἐστιν, ἐντεῦθεν ἀκρασία τις περὶ ἡδονὰς ἐκτέτριπται μόλις, κακὸν οἷα δεινὸν ὅσα μετὰ φθόνου τοῦτο τὸ ἰῶδες καὶ ὕπουλον, ὥσπερ οὖν σηπία τὸ μέλαν ἀφίησι, Plutarchus in libro de ijs qui ſero à numine puniũtur, de coloribus animarum loquens.

f Σηπίαι Ἀβδήροις τε, Μαρωνείᾳ τ' ἐνὶ μέσσῃ: Archeſtratus, tanquam ijs in locis meliores ſint ſepiæ. κάθησο τοίνυν σηπίας μασώμενος, Ariſtophanes: οἱονεὶ τρυφῶν διὰ τὴν ἐξουσίαν, Suidas. Pauperes non habent vnde emant κρανίον λάβρακος, οὐδὲ γόγγρου, οὐδὲ σηπίας, ἃς οὐδὲ μάκαρας ὑπερσεβεῖν οἶμαι θεούς, Strattis apud Athenæum. Apud eundem Ephippus quoque & Eubulus ſepidia cum alijs ciborum nominant. Ἀλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν, καὶ ποδὶ τοῦ πολυπόδου, Theopompus. Sepiam elixam Anaxandrides nominat in Cotyis Thracum regis conuiuio. Veteres edebant etiam ταγηνιστὰ, id eſt in ſartagine frixas ſepias, Athenæus.
---ὥσπερ εἴ τις σηπίαις Πώγωνα περιδήσειεν ἐσταθευμέναις, Ariſtophanes in Eccleſiazuſis. iocatur autem in mulierem, quæ barbam ſibi induerat, vt vir appareret. ſcholiaſtes ἐσταθευμέναις interpretatur leuiter & ſuperficie tantum toſtis. Ἀστεῖον ὤφθη τεῦθις ὠνθυλευμένη, Καὶ πτερύγια πλῆθος σηπίας ὠπτημένα. Coquus apud Sotadem. Alexis ἐν Πονήρᾳ coquum inducit de ſepiolarum elixatione ſic diſſerentem: ---Σηπίαι πόσου,

Δραχμῆς μιᾶς τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας, Καὶ τὰ πτερύγια συντεμὼν ἐφθὰ ποιῶ. (ποιῶ.)
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους, Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ, δειπνούντων ἅμα,
Ἐπὶ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω.

h Pythagoras religioſe in cibo abſtinere iubebat erythrino & melanuro: non autem ſepia, vt quidam pro melanuro verterunt, Vide in Melanuro h. De Thetidis transformatione in ſepiam, lege ſuperius inter nomina propria. *Prouerbium.* Thetidem in varias formas ſe mutantem Peleus conſilio Chironis obtinuit, mixtus ei in ſpecie ſepiæ, Varinus in Θέτις. Vultu mutabilis albus & ater, Horatius in extrema epiſtola. Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictum, albus & ater, pro eo, quod eſt bonus & malus: & Horatium, album, aut ad liberalem, aut lętum reddidiſſe: atrum, ad ſordidum & ærumnoſum. Huc feſtiuiter alluſit Matron apud Athenæum libr. 4. de ſepia loquens: Σηπίη εὐπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα, Ἣ μόνη ἰχθὺς οὖσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε. id eſt, Quę quum ſit piſcis, ſola album nouit & atrum. Eſt enim ſepia colore albo, ſed ſuccum habet atrum, quem ſpargit in metu ne deprehendatur, Eraſmus Rot. in prouerbio, Albus an ater ſis neſcio. Et nigrum niueo portans in corpore virus, Ouidius in Halieutico, de ſepia, vt apparet: ſequens enim verſus deſideratur. Perca ſequitur melanurum, Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. Eraſmus pro melanuro non recte tranſtulit ſepiam. Vide in Melanuro D.

DE SERPENTE MARINO RONDELETIVS.

Eandem iconem, magnam reperies infra ad finem eorum quæ de Serpente marino Bellonius ſcripſit.

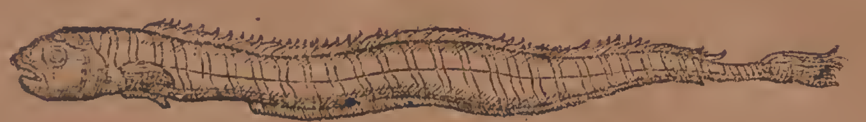
A B SERPENTES murænis & myris forma & natura valde aſſines ſunt. Sunt autem in mari multæ ſerpentum ſpecies, vt Ariſtoteli placet, lib. 2. de hiſt. animal. cap. 15. *Serpentes marinos diuerſos eſſe.* Εἰσὶ δὲ καὶ θαλάττιοι ὄφεις, παραπλήσιοι τὴν μορφὴν τοῖς χερσαίοις τἄλλα πλὴν τὴν κεφαλήν. ἔχουσι γὰρ γογγροειδεστέραν. γένη δὲ πολλὰ τῶν θαλαττίων ὄφεών ἐστι. χρόαν ἔχουσι παντοδαπήν. οὐ γίγνονται δ' οὗτοι ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσι. Sunt marini ſerpentes forma terrenis ſimiles, dempto capite: id enim habent congri magis ſimile. Sunt autem marinorum ſerpentum genera plura. Varij ſunt coloris. Non naſcuntur in prǣaltis maris locis.

B Is quem depinximus terreno vel fluuiatili ſerpenti ſimillimus eſt, ad trium vel quatuor cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore eſt quàm anguilla, capite congro ſimilis eſt. Maxilla ſuperior inferiore longior eſt. Dentes habet in maxillis & in palato murænæ modo, ſed rariores. Pinnulas duas ad branchias veluti anguilla. Colore eſt fuluo, venter & roſtrum cinereo. Oculi flaueſcunt. Internis partibus à muræna non differt. Nullus eſt omnino qui primo aſpectu hunc ſerpentem eſſe non iudicet.

A Quare non poſſum non mirari eum; (*Gillium notat,*) qui cum in variarum rerum cognitione feliciter *Acus Ariſtot. non eſt ſerpens marinus.* verſatus ſit acum Ariſtotelis, quę à noſtris trompete dicitur, pro ſerpente marino vſurpauit, quam antea depinximus. Hanc opinionem conſellere facile eſt ex Ariſtotelis verbis, qui ſerpentes marinos congri capite eſſe ſcripſit, figura reliqua ſerpentibus terrenis plane ſimiles; cũ acus caput in fiſtulam de-

lam deſinat, roſtrumque tubam imitetur, vnde illi à noſtris nomen poſitum, quæ figura à capite ad podicem corpore eſt hexagono, à podice ad caudam quadrato: quæ forma neq; ſerpentibus terrenis, neq; marinis competit, quippe qui corpore ſint plane rotundo, (*terete.*)

DE SERPENTE RVBESCENTE, RONDELETIVS.

SERPENTEM hunc marinum primus mihi monſtrauit vir humaniſſimus & eruditiſſimus Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis epiſcopus. Is ob raritatem minimè prætermittendus hoc loco fuit: quem nonnulli myrum eſſe putauerunt, ſed falſo, vt ex deſcriptione liquet. Nam branchias oſſeo operculo ſquamoſorum modo intectas habet, pinnasque ad natandum maiuſculas, quibus muræna & myrus carent. Sed Dorionis myrum alterum eſſe ὑποπυῤῥίζοντα, id eſt, rufeſcentem non abſurdè quis exiſtimauerit. A

Eſt igitur ſerpens de quo nunc agimus, corporis ſpecie ſerpentibus terrenis ſimilis, colore rubro B vel phœniceo: lineis obliquis & ſinuoſis à dorſo ad ventrem ductis, eam lineam, quæ à capite ferè ad caudam protenſa eſt ſecantibus. Sciſſura oris non admodum magna, dentes habet acutos, ſerratos. branchias opertas ſquamoſorum piſcium inſtar. In dorſo à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à ſeſe disiuncta, in ventre ſimilia. Cauda in pinnam vnicam deſinit.

Anguillę longis piſcibus & ſerpentibus marinis maximè ſimiles, & è fluuijs mare conſcendunt (*in mare potius deſcendunt:*) quia verò in fluuijs & lacubus, & riuulis naſcuntur, earum tractationem in librum de fluuiatilibus reijciemus. *in Anguillæ* D

DE PISCIBVS QVI SERPENTINA SVNT *ſpecie, Bellonius.*

Longè diuerſa eſt piſcium, qui ſerpentina ſunt ſpecie, ab alijs figura, vt qui planè rotundi ſint atque oblongi, vnde ſerpentina ſpecie præditos eſſe dicemus. Nullis præterea ſquamis horrent, quorũ nonnulli ac præcipuè Congri in tantam interdum craſſitiem excreſcunt, vt inter cetacea ferè connumerari poſſint. Piſces itaque qui Serpentina facie prediti ſunt, ita enumerantur: Serpens marinus, Muræna, Congrus, Sphyræna, Acus. Lampetram autem iam ante in Galeorum cenſu deſcripſimus. Anguillas verò cum fluuiatilibus lib. 2. enumerabimus.

DE SERPENTE MARINO, BELLONIVS.

Peculiarem alit Serpentem mare, terreſtri ferè reſpondentem, qui vel Ariſtotelis teſtimonio ſæpe B tricubitalis euadit. Anguillam ac Congrum, colore, pinnis & branchijs referret, niſi roſtro eſſet, quam Muræna, longiore, ac numeroſis tenuibus dentibus vallato: oculis non ita grandibus, cute glabra, ad dorſum prominente, nullis ſquamis aſpera, qua facile deglubi poteſt. Ventre ex albo in rufum colorato: ſpiraſque toto corpore, vt & Serpentes terreſtres, ducit. neque viuus impune nuda manu, vt nec Muræna, contrectari poteſt. Plinius Draconem marinum appellauit, quem è mari in arenam emiſſum ex Ariſtotele refert, cauernam in arena mira celeritate excauare, quod idem de Serpente marino retu C lit Ariſtoteles, apud quem ὄφις θαλάττιος vocatur. Eſtque (inquit) corpore ad Congrum accedente, ſed obſcuriore & acriore. quod ego nigriore & longiore interpretor. Idem tamen Plin. alibi Ophidion A appellat. Mihi viſus eſt hic piſcis eius penè formæ, quam hic depictam vides. *Picturam ab eo exhibitam omiſimus: ſimilem ferè ei quam Rondeletius dedit: ſed implicitam ſpiris. (non quod in mari adeò inuolutus ſit, ſed ad longitudinem eius exprimendam:) ventre crebris velut internodijs criſpo. qualem ego etiam ab amico ex Italia miſſam ſerpentis marini imaginem olim accepi. corpore vbique plano, tanquam eminentibus aſpero, quales in Rondeletij picturæ: quorum tamen in deſcriptione non meminit. (Noſtra autem effigies hæc eſt, quam ſeq. pag: exhibuimus.)*

COROLLARIVM I. EX VETE- *ribus ferè.*

De Serpentibus aquatilibus diuerſis egimus ſuprà in Hydro, ſed ijs duntaxat qui in dulcibus aquis degunt. hic de marinis dicendum. Ὁ δ᾽ ὄφις ὁ θαλάττιος τὸ μὲν χρῶμα παραπλήσιον ἔχει τῷ γόγγρῳ, καὶ τὸ σῶμα: πλὴν ἐστὶν ἀμαυρότερος καὶ σφοδρότερος. ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, εἰς τὴν ἄμμον καταδύεται ταχὺ τῷ ῥύγχει διατρυπῆσαν. ἔχει δ᾽ ὀξύτερον στόμα τῶν ὄφεων, Ariſtoteles hiſtoriæ 9. 37. Quæ eius verba Theodorus ſic tranſtulit: Serpens marina colore & corpore congro proxima eſt, ſed obſcurior atque acrior. hæc ſi capta dimittatur foris, in arenam roſtro quamprimum adacto terebrat, ſubitque tota. eſt ore acutiore hæc quam terreſtres. Bellonius obſcuriorem colorem interpretatur nigriorem. ἀμαυρότερον quidem Græcis, ſi colores inter ſe conferantur, minus intenſum minuſque ſplendidum in eodem genere ſignificare puto. quod verò acriorem pro longiore accipit nullo vel Græcorum vel Latinorum exemplo facit. Græcè quidem σφοδρότερος legitur, quod eſt vehementior. vehementia autem in agilitate ſimul ac robore coniun-

coniunctis poſita eſt, vt Galenus alicubi docet. Cæterum pro his verbis, ἐὰν ἢ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ: Wotonus reddit, ſi timeat atque piſcatores euadat. Plinius cum alibi draconem Ariſtotelis, araneum appellet: ex hoc tamen loco pro ſerpente marino draconem marinum tranſtulit: Draco marinus (inquit) captus atque immiſſus in arenam cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat. & quanquam Rondeletius draconem ſiue araneum piſcem idem facere tradit, certum eſt tamen Ariſtotelem de ſerpente tantum hæc protuliſſe. quamobrem ne quis hac occaſione res diuerſas confundat, cauendum eſt: id quod Albertus feciſſe videtur. Lege in Corollario de piſce araneo. Bellonius ophidion ab ophi, id eſt ſerpente marino, non diſtinguit, Rondeletius diuerſos eſſe oſtendit. Viperæ marinæ piſces parui ſunt, longitudinis cubitalis, cornu paruulum geſtantes in fronte: cuius ictus eſt letalis, quamobrem piſcatores piſci huic capto caput amputant, & defodiunt in arena: reliquum corpus in cibum reſeruant, Albertus & Iſidorus. videntur autem non alij hi piſces, quam aranei eſſe, quanuis non cornu in fronte, ſed aculeos in capite venenatos gerunt. Idē de anim. lib. 2. tract. 1. cap 8. Aquatiles & marini ſerpentes (inquit) ſunt ſimiles terreſtrib. præterquā in capite. quoniam caput marinorum eſt duriſſimum, & aſperum, & minus quàm caput terreſtrium pro ſui corporis magnitudine. In mari Oceano, qua Germaniam attingit, inuenitur ſerpens magnitudine ferè cruris humani: qui aculeum retro in cauda corneum habet: quo amputato à piſcatoribus reliquum corporis in cibum venit. verſatur autem in profundo maris, & non verè eſt ſerpens, quanuis ſit piſcis ſerpentinus, Hæc ille. conijcio autem paſtinacam eſſe piſcem aut cognatum, quo de loquitur: quem caudæ ratione fortaſſis aliquis ſerpentinum dixerit. Hydrus dici poteſt omnis aquaticus ſerpens, tum in ſalſis aquis. nam & marinos ſerpentes, hydros vocat Ælianus, quos alij ſimpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare hydros gignit marinos, caudis latis. Lacus etiam (*forte India*) hydros maximos producunt. Cæterum marini iſti ſerpentes, aſperum potius ſerratis dentibus, quam venenoſum os videntur habere, Ælianus 16. 8. Plin. 6. 23. tradit apud inſulas quaſdam ante Perſidem, hydros marinos vicenum cubitorum terruiſſe claſſem. Inter Carmaniæ promontorium & Arabiam quinquaginta millia paſſuum interiacent, deinde tres inſulæ, circa quas hydri marini egrediuntur vicenum cubitorum longitudine, Solinus. In Africa magnitudo anguium mira, ſicut & fertur. iam enim nonnulli vbi triremi applicuiſſent, oſſa boum multorum vidiſſe narrant, quos abſumptos eſſe ab anguibus non dubitarent, cum triremes productas in altum, quamprimum angues inſectarentur, & nonnulli aggreſſi triremem euerterent, Ariſt. hiſt. 8. 28.

Ophidion. *Vipera mar.* *Hydri mar.*

Enhydridis iecur veſicæ vitia & calculos ſanat: Plinius, qui enhydridem alibi colubrum in aquis viuentem interpretatur; de quo nos plura in Hydro ſuprà.

Sinthus fluuius maximus eſt eorum qui circa mare rubrum ſunt, & plurimum aquæ in mare emittit, ita vt procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat. cæterum nauigantibus è pelago verſus hanc regionem, (*qua ſe exonerat Sinthus,*) coniecturam de loco faciunt à ſerpentibus qui ex alto eis occurrunt. Siquidem ſerpentes graæ (γραῖαι) dicti locorum circa ſupráque Perſidem indicium faciunt, Arrianus in Nauigatione maris rubri. Et paulò poſt: Sinus qui Baraces vocatur, valde periculoſus eſt nauigantibus, & vitandus, &c. ad eum autem è pelago tendentib. loci indicium faciunt ſerpentes qui prægrandes & nigri occurrunt. nam in ſequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo & ad aureum inclinantes (χλωροὶ καὶ χρυσίζοντες) obuij ſunt. Et inferius: Barace vicus ſitus eſt ad fluuium illic exonerantem, &c. & hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoſcitur ex ſerpentibus, qui illic obuij fiunt, nigri & ipſi, ſed minores, capite quale draconum eſt, oculis ſanguineis. Draco marinus, eſt piſcis ſine ſquamis. hunc poſtquam multum excreuerit, & violentiam magnam facere voluerit, nubes cœli rapiunt in aërem, & per montes membratim diſſectum diſpergunt, vt non ſit amplius. Lingua eius bifurca eſt ſicut cauda equina, digitos duos longa. hanc in oleo ſerua. Geſtantem enim abſque fatigatione & infirmitate tuetur: quod ipſe in maritimis Aſſyriæ regionibus obſeruaui. Eiuſdem adeps cum ſucco herbæ draconteæ mane & veſperi inunctus, vtilis eſt ad dolorem capitis, & initium elephantiæ vel lepræ, & omnem ſcabiem cutis, Kiranides 1. 4.

Graæ.

Myrum piſcatores noſtri peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem vocant, Rondeletius. Murænę pariunt aquaticos angues, (τοὺς σμύρους ὄφεις,) Hierax vt retuli in Muræna C. Piſcem eſſe accepi nomine Myronem: vnde nomen duxerit, haud equidem ſcio. eum ipſum eſſe dicunt marinum ſerpentem: ac ſi illius vtercunque oculus erutus tanquam amuletum geſtetur, oculum improbe affectum ex lippitudine ſicca curabit, & ſimul huic alterum renaſci loco eruti aiunt: ac oportet viuum dimittere, vel fruſtra illius oculum geſſeris amuletum, Ælianus. Sed non alius eſt hic piſcis quàm Myrus, Murænæ maritus, de quo ſcripſimus ſuprà in M. elemento. Almarmaheigi Perſicum nomen eſt, commune piſcibus longis & lubricis, vt anguillæ & ſimilibus, (Ægyptij thaian marinum vocant: thanin Ebraicè draco eſt:) Vide ſuprà in Anguilla A.

Myrus.

H

Laocoon (lib. 2. Æneid.) Neptuni ſacerdos
Solennes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Porces & Charibæa, vt Q. Calaber nominat)
(Horreſco referens) immenſis orbib. angues
Incumbunt pelago: pariterque ad litora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæque
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera Pontum
Pone legit, ſinuatque (al' ſinuantque) *immenſa volumine terga.*
Fit ſonitus ſpumante ſalo, &c.

COROLLARIVM II.

Serpens marinus Ariſtotelis rarus eſt & paucis cognitus: & quanquam bonus in cibo ſit, ſicut alij longi lubricique, vt congri anguillæ, muſtelæ: propter nimiam tamen cum ſerpente terreſtri ſimilitudinem, plerique ab eo viſo tanquam non piſce abhorrent, Bellonius in Gallico de piſcib. libro. Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibuſdam alueis ſeu canalibus ſalſis, inueni ſerpentis tereſtris ſpeciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodum coluber in dulci aqua, ſomni verò cauſa in terram egreditur. colore fermè rubet, ſed maculis etiam fuſcis aut cinereis varius eſt. Idem in

Serpens mar Ariſtot. *Alius rubeſcens.*

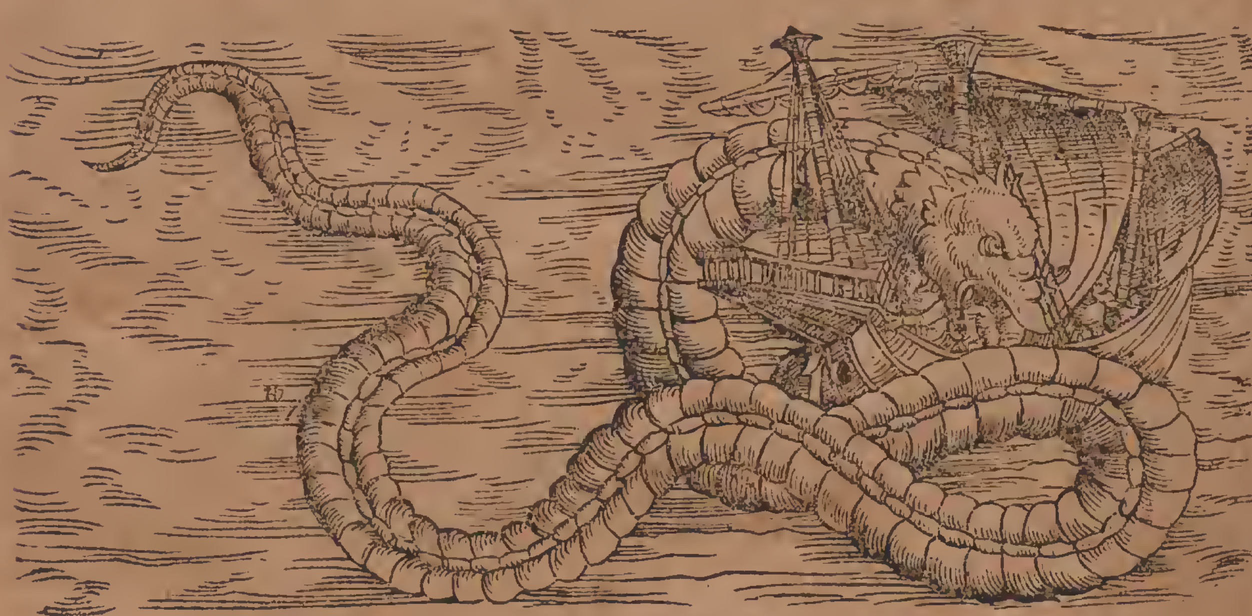
Singula-

Acus Aristot. Singularibus Obſeruationibus. Idem hic fortè aut cognatus eſt ſerpenti marino rubeſcenti Rondeletij. Cum multæ ſint marinorum ſerpentium ſpecies, Germanicè communi nomine omnes *Meerſchlangen*, vel *Meernatern* appellabimus. Serpentes marinas vidi, quarum color ad Congrum accederet, roſtrum longum & tenue eſſet: anterior corporis pars ſexangula, à ventre ad caudam quadrangula pertineret, Gillius. Verum hæc animalia Rondeletius non ſerpentes mar. Ariſtotelis, ſed acus ab eodem dictas eſſe oſtendit. Albertus Magnus ab initio libri quarti de animalibus, aquatilium genera diuerſa enumerans: Octauum (inquit) ſerpentinum vocatur, eò quod ſit ſimile colubro. Et inferius capite octauo: Conſtat in mari eſſe animal exangue, ſerpentinum, quod ſimile videtur eſſe ſerpenti qui vocatur tyrus: & eſt rubri coloris. habetq; alas pinnularum conſequentes ſe in corpore ſuo, & mouetur motu alarum. & hæc tamen videntur eſſe continua interiori ſuo. quare iſta non ſunt eadem cum piſce ſerpentino, cuius ſuprà meminimus. ſed accedunt ad ligni naturam, minus tamen quàm præcedentia. De ligneis autem (vt ipſe nominat) aquatilibus, id eſt zoophytis quibuſdam, plura ab initio eiuſdem capitis ſcribit.

IN Balthico vel Suecico Oceano flaui quidam ſerpentes marini reperiuntur, triginta aut quadraginta pedes longi: qui niſi iritati, neminem lædunt. Eorum iconem Olaus Magnus in tabula ſua E. m. dedit huiuſmodi.

IN eadem tabula ad B. d. alius ſerpens mar. ad centum aut ducentos pedes longus, vt deſcriptio habet, (vel etiam trecentos, vt numerus iconi adiunctus præ ſe fert,) circa Noruegiam interdum appa-

ret, mari tranquillo infeſtus nautis, adeò vt hominem quandoque è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui aiunt tantam, quantæ ferè in noſtris fluuijs aut lacubus maiores fieri ſolent, quæ mercium vecturæ deſtinantur, inuolutam ſubuerti. ſpiras ſupra mare tantas aliquando erigere, vt nauis per vnam tranſire poſſet. Figuram, qualis in Olai tabula eſt, appoſui.

Ex Germanico Schiltbergeri cuiuſdam Bauari Monacenſis libro, De peregrinationibus ſuis quas captiuus à Turcis obiuit, nuper euulgata Francfordiæ.

Pugna ſerpentium aquatilium & terreſtrium.

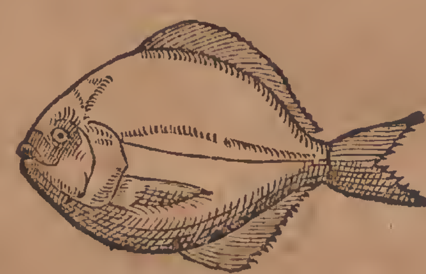
IN Regno Genyck vocato vrbs eſt nomine Sampſon. Eam, quo tempore ego apud Weiaſitam Turcarum regem eram, colubri aquatiles, & ſerpentes terreſtres innumeri, circunquaque per miliaris ferè ſpatium circundabant. Venerant autem hi è ſyluis, quæ multæ ſunt in vicina regione Trieuick dicta: illi verò è mari. Hi dum colliguntur per nouem dies, nemo præ metu ex vrbe egredi audebat: quamuis nec hominem nec alia animalia læderent. quamobrem vrbis ac regionis princeps, ne quiſquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non ſine iuſſu diuino rem adeò mirabilem & magnæ alicuius mutationis ſignum euenire interpretatus. Decimo die duo hæc ſerpentium genera inchoatum diluculo conflictum, ad Solis vſque occaſum produxerunt. quo animaduerſo, princeps cum paucis equitibus vrbem egreſſus, pugnam ſpectare voluit. cedebant autem aquatiles terreſtribus. Reuerſus in vrbem, ac poſtridie ſummo mane denuo egreſſus, nullos amplius viuos, ſed occiſorum tantum ſerpentium octo millia reperit. quos omnes ſcrobe defoſſa, humo tegi curauit: & Weiaſitæ regi, nuper ea vrbe potito, rem omnem literis nunciauit. qui hoc oſtento tanquam proſpero ſibi & felicia portendente gauiſus eſt.

Eſt in Norduegia lacus Mos (*ſic & noſtri paludem appellant*) in quo apparet oſtentum ſerpens miræ magnitudi-

gnitudinis: qui, vt Cometæ orbi reliquo, ſic is portendit Norduegiæ mutationem rerum. Viſus eſt recentiſſime anno Salutis M. D. XXII. alte eminens ſuper aquas, conuolutus in ſpiras. exiſtimatus eſt coniectura collecta procul viſu cubitorum quinquaginta. Et fuit ſequuta eiectio regis Chriſtierni, Iacobus Ziegl erus. Quanquam autem lacum de quo ſcribit aquam dulcem continere puto: volui tamen hoc loco addere, quoniam in dulcium aquarum hydris præterij. Circa Tarracinam Italiæ Iſigonus tradit lacum eſſe Myclæam nomine, & iuxta ciuitatem deſertam: cuius ciues propter hydrorum multitudinem pulſi fuerint, Sotion.

SERRA piſcis poſt Phyſetêrem ſuperius deſcriptus eſt. De oſſe illo ſerriformi, quod exhibuimus ſuprà, à Guil. Poſtello viro multiſcio, hæc olim accepi: Linguam eſſe ferunt piſcis cuiuſdam in mari Indico: quæ quandiu in piſce viuo eſt, flexilis ſit, ita vt piſcis ille (cuius formam ignorabat, & nomine ficto glottodem appellabat) lingua ad latera extenſa reflexaq; in os piſces hinc inde attrahat. Maurus epiſcopus in conficto à ſe Patris Dei conuiuio Iſaiæ ſerram piſcem apponit. hic enim propheta à Manaſſe rege εἰς δύο ἐπρίσθη, id eſt, in duas partes ſerra diuiſus eſt, vt Epiphanius ſcribit.

DE SESERINO, RONDELETIVS.

INTER cæruleos connumerandus mihi videtur, qui à noſtris tronchou vocatur, ſola corporis latitudine à glaucis A
diſcrepans. Eſt enim corpore breuiore quidem, ſed latiore, B
compreſſo: ſine ſquamis, cute læui, dorſo cæruleo, ventre argenteo. Pinnarum quæ in branchijs & ventre ſunt ſitu, non differt ab Hippuro. Pinna ſuperior non à capite vt in hippuro, ſed à dorſo erigitur. lineas duas à branchijs ad caudam ductas habet, ſuperiorem curuam, inferiorem rectam. ob quam notam in iſto piſce manifeſtiſſimam, in eam adducor ſententiam, vt exiſtimem ſeſerinum eſſe, cuius ex Ariſtotele περὶ ζώων meminit Athenæus.: Καὶ τὰ μὲν διράβδα, ὥσπερ σεσερῖνος· τὰ δὲ πολύῤῥαβδα καὶ ἐρυθρόγραμμα, ὡς σάλπη. Duas virgas ſiue lineas habent alij piſces, vt ſeſerinus: alij plures & aureas, vt ſalpa. Internas partes eaſdem cum glauco habet. *Lib. 7.*

Carne eſt molli & ſuaui, Hæc Rondeletius. F

Idem in Orthragoriſco piſce, recitatis Æliani de Luna piſce verbis, deſcriptionem eius ſeſerino conuenire coniectat. Vide ſuprà ad initium paginæ 641.

SILLAGINEM nominari audio à Baldazare Trocho piſcem, qui in Marchia vulgò Germanicè *Bloſsfiſch* dicatur: de quo quod addam non habeo.

DE SILVRO, RONDELETIVS.

Figuram hic à Rondeletio poſitam, reperies ſuprà ad initium Corollarij II. de aſellis, pag. 96. neque enim ſiluri eſt, ſed aſellorum Oceani generis, vt illic ſcripſi.

DE antiquo Sturionis noſtri nomine grauiſſimi quique noſtræ tempeſtatis ſcriptores varijs ſententijs inter ſe diſſenſerunt. quarum plurimæ permultum à veritate diſcrepant. Alij enim Sturionem Lupum eſſe exiſtimauerunt: alij Padi Attilum: alij Plinij Turſionem, alij Hyccam. Quas ſententias doctè & ingenioſe refutauit Paulus Iouius in libello de Romanis piſcibus. De eadem re nos quoque ſatis copioſè diſceptauimus quum de Sturione tractaremus. Verum quemadmodum Iouius aliorum de Sturione opiniones à veritate alienas optimo quidem iure reprehendit, ita ipſemet merito quoq; reprehendendus mihi videtur quod de Sturionis nomine non rectè ſenſerit: quem Silurum antiquorum eſſe exiſtimat, quemque pro Glani Theodorus Gaza apud Ariſtot. ſemper interpretatur. Sunt autem leues admodū coniecturæ quib. vtitur Iouius: qualis hæc eſt, quod hac ætate quiſnā piſcium antiquitus fuerit Silurus, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuijs teſtimonio Ariſtot. Plinij, Athenæi & Auſonij ſit celebratus: ex aduerſo autem de Sturionis antiquo nomine plurimū dubitemus, qui ſit omnium ferè totius orbis fluuiorum incola longè notiſſimus: cum tamen credendum non ſit Sturionē veterib. ignotum fuiſſe, aut Silurū veluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta ſobole penitus euanuiſſe. Hoc quidem in plurimis alijs piſcibus euenit, præſertim lacuſtribus & fluuiatilibus, qui & nomine, & alimenti præſtantia apud nos ſunt notiſſimi, à veteribus autem ne nominati quidem. Contra à veteribus multi maximè commendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamen celeberrimorum quorumque apud antiquos piſcium nomina ponere ijs qui apud nos quoque ſunt in pretio, niſi id firmis rationibus, & à ſubſtantia naturaque piſcium ipſorum petitis inducti faciamus. Trutta hodie & frequentiſſimus & optimus habetur piſcis, quo cū lacus amneſq; Italiæ multi abundent, veriſimile non eſt veteribus Romanis fuiſſe planè incognitum, quod tamen antiquitus verum ipſius nomen fuerit affirmare non auſis. Sequitur alia non firmior coniectura. In Nilo, Boryſthene, atque Danubio, vti Plinius de Siluris ait, etiam nunc, frequentiſſimos Sturiones reperiri. Nam in omnibus Nili oſtijs, & ſuperius prope Memphim Ægyptij Sturionem expiſcantur. In Boryſthene verò, qui hodie Neper eſt amnis, Phaſiq; & in ipſo Tanai apud Tanam emporium tanta eorum eſt copia, vt cetariæ ibi inſtitutæ ſint officinę, in quibus ea ſalſamenta ex Sturionum ouis ſalitis, quæ Cauiaria dicimus, itemque ipſa Schinalia ex ſum̄o Sturionis ſpinali dorſo, ſale fumoq; inueterata conficiantur. Hæc quidem omnia fateor. Præterea adeo frequentes eſſe & magnos in Danubio vt eo minores etiam amnes ſubeant, qui in ipſum influunt, ſicuti Drauam, Sauum, & Tybiſcum, vt mirum etiam non ſit eos Mœnum ſubire, ſicuti Plinius ait. At præter Sturiones in his etiam amnibus multi alij prægrandes piſces procreantur, ad quorum nonnullos eadem coniectura accommodari poteſt. Quantum verò ad Athenæum attinet, à quo Iouius Silurum Iſtrianum ſiue Danubianum honoris atq; excellentiæ cauſa

Sturionē non eſſe Silurū, contra Iouium.

Coniectura Iouii prima, inde quod vt ſilurus veterum hodie ignotus, ita ſturionis nomen vetus.

Solutio.

Trutta.

Secunda: ab eo quod in iiſdem fluuiis ſturio hodie abundat, in quibus olim ſilurus.

Solutio.

Tertia: quod

Sturio dictus videatur tam quam Iſtrio. Solutio. Quarta: à tergi colore. Quinta: ab Hiſpanico nomine Sulius.

tiæ cauſa nominatum fuiſſe ſcribit, vt ab eo Iſtrionem piſcem dictum putet, & inde fortaſſe Sturionem, (*Ælianus ſilurum Iſtrianum nominat:*) reſpondeo, Athenæo non Silurum ſed Glanim ſiue Glanida Iſtrianum vocari, quem à Siluro diuerſum eſſe firmiſſimis veterum & probatiſſimorum autorum ſententijs poſtea comprobabo, etiam ſi ita conuerterit Gaza. Porrò quę ex Auſonij Moſella proferuntur de Siluro, pro Iouio non faciunt, qui Silurum deſcribit velut Actæo perductum tergora oliuo, cum Sturioni tergum non flaueſcat, vt optimum oleum, ſed cæruleum ſit. Iam verò nec illud opinioni Iouij ſuffragatur, quod Hiſpania omnis Sturionem hodie Sulium appellet, quæ vox à Siluro parum abeſſe videtur. Nam quemadmodum veteribus piſcium nominibus, gentium vocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad piſcium cognitionem conferre non negauerim: ita ex coniectura inde ſolum petita, nec cum alijs firmiorib. coniuncta certi aliquid colligi nemo dixerit: lubrica enim eſt hæc ratio & ſæpe fallax. Quòd ſi ex nominis ſimilitudine ſola, Sturionis vetus nomen quærendum ſit, multò maior eſt Turſionis cum Sturione, quàm Siluri cum Sulio affinitas, quo Sulij nomine Sturionem Hiſpani hodie nuncupant: vnica enim litera ſ, ex medio in principium tranſlata, ex Turſione, Sturionem efficies.

Contra Amatũ Luſit. eiuſ cum opinionis Sturio quid ſit.

Illam tamen Iouij opinionem libenter amplexus eſt in ſuis in Dioſcoridem commentarijs Amatus Luſitanus, & facilè cum Iouio credit Silurum Græcorum noſtrum eſſe Sturionem, quod Hiſpanicum nomen multum ei fauere videatur: à Manardo verò, & alijs reclamantibus ſine vlla ſententiæ eorum refutatione liberè diſſentit. Nos primi Sturionem veterum Acipenſerem eſſe, ſiue ὀνίσκον Dorionis & indicauimus & ſatis comprobauimus in Acipenſeris hiſtoria.

Silurum inuadere animalia Lib. 9. cap. 15.

His omnibus Iouij & aliorum idem ſentientium coniecturis vnicam rationem à natura & actionibus Siluri ſumptam opponimus: Silurum autore Plinio, vbicunque ſit vbique graſſari, omne animal appetentem, equos innatantes ſæpe demergentem præcipuè in Mœno Germaniæ, & in Danubio. (*Alia lectio eſt: E in Danubio marino extrahitur, &c.*) Quæ in Sturionem nullo modo competere poſſunt: nam dentibus caret: neque maleficus, neque ferox eſt: à quibus moribus planè aliena eſt oris fabrica, vt neque alia animalia petere, neque demergere poſſit.

Siluri & Glanim diuerſos eſſe piſces.

Nunc Silurum & Glanim ſiue Glanida diuerſos eſſe piſces oſtendamus: & Siluri nomen Græcum, non Latinum, vt perperam Gaza Ariſtotelis Glanim ſemper Silurum conuerterit. Athenæus Niloticos piſces recenſens, Glanidas, & Siluros ſeorſum ponit, & Glanidi Iſtri Latum piſcem comparat. Eius verba ſunt: Latorum piſcium (vt vocant, τῶν λάτων) qui in Nilo fluuio procreantur tanta eſt magnitudo, vt inueniantur qui ducentarum librarum pondus excedant. Piſcis eſt candidiſſimus, & ſuauiſſimus quouis modo apparatus, ſimilis ei qui in Iſtro naſcitur Glanidi. Fert Nilus plurima alia piſcium genera & omnes quidem ſuauiſſimos maximè coracinos, quorum multæ ſunt ſpecies. Fert & piſces qui Mæotæ vocantur, quorum Archippus meminit in Piſcibus his verbis: Mæotas, Saperdas & Glanidas. Sunt autem (*Mæotæ ſcilicet*) multi in Ponto, quibus ex Mæotide palude nomen poſitum eſt. Nilotici verò ſunt piſces, ſiquidem eorum poſt peregrinationem multorum annorum meminiſſe poſſum: Torpedo iucundiſſima, Porcus, Simus, Phagrus, Oxyrynchus, Allabes, Silurus, &c.

Ex Æliano.

His accedit Æliani teſtimonium: Glanis, inquit, piſcis incola Mæandri, & Lyci Aſianorum fluminum, & Europæi Strymonis, ſpeciem Siluri ſimilitudinemque gerit, idemque fœtuum ſuorum amantiſſimus eſt: mas ſaltem, qui fœtum aſſiduè ab aliorum piſcium iniurijs tuetur atque ſeruat.

Ex Pauſania.

Eoſdem Siluros Glanibus ſimiles à Pauſania intelligi puto, quum ſcribit beluas quaſdam pernicioſas in Rheno & Iſtro gigni forma ſimiles Glanibus, qui in Hermo & Mæandro proueniunt, excepto colore nigriore, & corporis robore quibus Glanes inferiores ſunt.

Siluri nomen græcum eſſe, non Latinum.

Nomen Siluri Græcum eſſe non ſolum ex iam citato Athenæi loco, ſed & ex alio facilè intelligas, quum ſcribit: Τί δ᾽ οὐχὶ καὶ σείουρον λέγομεν, ἀλλὰ σίλουρον; ὠνόμασται γὰρ καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ σείειν συνεχῶς τὴν οὐράν. Cur non Siurum dicimus, ſed Silurum? Sic enim nominatus eſt, quòd continuò caudam agitet. Paulus (*Aegineta, & Græci medici alij*) eodem σιλούρου nomine vſus eſt. Quid igitur Gazam impulit, vt pro Glani Silurum redderet?

Plinium ſemel aut iterũ glanim pro ſiluro dixiſſe. & plura de glanide.

Vnicus, vt opinor, (lib. 9. cap. 51.) Plinij locus, qui talis eſt (*immò & alter, vt notauimus in Glanide,*) Silurus mas ſolus omnium edita cuſtodit oua, ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs, id quod de Glani tradidit Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. cap. 14. At id non ſolus Silurus ſiue Glanis facit, verumetiam Cyprinus, vt eodem in loco ſcripſit Ariſtoteles. eadem eſt erga fœtus ſuos charitate Glanis teſte Æliano alius à Siluro. Quare ex eo quod à ſolo Siluro ſeruari oua tradit Plinius, non neceſſario efficitur Silurum Glanim Ariſtotelis eſſe, qui oua ſua cuſtodire dicitur. Præterea alio loco Plin. lib. 9. cap. 43. Glanim nominat. Cautius, inquit, qui & Glanis vocatur, auerſos mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat, quæ ex Ariſtotele lib. 9. de hiſt. ca 37. ſumpta ſunt, qui Glanim ἀγκιστροφάγον vocat.

Αἴλουρος pro σίλουρος. apud græcos aliquot medicos.

His nec inutile fuerit addere, apud Dioſcoridem lib. 2. ca. 29. pro αἴλουρος legendum eſſe σίλουρος, vel ἄλλουρον & σίλουρον eundem eſſe piſcem. quas enim facultates Dioſcorides αἰλούρῳ tribuit, eaſdem Paulus Ægineta σιλούρῳ. Sic Dioſcorides: Ταριχηρὸς δὲ, ἄτροφος: ἀρτηρίας δὲ καθαίρει, καὶ εὐήχους κατασκευάζει. καταπλασθεῖσα δὲ ἡ σὰρξ τοῦ ταριχηροῦ, σκόλοπας ἀνάγει. Sale conditus minimum ſuppeditat alimentum: arteriam

Lib. 7.

verò expurgat & vocem expedit. Illita ſaliti caro aculeos, & infixa corpori ſpicula extrahit. Sic Paulus: Σίλουρος ταριχηρὸς βρωθεὶς ἀρτηρίαν καθυγρον διακαθαίρει, καταπλασσόμενος δὲ σκόλοπας ἀνάγει: Neque eſt quod quis obijciat αἴλουρον apud Paulum legi poſſe, ſicuti apud Dioſcoridem, quóniam illic Paulus ordine literarum vires medicamentorum tradit, & in ijs quæ à litera σ. incipiunt ſcribit, quæ modo citauimus. Idem de Galeni loco ſentiendum, qui eſt libro nono, de facult. ſimplic. medic. ex quo ſua deſcripſit Paulus. Τῶν δὲ ταριχευθέντων αἰλούρων τὴν σάρκα λειωθεῖσαν ἐπιτιθεμένην ἐξάγειν σκόλοπάς φασιν, ὡς ἐλπίδα ἔχουσαν δύναμιν ὁλκόν. vbi pro αἰλούρων, σιλούρους intellige.

Silurum non eſſe Lucium.

Supereſt vnica mihi improbanda opinio viri eruditi, à quo diſſentire mihi religio foret, niſi veritatis cognitionem, qua nihil prius neque antiquius viro bono eſſe debet, ipſe quoque rebus omnib. antef[e]rret. De eo aliquando audiui cum diceret, veterum Silurum eum eſſe qui ab Auſonio Lucius vocatur, à noſtris Brochet, cuius mores Siluri moribus à Plinio traditis optimè conueniunt. eſt enim Lucius voraciſſimus, dentibus acutis, longis, firmiſque armatus eſt, quem verè dicere poſſemus in animalia graſſari. Cuius rei exemplum proferam. Narrauit mihi vir fide digniſſimus vidiſſe ſe Mulę, quam

quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehenſum: cuius demorſu cruciatam & territam inde fugiſſe, & crebra capitis quaſſatione Lucium in terram deieciſſe. quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Certum eſt feles paruos & canes in viuaria Luciorum coniectos ab ijs deuorari. Quare mores quidem conueniunt, ſed natalis locus maximè repugnat. Lucius enim lacuſtris & paluſtris, ſiue fluuiatilis tantum eſt. Silurus marinus & fluuiatilis. Neque Lucio competunt notæ quas Siluro Auſonius tribuit, quòd dorſo ſit flaueſcente olei modo: quod tam vaſtæ magnitudinis vt Delphinus fluuiatilis nominari poſſit. Denique Lucium à Siluro apertè diſtinxit: cum enim de Lucio atque alijs aliquot dixiſſet, ſubiunxit hæc de Siluro vt diuerſo piſce.

Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure:
Quem velut Actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam Delphina reor, ſic per freta magnum*
Laberis: & longi vix corporis agmina ſoluis,
Aut breuib. defenſa vadis, aut fluminis vluis:
Aut cum tranquillos moliris in amne meatus.
Te virides ripæ, te cærula turba natantum,
Te liquidæ mirantur aquæ: diffunditur alueo
Æſtus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Talis Atlantiaco quondam balæna profundo.

* Forte magnus.

Propoſitis igitur multorum de Siluro ſententijs noſtram libere proferre non dubitamus. Exiſtimámus autem veram Siluri figuram pictura noſtra repræſentari, quam ex Iſtri ſiue Danubij Siluro expreſſam miſit ad me Conradus Geſnerus: (*Vide quæ ſcripſi ſuprà in Corollario ſecundo de Aſellis, pag. 96. vbi hanc non Siluri, vt Rondeletius memoria lapſus putauit, ſed Aſelli cuiuſdam, qui non in Iſtro, ſed Oceano, reperitur, iconem inuenies, &c.*) de cuius moribus à Germanis fide digniſſimis eadem narrantur, quæ Plinius Siluro tribuit: ferox enim eſt, & in animalia impetum facit, eorum enim catulos iniectos diſcerpit & deuorat. Vaſtiſſimo eſt oris hiatu, dentibus multis acutiſſimis & validiſſimis munito. non ſquamis, ſed cute dura contegitur & nigricante. Oculis eſt magnis. Pinnas duas habet in dorſo, à podice vnicam, alias habet branchias (*dicere voluiſſe videtur, alias habet iuxta branchias, & alias in ventre: vt pictura oſtendit, neſcio quàm rectè. vix enim in alio piſce pinnas ita ſe habere puto: & pictura ad piſcem inueteratum facta eſt*) in ventre. Carne eſt dura. Ad quæ ea conferat antea ex Galeno & Dioſcoride diximus.

Hanc meam de Siluro ſententiam æqui bonique omnes vt conſulant, oro atq; obteſtor: qua certiorem, & euidentioribus teſtimonijs probatam ſi qui proferant, libenter me eis aſſenſurum profiteor.

COROLLARIVM I. DE SILVRO EX VETERIBVS.

A De Siluro permulta diximus ſuprà in Corollario de Glanide. Αἴλουρος pro σίλουρος in multis veterum medicorum, qui Græcè ſcripſerunt, libris legitur perperam, vnius literæ mutatione: apud Dioſcoridem, & Galenum in lib. II. de ſimplicibus, & Tarentinum qui Geoponica condidit. Bellon. quidem tum ſilurum à caudæ agilitate dictum putat, quod eam anguillæ inſtar moueat. (nimirum etiam felis quadrupedis, quam Græci ælurum nominant.) Ego omnino librariorum negligentia aut inſcitia ælurum pro ſiluro ſcriptum puto. Textor Rauiſius quidem tradit, Æluros eſſe piſces quorũ oculi ad vices Lunę aut ampliores fiant, aut minores: ſed imperitè. authores enim de felium oculis hoc tradunt. Serapio ex Dioſcoride ſimul & Galeno tranſtulit Harbe. de qua voce Arabica leges in Chamæleonte A. in libro de Quadrupedibus ouiparis. Aëtius (*Vegetius fortè*) ſilluarion, vt puto, pro ſiluro dixit: cuius felle ſuffuſos oculos inungi, cum Attico melle, præcipit, bobus, Hermolaus.

B Siluri in Ægypto diuerſis locis inueniuntur, præcipuè in Nilo. Magna qui voce ſolebat Vendere municipes fracta de merce ſiluros, Iuuenalis Sat. 4. de Criſpino Ægyptio. In Bubaſto Ægyptia ſtagnum eſt, vbi cicures permulti ſiluri aluntur, Ælianus 12. 29. Silurum Alexandrinum Paxamus nominat. In Nilide lacu ex quo Nilus oritur, ſiluri reperiuntur, Plinius 5. 9. Eoſdem in Nilo eſſe Strabo & Athenæus tradunt. Præcipua magnitudine thynni ſunt, &c. ſunt & in quibuſdam amnibus haud minores, ſilurus in Nilo, eſox in Rheno, attilus in Pado, Plinius. Idem alibi ex ſiluro fluuiatili indicato remedio, addit: qui & alibi quàm in Nilo naſcitur. Et alio in loco remedium è ſiluro, præcipuè Africo, tradit. Iidem etiam in fluminibus procreantur, vt in Cydno Ciliciæ fluuio: ſed ij quidem idcirco minuti proueniunt, quod eius confluens nitidus & frigidus ſit, quo non ipſi delectantur, ſed turbido potius, ac planè limoſo, eoque pingueſcunt: & Pyramus quidem, atque Sarus Cilices fluuij, eos longe pleniores ferunt, tum Orontes Syrorum fluuius eos progignit. Ptolemæorum item fluuius, & Apamienſe ſtagnum maximos generant, Ælianus 12. 29. Canaria ex Fortunatis inſulis vna amnes habet ſiluris piſcibus abundantes, Solinus. Silurus graſſatur vbicunque eſt, omne animal appetens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope (*alias propter*) Lisboum, Plinius. Hermolaus apud Plinium, pro Mœno aſſerens Ænum legendum, errauit, cũ Mœnus non inferior ſit Æno. de ſiluro (tamen) Mœni Celtes nihil comperit, diligentiſſimus rerum Germanicarum indagator, Spiegelius. Ex vetuſtis codicibus (inquit Maſſarius) aliqui in Rheno, & aliqui in Mœno habent, Hermolaus verò in Æno legendum cenſuit, quod non probamus: cum, quod Ænus tempore Plinij & priſcorum autorum non erat Germaniæ fluuius, cum ea tantum pars quæ vltra Danubium eſt, tunc Germania appellaretur: at Ænus citra Danubium eſt, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatem Bauariæ, quæ pars Norici eſt: tum etiam, quod non adeo magni piſces in Æno reperiuntur. legendum ergò in Rheno, vel potius in Mœno, vti ſcriptum eſt. Mœnus nanque fluuius eſt quem nunc Mangonum & Moganum Germani vocant, omnibus Germaniæ fluminibus curuior, ex Pinifero monte orientalis Franciæ deſcendens iuxta Hercynium, & in Rhenum ſe exonerans, quod Iacobus Zieglerus (geographorum omniũ ætate noſtra facile princeps) me monuit, Hæc Maſſarius. Mœnus fluuius, cuius lib. 1 x. meminit Plinius, adhuc (vt ſemper) à Germanis vocatur Mainus, (non Moganus aut Mogus: quæ vocabula noſtratium imperita confinxit antiquitas,) Moguntiæ inſignis vrbis occaſione, è regione cuius Mœnus Rheno miſcetur, Beatus Rhenanus. Siluros tradit Plin. in Oeno (*Æno*) amne propter Visbium vrbem Germaniæ graſſari. Visbium autem iuxta Ptolemæum, ſicuti ex computatione partium & ſegmentorum exiſtimari licet, ad hoſtia Æni amnis conditum fuit: quem nunc literatores Eneſum vocant. Cæ-

vbi.

Plinij locus perpenſus de Mœno fl.

terum alius amnis, qui in Danubium Bathauiæ erumpit, in prima ſyllaba per diphthongon vltimam Oe. ſcribitur, & profertur more Græcorum, à Germanis nimirum veluti. longum: ille in prima ſyllaba primam diphthongon æ habet, Latinam ſeruat pronunciationem, Ioan. Auentinus. Ego ex diuerſis illius fluuij, in quo ſiluros præcipuè graſſari Plinius ſcripſit, nomenclaturis, Rhenum præ cæteris legere malim. nam ſi in Moſella eſt ſilurus, vt canit Auſonius, è Rheno in eum amnem ſubire poteſt: itemque ſi in Mœno. & Pauſanias cum in alijs fluuijs, tum in Rheno Iſtroque belluas eiuſmodi, hominibus pernicioſas, glanibus ſimiles, reperiri tradit. Ex Iſtro quidem in Oenum fluuium, à quo Oenipontem oppidum denominant, ſubire poteſt. Cæterum pro his verbis, prope vel propter Lisboum, Barbarus corrigit, prope Visbium. Neutrum probo (inquit Maſſar.) non enim veriſimile eſt Plinium indicaſſe talem amnem magis prope Visbium eſſe, quam prope alterum locum, cum longiſſimus ſit: aut ſilurum id magis facere prope Visbium, cum in omni eius parte ſilurus hæc facere poſſit. Antiqua verò lectio: pro telis boum: quæ & mendoſa eſt, ſed aliquid omnino ad boues referre voluit, quoniam dixit omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens. Cornarius ex codice antiquo ſic legit: Silurus graſſatur, &c. præcipuè in Rheno Germanię amne proterens boues. Et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſſibus ſpinisue interſitis, carne prædulci: Plin. non quidem de Siluro, vt quidam falsò opinati ſunt. Silurus nanque ſpinas habet, ex Plinio, lib.32. cum dicit: Siluri fl. cinis ſpinę vicem ſpodij præbet, Maſſarius.

Blax piſcis ſimilis eſt ſiluro, ſed inutilis. Vide Blax ſuperius elemento B. Eſt & glanidi ſimilis ſilurus, adeò vt etiam docti quidam confuderint, vt in Glanide oſtendimus. --- velut Actæo perductus tergora oliuo, Auſonius: fortè non ad colorem, vt quidam putarunt, ſed ad nitorem cutis oſtendendum. Spinas eum habere paulò ante dictum eſt. Siluro ſimilem caudam crocodilus (*alias melius, cordula*) habet, quoad paruum magno licet conferre, Ariſt. Gillius ſilurum dentatum eſſe putauit eò quòd hamifragus ſit, quodque homines & equos deuoret. Ariſtot. quidem glanidi duriſſimos dentes tribuit, ſiluro quod ſciam nemo. nec hamifragum tamen glanin, ſed hamiuorum eſſe dixit, hoc eſt ἀγκιστροφάγον non ἀγκιστροκατάκτην. Et Ælianus de animalibus 12.14. vſurpatum ab Ariſtotele verbum, interpretatur, ἱκανὸν καταπιεῖν τὸ ἄγκιστρον: hoc eſt, qui hamum deglutire poſſit.

C Silurus minorum piſcium veteribus aluum replet. diuus Ambroſius. Graſſari eum in hominem & omne animal obuium, prædictum eſt. Fluuiatilium ſilurus caniculæ exortu ſyderatur, & aliâs fulgure (*tonitruo magno, Ariſt.*) ſopitur. hoc & in mari accidere cyprino putant, Plinius. ſed Ariſtoteles de glanide hoc ſcribit, non de ſiluro.

D In Bubaſto Ægyptia ſtagnum eſt, vbi cicures permulti ſiluri aluntur. Vide mox in E. Silurus mas ſolus omnium edita cuſtodit oua, ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs, Plin. ſilurum autem pro glanide conuertit ex Ariſtot. Glani & cyprini in viuario ædium nobiliſſimi viri à Iarnaco, pulſato pariete ad cibum properant, id quod ipſe ſum expertus, Rondeletius Tomi prioris 4. 10. neſcio piſces glanorum nomine intelligens, niſi fortè lucios. Veros quidem ſeu ſiluros ſeu glanides, in Gallia vix reperiri puto: aut ſi reperiuntur, vt in Moſella ſiluri Auſonio teſte: in horum tamen piſcium hiſtoria Rondeletius eos ſibi viſos negat.

E Myſi (inquit Ælianus de animalib. 14. 25.) non ij qui Telephi Pergamum incolunt, ſed inferiores, qui ad Pontum: quique vicinorum Scytharum incurſiones propulſant, & ſuis viribus regionem ſuam defendunt. Ea prope Heracleam eſt, & circa Naxium flumen (*Heracleam hodie Naxium portum vocari ſcribit Munſterus*) prope Tomin (*Tomum vel Tomos*) ciuitatem. Hi inquam piſcandi rationem obſeruant huiuſmodi. Iſtrianus natione piſcator ad Iſtri ripam (*Atque Iſter Europæ fluuius eſt, non regionis iuxta Pontū & Heracleam. vtrobique tamen Myſi dicti populi habitant. Vide Onomaſticon noſtrum*) boum par impellit, aut equorum, iugum ipſe humeris gerens, eum in locum, vbi commodam ſibi & ſedem & piſcationem arbitratur, atque ad ripam iumentis pabulum apponit. vnde interea hæc complentur, dum ipſe funis bene robuſti alterum caput ad medium iugum alligat, ex altero capite hamum validiſſimum acutiſſimumq; appendit: quem aſſo tauri pulmone inſtructum ad illiciendum Silurum (ſuauiſſimam ei eſcam) deijcit, poſtquam ex linea ad quam hamus alligatus eſt, quantum ſatis eſt plumbi ad moderandum tractum appendit. Vbi Silurus bubulæ eſcę ſenſum percepit, ſtatim eſcam appetens, hamum incautè totis faucibus deuorat: & dum transfixus ex eo euadere cupit, omnibus viribus funem exagitat. quod quidem ipſum animaduertens piſcator, cũ ſummo gaudio quàm mox à ſeſſione exurgit, & boues equosue admotis ſtimulis incitat, ac iumentis cũ cetaceo piſce bene robuſto luctatio eſt: Nam hic Iſtri alumnus omni virium contentione ſe in altitudinem deprimit, illa contra retrahunt: ſed piſcis vincitur ex amborum tractu, atque in ripam iugo extrahitur, Hæc Ælianus. Audio & Huſones (id eſt Antacæos) captos, boum iugo extrahi hodie in Danubio. In Bubaſto Ægyptia ſtagnum eſt, vbi cicures permulti ſiluri aluntur: & obiecto ad ſe nutriendos pane, ad quem illi certatim ſubſiliunt, paſcuntur, Ælianus. Apud Tarentinum in quadam piſcium ineſcatione legitur αἰλούρε, βρόμε: vbi Cornarius vertit, ſiluri viroſi: Andreas Lacuna, Græca relinquit, æluri, bromi. Rurſus inferius in eſca ad murenas, ſcribitur, αἰλούρου ποταμίου: vbi Cornarius iterum, ſiluri fluuiatilis reddidit. Ex fumo ſiluri lento igne combuſti, formicæ pereunt, Paxamus.

Silurorum captura.

Siluri cicures

Vſus ad ineſcandos piſces, & contra formicas.

F Captus eſt ſilurus, & inutilis præda detecta eſt, diuus Ambroſius tanquam de piſce vile. Silurus recens in cibo nutrit, & facilem præbet aluum. ſalſus verò (ταριχηρὸς) minimum ſuppeditat alimentum, (ἄτροφος, pro ὀλιγοτρόφος.) arteriam expurgat, & vocem expedit, Dioſcorides. Vocem ſiluri recentes ſalſiue in cibo ſumpti, adiuuant, Plinius. Dioſcorides ſalſo tantum eam vim adſcribere videtur, quod Ægineta etiam clarius effert: Salſus (inquit) eſitatus arteriam humidam perpurgat. Aluum emollit ſilurus è iure, Plinius. In ſiluro (ius vel condimentum:) Piper, liguſticum, cuminum, cepam, menthá, rutam, ſaluiam, caryotam: mel, acetum, ſinape & oleum, Apicius 9 12. Ταριχηρὸς σιλούρους apud Athenæum legimus. Garum eſt liquamen ex piſce ſiluro confectum, Cælius Aurelianus.

G Illita (cataplaſmatis loco) ſalſi ſiluri caro, aculeos & infixa corpori ſpicula extrahit, Dioſcorid. & Galenus, qui contritam imponi tradit. Siluri fluuiatilis carnes impoſitę recentes, ſiue ſalſę, tela corpori inhærentia extrahunt, Plin. Phagedænæ ſanantur ſiluro inueterato, & cum ſandaracha trito. Idem

Caro.

Muria. Muria eius incipientibus dyſenterijs prodeſt, ſi in deſidentium fotus (εἰς ἐγκάθισμα) adijciatur. fluxiones ſiquidem ad ſum̃a cutis elicit. iſchiadicis infuſa medetur, Dioſc. Muria ſalſorũ piſcium putridis vlceribus congruit, dyſentericiſq; ac coxendicum doloribus iniecta medetur. acrimonia enim ſua infeſtos coxendici humores attrahit, & per inteſtina euacuat. præcipuè tamen ſilurorum mænularumq; muria medici quidam ad huiuſmodi morbos vtuntur: quam nos interdum ad putrida oris (ἐν σώματι, alias σόματι) vlcera accommodauimus, Galenus in fine vndecimi de ſimplicib. medicamentis: vnde & Aëtius repetijt. Dolores lenit iſchiadicorum muria ſiluri clyſtere infuſa. dantur (*quærendum an hæc ad præcedentia pertineant, vt conchæ pro menſura dicantur, & numerus deſideretur*) conchæ ternis obolis dilutæ in vini ſextarijs duobus per dies quindecim, Plinius. Mihi quidem tum ad dyſenteriæ, tum ad iſchiadis curationem, clyſtere potius inijciendam eſſe muriam (vt Galenus & Plinius docuerunt:) quàm ad encathiſma, id eſt, inſeſſum adhibendam, vt Dioſcorides ſcribit, probatur. Et alibi idem Plinius: Iſchiadicos liberant ſalſamenta ex ſiluro infuſa clyſtere, euacuata prius aluo. Medici Græci non ſalſamenta, id eſt ſalſas huius piſcis carnes, ſed halmen, id eſt ſalſuginem ſeu muriam, hoc efficere dicunt. eſtq; ea ſanè clyſteribus vel per ſe non incommoda. Perniones emendat ſiluri adeps, Plinius. *Adeps.* Aetius ſilluarion, vt puto, ſilurum vocauit: cuius felle ſuffuſos oculos inungi, Cum Attico melle, præcipit. bobus, Hermolaus. *Fel.* *Caro ſuffita.* Siluri ſuffitu, præcipuè Africi, faciliores partus fieri dicuntur, Plinius. Ad ignes ſacros reſtinguendos vtuntur ſilurorum capite cinere ſalſamentorum (*fortè ſalſorum*) ex aceto, Plin. *Cinis.* Vlcera quæ ſerpunt, & quæ ex ijs excreſcunt, ex capite mænarum cinis, vel ſiluri coërcet, Idem. Et alibi: Siluri cinis inhærentia corpori tela extrahit: & cinis ſpinæ eius vicem ſpodij præbet.

H. a. Sillurus apud Varinum non rectè l. duplici legitur, cum prima corripiatur. Vendere municipes fracta de merce ſiluros, Iuuenalis. Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων, Sopater.

Icon. Pierius è Glanide hieroglyphicum facit, ad denotandam paternam diligentiam in filijs educandis. qua de re quæ Ariſtoteles de glanide ſcripſit, Plinius ad ſilurum tranſtulit. & quanquam diuerſi ſunt piſces, genere tamen & natura cognati videntur. Eodem picto helluonem & voracem hominem notare conueniet, cum in omne animal obuium graſſetur ſilurus.

Propria. Sillura inſula eſt in Oceano Britannico, vt Solinus inquit, cuius incolæ numos refutant. dant res & accipiunt mutationibus. Scylurus autem per c. & ypſilon ſcribitur: Scytharum rex fuit, qui (vt Plutarchus in libello de garrulitate refert) cum relictis octoginta filijs diem eſſet obiturus, petijt faſcem haſtarum. quo accepto filijs imperauit, vt omnes ſimul connexas diffringerent ac rumperent. quod cum fieri poſſe negaſſent, ipſe educens ſibi ſingulas, omnes facile fregit: ita docens illos, vbi vna eſſe perſeuerarent, firmos ac potentes fore, imbecilles autem ſi ſepararentur ac diſſiderent.

e. Vt carbunculi (vitibus) non noceant, aliqui ſiluri carnem leuiter vri iubent in arbuſtis, à vento vt per totam vineam fumus diſpergatur, Plinius.

f. Egregium hoc eſt in arte coquendi (μαγειρικῇ) palata conuiuarum prænoſſe. Quod ſi Rhodios inuitaſti, εἰσιὼν δὸς εὐθὺς ἀπὸ θερμοῦ τὴν μεγάλην αὐτοῖς σαπέρδην, Ἀπολέσας σίλουρον, ἢ λεβίαν, ἐφ᾽ ᾧ χαρεῖ πολὺ μᾶλλον, ἢ μυρίνην (vini genus) προσεγχέας. Ἀστεῖον ὁ σιλουρισμός. id eſt, cibus ſiluri res eſt valde vrbana & lauta, Diphilus apud Athenæum.

h. Eraſmus in prouerbio, Anulus aureus in naribus ſuis: Adiungendum eſt (inquit) illud Antiphanis (*Sopatri*) apud Athenæum lib. 6. Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων. id eſt, Putrem ſilurum quadra habens argentea.

COROLLARIVM II. DE SILVRO EX *noſtris Obſeruationibus.*

Effigies hæc Siluri eſt, quam olim incognito Latino nomine accepi pro piſce quem Germani Welſs *appellant: cuius tamen poſtea accuratius expreſſas icones (quæ corporis forma, pinnas & barbulas excipio, ad muſtelam fl. noſtram, quam pag. 601. exhibuimus. proximè accedunt) Iulius Alexandrinus è Danubio, & Io. Kentmanus ex Albi ad me dederunt. Eſt autem idem qui Barbota vel Solaris à quibuſdam (vt Alberto ſimilibus) appellatur: & Vngaricè Hartſcha, Polonicè Sum, & in alijs Germaniæ locis* Schaid *vel* Weller. *Ego quæ ſub ſingulis iſtis nominibus, diuerſis temporibus, tanquam diuerſorum piſcium, accepi, (cum nondum ad eundem omnino piſcem pertinere mihi conſtaret,) ſingulatim deinceps ac ſeorſim exponam. Poſtremo duas ab hoc differentes Siluri ſpecies cum ſuis iconibus adiungam.*

Quiſquis ea quæ de glanide veteres ſcripſerunt, ac nuper Bellonius, (qui tamen glanim cum ſiluro confudit,) in G. elemento nobis expoſita, cum ijs quæ hîc de ſiluro tradimus primùm ex veteribus, deinde obſeruationibus noſtris non oſcitanter contulerit, verum eſſe quem proponimus ſilurum, facillimè deprehendet: ac diligentiæ noſtræ, quæ tot tantiſque ſuper ſiluri re ac nomine controuerſijs inter eruditos noſtro ſeculo agitatis finem impoſuerit, nonnihil ſe debere fatebitur.

Iouius Capite 4. libri de piſcibus, multus in hoc eſt vt ſturionem hodie dictum, veterum ſilurum eſſe conuincat: cuius argumenta omnia eruditè Rondeletius deſtruit: in hoc tamen & ipſe & alij falluntur, quod ſilurum dentatum eſſe putarunt: eoq; etiam argumento ſturionem edentulum piſcem ſilurum eſſe non poſſe. Dentes enim ſilurus noſter non habet, ſed labia limæ inſtar exaſperantur, vt prędam facilè retineat: retentam mandere ei & comminuere opus non eſt, ſed faucib. & gula maximè patentibus integram vorat. Matthiolus Senenſis ſilurum ſquamoſum & bene dentatum pingit in Dioſcoride ſuo Venetijs impreſſo anno 1554. poſteriorem enim nondum vidi: deceptus nimirum ab aliquo, qui hanc effigiem ceu veri piſcis alicuius ei obtulit: ego nullum eiuſmodi piſcem, qualem ea pictura repræſentat, extare puto, tantum abeſt vt pro ſiluro admittam. In hoc etiam longè fallitur quod eundem piſcem in Pannonia Acchia vocari putat, & ad Rheni litora Germanicè *Bolch.* hic enim omnino aſellorum Oceani ſpecies eſt. Acchiam verò Pannonicè ſilurum dici Manardus primum docuit de quo & piſce & nomine mox plura dicemus,

Borbota. Borbotæ ſunt piſces quidem fluuiales, aliquatenus anguillis ſimiles: lubricæ nanque ſunt, & excoriantur ſicut anguillæ. Corium habent nigrum, eſum dulcem, & hepar præ omnibus piſcibus melius & efficacius: caput magnum reſpectu corporis: os amplum, & latum valde. Cum autem ætate hic piſcis duodecim annos exceſſerit, in vaſtitatem ac longitudinem maximam creſcit, & Solaris vo-

catur

catur, quia in Sole libenter in ripis fluminum iacet, Iſidorus & author de nat. rer. & Albertus. Vide ſuprà etiam in Glanide, pag. 386. Borbotæ quidem nomine accipiunt piſcem illum quem Botatriſſiam Itali vulgò nominant, nos inter Muſtelas fluuiatiles deſcripſimus: huic.n. ſilurus paruus perſimilis eſt, ita vt Bellonius etiam Botatriſſiam à glanide ſiue ſiluro vix dignoſci tradat. Ex eo tamen adulto ſilurum tandem fieri falſum eſt. Eſt & Barbotta piſcis barbatus, circa Tanaim dictus, ex Antacæorum genere, quem ichthyocollam Bellon. nominat, & ſimilem ei (*barbis nimirum & capite*) ſilurum facit. *Solaris.*

Aliquando veſtigia iacentis ac dormientis piſcis remanent in fundo harenarum, & ibidem iacens percutitur tridente. hoc enim modo piſcatores venantur magnos piſces marinos: & in Danubio ruſſos, huſones, ſturiones, & huiuſmodi, Albertus. Ego ruffum piſcem Danubianum hactenus cognoſcere nullum potui. Stephanus Lauræus Amorfortius medicus apud Ferdinandum Romanorum regem præclarus, ad literas meas quibus de hoc piſce, enumeratis Alberti verbis, interrogaram, in hunc ferè modum reſpondit: De *ruff* piſce, Poſonij (ſuperioribus diebus ad generoſam quandam matronam priſtinæ ſanitati reſtituendam eò profectus) cum piſcatoribus & hominibus literatis contuli. omnes adfirmarunt præter huſones & ſturiones eſſe (*in Danubio*) eximiæ magnitudinis piſcem, & veluti beluam, qui ab illorum magnitudine parum differat, eodemque modo in arena dormiens capiatur. ruffum autem illum ab Alberto dictum conijciebant, quod ſubrubram aut ſubruffam habeat carnem. Piſcatores Hungari vocant Schvvreg, vel Shvvreg, & literati quidam Latino nomine ad vernaculum efformato Scurionem. Deinde cum illuſtrem dominum Georgium Draſzkovvyth Hungarum Epiſcopum Quinecclesienſem (virum doctiſſimum, & rerum etiam naturæ conſultum,) rogaſſem ſuper eodem piſce, Ruffo Alberti: reſpondit mihi proculdubio illum, vnum ex duobus, nempe vel Scurionem eſſe, de quo nunc ſcripſi: vel potius quem Hungari Harcha, Germani *Huechen* (*feſtinationis hunc lapſum ſuſpicor, & ſcribere voluiſſe Schaiden. nam Huechen ſpecies quædam trutæ eſt, cuius cũ trutis nomen dabimus*) appellant. Harcha enim habet in ventre cum alias maculas, tum ruffas Nulli quidem piſces in Danubio magni ſunt præter Huſonem, Sturionem, Tok, (Germani *Tickhen* vocant,) Harcha & Schvvreg. Sed his de rebus ſi quid ipſa dies docebit exactius, libentiſſime communicabimus, Hæc Lauræus. *Ruffus.* *Schvvreg.* *Scurio.* *Harcha.*

Silurus Vngaricè Harcha dicitur, à latitudine dorſi, vt audio, aut oris fortè. profertur autem Harcha non aliter quàm ſi Hartſcha vel Harcza ſcriberetur à Germano. ſolent quidem etiam Itali ch ſcribere & proferre, vbi Germani tſch. Pannonij Danubij accolæ ſilurum vulgari ſermone Acchia vocant, Ioan. Manardus: ſed aſpirationem & r. literam omiſit, & triſſyllabum pro biſſyllabo feciſſe videtur. Hoc quidem illi debemus, quod primus noſtro ſeculo ſilurum agnouit: quanquam præter hæc aliud nihil addidit, & à nemine hactenus quo de piſce ſentiret intellectum eſt. Ego & paulò antè ex Lauræi literis de Harcha quædam ſcripſi: & plura hic addam, quæ ex eruditi iuuenis Io. Viti Falſaratij Vngari colloquijs accepi, vnde Harcham proculdubio ſilurum eſſe liquidò conſtabit. Barbottam (aiebat) piſcem in Tibiſco (qui Daciæ fluuius Danubio miſcetur) aliquando captum ſe vidiſſe ſeptem vel octo cubitorum, plauſtrum occupantem. eum in fluuio annis ſedecim ſub culina viri cuiuſdam nobilis latuiſſe. hamo tandem ineſcatum eſſe, dum fœturam ſuam cuſtodiret vbi ſe captum ſenſit, exiluiſſe. ſecutos impetum eius piſcatores ad miliaria duo, denique defatigatum cepiſſe, & in oppidum Nadlac vexiſſe: ibi in eius ventre caput humanum cum dextra manu & tribus annulis aureis inuentum eſſe: cuius rei abominatione incolæ multis poſtea annis hoc genere piſcis, non vilis alioquin, abſtinuiſſe. Barbas eum ſupra infraque os habere, rictum latum, caudam verſus attenuari. dentes habere inſtar pectinis illius quo laneæ veſtes depectuntur, à carduis denominati vulgò. ſquamis carere. in aquis cœnoſis verſari. *Harcha ruffus.*

Eiuſdem piſcis Illyricum nomen eſt Sum, Polonis ac Bohemis vſitatum. Author libelli qui rerum nomenclaturas Latinas cum Polonicis & Germanicis confert, Balænam & Cetum interpretatur Sum: nec ſcio an marina etiam cete eodem nomine appellent. Auſonius etiam propter magnitudinem corporis balænę ſilurum comparat: quoniam vbi is in flumine adeſt --- diffunditur alueo Æſtus, & extremi procurrunt margine fluctus. Talis Atlantiaco quondam balena profundo, Cum vento motuue ſuo telluris ad oras Pellitur, excluſum fundit mare, magnaque ſurgunt Æquora, vicinique timent decreſcere montes. Germani quoque, in Sueuia præſertim, *Waller* vel *Walle* quaſi balænam vocitant. Ab hoc Illyrico nomine Albertum puto, cum ſilurum eſſe neſciret, Latinum Sumus finxiſſe, in Catalogo piſcium alphabetico: vt in Glanide etiam notauimus. Capitur Cracouiæ alibique in Viſtula fluuio, item in Pruſſia. Piſces, carnem & cadauera eum vorare aiunt: è mari aſcendere: vt affirmauit Polonus quidam literatus, qui inſpecta apud me effigie, quam Rauenſpurgo Sueuiæ accepi, eam omnino Sumi piſcis eſſe affirmabat. vilem haberi, per fruſta diuendi. media corporis eius præferri, reliqua nimis dulcia ac mollia eſſe. Alius quidam Sumum carnem aiebat habere ferè vt Lucius, ſolidiorem, vulgò lautam. Ego pro ætate diſcrimen eſſe puto: minores lautos eſſe, maiores non item. Gedani (in ora Germaniæ) audio piſcem eſſe, qui cum diſſecatur, fruſta mouentur ac tremunt, carne vt Sumi. Silurus degit in Albi amne noſtrę gentis, & noſtratibus nominatur Sum, infeſtus piſcibus cetus: vnde apud nos vulgare verbum: Piſcis piſci præda, at ſiluro omnes. in Rheno hodie defeciſſe videtur, Sigiſmundus Gelenius Bohemus in epiſtola ad me. His addam quæ Antonius Schneebergerus ciuis & olim diſcipulus meus, nunc medicus egregius, de Sumo piſce, Cracouia ad me ſcripſit, cum mentionem eius à me factam in Germanico piſcium catalogo legiſſet: *Schaid* piſcis Polonis Sum nominatur. capitur verò in Viſtula flumine aliquando longitudinis ſedecim pedum: latitudinis trium dodrantum. Muſtelæ fluuiali (*Truſchen*, Mientus Polonicè) capitis forma, ſpina dorſi, caudæ longitudine ſimilis, item lubricitate. Oculi parui ſunt, qui in pinguioribus bubulis ſimiliter prominent. Per totam caudæ inferiorem (intellige à ventre procedentem) partem pinna vſque ad extremitatem eiuſdem porrigitur, eaque in fine vnica non bifurca eſt. appendices geminas non breues, & in maioribus indicis digiti craſſitudine, in extremitate ſuperioris labri vtrinque vnam habet, his variè circumuolutis alios piſces os ſuum apertum ingredi cogit, hacque ratione venatur. Ferunt quendam molitorem hamum in Viſtulam ie- *Sum.* *Sumus.*

lam iecisse, eoque relicto ad quoddam temporis ſpacium abfuiſſe, interim verò anguillam hamo captam eſſe: quam cum Silurus (*Schaid*) deuorare vellet, lubricitate corporis adiuuante per branchias eiuſdem Siluri tranſijſſe, ſimulque ſilurum cum anguilla vtrunque mediocris magnitudinis captum eſſe. Veſicam albiſſimam ſimplicem, non duplicem, ſicuti in cyprinis apparet, habet. huic venter cum inteſtino tenui parum flexuoſo imminet. inteſtinum in ſiniſtra eius parte deſcendit ad pinnam quæ circa corporis finem, caudæ autem principium, in inferiori parte poſita eſt, illicque excretionis meatus eſſe apparet. In ventriculo nihil quàm lacteus quidam ſuccus erat. Color exterior in iunioribus nigrior, parum albicantibus maculis diſtinctus, in ſenioribus contrà. Caro ſubſtantiæ friabilitate, albedine, ſapore luciorum non diſſimilis, denſior tamen videtur. Paratur eo modo quo ſcribis, (*hoc eſt, ſicuti anguillæ, in croceo iure.*) Præterea in veru ſaluia & maiorana confixa aſſatur: quo modo cauda parata in delicijs habetur. cutis denſa eſt, videturque facillimè excoriari poſſe. Audio extra aquam per triduum maiores viuere, præſertim hyeme. Maiores eâdem ratione capiuntur, qua ſalmones circa Baſileam, Hucuſque Schneebergerus.

Schaid. Germani qui ad Danubium accolunt *Schaid* vel *Scheiden* nominant ſilurum, ſiue à damno quod voracitate ſua infert, (damnum Germani *ſchad* vocant:) ſiue à figura vaginæ (quam alij *Schaid*, noſtri *Scheid* appellant) præſertim gladij equeſtris: quæ latior initio, paulatim in anguſtum deſinit. Huius nominis piſcem in Danubio & Theiſſa, id eſt Tibiſco, capi aiunt. omne piſcium genus obuium ab eo vorari, maximum eſſe poſt huſonem ad libras (ſedecim vnciarum nimirum) octoginta aliquando accedere. barbatum eſſe, rictu amplo latoque, cartilagineum, (Bellonius etiam ſilurum cartilagineis ouiparis vt ſturioni & attilo adnumerat:) ſquamis carere: carnem habere mollem, pinguem ac viſcoſam. minorem natu fuſci vel nigricantis coloris eſſe: cum ſeneſcit, albicare. è mari ſubire Iſtrum. in delicijs haberi, & apparari anguillæ inſtar in iure croceo. Marca fluuius non longè ſupra Presburgum in Danubium exonerat. is quoque Schados, id eſt Siluros recipit: & alibi in Vngaria lacus Peiſo (vulgò *Neuvſidlerſee*) dictus: quem miliaria Germanica ſeptem longum eſſe audio, latum tria: inſulas quaſdam natantes ſuſtinere. ingentes ceſpites herba veſtitos, quibus etiam arbores innaſcantur: in ijs ceu puteos à piſcatoribus excindi: ad quos cum ſe contulerint ſiluri, inſtrumento ferreo (ita fabricato, vt quò magis renituntur piſces, eo amplius comprimatur) feriuntur. precium eſt in libras nummus cum dimidio, is qui à cruce denominatur Germanis vulgo: (quorum ſeptem cum dimidio denarium argenteum conſtituunt:) dorſi verò partes, propter ſpinam diuitibus expetitam, quarta parte maioris veneunt. Pars circa caudam tota aſſatur & ipſa in delicijs diuitum. Captum illic audio, octo aut amplius cubitos longum, pondere centum quinquaginta ſex librarum communium, quæ vncias ſedecim appendunt. Nuper Achilles Gaſſarus medicus pereruditus & ſtudiorum meorum promotor, in hæc verba ad me ſcripſit: Piſcem *Schaiden* ſæpæ Viennæ vidi. is quo minor, eo delicatior eſt. paruus adhuc, vt

Dick. pedem aut cubitum non excedat, appellatur illic *ain Dick*: adultior verò *ain Schaiden*. Idem in dicto Ambronis lacu (*Ammerſee* vulgò in Bauaria) ſæpe capitur ſuntque elapſo autumno duo quinos pedes longi Mecœnati noſtro miſſi, quos ille ad ædes Myconis in viuarium ſuum miſit. Alius mihi narrauit piſcem *Duk* vel *Tuk* vel *Tuck* in Danubio capi, non quidem circa Viennam, ſed inferius circa Budam. molem eius libras (XVI. vnciarum) vigintiquinque appendere. Corpus vt huſonis minus, multis ceu ſtellis varium, roſtro prominente ad quinque aut ſex digitos, veluti anſerino: longiore & graciliore

Tock. quàm ſit huſonis Imperiti quidam paruum huſonem eſſe putant. Vngari vocant Tock vel Tockhal, quod nomen ad antacæum accedit, ſi an. ſyllabam præponas. magnum eſſe aiunt, trium aut quatuor cubitorum, ſine ſquamis, ſubnigrum, dorſo ſpinoſo, capite magno, nullis dentibus, cartilagineum, è mari aſcendere: certo tempore capi vere & autumno. Haud ſcio an hic ſit Scurio ille, quem ſuperius Hungaricè Schvvreg nominauimus: & an idem forte antacæus ſtellaris, cuius iconem in operis fine dabimus: etſi huius roſtrum breuius ſit, quàm in Toco eſſe diximus: cætera congruunt. Alius quam *Schaid*, eſt piſcis *Schied* in Bauaria dictus, quem & ipſum ad huius voluminis finem exhibemus.

Waller / & *ſimilia nomina.* *Waller, Weller, Wale, Walle, Wallern, Welline, Walarn*, in diuerſis regionibus ſcribitur ac profertur Germanicum piſcis ſiluri nomen, partim maſculino genere partim fœminino: à balæna factum, quam ſimiliter *Wal* vel *Wallfiſch* appellant Germani. eſt enim veluti balæna quædam, ſeu cetus, id eſt maximus ferè piſcis dulcium aquarum: vt pluribus ſcripſi ſuprà in Illyrico nomine Sum. Sunt autem vulgaria hæc nomina Sueuis præcipuè. in pleriſq;.n. Sueuiæ, ſicut & alijs Germaniæ, (& quibuſdam Heluetiæ) lacub. reperitur: vt in Acronio lacu, & in alio quodam vallis Rhenanæ in finib. Heluetiorum, vt audio: & in Dunenſi Bernenſium Heluetiorum: item in Sueuia prope Rauenſpurgum, & alio iuxta *Waldſee*: & in Carinthiæ lacu quem longum cognominant. deniq; in Bauariæ lacub. *Wallern* piſces copioſè capi audio. addebat quidam lardum eis eſſe inſtar porci, magnis præſertim. In Algoia regione (parte Sueuiæ) inueniuntur paſſim multa piſcoſa ſtagna & viuaria: quorum quædam ingentes producunt cancros, alia maximos piſces, præſertim lucios, carpones, olrupas: alioſq; optimos piſces, maximè autem balenas, *Waelinn* vocant, habentes barbæ loco duos funiculos, deuorantes alios piſces & aquatiles aues. fiunt enim tam magni, vt quidam adæquent pondus quadraginta, alij quinquaginta librarum, Munſterus. *Waelinen* maximi piſciū in Acronio, gobios fl. capitatos quodammodo referunt, ſapore carnis muſtelas quas triſſias vocant. Rarò capiuntur. incolunt enim profundiſſimos gurgites. apparent tamen aliquando, ſed raro ſinguli. Cōſpectus eorum veteri perſuaſione pro oſtento habetur, & magna rerum mutatio metuitur. Circa annum ſalutis 1498. ad Rheni angulum vulgo nominatum, tres huiuſmodi piſces capti ſunt: quorum breuiſſimus (viro tamen procerior) Conſtantiā delatus eſt: vbi in piſcatorū tribu pictura adhuc ſpectatur. Vt rectè parentur, in fruſta diſſecti, & vino frigido immiſſi elixantur: ac iure croceo aromatico condiuntur, Mangoldus. Rauenſpurgi in Sueuia ante annos aliquot vidi in pariete noſocomij pictum ſilurum prægrandem, qualem quantumq; ante paucos annos in proximo lacu captum aiebant: ſeptem vel octo pedes longum, nigricantem, maculis ad ventrem fuſcis, hoc eſt è nigro modicè albicātib. Cauda nōnihil ab alijs quas habeo picturis diuerſa, trapezij quadam ſpe-

dam ſpecie, quali ſecures ferme ſpectantur: barbis pedalibus. Eam picturam nobilis in ea ciuitate medicus Carolus Egellius, qualis quantaque eſt, expreſſam ad me dedit. Cauda concuſſa piſces (præſertim minores) deuorandos ori admouet. inteſtinum vnicum & rectum habere dicunt.

Vt nomen *Wal* vel *Weller* huic piſci à balæna translatum eſt, ſic etiam *Welſs*, opinor: quo Germani inferiores, Saxones, Sileſij maritimique omnes, ni fallor, vtuntur, nos hoc in loco Velſum tanquam Latine dicemus. Sunt qui capellani vulgo dicti aſellorum generis nomen Velſo quoq; attribuant, propter capitis magnitudinem, *ein Kabelan*, Aſellum quidem Capellanum ſalſum Rheni accolæ *Bolſtch* appellant: vnde fortaſſis factum eſt, vt piſcem *Bolſtch* dictum Matthiolus Senenſis ſilurum eſſe putarit. Errant qui Amiam *VVelſs* interpretantur. Eundem ſuſpicor *Wilſs* in regionibus ad Septentrionem dici. nam Roſtochij audio *Wilſs* eſſe piſcem craſſo ventre. De eo nuper Ioan. Kentmanus medicus ſic ad me ſcripſit. Velſus eſt è numero piſcium qui è mari in Albim ſubeunt, & in eo manentes proficiunt pariuntque. Corpus ei fuſcum, nigris maculis plenum, ſquamæ nullæ: corium ſatis craſſum & lubricum. caput grande, latum & ſimum. Rictus oris amplus, & ad capitis latitudinem patulus: labia ſupra infraque aſpera, quibus prędam retinet. dentibus enim caret. A labro inferiore dependent barbulæ quaternæ tenues, molles, oblongæ: à ſuperiore vero binæ, duræ, longiſſimæ. venter eſt magnus, deformis. cauda tenuis & lata, ad quam vſque pinna ab ano extenditur. Vtrique ad branchias pinnæ adiunctus eſt aculeus quidam durus, oſſeus. quibus infeſtos ſibi piſces arcet. Toto corpore vnicam ſpinam extenſam habet, ſicut muſtela illa fluuiatilis, quam noſtri Quappam nominant. Parit in Albi, creſcitq; multum & pingueſcit tum ipſe tum fœtus: & ſimiliter in lacubus ac ſtagnis, vbi prędа copioſa ſolus potitur. eſt enim admodum vorax piſcis, & eo nomine vbicunque eſt damnoſus: quamobrem non temere piſcinis immittitur. Inter paſcha & pentecoſten è mari aſcendens, vt in dulcibus aquis pariat, plurimũ capitur: quanquam toto fere anno capi ſoleant, ſed parui, à binis libris pondere ad ſenas vſque. Maximi vero qui circa partum capiuntur, libras circiter vigenas vltra centenas appendunt. Libra fere nummo quem groſſum vocant, venditur. complent autem groſſi XXI. florenum, id eſt drachmas fere ſedecim.

Piſcis eſt pinguis & boni ſaporis. in magnis aliquando pinguitudo per dorſum vel duos digitos craſſa, ceu in porco, apparet. Laudatur in cibo tum recens, tum ſalſus. ſolent enim eos in dolijs ſalire, & per annum ſeruare. Parui adhuc, antequam ad tres libras accedant, ſimpliciter in aqua elixi, placent, ſicut & lucij, trutæ, muſtelæ fl. & alij. oportet autem rite pręparatos, aquæ cum primum feruere occœpit, inijcere: condire, ſalire, & ad iuris fere conſumptionem decoquere. Vbi verò iam trilibres, maioreſque fuerint, pars dimidia, anterior, optime ſapiet, ſimpliciter elixa primum, deinde perfuſa iure è vino & ſaccharo, cum cinnamomo, pipere, croco, cymino, & modico amyli vel panis albi indurati confriatiq; cuius modum augebis, ſi ius denſare libuerit. poſterior verò, & ad caudam pars, placebit ad carbones paulatim aſſata: deinde condita iure è vino, ſaccharo, cinnamomo, zinzibere, croco & malorum diſſectorum teſſellis: quale pro cæteris etiam piſcibus aſſis fieri ſolitum eſt. ſunt qui aceti nonnihil affundant. Pro malis aliqui cepas minutatim conſectas miſcent. Denique maximi, ſiue recentes, ſiue ſalſi, iure caryophillorum coloris vel crocei, ſturionis inſtar conditi, laudantur, Hactenus Kentmanus. Sunt qui Velſum tres vlnas longum in Albi capi referant circa diui Ioannis diem æſtate optimum eſſe, deinde ſe occultare inter ſaxa: & ſi hirudines infeſtent, prodire. *Dorſt* piſcis eſt vulgaris apud Liuones, partim Sturioni, partim Velſo ſimilis, vt audio: Eſt & apud Sileſios in Viadro Velſus, tantus, vt captus impoſitus currui, plerunque vltra currum emineat. Anſeres aliquando vorat. Non admodum in delicijs apud eos eſt. ſalſus exportatur. Barbis extenſis & contractis, ceu brachijs, piſces vorandos ori eum admouere aiunt.

DE SILVRO, QVI IN LACVBVS BERNENſium *Heluetiorum capitur.*

Quanquam permulti ſunt Heluetiorum lacus, & ſatis magni, ſiluri tamen in paucis (vt ſupra quoque diximus) capiuntur: & rarius puto in maximis, per quos magna flumina tranſeunt: frequentius in minoribus, forte quod magis cœnoſi ſint illi. amant enim aquas turbulentas. In Bernenſium duntaxat lacubus aliquãdo reperiuntur, vt Moretano, & proximo Neocomẽſi, qui etiã Iuerdunenſis dicitur,

Benedictus Martinus vir vndequaque eruditus, qui Bernæ bonas literas docet, rogatus à me, qualis apud eos capitur talem & pingi curauit & deſcripſit. Pictura huic capiti pręfixa eſt. deſcriptionem ſubijciam. Mitto iam tandem Saluth (*ſic Sabaudi finitimi nominant circa Moratum & Neocomum*) piſcis imaginẽ: qui apud Bipennates captus eſt, & per amicos ad me miſſus: ac me præſente à pictore delineatus, vna cũ interioribus quibuſdam partib. quas ſecto piſce inſpeximus. Eſt autem Saluth piſcis mollis, ſine ſquamis, totus lubricus inſtar anguillæ, ac inter lacuſtres nocētiſſimus, venatur enim reliquos, & in omnes mira voracitate tanquam helluo graſſatur. Creſcit etiam in ingentem magnitudinem. Superioribus annis in Moretano lacu captus eſt octo pedum, & apud nos Bernæ ad libram venditus. hic noſter paruus erat adhuc, ſeſquipedalis. Caput habet amplum & bene latum: reliqua corporis pars eſt contractior, vt in acumen prope deſinat: os patentiſſimum. inferius labrum prominentius ſuperiori. Color ei nigricat, præſertim circa caput: latera ad cinereum inclinant: vndique per tergum & caput nigris maculis conſperſus eſt. Branchiarum vtrinque quatuor habet ordines à medijs lateribus: imo fere capite concurrunt. A branchijs ſtatim duæ pinnæ ſunt. inde venter laxus eſt, quem terminant duæ aliæ pinnæ prioribus minores. Hinc cauda reliquo corpore multo prolixior, quæ inferna parte continuam vnam pinnam habet, in tergo vnica pinna exigua eſt & erecta: hac tanquam velo, illa gubernaculi vice vtitur, motuque fertur citatiſſimo. Oculi cinerei, eminentiores reliqua cute, rotundi, parui. ante oculos vtrinq; cornu vnum prælongum. Hæc cornua ante ſe extendit, ceu ad explorandum, interdum ad latera comprimuntur. labium inferius quatuor cornua habet breuiora, quę gulam vt barba ornant. Venter totus albicat. Os patentiſſimum, vt dixi: labra aſpera frequenti dentium ordine. Sine lingua eſt: quidam tamen tuberoſum, firmum, à branchijs ad inferius labrum protenditur, ad latera vtrinque liberum, extremitatibus contiguum, hinc labro inferiori, illinc branchijs ad guttur. Branchijs & gutturi contiguus eſt ventriculus, extenſus, & ſatis capax. is cum inflarem eum calamo in præſenti piſce ſeſquipedali, æquabat renem porci magni, vndique diſcurſantibus venis rubris. hunc tegit hepar. à latere vẽtriculi inteſtinum longum prominet, quo ſtercora egeruntur, id ad poſtremas pinnas vbi finitur venter, defertur. materia (*ſubſtantia tunicæq; ventriculi, & inteſtinorum*) tota eſt ſolidior, qualis in quadrupedibus venter eſt. Supra eam eſt veſicula, quam media ſutura in duos torulos eminentes diuidit, longos. ante duo tubera mammarum inſtar, vel quales ſunt vertebræ, rotunda. Poſterior pars in acumen ſenſim deſinit, vt tota veſicula non male lyram videatur exprimere. Eſt autem ea candidiſſima, nigra ſuperinducta membrana, quæ commode poteſt detrahi, vt veſicula tanquam ex culeo nigro candicans ipſa, educatur. cohæret hæc ſpinæ dorſi inter branchias. Per ſpinam aut dorſi vena tranſit candida nigro tenuiſſimo inuolucro tecta vt in anguillis. hanc eximunt deliciarũ ſectatores tanquam venenatam & noxiam. de cætero præparant ad menſam quo pacto anguillæ parantur, &c. Hucuſque Benedictus Martinus. Videtur autem ſpecies hęc ſiluri diuerſa eſſe à ſuperiori: quoniam & color variat: & pars ad caudam latior eſt proportione, quam in cæteris, quas habeo, huius piſcis imaginibus. Qui apud me hanc picturam viderunt peregrini, Velſo ſuo vel Schaido ſuperius deſcripto, diſſimilem eſſe aiebant, ſpecie nimirum, non genere proximo. Quærendum an pinna ab ano extenſa retrorſum, caudæ continua ſit: vel potius propter vicinitatem, continua eſſe videatur non diligenter animaduertenti. Ex picturis ſilurorum quas habeo diuerſas, vt dixi, quædam continuant, aliæ non item.

DE ALIA SILVRI SPECIE.

Siluri ſpecies quædam pulchra & rara Argentinæ in piſcina ſeu viuario ciuis cuiuſdam alitur, nomine ignoto. Eius iconem Petrus Stuibius iuuenis eruditus, affinis meus, ad me miſit huiuſmodi: quam Lucas Schan pictor illic ad piſcis partim ſub aqua natantis, partim extracti aliquantiſper aſpectum expreſſit. Piſcis (vt ex pictura apparet) totus ſimilitudinem aliquam cum muſtelis fluuiorum, & lacuum habet, illis quas *Alputt* & *Trueſchen* (ab alijs aliter) nominari dixi. Oculi ſunt parui. Barbulæ fuſcæ, nõ longe à craſſiuſculis paulatim attenuantur, binæ ſuperiore labro, ternæ inferiore. Pinnæ ad brãchias binæ. In dorſo nullam oſtendit pictura, ſed tantum carunculam quandam mucronatam eminentem, qualis & in Muſtela lacuſtri maiore eodem fere loco viſitur. In ventre vero vna & continua longiſſima pinna ad caudam vſque albicat, maculis diſtincta fuſcis. Corpus à capite retrorſum ſubinde attenuatur: finis latiuſculus & obliquus eſt, & quod mireris nullam caudæ pinnam habet. Os magnum & latum. Capitis color è cæruleo ſubviridis: reliquum corpus viridi & flauo colore mixto pingitur, ſed maculas etiam diuerſi coloris habet. Sed ipſa Stuibij mei verba adſcribam, teſtis oculati: Piſcis (inquit) quam mitto effigies, licet coloribus per omnia non reſpondeat, formam tamen optime refert. nam cum piſcem extra aquam diutius retinere non eſſet integrum, non licuit pictori tam cito omnia conſiderare. Huius generis duos in ſtagno ſuo ciuis quidam alit, qui cum ante annos triginta ſex ad *Hundsfelden* in Rheno cum alijs piſcibus illis, quos Argentinę vocant *Ruſelken*, ſimul naſſa capti eſſent, vix digiti longitudine, & Argentinam in forum aduecti, à ciue quodam raritatis gratia empti, in piſcinam coniecti ſunt, in qua alter ab eo tempore vſque adeo excreuit: vt iam

ſex cum dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatem aut amplius) longitudine contineat. Caput qua craſſiſſimũ eſt filo complexus, duorum pedum & dimidij fere circumferentiam deprehendi. Alter huic per omnia conſimilis, ſed longitudine longe eſt inferior. Maior ille piſcibus quibuſuis excepto Carpione, ſiue viuis, ſiue mortuis veſcitur. Hyeme nihil quicquam guſtare vnquam viſus eſt. Cornua quæ ſupra & infra os habet, quotannis decidunt, & rurſus noua ſuccreſcunt, ſicuti ceruis. Nomen cognoſcere non potui niſi quod aiebant, olim quendam *Scheid* appellaſſe, (eiuſq; generis magnam in Danubio copiam eſſe:) & Sabaudum quendam ſua lingua Salu, Hæc affinis meus. Ego poſtea etiam accepi hunc piſcem tota hyeme in vno eodemq; piſcinæ illius angulo ſe continere, id quod dominus prædij affirmat. Speciem hanc à ſuperioribus eſſe diuerſam, coloris, barbularum, & caudę diuerſitas loquuntur. Glandine potius quam ſiluro cognatus idem ve ſit, conſiderandum. Is quidem piſcis cuius figuram cum glanide Rondeletij G. elemento poſuimus, vt cum ſiluro ſimile nihil habet, ita glanis eſſe non poteſt.

De Siluri natura & voracitate plura ſcribit Manardus epiſtolarum 9.3. quorum ſupra non memineram. Dum Vladiſlai (inquit) Pannoniarum regis ſaluti inſeruirem, non ſemel vidi piſcem, quem indubiè ſilurum eſſe, præter reliqua, hoc argumento putaui: quod in animalia quantumuis magna, in Tibiſco præſertim flumine, quod Iſtrum influit, audaciſſimè adeò inſurgit, vt nec hominibus parcat. Publica enim apud Pannones fama eſt, aliquando captum, in cuius viſceribus humana manus ornata anulis inuenta ſit. Vocant incolę hunc piſcem (ſi rectè memini) Acchiam, vaſtiſſimo ore, & duriſſimis dentibus armatum, figura gobio ſimilem, eaque aſpectus atrocitate, vt terrorem etiam mortuus videatur ſpectantibus afferre. Ad hanc deſcriptionem Matthiolus, aut potius quiſquis eum participem fecit, ſilurum ſuum confinxiſſe videtur. Saluianus ſilurum noſtrum glanidem facit: & in eius deſcriptione, in primo dorſo paruam erigi pinnam, qua in re nobiſcum conuenit: poſtquam (inquit) alia vna multo magis anguſta in medio dorſo enata per dorſum reliquum ad caudam vſque æqualiter deducitur. Et altera huic figura & magnitudine ſimillima à podice per imum ventrem advſque etiam caudam excurrit, &c. Hanc ego dorſi pinnam alterã in ſiluris meis nõ inuenio: neque vlla eſt ex multis quos amici miſerunt picturis, quæ eam deſignet: vt neque ipſa à Saluiano exhibita icon, elegans ſane & proba. In noſtris Italiæ fluuijs (inquit idem) nullibi, quod ſciam, habetur. Vtraque eius maxilla paruorum dentium ſed acutorum & validorum ordinibus quamplurimis armatur: præter quos innumeros denticulos maioribus etiam & robuſtioribus muniuntur fauces, &c. Nobiliſſimus comes Hieronymus Martinengus, dum Viennę apud Ferdinandum regem Romanorum pontificius erat orator, non ſolum huius piſcis ad viuum depictam iconem, ſed eiuſdem etiam exiccatum caput ad me tranſmiſit. Idem puerum in Danubio apud Poſſoniam natantem, paucis ante annis ab hoc piſce deuoratum, ac in interaneis eiuſdem, poſt dies paucos (Archiepiſcopi Strigonenſis cura capti atq; diſſecti,) pueri fragmenta reperta, à fide dignis Pannonibus ſe accepiſſe, me certiorem fecit, Hæc Saluianus. Idem ſilurum ſturionem eſſe contendit, reuocata Iouij opinione, iamdudum ab eruditis Manardo pręſertim, ac nuper Rondeletio exploſa & confutata. ego ne actam agam ampliori refutatione abſtinebo. hoc certe in Saluiano diſplicere mihi diſſimulare non poſſum, quod vt ſuam perſuaſionem tueatur, Græcos Latinoſq; veteres quoſdam erroris ignorantiæ circa ſilurum, lippis olim & tonſoribus notum piſcem, inſimulat. Præter cætera autem, quæ à nobis relata, ſilurum noſtrum eundem ac veterum eſſe validius confirmant: hoc leuius, non tamen contemnendum, accedit, quod de eo canit Auſonius, -- *quem velut Actæo perductum tergore oliuo Amnicolam delphina reor.* Lęue enim & lubricum, ceu oleo perfuſum, eius corium eſt. Rondeletij ſententiam, ad colorem referentis olei in his verbis mentionem, non admitto. Sturioni autem tergus eiuſmodi nequaquam eſt.

Manardus.

Matthiolus.
Saluianus.

DE SIMIA MARINA.

Eſt etiam in mari rubro Simia, non piſcis quidem hæc, ſed beſtia cartilaginea, veluti ſquamarum expers, (σελαχῶδες ζῶον, οἱονεὶ ἄλεπτον,) eaque ipſa non magna. Colore eſt terreſtri ſimilis, tum facie ſpeciem

ſpeciem ſimilitudinemq; eiuſdem gerit. Non piſceo tegmine reliquum corpus, ſed illiuſmodi circumueſtitur, cuiuſmodi teſtudinis inuolucrum eſt. Eadem ſimiliter atque terreſtris leuiter reſima eſt. eius reliquum corpus inſtar torpedinis latum eſt, vt dicas auem eſſe alas explicantem. Cum natat, volare videtur. In hoc vero à terreſtri differt, quod variè diſtinguitur, & ruffa eſt ceruice, vt branchijs quoque. Καὶ πυῤῥοὶ δέ εἰσιν οἱ χῆ τῦ ἰνίχ πλατεῖς (τείνοντες forte addendum) ὡς βράγχια. Os verò non in ſumma facie oblongum ei prominet, ſed hac etiam parte modice ſima terreſtrem repræſentat ſibi cognatam, Ælianus de animal. 12.27. Et rurſus 15.17. In media natura quædam communitas retruſa leoni eſt, & affinitas cum delphino: non ex ea parte ſolum quod vterq; imperat, ille quidem terrenis beſtiis hic verò aquatilibus: ſed quod ſiue ſenectute ſiue morbo infirmis ambobus, illi terreſtris ſimia medetur, huic marina quoq; ſimia remedio eſt. Nam vt in terra, ſic etiam in mari aliquod eſt ſimiarum genus, quod ſimiliter huic, vt illi terrenum, medicinam morbi affert. Ex Æliano etiam Philes repetijt. Non congruit cum Æliani deſcriptione piſcis ille galeorum generis, quem Bellonius Simiam, Rondeletius verò (melius opinor) Vulpem facit. nam Bellonij Vulpes, Rondeletio canis centrines eſt. Rondeletius piſcem quem alaudā non criſtatam nominauit: Poſſis (inquit) etiam optimo iure ſimiam appellare, qui capite ſimiam refert. eſt enim capite paruo & rotundo. Sed prorſus alia eſt maris rubri ſimia.

Alauda piſcis.

Propius ad Maris rubri ſimiam accedit piſcis, cuius iconem, qualem à Io. Kentmanno accepi, ſuperius exhibui: qui etiam vulgo alicubi Simia marina vocatur, *ein Meeraff*: hoc enim nomine è Dania ſibi allatum ſcribit. Pinnas tanquam volans extendit, vt pictura præ ſe fert: & inter duas in ſummo dorſo pinnas aculeum retro tendit, ceu galeus centrines: os ſimum habet, non vt galei in longitudinem protenſum roſtrum. branchiarum foramina quina apparent, obliquo inter os & oculos deſcenſu. Color ei viridis toto corpore: ſed in dorſo magis fuſcus, ad latera pallidus. dentes lati & continui. Reliqua ſatis apparent in icone: quæ cum ad ſceleton facta ſit, in viuo animali non omnia ſimiliter ſe habere ſuſpicamur. Teſtudineum inuolucrum ſi accederet Æliani hanc ſimiam facerem.

Simiis marinis adiungere volui monſtrum, cuius picturam ſubtiliſſimus Cardanus mihi communicauit. Serpentem Indicum eſſe ſcribebat, Mediolani in macerie quadam repertum. nec aliud addebat. ſed cauda videtur animalis aquatilis eſſe: caput πιθηκοειδὲς, id eſt ſimijs cognatum aliquid præ ſe fert: vt & digiti pedum, quos binos tantum oſtendit, manuum inſtar oblongi. Vix equidem auſus hoc animal proferre fuiſſem, niſi à tanto viro accepiſſem.

Simus ab Athenæo nominatur inter Nili piſces. Meminit eius etiam Artemidorus Onirocriticorum 2. Euſtathio tamen lib. 1. Halieuticorum marinus eſt, ex illis qui in petris & arenis paſcuntur: Σιμοί τε, γλαῦκοί τε, καὶ ἀλκισταὶ σινώδοντες. Euſtathius in Iliad. M. hoc nomen pro piſce vltimam grauare docet (ſcribit autem σίμος paroxytonum,) vt ab adiectiuo σιμὸς oxytono differat, ſed præſtiterit puto peranflectere cum piſcem ſignificat, quoniam primam productam habet. Oppianus, Athenæus, Artemidorus, etiam pro piſce ὀξυτόνως ſcribunt. Nos ſimum fluuiatilem vocare poterimus piſcem, quem vulgo Germani Naſum: craſſam enim & ſimam hanc partem, à qua denominatur, habet. Rondeletius Teſtudinem coriaceam à ſe dictam, Simiam maris rubri Æliano memoratam forſitan eſſe ſuſpicatur. Bellonius alteram Teniæ ſpeciem à Rondeletio dictam, deformi capite ſimiam quodammodo præ ſe ferre ſcribit, & a multis Marmotum vocari.

Aethiops piſc.

Simus etiam non nomine ſed re eſt Æthiops dictus piſcis, in Eclogis ex Agatharchidæ commentario circa finem. Gignuntur (inquit) cum alij multi piſces locis prædictis, naturæ ac formæ peculiaris (παρηλλαγμένην ἔχοντες τὴν φύσιν:) tum vnus omnium maxime atri coloris, proceritate viri: quem & eam ob cauſam, & à ſima faciei ſpecie, Æthiopem nuncupant. Hunc qui primi ceperunt, nec alijs vendere, nec ipſi in cibo conſumere voluerunt, propter ſimilitudinem (*Aethiopis vel hominis:*) temporis vero progreſſu vtrunq; libere fecerunt.

Siones, brachycephali, mali ſucci ſunt, & grauis odoris ſegnem materiam trahunt & gignunt: Xenocrates apud Oribaſium, niſi mendum ſubeſt.

Siphna Σίφνα, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Σιφνὸν vacuum interpretantur: σίφνον verò paroxytonum arcani panariam, &c.

Sipurus, Σίπυρος, piſcis vulgo Græcis. vide in Hepato Rondeletij.

DE SIRENIBVS.

De Sirenibus multa protuli in Libro de auibus. finguntur enim partim virgines fuiſſe, partim volucres, Acheloi filiæ, &c. vnde Ouidius, ---- *Vobis Acheloides vnde Pluma pedeſque auium, cum virginis ora geratis?* Vnde apparet malè recentiores quoſdam ſcripſiſſe, poſtremam Sirenum corporis partē in piſcem deſinere: quæ forma Nereidum potiùs quàm Sirenum fuerit. Decepti ſunt illi fortè ex eo

quod

quod monſtra maris eas fuiſſe legerant. Monſtra maris Sirenes erant, quæ voce canora Quaslibet admiſſas detinuere rates, Ouidius. Maris autem monſtra dicta conijcio, ſiue quod in inſulis circaue mare habitaſſe fingerentur: ſiue etiam in ipſo mari, quanquam inferiori parte aues, ita vt palmipedes, nataſſe crederentur. Hac occaſione pauca quæ nunc ſe offerunt, præterita in Auium hiſtoria, hic adijcientur, ex veteribus primum, deinde recentioribus.

Sunt apud Indos auium quædam genera, cantandi ſuauitate & oris expreſſione tanta, vt comparatio nulla reperiatur, niſi Sirenes quaſdam eas dixeris. nam has quoque virgines alatas, & pedibus aues fuiſſe, poetarum fabulæ canunt, & pictores oſtendunt, Ælianus 17. 23. de animalibus. De Sirenibus quædam leges in Varijs Io. Tzetzæ 1. 14. & 6. 75. & Euſtathium in Commentarijs in Dionyſium Afrum, ſuper his poetę verſibus: Πρὸς δ᾽ ἠῶ νότον μάλα πολλὸν ὑπὲρ Σειρηνίδα πέτρην ἀΐσσονται ἐπὶ χθόνα Πελοποννήσου Σικελοῖο. Orpheus in Argonauticis canit, quo pacto Sirenes cum ipſum in Argo naui prætermauigantem de ſcopulo in quo erant, ſuauiſſime argutiſſimeque canentem audiſſent, fato quodam in mare ſe pręcipites dederint, & in petras agentes conuerſæ ſint. Vitanda eſt improba Siren Deſidia, Horatius Sermon. 2. 3. Σειρὴν πελάγιος, de alcyone, Plutarchus. Sophoclem aliqui σειρῆνα νέαν dixerunt, ſi bene memini. Ἡ ἀπὸ βαρβάρους χελιδόνων δίκην ἐμμούσους, ὡσεὶ σειρήνων ἢ ἀηδόνων μουσεῖα, Quidam apud Varinum. apparet contrario ſenſu hirundinum, quam ſirenum ac luſciniarum, muſea, accipi. Vide in aue Luſcinia h. Ἡ Θεανὼ δ᾽ οὐχὶ σειρήν ἐστιν ἀποτεπιλμένη; βλέμμα καὶ φωνὴ γυναικός, τὰ σκέλη δ᾽ ἐστὶ κοψίχου. Anaxilas (apud Athenæum libro 13.) monſtra quędam à veteribus conficta, vt Scyllam, Sphingem, Chimæram, ad meretrices referens. inter quas (inquit) Theano videtur quaſi Siren quædam, quanquam implumis: vt quæ vultum ac vocem mulieris, crura autem merulæ habeat. Sirenes apes diſſident cum Circa aue, Ælianus. In Conchylijs aliqua ex Græcis (ſumpta ſunt nomina,) vt peloris, oſtreæ. alia vernacula ad ſimilitudinem: vt ſyrenæ, pectunculi, vngues, Varro libro quarto de lingua Latina. quaſi Syrena, cōchylium, id eſt animal teſtaceum ſit, *Syrena.* Latino vocabulo dictum, à neſcio cuius rei ſimilitudine, vt à pectine pectunculus. ego vocabulum corruptum ſuſpicor. nam vel ypſilon primæ ſyllabę vocabulum non eſſe Latinum arguit. Ἀκόρεστόν τι καὶ σειρήνιον τὸ χρῆμα τὴν διήγησιν, Heliodorus: hoc eſt, Narratio tam dulcis & illecebroſa, vt nulla eius ſaties obreperet. Auguſto Cæſari Galliarum legatus ſcripſit, in litore inuentas mortuas Nereides Sireneſque multas, ea forma qua pinguntur, Bapt. Fulgoſus in memorabilibus: ex Plinij lib. 9. cap. 5. vbi codices noſtri Nereidum tantum mentionem faciunt, non etiam Sirenum. Addit ibidem Fulgoſus lib. 1. cap. de Miraculis: Viſa ſunt & marinarum nympharum corpora humanis corporibus ſimilia, niſi quod cute anguillis perſimili tegebantur: deinde imperante Phoca in Cycladibus iuxta Sdillarum (*ſic habet codex impreſſus*) inſulam duæ apparuerunt, ex toto pene humanam habentes effigiem.

Sirenes (inquit author de natura rerum) ſunt animalia mortifera, quę à capite vſque ad vmbilicum habent figuram mulieris improceræ magnitudinis: horrenda facie, crinibus capitis longiſſimis atque ſqualentibus. Apparent autem cum fœtibus quos in brachijs portant. Mammis etenim fœtus lactant, quas in pectore magnas habent: quas quando vident nautæ, multum timent, eiſque lagenam vacuam proijciunt: & ipſæ cum ea ludunt, donec nauis pertranſeat. Reliquam verò partem corporis habent vt aquila, & in pedibus vngues ad laniandum habiles. Porro in fine corporis habent ſquamoſas piſcium caudas, quibus vt remigijs in gurgitibus natant. Quoddam etiam muſicum ac dulciſſimum melos habent in voce: quo delectati nauigantes & attracti reſoluuntur in ſomnum, ſopitique ſirenarum vnguibus dilacerantur. Sed nonnulli nauigantium ſapienti vſi conſilio, fortiter aures ſuas obturant, & ſic immunes tranſeunt ne mortifero ſirenarum cantu illiciantur ad ſomnum. Hæ quidem beluæ in quibuſdam profundis gurgitibus, inſulis, & aliquando in fluctibus commorantur. Et quod de lagena dictum eſt, illi teſtati ſunt, qui eas vidiſſe dixerunt. Sirenas tamen has non in veritate beluas, ſed meretrices quaſdam Iſidorus fuiſſe deſcripſit, quæ tranſeuntes ad egeſtatem deducebant. Sed & philoſophi & ſanctorum expoſitorum nonnulli contrarium ſentiunt, vera monſtra marina eſſe dicentes. Sunt & ſirenæ ſerpentes in Arabiæ partibus habitantes, equi curſu validiores: quarum etiam quædam alas habentes volare poſſunt. Harum virus eſt tam efficaciſſimum ad nocendum: vt morſum ante mors quam dolor ſequatur, Hæc ille: & ſimiliter fere Phyſiologus & Albertus. Crine longo ſunt & ſoluto, inferius aquilinis pedibus. Alas habent ſuperius. Fletus & ſibilos quoſdam dulces emittunt: quibus audientes ſopiunt, &c. Albertus. Olim à Selando quodam accepi, in patria ſua ad oram Germaniæ, monſtrum marinum quoddam vernacula voce nominari *ein Fiene*, facie virginea, inferiore corpore piſcis, *Fine.* magnitudine ouis: idque cœlo ſereno non raro apparere: per tempeſtates vero in ſpeluncis litorum, aut inter ſcopulos latere: ſe quoque eiuſmodi vidiſſe affirmabat. Alibi, in Saxoniæ oris, *Meermaed* *Meermåd.* vel *Seemaed* nomen auditur, quod Virginem marinam ſignificat. Sirenes horribile monſtrum in Oceano Orientali apparere, alicubi legi, in Charta quadam Geographica ni fallor. Sirenem mortuam ſpectaculi cauſa Genuam ſecum aduexiſſe fertur Philippus archidux Auſtriæ anno Domini 1548. duos item Satyros viuos, alterum puerili ætate, alterum virili. In Nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, peracta anno Domini 1549. è Portugallia meridiem verſus in Orbem nouum: legitur, reperiri piſces in aquis humana ſpecie in vtroque ſexu: cauda tamen oblonga, ſquamis piſcium obſita, cruribus breuibus iuxta caudam prominentibus. faciem ab humana parum deflectere. In Merſebicca inſula (quæ Orientem verſus ſita eſt, è regione Arabiæ nigrę, religionis Mahumedicæ, regi Luſitaniæ ſubdita) nuper duo comparuere huius generis animalia: quæ aurifaber illic depicta in Luſitaniam miſit. De cantu quidem eorum, qualem poetæ celebrant, nihil audio. Capti enim aliqui retibus cum alijs piſcibus, vocem lamentatione plenam, tanquam à multis pariter ægrotis hominibus editam, emiſerunt: & poſtridie mane in litore ſicco mortui inuenti ſunt: id quod Germani aliqui viderunt ac audiuerunt.

Alciati Emblema titulo Sirenes, legitur hoc.

Abſque alis volucres, & cruribus abſque puellas,
Roſtro abſque & piſces, qui tamen ore canant,
Quis putet eſſe vllos? iungi hac natura negauit:
Sirenes fieri ſed potuiſſe docent.

Illice-

Illicium eſt mulier, quæ in piſcem deſinit atrum, Plurima quod ſecum monſtra libido vehit.
Aſpectu, verbis, animi candore trahuntur, Parthenope, Ligia, Leucoſiaque viri.
Has Muſæ explumant: has atque illudit Vlyſſes. Scilicet eſt doctis cum meretrice nihil.

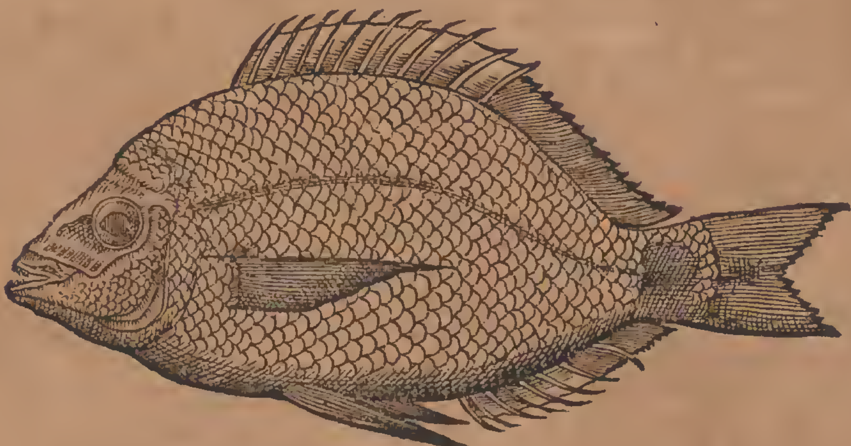
SMARIS Menæ ſubiuncta eſt.

SMELVS piſcis quidam eſt; nominatus à Tarentino: in cuius ſcriptis σμήλων genitiuus pluralis legitur.

SMERDVS, Σμέρδος genus piſcis, Heſychius & Varinus.

SOLEA eſt ſupra cum Paſſeribus.

DE SPARO (MARINO,) RONDELETIVS.

E Similitudo cum aurata.

PVRPVRA iuxta purpuram dijudicanda, vt prouerbio dicitur. oritur enim ex mutua collatione veriſſimum de rebus iudicium. Eam ob cauſam piſces ſimiles ſimilibus adiungimus vt monuimus initio: quemadmodum auratæ ſparum, qui ob coloris lineamentorumq; corporis ſimilitudinem, aliquando à piſcatoribus ipſis primo aſpectu non internoſcuntur. Σπάρος Græcis dicitur: Plinio lib. 9. c. 15. (*immo c. 51. vbi tamen melius legitur ſargus*) ſparus, alijs ſpargus: Æliano additis literis aſpargus. (*Vide proxime infra in C.*) Ariſtoteli hiſtoriæ 5. 12. ῥύαξ, quod mollis ſit, opinor, & facile diffluat, diſſipeturq;. Italis ſparlo, aliquibus carlino & carlinoto, nobis ſparallon. Hiſpanis ſpargoil.

Sparus marinus eſt piſcis, litoralis, ſquamis, pinnis, earundem ſitu & numero auratæ ſimilis, corpore rotundiore, tenuiore, & magis compreſſo ac minore: vix enim palmi magnitudinem ſuperat. Superciliorum locus ex viridi flaueſcit, vt hac parte auratæ colorem imitetur. Ore eſt minore, capite magis compreſſo, roſtro acutiore. Pinnæ quoque flaueſcunt, maxime qui ſunt in ventre: quæ ad branchias, minus. In cauda maculam nigram habet, veluti melanurus ac ſargus, qua ab aurata facile diſtinguitur. Peritonæum colore eſt nigro, ventriculus medius, cum appendicibus aliquot: inteſtina craſſa & conuoluta. Hepar ex rubro albeſcit: à quo fellis veſica longa pendet. fel aqueum continens. Splen paruus eſt & ruber, cor angulatum. Spari altera ſpecies eſſe videtur, cantharo ſimilis, ſupercilijs ex rubro flaueſcentibus, niſi diuerſis temporibus, vt multi alij piſces colorem mutet. Marina ſtagna ſubit ſparus cum auratis.

C

A. Aeliani aſpargus, idem ſparo

Æſtate parit, autore Ariſt. lib 5. de hiſt. anim. c. 11. circa Æquinoctium, autore Plinio. (*Vide in Corollario A.*) Præterea ſcribit aſpargos ſapientes eſſe piſces, ad diligenter penitusque cognoſcendam temporum mutationem: & ineunte hyeme ad vitandam frigoris vim, ex natatione conquieſcere, ſimulque commorando, æquabiliter & fraterne ſeſe tepefacere: poſtea verno tempore aggredi longiora itinera: neq; modo obuijs, ſed etiam quæſitis & inueſtigatis cibis paſci. Nam in ſtagno noſtro id ſpari faciunt. Præterea, de aſpargo nulla apud Ariſtotelem, Oppianum ex quibus ſua mutuatus eſt mentio fit, neque mirum cuiquam eſſe debet. quod nomen mutauerit, in pleriſque enim alijs idem facit. Poſtremo facilis fuit ſpari aut ſpargi in aſpargum commutatio: Nunc de eius ſubſtantia.

F

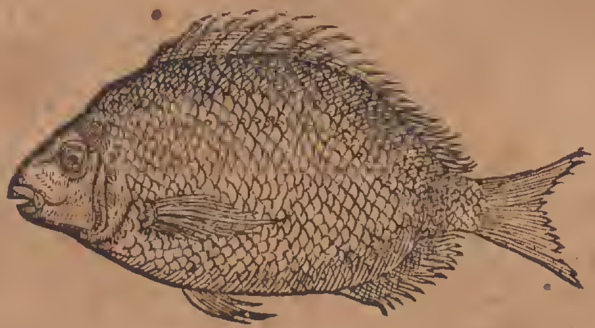
Hiceſius apud Athenæum lib. 7. cenſet, ſparos mænis ſucci bonitate præſtare, & apud eundem lib. 8. Diphilus: Σπάρος δριμὺς, ἁπαλόσαρκος, ἄβρωμος, εὐστόμαχος, οὐρητικὸς*, οὐκ ἄπεπτος, ταγηνιστὸς ἢ δύσπεπτος. quẽ locum qui diligentius expendet, facile mutilum eſſe iudicabit, (*quod & nota* * *appoſita arguit.*) Sic igitur reſtituimus: ἑφθὸς, οὐκ ἄπεπτος. id eſt, Sparus acris eſt, teneræ carnis, virus non reſipit, ſtomacho gratus, vrinam ciens. elixus facile concoquitur: in ſartagine vero coctus, difficile. Cuius emendationis & ſententiæ ex rerum natura facile poſſum rationem reddere, & eo libentius quod non ſolum in hunc piſcem, de quo nunc agimus, ſed & in omnes alios competat. Quæ humida ſunt, & ob id mollia, facile tum à natura noſtra immutantur, tum concoquuntur: quæ ſicca ideoque dura, difficilius. Eam ob cauſam dixit Hippocrates Aph. 16. lib. 1. victum humidum febricitantibus omnibus conferre: propterea quod, ſiue per putrefactionem, ſiue per attritionem fiat concoctio, inquit Galenus lib. de opt. ſecta ad Thraſ. quæ humida ſunt, facile corrumpuntur: vel atteruntur, ideoque facilius concoqui neceſſe eſt. Idem in carnibus experiri licet. Quæ citius, vehementiorique igne ita aſſæ, vt ſuccus multus adhuc inſit, teneriores, ſuauiores, concoctuque faciliores ſunt ijs, quæ lento igne diu multumque aſſantur. ſunt enim hæ multo ſicciores, durioreſque, ac penitus exuccæ. Quod autem alibi in Hippocrate ſcripſit Galenus humidum cruditatis cauſam eſſe, & humidiora alui excrementa cruditatis eſſe ſigna: de ſuperuacuo humido intelligere oportet, quod propter copiam nimiam ventriculus amplecti non poteſt. inde flatus gignuntur, fluctuationes, denique cruditas. Ex his non ſparus duntaxat, ſed piſces omnes molliores, (ſiue

Elixorũ & in ſartagine coctorum comparatio in vniuerſum.

Lib. 2. Progn.

ſiue ideo quod humidiores ſint, modo nimio excrementitioque humido non abundent, ſiue præparatione & arte tales redditi,) facilius coquuntur : in ſartagine verò cocti, quia ſicciores durioreſque abſumpto humore fiunt, difficilius. Cæterum ſparus natura ſua molliore carne eſt quàm aurata: ideo à diuitibus non expetitur, ſed ruſticorum fere cibus eſt, autumno, hyeme & vĕre. Quamobrem miror Hiceſium mænis prætuliſſe: ſunt enim hę carne ſicciore, melioriſque ſucci.

DE SPARO (IN STAGNIS MAR.) RONDELETIVS.

Vt litoribus, ita ſtagnis marinis Sparus gaudet: frequenter enim in ijs capitur, ſparo marino planè ſimilis, & ſpecie, & cæteris corporis partium, tum internarum tum externarum, differentijs. Macula in cauda nigricante ab Aurata parua diſtinguitur. B

Carne eſt molliore & nimis humida atque inſuaui.

Eius figuram repræſentamus minorem quàm marini Spari, quia ad eam magnitudinem non accreſcit in ſtagno, ad quam in mari. F *B. De icone.*

DE SPARO, BELLONIVS.

Tametſi Romæ Spari quotidie ex mari in forum piſcarium adferuntur, tamen piſcatorum nemo piſcem hunc Spari nomine agnoſcit. Promiſcue autem cum Auratis & Sargis diuendi ſolet. Carlinotum vel Carlinum vocant: Genuenſes magis ad primum etymum accedentes (vt & incolæ Portus Veneris) Sparlum dicunt. A

Spari autem à Sargis ſolo colore diſtinguuntur. Sparus enim ex auro refulget, ac lituram in cauda habet, vt Sargus: ſed os habet multum diſſimile. Proinde Sargus veluti circinato dorſo apparet. Sparus vero protenſo, & capite ad Mormyrum accedente. Ambobus peritonæum nigricat, vt Salpæ: Sparo tamen magis albicat. Branchias ambo eaſdem habent, vt etiam dentes inciſorios: ſed caninos, a lhtera, vt Dentalis. Sparus præterea gyrum, qui eſt ſupra pupillam, luteum habet: ſquamis contegitur latiuſculis, quanquam eædem ambobus & eodem numero ſpinas & pinnam in tergore ferant. Sparus tres habet aculeos ſub ſpina quæ eſt vicina ano. Cordis figura Sparo & Sargo eadem: triquetrum enim eſt, ſed Sargo minus & paulo pallidius: lienem quoque Sparus habet rubrum, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere ſitum: Sargus verò ſubnigrum & fere circinatum. *B. Sargi & ſpari colla tiones.*

Ambo marinos culices, pediculos, & œſtrum venantur: ſtomachum vterq; piſcis oblongum habet. Inteſtina etiam vtrique ſimilia eſſent, niſi Sparus candidiora & pinguiora oſtenderet. C

COROLLARIVM.

Effigies hæc Spari Venetiis mihi depicta eſt.

Sparus apud Plinium legitur lib. 32. in Catalogo piſcium ordine literarum inſtituto: nec vſquam alibi, quod ſciam. nam libro 9. c. 51. melior lectio eſt ſargus: vt ſupra inter Rondeletij verba annotauimus, & ante nos animaduertit Maſſarius. Sparulus diminutiuum eſt, Ouidio & Martiali vſurpatum. Rhyades dicti Ariſtoteli, variè à Gaza conuertuntur. eſt autem generalis differentiæ hoc vocabulum, non ſpeciei vnius, ſicuti ſparus eſt, vt Rondeletius mala translatione Gazę deceptus putauit: quod pluribus oſtendi in Corollario de Chalcide, pag. 217. Sparus æſtate parit, autore Ariſtotele: circa æquinoctium, A

noctium, autore Plinio. Rondeletius. neutrum bene. nam locus Ariſtotelis, quem citat, lib. 5. hiſtoriæ, c. 11. rhyades per æſtatem parere docet, non ſparos: quamuis Gaza tranſtulit ſpargos. Plinius vero libr. 9. c. 51. ſargos circa æquinoctium parere ſcribit, vt recte noſtri codices habent, (ex Ariſtotelis libro & capite iam citatis.) alij quidam codices non recte ſpari, alij verò ſpargi habent. Aſpargi nomen nullum eſt apud Ælianum: ſed Gillius ex libro 9. c. 46. rhyades interpretatus eſt aſpargos. quod autem de eis ſcribit per hyemem eos quieſcentes ſimul manere, ſeque mutuo tepefacere: verno autem tempore lõgius migrare, hoc ipſum gregarios piſces eſſe argumento eſt: & quoniam longius abeunt, ita fit vt non obuijs modo, ſed & inueſtigatis cibis veſcantur. quæ omnia arbitror in vniuerſum ad gregarios piſces complures pertinere. ab initio quidem capitis ſcribit, Ῥυάδες ὄνομα θαλαττίων ζώων: quibus verbis ſpeciem vnam aliquam eum ſignificare voluiſſe aliquis forte conijciat, ſed neceſſe non eſt: & ijs quę ex Ariſtotele citauimus locis in Chalcide, generale hoc nomen eſſe facile apparet. Sparum Maſſilienſes corrupte Sparlum appellant, Gillius. Sunt ſpari qui nunc quoque ſpari appellantur, forma auratis proxima, Maſſarius Venetus. Itali quidam r. geminato proferunt, el Sparro. Germanicum nomen fingo, *ein Sparbrachſmen*: vel circumloquor, *ein kleine Meer brachſmen art*. Si bene memini, Gillius Venetijs mihi narrabat, Spari quandam ſpeciem vulgo nominari Saccheto.

Rhyades. *Aſpargi.*

B Sparus piſciculus marinus auratæ paruæ ſpeciem ſimilitudinemque gerit, aurea ſupercilia excipio, Gillius. Sparum cum aurata aliqui confundunt, Rondeletius. Sargus & ſparus in cauda notam (nigrã) habent, quemadmodum melanurus: qua nota decepti multi, hunc à ſimilibus diſtinguere non potuerunt, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita ſimiles eſſe, vt vix ab oculatiſſimo diſtingui poſſint, Bellonius. Et ſuper aurata Sparulus ceruice refulgens, Ouidius. Scorpius, citharus, mullus, ſcarus, multas appendices circa ventriculum habent, Ariſtoteles Gaza interprete. in codicibus vulgatis non σκάρος ſed σπάρος legitur.

C Sparulum Ouidius inter pelagios piſces recenſet: Rondeletius litoralem facit, cui ſubſcribo: quemadmodum in hoc etiam quod gregatim degere genus hoc piſcium tradit: etſi id veterum nemo ſcribit, vt ipſe forſan putauit. Rhyades enim non ſparos, Ariſtoteles ac Ælianus gregarios facere mihi videntur. Oppiano ſmaris, blennus & ſcarus in litore algoſo ſub herbis paſcuntur. vbi Saluianus ex antiquo codice manuſcripto pro ſcaro legit ſparum: quod laudo. nam paulo poſt idem poeta ſcarum recte adnumerat piſcibus qui circa petras herboſas victitant.

F Laudatiſſimi ſcomber, ſalpa, ſparus Plinius lib. 32. vt citat author Promptuarij: ineptè. ſimpliciter enim nominantur hi piſces lib 32. c. vltim. Sparulus piſcis eſt exiguus & viliſſimus, Rauiſius. Martialis lib. 5. epigrammate 106. ad Ponticum: Res tibi cum rhombo eſt, at mihi cum ſparulo. Hiceſius ſparum ſcribit eſſe melioris ſucci quam mænis ſit, & alijs pluribus vberius nutrire. Glauco caro dura eſt, in omnibus lupo inferior: &, vt Xenocrates prodidit, non minus à lupo vincitur, quam ipſe ſparum ſuperat, Vuottonus. Coquus quidam apud Anthippum comicum apponit publicano, glaucum, anguillam, ſparum, nimirum tanquam lautos piſces. Αἰολίους σπάρους, καὶ σκάρους, τῶν οὐδ' ἐν σκῦρ θέμιτον ἐκβαλεῖν θεοῖς, Epicharmus. ſed iſta lautitia, vt ſimus etiam dijs, id eſt, locupletiſſimis viris, non ſit reijciendus, ad ſcaros priuatim pertinere videtur.

H.a. Sparus piſcis dictus videtur παρὰ τὸ σπαίρειν, quod eſt palpitare: vt ſcarus ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, Euſtathius. Alberto Magno ſic dictus videtur hic piſcis à telo miſſili ruſtico, quod ſpargitur quando iacitur: habet enim (inquit) eandem figuram. Sed dictioni Græcæ origo Latina ineptè quæritur. Sparus vel ſparum (maſculino neutrove genere) telum ruſticum eſt, in modum pedis recuruum, vt ait Seruius. Eſt & militare quoque. Vergilius 11. Æneidos: Agreſteiſque manus armat ſparus. Saluſtius: Cæteri vt vt caſus armauerat, ſparis aut lanceis, alij peracutas ſudes portabant. Feſtus. Spara minimi generis ſunt iacula, à ſpargendo dicta: quod paſſim pugnando ſpargerentur. Lucilius: Tum ſpara, tum murices portantur, tragula porro. Μορμύρος & σπάρος μεγάλη, à Matrone Parodo nominantur: legendum forte μεγάλοι, vt ad ambos referatur.

f. Ad ſartaginem emi gobium, percam, ſparum, σπάρον, &c. Quidam apud Athenæum.

h. Ἢ σπάρον, ἢ νάρκας (alias ὕκκας) ἢ γελλαρίας, Numenius.

Spatangæ, echini marini maiores ſunt. Vide ſupra inter Echinos.

Sphenevs, Σφηνεὺς, inter Mugilum ſpecies eſt.

Sphæris marinis nidos alcyonum comparat Ariſtoteles 9. 14. hiſt. Vide quæ annotauimus in Alcyone aue c. & infra in Spongijs.

DE SPHYRÆNÆ PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

A ΣΦΥΡΑΙΝΑΝ alij, maximè Attici, κέστραν appellant. Latini ſudim. Noſtri Spet. Itali Spetto. Africani Scaumé. Græci huius temporis σφύραιναν, (*Gillio & Maſſario teſtibus.*) Gaza non recte malleolum cõuertit, cum Plinium (Lib. 9. de hiſt. animal. cap. 2.) authorem haberet, qui & ſudim interpretatus eſt, & interpretationis cauſam reddidit. Eius hæc ſunt verba: Sunt præterea à nullo authore nominati: Sudis Latine appellata, à Græcis ſphyræna, roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſſimos rarus, ſed tamen non degener &c. Sudis teli militaris genus eſt: & paxillus acutus, qui in terra

Gazam non recte vertiſſe malleolum. Lib. 32. c. 11.

terra defigendus præurebatur, vel vt robuſtior eſſet, vel vt tardius putreſceret. Vergilius: Stipitibus duris agitur ſudibuſve præuſtis.

Eadem de cauſa κέστρα ab Atticis dicebatur. Nam κέστρα teli genus eſt Perſico bello inuentum, aut ſtimulus ſiue ſtylus apud Sophoclem & Ariſtophanem. Idem ſignificat σφῦρα accentu in priore ſyllaba poſito, vt differat à plurali σφυρά pro malleolis. Phauorinus: Κέστρα ἀμυντήριον ὅπλον, σφῦρα, καὶ εἶδος ἰχθύος. Igitur à σφῦρα, quę teli genus ſignificat deducitur σφύραινα. Idem etymum ſecuti ſunt omnes. Nam Hiſpanis & Italis ſpetto dicitur, id eſt veru, & à noſtris detracta litera ſpet. Eſt enim piſcis iſte lõgus, & acuto roſtro: Qua de cauſa Speuſippus acui aſſimilauit. Ex his liquido apparet Gazæ error, qui malleolum interpretatus eſt: ſimiliter aliorum multorum qui eum quem Maſſilienſes peis iouziou, id eſt, piſcem Iudæum appellant, Sphyręnam eſſe credunt: cum zygæna ſit, non ſphyræna, quæ zygæna à figura libellæ T. Græcorum ſimili, nomen habet: eamq; piſcem Iudæum à Maſſilienſibus vocari veriſſime ſcripſit Petrus Gyllius, quod capitis tempora tanquam cornicula emineant, more Iudæorum qui ſic olim Maſſiliæ induebantur. Sed de zygæna ſuo loco.

Athen lib. 7. Piſcem Iudæum Maſſiliæ dictum zygænam eſſe, non ſphyrænam.

Ad Sphyrænam redeamus cuius duo ſunt genera, vt autor eſt Oppianus & experientia comprobat. B

Σκορπίος αἰκτὴρ δίδυμον γένος, ἀμφότεραί τε Σφύραιναι δολιχαί.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν

Vtraque piſcis eſt marinus, lucio vulgo brochet dicto corporis figura tam ſimilis, vt qui proprium nomen ignorant Romæ & in Montepelio, brochet de mer, id eſt, lucium marinum appellent. Eſt igitur Sphyræna primi generis corpore longo, tenui, roſtro prominente & acuto. (A) Maxilla inferior ſuperiore maior, in acutum deſinens ſuperiorem excipit, ſicque ambæ coeunt, vt dicas roſtri vel oris nullam plane ſciſſuram eſſe, quam tamen maximam eſſe oportuit, tum ob roſtri tenuitatem, tum ob piſcis voracitatem. Dentes illi ſunt acutiſſimi, in os recurui vt murænæ, in ſuperiore maxilla quatuor, in palato duo dentium ordines. In media inferiore maxilla dens vnus in foramen, quod in media ſuperiore maxilla exculptum eſt recipitur, omnium inferioris maxillę dentium maximus. Roſtrum foris cælatum eſt: eiuſdem extremum, nigrum. Oculi ſunt maximi: ante hos foramina vel ad audiendum, vel ad olfaciendum deſtinata. A capite ad caudam per medium fere corpus linea ducta eſt ex ſquamis contexta, reliquum corpus à ſquamis nudum eſſe videtur. Sphyræna colore Aſellum æmulatur. Eſt enim ventre albo, dorſo nigricante vel potius cinereo. Linea prædicta flaueſcit initio, & oris interna pars. Branchiæ ſatis apertæ ſunt. Pinnæ quatuor, duæ ad branchias, reliquę in ventre, exiguæ, hæ ad natationem conferunt. In dorſo eriguntur duę. prior quinque aculeis conſtat, altera ſine aculeis eſt: quemadmodũ ea quæ ad podicem eſt. Ventriculo oblongo eſt cum multis appendicibus, inteſtinis longis, hepate albicante.

Carne candida, ſuaui, dura ſiccaque, ſed quodammodo friabili, & aſelli carnem vtcunque referente, cui & lupo pręcipuam autoritatem fuiſſe Cornelius Nepos, & Laberius poeta mimorum tradidere. E

Quare non poſſum non mirari Hiceſium de quo hæc Athenæus lib. 7. Σφυραίνας φησὶν Ἱκέσιος τροφιμωτέρας εἶναι τῶν γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν, καὶ ἀστόμους, εὐχυλίᾳ δὲ μέσως. Et alibi Athenæus lib. 8. Αἱ σφύραιναι τῶν γόγγρων εἰσὶ τροφιμώτεραι. Quibus aperte ratio repugnat: Qui enim ſphyrænæ plus alimenti præſtare poſſent congris, qui ex cartilagineorum ſunt genere, dura, ſicca, lenta, glutinoſaque carne? vnde δυσκατεργαστοτέρους eſſe dixit Philotimus, quod approbat Galenus. Omnes autem non ſolum piſces ſed & carnes & quæcunque alia quibus veſcimur, propter duritiem & ſucci contumaciam difficilius conficiuntur: vt verò difficilioris ſunt concoctionis, ita plurimum nutriunt. Non eſt igitur vera hæc Hiceſij ſententia, niſi ſphyrænæ alium hic piſcem ſubſtituas: nam alioqui locus totus integer non eſt, neque ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, καὶ ἀστόμους, εὐχυλίᾳ δὲ μέσως legendum: ſed ἀηδεῖς δὲ τὴν γεῦσιν, καὶ ἀστόμους, εὐχυλίᾳ δὲ μέσως, id eſt, guſtui iniucundas eſſe, & ori ingratas, ſucci bonitate mediocri.

Athenæi de ſphyræna locus perperam ... potius ... locus legendum ... alimen.

Cęterum non fuerit alienum confirmare hanc veram eſſe ſphyręnam quam proponimus. Ac primũ eundem eſſe piſcem qui σφύραινα & κέστρα dicatur, ſatis docet Athenæus ex Dorione. A Δωρίων σφύραιναν φησὶν, ἣν καλοῦσι κέστραν. Ἐπίχαρμος δὲ ἐν μούσαις, κέστρας ὀνομάσας, οὐκέτι σφυραίνας ὀνομάζει ὡς ταυτὸν οὔσας. καὶ οἱ Ἀττικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν σφύραιναν καλοῦσι κέστραν: σπανίως δὲ τῷ τῆς σφυραίνης ὀνόματι ἐχρήσαντο. id eſt Dorion ſphyrænam ait quam vocant ceſtram. Epicharmus autem in Muſis ceſtram cum nominauerit, non iam ſphyręnas dicit vtpote quæ eædem ſint. Et Attici ſæpius ſphyrænam vocant ceſtram, raro autem ſphyrænę nomine vſi ſunt.

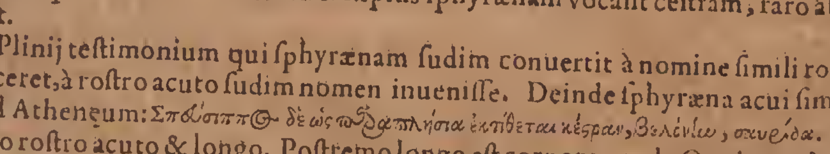
Sphyrænam & Ceſtram vnũ eſſe piſcem.

His accedit Plinij teſtimonium qui ſphyrænam ſudim conuertit à nomine ſimili roſtro: quod perinde eſt, ac ſi diceret, à roſtro acuto ſudim nomen inueniſſe. Deinde ſphyræna acui ſimilis eſt authore Speuſippo apud Athenęum: Σπεύσιππος δὲ ὡς παραπλήσια ἐκτίθεται κέστραν, βελόνην, σαυρίδα. Eſt verò ſphyræna, acus modo roſtro acuto & longo. Poſtremo longo eſt corpore, vnde Oppianus δολιχὰς appellat, id eſt longas. Et Ariſtoteles: Καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς καὶ βελόνη καὶ σφύραινα. Ex longis anguilla, acus, ſphyræna. Mendoſi enim ſunt vulgares codices, in quibus pro σφύραινα legitur ζύγαινα. Nam zygęna in cartilagineis numeratur: quę & ſi magnus ſit piſcis, longus tamen non dicitur, cum ij duntaxat longi dicantur qui pro corporis longitudine tenues ſunt admodum: alioqui omnes fere magni, etiam longi dicerẽtur. Omnia verò quæ modo demonſtrauimus in ſphyręnam noſtram competere nemo niſi plane cæcus non videt.

Verã ſe ſphyrænam exhibuiſſe. Lib. 7. Lib. 2. de hiſt. animal. c. 13. locus emendatus.

DE SPHYRÆNA PARVA, SIVE SPHYRÆNÆ

ſecunda ſpecie, Rondeletius.

QVAM Sphyrænæ ſpeciẽ alterã eſſe diximus ex Oppiano, eã eſſe putamus quę à nobis hautin nominat. A

B Eſt enim corporis ſpecie ſuperiori valde ſimilis. Roſtro eſt tenui & acuto, corpore oblongo, à ſquamis nudo, ore paruo, ſine dentibus, oculis magnis pro corporis magnitudine: cute argentei coloris, carne & oſſibus pellucidis. Cauda antequàm in pinnam terminetur lateſcit & vulgo hodie à pictoribus vſurpatam cordis effigiem refert. Pinnas duas habet ad branchias, inferiori ventris loco affixas veluti in fluuiatilibus: paruas alias à podice, quas ſequitur alia ad caudam vſque continua. Alia eſt in dorſi medio ſine aculeis. In corpore medio rectiſſima à branchijs ad caudam linea ducta eſt. Hæc ſphyræna ſuperiore minor eſt: nam palmi magnitudinem non ſuperat. Candidior eſt, roſtro breuiore, minus cælato. In ventre ineſt veſica oblonga, aere plena. Ventriculus & peritonæum nigricant.

F Carne eſt molliore quam ſuperior, & ad ſaxatilium carnem accedente.

DE SPHYRÆNIS DVABVS, (ÆTATE TANTVM *differentibus,*) *Bellonius.*

F Sphyrenæ interdum Marluciorum modo exiccari ſolent. Venetijs raro recentes videbis. In Gallia ex Oceano nunquam, quod ſciam: in Corcyra nihil frequentius videndum occurrit.

B. Vbi.

A Græcorum vulgus, quod ab Italis voces mutuatum eſt, non Sphyrænas, ſed Lucios marinos, quod Gallice du Merluz dici poſſet, nominat. Lesbij Mitylenes incolæ Sphyrnam pronunciant: ſed Græci, qui in Aſia agunt, Zarganes dicunt: voce, inquam, falſa quæ Belonæ piſci debetur. Sphyrænam Luciũ marinum ideo in Gręcia vulgo vocare ſolent, quod Lucio fluuiatili perſimilis ſit: cum tamen res eadem non ſit: nam Merlucius & Sphyræna differunt. Miror ego cur eam Athenienſes Ceſtram dixerint. Maſſilienſibus vulgo cognita eſt, apud quos pes eſcomé nominatur, quod ſcalmo multum affinis ſit, id eſt vtrinque faſtigiata.

B Eſt autem Sphyręna oblongo corpore prædita, cuius duæ obſeruantur ſpecies, quæ inter ſe minimè diſſidere comperirentur, niſi vetuſtas indicio eſſet: Siquidem harum altera Trachurum ſiue Surum colore refert, atque eodem modo ſub ventre albicat: Altera autem ſeneſcens Mormyri laterales picturas colore aſſequitur. Lineam habent vtrinq; ad latera, vt in Lupo dictum eſt, quę à branchijs recta ad caudam fertur. Squamis lente multo minoribus obſepiuntur. Capita habent oblonga in mucronem deſinentia. Oculos latos, cæſios, dentes in maxillis oblongos, alioqui raros, vt fluuiatilis Lucius. Hoc eis peculiare eſſe deprehenditur, quod inferiores eorum maxillę, in Pelamidis modum, ſuperiorem magnitudine vincant. Branchias vtrinque quatuor habent. Eorum pinnæ mihi pro corporis magnitudine breues eſſe videntur. Supremum dorſi cacumen illarum duabus pinnis pręditum eſſe comperio, quarum anterior quinis ariſtis ſeu aculeis vallata eſt: caudam bifurcam habent: Linguam autem ſcabram, & denticulis exaſperatam, ad cuius radicem meatus recta ad cor perducitur. Cor porrò oblongũ, ſub quadam veſicula alba incluſum, quæ multis piſcibus pro auriculis cordis ſubſtituta eſt. Hepar ſub diaphragmate ſtomachum ambiens, eum in gyrum palpat. Pylorus à ſtomacho conſurgit, tam multiplici apophyſum ſeu cęcorum cæſarie intertextus, vt penitus ſtomachum contegant, quos nemo numerare poſſet. Fel ab hepatis lobo dextro latere in folle oblongo dependet: reliqua inteſtina adnumerari poſſunt. Natura huic follem vento plenum, ne ad imum ſideret, donauit, oblongum, anteriori parte bifidum, vtrinque in acumen exeuntem. Spina dorſi raris vertebris coagmentatur.

A Sunt qui Sphyrænam Oxyrynchum vocari debere credant, vtputa quod roſtrum eius videant acuminatum. Sed cum de Lucio fluuiatili agemus, iſta fuſius perſequemur.

E De Sphyræna, Oppianus iſtis verſiculis ita canit.

Si Sphyræna (Muræna legendũ: vt oſtendimus in Corollario de Muræna) *ſinu retis claudatur in amplo,*
Latum perquirit laqueum, quo lubrica terga *Serpentum in morem labatur retibus amplis.*

COROLLARIVM.

A Σφυρᾶς, (malim Σφύραινα) piſcis marinus, qui ceſtra ab aliquibus dicitur, Heſychius. Sudis, Græcè ſphyræna, roſtro ſimilis nomine, &c. Plinius. atqui non modo nomine, nempe acuminato, piſcis hic ſimilis eſt roſtro nauis, ſed re. Mirum etiam inter piſces à nullo authore nominatos à Plinio hunc recenſeri, cum Ariſtoteles ſphyręnæ meminerit: ſed ſemel tantum, quod ſciam hiſtorię 9.2. piſcibus gregalibus eam adnumerans. Attici ceſtram vocare ſolent, vt Strattis & Antiphanes apud Athenæum teſtãtur. Lege plura in Corollario quarto de Mugile ſiue Ceſtreo, &c pag. 559. Sphyręnam apud authores alicubi pro ſmyræna legi, culpa librariorum, in Corollario de Muræna A. monuimus. Vocabula piſciũ pleraque tranſlata ſunt à terreſtribus ex aliqua parte ſimilibus, vt anguilla, lingulaca, ſudis, Varro lib. 4. de lingua Latina. Sphyrænam quidem aliqui lucium marinum vocant, propter aliquam corporis ſimilitudinem, ſed genere differunt, ſicut perca etiam marina & fluuiatilis. Germanicum nomen non facile erit inuentu, cùm in Oceano deeſſe videatur hic piſcis. nullum enim ex Oceano ſe vidiſſe Bellonius ſcribit. quamobrem fingo *ein Meerhecht*: id eſt Lucius marinus, (quanquam & aſellus Gallis Merlu dicitur, id eſt marinus lucius: ſed aſellorum alia Germanica nomina deſunt.) Vel, *ein Spitzfiſch*. nam Itali quoque, Hiſpani & Galli Narbonenſes, Spettum hoc eſt veru, vocitant. Venetijs etiam alium piſcem Lucium marinum nominari quidam aiunt: vndecimum ſcilicet genus turdi Rondeletij, vel omnino cognatum: quem cum apud me ſuis coloribus pictum Bellonius vidiſſet, Hepatum ſuum eſſe aiebat: & Lucij mar. nomen ei attribui improbabat. iconem dabimus cum turdis. Mugilis fluuiatilis genus illud, quod à roſtri figura Rondeletius oxyrynchum cognominat, ſphyrænam fluuiatilem quoque dici poſſe arbitratur, à quadam ſimilitudine. Antuerpiæ vulgo Hautin vocari ſcribit, Gallice nimirum: nam & ſecundam ſphyrænæ marinæ ſpeciem, eodem Gallis nomine agnoſci tradit. Ἀμφότεραί τε Σφύραιναι δολιχαί, Oppianus: tanquam duo ſint ſphyrænarum genera, quod tamen neque aliorum ſcriptorum quiſpiam annotauit: neque nos, etſi multa iamdiu vſi diligentia, aliquam inter eas generum differentiam animaduertere hucuſque potuimus. Piſcibus præterea qui circa ſaxoſa ac arenoſa litora victitant, eas adſcribit idem Oppianus. Ariſtoteles verò quod gregatim degant, teſtatur, cui experientia ipſa conſentit. ſemper enim vna plures ferè capi conſueuere, Saluianus.

Raphis,

Raphis, id eſt acus, ſimilis eſt ſphyrænæ, Kiranides. Fel iecori adiunctum habent piſces γαλεώδεις, &c. καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς, καὶ βελόνη, καὶ ζύγαινα. Ariſtoteles hiſtoriæ 2. 15. vbi Gaza etiam ſimiliter legit, & pro zygæna vertit libellam. ego potius σμύραινα legerim, quam σφύραινα vt Rondeletius. Zygænam quidem non recte legi vel ex eo apparet, quod ea γαλεώδης eſt: cuius generis piſces proxime nominarat. ſmyræna autem, id eſt muræna, longus ac lubricus piſcis eſt, inſtar anguillæ, qua cum & alibi ab Ariſtotele nominatur. Sphyræna palatum carnoſum habet pro lingua, Rauiſius (ſi bene memini) ſine authore. Vt Lucium fl. aliqui ſilurum eſſe putarunt: ita marinum vulgo dictum, quo de hic agimus, glanin qui putarent non defuerunt: vtrique perperam, quod noſtra de Siluro ſcripta facile conuincunt. Qui lucij marini nomine à Cor. Sittardo quondam depictus ad me datus eſt piſcis, forma ſimilis eſt ſphyrænæ primæ à Rondeletio exhibitæ: ſed caudæ pinnam duplicem & diuiſam habere videtur. in oculis circulus cæruleus pupillam nigram ambit, dorſum verſus latera ſubviride numeroſis punctis maculoſum eſt, &c. B (A)

Sphyrænæ Oppiano in petris & arenis paſcuntur. Æliano de animalibus 1. 35. pelagius eſt piſcis: ſed ibi ſmyræna legendum monui in Corollario de Muræna A. Κέστραι βότιν κάπτουσαι, Sophron in Mimis: vbi Atheneus botis piſcem ne aliquem an herbam ſignificet, dubitat. C

Sphyrænæ gregales ſunt, Ariſtoteles. D

Quomodo è retibus elabantur ſphyrenæ, Oppianus libro 3. canit, vt retuli in Muræna A. vbi etiã pro ſphyrænis ſmyrænas, in hoc poetæ loco oſtendi. E

Hiceſius ſphyrænas dixit plus alere congris, quod Rondeletio non placet: non improbaturo fortè ſi pro ſphyrenis ſmyrænas, vt nos, legiſſet. Vide ſupra in Corollario Murenę A. Addit Hiceſius hos piſces ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, Rondeletius legit ἀηδεῖς. ego nihil muto, cum idem ſit vtriuſque lectionis ſenſus: & ἀπειθὴς eleganter à ſermone ad guſtatum transferri poſſit. Ceſtrę lumbus, Κέστρας ὀσφὺς, ab Antiphane cũ alijs lautiſſimis cibis nominatus. Oua piſcium in cibo recentia aut inueterata, omnem laborem & morbum curant, ac omne faſtidium, maxime cephalorum, & labracum, & ſphyrenarum, (*ſic legendum conijcio: codex noſter habet ſpirenarum*) & ſimilium, Kiranides in fine quarti. F

Eſt ſphyræna piſcis quem Theodorus malleolum vocauit. quia σφυρὸν Grecis malleolum, ſiue, vt Plinius voluit intelligi, roſtrum calcarq; ſignificet, Hermolaus. ſed de calcari Plinius nihil: roſtrum autem nominans, partem in nauibus ſic dictam, intelligere videtur. Sphyra quidem Grecis ſudim ſonat, vt arbitror: id eſt, palum acuminatum: cui ſimile & eiuſdem ſignificationis vocabulum noſtri vſurpant, *ein Schwiren*. ſudim verò latam è ligno diſſecto, & oblõgam preuſtamq;, qualibus ad ſepes quidam vtuntur, *ein Schybe*. aliqui quaſi σχίζαν. Malleoli quidem Latinis, & Græcis eadem ratione σφυρά, in ima tibia dicuntur, quod ceu capitula duo in extremo malleo ad latera promineant Κέστρας τε σφύρας τε ἀόπλα, Epicharmus. Ceſtram quidem ab acumine roſtri cum Rondeletio dictam reor: quoniam ceſtra pro ſtimulo ſtilove aliquando vſurpatur. Κέστρα genus quoddam mallei ferrei, σφῦρα σιδηρᾶ, Pollux: qui hęc Sophoclis verba citat: Κέστρα τ' ἠμάτω πλαγαῖς καὶ τῷ βάχιν Ἤλαυνε παίων. hoc nimirũ teli genus eſt, quo equites cataphracti vtuntur: malleus quidã ferreus, vna parte ad ictũ inferendũ, altera ad pungendũ cõparatus: *ein Reithammer* noſtri vocant. Κεστὸς adiectiuũ, Euſtathio idem eſt quod κεντητὸς & ποικίλος, id eſt, punctis varius & diſtinctus: & quanquam eiuſmodi in ea quam Sittardus miſit pictura ſphyrænæ dorſum appareat, non inde tamen potius quam ab acuta roſtri figura, ceſtram dictam coniecerim. Ceſtreus etiam mugilum ſiue genus ſiue ſpecies, ab eo appellatus à Gręcis videtur: quia teli (ceſtræ) modo, publica Athenienſium pœna, intret adulteros, Hermolaus: vt pluribus expoſitum eſt ſupra in Corollario IV. de mugilibus, pag. 561. Aliud eſt ξέστρα: raſtrum interpretantur: ἀπὸ τοῦ ξέειν: hoc eſt, à radendo. H.a.

SPINGVS, Σπίγγος, piſcis, Heſychius & Varinus. Sed & ſpinum interpretantur, σπῖνον, quod auis nomen eſt. Τελλίδες, σπῖναι, (forte πίνναι,) βατίς. &c. nominantur à coquo apud Alexidem.

DE SPONDYLO.

DE Spondylo Oſtreorum generis dedimus ſupra inter Oſtrea, primum Bellonij ſcripta, Gaideropoda vocantis, pag. 643. deinde Rondeletij, pag. 647. tertio Corollarium noſtrum, pag. 654. Hic plura addemus, tum de eadem concha, cum de alijs huius vocabuli ſignificationibus. Spondylus nominatur à Plinio libri 32. cap. vltimo, in Aquatilium catalogo. Leonicenus Galeni interpres verticillos pro ſpondylis reddit, aliqui vertebras & vertibula: quorum nullum apud veteres pro concha reperitur, quamobrem pręſtat vti Græco nomine. Gaza ex Ariſtotele holothuria genus longe diuerſum, vertibula interpretatur. Sphondylos inter Concharum genera Columella annumerat. Apuli & Siculi vocant Spondylos. Græci Gaidarupoda, hoc eſt, pedem aſini, quod aſinini pedis ſpeciem ſimilitudinemq; gerat. Huius extimæ partes ſcabræ ſunt, intimæ verò læues & candidæ. Duabus Conchis conſtat, atque ex poſteriori parte vertebris quibuſdam continetur, vnde nomen traxiſſe opinor. Maſſilienſes Hoſtia (*deprauato nimirum ab Oſtreis nomine. nam & Maſſilienſes oſtreas Hoſties vocant, vt ſcribit Bellonius*) appellant, Gillius. Atheneus has conchas, vt Rondeletius docet, τραχήλους nominat: apud quem Poſidippus ἐχίνους, τραχήλους, &c. memorat. Proffertur autem ſpondylus, vel ſphondylus: ſicut & aſparagus, aſpharagus. & σπόγγος vel σφόγγος. Seneca & Macrobius videntur accipere ſphondylum pro quodam piſcis genere, quem iuniores ſcinalium dictitant, Ariſtoteles ſpondylenam vocat, Ambroſius Calepinus in Sphõdylio. Atqui Macrobius ſimpliciter nominat ſpondylos inter cœnę pontificalis prima fercula, cum oſtreis, &c. Non igitur piſcis eſt ſpondylus: ſpondylenę vero ne nomen quidem vſquam extare puto. Ætate noſtra Gręci piſcem hyſcam (*ſic ſturionem vocat*) tribus nominibus inueterant: rhachin partem eius dorſuariam & ſpinalem vocantes, quam noſtrum vulgus ſchinalem corrupte appellat: pleuram, id eſt coſtas & latera: hypocœlion, id eſt, aluum eius atq; pubem, Hermolaus. Athenęus horęi (*è thynnis*) ſalſamenti ſpondylum commendari ſcribit, Idem. vbi ſpondyli nomine partem ſolidiorem magiſque calloſam, qualis nimirum circa ſpondylos, id eſt vertebras ſpinę ac dorſum eſt, potius quam circa latera & ventrem, acceperim. Quid ſi ſpondylum, dorſuariam illam partem thunni, & aliorum cetario- A

 rum pi-

rum piſcium intelligamus? ex qua deinde ſalſa Athenæus precioſum ſalſamentum fieri tradidit, quod ſpondylum et am appellat. nos ſchinalem, quaſi ſpinalem nuncupamus, Græci rhachin, Braſauolus in Aphoriſmos. Genus id concharum, quod à noſtris ſpoletta vocatur, corrupto forte vocabulo Græco, ſpondylus Galeni fuerit: ſed nihil definio. Non deſunt tamen qui velint dactylos marinos eſſe ſpolettas. alij ſpondylos putant eſſe holothuria Ariſtotelis: quę ſunt qui vulgo ſpongiolas marinas putent vocitari, Idem ibidem. Conchas rhomboides cognominatas Rondeletio, Bellonius balanos eſſe ſuſpicatur. Sunt (inquit idem) qui Spondylos Latinis vocari putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrũque nomen transfert. Paulus concharum genus cõdylos ſcribit, quos tu fortaſſe ſpondylos dixeris, Idem Bellonius & Vuottonus. nam hic quoque balanum, ac ſphondylum Galeno & Columellę cõcham vnam eſſe iudicat, Plinio non item. Ego an balani nomen apud Galenum extet, iam non memini. lib. 3. quidem de alimentis, vbi de oſtracodermis tractans eorum meminiſſe debuerat, nulla eorum mẽtio fit, ſed ſphondylorum duntaxat. Ea verò quę Bellonius de balanis tanquam ex Galeni libris refert, ex Vuottoni puto opere mutuatus, non Galeni ſed Xenocratis verba ſunt. Macrobius Satur. 3. 13. in Cœnę pontificalis deſcriptione, cum peloridas & ſphondylos nominaſſet, paulo poſt balanos nigros & albos, iterumque ſphondylos nominat, vnde pro diuerſis habita apparet.

E Limoſa regio maximè idonea eſt conchylijs, muricibus, &c. & balanis vel ſphondylis, Columella 8. 16. de piſcinis loquens.

F Celerrime & vniuerſim maximè vinum alit: tardius autem & paulatim caro bubula, & cochleæ & ſpondyli marini, & quęcunque dura carne conſtant, Galenus in Aphoriſmos 2. 18. Idem lib. 3. de alimẽtis, ſpondylos, ſolenas, purpuras, & huiuſmodi oſtracoderma omnia, dura carne conſtare ſcribit: vnde & Aegineta repetijt.

G Tertianis mederi dicitur & ſpondylus per ſe (*ſpondylus percæ prius legebatur*) adalligatus.

H. a. Spondylus concha, ab Athenæo Trachelus dicitur, ſiue ab aliqua figuræ ſimilitudine, ſiue quod huius generis conchæ durior ſolidiorque caro ſit. nam in vniuerſum quoque in teſtatorum genere, caro ipſa media & ſolidior: figura nimirum, vt ſpondylus fuſi, rotunda: quæ ita dura neruoſaque eſt, ſi circũiacenti comparetur, vt callus quidam videatur, Germanicè dixerim *den kernen*, quaſi χόνδρον. (Vide in Corollario de Oſtreis B.) Inſignis hæc pars potiſſimum eſt in pinnis & buccinis. Rondeletius non ceruicem aut collum vertit, vt alij quidam: ſed Græcam tracheli vocem relinquit. Vide in pinna eius: & in perna, vbi ſpondylum vocans, callum duriorem vel interiorem interpretatur: eoq; pernam carere ait. Pernę (inquit) pro ſpondylo grandis caro eſt. Aliquando tamen ſimpliciter puto pro carne oſtreorum accipi, ſicut in nuce nucleum dicimus. Ælianus de animalibus 14. 22. ϛρόμϐου τένοντα, ſtrombi tendinem nominat inter eſcas piſcium, nimirum callum eius intelligens. τράχηλος enim & τένων eadem aliquando ſignificatione vſurpantur.

Hiceſius id quod echinata ſpecie cernitur in capite mugilis, τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεϛρέως ἐχῖνον, ſphondylum nominat Athenęus. nos quoque (inquit Braſauolus Ferrarienſis) à ſimilitudine quam habet cũ muliebri inſtrumento, quod eſt fuſi perpendiculum fuſarolo nuncupamus: eamque partem ob amarorem proijcimus, quamuis nonnulli comedant. Spondylus, nodus ſeu vertebra ſpinæ dicitur, (*Homerus pro ſpondylis dorſi, aſtragalus dixit*) item calculus æneus, quo ſuffragia ſua iudices Athenis dabant, vt eſt apud Iulium Pollucem. item verticulum quod apponitur fuſis, vt nendo melius vertantur. Martialis libro 7. pro animalium oſſiculis vtitur: Roſos tepente ſpondylos ſinu condit, Author Promptuarij. Σπόνδυλοι, ἢ σφόνδυλοι, ὧν παράγωγον ἐν Ἰλιάδι οἱ σφονδύλιοι. καὶ σφόνδυλος, ἡ δικαστικὴ ψῆφος, Euſtathius. -- Μυελὸς αὖτε Σφονδυλίων ἔκπαλθ᾽: ὃ δ᾽ ἐπὶ χθονὶ κεῖτο τανυσθείς, Iliad Υ. de homine decollato in pugna. Animalium cęterorum nullum aliud radices à nobis dictas (*Vitis ſylueſtris, ariſtolochiæ, peucedani, centaurij*) attingit, excepta ſpondyli, quę omnes perſequitur. Genus id ſerpentis eſt, Plinius paulo ante finem libri 27. Ge. Agricola non ſerpentem, ſed inſectum eſſe docet, quod Germanicè dicitur *Engere*, in libro de animantibus ſubterraneis. Spondylis (inquit) vermis intra terram reperiri ſolet, ita conuolutus, vt verticilli, quod Græci ſpondylon vocant, ſpeciem præ ſe ferat. vnde nomen inuenit. Ei longitudo & craſſitudo minimi digiti: caput rubrum. Sed quia hic vermis caret pedibus, & ſerpit, Plinius ſcribit: genus id ſerpentis eſt. Spondyle Plinij, (*non probo*) Typhle vel Typhline antiquis, Bellonio eſt, quæ acus Ariſtotelis Rondeletio. Vide ſupra in Corollario Acus A. pagin. 12. Sphondyle radix quædam ſilphio ſimilis veteribus memoratur, Euſtathius. Inter ſphondylij herbæ, quam Dioſcorides libro 2. deſcribit, nomenclaturas, legimus etiam ſphondylidem: item araneum, phalangium, aſterion. ſunt enim phalangiorum ſpecies quędam, vt priuatim rhox ab acini vuæ ſimilitudine dicta, quæ in medio ventris ex inferiore parte os habent: ſicut & ſphondylus (quo fuſi muliebres librantur) rotundus eſt, & in medio pertuſus. Hanc ſphondyli ſimilitudinem in herbæ iſtius ſemine eſſe putauit Marcellus Vergilius: ego germinationum circa caulem rudimenta, globoſa quodam inuolucro incluſa, cum ſpondylo compararim. talia enim in ea herba, quam nos ſphondylium nominamus, apparent. Inuenio & cinarę cacumina ſphondylos vocari.

DE SPONGIIS, BELLONIVS.

B SPONGIÆ recentes à ſiccis longè diuerſę, ſcopulis aquæ marinæ ad duos vel tres cubitos, nonnunquam quatuor tantum digitos immerſis, vt fungi arboribus adhęrent, ſordido quodam ſucco, aut mucoſa potius ſanie refertæ vſque adeo fœtida, vt vel eminus nauſeam excitet. Continetur autem ijs cauernis, quas inanes in ſiccis ac lotis ſpongijs cernimus. Putris pulmonis modo nigræ conſpiciuntur: verum quæ in ſublimi aquæ naſcuntur, multo magis opaca nigredine ſuffuſæ ſunt. Puto autẽ illis ſuccum ſordidum, quẽ diximus, carnis loco à natura attributũ fuiſſe: atq; meatib. latioribus, tanquam inteſtinis aut interaneis vti. Cæterum pars ea, qua Spongię cautibus adhęrent, eſt tanquam folij petiolus, à quo veluti collũ quoddam gracile incipit: quod deinde in latitudinẽ diffuſum, capitis globum facit. Recentibus nihil eſt fiſtuloſum, hæſitantq; tanquam radicibus. Superne omnes propemodum meatus concreti latent: inferne verò quaterni aut quini patent, per quos eas ſugere exiſtimamus.

De ſpon-

De ſpongijs recentibus hæc Oppianus, interprete Lippio: *Ex Oppiano.*

Infixas ſcopulis ſpongas proſpectat acutis: Inter ſe iuncta naſcuntur caute virenti. Paulo poſt,
Irrumpens ſpongas vibrata falce recidit Vt meſſor, rumpitque moras, & fune ſodales
Admonet, vt fundo ſubitò retrahatur ab imo. Alibi. *A ſpongis caſis, tetrum quæ ſpirat odorem,*
Deſtillat ſanies, hominis quæ naribus hæret, Et ſæpe extinguit, ac tabo conficit atro. *Differentiæ.*

Spongias autem in recentes ac veteres tantum diſtinguunt, hoc eſt, in ſordidas & mundas: eſtque in eis mundandis difficultas maxima. Dioſcorides in raras, ſpiſſas & Achilleas diſcernit: quarum omnium vires exponit. Nos etiam in marem & fœminam à magnitudine & cauernularum raritate diuidere ſolemus.

DE EISDEM, RONDELETIVS.

A piſcibus cæteriſque animantibus marinis, tam ſanguine præditis quàm ſanguinis expertibus, ad ea tandem deuenimus quibus parum ſenſus, motuſque ineſt: poſtremo verò ad ea quæ ijs prorſus carent, quæque plantis ſimilia ſunt, in quo genere ſunt Spongiæ: eas enim eiuſmodi eſſe vt ſenſu motuque omni deſtitutæ ſint. priore parte operis noſtri demonſtrauimus. Reliqua igitur quę de Spongijs dicenda ſunt more noſtro pertractemus. *Ordinis, quem ipſe ſequitur, ratio.* *Lib. 4. cap. 10.*

Dicuntur à Gręcis σπόγγοι & σπογγιαί: & earum piſcatores, σπογγεῖς, ſpongiatores vel ſpongiarij. A ſpongiæ natura molli, laxa & fiſtula, quæcunque ſunt huiuſmodi ſpongioſa vocantur. Vnde pulmonum noſtrorum ſubſtantia ſpongioſa à medicis vocatur, & laxa caro præhumidaque quę in vlceribus accreſcit à Chirurgis. Marcellus medicus ſpongiam appellat quæ pruno ſylueſtri adnaſcitur, & quæ in rubo roſario agreſti, quam pharmacopœi hodie Spongiam bedegaris nominant. A H. a.

Sed ad Spongias marinas redeamus, quas in diuerſa genera diuerſi autores partiti ſunt. Dioſcorides, E Spongijs mares appellauere, inquit, tenui fiſtula, ſpiſſas, quarum duriores tragos nominarunt. fœminas autem, quæ contrarias dotes habent. Ariſt. quatuor Spongiarum differentias conſtituit. Nam aliæ raræ, aliæ ſpiſſæ: aliæ tenuiſſimæ, ſpiſſiſſimę, validiſſimęq́;, quas Achilleas nominabant. Mollitudinis, duritiæ, magnitudinis earum differentię à loco & ſitu ſumuntur. Quæ primi ſunt generis, magnitudine ampliſſima fiunt, vt circa Lyciam. quæ ſecundi generis, molliſſimę. quæ tertij, duriores. (στιφρότεροι.) Omnes quæ in altis tranquilliſque gurgitibus ſunt, molliores efficiuntur: quæ in ſummis ſaxis, & ab vndis procelliſque agitatis, duriores. flatus enim ac tempeſtates, Spongias & ea quæ in mari naſcuntur duriora reddunt, & incrementum impediunt. Quartum genus earum eſt quas aplyſias vocant, quia nunquam lauentur, quaſi illotarias voces, ait Gaza. hæ ampliores quidem meatus habent, ſed reliquo toto corpore denſæ ſunt: nihilo tamen denſiores ſuperioribus, ſed lentiores, & omnino pulmoni ſimiles. Eadem tradit Plin. ex Ariſt. Colore differunt: nam illotæ nigricant, quædam croceæ ſunt ſine fuco. Arte candidę fiunt, vt tradit Dioſcor. è molliſſimis recentes per æſtus (æſtatem) tinctę ſalis ſpuma, quæ petris cohæret, inſolantur inuerſæ. hoc eſt parte caua ſurſum ſpectante, & qua abſciſſę fuerint deorſum. (τὸ μὲν κοῖλον αὐτῶν ἄνω, κάτω δ' ἡ ἀποτομή. atqui caua pars, eadem mihi videtur, qua amputantur: oppoſita verò, gibba.) Si verò æſtiua ſerenitate, (etiam) ad lunam ſternantur perfuſę ſalis ſpuma, aut maris aqua, maximũ candorem referunt. Tingebantur etiam in delicijs aliquando & Purpura, teſte Plinio. Tria Spongiarum genera nobis nota hæc ſunt. Primum earum eſt quę rarę ſunt, patentiſſimaſque habent fiſtulas, quas nulli alteri rei aptius comparare poſſum, quàm hepati humano membrana ſua ſpoliato, & per medium diſſecto, in quo tum cernuntur infinitarum venarũ fiſtulę, quarũ alię ſunt maximę, alię minores, alię minimę, tamen ſenſui patentes. Vocatur à Gallis groſſe eſponge. Eiuſdem generis aplyſias eſſe puto, ſed prope limum & ſordes naſci, quam ob cauſam tam ſordidę ſunt, vt elui non poſſint. Secundum genus eſt denſum, quod paruas admodum fiſtulas habet: & tenue quod ad craſſitudinem corporis attinet. & molle: tantumq́; mollitudine differt à primo genere, quantum ſtupa craſſiſſima aſperrimaque, à delicatiſſimo & tenuiſſimo lino. Noſtri eſponge femelle appellant, & eſt colore mali arantij. Tertium genus eſt denſiſſimum, ſpiſſum, validum, cinereum, alcyonio tam ſimile, vt vix niſi guſtatu vtriuſque diſcrimen agnoſcas. Hoc fiſtuloſum non eſt, ſed ſæpius cauitatem vnam, & eam amplam habet, in qua cancellus hoſpitatur. A *Spongiarum genera.* *Lib. 5. cap. 134.* *Lib. 31. cap. 11.*

His ſpongiarum generibus explicatis, nunc de vſu dicemus: qui apud veteres frequens erat, & valde multiplex. Martialis: Hæc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis Vtilis, expreſſo cum leuis imbre tumet. Præſtabunt & ſtrigilum vicem, linteolorumque affectis corporibus. Et contra ſolem aptè protegunt capita, Plinio teſte. Eadem ratione nos qui comam non alimus ad detergendum caput commode vtemur, maximè aſperſo ſale bene contuſo. Galen. aliquando noua, aliquando antiqua ſpongia vtendum cenſet, ſępius lota in libris ad Glauconem & methodi med. Vt cum reſiccandũ, digerendũq́; in œdemate, in febribus, in alijs calidis affectibus ſpongia noua & lota: recentibus enim plus ſalſuginis ineſt. Corpori adhibentur modo ſiccę, modo cum aceto, vino, frigida, aqua cęleſti, cera, poſca, melle. His ſanguis rapitur in ſecando, vt curatio perſpici poſſit. ſic quum corporum diſſectionem tractamus ſpongijs vtimur ad ebibendum ſanguinem è venis affatim profluentem, & partium conſpectũ nobis adimentem. Ad canum morſus vtiliter conciſę imponuntur, ex aceto, aut frigida, aũt melle, abundè ſubinde humectandę, ait Plinius. Sed neque hic frigida, neq; acetum mihi placet: ab his enim intro venenum pelleretur, verum mel prodeſſe poteſt, tum venenum digerendo, tum attrahendo. Circumligantur & hydropicis ſiccę, vel ex aqua tepida poſcaue, vtrunq; (al' vtcunq;) blandiorib. opus eſt, opeririue aut ſiccari cutẽ. Nos ſumma cum vtilitate ventri & tibijs hydropicorũ ſpõgias impoſuimus, cute tantũ acu perforata: tum .n. facilè per carnis inania ſpatia aqua effluit. Chirurgi in vlcera ſiue vulnera capitis & thoracis vtiliter ſpongiam molliſſimã immittunt, vt ſanies defluat, & à ſpongia exhauriatur. Eadem & ad vlcerum oras dilatandas vtuntur, vel filo alligata, cum ſtricti ſunt ſinus, vel cera liquida denſata: vel ſine filo & cera, cum magna ſunt vlcera, & parum profunda. Cum cera verò ſic pręparatur. A lapillis, conchulis, alijſque quę in ſpongiarum fiſtulis latere ſolent diligenter expurgatæ, cera liquefacta perfunditur, tũ inter tabellas duas expreſſa, attenuataq; in fruſtula diſſecatur. Præterea ſanguinis profluuiũ ſiſtunt ex aceto, aut frigida. Nõ alia quidẽ quã exiccandi facultate Spongiæ id faciunt: qui- E G

unt: quibus & illud accedit, quod ſeroſo & tenui ab ijs exhauſto, quod craſſius eſt ſpiſſatur, venaſque tunc obſtruendo ſanguinis impetum inhibet. Idem eadem de cauſa efficiunt ſalicis & cannarum flores & pili tenues leporis. Rurſus vſta ſpongia veteres in multis vſi ſunt. Vritur autem vt alcyonium, autore Dioſcoride, id eſt, cum ſale in crudum fictile mittendo, & oblinendo vaſis ſpiraculum luto, itaque fornaci mandando: & cum figlinum percoctum fuerit extrahendum. Idem Plinius. Et oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra ſcabritias genarum, excreſcenteſque carnes & quicquid opus ſit ibi diſtringere, ſpiſſare, explere. Vtilius in eo vſu lauare cinerem. Cremari etiam cum pice prodidit Plinius. Omnium, ait, cinis cum pice crematarum ſanguinem ſiſtit vulnerum. Crito vſta vtebatur ad conſeruandos capillos, vt videre eſt apud Galenum lib. 2. de compoſ. med. κατὰ τόπους. Idem veriſſimè tradit vſtam acris eſſe & digerentis facultatis. Cætera petes ex lib. 11. de facultate ſimplic. medic.

Vſta ſpongia. *Lib. 5. cap. 138* *Lib. 31. cap. 11.* *Ibidem.*

COROLLARIVM.

Spongia an ſit animal, &c.

Spongiam non ſentio eſſe animal, imo vix zoophyton: quoniam tamen è vulgo quidam ceu animal quoddam marinum eam eſſe putarunt, eaq; occaſione Rondeletius quoq; & Bel. de ea pertractarunt in Aquatilium animantium hiſtoria, meo etiam Corollario ipſam dignabor. Equidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, ſed tertiam ex vtroq; naturã habent, vrticis dico & ſpongijs, Plin. ſic autem circumloquitur ea, quæ zoophyta Græci vocant, plantanimalia Theodorus. Et alibi: Animal eſſe docuimus, etiam cruore inhærente. Sanguinem Op. quoq; , Ælian. & Plutarchus ei contribuunt. Spongia non eſt inanima, nec ſanguinis expers ſed partus maris animans ſaxis innaſcitur, quemadmodum & alia quædam animalia, Ælianus & Plutarchus. Oſtreorum generi capita nulla, nec ſpongijs: nec alijs ferè, quib. ſolus ex ſenſibus tactus eſt, Plin. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahique ad ſonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris poſſe, ideo abſcindi & ſaniem emittere, Idem. ſed in quibus de ſenſu tactus dubitatur, illis auditum adſcribere abſurdum eſt: non minus quam quaternarium alicubi conſtituere, vbi an omnino ſit vnitas non conſtet. Et rurſus: Intellectum (*Senſum*) ineſſe iis apparet, quia vbi auulſorem ſenſere, contractæ multo difficilius abſtrahuntur: hoc idem fluctu pulſante faciunt. viuere eſca manifeſto conchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. Et Ariſt. lib. 5. hiſtoriæ: Senſum & ſpongijs eſſe aiunt, argumento, quod ad euulſoris acceſſum contrahuntur, ita vt euelli difficile ſit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempeſtaſq; vrget, ne ſua de ſede pellantur. Sed ſunt qui de hoc dubitent, vt qui circa Toronam incolunt. Narrant .n. proculdubio beſtiolas quaſdam, velut tineas lumbricosue, & eiuſmodi alia conſiſtere intra ſpongias, atque ali: quas & euulſis ſpongijs piſciculi ſaxatiles deuorent: qui vel radices abſumunt totas quæ inhærentes ſaxis remanſerint, (*Hæc & aliter verti poſſunt. vide infra in D*) Si euenerit fortè vt ſpongia abrumpatur, reſiduo item naſcitur & completur. Item lib. . eiuſdem operis: Spongia ſenſum habere aliquem creditur: argumento, quod multo difficilius abſtrahatur, niſi clanculum agatur, vt referunt auulſores.

An ſentiat.

De motu ſpongiarum.

Suum etiam quendam motum habet ſpongia: veruntamen animalculo (beſtiola, quæ araneo ſimilis in ea degit,) ad ſe ſenſu afficiendam, atque illud admonendam quod ſit animata, eget, (&c, vt in D. referetur,) Ælian. & Plutarchus: tanquam non per ſe animata ſit, quod ad ſenſum motumque, ſed per accidens, vti caro ferè animalium per neruos. In aqua dilatatur & conſtringitur, (*nimirum dum petris adhæret, quanquam hoc etiam aut falſum videtur. aut non niſi per accidens fieri:*) extra immobilis eſt, Alber. Quædã immobiles ſunt à ſaxis: quædam autem ſunt mobiles de loco ad locum: Idem, ſed falsò. Ariſtot. enim hiſtoriæ 5. 16. de vrticis & ſpongijs ſcribens: non his, ſed illis hoc attribuit. Rondelet. lib. 4. cap. 10. ſpongias ſenſu omni carere liquido oſtendit: cum neque viſcus in eis, nec nerui vlli ſint: & amputatæ renaſcantur ex radicibus relictis, quod nulli animali competit: nec ſanguinem ineſſe dicendum, ſed ſuccum duntaxat hunc eſſe quo aluntur & accreſcunt: & animalia quædam non tam eis eſcam eſſe, quã intra eas viuere. Contrahi autem eas per accidens, cũ quæ in eorum cauis animalcula ſunt contrahuntur. & Ariſtotelem non ex ſua, ſed vulgi opinione ſenſum eis attribuere. addit enim ὥς φασι: ex ſua vero ſententia alibi dicere, ſpongiam omnino plantis ſimilem eſſe. Hæc ferè illic Rondelet. Sed fortè aplyſiæ dicti ſenſum habent aliquem. de quibus ſic Ariſt. quinto hiſt. cap. 16. ὁμολογοῦνται δὲ μάλιστα παρὰ πάντων τοῦτο τὸ γένος αἴσθησιν ἔχειν. earundem ſubſtantiam ab alijs differre ſcribit, & in vniuerſum πλευμονώδη eſſe, hoc eſt, ſimilem pulmoni, ſiue viſcus, ſiue zoophyton marinum, (cui proximum vitæ gradum habent ſpongiæ) vt dicetur, intelligens. Hoc genus (inquit) meatus quidem magnos habet: τὸ δ᾽ ἄλλο πυκνόν ἐστι πᾶν. οὐδὲν δὲ πυκνότερον καὶ γλισχρότερόν ἐστι τοῦ σπόγγου, καὶ τὸ σύνολον πλευμονῶδες. Gaza vertit: Nihilo tamen denſius, quàm quæ antè enumerauimus genera, quanquam lentius. & ex toto pulmoni ſimilius cernitur. quaſi legerit, οὐδὲν δὲ πυκνότερον, ἀλλὰ γλισχρότερόν ἐστι, &c. mihi locus ſuſpectus eſt: & pro οὐδὲν fortè πολὺ legendum: aut ſi οὐδὲν rectè legitur, pro copula καὶ proximè ſequente, vel ἀλλὰ, vt Gaza, vel οὐδὲ ponendum, vt ſententia tota & comparationis ratio melius conſtet. ſed præ cæteris placet pro οὐδὲν legi πολὺ: vt aplyſiæ ſubſtantia multò tum denſior tum tenacior ſit, quàm ſpongiæ propriè dictæ: eaq; ratione etiam πλευμονώδης, (vt τὸ σύνολον, id eſt, vno verbo comprehendatur, quod iam duob. dixerat,) id eſt pulmoni marino ſimilior. qui & ipſe ſubſtantia (ſaltem externa) denſa tenaciq; conſtat: Corio .n. duro integitur, ſicuti holothuria & ſtellæ, vt Rondelet. docet. Hinc nimirum fit, vt propter denſitatem tenacitatemq; lauari hoc genus non ſit aptum. Vetus translatio non eſt mihi ad manum: Albertus quidem hæc verba omiſit. Pulmo quidem viſcus, hoc eſt animalium pars, nec ſpiſſus neq; tenax dicendus eſt. Ergo fuerint gradus aliqui naturæ, vt alibi, mirificè ſemper τὰ μέσα καὶ ἐπαμφοτερίζοντα appetentis, ita in tranſitu à frutice ad animal. Poſt inanimata corpora, media quædam fortè ſequuntur: tertio animata vt plantæ. In Plantarum fine, zoophytorum initio ſpongiæ ſunto, primum propriè dictæ: deinde aplyſiæ, pulmones, holothuria, tethya, ac multa deinceps zoophyta, alia ferè alijs perfectiora, vſq; ad conchas, quas ſuperant cochleæ, &c. Hanc noſtram opinionem propemodum confirmat philoſophus, quarti de partibus animalium cap. 5. his verbis: Tethya parum ſua natura à plantis differunt. ſunt tamen ſpongijs viuaciora, (ζωτικώτερα: *id eſt, propius ad animalium naturã quàm ſpongia accedunt.*) quippe cum ſpongiæ

Non ſentire eas. *(Aplyſia.)* *(Pulmo mar.)* *Gradus naturæ.*

ſpongiæ

ſpongię omnino vires habeant plantæ. natura enim continuè ab inanimatis ad animalia tranſit per eà quę viuant quidem, ſed non ſint animalia: ita vt parum admodum differre alterum ab altero videatur, propter ſuam propinquitatem. Spongia igitur, vt dictum eſt, cum adhærendo tantum viuere poſſit, abſoluta autem nequeat viuere, (*vtroque modo*) ſimilis plantis omnino eſt. quæ autem holothuria vocant & pulmones, atque etiam plura eiuſmodi alia in mari, parum ab ijs differunt ſua ipſorum abſolutione. viuunt enim ſine vllo ſenſu, perinde ac plantæ abſolutæ. nam & in terreſtribus plantis ſunt nonnulla eiuſmodi, vt epipetrum, &c. Et tethyum igitur, & quicquid eſt generis eiuſdem, ſimile plantæ eſt, quia adhærendo tantummodo viuit: ſed cum aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt, Hæc ille. Quod ſi de tethyis quæ perfectiora ſunt ſpongijs, & non adhærent, & carnis aliquid habent, vllane ſentiendi vi polleant, dubitatur: certè ſpongijs, quæ & adhærent, & carnis nihil habent, ſenſus omnino nullus attribui poteſt.

Nomina in diuerſis linguis. In trilingui Lexico Munſteri, ſpongiæ nomina Hebraica, (ſaltem Hebraicis characteribus ſcripta,) inuenio hæc: Saphog, (hoc legitur in Euangelio Matthæi Hebraico) Ared, Adak, Sib, Camahot, Ekba, Akuba, Zipore. Ex his primum accedit ad Græcum ſpongos: ſicut & alſefengi apud Auicennam: (nam lapidem ſpongiæ vocat hagiar alſefengi:) alibi asfengi albhar, id eſt, ſpongiam marinam, vt lib. 2. cap. 602. Apud Syluaticum etiam asfengi legitur: & quædam, vt conijcio, corrupta, vt affegi albach, pro ſpongia mar. & geſſaſe, gefriſe, ſeoſe: & alacer frange pro lapide ſpongiæ: item ſapea pro ſpongia. Gamen apud Albertum ex Auicenna in Ariſtotelis hiſt. librum 5. cap. 16. Perſicum fortè fuerit. Spongia Græcis etiam, ſed Atticè, σπογγιὰ dicitur, teſte Suida: σπόγγος communius eſt. Memini & σφόγγον alicubi legere. nam σπ. & σφ. aliquando permutantur, vt in ſpondylo & aſparago. hinc σφογγίον diminutiuum in Acharnenſibus Ariſtophanis. Italis nomen ſeruat Spogna vel Spongia. Galli eſponge. Germani *ein Schvvamm*, ſiue à natando, quod leuitate ſua innatet: ſiue Græca voce interpolata, à ſpongo, *ſchvvamm*: vt à ſphyra,, *Schvvyre*. Angli *a Sponge*. Bohemi Huba. Turcæ Bulud.

Genera. Ariſtoteles quatuor ſpongiarum differentias conſtituit, Rondelet. Atqui Ariſtot. hiſt. 5. 16. diſtinctius agit. Genus (inquit) ſpongiarum triplex ſtatuitur. Et in progreſſu: Aliud genus eſt quod aplyſias vocant: hoc ne ſpongię quidem nomine appellat, tanquam peculiaris naturæ, vt explicabimus inferius. Omnino quæ altis tranquillisque (*εὐδιεινοῖς, id eſt, temperatis quod ad calorem & frigus*) inſunt gurgitibus, molliſſimę ſunt. flatus enim ac tempeſtates (*χειμών, frigus*) ſpongias quoque, vt cætera altilia (τὰ φυόμενα) reddunt duriores, & incrementum impediunt. quamobrem ſpongię Helleſponti ſpiſſę & aſperę ſunt, (*tragi nimirum,*) & omnino quas mare vltra Maleam promontorium, (*quod nunc caput Maleum appellant,*) citraque fert, differunt inter ſe mollitie duritateque, Ariſtot. Eadem Plinius, vt breuiſſime nimium, itaque pleraque falsò, hoc eſt contra Ariſtotelis ſententiam, ex eo repetijt: his verbis: Maximę fiunt manæ, ſed molliſſimæ circa Lyciam. in profundo autem nec ventoſo molliores: in Helleſponto, aſperæ: & denſę circa Maleam.

Manon. Spongiarum tria genera accipimus: ſpiſſum ac prædurum & aſperum, tragos id vocatur: minus ſpiſſum, & mollius, manon tenue, denſumque, ex quo penicilli, Achilleum, Plinius. quem Græcam vocem manon reliquiſſe mireris, cum adiectiua ſit & opponatur denſo ſeu ſpiſſo, quod πυκνὸν Græci dicunt. Rarum vertere poterat, ſicut Gaza rarum & ſolutum hoc genus dixit. Vergilius retia rara. Et Plinius ipſe alibi de ſpongijs: Aliqui raras tantum ad ſanguinem ſiſtendum cum pice vrunt. Columella: Nam niſi rarè conſeritur. Et alibi: Et mediocri raritudine optima eſt vitibus terra. hinc & verbum compoſitum, diſraro: & quo idem Columella vtitur, interraro. Rarum igitur eſt, à Græco ἀραιὸν per metathesin, (quod & μανὸν dicunt,) quod multa habet interualla, ſiue multos meatus ſubtiliori aliquo corpore (vt aëre, vel aqua) plenos. quamobrem etiam pro ſubtili tenuique etiamſi poros ſeu meatus nullos habeat, (vel vt Scaliger vult, pro translucido, vt in aqua. quod Gręci λεπτὸν & λεπτομερὲς vocant,) accipitur. --- Reſolutaque tellus In liquidas rareſcit aquas, Ouidius. Ἀραιὸν latius patere puto ad omnia rara corpora, tum dura, tum mollia: μανὸν verò & χαῦνον, ad mollia tantum, (propriè quidem & frequentius,) quę cedunt compreſſa & ſubſidunt, ac paulò poſt redeunt. ſic ſpongiæ genus μανὸν appellatur. Σομφὸν grammatici interpretantur χαῦνον, hoc eſt, laxum, ſolutum. quare & mollis effœminatusque homo χαῦνος appellatur: cuius animus fractus facile cuiuis libidini cedit, nec renititur. Et loca paluſtria, laxiq; ſoli, σομφώδη nominant. Σομφώδεις, οἱ χαυνότεροι τῶν αἰγιαλῶν, Heſychius. Similis eſt vox Germanica *Sumpff*, & *Sumpfacht*, de terra paluſtri. Scaliger tamen pumicem quoque σομφὸν dixit. Ἀραιὰς φρένας ἔχειν λέγεται ὁ χαῦνος, ἀντικειμένως τῷ πυκινὰ, ὥς φησιν Ὅμηρος, φρονέοντι, Euſtathius. Idem in Iliad. Ξ. interpretans verſum poetę: Ἀλλ' ὁ μὲν ὣς ἀπόλοιτο, θεὸς δέ ἑ σιφλώσειεν. ὅ ἐστι κακώσειεν, ἢ μωμητὸν ποιήσει. σίπαλον enim (inquit) aliqui vocant deformem ac turpem: qualem fieri imprecatur Achillem, formæ & pulchritudini eius inuidens. vel σιφλώσει pro eo quod eſt laxet ac reſoluat, ἐκλύσοι καὶ παύσοι τῆς ὁρμῆς. φλῶ γὰρ τὸ ὁρμὴν ἔχω. Quidam (*Opp.*) piſcium genus σιφλὸν dixit pro guloſo. Apud Lycios quoſdam σιφλὸς etiamnum dicitur de homine ignauo & ſocorde: ijdem ſuper huius vocabuli ſignificatione interrogati, ζοφὸν interpretantur, vt ipſi loquuntur, vel (vt vulgus alibi) ζοχόν: hoc eſt, σομφὸν, vt literati: qualis ſcilicet ſpongia eſt, & quæ vulgo nominantur ζοχίαι (*fungi forſitan.*) Iidem Lycij νάρθηκα σιφλὸν eſſe dicunt intrinſecus, id eſt ferulam fungoſam. (*habet .n. medullam, quam Dioſcorides ἐντεριώνην vocat.*) ἐπεὶ καὶ ἐκείνου τὰ ἔνδον σομφά ἐστι, τουτέστιν ἀραιὰ καὶ ἀπύκνωτα. Itaq; homo σιφλὸς fuerit, non ſolidus, conſtans aut firmus ad res agendas, ſed laxus, iners, ſolutus, inutilis, mollis, ignauus. Τοιοῦτον δέ ἐστι φλώματος, ἤγουν Λυκιακοῦ, καὶ ἡ ῥαφανὶς, καὶ ἡ γογγυλίς. ſunt enim radices illæ (*Cartilaginei generis vocat Plin.*) molles & laxę, Hucuſq; Euſtat. Noſtri *Lugg* vel *Luck* appellant, quod molle & laxum, & facile compreſſum ſubdit, aut loco cedit. Dioſcor. lib. 5. in capitibus de nitro, alcyonio, adarce, ſpongia, rarum & ſpongioſum concrementum ſignificans, his vocabulis vtitur: Κατατετρημένον εἰονεὶ σπογγῶδές τι, Ἀλκυόνιον πυκνόν ἐστι καὶ στρυφνὸν, καὶ τῷ ἰδεῖν σπογγῶδες. τὸ δ' ἑξῆς, κατὰ μὲν τὸ σχῆμα πτερυγίῳ ὀφθαλμικῷ ἢ σπογγῷ ἔοικε: Κοῦφον τέ ἐστι καὶ πολύκενον, ἔνδοθεν κισσήρει κατά τι ἐοικός. ἀλκυονίῳ τῷ μαλακῷ καὶ πολυκένῳ. Idem reprehendit corallium σπογγωμένον τι καὶ χαῦνον. Oppianus σπόγγους πολυτρήτους cognominat. Scammoniæ liquor probatur κοῦφος, ἀραιὸς, σπόγγους ἔχων λεπτὰς σφογγώδης: Dioſcorides. Idem cinnamomum

quartum

quartum dixit χαῦνον καὶ ὀγκῶδες ἰδέσθαι. Galla altera eſt parua, κονδυλώδης, ϛιβαρὸς, ἄτρυπητος: altera (magna) λεία, κοῦφη, καὶ τετρημμένη, (Galeno χαύνη,) Dioſcor. Dixerim ſanè χαῦνον quod molle eſt & facilè comprimitur, nimirum propter poros, ſiue illi manifeſti ſint, ſiue minus: vt ſæpe non aliud quàm molle ſignificet. Animalis corpus macilentum, plerunque rarum dixerim: obeſum verò, χαῦνον, molle & laxum. Meatus & poros, vnde ſpongiæ raræ dicuntur, Plinius fiſtulas nominat, Græci σήραγγας potius, id eſt, cauernas, quàm σύριγγας, id eſt, fiſtulas: Ariſtoteles θαλάμας, Gaza vertit cubilia, maluiſſem fiſtulas. Οἱ κόρδυλοι τὴν εὐρεῖαν μανώδη ἔχουσι καὶ πλατεῖαν, Ariſtot. de partibus 4. 13. Hæc mani vocabuli Græci occaſione digreſſi protulimus.

Medici inſcitia ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius ſit robur: Rhodiacaſq; ad fouendum molliores. Nunc autem molliſſimæ circa muros Antiphelli vrbis reperiuntur, Plinius. Et rurſus: Quidam eas ita diſtinguunt. Alias ex his mares exiſtimauere, tenui fiſtula (*id eſt paruis fiſtulis*) ſpiſſioreſque, perſorbentes, & quæ tinguntur in delicijs (*Achilleæ puto*) aliquando & purpura. Alias fœminas maioribus fiſtulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuiſſimis fiſtulis atque denſiſſimis. Candidæ cura fiunt, vt in E. referemus.

Achillea. Spongiæ quas Achilleas nominant, tenuiſſimæ ſunt, & ſpiſſiſſimæ validiſſimæque. id genus galeis ocreiſque inſeritur: eoque minus ab ictu cieri ſtrepitum, (ψόφον. alia lectio videtur πόνον. Ponitur ſub galeis ferreis, vt non inducat dolorem percuſſio gladij, aut alterius rei, Albertus ex interprete Auicennę.) Inuentu perquam rarum eſt, Ariſtot. Hermolaus galeis & ocreis inſeri ſcribit, ne ſtrepitum geſtatu cieant. Et rurſus: Molliſſimæ quæ ſpiſſæ. nam Achilleæ toroſiores (ϛιφρότεραι. id molli opponitur, vt & ϛιβαρὸν & ϛρυφνὸν aliquando) ijs conſtant. Achilleas quidem dixerat eſſe ſpiſſiſſimas. nunc verò ſpiſſas Achilleis molliores facit. Sunt.n. primum manæ, deinde quæ eis opponuntur ſimpliciter ſpiſſę: tertio Achilleæ. quas etiam tenuiſſimas dixit, hoc eſt (vt ego accipio) minimis & creberrimis fiſtulis peruias: vt non aliud hic ſit λεπτότατοι, quàm λεπτότρητον Dioſcoridi. hæc ipſa autem pororum & paruitas & crebritas, ſpiſſitudinis earum cauſa eſt: & ſpiſſitudo fortè ſoliditatis, τῆς ϛιφρότητος. Secundi autem generis ſimpliciter ſpiſſę videntur dictæ, comparatione primi, vtpote frequentes: quanquam ſpiſſiores eis ſint Achilleę ſed inuentu rarę, & alio etiã nomine inſignes. Achilleę ſpongię peculiare hoc, quod galeis ſubijcitur tenera enim & mollis cum ſit, caput à ferro atteri prohibet, Achillis fortè inuento, Varinus. apud Albertum lib. 24. de animalibus, hoc legitur de Albyros tanquam piſce. piſcis eſt (inquit) fortiſſimę pellis, ita vt eam milites ſub galeis capitib. aptent, ad ictus quoslibet & gladiorum ſine læſione excipiendos. Spongię Achilleę vocantur, quę ſunt robuſtiſſimę: ſicuti hordeum Achilleũ, quod præſtantiſſimum, cuiuſmodi equis ſuis Achilles obijciebat, Cęlius Rhod. ex Euſtathio. Ἀχίλλειον πλάκα Ariſtophanes & Sophocles dixerunt: Heſych. interpretatur Achillis inſulam Leucen dictam, circa quam etiam Ἀχιλλέως δρόμοι ſunt: aliqui verò (inquit) ſpongiam, eius generis quo oculos abſtergunt, οἷς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποψῶνται. Leporis pilo, quia mollior delicatiorque eſt, ſpongię loco vtebantur plerunque, purgandis pręſertim detergendiſque lippitudinibus & gramijs oculorum, vt pluribus ſcripſi in Leporis quadrupedis hiſtoria, ad finem ſegmenti E. quanquam & aliter ſpongię ad oculos vſus eſt: nempe formatum ex eo collyrium, ceu penicillus quidam, & liquori alicui immiſſum, vt

Penicilli. imbibat, ſuper oculis comprimitur, vt inſtilletur remedium: vel etiam ſpongia aliquo liquore madens imponitur. Spongiarum genus tenue (λεπτότρητον, vt dixi) denſum que, ex quo penicilli, Achilleum vocatur, Plinius. Et rurſus: Trogus author eſt, circa Lyciam penicillos (*ſpongias penicillis aptas*) molliſſimos naſci in alto, vnde ablatæ ſint ſpongię (ſi enim euenerit fortè, vt ſpongia cum euellitur abrumpatur: reſiduo item naſcitur & completur.) Peniculi vocantur ſpongię aptę ad oculorum tumores, & ad tergendas lippitudines vtiles, Iſidorus. Peniculi, ſpongię longę, propter ſimilitudinem caudarum appellatę. penes enim vocabantur caudę, Feſtus & Cicero lib 9. epiſt. ad Papyrium. Grammatici docent, omne, quo ad aliquid mundandum, detergendum, illinendumue vtimur, penicillum vel peniculum vocari, præſertim ſi ex ſpongia ſit factum, &c. Penicillo etiam pictores pingunt. Germani nomen eius inſtrumenti à Latinis ſumpſerunt, *ein Benſel.* Peniculis vulnera ſtipantur, vel ideo nę claudantur, vel vt aperiantur magis. Nomen eius Gręcum non inuenio aliud quàm σπόγγος: pro in-

Dioſcoridis locus. ſtrumento verò pictorio γραφὶς & ὑπογραφὶς apud Pollucem legitur. Pterygium ophthalmicũ in mentione alcyonij Dioſcorides lib. 5. memorat, his verbis: ἔχει μὲν τὸ σχῆμα πτερυγίῳ ὀφθαλμικῷ ἢ σπόγγῳ ἐοικὸς, κοῦφον τέ ἐστι καὶ πολύκενον. Vetus interpres Serapionis, vngulę oculi ſimile eſſe transfert: & eum imitatus Marcel. Vergil. concreti in hominis oculo vnguis ſpecie. atqui vnguis in oculo haud ſcio quęnã figura dici poſſit: quidue in eo alcyonio aut ſpongiæ ſimile. Pinnulę oculorũ aut ſpongię ſimile, Ruel. pterygio in oculo, Cornar. ego penicillo oculario tranſtulerim: quanuis locũ aliũ oſtendere non poſſum, vbi pterygium penicillũ ſignificet. ſed res ipſa ita interpretari ſuadet, nempe altera quoq; ad ſpongiam ſimilitudo, & quę ſequitur epexegeſis κοῦφόν τε καὶ πολύκενον. Galenus pterygij mentione omiſſa, figura longiore eſſe dixit. ſunt autem & penicilli oblongi. Recentiores quidam Gręci pro penicillo xyloſpongium dixerunt. Vide inferius in H. a. Rondeletius penicillum vocare voluit teſtaceum quoddam genus, &c. à ſimilitudine frondis è tubulo prominentis. id exhibuimus ſuprà.

Quæ in genere illo ſpiſſo prædura ſunt atque aſperæ, nomine τράγοι (id eſt, hirci,) nuncupantur,

Tragi. Ariſtot. Spiſſum ac prædurum & aſperum, tragos vocatur, Plinius. Nos hircoſas dicere poſſumus ab aſperitate, Iſidorus.

Genus aliud eſt aplyſias, vt Æneas: ſubauditur enim σπόγγος, maſculinum. quanquam non propriè

Aplyſia. ſpongia eſt, vt ſuprà indicauimus, vbi ſenſu ſpongias carere aſtruximus, & Ariſtotelis quædam de aplyſijs verba perpendimus. Ἔστι δὲ ἄλλο γένος ὃ καλοῦσιν ἀπλυσίας (in accuſandi caſu plurali) γλισχρότερον τοῦ σπόγγου. & mox: Διάδηλοι δέ εἰσιν οἱ ἀπλυσίαι πρὸς τοὺς σπόγγους. quibus verbis apparet eum ne nomen quidem ſpongiarum (propriè) eis attribuere: tanquam genere proximo prorſus diuerſo: & re ipſa quoq; vt diximus diſtinguit, aplyſijs ſenſum aliquem (omnium confeſſione) attribuens, quem ſpongijs negat. Senſum aplyſias habere (inquit) diuque viuere inter omnes præcipuè conuenit. cognoſci præ

(Gaza

(*Gaza de ſuo addit, cæteris*) ſpongijs eo facile poſſunt documento, quod cum illæ albicent limo ſubſidente, (*dum lauantur,*) ipſi ſemper nigrorem oſtendunt, (Albertus addit, dum ſunt in aqua limoſa: extracti autem & ſiccati fiunt coloris fermè cinerei ad luteum declinantis.) Peſſimum omnium genus eſt earum, quæ aplyſiæ vocantur, quia elui non poſſunt: in quibus maximę ſunt fiſtulæ, & reliqua denſitas ſpiſſa, Plinius ex Ariſtotele. Theophraſtus hiſtoriæ plantarum lib 4. ad finem capitis ſeptimi. Quæ in mari mediterraneo (inquit) naſcuntur ſtirpes, enumeratæ iam ſunt. ſpongia enim & aplyſiæ (ἥ τε σπογγιὰ, καὶ αἱ πλυσίαι, lego καὶ οἱ ἀπλυσίαι καλούμενοι, quanquam Gaza hoc non animaduertit,) & ſi quid eiuſmodi eſt, diuerſam naturã ſortiuntur. Alber. cum Ariſt. de aplyſijs verba recitaſſet, ſubdit: Hoc genus eſt quod abundat in maribus noſtris Flandrię & Germaniæ: & mouetur ſecundum locum, dilatationẽ & conſtrictione: & cum tollitur ab aqua, inanime videtur: aquæ redditum, paulo poſt iterum viuit & mouetur. Verum hoc cum abſolutum viuat, ſpongiarum generis eſſe non poteſt. nam ſi aplyſias ſolutus eſſet, hanc eius imprimis à cæteris differentiam Ariſtoteles docere debuiſſet. Plura de maſſa illa informi, quę in aqua dilatatur tantum & conſtringitur, diximus ſuprà in Corollario Leporis marini A. pagina 479.

Aureū vellus.

Aureum vellus eſt animal marinum ſicut ſpongia, & de ſpongiarum genere, ſed rarius eſt & mollius ad modum lanæ. & lanugo eius in auri ſplendorem conuertitur, & dilatatur, & prolongatur ſicut vellus: & dum eſt in mari mouetur motu contractionis, & dilatationis ſicut ſpongia, & rarò inuenitur. Tamen hoc inuẽtum in Phrygia, cum extitit bellum Troianũ inter Grecos & Phrygios, ſicut dicit Dares Phrygius in hiſt. Troiana, Albertus. Sed hoc etiam genus eadem ratione, qua proximè maſſam illam informem aplyſiam eſſe negauimus, ſpongiarum generis eſſe non poteſt: & fortè nihil omnino tale in mari reperitur. nam quod rarum eſſe tradit & molle, ab Achillea ſpongia forſitan ſumptum eſt: quod lanam aurei coloris ei adſcribit, à Pinna.

Germani è ſpongijs quaſdam vocant *Badſchvvumm*, id eſt balneatorias, maximas puto, quib. in balneis inſidere ſolent imbecilliores. tantæ ſunt vt vna apud nos drachmis ſeptenis, aut etiam maioris vęneat. & *Kropffſchvvumm*, à ſtrumis gutturis, quæ his crematis (vt dicemus in G.) curati ſolent: quæcunque ſcilicet nondum purgatæ calculis adhuc refertæ ſunt. Cæteras ſimpliciter *Schvvumm*, vel *feine Schvvumm*, *grobe Schvvumm*. Aliqui etiam *Filtzſchvvumm* appellant, id eſt Feltrias ſpongias, (à lana Feltria craſſiore & ad pileos intricari ſolita à pilopœis,) tragos nimirum, aſperos, illotos, quales pharmacopolis venduntur propter lapides quos continent. Iiſdem aliquando adferuntur ſpongiæ quædam immaturæ, illotę, meatibus omnibus plenis, &c. *Vnreyffe ſchvvumm*. Licebit etiam ſexus vocabulis eas diſtinguere, *Maennle vnd Weible*, ſicut Dioſcorides docet: nam Galli contrario modo nomina ſexus eis accommodare videntur. Bulud Turcicum ſpongiæ nomen eſt. His addere libuit tabellam diuiſionis ſpongiarum, quæ ſpecies earum omnes cũ differentijs ſtatim ob oculos ponat, ex Ariſtot. Plin. Dioſc.

Spongiæ, vel
- Senſu omni carent: quarũ alię ſunt
  - Manę, μαναί: id eſt, rarę & ſolutæ, maximæ. Dioſcoridi fœminę. Eædem Plinij ſeculo Africanę dictę videntur. *Badſchvvumm, Weible.*
  - Denſæ ſeu ſpiſſę, πυκναὶ, λεπτοτρητοι.
    - Molliſſimę: (quanquam Plinio manæ molliores ſunt:) ſimpliciter ſpiſſæ dictę, collatione ſcilicet ad raras. quę duo genera frequentiora ſunt. Rhodiacę Plinij ſeculo dicebantur, quæ ad fouendũ molliores eſſent. *Feine Schvvumm, Mennle.*
    - Minus molles, ſolidiores, minimis fiſtulis, id eſt denſiſſimę, ſed raræ inuentu, validiſſimę. Cęterę denſę raris infirmiores ſunt, quod radice minus profunda nutriãtur. *Die gar feine ſchvvum.*
    - Durę admodum & aſperæ, τράγοι: hoc eſt, hirci. *Grobe ſchvvumm, Filtzſchvvumm.*
    - (the three above:) Mares.
- Senſum aliquem habent, aplyſię, rarę & magnis meatibus: reliquum in eis valde denſum eſt, &c. Has ſimpliciter ſpongias vocat vt ſuperiores. *Schvvumm die nimmer reyſſen, koennen auch nit gereiniget vverden.*

Pro ſpongia aliqui pharmacopolæ alcyonio vtuntur, vt in Alcyone aue ſcripſimus ex Braſauolo, in G. Non deſunt (inquit idem Braſauolus) qui lanuginem quandam ſuper oſtreorum conchis innatam pro ſpongijs ſeruent, & vtantur: quum id potius muſci marini genus ſit, quàm ſpongię. Idem Ballas (id eſt pilas) marinas vulgo dictas, nuſquam ſe apud veteres repetire ſcribit: & in ſpongiarum genere ponit. quamuis (inquit) zoophyta non ſunt, qualia ſpongiæ: ſed ex maris ſpuma ad litora colliſa, & cuiuſdam herbæ minutiſſimis feſtucis fiunt. Vim habent exiccandi. Nonnulli ex fractis ſpongijs & ſpumaarte faciunt, alij ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus, vt æſtus in minimas feſtucas herbam redigat, & ad litora detrudat: vbi mixta cum ſpuma conglobantur, & ob motum ſupra litus ex fluctu collidente in gyrum ac pilæ formam tendunt, Hæc ille. Quærendum an eadem hæc pila marina ſit, de qua Rondeletius an Pulmo marinus ſit dubitat: ex quo eius iconem dedimus ſuprà. Pulmo marinus (inquit) dici poteſt corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, vireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum veluti ſpongia aplyſia, &c. Quæ pilæ marinæ vocantur, & in officinis habentur, (inquit Cornarius) ex alcyonij genere eſſe non dubium eſt. Galenus libri 1. de compoſit. ſec. locos, in fine cap. 2. σφαῖραν θαλασσίαν appellat. Ariſtoteles lib. 9. hiſt. animalium, alcyonum nidum pilis marinis & ſpumis maris aſſimilat: Ἡ δὲ νεοττιὰ παρομοία ταῖς σφαίραις ταῖς θαλαττίαις ἐστὶ, καὶ ταῖς καλουμέναις ἁλὸς ἄχναις. Vide plura quæ in Alcyone aue annotauimus, in G. alcyonij occaſione, libro de auibus. Matthiolus reprehendit eos, qui pilam marinam vulgò dictam, veterum adarcen eſſe putant. *Pilæ marinæ.*

B

Ad B. pertinentia quædam, paſſim ſuprà in A. expoſita ſunt, cùm alia, tum quibus in locis qualeſque proueniant

prouenjant in generum explicatione. In petris quoque cruoris inhæret color, Africis præcipuè quæ generantur in Syrtibus, Plinius. Ex Græcia, Illyria & orientalioribus partibus Venetias afferuntur: quanquam & in noſtro mari ſpongiæ naſcuntur, ſed minores. nos ſpongias propè Camadium, paruas quidem, ſed valde molles collegimus ſaxis inhærentes, Braſauolus. Differunt figura & magnitudine: quoniam aliquæ oblongę, aliæ minus: aliquæ latæ, aliæ rotundæ: aliquæ craſſę, aliæ ſubtiles: aliquæ tuberoſæ, alię planæ, Idem. Inueniuntur & ingentes quædam ſpongiæ (ex Oceano ni fallor, ætate, vt putant, prouectiores) quarum præſtantiores tribus aut quatuor ferè denarijs aureis quandoque venduntur. In magnis lapides à ſpongijs cognominati probi perfectique reperiuntur. Viuentibus, idemque madentibus, nigricans color, Plinius. Color illotis viuiſque nigricans eſt, Ariſtot. Adhærent (ſaxis) nec parte, nec totæ. interſunt autem fiſtulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinę, per quas paſci exiſtimantur. Sunt & aliæ, ſed supernè concretæ. Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligitur, Plinius ex Ariſtotele: cuius verba nunc in C. referam. intereſt enim aliquid.

C Adhærent, nec parte, nec toto. interſunt enim fiſtulæ quædam inanes, ſed pluribus paſſim particulis hæſitant, & quaſi membrana extenta ſubeſſe radicibus earum videtur. ſupernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent. at vero quaterni, aut quini patent, per quos paſci eas aliqui exiſtimant, Ariſtot. Plinij quidem verba inde tranſlata, recitaui paulo ante in fine B. intereſt autem nonnihil. Spongiæ & vrticæ generantur ſimiliter, vt illa quæ teſta integuntur. per rimas enim & cauernas & fauces ſaxorum oriuntur, ἐν λαῖς σήραγξι τῶ πετρῶν, Ariſtot. Naſcuntur omnes in petris. áluntur conchis, piſce, limo, Plinius. Omnes aut ad ſaxa naſcuntur, aut iuxta littus, (πρὸς ταῖς θισι) lutoque aluntur: cuius rei argumentum eſt, quod captæ, limo refertæ omnes cernuntur. quod certè indicat, cæteris quoq; adhęrentibus, cibum per ipſum annexum hauriri. Imbecilliores propterea ſunt ſpiſſæ, quàm raræ, quia minus alto radicis hæſu innituntur, Ariſtot. Spiſſas minus adhæreſcere aiunt, Plinius. Intellectum ineſſe ijs apparet, quia vbi auulſorem ſenſere, contractæ multo difficilius abſtrahuntur. Hoc idem fluctu pulſante faciunt. Viuere eſca, manifeſtò conchę minutę in his repertę oſtendunt. Circa Toronen veſci illis auulſas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recreſcere, Idem ex Ariſtotele. ſed Ariſtot. profectò hoc non dicit, circa Toronen auulſas etiam ſpongias conchis minutis veſci: cum hiſt. 5. 16. ſcribit: οἱ ἐν Τορώνῃ φασὶ (τὸν σπόγγον) τρέφειν ἐν ἑαυτῷ ζῷα, ἕλμινθας τε καὶ ἕτερα τοιαῦτα: ἅ, ὅταν ἀποσπασθῇ τὰ ἰχθύδια τὰ πετραῖα κατεσθίει, &c. quæ verba infrà in D. conſiderabimus. Viuere eas conſtat longo tempore, Plinius. verum hoc Ariſtoteles de aplyſijs priuatim, non de ſpongijs prodit. Putreſcunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus, Plinius. Nec calorem immodicum ſpongiæ patiuntur. fit enim eo, vt, more pullulantiũ (ὥσπερ τὰ φυόμενα) putreſcant. quocirca optimæ iuxta oras (ἀκτὰς) comperiuntur ſpongię, ſi gurgite alto demerſæ ſunt. commodè enim temperantur (tum quod ad frigus, tum ad flatus) propter altitudinem gurgitis, Ariſtot.

D Pinnophylax ſiue pinnoteras, (qui cancer paruus eſt, rotundo corpore,) in ſpongiarum quoq; cubilibus (cauis, ſeu fiſtulis) reperitur. eſt autem veluti araneus in eis: qui venatur hoc modo: fiſtulas aperiens, piſciculos admittit, admiſſos claudit, Ariſtoteles 5. 16. hiſtoriæ. Sed idem ſcyllarus, (id eſt oblongo corpore cancellus, cauda nuda,) facit, vt Rondeletius aſſerit. in ſpongiarum enim cauernis (inquit) hic quoque latet, & viuit: cuius rei oculatus ſum teſtis. in denſiſſimo autem tantum aſperoque ſpongiarum genere, quod tragon Ariſtoteles vocat, reperiſſe cancellum hunc caudatum ſe ſcribit: qui ingratum etiam & piſculentum odorem ab hac ſpongia contrahat. Nos multa de vtroque cancellorum genere, dedimus ſuprà elemento C. Cæterum vt paruulus ille pinnæ cuſtos Pinnophylax, & idem ſignificante vocabulo pinnoteras vocatur: ſic in ſpongia ſpongophylax aut ſpongoteras vocari poterit. Pinnother etiam vel pinnotheras, vt aliqui ſcribunt in recto ſingulari. In Plutarchi libro Vtra animalium, &c. legimus: ὅπῃ ὁ τὸ πλεῖστον ἐξαναλώσας Χρυσίππου μέλαν πιννοθήρας παντὶ καὶ φυσικῷ β. ἐλίω καὶ ἠθικῷ προεδρίαν ἔχει. τὸν γὰρ σπογγοθήραν οὐχ ἱστόρηκεν. οὐ γὰρ ἂν παρέλιπεν. ſed ſpongotheras etiam piſcator ſpongiarum dicitur. Spongiam dirigit puſilla beſtia, non ſpecie quidem cancro, ſed magis araneo ſimilis. ſuum illa quendam motum (quo nunc exporrigitur, nunc contrahitur) habet: veruntamen animalculo ad ſe ſenſu afficiendam, atque illud admonendam quod ſit animata, eget. Nam propter quandam raritatem (ac laxitatem) ingenitam non ipſa ſeſe commouet: ſed cum quippiam in ſua foramina inciderit, ab ea beſtiola quam dixi Araneo ſimilem excitata, id comprehendit & exedit. Cum autem ad euellendam eam è ſaxis homo accedit, ipſa ab eodem animali conuictore ſuo ſtimulata inhorreſcit, & contorquens ſe arctiſſimè contrahit: quæ cauſa hercule eſt, cur piſcatori plurimum negocij faceſſatur, Ælianus de animalibus 8. 16. & ſimiliter Philes. Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Qui Toronen habitant, aiunt ſpongiam in ſeſe alere animalia, lumbricos, & alia huiuſmodi, (*nimirum etiam cancellos,*) ἅ, ὅταν ἀποσπασθῇ (ſupple σπόγγος,) τὰ ἰχθύδια τὰ πετραῖα κατεσθίει, καὶ τὰς ῥίζας τὰς ὑπολοίπους Ariſtoteles hiſtorię 5. 16. Eſt autem ſenſus in verbis Græcis ambiguus. nam ſi ἅ articulum in accuſandi caſu accipias & τὰ ἰχθύδια in nominatiuo, beſtiolas illas ſpongiarum hoſpites à piſciculis ſaxatilibus vorari, ſicuti & reliquias ſpongiarum auulſarum, dicemus. ſin contrà, ἅ pro nominatiuo, & τὰ ἰχθύδια pro accuſatiuo: auulſis ſpongijs reſiduas radices & piſciculos ſaxatiles à beſtiolis illis abſumi dicendum. quæ poſterior ſententia mihi magis arridet, præſertim cum à pinnophylace alij quoq; captari & vorare piſciculos tradant. Gaza priorem ſecutus eſt.

E *Spongiarum amputatio.*

Vrinatores qui ſpongias piſcantur, à Theophraſto (hiſtorię 4. 7.) & Herodoto σπογγεῖς dicuntur. Gaza ſpongiarios vertit, Valla ſpongiatores. Sic & πορφυρεῖς, purpurarei, vel purpuratores nominantur. Σπογγοθῆραι, id eſt ſpongiarum venatores: & σπογγοκολυμβηταί, id eſt, vrinatores ſpongiarij, (ex Lycurgo:) & σπογγοθηρευτική, id eſt, venatoria ſpongiarum ars apud Pollucem leguntur. Oppian. σπογγοτόμους: qui circa finem libri quinti Halieuticorum copioſè & eleganter, quo pacto à ſpongiatoribus ſpongiæ amputandę legantur deſcribit: vnde Gillius breuiter complexus eſt, in hæc verba: Certamen ineunt magnum & difficile piſcatores. cum ſpongias ad ſcopulos adhæreſcentes inter ſe iunctas tanquam meſſores vibrata falce à ſaxo abſcindunt: atque abiecta omni cunctatione fune (oblongo, quo cinctus eſt, plumbum altera manu tenens, altera falcem) ſocios admonent, vt ex ima maris ſede celeriter

riter ſubtrahantur. Nam ab ſpongijs cæſis ſanies ad piſcatorum nares manans, non modò tetrum odorem redolet, ſed ad nares adhæreſcens, ſæpe eos ſuffocat. Oppianus addit ſolere hos vrinatores ſe præparare cibo potuque modicis ac leuibus, ne corpore pleno reſpiratio eis minus libera ſit: & ſomno non conueniente piſcatoribus vti. Brodæus interpretatur modico. ὕπνῳ τ' οὐχ ἁλιεῦσιν ἐοικότι μαλθάσσοντες. ego de ſomno longiore, quàm piſcatoribus conueniat, & nocturno accipio. nam piſcatores cæteri minus, & noctu parum, propter piſcationem dormiunt. ſpongias verò interdiu lecturis noctu dormire & corpora ſomno μαλθάσσειν, hoc eſt demulcere licet: id quod nimium breuis ſomnus non facit. itẽ cauere eos cete ac belluas marinas. oleum ore tenere: idque cum ad vadum peruenerint, expuere, vt aqua illuſtretur, ſicut nox lumine accenſo. Extractum ſanè à ſocijs qui viderit miſeretur, metu & labore fractum. Eſt quando infeſtantibus cetis vel ſemilacerum vel prorſus non extrahant. Oleum quidem non in terra ſolum noctu lucet, ſed etiam ſub aqua ſpongiatorum ore efflatum in mari lucem præbet, Plutarchus in libro de primo frigido. Et in libello, cui titulum fecit Cauſæ naturales: Vrinantes autem cum oleum in profundo ore expuerint, φέγγος ἔχειν καὶ δίοψιν. Et Ariſtoteles in Problematis: Τὸ δὲ ἔλαιον ἐπιχυθὲν, ποιεῖ μᾶλλον εὐδίοπτον τὴν θάλασσαν. Spongia etiam ſenſum habere aliquem creditur: argumento quod multò difficilius abſtrahuntur: niſi clanculum agatur, vt referunt auulſores, Idem in hiſtoria anim. Putreſcunt in apricis locis, ideo optimę in gurgitibus, Plinius ex Ariſtotele. quocirca optimæ iuxta oras (ἀκταί) comperiuntur ſpongiæ, ſi gurgite alto demerſæ ſunt. ſic enim neque flatibus neque calore nimijs tentantur, Ariſtot. Quin & eas quæ ab Aquilone ſint genitæ, præferunt cæteris, Plinius. Algam pelagicam ſpongiarij deferunt. gignitur autem parte Aquilonia Cretæ tum copioſius tum melius, vt etiam ſpongiæ reliquaque ſimilia, Theophraſtus. Spongijs vtebantur veteres ſtrigilum vice ad diſtringenda mundandaque corpora. Maioribus ad ciſternas vtimur, vt aqua purior deſcendat, Braſauolus. Candidæ cura fiunt: è molliſſimis recentes per æſtatem tinctæ ſalis ſpuma, ad lunam & pruinas ſternuntur inuerſæ, hoc eſt, qua parte adhæſere, vt candorem bibant, Plin.

Electio. *Vſus.* *Dealbatio.*

G

Spongia liquore aliquo imbuta pro partium affectuumque ratione imponitur: & quanquam ſi recens ſit, etiam vi propria aliqua polleat, vt mox Galeni verbis docebimus, primum tamen ea remedia adferemus, quæ ſpongia non per ſe, ſed madens aliquo liquore, quem ipſa veluti materia imbiberit, præſtat. deinde, quæ per ſe adhibita. tertio, ex ea cremata. quarto ex lapidibus, qui in ſpongijs inueniuntur. Recentes ad quædam vtiles ſunt, veteres verò inutiles, Dioſcorides. Poſſunt tamen & veteres, præſertim molliores, pro materia, alijs imbuendæ liquoribus vtiles eſſe: recentes verò & per ſe alicubi proſunt, vt dicemus: & alijs madentes liquoribus, exiccandi vi propria attrahendique conferunt. Spongia noua, non ſicut lana aut linamentum. (quod μοτὸν πλατὺ, id eſt, carpinatum vocant,) materia duntaxat eſt, quæ humores irrigandos excipiat, ſed etiam manifeſtè deſiccat. Id quod ſcies, ſi ea vtaris in vulnere cum aqua, aut oxycrato, aut vino, pro diuerſitate videlicet corporum, vti eſt antè dictum. Glutinabit ſiquidem ea ſimiliter atque medicamenta quæ vocant enæma. At ſi non noua ſit, ſed vſui accommodata, palam cognoſces quantum à noua ſuperetur, ſi vulneribus eam imponas, ſiue cum aqua, ſiue cum oxycrato, ſiue cum vino. nec mirum eſt, cum in ſpongia noua ſeruetur etiamnum ea quam à mari accepit facultas, modicè corpora exiccandi. atque hæc quidem præſtare poteſt cum etiamnum ſeruat maris odorem nam temporis ſpatio, etiamſi nunquam vſui accommodata fuerit, tamen & odorem maris amittit, nec æquè deſiccat, Galenus. Spongia aqua frigida madens repercutit, & elidit ad vicina quod in loco eſt, Idem lib. 1 de compoſ. medic. per genera. Partes ſacrificandas ſpongijs prius foueri iubet, quouſque coloris euadant punicei: item ſpongijs foueri locum, vbi hirudo fuerit, vt virus extrahatur: abſtergique eis hirudinum mucorem. Contra ſcorpionum ictus ex aceto imponuntur ſpongiæ. Recentes diſcutiunt, molliunt, mitigant, Plinius. Vſus earum ad abſtergenda, fouenda, operienda à fotu, dum aliud imponatur. Feruenti ex aqua perfuſæ expreſſæque inter duas tabulas, in febri impoſitæ proſunt contra nimios ardores: ignibus ſacris ex aceto, efficaciores quam aliud. Imponi oportet ſic, vt ſanas quoque partes ſpatioſè operiant, Idem. Subtilioribus mollioribuſque ad fomenta vtimur, ſicuti antiqui Rhodiacis, Braſauolus. Imponuntur & his morbis quos vaporari oporteat, feruenti ex aqua perfuſæ expreſſæque inter duas tabulas. Imponuntur & integris (*non vulneratis*) partibus, ſed fluctuatione occulta laborantibus, quę diſcutienda ſit, &c. item articulis aliâs aceto ſalſo madidæ, aliâs è poſca: ſi ferueat impetus, ex aqua Plinius. videtur autem occultam fluctuationem tranſtuliſſe, quod Græcus aliquis forſan, ſicut & Dioſcorides, τὰ ῥοώδη καὶ ὑπόνομα ἕλκη dixit: hoc eſt, fluxioni obnoxia & cuniculoſa vlcera: in quibus tamen non vndiquaque integrę partes ſunt. Incipientes inflammationes vel ſpongia ſola ex poſca impoſita repreſſit, neq; quicquam eo totum corpus fuit offenſum: pręſertim cum neque malignum eſt, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo redundat, Galenus. Idem lib. 2. ad Glauconem, ſpongiam inflammationi imponi iubet, in aqua & vino acerbo cum modico aceti intinctam. Et lib. 13. Methodi, fomentum ex ſpongia & aqua dulci phlegmonen iritatam mitigare docet. Rurſus lib. 2. ad Glauconem: ſpongiam in aqua, quę parum aceti habeat, curare œdema, id eſt, tumorem pituitoſum. Et lib. 14. Methodi: Spongia noua (inquit) ſi non adſit, melius eſt ellychnium accipere, quod ſit molle, quale eſt Tarſicum: ſiquidem hoc etiam vtilius videtur ad curandum œdema, quam ſit ſpongia Ad Glauconem verò 2. 3. in curatione œdematis: Oportet autem ſpongiam (inquit) omnino nouam eſſe: quæ ſi non adfuerit, ſaltem exquiſitę abluatur ex aphronitro & nitro, & ex ea quæ conia ſtacte, id eſt lixiuium diſtillatum, à Græcis nominatur. Quod ſi ex his œdema non quieſcat, aluminis parum imponendum eſt, ſpongiaque omnino noua applicetur. His ſimilia, & ampliorem de ſpongiæ in œdemate vſu, tradit Methodi 14. 4.

Ordo. *In genere.* (*Ad vulnera.*)

Liuorem ab ictu recentem, ex aqua ſalſa calida ſæpius mutata tollunt, Plinius. Spongia noua cum aqua ſalſa calida ſępius impoſita, ſuggillationes liuoreſque detergit, Marcellus. *Ad ſugillata.*

Siccę recentes & vacuę, ſanguinis profluuium ſiſtunt, Dioſcorides. Plinius addit, ex aceto aut frigida. Si ſanguis è vulnere fluat, vſtę ranę cinerem vulneri inſpergito. ſuperponenda porro his ſpongiae ex *Ad ſiſtendum ſanguinem.*

gia ex oxycrato, & frequenter ſiccitatis ratione mutanda, Galenus Euporiſton 1. 129. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & alia omni, foris in ſpongia impoſitum acetum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum, medetur, Plinius. De ſanguine è naribus fluente ſiſtendo ſpongijs, &c. dicetur inferius.

Ad vulnera. Recens & minimè pinguis (*ἀλιπὴς, vſu nimirum ſordes & pinguitudo accedunt,*) vulneraria eſt, & tumores coërcet: & ex aqua poſcaue recentia glutinat vulnera, Dioſcorid. Recentes diſcutiunt, &c. Veteres conglutinant vulnera, Plin. atqui Dioſcorides & Galenus veteres nulla vi propria præditas volunt, ea quàm à mari acceperant, amiſſa: vt recitauimus paulò ſuprà. Spongia vel ex vino, vel ex aceto expreſſa, vulnus glutinat. ex iiſdem, lana ſuccida, Celſus. Spongiæ in vulnerum curatione & ſuccidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem, (*ex eadem fortè ſuccida lana: ſed hæc liquor non eſt. quare non ex ipſa, ſed ſucco eius œſypo fortè id præſtiterint. niſi malis ex aqua, vt Dioſcorides, Celſus, & Galenus habent.*) Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, ſpongiæ coercent, rapiuntque vitia vlcera vlcerum, Plin. Galeni verba de ſpongiæ recentis vulneraria vi, retuli ſuprà ab initio huius ſegmenti. Fracturæ & vulnera ſpongijs vtiliſſimè fouentur. Sanguis rapitur in ſecando, vt curatio perſpici poſſit. Et ipſæ vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc ſiccę, nunc ex aceto inſperſæ, nunc è vino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua verò cœleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiuntur intumeſcere, Plin. Ex Achilleis ſpongijs (præcipuè) fiebant penicilli vulnerarij, (vnde & ipſę per excellentiam penicilli dictæ,) quibus ſcilicet vulnera vlceraue ſtipabant, vt clariſſime explicat Plautus in Rudente: Ego iam te hic itidem, quaſi penicillus nouus exugere ſolet, ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi eſt. Pro dilatandis vulneribus vtimur ſpongijs ex terebinthina, Braſauolus. Spongiam vlceri applicat madidam vino aut aqua: vultque ſpongiam permanere frigidam, Galenus lib. 14. de comp. medic. per genera.

Ad vlcera. Aridæ ligatæ lino, ſi penicilli (*linamenti*) modo adigantur, occluſa vlcera calloſq; (*interiores ſcilicet vlcerũ*) laxant, Dioſcor. Imponuntur & ijs quæ apoſtemata vocant, melle decocto perunctis. eædẽ & callo (*nimirum vlcerum, vt Dioſcorides habet*) ſalſa (*aqua*) madidæ, Plin. Vlcera humida & ſenilia impoſitæ ſiccant, Idem. Fluida, cuniculoſa & antiqua vlcera ſiccant ſuperpoſitæ aridæ, recentes & vacuæ, Dioſcor. Recentes cum decocto melle vetuſtos etiam ſinus iungunt, Idem.

Ad capitis dolorem. Spongiam latam & denſam ac cauam in aqua madefactam & probè expreſſam capiti imponas: hoc Eraſiſtratus ceu magnum quoddam præſeruatiuum in calidis habitibus tradit aduerſus capitis dolorem, quum videlicet eos Solem perferre oportet, Galenus in libro 2. de compoſ. ſec. loc. Ad dolorem capitis ex plaga aut caſu, Apollonius ſcribit conuenire fomẽnta per ſpongias aqua calida imbutas: & mollium lanarum faſciculos aceto & roſaceo conſperſos, Galenus ibidem. Capiti medendo: Spongia cum tepidis annexa liquoribus hymbris Profuit, Serenus. Siriaſeis infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant, Plinius. Spongiæ imponuntur ex aceto calido ad capitis dolores, Idem.

Spongia ſomnifera. Somniferæ ſpongiæ cõfectio apud Nicolaum Myrepſum legitur huiuſmodi: Succi mandragoræ, ſucci lactucæ, ſucci foliorum hyoſcyami, caphuræ, ſucci nenupharis, ſucci ſolani: madefacito in ijs opium quod ſatis eſt, dein ſpongiam nouam inijce, vt totum ſuccum combibat. Poſtea accipe ſpongiam hanc confectionem in ſe habentem, & linteo vndiquaque tectam in æſtu caniculari ſuſpendito, vt exiccetur. Tandem recondito, & vſu poſtulante odorandam dato. confeſtim enim ſomnum accerſit. Confert nephriticis, vigilantibus, continuis febribus, & omnis generis vigilijs, remedio probato.

Ad oculos. Oculis lippientibus omnino adhibendum eſt fomentum per ſpongiam, ſiquidem mediocris ſit dolor, ſemel aut bis in die. Si verò vehementior dolor vrgeat, præſtat ter aut quater, & ſæpius vti. in longis præſertim æſtiuis diebus. Fiat autem fomentum per meliloti & fœnigræci decoctum, Galenus lib. 4. de compoſ. ſecund. locos. Per ſpongiam mollem, non per ſacculos & cataplaſmata oculis fomenta adhibenda ſunt, Idem commentario ſexto in ſextum de morbis vulgaribus. Oculis ſcabris conuenit fomentum, ſpongiæ calida imbutæ, Archigenes. Idem ſpongiæ ocularis meminit, vt mox referam in remedijs ad aures. Molliſſimum genus ſpongiarum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti. ijdem abſtergendę lippitudini vtiliſſimi: eoſque tenuiſſimos & molliſſimos eſſe oportet. Imponuntur ſpongiæ ipſę epiphoris ex poſca, Plinius.

Ad aures. Ad aurium dolorem fomentis vtendum eſt per ſpongias aqua calida imbutas, ac ſufficienter expreſſas, Apollonius recitante Galeno. Apud quem etiam Archigenes de fomentis ad aurium dolores ſcribens: Exprimantur autem (inquit) vehementer ſpongiæ, auribusque apponantur facillimè enim ab humore frigeſcunt. quapropter fomenta ſicca longe commodiora eis exiſtunt, ex ſale videlicet aut milio, aut ſimpliciter lana conuoluta, aut tenuibus mappis. Et paulo poſt: Summè auxiliatur ſpongia ocularis melle cocto atque adhuc calido imbuta & impoſita.

Cum felle vitulino & aceto pari menſura ſerpentis ſenectus, id eſt, exuuiæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculæ inſertũ maximæ vtilitatis eſſe creditur, ſi prius feruẽti aqua de ſpongia aurem foueris, Marcel. Empiricus ni fallor.

Ad ſanguinẽ e narib. fluentem, &c. Cum ſanguis nimius è naribus erumpit, proderit ſpongiæ particulam præſectam apte forfice, & ad amplitudinem narium figuratam inijcere paulo preſſius, aceto infectam & interdum eodem inſperſam, Marcel. Empiricus. Ad eruptiones ſanguinis è naribus: Spongiam ſiccam immittito. Aut ſpongiam in acre & feruidum acetum coniectam forinſecus ad ſanguine manantem narem apponito, atque ſpecillo donec impellatur apprimito. Pręſtat autem ſpongię principium filo per acum tranſmitti, quo facile extrahi poſſit: extrahito autem quum opus ſuum perfeciſſe exiſtimaueris. Si verò inareſcat ſpongia, intuſque agglutinetur, per auricularem clyſterem frigidam aquam immittito, ac infundendo humectato, atque ita extrahito. Vtere etiam compoſitionibus vulnerarijs & ſanguinem ſiſtentibus quæ deſcribentur. Accommodatum eſt & frontem ſpongijs refrigerare, Heraclides apud Galenum de compoſ. ſec. locos: & partim Galenus Euporiſton 1. 27. vbi hæc etiam leguntur: Frontem præterea ſpongijs ex aqua frigida foueto: ſitque ægrotus capite eleuato erectoq; iubeto. Si quando vlcuſcula in narib. fuerint, ſanabuntur fomento aquæ purę calidę per molles ſpongias, & medicamentorũ infrà ſcriptorũ perunctione, &c. Marcel.

Ad gingiuas. Ad gingiuas cruentas, vel ſanguinem

ſanguinem ex gingiuis erumpentem: Spongiam nouam ſiccam in ſanguine taurino madefactam, in vaſe fictili exure, contere ac repone. Vbi verò vti velis, cineris ipſius drachmas quatuor accipe, thuris drachmas duas, chalcitidis crudæ drachmas duas, & ſimul trita inſperge, Aetius. 8. 31.

Ad thoracem

Cardiacis in mamma læua merum in ſpongia imponi prodeſt, Plinius. Mulieri vbi mammæ inflantur: Accipe ſpongiam mollem (πάνιον σὺν πόσιν, fortè πάνιον ἢ σπόγγον. Fuchſius ex Paulo legendum putat σπόγγον ἁπαλόν. niſi πάνιον, inquit, vocet panem, vt ſuprà fecit) aceto imbutam, impone crebrò, Myrepſus. Hęmoptoicis præter ea quę ſumuntur remedia, forinſecus ſpongiam aceto imbutam imponito, Galenus.

Ad ſtomachū, &c.

Spongiæ feruenti ex aqua perfuſæ, expreſſæque inter duas tabulas, & impoſitæ ſtomacho proſunt: ſed ſpleneticis è poſca, Plinius. Hippocrates in lib. de nat. muliebri, in fomentorum quorundam deſcriptione.)neſcio ad quos vteri affectus: non enim exprimit,) ſpongias calefactas adhiberi iubet, & cum mollibus lanis, & panniculis laneis, &c. foueri. Spongiæ ſpleneticis è poſca impoſitę proſunt, Wottonus. Archigenes inter ſolenis remedia ſpongiam acerrimo aceto imbutam memorat. Spongiæ tollunt teſtium tumorem doloremque ex poſca, Plinius. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omnia alia, acetum foris in ſpongia impoſitum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum, medetur, Idem. Chirurgi quidam cum anus & vltimum inteſtinum laborant, è ſpongia penicillum ligno inſerto, remedio aliquo madidum immittunt. In lateris dolore fomentum aliqui ſpongijs adhibendum cenſuerunt, Galenus de Hippocratis & Platonis decretis 9. 6. Ad muliebre profluuium opitulatur etiam ſpongia feruenti aceto madida, & mediocriter expreſſa (naturalibus impoſita) Galenus de facile parabilibus ad Solonem cap. 54. Si vterus foras prodierit, in iuuenculis pelliculam vteri obliquè inciſam linteo confricato donec inflammetur, & illinito phocæ oleo ſine adipe, & molles ſpongias vino reſperſas apponito, Hippocrates in lib. de exectione fœtus. Audio medicos aliquos ſpongiam mollem, vel ex ea penicillum, medicamento aliquo liquido madentem, in ſinum mulieribus indi conſulere, vt expreſſus ita liquor in vterum influat, clyſteris vterarij loco, noſtro ſeculo ferè obſoleti.

Nuſquam diutius durare ſpiritum.

Nuſquam diutius durare ſpiritum medici affirmant. ſic & prodeſſe corporib. quia noſtro ſuum miſceant. & ideo magis recentes, magiſq; humidas: ſed minus in calida aqua, minuſq; vnctas, aut vnctis corporibus impoſitas: & ſpiſſas minus adhæreſcere, Plinius. qui hoc nimirum argumento, ſpongiarū ſpiritum noſtro miſceri, oſtendit: quoniam adhæreſcunt noſtro corpori, præſertim recentes & non vnctæ, nec vnctis corporibus. pinguitudo enim poros claudit, & ſpiritus penetrare prohibet. Spiſſæ etiam minus hærent, quod pori in eis minus pateant: eademque ratione veteres puto, & quæ vſu ſordes ac pinguitudinem conceperunt. Cur verò humidæ facilius hærent, cum humor poros claudat? an non ſimpliciter humor, ſed frigidus claudit? calidus verò non claudit, & in ſuper euaporans in ſpiritū vertitur, quo intercedente adhæreſcunt. Nuſquam diutius durare ſpiritum medici quam in ſpongijs affirmant. ſic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuum miſceant. Hoc genus remedij apoſpongiſmum Archigenes & ſecuti eum medici appellant, Hermolaus. Propterea qui peſtilenti morbo affectos curant, ſpongiam aceto aſperſam circa nares & os ponunt, ne infectum aerem trahant: & ad alia plura antiqui ſpongia vtebantur, vt ex ipſa ſpiritum traherent, non ex libero aëre, ob aliquam infectionem. quod genus remedij apoſpongiſmum vocabant, præſertim Archigenes. & reuera in peſtilenti morbo & epidemico, nihil excellentius, Braſauolus. De applicatione quidem ſpongię Archigenis verba, Aëtius li. 3. ca. 130. refert hæc: Spongiæ vſum admittimus ad reliquas quidem partes, vt adhærentes ſordes abſtergamus: ſiue ſit illud virus, ſeu ſanguis, ſeu pus, ſiue ipſamet medicamenta: aut certè, vt corpora mordicatione vel ſcabie vexata mitigare tentemus. Ad faciem verò, vt refocillemus excitemuſq; ſpiritum: veluti his qui animo delinquuntur, aquam (*madentem ea ſpongiam*) admouemus æſtate quidem frigidam, hyeme verò tepidam, (*χλιαρῶς, interpres Ioan. Bapt. Montanus, non rectè vertit lacte admixtam.*) Hoc tamen remedij genus obſeruandum eſt, ne ægrotis in principio aut augmento exacerbationis fiat, ſed in vigore aut declinatione. in principijs enim acceſſionum odoribus potius recreamus. Cenſet autem Archigenes in ardentis febris exceſſu, ſpongia non faciem tantum, ſed pectus quoque fouendum, Hæc Aetius.

Spongia vires per ſe.

Σπόγγος καινὸς καὶ ἀλιπὴς, hoc eſt, Spongia recens & minimè pinguis, (nam vſu & ſuā vim amittit, & ſordibus ac pinguedine inficitur,) manifeſtè deſiccat, &c. vt ſuperius Galeni verbis expoſitum eſt. ſed quę alijs rebus iuncta madidaue pręſtat remedia, ſiue etiam ipſa ſimul aliquid conferens, ſiue tanquam materia tantum excipiens, iam explicata ſunt. hic ſeorſim nonnulla, quæ per ſe & vi propria efficit, adijciemus. Ad tumores excreſcentes minuendos admodum laudatum: Spongia recenti in balneo à ſupernis ad inferna iube tumores abſtergere: & vbi inceperit ſudare, continuo exprime ſpongiam. & hoc facito donec ad naturalem veniat conſtitutionem intra decem dierum ſpacium. Extenuat adeò, vt etiam abſceſſus exiccet: & hydropicos, qui calciamentis cincti incedere nequeunt, ſed rudi panno pedes obuoluere coguntur, Nicolaus Myrepſus. Spongijs vtebantur ad detergendum in balneo, Galen. Methodi 10. Spongijs pro ſtrigili vtaris in balneis. Idem de victus ratione in morbis acutis, comment. 3. vbi caput etiam ſpongia ſiccari iubet. Africanam ſpongiam ſiccabis & lana inuolues, atque inde radicem dentis perfricabis: ſed caue ne alium pro alio tangas, nam contactus poſt triduum cadet. ſi enim putidus fuerit, & dolebit, facilè excidet, Marcellus. Auditus grauitate laborantibus plurimum auxiliatur ſpongia tenuiſſimè trita & auriculæ indita. idem remedium commodum eſt & ad carnem in auditorio meatu enaſcentem, Apollonius apud Galenum lib. 3. de compoſ. ſecundum locos. Spongia trita & inſperſa vulneribus canum in auribus medetur. eadem albo oui excepta, & cataplaſmatis inſtar applicata, vermes in auribus canum occidit, Tardiuus. Polybius penicillos (qui circa Lyciam naſcantur in alto, vnde ablatæ ſunt ſpongiæ,) ſuper ægrum ſuſpenſos quietiores facere noctes auctor eſt, Plinius.

Ex vſtis remedia. In genere, extra corpus.

Cremantur ſpongiæ alcyonio ſimiliter, Dioſcorides. Cremata ſpongia acris & diſcuſſorię facultatis eſt. ea quidam ex pręceptorib. noſtris vtebatur ad ſanguinis profluuia quæ in chirurgico opere contingunt: habebat autem paratam ſemper ſiccam & aridam, quam vſu poſtulante, bitumine imprimis:

ſi ineo careret, pice imbuebat. hanc partibus ſanguine profluentibus etiamnum ardentem admouebat, vt pariter & cruſta loco induceretur, & ipſum ſpongiæ vſtæ corpus ceu operculum accederet, Galenus ſub finem librorum de medicamentis ſimplicibus.

Latinus interpres pro his verbis πρὸς τὰς ἐν ταῖς χειρουργίαις αἱμοῤῥαγίας, tranſtulit: ad ſanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent: quod non laudarim. nam quod ſuprà ex Plinio recitauimus: In ſanguinis fluxione poſt excíſos calculos, & omnia alia, acetum in ſpongia impoſitum medetur, &c. Idē Galenus non ſolùm à calculorum, ſed quauis alia ſectione chirurgica, ſpongiam vſtam, &c. præſtare ſentit. Siſtunt ſpongiæ hæmorrhagiam cum aceto autem vſtæ proficiunt ad lippitudinem ſiccam, & vbicunque extergere aut ſpiſſare oportet. ſed oculorum affectibus vtiliores ſunt lotæ (poſt vſtionem) Cum pice verò crematæ ſanguinis profluuia coercent, Dioſcorides. Græce legitur, ἐπέχουσι δὲ καὶ αἱμοῤῥαγίας. σὺν ὄξει δὲ κεκαυμέναι πρὸς ξηρὰν ὀφθαλμίαν (ἁρμόζουσι) vbi interpretes recentiores quidam verba σὺν ὄξει, id eſt cum aceto, ad præcedentia referunt, ſicut & vetus interpres apud Syluaticum in capite Affegi albach. ſed obſtat illis vocula δὲ, & quod ſequitur ſic vſtas conuenire ad ſpiſſandum, quam vim nimirum aceto debent. Alioqui Plinius etiam ſpongias (recentes) ex aceto aut frigida ſanguinis profluuium ſiſtere author eſt. & ſimpliciter vſtas ad genarum ſcabritias, (ſic xerophthalmiam interpretari videtur) & alia ſicuti hic Dioſcorides, vtiles facit. quamobrem nihil definio. Ex aceto quidem non commode vti videntur, niſi eo tinctæ, reſiccentur. quod aliquoties repeti poteſt, vt tandem ſiccę vtantur. Vſtæ ſpongiæ cinis ſanguinis fluxum valenter aſtringit, Galenus de theriaca ad Piſonem. Omnium ſpongiarum cinis cum pice crematarum, ſanguinem ſiſtit vulnerum. aliqui raras tantum ad hoc cum pice vrunt, Plinius. Hirci fel lentigines tollit, admixto caſeo ac viuo ſulphure ſpongiæque cinere, vt mellis ſit craſſitudo, Idem. Spongiæ cinis cum oleo vel aceto fronti illitus tertianas tollit. priuatim Africanæ ex poſca tumorem diſcutiunt, Plinius.

Ad oculos.

Oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra ſcabricias genarum, excreſcenteſque carnes, & quicquid opus ſit ibi deſtringere, ſpiſſare, explere. Vtilius in eo vſu lauare cinerem, Plinius. Cinis earum ex aceto aridæ lippitudini auxiliatur, &c. Dioſcorides. Vide paulò ſuperius.

Ad ſanguinē e narib. manantem.

Ad ſanguinis narium eruptiones: Spongiam cruda pice imbutam exurito, & linamento torto exceptam indito, Aſclepiades apud Galenum de compoſ. ſecund. locos. Et mox: Quidā ſpongiam Aphricanam aceto acerrimo incoquunt deinde exprimunt eamque in ignito lapide frequenter obuoluunt, atque ita ſuffitum & vaporem excitant quem naribus attrahere iubent. Spongiæ Africanæ combuſtæ cinis ſi naribus ſanguine manantibus hauriatur, plurimum prodeſt, Marcellus Empiricus.

Intra corpus. Ad gutturum tumores.

Spongiarum illotarum, & qui in eis continentur lapidum, cineris, ad conſumendas ſtrumas ſeu tumores gutturum quos bronchocelas Græci nominant, apud recentiores quoſdam vſus eſt. Memini ego his ac ſimilibus, qualia ſubiungam medicamentis curatos quoſdam, ſublatis vel imminutis tumoribus, ſed poſt aliquod tempus renatis ijſdem denuo infeſtatos. Guttura tumida, quod aquarum ſæpe vitio euenit, (*& hæreditario malo interdum, niſi fallor*) vocis ac ſermonis vſum ac anhelitum impediunt, ea in Bergomenſi ac Neocomenſi agro monſtrifica ſunt: quibus plerique ſtrangulati ſunt. quibuſdam impune adeo dependent, vt ab humeris geſtentur, Alexander Benedictus. Inter Heluetios Valleſia præcipuè his tumoribus, vnde gutturoſi dicuntur, infeſtatur. ſcio alicubi pueros hoc malo paulatim aucto ſuffocatos. Chirurgi quidam execare audent: quam chirurgiam idem Benedictus docet libro tertio de partibus corporis humani. Sed ad remediorum è ſpongijs deſcriptiones venio. Ad leuanda guttura medicamen: Sume corticis auellanæ, ſpongiæque combuſtæ, algæ (id eſt eſt, paleæ marinæ,) chartæ combuſtæ, oſſis ſepiæ, clinopodij, ſem. plantaginis, ana ſemunciam. piperis nigri, & albi, & longi: zingiberis, ſalis gemmæ, pumicis, glandis muſ. gallæ, cinamomi, ellebori albi & nigri, ana drachmas duas. teruntur: ac cum ſaluiæ aqua, drachma potui datur. Sed perpurgare prius & corpus & caput opus eſt. Per ſe (*etiam*) veriſſimo experimento promittit (*prodeſt*) ſpongia in furno arefacta, drachmæ pondere ex vino albo ante cœnam duarum horarum interuallo (pota,) ſi quotidie datur. Alexander Benedictus libro xxx. de curandis morbis. Quæ ſequuntur in libris quibuſdam manuſcriptis, ſine autore reperi. Ad botium: ſic enim indocti quidam recentiores nominant. Miſce pilularum de agarico & cochiarum, ana ſeſquidrachmam. fiant globuli x x i. de quibus gutturoſus ſeptenos ſeptimo quoque die deglutiat, & eo die ſibi caueat. Interea etiam hoc polline vtatur, qui recipit: Spongiæ inciſæ & combuſtæ, oſſis ſepiæ, ſalis gemmæi, radicis chelidoniæ, cyperi, cyclamini, zingiberis, pyretri, bedeguar, nucis cypreſſi, radicum ſcrofulariæ, filipendulæ. (*omnium puto vſtorum, partes æquales:*) Huius pollinis læuiſſimè triti ſcrupulus aut drachma dimidia bibi debet, cum decocto ſaluiæ vel ſtaphiſagrię. Foris autem imponatur emplaſtrum diachylon cum iride (ireatum vocant indocti) admixto polline radicum ſcrofularię. Aliud: Cornu cerui & ſpongię quam à ſtrumis denominant pharmacopolę, partes æquales in puluerem redige: & quotidie ieiunus inde bibat affectus è vino aut aqua portionem conuenientem (drachmę nimirum) mane & veſperi. quod ſi recentior ſit ſtruma, huic remedio cedet: ſin vetus, non amplius augebitur. Aliud: Spongiam balneatoriam multis calculis refertam vre: & admiſce cornu cerui vſtum, (*æquali pondere.*) item piperis longi drachmam. fabarum drahm. ij. Dormiturus ſtrumoſus panis toſti ſegmentum modico vino madefaciat, & cum eo hunc pollinem deuoret, Luna decreſcente mane & veſperi. Simul etiam ſtrumam inungat bis die vnguento quod fit, vngulæ equinę ramentis, quę à fabris abſcinduntur, crematis & cum oleo permiſtis. Aliud: Lapidum de ſpongijs ſemunciam: ſpongię vſtę drachm. ij. plantaginis maioris manipulum, tere. & pulueris huius portionem cum pane toſto è vino madente quotidie ſumat. Aliud: Lapidum ſpongię, pumicis, oſſium perſicorum cotoneorum exiccatorum (*partis interioris,*) ana vncias ſex. Oſſium ſepię vnc. iij ſalis communis vnc. iiij. pyretri, gallę Romana vnc. ij. tomenti de panno laneo, piperis nigri, ana q. ſ. Miſceantur in olla figlina vitreata, operculo probe clauſa cum luto, & comburantur. Aliud: Spongiam balneatoriam vre: & fumum per infundibulum ore aperto hauri. Crematæ poſtea puluerem è vino (paulatim) bibe. Aliud: Spon-

giam balneatoriam, & quam ſpongiam vocant in roſa ſyluatica, in vino generoſo coque. Aliter: Spongias à ſtrumis dictas, in pollinem redige: quem cum ſimilia & pauca aqua ſubiges, & infurno coques placentam, de qua mane & veſperi bucceas tres ſumi iubebis. Puluerem contra ſtrumas (quemcunq;) ſumi volunt decreſcente tantum Luna, quantum eſt iuglans, è iure piſorum ſine ſale, ſine butyro, mane & poſt cœnam: ita vt interim pomis, piſcibus, lacte, & omnibus glutinoſi ſucci cibis abſtineatur, donec perſanetur ſtruma. Simili remedio veteres quidā ad tuſſim, &c. vt iam proximè dicetur, vſi ſunt.

Ad tuſſim, ſpiritus difficultatem à ſtomacho, & ſanguinea ſputa: Nouam ſpōgiam & madidam accipito, huius vſtæ triteque cinerem cum melle & pipere, quantum ſatis eſt, commiſceto, in eamq; formam redigito, vt delingi poſſit, veſperique à cœna quantum tribus digitis capere potes accipito, Gal. Euporiſton 3. 52. Spongiæ Africanæ cinis cum porri ſectiui ſucco ſanguinē reijcientibus hauſtu (ſalis) ex frigida prodeſt, Plin. Cum ſucco porri ſectiui hauſtus empyicos (*repone kαmoptyicos, ex Plinio*) ſanat, Marcellus Empiricus. Ad aluum citam, expertum. Spongiam recentem vino madefactam vrito. quoad in cinerem vertatur. Et cinereis cochlearium vnum irrigato cum vino veteri menſuræ vnius, da bibendum diebus tribus mane ieiuno. ſi febricitet, vinum ſit dilutum, Nic. Myrepſus. Spongiam marinam exures, & in cinerem rediges, & cribrabis. inde cochleare plenum in quacunque potione dabis ei qui hæmorrhoidum nimietate vexatur, Marcellus Empiricus. Si fluxus (vteri) oboriatur, & iam diuturnus fuerit, ſpongiam combuſtam ac tritam vino odorato dilutam, bibendam dato: & per ſuffitus reſicca. & quæ reſtringunt appone, Hippocrates de nat. muliebri. Et lib. 2. de morbis muliebribus: Si fluxus (inquit) diuturnus ſit, ſpongia combuſta auxiliatur. terenda eſt autem ſpongia, & cum vino odorato exhibenda. *Ad tuſſim, &c.*

Lapides ſpongiarum & ipſi vocantur ſpongiæ, (*forte ſpongitæ:*) vel cyſteolithi, quòd veſicæ medeantur, Hermolaus. Spongiæ lapides inueniuntur in ſpongijs, & ſunt natiui. quidam eos tecolithos (*aliqui hic cyſteolithos legunt, quod minus placet*) vocant, quoniam veſicæ medentur, calculos rumpunt in vino poti, Plinius 36. 19. Lapis ſpongiæ, & ſpongites, in ſpongijs ſolet inueniri. is cochleæ inſtar perforatur, & quidem vtrinque cum vino potus calculos renum frangit: atque ex eo tecolithos nominatur. Plin. ſpongiten, quia lapidem eſſe legerat, in gēmis numerat, Ge. Agricola. Lapides in ſpongijs inueniuntur, qui veſiæ calculos rumpunt in vino poti, Dioſcorides. Rariſſimę ſunt ſpongiæ quæ hiſce lapidibus vacent, Matthiolus Senenſis. Lapides qui repeiiuntur in ſpongijs frangendi vim obtinent, non tamē ita validam vt lapidem in veſica comminuant: vnde qui id ſcriptū reliquerunt, mentiti ſunt. verum qui in renibus conſiſtunt, rumpunt: velut qui ex Cappadocia conuehunt quos in Argæo naſci aiunt. Soluuntur autem hi in ſuccum colore lacteum ex quo liquet quòd extenuādi vim obtinet, abſque eo vt inſigniter calefaciant, Galenus lib. 9. de ſimplicibus medic. Ad calculoſos pharmacum inſperſile: Seminis balſami partem vnam, lapidis qui in ſpongijs reperitur tantundem: pulegij aridi, ſeminis maluæ ſylueſtris, ocymi aridi, ſingulorum tantundem. Tuſa & cribrata reponito, & dato cochlearium cum vini diluti cyathis duobus, Aſclepiades apud Galenum de compoſitione ſec. locos lib. 10. cap. 1. Antidoto è cicadis nephriticæ apud Nicolaum Myrepſum miſcentur etiam ſpongiarum lapides. Lapillus qui in ſpongia Africana inuenitur phœnicio obuolutus linoque ligatus, collo ſuſpenditur eius qui vuæ vitio laborat, Marcellus. Vſus etiam horum lapidum eſt ad bronchocelas, vt explicatum eſt ſuprà inter remedia è ſpongijs vſtis. *Lapis ſpongiæ.*

Spongia dicta eſt à verbo ſtringere, (ſic lego, non fingere, vt codices quidam habent) quod eſt extergere. vnde Cicero: Et ſtringebatur ſpongijs ſanguis: id eſt, extergebatur, Iſidorus. Σπόγγος, σπογγίον, Heſychius. Σπογγιὰ Atticum eſt, Suidas. qui & hęc Ariſtophanis verba è Ranis citat: ἀλλ' οὕτω πρὸς τὴν καρδίαν σπογγιάν. Σπόγγος, διὰ τὸ ἀποσπᾶν τὰ ὑγρά, Varinus. Κενέθαι, ſpongia, Idem & Heſychius: ſic dicta nimirum παρὰ τὸ κενὸν τῶν πόρων, à raritate & vacuis fiſtularum ſpacijs. Πόντια ῥάκη, σπόγγοι, ἢ τὰ τούτων σπαράγματα, Varinus. *H. a.*

Σπόγγοι πολύτρητοι, Homero & Q. Calabro. Σπόγγον ἔχειν καλάμων ψαιστὸν ἀπὸ Κνιδίων, Suidas ex epigrammate. videtur autem carminis author, quiſquis eſt, penicillum è comis arundinum ad abſtergendum aliquid confectum, σπόγγον appellare. ψαιστὸν interpretor aptum ad abſtergendum: fortè à verbo ψάω, vnde & ψῆκτρα, quod eſt ſtrigilis. Καὶ βυθίην Τρίτωνος ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνην Σπόγγον ἀκεστορίην πλαζομένης γραφίδος, Suidas ex epigrammate. Spongiæ epitheta apud Rauiſium ſunt: Punica, leuis, madidata, munda. *Epitheta.*

Habet & ſpōgia ſua hieroglyphica. Vulgatiſſimum enim eſt, naturæ bibacioris hominem per ſpongiam ſignificari, ea quæ omnibus in promptu eſt cauſa, attactu ſolo tantum humoris exugendi. Quo accedit feſtiuum vulgi dicterium in Veſpaſianum iactari ſolitum, quod dictitabat eum procuratoribus pro ſpongijs vti: quod quaſi ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes. Credebatur enim procuratorem rapaciſſimum quenque ad ampliora officia ex induſtria promouere: qui locupletiores mox condemnaret, atque ita ille eorum rapto frueretur. Siccum etiam Horatius pro paupere dixit: Accedes ſiccus ad vnctum, Perius Valerianus. *Icon.*

Spongias (vel ſpongiolas) olitores antiqui appellabant radiculas aſparagorum (altilium, Hermol.) inter ſe implicatas, Columel. lib. 11. Menta ſeritur planta: vel, ſi nondum germinat, ſpongia, Plin. Recens Promptuarij de lingua Latina ſcriptor, amentum ſiue cachryn, qui veluti flos in quibuſdam arboribus ſecundum naturam viſitur, cum ſpongia præter naturam in quibuſdam naſcente, vt cynorrhodo confundit. Alterum genus rubi in quo roſa naſcitur, gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis, Plin. hanc pilulam aliqui, vt Marcellus Empiricus, ſpongiam vocant. Idem alibi: Spondogos (inquit) eſt lanugo quædam, quæ in roſa ſiluatica ſolet naſci. Carnoſa aliqua appellabimus: vt ſpongias in humore pratorum enaſcentes. fungorum enim callum in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum paulo ante, Plin. Noſtri quidem etiam fungos nimium cōmuni ſpongiarum nomine vocitant. quanquam videri queunt etiam Latini fungum ab Attico nomine ſphongos nominaſſe. Pumex quoniam non aliter ac ſpongia eſt fiſtularum plenus, dicitur, (vt Vitruuius author eſt,) ſpongia, Ge. Agricola. Rhododaphnen aliqui ſpongon vocant, Hermol. legitur id quidem inter *Significata diuerſa.*

nomenclaturas rhododaphnes apud Dioſcoridem. Hippocrates πτυώνης σπόγγον dixit, pro interiore colocynthidis parte, Galen. in Gloſſis. Tethya, qui accolunt Adriaticũ ſinum, ex eo ſpongias nominant: quia cum premuntur, tanquam ſpongiæ, ſic aquam foraminibus reddunt, Gillius. Holothuria (*Tethya puto dicere debuit*) ſunt qui vulgo ſpongiolas marinas putent vocitari, Braſauol. Vulgus Italicè Sphungeprofert. Σπόγγοι etiam ab Hippocrate vocantur adenes ſiue glandulæ circa fauces, vt lib. 4. Epidemiorum, Galenus in Gloſſis, & Varinus.

Deriuata Latina. Spongioſus quod ſimilitudinem ſpongiæ habet. idcirco pulmo ſpongioſus dicitur. & coloſtrum eſt prima à partu ſpongioſa denſitas lactis, Plinio libro 28. Spongioſa carne plenæ ſunt pelliculæ intra naues, in quibus fit olfactus, vt legitur alicubi in pſeudepigraphis Galeni. Spongiare pro eo quod eſt abſtergere ſpongia non auſim dicere: quanquã id verbũ in Dictionario Eliotæ Angli extat. Oua ſpõgia, (cibum ad modũ ſpongiæ rarũ, tenerũ, & inflatũ quidã interpretatur,) deſcripſimus in Gallina F.

Σπόγγια, σπογγιάδη, Heſychius. Oſſium σπογγοειδῶν in capite vſum exponit Galenus lib. 8. de vſu partium. Vrinatorum illi qui ſpongias piſcantur, à Græcis nominatur σπογγεῖς, σπογγοθῆραι, σπογγοκολυμβηταὶ, σπογγοτόμοι. recentiores quidam Latinè ſpongiarios vel ſpongiatores dixerunt. Vide ſuprà in E. Ἀνδρὸς σπογγιαστῆρος ἔν τινι ἐθέλησεν, Ælianus amorem vituli marini in ſpongiatorem memorans. Κύσι, ἄρτος σπογγίτης, Heſychius & Varinus. Plinius libro 37. Spongites (inquit) gemma ſpongiæ nomen repræſentat. ſed lapis non gemma eſt, qui in ſpongijs reperitur. Vide ſuperius in G. Ξυλοσπόγγιον Pelagonius dixit in Hippiatricis: Ruellius vertit penicillum. vſus eſt ad inungenda pecora. noſtri vocant *ein Benſel oder Bürſten*. Item Abſyrtus in capite de ſcabie equorum: Ξυλοσπόγγιον ποιήσας θερμῶς κατάχριε. Pro quo Hierocles: κατάχριε ὕδατι, σπογγίῳ ἐν ξύλῳ προσδήσας. Ἀπασπόγγισμα, τὸ, quod ſpongia detergitur, vt quidam in vulgari Lexico Græcolatino annotauit: vbi & σπόγγισμα pro eodem legitur, tanquam ex Euſtathij in Odyſſeam parecbolis: in quas index vulgatus neutrum ex his nominib. habet. Ἀποσπογγίζει, καταμάσσει, περιψᾷ, (malim περιψᾷ,) Suidas in κίρκος. Ἐρίῳ ἀναποσπογγίζειν apud Hippocratem ſignificat humorem aliquem lana excipere. lana enim illum imbibit ſpongiæ inſtar.

Herba. Rhododaphnen aliqui ſpongon vocant. Spongîtin herbam dicendo Aëtius procidentiæ ſedis vtilem, quid intelligat haud ſcio, Hermolaus Barbarus. Conferua Plinio eſt veluti ſpongia dulcis aquæ, coagulum alias dicta quod ferruminet & cõſolidet vulnera. Videri autem poteſt eadẽ ſpongitis eſſe, tũ ex nomine, tum ex viribus. nam & quæ ferruminant, aſtringunt: & quæ ano procidenti conferunt, ex aſtringentium ordine ſunt pleraque. Conferuam eſſe puto mollem illam confertamque ex innumeris ac viridiſſimis filis oblongis herbam, ſeu villum, qui aquis præſertim ſtagnantibus innatat circa ripas.

b. Σπόγγος σομφὸς eſt, id eſt fiſtulis in anibus cauernoſa: non κενὸς, id eſt, vacua, Galen. tertio de differentijs pulſuum. Nidi alcyonum inquit Plinius, grandium ſpongiarum ſimilitudine ſunt.

c. Lanam ſpongiamue, aut alia in quibus ſimilis raritas eſt, ſi quod intus habent exiguum ſit, id non deponere, ſed continere manifeſtè videmus: ſi multum, effundere, Galen. in lib. de ſectis ad introducendos. Et mox: Si melle picéue liquida ſpongiam lanamue non immodicè madefacias, nihil effunditur, propter humoris craſſitudinem. Glandulæ mamillarum poſt fœtum conceptum fiunt rarę ac laxę, & lacte plenæ. at quo tempore lacte carent, contrahuntur, ac denſantur: tantum à ſeipſis differentes, quantum permadidæ ſpongiæ ἀπὸ τῶν σκελετευομένων: ſic enim ſpongias appellant, à quibus cum humorem omnem expreſſerint, circundatis vinculis ipſas conſtringunt, totumq; corpus ipſarum cogunt, Galenus de aliment. 3. 6. Inter medicamenta quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & ſedis foueantur: tantaque vis eſt vt ſpongiæ ipſę (*ſcilicet humore madida, vt ita fomentum ei ſe præſtent*) lapideſcant, Plinius 24. 13. Matreas ὁ παλαιὸς Alexandrinus, ad Ariſtotelis problematum imitationem ridicula quædam comminiſcebatur: ex quibus & hoc eſt, Διατί οἱ σπόγγοι συμπίνουσι μὲν, συγκωθωνίζονται δ' οὔ; Latinè qui reddam æquè argutè, non occurrit.

e. Iphicratem tradunt cum Stymphalum vrbem Arcadiæ (ad lacum eiuſdem nominis) obſidione circundediſſet, & fruſtrari conatus ſuos intelligeret, exitum fluminis (Eraſini) è lacu obſtruere conatum, innumerabileis ſpongias aduexiſſe: ſed Iouis oraculo admonitum deſtitiſſe, Nic. Perottus. Δός μοι χυτρίδιον σφογγίῳ βεβυσμένον, Dicæopolis quidam pauperculus in Acharnenſibus Ariſtophanis. Scholiaſtes intelligi inquit ollam in qua ſpongia melle plena erat, infantium ori imponenda, vt plorare eibi deſiderio deſinant: vel ollam cuius foramina propter inopiam ſpongijs farcienda eſſent: vel ſpongiarum inſtar cauernoſam, ad ſummam paupertatem indicandam. Apud Suidam hunc verſum recitantem pro σφογγίῳ legitur σπογγιᾷ. Ἰδού σοι ἔχε κέρκον λαγώ: id eſt En tibi caudam leporis, Ariſtophanes. eſt enim mollis & tener villus leporinus, vt pro ſpongia eius vſus eſſe poſſit, ad gramias ſeu lippitudines abſtergendas, Suidas.

Ἀνθοῦσι δὲ καὶ αἱ περὶ τὰ πέμματα δημιουργίαι: καὶ αἱ περὶ τὰς στιβάδας περιεργίαι, ὡς ἐπιτεχνᾶσθαι σπόγγους ὑποτίθεσθαι. ἐπακτικὸν γὰρ εἶναι τὸ τοιοῦτον πρὸς ἀφροδισίων πλῆθος: Athen. lib. 1. Σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας Νίζον Odyſſeæ A.

h. Acco mulierem quandam ſtolidam paxillum ſpongia pulſaſſe aiunt, σπόγγῳ πάτταλον κρούειν, Suidas. Somnium quoddam de corporibus ſpongia perterſis Val. Maximus memorat: locus iam non occurrit.

Prouerbia Spongia mollior, eodem ſenſu dicitur quo, Pyro mollior, ἀπίου πεπαίτερος: & auricula infima mollior. Sic autem aſſentator quiſpiam loquitur apud Comicum quempiam, citante Plutarcho in commentario de diſcrimine adulatoris & amici: Εἰ μὴ Νίκωνα χὴ πρὸς τὸν στρατιώτην ἴδοις, Ἂν μὴ ποιήσω σ' ἐπεινὸν μαστιγῶν ὅλον: Ἂν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον Τὸ πρόσωπον. Ad eundem modum dicebant pepone mollior, mitior malua, Eraſmus Rot. Sic & Theopompus apud Athenæum: Μαλακωτέρα κάπνου καὶ σικυοῦ μοι γένοι. Idem Eraſmus in prouerbio, Notare vngue: Eõdem (inquit) pertinent, ſpongia, lima, cælum, quę in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur quod non placet. lima detrahitur atq; expolitur, quod redundat, quodque incultum eſt. cælo deformatur item ac fingitur id, quod eſt rudius. Proinde in ſpongiam incubuiſſe dixit Auguſtus Aiacem ſuum, quem deleuerat. Σπόγγοι ἀκεστὴρ ἁμαρτάδων πλασσομένης γραφίδος, Suidas ex epigrammate: hoc eſt ſpongiam qua ſtyli vel penicilli peccata emendantur, inducendo ſcilicet ac delendo.

SPVMA

Spvma (ἀφρὸς) appellata apuæ origo eſt. Vide in Apuis.

Spvriæ à Gaza conuertuntur aliquando piſces ab Ariſtolele Rhyades dicti. Vide ſupra in Corollario de Chalcide.

Sqvali circa æquinoctium pariunt, Plinius 9.51. loco ex Ariſtotelis quinto hiſtoriæ translato, vbi is ſquatinas nominat. quare in Plinij quoque verbis ſquatinas aut ſquatos legendum conijcio: quod & Maſſarius inſinuare videtur, non exprimit tamen. Eiuſdem libri c.24. Cum piſces cartilagineos planos aliquot recenſuiſſet: Hoc in numero (inquit, cartilagineorum ſcilicet) ſunt ſquali quoque, quamuis non plani. quem locum explicans Maſſarius, Legendum (inquit) Galei (id eſt Muſtelli, vt Gaza conuertit,) non Squali, ex Ariſtotele, vnde hæc Plinius mutuatur, &c. Rondeletius eo in loco ſquali vocabulum retinendum, & galeos intelligendos putat. Non ſemper enim (inquit) Græcis vocibus vſus eſt Plinius. nec huius loci lectionem mutandam eſſe arbitror, præſertim cum alio etiam loco ſqualos nominauerit, nempe lib.9.c.5. vbi ſparos, torpedinem, ſqualos circa æquinoctium parere tradit, Hæc ille. Verum in eo loco meliores codices Plinij pro ſparis ſargos habent, quod cum Ariſtotele conuenit, ex quo hic locus translatus eſt apparetque collatione ſquatos etiam, id eſt ſquatinas, non ſqualos hic legendum. In catalogo piſcium, quem confecit Plinius ad finem libri 32. galeos nominatur ſuo ordine: ſqualus nuſquam: rhinam verò ibidem ſquatum interpretatur. Plura lege ſupra in Rondeletij capite de Muſtelis ſeu Galeis in genere, pa.607. In Halieutico quidem Ouidij ſqualus nominatur inter piſces qui in herboſa arena degunt, hoc verſu: Et ſqualus, & tenui ſuffuſus ſanguine mullus. Videtur autem ſqualum pro cephalo dixiſſe, per ſyncopen, &c. quanquam cephali mare vicinum fluuijs & ſtagnis amare dicuntur, & limo viuere. Varro etiam libro 3. de re ruſtica de piſcinis loquens, ſqualos cum mugilibus nominat. ſunt autem capitones mugilum ſpecies. Vulgus in Italia hodieque Squallum vel Capitonem nominat piſcem fluuiatilem, quem noſtri *Alet*. Qui verò *Schvval* quaſi Squalus apud nos vocatur, longe alius eſt, ex Leuciſcorum fluuiatilium genere.

DE SQVATINA, BELLONIVS.

Rhinam Græci, Latini Squatinam, Galli Angelum marinum vel Angelotum vocant: quod binis alis vtrinque expanſis, quendam veluti Cherubum referre videatur. A

Magnus eſt piſcis, ac longe Adriatico ac Liguſtico; quam Oceano maximus, vt apud Venetos ac Ligures quadraginta interdum librarum pondus excedat. Cartilaginoſus eſt, viuiparus, contractiore ac longiore, quam Raia aut Paſtinaca, corpore. quaternis alis ad latera communitus eſt: capite ferè circinato, ore firmis dentibus circumuallato, in Ranæ marinæ ſpeciem. Id autem habet antrorſum apertũ non autem parte corporis ſupina aut Raiæ ac Galei. Quinetiam quas branchias Raiæ ſupina parte oſtendunt, eas Squatinæ in lateribus, Galeorum more, præ ſe ferunt. B

Eius pellem piſcatores Itali prius glubunt, quam foro exponant. Ea enim aſſulis diſtenta, & exiccata, fabris lignarijs ad opera perpolienda, vt & Canicularum apud nos, pellis vtilis eſt. E

DE SQVATINA, RONDELETIVS.

ῬΙΝΗΝ accentu in priore poſito, vt differat à ῥινὴ, quę limam ſignificat, Gaza rectè ſquatinam conuertit Pliniũ ſecutus: eius enim hæc ſunt verba in catalogo piſcium. Rhina quam ſquatinam vocamus. Dicitur autem ſquatina fortaſſe à ſqualore, hoc eſt, cutis aſperitate. Noſtri Maſſilienſes, Galli, Ligures, angelum vocant, à ſimilitudine angeli picti cum alis expanſis. Veneti Squaquam vocant. alij Squaiam, alij Squadram. Burdegalenſes Creac de buch. Græci huius temporis ῥίνιον καὶ ῥινόβατιν. (*Vide in Corollario.*) A *Lib.32.c.11.*

Squatina piſcis eſt planus cartilagineus, magnus quidem, vt pote qui ad hominis magnitudinem aliquando accreſcat. Vidi etiam ſquatinam centum & ſexaginta libras pondere æquantem. Eſt enim bene longa. ſed corpore contractiore ſtrictioreque, cute aſperrima, duriſſima, qua lignum & ebora perpoliuntur. nam & è mari fabriles vſus exeunt, inquit Plinius, lib.32.cap.10. Partes pronę coloris ſunt cinerei ad fuſcum vergentis, pars ſupina alba & læuis. Os non habet in ſupina parte, nec infra roſtrum raiarum modo, ſed in promptu parteque primum obuia, veluti rana piſcatrix, atque ſquamoſi, maxillarum oſſa in angulum obtuſum deſinunt, lingua verò in acutum, in cuius extremo carneum tabernaculum eſt. Os habet breuibus ſed acutiſſimis dentibus munitum, aliter quam in vllis alijs piſcibus diſpoſitis: ſunt enim dentium ordines, interuallis dentibus vacuis à ſeſe diſtincti & diſtantes. Horum ordinum ſinguli tam arcte connexis cohærentibuſque dentibus conſtant, vt non plures dentes, B (E) *Dentes.*

ſed vnicus planus, latusque dens eſſe videatur: verum vnguibus, vel cultelli mucrone inſerto facile ſeparantur, quiq; à reliquis ſeparatus eſt, reliquis immotis mouetur, & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguæ extremo acuto locus dentibus vacuus cedit naturæ prouidentia, dextra ſiniſtraq; dẽtium ſunt ordines, quinque dentibus conſtantes, tertius & quartus ordo quatuor duntaxat dentibus conſtat. Ordines qui hos ſequuntur, quiq; in anteriore oris parte ſiti ſunt, tribus tantum. Contra in maxilla ſuperiore: ea enim in parte quæ maxillæ inferioris parti dentib. vacuæ reſpondet, ordo eſt ex quinq; dẽtibus, vtrinq; ſimiles duo ordines. Quartus, quintus ſextus & ſeptimus ex quatuor dentib. qui ſubſequuntur, ex tribus tantum. Dentes omnes in os ſunt recurui. Maxillæ ſuperioris extremum cute non integitur, ex eo apophyſes duę in os demittuntur in alias diuiſę, de quarum vſu poſtea dicetur. Oculos ſupra caput habet, non ſurſum ſed ad latera ſpectantes, poſt quos foramina ſunt, quæ ad os vſq; patent, velutiin raijs. In lateribus branchias detectas habet, non in ſupina parte vt raiæ: illarum enim ſitu & oris ſciſſura ſquatina à reliquis planis piſcibus differt. Corporis latitudo in pinnas deſinit maiores, ſequuntur aliæ minores. In cauda verò pinnulæ duæ erectæ ſunt, eadem in vnicam & continuam deſinit. E media dorſi ſpina aculei parui exiſtunt, item alij prope oculos.

Interiora. Reliquis cartilagineis, internis partibus ſimilis eſt. Nam ventriculum magnum habet, inteſtina magna lataq;, hepar in lobos duos diuiſum, in quo fellis veſica latet, felle viridi plena. Lien ex rubro nigricat. Cor angulatum, compreſſum vnico tantum ſinu donatum. Mares à fœminis diſtinguuntur appendiculis quibuſdam cartilagineis circa anum, quibus fœminæ carent.

C Cartilagineorũ vna ſquatina bis parit: nã & incipiente autumno, & circa Vergiliarũ occaſũ: ſed per autumnũ felicius. Singulis verò fœturis partus ſepteni aut octoni ꝓueniũt: Hæc Ariſt. li. 5. de hiſt. c. 10.

D Idem lib. 6. de hiſt. c. 10. ſcribit ſquatinam fœtus ſuos in metu intra ſe recipere, & rurſus emittere, nonnullorum galeorum modo. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι γαλεοὶ καὶ ἐξαφιᾶσι καὶ δέχονται εἰς ἑαυτοὺς τοὺς νεοττοὺς, καὶ αἱ ῥῖναι, καὶ αἱ νάρκαι. Et mox: Τῶν δὲ πλατέων τρυγὼν καὶ βάτος οὐ δέχονται διὰ τὴν τραχύτητα τῆς κέρκου. οὐκ εἰσδέχεται δὲ οὐδὲ βάτραχος τοὺς νεοττοὺς διὰ τὸ μέγεθος τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰς ἀκάνθας. Cæteri galei & emittunt, & intra ſeipſos recipiunt fœtus, & ſquatinę, & torpedines: Ex planis autem paſtinaca & raia non recipiunt propter caudę aſperitatem. Neque etiam fœtus recipit rana propter capitis magnitudinem & aculeos. Quæ addidimus vt admoneremus Latinam Ariſtotelis conuerſionẽ inemendatã eſſe, in qua pro rana perperã raia legitur, vt ratio q̃ ſubiũgitur, & Græcus cõtextus cõuincunt. Oppianus ſquatinã nõ ſuos fœt⁹ intra ſe recipere, ſed pſidio alio eos tueri author eſt, nimirũ latis vtrinq; pinnis, ceu alis expãſis tegere.

Li. 1. ἁλιευτικῶν.

Τοίην καὶ ῥίνη τεκέων πορσύνεται ἀλκήν, Ἀλλ' οὐκ ἐς νηδὺν κείνοις δύσις, οἷα κυνέσσιν:
Ἀλλ' αἱ ἐν πλευρῇσιν ἀποστραφέες ἀμφοτέρωθεν Εἰσὶν ὑπὸ πτερύγων, οἵη γλύνις ἰχθύσιν ἄλλοις:
Τῇσιν ἀτιζομένων τεκέων φόβον ἀμφικαλύπτει.

Sed cum aculei parui ſint, & in recenter natis molles adhuc, neque capitis magnitudo, vt in rana piſcatrice, neque caudæ aſperitas vt in raia præpedire poſſunt, quominus ſquatina fœtus ſuos recipiat, Ariſtoteli potius credendum eſſe cenſeo. Hanc ſquatinæ ſolertiam attribuit Ariſtoteles, vt arena ſe obruat, cumq; ſe totam occuluerit, verberat (ῥαβδίζεται) oris ſui radiolis ſeu virgulis, (vt piſcatores vocant) quas piſciculi cum aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus veſci ſoliti ſunt. Plinius: Simili modo (quo rana piſcatrix) ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum, itẽque quæ vocatur raia. Mirum verò, quod Plinius appendiculas illas quibus ſquatina piſciculis inſidiatur, pinnas appellet; cum neq; pinnæ ſint, neq; pinnis vllo modo ſimiles, ſed vermiculi, vt ipſemet ait. Ariſt. propriè ῥαβδία vocat, radiolos & virgulas interpretatus eſt Gaza.

Lib. 9. de hiſt. c. 37.

Lib. 9. c. 42.

C Squatina carniuora eſt, & in alto mari verſatur.

Ἡ ῥίνη (inquit apud Athenęum Diphilus. lib. 8.) Καὶ αὐτὴ τῶν σελαχίων οὖσα, εὔπεπτός ἐστι, καὶ κούφη: ἡ δὲ μείζων, τροφιμωτέρα. Κοινῶς δὲ πάντα τὰ σελάχια φυσώδη ἐστὶ, καὶ κρεώδη, καὶ δυσκατέργαστα, πλεονάζομενά τε τὰς ὄψεις ἀμβλύνει. Squatina etiam ex cartilagineis eſt, concoctu facilis & leuis. Quæ maior, magis nutrit. Vniuerſe autem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnoſa ſunt, concoctu difficilia, quorum multo vſu oculorum acies hebetatur. Quod temere dictum eſſe nemo exiſtimare debet. Cum enim cartilaginea flatuum, craſſiorumq; & glutinoſorum humorum magnum prouentum adferant, craſſos ex his caliginoſosq; ſpiritus effici neceſſe eſt, quorum perſpicuitatem & ſplendorem ad clarius cernendum neceſſarium eſſe certum eſt. Apud nos nullo in pretio eſt ſquatina, etiam à ruſticis neglecta, tum ob ferinum ſaporem, tum ob carnis duritiam & inſuauitatem.

G Ex hepate oleum fit, quod ad hepatis duritiam valet, addita ſpica celtica, vel ſtyrace, vel abſinthio. Oua exiccata ad ſiſtenda alui profluuia multum conferre experientia compertum: ijs enim ad omnes

(E) alui fluxiones vtuntur piſcatores noſtri. Cute enſium capuli integuntur. Ex eadem optimum fit in pſora & ſcabie ſmegma. Eiuſdem cutis cineres contra alopeciam & vlcera capitis manantia proſunt. Tota ſquatina mammis impoſita earum incrementum prohiberi, duriuſculaſq; reddi traditur: quod à me experientia comprobatum eſt. huius quoq; rei teſtis eſt Plinius. Squatinæ (inquit) illitę creſcere mammas non patiuntur. Id non manifeſta qualitate, ſed obſcura quadam vi effici puto, maxime cum ſale aſſeruata idem non præſtet, cuius ſalis cauſa magis digerere & exiccare deberet. Hanc ſquatinæ facultatem ſi reſciſcant mulieres, cultui & ornatui plus æquo deditę, pluris eam empturę ſint, quam vlli Romani vnquam mullum, vel etiam acipenſerem emerint.

Lib. 32. c. 10.

A Audiui ab excellentis doctrinæ viro cum diceret, eam quam nos ſquatinam eſſe diximus, rhinobatum eſſe: Squatinam vero eſſe, quam catto rochiero in Prouincia vocant. Sed de rhinobato mox: de eo qui catto rochiero nominatur, in Caniculis diximus.

C Sunt qui ſcribãt ſquatinã ſubinde colorẽ mutare, & eius cui adhæſerit colorẽ imitari polypi more, q̃ ſane rationi cõſentaneũ nõ eſt. Quæ. n. colorẽ ſic mutant, vel quia corpore pellucido ſunt id faciunt, vt chamæleo: vel quia cute ſunt ita tenui vt in humorũ ſpirituũq; pturbatione atq; agitatione, varij eorũ colores perluceant. Quorũ neutrum de ſquatina dici poteſt, vtpote quæ cute ſit aſpera, dura ac denſa.

Quod non mutet colorẽ.

COROLLARIVM.

A Rhina, quem ſquatum vocamus, Plinius libro 32. alia lectio, quam ſquatinam vocamus. Sed ſquatus quoq;

quoq; dici poteſt: præſertim cum & li.9.c.5. pro ſquatinis ſquatos dixerit: ſic enim legendum, nõ ſqualos, ſuperius in Squalis oſtendimus. Rondeletius ῥίνη cum limam inſtrumentum ſignificat, acuit: cum piſcem, penacuit, authore Cyrillo nimirum: qui id in libello de dictionibus ſignificationum pro accentu mutantibus annotauit. apud authores obſeruari non puto, ſed ſemper penacui. Oppianus libr.1. Halieut. inter galeorum genera, qui piſces ſunt cartilaginei longi ſquatinas quoq; numerat, --- γαλεῶν δ' ἑπτὰ πέλει φῦλα, Σκύμνοι, καὶ λεῖοι, καὶ ἀκανθίαι· ἐν δ' ἄρα τοῖσι ῥῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι, &c. (Ælianus tamen in huius loci paraphraſi ſquatinarum non meminit.) Hinc forte eſt, quod Rondeletius ſcribit, eruditum quendam virum, galeum Cato rochiero vulgo dictum Gallis, pro ſquatina habuiſſe: qui piſcis eſt longus, galeis reliquis ſimilis: ſquatinam verò vulgo exiſtimatum pro ſquatoraia, vtpote latiorem, & raiæ aliqua ex parte ſimilem. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet: vt raiæ, paſtinacæ, ſquatinæ, Plinius. Squatina quomodo ſit media inter planos & longos cartilagineos, lege ſupra apud Rondeletium ab initio capitis de Raia piſce. Athenæus λειόβατον, id eſt Raiam læuem, tradit etiam ῥίνην, hoc eſt Squatinam vocari: quos tamen piſces diuerſos eſſe ex vtrinſque hiſtoria liquet. rhinobaton verò à vulgo Græcorum, etiam rhinam vocari author eſt Gillius: cuius verba non recte tranſcripſit Rondeletius. Squatinam (inquit) Græci huius temporis ῥίνην καὶ ῥινόβατον. atqui Gillij verba hæc ſunt: Noſtræ ætatis Græci & rhinam & rhinobaton, vocant rhinam: vt Latini) *Itali hodie*) Squainam ſiue Squadram, hoc eſt, Squatinam. Sed impoſuit Rondeletio malè diſtinctus Gillij codex. Squatina vulgo nomen ſeruat, Maſſarius Venetus. Squatina, lo peſce ſquatro, Scoppa Italus. Hiſpanis vt audio Lira dicitur, à ſpecie corporis. ſed alia eſt veterum lyra, de qua ſcripſimus elemento L. Germanicè ſquatinam vocare licebit *ein Engelfiſch oder Meerengel*, id eſt Angelum piſcem, vel Angelum marinum, Gallorum & Ligurum imitatione. Albertus ſquatinam Germanice catulam maris vocari ſcribit: qui piſcis (inquit) quinque pedes longus eſt, & inſuper cauda pedem vnum. Et alibi: Lignum raditur corio quorundam piſcium arido, vt eius qui dicitur ad mare Flandriæ *Seeroke*, quod eſt canicula marina. Ego Germanicum hoc nomen non agnoſco, deprauatum forte à librarijs. Murmellius *Hundsfiſch* interpretatur: quod nomen nimium commune ad omne canum & galeorum genus pertinet. Anglicè dicitur *a Skate*, vt audio: piſcem aiunt admodum ſiccum eſſe, corium vicem limæ arcubus & ſagittis leuigandis præſtare. nomen quoq; ad Squatinam accedit. quamobrem non laudo, quod Eliota Anglus ſquatinam interpretatur *a Soleſiſhe*. nam Angli Soleam vocant *a Sole*. neque quod idem alibi ſcribit, Batidem piſcem eſſe qui Anglice vocetur *Reye* aut *Skeat*. ex quibus nominibus hoc ſquatinam, illud raiam, (quam Græci baton, batidemue nuncupant,) ſignificat. Piſcem raiæ ſimilem, qui in cibo Venerem irritet, apud Scotos audio nominari *a Scat of koy*.

Squatina piſcis eſt cartilagineus, planus, cute aſpera. caudam gerit craſſam. fel in iecore poſitum habet, Ariſtot. Aſpera cutis ſquatinæ qua lignum & ebora poliuntur, Plinius. De ſquatinæ pinnis verba Ariſtotelis ex lib.4 de partibus animalium c.17. retuli in Rana piſcatrice B. Squatinæ comparat Tritonem Romæ viſum quod ad ſuperficiem corporis ſquamoſi Pauſanias. Non tanta amplitudine, quanta Raia, dilatatur: ſed cõtractior eſt, & (vt ranæ paluſtri) eius os ex roſtro eminet, (ante promptũq; eſt:) nõ infra parte ſupina, vt maiori parti cartilagineorũ. Cauda ei longa mucronataq; eſt, Gillius & Maſſarius.

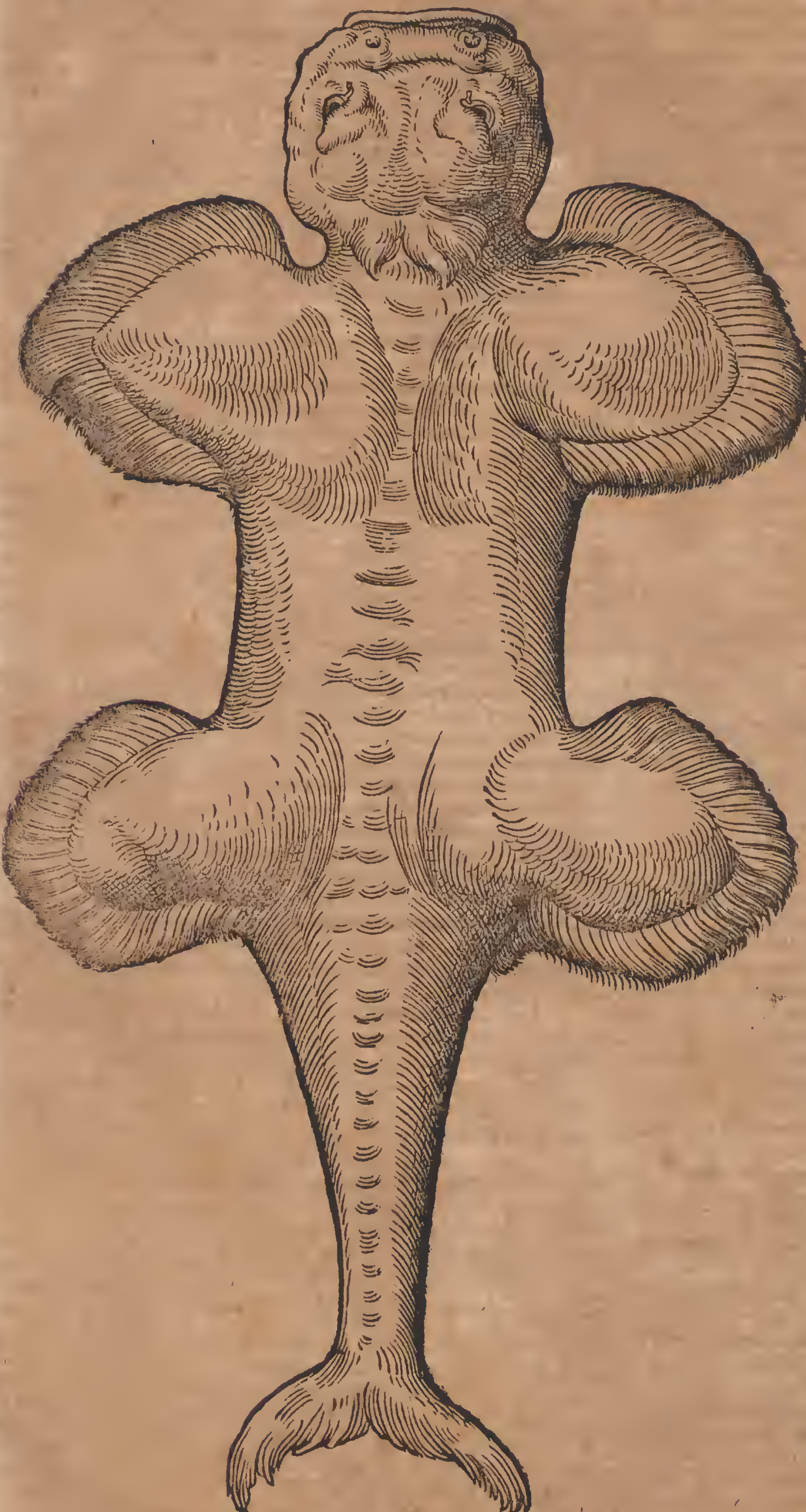
Squatina piſcis mar. quinque cubitos (pedes, Albertus) longitudinis habet, & caudam pedalem. B
Pilus cutis eius breuis & niger eſt, (Albertus addit, ſimilis ariſtis herbæ fullonum.) cutis quidem tam dura eſt, vt ferro & chalybi vix cedat, Author de nat. rerum. Verum cutis eius piloſa non eſt, ſed limæ tantum inſtar aſpera.

Squatinarum coitus, eo quod cauda his plenior craſſiorve eſt, attritu mutuo ſupinarum partium agi- C
tur, Vuottonus ex Ariſtotele. Squatinæ primus partus tempore verno fit. ſed felicior eſt ſecundus per autumnum, occaſu Vergiliarum, Ariſtoteles hiſtoriæ ſexto. De ſquatinæ cum raia coitu, dicetur paulo poſt in Squatraia.

Oppianus ſcribit ſquatinam non recipere (intra ſe) fœtus, ſed ſub pinnulis ſuis tueri, Vuottonus: & D
ſimiliter Rondeletius, qui Oppiani verſus recitat. Gillius ex Oppiano, non ſimpliciter, vt illi, ſub pinnis, ſed in hiatum ſub pinnas ſubiectum fœtus ſuos metuentes matrem occultare tranſtulit. nam Græce legitur, Καὶ οἱ πλευρῇσιν ὑποσφαγὲς ἀμφοτέρωθεν Εἰσὶν ὑπὸ πτερύγων, &c. quo in loco Brodæus ſcholiaſtes: Sunt autem illi (inquit) infra velut iugulum cauitates quædam, (σφάγια etiam dictæ) ſub pinnis, cum aliorum piſcium gula comparandæ, quæque inſtar ventris illi ſunt, Sic ille. Quod ad rem ipſam attinet, qui piſcem manibus verſare poſſunt, pronuncient. quod ad verba ὑποσφαγὲς rectus pluralis videtur à ſingulari ὑποσφάξ, idem nimirum ſignificante quod διασφάξ (vel etiam διασφαγὴ, vt in vulgari Lexico ſcribitur,) hoc eſt interuallum, ſciſſura, diuortium. Διασφαγὰς πετρῶν pro διαστάσεις, apud Aelianum legimus. ego in Oppiani etiam verſibus malim legere: Καὶ οἱ ἐν πλευρῇσι διασφάγες, &c. Διασφάξ, ὁ διεστὼς τόπος, διατομὴ ὄρους. καὶ διασφάγες, αἱ διεστῶσαι πέτραι τῶν ὀρῶν, Varinus. placet autem διασφάγες legi paroxytonum potius quàm oxytonũ. His ſcriptis reperi in parecbolis Euſtathij in primũ Iliados, quæ ſequuntur: A verbo σφάζω, fit διασφὰξ de ſciſſura ſiue petræ, ſiue in corpore animalis, qualis & in ſquatina memoratur Oppiano: καὶ ἡ τῆς (ἐκ τοῦ κοινικῆς) αἰδοῖα. Et rurſus in Iliados M. A verbo σφάζω, fit etiam ἡ διασφὰξ ἐπὶ σχισμάτων λεγομένη, vt Oppianus etiã manifeſtiſſime indicat, καὶ ὁ τὸ θῆλυ μόριον οὕτω καλέσας. hinc & ὑποσφὰξ, ſimilis & ipſa cauitas, qualem admittunt quæ mactantur animantes, ea parte qua mactandis adigitur culter. Ex duob. his locis Euſtathij, apparet eũ apud Oppian. in ſquatinæ mentione legiſſe διασφάγες, quanquam & ὑποσφὰξ ei cauũ ſub collo vbi animalia mactãtur, vel ſimile ei, ſignificat. Σφαγὴ Græce dicitur Polluci, (Latine iugulus,) cauitas media inter κλεῖδας, id eſt oſſa quæ clauiculas, aliqui iugulos, vt Celſus, vocant: ab aliquibus etiam θυμός. σφάζειν enim & θύειν ſynonyma ſunt. ſunt qui σφαγὴν appellent, & ἀντικάρδιον, illã quoq; cauitatẽ, quæ in pectore medio anterius ſub ſterno oſſe, è regione cordis eſt, vel oris ventriculi, authore Polluce: qui σφάγιον (vel σφαγεῖον) etiam appellat vas, quo ſanguis victimarũ excipitur. Cæterum piſces & alia quæ clauiculis dictis oſſib. carẽt animalia, σφαγὴν quoq, vel ὑποσφαγα cauũ ꝓprie dictũ nõ habẽt: quãquam thynni, orcyniq; piſcium κλεῖδας & κλειδία legim⁹.

Effigies

Effigies hæc Squatinæ Venetiis ad me miſſa, ad aridum piſcem extenſum facta videtur: viuo enim non probe reſpondet.

Ranæ piſcatrices, rhombi & ſquatinæ, quomodo inſidientur piſciculis, explicatum eſt in Raia D. Squatina ſola piſcium inſtar polypi ſolet affici colorem ſuum mutando. Ariſtoteles hiſtoriæ 9.37. Rondeletius hoc verum eſſe negat, tanquam ab alijs, non Ariſtotele, (neque enim eius meminit,) proditum, &c.

Squatinæ cute lignum & ebora poliuntur, Plinius. Apud Anglos arcus & ſagittę. Ex ſquatinarum corio cultellorum & falcatorum enſium vaginas Turcæ Barbarique maritimi admodum pulchras cõficere ſolent, quas Sagrinas appellant, Iouius. E

Squatinam duram & concoctu difficilem eſſe, copioſius verò alere quàm paſtinaca & torpedo, è tertio de alimentis Galeni tradit Vuottonus. Piſcium genus δαρτὸν vocatur, cui cutis aſpera & ſine ſquamis eſt, quales raiæ & ſquatinæ ſunt. hęc autem omnia ſunt quidem friabilia: non odorata tamen, & alimentum humidum de ſe præbent, Mneſitheus apud Athenæum. atqui ſquatina dura eſt, Galeno teſte. Angli hominem ſquatina ſicciorem ceu prouerbio dicunt, quem plane ſiccum ſqualidumque notarint: ſed id nimirum à cutis potius quam carnis ſiccitate huius piſcis. Aegre cõcoquuntur limæ, Ge. Valla ex Pſello, quem Græcè ῥίνας, id eſt, ſquatinas ſcripſiſſe non dubito. Hippocrates in libro de internis affectionibus de morbo craſſo à pituita putrefacta ſcribens: Obſonium (inquit) habeat ex piſcibus ſcorpium aut callionymum aut ſquatinæ fruſtum cum condimentis coctum. Et in eodem libro: Laborans tertio genere tabis, obſonium habeat fruſtum torpedinis, aut ſquatinæ, aut galei, aut raię. F

Verendorum puſtulas diſcutit ſquatinæ piſcis cutis combuſta, Plinius. Rhinæ pellis combuſta, & trita cum aqua, ſuperpoſita & illita, naſcentias (*phymata*) ſanat, Kiranides lib. 4. Piſcis corio, quale eſt ſquatinæ, aut folio ficulneo, aut pumice lęui, ſuperne alopècias cruentas facito: deindeque amygdalas amaras vſtas, cum aceto mulſo illinito, idque aſſiduè facito, ac radito. augeſcent enim ſtatim capilli, Archigenes. G

Cutæ ſquatinæ propter ſquallorem, hoc eſt aſperitatem, ligna & ebora poliuntur: Perottus à ſqualore nominatam inſinuans: Squatina dicta eſt, eo quod ſquamis ſit acuta: Iſidorus, ineptè. ſquamis enim caret. Πελάγια, τὰ κρόταλα. οἱ δὲ, ῥίνη πελαγία, Heſychius. H. a.

Ῥῖναι τραχυδέρμονες, Epicharmo. Τρηχεῖαι, Matroni. Latine ſqualidas, aſperas & aſtutas cognomines. *Epitheta.*

Ῥινᾶν verbo Menander & Pauſanias vtuntur pro decipere: ducta Metaphora ab ijs qui olfactu decipiuntur aut decipiunt, Euſtathius in Iliados quintum. Et rurſus in Odyſſeæ ρ. ἰστέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ ῥινηλατεῖν τοῦ ἀποτεθέντος σὺν κύνας, δοκεῖ ῥινᾶν λέγεσθαι, τὸ ἐξαπατᾶν, ὅτι δηλαδὴ αἱ ῥῖνες ἀπατήσωσι κυνός. ἔγωγ᾽ ἐπίσταμαι ῥινᾶν: Menander. Sed videtur hoc verbum accipi etiam poſſe pro eo quod Latinè dicimus limare, id eſt, lima atterere. vnde compoſitum καταρρινᾶν. Ἀστεῖόν τι καὶ καταρρινησμένον, Ariſtophanes in Ranis. Scholiaſtes interpretatur politum, elimatum. ῥίνη enim (inquit) eſt inſtrumentum fabrile, ᾧ ῥινῶσι. aut vile quippiam, ὅτι ἐξαπελιζόμενον τῇ ῥινῇ. ſed poſterior interpretatio non placet. Καταρρινησμένον quidem cum σ. ſcribi non placet: à quo enim verbo deducas? melius apud Suidam abſque σ. legitur. vt præſens ſit καταρρινάω, cæterum ῥινῶσιν à ῥινόω fit, vnde & διερρινωμένος participium legitur pro limato.

Et ſquatina (inquit Pierius Valerianus) inter hieroglyphica ſignificata recenſeri meruit, per quam fabrum lignarium intelligi volebant. Eſt enim piſcis tam aſperę, ſcabræque ac validæ cutis, vt ebur ea, neque non ligna quantumlibet dura poliantur: vt omittamus fabrilia inſtrumenta omnia (*hoc Gillius de fabro etiam piſce ſcribit*) in huius piſcis capite deprehenſa. Quin & ſerram conficere didicimus ex huius piſcis oſſe ita crebro mucronato (*confundit forte ſquatinam cum alio quopiam piſce, paſtinaca vt ſuſpicor aut cognato:*) qualis longa annorum ſerie ſuſpenſa fuit tholo ante DD. Petri & Pauli conditorium, priuſquã à Iulio II. illa venerandæ antiquitatis monumenta ſolo æquarentur. *Icon.*

Ichthyen (ἰχθύην) Hippocrates vocat ſquatinæ cutem aridam. ſed poteſt eodem nomine intelligi vnguis ferreus, quo ad extrahendos ab vtero fœtus & in eo præcidendos vtimur, propter ſimilitudinẽ cum piſcium ſquamis, Galenus in Gloſſis Hippocratis & Varinus. Ῥίνη, ἰχθύος δορά, Heſychius: per ſynecdochen nimirum. nam & totus piſcis rhine, id eſt lima à Gręcis dicitur: & pellis eius propter vſum fabrilem priuatim ſic dici poſſe videtur. b.

Ῥίνην τὴν φιλέουσι μάλιστα ὡς τέκτονες ἄνδρες, Τρηχεῖ, Matron.

Τρηχεῖ, ἀλλ᾽ ἀγαθὴ κουροτρόφος, οὔ τοι ἔγωγε Ἧς σαρκὸς δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι, Matron Parodus. alludit autem primum ad verſum Heſiodi de Aſcra, deinde Homeri de patria. Κάπηλος Ἑρμαῖος, ὃς βίᾳ δέρων ῥίνας, γαλεοὺς τε πωλεῖ, Archippus. Dorion tradit in Smyrna ſquatinas præſtantes fieri, Atheneus. Καὶ σελάχη μέντοι Μίλητος ἀρίστα ἐκτρέφει, ἀλλά σε χρὴ ῥίνης λέγειν, ἢ πλατυνώτου λειοβάτου ποιεῖσθαι, Archeſtratus. Ῥίνης τεμάχη, Alexandrides. e. f.

DE SQVATORAIA, SEV RHINOBATO, BELLONIVS.

RHINOBATVS piſcis cartilagineus, planus, Oceano infrequens eſt, Genuenſibus ac Venetis peculiaris, apud quos Squatrolinus appellatur. Huius figuram apud te facile conijcies, ſi quidem vtriuſque piſcis hic tibi depicti formam diligenter conſideraueris. A

Aſpera cute præditus eſt, ſub qua candida atque edulis caro continetur. B

DE EADEM, RONDELETIVS: QVI HVNC PIſcem nullum in rerum natura eſſe putat.

VT Ῥινόβατον Græci, ita Gaza Latinè compoſito nomine Squatinoraiam appellauit. Huius ſic meminit Ariſtoteles. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἰχθύων οὐδαμῶς συγγενείας οὐδὲν ὦπται συνδυαζόμενον: ῥίνη δὲ μόνη δοκεῖ τοῦτο ποιεῖν, καὶ βάτος. ἔστι γάρ τις ἰχθύς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. ἴσχει γὰρ τὴν μὲν κεφαλὴν, καὶ τὰ ἔμπροσθεν βάτου: τὰ δὲ ὄπισθεν, ῥίνης: ὡς γινόμενος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἰχθύων. Plinius: Piſcium diuerſa genera non coeunt præter ſquatinam & raiam, ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis, & nomen ex vtroque compoſitum apud Græcos trahit. Præter hæc nihil vſquam alibi de rhinobato legi, aut ab alijs accepi: Nec mihi omnium generum piſces diligentius perquirenti vidiſſe vnquam hunc piſcem contigit: eadem mihi ſenes & periti piſcatores affirmarunt, (*nunquam ſcilicet à ſe viſum hunc piſcem.*) Quæ cum diligentius expendiſſem, in eam tandem ſum adductus ſententiam, vt exiſtimem ne Ariſtotelem quidem, aut Plinium vnquam rhinobaton vidiſſe piſcemque plane commentitium eſſe, quique re non exiſtat, quod quidem Ariſtotelis verba iam citata ſubindicant, quæque alio loco ſcripſit: Ἐπὶ δὲ τῶν θαλαττίων οὐδὲν ἀξιόλογον ἑώρακται. *Hiſtoria anim. 6.11. Lib. 9. c. 51.* *Lib. 2 de gen. animal. c. 5.*

Βουκές

δοκοῦσι δὲ μάλιστα οἱ ῥινόβατοι καλούμενοι γίνεσθαι ἐκ ῥίνης καὶ βάτου συνδυαζομένων. In marinis nihil adhuc exploratum habemus dignum memoratu: qui tamen rhinobati appellantur, maximè gigni creduntur ex ſquatina & raia. Squatinam itaque cum raia videri coire ait, quo quidem loquendi genere, & ſimilibus vt, ferunt, tradunt, aiunt, creditur, vtuntur Herodotus, The phraſtus, Dioſcorides, quum ſe rem aliquam pro incerta habere ſignificant. Iam verò ratio, quam ſubdit Ariſtoteles, plane infirma eſt. Si enim ideo coeunt ſquatina & raia, quia piſcis ſit, qui rhinobatus nominetur, vtrique ſimilis: & hippocentauros & tragelaphos eſſe poſſe dicemus, ſi centaurus cum equa, & hircus cum cerua commiſceatur. At, vt ſcribit Galenus, fieri ſecundam naturam non poteſt, vt tantopere diſſidentia corpora commiſceantur: neque enim colores & figuras tantum componi oporteret, quemadmodum à ſtatuarijs & pictoribus fieri ſolet, ſed totas ſubſtantias natura ab huiuſmodi permiſtione alieniſſimas. Neque ſi diuerſæ animãtium formę, non tamen vſque adeo diſſimiles, coeant, id animal gignunt, quod vna parte huic, altera illi ſimile ſit: ſed quod vni tantum procreantium ſimile ſit, vel tertium quoddam: vt cum aſinus equam inijt, mullus aut mulla neutri per omnia ſimile animal gignitur. Si lupus cum cane vel vulpe congrediatur, canis vel vulpes alteri tantum ſimilis. Quare meo quidem iudicio fides ijs habenda non eſt, qui rhinobati miſtumque genus, prolemq; biformem nobis obtrudunt.

Lib. 3. de vſu part.

COROLLARIVM.

Quod Ariſtoteles de rhinobato piſce ſcribit, eum ex ſquatina & raia naſci videri: ijs verbis non dubitat an ſit, ſed potius eſſe ſtatuit. eſſe enim neceſſe eſt ſtatuamus, de quo quęrimus quomodo ſit, aut vnde generetur. Alibi quidem, extare eum ſimpliciter affirmat: ἔστι γάρ τις ἰχθῦς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. Itaque, etſi Rondeletius nuſquam in rerum natura hunc piſcem comparere putat, ego omnino aliquem & alicubi eſſe arbitror, non modo Ariſtotelis ſed noſtri etiam ſeculi doctorum hominum authoritate commotus, Iouij, Gillij, Bellonij. qui non ſolum viuere in mari hunc piſcem. ſed nomina etiam formaſque tradiderunt. Squatraia nomen quod Gaza confinxit, durum eſt vt Squatroraia etiam, quo Bellonius vtitur: ego ſquatoraiam mollius dixerim, à ſquato & raia compoſito nomine. Noſtræ ætatis Græci & rhinam & rhinobatum, vocant rhinam: vt Latini (*Itali forte*) vtrunque ſquainam, ſiue ſquadram, hoc eſt, ſquatinam, Gillius. Squatraiæ fœdæ ſunt aſpectu, atque eſu admodum iniucundæ: quum inter ſordidæ plebis atque paſtorum obſonia cenſeantur, Iouius. Audiui ab excellentis doctrinæ viro, quum diceret, eam quam nos ſquatinam eſſe diximus, rhinobatum eſſe. ſquatinam vero eſſe, quam Cattorochiero in Prouincia vocant. (de quo in Caniculis diximus,) Rondeletius. ſed hanc ſententiam à nemine approbari puto. Ego rhinobatum Germanis meis, quanquam (vt Bellonius tradit) Oceano infrequentem, interpretabor *ein Engelroch*, ab angelo (ſic enim alij quidam populi ſquatinam vocant) & raia compoſito nomine.

DE SQVILLIS DEINCEPS HOC ORDINE AGETVR.

EX RONDELETII OPERE.

De Squillis in genere. *De Squilla lata.*
De Squilla calata, ſiue Cicada Æliani, ſiue Cammaro veterum.
De Squilla crangone. *De Squilla gibba.*
De Squilla parua. *De Squilla, quam Mantin cognominat, veteribus indicta.*

EX BELLONII LIBRO.

De Vrſa maiore, (Squilla lata Rondeletij:) & minore, (Calata forte Rondeletij:)
De Squilla parua marina, gibba cognomine. *De Squilla fluuiatili parua.*
De alia Squilla, quæ Crangon à Rondeletio exiſtimatur.
De Cicada marina: (quam Rondeletius Squillam mantin appellat, Cicadam verò aliam facit.)

COROLLARIA.

I. De Squillis in genere. *II. De Squilla lata & Vrſa Ariſtotelis.*
III. De Vrſa minore, vt recentiores vocant: ſeu Squilla Calata Rondeletij: & de Cammaro veterum.
IV. De Squilla Crange. *V. De Squilla gibba.*
VI. De Squilla parua, quam aliqui fluuiatilem cognominant: quanquam & in mari inueniatur.
VII. De Squilla illa, quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.
VIII. De Squillis diuerſis.

DE SQVILLIS (IN GENERE,) RONDELETIVS.

A SEQVITVR τῶν καρίδων genus quod tertium poſt locuſtam & aſtacum ab Ariſtotele lib. 4. de Hiſtoria animal. c. 2. numeratur. Gaza cum Cicerone & Plinio ſquillas conuertit. Cicero libro 2. de Natura Deorum ſquillam paruam vocat, τὸ καρίδιον Ariſtotelis. Plinius verò lib. 11. c. 37. Cruſta fragili incluſis rigentes oculi locuſtis, ſquilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. & lib. 9. c. 51. Coeunt locuſtæ, ſquillæ, cancri ore. Athenæus author eſt à Sophrone κουρίδας dictas, à Simonide & Epicharmo κωρίδας. Idem tradit καρίδας à capitis magnitudine nominatas. ὠνομάσθησαν δ' αἱ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. ὃ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictæ ſunt carides à dictione κάρα, id eſt, à capite: maximam enim corporis partem caput occupat. Quod etymum ſi verum ſit, non poſſum non mirari Galenum, qui libro 8. de vſu partium malacoſtraca omnia capite carere ſcribit. nam cum initio libri in quibuſdam ſolum id feciſſet: ... μὲν οὐδέ ἕτερόν ἐστι, (de collo & capite loquitur:) τισὶ δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη, ὥσπερ καράβοις μὲν οὖν καὶ

Lib. 2.
Eodem.
B Squillas & alia quædam cruſtata caput habere, contra Galenum.

ὖν καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσιν ἅπασι κεφαλὴ μέν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἔστιν. Et aliquanto poſt malacoſtraca omnia eadem lege concluſit: ἀλλὰ καρκίνοις τε, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἔστι: τὸ δὲ τῶν αἰσθήσεών τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων ἐξηγούμενον μέρος ὄν ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθα περ αὐτοῖς ἐστιν ἅπαντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & cancris & alijs cruſtatis caput deeſt, partem verò quæ ſenibus & motionibus à voluntate pendentibus præeſt, illi ſane in thorace ſitam habent, in qua omnes ſenſuum ſedes eis habitant. Ac maluit Galenus quantum ad animantes iſtas attinet, in Ariſtotelis ſententiam diſceſſionem facere, qui è corde ſenſum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quam ijs caput tribuere, vt ipſius verba clare oſtendunt: Ὡς θ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaque quod in nobis cerebrum eſt, id ſit in alijs animantibus pars illa ad quam quæ dicta ſunt, ſcilicet ſenſus & motus referantur: aut ſi cerebrum non eſt, certè cor omnium horum principium fuerit. At quod cancris caput ſit, ſed indiſcretum alibi diximus. Quod ſquillæ, pluraq; alia malacoſtraca caput habeant, & diſcretum, & piſcium cæterorum modo ab alijs partibus diſtinctum ſenſus ipſe demonſtrat, quicquid dicat Galenus alio etiam in loco præter iam citatum: Κα[illegible] καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη δὲ καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν [illegible], [illegible] κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφήν τινα μόνην. Cancer igitur & vniuerſum cruſtatorum genus, præterea [illegible] multa alia huiuſmodi vel capite omnino carent, vel eius ſolummodo rudimentum habent. Quod vero balæna in eo numero recenſetur, mendoſum eſſe puto: neque enim balæna ex genere cruſtatorum, neque capite caret, ſed id habet diſcretum & diſtinctum. Quare [illegible] (nam ea inter cruſtata à veteribus nominatur.) vel aliquod aliud affine cruſtati piſcis nomen reponere oportet.

Sed ad ſquillas referatur oratio. Harum tria genera conſtituit Ariſtoteles, ſunt [illegible], id eſt, gibbæ: κράγγονες, crangines vertit Gaza, ſunt & paruæ, quæ maiores nunquam fiunt. Nos ſpecies plures facimus, quia ad tres ſuperiores referri omnes non poſſunt: vt ſquilla lata, alia quæ cælata eſt & glabra: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectius quàm ſquillarum generi attribui poteſt, vt ſuis locis deinceps explicabitur. *Squillarum ſpecies. Lib. 4. de hiſt. animal. c. 1.*

DE SQVILLA LATA, RONDELETIVS.

Bellonius hunc Vrſum Ariſtotelis facit, quod in fine ſequentis capitis reprehendit Rondeletius.

SQVILLÆ quam hic proponimus cognomen latę damus, vt ab alijs diſtinguatur, nec id ſine exemplo. Nam Archeſtratus (autore Athenæo) πλατείας καρίδας appellauit, quanquam locuſtas, aſtacos, caridas confudiſſe videatur: quæ tamen ſecernenda eſſe & ſpecie differre oſtendit Athenæus. Squilla lata noſtris incognita eſt, & ob id ἀνώνυμος, & Liguribus orchetta nominatur. Si quis ob ſimilem corporis ſpeciem cum locuſtis potius quam cum ſquillis annumerandam cenſeat, vel hoc vno refelli poterit, quod locuſtis pedes vltimi in forfices terminantur, quos chelas vocant, quibus ſquillæ carent autore Ariſtotele. A *Lib. 3.* *Lib 4. de part. animal. c. 8.*

Squilla igitur lata locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multo & magis depreſſo corpore & hirto, in fronte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius. his pinnæ duę alligantur. inter hæc, duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, tenuia, non valde longa. Os & oris appendices ita habent vt in locuſta. Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminentibus, pedibus maiora non bifida quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus ad moueant. Hæc qui biſulca non eſſe videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes eſſe dicerentur. Sed hoc ſquillis proprium eſt chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinq; quaterni ſunt, vt in locuſtarum & cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur. frons quadrata & latior quam in vllo cruſtatorum genere. Tumores multi per dorſum ſparſi ſunt, ex quibus extant tubercula, quorum ſumma pars adeo rubet vt carbunculos in annulorum pala incluſos eſſe dicas. Cauda tabellis quinq; conſtat, & in pinnas totidem deſinit, in caudæ ſupina parte appendices ſunt, ad oua reponenda quemadmodum in locuſta. B *Squillis proprium.*

G Eodem modo coit & æſtate parit, internaque omnia ſimilia habet. In cœnoſis locis viuit, argumento eſt quod ſordida lutóque oblita è mari extrahitur, carne eſt molli vt aſtacus. Rara eſt apud nos, Maſſiliæ aliquando capitur. In Africa frequentiſſima eſt, & maxima, quam ſi vidiſſet Apicius ille ὀψοφάγος, qui ſquillarum pregrandium cauſa in Africam nauigârat, non tam cito ad ſuos redijſſet: illic enim cōſpectis ſquillis paruis, execratus prouinciam ita regredi inſtitit, vt terram illam non attigerit. Sunt qui de Archeſtrato id narrent.

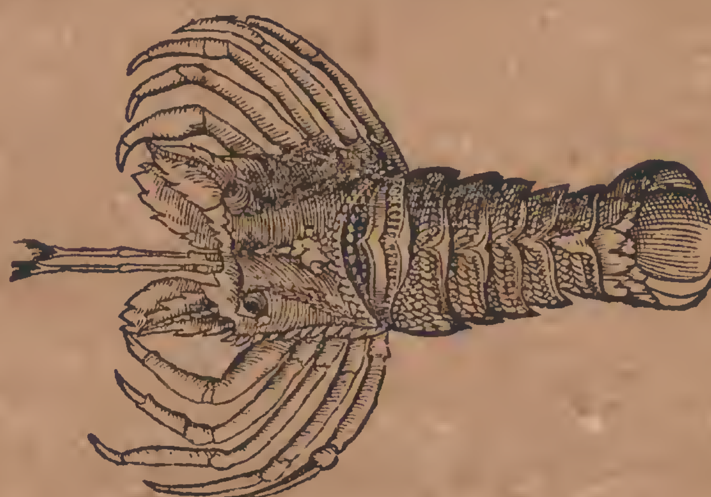
Vbi.

A Explodenda eſt eorum ſententia qui ſquillam latam quam depinximus vrſum eſſe credunt, cum vrſum videatur Ariſtoteles cum cancris numerare, vt ſuo loco dicemus.

Vrſum non eſſe genus hoc ſquillæ.

DE SQVILLA CÆLATA, SIVE CICADA ÆLIANI, (ſiue Cammaro veterum,) Rondeletius.

Bellonius cicadam marinam vocat, non hanc, ſed aliam ſquillæ ſpeciem, quam Rondeletius infra nouo nomine mantin.

A Qvam hic proponimus, noſtri cicadam marinam vocant: alij cicadam marinam eam eſſe opinantur, quam poſtea μάντιν eſſe demonſtrabimus. Eam de qua nunc agimus cicadam potiore ratione nominandam eſſe cenſuimus, ob maiorem cum cicadis terreſtribus ſimilitudinem: ſquillam verò tum quod ſupradictę ſimilis ſit tum quòd brachia priora indiuiſa habeat, qua nota ſquillas à locuſtis & cancris ſecerni diximus: cælatam verò, vt ab alijs internoſcatur. B nam quinq; tabellis conſtat & dorſo egregio naturæ artificio variè cœlatis & ſculptis, vt in pictura expreſſimus. Squilla hæc tota rubet, oſſa vtrinq; habet in fronte, in ambitu ſerrata, acuta, veluti ſquilla lata: quibus annexæ ſunt pinnæ, veluti alę. Cornua duo habet, brachia duo indiuiſa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas eaſdem quas locuſta. magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix ſuperat.

F Carnis ſubſtantia aſtaco ſimilis eſt. Cicadæ marinæ neq, Ariſtoteles, neq; Plinius meminerunt in ijs qui extant libris. Sed Ælianus his verbis. Eſt etiam cicadarum genus marinum, (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima parui carabi ſimilitudinem ſpeciemq; gerit. veruntamen cornua, non ſimiliter atq; ille magna, nec aculeos habet: aſpectu etiam nigrior eſt: & cum captus eſt, ſtridorem quendam ædere videtur. Pinnæ ipſius exiguæ ſub oculis enaſcuntur, terrenarum alis ſimiles. Hominum pleriq; idcirco ab ea ſe abſtinent, quod ſacram exiſtiment. Seriphij in retia vel fortuito delapſam non ſane retinent, ſed mari reddunt, atque etiam mortuam flentes & ſordidati humatione afficiunt, quod eam dicant Perſeo Iouis filio conſecratam eſſe. Hanc ſquillę ſpeciem eſſe puto, quam antiqui cammarum ſiue gammarum vocauerunt autoribus Athenęo, Plinio, Columella. Ac primum cammarum ex genere ſquillarum eſſe probauimus ex Athenęo capite de aſtaco. Deinde inter incrementi parui piſces eum recenſuit Columella lib. 8. & Iuuenalis.

Lib. 13. c. 25.

Cammarus.

Satyr. 5.

Si tibi dimidio conſtrictus cammarus ouo Ponitur.

Poſtremo color idem manifeſtius oſtendere videtur, magis rubens in hoc quam in vllo alio cruſtato ſiue crudus ſit, ſiue coctus, quiq; colorem mulli maximè refert, cuius rei autorem habeo Martialem.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli, Concolor in noſtra cammare lance rubes.

DE SQVILLA CRANGONE, RONDELETIVS.

Κράγγονες Squillæ vocantur ab Ariſtotele lib. 4. de hiſt. anim. c. 2. & ab eodem nonnunquam ſquilla κράγγων dicitur: crangines Latine à Gaza dicuntur, ab Italis gambaro dimare: à nonnullis cammarugiæ

rugiæ & parnochię: à noſtris caramote, (*vt parua ſquilla, Caramot:*) ab alijs longouſtin, à Burdegalenſib. ſeruata vetere appellatione ſquilles.

En hæc ſquilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, lęui, candida, nonnunquam ex B albo parum rubeſcente: cocta verò tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in fronte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius denticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, non in lateribus: veluti in aſtacis & ſquillis latis. Oculi cornei ſunt ſatis prominentes, quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia, flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruę, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices cuiuſmodi ſunt in locuſta & aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo qui in calcar terminantur, pedes terni, qui hęc ſequuntur, parum diuiſi ſunt, bini & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit, è quarum medio extat aculeus latior quam in ſquilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendique modo, partibus internis è ſuperioribus non differt.

Carne tenera eſt, dulci, bonique alimenti: ſatis nutrit, hecticis & atrophia laborantibus cibus vtiliſſimus. F

Squillam κράγγονα nos recte repræſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primum, cum cruſtatorum animantium quatuor ſint genera, (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus,) nulli potius quam ſquillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus læuis eſt, locuſta toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet vt aſtaci cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis, non eſt igitur ex cancrorum genere. Quare ſquillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neq; cęlatam, vt corporis ſpecies & læuitas ſine vlla cælatura oſtendunt: neque paruam quę maior nunquam fiat: nam ea longe minor eſt, quam paulo poſt exhibebimus: neque gibbam, quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita qua ſquilla crango à ſimilibus internoſcatur: Καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα τῆς οὐρᾶς· τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότερα, πλὴν αὕτη μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (*Totidem non eſt in Græco*) & crangon in vtraque caudæ parte, quarum medium in vtriſque ſpinoſum eſt ſiue aculeatum, ſed in crangone latum, in gibba acutum. Hęc nota in vtraque ſquilla, & crangone de qua nunc agimus, & in gibba de qua mox euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis ſquillas cum viuis contulerit. Hæc ſunt quæ fidem faciunt ſquillam crangonem recte nos ab alijs diſtinxiſſe.

A Squilla crangon. veram ſe exhibere.

DE SQVILLA GIBBA, RONDELETIVS.

A

Cognitis ſquillis latis, cælatis, crangonibus, facile eſt reliquas duas agnoſcere. gibba enim, ſuo gibbo & parua, ſua paruitate ſatis ſeſe produnt. Κυφὴ (*κυφὴ cognomen ſeu differentia, καρὶς vero nomen eſt,*) à Græcis, à Gaza gibba ſquilla recte vocatur: à noſtris caramot, ad diſcrimen crangonis quam caramote appellant. A Santonibus de la ſante, quod ægris plurimum ſoleant apponere. à Pariſienſibus cheuretes. à Rhotomagenſibus ſalecoques. (F)

Gibbę ſquillæ crangonibus tenuiores ſunt, maximæ in cauda extrema. in fronte cornu geſtant veluti crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia crangonibus habent, caudæ initium in tumorem erigitur, vnde illi nomen. ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior eſſe incipit in pinnas quatuor deſinit: harum medium acutius eſt, quam in crangonibus, vt dictum eſt: qua nota, & gibbo à crangonibus ſquillæ diſtinguuntur. Hyeme præſertim capiuntur maxima copia in Santonum litoribus. Carne ſunt dulci & tenera. Viuę colore ſunt fuſco, minuſque albo quàm crangones, coctæ rubeſcunt. B (F)

Deuorantur à reliquis piſcibus ſed mortem ſuam grauiter vlciſcuntur: cornu (frontis) enim elatum & ſurſum recuruum palato deuorantium infigunt, & ſic necant, vnde ſquilla hac pro eſca vtuntur piſcatores. Ab ea lupum interfici cecinit Oppianus: Squillæ, inquit, exiguę & imbecillę fortiſſimum hoſtem dolo perimunt, lupum ſua voracitate inſignem: nam cum neque fugere, neq; æquo Marte dimicare poſſint, deuoratę acuto frontis cornu medium palatum ita vulnerant, vt etiam ſi initio id negligat lupus, tandem tamen moriatur. D

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Καρῖδες δ' ὀλίγαι μὲν ἰδεῖν, ἴσαι δὲ καὶ ἀλκὴν
Λάβρακα, σφετέρῃσιν ἐπικλέα λαβροσύνῃσιν.
Καρίδων: ταῖς δ' ἔπι φυγεῖν σθένος, οὐδὲ μάχεσθαι.
Εὖτε γὰρ ἀμφιχανόντες ἔσω μάρψωσιν ὀδόντων,
Ὀξὺ κέρας χρίμπτουσι: τό, τέ σφισι τέλλεται ἄκρης
Γύρης: ἀλλὰ δόλοισι καὶ ἄλκιμον ὤλεσεν ἰχθῦν.
Οἱ μὲν γὰρ ἀδάκουσι, καὶ ἰθύνουσι λαθέσθαι
Ὀπλύμεναι δ' ὀλέκουσι, καὶ οὓς πέφνουσι φονῆας.
Αἶψε θαμὰ * θρώσκουσι, καὶ ἐς μεσάτην ὑπερῴην
Ἐκκεφαλῆς, &c.

Hos verſus Latine reperies infra in Squilla gibba Bellonii.
**Lippius interpres videtur legiſſe Αἱ δ' ὁμὰ. vertit enim turmatim.*

Non negarim ſquillam crangonem cornu idem efficere poſſe, ſed cum ſquillis paruis id tribuat Oppianus, de gibbis potius intelligendum cenſeo: nam quæ minimæ ſunt, cornu carent.

Eam quam propoſuimus ſquillam gibbam eſſe, conuincit tumor ille caudę initio, medius inter caudæ pinnas aculeus acutior & anguſtior quam in crangone: magnitudo, qua paruas ſquillas ſuperat, à quibus etiam cornu frontis diſcernitur.

A Genuinam ſquillam gibbam a ſe proponi.

Elixantur gibbæ ſquillæ in aqua & ex aceto eduntur. Vel in ſartagine friguntur. hecticis in cibo mirum in modum conferunt, & longe delicatiores ſalubrioreſque ſunt quam locuſtæ vel aſtaci. Non minus adferunt conuiuis ἀφροδισίων, εὐωχίαν, καὶ εὐεξίαν quam locuſtæ. F

DE SQVILLA PARVA, RONDELETIVS.

Poſtrema ſquillæ ſpecies proprio nomine caret: ob id periphraſi vſus Ariſtoteles appellat ſquillarum τὸ μικρὸν γένος, rationem mox ſubiungens. αὗται γὰρ οὐ γίνονται μείζους, quia minores nũquam effici poſſunt. Sed hic animaduertendum eſt τῶν καρίδων μικρὸν γένος .i. ſquillam paruam, & τὸ καρίδιον lib.5.c.15.de hiſt.anim.non idem eſſe ac σκύλλαρον, quod etiam ſquillam paruam idem Gaza conuertit lib.4.c.4.de hiſt an. Quare cum trita ſint quæ ſquillæ paruæ nomine interpretetur Gaza, τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος, τὸ καρίδιον, τὸ σκύλλαρον, ex ea conuerſione qui in Latino Ariſtot.magis verſatus fuerit, facile in magnũ errorem induci poſſet. Nam σκύλλαρον non eſt ex ſquillarum genere: chelas enim habet aſtaci modo, qua de re fuſius ſuo loco. Paruam ſquillam de qua hic loquimur, noſtri ciuade vocant.

B Digiti eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicib. caudæ pinnis, internis partib. gibbæ perſimilis. F punctis aliquot variatur. colore eſt dum viuit obſcuro, cocta tota rubeſcit. Carne eſt dulciſſima, vt ob nimiam dulcedinem quibuſdam faſtidio ſit: vix enim vllum aliud cibi genus dulcius hoc deguſtaueris. Cum cruſta & pedib. integra frigitur. ſunt qui priuſquam coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde in aqua & oleo elixant. Squillæ in aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maxime conueniunt. nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoque vtiliores ſunt fluuiatilibus aſtacis, quibus medici plerique pro cancris fluuiatilibus vtuntur, cum tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ęgris parentur ſquillæ de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudandæ ſunt. ſi enim vna cum his edantur, flatus gignunt, veluti aphyę cum ſpinis comeſę. Squillæ cum cruſtis elixæ in aqua & oleo iniecto pipere ſopitam venerem ſtimulant: tum quia ſemen ſatis copioſum generant ob dulcem & bene nutrientem ſubſtantiã, tum quia flatus gignunt. Si frigantur in ſartagine flatus deponũt, quemadmodum frixa legumina: idem de gibbis & crangonibus C ſentiendum. Hyeme in ſtagnis marinis capiuntur, & in magnorũ fluuiorum oſtijs: è mari etiam extrahi ſępe vidi: ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantum exiſtimet.

DE SQVILLA QVÆ ΜΑΝΤΙΣ DICITVR,

(d[illegible] teſt, à veteribus non memorata, Rondeletius.

Imago hæc Venetijs facta Mantin Rondeletij, minus accurate, quam ab ipſo exhibita, repræſentat.

A Explicandum eſt hoc loco cruſtatum id quod μάντιν nominaui priuſquam à ſquillis diſcedamus: nec ad vllum aliud quam ad ſquillarum genus referre poſſum, chelis enim caret, quibus à locuſta & aſtaco diſtinguitur. aculeos in cauda habet, ſquillarum modo corporis ſpecie ſquillis ſimili, longa, quo à cancris differt.

Nemo verò hanc ſquillæ ſpeciem apud Ariſtotelem, Athenęum, Oppianum, Plinium requirat: ab ijs enim nullam huius mentionem fieri puto. Quemadmodum autem Latini à terreſtris locuſtę ſimilitudine marinam locuſtam nominauerunt, ita nos μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine quæ eſt ex locuſtarum terreſtribus genere. Eam beſtiolam noſtri preguedious, id eſt, precantem Deum appellant, quod ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more qui ſupplices Deum deprecantur. Præterea corpore eſt valde tenui & macilento, vt qui aſſiduis ieiunijs ſeſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant: qua ſit Romam vel Compoſtellam ad D.Iacobum proficiſcendum. ea perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extento iter monſtrat.

B Ab huius, inquam, beſtiolę diuinantis ſimilitudine ſquillæ ſpeciem μάντιν nominauimus: nam vtraque corpore eſt longo, gracili, circa caudam latiore, brachia duo prima longa admodum. Sed marinam fuſius deſcribamus. Μάντις marinus cruſtis tenuibus, perſpicuis, albis intectus eſt. Brachia duo prima longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poſſint, chelarumq; vſum præſtent, interiore in parte ſerrata quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni, vt aculeis incuruis aptius quam ſerræ denticulis comparari poſſint. Cornua duo longa prominent, in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. ſunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura cancellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitę ſunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtę. Vtrinq; pedes ſex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſinunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus vncus enaſcitur: reliqui terni parui ſunt & tenues, quarum extremum in appendiculas

diculas quaſdam tenues terminatur. Quod caput ſequitur & collum vocatur, tabellis decem conſtat inęqualibus, priores breuiores ſunt, & ſtrictiores: quò propiores ſunt caudæ extremo, eo maiores & latiores fiunt. eadem aculeorum ratio, quibus ſingulæ tabellę munitæ ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis riget aculeis, in oſſis huius ſuperiore parte maculę duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles tres vtrinque pinnæ oſſeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore, quemadmodum locuſta & ſuperiores ſquillæ. Eodem modo coit & parit. Toto corpore eſt pellucido. (C)

Carne eſt molli, dulci & delicata, bene nutriente, Venerem ſtimulante, ſi eo modo paretur quo ſquillę proximè deſcriptę. F

Quam μάντιν dicimus, nonnulli (*vt Bellonius*) cicadam marinam appellare malunt, ſed quia ſquillæ cælatæ maior eſt cum cicada terreſtri ſimilitudo, eam cicadam nominauimus: hanc vero μάντιν, ob eas quas diximus cauſas. Si quis velit nimium ἐριστικὸς eſſe, appellet vt volet. ſatis eſt nobis ſquillæ ſpeciem à veterib. non traditã exhibuiſſe. Nam autor libri de aquatilib. perperã depictã & à naturali alieniſſimã propoſuit, multis ſcilicet omiſſis, multis additis temere, vt ex collatione perſpicuum cuiuis eſſe poteſt.

A. Squillam cælatam, potius eſſe cicadã mar quàm hoc loco propoſitam. Contra iconem Bellonii.

SEQVVNTVR SQVILLARVM DESCRIPTIONES EARVNDEM OMNIVM, CÆLATA TANTVM (VT RONDELETIVS NOMINAT,) EXCEPTA; (*niſi eadem forte Vrſa minor Bellonii ſit,*) *ex Bellonii libro.*

DE VRSA MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

Rondeletius aliam vrſam facit, hanc verò (maiorem) Squillarum generis eſſe oſtendit, & latam cognominat.

VRSA, Græcis ἄρκτος, aſperis ſaxoſiſq; locis prouenit: ac locuſtarum modo forcipibus caret, eademque eſt cum locuſtis magnitudine. Vulgus Siculum ac Neapolitanum Maſſacaram nominat. Terreſtris Vrſi in morem craſſo ac recurto eſt corpore, eiuſq; colorem habet, vnde illi nomen. A B

Proinde tabellis firmis fortibuſque loricata eſt, vt locuſta terreſtris, cubitaliſq; nonnunquam eſt: antennas ad pretentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas, atq; vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuum ſeu cirrhorum munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico conſtat thorace. vulgus plaſtronum vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robuſtis ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os prætereà ſubtus habet, vt cæterum Locuſtarium & Cancrarium genus. B

Minor autem Arctos per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſetam appellant: craſſiore eſt quàm Sparnochius (*Squilla crangon*) corpore, & forcipibus vt Vrſa caret. Prætenturis quoq; bifidis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterum eſt corpore robuſto & recurto: omnes denique notas cum maiore communes oſtendit. Sed hic maioris tantum Vrſæ iconem appoſui. *Hæc an eadem ſit Squilla cælata Rondeletii, quærendum.*

DE SQVILLA PARVA MARINA, GIBBA COGNOmine, *Bellonius.*

Locuſtarij generis ſunt Squillę: quarum etſi multæ reperiantur ſpecies, minores tamen gibbæ, vulgari nomine minime carent. Caridas Gręcum vulgus & Carinidia vocat: (*Aſtacus fluuiatilis etiam vt alibi ſcribit Bellonius, à vulgo Græco Caranis vel Carauidia dicitur.*) Romani à Gambis, id eſt, tibijs, Gambarellas, quod ijs multiplicibus conſtent. Armorici des Saulterelles: ſaliunt enim locuſtarum more. Maſſilienſes vulgo vetuſtatis veſtigia nonnihil retinentes, Carambotos vocant, deducto à Caride nomine. Qui verò Galli litus Oceani incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Pariſienſes corrupte des Gueruettes. Rothomagenſes Salicoquas vel Salcoquas nominãt: quarum quę vaginis adhuc incluſæ ſunt, Bouquettæ: ijs autem exutę, des Creuettes appellãtur. Veneti vulgo Squillas appellant: quarum frontiſpicia roſtris acutiſſimis prædita ſunt. A

De his autem ſic Oppianus: *Sunt Squillæ exiguæ: ſunt paruæ in corpore vires:*
At magnum & ſaturo præclarum labraca ventre* *Interimunt aſtu: properat, geſtitq; teneri* D
Labrax piſciculos, (ſquillas) *qui paruo robore poſſunt* *Non dare terga fugæ, non æquo occurrere Marte.*
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntque necantem, *Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,*
Turmatim in medium deſcendit turma palatum, *Et feriunt cornu, quod fronte inſurgit acuto.*

Hos verſus Rondeletius in ſquilla gibba Græce recitat.

** Græci in labrace ſecundam ſemper producunt.*

Senos ante frontem gerit valde tenues cirrhos, quibus Dioſcorides aconiti radices in fibras minutas abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnę ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt ſerratam, ſpinoſam, duram, atq; in acutum faſtigiatam formam habet. quamobrem quaternas tantum illi connumerauiſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. Non ſunt audiendi qui Squillarum pedes forcipibus carere putant. (*Squillis proprium chelis carere, Rondeletius.*) B

Oua pariunt ac procreant vt Locuſtę. ſunt enim illius interanea perſimilia. C

DE SQVILLA FLVVIATILI PARVA, BELLONIVS.

Rondeletius ſimpliciter paruam nominat, & in mari etiam reperiri ſcribit.

Squilla fluuiatilis, ſola magnitudine à marina diſcrepare videtur. Squillarum genere (inquit Ariſt.) continentur gibbæ, Crangines & paruæ, quæ maiores nunquam effici poſſunt. Quibus verbis ego hãc fluuiatilem, paruam appellari puto: Quemadmodum enim Vrſa parua (quæ Vrſeta dicitur) cum maiori conuenit, vel Cancer marinus cum fluuiatili: ſic fluuiatilis Squilla cum marina etiam conferri poteſt. Flumina noſtra huiuſmodi delicias non alunt. Romani eam in venereis epulis ſingularem habent: quamobrem lautiores menſas honorare ſolet. B F

A Gambarellam vulgo vocant, quam & Gambarozolam nonnulli malunt appellare: nomine forſitaſſe à Gambaro (quæ noſtra eſt Scarauiſſa) detorto.

B Mos eſt eas viuas aſſeruare, tuncque ſubfuluæ ſpectantur: nam coctæ ruffeſcunt.

C Longiſſimo à mari interuallo proueniunt: quod argumentum eſt eas originem à mari minime traxiſſe.

B Squillis marinis multo minores ſunt: Tibiolas vtrinq; quaternas, tenues, oblongas habent, in extremo forpicatas: Cirrhos anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quib. iter quoquo verſum prętendant, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cum vtrinque quaternos habeant, duos tamen priores parte anteriore exporrigunt: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibum vtuntur. Nam tribus poſterioribus tantum incedunt. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu vtuntur: quarum quinq; in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigūt. Harum autem media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit.

DE ALIA SQVILLA, (QVÆ CRANGON A *Rondeletio exiſtimatur,*) *Bellonius.*

A Eſt aliud Squillæ genus, gibba multo maius, vulgari piſcatorum Romanorum nomine Parnochia dicta. Sunt qui Camerugiam & Sparnochiam vocent.

B Inſignibus notis à gibba differt. Nam vbi in gibbis multiplices cirrhi ſpectantur (anteriori præcipue parte) pedeſq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo oblongi tantum cirrhi prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet. Marina, pollicis craſſitudinem æquat, ſemipedem longa eſt, tibiis quam gibba minoribus. Pinnulas multas vt Squilla ſub cauda ad natandum habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ: quarum ea quæ in medio ſita eſt, ſi pinna eſſet, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Aſtacis & Carabis, numerarentur: ſed ſpinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula eſt. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali fere longitudine videas. In quibuſdam verò locis adeo magnæ naſcuntur Squillæ, vt prope ſpithamen, hoc eſt, palmum excedant: quæ quidem ſunt

(F) alijs efficaciores. Cruſtatorum omnium ſapidiores ſunt. Has ſuſpicor Ariſtotelem κράγγονας, Theo-

A dorum Crangines vocaſſe. Sunt enim Crangones, Caridum ſiue Squillarum genus idem cum Romanis Parnochijs.

DE CICADA MARINA, BELLONIVS.

Rondeletius hanc Squillam mantin appellat, Cicadam vero aliam facit.

A Eſt & Cicada Locuſtarij generis. Nam & caudam habet, & cruſta integitur, Maſſilienſes Cigale de mar, Romani & Genuenſes Cicadam marinam vocant. Quæ autem Venetiis cicadę nomine diuenditur, ea quidem adulterina eſt.

B Tenuis eſt huius cruſta: cruda ita albicat, vt ferè transpareat. vna cum piſciculis marinis ſæpe ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum Carpionatis, Bocis, Mænis & Trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili fere artificio Cicadæ oblongum corpus decem tabellis affabre articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porro duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præ ſe ferunt, eſtq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dum in mari natat, aquam percutit & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinque pedibus communitæ ſunt. ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea aliter quam cancris vel locuſtis forcipantur. ſunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grā-

(E) dioribus crenis ſuffulta quibus quum cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem extrema velut in duritiem oſſeam abeunt, dentiſcalpijs conficiendis ob id ex-

(C) petita. Pars huius piſcis quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contra quam caudā ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeum vnum habet vtrinque ori prefixum vt phalangium & ſcolopendra, quo mordicus cibum à pedibus ſuggeſtum cōtinet, quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinque oſſi crenato, V literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium eſt ea incidere quę mandit: poſterioris vero quę crenas habet, conterere: Nam idem os, duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrſinis ſimiles oſtendit, trifariam in extremo diffiſas: ac rurſus duas alias in lateribus, prędictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo vt Cancrarium vel locuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti, caudam caput eſſe crediderunt. Strias rectas in tergore atq; in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpicientur, cerebrumq; adeo eſſe exiguum, vt vix ordei grani magnitudinem æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent.

A Speuſippus (vt opinor) nympham vocauit Cicadam. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton ſimiles eſſe dixit. Quanquam autem Cicadæ vt plurimum ſuo nomine à piſca-

F toribus Romanis vocentur, tamen in earum applicatione Parnochijs abutuntur. Etenim Parnochię Cicadis ſapidiores ſunt, cariuſq; diuenduntur.

COROLLARIVM I. DE SQVILLIS IN GENERE.

A Quæ de Squillis hic adferemus, ea vel communiter pertinent ad Squillarum genus, quo ſpecies aliquot continentur: vel abſolutè à veteribus prolata, ſi ad ſpeciem vnam priuatim forte pertinent, ad quam maxime referri debeant dubitari poteſt. Gibbę quidem cognominatæ præ cæteris ſquillarum nomine ſimpliciter interdū intelligi mihi videtur. nā & magnitudine fere mediocres ſūt inter maiores mino-

minoreſque: & Venetijs hodieque ſimpliciter Squillæ dicuntur: & à Græcis hodie carides. Veneti Squillas quaſdam vocant paruis gammaris ſimiles: ſed rectè nec ne, alijs iudicandum relinquo. eaſdem noſtræ ætatis Græci etiam nunc caridas vocant, Gillius. ſentit autem de gibbis, quas Veneti vulgò Squillas vocant, Græcis carides & caramidia, Bellonio teſte: quarum color nigricat. Vide infrà quoque in Corollario de Squilla gibba. Cæſar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus etiam luporum piſcium à ſquillis interitum decantans: non alias quàm gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Ea etiam quæ circa alimentum de ſquillis medici veteres tradunt, de gibbis potiſſimum accipienda puto.

Κυρίδες, καρίδ, Heſychius. Colybdænę nomine Epicharmus (vt Nicander vult) pudendum marinum intelligit: vel (vel vt Heraclides in Opſartytico) ſquillam, Athenæus. Vide ſuprà in Corollario de Pudendo.

Squillæ nomen Veneti, vt diximus, gibbæ ſimpliciter attribuunt: Burdegalenſes verò crangæ. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam ſquillarum appellabant, coloris rubri: poſteriores ad multas cruſtatorum locuſtarij generis ſpecies id nomen tranſtulerunt. nam & aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, Cammarum ſcilicet vel potius gammarum, gambarum, gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes carambotum, Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli prouinciales Caramot: vt crangonem ijdem caramote. quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè Squillas omnes *Meerkrebslen* rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter: ſiue cum differentia, *ſunder ſchaerer*, id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani, vt Friſij & Hollandi, Squillæ ſpeciem quandam paruam, vocant *Gar[illegible]*, *Gar[illegible]*, (*G[illegible]* vero piſcis eſt è genere τῶν λυρoειδῶν) *Gerner*, *Garnole*: gibbam, vt puto: quam Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt a Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptũ à Gallico Cheurette, vt ipſe putat. Licebit autem hoc etiam vnius ſpeciei nomine (à gammaro, vt ſuſpicor, corrupto) abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillã interpretatur *a Shrimpe*: ego ab Anglis accepi *a Schrimpe* ſpeciem eſſe ſquillæ vel cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant *a Pran*: aut fortè contra. non enim ſatis memini. *Cammarus.*

Squillarum generis diuiſio, ex Cæſaris Scaligeri libro de Subtilitate.

Squillarum aliæ ſunt
- Maiores
  - Vrſa, magnitudine aſtaci.
  - Crange: magnitudine tantum à ſuperiore differens, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſelatæ lamellæ pictæ ſunt. (Hæc puto Rondeletij Squilla cælata eſt. nam aliam fecit crangen.)
- Minores, gibbæ omnes, vix alio quàm magnitudine differentes: locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis ſquillis. Omnib. pinnata cauda pinnis latis, dempta media acuta.
  Ex his.
  1. Maxima eſt in Oceano Gallico, (circa Vaſconiam. Crangon puto Rondeletij.)
  2. Minima, Vaſconib. ciuada: è Garumna excipitur caniſtris. hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. ab Adriaticis generis nomine dicitur.
  3. Mediæ magnitudinis gambarellus appellatus ab Iſtris. (Simpliciter gibba alijs.)

  Itali quidam, etiam minimam gambarellum vocant.
- Præter has eſt Squilla mantis Rondeletij: Item καρίδιον, id eſt Squillula, conchas quaſdam inhabitare ſolita: de qua inter Cancellos diximus.

In quibuſdam locis ſquillæ adeò magnæ naſcuntur, vt propè ſpithamam, hoc eſt, palmum excedant, Symeon Sethi. Squillę à cancrario genere differunt eo quòd caudam habeant: ab cruſtario verò quod B
forcipe careant: idque, quoniam plures habeant pedes. eo nanque redundantia illa abſumitur. pedes autem obtinent plures: quod nõ magis ad nandum, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores, Ariſt. de partib. 4. 8. interprete Gaza. Græca ſic ſonant. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλάς: αἳ οὐκ ἔχουσι διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας. ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδεῖς ſpecie, non rectè habet cruſtarios, quod genus eſt: librariorum nimirum lapſu. nam ipſe Gaza alibi (vt eiuſdem libri de partibus anim. quarti, cap. 5.) καραβοειδεῖς locuſtaceos vertit. quod tamen hoc in loco non conueniret, cum locuſtæ etiam forcipibus careant. quamobrem Latinè aſtacarios nomen fingamus licet. Deinde hæc verba ὅτι νευστικώτεραι εἰσὶν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumque: ὅτι πορευτικώτεραί εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim (inquit) plures pedes habent ſquillæ, quoniã ad incedendum magis quàm natandum comparatæ ſunt. hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in Scolijs verba hæc: Τὰ δὲ λέγει ἔχειν πολλοὺς πόδας διὰ τὸ μᾶλλον (*lege* ἧττον, *vel* οὐ μᾶλλον, *vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet*) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτερα, εἶχον ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικά, ἔχουσι πολλοὺς πόδας.

Squillis proprium eſt chelis carere. Harum autem vice brachia maiora pedibus habere, Rondelet. Non ſunt audiendi qui ſquillarum pedes forcipibus carere putant: Bellonius. Ariſtoteli in hoc contrarius. conciliari autem fortè poteſt, ſi Ariſtotelem dicamus chelas propriè dictas, quales aſtaci ante cæteros pedes habent, ſquillis negare: Bel. verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quod maiores dictas anterius tantum chelas habeant. Indicæ ſquillæ in Gange fluuio, forcipes maximas habent Æliano. Squillæ nigreſcunt vêre, poſtea albedinem ſuam recipiunt, Ariſtot. Squillis è ſummo capite cornu acutum prominet, Oppianus. Ælianus aculeum eis eſſe dicit acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas ſerræ modo habere. Rondeletius Oppiani verba de ſquillis hoc ſuo aculeo lupos

piſces interimentibus, interpretatur peculiariter de gibbis. nam quæ minimæ ſunt (inquit) cornu carent. Cruſta fragili incluſis oculi rigent: locuſtis ſquillíſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent, Plinius. Inteſtinum ſquillis, ſicuti & locuſtis & aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt, Wottonus (ex Ariſtotele.) Squillas etiam ouum, clauiculasque, ſimilem in modum (vt locuſtæ) habere certum eſt. Maribus ſane præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore, formaque promuſcidi ſepiarum proxima: verum hæc torta in vertiginem more buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quę ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur. Caro in ijs quoque eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. ab hoc, pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſeſe porrigit: ſub quo duo quædam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accomodata, inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit, membranaque obuolutum prætenui, ventri laterique vtrique inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens, Ariſt. hiſto. 4. 2. Niphus quidem hæc omnia de ſquillis accipit: an rectè, conſiderent quibus ocium maius, & res præſentes inſpiciendi facultas non deeſt. Scaliger cruſtatorum genera duo ſumma faciens caudatū & rotundum, hoc (inquit) cancrum vocant Latini, Græci καρκῖνον: illud à vulgo gammarus nominatur. Et mox: Sanè à ſquilla parua gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentius intuenti recognoſcetur gammari roſtrata facies, ſquillæ mutila. gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: ſquillæ, vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Hæc ille, de ſquillis quidem paruis, nimirum quòd eæ gammaro (quo nomine in hac comparatione aſtacum ſl. præcipuè intelligere videtur,) magnitudine etiam ſimiliores ſint, quæ tamen ſquillis omnibus aut pleriſque conuenire videntur.

C Squillarum aliæ in paludibus (maris) degunt: aliæ ex algis victitant, tertiæ ſaxatiles ſunt, Ælianus de animal. 1. 30. Oppiano etiam lib. 1. ſquillæ circa ſaxa ſtabulantur. Squillæ, vt cruſtata omnia, ſenectutem exuunt, Athen. ex Theophraſto, & Ælianus. Locuſtæ, ſquillæ & cancri ore coëunt, Plin.

D Phycides quanquam cætera abſtinent carne, tamen ſquillas ſæpenumero appetunt, Ariſtot. Squillæ lupum piſcem à quo deuorantur, interimunt: qua de re Æliani ac Oppiani verba retuli in Lupo D. quanquam autem Ælianus ſimpliciter ſquillas, Oppianus paruas, id facere dicit: Rondeletius tamen de gibbis cognominatis interpretatur. nam quæ minimæ ſunt cornu frontis, (quo Lupi palatum configant,) nullum habent.

E Squillis ineſcandis: Vitulinum fel cum farina, oleo & aqua miſce. & placentulas facito: quib. tandem in eſcam vteris. ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibusque frueris, Tarentinus. Lupus piſcis ineſcatur per ſquillam pinguem. Oppian. lib. 3. Merula quoq; piſcis ſquilla viuente eſca decipitur, vt Oppian. lib. 4. & Ælian. tradunt. vide ſuprà in Merula E. Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiendos. Si marini & ſaxatiles piſces in piſcinis alantur, in cibum eis inijcere oportet carides, gobios, & ſimilia, Florentinus.

F Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem Quæ fertur domino ſquilla, & quibus vndiq; ſepta Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda, Iuuenalis Sat. 5. Iouius quidem hos verſus citans: Ego putauerim (inquit) Iuuenalem cruſtaceorum nomina confudiſſe: voluiſſeque intelligere pro ſquilla locuſtam aut leonem, qui dominis apponi conſueuerint, &c. Cuius ego ſententiam non approbo. Squillæ enim in delicijs, præferuntur in cruſtatis cęteris pleriſque omnibus puto locuſtis quidem & aſtacis Rondeletio teſte, & ſalubriores habentur, & longe delicatiores. Et Apicium propter carides (id eſt ſquillas) magnas in Africam nauigaſſe Græci etiam tradunt. Lege infrà in H. f. Et Archeſtratus circa Iaſum Cariæ ſquillam ὑπερμεγέθη, id eſt prægrandem reperiri tradit. Affertur ſquillas inter murænas natanteis, Horat. Serm. 2. 8. P. Gallonij gula in ſquilla & acipenſere decumano notatur in Satyris Lucilij cuius verſus in Acipenſere f. recitaui.

Squillas conuenire ſtomachicis, legitur apud Galenum de compoſ. ſec. loc. 8. 4. ex Archigene. Celerrimè & vniuerſim maximè vinum alit: tardius autem paulatim caro bubula, & cochleæ, ſquillę, cammari atque locuſtę: & (vt ſummatim comprehendam) quæcunque dura carne conſtant, eandem cum his naturam habent, Gal. in Aphoriſmos 2. 18. Idem lib. 3 de alim. cap. 34. cum cæteris cruſtatis carides & cammaros numerans, quod ad communem alimenti ex eis rationem, diſcrimen nullum indicat. Squillæ alicuius ſunt caliditatis & humiditatis participes difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent, & Veneris deſiderium mouent, Symeon Sethi. Locuſtę, cancri, ſquillę & ſimilia, difficilè quidem concoquuntur, multo tamen facilius cæteris piſcibus. aſſari autem potius quam elixari debent, Mueſitheus. Vide ſuprà in Cancris in genere F. Ex his quæ teſta integuntur, ſquilla omnium minimè noxia exiſtit, Aetius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Eadem à Tralliano etiam commendatur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ὀλκοῖλιος legitur: malim καρὶς: quanquam & ceridem piſcem eſſe ſcio, ſed ſicciorem puto, & aluo mouendæ minus aptam. Iſicia de cammaris & aſtacis deſcribit Apicius artis coquinariæ 2. 1. vt recitauimus in Aſtaco F. Et rurſus iſicia de ſquillis, vel de cammaris amplis. Τῶν καλῶν δ᾽ ἄριστον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἡδύ γ᾽ ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, Ananeus (al' Æanius) apud Athenæum.

G Caris marina (id eſt, gammarus, inquit Cremonenſis interpres) circunligata ſcorpionis ictum ſanat, quod ſi ſuperſcrib. percuſſo loco, Caris, citius tollitur dolor. Si quis verò ſculpſerit carida in lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquam percutietur à ſcorpio, Kiranides 3. 10. Squillas aiunt tritas, & ei particulę impoſitas, in qua cuſpis ſagittæ vel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. in quibuſdam locis tantæ naſcuntur, vt prope ſpithamam, hoc eſt, palmum, excedant: quæ quidem ſunt alijs (ad remedia) efficaciores, Symeon Sethi. Squilla (καρὶς: alias κανθαρὶς, quod non placet) trita, & cum bryonię radice pota, lumbricos educit, Gal. ad Piſonem & Ægineta lib. 7. ſimiliter. Squillæ tritę & cum oxymelite potę lumbricos & tineas eijciunt, Sethi. Peculiari quadam proprietate ad mulierum conceptus efficaces ſunt. Idem. Græce legitur: Συνεργοῦσι δὲ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν κύησιν. Ad generationem valet piſcis qui ſquilla vocatur, quod mihi quandoq; ſucceſſit. oportet autem remota eſſe impedimenta. & purgatum etiam corpus, & vterum, Cardanus.

H. a. Scylla. *Scyllarus.*

Scylla nominatur à Plinio libro 32. in Catalogo Aquatilium: vbi ego ſquillam legere malim, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Plinius Scyllam monſtrum aliquod marinum eſſe ſenſerit, cum Phorcum quoque deum marinum in eodem Catalogo nominet. Sed de Scylla monſtro plura ſcripſi ſuprà, ſuo loco & ordine alphabetico. Scyllarus quidem ab Ariſtotele dictum animal cruſtatum, ſquillarum generis non eſt. chelas enim habet aſtaci modo, Rondeletius. eum in hiſtoriam cancellorum exhibuimus pictum, pinnophylax ſiue pinnoteres, rotundo eſt corpore: ſcyllarus oblongo, &c. Rondeletius quidem in Squillæ paruæ mentione ſcribit σκύλλαρον genere neutro: mihi maſculino gen. proferendum videtur. Τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον, Ariſtoteles hiſtoriæ 4. 4. Wottonus cum pinnophylace & caridio confundit, & primam non rectè per iota ſcribit: & diminutiua forma etiam ſcillarion profert: quod quidem ſi reperiatur, in hac forma generis neutri eſſe neceſſe eſt. Rondeletius tria hæc, σκύλλαρον, καρίδιον, & τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος in capite de Squilla parua diſtinguit, Gaza in Ariſtotelis librorum interpretatione confundit, ſimiliter pro omnibus ſquillam paruam interpretatus. Videtur autem Rondeletius καρίδιον illud tantum paruæ ſquillæ genus appellare, quod in pinnis aliquando reperitur, ex Ariſtotele: vt monet in capite de Cancello. Squillam verò paruam, τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος, quod per ſe extra pinnas agitat, & ſui generis eſt. denique ſcyllarum ab vtroque diuerſum. Pinnophylacem quidẽ ſiue cancellum, ſiue ſquillam paruam cum ipſa pinna connaſci arbitrantur aliqui Nec mirum ſi καρίδιον & καρὶς μικρὰ differant, cum καρκίνιον etiam & καρκίνος μικρὸς à Rondeletio ſcitè diſtinguantur. Pinnophylax eſt ſquilla parua alibi cancer (*paruus*) dapis aſſectator, Plinius: quem & Gaza ſecutus videtur, dum caridion ſquillam paruam vertit. Quòd ſi καρίδιον ſui eſt generis, diminutiuum aliud à caride vſurpemus licet, nempe καρίδαριον, quo Anaxandrides quoque apud Athenæum vtitur: apud Ariſtotelem tamen Hiſtoriæ 5. 17. καρίδια κυφὰ leguntur.

Καρίδιον. *Καριδάριον.*

Etymologia.

Scarus piſcis vt & ſcaris, (Σκάρος, ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν (quod eſt ſalire, ſaltare) dictus eſt: Athenæus & Euſtathius. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina ſcarus & ſcaris, ſicut perca & percis: niſi potius legendum ſit καρὶς, id eſt ſquilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, ſ. initiali abiectò, videtur, teſte Varino. id quod magis placet, quàm vt ſcaridem quoque piſcem faciamus, cum id nomen apud authores non extet. Aut καρὶς dicitur à κάρη, quod eſt caput. ſquilla enim tota ferè capite conſtat, Varinus. Squillæ nomen à magnitudine capitis indiderunt Græci, Euſtathius. Idem in Iliados alpha inter exempla ἀναγραμματισμοῦ (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, vt χλόη, χολή: ἄξ, ῥα) καρίδα quoque & ἀκρίδα ponit. & ſanè conuenit ei cum locuſta, quod ſimiliter ſaliat.

Proſodia & orthographia vocabuli καρὶς & ſimilium.

Hoc notandum primam huius nominis καρὶς ſemper produci, vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus: nec immeritò, cum κηρὶς etiam à Sophrona & Epicharmo dicatur. item κωρὶς ab eodem Epicharmo & Simonide. Ἴδε καλᾶν κηρίδων, ἴδε καλλιμάρων, ἴδε φίλας, θᾶσαι μάν, ὡς ἐρυθραί τ' ἐντὶ, καὶ λείως τριχιῶσαι, Sophron. Κυρταί δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ζωρῷ πέδῳ, Eubulus. Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι, Idem. Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην, Ararus Campylione. Καρῖδα καθῆκα κάτω, κἀνέσπασ', αὖθις, Eubulus, Ἐρυθρότερον καρῖδος ὀπτῆς (alias ὀπτῶ) σ' ἀποφανῶ, Anaxandrides. Vltima verò recti, quæ iota habet, quod in obliquis penultimam conſtituit, plerunque quidem producitur, vt ex iam citatis verſibus apparet: aliquando tamen corripitur, per analogiam: à κάρη enim καρὶς fit, vt à βολὴ βολὶς, à ῥαφὴ ῥαφίς. Ἀκρὶς quidem vltimam ſemper corrit. ῥαφανῖδες penultima producta Attice à Cratino efferuntur, ab Eupolide correpta, vt Athenæus tradit. Nomina alioqui oxytona in ις (biſſyllaba) quæ penultimam natura longam habent, iôta producere ſolent, vt κνημῖς, ψηφῖς, πηδῖς (σφραγίς,) Euſtathius & Athenæus. Atqui ῥαφίς cum in recto tum in obliquis iota corripit, Oppiano, Nicandro, alijs. Σμαρίδες, φυκίδες, τριγλίδες, ῥαφίδες, φολίδες, χαλκίδες, ἰουλίδες, iota corripiunt Oppiano: μαινίδες, ἀφύδες, πλοκαμῖδες, κρηπῖδες. ὠδῖνες, producunt. Oxytona ſane per ινος inflexa, omnia producunt, vt ὠδὶν, δελφὶν, ἀκτίς. Sed hæc diligentius diſcutienda relinquamus grammaticis. Redeo ad καρίδας: quod nomen etſi frequentius (vt indicauimus) iota producat apud poetas, in ſoluta oratione tamen (vt in Ariſtotelis & Athenæi libris) eam vocalem acui reperias, cum producta circunflecti deberet, genitiuo tantum plurali excepto. Solius Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, Athenænus profert.

------ πλὴν ἅπαξ πότ' ἐν Φαίακος ἔφαγον καρίδας. Et aliud eiuſdem:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθητικῆς.

Herba.

Squilla etiam Latinis genus bulbi medicis vſitati, qui Græcè σκίλλη dicitur.

Epitheta.

Καρῖδες ὀλίγαι, Oppiano. Καλαί, ἐρυθραί, καὶ λείως τριχιῶσαι, Sophroni. Φοινίκεαι Epicharmo. Καμπύλαι. Eidem & Araroti. Κυφαί, κυρταί. Eubulo. Ex his quædam ſi non omnibus, plerisque tamen ſquillarum generibus, conuenient. Eadem Latinè ſic reddi poſſunt: Squillæ paruæ, formoſæ, rubræ, leuiter hirſutæ, (nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen vt in alijs quibuſdã teſtaceis aſperi non ſunt,) punicæ, curuæ, gibbæ.

Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis, cap. 80. nominantur abſceſſus quidam, Ruellius ſquillares furunculos interpretatur. Et quoniam ſquillæ, præſertim duæ aut tres earum ſpecies minores, gibbo in ſeque recuruo corpore ſunt, factum ab eis verbum καριδοῦν, curuare & veluti conglobare ſignificat. ἐκ τοῦ καρίδος χρηστόν ἐστι τὸ καριδοῦν, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιροῦν, Euſtathius. Αὕτη ἡ καριδοῖ τὸ σῶμα: καμπύλη ἀγκυρωτή τ' ἐστὶν ἄντικρυς τοῦ σώματος, Anaxandrides apud Athenæum.

Icon.

Squillam marinam ſi quis ſculptam in achate, geſtarit in annulo, non percutietur à ſcorpione, Kiranides.

Loci nomen.

Ephorus autor eſt ſquillas abundaſſe circa Chium inſulam, quam ſernatos à Deucalionis diluuio condidiſſe (κτίσαι) ſcribit, poſt Macares: & locum (in ea) etiamnum vocari Καρίδας. Athen. lib. 3.

b.

Circa Chium olim abundarũt, vt proxime retrò dictũ eſt, Ἢν δ' ποτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι, Καρῖδ' ἂν μεγέθει λήψῃ, σπανίαι δ' ἐπρίαθ': Ἐν δὲ Μακηδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλαί, Archeſtratus. Ἐρυθρότερον καρίδος ὀπτῆς σ' ἀποφανῶ, Anaxandrides.

c.

In mari rubro diffractis lapidibus intus innati apparent piſciculi; & ſquillę, & alia quædam animalia, Theophraſtus.

Toſtis

Toſtis marcentem ſquillis recreabis, Horatius 2. Sermonum. Hiſtoriam Apicij, qui ſquillas magnas fruſtra quæſiuit in Africa, Rondelet. ad finem Capitis de Squilla lata recenſet, ſed abſque authoris nomine. Nos eandem Græcis Suidæ hîc proferemus. Ἀπίκιος Ῥωμαῖος ἱκανὰς μυριάδας ἀργυρίου καταναλώσας ἐς τὴν γαστέρα, ἐν Κιντέρνοις (ſic etiã legit in vocabulo Καρῖδες) τῆς Γαλατίας πολλὰς καρίδας ἐσθίων μέγιστας (fortè μείζονες) γάρ εἰσι τῶν ἐν Σμύρνῃ, καὶ τοῦ ἐν Αλεξανδρίᾳ ἀστακοῦ. Ἀκούσας οὖν ἐν Λιβύῃ γίνεσθαι καρίδας (μεγάλας) ἐξέπλευσεν οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἀναμείνας. θεασάμενος δὲ αὐτὰς μικράς, ἐκέλευσε τῷ κυβερνήτῃ, τὴν αὐτὴν ὁδὸν αὖθις ἐπ' Ἰταλίαν ἀναπλεῖν, μηδὲ προσπελάσαι τῇ γῇ. His perſcriptis, reperi Suidã hæc mutuatũ è primo Dipnoſophiſtarũ Athen. vnde quædam corrupta aut mutila apud Suidam emendare licebit. Fuit vir quidam (inquit) Apicius nomine, Tiberij temporibus voluptuoſus & diues: qui cum multa nummorum millia liguriſſet, Minturnis (quæ ciuitas eſt Campaniæ) verſabatur vt plurimum, ſquillas edens precioſas. qui & Smyrnæis ſquillis, (*Scaliger has Squillas latas à Rondeletio dictas, eſſe putat.*) & aſtacis Alexandrinis multo maiores illic naſcuntur. Poſteà cum audiſſet prægrandes etiam in Lybia naſci, ſtatim, ne die quidem interpoſito, enauigauit. multaque in itinere perpeſſus eſt: ac priuſquam de naui egrederetur, (multa enim erat Libyam illius aduenientis fama,) adnauigantes piſcatores pulcherrimas ei ſquillas attulerunt: quas cum vidiſſet, nunquid maiores haberent, percunctatus eſt. ijs autem reſpondentibus maiores ibi non reperiri, Minturnenſium recordatus, priuſquam terram attigiſſet, iuſſit nauis gubernatori, vt Italiam verſus iter arriperet. Καρίδας ἔλαβεν πρῶτον, ἀπετηγάνισα ταῦτα, Coquus apud Sotadem. Iulidum piſcium ſaxatilium os veneni refertum eſt: & quemcunque piſcem deguſtarunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumque ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cum Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent & confeciſſent, ſine vllo pretio parabilem offendiſſent, eamque inopia preſſi guſtare ingreſſi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt, Ælianus.

COROLLARIVM II. DE SQVILLA LATA, *& Vrſa Ariſtotelis.*

VRSÆ eodem tempore pariunt, quo locuſtæ: quocirca per hyemem & vêre, priuſquam oua excludant, cibo laudantur: cum excluſerint, deterrimæ fiunt, Ariſtoteles Hiſtoriæ 5. 17. Iulius Cæſar Scaliger in lib. De ſubtilitate 245 2. de cruſtatorum generibus ſcribens, Vrſam Ariſtotelis non aliam quàm ſquillam latam Rondeletij: & vrſum Rondeletij, cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit. Squillarum (inquit) ſpecies vna vulgari gammaro (*fluuiatili nimirum ſiue garamaro ſiue aſtaco*) ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, (*eas nos recitauimus ſuprà ad finem ſegmenti B. de ſquillis in genere,*) ſed maxima. aſtacum enim æquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat, quemadmodum ſcribit Athenæus, (*vt recitauimus paulò ante in H. f. de ſquillis in genere, in hiſtoria Apicij.*) Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. ubi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Et paulò poſt: Quoniam verò doctiſſimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens, (*Rondeletius contra Bellonium,*) à nobis videtur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis vrſam eſſe ſquillam maiorem: quia ſeorſum ab aſtacis & locuſtis & ſquillis poſuerit. Sane. Sed locuſtaceis annumerauit, cum ei & locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A ſquillis ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud norat. Ariſtoteles enim ſi eam pro vrſa non accepiſſet, omnino ei ignota fuiſſe videretur. quandoquidem eam inter ſquillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam verò etiam laudatiſſima, (*Scribit Athenæus ſquillas circa Minturnas Campaniæ oppidum, Smyrneis maiores eſſe.*) Poſt hæc idem Scaliger, Maiam à Rondeletio exhibitam, pagurum eſſe aſtruit: & quem pro cancro Heracleotico pingit Rondeletius, paruam Maiam eſſe, ſiue ætate tantum, ſiue ſpecie differentem à maiore. denique Vrſum Rondeletij, cancrum Heracleoticum facit. De Vrſo Rondeletij vide ſuprà inter Cancros, Neapolitani & Meſſanenſes (in Sicilia) Vrſos marinos nominant Meſſacara. hi ſimiles ferè ſunt aſtaco, ſed chelas non habent, vt neq; locuſta. nec aculeis exaſperantur, vt neque aſtacus. locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Bel. in Singularibus. Meſſa cara autem vel Mazaccara Græco nomine compoſito dici mihi videtur, ἡ μέζων (ἡ μείζων, ἢ μάσσων) καρίς: hoc eſt, maior ſquilla. A Liguribus Orchetta vocatur, vt Rondelet. ſcribit. quod nomen fortè corruptum eſt à vulgo pro vrſeta. minorem enim huius generis ſpeciẽ, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures (Bellonio teſte) Vrſetam appellant. Romæ etiam vtranque ſpeciem nomine vno Mazzaccara vocari audio. Germanica nomina fingo ab Vrſo quadrupede: *ein Baer, ein Meerbaer, ein Baerenkrebs.* his maioris & minoris diſcrimen addi licebit. Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis (non Archeſtratus, vt Rondeletius ſcribit) πλατειῶν καρίδων, id eſt, ſquillarum latarum meminit: quo nomine de aſtacis eum ſentire Athenæus lib. 3. conicijt.

Vrſeta.

Squilla lata.

COROLLARIVM III. DE VRSA MINORE, VT RECENtiores vocant: *ſeu Squilla cælata Rondeletij: & de Cammaro veterum.*

Squilla cælata à Rondeletio dicta, quam & cicadam Æliani eſſe arbitratur, potius quam illam ſquillæ ſpeciem quam ipſe mantin nominat, cicadam ab alijs exiſtimatam. Cæſar Scaliger cicadam (*Æliani*) eam eſſe putat, quæ etiam vulgo à piſcatoribus (Vaſconum) ſic appelletur. Rondelet. ſquillam cælatam ſuam vulgo (in Prouincia) cicadam nominari ſcribit. Bellonius verò Rondeletij mantin, Maſſiliç & Genuæ cicadam marinam vocari: cuius ego ſententiæ vel hanc ob cauſam magis faueo, ne ea alio antiquo nomine careat, & fingendum ſit nouum quod Rondeletius fecit. Ælianus certè cum Romç vixerit, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare cammaros Romç vulgò dictos è genere ſquillarum, vt Athençus lib. 7. ſcribit: quod ſi eoſdem cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet opinor, præſertim cum alius nemo hoc nomine ſit vſus. Squillam cçlatam Rondeletij, eandem eſſe puto cum vrſa minore Bellonij, quç & vrſeta Genuç appellatur, & Mazzacara Romç ſimiliter vt maior, vt ſuperius annotauimus. Scaliger hanc Ariſtotelis crangen facit. A maiore (inquit) non niſi magnitudine

tudine differt: & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatę lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κεράγγη Ariſtot. ait enim crangen & gibbam, æquè vtranque habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in crange, media pinna lata ſit: in gibba verò, acuta, Hęc ille. Sed alia eſt Rond. crãge. Vrſam minorẽ ſeu ſquillã cælatã, iiſdem quibus & vrſam maiorẽ nominibus appellare licebit Ger. magnitudinis tantũ differẽtia expreſſ vel priuatim *ein Puntergermer*.

Quoniã verò Rondeletio ſquilla cælata veterum Græcorũ ac Latinorum cammarus videtur, cui facilè aſſentior, præſertim cum hęc inter ſquillas viua etiam maximè rubeat: de cammaro quædã ex veteribus annotata hic adijciam, pręter ea quæ iam prius ſcripſi in Corollario de Aſtaco A. Cammarum marinum à ſquilla ſimpliciter dicta differre Bellon. in Aſtaco fluuiatili (ipſe cammarum ſeu gamarum fluuiatilem vocat) oſtendit ex Plinio: ſquillarum tamen ſpeciem eſſe, qui Romæ κάμμαρος dicatur, author eſt Athenæus. Recentiores quidem multis cruſtatis caudatis cammari nomen attribuunt, vt dixi in Capite de ſquillis in genere A. Gaza ex Ariſtotele pro aſtaco cammarum vertit: quod nõ laudamus.

Genus cancrorũ (*cruſtatorum potius*) caudatum, vulgus vocat cammarum. Quod nomen Plinius cum prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet (*Cammarus per C. ſcribitur apud Plinium, id requirente etiam literarum ordine*) ſine vlla deſcriptione. Quæſitum eſt an eſſet Græcorũ cammaros: (*Mihi quidem dubiũ non videtur, quin cammarus Plinii idem ſit qui Græcorum:*) propterea quod Athenæus eſſe ſquillæ genus dixit. Sanè à ſquilla parua gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres, (*& c. vt recitaui ſupra in Squillis in genere:*) puto tamen gammarũ antiquis fuiſſe noſtrũ hunc fluuialem æquè, atque minorem ſquillã: minorem, inquã, ſi vrſam ſpectes.

Iconem hanc olim à Cor. Sittardo accepimus. eandem ſuprà, vt à Rondeletio exhibita eſt, Squillæ latæ nomine, poſuimus.

Alioqui ſi is gamarus non eſſet, nullo nomine deſignaretur ab antiquis. Non .n. cancer eſt fluuialis. Et Varro cum iubet villaticis anatibus præberi cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et Galenus aliud fecit ab alijs omnibus, flexu diminutiuo, vt ab aſtacis & ſquillis differret. Itaq; alijs enumeratis, eas ſubdit, in 3. de facultatib. alimentorũ. Ἀστακοὶ καὶ πάγουροι, καὶ καρκίνοι π, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες καὶ καμμαροειδες. Non eſt igitur idem, quod ſquilla: quemadmodũ ex Athenæo recognoſcebant: Cæſar Scal.

Camarum ego illũ putârim, qui paruus admodũ (*De ſquilla parua ſentire videtur*) & tener, tam ex lacub. quàm ex marinis litorib. capitur. Coqui & hic eo modo, quo cancer, debet, Platin. 10.12. Et paulo ante: Farciri & camari, euacuata teſta, tunſa ipſorum ex cauda & chelis carne, tunſis amygdalis, vua paſſa, vitello oui, trito caſeo, ſi tempora patientur, petroſelino, amaraco, minutim conciſis: & farti, frigi in oleo lento igne debent. Imodici tibi flaua tegunt chryſendeta malli: Concolor in noſtra gammare lance rubes: Mart. vt gammarus cibi vulgaris & plebeij fuiſſe intelligatur. Columella inter animalia (vt videtur) parui incrementi, gammaros numerauit, Wot. Nominat autem Columella camarum cum riuali halecula. Squillę, cammari, locuſtæ, & quæcunq; dura carne conſtant, tardius & paulatim alunt, F
Galen. in Aphoriſmos 2. 18. De cammaris iſicia deſcribit Apicius 2. 1. Squillæ & cammari inter cibos ſtomachicis conuenientes numerantur ab Archigene apud Galenum de compoſ. ſec. loc. 8. 18. Quæ duræ carnis ſunt, multum nutriunt, difficilè cõcoquuntur, aſtringuntq; aluum, vt aſtaci, paguri, cammari, &c. Pſellus interprete Ge. Valla Alex peruenit ad oſtreas, vrticas, cammaros, &c. Plin. κάμμαροι nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

H Κομμάραι (Κομμιάρα, Varinus) ἢ κομάρα, ſquillæ, Macedonibus, Heſychius. Ἴδε καλᾶν κχελίδων, ἴδε καμμάρων, ἴδε φίλα, θᾶσαι μὲν, ὡς ἐρυθραί τ᾽ ἐντὶ, καὶ λείως τριχιῶσαι, Sophron. Euſtathius ex Athenæi ſeptimo legit κάμμορον, per omicron in medio: quæ vox, inquit, etiam fato ſuo ſeu morte infelicem ſeu miſerum ſignificat, (per ſycopen nimirum pro κακόμμορος, Varinus: ſic καμβολίαι, pro κακοβολίαι, λοιδορίαι,) ſed noſtra Athenæi æditio κάμμαρος habet per alpha in prima & ſecunda. Aconiti radix modica eſt, cammaro ſimilis marino, (καρίδι Theophr. id eſt ſquillæ:) quare quidam Cammaron (*κάμμορον, inter nomenclaturas Dioſcoridis: inter delphini vero nomina apud eundem κάμαρον legimus*) appellauere: ſicut ſcorpium aliqui, quoniam radix incuruetur paulum ſcorpionum modo, Plinius.

COROLLARIVM IV. DE SQVILLA CRANGE.

APVD Ariſtotelem hiſtoriæ 4.2. primum leguntur αἱ κράγγονες: deinde bis ἡ κράγγη, quod magis placet: quanquam Gaza in omnibus his locis vertit crangines, vt delphines. Κραγών, ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος: Heſychius & Varinus, gamma ſimplici, mallem duplici: animal autem aquaticum ita eſſe accipio, vt id ipſum ſpecies ſquillæ ſit. Cæſar Scaliger ſquillam cælatam Rondeletij, ſiue vrſam minorem videtur crangen facere, vt ſuperius in Vrſa minore annotaui. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius ipſe iconem poſuit: & nos ei ſimilem hic repræſentamus. quam Sittardus Romæ nactus olim ad me dedit: & ſpernotzam vulgò Romæ vocari ſcripſit: apud Oceanum verò Germanicum alias & minores ſquillas haberi. Color eius (vt pictura præ ſe fert) partim rubet. Itali quidam mihi Vallopa nominarunt, neſcio quàm rectè: cum alij idem nomen ad mantin Rondeletij retulerint. Squillas Romani hodie cammerugias (gammaruſios, Niphus) & pernocias vocant, Iouius. Crangæ etiam poſſent cornu ſuæ frontis interficere lupum ab eo deuorandæ, non minus quam gibbæ ſed Oppiannus ſquillas paruas hoc facere ſcribit: quamobrem Rondeletius ad gibbas retulit. nã quæ minimę ſunt, cornu carent. Crangones contra quam gibbæ, primos (pedes) habent vtrinq; quaternos: tum deinde ternos habent vtrinq; paruos. Reliqua corporis pars, quæ maior eſt, pedibus caret: Vuottonus ex Ariſtotele nimirum.

F De vſu & apparatu crangonum ad cibum: leges ſupra apud Rondeletium in Squillis paruis.

Crange hæc eſt Rondeletij à Cor. Sittardo ad nos miſſa.

COROLLARIVM V. DE *Squilla gibba.*

A SQVILLÆ gibbæ ab authoribus aliquando ſimpliciter ſquillæ dictę mihi videntur, vt retuli ſupra in Capite de ſquillis in genere. Τῶν μὲν καρίδων αἱ τε κῦφαι, &c. Ariſtoteles Hiſtor. 4. 2. Κυφὸς quidem adiectiuum nomen gibbum ſignificat, & eſt oxytonum κυφὸς, κυφή: fieri tamen poteſt vt ſubſtantiuè abſoluteque acceptum, mutet accentum, & κύφη paroxytonum ſcribatur: ſicut & γλαυκὸς adiectiuum eſt, γλαῦκος verò piſcis. ſed κύφας abſolutè legere non memini. Inferius mox apud Ariſtotelem legitur, καρὶς ἡ κυφή. & rurſus: αὕτη μὲν, πλατύ: ἡ δὲ κυφή, ὀξύ. Et Hiſtoriæ 5. Τῶν δὲ φύκων (lego κυφῶν cum Gaza) ἡ κύησις ἐστι περὶ τέσσαρας μῆνας.

Squilla gibbæ Romæ gambarella dicitur, à gambis, vt vult Bellonius, id eſt, cruribus multis. ego potius à gammaro diminutiuum hoc eſſe dixerim. Idem (niſi librariorum error eſt fortè) Pariſijs hanc ſquillam Gueruette vocari ait: ego Guernette legendum ſuſpicor: quoniam Germani etiã inferiores aliqui ſquillam (ſiue hanc ſolum, ſiue aliam quampiam) *Gernart* appellant: Vide ſuprà in Squilla in genere. Galli quidam quintam vocalem poſt g. ſcribere ſolent, e.

vel i. ſequente, cum hanc conſonantem ita proferunt vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Marini minutiores gammaruli, vt ita dicam, quos vulgò gambarelli & gambaruſoli appellamus, non ſunt cancelli Ariſt. & aliorum, vt quidam arbitrantur: ſed ſquillæ paruæ Ariſtot. Siquidem ij qui in hoc genere nunquam ruſeſcunt, (*degibbis ſentit,*) Venetis, alijſque quàm plurimis populis, proprium adhuc ſquillæ retinent nomen. vulgò enim Schille dicuntur. quanquam in Hiſpania, præſertimque in Cantabria, omnes hi gammaruli, ſquillæ, nulla differentia vocitentur, Matthiolus Senenſis. Romæ quidẽ tum gibbas, tum paruas ſquillas, vulgò gambarellas vocari, Bellon. author eſt. quare ne quis confundat, cauendum. Luſitani, vt audio, ſquillam gibbam vocant Camaran de Lysboa. Galli in Neuſtria Bouquet: hoc eſt, hirculum, ſi bene interpretor. Rupellæ quidem Cheurette, id eſt, hœdus dicitur. ſalit enim, non incedit, nec repit. Vnde & Germanica nomina eiuſdem ſignificationis confingi quid obſtat? *ein Seegitzle, ein Meergeiſs: ein Boeckle.* vel à gibbo, *ein Hoegerling, ein Hogernier.*

Cæſar Scaliger ſquillarum minorum ſpecies tres, omnes gibbas: Vide ſuprà in Squillis in genere A. è
tabulã diuiſionis è libro Scaligeri. Mihi quidem veteres gibbæ nomine ſpeciem vnam κατ᾽ ἐξοχὴν intellexiſſe videntur: cui Scaliger inter minores mediam magnitudinẽ aſſignat.

Squillarũ generi, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; ſitu, quo cæteris. quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinq; alij ventri ſubiuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt. tabellæ (πλάκες) ijs nullæ parte ſupina: prona ſimilis locuſtarum eſt, Ariſt. Squillæ gibbę duodecim pedes habent, vtrinque ſex, Vetus interpres Ariſtotelis. B

Squillæ gibbæ vterũ menſes circiter quatuor ferunt, Ariſtot. C

Carîdes paruæ quomodo lupum piſcẽ interimant, Op. verſus in Squilla gibba recitat Rond. gibbas .n. priuatim id facere docet, cornu frontis elato in palatum lupi infixo. aliæ .n. ſquillæ maiores ſunt quã vt hoc eis conueniat: minimę verò cornu non habent. D

Quod ad cibum & nutrimentum ex his ſquillis, vide Rondeletij verba inferius in Paruis. Καρῖδες δ᾽ αἳ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοί, Αἳ δὴ ἰδεῖν κυφαί τε ἔσαν, χρηστὴ δ᾽ ἡ πάσαθαι, Matron Parodus. F

Gibbæ per excellentiã cognominatę, prę cæteris ſquillis, ni fallor, ad ſaltum agiliores ſunt: vnde & καρῖδες fortè quaſi καρίδες quædã, id eſt, locuſtæ dictæ videri poſſunt, hę quidem imprimis: ab harum verò ſimilitudine reliquæ. Κόγχαι τε, καὶ σωλῆνες: αἵ τε καμπύλαι Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην, Ἐς σχοινόπλεκτον ἄγγος, Ἀραρὼς author apud Athenæũ. Ἤρχοντο δ᾽ ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι Πηδῶσι κυρταί, Eubulus. Καρῖδά τε τῶν κυφῶν, Idẽ: Et rurſus: Κυρταὶ δ᾽ ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πέδῳ. Οὐκ ἐπικεκυφὼς (codex noſter habet ἐπικεκρυφὼς) ὀρθὸς ὢν βέλτιστ᾽ ἔσῃ: Αὕτη δὲ καρίδοι τὸ σῶμα καμπύλη, Ἀγκυρά τ᾽ ἐστὶν ἄντικρυς τοῦ σώματος, Anaxandrides. Κὴ κυφὰς (κεκυρτωμένας) καρῖδας, ἀελθμήσει δέ σοι αὐτός, Suidas ex Epigrammate. Καρίδας τε καμπύλας, Epicharmus. H

Iconem hanc ſquillæ Venetijs accepi. videtur autem ea eſſe quam gibbam Rondeletius nominat. Picturam minorem eſſe voluiſſem, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet.

In Stagnis marinis noſtris Squilla gibba reperitur, marinę omnino ſimilis dorſi gibbo, cornu frontis, magnitudine. Diſtat ſapore. nam marina eſt dulcior: caramot noſtri vocant, Rondeletius.

COROLLARIVM VI. DE SQVILLA PARVA,

quam aliqui fluuiatilem cognominant: quanquam & in mari inuenitur.

H Sqvilla parua ſpeciei, non ætatis nomen eſt. nunquam enim maior efficitur. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μικρὰς, ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς, καμμάρους, Heſychius & Varinus. Videntur autem dicere, ſquillas paruas, alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit, Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modo viridem, modo luteum colorem Græcis ſignificat. Eædem & χλωροκυρτίδες fuerint. ſic enim apud Heſychium legitur pro genere ſquillarum. malim χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæum, his verbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι. nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum eſt. & pro κοῦφαι, fortè κυφαὶ, id eſt gibbę legendum. quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id eſt leues, cognominari poſſunt. à melle autem denominatę videntur propter ſuauitatem in cibo: Rondeletius contra ſquillas minimas omnium dulciſſimas facit. At Scaliger coctam rubeſcere negat. videtur autem de eadem loqui, cum idem Gallicum nomen Ciuade ei attribuat. Minima (inquit) etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt Auenam pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. ab Adriaticis generis nominę dicitur. Hæc ille. Nos à Venetis ſquillam gibbam generis nomine vocari indicauimus: quam tamen coctam rubeſcere Rondeletius ſcribit. Sed gibba abſolutè dicta, non eſt fluuiatilis, aut mari fluuijſque communis, de quo genere Scaliger loquitur. Quamobrem hæc diligentius conſideranda alijs relinquo. Fortaſſis enim non recte animaduertit hæc Scaliger: & inſuper quod mediam magnitudine inter gibbas minores ſquillam, gambarellum ab Iſtris vocari tradit, cum Itali plerique puto ſquillæ minimæ id nomen conferant: quæ Matthiolo Senenſi etiam teſte, gambarello & gambaruſolo vulgò vocatur: quanquam Bellonius Romę tum gibbam tum paruam, gambarellam vocari ſcribit. Luſitani ſquillam paruam vocant Camaran de Villa franca. Germanicè appellatur *ein Zvvergkreb, slein*, id eſt ſquilla nana: vel *ein kleiner Gerner*. Gedani in ora Germaniæ audio ſquillas quaſdam cochlearibus edi, integras, quod cruſtam duram non habeant. has minimas eſſe puto, quas Rondeletius etiam ſcribit cum cruſta & pedibus integras frigi.

Icon hæc ſquillæ paruæ, vt reor, Venetijs olim mihi expreſſa eſt.

C Ariſtobulus tradit in Indum flumen maximam multitudinem piſcium aſcendere: & (*inter alios*) ſquillas (καρίδας: *interpres vertit locuſtellas*,) paruas quidem vſque ad montem aſcendere: magnas verò vſque ad Indi & Aceſinæ oſtia, μέχρι τῶν ἐμβολῶν τοῦ τε Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἀκεσίνου, (*vſque ad Indi & Aceſinæ concurſum, interpres*,) Strabo lib. 15. Tarentinus etiam ſquillas fluuiatiles nominat: & Nebriſſenſis eandem inter fluuiatiles poſuit. Cœruleus nos Lyris amat, quem ſylua Marice Protegit: hinc ſquillæ maxima turba ſumus.

E Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet, in Geoponicis: (eſt enim earum prædulcis caro:) nempe ad anguillas, ad mullos & magnos ſcaros: adque tenues piſciculos qui capiuntur arundine.

Squilla parua in ſtag. mar. Squilla parua quę nunquam maior fit, in ſtagnis (marinis) noſtris frequentior multò eſt, quàm in mari. ciuade noſtri vocant. marinę prorſus ſimilis eſt, Rondeletius.

COROLLARIVM VII. DE SQVILLA ILLA,

quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.

Genus hoc Squillæ quod Rondeletius nouo nomine Mantin cognominat, à Bellonio, & pleriſque alijs doctis, Cicada nominatur, nomine Maſſiliæ etiam, & in Italia vſitato de eodem animali. Rondeletius tamen ſquillam cælatam ſuam, quæ & Monpelij vulgò Cicada nominetur, Cicadam Æliani facere maluit. Vide ſuprà in Corollario de Vrſa minore. Gillius cum cicadam Æliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes tenuis ſuæ cuiuſdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Audio & Romę cicadam marinam vocari: alibi Vallopa: quod nomen Rondeletius crangoni ſuæ adſcribit. Cicadam marinam Romę & Genuę vulgo dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, nullo quidem valido argumento. Vide ſuprà in fine N. elementi. Ρίνης πυμάχη, σχαδόνας, πέτιγας, κήρυκας, πίννας, &c. Anaxandrides nominat in Cotyis Thracum regis conuiuio.

COROL-

COROLLARIVM VIII. DE SQVIL-
lis diuerſis.

CHLOROCYRTIDES, Χλωροκυρτίδες, genus eſt ſquillarum, Heſychius. Vide ſuprà ab initio Corollarij De ſquilla parua.

ENCHLORI. Vide ibidem.

INDICÆ Squillæ Locuſtis maiores ſunt. harum quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes (*atquì has ſquillarum generi negat Ariſtoteles*) maximas, & tangentibus aſperas habent. quæ verò ex mari rubro in Indum excidunt. læues audio habere ſpinas, (ἀκάνθας forte cruſtas, id eſt, πλάκας: vel dorſa læuia:) ſed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros: & forcipibus carere, Ælianus de animalibus 16. 13. Squillas quidam circa Minturnas Campaniæ, Aſtacis Alexandrinis maiores naſci aiunt, vt retuli in Squillis in genere H. f.

SCYTALIDES, Σκυταλίδες, genus eſt ſquillarum, Heſychius & Varinus.

MELICARIDES. Vide ſuprà in Corollario de ſquillarum, Heſychius & Varinus.

SQVILLAM fluuiatilem, vt Rondeletius nominat, inſectorum generis, reperies ſuprà cum Inſectis aquaticis, Elemento I. pag. 461.

STATVAS Aquatiles, alicubi legiſſe memini: haud ſcio an eaſdem cum Plantaniſtis in P. memoratis.

STAVRIS Græcè vulgò alicubi dicitur piſcis, ab alijs Sarachus, Inſubrum Agonus ſiue Aquo.

DE STELLIS MARINIS, RONDELETIVS.

ΑΣΤΗ'Ρ ab Ariſt. vocatur marinum animal à Plinio ſtella à ſimilitudine ſtellarum pictarum, de qua pauca ab ijs ſcripta ſunt. Ὁ δὲ καλούμενος ἀστὴρ (inquit Ariſtoteles libro 5. de hiſtoria animalium) οὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ᾽ ὅ τι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρούμενον δίεφθον εἶναι. φασὶ δὲ καὶ σίνος τοῦτο τῷ εὐρίπῳ τῷ πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι, τὴν δὲ μορφὴν ὅμοιόν ἐστι τοῖς γραφομένοις. (*Vide in Corollario C.*) Quæ ſtella vocatur adeò naturâ calida eſt vt omnia contacta protinus decoquat. detrimento etiam ſummo Echinis Euripi Pyrrheni eandem eſſe confirmant. Forma eius ſtellis quæ pinguntur ſimilis eſt. Plinius lib. 9. cap. 60. Præter hæc claros ſapientia autores video mirari ſtellam in mari: Ea figura eſt, parua admodum, caro intus, extrà duriore callo. Huic tam igneum feruorem eſſe tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Quibus ſit hoc cognitum experimentis haud facile dixerim. Hæc vera eſſe alio loco (*vide in Corollario*) confirmauimus. A

Sed plura ſtellarum genera experientia nobis comperta ſunt, quæ ordine à nobis deſcribentur. Hæc illis omnibus communia ſunt. Radijs quinque conſtant, qui ex multis particulis, tanquam ex multis vertebris componuntur, vt in aqua mobiles eſſent. in quorum medio oris ſitus eſt, & quinque dentium, vt in Echinis. Excrementorum nullus exitus apparet. Ore igitur Vrticarum more excerni quæ ſuperuacua ſunt arbitror. B. *Communia diuerſis ſtellarum generib.*

Duriore corio ſiue callo, vt loquitur Plinius omnes integuntur: ob eam cauſam Ariſtoteles cum Teſtaceis alijs recenſuit. Nos inter inſecta & Zoophyta reponimus, quia ad eorum naturam accedunt inciſuras enim multas in radijs habent, vixque perfecta animalia dici poſſunt: imò Plinius libro 9. cap. 47. frutici ſimiliora facit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis. A. *Ad quod animalium genus pertineat.*

Sunt multæ earum differentiæ. Quædam magnæ ſunt, quædam paruæ quæ nunquam magis accreſcunt, aliæ læues, aliæ ab alijs breuitate longitudineque radiorum diſtant: aliæ radiorum appendices, & quaſi ramos multos habent, aliæ ijs carent. Poſtremo aliæ rubeſcunt, aliæ flaueſcunt, aliæ nigricant, aliæ cinereæ. Hæc de Stellis in vniuerſum. *Differentiæ Stellarum.*

DE STELLÆ PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

PRIMÆ Stellæ non magnitudinem, ſed figuram veram, repræſentamus: eius enim brachia ſiue radij pedis longitudinem æquant. Duro quidem corio integitur, vt Holothuria, ſed aſpero. radij enim vndique aculeis muniuntur mobilibus, quales in Echinometra videre eſt. Iidem radij excauati ſunt, ex quibus carnoſæ appendiculæ dependent, quales in vrticis quibuſdam cernuntur. In radiorum medio os eſt ſine gula. Inde alimentum in quinq; partes diſtribuitur, vt in Echinis. Internæ partes omnes indiſcretæ ſunt, vt in Vrticis. Radiorum particulæ vinculis tenuib. connexæ facilè diſrumpuntur. Hæc Stella, (vt & parua echinata) aſpectu pulcherrimæ ſunt, potiſſimum corio ſuo ſpoliatæ, ob exquiſitam & miram partium compagem. Virus olent. Ex his quædam cinereæ ſunt, aliæ flaueſcunt. Sola mollis, internaque pars edendo eſt, à noſtris tamen negligitur, nec vnquam in menſas admittitur. Nullus etiam veterum eam pro cibo habuit.

Pro vna Rondeletij icone, nos duas alias (illi tamen ſimiles) quæ iam prius ſculptæ nobis erant, poſuimus. B

E

A Græci quidam hodie σκαῦρον vocant hanc Stellam, σταῦρον, opinor, volentes dicere, quòd pali lignei fixi & erecti modo (id enim ſignificat vox Græca.)

DE STELLA PECTINATA, RONDELETIVS.

INTER Stellas magnas hæc quoque reponenda eſt, vtpote cuius radij ad pedis longitudinem attingant. Superiori ſimilis eſt, ijs demptis quæ ſequuntur. Radij circa rotundum corpus diſpoſiti, in exortu ſuo angulum acutum non conſtituunt, ſed obtuſum. Aculei quib. latera muniuntur, rari, recti, pectinatim diſpoſiti, vnde pectinatam Stellam appellauimus. In totius corporis centro Stellula quędã expreſſa eſt, à cuius ambitu lineę quinq; per medium radiorum ad extremum vſq; protenſę ſunt. Radij initio ſatis lati ſunt. Rara eſt hæc ſecunda Stellę ſpecies. Ore, dentibus, vita, moribus, facultatibus alijs ſimilis eſt.

DE STELLA LÆVI, RONDELETIVS.

Quemadmodum in Raiarum, Cochlearum, Turbinum, Cancrorum, ita in Stellarum varietate luſiſſe videtur natura.

A Hanc igitur ab alijs iam deſcriptis multis notis diſtinxit. eſt enim prorſus lęuis, aculeiſque omnibus, atque aſperitate deſtituta. Radij longi ſunt, rotundi, flexibiles murium caudis perſimiles: eorum integumentum cortici ſerpentum ſimile eſt, & ob nigrarum albarumque macularum varietatem ſpectatu iucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circumferentiam quinq; maculis rotundis, & inter has ſtellulæ pictura diſtinctus. à cuius circumferentia quinque radij exoriuntur. Oris C compoſitione, victus ratione, à cæteris non differt. Brachiorum longitudine & vario flexu celerrimè natat. Edulis non eſt.

Eaad

Ea ad peritonæi rupturam cum ononide fœlici ſucceſſu vti poſſumus.

DE STELLA ARBORESCENTE, RONDELETIVS.

IMMENSA & ſummè admirabilis Dei potentia atque ſolertia in rebus cæleſtibus, ijſq; quæ in aëre & terra fiunt, maximè verò in mari, in quo tam variæ & ſtupendæ rerum formæ conſpiciuntur, vt quærendi & contemplandi nullus vnquam futurus ſit finis. Harum vel illud exemplum eſſe poteſt, quod hic propono.

Stellam arboreſcentem à frondium & ramorum multitudine nomino. A

Huiuſmodi duas vidi. Vnam permagnam apud Guilielmum Pelicerium Monſpelienſem Epiſcopum, virum ſumma laude digniſſimum, ad Lerinum inſulam captam. alteram ex Italia ad me delatam. B Ab alijs omnibus ſtellis plurimum differt. Radios quinq; ſiue truncos habet, in medio os, cum quinq; appendicibus, quæ multis paruis dentibus horrent: pars ea depreſſa eſt, & ſubmiſſa, ambitus tumet. in quolibet radiorum interuallo foramen ſeu rima conſpicitur. Quilibet radius ſtatim in binos finditur: hi rurſus in binos ramos diuiduntur, atque ita deinceps, quouſque ad tenuiſſimos & capillorum tenuitatem referentes deuentum ſit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta eſt: alioqui tota Stella nigricat, & tenui, neque admodum dura ſed aſpera cute contegitur. Ramuli omnes intro flectuntur, quod argumento eſt hos tanquam cirros à natura ad cibũ captandum conditos eſſe, quibus vndique in orbem diſpoſitis præda elabi non poteſt. C Id ſpectaculum aliquando in mari ſtudioſè contemplati ſumus. Stellam paruo filo alligatam in mare demittebamus, in quo expanſis ramis natabat, ſed prædam aliquam propinquare ſentiens, brachijs omnibus contractis amplexabatur, Vrticæ ritu.

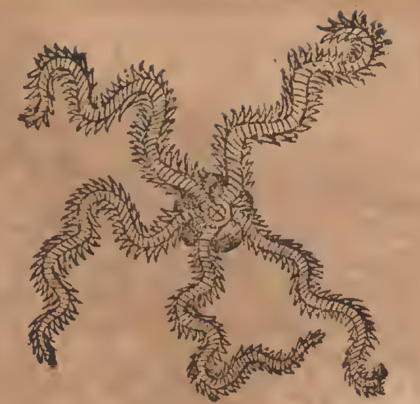
Rara eſt hæc Stellæ ſpecies, & ob raritatem pulchritudinemque inter anathemata ſuſpenditur. E

DE STELLA RETICVLATA, SIVE *cancellata, Rondeletius.*

STELLAM hanc à retis ſiue cancellorum figura, reticulatam ſiue cancellatã nuncupamus: & quia inter diſtinctiones retibus vel cancellis ſimiles extant tubercula quædam rotunda, tuberoſa etiam vocari poteſt. Inter maiores Stellas reponenda eſt: brachia enim ad pedalem longitudinem perueniunt, craſſiora ſunt aliarum Stellarum radijs. Aculeis paruis vtrinque eadem munita ſunt. Os habet cæterarum modo. Eleganti illa & reticulata diſtinctione ſpectabilis eſt, & inter anathemata collocanda.

DE STELLA ECHINATA, RONDELETIVS.

STELLA hæc inter ſaxa viuit: corpore exquiſitè rotundo paruoque conſtat, & radijs quinq; ſed breuioribus, vnde fit vt minor ſit cæteris. Illi è paruo circulo, in quo crucis figura delineata eſt, veluti è centro exoriuntur tenues, frequentiſſimis aculeis horrentes, qua de cauſa Echinatam nominauimus, in lateribus diſpoſitis. Radiorum flexuoſo motu ſerpentum ritu repit hęc ſtella, & in ſicco poſita eos mouere nunquam deſinit, quouſque in partes diſſecerit, quæ ſeparatæ etiam mouentur per flexus: vt vermium partes, & lacertorum caudæ abſciſſæ. Os habet cæterarum modo. Cochleis paruis, cancriſque veſcitur. In ſcopulis Agathenſis ſinus reperitur.

DE SOLE, RONDELETIVS.

VT à ſtellarum pictarum figura, Stellæ marinæ nomen habent, ita à Solis pictura Sol marinus vocari poteſt is quem hîc depinximus. Differt enim à Stellis, quod in his è medio corporis trunco veluti è centro radij enaſcuntur: in hoc verò ex corporis rotundi circunferentia, breues, minimè aſperi ſuperiore in parte, ſed veluti ex ſquamis compoſiti, in lateribus verò paruis aculeis rigentes, albi, ad extremum vſq; gracileſcentes. Corpus illud rotundum, in medio roſæ pictæ figuram expreſſam habet. Ore, victu, facultate à Stellis non differt.

DE STELLIS MARINIS EDVLIbus, Bellonius.

B De Stellis hîc agimus quarum caro brachijs incluſa rubra vel lutea, edulis eſt: quarum permulta in litore Epiri tantæ magnitudinis cepimus, vt ſeſquipedem latæ eſſent, & ad trium digitorum latitudinem earum brachia extenderentur, neque grandi galero integi poſſent. Crudis ſtellis non idem omnibus color ineſt: aliæ enim cæſio colore præditæ ſunt, aliæ cinereo, aliæ autem alterius ſunt coloris: quæ quidem ſupra modum leui contactu confringuntur. Sed ſi coquantur, abeunt in calli duri-
(F) tiem & rubræ euadunt. Proinde Stellas natura iiſdem armaturis, hoc eſt, promuſcidibus, muniuit,
C B quib. Pudendum & Erinaceum. Quod ſi à quoquam extra aquam obſeruentur, omnino immobiles apparebunt. Sed ſi eas quiſpiam in aquam immergat, & ſupinas inſtrauerit, tunc promuſcides acetabula in extrema plus quam quinque millia exerere cernet, atque in pronam partẽ moueri. Os etiam verſus terram vt echini habent, in medio radiorum ſitum. & quanquam in gyrum quinque dentes oſten-
C dant, tamen conchyliorum genera cum ſuis teſtis, tellinas, chamas, conchulas, mytulos integros deuorant. Vagantur in mari vt Polypi brachia diducendo, nunc ante gradiendo, nunc in orbem conuoluendo: & ſuctu acetabulorum, echini modo, lapidibus adhærent. Senſu tactus eas non vacare comperiet, qui manum ferream conto infixam ad eas attollendas immerſerit. Ab hac enim contactas plenius moueri & fugam tentare experietur. Superiori radiorum parte, id eſt, ſupina, ſeptenos ſpiculorum obtuſorum ordines in vnoquoque brachio habent, in longitudine autẽ duos & viginti, quo fit vt tota parte ſupina horreant, & quinq; cirrhis ſtellæ modo radientur: conchasque ſemel aggreſſæ, exugunt. Oppianus:

Sic ſtruit inſidias teſtę, ſic ſubdola fraudes
Stella marina parat: ſed nullo adiuta lapillo
Nititur, & pedibus ſcabris diſiungit hiantes.

ALIÆ STELLÆ NON EDVLES, BELLONIVS.

SVNT & alia multa Stellarum genera: quarum nonnullas vidimus in brachia duodecim extendi, alias in quatuor tantum. Sunt quædam quib. tantum tria ſunt, alijs autem ſena, nonnullis etiam octona: ſed hæc omnia deiectamenta marina ſunt. In multis præterea cirrhos teretes eſſe & oblongos conſpicies, in quibus melius formam Solis, qua pingitur, aſſequi putaueris, quam Stellę. Aliis brachia videntur quadrangula, aliis admodum plana: quarum omnium iam octo ſpecies ſeorſim obſeruaui.

A Caue autem ne vocum affinitate decipiaris: eſt enim piſcis nomine Stellę vulgo à Romanis vocatus,
Stella piſces. Lopidæ ſimilis de genere Anthiarum: de quo iam ſuperius egimus, (*vide ſupra in Glauco*) nullo pacto ad exangues has ſtellas accedens.

COROLLARIVM.

A Marina Stella, non quod ſimiliter vt Stellatus galeos maculis quibuſdam tanquam ſtellis varietur: ſed ſtellæ pictæ quia ſpeciem ſimilitudinemque gerat ex eo nomen duxit: vt enim ſtellam pictores radiatam pingunt, ſic hæc quinque pedes, tanquam radios habet, Gillius. Hic piſcis (*impropriè piſcem vocat*) radios habet quinos: alij octonos, vel duodenos, aut pauciores. ſed ſunt qui negent has veras eſſe ſtellas. Vtut ſit, conſtat naturam hoc numero contentam non fuiſſe: ſed tamen quæ radijs quinis præditæ ſunt, hæ ſtellarum nomine ſunt digniores, Cardanus. Stellas Ariſtoteles hiſt. 5.15. oſtracodermis (id eſt teſtatis) adnumerat. Cæterum de partib. anim. 4.5. mediam inter plantas & animalia naturam eis attribuit, ſicut & vrticis. Aelianus verò de animalibus 9.22. malacoſtracis, id eſt cruſtaceis connumerat. Plin. ſtellis paruam admodum carnem intus eſſe ſcribit: extra verò, callum duriorem. Stellę (inquit Gillius) durum callum cum gladij mucrone experiri ſtuderem, vix tandem multa vi molliorem

molliorem mediam ſuperficiem potui perfringere. nam radiorum anguli ad ſilicum duriciem accedunt,& non minus ab ictibus inuictos, quam ferrum ipſum ſe præſtant. Hæc ille:& forſan duræ huius ſubſtantię ratione oſtracodermis Ariſtoteles Stellas adnumerauit. Oppianus ſtellas cognominat ἑρπυστῆρας εἰναλίους. A Syluatico ſidus marinum nominatur, ſicut & in Cremonenſis interpretatione è Kiranidæ magia, aſtrum marinum: neutrum probarim. Aſterium verò recte dicetur. vide inferius in G. Albertus Sturitum & Scincum cum aſtere marino imperitiſſimè confundit. Stella piſcis omnibus notus eſt, ſuumque adhuc nomen retinet, Maſſarius Venetus. Maſſilienſes etiam nunc Stellam nominant. Græcia quemadmodum totius linguæ ſuę negligens eſt, ſic piſcium nominum antiquorum nihil obſeruans hunc Scauron appellat, Gillius. Germanicè nomino *ein Meerſtern*. Eliota Anglus interpretatur *a Sterrefyſhe*. Ego ab erudito quodam Anglo audiui nominari *a Seepadde*: hoc eſt, Rubetam marinam: neſcio quam recte. Saxones eadem ſignificatione dicerent *ein Seequapp*: de quo vocabulo plura attuli in Corollario de lepore marino.

Ad B. referenda quædam, ſuperius in A. explicata ſunt. Stella ſpinulis horret, echini fere modo, Maſſarius. Rondeletius priuatim ſpeciem vnam, echinatam cognominat. Oppianus τρηχὺ κῶλον, id eſt, crus aſperum dixit, de vno radiorum ſtellæ, quem conchæ alicui patulæ immittat. Sturitus (al' Stincus vtrūque corruptum eſt pro Aſter ſeu Stella) animal eſt marinum, inter plantam & animal, ſtellæ inſtar pentagonum, rufi corij. in medio rimas habet, quibus trahit nutrimentum, Alber. B

Referunt Stellas torpeſcere extra aquam, & ſub æſtus (*aqua reciprocantis*) tempore reuiuiſcere, Cardanus. Stellæ concharum complures aggrediuntur, & exugunt, Ariſt. de partib. anim. 4.5. Eiuſdem ex hiſtoriæ animal. libr. 5 c. 15. Græca verba, & interpretationem Gazæ, Rondeletius ab initio capitis de ſtellis marinis recitat. Ego quæ in ijs deſiderem, hic explanabo. Primum hæc verba, ὁ καλούμενος ἀστὴρ οὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅ, τι ἂν λάβῃ, τὸ παραχρῆμα ἐξαιρούμενον, δίεφθον εἶναι: Plinius conuertit: Stellæ tam igneum feruorem eſſe tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Gaza verò, Adeo natura calida eſt vt omnia contacta protinus decoquat. Ego ſic: Adeo feruida eius, quæ (in mari) ſtella vocatur, natura eſt, vt quicquid ſumpſerit id licet illico ab ea extrahatur, diſcoctum appareat. Non enim ſimpliciter contactu ab ea hoc fieri ſcribit: ſed ea tantum quæ ſumpſerit, hoc eſt, deuorarit, ita mox affici ac ſi δίεφθα forent. Sed δίεφθον alibi legere non memini. Vetus interpres, ex Alberti & aliorum citatione, legit δίσεφθος, vt qui verterit, bis coctus. Sic enim habet Albertus: Et quando transglutit aliquod animalium paruorum, minorum ſe, quantumcunq; (id) citò extrahatur de ventre eius, inuenietur quaſi bis ſit coctum: hoc eſt, quaſi duas bullitiones ſuſtinuerit. Et author de nat. rerum Alberto antiquior: Cum ſtella (inquit) aliquod animal comederit, mox inuenitur in eius ventre durū, quaſi bis coctus panis. Eadem ex eo repetijt Albertus in Catalogo Aquatil. Quoties rem iterum atque iterum repetitam nō ſine moleſtia ſignificabant, dicebant, Δὶς κράμβη, θάνατος: id eſt, Bis crambe, mors. hoc eſt, κράμβη δίσεφθος, Crambe (*Braſſica*) recocta, Eraſmus Rot. Deinde quod ſequitur apud Ariſtotelem: φασὶ δὲ καὶ σίνος πιστὸν (ſic noſter codex habet, Rondeletius legit σίνος πιστὸν) τῷ Εὐρίπῳ τῶν Πυρραίων μέγιστον εἶναι: Plinius præterit. Gaza interpretatur: Detrimento etiam ſummo echinis Euripi Pyrrheni (*melius Pyrrhæum in Lesbo eſſe Niphus ſcribit*) eandem eſſe confirmant. atqui in Græcis verbis nulla echinorum mentio. alio quidem loco Ariſtoteles (ſupra eiuſdem libri c. 12.) echinorum euripi Pyrrhęi meminit, nulla illic ſtellarum mentione. ex quo Gaza fortaſſis hunc locum emēdare conatus eſt. ego omnino ſic lego: φασὶ δὲ καὶ γένος πιστὸν (τῶν ἀστέρων) ἐν Εὐρίπῳ τῶν Πυρραίων μέγιστον εἶναι. Procliue autem fuit pro γένος ſcribere σίνος, quod nomen alioqui detrimentum ſignificat & noxam: vt σίνεσθαι verbum nocere. Σίνος βλάβος, Varinus. Emendationi noſtræ accedit Albertus: qui ſuper hoc loco ſic habet: Opinantur quidam quod in mari, quod vocatur orioz, (*corruptum hoc eſt ab euripo*,) quod rubrum (*è Pyrrhæo male conuerſum, ac ſi non eſſet gentile nomen, ſed idem quod pyrrhon, id eſt, ruffum ſignificaret*) mare, vel potius orientale vocamus: eſt modus huius animalis magnus. Denique vt ipſa, genera quædam ſtellarum magna reperiri conſtat. echini autem maiores ſunt, quam vt à ſtellis deuorari poſſint: quę, vt diximus, non cōtacta, ſed ea tantum quæ glutiuerint, mox igneo feruore conſumunt. Quanquam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ſimiliter vt Plinius, ſolo etiam tactu id ab eis fieri tradit, his verbis: Ὁ μὲν γὰρ ἀστὴρ ὧν ἂν ἅψηται, πάντα διαλυόμενα καὶ διατηκόμενα γινώσκων, ἐνδίδωσι τὸ σῶμα καὶ περιορᾷ ψαυόμενος ὑπὸ τῶν παριόντων ἢ προσπελαζόντων. hoc eſt: Stella enim quæcunque tetigit, ſolui liquefierique omnia, ſibi conſcia, accedentibus appropinquantibuſque vltro ſe contrectandam præbet. Hoc an verum ſit (quod ego nō puto) ex piſcatoribus maritimis facile erit cognoſcere. Stellam diſſecuiſſe ſe Rondeletius refert, apud Magalonam, pede non maiorem: in cuius ventre quinque cochleas inuenerit, tres integras, duas iam cum teſtis ſuis confectas, Cardanus. Locus apud Rondeletium iam non occurrit. C *Emendatus Ariſtotelis locus.*

Stellæ conchis vbi ſe patefaciunt, vnum de ſuis cruribus ſiue radijs inſerunt, claudique prohibent, vt earum carne expleantur, Oppianus Halieutic. 2. & ex eo Aelianus: cuius verba recitaui in oſtreis D. pag. 649. D

Mala medicamenta inferri negant poſſe, aut certe nocere, ſtella marina vulpino ſanguine illita & affixa limini ſuperiori, aut clauo æreo ianuæ, Plinius. Ἀντιπαθοῦσι μαγικοῖς πᾶσι τρόποις, μῶλυ, δάφνη, ἀστὴρ θαλάσσιος, &c. Iſacius Tzetzes. Aſter ſuffitus auertit omne malum, Kiranides in Ono marino. poteſt autem tum de morbis intelligi, tum communius. E

Aſter ſuffitus auertit omne malum, Kiranides. Vide proxime retro. Albertus ſtellæ vim ciendæ Veneris immodicam tribuit, ijs fere verbis quæ veteres de ſcinco ſcripſerunt. vnde locum eſſe deprauatum apparet. Intra corpus quidem ſtellam marinam ſumi, medici nolunt, ſed applicari tantum aut ſuffiri. Hippocrates tamen, vt in fine huius ſegmenti recitabo, propinat. Ad pilos diſperdendos medicamentum fit ex ſcolopendris, vrticaque & ſtellis, omnibus marinis, nitro & amurca ad hæc ammixtis, vt legimus apud Galenum de compoſ. ſec. loc. inter pharmaca ex Critonis coſmetico tranſcripta. G

Draconis marini ſcorpionumque ictus, carnibus earum impoſitis: item araneorum morſus ſanantur. In ſumma, contra omnia venena vel potu, vel ictu, vel morſu noxia ſuccus earum ex iure

Emaculatus Plinii locus. decoctarum efficaciſſimus habetur, Plinius lib.32.c.5.dixerat autem proxime de ſtellis marinis. (Mala medicamenta inferri poſſe negant, ſtella marina affixa limini,&c.vt in B. recitauimus:) quamobrem Vuottonus hæc etiam omnia adhuc ad ſtellas refert, cum alioqui propter enallagen numeri,& bis poſitum pronomen earum, quo referret non videret. Verum in eo pronomine bis commiſſum errorem dixerim.ac primo non earum, ſed eorum, legendum eſſe, vt carnibus eorum, id eſt proprijs impoſitis, contra ictus ipſorum remedium fieri intelligamus.nam & Dioſcorides draconem marinum contra ſpinæ ſuæ ictum diſſectum impoſitumque vtilem facit:& Plinius ipſe alibi: vt alia quoque permulta venenata, ipſa venenum ſuum foris impoſita extrahunt.Sic inter ſe conſentient authores, neque numeri enallage (Plinio fere inuſitata, ni fallor) committetur. Hoc obiter animaduertendum,Plinium in his verbis araneum piſcem diuerſum facere videri à dracone marino, cum Latine dictus araneus,non alius quam draco piſcis Græcorum ſit, vt ſuo loco expoſitum eſt. Deinde pro altero pronomine earum, lego ranarum: quam lectionem noſtram omnino genuinam eſſe, ſi quis ea quę de remedijs è rana ſcripſimus in libro de quadrupedibus ouiparis,ad initium ſegmenti G. vel leuiter inſpexerit, liquido deprehendet.

Vegetius lib.4.c.12. medicinæ veterinariæ, ſuffitui contra languorem morbi peſtilentis pręter alia ſtellam admiſcet.

Aſterium. Suffimentum ad epilepticos expertum:Hirci & vrſi & lupi teſtium, ſanguinis hirundinis & lapidis in eius ventriculo reperti,aſterij in mari inuenti,anethi, ana drach. ij.alliorum purgatorum,cornu ceruini & caprini, ana drach.j.&c. Nicolaus Myrepſus. vbi Fuchſius interpres quid ſit aſterium diuinare non poteſt:mihi ſtellam marinam(qua de ſcribimus)eſſe dubium non eſt.

Hippocrates alicubi ſtellas marinas nigras, & braſſicam vino odorato miſceri ac bibi iubet, aduerſus vteri ſtrangulationem.(Rondeletius primi generis ſtellas virus olere ſcribit:& nimirum viroſo illo odore vterus repellitur.)Quod remedium denuo in lib.de nat.muliebri ab eo repetitur. Scio in ſtellis quibuſdam edulem eſſe carunculam: reliqua vero ſubſtantia cum ex illorum materia ſit quæ pilos *H. Epitheta.* diſperdunt,vt prædictum eſt,quam tuto intra corpus dari poſſit,conſiderandum.

C. Ἀστέρες ἑρπυστῆρες εἰνάλιοι, Oppianus.

Si capiti omydis (*teſtudinis*) permiſcueris parum de aſterio(id eſt ſtella marina)mangſtachium,id eſt, dęmonem fortunæ(videbis)factum & ſtantem ad pedes tuos, & loquetur tibi in omnibus quæſtionibus,&c.Kiranides lib.4.

DE STELLIS DIVERSIS.

Stellas marinas nigras Hippocrates nominat,vt recitaui ſuperius ad finem ſegmenti C.

In Oceano etiam Stellas reperiri non dubito.memini enim ab amico miſſam aliquando vnam ad me Antuerpia, colore cinereo, radijs quinis paulatim in mucronem deſinentibus, & inflexis modice, vt in arida apparebat,&c.Multis, breuibus,aſperis & pectinatim compoſitis villis radij conſtabant, à ſupina præſertim parte conſpicuis. Cultro facile diſcindebatur,forte quod parua adhuc eſſet.Alia vetuſta & maior, quam habeo, dura, lapidea fere, & candida intus, ſectuque difficili ſubſtantia eſt:valide deſiccans,vt guſtu apparet,&(niſi fallor.non enim periclitari amplius volui)erodens.

Vt Rondeletius Solem inter Stellas numerat:ſic & LVNAM maris olim ab amico quodam (vt ipſe nominabat)mihi oſtenſam memini: radijs quinis, geniculatis fere vt cancrorum caudæ:ſubſtantia fere teſtacea, molliori,inſtar teſtæ oui,friabili & arenoſa dum manditur.cinerei coloris.

STERNION à Tralliano nominatum,oſtracodermon quoddam cancrorum generis videtur.Vide ſupr. inter Cancros,pag. 150.

STINCVS neſcio quod marinum zoophyton,nominatur ab Alberto,De animalibus lib. 4.tract.1.c.1. vbi diuerſa marinorum genera perſequens:Sextum(inquit) genus eſt,quod ligneum vocari cōſueuit, eo quod ſimile ſit fruſto ligni.ſub hoc continetur animal quod vocatur ſtincus. Et rurſus eiuſdem tractatus c.vltimo.Iam.n.expertus eſt(inquit)aliquis piſcatorum,quod in mari eſt animal, niſi quia dum eſt in aqua maris mouetur natando de loco ad locum. Nigrum eſt & rotundum, ęqualis per totam longitudinem ſpiſſitudinis.Non alitur niſi in ſe reſudanti humore.Excrementis caret:vt & organis ſenſuum.eſt enim animal valde imperfectum, medium ſcilicet inter plantam & animal:quare etiam animal ligneum appellatur.Et mox:Ad naturam animalis lignei videtur affinitatem habere Stincus: niſi quod mollitiem carneam habet quamdiu non eſt ſiccus.Hic valde abundat in arenis marium noſtrorum: & nullum ſignum vitę ædit cum de aqua leuatur:vt primum verò redditur aquæ,dilatando ſe & conſtringendo mouetur.Os non habet,nec aliud ſenſus vllius organum.

DE STRABELO, BELLONIVS.

NON eadem concha eſt ϛράβηλος cum Strombo.Eſt enim Strabeli concha Purpuræ & Buccino ſimilis,ſonis tamen muſicis edendis accommoda:vnde Tritones Neptuni currum pręcedentes, antiquiſſimę picturæ effingunt ſtrabelis muſicam facere. Speuſippus quoque ſimiles eſſe dicit ϛραβήλους καὶ πορφύρας καὶ κήρυκας, καὶ κόγχους.

COROLLARIVM.

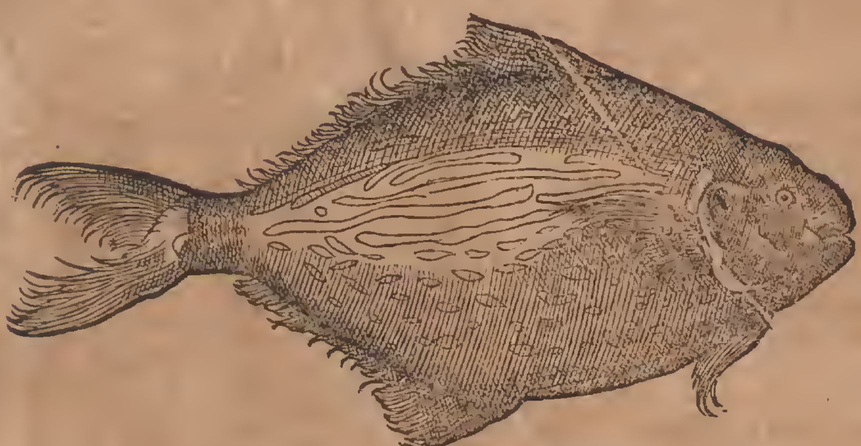
AGIAS & Dercylus in Argolicis Strabelos vocant aſtrabelos, τοὺ ϛραβήλους ὀνομάζουσιν ἀϛραβήλους,(maſc. genere.Sophocles in fœminino poſuit, Ἀλίας ϛραβήλου τῆσδε τέκνον.ſic & ϛαφὶς & ἀϛαφὶς dicuntur.) Meminerunt autem eorum tanquam idoneorum inflari tubæ loco. Στραβῆλοι, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Heſychius & Varinus. *Streblos.* Στρεβλῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Iidem. Στραβῆλοι, κοχλίαι, Varinus. Athenæus ex Ariſtotele inter oſtrea πορευτικὰ, id eſt greſſilia, ϛράβηλον numerat. Epicharmus in Nuptijs Hebæ inter alia oſtrea ϛραβήλους nominat. *Strobilus.* Strobili filij Carcini poetæ:de quibus extat prouerbium, Εὐδαιμονέστερος τῶν Καρκίνου ϛροβίλων. Dicuntur etiam ϛρόβιλοι,cochleæ & buccinæ marinæ,Suidas. Strabelus igitur & Strobilus eadem ſignificatione accipi videntur. Strombos eoſdem eſſe puto

puto cum Strabelis & Aſtrabelis Athenæi, Rondeletius. De Strombis dicetur inferius. Videtur autem Strombi nomen generalius, quo etiam ſtrabelus contineatur. Germanice Strombos Strabeloſque nominare licebit *Straubenſchnecken, Straubenhorn, Spitze Rinckhorn.*

STRIATÆ nominantur à Plauto in Rudente, cum plaguſijs, muſculis, vrtica marina, & conchis. Coniecerim autem è concharum ſeu pectinum genere has eſſe nomine à ſtrijs indito.

STROBILI. Vide Strabeli.

DE STROMATEO, RONDELETIVS.

SALPAE ſimilem piſcem ſubiungit Athenæus ex Philone: Γίνεται δὲ ὅμοιος ἰχθὺς ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ὁ προσαγορευόμενος στρωματεὺς, ῥάβδους ἔχων δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος πυκνὰς χρυσιζούσας. id eſt, Naſcitur ſalpæ ſimilis piſcis in mari rubro, qui ſtromateus nominatur, vniuerſo corpore lineis aureis productis diſtinctus. Hunc propter ſimilitudinem, nos quoq; ſalpæ ſubnectere voluimus, (*Nos hunc ordinem neglex*[illegible]*.*) etiamſi in peregrinis piſcibus ſit habendus, quos ſeorſum libro vno complecti ſtatui. Præterea vt ſtudioſos admonerem, iſtum piſcem ſi in aliqua maris mediterranei parte reperiatur, nec mari rubro tantum proprius ſit, fortaſſe eum eſſe qui Romæ fiatola nuncupatur, eo à ſalpa diſſidens, quod lineas aureas breuiores habeat, nec ad caudam vſq; productas. A B *Lib. 7.* *Fiatola.*

DE FIATOLA ROMÆ DICTA (QVÆ STROMATEI *Species, siue cognata exiſtimatur.*) *Rondeletius.*

FIATOLA Romæ vſitatum eſt hodie piſcis nomen, qui cum nullis alijs commodius quam cum cæruleis (*Cæruleos vocat, vt Glaucos ſuos, hippurum, ſeſerinum, fiatolam*) cõnumerari poteſt. Dorſum enim lateraque cærulea ſunt, venter candidus, labra purpurea. Fere rotundus & compreſſus, ſeſerino non valde abſimilis, niſi quod lineas duas à branchijs ad caudam ductas non habet, ſed vnicam duntaxat. A dorſo autem ad hanc lineam & ab hac ad ventrem lineæ demiſſæ ſunt, perbelle inflexæ. Romæ piſcis eſt ſatis frequens, in noſtris litoribus nunquam viſus. A *Vbi.* F

A glauco ſubſtantia parũ differt. eſt.n. carne paulo molliore. A

Fiatola Romę vulgo nuncupatur, quemadmodum ſtromateus ob ſimilitudinem quandam: ſolent enim ichthyopolæ nomina piſcium propria, ſimilibus communia facere, quod in permultis piſcibus videre licet.

DE EADEM FIATOLA, BELLONIVS.

Totus eſt aureus atque argenteus piſcis, qui ab inſigni pulchritudine Græcis Κάλλιχθυς appellatus eſt, Tyrrheno familiaris, Adriatico non item: Romanis atque Neapolitanis Fietola appellatus, nullum tamen inter apprime delicatos piſces nomen retinens: de eo ſic Oppianus cecinit, A B

Pulypodas agitata petit cognomine pulcher. (F)

Sunt qui Callionymum, nonnulli Hellopem, alij Lycon eſſe credant: de quibus tamen ſeorſim à nobis actum eſt. Nulli pelagio piſci nomen hoc Græcum rectius conuenire, quam Romanorũ Fietolæ exiſtimauimus: vt qui totus fere ſit argenteus, vt Lampuga: ac pręterea multis aureis lituris variegatus. *Elops:*

Latus eſt ac planus, caudam lunatam habens: Linguam carnoſam, delphini modo, ad humanam accedentem, ſuiſque partibus omnino abſolutam: quod præter cæteros branchijs præditos piſces ſolus habere mihi viſus eſt. quemadmodum & hoc ſibi etiam peculiare, quod præter omnium piſcium morem, pinnis ſub ventre careat, eſtque prorſus inermis: Branchias vtrinque quatuor gerit, ſiquidem eam quam capiti coniunctam habet, annumeres. Superiorem maxillam fixam ac immobilem, vt Scarus & Exocœtus habet: atque, vt ait Oppianus, B

Dentibus obtuſis eſt illi rictus inermis.

Cantha-

Cantharo quidem ſimilis eſt, ſed eo maior euadit, non tamen ęque craſſus. Lineam habet à capit ſub ventre ad vmbilicum extenſam, atque vtrinque in ceruice nigrā maculam. Squamis vndecunque caret, pręterquam in eo lineæ ductu, qui piſcis huius latera diſtinguit: ventrē quoque paruum habet, vt & Lechia & Lampuga. Quamobrem & ei arctè inteſtina inter ſe cohærent, quæ tam numeroſis ſpiris in orbem circunductis ita inter ſe complicantur, vt globulum eſſe dicas: hepar vnius tantum lobi nulli felle præditū: ſtomachum in V literam efformatum, cuius infima pars in mucronem turbinatur: atque ad eius pylorum tam numeroſas videas appēdices, vt (quēadmodum nec in Thynno, Pelamide, ac Scombro) nullis artibus numerari poſſint. Inteſtina fulcit glanduloſum pancreas. Lien illi ſtomacho ſubeſt.

COROLLARIVM.

FIATOLÆ iconem à Bellonio exhibitam omiſimus, quod forma & circumſcriptione corporis, ac pinnis cum ea, quam Rōdeletius dedit, conueniat. Lineę tamen ſeu ſtriæ & maculæ longe aliæ ac aliter in vtriuſque pictura ſunt: vt piſces eſſe diuerſos aliquis exiſtimaret, ſicuti etiam ex vtriuſque deſcriptione idem non videtur. Rurſus vero propter formam & pinnas, vt dixi, & quoniā vterque circa Romam frequentem eſſe & fiatolam vocari ſcribit, vnus videri poteſt. A nobis poſita pictura, quam à Cor. Sittardo cum alijs piſcibus Romę depictis olim accepi, cum Belloniana fere per omnia congruit, niſi quod rudimenta quædam dentium oſtendit, cum Bellonius omnino edentulam faciat: & lineam mediam rectam à branchijs ad caudam non exprimit, (cuius tamen in deſcriptione Bellonius non meminit,) nec aliam ſuperiorem Bellonio memoratam, incuruam, & ſquamoſam, cum reliquum corpus ſquamis careat. De ea doctiſſimus Sittardus ſic ad me ſcribebat: Hic piſcis Fetolo vulgo dicitur, Romanis lampeca. fertur naſci ex pulmone marino delicatiſſimus piſcis, nec excedit hanc (F) magnitudinem. Erat autem miſſa ab eo pictura, vno alteroue digito longior quam à nobis hic propoſita eſt. Ex pulmone marino eam naſci, aliove zoophyto quis facile credat? Lāpecæ, vel potius Lampugæ nomen, alijs piſcibus (quos Glaucos Rondeletius facit) debetur. Clementis Alexandrini libri octo extant, ob varietatem lectionis Στρωματεῖς inſcripti, quoniam ſtromata Gręcis ſunt ſtragula & tapetes elegantiores, varijs colorum imaginumque differentijs ſpectabiles. De Callichthye, quem Bellonius eundem Stromateo piſci putauit, plura leges ſupra in Elemento C. Item de Stromatei noſtri genere alio (coloribus ſaltem differente) in Corollario de Hepato A. ab initio.

DE STROMBIS SEV TVRBINIBVS, BELLONIVS.

TVRBINES tortili clauicula in acumen faſtigiati, pyramidalis metæ formam habent, vt longiuſcula teſta, toroſa tamen ea contegantur. Cancellus (inquit Ariſtoteles) qui turbinem ſubit, oblongior eſt. Sed quum Cancellus ſubeat turbinem, oportet eum quidem eſſe paruum: tamen ad inſignẽ etiam magnitudinem accedit, vt non ſit minor grandi buccino. In oblongarum cochlearum generibus adſcribi debent turbines, quibus antiqui ad tubas vtebantur. Horum duæ potiſſimum obſeruantur differentiæ, maiorum, qui magnæ plerunque ſunt molis: & minorum qui non ita vaſti ſunt. Omnes operculum iam ab ortu naturæ ferunt carni appoſitum, in quod ſeſe concludunt, ne facile offendantur ab ijs quæ extrinſecus accidunt. A B (E)

Strombi (inquit Oribaſius) duri ſunt, concoctuq; difficiles: & quo maiores, eo duriores euadunt. Cum ſinapi eduntur, & ex aceto. F

DE IIS QVÆ GRÆCI STROMBODE NOMINANT, ID EST, *Turbinata: & quæ omnibus communia propriaq; ſint, Rondeletius.*

SVPERVACVVM foret hic de turbinis & turbinati ſignificatione ſatis omnibus nota dicere, niſi variè ab authoribus vſurparetur ac proinde turbinatorum obſcurior eſſet diuiſio. Eſt igitur turbo qui ex amplo & lato paulatim in mucronem deſinit, vt de Buccina ſcripſit Ouidius: A. & a.

Caua Buccina ſumitur illi, *Tortilis, in latum quæ turbine creſcit ab imo.*

Huius figura eſt turbo luſorius. *Quem pueri magno in gyro vacua atria circum.*

Intenti ludo exercent. vt ait Vergilius.

Ab huius figuræ ſimilitudine, dicuntur turbinata oſtracodermorum genera. Quare latius fuſa ſumuntur ab Ariſtot. quum ſic diſtinxit lib. 4. de part. anim. c. 7. Τὰ δὲ στρομβώδη, καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἑλίκην ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Alio in loco Ariſtoteles in turbinatis Echinos non recenſuit, quamuis teſta opertos, vt ex ipſius verbis perſpicuum eſt, lib. 4. de Hiſt. anim. c. 4. Quæ teſta operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ, & omnia quæ Oſtrei aut Conchæ nomine appellamus, atque etiam Echinorum genus. Præterea turbinatis, tradente eodem (ibidem,) hoc peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt. Quæ Echinis nullo pacto conueniunt. Illa στρομβώδη merito quidem nuncupat ἀπὸ τοῦ στρέφεσθαι, quod contorqueri ſignificat. Hac poſteriore turbinatorum ſignificatione vtimur, & turbinatis Cochleas ſubijcimus, quę clauiculatim intorquentur etiamſi non in longum mucronem deficiant. *Echini an turbinati.*

Sed ne qua ſit in teſtaceorum diuiſione obſcuritas, ea ſic perſpicue diſtinguemus. Teſtaceorum alia ſunt vndique contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; conteguntur Tellinę, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantum parte vt Lepas, Auris marina. Rurſus eorum quæ vndique integuntur, alia teſta continua penitus concluſa ſunt, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia teſta continua incluſa quidem, nec vlla ex parte conſpecta, dempto capite, vt Buccina, Purpuræ, Cochleæ: denique turbinata omnia, quæ capitis operculum habent. Alia teſta vndiq; conglobata quidem, ſed non in gyrum concluſa ſunt, quæ rimam habent ſine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndique duabus teſtis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli, &c. Ex his omnibus ea tantum hic tractamus, quæ teſtam habent vnicam totam continuam, atque in anfractus contortam, dempto capite, quod ſemper operculo tegitur. Atq; hoc quidem turbinatis proprium eſt, quo à reliquis ſecernantur. ipſis tamen omnibus commune eſt, quod iam diximus, quodq; teſta intorta ſit. Mouentur etiam eadem omnia & ſerpunt, parte dextra non ad clauiculas, ſed in aduerſum. *Teſtaceorum diuiſio.* *Turbinatis quæ communia.*

Eorundem omnium caro intus laxior continetur, & quæ facilius auelli poteſt. Interiorum natura (*Sumpta ſunt hæc ex Ariſtotelis hiſtoria 4. 4.*) in turbinatis omnibus ſimilis eſt, nec niſi magnitudine (exceſſuque) variat, alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores obſcurioreſq; ſunt. Ad hæc diſcrimen illud duritiæ, mollitię, cæterarumq; eiuſdem generis affectionum. Caro enim prima in ore teſtæ, quam omnia toroſiuſculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemque per metum retrahunt intro. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuſcidas etiam gerit (*gerunt*) modo muſcarum, quod quidem membrum linguæ ſpeciem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili & tabani; quadrupedum tergora penetrant, imo longe validius: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis ingluuiei auium: habentq; parte inferiore duo albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas vel in Sepijs eſſe animaduertimus, ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit ſe vſque ad papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conſpicua in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum ſimplexque ex toto vſque ad exitum: cuius initiũ circa anfractum papaueris eſt, qua & laxius hæret. quod enim μήκωνα Latine verbum e verbo papauer appellamus, in omnibus teſtaceis generibus ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus turbinatis generibus, tam aquaticis quam terreſtribus. Hæc eſt interiorum partium quibus turbinata conſtant, deſcriptio ex Ariſtot. B *Lib. 4. de hiſt. c. 4.*

Purpuræ & Buccina lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant, qua de re fuſius alibi diximus. Mucorem etiam emittunt turbinata reliqua. C

Hæc Rondeletius ab initio lib. II. Tomi alterius de aquatilibus: in quo deinceps tractat de Purpura, Muricibus, Aporrhaide, Buccinis, Conchylio. hæc enim omnia στρομβώδη, *id eſt, turbinata nominat. Nos de his ſingulis, iuxta literarum ſeries ſuis locis egimus, Inde ad ipſos peculiariter dictos Strombos ſeu Turbines tranſit ita vt ſequitur.*

DE

DE STROMBO (ID EST, TVRBINE) MAGNO, RONDELETIVS.

Ex duabus his Strombi magni iconibus, minor à Rondeletio exhibita eſt: maior ad Strombum quem domi habeo, Venetiis nactus è Turcia allatum, expreſſa.

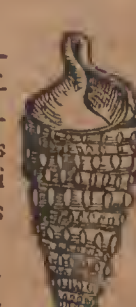

B PRIMVM Turbinem propoſuimus longum & magnum, multiſque voluminibus cõſtantem, pro corporis craſſitudine, margine ſpiſſo & aſpero: teſta alba, lineis tuberculiſque multis ſcabra & aſpera. Foramen rotundum habet & rimam, qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine ſurſum verſo.

F G Quæ de teſtæ carniſque vſu in Purpuris Bucciniſque dicta ſunt, huc poſſunt accommodari.

DE TVRBINE TVBEROSO, RONDELETIVS.

B IN Turbinum generibus hic iure numerabitur, qui à tuberculis multis tuberoſus cognominatur. Is ſiniſtrę manui proximus eſt, longus, tenuis, in mucronem deſinens. Huiuſmodi ſunt quidam albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his Cancelli cum parui ſunt, viuunt authore Ariſtotele: ſuntque longiores ijs qui Neritarum ſunt hoſpites. Huius generis Turbines (*etiam*) in terra reperiuntur, qui Cochlearum nomine comprehenduntur. nam præter Cochleas nullum teſtaceum genus in terra viuit.

Cochlea.

Species diuerſa.

Eiuſdem Turbinum generis ſunt aliquot ſpecies diuerſæ, quædam longæ, tenues, acutiores, læues, cuiuſmodi tres ſunt tuberoſo propiores. Alij, poſtremi ſcilicet duo in pictura capiti huic prępoſita, inæquales, tuberoſi, ſcabri, virgati. Vita, moribus, ſubſtantia non differunt.

DE

DE TVRBINE ANGVLATO, RONDELETIVS.

A B

Hic Turbo Buccinis ſatis ſimilis, quia teſtæ volumina ita à ſe diſcreta ſunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In Turbinem tenuatur inferiore in parte, ſuperiore in longum & acutum roſtrum: ſic enim cum Plinio loqui poſſumus, qui Purpurę roſtrum dixit. Colore eſt marmoreo.

Vſtus dentifricijs conficiendis vtiliſſimus. G

DE TVRBINE MVRICATO, RONDELETIVS.

A B

Tvrbo hic aſpectu quidem Buccino haud diſſimilis eſt, ſed à tuberculis multis, breuibus quidem, & obtuſis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior eſt. Intus teſta purpurea eſt, foris alba & veluti calce illita.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENtibus, *Rondeletius.*

Cvm ſæpius Spongias ſecarem in fruſta, vt penitus earum naturam perueſtigarem, in ijs varietatē maximam reperi Conchularum omnis generis, Conchyliorum paruorum, Buccinorum, Turbinum. Cuiuſmodi aliquot hic exhibeo: omnes enim perſequi infiniti eſſet operis, ac vani laboris. Nam quis eſt, qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet? Differunt hęc inter ſe genere: nam vel ſunt Cochleæ, vel Turbines, vel Neritæ, vel Vmbilici. Differunt & coloribus.

Dicemus tantum de eo paruo Turbine qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamq; longiuſculam verius quam foramen habet, teſta non intorta, qui & intra Spongias, & extra reperitur, Conchulaq; lactea à candido colore nominari poteſt *Conchula lactea.*

Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta, & ſublimato, vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores, & candidiores effici putant Sed quia ſublimatum atq; ſimilia faciē contrahunt, & corrugant vi & acrimonia ſua, eas peſſime ſibi conſulere arbitror. Multo vtilius foret in pinguedine felis diſſoluere. Huc accedit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, cuius particulę ſi exiliant, atq; eximantur, turpiſſime fucus detegitur. Hanc Conchulam appellant petite porcelaine, eamq; equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex iſdem & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduę quæ luctus tempore non niſi nigris, candidiſque ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur, craſſiore durioreq; ſunt teſta: aliæ ſunt tenuiore, & fragiliore. Vtræq; & candore & figura ſimiles. E

DE TVRBINE AVRITO, RONDELETIVS.

A B

Tvrbinem Auritum vocamus ob extremi alterius turbinatę parti aduerſi latam vtrinq; appendicem. Eſt autem hic Turbo perelegans & rarus in mari noſtro. Teſtæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine diſpoſitis diſtincta ſunt. Horum imaginem imitantur aurifices in vrceis efformandis, addita baſi.

DE TVRBINE PENTADACTYLO, ET TESSARAdactylo, *Rondeletius.*

Inter Cochleas Plinius pentadactylos quoſdā nominat. De his ne turbinatis intellexerit quæ proponimus neſcio. Illud ſane omnibus notū eſſe poteſt ex turbinatorū definitione & natura, potius Turbines eſſe quos hic expreſſimus, quā Cochleas, cū in longū protendantur, voluminaq; ſcabra, & veluti ſtriata habeant, cū Cochleæ maximè rotundæ ſint, & turbine cōpreſſo nō extenſo. Dicitur aūt Pentadactylus turbo, ꝙ quinq; habeat appendices longas & acutas, ſi extremū turbinis annumeres. Alius eſt Turbo cui quatuor duntaxat ſunt dactyli. Ex his turbinatis alij ſunt albi, alij nigricant, alij varij ſunt. A B

DE TROCHIS, RONDELETIVS.

A B Hoc Turbinum genus à ſimilitudine inſtrumenti quo luſitant pueri, Trochos appellamus. Alij ſunt parui, qui à ſuperiore, amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij longiores. Omnes læues ſunt & varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet, quæ ſubiacet vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecimus aliquot diuerſas ſtromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt nobis vitio verti merito poſſet, ſi quę in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſerte expreſſa prætermitteremus: ita curioſius certe facere videremur, atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, ſi omnia & minuta Cōchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abūdans in marinis litoribus ſpaciari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita varietate verſari videbit. Genera igitur, & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atq; vt quęq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expreſſę fuerint, ad genera ſua erunt reuocandæ.

COROLLARIVM.

Turbinata in genere. Turbinata in genere dicta, στρομβώδη Ariſtoteli, ſunt quęcunq; in volutas & anfractus, ſeu ſpiras, quales in prælis & torcularibus viſuntur, (ἕλικας Græci dicunt, vnde ἑλικοειδῆ forte eadem quæ στρομβώδη vocari poſſunt,) teſtas ſuas quoquo modo reflectunt: ſicut & cochleę, hæ enim omnes turbinatæ ſunt, ſed breuiores, rotūdioresq;: nec exeunt in mucronem ſuo turbine, vt ſtrombi proprie & priuatim dicti, oblōgiores, ſpecies altera τῶν στρομβωδῶν. (Vide Rondeletiū in capite de Cochleis in genere, ꝙ reperies ſupra, pag. 229.) Heſychius non diſtinxit, ſtrombum ſimpliciter cochlon interpretatus. Neq; Maſſarius: qui, Aquatiles cochleæ (inquit) ſunt, quę Græcè ſtrombi, Latineq; turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Strombum alium eſſe à cochlea, vel ex Plinio manifeſtum eſt, lib. 32. Vuottonus. Vide in F. mox Theocriti verſus, ceu ſynonyma ſtrombum & κοχλον nominantis, ita nimirum vt genus ac ſpeciem. Οἷον χερσαῖοι κοχλίαι, καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κόχλος, καὶ τὰ ἄλλα τὰ στρομβώδη, Ariſt. hiſtoriæ 4. 4. Apud eundem libro 4. de partib. c. 7. echini videntur turbinatis adnumerari. verba eius loci recitat Rondeletius: & cum alijs Ariſtotelis locis hunc non cōgruere oſtendit. Michael Epheſius totum hoc caput præterit. Sed locum proferamus. Τῶν ὀστρακοδέρμων τὰ μὲν ἐστι μονόθυρα, τὰ δὲ δίθυρα, τὰ δὲ στρομβώδη. καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. quod ſi τούτων pronomen ad στρομβώδη ceu proximum referas, vt fieri ſolet: & res ipſa poſtulat, ſi modo ad pręcedentium aliquod referre velimus: nam neq; μονόθυρα, neque δίθυρα ἕλικα habent: echinos quoq; στρομβώδεις feceris, ſicuti Niphus facit. Albertus nullum hic pronomen habet, nec ad præcedentia refert: ſed tanquam abſoluta & noua diuiſione: Quędam autem (inquit) inuolutionem ſpiralem habent, vt keryces: quædam autem ſunt rotundi corporis, ſicut hericius. Turbinata quidem non omnia ἕλικα habere conſtat ex verbis Ariſtotelis de partib. anim. 4. 9. Pars poſterior (inquit) in mollibus adducta eſt ad anteriorem, ſicut in turbinatis teſtatorum. In vniuerſum enim teſta, partim cum cruſtatis, partim cum mollibus conueniunt. Cruſtatis quidem quod partem terrenam foris, carnoſam intus habent. Figuram autem corporis eo modo quo mollia teſtata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è turbinatis ea quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἕλικα. (*Gaza vertit: quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.*) natura enim horum vtrorunque perinde ſe habet, quaſi quis directa linea, (vt in quadrupedum ac hominum genere eſt,) primum extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat, qua, à. mox ſtomachum, qua, b. tum ventrem, qua, c. deinde inteſtinum, vſq; in oſtium excrementi, qua, d. Hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, &c. At vero mollia & turbinata, inter ſe quidem proximè conſtant, ſed illis ecōuerſo. finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cum enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in mollibus, τὸ κύτος: in teſtato genere, turbo, ὁ στρόμβος. (*Notandū quòd ſtrombus & pro teſta exteriore tantum, & pro animali toto accipitur.*) hinc fit vt excrementum meatu ori vicino emittatur, Hæc Ariſt. Helicen autem forte ea tantum habuerint, quæ turbinem, veluti pyramidis forma exeunt: alia, vt cochleæ quædam, lineas ſuas aliter digeſtas habent, circulorum fere forma: qui plures ita coniuncti ſunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Vniualuibus biualuibuſq; adnata eſt caro ad teſtas, turbinatis verò magis ſoluta, Ariſt. Turbinata omnia mouentur ac repunt, Idem.

A *Strombi.* His de Strombis priuatim dictis, vt ſupra monui, quædam adiungentur. Strombos igitur eoſdem cū Strabelis & Aſtrabelis Athenæi (de quibus ſupra in Strabelis diximus) Rondeletius conijcit. Germanice cochleas & turbinata quoquo modo nominabimus *Schnecken*: Strombos verò priuatim *Straubſchnecken, Straubenhorn, Spitze Rinckhorn, Schmale langlachte vnd geſpitzte Schnecken.*

B Stromborum & chœriorum, aliorumq; conchyliorum, variæ ſunt ſpecies ac longe diuerſæ à noſtris, Androſthenes in Nauigatione Indica.

C Teſtatorum alia in petris, alia in arenis degunt, vt Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, Oppianus.

D Turbinis in concha aliquando cancellus hoſpitatur, de quo ſuo loco dictum eſt. - - στρόμβων δὲ δόμοις φιλέουσι μάλιστα, Οὕνεκεν εὐρεῖαί τε μένειν, κοῦφαί τε φέρεσθαι: Oppian. de carcinade, id eſt cancello. videtur autem ſtrombi teſtā his verſib. quam neritæ & buccini maiorē facere, eoq; cōmodiorem inhabitatu cancellis.

Turbi-

Turbines (Strombi, non vt quidam legit Scombri) regem habent, cui ſe faciles ad obtemperandum præbent. Rex non modo magnitudine præſtat, ſed longe etiam & multum pulchritudine cæteris omnibus antecellit. Quod ſi commodum ei videatur demergi, hoc quidem ipſum primus facit: ſin emergere, idem incipit: itemq; ſi commigrandum ſit, ipſe primus tentat, cæteri ſubſequuntur. Quicunque hunc regem ceperit, bene rem geret, omniaque ei commode cadent. Sed is etiam qui alium capientem viderit, alacrior & fidentior diſcedit. In vrbe Byzantio drachma Attica ei qui hunc comprehenderit, prӕmium proponitur, à ſingulis in piſcatione ſocijs conferendum, Ælianus de animalib. 7. 32.

Strombis & chamis quomodo ineſcentur purpuræ, in ipſarum hiſtoria expoſuimus. Thymallus pi- E ſcis non chama non ſtrombi tendine, (στρόμβου τένοντι.) nec alia eſca hamo infixa, prӕterquam culice, capitur, Ælianus 14. 22. videtur autem in ſtrombo tendinem appellare, partem ſolidiorem carnis eius, quæ ſphondylus alio nomine in teſtatis dicitur. Strombus eſt è genere conchyliorum, quibus tubæ loco vtebantur: Scholiaſtes Nicandri. Vide mox in F.

Τήνῳ δὲ (δῶρον ἔδωκα) στρόμβῳ καλὸν ὄστρακον, ᾧ κρέας αὐτὸς σιτάθην, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας, Πέντε ταμὼν F πέντ' οὖσιν: ὁ δ' ἐγκαναχήσατο κόχλῳ, Theocritus Idyllio 9.

Contra dorycnij venenum ſtrombi auxiliantur, Nicander. In aceto putrefacti lethargicos excitant G odore: proſunt & cardiacis, Plinius. Strombi carnes tritæ, & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ aut, ſi febres ſint, ex aqua mulſa datę, hydropicis medentur, Idem.

Ad ſtrombum & re & nomine accedit Germanicum *Strub.* Vide in Cochlea in genere H. à pag. 235. H. a. Νηρεῖται, στρόμβοι τε, Nicander Colophonius. Στρόμβος, κόχλος, ῥόμβος, περιφερὴς λίθος, Heſychius. Στρόμβον δ' ὡς ἔσσευε βαλών, περὶ δ' ἔδραμε πάντῃ, de Aiace lapidem proijciente Homerus, Iliad. ξ. videtur autem ſtrombum nominaſſe inſtrumentum puerilis ludi, quod alij rhombum vocant: de quo plura leges ſupra in Corollario de Rhombo, inter Paſſeres, Strombites lapis dictus eſt ab aquatilibus eiuſdem nominis, Ge, Agricola. interpretatur autem Germanice, *Schneckenſtein*: malim ego *Straubenſtein.* Et alibi: Strombites (inquit) aſſimilis eſt cochleæ aquatili. ex amplo enim in tenue turbinis inſtar deficit, in ſpiram à dextra tortus. is interdum eſt breuis, interdum longus dodrantem, intus candidus: extrinſecus terræ, in qua naſcitur, colorem aſſumit. reperitur autem in Saxonia ad Hildesheimum, &c. Memini ego apud pharmacopolas quoſdam demonſtratum agapis nomine lapidem paruum, turbinis ſeu cochlidis figura: in mucronem exeunte, colore ſubruffo. talem Chriſtophorus Encelius pingit, libri de lapidibus c. 43. nec recte chelonitin appellat.

Aduerſus veſparum & apicularum ictus naturaliter opitulatur veneranda, & viuifica ſtrombi con- g. chylij imago in ſigillo ferreo exſculpta, & plagę appreſſa. non enim permittit amplius inflammationẽ generari, Aetius 13. 11.

DE STROMBIS DIVERSIS.

Rondeletius ſpeciem vnam è ſtrombis ſuis (in capite, De Turbinibus intra Spongias viuentibus,) porcellanam paruam nominat. Sed aliud & peregrinum porcellanę paruę genus eſt, de quo inter conchas egimus ſupra, in fine pag. 282. & fine ſequentis. puto autem peregrinum, ſolidiorem ſemper, & craſſiorem eſſe: & ſi candore & vſu, quo equorum frenis accommodantur, non differunt forte. ſpecies etiam nonnihil differt. nam peregrina turbinata non eſt. Vt pentadactylus ſtrombus quidam Rondeletio eſt, ſic & purpuræ ſpecies eodem cognomine Bellonio. Qui tuberoſus à Rondeletio cognominatur ſtrombus, pollicis magnitudinem nunquam excedens, à figura qua glandem quodammodo refert, Germanice *Eickelſchneckle* vocari poterit. Trochi nomen quibuſdam Rondeletius finxit: ſed Trochi, id eſt, Rotæ Aeliano belluæ quædam marinæ ſunt. Flumina etiam & lacus cochleas paruas generant, quarum teſta longiuſcula in acutum deſinit ſtromborum modo: de quibus leges ſupra inter cochleas, pag. 243. Rondeletij verba, & ſubſequentis Corollarij initium. Strombi lacuum noſtrorum cornicula non protendunt. foramina quædam in eis tanquam oculi apparent. pars circa os & ventriculum ruboris aliquid & ſanguinis habet.

DE STVRIONE.

STVRIONIS hiſtoriam abunde proſequuti ſumus in Acipenſere A. elemento. hic quæ poſtea obſeruauimus, aut nacti ſumus, adijcientur. Recentiores aliqui pro Sturione Stirionem aut Storam ſcribũt. Sed alius eſt Scurio à recentioribus quibuſdam in Auſtria & Hungaria dictus. Philelphi ſententiam, Sturionem Attilum eſſe, Iouius redarguit. Sturiones eſſe lupos veterum aliqui putarunt: quoniam piſcatores Romani hodieq; ſturiones lupos appellent, &c. Idem Iouius: qui falſam hanc perſuaſionem pleniſſime refellit. (Vide ſupra in Lupo A.) Torſionem quoq; Plinij, Ariſtotelis phocęnam eſſe, longe alium à ſturione piſcem abunde oſtendit. Non dubiũ eſt quin Circaſſi (inquit Cæſar Scaliger) cęteriq; Mæotidis accolę Sturionem oxyrynchum vocent. gluten nanq; quod ex eo fit, colla xyrychi dicitur ab illis. Cęterum & Rondeletij ſententiam probamus, quæ Sturionem putat Acipenſerem: & doctiſſimo atq; optimo viro vt aſſentiamur, faciunt Athenæi verba in ſeptimo: qui ſimilem quidem Galeo Rhodienſi dicit, ſed roſtro porrectiore: cuiuſmodi ſane Sturio eſt. Sturionis autem vocabulum Gothicum eſt, & ab ea gente in Europam inferiorem importatum. ſic enim etiamnum vocant, *Stur.* Sarmatiæ fluuius Occa eſt, in quo tria genera tradunt Sturionum. Pro precioſiſſimo illum celebrãt, qui Bielaribitza nominatur. *Genera tria.* Fortaſſe hic ſit Latus antiquorum. candidiſſima carne, Latus: non minus candida is ipſe, quem modo nominabamus. hoc enim Sclauis prima pars ſignificat nominis. (*Sigiſmundus Liber Baro, cum tria Sturionum genera in Occa Moſcouiæ fluuio nominaſſet, Bielaribitzam, hoc eſt album piſciculum, abſtrus diuerſum facit. Latus etiam cum Sturione nihil commune mihi habere videtur.*) Georgius Interianus Genuenſis, qui totam vitę fabulam tranſegit apud Tartaros, in libello quem de Zygis ſcriptum reliquit, ait quos

Antaceos piſces dicebant priſci: hoc etiam nomine ſuis temporibus, id eſt annis ante hunc (1557.) circiter quinquaginta, vocari conſueuiſſe, nihilq; aliud, quam Sturionem eſſe ſpecies, Hęc Scaliger. Nos ſupra in Antacæis, huſonem piſcem ſturioni cognatum, ab Vngaris Tock, nomine ad Antacæum accedente, appellari monuimus. Germanicum nomen Sturionis eſt *Stoer* vel *Stuer*: vnde *Stuerlein* diminutiuum, apud Saxones in vſu, de Sturione paruo: aliqui non recte acum interpretantur. Sunt qui Porcum vel Porcellum marinum nominent: Vide ſupra in Porcis piſcibus. Hiſpani Suillum, (potius quam Sulium, vt Iouius ſcribit.) vide ibidem. A Gallis Burdigalæ Creac dicitur: quod (vt ſuſpicatur innominatus quidam) eius caro quadrupedis carnem verius referat, quam piſcis. A Polonis Czetzuga, vel Ieſziotr. A Turcis Suruck, (vel Syruck, proferũt enim primam vt Germani ſuum ü. Galli u:) quod nomen ab oxyryncho factum video. Hippolytus Saluianus Iouij ſententiam, ſilurum eſſe ſturionem, acriter defendit: cuius opinionem qui noſtra de ſiluro & glanide ſcripta legerit, nulli eruditorum approbatum iri confido. Sturiones, quemadmodum & truttæ, diuerſarum ſpecierum eſſe videntur. Affines eis oxyrynchi, octo cubitos excedunt nonnunquam, deferunturq; ad nos ſaliti è Caſpio mari, Cardanus. Acipenſis nomen ab oxyryncho factum videri poteſt, x. mutato in c. (vt ab oxys fit acutus) & r. in p. &c.

B Sturio magnos amnes perquam libenter ſubit: Propterea in Nilo, Tanai, & Danubio, Padoq; fluminibus maxime capitur, Iouius. Item in Rheno, Albi, & Tibiſco ſeu Tiſſa Vngariæ. In lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico, ſiluros (*Sturiones intelligit*) etiam inuentos eſſe aiunt, Simon Paulus Suerinenſis. In Caſpio mari ſiluri (*Sturiones*) & moroni vulgo dicti capiuntur, Scaliger. In Albi aliquando capiuntur tanti, vt libras ducentas appendant, ſingulas ſedecim vnciarum, ni fallor. Referunt aliquando captum, ſexaginta ſupra ducentas librarum pondere: à Io. Friderico Principe electore, totidem florenis (florenus denarios argenti ſeptem cum dimidio valet) emptum.

Sturionis caput quadratum eſt, & ad effigiem paruę pyramidis protenſum. Os illi eſt ſine maxillis, ſine dentibus, diuerſum penitus ab reliquorum piſcium forma, idq; (*parte ſupina*) ſub mento in ipſa prope iuguli parte ad ſimilitudinem fiſtulæ harundineę rotundum, ſemperq; patens, & cartilagineum, & ſumme candidum: cuius hiatum in proceriorib. haſta brachij haud facile impleret. Cæterum totũ caput dura potius & calloſa cartilagine quam certis oſſibus conſtat: quod ex lento quodam & præpingui mucore concretum eſſe videtur. Naribus autem omnino, quę illi pertenues ſunt ſupra roſtrum, refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat, & ſi quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore ſtatim regerit. Toto autem dorſo craſſiores quędam ſquamæ oſſea duritie, certo numero ordineq; diſtinctæ, intercurrente ſpinę acie ad elegantiam eminent, vti in magnificentioribus valuis hodie videmus: quas ferrei atq; inaurati claui certa ſerie confixi decentiſſimè figurant. Cæteræ corporis partes cuticulari & ſcabro admodum operimento potius quàm perpetuis ſquamis integuntur, idq; ad ſubviridis atriq; coloris ſpeciem, Iouius.

Piſcis apud Liuones Vulgo *Dorſt* dictus, partim ad Sturionem, partim ad Vuelſum, id eſt, Silurum accedit, vt audio.

C Sturio nunquam fere, vel certe rariſſimè, in prælto mari capitur, Iouius. Naribus refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat: & ſi quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore ſtatim regerit, Idem. Dum eſcam quærit, more ſuis terram ſub aquis fodit, Iſidorus. inde Sturionis forte nomen impoſuere Germani, quibus *Stoeren* verbum, cœnum aut vadum aquæ fodere & commouere ſignificat.

Sturiones magni & parui ex Oceano in Albim aſcendunt, in quo tamen non proficit, ſed paulatim contabeſcens perit. Circa Pentecoſten plurimi & gregatim aduentant: maximè inter Pentecoſten & diui Ioannis diem, Kentmanus. Fœturam eius in aquis dulcibus gliſcere negant. De viribus & robore eius, leges mox in E.

D Sturionem aliqui piſcatores ad Rhenum, regem ſeu ducem Salmonum appellant. vbi enim is apparet, ſalmones multos adeſſe indicium facit. Piſci quem Zigam Germani vocant (*ein Zige de quo ad finem operis dicemus*) valde infeſtus eſt Sturio: eumque è mari expellens, per flumina perſequitur, agilis ille & velox ſemper præuenit. eo capto viſoue piſcatores, quin in proximo Sturiones ſint, non dubitant, Kentmanus.

E Sturiones conſtat retibus capi, nunquam verò hamis, præſertim ſi cubito maiores fuerint: eoſque piſcatores referunt magno impetu plagarum ſæpe maculas dilatare & abrumpere cõſueuiſſe: propterea eaque accidere vt hamis non capiantur, quoniam ſturiones lambendo ſugendoq; potius, quam vorando, inepto ad eſcam corripiendam ore, ſine controuerſia alantur, Iouius. Memini ad Sanctogoarum patriam meam cis Rheni ripam, non procul à gurgite illo per Conradum Celtem poetam celebrato, capi interdum Sturiones. eoſq; vidi viuos aliquot, præſertim ęſtate & ſub autumnum, retib. talibus, in quibus Salmones capiuntur, duplicatis vel etiam triplicatis trahi nauigio ad litus, cum magno clamore piſcatorum, plerunq; longitudine tredecim aut quindecim pedum. Os habet hic piſcis fere rotundũ ſub roſtro, per quod piſcatores reſtim denſam immittunt, ac ita in Rheno piſcem alligatum diebus aliquot viuũ detinent, Iuſtinus Goblerus. Sturio in aqua validiſſimus piſcis eſt: & in terra quoq; cũ ventri innititur. Cauda concuſſa hominem vtcunq; robuſtum, proſternit, vbicunq; contigerit. perticas etiam magnas & ligna per medium frangit. In terram extractus, lapides aliquando tanta vi caudæ ferit, vt ignis exiliat, attritu nimirum oſſiculorum, quibus toto corpore mucronatis horret. Quamobrẽ caute tractandus eſt à piſcatoribus, ne vel crura eis confringat, vel retia diſrumpat. Peritiores in aqua captũ reti ad ripam impellunt, ita vt rete, non aduerſum, ſed ad latus ei ſit: ſecus enim rete vel ſextuplex laniaret. Cum ripam attigere, caput eius omni contentione in altum leuant, & piſcem totum in latus declinant: ſic enim robore ſuo nocere non poteſt, Kentmanus. Quo tempore apud Saxones & Miſenos roſaria florent, ſturiones præcipuè capi audio. Quæ ſequuntur ab Argentinenſi quodam ſene piſcatore accepi: quanquam Argentinæ vix vnus aut alter intra plurimos annos ſturio capiatur. Sturiones (inquiebat) niſi dormientes capiantur, ne retia omnia dilanient, periculum eſt. Olim in Rheno mihi & ſociis ſal-

cijs ſalmonum capturæ cauſa nauigantibus,ſturio viſus eſt corpore aliquantulum prominente:quem, cum non moueretur, magno fune circuniecto in nauim pertraximus. Paulo poſt experrecti roſtrum vnus è nobis ſecuri amputauit, vnde extinctus eſt piſcis: & funibus per os duobus traiectis ligatus, in lintre in vrbem à nobis deductus, & in piſcatorum tribu omnibus qui numiſmate collato ſpectare volebant, demonſtratus, Hæc ille. Puto autem eundem hunc ſturionem eſſe, cuius nunc etiam in piſcatorum publica domo pictura è vico ſpectatur.

Antuerpiæ ſturiones plures quotidie viſuntur in fruſta ſecari, & in vaſis, quæ tonnas vocant, ſale condiri, ac ita per annum in cibum ſeruari, Iuſt. Goblerus. Sturionem (inquit Iouius) maria gignunt, ſed flumina maxime nobilitant. pingueſcit enim dulcium aquarum hauſtu, ſubagreſtemq; illum ſaporem exuit, qui præalto in mari concipitur. Non omni tempore autem grauiſſimus eſt, vtpote qui in medijs tantum ſolſtitij feruoribus laudetur. Pogius doctoris Pogij filius, in ſenectute non modo eruditus, ſed vſque ad iracundiam in conditura ferculorum moroſus, & vehemens paraſitus, quum ſturionem apud antiquos lupum fuiſſe & ipſe crederet, in pontificijs, quas maxime ſectabatur, cœnis, dicere ſolebat, veteres inſulſum habuiſſe palatum, quod tantopere Lupum celebraſſent. eum enim carnes habere cum præduras, tum multa glutinoſioris ſucci exuberantia inſuaueis: quæ prius appetentes ſatient & expleant quàm delectent. Propterea non domini, ſed familię potius menſis apponendum eſſe cenſebat, vno tantum excepto capite: cuius elixi & leucophago conditi latebras & receſſus omnes ipſe furcula ſimul ac digitis auidiſſimè ſcrutabatur. Tiberim ſubeunt Sturiones & pinguioribus aquis gaudent, tantoq; ſapidiores ſunt, quanto magis à maris litoribus receſſerint. Lurcones & diligentiſſimi quiq; ganeonum paruos Sturiones, quos Porcelletas appellant, repudiatis maioribus, conſectantur. Luporum prętenerę ſunt carnes, Sturionum non item. Nobilis quidam coquus aulæ procerum ingenioſiſſimus, Lupos altilibus capis comparabat, Sturiones verò pauonibus. Hucuſq; Iouius. Cauendũ eſt ne piſces magni & duræ pellis, vt Rex, (*Raia*,) Delphinus, Sturio & ſimiles, recentes capti edantur: ſed tandiu reſeruentur, & maxime euiſcerati, donec abſq; corruptione ſubſtantiæ tenereſcant, Arnoldus Villanou. Sunt & viſcera quorundam: quia pinguia, grata: velut ſturionum, balænarum, delphinorum. nam non ſolum ſapore, ſed & odore quaſi violæ commendantur, Cardanus. Lautiſſimus piſcis eſt ſturio, paruus, magnus, recens, ſalſus. probe autem conditur croceo vel caryophyllorum coloris iure, quod fit è vino, ſaccharo, defruto (vt ſic dicam) ceraſorum, pipere, zingibere, caryophyllis, vuis paſſis maioribus & paruis. Si croceus color placet, pro ceraſorum defruto, amylum cum croco additur: vel placentæ ex farina cum melle ac piperis modico ſubactæ. Sacchari loco aliqui mel coctum addunt. Tomi quidem maiores ſturionum aprugnam referunt aſpectu: eodemq, modo parati menſis locupletum aliquando inferuntur, Kentmanus. Maxima nunc gratia eſt Cephalorum ouis, quæ Gręco nomine paſſim oà táricha, id eſt ſalita nuncupantur. Secundum oà táricha eminet cauiarium, quod ex Sturionum ouis in Ponto conficitur, ita vt ſalita in maſſam ingentem cogantur, & cadis includantur, cruda ea comedimus, vel in panis cruſtulis ad prunas vſtulatis. modico enim igne ſalſamenta in vniuerſum indigent, authoritate Athenæi: qui quum de celeriter factis loquimur, in prouerbium ceſſiſſe ait, Citius quam ſalſamenta coquantur: ſicuti de aſparagis Latini vſurparunt. Cauiaria Iulio II pontifici maximo mirifice placuerunt, quod deiectum ei ciborum guſtum ſępius alleuaſſent: & ſiti, viniſq; pariter, vt in ſenibus accidit, mire lenocinari viderentur. Sunt etiam in ſumma commendatione ex Sturionum pulpis Spinalia, ſic vulgo nuncupata quæ laricinis (lariginis) lignis aſſimilantur. Laud. & Moronem, ignoti nobis piſcis (*Sturioni cognatus eſt, Huſonem Germani vocant*) prædura fruſta valdeq; rubentia: quę Mæotidis paludis accolæ mercimonii cauſſa tranſmittunt. Ea prius exedi commode nõ poſſunt, niſi aquæ calidæ perfuſione molliantur, Iouius. Cauiario dicto è ſturionum ouis per omnes ad Orientem regiones Turcæ ac Gręci veſcuntur: Iudæi abſtinent, quod hic piſcis abſq; ſquamis ſit. Cæterum accolæ Tanais, qui magnum cyprinorum numerum capiunt, ex ouis eorum ſalitis Cauiarium rubrum pro Iudæis, Conſtantinopoli vſitatum, parant, Bellonius.

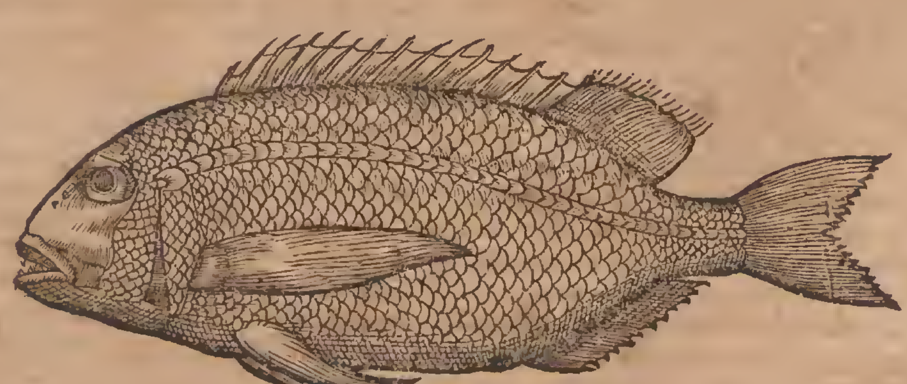
F. — *Caput.* — *Porcelleta.* — *Viſcera.* — *Oua.*

Svs marinus. Vide ſupra in Porcis marinis, Lolligo, diriq; ſues, Ouidius.

Syænam piſcem Gręci recentiores chœrillam interpretantur, hoc eſt, porculum, Hermolaus in Plinium. Oppiano lib. 1. Syæna circa petras lepradas degit. Λεπϱάδες, ἠδ᾽ ἐχῖνοί τε, σύαινά τε καὶ βασιλίσκοι, ſcilicet ἐννέμονται. Idem nimirum eſt Hyæna piſcis, de quo ſcripſimus in H. elemento, pag. 441.

Syagridvm, Συαγϱίδων, meminit Epicharmus, Athen. Has ne quis cum ſynagride confundat, cauẽdum. Syagros quidem Gręcis aper eſt, quem & capron dicunt. de capto autem & capriſco piſcibus actum eſt ſuis locis. vterq; per metalepſin ſyagros etiam aut ſyagris dici poterit: ſed capros magis ſyagros: capriſcus, ſyagris.

DE SYNAGRIDE, (VEL SYNODONTE, QVÆ SYNAGRIS *adultior ei videtur,*) *Rondeletius.*

A ΣYNAΓPIΣ Græcis dicitur, Gazæ dentex, quo etiam nomine συνόδοντα conuertit: quia ſynagridem & ſynodontem, eundem piſcem eſſe exiſtimet. Græci quidam etiam hodie vocant συναγρίδα. Italis dentale dicitur. A Maſſilienſibus denté. In Gallia noſtra Narbonenſi marmo: pro mormyro oſtenditur venditurq;. Admonere hic oportet ab ichthyopolis noſtris ſcarum Ariſtotelis dente vocari, à dentibus magnis & latis. ne quis hunc noſtrum denté cum dentali Italorum, & ſynagride vel ſynodonte confundat.

B Synagris piſcis eſt marinus in litoribus & eorum ſaxis degens: corporis figura auratæ, vel erythrino ſimilis. pinnis quoq; & aculeis, & ſquamis, & colore: nam ex albo rubeſcit: ſed maculis veluti punctis aſpergitur. Capite magis eſt compreſſo quam aurata, vel pagrus. Quaternos in vtraque maxilla dentes caninis ſimiles habet, inter alios paruos eminentes: internas partes ſicuti ſuperiores piſces, (*hepatus, nouacula, erythrinus, pagrus.*) Lapides in capite. In Adriatico mari in inſignem magnitudinem accreſcit, in noſtro litore auratam non ſuperat.

A *A ſynodonte an differat.* Sunt qui ſynodonta non genere quidem, ſed ſpecie à ſynagride differre arbitrentur. Athenæus enim libro. 7. ex Epicharmo tanquam diuerſos ponit Συναγρίδας μαζὸς τε, συνόδοντάς τ' ἐρυθροποικίλους. alibi (lib. 8.) ſynodontis meminit ſine ſynagride.. Ego vero ſentio ſynagridem & ſynodontem ſola ætate differre, (cui ſimile quid in auratis & coracinis prius annotauimus,) vt ſynagris dicatur minor & iunior: ſynodon, maior: vnde ſynagridas μαζὸς, id eſt, vt opinor, delicatas & teneriores nuncupauit Epicharmus. minores enim piſces, & qui ætate non multum proceſſerunt, molliores & delicatiores ſunt grandioribus. Synodontem verò ἐρυθροποικίλον, cum varietate rurſum, ſiue rubrum, quem Numenius vocat μέγαν & λόκον. quod epitheton cum erythropœcilo pugnare videri poſſet. verum λόκον Numenius vocat, à ſubiecto & veluti primo colore, qui albus color, cum tanquam punctis rubeis aſperſus ſit, ἐρυθροποικίλος ab Epicharmo dicitur. Sunt in ſynodontis capite lapides, vnde ſynodontides (*melius ſynodontitæ*) gēmæ Plinio lib 37. c. 10. Hac in ſententia de ſynagride & ſynodonte permanebo, quoad alius differentiam aliquam ſiue notam prȩter ȩtatem, qua diſcerni poſſint, oſtendat. nullam enim aliam hactenus inueni.

Charax. Συνόδους καὶ χάραξ τοῦ μὲν αὐτοῦ γένους εἰσὶ, διαφέρει δὲ ὁ χάραξ, inquit Athen. lib. 8. Eiuſdem generis ſunt συνόδους & charax, præſtantior autem eſt charax, cuius iconem non propono: in noſtro enim mari non reperitur, neq; ab Ariſtotele Plinioue vlla huius facta eſt mentio, ſed ab Athenęo breuiter tantum, vt dictum eſt, & ab Æliano.

DE DENTALI SEV DENTICE, (SYNODONTE,) Bellonius.

Exhibita Synodontis à Bellonio icon, cum ea quam Rondeletius dedit, ſatis conuenit, pinna dorſi excepta, quam Bellonius vniformem (qualis & in noſtra icone apparet) & pluribus aculeis munitam oſtendit.

A A dentibus caninis atq; exertis (qualis habet Cinædus) ſuam Dentalis deſumpſit appellationem, Synodontes (*Synodus vel Synodon*) Ouidio mutuata à Græcis nomenclatione dictus, noſtri litori admodū rarus, aut eo nomine ignotus, de quo ſic Oppianus:

Denticem Boces, Hippuros fallit lulus.

B (A) Piſcis eſt latus, ferè circinatus, & veluti planus, in tantam plerunq, magnitudinem excreſcēs, vt ſex libras pendat. Communium tamen pondus, trium aut quatuor librarum eſſe ſolet Dentex Columellæ pelagius piſcis eſſe cenſetur, qui & arenoſo gurgite optime paſcitur. Pinnam gerit in tergore continuā viginti ſpinulis ſeu ariſtis refertam, quȩ ad caudam deſinit: ac rurſus aliam ab vmbilico verſus caudam protenſam: præter eas quæ vtrinq; ad branchias feruntur, ac rurſum duas alias quȩ illi ſub ventre ſunt. Cæterum bifurca eſt eius caudæ pinna. Denticis caput in acumen faſtigiatum eſt: oculi vt Melanurus prægrandes, ſquamæ latæ, branchiæ vtrinq; quatuor. Venæ in lateribus ſeu lineæ octo, rectæ, varij coloris, id eſt, ex leui rufo nigricantes, atq; in fuſcum elangueſcentes. Ea autem linea quæ piſcibus vtrinque in lateribus data eſt, Dentici non multum arcuata comperitur. Linguam mollem habet: Dentes in ſuperiore maxilla quinq;, in inferiore octo, exertos omnes: reliquum maxillarum denticulis deinceps ſerratum eſt.

F Illyrij atq; Epirotȩ Dentales (quos plurimos circa Quadrageſimam capiunt) in caudam ac caput diuidunt, & cum ſquamis, ex aceto & ſale addito croco incoquunt, inde gelu conficiunt: quod quum iā incoctum eſt, doliolis condunt, & fretum traijcientes, ad Anconam & alias vrbes deferunt: atque hoc pacto tres & quatuor integros menſes illęſos ſeruant quos deinde publice diuendant.

B. Diſcrimen ab aurata. Dentici magna eſt cum Aurata ſimilitudo: ſed mox diſcrimen comperies, ſi quidem exteriores brāchias ſpinoſas eſſe perceperis: prȩtereà tegumentum perpetuo Dentali rubet, neq; cilia habet aurea.

(A) Genuinam & antiquam vbiq; retinet appellationem. Grandis & adultus frequentior quam paruus, ita vt mihi puſillos Dentales raro vidiſſe contigerit.

DE SYNAGRIDE, BELLONIVS.

Iconem non dedit.

B SYNAGRIDEM vulgus Grȩcum optimis notis à Synodonte diſtinguit. Dentex enim magis recurto eſt corpore. Synagris Cyprini in modum, veluti circino ita circunductus, vt pro longitudine ac latitudine magis craſſus appareat. Caput vtrinque compreſſum habet, pro ſua craſſitudine planum ac latum, oculos quemadmodum in ſerpentibus elatos: tergus aciei oculorum ſubiectum, quod huc atq; illuc ſi quando commoueat, varios colores edit. Caput habet veluti aureum, & lineas verſicolores complures per ſquamas, quarum nonnullæ cæruleȩ ſunt, aliæ aureæ, deinde ſubnigræ, mox virides, vel his coloribus commixtæ. Verum ea quidem linea quæ latera interſecat, eo modo non variat nigra enim eſt.

Proin-

Proinde ſquamis contegitur corui, rotundioribus & latioribus ſed tenuioribus. Caudam gerit admodum bifurcam, & pinnas laterum valde in acutum deſinentes, arundinis alæ in modũ oblongas. Pinnam aliam in tergore continuam gerit, vicenis ariſtis communitam, quarum quæ capiti finitimæ ſunt, firmiores atque acutiores conſpiciuntur. Vmbilici pinna denis ariſtis conſtat: quarum duæ priores, alijs fortiores comperiuntur. Narium foramina circa oculorum fontes illi ſunt peruia. Dentes canini, vt Synodontis, in ſuperiori & inferiori maxilla, quorum quatuor pręcipui alijs longiores eminent. Quum autem maxillas coniungit, dentes pyxidatim in alterutram coeunt. Linguam exerit albam, oblongam, & modicè compreſſam. Cor habet ſub branchijs anguloſum, diaphragmate interſeptum: Hepar pallidum, in duos lobos diuiſum: quorum dexter ſiniſtro maior eſt, ſub quo fel includitur, duos digitos longum, gracili veſicula incluſum. Lutea ſunt eius inteſtina, præter rectum quod inter cætera candicat. Stomachus quoque illi eſt oblongus, per ventrem protenſus, ex cuius ſumma parte propter œſophagum tres tantum appendices ſiue apophyſes numerantur. Lienem, vt iuniperi bacca, orbicularem habet, à ſtomacho dependentem, firmis venis alligatum: Vuluam vtrinque bicornem, per longitudinem ſpinę exporrectam, ouis innumeris refertam.

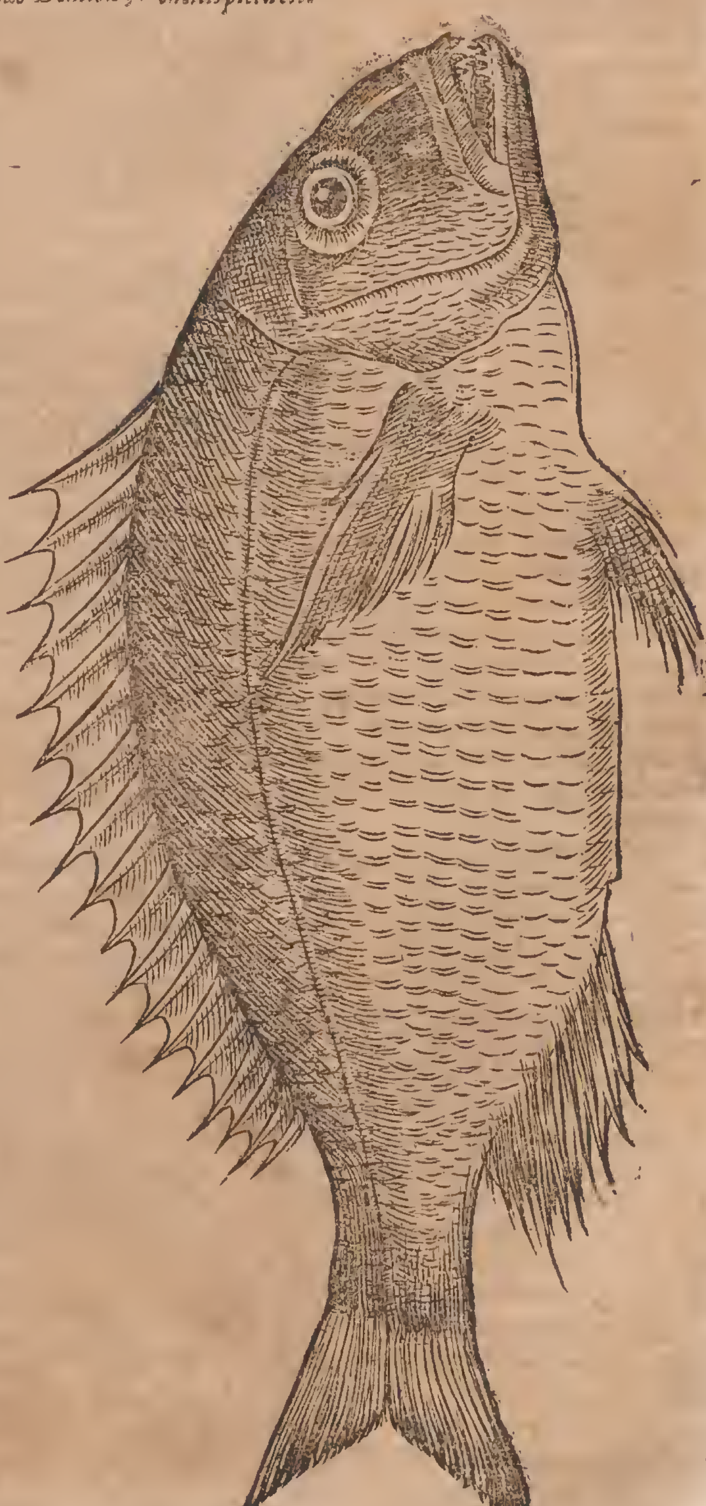
Synagrides circa Corcyram (quo in loco nomen antiquum apud vulgum retinent) calamis decipi conſpexi. rarò enim naſſis decipiuntur, ſæpius tamen euerriculis. E A)

Synagridibus veſicæ ventoſæ (quæ piſcibus datę ſunt ne immergantur) geniculo interceptę comperiuntur: quod cæteris piſcibus marinis, aut ſaltem paucis, minimè accidit. B

Quum itaque Synagris Latinum nomen non habeat, non eſt quòd eum Denticis nomine ob confuſionem appellemus. A

COROLLARIVM.

Imago hæc Denticis, Venetiis picta eſt.

A

Synodontẽ & SYNAGRIDEM alij pro eodem accipiunt, alij diſtinguunt. ego vtrumq; vna hiſtoria concludam, ſed SYNAGRIDIS nomen maiuſculis ſubinde literis ſcribam: vt ſi quis de eo cognoſcere ſeorſim velit, expeditius inueniat. Synodon piſcis, vel ſynodus, vt alij ſcribunt, vtrique in prima per y. vel, vt alij, ſinodõ, per iota, (Vide infra in H.a.) alius eſt quam ſynodontis dictus in recto ſingulari, gen. fœm. vltima acuta συνοδοντίς. hęc enim pelamis magna eſt: vt dictum eſt ſuprà in Chelidonia, pag. 222. & dicetur pluribus infrà in Thunno. Synodonti à dentibus nomen factum eſt: vnde & à Columella Dentex vocatur: & à recentioribus quibuſdam Dentalis, vel etiam Dentale (vt à Platina) neutro gen. vulgi Italorum imitatione. Synodontes, & SYNAGRIDES, Latinè Dentices dicuntur: tam ſimiles ſunt, vt Ligures, & Maſſilienſes vtroſque Dentices: contrà Gręci, eoſdem vtroſq; SYNAGRIDES, nominent. Hiceſ. dicit Pagrum, Chromin, Anthiam, Synodontem, & SYNAGRIDEM ſimiles eſſe, Gillius. Synodontes, Latinè Dentices vocantur. quorum alterum eſt genus ſimile, SYNAGRIS Græcè vocatum, quam item (*vt & Synodontem*) Denticem Theodorus interpretatur, Maſſarius. Videtur autem & ipſe genus ſimile dixiſſe, ſicut & Gillius propter Hiceſij verba: qui tamen nec forma ſimiles, nec magnitudine pares hos piſces dixit, nec aliter inuicem comparauit, quam nutrimenti ratione, vt indicauimus in Orpho B. Solet enim Hiceſius apud Athenęum non corporum formarumque ſimilitudines tractare, id quod Speuſippus facit in lib. Similium, ſed eas duntaxat quæ ad nutrimẽtum pertinent rationes perſequi: quod in pręnominatis etiam piſcib. eũ facere, ex ijs quę infert nemini dubiũ eſſe poteſt. Siue igit forma ſimiles ſint, ſiue nõ ſimiles ſynodon & SYNAGRIS, nutrimẽtũ ex eis ſimile eſt. nempe dulces ſunt, ſubaſtringũt, abũde alũt, ideoq; etiã difficilius excernuntur. Ma-

Synodontis.

Dentex.

Dentalis.

Synagris.

(F)

gis autem alunt ex eis qui carnoſi ſunt, magiſque terreſtres, (ſicci,) ac minus pingues, inquit Hiceſius. Iam cum & Ariſtoteles diuerſis in locis his duobus nominibus vtatur, qui vbique ferè de vna re vocabulis eiſdem vti ſolet, nec ludere ſynonymia aut copia vocabulorum, diuerſos eſſe piſces exiſtimandum eſt. Sed Epicharmus quoque pro diuerſis habuit, his verbis: ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζούς τε, συνόδοντάς τε ἐρυθροποικίλους. Quamobrem meam potius inſcitiam, & alterum ex his duobus piſcem, præſertim SYNAGRIDEM, mihi ignotum fateri, quam clariſſimos veterum authores inſcitiæ inſimulare malim.

Saluianus SYNAGRIDEM hodie à Græcis vulgò dictam, omnino ſynodontem eſſe, neq; notis vllis, niſi fortè quas ætas, temporiſue aut loci varietas attulerint, differre ſentit. Veterũ autem SYNAGRIS (inquit) quinam piſcium ſit, quoue Latino nomine, aut vulgari nomenclatura vocetur, haud nobis hucuſque notum eſt: ſuſpicamurque neque etiam in poſterum cognitum fore: propterea quòd nec nomen eius, nec quæ ei authores tribuunt, vllam ad id coniecturam afferant. Idem in Tabulis ſuis duo hæc nomina piſcium ſimilium, non vnius facit: cum Hiceſius tantum, vt dictum eſt, nutrimenti ratione ſimiles faciat. Bellonius ſcribit vulgus Græcum SYNAGRIDEM optimè à Synodonte diſtinguere, &c. cuius verbis & ſententiæ, vt qui magnam Græciæ partem peragrârit, interim acquieſcam, donec alius ſide dignius aliquid protulerit. Fragolinos (*ſic puto vocari tum phagros tum erythrinos*) quum ſeſquipalmi magnitudinem exceſſerint in dentices ſiue ſynodontes euadere communis piſcatorum conſenſus exiſtimauit, Iouius. Dentex corporis figura ac partibus ferè omnib. phagro ſimilis adeò eſt, vt non facile ab inuicem internoſcantur. ſunt qui credant eos ætate ſola atque magnitudine differre, ita vt vnus & idem piſcis minor & iunior exiſtens, phagros: ad ſeſquipalmi verò magnitudinem adultus, dentex appelletur, Saluianus. qui in altero ſui operis De aquatilibus libro, quomodo dentex à phagro diſtinguatur, in hiſtoria de Phagro edocturum ſe addit. Author de naturis rerum, & Albertus, hos piſces confundunt. Dentex (inquiunt) vel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos, &c.

Phagros.

Μαζοὶ.

In verſu Epicharmi ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζούς τε, συνόδοντάς τε ἐρυθροποικίλους, Rondeletius interpretatur SYNAGRIDES delicatas & teneriores, vtpote minores ætate, &c. Saluianus quoque, lautas. Ego μαζὸν adiectiuum hactenus non reperi, & μείζους potius legerim, id eſt maiores. nam & alibi μέζονες pro μείζονες idem author, citante Athenæo, protulit. Natalis à Comitibus μαζοὺς legit, & vertit papillas, quàm rectè, ipſe viderit. res ipſa quidem & ſenſus poſtulat, vt piſcis vel nomen vel epitheton ſit, papilla neutrum eſt. μαζὸς alioquin, ſicut & μαστὸς, mamillam ſignificat, θηλὴ papillam. Scio mazã aliquando pro placenta vel panificij delicatioris genere accipi, (quanquam & ſimpliciter farinam ſubactam, & aliquid pane vilius ſignificat, vt in prouerbio ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ᾽ ἄρτον:) vnde verba μαζᾶν καὶ ὑπερμαζᾶν, pro τρυφᾶν, καὶ ὑπερτρυφᾶν. μαζὸς verò vlla ſignificatione adiectiuum eſſe nego: ſi tamen eſſet, maſculinum eſſet, nec conueniret ad fœmininum ſynagrides. Μαζινὸς quidem adiectiuum eſt apud Varinum: Μαζινὸς βοῦς, ὁ ἐξ ἀλφίτων. Sed hæc ad grammaticos. Aliæ ſunt SYAGRIDES, quarum itidem Epicharmum meminiſſe paulò poſt Athenæus ſcribit eodem lib. 7. verba autem eius non recitat. Vide ſuperius ſuo ordine. SYNAGRIDES quidem cur appellentur aliqui piſces, non facile dixerim: niſi fortè, vt conijcio, gregales ſunt, quemadmodum & ſynodontes: διὰ τὸ συναγείρεσθαι, καὶ συναγελάζεσθαι, ἢ καὶ ὁμοῦ ἀγελάζεσθαι. SYAGRIDES verò alij nimirum piſces, ab aliqua ad ſyagrum, id eſt aprum, ſimilitudine. SYNAGRIDI quidem hodie apud Græcos dictæ dentes quatuor cæteris longiores eminent: quod cum verre & apro ei commune eſt. Idem Synodonti dentes caninos exertoſque eſſe ſcribit, ſicut & cinædo: vnde ſynodontem quoque, tanquam cynodontem dictum conijcias: & cinædi quoq; nomen inde detortum.

Syagrides.

Vulgaria nomina.

Synodontes ſunt qui vulgo dentales vocantur, Maſſarius Venetus. Maſſilienſes (inquit Rondeletius) Synagridem Dentè appellant, quod nomen circa Monſpelium aliqui propter ſimilitudinem Scaro attribuunt. Sargum, Auratam Synodontem, Dentalem, &c. Bellonius adeò ſimiles eſſe ſcribit, vt vix ab oculatiſſimo diſtingui poſſint. Hi omnes communi Bremæ marinę vocabulo nobis venire poterunt, adiecta aliqua coloris aliaue differentia. Synodontem ergo interpretor, *ein rotlachte Meerbrachſmen art, ein Zanbrachſme. ein Zanfiſch.* Noſtri ichthyopolę quandoque ſynagridem pro mormyro vendunt: qui admodum frequens apud nos non eſt, ſed Romæ & Neapoli frequentiſſimus, Rondeletius.

B Columella 8. 16. de piſcinis ſcribens, dentices Punicas & indigenas nominat. Synodum (*Synodontem,*) probant ex Illyrico, Dalmatiæque litoribus, & præſertim ex Salona atq; Tragurio, Iouius. Herculeæ mullum rupes (*dant,*) ſynodontas Amalphis, Actius Syncerus Neapolitanus. Circa Caput viride (Noui orbis) piſcati ſumus dentales, Aloiſius Cadamuſtus. Synodus & charax eiuſdẽ generis ſunt, præſtat vero charax: Diphilus Siphnius, qui tamen non de formarum, ſed alimentorum ſimilitudine loquitur. Synodontes proximi ſunt auratis (forma, verum maiores, Maſſarius) & pagris. habent enim prominulos dentes: & ſunt lati, ſubrubraque varietate conſpicui, Iouius. Fuluos ſynodontes Ouidius dixit, nimirum vt Oppianus ξανθοὺς ἐρυθείνους, Wottonus. Numenius λευκὸν (λευκὸν) καὶ μέγαν συνόδοντα, id eſt, album & candidum ſynodontem. Synodontites gemma è cerebro piſcium eſt, qui ſynodontes vocantur, Plinius. Eſt autem ſynodontites adiectiuum nomen maſculinum, vt ſubaudiatur lapis: ad gemmam ſi referas, fœm. genere ſynodontitis efferri poteſt. Recentiores quidem coruinam gemmam tradunt reperiri in capite coracini vel ſynodontis: ſed ineptè. nam qui è coracino eſt, coracinites potius quàm ſynodontites vocari debebat. nos plura de eo in Coracino. Dentex vel pagrus dentes habet magnos, multos ac duros, Author de natur. rerum. Hunc piſcem recentiores Dentatum vocant: & habet dentes antè, ſuperius & inferius, æquales ferè, ad modum dentium hominis, qui inciſores (*Bellonius caninis comparat, cuius authoritas maior*) vocantur, diſpoſitos. Sed inferiorem mandibulam habet ex duob. oſſib. compoſitam, ſicut & homo. Piſcis eſt ſquamoſus. non magnus, palmo tamen maior: figura piſcis qui bonachus (*lego monachus, cui etiam Naſum in Danubio piſcem comparat. eſt autem capito fl.*) vocatur: niſi quod caput minus craſſum habet, & aliquãto latior eſt. Abundat in mari iuxta Romã, & Apuliam, & Siculo, Albert. Dentale noſtra ætate dictum putant, quod dentes ferè exertos habeat,

quibus

quibus & piſcatores interdum lædere conſueuit. Senſere Antiatis cicatrices in digito acceptæ, à Dentali vulnera infligi. Oratæ ſimilis eſt, Platina. Synodon quaternas habet vtrinque ſimplices: fel verò à iecore ſemotum, & inteſtinis commiſſum, Wottonus ex Ariſtotele. ſed Ariſt. lib. 2. cap. 13. SYNAGRIDEM, non Synodontem branchias, eaſque ſimplices habere ſcribit: & rurſus cap. 15. Synagridi, non Synodonti, fel eo modo ſe habere, vt dictum eſt.

Synodon piſcis litoralis eſt, Ariſtoteles. Ἀλκιστοὶ συνόδοντες, id eſt, Robuſti ſynodontes (*nam & magni ſunt, & dentibus plurimum valent. vt in B. dictum eſt*) in petris & arenis paſcuntur, Oppianus. Nec ſi Columella & Ouidius, ſecus ſentire videantur, (ille Denticem pelagium faciens, his verbis: At arenoſi gurgites, planos quidem non peſſimè, ſed pelagios melius paſcunt, vt Auratas, ac Dentices: hic verò piſcibus qui pelago gaudent, eundem annumerans:) eis aſſentiendum eſt: cum diuturna piſcatorum obſeruatio, Ariſtotelis & Oppiani, potius quàm ipſorum ſubſcribat opinioni, Saluianus. Synodontes carniuori tantum ſunt, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. 2. Et mox: Synodon carne veſcitur, & mollia (μαλάκια) appetit. Euenit plerunque & huic & hiatulæ, vt dum piſces minores inſequuntur, venter procidat, propterea quòd piſcium venter iuxta os poſitus eſt, nec gula ſubeſt. Hoc cur ita accidat tum his, tum alijs quibuſdam piſcibus maioribus, dum nimia auiditate perſequuntur minores, Rondeletius copioſè explicuit in Channa. Dentex graſſatur in oſtrea & piſces innoxios, Author de natura rerum, & Albertus. C

Synodontes gregales ſunt, Ariſtoteles hiſt. 9. 2. Φῦλα πολυπτερέων συνοδόντων, Oppianus dixit. Dentices (Οἱ Συνόδοντες) tam congregatiles ſunt, vt nec ſibi eſſe à gregalibus ſuis æqualibus ſolitudinem & ſegregationem ferant. Solent autem iuxta ætatum diſcrimina degere: ac nimirum peradoleſcentes ſeparatim à reliquis natant. ij quoq; qui ſunt confirmatiori ætate, etiam inter ſe vitæ communitate coniunguntur, ita vt congruant prouerbio, Æqualis æqualem delectat: & præſentes præſentibus tanquam ijs quibus cum ſocietas aut amicitiæ coniunctio ex conſuetudine vſuque frequenti coaleſcit, delectantur. Aduerſus piſcatores autem ſic machinantur, vt cum piſcator in eos cibum demiſerit, congregati & in orbem conſiſtentes inter ſe conſpiciant, & quaſi ſigno dato inter ſe, admoneant ne propè ad cibum accedant, ne ve demiſſum cibum attingant, atque in hunc ordinem inſtructi permauent. Sin autem ſoliuagus ex alio grege acceſſerit, hamumq; deuorauerit, ac ſuæ ſolitudinis præmio accepto ſubtractus fuerit, confidentiores efficiuntur, tanquam capi non poſſint: ſicque præ nimia fiducia negligentiores facti, capiuntur, Ælian. 1. 46. ex tertio Halieuticorum Oppiani ferè. De polypi cum Dentice pugna, Alberti verba recitaui in Corollario de Polypo D. ad finem. C

Bôce ineſcatur ſynodon, Oppian. 3. Halieut. Quomodo capiantur proximè in D. Æliani verbis expoſitum eſt. Τοῖσι κε Θαρρήσαιο (aliàs Ἐλπήσαιο) φαγεῖν (alias λαβεῖν) λελιημμένος ἰχθῦν, Ἢ ἔμεγαν συνόδοντ', ἢ ἀρνευτῆρ' ἴπταρον, Numenius de eſcis loquens, vt conijcio. E

Dentices multum alunt, Pſellus. Synodontes duram habere carnem tradit Xenocrates: ſed ſuccum creare bonum, mediocriterque nutrire: facileque & in corpus digeri, & aluum mouere, Wottonus. Hiceſio contrà ſubaſtringunt, & morantur aluum, &c. vide ſuprà in A. iuxta (F) in margine. ego quidem Hiceſij ſententiæ ſubſcripſerim. Synodum (*Synodontem*) probant ex Illyrico, Dalmatiæque litoribus, & præſertim ex Salona atque Tragurio: quæ gentes conciſum in fruſta, & ſemicoctum multo croceo & perſpicuo gelu condiunt, cadiſque includunt, ita vt toto fermè anno per omnem Italiam, & Romæ idem aduectitius & recentiſſimus habeatur. Id genus autem obſonij medici magnopere deteſtantur, & ante alios Petrus Aponenſis. Is enim piſces ſemel coctos aſſeruatoſque, & præſertim vaſorum concluſos operculis mortiferam qualitatem adquirere mandenteſque certo plerunque veneno inficere, ratione atque experimento deprehendiſſe affirmauit, Iouius. Dentale vt Stirio coquitur, Platina. De Dentice patina deſcribitur ab Apicio lib. 4. cap. 2. Et rurſum ius in Denticem aſſum ac elixum, lib. 10 cap. 11. Συνόδων ὀπτὸς ab Antiphane cum alijs lautiſſimis obſonijs nominatur. Αὐτὰρ (τὸν) συνόδοντα μὲν, ὃν ζητεῖ (ζητεῖς) παχὺν εἶναι, Ἐκ πορθμοῦ (è freto Siculo) λαβεῖν πειρῶ καὶ τοῦτον ἑταῖρε, Archeſtratus. Ὀρφὼν, αἰολίαν, συνόδοντά τε, καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, μή σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato comicus. F Gelu

Piſcis hic συνόδους appellatur à Diphilo Siphnio: ab Ariſtotele hiſtoriæ 8. 2. συνόδων, per ypſilon in prima: alibi verò per iôta σινόδων, vt eiuſdem operis 8. 13. & 9. 2. non placet tamen o. magnum in penultima ſcribi: cum apud idoneos authores ſemper o. breue eo loco reperiamus, & ita originis ratio poſtulet, & poetæ corripiant: & apud ipſum Ariſtotelem hiſt 8. 2. primum σινόδοντες, deinde etiam συνόδων legamus in noſtra æditione. Admonet autem Athenæus quoque primam huius nominis per iota ſcribi à Dorione, & Archeſtrato. nec deeſt, cur ita ſcribatur, ratio: nimirum παρὰ τὸ σίνεσθαι καὶ βλάπτειν τοῖς ὀδοῦσιν. eſſe quidem noxios eius dentes, in B. indicatum eſt. Per ypſilon vero συνόδους, quaſi κυνόδους dici videtur. nam, vt ſcribit Bellon. caninis dentes ſimiles habet, eoſque (vt picturę oſtendunt) non quidem coniunctos, ſed magnis interuallis diſpoſitos: cum συνόδους dici poſſe videatur, qui coniunctos denſoſque dentes habeat, (vt σύνοφρυς, qui & μίξοφρυς Cratino, apud Pollucem:) qui verò contrà, raros, μανόδους. Οἱ μὲν οὖν πλείους (ὀδόντας) ἔχουσι, μακροβιώτεροι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰσιν: οἱ δ' ἐλάττους, καὶ ἀνόδοντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βραχυβιώτεροι, Ariſt. Hiſt. 2. 3. hic pro ἀνόδοντες lego μανόδοντες. quod & ſenſus requirit: & Theodori interpretatio comprobat. Ὀδοὺς pro dente, communis linguę vocabulum eſt apud Græcos, ὀδὼν verò Ionicę: ab vtroque genitiuus ſit ὀδόντος. Ab ὀδὼν Ionico compoſita ſunt προόδων, χαυλιόδων, ἀμφόδων, χαλκόδων, & ſimilia Euſtath. in Il. A. Eadem omnia puto communi lingua per ους efferri. Ζῶον χαυλιόδουν vocatur ab Ariſt. lib. 3. De partibus, cui dentes ſunt exerti, (ſic Homerus κάπρον ἀργιόδοντα dixit, Iliad. 1. alibi verò ſubſtantiuè ipſos dentes exertos χαυλιόδοντας nominat. Hiſt. enim 2 10. ὀδόντας μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας legimus. Νωδὸς (id eſt Edentulus) dicitur, qui dentem non habet, apud Eubulum & Phrynichũ, quem Pherecrates ἀνόδοντα appellat, cui verò dentes prominent, προόδων dicitur: & προόδους de fœminis, Pollux lib. 2. apparet autem προόδους, communis eſſe generis, προόδων maſculini tantum. H. a.

Synodontes fului, Ouidius Συνόδοντα λάβρακα Numenius dixit: nimirum à recto in ους. quem generis communis eſſe, cum adiectiuè ſumptum, vt modò indicauimus, tum pro piſce, conijcimus: quamuis Epitheta.

pro piſce

pro piſce plerunque ſemper maſculino gen. vſurpetur. Ἀλκισταὶ σωώδοντες, Oppianus. SYRENÆ nominantur apud Varronem De lingua alicubi, tanquam Conchyliorum quorundam nomen Latinum, non ſumptum à Græcis, à quibus Pelorides, oſtreas, &c. Latini mutuati ſunt. Vernacula (inquit) ad ſimilitudinem ſunt, vt Syrenæ, pectunculi, vngues. Ego in hac voce aliquid corruptum ſuſpicor. nam ſi Latina eſt, cur prima per ypſilon ſcribitur?

DE AQVATILIBVS AMIMALIVM, T. CONSONANTE INITIALI SCRIBENDIS.

DE TÆNIA, RONDELETIVS.

H. a. TAINI'A Græcis faſcia eſt, qua in ſignificatione Galenus & Hippocrates in lib. de fracturis vſus eſt ſæpius. Significat & redimiculum ſeu vittam, qua puellæ noſtræ capillos redimire ſolent, quam ſeruatis Latini nominis veſtigijs noſtri vette vocant. Sed à faſciarum ſimilitudine dicuntur tæniæ lapides ſub aquis candicantes, in longū porrecti, quales ſunt in ſinu maris noſtri non procul ab oſtijs Rhodani à nautis formidati, quas Græci vocabuli imitatione tiniez appellant.

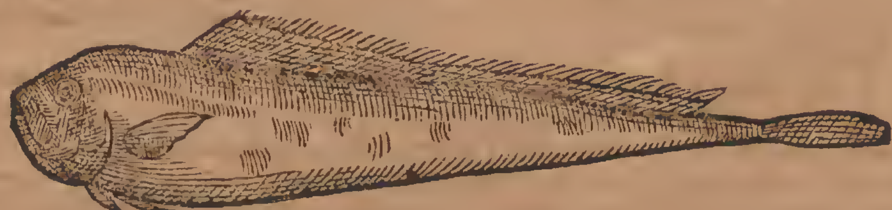
A Ab eadem faſciæ ſimilitudine piſcis ταινία vocatur, quam Gaza vittam interpretatus eſt. Plinius tæniæ vocabulum retinuit. A noſtris piſcatoribus flambo vocatur, id eſt, flamma, quia colore eſt rufo, ſiue flammeo: vel quia cum natat flammæ modo moueatur, & flectatur. A quibuſdam ſpaſe, id eſt, enſis nominatur, à figura. Capite enim lato eſt, reliquo corpore in acutum paulatim deſinente. *Vitta.*

B Tæniæ differentias duas obſeruaui. Vna vera eſt Ariſtotelis tænia. Alteram ſimilitudinis cauſa tæniam etiam vocabimus. De tænia prius dicemus. Piſcis eſt faſciæ ſimilis, id eſt, longo, tenui, ſtrictoq; corpore, ac flexibili longorum piſcium inſtar: corporis tenuitate, carnis ſapore & candore bugloſſo ſimilis. Capite eſt depreſſo, oſſibus multis conſtante. Oculis magnis, rotundis, pupilla exigua. Ad branchias pinna vtrinque vnica, ad natandum data. In prona parte villos habet, ad caudam vſque, & in eoſdem cauda terminatur. Tantæ eſt tenuitatis, vt oſſa vertebrarum ſpinæque quibus firmatur, carne tecta appareant.

F Craſſum lentumque ſuccum gignit: quia carne eſt dura & glutinoſa, cuiuſmodi ſunt longi omnes qui flexuoſo corporum impulſu vtuntur.

A Hanc veram Ariſtotelis tæniam eſſe affirmamus, quia tenuis, longa, candida, pinnas duas duntaxat habens, vt ſcribit Ariſtoteles, lib 2. de hiſt. cap. 13. Οἱ μὲν πλεῖστοι τέτταρα πτερύγια ἔχουσι: οἱ δὲ προμήκεις, οἷον ἔγχελυς, δύω ὄντα πρὸς τὰ βράγχια, ὁμοίως δὲ κεστρεῖ, οἷον ἐν Σιφαῖς οἱ ἐν τῇ λίμνῃ, δύω, καὶ ἡ καλουμένη ταινία ὡσαύτως. Piſces plurimi pinnas quaternas habent: longi autem, vt anguilla, binas, iuxta branchias: & mugiles lacus Sipharum itidem binas, ſimiliter & quæ tęnia dicitur. Præterea bugloſſo ſimilis eſt, teſte Speuſippo: ſed hoc differt quod oculos in prona parte non habeat, ſed vtrinque vnum.

DE ALTERA TÆNIÆ SPECIE, RONDELETIVS.

A TAINI'A alia eſt cui nomen hoc, vel faſciæ, aptiſſimè quadrat. eſt enim tenuis & longiſſima, quippe
B quæ ad duum triumue cubitorum longitudinem accreſcat. Corporis ſpecie, priori ſimilis eſt: eo verò differt, quod præter pinnas quæ ad branchias ſunt ſitę, duas alias habet ſub maxilla inferiore rufas, cuius coloris ſunt villi dorſi caudaque. Præterea quinq; maculas habet in parte prona, purpureas, rotundas, certo ſpatio à ſeſe diſtantes, quales ferè in ſolea oculata. Squamis caret, aculeiſque. Ob id fortaſſe de hac intelligendus Oppiani locus ταινίαι ἀβληχραί, id eſt, imbecillæ. Colore eſt argenteo. Ventriculum magnum habet, & longum. Inteſtina recta, ſine vllis gyris ad anum porrecta. Cor compreſſum. Hepar ex albo rubeſcens. Lien & fel vix ob paruitatem apparent. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

F Carne eſt dura, glutinoſa, malum ſuccum gignente. Hanc tæniam rectè dici perſpicuè indicat corporis longa & faſcię ſimilis figura. Nam medici etiam longos latoſque lumbricos ταινίας vocant, quę etiam κειρίαι dicuntur.

B Tęniam noſtrę ſimilem Piſis mihi oſtendit Portius philoſophus grauiſſimus, quam ad ſe è Gallia miſſam narrabat: ſed cęrulea erat, dentibuſque maioribus, quæ à pictore præter piſcis naturam adiecta fuiſſe arbitror.

RVRSVS DE ALTERA TÆNIÆ SPECIE, EX BELLONII *libro: quam ipſe vulgari Venetis nomine, falcem appellat: quanuis exhibita ab eo figura, propter illas veluti crenas, quibus (inquit) in gyrum ſerrata eſt, & aſperam in lateribus lineam, cum Rondeletiana non conuenit, vt tertiam hanc Tæniæ ſpeciem ſuſpicari liceat.*

Alia eſt Bellonij Tænia. Vide in Corollario A.

Antequàm planos ac latos piſces aggrediamur, commodus hic mihi locus viſus eſt, vt de Venetorum Falce antiquis (vt puto) minus cognita, diſſeram: quando & mollis eſt, (in quo & ad Aſellorum genera accedit:) & glaber, atque oblongus: ita tamen cartilagineus, vt perfrixus vel aſſus in quoddam veluti glutinum reſoluatur. Vnde ab omnibus ferè menſis exploſus, nullum præterquam formæ (qua ruſticam Falcem aliquo pacto imitari videtur) nomen vulgò Italico retinuit. noſtro autem litori planè inuiſus eſt: ac quanquam alijs à Veneto litoribus (præſertim Italicis) reperiatur, tamen aut propter eius vilitatem, aut capitis turpitudinem (vnde Marmotum plerique vocant) certum nomen ſibi adipiſci nunquam potuit. Quamobrem apud Tenedum audiui vulgum Græcè falsò Anthiam nominare: alios in Italia Colpiſcē, (*a ſucco glutino ſo, in quem reſoluitur dum coquitur. nam colla glu en eſt:*) alios ſicut libuit. B (A) (F) A

Cæterum in vlnæ longitudine, palmi latitudinem non excedit. Mollis, polypi modo, coloris argentei: vnicam in tergore pinnam, eamque continuam: duas ſub branchijs, & totidem ſub ſterno oſtendit. Totus in gyrum quibuſdam veluti crenis ſerratus eſt, atque in lateribus lineam habet aſperam: ſubrubra eſt eius tergoris pinna, grandes oculi, deforme caput, vt ſimiam eſſe dicas, (*quod marmoti vocabulo vulgus indicat.*) B

Hæc Bellonius in lib. ædito. Cæterum anno ſuperiore cum hac iter faciens varijs de rebus mecum conferret, hæc inſuper narrabat: Arimini piſcem quem Falcem nominant, apud Conſtantium Felicium Durantium medicum inſignem ſe vidiſſe: tenuem adeò vt cibo penè ineptus ſit, nam cum latus ſit (inquiebat) & inſuper tenuis, penè tranſparet. Spinam (dorſi) vertebris munitam habet. Pinna quæ à capite incipit, ſupra tergum ad caudam protenditur. Quòd ſi caudam diligentius inſpexeris, vittarij penicillum refert: quoniam ſicca cum fuerit equinas imitatur ſetas. Argentei coloris eſt aridus hic piſcis. Is quem vidi, digitos latus ſex, quinque palmos longus erat. ore prægrandi, ſine dentibus: & ſolus in quo nullam ſubtus (*ab ano*) pinnam obſeruauerim.

COROLLARIVM.

Tænia piſciculus dictus eſt à gracilitate, & longitudine, Hermolaus. Germanicè nominare licebit Tæniam primam Rondeletij *ein Bendel*: quod eſt faſcia. ſecundam vero, *ein Sichelfiſch*, id eſt, falcem. Sed alia eſt Bellonij Tænia, de qua ſup. inter Paſ. pag. 672. verba eius retuli. Numerat autem eã inter Soleæ ſpecies *ein kleine dünne Zungen art.* Eadem puto eſt, de qua Gil. Tenia (*prima melius per æ. ſcribitur*) quæ nunc ab Hiſpanis Azedia nuncupatur, Soleæ ſimilis, ſed minor ac ſtrictior eſt. Sittardus olim indicabat, piſcem qui Romæ Pecten, vulgò Pectenortzo vocaretur, doctis quibuſdam videri eſſe Tæniam. Pectinem autem Romæ, vt puto, aliqui vocant Citharum Rondeletij ſiue primum, ſiue ſecundum potius: qui tamen citharum ſuum primum Romæ folio nominari ſcribit: vt Bellonius Tæniam ſuam, Sfolio ibidem vocari, quod nomen Veneti attribuant Soleæ. & hic quidem piſcis planus eſt, & de genere τῶν ψηττοειδῶν: ſed pinnarum numerus facit, vt Tænia eſſe non poſſit. Alij etiam alium Pectinem in Italia vocari mihi retulerunt, piſciculum rubicundum, eodem quoque colore pinnis præditum: vna longa per dorſum continua: altera ab ano ſatis longa: binis ad branchias, totidem in ventre. ſquamoſum vt pictura præ ſe ferebat, & ſimpliciter piſcem, neque planum, neque longum. capite ſupra os eleuato ſimoq;. Deniq; Saluian. Nouaculã Rond. Romæ peſce Pectine, vel Pettine & in pleriſq; alijs locis Raſon vocari tradit. Sed horum nullus Tænia eſſe poteſt. Arnogloſſum quoque vel Soleam læuem Bellonij, aliqui Tæniam eſſe putarunt: quorum ſententiam ipſe in Arnogloſſo inter Paſſeres refellit. Ego Rondeletij ſententiæ acquieſco: quanquam nonnihil me remoratur, quod tæniæ ſuæ primæ carné duram & glutinoſam eſſe ſcribit, quæ craſſum lentumqúe ſuccum gignat: & ſecundæ ſimiliter, quam etiam malum ſuccum creare ait. quam (ſecundam) & Bellonius ab omnibus ferè menſis explodi tradit, &c. Epicharmus verò apud Athenæum tænias quanquam tenues gracileſque, gratiſſimas tamen & ſuaues eſſe prædicat, his verbis: Καὶ φίνταται (ſic etiam Euſtathius legit, & interpretatur φίλταται) ταινίαι, λεπταὶ μὲν, ἀδεῖαι δὲ, κὠλίγου πυρός. A Pecten. (F)

Tæniæ plurimæ & optimę (*κάλλισται*) naſcuntur ad Canopum iuxta Alexandriã & in Seleucia quæ iuxta Antiochiam eſt, Athen. Speuſippus ſimiles inter ſe piſces facit, paſſerem, bugloſſum, & tæniam. B

Ταινίαι ἀβληχραι, id eſt Tæniæ infirmæ, ſeu molles, piſces ſunt litorei, Oppiano lib. 1. Halieut.

Mythæcus in Opſartytico, Ταινίαν (φησὶ) ἐκκοιλίξας, τὴν κεφαλὴν ἀποταμὼν, ἀποπλύνας, καὶ ταμὼν τεμάχια, καταχεῖ τυρὸν καὶ ἔλαιον. Verbum ἐκκοιλίξας Natalis de Comitibus euacuare interpretatur: aptius puto exenterare dicturus: τὴν κοιλίαν καὶ τὰ ἔντερα ἐξαιρεῖσθαι. Dioſcorides lib. 2. in Salamandra ἐξεντερίζειν dixit. Vide plura paulò antè in fine ſegmenti A. C F

G Tæniæ iecur ſiccatum pondere x. (*denariorum nimirum*) IIII. cum oleo cedrino perunctis pilis IX. menſibus, pſilothrum palpebrarum eſſe putatur, Plinius lib. 32. cap. 7.

H.a. Tæniæ, ταινίαι, ſunt faſciæ & cingula, quibus mulieres vtuntur. Inde ταινιόπωλις Eupolidi ſignificat mulierem huiuſmodi faſcias & zonas vendentem, Athenæus & Euſtathius. Aliquando tænia faſciam denotat, qua caput religabant & coronabant. Sed plura, quod ad Philologiam, requires in Græcorum ac Latinorum Lexicis, & Euſtathij in Homerum Indice. Τενίαι per ε. apud Heſychium perperam & non ſuo loco legitur. Tæniola exiguum filum Columellæ, vnde forſitan noſtra tempeſtate piſcatores togniam ſuam appellant, niſi potius à tenendo, Nic. Erythr. eoſdem ab Æliano ἄπρα vocari puto. nam Græci recentiores ἄπρον pro albo dicunt. Canthari piſces gignuntur in locis quæ ἄπρας nominant, Ælianus. Κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηκει, Oppianus: qui has petras alibi (lib. 1. Halieut.) leprades vocat. Ἄλλαι δὲ χθαμαλαὶ ψαμαθώδεος ἄγχι θαλάσσης Λεπράδες. alias deinde facit chamis & patellis plenas, Euſtathius confundit, Lepradem eſſe dicens ſaxum in mari, cui lepades, id eſt, patellæ innaſcuntur. Ab his ſaxis Æliano lib. 2. cap. 41. mullorum piſcium quidam λεπρώδεις cognominantur. ſed cum loca huiuſmodi ſaxa minuta & rara (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιάς) habere ſcribat, crebraſque algas inter hæc interiectas & medias, vbi ſubſidet limus vel arena, alias quàm ἄπρας ſeu tænias, intelligere videtur. Ταινία & κειρία Græcis tum faſcias, tum lumbricos longos ac latos ſignificant. Apud Comicum in Auibus quidam ait μηδὲν δεηθῶμεν σπάρτης, κειρίαν ἔχων. hoc eſt, inquit Euſtathius, ſe non indigere fune, (σπαρτίνου πλέγματος,) cum habeat κειρίαν, ἤτοι δεσμὸν κλίνης. Vide Suidam in κειρία. Aliqui inſtita & vincula ſepulchralia interpretantur. Aliqui primam per η. ſecundam per ει. ſcribunt. Κηρείαι, ἐπιθανάτια ἐντετυλιγμένα, Heſychius & Varinus.

Epitheta. Ταινίαι ἀσπληγέα, Oppiano. Λεπταί, ἀδεῖαι, Epicharmo.

TAGVMA neſcio quid Feſtus ex Plauto nominat, his verbis: Muriaticam video in vaſis ſtanneis, naricam bonam, & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piſcinarias.

TAVLOPIAS, qui aliâs Aulopias. Quære ſuprà in Anthijs.

DE TELLINARVM PRIMA SPECIE, MINORE, RONDELETIVS.

A ΤΕΛΛΙ̂ΝΑΙ à creſcendi celeritate nomen habere videntur, ὅτι ταχίστα γίνονται τέλεια. Idem retinuerunt Latini. Athenæus tamen à Romanis Tellinam μύτλον vocatam fuiſſe ſcripſit: quo loco Hermolaus μύτιλον legendum putat, vt Mytilus & Tellina idem ſint. Noſtri & Romani etiam Tellinas vocant. Veneti piſcatores, vt Hermolao viſum fuit, à capparis ſimilitudine capparoculas ſiue capparolas. Normani flion.

Lib. 3.

Genera duo. Tellinarum genera duo facit Athenæus, vt aliæ marinę ſint, alię fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. Τελλῖναι γίνονται μὲν ἐν Κανώπῳ πολλαί, καὶ περὶ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν. ὧν λεπτότεραι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαί, διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι: αἱ δὲ ποτάμιαι, γλυκύτεραι., Diphilus. Tellinæ in Canopico oſtio (*circa Canopum inſulam in Canopico oſtio ſitam, Vuottonus*) multæ ſunt, & in Nili aſcenſu, (*Melius & ſub Nili inundationem* [*quam* Νείλου ἀνάβασιν *vocant authores, vt Plutarchus De placitis philoſoph.* 4. 1.] *abundant:*) quarum quæ tenuiores ſunt, regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt: præterea bene nutriunt: fluuiatiles autem dulciores ſunt. Nos in Agathenſi ſinu differentias duas inuenimus: vnam earum, quæ minores ſunt: alteram earum quæ maiores, & rufi coloris, (*de qua proximo capite.*)

Lib. 3.

B De priore nunc agimus. Duplici teſta conſtat ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſa ad vnguem coniunctæ ſunt. Intus leuiter cauæ ſunt: caro alba, in qua μήκων cernitur.

C F Tellinæ in arena viuunt: ob id niſi, priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt. Parum coquendæ ſunt, ex aceto vel omphacio cum pipere comedendæ. Appetentiam excitant, ius ex eis aluum ciet. Dioſcorides: Recentes Tellinæ aluo vtiles, ſed maximè ius earum. ſalitæ vruntur, tritæque in cinerem, & cum cedria inſtillatæ auulſos palpebrarum pilos renaſci non patiuntur.

Lib. 2. cap. 8. G

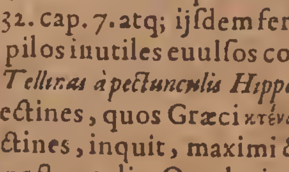
*A

Plinium aliquando pectũculos pro tellinis accepiſſe. Hîc obſeruandum pectunculos pro tellinis à Plinio quandoque videri acceptos, vt rectè mihi ſenſiſſe videtur Hermolaus vir acerrimi iudicij. Coniecturę quibus mouemur hę ſunt: Etenim quam vim Dioſcorides Tellinarum cineri tribuit, eandem planè pectunculis Plin. lib. 32. cap. 7. atq; iiſdem ferè verbis: Lepus marinus ipſe quidem venenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet, item pectunculi ſalſi triti cum cedria. (*Obſeruauit hæc etiam Maſſarius: Tellinas à pectunculis Hippocrates diſtinguit, Idem.*) Ne quis verò exiſtimet per pectunculos intellexiſſe pectines, quos Græci κτένας vocant, legat vltimum caput libri 32. in quo apertè, vtroſque diſtinguit. Pectines, inquit, maximi & nigerrimi æſtate, laudatiſſimi Mitylenis, &c. Et mox Alexandrię in Ægypto pectunculi. Quod etiam conuenit cum tellinis Ægypti quarum meminit Athenęus loco ante citato.

DE TELLINARVM SECVNDA SPECIE, MAIORE,

quæ Athenæi vel baſilica vel fluuiatilis videtur, Rondeletius.

Bellonius non hanc, ſed primam ſpeciem, Tellinas baſilicas eſſe putat.

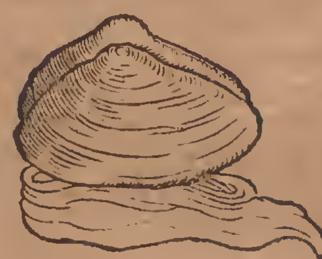
ALTERVM Tellinarum genus in litore Agathenſi ad oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quod teſta ſit maiore, tenuiore minuſque ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte qua teſtæ colliguntur in acutiorem angulum deſinente. Hanc Tellinã eſſe puto quam βασιλικὴν, id eſt, regiam appellat Athenæus: vel fluuiatilem, quia non niſi in flu-

minis oſtio reperi. (*Athenæus quidem baſilicam & fluuiatilem non facit eandem: ſed Rondeletius hanc, qua deſcribit, alterutram eſſe conicit. Vide ad finem Corollarii.*)

Dulcis eſt, vtpote quæ in aqua miſta minus ſalſa proueniat. E

Quemadmodum Athenæus lib. 3. ſcribit pueros Lepadibus & Tellinis in os ſumptis ludere tubæ ſonũm imitantes: ita etiam hodie noſtri Tellinæ teſta altera dentib. admota, diductis labris ſonos eoſdem edunt, vt puerilis hic luſus per manus traditus, ad noſtros vſq; perueniſſe videatur. Neque ſolum Tellinis, ſed etiam Lepadibus ori adhibitis pueros ſonare author eſt Athenæus: Callias Mitylenæus (inquit) lib. de Patella Alcæi, apud Alcæum odam eſſe ſcribit, cuius initium eſt: Petræ & cani maris filia. ad cuius finem ſcriptum eſt: Ex patinis (*patellis* ἐκ λεπάδων) animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro λεπάς, id eſt patella, Ariſtophanes legit χέλυς, id eſt teſtudo, aitque Dicæarchum non rectè legiſſe λεπάδας: iiſque ori admotis puellulos ſonare & ludere, quemadmodum apud nos Tellinis ſolent procaces adoleſcentuli, τὰ σπερμολόγα τῶν παιδαρίων. Sopater Phlyacographus etiam in Comœdia quæ inſcribitur Eubulotheombrotus, ſcribit, Quieſce, è Tellina repente ad meas aures ſuauis quidam ſonus illapſus eſt. F Lib. 3.

DE TELLINARVM TERTIA SPECIE, *Rondeletius.*

MERITO tertij generis Tellinam eam eſſe dicemus, quæ figura ſuperioribus Tellinis tam ſimilis eſt, vt inter Tellinas numerandam eſſe nemo negare poſſit. His tantum differt: Colore eſt candido, teſta perſpicua & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuiſſima. Tenuis eſt admodum, & ambitu magis rotundato.

DE TELLINIS MINORIBVS, BELLONIVS.

Concharum omnium minima Tellina Venetis, Romanis Tellina regia, Gallis Flion vocatur. Hanc non agnoſcit Lutetia: Raro etiam à Maſſilienſibus viſitur: Lesbi incolæ Chinades vocant. A

Ruſtici Romani in ſaccis per vrbem Tellinas circunferunt, quas modiolis diuendunt. Cum enim exiguo corpore conſtent, nec facile aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum in modum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent: quarum tenuiores atque exiliores (λεπτοτέρα Athenæus) baſilicas, hoc eſt, regias appellant. Ichthyopolæ Veneti aqua marina demerſas in lagunculis adſeruant. Anconitani Calcinellos nominare malunt, idq; ad diſcrimen alterius conchæ quæ ab ijs Chalcene appellatur. B (F)

Cæterum læuis eſt Tellinarum teſta, candida, nequaquam ſtriata crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudinem diffuſa & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. C

Locis arenoſis & litoribus frequenti fluctuum impetu agitatis reperiri, ac cum cæteris ſui generis de ſaporis principatu contendere ſolet. F

Dioſcorides, Galenus & Paulus, Tellinarum decoctum, læuem ac lubricam aluum facere prodiderunt. Eſt autem earum caro mollior, quàm reliquarum conchularum. Harum quæ paulò plus extra aquam manſerunt, teſtas pandere, (*f. è, teſtas ſe pandere*) hianteſque arenulas excipere ſolent, de quibus Romani meritò plurimum conqueruntur. Quamobrem multo meliores ſunt in vrbibus, quæ mari alluuntur, vt Venetijs & Ianuæ.

COROLLARIVM.

Has conchularum icones Venetijs accepi: quas puto Tellinarum generis eſſe: & magis quidem illam quæ A. literæ ſubiicitur: quamuis eam aliqui pro conchæ peloridis ſpecie accipiant: Alteram, ſub litera B. Veneti peuerazam à pipere cognominant.

A

B

Athenæus dicit Romanos ſua ætate Tellinam nominaſſe Mytulum. Marcel. Dioſcor. interpres, Tellina opinatur conchulas eſſe, quas memoria noſtra Tellinas Romani vocant. A

Sed Ariſtophanes grammaticus Tellinas dicit patellis ſimiles eſſe, eiſdemq; pueros pro cornibus vti ſolitos fuiſſe: à quibus longe diuerſæ Sole clarius videntur eæ, quæ vulgò Tellinæ nuncupantur, Gil. Ego Rondeletij & Bellonij ſententię ſubſcribo, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenſes & Romani etiamnum ſic vocant. Qui tellinas interpretantur in Martiali poëta mitulos, impropriè locutos arbitror: cum aliud genus eſſe mitulos, aliud tellinas Dioſcoridis authoritate conſtet. Athenæus certe mytulos à Romanis vocari eas videtur exiſtimaſſe. Sunt qui tellinas & ctenia, id eſt pectunculos, idẽ eſſe iudicent, à celeritate creſcendi nominatas: ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι. hoc eſt, ocyſſimè perficiuntur: quod Ariſtoteles tam pectunculis quàm purpuris tribuit commune. anno enim magnitudinem totam implent. Plin. certe medicinas, quæ à Dioſcoride de tellinis redduntur, ad verbũ ferè pectunculis adſcripſit. Romæ circunferuntur puſillæ quædam conchulæ, quas qui vendunt, tellinas prædicant. Hæ vulgaribus conchis minores & læuiores ſunt, & candidæ, nec ſtriatæ: quas Veneti piſcatores à capparis ſimilitudine, capparoculas appellant, Hermolaus. Telinę (*Malim per l. duplex*) vel xiphydria aluum ſubdunt, &c. Oribaſius Collectorum 2. Vide ſuprà in Cochleis in genere H. a. pag. 234. (Τελλίνη, μίτυλος, ὁ ὕδριοι, à Wottono pro ſynonymis habentur: Ἀντὶ τᾶ κόγχος ἀντέλλιν καλέομες. ἔστι δ' ἅδιστον κρέας, Epicharmus in Muſis: videtur autem tellinam intelligere. legendum forté, Ἀντὶ τᾶς κόγχου, ὃν τελλίνην καλέομες: verbũ hoc Doricum eſt pro καλοῦμεν.

Mmmm Germani-

Germanicum nomen Tellinis præter conchularum commune, iam non inuenio.

B Ariſtophanes grammaticus patellas ſimiles eſſe ait tellinis, Athenæus.

C Tellinæ locis arenoſis proueniunt, & portubus (litoribus, Wottonus) qui ſæpe fluctibus agitantur, Oribaſij interpres.

F Suauiſſima tellinarum caro eſt, Epicharmus. vide proximè retro, in fine ſegmenti A. Paruæ illæ conchulæ à veteribus Latinis Mytili, à Romanis autem hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, bellariorum locum obtinent. ſunt enim gratæ guſtui: verum arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt, Iouius. Tellinæ aluum ſubducunt. fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Ægyptiæ ſunt. Elixatæ ſunt dulces, earumque ius aluum ſoluit. clauſæ verò ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. frigida lauantur aqua, & ex oleo & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. Qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum olerib. condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur, vêre ſunt optimæ, Oribaſius Collectorum 2.

Aretæus in curatione elephantis, in cœna apponi iubet marina quotquot ventrem ſubducunt, tellinarum iuſcula, oſtrea, &c. Idem in iliaco affectu: Aut medicatio fiat cum iure aliquo aluum ſubducente, cochleæ valde elixæ, & ipſarum ſuccus, aut tellinarum, ἢ τελλίνης.

G Tellinas ſalſas (ταριχηρὰς) vſtas cinerem relinquere aiunt cauſticum, adeò vt is cum cedria mixtus, & inſtillatus, euulſos radicitus palpebrarum pilos renaſci prohibeat, Galenus de ſimplicib. medicament. 11. 38. è Dioſcoride. Idem ab eo repetitur libro 4. de compoſitione ſecundum locos. Ad pilos inutiles & pungentes in palpebris. Euulſis mox oblinito tellinarum tenuiſſimum puluerem, Archigenes eiuſdem operis Galeni 4.8. Sed cineris quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum caſum pilorum in palpebris prohibere Oribaſius affirmat, Iouius: neſcio quàm rectè. quibus vacat, apud Oribaſium inquirant.

H.e. Ἀλλ' ἔχει τελλίνης γλυκεῖ φύσις μέ τις Ἀγρὰς μελῳδὸς ἦχος εἰς ἐμὰς ἔβη, Sopater.

Fluviatiles Tellinæ maiores ſunt, & plus ſucci habent: quales Ægyptiæ ſunt. Oribaſius. Vt quæ in Ægypto & Nili ſuperioribus partibus gignuntur, Wottonus: quæ verba ſi tranſtulit, vt videtur, ex Athenæi loco, Τελλῖναι ἐπὶ τῇ τοῦ Νείλου ἀναβάσει πληθύνουσι, vertere debuerat: Tellinæ ſub Nili inundationem abundant.

Basilicæ Tellinæ, hoc eſt, regiæ cognominatæ, Rondeletius ſuſpicatur maiores & fluuiatiles: ſicuti nuces baſilicas dicimus pro iuglandibus: & vulgò chartam regalem, id eſt, baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Sed Athenæus, cuius Græca verba Rondeletius recitat in prima ſpecie Tellinarum: baſilicas facit marinas, λεπτοτέρας, id eſt, tenuiores, vel ſimpliciter minores: (Hermolaus vertit, tenuiores exilioreſque,) minus dulces: magiſque ad alui ſolutionem, ſalſedine nimirum ſua, idoneas. & fluuiatiles dulciores, vt quæ in Ægypto (Nilo) ſunt, eis opponit Oribaſius quoq; marinas minores facit: fluuiatiles, vt Ægyptias, maiores. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potius mereri videantur: minores tamen ſic appellabimus, ne refragemur authoribus. An baſilicæ marinæ ſalubriores ſunt, (præſertim quæ in arenoſis & fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent:) quàm fluuiatiles dictæ? quanquam impropriè ſic dicuntur, cum non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs (vbi plurimum cœni aggeritur) reperiantur. Item quæ aluum ſubducunt, in ſanitatis tuendæ ratione plerunque ſalubriora habentur: id quod marinæ faciunt, fluuiatiles non item. quæ cum dulciores ſint, nutrire quidem amplius, ſed citius ſaturare & faſtidium ſui inducere poſſunt.

Temachos, Τέμαχος Græcis dicitur, ſegmentum ſeu fruſtum piſcis conciſi. Vide ſuprà in Capite de ſalſamentis. Καὶ τέμαχος ἰχθύς, Varinus: quaſi vel adiectiue etiam accipiatur τέμαχος, vel ſubſtantiuè piſcis omnis magnus, qui in fruſta ſeu tomos concidi ſoleat, ſic appelletur: quorum vtrunque minus probo, magis autem quod ſubiungit, τεμαχίτας propriè vocari piſces magnos, & concidi (in fruſta, εἰς τεμάχη) ſolitos. Cybium eſt conciſa pelamis. Vel duo fruſta rogat cybij, tenuemque lacertum, Martialis. Pro fruſtis aſſulas quoque dicere licebit. ſic orcynum membratim & in aſſulas diſſectum ſale condiri, Rondeletius ſcribit.

Teragus paruus à Plinio nominatur lib. 32. inter piſcium nomina ab Ouidio poſita, quæ apud neminem alium reperiuntur. Cum autem in Halieutico Ouidij teragi nomen nuſquam legatur: alij autem piſces omnes, quorum ex Ouidio Plinius meminit, licet corruptis nominibus quidam, in eodem poematio, inueniantur: conijcio omnino teragi nomen deſiderari in hoc verſu: Tū viridis ſquamis paruo ſaxatilis ore: vt pro ſquamis legatur teragus. aliter enim nullum eius piſcis nomen haberemus accedit, quod nullus etiam alius paruus (vel paruo ore) ab Ouidio cognominetur. Nec probo ſi quis, ſaxatilis nomen ceu ſubſtantiuum piſcis, in hoc verſu accipiat.

Vidi ego piſcem huiuſmodi paruum, ore paruo, viridem, caudæ pinna indiuiſa vt plerique ſaxatiles: turdorum generi, ni fallor, cognatum.

Teredo vermis eſt arrodens ligna, & præcipuè in mari ſentitur, vt inquit Plinius. Idem probat Ouidius lib. 1. de Ponto: Eſtur vt occulta vitiata teredine nauis. ita enim corrigo locum. ex manuſcripto, cum pro teredine hactenus malè lectum ſit putredine, Ge. Fabricius. Sed vermis hic in ligno inaſcitur: & quanquam naues in mari erodat, marinus tamen dici propriè non poteſt.

DE TESTVDINIBVS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

EX RONDELETIO.

Teſtudinum genera quot: & eorum, quod ad nomina, diſtinctio.

De Teſtudine (marina prima) corticata.

De Te-

De Teſtudine (altera marina) coriacea, ſiue Mercurii.
De teſtudine cornigera, ſiue Troglodytica & alba. *De Teſtudine Lutaria.*
BELLONII *De Teſtudinibus ſcripta dedimus circa finem Appendicis De Quadrupedibus ouiparis.*

COROLLARIA.

I. *De Teſtudinibus in genere: quibus etiam nonnulla ſimpliciter de Teſtudine prodita adduntur, cum ad quam potiſſimum ſpeciem referas, non conſtet.*
II. *De Teſtudine marina.*
III. *De Teſtudinibus marinis diuerſis, ſiue ſimpliciter, ſiue pro regionum duntaxat & magnitudinis diſcrimine.*
IV. *De Teſtudinibus dulcium aquarum, Lutaria & Fluuiatili.*
V. *De Teſtudine terreſtri.*

IN LIBRO NOSTRO DE QVADRVPEDIBVS *ouiparis capita hæc ſunt.*

De Teſtudinibus in genere. *De Teſtudine terreſtri.*
De iis quæ in aqua dulci viuunt, ſiue paluſtri, ſiue fluuiatili.
De Teſtudine marina.

DE TESTVDINIBVS, (TESTVDINVM GENERA QVOT, ET EORVM QVOD *ad nomina, diſtinctio,) Rondeletius.*

De nominibus Teſtudinum in genere, præſertim μῦς & ἐμῦ, leges etiam infrà, in Teſtudine coriacea Rondeletii, A. item initio Capitis de Teſtudine lutaria.

TESTVDINVM quatuor ſunt genera, ſi Plinio credimus, qui lib. 32. cap. 4. hæc ſcripſit. Geminus ſimiliter victus in aquis terraque & teſtudinum: effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vſu pretium, naturæque proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutariç, & quæ in dulci aqua viuunt: has quidam è Græcis emydas appellant. Ne quis verò emydas eaſdem cum lutarijs eſſe exiſtimet, Plinium quatuor genera diſtinguentem audiat, aliquanto poſt: Ex quarto genere teſtudinum, quç ſunt in amnibus, diuulſarum pingui cum aizoo herba tuſo, admiſto vnguento & ſemine lilij, ante acceſſiones perunguntur ægri præter caput, &c. Ariſtoteli duo duntaxat genera eſſe videntur, teſtudo terreſtris & marina, ac videtur χελώνης nomine teſtudinem terreſtrē propriè intellexiſſe: cum enim de marina loquitur, θαλαττίαν χελώνην ſemper dicit: quam vero teſtudinem lutariam ſiue murem aquatilem vertit Gaza, μῦν vocat Ariſtoteles, niſi mendoſi ſint loci. Hæc ex libro 5. de hiſtor. animal. perſpicua fiunt, quum de teſtudinum partu loquitur: Ἡ μὲν χελώνη τίκτει ᾠὰ σκληρόδερμα καὶ δίχροα, ὥσπερ τὰ τῶν ὀρνίθων. Teſtudo oua durioris teſtæ, & bicolora edit, quale ouum auium eſt. Deinde Ἡ δὲ μῦς ἐξιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος τίκτει ὀρύξασα βόθυνον πιθώδη: Mus aquatilis ſiue teſtudo lutaria in terra ſcrobe effoſſa dolij amplitudine parit oua. Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ἐν τῇ γῇ ὅμοια τοῖς ὄρνισι τοῖς ἡμέροις: Teſtudines etiam marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia. Item libro ſecundo χελώνην non ſine epitheto dicit, & inter quadrupedes recenſet, ne quis in mari quadrupedes eſſe neget, quanquam pedes ij ad natandum magis quàm ad ingrediendū ſint comparati. Τῶν δὲ τετραπόδων μόνη χελώνη ἡ θαλαττία μέγεθος κατὰ λόγον τῶν ἄλλων μορίων: ὁμοίους δὲ ἔχει τοὺς νεφροὺς ἡ θαλαττία χελώνη τοῖς βοείοις. Quadrupedum vna teſtudo marina habet magnitudinem cæterarum partium ratione: ſimiles bubulis renes omnino ei adhærent. Alio etiam loco de vtraque loquens vtrique epitheton addidit. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ πεζῶν τὰ τετράποδα καὶ ᾠοτόκα, ποιεῖται τὴν ὀχείαν: τὰ μὲν γὰρ ἐπιβαίνοντα, καθάπερ τὰ ζωοτόκα, οἷον χελώνη καὶ ἡ θαλαττία καὶ ἡ χερσαία. Quinetiam pedeſtrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant mare ſuperueniente, vt teſtudo tam aquatilis quam terreſtris. Idem lib. 3. de partib. animal. Ὁμοίως δ᾽ ἔχει καὶ περὶ νεφρῶν. οὐδὲν γὰρ νεφροὺς οὐδὲ τῶν πτερωτῶν, καὶ λεπιδωτῶν ἔχει, οὐδὲ τῶν φολιδωτῶν, πλὴν αἱ θαλάττιαι καὶ αἱ χερσαῖαι χελῶναι. Renum etiam ſimilis eſt ratio: nullum enim pennatum, nullum ſquamatum, nullum corticatum renes habet excepta teſtudine terreſtri & aquatili. *A* *In fine eiuſdē capitis.* *Cap. 33.* *Cap. 16.* *Lib. cap. 3.* *Cap. 9.*

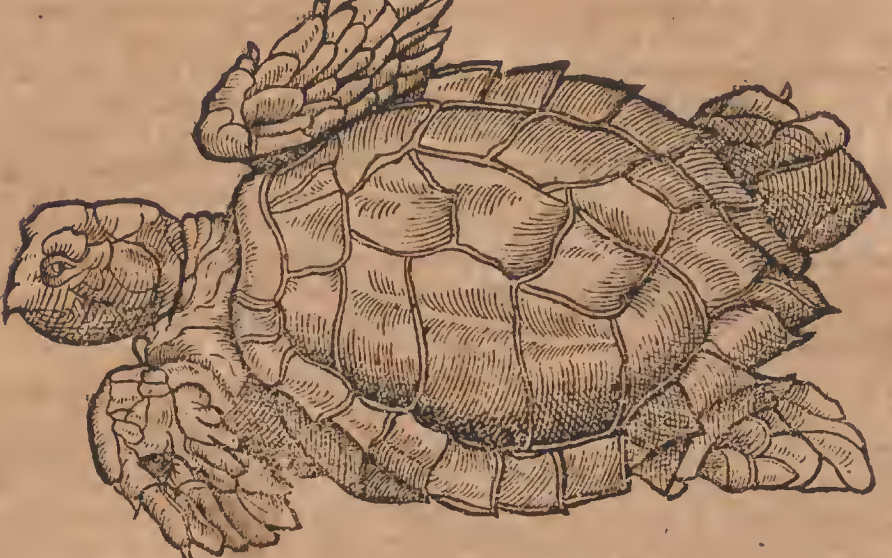
Ex his perſpicuum eſt Ariſtotelem duarum duntaxat teſtudinum mentionem feciſſe, μῦν verò quam teſtudinem lutariam interpretatus eſt Gaza, nunquam χελώνην appellaſſe, ſed ſeorſum ſemper expreſſiſſe, vt ex iam citatis locis liquet. *Concluſio.*

Nunc expendendum num potius ἐμῦν apud Ariſtotelem, quam μῦν legere oporteat. Quanuis enim teſtudinem lutariam Gaza murem aliquando verterit, vt inde appareat μῦν legiſſe, tamen lib. 3. cap. 9. de partibus animalium, non μῦς, (μῦς circunflexum, potius) ſed ἐμύς, legitur. Cum enim de vtriuſque teſtudinis renibus locutus fuiſſet Ariſtoteles, ſubdidit: Ἡ δ᾽ ἐμὺς οὐδὲ νεφ. οὐδὲ κύστιν ἔχει, διὰ μαλακότητα γὰρ χελωνίου διαπνεῖν γίνεται τὸ ὑγρόν. Genus tamen teſtudinis, quam lutariam vocant, & veſica & renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem tegminis, vt humor facile diffletur. Et lib. 8. cap. 1. de hiſt. animal. Τῶν δὲ πεζῶν καὶ δεχομένων τὸν ἀέρα, πολλά: καὶ τὰ μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲ ζῆν δύνασθαι χωριζόμενα τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως, οἷον αἵ τε καλούμεναι θαλάττιαι χελῶναι, καὶ κροκόδειλοι, καὶ ἵπποι ποτάμιοι, καὶ φῶκαι, καὶ τῶν ἐλαττόνων ζώων, οἷον αἵ τε μύδες, καὶ τὸ τῶν βατράχων γένος. Multa ſpirabilis pedeſtriſque generis (humore gaudent,) & ita nonnulla vt ne viuere quidem diſcluſa ab aquæ natura valeant, vt quæ marinç teſtudines appellantur, & crocodili, & fluuiatiles equi, & vituli marini, atq; etiam ex minori genere teſtudines lutariæ (ſiue mures aquatiles dicti) & ranç. Vides apoſtrophum ſolum deeſſe, quo minus ἐμύδες legatur, et pro αἵ τε μύδες ſubſtituendum ſit αἵ τ᾽ ἐμύδες. atque ita vbique legendum eſſe contenderim apud Ariſtotelem vt *Mῦς an ἐμὺς potius apud Ariſtotelem legendum.*

apud Plinium. Hoc confirmat ex Heſychio Phauorinus, Ἐμὺς ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον, οἱ δὲ χελώνην τὴν ἔχουσαν ὕδραν. Quare duobus teſtudinis generibus ab Ariſtotele conſtitutis, tertium addere poſſumus ſcilicet ἐμύδας, quas in duo genera partitus eſt Plinius, vt aliæ ſint lutariæ, aliæ in aqua dulci viuant. De marinis primo dicemus, quarum tria genera deſcribemus.

DE TESTVDINE (MARINA PRIMA) *corticata, Rondeletius.*

Adduntur quædam de Teſtudinibus in genere, præſertim remedia.

A Cvm Teſtudinum marinarum genera diuerſa ſint, nominibus eas diſtinguere oportet. Primam igitur corticatam vocabimus, ſiue corticoſam: quia cortice, id eſt, duro & cruſtoſo ac aſpero integumento operta ſit, ab arboribus ad animantes ducta tranſlatione.

B Eſt igitur corticata teſtudo terreſtribus ac lutarijs ſimilis capite ac teſta, ſed maior: caput nunquam in teſta condit, ſed ſemper exertum habet, ac ceruicem tantum pro arbitrio modo extendit, modo contrahit. Dentibus teſtudinum genus omne caret: ſed roſtri margines acuti ſunt, ſuperiore eius parte inferiorem claudente pyxidum modo. Natura teſtudini marinæ, tanquã amphibio animali, partim pinnas partim pedes tribuit: priores pinnæ latæ ſunt admodum, alas rectè appellaueris, hæ duris aculeis veluti vnguibus munitæ ſunt: poſteriores pedibus ſimiliores ſunt cum vnguibus, qui vngues natationi nihil conferunt, ſed ingreſſui in terra, alæ verò pedeſque natationi in mari. Linguam imperfectam habet: ſed aſperam arteriam, pulmones, cor, diaphragma, iecur, lienem, inteſtina, teſtes & mentulam mas, vterum fœmina. Pulmones in teſtudine maiores ſunt & multò denſiores, quàm in terrenis animantibus, ne, vt opinor, aquæ maior copia vnà cum alimentis hauſta in tenues meatus ſe penitus inſinuans reijci tota non poſſet per foramina illa, quæ narium loco in ſuperiori roſtri parte habet, quibus aquam reijcit tota non aliter quam delphini per fiſtulam.

C Et ſi linguam minus perfectam habeat teſtudo, perexiguum tamen & abruptum ſonum edit, vt ſcribit Ariſtot. lib. 4. de hiſt. animal. cap. 5. qui terreſtri tantũ id tribuere videtur, ſed etiam marinæ competit, vt ego experientia comperi. Cum enim in omnibus ſit eadem oris, aſperæ arteriæ, pulmonum conſtructio, cur non omnes eundem ſonum edent? Quin & manifeſta ſuſpiria emittit marina, id quod in ea expertus ſum, quam domi alui, quum diutius extra aquam moribundam detinerem.

B Cum ex ijs quæ oua pariunt aues piſceſque, neque veſicam, neq; renes habeant, quadrupedum vna teſtudo habet, ratione magnitudinis cæterarum partium: habet & renes quaſi ex multis paruis renibus conſtitutos, ſimiles vitulorum, lutrarum, delphinorum renibus. Idem in puerorum renibus obſeruauimus, dum vtero geſtantur, & quandiu lacte nutriuntur, cuius rei cauſam alias expoſuimus. Quibus veſica ineſt, neceſſario & renes, vel quod renibus portione reſpondeat ineſſe oportet, non contrà: nam aues quædam veſica quidem carent, ſed renum vice carunculas quaſdã latiuſculas habent, renum ſpeciem oſtendentes quaſi ea caro quæ renibus deligata eſt, locum non habeat, ſed in plura diſperſa ſit. Renes autem & veſica auibus deſunt, quia rarò potu vtuntur, ſiccioribuſq; veſcuntur alimentis: quare ſi quid ſeroſi ſit humoris, facilè per cutim digeritur, vel in plumas abit. Illud non ſine cauſa miretur aliquis, cur teſtudo marina renes veſicamque habeat: lutaria verò & veſica & renibus careat ex ſententia Ariſt lib. 3. de partibus animalium, quem locum ſuperiore capite citauimus. Cuius quidem ratio quam ipſe Ariſt. reddit, infirma mihi eſſe videtur: Fit hoc, inquit, propter tegumenti eius mollitudinẽ, vt humor facilè digeratur. At teſtudo coriacea, de qua poſteà dicemus, mollius tegumentum habet, pluſq; humoris colligit, tamen & renes & veſicam habet. Quare cum maiorem τῇ αὐτοψίᾳ quàm cuiuſquam hominis autoritati fidem adhibeam, affirmo teſtudinem lutariam & veſicam manifeſtam ac magnam, & renes carnoſos habere prope teſtes. Idque per mihi mirum videtur, quod Ariſt. qui ſplenem admodum exiguum in ea viderit, (vt rectè annotauit lib. 2. de hiſt. animalium) veſicam & renes non animaduerterit: niſi fortè impedimento fuerint oſſa, quib. coxæ articulantur, ſub quibus, veluti ſub pubis oſſibus in homine latent eæ partes, vel vnà cum peritonæo dirupta euuiſaque fuit veſica, quæ à peritonæo non niſi ab exercitatiſſimo diſiungi poſſit. Hæc demonſtratione nulla mihi ſunt confirmanda cum ſenſus ſolus huius rei fidem faciat. Sed cum rem ita habere compereris, tum quærenda cauſa vſuſq; harum partium, quæ eadem ſunt in lutaria ac marina teſtudine.

Teſtudinis lutariæ veſica & renes, contra Ariſt. Cap. 15.

Sed iam

Sed iam de actionibus diſſeramus. Teſtudines tam aquatiles quàm terreſtres, & pedeſtrium quadrupedes, quæ oua pariunt, eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant, mare ſcilicet superueniente ſine vllo negotio, ut aliquoties vidimus, etiam ſi cortice contectæ ſunt: habent enim in quod meatus contingant, & quo in coitu adhæreant. Pariunt autem marinæ egreſſæ in terram, oua auium cortalium ouis ſimilia, & defoſſa coopertaque incubant noctibus. Ouorum numerus maximus eſt: nam ad centena pariunt. Hæc Ariſtot. lib. 5. de hiſt. cap. 33. cuius ſententiam retulit Plin. 9. cap. 10. his verbis. In terram egreſſæ in herbis pariunt oua, auium ouis ſimilia ad centena numero, eaque defoſſa extra aquas & cooperta, ac pauita pectore ac complanata incubant noctib. Educant fœtus annuo ſpatio. Cum de marinis loquatur Plinius, lib. 5. de hiſt. anim. cap. 33. vt ex toto contextu apparet, commiſcet ea quæ Ariſtoteles de marinarum & terreſtrium teſtudinum partu ſeorſum ſcribit hoc modo: Teſtudo (de terreſtri intelligendum) oua durioris teſtæ, & bicolora edit, quale ouum auium eſt, eaq; defoſſa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat crebrius repetens, fœtumque ſequente anno excludit. Et paulò poſt: Teſtudines marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia, & defoſſa coopertaque incubant noctibus. Ex his igitur diſtinguenda erit Plinij lectio. Idem ex quorundam ſententia aliam pariendi rationem adfert. Quidam oculis ſpectando quoque oua foueri ab ijs putant. Fœminam coitum fugere, donec feſtucam aliquam imponat aduerſæ. In qua ſententia fuit Oppianus, ſcribens teſtudines fœminas timere atque odiſſe concubitus, quod nulla in coitu voluptate ſed dolore magno afficiantur, quia maris pudendum veluti ſtimulus eſt acutus, durus & oſſeus. eam ob cauſam inter ſe dimicant, ac multum incuruis dentibus, id eſt roſtris, ſeſe lacerant: illæ, concubitus moleſtos fugientes: mares, inuitas magis ac magis concupiſcentes, donec vi victas neceſſario amore ſibi copularint.

Ibidem. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Αἱ δὲ μέγα τρομέουσι, καὶ ἐχθαίρουσι χελῶναι
Τερπωλὴν λεχέων, πολὺ δὲ πλέον ἄλγε' ἔχουσι.
Ὀστέον οὐκ ὑπατεικτον, ἀπηρτεῖ θήγεται ἀνήρ.
Ἀλλήλους δάπτουσιν, ὅτε σχεδὸν ἀντήσωσιν.
Εὐνὴν ἱμείροντες ἑκοῦσι, ἔοικεν ἀλκῇ
Οὐ γάμον· οὐ γὰρ τοῖσιν ἐφίμερος, οἷα καὶ ἄλλοις
Σκληρὸν γὰρ μάλα κέντρον ἐν ἄρσεσιν εἰς ἀφροδίτην,
Τοὔνεκα μάρνανται τε, πολυγνάμπτοισί τ' ὀδοῦσιν
Αἱ μὲν ἀλευόμεναι τρηχὺν γάμον, οἱ δ' ἀέκουσαν
Νικήσαις ζεύξῃ μιν ἀναγκαίῃ φιλότητι. &c.

Teſtudines marinæ conchis veſcuntur, & herba in terra: denique pamphagæ ſunt, quemadmodum & cruſtacei piſces, ſi Ariſtoteli lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2. credimus. Teſtudines marinæ, inquit, conchulas petunt: habent enim os omnium robuſtiſſimum. quicquid nanque in os ceperint, ſiue lapidem, ſiue quiduis aliud, perfringunt ac deuorant. exeunt etiam in terram, ac paſcunt herbam: hic idem modus veſcendi cruſtaceis eſt nam ea quoque omniuora ſunt, quippe quæ & lapillos, & limum & algam deuorant. Plinius: In mari viuunt conchylijs, tanta oris duritia vt lapides comminuant. Duas habui domi, quas & aqua & quibuſcunque iniectis piſcibus, roſtro comminutis viuere ſum expertus. *Lib. 9. cap. 10.*

Carnem potiſſimum omoplatarum, poſteriorumque crurum ſuauem ac delicatam, pinguemq; habet teſtudo, & omnis ferè marini odoris expertem. F

Sanguis qui etiam è viua effluit, actu frigidus ſentitur. B

Ouorum albumen coctura nunquam bene ſpiſſatur, quod non tam frigiditati quàm partium tenuitati adſcribo: quæ enim natura craſſa ſunt vel lenta quantumuis frigido diluta, facilè ſpiſſantur: quæ valde tenuium partium, vt aqua, nunquam. C

Teſtudines omnes magni ſunt in medicina vſus. Sed nunc de marinis tantum. Harum carnes vt tradit Plinius, admiſtæ ranarum carnibus, contra ſalamandras præclarè auxiliantur, neq; eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum inanitas, & porrigo omniaque capitis vlcera curantur: inareſcere autem eum oportet, lenteque ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti: miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admiſto, vt ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & veſpertina dantur, dein poſt aliquot dies veſpera. Comitialibus inſtillatur ore, diductis labris his qui modicè corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quod ſi dentes per annum colluuntur teſtudinum ſanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit: quaſque orthopnœas vocant, ad has in polenta datur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonſillas ſedat & anginas, & omnia oris vitia: priuatim nomas ibi, & ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit attollitq;. Idem cum vernatione anguium aceto admiſto, vnicè purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumq; carniũ teſtudinis ſuccũ addita æq; vernatione anguiũ: ſed diu in vino teſtudinẽ excoquũt. Oculorũ quoq; vitia omnia fel inunctũ cum melle emendat. Suffuſiones etiam marinæ felle. Vel cũ fluuiatilis ſanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra ſalamandras vel ſuccum decoctum bibiſſe ſatis eſt. Galenus author eſt veteres medicos ſæpius in antidotis ſanguine teſtudinis marinæ vſos fuiſſe, vt Dorotheum in antidoto πρὸς ἐχιοδήκτους, & in alijs multis. Et Dioſcorides: Sanguis marinæ teſtudinis cum vino & leporis coagulo cuminoque contra ſerpentum morſus, & hauſta rubetæ venena conuenienter bibitur. Aduerſus venena & ad compeſcendum fluxum ſanguinis è naribus vel veſica plurimum valet per ſe vel addito ſanguine draconis, vtriſque in aqua vulgaris herbæ quæ burſa paſtoris nuncupatur diſſolutis.

G *Lib. 32 cap. 4.* *Lib. 2. de Antidotis.* *Lib. 2. cap. 97*

Capiuntur teſtudines marinæ multis quidem modis, vt tradit Plinius, ſed maxime euectæ in ſumma pelagi, aut meridiano tepore blandito, eminẽte toto dorſo per trãquilla fluitantes: quæ voluptas libere ſpirandi, in tantum fallit oblitas ſui, vt ſolis vapore ſiccato cortice, non queant mergi, inuitæq; fluitent, opportunæ venantium prædę. Ferunt & paſtum egreſſas noctu, auideque ſaturatas laſſari: atq; vt remearint matutino, ſumma in aqua obdormiſcere, id prodi ſtertentium ſonitu, tuncque leuiter capi. adnatare enim ſingulis ternos, à duobus in dorſum verti, à tertio laqueum inijci ſupinæ, atq; ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroq; veniunt ſtatuto tempore anni in amnem Eleutherum effuſa multitudine. Ariſtoteles Teſtudines marinæ laborant plerunque & intereunt quoties innatantes ſiccantur ſole. Deferri enim in gurgitem facile nequeunt. Diuerſam ca-

E *Lib. 9. cap. 10.*

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. ſam capiendarum teſtudinum rationem adfert Oppianus. Aliquando teſtudines, inquit, importunè piſcantibus obuiæ, prædę parandæ nocent, damnumque afferunt. Sed facile eſt audaci & intrepido viro eas vincere. Si quis ſe in mari immergens teſtudinem ſupinam in dorſum conuerterit, quantumuis connitatur, fatum vitare non poteſt.

Ναὶ μὴν καὶ χέλυες μάλα πολλάκις ἀντιόωσαι
Θήρην λωβήσαντο, καὶ ἀνδράσι πῆμα γένοντο.
Τῶν δ' ἔπλετο μόχθος ἐλεινὴ ῥήϊστος ἁπάντων
Ἀνέρι θαρσαλέῳ, καὶ ἀτάρβεα θυμὸν ἔχοντι:
Εἰ γάρ τις καταδὺς κραναὴν χέλυν ἐν ῥοθίοισι
Ὕπτιον ἀνστρέψειεν ἐπ' ὄστρακον, οὐκέτι κείνη
Πολλὰ καὶ ἱεμένη, δύναται μόρον ἐξαλεεῖναι.

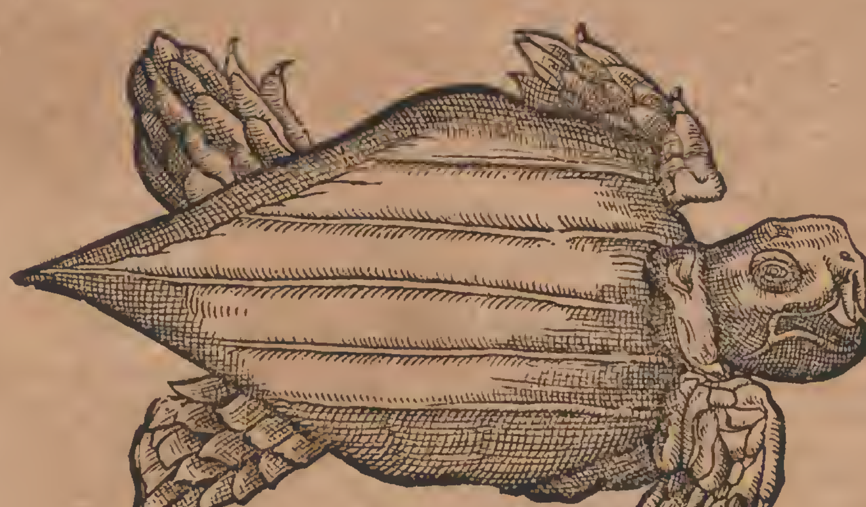
Capiuntur apud nos ſagena quemadmodum & reliqui piſces. Capiuntur etiam ijſdem retibus, quibus thunni. Terreſtres teſtudines frequentius viſuntur, & notiores ſunt & minores quàm marinæ. Ex Oceano marinam aliquando apud me alui aliquandiu. Cum Romæ eſſem aliam vidi multo maiorem. *(B Magnitudo)* In India maximæ ſunt, quemadmodum & reliqua animalia. Plin lib. 9. cap. 1. Teſtudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, vt ſingularum ſuperficies habitabiles caſas integant, atq; inter inſulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis.

Teſtudo ingens. Immanis fuit teſtudo illa quæ in mari noſtro anno 1520. capta eſt tanta, vt pueros atq; homines imperitos terreret. ijs erat viribus vt funibus tracta homines tres ſupra dorſum ſtantes veheret. eadē bigis vix trahebatur. Qui ceperat, circulatorum more per vicina oppida oſtentabat lucri faciendi cauſa.

Alia ingens Tarraſcone capta. Huiuſmodi teſtudinem arbitror fuiſſe eam, quæ olim in Prouinciæ oppido, quod Tarraſco nominatur, capta fuit, quantum ex eius pictura, quæ etiam hodie in oppidi templo cernitur, conijcere licet, niſi quòd pictor abſurde pedes duos addidit, aculeoſque maiores etiam in dorſo effinxit. Quanquam longè aliter de ea re olim ſcripſerint. Ferunt ad Rhodanum in nemore quodam inter Arelatem & Aueniónem monſtrum quoddam fuiſſe altera parte terrenum animal, altera piſcem referens, boue craſſius, equo longius, dentes habens in vtraque maxilla binos, enſe longiores & acutiores, in flumine deliteſcens in homines irruebat, & naues ſubmergebat, huc ex Aſia erupiſſe, ex Leuiathan aquatili ſerpente & ferociſſimo natum: tandem à diua Martha ita euictum vt oue placidius reddiderit, quod cingulo ſuo ligatum cum in terram eduxiſſet, à plebe ſaxis fuſtibuſque peremptum fuit. Incolæ monſtrum id Taraſconum vocabant, vnde oppido quod etiam hodie extat nomen poſitum, cum ante Nerluog, id eſt, niger locus vocaretur à nemore denſo, vmbroſoq;. Alij rem paulo aliter referunt. Sed vtut res hæc habeat, antequam Martha in prouinciam venire potuiſſet, Taraſco oppidum dicebatur, Strabone teſte: Abeſt, inquit, à Rhodano Nemauſus centena circiter ſtadia. quo in tractu vlteriore Taraſco exiguum oppidum, quo non niſi poſt Chriſti in cælos aſcenſum appellere potuit Martha: ſcripſit Strabo tempore Tiberij Cæſaris ſub quo paſſus eſt Chriſtus. Neque eſt quod quis miretur teſtudinem marinam in Rhodano ad Taraſconem repertam fuiſſe. neque enim procul locus is à mari abeſt, & aquarum dulcedine captæ aliquando beluæ marinæ, vel vndarum & procellarum vi compulſæ longè altius fluuios ingrediuntur: quod de teſtudinibus marinis aſſerit Plinius, ſcribens in Phœnicio mari haud vlla *Lib. 9. cap. 10.* difficultate capi, vltroque venire tempore ſtatuto anni in amnem Eleutherum effuſa multitudine.

DE TESTVDINE, (ALTERA MARINA) CORIAcea ſiue Mercurij, Rondeletius.

In A. ſegmento reperies quædam de Teſtudinibus in genere.

A ΧΕΛΩΝΗ θαλαττία, Latine teſtudo marina vocatur, à quibuſdam Plinium ſecutis, mus marinus. Sed non immerito dubitauerit aliquis, cur Plinius cum ſæpius aliâs teſtudinem marinam Latinè vocarit, mutato nomine, aliquando murem marinum nominauerit, ei tribuens quæ Ariſtot. tribuit emydi ſeu teſtudini lutariæ ſiue muri aquatili, vt conuertit Gaza. Verba Plinij ſunt: Mus marinus in terra ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra, triceſimo die refoſſa aperit, fœtumq; in aquam ducit. Quæ ex Ariſtotele mutuatum eſſe conſtat: Ἡ δὲ μῦς ἐξιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος τίκτει ὀρύξασα βόθυνον πιθώδη, καὶ ἐντεκοῦσα καταλείπει. ἐάσασα δ' ἡμέρας τριάκοντα, ἀνορύττει καὶ ἐκλέπει ταχὺ, καὶ ἀπάγει εὐθὺς τοὺς νεοττοὺς εἰς τὸ ὕδωρ. De marina verò teſtudine mox Ariſtoteles: Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ἐν τῇ γῇ. &c. Alio in loco *Lib. 9. cap. 19.* pro teſtudine marina murem marinum videtur dixiſſe. Exeunt in terram, & qui marini mures vocantur. Ex quibus efficitur, vel Plinium parum animaduertentem, aquatilis teſtudinis ſiue lutariæ Ariſt.

nomine

nomine marinam vocaſſe: vel (*hoc magis probandum*) teſtudinem marinam etiam murem Latine dici poſſe, atq; etiam non ſolum emyda, ſed & μῦν apud Ariſtotelem legi poſſe. Galli tortues vocant, (*ſimirum omnem teſtudinem*) Noſtri tortugues. Hiſpani tortugas. Itali galanas voce, vt apparet deflexa ex accuſatiuo Græco χελώνας. Quam nunc deſcribimus, coriaceam appellamus, quod integumentum habeat nõ tam cortici ſimile quam corio bubulo, duro nigroq; & iam concinnato ad calceos equorumq; frænos & ſellas cæteraq; ornamenta conficienda. Eandem Mercurij teſtudinem appello, quod eam eſſe exiſtimem, à cuius ſimilitudine Mercurius muſicum inſtrumentum nobis leut, Gallis luc vocatum excogitarit, ex ea teſtudine quam Nilo decreſcente in litore repererat, conſumpta iam carne ſuperſtitibus neruis, & ob tentionem ad contactum ſonantibus: cui inſtrumentum muſicum adeo ſimile eſt, vt nemo ſit procul eam videns capite pedibuſq; truncatis, qui non chelyn noſtram theca ſua concluſam eſſe iudicet: vt enim hæc, ita teſtudo altera parte, ſupina ſcilicet, plana eſt lataq; : prona conuexa, ex ſex aſſulis contexta, longis, angulos acutos efficientibus: toto ambitu rotundato præter quam in cauda, quę in longum & acutum deſinit, cui etiam inſtrumenti pars gracilior (cui infixi ſunt collopes, quibus fides intenduntur & remittuntur) reſpondet. Hæc teſtudo à ſuperiore partibus internis, alis, pedibus, vnguibus non differt, longiore acutioreq; eſt cauda, capite oſſeo. Roſtri pars inferior acuta eſt, & ſurſum recurua, ſuperioris extremum in partes duas diuiſum, inter quas inferioris extremum recipitur. Huiuſmodi roſtro minus auem refert quam ſuperior teſtudo. Oculis eſt maioribus, ante quos ſunt foramina narium loco. Caput ſemper prominet. Ceruix lata eſt & toroſa, in ſupina parte maculas aliquot rotundas habet, quas inepte qui de aquatilibus ſcripſit pronæ parti teſtudinis corticatæ appinxit. Carnis habet plurimum anteriore in parte muſculis ſcilicet omoplatarum: in poſteriore multo minus, ea bubulæ ſimilis eſt. Teſta vertebris dorſi alligatur. Coſtas latas contegit cutis duplex interior, corio ſpiſſo denſoq; ſed læui, ſimilis: ſuperior, tenuis & alba. Sub cute pingue plurimum coaceruat.

Vidi huiuſmodi teſtudinem ad ſolem menſes aliquot ſuſpenſam, ex qua quotidie pinguitudinis libra vna deſtillabat: qua, qui ceperat, ad lucernas vtebatur, eiuſdem carne ſalita loco bubulæ. Ea ad Frontignanum capta fuerat, longa cubitos quinq; , duos lata. Alteram ante videram ad Magalonam captam multo minorem. Aliquot ante annis vnius ... conem mihi dederat Agathenſis, qui tum erat Epiſcopus, quam ad Niceam captam fuiſſe affirmabat cubitos octo longam. Carne eſt multo duriore quã ſuperior. Cæterum iiſdem facultatibus & carnem & fel pollere exiſtimo. E F (B. Vbi & magnitudo.) (G) A

Hic prætermittendum non eſt coriaceam ſiue Mercurij teſtudinem, quam depinximus ab Æliano fortaſſe ſimiam maris rubri appellari, id quod eius deſcriptione clarius intelligetur. Eſt etiam in mari rubro ſimia, non piſcis quidem hæc, ſed beſtia cartilaginea, (*&c. Vide ſupra in Simia marina pag.* 878.) Sed eam rem doctis, qui piſces rubri maris viderunt, æſtimandam relinquo. *Teſtudinem hanc ab Æliano forte Simiam maris rubri vocari.*

DE TESTVDINE CORNIGERA SIVE TROglodytica, & alba, *Rondeletius.*

A

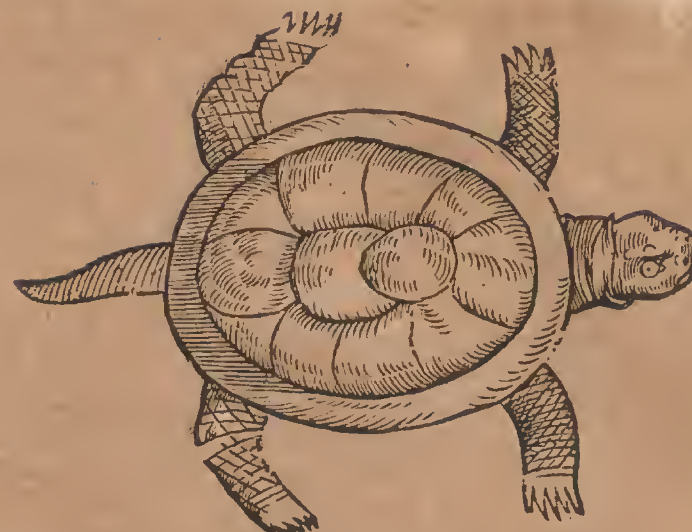
Plinivs lib. 9. c. 10. Cornigerarum teſtudinum diuerſum à cæteris genus facit. Troglodytę, inquit, cornigeras habent, vt in lyra annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum in natando remigio ſe adiuuant. Celetum genus id vocatur eximię teſtudinis, ſed raræ: nanq; quaſi ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent: Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt ſacras adorant. Quo loco pro mobilibus alij immobilibus legunt, ſed perperam, vt opinor: nam ſi cornuum remigio in natando ſe adiuuant, quomodo immobilia eſſe poſſunt? Deinde pro celetum alij celtium, alij celetinum. Hermolaus aliquando exiſtimauit legendum chelytium, ἀπὸ τῆ χέλυος: quæ vox & teſtudinem ſignificat & pectora, quaſi magnas & pectoroſas intelligi voluiſſet. Placuit poſtea vt celetum legatur, vt dicantur celetes teſtudines à celeritate: quoniam cornuum remigio adiuuant ſe natando, ceu equites videri poſſint, non pedeſtres. ſunt .n. celetes ſingulis equis currentes in certaminib. & equi ipſi celetes qui ſoli agitabantur. Sic cancrorum eſt genus quoddam ἱππεῖς Ariſtoteli: itemq; formicarum alterum, quas Plinius pennatas vocat à velocitate.

Cornigeræ teſtudinis effigiem eleganter inſculptam & expreſſam vidi Romæ in antiquiſſimo marmore, quæ à ſuperioribus teſtudinibus non differebat niſi cornibus ex vtroq; capitis latere latis & longis, qualia in eo piſce ſunt quem antea cornutam ſiue ὀλόσεον appellauimus, & in lyra ſed in his breuiora, in teſtudine pro magnitudine corporis longiora. B

Arrianus in Nauigatione maris rubri in teſtudinum genere albam teſtudinem numerat, ſed aquatilis ſit, an lutaria, an terreſtris parum conſtat. Ego teſtudinem vidi cortice (maxima ex parte) albeſcente & denſo, quam mihi oſtendit Iacobus Regius, vir in chirurgicis operibus exercitatiſſimus & periſſimus. Ea teſtudo ab alijs omnibus in eo differre mihi videtur, quod in medio cortice pronę partis articulationes duas habet, quales in locuſtarum caudis cernuntur, ex quo apparet animal hoc in pilæ modum totum corpus conglobare. Sitne ea teſtudo Arriani alba, neſcio. neq; enim de re parum mihi perſpecta temere quicquam affirmare volo. *Teſtudo alba.*

DE TESTVDINE LVTARIA, RONDELETIVS.

Ariſtoteles Teſtudinem lutariam, ab ea quæ in (*dulci*) aqua viuit non ſeiunxit, quam Murem aquatilem conuertit Gaza, quæ dicitur ab Ariſtotele μῦς; vel fortaſſe ἐμύς. Hæc quam hic exhibemus in paluſtribus & limoſis aquis, foſſiſq; vrbium & caſtellorum mœnia ambientibus, viuit. Ea ſic à Plinio depingitur: Teſtudinum eſt tertium genus, in cœno & paludibus viuentium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec conuexo incurua calyce, ingrata viſu. Et à Varino: Ἐμὺς ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ ... τὴν χελώνην ... . Vocatur à noſtris Tortugue d aigue. i. teſtudo aquatilis ad diſcrimen terreſtris, quę duæ ſimiles ſunt, niſi quod aquatili cauda eſt longior perindę ac in muribus, à qua Muris aquatilis nomen accepiſſe crediderim.

B Teſta colore eſt nigro, aliquot particulis, veluti tabellis pectinatim iunctis conſtat. Pro arbitrio pedes, caudam, caput, modo exerit, modo recondit. Pulmones, renes, veſicam, deniq; partes internas eaſdem habent lutariæ Teſtudines cum marinis, quas fuſius ſuo loco (*ſupra in Teſtudine Corticata*) explicauimus.

C Veſcuntur inſectis aquatilibus, limacibus, cochleis, herbis: vnde & in hortis aluntur, ſed quibus aqua non deſit: ea enim perpetuo carere non poſſunt. Cibo omni deſtitutæ diu viuunt, atq; etiam abſciſſo capite. quia cum frigido ſint, craſſo, & viſcido ſucco, is haud facile diſſipatur nec cito abſumitur.

F Diu ſunt ſeruandę vt teneriores reddantur & concoctu faciliores. Integræ in feruentem aquam inijciuntur, vt teſtæ & oſſa ſeparentur. deinde carnes, oua, cæteræq; internæ partes friguntur.

Sanguis actu frigidus ſentitur, quem hecticis nonnulli in potu dant, tum ad refrigerandum tum ad alendum. Iiſdem & phthiſicis carnes cum hordeo coctæ maximę ſunt vtiles.

Bellonii de Teſtudinibus ſcripta dedimus circa finem Appendicis de Quadrupedibus Ouiparis.

COROLLARIVM I. DE TESTVDINIBVS IN GENERE:

quibus etiam nonnulla ſimpliciter de teſtudine ſcripta adduntur. cum ad quam potiſſimum ſpeciem referas, non conſtet.

TESTVDINVM DIFFERENTIÆ.

Teſtudo aut eſt
- Terreſtris
- Aquatica.*

* Aquatica aut eſt
- In mari
  - Teſtudo mar. χελώνη θαλασσία.
  - Mus marinus. Μῦς θαλάττιος.

  Aliqui has ſpecies duas non faciunt, ſed vnam. Oppianus videtur diſtinguere. Apud Ariſtotelem Μῦς ſemper videtur accipi pro teſtudine quæ in aqua dulci agat, ſiue pura, ſiue limoſa.
- In aqua dulci.
  - Puriore, vt lacubus, amnibus.
  - Cœnoſa, vt paludibus, Teſtudo lutaria, dorſo non cõuexo, &c.

  (utraque:) Μῦς ſimpliciter Ariſtoteli.

  Hæ ſiue ſpecies duæ ſunt, ſiue vna, videntur vno nomine à Græcis μῦς, vel ἐμὺς, vel ὤμυς nominari.

Teſtudo videtur amplius patere Latinis, quam χελώνη Ariſtoteli. hic enim χελώνην terreſtrem & marinam tantum facit: alias, μῦδας appellat, à recto μῦς. Archigenes ἀμύδα (ſi recte ſcribitur) interpretatur χελώνην λιμναίαν. Apud Heſychium legitur ἐμὺς, ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον: οἱ δὲ, χελώνην τὴν ἔχουσαν κέρας.

Murem marinum ex Latinis Plinius tantum dixit ſemel aut iterum: vbi Ariſtotèles μῦν vel μῦδας nominat, de teſtudinibus tamen in dulci aqua degentibus loquens. Ex Latinis ſolus Oppianus in mari nominat μυῶν χαλεπὸν γένος &c. & poſtea χελώνην ſeorſim.

A Eorum quæ de Teſtudinibus in libro noſtro De Quadrupedibus ouiparis dicta ſunt, multa ex authoribus repetiuit Rondeletius: quæ nos, vt erant, reliquimus, ſicuti & in Ranis: quod libri noſtri non paſſim omnibus in promptu ſint: & multi ea quæ ad Aquatilium hiſtoriam pertinent, coniuncta habere cupiant. Recentiores quidam & minus probati ſcriptores, teſtudinum genus alij inter teſtata, quæ oſtracoderma vocant Græci: alij inter ſerpentes inepte numerant: cum toto genere ab vtriſq; differat. Cortice teguntur teſtudines, Plinio: quas inter cortice intecta Ariſtoteles quoque enumerari voluit, quemadmodum lacertæ & crocodili, & reliqua quadrupedia, quæ oua pariunt, & genus omne ſerpentum: hæc enim omnia cortice operiuntur. Cortex hic loco ſquammæ ſimilis poteſt appellari. Sed & inter teſtacea Plinius teſtudines aliquando poſuit, vt libro vndecimo: Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas aut ſquammam, aut corticem, aut teſtam vt teſtudines, aut cutem puram vt ſerpentes. Ariſtote-

Ariſtoteles octauo de hiſtoria dicit: Exuunt ſenectutem ea quibus cutis mollis, nec prædura & teſtacea quædam eſt, qualis teſtudini, (nam & teſtudo inter cortice intecta enumeranda eſt, & mus aquatilis:) ſed qualis ſtelloni, lacerto, & præcipuè ſerpentibus eſt, Maſſarius. Sed quanquam teſtudines à teſta denominentur, & corticem eorum aliqui teſtam appellant, non tamen propriè dicta teſtata animalia ſunt quæ omnia ſanguine carent, &c. & teſtam figlinæ inſtar fragilem, ſiliceamue habent. Porro genus animalium, quæ φολιδωτὰ Græci nominant, latius patet, cum & ſerpentes qui pedibus carent, & lacertos ac ſimiles quadrupedes contineat. Diſtinguendum hic etiam corticis vocabulum: quod Latini quidā aliquando pro teſtudinis tegumento accipiunt: Gaza alijq; eruditi recentiores, φολίδας ab Ariſtotele dictas, quæ veluti ſquamę ſunt, cortices vel corticem vocant. Ego proximum teſtudinis genus, aliud nō inuenio, quam vt ſit Quadrupes ouipara: quo genere teſtudinum ſpecies omnes comprehenduntur. Rondeletius inter Cete adnumerat teſtudines: ſed hoc marinis tantum conueniet opinor, quæ, vt ipſe inquit, mediæ ſunt magnitudinis Aut potius, vt mihi videtur, ne marinæ quidem cete appellari debēt, ſi proprie loquamur, vtcunq; grandes. nam ad eſſentiæ ac generis rationem magnitudo non eſt adferenda. Quod ſi cete recte definiuntur animalia aquatilia, (amphibiaue) ſpirantia & viuipara: (nam cete omnia tum intra ſe, tum foras animal generant Ariſtoteli:) teſtudo autem omnis ouipara ſit, cetos eadem non erit, ſi quis tamen propter magnitudinem teſtudines marinas, non quidem cete, ſed cetaceas & κητώδεις appellare velit, permittemus. Oppianus lib. 1. Halieut. cum cete enumeraſſet, ſubdit: Cæterum quędam etiam è mari in terram exeunt Et ſtatim: Δηρὸν δ' ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγοντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη. Hoc eſt: Aliquando in litora prodeunt etiam anguillæ, & ſcutata teſtudo, &c. non tamen hęc etiam cete eſſe vult, ſed de amphibijs diuerſorum generum agere incipit. Teſtudinis nomen apud Latinos, ſicuti & χελώνης apud Gręcos, abſque vllo addito, quandoq; marinam, quādoque terreſtrem ſignificat, vt apud Plinium lib. 11. c. 37. & Ariſtotelem hiſtoriæ 5. 33. Gallana Italis alicubi, vt Ferrariæ, teſtudo eſt nomine, vt apparet, facto à Græco χελώνη. Gallanga Monſpeli eſt rana piſcatrix: quam & bufonem aliqui vocant, ſicuti teſtudinem noſtri bufonem ſcutatum. Hiſpani quidam Calandras nominant. vide ſupra ab initio elementi C. Serpentis facies, ſibilus, oua, cutis Teſtudinis, vulgo affinitatis appellationem inuenere. Etenim Taurini ſerpentem cuppariam, à cuppa. alij Itali Serpentem ſcutellariam, à ſcutella. Nos Galanam, Græcæ vocis veſtigio, quaſi χελώνην. Mixobarbari quidam ſcriptores tortucam & tartarucam pro teſtudine dicunt. Poloni Zolvv. Albertus & alij quidā indocti cochleas & teſtudines aliquando confundunt.

Sunt teſtudines omnes pectore plano ac tabellato, ſeu tergo tumido & incuruo: ſunt capite & ceruice anguineis: dentibus carent, ſed roſtri acie omnia comminuunt, ex Plinio hic & vndecimo volumine: ſuperna parte inferiorem claudente, pyxidum modo: pedibus quaternis multifidis vnguiculatis, quos & exerunt & retrahunt intra corticem, quemadmodum & caput, Maſſarius. Atqui teſtudini lutarię tergum nec tumidum nec incuruum Rondeletius pingit. & Plinius: Teſtudini (inquit) quæ in cœno & paludibus viuit, latitudo in dorſo eſt pectori ſimilis, nec conuexo incurua calyce. Plurima ſunt teſtudinibus, etiam terreſtribus, communia: velut quod ſanguis ab his dum viuunt detractus, frigidus ſit, noſtri quidem comparatione, non ſimpliciter, quod omnes roſtri duritie lapillos comminuunt, (*&c. quæ in ſequentibus referemus*,) Cardanus. Teſtudinum genera omnia à latere adiuncta habent: eademque in obliquum flectunt quemadmodum crocodili & lacertæ: Et cortice integuntur duro rigidoque, & qui oſſe firmior ſit, Vuottonus. ſed Ariſtoteles περὶ φολίδ☉ ſcribit: non περὶ τὰ χελώνια: Latinis nomen corticis ad vtrunq; ambigit. Operimentum teſtudinis multis nominibus appellatur, vt in libro de Quadrupedib. ouip. indicauimus. Græci χελώνιον vocant, Nicander χέλειον. recentiores, vt Albertus, & linguæ quædam vulgares, ſcutum, *der Schilt*: vnde & animal ipſum *Schiltkrot* appellamus, & Oppianus χελώνην cognominat ἀσπιδόεσσαν. B

Teſtudines omnes, vt dictum eſt, roſtri duritie vel lapillos comminuunt: vnde omnes dentibus carere arbitror, quod pro ijs roſtri durities ſatisfacit. Oppianus quidem author eſt teſtudines (marinas nimirum) mares & fœminas propter coitum inuicem dimicantes, incuruis dentibus ſeſe lacerare: ſed Rondeletius dentes interpretatur roſtra. De pulmonibus & veſicis teſtudinum, vide infra in Marina.

Teſtes lumbis intus adhærent meatuſque gemini ab his ſimiliter atque ſerpentibus tendunt, Maſſarius. Sola autem teſtudo inter corticata veſicam obtinet. in hac enim tantummodo natura caſtrata eſt. Cuius rei cauſa eſt, quod marinæ teſtudines pulmonem habent carnoſum, ſanguineum, & ſimilem bubulo: terreſtres autem proportione maiorem. ſuperficies etiam, (διὰ τὸ ὀστρακῶδες καὶ πυκνὸν εἶναι τὸ σκέπαστον) quia obdenſa pręduraq; modo ſilicis eſt, facit ne humor difflari, euaporarique poſſit per carnem laxiorem; vt ſerpentibus cæteriſque opertis cortice euenit. humor enim ijs in corticem tegentem, vt auibus in pennas abſumitur, cum exiguo potu contenta ſit, propter exanguem pulmonis naturam: atque ita excrementi copia tanta ſubſidet, vt eorum natura conceptaculum, & vas quoddam capax humoris deſideret. Veſicam igitur teſtudo ſola inter hęc habet ea de cauſa: ſed marina amplam, terreſtris exiguam admodum, Ariſtoteles De partibus animalium 3. 8. Rondeletius in Teſtudine lutaria quoque veſicam & renes reperit: quas partes eis Ariſtoteles negabat. Author libri de natura rerum: Tortuca (inquit) eſt duorum pedum (*immo quadrupes*) caput habens vt bubo, (*forte bufo: nam à bufonis aliqua ſimilitudine apud noſtros etiam nomen inuenit*:) caudam vt ſcorpio, (*vt ſerpens potius*:) duobus ſcutis duriſſimis quaſi teſtis tegitur, quibus adeo ſe induit, vt difficulter etiam validiſſimis ictibus perimi poſſit.

Teſtudines omnes tenui voce & abrupta ſtrident, Cardanus. In dorſum ſi inuertantur, ſiue in terra, ſiue in mari, erigere ſe amplius non queunt, Author Græcus incertus. omnes roſtri duritie lapillos cōminuunt, Cardanus. Teſtudines in coitu ſuperueniunt, Plinius. C

Vtriuſq; generis teſtudinum putamina in laminas ſecari ad opera, vt ad pocula aliaq; vaſa, (inquit E. Vuot-

Vuottonus,) perſpicuum eſt ex Martiale in Apophoretis de Guſtatorio: Fœmineum nobis cherſon ſi credis ineſſe. Deciperis: pelagi maſcula præda ſumus. Fortaſſis autem vt in plerisq; alijs animalibus elegantior & pulchrior cum alias, tum colorum genere ac varietate, marium aſpectus eſt: ita ex teſtudinibus etiam maſculis putamen precioſius. niſi quis ſimpliciter marinarum putamina, terreſtribus præferri arbitretur: quoniam cherſos, id eſt, terra,) vnde cherſææ chelonæ Grȩcis dicuntur,) à Martiali nominatur. An terra omnibus nominibus ſemper eſt fœminea? mare verò etiam maſculum, vt in Oceano, Ponto, Neptuno, Nereo. Plinio quidem authore terreſtres teſtudines in operibus Cherſinæ vocantur. Sed potius terrenȩ marinis precioſiores ſunt: & ſi Domitio interpreti Martialis ſecus videatur, ſed ſine authore. is etiam guſtatorium interpretatur menſam vbi guſtabant. Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſignũ, (*forte ſigma.*) Octo capit: Veniat, quiſquis amicus erit, Martialis ibidẽ de Stibadio: Domitius triclinium teſtudineum in ſpeciem ſtibadij interpretatur. Radiant teſtudine poſtes, Maro. In Adulito oppido maximum emporium eſt Troglodytarum & Æthiopum. deferunt plurimum ebur, celtium teſtudinum, &c. Plinius. Iuuat ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturȩ: ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, &c. Plinius vbi de purpuræ tinctura loquitur.

F Teſtudines omnes ſuaui ſunt carne iuxta omoplatas & inferiora crura. Cardanus. Teſtudinis carnes paucȩ eſitatæ, tormina pariunt: multæ verò, purgant, Heſychius in Ἧπα: vbi Ἡδύ, pro Ἡ δέ, perperam ſcribitur. Oua teſtudinis in cibo noxia ſunt: Author de nat. rerum: qui etiam ex Ambroſio citat, renes teſtudinis poſt eius mortem nudo pede calcatos veneno ſtatim inficere: ipſam verò viuentem veneno carere.

G De veneno renum teſtudinis, lege proxima ſcripta in F. Indoctus quidam librorum Raſis interpres, teſtudini remedia quædam adſcribit, quȩ ad limacem pertinent, ca. 75. libri de remedijs ex animalibus. Teſtudinum ſanguis ad comitiales datur, Plinius. Ad malum mortuum: Teſtudines contritæ in forti vino vel lixiuio coquantur: & pinguedine ſupernatante collecta, vngantur tibiæ, Rolandus in fine quarti Chirurgicorum.

H. a. Teſtudo dicta eſt, quod tegmine teſtæ In modum cameræ adoperta eſt, Iſidorus. φερέοικον & φέροικον (id, eſt domiportam) cochleam & teſtudinem interpretantur, Varinus. alij aliud quoddam animal. vide ſupra in Cochleis in genere H. a. initio pag. 235. Χελὼν piſcis eſt Athenæo, è mugilum genere, pro χειλὼν, id eſt, Labeo. Teſtudines loca dicuntur in ȩdificijs camerata, &c. Nonius. Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus Dependet, ſcopuliſq; cauum ſinuantibus arcum Imminet exeſa veluti teſtudine concha, Calphurnius. De teſtudine machina bellica, multa protulimus in libro De quadrupedibus viuiparis, in Orygis & Arietis Philologia: & rurſus in Teſtudine libri de ouiparis quadrup. De teſtudine helepoli leges apud Vitruuium lib. 10. c. 21. & Philandri in eundem locum annotationes, in quibus Ammiani ex lib. 32. de hac machina verba recitat. Tectum teſtudinatum in quatuor partes deuexum eſt vt pectinatum in duas, Feſtus. Vtraq; hæc tectorum forma noſtris etiam in vſu eſt, & ſuo apud materiarios fabros inſignis nomine. De Muſico inſtrumento quod teſtudinem Latini, Græci chelyn appellãt, dixi alias plura. Ἀλλ' ἕκα δὴ πλάκτρῳ Λοκρὶς ἔκρεξε χέλυς, Innominatus apud Suidam in Κρέκω. Mercurius Apollinis boues furatus, pro ijs chelyn, id eſt lyram quam ex oſtraco teſtudinis confecerat, ei dedit. Ἀπὸ ἀρχεγόνε ἀφορμῆς τῆς κατὰ τὴν χελώνην, χέλυς ὕστερον πᾶσα κιθάρα ἐκλήθη. ἐπειδὴ χελώνης ὄστρακον μέγα πήχεως προσθέσει καὶ χορδῶν ἐντανύσει λύραν ἀπήρτησεν Ἑρμῆς, ἣν καὶ Ἀπόλλωνι ἐχαρίσατο εἰς λύτρον ἀνθ' ὧν ἔκλεψεν ἐκείνε βοῶν, Euſtathius in Odyſſeæ Φ. Vide etiam infra in Proprijs. Anacreontis & Pindari φόρμιγξ ab Horatio teſtudinis nomine celebrata eſt. eadem & chelys eſt, Mercurij fortuitum inuentum, addita Magadij arte, Cȩſar Scaliger Rondeletius Mercurium ex eo genere teſtudinis marinæ, quod coriaceum cognominat, Mercurium chelyn ſuam concinnaſſe conijcit: quod ea præ cæteris inſtrumentum hoc Muſicum quadam ſimilitudine repræſentet. Χελώνιον, quære mox in b. Id quod naui poſtremò ſub carina, vt atteri ea non poſſit, clauis affigitur, χέλυσμα nominatur, Pollux. Χελώνη eſt labium: inde χελυνοειδής, cui labra tumidiora prominent, Euſtathius. Cete Indica maxima ſunt. Χελώνην δὲ πηχῶν πεντεκαίδεκα ἔχει, Ælianus de animal. lib. 16. 12. Chelouiten lapidem, recentiorum aliqui cum batrachio ſeu borace confundunt. quod ſi chelonites eſt, quem vulgo *kleinen krottenſtein*, hoc eſt, minorem lapidem bufonis aut rubetæ nominant, vt Ge. Agricolæ placet: forſitan à figura hoc ei nomen impoſitum fuerit, quæ foris in eo curua conuexaque, intus caua ſpectatur, ſicuti in chelonio, hoc eſt putamine teſtudinis.

Icones. Ex teſtudine hieroglyphica ſymbola aliquot Pierius Valerianus interpretatur libro Hieroglyph. 21. nos titulos cum breuiſſima ſingulorum interpretatione indicabimus, qui ſunt: 1. In potentioris ditionem redactus. quoniam teſtudo Solis exiccata radijs, cum in gurgitem redire nequeat, capitur. ad hoc denotandum in aquæ ſummo pingitur teſtudo. 2. Fortunarum contemptus: Pingitur homo naufragus in teſtudinis eiuſmodi agitatæ fluctibus tergus inſiliens, ſolari addito radio. 3. Virginum cuſtodia. Nã Phidias cum Veneris ſimulacrum Eleis ex auro & ebore conficeret, teſtudinem altero eius pede preſſam appoſuit, &c. Conſueſſe verò mulieres teſtudineas ſecum imagines geſtare, quas Veneri dedicarent, ex eo eſt manifeſtum: quod Theſſalæ matronȩ Laida meretricem illam inclytam ligneis teſtudinibus zelotypia cõcitatæ interemerunt in templo Veneris, magno populi conuentu: ob quod facinus erexere poſtea templum Veneris profanatæ, quæ nefandam cædem in templo admiſerant, vt confeſſione ſceleris, veniam petentes deam ſibi placarent. Antiſthenes anſam nactus eludendi Athenienſium vanitatem, ſe nunquam ſolo in quo nati eſſent exceſſiſſe gloriantium: Commune hoc, inquit, habetis cum teſtudine & cochlea. 4. Munimentum. Sic enim teſtudinis corticem natura muniuit, vt contra tela poſſit ipſa per ſe ſufficere, & iniurias propulſare. Hinc anſa data adagio, quantum muſcarum ſolicita eſt teſtudo. Cuius ominis felicitatem ſecuta Cȩſariana familia, domeſticum eum morem habuit, vt paruuli domus eius in teſtudineos alueos excepti lauarentur. Quapropter Ceionius Poſthumius nato iam Albino filio, cum ingentem teſtudinem à piſcatore muneri accepiſſet, vir literatus iam inde magnam ſpem concepit de futura filij nobilitate. curari itaq; teſtudinem iuſſit, & infantuli miniſterijs dicari. Exemplaria Hori quæ impreſſa circunferuntur, in huiuſmodi ſignificatum ὄρτυγος ὀστέον habent, inter-

interpreteſque coturnicis os reddidere. ſed in manuſcriptis codicibus ὄρτυγος legi, quod facit ad hanc ſententiam. teſtudines enim orygas appellatas, παρὰ τὸ ὀρύττειν, quod fodere eſt, vel excauare, apud Vitruuium legas, &c. (*Vitruuius non teſtudinem animal, ſed machinam bellicam, orygem vocat.*) 5. Mors difficilis. Hominem letalibus vulneribus quantumuis alte acceptis difficillime morientem, per teſtudinis abſciſſum caput aptè pinxeris. quandoquidem tanta ineſt eius carni viuacitas, vt earum caput, præſertimque marinarum, auulſum buſto, conniuentes aliquandiu oculos oſtentet, conniueatq; ad admotam manum. quinetiam ſi ad os eam admoueas, mordere etiam adnitatur. 6. Segnities. Adeo enim lento gradu mouetur teſtudo, vt in prouerbium emanarit in ſegnes & pigros. Hinc Plautinus Aegio: Teſtudineum hunc tibi grandibo gradum, inquit, ſi fuſtem ſumpſero. 7. Sunt qui mordaciſſimum hominem atque egregiè maledicum, per teſtudineum caput exertis dentibus intelligi velint. nam teſtudo omnino eſt ore omnium robuſtiſſimo. 8. Peloponneſij. In Peloponnenſium nummis teſtudo cudebatur, vt legere eſt apud Pollucem &c. Vnde obolum Eupolis χελωνίχελωνον dixit, Hucuſq; Pierius.

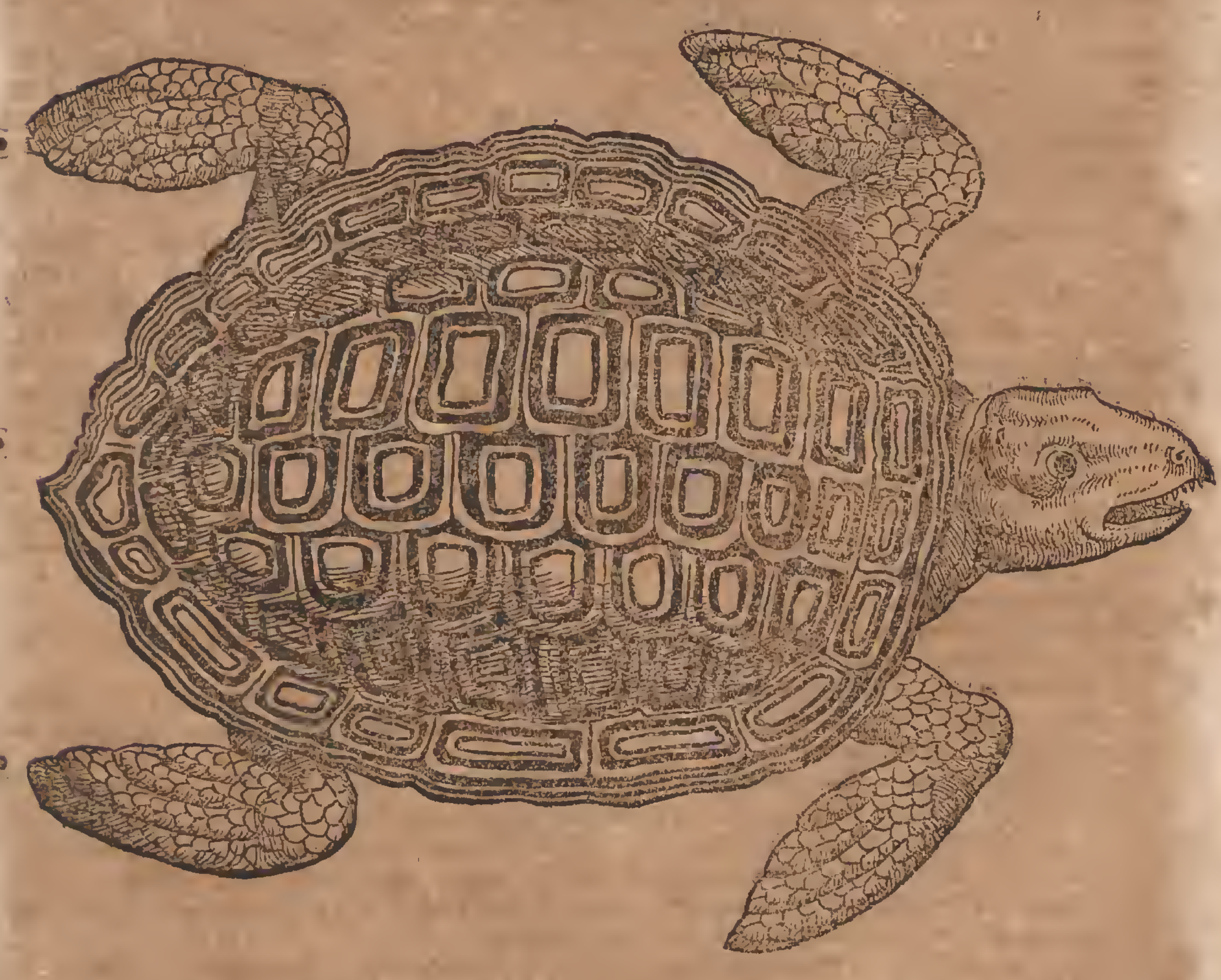
Chelonophagi. vide in Teſtudine marina. Teſtudinis dicti promontorij Pauſanias in Atticis meminit. Chelydoreus mons contiguus eſt Cyllenæ. ibi inuentam teſtudinem Mercurius excoriaſſe, & lyrā ex ea compoſuiſſe dicitur, Idem in Arcadicis. apparet autem compoſitum eſſe nomen à teſtudine & dono. factam enim inde lyram Apollini donauit. *Propria.*

Χελώνιον propriè teſtudinis teſtam ſignificat: transfertur autem ad cancrorum quoq; cruſtam. Aſſerina locus eſt in Tenedo: vbi in paruo fluuio cancri reperiuntur, τὰ χελώνια διηρθρωμένα ἐπίπλεον ἔχοντες, καὶ πελέκει ἐμφερῆ, Suidas in τ. Plutarchus in libro Cur Pythia non amplius carmine reſpondeat, Ἀστέριον locum illum nominet, in quo ſolo cancri naſcantur ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχοντες. vnde etiam Tenedij bipennem Apollini conſecrarint. De prouerbio Tenedia bipennis, plura Eraſmus. Ælianus de animalibus 16.12. echinorum marinorum quoq; χελώνια dixit. Plinius in Adulito oppido tradit maximū eſſe emporium: deferri ebur, celtium teſtudinum, &c. vbi celtium aliquis pro chelonio dictum coniecerit: quanquam lib. 9. c. 10. cornigeras teſtudines apud Troglodytas priuatim celtium dici ſcribit: vbi diuerſæ lectiones ſunt, celtinum, celetinum, Hermolaus celetum legit. b. *Celtium.*

Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας, πτηνάς τε χελώνας Εὑρεῖν: Ammianus in epigrammate, de re impoſſibili. Simile huic eſt, Citius teſtudo leporem præuerterit. Teſtudine tardior, prouerbialiter vſurpatur ab Eraſmo. h.

COROLLARIVM II. DE TESTVDINE MARINA.

Icon hæc repetita eſt ex libro noſtro De Quadrupedibus ouiparis, Venetiis effiċta: nulli illarum, quas Rondeletius exhibet, ſimilis. Dentibus quidem teſtudines omnes carere Rondeletius ait: vt ſuſpicer, pictoris culpa non rectè dentes huic noſtræ iconi attributos, Oppiani tamen mus mar. dentatus eſt.

Teſtudines marinæ, & quæ in dulcibus aquis viuunt, genere differunt: ſeu formam, vitam, magnitudinemue aſpicias: ſeu quod tranſlatæ alterutrinque non viuant, Cardanus. ὁ θαλάττιος μῦς (id eſt Mus A

Mus marinus Mus marinus) à vulgo perperam ὀυύδιον (*malim cum tenui* ὀμύδιον) vocatur, Euſtathius. Saluianus murem marinum à teſtudine marina diſiungit: quod quidem diligentius mihi conſiderandum videtur. Oppianus quidem lib. 1. Halieut. inter amphibia nominat ἀσπιδόεσσαν χελώνην, cum prius μυῶν χαλεπὸν γένος adnumeraſſet ijs quæ in petris & arenis paſcuntur: vbi iiſdem muribus contra hominem & piſces pugnandi audaciam, non tam magnitudine ſua fretis, quam validiſſimæ teſtę & crebris in ore dentibus attribuit. Rondeletius tamen teſtudinum genus omne dentibus carere ait. An Oppianus roſtri margines impropriè ὀδόντας dixit? ſic quidem Rondeletius interpretatur, dentes pro roſtris, in Oppiani verbis de teſtudinum mar. coitu: quæ ſunt, πολυγνάμπτοισιν ὀδοῦσιν ἀλλήλας δάπτουσι. Muribus quidem marinis hæc interpretatio non poteſt conuenire, de quibus Oppianus: γένυῶ καὶ πυκινοῖσι πεποιθότες ἔνδον ὀδοῦσι. roſtra enim nec πυκινὰ, nec ἔνδον dixeris. Quod autem Vuottonus teſtudinem lutariam, eandem muri marino facit; ex veterum ac recentiorum ſcriptis facile redarguitur. De vocabulis μῦ, ἐμὺς, ἀμὺς, vnde pluralis numerus μύδες & ἐμύδες, multa protulimus in lib. de Quadrupedib. ouiparis, capite de teſtudinib. quę in aqua dulci viuūt. pag. 89. Mus mar. in terras (*Maſſarius, legit terra, ex Ariſt.*) ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra: triceſimo die refoſſa aperit, fœtumq; in aquam ducit, Plinius. Quod autem Plinius hic de mure marino (inquit Maſſarius,) Ariſtoteles de mure aquatili, id eſt, lutaria teſtudine teſtari videtur. ait enim lib. 5. de hiſtoria: Mus aquatilis ſiue teſtudo lutaria (*Græce ſimpliciter* Ἡ δὲ μῦς, c. 33.) in terra ſcrobe effoſſa dolij amplitudine parit oua, &c. De teſtudine autem marina ſubſequenter ſic loquitur. Teſtudines etiam marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia, & defoſſa coopertaq; incubant noctibus: ouorum numerus maximus eſt: nam ad centena pariunt oua. Rurſum Plinius: Exeunt in terram & qui marini mures vocantur. Hic etiam (ait Maſſarius) per marinos mures, marinas teſtudines intellexit. Videtur autem teſtudinem lutariam inanimaduertenter pro marina accepiſſe: tametſi non ignorem, & marinam teſtudinem oua parere in terra ex eodem Ariſtotele ibidem dicente: Teſtudines etiam marinæ egreſſæ in terram, pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia, &c. quod item Plinius de marinis retulit. inquit enim: In terram egreſſæ in herbis pariunt oua auium ouis ſimilia, ad centena numero: eaq; defoſſa extra aquas, & cooperta terra ac pauita pectore, & complanata incubant noctibus. educant fœtus annuo ſpatio. vbi non triceſimo die repetere, refoſſaq; aperire, fœtumq; continuo ducere in aquam, vti inferius: ſed annuo ſpatio fœtus educare dixit, quod Ariſtoteles terreſtri teſtudini contribuit eodem loco dicens: Teſtudo oua durioris teſtæ & bicolora edit, quale ouum auium eſt: eaq; defoſſa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat, crebrius repetens, fœtumq; ſequente anno excludit, Huc uſq; Maſſarius. Non μύες in plurali, ſed μύδες & ἐμύδες vocantur, Hermolaus atqui Oppianus dixit μυῶν in genitiuo plurali, cum ſecundum Hermolaum μυδῶν vel ἐμύδων dicere oportuiſſet. Rondeletius apud Ariſtotelem non μῦς neq; μύδες, ſed ἐμὺς & ἐμύδες legendum contendit quanquam lib. 1. de partib. c. 9. ἀμὺς legatur. Ego ita diſtinguo, vt μῦς apud Oppianum & Theophraſtum in libello de piſcibus & Euſtathium, pro teſtudine aquatili recte legatur, genere maſculino, declinandum os purum, non aliter quam cum quadrupes viuiparum animalculum ſignificat. ἐμὺς verò vel ἀμὺς, oxytonum fœmininum, declinandum per υδος, vt chlamys. Apud Ariſtotelem quidem cum μῦς, & μύδες fœminino genere ponantur, cum Rondeletio ἐμὺς & ἐμύδες legerim. Μῦς etiam (non expreſſo genere) legitur apud Ariſtotelem 2. 15. inter quadrupedes ouiparas liene paruo: & Plinius μῦ legit, cum murem bis terue tranſtulerit. Vuottonus in Plinio (qui emydas, teſtudines dulcium aquarum facit, & à lutarijs diſtinguit,) legit hemydes, & in Ariſtotele quoque αἱμύδες: ego emydes, & αἱ μύδες, vel potius ἐμύδες. Omis ſcribitur ab interprete Kiranidis: omidium à recentiore quodam.

B Teſtudo marina cortice tegitur ſimilis eſt terreſtri, præter magnitudinem, & pedes, quos vt phoca habet. Tanta oris duritia, vt lapides comminuat. Simplicem ſuillo ſimilem ventrem habet. Iecur eſt ei vitiatum. Teſtes intus lumbis adhærentes habet, Ariſtoteles diuerſis in locis, citante Saluiano, tanquā omnia ad teſtudinem mar. pertineant. lienem quidem paruum habere non recte ex eodem (hiſtoriæ 2. 15.) teſtudini mar. adſcribit, cum ad μυῶ pertineant. De vulua eius vide apud eundem Hiſtoriæ 3. 1. De dentibus lege ſuperius in A. Pulmonem habet teſtudo mar. carnoſum & ſanguineum: (idcoq; calidum & ſiticuloſum:) terreſtres verò magnum, (& idcirco calidum,) quamobrem veſicas habent, ſed hęc paruam, illa magnam, Ariſt. de partib. 3. 9. parentheſi incluſa è ſcholijs Epheſij adiecimus. In hiſtoria quidem anim. 2. 16. philoſophus ſoli marinæ teſtudini ex ouiparis renes & veſicam tribuit. Teſtudo pulmonem quamuis prægrandem, & ſub toto tegumento habeat, ſine ſanguine tamen habet, Plinius: neſcio quam recte. diſtinctius eadem Ariſtoteles de partib. 9. 3. vt modo recitauimus, vnde Pliniū tranſtuliſſe non dubito. Vna quam cepimus in portu Tenario, qui nunc portus Qualearum appellatur. tantam duritiem in ore habebat; vt cuſpidem ferreum iaculi perfringeret, Maſſarius.

Calonaci teſtudines inueniuntur, tantæ vt vel magnas naues æquent, in quibus multi homines vehi poſſunt: colore prorſus albæ. Tales ipſe multas vidi, Io. Monteuillanus.

C Teſtudines marinæ, quæ potiſſimum algas depaſcuntur, erucas marinas plurimum appetunt, Bellonius. Ἡ χελώνη ἐσθίει τὰς φύκας: Incertus author Græcus, cuius de animalibus libellus manuſcriptus apud me extat. videtur autem de teſtudine marina ſentire, quæ pulicibus veſcatur marinis. Idem author: E marina teſtudine (inquit) terreſtres quoq; naſcuntur. egreſſa enim è mari, oua in terra componit. ex ouis autem quęcunq; emittit ita vt ad mare vertantur, teſtudines marinæ prodeunt: vt contra ex illis quæ terram ſpectant, terreſtres. Mihi hæc veriſimilia minime ſunt. Coit marina mare ſuperueniente, ſicut & terreſtris, Ariſtot. Teſtudines mar. coeunt ſicuti phocæ, & in terra canes. hęc enim ſingula diu immorantur in coitu, à parte poſteriore connexa inuicem, Oppianus. Muris marini fœtus inter initia vſu carent: ſicuti fœtus omnium fere aquatilium, Obſcurus.

E Teſtudines quatuor prægrandes per Guaicanum piſcem in India captæ. Vide ſupra in Guaicano, elemento G. Piſciculos paruos viuos, filo conſutos, quos comedit Barchora (*id eſt Teſtudo marina*) & per illos deprehenditur, piſcatores in mare proijciunt: qui dum effugere non valent, ſed pariter fluitant, Barchoræ morſibus patent. hæc vero dum vnum poſt alium deglutire laborat, interim occupata deprehendi-

henditur, Albertus. Chelonophagi in quos vſus conuertant teſtudines, leges mox in H. inter Propria. F

De cibo ex teſtudinibus marinis inuenies quædam, ſupra in Calandra, elemento C. & mox inferius inter Propria nomina. Teſtudinis iecur omnino vitiatum eſt & totum corpus prauum temperamentũ ſortitur, quemadmodum & ranæ rubetæ, Ariſt. de partib. 3.12. hoc forſitan verum eſt de teſtudine marina inquit Vuottonus. nam terreſtrium carnes ad remedia manduntur. Saluianus etiam hęc Ariſtotelis verba de teſt. mar. accipit.

Apud Chelonophagos in Germaniæ angulo inſulæ tres ſunt deinceps, quarum vna Teſtudinum appellatur. hi teſtudinum teſtis conteguntur (i. tecta inde conficiunt,) quæ adeo magnæ ſunt, vt vel in eis nauigent. Carnibus veſcuntur, ſuperficiebus caſas tegunt, Ex Strabone. In pelago proximo (inquit Agatharchides in deſcriptione maris rubri) quod aſperum & hybernum valde eſt, teſtudinum multitudo incredibilis, magnitudine & latitudine excedens, naſcitur: quæ quidem marinæ à nobis omnibus exiſtimantur. Paſcuntur hæ noctu in profundo: interdiu verò ad placida tranquillaq; inſularum loca quietis cauſa ſe conferunt: quieſcunt autem (*in aqua*) ſublimes Soli expoſitæ, nauicularum quadam ſpecie, (Ταῖς κατεσκευασμέναις πορθμίων ὁμοιοπαθεῖ: *ijs quas conficiunt nauiculis, [ex earundem nimirum teſtudinum teſtis,] ſimiles.*) Has eo tempore incolæ, arte, ſtudio, funibus (μερμίθαις) in litus eijciunt: & interioribus quidem veſcuntur omnibus, pauliſper ad Solem aſſis: putaminibus verò ad domicilia ſua & tuguria vtuntur, quæ in locis editis decliuia conſtituunt. ad nauigandum quoq; (πρὸς τοὺς διάπλους, *ad traiectiones*) & aquationis gratia eorum vſus eſt. Itaq; ex vno animali nauis, domicilium, vas, & alimentum eis ſuppetit. H. a. Propria.

Trœzenij lege vetabant piſcari aut attingere polypum, & teſtudinem marinam, Euſtathius. h.

COROLLARIVM III. DE TESTVDINIBVS MARInis diuerſis, ſiue ſimpliciter, ſiue pro regionum duntaxat & magnitudinis diſcrimine.

Rondeletius Teſtudines marinas duorum generum deſcripſit: vnam Corticatam; alteram Coriaceam vel Mercurij cognominauit.

Circa Taprobanem inſulam maris magni, Teſtudines in mari procreantur: quarum vniuſcuiuſque ſuperficies (ἔλυτρον χελώνειον.) integrum tectum præſtare poteſt. nam ſingulę teſtæ ad quindecim cubitorum magnitudinem procedunt: vt ſub eis non pauci habitare queant, Aelianus de animalibus 16.17. Et rurſus: Nymphis librorum quos conſcripſit de Ptolemæis nono, author eſt in Troglodytide Teſtudinum tegmenta reperiri tanta, vt ſingula ſenos medimnos Atticos capiant. Quanquam autem dubitari poteſt, terreſtres ne an marinæ hæ Teſtudines ſint: marinis tamen eas adiungere placuit, quoniam B Plinius quoq; Troglodyticas Teſtudines marinas commemorat. Vide etiam inferius in fine Corollarij v. De teſtudine terreſtri.

Aſpidochelene, Zytyron & Barchora, deſcriptæ nobis ſupra (inter Cete diuerſa ex recentioribus, pag. 210. & 211.) Teſtudinum marinarum generis ſunt. Noſtri piſcatores pelagios & è profũdo mari piſces, eos eſſe putant, qui raro capiuntur: vt ſunt præcipuè boues marini: & milites maris, qui enſes habent in fronte, & galeas in capite, & ſcuta ſuper dorſum: ſunt autem tortucæ maris, Albertus lib. 7. eãdem verò alibi Barchoram nominat. Aſpidochelones nomen à ſcuto & teſtudine compoſitum eſt: Zitironi etiam ſuo Iſidorus ſcutum tribuit. Longe vero alius eſt ſcutatus piſcis, quem Orbum ſcutatum Rondeletius vocauit. Oſtracorum (id eſt Conchyliorum) quædam ſunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora: quædam parua, quæ Arabice dicuntur Sades, Syluaticus. De Sades nomine iam non cõſtat, mihi Barcora vocabulo etiam Serapio vtitur, pro teſtudine: quam oſtracodermorum generis eſſe iam ante negauimus.

Ex Teſtudine marina finxerunt monſtrum, à quo Vitulus marinus auriculas habens pręter veritatẽ, deuoratur, Rondeletius Olaum Magnum notans. nos id monſtrum ex Olai tabula pictum dedimus ſupra, pag. 218. fallitur autem in eo quod vitulum auritum ab eo pictum ait.

COROLLARIVM IV. DE TESTVDINIBVS. *dulcium aquarum, Lutaria & Fluuiatili.*

Quæ lutarię Teſtudines, ſiue Mures aquatiles vocantur, in dulci aqua & luto viuunt. Has Ariſtoteles omydas ſiue emydas (*De his vocabulis, & Latino Mus marinus ſeu aquatilis, plura leges ſupra in Teſtudine mar. Corollario A.*) appellat: & ſunt cęteris minores Mediolanenſibus mirum in modum expetitæ. Fuit & teſtudo quidem fluuiatilis trium cubitorum aliquando viſa, vt Nicolaus Damaſcenus refert, Maſſarius. Alrach ſecundum expoſitores Arabes eſt teſtudo fluuiatilis. alij verò dicunt eſſe ſpeciem piſcis. Andreas Bellunenſis. Lutaria ſeu Mus aquatilis cortice tegitur molliori. renibus & veſica caret, (*Rondeletius habere aſſeri*:) lienem exiguum habet, Ariſt. diuerſis locis. In cœno & paludibus viuit, Plinius. Ex minori genere teſtudines lutariæ, ſiue mures aquatiles dicti, niſi in aqua ſpirent, intereunt. & parere tamen educareq; (vti retulimus) ſolent in ſicco, Maſſarius. Ad comitiales datur muris vel teſtudinum ſanguis, Plinius. Omis marina apud Kiranidem legitur lib. 1. elemento vltimo. vbi & magicis quibuſdam oſtentationibus, quas referre piget, caput omidis adhibet. Quidam (inquit) ὠμίδα vocant: eo quod in humeris magnam vim habeat. nam ὦμος eſt humerus. Et ab initio eiuſdem elementi: Omys marina eſt hybenbras: aliud autem hymbros, tenue animal, cibo idoneum, quod vocatur menida. Sic enim codex noſter in pleriſq; deprauatus habet. Si quis ſomniet ſe omidia & oſtreas comedere, vel alia huiuſmodi, in morbum incidet, Obſcurus quidam de ſomnijs ſcriptor. A

In Gange Indiæ fluuio teſtudines naſcuntur, quarum teſta non minori magnitudine ſit quã dolium capax viginti amphorarũ, Ælianus De animalib. 12.41. Et rurſus 16.14. Teſtudinis Indicæ & fluuiatilis teſta non minor eſt quam ſcapha iuſtę magnitudinis. decem enim leguminum medimnos capit.

COROLLARIVM V. DE TESTVDINE TERRESTRI.

Terreſtres ſunt formoſiores, cortice politiore, in montibus & nemoribus hortiſq; degentes, quarũ carnes cibo ſumptę tabeſcentibus remedio eſſe traduntur. Sunt & aliæ terreſtres teſtudines, cherſinæ vocatæ, in deſertis Africæ roſcido humore viuentes, Maſſarius. Ex recentioribus quidam teſtudinem terreſtrem, murem quoq; terreſtrem vocat. ego apud authores de aquatilibus tantum, (vt marinis, flu-
B uiatilibus, lutarijs,) hoc nomen reperiri puto. Teſtudines in Libya ſunt, eæq; montanæ, & aſpectu criſpiſſimæ quarum teſta barbitis eſt accommodata, Ælianus de anim 17.14. In Libyæ deſertis curruum
C magnitudine viſendæ ſunt. Interdiu ſubductæ ſub ſua tecta non videntur. Noctu procedunt in paſtum
h. adeo lento gradu, vix vt mutare locum videantur. Narrant fabulam: Appetente nocte, viatori locum aliquem à feris tutum captanti oculis, viſam teſtudinem. Quam tumulum ratus (muſco enim obſita erat) conſcendit, atq; in excubijs aliquandiu fuit. Somno deinde oppreſſus, vbi noctis & quietis idem finis fuit: & ille ſeſe alijs in locis (proceſſerat enim illa) eſſe intellexit, percepta beſtiæ facie, admirationem cum ſcientia nouæ naturę cõmutauit: Cæſar Scaliger, ex Io. Leonis Africani lib. 9. de Africa.

E Terreſtres in ſyluis habitant: quæ, vt creditur, herbis & rore vitam ducunt. Has canibus inuentas
F ruſtici ad cibum transferunt. In cacubum, feruente aqua, conijciunt. ſemicoctæ & exemptæ, confracta teſtudine, ablatiſq; inteſtinis ac pelle, iterum, donec exacte coquantur, in cacabum ad ignem ponuntur. Coctas pipere, croco, vitellis ouorum diſſolutis, ſuffundes. Sunt qui ex alliato vel ex ſalſa comedant. Boni ſunt alimenti: & ſine moreto, medelæ vim habent, Platina.

C Sunt qui è marina teſtudine terreſtrem quoq; generari putent. Vide ſupra in Marinis C,

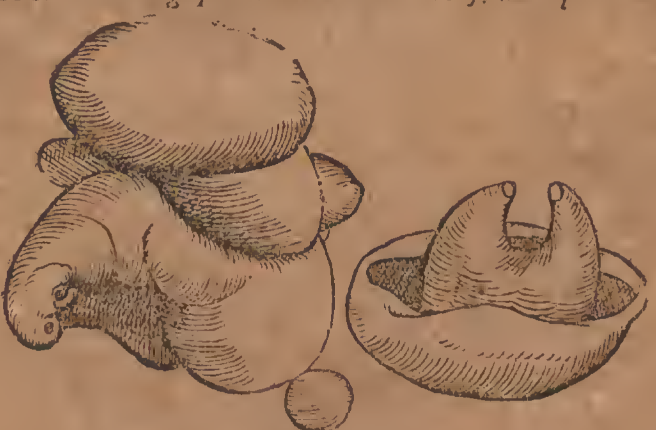
G Ad intolerabilem pruritum: quum neq; venæ ſectio, neq; defricatio aliqua quicquam profuiſſet, quidam ex huius remedij vſu malum exuperarunt: Teſtudo terreſtris viua in oleo coquitur, & ex oleo corpus inungitur, Aetius. Si vteri valde ſtrangulariur, teſtudinis iuxta mare natę obolos tres in vini albi hemina, vel cyathis tribus tritos, bibendos dato, Hippocrates lib 2. de morbis muliebrib. ſed dubitari poteſt de terreſtri an marina teſtudine ſentiat, cum hęc quoq; in ſicco pariat.

H.e. Bœotij traducuntur, quod face aut alio ignis fomento vulpibus teſtudinibusue alligato, quæ vellẽt incendio perdere ſolerent, Suidas in Νεώρια.

TESTVDINES quaſdam legimus in quibuſdam inſulis reperiri, de quibus dubitari poteſt, terreſtres ne an marinæ ſint. Ad Troglodyticen regionem multæ ſunt inſulæ in alto (mari,) in quibus teſtudo plurima, Plinius. Χελώνη, ἥ τε χερσονησιωτική, καὶ ἡ περὶ τὰς νήσους θηρευομένη τὰς προκειμένας αὐτῆς τῆς Λιμυρικῆς, Arrianus in Periplo maris rubri. Sed hę videntur ad marinas referendæ. Vide ſupra in Corollario tertio De teſtudinibus marinis diuerſis.

DE TETHYIS, RONDELETIVS.

De his iconibus lege quæ annotauit author circa finem Capitis.

A TH'ΘΥΑ quæ & τήθη appellat Athenæus, quid ab Holothurijs differant, iam diximus. Noſtri bechus vocant. Plinius Græco nomine vſus eſt, niſi quod fœminino genere extulit, ſi non mendoſi ſint codices noſtri, in quibus Tetheas aliquot locis reperias.

B Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. c. 6. cum qualis ſit eorum teſta, quoque modo ſaxis adhæreant, expoſuiſſet, fuſius reliquas partes perſequitur. Duo, inquit foramina habent, à ſeſe diſtantia, valde exigua, ita vt fere oculorum aciem fugiant, quibus humorem reddunt & accipiunt. Corio ſpoliatis primum apparet membrana neruoſa, corpus ambiens, carnemq; ipſorum totam continens: nulli è cæteris teſtaceis ſimilis, in omnibus tamen ſui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranę circundanti, & qua adhæret, arctius id in vtraq; parte eſt, videlicet qua tendit ad meatus foras ductos per corium, quibus hauriri & emitti humorem diximus, quaſi alter ſit os, alter excrementi exitus alter craſſior eſt, alter tenuior, intus cauus vterq;, inter hos modico intercedente interuallo. Hæc e Ariſtotele, quibus pauca adijciemus, quo notior ſit Tethyorum hiſtoria. Ea non ſolum petris, ſed etiam oſtreorum noſtrorum teſtis affixa ſunt, & in iiſdem veluti tumores duri eſſe cernuntur. Oui figura ſunt, aliquando longiore Teſta extra fuſca, inæqualis & rigida, intus argentea, lęuis. Tethyorum caro membrana alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam ſcilicet & oblongam, meatus craſſior & amplior gulæ
De iconib. proportione reſpondet, alter minor podici. Vterq; colore eſt rutilo vel rufo, reliquum corpus croceũ. Id totum corpus corio nudatum ſeorſum depingendum curauimus, quod ex duobus meatibus eminẽtibus, quos modo deſcripſimus, agnoſces. Reliqua Tethya corio ſuo tecta adhęrent. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui ſenſum fugientes.

G Ijs ineſt ſapor ſalſus cum amarore coniunctus, ob quem detergit, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit Plinius, lib. 32. c. 9. Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere, renumq; vitia.

DE VERTIBVLIS, SIVE TETHYIS, BELLONIVS.

Tethya ſiue Vertibula Venetorum vulgus Sponghas, hoc eſt ſpongias nominat.

Ea à ruſticis in foro piſcario vulgo diuendi ſolent, magnitudine oui gallinacei: quæ ſi manu paulo violentius comprimas, ſyringæ modo aquam longiſſimè ex foramine paruum ad latus ſito eiaculantur: in Oceano ad litus Gallicum frequentia: alibi autem nuſquã (quod ſciam) edulia: quæ tu perſæpe oſtrearum teſtis adhærere Lutetiæ videas. Vulgus Græcum Spherdocles nominat. Propria appellatione calli à tergoris calloſa duritie nominantur. Læui membrana intus ac foris conteguntur, quæ poſteaquam diu extra aquã conſtitit, tum rugas contrahit. Pars autem alia quæ vel inſtrumentalis, vel ſenſoria dici poſſit, nulla omnino in hoc exangui percipitur.

Vertibula integra. A

Vertibula aperta. B

Icones hæ, eædem ne ſint, cum ijs quas Rondeletius dedit conſyderandum.

COROLLARIVM.

Icones quatuor hic poſitas olim Cornelius Sittardus miſit: quæ vel tethya eſſe videntur, vel eorum naturæ propinqua. Duas maiores fungos marinos eſſe aut vocari in Italia, addebat, teſta duriore incluſos. Colore, vt pictos accepi, vario ſunt, ſed magna ex parte fuſco. quæ verò in maxima virga, contextu quodammodo reticulato (ea continua eſſe debebant,) viſuntur, rubra. Minores duas vulgo nominari Specie. earum pictura foris fuſca hirſutaq; apparet, ſubſtantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua & rubra. His fere ſimiliter ſua tethya Bellonius pinxit.

A

Gazam Holothuria & Tethya res diuerſas, iiſdem Latinis nominib. interpretando, (Vertibula, Callos & Tubera,) cõfudiſſe, Rondeletius monet: cuius ſuper hac re verba in Holothurijs reperies, elemento H. pagina 437. & plura ibidem in Corollario noſtro, de vocabulis ſimul, vt Gaza conuertit, & natura Tethyorum. Quid ab Holothurijs Tethya differant, ſimiliter loco iam citato Rondeletius docet. Tethya fungorum verius generis quàm piſcium ſunt, Plinius. A Græcis rectus ſingularis dupliciter effertur, τῆθος, vt σῆθος: & τήθεον, vt κρίμμιον. Pro τήθεα (per ε. in penultima) apud Ariſtotelem hiſtoriæ 5.15. repono τήθυα. Eiuſdem operis 4.6 τὰ τήθυα & τῶ τηθύων legimus. & de partib animalium 4.5. τήθυα. Apud Plinium lib. 32: c.9. leguntur tetheę fœminino genere, vt Muſæ hæ (inquit) ſugentes, &c. & mox c.10. tetheæ vtiles ſunt. & in Catalogo, Tethea, vt M la: Sic enim codices noſtri habent, non tethyæ, vt quidam legunt.

Τίθη, (per iota, in prima, ego per η malim,) κογχύλια, ὄστρεα, nominantur à Polluce 6.9 Τήθη π γερχιόμενα μνίοισι, Nicander. id eſt, Tethe (vt Cete) quę in muſco & algis creſcunt, aut natant, aut capiuntur. vocat autem Tethe Patellas feras quas nos Otia (id eſt, Aures:) Ariſtoteles verò ὄστρεια, & Homerus (ſimiliter) communi nomine ὄστρεα, Nicandri Scholiaſtes. Homerus meminit τῶν τηθέων. Sic enim Homerus Iliados Π. Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν νηὸς ἀποθρῴσκων, quæ verba ſunt Patrocli ex probrantis Cebrione è curru deiecto, tanquam vrinatori. Eum locum enarrans Euſtathius, Τήθεα (inquit ab vrinatoribus contrectantur, oſtreorum generis: ſic dicta à terra, quam Tethyn nominant. ſunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis teſtæ duritiem. aut forſan denominantur à nutrice infantum, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eorum (corpus) velutique lacteum & roſcidum: qua ratione huiuſmodi (oſtrea) etiam ἐρσήεντα quidam cognominat. Quod tethe quidem ſiue óſtrea attinet, antiquos aiunt non piſcibus tantum, ſed etiam oſtreis in cibo vſos fuiſſe: quanquam is neque vtilis ad-

modum, neq; dulcis ſit: ſed neq; parabilis, cum è gurgitis vado vbi iacent (ἐκ τῶ βυθῶ κτ βάθους: *atqui propria eta tethya, ſecundum Ariſtotelem ſaxis adhærent*) non aliter quam ab vrinantibus auferri queant, Hæc ille. Et rurſus Odyſſeę Δ. A verbo θῶ, θήσω, quod eſt lacto, (*vide etiam inferius in C.*) deducuntur τηθὴ, & τιθὶς, (quæ nomina auiam ſignificant, τηθὴ aliquando nutricem quoq;:) & τήθεα quoq;: quorum ſingularis caſus rectus eſt τῆθος, Ariſtoteli vſurpatus his verbis: Πίννη ὄστρεον, μῦς, κτεὶς, κόγχη, ... τῆθος, βάλανος. Et rurſus, cum ait: ὁ μὲν κτεὶς, τραχὺ ὀστρακον, ῥαβδωτόν. τὸ δὲ τῆθος, ἐρραβδωτον, λειόστρακον. hinc τήθη in multitudinis numero caſus contractus: vt cū ſcribit Athenæus: Τὰ δὲ τήθη ... ὅμοις, καὶ πολυτροφώτερα. Et quoniam inde genitiuus quoque formatur, τηθέων, τηθῶν: ſicut σηθέων σηθῶν: iocandi occaſionem inde ſumpſit Ariſtophanes in Lyſiſtrata, his verbis: Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν: de induſtria ſic alloquens veluti amatas nutrices ac matres. ſunt enim τήθεα, veluti τῆθαι, id eſt, nutrices. μητρίδια verò vrticæ marinæ. Hucuſque Euſtathius: qui tethe quænam eſſent, ignoraſſe videtur, & ab oſtreis (ſeu inter oſtrea) non ſatis diſtinxiſſe: ſicut & alius innominatus Homeri Scholiaſtes, qui τήθεα nihil quam oſtrea, vel genus oſtreorum interpretatur: & Nicandri etiam, qui (vt ſupra diximus) tethe putat eſſe Patellas feras: à quibus ea plurimum differre, collatis inuicem hiſtorijs, liquebit. A tethyo diminutiuum videtur τηθυνάκιον. Epicharmus apud Athenæum libro tertio, τηθυνάκια cum teſtatis alijs diuerſis nominat. Latinè vel tethyum tribus ſyllabis genere neutro dixerim: vel etiam tethus, duabus ſyllabis maſculino genere, vt cetus aliqui.

Tethya (inquit Gillius) Theodorus vertit Tubera, & Callos & Vertibula. Tubera quidem, quod ſic nullis fibris, quemadmodum tubera terrena nitantur. Callos verò, quod calloſa materia tegantur. Iam nunc Græci non Græco nomine, ſed pluſquam barbaro Spherdoclos (*forte à ſphæra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxiſſe conicerim*) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur, tanquam Spongię, ſic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in vulgus ignotum à paucis cognoſcitur: quidam ſenes, cum huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multum inculcaſſem, nominarunt Vichonos: veruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere non potuerunt.

Holothuria (*Tethya potius*) ſunt qui vulgo ſpongiolas marinas putent vocitari, Braſauolus Italus. Ab eo quod ſpongiæ quandam ſimilitudinem habent tethe, muſcoſo (ſi bene memini) & fiſtuloſo corpore: Veneti ſpongias nominant; vulgo Sphunge. Niphus alibi Vertibulum ſiue Tuber cum Vrtica cōfundit. Callus verò (inquit, tanquam à vertibulo ſeparans, cum alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis eſt cuius durities media eſt inter teſtam & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis, vocari ſcribit. Vertibulum (inquit idem) forma rotunda eſt, ſubter cum aliqua cauitate cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgo verò apud Tarentinos dicitur Verticillum propter formam, & paruos quoſdam anfractus quibus deſcribitur. Tubera à colore & tumore dicuntur, Idem Niphus. Et lib. 4. de partib. anim. Tethya (inquit) apud nonnullos ſunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter teſtam & corium, colore ſuppallido & rubenti. ea frequenter in Pyrgorū litore ad Centuncellas reperiuntur: quæ ſicuti palato iucundiſſima, ita & ſtomachis minime inſalubria eſſe conijcimus. Quidam confundunt vertibula cum vrticis eadem eſſe volentes, ſed error eſt cum diuerſa omnino ſint: Vertibula enim teſta ſcabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & immobilia ſunt. Vrtica vero (vti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus omni ex parte carnem præ ſe fert: & pediculos habet, vt polypus, & ſaxis abſoluta vagatur: decepti forſitan verbis Ariſtotelis octauo de hiſtoria dicentis, Nonnullorum natura corporis carnoſa eſt, vt eorum quæ tubera (tethya) appellantur, aut vrticę. vbi duo genera diſtincta nō vnum intellexit, vt ſit ſenſus: Natura corporis nonnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi ea ſunt, quæ tubera, aut ea quę vrticæ vocantur, Maſſarius.

Vrtica.

Vertibula ab Vrticis differre.

Tethyorum Germanicum nomen facio, *Spruetzling*, quod eis compreſſis aqua, tanquam per ſyringem aut ſiphonem, exiliat. vel *Maegling*, quod caro earum ventriculi figuram præ ſe ferat. vel *Schwammling*, quoniam & Veneti Spongias aut Spongiolas appellant.

B Tetheas oſtreis ſimiles Plinius dixit. Tethea ſimilia ſunt fungo plantę marinæ. qualitatem manui induunt, quæ difficulter abſtergatur, Xenocrates Raſario interprete addit optima eſſe in Smyrna Aſię inſula, Ægyptum ea non ferre.

Quæ tethya vocantur, (Τὰ δὲ καλούμενα τήθυα, *Gaza vertit, Quæ vertibula ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate appellamus,*) naturam inter hæc genera (*teſtacea*) peculiarem ſortiri notum eſt. ijs enim ſolis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter teſtam & corium eſt: quamobrem modo prædurì bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρά) ſecatur. Adhæret id genus ſaxis ſua teſta. Excrementum nullum in eo ſpectatur quale in cæteris oſtreis. Pars interior caua eſt, exiguo quodam interueniente continuo. humorque in altero (θατέρῳ) cauo conſiſtere ſolitus eſt. Pars verò alia quæ vel inſtrumentalis, vel ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur: neq; excrementitiū quicquam (vt dictum iam eſt) quo in cæteris morem continetur. Color eis, aut pallidus, aut rubidus eſt, Ariſtoteles Hiſtoriæ 4.6. vbi & alia quædam adduntur, à Rondeletio recitata. Cęterum libri de partibus animalium quarti, capite quinto, de ijſdem ſic ſcribit: Tethya parum ſua natura à plantis differunt: ſunt tamen ſpongijs viuaciora, (ζωτικώτερα: id eſt, animalium naturæ propinquiora.) Et mox: Tethyum igitur, & quicquid generis eiuſdem eſt, quia adhęrendo tantummodo viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cum aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. itaq; vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. Habet hoc animalis genus duo foramina, rimamq; (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rurſus emittat quantum humoris reliquum ſit. nihil enim excrementi vt cætera teſtata hoc ſe habere oſtendit. ex quo fit potiſſimum, vt & hoc, & quicquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principatum eſſe ratio congrua eſt. Hæc Ariſtotelis verba Michael Epheſius declarans, de rima ſeu diuiſione tethyorum ſic ſcribit: Τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο, διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει. hoc eſt Meatus (*ſeu foramina*)

ramina) quidem in eis duo ſunt, diuiſio autem vna: ac ſi fiſtulam aliquam animo concipias, (*non æquali, ſed*) tumido corpore, eamq; ab alterutra parte ſcindas à ſummo ad imum.

In teſtatis quibuſdam continetur id qnod ouum vocant: in alijs nihil tale apertè venit, vt tethyis, Ariſt. Tethya tota occuluntur teſta, (quam læuem habent,) vt nulla ex parte carnem detectam habeant. Idem.

Rimis cauerniſq; ſaxorum tethya generantur, Ariſt. Tethe inter muſcum & algas creſcentia apud Nicandrum leguntur: Vide ſuperius in A. Tetheæ inueniuntur ſugentes in folijs marinis, Plinius: Rõdeletius pro folijs legit ſcopulis. Euſtathius tethe ſic dicta conijcit à verbo θῶ, quod ſignificet θηλάζω: quod & pro lactare, & pro ſugere accipitur. Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè verò in cœno, & litoribus quæ phyco algave marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis folijsve marinis. Vuottonus, è Xenocrate ferè. Tethya glandeſq;, inter immobilia teſtacea olfactum minimè habere videntur, Ariſtot. C

Athenæus libro 3. cum ex Hiceſio (vt videtur) de teſtatis quibuſdam dixiſſet, vt purpuris, buccinis, pholadibus, ſubiungit: Tethe verò prædictis ſimilia ſunt, & vberius alunt. Tethya rubea cibo idonea ſunt: pallida verò ſeu lutea, amarulenta: Maſſarius tanquam ex Ariſtotele, apud quem nihil tale legiſſe memini. F

Pręſtantiſſima in Smyrna Aſiæ: in Ægypto nulla inueniuntur. Plurimum dant alimẽti, renibus proſunt, & ſtomachicis, teneſmumq; patientibus atq; iſchiadicis, etiam ventri ſuperiori vna cum ruta, Vuottonus è Xenocrate, & partim Plinio. Coria earum maximè non conficiuntur. Secantur etiam, & lauantur, ac liquore Cyrenaico & ruta, muria & aceto, vel ex aceto condiuntur: eſtq; operępretium ea cum viridi menta conficere, Xenocrates.

Vide proximè retro in F. Tetheæ ſimiles oſtreis in cibo ſumptæ, lateris dolores leniunt, Plinius. Cachectis, quorum corpus macie conficitur, tetheæ vtiles ſunt cum ruta ac melle, Idem. Contra dorycnium iuuant in cibo ſtrombi, buccina, tethya, &c. Nicander. G

DE THVNNIS SCRIPTA SEQVVNTVR HÆC.

EX BELLONII LIBRO.

De Thynno. *De Pelamyde.*

EX RONDELETII LIBRIS.

De Thunni, Pelamydis, Orcyni, aliſque ſimilibus nominibus.
De Pelamyde vera, ſeu Thunno Ariſtotelis.
De Pelamyde Sarda, vel Sarda ſimpliciter. *De Orcyno.*

COROLLARIA.

I. De nominibus Thunnorum & ſimilium piſcium, vel ætate tantum, vel etiam ſpecie differentium, ordine literarum.
II. De Cordyla. *III. De Pelamyde.*
IV. De Thunno. *V. De Orcyno.*

DE THVNNO SEV THYNNO, BELLONIVS.

THYNNVS, vulgo Tunnus, in alto degit, Tyrrheno ac Mediterraneo frequens, Oceano atq; Adriatico non item. Quamobrem Romanis, Maſſilienſibus ac Byzantinis, magis quam Venetis ac Parrhiſinis notus. A (B)

Externo colore ac delineamentis ſatis ad Scombrum accedit, niſi quod ille eſt longe maximus, Pelamydem, dum iunior eſt, magis referens: à qua hoc vnum diſtat, quod Thynnus liuidus eſt lateribus: hæc verò vndantibus maculis tranſuerſis, atq; obliquis diſtincta gerit latera. Cæterum vterq; piſcis eiuſdem fere eſt magnitudinis: tergoris pinnis, cauda, appendicibus, turbinataq; figura, ita alter alteri ſimilis, vt ementes vnius & alterius magnitudinis incertos plerunq; decipiat. Sic Thynnus Pelamydẽ, Pelamys Scombrum, Scomber Coliam, Colias Lacertum refert. B

Magni eſt apud Italos pretij, cuius ſale conditæ, atq; in vſum aſſeruatæ partes, pro vario guſtatu variè à Salgamarijs, atq; Ichthyopolis nominari ſolent. Ventris enim pinguiorem adipem, ventreſcam ac ſurram: dorſum autem magis carnoſum ac macilentum, Tarentellam appellant: quæ longe minori pretio venundari ſolet. (*Alter Saluianus Typhernas: Thynnorum inquit, ſalitas partes pingues Itali Tarantello appellant: pinguedines verò expertes, Tonina.*) F

Viſum eſt mihi antiquiſſimum numiſma Lutetiæ apud quæſtorem Grolerum, cuius in altera parte, ſpica depicta erat, in altera Thynnus, lunam ſuperiorem habens: ac quod ſubtus ſcriptum erat, (neſcio qua ratione) vocem hanc referebat Philippenze. Id vbi conſpexi, protinus mihi venit in mentem horum verſuum, quibus Amphilytus apud Herodotum lib. 1. ſic vaticinatur. H. a.

Eſt nummus proiectus, item ſunt retia tenta: Nocte meant Thynni claro ſub ſydere lunæ.

Proinde, tres cubitos vt plurimum longus eſt Thynnus, craſſus verò per medium, quantum vtriſq; ulnis iuſtæ magnitudinis homo complecti poteſt: vtrinq; graciteſcit in remi modum. Pinnas ad latera circa branchias gerit, ſub ventre duas, ſuper tergo vndecim: quarum prima, duodecim aculeis armata eſt: atq; vbi deſinit, ſecundam excelſiorem, paruam ſine aculeo procreata, à qua nouem aliæ deinceps B

paruæ pinnę eodem ordine vſque ad caudam diſponuntur. Hanc vero lunatam gerit, in cuius radice vtrinq; (vt in Scaro,) vnam appendicem videas. In ea autem caudæ regione, quæ ad ventrem pertinet, mox à podice, pinnam nullo aculeo præditam cernes, cui nouem alię ſuperioribus ſimiles ſubſeruiunt.

Exteriora.

Quod autem ad internas Thynni partes attinet, cor illi eſt turbinatum, atque in conum efformatū, robuſtiſſimo pericardio communitum, ſolidum, nulliſque cauernulis præditum: cui duo veluti meatus (fiſtulas Ariſtoteles vocauit) ſibiinuicem inſidentes iuglandis craſſitie accumbunt, pulmonis officio fungentes: atq; his tertium adhæret, trachiæ arteriæ (*Has partes an rectè pulmoni & arteriæ conferat Bellonius, conſiderandum*) munus obiens. Diaphragmate ſecernitur, ſub quo ventriculus (vt in Delphino) oblongus, quem hepar in multiplices lobos diſciſſum ambit, quorum maximus palmi longitudinem, latitudinem autem duorum digitorum excedit, ſecundum pylorum ad ima tendens. De pyloro, ac concauis hepatis regionibus, fellis folliculus ſemipedem longus appendet, huicque ſuperiacent etiam adnatæ infinitæ apophyſes, atq; in quandam veluti cæſariem deſinentes, quam venæ plurimæ in gyrum ambiunt, quæ rectà cum inteſtinorum venis deducuntur ad hepar. Pauca autem inteſtina habet, eaque exilia, ac tribus tantum gyris in reflexæ tubę modum contorta.

DE PELAMYDE, BELLONIVS.

A Pelamydem, Scombrum, Thynnum, & Orcynum, paruos, ſi rectè obſerues, nuſquam eos quidem ex ſuo genere deſciſcere, atque in aliud tranſire comperies. Quamobrem multum mihi abſurdum videretur affirmare, Pelamydes ex paruis Thynnis originem ducere. (*Diſcrimen eius à thynno, ſupra in Thynno indicat, & mox in fine huius Capitis.*)

B Tota piſcis moles argenteo colore micat: ſquamis integitur tenuiſſimis: caudam lunatam habet: lineam ad latera nigram, quæ corpus per medium vtrinque interſecat, à ſuperiori branchiæ angulo rectà ad caudam protenſam. Pinnas vtrinq; ad branchias vnam, duas ſub ventre: quarum quæ tergoris faſtigium occupat, eà continua eſt, vt in Sargo ac Sparo: & præter has, quintam aliam ab ano ad caudam protenſam. Branchiarum (quæ vtrinque quaternę numerantur) ſpineum tegumentum multum illi eſt carnoſum: cuius generis eſt vtraque maxilla, præſertim inferior: dentes in ordinem diſpoſiti, atque in ſerrę modum inciſi. Lingua aliquantulum lata, ſed oblonga & aſpera, branchijs inhærens, quarum quę

(C) capiti magis vicinæ ſunt, ipſi carni confuſæ apparent. Oculos in Melanuri modum grandes ac varios habet: Cor triangulare ac ſpongioſum, in cuius pericardio carunculam inuolutam cernes, quæ leui calamo inflata diſtenditur. Hepar pallidum in duos oblongos lobos diffiſſum, ventriculum vndecunque fulciens. Pelamys omnibus promiſcuè piſciculis veſcitur, Anguillis, Gobionibus, Caridibus, Salpis: quamobrem apophyſes illi ex Pyloro prodeunt fere innumerę, quæ eius ventriculum fibris omnis generis contextum ambiunt. Lienem habet gracilem, per ventrem extenſum, quatuor digitos longum, inteſtinis inhærentem. Fel luteum, folliculo gracili è dextro hepatis lobo dependens, bis reflexum, vt in Marina Tinca dicetur, ſpleni vicinum: quod ſi extenderis, octo digitos longum comperies. Vulua Pelamydibus fœminis (vt in alijs piſcibus) eſt bicornis.

F Pelamydes (ait Galenus) ſale conditæ, laudatiſſimis ſalſamentis non cedunt: vnde paſſim vſitato nomine ſalſamentum Sardicum appellatur. Poſt Sardas autem ac Pelamydes, Myli, qui ex Ponto afferuntur, plurimum laudari ſolent in condimentis.

B Ego Pelamydes cum Thynnis aliquando contuli, eundemq; ambobus habitum figuramq; deprehēdi: pinnas, caudam, ac tergoris appendices vtriq: perſimiles, eademq; forma tornatos. Verumetiam Pelamydem cum grandi Scombro ſi quando conferas, vtriuſq; eoſdem pinnarum ordines, & corpus eodem pacto efformatum eſſe conſpicies. Sic quoq; Colias cum Scombro, & Scomber cum Lacerto cōueniunt.

In quibus ei conueniat cū thynno.

DE THVNNI, PELAMYDIS, ORCYNI ALIISQVE ſimilibus nominibus, Rondeletius.

Nominum incertitudinem multis errandi eſſe cauſam.

NON ſine magna ratione Galenus medicorum omnium doctiſſimus & eloquentiſſimus optauit aliquando res poſſe tradi ſine nominibus, vt ſophiſtis, & natura contentioſis eriperetur de nominibus decertandi & calumniandi occaſio. Nihil enim eſt quod exquiſitam rerum cognitionem obſcuriorem efficiat, quam inutiles de nominibus diſputationes & amphibologiæ, quæ permultos etiam viros doctos in errores induxerunt: quos cum (*alij*) poſtea non deprehenderent, quod maioribus nimis addicti eſſent, illoſque erroris inſimulare nefas eſſe ducerent, eandem quam ab alijs errandi occaſionem acceperant, cæteris præbuerunt. Huc acceſſit rerum neglecta peritia, ob quam multi ſiue interpretando, ſiue veterum Græcorum monimenta Latina faciendo, in Philoſophiam & Medicinam errores multos inuexerunt. Id quod maxime in Ariſtotelis, Galeni, Hippocratis conuerſionibus videre licet. Eandem ob cauſam ſæpe in multorum piſcium cognitione diu deſudauimus: nam interdum piſcis vnus multis nominibus à quibuſdam deſignatur, quę apud alios nomina diuerſorum ſint piſcium. Interdū idem nomen à diuerſis ſcriptoribus, diuerſis piſcibus poſitum eſt. Porro ea nonnunquam aliter Plinius, aliter Theodorus Gaza, aliter alij Latini ſcriptores Latinè expreſſerunt. Quæ varietas tum nominū, tum interpretationum magnam rebus obſcuritatem affert, cum in multorum piſcium deſcriptione, tum maxime in thunnis & pelamydibus, de quibus nunc agimus. Etenim alij thunnos thunnidas, pelamydas eundem piſcem eſſe dixerunt. Alij pelamydas à thunnis ſola ætate: alij non ſolum ætate, ſed etiam genere differre exiſtimauerunt. Alij nomina partium quarundam piſci toti tribuerunt. Primum Ariſtotelem libro. 6. de hiſtor. animal. cap. 17. proferamus, qui hæc de thunnis: Ὅταν γὰρ ἐκλίπωσι

Circa Thunnos nominum varietas.

Cordyli. *Ibidem* *Thynnus non alius quàm pelamys.*

τίκωσιν ἐν τῷ Πόντῳ, γίγνονται ἐκ τοῦ ᾠοῦ ἃς καλοῦσιν οἱ μὲν σκορδύλας, Βυζάντιοι δὲ αὐξίδας, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι, καὶ ἐξέρχονται δὲ φθινοπώρου ἅμα τοῖς θύννοις, εἰσπλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος ἤδη οὖσαι πηλαμύδες. Cum thynni in Pōto pepererint, fiunt ex ouo quas vocāt alij ſcordylas, (ſunt qui cordylas legant:) Byzanthij auxidas, ideo quod paucis diebus augeſcunt: & Ponto exeunt autumno vna cum thunnis, remeant vere iam pelamydes factæ. Et ἐκλιπουσῶν ποτε τῶν θυννίδων ἐνιαυτόν, τῷ ἐχομένῳ ἔτει καὶ οἱ θύννοι ἐξέλιπον. δοκοῦσι δ᾽ ἐνιαυτὸν πρεσβύτεροι τῶν πηλαμύδων. Cum thynnides aliquando nullæ fuiſſent, inſequente anno thunni quoquè nulli fuerunt: videntur enim thynni quàm pelamydes anno vnò maiores eſſe. Vbi pro θυννίδων Gaza legit πηλαμύδων, idque rectius meo quidem iudicio. Plin. lib. 9. cap. 15. Cordyla appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. limoſæ verò à luto pelamydes incipiunt vocari, & quum annuum exceſſere tempus, iam thunni. Vides cordylam, thunnum pelamyda idem eſſe, niſi quod cordyla ſit thunnorum fœtus, pelamys anno minor thunno. *Plura de pelamydis nomine, proximè ſequente capite leges in A.*) Athenæus lib. 7. Σώστρατος δὲ ἐν δευτέρῳ περὶ ζώων τὴν πηλαμύδα, θυννίδα καλεῖσθαι λέγει: νομίζω (*legendum* μείζω, *vt rectè Euſtathius repetit, quod non animaduertit Rondeletius*) δὲ γινομένην, θύννον: ἔτι δὲ μείζονα, ὄρκυνον: ὑπερβαλλόντως δὲ αὐξανόμενον γίνεσθαι κῆτος. id eſt, Soſtratus in ſecundo de animalibus pelamyda, thynnida vocari ait, opinor. cum thynnus fit, (*Vertendum erat, non, opino: ſed: cum vero maior euaſerit, hynnum. hoc rurſus maiorem, orcynum*) hoc autem maiorem, orcynum: cum verò mirum in modum accreuerit, cete. Et apud eundem Heracleon Epheſius thynnos ab Atticis orcynos vocari ſcripſit. Et Archeſtratus.

Orcyni. *Cetos.*

Ἀμφὶ δὲ τὴν ἱερὰν τε καὶ εὐρύχορον Σάμον ὄψει
Θύννον ἁλισκόμενον σπουδῇ μέγαν, ὃν καλέουσιν
Ὄρκυνον, ἄλλοι δ᾽ αὖ κῆτος.

Ad ſacram Samon & populis famaque celebrem
Prægrandis capitur thunnus quem nomine dicunt Orcynon, aſt alij cete.

Lib. 32. cap. 11. *Triton.* *Concluſio.*

Plinius: Orcynus pelamydum generis maximus, neque redit in Mæotin, ſimilis tritoni, vetuſtate melior. Hic pro melior maior, vel peior legendum eſſe poſtea docebimus. Ex his conſtat præter cordylam, pelamyda, thynnida, thunnum, etiam orcynum pro eodem piſce accipi, ætate ſola diſtantem.

Pelamydem vel Thunnum veluti genus eſſe ad multas ſpecies.

Porrò pelamyda ſiue thunnum veluti genus eſſe quod tritonem, ſynodontida, ſardam, pompilum, melandryam comprehendat veterum teſtimonijs comprobabimus. Plinius lib. 32. cap. 11. Triton Pelamydum generis magni: ex eo vræa cybia fiunt. Et Sarda vocatur pelamys longa ex Oceano veniens. Et lib. 9. cap. 1. Thunni ſæpe nauigia velis euntia comitantes mira quadam dulcedine, per aliquot horarum ſpatia, & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui è thunnis id faciant Pompilos vocant. Athenæus Μελάνδρυς δὲ τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστι. Melandrys maximorum thunnorum ſpecies eſt. Rurſus Athenæus ex Diphilo: Ἡ δὲ πηλαμὺς πολύτροφος μέν ἐστι, καὶ βαρεῖα, οὐρητικὴ δὲ καὶ δύσπεπτος. ταριχευθεῖσα δὲ καλλιβίῳ ὁμοίως εὐκοίλιος, καὶ λεπτυντική. ἡ δὲ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται. ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι σκληρότερός ἐστι. ἡ δὲ χελιδὼν ἡ τῷ πολύπῳ εἰοικυῖα, ἔχει τὸ ἀφ᾽ αὐτῆς ὑγρὸν, εὔχροιαν ποιοῦν, καὶ κινοῦν αἷμα. ὁ δὲ ὄρκυνος, βορβορώδης, καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. τὰ δὲ ὑπογάστρια αὐτοῦ, καὶ ἡ κλεὶς, εὔστομα, καὶ ἁπαλά. οἱ δὲ κοστοὶ λεγόμενοι, ταριχευθέντες εἰσὶ μέσοι. ξανθίας δὲ ἐπὶ ποσὸν βρομώδης ἐστι, καὶ ἁπαλώτερός ἐστι τοῦ ὀρκύνου. Habes hic Synodontida maiorem eſſe Pelamyda. Totum Athenæi locum adſcripſimus, vt deprauatiſſimum pro viribus corrigeremus, & ei lucem aliquam adferremus. Primum igitur pro καλλιβίῳ reponendum κυβίῳ: eſt enim κύβιον conciſa Pelamys, teſte Plinio (lib. 32. cap. 11.) vel ſalita pelamys, de quo paulò poſt plura. Deinde pro ἀναλογῶν μέν τοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι, σκληρότερός ἐστι, legendum, ἡ δὲ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται, ἀναλογῶν μὲν ταύτῃ ἡ χελιδών, τῆς πηλαμύδος σκληρότερός ἐστι. & pro τῷ πολύπῳ, legendum τῷ πομπίλῳ: pro τῷ χελιδονίᾳ, τῇ χελιδόνι. Poſtremo pro ξανθίας, ξιφίας. Nuſquam enim reperias chelidoniam pro piſce, ſed chelidonem, quæ Hirundo à Latinis vocatur, de qua ſuo loco dicemus: neque ξανθίαν, ſed ξιφίαν de quo paulo poſt. Quibus quæ hic dicuntur, optimè quadrant. Locus igitur Athenæi ſic verti poteſt. Pelamys multum alimenti præbet, grauis eſt, vrinam cit, difficilè concoquitur: ſalita verò ſimiliter ac cybium, aluo facilis eſt, extenuandiq; vim habet. Maior autem ſynodontis vocatur cui ſimilis chelidon pelamyde durior eſt: chelidon verò pompilo ſimilis, ſuccum ex ſe habet, nitidum (*bonum*) colorem efficientem, & ſanguinem mouentem. At orcynus lutoſus eſt, & maior: tam ſicca eſt carne quam chelidon, huius imus venter, & clidium ori grata ſunt & tenera, coſtæ ſalitæ mediocri ſunt bonitate. Xiphias virus (*aliquatenus*) reſipit, & orcyno tenerior eſt.

Pompili. *Lib. 3.* *Melandrys.* *Lib. 8.* *Emendatus Athenæi locus.* *Idem conuertitur.*

De chelidonia contra Hermolaum.

Non me latet Hermolaum Barbarum (in Annotātionib. in cap. 11. lib. 32. Plinij) coniectura neſcio qua motum exiſtimaſſe tritonem eſſe id quod chelidoniam vocant Græci, apolectum verò quam Synodontida: ſed quam leuis ſit coniectura liquet ex ipſo contextu: cum enim ſemel χελιδὼν legatur, cui alij piſces comparantur, cur in eadem comparatione perſeuerante ſententia, non chelidon deinceps ſed chelidonias legatur? Præſertim cum chelidoniæ piſcis nomen neq; apud veterem vllum aut recentem ſcriptorem Græcum Latinumue reperiatur. Dices chelidonem piſcem longè diuerſi generis eſſe à thunnis & pelamydibus, quapropter ineptiſſimam fore horum cum hirundine collationem. At confert Athen. non ſpeciem cum ſpecie, non figuram cum figura, ſed carnis ſubſtantiam cum carnis ſubſtantia, quæ cum in hirundine reuera ſicca duraque ſit, ei pelamydes, orcynoſque meritò confert. Hac collatione vti Athenæum verba ipſa perſpicuè indicant: Ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης καὶ μείζων προσέοικε τῇ χελιδόνι (τῷ χελιδονίᾳ, *codices impreſſi habent, quod & nos probamus*) κατὰ τὴν σκληρότητα. Eodem modo intelligere oportet, ſynodontidi ſimilem eſſe chelidona. Quod verò Hermolaus ait, apolectum eſſe quam ſynodontida vocat Athen. id equidem probabile eſſe duco: nam vt ſynodontis Athenæo maior eſt pelamys, ita apolectus Plin. lib. 32. cap. 11. Pelamys, inquit: earum generis maxima apolectus vocatur, durior tritone, vel vt emendat Hermolaus, apolectum vocatur, durior tritone. qui Plinij locus alterius loci me admonet, cuius paulo antè etiam meminimus. Orcynus pelamydum generis maximus, neq; redit in Mæotin ſimilis tritoni, vetuſtate melior. Hunc locum mendoſum eſſe diximus, idq; non ſine ratione. Cum enim, vt ex Athenæo diximus, orcynus ſit lutoſus dura ſiccaque carne, cumque corpora omnia quo vetuſtiora, eo ſicciora, duriora, magiſque exucca fiant neceſſe eſt orcynum vetuſtate deteriorem fieri. Quare pro vetuſtate melior reponendum vetuſtate peior, vel maior.

De Apolecto. *De Orcyno Plinij locus emendatur.*

Hactenus de his quæ nomini pelamydis vel thunni ſubſunt. Nunc de horum partibus, quæ ſæpe totis piſcibus attributa ſunt. Plinius lib. 9. cap. 15. Thunni membratim cæſi ceruice & abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat, & tum quoque graui ructu, cætera parte plenis pulpamentis ſale aſſeruantur. Melandrya vocãtur cæſis quernis aſſulis ſimillima, viliſſima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent, probatiſſima ea quæ faucibus, & in alio piſce circa caudam exercitatiſſima. Pelamydes in apolectos, particulatimque conſectæ in genera cybiorum diſpertiuntur. Habes hic melandryam pro particula thynnorum aſſulatim diuiſa, quæ ab Athenæo loco antè citato magnorũ thynnorum ſpecies eſſe dicebatur. Adhæc apolectum pro parte, verum lib. 32. cap. 11. pro pelamyde maxima.

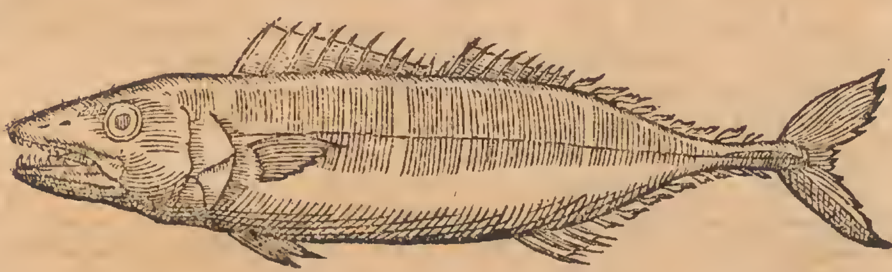
Melandrya. Apolectus. Cybia.

Cybium (inquit Plin. ibidẽ) vocatur conciſa pelamys, quæ poſt quadraginta dies à Ponto in Mæotin reuertitur. Mart. Vel duo fruſta rogat cybij, tenuemque lacertum.

Lib. 3. Ibidem. Lib. 4. de ling. Lati. Triton. Vria. Thynnades.

At Hiceſius apud Athenæũ πηλαμύδας κύβια εἶναι φησὶ μεγάλα: pelamydas ait cybia eſſe magna. Apud eundem cybia & horæa ſalſamentorum nomina ſunt: Τῶν ταρίχων τῶν ἀπιμέλων κράτιστα εἶναι τὰ ὡραῖα: τῶν δὲ πιόνων, τὰ θύννια, id eſt, Salſamentorum macrorum optima eſſe horæa, pinguium verò thunnia. & κράτιστα δὲ τῶν μὲν ἀπιόνων κύβια, καὶ ὡραῖα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γένη: τῶν δὲ πιόνων, τὰ θυνναῖα. Macrorum optima eſſe cybia & horæa, & his ſimilia: pinguium verò, thunnæa. Varro cybium & thynnus, & cuius partes Græcis vocabulis omnes, vt Melandrya atque. Plinius: Triton Pelamydum generis magni: ex eo vræa cybia fiunt. Sunt autem ὡραῖα ſiue οὐραῖα partes caudæ proximæ. Cybium verò dicitur autore Feſto Pompeio lib. 3. quia eius medium æquè patet in omnes partes, quod genus à Geometris κύβος dicitur. Dicuntur etiam θυννάδες teſte Phauorino πηλαμύδες ταρίχη. Hæc de nominibus, ex quibus, niſi peritè diſtinguantur, magna rerum confuſio difficultaſque conſequitur.

DE PELAMYDE VERA, SEV THVNNO *Ariſtotelis, Rondeletius.*

A Dicitvr θύννος à Græcis mas, & θυννὶς fœmina, eadem nomina Latini retinuerunt. Πηλαμύδα Gaza limariam vertit. Plinius limoſam. Limoſæ, inquit, pelamydes à luto incipiunt vocari. Dicta eſt Pelamys παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μυεῖν, quod in cœno ſe occultet. Quanquam Plutarchus (in libello, Vtrum prudentiora ſint terrena animalia aquatilibus) à grege nomen illi datum putet, neſcio qua de cauſa. Ἀμίαις καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμὸς, οἶμαι δὲ καὶ ταῖς πηλαμύσι. Θύννος ἀπὸ τοῦ θύειν καὶ ὁρμᾶν, ab impetu & concitatione. Italia tota cum prouincia Pelamyde vocat. Thunnus piſcis eſt marinus, gregalis, lacer-

Lib. 9. cap. 15.

B to minori ſiue ſcombro ſimilis, ſi colorem & maculas excipias. Vel ei qui pelamys Sarda poſteà nominabatur tam ſimilis, vt idem planè eſſe videatur, tam ob corporis ſiguram, dorſi colorem, maculaſque veluti plumbeas, quam ob appendicum ventriculi numerum aliarumque partium internarum ſimilitudinem. Hac igitur nota hunc ab illa diſtingues, quod pelamys Sarda partem quæ pinnis, quę ad branchias ſunt, ſubeſt, ſquamis tectam habet. Pelamys verò ſimpliciter, ſeu thunnus Ariſtotelis, ab omnibus ſquamis omnino nudus eſt: ſed cute eſt planè læui & tenui, ventre lacteo, dorſo plumbei coloris, quibuſdam locis candido, obſcurioribus quibuſdam & nigrioribus à dorſo ad ventrem deſcendentib. lineis tranſuerſis, breuiori à ſeſe interuallo diſtantibus quàm in pelamyde Sarda. Pinnas & caudam ſcombri, coliæ, amiæ pinnis caudæque ſimiles habet. Duas in dorſo, alteram ſub podice. Ad branchias & ſub ventre binas. Caudam creſcentis lunę figura.

(Pelamys Sarda.)

Lib. 5. de hiſt. anim. cap 9. Lib. 7.

Marem à fœmina ita diſtinguit Ariſtoteles, & ex Ariſtotele Athenæus, vt fœmina ſub ventre pinnulam habeat quæ aphareus vocatur, qua mas caret. Sed tam in mare quàm in fœmina ſemper pinnam ſub ventre deprehendi, verum in mare diuiſa non eſt, in fœmina diuiſa, opinor vt podicis foramen dilatari & commodius fœtus edi poſſit. Branchias quaternas, duplices habet: ventriculi appendices propemodum infinitas. ventriculum magnum Inteſtina tenuia, recta. Hepar ex albo rubeſcens. Fellis veſicam ab hepate pendentem, & inteſtino ſecundum eius longitudinem annexam. Carne eſt pingui ſuauique.

A. Thunnum verum hunc eſſe. Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 13.

Hunc verum eſſe thunnum Ariſtotelis cum alia multa, tum hoc maximè confirmat, quod Ariſtot. thunnos inter læues piſces recenſet. Læues autẽ vocat qui nec ſquamoſi ſunt, neq; aſpera cute: cuiuſmodi eſt is quẽ hic oculis ſubijcimus. At thunnus noſter, id eſt is qui à nobis *ton* vocatur, ſquamis magnis tegitur, ſed ita ad amuſſim compactis, vt ijs carere videatur. ſed ſquamæ coctione dehiſcunt, tũq;

(C) perſpicuè apparent tenui membrana contectæ. Præterea thunnus de quo hoc capite agimus, gregalis eſt, œſtro ſiue aſilo concitatur canicula oriente, id quod Ariſt. etiam perdidit. Thunni & xiphiæ œſtro concitantur, circa canis exortum. tunc .n. habet vterq; ſub pinna veluti vermiculum œſtrum vel aſilũ nuncupatum, ſimilem, aranei magnitudine. Infeſtat autem tanto dolore, vt non minus interdum xiphias quam delphinus exiliat, vnde fit vt in nauigia ſæpenumero incidat. Eadem Plin. lib. 9. cap. 15. & Athenæus ex Ariſtotele tradunt. Oeſtri à paucis cogniti figuram in orcyno repræſentauimus, *& ſupra in Aſilo, elemento A. pag. 112.*) His omnibus adſtipulatur Italiæ Prouinciæq; vulgaris appellatio. Quã verò pelamydem vocat vulgus in Gallia noſtra Narbonenſi, ea non eſt ex thunnorum, ſed potius cyaneorum

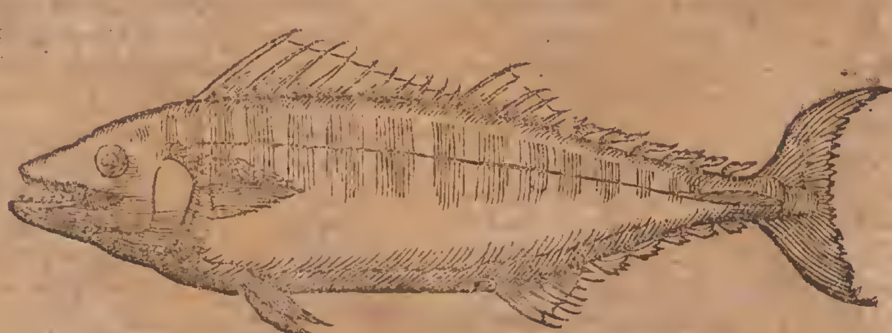
Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 19. Lib. 7.

genere

genere, de quibus deinceps tractabimus, (*ſecundam à ſe Glauci vocatam ſpeciem inter cyaneos, vulgò palamide vocari ſcribit: & pompilum, quoque pro pelamyde vendi.*) Cum igitur nulla omnino nota ſit, qua thunnus quem hic depinximus, à thunno Ariſtotelis diſcrepet, eum hoc capite planè expreſſiſſe, affirmare non dubitamus. Neque id omittendum, ſine cauſa reprehendi Ariſtotelem à quibuſdam, (*vt Belonio,*) quod dixerit pelamydas in thunnos mutari: illi enim non rectò thunnum vulgarem (*Orcynum puto intelligit, hunc enim vulgò Ton vocari ſcribit*) pro thunno Ariſtotelis vſurpant. Et Ariſtoteles nunquam dixit pelamydas in thunnos mutari, ſed oſtendere voluit eiuſdem piſcis diuerſa nomina pro diuerſa ætate, cum dixit paruos thunnorum fœtus cordylas appellari, quæ Ponto exeunt fœtas comitantes, eodem redeuntes vere, cum iam ſatis accreuerint pelamydes dici, pelamydibus verò maiores anno vno thunnos appellari, in quo quid erroris eſſe poſſit non video. Id equidem ſalſum eſſe crediderim, quod ſcribit thunnos non diutius bienno viuere. Sed id ex piſcatorum potius quam ex ſua ſententia profert, quod ſatis verba ipſius declarant. Pelamydas & thunnos idem Ariſtot. lib. 5. de hiſt. anim. cap. 10. autor eſt in Ponto parere. nec vſquam alibi. Et thynni, pelamydes, amiæ Pontum ſubeunt vere, & æſtiuant. Plinius: Thynni intrant è magno mari Pontum verno tempore gregatim, nec alibi fœtificant. Rurſus Ariſtot. Æſtate menſe Iunio thunnis circa ſolſtitium parit. Et, Coeunt thunni & ſcombri menſe Februario poſt idus, pariunt Iunio ante nonas. Quæ ſi vera ſunt, neſcio quomodo conſentire poſſunt cum ijs quæ alibi ipſe ſcribit: ἡ δ' ἣ θυννὶς ἅπαξ τίκτει, ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ μὲν πρώϊμα, τὰ δὲ ὄψιμα ποιεῖσθαι, δὶς δοκεῖ τίκτειν. ἔστι δ' ὁ μὲν πρῶτος γόνος περὶ τὸν ποσειδεῶνα πρὸ τροπῶν· ὁ δ' ὕστερος, ἔαρος. id eſt Thynnis ſemel parit: ſed quia partem præmaturè, partem ſerò producit, fœtificare bis creditur. prior eius fœtus eſt circa Decembrem ante brumam: alter vere. Vbi ante brumam diximus, Gaza à bruma non rectè vertit, ſiquidem πρὸ τροπῶν legendum ſit: τροπὰς enim Græci ſolſtitium vocant: Decembri verò menſe ſolſtitium eſt hybernum, cuius dies bruma à Latinis dicitur quaſi βραχὺ ἦμαρ, id eſt, breuis dies. Eſt enim is totius anni dierum breuiſſimus. Porrò per mihi mirum videri debet, thunnos nuſquam alibi quam in Ponto parere. Fateor equidem paſtum illic partumque tum commodiorem, tum vberiorem eſſe, propter dulcium aquarum copiam, quibus thunnos quanuis natura carniuoros delectari, & pingueſcere nos ipſi experimur. Quum enim magnæ frequenteſque pluuiæ fiunt, thynnos atq; conſimiles piſces pinguiores, craſſioreſq; habemus. Sin ſicca & ſqualida fuerit anni conſtitutio, macros & tenues. Huc accedit beluarum marinarum, quæ piſcibus infeſtiſſimæ ſunt, raritas: nulla enim in Ponto eſt præter phocam & delphinum. (Caſtigandus enim eſt Ariſt. locus lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13. ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος, οὐδὲν ἐστι τὸ θηρίον ἐν τῷ πόντῳ. Vbi Gaza φαλαίνης legit. Legendum vero φωκης ex Plinio, qui locum hunc Ariſtot. tranſtulit. In Pontum nulla intrat beſtia piſcib. malefica præter vitulos & paruos delphinos.) Hæc inquam fateor. Verum ſi ideo in Ponto ſolum parere exiſtimantur, quod nulli parui alibi reperiuntur, neceſſaria ad id concludendum cauſa hæc mihi eſſe non videtur: nam nec in Ponto, nec alibi paruos admodum vix reperiri puto, cum piſcium genus omne præcipua celeritate adoleſcat, maxime in Ponto, inquit ex Ariſtotele Plinius. Iam verò ſi thunnos hyeme parere verum ſit, vt loco vno prius citato ſcripſit Ariſtoteles, ijdemque hyeme lateant imis gurgitibus, vnde poſtea pinguiſſimi fiant, vt idem Ariſtoteles autor eſt. nihil mirum paruos thunnos vbiq; non reperiri. Sed de hac re ſtatuat quiuis pro arbitrio. Thynnus poſt arcturum melior eſt. tunc enim œſtro cieri deſinit, ob id æſtate deterior eſt. In mari noſtro vere & æſtate thynni capiuntur, ſed in Hiſpania & Prouincia multò plures. Vidi Romæ thynnos qui hyeme capti eſſent. Subeunt aliquando flumina: nam Agathopoli viſi ſunt qui ad pontem vſque conſcenderint, qui à mari aliquot paſſuum milibus diſtat. Quare verum eſt illud Plinij: Amni tantum ac mari communes thynni, thynnides, ſiluri, coracini, percæ.

Lib 6. de hiſt. anim. cap. 17. — *C. Thunnorũ vita.* — *Partus.* — *Lib. 9. cap. 15.* — *Lib. 5. de hiſt. anim cap 11.* — *Lib. 6. de hiſt. cap. 17.* — *Lib. 5. de hiſt. cap. 9.* — *Phoca.* — *Lib. 9. cap. 15.* — *Lib 6. de hiſt. anim. cap. 17.* — *Plin. lib 9. cap. 15* — *Lib. 5. de hiſt. cap. 15.* — F — E — C — *Lib. 32. cap 11.*

DE PELAMYDE SARDA, VEL SARDA *ſimpliciter, Rondeletius.*

INTER Pelamydas Sardam numerat Plinius. Eam eſſe puto quam noſtri & Hiſpani bize nomine communi cum amia ob ſimilitudinem vocant, nonnulli pigo. A

Piſcis eſt Pelagius, thynno, coliæ, amiæ corporis ſpecie ſimilis: cute læui & ſine ſquamis, excepta ea parte quæ à pinnis quæ ad branchias ſunt tegitur: ea enim tantum ſquamas habet, qua nota à pelamyde vera ſeu thynno Ariſtotelis differt. Carnis etiam teneritate inferior, ac dentes maiores magiſque in os recuruos, quàm thunnus habet. Reliquis omnibus adeo ſimilis eſt ſuperioribus, vt niſi propius inſpicias, hanc cum illis facilè confundas. B

Hanc Sardam eſſe colligo ex Plinij Athenæique verbis. Sarda enim, inquit Plinius, pelamys longa eſt. At hæc quam exhibemus, pelamydi tam ſimilis eſt, vt eadem planè eſſe indicetur. Neque verò cordyla eſſe poteſt, cum pelamys longa ſit: neque thynnus, qui totus læuis eſt, cum hæc ſquamas circa branchias habeat: neque apolectus, neque triton, neque orcynus. Sunt enim pelamydes maximæ, at ſarda coliæ magnitudine ſimilis, authore Athenæo. Thynnis etiam pelamydibuſque ſardas coniunxit Galen. lib. 3. de alim. facult. ex ijſque præſtantiſſima fieri ſalſamenta ſcribit. Ex his liquet piſciculum qui lingua noſtra Sarde nominatur, minimè veterum ſardam eſſe, ne quis ob nominis affinitatem in errorem inducatur. Sed de hac fuſius in præcedentibus, capite de trichide & trichia. A *Lib. 3.*

DE ORCYNO, RONDELETIVS.

A Græcis Ὄρκυνον magnum eſſe thunnum prius docuimus. Is eſt qui à noſtris ton vocatur, à Santonibus athon.

B Piſcis eſt pelagius pelamydi veræ corporis figura ſimilis, maior & ſpiſſior: ſquamis opertus magnis, tenui membrana velatis, vt læuis eſſe videatur, ſed dum coquitur ſquamæ diſſiliunt. Roſtro acuto & ſpiſſo, dentibus ſerratis, paruis, acutis. Lingua ferè exerta. Oculis magnis, rotundis, prominentibus. Branchias, habet duplices. Pinnas ad branchias, & in ventre binas. Dorſum nigricat. In medio dorſi aculeos tenui membrana coniunctos modo erigit, modo veluti in vagina condit. Hos ſequuntur pinnæ ſine aculeis ad caudam vſque tam inferna quam ſuperna parte, eo ordine & ſitu quo in lacertis minoribus, & pelamydibus. Corpus caudam verſus gracilius fit & quodammodo quadratum, ob pinnulam vtroque latere ſitam. Cauda creſcentis lunæ formam refert. Ventriculus eſt oblongus, ſpiſſus. Hepar magnum, rubrum. Splen nigricans. Fellis veſica inteſtino adhæret. Cor angulatum multo ſanguine abundans.

C Orcynus aliquando ita pingueſcit, vt cutis dehiſcat, appareantq; in ea rimæ. Vere & autumno capitur maxima copia in Hiſpania, præſertim ad Herculis columnas. Capitur in noſtro quoque mari & Tyrrheno.

F Membratim & in aſſulas diſſectus ſale conditur, & in cadis aſſeruatur. Noſtri tonnine appellant, Itali tarantella, à Tarentino, vnde aduehitur, ſinu. In macram & pinguem diſtinguunt. (A) Orcynus carne eſt G dura, pingui, ſaporis acris. Hæmorrhoidas mouet vel acrimonia ſua, vel quia ſucci melancholici multum gignit.

COROLLARIVM I. DE NOMINIBVS THVNNORVM

& ſimilium piſcium: vel ætate tantum, vel etiam ſpecie differentium, ordine literarum.

Apolectus vocatur Pelamydum generis maxima, durior tritone, Plinius. Hermol. genere neutro legit Apolectum, & durius. videtur autem nomen hoc adiectiuum eſſe, vt ſubaudiatur τέμαχος, & ipſum neutri generis. Ego cum pro piſce accipitur, maſc. genere Apolectus dixerim: cum verò pro parte piſcis vel ſalſamento, apolectum neutro genere: & ſimiliter Melandrys ac Melandryum: & cybeas ac cybium. Pelamides in apolectos, & particulatim conſectæ diſpertiuntur in genera cybiorum, Plin. Apolectum eſſe ſynodontidem Athenæi Hermolaus ait, & Rondeletio quoque probabile eſt. Apolectum (inquit Xenocrates apud Oribaſium, cuius interpres Io. Baptiſta Raſarius, perperam vt mihi videtur, Orycalus legit pro Apolecto: Wottonus legit Apolectum: poteſt & Orcynus legi: Orcynus, inquit Plinius, pelamydum generis maximus, non redit in Mæotin, ſimilis tritoni. Itaque orcynus idem apolecto videtur) eſt pelamys magna, quæ in paludem (*Mæotin*) non redit, tritoni ſimilis: ſed quia difficilius vitiatur, ideo inſignem vetuſtatem fert: tritone friabilior, ſed minus ſuauis: facilè verò diſtribuitur atque concoquitur. Apolectus (Ἀπόλεκτος) Græcis eximium & electum ſignificat. Liuius ſexto belli Macedonici: Vbi quum in concilio delectorum, quos apolectos vocant.

Avxis eadem eſt quæ cordyla, thunni fœtus. Auxuma in tranſlatione Gazæ.

Cetvs, Κῆτος, alicubi dicitur Thunnus maximus, ſiue idem Orcyno, ſiue etiam maior. ſed de Orcyno infrà ſeorſim ſcribemus.

Chelidonias, Χελιδονίας, pelamydum genus eſt, qui & Triton vocatur, vt coniectura aſſequor, Hermolaus: quem & Maſſarius ſequitur. Rondeletius apud Athenæum pro chelidonia, chelidonem emendandum putat, & nullum apud authores legi chelidoniam: cui nos elemento c. in Chelidonia contradiximus: item in Corollario de Hirundine piſce A. Chelidonias cætera reſpondet pelamydi, ſed durior eſt: minus tamen durus quam ſynodontis, hoc eſt, pelamis maior: æquè autem durus atque orcynus, Athenæus: (qui orcynum etiam, cum magnus eſt, chelidoniæ ſimilem facit: vt eundem Plinius & Xenocrates tritoni.) atqui Oribaſius orcynum (alij apolectum, alij orycalum legunt) tritone friabiliorem facit. Chelidon quidem, id eſt, Hirundo piſcis, à volatu volucris inſtar iuxta aquam, nominatus eſt. de chelidoniæ verò nominis ratione, non conſtat mihi. conjicio tamen ſic dictum vel à colore, ſicut & chelidoniæ ficus, quas ἐρυθρομελαίνας eſſe legimus, Chelidonias lepores Euſtathius interpretatur, prona parte nigros, ſupina ſubalbos: qui color etiam paſſeres piſces denominauit.

Coliam ſcomber refert, ſcombrum pelamys, Bellon. Nos de Colia in c. elemento ſcripſimus.

Cordyla

Cordyla vel Scordyla, thunni fœtus eſt: de quo infrà priuatim agemus.

Cybium, vt Rondeletius oſtendit, modo pro piſce, modo pro parte eius ponitur. ego pro piſce cybeam potius dixerim, vt Æneam, cum Oppiano: pro parte, cybium. Vide paulò antè in Apolecto. Multa de cybio protulimus ſuprà, Elemento c. pag. 366. addituri aliquid etiam infrà in Thunno f.

Elacatena. Vide mox Melandrys.

Horcynus. Vide Orcynus.

Lacerto minori ſiue Scombro ſimilis eſt Thunnus, ſi colorem & maculas excipias, Rondelet.

Melandris ſpecies eſt maximorum thynnorum, Pamphilo teſte: vnde Melandrya ſalſamenta dicta. Vide inferius etiam in Thunno f. Elacaten idem eſt qui Melandrys. Elacatena genus eſt ſalſamenti, quod appellatur vulgò melandrya, Feſtus. Καὶ οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι ἐξ αὐτῶν ταριχεύονται, Dorion de Orcynis loquens. Plura leges in Elemento e. Idem fortè eſt Melanthynus, de quo nunc dicemus.

Melanthynus ab Oppiano nominatur: malim per n. duplex. quanquam thynnum etiam Æolicè n. duplicato pro thyno dici quidam annotarunt. Quære ſuprà, Elemento m. pag. 637. Apud Oppiani expoſitorem ſic comperi: Notandum (inquit) quod thynnus quidem piſcis eſt: ἰχθύς, (lego ἰχθῦς) id eſt, cetus autem eſt melanthynnus, id valet, nigricans thynnus, Cælius. Quærendum an idem fortè orcyno ſit. nam & hic auctior, cetus dicitur: & dorſum ei nigricat. Oppianus cum orcynos piſcib. pelagijs adnumeraſſet, melanthynos poſtea inter cete recenſet. ſed orcynus etiam, vt dictum eſt, cum ad ſummam magnitudinem peruenit, cetus dicitur. Forſitan & Melandrys idem fuerit.

Orcynus, ſiue Horcynus poſt Thunnum ſeorſim deſcribetur.

Pelamydi Caput peculiare aſſignabatur inferius.

Pompilum Plinius Thunnorum ſpeciem facere videtur. Alius eſt à thynnis & pelamydibus: etſi eis quodammodo ſimilis ſit, & aliquando etiam hodie pro pelamyde vendatur, Rondeletius. Hiſtoriam eius habes ſuprà, Elemento p. Athenæus tradit pompilos crebro iuxta naues videri, varios, pelamydi ſimiles.

Premades premnæ, primadiæ. Vide ſuprà Elemento p. in Primadijs.

Sarda Pelamydis ſpecies eſt. Quære infrà poſt Pelamydem ſtatim. Tam ſimilis eſt Thunno, vt idem planè videatur, Rondeletius.

Scombro ſiue Lacerto minori ſimilis eſt thunnus, ſi colorem & maculas excipias, Rondelet. Pelamys ſcombrum refert, Bellonius.

Scordyla, eadem quæ Cordyla, ſeorſim inferius deſcribetur.

Synodontis (Συνοδοντίς) appellatur, inquit Athenæus, maior pelamys, durior quàm chelidonias. Ab eodem ſynodontis numeratur inter Nili piſces. Apolectum, eſſe ſynodontidem Athenæi, Hermolaus ait, cui & Rondeletius ſubſcribit. Alius eſt piſcis Synodon, de quo ſuprà ſuo loco leges.

Thunnus ſeu Thynnus, Thynniſue, priuatim & prolixe deſcribetur inferius.

Thyrsites piſcis eſt marinus, ſimilis pelamydi, Kiranides 1. 8.

Trichiades & Premades (alias Premnades) thynnides (τὰς θυννίδας) vocabant, vt legitur apud Athenæum. Vide ſuprà in Corollario de Sardina a. pag. 992.

Triton (inquit Plinius) pelamydum generis magni eſt: ex eo vræa (ſiue horæa) cybia fiunt. Et rurſus: Pelamydum generis maxima, apolectus vocatur, durior Tritone. Addunt quidam, ſine ſquamis eſſe, orcyno ſimilem. Triton idem videtur Chelidoniæ. Vide paulò ſuperius in Chelidonia. Tritones, quos & chelidonias alij vocari putant, ſubeunt Pontum vere, æſtatemque ibi traducunt. ſemel, nec vſpiam alibi quàm in Ponto pariunt, Maſſarius. Triton ſectum cybium ægrè vitiatur: ſolidius eſt cybio, in cæteris par. Orycalus (*malim Orcynus. Wottonus tamen legit Apolectum*) eſt pelamys magna, quæ in paludem non redit, tritoni ſimilis: ſed quia difficilius vitiatur, ideo inſignem vetuſtatem fert: tritone friabilior, ſed ſuauitate illi inferior, Xenocrates apud Oribaſium. De Tritone dæmone marino, leges inferius ſuo Elementorum ordine.

Xanthias aliquantulum viroſus eſt, & tenerior horcyno, Diphilus. Rondeletius pro xanthia mauult xiphian legere.

COROLLARIVM II. DE CORDYLA.

Cum Thynni in Ponto pepererint fiunt ex ouo quas vocant alij ſcordylas, (σκορδύλας: ſcordulas Gaza. alij legunt κορδύλας:) Byzantij auxidas, (αὐξίδας, Gaza auxumas vertit,) ideo quod paucis diebus augeſcunt, Ariſtot. Cordylæ quidem cur dicantur, aliqua ratio nominis eſt: in ſcordyla non item, quod ſciam. A cordyla thunni fœtu plurimum diſtat cordylus, (maſc. genere, κορδύλος,) paluſtre ſeu lutarium potius quadrupes, ſolum inter ea quæ branchias habent pedibus præditum Ariſtoteli: pinnis quidem caret. Pro eodem Hiſtoriæ anim. 1. 1. κορδύλη fœmin. gen. legitur. quod non placet: quanuis apud Heſychium quoque σκορδύλη pro eodem reperitur: ſigma nimirum ab initio abundante, vt in σμικρὸς, σφάζω, & alijs: item σκολιαὶ, vel potius σκολιὰ, pro κολιὸ puto. De hoc multa ſcripſimus primum in elemento c. deinde in s. etiam, Scordyli nomine. Σκορδύλος enim Oppiano lib. 1. Halieuticorum in cauernis maris habitans cum polypis & ſcolopendris nominatur. Πηλαμύδες σκιερὸν, καὶ σκορδύλος, ἠδ' ἀτίκων ἐγχέλυές θ' σκολόπενδραι. neque enim alius quàm Ariſtotelis cordylus videtur, quanquam hic ſuum cordylum non facit marinum. Cordyla Thunni fœtus, hoc nomen fortè inuenerit à capitis magnitudine. cordyla enim Græcis clauæ caput, hoc eſt partem craſſiorem, ſignificat. Solent enim capita in animalibus nuper natis (piſcibus præcipuè) proportione eſſe maiora. In Plinij codicibus aliqui cordillam, alij cordyllam legunt. ſed neque l. duplex, neque iôta in penultima probo. Ea quidem à Martiali producitur libro 3. his verſibus: Ne nigram citò raptus in culinam, Cordylas madida tegas papyro. Et vndecimo: Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto. Itemque, Ne toga cordylis, ne penula deſit oliuis. eandem in ſcordolo amphibio Oppianus corripit. Corydelis ſalſamentarius piſcis eſt, quem nos cordyllam vocamus, Græci & cordylida, & dorylum, (*fortè cordylam:*) Hermolaus, neſcio quàm bene, vel ex quo authore. Numenius quidem (inquit Athenæus) cordylidis (*lego corydelidis*) me-

dis) meminit hoc verſu: Ἠ μύας, ἢ ἴππους, ἢ γλαυκὴν κορύδηλιν. Apicius in Magiricis 9. 10. cordulam nominat, eius & ſardæ apparatum præſcribens. Ex ſalſamentis pinguibus optima ſunt thynnæa, & corle, κορδύλη, Diphilus. Cordylas Oppianus Halieut. 4. etiam pelamydes vocat. Quæ μῦλα Ποντικὰ dicuntur ſalſamenta Galeno lib. 2. de aliment. facult. Cornarius non aliud quam cordylas, id eſt, thunnorum fœtus eſſe putat. ego omnino myllos vel mylos (vt alibi à Galeno appellantur) è Ponto aduehi ſolitos acceperim. Germanicum Cordylæ nomen quære in Thunno A. Cordylarum capturam ex Oppiano in Pelamyde dabimus: quoniam pelamydes ipſe appellat. ἀμενηναὶ, ἀφαυραὶ, id eſt, inualidæ & infirmæ, epitheta earum apud eundem. Philologiam variam dedimus Elemento c. quadrupede.

COROLLARIVM III. DE PELAMYDE.

PELAMYS Græcè fœmininum nomen eſt, oxytonum, & per y. in vltima plerunque à doctioribus ſcribitur, vt χλαμύς: in Ariſtotelis tamen & Athenæi codicibus vulgatis ferè per iota, vt χλαμίς. in Halieuticis Oppiani vtroq; modo diuerſis locis: vbi tamen noſtri codices iota habent, inde repetens Euſtathius per y. ſcribit. Πηλαμὺς διὰ τοῦ υ. ἰχθὺς ἐν Πόντῳ, Heſychius. Hoc & etymologia oſtendit, cuius meminit Varinus: Πηλαμὺς, ἰχθὺς παρὰ τὸ ἐν πηλῷ μένειν. quam & Feſtus comprobat: Pelamys (inquit) genus eſt piſcis, dictum, quod in luto moretur, quod Græcè dicitur πηλός. Itaque prima etiam rectè per ἦτα, id eſt, e. longum ſcribitur. Cordyla appellatur partus, qui fœtas (*thunnas partu liberatas è Ponto*) redeuntes in mare autumno comitatur. Limoſæ verò à luto pelamydes incipiunt vocari: & cum annuum exceſſere tempus, thynni, Plin. Quanquam autem vocabulum Limoſæ, è Græco pelamydes expreſſum videtur: & huius piſcis, quod ad locum, naturam & nominis rationem indicet: & Gaza quoq; modo limoſam, modo limariam conuerterit, (apud Hermolaum lutariam legimus.) non ſatis aptè tamen in recitatis Plinij verbis Limoſæ nomen congruere videtur: pro quo ſi maiores legas, multò melius cum ſententia propoſita quadrabit: nempe vt minimum hoc piſcis genus cordyla primum dicatur: deinde iam maius, pelamys: maximum denique thynnus. Sic inquam ordinis & magnitudinis ratio, diſertius fuerit explicata. ſed etiam verba hæc, Limoſæ à luto pelamydes incipiunt vocari, nullum mihi idoneũ ſenſum præ ſe ferre videntur. quomodo enim limoſæ incipiunt vocari pelamydes? atqui limoſa Latinis, idem quod Græcis pelamys ſonat. cordylas potius dicendum eſt incipere pelamydes vocari. Non igitur limoſæ, (quod vocabulum alibi nuſquam neque apud Plinium ipſum, neque authorum quenquam pro piſce inueniri puto,) ſed maiores, vel, deinde, legerim: & pro coniunctione verò temporis aduerbium vere poſuerim. Sic enim & Ariſtoteles de cordylis: Εἰσέρχονται δὲ (ἐκ τοῦ Πόντου) φθινοπώρου ἅμα τοῖς θύννοις· εἰσπλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος ἤδη οὖσαι πηλαμύδες. hoc eſt: Autumno enim cum thynnis (è Ponto) migrant: in quem verno tempore, iam pelamydes factæ, redeunt. Veterum teſtimonijs conſtat pelamidem vocari thunnum, qui vti ſex menſibus natu maior eſt, ſic annuum non exceſſerit tempus, Saluianus. Plutarchus innuere videtur, Pelamydes dictas διὰ τὸ πέλειν ἅμα: ſicut & amias, παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι. Sed eam quę à luto deducit etymologiam præfero, tum propter ἦτα primæ ſyllabæ: tum quoniam reipſa loca cœnoſa pelamydes amant. vicina enim fluuijs & lacubus in mari loca eas ſectari Oppianus canit. Piſcatores Ligures, & Maſſilienſes, apertè mihi oſtenderunt, ex Pelamidibus nunquam fieri Thunnos, ſicut Ariſtoteles, & Plinius opinantur. Quarum rationes reiicio in aliud tempus, cum mihi maius otium erit, Gillius. Vide Rondeletium in Pelamyde vera, ſeu Thunno Ariſtotelis, vbi ſententiam eius tuetur: ſicuti & Saluianus. Pelamydes anno vno minores natu putantur eſſe (δοκοῦσι) quàm thunni Ariſtoteles. Eſt autem verbum putantur, dubitantis. Et ſanè noſtri quoque piſcatores circa piſcium quorundã pro ætate mutationes errant, vt alborum quorundam lacuſtrium piſcium, & baileri ſeu pleſtyæ. hanc enim cyprinum latum mutari falsò putant, propter magnam formæ ſimilitudinem. quamobrem pelamydis etiam & thynni naturæ diligentius fuerint conſiderandæ. nam eo quod Rondeletius ſcribit, Ariſtotelem non dixiſſe, pelamydes in thunnos mutari, ſed eiuſdem piſcis diuerſa pro ætate nomina oſtendiſſe, non ſatis ipſius ſententiam confirmare videtur. Oppiano Halieut. 4 pelamydes ſunt thynnæ. Idem Rondeletius pelamydem vel thunnum aliquando veluti genus eſſe ad multas ſpecies, probè oſtendit. Ligures piſcatores nunquam aiunt è pelamyde thynnum fieri: ſicuti neque ex coliade (*colia*) ſcombrũ aut è contrario. Et ſane corpulentia diuerſa eſt aliquantum, ſubtilius intuenti. Productior pelamys: & linearum filamentis tæniatim varia, quæ in thynno ſunt nulla, Scaliger. Pelamydes cum pedalem exceſſere magnitudinem in thynnos abeunt, Iouius. Hiceſius pelamydes cybia magna eſſe tradit. De cybijs quidem nos copioſè diximus Elemento c. Gempylos, γέμπυλος, aliqui vocant pelamydes piſces, Heſychius & Varinus. Oppian. Halieut. 4. cordylas etiam pelamydas vocat. Pelamis à Symeone Sethi dicitur φιλομῆλα, vel (vt in vetuſtiore codice legitur(φιλομῆλα, Lilius Greg. Gyraldus. Ego philomela potius legerim, quod propius ad pelamydem, vnde corruptum eſt, accedit. A pelamyde quidem alia quoque vulgaria hodie nomina detorta coniecerim: vt ſunt, polauda, lopida, lampugo: his enim vocabulis Romani & Illyrij Glaucos Rondeletij nominant, piſces cœruleos: quorum alteram ſpeciem Galli in prouincia Palamide vel Vadigo nuncupant vulgo: ſed alia eſt veterum pelamys. Pelamides adhuc palamiæ vocantur: Iouius Italus, qui è limarijs adoleſcentibus pelamydes fieri, non rectè ſcribit: cum limaria (Gaza fictum nomen) idem ſonet Latinis, quod Græcis pelamis. Palami piſcis, id eſt, lo palamodo, Syluaticus. Pelamys videtur, quæ à Platina De honeſta voluptate 10. 29. palmita vocatur. Palmitas (inquit) ego paruas lumbrinas crediderim neq; enim niſi quantitate tantum differunt. nam & oblongæ hæ ſunt. & ſubnigræ, & caudam habent ſubtilem, acutam & bifurcatam. Sunt item ſine ſquamis. Ego omnino hanc pelamydem puto, tum vocabuli ratione: (nam & qui Italicè tranſtulit, pelamita ſcripſit:) tum deſcriptionis. Lumbrinam verò quam dicat neſcio, niſi Vmbram piſcem, quæ Romanis hodie Ombrina dicitur: verum ea ſquamoſa eſt, & corporis etiam ſpecie nihil aut parum ad pelamydem facit. Venetijs Thynnum vocari audio el Ton: eique ſimiles piſces, alterum la palamida: alterum el Sgomba diggio. Pelamydis ſeu thunni minoris, Rondeletius nomen nullum peculiare adfert:

Plinii locus perpenſus.

Vulgaria nomina.

adfert: (nam palamide vulgò dicta in Prouincia, ſecunda Glauci Rondeletiani ſpecies eſt, vt diximus:) quidam circumſcribit, Le petit thun. Germanicum nomen quære infrà in Thunno A.

Pelamys dicta eſt quod in luto moretur, Feſtus. Vide ſuperius in A. Amat mare vicinum fluuijs aut ſtagnis, ob dulcem aquam, Oppianus. Pelamydes ſubeunt Pontum vere æſtatemque ibi traducunt, Ariſtot. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum ſuis quæque ducibus, Plinius. C

Pelamydes Ariſtoteli piſces ſunt, vel fuſanei. D

Pelamydes, vt modo diximus, Ariſtoteli piſces ſunt fuſanei, qui fuſim retibus capiuntur. E

Pelamydes (*Cordylæ*) generantur ad Ponti Euxini finem, & initium Mæotidis. Eſt autem receſſus (Sinus) quidam Thracij maris (inquit Oppianus lib. 4. Halieut.) profundiſſimus, vnde & Melas, id eſt, Niger cognominatur, (*Meminit huius etiam Euſtathius in Dionyſium: Aliter Plinius 4. 11. Circa quem, inquit, locum flumius Melas: à quo ſinus appellatur. Strabo & alij μέλανα κόλπον vocant:*) idemque ventis minimè expoſitus. In eo loca multa ſunt caua & cænoſa, vbi multa piſcibus paruis alendis idonea naſcuntur. In hunc primum immigrant pelamydes, (*cordylæ:*) tempeſtates enim & frigus, vnde oculi earum hebetantur, apprime oderunt. Itaque immorantur & creſcunt vſque ad vernum tempus. quinetiam coeunt, & ad patrias inde vndas (*principium Mæotidis puto*) reuertuntur vt pariant. Has Thraces ſupra Melanem ſinum per hyemem capiunt. Lignum (Δοκίδα, trabeculam) craſſiſſimum, non longius tamen cubito, plumbo ab altera extremitate, & crebris vncis (τριγλώχισι) fune longiſſimo ligatum nauigantes piſcatores qua profundiſſimus eſt ſinus, ad fundum maris immittunt. Fertur id magna vi pondere ſuo, & quaſcunque circa vadum in limo contigerit pelamides, configit. Tum illi celeriter extrahunt cum transfixis miſerabiliter piſcibus lignum. Alij verò retibus capiunt eas noctu, quo tempore propter timiditatem (metuunt enim quicquid in mare inciderit) circa vadum congregantur. Itaque piſcatores diſpoſitis retibus, remis & contis ſummum mare verberantes quantum poſſunt ſtrepitum cient. Pelamides verò ſplendore ſimul & ſonitu perculſæ, in rete ceu refugium quoddam trepidæ confugiunt & extrahuntur, in anguſtum præ metu collectæ, dum funes quibus trahitur rete commotos timent. Interea piſcatores dijs vouent, μή τί γ' ἐν τι θορεῖν ἔκτοσθε λίνοιο, Μή τέ τι κινύμενον δεῖξαι πόρον. ἢν γὰρ ἴδωνται Πηλαμίδες τάχα πᾶσαι ὑπὸ ῥωχμοῖο λίνοιο. Ἐς βυθὸν ἀΐξωσι, καὶ ἀπρήκτον λίπον ἄγρην. hoc eſt, Ne quid (*Ne vna fortè pelamis, aut alius piſcis*) è reti exiliat, & cæteris viam monſtret. hoc enim viſo, mox omnes euadunt. (*Ælianus: Cum thynni inquit, circunretiti tenentur, Neptuno malorum depulſori piſcatores vota faciunt, ne Gladius piſcis, neue Delphinus in captiuorum numero ſit. nam ſæpe Gladius magnus lacerato reti thynnorum gregi irretito, ad ſe exuendum ex laqueis facultatem dedit. Delphinus etiam ad moliendas retibus inſidias acerrimus, ijs perniciem affert, ac dentibus conficit.*) Quod ſi nihil aduerſi eueniat, plerunque in ipſam terram pelamides, retia relinquere nolentes, extrahunt. Sic etiam in ſyluis ceruos capiunt venatores, dum præ metu ad retia pennis ornata auium accedere non audent, Hæc Oppianus. Retibus quidem hodieque ſimiliter in Adriatico pelamydes capi audio. Rationem piſcandi pelamydes haud ſanè peruulgatam non à ſeria conſideratione alienum eſt explicare. Decem iuuenes ad ſummum ætatis vigorem floreſcentes expeditam nauem & celerem conſcendunt: & ſimulatque ſe cibo expleuerint, pariter continuo æqualiterque in vtrunque nauis latus diſtributi remigare contendunt, atque huc illuc errant. Eorum vnus aliquis ad puppim ſedens, armatas hamis lineas (binas,) quib. & aliæ annectuntur, ad vtranq; nauis partẽ demittit, tũ ad ſingulos hamos eſcam ex Purpura Lacæna (Concha) confectã ſtrictè religat. (Καὶ ἑκάστῳ ἀγκίστρῳ δέλεαρ φέρει Λακαίνης πορφύρας μᾶλλον κατειλημμένοι. pro μᾶλλον fortè legendũ μαλλῷ vel μαλλό. hoc ſenſu Et vnicuiq; hamo eſca annectitur per lanã purpuræ Lacænæ. quod ſi μαλλὸν in accuſatiuo legis, ipſam hanc lanã eſcæ loco eſſe intelligemus: quali etiam ranæ decipiuntur.) Tum Lari marinę auis pennã ad hamũ quenq; alligat vt ab occurrente aqua ſenſim & leuiter agitetur. Pelamides autem eſcæ ſic inſtructę illecebra delinitę in hamos innatant. Cum autem ex ijs aliqua liguritione apprime ſtimulata, os in eſcã impegerit, tũ reliquę conſequentes hamis cõfiguntur, vt hami ob multitudinem vno eodẽq; tempore transfixorũ piſciũ vexentur. Iuuenes verò remigare deſiſtentes, de tranſtris ſurgunt ad ſubtrahendas lineas multitudine piſcium onuſtas: quos poſteaquam in nauẽ ſubduxerunt, ſecundiſſima piſcatio ex permagno piſciũ numero apertè oſtenditur, Ælian. de animal 15.10. Byzantiorũ Cornu vocatur, Byzantij mœnia attingens, ibi ſinus in occaſum extenſus ad ſtadia ſexaginta, cornu ceruino perquã ſimilis eſt. nam in plures ſinus perinde ac ramos quoſdam ſcinditur, in quos irruentes pelamides facile capiuntur. Id fit cum propter earum multitudinem, tum vim & impellentis fluxus impetum, tum propter ſinus anguſtiſſimos, quare vel manibus comprehenduntur. Earum generatio in Mæoticis paludibus fit. inde cum modicum increuerint erumpunt grege facto, per os ipſum, ac propter litus Aſiaticum vſque ad Trapezuntem ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primum earũ venatio exiſtit, non tamen copioſa: nondum.n. conueniens eſt piſcis magnitudo. Vt vero ad Sinopen propius acceſſerint, & capi & ſaliri iã maturiores ſunt. Poſtquam verò Cyaneas (inſulas) attigerint, tranſierintque, ex ripa Chalcedonia albicans occurrit petra quædam, tantumque beſtijs ipſis terrorem incutit, vt e ueſtigio in vlteriorẽ conuertantur ripam. quas cum præceps aquarum curſus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantium cornuque Byzantij deflectat, & eo naturæ impetu propellat, copioſum Byzantinis populoq; Romano ſuppeditat prouentum. At enim Chalcedonij in vlteriore prope conſiſtentes litore, in nullam eius vbertatis communionem accedunt: quoniam ad eorum portus pelamis ſeſe non applicat, Strabo lib. 7. Nõtandum à Plinio thunnos appellari, quos Strabo pelamydes nuncupauit, Maſſarius. Eſt in Euripo Thracij Boſphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipſis Europam Aſiamque ſeparantis freti anguſtijs, ſaxum miri candoris, à vado ad ſumma perlucens, iuxta Chalcedonem in latere (*Vetuſti codices non latere, ſed litore legunt, quod cum Strabone conuenit, Maſſarius*) Aſiæ Huius aſpectu repente territi thynni, ſemper aduerſum Byzantij promontorium ex ea cauſa appellatum Auricornu, pręcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria, D. paſſ. medij interfluentis Euripi, Plinius 9. 15. Maſſarius pro D. ex antiqua lectione & Polybio reſtituit D C Cæterum Auricornu Byzan-

Captura. Ex Oppiano. Ex Æliano. Strabo. Plinius.

Byzantij promontorium, Græcè Chryſoceras dicitur: quod ad Byzantium Europæ latere obiectum eſt Chalcedoni: Strabo autor, & cæteri, Hermolaus. Meminit etiam Plinius ſuprà, li. 4. cap. 15. Conijcio autem ab auro nominatum hoc cornu, quod circa illud ex thynnorum captura, magna auri & pecuniarum vis colligeretur. Memoriæ proditum eſt, inquit Strabo cum Byzantij conditores poſt ædificatam à Megarenſibus Chalcedonem, Apollinis oraculum conſulerent, eis mandaſſe, vt contra cæcos habitationem locarent. Cæcos autem ideo Chalcedonios vocabat: quia cum prius ad ea loca nauigaſſent, omiſſa tam locuplete ripa. tenuiorem accepiſſent.

Eſca iacentium (piſcium) mollior eſſe debet, quam ſaxatilium. itaque præberi conuenit tabenteis haleculas, putremque Sardinam. vel quicquid inteſtini pelamys aut lacertus gerit, Columella 8. 17. de piſcinis loquens.

F Pelamis ſapore iucundo eſt, inquit Xenocrates, & meliuſculum procreat ſuccum: nec facilè corrumpitur, Wottonus. Pelamis exigua naſcitur in Mæotide, ori grata, facilè corrumpitur, facileq; excernitur, Xenocrates apud Oribaſium in capite de ſalſamentis, Raſario interprete. Pelamis multi alimenti & grauis eſt. difficulter concoquitur, vrinam ciet. ſalſa callibio (Rondeletius mauult cybio) ſimiliter, bonum aluum facit & attenuat, Diphilus. Philomela piſcis (Gyraldus pelamidem interpretatur) carnem duram habet & concoctu difficilem, ac excrementitiam. Si tamen concoquatur, ſatis ſuperque nutrit, Symeon Sethi. Thynni craſſo tenacique ſucco ſunt. pelamides magis ad mediocritatem tendunt, Galenus. Idem circa finem tertij de alimentis, Sardas vt recentiores, ſiue Sardica ſalſamenta, vt veteres appellarunt, & mylos qui ex Ponto vehantur, omnium præſtantiſſima eſſe ſcribit. ſecundum autem poſt illa locum habere coracinos, & pelamides, & quæ Sexitana appellant. Nicolaus Myrepſus podagricos inter alia thynnis & pelamidibus abſtinere iubet. In epilepſia ex piſcib. exhibeantur, quæ ſuperfluitate vacant. pingues autem auerſentur, & cetaceos, vt ſcombrum, pelamydes. hi enim omnes craſſum terreſtremque, & inimicum naturæ ſuccum congregant, Trallianus. Ius in pelamidem deſcribit Apicius lib. 10. cap. 5. item pelamidis ac thunni ſalſi apparatum 9. 12. Palmita coquitur & conditur vt ſtirio. Si parua admodum fuerit, frigatur: petroſelino ac ſucco malarancij inſpergatur, Platina.

G Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata vtilis eſt, ſicut pelamidum ſalſarum capitis cinis, vel cybiorum cum melle, Plinius. Pelamidum capitis cinis verendorum puſtulas diſcutit, Idem. Pelamydis inteſtina cum capite combuſta & inſperſa, paſtiones (*nomas*) ſanant, Kiranides. Cephali piſcis caput combuſtum & cum melle inunctum, ſicus de ſede & exochadas curat, & quæ in alijs locis ſunt. caput quoque pelamydis idem facit. oportet igitur ambobus mixtis vti, Idem lib. 4.

H. a. Sinope ſuper collo peninſulæ cuiuſdam ſita, ex vtraque iſthmi parte portus & ſtationes habet, & mira pelamydia, de quibus diximus quod ſecundam piſcationem Sinopenſes, & tertiam Byzantini habeant, Strabo libro duodecimo, videtur autem loca pelamydum capturæ deſtinata, nominare πηλαμύδια: cum alioqui pelamydion diminutiuæ formę nomen ſit, & pro pelamyde parua ſiue cordyla accipi poſſit.

c. Εἶθ' ἡ πάροικος πηλαμὺς χειμάζεται, Πάροικος Ἑλλησποντὶς ὡραία θέρους· Τῷ Βοσπορείτῃ· τῷδε γὰρ θαμίζεται, Sophocles in Paſtoribus.

e. Hoſpitalitatis proprietatem hunc piſcem habere ſcribit Proclus, qui Chaldæorum ænigmaticam & obſcuram philoſophiam eſt interpretatus: quod an verum ſit, parum mihi compertum, ideoque prætermittitur, Symeon Sethi Gyraldo interprete. Græcè legitur, ξένην ἰδιότητα ἔχειν, hoc eſt, Peculiarem quandam & admirabilem vim habere. Liber quidem hic Procli hodie, quod ſciam, non apparet. Chaldaica ſiue Magica oracula Lutetiæ euulgata ſunt Græcè cum interpretatione innominati ſcriptoris, quem ego Georgium Gemiſtum Plethonem eſſe arbitror. ſed in ijs huiuſmodi nihil reperio. Piſcem quidem boreum inter ſydera iuxta Andromedam, hirundinis piſcis referre caput propttereaq; à Chaldæis piſcem nuncupari chelidoniam Theon ſcribit.

f. Quod vocis precium? Siccus petaſunculus, & vas Pelamydum, aut veteres Aphrorum epimenida bulbi, Iuuenalis Sat. 7. Maurus epiſcopus in libello quem patris Dei Conuiuium inſcripſit, Adamum fingit pelamydem ſumere. eſt enim huic piſci à luto nomen, è qua materia homo primitus à Deo formatus eſt.

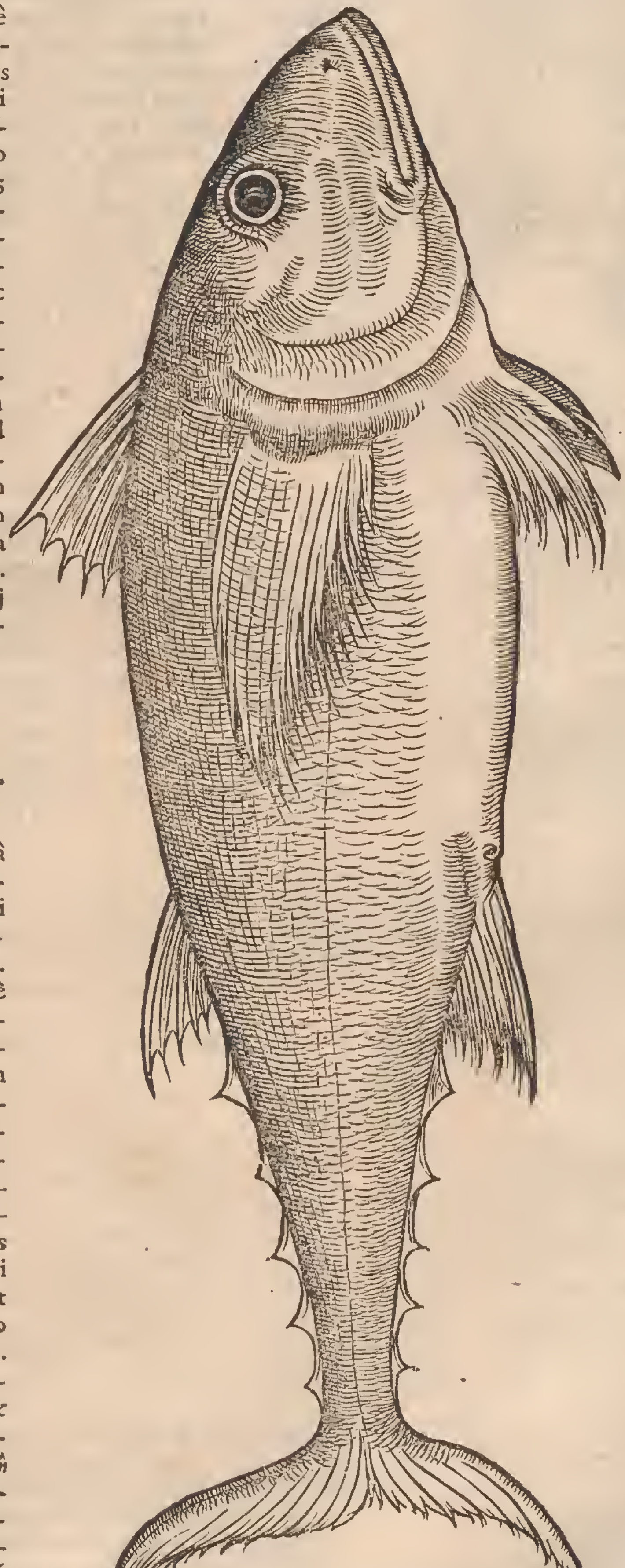
Sarda. Pelamides longas ex Oceano venientes, SARDAS appellari, Plinius author eſt lib. 32. Thunnus pelamydi Sardæ tam ſimilis eſt, vt idem plane eſſe videatur, Rondeletius. Sarda vocatur Pelamys longa ex Oceano veniens. ori grata eſt, acrimonia cybio præſtans, appetitum excitans, facilè (aluum) ad excretiones mouens, Xenocrates apud Oribaſium. Pelamydes optimis quibuſque ſalſamentis certare poſſunt, (adferuntur autem plurimæ è Ponto:) ijs tantum inferiores quæ è Sardinia Iberiæ adferuntur, & Sardę iam vulgo ab omnibus vocantur. Merito autem hoc ſalſamentum maximè in pretio habetur, propter ſuauitatem ſimul & mollitiem carnis, Galenus de aliment. 3. 30. Gręce legitur: Πλεῖσται δὲ ἐκ τοῦ Πόντου κομίζονται, τὸ ἐκ τῆς Σαρδοῦς τὸ ἐκ (abundant hic voces τὸ ἐκ) τῆς Ἰβηρίας μόνον ἀπολειπόμεναι. Et mox: ὀνομάζεται δὲ συνήθως ὑπὸ τῶν πάντων ἤδη τὰ τοιαῦτα ταρίχη σάρδα. vbi σάρδα rectum ſingularem fœmininum eſſe animadmertendum eſt. Nam in eiuſdem libri penultimo capite piſces ſalſurę aptos nominans, ſic ſcribit: Εἶτα σάρδαι, καὶ σαρδῖναι. Et paulo poſt: Conſtat igitur animalia omnia dura, neruoſa, & coriacea quodammodo, poſtquam ſalſa fuerint, concoctioni contumacia fieri. quę autem contra ſe habent, cū ipſa tenuiora fiunt, tum in cibo ſumpta attenuant craſſos & glutinoſos humores. ſunt autem optima ex ijs quæ ipſe noui ſalſamentis, quæ ab antiquioribus medicis nominantur Sardica, Σαρδικά: Sardas (nunc) ipſas vocant. Sarda Rondeletij teneritate inferior eſt thynno: atqui Galenus Sardica ſalſamenta mollitie & ſuauitate cęteris pręponit omnibus. Qui Sardas cum Sardinis (de quibus in S. elemento ſcripſimus) confundunt, imperitiſſimè faciunt. Triton pelamydum generis eſt magni, inquit Plinius. pelamydum nomen communius accipiens: Sardam verò pelamydis ſpeciem dicentes, ei quæ proprie pelamys dicitur, cognatam eſſe intelligemus.

Pelamydi,

Pelamydi, vt conijcio, cognati ſunt, qui Bratti, alibi verò Liſſes vocantur apud barbaros & anthropophagos quoſdam Americę incolas, vt Hiſpani pelamydes Sardas vocant Bizes. Anthropophagi quidam in America Bratti vocant piſces, quos Luſitani Doynges, Hiſpani Lieſſes, (alias Lyſſes.) ij Auguſto menſe è mari flumina ſubeunt, vt in eis pariant, & in ipſa migratione capiuntur. magnitudo eis quæ Lucio adulto. Multos eorum capiunt reticulis, partim etiam ſagittis figunt, & domum aſportant aſſos, vbi in farinam redigunt, quam nominant Pirakui, vt tradit Io. Staden Hombergenſis in hiſtoria captiuitatis ſuæ apud Anthropophagos Americæ. Bellonius quidam Liſſam vel Gliſſam genus quoddam thynni à Cretenſium vulgo appellari ſcribit: de quo nunc eius verba ſubijciemus. *Bratti. Liſſes.*

Liſſam vel Gliſſam, à glabra & ſquamis carente Cretenſium vulgus appellat, aliud Thynni genus, bicubitalis longitudinis, humanique corporis craſſitiei: quod extra Cretam Copanum vocant, contorta fortaſſis à Scepano dictione. hunc enim eſſe Scepanum nihil vetat, quem Dorion Attagenem marinum appellauit. Sed non eſt Oppiani Scepanus. Eſt enim hic Thynnus planè pelagius, in alto mari degens, ac delicatiſſimi ſaporis: Scepanus verò litoralis ac cœnoſus. Differt à maiore ac vulgari Thynno, quod teretior eſt, branchiaſque Pelamidis habeat, ac dentium loco rugoſas atq; aſperas maxillas: pinniſq; lateralibus, caudæ ac tergoris ad Synagridem accedit: caudam tamen non vſque adeo lunatã gerit, ſed magis bifurcam. Porrò interiores ipſius partes ſic ad maiorem thynnum accedunt, vt etiam in hoc pylorũ quadraginta & amplius apophyſib. in gyrum circumuallatum facilè comperias. Eius formam proponere ſuperuacuũ eſſe duxi, quod ſimpliciter dicti Thynni imago ſatisfacere videatur, Bellonius. Vide etiam proximè retrò ſcripta ad finem eorum quæ de pelamyde Sarda ſunt: & ſupra etiam, Elemento A. in Attagene, pag. 96. Alia quidem Pelamys Rondeletij videtur, cum alias, tum quoniã ea dentata eſt. *A Liſſa.*

COROLLARIVM IV.
de Thynno.

Thunni hæc imago Venetiis ad nos miſſa eſt. Luſitanos audio nominare Bonito.

A

THYNNVS Græcum vocabulum à Latinis pleriſq; ſeruatur. Gaza Thunnum y. in u. verſu dicere maluit, ſicuti & Horatius, hoc verſu Serm. 2. 4. Plures annabunt thũni, & cetaria creſcent. & Varro apud Nonium .nos promiſcuè vtemur. In præcedentibus tribus Corollarijs quædã protulimus, ad Thunnos etiam referenda: quorum hiſtoriam qui pleniorem noſſe voluerit, ea perlegat omnia: & quintum inſuper de Orcyno Corollarium. Quos aliqui thynnos vocant, Athenienſes ſolent thynnides appellare, Athenæus. Attici quidem alijs etiam fœmininis nominibus vtuntur, pro maſculinis in communi lingua. doctiores ferè diſtinguunt, vt Ariſtoteles, thynnum in genere, vel pro mare duntaxat, thynnidẽ pro fœmina. Τὴν θυννίδα τοῦ ἄῤῥενος διαφέρειν φησὶν Ἀριστοτέλης, Athenæus. Speuſippus etiam & Epicharmus thynnidas à thynnis ſeparant. item Cratinus: Ἐγὼ γάρ εἰμι θυννὶς ἡ μελαινὰς, * ἢ καὶ θυννὸς, ὀρφώς. Theodorus thynnidẽ conuertit thunnam. Porrò θυννὶς pro pelamyde quoque accipitur, vt Soſtratus indicat, forma nimirũ diminutiua: cuius etiam θύνναξ eſt. Ἐ-

κλιπὲσῶν ποτε τ͂ θυννίδων ἐνιαυτὸν, τῷ ἐχομένῳ ἔτει καὶ οἱ θυννοι ἐξέλιπον: δοκοῦσι δ᾽ ἐνιαυτῷ πρεσβύτεροι τ͂ πηλαμύδων, Ariſtoteles. ex quibus verbis ſuſpicaretur aliquis thynnides alias quàm pelamydes eſſe: & thynnos anno vno maiores quàm thynnides, vt fortè hæ etiam maiores ſint quam pelamydes, præſertim cum Ariſtoteles obſcuras huiuſmodi ſynonymias vſurpare non ſoleat: (Xenocrates quidem in lib. de alimentis thynnidem & pelamidem ſeparat.) ſed cum Soſtratus apud Athenæum thynnides ac pelamydes nomine ſolum differre doceat: & Gaza quoque pro piſce vno acceperit, his potius authoribus accedam quam rem in dubio relinquam. non tamen cum Rondeletio dixerim Gazam pro θυννίδων legiſſe πηλαμύδων. nam ſi eadem vtriuſque ſignificatio eſt, vtrum legerit nihil intereſt. Oppianus fœminam θύννην vocat. item Archeſtratus hoc verſu: Καὶ θυννης κρεῖον ἔχειν, ἣν θυννίδα φωνῶ Τὴν μεγάλην, ἧς μητρόπολις Βυζάντιόν ἐστιν: vt thynne ſit maior, thynnis minor. Thynnidas quoque nonnulli trichiadas vocant, & πρημάδας, Nicochares apud Athenæum. Thunni nomen (quamuis Græci gramatici à verbo θύνειν deriuent. vide in a.) factum videri poteſt ab Hebraico tannin ſeu thannin: quod cetum interpretantur, vel piſcē magnum. Lege ſupra in Ceto in genere A. pag. 230. Sunt qui tannim & leuiathan ſynonyma faciant. Pro thunno Albertus barbaram vocem talga ponit, vbi hiſtoriæ animalium Ariſtot. lib. 8. cap. 30. interpretatur. Videtur & Gramon vel Granus, apud eundem & ſcriptorem de nat. rerum nomen barbarum aut corruptum, nihil aliud quàm thynnum ſignificare. Thunnus à Græcis vulgò pallax vel pallacis, πάλλαξ, παλλακὶς, dicitur, Niphus. videntur autem hæc nomina à Græco vocabulo antiquo pelamys corrupta, ſicut & pelamia Italorum. Thunninam pro thunno recentiores aliqui mixobarbari dixerunt. Italica thynni nomina inuenio, Ton, Tonno, Tonnine. Maſſarius etiam Italus Thunnos hodieque nomen ſeruare teſtatur: quod quidem in alijs etiam pleriſque linguis verum eſt, Hiſpanicum eſt, Atun. Orcynum Rondeletius ſcribit in Prouincia vocari Thon, à Santonibus Athon. Gallus quidam anonymus interpretatur la Thunnine. Sed Thunnina videtur magis propriè dici de carne thunni præſertim ſalſa. Germani omnes eodem quo Flandri & Angli nomine appellare poterunt. Eſt autem Flandricum, *Tunijn*: Anglicum, *Tuny*, vel *Tunie*. Licebit & pro ætatis ac magnitudinis differentia recepto thunni vocabulo epitheta adijcere: vt cordyla, id eſt fœtus thunni, dicatur *ein junger Tuniјn*: vel diminutiuo nomine vno, *Tünnle*. deinde pelamys, *ein Mittelthunn oder Halbtunin*. tertio anno thūnus, *ein Tunin*. quarto orcynus, *ein groſſer Tunin*. quinto cetus, *ein Walltunin*.

B Thynni multitudine ſua omnibus litoribus ſunt noti, Iouius. Tyrrheni maris accolis magis, quam ijs qui Adriatici litora inhabitant, noti ſunt, Matthiolus. Scombris Hiſpaniæ replent cetarias, thynnis non commeantib. Plin. Maſſarius interpretatur, propterea quod thunni ad ea loca non commeant: ſed quærendum an Plinius potius ſenſerit de tempore quo non commeant thynni, &c. De thynnis qui extra columnas Herculis càpiuntur, lege infrà in F. Plurimus thynnus in Ponto, nec alibi penè fœtificant, Solinus. Vbi vt plurimum reperiri, & quo, quaque & vnde migrare ſoleant, leges mox in C. Quibus verò in locis præſtantiores ſint, leges infrà in F. Scombri piſces ſunt paruis thunnis ſimiles, Scholiaſtes Ariſtophanis. Præcipua magnitudine thynnum inuenimus talenta XV. pendiſſe. eiuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum: Plinius ex Ariſtotele, apud quem caudæ interuallum non ad duo, ſed quinque cubita fuiſſe legimus. Quod ſi proportionem huius thynni & caudæ (inquit Maſſarius) rectè perpenderis, non ad quinque, ſed ad duo cubita & palmum, vt in Plinio, ſic in Ariſtotele etiam legendum eſſe conijcies. Lubricos eſſe thynnos Plinius tradidit, Gaza ex Ariſtotele læues conuertit. In Mneſithei apud Athenæum verbis leguntur piſces ſquamati, vt thynni, ſcombri, thynnides, congri, & huiuſmodi, apparet autem legendum, non ſquamati. Pinnulam ſub ventre thunnæ fœminæ aphareum (ἀφαρέα) nuncupari Ariſtoteles, & qui repetunt ex eo Athenæus & Varinus ſcribunt: qua careat mas quod & Plinius in ſuam Naturæ hiſtoriam tranſtulit: ſed Rondeletius eam in vtroque ſexu obſeruauit. Eſt & nomen proprium Ἀφαρεὺς filij Hippiæ. Thynni cute ſunt læui, plumbei coloris, cauda Lunæ modo bifurcata, Maſſar. Gladio piſci cauda eſt Lunæ creſcentis figura, thynni modo, ſed latior. Eidem internæ partes eædem ſunt cum internis partibus thunni, Rondeletius. Xiphias cetaceus piſcis ad thynnum plurimum accedit, Bellon. Habet thynnus in dorſo tenui membrana iunctos, quos pro arbitrio condit & exerit, Cardanus. hoc puto alius nemo de thynno, ſed veteres de delphino ferè.

C Thynni naſcuntur etiam in amnibus, vt in Nilo, Rheno, & Pado, Platina. Ab Oppiano & Ouidio pelagijs adnumerantur. *Locus.* Thunni omnium maximè piſcium gaudent tepore, & ob eam rem arenam & litora adeunt. per ſumma etiam maris innatant, quo teporis potiantur. Piſciculi autem ſeruari propterea poſſunt, quia ſpernuntur. maiora enim magni ſequuntur. ſed ouorum & prolis pars magna proinde abſumitur. Cùm enim piſces deſiderio teporis loca fœturæ adeant, liguriunt (λυμαίνονται) quicquid attigerint, Ariſtoteles. *Cibus.* Thunni carniuori tantum ſunt, Ariſtotel. Et rurſus: Thunnus, amia & lupus magna ex parte carne aluntur, ſed algam etiam tangunt.

Thynna nullum iniquiorem piſcem cenſeo, neque ſceleratiorem in mari viuere. Primum enim vt ex ſeſe peperit, ſtatim ſuam procreationem, quantamcunque capere poteſt. immiſericors deuorat, Gillius ex Oppiano. In Oceano verſus Carteiam frequens agitur thynnus è vetuſto feruore ingenti (ſic habet vulgaris translatio, Græcè legitur, ἀπὸ τῆς ἀλέης τῆς ἔξωθεν παλαιᾶς, in æditione Græcolatina Henrici Petri, pro παλαιᾶ. fortè legendum πολλῆς) pinguis & craſſus impellitur. Querna verò quadam glande ſaginatur, quæ ad mare (κατὰ τῆς θαλάσσης, in mari) naſcitur humilis admodum, at fertilem ingentemque impendio producens fructum, (ἁδρότατον καρπὸν:) quæ quidem copioſa in ipſa etiam terra generantur Hiſpana, ingentes ſanè radices perinde ac integræ (τελείας) quercus habens: quæ profecto ab humili radice tollitur minus, (ἐξαιρομένη δὲ ἐκ θάμνου ταπεινῆς ἧττον. fortè, ἐξαιρουμένη δὲ θάμνου, &c. id eſt, In altitudinem verò minorem quàm vel humilis aliquis frutex aſſurgens.) Tantum verò fructum affert, vt poſt maturitatem littora & extra columnas & intra glande referta ſint, quam æſtus aquarum eiectat. Cæterum intra columnas ſemper minus ac minus reperitur. vt autem author eſt Polybius, vſque ad Latinam (μέχρι Λατίνης) ipſæ glandes emittuntur, niſi Sardinia quoque inquit, & huic vicina regio ferat. Verum thynni ipſi quo magis columnis propinquant ab ex-

ab exteriore delati palago, eò amplius eſca deficiente macerantur. Addit in mari hoc animal ſemper adeſſe (εἶναί τε παρ᾽ ἄγαν θαλάττιον τὸ ζῶον τοῦτο.) plurimũ glande gaudere, cuius cibo eximie pingueſcat: cumq; glandium fuerit vbertas, & thynnorum fieri vbertatem, Strabo lib. 3. Sed & Polybius ipſe lib. 24. Megalopolitanus, vbi loquitur de Luſitana regione quæ eſt in Iberia, tradit ibidem arbores glandiferas eſſe in profundo maris, quarum fructibus thunni veſcentes pingueſcunt. quamobrem non aberraret qui eos porcos marinos appellaret. nanque thunni veluti porci augentur, ex Athenæo, Maſſar. Thynnus non modo glandes, verũ & purpuras proſequitur prope terrã, ab exteriore pelago vſq; in Siciliã inchoans, Strabo lib. 5. Θύννοι ἰσχναίνονται ἐπέκεινα Σικελίας βαλανηφαγεῖν ἀπὸ δρυαρίων τῶν φυομένων θάλασσαν, Euſtathius in Odyſſeæ M. Thynnorum captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis niſi tepore aliquo euocati, aut plenilunijs. Pingueſcunt, & in tantum vt dehiſcant, Plinius. Thunni etiam latent præaltis gurgitibus hyeme, pingueſcuntq; à latibulo maiorem in modum. capi incipiũt Vergiliarũ ab ortu ad arcturi occaſum vltimum: reliquo tempore quieſcunt latentes, Ariſtot. de hiſt. lib. 8. Ὁ θύννος σμίγεται μετὰ τὴν φωλείαν, ὥς φησι Θεόφραστος. φωλεύει δὲ καίτοι πολυχύματος ὤν, Athenæus. Videtur autem verbum σμίγεται corruptum eſſe, pro πῖος γίνεται. ſic enim Ariſtoteles hiſtoriæ animalium 8. 15. καὶ γίνονται πιότατοι μετὰ τὴν φωλείαν. Natalis de Comitibus videtur μίσγεται legiſſe, vertit enim [coit] ſed ſine authore. Cæterum pro πολυχύματος placet quod idem interpres πολυαίματος legit: vertit enim [quanuis multo ſanguine abundet.] Thunnos dormientes ſæpe thunnarij circumretiunt. dormire autem eos argumento conſtat, quia admodum quieſcentes, leuiterque pandentes albida oculorum capiantur. noctu potius quam interdiu dormiunt, ita ſopiti: vt ne ia cta quidem fuſcina moueantur. & magna ex parte vel ad arenam, vel ad terram, vel ad lapidem aliquem procumbentes quieſcunt imis gurgitibus, vel ſub ſaxo, aut littore abditi, Ariſt. hiſt. anim. 4. 10. De thynnis confidentius affirmatur, (quod dormiant.) iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Delphinus dormiens paulatim ad vadum defertur, & impingens expergiſcitur, moxque iterum ad ſummum tendit, rurſusq; dormiens demittitur: vt pluribus in Delphino c. ſcripſimus ex Plutarcho: Idem autem & Thynnus (inquit) ac eadem etiam de cauſa, facere fertur. Cauſam in Delphino dixerat perennem eius naturæ mobilitatem. vt idem vitæ motuſque ei finis ſit. quaſi verò motus ſit propter motum. Ego ſomni quidem cauſa & quietis, Delphinum in alto demitti ad gurgitem dixerim: reſpirationis autem gratia rurſus ad ſummum efferri. qua cum thynnus non egeat, non ſimiliter eum dormire: ſed potius (cum Ariſtotele) imis gurgitibus, vel ſub ſaxo aut litore abditum.

Intrant è magno mari Pontum verno tempore gregatim, nec alibi fœtificant, Ariſtot. Nimirum ſicut Salmones vere ex Oceano flumina ſubeunt, aſcenduntque ſubinde dulcioris ac purioris aquæ deſiderio, & ſupremis demum locis pariunt: inde rurſus in mare deſcendunt, ſiue ipſi, ſiue fœtus tantum perpetuis ferè migrationibus occupati: Sic etiam Thynni eodem tempore ſiue ex Oceano in mediterraneum mare venientes, ſiue primum ex inferioribus mediterranei locis aſcendunt, donec in Pontum & ad ſummam peruenerint: ibi pariunt ac rurſus egrediuntur, &c. Thynni ex Oceano veniunt in mediterraneum mare cum vere ad ſobolis propagationem inſtigantur, Oppianus. Quæ Dorion de orcynis, eadem ferè narrat Oppianus de maioribus thynnis: nempe quod ex Oceano per fretum Gaditanũ ingrediantur mare mediterraneum: quo fit vt plurimi in Iberico Tyrrhenoque mari capiantur: poſtea verò paſſim reliquum mare pererrent, Wotton. Thynni Maio menſe irrumpunt in mare noſtrum ab Atlantico Oceano, cogentibus xiphijs piſcibus, Iouius. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim, cum ſuis quæque ducibus, & primi omnium ſcombri, Plin. Thynni ſubeunt Pontum vere, æſtatemque ibi traducunt, Ariſt. Et alibi: Septembri menſe recedunt. Idem dromades è curſu piſces omnes appellat, qui in Pontum aliunde excurrunt, quiq; vix vno in loco conquieſcunt, (nos *Streichfiſch* appellare poſſumus,) cuiuſmodi ſunt thunni, pelamydes, amiæ. Vide ſuprà, D. elemento, pag. 305. Thynni Pontum ſubeunt dextrorſum terram contingentes, ſed remeant contrà: læuum enim in latus ſe admouent. quod propterea facere dicuntur, quia dextro oculo clarius vident ſua natura, læuo hebetius, Ariſtot. Dextra ripa intrant Pontum, exeunt læua. id accidere exiſtimatur, quia dextro oculo plus cernunt, vtroque (*Saluianus pro vtroque reponit læuo*) hebete natura, Plinius & Solinus. Ex Ariſtotele Athen. quoque repetijt: item Ælianus de animalib. 9. 42. Thynnos (inquit) altero tantum oculo videre conſentit Æſchylus, cum inquit: Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην. id eſt, Siniſtrum oculum thynni more applicans, vel potius detorquens. Pontum enim ingredientes, ad dextrum latus, vnde acrius vident, terram habent: egredientes verò ad contrarium littus ſe accommodant, & terram ſecundum eum oculum quo clarius vident, habentes nauigant. Et Plutarchus: Immò verò ipſam prius opticen videamus, quam nec Æſchylum piſcibus negaſſe putem. ſic enim inquit, Τὸ σκαιὸν ὄμμα, &c. De ſaxo miri candoris in euripo Thracij Boſphori, cuius aſpectu territi repente thynni, ſemper aduerſum Byzantij promontorium petunt, dictum eſt ſuprà in Corollario de pelamyde E. Multi in propontide æſtuant, Pontum non intrant, Plin. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt ſecundo fluctu exeant ex Ponto: nec niſi intrantes Pontum Byzantij capiuntur, Idem. Bruma non vagantur: vbicunque deprehenſi, vſque ad æquinoctium ibi hybernant, Idem. Temporum commutationem Thynni ſentiunt, Solſtitia præclare noſcunt, nihilque ijs ad hanc rem cœleſtium rerum peritis opus eſt: vbi eos hyemis initium deprehenderit, ibi libenter commorantur, & ex eo loco ad vernum æquinoctium non ſe commouent, vt Ariſtoteles tradidit, Ælianus & Plutarchus.

Quod ad coeundam ſocietatem & mutuum inter ſe amorem tuendum Thynnis arithmeticæ rationes opus ſunt idcirco mathematicam diſciplinam exactè tenent, vt gregatim natantes, ſemper figuram quadratam (cubicam) efficiant, atque ſex lateribus comprehenſi, ſoliditatem ex ſemetipſis omnibus conſtituant, & quadratum ordinem ex omnibus lateribus in natando ſeruent, vt ſi ſpeculator eminentes Thunnos probè numerare ſciat, ſtatim totius gregis numerum ineat: quod ſanè præclare teneat, altitudinem latitudini, & longitudini, æquali ordine reſpondere debere, Gil. ex Plutarchi libro Vtra

Latitatio

(Viſus.)

animalium, &c. Ad promontorium Bubonicum (ἐν τῷ ῥίῳ τῷ Βιβωνίῳ, alias Βυζωνικῷ) innumeræ Thynnorum gentes verſantur. eorum maximi ſimiliter vt ſues, ſoli & ſeparatim natant, alij more luporum bini proficiſcuntur: alij quemadmodum capræ, quę in latis paſtionibus gregatim paſcuntur. Exoriente Canicula & ingraueſcente æſtiuo calore, in Euxinum natare contendunt: marinis fluctibus ab feruide radiato Sole caleſcentibus, inter ſe velut conſerti contextique confertis turmis natant, & corporum coniunctione ad perfruendam vmbram ſe inuicem opacant, Ælianus De animalibus 15.3.

Partus. Non alibi quam in Ponto fœtificant, Plin. Plurimus Thynnus in Ponto, nec alibi penè fœtificant. nuſquam enim citius adoleſcunt, ſcilicet ob aquas dulciores, Solinus. Pelamydes ac thynnæ in Ponto pariunt, nec vſpiam alibi, vt ſentit Ariſtoteles: vt verò Strabo refert, pariunt in Mæotide palude, Wottonus. Piſciculi plurimi ſemel pariunt, vt fuſanei qui retibus capiuntur, chromis paſſer, thynnus, pelamys, &c. Ariſtoteles quinto hiſtoriæ citante Athenæo. Thunna circa ſolſtitium parit folliculo quiddam ſimile, in quo oua exigua multaque conſiſtunt, Ariſtot. Et alibi: Ædit ſua oua condita quaſi vtriculo. incrementum autem partus præcipua ſumit celeritate. Τίκτει ἡ θυννὶς περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα θυλακοειδὲς, ἐν ᾧ πολλὰ γίνεται μικρὰ ᾠά, Athenæus ex Ariſtotele. Thunna (Θυννη) pelamydes parit in Ponto Euxino, circa hoſtium paludis, vbi crebræ harundines exeunt, vbi ea cum mari (Ponto) committitur. Oua ædita partim matres ſectatę deuorant: partim inter arundines & iuncos retenta perficiuntur. mox autem vt ex ouis hi piſces nati ſunt, natalem locum relinquunt, & in Thracium ſinum Melana (id eſt, Nigrum cognomine) abeunt. (vt ſcripſi ſuprà in Pelamyde E.) Oppianus.

Aſilus. Thunni & gladij agitantur aſilo Canis exortu. habent enim vtrique per id tempus ſub pinna, (παρὰ τὰ πτερύγια, ſicut & Athenæus legit) ceu vermiculum, quem aſilum vocant, effigie ſcorpionis, magnitudine aranei. infeſtat hic tanto dolore, vt nō minus interdū gladius, quàm delphinus exiliat. vnde fit, vt vel in nauigia ſæpenumero incidat, Ariſtoteles. Thynnus piſcis impetuoſus eſt, eò quòd certo tempore œſtrum in capite habeat, Ariſtotele teſte, Athenæus. Plura de aſilo ſiue œſtro inuenies ſupra pag 98. elemento A. Oeſtrum habent circa pinnas, περὶ τὰ πτερύγια, & certo tempore etiam in capite, Euſtathius in Odyſſeæ x. ex Athenæo. Oppianus lib. 2 Halieuticorum, thynni & xiphiæ calamitatem decantans œſtrum, πτερύγεσσιν ἐνήμβυον ἄγριον οἶστρον nominat.

Aetas & vita Vita thynnis longiſſima biennio, Plin. Præ nimia pinguedine dehiſcunt, nec plus quàm biennio poſſunt viuere. cuius rei argumentum piſcatores inde deducunt, quod cum aliquando limariæ anno ſuperiore defeciſſent, thunni ſequenti anno defecerint, Ariſtot. Iouius thynnos bimatu expleto non quidem deficere putat, ſed alijs nominibus appellari, vt ſunt orcynus & pompilus. Adeò quidem thynni augentur, vt Plinij teſtimonio caudæ eorum latitudinis duorum cubitorum reperiantur, ipſi talentorum quindecim pondo. Quod ſi biennium vitæ non excedunt, quomodo euadunt tanti? Quotidiana experientia (inquit Saluianus) thynnos capi videmus, quos corporis magnitudine, ſquamarum craſſitie, atque carnium duritie, biennio multò prouectiores eſſe fateri oporteat. Quanquam autem deficientibus limarijs, anno ſequenti etiam thynni deficiant, non ob id eos obijſſe, ſed in aliam potius veluti quandam ſpeciem, vel priori nomine poſthabito mutatos eſſe credendum eſt.

D

Thynni quamuis carniuori, gregales ſunt, Ariſtot. Maximi ſolitarij natant, alij verò bini, alij gregatim, vt in c. ex Æliano retuli. Nominantur & inter χυτοὺς, id eſt fuſaneos piſces, thynni ab Ariſtotele, quinto hiſtoriæ: ij autē ſunt, qui (fuſim addit Gaza) retibus capiuntur. Et pauidi magno fugientes agmine thunni, Ouid. Multa quæ prudenter aut prouide circa migrationem ſuam faciunt thynni, ſuperius in c. iam explicata ſunt. Thynne crudeliſſima piſcium oua ſua ſtatim ædita deuorat, quotquot aſſequitur, Oppianus Halieut. 1. prope finem. videtur autem etiam ſobolem recens ab ouis prognatam vorare eam ſentire. Ὠλὰ γὰρ εὖτε τέκῃσιν ἑὴν ὠδῖνα βαρεῖαν Αὐτὴ γειναμένη καταδαίνυται ὅσσα κίχῃσι, Νηλὴς: ἢ καὶ τέκνα φυγῆς ἐπὶ νῆϊδί ἐόντα Ἐσθίει. οὐδέ μιν οἶκτ☉ ἐσέρχεται οἷο τόκοιο. Thynni ſæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpacia & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos vocant, Plinius. Sed Pompilus toto genere à Thynnis diuerſus videtur. vide ſuprà Elemento P. Irrumpunt Maio menſe in mare noſtrum ab Atlantico Oceano thynni, cogentibus xiphijs piſcibus: qui telo à roſtro prominente inſtructi, eos toto mari perſequuntur, Iouius. Thynni cum gregatim præter Italiam acti elabuntur & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrunt beluas, vt puta delphinos, canes, alioſque cetaceos, è quorum venatione canes & galeotas pingueſcere, quos xiphias, id eſt gladios appellant, ferunt, Strabo lib. 1. In mari circa Taprobanen permultas balænas thunnis (*Gillius hic non recte verterat, Delphinis*) eſſe aiunt, Ælianus De animalib. 16.18. Vide in Balæna D. Cepphi aues thunnos maximè comitantur: quod ab ijs piſciculorum, quos dentibus ſuis diſcerpunt, carunculæ aliquot in aquis relinquuntur, quas ipſæ ingurgitant, Oppianus in Ixeuticis.

E

Captura. In genere. Non in Ponto tantum capiuntur thynni, ſed in Sicilia quoque & alijs in locis, Ælianus. Verno tempore ex Oceano mediterraneum mare ſubeuntes capiunt primū Iberi, deinde Celtę circa Eridani oſtia, & vetuſti incolæ Phocęæ: tertio Tyrrheni & Siculi. inde per immenſos gurgites diſperguntur, & totū mare replent, Oppian. Non niſi intrantes Pontum Byzantij capiuntur, Plinius. Et rurſus: In Euripo Thracij Boſphori iuxta Chalcedonem in litore Aſiæ ſaxum eſt miri candoris, à vado ad ſumma perlucens. huius aſpectu repente territi, ſemper aduerſum Byzantij promontorium præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria, D. paſſib. medij interfluentis Euripi. Vide etiam ſuprà in Corollario de Pelamyde E. Gregatim vagantur. ob id in Euripis maxima eorū eſt captura, Iouius. Capiuntur nonnulli ex thynnis, cæteriſque latentibus tempore ſui receſſus, cum ſe mouent locis tepidis, aut ſi temporis inſolitæ quietes contingant. Prodeunt enim aliquantulo de ſuo cubili paſtum, & præcipuè plenilunio, Ariſtoteles. Thynnorum captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum. reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore reliquo euocati, aut plenilunijs, Plinius. Dum paruos fœtus habent, difficulter: ſed cum iam fœtus excreuerit, facilè capiuntur infeſtante œſtro, Athenæus. Græca verba ſic ſonant: Καὶ ἕως μὲν ἂν ἔχῃ μικρὰ τὰ κυήματα, δυσάλωτ☉

Cetia. *Cetotheria.* *Thynnoſcopi.*

δυσάλωτος: ὅταν ἦ μείζων γένηται, διὰ τὸν οἶστρον ἁλίσκεται. Thynnorum piſcationem Itali & Siculi cetiam (κητίαν) appellare ſolent, tum loca quo reponere ſoliti ſunt magna retia, cæterumq; inſtrumentum quo captari aſſueuerunt, cetotheria (κητοθηρία, fœm. gen. recto ſingulari) ideo nominantur, quod magnos thynnos in numerum reliquorum cetaceorum referant, Ælianus de animalib. 13.16. Tametſi paſſim in æditiore rupe (à Strabone lib. 5. θυννοσκοπεῖον vocata) ſtantes thynnoſcopi, thynnos ſpectarent, vt tradit in Equitibus Ariſtophanes, Κἀπὸ τῶν πετρῶν ἄνωθεν σοῦ φόρους θυννοσκοπῶν: in Ponto tamen præcipuè ex alta ſumma trabe in vado defixa piſces colluſtrant ac obſeruant hodie thynnoſcopi: qui mos) *etiam*) antiquis fuit Philoſtratus Iconum primo: Ἀρίστη δὲ ἥδε θήρα, σκοπιωρεῖται γάρ τις ἀφ' ὑψηλοῦ ξύλου, ταχὺς μὲν ἀριθμῆσαι, τὴν δὲ ὄψιν ἱκανός. Quæ forte piſcatio ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædiorum, tignaria appellatur: quanquam in meis codicibus Thynnaria recte ſcriptum ſit: nec tam abſurde, quam literati homines exiſtimant, vtraq; lectio, quam Accurſius non reſpuit, defendi poteſt, Brodæus in Miſcellaneis 6.8. Quod ſi tignariam piſcationem legamus, interpretari forte licebit eiuſmodi, qualem mox ex Æliano referemus, in qua tigna bina excitantur, quorum alteri ſpeculam ſuſtinenti perlongus retium funis alligatur. Strabo lib. 7. in Africæ deſcriptione, Poſt Thapſum ciuitatem (inquit) eſt inſula in pelago Lopaduſa: εἶτα ἄκρα Ἄμμωνος Βαλίθωνος πρὸς θυνοσκοπίαν. interpres tria poſteriora vocabula præterijt. pro vltimo apparet legendum θυννοσκοπίαν. Ἔνθ' ἤτοι πρῶτον μὲν ἐπόρθιον ὑψικόλωνον Ἴδμις ἐπεμβαίνει θυννοσκόπος, ὅστε κιούσας Παντοπίας ἀγέλας τεκμαίρεται, αἵ τε, καὶ ὅσσαι, Oppianus ſub fine tertij Halieut. Θυννοθήρας Græce venatorem ſeu piſcatorem thynnorum ſignificat: vſurpatur à Sophrone. De Thynnorum piſcatione quędam leges etiam ſupra in Corollario de Pelamyde E. Thynnos magnos fuſcinis (τριόδοσι) feriebant, quod θυννάζειν appellant, Suidas. Thynni dormiunt, præſertim noctu, ita ſopiti, vt ne iacta quidem fuſcina moueantur, Ariſtot.

Captura per fuſcinam.

Hamus. *Eſca.* *Retibus.*

Celtas audio, & Maſſilienſes, atq; omnem Africam maximis & firmiſſimis hamis ex ferro confectis Thynnos comprehendere ſolere, Ælianus de animalib. 13.6. Thynnus capitur eſca coracino, Oppianus Halieut. 3. Eſca ad thynnos tantum: Quinque nuces regias comburens, in cineremque conuertens, cum ſampſycho & puriſſimo pane, perfuſo aqua, cumque caprillo caſeo contundito, quibus vtitor poſtea inſtar paſtæ confectis, Tarentinus. Χυτοὺς, id eſt Fuſaneos piſces vocat Ariſtoteles, qui retibus capiantur, (Gaza addit, fuſim) quibus & thynnos adnumerat. Thynnos dormientes ſæpe thunnarij circumretiunt. Qui Heracleam, Tion, Amaſtriam, Ponticas vrbes incolunt, plane ſciunt quo anni tempore eiuſmodi piſces eo accedant: Quare permulta contra eos inſtrumenta comparant, naues, retia, ſpeculam in excelſum excitatam, quam in littoris eminenti loco, & circunſpectum facilem habenti, defigunt: cuius conficiendi rationem moleſtum mihi nō erit explicare: Tigna (πρέμνα) bina proceriſſima abiegna excitant; intercepta & iuncta inter ſe, trabibus (δοκίσι) latis & crebris immiſſis, & facilem aſcenſum ſpeculatori præſtantibus. Singulæ naues vtrinq; ſex iuuenes expeditè remigantes habent. Retia bene longa ſunt, non admodum leuia, & quæ magis deprimantur plumbo, quam leuentur ſuberibus. Copioſi autem iſtorum piſcium greges in ea feruntur Itaq; verno Sole illucente, ventis, placidè & tranquillè flantibus, cœlo lęto & quaſi ridente conquieſcente à tempeſtatibus mari, frequentes Thynnorum piſcium greges appropinquant. quod quidem ipſum ſimul ex ſpecula prudenter & acute ſpeculator proſpexit, piſcatoribus vnde veniant, denunciat. Hi ad vocis ſignificationem retia tendunt. Iam ſi intra retia ingrediantur ſicut dux exercitus, vel choro præfectus, hoc ipſum ſigno dato edocet. Itaq; ſæpe totum gregem capit, & non aberrat à ſcopo, nec deſiderio fruſtratur. Cum verò Thynnorum cohortes in altum ſeſe incitauerint, is qui ex ſpecula acerrima oculorum acie horum actiones obſeruat, contenta voce exclamat, recta ad altum remigationem contendendam, illucq; inſequendos eſſe: hi porro alligato ad alterum tignum, quod ſpeculam ſuſtinet, perlongo retium fune, naues ordine remis propellunt, ita vt inuicem non ſeparentur. nam & rete in ſingulas diſtributum eſt naues Et prima nauis, vbi ſuam retis partem eiecit, diſcedit. hoc idem facit deinceps ſecunda, & tertia, & quarta. Qui quintam remis impellunt interim ſeparant, vt mox eiecturi videantur. Reliqui vero nunquam laxare debent. Deinde alij alio remigant, & pro ſe quiſque retis partem trahit, poſtea quieſcunt. Thynni verò circumuallati per ignauiam & timiditatem non ſe loco mouent. itaq; conferti comprehenduntur: & remiges tanquam ciuitate aliqua in poteſtatem redacta, totum piſcium (vt poeta diceret) populum capiunt. Norunt hæc & teſtantur tum Eretrienſes tum Naxij, (*Eretria vrbs eſt Eubœæ, Naxus vna Cycladum in Aegæo*) hac piſcatione inſignes, vt Herodotus & alij referunt, Ælianus De animalibus 15.5. Scombri dum aliquos gentiles ſuos retibus incluſos vident, ſponte ad eos ingrediuntur. rurſus verò egreſſuti, alij quidem per maculas ampliores (*quibus nimirum etiam ingreſſi erant*) euadunt: alij vero anguſtioribus detenti infarctique capiuntur. Simili temeritate & thynni capiuntur: non tamen perueniunt intra retia qui foris ſunt, ſed dum ingredi cupiunt, & maculas dentibus impetunt, iiſdem hærentes & intricati capiuntur, Oppianus. Simpliciſſimi ſunt piſcium: propterea vel inanibus terriculamentis acti, facile vadis atq; litoribus intruduntur. eo modo Gaditanus populus infinitam eorum multitudinem magno quæſtu ſolenniq; ſpectaculo retibus extrahit, Iouius. Thunni piſcium ſimpliciſſimi timidiſſimiq;, non aliter in fugam à xiphijs piſcibus gregatim aguntur, quam ouium greges à à lupis. quam ob cauſam vel inanib terriculamentis acti, facile vadis atq; litoribus intruduntur. Porro ſumma ſpectantium voluptate Maio & Iunio menſibus thunni à Gaditanis non longe ab Herculeo freto capiuntur. ad quam piſcationem vniuerſus concurrit populus, maximo clamore, tympanorum ſonitu, ac bellicis puluere & igne concrepitantibus terriculamentis. Sic vocibus & ſtrepitu territi cōcitantur ad vada, quo in loco poſtea gregatim retibus capiuntur, maximoque omnium plauſu trahūtur in litus, Matthiolus. In Indico mari tanta thynnorum multitudo eſt, vt Magni Alexandri claſſis haud alio modo, quam hoſtium acie obuia, contrarium agmen aduerſa fronte direxerit, aliter ſparſis nō erat euadere: qui non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur, Plinius. ſed Græci authores cete ac phyſeteres, non thynnos, Alexandri Magni claſſem terruiſſe tradunt: vt indicauimus ſupra in Phyſetere, & in Corollario de Cetis in genere E.

Nuper ab Italo quodam accepi, thunnos valde timidos eſſe, natare iuxta litora: piſcatores verò funes quoſdam demittere: quos cum illi metuant, nec audeant ſe à litoribus ad altum conuertere, ſic tandem capiuntur.

Thunno eſca gaudet callichthys, Oppianus Halieut. 3. Thynni hepar aliqui miſcent eſcæ ad mugiles capiendos.

F

Cibus in genere: & qualis quod ad ſuauitatem.

Etſi ſuauiſſimis piſcibus conferendus non ſit thynnus, ſapidus tamen & non negligendus vbiq; ferè cenſetur, Saluianus. Circa Samum videbis thynnum ingentem conſulto capi, quem vocant horcynum, alij κῆτος: qui vel deorum conuiuijs dignus eſt. Naſcitur autem nobilis thynnus circa Byzantium, Caryſtum & Siciliam: & eo etiamnum præſtantior Cephalen * & Tyndaridem oram, (Τυνδαρίδα ἀκτήν:) ſed longe præſtantiſſimi circa Hipponium Italiæ. inde migrantes in alia maria capiuntur immaturi, Archeſtratus.

Melior vetuſtate Plinii locus.

Quod ſi horcynus ſiue magnus thynnus, minori præfertur: recte ſcripſerit Plinius vetuſtate fieri meliorem: neq; opus fuerit vt Rondeletius pro melior legat maior vel peior. horum enim vtrunque pleriſq; animalibus immo viuentibus commune eſt, vt vetuſtate tum maiora, tum ad alimentum deteriora euadant. idem ſi accideret thynno, nihil rari eſſet, neq; priuatim in eius mentione annotandum. at vetuſtate meliorem fieri, rarum & notatione dignum eſt. Scio (ex Diphilo puto) legi apud Athenæum, orcynum eſſe piſcem βορβορώδη, καὶ μείζω προσπεφυκέναι τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. ſed hoc ille de orcyno ſimpliciter dicit: nec obſtat aliquid talis cum ſit, meliorem ac pinguiorem ętatis progreſſu fieri, vt iam maximus nimirum, cum & cêtus dicitur, melior ſit. Xenocrates quoq, apud Oribaſium, Orcynum (ſimiliter vt Plinius) tritoni ſimilem faciens: ſed quia difficilius (inquit) vitiatur, ideo inſignem vetuſtatem fert. Sed hic de ſalſamentis ex orcyno ſentire videtur. Diphilus etiam apud Athenęum lib. 3. de ſalſamentis ex thynno agens, ſcribit: Τὰ δὲ παλαιά, κρείσσονα, καὶ δριμύτερα, καὶ μάλιστα τὰ Βυζάντια. Phœnices aiunt qui Gades incolant, cum extra Herculis columnas per quatuor dies Subſolano vento nauigaſſent, in loca quædam ſolitaria alga & fuco repleta perueniſſe: quæ modo maris æſtu procedente, aquis obruantur: modo recedente, deſtituantur. in ijs reperiri miram thynnorum copiam, magnitudine & craſſitie incredibili. Hos ſalſos in vaſis Carthaginem mittunt. Carthaginenſes verò ſibi retinent & conſumunt, ceu lautiſſimos in cibo: nec alio diuendunt, Ariſtoteles in admirandis narrationibus. Thynni Megarici ab Antiphane celebrantur. Placebat olim eximiè thynnus Tyrius, Pollux. Thynni magna ex parte ſuauiſſimi ſunt cum latent, Plinius. Thunnus poſt arcturum melior eſt: iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit, quæ facit, vt ſit in æſtate deterior, Ariſtoteles. Γίνεται δὲ ἐδώδιμος, ὅταν τοῦ οἴστρου παύσηται, Ex eodem Athenæus.

Partes ſimpliciter.

Alexis caput thynni, ceu magnas lautitias prędicat apud Athenæum. Alij abdomina. Ὑπογάστριά θ' ἡδέα θύννων, Strattis. Ταῦθ' οἱ πένητες οὐκ ἔχοντες ἀγοράσαι, Ὑπογάστριον θύννακος, οὐδὲ κρανίον λάβρακος, Eriphus Comicus. Lynceus Samius, cum quidam thynnorum abdomina laudaret: Omnino, inquit: verum ita edere oportet, vt ego ſoleo. Et cum is de modo interrogaret: Libenter, reſpondit. Τῶν Παχυνίου θύννων αἱ ἦτται (ὄρχεις nimirum) à veteribus commendabantur, Athenæus lib. 2. Θύννου λαγόνες commendantur ab Antiphane. De hypogaſtrio thynni plura leges infra mox inter Salſamenta è thynno. Thynni recenti pulpa iuxta ventrem, ipſoq; pingui ſumine, ſicuti palato grati: ita ſtomachis languidioribus, quibus nauſeam pariunt, valde inimici: circa vero dorſum & caudam contraria ratione, quemadmodum ab nimia ariditate parum delectant, ita ſuperfluo nudati humore, minus officiunt. De clidio lege infra in partibus thynni ſalſis.

Salubritas.

Ex piſcibus qui cetacei generis habentur, vt thynni, craſſo tenaciq; ſucco ſunt: (ſenibus inutiles:) pelamydes verò magis ad mediocritatem accedunt, Galenus in libro De ſuccorum bonitate. Idem lib. 3. de alim. fac. c. 31. Ex genere piſcium (inquit) dura carne præditorum ſunt etiam balænæ, & delphini, & phocæ. ad quos proximè magni thunni accedunt, quanquam non æque ac prædicti in cibo ſunt iucundi. inſuaues enim ſunt hi, & præſertim recentes. nam ſalſi euadunt meliores. Thunnorum autem caro, qui & ętate & corporis mole ſunt minores; non perinde dura eſt: eoq; hi facilius quoq, concoquuntur: & ijs adhuc magis pelamydes, quæ laudatiſſimis ſalſamentis non cedunt. Hæc Galenus Gregorio Martino interprete. Græca ſic habent. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ γένους (τῶν σκληροσάρκων) εἰσὶ καὶ φάλαιναι, καὶ δελφῖνες, καὶ φῶκαι. πλησίον δ' αὐτῶν ἥκουσι καὶ οἱ μεγάλοι θύννοι, καίτοι τῇ γε ἡδονῇ τῆς ἐδωδῆς οὐχ ὅμοιοι τοῖς προειρημένοις ὄντες. ἀηδεῖς γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ μάλιστα πρόσφατοι. ταριχευθέντες δ' ἀμείνους γίνονται τῶν ἐλαττόνων θύννων, κατά τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ μέγεθος. οὔθ' ἡ σὰρξ ὁμοίως σκληρά, καὶ πεφθῆναι δηλονότι βελτίους εἰσί: καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον αἱ πηλαμίδες, αἳ ταριχευθεῖσαι τοῖς ἀρίστοις ταρίχοις ἐνάμιλλοι γίγνονται. Gregorius Martinus poſt hęc verba, ταριχευθέντες δ' ἀμείνους γίνονται, punctum notat. Et mox legit, Τῶν ἐλαττόνων δὲ θύννων. &c. cui lectioni facile ſuffragor. Quod autem dicit Galenus thynnos minus eſſe ſuaues prædictis: non balænis, delphinis & phocis tantum eos comparat, proxime nominatis verè cetis, ſed alijs potius ante nominatis duræ carnis piſcibus, vt mullis, orphis, glaucis, phagris, ſcorpijs, &c. Thynnus & thynnis, colias, orcynus, pelamis, ſcombruſque non apti ſtomacho ſunt: mali ſucci ſunt, flatum gignunt, ſcabri, difficiles ad excernendum, nutriunt: quorum valentiſſime nutrit pelamis: colias verò & ori ingratus eſt, & nullius ſucci. at thynnis ei ſubijcitur: thynnus verò difficulter concoquitur, Xenocrates apud Oribaſium interprete Raſario. Thynnæ (*ſic enim habet codex noſter fœm. genere*) craſſi ſucci ſunt, & difficulter concoquuntur, malumque ſuccum gignunt, Symeon Sethi. Thynni crudos humores generant, Pſellus.

Thynnis ac thynnus graues ſunt, ac multum alunt, Diphilus. Gregaria genera piſcium non ſquamatorum, (vt thynni, ſcombri, thynnides &c.) ſuauia quidem in cibo ſunt, vtpote pinguia: ſed grauia & difficilia concoctu: ideoque maxime ſaliri poſſunt, & inter ſalſamenta optima ſunt. Mneſitheus. Nicolaus Myrepſus podagricis in cibo thynnos, pelamydes, & piſces omnes ſquama carentes prohibet.

De thynno ſalo, & partibus.

De thynno ſalſo proximè etiam retro quædam dicta ſunt: hic ſeorſim & ſingillatim prolixius perſequemur. Quæ ſupra in Capite De ſalſamentis, elemento S. de cetaceis piſcibus ſalſis in genere diximus, ea ad thynnos quoque ſalſos accommodari poſſunt. A thynno fiunt adiectiua nomina θύννιος, & θυνναῖος. hinc apud Athenæum libro 3. legimus θύννια τάριχη, Maſſarius vertit thunnina ſalſamenta, vel thunnia. Diocles è pinguibus ſalſamentis thynnia facit præcipua. Hiceſius apud Athenæum tradit

τὰ νεώτερα

τὰ νεώτερα τῶν θυννίων τὴν ἀναλογίαν ἔχειν τοῖς κυβίοις, μεγάλην τι εἶναι διαφορὰν πρὸς πάντα (πρὸς τὰ) ὡραῖα λεγόμενα. ὁμοίως δὲ λέγει καὶ τῶν Βυζαντίων ὡραίων πρὸς τὰ ἀφ' ἑτέρων τόπων λαμβανόμενα, καὶ οὐ μόνον τῶν θυννίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἁλισκομένων ἐν Βυζαντίῳ. Diphilo etiam apud eundem è pinguibus ſalſamentis excellũt thynnæa (τὰ θυνναῖα) & cordyla. fit autem thynnium (τὸ θύννιον, inquit) è maiori pelamide: ὧν τὸ μικρὸν ἀναλογεῖ τῷ κυβίῳ: ex quo genere & horæum eſt. Proxime tamen dixerat horæa & cybia è non pinguibus præſtantiſſima eſſe. Thynnades, Θυννάδες, è thynno confecta ſalſamenta à quibuſdam dicuntur. Vide infra in H.a. Θύννου τέμαχος nominatur ab Eubulo, id eſt, conciſum è thynno fruſtum, inter alios delicatiores cibos. ſed τέμαχος etiam de fruſto recenti accipi poteſt. Si piſcis perfecte ſalſus pingue inſtar lardi habuerit, vt tunina, (*thunnus,*) vel balæna, poterit in quadrageſima parum aliquãdo ſumi cum ſpinachiis in principio (*menſæ,*) cum opus fuerit ventrem ſoluere, Arnoldus de conſeruanda ſanitate. Hiſpaniæ cetarias ſcombris replent, thynnis non commeantibus, Plinius. Thunni ſenes ad rem ſalſamentariam improbi ſunt: multum enim carnis abſumitur, Ariſtoteles. *Omotarichus* Τὸ (malim Τὸν) ὠμοτάριχον κήτημά τινες λέγουσιν, &c. id eſt, Omotarichum aliqui cetema vocant. id graue eſt, & viſcoſum, & concoctu difficile, Diphilus. *Tunina.* Plura inuenies de omotaricho ſupra in Salſamẽtis pag. 817. Omotarichos eſt quam aliqui tuninam vocant. eſt verò tunina ſalſus thynni piſcis venter: & morona vulgo vocata, exiſtimatur eiuſdem piſcis dorſum, quod & ſchinale etiam dicitur, pars illa nempe in qua ſpina continetur, Braſauolus. Maronem alioqui Itali Huſonem noſtrum vocant: & ſchinale etiam Sturionis dorſum. In vniuerſum ſaliti thynni, ſicuti vim alleuandi intermortui guſtus mirificam habent: ita multa bile aggenerata ſanguinem incendere, iecinoraq; adurere conſueuerunt, Iouius. Ferunt carnes thynni ſalitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Fit thynnorum collum omotarichus, vt Xenocrates tradidit: quod & ori gratum eſt, *Collum.* nec facile corrumpitur, Vuottonus. An igitur omotarichus forte dictus fuerit παρὰ τῶν ὤμων, id eſt ab humeris? quanquam enim neque collum piſces habeant, (quod arteriæ cauſa factum eſt in reſpirantib. tantum,) neq; humeros: analogia tamen quadam hæ partes in eis dicuntur. ſicut & κλεῖδες, id eſt iuguli, *κλεῖδες.* quos forte pro eadem parte, ſcapulis humeriſue, in piſcibus acceperis. Clides & clidia, hoc eſt partes *Clidium.* quæ diuidunt pectus à ceruice, vocantur, Maſſarius. Et alibi, Clidium in thynno, hoc eſt iugulus, ſiue pars quæ pectus à ceruice diſcriminat, appellatur. Clidia, ni fallor, vocantur partes, quæ faucibus proximæ ſunt, Vuottonus. Κλεὶς primitiuum eſt, κλειδίον diminutiuum. Ἐπῄνουν δὲ τῶν θύννων καὶ τὰς κλεῖδας καλουμένας, ὅπλας: hunc cibum Ariſtophon laudat, σεμνὸν cognominans. Authoris nomen excidit. Thynni membratim cæſi (τεμαχιζόμενοι Græce diceres) ceruice & abdomine commendantur, atque clidio (*alias edulio, non recte*) recenti duntaxat, & tum quoq; graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis ſale aſſeruantur, Plinius. Gadibus Orcynorum clidia per ſe inueterantur, Dorion. De Cybiis multa diximus ſupra, elemento C. pag. 309. Vide etiam ſuperius Rondeletij Caput, quod inſcribitur, De Thunni, Pe- *Cybia.* lamydis, &c. nominibus. Cybeas, vt Æneas, de ipſo piſce dici videtur: cybium verò de parte & ſalſamẽto: vt ſupra docui Corollario I. De Thunnis. Ταρίχη σκόμβρων, κεστρίνων, κυβίων, (vt rectus ſit κύβος,) θυννίδων, Pollux memorat. Cybiorum genera, vti coniicio, appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελανδρύα & ὑπογάστρια vocantur: vt iiſdem nominibus appellentur pelamidis conciſæ partes, quibus & maiorum thynnorum quos orcynos vocant, Vuottonus. Diuiſis cybium latebit ouis, Martialis. Et caudam cybij, breueſq; mænas, Idem. Hiceſius tradit τὰ νεώτερα τῶν θυννίων ἀναλογίαν ἔχειν τοῖς κυβίοις, &c. Τὸ δὲ θύννιον φησι γίνεται ἐκ τῆς μείζονος πηλαμύδος, ὧν τὸ μικρὸν ἀναλογεῖ τῷ κυβίῳ. Athenæus ex Diphilo, Τὸ κύβιον τριώβολον, Alexis. Gaditana ſalſamenta in Orcyno quæres. *Gaditana.*

Horæa ſalſamenta dicta ſunt quaſi ὡραῖα, à cauda vt ſcripſi in capite de Salſamentis A. (elemento S. *Horæa.* pag. 817. & rurſus in H.a. pag. 819.) quod à maturitate forſan ſic denominata ſint, vt pote nec recentio- *Vræa.* ra, neque vetuſtiora quam par ſit. nam & Strabo lib. 7. cum pelamydem non copioſe capi dixiſſet propter paruitatem, ſubdit: Εἰς δὲ Σινώπην προελθοῦσα, ὡραιοτέρα πρός τε τὴν θήραν καὶ τὴν ταριχείαν ἐστίν: & Archeſtratus cum γενναῖον, id eſt nobilem thynnum circa Byzantium, (*Hiceſius horæa circa Byzantium optima facit*) Caryſtum & Siciliam capi dixiſſet: ſed longe præſtantiſſimi (inquit) ſunt circa Hipponium Italiæ, inde migrantes in alia maria capiuntur à nobis (*Græcis*) immaturi. ſic enim legendum eſt Græcum carmen Οὔτ' αὐτοῦ ἡμεῖς θηρεύομεν ὄντας ἀώρους, vt ſententia ipſa & carminis ratio requirunt, & Natalis de Comitibus recte conuertit. Vrenę apud Varronem quæ ſint dubitatur, quas cum Soleis & Muſtellis nominat: ſed legendum videtur vrea, vt annotauimus in Cybijs elemento C. Triton pelamydum generis magni. ex eo vręa cybia fiunt, Plinius. codices quidam pro vræa, non recte habebant ſerena. Hermolaus vræa vel horæa legendum conijcit. Vræum, inquit, eſt ſalſamentum caudæ proximum. Horæum verò cuius mentionem & Plautus quoq; (in Captiuis) habet, Athenæus idem quid ſit oſtendit his verbis: Salſamentum aut horæum eſt, aut thunnium. in horæo macra pinguibus, in thunnio macris pinguia præferimus. Sed hęc ab Hermolao ambiguè mihi translata videntur: Græce enim legitur, Τῶν ταρίχων τῶν ἀπιμέλων (vel ἀπιόνων) κράτιστα εἶναι τὰ ὡραῖα, καὶ κύβια, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γένη: τῶν δὲ πιόνων τὰ θυνναῖα (alias θύννια) καὶ κορδύλην: vt horæa omnia & ſemper macra ſint, ſed in eo genere optima: thynnia verò ſemper pinguia, & pinguium quidem pręſtantiſſima. Dicitur autem non modo τέμαχος ἢ τάριχος ὡραῖον, ſed etiam piſcis ipſe θύννος ὡραῖος, in carmine Archeſtrati; (*Heſiodi legitur in Athenæo: ſed Archeſtratum alibi Heſiodum opſophagorum vocat*) Θύννων δ' ὡραίων Βυζάντιον ἔπλετο μήτηρ: ſiue per ſynecdochen partem, ſiue piſcem totum maturè ac tempeſtiuè captum intelligamus. Μενδήσιός θ' ὡραῖος, ὃ ξανθαῖσιν ὀπτὸς κέφαλος ἀκτῖσιν πυρὸς, Sopater Paphius: vnde non de thynno ſolum, ſed alijs etiam piſcibus τὸ ὡραῖον dici commẽdarique apparet. Thynnium fit è maiori pelamide: id quidem paruum reſpondet (ἀναλογεῖ) cybio, ex quo genere & horæum eſt, Diphilus. Horęa aiunt ex pelamyde minore fieri, thunnia ex maioribus quas aliqui ſynodontidas appellant, Maſſarius. Archeſtratus ὡραῖον θύννης ἢ θυννίδος (pelamydis nimirum) celebrat. Καὶ θύννης ὡραῖον ἔχειν, ἣν θυννίδα φωνῶ, Τὴν μεγάλην, (poſt φωνῶ non eſt diſtinguendum ſi legas τὴν μεγάλην in accuſandi caſu: nam poteſt & τῆς μεγάλης in genitiuo legi, referendum ad θύννης, & ſic poſt φωνῶ recte diſtinguetur:) ἧς μητρόπολις Βυζάντιόν ἐστιν. Εἶτα τεμὼν αὐτὴν

ὀρθῶς

ὀρθῶς ὅπλησον ἅπασαν, Ἁλσὶ μόνον, λεπ]οῖσι πάσας, καὶ ἐλαίῳ ἀλείψας, Θερμά τ' ἔχειν τεμάχη βάπ]ων δριμεῖαν ἐς ἅλμην. Κἂν ξηρὰν (τὴν θυννίδα ξηρὰν καὶ ἄνευ ἅλμης) ἐθέλεις ἔσθειν, γλυκαῖα (τὰ τεμάχη) πέλονται, Ἀθανάτοισι θεοῖσι φυὴν καὶ εἶδος ὅμοια. Ἂν δ' ὄξει ῥάνας παραθῇς, ἀπόλωλεν ἐκείνη (ἡ θυννὶς, ἢ ἡ φυή.) In his verſibus (quos infra vbi de apparatu dicetur, Latinos leges) quædam ex Euſtathio emendauimus: quanquam is legit γλυκαῖαι (quod carminis ratio non admittit,) & ὁμοῖαι. Vræon eſt ſalſamentum caudæ proximum, ex Athenæo, Maſſarius.

(Melandrya) Ex melandryis (*ea fiunt è thunnis maximis*) viliſſima quæ caudæ proxima, quia pingui carent, probatiſſima quæ faucibus. at in alio piſce (*tritone vel pelamyde magna*) circa caudam exercitiſſima: Plinius, vt noſtra æditio habet. nam pro exercitiſſima, alias legitur exercitatiſſima. Maſſarius præſtantiſſima legendum conijcit vt viliſſimis opponantur. Tunina vulgo dicta ſalſus thynni piſcis venter eſt, Braſauolus.

Hypogaſtria. Veteres quidem cum hypogaſtrion (id eſt, abdomen, vt Plinius interpretatur,) thynni nominant, de recenti ſentire videntur. Leges ſuperius in hoc ſegméto inter partes thynni ſimpliciter: & hic paulo poſt in Melandryis. Thynni ilia Archeſtratus laudat, Maſſarius. Ὑπογάστριον ἢ θύννου τι καὶ ἀκροκώλιον, Strattis apud Athenæum lib. 9. Μετὰ ταῦτα θύννων μεγαλόπλευτ' ἐπὶ σὲ πλεῖ ὑπογάστρι' ὀπτῶν, Eubulus. Θύννων δὲ λευκῶν Σικελικῶν ὑπογάστρια, Theopompus. albos autem forte pro pinguibus dixit: vel ſynecdochice: cæteræ enim præter collum & abdomen thynni partes melandrya dicuntur, & nigris quercuum radicibus comparantur. Melandrya vocantur cęſis quernis aſſulis ſimillima, &c. Plinius. Vide paulo ante, ad finem eorum quæ de horęis diximus.

Melandrya. Melandrys vocatur ipſe piſcis, ſpecies maximorum thynnorum, idem forte Melanthyno: de quo leges in Elemento M. Melandryum verò ex eodem ſalſamentum. Elacaten idem eſt qui Melandrys. Vide ſupra, elemento E. pag. 317. Xenocrates cæteras thynni partes, præter collum & abdomen, melandrya vocauit, quod nigris quercuum radicibus ſimiles ſint, Vuottonus. Hæc etiam ex orcyno fieri ſolebant. Meminit & Varro. Μελανδρύαι (*alibi penultima per iota ſcribitur, nimirum à maſculino recto ſingulari* μελανδρύας. *ego melandryum gen. neutro efferre malim pro ſalſamento: melandryam verò aut melandryn, pro ipſo piſce*) inter ſalſamenta ſunt: vnde τέμαχος ὑπομελανδρυῶδες Epicharmus dixit, Athenæus. apud Heſychium & Varinum non rectè ὑπομαλανδριῶδες ſcribitur per alpha in tertia ſyllaba. Thunnorum quos Gaditani capiunt, recentibus pulpis ſaturantur circumfuſæ gentes. reliqua illorum multitudo cetarijs infertur, ſaliturq;. aſſeruati verò membratim cadis celebri mercimonio per omnem ferè

(Abdomen.) Europam diffunduntur. Verum ſolo abdomine valent: quę pars à Romanis Tarentellum dicitur, quod etiam Tarentino in ſinu, vbi optima piſcium omnium captura eſt, thynni ſale aſſeruentur. reliquæ corporis partes, vtpote quæ pingui ſucco admodum careant, in ignobilis populi vſum veniunt, quæ Melandrya à Plinio nuncupantur, Iouius.

Spondylus. Athenæus horæi (è thynnis) ſalſamenti ſpondylum commendari ſcribit: vbi ſpondyli nomine dorſum, ſeu dorſi callum intelligo. ex quo precioſum ſalſamentū, quod ſpondylum etiam appellat, fieri tradit. Vide ſupra in Spondylo A. elemento S.

Vræa. Vræa abunde iam expoſita ſunt in Horęis paulo ante.

Garum & Muria. Muria ex piſcium liquamine fiebat, præſertim thynnorum, vt grammatici ſcribunt. Antipolitani (fateor) ſum filia thynni, Eſſem ſi ſcombri, nil niſi vota darem, Martialis in Xenijs. Plura de garo è viſceribus thynni, & garo hæmatio ex thynno, requires ſupra in Garo. elemento G.

Apparatus. De apparatu ad cibum thynni, & diuerſarum eius partium, tum recentis, tum ſalſi, ſparſim in pręcedentibus quædam retulimus: huc reliqua congeremus. Piſcium non ſquamoſorum genera gregaria, vt thynni, ſcombri, thynnides, præſtant ſi aſſentur: quod ſic eorum pingue liquatur, Mneſitheus. Thynnus non malus eſt cibus, ἀλλὰ πᾶσιν ἰχθύεσσιν ἐμπρεπὴς ἐν μυττωτῷ, Athenęus alicubi lib. 7. Falconius Etruſcus plebeius ganeo, ſed eruditioris gulæ, quum in Hiſpania cetariis præeſſet, nouum ac ſapidiſſimum obſonij genus è thynnorum ventre commentus eſt. circunciſo abdomine vmbilicos enucleando, & ſale acetoque & fœniculo incluſos cadulis condiendo: ita vt mox id cibarij genus pleriq; appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (vmbilicum) modo vt inutilem ex officinis euerrere conſueuiſſent. Recentes pulpæ rectiſſimè coquuntur in vino Corſicano & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæſis ſuperaddito: quod genus condimenti Azeminum Ligures vocant, Iouius. Thynni ſale reſeruati pulmentorum vicem ieiunijs ſubeunt. Salitum eorum abdomē, & ſolidum, nec molle, (quod Tarentellum vulgo appellant, aqua & aceto, interiectis furfuribus, quo melius ſalſedinem relinquat, bene lotum & repurgatum in aqua non multum coques: exemptum, & aceto bene maceratum, vbi voles, edito. Sunt qui aromata dulcia inſpergant. Ex eodem thynno fit ſalſamentum, quod thynninam appellant. In aqua tepida horas ſex hæc innatet oportet, ſi purgatam voles. Elixam parum admodum exaceto comedes. Hæc, vt omnia alia ſalſamenta, peſſimi ſunt alimenti, Recentem thynnum, pipere, cinnamo, coriandro tritis, cepa cocta & conciſa, aceto, melle, ac oleo condies, Platina. Recentium fruſta (inquit Saluianus) contrito coriandro & ſale prius conſperſa, & verubus aſſata, continuaque dum aſſantur aceti & olei inſperſione fœniculi vmbella irrorata, ſapidiſſima efficiuntur. Huic noſtræ recentium thynnorum conditurę (qua locis pleriſq; vtuntur) haud abſimilem conſcripſit apud Athenæum Archeſtratus, (*quos ſupra in mentione de Horæis Græcos dedimus: hic Latinos Natali de Comitibus interprete adſcribemus.*

Poſtremam thunni partem, quam thunnida dico, *Ingentem, cuius Byzanti eſt fertilis ora.*
Concidens, recte hanc aſſato prouidus omnem, *Et ſale conſpergas tenui, hinc vngatur oliuo.*
Tingito adhuc (Tinge deinde) *acri calida in ſalſugine fruſta, Nam* (Quod) *ſi ſicca velis edere hac generoſa videbis.*
Huic ſimilis ſuperis ſpecies naturaq; thunnæ (eſt:)
Quæ mox deperit, ſi conſpergatur aceto.

Eorum verò ſalitæ partes, ſiue pingues, (quos Itali Tarantello appellant,) ſiue pinguedinis expertes, (quas vulgo Tonina vocant,) fuerint, octo aut decem horis in aqua prius maceratæ, (quo ſalſedinem deponant) in aqua elixantur: ſicq; elixæ & in parua fruſtula diſſecatæ, aceto & oleo condiuntur, Hæc Saluianus. Apicius lib. 9. c. 10. pelamidis & thynni ſalſi apparatum deſcribit: & rurſus libri 10. c. 10. ius in thynnum.

G

anguis. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, & fel, & iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata, Plinius. Ad pilos palpebrarum pungentes, aliqui cicutæ ſemen tritum, ac thynnæ ſanguine exceptum, præuulſis pilis illeuerunt, Gale-

Galenus de compoſ. ſec. locos 4.7. inter Aſclepiadæ oculares compoſitiones liquidas. Emendant palpebras pſilothrum (*nimirum è ſanguine thynni*) inutiles pilis exemptis in veſtigia euulſorum inſtillatum, Obſcurus tanquam ex Plinio. Cardanus cauſam addit, quod frigidus & craſſus hic ſanguis ſit: & alibi quoque illitum, idem præſtiturum, vt in pube. Si quis qui nondum exceſſerit extremam pueritiam, thunni ſanguine illinatur, non pubeſcet, Ælianus. Thynni ſanguinem genis illitum, barbæ ac pilorum exortum prohibere aiunt, Symeon Sethi. Attalus thynni recentioris adipe ad vlcera vſus eſt, Plinius: aliqui ſic citant: Thynni adipe recenti ad oris vlcera vſus eſt Attalus. *Adeps.* Scabies equorum linitur vnguine ceti, vel quod in lancibus ſalitus thynnus remittit, Columella. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, & fel, *Iecur & fel.* & iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata. Iecur etiam tritum, mixtaq; cedria, plumbea pyxide aſſeruatum. ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix, Plinius. Hepar thynni putrefactum aliqui medicamentis pilos diſperdentib. addunt, Galenus de compoſ. med. ſec. locos. Thynnę fel & hepar tritum & mixtum præuulſis pilis palpebrarum inunctum, non ſinit eos renaſci, Kiranides. Ex omotaricho, id eſt ſaliti thynni *Caro ſalſa.* carne remedia à Dioſcoride tradita, dedimus ſupra in Salſamentis in genere c. pag. 818. Vt ſuggillata in oculis diſcutiantur, ſalſam thynni carnem, omotarichon Græci vocant, exprimito: deinde in vino odoro tritam imponito, Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. loc. 5.1. Ferunt carnes thynni ſalitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Nephon medicus veterinarius in Hippiatricis Græcis capite ſecundo, pro iumento arthritico præſcribit potionem (ori) infundendam, in qua thynni carnem ſalſam cum alijs quibuſdam decoquit.

Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata vtilis eſt, ſicut pelamydum ſalſarum capitũ cinis, vel cybiorum cum melle, Plinius. Cacoethe & nomæ & putreſcentia cybio vetere ſanantur, Idē. *Cybia.* Et alibi: Purgant & cybia vetera, priuatimq; cruditates, pituitas, bilemq; trahunt. Plura è cybijs remedia indicauimus ſupra elemento c. pag. 309 Ex pelamyde etiam priuatim, reperies ſupra in Corollario 3. quod eſt de Pelamyde Sarda priuatim contra preſteris morſum prodeſt, Vuottonus.

H. a. Θυῶνες alicubi in noſtra Ariſtotelis librorum æditione ſcribitur, perperam pro θυῶνοι. Apud Galenũ alicubi & Herodotum θυῶ. pro θυνν. leguntur. Euſtathius quidem & Athenæus admonent, à verbo θύω, quod eſt ὁρμῶ, fieri verbum θυώ, abundante ni litera, (Ionica vel Dorica epentheſi,) & rurſus ab hoc duplicata eadem litera (quod Aeoles facere ſolent) nomen θυννος. impetu enim & furore quodam fertur & agitur hic piſcis, œſtreo infeſtante (vt dictum eſt in C.) ſub Canis ortum. Ad hanc etymologiã alludit Oppianus: Θυῶνοι μὲν θυώοντες ἐν ἰχθυσι, ἔξοχοι ὁρμῶ, Κραιπνότατοι. Idem alibi: Πάντες δὲ πνοιῇσιν ἐναντία καὶ ῥαθίοισι Πλῶτες ἀλὸς θυώοσι. Θυώειν, ὁρμᾶν σπεύδειν, τρέχειν, ὠθεῖσθαι, φέρεσθαι, χαίρειν, Suidæ & Varino. Δελφῖνες τῇ καὶ τῇ ἐθύνεον ἰχθυάοντες, Heſiodus in Aſpide. Videtur & ἰθυώειν pro ὁρμᾶν accipi in illo Oppiani, ὁ μὲν γὰρ σπεύδουσι καὶ ἰθυώουσι λαβέσθαι. Apud Varinum θυώω verbum in eadem ſignificatione per ν. duplex ſcribitur. neſcio quam recte. A thynno diminutiuum fit θυώναξ ſicut ab orpho orphax, Euſtat. --- οὐκ ἔχοντες ἀγοράσαι γ' παγχάριον θυώνακος, οὐδὲ κρανίον λάβρακος, Eriphus comicus. Videtur & θυωνὶς diminutiuum, cum pro pelamyde capitur: Θυῶνον τὸν ὄρκυνον λέγουσι· τὴν δὲ πηλαμίδα, θυωνίδα, Heſychius. alioqui thunnum fœminam ſignificat, ſicut & θυώνη: alias thunnum ſimpliciter, vt in A. monuimus. Tigris pro thynno apud obſcuros quoſdam ſcriptores legitur.

Epitheta. Thynni pauidi, Ouidio. Oppiano νηλὴς & βαρύφρων dicitur, id eſt crudelis, & acerbi animi, ab eo nimirum quod ipſa ſuum fœtum deuorat. Idem πίονα θυώνον dixit. Et Θυῶνοι μὲν θυώνοντες ἐν ἰχθύσιν, ἔξοχοι ὁρμῶ Κραιπνότατοι θαλασσιδίοι, Matron. vide infra in f.

Icones. De thunno nihil aliud inueni, quod hieroglyphicis inſeri poſſet, niſi vel ſtrabonem, vel limis oculis proſpectantem ex eo ſignificari, Pierius Valerianus. De antiquiſſimo numiſmate, cuius in altera parte thunnus eſt, vide ſupra in ijs quæ Bellonius de thunno ſcripſit.

Deriuata. Nomina. Θυῶνος Heſychio & Varino ſignificat bellum, impetum, curſum. Thynos nĩ ſimplici (θυνὸς) Lycophron nominat τοῦ κινδυνεύοντος (ἐν Τροίᾳ) Ἑλλήνων, vt Iſacius Tzetzes interpretatur. A thunnorum ſalſamentis in cados componi, & ad diuerſas regiones mitti ſolitis, Germani (vt conijcio) ipſos etiam cados *Tonen* vocant. Piſcatio thynnaria nominatur ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædítorũ: vbi alia tignaria legunt. Thunnarij à Gaza dicuntur thynnorum piſcatores, ex Ariſtotele: apud quem Græce forſan θυννοθῆραι legitur: locus iam non occurrit. Abdomina thymnia (*lego thynnia vel thynnea*) venientibus priua dabo, Lucilius apud Gellium lib. 10. Thynnades (Θυννάδες) ſunt conciſa è thynno ſalſamenta, τεμάχη ταρίχους, Heſychio cui etiam θυννίδες ſunt θυννων τεμάχη ὑποκοριστικῶς. Θυώνια vel θυωναῖα, ſcilicet ταρίχη vel τεμάχη dicuntur fruſta ſalſa è thynno. &c. Vide ſupra in F. vbi de thynno ſalſo & partibus eius agitur. Thynnæum ſacrum: Vide inferius in h. Θυννώδες ἐνθύμημα Eraſmus vertit Thunnicum enthymema: Quære mox inter verba deriuata. Πηλαμύδες, εἶδος θυννώδους ἰχθύος, Heſychius & Varinus. Θυννεῖα θερμὰ καταφαγὼν, κᾆτ' ἐπιπιὼν ἄκρατον Οἴνου χοᾶ, κασαλβάσω (ἀντὶ τοῦ λοιδορήσω) τοὺς ἐν Πύλῳ στρατηγούς, Ariſtophanes in Equitibus.

Nomina compoſita. Θυννοθήρας, apud Ælianum & Athenæum, thynnorum piſcator eſt: Gazæ thunnarius, Varroni cetarius. Θυννοθήρα ἅ δὲ γαστὴρ ὑμέων καρχαρίας ὁ κατινος ἐστι, Sophron apud Athenæum, ſed locus apparet corruptus. Θυννοσκόπος, θυννοσκοπία, & θυννοσκοπεῖον nomina, & verbum θυννοσκοπεῖν, explicata ſunt ſuperius in E. Κἀπὸ τῶν πετρῶν ἄνωθεν τοὺς φόρους θυννοσκοπῶν, Ariſtophanes in Equitibus, Cleonem traducens, qui vndecunq; obſeruet quod in ſuum commodum vertat, etiam publicum: ſicut thunnariorum ſpeculatores (σκοποὶ ἢ θυννοσκόποι) è loco edito thynnorum ad retia aduentum præuident, (σκοποῦσι, σκοπιωρεῦνται, θυννοσκοποῦσι.) Fortaſſis & opſophagiam hominis notat, Scholiaſtes. Ἄνθρωπος οὐκ ἔχων εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρὸς φασι, πλὴν ὅσον ἀπὸ θυννοσκοπείου ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἀπήλαυσεν ἁλώμενος, (forte ἁλόμενος, vel ἀλώμενος in alterutro aoriſto medio prima aſpirata,) Innominatus apud Suidam de infimę ſortis homine ad ſummum dignitatem euecto. Θυννοσκοπεῖον eſt non procul Coſſis oppido, Strabo libro 5.

Verba. De verbo θυώειν, à quo thynnus denominetur, ab initio huius ſegmenti a. diximus. Εἶτ' ἑπόμεσθα θυννάζοντες εἰς τοὺς θυλάκους. Οἱ δ' ἔφευγον τὰς γνάθους κοὐ τὰ ὀφρῦς κεντούμενοι. Ariſtophanes in Veſpis. Scholiaſtes θυννάζειν interpretatur pungere per metaphoram ab illis, qui thynnos (maiores, Suidas & Heſychius) fuſcinis punctos capiunt. (ſic enim & veſpæ ſuis aculeis pungunt. (θυλάκους verò anaxyrides

rides ſeu brachas. Eraſmus Rot. in prouerbijs θυννίζειν pro ſtimulare & pungere interpretatur, vel quod hic piſcis, inquit, quo ſit palato gratior, pungi ſoleat, vel quod ipſe piſcis adurat pungatque contactu. (*Horum nihil à bonis authorib. tradi puto.*) Deinde addit, hunc piſcem ab œſtro pungi & exagitari: vnde θύειν, id eſt, impetu ferri ſoleat, nomine etiam inde impoſito. Tum Luciani verba recitat è Ioue Tragœdo: Ἄπαγε, θυννῶδες τὸ ἐνθύμημα, ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῆ παχύ. id eſt, Apage, thunnicum enthymema Neptune, & ſupra modum pingue. Rurſum (inquit) in eodem dialogo ad idem verbum alludens, Εἰ τἀμὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθύννισται, id eſt, Si mea vobis ita expuncta ſunt. Adagium recenſetur à Diogeniano. A thynno piſce Lucianus ioco deduxit verbum ἀποθυννίζεσθαι, pro eo quod eſt contemni, tanquam hic piſcis vilis ac parui precij ſit, quanuis eum alij valde cõmendent. Mihi non à piſcis vilitate, ſed potius ab eo quod fuſcinis punctus capi ſoleat, vel quod œſtro pungente exagitetur, verbum hoc factum videtur. Noſtri etiam pungere dicunt pro eo quod eſt occulte vel diſſimulanter verbis traducere, mordere. Θυννίζω καὶ ἀποθυννίζω, τὸ ἀποτέμνομαι καὶ παραλογίζομαι, Suidas & Varinus. Θυννάσαι, ἀπολαῦσαι, ἀθετῆσαι, Heſychius. lego, Θυννάσαι, (ν, duplici,) ἀπελάσαι, &c. Θυννοσκοπεῖν, Vide paulo ante in nominibus compoſitis deriuatis à thynno.

(*Thunnicum enthymema.*)

Propria.

Thynnus fuit filius Phinei ex Idæa Dardani filia vel Scythica quadam pellice, Scholiaſtes Argonauticorum Apollonij. Thynni, Θυνοί, nomen gentis, Suidas. Thynia, Θυνία, regio Thynorum, Stephanus. Θυνίδα γαῖαν Apollonius nominat regionem circa Boſphorum, in qua Phineus habitabat, vt Thraciæ regio ſit quę Thynis, Θυνίς, appellatur, Varinus. Thyna eſt in Thracia locus, è quo thymum ab Hippocrate laudatur, vt ſcribit Galenus, Cælius. Thyni & Bithyni, Θυνοὶ καὶ Βιθυνοί, populi ſunt vicini, ſic dicti à duobus fratribus Thyno ac Bithyno filijs Phinei ἐκ ποιητῶν, ἢ τῶν ποιητῶν καὶ θετῶν, id eſt adoptatis, vt Arrianus ait: qui eiuſdem Phinei germanum filium facit Paphlagonem, à quo nominata ſit Paphlagonia. Sunt qui Thynum & Bithynum Odryſi filios faciant, Euſtathius in Dionyſium. Et alibi: Arrianus tradit Thynum & Myſum filios fuiſſe Arganthonæ formoſæ mulieris: quorum alter Thyniæ, alter Myſiæ regioni nomen fecerit. Cæterum Thunni (Θοῦννοι) vel potius Vnni (Οὖννοι) vt idem Euſtathius ſcribit, Caſpia ſeu Scythica gens eſt: quorum Simocatus in hiſtoria Oecumenica meminit his verbis: Vnni ad Septentrionalem tractum Orientis ſunt, quos Turcas Perſæ nominant, &c. Θυνιάς, Apolloniatarum ager maritimus legitur apud Strabonem lib. 7. Stephano inſula eſt iuxta fauces Ponti Thynias, (quæ alijs nominibus Thyne, Thynis, & Thyneis dicitur,) & promontorium. Gentile Thyniadius & Θυνιαδεύς. Straboni lib. 12. Thynia (Θυνία) inſula eſt in fronte Bithyniæ. Νῆσον ὑπὲρ δολιχὴν Θυννηΐδα, Orpheus in Argonauticis. Placet autem per n. duplex ſcribi. Thyne vrbs Libyæ, Stephano: vnde Thynæus. Thynos, oppidum Ciliciæ, Plinio 5. 27.

c. Ariſtoteles ait thynnidem eſſe ἀγελαῖον καὶ σκοπευτικόν, (ſubaudi ζῶον,) Athenæus. Θυννοί τε δὴ εἰρήνην Γαδείρων δρόμον, Theodoridas. Σφῦρας δ' ἔχε θυμὸν κἀπὶ χαλκεύειν λέγω Μύδρον, ὃς ἀστενακτὶ θύννος ὣς ἦν χέπ (forte ἠνέσχετο) Ἄναυδος, Aeſchylus apud Athenæum: videtur autem loqui de homine duro & Stoico, qui inſtar incudis vtcunque multos & magnos ictus experiatur, æquo animo patienter & tacite toleret, & thynni inſtar (id eſt cuiuſuis piſcis, ſpecies pro genere) ne gry quidem contradicat.

e. Cetaria Plinio, locus vbi capiuntur thynni, vulgo ab Italis la tunnera vel tunnara, Scoppa. Ὥσπερ τὼς θύννως σκοπιάζεται Ὄλπις ὁ γριπεύς, Theocritus Idyllio 3. Non animaduertis cetarios cum videre volunt in mari thunnos, aſcendere in malum alte, vt penitus in aquam perſpiciant (*al. aquam perſpiciant*) piſces, Varro citante Nonio. Thynno capto corium exciſſunt foras occiduntque lupos, &c. Varro de lingua Latina. Quiſquis aliquod ſcelus patrauit, obnoxius eſt iuſtitię: & eam quam ex improbitate percipit voluptatem illico eſcæ alicuius inſtar conſumit, relicta autem in animo conſcientiæ pœna, ὡς θυννὶς πελαγία πέλαγος ὡς διαπεφεῦ, Plutarchus in libro De iis qui tarde à numine puniuntur. In Lexico vulgari Græcolatino θυννίς quidam interpretatur impetuoſum, irretitum: ego in ſenario iam citato pro θυννὶς πελαγία, quod eſt ictus, percuſſus, acceperim Thitini (*lego Thynni*) oculos, & pulmones marinos ſi quis triuerit, & conſperſerit in tecto domus ſero, putabunt aſpicientes ſe ſtellas videre, (&c. Vide ſupra in Corollario de Pulmone mar. pag. 761.) Kiranides.

f. Magna eſt diuerſitas temporis, Ἐνίοτε κρείττων γίνεται θύννος βοός, Coquus apud Nicomachum. ---- ὥστε (de Congro loquitur) ὅσον τῶν ἄλλων πάντων ὄψων κρατεῖ οὗτος, ὅσον περ θύννος ὁ πιότατος τῶν φαυλοτάτων κορακίνων, Archeſtratus. Ὁ μὲν γὰρ αὐτὸ ἦσυχ ἥπε καὶ ὄνθ᾽ θύννον τε καὶ μυτίλωτὸν ἡμέρας πάσας, Lyſanias apud Athenæum. In Cotyis Thracum regis conuiuio appoſitas legimus θυννίδας ὀπτάς. Πρόσεστι θύννου τέμαχος, Antiphanes. Θύννου κεφάλαιον, Callias. Οἱ δ' αὖ θύννου κεφαλὴ θαλαμηΐδαο Νόσφιν ἀφεστήκει, Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici. quid autem ſibi velit patronymicum θαλαμηΐδης, quanquam carmẽ non ſatis conſtat hoc poſito, diuinent alij. an ita cognominatur thynnus, quod in imis gurgitibus dormire ſub ſaxo aut litore abditus, nimirum ἐν θαλάμῳ, id eſt cauo aliquo, ſoleat? aut quod multo tempore hyberno prætaltis gurgitibus lateat? Κλεῖδες μὲν ὀπταὶ δύο παρασκευάσομεν, Quidam apud Athenęum. & cum alius interrogaſſet, Ἀρέσκουσί σοι θύννου κλεῖδες; reſpondit: Θύννου μὲν οὖν στερνῶν ἐρῶμεν. Μετὰ ταῦτα θύννων μεγαλόπλευρ᾽ ἐπὶ σε πλεῖ Ὑπογάστρι᾽ ὀπτῶν, Eubulus. Ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τμητὸν μέγα Γλαύκου πρόσωπον τοῦτ᾽ ἀκύμονος (malim ἀμύμονος) δέμας Θύννου, τά τ᾽ ἄλλα βρώματ᾽ ἐξ ὑγρᾶς ἁλὸς, Νηρεὺς κατοικεῖ τόνδε πάντα τὸν τόπον, Anaxandrides. Τῆς τε βελτίστης μεσαῖον θυννάδος βυζαντίας Τέμαχος ἐν τεύτλων λακίσιν κρύπτεται στεγάσμασι, Antiphanes apud Athenæum. Idem alibi θυννίδος τὸ ὡραῖον laudat, his verbis: Ὁ μὲν ἀγροῦ τρεφόμενος, Θαλάττιον μὲν οὗτος οὐδὲν ἐσθίει, Πλὴν (lego πλὴν) τῶν πρὸς γῇ γόγγρον τινά, ἢ νάρκην τινά, Ἢ θύννης τὰ πρὸς τῇ ποίᾳ (forte γρᾷ) τὰ κάτωθεν λέγω. Τούτους φάγοιμ᾽ ἄν. σοῦ γὰρ ἄλλους νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς.

h. Apud antiquas gentes de thynno & de anguilla rem ſacram faciebant: quod pluribus oſtendit Athenæus in ſeptimo. & apud Perſium Flaccum Cornutus grammaticus, quem Probi nomine quidam citant. Perſius enim ita ait, Cauda natat thynni. Thunnos ſalſos (ſalſamenta ſimpliciter, Cælius) ſcribit Heropitus apud Phaſelitas Cylabræ paſtori ſacrificari, Maſſarius. Antigonus Caryſtius author eſt, piſcatores ſacrum parantes Neptuno, quum tempeſtiua thynnorum captura eſt, ſi ea proſperé ſucceſſerit, captum thynnum ei ſacrificare: & hoc ſacrificium thynnæum vocari, Athenæus.

Sacrificium.

Amphi-

Amphilitus Acarnan vates ad Piſiſtratum accedens, hoc oraculum ei protulit: Ἔῤῥιπται δ' ὀβόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται, Θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός. Laur. Valla tranſtulit. Eſt nummus proiectus, item ſunt retia tenta: Nocte meant thynni claro ſub ſydere Lunæ. nec animaduertit non eſſe legẽdum ὀβολὸς quod genus eſt numiſmatis: ſed ὁ βόλος: quod præter ſententiam vel accentus ipſe eum admonere debebat. ὀβόλος enim (ſic noſtri codices habent paroxytonum nomen) nihil eſt: ὀβολὸς verò numiſma. ὁ βόλος, rete, & iactus retis. vnde βόλον πρίασθαι apud Plutarchum. Hoc oraculum acceptauit Piſiſtratus, & mox adortus Athenienſes ſibi ſubegit.

Thunniſſare: Vide ſupra inter Verba deriuata, in H. a. Thunnicum enthymema, ibidem requires. Thynni more videre dicuntur, qui limis aut altero oculo obliquè inſpiciunt. Poteſt & ad eos referri qui acriter ac diligenter inſpiciunt. Perſius, Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigat vno, &c. Eraſmus Rot. ſed poſterior interpretatio non placet: neq; quod in Æſchyli verſu παραβαλὼν interpretatur admoliens. παρὰ enim in hac compoſitiooe obliquum aliquid & detortum ſignificat. Euſtathius eundem Æſchyli verſum (Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην) recitans, addit: Sic & λιταὶ παραβλῶπες, ἤγουν στραβαὶ καὶ ὄμματα παραβάλλουσαι dicuntur. Vide ſupra in C. vbi de migratione ipſorum ſcribitur. *Prouerbia.*

COROLLARIVM V. DE ORCYNO.

De Orcyno dicta quædam in præcedentibus, forte hic etiam repetentur, non tamen omnia. Quiſquis ſane totam thynnorum hiſtoriam plene perſpectam habere cupit, non ſingula de ſingulis capita, ſed omnia legat atq; inter ſe conferat oportet. Oppianus & Ariſtoteles de thynno & orcyno diuerſos ne an einſdem generis piſces exiſtimarint, non ſatis declararunt, Saluianus. at quoniam idoneos alios authores habemus, vt Soſtratum & Archeſtratum, qui harum rerum cognitionem profeſſi, thynnum maiorem orcynum vocari diſertè ſcripſerunt, eis aſſentiendum arbitror. Orcynus nomen in pleriſque codicibus Græcis vulgatis ſcribitur ὄρκυνος, per ο. breue ſpiritu tenui: apud Athenæum verò quanquam ſimiliter ſcriptum reperitur, ſemel aut iterum puto, frequentius tamen aſpiratur. & ſane grammatici cùm ο. ante ρ. attenuari doceant, cum alia quædam excipiunt, tum quæ κ. vel μ. poſt ρ. habent vt ὁρκίζω, ὅρμος, ὁρμαθὸς, ὁρμᾶ, &c. quibus etſi ὄρκυνος addendum conijcio, promiſcue tamen modo horcynum ſcribam, modo orcynum: hoc pro cõſuetudine & Aeolica dialecto, illud vt grammaticis etiam aliquid tribuam. in citandis quidem authorum verbis, vt inuenero vbiq;, ſic reddam. Apud Heſychium & Varinum aſpiratur. Heracleon Epheſius thynnum ait ab Atticis horcynum dici. Θύννον, τὸν ὄρκυνον, (melius per υ. in penultima:) τὴν δὲ πηλαμίδα, θυννίδα, Heſychius. Apud Ariſtotelem hiſtoriæ. 5. 10. legitur ὀρκυνὲς (*vbi Gaza translatio habet, Orcynæ*) paroxytonum, tanquam à recto in υν oxytono. quod ſi demus rectum biſſyllabum in υν: nam & χήρυκας, μύας, ὄρκυνας Anaxandrides dixit, non tamen oxytonum illum, ſed paroxytonum faciemus, vt Φόρκυν. Archeſtratus horcynum ait eſſe thynnum magnum, & alicubi etiam κῆτος nominari: Soſtratus verò κῆτος vocari thynnum qui iam horcyno maior ad ſummum peruenit incrementum. Κητῶν, θύννων φορά, Heſychius. Orcyno idem videtur Apolectus alias dictus: item Melandrys, Melanthynus, Elacaten: de quibus omnibus leges ſupra Corollario I. de Thunnis. Gaditanũ ſalſamentum Hippocrates nominans, ex Orcyno intelligit. Vide infra in F. Lampugam, aliqui antiquo nomine orcynum appellant, Cardanus. Rondeletius lampugam vulgo dictam glaucum eſſe oſtendit. Maſſilienſes cetaceum quendam piſcem vocant organam, quem cum non viderim, iudicare (non) an deo eſſe orcynum, Gillius. Ego in Italia olim Borbor piſcis cetacei vulgare nomen eſſe accepi, qui alibi l' organo, & Græcis hodie ſimiliter, dicatur: delphino ſimilem (*parem potius, quod ad magnitudinem*) eſſe. hic an ſit orcynus quærendum. Ligures quidem cuculum piſcem, organo vocitant: & channam Niphus ſcribit ab Italis vulgo dici orcana, (*prima nimirum ſyllaba abundante.*) Germanicum nomen quæres ſupra in Corollario de Thynno. A *Vulgaria nomina.*

Orcyni piſces ſunt pelagij Oppiano. Orcynes in alto (in pelago) fœtificant, Ariſtoteles. Dorion author eſt orcynos è mari quod ad Herculeas columnas eſt, (*Oceano,*) in noſtrum (*Mediterraneum Græcia*) mare venire. Ideoq; plurimos capi in Iberico & Tyrrheno mari: & inde per reliqua maria diſpergi, Athen. Idem de maioribus thynnis Oppianus canit: nempe quod ex Oceano per fretum Gaditanum & columnas Herculis ingrediantur mare mediterraneum. C

Quomodo hamum euadant orcyni, proximè in E. dicetur. D

Orcynus cetaceus piſcis prouidens eſt: & natura, non arte, quæ ſibi maximè conducant, intelligit. Itaq; quum hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem ſeipſum impellens ac deprimens, ad ſolum allidit: & hamum oris pulſatione expellere cupit: quod ſi id minus fieri queat, ab hamo exceptum vulnus luculentius infert, dilatatq;: atq; exiliendo id quod ſibi moleſtiam exhibet, expuit abijcitq;. Sæpe verò id non aſſecutus, inuitus ad piſcatoris prædam ſubtrahitur, Ælianus de animalibus 1. 40: ex Oppiani Halieuticorum 3. Orcynus ineſcatur oniſco, (id eſt aſello.) Oppianus. Anthiam piſcem captum hamo, qui funi alligatus fuerit, quanta vi & contentione piſcatorum extrahi oporteat, in eius hiſtoria ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poeta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, alijq; piſces cetacei, & talibus capiuntur brachijs. E

De horcyno quædam quod ad cibum leges ſupra etiam in Thynni Corollario. Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuj deſcriptione ὄρκυνας nominat. Horcynus cœnoſus (βορβορώδης) eſt, & maior tam ſicca eſt carne, quam chelidonias. abdomen eius & clidium (ἡ κλεὶς) ori grata ſunt, & tenera. quæ verò coſtæ dicuntur (οἱ δὲ κοσταὶ λεγόμενοι) ſalitæ, mediocres ſunt, Diphilus. Xanthias aliquatenus viroſus eſt & tenerior horcyno, Idem. Orcyni carnem tradit Xenocrates ſtomacho ingratam, maliq, ſucci & aridam eſſe: abunde nutrire, nec facile per aluum excerni, Vuottonus. Orcynus an melior vetuſtate ſit, quod Plinius ſcribit, Rondeletius & Saluianus non approbant, leges ſupra in Thynno F. vbi etiam de Melandryis ſcripſimus. ſic appellantur thynni partes conciſæ, quernis aſſulis ſimiles, quæ & ex orcyno fieri ſolebant. Hiceſius tradit orcynos qui capiuntur in Gadiris, (*Gadibus,*) pinguiores eſſe: poſt hos autem, in Sicilia. qui verò longe ab Herculis columnis, macros, (ἀλιπεῖς,) eo quod magnum F

Pppp iam

iam ſpacium natando confecerint, (ἐκνεῆχθαι, *lego* ἐκνενῆχθαι.) In Gadibus quidem clidia per ſe ſaliuntur, ſicut & antacæorum maxillæ & palata. Melandriæ etiam dicti ex eis (orcynis) inueterantur. Hiceſius abdomina eorum quod pinguia ſint, multo cæteris partibus ſuauiora eſſe inquit: clidijs tamen inferiora, Athenæus. Ἰόνιον δ᾽ ἀνὰ κῦμα φυγὼν Γαδειρόθεν ἄξει Βρέττιος, ἢ Καμπανὸς, ἢ ἐξ ἀγαθοῖο Τάραντος ὀρκυνοιο τρίγωνα, τάτ᾽ ἐν σαμνοισι τεθέντα ἀμφαλὰξ δείπνοισιν * ὀπηδεῖ, Heſiodus apud Athenæum lib. 3. videtur autem de Archeſtrato intelligere, quiſquis hunc poetam Heſiodum appellauit, potius quam Euthydemo vt Athenæus ſuſpicatur, oblitus (quod alibi dixerat) Archeſtratum, Heſiodum opſophagorum vocari ſolitum. Eſt autem ſenſus iam citatorum carminum: Brutium, aut Campanum aut Tarentinum aliquem mercatorem è Gadibus per Ionium mare nauigantem triangula orcyni ſalſamentorum fruſta cadis rite (alternis) diſpoſita, ad locupletanda & exhilaranda conuiuia afferre. Orcyni igitur cum per fretum Gaditanum aduehantur, atque illic habeantur optimi & pinguiſſimi, ſalſamenta ex eis Gaditana cognominari puto. Si hydrops à ſplene fuerit, æger obſonium habeat ſalſamentum Gaditanum, aut ſaperdam, Hippocrates in libro de internis affectionibus. Βυζάντιον τέμαχος ἐπιβαχχευσάτω, Γαδειρικόν θ᾽ ὑπογάστριον παρεισίτω, Nicoſtratus. Τάριχος ἀντακαῖον εἴτις βούλεται, ἢ Γαδειρικὸν, Βυζαντίας δὲ θυννίδος ὀσμαῖσι χαίρει, Antiphanes.

Salſamentum Gaditanum.

H. a. Ὄρκυνος aliquoties Oppiano penultimam producit, quam Archeſtratus corripuit. Θύννος ἁλισκόμενος σπουδῇ μέγας, ὃν καλέουσιν ὄρκυνον· ἄλλοι δ᾽ αὖ κῆτος. τούτου (*partem huius*) δὲ θεοῖς χρὴ ὀψωνεῖν. Κασυάς Pergæis orcynum ſignificat, Heſychius & Varinus.

Epith. Ὄρκυνοι μεγακήτεες, & ὑπέροπλος ὀρκυνῶν γενεή. leguntur apud Oppianum.

Nomina aliquot ſequentia ante Thunnos poni debuerant.

Thedo. Vide in Corollario de Capitone A. nam Bellonius Thedonem Auſonij putat eſſe piſcem illum, quem nos Capitonem fl. nominauimus.

Thetta. Vide in Corollario Alauſæ.

Thrassa vel Thratta. Vide in Corollario de Alauſa.

A Thrissa Græcis eſt is piſcis, quem Latine quidem clupeam vocant, recentiores etiam alauſam, de quo multa diximus elemento A. in Alauſa. Thriſſam aliqui vocant clupeam, alij dicunt quod ſit trichæus, Kiranides. Συμπαίζει καρίδαρίοις μετὰ περδικίων καὶ θραττιδίων, Anaxandrides apud Athenæum. ſed legendum eſt θραττιδίων, vt apparet ex alio loco, vbi Athenæus ſcribit Anaxandridem θραττίδιον diminutiuum facere à θράττα. Haud ſcio an idem ſit piſcis qui Lopia (corrupto nomine forſan à clupea) ab Arnoldo Villanouano vocatur in Regimine Salernitano: Inter piſces (inquit) dulcis aquæ, conſideratis prędictis conditionibus, perca & lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, modo ſint pingues: deinde vendoſia, demum lopia. Thriſſis omnino cognati videntur piſces, qui à Germanis ad Albim fl. dicuntur Zigen/ item qui Zerten/ quorum icones & hiſtorias ad finem huius voluminis dabimus.

B Clupea maior eſt in Oceano, in mediterraneo ſquatina, Scaliger.

F Clupea piſcis quantum Romę carnis & mollitudine & bonitate præſtat, tantum apud Venetos vilior, plebeiuſque habetur, vt qui in eiuſmodi ſtagnis minime pingueſcat, ſpinarum verò multitudine atque denſitate faſtidio ſit, Pierius Valerianus.

G Thriſſa paſſa in cibo ſumpta, dyſuriam ſanat. cremata quoque & cum vnguento irino inuncta, capillos bonos & multos facit, cadentes ſiſtit. Aſſa in cibo colicis & ſtomachicis prodeſt, Kiranides libro 4.

H.a. In Arari Galliæ fluuio creſcente Luna candeſcit, decreſcente nigreſcit, &c. (*vt recitauimus in Corollario de Alauſa A.*) Quod ſi hic piſcis Ægyptijs innotuiſſet, nimirum Lunæ eum hieroglyphicum poſuiſſent, Pierius Valerianus. qui ſi ſciuiſſet Grece hunc piſcem thriſſam vocari, eoque nomine à Strabone inter Nili piſces cenſeri, Ægyptijs ignotum fuiſſe non exiſtimaſſet.

Thrymis θρυμίς, piſcis quidam, Heſychius & Varinus.

Thvrsio, (vel, vt alij ſcribunt quod minus placet, Turſio ſine aſpiratione,) & Thvrianvs tomus quid ſit, leges ſupra in Corollario Gladij A. pag. 342. Huius piſcis (*Canis Carcharia*) pars eſt etiam qui à Romanis thyrſio (θυρσίων) vocatur, ſuauiſſimus ac lautiſſimus vel tenerrimus, ἥδιστος καὶ τρυφερώτατος, Athenęus lib. 6. Kiranidi memoratur etiam thyrſites piſcis, ſimilis pelamydi: is forte Trichias vel Trichites dici debet. vt vocabulum in noſtro codice ſit deprauatum, ſicut & thyrſa, pro thriſſa, & alia pleraque. Turſiones, delphini, & reliqua cetacei generis, corio duntaxat integuntur, non etiam pilo vt hippopotami, Plinius 9:12. Et prius capite nono: Delphinorum (inquit) ſimilitudinem habent qui vocantur turſiones. vbi Maſſarius, Quidam (inquit) legunt torſiones: ſed male, cum legendum ſit turſiones, cum ex vetuſtis codicibus, tum etiam Theodoro, qui pro phocæna apud Ariſtotelem (hiſtoriæ ſexto & octauo) turſionem & tyrſionem conuertit. Iſicia de turſione deſcribit Apicius 4.2.

DE (THYMALO SEV) THYMO, RONDELETIVS.

A B Ticinvs Italiæ fluuius Thymum ſpectatu digniſſimum piſcem procreat, à Thymi odore ſic nominatum. Is cubiti magnitudinem æquat. Capite eſt paruo pro corporis ratione, varijs coloribus diſtincto, quod recens Thymum odore refert. Ventre eſt prominentiore, corpore cæruleo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias inferiore in ventre, à podice vnicam. In dorſo prior magna eſt, quæ rubeſcit, punctiſque nigris notata eſt. Cauda in duas latas deficit.

Pro vna

Pro vna Thymalli icone à Rondeletio exhibita, duas noſtras poſuimus, vnius quidem piſcis, ſed à diuerſis pictoribus non vno tempore nobis expreſſas. In vtraque lineam quæ à branchijs ad caudam deſcendit, deſidero. &c.

DE EODEM, BELLONIVS.

In Ambra fluuio Italiæ Melignanum octo à Mediolano ſtadijs alluente, Thymalum piſcem capiunt, in qua maior non euadit, quam qui ſequilibram ad ſummum pẽdeat. Truttacei generis eſt, apprime delicatus, quem vulgus Themerum vocat: atque hunc auri arenulis ac ramentis in Ada flumine veſci autumat. A B C

Omnes eius pinnæ atque ipſum corpus quodammodo truttam referunt. Latera lituris nigris ac frequentibus ſuggillata, vt Carpio. Lineas rectas in ſquamis vt Myſtus habet. Caput in acutum tendens, vt in Stregis vel Souettis fit. Pupillam oculi minus rotundam: branchias valde ſimplices, vtrinq; quatuor. Linea quę eius latera ſecat, à ſuperiori branchię angulo ſpineo oritur, & recta ad caudam prætenditur. Linguam oſtendit albam: dentibus caret, imo ne vllis quidem ipſorum rudimentis præditus eſt. Pedis longitudinem non excedit, nec trium digitorum latitudinem. Mediocris magnitudinis Myſtum refert. Pinnas habet ſubflauas, ventrem pallidum: tergus ex liuido in opacum tendens, branchias vt Harengus vel Sardina, ſolidioribus barbulis obſeptas: quę etiam ad fauces circa orificium Oeſophagi aſperitatibus horrent, vncinatiſq; oſſiculis conſtant, vt in piſcib. mar. dictum eſt, quibus cibum recipit, quem in ſtomachum demittat. Multa pinguedine omnia eius inteſtina obuoluuntur. Cor tam exiguum habet, vt ne quidem cor ei ineſſe credatur. vnicus eſt hepati lobus, ſtatim vbi gula finit ſtomachum amplectens, in quo exiguum fellis rudimentum vix apparet. B

C Veſcitur non auro (vt pleriq; putant) ſed (vt approbat Aelianus) inſectis aquatilibus, deiectamentis, millepedibus, pediculis, caridibus, pulicidibus aquaticis ac terreſtribus: ego ſcarabeum terreſtrem alias in eius ventriculi fundo reperi. *Cibus.*

B Apophyſes plures ex pyloro dependent, à quo ſtatim ſequitur inteſtinum vnum gracile, rotundum, quod ad rectum tendit, in quo excrementa recipiuntur, & ad anum deferuntur. Lien ei tam magnus fere eſt, quàm hepar: quod in nullo alio piſce vnquam videram: oblongus, rubra pinguedine mixtus. Folliculum vero piſcium natationi accommodatum plenum perpetuo vidi in hoc piſce, ac per ſpinam delatum.

COROLLARIVM.

A Gillius ex Aeliano Thymum piſcem nominat, non recte. nam Aelianus de animalibus libro 14. cap. 22. Thymallum appellat, Θύμαλλον. Piſcem thymallum (inquit) ſic nuncupatum Ticinus fluuius Italiæ procreat. is ad cubiti magnitudinem accedit, & lupi cephalique communem & mediam ſpeciem ſimilitudinemque gerit. Eius capti odor non indignam admirationem habet. non enim vt cæteri piſces piſculentum quendam mittit odorem: immo verò exiſtimes te eius gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta ſane odoris ſuauitate fragrat, vt qui eum ipſum non videt, gratiſſimam Apibus herbam, vnde nomen duxit, in manu latere putet. De eodem diuus Ambroſius Hexaemeron lib. 5. c. 2. Neque te (inquit) inhonoratum noſtra proſecutione Thymalle (*Eraſmus Rot. ex Ambroſio legit Tımalle*) dimittam cui à flore nomen inoleuit: ſeu Ticini vada te fluminis, ſeu amœni Atheſis vnda nutrierit, flos es. Deniq; ſermo teſtatior, quod de eo qui gratam redolet ſuauitatem, dictum facete ſit, Aut piſcem olet aut florem: Ita idem pronunciatus eſt piſcis odor eſſe, qui floris. Quid ſpecie tua gratius? quid ſuauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, (*Alludit ad hoc Vergilij Redolentq; thymo fragrantia mella,*) hoc tu corpore tuo ſpiras. Branchijs thymum olet, Cardanus. Adipem piſcatores ſeruant, quem ſuaue quiddam olere teſtantur, Gillius. Piſcatores, noctu præſertim, cum in ripis aut nauiculis ſunt, ſuaui quodam & ſingulari odore hauſto, thymallos piſces priuſquam videant, adeſſe cognoſcunt. Vt thymallus herbam à qua denominatur, ſic epelanus à Gallis dictus violas redolet. Sunt & viſcera quorundam, quia pinguia, grata: velut ſturionum, balænarum, delphinorum. nam non ſolum ſapore, ſed & odore quaſi violæ commendantur, Cardanus. Nunc quidem thymallus piſcis thymum redolere non videtur: verè tamen ſuauius quam piſces reliqui olet, Saluianus, Thymalum Gillius l. ſimplici ſcribit ſed Græci codices Aeliani duplicant, ſicut & diuus Ambroſius. Videri quidẽ poterat à thymo denominari thymalus: ſicut à phyſa, phyſalus in ίλος quidẽ per iota, deriuata omnia l. ſimplex habere puto, vt ὀργίλος, ναυτίλος: per ypſilon vero, alia ſimplex, vt ὁρμύλος, Σιμύλος: alia duplex, vt Βάθυλλος, Δέρκυλλος. & ſimiliter in αλος, alia ſimplici l. ſcribi, vt φύσαλος, ἴαλος, τιθύμαλος. (quanquam recentiores aliqui tithymallum ſcribunt:), ὑγραγέας θυμαλίδας Nicander dixit, pro τιθυμαλλίδας: alia gemino, vt κρύσταλλος. Tunallus & Titimallus pro thymallo corrupta ſunt nomina in Alberti & Iſidori libris. Recentiores quidam ſcriptores, præſertim Itali, vulgare Italicum nomen tanquam Latinum protulerunt: temulum, temolum & temelum ſcribentes, vt Platina, Sauonarola, Gainerius, & alij. Grapaldus nullam in veterum ſcriptis memoriam extare temuli miratur. Ab Italis vulgo dicitur Temolo: ſed per alias etiam vocales penultima ab eis effertur, locis nimirum diuerſis, Temalo, Temelo, Temolo. & pro l. in vltima aliqui proferunt r. Ticini accolæ vulgo Temerum ſiue Temelum nuncupant, Gillius. Temaro quidam dictum conijciebat ab Italis, quod ſtolidus ſit piſcis, ac temere facileq; capiatur. ego prorſus à thymo vel thymallo ſumpta vulgaria omnia eius apud Italos nomina arbitror. Sabaudis Vmbra, vulgo Ombre vocatur: & Anglis etiam alicubi, ni fallor, *an Omber*. Vide infra in Anglici nominis mentione. Albertus Magnus etiam libr. 7. de animalib. Thymmallus (inquit) eſt qui vocatur vmbra. addit piſcem eſſe ſalubrem, pinguem, & locis ſaxoſis degere: quæ omnia thymallo noſtro conueniunt. Fluuiatilis quidem vmbræ Auſonius tantum meminit, hoc verſu: Effugiens oculos celeri leuis vmbra natatu. Rondeletius & Bellonius Vmbram fl. à thymallo diuerſam faciunt: neque vllius inuicem ſimilitudinis meminerunt. Mihi quidem ſi non vnus eſt piſcis, (aliã enim fluuiatilem vmbram præter thymallum nondum vidi. nec vnum eſſe aio, ſed inſcitiam meam fateor) omnino ſpecie naturaq; cognati videntur: quod vtriuſq; hiſtoriam conferenti patebit. Referemus autem illorum de Vmbra fl. ſcripta, quemadmodum & de marina in v. elemento. Saluianus in marina vmbra carmen Auſonij citans, Effugiens oculos c. l. u. n. Vmbra (inquit) vel à colore liuenti dicitur: vel quia celeri ſuo natatu oculos effugiens, vmbra piſcis potius, quam verus piſcis intuentibus appareat, quę quidem eius coniectura erudita eſt, ſed ne marinam cum fluuiatili vmbra confundamus cauendum.

(Odor thymi) *Vulgaria nomina.* *Vmbra fl.*

Thymallum Germani vocant *ein Aeſch*, vel *Aſch*, eodem nomine quo cinerem: à colore, vt puto, qui in hoc piſce minus quam cæteris pleriſque ſquamoſis candidus aut argenteus eſt, ſed magis cinereus, & punctis aſperſus nigris, vt cinis carbonum particulis aut fauillis nigris. Nomina pro ætate mutat. Noſtri primo anno nominant *Kreſsling* vel *Greſsling*: quod nomen etiam gobioni fluuiatili attribuunt, è quo thymallum fieri quidam falſo putant. diſcernitur quidem facile, cum alias, tum quod thymallus vtcunque paruus pinnulam in dorſo poſteriorem paruam oſtendit; ſicut truttarum genera: qua gobio fl. ſemper caret. Anno ſecundo, *ein Knab, ein Tſer oder Iſerle*. Tertio *ein Aeſch*. In Rheno circa Scaphuſiã anno tertio audio vocari *ein Mittler*. quarto demum *ein Aeſch*, vel *Aeſcher*, cum parere incipit. Noſtri quidam piſcatores thymallum paruum etiam alio nomine appellant *ein Koerling oder Churling*. Qui Germanice dictum *Aeſchen* piſcem fluuiatilem, Phagron interpretantur, qui marinus tantum eſt, longe aberrant. Eſt in Anglia piſcis à trutarum forma non multum abludens, quem à colore cinereo vocamus *a Graylyng*. eundem audio alicubi *Omber* nominari. idem, niſi fallor, piſcis eſt, quem vos vocatis *ein Aeſch* Guil. Turnerus in epiſt. ad me. Thymalli Bohemicum nomen eſt Lipan, Polonicum Lipieun.

B Thymallum Ticinus fluuius Italię procreat, Ælianus. Eſt apud nos frequens in Abdua (alias Addua) &

dua,) & Ambra fluminibus, quorum aquæ maxime pellucent. Ambra Mediolano proximus eſt fluuius, Cardanus. In Rheno pauci reperiuntur. in Limago noſtro, & pleriſque alijs qui ex Alpibus oriuntur fluuijs, ſatis frequentes. Floha fluuius in Miſena abundat hoc piſce, Ge. Fabricius. De ſuaui huius piſcis odore, leges ſuperius in A. Thymallus, vt Ælianus ſcribit, lupi & mugilis communem & mediam ſpeciem ſimilitudinemque gerit. Oblonga enim corporis forma, pinnarumque numerus, & ſitus, ei, cum vtriſque conuenit: etſi propius ad mugilem accedat. Eſtque ſpecie ſua decorus. oculis nanque gratâ (ſubuiridis nempe ac ſubcœrulei) colorum varietate, pulcherrime depictus conſpicitur. Ventriculũ habet mediocrem: inteſtina craſſiuſcula, pinguedine multa conuoluta: hepar ſubalbidum, lienem ſubrubrum, felle caret. Cum maxime augetur, Æliano teſte, ad cubitalem magnitudinem excreſcit: etſi, qui crebrius capiuntur, minores ſint, libramque non excedant, Saluianus. Squamæ in hoc piſce, ſingulę fere ῥομβοειδεῖς ſunt, hoc eſt rhombi figuram imitantur. latera enim earum vtrinque, circuli ſegmẽtum referunt, ſupra vero infraque in cunei acumen tendunt: quod in iconibus noſtris non eſt expreſſum. Longitudo ad latitudinem fere quincupla eſt, cauda etiam computata: hæc enim ſcribens in manibus habui huius generis piſcem digitos longum quatuordecim, latum tres. Rondeletius latiorem magiſque ventroſum pinxit quam par eſt. Dorſum ei fuſcum vel ſubcinereum. linea recta à branchijs ad caudam: & præterea per totum corpus lineæ multæ apparent, ſinguliq; inter ſingulos ſquamarum verſus, non rectæ, ſed innumeris veluti arcubus minimis triangulis vndatæ: quod veluti operoſum pictores noſtri non indicarunt. Os aperitur non longo, ſed quadrato fere hiatu. Pinna dorſi maculis multis pulchre variatur: infra partim nigris, partim ſubrubentibus, ſupra rubicundis tantum. Pro dẽtibus, inferius ſuperiuſque labrum exaſperatur, limæ inſtar, introrſum. Lauaretus Gallice dictus piſcis, oſſicula ad fauces atq; œſophagi ingreſſum vtrinque habet, ſenis hinc inde denticulis, vt in Themolo cõmunita, Bellonius. ego in noſtris thymallis & lauaretis ſeu albulis nihil dum tale reperi. Branchiæ ei ſunt quaternæ. Felle non caret thymallus noſter, ſed flaui vel ſubaurei coloris id habet: quamuis Saluianus felle carere hunc piſcem putat: Bellonius exiguum fellis rudimentum in hepate eius vix apparere ſcribit. Splen nigricat fere in noſtro, Saluianus ſubrubrum facit. Latera modo pluribus, modo paucis punctis & lituris nigris temere aſperguntur. vidi in fine decembris aliquando ſingulis tantum vtrinque ad branchias lituris inſignem: & dum hæc ſcriberem, alium initio Iunij, vno aut altero puncto vix apparente.

Fallitur Albertus hunc piſcem marinum eſſe ſcribens. Piſces lapidoſi, pinguiores & ſalubriores ſunt, vt thymallus, trutta, Albertus. lapidoſos autem vocat, qui in aquis ſaxoſis & puris degant. Apud nos in montanis & præcipitibus quoque fluuijs ac riuis (magis quam vlli alij piſces, truttis tantum exceptis) capiuntur pleriſque, minoribus præſertim. puras enim (vt diximus) frigidas & ſaxoſas, rapidaſque amant aquas. In magnis fluminibus rariores ſunt: ſubeunt tamẽ hęc quoque è minoribus & riuis: vt & lacus quoſdam, Larium, Lemannum, Acronium, vt audio: & noſtrum quoque Tigurinum, ni fallor. In lacubus quidem circa ſaxa reperiuntur, præſertim minores huius generis piſces. Thymalus in fluminibus tantum naſcitur, degit, atque capitur: neque in eis quidem omnibus aut quam plurimis: ſed ſolum in Ticino, in Atheſi, in Addua (alias Abdua) ac aliquando in Pado, nobilibus Galliæ Tranſalpinæ fluuijs. vnde mirari oportet, quod præter diuum Ambroſium Tranſalpinæ Galliæ alumnum, atque Ælianum genere Italum, Præneſtinum nempe, (etſi Græco vſus ſit ſermone,) reliquorum veterum nemo de hoc piſce pertractauerit, Saluianus. Piſcis eſt viuax & validus pro ſua magnitudine, etiam extra aquam iam captus. Auro thymallum veſci aiunt, quod & de vmbra fluuiatili ſcribit Rondeletius: & vulgo etiam de alijs quibuſdam piſcibus referunt, vt carpione Benaci, & truttis quibuſdam lacuſtribus quas Vmblas vocant Sabaudi: & Galli de Lauareto ſuo: quibus etiam Emblonem quendam Gallis aut Sabaudis appellatum Bellonius adnumerat in Singularibus ſuis. Sed ſingulorum (inquit idem) ventriculis diſſectis, inſpectiſque curioſius interaneis, non auro, ſed alijs (peculiaribus) cibis eos viuere deprehendi: Sic ille. Fieri quidem poteſt vt aliquando minutulæ quædam auri micæ ab his deuorentur, appetentibus forte propter ſplendorem: ſicut & calculi quidam ſplendentes & arenæ ab auibus deuorantur: imprimis quidem à thymallis, qui in fluuijs montanis & auriferis degunt. ego hos piſces alia ratione χρυσοφάγους, id eſt auriuoros putarim, quod cum lautiores maiorique in precio ſint, opſophagorum quorundam aurum conſumant, & loculos exhauriant. Ælianus negat alia quam culice (quem Græci conopen vocant) eſca thymallum capi, vt in E. referemus. Piſcatores quidam hunc piſcem quarto demum anno, cum iam propriè *Aeſch* à Germanis vocatur (vt in A. dictum eſt) parere retulerunt, Martio menſe & paulo ante. Saluianus tamen Septembri menſe, libidine eum agitari ſcribit.

Piſces chryſophagi.

In Acronio lacu genus anatum aut potius mergorum eſt ceruicibus proceris, pedibus nigris domeſticis anatibus maius, quas à thymallis deuorandis, *Aeſchenten*, id eſt θυμαλλοβόρους appellant. D

Retibus facillime capitur: non item hamatis eſcarum illecebris, non adipe ſuis, non ſerpho (*inſecto aut verme ſimili formicæ vel culici*,) non chama, non alterius piſcis inteſtino, non denique ſtrombi collo, (στρόμβου τένοντι, *callo vel ſpondylo ſtrombi*,) ſed ſolo culice (κώνωπι.) improba ſane beſtiola, & noctes dieſque homini tum morſu tum ſtrepitu ſuo moleſta, quod hac ſola delectetur eſca, comprehenditur, Ælianus. Solo culice, (&c.) Æliano authore, capitur thymallus. Verum cum id nec ſcriptores alij, nec noſtrę ętatis piſcatores aſſerant, nequeatque culex ob ſuam paruitatem hamis affigi: quanta in hac re Æliano fides habenda ſit, haud ſcimus. Nec etiam Raphaeli Volaterrano ſcribenti: Thymalus ad hamum non accedit, cum non alium ſane cibum ſectetur quam thymum herbam, qua viuit: plene credendum eſt: cum falſum ſit quod thymo, & non alio veſcatur cibo, cum piſciculos etiam edat: quodve hamo capi non conſueuerit cum (vti experientia ipſa edocet) & hamis & retibus capiatur: cæteris quidem anni temporibus rarius, Septembri verò menſe frequentius: propterea quod eo tempore Venereo agitatus ſtimulo, huc atq; illuc imprudenter excurrat, Saluianus. Lampredis minimis, quibus vulgare nomen oculos nouenos tribuit, hamo infixis anguillas & thymallos capi audio. Plumis Meleagridum pro eſca E

Ad Truttas & Thymallos piſces.

additis hamo thymallum facile capi, à viro quodam erudito nuper cognoui: qui Italis etiam inde Temaro vulgo nominatum ſuſpicabatur, quod facile temereq; caperetur hic piſcis. Eſca ad truttas & thymallos abunde capiendos: Gallinam nigram excauabis, & immittes tria ouorum lutea, croci quantum eſt piſum: & foramine rurſus conſuto gallinam in fimum equinum abdes per tres aut quatuor dies, donec putreſcat, & vermiculi flaui in ea appareant. De his vnum cum piſcari libuerit, in hamum infiges: reliquos vaſculo incluſos ſeruabis. Rem miram experieris, Ex libello Germanico De ineſcationibus piſcium. In piſcatorijs legibus noſtris cauetur, ne eo genere hami, quem *Polangel* appellant, thymalli capiantur. Piſcatores ex ſingulari quodam vel circa ripas odore thymallos præſentè noſſe, ſupra in A. diximus. Callidi quidam piſcatores ex plumis auium diuerſis anni temporibus diuerſa vermium & volucrium inſectorum genera mentiuntur, & hamis tanquam eſcam addunt: pro thymallis quidem genus muſcæ effingunt (Aprili menſe, puto) ex pennis perdicis, capite rubente: corpore & alis candidis, è pennis (itidem) perdicis de ventre. Maio autem menſe muſcam repræſentant corpore partim è candido partim nigro ſerico contexto alternis, capite cœruleo, alis verò è dorſo cornicis variæ, quam noſtri à nebula denominant. Iunio deinde effingunt de pennis è cauda ardeæ fuſcæ (*alas, aut caput, aut vtrunq; non enim exprimitur in libello Germanico manuſcripto, cuius verba interpretor:*) corpus verò viride de pennis è pectore anatis ſylueſtris. Iulio autem corpus è ſerico cœruleo formant, caput è nigro ſerico: & alas addunt de pennis è ventre cornicis variæ quam à nebula denominant. Auguſto corpus faciunt de pennis alarum gruis, (*alas*) è pennis perdicum: caput viride. Demum Septembri corpus è cœruleo ſerico concinnant, caput e rubro: & alas è pennis de dorſo cornicis variæ (quam diximus) affingunt.

In Bauaria thymallos tredecim fere digitis breuiores capi lex vetat. Sunt qui thymalli adipe ad piſces illiciendos ita, quemadmodum ardeæ, vtantur.

F

Temulus piſcis eſt optimus, & is maxime qui ex Abdua (alias Addua) capitur, Platina. In citeriore Gallia prima ſiluro (*ſturioni*) Padano palma conceditur: ſecunda truttis & temolis è Ticino, Gaudentius Merula. In Ticino, in Atheſi, in Adduave captus (nam qui in Pado capitur, multo inferior eſt) tenerrimus ac ſapidiſſimus omnium fere fluuiatilium piſcium cenſetur, vti diuus etiam Ambroſius teſtatur. vnde non immerito pluris, quam quiuis alius piſcis venditur, vbi haberi poteſt. Et maxime Maio menſe in quo quidem rarior capitur, ſic longe ſuauior exiſtimatur. Maiorem nonnulli, minorem verò alij celebrant, Saluianus. An maiores, quia pinguiores, eo nomine ſuauiores quibuſdam videntur? ego mediocres prætulerim. Circa Albim fluuium truttis eos præferri audio. Piſcium alij alijs partibus magis commendantur, thymalli verò & truttæ vndiquaque. Sunt tamen qui tunicam interiorem huius piſcis, ceu cibum ſumme Apicianum prędicent: de quo Antonius Schnebergerus meus ex Polonia me admonuit. Saluianus, vt proximè retro dictum eſt. Maio menſe præcipuè commendat: alij ab initio Martij vſq; ad Septembrem: quo quidem menſe, ſecũdum Saluianum, libidine accenduntur. alij Iulio menſe primum laudare incipiunt, ita vt autumno deinde optimus ſit.

Pirunt es.

Fluuiatilium piſcium optimi ſunt qui in rapidiſſimis degunt fluuijs, vt Pyruntes. hi enim non niſi in rapida & frigida aqua viuunt: & præ cæteris fluuiatilibus faciles ſunt concoctu, Mneſitheus. quanquam autem pyruntas pro truttis accipio: eadem tamen hęc de thymallis, & iuſtius etiam quod ad ſalubritatem, & concoctionis facilitatem, ſimiliter accipienda cenſeo. Piſces lapidoſi (inquit Albertus) pinguiores ſunt & ſaniores, (*ſanum pro ſalubri Albertus & eius ſeculi ſcriptores accipiebant*,) ſicut trutta & thymallus. Nutriunt mediocriter thymalli, boni ſunt ſucci, & facile concoquuntur, Saluianus. Noſtri etiam ægrotis hos piſces non denegant. De piſcium vſu in tenui victu, præcipuè lucij, temoli, &c. quæ Aloiſius Mundella literis mandauit, ſupra in Lucio recitaui. Hecticis conceduntur piſces aquæ dulcis, parum petrini (*ſic loquebatur illa ætas*) communiter vocati ſtriguli, lucij, temuli, &c. ſed raro, Gaynerius. Temali parui ſine viſcoſitate ſunt, plurimum exercentur, olent & ſapiunt optimè, vt ſaluberrimi ſint habendi, Mich. Sauonarola. Mihi quidem thymalli, ſaxatilium piſcium marinorum loco præ cæteris aquarum dulcium piſcibus (vel omnibus, vel ijs qui apud nos ſunt) in cibum dari poſſe videntur: quod carne ſimiliter vt illi, neque dura, neque viſcoſa ſint, ac ſimul in ſaxoſis aquis degant & plurimum exerceantur, &c. Poſt eos albulas lacuſtres, pręſertim quæ media magnitudine ſunt, & albulæ priuatim à noſtris vocantur: tertio truttas vel vmbras illas lacuſtres quas à rutilo colore noſtri denominant, ſaxatilium loco poſuerim, ex noſtris quidem piſcibus. Sunt qui thymallos apud nos in vrbe captos præferant: ego pinguiores quidem illos eſſe puto, non tamen ſalubriores: quod de Lupis Tyberinis etiam Galenus tradit.

Saxatilum loco.

Apparatus.

Temulus quouis modo percommode coquitur, fricturam tamen magis requirit, Platina. Mihi quidem elixi & ſimpliciter conditi placent: debent autem elixandi in vinum frigidum immitti. Pinguiores tamen melius ſapiunt aſſi. Cum thymali felle careant (*nos fel habere dicimus, ſed exiguum*) quando coqui debent, haud eis diſſecto ventre eximenda ſunt interanea, ſed ſatis erit ſi exterius ſolum purgentur. Maiores elixi, & maximè butyro conditi: minores verò aſſi ſapidiores creduntur, Saluianus.

G

Adeps.

Adeps de inteſtinis thymalli collectus ad varias affectiones ſalutaris creditur. Maculas aut cicatrices recentes cutis illitus, corpori concolores reddit. Igne vel aqua feruida denſtis locis remedium eſt. Sunt qui eo perungant membra, quæ contabeſcere & alimentum non ſentire videntur, per ſe: vel cum vnguento ab althæa denominato, & folijs ſolani tetraphylli, quam aliqui herbam paris vocant. ſimul autem etiam in ſeſſionem quandam ſeu balneum præcipiunt, & Luna creſcente tantum (ſi bene memini) perungunt. Si pinguedo huius piſcis Maio menſe in vitreum vaſculum coniecta Soli exponatur, id quod ex ea diſtillat, ac in vaſculum reſidet, vulneribus ſalutare exiſtimatur: auribuſque inſtillatum, grauitatem auditus diſcutit, Saluianus. Multi piſcatores Ticini accolæ ad ipem thymalli auribus ſalutarem conditum ſeruant, Gillius. Nuper amicus quidam ad me ſcripſit his ferè verbis: Narrant piſcatores ad Lemanum lacum, è ſenibus ſe audiuiſſe, ſanguinem huius piſcis ſi in

Ad aures.

aures infundatur, ſurdidati prodeſſe, ſi modo viuenti piſci ſanguis detrahatur: Sic ille. ego hoc non de ſanguine, ſed adipe verum eſſe puto. & quoniam, qui Gallicè loquuntur, hoc narrarunt: facili lapſu ſanguinem pro adipe accepit, qui auſcultabat: hunc enim Galli ſain, quaſi ſaginam vocant, illum ſang. Ad oculorum etiam remedia commendatur idem adeps. Cum aliqua lippitudo, rubor, feruor, aut pterygia vel vngues (*flecken vnd nagel*) in oculis apparent, quotidie binas guttas cum penna inſtillari iubent aliqui, idque in pueris etiam, & equis conſulunt. Vidi pullam chemoſi affectam, quod malum aliquando exanthemata illa (quas papulas pueriles vocant Germani) ſequitur, hoc remedio per ſeptuaginta ferè dies continuato, (vt quotidie gutta inſtillaretur,) curatam, rubore mox primis diebus ſublato. Si oculi in equo lunatici ſint, foueam ſupra oculos adipe thymalli perfricato frequẽter, vt eorum claritatem conſerues, Ex libro Germanico manuſcripto. Habent & pharmacopolæ apud nos hunc adipem: à quibus maximè ad oculorum remedia, vt maculæ in eis deleantur, peti ſolet: deinde etiam ad curandas igne vel aqua aduſtas partes. Plin. quidem omniũ piſcium adipẽ oculis ſalutarẽ facit. Dioſcoridi verò fluuiatilium duntaxat adeps, ad oculorum claritatem inungitur: in quem vſum liquatur in Sole, melque illi additur. Fel de anguilla thymallo, tinca & porcello lactente miſce, ad aurium remedia. hoc enim infuſo, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes occides, Ex libro Germanico manuſcripto. *Ad oculos.* *Fel.*

Thymallus inter ioculares piſcium nomenclaturas Comes ſeu Regulus Rheni, nuncupatur, *Ein aeſch iſt ein Rheyngraf*, forte quod inter piſces Rheni pleriſq; alijs lautior ſalubriorq;, & principum menſis dignus indicetur. ſic & Salmonem propter ſaporis excellentiam, dominum cognominant, *ein Salm iſt ein Herr.* Θυμὸς oxytonum apud Græcos, animum vel animos, (aliquando animam, alias iram) ſignificet, & ypſilon ſemper producit: deducto vt ſuſpicor nomine à verbo θύω, τὸ σφάζω, quod eſt macto, occido: vt propriè ſanguinem, & qui in ſanguine eſt calorem ſpiritumque ſignificet, iuxta illud poetæ, Purpuream vomit ille animam. hinc etiam cauitas inter iugulos, (qua mactari animalia ſolent,) ab aliquib. θυμὸς, ab alijs σφαγὴ dicitur, authore Polluce. Θυμὸς, ἀδήν τις μεταξὺ τῶν κλειδῶν: id eſt, glandula quædam inter iugulos, Euſtathius. Θυμὸς, παρὰ τὸ θύειν (ὁρμᾶν καὶ ζεῖν) τὸ αἷμα, θυαιμός, Varinus. Cæterum θύμος paroxytonum genere maſc. Atticis etiam neutro, herbæ nomen eſt, & ypſilon corripit: Dumq; thymo paſcentur apes, dum rore cicadæ, Vergilius: qui & alibi ſemper ypſilon huius nominis corripit, vt annotauit Nic. Erythræus. item Claudianus, ---- credas examina fundi Hyblæum raptura thymum. Et Ouidius, Pars thyma, pars rores, pars meliloton amat. Et in Theriacis Nicander: ἢ σισύμβρια θύμα ποσὶ, καὶ ἀνθεμόεσσαν ἐρείκην. Macer tamen, qui de herbis carmine ſcripſit, quem inter poetas non annumero (inquit Erythræus) produxit: Si deſit thymum, pro thymo ponere thymbrum. Quo genere quidem thymum protulerit Vergilius non apparet: duos enim caſus tantum apud eum reperias, datiuum thymo, & accuſatiuum thymum. A Dioſcoride & Galeno gen. maſculino effertur. Ὦ πολλὰ δὴ τῷ δεσπότῃ ταὐτὸν θύμον φαγόντες, Carion in Pluto Ariſtophanis, (eſt autem verſus iambicus tetrameter.) (vbi Scholiaſtes: Thymum (inquit) herba vilis eſt, & refertur gen. neutro, penultima breui, barytonum. Videtur autem huius herbæ nomen factum à verbo θύω quod eſt θυμιάω, ſuffio, ſuffitum excito. eſt enim odorata & ſuaui odore. hinc & thymiama dictum, ſuffimentum: cuius tamen primam producit Sophocles in Oedipo Tyranno, hoc ſenario: Πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει. Ego vt in thymo herba, ſic & in thymallo piſce, ypſilon ſemper corripuerim: quamuis miretur aliquis cum ab eodem verbo θύω, (quod & ſacrificare, mactare occidere, vt Gallis quoque tuer: & ſuffire ſignificat. vetuſtiſſima enim ſacrificia ſuffitu tantum fiebant, vnde & thuris factum nomen,) vtrunque horum nominum deducatur, θυμὸς pro animo, θύμος vel θύμον pro herba, alterius ypſilon produci, alterius corripi. Taxum arborem Dioſcorides lib. 6. toxum à Romanis dici credidit, nec thymalon vt hic (lib. 4.) ſcribitur, ſed thymilon ſcribendum quod & Aëtius quoque ſequitur, Paulus thymion, Hermolaus Corollario 695. *H. a.*

Prouerbium, Aut piſcem olet aut florem, requires ſupra in A. vbi de piſcis huius odore diximus.

THYRSITES piſcis eſt marinus, ſimilis pelamidi, Kiranides. Vide Turſio ſuprà.

TIBVRONVS piſcis eſt Noui Orbis, de quo leges ſuprà, in fine Corollarij De Gladio, pag. 332. *h.*

TIGRIS Marina Alberto & obſcuris quibuſdam ſcriptoribus Thynnus piſcis appellatur.

TILONES (Τίλωνες) memorantur ab Herodoto lib. 5. non multo poſt principium. Pæonum quidam (inquit) Praſiadem paludem incolunt, hunc in modum. In media palude compactæ erant ſublicæ (σταυροὶ) altæ, tabulis ſeu plancis (ἰκρία vocat Græcè) ſuper eas iunctis anguſtum à continente ingreſſum vno ponte habentes. Has ſublicas tabulata ſuſtinentes olim communiter omnes ciues ſtatuebant. mox è lege hunc in modum ſtatuendum cenſuerunt: vt pro ſingulis vxoribus quas quiſque duceret (ducunt autem ſinguli multas vxores) ternas defigeret ſublicas è monte ſumptas, cui nomen eſt Orbelus. Hoc habitantes modo obtinent ſinguli ſuper ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas (καὶ θύρην καταπακτὴν διὰ τῶν ἰκρίων) deorſum ad paludem ferentes. Paruulos liberos per pedem reſte illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis & iumentis piſces pro pabulo præbent. Porrò piſcium tanta eſt copia, vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, (ὅσαν τὴν θύραν τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ,) demiſſam fune ſportam (σπυρίδα) vacuam, aliquanto poſt retrahat piſciũ plenam. quorum duo ſunt genera, vnum quod vocant Papraces, alterum Tilones. Hæc ille. Quænam verò ſit Praſias illa palus iam non habeo quod dicam. Tilloni & ballero (βαλλέρῳ καὶ τίλωνι) lumbricus Canis exortu innaſcitur: qui debilitat, cogitque ad ſumma ſtagni efferri, quà æſtu intereunt, Ariſtot. hiſt. 8. 20. numerat autem vtrunque inter fluuiatile & lacuſtre genus. Fullo piſcis, Græcè chylon, Latine tum tullo, tum fullo: hinc ruſticè apud nos tyllo n appellatur, Niphus: Videtur autem hoc in loco totidem errores quot verba ſcripſiſſe. Vide quæ ſuprà in Fullone, à nobis notata ſunt. Quærendum an Papraces, lacuſtres illi piſces ſint, qui à Germanis etiam *Praſſ* dicuntur. nam & hi magnis gregibus capi ſolent.

TILTON Græci vocant, τιλτὸν genus ſalſamenti, Varinus. Vide ſuprà in Lepidoto, Elemento L.

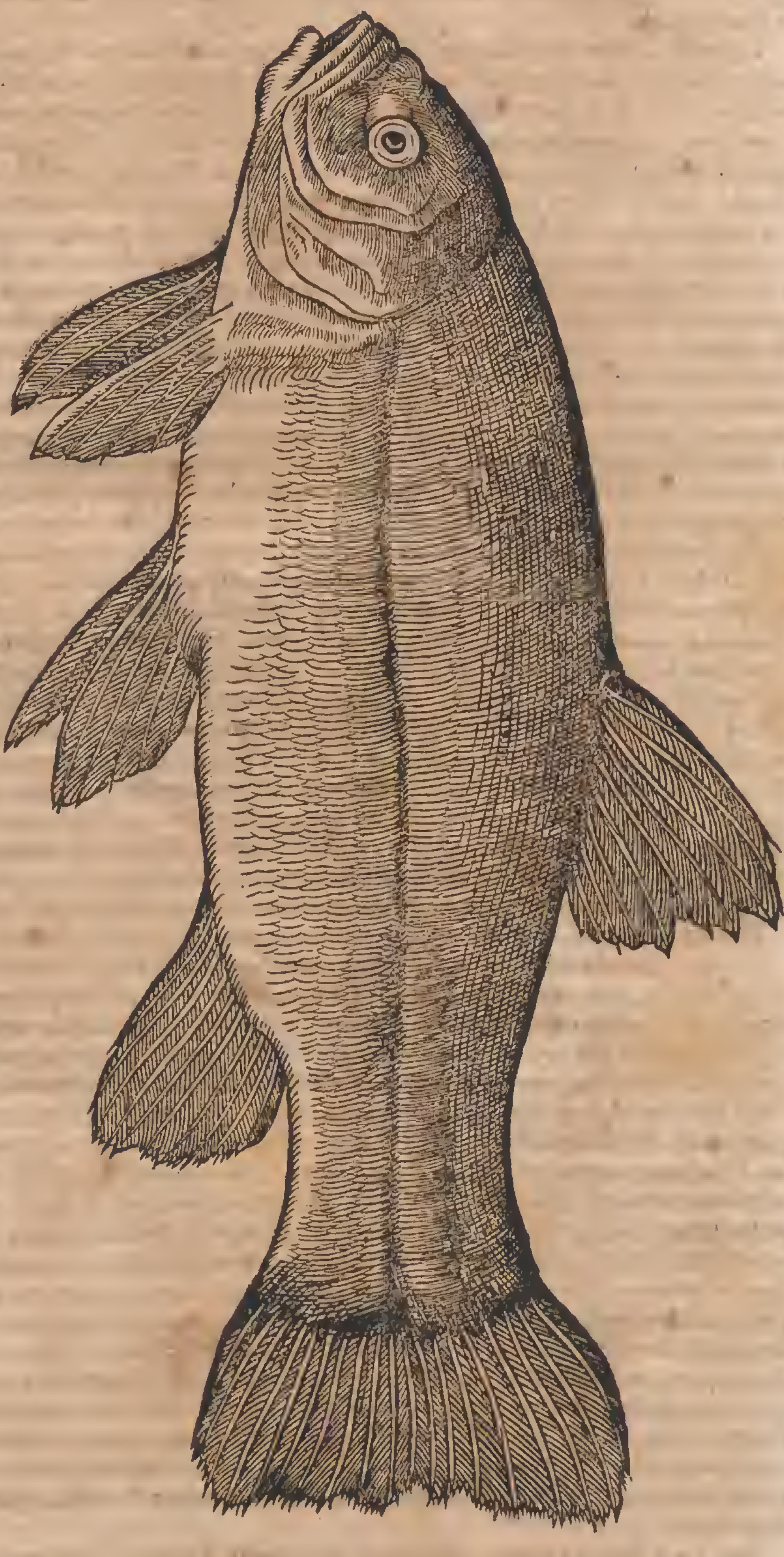
DE TINCA, RONDELETIVS.

A Tincæ nomen ab Auſonio vſurpatum hodie quoque in Gallia & Italia ſeruatur.

Vbi. Piſcis hic in lacubus ſtagnis & fluuijs, qui rapidi non ſunt, viuit.

B Ex viridi flaueſcit, corporis ſpecie, pinnis, & earum ſitu, palato carnoſo Cyprinum imitatur: ſquamis autem differt. paruis enim admodum & tenuibus tegitur, muco ſemper obductis, quam ob cauſam Tincæ lubricæ ſunt. Præterea circa oculos circulus in Tinca ruber eſt, in Cyprino flaueſcens. Linea à ſuperiore branchiarum parte deſcendens corpus medium interſecat. Pinnas duas habet ad branchias, alias duas in ventre, vnam à podice, aliam in dorſo breuem ſine aculeo. Cauda in pinnam latam deſinit. Lapillos habet in capite Auratæ & reliquorũ marinorũ modo. In ima oris parte oſſa ſerrata pro dentibus. Branchias quaternas duplices. Ventriculum paruum, fel aqueum in hepate, veſicam geminam aëre plenã in ventre, oua pauciora quã Cyprinus.

Tinca hæc effigies à noſtro pictore expreſſa eſt.

C Nutritur aqua, luto, & muco, quam ob cauſam paluſtribus & lacuſtribus aquis, & fluuijs tarde fluētib. gaudet.

F Vilis eſt, & pauperiorum cibus. Auſonius:

Et virides vulgi ſolatia tincæ.

Craſſo, glutinoſo, excrementitioque eſt ſucco.

A Suntqui Tincam, Ariſtotelis ψύλωνα eſſe putent, quẽ Fullonẽ vertit Gaza, de quo hæc tantum Ariſt. lib. 4. de hiſt. cap. 14. Ὃν δὲ καλοῦσι ψύλωνα, πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς ἐν ὑπηνέμοις: ἀγελαῖος δ' ἐστὶ καὶ οὗτος. Id eſt, Fullo quem vocant, litora petit trãquilliora, ſed is quoque gregalis eſt. Præterea eundẽ eſſe cum eo qui Dorioni γναφεὺς vocatur. Athenæus: Γναφεύς. Δωρίων ἐν τῷ περὶ ἰχθύων τὸν ἐκ τῆς ἑψήσεως τοῦ γναφέως ζωμόν φησι πάντα σπῖλον καθαίρειν. Id eſt, Fullo. Dorion in libro de piſcibus, ait fullonis decocto maculam omnem elui. Alij (*vt Bellon.*) dubitant ſitne idẽ Fullo Ariſtot. & γναφεὺς Dorionis: cuius Dubitationis cauſam nullam video, cum Fullo Ariſtotelis lacuſtris ſit vel fluuiatilis, (*Tillo potius, fluuialis & lacuſtris eſt Ariſtoteli: ψύλων autem quem Gaza fullonem vertit, cum litora petere dicatur, marinus videtur. Vide quæ annotauimus in Fullone, Elemento F.*) Dorion verò marinos duntaxat piſces numeraſſe videatur. Quod verò Tinca & Fullo idem ſint, non inde neceſſario efficitur, quia Tincę decocto ſordes deterguntur. Idem enim & Anguillarum, & Ichthyocollæ, & aliorum piſcium admodum glutinoſorum decoctũ præſtare poteſt: nam lento & glutinoſo humori quod pingue eſt & ſordidum hæret, atq; vna vtrunq; abluitur & tollitur.

Ψύλων vel Γναφεὺς Græcorum an ſit tinca.

Γναφεὺς, id eſt fullo unde dictus.

D Tincæ quidem muco obducuntur, & ſeſe mutuo lambunt, id quod aliquando obſeruaui. His Lucios vulneratos ſeſe adfricare, & muco vulnera conglutinare tradunt.

Non immerito à P. Iouio Platina reprehenditur, qui Tincas antiquitus Mænas fuiſſe exiſtimauit, cum Mænæ ſolum ſint marinæ, Tincæ paluſtres ſiue lacuſtres & fluuiatiles. A

Vidi Romæ Iudæos quoſdam medicinam exercentes, qui carpo & plantis pedum Tincas, per dorſi longitudinem diſciſſas, admouerent in febribus ardentiſſimis. Sed id niſi in tempore fiat, non modo nihil profuerit, ſed maxime obfuerit, nam frigiditate intro repellente, ac magis conſtringente augetur incendium. G

DE EADEM, BELLONIVS.

Tinca Italis & Latinis, Gallis Tenche dicitur. nam vbique ſuam appellationem conſtantiſſimè retinuit. Popularis eſt piſcis ac cœnoſus: qui cum vbique frequens ſit, mirum eſt, quod à priſcis Romanis nullum nomen habuerit. Fullonem Ariſtotelis eſſe crediderim Gregalis eſt Fullo (inquit ille) & partus tempore petit litora tranquilliora. Fullo autem dictus piſcis, quod eius decoctum detergendis lanæ ſordibus inſeruiat. Dorioni γναφεὺς vocatur: cuius decocto (inquit) macula omnis ſordesue eluitur. quod noſtri vulgi pleriſque pro magno arcano habetur. (*Tincæ nomen vetus nullum certis argumentis oſtendi poteſt. Nec idem eſſe poteſt* Γναφεύς, *qui* φύλων, *quem Gaza fullonem vertit. Vide quæ nos elemento F in Fullone ſcripſimus.*) Tinca Phycidi vſqueadeo ſimilis eſt, vt vulgus Phycidem Tincam marinam vocet. A *Fullo.*

Viridanti eſt ſquamarum colore, quas olida vligine obſeſſas habet, ſeu mucore lento viſcoſas: adeo tamen tenues, vt meritò ijs carere dixeris. Singularem in tergore pinnam habet, eamque paruam: quaternas ſub ventre, & caudam rotundam. Os nulla dentium aſperitate communitum. Tergus & totum corpus diuerſo modo fulgere comperies. In Tincarum porrò capitibus calculi duo admodum exigui reperiuntur. B

COROLLARIVM.

Ego paluſtres hos piſces nullo in precio apud antiquos fuiſſe putauerim, & propterea nullis literarum monumentis fuiſſe celebratos. meque plurimum mouet Auſonius, qui tincas & lucios ignobiliſſimis piſcibus adnumerauit, Iouius. Veteres authores precioſos potius quàm viles piſces literarum monumentis celebrare conſueuerunt. Vnde & Columella ſcribit: Viles piſces ne captare quidem, nedum alere conducit, Saluianus & Maſſarius. Idem Saluianus: Satis (inquit) mirari non poſſum, ſcriptores Auſonio vetuſtiores, tincam piſcib. nunquam annumeraſſe: ſimiliter coniectare nequeo, quamobrem mille ac centum deinceps annis nemo tincæ mentionem fecerit. nam poſt Auſonium (qui redemptionis noſtræ annis circiter trecentis & ſeptuaginta, ſub Valentiniano ac Valente Auguſtis vixit) centum tantum ab hinc annis nonnulli rurſus tincæ meminere. Sic ille. atqui tincæ Albertus Magnus etiam meminit ante hæc tempora annis circiter trecentis. claruit .n. circa annum Salutis M. CC. LVIII. vt in Chronicis reperio: quanquam Trittemius annum Domini quo floruit numerat M. CC. LXXX. hic libro 23. De animalibus, falconum remedia deſcribens, ſecundum Guilielmum Falconarium regis Rogerij, (qui nimirum ante Alberti quoq; ætatẽ vixit) tincham nominans, Germ. etiam interpretatur *Sligen*. Nomen huius piſcis à recentiorib. variè ſcribitur: Tinca, Tincha, Thinca, Tenca, Tencha, Tencon. vltimum videtur diminutiuũ. inter reliqua magis arridet vt Tinca ſcribatur, nimirum quaſi tincta, quod Gallus diceret Teinte. colore enim à pleriſque alijs piſcibus multum differt, & viridi nigricante quaſi tincta videtur. Germani atramentum ſcriptorium etiam à nigro colore *Tinten*, quaſi tinctum vel tincturam nominant. Alexander Benedictus victum podagricorum deſcribens orphos lacuſtres nominat piſces, qui vulgo tincæ vocentur, neſcio qua ratione. mihi quidem minimè probatur. Merulam piſcem turdo ſimillimum, (niſi quod merula nigrior eſt,) quoniam tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Maſſarius. Merula piſcis marinus tincæ fluuiatili ſimilis eſt corporis habitu, Rondeletius. Ergo tincam quoque ſi quis merulam fluuiatilem aut lacuſtrem appellet (Græcè κόσυφον ποτάμιον ἢ λιμναῖον,) non ineptè fecerit. A *Tinca marina*

Auſonius ſui temporis ſecutus plebem, vſitatis nominibus pulcherrimum poema non eſt veritus inficere potius, quàm aut ipſe in ambiguo iactari, aut iactare lectorem in obſcuro. ſic aloſam pro clupea ſiue thriſſa, tincham pro merula fluuiatili poſuit, Scaliger. Hippolytus Saluianus Tenca marina Romæ vocari ſcribit, & alio nomine peſce Fico, piſcem illum quem Rondeletius phycidem eſſe putat, ipſe callariam aſellorum generis. ſed icon à Rondeletio pro phycide poſita, ab ea quam callariæ nomine Saluianus dedit, diuerſa videri poteſt. Quære in fine huius voluminis iconem illi, quam Saluianus dedit, ſimilem. Bellonius in Turdo Phycidem, Tincam ſi interpretatur. Pierius Valerianus de tinca dubitat, ſitne fuca (id eſt phycis) aut pholis veterum. Atqui phycis piſcis marinus eſt, tinca verò dulcium aquarum. cum illa tamen aliquid commune habet: (nam, vt Bellonius ſcribit, Itali merulam æquè atque phycidem, tincam marinam vocant:) De pholide aliud nihil legimus, niſi quod mucum quem ipſa emittit, ſibi obducat, ita vt in eo quaſi cubili quieſcat. Vide ſuprà, elemento P. Iulidem quoque, aut ſimilem ei piſcem, alicubi tincam marinam vocari audio, fortè quod magna ex parte viridi ſit colore. Puto & coracinum piſcem nigricantem ſimiliter nonnuſquam vocari. Tenca Italicè & Hiſpanicè Tinca vocatur: Gallicè Tanche: vel etiam Tincke, ſi rectè ſcribit Carolus Figulus. Germani plerique *Schley* à lubricitate, vel potius muco, quem noſtri *ſchleym* appellant: vt Græcè myxonem, Latine muconem interpretari liceret, niſi mugilum cuidam formæ iam prius hoc nomen deberetur. Vir doctus quidam vt vim Germanici nominis exprimat, tincam vocat limariam. ſed quoniam id potius Græcorum pelamydem exprimit, πηλὸς enim limus eſt: & tincæ apud Germanos à muco (vt dixi) nomen poſitum eſt, abſtinere eo præſtiterit. Muco quidem hunc piſcem plenum eſſe vel tactus arguit, limoſis etiam & ſordidis locis degit, & in cœno alitur. *Schley*, ab alijs ſcribitur, *Schleihe*, à noſtris *Schlig*, quod ita proferimus, vt ſit i. breue, & g. molle in fine. voco autem g. molle, ſicuti ante e. & i. profertur. Roſtochij & finitimis oris *Slye*. ad Albim *Schleyn*: alicubi etiam Gallico vocabulo *ein Tinch*, inferiores quidam Germani & Gallis viciniores vt Flandri. Geldri- *Vulgaria.*

dri. Geldri *Lauvven* vel *Louvven* & *Seeld* & *Zeeld* appellant. In Friſia, ni fallor, *Mudthund*, neſcio qua vocabuli ratione. piſcem aiunt eſſe in dulcibus aquis, lubricũ, vocarique aliter etiam medicum omnium piſcium, & ſutorem nigrum. Hollandi quoque *een Schoemacher*, hoc eſt ſutorem, ob cutis craſſitudinem: & *Graumacker*, (nos *Grabmacher* diceremus,) id eſt veſpillonem, quod ſubinde in terra effoſſa aut ſepulchris inueniatur. Saxones quidam tincam interpretantur *Stincks*: neſcio an tincam noſtram intelligentes, an alium quendam piſciculum qui in ora Germaniæ *Stint* & *Stinckfiſch* à fœtore nominatur. Tincæ nomen eſt *Tenche*. Polonicum, Lin vel Lijn. Bohemicum Linie, & Sſvvecz quaſi ſutor.

B Capiuntur tincæ paſſim in omnib. ferè lacubus & ſtagnis. In Rheno etiam, præſertim inferiore vbi tardius fluit. In quibus Italiæ lacubus & quales inueniantur, dicemus infrà in F. Tinca roſtro breui ac retuſo eſt: ore ferè rotundo, ad ventrem inclinante, ac prorſus edentulo. In vtroq; latere, vbi labrum ſuperius inferiori committitur, appendicem habet, cyprini inſtar, cutaceam, rotundam, breuem, mollem ac lubricam adeo, vt nunquam explicetur, conſpicuaue fiat, ni digitis comprehenſa extendatur. Oculi magni ſunt & aurei. Squamis minutis ac valde connexis tegitur. Non idem tincis omnibus color eſt. aliquæ enim ſubalbidæ: plurimæ ex albo flaueſcentes, nonnullæ virides, paluſtrium verò ſubnigræ etiam aliquæ ſunt. Viſcido adeò muco exterius præditæ ſunt, vt recens captæ, vix manibus detineri queant. Mirè pingueſcunt. Quinque aut ſex librarum crebrò & vbique ferè reperiuntur: alicubi verò ad viginti etiam libras aliquando excreſcunt, Saluianus. Quæ in Albi maximæ capiuntur tincæ, duas circiter libras (id eſt vncias ſexaginta quatuor) pendent. Piſcis eſt breuis, craſſus, longitudine ad latitudinem triplici: capite craſſo & recurto: oculis magnis, nigris, multum prominentibus, vt in paſſere fl. quem *Halbfiſch* appellamus. Dentes habet paruos ad initium gulæ, in duabus vtrinque mandibulis, vt capito & alij quidam piſces. Color ei vndiquaq; ad aureum vergens. Plenus eſt minutis & tenuibus ſquamulis, quæ de eo abradi, vt in cæteris piſcibus non poſſunt. his ſuperinducitur pellicula viſcoſa, quæ piſcem omnino lubricum reddit, &, ſi radatur, glutinum quoddam tenax & coagulatum præ ſe fert. eadem in cauſa eſt, vt hic piſcis, ſi anterius aſpicias, coloris appareat è fuſco, nigro & viridi permixti, ac flauo ſuperinducti. Pinnæ ad branchias colorem è punic[e]o fuſcum præ ſe ferunt: ſuperior verò cum cauda, fuſca magis quàm punicea eſt, Io. Kentmanus. Ego etiam olim tincam contemplatus, iridem in oculis rubentem obſeruaui, maxillas in faucibus dentatas, tergus craſſum, in capite lapillos, caput & dorſum nigricabant: pinnæ ſubnigræ, cauda nigrior erat. Sub pinnis iuxta branchias eminebat caruncula rubicunda, craſſiuſcula. Ad pinnam vero ſiniſtram medij ventris cuneus quidam carnoſus, ſubdurus, genitalis ferè ſpecie, prominebat. Tinca lutea potius quam viridis eſt: at viridem (dicere) maluit Auſonius Scaliger.

C Tencha piſcis eſt fluuialis vel ſtagnenſis, qui in limo ſicut anguilla nutritur, Obſcurus. In ſtagnis & paludib. victitat, locis ferè cænoſis, vt inter arundines & vluas. In quibus Italiæ lacubus habeatur, leges infrà in F. E riuis in Albim venit, per totum annum: illic autem libentiſſimè in Albi degit, vbi maximè limoſum eſt vadum, & flumen tardius, Kentmanus. Tincæ nuſquam in mari reperiuntur. in lacubus autem ferè omnibus naſcuntur. capiuntur & in Tyberi, nonnulliſque alijs fluminibus: in quibus cum perraro tamen capi ſoleant, ex aliquo potius lacu ad flumina adnataſſe, quàm in eis genitas eſſe crediderim. In lacubus ac ſtagnis vt frequentes, ita & omni anni tempore capiuntur, Saluianus. In Rheno etiam capi audio, cum alibi, tum circa Coloniam. Putreſcentis limi ſordibus veſcuntur tincæ, Iouius: potius quàm carne, Saluianus. In limo ſicut anguillę nutriuntur. Obſcurus.

Piſces omnes ſtrepitum extra aquam ædunt, ſeu conuulſi, ſeu concutientes celeriter branchias, vt tincæ, quæ ſtridorem quendam acutum emittunt, Cardanus in Varijs. Et rurſus: Piſces pauci ſunt qui non ſtrideant: quod & tincæ faciunt, cum è viuarijs educuntur. nec mirum, nam concutiuntur, & aerem pro aqua trahunt. Tincæ & lucij & abſque ſemine & ex ſemine generantur. nam in piſcinis non ſati inueniuntur, Cardan. Et mox, Lucios è tincarum ſemine generari creditum eſt, amicitiamque inter illos intercedere. Item alibi: Cyprinos, tincas, anguillas, è putredine ſeu abſque ſemine generari certum eſt. Alibi quoque ſcribit tincam viſceribus etiam diſſectis, diu ſuperuixiſſe.

D Lucius vbiq; ſtagnis ac lacubus cum tincis frequentiſſimè reperitur, Iouius. Amicitiam lucio cum tinca eſſe ferunt: huius enim muco adfricare & illinere vulnera ſua lucium, Rondeletius. Vide etiam ſuprà C. Lucium quidem piſces omnes præter tincam vorare aiunt. Friſij tincam, medicum omnium piſcium appellant.

E Cum ſpadernis capiuntur præcipuè tineæ, (*interpres Germanicus quidam legit tincæ. Lampetras, aliqui recentiores, tincas fontanas vocant.*) Sunt autem tres acus ex ære retortæ ac ſimul ligatæ, quæ quibuſdam breuibus funiculis annectuntur: ac ipſi omnes non multum diſtantes cuidam funiculo longo. his apponitur caudarum cancrorum, vel lumbricorum craſſiorum eſca, & in aqua ſero * extenſo iactantur, & mane captæ tineæ (tincæ) tolluntur, Creſcentienſis 10. 39.

F Tinca piſcis quanquam ſemper vilis, inſipidus & inſalubris habeatur: nimis tamen malus putatur Iunio menſe: à noſtris circa Martium. Fallitur, meo quidem iudicio, qui tincæ poſt troctam primas attribuit hoc diſticho: Tinca vocor. quare? maculoſum reſpice tergus. Coctaq; poſt troctam, gloria prima feror. Tinca (inquit Iouius) quanuis plebeius ſit piſcis, aliquando tamen in lautorum menſas venit, & ex his Romæ præſertim Marſicana è Fucino lacu, qui nunc Celanus dicitur. Fucinianæ labrum inferius tritum habent, quod eius generis indicium eſt: quippe quæ plurimum ſaxoſo eius in lacus vado volutentur. Fert & laudatiſſimas paruus ille lacus quartodecimo ab vrbe lapide apud Bacanam ſyluam, (quam Antonino Pio notam Itinerario eſſe videmus,) quib. non modo plebeij, ſed ſplendidi etiã optimates ſæpius veſcantur. Nobilis ille inter aulæ proceres longè omnium ætatis noſtræ popinalis lautitiæ ſtudioſiſſimus, (qui ducenta milia aureorum nummûm, in ventrem ſe condidiſſe aliquando gloriatus eſt,) tincas Bacanianas autumno captas, allio laridoque contritis, additiſque odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad vaporem tepidioris furni fœliciſſimè percoquebat. Fert & tincas, quanquã minores, ſapore tamen minimè contemnendo ſanctæ Praxedis lacus, in Latij Sabinorumq; finibus, qui Regillus antiquitus fuit: ſed eæ cum raijs & ſquatinis, cæteriſque viliſſimis piſcibus apud

Pantheon

Pantheon ignobili foro infimis hominibus venundantur, Hæc ille. Tinca ſapore dulcis eſt, ſed malæ digeſtionis, Incertus. Reginæ, ſcardulæ, & huiuſmodi, non videntur reprobari ſicut tincæ, anguillæ, & ſimiles qui ſquamas non habent, Ant. Gazius in Corona florida. Tincæ impuri & damnati ſunt alimenti, Alexander Benedictus de victu podagricorum ſcribens. Piſcis eſt totus excrementitius & lutoſus: ac, niſi diligenter à ſordibus & immunditie purgatus fuerit, noxius, Adamus Lonicerus. Medici tincis omnibus vim quandam ineſſe ad progignendam febrem exiſtimant, quoniam maximè in cœnoſis degant, & putreſcentis limi ſordibus veſcantur, Iouius. Ægrè concoquuntur, & mali ſunt ſucci. vnde ſicuti eis crebrò veſci non debemus: ſic diebus canicularibus, quo præcipuè tempore maxime noxiæ creduntur, ipſis prorſus abſtinendum eſt, Saluianus. Temali parui, & tencæ paruæ, quæ apud nos dicti (*dicuntur, fortè*) iaceoli, ſine viſcoſitate ſunt plurimum exercentur, bonoq; ſapore & odore ſunt, vt ſalub errimi hi piſces videri debeant, Michael Sauonarola. Tincæ nunquã bene ſapiunt: ſæpiſſime verò lutum etiam redolent. quapropter viles & plebeiæ cenſentur, præterquam à mediterraneis hominibus: Qui cum pelagios piſces nunquam guſtauerint, in ſummo honore, & præſertim ſacri ieiunij tempore, eas habent. Vnde cum in cœna Leonis decimi Pontificis diſcumbentibus, pelagios piſces vario iudicio certatim atque impenſe laudantibus, nobilis quidam Florentinus tincis ſolum aſſuetus, diceret: Extollatis, vt lubet, conuiuæ marinos piſces, ego certe Traſymenam tincam conditam leucophago, his veſtris triglis, ſpigulis & rhombis prætulero: hoc inſulſo dicto lachrymas omnibus præ riſu excuſſit. Illæ autem quas lacus Traſymenus, vel Fucinus, vel paruus ille apud Bacanam ſyluam, vel à S. Praxedi appellatus, procreant, etſi cum marinis piſcib. æquari non debent, contemnendæ tamen non ſunt: quippe quas in marinorum piſcium penuria, ne lautorum quidem menſæ aſpernantur, Saluianus ex Iouio. Peſſimum eſt cum piſces natura molles & viſcoſi, etiam friguntur, vt tinchæ, gui, (*gobij,*) Ant. Gazius. Tinca ſi groſſa erit, & elixam voles, ex agreſta, aromatibus, petroſelino, minutim conciſo; conditam comedes. Aliter: Si groſſa erit, eam bene exquamatam, ac per mediam ſpinam inciſam, ita inuertes, vt quod foris erat, intus demum fiat, infractis etiam coſtis, ac conciſis interaneis, inditoque rurſum, cum ouis ſex, petroſelini conciſi, piperis tunſi, allij diffracti, croci modico. Sunt qui Damaſcenas, aut ceraſia acria, aut paſſulas cum pineis mundis cum ouo disfracto indant. Coquenda lento igne in craticula eſt: coctam ſalimola ex aceto, oleo, croco, ſapa ſuffundes. Aliter: Si parua erit, eo modo ſcindes quo ſuperiorem. & conſperſam farina, oleo friges. frictam, aut agreſta, aut ſucco mali arancij ſuffundes. Hoc, etiam quouis modo cocto, nihil peius, Platina. Allio quidam larido que condiunt, &c. vt ſuprà ex Iouio dictum eſt. Sunt qui laridi ac allij vice oleum cepamque conciſam, ac vuam, quam paſſulam dicunt, inijciant, ac eodem modo coquant. alij in eam, primum (vt par eſt) purgatam, ac interaneis exemptis, paſſulas, mentam, petroſelinum, allium, atque ſal conciſa, & in ſimul mixta, per ſectionem quà prius interanea exemerant, infarciunt, conſutaq; ſectione, aut veru infixam, aut craticulæ impoſitam torrefaciunt, oleo ac aceto cum ſaluiæ ramuſculo, aut fœniculi vmbella, aſſidue dum torretur, conſpergentes. Plebeij verò eam oleo in ſartagine frictam, ac arancij mali ſucco conſperſam comedere ſolent, Saluianus. Tinca primum in aquam calidam ponatur, & per pannum aſperum trahatur vt abſtergatur à muco: deinde exenterata in vinum frigidum elixanda immittatur, Mangoldus. ſunt qui non minus diu elixari iubeant, quàm vitulinam. Coquendæ tincæ melioris ſaporis erunt, coniectæ in calidam aquam, aut calido cineri impoſitæ. Aſſandis cum limo cutis detrahitur, & mediocrem ſaporem habebunt, Innominatus. Hic piſcis etiamſi aqua calida ablutus, & bene abſterſus, rite coquatur, in aquam nempe cum primum feruere incipit, iniectus, conditus ſalitusq;, ad iuris ferè conſumptionem, adhuc inſipidus eſt, quamobrem ad lautiores menſas rarò venit, Kentmanus. Tincarum cutim detractam per ſe tanquam magnas delicias vel à diuitib. quibuſdam in Italia appeti audio. Hunc piſcem aliqui in gelu (vel gelatina, vt vulgò vocant) commendant: ſuauius nimirum quam ſalubrius.

Iaceoli.

Apparatus.

G

Tincas ſciſſas per dorſi longitudinem, pedumq; & manuũ plantis (*volæ*) applicatas, ardentis febris feruorib. plurimum aduerſari quidam putarunt ex ſecta Iudæorum, qui quanquam ſordidè admodum & ridentibus alijs talia experirentur, aliquando tamen ipſis æſtuantibus exoptata blandimenta fœliciter attuliſſe comperti ſunt, Iouius. Veteres medici ad capitis & artuum dolores ſopiendos torpedines admouebant. quarum loco à mediterraneis tincæ forſan vſurpari poterunt. Sunt qui non febrientium modo æſtus tincis pedibus ſubditis, ſeu alligatis viuis, temperari, ſed etiam aduerſus arquatum etiam morbum proficere putent. Alij ictericorum iecori aut vmbilico viuam imponunt. Ictericis aliqui tincam viuentem illigant: id etiam tertio die repetunt. tinca immortua intus ac foris veluti croco tincta redditur: & pleriq; hoc remedio reſtituuntur, Kentmanus. Fel de anguilla, thymallo, tinca & porcello lactente miſce, ad aurium remedia. hoc enim infuſo, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes (aurium) occides, Ex lib. Germanico manuſcripto. Equorum purgatio ex inteſtinis tincarum aut barbonum, à Ruſio Hippiatro deſcribitur. Cõtra accipitrum & falconum lumbricos remedia ſcripſi in Accipitre E. ijs aliqui tincæ pellem vſtam admiſcent.

H. a.

Mulier quædam Papienſis (quod vidiſſe me teſtor) putans ſe eſſe prægnantem, poſt duodecim menſes emiſit fruſtum vnum carnis ſatis magnum, & multa alia parua: & ſimul cum illis peperit animal ad ſimilitudinem tenconis piſcis, colore viridi obſcuro ſupra tergum, infrà autem rubri coloris: corio tam duro, vt vix gladio ſcindi potuerit. moriebatur autem, & complicabat ſe ſicut ericius, Marcus Gatinaria.

Epitheta.

Tincas virides Auſonius dixit. licebit etiam viles, inſipidas, viſcoſas, & ſimilibus epithetis eas cognominare.

Proprium.

Celebratur apud Ciceronem quidam facetus orator Placentinus cognomine Tinca, fortaſſis ab hoc piſce cognominatus: quemadmodum Florentiæ Laurentius Medices ſenior, vti erat perurbanus, cuidam celebris familiæ ciui, ſe domi tincam ingentem exquiſita arte coctam falsò iactanti, Tincæ cognomen, quod illi poſtea fuit æternum, indidit, Iouius.

TINEÆ paruæ generantur in marinis ſtagnis, quales in aqua dulci reperiuntur, Rondeletius.

Lampe-

Lampetras aliqui recentiores, tineas fontanas vocant, vt ſuprà in Corollario de Muſtela indicamus, pag. 169.

Tipvlæ quanquam leuitate ſua ſuper aqua ingredientes non mergantur, aquatiles tamen animantes non ſunt, ad librum De inſectis referendæ.

Tirsio. Vide Phocæna.

Tittanes apud Athenæum in verſibus Numenij nominantur, deprauatis tamen, vt apparet, his verbis: Χαύνυς πῆάνας, ἐγχέλιάς τε, καὶ ἐννεχίλω πίτυιον. Alia lectio habet, Χαύνυς τὲ, πελίχς τε.

Tmeti, Τμητοὶ, à Græcis vocantur piſces maiores, qui ab alijs pelagij, vt auratæ, glauci, phagri, hoc genus difficilius concoquitur: concoctum verò permultum alimenti præbet, Mneſitheus. Τμητοὶ ab Athenæo vocantur (vt equidem arbitror) qui in partes diſſecti, in patinis miniſtrantur: vel vt in ſalſamenta condiantur, Wottonus.

Tonsicvla piſcis nominatur à Caſſiodoro Variarum 12. 4. Deſtinet carpam Danubius, à Rheno veniat anchorago, ex Orimis tonſicula quibuslibet laboribus offeratur. Orimi qui ſint, iam non inuenio. Nouaculæ quidem piſcis Plinius meminit 32. 2. ab eo contacta ferrum olere ſcribens.

Torentina, piſcis Trutta, vt ſcribit Scoppa grammaticus Italus, ſine authore. Malim per duplex r. quaſi à torrentibus, quod in riuis montanis reperiatur.

DE TORPEDINE, BELLONIVS.

A Torpedo, Græcis olim Νάρκη dicta, vtroque vocabulo re ipſa piſcis naturam explicante, quod ſua frigiditate torporem manibus inducat. Græcorum vulgus Margotirem (*Narcoterem*) appellat. Venetis ferè ignotus piſcis eſt: qui ſi nonnunquam illuc veniat, Sgramphi nomen habet, Romæ non alio quam Occhiatellæ nomine cognitus.

B (A) Litoralis eſt ac cœnoſus, Gallico Oceano infrequens Burdegalis notus, apud quos Tremble appellatur, quaſi tremulam dicerent: quod mucoſa ac glabra cute, eaque molli ac frigida, contrectantium manus efficiat tremulas. Primo aſpectu Ranam marinam vel Paſtinacam refert, niſi multò eſſet rotundior. Huius pars prona ex cinereo albicat: ſupina magis caneſcit: roſtrum nullum habet, ſed eius loco crenam gerit, inter duo latera parte anteriori impreſſam: caudam breuiorem quàm Raia: atque vt in Muſtelis diſpoſitam, (ſulcat enim æquor in contrarium,) ad cuius radices duæ pinnulæ enaſcuntur, multum in natatione adiuuantes. Oculis eſt exiguis, parte ſupina, vt in Raia collocatis: ſub quib. duo vtrinque foramina in gyrum crenata ſunt. Os habet prona parte patulum, in creſcentis lunæ figuram, dentibus obtuſis, multiplici ordine diſpoſitis, anteriori tantum parte communitum. Branchias gerit duplices, vtrinque quinas, fel pro corporis magnitudine maximum.

Torpedo ſupina.

Tertia Torpedinum Rondeletij ſpecies, vt ſuſpicor, maculoſa, non tamen oculata.

F Cæterum vſque adeo eſt lenta carne, vt niſi frigatur, ſaporis ſit admodum ingrati. Adhuc fricta, non indureſcit, ægerrimeque coquitur.

G Febrem, extremis artubus admotam, expellere cenſent, vt & fluuiatilem Tincam.

DE TORPEDINE OCVLATA, BELLONIVS.

Videtur hæc ſpecies prima Torpedinum Rondeletii.

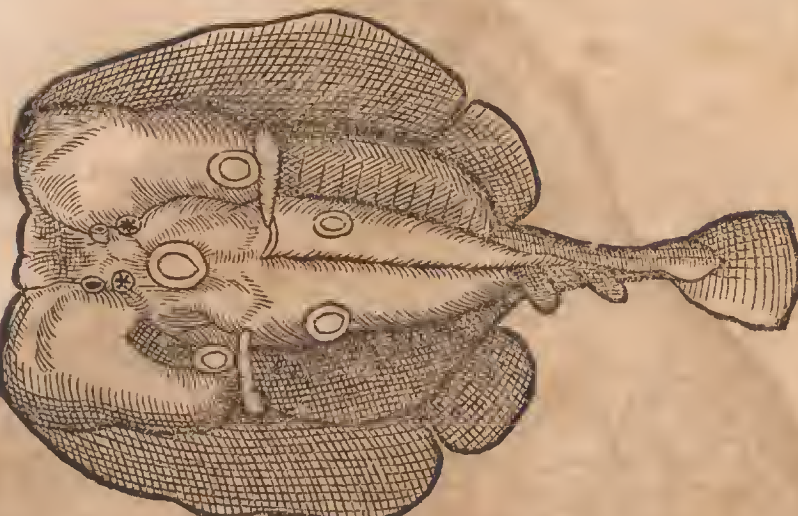
A Falluntur mirum in modum, qui Plinium reprehendunt, quod Torpedinis id genus, quod in tergore ſex, atque interdum ſeptem, (*Saluianus in ſua icone, quinque tantum huiuſmodi maculas pingit, ceu per angulos pentagoni digeſtas: & Rondeletius ſimiliter in duabus ſuis primis,*) aut eo minus maculas, quoſdam quaſi oculos referentes gerat, Oculatam appellauit: atque id cognomen ad Melanurum potius referendum eſſe autumant. Verum ſi ab oculorum pulchritudine & magnitudine Melanurus oculati apud Latinos nomen receperit, quid vetat quo minus à multorum oculorum ſpecie, Torpedinis hoc genus, à ſuperiore multum diſtans, etiam oculatum appellemus? Ipſa enim dictio oculorum multitudinem potius quàm magnitudinem ſonat: quanquam etiam vtrumque ſignificare poſſit. Ac, quantum illi cenſores paulò (vt mihi videtur) rigidiores fallantur, ipſum vulgus Romanum ſatis indicat: à quo adhuc hodie, nemine docente, Occhiatella dicitur. Verum de hoc, in Melanuro latius.

B (F) Cæterum, hæc Torpedo non magnitudine ac ſpecie tantum, verum etiam carnis lentore alteram imitatur: ſolis quinque, ſex, atque interdum ſeptem oculorum maculis ab ea differt: quas ita exactè delineatas in medio tergore præ ſe fert, vt neminem pictorem iudices rectius aut exactius quicquam effingere potuiſſe: alioqui naturales oculos paruos habet, ad ſuperius deſcriptam Torpedinem accedentes.

DE

DE TORPEDINIBVS (IN GENERE, ET SPEcie prima priuatim,) *Rondeletius.*

Torpedinis maculoſæ primum genus.

QVA ratione Græci νάρκην piſcem, eandem Latini torpedinem vocant: eſt enim νάρκη ἔκλυσις τῶν μελῶν, id eſt membrorum debilitatio: & torpedo, idem quod torpor ſiue ſtupor. Huic piſci nomen datum eſt, quod torporem & ſtuporem membris inducat: Menander inquit Athenæus, νάρκαν per α extulit, quo nomine (*quo modo, vt α. in fine ſcribatur*) nullus veterum vſus eſt. Ligures à tremore tremorize appellant. Maſſilienſes dormiliouſe, à ſtupore: pedem .n. verbi gratia, torpidum ſiue ſtupefactum endormi dicimus. Galli torpille. Torpedinũ genera quatuor facimus: tria earum quæ maculis notatæ ſunt. quartum eius quæ maculis caret. Quæ genera omnia hoc vno capite concludimus, quia viribus & corporis ſpecie non differunt, ſed maculis tantum, vt diximus. Quare quæ de vnius facultatibus, & partium tum internarum tum externarum deſcriptione dicuntur, eadem etiam reliquis conuenire exiſtimato. A *Libro 7.* *Genera quatuor.*

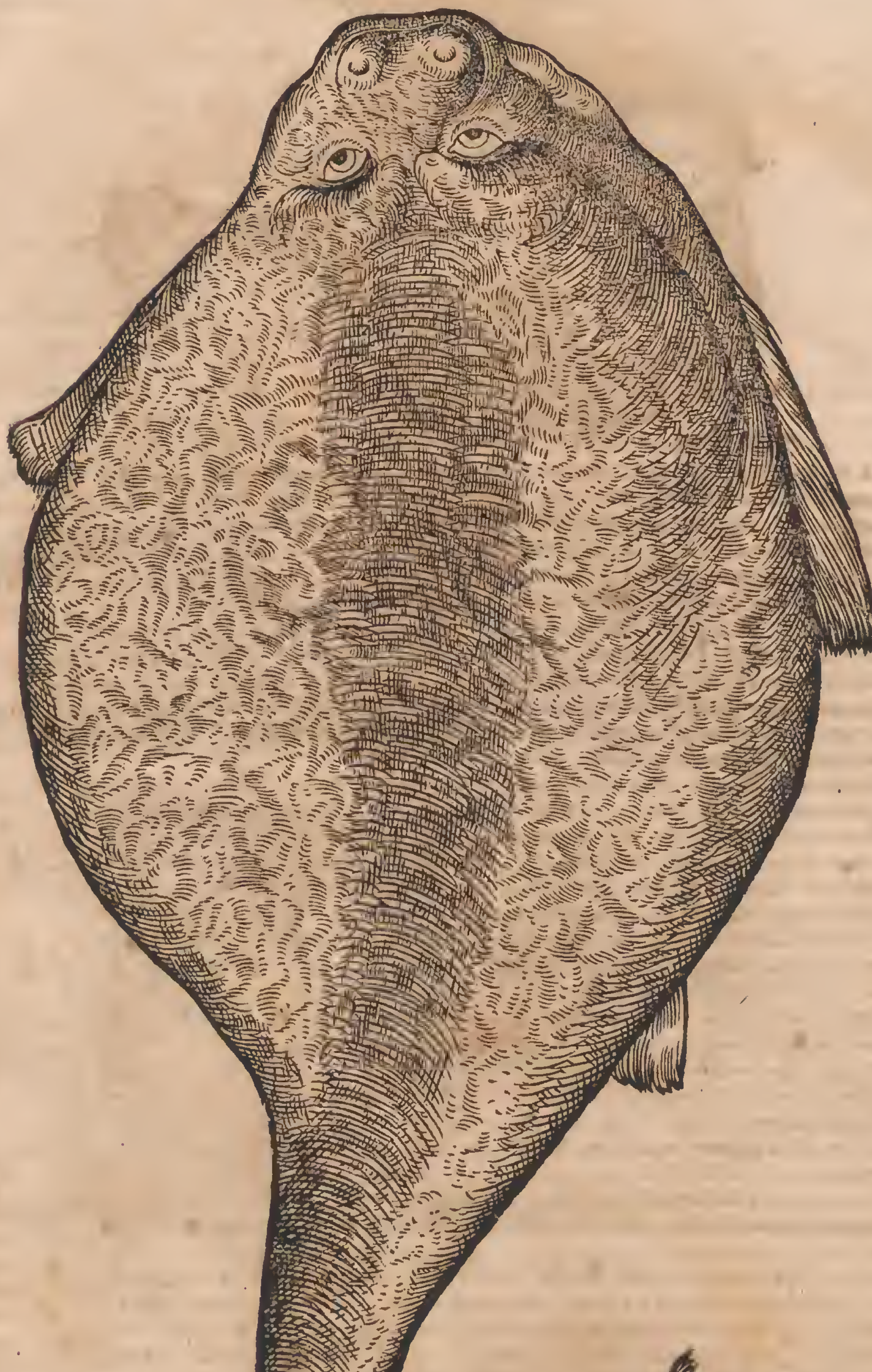
Prima torpedinis ſpecies à nobis poſita eſt ea, cuius maculas efficiunt circuli albo nigroque diſtincti, quorum medium oculi * pupillam, maculæ totæ oculos planè referunt. Quamobrem à Romanis hodie ochiarella, ſiue oculatella nominatur. *Genus primũ.*

Porrò maculæ pentagoni figura diſpoſitæ ſunt, reliquum corpus colore eſt ad rubricæ fabrilis, quam vulgo pro terra Armenia vendunt, colorem accedente. Piſcis eſt planus cartilagineus, parte anteriore latus, laterib. rotundus, in caudam carnoſam deſinens in cuius initio, parteque prona pinnulæ duæ erectæ ſunt, prior maior eſt, altera minor in extremo pinna eſt lata, vt caudam clauis nanium, quibus in Rhodano & Sequana vtuntur, aptè comparare poſſis. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine, poſt oculos foramina oculis maiora, quæ ad os vſque patent: quorum ambitus ἐπιφύσεις ſunt carnoſæ, ἐπιφύσεσι cordis terrenorum animalium, quas Latini valuulas interpretati ſunt, ſimiles. Os paruum in ſupina parte, dentibus paruis munitum, ante os foramina pro naribus. Branchias in medio ferè corpore: quia ob corporis tenuitatem ad latera, quemadmodum in galeis & ſquatina collocari non poterant. Cor depreſſum, ventriculũ latũ, inteſtina breuia & lata: hepar albũ, in quo latet veſica fellis. A B

In cœnoſis litorib. degit torpedo, veſcitur carne piſcium, quos aſtu capit. Ariſt. lib. 9. de hiſt. anim. ca. 37. Ἡ νάρκη ναρκᾶν ποιοῦσα ὧν ἂν κρατήσειν μέλλῃ ἰχθύων, τῷ τρόπῳ ὃν ἔχει ἐν τῷ σώματι λαμβάνουσα, τρέφεται τούτοις. κατακρύπτεται δὲ εἰς τὴν ἄμμον καὶ πηλόν. λαμβάνει δὲ τὰ ἐπινέοντα, ὅσα ἂν ναρκήσῃ ἐπιφερόμενα τῶν ἰχθύων: καὶ τοῦτο αὐτόπται γεγένηνταί τινες. vbi pro ἐν τῷ σώματι perperam legitur in vulgaribus codicibus, ἐν τῷ στόματι. Torpedo piſces, quos appetit ſtupore afficit, ea quam ſuo in corpore habet, facultate, atq; ita tardos præ ſtupore capit, & veſcitur. Abdit ſe in arena & limo, tum piſces, qui adnatantes obtorpuerint, corripit. Quam rem pleriq; à ſe conſpectam retulerunt. Idem Plin. Nouit torpedo vim ſuam, ipſa non torpens, merſaque in limo ſe occultat, piſces qui ſecuri adnatantes (*alias, ſupernatantes*) obtorpuere, corripiens. Athen. Ἔστι δὲ ἡ νάρκη, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, τῶν σελαχωδῶν, καὶ τῶν σκυμνοτοκούντων. Θηρεύει δ᾽ εἰς τροφὴν ἑαυτῆς τὰ ἰχθύδια προσαπτομένη, καὶ ναρκᾶν, καὶ ἀκινητίζειν ποιοῦσα. Δίφιλος δ᾽ ὁ Λαοδικεὺς ἐν τῷ περὶ τῶν Νικάνδρου Θηριακῶν, μὴ πᾶν τὸ ζῷον φησὶ νάρκαν ἐμποιεῖν, μέρος δέ τι αὐτῆς διὰ πείρας πολλῆς φάσκων εἰδέναι. id eſt, Torpedo, vt ait Ariſt. ex cartilagineis eſt, ijſq; quæ catulos non oua pariunt. Venatur autem piſciculos, quib. veſcatur, quos attingens ſtupore afficit, imobileſq; reddit. Diphilus autem Laodiceus in lib. de Nicandri Theriacis, non totum piſcem ſcribit ſtuporem inducere, ſed partem eius tantum, idq; ſe experientia longa cognoſcere. Quo loco pro εἰδέναι mendoſè ἐληλυθέναι legitur. (*Ego nihil mutarem: nam τὸ διὰ πείρας ἐληλυθέναι τι, pro eo quod eſt experientia aliquid comprobatum eſſe, eleganter dictum putarim.*) His adſtipulatur Op. qui cecinit torpedini molli, teneræ, debili, tardiſſimeq; natãti pro robore venenũ à natura eſſe datũ. Huius itaq; latera, quæ vtrinq; veluti alæ expanduntur, radijſq; contexta ſunt (ea.n. intelligi puto per κερκίδας παρὰ πλευρῇ ἑκατέρωθεν ἀμφιδύμους) ſi quis attigerit, illico membrorum vires diſſolui, concretoque ſanguine artus præ ſtupore moueri non poſſe. Quam ſtupefaciendi vim cum ſibi ineſſe ſentiat, reſupinatam in arena iacere immotam, mortuæq; ſimilem: cuius latera ſi piſcis contigerit, ſtupore impeditum euadere non poſſe. C D *Lib. 9. cap. 42.* *Lib. 7.* *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.*

Οἷον καὶ νάρκη περόεσσα(?) φάρμακον ἀλκῆς
Ἔπλετο, αὐτοδίδακτον ἐν οἰκείοις μελέεσσιν.
Ἡ μὲν γὰρ μαλακή τε δέμας, καὶ πᾶσ᾽ ἀμενηνή,
Νωθής τε βραδυτῆτι βαρύνεται, οὐδέ κε φαίης
Νηχομένην ὁρᾶν: μάλα γὰρ δύσφραστα κέλευθα
Εἰλεῖται, πολιοῖο δι᾽ ὕδατος ἑρπύζουσα.
Ἀλλὰ οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀναλκείης δόλος ἀλκὴ
Κερκίδες ἐμπεφύασι παρὰ πλευρῇ ἑκάτερθεν
Ἀμφίδυμοι: τῶν εἴ τις ἐπιψαύσειε πελάσσας,
Αὐτίκα οἱ μελέων σθένος ἔσβεσεν. Cæterà ex ipſo authore petito.

Figuram ſequentem Torpedinis à pictore Veneto habui, nulli illarum, quas Rondeletius pingit, ſimilem: non ſatis probè, vt ſuſpicor, expreſſam.

Torpedines hoc piſcatu vti, id argumento eſt, inquit Ariſtoteles, quod capiantur, quæ in ventriculo mugiles habeant omnium velociſſimos, cum ipſæ ſint tardiſſimæ. Neque verò piſces ſolum, ſed homines etiam ſtupefaciendi vi afficiunt. Ariſtoteles: Ἡ δὲ νάρκη φανερὰ ἐστι καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποιοῦσα ναρκᾶν. Plinius ex eodem: Maris torpedo etiam procul, & è longinquo, vel ſi haſta, virgaue attingatur, quanuis præualidos lacertos torpeſcere facit, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes. Ego reuera torpedini pridem mortuæ, quæ domi aſſeruabatur, cum in ſummis æſtatis feruoribus manum aliquando admoniſſem, ſenſi frigeſcere, vt veriſſimæ torpedinis viuæ contactum, inter ſtuporis cauſas à Galeno numeratum fuiſſe exiſtimem, quod fortaſſe ex Platone hauſit, qui cum torpedine loqueretur; Καὶ γὰρ αὕτη, inquit, τὸν πλησιάζοντα ναρκᾶν ποιεῖ. Hac arte piſcatorum manib. euadit: cum enim ſe hamo captam, vulneratamque ſenſerit, lineam pinnis amplectitur, mox per lineam virgamque ſtupor in piſcatoris manum immittitur, vt piſcatori ſuum inſtrumentum de manu excidat. Oppianus.

Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 37. *Ibidem.* *Lib. 32. cap. 1.* *Lib. 1. de ſymp. cauſis.* *In Menone.* *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Ναὶ μὴν καὶ νάρκη σφέτερον νόον οὐκ ἀπολείπει·
Ὁρμιῇ λαγόνας περιπτύσσεται. αἶψα δὲ χαίτης
Δεξιτερὴν ἔσκηψε φερώνυμον ἰχθύος ἄλγος.
Τοῖος γὰρ κρύσταλλος ἐνίζεται αὐτίκα χειρί.
Πληγῇ (*vulnere ex hamo dolens*) ἀνιάζουσα πιταινομένη δ᾽ ὀδύνῃσιν
Ἱππείης δόνακός τε διέδραμε, ἐς δ᾽ ἁλιῆος
Πολλάκι δ᾽ ἐκ παλάμης κάλαμος πέσεν, ὅπλα τε θήρης.

Frigoris impatiens torpedo, ob id hyeme conditur terra, hoc eſt, vado maris excauato, Theophraſtus citante Athenæo: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φωλευόντων, διὰ τὸ ψῦχός φησι τὴν νάρκην κατὰ γῆς δύεσθαι. ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν δακετῶν καὶ βλητικῶν, διαπέμπεσθαί φησι τὴν νάρκην τὴν ἀπ᾽ αὐτῆς δύναμιν, καὶ διὰ τῶν ξύλων, καὶ διὰ τῶν τριόδων (τριοδόντων *potius*) ποιοῦσαν ναρκᾶν τοὺς ἐν χερσὶν ἔχοντας. Theophraſtus in lib. de his quæ hyeme latent, ſcribit torpedinem ob frigus ſub terra condi. In libro autem de ijs quæ mordendo & eiaculando venenum infundunt, vim à ſe emittere, & per ligna, fuſcinaſque ſtupore, manu illa tenentes afficere. *Lib. 7.*

C Circa autumnum parit, autore Ariſt. lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10. non oua, ſed fœtus viuos ex ouis, quæ intus excludit hos in metu intra ſe recipit & emittit, eodem Ariſtotele autore. Et quidem, inquit, iam viſa torpedo eſt grandis: quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet.

F Diphilus apud Athenæum ait torpedinem concoctu difficilem eſſe, demptis ijs partibus, quæ circa caput ſunt, quæ teneræ ſunt, ventriculo (*ſtomacho*) gratæ, & concoctu faciles, reliquas non. paruas autem meliores eſſe, præſertim ſimpliciter (λιτῶς) coctas. Hiceſius ait parum nutrire, & pauci ſucci eſſe, aliquid tamen habere, quod ſtomacho valde gratum ſit, (χονδρῶδές τι διακεχυμένον, εὐστόμαχον πάνυ.) Huius iecori teneritas (*quidam non rectè legunt, tenacitas*) nulla præfertur, vt ſcribit Plinius. Qui torpedinem in cibis damnarunt, ij mihi rectius iudicaſſe videntur. eſt enim mali ſucci, inſuauiſque: humida, molli, fungoſaque carne, ob id à noſtris reijcitur: quod ſi quando edatur, abiectis capite, partibusque quæ circa caput & branchias ſunt, allijs cepiſque condita editur. Et Venetijs, ne in foro piſcario vendatur, autoritate præfecti ſanitatis cautum eſt. Quare non poſſum non mirari quæ Galenus de torpedine ſcripſit. Mollem habent carnem torpedo & paſtinaca, quemadmodum etiam iucundam, quæ modicè aluum ſubducat, & non difficilè concoquatur, quæque modicè (*mediocriter*) nutriat. Et in conſilio pro Epileptico, torpedinem ſolam ex cartilagineorum genere, epilepticis conuenientem cibum eſſe. Et in libello de Attenuante victu, ſaxatilibus in penuria ſubſtitui vult, præparatique cum beta, aut porro, admiſto piperis tantillo, (*cum beta trita, aut albo vtere porrum prolixius miſcendo, & piperis portiunculam.*) Et G in libro octauo methodi medendi cum ſaxatilibus piſcib. aſellos ſubſtituerit, proximè aſellos, inquit, ſunt ſoleæ & torpedo. Idem (lib. 11. de fac. ſimplic. med.) literis prodidit, ſe experientia comperiſſe torpedinem marinam non mortuam, vt nonnulli exiſtimauerant, ſed viuam admotam capitis dolorib. mederi, ſedemque euerſam coërcere, idque eadem vi efficere, qua alia medicamenta, quæ ſenſui ſtuporem adferunt. Quod quidem ego ſic interpretor, torpedinem admotam capitis dolores leuare, ſtuporem inducendo, cuius ſtuporis cauſa ſit frigiditas, id quod etiam de opio, mandragora, hyoſcyamo verè dicitur, ſed non ea ſolum, ſed & cæca quædam vis torpedini à natura inſita. Nam idem Galenus hanc torpedinis vim non frigiditati ſolum, verum etiam obſcuræ eius facultati adſcribere videtur: cum enim ſtuporis, qui ex difficili ſenſu motuque componitur, cauſas recenſeret refrigerationi, partiumque neruoſarum compreſſioni, torpedinis marinæ contactum adiungit. Paulus Ægineta oleum, in quo viua torpedo decocta fuerit, ad acerbiores articulorum cruciatus leniendos prodeſſe ſcribit.

Lib. 9. cap. 48. *Lib 3 de alim. facul.* *Lib. 1. de cauſ. ſympto.*

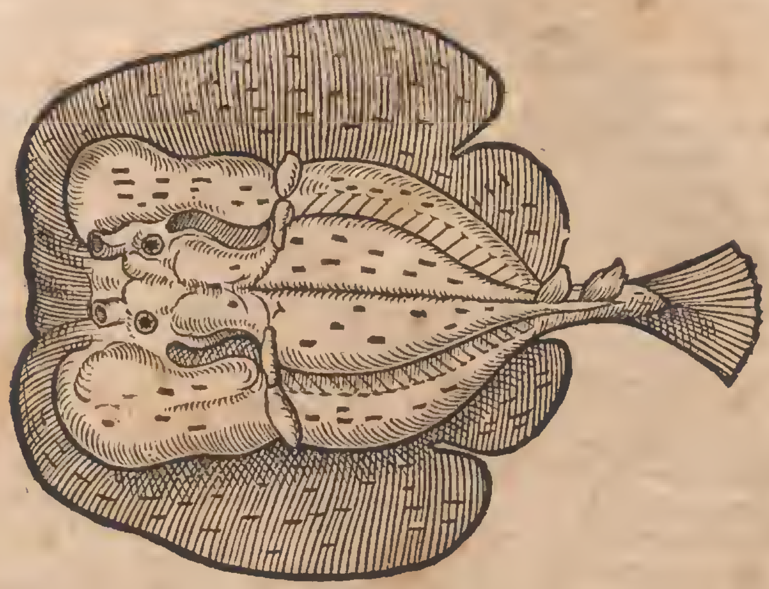
C De torpedine fluuiatili nihil hic dicendum, à marina enim non differt. Fluuiatilis in Nilo reperitur, teſtibus Athenæo & Strabone. *Aetius quoque fluuialem torpedinem nominat.* *Torpedo.*

Maculoſa ſecunda,

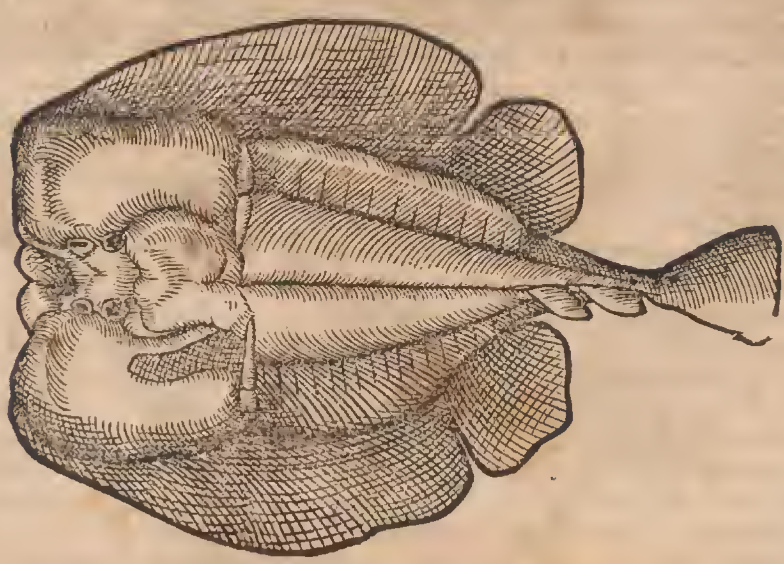
SECVNDA Torpedinis ſpecies à prima differt, quod maculas nigras, rotundas, circulis non diſtinctas habeat, ſed eadem pentagoni figura diſpoſitas. Eſt etiam primæ concolor.

Maculoſa tertia. Equidem priores duas oculatas potius cognominarim. hanc vero maculoſam.

TERTIA Magis varia eſt: habet enim maculas diuerſarum figurarum, huc & illuc ſparſas, & ſine ordine.

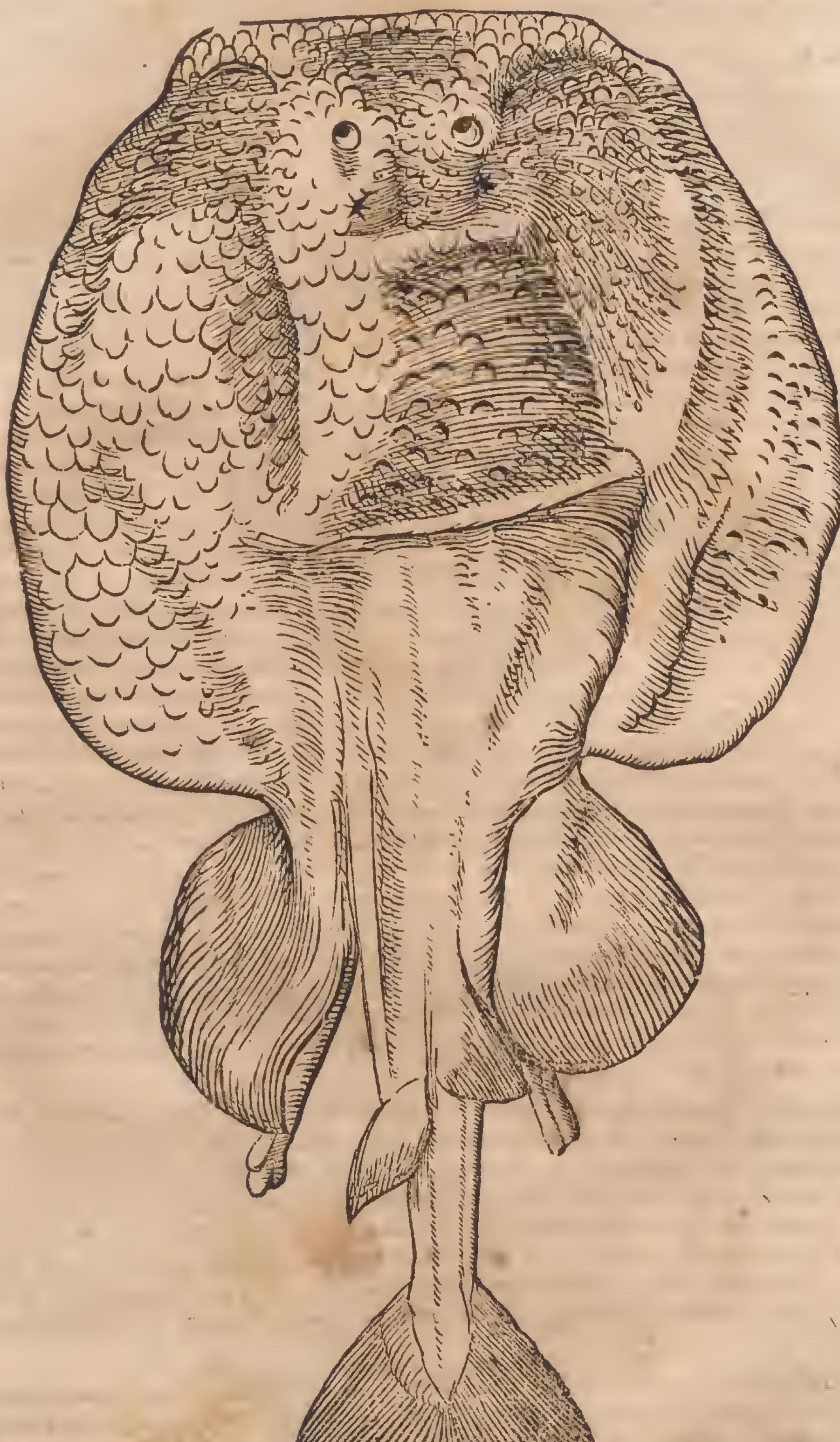
Torpedinis non maculoſæ icones duæ: quarum minor à Rondeletio exhibita eſt: major à Cor. Sittardo quondam ad me miſſa.

QVARTA & rotundis & cuiuſuis alterius figuræ maculis prorſus caret. Eſt primæ & ſecundæ concolor.

COROLLARIVM.

A Torpedo Græce quidem vſitatius νάρκη, ſed & alio nomine recentioribus Græcis vſitato, quod à La-
tino deflexum apparet, τέρπαινα vocatur: id quod tum ex nominis ſimilitudine, tum remedij ad poda-
gras, affirmare non vereor. Hermolaus cum de torpedine dixiſſet, ſubdit: Eſt & turpæna piſcis mariti-
mus &c. tanquam à torpedine diuerſum eſſe ſentiens. Narca & Narcon apud Syluaticum nomi-
na ſunt corrupta pro Narce: ſicut & torpigo vel terpigo, pro torpedo. Piſcium nomina quædam
facta ſunt à vi quadam. vt hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Albertus hunc piſcem ſtupefa-
ctorem nominat: aliqui ſimiliter mixobarbari, ſtuporem, ſtupefacientem, ſtupeſcore vt Auicennæ in-
terpres. Iorath obſcurus ſcriptor rahas appellat, Arabico nomine, vt conijcio: Syluaticus rahadar.
alij ex Auicenna citant rahadat. ego magis probo rahade ſcribi, (vel cum articulo alrahade, vt Bel-
lunenſis habet) ſicut libro 2. Voluminis eius de medicina, capite 591. legitur. Harada quidem He-
bræis ſtuporem ſignificat, vt docet Munſterus in Lexico trilingui: à verbo harad vel charad, חרך,
quod eſt ſtupuit, horruit. Berulie, id eſt piſcis ſtupefaciens, torpigo, Syluaticus. Thead, id eſt, tor-
Vulgaria. pedo, interpres Serapionis. Syluaticus legit fead per f. ab initio, non per th. Torpedinem
Veneti Sgramſum, quod eſt torpeſcentis membri affectus, appellant. Romani autem modo Bat-
tipotam, modo Foteriſiam, frequentius vero Oculatellam dicunt, quod in eius doſro quinque ocel-
los ſubnigros ipſa natura depinxerit, Iouius. Venetijs piſcis hic ab effectu vulgò Tremulo ap-
pellatur:

pellatur: ſiquidem membro ſtupefacto ſubinde tremorem incutit. Romani verò (me quidem latet, vnde id nomen traxere) eundem vulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere conſueuerunt: & alijs in locis Itali, Torpedine, Matthiolus. Torpedinem piſcem ab effectu nunc etiam Apuli torpedinem, Veneti tremulum cognominant, Maſſarius. Maſſilienſes Turpilliam corruptè vocant: Ligures Tremorizam, Gillius. Torpedo Romæ eò quod in dorſo quinq; nigricantes notas, oculis ſimillimas, depictas habeat, Ochiatella vocatur. aduertendum tamen (ne homonymia decipiamur) Romæ alium piſcem Ochiata vocari, Melanurum ſcilicet, Saluianus. Olim Cor. Sittardus ad me ſcripſit, torpedinem non maculoſam, Romæ vulgo Motſargo, & Fumicotremula nuncupari. Oculatæ certè nomen non omnibus, ſed primis duabus tantum à Rondeletio exhibitis ſpeciebus attribuerim. Torpedo ab Hiſpanis vocatur Tremielga, vt ab homine docto Hiſpano accepi, alibi Hugia vt Matthiolus ſcribit. Torpedo vulgò gramphus ab effectu dicitur, quod efficiat guttam grampham, la goutte grampe. nam leuem quendam torporem tangenti inducit. Dicitur etiam Torpin, Gallus quidam innominatus. ſed gramphi nomen, vt diximus, Italicum potius eſt. Memini Gallum quendam olim mihi affirmaſſe torpedinem tum maculoſam, tum ſine maculis, in Prouincia vulgò Gallinâ maris appellari: neſcio quàm rectè, mihi quidem non probatur. Rondel. cuculum ſuũ piſcem à Maſſilienſib. Gallinam vocari docet.

Germanica nomina fingemus, ad eorum quibus aliæ gentes vtuntur, ſimilitudem: *ein Zitterling oder Zitterfiſch*, à tremore: *ein Schleffer, ein Krampffiſch*. Itali enim ſimiliter (mutuati nimirum à noſtra lingua) ſpaſmũ vocant gramphum, vt noſtri *krampff*. Torpedinem neq; ſpinoſam eſſe, neq; cum echino & echeneide confundendam, Scaliger oſtendit de Subtilitate 218.7.

Torpedo 1. Rondeletii. Torpedinis primæ à Rondeletio propoſitæ iconem olim à Cor. Sittardo accepi, huiuſmodi ferè. Oculata eſt quinis maculis cœruleis, ambiente circulo nigro, & extra illum ſpacio rotundo crebris diſtincto punctis. Paſſim etiam maculis orbiculatis candidis variatur. Prona pars ruffa eſt, partim ad luteum, partim ad puniceum inclinans. oculi exigui rubicundi. Appingitur & hirudo eam exugens.

E Torpedo nigra priuatim ad dolores capitis commendatur. Vide infrà in G.

Torpedo piſcis eſt cartilagineus, Ariſtot. & Plinius. Σελάχια ſunt quæ ſquamis carent, nec oua (*ſed catulos*) pariunt, Suidas. Torpedo ſubrufa eſt prona parte, ſupina autem candida, Iouius. Cerebrum etiam cartilagineis non deeſt. nam ex torpedinis cerebro remedia quædam præſcribuntur. Situs oris torpedinis idem eſt, qui in cartilagineis pleriſque, (id eſt parte ſupina.) Duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine vtitur: & vtroq; ſui corporis ſemicirculo, quaſi geminis pinnis natat, Ariſtoteles de partibus 4. 13. Cauda breuis carnoſaque eſt: quoniam incrementum eius partis ad piſcis latitudinem tranſit, Maſſarius. Piſcibus καρχάροις, id eſt, ſerratos dentes habentibus torpedinem adnumerat Mneſimachus apud Athenæum. Huius iecori teneritas (Wottonus legit tenacitas, non laudo) nulla præfertur, Plinius. Hepar habet tenerrimum, Albertus. Solo tactu omnia congelat. vis (ea) in alis, quæ etiam aculeis munitæ ſunt, Cardanus Variorum 7. 37. ſed neque alas neque aculeos torpedo habet: & vis hæc inferendi torporem à toto eius corpore manare videtur. lege infrà in D. Fel ei in iecore poſitum eſt, Ariſtoteles. Planus & cartilagineus eſt piſcis: cuius corpus, ſi caudam dempſeris, vt planum & valde preſſum, ita etiam orbiculare eſt. Capitis nullum ferè veſtigium apparet. Lingua in ore nulla. Ante os (quod inferiore parte eſt) olfactus gratia bina inſculpta ſunt foramina. Inferiore etiam parte branchias detectas, & vtrinq; quinas habet. in vtroq; enim ventris latere quina branchiarum orificia, parua, ſemicircularia, tenuiq; quadã cuticula ferè contecta, cõſpiciuntur. Præterea hac eadem inferiore parte, in caudæ exortu podex extat. Poſterior corporis pars in caudam carnoſam & breuem, in latiuſculamque pinnam deſinentem degenerat: etſi Ariſtoteles (de Partibus animal. 4.13.) torpedini non ſecus quam paſtinacæ ſpinoſam & longam caudam tribuat. Duas iuxta caudam pinnas gerit: vtrinque ſcilicet, ad caudæ exortum, vnam craſſiuſculam, & ſemicircularem. In medio verò ſuperioris partis caudæ, aliæ duæ eriguntur pinnæ vna ſuperior & maior, altera inferior & minor. Partes quæ ad caudam ſunt (teſtè Galeno) medijs partibus ſunt corpulentiores nam partes mediæ videntur in ſe ipſis habere velut cartilaginem quandam tabidam. Molli & lubrica cute tegitur, venter ſubalbidus eſt, dorſum verò ſubflauum. quod quidem dorſum in nonnullis torpedinum (etſi nemo veterum id notauerit vnquam) quinæ maculæ rotundæ, nigricantes, oculoſque egregie repræſentantes, & pentagoni figura collocatæ: in alijs verò aliæ minores, ſed plures, albicantes, & nullo ordine digeſtæ, depingunt: cum in reliquis ſubflauum dorſum his omnibus maculis careat. Magnum & carnoſum habet ventriculum, inteſtinum verò breue & amplum. hepar pallidum, in dextram & ſiniſtram diuiſum fibras. Fellis veſica, quæ pro piſcis mole ſatis magna eſt, iocineri committitur. dextræ enim fibræ annexa, in ſiniſtram etiam meatus ſiue venulas quaſdam immittit. Lien paruus eſt: & ſubrubens. vterus oblongus & bifidus. Haud multum excreſcit. nullam enim hucuſque, quæ ſenas exceſſerit libras, vidimus: etſi Ariſtoteles & Plinius grandem torpedinem, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet, iam viſam eſſe referant, Saluianus.

C Degit torpedo in cœno & paludibus (τενάγεσι) maris, Oppianus. Natat latitudine ſua, & duabus iuxta caudam pinnis, vt in B. dictum eſt. quamobrem pigra eſt. Terra, hoc eſt, vado maris excauato condi per hyemes torpedinem, pſittam, ſoleamque tradunt, Plin. Theophraſtus in lib. περὶ φωλευόντων, torpedinem ait terram ſubire propter frigus, Athenæus. Circa æquinoctium (*autumno: vel, vt Maſſar. citat, circa autumnum paulò ante æquinoctium*) parit, Plinius. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaque intra ſe parit oua præmollia, in alium locum vteri transferens, atque ibi excludens, Idem. Torpedo oua mollia intra ſe parit, (*fœtus autem viuos in lucem emittit, vt & alia cartilaginea:*) nam ſi ouum foras prodiret, facile periret, carens putamine quod protegat duriore, Maſſarius tanquam ex Ariſtotele.

D Torpedo, ſeſe ſupinam in terram abijcit, & humi ſtrata iacet immobilis tanquam mortua: Ac ſi quis ex piſcib. ad eam appropinquat, hic primum tanquam vinculis conſtrictus tenetur, & tanquam arctiſſimo ſomno opprimitur. Poſt verò hæc quamuis non læuis ſit, tamen celeriter ex latebris erumpens piſcem mortuo ſimilem edit: Et ſæpe ita natantes piſces medijs fluctibus incurrens, eorum celeritatem tardat, & vel properantes ſuis vinculis aſtringit: ij debilitati, fugere obliuiſcuntur. Illa verò eos à fugiendo retardatos torpore, exedit & conſumit, Gillius ex Oppiani Halieuticorum 2. Paſtinaca etiam ſeipſam occultat, ſed non ſimili modo, quo rana piſcatrix & torpedo. argumentum ſic viuere hos piſces adduci poteſt, quod ſæpius habentes in ventre mugilem capiuntur velociſſimum piſcem, cum tardiſſimi ipſi ſint, Ariſtot. Torpedo quam vim habeat, nemo neſcit: nempe qua non ſolum tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete, obtorpefacientem grauedinem piſcatorum manibus inducit. Ac narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis cum viua elabitur ſuperne interea manibus agitet aquam, vim ad manus remeantem, & tactum obſtupefacientem penetrare, aqua prius omni, vt videtur, mutata infectaque. Hanc igitur vim ſuam quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo ſuſcipit, nec periculum adit: inſidiatorem verò circumiens, & tanquam ſpicula vim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primum aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic vt iam nec tueri ſe nec fugere poſſit, ceu vinculis conſtrictum alligatumque, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Si quis eam manu viuam tenuerit, torporem brachio inſpirat, Maſſarius. Huius piſcis torporem meæ manus tactione periclitatus ſum: ſed haudquaquam mihi manus tantopere obtorpuit, quàm ſcriptores decantant. Torpor non modo letalis non eſt, ſed non ita multo poſt euaneſcit, Gillius. Ea potentia torpedo prædita eſt, vt ſi fuſcina attingatur à piſcatore, transmiſſa qualitate per haſtam ad manum, eam repente obſtupefacit, Galenus libro ſexto de locis affectis. Theophraſtus in libro de ijs

Torpedinis in piſcatione calliditas.

De torpore qui ex ea infertur

de ijs quæ morſu vel ictu venenum immittunt, torpedinem ſcribit vim ſuam tranſmittere etiam per ligna & fuſcinas ita vt manus tenentium obtorpeſcant. Athenæus. Non ſolum ſi manu retineatur, ſed è longinquo etiam torporem inſpirat. nam & retis intervallo, vt inquit Auerroys octauo Phyſicorum, & ſecundo cœli & mundi, hunc affectum eam inferre certum eſt, Maſſarius. Idem Iorath quidam author obſcurus ſcribit, & Andreas Bellunenſis, Alrahade (inquit) piſcis reti captus, cum ad piſcatores rete trahentes appropinquat, ſtupefacit manus ipſorum. Scorpioni torpedo admota eum comprimit, Gillius ex Aeliano: non recte. Verba enim Æliani ex noſtra translatione hæc ſunt: Stellionem ſcorpius hoſtiliter odit: & eo admoto torpore afficitur. Vide in libro noſtro de Quadruped. ouiparis in Stellione D. De therionaica & alijs herbis quæ admotæ ſcorpijs alijſve animalib. torporem afferant, abunde ſcripſi in Lupo quadrupede H. a. pag 628. Torpedo tangentem, vtcunq; celeriter manum retrahat, ſtupefacit, adeo vt vnus de ſocijs noſtris, qui extremo digito punctim tantum attigerat, vix intra dimidium annũ lotionibus & vnguentis calidis brachio ſenſum reſtituerit Albertus. Manum hominis qui torpedinẽ contigerit torpore affici, etiamnum puer à matre frequenter audiui. Prætereà à viris peritis accepi, illum qui rete in quo fuerit capta, attigerit, omnino paſſurum torporem. Item ſi quis eam viuam in vas impoſuerit, & marinam aquam infuderit, ſi quidem grauida fuerit, pariet ſuo tempore. Eam deinde aquam ſi ex vaſe in hominis aut manum aut pedem infuderit, membra hæc non dubitanter obtorpeſcẽt, Ælianus De animalibus. 9. 14. Si quis liquorem Cyrenaicum teneat, & torpedinem apprehendat; nihil ab ea patietur, Idem 5. 37. Auerroes cæterique philoſophi torpedinem ea qualitate manus adficere, qua ferrum à magnete lapide pertrahatur, exiſtimarunt, Iouius. Idem Simocatus ſcribit, & addit: quoniam aer medius εὐπαθὴς, διηχὴς, διαφανὴς, & διάσωμος eſt: idque Dei conſilio, vt per aerem terra cœleſtibus iungeretur. ſic etiam contagia ophthalmiæ accidunt &c. Plinius de echeneide loquutus, ſubdit: Quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ atque effectu, in remedijs ſponte naſcentium rerum dubitet? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgaue attingatur, quamuis præualidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes: Quod ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe vim aliquam, quæ odore tantum & quadam aura ſui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt? Torpedo ſolo tactu omnia congelat. vis in alis, quæ etiam aculeis munitæ ſunt, Cardanus. nos ſupra in B. alas & aculeos ei negauimus. Vis ſane illa torporans, à toto huius piſcis corpore emanare mihi videtur. nam vel felli, quæ calidiſſima in animalibus pars eſſe ſolet, facultatem eandem ineſſe, ex eo conijcimus quod Plinius ſcribit, fel torpedinis viuæ genitalibus illitum, Venerem inhibere. Remora tollit motum, torpedo non tollit, ſed deprauat. non enim quieſcit piſcatoris ſed tremit manus, vnde Tremulam vocant Iſtri. Quin in litore Britonum relabens æſtus cum vnam in ſicco reliquiſſet, & adoleſcens vt eam palpitatione tentantẽ abitum ſiſteret, pedibus inuaſiſſet, ipſo in veſtigio totus tremuit, Scaliger. Zeilam inſulę fluuius Aroton piſcoſiſſimus eſt. cæterum piſces illi neutiquam eſculenti ſunt. è quodam genere vnum ſi quis manu capiat, continuo febre corripitur. amiſſo piſce, ſtatim liberatur. idcirco eum febrium appellauimus, Idem. Torpedinem viuam ſtupefaciendi facultate præditam eſſe, (inquit Saluianus,) extinctam verò illa eadem priuari, præter id quod reipſa experimur (vti enim viuæ contactu torpeſcunt membra: ſic demortuam citra omnem torporem contrectamus atque comedimus) authorum etiam teſtimonijs comprobari videtur. (*Aelianι verba iam ſupra retulimus: Galeni vero requires ſupra in Rondeletij ſcripto de hoc piſce, ſegmento G.*) Pręterea non manifeſta ſolum, frigiditate nẽpe, ſed cæca etiam qualitate eam ſtupefacere, tum ratione, tum authoritate comprobatur. Cum nanque viua ea facultate polleat: mortua verò, eadem orbata ſit: clariſſima ratione intelligitur, eam ſtupefaciendi vim non à manifeſta qualitate, frigiditate ſcilicet, quæ multo maior in mortua (extincto natiuo calore) dubio procul reperitur: ſed à cæca & nobis incognita (cuius viua ſolum particeps eſt) emanare. Quod Galeni quoq; confirmatur teſtimonio: qui cum torporis cauſas enarrans, inquiat: Torpor verò, qui ex tam motus quam ſenſus difficultate eſt compoſitus, in toto corpore, & maxime in artubus, manifeſte videtur à frigore, & compreſſione neruoſorum corporum, incidere. ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu: ſi torpedinem frigiditate ſolum ſua torporem inferre arbitratus eſſet: cum primo loco torporis cauſam frigiditatem poſuerit: fruſtra rurſus tertio loco ac ceu tertiam cauſam ipſius torporis, torpedinis contactum ſtatuere. (*In libro quidem de vſu reſpirationis Galenus diſerte, occultam qualitatem facit, qua torpedo ſtupefaciat.*) Poſtremo, vt refert Athenæus, Diphilus Laodiceus in libro de theriacis Nicandri, ſcribit: Non totum hoc animal, ſed partem eius quandam torpefacere. Cui non ſolum ſubſcribere, ſed partem eam etiam explicare videtur Oppianus, his verſibus;

Febrius piſcis.

Torpedinem viuam tantũ, non frigiditate, ſed vi quadam occulta ſtupefacere.

Quod non aliqua parte tantum ſtupefaciat.

At duo ſe tollunt diſtenta per ilia rami,
Qui fraudem pro robore habent, piſcemq; tuentur.
Quos ſi quis tractat, perdit per membra vigorem,
Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus.
Soluuntur ſubito contracto in corpore vires.

Verum cum hi rami, ſiue radij (vt magis Græca vox ſonare videtur. κερκίδες enim ab eo vocantur) nulli in torpedine appareant (niſi ſemicircularia eius latera, κερκίδας, id eſt, radios, vel ramos, vt vertit interpres, ab ipſo impropriè admodum appellari credamus:) cumque reliqui ſcriptores omnes (vt qui nunquam alicui tantum torpedinis parti illam vim ineſſe notauerint) torpedinem totam torporem inferre arbitrari videantur: nos quoque non aliquam tantum partem eius, ſed ipſam totam torpefaciendi facultate pręditam eſſe, cenſemus, Hucuſque Saluianus. Vehemens torpedinis virus inſuperabili frigore præditum, vbi duriorem aliquam materiam nactum fuerit, quippe vel vimen, vel funem, illi pertinacius & copioſius adhæreſcit, circunfuſumq; aera facilius cõtaminat, atq; ita perrepit, nõ ſecus

ac flamma ipſa per incenſum filum vehementius tranſmeat, quam ſi cum torre iactetur. Sic & aqua fluuialis capite vno in eam declinato ſenſim aſcendit, & totum deniq; madefacit. quod tamen in craſſiori elemento ſenſim atq, contanter fit, in aerio quàm ocyſſime fieri contingit, Pierius Valerianus.

E Torpedines quomodo capiantur ex Aeliano leges ſupra, in Corollario de Paſſere E. pag. 664. Quomodo piſcatorum manus vel contactu, vel etiam abſq; illo, per quæuis piſcatoria inſtrumenta, vt lineam & arundinem, fuſcinam, rete, torpore afficiat hic piſcis, & ita aliquando euadat, in D. iam prædictum eſt.

F Torpedo Venetijs, Genuæ, Maſſiliæ, ac vbiq; puto gentium comeditur, Gillius. Strabo inter Nili piſces torpedinem ſuauiſſimam facit. Νάρκη βρῶμα χαρίεν γίνεται, Plato vel Cantharus in Symmachia. Audio hodieq; in Italia alicubi torpedinem inter delicias piſcium haberi. Albertus de animalib. 24. 1. Quod dicunt quidam (inquit) omnes piſces conuenire in cibo, falſum eſt: ſicut patet in piſce ſtupefactore qui frigidi eſt veneni, ita vt ſtatim auferat ſenſum & vitam ſi diutius tangatur. Atqui in mortuo vim illam ſtupefaciendi euaneſcere Galenus monuit, & in cibo ſine noxa ſumi experientia docet.

Hodie à plebe egentiſſimiſq; hominibus tantum comeditur, Iouius. Torpedo (Diphili teſtimonio) concoctu difficilis eſt, præter partes eas quę circa caput exiſtunt: quæ teneræ, ſtomacho gratæ, & concoctu faciles ſunt: aliæ verò minimè. Quod vti verum eſſe experimur (inquit Saluianus) ſic Galeno minime aduerſari cenſemus: quippe qui ſicuti torpedinis partes medias cartilagineas & molles: inferiores verò & ad caudam exiſtentes, magis carnoſas eſſe teſtatur: ita illas teneriores concoctuq; faciliores: has verò minus teneras, neq; adeo concoctu faciles eſſe innuit. Archeſtratus torpedinem in oleo & vino cum bene olentibus herbis (σὺν χλόῃ εὐώδει,) & modico caſeo trito incoquendam eſſe inquit. Noſtris temporibus, ſi nulla tuendæ ſanitatis habenda ſit ratio, frixa, & arancij mali conſperſa ſucco, ſuauior multo exiſtimatur, Hæc ille. In torpedinem apparatus deſcribitur ab Apicio, lib. 9. c. 2. Νάρκην μὲν ἐν ὡς φασιν ἀνθυλευμένην Ὀπτᾶν ὅλην, Alexis. Et alibi: Ἔπειτα νάρκην ἔλαβον ἐνθυμούμενος, Ὅτι δεῖ γυναικὸς ἐπιφερούσης δακτύλους Ἁπαλοὺς ἀπ' ἀκάνθης μὴ ἐν τούτοις παθεῖν.

Pſellus torpedinem cibis & multum (*mediocriter, Galenus*) alentibus, & rurſus attenuantibus, adnumerat, in libro de victu, Ge. Valla interprete. Raia carnem habet ſapore gratam ſed duriorem & concoctu difficiliorem quam torpedo (*Vide Rondeletium in Raia læui F.*) aut paſtinaca, & quę copioſius præbeat alimentum, Vuottonus ex Galeno. Aluum emollit torpedo in cibo, Plinius. Ex Hippocratis libro de affectionibus internis. Hepaticus quidam morbus eſt pleuritidi non diſſimilis: in hoc æger ex piſcibus veſcatur galeo, torpedine, paſtinaca, & raijs paruis, omnibus coctis &c. Laborans tertio genere tabis, quarto menſe edat torpedinem, ſquatinam, raiam, &c. Et rurſus de eodem: Poſt reliquam rationem victus, &c. obſonium habeat fruſtum torpedinis, aut ſquatinæ, aut galei. Item, Ab hepate laborãs aqua intercute, &c. piſce vtatur galeo, & torpedine aſſatis.

G Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cum Luna in libra fuerit, triduoq; aſſeruetur ſub dio, faciles partus facere poſtea, quoties inferatur, Plinius: non alia vi fortaſſe, quam quod velut induciis dolorum datis, natura ad excludendum fœtum confirmatur, Hollerius. Torpedinis caro in aceto putrefacta & mento aſperſa, fugam pilorum facere dicitur, Aelianus De animalib. 13. 27. Marina torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus vehementiam mulcet. eadem appoſita euerſam ſedem prociduamq; coercet, Dioſcorides. Eadem Galenus, Paulus Aegineta, Aetius, Auicenna & Kiranides, ex eo tranſcripſerunt, addentes, ea viua vti oportere. Capitis dolorem, quamuis veterem & intolerabilem, protinus tollit, & in perpetuum remediat torpedo nigra viua impoſita ei loco qui in dolore eſt, donec deſinat dolere, & obtorpeſcat pars. quod cum primum ſenſerit qui dolet, remoueatur remedium, ne ſenſus auferatur eius partis. plures autem parandæ ſunt torpedines eiuſdem generis: quia nõnunquam vix ad duas tresve reſpondet curatio, id eſt, torpor. quod ſignum eſt remediationis, Marcellus Empiricus. Torpedo appoſita procidentis interanei morbum ibi coercet, Plinius. Impoſita lieni medetur: Idem & Marcellus Empiricus. Eſt & turpæna piſcis marítimus: à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliendas appellatum eſt à medicis, vt eſt apud Paulum Aeginetam, Hermolaus in Corollario, & Maſſarius. qui non animaduertiſſe videntur turpænam eandem torpedini eſſe. Torpedo tũ marina tum fluuialis, iuxta alium quendam modum adhibita, (*articularijs doloribus*) non in paruis ſolum, ſed in magnis quoq; inflammationibus congruit, naturali enim facultate quadam ſtuporem inducit, & dolores è corporibus tollit. quapropter ipſam viuentem adſiduè admouere inflammatis locis oportet. Cocta item adhuc viua in oleo, deindeque extracta, ac modica cera cum oleo eliquata, commodiſſimum pharmacum omnibus dolore afflictis podagricis redditur, Aetius 12. 35. Diaturpænes (Διατουρπαίνης) ceratum, ad podagram dolorem leniens mirabiliter: Quinto Martij menſis die, olei communis ſextarios duos lebeti in cella ſubterranea infundito coquitoq; lignis è vite: vbi inferbuerit, turpænæ marini piſcis libram adijcito, aſphalacis animantis (quod nonnulli madamudam vocant ſanguinis vncias quatuor. incoquitoque dum carnes piſcis diſſoluantur aut torrefiant. deinde exemptis illis (σηρώσας colato Fuchſius in Myrepſo) olei & ceræ quantum ſatis eſt adijcito in ſpiſſitudinẽ; vt molliſſimum fiat ceratum, quod linteolo illitum impones, Aegineta 7. 17. Idem ex eo repetijt Nic. Myrepſus inter emplaſtra, numero 172. & Trallianus lib. 11. apud quem legitur, ἀσφάλακος * τοῦ ζώου, ὃ τινες παλαμίδα καλοῦσιν. Andernacus vertit talpę animalis, quod nonnulli calamitatem vocant. ſed pro παλαμίδα placet legi madamudam, μαδαμουδὰν, barbaræ nimirum alicuius linguæ nomen, ſicut Aeginetæ & Myrepſi codices habent. Pro σηρώσας vero habet ἐπάρας, &c. Idem Trallianus paulo poſt: Medicamentum præſeruans à podagra & morbo articulario præſcribit huiuſmodi: Torpedinem viuam in vas æreum aut cacubum cum oleo & aqua, (ne oleum vſtum nidorem reſipiat,) conijcito: ac herbam narciſſum (*tanquam & narciſſus vt nomine, ita & vi medica cum narce piſce conueniat, narcen ſcilicet, hoc eſt ſtuporem & indolentiam conciliando*) Luna deſinente collectam adiungito, ipſamque cum animali incoquens, vſque dum tota diſſoluatur, & oſſa nudentur. tunc tandem oleum ab aqua paulatim ſeparabis. omnia facito Luna deſinente, vngitoque ægrum ter die. & ſi quidem articuli dolent, patiunturque, curantur: ſi vero non dolent, præſer-

præſeruat ea,ne vnquam doleant.Id autem facito vngitoque ad dies tres,Luna omnino deſinente.nam ſi in alio tempore hæc facias,non ſuccedet. Ad vtramlibet(ſiue calidam, ſiue frigidam) podagram, remedium ſic: Torpedinem viuam nigram,cum admonuerit dolor,ſubijci pedibus oportet in litore non ſicco,ſed quod adluit mare:& tandiu premi, donec ſentiatur torpor per totum pedem & tibiam vſque ad genua. hoc & in præſenti tollit dolorem,& in futurum remediat. hoc modo Anteros Cęſaris libertus ſupra fidem remediatus eſt: Marcellus Empiricus, & Scribonius Largus. Noui podagricos,qui ſæuiente malo dolentem pedem frigidiſſima perfundant. alij hybernas reponunt niues eidem remedio. Sed vbi frigore dolor obtorpuit,petrelæo fouent, & paroxyſmis liberantur, Hollerius. In capitis forte & artuum doloribus ſopiendis,locisque affectis refrigerandis, mediterranei tincas torpedinum vice adhibere poterunt. Aiunt torpedinis corium nuper decorticatum,ſi parti matricis prolapſæ inuoluatur,ipſam reducere, Aetius 16.88. *Corium.* Ad oculos quos pili pungunt, probatum: Aluminis ſciſſi,cerebri arces(*lege narces,id eſt torpedinis*) marinę viuæ, (*nimirum portiones æquas,*) ſubigito ſimul, illinito,prius euulſis pilis, Nicolaus Myrepſus. *Cerebrum.* Torpedinis cerebrum cum alumine illitum ſextadecima Luna, pſilothrũ eſt, Plinius. Fel torpedinis potum,genitalis membri arrectionem prohibet, Galenus Euporiſton 2.75. *Fel.* Fel torpedinis viuæ genitalibus illitum, Venerem inhibet, Plinius. Eſt quidem fel calidiſſima animalium pars:& è torpedine non ſimpliciter,ſed viuente tantum,id eſt recens exemptum,ſtuporem partibus quibus illinitur, inducere putarim : ſicut & ipſa torpedo viua tantum id præſtat quod nomine præ ſe fert. ſed leporis quoque fel vim ſoporiferam habere, à Nicolao Myrepſo, traditur, è vino potum.

Νάρκη θαλασσία, id eſt, Torpedo marina è Platone,Dioſcoride & alijs quibuſdam cognominatur,ſiue vt à fluuiatili diſtinguatur: ſiue potius, vt diſcernendi cauſa ab affectione,quam eodem nomine & *H.a.* Græci νάρκην, καὶ ἐτήτυμον ὄνομα νάρκη. Solus Menander νάρκα, per alpha dixit pro νάρκη: Ὑπελήλυθε δέ μου νάρκα τις ὅλον τὸ δέρμα, (alias σῶμα,) Athenæus(& Varinus.) atqui & ipſe mox è Diphilo hęc verba citat, μὴ πᾶν τὸ ζῶον νάρκαν ἐμποιεῖν, μέρος δὲ παντός. Apud Trallianum quoq; lib.11. νάρκαν legimus.ſic τόλμη etiã & τόλμα dicimus. Νάρκη & reſolutio membrorum, μυρμηκίασις, ignauia, Suidas & Varinus. *Deriuata.* Ναρκάω verbum ab hoc piſce factum eſt, Euſtathio teſte, pro eo quod eſt ſtupeo & torpeo: vt in hoc Homerico, ---ναρκησε δ' ἄρ' χεὶρ ἐπὶ καρπῷ. Plato in Menone dicit, ὅτι ἡ νάρκη τὸν πλησιάζοντα ναρκᾶν ποιεῖ. Νάρκωσις, ἔκλυσις, ἐκλυομένης, Varinus. Ναρκωτικὰ dicuntur à medicis ſoporifera pharmaca,& quæ ſenſum obtundant, à verbo(vt apparet) ναρκόω, vnde etiam nomina ναρκώδης, νάρκωσις, Νάρκη, ἡ ἄφρων καὶ μωρά, Varinus id eſt, ſtulta, fatua. Germani etiam *Narr* appellant ſtultum, ἤγουν τὸν ἔχοντα τὴν ψυχὴν ἀναίσθητον καὶ ναρκῶσαν: & à torpore *Toerpel.* Νάρκιον diminutiuum, parua torpedo eſt, Philoxeno: torpedunculam dixeris. Torpedo Latinis idem eſt quod torpor aliquando. Si tanta torpedo animos obrepſit, Salluſtius. Aliæ fuga ſe, aliæ occultatione tutantur, atramenti effuſione ſepiæ, torpore torpedines, Cicero 1. de Nat. Torporare verbum, pro eo quod eſt inducere torporem, rarum eſt. Turpilius Hetæra: Stupidus aſtat, ita eius aſpectus repẽs torporauit hominis (*hominem*) amore, id eſt, torpeſcit, Nonius.

Torpedinem mollem, inertem, pigram, callidam dicemus. Miram Claudianus cognominat. Μαλακὴ τε δέμας, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων, Νωθὴς τε βεβολυτέρη, Oppianus de hoc piſce. *Epitheta.* Νάρκη πρηνέϊ χροί., & Φερώνυμον ὄνομα νάρκης. Idem. Πλατεῖα, Plato. Μαλθακὴ Euſtathius. Θαλαττία, id eſt marina, diſtinctionis potius nomen, quam epitheton fuerit.

Ægyptij hominem multos in mari ſeruantem ſignare volentes, torpedinem piſcem pingunt, hęc enim vbi piſces multos viderit, qui natare non poſſint, ad ſe trahit ac eos ſeruat, Orus in Hieroglyph. 2. 105. *Icones.* Aliorum quidem authorum hoc nemo tradidit, ſed vno ore omnes contrarium: quod ipſa ſcilicet piſciculis inſidietur, & torpore affectos ita vt natare nequeant, deuoret. Poteſt tamen de fœtu proprio intelligi, quem numeroſum & viuum parit, & in metu intra ſe recipit, vt ſupra dictum eſt. Quinetiam (inquit Pierius Valerianus) vna cum piſcibus alijs in verriculo deprehenſa, vt ipſi Ægyptij tradidere, omnes plerunque ſoſpitat(*per accidens,*) cum ne vis quidem hominum innumera poſſit verriculum educere, manibus & pedibus penitus obtorpeſcentibus, veneno quod effundit per retia dilapſo, &c. Si quando tamen piſcibus alijs obuolutæ(*torpedines*) contrahuntur (*extrahuntur*) è mari, torporem experti ſunt multi quamprimum piſcem virga tangere voluerint. quare in Anconitano mari maxime cauent ne rete in altum iaciant, piſcatoribus ea incommoda ſæpe ſubeuntibus. Quæ quidem vis torporem infundendi non attingentibus modo, verum etiam è longinquo, argumentum dedit vt hominem ignauia egregiè præditum, per hieroglyphicum eius indicari commodiſſime poſſe plerique dicerent, Hæc ille. Ignaui ingenij piſcis, & qui quam alij manifeſtam & generoſam venationem faciunt, clandeſtinis dolis & quaſi veneno quodam hæc ſibi acquirat: quaſi Maronis illud ad vitam magis laudauerit: Dolus an virtus, quis in hoſte requirat? Marcellus Vergilius. Poterit autem ad huiuſmodi aliquid denotandum pictus hic piſcis accommodari, item ad innuendum hominem in diſputationibus & congreſſionibus acerrimum. Vide mox in D. Vt narce piſcis, ita & narciſſus flos τῆς νάρκης, id eſt torporis ſymbolum *Narciſſus.* eſt, tradente Euſtathio quare & Furijs infernalibus è narciſſo coronam attribuebant. νάρκισσός τε γὰρ ἐκ τοῦ ναρκᾶν παρηχεῖται: καὶ τοῦ ναρκᾶν ἐριννύες ταῖς κακοέργοις προξένοι, Sic ille in Iliad. A Et rurſus in T. Ὡς δ' ἦν σύμβολόν ἐστι τοῦ ναρκᾶν καὶ ὁ νάρκισσος, προδεδήλωται. Vide etiam mox in b.

Νάρκη μαλθακὴ μὲν ἐπαφᾶσθαι, ναρκᾶν δὲ τὸ πελάσαν ποιεῖ, Varinus ex Euſtathio. Poterit hoc ad voluptatis *b.* animum effœminantis & ratione ceu ſenſu motuq; priuantis ſymbolum trahi. Quidam apud Athenæum: Torpedinem(inquit) emi, cogitans quod mulier (apparatura ad cibum) teneris eam digitis tractans, nihil ab vllis ſpinis lędi poſſet.

Ἡ σπάρον, ἢ νάρκας (alias νάρκας) ἐγχελείδας, ἢ ἐπὶ φάγρον, Numenius. videtur autem de eſca quapiam loqui. *d.* Tutantur ſe torpore torpedines. Cicero 2. de Nat. Quis non indomitam miræ torpedinis artem Audit & emerito ſignatas nomine vires? Claudianus, cuius idyllion ſiue carmen de torpedine extare puto. Eleganter nimis apud Platonem Menon Socratem torpedini aſſimilem eſſe ait, quod eos quibus cum diſputaret, ita argumentationibus irretiret, vt tanquam ſtupidi facti, nihil omnino reſiſtere poſſunt. Et videris mihi (inquit) ſi quid te cauillis perſtringere licet, tum ſpecie, tum aliis huic latæ ma-

rinę torpedini ſimillimus eſſe,&c.Gaudentius Merula. Græca Menonis verba hæc ſunt. Καὶ δοκεῖς μοι παντελῶς, εἰ δεῖ τι καὶ σκῶψαι, ὁμοιότατος εἶναι τό, τε εἶδος, καὶ τἄλλα, ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ. καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον, ναρκᾶν ποιεῖ. καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν. ἀληθῶς γὰρ ἔγωγε, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ναρκῶ, καὶ οὐκ ἔχω ὅ, τι ἀποκρίνομαί σοι. Huic modeſtiſſimè reſpondet Socrates. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἡ νάρκη αὐτὴ ναρκῶσα, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖ ναρκᾶν, ἔοικα αὐτῇ. εἰ δὲ μή, οὔ. οὐ γὰρ εὐπορῶν αὐτὸς, τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν :(hoc quidem ſophiſtæ eſſet:) ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον αὐτὸς ἀπορῶν, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν.

f. Torpedines cum aliis conuiuij cibis nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Iunonis : & narcion, id eſt torpedo parua, in conuiuio quod Philoxenus Cytherius deſcribit: Νάρκη πνικτή, ab Antiphane inter alias lautitias. Ὁ μὲν ἀγρῷ τρεφόμενος, Θαλάττιον μὲν οὗτος οὐδὲν ἐσθίει Πλὴν τῶν περὶ γῆν γόγγρον τινὰ, ἢ νάρκην τινά, Idem Antiphanes.

h. Clearchi Solenſis peripatetici de torpedine liber ab Athenæo citatur.

Torſio à quibuſdam non rectè ſcribitur pro Thurſio.

Trachelvs quid ſit in teſtaceorum genere Rondeletius explicat in Pinna. eſt autem alias partis in illo genere, alias conchæ nomen.

Trachvrvs idem eſſe creditur, qui & σαῦρος (id eſt lacertus,) Rondeletius. Vide ſupra, elemento L. Scithacus (Σκιθακὸς) piſcis, idem eſt qui & trachurus, Heſychius & Varinus. Scribitur & Σκίθαρκος inferius apud Heſychium non ſuo loco. Diocles piſcium recentium (νεαρῶν, ſi rectè legitur) carnes ait eſſe ſicciores, vt ſcorpios, cuculos, (mallem hæc nomina ingenuinis,) paſſeres, ſargos, trachuros. Ad trachuros & melanuros eſca: Vrticas madefaciens cum ſucco viridis coriandri, ex eiſq; cum ſimila paſtas conficiens, vtitor, Tarentinus Andr. Lacuna interprete.

Tragi (id eſt, Hirci) nominantur ab Ouidio inter pelagios. Oppiano τράγοι paſcuntur ſub herbis in litore algoſo Halieut. 1. Chalcides, tragi, acus & thriſſæ, piſces ſunt aceroſi, macri & minime ſucculenti, Hiceſius. Tragon alij mænam marem, alij piſciculum alium exocœto ſimilem vocant, Rōdeletius. Vide ſupra de Hircis piſcibus pag. 424. Elemento H. item inter Aſellos in Grillo vulgari Bellonij, pag. 92. Tragus Feſto etiam conchæ genus eſt mali ſaporis inde forſitan nomen, quod oleat ſapiatve hircum. At in ſpongiarum genere tragis durities & aſperitas nominis cauſa videtur. Grillum vulgo dictum Muſtelę marinę ſpeciem ſi quis tragum putarit appellandum, mollem & in cibis delicatum piſcē barbulis forte ſeu cirris arunci inſtar ab eius mento pendulis, nominis rationem imputabit. Piſces quidam ab Ariſtotele epitrageæ eſſe dicuntur, hoc eſt ſteriles. lege ſupra in Balagro, pag. 123. Inter arbores aliqui tragum pro caprifico dixerunt.

Trebii Nigri authoris verba de quibuſdam piſcibus à Plinio citantur: Albertus vero imperitiſſime Trebium piſcem facit, attribuens ei quæ Plinius de piſcibus diuerſis, echeneide, phycide & gladio ſcripſit.

Trichis piſcis (vel Trichias, vel Trichæus) non alius quam thriſſa videtur quibuſdam: alijs verò potius ſardina, quorum ſententiæ nunc magis faueo. Vide iam prius à nobis obſeruata. ſupra in Alauſa, pag. 21. item in Sardina, pagina 823. Alia eſt trichiàs (oxytonum) è thunnorum genere: de qua itidem in Sardina ſcripſimus. Τριχίδες χαλκίς, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Vide ſupra in Chalcide A. Scaliger clupeas ſiue thriſſas (id eſt alauſas) minores à Græcis trichides vocari putat. Apuæ, membrades, trichides, & alia quorum ſpinas ſimul ingerimus, omnia flatulentam concoctionem reddunt, & alimentum humidum præſtant, &c. Elixa præferuntur, ventrem inæqualiter ſubducunt, Mneſitheus, vt recitaui in Apuis, Eritimos piſces memorat Dorion chalcidibus eas idem facere dicēs (κατὰ τὸ αὐτὸ ποιεῖν ταῖς χαλκίσι,) eſſe autem ſuaues in hypotrimmate, Athenæus lib. 7. ſed quid chalcides quidem faciant, prius non dixerat: trichides verò ſaltatione & cantu delectari dixerat, ita vt cum audierint è mari exiliant.

Τριχίας ex Mneſimacho nominatur apud Athenæum lib. nono. Τῶν οὖν κορακίνων πεῖραν οὐχὶ λαμβάνεις, Οὐδὲ τριχίδων, οὐδ' οἷον ἑψητῶν τινῶν, Alexis. Ἔψη τὸν λέπας, εὐτελές τι βρωμάτιον ἦν, ὥσπερ καὶ τριχίας, (τριχίαι,) Pollux 6.9.

Trigolas, τριγόλας. Quære ſupra in Mullo H. a. inter deriuata.

Trincvs vel Tryncvs. vide Brincus, pag. 130.

DE TRITONE.

De Tritone pelamydum ſiue thynnorum generis piſce, (magno, ſine ſquamis, orcyno ſimili, quē Græci quidam chelidoneam nominant,) diximus ſupra, Corollario I. de Thunnis. Hic de Tritone ſiue fabuloſo, ſiue monſtro & ſemihomine marino loquemur. De hominibus quidem marinis plura dedimus ſupra, Elemento H.

Ex Aeliano. Etſi non admodum explicatam rationem ad demonſtrandam Tritonum formam piſcatores afferre poſſe dicuntur: magna tamen fama eſt in ſermone hominum ſane multorum, cete quædam à capite ad medium corporis humanam ſpeciem, ſimilitudinemque gerentia in mari naſci. Demoſtratus in libris quos de piſcatu conſcripſit, exiccatum Tritonem in oppido Tanagra ſpectatum fuiſſe, cætera quidem (inquit) fictis & pictis ſimilem: eius vero caput, quod vetuſtate obſcuratum eſſet, & euanuiſſet, non facile intelligentia comprehendi & percipi potuiſſe: ſed ad ſolam tactionem illius ſquammas aſperas & præduras dilapſas fuiſſe. Idemq, affert; quempiam ex magiſtratibus Græcię, qui ſortitione facta annuum magiſtratum gerunt, cum eius naturam exquirere experirique vellet, paulum quiddam de corio detraxiſſe, atque in ſuccenſum ignem inieciſſe, idque ambuſtum in circumſtantium nares teterrimum odorem immiſiſſe : Neque verò quemadmodum inquit, terrenumne an marinum eſſet animal coniectura aſſequi poteramus. Sed male ei hæc curioſitas ceſſit. Paulo poſt enim diem extremum clauſit, cum è parua nauicula exiguum & anguſtum fretum traijciens, in mare incidiſſet: quod ei accidiſſe Tanagræi interpretabantur, propter impietatis crimen aduerſus Tritonem, coniectura inde ſumpta, quod

quod defuncti cadauer è mari reiectum ſanie ſtillaſſet eiuſdem odoris qualem aduſtum ab ipſo Tritonis corium emiſerat. Ego quidem vt Tritones eſſe credam, Dei veraciſſimi teſtis reuerentia moueor. is, eſt Apollo Didymæus: qui Tritonem marinam pecudem (θρέμμα θαλάττιον) cognominat, vbi cecinit:

Θρέμμα Ποσειδάωνος ὑγρὸν τέρας, ἥν τι τὰ Τρίτων, Νηχόμενον γλαφυροῖς ὁρμήμασι σώ τυχε νηός:

Dum vocale maris monſtrum natat æquore Triton, Neptuni pecus, in funes forte incidit extra Demiſſos nauim, Aelianus de Animalib. 13.21.

Eundem Tritonem Pauſanias in Bœoticis deſcribit, his verbis: Tanagræ in Bacchi templo ſimulacrum eius habetur ſpectatu dignum, quod & ex Pario eſt marmore, & à Calamide confectum. plus tamen admirationis Triton (*Tritonis cadauer*) meretur. eſt autem de eo ſermo duplex: prior & honeſtior (σεμνότερος) eiuſmodi. Tanagræorum aiunt primæ nobilitatis mulieres Bacchi Orgijs initiatas, luſtrationum cauſa in mare deſcendiſſe, has natanteis aggreſſum eſſe Tritonem. itaque Baccho eas ſupplicaſſe vt auxilium ferret: qui mox exauditis earum precibus pugna Tritonem ſuperarit. Alij vero veriſimilius narrant: cum Triton omnia ad mare acta pecora per inſidias raperet, & nauigia quoque minora inuaderet, Tanagræos cratērem vino plenum expoſuiſſe. hunc mox odore allectum aduolaſſe. &, vt bibit, ſopore obrutum in litore procubuiſſe: & à Tanagræo quodam ſecuris ictu ceruicem ei præcisã. (*Similiter Satyrum libidinoſum ab Apollonio deceptum vino, Philoſtratus refert. & Triton ceu Satyrus quidam marinus videri poteſt.*) Propterea capite caret. Quia verò ebrium viderunt, à Baccho interfectum putant. Vidi etiam alium Tritonem inter Romanorum miracula, ſed iſto apud Tanagræos minorem. Figura autem eorum hæc eſt. (παρέχονται δὲ ἰδέαν οἱ Τρίτωνες, addo τοιαύτην.) Capillos habent in capite inſtar ranularum paluſtrium, (ἔχουσιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κόμην, οἷα τὰ βατράχια ἐν ταῖς λίμναις, *non quod ranæ etiam capillos habeant, ſed forte quoniam ad latera partes capitis in eis protuberant: & propter cauſas ſequentes,*) tum quia colore eis reſpondent, tum quia diſcernere pilum vnum ab alijs non poſſis. Reliquum corpus exiguis ſquamis horret, quæ duritie & aſperitate limam referant, (φολίσι λεπτῇ πέφρικε σφισιν ἰσχυρῶς ῥίνης. *Volaterranus primum, deinde Maſſarius, Gillius, & alij huius loci interpretes, quos viderim, ῥίνην hic pro piſce accipiunt, quem ſquatinã Latini vocant, non rectè. Aeliano ſquammæ Tritonis ſunt* τραχεῖαι καὶ ἀντίτυποι εὖ μάλα, *hoc eſt, aſperæ & prædura.*) Branchias (*Si naturæ cetaceæ ſunt, & in terram prorepunt, & vocem edunt, branchiæ eis non conuenire videntur: ſed pulmo, arteria & reſpiratio, quibus & naſus congruit*) ſub auribus habent, naſum humano ſimilem: os verò amplius, (εὐρύτερον, *reſciſſum & latum, Nic. Leonicenus, qui Variorum 2.84. hunc Pauſaniæ locum interpretatur:*) & dentes ferinos. Oculi glauci mihi videntur. Manus quoque habent, ac digitos, & vngues cochlearum operculis, (τοῖς ἐπιθέμασι τῶν κόχλων: *quæ quidem in conchylijs & purpuris propter vnguium ſimilitudinem, vngues etiam appellantur, vulgo blattæ Byzantiæ. interpretes plerique hic lapſi ſunt.*) Sub pectore & ventre caudam pro pedibus habent, qualem delphini, Hucuſque Pauſanias. Idem in Arcadicis: Inter cætera fabuloſa (inquit) audiui, Tritones vocem humanam edere: ſunt qui etiam cochleam pertuſam eos inflare dicant.

Alexander ab Alexandro Genialium dierum 3.8. cum hominis marini & Nereidum mirabiles hiſtorias expoſuiſſet, ſubdit: Sed ſuper omnia noſtro æuo haud abſimile factum comperimus in Epiro, profecto exemplum inter pauca memorabile, quod nonnulli prodendum poſteris putarunt, & actis quoque publicis teſtatum eſt. Ad fontem iugis aquæ, ad quem mulieres ex oppidulo aquatum ventitabant, Tritonem ſeu marinum hominem è ſpelunca, quam forte ibi nactus fuerat obſeruare ſolitum, ſi quando ſolam ad aquas accedentem, aut per litus ambulantem mulierem videret, ipſum ex vndis & ſpelunca leni greſſu tacitiſque veſtigijs deſilire, & à tergo accedere, ac vi compreſſam mulierem ex inſidijs adoriri, & ad mare concubitus cauſa arripere, arreptamque ſub vndis deferre conſueuiſſe. Quod cum apud loci incolas percrebuiſſet, diligentius marinum hominem obſeruaſſe, & cum diutule, aqueos illi intendiſſent, haud multo poſt dolo captum & laqueis vinctum cepiſſe. cumque cibo abſtineret, extra aquas diutius viuere nequiſſe, ſqualoreque tandem & tædio ad extremam tabem veniſſe. Tenet fama Venereos eos, & flagrantiſſime mulierum amaſios eſſe. propterea oppidi incolas edicto inhibuiſſe, ne qua deinceps ad fontem mulier, niſi viris comitata accederet. Hæc nos & eiuſmodi, ab his qui diuerſa maria penetrarant, & eadem monſtra placidis aquis colludentia vidiſſent, & in occurſum nautis exertis capitibus ab vndis, occurriſſe, & voces audiſſe referebant, plerunque accepimus, Hactenus Alexander ab Alexandro. *Alexan.* Plinij de Tritonibus verba, ſupra poſuimus ad finem capitis Rondeletij, quod inſcribitur De piſce monachi habitu, initio paginę 439. & deinceps. *Plinius.* Maſſarius recitatis Plinij verbis, de Tritone concha (*Cochlea*) canente qua noſcitur forma, addit: Ex his verbis videtur fabulam à vera hiſtoria originem duxiſſe. Tritonem poetæ deſcribunt corpore hiſpido, à capiteque vſque ad ima latera hominem repræſentante, ac exinde in caudam oblongam deficiente, & in extremitate lunatam ſeu bifurcatam, vt Apollonius in Argonauticis tradit, concha ea canentem qua & homines canere ſolent turbinata, oblonga, clauiculatimque intorta, quam buccinam vocamus, Maſſarius.

Per idem tempus apud Aegyptum in Nilo flumine Mena præfecto vna cum populo deambulante, in loco qui Delta nominatur. Sole orto animalia humanę formę apparuerunt in flumine, vir ſcilicet & mulier. Et vir quidem erat pectoroſus, vultuque terribilis, ruffa coma, caniſque permixtis, & vſque ad lumbos denudabat naturam, & cunctis demonſtrabatur nudus: reliqua autem corporis membra cooperiebat aqua. Hunc præfectus iuramento conſtrinxit, ne deſtrueret aſpectum, priuſquam omnes ſaturati fierent hoc inopinato ſpectaculo. Porro mulier & mamillas habebat, & fœmineum vultum, cæſarieſque prolixas: & vſque ad horam nonam omnis populus mirabatur, videntes hæc animantia, quæ hora nona in flumen demerſa ſunt. Sane Menas imperatori Mauricio hęc ſcripſit: Ex voluminis rerum Romanarum libr. 17. quod partim Eutropio authori, partim Annalibus Conſtantinopolitanis adſcribitur. Et ſuperius in eodem libro: Cum imperator Mauricius vi ventorum inopinate ſaluus ad locum qui dicitur Daonium vix veniſſet: nocte illa muliercula peperit puerum oculorum & palpebrarum

brarum exſortem, manuſq; ad brachia non habentem, à lumbo autem erat ei vt cauda piſcis naturaliter hærens. quo viſo, imperator præcepit vt occideretur. Vide etiam ſupra in Hominibus mar. pagina 440.

Triton fingitur filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad vmbilicum homo, inde delphinus: & tanquam ἰχθυοκένταυρος, id eſt ex piſce centaurus. Lycophron Neptunum, Tritonem vocat Varinus, ex Jſaacij commentarijs in Lycophronem. Triton ſecundum aliquos Scyllæ pater fuit, Euſtathius. Ex Gyraldi de Dijs hiſtoria: Triton Neptuni filius & Amphitrites, vt canit Heſiodus: Seruius tamen Salaciæ, (vt eadem Græcè dicatur forſan Amphitrite, quæ Salacia Latinè.) Phurnutus Tritonem ita deſcribit: Biformis (inquit) fuit, hominis partem habens, partem ceti, propter duplicem liquoris vim, alterā quidem vtilem, alteram verò noxiam. dictus Triton vel ἀπὸ τῆς ῥύσεως, id eſt, à fluxu, τ. litera ſuperiuncta: vel ἀπὸ τοῦ τρεῖν, vt in Amphitrite dictum eſt, per antiphraſin, quod non timeat. Triton elegantiſſime ita in Metamorphoſi ab Ouidio deſcribitur: Cæruleū Tritona vocat, conchaq; ſonanti Inſpirari iubet, fluctuſque & flumina ſigno Iam reuocare dato, &c. Et ab huius forma Vergilius in decimo, nauem effinxit: Hunc (Auleten) vehit immanis Triton, & cærula concha Exterrens freta, cui laterum tenus hiſpida nanti Frons hominem præfert, in priſtin deſinit aluus. Spumea ſemifero ſub pectore murmurat vnda. Tubicen Triton à poetis Neptuni fingitur. Huius Hyginus in Cancro meminit, & poeta Claudianus. Dicimus & Tritones, numero plurium. Vergilius: Tritoneſque citi, Phorcique exercitus omnis. Sane ſciendum, quod Nilus Ægypti fluuius, Triton quoque dictus eſt, Lycophrone teſte. quo loco interpres ideo Tritonem illum appellatum obſeruat, propter eius tria in primis nomina. primo enim Oceanus dictus eſt, deinde Aetos, id eſt Aquila, ab eius curſus velocitate: demum Nilus. Fuit & Triton fluuius alius Libyæ, ſeu palus: vnde Tritonia & Tritogenia Pallas, Hæc Gyraldus Syntagmate 5. de Dijs. Tritonum cateruę, hic concha ſonaci leniter buccinat, ille ſerico tegmine flagrantiæ Solis obſiſtit inimici, alias ſub oculis dominæ (Salaciæ) ſpeculum pręgerit, Apuleius in quarto de Aſino aureo. Tritones & Amphitrite & triæna (id eſt tridens) Neptuni, ſua nomina inuenerunt, quoniam mare triton, id eſt tertium locum obtineat poſt cœlum & aerem, Plutarchus in libro de Iſide. atqui Τρίτος numerale nomen, ſuum iota corripit, Triton ſemper producit. Εἴδωλα dicuntur ſimulachra rerum non extantium, vt Tritones, Sphinges, Centauri, Suidas. Idem ſcribit Tritonis nomine aliquando Neptunum aut mare intelligi, vt in his verſibus: Καὶ βυθίην Τρίτωνος ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνην Σπόγγον ἀκεστορίην πλαζομένης γραφίδος. Τρίτωνες πόντοιο βαθυρρόου ἐνναετῆρες Κόχλοισιν ταναοῖς γάμιον μέλος ἠπύοντες, Theocritus Idyllio 20. Ἦ δὲ Φαληρικὴ ἦλθ' ἀφύη Τρίτωνος ἑταίρη, Matron Parodus. Sed tum forte caua dum perſonat æquora concha, Æmulus exceptum Triton (ſi credere dignum eſt) Inter ſaxa virum ſpumoſa. immerſerat vnda, Vergilius Æneid. 6. de Miſeno tubicine. Cymothoë ſimul, & Triton adnixus acuto Detrudunt naues ſcopulo: leuat ipſe tridenti, Et vaſtas aperit Syrteis, &c. Idem Æneid. 1. Armigeri Tritones eunt, ſcopuloſaque cete, Statius lib 1. Achill. Triton à Vergilio nauis Auletæ, vt Tigris Maſſici, Apollo Abantis, &c. videntur omnes à depictis ſeu ſculptis, vt fit, in eis monſtris vel dijs tutelaribus nuncupatæ, Nic. Erythręus. Τριτὼ caput ſignificat, Triton fluuius eſt Libyæ: Vide Indicem Græcum in Parecbolas Euſtathij. Tritonem Germani vocare poterunt *ein Waſſerman, ein Seeman*: id eſt, Aquatilem vel marinum hominem. Δικραιρος (nominatur) alcæa, id eſt cauda duplex, qualis eſt Tritonis, in duas partes diuiſa, apud Apollonium (in Argonauticis.) Varinus.

Nauis.

Icones.

De Tritonum imaginibus, in pręcedentibus nonnulla diximus: crebro enim ſculpi, fingi ac pingi ſolebant: vnde & nauem Tritonem nuncupatam monuimus. Nicolaus Erythræus: Tritonem (inquit) eiuſque buccinam deſcribit Ouidius Metamorph. 1. hodieque viſuntur Romæ ea forma (qua à Vergilio & Ouidio deſcribuntur) imagines pleræque. Illud non omiſerim, Tritonas cum buccinis faſtigio Saturni ædis ſuperpoſitos, quoniam ab eius commemoratione ad noſtram ætatem hiſtoria elata, & quaſi vocalis eſt: ante verò, muta, & obſcura, & incognita, quod reſtantur caudæ Tritonum humi (*forte macri*) merſæ & abſconditę, Macrobius Saturn. 1. 8. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio, Neptunus ipſe, & Thetis, atq; Achilles: Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes, item Tritones, choruſque Phorci, &c. Plinius 36. 5. Neptuni templo in Iſthmo imminent Tritones ærei, &c. in ipſo etiam templo præter cætera tritones duo viſuntur aurei, à lumbis inferne elephantini, Pauſanias in Corinthiacis. Claudius Cæſar emiſſurus Fucinum lacum, naumachiam ante commiſit. quo ſpectaculo claſſis Sicula & Rhodia concurrerunt, exciente buccina Tritone argenteo: qui è medio lacu per machinam emerſerat, Suetonius.

Emblema Alciati, ſub lemmate, Ex literarum ſtudijs immortalitatem acquiri.

Neptuni tubicen, cuius pars vltima cetum,
Æquoreum facies indicat eſſe deum:
Serpentis medio Triton comprenditur orbe,
Qui caudam inſerto mordicus ore tenet.
Fama viros animo inſignes, præclaraq; geſta
Proſequitur, toto mandat & orbe legi.

PAN

PAN VEL SATYRRVS MARINVS.

ICONEM hanc ichthyocentauri, ſiue dæmonis marini, vt ita dicam, à pictore quodam olim accepi: qui talis monſtri ſceleton Antuerpiæ depictum ſe accepiſſe aiebat. Alius etiam retulit ſimile monſtrũ aridum è Noruegia in Germaniam inferiorem aduectum, marem & fœminam. Fidem ei facere poſſunt ſimilium monſtrorum effigies, ſupra in Homine marino à nobis exhibitæ: imprimis verò illius quod Romæ viſum eſt, anno Salutis M. D. XXIII. ei quod hic propoſuimus ferè ſimile, ſed abſq; cornibus. Hoc quoniam humana ſpecie ſuperiori, & cornutum eſt, Pâna marinum: aut Satyrum mar. quoniam ſimum quoq; eſt, appellabimus: Pâna (Πᾶνα) piſcem quendam cetaceum vocari, in eoque aſteritem lapidem inueniri, qui à Sole accendatur, & vtilis ſit ad philtra, Æſopus Mithridatis anagnoſta tradit, Suidas in ἰχθῦς. In mari circa Taprobanem inſulam cete quædam Satyrorum ſpeciem ſimilitudinemque præ ſe ferre tradunt, Ælianus. Eugenio quarto pontifice apud vrbem Sibinicum in Illyrico captus eſt marinus homo, qui ad mare puerum trahebat. Is à currentibus, qui rem aſpexerant, lapidibus fuſtibuſque vulneratus, in ſiccum retractus eſt. Huius effigies pene humana, niſi quod cutis anguillæ ſimilis erat, & in capite duo parua habebat cornua. Manus quoque duorum tantum digitorum formam exprimebant. pedes autem in duas veluti caudas finiebantur, à quibus ad brachia alæ, vt in veſpertilione extendebantur, Baptiſta Fulgoſus. Quoniam verò Pana marinum quod exhibuimus monſtrum, appellari poſſe diximus: libet recitare hiſtoriam ſane mirabilem, ex Euſebij de præparatione Euangelica li. 5. c. 9. quod inſcribitur, Gentilium dæmones mortales eſſe, Geor. Trapezuntio interprete, quoniam alia translatio ad manum non eſt. Sunt autem Philippi cuiuſdam verba ex Plutarchi libro de Oraculis defectis: De morte dæmonum (inquit) audiui ego ab Æmiliano rhetore viro prudente ſimul atque modeſto, quem credo multos veſtrum cognouiſſe: quod cum in Italiam pater ſuus nauigaret, circa inſulas quas Echinadas appellant, flatu ventorum deficiente, noctu prope Paxas deuenerint: cumque omnes pene qui ſimul nauigabant attentiores vigilarent, repente à Paxis inſula vocem magnam auditam fuiſſe, qua Thamnus (Θαμνοῦς, Plutarchi ęditio habet Θαμοῦς) quidam vocabatur. quæ vox nouitate rei omnes magno perculit miraculo. Thamnus enim ille, qui vocabatur, homo erat Ægyptius, eius ipſius nauis gubernator. bis vocatus nihil reſpondit. tertio demum reſpondit. Illum verò multo maiore voce ſic exclamaſſe: Quando iuxta paludem (κατὰ τὸ παλῶδες) fueris, annuncia tunc Pana magnum mortuũ eſſe. Quare audita magno, dicebat Epitherſes (ſic enim Æmiliani pater appellabatur) omnes terrore perculſos fuiſſe, &c Cum igitur iuxta paludem eſſent, Thamnum in mare pronum reſpicientem (ἐκ τῆς πρύμνης βλέποντα πρὸς τὴν γῆν) magna voce dixiſſe quæ audiuit, Magnus Pan mortuus eſt. qua re nunciata magnum multorum gemitum, immo vero innumerabilium miraculo quodam commixtum, ſubito auditum fuiſſe. Et quoniam multi ea in naui nauigabant, cito ac facile cum Romam veniſſent, huiuſmodi rei rumores vniuerſam vrbem repleuerunt: & à Tyberio Cęſare Thamnum acceſitum fuiſſe. cui rei tantam fidem Tyberius præbuit, vt philoſophis, qui tunc Romæ erant, accitis, diligenter quiſnam eſſet ille Pan ac curioſe ſcrutaretur. omnes autem illos quibuſdam in idem conueniſſe coniecturis, ac dixiſſe de illo ſibi videri nunciatum fuiſſe, qui è Mercurio & Penelope natus fuit. Cum hæc Philippus dixiſſet, nonnulli eorum qui aderant, eadem ipſa ab Æmiliano ſene audiſſe teſtabantur.

Veteres quidam circa Scythicas inſulas monſtroſas hominum figuras reperiri tradunt, vt ſunt Hippodes, facie humana, pedibus equinis. Ego monſtra marina ipſos vidiſſe arbitror, in Italia inſuetos: quorum aliquot faciem hominis, immo & nonnihil vocem referunt, Iodocus Vuillichius in Germaniam Taciti.

TROCTÆ Aeliani non alij ſunt piſces quam amiæ, vt in Amiarum hiſtoria Rondeletius docet. Homerus Odyſſeæ Ξ. nauclerum quendam Phœnicem Τρώκτην vocat, hoc verſu: Δὴ τότε Φοῖνιξ ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδώς, Τρώκτης ὃς δὴ πολλὰ κάκ᾽ ἀνθρώποισιν ἐώργει. Euſtathius interpretatur, voracem, auarum, lucri & pecuniæ auidum: ἐκ παντὸς ἐθέλοντα τρώγειν, ὅ ἐστι κερδαίνειν :& ſecundum veteres etiam impoſtorem. (*Trug* quidem Germanis impoſturam ſonat.) & rurſus Odyſſ. o. Phœnices mercatores Τρῶκται cognominãtur, ἤγουν κερδαλέοι.

Apud Boruſſos partim in lacubus, partim in æſtuante mari capiuntur rhombi, troſſuli, aſelli, &c. Eraſmus Stella. Puto autem Troſſuli nomen Germanicum eſſe.

TRYNCVS. Vide Brincus ſupra pag. 130.

DE TRVTTIS SCRIPTA SEQVVNTVR HOC ORDINE.

EX RONDELETIO.

De Truttarum vel Salmonum generibus. *De Trutta fluuiatili.*
De Trutta magna vel lacuſtri, (quam aliqui Salmonatam cognominant.)
De Salmone Lemani lacus, ſiue Vmbla. *De altero Salmone, ſiue Vmbla altera, eiuſdem lacus.*

EX BELLONIO.

De Trutta fluuiatili. *De Trutta Salmonata.* *De Vmbla.*

COROLLARIA.

I. (*Huic tabella de Truttarum generis diuiſione præmittitur:*) *De Trutta fl. & quædam de Truttis ſimpliciter vel in genere.* *II. De Salmarino.* *III. De Trutta lacuſtri.*
IV. De Vmblis. *V. De alia ſpecie Truttæ fl. quam Germani* Hůch *appellant.*

DE (TRVTTARVM VEL) SALMONVM *generibus, Rondeletius.*

Nos Truttæ potius quam Salmonis vocabulo, eos quibus de proximè dicetur piſces, generali vocare voluimus.

MVLTA genera (*Truttarum vel*) Salmonum ſtatui poſſunt: vnum eorum qui in Oceano nati (*immo in fluuijs nati ad Oceanum deſcendunt: & poſtea rurſus aſcendunt*) flumina eodem influentia ſubeunt: alterum eorum, qui in Lemano lacu reperiuntur: aliud eorum, qui in Benaco: aliud eorum, qui in rapidis fluuijs & riuis è montibus ortis viuunt, de quibus omnibus ſuis locis dicemus,

Salmo proprie dictus. Fuiſſe (*Eſſe*) Salmones fluuiatiles & marinos indicant Plinij verba lib. 9. c. 18. In Aquitania Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Qui Plinij locus duplicem ſenſum habere poteſt, vt Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de ijs enim piſcibus loquitur Plinius, qui pro locorum varietate principatum obtineant, vel vt Salmo fluuiatilis marinis omnib. præſtet. (*Poſterior interpretatio potior eſt,*)

Sed Salmones marinos eſſe experientia comprobat: in Ligeri enim, Garumna, Rheno, atq; alijs Galliç & Germaniæ fluminibus certum eſt capi Salmones etiam nonnunquam mirę magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquandiu enutriti, pinguiſſimi, ſuauiſſimi atque lautiſſimi redduntur. Qui in fluuijs reperiuntur aliunde non profecti truttę vocantur. Quod ſi cui mirum id videatur, contempletur quæſo diligentius Salmonis ac truttæ ſpeciem, ac notas ſingulas, is proculdubio eas omnes adeo conſentire perſpicit, vt facile mihi ſit aſſenſurus. Hoc ego in Salmone & trutta magna (quam ſalmonatam vulgus noſtrum vocat) ſum expertus, nec notam vllam qua diſtingui poſſent comperi. Idem periculum feci in Salmone paruo, & eiuſdem magnitudinis trutta, atq; eandem in his ſimilitudinem comperi. Id omnibus commune eſt, quod poſteriorem dorſi pinnam paruam habent, & ſubrotundam, pinguemq;.

Trutta fl. Salmonis & Truttæ, præſertim Salmonatæ, ſumma affinitas.

DE TRVTTA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A QVAM Galli Truitte vocant; nos inde mutato nomine Truttam appellamus, non Troctam: eſt enim Æliani trocta idem piſcis cum amia, vt ex vtriuſque deſcriptionis collatione docuimus in Amię hiſtoria. Sunt qui maiorem truttam quam Salmonatam vocamus, Sarionem Auſonij eſſe credant, (*vt Bellonius.*) Aliorum iudicio trutta noſtra Salar eſt Auſonij.

Purpureiſq; Salar ſtellatus tergora guttis.

Truttarum differentia. Truttarum differentijs ſupra explicatis aliquot alias addemus. Quædam ſunt paruæ, & eæ quidem albæ, cuiuſmodi multas Santonum & Boiorum fluuij alunt. Aliæ his maiores ſunt & flauæ: quales in Erari capiuntur, quas vulgus ob auri laminulas, quas vna cum arena hauriunt, flaueſcere credit. Sunt quædam ſubnigræ maculis rubentibus notatæ. colorem illum ex ſenio contrahi exiſtimo. eę enim omnium maximæ ſunt, & ijs ſimiles quę truttæ ſalmonatę vocantur, quod ſalmonibus magnitudine fere pares ſint: quæ in magnis lacubus Allobrogum, Italorum, & Germanorum capiuntur (quas lacuſtres ſalmones optimo iure nuncupare poſſumus,) cute quidem nigricante. ſed carne ſubrubra & ſicciore in ſenectute.

B Sed de fluuiatilibus nunc agimus: ex quibus albæ cubiti magnitudinem vix attingunt, capite mugilem quodammodo referunt. ſunt enim capite breui, ſubrotundo, carnoſo, vel potius pingui, coloris lactei. Dentibus acutis maxillæ & lingua armantur. Dorſum ex albo modice flaueſcit. Corpus ſquamis paruis tegitur, & cute quæ facile rugatur, & à carne diuellitur, abſceditq;. Guttis rubris eadem ſpargitur. Linea recta à capite à caudam ducta eſt. Pinnis quatuor natant quemadmodum Salmo: duas itidem in dorſo, à podice vnicam habent. Corpore ſunt ſpiſſo in caudam latam deficiente, eaque ſimiliter in pinnam breuem ſed latam Hac maximè parte truttæ magnæ à ſalmonibus, & paruæ ab ijs quos Tacones appellari diximus diſcernuntur: in ijs enim cauda gracileſcit, in truttis ſemper lata eſt: in illis pinna caudę longa & biſida, vt in Aloſis, in truttis breuis & non diuiſa. His accedit roſtrum acutius in ſalmonibus quam in truttis. Partibus internis à Salmone & vmbra fluuiatili non differunt, niſi quod vētriculi appendices plures & euidentiores habent. Eas quæ flaueſcunt & nigricant ab albis differre cōperio, quod illis roſtrum ſit acutius, & veluti in fronte macula nigra. Præterea albę minores ſunt, & & carne minus flaueſcente.

C Truttę veſcuntur piſcibus, vermibus, arena. Aqua pura & frigida mirū in modū delectātur: quā ob

cáuſam aquarum ſcatutigines miro deſiderio conquirunt, & in fontes amneſque, ex altis præruptis ſcopulis proruentes incredibili impetu feruntur, id quod in Gardonis Galliæ noſtræ Narbonenſis fluuij præcipitijs fieri experientia compertum eſt. in ea enim ſubeuntes truttæ nonnunquam decidunt in diſpoſita à ruſticis retia, quarum temeritate admoneri nos oportet, potentiorum viribus cedendum eſſe, vt illud prudentiſſime dictum ſit:

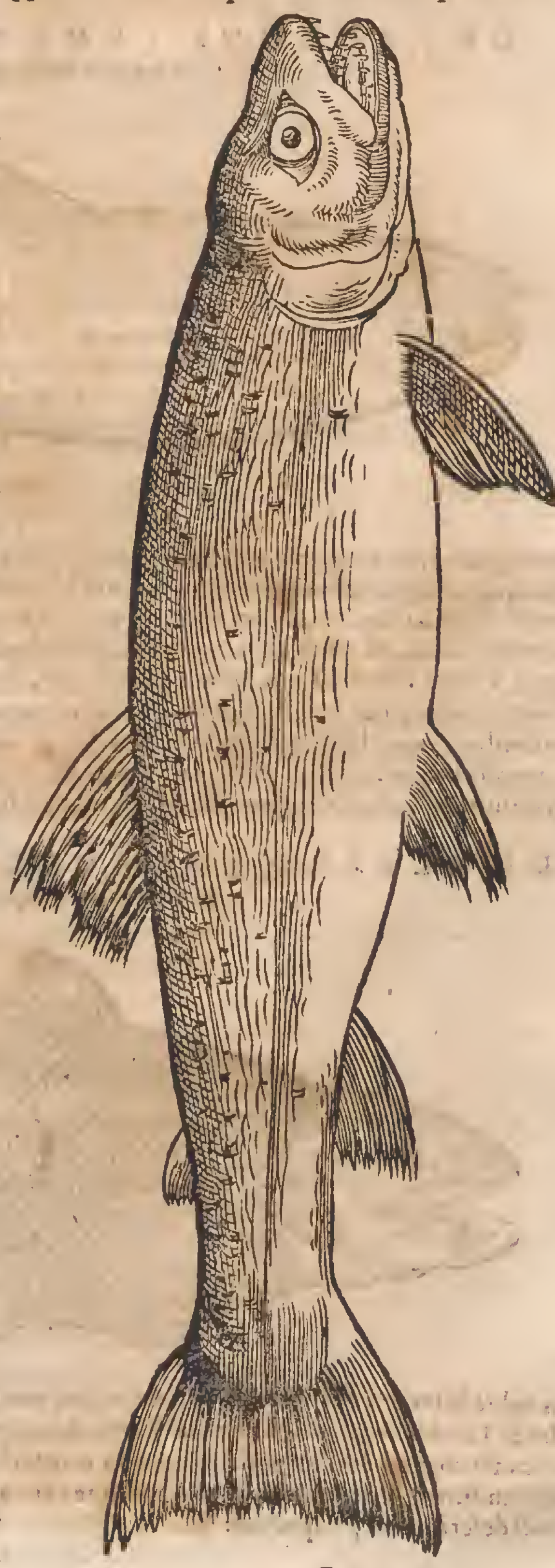
Fœlix qui nunquàm direxit brachia contra Torrentem.

Ex his efficitur vt haud falſa eſſe credamus quæ de ijſdem ſcribit Paulus Iouius in libello de Romanis piſcibus, eas aduerſos amnes, vel è præruptiſſimis etiam cautibus decidentes incredibili impetu ſubire. Ab Nare enim fluuio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus eſt, ſtupenda velocitate volucrũ modo aſcendere credi: qui lacus ab altiſſimo montis vertice certis primo coarctatus anguſtijs, & mox tota aquarum mole præcipitatus, nec ſubiectis quidem cautibus madefactis, veluti è cęlo in ipſum profluentem Narem effunditur.

Multis in locis Truttæ optimę habentur. Vnde mirum non immerito eruditis hominibus videtur, nullum, ſaltem nobis nunc notum, apud veteres Romanos truttæ nomen Latinum fuiſſe, cum truttarum magnam copiam, vt nunc, ita olim ſuburbanos amnes ſuppeditaſſe maxime veriſimile ſit. Solus ex Latinis Ambroſius Troctam nominauit, ſed eam, vt iam monui, intelligere oportet, quæ à Trocta Æliani diuerſiſſima ſit: ea enim marina eſt, delphinis infeſtiſſima. Non defuerunt (*vt Iouius*) qui Lupum varium veterum fuiſſe cenſuerint, ex Columella, quum Lupos ſine macula piſcinis includi poſſe aſſeueret, alioſque eſſe Lupos dicant, qui varij appellantur, vt Lupi illi marini ſint qui amnes ſubeunt: varij autem fluuiatiles, qui ſint Truttæ. Sed ea opinio ex eo facile conuellitur, quod de marinis tantum mentionem faciat Columella, ijſque qui in pretio haberentur. Poſtremo Lupos varios ad eorũ diſcrimen qui Plinio autore lanati à candore dicebantur dictos fuiſſe oſtendimus libro nono operis noſtri de piſcibus marinis. Vtrunq; mare noſtrum nobis ſuppeditat, & vtrunq; illic expreſſimus. A (F)

Trocta. Truttam non eſſe Lupũ varium.

Truttæ præſertim ſenioris, caro ſiccior eſt Salmonis carne, nec ęq; friabilis, ideo cõcoctu difficilior. Sed quo puriores vndas ſectantur, eo meliores ſunt. at quę in lutoſis & ſtagnantibus aquis degunt, deteriores. Medicos audiui qui ſaxatilium marinorum loco, Truttas febricitantibus, alijſq; ęgris edẽdas apponi iuberent, quorum ſententiam non probo. Quamuis enim Truttæ aduerſo torrentium impetu fatigantur, & inter ſaxa degant, permultum tamen earum caro à ſaxatilium carne diſtat, quę tenera eſt, & friabilis, leuis: quæq; facile & concoquatur, & diſtribuatur, deniq; optimi ſucci. Sunt tamẽ Truttæ ſanis cibus gratiſſimus, & bonus, præſertim ſi calidæ nec diu aſſeruatæ edantur. Sunt qui eas non probant niſi ſtatim ac ex aqua eductæ ſunt, atque adeo viuæ in feruentem aquam conijciantur. Alij in ſartagine frigunt, & inter folia nucis iuglandis, aut alia odorata conſeruant.

F

A

DE TRVTTA MAGNA, VEL *lacuſtri, (quam aliqui Salmonatam cognominant,) Rondeletius.*

Pro icone à Rondeletio exhibita, aliam à noſtro pictore factam, ſculptamq; dudum, ſuppoſuimus.

Trvttas Salmones eſſe fluuiatiles vel lacuſtres nemo eſt qui negare poſſit, ſi has cum Salmonibus marinis, qui flumina ſubeunt, diligentius contulerit: & partes omnes tum internas tum externas, vitam moreſq; accuratius inſpexerit. Sed vt Salmonum, ita Truttarum diſcrimina quædam ſunt, à corporis colore vel maculis, & à loci varietate ſumpta. Quæ enim in fluuijs rapidis & limpidis inueniuntur, non ſunt adeo maculoſæ: & magnitudine, ſucco, carnis colore & ſubſtãtia multo inferiores ſunt ijs, quæ in magnis lacubus Italiæ, Germaniæ, Allobrogum capiuntur: quæ Truttæ ſalmonatæ, id eſt in Salmonem verſæ, & eodem carnis rubore, (uo-

cantur.) De his nunc agimus, quales nobis ſuppeditat Lemanus lacus, quas Salmones lacuſtres vocabimus.

Huiuſmodi igitur Trutta ad duum triumve cubitorum magnitudinem accreſcit. Truttis aliis ſimilis vel Vmblæ (*ſimpliciter dictæ,*) vel Salmoni fœminæ, maximè roſtro recuruo: ſquamis minoribus quam Salmo minuſque argenteis, ſed pluribus & frequentioribus maculis purpureis conſperſa. Pinnis, earum ſitu, maximè pinna dorſi poſteriore adipoſa, partibus internis, carnis ſubſtantia & colore Salmoni ſimillima. Tales truttæ permagnæ è lacu Lemano Lugdunum deferuntur, quas primo aſpectu nemo eſt videndis Salmonibus aſſuetus, qui non Salmones eſſe contendat.

Trutta Salmonata an Sario Auſonii ſit, dubitat.

A Auſonius in Moſella Sarionem piſcem medium facit inter Salmonem & eum qui Salar ab eo vocatur. Sitne Sario trutta noſtra, dubito: ſolam enim in magnitudine differentiam ſtatuere videtur. Verſus eius ſunt:

Teq́; inter geminas ſpecies, neutrumq; & vtrunq;,
Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguuſq;,
Amborum medio Sario (al Fario) *intercepte ſub æuo.*

In multis Galliæ fluminibus Truttæ cum ſenuerint, lacuſtres truttas ęquant magnitudine. Æſtate caro magis rubet.

F Lacuſtribus & fluuiatilibus (*Truttis tum aliis tum Salmonatis*) pinguiores ſunt marini Salmones in amnium dulcibus aquis ſaginati, citiuſq; ſatiant. Illę carne ſunt ſicciore, atq; hac maxime differentia inter veſcendum ſecerni poſſunt.

DE SALMONE LEMANI LACVS SIVE *Vmbla, Rondeletius.*

Vmbra alius eſt piſcis, & ipſe truttis cognatus.
B. Alius, ſpecies mugilis.

A NVLLVM apud veteres ſcriptores nomen reperi piſcis eius qui à Lemani lacus accolis Vmble dicitur. Ac ne quis nominis affinitate decipiatur, differt ab Vmbra piſce qui in Gardone Galliæ noſtræ Narbonenſis flumine capitur, quamuis ſit is quoq; in Truttarum ſiue Salmonum genere. Item ab eo eiuſdem nominis qui in Lado noſtro reperitur, qui Mugilis fluuiatilis ſpecies eſt.

Eſt igitur Vmbla, Lemani lacus Salmo, magno ore, non ſolum in maxillis dentibus armato, ſed etiam ſex magnis in lingua. Corporis ſpecie, pinnarum numero ſituq; partibus internis Truttis vel Salmonibus ſimilis. Caput liueſcit. Branchiarum opercula argentei ſunt coloris, in extremo aurei. (F) Hepate eſt carnoſo, in quo fel ſitum eſt. Carne eſt ſuaui, ſicca & dura cum ſenuerit. Aliquando duos cubitos longi huiuſmodi piſces à Lemano lacu Lugdunum aduehuntur.

DE ALTERO SALMONE LEMANI LACVS, *ſiue Vmbla altera, Rondeletius.*

A PISCES valde inter ſeſe ſimiles non ſolum tractatione, ſed etiam nomine coniunguntur, vt Thriſſæ, Trichides & Trichię: Sic ſimilis ſuperiori Vmblæ hic quem exhibemus, Vmbla etiam vocatur, ſed diſcriminis cauſa cognomen additum fuit. appellant enim Lemani lacus accolæ Vmble cheualier fortaſſe ob magnitudinem, præſtantiam, & robur. neque verò à ſuperiore ſolum differt vel ſexu, vel ætate, vt ex ſequenti deſcriptione perſpicuum fiet.

Eſtigi-

B Eſt igitur hic piſcis Salmonibus & Truttis, quæ vulgo Salmonatę dicuntur, ſimilis: roſtro recuruo, (*Truttæ etiam lacuſtri ſcribit eſſe roſtrum recuruum,*) quo à ſuperiore differt: id enim longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam ſuperiorem eius rei gratia excauatam, recipitur, vt in Salmonibus videre eſt, Maxillæ lineis multis diſtinctæ ſunt. Dorſum ex cęruleo nigricat. Venter aureo colore eſt. Hepar flaueſcit. in eo eſt fel. ſplen nigricat. Ventriculus gulæ ſubiectus eſt, longus, ſpiſſus: cuius innumerabiles ſunt appendices, quemadmodum in ſuperiore. In inſignem magnitudinem accreſcit.

F Carne eſt ſicca & dura. in aſſulas diuiditur: quæ caryophyllis confixę in craticula, aſſantur. & oleo ſiue butyro irrigantur. Paratur etiam hic piſcis Truttę modo. Caput maximè cõmendatur, vt Salmonis.

DE TRVTTA FLVVIATILI, BELLONIVS. IPSE SALAREM *Auſonii nominat. Nos ſupra de Salare ſcripſimus ſuo ordine, quæ aliorum, quæ noſtra ſit ſententia.*

Trutta eſt piſcis fluuiatilis, Trocta verò marinus. Trutta prætere a eos riuos ſubit, qui magno impetu feruntur: vnde ſæpius miratus ſum (cum alpes conſcenderem) etiam in ipſis ferè montium Sanesii & Iuniperorum iugis, Truttas in torrentibus ab indigenis capi ſolere: nam eos piſces aduerſos amnes ſcandere, vel è præruptiſſimis magno impetu decidentibus aquis delabi perſæpe viſum eſt: quibus in locis raro pedales fiunt, atq; illic caſtigatiores ad eſum fieri, & ægrotorum corpora magis ſana, ob agitationem atq; exercitationem reddere creduntur. At, quæ ſtagnantibus aquis ac quieſcentibus fluuijs degunt, in maiorem vaſtitatem extuberant:

B Porro Saxatilium piſcium claſſis eſt Trutta: habentq; Truttæ fere omnes peculiarem appendicem ſiue apophyſim iuxta caudam, quam eandem Salmones vtrique, Sariones. Vmbrę, Lauareti, Carpiones Epelangi, Thymali, Emblones, Humblæ, & quidam alij habere conſpiciuntur. Pinnæ ſunt illis ad latera frequentiſſimis maculis conſperſæ, nunc ſubluteis, nũc ſubliuidis, ſed rarioribus quam in Sarione, frequentius tamen purpureis: quas Auſonius etiam ei tribuit hoc verſu: Purpureiſq; ſalar ſtellatus tergora guttis. Quod autem Trutta multigena ſit, id quidem ex ſtellis ſtatui vix poteſt: Nam diuerſi amnes eiuſdem generis piſces diuerſo modo pictos habent. Ex Rilla enim flumine Neuſtriæ, Truttas variis notis pictas videas, alijs atque alijs multum diuerſas, tametſi in eodem tractu ceperis. Quod & in aliarum quoq; regionum piſcibus obſeruari poteſt. Trutta magnam non fert in ſummo tergo ſpinam, ſed ijſdem maculis, quibus corpus, conſperſam. Pinnas duas ſub ventre ſuperiori tergoris oppoſitas, & duas ad radices branchiarum. vnam iterum verſus caudam, proxime ad anum. Squamis integitur tenuibus: lineaq; multum conſpicua à branchijs per latera medium corpus interſecat: oculos habet rubentes. linguam dentibus numero ſenis vncinatam, & oris rictum dentibus bene munitũ, vt quinq; horum ordines in ſuperiori parte palati facile dinumerari poſſis: branchias vtrinq; quaternás: Cor illi eſt trigonum, grandis ſtomachus. Phryganijs, deiectamentiſque veſcitur. Pylorus tam multis apophyſibus obſeſſus eſt, vt eas dinumerare non poſſis: tamen expertus vltra centum ineſſe comperies. Hepar habet pallidum & ſine lobis. Inteſtina ter tantum reflectuntur. Aruernos, Burgundiones ac Picardos aut Belgas, adde etiam Gebennenſes honorat, à quibus ad nos adfertur, magniſq; habetur in delicijs. (C) *Colorum varietas.*

DE TRVTTA SALMONATA, BELLONIVS.

B Eſt & in Truttis (de quibus mox agemus) conſpicua quædam differentia. Etenim qui huius generis piſcium duos vel tres pedes excedunt, varijſque ac rubris lituris conſperſi apparent, regales vel Franciæ dicuntur: quas ſi cum paruis Salmonibus conferas, nihil diſcriminis intereſſe comperies, præter purpureas maculas, quas in lateribus tam copioſas non habent Salmones. Eſt ergo Salmonata truttæ quidpiám medium inter Salmonem & vulgarem truttam, quam nõ ineptè Sarionem Auſonius appellaſſe videtur.

Itaque Sarionem hoc eſſe interpretor, quod Gallicè Truitte Saulmonnee nuncupamus. Truttis quidem grandior eſt, & copioſioribus maculis conſperſus, Salmone autem minor: ſed cuius caput ad Salmonem accedit, eandemque carunculam carneam, eandem caudam, eaſdemq; pinnas ac ſquamas habet, ſed pluribus lituris conſperſas. Porro internam Sarionis anatomen prȩcedenti, quod de Trutta eſt, capite videbis:

DE VMBLA VEL HVMBLA, BELLONIVS.

A B Diuerſa eſt ab Vmbra, quæ etiam litera mutata. Ombla vulgo dicitur, eademq; huius piſcis eſſet cum Truttis figura, niſi gracilitate, longitudine ac colore ab his diſſideret. Eorundem lacuum eſt incola quorum & Vmbra. Nullis ſuggillatur lituris, quibus tamen vterq; Salmo, Trutta, Sario & Carpio variantur. Colore eſt magis argenteo, quàm Vmbra. Vnica eſt & parua eius tergoris pinna. branchiam (*forte pinnam voluit dicere: nam de branchijs infra dicet.*) habet iuxta ventrem vtrinque vnam: duas ſub ventre huic oppoſitas, omnes ſine aculeis. Vltimæ piſcem in duas æquales partes interſecant: ſed pars quæ ad caput vergit, paulo longior eſt. Eius cutis adeo glabra eſt, vt ſquamis carere videatur. Tergus prę multo liuore opacum apparet: venter præalbedine vti argentum micat. Eam apophyſim etiam habet carnoſam ſupra caudam, quam Vmbræ, Lauareti, Salmones, Sariones, Thymali, Carpiones, Epelangi & Truttæ habent. Quaternis prædita eſt dentium ordinibus in palato, ſerpentium more. Linguam oſtendit aduncis in gyrum dentibus, crenatis, exertis, & hamatis ſenis, vel eo pluribus communitam, præter quos maxilla etiam inferior paruulis alijs exertis & parum falcatis in ambitum vallatur: branchias: habet vtrinque quatuor. Latera eius virgula recta ſecantur vtrinq, per medium corpus, parum repanda verſus ventrem, quam à capite ad caudam vſque protenſam habet.

C Carniuorus eſt piſcis: quiſquilijs & phryganijs, piſciculis, caridib. & huiuſmodi ſpurcitijs veſcitur. Pinguis apud Allobroges capitur ac paſtitio includitur: tantiq; fit, quanti ditiorum burſa æſtimare poteſt. Porro interna eius anatome cum Trutta omnino conuenit.

TRVTTARVM, (SEV FARIONVM, AVT PYruntum) *generis diuiſio.*

TRVTTARVM ALIÆ SVNT

Fluuiatiles — Lacuſtres

Fluuiatiles aliç ſunt

- Paruæ, albç, in Santonum & Boiorum fluuijs. cubiti magnitudinem vix attingunt, capite mugilis fere, &c Rondeletius *Bachforen*.
- a. Maiores, flauç, in Erari.
- b. Subnigræ, maculis rubentibus. colorem illum (inquit Rondeletius) ex ſenio contrahi exiſtimo. eæ enim omnium maximæ ſunt, & lacuſtribus illis ſimiles quæ Truttæ ſalmonatæ vocantur. Hæ in riuis Miſniæ *Lachsforen* appellantur, compoſito à Salmone & Trutta vocabulo, carne rubente, maculis aureis: (vnde alicubi, ni fallor, etiam *Goldforen* appellantur, alibi *Schvvartzforen*) quç in cæteris vulgaribus truttis nigricant, vt Miſenus quidam ad me ſcripſit. Agricola truttas nigris maculis reperiri annotauit ad Suarceburgum Miſenæ oppidum in fluuio cognomento Nigro, &c.
- a.b. Eas quæ flaueſcunt & nigricant ab albis differre comperio, quod illis roſtrum ſit acutius, & veluti in fronte macula nigra. prçterea albæ minores ſunt, & carne minus flaueſcente,
- Rottela vel Hucha dicta Germanis circa Auguſtam. eadem forte alibi *Teichforen* dicta, id eſt, Trutta piſcinaria.
- Salmo etiam fluuiatilis quædam Trutta videri poteſt. Item Eperlanus. Salmarinus circa Tridentum dictus proculdubio — Sed hi ambigunt inter fluuiatiles & marinos.
- Trutta quædam fluuiatilis eſt.

Lacuſtres ſunt, vt

- Trutta magna vel ſalmonata, in magnis lacubus. Salmonem lacuſtrem dixeris. Seeförine. — Grundförine. / Schwebförine.
- Carpio Benaci.
- Vmblæ vulgo dictæ — Differũt hæ à cæteris truttis omnib. cum alias tum ꝙ carnem longe molliorẽ habent: in minore Vmbla, etiam lapillos in cerebro obſeruaui.
  - Minor in lacu Tigurino, & alijs. Rötele.
  - Media, in Lucernenſi & Lemano, Rooten.
  - Maior, quam in Lemano equeſtrẽ cognominant, groß Rooten.

Quæ diximus Truttarum genera dentes habent. ſunt autem & alij piſces Truttis cognati ſed abſq; dentibus, vt Laureti & ſimiles lacuſtres, (nos Albulas nominauimus in A. elemento:) in fluuijs verò Thymallus, & Vmbra fl. Laureti quidem & thymalli carnis ſubſtantia quoq; à Truttis multum differunt, magis friabili, candidiore, ſalubriore: item ſquamis, & quod lapillos in capite habent, Laureti ac Thymalli.

Quod Trutta multigena ſit, id quidem ex Stellis (*punctorum varietate*) ſtatui vix poteſt. nam diuerſi amnes eiuſdem generis piſces diuerſo modo pictos habent, quamuis in eodem tractu capiantur interdum, vt Rilla Neuſtriæ fluuius, Bellonius.

COROLLARIVM I. DE TRVTTA FLVVIATILI: ET *quædam de Truttis ſimpliciter vel in genere.*

A Truttam plerique t. duplici ſcribunt, ſicuti Galli etiam Italique pronunciant: Platina ſimplici. Trutas (inquit) à trudendo quaſi truſiles lingua vernacula dictas puto, ſemper enim in aduerſum & impetuoſum flumen trutta nititur, aduenientes vndas ſuperare contendens. Scoppa grammaticus Italus torentinam nominat, ſine authore, mallem r. duplici, vt à torrentibus nomen deducatur. in his enim & riuis montanis abundat. Germanis trut, gratum ac deſideratum ſignificat: & quanquam ipſi aliud (vt dicemus) huius piſcis nomen vſurpant, potuerunt tamen ab ipſis, vt & alia quædam olim, Itali & Galli hoc nomẽ mutuari, quo tempore Gothi præualebant. Noſtri ſpeciem truttæ lacuſtris, quam Galli Vmblam, à rubicundo colore, Roote nominant: quo colore, ſiue ſimpliciter, ſiue propter maculas in pleriſque, aut carnem in aliquib. rubentes, genus totũ Rotta, vel t. præpoſito Trotta, vt Itali proferunt, denominari potuit. Trutæ nullam in veteribus ſcriptis memoriam extare Grapaldus miratur. De truta non video quid ſit, niſi troctam quis vocet. ita enim piſcem nominat Ambroſius in Hexametro, iteq; Ælianus, ſed inter marinos, Hermolaus Barb. in epiſtolis Politiani. Verum Ambroſius truttam nominat, non troctam. Æliani verò τρώκτης (troctes maſc. gen.) non alius eſt quam amia. Qui nuper ex Germanis truttã, veterum auratam eſſe coniecerunt, ex ipſa auratæ hiſtoria manifeſtiſſime redarguuntur. Aliqui percam fluuiatilem Auſonij, putarunt eſſe trutã, ꝙ & in delicijs habeatur, & phercha ferè à Germanis dicatur: ſed ij quidem decipiuntur, Maſſar. Carolus Figulus vt Thedonem Auſonij (de quo ſcripſimus ſupra in Capitone A.) ſuſpicaretur eſſe truttam, neſcio vnde induci potuerit, niſi aliquam forte literarum ſimilitudinem ſomniarit: quæ vt nulla eſt, ita ſi vel maxima eſſet, nihil concluderet: hoc etiam abſurdũ ꝙ eundem piſcem, non modo Thedonem, (cuius tamen ſeorſim Auſonius meminit,) ſed ſalarem quoque & Farionem ab Auſonio vocari putat. Scio Gillinm & alios quoſdam viros doctos, ſalarem Auſonij ꝓ trutta habere. ego omnino ſalarẽ pro ſalmone paruo accipio: vt cõueniat ei hic verſus

Aurata.
Perca fluuiat.
Thedo.
Salar.

Qui

Qui nec dum ſalmo, nec iam ſalar, ambiguusque Amborum medio fario (al' ſario) intercepte ſub æuo: & nomen Germanicum *Saelmling.* nam quod pro trutta argumentum ipſi adferunt, Purpureisque ſalar ſtellatus tergora guttis, non minus ſalmoni paruo quam truttæ conuenit: vterque autem in Moſella reperitur: etſi Saluianus dempta trutta, quæ in Moſella ſatis frequens ſit, nullum reperiri piſcem in eo flumine dicat, cuius tergora ſtellata ſint purpureis guttis. Farionem quidem (vel, vt plerique legunt, Sarionem) truttam lacuſtrem vel ſalmonatam vt vulgò aliqui nominant, Bellonius & Rondeletius eſſe ſuſpicantur: quod ea vt Auſonius ſcribit, magnitudine inter ſalarem & ſalmonem media ſit. ſed ſalarē nō rectè pro trutta fl. interpretantur: & cogitare debebant Auſonium de Moſellæ fluuij piſcibus loqui: truttam verò ſalmonatam, piſcem eſſe lacuſtrem, non fluuiatilem. itaque ego vt ſalarem, ſalmonem paruum interpretor: ita farionem, ſimpliciter truttam, ſiue truttam fluuiatilem. ex hac enim ætatis progreſſu ſalmonem fieri Auſonius exiſtimaſſe videtur, vulgarem quorundam perſuaſionem ſecutus. nam & obſcurus quidam author, cuius de animalibus ſcripta extant: Trutta (inquit) vt fertur, quandiu minoris ætatis & corporis exiſtit, in aquis tantum dulcibus nutritur: cū autē excreuerit, & deſcendens vſq; ad confinia maris de ſalſedine eius biberit, ſalmo efficitur: quod tamen verum eſſe nequaquam ab omnibus aſſeritur, Sic ille. Ergo ſi ſalarem & farionem, pro iis quos dixi piſcibus accipiamus, ſimplex fuerit Auſonij error, è farione, id eſt trutta, ſalmonem fieri putantis, vt & alij quidam. Sin ſalarem, truttam: ſalmonatam fecerimus, duplex illius error fuerit: tanquam è trutta fluuiatili, ſalmonata quæ lacuſtris eſt, naſcatur: & rurſus è ſalmonata, ſalmo: quorum vtrunque vt falſum eſt, ita nec hodie à quoquam perito creditur, nec olim tam imperitos fuiſſe homines puto, qui ita iudicarint. Fario etiam (ſi ita potius ſcribendum eſt quam ſario, vt Figulus & alij quidam rentur,) ipſo nomine ad vulgarem Germanis truttæ nomenclaturam accedit. Aliqui Truttam Latine Varium vocant: quod nomen ſimiliter & cum Germanico facit, & punctorum in hoc piſce varietatem denotat. alij maiorem Varium: vt alium diuerſi generis piſciculum, Varium minorem: de quo in Corollario de Phoxinis diximus. Galli enim Veronum nuncupant. Ab hoc etiam diuerſum piſcem, gobium fluuiatilem Auſonij, varium & maculoſum, Placentini Varon, Mediolanenſes Vairon appellant. Alius etiam Græcorum eſt pœcilias à varietate dictus. Quamobrem vt declinemus homonymiam, truttam Varij nomine vocare non placet: vt neque turturis: quod nomen recentiores quidam ei attribuunt, ſine authore: cum paſtinaca etiam marina ſuperioribus ſeculis turtur appellata fuerit. Iouius ſuſpicabatur luporum alios ſine macula, id eſt marinos eſſe: qui & amnes ſubeant: alios varios à Columella dictos, hoc eſt, fluuiatiles, qui dulcibus in aquis generentur, Truttas nempe. vnde & Truttam (inquit) ab aliquibus inglorijs authoribus Varium maiorem appellari videmus. Certe trocta admodum varia eſt, nigricantibus (*de lacuſtri ſentire videtur: nam fluuiatiles rara vel raris in locis maculis nigricantibus inueniuntur*) maculis totum dorſum ſpecioſè pingentibus. Spigolæ verò (*vulgò dicti, id eſt, Lupi marini ſine macula*) vnicolores potius atque argenteæ eſſe videntur. quanquam & ipſæ veluti ad retinendam Lupini generis appellationem ſubatris punctis, ſed minoribus & languidioribus, quàm in Truttis videamus, notatæ ſint. neque enim arbitrandum eſt Columellam per lupos traductos in Ciminū & Sabatinum lacus, vel Truttas, vel Lucios intelligere voluiſſe. ſuperuacaneū enim fuiſſet Truttas indidiſſe, quarum maximam copiā ſuburbani amnes omni tempore ſuggererent, vt ex Reatinis, Sublaqueaniſq; vt ex ipſo Tyburtino Aniene quotidie videmus. Præterea neque Romanæ luxuriæ, neque admirabilioris magnificentiæ fuiſſet alios quam pelagios piſces illis in lacub. diſſeminaſſe. de marinis enim Columella loquebatur, & quidem nobiliſſimis, vt de auratis & murænis ſimul cū lupis ipſis clarè teſtatus eſt; quos tamen omnes deficiente paulatim eorum ſobole, cū diu naturę repugnare nequiuerint, penitus interijſſe manifeſtè videmus. Improbumq; illud factū & dictū luxurioſum Philippi apud Caſſinatem hoſpitē, certiſſimam facit coniecturam, lupū illū, quem vt inſulſiſſimi ſaporis expuerat, & probro ſubinde fuerat perſecutus, fuiſſe Truttā: cum in illis amnib. Caſſinatium, Soranorū & Arpinatiū Truttæ plurimæ capiantur, quas Spigolis Tyberinis pinguiorib. minimè comparandas Philipppus eſſe indicabat. Plinius quoque aliquos lupos à candore lanatos appellari dicit, & illud quidem propriè & eruditè. nam lupos, id eſt, truttas in vniuerſum ſecundum carnes rubeſcere: Spigolas autem pelagias pariter ac Tyberinas inſigni candore albicare clariſſimè conſtat. Cęterum truttam non facilè in Tyberi reperies, ſicuti nec ipſam Spigolam alijs in amnibus vrbi propinquis, Hucuſq; Iouius: cuius ſententiæ etiam Saluianus ſuffragatur. Truttæ piſcis Græcorum nemo (quod quidem ſciam) mentionem fecit, inquit Saluianus. Latinorum verò etſi nonnulli meminerint, non omnes tamen eodem eum vocarunt nomine. Columella enim inquiens: Tum ſine macula (nam ſunt & varij) lupos includemus.

Fario.

Varius.

Turtur.

Lupus varius.

Trutta nomen Iſidori Hiſpal. ſeculo. *Varius nomen aut cognomen diuerſorum piſcium.*

Lupos varios truttas noſtras vocare videtur. Nam vti nullum luporum maculis ita inſignitum videmus, vt varius dici poſſit: ſic piſcium, qui macularum ratione, quibus depicti ſunt, varij vocari merentur, nullus eſt, qui propius quàm trutta ad lupi accedat ſimilitudinem. Verum ne ſolis videamur coniecturis inniti, Iſidorum Hiſpalenſem, in recenſendis rerum nominibus, quibus tempeſtate ſua vtebantur (vixit autem plus octingentis ab hinc annis) teſtem haud contemnendum conſulamus. Cum enim ſcribat: Piſcium nonnulli à colore appellantur, vt Vmbræ, quia colore vmbræ ſunt: & Auratæ, quia in capite auri colorem habent: & Varij, à varietate, quos vulgò Truttas vocant: apertiſſime noſtræ ſubſcribit opinioni. Hic tamen (ne quiſpiam nominum decipiatur ſimilitudine) animaduerti debet, piſcem etiam illum τ̃ γαλεῶν, quem alij aſteriam, id eſt, ſtellarem vocant, ποικίλον, hoc eſt, varium vocari ab Athenæo: (*cognominatur is potius, quam vocatur varius:*) Pauſaniamque & Euſtathium piſcem quendam vocalem in Aorno fluuio repertum, ποικιλίαν .i. varium vocari, ſcriptum reliquiſſe: vt latius octogeſima prima pertractabimus hiſtoria. (*Atqui in ea hiſtoria Saluianus de turdo ſcribens, αἰολίαν cognominari meminit: vt & coracinum αἰολίην, & ſcarum αἰόλον, id eſt varium. de pœcilia nihil. nos de pœcilia ſuo loco, P. elemento ſcripſimus, & eum piſcem eſſe docuimus, quem Beiſcerum Germani vocant, &c.*) Præterea Plinius Valerianus ille qui librum de morbis atque remedijs conſcripſit, lib. 5. de re. med. cap. 43. Truttum vocauit, dicens: Piſces de flumine, qui petram habent, vt Trutti, Squalei, comede. (ego Truttæ & Squali legerim.) Deinde D. etiam Ambroſius Truttam appellauit, ſimiliter vt Iſidorus, vulgarem nomenclaturam eſſe teſtatus, his verbis: Piſcium alij oua generant, vt ij quos truttas vocant. (*Iſidori verba iam antè recitata ſunt.*) Hæc Saluianus. Alexander Benedictus tempore peſtis comendat labracem piſcem, quem vulgò (inquit) Variolum nominant. Et mox, In hoc genere & truttam fluuiatilem ob ſimilitudinem poſuerim. Nominarat autem prius lupum tum marinum, tum fluuiatilem, duplici errore. nam cum labrax Græcorum non alius quam lupus marinus ſit, ipſe diſiunxit: & Lucium vulgò dictum fluuiatilem piſcem lupum eſſe arbitratus. Lucium marinum etiam (neſcio quem piſcem, alij enim ſpyrænam, alij genus aſelli, alij fortè alium ſic vocant) vulgò dictum, Lupum marinum appellauit. Truttas noſtras non eſſe lupos varios, ſeu maculatos, Rondeletius docet, tum in Lupi, tum in Truttæ fluuiatilis hiſtoria. cuius ego ſententiam contrà Iouium & Saluianum defenderim. Saluianus Iſidori verbis nititur, quæ ſunt: Piſcium nonnulli à colore appellantur, vt Varij à varietate, quos vulgo truttas vocant. ſed aliud eſt varios dicere, aliud Lupos varios. Equidem Iſidori ſeculo piſces qui vulgò nominabantur Truttæ, ſicut hodieque Gallis & Italis, à literatis hoc ceu barbaricum nomen aſpernatis, Varios vocari ſolitos credo, non tamen priſcis Latinis idem nomen pro hoc piſce in vſu fuiſſe. Ælianus tamen lib. de animalibus 17. cap. 1. in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces colore vario diſtinctos, (τὴν χρόαν ἀπεστικτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni referens: qui peculiares quaſdam illi fluuio muſcas, circa ſummam aquam volitantes, appetant: truttas intelligere mihi videtur: vtpote piſces fluuiatiles, varios, & muſcarum, ſicut & aliorum vermium, appetentes. poſſunt autem facilè, cum ſaltu valeant præ cæteris piſcibus, muſcas quoq; extra aquam volitantes arripere. Addit Ælianus piſcatores pro his muſcis purpuraſcente lana hamum veſtire, & gallinaceas pennas duas cerei coloris addere, vt piſces decipiant, ſicut referemus in E. qualibus dolis hodie etiamnum ad piſces quoſdam capiendos vtuntur, thymallos præcipuè & truttas: Vide infrà in E. Græcum equidem vetus truttæ nomen, tum Æliano, tum viris hactenus eruditis & ὀνοματοθήραις ignoratum omnibus, primus ego noſtro ſeculo deprehendiſſe mihi videor: vt ſuprà etiam oſtendi, elemento P. ſub finem pag. 896. hic aliqua ex parte repetam, non ſine auctario philologiæ. Mneſitheus apud Athenæum lib 8. truttas appellauit pyruntas. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi ſunt, qui in rapidiſſimis fluuijs verſantur, vt pyruntes, (οἵ τε πυρῶντες: malim ὡς οἱ πυρῶντες.) Hi enim non gignuntur niſi in rapidis ab gelidis fluuijs, & facilius quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur, Hæc ille. Natalis de Comitibus, nimium plerunq; fidus interpres, οἵ τε πυρῶντες legit: & tranſtulit, quiq; rubeſcunt. mihi placet ſubſtantiuum eſſe nomen, quo piſces quorum meminit, tanquam eorum qui vel præ cæteris præcipites ac gelidas aquas ſequantur, appellentur. merito autem pyrûntas, id eſt, truttas præcipue nominauit. has enim ſcio in fluuijs quibuſdam ſeu riuis montanis aſperioribus, vbi nullus alius piſcis viuit, (ſiue propter locorum frigiditatem, ſiue potius præcipitia,) ſolas reperiri: vt dicam in C. Πυρόω verbum actiuum, vrere, incendere, vel igne examinare ſignificat. inde participium πυρουντες formari poteſt, à recto πυρόων. Πυρῶντες verò piſces nomen eſt ſubſtantiuum à recto πυρόεις, qui contractus effertur πυρῶς: & vel adiectiuè calidum, ignitum, rutilum ſignificat: vel ſubſtantiuè accipitur pro ſtella Martis, quæ rutilet colore: pro trutta piſce rutilo. pro ſtella enim ſubaudiri poteſt ἀστήρ, pro ἰχθύς. Sic & placentarum nomina in όεις, vel ῶς contractè, Græci habent: vt genus, πλακόεις: vt ſpecies, πυρόεις, πηγμόεις, σησαμόεις: ſubauditur autem ἄρτος, id eſt panis. Ὀπόεις ciuitatis nomen eſt, Σιμόεις fluuius. & hæc quidem contrahuntur ferè. alia non item, vt ἐρόεις, & κερόεις, ni fallor. vt neque ea quorum ante penultima cum ſit longa, in penultima quoque pro o. breui, ω. magnum accipiunt, quale eſt ὠτώεις, quod annotauit Euſtathius. A maſculinis in όεις, fœminina terminatio fit in όεσσα, contractè ῶσσα, vel Atticè ῶττα, vt μελιτοῦττα, οἰνοῦττα quo exemplo truttam noſtram non ſolum maſculino genere pyrunta, ſed etiam fœminino pyruſſam aut pyruttam nominare licebit: & quidem ad Latinam inflexionem commodius. Videri ſanè poteſt Germanicum etiam nomen *Foerine*, quaſi *Furine* ab igne factum, hoc eſt rutilantibus igneo colore maculis: quanquam & caro in nonnullis eodem colore ſit. Quod ſi quis Germanicum nomen à Latino varius deducere malit, non refragabor: hoc tamen audiet, præſtare Germanicis nominibus de ſua lingua originem petere, præſertim cum pleroſque alios piſces proprijs ſuæ linguæ vocabulis Germani appellent.

Pyrus. *Pyrutta.*

Vulgaria. Truttæ Italicum nomen eſt Trotta, vel Truta: Trutala, circa Larium lacum, vt audio, diminutiuum. Gallicum & Sabaudicum Troutte, vel potius Truitte. Rhæti qui Italica lingua corrupta vtuntur, Criues appellant. Germani alijs in locis aliter atque aliter proferunt, *Fore, Forhen, Foerine, Forel, Forell*: plerique primam per f. pauci per u. conſonantem ſcribunt. Habent & compoſita nomina, *Brachfo-*

Bachforen, à riuo: *Waldforen*, à ſylua: *Schvvartzforen*, à colore nigro. *Goldforen*, ab aureo, vel rubente, carnis & punctorum nimirum. *Lachſforen*, à media inter ſalmonem & truttam ſpecie. Vide in B. *Seeforen*, à lacubus: in quib. alij profundius degunt, *Grunaforen* vocant noſtri: alij propius ſummam aquam, *Schvvebforen*. Videri auté poteſt (vt ſuprà dixi) *Foren* dictus quaſi *Feurer*, à colore igneo, vel origine Latina, quaſi varius aut variolus: vt & lupi piſces varij, à punctorum varietate nominantur aut cognominantur. vel à voracitate: vnde & truttam aliqui, quaſi troctam, quod Græcis voracem ſignificat, appellatam putarunt. Aliqui *Vorhelle* ſcribunt, & per iocum etiam *Vorhenne* pronunciant, quod gallinis, quas *Hennen* Germani vocant, in cibo præferatur hic piſcis ab ijs qui palato ſeruiunt. Inter ludicras piſcium nomenclaturas, truttam nominis arguta alluſione, & quoniam in montium ac ſyluarum fluminibus degit, inuenio cognominari *ein Forſter. Ein Foreliſt ein Forſter.* nam vt Gallis Foreſt, ſic *Forſt* Germanis ſyluam ſignificat: *Forſter* verò ſyluæ cuſtodem aut præfectum. Sigiſmundus Gelenius farionem interpretatur Germanicè *Pfarh*, neſcio quam probè, vel vbi vſitato nomine. Cæterum alius eſt piſcis quem Germani quidam vocant *Furn* vel *Fuern*, nempe capito fluuiatilis. Circa Acronium verò lacum, leuciſcum fl. illum, quem Galli Gardonem, noſtri *Schvval* appellant, paruulum adhuc vocant *ein Fornfiſch*, (alibi *Furnling*:) maiorem *ein Gnit*, tandem *ein Furn*.

Trutarum nomina & differentia apud Anglos.

Truttam Angli vocant *a Trute*, vel *Trovvt*. Trutarum in Anglia (vt vir doctiſſimus Guil. Turnerus ad me ſcripſit) duo genera reperiuntur. Alterum, quod Auſonij ſalar (*nimirum & ipſi, vt Gillius & alij, ſalaris nomine truttam fl. ſimpliciter accepit*) Northumbrienſibus meis vocatur *a Burntrout*, (*Germanico forte Fore & Gallico Troutte, vnius piſcis nominibus in vnum confuſis. ex his enim duabus linguis Anglica fere conſtat hodie.*) Ad hoc genus alia ſpecies referri poteſt, truta illa quæ vocatur *an Allerfanghe*, hic piſcis quam alter (*ſuperior*) ventre magis prominulo eſt, & per omnia craſſior, & maxima ex parte, vt ille in locis vadoſis & non ita profundis: ita hic in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, ſub alnorum radicibus, quæ ad ripas fluuiorum naſcuntur, interdiu deliteſcit. Atque ideo ab alno, quæ noſtra lingua vocatur *alder* vel *aller*, nomen ſibi ſortitus eſt. Alterum trutæ genus in Northumbria vocamus *a Bulltrout*, hoc eſt trutam taurinam, ab inſigni magnitudine qua alias trutas ſuperat. cubito enim aliquando longior reperitur. craſſior eſt ſalmone pro ratione ſuæ magnitudinis, ſed capite, ſi rectè memini, breuiori. Caro eſt quam ſalmonis multò ſiccior, & friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eandem in alijs Britanniæ regionibus vocari *a Gray trout*, & alijs *a Skurf*. Eſt & in Anglia à trutarum forma non multum abludens, quem à colore cinereo vocamus *a Grayling*. Eundem audio alicubi *Omber* nominari. idem, niſi fallor, piſcis eſt quem vos vocatis *ein Aeſch*, Hæc Turnerus. A trutta longe differt piſcis, quem Germani quidam *Rutte* vocant, noſtri *Treuſch*.

Truttam Poloni indigetant Pſtrak, Bohemi Pſtruh. In Malaca Indiæ regione Truttam Caiuba vocant, Scaliger.

In Malaca Indiæ regione magna Truttarum copia eſt, Scaliger. In lacubus montanis quos Atheſis B facit, capiuntur truttæ nigricantes, & aliæ auricolores (punctis nimirum,) has *Goldfoerinen* vocant, illas *Schvvartzfoerinen*. Salares (*Truttæ*) ſubnigris maculis reperiuntur in Miſena, & in riuis ad Crotendorfum, (non procul ab Annebergo) & in fluuiolo quem Nigram aquam appellant, (non procul à Zuicca.) qui Suarceburgum (Miſenæ oppidum) præterfluens in Muldam infunditur, Ge. Agricola. Eſt & Rutlinga Sueuiæ oppidum: quod præterlabitur fluuius, qui Truttas nigricantes, ſed maculis rubentes alit, in cibo lautas. Similes his ſunt in riuo Martiæ ſyluæ prope monaſterium S. Blaſij. Apud Miſenos Germanos *Lachſforen* appellantur truttæ quædam, nomine ex ſalmone & trutta compoſito: quarum caro rubet ita vt ſalmonum, palato quàm cæterarum gratior. pinguntur autem maculis aureis, cæteræ vulgares nigris apud eos. Hæ ſunt nimirum quas Rondeletius ſubnigras eſſe dicit, maculis rubentibus. ſed colorem illum (inquit) ex ſenio contrahi exiſtimo. eæ enim omnium maximæ ſunt, & lacuſtribus illis ſimiles, quæ truttæ ſalmonatæ vocantur. Eædem nimirum ſunt quas Germani alicubi *Goldforen* appellant. In lacu Suerinenſi *Lachſforel* dictos piſces punctis nigris notatos haberi audio: & apud Carinthios ipſos quoque ſalmones ſimiliter appellari. Sunt ſane multa truttæ & ſalmoni communia: nempe forma tota, & corporis partes externæ internæque: caro rubicunda, ſquamæ exiles, maculæ ſeu puncta, magnitudo, formæ mutatio circa roſtrum præſertim ac ſimul nominis, in truttis Salmonatis peculiariter:) aſcenſus ad ſummas aquas, ſaltuum vis & agilitas, ſuauitas in cibo. quamobrem non eſt mirum ſi ex truttis illis, quas *Lachſforen* appellant, aliqui ætatis progreſſu ſalmones fieri putauerunt. De coloribus & alijs Truttarum differentijs, ſuprà etiam in A. quædam retulimus. Audio in Germania alicubi nuper Truttam flaui coloris captam pleriſq; admirationi fuiſſe. Fœminam aiunt in omni piſcium genere maiorem eſſe, excepta trutta. Piſcium fœminæ, inquit Plin. maiores ſunt quã mares. Trutta ſquamas habet vt ſalmo, & carnes ſimillimas, idq; æſtate tantũ, vel potius à Iulio menſe vſque ad Nouembrem: hyeme verò albas. Maculis in dorſo (*lateribus*) croceis atque ſanguineis (al' croceis, & ruffis & nigris) variatur, Albertus & Author de natur. rerum. Extrinſecus varia eſt, intrinſecus rubet. Fertur autem quandiu minor ætate & corpore fuerit, in dulcibus tantum aquis viuere, & truttam vocari: adultam verò ad confinia maris deſcendere & ſalmonem effici: quod tamẽ verum eſſe nequaquam ab omnibus aſſeritur, Innominatus. Forma omnibus truttis communis eſt: omnes etiam ſex dentes in lingua habent, & certo ordine diſpoſitos: ſcilicet duos antè, totidem in medio ad latera poſitos, reliquos iuxta radicem, Cardanus. Trutta (inquit Saluianus) corporis forma Lupo perſimilis eſt: roſtro tamen minus extento, magis retuſo, ac paulum incuruo: ore etiam paulò minori, ſed quamplurimis & acutiſſimis dentibus, tum in maxillis multiplici ordine, tum in lingua diſpoſitis denticulato. Piſcis totus ex albo flaueſcit: maculis modo purpureis, modo nigricantibus, dorſum ac latera ſpecioſè pingentib. Trocta (*Trutta*) maculis rubris paſſim variegata, (inquit Syl. in libello De variorum corporum diſſectionib.) ordines dentium habet ſex: primũ labris connatum, alios quinq; à la-

bro in pharyngen abſcedentes: in quo tamen ſunt dentes in contrarium hamati, & qui cibum ex ventriculo regeri prohibeant. Branchias vtrinque quatuor dentibus hamatis, & aſperis, & duris contumaces habet: ventriculum magnum limacibus quibuſdam fluuiatilibus & coloris herbacei plenum, quos aquæ fundum producit, ſquama admodum tenui & herbacea. Inteſtina habet in multas ecphyſes exoluta, deinde rectum: cætera nota ſunt. Pulmones (*Falſum hoc eſt: branchias ſupra hunc piſcem habere dixit, quas partes ſimul & pulmonem nullum habet animal*) habet, & diaphragma, & inter hæc cor triangulum. ſub diaphragmate ventriculum, & cæteras ventris inferioris partes. Lienem habet nigricantem, talpę æmulum, hepar rubrum: id dextrum, illum ſiniſtrum, animalium cæterorum modo, Hæc Syluius. Carne ſimilis eſt ſalmoni, longus & non craſſus piſcis, Arnoldus Villanouanus.

C Truttam in fluuijs minoribus, frigidioribus, ſaxoſis & inter montes delabentib. potius quàm contrà ſe habentibus naſci & degere conſtat, Saluianus. Viuit in torrentibus & fluuijs qui magno impetu ruunt de montibus, Albertus. In fluuijs quibuſdam ſeu riuis montanis truttæ vel ſolæ reperiuntur, nempe aſperioribus magiſque præcipitibus: in minus aſperis paulò, præter truttas etiam thymalli inueniuntur: in alijs inſuper gobiones fluuiatiles capitati. Pyruntas in rapidiſſimis frigidiſque fluuijs agere Mneſitheus author eſt. In altis montium riuis, etiam tenuibus & exiguæ aquæ, truttæ ſatis magnæ & pulcherrimæ reperiuntur. Aſcendunt enim (vt dictum eſt) altiſſimè, cum & contra aquam luctari magna vi, & ſaltu ſe promouere, ad tres aut quatuor ferè cubitos interdum, in aſcenſu queant. ſemper enim loca ſublimiora petunt. itaque iuxta diui Blaſij cœnobium in Martia ſylua, riuo aduerſo tendunt ad lacum vſque in monte ſitum (nigrum cognominant,) è quo riuus defluit. Commune eſt omnibus truttis aduerſus fluminum curſus ferri, Cardanus. atqui lacuſtres truttæ, quæ in ſtagnantibus aquis degunt, non nituntur contra aquas. Qui trutas ad mare deſcendere, & in ſalmones mutari putant, falluntur. Veſcuntur muſcis quibuſdam fluuiatilibus. vide inferius in E. ex Æliano. Phryganjis & vermibus & locuſtis paluſtribus, Cardanus. Limacibus quibuſdam fluuiatilib. Syluius. Percarum fl. ſobolem appetunt, alioſque piſciculos: apprimè verò fundulos barbatulos, & phoxinos læues, quos *Pfellen* Sueui appellant. Truttæ & lucij dum piſces ab ima aqua ad ſummam perſequuntur, nimio celeritatis impetu aliquando ſupra aquam efferuntur, vt vel in ſcaphas interdum incidant. Truttas alicubi vulgus etiam auro veſci putat. degunt enim ferè in riuis montanis, in quibus & auri micæ reperiuntur, & punctis rubentibus aut aureis pinguntur. Vide quæ annotauimus ſuprà in Thymallo c. Pariunt truttæ circa ſancti Galli diem, (id eſt circa medium Octobris) cum partus inſtat, ſcrobes modicas facere dicuntur. Anguillæ optimæ ex troctis naſcuntur deteriores autem ex quodam piſce ignobili. hoc mihi non credenti, cum eſſem Pallantiæ, quod eſt oppidum Nouarienſis agri in ripis Verbani lacus, piſcatores, apud quos teſſera amicitiæ vſus hoſpitabar, oſtendêre, Gandentius Merula Memorabilium 3. 35.

Tonitruis fluuiatiles truttæ perterrentur valde & obſtupeſcunt.

E Interdicunt apud nos piſcatoriæ leges, ne qua in fluentibus aquis trutta, quæ nondum iuſtam ac deſignatam longitudinem attigerit, capiatur. Apud Bauaros præſcripta eſt menſura ad digitos ferè quatuordecim. Tonitrua tanto metu & ſtupore truttas afficiunt, vt aliquando loco manentes & erectæ propemodum à piſcatoribus aut alijs vulnerentur & capiantur. Piſces quidam inſtante partu ſcrobes in vado modicas excitant, vt truttæ & ſalmones: iuxta quas commorantes, noctu adhibita face obſtupeſcunt, neque fugiunt: itaque fuſcis feriuntur. Riui montani qui truttas alunt, à ſolitis alueis diuertuntur, vt aqua deſtituti & in ſicco relicti piſces capiantur. Ab Anglo quodā accepi, truttas in Anglia vel manibus interdum comprehendi, dum ſub radicibus alnorum & ſalicum ſtabulantur. piſcator enim accedens palpat fricatque ventrem eaque contrectatione delectari videntur hi piſces, donec manum promouens branchijs inieceritac retinuerit. Trutta fricari ſe permittit in aqua, & ſic capitur, Arnoldus Villanouanus. Eſcam ad truttas & thymallos abunde capiendos deſcripſimus in Thymallo E. Vermiculis quibuſdam aquatilibus teſta dura incluſis (*Kerderle* noſtri vocant) præſertim qui in fontibus frigidis reperiuntur, ineſcantur truttæ. Ex libello quodam Germanico manuſcripto de piſcibus decipiendis, præſertim additis hamo figmentis, quæ muſcas aut inſecta quibus piſces quiq; delectantur, quàm proximè referant: ea autem pro diuerſis anni temporibus variantur. Ad truttas: (Aprili menſe, puto,) Muſcam finges, cui corpus è ſerico rubeat, caput vireſcat, additis alis gallinaceis ruffis. Maio menſe, corporis alueū è ſerico rubro & auro (filis aureis) effinges, caput nigrū: alas verò addes de pennis rubris caponum. Iunio, corpus formetur è ſerico cœruleo & auro, caput flauum eſto, alæ verò de pennis perdicum ſubalaribus. Iulio, corpus è ſerico viridi & auro mentieris, caput facies cœruleum, alas autem è pennis flauis. Auguſto, corpus fiat è pennis pauonum longioribus, (*Speculis fortè vel oculis, vt vocant pennis caudæ pauonum,*) circumalligata penna aureola: caput flauum, alæ de pennis medijs inter alas gallinæ ſyluaticæ illius quam à corylis Germani denominant. Septembri, corpus fingatur de ſerico flauo & rubro, caput fuſcum, cum alis de dorſo lagopedis, quam perdicem albam nominant. Similem truttas piſcandi rationem præſcribit Ælianus de Animalibus 15. 1. Huiuſcemodi Macedonicam piſcandi rationem auditione comprehenſam habeo: in fluuio nomine Aſtræo, qui inter Berœam & Theſſalonicen medius fluit, diſtincti varijs coloribus piſces (nomine ab incolis interrogando) gignuntur, qui indigenis muſcis in fluuio volitantibus paſtum ſibi comparant. Eæ nec ſimile de ſpecie quicquam aliarum muſcarum habent, quæ vbique ſunt: nec ad Apum ſimilitudinem accedunt, nec Veſparum, nec denique Anthedonum (Crabronum) ſpeciem gerunt: harum tamen aliquam cuiuſque propriam particulam referunt. nam in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent, tum magnitudine Anthedoni ſimiles ſunt, tum Veſparum colorem reddunt, & ſimiliter quidem atque Apes bombis ſtrepunt. eas Hippuros appellant indigenæ. eæ ad ſummam aquam verſantes ſui gratia alimenti, Piſcium nationem non latent. Nam vt ex his quiſpiam earum aliquam per ſumma apparentem conſpexit, ſilentio ſummas aquas ſubiens, ne prædam aquæ agitatione loco moueat, proximè ad illius vmbram accedit: & quemadmodum vel de grege ouem Lupus, vel anſerem ex cohorte

Aquila

Aquila rapit, ſic is ore hianti atq; imminenti eam deuorat. Quod quidem ipſum etſi piſcatores haudquaquam ignorant, non ijs tamen muſcis ad ineſcandos piſceis vtuntur. ſimul enim ac hominis manu continguntur, & natiuum colorem perdunt, & pennæ euaneſcunt, & inepti ad eſcam piſcium omnino redduntur. Quæ cauſa eſt, cur earum odio incenſi, ipſas à ſe deteſtentur. Veruntamen qui piſcandi ſcientiam cognitionemque præclarè tenent, captioſa quadam machinatione atque ſolertia eiuſmodi piſceis circumueniunt: Purpuraſcente enim lana hamum circumueſtiunt, & ad eandem lanam gallinacei pennas duas è barba ſeu paleis cerei coloris ſpeciem ſimilitudinemque gerentes, accommodant. quaternûm cubitorum eſt arundo, totidem eſt linea: has abſtruſas in flumen deijciunt: piſces colore illecti, cupidè pergunt contra venire. ac nimirum lautum cibum ſe habituros ex pulchro aſpectu arbitrantes. hamatis eſcis configuntur, ijſdemque acerbis captiui fruantur.

Trutta, piſcis longè nobiliſſimus omnium qui in dulcibus aquis generantur, æquali cunctarũ gentium iudicio cenſetur, Iouius. F In citeriore Gallia prima ſiluro (*ſturioni*) Padano palma conceditur; ſecunda troctis & thymallis è Ticino, Gaudentius Merula. Expetitur trutta potiſſimum Aprili & Maio menſibus. (Iouius lacuſtrem priuatim Maio commendat,) apud nos etiam Ianuario. Parit circa diui Galli diem, hoc eſt medium Octobris: quo tempore ſcilicet non conueniunt menſis. Carnem habet ſimilem ſalmonum carni, ſed longe ſuauiorem, æſtate nimirum, menſe Iulio vſq; ad Nouembrem: hyeme verò caro eius albeſcit, & minus grata eſt, Author de nat. rerum & Albert. Plinius quidem ſalmonem fluuiatilem Aquitaniæ marinis omnibus præfert. Sunt qui truttam omni tempore bonam eſſe dicant. Truttæ quæ maculis purpuraſcunt. meliores exiſtimantur, Gillius. Mihi non ſimpliciter verum hoc videtur: lacuſtres enim noſtræ nigris inſignes maculis, ſuauitate præcellunt. Quemadmodum purpureis depictæ notis, & in frigidioribus, ſaxoſis & purioribus amnibus procreatæ, ab omnibus laudari ſolent, Saluianus. Aliorum piſcium aliæ partes præferri ſolent, thymalli & truttæ vndiquaque placent.

Truttarum in cibo præſtātia & delectus.

De truttis lacuſtribus, quæ difficiles ſunt concoctu, infrà dicemus. fluuiales quidem (inquit Iouius) quæ aduerſo torrentium impetu fatigantur, at occurrentib. inæqualium vadorum petris illiſæ caſtigatoria ſumina, & aridiuſculas carnes oſtendunt, medici blandiores ægris apponere commendareque non dubitant. quas etiam paralyticorum cibarijs magnopere laudauit ille Plin. (Valerianus,) qui elegantem librum de morbis atque remedijs conſcripſit, Iouius. Plinius Valerianus ſalubribus cibarijs truttam fluuiatilem adnumerat, Saluianus. Commune eſt omnibus truttis aduerſus fluminum curſum ferri: vnde caro non ſolum ſuauior, ſed & ſalubrior, Cardanus. ſed truttæ nec in fluminibus omnes ſunt: & lacuſtres, cum pinguiores ſint, ſuauiores videntur, non autem ſalubriores. & fluuiatilium ipſarum vt ſpecies diuerſæ ſunt, ita & ſapores ſuccique differunt. Conciſa truta in fruſta ac ſalita, in cacabo, ita vt ſurſumuorſum inciſura vertatur, ex aqua & aceto ita moderate impoſito, vt neq; ſal diluatur, neque plus quam duobus digitis aqua emineat, coqui debet. Vbi deſpumaueris, deinceps lento quoad fieri poterit igne, efferueat. Coctam & in pinace extenſam, vt nonnihil exiccetur, aromatibus dulcibus inſperges, ac cum leucophago bene gingiberato comedes. Paruam truttam exenteratam & bene ſquamatam, integram, hinc dextra, hinc ſiniſtra, à capite ad caudam incides: inciſuris ſalem indes, ac per horas duas inter duas tabulas opprimes. farina deinde inuolutam in oleo perlente friges. Coctam hoc modo ad quatuor aut quinq; dies ſeruabis. Quouis modo edatur, grauis concoctionis eſt, Platina. Idem lib. 7. cap. 35. ex inteſtinis truttæ cibarium deſcribit: & mox ſequenti capite, Oua truttæ condita vt piſa credantur. E trutta fiunt paſtilli ſpeciebus, Arnoldus Villanouanus. Truttæ eo condimento, quod vulgò Acarpionare dicunt, (quod hiſtoria 23. in Carpione Benaci) explicabimus, paratæ, non ſolum iucundiſſimè ſapiunt, ſed in multos etiam dies ſeruari poſſunt, Saluianus. puto autem ad lacuſtrem truttam potius quam fluuiatilem, huiuſmodi condituram pertinere. In Malaca Indiæ regione tanta eſt truttarum copia, vt ſalitas ſeruent ad commeatus, Caiuba vocant, Scaliger. Ego etiam fluuiatiles è Ticino truttas ſalſas guſtaſſe me memini. G ſaliuntur autem ferè capite amputato.

Succus & ſalubritas. *Apparatus.* *Salſa.*

Ad mariſcas ſeu ficus ani: Spongię portiuncula adipe truttæ madens, certo experimento imponitur, Ex libro manuſcripto Germanico.

TRVTTAM marinam Venetijs puto vocari piſcem quendam: de quo tamen nondum mihi ſatis conſtat.

COROLLARIVM II. DE SALMARINO, EX *Hippolyti Saluiani deſcriptione.*

Videtur hic piſcis multas ob cauſas Truttis eſſe cognatus: Salmarinus fortè ab aliqua cum Salmonibus ſimilitudine dictus. quoniam autem fluuiatilis eſt, communi fluuiatili truttæ ſubiungere eius hiſtoriam volui.

Iconem ex Saluiani opere petes: nos omiſimus, quod ad reliquam Truttarum ſpeciem ſatis accedat.

PISCIS quem Tridentini, apud quos reperitur, Salmarino & Salamandrino appellant: cum dulcis aquæ alumnus ſit, ac paucis quibuſdam duntaxat locis naſcatur, neque Græci, neque Latini ſcriptores vllam eius mentionem fecerunt. Quamobrem nos eum, vulgarem ſecuti nomenclaturam, Salmarinum vocabimus. A

Salmarinus capite eſt rotundo, roſtro breui & retuſo: ore mediocri & robuſtis dentibus munito, B oculis medijs & orbiculatis. Branchias vtrinque quaternas habet: & pinnas etiam vtrinque geminas, duas ad branchias, & duas circa medium ventrem præter quas duæ aliæ in dorſo eriguntur. prior & maior in eo medio: poſterior verò & minor, (*quærendum an hæc paruula & adipoſa ſit, ſicutin truttarum genere,*) prope caudam: è cuius regione alia etiam vna, parua, imo ventri hæret. Cauda lata eſt & lunata. Squamis mediocribus & non facile deciduis tegitur. Pinnæ & cauda rubræ ſunt. Venter & latera ex albo rubeſcunt. Dorſum verò ex rubro flaueſcit, ac luteis quibuſdam maculis (Carpionis inſtar) notatur,

tatur. Totius piſcis figura rotunda (*teres*) eſt, & oblongiuſcula. Ventriculum habet amplum & carnoſum: hepar pallidum, à quo fellis veſica pendet: lienem ſubatrum, & inteſtina lata, ac plurima pinguedine conuoluta. Cum maximè excreuerit, duas libras non excedit: qui verò crebrius capiuntur, vix libram ſuperant.

Fluuiatilis hic piſcis eſt, in frigidiſſimis ac ſaxoſis fluminibus naſcens. non tamen in ijs omnibus aut quamplurimis reperitur, ſed in paucis ſolum quibuſdam. Naſcitur enim in flumine cuiuſdam loci vulgò Valdenon dicti, circiter viginti millia paſſuum à Tridento diſtantis. atque in alio fluuio, apud Priſcinam, qui quadraginta millia paſſuum à Tridento diſtat, vbi etiam crebriores procreantur. Verno tempore coit: parit autem æſtate, circa ſaxoſa fluuiorum loca. Piſciculis veſcitur, in quorum penuria quibuſdam fluuiatilibus purgamentis & ſordibus nutritur. Gregatim non admodum degit: & perrarò copioſa eorum fit captura.

F Sicuti Benaci accolæ Carpionem, ſic Tridentini Salmarinum, non fluuiatilium ſolum, ſed marinorum etiam omnium piſcem nobiliſſimum eſſe contendunt. Vnde non niſi lautiores diuitum menſas dignatur. Carnem vti ſapidiſſimam, ita teneram habet atque pinguem. non tamen viſcidam, (cuiuſmodi pleriq; pinguium piſcium habere ſolent,) ſed ſatis friabilem. Quamobrem boni ſucci, & concoctu facilis eſt. Condiri varie poteſt: & quouis modo condiatur, ſuauiſſimus ſemper eſt.

COROLLARIVM III. DE TRVTTA *ſeu Farione lacuſtri.*

A De Trutta lacuſtri, deque Truttis in genere ſuprà etiam in Truttæ fluuiatilis hiſtoria, ſparſim quædam protulimus. Burgundi & Allobroges Truttas ſalmonatas vocant, quas non lacuſtres, à ſimilitudine quadam ad vtrunq; piſcem. mihi hoc nomine vti non libet, cum in fluuijs etiam inueniantur truttæ cæteris fluuiatilibus maiores, carne ſimiliter vt in lacuſtrib. rubente, quas Germani ſimiliter compoſito ab vtroque piſce nomine, *Lachſforen* appellant. Genus hoc truttæ cum ſit lacuſtre, non eſſe ſimpliciter Farionem Auſonij, (contra quàm Ge. Agricolæ & alijs quibuſdam eruditis videtur,) qui fluuiatilis eſt in Moſella, monui ſuprà in Trutta fl. ſi quis tamen farionem lacuſtrem nominare voluerit, bene erit. Iouius truttam nigricantib. maculis deſcribens, & lupum macúloſum Columellæ eſſe conijciens, non recte tamen, de lacuſtri ſenſiſſe videtur: quanquam & in fluuijs aliquando nigris inſignes maculis truttæ quædam reperiuntur. Vide ſuperius in Trutta fl. Per æſtatem cum pulpæ huius piſcis magis rubent, *Goldfoernen*, (id eſt chryſopyrûnes,) tanquam auricolores à quibuſdam Germanis vocantur. Apud nos & circa Acronium lacum ex lacuſtribus quæ in profundioribus locis viuunt, priuatim à fundo ſeu vado *Grundfoernen* appellantur: quæ verò circa ſummas aquas, *Schvvebfoernen*. Vide infra mox in C. In lacubus montanis quos Atheſis facit truttarum duo genera capiuntur, *Schvvartzforinen* & *Goldfoernen* vulgo dicta, hoc ab auri, illud à nigro colore. Vt ſalmones circa partum cum altius in fluminibus aſcenderint, ſpeciem & nomen mutant: ſic etiam truttæ lacuſtres, cum relictis lacubus (vt Acronio, & Tigurino) flumina ſubierint aſcendendo, roſtrum ſimiliter vt ſalmones incuruant, & nomine mutato *Iancken* (i. duplex ſcribo pro i. longo) appellantur. Caſſiodorus videtur anchoraginis nomine hunc piſcem intellexiſſe. Vide ſuprà in Corollario De Salmone. *Anchorago.*

B Trutta fluuiatilis cubitalem magnitudinem ferè non excedit. lacuſtris verò maior reperitur. in Lario enim lacu ad quinquaginta, quinimmo, Iouio authore, ad centum etiam libras excreſcere conſueuit, Saluianus. In Rhodano circa Sedunum permagnæ ſunt, quæ pondere aliquando ad triginta libras vulgares accedant, Munſterus. has quidem verno tempore è lacu Lemano aſcendere audio: & pedes quatuor interdum longas eſſe, aut inſuper ſemipedem. In lacu Tigurino noſtro, ad viginti libras (libra octodecim vnciarum eſt) frequenter perueniunt. venditur autem libra ferè dimidia drachma. Memini vnam prægrandem drachmis quatuordecim vendi me vidiſſe. Lacus eſt iuxta Volturenam (Vallem Tellinam aliqui vulgò vocant) in quo truttas ſtellatas eſſe audio, in Lario albas: in lacu Lugani rubere, ſed minus ſapidas eſſe. Initio æſtatis caro in eis rubere incipit, duratque is color vſque ad Auguſtum, vel Auguſti initium: poſt verò diui Iacobi diem, partu iam abſoluto, colorem rubicundum amittit. Cum omnes truttæ, ſalmonibus ſpecie naturaque cognatæ videntur: tum imprimis lacuſtres, quæ circa partum roſtrum quoque ſimiliter incuruant, ac nomen mutant, vt dictum eſt.

Olim cum diligentius hunc piſcem intuerer, his verbis deſcribebam: Squamulis tegitur minimis, bene dentatus eſt, & lingua etiam vtrinque dentibus munitur. caput colore nigro cœruleoque mixto: dorſum partim glauco, partim ſubnigro, partim cœruleo, partim ſubuiridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorſo multis nigris maculis variatur, reliquæ albent. Habet & vltimam illam dorſi mollem pinnulam, vt reliquæ truttæ: branchias quaternas. Appendices non toto circuitu inteſtini, (vt Albula cœrulea noſtra & alij quidam piſces,) ſed ab vna tantum parte magnas, oblongas, bipartitas, vtrinque circiter octodecim habet: & alia ſex ſeparatim ex oppoſito, ventriculum ſeu majus inteſtinum verſus. Plura de ventre huius piſcis leges in Capite de albula lacuſtri, pag. 32.

C Lacuſtrium truttarum aliæ in fundo ſiue vado aquæ degunt, præſertim argilloſo, vt recentior quidam ſcribit, quæ etiam magis pingueſcunt, & ſapidiores ſunt palato: aliæ circa ſummas aquas, vbi muſcas appetunt, minus pingues & vilioris precij. Exit trutta è lacubus dulcium aquarum magnis (in his enim tantum reperitur,) certo tempore, circa initium Iulij, ni fallor, & in flumina aſcendit: & circa diui Iacobi, qui eiuſdem menſis eſt dies viceſimus quintus, parit. E Lemano quidem in Rhodanum eas ſubire aiunt vere, vt & circa Sedunum capi. at in noſtro & Acronio lacubus neque tam procul, neque eodem tempore eas migrare puto. Trutta lacus Acronij paritura, ad Rheni influentis oſtium aſcendit: vbi cum pepererit, rurſus deſcendit. Circa diui Iacobi diem, abſoluto iam partu ſpeciem ac nomen mutat. Confertur autem iunipero: nam ſicut hæc tertio demum anno fructum perficit, ita etiam truttæ fœtus ad tertium vſque annum creſcens perficitur. Parit plerunque medio Auguſto, alias citius tardiusue, prout cœlum magis minuſue calidum fuerit.

Trutta

Truttas maiores audiuimus in Larij ripis laſciuo excurſu extremos harenæ margines aliquando iuſti paſſus longitudine proſulcaſſe, Iouius.

Quod ad lineas & hamos, quibus truttæ in lacu capiuntur, lex quædam inter piſcatorias noſtras eſt, quæ lineas in altum demitti prohibet. (E) Trutta certo tempore, vt in C. præſcriptum eſt, è lacubus in fluuios aſcendens, (ex Acronio præſertim in Rhenum,) capitur miris ſagenis: quæ in angulis riparum arte factis collocantur. nam cum per Rhenum rapidiſſimum flumen aſcendunt, quærũt diuerticulum aliquod quietius, vbi reſpirent, quare piſcatores ad ripam id arte faciunt. infigunt enim palos aliquot ex alno, & ſpacia lapidibus explent. in huius valli (aut veluti promontorij) quietiore loco ſagenam pãdunt, tantam vt longitudine non excedat ipſum vallum lapidum. Sagenæ adhærent ligella ſupernatantia, quæ ſtatim vt irretitus eſt piſcis, deprimuntur vel demergũtur infra aquam parum: vnde conſtat piſcem eſſe captum.

Suauitas & delectus. Truttæ lacuſtres, omnium delicatiſſimi piſces iudicantur à noſtris. caro eis ſolida, rubicunda, & boni ſaporis eſt: & quæ ad carpionis Benaci naturam accedat. ea tamen aliquando præ pinguedine nonnihil faſtidij mouet, vt & ſalmonum: quamobrem modicè ſumenda eſt opſophagi quidam ſalmoni etiam præferunt. libra apud nos (quæ octodecim vnciarum eſt) dimidiâ drachmâ plerunque venditur. Qui delicias quærunt pinnas earum (ſicut & in ſalmonibus,) & ventriculum, ſeu inteſtinum ſuperius præcipuè appetunt. Omnium qui dulcibus in aquis generantur hic piſcis longè nobiliſſimus æquali cunctarum gentium iudicio cenſetur: Iouius, ſimpliciter quidem de trutta, videtur autem de lacuſtri pręcipuè ſentire. Et quidem omni alio (inquit idem) vel marino etiam piſce ſapidior, præſertim ſi Maio menſe, & in Breſciæ torrentis oſtio capiatur. mortua pauciſſimis horis ſummam illam ſaporis gratiam amittit: quoniam ob pinguem illam teneritudinem quàm ocyſſimè computreſcit. Soleo ego plerunque mirari quoſdam, qui, vt ſapientiores videantur, Benacinum carpionem, Padanum ſilurum, & è mari plures piſces Larianis truttis vel anteponere, vel exæquare ſolent, & item Soranæ truttæ in eo genere principatum attribuant, quum maximè fallantur.

In Veneto lacu, id eſt inferiore Acronij parte captæ, præferuntur iis quæ in ſuperiori parte capiuntur. Item quæ circa fundum ſeu vadum paſcuntur, illis quæ circa ſummam aquam, vtpote pinguiores. Maio menſe præcipuè commendantur à Iouio: à noſtris Februario: ab aliis ſimpliciter æſtate, dum pulpæ earum rubent. eum enim colorem amittunt, vt diximus, cùm flumina ſubeuntes pariunt declinante Iunio, ſimulque ſpeciem & ſaporem. itaque Autumno & Hyeme non laudantur.

Succus & ſalubritas. Truttæ pinguiores, vt ſunt Larianæ, multo ſucco replere corpora, genitalemque humorem copioſè ſuggerere dicũtur. (vti Auicenna de omnibus propè piſcibus, ſi recentes & calidi comedantur, vno edicto pronunciauit.) ęgris tamen euidentiſſimè nocent, vtpote quæ tardè laborioſeque in ſtomachis atterantur & ſecernantur. at fluuiales truttas (*vt in ipſarum hiſtoria dictum eſt*) medici blandiores ægris apponere non dubitant, Iouius.

Apparatus. Coquuntur conciſæ in tabellas in lebetibus lapideis torno fabricatis, ſimplici in aqua, multo ſale indito, aliaque ſubinde acceſſita condimenta penitus aſpernantur. Muſco enim quodã pruinæ ſimili paulò pòſt ſponte emiſſo rubentes pulpæ protinus efloreſcunt, ita vt quum refrixerint multò gratiores eſſe videantur. Morus tamen nobilis paraſitus, truttam cubitalem in prępinguis capi iure coquendam eſſe cenſebat, Iouius Truttæ elixandæ fruſta macerentur priùs per dimidium horæ in frigida fontana aqua: deinde in feruens vinum æquali aqua dilutum iniectæ coquantur. Spina dorſi, & cauda aſſæ, vel principum menſis inferuntur, Mangoldus.

COROLLARIVM IV. DE VMBLIS, SABAVDICE DICTIS, TRVTTÆ LACUſtris ſpeciebus.

Eiuſdem piſcis, nempe Vmblæ minoris icones duas, vt à diuerſis pictorib. non eodem tempore nobis delineatæ ſculptæq́; ſunt, ponimus. Rondeletius maioris & maximæ Vmblarum imagines dedit.

VMBLA vulgò vocatur piſcis in Lemano lacu, à quibuſdam literatis vulgi appellationem ſequentibus, vmbilicus. (A) ſed vmbla fortè dicta eſt, quaſi vmbra. habere enim eum aliquam ſimilitudinem cum vmbra fluuiatili puto, (Bellonius ſcribit Vmbræ fl. iconem idcirco ſe non appoſuiſſe, quòd ad Vmblam proximè accedat,) & vtrunque truttarum generi cognatum eſſe. à truttis tamen propriè dictis differunt mollitie & ſubſtantia carnis: & quòd lapillos in cerebro habent:

quodque maculis ſeu punctis carent: fortè & aliis notis, ſi quis accuratè obſeruet. A colore quidem rubicundo, circa ventrem præſertim, nomen eis indiderunt noſtri Rötele: in lacu circa Bielam Rottele vocant: (ſed alius eſt Rottele vel Rottene dictus à noſtris, quem nos Rutilum nominauimus elemento R.) in Sueuia verò & circa Auguſtam Rötele piſcem alium fluuiatilem, non lacuſtrẽ vocant, & ipſum Truttis affinem, de quo proximè ſcribemus. Eſt autem Vmbla alia maior eaque duplex, alia minor. Maior Roote nominatur quæ hic damus, circa Bielam Rott: à Sabaudis Routte: circa Lemanum verò Vmble. Rondeletius Vmblam vocauit, vel Salmonem Lemani lacus. Sed à Salmonum quàm Truttarum natura longiùs abeſt. In Lucernenſi lacu ſpecies duæ ſunt: minor, quæ Rötele diminutiuo nomine priuatim dicitur: & Sabaudicè circa Bielam Rouſon, vel Bordelli: quod nomen à colore factum eſt: & maior. Eſt autem Vmbla maior piſcis dentatus, tres aut quatuor dodrantes longus, ventre rubicundo, cætera Salmoni aut Truttæ ſimilis. Veſcitur piſciculis. In Lucernenſi lacu brachij ferè longitudine excreſcit, magis albicat quam minor, debilis & infirmus piſcis. nam ſi vel parum lædatur, aut morſu ab aliis piſcibus ſaucietur, mox veluti moribundus ſupernatat. Eſt etiam lacus in Tuginorum Heluetiorum ditione, quem Aegereſee nominant, profundiſſimus, in quo montes & receſſus quidam ſunt, vbi piſces latêre poſſunt. in eo quoque Vmblæ maiores inueniuntur. Genus quidem illud quod Vmblam equeſtrem à Sabaudis ad Lemannum Rondeletius vocari ait, non agnoſco: neque in lacubus noſtris reperiri puto. Germanicè circunſcribi poteſt, ein andere Rootenart. Vmblas nuper quidam à colore vulgò à nonnullis rubeculos appellari ſcripſit: quod ego nomen non approbo. Piſcis qui in lacu Bauariæ Ammerſee vocatur Germanicè ein Pitſiman non alius quàm Vmbla minor mihi videtur. conferunt enim Salmoni paruo: & à dorſo vſque ad media latera coloris lutei eſſe aiunt: adeò tenerum, vt ſtatim extra aquam expiret: nec in alio vllo eius regionis lacu inueniri.

Vmbla maior.

B Ad hoc ſegmentum pertinentia quædam in A. prædicta ſunt. In noſtro lacu, (& ſimiliter Acronio, in quo abundat circa Bodman & Argen) minor tantùm vmbla (in Lucernenſi & minor & maior) capitur: dodrantalis plerunque aut breuior. pedem rarò excedit: aut ſi amplius increſcat, (vidi enim aliquando palmos quinque longum Octobri menſe in lacu noſtro captum, corpore latiuſculo. maximi ſeſquidrachma ferè væneunt, ſed rariſſimi) nunquam tamen vmblæ maioris magnitudinem attingit. Ventre turgidulo aliquando ſpectatur, propter veſicam nimiùm inflatam. eſt autem veſica ei oblonga, vt Albulis, non diſtincta per medium. Is quem olim deſcripſi, huiuſmodi erat: Dorſum totum cum dimidia laterum parte ſubroſeum: inferiora latera albicabant. venter albiſſimus erat. caudæ color idem qui dorſi. pinnulam mollem & paruam vt Truttæ, dorſo extremo gerit. Maxillis eſt dentatis, ſpinas etiam ceu dentes in lingua habet. Pinnę omnes partim ſubalbent, partim crocei coloris ſunt. Branchiæ quaternæ. Lapillos in cerebro habet. Mares ventre, pinnis & cauda magis rubent, fœminæ candicant. eædem capite ſuperiùs & dorſo magis virent. Vmblæ minori noſtræ cognatus videtur Eperlanus Oceani piſcis, figura, magnitudine, colore, pinnis, dentibus mollitie & ſuauitate carnis, lapillis in cerebro. Eſt etiam, Bellonio teſte, Eperlanus oris rictu amplo, dentibus vt vmbla circunuallato: ita vt Germanicè nominari poſſit, ein Meerrötele. Icon quoque eperlani ſimiliter vmblæ lacuſtri pingitur. (hoc tantùm intereſt, quòd in Eperlano pinnæ binæ ventris medij, pinnæ dorſi mediæ è regione videntur reſpondere in Vmbla Bellonij poſteriores ſunt, Rondeletij non item. ſed illi Vmblam maiorem pingunt, nos Eperlanum comparamus minori.)

Eperlanus.

C Vt Truttas & alios quoſdam piſces, ſic & Vmblas Lemani vulgus alicubi auro veſci putat. Vide ſuprà in Thymallo C. Pariunt Vmblæ minores noſtræ circa Sancti Galli diem. Vmblæ maiores oua multa, alba & grandia, vt Salmones gerunt: & minores ſimiliter, multò quidem quàm pro ſua magnitudine maiora ſolidaque. Memini etiam Ianuarij quinto adhuc oua in eis reperiſſe.

D Muſtelæ lacuſtres (Botatriſſias Itali vocant) cum aliorum piſcium ſobolem, tum præcipuè Vmblarum perſequuntur.

Vmblæ tum paruæ, tum maiores, (hæ etiam magis puto,) captæ vt primùm reliquerint aquas, ſicut & albulæ, expirant.

E In lacu noſtro vmblæ retibus capi prohibentur à paſchate vſque ad diui Galli diem: & extra illud tempus capiendis certa præſcripta eſt menſura. Retia ad hos piſces capiendos fune demittuntur ab vno latere ad quadraginta paſſus. ea ab vmblis noſtri denominant Roteleggarn: quanquam & alij quidam piſces iiſdem capiantur, vt albulæ minimæ, mugilis fluuiatilis genus quod Haſelam vocant, gobiones capitati, & muſtelæ lacuſtres. Lineis ad LX. paſſus longis per interualla ſingulorum paſſuum ſinguli hami adduntur, infixis pro eſca gobionibus (ſeu muſtelis) minimis barbatulis aut gobiis capitatis. iis muſtelæ lacuſtres imprimis, hyeme verò etiam umblæ capiuntur. Commendaturà noſtris Nouembri menſe. quo tempore elixos, molles & ſuauiſsimos edere memini: & aliâs circa initium Decembris. quo tempore oua habent bona & ſolida. tardiùs verò, (præſertim poſt Ianuariũ, ni fallor,) caro earum inſulſa, pinguiuſcula & flaccida apparet & oua dilutiora fiunt. Circa S. Galli diem cum pariant, menſis eo tempore inepti ſunt, vſq; ad Nouembris medium vt conijcio. In alimenti ratione ad aſellorũ marinorum naturam hos piſces accedere iudicârim: & pro ſaxatilibus aliquando poni poſſe, &c. lege in Thymallo F. Elixandi vino feruido iniiciuntur, ne nimis molles reddantur.

COROL-

COROLLARIVM V. DE ALIA SPECIE TRVTTÆ fluuiatilis, quam Germani HVCH, vel Hůch appellant.

Pinnulam in dorſo poſteriorem, & minorem eſſe puto, & nullis interceptam fibris, qualis in Truttarum genere eſt.

HVCH, Hůch vel Hüch apud Bauaros nuncupatur piſcis, boni ſaporis, Truttis nonnihil cognatus, cum aliâs vt pictura oſtendit, (quam ad viuum expreſſam Achilles Pyrminius Gaſſarus, præſtantiſſimus Auguſtæ Vindelicorum medicus ad me miſit,) tum quòd pinnulam illam adipoſam ſimiliter in fine dorſi habet, & punctis variatur: ſicut & icon noſtra, & quæ in libro Bauaricarum conſtitutionum publicato habetur, præ ſe ferunt. In quo etiam menſura huius piſcis proponitur, duodecim aut xiij. digiti, quibus breuior vendi non debeat. Auguſtæ, vt audio, hic piſcis vocatur ein Rot vel Rötele/ à colore rubicundo, quæ nomina noſtri Vmblis (vt Sabaudi nominant) lacuſtribus tribuunt. Voracem eſſe aiunt, in cibo Truttis inferiorem In Carinthia Huchæ rubræ (Rot Huchen) quædam cognominantur, in fluuiis, eas Salmoni comparant: carne etiam rubra & boni ſaporis eſſe aiunt, & ſaliri vt inueterentur ſolere: quod quomodo fiat Balthaſar Stendelius ad finem libri 4. Opſopœiæ ſuæ Germanicæ docet. Colores huius piſcis in pictura noſtra huiuſmodi ferè apparent: Aureolus color paſſim aſperſus eſt, copioſiùs tamen circa branchias & oculos. Pinnæ circa branchias rubicundæ ſunt. cæteræ omnes, ſicut & cauda, fuſcæ & maculoſæ punctis partim nigricantibus, partim aureis. Dorſum fuſcum eſt, vtrinque ad Indicum vel cœruleum colorē vergens vbi & punctis nigris crebèrrimis diſtinguitur. Linea nigra & recta ferè à branchiis ad caudam fertur. Latera media maculis quibuſdā ſubcœruleis per interualla diſtinguuntur. Venter candicat. Circa roſtrum & branchiarum opercula roſeus ferè color, &c. in capite etiam viridis aliqua ex parte. B

APVD Miſenos Truttas quaſdam vocari Teichforen/ (hoc eſt, piſcinarias,) eaſque piſcinæ fundum glareoſum requirere, & riuulos fluidos qui ſe in piſcinas infundant, ex Ge. Fabricij literis cognoui. hę an forſan Huchis proximè dictis, aut aliis iam priùs deſcriptis Truttis eædem ſint, inquirendum. Huchas quidam icone noſtra inſpecta in quibuſdam Germaniæ locis alii in piſcinis nobis referebat: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri: ætatis progreſſu in Salmones conuerti, (ſpecie roſtri nimirum,) ſicut & lacuſtres Truttæ: quanquam & aliæ Truttæ omnes Salmonum ſpeciem præ ſe ferunt.

TVBERA. Vide Tethya.

DE TVRDO, BELLONIVS.

VARIA auium nomina piſcibus indiderunt Græci, pro colorum, quibus ipſas referrent varietate vtque hoc pacto ſingulos rectiùs diſtinguere poſſent. Parum enim, aut ferè nihil Turdus piſcis à Turdo aue diſtat: de quo ſic Oppianus: A

Iuliques & Percæ, Channi Turdiq́; virentes. & Ouidius: *Tum viridis ſquamis paruo ſaxatilis ore.*

Sed eſt in vulgari Turdo magna hallucinatio: à qua tibi magnopere cauendum eſt. Neque enim Glaucus piſcis (quem Maſſilienſes falsò Vmbrinam, Veneti Turdum nominant) verus Turdus marinus dici debet. Vndātes enim in tergore ac tranſuerſas lineas gerit: & coruum duabus, quas in tergore & circùm ſub mento gerit, pinnis refert. Sed qui inter Genuenſium Legionos peculiariter Turdus dicitur: certè is quidem meritò turdus eſt, ex eo potiſſimùm vocatus, quòd cùm eius color ex ruſo in melinum vergat, ad viridem tamen inclinet.

Squamas habet tenues & frequentes, geminantibus in medio punctis nigris, rubris, & aliis per totum corpus diſtinctas: Pinnam in tergore continuam, mollem, & vt cardui folium laciniatam, neruis octo bene fultam: Caudam longiuſculam & ſubrotundam. Os aſpectu paruum: quod tamen dum aperit, grandem oſtendit capacitatem. Lingua ei alba eſt Maxillas habet dentium loco aſperas atq; horrentes. Primo aſpectu Phycidem, hoc eſt Tincam fluuiatilem refert. Pinna quæ huic ab ano ad caudam protenditur, tribus aculeis obfirmata eſt. Quæ autem ſub ventre ſunt, forti vtrinque aculeo rigent. B

Locuſtas, Carides, Sparos, Crangines, Sargos adhuc paruos venatur. C

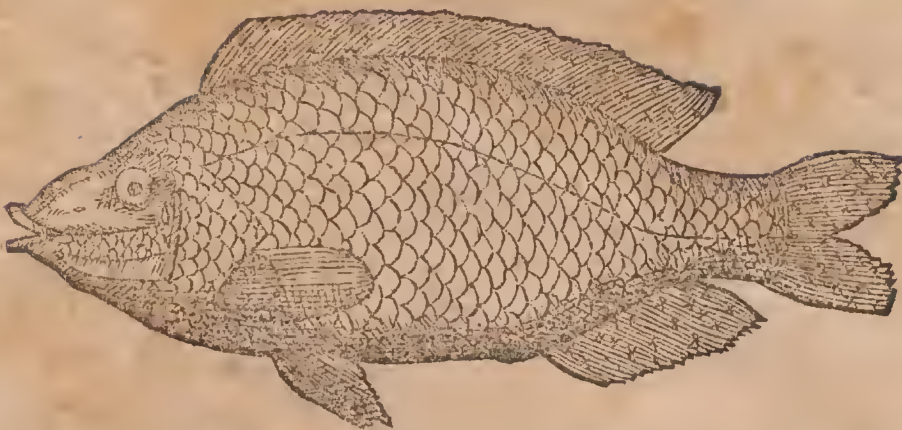
Stomachum habet figura oblongum, per ventrem extenſum, pylorum permultis apophyſibus obſeſſum: inteſtina nodis diſtincta, & ter vt tuba quædam reuoluta. Hepatis lobos habet vtrinque æqualiter diſpoſitos. B

Carne conſtat molli & laxa, aliàs tamen ſapida. Plinio Medico lib. 5. cap. 13. Cyclas (*meliùs cichla, vel cichle, Græco nomine diceretur*) appellari mihi viſus eſt, quem ait pleuriticis maximè cōuenire. Eſt enim piſcis molli carne & natura humidus & digeſtibilis, inquit, quem & Ptiſanam marinam vocant. F (A)

DE TVRDORVM GENERIBVS, RONDELETIVS.

Turdus I. Varius admodum, minùs tamen quàm tertius.

NVNC ad turdos veniamus, quorum multa ſunt genera, varia nomina, tantaque colorum varietas, vt in iis creandis luſiſſe videatur natura. Turdorum complura eſſe genera, vt inquit Columella, & eorum varios admodùm colores eſſe ex ſingulorum deſcriptione, perſpicuum fiet. *Turdorum genera eſſe multa.*

A Pancrates apud Athenæum lib. 7. author eſt, multis nominibus appellatum fuiſſe turdum, & Nicander πολυώνυμον vocat, (*cognominat hoc verſu:* Ἠ σκάρον, ἢ κίχλην πολυώνυμον:) etenim κίχλην, σαῦρον, αἰολίαν nuncuparunt: Athenæus ex Ariſtotele μελανόστικτον, id eſt, nigris maculis inſignem: ſed potius ποικιλόστικτον dixerim, id eſt, varijs notis diſtinctum, & ſic apud Athenæum legiſſe videtur Phauorinus, (& Euſtathius.) κίχλη nomen frequentius fuit, vt auis, ita & piſcis. κίχλη ab Atticis & non κίχλα dicitur, ita ſuadente ratione, inquit Athenæus lib. 7. fœminina enim in λα ante λα, alterum λ habent, vt σκίλλα, σκύλλα, κίλλα, βδέλλα, ἄμιλλα. quæ verò in λη deſinunt non item, vt κίχλη, τρίγλη, ὁμίχλη. Latini turdum nominant. Noſtrates, Prouinciales, Itali, Hiſpani turdo, Galli Vielle. (*Infrà, duodecimum turdi genus priuatim Vielle nominat: vndecimum verò peculiariter à quibuſdam Durdo vocari ſcribit.*)

κίχλη, non κίχλα.

Iam turdorum qui ſolo ferè colore differre videntur, omnes ſpecies ordine recenſeamus.

A. Turdus primus. Primi generis eum fecimus, qui à pluribus turdo dicitur: qui notas etiam inſigniores habet, quibus à quouis nullo negotio diſcerni poterit.

B Eſt autem non admodum diſſimilis cynædo, (*cinædo*) minor paulò & latior, ad auratæ figuram accedens, dentibus recuruis, pinnarum ſitu, numeroq; cæteris ſaxatilibus ſimilis: labra habet craſſa & rugoſa, cauda nõ in duas pinnas ſed in vnã latam deſinit, quæ maculis nigris & rufis inſignis eſt. In reliquo corpore colore eſt vario, vnde αἰόλος dictus. (*Priuatim infrà vndecimum vulgò in Prouincia Auriol, quaſi αἰόλον vocari ſcribit.*) Dorſum fuſcũ eſt, venter ex albo liueſcit. Pinnæ ad branchias aureæ ſunt, ad podicẽ & in tergo flauæ, nigris cæruleisq; maculis aſperſæ. Oculi magni ſunt, rotũdi, pars oculis ſubiecta variis coloribus eſt illuſtris. Partibus internis ab aliis ſaxatilib. non multùm differt.

F Carne eſt tenerrima & friabili. Ob inſignem teneritatem à multis negligitur. Optimus aſſus in craticula vel in ſartagine coctus. Refrigeratus firmiore eſt carne. Ex aceto vel mali arantij ſucco edendus: priuſquam coquatur ſale conſpergendus vt gratioris ſit ſaporis.

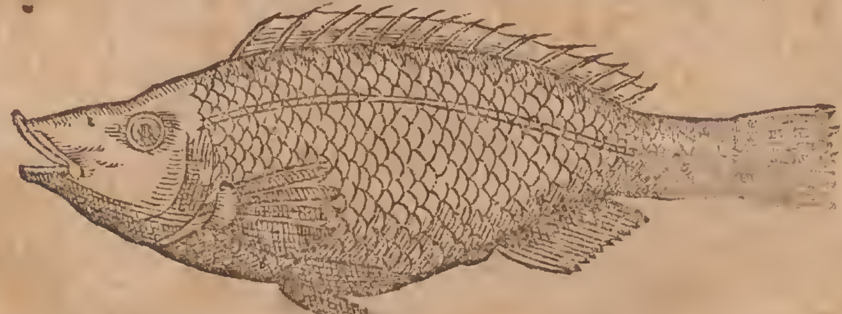
Turdus II. Pauo, colore ex viridi cæruleo.

A B *Pauo.* Secundi generis turdorum is rectè cenſebitur, qui à nobis diſtinctionis gratia Pauo nũcupatur. Hic priori ſimilis eſt, maior tamẽ plerunque: colore ex viridi cæruleo, vel indico, colorem colli pauonis referente in pinnis omnib., & in cauda. Hinc pauonis nomẽ poſuimus veteres imitati, qui merulas & turdos auiũ nomina piſcib. dederunt, cùm liceat cuiuis rebus anonymis & nouis noua nomina ponere.

F Carne eſt molli, friabili, tenera. Viſcidi aliquid habere videtur inter ſaxatiles.

Turdus III. præcipuè varius, viridis magna ex parte, &c.

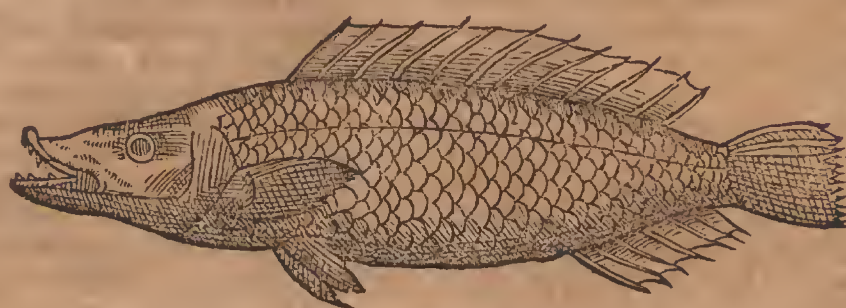
A Tertii generis eſt is, qui Minchia di Re (*id eſt ferculum regium*) à nonnullis ...

Superioribus ſimilis, colore verò diſpar. Eſt enim varius admodum, vixq; ullus eſt, qui plures colorum differentias habeat. Viridis eſt magna ex parte, ſed punctis purpureis, cęruleis, indicis, & aliis confuſis coloribus conſperſus. Pinnæ ad branchias flavæ ſive rufæ ſunt, aliæ omnes partim cærulee ſunt, partim virides, partim rufæ. Cauda rufa punctis cæruleis notata. Branchiarum opercula punctis & lineis rufis, ſinuoſis, certis ſpatiis diſſitis diſtincta. Adeò variis & iucundis coloribus ornatus eſt, ut pulchri nomine ſit digniſſimus. B A Pulcher.

Carne tenera, friabili, delicata aliis non cedit. F

Frequens eſt Romæ & Antipoli & in Lerino inſula. C

Turdus IIII. Pſittacus vulgò quibuſdam, à ſimili coloris varietate,

Qvarti generis turdus varius etiam eſt, dorſo nigreſcente, pinna eius vireſcente. Ventre & lateribus flaveſcentibus. A branchiis ad caudam lineæ virides ductæ ſunt. Pinnarum quæ in ventre infima cærulea ſunt.

Hinc nonnullis ex piſcatoribus noſtris Perroquet, id eſt pſittacum, vocant, quòd ea ſit coloris varietate qua avis illa Indica.

Similem ſuccum gignit cum cęteris ſaxatilibus. Facilè concoquitur, quòd tenera ſit ſubſtantia & friabili.

Turdus V. colore aureo, linea alba ab oculis ad caudam.

Qvintvm genus turdi gobionem flavum refert, hoc ab eo diſcrepans, quòd lineam albam ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aſperſus eſt gobius, caret. Pinna quoque unica in ventre, neque diviſa, quam habet gobius. Turdus iſte colore aureo eſt, nec differt ab aliis carnis teneritate. B F

Turdus VI. ſimilis quinto, ſed linea cærulea ab oculis ad caudam, roſtro à cæteris diverſo.

Sextvm genus quinto omnino ſimile, niſi quòd huic linea ab oculis ad caudam ducta, non alba eſt, ſed cærulea: roſtroque eſt longiore & aquilino.

Turdus VII. Cero dictus in Provincia, dorſo aureo viridibus maculis conſperſo, &c. Κηρὶς *Athenæi videtur. Ab hoc undecimus colorum varietate duntaxat differt.*

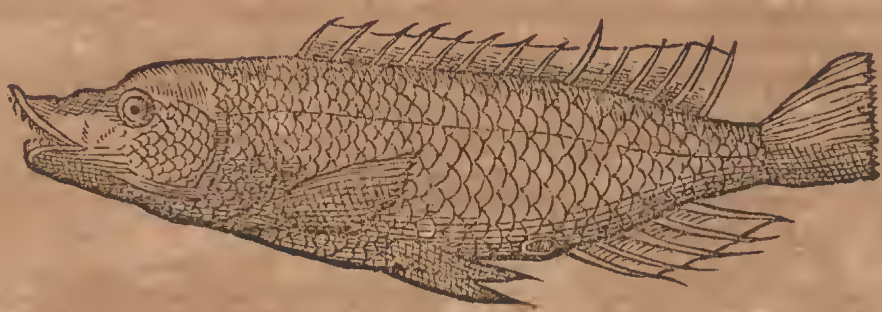
A Septimvm genus à Provincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & noſtri ſpeciem unam turdi cero vocant.

B In ſaxis degit, præſertim litoralibus. magnitudine eſt cubitali, coloribus variis inſignis, dorſo aureo, viridibus maculis conſperſo, ventre candicante, lineis ruſis & tortuoſis, nullo ordine diſpoſitis notatò. Tales ferè cernuntur buxi radices, vel iaſpides. Labra viridia ſunt, branchiarum opercula purpureum quiddam habent. Cauda & pinnæ magna ex parte cæruleæ ſunt.

A. Κηρίς. Septimum hoc genus eſſe puto, quod κηρὶς ab Atheneço dicitur, unde cero fecerunt noſtri. Suſpicatus ſum aliquando locum hunc mendoſum eſſe, & pro κηρὶς legendum κίχλη: ea ratione adductus, quòd neminem unquam ex his qui de piſcibus ſcripſerunt, piſcem ſic nominaſſe meminiſſem. Tum quia hoc loco cùm de ſcaro dixiſſet, commodè κίχλην, id eſt turdum ſubiunxiſſe videretur. His inquam rationibus motus, diu in ea ſententia permanſi, ut κίχλην legendum exiſtimarem. Cùm verò quæ ſequuntur, accuratiùs conſiderarem, omnia, quæ hæc dicuntur, parum turdis omnibus convenire animadverti, quę cauſa mihi fuit mutandæ ſententiæ. Locus ſic habet apud Athenæum lib. 8. Ἡ δὲ καλεμένη κηρὶς ἁπαλόσαρκος, εὐκοίλιος, εὐστόμαχος, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς παχυνει καὶ σμήχει. Ceris quæ dicitur tenerę

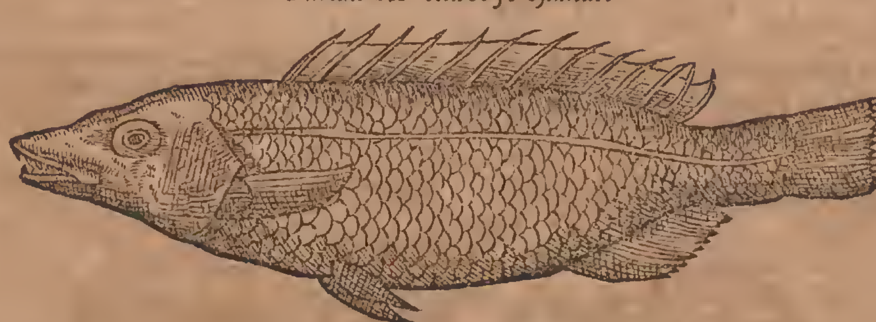
F eſt carnis, alvo facilis, ſtomacho grata, ſuccus ipſius incraſſat & abſtergit. Præterea obſervavi Athenæum de multis piſcibus mentionem facere, de quibus alii omnino tacuerunt: ut ϖεικόρακος, de coracino albo, de melanderino. Item Plinium de ichthyocolla, de lucerna, de cornuta, de quib. nulli alii meminerunt. Idem feciſſe Ælianum conſtat. Porrò multa ab iiſdem eſſe omiſſa, quæ à nobis diligenti diſſectione & experientia, & à peritis piſcatoribus percepta, literis mandamus: quod etiam ſpero multos poſt me facturos eſſe. Quare, ut ad rem redeam, κηρὶς legendum, non κίχλη: eamque eſſe putamus, cuius iconem præfiximus.

Turdus VIII. ſeptimo (id eſt Ceridi) ferè ſimilis.

E
F Octavvm genus à ſeptimo non admodum differt: eſt enim eodem ferè modo varium, ſed lineas multas habet in ventre ſeſe interſecantes. Carne eſt aliis ſimilis.

Turdus IX. octavo ferè ſimilis.

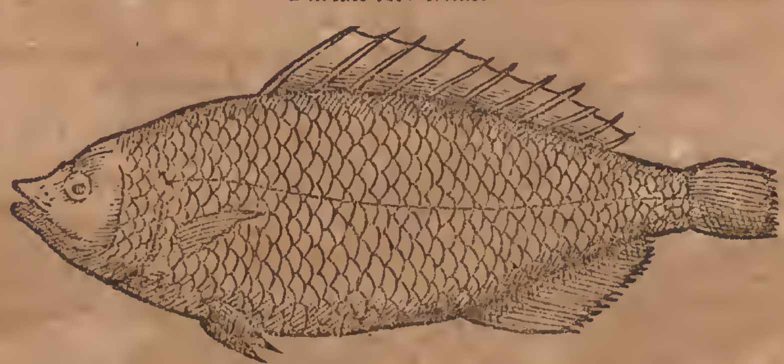

B Nonvm genus ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd lineam candidam habet à branchiis ad caudam, alias multas confuſas, obliquas, ut ceris, quę aurei ſunt coloris: alioqui colore eſt vario, viridi & flaveſcente.

A A quibuſdam gaian (*ſicuti undecimum genus à quibuſdam*) dicitur, ab aliis bille, à noſtratib. meneſtrier, hoc eſt, tibicen: quia variis eſt coloribus tibicinum ritu, qui verſicolori habitu uti apud nos ſolent.

E Carne eſt tenera & friabili.

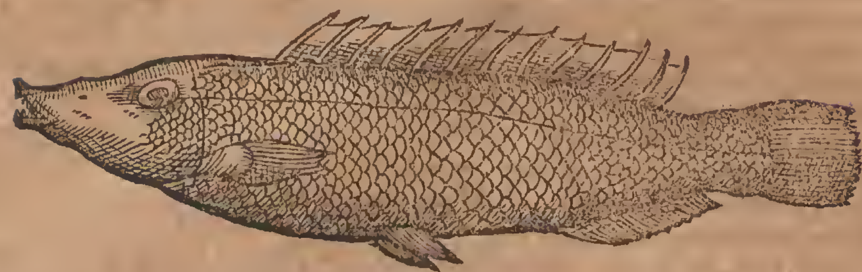
Turdus X. Viridis.

B Decima Turdorum ſpecies colore eſt viridi. extrema operculi branchiarum & pinnarum ventris

F purpuraſcunt: oculi ruſi: venter ex albo flaveſcit: ore eſt parvo labriſq; parvis. eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum aliis.

Turdus XI. colore rubricæ. Colorum varietate tantùm à ſeptimo differt.

VNDECIMVM Turdorum genus eſt, quod auriol (*fortè quaſi aureclum*) noſtri vocant, quaſi αἰόλον; id eſt, varium, (*Turdum primum ſuprà privatim αἰόλον nominat:*) alii gaian, (*quod nomen etiam nono generi quidam attribuunt:*) alii durdo. A

Eſt autem inter turdos maximus, ad lupi cubitalis magnitudinem & craſſitudinem accedit. Colore eſt rubricæ, qua noſtri pro terra Armenia utuntur. multis nigris & lividis maculis reſperſus eſt. ventre eſt plumbei coloris, labris magnis. Colorum duntaxat varietate à turdo ſeptimi generis differt. B

Turdus XII. in Provincia vulgò Vielle: capite cæruleo, dorſo vireſcit, linea viridi à branchiis ad caudam, &c.

SED & hic in turdorum genera referendus mihi videtur, qui vulgò Vielle (*Suprà Turdum in genere; à Gallis Vielle vocari ſcripſit*) dicitur: neque enim minùs varius eſt quàm cæteri iam deſcripti. Capite eſt cæruleo, dorſo vireſcente. Linea viridis & tenuis à branchiis ad caudam ducta eſt, in cuius extremo macula eſt rotunda, paulò ſuprà caudam. reliquo corpore eſt rubeſcente. pinnæ variæ; ſed maiori ex parte purpureæ. A

Hos omnes turdos appellavimus, tum quia Columella turdorum complura eſſe genera ſcripſit, tum quia nomina quibus à veteribus omnes iſti diſtincti ſint, non reperio. Poſtremò nunc alio nomine quàm turdi non appellantur propter magnam inter ſe affinitatem. Quibus adductus generis turdorum ſpecies duodecim conſtitui. *Turdi genus multiplex varietatis.*

TVRBINES. Lege Strombi.

COROLLARIVM I. DE TVRDO SIMPLICIter, in genere.

Piſcem aſellum non à corporis ſimilitudine, ſed à colore dicimus, ut umbram atque turdum, author M. Varro. Quanquam autem turdi aves præcipui ſunt ſaporis: & piſces quoque turdi, ut ſaxatiles plerique commendantur, non tamen à ſaporis, ſed coloris ac punctorum ſimilitudine piſcis hic nominatus eſt, ſicut & merula, quod Iovius annotavit. Κίχλη, piſcis marinus, & avis, Heſychius & Varinus. Turdus piſcis ab Atticis κίχλη: Euſtathio verò teſte lingua Dorica κιχήλα vocabatur: quam linguam Syracuſani imitati etiam κιχήλα dixerunt. Pancrates hunc piſcem aliter etiam σαῦρον & αἰολίαν dici ſcribit. ſed notandum eſt σαῦρον alium quoque piſcem ab hoc longè diverſum eſſe ac dici. (*Vide ſuprà in Sauro, & in Lacerto, ſuo utrumque elemento initiali.*) Animadvertendum item Coracinum quoque αἰολίαν à Numenio, & ſcarum αἰόλον à Nicandro vocari: & propterea κιχλίαν cognomine potiùs quàm proprio nomine αἰολίαν dici. idq; non ineptè, cum varius piſcis ſit: unde & turdus Latinè dicitur, propterea quòd alvo varius, ut turdus avis ſit, Salvianus. Merulam in eodem genere marem, cichlen verò (id eſt, turdum) fœminam eſſe, Oppianus tradit. Vide ſuprà in Corollario de Merula. Nos Oppiano aſſentiendũ non credimus. nam præterquàm quòd authores omnes, hos piſces nõ ſolùm ſexu, ſed ſpecie etiã ſeparant, reipſa quoq; ita eſſe demonſtratur: quum tũ merularũ, tũ turdorũ, alios ſemine, alios ovis refertos eſſe verno tempore conſpiciamus, Salvianus. Ciclas eſt piſcis quidam carnes molles (F) habens & humidas, facilis concoctu: quem aliqui ptiſanam marinam vocant, ut Alexander in capite *Ptiſana marina.* de cibis pleuriticorum ſcribit Sylvaticus. Bellonius non ex Alexandro, ſed Plinio medico lib. 5. cap. 13. eadem verba citat, & cyclas per ypſilon ſcribit. ſed utrobique legendum eſt cichle, à Græco κίχλη. Sic enim habet Alexander Trallianus lib. 6. capite de victu pleuriticorum: Si æger infirmus ſit, & cibũ faſtidiat, aſſumat licebit de piſce, præſertim turdo, virium ratione habita. eſt autem hic piſcis & tener, & humidus, concoctu facilis: & ſi fortè ipſam ptiſanam marinam nomines, non erraveris: adeò recrementi expers eſt alimentum, quod ex ea capitur.

Itali, Hiſpani, & plerique alii Tordo appellant, Salvianus. Veneti nunc piſcem merulam falsò *Vulgaria nomina.* nominant, Maſſarius. Turdum piſcem Ligures aſellum, Romani ſcarmum & merluzum appellant, Niphus in ſecundum hiſtoriæ Ariſtotelis, turdum cum aſello imperitiſſimè confundens. Turdum & Merulam Maſſilienſes promiſcuè Roquaudos vocitant: Hiſpani & Sardi adhuc utriuſque nomen La-

tinum retinent, Gillius. Roquaudum autem deflexit à Gallica Rochau, communi (ut Rondeletius ſcribit) ſaxatilium nomine. Merulam piſcem piſcatores nonnulli Galliæ tourd appellant, non diſtinguentes turdum à merula, Rondeletius. Idem in Gallia Narbonenſi coracinum quoſdam durdo vocare tradit: Bellonius etiam chromin ſuum à Venetiis falsò Turdum (un Tordio) nominari ſcribit. Gallicum nomen Vielle, à Græco cichla vel cichela non abludit. Cobitin fluviatilem barbatulam (quã inter Gobios deſcripſimus) quidam non probè turdum faciunt. neque enim macularum varietas ad imponendum hoc nomen ſatis eſt, & turdum conſtat marinum eſſe piſcem. Nos Germanicum ei nomen fingemus, *Punterfiſch* à punctis & maculis quibus diſtinguitur. ſic & *Puntermollin*, & alia quædam animalia Germanicè denominantur, nominibus compoſitis à punctorum varietate. Vel *Krametfiſch*. nam *Krametvogel*, turdus eſt. Vel *Meertroſtel*: nam turdum minorem alterum Germani *troſtel* vel *treſſel* appellãt. (Troſſuli ab Eraſmo Stella nominati, qui apud Boruſſos partim in lacubus, partim in æſtuante mari capiuntur, qui ſint ignoro.) Vel, *Seepſavver*, id eſt, Pavones marini. Rondeletius quidem ſpeciem ſecũdam de ſuis turdis privatim pavonem nuncupat. Romani genus omne piſcium coloratorum, nomine pſittaci, pavonis, turdi, vel merulæ (minus tamen rectè) vocare conſueverunt, Bellon. Nos plura de pavonis inter piſces nomine dedimus ſuprà, elemento P. pag. 689. Vel communi ſaxatilium nomine, *Steinling: ein art der Steinlingen*: ut etiam Galli Rochau.

Pavo.

B

Turdus & merula (piſces) in Ponto deſunt, Plin. Piſces ex alio colore in alium mutabiles ſunt, ut turdi, merulę, Ælian. Turdi, merulæ & ſquillæ nigreſcunt vêre: poſt ver albedinem ſuam recipiunt, Ariſtot. Sunt quædam μελανόστικτα, ut turdus, Ariſtoteles citante Athenæo. Κίχλη avis eſt, & piſcis ποικιλόστικτος, ὥσπερ ὁ κόσσυφος μελανόστικτος, Varinus. Αἰολίας hunc piſcẽ vocari, aut potiùs cognominari à coloris varietate, iam ſuprà dictum eſt. Numenius turdis à colore epitheton fecit ἁλιπόρφυρες, id eſt, purpurei. Eratoſthenes περκάδα κίχλην dixit: id eſt, nigricantem, vel variam. Pancrates οἰνάδα, nimirum ut Homerus οἴνοπα πόντον. Turdo quaternæ branchię duplici ordine ſunt, noviſſima excepta, Ariſtoteles. Turdi ſunt ſubviridi colore & frequentibus guttis (ut in volucribus videmus) variegati atq; inſignes, Iovius. Turdus pedis longitudinem non attingit, branchiis quaternis, noviſſima excepta, forma tincę proxima: colore ſubobſcuro, ſed guttis purpureis & albis in ventre diſtinctus, ut turdus avis, à cuius colore piſcem hunc dictum M. Varro putavit, Maſſarius.

C

Ariſtoteles cum marinos piſces in pelagios & litorales dividat, inter litorales turdum, gobionẽ, &c. & omne ſaxatile genus connumerat. Et rurſus cum marina litora aut cœnoſa, aut arenoſa, aut ſaxoſa ſint: in ſaxoſis ſolum litoribus, turdus naſcitur & degit. Vnde iure ſaxatilis eſſe dicitur: ut author eſt idem Ariſtoteles alibi, inquiens: Saxatiles, ut turdi, merulæ & percæ. & Columella dicens: Saxatiles dicti ſunt, ut merulæ, turdiq́;. & Plinius: Saxatilium turdus & merula. & alibi: Turdus inter ſaxatiles, Salvianus. Diocles etiam apud Athenæum turdos ſaxatiles facit. Oppianus non circa quælibet ſaxa, ſed muſcoſa (algis & muſco repleta, Lippius interpres μνία, non rectè murices convertit) eas verſari canit: & ῥοδινάς cognominat, id eſt, leves & celeres. Turdus non ſolùm alga paſcitur: ſed carnivorus etiam eſt. piſciculis enim, ſepiolis, loligunculis, atque minoribus cruſtatis veſcitur. Vagabundus non eſt, neq; longiùs à ſaxoſis domiciliis ſuis recedere ſolet. Salvian. Coniugatim mares cum fœminis conduntur, (*latent hyeme: quo modo etiam fœtificare ſolent, ut cæteri ſaxatiles, Ariſtoteles.*)

E

Oppiani verba (ex Halieuticorum quarto) quomodo capiantur merulæ & cichlę, recitavi ſuprà in Merula E. ſed cichlas ipſe eo loco merulas fœminas appellat, non ſpeciem propriam. Saxoſum mare optimè ſaxatiles piſces nutrit, ut ſunt merulæ turdiq́;, Columella de piſcinis loquens lib. 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera merulasq́;, &c. includemus.

F

Sapor & ſalubritas.

Merulis & turdis communia multa, quod ad alimenti rationem, protulimus ſuprà in Merula F. pag. 545. Galeni de his aliisq; ſaxatilibus ſententiam integram reperies in Perca marina F. Diocles turdos merulasque, ſaxatiles piſces & μαλακοσάρκους, id eſt, mollis carnis eſſe ſcribit: Mneſitheus diſtinguere vìdetur, ut in Merula recitavi. Alexandri Tralliani ſuper alimento ex turdo ſententiam, quære ſuperiùs in A. Turdus non ſolùm mollem ſive teneram, ſed friabilem etiam carnem habet, uti experientia monſtrat, atque Galenus edocet, dicens: Saxatilibus omnibus caro ineſt quàm aliis piſcibus mollior atque friabilior. itaque boni ſucci eſt, & concoctu facilis: & valetudinariis, atque ipſis etiam ægrotantibus, ſicut & reliqui ſaxatiles, concedendus. Saporis etiam ſuavitate apud veteres commendabatur turdus: quod innuit Columella, inter piſces præſtantiores, (quorum precia, inquit, vigent,) piſcinis includendos eum adnumerans, & Plinius confirmat, his verbis: Turdus inter ſaxatiles nobilis. Idẽ comprobare videtur apud Athenæum Nicander turdum cognominans πολυώνυμον. i. multi nominis: (*Hoc epitheton non ad famam aut gloriam piſcis pertinet: ſed ſimpliciter piſcem multis nominibus appellari oſtendit, ut & Pancrates Arcas interpretatur, ſcribens* πολλοῖς ὀνόμασι καλεῖσθαι τὴν κίχλην, *&c.*) Hac verò ætate noſtra nullibi ferè admodum ſuavis eſt, aut multę exiſtimationis, Salvianus. Et merulæ & turdo mollis caro eſt, quæque probum creat ſuccum: qui tamen per halitum facilè digeritur, neque copioſè admodum nutrit, Vuottonus ex Oribaſio forſan aut Xenocrate. Scari, turdi & gobii tenerrimi quidem ſunt, & facillimè ſecedunt. alimentum autem plurimum roburq́; corpori addunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. videtur autem legendum cum negatione: non tamen multum alimentum nec robur corpori addunt. Gariopontus inter alios piſces hydropicis turdos quoque concedit. In epilepſia ex piſcibus exhibeantur, qui ſuperfluitate vacant, ut pſetta, turdus, (κίχλη: interpres Latinus non bene tranſtulit, ſturnus,) Trallianus. Turdum marinum quovis modo coques. Aſſus, ſinapium requirit, Platina. Ægrotantibus in aqua, vel albo iure, elixus aut aſſus apponi debet: ſani verò etiam frixo uti ſolent, Salvian.

Apparatus.

H. a.

Circa piſcis huius vocabulum & Latinum Turdus, & Græcum Κίχλη, Philologiam dedimus in Turdo ave. Turdus piſcis nominatur etiam à Quintiliano libro 8. & ab Ennio in carminibus: quæ citat Apuleius Apologia 1. ubi codices noſtri depravati ſunt: nec expreſſum habent nomen regionis in qua piſcis hic lautior inveniatur. Ἰχάλη, ἡ παρὰ ὁ ἐσκολασμένος ἰχθύς, ἡ κίχλη τὸ ὄρνεον, Heſychius & Varinus. Κόχλη apud Pollucem 6. 9. nomen corruptum pro κίχλη. vide ſuprà ad ini-

ad initium Corollarij de Elope, pag. 361. βεμβρὰς εἶδος ἰχθύος εὐτελοῦς καὶ βεμβόνος. ὁμοίως καὶ βεμβόνες κίχλαι, Varinus. ſed primùm pro βεμβρὰς, lego μεμβρὰς. deinde βεμβόνες nomen corruptum mutilum ve ſuſpicor: aut ſi corruptum non ſit, (βεμβώι quidem infirmum & imbecillé ſignificat Heſychio,) piſcem tamen à turdo diuerſum ſignificare. nam apud Athenæum (vnde nimirum Varinus aut alius quiſpiam deſumpſit) Epicharmi verba hæc legimus: βαμβαδόνες, κίχλαι τε καὶ λαγοί, δρακοντές τε. alia lectio, & ea melior, habet βεμβραδόνες. Vide ſuprà in Bambadones, pagina 123. Berziticon, piſcis dictus turdus, Syluaticus. à quo etiam Verziticon pro eodem piſce, in v. elemento ſcribitur. id vocabulum cuius dialecti ſit neſcio. Romani quidem ſpeciem Turdi Verdone à viridi colore vocitant.

Epitheta.

Turdum à colore ἁλιειδέα cognominant, Numenius: περκάδα, Eratoſthenes: Pancrates, οἰνώδεα. Nicander κίχλην πολυώνυμον dixit, quòd pluribus nominibus appelletur, ſiue quis vni ſpeciei nomina plura, ſiue diuerſis potiùs turdorum formis plura diuerſaq; nomina tribui interpretetur. Oppianus ῥαδινήν: Lippius virentem vertit: melius leuem interpretaturus: ſiue leuem quod ad motum & agilitatem piſcis, ſiue quod ad nutrimenti rationem accipias. κίχλας δ' ἐξῆς ἡβήτειρας ὑψιπετήεις Καὶ πέτρας καταβοσκομένας, θυάδας θ' ὑδατίνας, Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici: vbi ὑψιπετήεις videtur poſitum pro ὑψιπετεῖς carminis cauſa: vt turdos piſces dicat, qui leuibus, varijs & celerrimis in mari circa ſaxa natationibus veluti volare, & Thyadum (id eſt Baccharum) inſtar diſcurrere videantur. ἡβήτειρας interpretor iuueniles & viribus vigentes.

E

Τρίγλας καλὰς ἠγόρασα, καὶ κίχλας καλάς: Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸ ἀνθρακιὰν ὡς ἔχει, Ἅλμῃ τε λιπαρᾷ παρατίθημ' ὀρίγανον, Coquus apud Sotadem Comicum.

COROLLARIVM II. DE TVRDIS DIVERSIS.

De Turdorum generibus è lib. 2. Saluiani.

Tvrdorvm plura eſſe genera, (inquit Saluianus,) res ipſa declarat: licet ſolus antiquorum Columella (quod ſciamus) id notauerit, inquiens: Turdi complura genera includemus. Quot autem & qualia ſint, vti nemo (*veterum*) explicat, ita haud facile eſt explicatu. quamobrem id nunc operam dabimus, vt quo faciliùs atque clarius effici poteſt explicentur. Primum igitur præcauendum eſt, ne omnes picturatos piſces (quod ichthyopolæ vbique fere faciunt) Turdos vocemus, non ſolum Turdos ipſos (qui vere vt mox dicetur, picti ſunt) ſed Percas etiam, Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones, atque reliquos depictos piſces, Turdos perperam appellantes. Hunc autem errorem facile euitabimus, ſi veterum authorum teſtimonio (vt infrà patebit) Turdi piſcis aluum Turdi auis inſtar, variam ſiue maculoſam eſſe animaduerterimus. Quamobrem qui variam aluum non habent, Turdi non ſunt. Verùm cum piſcium, qui aluo ſunt varia, quiq; verè Turdi dicuntur, plura (vt diximus) ſint genera: vt quot ſint, & quomodo internoſci debeant nobis innoteſcat: commonendum eſt, primariam eorum diſtinctionem ex corporis figura atque magnitudine deſumi. Vnde duo eorum prima conſtituuntur genera. Nam aut minor eſt & latus Turdus, cuius effigies octogeſima ſexta noſtra eſt: aut maior & oblongus, cuius imago eſt octogeſima octaua. (*Hæ duæ à Saluiano propoſitæ turdorum icones, quibus cum ex duodecim illis Rondeletij turdis conueniant, conſiderandum lectori relinquo.*) Et quemadmodum maioris diſtinctionis gratia hunc maiorem, illum verò minorem turdum appellare poſſumus: ita non ſolum vterq; proprijs pingitur coloribus: ſed rurſus etiã maior (vt in eius deſcriptione demonſtrabitur) colorum varietate ſubdiuiditur in viridem, & rubrũ: ita vt tria ſint turdorũ genera, minorũ vnũ: maiorũ verò duo, viride ſcilicet & rubrũ.

Minoris Turdi deſcriptio, ex eodem.

Porrò cum minorum turdorum genus à maiorum genere non ſolùm colorum varietate, ſed etiam figurâ & magnitudine (vt diximus) differat, ſeorſim vtriuſq; deſcriptionem tradẽdam duximus, à minori exordientes. Minor igitur Turdus roſtro eſt ſatis acuto, ore mediocri, dentibus validis, recuruis atque ſerratis, labijsq; craſſis: oculis magnis, & aureo circulo pupillam ambiente inſignitis. Pinnæ vtrinq; binæ conſpiciuntur, duæ ad branchias, & aliæ duæ in ventre, vna ſcilicet vtrinq;. In dorſo vna ſingularis erigitur pinna, ferè vſque ad caudam deducta. Imo etiam ventri alia vna ſingularis & minor à podice ſubnectitur. Cauda quoque in vnicam & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnoſus eſt & amplus. Inteſtina etiam craſſa & lata ſunt. Hepar pallet, eique aſſuta eſt felis veſica. Squamis mediocribus tegitur: & latiuſculus piſcis eſt, minori tincæ non abſimilis, atque totus picturatus. Caput enim, dorſum, cauda atque pinnæ, ex cineraceo nigricant: latera verò cineracea, & venter ſubalbidus liuentib. maculis nullo ordine inter ſe permiſtis, Turdi auis modo, conſperguntur. Vnde iure diuus Ambroſius turdum aluo varium appellat: atque ab Iſidoro Hiſpalenſi Turdus albonarius vocatur: ni forſan, vt arbitror, ad diui Ambroſij cenſuram, aluo varius, corrigendum ſit. His teſtimonijs piſcem noſtrum, veterum Turdum eſſe, clarè ſatis conſtat. Nec Ariſtoteles dicens: Mutantur colore piſces qui Merulæ & qui Turdi appellantur: vêre enim nigreſcunt, poſt verò albedinem ſuam recipiunt, huic noſtræ repugnat opinioni, vt alicui videri poſſet: propterea quòd hic noſter piſcis toto anni tempore nigricat. nam haudquaquam aliquo anni tempore turdos piſces albos reperiri, credendus eſt arbitrari Ariſtoteles: quum hoc falſum eſſe experientia & piſcatorum conſenſu deprehendatur. ſed id ſolùm intelligit ipſe, quòd cum Turdi reliquo anno ſubnigri, ſiue ex albo nigricantes appareant, verno tempore nigriores conſpiciuntur: quod vti veriſſimum eſt, ita non dedecet illam ſubnigredinem huic nigredini collatam, largo loquendi modo, albedinem appellari ab eo. Magnus piſcis non eſt Turdus iſte. rarò enim palmi menſuram excedit.

Maioris Turdi deſcriptio, ex eodem.

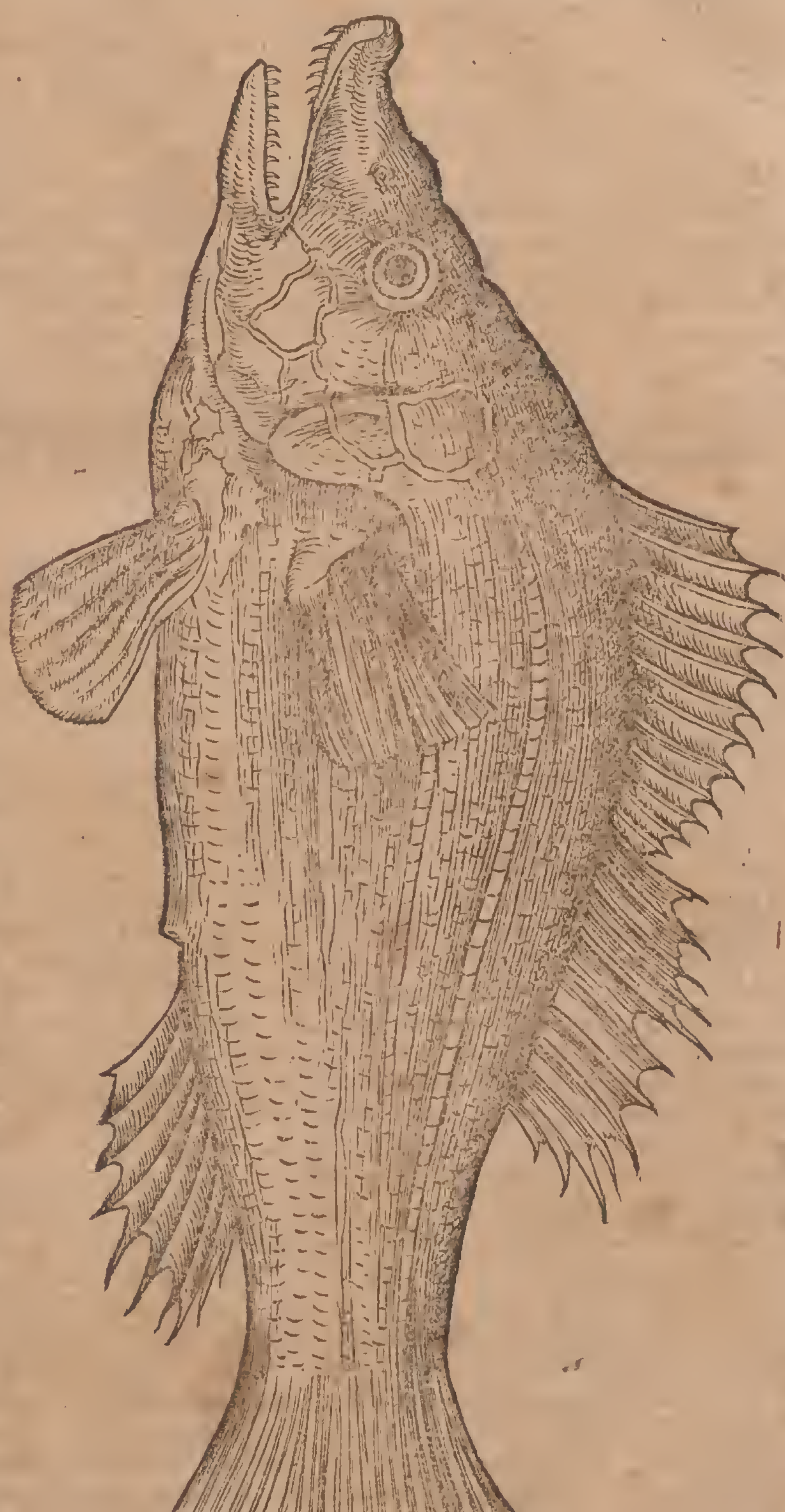
Alter verò Turdus, quem diſtinctionis cauſa maiorem vocamus, ſicuti ore, dentibus, labijs, oculis, branchijs, pinnis, cauda atque interaneis deſcripto minori ſimillimus eſt: ita ab eo corporis figura, colore atq; magnitudine plurimũ differt. Nõ .n. tincę inſtar latæ figurę eſt, vt ille, ſed oblõgę: nec eiſdẽ depingitur coloribus. Nã cũ hic maior coloris ratione duplex (vt diximus) ſit, nẽutri cũ minore cõuenit color. horũ nãq; vnus (quẽ Romæ & Tordo & Verdone appellãt,) totus viridis eſt: alter verò ſubrubet. Et veluti hi duo maiores reb. reliq. ſimillimi sũt, nec niſi viriditate & rubedine internoſcũtur: ita vtriuſq;

dorſum

dorſum maculis paruis, rotundis atque cæruleis conſperſum eſt. Venter verò & latera liuentibus maculis confusè permiſtis (Turdi auis more) inſignita conſpiciuntur: qua vna nota minori Turdo ſimiles ſunt, atque Turdi dicuntur. Differunt poſtremò à minori & magnitudine. nam cum ille (vt dictum eſt) palmi menſuram non excedat, hi ad cubitalem aliquando excreſcunt magnitudinem. Hæc omnia Saluianus.

De Turdis Rondeletij, ſecundo, quarto, ſeptimo, decimo & vndecimo.

Secundus. RONDELETIVS ſecundam Turdorum ſuorum ſpeciem, Pauonem nominat. Bellonius piſcẽ quem in Gallico libro Pauonem vocarat, in Latino ſuo de Aquatilibus opere, ſimpliciter turdum nominat: & Romæ Papagallum (id eſt Pſittacum) vocari ſcribit. *Quartus.* Rondeletius verò Turdum quartum ſuum in Prouincia vel circa Monſpelium, vulgò Perroquet (id eſt Pſittacum) appellari meminit. Super Pauonis quidem nomine vide quæ ſcripſimus paulò ante, Corollario 1. de Turdis, ad finem ſegmenti A. Saluianus piſcem Romæ vulgò Papagallum dictum ob oculorum varietatem, à Diuo Ambroſio & Iſidoro Hiſpalenſi Pauonem vel Pauum vocari putat, &c. (Cuius corpus ferè totum viret, ſed inæquali viriditate, maculis paſſim, rubentibus, & cœruleis nonnullis quàm plurimis diſtinctum: figura tincæ lacuſtri non abſimili.) Lege ſuprà in Scaro vario, ad finem paginæ 833. Bellonij quidem turdus, idem cum Saluiani Papagallo, vel planè ſimilis videtur.

Quartus. De quarto Rondeletij Turdo, iam proximè quædam diximus, quod ad Pſittaci nomen ei attributum. Huic autem cognatus videtur piſcis, cuius imaginem, qualem Venetiis (vbi Porga, ſi bene ſcribo, vulgò vocatur) nactus ſum, hîc exhibeo. Colores in pictura ad me data, huiuſmodi ferè ſunt: Dorſum & laterum dimidia pars, ſuperior, fuſci ſunt coloris, maculis crebris ſubnigris variantibus. Lineæ tres aut quatuor cœruleæ à branchiis ad caudam tendunt. In oculis circuli duo aurei pupillã ambiunt, inter quos medius vnus fuſci coloris eſt. Cauda etiã maiori ex parte cœruleus eſt: qui color etiam initio pinnarum ad branchias, & in capite circa infráque branchias apparet. Eodem dimidia pars dorſi pĩnæ ãterior pulchrè pingitur: poſterior verò pars cũ flaua ſit, cœrulei coloris maculis diſtinguitur. Laterũ pars dimidia inferior flaua eſt, & maculis ſubruffis variatur. Pinnæ ad branchias fuſcæ: binæ in vẽtre & vna à podice, flauæ ſunt. Reliqua apparent.

Septimus. Septimum Turdum ſuũ Rõdeletius, vt vulgò in Prouincia cero dicitur: ita eũdem eſſe ſuſpicatur ceridem (κηρίδα) Athenæi: quem ſolum huius piſcis hoc nomine meminiſſe putat. Sed alios etiam authores ceridis mentionem facere: & diuerſis modis hoc nomen ſcribi, indicauimus nos in Ceride, elemento C. pagina 191. Plinius etiam medicus victus rationem præſcribens iis, qui intemperie calidiore hepatis laborãt, coſſyphum & ceredam piſcem eis offert, citante Bellonio. Legendum eſt autem non ceredam, ſed ceridem. nam Trallianus in eiuſdẽ intẽperiei curatione: Qui verò (inquit) calorẽ habent leniorẽ, validaſq; vires, iis lupus, orphus, ceris, & iſicium ex ea paratum exhiberi debet, &c. Itẽ in hepatica dyſenteria ex frigida intemperie: ex

piſcibus

piſcibus(inquit) vtiliter datur turdus, coſſyphus, ceris, chryſophrys, & omnium maximè mullus. Idem nimirũ eſt piſcis Scirrhis Wottono dictus, circa nuda ſaxa degens, inter ignotos ab eo numeratus.

Decimus Rondeletij Turdus, viridis, Teragus Ouidij forſan fuerit: de quo ille in Halieutico ſcripſit: Tum viridis ſquamis paruo ſaxatilis ore. videtur autem pro ſquamis legendum Teragus. Vide ſuprà in Terago, ſuo loco. Eſt quidem tertius etiam Rondeletij Turdus magna ex parte viridis, ſed ore maiuſculo. duodecimi etiam dorſum vireſcit, & linea viridis à branchiis ad caudam tendit. Bellonius quoque iam citatum Ouidij verſum de Turdo interpretatur. Saluianus Turdi genus vnum à viridi colore, Romæ vulgò Verdone vocari docet, &c. vt ſuprà ſcriptum eſt.

Vndecimus.

Vidi ego aridum, vel hunc ipſum, vel perſimilem ei piſciculum, viridem, tenuem: ore paruo, per margines dentato: inferior pars oris vltra ſuperiorem parum prominebat.

Turdo vndecimo Rondeletij ſpecie ſimilem cognatumq́; piſcem eſſe coniicio, cuius figurã hîc, qualem amicus quidam Venetiis depictam ad me dedit, appoſui. Bellonius hunc piſcẽ ſuis coloribus expreſſum apud me cũ vidiſſet, Hepatum ſuum eſſe affirmabat: (eſt autem Hepatus eius, alius quam Rondeletij:) cuius iconem ipſe non poſuit, deſcriptionẽ verò reperies ſuprà, in ſuo loco. Venetiis vulgò aliqui Luciũ marinũ vocant, vt audio: ſed cum ſphyrænæ etiam id nomen tribuatur, & aſelius quoque merlucius, quaſi marinus lucius nominetur, & reipſa naturã à lucio fl. longè diuerſam hic piſcis habere videatur, non placet eum hoc nomine appellare. Bellonius à vulgo Venetorum Sachetum, vt etiam Chanadellam, indifferenti nomine appellari ſcribit. ſolo enim (inquit) colore, qui paulò magis in Hepato fuſcus eſt, inter ſe differunt. Ego cum in Bellonij ſcriptis (antequam cum ipſo collocutus eſſem) legiſſem, Venetijs Saccheti nomine tum hepatum, tum chanadellam, vocari, & hepatum magis fuſcum eſſe: piſcem, cuius iconem exhibui ſuprà cũ Chãna & Chanadella (pag. 221.) pro Saccheto Venetiis ad me miſſum, quod ſubfuſcus appareret, hepatum Bellonij eſſe ſuſpicabar: quam ipſe ſuſpicionẽ poſteà (vt dixi) mihi excuſſit. Piſces quidem hi duo & ſpecie & natura lõgè diuerſi ſunt. Sed dicamus de illo, cuius hîc imaginẽ proponimus. Piſcis eſt vndiquaque fermè rubicundus, magis quidem, circa ventrem albicat. Dorſum dimidia ſui poſteriore parte tribus maculis atris deinceps notatur, ita vt macula vltima caudam attingat. Oculorum pupillam nigram circulus ruber ambit: iſque rurſus includitur cœruleo, vti pictura noſtra præ ſe fert. Reliqua ex Hepato Bellonij petes. An verò Turdorum generis verè ſit hic piſcis, non habeo quod affirmem: Rondeletij tantùm Turdo vndecimo ſimilem aut cognatum eſſe vt putarem, ſimilitudo aliqua effecit, vt prominentia labra, color rubricæ, pinnæ conſimiles.

Noſter

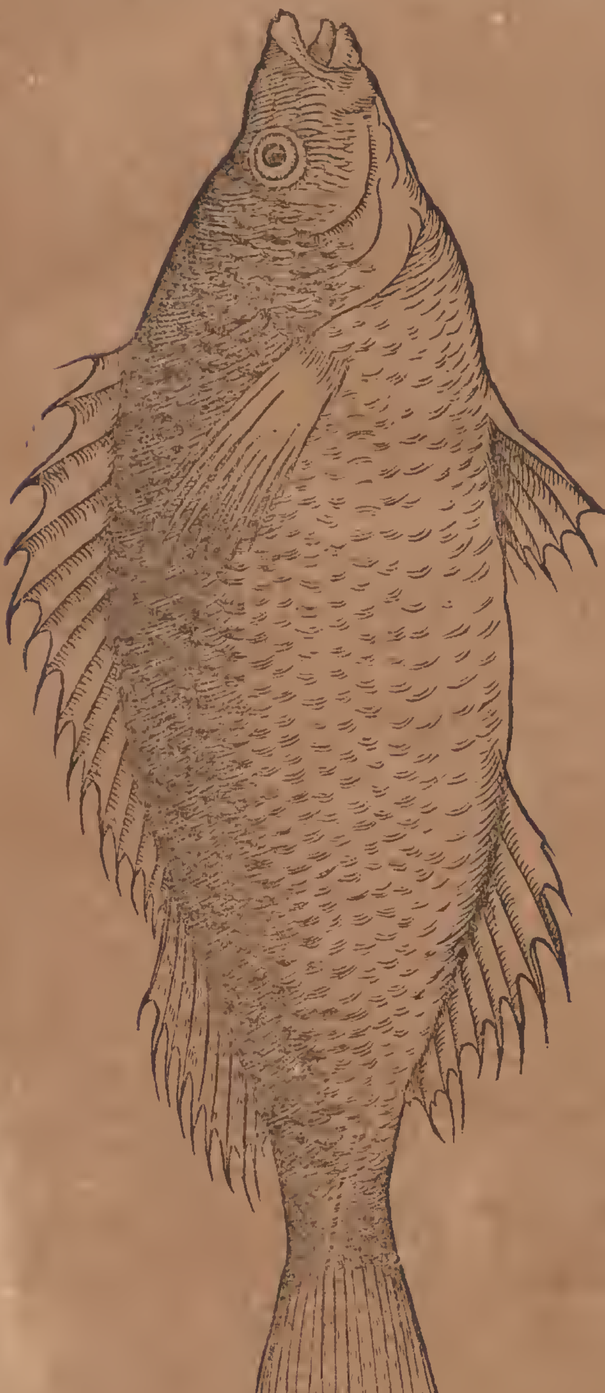
Noſter tamen latior videtur, Rondeletij oblongior: qui etiam (inquit) multis nigris & liuidis maculis aſperſus eſt: quas in noſtro non video, niſi quòd dorſum ternis (vt dixi) atris maculis notatur. Itaque iudicium illis relinquo, qui piſces ipſos tractandi ad mare & quantum voluerint contemplandi occaſione & commoditate non deſtituuntur.

DE ALIIS QVIBVSDAM TVRDORVM GENERI AFFINIBVS.

Turdi nomen aliquos è vulgo Gallico Italicóve ad alios etiam quoſdam piſces, (vt merulam coracinum & chromin Bellonij) imperitè referre, annotauimus ſuprà, Corollario 1. De Turdis A. in mentione vulgarium nominum.

Turdis cognata videri poteſt Anthiæ Rondeletij tertia ſpecies, exhibita in A. elemento, pag. 56. Itē Scarus αι[illegible], id eſt varius, eiuſdem: quem dedimus ſuprà, ſuo loco. Fortaſſis & Picus Bellonij, de quo pauca eius verba retulimus ſuprà, item Adonis Rondeletij.

Sunt & piſces duo Venetiis mihi depicti quorum icones hîc ſubiungere Turdorum hiſtoriæ volui: quòd vtrique horum piſcium ſpeciem præ ſe ferant aliquam, (ex qua etiam ſaxatilem vtrunque eſſe conijcio,) & colore ſint vario: & alia eorum vetera nomina ignorem.

Ex his maior (quem propiùs ad Turdos accedere puto, quàm minorē) Raina de mer, id eſt, carpa marina vulgò dicitur, ſi modò rectè hoc nomen à pictore adſcriptum eſt. mihi quidem non placet. In eo cauda, & poſterior pinnæ dorſi pars rubicunda & punctis varia eſt. anterior verò & maior eiuſdē pinnæ pars, è fuſco albicat. Dorſum ipſum cœruleo viridíque colore mixtis tinctum apparet: venter candicat: pars ad caudæ initium nigricat. Punctis toto corpore ſubnigris aut fuſcis variatur. In oculis pupillam nigricantem circulus aureus vel croceus ambit: quem alius fuſcus, hunc denique ſubflauus circundat.

Minor vulgò Venetijs Luiſolo dicitur, ſi bene lego adſcriptum à pictore nomen: in quo plus cœrulei eſt, præſertim in cauda extrema, & parte prona tum corpore tum pinnis: cuius etiam coloris in oculis circulus apparet, medius inter alios duos albicantes. Corpus ferè fuſcum, ſed aliis coloribus paſſim modicè admixtis, & punctis quæ magis fuſca aut ſubnigra ſunt variantibus. Hæc ad picturas. Eundem aut ſimilē in Oceano ab accolis Germanis, præſertim Flandris, audio *Poſten* vocari, à velocitate. ſic enim propriè appellamus nuncios principum, (aſtandas ſiue angaros Perſicè vocant,) qui equis diſpoſitis itinera accelerant.

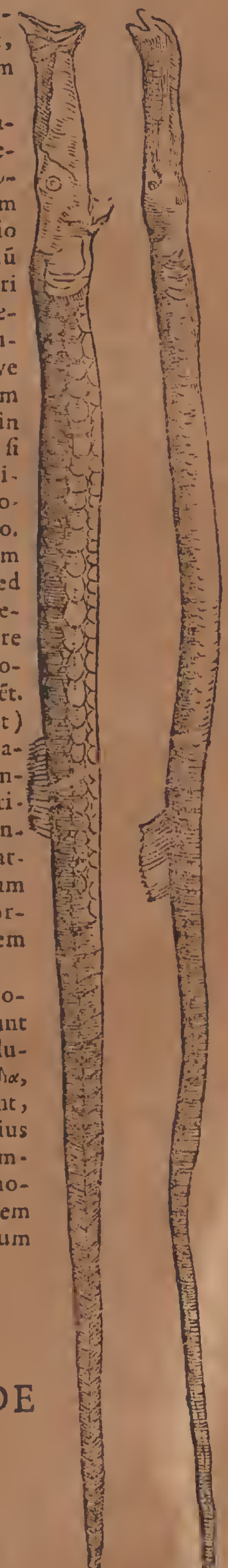
TVRESVLE, genus piſcium, Sylvaticus.

TVRNES vulgò dicti piſces in Strymone fluvio Thraciæ, nominantur à Bellonio in Singularibus.

TVRSIO. Quære Thurſio.

TVRTVRES piſces nominantur ab Americo Veſpucio. Recentiores quidam Latini ſcriptores, ut d. Ambroſius, paſtinacas piſces, turtures appellarunt, quos & Græci trygones eiuſdem avis vocabulo. Eum qui noſtra ætate turturem pro trutta piſce dixit, non laudo.

TYPHLE ab Athenæo nominatur inter Nili piſces, τύφλη. Heſychio & Varino Typhlinus dicitur (τυφλῖνος) piſcis Nili, & genus ſerpentis. Apud Ariſtotelem τυφλῖναι ὄφεις nominantur, Gaza cæcilias ſerpentes vertit, à recto ſingulari τυφλίνης, ut κεγχρίνης. Puto & typhlænam pro ſerpente dici: Nicander Typhlôpem nominavit. Spondyle Plinii, (*non probo*,) Typhle vel Typhline antiquis, Bellonio eſt quæ acus Ariſtotelis Rondeletio. Vide ſupra in Corollario Acus A. ad mediū ferè pag. 12. Ego cum à ſolo Athenæo & Heſychio, ut dixi, piſcem hunc nominari inveniam, non tanquam marinum, ſed Nili incolam, in fluviis, non in mari quærendum dixerim. Et cum in fluviis reperiamus cæciliæ ſerpenti (ſic enim Columella lib. 6. nominat) non diſſimilem, ni fallor, piſcem, de genere muſtelæ ſive lampredæ vulgò dictæ, minimum: quem noſtri *Nüneug*, id eſt Enneophthalmum appellant: Typhlen aut Typhlinum appellari eundem quid vetat? quem ſi in Nilo etiam degere ſcirem, planè hoc nomine appellandum contenderem. Hoc ſi admittant eruditi, Muſtelas quoq; ſive Lampredas maiores, Typhlas aut Typhlinos maiores appellabimus. Acus quidem Ariſtotelis, ut Rondeletio videtur icones duas, quales à Cornelio Sittardo olim Cæciliæ nomine accepi, hîc exhibeo. Maiori ſimilem ſceleton à doctiſſimo medico Michaele Pariſio mihi donatum ſervo. ea propè qua hîc pingitur longitudine & forma: digiti ferè craſſitudine: ſed roſtro multò tenuiore, nec ita aperto ore, (ſed ita ferè ut in minore, vel ut Rondeletius in hiſtoria Acus aperiri pingit: minori tamen & anguſtiori longè, inferiore parte leviter ſurſum recurua,) ſolido, perſpicuo. Nulla ſicut hîc pingitur, infra oculos prominente parte. Poſt oculos laminæ ceu branchiarum opercula apparēt. Striæ (in ſceleto, puto etiam vivo piſce, quod ſicca & oſſea ferè ſubſtantia conſtet) eminent ſeptem, parte corporis ſuperiore, quæ ſupra podicem eſt: inferiore, quaternæ tantùm: ſquamis (aut potiùs corticibus) quibuſdam eleganter ſtriatis & undiquaque annexis, ut nuſquam dehiſcant, integitur. Hanc ſi quis Typhlen marinam nominare voluerit, eſto: dummodò veteres nullam eius hoc nomine mentionem feciſſe conſtet. Aliqui in Italia homines literati hunc piſcem, ut Sittardus ſcribebat, remoram eſſe conjiciebant: alii muſculum ſive julum. Neutrum probarim. Huic ſimilem alteram ſpeciem (Rondeletius quoque duas pingit) corpore & roſtro minore, vulgò in Italia Arzinarello vel Coaliotto nominari, idem Sittardus monuit.

TYPHLINIDIA, Coracidia, Abramidia, Collia, & Boridia nominat Xenocrates, citante Oribaſio, in capite de Salſamentis fluviatilium & paluſtrium. Sunt autem omnia hæc nomina diminutiva. unde & piſculos parvos eſſe apparet, & fluviatiles ſeu lacuſtres, & ſale cōdiri ſolitos. Vuottonus Græcè nominat, τυφλινίδια, κόλλια, βωρίδια, κορακίδια. Hæc omnia (inquit Xenocrates) ſtomacho aliena ſunt, difficulterq́; corrumpuntur, & alvum ſubducunt: ut & Vuottonus, & Raſarius tranſtulerunt. mihi quidem pleraq; alvum ſubducentia alimenta, facilè corrumpi videntur. Addit Vuottonus cum acrioribus oleribus ea comedi. quæ Xenocratis verba Raſarius, non ad piſciculos iam nominatos, ſed ad Aurem aquatilem refert. hæc enim (inquit) arumam peculiarem quandam inducit, & idcirco cum acribus oleribus ea veſcuntur.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA V. LITERA INCHOAT.

VACCA marina à recentioribus quibuſdam dicta. Vide ſuprà in Bove, paginis 129. & 130.
VENENATI piſces. Quære ſuprà in Nigris.

DE VERME MICRORHYNCHOTERO, RONDELETIVS.

B VT IN terra, ita in mari vermium nulla (*multa*) ſunt genera. Sed in mari nonnulli vermes ſunt huiuſmodi, ut nulla alia pictura, quàm linea una continua exprimi poſſint. Nam adeò indiſcretas partes internas & externas habent, ut pili tantùm craſſiores ſive carnoſi eſſe videantur, quos animalia eſſe neges, niſi motu cieri agitarique conſpexeris, (*Sic & in fontibus, quos Setas vel Vitulos aquaticos aliqui vocant: de quibus ſcripſimus ſuprà inter Inſecta aquatica, pag. 463.*) Nos de duobus generibus tantùm hîc agimus, quos ſæpe inter maris purgamenta reperimus. De quibus etiamſi nihil, quod ſciam, à veteribus ſcriptum ſit, tamen committendum non eſt, ut ſilentio prætereantur. Etenim exiſtimare debemus permulta adhuc ſupereſſe in rerum cognitione, quæ veteres latuerint, quod natura tam fecunda ſit, ut multis ſæculis omnia humano ingenio comprehendi nullo modo poſſint, qua maximè de cauſa ad diligentem rerum inveſtigationem incitari debent præclara ingenia, plurimumq; ab eorum opinione diſſentire, qui veterum inventis nihil addi poſſe credentes, ad ea tanquam ad ſireneos ſcopulos conſeneſcentes, nihil unquam laude dignum præſtare poſſunt, neque bonas literas ulla ex parte promovent. Ab horum opinione alieniſſimus, cum experientia ipſa me docuerit, in anatome corporis humani, in plantarum ſtirpiumque cognitione, in marinis terreniſque animantibus, atque aliis plurimis rebus eſſe quędam adhuc penitus incognita, quædam non ſatis explicata, quicquid otii per docendi, medendique munus nanciſci poſſum, id omne ad ea perſcrutanda & literarum luce illuſtranda confero.

Veteres multa prætermiſſe digna inveſtigatu.

Redit ad B. Sed ad Vermes redeo, quorum prior quem hîc exhibemus, cute molli contegitur, tota inciſuris conſtante: os vel roſtrum obtuſum eſt, parumque prominet, unde μικρορυγχότερον cognominavimus. Aliis roſtrum deeſt, ſed foramen tantùm habent, capeſſendi cibi gratia. Totus vermis digitali eſt magnitudine, minimi digiti craſſitudine.

DE VERME MACRORHYNCHOTERO, Rondeletius.

C. B. IN luto maris, & marinorum ſtagnorum vivere comperimus eum vermem, quem hîc depinximus, qui ſuperiore multò longior eſt, nam aliquando duorum cubitorum magnitudinem æquat, pollicisq; craſſitudinem. Farciminis longi figuram refert. Roſtro eſt multò longiore quàm ſuperior, ſimili hippocampi roſtro, unde μακρορυγχότερον nuncupavimus. Intus longum duntaxat ventriculi, vel inteſtini ductum habet, aqua & luto pleni. unde perſpicuum eſt his tantùm veſci.

DE VERMIBVS IN TVBVLIS DELITESCENTIBVS, Rondeletius.

C. B. NASCVNTVR in ſaxis marinis, & ſuper concharum vetuſtarum teſtas, tubuli vel ſiphunculi teſtacei,

teſtacei, rotundi, (*teretes*,) aſperi, candidi, intus lęviſſimi, quorum alii recti ſunt, alii contorti & replicati. In his procreantur & vivunt vermes, qui foras ſe exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, ſubſtantia, ſcolopendræ rubræ ſimiles ſunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longiſſimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars poſterior folii myrtei modo in acutum deſinit. Priore parte utrinque pedes habent, veluti ſcopolendræ, unde fiſtulà prominet in extremo obtuſà tubæ modo, & perforata, qualem in aſilo marino depinximus: eâ aquam trahit.

Horum vermiculorum teſta pharmacopœi noſtri utuntur, in compoſitione unguenti citrini pro dentali. Huic ſimilem teſtam etiam dentale vocant, quo in eodem unguento utuntur. Huiuſmodi aliquot picturæ ſuperiori aſperſimus. G *Dentale.*

COROLLARIVM.

De Vermibus Aquatilibus nonnullis iam ſuprà elemento I. inter Inſecta aquatica diximus. Ætatis noſtræ quidam Latini ſcriptores Muſtelas ſive Lampredas vulgò dictas Lumbricos fluviatiles nominarunt, (Lampredæ nomen à Lumbrico detortum fortè ſuſpicati:) mihi quidem non placet: & eandem opinionem à Rondeletio reprehenſam invenies ſuprà in Muſtela fl. Auſonii A. pag. 591. ubi Caſtellani etiam epiſcopi Matiſcon. ſententiam explicat, qui vermem aquatilem, qualem in Gange Plinius deſcribit, lampetram eſſe putavit. In Gange eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert vermes binis branchiis, LX. cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxerunt: his tantas eſſe vires ut elephantos ad potum venientes, mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant Plinius. Longitudo illa (inquit Maſſarius) ſexaginta cubitorum longitudine conſtare præter veritatem, & dictu incredibile eſſet, cum neque longas, neque breves branchias ab aliquo dictas reperias. Verùm & ſimplices & binas quaternasve branchias piſcibus Ariſtoteles contribuit, quod item Plinius cómeminit hoc libro. Solinus verò in Polyhiſtore, non branchiis ſed brachiis, nec ſexaginta cubitorum ſcribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia non ad vermes referens, hoc modo. Aquæ etiam gignũt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges, quem Statius Seboſus inter præcipua miracula ait vermibus abundare cæruleis nomine & colore. hi bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus ſenûm, adeò robuſtis viribus, ut elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehenſos ipſorum manu rapiant in profundum. Neſcio an à Statio Seboſo an potius à Plinio hæc Solinus excerpſerit: ſed ſi à Plinio illud ſanè non omiſerim, quo minus dixerim eũ ipſum verba Plinii perperam interpretatum fuiſſe, ac vermes nomine meliùs & veriùs, quàm cæruleos nomine prodidiſſe: cum Plinius à facie, hoc eſt, forma corporis, non colore vermes huiuſmodi nomen attraxiſſe ſcribat, licet ſint colore cærulei. nam vermibus corpore ſimiles ſunt: quos cum talẽ figuram habeant, veriſimilius eſt brachiis carere. quam eadem poſſidere. nam ſi brachia obtinerent, non vermes ſed monſtra appellaſſet, ut neque credendum ſit huiuſmodi animalia brachiis prædita eſſe. ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodiderit, cum & anguillas ad tricenos pedes longas inter non minora miracula in Gange reperiri Solinus ipſe tradiderit, quibus neque brachia, neque crura tribuerit. Non igitur ob hanc cauſam, ſed ob longitudinem eorum ac fortitudinem admirandam, quod elephantes in profundum per proboſcidem abſtrahant, hæc inter miracula commemi nerit, ut Plinii lectionem magis quam Solini ptobandam exiſtimaverim. Qui error (ſi error eſt) hinc proficiſci potuit, ut reor, quod Solinus longitudinem illam ad branchias, non ad vermes referens, in Plinio branchiis ſexaginta cubitorum longitudinis non modò mendoſè legi, verùm & ridiculum eſſe putaverit. quippe cum brachia quoq; hæc cubitorum ſexaginta longitudinis eſſe incredibile admodum exiſtimaret, longitudinis cubitorum non minus ſenûm ſtatuit deſcribendum, Hucuſque Maſſarius. Vide etiam ſuprà, elemento C. initio pag. 256. de his Cæruleis vermibus. *Vermis cæruleus in Gange.* *De eodem Solini locus perpenſus.*

Idem fortè eſt Indicus ille vermis, de quo Ælianus ex Cteſiæ libris ſic ſcribit: Indus fluvius beſtiarum fetarum expers eſt, ſolum in eo naſci vermem aiunt, ſpeciemque eorum qui ex ligno (*qui in ficubus*) gignuntur, & aluntur, gerere: ad ſeptem cubitorum longitudinem & eo amplius procedere. eius craſſitudinem decem annos natus puer, manibus vix complecti queat. Iis in ſuperiori oris ſede unus dens ineſt, in inferiori alter, ambo quadranguli cubiti ferè longitudinem habent: tam validi, ut quodcunque animal, ſive cicur, ſive ferum, iis comprehenderint, facilimè conterant, (*συντρίψωσι*, Ælianus. *κατεσθίωσι*, Cteſias.) Interdiu ima in ſede fluminis verſatur, cœno gaudens, & latitās. noctu verò ad terram procedit, & in quodcunque inciderit vel Equum, vel Bovem, vel Aſinum, conficit, atque in ſuas ſedes trahit, & in flumen abſtruſus, membra omnia, excepto ventre, exedit. de die etiam, ſi fame premitur, & ſive camelus ſive bos in ripa bibit, violentiſſimo impetu ſumma labra mordicus comprehendit, & robuſto tractu in aquam abreptum edit. Eius pellis duorum digitorum craſſitudine eſt; eiuſmodi autem machinatione capitur: Hamum robuſtum ad ferream catenam alligant. adiuncto etiam fune ex albo latoque lino. Lanis autem & hamum & funem involvunt, ne à verme præmordiatur. Tum agnum aut hœdum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluvium demittunt. Triginta viri, ſinguli cum iaculo loro inſerto: & enſe accincti, & è corno ſudibus inſtructi benè robuſtis, ſi percutere ſit neceſſe, adſunt: deinde hamo captum trahunt, & abſtractum, interficiunt. Triginta dies appenſum ad Solem ſinunt: atque ex eo in fictilia vaſa craſſum oleum ſtillat. ſinguli vermes quinque olei ſextarios (*cotylas decem Atticas*) reddunt, quod quidem ipſum regi Indorum apportant, vaſis obſignatis. neque enim alii cuiquam vel guttam illius poſſidere licet. Corpus reliquum inutile. Huius ea eſt vis olei ut ſine ullo igne eius infuſa hemina quemcunque lignorum acervum comburat. Ac ſi vel ipſo Perſarum regem aiunt capere hoſtium urbeis: neque arietes, teſtudines, aliaque bellica tormenta ad eas capiendas opus eſſe. nam cum fictilia vaſa unius heminæ capacia, eo impleta & obſtructa in portas iaculatur, vaſa quidem ad portas alliſa rumpuntur: at oleum delapſum ignem circumfundit, ut reſtingui nõ poſſit: & flamma inſaturabilis comburit homines pugnantes pariter cum armis. Reſtinguitur autem multa inutili congerie qualis per terram & vicos congeritur, (*πολλῷ φορυτῷ κατα χυθέντι*, Ælian. *οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ καὶ παχεῖ*: id eſt, Non extinguitur niſi luto copioſo & craſſo, Cteſias.) in eum iniecta: *Vermis Indi eſt.*

Plinii vermem Gangis, & Cteſiæ vel Aeliani & Philoſtrati vermem Indi fl. eundem videri.

Hæc Ælian. de animal. 5. 3. authorem citans Cteſiam & eadem leguntur in Eclogis Indicorum Cteſiæ nuper Genuæ publicatis, ſed multò breviùs. Videri autem poteſt, ut dixi, idem hic Indi fluminis vermis, cum illo quem Plinius in Gange fluvio deſcribit. Primùm enim uterque Indicus eſt: & convenit forma, à qua uterque vermis (σκώληξ) appellatur. deinde Gangeticus elephantos ad potum venientes apprehenſos promuſcide in fluvium abſtrahit: Indicus, camelum vel bovem in ripa bibentem, ſumma labra mordicus apprehendens, in aquam abripit. Sed magnitudo Indici, cubiti circiter ſeptem ſunt: Gangetici, ſexaginta: huic brachię binę, vel brachia bina: illi dentes bini tribuũtur, objiciat aliquis. reſpondeo, locum Plinii mihi corruptum videri, primum circa numerum, nimia enim ad vermẽ hæc magnitudo eſt: & Solinus (qui ſua ex Plinio tranſcribit) non ſexaginta, ſed ſex (ſenûm) cubitorum eſſe memorat: quod convenit etiam Indico ſeptem cubitos plus minùs longo: qui ſi ſexaginta cubitorum eſſet, olei verò ſextarios tantùm quinos redderet, nimis hoc parum ad tantam molem eſſet. deinde neque brachia, neque branchiæ conveniunt vermi: & ea quoque ratione quod noctu in terram exeat. Solus enim aquatilium cordylus, authore Ariſtotele, cum branchias habeat, cibi tamen gratia in terram exit, & quadrupes idem eſt ut ad ambulandum idoneus. Et ſi branchias ei demus, piſcis, non vermis erit. & binæ ſolùm tanto animali refrigerando (qui uſus branchiarum eſt) non ſufficient, cum pleriſque piſcibus etiam minimis, plures inſint: qui tamen frigidioris ſunt temperamenti, quam probabile ſit vermem hunc eſſe, cuius adipi ignea non ſimpliciter ignis, ſed fulminea quædam vis eſt, incendio eius ſimiliter ferè inextinguibili. Brachia verò propriè dicta nullum animal habet, quod non oſſa: quæ omnia vermibus negantur. poſſunt tamen per metaphoram aut catachreſin brachia appellari binæ illæ veluti forcipes ab ore vermium (præſertim coſſorum, quibus Indicus vermis non comparatur, & cantharorum) utrinque enaſcentes: nam & mutuo occurſu inflexa brachia referunt, & iis tanquam brachiis aut forcipibus quælibet apprehendunt: & accedente magnitudine, ſicut in Indicis cubitali ferè, (quæ proportio ad longitudinem totius vermis moderata eſt,) brachia non ineptè vocari poſſunt, propter figuram, magnitudinem, uſum. Eadem dentes ſi quis appellet, quoniam ab ore prominent, & figura ferè denticulata eſt, & iis, ſicut reliqua animalia dentibus, aliquid corripiunt, reprehendi non poterit. Sed bina hæc brachia ſeu dentes bini, in vermibus cantharisque noſtris à lateribus oris procedunt, inde in circulum inflexa, mucronibus concurrunt: in Indicis autem vermibus non idem ſitus eſt, cum dens alter ſuperior, alter inferior ſit: ut ſolo duntaxat ſitu differre videantur. Has equidẽ partes ego forcipes aut chelas potiùs vocârim, ſicuti in brachiis cancrorum, à ſimili motu & apprehenſione: quàm dentes, vel cornua. nam ceraſtes vermis ab his partibus ſeu cordibus appellatus mihi videtur à vulgo Græcorum olim. de quo Theophraſtus de Cauſis plantarum 5. 14. Ceraſtam vermem (inquit) & in olea creari, & in fico parere aſſeverant. Habet ficus & ſuos vermiculos, & illos quoque enutrit, quos alienos receperit. omnes tamen in ceraſten figurantur, & ſonum edunt parvuli ſtridoris. Videtur autem Cteſias magnum illum Indicum vermem comparans vermi in fico naſcenti, de hoc ceraſte ſentire.

Philoſtratus.

Meminit eiuſdem vermis Philoſtratus etiam de Vita Appollonii lib. 3. In Hyphaſide (inquit) Indiæ flumine bellua gignitur albo vermi ſimilis (σκώληκι λευκῷ ὅμοιον θηρίον:) ex qua capta oleum fit ad uſum ignis accommodatum, quod niſi vitro contineri poſſit. capitur autem regi tantummodò eiuſcemodi bellua, qua ille diruendorum mœnium cauſa utitur. nam ubi muros eiuſmodi pinguedo tetigerit, ignis accenditur inextinguibilis, omnium maximè quæ pro excitandis incendiis ab hominibus inventa ſunt: Sic ille Alemanno Rhinuccino interprete. ſed ultima verba Græcè ſic ſonãt: πῦρ ἐκκαλεῖται κρεῖττον σβεστηρίων ὁπόσα ἀνθρώποις πρὸς τὰ πυρφόρα εὕρηται. hoc eſt: ignis excitatur, validior quàm qui ullis hactenus ad reſtinguenda incendia inventis inſtrumentis extingui poſſit: ut πυρφόρα ſint vaſa vel inſtrumenta ad inferendum incendium comparata, σβεστήρια verò ad extinguendum: hæc extinctoria, illa incendiaria dixeris. Σβεστήρια ὄργανα, machinamenta ad reſtinguendum ignem, quidam interpretatur. Hoc animadvertendum, non idcirco diverſum genere ſtatuendum hunc vermem eſſe, quòd à Philoſtrato vermi albo comparetur: à Plinio color cœruleus ei tribuatur: ſed potiùs in ſolo colore diſcrimen ponendum, ſicuti & alia pleraque animalia coloribus diverſis reperiuntur: vel generis eiuſdem proximi ſpecies diverſas, utpote in fluviis etiam diverſis genitas, exiſtimandum.

Vermibus aquatilibus illos etiam qui piſcibus innaſcuntur adnumeramus. Gignuntur vermiculi (σκωλήκια) quidam in vulva mulli piſcis, poſtquam tertio peperit, qui ſobolem (γόνον τὸ γινόμενον) naſcẽtem conſumunt: itaque ſterileſcit, Athenæus. Semini carperæ (piſcis cyprinus parvulus) nonnunquam in anno primo nativitatis niger vermiculus quidam poſt aurem (veres vulvus pro branchiis dicit) ſuam tabificus innaſcitur, & hoc ſæpius poſt Auguſtum, eaque tabe moritur. remedium eius eſt aqua dulcis & fluvialis, Author de nat. rerum. videtur autem in ſtagnantibus aquis hoc malum eis accidere ſentire. Memini audire affirmantem, de muliercula quadam, quòd cum de cyprino ingeſſiſſet partem circa branchias & ſimul album quippiam piſi magnitudine, (vermem, aut ovum animalis venenati fuiſſe ſuſpicor,) mox animi deliquio correptam, corpore toto intumuiſſe, diuq; poſtea malè affectam, tandem ſanitati reſtitutam eſſe, non tamen niſi annis octo evolutis peperiſſe, cum priùs fœcunda eſſet. Ariſtoteles ballero & tilloni ex fluviatilibus ac lacuſtribus vermem (hélmintha, lumbricum) innaſci ait ſub Cane: quo illi infirmati ad ſummum aquæ efferantur, ubi æſtu (vi Solis) intereant. Duodecim veluti uniones, ervi magnitudine, carnoſos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibuſdã Cernuis (*ſic vocat Perca fluviatiles minores illas, quas a noſtra ætate Saxones Kutparſen, alii Kutten nominant*) conſpexi: quorum unuſquiſque vermem incluſum, gracilem, oblongum ac teretem contineret: qui ex venis meſaraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes eſſe ſolent. nam etiam Lumbricos, Aſcarides (*Aſcarides vox videtur abundare*) in ſeſquiulnam longos aliquando comperimus, Bellonius. Gobionem parvum piſciculum fl. (*eu Greſsing*) æſtate dicunt vitiari vermiculis quos in ventre geſtat Albertus. Hos piſcium lumbricos, quos ex illis veluti unionibus (id eſt, ervi magnitudine tanquam ovis, ut ex Bellonio memoravimus) naſci puto, noſtri *Neſtel*, id eſt, Ligulas appellant: à figura tenui, oblonga, latiuſcula, ligulæ vel tæniæ inſtar: ipſos verò piſces lumbri-

lumbricoſos *Bendl*, quaſi ligatulos. nam *band* & *bendel*, vinculum, faſciam, aut tæniã ſignificat. Alia autẽ ſignificatio eſt vocis *Bannig*, quæ prohibitum & vetitum ſignificat: itaque *Bannigſiſch* dicunt de piſcibus certo anni tempore vetitis, & lege ne capiantur exceptis. Lumbricos autem innaſci aiunt omni generi piſcium noſtrorum, (id eſt dulcium aquarum: imprimis quidẽ leuciſcis illis, quos *Schvvalen* & *Laugelen* vocant: & Balleris, quos *Blicken*: & Rutilis noſtris, quos Vengerones Sabaudi nominant:) exceptis Luciis, Cyprinis latis & Albulis lacuſtribus quas à cæruleo colore denominamus. Sic affectos piſces, tanquam noxios, vendere lex vetat. Deprehenditur autem etiam foris hoc vitium, cum venter maior, durior & albior apparet. Æſtate tantùm accidit, putreſcente nimirum aliqua materia. Vermes ipſos aliquoties reperi, modò viventes, modò extinctos. albi ſunt, graciles, longi, & convoluti. In Leuciſci ſecunda ſpecie (ut Rondeletius nominat, noſtri *ein Laugelen*) lumbricos quatuor inveni nuper, decimo Auguſti, vivos, candidos, latos, exigua craſſitudine, circumvolvẽtes ſe viſceribus & inteſtinis forinſecus. Maior ex illos quatuor, digitos ferè decem longus erat, latus dimidium. Aliàs verò in Cyprino lato fœmina, ſub finem Maii, lumbricos aliquot ad digiti longitudinem reperi: unum albicantem, &c.

De Lumbricis ſeu vermibus maris & ſtagni marini, Rondeletii & Bellonii ſcripta invenies ſuprà, elemento L. pag. 506.

Vertebram recentiores aliqui interpretantur Spondylum: de quo leges ſuprà, elemento S. eſt autem concha duabus valvis conſtans, quæ ex poſteriori parte duabus vertebris continentur.

Vertibula Theodorus Gaza modò pro Holothuriis, modò pro Tethyis poſuit, ut in utrorumque hiſtoria indicatum eſt. Iovius ab Vrticis non diſtinxit, ut apparebit infrà in Corollario de Vrticis.

Vespertiliones marini piſces volant & natant, Niphus. videtur autem Hirundines, aut ſimiles piſces Milvos aut Lucernas, Veſpertiliones vocaſſe: quòd ita pinnis ſuis, ut illæ alis cuteis volent, utræque glabris. Hirundinem piſcem (inquit Rondeletius) Galli quidam Ratepenade, id eſt, Veſpertilionem vocant: quòd colore, aliarum magnitudine, maculiſque veſpertilionem æmuletur, &c.

Visas, aliàs Biſas, pagurus vel cancer marinus eſt Kiranidæ. Vide in Locuſtæ Corollario A. pag. 486.

Vitulus marinus, & aliquando Vitulus abſolutè, qui Græcè Phoca, Latinis etiam recepto vocabulo dicitur. Quære ſuprà in Phoca. Audio nuper hoc animal utroque ſexu Francfordiæ ad Mœnum à circunforaneo oſtantatum eſſe. Maris tergum maculis aſperſum fuiſſe, fœminæ non item: coloris fuliginis, rubro etiam plurimo inſperſo: in ventre autem, lutei fermè, albo permixti. Non auriculas, ſed meatus auditorios parvos prope oculos habere: collum longè extendiſſe: & ad magiſtri imperium in partes diverſas ſe obvertiſſe, ut pleniùs ſpectandum ſe præberet. Maris pondus libras (nimirum XVI. unciarum) centum & viginti ſuperaſſe. fœminam paulò leviorem fuiſſe. Apprime obeſum eſſe animal, larido ad duos digitos craſſo luxurians, corpore hirſuto, ut Benedictus Martinus Bernenſis ad nos ſcripſit. Populi Ichthyophagis Adipſis vel Apotis (qui potu non utuntur) vicini, fœdere quodam arctiſſimo cum Phocis coniuncti videntur. itaque nec ipſi phocas lædunt, neque ab eis læduntur: & ſi quam ipſi prædam priores fuerint conſecuti, nihil contra molientibus phocis retinent: & ediverſo etiam phocæ. Denique ea ſecuritate familiariter invicem degunt, ut vix homines magis inter ſe familiares invenias. Agatharchides in libro de Mari rubro. Teſtudines marinæ coeunt veluti phocæ, & in terra canes. hæc enim ſingula diu immorantur in coitu à parte poſteriore connexa invicem, Oppianus. Praxagoras in epilepſia cum acceſſionem viderit commoveri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atque defricat caſtoreo, & vituli marini veretro: Cælius Aurelianus, hæc ipſum facientem improbans.

Vmbilici marini è cochlearum genere ſunt. Vide ſuprà in Cochleis in genere, ex Rondeletio, ad mediũ pag. 229. & in proximè ſequente Corollario noſtro. Ex Rondeletii quoq; libris icones & deſcriptiones, Vmbilici varii ac parvi: & Cochleæ umbilicatæ duorum generum, dedimus ſuprà, pag. 242. inter Cochleas marinas diverſas.

Vmbilici vel Vmblæ vocantur à nonnullis hodie piſces quidam lacuſtres, ad vulgaris vocabuli Sabaudici imitationem, quos inter Truttas locavimus.

DE VMBRA MARINA, BELLONIVS.

ΣΚΙΑΙΝΑΝ Græci vel σκινίδια, Latini Vmbram marinam dicunt, quod quidpiam habeat inter corvum & lupum adumbratum: vel quòd, dum movetur, adumbrantem quendam oculis colorem iridis in morem rutilet. Vmbrinam Romanorum vulgus nominat, atque huius quidem minorem ſpeciem quæ argentei eſt (coloris) Vmbrinottum. Pariſinis non alio, quàm macri nomine cognitus piſcis, du maigre, à carnis (quæ in tranſverſas taleolas (ut Sturionis & Salmonis) diſſecta venundari ſolet) candore atque albedine, quam vulgus maciem appellat. nullo enim eſt ea ſanguine colorata, neque etiam ruffa apparet, quemadmodum Salmonis. Mediterranei maris incolæ, apud quos magis nigricat, Damam appellant, un Daing. A

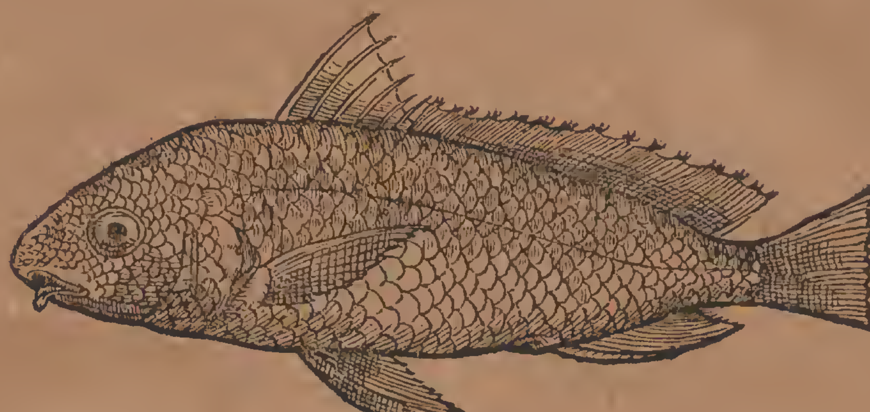
Inter ſaxatiles à Galeno & Oppiano connumeratur. Sunt udæ cautes, herbis à fronte virentes, Hîc domus eſt Sargis, hæc Statio (*ſtatio primam corripit*) læta Sciænis. C

Cetaceus eſt piſcis, ſexaginta plerunque librarum ponderis, quatuor plus minùs cubitos longus, ſquamoſus, pro quo Glaucum Romani ichthyopolæ plerunque ſupponere ſolent. Sed hoc à Glauco differt, quòd hic dentes habet in oris ambitu raros, firmos, acutos, prominentes, teretes, caninis longiores, graciliores: quorum ſuperiores, inferioribus maiores, ſic maxillæ inhærent, ut ipſius pars eſſe videantur. Glaucus autem labra tantùm habet aſpera: præterea Vmbra in ea pinna quæ ano proxima eſt, B

eſt, aculeo caret, caudamque veluti in angulos deſinentem gerit, ut Scaro & Iulidi, non autem bifurcā ut lupi, nec circinatam ut rhombi. Cæterùm huius piſcis ſquamæ veluti obliquæ apparent, in Oceano nigriores, & veluti opacæ: in Mediterraneo argentei, atque interdum ab his varii coloris, iridem, dum piſcis circumagitur, imitantes. Duabus in tergore pinnis præditus eſt, quarum antèrior octonis præmunitur ſpiculis, poſterior nullis: alas (*ad branchias, non alas*) verò utrinque unam, & duas ſub ventre, ut in lupo.

G Calculos hic piſcis in capite gerit prægrandes, quos aurifices noſtri argento incluſos vulgò divendere ſolent, appellantque Pierre de colique. Aiunt enim geſtatos ac collo appenſos non ſolùm colicum dolorem abigere, ſed etiam vetare, ne illa amplius redeat: atque hoc etiam, ſi diis placet, comminiſci ſolent, nullas eos calculos vires habere, ſi empti fuerint, ſed dono datos eſſe oportere.

DE EADEM, RONDELETIVS.

B *Vmbra cum Coracino & Lato ſimilitudo.* VMBRA Coracinum ſequitur, nec meliùs certè umbra corporis ſui habitum refert, quàm umbra coracinum. Ob quam ſimilitudinem piſcatores, & ichthyopolæ tam Romæ, quam in Montepelio coracinum pro umbra, & umbram pro coracino vendunt: exiſtimantes umbram, coracinum, Latum, ſola ætate differre, ut coracinus parvus ſit, umbra maior, Latus verò maximus.

A Σκίαιναν Græci vocant, quam Latini umbram, ſervata Græci nominis ratione. Græci quidam hodie corrupto vocabulo σκίον vocant, alii μυλοκόπιον: (*Myllus vulgò Myllocopion à Græcis dicitur, Hermolaus. Myllum autem Rondeletius eundem coracino putat.*) ab Italis & Maſſilienſibus, denique à toto illo tractu, qui à Maſſilia eſt Neapolin uſque, umbrino vocatur: Baionæ borrugat, quaſi verrucatus, à verruca quam in mento habet, à Gallis maigre: in Gallia noſtra Narbonenſi daine, nonnullis peis rei, id eſt, piſcis regius: ſed peritiores dainam à piſce regio & coracino ſic diſtinguunt, ut peis rei ſit is, qui latus dicitur. Daina verò σκίαινα: poſtremò coracinus corp, ut dictum eſt priùs: minùs corruptè pro daine dicitur à quibuſdam caine, omiſſo σ. id quod Galli plerunque faciunt in nominibus, quorum initum eſt ſ. hac autem ſublata, & σ in d mutando, daine fecerunt. Nomen habet σκίαινα, vel umbra, à colore nigreſcéte. Ovidius: Tum corporis umbræ Liventis. Sive potiùs à lineis quibuſdam obliquis, à dorſo deſcendentibus aureis & obſcuris, quæ aliarum videntur umbræ. una enim manifeſta eſt, ſequens obſcura: & ſic deinceps, à capite ad caudam uſque. *Vmbra unde dicta.*

B *Cum Coracino ſimilitudo & differentia, &c.* Vmbra in multis coracino ſimilis eſt, verùm ab eo differt magnitudine. Coracinus enim ad cubitalem aut paulò maiorem molem accreſcit, præſertim in mari Oceano: habet & verrucam in mento, qua nota à coracino & lato facilè diſtinguetur. Cæterùm foramina duo ante oculos habet, coracini modo in ſummo roſtro, & inferiori maxilla foramina aliquot parva, ſed manifeſta, quæ partes has aſperas reddunt: dentibus caret. pinnas quoque ſimiles habet, ſed minùs nigras & breviores, maximè quæ in ventre ſunt & dorſo, caudam ſimilem. Vmbræ alius eſt color, quàm coracino ob lineas obliquas, quaſdam aureas manifeſtas, alias aliarum, veluti umbras, ut dictum eſt: corpore quoque eſt minùs lato, ſed longiore, dorſum minùs repandum. Oculi in utroque ſimiles. In umbra ſquamæ capitis multæ & parvæ. Operculi branchiarum extrema nigreſcunt. Partibus internis coracino ſimilis, ventriculum ſimilem habet, totidem appendices, ſplenem, hepar, fel, ſimilia. Inſunt & in capite lapides.

C Oppianus umbram ſaxa frequentare ſcribit, iis verſibus qui capite de Sargo citati ſunt. Veruntamen

F in veris ſaxatilibus non habetur: neque enim molli eſt carne & friabili. Eſt tamen in pretio, & divitum menſis apponitur. Nam quamvis ſicca ſit carne, & concoctu non admodùm facili, tamen ſuavi eſt, & candida.

A Lib. 7. Apud Athenæum brevis admodum de hoc piſce fit métio. Epicharmus, inquit, σκιαθίδα, Numenius σκιαθίδα vocat. Sunt qui σκιαίνας & σκινίδα diverſos eſſe piſces credant, quòd alter vera umbra ſit, alter

(F) piſcis umbræ ſimilis. Sed ſcrupulum hunc adimit Galenus libro 3. de Aliment. facult. Οὐ μὴν ὁμοίως μαλακὴν ἔχουσι σάρκα τοῖς ὀνίσκοις καὶ τοῖς πετραίοις ἰχθύσιν οἱ κωβιοί, καθάπερ οὐδ' αἱ σκινίδες, ἢ σκίαιναι: διχῶς γὰρ ὀνομάζονται. Cæterùm gobiones non perinde mollem carnem habent, ac iſti (*aſelli*) & ſaxatiles piſces: veluti nec umbræ, quæ ſcinides aut ſciænæ duplici nomine appellantur. Auſonius umbræ meminit, ſed ea

Vmbra fl. planè fluviatilis eſt: neque enim enim marina fluvios unquam ſubit. Duas igitur umbrarum differentias ſtatuimus, marinam & fluviatilem, qui in montium amnibus, una cum troctis, à quibus plurimùm diſſidet, capitur: de qua ſuo loco plura.

F Hodie umbra marina Romæ maximè commendatur, & triumviris rei Romanæ conſervatoribus, capita dono dantur, quemadmodum apud nos delphinorum & glaucorum capita Epiſcopo Monſpelienſi tributi nomine penduntur. Recitat non illepidam hiſtoriā de T. Tamiſio paraſito Romano Paulus Iovius, vir doctus & elegans. Is Tamiſius Romanis aulicisq; ſalibus erat inſignis, ſed gulæ adeò

proſtitutæ,

proſtitutæ, ut infamis haberetur. Is cùm per ſervum, qui in foro piſcario in eam curam intentus, excubare ſolebat, ingentis umbræ caput, triumviris delatum eſſe cognoviſſet, in capitolium protinus aſcẽdit, ut ſimulato apud magiſtratum negotio, ſermoneq; de induſtria protracto, prandium captaret. Sed miſero huic res longè aliter cecidit ac ſperabat, eoq; die magno illi gula conſtitit. Nam triumviri ad Riarium Cardinalem dono miſerunt, hic ad Cardinalem Federicum Sanſeverinum: is rurſum ad Chiſium Publicanum ditiſſimum: poſtremò Chiſius ad ſcortum quod amabat. Intereà paraſitus pertimeſcens, ne bolus is è faucibus eriperetur ac veluti corvus hians, per ſingulorum ædes prædam avidè cõſectatur, huc, illuc, ſurſum, deorſum curſitans, modò trans Tyberim, modò cis Tyberim. Tandem feſſus, anhelans, totusq; ſudore diffluens, huic enim pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extabat, cum ſcorto novi hominis adventum admirante diſcubuit.

F Ex umbra ius album optimum paratur, & quæ gelatina vulgo dicitur quemadmodum ex lupi carne. Præparatur coracini magni modo. Caput in aqua & vino decoctum ex aceto editur. In ſartagine frigunt alii, & cum ſucco mali arantii edunt. Diviſa etiam in aſſulas & caryophyllis transfixa, in craticula aſſatur, oleo frequenter irrigata. Farina probè ſubacta concluſa, caryophyllis, cinamomo, ſale condita ſervatur. Apud Pictones elixa ex aceto, & cepis minutim conciſis editur.

G Sciænæ interanea, & ſquamæ combuſtæ, panos diſcutiunt, autore Plinio lib. 32. cap. 9. Lapides qui in umbræ capite ſunt, eandem facultatem quam coracini lapides habere creduntur.

COROLLARIVM.

A Vmbram piſcem à colore nominatum author eſt M. Varro. Coloris eſt umbroſi, Iſidorus. A Latinis (pleriſq;) Græcam ſignificationem æmulatis, umbra vocatur: vel quòd liveat colore, ut canit Ovidius: vel quia celeri ſuo natatu oculos effugiens, umbra piſcis potiùs quam verus piſcis, intuentibus appareat, ut innuere videtur Auſonius inquiens: Effugiens oculos celeri levis umbra natatu, Salvian. Sed Auſonius umbræ fl. tantùm meminit, toto genere diverſæ. Plinius Græcum vocabulum Sciæna retinuit. Græci σκίαινα ſcribunt proparoxytonum, ut τρίαινα, ὕαινα, σύαινα, eſt autem ſyæna piſcis à ſciæna diverſus, Oppiano etiam diſtinguente. Vocatur & σκιαδεὺς, ut βασιλεὺς, à Xenocrate: & apud Varinum. *Sciadeus.* Numenius σκιαδέα dixit, hoc verſu: [illegible] ἢ τὲ δ' ἀγρόμενον σκιαδῆα, Athenæus. Advertendum eſt ſciænam atq; ſciadeum (etſi utriuſq; [illegible] diverſorum in ſuo piſciũ catalogo meminerit Plinius lib. 32. cap. 11.) unum atq; eundem piſcem eſſe, Salvian. Epicharmus ſciathidem appellat, cuius hæc verba *Sciathis.* recitat Athenæus: Αἰλίκι, (al Αἰολίαι,) [illegible] γνωστὰ τε: ἐνηλιάδες (al' ἐνῆν δὲ καὶ, quod placet) σκιαθίδες. ego ſciænidem dicere malim, ut à ſcięna [illegible] ivetur ſcięnis, ut à τρίγλη, τριγλὶς: πέρκη, περκὶς: ὕαινα, ὑαινὶς, &c. Ruſus à σκιαινὶς per ſyncopen fa[illegible] [illegible]tur σκινὶς. nam apud Galenum lib. 3. de aliment. σκινῖδες leguntur. A Salviano non rectè σκινὶς [illegible] ſingulari profertur. Vmbrã Græci etiam nunc Scion nuncupant, Gillius. Rondeletius umbram [illegible] huius temporis μυλοπέτοισιν vocari ſcribit, alibi verò ovem marinam. De Ovibus marinis plur[illegible] ſuprà, elemento O. Ab Italis Vmbrina vel Ombrina vocatur, ut eruditi aliquot viri teſtantur. A [illegible] Ombrina dicitur. Venetiis, ut audio, Nembrella. *Sciænis.* *Scinis.* *Vulgaria.* Glaucus puſillus chromidi adeò ſimilis eſt, ut p[illegible] plerunq; divendatur provectior autem adeò umbram marinam refert (præſertim cirro, quem ſub [illegible] inferiore erectum habet) ut à pleriſq; alter pro altero aſſumatur. quare etiam Maſſilienſes & Roma[illegible] glaucum umbrinam nominant, Bellon. qui & chromin ſimilem piſcem ab aliquibus cum umbrin[illegible] confundi tradit. De Coracini, Glauci Bellonii, Lati, & Vmbræ piſcium confuſione, ac diſtinctione & [illegible] minibus Germanicis, diximus ſupra in Corollario ad Chromin in Bellonii pag. 224. ubi Vmbr[illegible] nomen Germanicum finxi, *ein Seerapp.* Licebit autem Gallicum vocabulum Maigre (quod macrum ſignificat) interpretantes nominare *ein Mager oder Magerfiſch.* vel à verruca menti, ut Baionenſes Galli, [illegible] *VVertzer.*

Palmitas ego parvas lumbrinas crediderim. neq; enim niſi quantitate tantùm differunt. nam & oblongæ hæ ſunt, & ſubnigræ, & caudam habent ſubtilem, acutam & bifurcatam. ſunt item ſine ſquamis, Platina. ego palmitas vel palamitas vulgò Italis dictas, pelamydes eſſe puto: lumbrinas verò umbras, piſces toto genere diverſos.

B Vmbra dicitur à colore. vide ſuprà ab initio huius Corollarii. Vmbra lapidem in capite continet, quare frigus ei infeſtum eſt, Ariſtoteles: & Plinius qui ſcięnæ nomine utitur: item Ælianus. Vmbra tota latioribus ſquamis integitur, Iovius. Plinio ſquamæ ſcięnę combuſtæ panos diſcutiunt. Dentibus caret, ut Rondeletius ſcribit: eoſdem Bellonius ei attribuit, & in icone etiam pingit ſatis magnos. Iovio quoq; & Salviano denticulata eſt: quanquam in e[illegible] exhibita à Salviano icone dentes mihi non apparent. Verrucam ſub mento Rondeletius & Salvianus exprimunt, Bellonius omiſit. Vmbrina (inquit Salvianus) roſtrum habet incurvum & retuſum, potiùs quàm extentum & acuminatum: os mediocre & denticulatum: caput ſatis magnum. In dorſo duas gerit pinnas: priorem octonis aculeis, alteram nullis, munitam. Ad branchias etiam (quas utrinq; quaternas habet,) una utrinque enaſcitur pinna, duæq; aliæ in ventre conſpiciuntur: & poſtremò imo quoq; ventri ab ano, una alia hæret. Cauda lata eſt, & non falcata. Squamis latioribus & obliquis tegitur. Totius piſcis figura paulò longior eſt, quàm lata ſit aut craſſa. Ventriculum magnum habet & carnoſum: inteſtina mediocria & pinguia: iecur pallidum, ex quo fellis veſica pendet: lienem ſubatrum. Dum parva eſt, argentea ferè tota apparet: maior facta, ventre argenteo: dorſo verò & lateribus ſublividentibus ac veluti opacis conſpicitur. Ad multam molem excreſcit: ſexaginta enim libras crebrò excedit.

C Marinus piſcis eſt umbra. ad flumina autem adnatare non ſolet, Salvian. Oppianus ſcięnam πετραίην, id eſt ſaxatilem cognominat, & ſaxa herboſa eam frequentare tradit. Galenus ſciænam minùs mollem quàm ſaxatiles carnem habere ſcribit. Ovidius pelagias facere videtur, ſed dubitari poteſt. Arenoſi gurgites, planos quidem non peſſimè, ſed pelagios meliùs paſcunt, ut auratas ac dentices, umbráſve, Columella de piſcinis loquens. Capitur circa oſtia fluviorum frequenter, & in alto etiam, Iovius. Vmbra piſcis eſt agilis & plurimùm vorax, Iovius: carnivorus, Salvianus. A frigore læditur propter lapidem in capite, ut in B. prædictum eſt.

D Solivaga eſt potiùs quàm gregalis: perrarò enim plures unà capiuntur, Salvian. In verſib. Numenii apud

apud Athenæum, τοῖόν κε θηρήσαιο λαβεῖν λελιημένος ἰχθῦν, Ἠὲ φάγρον λοφίην, ὁτὲ δ' ἀγρόμενον σκιαδῆα: quoniam de eſcis piſcium eum loqui apparet, ἀγρόμενον, non tam gregalem, quàm qui ad eſcam colligitur, interpretari licebit. Cum metuit, capite & oculis abſconditis, totam ſe latêre putat, ſicut & bubalus & ſtruthio Africani. vide mox in E.

E Vrinator aliquis peritus in mari facilè etiam manibus capit ſciænam. hæc enim in metu ad ſaxa feſtinans cavum aliquod quærit, aut ſciſſuram, aut herbas marinas ſubit. contenta eſt autem capite tantum occultato, de reliquo corpore non ſolicita: tanquam ſi ſuis ipſa oculis non videat, ab alienis quoque non videatur. itaque ſtolida facilè comprehenditur, Oppianus Halieut 4. Capitur cum ſiluris (*ſturionibus*) frequenter circa oſtia fluviorum, quod ſiluris non contingit, Iovius. Arenoſi gurgites planos quidem non peſſimè, ſed pelagius meliùs paſcunt, ut auratas, ac dentices, umbráſve, Columella de piſcinis loquens.

F *Vt ſapiat.* Ipſa (*Ipſis*) quoque diebus canicularibus pingueſcit, parique ferè pretio cum ſiluris (*ſturionibus*) æſtatis tempore venui datur, Iovius. Et rurſus: Secundum Siluros (*ſturiones*) ſciæna è grandibus primam saporis obtinet claritatem. Ennius umbram nobilioribus piſcibus connumerat: & noſtris quoque temporibus ubique ferè multi æſtimatur. Romæ verò, dempto Sturione, piſcium omnium communi ferè conſenſu ſapidiſſimus atque nobiliſſimus cenſetur. & licet omni anni tempore, quo capi ſolet, ſuavis ſit, canicularibus tamen diebus uti pinguior capitur, ita ſuavior deguſtatur. Et quamvis qualibet ſui parte celebris ſit, abdomine tamen & capite maximè commendatur. Vmbrarum autem atque Sturionum (ubi ad cubitalem molem excreverint: nam in minoribus id non obſervatur) capita Triumviris tributi nomine dantur, Salvianus.

Vt nutriat. Gobionis, aſelli & umbræ à Philotimo apud Galenum (de Aliment. 3. 30.) piſcibus mollis carnis adnumerantur: quem Galenus hos piſces cum ſaxatilibus non confundere debuiſſe ait. hi enim ſemper ſunt optimi. aſelli verò ſi probo utantur alimento & mari puro, cum ſaxatilibus conferri poſſunt: ſed variant pro locorum diverſitate non mediocriter. cæterùm gobiones non perinde mollem ac iſti (aſelli) & ſaxatiles piſces carnem habent: veluti nec ſcinides (ut Philotimus appellat) ſciæve dictæ. Sciadeus inquit Xenocrates, bonum gignit ſuccum, facilè in corpus digeritur, ſaporis eſt iucundi, nutrimentum præbet non admodum copioſum, Vuottonus. eadem Salvianus comprobat, & addit non admodum excrementitiam eſſe. Eadem propè umbrinæ ac ſturioni carnium conditio eſt. utræque enim non mediocre imbecillioribus ſtomachis negocium facere conſueverunt, Iovius.

Vt condiatur. Quovis modo condiatur ſuavis eſt: elixa tamen ac cum leucophago comeſta, aut transfixa caryophyllis ac verubus aſſata, frequente olei & omphacii conſperſione, dum aſſatur, irrigata, ſuavior gratioſiorq́; multò redditur, Salvian. Capita umbrarum, ſicuti & ſturionum, triumviris rei Rom. conſervatoribus, dono dantur: qui piſcatores inveterata quadam conſuetudine eorum capitum tributi nomine vectigales fecerunt. capiti enim ſumma ineſt gratia, autoritate etiam Archeſtrati: qui umbrini capitis nobilem quandam conditurам, ut apud Athenæum videre eſt, multis carminibus expreſſit, Iovius. mihi apud Athenæum locus is non occurrit. nam ſeptimo libro in mentione ſciænæ ex ordine literarum inſtituta nihil tale reperias. ſed neque Rondeletius & Salvianus huiuſmodi quicquam citant, ut memoria fortè lapſus ſit Iovius, aut aliter deceptus: quod equidem ſuſpicor, nõ aio. Lumbrina coquitur & conditur eo modo quo ſtirio: minus tamen cocturæ, quia tenerior eſt, requirit, Platina.

G Vt calculo de capite umbræ marinæ, ſic etiam corvi vel coracini, aliqui etiam conchæ porcellanæ (ut vulgò nominant) candidæ minimæ, ſi geſtetur, vim quandam efficacem ceu amuleto contra colicam, aut etiam uteri in fœminis pœnas vulgari credulitate quidam attribuunt. unde noſtri omnes hos calculos *Muterſtein*, Galli pierre de colique, nuncupant. & quod ridiculum eſt, non emptum ſed dono datum huiuſmodi calculum eſſe volunt. Licebit autem ſciæniten è ſciæna calculum appellare: è chromide, chromiten: ut è ſynodonte, ſynodontites vocatur. Vide quæ annotavimus in Corollario de Coracino B. & G.

H. a. Ennius in carminibus, quibus qui piſces ubi lautiores reperiantur, explicat: melanurum quoq; nominat, & turdum, merulamq;, umbramque marinam, citante Apuleio Apologia 1. ſed codices noſtri ſunt depravati, nec expreſſum regionis nomen.

Epitheta. Corporis umbræ Liventis Ovidius. Vmbra agilis eſt & vorax, Iovio. Δειλή, πετραίη, ἀταλή, Oppiano. id eſt, timida, ſaxatilis, ſtolida.

f Maurus epiſcopus in libello quem patris Dei Convivium inſcripſit, Lazarum Vmbram ſumpſiſſe fingit, &c. nimirũ quoniam is iam triduum umbra & mortuus à Servatore noſtro in vitã revocatus eſt.

DE VMBRA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A QVI citra dioriſmum de piſcibus loquuntur, Vmbram marinam cum fluviatili perperam confundunt, cum hæc ab illa permultùm differat. De marina veteres multi locuti ſunt. De fluviatili ſolus, quod ſciam, meminit Auſonius in Moſella:

Effugiensque oculos celeri levis umbra natatu.

B Vmbra fluviatilis non ſolùm nomine ſed & colore, marinis ſimilis eſt, à quo utrique nomen: corpus enim eſt opaci loci modo ſubfuſcum & ſubobſcurum, cubitalem magnitudinem non excedens. Galli Narbonenſes, demptis Monſpelienſibus, Vmbram vocant. Piſcis eſt ex Truttarum genere, Carpioni

Italico

Italico corporis aſpectu affinis. Pinnis & earum ſitu à Trutta non differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in ventre, ab ano unicam, in medio dorſo priorem maiorem, poſteriorem minorem, ſubrotundam & pinguem, ſquamas parvas & maculoſas ſimiliter habet. Carnis ſubſtantiam, parteſque internas omnes eaſdem habet. Capite verò à Truttis differt, quo Carpioni (*Italico*) ſimilis eſt: capite enim longiore eſt quàm Trutta, ore minore, nec tam hiante, roſtro non acuto, ſed obtuſo, maximè in maxilla inferiore, ſine dentibus, & ſine magna maxillarum aſperitate. Oculis eſt patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra. Corpus à medio ſenſim gracileſcit, in caudam tamen latiuſculam & pinnam bifidam, latiſſimam deficit. A branchiis ad caudam linea recta (*non eſt in pictura*) per medium corpus producta eſt. Branchiæ intus ſunt quaternæ, ventriculus longus & ſpiſſus, pinguitudine quæ lacte candidior eſt, obductus, à quo multæ apophyſes pendent. Hepar rubet cui alligata eſt fellis veſica: fel nigerrimum eſt, ſplen longus & niger. Inteſtina ſine gyris ullis ad anum demiſſa ſunt.

Veſcitur terra, aqua, lino, unaq; cum his & cum arena auri laminulas haurit: ob id vulgus auro nutriri Vmbram credit: & revera in ventriculo & inteſtinis aurum reperiri certiſſimum eſt. C

Carne eſt ſicca & alba, qualis eſt Truttarum parvarum caro. Hyeme latet. æſtate cum Truttis capitur: cui cum in ſucco & ſubſtantia, permultisq; aliis, ſimilis ſit, Truttarum generi, & tractationi ſubiecimus. Pura aqua maximè delectatur. F C

DE EADEM, BELLONIVS.

Vmbra Allobrogibus noſtris valdè cognita ac familiaris, Vne Vmbre, delicatiſſimi ſaporis piſcis, ac nutrimenti peroptimi, Truttarum ac Lavaretorum generis, auro veſci credita, in fluminum ac lacuum vorticibus degens. A F C

Pedem non excedit. ſquamas habet tenues, ventrem elatiuſculum: caput, quàm Trutta oblongius. tota ſub ventre argentea. Dorſum terſiſſimum habet, ex livido opacum: Caudam bifurcam, tenuem in tergore pinnam, quaternas ſub ventre: duas priores non in lateribus (ut quibuſdam aliis) ſed multùm inferiùs ad ventrem ſub branchiis, carunculam ſupra caudam, ut in Truttis & Salmonibus diximus. Lacus, quem Allobroges vulgo d' Aiguebelette nuncupare ſolent, affatim Vmbras promit. Fel Vmbræ paulò amarius ſentitur, quàm Lavareti. Eius autem iconem non appoſui, quòd ad Vmbulam proximè accedat. B

COROLLARIVM.

Vmbra fluvialis Græcis ignota eſt, Lotharingis ac Lugdunenſibus peculiaris, Bellonius. Vmbra marinus piſcis eſt, qui ad flumina adnatare haud ſolet: Vnde cum Auſonius (*Auſonius tamen cum*) fluviatilibus ſuæ Moſellæ piſcibus Vmbram adnumeret, inquiens, Effugiens oculos c. l. u. n. (tanquam innuat celeri ſuo natatu oculos effugientem, umbram piſcis potiùs quàm verum piſcem intuentibus apparere.) marinam Vmbram ſubire aliquando ſolere Moſellam, arbitratum ipſum credimus: potiùs quàm aliquem fluviatilium piſcium, Vmbræ nomine ab eo celebrari, Salvianus. Atqui Sabaudi Vmbrã hodie appellant (Vn Vmbre) thymallum Æliani ſuprà à nobis deſcriptum: nec equidem alium piſcem quem Vmbram fl. rectiùs appellemus, hactenus cognovi: neque marinam Vmbram fluvios ſubire vel ipſe putârim, vel Auſonium, putaſſe crediderim. Rondeletii certè & Bellonii Vmbra ſi thymallus nõ eſt, adeò tamen ſimilem ei ſpeciem naturamq; habuerit, ut nullus piſcium magis, quod utriuſque hiſtorias conferenti patet. Thymallis ut Germania abundat, ita Gallis etiam non ubique deeſſe omnino veriſimile eſt: & cum Sabaudi ſive Allobroges Gallicè loquentes thymallum (ut dixi) Vmbram appellent, eodem etiam Gallos (ut Lugdunenſes & Allobroges, quibus peculiarem eſſe Vmbram Bellonius tradit) thymallum nominare crediderim. Piſces in aquis ſaxoſis pinguiores & ſalubriores ſunt, ſicut Trutta, & Thymallus qui vocatur Vmbra, Albertus lib. 7. de Animalib. In Anglia alicubi audio *Omber* nominari piſcem, quem vos, ni fallor, vocatis *ein Aſch*, (*ſic autem thymallum vocamus*,) Turnerus in epiſtola ad nos. Vide ſuprà in Corollario de Thymallo A. Accedit quod thymallum in Moſella copiosè capi audio: imprimis verò abundare ubi Moſella exonerat in Rhenum, ubi vix alii piſces capiantur. Itaque eundem Auſonii Vmbram eſſe conjiciemus, ne Auſonium tam nobilis Moſellani piſcis, cum viliores pleroſque omnes nominârit, mentionem præteriiſſe miremur. Itaque Vmbram aliam marinam eſſe dicemus, Græcorum ſciænam: aliam fluviatilem, eandem thymallo, aut certè cognatiſſimam: aliam denique lacuſtrem truttis affinem, quam Sabaudi Vmblam vocitant: quam ruſus in duas aut tres alias ſpecies, cum alias tum magnitudine differentes, dividemus. De lacuſtribus autem dictum eſt ſuperiùs inter Truttas. A — *Vmbrarum ſpecies.*

Lavaretus piſcis Lugduni ſatis cognitus eſt, Vmbræ ſimilimus, niſi ſimus eſſet, dẽtibusq; omnino careret, Bellonius. videtur autem de umbra fl. ſentire: quoniam eidem lavareto appendicem glabram & carnoſam eſſe ſcribit caudæ inſidentem in Vmbræ modum: quod non de marina ſed fluviatili umbra accipiendum conſtat. Addit eidem Lavareto oſſicula utrinque ad fauces & œſophagi ingreſſum eſſe, ſenis hincinde denticulis, ut in Themolo, communita. ego neque in Lavareto neque in Thymallo oſſicula hæc aut dentes ullos reperi. Memini equidem præſentem mihi Bellonium, umbram à thymallo differre aſſeruiſſe: cuius authoritati ut non diffido, ita rem in medio relinquo, donec ipſius & Rondeletii umbram à Thymallo noſtro diverſam videre mihi liceat.

Vmbra fl. in montium amnibus capitur, Rondeletius. Innominatus quidam in libello de Nomenclaturis animalium & ſtirpium Lutetiæ edito: Vmbra (inquit) Græcè ſciæna, vulgo Vmbrina, frequens eſt piſcis in Ligeri, marinam cum fluviatili confundens. C

DE

DE VNGVE SEV DACTYLO MARE ET fœmina, Bellonius.

Bellonii Dactylum marem, Rondeletius concham alteram longam nominat, (quam nos ſuprà inter Conchas exhibuimus, elemento C.) & Dactyli ſpeciem eſſe negat.

A DACTYLOS alii Donacas alii Aulos vocant. Horum duo genera reperiuntur, mas & fœmina. Anglicum vulgus Pirot vocat, quo ut & Neuſtrii in piſcatione tantùm utitur. Venetiis tamen ſunt edules, & cum conchis longis plerunque divendi ſolent. Vitam fœminæ in arena traducunt.

B *Mares.* Mares in eo lapidis genere quem Glaſtrum vocant, nec unquam alibi viſuntur, qui etiam nonnunquam oblongi eſſe ſolent. Avidiſſimè hunc appetunt reliqui piſces. Quamobrem natura munitiſſimo vallo eum occultavit, ut inde niſi valido ligonis mucrone aut pala ferrea effodi aut evelli poſſit: unde Oceani piſcatores in receſſu maris, palis ad id dedicatis utuntur. Veneti Cappas longas nominât. Mares autem valvas utrinque cluſiles ad reſeratiles (fœminis [*fœminarum*] modo) longas, ſed craſſiores habent, duabus extremitatibus detectas, ex uno tantùm latere connexas. Promuſcidem ex conchis exerunt, duram, craſſam, & ferè cartilagineam, qua terram arrodunt: quam (dum timent) in concham retrahunt, porrò iidem valvas interna parte glabras, foris virgatas, & multa ſcabritie horrẽtes, ea longitudine quæ fœminæ, gerunt: ac parte anteriore qua promuſcidem exerunt, apophyſibus ex concha eminentibus, ſeu aculeis ordine deinceps diſpoſitis horrent.

B *Fœmina.* F Fœminæ ſinuoſam ea parte concham habent, & foramen amplum: poſteriore autem (qua conchæ cardinibus ſeu nervis invicem fulciuntur) aliquid gerunt, muliebri pudendo ſimile. Multam arenam deglutiunt: quamobrem niſi ea benè repurgatæ vix edi poſſunt.

A Porrò dactyli, etiam Solenes à Latinis dicuntur. Galli des Cousteaux, quod cultri manubrium referant, Cappæ longæ Italis, Conchæ longæ Plinio. Harum duo etiam diſcrimina vulgo Veneto agnoſcuntur, quorum alterum Capa da ferro: alterum Capa da deo vel da detto (quòd ex ſua theca ſolo digito ſine ferro eximi poſſit) cognominat. (C) Solenes enim fœminæ rectæ in arena ſtare ſolent: cumque omnia ſilent, ſurſum è profundiſſimo foramine emergunt: in quod (*tanquam* ſtrepitum audiẽtes) protinus ſeſe abdunt: unde niſi pala ferrea in tranſverſum ſuppoſita, ac profundiſſimè impacta avelli poſſunt. Id eſt quod Plinius (Ariſtotelem ſecutus) intellexit, Solenes fugere admoto ferramento. Subtrahunt enim ſeſe inferius, & ſubſidunt in ima. Vngues ex hoc dicti ſunt, quòd ad ſimilitudinem unguiũ læves ſint. Auli verò, quòd binis quidem concluſi valvulis uno tantùm latere convexis, tereti tamen & fiſtulæ modo oblongis, intusq; concavis, ſpectentur. Donaces quoq;, quòd arundinis modo vacuũ intra ſe ſpatium obtineant.

B Fœmina ergò à mare hoc differt, quòd conchis includatur albis, glabris, fragilibus, nullam habentibus partem quę prona aut ſupina dici poſſit.

A His quinque vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace & Concha longa Plinius ſeorſim ad hunc piſcem ſignificandum utitur.

DE (VNGVE SIVE) SOLENE (IN GENERE,) Rondeletius.

A INTER Conchas longas, aliæ ſunt ſcabræ & aſperæ, de quibus iam dictum eſt: aliæ læves & tenues, *Lib.32.cap.11.* quales ſunt σωλῆνες qui aliter à Græcis vocátur αὐλοὶ, δόνακες, ὄνυχες, atque etiam Plinio authore δάκτυλοι. Eius verba ſunt: Solen, ſive aulos, ſive donax, ſive dactylus. Dicitur σωλὴν à canalis ſive tubi ſimilitudine, αὐλὸς tubæ modo excavatus, δόναξ à figura harundinis craſſe, cõcavæ, apud amnes naſcentis, quæ *Lib.1 cap.115.* δόναξ & Cypria harundo nominatur, teſte Dioſcoride: ὄνυξ verò, id eſt, unguis ab extremis, tenuitate & figura unguibus ſimili vel à teſtæ colore & ſubſtantia unguibus noſtris non diſſimili. Pro re longè di*Lib.9.cap.61.*verſa ſumitur ὄνυξ apud Dioſcoridem libro 2. de quo ſuo loco dicemus. Dactyli verò cur dicantur tradit Plinius: Concharum è genere ſunt Dactyli ab humanorum unguium ſimilitudine appellati. Ab Italis cape longe vocantur, à Gallis couteaux, quod capulis cultrorum ſimiles ſint, ab Anglis *pirot*.

B. Sexus diſcrimen. Perperſus Plinii locus. (F G) Horũ duæ ſunt formæ ſic diſtinctæ ut alii mares, alii fœminæ nominentur à Plinio & Athenæo, nõ ꝙ ad procreationem ſemen fœtificum hic emittat, ille recipiat. Nam Cõchæ, Chamæ, Solenes, Pectines, locis arenoſis ſponte proveniunt. Plinius lib.22.cap.9. Ex his mares alii Donacas, alii Aulos vocant, fœminas Onychas, Vrinam mares movent. Dulciores fœminæ ſunt, & unicolores. Quo in loco nonnihil deſiderari facilè perſpiciet, qui præcedentia connectere voluerit, quæ ſunt. Purgatur veſica & Pectinum cibo. Quibus nulla Solenum mentione facta, ſubiunxit. Ex his mares, & cætera. Quare conjicio legendum eſſe. Purgatur veſica & Pectinum cibo & Solenum: ex his mares, &c. Sequitur enim Solenes mares urinam movere. Et Diphilus apud Atheneũ eoſdẽ calculoſis & difficilè meientibus utiles eſſe tradit, aliaque eadem quæ Plinius, ut ex eodem autore uterque tranſcripſiſſe videatur. Οἱ δὲ σωλῆνες μὲν πρός τινων καλούμενοι, πρός τινων δὲ αὐλοὶ, καὶ δόνακες, καὶ ὄνυχες, πολύχυλοι καὶ κακόχυλοι, κολλώδεις. καὶ οἱ μὲν ἄῤῥενες αὐτῶν ῥαβδωτοί εἰσι, καὶ οὐ μονόχρωμοι: εἰσὶ δὲ τοῖς λιθιῶσι, καὶ ἄλλοις δυσουροῦσιν εὔθετοι. οἱ δὲ θήλεις, μονοχρώματοί τε εἰσι, καὶ γλυκύτεροι. λαμβάνονται δὲ ἑφθοὶ, καὶ τηγανιστοί. κρείττονες δ᾽ εἰσὶν οἱ μέχρι τοῦ χανεῖν ἐπ᾽ ἀνθράκων ὀπτώμενοι. Σωληνισταὶ δ᾽ ἐκαλοῦντο οἱ συνάγοντες τὰ ὄστρεα ταῦτα, ὡς ἱστορεῖ Φανίας ὁ Ἐρέσιος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ, Τυράννων ἀναίρεσις ἐκ τιμωρίας, γράφων οὕτως. Φιλόξενος ὁ καλούμενος σωληνιστὴς, ἐκ δημαγωγοῦ τύραννος ἀνεφάνη: ζῶν τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἁλιευόμενος, καὶ σωληνοθήρας ὤν: ἀφορμῆς δὲ λαβόμενος, καὶ ἐμπορευσάμενος, βίον ἐκτήσατο. Id eſt, Solenes à quibusdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες, ſucci multum ſuppeditant, ſed mali & glutinoſi. Mares quidem virgati ſunt, & cærulei coloris, calculoſis & aliis ægrè meientibus perutiles. Fœminæ unicolores ſunt, & dulciores. Sumuntur frixi & elixi. Meliores ſunt in prunis toſti quoad hient. Qui hos piſcantur ſoleniſtæ dicti fuerunt, ut narrat Phanias Ereſius in libro, cuius titulus eſt, Tyrannorum in quos

quos vindicatum eſt cædes, his verbis: Philoxenus ſoleniſtes ex Tribuno plebis factus eſt tyrannus, initio piſcatione victitans, & Solenas venari ſolitus, occaſione verò data mercaturam exercens, facultates ſibi paravit.

DE SOLENE MARE, RONDELETIVS.

Solenem marem hodie nulla natio à fœmina diſtinguit. Athenæus utrunque iiſdem nominibus appellat: Plinius lib. 32. cap. 9. inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat, fœminas Onychas, quam differentiam non negligimus. Eſt igitur Solen mas ex Concharum longarũ genere: duplici conſtans teſta, lævi, tenui, altera tantum parte colligata nigro vinculo, etiam ſi aliter ſcribat Ariſt. lib. 4. de Hiſt. c. 4. Cũ enim διθύρων alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, ut claudi & aperiri poſſint, alia utroque latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat: cùm contrà ſemper altera parte ſolutos videas, neque in ea aut vinculi aut articulationis ullius veſtigium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo cavi, extremis duobus ſemper apertis: anteriore caput exerunt & retrahunt teſtudinis ritu. Secundum teſtæ longitudinem carnem protenſam habent. Teſta cæruleo eſt colore, lineas evidentes habet per transverſum ductas: qua parte colligatur craſſior eſt, aliis partibus in tenuem ſubſtantiam deſinit ſicuti Mytuli. B

Contra Ariſtotelem.

Aqua & arena vivit. Mira quæ de Dactylis ſive Solenibus ſcribit Plinius: Concharum è genere ſunt Dactyli, ab humanorum unguium ſimilitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore, clarere, & quantò magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus atque in ſolo, atque veſte, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, ſucci illam naturam eſſe, quam miremur etiam in corpore. Hactenus Plinius. Huius ſplendoris cauſam eſſe puto glutinoſum Solenis ſuccum: quę enim tenacia & veluti glutino compacta, ea lævia, æqualia atque perpolita eſſe ſolent, atque ob id relucentia, veluti pix, aſphaltum, albumen ovi. C

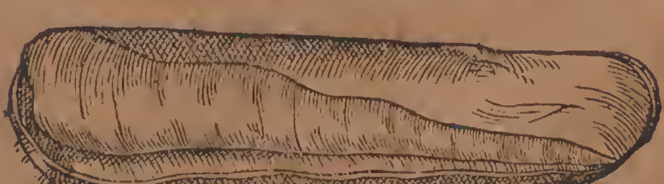
Solenes cum ſale & aceto edendi, ut minùs noxii ſint: vel cum ſale, aceto & oleo: quod tamen quidam improbant, quòd oleum lentorem habet cùm contrà ad glutinoſi Solenum ſucci attenuationem acetum & ſal, multò magis conferant. (*Eadem fere Vuottonus, a Xenocrate forſan vel Oribaſio mutuatus.*) In prunis toſti deteriores ſunt, quia magis exucci, duriores & ſicciores. F

Mirum quod tradiderunt Athenæus & Plinius, Solenes utiles eſſe in cibo calculoſis, & urinas movere, cùm Athenæus ipſe ſcripſerit multi ſucci eſſe, ſed mali, & glutinoſi, atque id experientia confirmet: ſuccus verò is calculo efficiendo, & urinæ retinendæ potiùs quàm promovendæ aptior ſit, niſi de iure id accipiendum ſit, quod ob ſalſuginem & acrimoniam hac vi præditum ſit. Ego teſtarum cineribus ad idem malum uti mallem, inſigniter enim attenuant, incidunt & exiccant. quòd ſi timeatur in exiccando morſus aliquis, priùs ſunt lavandi. G

Solenem marem verè à nobis repræſentatum fuiſſe clarè oſtendunt Athenæi verba iam citata. Eadem illos apertè refellunt, (*Bellonium notat,*) qui Conchæ alterius longę ſpeciem pro Solene mare depinxerunt. Ea enim tota candida eſt, at ex Athenæo Solen mas cærulei eſt coloris.

A. Quod veram ſolenem marem exhibuerit.

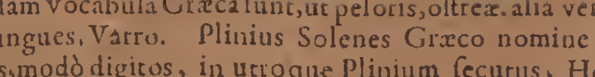
DE SOLENE FOEMINA, RONDELETIVS.

Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus differunt, in aliis omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio unicolores dicuntur. Caro dulcior eſt maribus minores eſſe ſolent. Solenes utrique in arena defixi vivunt: ferreo inſtrumento ex ea eximuntur.

COROLLARIVM.

Iconem hanc cappæ longæ, ut vulgò Venetiis vocant, nomine, Venetiis olim pingendam curavi.

In conchyliis quædam vocabula Græca ſunt, ut peloris, oſtreæ. alia vernacula, ad ſimilitudinem (dicta,) ut pectunculi, ungues. Varro. Plinius Solenes Græco nomine appellat, alibi dactylos. Theodorus modò ungues, modò digitos, in utroque Plinium ſecutus, Hermolaus. Σωλὴν modò vas ſeu inſtrumentum quoddam ſignificat. modò marinum animal: quod & αὐλὸν & δόνακα vocant, (id eſt fiſtulam, & cannam,) à figura fortè anguſta, & oblonga, (*& cava;*) & ὄνυχα, (id eſt, unguem,) περὶ τὸ A

στεγανὸν

στεγανόν, ἔτι δὲ καὶ τὴν χρόαν τοῦ περιέχοντος, Euſtathius in quartum Odiſſeæ: cuius poſtrema verba ſic accipio, ut unguis dictus ſit παρὰ τὸ στεγανόν, à ſoliditate, quæ tamen conchis omnibus communis videtur: Vngui verò ſoli inter conchas præter ſubſtantiam ungui (humano) ſimilem, ac ſoliditatem, figura quoque ſimilis & imbricata accedit, quod non ſatis expreſſit Euſtathius. item color ipſius teſtæ, quam τὸ περιέχον nominat. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, id eſt, Longæ conchæ ſolênes, à Sophrone dicuntur, per appoſitionem: ſicut & à Venetis hodiè Cappæ longæ. Τάς τε μακρογογγύλας (*fortè μακρογογχύλας, ut ſit compoſitum à μακρὸς & κογχύλη*) σωλῆνας, Epicharmus apud Athenæum. Sed aliæ ſunt Conchæ longæ Plinii, ut Rondeletius docet. Digiti ex eo appellantur, quod ſpeciem ſimilitudinemq; humani digiti gerant, Gillius. Oſtrei genus invenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter ſuæ conchæ ſimilitudinem ad cannam, Albertus.

Vulgaria. Vngues noſtræ ætatis Græci antiquo nomine ſervato, etiam nunc Solênas appellant, Gillius & Maſſarius. Qui accolunt Adriaticum ſinum, Cappas longas nominant, Gillius. Conchas longas Veneti, Maſſarius. longæ enim & teretes inſtar cylindri ſunt. Apuli ideo vulgò Imbrices appellant, quia quodammodo imbricibus horum teſtæ ſimiles videntur, Gillius. Puto & Dotoli nomen, à Græco Dactyli, alicubi in Italia uſurpari. Genus id concharum quod à noſtris ſpoletta vocatur, aliqui ſpondylos, alii dactylos marinos eſſe volunt, &c. Braſavolus in Aphoriſmos. vide ſuprà in Spondylo, circa medium paginæ 1063. Spoletta quidem vocabulum, accedit ad Germanicum *Spulen*, quod cannam, vel arundinem ſignificat: propriè quidem internodium, quo filis agglomerandis utuntur textores: cuius figuram planè reddit qua deſcribimus concha.

Germanica nomina facilè & varia fingentur, eorum quibus in aliis linguis utuntur interpretatione: vel ſimplicia, *Nagel, Finger, Kanel, Spulen. Heffte*: hoc eſt, Vnguis, Digitus, Canalis, Manubrium: vel addito conchæ nomine, compoſita, *Nagelſchalen, Fingerſchalen, Langſchalen*, &c. pro *ſchalen* quod teſtā ſeu concham ſignificat, *Muſcheln* ponet qui maluerit.

Vnguis concha ab anglis *Pitot* vocatur, ut Rondeletius ſcribit: vel *Pitot*, ut Bellonius. Sed Io. Faucónerus Anglus aliud Anglicum nomen indicavit, *an Hagfyſh*: à Vuallis in Anglia Thymby vocari audio. Longè alius eſt Vnguis odoratus, conchylii purpuræve operculum, de quo abunde in Conchylio & Purpura leges.

B Vngues ſunt è concharum genere, læves, digitalis longitudinis, tenuesq;, (*Leves & fragiles, Vuottonus*) ab humanorum unguium ſimilitudine ſic appellati, Maſſarius Lege etiam ſuperius in A. Συμφυὲς δὲ, μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λεῖος ἐστι, σωλὴν καὶ βάλανος: κοινὸν δὲ ἐξ ἀμφοῖν, κόγχη, Athenæus ex Ariſtotele. Vngues velut igne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium, Plinius.

Harena paſcuntur, ut teſtatur Oppianus, Maſſarius.

C Vngues locis arenoſis ſui ortus initia capiunt, Ariſtoteles. Nulla innitentes radice permanent, Idem. Ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiusq; ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoveri. Idem hiſtoriæ 9. 1. evulſos non poſſe vivere ſcribit, ex arena nimirum: Vuottonus verò ſi teſta evellantur: utrumque verum putârim. ſed quod Vuottonus dicit, conchis omnibus commune videtur, ut hoc privatim de unguibus Ariſtotelem tradere voluiſſe non putem.

E Solênes fugiunt admota ferramenta, Plinius. Ariſtotelis verba leges in c.

F Vngues velut igne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium: Plinius. Cibus eſt pauperum ferè, ut audio. Sophron dulces & viduarum cupedias eſſe ſcribit. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, τό τι γε γλυκύκρεων κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα. Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia vulgò viduarum cupedias dici ſcribit. Galenus lib. 3. de alimentorum facult. dura carne eſſe tradit ungues, & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc ſolennibus atque purpuris eſt, quòd cum in iuſculo coquuntur, id craſſius reddant, Hiceſius. Quò grandiores, eò præſtantiores ſunt: vigent æſtate maxime, Vuottonus.

G Vegetius in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis, inter alia unguem marinum admiſcet, de odorato nimirum (id eſt, conchylii purpuræve operculo) potiùs quàm de hac concha intelligens.

H. a. Κόγχαι τε, καὶ σωλῆνες, Archippus author apud Athenæum. Σωλὴν Græcis propriè fiſtulam ſeu tubum ſignificat: item canalem, qui veluti dimidius tubus eſt, & imbricem ſimiliter. tanquam per ſynechdochen. Quod ſi p. literam addas poſt ſigma, efficies ferè Germanicum nomen *Spuler*, quod cannam ſignificat. In trilingui Lexico Munſteri, pro fiſtula & ſolene Hebraicum nomen invenio ſilon סילון: at in Hebraico dictionario סלון interpretatur ſpinam, aculeum. Dicta eſt autem concha ſolen, à canalis ſimilitudine: quod eleganter expreſſit Oppianus, --- καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλήν. Σωλῆνες, conchylia quædam teſtata, & στεγαστῆρες, & μόρια aliquando, Heſychius: interpretor autem μόρια pudenda: quanquam pro virili tantum pudendo ſeu cole, σωλὴν accipi poſſe videatur. Στεγαστῆρες videntur ſignificare imbrices, (à verbo στεγάζειν, quod eſt tegere,) hoc eſt tegulas canaliculatas, quibus ædificiorum tecta muniuntur: noſtri *Holzziegel*, hoc eſt, tegulas cavas vocant. nam & Apuli ſolenas conchas vulgò (ut dictum eſt) Imbrices appellant. De imbricum nomine plura leges ſuprà, in Concha imbricata Rondeletii, pag. 263. Σωλὴν apud Euſtathium dicitur ἐκ τοῦ σέω καὶ τὸ ὅλος, σοολὴν, & per craſin σωλήν. Δόνακες dicuntur arundines, præſertim minores, παρὰ τὸ δονεῖσθαι, quòd facilè ventis commoveantur. ab arundinis autem internodii ſimilitudine ut diximus, conchis etiam impoſitum eſt nomen. Onychis poculi lignei meminit Athenæus undecimo. ſed onychinum poculum ſi dicas, ex onyche gemma intelligetur. de ea ſimul & onychino colore, aliquid diximus ſuprà, in Corollario de Purpura B. Σωλὴν etiam pro ſpondylorum (vertebrarum dorſi) meatu ponitur, qua reſidet medulla. Σωληνάριον diminutivum eſt, pro canalicula, Aëtio, & Galeno Methodi 14. Σωληνοειδής, nomen adiectivum, ad fiſtulæ modum factus. Solênas Græci vocant inſtrumenta quæ cruribus ſupponuntur. lege Galenum ſexto Methodi. Onychites gemma (alia quàm onyx) memoratur à Ge. Agricola, dicta à ſimilitudine quadam Vnguis odorati, tum colore, tum figura: naſcitur in lapidicinis Hildeshemii.

Σωλῆνες

Σωλῆνες μακρογόγγυλοι, Epicharmo. ſic enim lego apud Athenæum. Latinè teretes, longi, & viles cognominari poſſunt. *Epitheta.*

Voca à Theodoro ex Ariſtotele vertitur, pro Græco βώξ: de quo piſce actũ eſt ſuprà, elemento B.

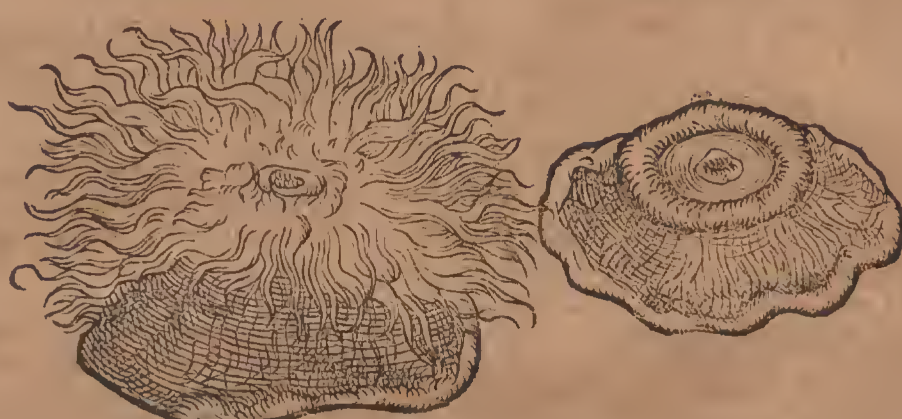
Vrsam teſtacei generis, primùm inter Cancros, deinde inter Squillas requires. Vrſa dulcem ſuccum facit, nutrit, facilè diſtribuitur, & facilè excernitur. atque ita quidem de pelagia cenſendum eſt. At quæ in piſcinis degit, omnia habet contraria, quemadmodum in aliis quoque piſcibus vſu venit. Ori nanq; inſuaues ſunt ij, qui concluſi viuunt. quæ verò in fluminibus degit, eò quod ex mari frigidam aquam ſubit, ori grata teneraque eſt. quæ verò in portus tranſit, limoſa, & coangũſtata, & pinguis reddita, ori ingrata eſt. Xenocrates apud Oribaſium Raſario interprete.

DE VRTICA MARINA, BELLONIVS.

VIDETVR AVTEM HOC CAPITE VRTICAM *paruam tantùm Rondeletij, & eius ſpecies duas deſcribere.*

Vrticam inter molles ob hoc recenſui, quòd mollium modo in obſonijs edatur: alioqui certum eſt ancipitem naturam habere, atque inter zoophyta (quæ plantanimalia à Theodoro appellantur) apud Ariſtotelem connumerari. Hanc Normanniæ littus obſcœno vocabulo Cul d'Aſne, à cirrhorum contractione atque explicatione appellauit. Græcum vulgùs quum terreſtres vrticas Zuchindas vocet, marinas tamen Colycenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipſas etiam marinas vrticas colycilia vel coryphia vocitabant. Mariſ eſt potiùs delectamentum, quàm vt magni fieri debeat. A

Vrtica explicata. *Vrtica contracta.*

Plures eius obſeruantur ſpecies. Quædam enim rubro colore ſuffuſa eſt, altera magis cærulea granulis in gyrum circumſeſſa. Vtraque marinum tuber contracta refert: explicata, cæſariem, totum corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antennarum in papilionibus, aut Scarabeis craſſitudine cõſtat. Contracta porrò Vrtica, orbicularis eſt aut teres. Scopulis litoralibus (ijs potiſſimùm marinis tractibus, qui ventorũ impetum minùs ſentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt niſi primò impetu diuellatur, vix poſtea niſi in fruſta conciſa dirimi poſſit, adeò ſuas trichas arctiſſimè contrahit. Certum eſt Vrticas, Cochlearũ modo, in mari ſerpere ac moueri, ſed id quidem parcius. Porrò vtriuſq; moles magnitudinẽ iuglandis rarò exuperat. Cirros habet molles, duos digitos oblongos, tenerrimos, gracillimos ac fragiles, inſigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, ſuis acetabulis retineant. B (C)

Has Exocœti ac Mulli auidiſſimè appetunt. D

Græcis edules ſunt ob lentam ac copioſam mucilaginem, quam limacum modo emittunt. Quamobrem illi plurimas vrticas ligneo veru tránſfixas, & aliquantulum aſſatas, primùm ex ſale & aqua feruefaciunt: deinde farina conſpergunt, & ex oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Hybernis menſibus carne ſunt conſtante atque rigidiuſcula: æſtate autem deteriores ſentiuntur. (Vis quidẽ in his mordax, eundemq; ferè quem terreſtres vrticæ pruritum excitant.) Stomacho & ventri (vt Diphilus author eſt) gratæ ſunt. Aluum atque vrinam cient, quæ preſertim ſcopulis perpetuò infixæ ſunt, parciusque nutriunt. Xenocrates tradit has quidem guſtui ſuaues, ſed ſtomacho ingratas eſſe: verùm quæ paſſo aut vino mulſo condiuntur, facilè concoqui, aluumque mouere: ſed propter ſequacem ac viſcoſum lentorem ſæpius iteratas faſtidire. Quapropter pauperum alimentum eſſe ſolet. E (B)

DE POTA MARINA, VT ITALI OBSCOENA VOCE NVNCVPANT, *Bellonius.*

Rondeletius Vrticæ marinæ generis hoc facit, ſemper ſolutum, cuius ſpecies duas pingit & deſcribit. Bellonij verò ſententiam, Pulmonem mar. hunc facientis, reprehendit.

Pulmonem marinum Itali voce obſcœna Potam marinam vt & Grecum vulgus, Mogni vocant, quod partibus verendis admotus, pruritum ac Venerem, imò etiam ampullas excitet. A

Mediterraneo atque Adriatico copioſiſſimus, mollis quidem & albus, corpore cartilagineo ac cryſtalli in morem pellucido. quod in mucorem facilè reſoluitur. Huius autem ea eſt natura, vt mari commoto ac ſpumãtibus procellis irritato, deorſum ad imum feratur: pacato verò ac bene tranquillo paſſim ſolutus diuagetur. Gibbã habet inſtar dimidiatæ ſphæræ figuram, glabram, pollicis craſſitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quaſi ſtrijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit ac conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nunc in ſupinum effertur. Pinnarum vice fibris tenuibus atque ægrè conſpicuis in orbem cõmunitur, vt Lepus marinus. B (C)

marinus. Cruciformes quoque cirros, ſtriatos, craſſos, in modū ſtellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accōmodatos habet: quos vt exactè cōſpicias, erit in lebetē aquæ ſyncerioris cōijciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet. Os quoque habet parte prona ſitū, quo ea quę venatur abſorbet, in quem vſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, coloris ſinopidis, quaſi eius branchiæ eſſent, vel inteſtina. Hinc fit vt intuentibus pulmonē in mari pabulandi gratia diuagantē, grandis videatur quaſi pituitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſugillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur.

C Eum ſi in fruſta diſciſſum in mare reieceris, viuere nihilominus ac moueri comperies: extra mare autem exanimis apparet. Cæterùm marinus pulmo dentibus attritus nihil præter aquā reſipit: os tamē leui calore incendit. Naribus quoque admotus marinum virus olet:

(D) Sargi, Melanuri, Scari, Spari, Auratę, & id genus piſciū eſca. Emortuus in alto mari, fluctibus expuitur in litus. tranſparentis glaciei ſimilis.

DE VRTICIS, RONDELETIVS.

Vrticam animal eſſe imperfectum ex genere molliū nō vt Plinius dixit, zoophytum.

VRTICAS tam eas, quæ ſaxis hærent, quam eas quæ ſolutæ ſaxis errant in animalium numero cenſendas eſſe ex Ariſtotele lib. 4. de hiſt. cap. 6. conſtat. Sentit enim vrtica, & manum admotam corripit, adhęreſcitq́ue perinde ac polypus ſuis brachijs, ita vt caro intumeſcat: os in medio corpore habet, & de ſaxo quaſi de teſta viuit, & præternatantes piſciculos excipit retinetq́ue, ſicut de manu hominis admota dictum eſt, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta.

Genus alterum è ſaxis ſoluitur, & echinos pectunculosq́ue quos offenderit, vorat. Nullum excremētum in vrtica eſſe videtur, hac tantùm re ſimilis eſt ſtirpibus, (*Imò hoc etiam quòd adhæret, alterum ſcilicet genus vrticæ.*) Hæc Ariſtotel. Cum igitur vrticæ frondem ſuam, quæ pedum vice eſt, modò dilatent, modò contrahant, cùm ore cibum accipiant, id eſt, cum tactu guſtatuq́ue, qui duo ſenſus ad vitam animalium

Lib 9. c. 45

ſunt neceſſarij, præditæ ſint, non inter ζωόφυτα, vt Plinius, ſed inter animalia non omnino perfecta eas numerabimus. Polypis autē & leporibus marinis ſubiungimus: quòd ex molliū ſint genere: quod etiam modo fronde expanſa polyporum inſtar pedes multos habere videantur: modò fronde contracta, maſſa tantùm carnoſa, informi (veluti lepores marini) conſtare videantur.

A Dicitur à Græcis ἀκαλήφη, à Latinis vrtica, nomine herbæ ab vtriſq; impoſito ob vredinem & pruritum, quem tacta immittit, terreſtris vrticæ modo: vnde & vrtica ab vrendo Latinè dicitur, ita ἀκαλήφη, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφὴν, quod tactu ſit inſuaui: folia enim eius tacta acriter vrūt. ſic & piſci huic vis pruritu mordax. Vel dicitur ἀκαλήφη κατ' εὐφημισμὸν τῆς ἀντιφράσεως, vt ait Athenæus, quaſi ἀπαλὴ τῇ ἁφῇ, cùm contrà aſpera ſit & iniucundiſſima, tactu lædens & vrens.

Libro 3. Ibidem.

Eodem autore Eupolis ἀκαλήφας marinas vocauit κνίδας, niſi mendoſus ſit locus, (*Non eſt: Vide in Corollario.*) Nam κνιδᾶν & κνίζειν vellicare & pungere ſignificat.

Genera duo ſecundum veteres.

Ariſtoteles duo vrticarum genera fecit, vt ex verbis initio citatis conſtat: vnum quod ſaxis hæret, alterum ſolutum. Et eodem in loco (lib. 4. de hiſt. cap. 6.) Duo ſunt vrticarum genera. ſunt quædam minores cibo aptiores: aliæ maiores & duriores, quales circa Chalcidem naſcuntur.

(F) Hyeme denſa ſunt carne, ideo eas venantur, quià eſculentæ ſunt. Aeſtate pereunt: frondes enim glabreſcunt: &, ſi tetigeris, facilè diſcerpuntur, nec totæ auelli poſſunt. Aeſtu afflictæ ſaxa interiùs ſubeunt. Vidi equidem vrticas ſagena captas cum alijs piſcibus: qua ratione, quę ſaxis hærent, capi non poſſunt. Quare neceſſe

Species plures.

eſt aliquas eſſe, quæ ſedes mutent, & in mari vagentur. Cùm verò plures vrticarum ſpecies compertas habeamus, eas ſic diuidemus, vt vrticarum aliæ vel ſaxis vel cuilibet alteri rei in mari adhæreāt, aliæ minimè. Rurſus earum, quæ ſaxis vel alteri rei hęrent, aliæ perpetua ſtabiliq; ſede illic degunt, quæ ſunt, Vrtica parua in rimis ſaxorum latitans: quæ purpuris & buccinis adnaſcitur: quæ cinerea eſt, longisq́ue cirris cōſtat. Alię ſedes mutant, & libere per mare ferūntur, natantq́;, (*& cum libet ſaxis hærent,*) vt purpurea vrtica. Semper ſolutę liberęq́; ſunt eæ, quas vulgus potes appellat: (ex his) vna eſt, quę quatuor pedes ſiue brachia habet: altera quę octo, polypi brachijs nō valdè diſſimilia. De his omnibus ordine dicemus.

DE VRTICA PARVA, RONDELETIVS.

A VRTICA hæc nucis iuglandis magnitudinem vix ſuperat, ob id parua à nobis dicitur. Maſſilienſes vrtigo vocant. Græcorum vulgus κολικαίναι (*quod nomen fortè non intellectum Galli ſua lingua in cul d'ane, id eſt culum aſini transformarunt*) vel κολικέναι, Normani cul d'aſne. Burdegalenſes cubaſeau.

B Tota carnoſa eſt, cirros breues habet, contracta recti inteſtini extremum ſpeciem refert, colore vario eſt. Quædam enim eſt viridis, alia cærulea, alia ſubnigra, ſed punctis aliquot cæruleis, vel flauis, vel rubris notata.

F Hęc eſculenta eſt, in Oceani ſaxis & maximè in Santonico ſinu

(Vbi.)

frequens, & apud Santones Burdegalenſesque in delitiis habetur. eas diligenter ablutas & leuiter coctas in ſartagine frigunt. De vrtica hęc Diphilus apud Athęneum: Ἡ δὲ ἀκαλήφη φησὶν ἐστιν εὐκοίλιος οὐρητική, εὐστόμαχος: κνησμὸν δὲ ποιεῖ τοῖς συνάγουσιν, ἐπειδὰν μὴ παραλείψωνται. ὄντως γὰρ ἀνιαρὸν τοὺς θηρεύοντας αὐτήν. Vrtica, inquit, aluo facilis eſt, vrinam mouet, ſtomacho grata: pruritum mouet ijs qui eam capiendo manum contrahunt, (*τοῖς συνάγουσι, ſimpliciter verterim colligentibus,*) niſi pręunxerint. reuera enim eos qui venantur dolore afficit.

DE VR-

DE VRTICA CINEREA, RONDELETIVS.

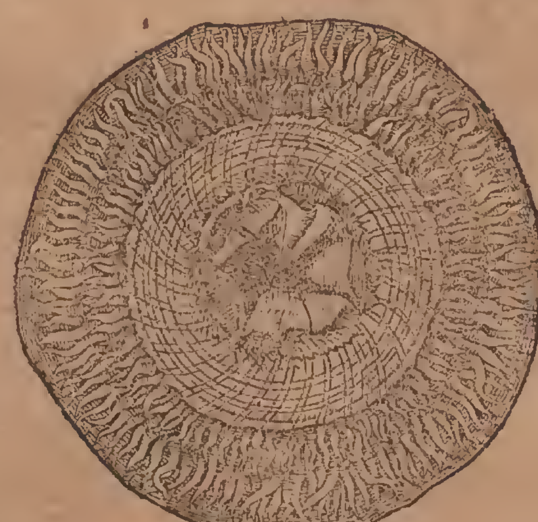

VRTICA CINEREA

CINEREAM voco Vrticam à colore, quæ tenuis eſt admodum: quia frondem magnam ſiue cirros multos habet, carnis parum. In ſaxorum rimis viuit, comam ſemper explicatam habet, nec vnquam cõtrahit. reuera tamen vrtica eſt: acriùs enim pungit ac mordet, ſi paulò diutius manibus contrectetur. A B (C)

Huiuſmodi vrtica in ſcopulis Freſconiis Agathenſis ſinus reperitur. integra à ſaxo euelli non poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. C

DE VRTICA III. RVBRA, (VEL PVRPVREA,) RONDELETIVS.

Hoc tertium vrticæ genus noſtri ob colorem purpureum ſiue phœniceum, roſam appellant: alij poſterol, quòd contracta recti inteſtini extremum cum muſculo ſphinctere ſiue podicem referat, quem poſterol nomine intelligunt, quòd poſteriore loco ſitus ſit: alij POVSSEPIE Britannorum: alij CVL DE CHEVAL vocant. A

Eſt autem hæc primæ ſimilis, niſi quòd frondem & longiorem & copioſiorem habet, rubra eſt. B

SAXIS aliquando hæret, aliquando ſoluta vagatur. vidi enim huiuſmodi vrticas retibus cum aliis piſcibus captas, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuò affixæ eſſent: quoniam cum hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur. C

Eædẽ eſculentę ſunt, ſed prima vrtica duriores. E

DE VRTICÆ QVARTA SPECIE, (QVÆ PVRPVRIS ET BVCCINIS ADNASCITVR,) RONDELETIVS.

QVARTVM Vrticarum genus id erit, quod inſtar holothuriorum teſtis alienis adnaſcitur, & maximè purpuris. C

B Pars exterior dura eſt & rigidiuſcula, ſpiſſiórque quàm in aliis vrticis. cirros breuiſſimos in ambitu habet. ex interioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore tam iucundo tamq; florido infectum, vt cum precioſo illo purpuræ ſucco certet.

H Veriſimile eſt hanc vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorſam fuiſſe, quæ tam excellenti ſuauique colore rictum denteſque canis illeuerit, vt negârit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, niſi priùs eo colore infectam veſtem dediſſet. Inde purpuræ colorem inuentum fuiſſe. Etenim ſi mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam vnà cum vita ſuccus ille euolârat: ſi viuam, ea vndique ita munita eſt, tum teſta clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniuriis tuta ſit. Præterea purpura tanta eſt duritie, vt dentibus canis robuſtiſſimi minimè cedat. Sed de ea re ſiue fabuloſa ſit ſiue hiſtorica, ſtatuat quiuis pro arbitrio.

De purpura inventione.

F A B (C) C G

Hæc vrtica de qua nunc agimus, duriore eſt carne, quam ob cauſam à noſtris reiicitur.

DE VRTICÆ QVINTA SPECIE (SEMPER SOLVTA,) RONDELETIVS.

VRTICAS ſolutas diximus vulgi lingua potes nuncupari, ex iis eſt quæ à Liguribus capello di mare, à Maſſilienſibus capeau carnu vocatur, quaſi dicas pileum marinum, & pileum carnoſum à figura.

Etenim pars vna, veluti fungoſa quædam maſſa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti faſciola ambiente, pileum planè refert: altera parte polyporum pedibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos, in acutum deſinentes. Nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeò pellucido & ſplendido vt oculos offendat & hebetet. Circa Megalonã plurimæ reperiuntur, maximè æſtate, quæ tum diſſoluuntur & in liquorem abeunt diffluuntque glaciei modo, ſi diutius manibus tractes. Ad eam magnitudinem accreſcunt, vt pileos quibus viatores vti ſolent, ſuperent.

Pruritum in pudendis & vredinem in manibus & oculis mouent, atque acrimonia ſua venerem ſopitam vel extinctam excitãt, qua maximè de cauſa cum vrticis numerandæ ſunt.

DE ALIA VRTICA SOLVTA, RONDELETIVS.

B IN ſinu Agathenſi vidimus eam quam hîc exhibemus Vrticæ ſpeciem, quæ ſupradictis ſubſtantia,

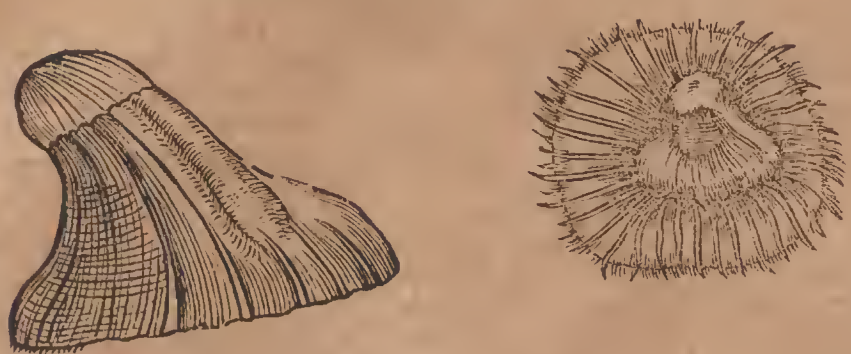
vita,

vita, viribus ſimilis eſt. Quatuor duntaxat pedes, ſeu frondes potiùs longiores quàm ullæ aliæ urticæ, quæ ſatis aptè foliis acanthi cōparari poſſunt: in altera parte lineas aliquas habet ſtellatim diſpoſitas.

Quàm procul abſint à veritate qui hanc urticam & ſuperiorem pro pulmonibus marinis uſurparūt, ſuo loco demonſtravimus. Nec minùs errant qui urticas cum holothuriis & tethyis confundunt, cùm toto genere differant, quamvis Ariſtoteles holothuriis & tethyis urticas ſubiunxerit.

COROLLARIVM I. DE VRTICA marina in genere.

Vrticarum ſpecies duæ, quas in Italia pictas à Cornelio Sittardo accepi.

VRTICARVM DIVISIO, EX RONDELETII SENTENTIA: cui confictа etiam ſingularum Germanica nomina addidimus.

Vrticarum aliæ
- Semper adhærent
  - Saxis, ut
    - Vrtica parva, Cul d aſne Normanis. Simpliciter *ein Seeneſſel oder ein kleine Seeneſſel.* Editur.
    - Harum alia eſt
      - Cærulea
      - Viridis
      - Subnigra, ſed notata punctis
        - cæruleis
        - flavis
        - nigris
    - Cinerea: cirris multis ſemper explicatis: carnis parum habet. *ein äſchenfarbe Seeneſſel.*
  - Teſtis alienis, præſertim purpuris & buccinis: ſpecies innominata. *ein ſchenckneſſel.* nō editur.
- Pro arbitrio hærent, aut ſolutæ vagantur: ut rubra urtica: *ein roote Seeneſſel.*
- Semper ſolutæ liberæq; ſunt eæ, quas vulgus Potes appellat. *ein Meerſchum, ein Meerhut.*

Ex his pedes ſive brachia habet
- Species una, quatuor.
- Altera, octo: polypi brachiis non valdè diſſimilia.

Rondeletius Vrticam animal eſſe imperfectum, ex genere mollium, non zoophytum, oſtendit: cuius nos ſententiam libenter ſequimur: quanquam non Plinius tantùm zoophytum eam fecerit, ſed ante eum Ariſtoteles. Plinii verba ſunt libro 9. cap. 45. Equidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, ſed tertiam ex utroque naturam habet, urticis dico & ſpongiis. Hinc eſt fortaſſis quòd pediculos eius, frondes quàm cirros appellare maluit. Ariſtoteles verò libri quarti De partibus animalium capite quinto: Quas (inquit) autem urticas appellant, non teſta operiuntur, ſed excluſæ omnino ſunt iis quæ in genera diviſimus. ancipiti natura hoc genus eſt, ambigens & plantæ & animali. abſolui enim & eſcam petere nonnullas, & ſentire occurrentia poſſe, atque etiam aſperitate corporis uti ad ſe tuendum, animalis non eſt. at verò quòd imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhęreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſtè, quanquam os habeat, plantarum generi ſimile eſt. Hæc ille. Nos de ſpongiis aliàs diximus, nullum eis ſenſum ineſſe, ideoque zoophytis inferiores haberi: urticæ verò cum & ſentiant, & inſuper eorum quæ mollia vocant in mari animalium naturam præ ſe ferant, zoophytis ſuperiores perfectioresq; exiſtimari debent, quanquam in ſuo etiam mollium genere imperfectæ. Ælianus etiam de Animal. 11. 37. Mollia (inquit) ex aquatilibus vocantur, quæ oſſibus, ſanguine & viſceribus carent, ut polypus, ſepia, loligo, urtica. Eadem Galeni quoq; verba leguntur in Gloſſis, ubi μαλάκια quæ ſint exponit. Bellonius inter mollia iccirco urticā ſe recenſere ſcribit, quòd mollium modo in obſoniis edatur: quod ego ſanè non ſatis aſſequor, niſi de ſimili cibario apparatu fortè ſentiat: verùm id parum efficax argumentum eſt. Vrtica marina genus quoddam conchylii eſt, κογχύλιόν τι, aliàs κογχυλίδιόν τι, Suidas & Ariſtophanis interpres. Ariſtoteles quidem hiſtoriæ animaliū lib. 8. cap. 2. videtur urticam teſtaceis adnumerare. nam de teſtaceorum victu agens, inter cætera de hac quoq; ait: Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ᾗ ἀποχωρεῖ ἔξω ἡ τροφὴ (id eſt, τὸ περίττωμα) πόρον. ἔστι δὲ αὕτη σχῖσμα. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Eſt igitur ei urtica, ceu incluſa oſtrei caro: teſtam verò non habet, ſed caro nuda eſt, & pro teſta ſaxum cui adhæret. Hinc aliquis forſan inter mollia & teſtata urticas ambigere coniecerit: illas dico quæ ſaxis hęrent aut ſemper aut aliquando: nā ſemper ſolutas, μαλάκια ſemper dicemus. Vrtica ſecundum aliquos eſt εἶδος μυός: de qua Ariſtoteles dixit, hyeme eam edulem eſſe, &c. Mihi is locus ſuſpectus eſt. μύες quidem conchæ ſunt (aliqui mytilos interpretantur:) μυῖαι verò muſcæ inſecta: quanquam Rondeletius μυίας in eodem concharum genere vocari putat.

Vrtica ad quod genus referenda. A

Ἀκαλῆφαι Græcè communiter, Atticè κνίδαι, dicuntur urticæ, tum herbæ, tum animalia marina. Ἀκαλήφας quidem marinas tum Ariſtoteles nominavit lib. 1. de animalibus, tum Theophraſtus libro 7. de Plantis, Ariſtophanis Scholiaſtes & Suidas. Ariſtoteles modò ἀκαλήφας vocat, ut Hiſtoriæ 4.6. modò κνίδας, ut eiuſdem operis 3.16.

Μητρίδια. Μητρίδια etiam appellantur urticæ marinæ, haud ſcio an ab aliqua ſimilitudine figuræ πρὸς τὴν μητέραν ἢ γυναικεῖον: καὶ γὰρ καὶ τὴν πρὸς ὄνα ἀρχὴν ὁμοιότητα οἱ Γάλλοι τὴν ἀκαλήφην ὀνομάζουσιν, ὥς εἴρηται: & urticarum genus ſemper ſolutum ſimiliter impudico τοῦ γυναικείου μορίου vocabulo Galli vocitant. Matriculi neſcio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis, hoc verſu, ut citat Apuleius Apologia 1. Purpura, matriculi, mures, dulces quoque echini. A primitivo quidem matrix, diminutivum matricula fœmin. genere, & i. antepenultimæ producto ducitur. Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν, iocus eſt Ariſtophanis in Lyſiſtrata: de quo dictum eſt ſuprà, in Corollario de Thetyis A. Μνημονεύει δὲ ἐν κωμῳδίαις πρὸς τὴν τηθὴν καὶ μητέρα, Athenæus.

Vulgaria nomina. Vrticas marinas antiqui colycia vel coryphia vocitabant: Bellonius, ſed abſque authore. nos colycia, (alia lectio, corycia, vel corythia, vel corophia) inter Murices eſſe oſtendimus. Vrticam Græci hac ætate vulgò colizanam vocant, quòd (*colæ, id eſt*) pedunculis ſuis firmiter polyporum more adhęreſcit, Gillius. Bellonius colycenam ſcribit, Rondeletius colycęnam. Colybdænam quidem aliqui veterum pro pudendo marino interpretantur. Vrticam in Italia multi antiquo nomine Latino appellant, alii flammam maris. Germanica nomina quęres ſuprà in Tabula diviſionis urticarum.

Species duæ. Duplex genus percipitur urticarum, alterum corpore parvo quod cibo aptum eſt. Alterum maiuſculo duroque, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni ſcimus, Ariſt. Et primo de Hiſtoria: Sunt item quæ adhærere ſoleant, & quoties libuit abſolvi: ut genus quoddam eius quam urticam vocamus, quippe cum nonnullæ ex iis noctu abſolutæ paſcantur. Et libro quarto: Vrtica etiam ſui generis cernitur, quippe quæ & adhæreat ſaxis, more nonnullorum intectorum teſta, & interdum adiuncta vagetur. Et libro quinto capite 16. interprete Gaza: Genus duplex urticæ eſt: aliæ enim ſinuoſis (ἐν τοῖς κοίλοις, *in cavis*) adhærent, quæ nunquam à ſaxis abſolvuntur: aliæ plana & littora amant, (αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς λείοις καὶ ἐπὶ τοῖς πλαταμώδεσιν: *malim, ut Athenæus citat,* αἱ δὲ ἐν τοῖς λείοις καὶ πλαταμώδεσιν: *hæc duo enim opponuntur* τοῖς κοίλοις: *ut utrunq; non ad littora, ſed ad ſaxa referatur. Vuottonus vertit, in ſaxorum planis marginibus.* ---- οἱ δὲ φύονται ἐν νεάτοις πλαταμῶσι δηεροὶ ὄντες ἐν σπιλάδεσσι, *Oppianus de Spongiis*) quæ ſuis abiunctæ ſedibus vagantur.

Quidam (*Iovium notat*) urticas cum vertibulis eaſdem eſſe tradunt, ſed error eſt, Maſſarius. Contra eos qui urticas cum holothuriis & tethyis confundunt, vide quæ ſcripſit Rondeletius in fine hiſtoriæ de Vrticis, & nos ſuperiùs in Corollario de tethyo A. duobus in locis.

Maris ſpuma. Nonnulli pharmacopolæ pro ſpongia, re quadam utuntur intus lanoſa, quam aliqui maris ſpumam arbitrantur: quoniam apud Dioſcoridem halòs anche, id eſt maris ſpuma, ſpumoſa maris lanugo dicatur. at revera non eſt maris ſpuma, quam pro illa ſumunt. Suſpicatus ſum aliquando urticam marinam eſſe: quoniam, ſi aperiatur, internæ partes manum urunt veluti in urtica herba, quod in vetuſtiori obſcuriùs, in recenti vehementiùs fit ſicut & in herba urtica. ſed re accuratiùs perpenſa inveni hoc veterum alcyonium eſſe, &c. Ant. Muſa Braſavolus. Nos de hac ſpuma, deq; alcyonio, in Alcyonis avis hiſtoria prolixè ſcripſimus.

Caro marina. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura aſſequor, urtica eſt.

B

Iam in A. quædam expoſita ſunt, quæ ad B. etiam pertinent. Vrtica tota ex carne conſtat, nulla clauditur teſta, Gillius. Carnoſum corpus habent. Ariſtoteles. Et rurſus, Caro earum quaſi oſtreorum caro eſſe videtur, incluſa ſaxo, perinde ut teſta. Os medio in corpore continent: quod in maioribus evidentius eſt. meatum etiam, ut oſtreę, quo excrementum ſecedat, habent parte ſuperiore. Plinius quoque, Ora urticę (inquit) in radice eſſe tradantur: excrementa per ſumma tenui fiſtula reddi. Alibi tamen Ariſtoteles: excrementum (inquit) nulla in urtica eſſe videtur, ſed hac re ſimilis ſtirpibus eſt. Vuottonus excrementi meatum in maioribus duntaxat apparere putat.

Vrticis natura eſt carnoſæ frondis, Plinius. Vis eis pruritu mordax, eademq; quæ terreſtris urticæ, Plinius. Non ore ſed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant inſtar herbæ urticæ,) quod & ſcolopendræ marinæ faciunt, Ariſtoteles. Pruritum movent, & uredinem concitant, ſed non tam acrem quàm ſcolopendra, Ælianus.

C

Vrticæ adhęrent cochleis, aut ſaxis: mutantq; colorem ſtatim dum abrumpuntur, ut Cornelius Sittardus indicavit. Verùm ita hęrent (ſicut in A. præſcriptum eſt) ut genus earum unum nunquam abſolvatur: alterum verò noctu abſolutum paſcitur. Licet victum in humore exerceant, nec foris vivere queant, nihil tamen vel aëris vel humoris recipiunt, Ariſtoteles. Et alibi: Sentit urtica, & manum admotam corripit: adhæreſcitq; perinde ac polypus ſuis brachiis, ita ut caro intumeſcat. Os medio in corpore continet & de ſaxo quaſi de teſta vivit: & prænatantes piſciculos excipit, retinetque, ſicut manu admota hominis agi dictum eſt, devoratque in hunc modum quæcunq; nacta eſt eſculenta. Abſolvi etiam ſaxis (*noctu*) genus quoddam urticæ notatū eſt, quod & echynos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. Plinius quoque Ariſtotelem ſequutus: Vrticæ (inquit) noctu vagantur, noctuque mutantur. carnoſæ frondis his natura, & carne veſcuntur. contrahit ergo ſe quàm maximè rigens, ac prænatante piſciculo frondem ſuam ſpargit, complectensq; devorat. aliàs marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ vice, contactos piſces, attrituq; petræ ſcalpentes pruritum, invadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit, dum admoveri ſibi manum ſentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumq; ſi fuerit intervalli, abſconditur. Vrticæ piſciculis fortè incidentibus veſcuntur, Ariſtoteles.

Excrementi aliquid, aut eius ſaltem meatus, in maioribus apparet, in minoribus non item. lege ſuprà in B.

Modus idem gignendi iis etiam eſt, quæ nulla teſta integuntur, ut urticis & ſpongiis, qui teſtà incluſis: per rimas enim, & cavernas, & fauces ſaxorum oriuntur, Ariſtoteles.

Sunt

Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atq; ridiuſcula: at æſtate rareſcunt, & reſolvuntur. præmadent enim & marcent, ut ſi tetigeris, facilè diſcerpantur atq; diſpereant. deniq; nulla tantiſper evelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interiùs ſolent, Idem.

Capiuntur hyeme. Vide in F. E

Duplex genus percipitur urticarum: alterum corpore parvo, quod cibo aptiùs eſt: alterum maiuſculo duroq;, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni ſcimus. Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atque rigidiuſcula, quamobrem per id tempus capiuntur, ciboque idoneę ſunt. At æſtate rareſcunt, & reſolvuntur, Ariſt. Vrtica, & ova echinorum, & huiuſmodi, ſuccum alimenti parcum & humidum prębent: ſed qui alvum ſolvat, & urinam moveat, Mneſitheus. Vrticę (inquit Xenocrates) gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptę, (*guſtui ſuaves, ſed ſtomacho admodum ingratæ ſunt, Vuottonus ex eodem authore. Diphilus tamen εὐστομάχους, id eſt ſtomacho aptas facit:*) ſed aſſatæ elixis accommodatiores. (*Aſſæ elixis ad alvum movendum magis idoneæ, Vuottonus. non probo.*) Alvum cient, urinamque magis movent, quæ poſt purgationem exortæ iuxta calculos, (*Quæ lapillis adhærent, urinã magis cient, Vuottonus:*) lotæ, & perexiguo ſali mixtæ, atque ita parum aſperſæ ſunt, ut mediocriter mandi poſſint, & aſſatione concretæ aut verubus, aut ſurculis ſuper carbonibus malvæ, aut ſarmentorum, ut valenter ſolvant. Cũ paſſo autem aut vino mulſo guſtum excitantes facilè concoquuntur, facileq; excernuntur. quæ verò ex paſſo & oleo elixantur cum alio etiam condimento, (*fortè, ſine alio condimento,*) id quidem ſervant ut lubricæ ſint, atque attrahant: ſed & explent, & difficulter concoquuntur, & alvum magis relaxant; (*Quæ autem coquuntur in paſſo unà cum oleo lubricum quidem illud retinent, alvumq; cient: ſed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, Vuottonus:*) Hæc Xenocrates apud Oribaſium interprete Io. Bapt. Raſario. Alex pervenit ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros, Plinius. Apicius libro 4. in apparatu apuæ ſine apua, Deſuper (inquit) leviter compones urticas marinas, ut non cum ovis miſceantur: impones ad vaporem, ut cum ovis bullire poſſint, &c. Eſtur & in Italia hodiè urtica elixa primùm, mox cum oleo frixa, ut audio.

Vt pilos diſperdant aliqui medicamentum componunt ex marinis ſcolopendris, urticaque marina, & ſtellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis, Galenus libro 1. de Compoſit. ſecund. locos. G
Pſilothrum eſt urtica marina trita ex aceto ſcillite, Plinius. In oleo coquuntur urticę, quo, ne pili renaſcantur, nonnulli ſunt uſi, Vuottonus. Ante nos medici quidam uſi ſunt urticis marinis pilos perdendi cauſa, Galenus de Simplic. medic. 11. 46. Aiunt urticam marinam in vino potam calculoſis prodeſſe, Idem. Caro marina à Trotula in libro Muliebrium cap. 29. miſcetur medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortaſſis hæc urtica marina, quæ teſtam non habet, ſed carnem nudam, interiori oſtreorum carni ſimilem. Maſſilienſes etiam urticæ ſpeciẽ ſemper ſolutam Capeau carnu, id eſt pileum carnoſum appellant, ut Rondeletius tradit.

Vrticam marinam Plautus in Rudente nominat cum conchis & muſculis. Rondeletius ἀκαλήφην H. a.
dictam ſuſpicatur παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφὴν, quod tactu ſit inſuavi, ut ipſe loquitur. vel per antiphra- Ακαλήφη
ſin, quòd minimè ſit ἀπαλὴ τῇ ἁφῇ, id eſt, mollis & placida tangenti, Sic ille Athenæum citans. atqui nec unde dicta.
Athenæus, nec alius quòd ſciam, originem illam affert, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφήν. καλὸν enim viſus obiectum eſt, potiùs quàm aliorum ſenſuum. & κα ſyllabam producit, quæ in ἀκαλήφη corripitur. Athenæus certè unam ſolùm quæ per antiphraſin eſt, etymologiã affert. ἔστι γὰρ τραχεῖα (inquit) καὶ ἀπαλὴ τῇ ἁφῇ, τραχεῖα δὲ καὶ ἀηδής. in quibus verbis pro ἀπαλὴ malim ἀκαλὴ, vocabulo diverſo, ſed eãdem ferè ſignificatione. Sicut ἀκαλήφη, ſic & Ἀσκάλαφος (abundante ſigma) deduci videtur παρὰ τὸ ἀκαλὸν καὶ τὴν ἁφὴν, (quaſi) ἀκάλαφος, ὁ ἔχων τὸν χρόα, καὶ διαφής. ἀκαλὸν δέ φασι πρᾶον, μαλθακὸν, ἄψοφον, ἥσυχον, ὅθεν καὶ ἀκαλαῤῥείτης ποταμός, Euſtathius in Iliados O. Et rurſus in Odyſſeæ Δ. ἀκαλήφας (ἐρίνους) κατ᾽ εὐφημισμὸν ἀντιφράστως. οὐ γὰρ ἔχει τι ἀκαλὸν αὐτῶς, ἤγουν πρᾶον καὶ ἀπαλὸν ἡ ἁφὴ, τραχεῖα καὶ ἀηδής: quem locum ex Athenæi Dipnoſophiſtis eum tranſcripſiſſe non eſt mihi dubium. Sunt qui ab ἀκα adverbio, quod eſt ἠρέμα καὶ ἡσύχως, nomen ἀκαλὸς dedant, ut Varinus.

Ἀκαλήφη & herba eſt, & θαλάσσιον ὄρνεον: Scholiaſtes Nicandri: in cuius verbis pro ὄρνεον repono ὄστρεον: non quòd urtica verè oſtreum ſit, ſed quòd oſtreum fortè aliqui eſſe putarint, & ſi teſtam haberet, oſtreum eſſet. ſic etiam Ariſtophanis interpres urticam marinam conchylium quoddam eſſe ſcripſit. Κνίδαι vulgò dicuntur urticę, Ariſtophanis Scholiaſtes. Atticè verò ἀκαλῆφαι, Athenæus lib. 2. Nomen cnide, quo & Plinius utitur, à verbo κνίζειν, quod eſt pruritum movere, factum apparet. Νὴ τὴν Δήμητρ᾽ ἀνιαρόν γε τὸ κακῶς ἀδηλοῦντος ἀκούειν. Βελόνην γὰρ καὶ ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἑψεφανῶσθαι: Pherecrates Automolis, ut Suidas, Athenæus, & Ariſtophanis Scholiaſtes citant. Εἰκὸς δή τι τὰ πρῶτον ἁπάντων ἴφυα φῦναι, εἶθ᾽ ἑξῆς τὰς κρανιὰς ἀκαλήφας: Ariſtophanes in Phœniſſis, ut Athenęus, Suidas & Ariſtophanis Scholiaſtes citant. Ἀκαλήφη eſt etiam marinus piſcis, idem Scholiaſtes: ſed piſcis nomen ampliùs quàm par ſit extendit. Τῶν ἀκαλήφων genitivus pluralis paroxytonus legitur in noſtra æditione operum Ariſtotelis Hiſtoriæ anim. 4 6. & de Partibus 4. 5. ubi Michaël Epheſius ultimam circunflectit, quod huius apud Græcos inflexionis proprietas requirit.

Ariſtophanes in Veſpis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφελέσθαι: hoc eſt, ab ira auferre urticam: Scholiaſtes interpretatur aſperitatem & mordacitatem.

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: ante cœnam, Echinos, pelorides, balanos, urticas, murices, &c. Macrobius. ---- mihi feſta luce coquatur Vrtica, & fiſſa fumoſum ſinciput aure, (&c. id eſt vilis cibus paretur,) Iuvenalis Sat. 6. ubi urtica pro animali ne an herba accipiatur, quęrendum.

Ὀστρεῖ᾽, ἀκαλήφας, λεπάδας παρεθηκέ μοι, Philippides. Chryſippus dicebat ſuem non aliam ob cauſam à Deo factum eſſe, quàm ut mactaretur (in cibum homini:) ut verò iuris etiam & veluti obiter accedẽtiũ ciborũ (τῶν παραδειπνίων) cõpia nobis non deeſſet, omne genus oſtrea eſſe facta, item purpuras, urticas, & varias avium formas, Porphyrius libro 2. de abſtinendo ab animatis. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίειν,

πρὸ χελιδόνων ἐκλεπτες, id eſt, Veluti urticas ante hirundines furabaris: Chorus in Equitibus Ariſtophanis ad allantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (*vere exacto*) urticæ non ſunt edendo. Senſus eſt, Acutiſſimo ſolertiſſimoque ingenio (ac ſi urticas primo vere ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, acuant) furatus es: hoc eſt, calidiſſimus fur es. quanquam autem ſcholiaſtes tum pro herba urtica, tum pro marino animali acalephas hîc interpretetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur comicus. hæc enim dum tenera eſt, vere primo h editur, urtica verò marina hybernis menſibus in cibo præfertur. Vide etiam mox in h.

Vrticam quoque marinam non edendam præcipiebat Pythagoras, quòd ea Veneris ſtimulos afferre dicitur: alii, quòd Hecatæ ſacra ſit, ut trigla quoque, Gyraldus in libro de Pythagoræ ſymbolis. Chryſippus apud Athenæum libro decimo περὶ τῆς καλῆς tradit huiuſmodi ſententiam: Μή ποτ᾽ ἐλαίαν ἐσθίε ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ. id eſt, Ne quando comederis oleam, quum habeas urticam, hyberno tempore. Opinor illum ſentire de herba non de piſce. Nec uſum adagii video, niſi ſi quando ſignificabimus extremam victus parſimoniam, ut nec urticæ quidem adhibeatur aliquid condimenti, Eraſmus Roterodamus. Mihi quidem de urtica marina, potiùs quàm de herba ſentire videtur proverbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta eſt cibo per id tempus. marina autem hyeme commendatur, æſtate marceſcit, ut indicavimus: & pro paradipnio ſeu condimento quodam, ſicut & oliva, habetur.

COROLLARIVM II. DE VRTICIS MArinis diverſis.

Vrticam rubram ſuam Rondeletius ſcribit à nonnullis vocari Pouſſepie Brittannorum, cæterùm Bellonius Pollicipedes, vulgò Poulſepieds, nominari tradit eos, quos Rondeletius balanos facit, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, racematim Oceani cautibus adhærentes, &c.

Vrticæ ſemper ſolutæ ſpecies duas Rondeletius facit: quarum ſecunda frondes oſtendit quaternas, pennis ferè ſimiles, ut pictura præ ſe fert. Alia tamen eſt Penna marina ab eodem Rondeletio exhibita: quam reperies ſuprà.

Vrticæ quinta ſpecies Rondeletii ſemper ſoluta, honeſtiùs à nobis *Meerſcham*, id eſt, Pudendum marinum vocari poterit, quàm à Gallis Pota marina dicitur. Hanc non eſſe Pulmonem marinum Rondeletius in capite de Pulmonibus marinis docet, contra Maſſarium, Gillium & Bellonium. A Germanis Oceano finitimis, *Meerſchum*, id eſt, ſpumam marinam vocari audio. Suprà quidem in Corollario de Lepore marino, pag. 479. ſcripſi me nihil aſſerere, ſed inquirendum aliis diligentiùs proponere, ut quænam ex nominatis Germanicè animalibus *Meerſchum, Schnottolf,* & *Seequapp* cum pulmone, vel urticis, vel lepore marinis conveniant, indagent. Ad eum locum lectorem hinc remitto. Lepus quidem marinus Bellonii: plurima cum Pulmone eius marino communia habet, ut ſpecies duæ unius generis videantur. Qui autē pulmones marini vocātur, ſponte proveniunt, & carne veluti chartilagine quadā translucida conſtant, forma rotunda ſupernè concava, ut conchæ videri poſſint: cum natant, cirros emittentes ex imo, ad modum polypi. vulgò nunc potæ marinæ appellantur, Maſſarius. Eadem Gillius: & inſuper Pulmones marinos (inquit) quòd ſpeciem quandam mulieris vulvę repræſentant, tota iccirco Italia eos turpibus nominibus appellat, ut nulla ratione ſcriptis honeſtè mandari queant. Ligures nominant, Capellos marinos: Maſſilienſes, Carneos pileos. Cum iacent, omaſo ſimiles ſunt: cum eriguntur, Pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cum ſuſpenſi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt, niſi (*quòd*) brachia breviſſima & craſſa habent: Cum autem eos ſecuiſſem, nihil in ea parte quæ Polypi ventri reſpondet reperi: ubi verò membratim diſſecuiſſem, in iis partibus unde pedes exoriuntur, quoſdam meatus harenarum plenos vidi. Adeò omnino lucidi, & tanquam vitrei ſunt, ut ſine ſectione interiora omnia videre poſſis: ac quanvis fluctibus in littus expulſi, nullo negotio capiuntur, tamen cum non ſint eſculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur.

DE VVA MARINA, RONDELETIVS.

A NOSTRI piſcatores ova Sepiarum racematim compacta, à pediculo uno dependentia, earundem atramento aſperſo, Vuam marinam nominant, de qua re dictum eſt, quum de ſepiis ageremus. Sed de ea Vua non loquitur Plinius lib. 9. cap. 20. quum ſcribit: Rerum quidem non ſolùm animalium B ſimulachra (mari) ineſſe, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuam intelligi opinor, quæ externa in parte uvæ flores optimè expreſſos refert. Eſt autem oblonga quędam & informis maſſa, ex uno pediculo dependens. Partes internæ indiſcretę ſunt, inter quas aliquando reperiuntur veluti glandulæ parvę, cuiuſmodi unicam ſeorſum depinximus.

G Vva marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint tædium vini affert, ait Plinius: cuius rei cauLib.32.cap.10 ſam fœtori & marino odori attribuo.

COROLLARIVM.

A Vva piſcis (*nimiùm extenditur hic piſcis nomen*) eſt, ita appellatus, quòd botryonis, id eſt, racemi uvę ſimilitudinem habeat, Maſſarius.

Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum quàm piſcem, ut audio, nimirum ut Cucumis & Vva Plinii. Ego vocis huius etymologiam non aſſequor: ut neq; multorum aliorum quibus maritimi Germani utuntur, plurimùm à nobis diverſa dialecto vocabulorum. Vnde fit ut Latina vel Græca quorundam aut indicare vetera, aut nova fingere nomina minùs poſſim.

Malum inſanum marinum à figuræ ſimilitudine dictum Rondeletio, forma naturaq; ad eiuſdem Vvam marinam accedere mihi videtur. Facultate etiam (ut ipſe inquit) ab Vva marina non differt. B

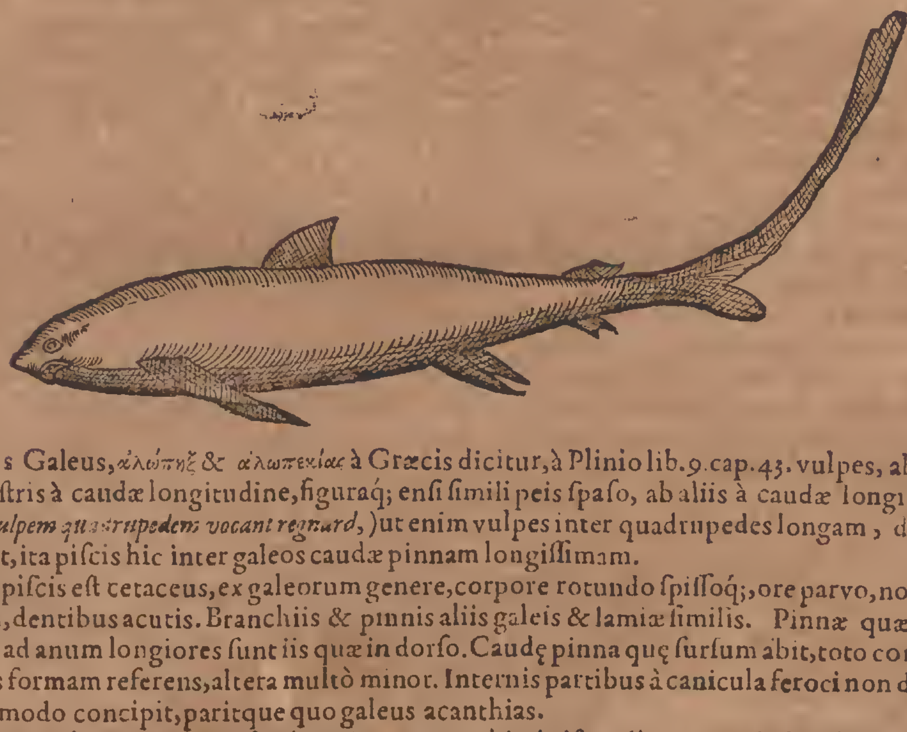
Vva marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint tædium vini affert: item mullus in vino necatus, vel piſcis rubellio, vel anguillæ duæ, Plinius. Vvã marinã tuſam & madefactã cũ vino ſufficienti da bibendam clam ieiuno cum vino tribus diebus, & efficies vini faſtidium: Nicolaus Myrepſus, qui è teſtudine etiam ſimile remedium, cuius vim inquit eſſe divinam, præſcribit. Vide ſuprà in Teſtudine. Aliqui ranis in vino ſuffocatis idem moliuntur: cuius remedii hiſtoriam ſuprà in Corollario de Ranis dedimus. Vegetius Veterinariæ medicinæ 4. 12. inter diverſas res marinas uvam quoque adhibet in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis. G

Vvam ſeu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumque βοτρυώδη, id eſt, racemi inſtar congeſtum habet. Ampelis qnidem & botrys Æliano inter algas ſunt. h

DE VVLPE MARINA, BELLONIVS. IPSE QVIDEM ſimiam marinam appellavit, in quo à Rondeletio notatur. Vulpem verò facit genus illud galei, quod centrinen cognominat Rondeletius.

CARTILAGINEI generis eſt, quæ Latinis à vultus ſimilitudine Simia marina: Genuenſium vulgo à falcata duorum cubitorum cauda, Peſce Spada dicitur: Galeo, Libellæ, Hinnulo, ac reliquis galeis ipſa pellis forma ac conſtitutione ferè reſpondens. ingrati alioqui ſaporis eſt. Branchias habet Galeis perſimiles: pinnasq; in tergo, & ad latera ſatis conſpicuas, cutem ad Galeos accedentem, ſed magis lævem. Hanc Romæ aliquando, tum etiam in Liguſtico litore vidimus.

DE EADEM, RONDELETIVS.

VVLPES Galeus, ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας à Græcis dicitur, à Plinio lib. 9. cap. 43. vulpes, ab aliis vulpecula. à noſtris à caudæ longitudine, figuraq; enſi ſimili peis ſpaſo, ab aliis à caudæ longitudine ramart (*Galli vulpem quadrupedem vocant regnard*,) ut enim vulpes inter quadrupedes longam, denſamque caudam habat, ita piſcis hic inter galeos caudæ pinnam longiſſimam. A

Vulpes piſcis eſt cetaceus, ex galeorum genere, corpore rotundo ſpiſſoq;, ore parvo, non multùm infrà roſtrum, dentibus acutis. Branchiis & pinnis aliis galeis & lamiæ ſimilis. Pinnæ quæ ad branchias ſunt, & ad anum longiores ſunt iis quæ in dorſo. Caudę pinna quę ſurſum abit, toto corpore longior eſt, falcis formam referens, altera multò minor. Internis partibus à canicula feroci non differt. B

Eodem modo concipit, paritque quo galeus acanthias. C

Vt terrena vulpes πανοῦργος eſt καὶ κακοῦργος, ut verbis Ariſtotelis utar, id eſt, calida & malefica, item marina vulpes aſtuta eſt eodem autore lib. 9. de hiſt. anim. cap. 37. Τῶν δὲ ἰχθύων αἱ ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα: ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. Quæ ſic expreſſit Plinius lib. 9. cap. 43. Vulpes marinæ hamo devorato gluttiunt amplius uſque ad infirma (*malim infima, ſicut & Oppianus dixit ἄκρας χαίτας: & iccirco hami cervicem longiorem fieri*) lineę, quæ (*al', quam*) facilè prærodant. D

Qui veram eſſe vulpem marinam quam oſtendimus negârit, eum morbo aliquo, vel ſenſus ſtupore gravem illum & ingratum vulpis terrenę odorem non ſentire dixerim, à quo odore nomen piſci poſitum. Athenęus, Ὁ δὲ ἀλωπεκίας ὅμοιός ἐστι τῇ γεύσει τῷ χερσαίῳ ζώῳ, διὸ καὶ τοῦ ὀνόματος ἔτυχε. His accedit quòd vivum animal parit veluti acanthias. Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10. cùm expoſuerit quo pacto ex ovo fætũ procreent galei acanthiæ, ſubiungit: Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει ἡ γένεσις καὶ ἐπὶ τῶν ἀλωπέκων. Poſtremò fœtus ſuos intra ſe recipit, cuius rei teſtes ſumus oculati. Quum enim aliquando in litore diſſecaretur, in eius ventriculo catulos vidimus, quos pro cibo devoraſſe piſcatores exiſtimabant: ſed cùm vivi atque illæſi inventi eſſent, eos in metu intro receptos à parente dubitandum non eſt. Neque obſtat caudæ longitudo: etenim quum adhuc parvi ſunt, & tenelli fœtus, mollis ea eſt & flexibilis. Id igitur cùm vulpes faciat, paucique alii galei qui certiſſimis notis à vulpe diſtant, dubium nemini eſſe debet, quin marinam vulpem veram repręſentaverimus. Vnicus eſt Athenęi locus, qui nobis obiici poteſt: Ἀριστοτέλης δὲ εἴδη αὐτῶν φησιν εἶναι πλείω, ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίαν, μίαν ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐραίῳ, ἐπὶ δὲ τῷ ῥάχεως οὐδαμῶς. Ariſtoteles galeorum plures eſſe ſpecies tradit, acanthiam, lęvem, varium, catulum, vulpem, unam habere pinnam in οὐραίῳ, in dorſo verò nullam. At locum hunc mendò non vacare conſtat, nam ſi ad omnes galeos qui hic numerantur, poſtremam ſententiam referas, nul-

A. Veram hanc iconem eſſe Vulpis.

Animal parit.

Fœtus vētriculo recipit.

Libro 7.

lam ſcilicet eos habere in tergo pinnam (λοφιᾶς enim nomine metaphoricῶς pinnam ſignificari in Muſtelo Centrina docuimus) id procul à vero abeſſe, omnibus qui vel galeos viderunt, vel de galeis aliquid legerunt notiſſimum eſt. Si ſoli vulpi id tribuas, quid id ſibi vult unicam habere pinnam πρὸς τῷ ὀρανῷ? Nam οὐρανὸς in animantibus dicitur palatum quaſi oris cœlum, quod etiam οὐρανίσκος & ὑπερῴα appellatur. quòd ſi dicas pinnam in palato eſſe, quid abſurdiùs? legendum itaq; puto πρὸς τῷ οὐραίῳ, id eſt, ad caudam. Cæterùm nullam in tergo pinnam eſſe, neq; de vulpe, neque de ullo alio galeo verè poſſis dicere, præterquam de zygæna, quę neque in cervice, neque in dorſo, ſed πρὸς τῷ οὐραίῳ λοφιὰν ἔχει, id eſt, ad caudam pinnam habet, quò fit ut in galeorum enumeratione poſt ἀλωπεκίαν, ζύγαιναν addendum putem, ad quam referantur iſta, μίαν δὲ ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐραίῳ, ἐπὶ δὲ τῇ, ῥάχεως οὐδαμῶς. Id de vulpe adiiciendum, appellatam fuiſſe κύνα πίονα, id eſt, canem pinguem à Syracuſiis, ut profert Athenęus ex Archeſtrato. Ἐν δὲ Ῥόδῳ γαλεὸν τὸν ἀλώπεκα κἂν ἀποθνήσκειν

Zygæna pinna ad caudam.

A B

Lib.7.

Μέλλῃς, ἄν μή σοι πωλεῖν θέλῃ ἅρπασον αὐτόν: Ὃν καλέουσι Συρακόσιοι κύνα πίονα.

Cum tamen neque adipem, neque pinguedinem ullam galei habeant, quod cartilaginei ſint, ut idem Athenæus autor eſt. (*ἁπαλωτέρα vel ἀκιπένσηρ? nam ſuprà dixerat Athenæus Archeſtratum aſſerere muſtelum Rhodium eſſe ἀκκιπένσηρα. Vulpis piſcis odor gravis & ingratus eſt, ut etiam terrenæ. Ergo accipenſer non erit hæc vulpes muſtelorum generis, de qua Archeſtratus ſcribit, ſed alia quædam niſi fortè alicubi non talis ſit.*)

Ibidem.

COROLLARIVM.

Imago hæc, quam habes ſeq. pag. Galei centrinæ eſt, à noſtro quodam ſculptore olim facta ad picturam, cuius archetypum Cornelius Sittardus pro Vulpe marina miſerat. Suprà in Muſtelorum hiſtoria. pag. 609. aliam eiuſdem iconem minorem è Rondeletii opere dedimus: & ſeorſim Bellonii de eo ſcriptum, ſeorſim Corollarium noſtrum.

Galeus centrines.

Piſcis hic, cuius picturam damus, à quibuſdam non rectè Vulpes marina exiſtimatus eſt cum procul dubio Galeus centrines ſit. Errant etiam qui aprum mar. eſſe putarunt, propter corii nimirum aſperitatem, quæ tanta in hoc piſce eſt ut limam referat. Sittardus cum icone quam mittebat, hæc etiam adſcripſit: Vulpeculam hanc vocavit Gisbertus Horſtius: ac dicebat hepar eius reſolvi in oleum, & totũ piſcẽ eſſe oleoſum ac pinguẽ. carnẽ eius proximè ſapore accedere ad vulpinam: edi, ſed rariùs capi Romæ. Hunc poſtea frequenter (inquit) vidi Venetiis in foro piſcario, triplo & quadruplo maiorem: ibidem cattus (*immo porcus, ut Bellonius ſcribit: qui Gatta Venetus, Maſſiliæ Gatto, galeum ſtellatũ ſuum, quem Rondeletius Catulum Ariſtotelis facit, appellari tradit*) marinus vulgò vocatur: & copioſè capitur eſturq;. Totus pinguis eſt, & ideo facilè excoriatur pellis. poſtea capulos gladiorum veſtit eleganter & commodè. eſt enim aſpera, & exiccata pulcherrimè ſplendet: eſtq; admodum durabilis. Vidi ego principum vaginas ſuperinductas hac pellicula. nam & in Germaniam eius uſus gratia importatur. quanquam credam hunc piſcem in noſtro Oceano quoque capi: nihil tamen certi habeo: Hæc ille.

Vulpes.

Vulpecula (Ἀλώπηξ) muſtelini generis eſt, Ariſtoteles. Vulpes marinæ quæ Græcis alopeces vocantur, piſces è galeorum genere ſunt, inter cartilaginea, caniculis ſimiles, Maſſarius. Ariſtoteles hunc piſcem vulpis quadrupedis nomine appellatum innuit ab ingenii calliditate, (vide inferius in D.) Diphilus à guſtu ingrato & gravi, tanquam quadrupedis: Rondeletius à caudæ longitudine. Oppianus modò ἀλώπεκα, modò ἀλωπεκίαν (ubi γαλεὸν ſubaudimus, tanquam ſubſtantivum adiectivo addendũ, ſicut etiam nebrias, acanthias, & aſterias galei dicuntur) nominat. Archeſtratus apud Athenæum ἀλώπεκα piſcem circa Rhodum, omnium ſapidiſſimum eſſe tradit, & alio nomine κύνα πίονα, id eſt, canem pinguem appellari. Cum igitur vulpes noſtra ubique vilis ac plebeius piſcis exiſtimetur: Archeſtrati vulpem (inquit Salvianus) aut apud Rhodũ ſolùm eiuſmodi eſſe: aut, præter aliorũ antiquorũ morẽ, quod magis credimus, alium ab hoc noſtro piſcem, tenerum & pinguem, vulpem ab eo vocari arbitrandum. Sed nos Rhodii galei iconẽ & hiſtoriam ex Rondeletio poſuimus ſuprà inter Muſtelos, pag. 611. Vulpeculam veſpertilioni adnumeratam ab Ariſtotele lib. 1. hiſtoriæ anim. aliqui interpretantur Vulpem marinam, quam cuteis alis volare dicunt, Niphus. Mihi verò Ariſtoteles omnino de ave quadam veſpertilioni avi cognata ſentire videtur. Vulpes marina Germanicè dici poteſt, *ein Meerfuchs, ein Fuchſhund*: vel à cauda longa & enſiformi, *ein Schvvertſchvvantz*: *ein Schvvertthund*. nam alius eſt xiphias, *ein Schvvertfiſch*, qui ad huius diſcrimen dici poteſt, *ein Schvvertſchnabel*.

Galeus Rhodius.

Indigenę Comaſci exocœtum piſcem, Vulpem vocant, Bellonius. In Caſpio mari Caniculę ſunt, non ut iſtæ noſtræ, ſed canino planè capite, cauda, pedibus: cuiuſmodi ſuo loco deſcripta eſt à nobis marina Vulpes, Cęſar Scaliger in opere de Subtilitate: in quo nuſquam alibi Vulpis mar. mentionem invenio, ut alio quopiam in libro ab eo deſcriptam ſuſpicer.

B

Vulpes piſcis roſtrum acutum habet, inquit Salvianus: os mediocre, acutiſſimis dentibus munitũ, &, ut galei reliqui, in ſupina parte poſitum: etſi non adeò infrà roſtrum, ut in cæteris galeis, eſſe ſolet. Oculis, foraminibus auditui & olfactui inſervientibus, branchiis atque pinnis, cum cane galeo convenit. Corpore autem & cauda, tum à galeis aliis differt. Corpus enim craſſius atque brevius, caudam verò longiorem multò habet, quàm reliqui: ita ut cauda eius (quæ, ut diximus, falcata & quodammodo enſiformis eſt) corpus reliquum magnitudine (*longitudine*) non ſolùm æquet, ſed ſuperet etiam: in cuius quidem caudæ exortu, ſupina parte, pinnula conſpicitur. Cute tegitur. Ventre eſt candido, dorſo verò cineraceo. Ventriculum habet amplum, inteſtina lata: iecur in duas fibras diviſum, & pallidum, cui fellis commiſſa eſt veſica: ſplenem ſubatrum. Non minùs quàm canis galeus augetur, adeò ut aliquando, non ſecus quàm ille, vel ad centenas libras excreſcat, Hæc Salvianus.

C

In ſolis ſalſis aquis naſcitur & degit. Loca autem maris cœnoſa potiùs quàm ſaxoſa, & litoribus remota potiùs quàm eiſdem proxima, incolit. Ariſtotele autem teſte, ova ad præcordia continet ſuper mammas: quibus, ut deſcenderint, iam abſolutis, fœtus innaſcitur. Vnde, eodem authore, Vulpecula (quemadmodum & reliqui cartilaginei tum longi tum plani) gignit animal, cum intra ſe ova pepererit. Solivagus piſcis eſt: & propterea non gregatim, ſed ſingulares capi conſpiciuntur. Carnivorus eſt & ſatis ferox: piſcibus enim vel grandioribus veſcitur, Salvianus. Cute volant, ut vulpecula, veſperti-

veſpertilio, Ariſtot. in quibus verbis aliqui ἀλώπεκα (id eſt, vulpem) marinam accipiunt. nam hanc cuteis alis volare dicunt, Niphus. ego omnino de ave Veſpertilioni cognata philoſophum ſentire puto.

D Vulpes piſcis ab aſtutia ſic dictus videtur. lege ſuprà in A. Galeos quidem omnes, piſces perquàm aſtutos eſſe, apud Stephanum Grammaticum Græcum legimus in γαλεώτῃ. Piſces qui vulpes nuncupãtur, cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, ut centipedes, (*ſcolopendræ.*) longiùs namque ſeſe efferentes hami lineam abrodunt. capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite præalto & fluctuoſo, Ariſtoteles interprete Theodoro. Vbi hæc verba, Capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad ſcolopendras marinas retulerim, non ad vulpes ut Niphus: ſicuti pluribus expoſui in Corollario de Scolopendris marinis C. Deinde hæc verba, Longiùs namque ſeſe efferentes, hami lineam abrodunt, de vulpibus privatim acceperim, quę lineam præmordeant. nam ſcolopendræ alio ingenio ſe liberant, ſeipſas invertendo. quæ autem de Vulpibus dicuntur, ceu per parentheſin accipienda fuerint. Aſtipulatur ſententiæ huic noſtræ etiam Salvianus. Ariſtotelis (inquit) de Vulpis & ſcolopendræ marinarum in ſeſe liberandis ingenio verba, Plinius tranſcripſit: quibus cum & Oppianus ſentit. Vnde cum Ælianus ſcribat, quemadmodum Vulpes terrena animal fraudulentum exiſtimatur, ita etiam marinæ Vulpi machinatio quædam atque ſolertia ad declinandas inſidias attributa eſt. Principio enim ad hamum non accedit, aut ſimul ut hunc devorârit, ſtatim ſe tanquam veſtem invertens, & interiora ſua evomit, & ad hunc modum ferrum expellit. Hæc inquam cum Ælianus ſcribat, Vulpi ab eo tribui, quæ centipedi tribuerat Ariſtoteles, ea potiùs ratione factum ſuſpicor, quòd ipſe Ariſtotelis locum non rectè intellexerit, quàm quòd Vulpi etiam id convenire, experimento obſervaverit. nam cum dixerit Ariſtoteles, Vulpes cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur ut centipedæ, non debet intelligi, quòd eodem aſtutiæ modo utantur: ſed quod ſimili in periculo (ut interpretatus eſt Plinius) utraque conſtituta, utraque ſuo aſtu ad evitandum hamum utitur, Hæc Salvianus. Cæterùm Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Vulpes (inquit, interprete Grynæo) ad hamũ quidem temerè haud accedit, callida vitans dolum: capta verò avertitur ſubitò. poteſt enim ob nativã corporis tenacitatem (εὐτονίαν) mollitiemq́; mutare & invertere ſeſe. ergo pòſtquam inteſtina foris omnia effudit, hamus ultro decidit. Ælianus in Variis (aliter quàm in Animalium hiſtoria) lib. 1. cap. 5. Vulpes (inquit) non ſolùm illa terreſtris beſtia calliditate pollet, ſed etiam marina verſutiis plena eſt. Nam eſcam quidem non ſuſpectam habet, nec cavet eam propter intemperantiam: ſed hamum prorſus etiam contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, illa proſilit, & funiculũ abrodit, ac rurſus natat. Sæpe igitur duos aut tres hamos devorat: nec tamen piſcator eam vel comedit, vel è mari extraxit. Vulpes marinæ cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, hoc modo ſibi opitulantur: tranſglutientes magnam lineæ partem uſque ad tenuiora fila, lineam abrodunt, Vuottonus ex Ariſtotele. & in Scholiis: Hoc in loco (inquit) libentiùs ſequuti ſumus veterem Ariſtotelis interpretem, quàm Theodori verſionem, ex Oppiani quoque & Plinii authoritate. Porrò Variæ hiſtoriæ 1. 5. aliter Ælianus: Vulpes marina (inquit) eſcam quidem non ſuſpectam habet, nec cavet eam propter intemperantiam, & hamum contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, ſurſum exiliens lineam abrodit, aa rurſus natat Sæpe itaque duos aut tres hamos devorat: neque piſcator ea è mari extracta ad cœnam fruitur. Oppianus 3. Halieuticorum ſimiliter:

Λαιψηραὶ δ' ἀμίαι καὶ ἀλώπεκες, εὖτ' ἂν ἔχωνται,
Ὁρμιὴν ὑπὸ ὀξὺ διέτμαγον, ἣ δὲ καὶ ἄκρας
Καυλὸν ἐπ' ἀγκίστρῳ δολιχώτερον.
Εὐθὺς ἄνω σπεύδουσιν ἀποφθαδόν: αἶψα δὲ μέσσην
Χαίτας. τοὔνεκα τῇσιν ἐχαλκεύσαντο ἁλιῆες

Lippius interpretatur, piſcatores de cuſpide nectere plumbum, quòd piſces cruciet dente remoto: ſed aliud eſt dicere plumbum, aliud καυλὸν ἐπ' ἀγκίστρῳ δολιχώτερον, hoc eſt, longiorem hami cervicem. Hanc piſcium (ut amiarum & vulpium) in hamo prærodendo aſtutiam Horatius quoque intellexit: apud quem Sermonum 2. 5. ſic legimus: ---- captes aſtutus ubique Teſtamenta ſenum: neu ſi vafer unus & alter Inſidiatorem præroſo fugerit hamo, Aut ſpem deponas, aut artem illuſus omittas.

E Vulpis in pręrodenda linea aſtutiam, & quomodo id caveant piſcatores, proximè in D. expoſui.

F Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, glauciſco Attico ellopem ac orphum Rhodios opponit: pſettis verò & ſcombris Eleuſiniacis, ac ſi ullus alius nobiliſſimus in Attica piſcis ſit, vulpem in Rhodo dictam. Vide ſuprà in A.

Marina vulpes tale nomen ſortita eſt, quoniam guſtu vulpi quadrupedi aſſimuletur, Diphilus. Duram, excrementitiam atque concoctu difficilem carnem habet: & non ſolùm inſipidam, ſed etiam viroſam. gravem enim adeò atque ferum odorem reſipit dum mãditur, ut verè terreſtris vulpis ſaporẽ redolêre videatur. & propterea ubique vilis atque plebeius piſcis exiſtimatur: nec niſi ab infimæ plebis hominibus in cibum admitti ſolet, Salvianus. Et rurſus: Ingrati & ferini ſaporis eſt, atque omnis pinguedinis & teneritudinis.

H Philologiam requires in Vulpe quadrupede. Gaza alicubi apud Ariſtotelem pro ἀλώπηξ, quod eſt vulpes, de piſce, vertit vulpeculam. ſed cum ad tantam magnitudinem, ut dictum eſt, perveniat, diminutivum nomen non probo.

DE PISCIBVS, QVORVM VOCABVLA AB X. LITERA INCIPIVNT.

XANTHIAS, Ξανθίας, aliquatenus viroſus eſt, & tenerior horcyno, Diphilus Siphnius apud Athenæum. Rondeletius pro xanthia mavult xiphian legere, quòd Xanthiæ nomen pro piſce, apud nullum alium authorem inveniatur. Ego rem in medio relinquo.

DE XIPHIA, ID EST, GLADIO PISCE.

Xiphiæ iconem elegantiſſimam Saluianus exhibuit libro 1. ſuo De piſcibus. Pinnas in parte ſupina aliter quàm Rondeletius pingit: in deſcriptione verò non meminit niſi earum quæ in parte prona ſunt.

A

GLADII piſcis, quem Græci xiphiam vocant, effigiem atque hiſtoriam copioſam dedimus ſuprà, elemento G. pagina 379. Hic Græci eius nominis occaſione ἐπανεγῶν addemus. Xiphias ab Epicharmo, ni mendum ſit, σκιφίας etiam dicitur, Saluianus. ego mendum eſſe non puto. nam & apud Heſychium idem vocabulum legitur, & σκίφος pro ξίφος: & xiphydria conchæ, alter ſciphydria dicuntur. Xiphias (inquit Saluianus) à Strabone etiam galeotes vocatur. Verùm cum Strabo de thunnis loquens, inquiat: Ἐκ δὲ τῆς θήρας αὐτῶν παίνεσθαι τοὺς γαλεώτας (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι) καὶ κύνας φασί. hoc eſt, Ex venatione autem eorum pingueſcere galeotas (quos & gladios appellari) & canes ferunt: ab eo galeotas vocari tum gladios, tum canes, Euſtathius, Hermolaus Barbarus, & P. Gyllius arbitrantur: quorum nos repudiamus ſententiam. nam cum canis à gladio diuerſus piſcis ſit, haud credendum eſt eundem piſcem, galeotam, gladium, & canem à Strabone appellari, ſed potius verba illa (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι) id eſt (quos & gladios appellari) parentheſi includi, ipſaque ſola ad galeotas referri debent, ita vt eius ſententia, galeotes, xiphias etiam dicatur. ex ſequentibus verò καὶ κύνας φασίν: hoc eſt, & canes inquiunt: illud, & canes, non ad λέγεσθαι, ſed ſolum ad πιαίνεσθαι, φασί verò ad vtrunque referendum eſt. Idem piſcis authore Plinio, ſecundum Hermolai Barbari correctionem, Tomus Thurianus etiam dici videtur. nam cum in veteri Pliniano impreſſo codice, in piſcium catalogo legatur: Tynnus Tranus quem alij xiphiam vocant: Hermolaus ſic emendauit, Tomus Thurianus quem alij xiphiam vocant. Verum ſi rem diligentius perpendamus, non ſolum Hermolaus locum non emendauit, ſed (quod pace tanti viri dictum ſit) deprauauit etiam magis. Thynnus enim corrigi debebat, & non Tomus: quando præter id quod nemo Tomi nomine pro piſce vſus eſt vnquam, ſi Tomus legatur, Thynnus piſcis adeò notus & celebris in Pliniano catalogo non haberetur. Tranus deinceps cum verè mendoſè legatur, eius loco non Thurianus, ſed Thoreneus reſtitui oportebat. etenim Heſychio quoque & Varino Θορηνεύς, eſt ξιφίας ἰχθύς, Hucusque Saluianus. ego pro Tranus apud Plinium, vt veteres aliqui codices habent, non Thoreneus vt Saluianus, ſed Thranis repoſuerim: quod & vicinius eſt, & à Xenocrate vſurpatum vocabulum apud Oribaſium. Thranis aut Xiphias (inquit) cetaceus eſt piſcis, & in fruſta ſecatur: ori autem ingratus eſt, ſcaber, difficilis ad conficiendum, valenter nutriens, graueolens: quamobrem & cum ſinapi comeditur, & in olla paratur: eiuſque præſtantior pars eſt imus venter. De Tomo quidem Thuriano (*ſic ex Athenæo vertit Barbarus, pro Græcis ἀπὸ τῶν Θουρίων, quod Romanus partem canis carchariæ ſuauiſſimam ſignificare ſcribit Athenæus*) plura diximus in Corollario de Gladio, elemento G. de Thurſionis autem vocabulo, in T. Galeos à Plinio dictus, idem videtur qui Galeotes Strabonis, hoc eſt, gladius, Saluianus. Galeos (inquit Plinius) perſequitur & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè.

Perpenſus Strabonis locus.

Plinii locus emendatus.

Galeos.

Xanthias aliquantulum viroſus eſt, & tenerior horcyno. Diphilus. Rondeletius pro xanthia, xiphiam legendum ſuſpicatur, neſcio quàm probe. Iouius xiphias interpretatur ſpathas piſces. vulgò quidem Itali ſpadam pro gladio dicunt, à Græco ſpathe. Romæ & pleriſque alijs Italiæ locis peſce Spada appellatur. aduertendum tamen in nonnullis locis non hunc noſtrum, qui roſtro, ſed alium ex galeorum genere Vulpem vocatum, vt qui cauda enſem repræſentet, peſce Spada vocari, Saluianus. Tænia prior etiam Rondeletij, à quibuſdam ſpaſe, id eſt, gladius vocatur, à totius corporis figura.

B

Habet Gladius vtranque maxillam roſtratam: inferiorem tamen breuem & triangularem: ſuperiorem verò magis oſſeam, duriorem, longiſſimam, (bicubitalem nempe aliquando,) atque enſiformem. Corpore tereti eſt, à capite ſtatim valde craſſo, deinde ad caudam vſque tenuiori ſenſim facto: in cuius extremo ante caudæ exortum non ſecus quàm in Thynno vtrinque eminentia quædam extuberat, caudam thynni etiam inſtar falcatam habet. Non ſquamis, ſed cute tegitur, manibus caudam verſus contrectata, læuis: caput verò verſus, aſpera. Ventre eſt argenteo, tergo ex cineraceo nigricante.

C

Aſilo Canis exortu thunni & gladij agitantur. infeſtat is tanto dolore, vt non minus interdum gladius, quàm delphinus exiliat, &c. Ariſtoteles. Et ab Ariſtotele mutuatus Plinius: Hoc animal (*Aſilus*) ſed & thynno, & ei qui gladius vocatur, crebro Delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo, &c. Videtur autem Plinius (inquit Saluianus) Ariſtotelici loci ſententiam aſſecutus non fuiſſe, quod magis ſuſpicor: aut locus eſſe mendoſus, ad Ariſtotelicámq; cenſuram corrigendus, (*vt non quidem delphini magnitudinem crebro gladium excedere, ſed non minus delphino interdum eum exilire, legamus.*)

D

Ferox & robuſtiſſimus piſcis eſt: ac vt diuus Baſilius teſtatur, immanis & horribilis, Saluianus. Irrumpunt thynni Maio menſe in mare noſtrum ab Atlantico Oceano, cogentibus Xiphijs piſcibus, qui telo à roſtro prominente inſtructi, eos toto mari perſequuntur, Iouius.

F

Natu grandiores xiphiæ, non ſecus quàm reliqui cetacei piſces, duram atque inſipidam carnem habent: iuniores verò, teneriores & ſapidiores ſunt. vnde cum omni tempore teneros atque gratos eſſe teſtetur Aelianus, de his minoribus intellexiſſe credendũ eſt: quippe qui ſapore vel nobilioribus piſcibus comparati poſſint etſi carnis teneritudine atque friandi facilitate cum ſalubrioribus non ſint conferendi. eam enim duritie atque mollitie mediocrẽ, friabilem verò haud multum habent. & propterea neque admodum facilè concoquuntur (concocti tamen multum nutriunt) neque vndiquaque optimum ſuccum gignunt. Archeſtratus in Byzantio eum celebrem eſſe, caudaq; maximè commendari teſtatur: noſtro verò iudicio, & experientia, caput eius atque abdomen partibus cæteris dubio procul præferri debent. Elixus gladius (quo etiam modo paratus ſuauior eſt) comedi conſueuit. Alicubi autem grandiores, non ſecus quàm thunni, in fruſta diſſecti ſaliri ſolent, Saluianus.

H

Maurus epiſcopus in libello quem Conuiuium patris Dei inſcripſit, Caino (tanquam fratricidæ) gladium piſcem apponit.

Xiphydria, vel Tellinæ, conchæ quædam ſunt. aliqui xiphidia, alij ſciphydria ſcribunt. Vide ſuprà in Cochleis in genere, H. a. pag. 234.

Xitos apud Kiranidem. Vide in Smaride cum Mæna.

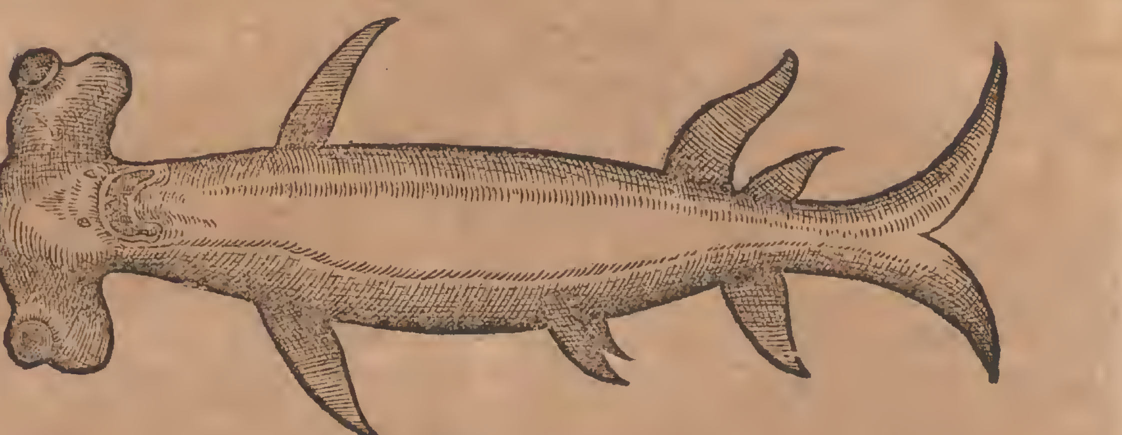
Xylites, Ξυλίτης, piſcis quidam, Heſychius & Varinus.

DE PISCIBVS, QVORVM NOMINA AB VLTIMA LITERA INCHOANTVR.

Zidrach, aliâs Zydeath, obſcuris authoribus dictus, non alius quàm hippocampus videtur. Vide ſuprà in Equo marino. pag. 364.

Zmyræna, Ζμύραινα, pro ſmyræna, veteres Græci ſcribebant. Vide Indicem Euſtathij in Homerum, in Ζμ. & Σβ. Kiranides etiam Zmyrænam ſcripſit.

DE ZYGÆNA, RONDELETIVS.

H. a. Gaza ζύγαιναν libellam interpretatur. Eſt autem libella fabrorum lignorum, cæmentariorumque inſtrumentum, quo, non rectę parietum lignorumq; facies, vt inquit ille qui de aquatilibus nuper ſcripſit, ſed rerum in plano poſitarum æquilibrium ſiue libramentum, & neutram in partem propendens ſitus exigitur. Gallis niueau dicitur. (Quo verò rectæ parietum, lignorumq; facies oculorum nictu pernoſcuntur, perpendiculum vocatur, à Gallis le plomb. Quo anguli diriguntur, norma, l'équarre. Quo longitudines, regula ſiue linea, la regle. Vitruuius: Longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam reſpondentes exigantur.) *Libro 7.* Libella igitur ligno tranſuerſo conſtat, in huius medio aliud erectum eſt, è cuius ſummo filum annexo plumbo demittitur.

A Hanc figuram piſcis iſte capite tranſuerſo, & reliquo corpore in huius medio ſito aptè refert, quamobrem libella meritò dicitur. ζύγαινα vero quia ζυγὸν tranſuerſum librile ſignificat, ex quo lances dependent. Vel ſimpliciter ζύγαινα ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, id eſt, à iugo nuncupatur, quod vt tranſuerſum boum ceruicibus imponitur, ita in zygæna caput ex tranſuerſo ſitum eſt. Eadem de cauſa baliſta ab Italis vocatur, ab aliis peſce martello, quod malleum etiam referat: eamque ob cauſam quidam (*Gillium notat*) ſphyrænam eſſe crediderunt, quòd σφῦρα malleus ſit, vnde ſphyræna piſcis. *Sphyræna.* Sed hanc opinionem improbauimus, quum de ſphyræna tractaremus, *Lib. 8. cap. 1.* vbi docuimus ſphyrænam acui ſimilem eſſe, cùm zygæna ſit ex galeorum cetaceorum genere. Maſſilienſis peis iouzion appellant, non à feritate, ſed à tegumenti capitis ſimilitudine, quo olim Iudæi in Prouincia vtebantur. Hiſpani peis limo, limada, toilandalo. Non deſunt qui lamiam dentium ſimilitudine decepti, eſſe putent.

B Eſt igitur zygæna piſcis cetaceus, galeodes. Branchias detectas habet in lateribus (*vtrinque quinas, cæterorum galeorum inſtar, Saluian.*) os in ſupina parte. Capite ab omnibus differt, quod ex tranſuerſo ſitum eſt, libellæ vel mallei, vel arcus baliſtæ figura. In vtroque capitis extremo poſiti ſunt oculi. Os magnum eſt, dentibus triplici ordine diſpoſitis munitiſſimum, latis, (*plano, Saluian.*) acutis, firmiſſimis, ad latera (*ſerræ inſtar, Saluian.*) vergentibus. Lingua lata humanæ linguæ inſtar. Dorſum colore eſt nigro. Venter albo. Pinnæ duæ ad branchias, in dorſo nulla, prope caudam duæ ſunt exiguæ. Cauda in duas deſinit inæquales. Ceruicem, gulamque habet Zygæna.

E Aſpectu eſt horribili truciq;, ac eius occurſus nauigātibus & natantibus infauſtus inauſpicatuſq; eſt.

F Carne eſt dura & inſuaui, ferinique odoris: ob id Galenus li. 3. de alim. fac. inter cetaceos numerandam cenſet, qui carne ſunt dura, inſuaui, mucoſa, excrementitia, maliq́ue ſucci. Quamobrem diſſecti ſale condiendi ſunt in vulgi cibum.

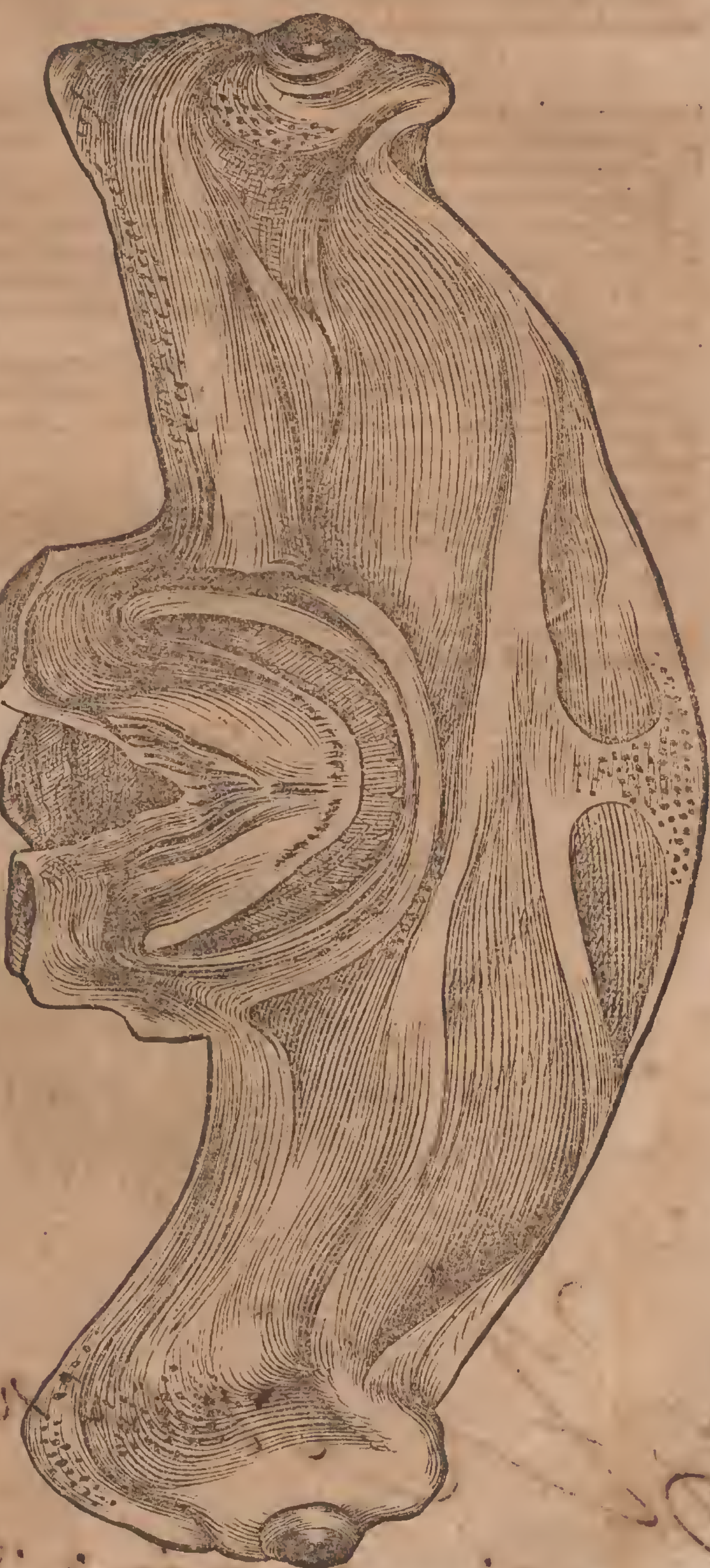
DE EADEM, BELLONIVS.

A Zygænam Græci, Libellam Latini vocauerunt, fabrorum lignariorum & architectorum inſtrumentum, è quo dependente perpendiculo, rectas (*immo planas, Rondelet.*) parietum ac lignorum facies oculorum nictu pernoſcunt: cui inſtrumento quòd is piſcis (cuius hîc picturam vides) veluti adamuſſim reſpondeat, Oppianus, Galenus, Aëtius, Plinius, cæteriq́ue doctiores, Zygænæ ac Libellæ (*Gaza tantum Libellam dixit*) nomen indiderunt: nos vulgò Niuellum appellamus: quod inſtrumentum inuerſum, quia ad arcus & tormenti bellici ſimilitudinem accedat, Itali Baliſtam nominare maluerunt, Maſſilienſes à dentium ſeuitie Cagnolam, atque à feritate Iudæum, (*Vide Rondeletium in A.*) & fortaſſis à deceptione Barattellam incerta nomenclatura dicunt.

Cetaceus eſt piſcis, cartilagineus, rotundus, oblongus, horridus, ac planè monſtruoſus, Mediterranei (ad Smyrnam maximè) incola, muſtelini generis, damnoſus magis quàm vtilis. Quamobrem natura carnem inſipidam, & humanis corporibus noxiam illi tribuit: denteſque quos in quinque ordines digeſtos, numeroſiſſimos, planos, vt Carcharias gerit,) ſub cute ad prædam reconditos, atque oculos præter aliorum morem in pronam capitis partem excauatos, vt deorſum potiùs, quam ſurſum leonina quadam voracitate conuertat. Cætera pinnis, cute, ac branchiis planè muſtelam refert, ſed tanta aſperitate non horret. B (E) (F)

COROLLARIVM.

Zygæna Romæ (inquit Saluianus) Ciambetta, & in aliquibus Italiæ locis peſce Martello, in aliiſque peſce Baleſtra, eò quòd ſua figura vtrunque repræſentet. aduertendum tamen eſt, non hunc ſed Aprum ſeu Caprum piſcem, Romæ peſce Baleſtra vocari. Græcè ζύγαινα dicitur, ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ. nam cum ζυγὸς boum iugum, & libram ſiue bilancem, ſignificet: his omnibus ſui corporis forma Zygæna piſcis ſimillimus eſt. Cùm verò nullus Latinorum (quod quidem ſciam) eius meminerit, Latino nomine caret. Quamobrem Theodorus Gaza in Ariſtotelis verſione, ζύγαιναι, libellã interpretatus eſt. Verùm cum libella fabrile inſtrumẽtum ſit, ab Italis Arcopendolo vocatum, ad cuius ſimilitudinem nequaquã piſcis iſte accedit, Theodorum (ignorata nominis libellæ proprietate) vti libra bilancem ſignificat: ita Libellam, paruã bilancem ſignificare ratum, ζύγαιναν, libellam vertiſſe ſuſpicor: cum libram potiùs libriléve, aut iugum (*iugarium*) vertere oportuiſſet. Hæc ille. Germanicè hũc piſcem Maſſilienſes imitati, Iudæum vocare poterimus, ein Jud: nominis rationem reddit Rondeletius: vel malleum, ein Slegel: vel cõpoſitis nominibus, à malleo & capite, ein Schlegelkopff. à malleo & cane (eſt enim de genere malleorum ſiue canum) ein Schlegelhund. A

Caput hoc Zygænæ depictum Cor. Sittardus ex Italia olim ad me dedit.

Zygæna ab Oppiano & Suida cetis adnumeratur: ſed præſtat cartilagineis piſcibus longis eum adſcribere. Propter magnitudinem tamen à Galeno, Ægineta & Æliano inter cete recenſetur. B

Magnus eſt piſcis. editur Romæ, rarò capitur. Venetiis capita in pharmacopoliis quibuſdam vidi, vt credam in mari Adriatico frequẽtiorem eſſe, Cor. Sittardus in epiſtola ad me. Nullam in tergo pinnam habet vt alij galei, ſed vnam ad caudam: qua de re Athenæi verba à Rõdeletio citata & inſtaurata, leges ſuperiùs in Vulpe marina. Zygænæ fel in iecore poſitum eſt, Ariſtot. hiſt. 2. 15. Fel iecori adiunctum habét piſces γαλεώδεις, &c. & è longis, anguilla, acus, Zygæna, Ariſtoteles hiſtoriæ 2. 15. Rondeletius pro ζύγαινα, mauult σφύραινα. ego potiùs σμύραινα. vide in Sphyræna B. Saluianus tamen in Zygæna: Fellis (inquit) veſica, iecori adnectitur, vt Ariſtoteles etiam notauit. Zygænæ caput (inquit Saluianus) nõ rotundũ, nõ roſtratũ, non faſtigiatum, neque in latera compreſ-

compreſſum, quale in piſcibus reliquis eſſe ſolet: ſed (quod ei peculiare eſt,) in latera extenſum, atque tranſuerſum habet. Cuius quidem frons anteriórve pars (quæ vtroque clauditur oculo) vti anteriùs in ſemicirculum ferè extuberat: ſic ita in aciem acuitur, vt dum celeriter piſcis natat, obuios piſces ſecare poſſe credatur. In medio extremæ vtriuſque lateralis partis, oculi ſunt magni, rotundi, deorſum potiùs, quàm in latus aut ſurſum ſpectantes. In vtraque præterea vltima frontis parte, oculis proxima, oblõgum inſculptum eſt foramen, auditui olfactuíve, aut vtrique (vt arbitror) ſubſeruiens. Os ſubtus inferiore parte permagnum habet. In dorſo pinnas duas, vnam capiti proximam & maiorem, (*aliter de pinnarum ſitu Rondeletius ſcribit:*) alteram prope caudã & minorem: binaſque alias vtrinque, priores & maiores ad branchias, poſteriores verò & minores in medio ventre: poſt quas rurſus alia vnica & parua, prope caudam, è regione alterius minoris in dorſo exiſtentis, imo ventri ſubeſt. Cauda pinnis duabus inæqualibus conſtat: quarum ſuperior vertebris fulcitur, ac multò longior eſt: inferior verò vertebris caret breuiorque extat. Corpore rotundo eſt & oblongo. vnde iure ab Ariſtotele inter longos piſces numeratur. Non ſquamis, ſed corio tegitur. Venter albus eſt, tergus (*tergum*) verò cineraceum. Pro ſpinis cartilagines habet.

C Oppianus ab initio Halieuticorum quinti, terreſtres cum aquatilibus animantes, quod ad magnitudinem & vires comparans, leoni zygænam opponit & præfert.

-- τίς δὲ λέοντος ἐνὶ φρεσὶν ἄζεται ἀλκή,
Ὅσσῃ ῥ᾽ ἐγρεδανῆσιν ἀνισώσαιτο ζυγαίναις;

Idem in primo Zygænam βλοσυρὴν cognominat. Libella cum ſit aſpectu infauſto, infeliciq́ue, non eſt proſpera nauigantibus, Æliano de animalibus 9.49. Οὐκ αἴσιον ὁρᾶν, οὐδὲ ἐργάζεται τοῖς ναυτιλλομένοις αὕτη γε.

(E) Wottonus ferociſſimam eſſe tradit.

Zygæna vti cetaceus piſcis eſt, ita etiam pelagius & non litoralis: quod Ælianus & Oppianus comprobant. Quamobrem cum haud longè à litore piſcari ſoleant piſcatores, ea perrarò, & minores ſolùm vt quæ fortuitò) ad litus adnatarint) capi videmus, Saluianus. Terribilis eſt, vt Oppianus & diuus Baſi-

(E) lius aſſeuerant: & robuſtiſſima. non ſolùm enim piſces reliquos, etiam magnos, atque natantes homines, ſi qui obuij occurrant, ſuæ frontis acie vulnerare ac ſubuertere: ſed amplo etiam ore & valde denticulato dilaniare ſolet. Idem.

Inter duræ carnis piſces à Philotimo numerantur Zygænæ, apud Galenum de alim. facult. 3.30.

F Ζύγαινα, vacca. & piſcis quidam, Heſychius. Ex inſtrumentis quorum fabris lignariis & cæmenta-

H.a. riis vſus eſt, vt meminit Rondeletius, libellam noſtri vocant, ein Bleywaag. Inſubres circa Mediolanum Liuella. Perpendiculũ noſtri ein Senckel/ad rectitudines explorandas, Inſubres Piombin: Normam, ſimile inſtrumentum, nonnihil varians pro angulis dirigendis, noſtri ein Setzwaag/ein Winckelmäß/ Itali ſimiliter Piombin. denique lineam ſiue regulam, noſtri ein Linier/ein Richtſchnůr/Richtſcheit/Linial.

De Libella (vt Rondeletius nominauit) fluuiatili inſecto, dictum eſt ſuprà, in L. elemento.

Ἦν δὲ νάρκα, βατίδες, ζύγαιναι, πρήστιες, Epicharmus in Nuptiis Iunonis.

f. ZYGNIS piſcis idem videtur Cælio Rhodigino 19.10. qui alio nomine chalcis dicatur, ſine authore. apparet autem eum deceptum inde, quoniam lacerta quædam eſt Chalcidica cognomine, quæ & chalcis aliter dicitur, & Zygnis quoque Ariſtoteli. De chalcide quidem piſce, ſuo loco ſcripſimus.

FINIS.

Conuentus
S. Dominici de [illegible]

PARALIPOMENA

Ad Lectorem.

DVM DE AQVATILIBVS Animantium ordinem literarum ſequutus hunc librum condo, multa mihi cognitu digna, preſertim Germanis meis, tum aliunde communicata ſunt, tum obſeruata per me; quæ olim forſan ſeorſim complectar. In præſentia quoniam & Volumen hoc nimiùm excreuit, & ego defeſſus ad metam anhelo, pauca addam, partim quæ præcedentibus accedere potuiſſent, ſi maturiùs mihi miſſa aut obſeruata fuiſſent: partim verò conſultò ad finem operis reſervata, vt quorum Latina aut Græca nomina ignorarem.

Numerus prior paginam, poſterior verſum indicat. L. legendum. A. addendum. Sunt autem pauca quædam emendationes, etiam Additionibus admixtæ; & contrà.

Pag. 4.52. A. Hyſca etiam Symeoni Sethi non alius piſcis videtur. Vide in Hycca.

8.44. A. Zucca Caſſæ idem aut ſimilis eſt, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, z. pro d. permutato: vt contrà t. pro ſ. inferiores Germani ponunt. tok quidem per aphæreſin ab antacæo factum videtur nomen. 68. poſt hæc verba, vocat Albertus, A. Vide etiam infrà in Pungitio.

9.7. Squamas non habent A. circa branchias tantùm vtrinque tres magnæ ſquamæ apparent, in ſceleto quem habeo, illius quem priore loco pinxit Rondeletius.

11.57. lemmati COROLLARIVM adſcribatur: Quære etiam infrà in Typhle icones ij. & hiſtoriæ nonnihil.

11.62. debet coria. A. Ῥαυφησαὶ piſces quidam ſunt Heſychio, fortè acus. *69.* vel Pyperfiſch. A. Acus Ariſtotelis trompette Gallis dicitur à roſtri figura in fiſtulam deſinentis: vnde etiam Germanicè vocari poterit ein Trummeter.

12.9. inter piſces nuſquam. notetur hîc comma, & A. (niſi quòd inter Nili piſces Athenæus typhlen nominat, Heſychius typhlinum.) *35.* vel contrà. A. Chalcides etiam quæ thriſſis conferuntur, Hicesio piſces ſunt ἀχυρώδεις, χλιπεῖς, καὶ ἄχυλοι. *45.* poſt, belonen, notetur geminus: & A. vel potiùs legendum percæ.

14.50. qui & ophidion, A. (Plura quære infrà in Ophidio, elemento A.) *59.* à varietate pœciliæ, A. (Vide etiam infrà in P.)

15.66. Liparim A. (vt Bellonius infrà in L. elemento.)

16.40. Rotundis ac nigris, A. (vt thriſſæ nimirum.)

17.1. infra in Ch. A. item de Celerinis Oceani, ſiue Sardinis mediterranei, quas Chalcides putauit Bellonius. *23.* ALABES A. (Ἀλάβης: videtur autem fl. cti vt Thales, Thaletis, & μυκη, μυκητος.)

20.20. Harengus A. (infrà in Chalcide Harengo etiam aſperam illam ſub ventre lineam attribuit) *24.* L. COROLLARIVM de Alauſa. Vide etiam in Thriſſa. De Trichide & ſimilibus vocabulis plura dedimus infrà in Sardina: item in Trichide.

21.15. L. κλεπταῖα, vel (vt Plutarchus habet in libro de Fluuiis) σκολόπενδρος *7.* Capitur in Albi. A. Quære infrà inter Paralipomena, Cum Capitonibus fluuiatilibus. *63.* A. Pylcher vel Pylcharde Anglis eſt Alauſa minor, Pucelle Gallorum. Harengo enim ſimilem eſſe aiunt, ſed minorem.

22.19. poſt chalcides, diſtingue, & A. larimos & trachuros.

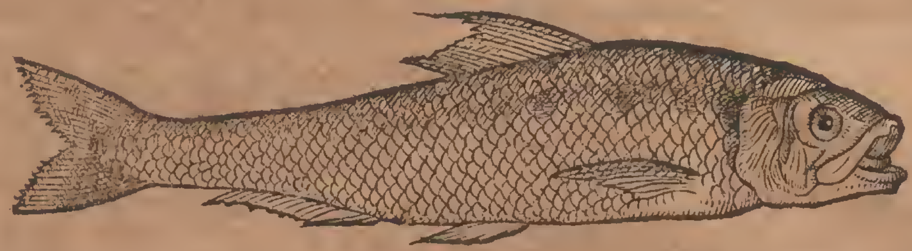
ADDITIO AD ALAVSAM, CVIVS COROLLARIVM INCIPIT, PAG. 20.

ALAVSÆ piſces anadromi Argentinæ à Maio menſe denominantur, Meienfiſche (quod nomen alibi in Rheno Leuciſci fl. generi, Haſelam noſtri vocant, tribuitur,) quòd eo tempore in Rheno apparere circa ea loca incipiant. Ab aliis ibidem vocantur Manhemer hengſt/ quoniam à Mannis (von Mannen) ex Oceano aſcendentes veniant. Alibi Luß fiſch/ id eſt, Pediculi appellantur, neſcio quam ob cauſam. mallem ego Lauſfiſch/ per aphæreſin ab Alauſa. Baſileæ älſen: eum certiſſimum copiæ ſalmonum prænuncium eſſe aiunt, harengo ſimilem, ſed multò maiorem. Piſcis eſt latus (vt piſcator peritiſſimus Argentinenſis retulit)

tulit) inſtar Cyprini lati. Maio Menſe migrant, & natandi labore ad tantam redigũtur maciem, vt corpus eorum tantùm non perſpicuum euadat. Eodem menſe retibus capiuntur, nec aliter. Ad cibum elixantur in aqua primùm, deinde demùm vino affuſo perfectè coquuntur.

A Pylcherd Anglis eſt alauſa minor: quæ non ætate tãtùm differt (vt quidam putant) à piſcibus Herring & Sprat Anglicè dictis, ſed prorſus diuerſi eſt generis.

Qui Ziege vel Zige vulgò vel Goldfiſch in Albi vocatur piſcis, vel ipſa alauſa eſt, vel adeò ſimilis natura ac ſpecie: vt meritò eodem nomine appelletur: id quod cum ex icone eius, hîc addita, tum hiſtoria à

Io. Kentmano deſcripta, liquidò apparet. Zige (inquit) piſcis eſt tenuis & ſiccus, paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorſo tamen ſubfuſco. oblongus eſt, non ita latus vt ſolent eſſe piſces Goldfiſch dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo enim eius ad latitudinem quintupla eſt. Caput eius, ſi foris aſpicias, harengi capiti non diſſimile eſt, niſi quòd in parte ſuperiore oris ſciſſuram habet. Lingua ei parua, quæ colore nigricat. Dentes vtrinque ad latera in faucibus. mandibulis duabus duris aduati, ſicut in eiuſdem fluminis piſcibus (*de capitonum fluuiatilium genere*, Ieſeno & Dibelo, vt vulgò nominant. Caput & oculi ad aureum colorem, pauco viridi permixtum, accedunt. In ſummis lateribus vtrinque maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad ſummas branchias eſt, vltima paulò ſub initio pinnæ dorſi. Ex Oceano in Albim ſubit hic piſcis, & paulatim conſumitur ac deficit. Capitur vt plurimùm in hoc flumine, à feſto Pentecoſtes vſque ad diui Iohannis diem, quo tempore Sturio migrat. à Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquam autem ad velocitatem & fugam, præ omnibus in Albi piſcibus, comparatus ſit; mollis eſt tamen, & quàm primùm ex aqua in aërem ſubductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Miſenos) à duabus cum dimidia libris (*ſedecim v- ciarum put.*) ad tres cum dimidia (quod tamen rarum eſt, perueniunt Siue aſſus, ſiue elixus, non boni ſaporis eſt. Si tamen præparatum, ſale intus aſpergas, tum in fumo aut ſôle leuiter ſicces, & ita butyro inunctum ſuper craticula aſſes, meliùs (vt in hoc genere) ſapit Et quoniam aridi hi piſces ſunt, ſunt qui in aliqua elixant: deinde exemptos condiunt iure è butyro, zinzibere, aqua, & modico aceti: ſicuti etiam alios quoſdam piſces ſiccatos condire ſolent, vt truttas, thymallos, lucios, & cyprinos latos. Quomodocunque paretur, nullus tamen in Albi piſcis æquè ferini aut viroſi ſaporis eſt: à quo etiam nomen ei impoſitum conijcio: vt Zige, id eſt, hircus dicatur. hircum enim, præſertim inſolatus, olet. Hæc Kentmanus. Ab alio etiam accepi Zieg piſcem in Albi, alio nomine ab aureo ferè colore (circa caput) Goldfiſch appellari, album eſſe, (*carne nimirum*,) & ita diſtincta ceu per laminas carne, ſicuti ſalmo. ferinum quid & ingratum olëre, vt niſi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admittatur. Capitur etiam in lacu Suerinenſi. Aduentantis Sturionis comitem aut ducem eſſe aiunt. Sed Argentinæ alius etiam piſcis, nempe perca fl. minor, (non ætate minor, ſed ſpecies peculiaris,) Goldfiſch appellatur. Quòd ſi piſcis hic, vt omnino coniicio, alauſa eſt: non rectè quidam alium piſcem in Albi, quem Jeſen vulgò nũcupant, alauſam interpretãtur.

23.55. poſt, confundant. A. Alburno Auſonij cognatus eſt Oberköttichen dictus apud Miſenos piſcis, quem in Phoxinis deſcribam. coloribus tantùm differt. quanquam & ipſi oculi rubeſcunt.

24 3. poſt ſimplices, A. (aliquid deeſſe apparet, pinnarum nempe ſitum & numerum.) 9. A. Apparet autem non alium hunc piſcem, quàm qui Bambele à noſtris vocatur, Argentinæ Riemling, de quo plura leges in Phoxinis.

25.7. poſt Balagro, ſigna geminum punctum: & A. & in fine Elementi G. in Guſtero.

ADDITIO INSERENDA PAGINÆ 29. POST VERSVM 8.

A Idem piſcis eſt qui Haſele, quaſi Lepuſculus à noſtris, Heſſling vel Häßling in Albi à Miſenis vocatur, vt ex deſcriptione huius fluminis piſcium Io. Kentmani facilè conijcio.

B Heſlingus (inquit) piſcis argentei nitoris, oblongus & craſſiuſculus eſt. dorſum ei fuſcum, & craſſum (vnde etiam Dickruck, id eſt παχύνωτος à nonnullis vocatur,) & ſimiliter caput. Squamis mediocriter magnis tegitur. Inteſtinis, corde, veſica & dentibus, (quos intra fauces occulit,) Coruũ vulgò Miſenis dictum refert: fel tantùm rotundius habet. Linea vtrinque albicans nigris diſtincta punctis à branchiis ad caudam pertinet. Cauda & pinna dorſi colore ſunt ſubfuſco: cæteræ autem quinque, ſubcœruleo, (*in noſtris rubicundo.*)

C Anno toto in Albi reperitur, nec aliunde immigrat. Circa Annunciationem diuæ Virginis parit, eodem tempore quo & Coruus in Albi vulgò dictus: tunc quidem & plurimi capiuntur, & ſapidiores habentur.

E F Muſcis & vermiculis victitant: & in horum penuria, etiam piſciculis.

Rarò hi piſces vncias quatuor ponderis excedunt: maximi quidem interdum vncias ſenas põderãt.

E Toto anno capiuntur hamo, vermiculis ineſcati: item retibus, tempore partus & extra.

C Bonus & ſatis ſuauis piſcis eſt, præſertim in aqua (cui feruenti immittatur) conditus, elixusq́; ad iuris ferè conſumptionem: vel elixus & conditus iure ex aceto, zinzibere, croco, & minutim inciſis cepis: vel iure quod à butyro denominatur vulgó. Cum grauidus ouis, in butyro liquato frigitur, optimè (meo quidem palato) ſapit.

Albvs in Thraſymeno Italiæ lacu dictus piſcis, Capitoni fl. cognatus videtur.

35.29. A. Halecula diminutiuum, ſemper pro piſciculo accipitur. Alex, vnde caſus alecem, alece,

alece, generis fœm. eſt, ſine aſpiratione: etſi in Geoponicorum fine ἄλιξ aſpiratum legitur. Halec genere neutro, aſpiratur Horatio & Plauto: aliâs non aſpiratur, vt Horatio: Siſer, alec, fæcula Coa.

56. poſt hæc verba, pro piſce vile, diſtingue: & A. vt Hermolaus accipit, ſed pro liquore forſan meliùs. 63. poſt hæc verba, inferiùs in Garo, A. vbi hæc ab Hermolao non rectè diſtincta reperies.

ADDITIO AD PAGINAM 40. POST VERSVM 6. INSERENDA.

DE AMMODYTE PISCE, VT NOS VOCAVIMVS, PRO ANGLICO Sandilz.

PISCIS hic, inquit Saluianus, (cuius expictam formam, âc hiſtoriam vniuerſam, Daniel Barbarus, non ſolùm quia Aquileienſium deſignatus ſit Patriarcha, Reuerendiſſimus: ſed ſplendore etiam Barbaræ familiæ, præclaraque eruditione atque doctrina, nec non virtutum omnium probitate illuſtriſſimus, perbenignè mihi impertiuit.) ab Anglis, apud quos frequens reperitur, Sandilz appellatur, hoc eſt, De arena anguilla: & Walmeſter/ id eſt De ponente monaſterio. Huius autẽ piſcis mentionem nullam apud Græcos Latinósve ſcriptores factam reperimus, reperirive poſſe credimus: cùm Septentrionalis ſolùm Oceani alumnus ſit. A *Daniel Barbarus.*

Capite eſt tenui & rotundo, roſtro longiuſculo & acuminato, ore paruo: corpore reliquo oblongo, ſi latitudini conferatur. Nam cum eius medium (caput enim & cauda arctiores ſunt) pollicis craſſitudinem non ſuperet, longitudo ad palmi menſuram extenditur. Quamobrem ſicuti longis, ſic etiam & paruis annumerari piſcibus debet: cum neque pollicis latitudinem, neque palmi longitudinem excedat vnquam. Dorſo præterea, (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo medio vna, ac prope caudam altera,) ſubcœruleus. Ventre verò, (in quo præter binas, quas vtrinque habet pinnas, vna etiam alia poſt excrementorum orificium ſubſiſtit,) argenteus conſpicitur. B

Septentrionalis Oceani piſcis eſt Sandilz. frequentiſſimè enim in Britanniæ (quam nunc Angliam dicimus) litoribus capitur: reperiturque & in Bononienſi litore, vbi Sandilz quoque vocatur. C

Quibuſdam anni temporibus hi piſces, ſiue maiorum piſcium iniuriam fugientes, ſiue ſuopte naturæ impulſu, aqua derelicta, ſub arenam ipſam penetrant. Quod cum nonnullæ longioris roſtri aues aduertant, ad illa litora aduolantes, eos ex arena expiſcantur. Quibus accolæ illorum locorum admoniti, lineis ſacculis, aut ligneis vaſculis, in quibus captos piſces coudant, acceptis, ad littora frequentes veniunt: ibique ſinguli ſuum quoddam pedale lignum pectinatim inciſum habentes, pariq; interuallo, ac certo ordine, per rectam lineam omnes collocati, pectinata ligni parte in arena defixa, eam, paulatim ſemper retrocedentes ſubleuant, piſceſque vna cum arena ſubſilire, coactos (*copioſe*) capiunt, &c. Hic piſcis ſi ex piſcatorum manibus in arenam fortè delabatur, celerrimè ac profundè adeò ſub arenam penetrat, vt nullo prorſus modo capi rurſus queat. Quam ſub arenam penetrandi facilitatem, etſi Ariſtoteles ſerpenti marino tribuit, non ob id tamen hunc marinum ſerpentem eſſe arbitrari poſſumus: cum congro corpore ac colore proximus non ſit: ſicuti, eodem Ariſtotele teſte, marino ſerpenti cũ congro conuenire debet. E

Piſcis eſt Sandilz ſapidus ſatis: & ſua copioſa captura haud mediocriter pauperum neceſſitatibus ſuccurrit. Hactenus Saluianus. F

Ego Ammodyten hunc piſcem Græco nomine vocare volui, ab eo quòd arenas ſubeat: ſicut & ſerpens quidam ammodytes, ab eadem nimirum natura appellatur: & Callionymus piſcis, Heſychio teſte, alio nomine Pſammodytes appellatur, quòd in arena ſe occultet. feliciùs quidem Angli eodem nomine Anglico, ſiue potiùs Germanico, & hanc eius naturam, & formam Anguillæ ſimilem exprimunt. Cognatus huic videtur piſcis, qui alicubi in Anglia Sprall oyle nominatur. hunc enim ſimilem anguillæ eſſe, aiunt, ſed caput habere vt piſcis fundulus, colore cinereo, maculis nigris, dodrantalem. Eundem Flandri Pymper ele (aliqui Pype oyle) vocitant. è Flandria in Angliam importari audio: à pharmacopolis aliquando ſeruari in vitreis vaſis aqua repletis: longum eſſe dodrantem, toto corpore nigris maculis refertum, ore lampetræ ſimili, barbato: pinnato dorſo, & alecis cauda ſimili. Sed hi fortè piſces illi vocales ſunt, quos Pœcilias ex Pauſania appellauimus, &c. Ego hæc, vt à peritioribus, quibus vernaculę hæ voces, reſque ipſæ cognitæ ſunt, iudicentur, propono. quid enim ipſe ſtatuerem? qui à diuerſis hæc auditione accepi, à quibus aliqua eſſe confuſa, aut non rectè expoſita, fieri poteſt. Videtur & Piballa hîc non omittenda, de qua Cæſar Scaliger: Santonica (inquit) vox eſt Piballa: piſciculus tenuis, vermiculi ſpecie, anguillarum more natans, colore candido. Maritimæ naturæ conſulti, aiunt, eſſe Anguillarum prima rudimenta. quod ſi ita eſt, eadem in hiſce proportio fuerit, quæ in Thynno deſcribitur apud Plinium, &c. vt ætatis initia Piballa ſint: adultiores Pimperneaus dicantur à Francigenis: perfecta communi nomine agnoſcantur. Eadem diligentia etiam apud Adriaticos, certis nominibus attributis. His ſcriptis occurrit mihi in Kentmani piſcium Albis deſcriptione, is qui Sprahl apud Miſenos A *Sprall oyle* *Pymper ele* *Piballa.*

 vocatur,

vocatur idem fortè cum eo quem paulò antè ab Anglis Sprallovle nominari diximus. Piſcis (inquit) eſt longus, ſubfuſcus, ſpecie qua reliquæ anguillæ: lubricus, abſque ſquamis, roſtro & capite acuminato, ſpina dorſi (ſimplici) vt in cæteris anguillis, abſque alijs ſpinis. E mari in Albim aſcēdit, nec durat, ſed contabeſcens & pallore affectus moritur. Anno toto capitur. Vêre circa medium quadrageſimalis ieiunij gregatim migrat. Maximi dodrantes duos longitudine non excedunt, neque digitum craſſitudine. Non admodum ſapidus eſt piſcis, ſiue aſſus, ſiue elixus: Recentes aliqui ſuper craticula aſſant, ſicuti lampredas illas, quas Miſeni enneophthalmos nominant, (*alij Germani priccas*:) alij iure acidulo condiunt, quod conſtat aceto, croco, pipere, & cepis minutatim inciſis. Saxones, apud quos magna eorū copia capitur, infumatos per annum ſeruant, & cum ad cibum eos parare volunt, in aqua feruida modicè coquunt, tum corio detracto ſuper craticula aſſant. Sunt qui minutatim conciſos cum olere acido (*aceto condito, vt braſſicas capitata ferè condiri ſolet,*) coquant, vel cum paſtinacis, braſſicáue recente pro familia.

40.22. A. Vide etiam mox quæ poſt Andromidem Bellonij annotauimus.

ADDITIO AD PAGINAM 40. POST VERSVM 23. INSERENDA.

DE ANARRHICHA, VT NOBIS VOCARE LIBVIT, OCEANI PISCE.

Klipfisch eſt piſcis magnus Oceani Germanici, cuius iconem Ge. Fabricius ad me miſit, & deſcriptionem adiecit. Hic piſcis (inquit) à Balthicis populis ſuo nomine Σκόπ ελ⊙- dicitur. Klip enim ipſorum lingua ſcopulum ſignificat. Vnde Klipfiſch dictus, vel quòd ſcopulos aſcendat, id enim facere dicitur: vel quòd in ſcopulis latitet. E naribus paruæ quaſi fiſtulæ, quas ex auenis ruſtici faciunt, eminēt: & propter ſuperiores dentes in capite tuberculum eſt. Dentibus imprimis terribilis, quos non ſolùm vſitato animalium more, in ſuperiore & inferiore mandibula, ſed in faucibus quoque geſtat, & in ipſa lingua. Anteriores rotundi & acuti, reliqui molaribus humanis ſimiles, niſi quòd in media fauce (*palato medio*)) noſtris ſunt grandiores. Poſiti autem ſunt duplicata ſerie omnes, in inferioris mandibulæ parte vna octo, & in altera annexa quinq;: neque aliter in parte è regione oppoſita: Superior mandibula plures acutos habet propter fauces, in quibus tres duplicatæ ſeries, media præcipuè decem grādibus molaribus munita, quin in lingua ipſa molares ſunt. De vtraque maxilla infra branchias pinna propendet, capitis altitudinem, ſi erigatur, æquans. Dorſum pariter & venter à fine capitis vſque ad caudæ extenſionem pinnas habent, quæ ſecundum corporis quantitatem ipſæ quoque (*vt corpus*) paulatim minuuntur: hæc Fabricius, ex ſceleto, ni fallor. Cauda eſt bifurca, æqualis vtrinquè. Voracem & validum eſſe apparet, tum aliàs, tum caudæ ictu Ego Anarrhicham nominare volui, (id eſt, Scanſorem) à Græco verbo ἀνὰῤ χᾶθω, quod propriè manibus pedibuſque nitentem & prenſantem (hoc eſt, omni vi corporis) ſurſum ſcandere ſignificat: noſtri dicunt Kletteren. Ἐπειδὰν τῶν μὲν ἄλλων οἱ μὲν τοὺς ἱστοὺς ἀναῤῥιχῶντι: Gaza ex Cicerone, vbi is dixerat: Cum alij malos ſcandant.

40.34. A. Hæc Bellonius. Ego verò non dubito, quin andromis Plinij, corruptum ſit vocabulum, ab anadromis. anadromos enim Græci vocant generis nomine, piſces è mari ſubeuntes fluuios. nam & nomen accedit, & ſalubritas, proxima poſt ſaxatiles: & in eodem morbo conceduntur. Porrò Dromillam Bellonij, circa lacum Lemanum *Dormille* vocant: eandem, vt audio, muſtelæ minimæ, id eſt, fundulo noſtro, vt in epiſtola ad me ſcripſit Io. Ribittus.

45.44. poſt, capiant, diſtingue, & A. Athenæus.

46.46. poſt, claram, A. (quod etiam de congris quidam tradunt,) 47. poſt Elluchaſem A. Congros Hiceſius ſcribit σκληροτέρους εἶναι ἀγγελαίων (aliâs ἐγχέλεων, quod placet) καὶ ἀραιοσαρκοτέρους τε καὶ ἀτροφωτέρους, δὲ χυλίαν τε πολὺ λειπομένους: δύσμαχους δὲ εἶναι.

ADDITIO

ADDITIO AD ANTACÆOS, PRO PAG. 54. VEL 55.

ANTACÆI ſpeciem eſſe hunc piſcem, primus aſpectus loquitur. Iconem eius Geryon Seilerus ſummus & celeberrimus Auguſtanæ Reip. medicus ad me dedit, ſine aliquo nomine. Straubichij in Danubio captum aiunt. Hunc Antacæum, ſtellarem cognominare libet: ſicut & galeus quidam ſtellaris cognominatur. Pictura in linteo ſatis magno expreſſa, colorem vbique ferè cœruleum oſtendebat. venter candidior eſt ad roſeum inclinans. Spinæ in dorſo, & ſtellæ (quæ ſpinis delapſis relictæ videntur) pallidi coloris ſunt: puncta etiam paſſim vel è pallido albicantis, vel fuſci Indicive coloris ſunt. Cognatus huic fuerit, qui in eodem flumine à Germanis Tick appellatur, quod nomen ab Antacæo videri poteſt per aphæreſin factum: Vngari Tock vel Tück, vel Tockhal (hal piſcis eſt) appellant. Idem aut ſimilis fuerit Zucca Caffæ, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, z. pro t. poſito. Vide ſuprà in fine Corollarij ad Acipenſerem pag. 8. Alius puto, ſed ſimilis eſt, quem ijdem Vngari Schwreg (ab oxyryncho, vt conijcio deprauato nomine) vocitant: aliqui recentiores Latino nomine ad vernacula formato Scurionem per Sc. non per St. de quo plura leges ſuprà, Corollario 11. ad Silurum. Quidam Tick vel Dick piſcem mihi retulit in Danubio capi, non quidem Viennæ, ſed inferiùs circa Peſtum, vt vulgò vocant & Budam: mole corporis quæ ad xxv libras (ſedecim vnciarum) accedat. cute varia vndequaque, & ſtellata ſimiliter, vt in exhibita hîc à nobis icone: ſed roſtro differre: quod longius & gracilius ſit quam vel in hac noſtra icone, vel in Huſone, anſerino ferè ſimile: cætera Huſoni ſimilem eſſe, ſed minorem: ideoque ab imperitis Huſonem paruum eſſe putari. Hic an ſit Galeus Rhodius, quærendum. Viennæ audio piſcem illum, quem nos Silurum fecimus, paruum adhuc, vt pedem aut cubitum non excedat, appellari ein Dick: adultiorem verò ein Schaiden. *Antacæus ſtellaris* *Tick.*

56.68. Labra habet, A. (*pro mentu nimirum, ſicut Turdi quidam, quibus cognatus videtur hic piſcis.*)

58.24. ex Euſtathio, A. Varinus. 55. λ... A. (carmen hîc non admitteret λ...) In fine paginæ A. Is Tænia eſt Rondeletij.

60.3. poſt, authores ſunt. A. Sed χονδρώδη omnino legerim. quoniam & ſcorpios χονδρώδεις eſſe, eodem authore legimus. 30. A. Turdis ex aſpectu picturæ cognatus mihi videtur.

61.54. poſt, reponendum ſit. A. (*Pro σκάφρον legendum σκα... cum Euſtathio. ſimiliter autem pro apro Acheloi accipio. Vide infrà in Porcis.*)

Pag 63. Ad iconem Aporrhaidis Rondeletij, adſcribe: Accedere videtur ad pentadactylum Purpuram Bellonij.

67.54. ad lêma COROLLARIVM, adſcribe: *Plura vide infrà in Corollario Gobij A.* 61. poſt hæc verba, ſeparari non debet. A. Alij cottum nominant gobij fl. genus, ex Ariſtotelis hiſtoria 4.8. vbi Græcè κόττ... legitur. vide infrà in Gobiis.

71.56. poſt nomen ſumpſit, diſtingue, & A. vt quidam ſcribunt. Verùm natex, non narica, apud Feſtū, nomen à natādo ſumpſiſſe videtur. 65. poſt hæc verba ... A. ... ἐφήμερον ἡμέρας ...

76.46. Lemmati A. Nomina Germanica vide infrà in Corollario de Paſtinaca.

77.31. poſt, interpretatur punctum geminum nota, & A. de eo piſce ſentiens, qui ex aſellorum genere Eglefin vulgò à Gallis nominatur, à roſtro opinor aquilino, quale ei tribuit Rondeletius. egle enim Gallis aquilam ſonat.

Cancellus, quem aliqui vulgò Auenam vocant. Scaliger Squillum minimam à Vaſconibus Ciuadam vocari ait, id eſt, Auenam. pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut Auenam veterinæ.

77.65. poſt, excauati. A. (*Ariſtoteles hiſtoriæ 9.37. idem de ſerpente marino ſcribit, quem Congro ſimilem facit.*)

81.1. poſt adieci, A ſuperius pag. 78. 17. Torpor A. dicitur. Et mox eodem verſu, poſt factum A. fuerit.

83.4. expreſſit. A Effigies eius hæc eſt.

83.16. A. Vide quæ ſcripſi in Rota. 23. L. inter cete pelagia & terribilia numerat, κριοὺς cognominans ἀγανέας. A. Non probè igitur Lippius vertit arietes marinos mitiores eſſe terreſtribus: tanquam à manſueto huius pecoris ingenio nomen eis poſitum ſit: quod ego à formæ aut cornuum aliqua ſimilitudine eos inueniſſe putârim. Inter verſum 19. & 21. hæc inſere. ARGENTILLVS nominatur à Mauro Epiſcopo in Conuiuio patris Dei, vbi hunc piſcem Iudæ apponit, vt Vmbram Lazaro, Serram Iſaiæ, & alios alijs ſingulorum hiſtoriæ conuenientes. Ponit autem ea tantum piſcium nomina quæ ab authoribus vſurpata ſunt: vnde & Argentilli nomen non fictum ab eo, ſed vel vulgò, vel etiam literatis ſuo ſeculo de piſce aliquo in vſu fuiſſe iudico.

nam apud ſcriptorem alium hactenus non reperi. factum autem id eſſe à colore argenteo, apparet: vnde & alburnum piſcem Auſonius, & leuciſcos quoſdam tum marinos tũ fluuiatiles appellarunt Græci.

86.39. Sub lemmate DE tertia aſellorum, &c. A. *Quidam hunc non rectè hepatum eſſe putarunt: quod in Hepato reprehendit Rondeletius.*

92. Iconi ſuperſcribe: *Vide ſcripta ab initio huius capitis ſuper hac icone.*

9 poſt hęc verba, *in Corollario primo A. De Gryllo lege infra non nihil, Corollario tertio de Aſellis, &c. & de Ophidio plura in O. elemento.*

92.50 poſt hæc verba, vt banchus A. (*Atqui pro illo etiam in Athenæi codicibus βάκχος, legitur. & banchus, βάγχος, nuſquam apud Græcos reperiri puto.*

ADDITIO AD ASELLVM CALLARIAM, DE QVO SCRIPSI COROLLARIO I. de *Aſellis. pag. 92. verſ. 51. & deinceps.*

Quam Saluianus exhibuit Callariae iconem Hiſtoria 87. huic ſatis ſimilis eſt: ſed dorſi pinnam, & quae à podice incipit ſupinam, digitum ferè citra caudam terminat.

A Icon hęc (à Cornelio Sittardo mihi communicata) piſcis eſt, quem deſcripſi in Corollario de Phycide A. Vide etiam in Corollario de Tinca A.

Piscem noſtrum (inquit Saluianus) qui Romę Tenca marina & peſce Fico vocatur, veterum Græcorum φυκίδα eſſe contendit Rondeletius, ea coniectura (vti arbitror) perſuaſus, quòd vulgari Romanorum appellatione peſce ſico appelletur. Verùm præter id quòd friuola & vana hæc coniectura eſt: (quum hic piſcis propterea quòd maturiſſimi & paſſi fici inſtar, mollis, flaccidus, & non ſucci plenus ſit, Romæ fico vocetur, & non quia hæc eius vulgaris nomenclatura ex veteri Græca deducta ſit.) id etiam opinari rationi diſſonũ eſt. Nã cum Athenæus, Ariſtotelis authoritate, phycidem ποικιλόχροα καὶ ἀκανθοστεφῆ: id eſt, varij coloris, & ſpinis vallatam vel coronatam appellet: Speuſippus verò (apud eundem Athenæum) Percam, Channam & Phycidem ſimiles faciat: quo pacto hic piſcis noſter, qui neque variis depictus eſt colorib. neq; ſpinis vallatus: quiq; nil minùs quàm Percæ & Channæ ſimilitudinem repræſentat, Phycis dici poterit? Propterea non Phycidẽ, ſed Callariam hunc eſſe aſſeueramus. neque id temere. Nam cum inquiat Plinius: Callarias aſellorum generis, ni minor eſſet. vti Callariam Aſellis congenerem & minorem eſſe teſtatur: ita nos hunc piſcem noſtrum, quippe qui Aſello ſimilis eſt atque minor, Callariam eſſe iure cẽſemus, &c.

B Callarias ad minoris aſelli ſimilitudinem proximè accedit. capite enim lato eſt, & preſſo: ore magno, & valde denticulato: atque oculis etiam magnis & aureis. Vix pedalem excedit menſuram. Lapillos duos in capite habet. Color ei cineraceus, vt Aſello. Squamis minutis contegitur. Corpus totum oblongum & latiuſculum eſt. Ventriculum habet amplum, inteſtina lata: hepar magnũ & ſubalbum, cui fellis hæret veſica.

C Marinus piſcis eſt, & litoralis potiùs quàm pelagius, in cœnoſiſque litoribus degens.

F Piſcis eſt haud ſuauis, & propterea vbique ferè plebeius, & parui precij eſſe ſolet. Carnem habet ſatis mollem, ſed non friabilem, concoctu facilẽ, ſed excrementitiam. Frixus aut aſſus palato minùs ingratus eſt, quàm elixus.

99.20 A. (*Vide infra in E. elemento de Elephanto.*)

99.38.

99.38. A. (*Bellonius picturas ſuas à librariis tranſpoſitas conqueritur, nempe locuſtam in aſtaci locum.*)

101.18. poſt, dixit. A. (*In noſtra Athenæi editione libro 7. κάμμαροι legitur per duo α.* 24. L. camarus (per m. ſimplex, & A. in aconito autem κάμμορ☉ legitur. 27. poſt Macedones, diſtingue, & A. Varinus. apud Heſychium κομμάρα tribus ſyllabis legitur.

113.68. L. Vide in Corollario 1. de Aſello, & in Mugilis labeonis Corollario.

114.7. Poſt verba, *diuerſas habes.* A. *Idem eſt cetus Britannicus infrà exhibitus, pagina 212.* Deſcriptiones enim conueniunt, cum aliàs, tum quod ad laminas in ore corneas, dentes nullos, &c. Vide quæ ſcripſi infrà, pagg. 212. & 213.

118. Suprà infimam picturam, adſcribe. *Videtur Olaus has picturas effinxiſſe, ſcriptoris cuiuſdam obſcuri verbis (quæ infra in Cetis in genere E. referemus) commotus. Cetos quidem Nouwerfrack & Ruſwal Germanicè dictos, priuatim naues ſubuertere legimus.* Secundæ verò & intermediæ, 119. paginæ, iconi adſcribe: *Vide Aſpidochelone inter cete. An cruſtas quaſdam habet ſcuti, vel chelonij, id eſt, teſtudinis corij, inſtar?*

121.3. Poſt, Athenæum. A. Hippuris ineſcantur iuli, Oppianus.

122.41. poſt, Poulſepieds, A. (*Rondeletius Vrticam rubram ſuam ab aliquibus Pouſſepie Britannorum voce ſcribit.*)

122.69. Plura vide inferius in Concha rhomboide, ſeu Balano Bellonij, ex Xenocrate & Galeno quæ huc relata oportuerat, in F.

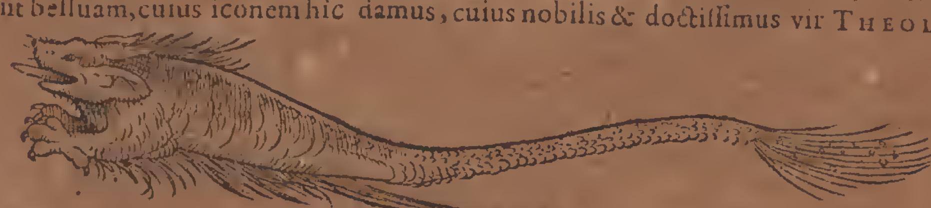
125. poſt v. 35. In Rheno circa Scaphuſiã Weidfiſch appellantur piſces, qui per hyemem in libero flumine vagantur & paſcuntur, ꝙ præcipuè Barbi faciunt: quanq̃ & Truttæ & alij quidam piſces per hyemem interdum vagantes capti eodem nomine vocantur. Barbi quidem huiuſmodi meliores ſunt: capite minore; corpore rotundiore & obeſiore, quàm qui in latibulis ſe continent, quos Lägerbarben appellant. Ex his vagantibus aliqui reperiuntur ſteriles, in quibus nec genitura nec oua inueniuntur: eos Junckerlin/ id eſt nobiles appellant: & quouis anni tempore in cibo commendant. Communi quidem nomine Lägerfiſch dicuntur, qui in cauis, ſub petris aut in petrarum ſciſſuris, collecti latitant: quod fere faciunt gregatim, & inuicem ſuperincumbentes porcorum inſtar. Sic Barbi innumeri, millenì aliquando, ſub hyemem, in vnum ſub petra aliqua latibulum coeunt. quod cognoſcentes piſcatores, verno tempore cum prodituros eos expectant, naſſas opponunt: & ita maximum eorum numerum aliquando capiunt: qui tamen, vtpote macilenti, non magni fiunt in cibo. Hæc à doctiſſimo & nobili Scaphuſiæ ad Rhenum Medico COSMA HOLZACHIO accepi. Ego Græcis nominibus, quibus etiã Latinis vti liceat, piſces quoſuis liberè paſcentes per hyemem, nomades appellârim, (νομάδας, ſicuti & [illegible] δας ἰχθῦς apud Ariſtotelem legimus: Latinè paſcales. nam & Feſtus paſcales oues nominat quæ paſſim paſcuntur, à verbo paſco: vel à paſcuis quaſi paſcuales. Latitantes verò pholades, φωλάδας, [illegible] τας: quaſi latibulares. Steriles verò quoſuis epitrageas. nam & Ariſtoteles ex fluuiatilibus cyprinos & barinos, ἐπιτραγέας facit, hoc eſt, ſteriles. qui nec ouum, nec ſemen vllum prolificum vnquam habeant: ſed qui ſolidiores pinguioreſq́; (inquit) in eo genere ſunt, iis inteſtinum paruum eſt, & laus præcipua in paſtu. Videtur autem non omnes cyprinos & barinos ſteriles facere, ſed aliquos in eo genere: qui præ nimia obeſitate nimirum ſterileſcant: quod & tragis, id eſt hircis accidit: & vitibus nimia alimenti copia luxuriantibus, quod vocant τραγᾷν. Barinus igitur Ariſtotelis an Barbus ſit, quærendum. nam & nomen alludit & aliud vetus Barbi nomen ignoratur: & fluuiatilem eſſe piſcem, & præ obeſitate ſterileſcere ei conuenit. Gazæ interpretatio apud Ariſtotelem pro [illegible], non rectè habet, Balagrus & Carinus. Cyprinos quidem ſeu carpas noſtras in piſcinis aliquando ſteriles reperiri, in quibus neutrum ſexum agnoſcas, in cibo ſuauiores, ex piſcatore fide digno accepi. [illegible], Heſychius & Varinus. ego ex Ariſtotele repoſuerim: [illegible] *Nomades.* *Pholades.* *Epitrageæ.* *Barinus.*

Eadem pag. 36. A. Hi an Alaudis Rondeletij ſint cognati, quærendum. 56. A. Vide etiam in Glanide B. in Corollario. 64. poſt, cothus A. (*cottus.*)

128.29. Poſt, non item. A. *Rotonetti Romæ quòd corpore ſint rotundiore. Vide infrà in Smaride poſt Mænam: vbi horum etiam piſcium affinitas & differentia pluribus explicatur.*)

130. inter lineam 59. & 60 interſcribe: BRACHYCEPHALI & Siones mali ſucci ſunt, & grauis odoris: ſegnem materiam trahunt & gignunt, Xenocrates apud Oribaſium. 61. poſt, Membrade: diſtingue, & A. & infrà in Corollario de Turdo H. a.

Eadem pagina inter lineam 61. & 62. A. BRETHMECHIN (Arabico vocabulo, vt conijcio) nominari aiunt belluam, cuius iconem hîc damus, cuius nobilis & doctiſſimus vir THEODORVS BE-

ZA participem me fecit, & addidit (nimirum vt à mercatoribus accepit,) inuentam eſſe in Iaua inſula, noſtro tempore, anno Domini 1551. Aprilis die 14. longam circiter decem cubitos fuiſſe inter caput & caudam: altam cubitos duos cum dimidio: animal eſſe amphibium, ad viuum depictum. Pictura magna ex parte rubri coloris eſt, quibuſdam in locis cœrulea, &c. Cauda vbi inſtar equinæ diffunditur, dilutì coloris cœrulei eſt, punctis diſtincta rubris. Vngues leonini ferè aut pantherini videntur: vt cauda quoque pantheræ caudam referre.

132.17. Margini adſcribe: *Recitat hæc Bellonij verba Rondeletius in Purpura C. & refutat.*

133.33. Initio ſegmenti G. adſcribe: Galeni de eis verba ex libro 11. de Simplicibus ponam in Purpuris. Remedia quæ infrà Muricibus attribuuntur, buccinis quoque conuenient. nam Plinius ceryces modò buccina, modò murices conuertit. Idem remedia plurima muricibus & buccinis vſtis communia facit. Vide infrà in Muricis Corollario G.

136.68. poſt,ſpinula, Syluaticus. A. Spinula quidem ſcorpius eſt.

151.26. Nominetur. A. Iconem adiunximus, qualis olim ad miſſam à Sittardo imaginem ſculpta eſt, licet à Bellonio poſita ſatisfacere potuiſſet.

Gallus marinus vulgò. Cancer Heracleoticus Bellonij.

151. Sub lemmate de Cancro Mæa, &c. A. *Vide Scaligerum in libro de Subtilitate.* Eadem verba A. pag. 354. ſub lemmate de Paguro.

160.47. A. Rondeletius in Squilla parua ſcribit σκύλλαροι genere neutro per y. in prima. ſed ſcyllaros mihi genere maſculino dicendum videtur. Τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον, Ariſtoteles hiſtoriæ 4.4. Σκυλλάριον generis neutri ſit oportet: ſed vbi Ariſtoteles eo ſit vſus non occurrit. In principio paginæ 161. ad concham quæ è regione dextræ eſt, adſcribe: Teſta hæc Neritæ videri poteſt, quòd buccino ſimilis ſit: ampla tamen, &c.

169.35. poſt, Athenæo A. (*& Oppiano lib. 1.*) Deinde in fine eius hiſtoriæ A. hunc verſum à nouo initio:

Bellonius hunc piſcem Muſtelum varium ſeu ſtellarem nominat: cuius verba ponam infrà cum Muſtelis.

Deinde ſub lemmate de Canicula Saxatili, ſubſcribe: *Gillius & Bellonius galeum ſtellarem hunc eſſe putabant, ſed reprehendit eos Rondeletius.*

170.36. poſt, rhina. diſtingue, & A. vt neque Aelianus. 65. poſt, muſteli A. nam κεντρίναι abſolutè vocantur, tanquam genus à galeis diuerſum, quamuis & ipſi piſces ſint γαλεώδεις.

178.5. σμύραινος, A. (al' μυραινός.)

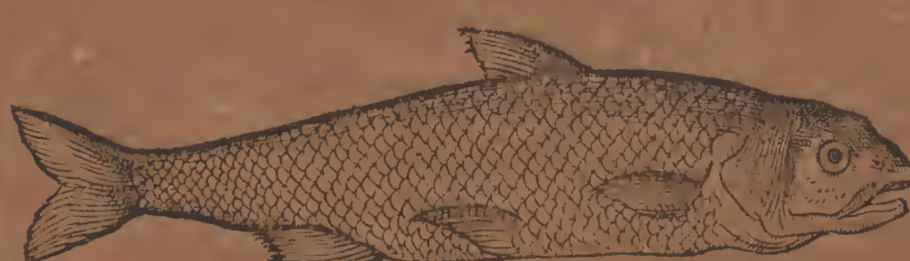
181. Capriſci hiſtoria poſt capitonis fluuiatilis hiſtoriam poni debuerat, ex ordine literarum. Eâdem pagina ſub lemmate COROLLARIVM, adſcribe: Vide infrà in Mure piſce, elemento M.

183.68. Poſt illa verba: jam matura ſunt: initium verſus & Elementi E faciat hæc additio: In piſcatoriis Bauarorum legibus, interdicitur, ne breuiores duobus palmis, vel ſeptem digitis, capitones fluuiatiles capiantur.

ADDITIO AD CAPITONES FLVVIATILES,

PAG. 184 POST VERSVM 12. INSERENDA.

Capito fl. ſimpliciter dictus.

Capitonis fluuiatilis genus vnum tantùm deſcripſimus ſuprà elemento C. vbi etiam iconem eius ex Rondeletij libro appoſuimus. (is Coloniæ Mnnne nominatur.) Hic aliam eiuſdem piſcis exhibemus à Io. Kentmano miſſam, Germanico nomine Diebel inſcripto, ſine alia deſcriptione. itaque dubius, cum hoc nomen nobis & vicinis Germanis inuſitatum ſit, rurſus eundem piſcem, diuerſum eſſe ſuſpicatus, ſculpendum curaui. Eundem autem eſſe puto ex Ge. Fabricij ad me literis, quarum hæc ſunt verba: Diebel piſcis in Miſena montana Elte (ab aliis Alte, a noſtris Alet) vocatur. Capitur in Albi, teres (ferè) & craſſus. ſquamis obſitus albis: inter eos qui aſſari ſolent non poſtremus. Dobula à Baltaſare

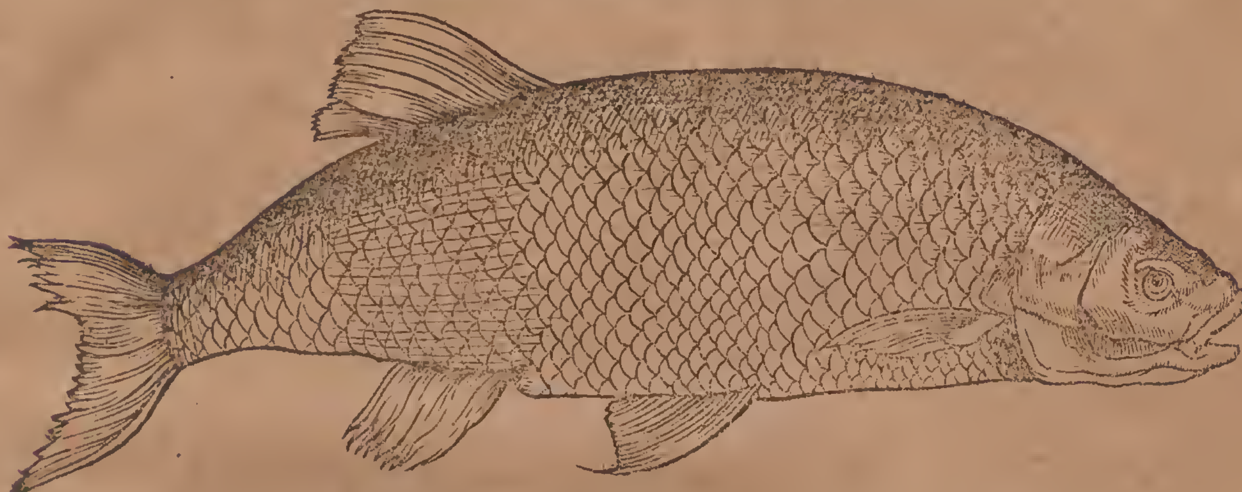
Trocho

Trocho dicitur, vocabulo Germanico, quo etiam in Marchia vtuntur, Hæc ille. Chriſtophorus Saluelденſis Murilegulos piſces Latinè nominat, qui Germanicè Deueln dicantur. Vorant (inquit) aquaticos mures. Circa Argentinam quidem vulgò Müſeſſer, id eſt Murinori dicuntur. quod ſi verum eſt, Græcè myotheras appellâris ſicuti & ſerpentes quoſdam. ego muſcis potiùs quâm muribus eos veſci putârim. Bohemi nominant *Tlauſſie*, vel *Tlauſſie*. Vngari *Szeleskezeg*, vt in Catalogo piſcium Vngariæ reperi: ſed alius catalogus ad aliud capitonis fl. genus, quod Nerfling Germani vocitant, id nomen refert. Idem Encelius ab his piſcibus, & aliis quibuſdam, oua anguillarum & lampredarum, branchiis interdum ſuſcipi & foueri ſcribit, vt recitaui in Anguilla C. Alius eſt Polonorum *Dubiel*, nempe Cyprinus latus.

Sed præter hunc Capitonem fl. alios etiam quoſdam piſces, ſimiliter & fluuiatiles, & forma non diſſimiles, ad idem ceu genus referre libet: vt ſunt apud Saxones & Miſenos dicti, Jeſen/ Rapp/ Zerte/ noſtris piſcatoribus (ſicut & Gallis & Italis, ni fallor) incogniti, & alij quidam: & lacuſtris apud Saluianũ piſcis, quem Album nominat. De ſingulis nunc dicemus.

DE CAPITONE FLVVIATILI ILLO, QVEM Jeſen APPELLANT GERMANI QVIDAM: NOS DIFFERENTIÆ CAVSA, COERVLEVM COGNOMINEMVS LICET.

Iconem hanc piſcis è Danubio, quem accolæ circa Viennam Jentling appellant, à Stephano Lauræo medico Ferdinandi Auguſti accepi: nec alium eſſe puto, quàm Jeſen à Saxonibus & Miſenis dictum.

Recentiores quidam piſcem Saxonicè dictum Jeſen, alauſam interpretantur. is (inquiunt) habet lucentes ſquamas argenteo fulgore: eſtq́; ex eorum numero, qui apud Saxones aſſati gratiores ſunt. Capitur in Albi. Ego quoniam è mari non aſcendit, alauſam eſſe negârim. Quoniam verò cum capitone fluuiatili ſimilitudinem habere, (non tamen ad eam magnitudinem peruenire, cum rarò duas libras, xvj. vnciarum, excedat:) & inſuper cœrulei coloris (*aliqua ex parte*) eſſe fertur, qualem etiam eſſe video Danubij piſcem Jentling/ ex icone à doctiſſimo Lauræo miſſa, in quo dorſum præſertim cœruleum eſt, & aliquæ capitis partes, (latera & venter argentei coloris ſunt, pinnæ fermè ruffi, ſicut & cauda,) qui & ipſe præfertur aſſus, inde adducor vt vocabula hæc duo piſcis vnius & eiuſdem eſſe ſtatuam. Germani ad Viadrum Jeſitz appellant: Dantiſcani Jeſus: Marchici ad Viadrum Jeſe ſcribunt. ſed e. vltimum non proferunt, & primum obſcurius inſtar æ. diphthongi feré. Aliqui Bratfiſch/ hoc eſt piſcem aſſari ſolitum, per excellentiam. Poloni Iaiz, vel Iéſiéń. Ex Epiſtola Lauræi: Jentling vel Bratfiſch non eſt in magno precio: neutiquam ſalubris, quòd pinguiuſculus ſit, & non ſaxatilium modo friabilis: ſuauis tamen ſatis, quantum ad guſtum. Eſtur frigidus, aſſus potiſſimùm, quanuis & elixus, & aliis modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres aut quatuor digitos. Poſt Paſcha potiſſimùm capitur. Haud ſcio an idem ſit piſcis, quem apud inferiores Germanos Macrell vocari, ab aliis Bratfiſch/ Adamus Lonicerus tradit. & in aquarum fundis latêre addit, noctu cum face à piſcatoribus capi. Eum quidem Lucium Auſonij eſſe non rectè coniicit. Cronenburgius medicus pereruditus, Macrill piſcem in catalogo Rheni piſcium mihi nominauit. Sed longè alius eſt qui eodem nomine in mari dicitur, videlicet Scomber. Vngari Capitonem fl. cœruleum Czompo appellant, vt ex duobus meis Vngaricis piſcium catalogis alter habet: in altero meliùs (vt ſuſpicor) ad tincam hoc nomen refertur: Bratfiſch verò transfertur Syleuvhal. hal quidem eis piſcem ſignificat. Idem fortè piſcis eſt, qui Bratkarpfe ab accolis Poloniæ Germanis vocatur: à Polonis Glovvacz ob magnitudinem capitis: (de quo plura leges inferius in Paralipomenis ad Cyprinum.) ſed aliud Polonicũ nomen huius piſcis iam antea diximus: quamobrẽ in dubio ſum.

DE CAPITONE FLVVIATILI, QVEM CORVVM MISENI *nominant*, ein Rappen / *nos rapacem cognominabimus.*

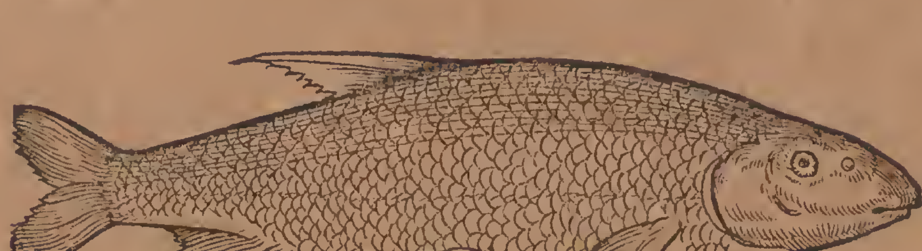

B RAPPE vocatus (inquit Kentmanus: qui & iconem miſit: id eſt, Coruus, quòd eius volucris inſtar rapax voraxq́; ſit) piſcis eſt candidus, argentei ſplendoris: dorſo tamen fuſco & ſubcœruleo. Squamis tegitur latiuſculis, tenuibus & perſpicuis. quibus pellicula tenuis argentei nitoris ſubſternitur: quæ per ſquamas translucens, piſcem veluti argento illitum oſtendit, quales etiam cæteri piſces, quos communi nomine albos cognominamus (Weyſſfiſch) apparent. Piſcis eſt longus, craſſus & carnoſus: caro ariſtis plena. Longitudo ad latitudinem quintupla. Dentes ei non in ore, ſed in faucibus ſunt, (vt aliis quoque huius generis,) longiuſculi, vtrinque ſepteni è mandibulis prognati. Ventriculus & inteſtina ſimul, piſcis longitudinem non æquant. Reuolutio eorū triplex eſt, ita vt in ſummo ventriculus ſit, inde tenuius inteſtinum incipiens reuolui, duas ſub eo helicas efficiat. Tegit hæc dextro latere iecur, (in quo veſica fellis longa conſpicitur:) altero lien. (*Branchias molles eſſe audio, vt in Salmone: pinnas coloris è fuſco punicei.*) Veſica in eo aere plena, oblonga eſt, vt in Lucio, Cyprino, &c. Maximi qui apud Miſenos capiūntur, ad ſex aut ſeptem libras (xvj. vnciarum) accedunt.

(A) C Nomen à rapacitate tulit. eſt enim veluti prædo vehemens in aquis: nec minùs ferè quàm Silurus & Lucius, aut etiam ampliùs, damnoſus eſt vorandis piſcibus. quos dum perſequitur, in ripam aliquādo expellit, & ſimul etiam ipſe interdum impetu in ſiccum elatus relinquitur. Hic piſcis in Albi naſcitur, non aliunde ſubit: & toto ferè anno (ſed rariùs & per interualla quædam) capitur. A partu valde augetur & pingueſcit. Parit autem circa Annunciationem diuæ Virginis: quo tempore è ſtationibus E ſuis cateruatim procedunt, magni & parui: duobus aut tribus diebus ante aut poſt illum diem: idque ita fore certum eſt. Quòd ſi nihil impediat, ſexaginta, plus, minùs, vno retis tractu interdum capiuntur. Piſcis eſt callidus, & extra hoc tempus quo propter partum gregatim natat, difficilis captu: niſi vel nimij ventorum flatus, quo minùs piſcatores & retia trahenda audiat, efficiāt: vel aqua perturbata viſum eius impediat: aliâs enim inter ſcamna, quæ arenæ accumulant, manet: nec facilè retibus includitur. Cæterùm extra pariendi tempus hamo ferè capitur, hoc modo: Quoniam vorax eſt piſcis, phoxinus aliuſve piſciculus hamo infigitur, & ſic linea per aquam ultro citróque agitur, eo in loco vbi huius generis piſces degere coniectura eſt. hi cum piſciculo pariter hamum deuorant, & capiuntur.

F Piſcis eſt admodum laudatus & boni ſaporis, tum aſſus, tum elixus. A pleriſque tamen parui æſtimatur, quòd idoneum coquendi modum neſciant. nam niſi ritè coquatur, ſiue aſſes, ſiue elixes, in partes aliquot dilabitur: quòd ſi integrum ſeruare velis, non in feruidam, vt alios pleroſque piſces ſolent, aquam, ſed ab initio ſtatim in frigidam præparatum immittes, vt pariter cum aqua concalfiat: tum condies, ſalieſque, & ad iuris ferè conſumptionem coques. Aſſandum verò, deſquamabis, exenterabiſque ſimiliter: deinde ſale diligenter conſperges & perfricabis, & per duas horas in ſale relictum, tandem aſſabis: ita bonus & grati ſaporis piſcis erit. Sunt qui piſces aſſari ſolitos, ſimpliciter aſſent, ouis (aut lactibus) ſolùm non exemptis: & ſaluia inferta. alij oua ſeu lactes, cum hepate & liene exempta minutatim concidunt: adduntque multum piperis ac caryophyllorum, ſalem, vuas paſſas minores, vitellum oui. hanc impenſam in piſcem infarciunt, & aſſant: putantque ita ſalubriores fieri. Hucuſque Kentmanus.

DE CAPITONE FLVVIATILI SVBRVBRO, QVEM GERMANI ORFVM APPELLANT.

ORFVM Germani vulgò, ein Orff, genus hoc Capitonis nominant: quod mihi videre nondum cōtigit præterquàm Auguſtæ Vindelicorum olim in piſcina quadam, vbi mihi intuenti, cyprini colorem præ ſe ferre videbatur, aqua fortè viſum meum mutante. Ibîdem depictam iconem clariſſimus medicus Achilles Pyrminius Gaſſarus mihi curauit. Dorſo eſt rubicundo, ventre albicante, ſquamis (vt apparet) magnis & latis. Aſſi laudantur, præcipuè Aprili & Maio menſibus. Linea à branchiis ad caudam an probè adeò recta (præter plerorumque piſcium morem) expreſſa ſit, inquirendum. Germanicus liber qui Bauaricas conſtitutiones continet, eadem forma piſcem hunc delineatum proponit, digitos xij aut xiij. longum, qua longitudine inferiorem capi non liceat: cum vulgarem Auſonij Capitonem vel nouem digitos longum capere conceſſum ſit: vnde hunc (Orſum dico, qui tamen ab orpho marino piſce toto genere differt) ad molem multò maiorem excreſcere coniecerim. In diuerſis Germaniæ partibus aliter atq; aliter (proximis tamē inter ſe vocabulis) nominatur: Orff/Erfle/Nörffling/Würffling/Würffling: alicubi etiam Elſt, idem, ni fallor: vnde extat dicterium in hominē delicatum, Man muß dir ein Elſt kochen. Intempeſtiuè captum, ſpinulis ſeu ariſtis redundare aiunt. Duorum generum eſſe hunc piſcem audio: aſſatos alios carne alba eſſe, qui Auguſtæ vulgò Weyſſfiſch appellentur: alios rubicunda vel flaueſcente, truttæ ſalmonatæ inſtar. Piſcem Norimbergæ quoque in Begniza fl. frequentem eſſe aiunt: præferri genus illud cuius caro rubeat: in ſuperficie diſcrimen non apparere: ſquamas paulò latiores eſſe quàm in thymallo.

thymallo.carnem ſiccam & friabilem,ſalubrem, vt vel puerperis concedatur: minùs ſuauē quàm Truttarum.Bellonius quoque viſa apud me huius piſcis effigie,forma ad Squalum(id eſt, Capitonem fluuiatilem)eum accedere fatebatur.Piſcem audio lautum & in precio eſſe,muſcis veſci:Cyprino minùs latum eſſe,ſed craſſiorem:nō in aquis fluentibus,nec in lacubus,ſed in piſcinis fermè reperiri, apud Vindelicos,& Norimbergæ,& alibi.Sunt qui pico pigó ve piſce Larij & Verbani lacus, (de quo inter Cyprinos ſcripſimus,)eum comparent : & ſimiliter certo anni tempore è ſquamis ceu clauos quoſdam emittere mihi retulerint.Ad Cyprinós ne igitur magis an Capitones pertineat, iudicandum illis relinquo,quibus in promptu hi piſces ſunt.

DE CAPITONE LACVSTRI, QVEM ALBVM PISCEM SALVIANVS NOMINAT:

Iconem non poſui,quòd ad alias Capitonum formas quàm proximè accedat : eam qui deſiderat, è Salviani de Piſcibus libro 1.petat.

CVM hic vigeſimus noſter piſcis, (inquit Saluianus,) locis pleriſque Albo vulgò vocetur , à Petro Gillio Auſonij Galli Alburnus eſſe creditur. (*Atqui Petrus Gillius Alburnos, non quos Itali, ſed quos Galli vulgò Albos vocitent, eſſe iudicat. Vide in Alburno, elemento A.*) Verùm Auſonij Alburnus piſcis fluuiatilis eſt,cum Moſellæ tantùm fluminis piſces ab eo deſcribantur.hic verò noſter,lacuſtris. Quòd ſi aliquis alicubi in fluminibus etiam eundem reperiri obijciat:ſicut id fieri non poſſe non contendimus:ſic cum in Moſella(vt à quàm plurimis illorum locorum accolis accepimus)non reperiatur, Alburnus eſſe nō poterit.(*Poſt hæc coniecturas ſuas profert, Alburnum Auſonii eum eſſe piſcem, quem Galenus Leuciſcum vocârit, eundemque ſqualum eſſe,nempe illum quem nos ſimpliciter Capitonem fluuiatilem fecimus. Ego Rondeletii ſententiam potiùs ſequor. Et mox ſubiungit:*)Hunc igitur vigeſimum piſcem noſtrum, vulgò loquentium more Album, & non Alburnum,vocandum cenſemus, (etſi ſub piſcis icone inciſoris incuria Alburnus nomē excuſum legatur: *atqui idem error in Tabulis Saluiani piſcatoris eſt*:eiuſque antiquorum Græcorum Latinorumve neminem,mentionem feciſſe ſcimus. A

Albus quanuis Squalo Alburnóve appellato piſci perſimilis ſit,ab eo tamen euidentibus quibuſdā notis facilè internoſci poteſt.Primùm enim etſi vterque latitudinis ratione oblongus appareat, eâdem nihilominus vtriuſque exiſtente latitudine, Albus paulò longior Alburno conſpicitur. Deinde roſtro acutiore,oculis maioribus , ac dorſo magis repando Albus eſt.Nam cum Alburni ſenſim atque modicè, Albi repente ac plurimùm à capite extuberat dorſum.Pinnarum autem tum in lateribus,tum in dorſo ac in imo ventre exiſtentium,ſitu ac numero cum Alburno conueniente earundem colore abinuicem diſcrepant.ſubnigras enim Albus:ſubrufas verò Alburnus eas habet. Poſtremò amplioribus ſquamis Albus tegitur: ventréque atque lateribus,æquè atque Alburnus,candidus & argenteus eſt:capite verò ac dorſo magis quàm ille ſubuiridis.Magnitudine non differunt: vti enim Alburnus, ſic & Albus , pedalis,frequens:bipedalis verò aliquando tantùm reperitur. B

Lacuſtris piſcis eſt Albus, non tamē in lacubus omnibus, aut in eorum quàm plurimis, vt Tinca, Lucius,Squalus ac Barbus:ſed in eorum nōnullis ſolùm reperitur.in Traſymeno enim lacu vbi etiam Albo vulgò vocatur,frequens ſatis in fine vêris capitur.In fluminibus eum reperiri huc uſque non obſeruauimus:eſtque aduertendum,ne quiſpiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalū pro Albo nobis oſtendat.In mari nec naſcitur,neque ex lacubus fluminibusve ad id deſcendit. C

Duram carnem habet Albus,& propterea ægrè coquitur.Inſipidus adeò eſt, vt piſcium ferè omniū iure viliſſimus cenſeatur.nec enim vlla condiendi ratione ſapidus effici poteſt.Torrefactus tamē paulò minùs ingratus eſt palato,ſolumq; in aliorum piſcium penuria eo veſci ſolemus. F

DE CAPITONE ANADROMO ILLO, QVEM MISENI Zerte VEL Blicke NOMINANT.

CAPITONIBVS hunc piſcem adnumero propter ſimilem, vt ex pictura (quam Kentmanus miſit) coniicio,corporis formam:differentiæ verò cauſa anadromum cognomino , quòd ex Oceano Albim ſubeat,vt ceſtreus ſeu mugil ex mediterraneo Nilum. Naſutus videtur, prominente & carnoſa ſuperiore oris parte , vt in noſtris fluminibus , is quem Naſi nomine deſcripſimus ſuprà. cui etiam reliqua corporis ſpecie per omnia adeò ſimilis eſt, vt diſcrimen nullum animaduertam , ne colorum quidem ferè, niſi quòd Albinus hic Naſus magis albicat,noſter verò magis fuſcus eſt. Sed noſter planè fluuiatilis eſt. Albinus è mari aſcendit: quem vel ab Albi ein Elbnaſen/vel à mari ein Meernaſen appellari licebit.Præterea noſter vilis & plebeius eſt, Albinus verò inter laudatos, præſertim aſſus. Hoc etiam notandum, cum Albinus alio nomine Blicca dicatur, longè alium piſcem eodem nomine à noſtris vocari, de quo egimus inter albos piſces elemento A pagina 23. Zertæ quidem nomen etiam Polonis vſitatum audio. Plerique Germani Zerte per e. aliqui (ni fallor) etiam Zorte per o. proferunt. A

Zertá

B Zerta (inquit Kentmanus) piſcis eſt longiuſculus, argentei nitoris. ſquamis paruis tegitũr: dorſo ſubfuſcó: pinnis quæ ad branchias ſunt & parte ſupina rutilis, pauco cœruleo admixto. Linea vtrinque à branchiis ad caudam tendit, in qua puncta fuſci coloris digeruntur. Caput ei craſſiuſculum. oculi pulchri, magni, albicantes: nares magnæ non procul ab ore. Os molle prorſus, in quo nec dentes ſunt, nec alia aſperitas: ſed ab initio gulæ ſeu faucium, maxilla vtrinq; valida, dentibus ſenis oblongis vallata. Maximi huius generis piſces qui apud Miſenos capiantur, bilibres ſunt. libram xvj vnciarũ dico.

C (F) Anno toto ex Oceano in Albim aſcendit hic piſcis: maximè verò circa Pentecoſten, quo tempore parit, migrare ſolet: tunc etiam ad cibum præfertur, quòd fœminæ ouis plenæ ſint. Manent & pariunt in Albi, proliciuntque ipſi ac ſoboles: augentur enim & pingueſcunt. Veſcitur omne genus piſciculis, qui nullis præſertim ſpinis & aculeis rigeant: item muſcis aliisque inſectis quibus intra aut proximè ſupra aquam potitur.

Habetur inter optimos qui in Albi ſunt aſſari ſolitos piſces. caro enim eius optimi ſaporis eſt. Ritè etiam elixus non malè ſapit. Deſquamatus nempe, exenteratus & elutus, in aquam feruere incipientem immittitur: conditúsque ac ſalitus ad iuris ferè conſumptionem coquitur. quo modo permulti etiam alij fluuiatiles piſces elixari ſolent: (vulgò dicunt Treuge ſieden/ oder heiſſe fiſch.) Sunt qui iuri iam ferè conſumpto copioſum butyrum addunt, eóque liquato piſcem inferant: ſic paratos à butyro cognominant Butterfiſch. Poteſt & aceti aliquid affundi, & zinziber aſpergi pro cuiuſque palato. Aſſus vel ſimpliciter, vel cum embammate è cepis minutatim conciſis, vino, ſaccharo & zinzibere, ſapidiſſimè eſtur. Nec diſplicuerit deſquamatus in fruſta conciſus, quæ in polenta aut ſecalis polline voluantur, atque ita in butyro ſiue crudo ſiue liquato frixus. Hæc omnia Kentmanus. Non in Albi tantùm, ſed Sala etiam apud Miſenos flumine Zertam capi audio. Alius quidam narrauit, Zertam piſcem eſſe tenuem, oblongum & latum: ſimilem Guſtero (einem Genſter) vulgò dicto: niſi quòd hic ſubcœruleas ſquamas habeat, Zerta verò albiores. Eſt & Schneppelfiſchgen in albi piſcis paruus, quem zertæ aliqui comparant, neſcio quàm rectè. mihi Schneppelfiſchgen Phoxinus quidam videtur, qui cum zerta nihil ferè commune habeat.

190. Inter verſum 52. & 53. hunc inſeres, nouo initio: CENTRISCVS. Vide in Pungitio.

191. 18. poſt, Idem, A. Plinius medicus de diæta diſtemperantiæ hepatis, (vt Bellonius citat,) Merulam, coſſyphum, & ceredam offerendos ijs, qui hepate ſunt calidiore, recenſet. Trallianus verò ijſdem conſulens κιχλίδα, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἰωτικὸν nominat.

192. lemmati COROLLARIVM: adſcribe: Vide plura in P. elemento, in Perca fl. minore. Eadem pag. quæ minoribus litteris ſub altera icone ſcripta ſunt dele.

194. 9. Antacæi A. (*Nos hoc ſuprà reprehendimus in Antacæorum hiſtoria:*

196. 47. poſt, Maſſarius. A. Vide plura infrà in Phyſeteris hiſtoria, elemento P.

202. 49. A. Porphyrion, Πορφυρίων, auis quidam & piſcis, Heſychius.

207. verſu 13. vacuo, hæc adſcribes: *Contra picturas Olai magni, lege animaduerſiones Rondeletij, in hiſtoria monſtri Leonini, pag. 414. Balænæ fiſtulam vnicam habent, Rondeletius. Cete omnia ſquamis, auriculis, (pedibus) & branchiarum ſciſſura carent, Idem.*

207. Lemmati DE CETO barbato ſubſcribe: *De hoc ſentit Rondeletius, vbi picturas Tabulæ Olai reprehendens, ſcribit, Scolopendram cetaceam, monſtroſam ab eo pictam eſſe, quadrato capite, premiſſa barba.*

208. ſub lemmate, DE Hyæna cetacea, ſubſcribe: Improbat Olai picturas pleraſque Rondeletius, ceu non conſentaneas naturæ, vt alias complures ab eo exhibitas, Vaccæ & rhinoceroti ſimilia monſtra. 49. poſt auricula) A. Cadamuſtus tradit in Oceano meridionali piſcem ſui ferè ſimilem, longis auriculis, reperiri: vt in Orthragoriſco ſcripſi.

210. Picturæ primæ ſuperſcribe: *Ex Teſtudine marina finxerunt monſtrum, à quo Vitulus marinus (auriculas habens præter veritatem) deuoratur, Rondeletius. atqui hic pictus Vitulus oculos tantùm, non auriculas videtur oſtendere.* Secundæ picturę adſcribe: *Vide infrà in Hippopotamo B. de bellua Morſ, è Sigiſmundi Liberi Moſcouia pulchram deſcriptionem.*

211. 12. ſpan. L. ſtang. ¶ Verſum 18. ſic L. Das ich im Meer nit bin beliben. ¶ Verſum 21. & 22. ſic L. Zwenzig acht Schuh man mich außmaß/ Wiewol ein klein Rußor ich was ¶ 23. mögen. L. ſollen. ¶ Ad finem verſuum Germanicorum hos quatuor adde:

Zu Straßburg hatt man denn auch geſähen/ Tauſent fünffhundert iſts geſchähen.
Vnd neunzehen jahr vmb Weynacht zeit/ Mein ſtarck gbiß hatt mich gholffen neüt/

212. 54. piloſæ A. (*Vide ſuprà circa medium pag 114. & circa finem ferè Corollarij de Phyſetere.*

213. 5. poſt priſtis. A. (Indico Oceano priſtes attribuuntur à Plinio.

214. 40. poſt zytyron. A. (*Vide infrà in Teſtudine.*)

217. 15. adpoſui. A. (*Iconem dabimus infrà cum Harengi hiſtoria, elemento H.*) 37. poſt, Athenæo, A. non rectè. Vide infrà in Eritimo. 69. poſt, generis. ſigna geminum & A. Lupo excepto, qui ſolus τῶν χυτῶν bis anno parit.

218. 17. poſt, uæniſſe. *Athenæus tamen ex Ariſtotele Lupos μονήρεις, id eſt, ſolitarios eſſe ſcribit*)

318. 30. poſt: vocabulum ſit, A. Aelianus de Animalibus 46. ſcribit rhyades piſces hyeme ſimul manentes quieſcere, & ſe inuicem tepefacere: verno autem longiora itinera ingredi: & cibis non modò obuijs, ſed inueſtigatis veſci. vbi Gillius vertit aſpargos. 53. poſt, retulimus. A. Vide quæ annotaui in Mullo c. Locus eſt apud Ariſtotelem 9. 37. Gręca aliter habent, &c. 68. L. χεδυλαί. Archeſtratus apud eundem in Bugloſſi mentione, lib. 7 ſed pro καὶ lego περὶ, vt in eiuſdem libri fine habetur, in Ψῆττα: vnde Chalcidem hîc loci nomen eſſe apparet, non piſcis,

221. 60. A. Sed Bellonius inſpectis meis iconibus, piſcem quendam rubicundum, quem Turdo vndecimo Rondeletij cognatum eſſe ſuſpicor hepatum ſuum eſſe dicebat: & eum quoque Venetiis Saccheto vocari indifferenti nomine. Vide Corollarium ad Turdos Rondeletij. videtur enim Bellonij Hepatus vndecimo Rondeletij Turdo cognatus.

222. 21. Lemmati DE CHELIDONIA. A. Vide etiam in Hirundine, Corollario A. 26. poſt, ſydera L.

ta L. iuxta Andromedem hirundinis piſcis præferre 27. poſt, Rhodig. A. ex Theone in Aratum.

225. 41. A. Ex hoc piſce puto eſſe Coruinam vulgò dictum lapidem: de quo nonnihil ſcripſi infrà, in Perca fl. B. niſi fortè è Coracino ſit. vterque enim in capite lapides habere proditur. Vide etiam infrà, pag. 298. in Corollario de Coracino B.

227. Lemmati, DE CITHARO, Rond. A. Vide an hæc ſit Tænia Bellonij, infrà inter Paſſeres,

228. 29. poſt, Oppiano. A. Inter piſces Nili numeratur à Strabone κιθαρὸς, malim proparoxytonum.

243. Lemmati DE COCHLEIS Stagni, &c. ſubſcribe: *Concharum hæc genera, non cochlearum videntur.*

257. 39. poſt, anim. 5. 9. A. piſcibus fuſaneis (χυτοῖς, qui retibus fuſim capiuntur,) adnumerantur: alibi gregalibus. Semel anno pariunt, Idem. 40. A. Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntem autem, minùs, Idem alibi. 41. Ab initio verſus A. Optimi in Propontide ſunt antequam pariant, Ariſtoteles. 57. poſt, intelligens, diſtingue, & A. (vel potiùs Orcynum. vide infrà inter Thunnos.)

262. 22. A. Vide etiam in Oſtreis H. c.

263. 25. poſt, Tridacnam. diſtingue, & A. (*vt annotauit Bellonius.*) 29. A. *Hæc Rondeletius.* At quæ Plinius Tridacna nominat, non eſt neceſſe de Indicis intelligi: ſed de genere altero potiùs, quæ vel apud Italos reperiantur: quoniam, inter nos, inquit. Vide infra in Oſtreis diuerſis Bellonij verba, & noſtra in Corollario.

264. 54. poſt, Arabicis A. (margaritis) 55. poſt, inferiùs A in Corollario. 56. poſt, Rubri, diſtingue, & A. pag. 275. item in Corollario de Margarita A. Iconi ad mediam paginam, Corollarij lemmati ſubiectam, ſuperſcribe: *Hanc (ſi bene memini) Bellonius cum apud me vidiſſet, Pinnam fl. vocandam putabat, quòd & erecta ſtet, & margaritas contineat*

267. 33. poſt, dicemus, A. elemento P. 65. poſt Galenus A. *Vuottonus hæc etiam cum præcedentibus Xenocrati adſcribit. Galenum nuſquam puto balanorum meminiſſe.*)

269. 29. poſt, διαφόρως, aufer diſtinctionem, &, A. τ' παρ' ἡμῶν. 44. A. (*Vide infrà in ijs quæ de Margarita ſcribit: & ibidem in Corollario A.* 50. poſt, interpretari A. (Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia, vulgò Viduarum cupedias dici ſcribit.)

274. 56. A. Angli Chamam læuem vocant a Clamme.

275. 51. poſt, Rondeletij. diſtingue, & A. pag. 264. Margaritiferas etiam conchas manus piſcantium præſecare aliquando traditur.

278. 7. poſt audeo. diſtingue, & A. Gillius. 21. poſt Bellonio. A. eorum icones in fine huius Corollarij dabimus.

280. 10. poſt, mytulos A. (*Alij vitulos legunt, Rondeletius lepores, neutrum probo.*)

282. 3. poſt, eſſe A. (Melius ſic: Mucianus, inquit, Echeneidē prodit eſſe muricem latiorē purpura, &c.)

284. 4. poſt Perſiam. A. De murrhinis vaſis plura reperies infrà in Purpura. H. a.

285. 46. poſt, θαλάσσιαι. A. Vide etiam infrà in Porco piſce.

287. Sub lemmate DE Operculo, &c. adſcribe: *Icones iij. oblongæ & ſtrictæ, Conchylij operculum repræſentant: vnum in medio rotundius, Buccini & Purpuræ.*

289. 22. ab initio lineæ A. Vide infrà in Muricibus. vires enim eædem videntur.

293. 13. poſt, mediocres A. Vide in Murena A.

296. ſub lemmate, DE eodem Bellonius, adde hanc iconem, & adſcribe:

Piſcis hic à Bellonio pro Coracino exhibitus videtur. nam & Rondeletius Cantharum eſſe docet piſcem à Liguribus Tanando dictum, non Coracinum, & Gillius piſcem Maſsiliæ à colore caſtaneæ nominatum, Coracinum Neapoli vocari, audiuiſſe ſe ait: quæ nimirum errandi occaſio fuit Bellonio: qui Cantharum bis pinxiſſe videtur, primùm pro Coracino, vbi dentes non expreſsit: deinde pro canthâro, dentatum.

Eàdem pagina ſub Lemmate COROLLARIVM, addito tres ſequentes icones, cum ſuis inſcriptionibus.

Venetiis pictum hunc piſcem quondam Tincæ marinæ nomine accepi: ſed falſo, vt admonuit Bellonius: qui viſa hac effigie, ſtatim Coruum marinum ſiue Carpam marinam (id eſt, Coracinum) eſſe pronunciauit. Colore magna ex parte nigricat tum corpore, tum pinnis: ſed per latera fuſco colori aliquid ſubuiride admixtum eſt. vnde coloris nimirum ratione, Tincæ marinæ nomen (quod alij vulgò merulæ tribuunt, Romani etiam phycidi Rondeletij, id eſt, callariæ Saluiani) imperitior aliquis ei attribuit.

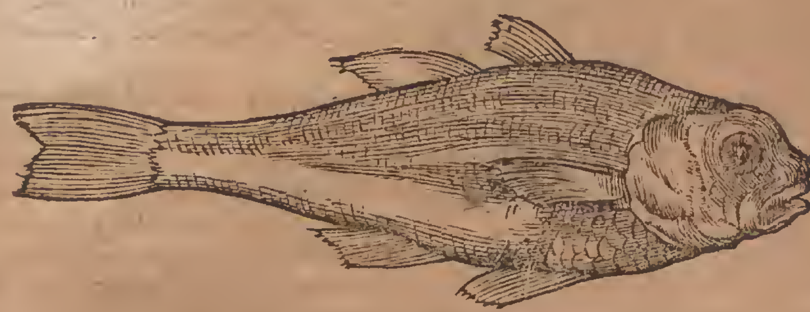

Hæc quoq; Coracini ſpecies videtur, colore ferè tantùm à præcedenti differens eſt enim candidior: reliqua verò ſpecie ſimilis, oris nempe & caudæ, item latitudine, ac pinnis & aculeis in ventre.

Piſcem

Piſcem hunc Corvuli nomine in Italia pictum, Cor. Sittardus miſit, colore rubicundo, &c.

296.53 poſt,vt A.ibidem. 62. poſt,reperio.punctum geminum nota,& A. &alibi in eiuſdem loci recitatione μύλος,paroxytonum,lambda ſimplici. 68. poſt,cauſetur. A. Vmbram piſcem Rondeletius ſcribit Græcos hodie μηλοπόπιον vocare: eſſéque Vmbræ & Coracini tantam ſimilitudinem, vt alter pro altero vendatur.

298.2. ſcribunt. A. Nos in Paralipomenis RAB piſcem inter Capitones fluuiatiles exhibebimus ac deſcribemus. Deinde ſequentia verba: Ego piſcem hunc,&c. vſque ad ſaporis D. 27. A. Lege etiam infrà in Corollario de Perca ſl.B. Alius eſt ſynodontites.è ſynodonte piſce:de quo infrà in Synagride dicemus. Qui è coracino eſt,coracinites vocari poteſt:qui è chromi, chromites: è ſciæna, ſciænites, quem Bellonius PIERRE DE COLIQVE vulgò Gallis nominari ſcribit.

301. LEMMATI COROLLARIVM,adſcribe: Vide etiam infrà in Scordylo. poſt, Quadrupedibus A ouiparis. 27. poſt,λυπλος,Α.τουπῖλος,ῥύλος,Τρυί ος,& pro fœtido ὄτυιλος apud Io. Tzetzen. 28. poſt,Δέρκυλλος.A.à phyſa phyſalus fit,à thymo verò rhymallus per l.duplex.

302.53. poſt,cordylus.A. Σκορδύλος Oppiano libro 1.amphibius,in cauernis maris habitans cum polypis & ſcolopendris nominatur: nec alius quàm Ariſtotelis cordylus videtur: quãquam hic ſuum cordylum non facit marinum. Inter verſum 24. & 25. hunc interpone: CORIAX ſalſamentum, vide ſuprà in Corace.

303 Inter verſum 45.& 46.hunc inſere: CORYDELIS.Vide ſuperiùs in Cordylo.

306.40.L. ſimilis Lucernæ Venetiis dictæ. 42. poſt,adſcribit: A. Lucernæ iconem in L.elemento dabimus.

307.56. poſt coloris,diſtingue,& A.quanuis & Lyra Rondeletio rubeat:& Galli ROVGET ab hoc colore promiſcue appellant, Cuculum,& Lyram,& Mullum: quoniam & colore, & corporis ferè figura ſimiles ſunt. Verſu 62.diſtingue poſt piſciculus,& A.vt non rectè Germanicè etiam Gaernart dici illic adiiciatur. Et mox L.in quibuſdam Angliæ locis,huius generis fuſco colore piſcem, Curre indigetãt. 67.poſt,ſonabat. A. Eſt autem hic colore fuſco,cum Gornard rubeat.

308.6. poſt,corporis ſui. A. Alibi etiam lepores maris inter piſces litorales Germaniæ nominat.22. A.Io.Caius de hoc nomine aliquid ſibi conſtare negat.

309.6. poſt,ὄρκυνο .A.Sed rectè quidem videtur Wottonus dicere,non tamen ex hoc Oppiani verſu. 17. poſt,Plinius,A.lib.32.cap.7.

310.46. poſt,*obſeruauimus A.in faucibus,ſicut & tinca,)*

311.41. ad nomen,Lepidotus,in margine A.Quære etiam infrà in L.

312.61. poſt,rerum.A.Vide in Corollario de Vermibus aquatilibus.

313.25. A.In hoc ſeculo noſtro gulæ obnoxio,etiam inuenta ars eſt Cyprinos ſaginandi in piſcinis, vt euadant admodum pingues & ſapore grati. Inſeruntur pilulæ ex furfuribus, & aliis quibuſdam adiunctis,in os: aut coniiciuntur in viuaria ad paſtum, Ge. Fabricius. 36. Lonicerus A. Miſeni Carpas ante Pentecoſten præferunt: & poſtea rurſus poſt diui Michaëlis diem, vſque ad S. Ioannis.

314.poſt verſum 27.A hæc à nouo initio: Nuper è Polonia quidam, vir rerum naturæ ſtudioſus, de Cyprinorum in ea regione & Germania differentiis,ſententiam ſuam his verbis ad me perſcripſit: Cyprinorum genera apud nos quatuor inueniuntur,vt nominibus, ſic etiam forma & ſapore diuerſis. Genus primum ſimpliciter Carpam(Karpffen Germani,Poloni KARP) appellant. Alterum corpore multò anguſtiore eſt, ita vt ſupina pars in latitudinem circa medium minimè protuberet, ſed ab ore caudam verſus ſecundum rectam (ferè) lineam ea pars protendatur. Ineptus eſt hic piſcis elixari: melior, ſi aſſetur: quamobrem à Germanis Poloniæ accolis Bratkarpfe nominatur: à Polonis verò Glovvacz,propter magnitudinem capitis,quod corporis reliqui proportione prægrande videtur. Tertium genus Brachſme Germanis eſt,(*Cyprinus latus Rondeletio:*)Polonis Dubiél: latior carpa cõmuni, & ſquamis albior:& quia pinguior,ſapidior,maioriſque precij. Quartum latius ſuperioribus, ferè vt Karas dictus piſcis: vnde etiam compoſito ab eo & carpa vocabulo Karpkaraß dicitur Germanis, & Polonis ſimiliter, vel alio nomine PIOTRVS. Hic tribus ſuperioribus præfertur, & in maiori precio eſt.(*Karaſkarpff,candidior eſt ſquamis quàm Carpa ſimpliciter dicta, in medio latior, nec ad eandem magnitudinem peruenit, Ge. Fabricius.*) Lege etiã paulò inferiùs in Additione ad Karaſ piſcem. Cæterùm qui Spiegelkarpffen à Germanis vocantur,apud nos(Cracouiæ in Polonia)non ſunt. Qui Setzling Germanicè, hi Polonicè dicũtur Dlounij karpik,(VEL) Sprall piotink. Hactenus ille. *Cyprinorum ſpecies.*

314.56.A. Beichlingi in Turingia in piſcina arcis,anno Domini 1252. Auguſti die 20.captus eſt Cyprinus hermaphroditus,Ge.Fabricius.

316.9. A.Scardua,& Incobia ex Pigis,& Plota,Salena,Benedictus Iouius de Piſcibus Larij. Ab aliis profertur Engobia,quem piſcem in lacu Verbano capi æſtate tantùm, pedalem aut maiorem: è

mari aſcendere, piſcator quidam ad eum lacum, neſcio quàm rectè, mihi retulit. Eſt & Picus marinus quidam Bellonio. Vide infrà in P. 71. A. Ποσθὴ huic piſci tanquam in præputio eſt, reductilis & explicatilis, vt & Cyprino puto. Spina eſt à principio pinnæ dorſi, ſed totam membrana abſcondit. Iecori color pallidus vel ſubflauus: bili cœruleus. In Maij menſis fine obſeruaui in Scardula fœmina lumbricos ad digiti longitudinem, vnum albicantem. In ore intus oſſa duo ſuperiùs prominét: & alia inferiùs, quæ eis vtrinque (iuxta mandibulas) occurrunt.

A 318.13. ad finem Corollarij de Cyprino lato, A. à nouo initio. BLEHE vel Plötze (inquit Kentmanus: *vtuntur autem hi nominibus Miſenſ. de Cyprino lato*) piſcis eſt latus, argentei nitoris: dorſo parum fuſco, cui aliquid cœrulei admixtum eſt: corpore tenui. ſquamis tegitur vt Cyprinus. Ab initio dum digito breuiores ſunt, à figura nominantur Weidenbletter, id eſt, Salicum folia: deinde aliquanto maiores Windtblehen: iam verò ad libræ pondus aucti & maiores, Blehen vel Plötzen. Tandem bilibres aut trilibres (raròènim tres libras in Albi ſuperant,) Broſſen vel groſſe Blehen. Hi cum copioſe capiuntur, inciſis ventribus

(F) ſaliti conduntur in vaſa vt vendantur. Plotzen autem vocantur quòd figura referant vſitatum antiquitus gladij genus valde latum, breue ac tenue, eodem nomine dictum.

B Piſcis hic latus ac tenuis, ore eſt acuto, capite paruo, oculis pulchris: naribus vtrinque geminis. Dētibus, corde & inteſtinis non diſſimilis eſt Coruo (*vulgò dicto piſci, einem Rappen*:) niſi quòd fellis folliculum habet rotundum: & veſicam magnam, aere plenam, duplicem: quarum vtraque cordis figuram præ ſe fert. E maiori venula ad pulmonem (*branchias puto dicere voluit*) fertur. Corui autem veſica oblōga eſt, vt in Lucio, Cyprino, aliiſque Albinis piſcibus.

C E E piſcinis aut ſtagnantibus aquis in Albim venit: in quo parit, proficit & pingueſcit. Capiuntur autem ſubinde & magni & parui: ſed non prius quàm aqua vehemente ventorum vi commoveatur, aut tempeſtatibus ac pluuiis turbetur: tunc enim è vado aſcendit. Parit circa medium Maij: eoque tempore præcipuè & plurimi capiuntur. Amant vadum herboſum: vt plurimùm enim herbis & vermibus paſcuntur. quare cum Albis inundat, è profundo ad plana riparum ſe recipiunt: in quibus, extra illud tempus quo pariunt, capi ſolent.

Bonus & boni ſaporis eſt piſcis, ſiue recens aſſus, aut in aqua ad iuris ferè conſumptionem elixus: ſiue infumatus ſimiliter elixus. Hæc Kentmanus.

A Sunt qui Broſen aut Proſſen piſcem, à Blahe (vel Blehe) diſtinguant: quòd hic cādidior, tenuior, ſicciorque ſit: ille nigrior, craſſior, pinguiorque. ego cum Kentmano ſenſerim, ætatis tantùm differentiam eſſe. Chriſtophorus Encelius hunc piſcem Plocenum nominat, Germanico vocabulo ad Latinam terminationem deflexo: Obſeruaui (inquit) anguillas, & lumbricos aquaticos, quos à nouem oculis vulgò denominant: & murænas, (die Pricken/) cum hi piſces ex ouo gignuntur, (vt fit aliquando,) vt primùm excluſi fuerint, ſuſcipi in branchias & foueri, modò à piſce Ploceno, modò aliis quibuſdam.

ADDITIO AD PISCEM Karaſs: DE QVO PRIVS SCRIPSIMVS SVB PRINCIPIVM PAG. 318. ET SEQVENTI MOX 13. VERSVI ICONEM EIVS eadem ſubiunximus: hîc meliorem damus, qualem Stephanus Lauræus, Ferdinandi Auguſti medicus, miſit: piſcis ſcilicet ſimpliciter Karaſs dicti: ei ſimilem minoris Karaſs effigiem à Io. Kentmano miſſam, non poſui. differt autem ab hac, quòd caudam extremam ferè arcuatam, & in medio reductam habeat, &c.

Genus I. KARAS piſcem Germani vocant, alij Kares/vel Karauſſen. Genera eius tria in Albi reperiuntur. Primi generis piſces, ſunt parui, tenues, lati, colore ſubaureo, cui circa dorſum fuſcus admiſcetur. dupla eis ad latitudinem longitudo: caput paruum. Pinna dorſi & cauda, fuſci coloris ſunt: reliquæ verò quinque pinnæ, è fuſco punicei. Squamæ vt in Cyprino. Genus hoc Miſeni paruum cognominant, klein Karaſs: vel (*à colore*) Giblichen. Viuaces ſunt admodum, (Sind eines ſehr harten lebens.) E piſcinis & ſtagnantibus aquis in Albim veniunt: in eoque augentur & pariunt. Raro octo digitos longitudine excedunt. Veſcuntur gramine & argilla, vt & reliqui huius generis piſces. quamobrem magis amant piſcinas, quàm fluentes & lapidoſas aquas, propter vadum (herboſum & argilloſum.) Itaque rariùs in Albi reperiuntur. In piſcinis quidem eos multiplicari non patiuntur domini: impediunt enim incrementa & ſaginationes Cyprinorum, quos à pabulo depellunt.

Alterius

Genus II.

Alterius verò generis Karas aliquanto craſſiores & longiores ſunt. ſquamas ſimiliter vt prædicti, vel vt Cyprini, è giluo ſeu flauo nigricantes habent. Vocãtur autẽ Halbkaras, id eſt dimidij Caráſi: (*ab alijs Karpkaraſs*) quoniam è Caráſo & Carpa veluti cõpoſiti videntur. Hi quoque, vt primi generis Caráſi, è piſcinis aut ſtagnantibus aquis Albim ingreſſi, pariunt in eo & creſcunt. Vtriſq; caro eſt ſubflaua, & in cibo viſcoſa, quomodocunque parata. Quò diutiùs verò in Albi immorãtur, eò ſapidioris, ſolidioriſque carnis euadunt. (*Quære etiam paulò ſuperiùs circa finem Additionis ad paginam 373.*)

Genus III.

Tertij demum generis Caráſi tenuiores & latiores ſunt, quàm dimidij nũc dicti: ſimiles primis, ſed maiores, & pulchri candoris argentei: habentq; pinnas parte ſupina rubentes: ſuperior verò pinna cum cauda obſcurius è fuſco punicea eſt. Hi piſces in Albi naſcuntur, non aliunde (vt prædicti) ingrediuntur. Pariunt primùm Iunio menſe, ſecundò Ianuario: ſicut & ſuperiores: quibus temporibus etiam præcipuè capiuntur. Mediocriter augentur, vt ſeſquilibres aliquãdo aut bilibres capiantur. Aſſari ſolent, & in precio habentur. Fœminæ ouis grauidę, elixæ etiam in aqua ad iuris ferè cõſumptionem, vel copioſo butyro ad ius ſub finem adiecto non diſplicuerint, Hucuſque Kentmanus. Karás etiã Polonicè nominatur: & multùm, vt ferunt, à Cyprino differt, niſi quòd ſquamis eum æmulatur. Ex epiſtola Stephani Lauræi: Caraus piſcem ad viuum depictum mitto: in quo totus venter inferior, ſubſului quodammodo coloris eſt. talis enim reperitur in lacubus & aquis ſtagnantibus: in recentibus verò & fluentib. aquis, ea pars eſt albi coloris. Ex epiſtola Guil. Turneri: Cyprinum cum Bellonio Carpionem (*Carpam*) vulgarem eſſe faterer, ſi vſpiam tam fœcundi reperirentur, qui ſexies aut quinquies in anno parerent. Verùm de tam frequenti partu Carpionis dubito. Eſt piſcis in Friſia Orientali, quem Carus appellant, Carpione minor multis partibus, tergo magis arcuato, vt ita dicam, & gibboſo, cætera illi ſimilis: quem omnes qui ipſum in viuariis ſeruant, conſtanter affirmãt ſexies in anno parere. quare ſi Carpio, Cyprinus non ſit, hic meritò eſſe poteſt. ſed nihil definio.

319. 45. poſt daſcillum. diſtingue, & A. dixiſſer. 57. poſt, gratificaberis. A. Eſt autem Lebias Atheneo

næo marinus piſcis, qui aliâs Hepatus dicitur. vide in Hepato.

327. Sub titulo COROLLARIVM. adiiciatur hæc Delphini imago, his verbis adſcriptis: *Delphini hanc picturam à Cor. Sutardo habui.*

328. 12. poſt, laus. A. Ælianus quidem de Animalib. 9. 59. ex Ariſtotele φώκης legit, non φωκαίνης, ſimiliter Plinio.

330. 61 Bellonius, A. Hirci piſces in Cyrenaico & Sardoo mari oberrant cum delphinis, Volaterranus ex Æliano: apud quem non hirci, ſed arietes legitur.

344. 48. poſt, commotus eſt A. Scio Plinium libro 21. cap. 4. vbi de roſarum generibus agit, ſic ſcribere: Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violæ magnitudine, odore nullo. Hæc ille: vnde aliqui herbam Italis Roſete dictam, lychnidem eſſe putant, vt ſcribit Bacchanellus.

345. 19. A. Vide etiam Rondeletium infrà, in Capite de Vermibus in tubulis deliteſcentibus, elemento V.

346. 11. poſt, magnæ A. (*cochlea nuda, Ælianus.*) 66. poſt, Mutianus A. (prodit echeneidem) Ibidē margini adſcribe: Mutiani murex: de quo leges etiam infrà in Corollario de Murice.

357. 31. poſt, apparebant, A. Vide infrà vbi de anguibus ſcripſi in Hydri hiſtoria.

360. inter verſus 23. & 24. hæc interſcribe: ELEGATRVS nominatur ab Auſonio in carmine ad Theonem: Corrhoco letalíſq; trygon, molleſque plateſſæ: Vrétes thynni, & malè tecti ſpina elegatri. Quærendum an ſcorpius vel araneus ſit.

363. ad iconem piſcis in infimo paginæ adſcribe: Pinnas medij ventris, Bellonius in Epelano fl. ſuo aliter (inferius ſitas multo) expreſſit. is enim figura hac apud me viſa, omnino Epelanum fl. ſuum eſſe aiebat.

364. 23. A. Hiſpani ſcombrum vocant cauallo, Rondeletius. 35. poſt, ſquamis.) A. Hippus piſcis qui ſit Athenæo & Plinio, nondum planè ſcio: niſi idem ſit cum hippocampo, Rondeletius. Deinde L. Plura de Hippocampo, &c. 41. poſt, Albertus. diſtingue, & A. & Author de Nat. rerum, apud quem Zidrach ſcribitur.

365. 19. poſt, appellat. A. hæc Athenæus: ego ſardinas ab Ariſtotele (in his quæ extant) nuſquam nominari puto.

367. 21. poſt, ὕκκης, nota punctum. & A. Vide infrà in Hycca, elemento H.) 54. poſt, Ruburnus A. (duo nomina de vno piſce.)

368. 52. poſt, Varium, A. (Germani ein Pfrill vel Bambele/) 53. A. Vide Rubiculus in R. elemento: 68. poſt, faueret, A. (quanquam proprius Rheno non eſt, cum è mari aſcendat, ſicut & ſalmo.

369 Ad iconem Eſcharæ adſcribe: *Vide an Auris marina Bellonij (in Patellis, quanquam longè diuerſis, nobis repoſita) huic cognata ſit.*

371. 31. poſt, Petri, A. (Orphum etiam Græci multi hodie Pettopſaro, id eſt, piſcem ſancti Petri nominant.) 34. poſt, ſum. A. Pierius Valerianus idem de Squatinæ piſcis capite ſcribit.

373. 27. poſt, acutum. diſtingue, & A. (*à quo fortè etiam nomen ei factum.*) 36. poſt, palmi, D. comma, & A. (*ſcilicet maioris,*) 51. poſt, foſſilem A. (*Vide etiam infrà inter Muſtelas, ad finem hiſtoriæ illius quam Locuſtam Galli nominant: item in Pœcilus.*) Deinde D. hæc verba, Ge. Agricola, &c. vſque ad Peiſter. 52. poſt, craſſiores. A (Meliùs Erdeputten vel Erdetrüſchen dicerentur.) Ad eiuſdem lineæ finem A. cui ſimilem quoque Nicolaus Speicherus peritiſſimus Argentinæ pharmacopœus miſit, vnà cum ſceleto piſcis è Marchia: in qua regione (præſertim Francofortiad Viadrum & Zulchi) communem vilemque eſſe ait: alibi nuſquam à ſe viſum. Corpus in pictura frequentibus punctis nigricantibus pingitur. Dorſum nigricat, venter ſubluteus eſt: latera per longitudinem alternis eoſdem ferè colores habent, &c. 63. poſt, ratione. ſigna geminum punctum: & A. Pful Miſenis palus eſt, vel paluſtris lacus.

380. 57. poſt, ferunt. A. (Vide infrà in Xiphia Saluiani ſententiam, ſuper hoc Strabonis loco.

381. 6. poſt, diximus: A. (quanquam veteres Canem potiùs faciunt genus ad Muſtelum, quàm contrà) 35. poſt, vltimo. A. (*ſed θυρσίων tantùm ab Athenæo dicitur, non τόμος θυρσιανός. Vide infrà in ſalſamentis H. a.*) eodem verſu poſt, Hic A. (Canis marinus) 42. poſt, tirſio A. (aliâs tyrſio.)

47. poſt, dicitur. A. (*Verùm Græci τέμαχος potiùs quàm tomum dicunt de parte piſcis.*)

384. Lemmati DE GLANIDE, Rond. ſubſcribe: *Glanis eſſe non poteſt, cum Glanis Siluro ſimilis deſcribatur, ad quem hic nequaquam accedit.*

385. 43. duarum, A. aut trium, 59. propenacuto: A. (Sic Hiſtoriæ 1. 5. de cordylo: Ἔχει δὲ ὅμοιον γλανεῖ τὸ οὐραῖον:)

386. 55. Siluri A. (vt ego puto) 59. poſt, Danubio. A. (aliamque ei ſimilem ex Albi. ab vtroque magnitudine ferè tantùm differre puto illam è Rauenſpurgenſi lacu.) 63. A. Species autem ex prædictis picturis non pauciores tribus eſſe video. nam & è Murtio lacu, & Argentina miſſus, ſpecies duas peculiares indubiè conſtituunt: reliquæ tres ad ſpeciem vnam pertinere videntur.

393. 3. ἀκύμονος A. (fortè ἀμύμονος.)

402. 39. Ghiozzi. A. (*Ionctium alicubi pro Phoxino Hetruſcis dictum interpretatur Bellonius, nimirum à iunco,* Ein Pfrill:)

404. 3. *candido. A. Pinnis albicat. ſimilis ferè capitoni fl. minori, quem Haſelam noſtri vocant. Latera eius linea diſtinguuntur.* Quærendum an Sueta Bellonij idem hic piſcis ſit, in Naſo nobis deſcripta: nam peritonæum etiam Riſlingo noſtro vt Suetæ nigricat: & magnitudo Suetæ magis quàm Naſi ei conuenit. Ibidem, *capitur A. (ſed rarò.)* 67 conijcio. A. (*His ſcriptis audiui piſcem quem alij Germani* Steinbyß *vocant, à Miſenis* Steinſchmerlin *appellari, Pœciliæ Panſaniæ, id eſt Peiſcero vulgò dicto, planè cognatum. quare vtrunque gobium pœciliam, ſed alterum barbatulum, aut potius pœciliam minimum: nam & maximus, ſimpliciter pœcilias dictus, barbatus eſt: alterum imberbem, vel minorem, nominare & cognominare licebit.*

406.23. A. Plura quære infrà in Corollario de Phoxinis F. 55. A. Poloni Pſtranik appellant: ali-
qui recentiores Latini Saxatilem, ineptè. 59. poſt, branchiis A. (*In ſceleto veſtigia quidem branchiarum*
foris mihi apparent, ſed locus clauſus & ſolidus eſt.)
407. poſt verſum 6. A. Titulum hunc:
COROLLARIVM III. De Aſpero piſciculo, Gobioni perſimili. Sub titulo. A. hanc iconem. Iconi
ſubiunge deſcriptionem vt ſequitur.

PICTVM hunc è Danubio piſcem Iulius Alexandrinus præſtantiſſimus Ferdinandi Augusti medi-
cus ad me dedit. Suſpicor ferè eundem eſſe cum Aſpero piſciculo Rhodani, à Rondeletio ſuprà inter
Gobios fl. deſcripto. forma quidem tota & ſingulæ fermè corporis partes in vtriuſque pictura conue-
nire videntur, niſi quòd pinna ab ano in noſtra icone nulla eſt, pictoris fortè incuria. Nulli enim piſciũ
opinor hæc pinna deeſt. ſi Muſtelas (quas Lampetras vocant) exceperis, & ſerpentes marinas. Muſtelæ
binas in dorſo poſterius ad dirigendã natationem habent: Serpentes, nullas. Anguilla, Conger & Mu-
ręna ſimiles inter ſe habent, tum ſuprà in dorſo, tum ab excrementi meatu.
Rondeletius Lacertum peregrinum ſuum ſine ea pinxit: quam Saluianus eidem addidit. Bellonius in
ſola Tænia hanc pinnam ſe non reperiſſe mihi retulit. Piſcis quem exhibemus Germanicum nomen
eſt Zindel: vel, vt alij ſcribunt, Zinde/Zundel/Zinne/Zingel. Vngari Kolcz appellant. Icon ad me miſſa, digitos
xij. longa eſt: quam longitudinem in hoc piſce mediocrem eſſe audio. Colore eſt partim è fuſco ruffe-
ſcente, partim nigris maculis ſatis magnis per interualla diſtinctus: quarum aliquæ à dorſo ad ventrẽ
(qui cinereus eſt) obliquæ tendunt. Oculis color Indicus: & aliquid ſub eis rubri. Audio eum ad libræ
pondus (.i. vnciarum xvj) accedere: (alij etiam trilibrem fieri retulerunt:) caudam adeò duram habere;
vt vix amputari poſſit: pinnas in dorſo aculeatas percæ fluuiatilis inſtar: (*Icon noſtra pinnas molles, non acu-*
leatas, præ ſe ferre videtur: roſtrum acuminatum: carnem candidiſſimã. Sunt qui forma & colore Cani ma-
rino comparent: alij Lucio, præcipuè quidem capite. abſque ſquamis eſſe aiunt, inſtar anguillæ. (*Ron-*
deletius Aſperum ſuum à ſquamarum aſperitate vulgo Gallicè Apron dictum ait.) Lautiſſimum eſſe addunt ſimul
& ſaluberrimum, omnium Danubij piſcium, ita vt vel puerperis apponatur, & diuitum duntaxat men-
ſas oneret: quod equidem miror, ſi ſquamas non habet, ferè enim omnes qui ſquamis carent, minùs ſa-
lubres exiſtimantur. Ferunt eum Danubius & Tibiſcus. In Danubio prope Boſoniam magna eius copia
capitur. Viennæ etiam non deeſt: & in Bauariæ fluuiis, vt Iſera, & Loiſaca: hic quidem è lacu Ammelſee
fluit in Rachelſee lacum, & inde rurſus in Iſeram fluuium. In piſcinis ſeruari non poteſt. Eiuſdem pi-
ſcis effigiem illi quam dedimus, ſimilem. coloribus tantùm diuerſam (ventre & pinnis albicantibus)
Raphael Seilerus (Iuriſconſultus doctiſſimus, Comes Palatinus, clariſſimi Auguſtanæ Reip. archiatri
Geryonis filius) ad me miſit. in qua ſimilitèr nulla ab ano pinna, nullæ ſquamæ apparent. Alius ab hoc
nimirum eſt piſcis apud Boruſſos Sanz dictus: quanquam & illum audio Lucio comparari, roſtro eſſe a-
cuminato, ſed minùs quàm Lucius: maculoſum, carne ſolida: ſed marinũ eſſe, Lucij magnitudine, ſqua-
mis etiam Lucij inſtar paruis tegi. De eo an ſit aſellorum generis, vt ſuſpicor, quærendum. Eundem pu-
to alibi aliter nominari, Sandet/Zandel/Sandat/Sant. (*Videtur ab arena nomen habere, nã & in litoribus capitur.*)
Hunc in Boruſſia & Dania capi audio: & doliis incluſum magna copia ad mediterraneos (Noribergam
vſque) exportari, magnitudine eſſe inſtar mediocris Merlucij, (wie ein mittelmeſſiger Stockfiſch/) ſupina par-
te album, prona nigricantem: capite non magno. Salſi carnem, tenaciorem fieri. Aliqui longum eſſe
narrarunt ad dodrantes ferè tres cum dimidio: flumina ſubire: in cibo laudari. alij, inſipidum eſſe dicũt,
quia nihil pinguedinis habeat: cyprini magnitudine, minùs latum, ſed craſſum, album: ſpecie truttæ
ſalmonatæ ſimilem, ſquamis cyprino. capi etiam in lacu Sterinenſi per quadrageſimam maximè.

ADDITIO AD PAGINAM 408. POST VERSVM 27. ad finem Elementi G.

DE GVSTERO VULGO MISENIS DICTO PISCE.

Iconem à Io. Kentmano miſſam non poſui, quòd omnino piſcis idem mihi videatur cum illo quem noſtri Bliccam vocant;
quemq́ Rondeletius Ballerum facit, &c. de quo ſcripſimus ſuprà pagina 23. A. Elemento
inter Albos piſces.

Geuſter vulgò à Miſenis in Albi vocatur piſcis; qui Blicca à noſtris, vt iã dixi. ſed Alium Miſeni Blic-
cam, quem & Zertam, appellãt, anadromum piſcem: de quo paulò antè inter Capitones fluuiatiles ſcri-
pſimus. Chriſtophorus Encelius, deflexo Germanico vocabulo ad Latinam terminationem Guſterum
dixit. Anguillæ & Lampredarum ſpecies (Pricken & Neũnaugen) aliquando (inquit) ex ouo generantur:
quamprimùm verò excluſæ ſuſcipiuntur in branchias & fouentur à Guſteris & aliis quibuſdam piſci-
bus. Piſcem hunc aiunt aſſari ſolere, paruum, craſſum & breuem eſſe. Aliqui Zertæ comparant, (neſcio
quam rectè:) ea enim à Kentmano oblongior anguſtiorq́; pingitur: in hoc differre, addunt, quòd ſqua-
mas habeat ſubcœruleas, quæ in Zerta albiores ſint.

424.30 deprimantur, A. (*aut potiùs firmentur, ita vt innatent tamen, & per mare ferantur, non ad fundum mergantur.*) 31. gaudentes A. ſub eis. 52. poſt Rondeletij. diſtingua, & A. & j. elemento T. in Tragis.

425.51.

425.51. perforatam A.(τὰ βράγχια κατατετρημένα, id eſt, branchias perforatas.)

434.46. hoc libro A.(*nos hunc ordinem non ſeruamus.*)

435. Sub lemmate; DE EADEM, Bell. ſubſcribe: *Mugilem alatum Rondeletij videtur pro hirundine pingere.* 48. in fine lineæ A.Immò libro 2.inter piſces, quorum venenati ſint aculei, hirundines recenſet.

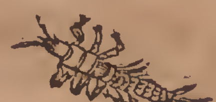
436.6.A. Romæ Rondeletij lyras, capones vocant. Miluus ſiue Lucerna piſcis, tam ſimilis eſt hirundini piſci, vt Græci hodie falsò eum chelidonem vocent: Adriatici ſinus accolæ Lucernam appellant, Gillius. 62. arbitrentur. A. Ab horum alterutro iconem hîc ſubiunctam accepi: & rurſus ſimilem ferè à Sittardo. Species hîc propoſita piſcis eſt volantis, pinnis nempe in tranſuerſum extenſis. eædem demiſſæ, natantis ſpeciem præbebunt. (*Icon huius piſcis præcedenti paginâ expreſſa eſt.*)

439.48. putò A.(Meliùs explicatum hunc Pauſaniæ locum dabimus in Tritone.)

441.48. Plinium. A. Oppianus Syænam circa petras leprades degere meminit. 49. laus. A. nos inter Muſtelos infrà diuerſos eſſe oſtendemus.

449.38. A. Enhydridis iecur veſicæ vitia, & calculos ſanat, Plinius.

462.6. A. Icones hîc adiecimus, alteram Phryganij nudi, alteram ſua thecâ intecti, è lacu noſtro: *Phryganium Bellonij.*

Kärderle noſtri nominant. Theca eſt quaſi bombycina, longitudine articuli humani in digito, parte vna aperta. Ei includitur vermis pedibus ſenis & capite eminens, reliqua pars, nempe alueus oblongus, intus conditur: ſupra infráque cirris albicantibus hirſutus, quibus opinor thecæ ſuæ adhæret, adeò tenaciter, vt vi euelli vix queat. pars extrema, vtrinque eminens paucis & breuibus pilis inſignitur. Cum in ſicco ſeruaſſem duos aut tres dies, & caput prominens emortuum videretur, euulſi, & poſteriora etiamnum vegeta viuáque inueni. ſed & caput rurſus leuiter mouebatur. Thecæ illi foris adhæret, quicquid leuius appropinquârit, cortices lignorum, fremia ſeu phrygana (vnde phryganiũ Bellonius nominauit) quibuſdam & conchulæ patellarum inſtar, magnitudine & figura lentis: & aliæ quiſquiliæ.

Eâdem pagina verſu 30. Plinius. A. Hermolaus lampetras vocat, fontanas tineas. Et mox pro has, L. ego verò has Plinij tineas eſſe puto, &c.

463.54. A. Reperiuntur & in mari vermes aliqui huiuſmodi, vt nulla alia pictura, quàm vna linea continua exprimi poſſint, &c. Vide infrà elemento v. ab initio Capitis Rõdeletij de Verme microrhynchotero.

464.20 A. Qui intemperie hepatis calida laborant (inquit Trallianus) ſi ea leuior fuerit, & vires calidæ, ſumere poterunt lupum, orphum, ceridem, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς ἰσικον, μὴ μέντοι γάρον, ὁ κνίσσης, (Andernacus legit κνίδης, id eſt vrticæ) ἢ ἄλλων τινῶν. ὁ γὰρ ἰσικὸς οὗτος μετὰ τοῦ μηδὲν ὠφελεῖν, ἐπὶ μᾶλλον βλάπτει τὰ μέγιστα τοὺς ἐσθίοντας.

467.34. Egau, A. (*noſtri ferè lacertum terreſtrem ſic vocant.*)

Eâdem paginâ, ſub lemmate, DE EODEM Lacerto, &c. ſubſcribe: *De Trachuro leges pauca etiam in T. elemento.*

468. Lacerti peregrini iconi, adſcribe: *A Saluiano meliùs pingitur hic piſcis, & σαῦρος vocatur. pinnula etiam a podice additur.*

473.59. ſaxatiles A. (*hoc non conuenit phycidi.*)

Et 64. L. Cognatus huic mihi videtur Scarus varius Rondeletij, quem Bellonius ſimpliciter Scarum nominat. ſed differt dentibus, quos planos (ſuprà) habet Scarus, & in Oceano non capitur: cùm hic, quo de agimus & mediterranei & Oceani piſcis ſit.

476.57. poſt, *inuenio*, nota geminum punctum, & adde: *quiſquis autem ita ſenſit, ex Plinij de piſcibus catalogo male diſtincto ad finem libri 32. deceptus videtur.*)

479.43. iudicent. A. Vide etiam in Corollario de Vrticis diuerſis.

484.66. Cor(*fortè Corpus, vel Cruſta.*)

490.3. Varinus. A Et alibi, Σμαρίδες, γερῆς.

495.29. Apologia 1. A. De pedibus earum, & mollium in genere, plura leges in Sepia B.

496.3. L. Athenæus quoque & Euſtathius Ariſtotelis verba recitantes, νέσοι legunt.

502.47. luceat A. In vino etiam ſquamæ quodammodo aureo colore lucent, ſingulæ extremo margine medio: reliquum enim cute obductum eſt. Pantheram fluuiatilem hunc piſcem dicas, cum propter rapacitatem: tum quoniam maculis plurimis albicantibus latera eius diſtinguuntur, pleriſq; oblongis. Lingua in Lucio grandi ſatis euidens eſt. & aliqua ex parte ſoluta: branchiæ quaternæ. In fine Martij reperi ſeſquicubitalem, ouis plenum. Squamæ ei peculiares, tripartitæ à poſteriore parte.

519.3. A. Lyræ alterius Rondeletij effigies hæc eſt, (quanquam cornua ab ore prominentia, tanquã in Lyra inſtrumento, nulla oſtendit,) ad ſceleton olim nobis delineata. (*Iconem habes ſeq. paginâ.*)

524. inter verſus. 23. & 24. hæc interſcribe: MALTHÆ icon & deſcriptio ex Rondeletij opere, hîc omiſſa, poſita eſt infrà inter Muſtelos.

539.49. papaueres A. Vide etiam infrà in Polypo B. & in Rondeletij Pinna magna F.

541.35. poſt, *facta eſt* diſtingue, & A. neſciò quàm rectè.

544.30. Ad iconem Merulæ è Bellonij libro; adſcribe: *Icon hæc perſimilis eſt Phycidis ab eodem Bellonio exhibitæ iconi.* 54. poſt, χρύσοφρυν, nota punctum geminum: & A. *in calida verò intemperie, ex piſcibus concedit pſittam, miluum, ſcarum, chryſophryn: & ſi calor ſit leuior, validæq; vires, lupum, orphum, ceridem.*)

545.62. ad F. in margine adſcribe: Vide etiam in Turdo aliquid. 65. χρύσοφρυς. A. καὶ κίχλαι

548.19. μύρος, A. (*ſcribendum fortè μῦρος, penanflexum.*)
558.68. Καλυδῶνι A. (fortè Καλυδῶν' ἔνι.)
561.33. A. Hinc & Plato Comicus apud Athenæum: Σκορπίος δὲ παύσειέ γε σου τὸν πρωκτὸν ὑπελθών.
567.66. ſagittarius A. (*Hunc alibi Scolopacem vocans, Sagittarium, inquit, eſſe non poteſt. nam ſagittario plures ſunt aculei ad herinacei ſpeciem*)
579 11. apparet. A. Fel iecori adiunctum habet zygæna, Ariſt. hiſtoriæ. 2.15. lego ſmyręna. vide in Corollario ſphyrænæ. B. 20. piſcium. A. Cluias flumen rectà ad Oceanum tendit: cuius accolę donarunt nobis murænas ducenta habentes pondera, (*malim pondo, id eſt, libras:*) affirmantes in mari Oceano, quod erat ad milliarium tertium & vigeſimum, maiores eſſe, Alexander Magnus in Epiſtola ad Ariſtotelem.
591.69. ſpinam. A. intelligo)

AD PAGINAM 597. POST VERSUM 56.

ADDITIO DE LAMPREDA, EX IO. KENTMANI CATALOGO PISCIUM ALBIS.

LAMPREDA piſcis ſimilis eſt ei quē ENNEOPHTHALMUM vulgò Miſeni vocant, (gleych einer Neunaugen oder Pricken/) (ſed maior.) vnde imperiti aliqui putarunt Steinbeiſz / Neunaug & Lampred/ vnum eſſe piſcem, qui pro ætate ac magnitudine nomina mutet.

LAMPREDA dorſo eſt è fuſco puniceo, (braunlacht:) ventre candido. Pellem ſine ſquamis habet, ſatis craſſam & lubricam. Sunt quæ vlnæ longitudinem attingant, plus, minus, ſatis craſſo corpore. Caput eſt longiuſculum: os rotundum, ſubflauum, ſatis amplum ſeu latum in rotunditate: quo ſicuti Enneophthalmus maior ac minor (wie ein Steinbeiſz oder Neunaug/) ſuctu ſe affigit. Felle caret, & iecur pulchrum ac viride habet. Maximæ in Albi libras ij. cum dimidia pēdent, aut tres ad ſummum: & groſſis (vt vocant) nummis, ſedecim vel octodecim venduntur.

PISCIS hic apud noſtros (quanquam, niſi magnis impenſis paretur, non admodum ſapit,) pro lautiſſimo habetur, & precioſiſſimo, ſi pro pondere, vt fieri ſolet, precium æſtimetur. Huius autem nobilitatis forſitan cauſa eſt, quoniam felle caret: vel quoniam iuris apparatus, ſine quo nihil ſapit, precioſior eſt, quàm vt à plebeiis aut mediocribus hominibus confici poſſit.

E MARI in Albim aſcendit vnà cum ſalmonibus. cum enim per ſe inepta ſit ad natationem, ſalmonibus affigens ſe ab iis pertrahitur, per præcipitia etiam fluminis interdum, ſi quæ obſtiterint. Sugit autem tam validè, vt ſigna aliquando inſtar argentei numi ſemuncialis in cute & carne ſalmonum relinquantur. Sic in Albim aut Mildam aduectæ, ad riuos properant: vbi, eo tempore quo Salmones migrāt, maximè capiuntur. qui capturam ſubterfugiunt, pereūt & contabeſcunt. Quòd autem ſalmoni potiùs, quàm ſturioni aut alteri cuipiam anadromo adhæreſcat, carnis ſalmonum dulcedinem in cauſa eſſe puto.

ASSVS aut elixus ſimpliciter hic piſcis, vt alij piſces, planè vilis eſt, & nullius egregij ſaporis: ita verò, vt nunc dicetur, paratus, principum menſas ornat. In vas vinarium aliquod impoſitus, vino Maluatico, aut alio quod haberi optimum poteſt, abunde perfuſus, id ipſum in corpus attrahit, citiùs quidem quod dulcius fuerit: vnde inflatur ac diſtenditur, donec expiret. Sunt qui vt ſumptum declinent, quoduis vulgare vinum adfundant. Ita extinctum piſcē inſcidunt: & vinum quod attraxerat, cum ſanguine colligunt. Ipſum verò in fruſta pro arbitrio diſſecant: quæ, vt reliquos piſces, in aqua bene elixant. elixa eximunt, & ſanguini cum vino pro condimento adiiciunt, cinnamomum, caryophyllos, ſaccharum, zinziber, vuas paſſas minores: & confriatæ melitutæ (Pfeffertüchen) plus, minùs, prout ius craſſius aut tenuius parare libuerit hæc ſimul coquunt: deinde fruſta piſcis iam elixa iniiciunt, & aliquantiſper cum iure bullire ſinunt, vt odorem ſaporemque attrahant. Hoc modo parata Lampreda principum cibus eſt, &, ſi libeat, in tali iure ſeptimanas aliquot bona ac ſapida ſeruari poteſt. Hæc Kentmanus.

Vermis indicus fluuiatilis.

In India Cluias flumen rectà ad Oceanum fertur: cuius accolæ nobis donarunt vermes ex ipſo flumine extractos, femore humano craſſiores, omni generi piſcium ſapore præferendos, Alexander Magnus in epiſtola ad Ariſtotelem. Fuerint autem hi vermes forſitan Lampredæ vulgò dictæ, aut eis cognati piſces.

ADDITIO AD ALTERVM GENVS LAMPREDÆ, MINVS, PAGINA 598. POST VERSVM DECIMVM tertium inſerenda.

DE LAMPREDA MINORE, VEL ENNEOPHTHALMO MAIORE, EX EODEM KENTMANI PISCIVM ALBIS CATALOGO.

Nevnavg (id eſt, Enneophthalmus vulgò dictus) piſcis eſt, longi & anguſti corporis, dorſo è fuſco puniceo, ventre candido, ſicut & Lampreda:) quam cute etiam, & oris forma refert, & branchiis vtrinque ſeptenis detectis, ocellorum quadam ſpecie, vnde nomen ei impoſitum. ab vtrouis enim latere inſpiciatur, ſeptenis branchiarum foraminibus, ſi oculi bini veri adnumerentur, nouem ocellos habere videtur. A B

Ex Oceano in Albim venit: ex Albi ad riuos tendit: in quibus plurimi circa medium Quadrageſimalis ieiunij capiuntur: quo tempore etiam plenæ ſunt ouis fœminæ, & (*in vtroque ſexu*) pingues optimiq́; ad cibum. nam qui reliquo anni tempore capiuntur ſicciores tenacioreſq; ſunt. Similiter vt lampreda, non proficit in dulci aqua, ſed contabeſcens moritur. C (E F)

Bonus eſt piſcis tum recens, tum infumatus. Recens ſimpliciter in aqua elixatur, ſicut alij piſces. deinde ius aromaticum (è vino, ſaccharo, cinnamomo, caryophyllis, & zinzibere cum vuis paſsis minoribus) affunditur. coloris autem gratia, vel defrutum ceraſorum (gegoßne kirſe:) vel modicum melitutæ, (Pfefferküchen:) vel amylum cum croco additur. Infumatus verò in aqua calida modicè præmaceratus, ſuper craticula aſſatur. quod ſi recenter infumari cœperit, præmacerari in aqua non fuerit opus. F

598.50. Adſcribe: *Hæc fortè eſt Typhl, Nili piſcis. Vide in T.* 62. Naijnog. A. Miſeni & circa Argentinam aliqui (puto) Steinbeiſs nominant, quod nomen nobis vſitatum eſt de alio piſce inter Gobios fluuiatiles deſcripto. Luſitani Engie.

599.15. Adſcribe: *V. de nęſ, quam æ nimis manifeſtè ſint pictæ.*

604.19. voraces. A. Barbulæ in ſuperiori maxilla geminæ: vnica à mento pendet. Fel in lacuſtri genere cœruleum. Veſica ad promouendam natationem aëre plena, pleriſque aliis piſcibus data nulla in hoc genere muſtelarum eſt, quod ſciam. 56. refutauimus. A. In fœminis oua ſunt plurima, minima, inſtar lendium, alba. 59. A. In lacuſtri aliquando grādines aliquot in iecore inueni, tum in ſuperficie, tum interius.

ADDITIO AD PAGINAM 605. POST VERSVM 31. INSERENDA.

RVRSVS DE EADEM MVSTELA FLVVIATILI, EX CATALOGO PISCIVM ALBIS Io. Kentmani.

Olrvpa (ſic à Miſenis vulgò dicitur, ein Olruppe, genere fœm.) longus & lubricus piſcis eſt, ſepties ferè longior quàm latior. non ſquamis, ſed læui pelle fuſci coloris, variantibus paſſim nigris maculis integitur. Pars poſterior planè anguillam refert. Quod ad colorem, & partim quoque formam, ſimilis eſt Velſo piſci, (*vt Miſeni nominant: id eſt, Siluro:*) ſed caput & os minus acutiuſque habet, & à mento barbulam vnicam: Velſus verò quaternas ea parte: in ſuperiori autem labro binas. Pinnis etiam differunt. Olrupa enim binas gerit ad branchias, vtrinque ſingulam: & infra in medio aliam, omnes molles: Silurus verò binas ſolùm illas iuxta branchias habet, quibus aculei duri inſunt. Spina quidem vna & ſimplex per dorſum Olrupæ extenditur, ſimiliter vt in Velſo. Pro dentibus labra habet aſpera. Cor ad initium gulæ dependet, vt aliis pleriſque piſcibus. Iecur ei proportione maximum. nuper cum pondus iecoris vnius examinare liberet, quatuor ferè vncias cum dimidia pendebat. Gula anguſtior eſt: ventriculus verò longus & craſſus: circa cuius medium enaſcitur inteſtinum paruum, è quo ſtatim ad vtrunque latus appendices vel ramuli vndecim ſparguntur, ita vt veluti manu quadam vtrinque ventriculus comprehendi videatur: ſunt autem omnes caui & ſucco cibario pleni. Ab hoc inteſtinorum initio meatus rectà deſcendit paulò vltra ventriculum: inde dupliciter reuolutus, iterum rectà extenditur vſque ad anum. Hinc aliqui nugatores hunc piſcem medicum (Doctors fiſch) nominant, quòd ventriculum (qui matulam ſiue ampullam, in qua medici vrinas contemplantur) manus veluti matulam tenentis, complectatur. Maximi in Albi bilibres ferè ſunt: hoc eſt, vnciarum xxxij. B *Miſius f. & Silui: collatio.*

Piſcis hic anno toto è riuis in Albim migrat. Circa brumale ſolſtitium & natiuitatem Domini parit: quo tempore, niſi glacies impediat, plurimus capitur, & in cibo tunc optimus eſt. C

Bonus & ſapidus eſt piſcis. Simpliciter quidem in aqua fontana (cui cùm primùm feruere occœperit, immittitur & conditur) ad iuris ferè conſumptionem elixus: affuſo demum etiam vino, (mit einem weyn abgeküler,) optimè ſapit. Iecur eius imprimis inter delicias cenſetur: & omnium qui in Albi piſcium iecori præfertur. Alios etiam piſces, quibus cum elixatur Olrupa, ſapidiores reddit. F

Spina huius piſcis arida contrita, drachmæ vnius aut dimidiæ (pro ætatis ratione) pondere, infantibus & pueris aduerſus comitialem morbum, miro ſucceſſu propinatur è ſtillatitio liquore florum tiliæ, vt à præſtantiſſimo Haldenſis epiſcopi medico Georgio Laurea accepimus: qui & ſeipſum frequenter hoc remedio vſum, & alios ſubinde feliciter vtentes obſeruaſſe retulit. G

609. Sub lemmate, DE CENTRINA, Rond.ſubſcribe: *Aliam eiuſdem iconem magnam à noſtro pictore expreſſam, inuenies infra cum Vulpis mar. Corollario.*

611.44. L. (acipenſer ſcilicet,) & parentheſi include.

612.51. Lemmati adſcribe: *Duas eius icones Bellonius poſuit: vnam ſimpliciter Vulpeculæ nomine: alteram Italicæ Vulpeculæ quæ à Venetis Porco Marino dicatur. atqui in deſcriptione diſcrimen nullum facit.*

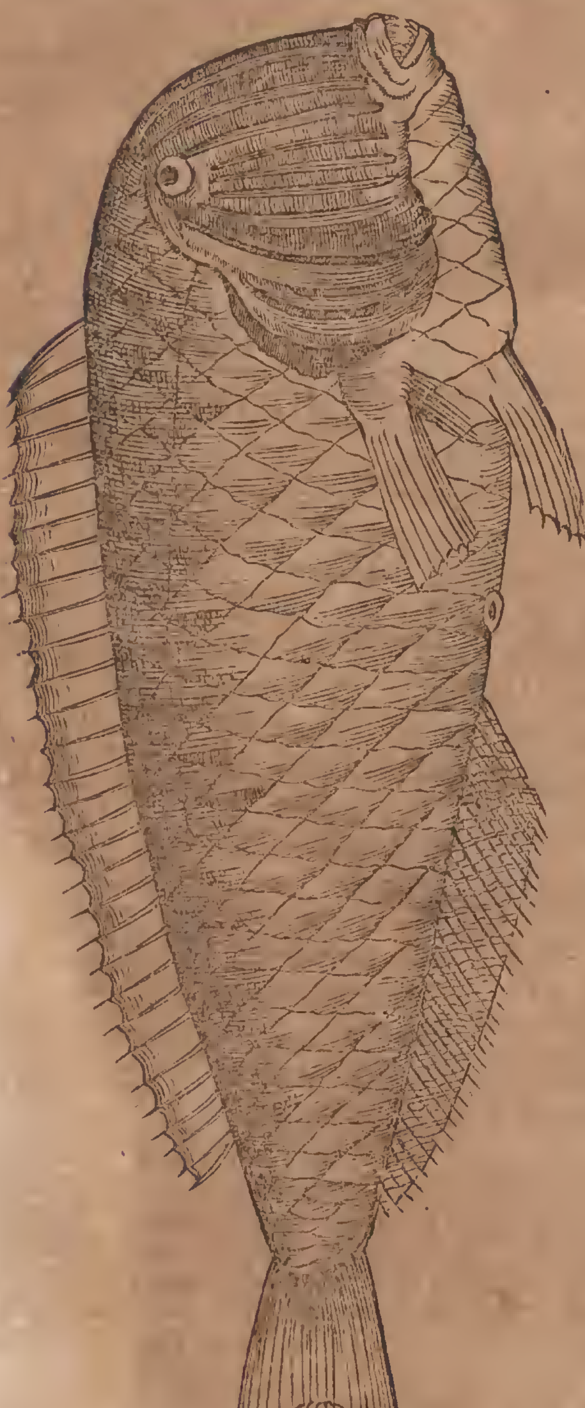
617.37. Lemmati adſcribe: *Vide etiam infra, ab initio Corollarij de Vulpe.*

619.41. Iliad. N. Adde: ſed pro πιτῇ μύτιδ., vt apud Ariſtotelem habetur, non rectè legit ἐν τῇ μύτιδι. Vide Rondeletium in Sepia, vbi mytidem iecori reſpondere oſtendit, & atramentum in ea non contineri: Quære plura in Corollario de Sepia B. 47. maſculino. A. Sepia quidem, quæ mytin habet, vt & alia mollia, dicitur non ſola, ſed coniugatim, mas cum fœmina, natare.

621.11. Sueta. A. Naſi enim extremitas craſſiuſcula prominet: os reductum eſt, latum: quódque veluti labra habere videatur, vt labeo fluuiatilis dici mereatur. Dentes in ore non habet. Pinnæ omnes & cauda quoque perpulchrè, minij ferè inſtar rubent: ea quæ in medio dorſi eſt excepta, quæ fuſca ferè eſt. In mediis etiam branchiis ruboris nonnihil eſt. Fell pallidum, dilutum, in folliculo tres digitos longo, qui inteſtino annectitur.

624.67. Bellonius. A. In India Cuias flumen rectà ad Oceanum fertur: in quo Scari ingentes vaſis eburneis capiebantur, ne arundines morſu confringerent, aut à capillatis mulieribus (quæ piſce viuebant aquis immerſæ) prenderentur. quæ quidem mulieres ignaros regionũ homines in flumine natantes aut tenendo gurgitibus ſuffocabant, aut in arundineta tractos, cum eſſent ſpecie mirabiles, affectu ſuo auidè victos rumpebant, aut Venerea examinabant voluntate. Quarum nos duas modò cepimus, colore niueo Nymphis ſimiles, diffuſos poſt terga capillos habentes, Alexander Magnus in epiſtola ad Ariſtotelem.

629.27. Toſicula quidem ex Orimis celebratur à Caſſiodoro, non deſcribitur.

A

B

ADDITIO AD PAG. 629. POST VERSVM 40. INSERENDA.

DE EODEM PISCE, EX HIPPOLYTI SALVIANI LIBRO I. QVI ROMÆ vulgò Peſce Pettine vocari ſcribit, &c.

Piſcis huius effigiem ſupra etiam, elemento N. ex Rondeletij, Nouaculæ nomine dedimus. Hìc aliam à ſculptore noſtro iam priùs elaboratum, (ad picturam à Cor. Sittardo miſſam, ſed quæ tum nos ſubterfugerat,) damus. qui elegantiorem requirit, è Saluiani libro petat. Noſtra quidem hæc ſicut & Rondeletij, ſi non ſatis accurata, ad piſcis tamen cognitionem ſatisfecerit.

Piſcis huius (quem Romæ Peſce Pettine, & in pleriſq; aliis locis Raſon vocant) Gręcum & Latinum Nomen priſcum inuenire nobis hucuſque non licuit.

Peculiarem adeò figurã habet hic piſcis, vt nulli alij piſcium ſimilis videatur, ab omnibuſq; internoſci facilè poſſit. Capite enim permagno eſt, valde tamen (non ſecus quàm corpore toto) compreſſo, & omni prorſus roſtro carente. Linea nanque anteriorem capitis, ſiue totius corporis partẽ terminans, longa ſatis & recta, atque ferè ad perpendiculum è ſummo capitis vertice ad inferiorẽ vſque maxillam defertur. In infimo cuius anterioris atque ferè perpendicularis partis loco os poſitum eſt paruũ, dentibus acutiſſimis & paruis, præter quatuor anteriores & longiores, munitum. Oculi parui ſunt, & in ſuperiore capitis ſede collocati. Branchias vtrinque quaternas habet: & binas etiam vtrinq; pinnas, duas latiores ad branchias: & duas alias anguſtiores in ventre. In dorſo vnica erigitur pinna, non multùm lata, ſed ſatis longa. à primo nanque dorſo exorta, per dorſum totũ ferè vſque ad caudam extenditur. Imo præterea vẽtri alia vna ſingularis pinna ab ano (qui in hoc piſce propiùs ad caput quàm ad caudam accedit) nata, & vſque ferè ad caudã producta ſubditur. Cauda in vnam & latam pinnam degenerat. Ventriculum habet mediocrem: inteſtina pinguedine plurima obducta, & multis gyris circumacta: hepar pallidũ, & in fellis veſicã iecinori annexã. Piſcis eſt latiuſculus valdè, Fabri inſtar compreſſus, ſquamis magnis cõtectus, & variis atq; pulcherrimis coloribus egregiè depictꝰ. Caput. n. maxillæ, & brãchiarũ

opercula,

opercula, plurimis cœruleis lineis inſignita apparent. Imi ventris & caudæ pinnæ ſubflauis & virentibus lineis inter ſe cancellatim commiſſis, decenter admodum depictæ ſunt. Pinna dorſi rubra eſt, nonnullis cœruleis conſperſa maculis. Corpus reliquum ex albo flaueſcit. Ad multam molem non excreſcit: palmi nanque menſuram excedere non ſolet.

Piſcis eſt marinus, litoralis, & non pelagius: ac litorum, maximè quæ ſaxis abundant, incola. Nec omni mari communis eſt. In quàm plurimis enim marinis locis ne reperitur quidem: in nonnullis verò rarus habetur. In noſtro namque Romano foro piſcatorio vix deni aut duodeni quotannis conſpiciũtur. In Rhodio tamen, in Siculo, atque in Hiſpano mari frequentior gignitur. Soliuagus piſcis eſt, imbelliſque & infirmus: carniuorus tamen. Vnde cum ob imbecillitatem corporis ac paruitatē oris, maiores aggredi non audeat piſces: paruis loligunculis, Sepiolis, Apuis, atque reliquis minutioribus piſciculis veſcitur. C

Carnem habet teneram & friabilem, boni ſucci, atque concoctu facilem: vnde in ſaxatilium penuria, ipſis ſubſtitui, atque valetudinariis apponi poteſt. Nullis ferè aliis ſpinis, præter eas quæ dorſi ſpinam conſtituunt, interciditur. Guſtui ſuauiſſimus eſt: & propterea vbi vbi capi ſolet, in maxima habetur exiſtimatione. F

629.54. poſt dicam. ſigna punctum geminum: & A. vbi rurſus etiam de ouis tarichis.

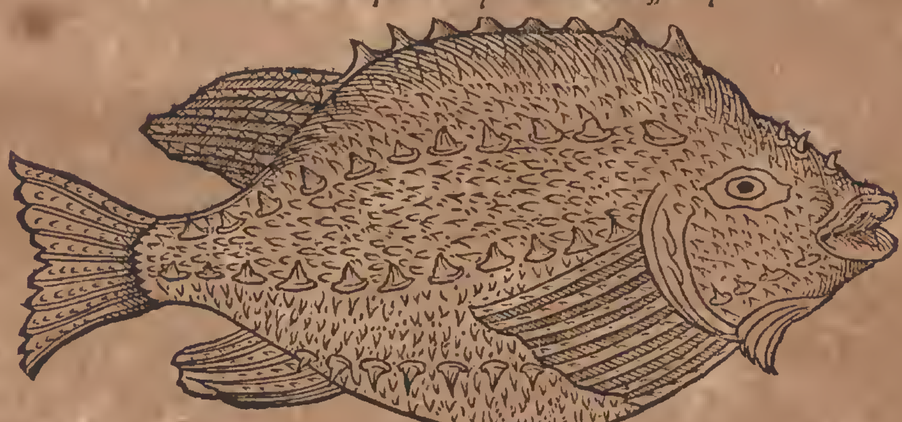
630.51. ἰχθύδιον. A. Petropſaro, Chriſtopſaro, & ſimilia, non à pſaro, ſed ab opſario compoſita mihi videntur.

631.8. Iliad. Λ. Adde: Ὀψωνεῖν cum accuſatiuo: Ἀλλ᾽ ἐῤῥοὺς ὀψωνοῦσι μεγάλους τε φάγρους, Strattis apud Athenæum.

ADDITIO AD PAGINAM 635. POST VERSVM 24. INSERENDA.

RVRSVS DE LVMPO ANGLORVM, DE QVO ETIAM PROXIMO COROLLARIO RETRO IN A. & B. NONNIHIL DIXIMVS.

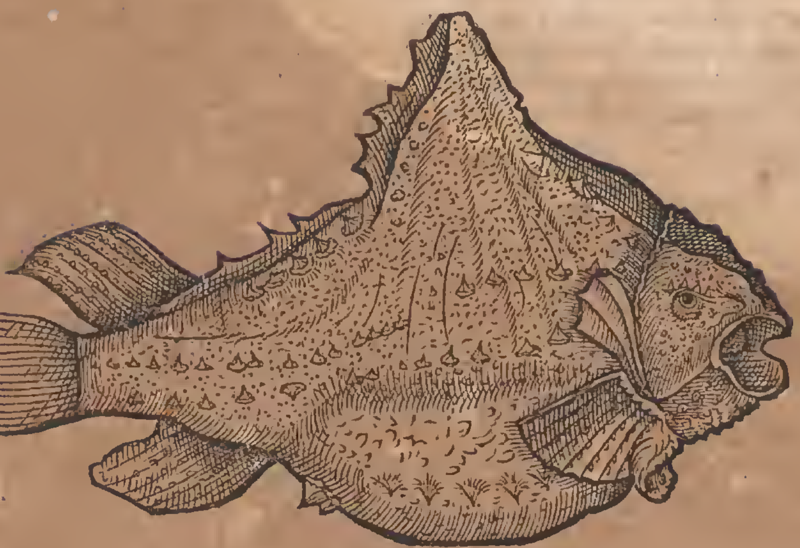
Iconem hanc inter alias picturas à Io. Kentmano miſſas reperi.

Picturam huius piſcis cum ad excellentem medicum Guil. Turnerum Anglum miſiſſem, eius ſuper eadem ſententiam ſciſcitatus, reſpondit: Imago quam ad me miſiſti, LVMPI planè noſtratis eſt: verùm duæ poſteriores pinnæ abundant. nam tales in piſce, quem ego recenter captum vidi, & poſtea comedi, nullæ comparebant. Deeſt etiam ſub mento, vt ita dicam, rotunda cauernula, quam ego in meo LVMPO vidi & contrectaui. Cætera omnia bene cõueniunt. De eadem doctiſſimus medicus Hieronymus Maſſarius Vicentinus qui Argentinæ artem medicam docet; his ferè verbis ad me ſcripſit: Angli quidam, viri non mediocris doctrinæ, inſpecta piſcis pictura quam ad Turnerum mittis, retulerunt, piſcem huiuſmodi repetiri iuxta Cornubiæ (poſtremum Angliæ) promõtorium, & ab incolis vocari LVMP: prominentias autem illas, quæ oſſeæ fortè ab aliquibus putari poſſent ex pictura, calloſas eſſe, quibus ſcopulis adhæreat, quod piſcatores teſtantur. dorſum rubicundum, ventrem album haberi. Piſcem ipſum in magnis deliciis reputari.

Rurſus in alia epiſtola ad me Turnerus: LVMP piſcis (inquit) apud nos nomen habet ex rudi & informi fruſtulo, quod noſtra lingua LVMP nominamus. Plinij Orchin eſſe poſſe commoda adhibita interpretatione non diffiteor. verùm Bellonij Orbis, quem ipſe pingit, eſſe nequit; nam piſcis edulis eſt Lumpus noſter, abſque ſquamis, cartilagineus. vera enim oſſa aut ſpinas intus non habet, ſed eorũ loco cartilagines. Eiuſdem eſt ſaporis; cuius Squatina. Duas tantùm habet pinnas, & eas infra branchias. In ſingulis lateribus ternos habet aculeorum aut recuruarum ſpinarum ordines, à capite ad caudam vſque porrectos. In ſummo tergo vnicam talem habet ſpinarum ſeriem. Verùm aculei illi rari ſunt, intercedentibus interſtitiis non paruis ſeiuncti. Spinæ iam commemoratæ rubi ſpinas mirè referunt, (*Inde Batum rotundum appellare licebit,*) niſi quòd non ita recuruæ ſunt. Vmbilicus ei prominet in ventre portentoſæ magnitudinis. Sub mento rotundum quiddam circuli inſtar apparet: quo ſe ſolo aut lapidibus affigere interdum videtur. Caput habet ranæ ſimile, & oculos admodum paruos. Tota cutis ſumma, tactui aſpera eſt. Ex noſtris non deſunt, qui hunc piſcem nominant a Sec oul: (*vel*) vt Scoti vocant, a Paddel.

DE ORBE GIBBOSO.

Piscem hunc præcedenti ferè ſimilem, niſi quod in dorſo gibbus attollitur: ab eo ipſo Orbem gibboſum nominare libuit, Græcè Νωτιδανὸν dixeris, à noto, id eſt dorſo eminente: ſic Νωτιδανὸς galeus nominatur ab Ariſtotele libro quinto de Animalibus: quem Epænetus Ἐπινωτιδέα vocat, authore Athenæo. Qui piſcem ipſum viderit nominabit fortè commodiùs. Delineatam eius iconem Georg. Fabricius olim communicauit, abſque nomine. in Balthico Oceano reperiri aiunt. Corij portiuncula quam miſit Fabricius, craſſiuſcula & tenax eſt. multis punctis ſeu tuberculis potiùs exaſperatur. eminent etiam ſpinæ quædam ceu rubi, ſed mucrone recto, pyramidis forma, aliæ magnæ, aliæ paruæ, è fuſco albicantes. Miſſa ad me pictura à capite ad extremam caudam longa eſt palmos circiter quatuor, id eſt, digitos ſedecim: lata verò ab imo ventre ad ſummum dorſi acumen, totidem digitos, nempe ſedecim, & ampliùs vnum. Hanc magnitudinem viuum ipſum piſcem adultum, latam manum non excedere, ſcripſit Fabricius. & præterea: Huic piſci (inquit) vt pictura indicat, non planè duplo maior dorſi altitudo, quàm ventris eſt profunditas: ſed venter de more laxus, dorſum in acie eſt acuminatum, in carinæ modum. Superior corporis pars figuram triangularem efficit, venter rotundus & amplus. Os munitum ſpinis oſſeis, præduris & acutis, quæ Amazonicæ peltæ contractæ, ſed eminente vmbone, formā præ ſe ferunt. Earum in vtroque latere ſpinarum ſunt tres ordines. Imus infra pinnas initium ſumens, vnà cum ventre terminatur: medius, à branchiis ad caudæ vſque extremitatem extenditur: ſuperior à dorſi latere ſurſum incuruatus, ad caudæ finem prorſum reflectitur. Similes ſpinæ ſupra oculos incipientes, per dorſi acumen pinnatum tendunt, & à pinna ſuprema geminantur ad vſque proximam pinnam, quæ caudæ eſt initium. Ipſæ pinnæ punctis albis ex eadem oſſea materia, ordine diſpoſitis, ceu margaitis, cum diſtinguuntur, tum ornantur, nec non reliquum corpus cum ventre, eiuſmodi punctis aſperum, ſed neque eodem ordine, nec ornatu, nec denſitate. Spinæ albæ, & minutulis punctis aſperæ, vmbo læuigatus. Corpus in mortuo piſce nigrum, cutis dura & aſpera, venter flauicans.

642.14. poſt, *pinnas*, nota geminum punctum: & A. *ſed ſi cetus eſt, vt videtur, branchias non habet,*)

17. A. Vide etiam infrà de porcis marinis circa finem, elemento P. item circa finem Corollarij de Polypis.

643.20. ὀςρακίων. A. Bellonij Holoſteon, Cardanus libro ſeptimo De varietate rerum, his verbis deſcribit: Piſces aliqui oſſe teguntur, vt Holoſtei. Vidi enim apud Emarum Ranconetum Præſidem Senatus Lutetiæ, piſcem ſpithamæ longitudine, oſſeum totum: venterque dorſo committebatur, ſerratis ſuturis, quæ à capite ad caudam vtrinque extenſæ erant. Cauda, gallinæ roſtro perſimilis erat nam in mucronem acutum inflexúmque deſinebat. Caput maius latiuſque quam pro corporis ratione: oculique grandes: color glaucus, qualis ſiccæ arundinis, niſi quòd iuxta caput & caudam nigreſcebat. nullæ ei pinnæ erant, ſeu quòd ita natus eſſet, ſeu quòd decidiſſent. Forſan hic Niloticus eſt, quem priſma referre dicunt. Hæc Cardanus: cuius verba, quem priſma referre dicunt, quid ſibi velint, nō video: niſi fortè, quia ſuprà dixit ſerratas in eo ſuturas eſſe: πρίων quidem ſerra eſt, πρίσμα ſcobem à ſerra decidentem interpretantur.

Ibîdem ad finem hiſtoriæ Oſtracionis A. Alius eſt Oſtracion, cuius Andreas Thevet Monachus Gallus in Deſcriptione Americæ capite 24. icone etiam adiecta meminit, his ferè verbis: Flumina quædam Americæ mirè limpida & piſcoſa ſunt: Eſt autem inter alios aquarū dulcium piſces vnus, cuius forma mirabilis eſt: magnitudo paulò infrà harengum noſtrum. à capite ad caudam vſque inſtar paruæ quadrupedis (in eadem regione) quam Tatum appellant, armatur (laminis quibuſdam.) Caput reliqui corporis reſpectu prægrande eſt. oſſa intra ſpinam dorſi tria. Editur ab incolis locorum illorum ſylueſtribus: & ipſorum lingua vocatur Tamuhata.

649.5. poſt oſtreæ. diſtingue, & A. Obſcurus.

653.53. ampliùs. A. Apud Galenum quidem de compoſ. ſecundum locos. 1. 5. inter pilos attenuantia numerantur. 70. A. De colore Calaino apud Ægyptios, lege Heſychium in Κάλλαιοι: & infrà in Purpura H. a. vbi de purpurei coloris nominibus diuerſis agitur.

654.9. Κόνδυλοι. Euſtathio eſt εἶδος ὀρνέου (non ὀςρέου,) κόνδυλος δὲ διὰ τοῦ δ, ὁ κόλαφος. 23. A. Alias huius vocis ſignificationes, leges infrà in Spondylo s. elemento.

659. 55. A. Vide etiam infrà in Spongia A. 58. Ἰχθῦς. A. Vide infrà in Tritone. 69. Valla A. Vide etiam infrà in Tilonibus.

670. 56. ſupina A. (*prona potius.*)

671. 64. Bellonius. A. Videtur hæc Citharus, ſiue primus, ſiue ſecundus Rondeletij. De Tænia quidem plura dabimus infrà Elemento T. 66. ante, Alexandriæ, incipe parentheſim, quam claudes poſt, piſcem, & in margine adſcribes: *Parentheſi intercepta Vuottonus de Tænia ſcribit, neſcio ex quo authore.*

672. 19. Adſcribe lemmati: Auctarium inuenies infrà in R. elemento.

674. 14. πλήξας. A. Poetę verba ſunt: Στρόμβον δ' ὣς ἔσσευε βαλών, περὶ δ' ἔδραμε πάντῃ, de Aiace lapidem proijciente.

689. 15. vrna. A. Leprades petræ: vide in Tænia H. a.

689. 46. L. Volaterranus ex Iſidoro & Ambroſio puto. Vide infrà in Corollario ad Scarum varium. 54. deſcripſimus. A. pectinem puto Saluianus vocat. Rondeletius ſecundam Turdorum ſuorum ſpeciem, pauonem nominat.

691. 58. A. (*Hæc verba Bellonij non intelligo.*)

695. 61. penicilli. A. In ſpongijs vocabuli huius philologiam quæres.

702. 53. PHILOMELA. A. vel Philomeda.

718. 11. pertinent, A. (*aut potius ad Auſonii alburnum, coloribus tantum diuerſis: oculi tamen vtriſque rubent,*)

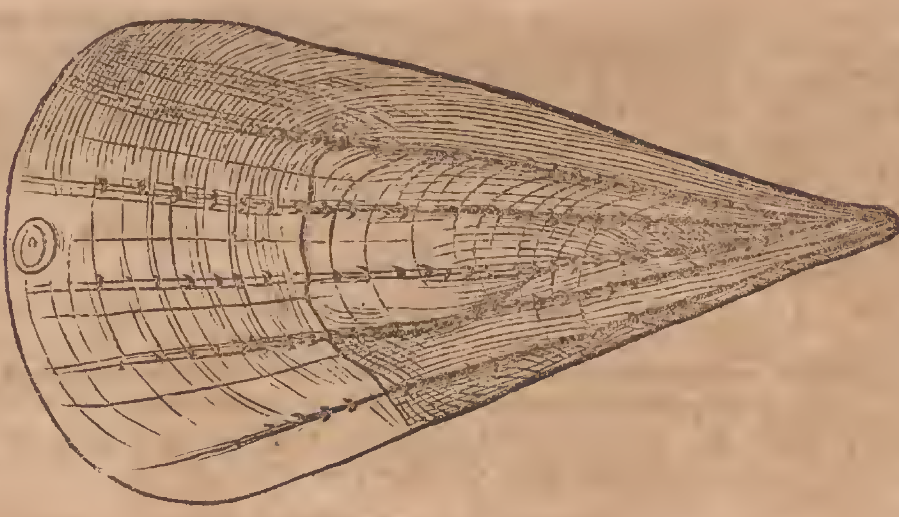
718. Phycidis iconi inſcribe: *Phycidem Rondeletii Saluianus facit callariam: quanuis icon mihi diuerſa videtur.*

720. 35. deſcribam: A. (*Iconem ipſam dabo in fine Voluminis.*)

731. 4. varium, A. (ποικίλον. *an inde Pici nomen? Turdorum generis fortè,*) 6. reperitur. A. Alius à Bellonij Pico, ni fallor, is eſt, quem Becaſſe à roſtro prælongo Galli Narbonenſes vocant Rondeletius Scolopacem. Inter verſum duodecimum & lemma ſequens, hæc inſere: PILA marina. Vide infrà in Spongia A. pag. 891. & ſuprà in Palla marina.

754. 12. ſub lemmate COROLLARIVM, appone hanc iconem, quæ hîc à nobis expreſſa eſt.

Hanc à Cor. Sittardo miſſam ex Italia Pinnæ effigiem ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil diuerſam etſi minus (vt arbitror) accuratam, cum prius ſculptam haberem, appoſui.

735. 36. vrticis A. magnis. Et mox, poſt, filis ſubtiliſſimis, L. ſolidis, quæ nunquam in lanuginem reſoluuntur vt bombycis & lanæ xylinæ: vnde fit, &c. 38. poſt, tranſpareant, ſigna punctum geminum, & A. colore ſubluteo. Præfertur ſerico.

756. 5 Plinium. A. Oppiano lib. I. σύκινα inter petras leprades degit. Hyſcam quidem aliqui pro ſturione accipiunt: quem Romæ etiam lupum vocari à piſcatoribus, refert Iouius.

757. 35. poſt πελωάδες diſtingue, & A (alias πελωνάδες, in vetuſtiſſimo codice, Saluianus.)

759. 62. A. Iconem requires in Paralipomenis P. Eſt autem hæc:

Epipetrum quorundam deſcriptum à nobis in Pulmone marino.

760. 47. Ariſtot. A. (Hiſtoriæ 5. 10. 48. eſt. A. (*Nos in ſpongiis A. de pulmone marino, cuius denſa & tenax ſit ſubſtantia, Ariſtotelem hic potius quam de viſcere ſentire, coniecturam noſtram proferemus.*) 67. A. *Nos plura de pila marina infra in Spongiis A.*

761. 64. pungat A. Minutuli cum fundulis piſciculi, ſpinis in dorſo acutiſſimis, in ventre rubentes capiuntur, quos Germani *Stachelfiſch*, quaſi aculeatos, & *Ohrlitzen* appellant, Adamus Lonicerus. Friſij, vt audio, *Thornfiſch*. Pariunt Maio menſe.

768. Ad iconem adſcribe: *Vide infrà V. Caput Rondeletii, quod inſcribitur, de Vermibus in tubulis deliteſcentibus.*

816. 58. autem A. (puto.)

834. ad verſum 61. in Oriente A. Cuias Indiæ flumen recta ad Oceanum tendit: cuius accolæ nobis dederunt Scaros pondus centenum & quinquagenum habentes: qui in gurgitibus vaſis eburneis capiebantur, ne arundines morſu confringerent, aut à capillatis mulieribus (quæ piſce viuebant aquis immerſæ) prenderentur, Alexander Magnus in epiſtola ad Ariſtotelem.

835. 8. morantur. A. Saluianus priore loco non ſcari, ſed ſpari legit, ex antiquo codice manuſcripto: cui aſſentior.

866. 15. poſt, longi: diſtingue, & A. coloris lutei:

891. 67. plura A. tum ſuprà in Palla marina, tum quæ in Alc. &c.

939. 55. ſimoque. A. Paſſeris quidem genus videri poſſet, ſi pinnæ extenderentur: & oculi ambo, ita vt in paſſere, vno latere prono apparerent. Iconem eius olim à Cor. Sittardo, qualem accepi, appono.

942. 48. A. Κωΐας τεμαχιζομένους καὶ ταριχευομένους, legimus apud Galenum de Facult. aliment. lib. 3. cap. 30. quod eſt de piſcibus duræ carnis.

954. 64. poſt, croceum. diſtingue, & A. (*ſed hoc tegitur membrana alba.*

955. 25. Specie, A. ab odore aromatico: ſic enim aromata vocant. Et mox L. earum pictura foris fuſca vel ſubuiridis, hirſutaque, &c. 26. rubra. A. Saxis adhærere aiunt.

958. 64. L. Eſt nummus. Et in fine eiuſdem lineæ A. (*Nihil hæc ad nummum. Vide in Corollario de Thynno H. h.*)

981. 20. introſum. A. Lapilli in capite ſunt, ſed exiles, vt non facilè deprehendas.

988. inter lineas 11. & 12. TOMVS Thurianus. Vide in Gladio.

SEQVVNTVR ADDENDA QVÆDAM AD FINEM OPERIS,

POST Z. ELEMENTVM: QVÆ EXTRA ORDINEM ALPHABETI *eſſe voluimus, quod nulla eorum piſcium Latina Græcaue nomina habeamus: nec fingere in præſentia libeat, donec plenius eorum nobis perſpecta fuerit natura.*

DE PISCE, QVEM SCHILLVM GERMANI *vocant, alii Nagemulum.*

ICONEM hanc Iulius Alexandrinus, præſtantiſſimus Ferdinandi Auguſti medicus, è Praga Bohemiæ miſit, neſcio ex quo flumine aut lacu, nomine Germanico *Schill* vel *Schilln* adſcripto: & aliam eidem per omnia ſimilem Achilles Pyrminius Gaſſerus Auguſtanæ reipub. medicus clariſſimus, è lacu quodam Bauariæ, *Nagmaul* nomine adſcripto. ego neutrius nominis rationem vel originem aſſequor. *Nagmaul* (inquit Gaſſerus) piſcis eſt in Ambronis lacu (*im Amberſee* vel *Ammerſee*) Bauariæ: qui rarò capitur, quoniam rarò altius natando euehitur. Longiſſimus vlnam æquat. Forma non diſſimilis eſt Lucio, niſi quod in aqua ſubuiridis, extra aquam verò dilutior (*liechter*) apparet: oculis albicantibus, (*mit ſtarvveiſſen augen*: ore (*roſtro vel rictu*) retro iuxta maxillas minus lato. Squamarum magnitudine, ordine & aſperitate percam refert. Pinnæ dorſi erectæ, aculeis tres ferè digitos longis rigent. Præter dorſi ſpinam paucas alias & paruas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus eſt Maio & Iunio. Elixari, aſſari, & fruſtatim conciſus etiam frigi ſolet. Pinguis eſt admodum. & carnem etiam coctus albiſſimam ſeruat: Hæc ille.

Ab alio quodam accepi, hunc piſcem non diſſimilem eſſe zinnæ (de qua ſupra ſcripſimus in Paralipomenis de Gobio:) partim etiam Percæ fl. Quinq; libras ſedecim vnciarum plerunq; ponderare, aliquando ſex ſeptemve. perraro libras decem excedere. carne candidiſſima, vt vel cretam prouocet: tam pinguem, vt inteſtina occultentur. Icon quam habeo ſuis depictam coloribus, digitos longa eſt xxij. lata fere quaternos. Maculoſa non ſolum cauda, & pinnis dorſi punctis nigris: ſed multis etiam per latera, dilutioribus tamen punctis inſignis. In ſummis lateribus dorſum verſus, plurima etiam aurei coloris puncta apparent in vna icone, in altera non item. dentes mediocres in labijs apparent, ſed pauci & rari. A ſummo dorſo latera verſus maculæ nigricantes ſatis magnæ tranſuerſæ (vt in Perca fl. fere) viſuntur. Reliqua ex icone ſatis clara ſunt. Quibus in Bauaria & circa Danubium piſces obſeruandi occaſio eſt, diligentius inquirent idem ne Schillus Danubij ſit, qui in Ambronis lacu Bauariæ Nagmulus. mihi quidem diuerſi videntur, & is quem pictum exhibui, non Schillus, ſed Nagmulus eſſe: quem à ſimilitudine quadam ad duos diuerſos piſces Lucium & Percam compoſito ex his nomine Luciopercam forte non inepte nominabimus. Alius nobis retulit, *Schill* vel *Schill* piſcem in Danubio capi circa Viénam, Badam & alibi: ad libras ſedecim vnciarum decem (ad ſummum) excreſcere. Vilis eſſe precij, carne molli, abſq; dentibus: barbulas habere infra ſupraq; ſtylo ferreo, qui enſium vaginis apud Germanos addi ſolet, craſſitudine pares, interdum etiam longitudine. Sed hæc ſiluro potius conuenerint, qui tamen multo maior fit: Nagemulo minime, qui vt dentatus eſt, ita barbulis caret, contra quam ſilurus. Quod ſi Nagemulus piſcis in Danubio quoq; reperitur, non *Schill* fortaſſis, ſed ... in eo fluuio dictus fuerit: hunc enim aiunt bonum in Danubio piſcem eſſe, Lucio non diſſimilem forma, pinnis verò dorſi aculeatis Percæ fl. Alicubi in Bauaria ſuſpicor etiam *Schedel* dici, quem non ſupra quatuor palmos minores creſcere audio: & deuorare alios piſces. *Schard* quidem in Danubio dictum à noxa quam piſcibus vorandis infert, diximus eſſe Silurum. noſtri non *Schaid* ſed *Scheid* proferunt, quod nomen vaginam ſignificat. *Schedel* craneum eſt, vt forte à capitis magnitudine nomen piſci ſit impoſitū. *Schill* vnde dicatur neſcio: ſicut & *Schied* (per ie diphthongum Germanis peculiarem,) à ſuperioribus omnibus, ni fallor, diuerſum. Iconem eius ex Germanico libro Bauaricarum Conſtitutionum addidi: in qua an pinna poſterior recte ſit expreſſa, dubito. in Thymallo quidem eandem male pinxit Bauarus pictor, maiorem ſcilicet quam anterior in dorſo pinna ſit, & ſpecie veris pinnis ſimilem, (cum adipoſa ſit, & fibris careat,) quemadmodum & in trutta.

Schill.

Lucioperck.

...

Sch...

Squamę in eo ſatis magnæ apparent. Hoc ei forte peculiare, quod appendices geminæ breues, ceu cornicula, à labro ſuperiore prominent. Menſura, qua nullus minor in hoc genere piſcis venum exponi debet, quindecim ferè digitorum eſt, ſimiliter vt Lucij.

DE PISCE DANVBII, QVEM *Schröll* VEL *Schröllin* *Germani eius fluminis accolæ nuncupant.*

Effigiem hanc piſcis, quem in ſolo Danubio capi quidam aiunt, à nobiliſſimo I.C. Raphaele Seilero Com. Pal. accepi. Raro longior fit quam figura oſtendit: ſimilis Percæ fl. (pinnis & aculeis dorſi.) Quoquo modo paratus, in cibo optimus eſt. Color in icone noſtra, dorſo fuſcus eſt, lateribus ſubuiridis, plurimis punctis fuſcis interuenientibus: quales etiam in pinna dorſi (cuius aculei albicant) conſpiciuntur. Venter candidus eſt. Initium pinnarum ad branchias rubet, &c. Quærendum an hic vel idem vel cognatus ſit Percæ fl. minori: etſi enim colores differre videntur, ætati aut regioni id imputari poteſt: vt aliqua formæ differentia, pictoribus. In Catalogo Danubii piſcium quem habeo, *Schrellelen* ſcribitur. quod ſi hic alius quam Perca fl. minor eſt, genus hoc Percæ in Danubio non reperiri putarim.

SEMEI vernacula lingua dicti piſces apud Samogetas Septentrionales populos in Oceano capiuntur, Sigiſmundus Liber Baro.

DE SPIRINCHO, ET STINCO, VT VVLGO *Germani nominant.*

Frisii & Germani plerique ad Oceanum pſciculum quendam nominant *Spirling* ; *Spirinch* , *Spirinck*, Angli *Sperling*. Murmellius in Pappa Spirinchum interpretatur *ein Spirinch* vel *Stint*. Prioris equidem nominis rationem neſcio: poſterius à fœtore factum eſt: nam & recens captus, & ſi aliquãdiu ſeruetur, fœtere videtur. aſſus tamen in cibo commendatur. Nominatur autem hic piſciculus circa Roſtochium & alibi *Stint*: alicubi *Stinckeling* vel *Stinckfiſch*. coctum ſalicis fœtentis odorem referre aiunt. Piſces multi (*Verba ſunt Alberti Magni, ſi bene memini*) fugiunt alios propter fœtorem: ſicut apparet in mari Flandrico & Germanico, vbi paruum piſcem & gregarium accolæ *Spirinck* vocant, alij *Stinc*. hunc omnes alij etiam magni, fugiunt, tanquam magnum ex odore eius malum ſibi timentes, cum tamen idem piſcis hominibus in cibo ſalubris exiſtimetur: Sic ille. Albiſſimum eſſe aiunt, paulo longiorem digito ſeu palmo minore, dodrantalem aliquando, ſimilem Eperlano, vulgarem, vilem. Huic ſimilem alium, ſed minorem ac breuiorem, Hollandi *Pen* appellant. qui & ipſe candidiſſimus eſt, non maior minimo digito, oblongo ſtrictoq; corpore, in cuius medio ſpina eſt tanquam in anguillis: ſimiliter gregarius: & pariter cum Spirincho capitur. Stinci (*Stint*) infumati adferuntur ex Liuonia in maritimas ciuitates duos palmos longi, alibi dimidio breuiores aut amplius. ouis multis & pinguibus abundant, & inter delicias numerantur. *Spirinck* vel *Sperling* dictus Anglis, piſciculus eſt, ſi recte accepi, qui alio nomine *Sprat* vocatur, interſtitio oculorum viridi, vel, ex quo *Spratt* apud Anglos dicta conficitur. Sed cum Stincus Germanorum fœteat, Angli ſuum *Sprat* boni odoris & ſaporis eſſe aiunt. Non eſt autem harengus hic paruus, vt quidam putant. nunquam enim maior fit. Sardinis vel Apuis cognatus videtur. Errant etiam qui Tincas Germanicè *Stincks* interpretantur: cum hi marini ſint, illæ fluuiatiles.

His ſcriptis ex epiſtola Guil. Turneri ad me cognoui, apuam ab Anglis Cantabrigienſibus vocari, *a Spirlyng*, à Londinenſibus verò *a Sprote*.

Alius etiam eſt Alberti Stincus, cuius meminit Hiſt. animal. lib. 4. tract. 1. c. 8. his verbis: Stincus ad naturam animalis lignei (*Zoophyta ſic vocat*) videtur accedere: niſi quod mollitiem carneam habet quandiu ſiccus non eſt. reperitur abunde in arenis marium noſtrorum: & nullum vitæ ſignum præbet cum de aqua leuatur. mox verò vt redditur aquæ, motũ ædit dilatationis & cõſtrictionis, nec habet os, neq; veſtigiũ alicuius organi ſenſibilis in corpore ſuo. Hæc ille. Ego genus hoc Vrticę mar. ſolutũ eſſe puto.

SEQVVNTVR E TABVLA OCEANI SEPTENTRIONALIS,

&c. Olai Magni icones piſcium anonymorum & incognitorum tres.

Icon hæc reperitur in cõplexu maioris literę B. paulo infra B.C. in Oceano picta, nec aliud de ea memoratur, quam piſcem eſſe duodecim pedum, quam menſuram ad eius longitudinem referri puto.

Qvæ ſequitur pictura in eadem tabula habetur, elemento A. paulo ſub A.M. ſimiliter in Oceano: nec quicquam de ea traditum reperio. Videtur autem piſcem volantem exprimere voluiſſe.

Vltima hæc pingitur in eiuſdem Tabulæ Lacu albo, (qui maximus remotiſſimuſq; ad Septentrionem eſt, & partim ad Moſcouitas, partim ad Suecos vel eis ſubditas gentes pertinere videtur:) nec aliud additur, niſi in eo lacu piſcium auiumq; ſpecies innumeras reperiri.

FINIS PARALIP.

Icones Piſcium, qui partim in hoc opere abundare videbantur, partim intra recentia tempora conſpiciebantur modò, quorum nemo ex Autoribus qui de Piſcibus ſcripſere, vnquam meminit.

MAGNA, ET ADMIRABILIS BELLVA, QVÆ INTER ANTIBAS, ET NICÆAM IN PROVINCIA FVIT CONSPECTA.

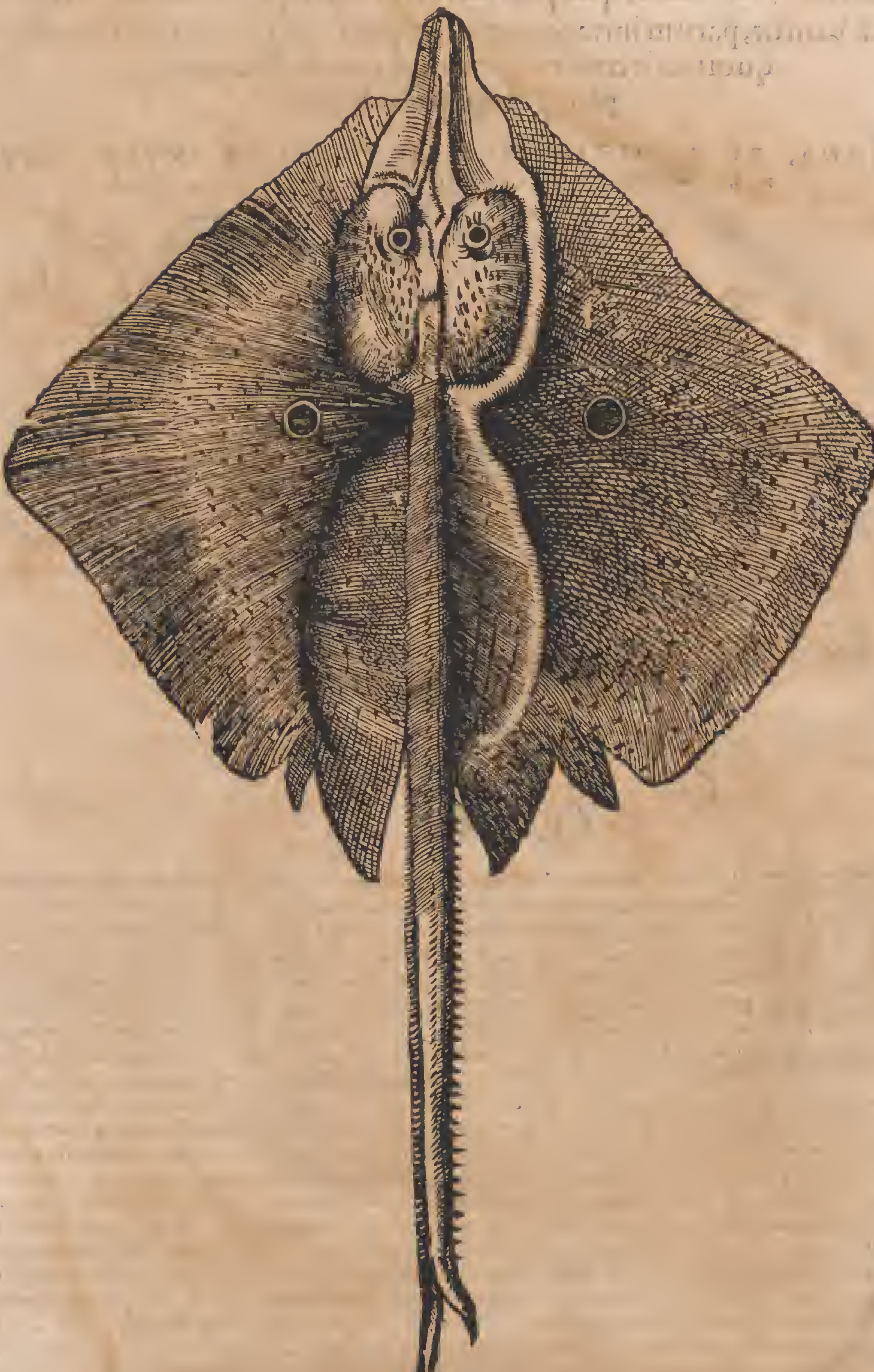

EQVIDEM (amice Lector) laborem ſuſcipere volui deſcribendi res, quæ nobis acciderunt, dum in Mediterraneo Mari verſaremur, inter Antibas, & Nicæã, prope quãdam vrbem quę vocatur Sainct-Troupeau, quâ tenditur ad locum nomine Frejus, 25 Ianuarij An. 1562. nuper elapſi die, de quadam bellua, quæ adeò horribilis, & formidabilis, vt hæc, nunquam antè conſpecta fuit. Cùm enim per Grimaldi pelagus nauigaremus, oculis terram verſus coniectis, vidimus quãdam belluam ex mari prodeũtem adeò magnam, & horribilẽ, vt ea maiorem aliam, & immaniorem vix inuenias, quæ corpus duodecim pedibus vndique prominentibus præditum habebat, & crucem transuerſam, quæ ab extremis ad extremas partes pertingebat, & in ſingulis extremitatibus vnam auriculam, & vnum oculnm habebat ea forma, quam in ipſius effigie vides, cum cauda valde enormi, & periculoſa. Habebat etiam binos dentes prodeuntes ex ore tanquam apri, valde deformi, & immani, quæ egreſſa in terram, manſit ad tres horas iuxta Sainct-Troupeau, ita vt vrbs illa vehementer commota fuerit adeò formidabile ſpectaculum ſpectans. Tunc autem vndique maritimis locis circum circa iacentibus ruſtici conuenerunt vſque à loco, cui nomen Frejus, & arma corripuerunt, quòd exiſtimarent futurũ, vt illam belluam in ſuam poteſtatem redigerent, tàm nauibus litus marinum radentes, quàm terrâ facientes iter. Tunc eam catapultis, ſiue ſclopetis, aliiſque bellicis telis inuaſerunt, ita vt opinio eſſet eam per violentos conatus, & impreſſiones vndique factas captum iri: ſed omnes iſti conatus irriti fuerunt, quia illa noſtrum corpus ſua cauda, quæ ex dorſo prominebat, tanta vi vndique percutiebat, & pulſabat, vt multos de noſtris interfecerit. Tunc ipſos ſclopetarios vlterius progredi iuſſimus, vt eã ſuis ignitis globulis peterent, quia putabamus illam ita læſum, ac vulneratum iri: ſed hæc omnia à nobis fruſtrâ fuerunt tentata, tanta pellis erat durities. Quare tunc fugere, & vrbem deferere coacti fuimus, & ideo illi, qui ſupra maris illum gurgitem ſtabant, huius horribilis belluæ furorem metuentes ad nos accedere non ſunt auſi: ſed eminus hanc belluam ſpectabant, quæ mortuorum cadauera dentibus comminuebat, & deuorabat. Quibus deuoratis tam horribilem, & formidabilem vocem edidit, vt omnia terræ hiatu abſorbenda viderentur, ſeq́ue in maris gurgitem coniecit. Eius autem effigies à noſtris nautis, & naucleris Prouincialibus effícta fuit, & miſſa ad præcipuas noſtri Mediterranei maris vrbes.

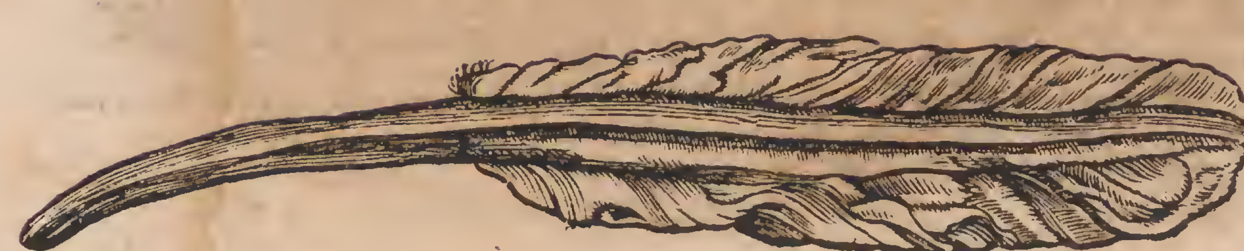
Teſtes ſunt NAVCLERVS EMAR, & IOANNES EMAR, PETRVS CATO, & IOANNES REFETVS, omnes Naucleri habitantes Eris prope Toulon in Prouincia.

Monſtrum hoc ab effigie apparente τροχόχοιρον dixeris.

RAIA OCVLATA.

PENNA MARINA.

COLVMBA MARINA.

VN SCHWAL.

DELPHIN.

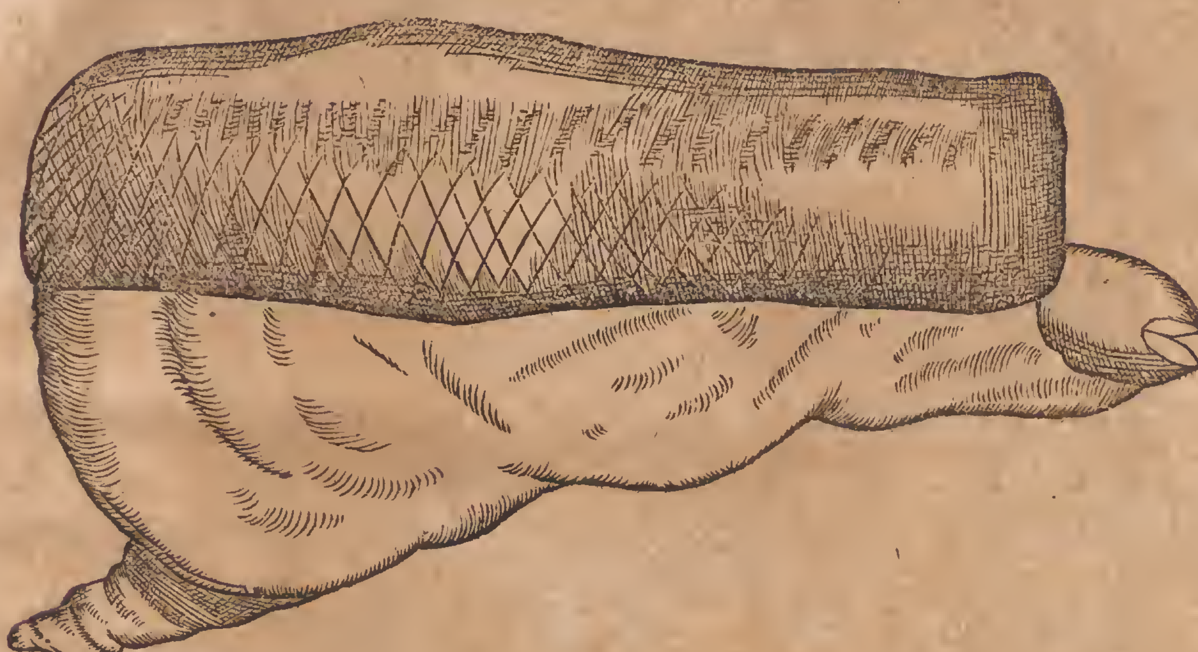
CESTREVS MVGIL.

BALÆNA.

PVDENDVM MARINVM.

ASPIS MARINA.

RAIÆ VTERVS.

SPECIES ASELLI.

BLAWLING.

AQVILA MARINA.

LAVGELE.

